RASHTRAPATI BHAVAN
LIBRARY

Reg. No. 968 V. 3
Clas. No. I - P

OFFICE OF THE SECRETARY TO THE PRESIDENT
No. ....
Date ....
LIBRARY

Presented to His Excellency
The Right Honourable
Lord Linlithgow, P.C., K.T.
G.M.S.I., G.M.I.E.
Viceroy & Governor General of India

By His Excellency's
humble admirer

Simla
The 10th August 1937

Gopal Chandra [illegible]
The Compiler

The illustrious PATRON of this work.

ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥର ବଶିଷ୍ଠ ପୃଷ୍ଠପୋଷକ

Raja Sree Narayan Prasad Deb

Raja Saheb and Ruler of Boudh State (Orissa)

ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶାବତଂସ, ଉଦାରହୃଦୟ, ପ୍ରଜାପାଳକ, ମାତୃଭୂମିର ବରପୁତ୍ର, ପ୍ରଥିତଯଶା, ବୌଦ୍ଧରାଜ୍ୟର ଅଧୀଶ୍ୱର

ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ରାଜା ନାରାୟଣ ପ୍ରସାଦ ଦେବ ।

U. S. Press, Cuttack.

ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷ ।

ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡ (ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ଚ—ଥ)

ସଂଗ୍ରାହକ—ଶ୍ରୀ ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜ

ସହକର୍ମିଗଣ—୧ — ଶ୍ରୀମତୀ ପୀତାମ୍ବରୀ ଦେବୀ
୨—ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ କୁଳମଣି ଦାଶ କାବ୍ୟତୀର୍ଥ
୩—ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ରଥ
୪—ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ନରସିଂହ ମହାପାତ୍ର
୫—ଶ୍ରୀ ଭୁବନେଶ୍ୱର ମିଶ୍ର
୬— ଶ୍ରୀ ଗୋଲୋକଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଧାନ

PURNNACHANDRA

ORDIA BHASHAKOSHA.

(A lexicon of the Oriya language)

Volume—III (Consonants Cha—Tha)

Compiler—**G. C. Praharaj**
Kaiser-I-Hind,

Advocate, Patna High Court, Cuttack, B N. R. Orissa (India)

With the help of a body of colleagues

491.45
P73

Printed and Published by V. Kar
THE UTKAL SAHITYA PRESS,
CUTTACK
1933.

AGENTS FOR PUBLICATION.

1. **Messrs Luzac & Co.**
Oriental and foreign book-sellers
46, Great Russell Street
London W. C, I.

2. **Mr. Otto Harrassowitz**
Querstrasse 14,
Leipzig C 1,
Germany.

3. **Librairie C. Klincksieck**
11 Rue-de-Lille
Paris 7E
France.

4. **The Bhashakosha Office**
P. O. Chandnichauk,
Cuttack,
Orissa, India.

5. **The Students' Store**
Berhampore, Dt. Ganjam.

6. **The Pathasala Press,**
Bankipore, Patna.

Price Rs. 16/- er volume

The third volume of the

PŪRNṆACHANDRA

ORDIĀ BHĀSHĀKOSHA

(Oriya Lexicon)

is dedicated to

Raja Sree Sree Sree Narayan Prasad Deb

Raja Saheb and Ruler, Boudh State

in grateful recognition of his sincere solicitude for the publication of the work and the valuable encouragement afforded by him to the cause of Oriya literature by a liberal donation of Rupees Eight thousand towards the publication charges of this volume

CUTTACK
May, 1933

By his admirer
THE COMPILER
G. C. Praharaj.

ଏହି **ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଭାଷାକୋଷର ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡର ମୁଦ୍ରଣ ଓ ପ୍ରକାଶ ପାଇଁ** ଯେଉଁ ମହୋଦୟ ଅକୁଣ୍ଠିତ ଚିତ୍ତରେ ଆଠ ହଜାର ଟଙ୍କା ସାହାଯ୍ୟ କରି ଏଥିର ମୁଦ୍ରଣ ଓ **ପ୍ରକାଶର ପଥ ସୁଗମ କରିଅଛନ୍ତି,** ସେହି ଗୁଣିପ୍ରବର, ସାହିତ୍ୟାନୁରାଗୀ କର୍ମବୀର, ଦାନବୀର, **ଲକ୍ଷ୍ମୀ ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ ବରପୁତ୍ର,** ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶାବତଂଶ, ପ୍ରଜାରଞ୍ଜକ, ଧର୍ମଜୀବନ, ରାଜର୍ଷିକଳ୍ପ ବୌଦ୍ଧରାଜ୍ୟାଧୀଶ୍ୱର ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ନାରାୟଣ ପ୍ରସାଦ ଦେବ ମହୋଦୟଙ୍କ ଶ୍ରୀକରକମଳରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡକୁ ସ୍ନେହ ଓ ପ୍ରୀତି ସହକାରେ ଉତ୍ସର୍ଗ କଲି ।

କଟକ, ଭାଷାକୋଷାଶ୍ରମ
ମେ ମାସ ୧୯୩୩

ତଦୀୟ ଗୁଣମୁଗ୍ଧ ସଂଗ୍ରାହକ,
ଶ୍ରୀ ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜ ।

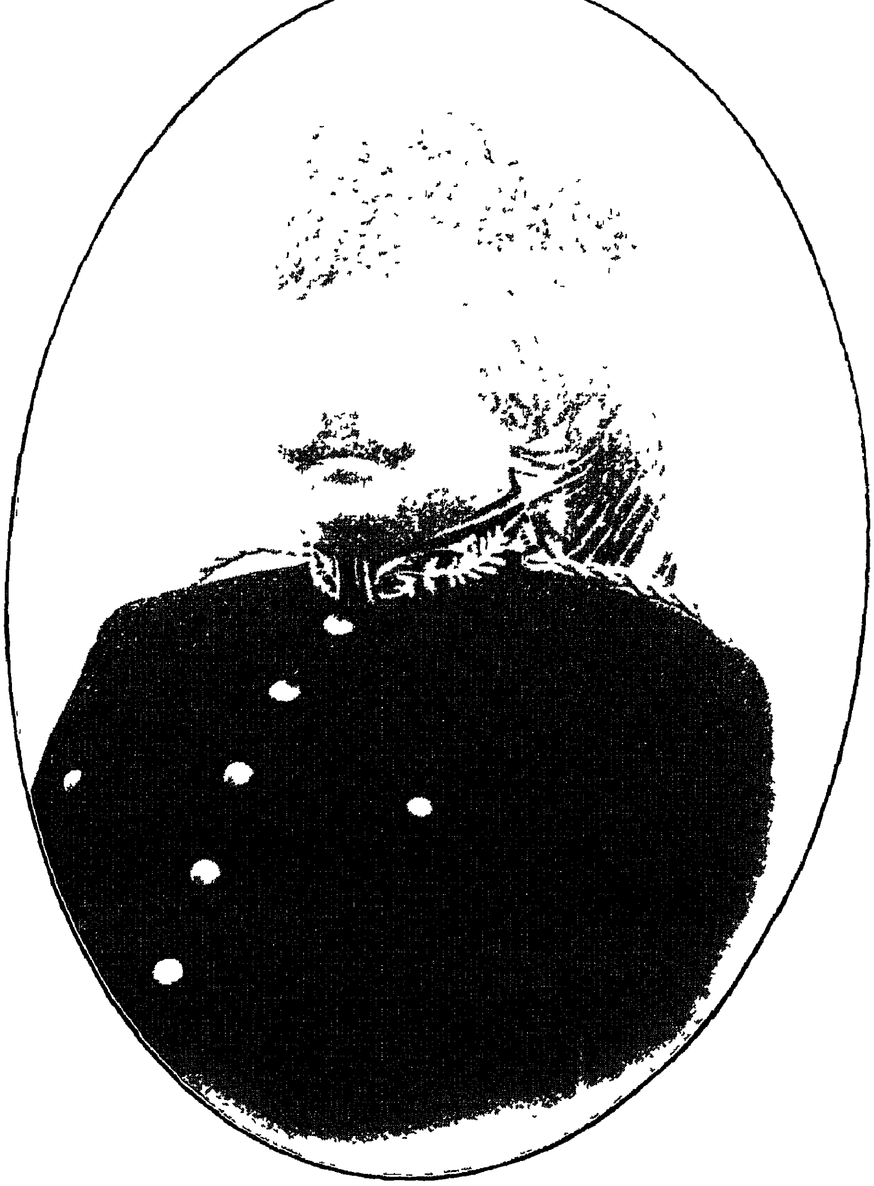

Raja Sree Narayan Prasad Deb

Raja Saheb and Ruler of Boudh State

(to whom this volume is dedicated)

ବୌଦ୍ଧରାଜ୍ୟାଧିପତି

ରାଜା ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ନାରାୟଣ ପ୍ରସାଦ ଦେବ

(ଯାହାଙ୍କ କରକମଳରେ ଏ ଖଣ୍ଡ ଉତ୍ସୃଷ୍ଟ ହେଲା) ।

U. S. Press, Cuttack.

Introduction

to the 3rd volume of the

PŪRṆṆACHANDRA ORḌIĀ BHĀSHĀKOSHA.

The contents of the 3rd volume.

Through the never-failing Grace of the Almighty Father the third volume of the Oria Dictionary is now placed in the hands of the public. It covers 12 consonants beginning with the letter ଚ (cha) and ending with ଥ (tha). The Oria language has got 13 vowels and 34 consonants, including the compound letter କ୍ଷ (ksha). The first volume dealt with the 13 vowels, the second volume with the first 5 consonants and the compound letter କ୍ଷ (ksha), and the third deals with 12 consonants. So, up to the end of the 3rd volume 31 letters will have been treated, and there still remain 16 letters from ଦ (da) to ହ (ha) which are estimated to occupy the next two volumes.

Certain devices for saving space.

In the third volume I have had recourse to certain space-saving devices. Two phonetically similar words, having many letters in common and differing from each other in one or two letters only, have been treated as one word by the use of brackets. For instauce, instead of writing ଜୋଖାଇବା (Jokhāibā) and ଜୋଖେଇବା (Jokheibā) as two separate words, they have been written as one word, ଜୋଖା(ଖେ)ଇବା [Jokhā(khe)ibā]. (vide page 3040, 1st column).

In many cases words derived from a word have been noted below the word and their parts of speech noted against them, instead of each being treated separately. For instance, under the word ତଦେକାତ୍ମା (Tadekātmā) which is an adjective, its derivative noun form ତଦେକାତ୍ମତ୍ୱ (Tadekātmatwa) has been noted below it, instead of being treated separately (vide page 3338, column 1).

In the case of words used in more than one form, one form has been given as the principal word and the alternative forms have been noted below it. For instance, ଡମାଡଉଳ (Ḍamāḍaula) has been given as the main word and its alternative forms ଡମାଦୋଳ (Ḍamādola) and ଡମାଡୌଳ (Ḍmāḍaula) have been noted below it, instead of being treated separately (vide page 3222, column 1)

By means of these devices there has, I think been a saving of at least 200 pages in the matter contained in this volume.

Suggestions have been made to make use of the spaces left vacant on the right of the Oria and English meanings, by continuing the matter of the lower line in the upper as one line. This plan would, no doubt, save much space; but as it has not been followed in the previous volumes, the deviation would be resented as an innovation by some users and would be confusing to many others.

In the fourth and succeeding volumes it is proposed to discontinue the use of headnotes occupying the top of every page, as the users of the dictionary must have become familiar with the directions given in these head-notes in the first three volumes. Only at intervals of, say 50 or 100, pages, and on the top of the beginning of every new letter will these head-notes appear. This will certainly result in a substantial saving of space.

The number of words in the lexicon.

To satisfy my curiousity I had the words treated in the first three volumes counted. It is found that 62 thousand words find place in these volumes. It is expected that there will be 60 thousand words more in the subsequent volumes, thus bringing the number of Oria words to one hundred and twenty thousand, or at least one hundred thousand. The Hindi Śabdasāgara (Hindi dictionary, compiled by the Nāgarī Prachāriṇī Sabhā of Benares) appears to have 93 thousand words. Babu Jnyanendra Mohan Das's Bengalee dictionary contains 75 thousand words. Webster's English dictionary originally contained 80 thousand words in the 1847 edition.

Still, some thousands of provincial or dialectical, technical and classical words have not found place in this compilation, for want of assistants and resources required to compile them. Now that a tolerable ground-work has been laid, it is hoped that energetic young men and societies, commanding resources and workers, will supplement the number by collecting words from every conceivable creek and corner; and then Oria will be pronounced to be one of the richest and most phonetic languages on the face of the earth.

Books of reference.

I take this opportunity of repeating here, with gratitude, the valuable help I have received from the English, Hindi, Bengalee and Oriya books of reference, the names of which are mentioned in the list appended at the end of the introduction.

Incompleteness of the vocabulary of a living language.

It may be noted here that it is impossible to compile a complete vocabulary of a living language, as it is to compile a complete biography of a living person. A living vernacular is being every day enriched by dozens of new scientific, technical and professional terms which are coined from day to day to suit the exigencies and requirements of the times.

Preliminary stages of publication.

As has been stated in the introductions to the previous volumes, the alphabetical compilation of the Oria words has been completed and the manuscripts once revised by me. Fair copies of the manuscripts are made, which, after revision and necessary additions of Hindi and Bengalee equivalents, will be ready for press.

The prospect of the publication of the complete work.

As the printing of successive volumes advances, the prospect of the publication of the complete work becomes brighter and brighter, and I hope that God will not let this work of national importance, once begun, remain incomplete.

My valued colleagues and assistants in the compilation of this volume.

My valued colleagues and assistants in the course of the preparation of the third volume have been:—

(1) C. L., Philip Esq. M. A., I. C.. S, C.:I, E., Commissioner, Orissa Division, recently gone home on leave, has very carefully gone through the English portion of most of the proof-sheets of the third volume, as he did in the case of the second volume. Whenever he was at head-quarters he insisted on the proof-sheets being regularly submitted to him. Towards the close of the printing of the third volume he left for England, and from what I have seen of his successor Mr. E. S. Hoernle I. C. S, a man of high literary acquirements, I am justified in entertaining the hope that he will to a great extent, fill up the gap made by Mr. Philip's absence.

(2) The continuous and lively co-operation and sympathy of Sreemati Pitambari Devi, my sister-in-law, have enabled me to sustain the fatigue and strain of incessant daily labour for 12 to 15 hours. She has helped me in exercising the manifold activities of lexicographer, reviser, fair-copyist, proof-reader, compiler of quotations and dialectical words and searcher in hundreds of books of reference in English, Hindi, Bengalee and Oria, off and on for the last 15 years. She has cheered me on whenever I have seemed despondent, she has braced me up whenever I have become tired and she has goaded me on whenever I have lagged behind. In a word, she has been my inspiration in this arduous task these 15 years.

(3) Srijukta Viswanath Kar, my preceptor in the field of literature, Editor of the Utkal Sahitya magazine and proprietor of the Press in which the work is printed, has personally supervised the printing and proof-reading of the forms, even when he is too ill to attend to other duties.

(4) Pandit Kulamani Das, Head Pandit, Ravenshaw Collegiate School, Cuttack, who has been kindly permitted by the authorities to work with me for one hour daily, has not only critically examined and revised the fair copies, but has embodied many valuable notes and additions in the body of the book, after consulting many standard works of reference.

(5) Babu Krishna Chandra Misra M. A., B. L. of Cuttack, sometime my junior in the bar, has recently volunteered his help to go through the proof-sheets and press-copies, to lighten the strain put on me. Since I began word-collection 15 years ago he has now and then rendered me help in various ways, but towards the close of the printing of the third volume, when he found me despondent over the prospect of losing the valuable co-operation of Mr. Philip and anxious to find a helpmate in his place, he came forward with an offer of his daily service for 2 or 3 hours, which I gratefully accepted."

(6) Babu Satindra Narayan Ray Mahasaya, M. A., B. L., Advocate, Cuttack, has diligently gone on supplying me with the colloqual Bengalee equivalents for many Oria words whenever he gets a little leisure from his professional preoccupations. His labour has been a labour of love throughout.

(7) Pandit Ramlochan Saran, publisher and book-seller, Patna and Laheriaserai, has very gladly supplied me with colloqual Hindi equivalents of many Oria words whenever I have required his help. He has even, in this connection, undertaken journeys to Cuttack.

(8) Pandit Ramchandra Rath, the rear-guard of the once famous batch of Satyabadi educationists, has clung to my staff with a tenacity of purpose which has elicited nothing but praise from those who have seen him prepare the fair-copies from the manuscripts. He has worked for the last 3 years.

(9) The extraordinary sharpness of Babu Padma Charan Das, Assistant of the Utkal Sahitya Press, Cuttack, in detecting mistakes in the proof-sheets is unrivalled. He has, at a glance, detected scores of printing mistakes where 3 or 4 proof-readers preceeding him could find none. He has spared no pains in thoroughly going through the proof-sheets and watching the printing of the forms with, the eyes of a zealot, in the course of the publication of the three volumes.

(10) Pandit Narsing Mahapatra, Assistant teacher, P. M. Academy, Cuttack, insisted on working in the staff, when he found that I would not be able to pay him even the scanty allowance which I have been wont to pay to my assistants.

(11) Babu Bhubaneswar Misra has been in my staff for the last 2 years.

(12) Babu Golak Chandra Pradhan, an Oria classical scholar and a talented Oria poet, who has devoted his attention to the composition of Oria poems in the style of our classical poets but in simpler language, has been working in my staff, off and on, for the last 4 years.

My supporters and well-wishers.

Besides these gentlemen who have been regularly assisting me, I am indebted to the following gentlemen for their co-operation, support and patronage.

Babu Bamdeb Misra B. A, Dewan, Athmallik State, has supplied me with hundreds of words current in the Orissa States and in Jajpur.

Babu Batakrishna Mahanty B. A, Dewan, Boudh State, has also been profuse in his supply of words peculiar to Boudh and Dhenkanal States.

Rai Bahadur Jugal Kishore Tripathy, M. A, Dy. Magistrate and Dy. Collector, Bihar and Orissa, Dewan of Keonjhar State, has evinced a keen practical sympathy and solicitude for the publication of the remaining volumes, by bringing the work to the notice of several distinguished personages.

Srijut Harish Chandra Baral B.Sc., I. S. R. S, Assistant Traffic Superintendent, G. I. P. Ry. Jhansi, a rising Oria writer of versatile talents, has favoured me with many valuable and welcome suggestions and criticisms. He is one of the first batch of my advance-subscribers and has found time, in spite of his onerous duties, to go through a large portion of the published volumes, to find out how cost and space can be economised in the remaining volumes. Though I have not been able to follow his advice on every point, after having conducted the previous volumes on certain lines, I have tried to benefit by his suggestions, whenever possible.

The Raja Saheb and Ruling Chief of Athgarh State, whose deep sympathy with the labours of his late father's dear friend has been alluded to in the first volume, has now been installed as a Ruling Chief. I have sure indications that amidst his state duties he is keenly watching the progress of the work.

Rai Bahadur Lakshmidhar Mahanty B. L, M. L. C., Advocate, Cuttack, and Deputy President, Bihar and Orissa Legislative Council, has been as vigilant as ever in watching the progress and financial outlook of the publication.

Babu Chintamani Mahanty, the poet, mentioned my humble labours in his presidential speech at the last anniversary of the Utkal Sahitya Samaj, Cuttack, and after visiting the manuscripts published his high appreciation in some papers.

The editors of the Daily Asha, the Samaj and the Utkal Dipika, the Pallibasi, the Gurjat-basini and other papers have from time to time encouraged me by their appreciating editorials.

The Raja Sahebs of Boudh, Athmallik and Keonjhar have honoured me by publicly eulogising me and my humble labours.

The rising Oria poetess Aparna Debi has been a sincere admirer of the compilation and of the compiler. It is hoped that she will be one of my valued colleagues in near future.

My valued patrons

His Excellency Sir H. L. Stephenson, late Governor of Bihar and Orissa, and now Governor of Burma, who was the patron of the first volume, has continued to have an eye on the progress of the publication.

His Excellency Sir J. D. Sifton, the, Governor of Bihar and Orissa, who was the patron of the second volume, has been as sympathetic as ever, and has most readily granted me interviews and permitted me personally to lay my wants and requirements before His Excellency without reserve. His Excellency has condescended always to speak a word in my favour before prospective patrons and doners.

The Hon'ble Sir Courtney Terrell, Kt, Chief Justice of the Patna High Court, who is intimately connected with many a movement touching the welfare of this Province and had occasion to see the first and second volumes of the dictionary at the Patna University Senate meeting on 26-3-33, has been enthusiastic over it. During the Cuttack Circuit in April last he found time to pay a visit to the office of the dictionary. This visit has infused new vigour into me and my workers. This introduction has passed through His Lordship's hands. I am grateful to His Lordship for his keen interest.

The Hon'ble Raja Saheb of Kanika, to whom the compiler's labours have been known for the last 15 years, has always blessed the work with words of encouragement and appreciation.

G. E. Fawcus. Esq. M. A., I. E. S., C.I.E ,V.D, Director of Public Instruction, Bihar and Orissa, has evinced a more than paternal solicitude. His initial promise to purchase 114 copies for his Department in 1929 made me dream of seeing the work published. His commendation of the undertaking strengthened the recommendations of the Hon'ble Mr. J. A. Hubback and of Mr. N. F. Peck to the Government of Bihar and Orissa for a liberal grant. Not content with what he had already done, he recommended to the Patna University Syndicate and Senate the proposal of a University grant of Rs.5000/- for the publication; and the smooth and unanimous passage of this proposal through the Syndicate and Senate was due to his initiative. The charm of the fact is that he did not, till the proposal was finally passed by the Senate on 26-3-33, let me know that he was at the root of this proposal, which was put up before the University without my having approached the body for the grant. This grant will enable me to start with the printing of the fourth volume just after this third volume is out. I owe to him my introduction to the centres of learning in England and on the Continent; for it was he who supplied me with the names and addresses of persons and centres of learning, to whom I sent my prospectus and specimen forms, and many of whom have subscribed for the work I am grateful to all the members of the Patna University also and specially to Babu Ganjendra Prasad Das M.A., B.L., Advocate, Patna, who moved the recommendation of the Syndicate at the Senate meeting, for this windfall.

Mr. M. S. Das, M. A, B. L., C. I. E."the Grand Old Man of Orissa," whose connection with the compiler has been gratefully referred to in the introduction to the first volume, has watched the work with the loving eye of a foster-father, though as yet. we have not had the previlage and permission of publishing his photo.

In this edition 1250 copies have been struck off. The cost of bringing out each volume of about 1200 pages, including the cost of binding, amounts to

The Late Maharaja
Purnnachandra Bhanj Deo of Mayurbhanj.
ମୟୁରଭଞ୍ଜର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ମହାରାଜ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ଦେଓ

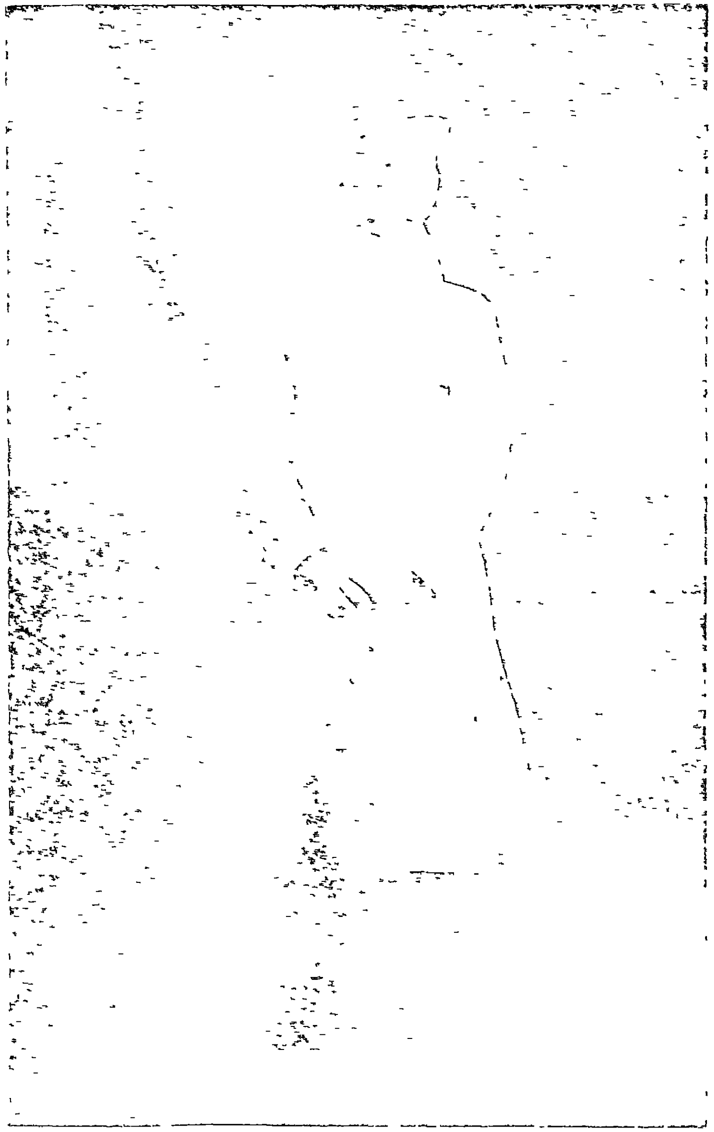

Maharaja Pratapchandra Bhanj Deo
Ruler, Mayurbhanj State

U. S. Press, Cuttack.

rupees 12000/- (twelve thousand). Besides this, a monthly recurring expense of Rs. 200/- is incurred for the staff of assistants for making the fair copies ready for the press. Besides this monthly charge for 5 years (which works out at Rs. 12000/-), a sum of Rs. 60,000/- (sixty thousand) is required to bring out the complete set of 5 volumes by the end of the year 1934. On account of financial stringency, which has, for the last few years, affected the Government as well as private persons, donations and advance subscriptions came in so slowly and discouragingly that I had to borrow Rs. 7000/- (seven thousand) to bring out the second volume

Financial outlook

The financial outlook has been so serious that the Government of Madras which had promised to purchase fifty copies, when published, and the Government of Bengal which had promised to purchase ten copies, in 1929, rescinded their promise when they were informed that the first volume was ready. I was in a fix how to start with the publication of the third volume, and I approached the Raja Saheb of Boudh State, Orissa, and laid my difficulties before him. He had already subscribed for 8 sets of the work. He was so pleased with the production that he made a grant of rupees five thousand for the nonce and promised to consider the question of further contribution for the publication of the third volume. The prompt payment of his donation enabled me to push on the printing of the third volme This has been supplemented by the payment of the balance donation of Rs. 4000/- by the Maharaja of Mayurbhanj, Rs. 200/- towards his promised donation by the Raja Saheb of Chikati and fresh donations of Rs. 300/- by the Raja Saheb of Keonjhar State, and Rs. 300/- by the Raja Saheb of Athmallik State and an additional donation by the Raja Saheb of Boudh. In addition to the sums received from various patrons for the revision and publication of the work, which were acknowledged in the previous volumes, I gratefully acknowledge receipt of the above sums which have enabled me to bring out this volume without undue delay.

The Raja Saheb of Khallikota, Ganjam District, whose name will be ever connected with the Secretary of State's announcement of the creation of the new Orissa Province, has in the meantime promised a donation of Rupees one thousand.

As an humble return for the substantial encouragement given by him, this volume, is, with his kind permission, dedicated to the Raja Saheb of Boudh State, who is also constituted its patron.

The recent grant of the Patna University

While the printing of the third volume was nearing completion I was wondering what was in store for the publication of the fourth volume, when to my great surprise and relief, I learnt that the Patna University, had as stated above, made a grant of Rs. 5000/- This grant will enable me to start with the printing of the fourth volume, and Providence will arrange for the receipt of the requisite balance of the cost of publication of that volume.

The expected help from the Raja Saheb of Jeypur, Vizagapatam.

The Dewan Saheb of Jeypur State, Vizagapatam District, has informed me that the Raja Saheb of Jeypur, Raja Bikram Deb Varma, Sāhitya Samrāṭa, whose intimate connection with this undertaking since its inception has been gratefully acknowledged in the first and second volumes, will favourably consider the question of making a substantial contribution towards the cost of publication of the fifth volume.

Thus, it will be seen that the prospect of starting the publication of the succeeding two volumes is becoming brighter and brighter, forcibly reminding me of the truth of the prophecy of the Raja Saheb of Athmallik that this work of national importance having once started, God will not let it remain unfinished.

Receipts and requirements

Up to date a sum of rupees forty six thousand has been raised or promised, as donations and advance-subscriptions, towards the publication-charges of the five volumes, besides the amounts raised for and spent in revision and faircopying of the manuscripts. Still, provision has to be made for a further sum of Rupees fifteen to twenty thousand before the fifth volume is placed in the hands of the public.

Reiteration of the already expressed hope of completion of this national monument

I take this opportunity of reiterating the hope expressed in the introduction to the 2nd volume that the construction and completion of this national monument of the Oria language and literature, of which the foundation-stone has been laid by the Government of Bihar and Orissa with such august Heads as Sir H. L. Stephenson and Sir J. D. Sifton, and which has been associated with the hallowed name of the late Maharaja Purnna Chandra of Mayurbhanj, and the progress of which is guarded and fondly watched by the following distinguished array of stalwarts and patriots, will not be long delayed or deferred :—

The Maharaja of Mayurbhanj, the Maharaja of Kalahandi, the Maharaja of Sonepur, the Maharaja of Seraikela, Raja Saheb of Boudh, Raja Saheb of Athmallik, Raja Saheb of Dhenkanal, Raja Saheb of Jeypur, Raja Saheb of Parlakhemidi, Raja Saheb of Khallikota, the Mohanta Maharaj of Emar Math, the Hon'ble Raja Saheb of Kanika, Bhuyan Bhaskar Chandra Mahapatra, the father of the 'Prachi' movement. Each one of these worthies is reputed throughout the land as being an illustrious patron of literature and learning, and any one of them can contribute singly the necessary amount, if he only takes up the matter in right earnest. The compiler feels confident that the undertaking which has progressed so far will advance to its completion with the help of some at least of the above patriots.

Publication of a Supplementary Volume if necessary.

After the fifth volume is out it will have to be considered if the publication of an additional volume as Supplement, will be necessary to embody the words which have come to our notice in the meantime and words of the last letters of the alphabet which will be left over in the 5th volume.

Number of Copies sold and presented to subscribers and patrons in and outside Orissa and in Europe.

Up to the time of the publication of the second volume (August 1933) I had 266 copies of the work sold. Since then 50 more copies have been sold, thus bringing the number sold to 316. Up to date 30 copies have been presented to distinguished patrons, well-wishers, assistants and prospective supporters. This book counts as its subscribers learned personages and bodies in Norway, France, England and Germany; and booksellers in London, Germany, Prussia and France have been securing orders for it from abroad.

Appreciation of the work in Europe

Mr. Otto Harrassowitz of Leipzig has advertised the publication in his catalogue of oriental publications which is distributed amongst 3000 clients all over the civilised world. Messrs Luzac & Co. booksellers of London have already secured 5 subscribers and expect to secure more. Mr. T. Clinck-sieck of Paris has also acted as my agent. Mr. Guiseppe Tucci, member of the Royal Academy and professor of religions and philosophy of India in the University of Rome, intends publishing his appreciation and review of the work in the official organ of the Oriental School of the University of Rome. Thus, it will be seen that the Oria language, which was, until lately, not known outside Orissa, has been gaining publicity and appreciation in centres of international culture. For this service I am grateful to the above agencies.

Award of the Kaiser-I-Hind medal to the Compiler

To the recommendation of His Excellency Sir J. D. Sifton, the Governor of Bihar and Orissa, who is my Patron, and of Mr. C. L. Philip C. I. E. Commissioner of the Orissa Division, who is a valuable colleagues of mine, I owe the graceful recognition of my humble service to the cause of Oria literature by the bestowal of the Kaiser-I-Hind, silver medal, on the last New Year's day, which, to a humble worker like me, means a passport to the patrons of literature and learning whom I may have to approach for help in furtherance of this national undertaking.

The present price and the price to be fixed after completion of the whole work

In the prospectus issued in 1929 advance-price was advertised to be Rs. 30/- per set of 2 volumes; but after publication of the first and second volumes

the advance-price was enhanced to Rs.50/-when it was found that the work would occupy 5 volumes; and the cash price of every volume was fixed at Rs. 15/-

Now in consideration of the increase of size and cost, the advance-price of a whole set of 5 volumes, payable in cash, is fixed at Rs. 60/-, and the cash price for each volume is fixed at Rs. 16/-, The price may have to be further increased as the publication of the succeeding volumes advances. Those, however, who have already paid the full advance-price according to the then advertised rates will get the whole set without any extra demand. The increase of price has been necessitated by the unforeseen increase in the size, and consequently of the cost, of the publication.

The expected time-limits for the publication of the succeeding volumes

The fourth volume is expected to be out by March 1934 and the 5th volume by December 1934, or by the beginning of the year 1935.

The connection between the formation of the Orissa Province and the compilation of this national monument

Since the publication of the first volume the picture of a glorious future for the Oria nation, which I had formed in my mind, still inspires me; and the idea that the humble compiler has contributed his quota to the dawning of this glorious day makes me satisfied that I have not lived my life in vain.

It is but meet to mention here that in the introduction to the first volume (September 1931) I had referred to the fact that the Oria-speaking tracts lie scattered in the borders of four provinces. By the time the second volume was out (August 1932), the question of amalgamation of the said tracts was on the anvil at the Round Table Conference. Now, by the time the third volume is out (May 1933), the declaration of a separate Orissa Province has been made by the Secretary of State for India in Council at the conclusion of the third Round Table Conference. It is hoped that by the time the two subsequent volumes are out, at intervals of 9 to 10 months each, i.e by the end of 1934, the creation of the Orissa Province will be a settled fact, after the satisfactory solution of the vexed question of boundaries of the new Province, which has been sorely agitating the minds of 12 millions sons and daughters of Mother Utkal, since the memorable declaration made in the White Paper. From this it will be seen that the fruition of my individual aspiration is contemporaneous with that of the national aspiration of the Orias for administrative union.

The fond hope of connecting the final volume with the sacred name of His Majesty the King Emperor

In commemoration of the creation of the separate Orissa Province the compiler, on his humble part, aspires to dedicate to His Most Gracious Majesty, the King Emperor of India, the last volume of this work, the result of a lifetime of labour and application, as a symbol of sturdy and unflinching loyalty of 12 millions of His Majesty's Oria subjects, who had been, for the last half a century, cherishing a dream and praying to be brought under one administration.

Thanks to my past, present and prospective colleagues, supporters, sympathisers and patrons

To all my colleagues, supporters, sympathisers, critics and patrons, actual and prospective, I again tender my heartfelt thanks for all they have done and will do; and I invoke their support, patronage and blessings for the completion of the work.

Tribute to the Almighty and Benevolent Father and prayer for His Grace

Lastly I tender my gratitude to the Great and Benevolent Being who has brought me and my Dictionary safely up to this stage, and pray that He may give me strength and support to finish it.

His will be done. Amen.

Bhāshākosha Āsrama,
CUTTACK,
May 1933.

Gopal Chandra Praharaj,
Compiler.

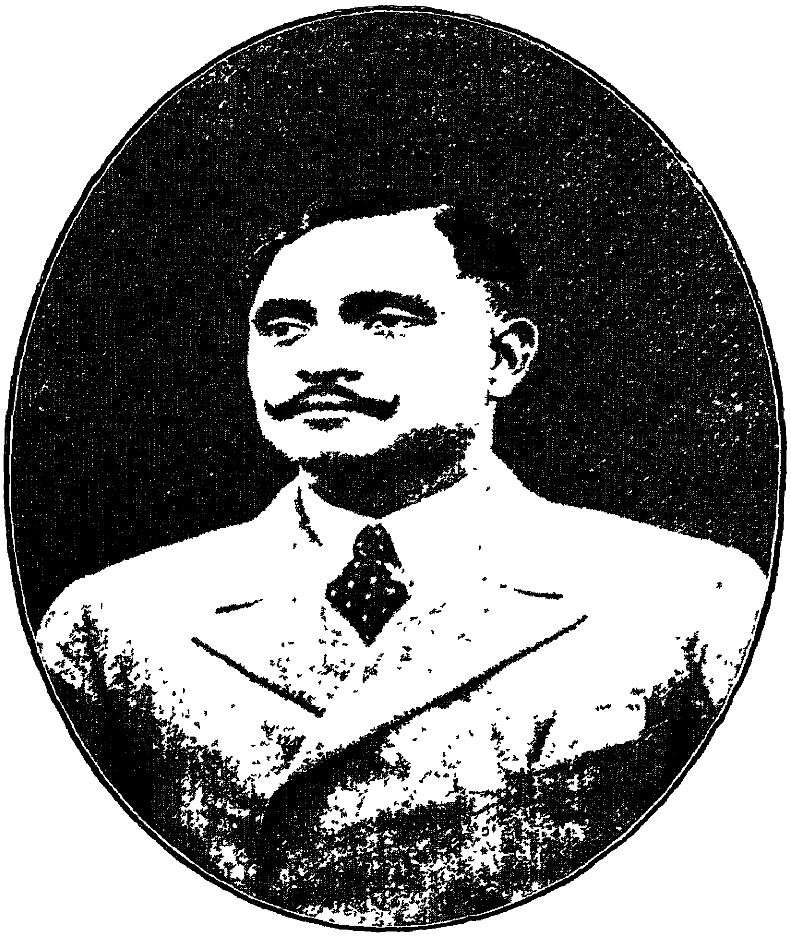

Raja Sree Kishore Chandra Deb

Raja Saheb and Ruling Chief of Athmallik State (Orissa)

ଅଷ୍ଟମଲ୍ଲିକାଧୀଶ୍ୱର ରାଜା ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର ଦେବ ।

Babu Bamadeb Misra B. A.

ଶ୍ରୀ ବାମଦେବ ମିଶ୍ର ବି.ଏ. —ଦେୱାନ, ଆଠମଲ୍ଲିକ ଷ୍ଟେଟ

U. S. Press, Cuttack.

ଅବତରଣିକା ।

ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡରେ ସନ୍ନିବେଶିତ ବିଷୟ—ପରମପିତା ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଅପାର କରୁଣାରୁ ଭାଷାକୋଷର ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡ ଆଜ ସାଧାରଣଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଅର୍ପଣ କରିବାକୁ ମୁଁ ସମର୍ଥ ହେଲି । ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ୧୩ଟି ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ ଓ କ୍ଷ ଅକ୍ଷରକୁ ମିଶାଇ ୩୪ଟି ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣ ଅଛି । ପ୍ରଥମ ଭାଗରେ ୧୩ଟି ଯାକ ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ, ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗରେ କ୍ଷ ଅକ୍ଷରକୁ ମିଶାଇ କ ଠାରୁ ଢ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୬ଟି ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣ ଓ ତୃତୀୟ ଭାଗରେ ତ ଅକ୍ଷରଠାରୁ ଥ ଅକ୍ଷର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୧୨ଟି ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣ, ଏପରି ପ୍ରଥମ ତିନି ଖଣ୍ଡରେ ମୋଟରେ ୩୧ଟି ଅକ୍ଷର ସନ୍ନିବେଶିତ ହେଲା । ଆଶା କରାଯାଏ ଯେ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ଅବଶିଷ୍ଟ ୧୬ଟି ଅକ୍ଷର ଆଗାମୀ ଚତୁର୍ଥ ଓ ପଞ୍ଚମ ଖଣ୍ଡରେ ପରିସମାପ୍ତ ହେବ ।

ଗ୍ରନ୍ଥର କଳେବର କମାଇବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା ଓ କଳ୍ପନା—ଗ୍ରନ୍ଥର କଳେବର କମାଇବା ପାଇଁ ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡରେ କତିପୟ ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବିତ ହୋଇଅଛି । ଧ୍ୱନିରେ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଥିବା ଦୁଇଟି ଏକାର୍ଥବାଚକ ଶବ୍ଦକୁ ଦୁଇଟି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ମୂଳଶବ୍ଦରୂପେ ନ ଲେଖି ବନ୍ଧନୀ ସାହାଯ୍ୟରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ପରି ଲେଖା ଯାଇଅଛି, ଯଥା— ତୋଖାଇବା ଓ ତୋ'ଖେଇବା, ଏ ଦୁଇ ଶବ୍ଦକୁ ତୋଖା(ଖେ)ଇବା ରୂପେ ରଖାଯାଇଅଛି (୩୦୪୦ ପୃଷ୍ଠା ପ୍ରଥମ ସ୍ତମ୍ଭ ଦେଖନ୍ତୁ) ।

ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ଏକ ପ୍ରକୃତିରୁ ନିଷ୍ପନ୍ନ ଏକାଧିକ ଶବ୍ଦକୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରୂପେ ନ ରଖି ସେଥିରୁ ଗୋଟିକୁ ମୂଳଶବ୍ଦରୂପେ ଓ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସେହି ଶବ୍ଦର ତଳେ ନୋଟ୍ କରାଯାଇଅଛି; ଯଥା—ତଦେକାତ୍ମା ବିଶେଷଣ ଶବ୍ଦ ତଳେ ଉକ୍ତ ପ୍ରକୃତିନିଷ୍ପନ୍ନ ତଦେକାତ୍ମତ୍ୱ ବିଶେଷ୍ୟ ଶବ୍ଦ ନୋଟ୍ କରାଯାଇଅଛି (୩୩୩୮ ପୃଷ୍ଠା ପ୍ରଥମ ସ୍ତମ୍ଭ ଦେଖନ୍ତୁ) । ଯେଉଁ ଶବ୍ଦମାନ ଭାଷାରେ ଏକାଧିକ ଆକାରରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, ତହିଁରୁ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦକୁ ମୂଳଶବ୍ଦ ରଖାଯାଇ ଅନ୍ୟ ଆକାରମାନଙ୍କୁ ତହିଁ ତଳେ 'ଅନ୍ୟରୂପ' ଭାବରେ ନୋଟ୍ କରାଯାଇଅଛି; ଯଥା—ଡମାଡଉଲକୁ ମୂଳଶବ୍ଦ ରୂପେ ରଖାଯାଇ ତହିଁ ତଳେ ଡମାଡୌଲ ଓ ଡମାଡୋଲ ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟକୁ 'ଅନ୍ୟରୂପ' ବୋଲି ନୋଟ୍ କରାଯାଇଅଛି (୩୨୨୨ ପୃଷ୍ଠା ପ୍ରଥମ ସ୍ତମ୍ଭ ଦେଖନ୍ତୁ) । ଏହି ଉପାୟମାନ ଅବଲମ୍ବିତ ହେବାରୁ ଏହି ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡରେ ଥିବା ବିଷୟମାନଙ୍କର କଳେବର କମିଯାଇ ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ଶହ ପୃଷ୍ଠା ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ହୋଇଅଛି ବୋଲି ଅନୁମାନ କରାଯାଏ ।

ମୂଳଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ଦିଆଯାଇଥିବା ଓଡ଼ିଆ ଓ ଇଂରାଜୀ ଅର୍ଥମାନଙ୍କ ଡାହାଣରେ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନମାନ ଖାଲି ରହି ଯାଇଅଛି, ସେ ସ୍ଥାନମାନ ଖାଲି ନ ରଖି ତତ୍ପରବର୍ତ୍ତୀ ଓଡ଼ିଆ ଓ ଇଂରାଜୀ ଅର୍ଥମାନ ଧାଡ଼ିମୂଳରୁ ଲଗାଲଗି କରି ଛପିଲେ ଖାଲି ଜାଗାମାନ ପୂରି ଯାଆନ୍ତା ଓ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର କଳେବର କମି ଯାଆନ୍ତା ବୋଲି କେତେକ ବିଶିଷ୍ଟ ବନ୍ଧୁ ସୂଚନା କରିଅଛନ୍ତି । ଏପରି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ଦ୍ୱାରା ଅବଶ୍ୟ ଖାଲି ଜାଗାମାନ ଭରଣା ହୁଅନ୍ତା ଏବଂ ଗ୍ରନ୍ଥର କଳେବର କମନ୍ତା; କିନ୍ତୁ ଭାଷାକୋଷର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଭାଗମାନଙ୍କରେ ଏ ପ୍ରଣାଳୀ ଅନୁସୃତ ହୋଇ ନ ଥିବାରୁ ପାଠକମାନଙ୍କୁ ଏ ନୂଆ ପଦ୍ଧତି ଅଡ଼ୁଆ ଓ ବିରକ୍ତିକର ଲାଗିବ ବୋଲି ଆଶଙ୍କା ହେବାରୁ ଅଗତ୍ୟା ଉକ୍ତ ପଦ୍ଧତି ଅବଲମ୍ବିତ ହେଲା ନାହିଁ । ପ୍ରଥମ, ଦ୍ୱିତୀୟ ଓ ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପୃଷ୍ଠାର ଶିରୋଦେଶରେ ଯେଉଁ ସାଧାରଣ ସଙ୍କେତମାନ ମୁଦ୍ରିତ ହୋଇଅଛି, ପରବର୍ତ୍ତୀ ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କର ପ୍ରତି ପୃଷ୍ଠାରେ ତାହା ନ ରଖି ୫୦ ବା ୧୦୦ ପୃଷ୍ଠା ଅନ୍ତରର ପୃଷ୍ଠାର ଶିରୋଦେଶରେ ଏହା ଛପା କରାଯିବ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅକ୍ଷର ଆରମ୍ଭ ହେବା ପୃଷ୍ଠାର ଶିରୋଭାଗରେ ଏହା ଦିଆଯିବ ବୋଲି ବର୍ତ୍ତମାନ କଳ୍ପନା କରାଯାଉଅଛି । ଏତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଅବଶ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥର କଳେବର କେତେକ ପରିମାଣରେ କମିଯିବ ।

ଭାଷାକୋଷର ଶବ୍ଦସଂଖ୍ୟା—ମୋର କୌତୂହଳ ଚରିତାର୍ଥ କରିବା ପାଇଁ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରଥମ, ଦ୍ୱିତୀୟ ଓ ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡରେ ସନ୍ନିବେଶିତ ଶବ୍ଦମାନ ଗଣତି କରାଇବାରେ ଦେଖାଗଲା ଯେ, ଥ ଅକ୍ଷର ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶବ୍ଦ ସଂଖ୍ୟା ୬୨ ହଜାର ହୋଇଅଛି । ପରବର୍ତ୍ତୀ ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କରେ ଆଉ ୬୦ ହଜାର ଶବ୍ଦ ରହିବ ବୋଲି ଅନୁମାନ କରାଯାଉଅଛି । ଅତଏବ ମୋଟରେ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦସଂଖ୍ୟା ଲକ୍ଷେ ବା ଲକ୍ଷେ କୋଡ଼ିଏ ହଜାର ହେବ ବୋଲି ଜଣା ପଡ଼ୁଛି । କାଶୀ ନାଗରୀପ୍ରଚାରିଣୀ ସଭାଙ୍କ ସଂଘବଦ୍ଧ ଉଦ୍ୟମରେ ୨୦ ବର୍ଷ ପରିଶ୍ରମ ଓ ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କା ଅର୍ଥବ୍ୟୟର ଫଳରେ ୮ ଖଣ୍ଡରେ ପ୍ରକାଶିତ ୩୬୦୦ ପୃଷ୍ଠାବ୍ୟାପୀ ହିନ୍ଦି ଭାଷାର ପ୍ରକାଣ୍ଡ 'ହିନ୍ଦି ଶବ୍ଦସାଗର' ନାମକ ଅଭିଧାନରେ ୯୩ ହଜାର ଶବ୍ଦ ଓ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର-ମୋହନ ଦାସଙ୍କ ସଙ୍କଳିତ ୧୬୦୦ ପୃଷ୍ଠାବ୍ୟାପୀ 'ବାଙ୍ଗାଲା ଭାଷାର ଅଭିଧାନ'ରେ ୭୫ ହଜାର ଶବ୍ଦ ଥିବାର ସଂଗ୍ରାହକମାନେ ପ୍ରକାଶ କରିଅଛନ୍ତି । ପୃଥିବୀପ୍ରସିଦ୍ଧ ନୋହା ୱେବ୍‌ଷ୍ଟରଙ୍କ ସଂକଳିତ ପ୍ରାମାଣିକ ଇଂରାଜୀ ଅଭିଧାନର, ୧୮୪୭ ସାଲର ଦ୍ୱିସହସ୍ର ପୃଷ୍ଠାବ୍ୟାପୀ ସଂସ୍କରଣରେ ୮୦ ହଜାର ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦ ସ୍ଥାନ ପାଇଥିବାର ଗ୍ରନ୍ଥପ୍ରକାଶକ କହିଅଛନ୍ତି । ଉପଯୁକ୍ତ ସଂଗ୍ରାହକ, ଅର୍ଥ, ଉତ୍ସାହ ଓ ପର୍ଯ୍ୟଟନ ଅଭାବରୁ ଏହି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା-କୋଷରେ ବହୁସହସ୍ର ପ୍ରାଦେଶିକ ଓ ପାରିଭାଷିକ ଶବ୍ଦ ସଂଗୃହୀତ ହୋଇ ପାରି ନାହିଁ । ଆଶା କରାଯାଏ, ଏଥି ପରେ ଉତ୍କଳର ଆଶା ଓ ଭରସାର ସ୍ଥଳ ଉତ୍ସାହୀ କୃତବିଦ୍ୟ ଯୁବକବୃନ୍ଦ ଓ ସାହିତ୍ୟସଂଘମାନ ଉତ୍କଳର ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ, ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗରେ ଓ ବିଭିନ୍ନ ବ୍ୟବସାୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ ସଂଗ୍ରହ କରି ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋ କ୍ଷୁଦ୍ର ଚେଷ୍ଟାରେ ବନାଯିବା ଏହି ଭାଷାସୌଧର ମୂଳଦୁଆର ପୁଷ୍ଟି ସାଧନ କରିବେ ଓ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ଶବ୍ଦଗ୍ରାହିତା, ଧ୍ୱନିସମ୍ପଦ ଓ ଶବ୍ଦବିଭବ ଦେଖି ଦିନେ ସଭ୍ୟଜଗତ ଚମତ୍କୃତ ହେବ ।

ଅଭିଜ୍ଞାନ ଗ୍ରନ୍ଥମାନ—ଯେଉଁ ଇଂରାଜୀ, ହିନ୍ଦି, ବଙ୍ଗଳା ଓ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରାମାଣିକ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରୁ ମୁଁ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ସଂକଳନରେ ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଅଛି, ସେମାନଙ୍କ ନାମ ଅବତରଣିକାର ପରିଶିଷ୍ଟ ରୂପେ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିଅଛି । ଏହି ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଁ ମୁଁ ତତ୍ତତ୍ ଗ୍ରନ୍ଥକାରମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଋଣୀ ।

ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ଅପୂର୍ଣ୍ଣତା—ଜଣେ ଜୀବିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନବୃତ୍ତାନ୍ତ ତାଙ୍କ ଜୀବିତକାଳ ମଧ୍ୟରେ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା ଯେଉଁପରି ଅସମ୍ଭବ, କୌଣସି ଜୀବନ୍ତ କଥ୍ୟଭାଷାର ସମସ୍ତ ଶବ୍ଦ ସଂଗ୍ରହ କରିବା ସେହିପରି ଅସମ୍ଭବ ନ ହେଲେହେଁ ଅନ୍ତତଃ ଦୁଃସାଧ୍ୟ । ଶିକ୍ଷା, ସଭ୍ୟତା, ଜ୍ଞାନବିଜ୍ଞାନଚର୍ଚ୍ଚା ଓ ଅନ୍ୟ ଜାତିମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସଂଶ୍ରବ ଓ ଭାବର ଆଦାନ ପ୍ରଦାନର ପ୍ରସର ବୃଦ୍ଧି ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କଥ୍ୟଭାଷାରେ ପ୍ରତିଦିନ ଶତଶତ ନୂଆ ଶବ୍ଦ ସୃଷ୍ଟି ହେଉଅଛି ଓ ପ୍ରବେଶ ଲାଭ କରୁଅଛି ଓ କରୁଥିବ । ସେଗୁଡ଼ିକ ଏକାଦିନେ ବା ଏକାଦିଗ୍ରାକେ ସଂଗ୍ରହ କରିବା ମୋ ଭଳି କ୍ଷୀଣଶକ୍ତି ଲୋକ ପକ୍ଷରେ ଅସମ୍ଭବ ।

ଗ୍ରନ୍ଥପ୍ରକାଶର ଆନୁପୂର୍ବିକ କର୍ମମାନ—ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କ ଅବତରଣିକାରେ କୁହାଯାଇଅଛି ଯେ, ଏ ଗ୍ରନ୍ଥପାଇଁ ଶବ୍ଦ-ସଂକଳନ କର୍ମ ସରିଅଛି ଓ ପାଣ୍ଡୁଲିପିମାନଙ୍କରେ ମୁଁ ପୁଣି ଥରେ ଆମୂଳ ଆଖି ପକାଇଅଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଉକ୍ତ ପାଣ୍ଡୁଲିପିମାନ ମୋ ସହକର୍ମୀ ୫ ଜଣ ସାଫି କରିବାରେ ଲାଗିଅଛନ୍ତି; ସାଫି ହେବା ପରେ ସେମାନ ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ କୁଳମଣି ଦାଶଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆଲୋଚିତ ଓ ସଂଶୋଧିତ ହେଉଅଛି; ତତ୍‌ପରେ ତାହା ମୋ ଦ୍ୱାରା ମାର୍ଜିତ ହେଉଅଛି ଓ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ହିନ୍ଦି ଓ ବଙ୍ଗଳା ପ୍ରତିଶବ୍ଦମାନ ସଂଯୋଜିତ ହେଉଅଛି; ଏଥିପରେ ଏମାନ ଛପା ହେବାପାଇଁ ପ୍ରେସ୍‌କୁ ଅର୍ପିତ ହେଉଅଛି । ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ବହୁ ଦୋଷ, ବହୁ ଅଭାବ, ବହୁ ଅସଙ୍ଗତି ଓ ବହୁ ପ୍ରମାଦ ରହିଗଲା; ବୋଧହୁଏ ଏ ଗୁଡ଼ିକ ମୁଁ ଯାହା ଉପଲବ୍ଧି କରୁଅଛି, ଅନ୍ୟମାନେ ତାହା କରି ପାରିବେ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଏ ଅଭିଯୋଗର କ୍ଷାଳନ ପାଇଁ ମୁଁ ଏତିକିମାତ୍ର ନିବେଦନ କରୁଅଛି ଯେ, ମୁଁ ଜାଣିଶୁଣି ମୋ କର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ ତ୍ରୁଟି କରି ନାହିଁ, କିମ୍ବା ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ କଦ୍ଭିନ୍‌କାଳେ ପରାଙ୍ମୁଖ ହୋଇ ନାହିଁ । ଏମନ୍ତ କି, ଛାପାଖାନାରେ ଗାଲିପ୍ରୁଫ୍ ଓ ପେଜ୍‌ପ୍ରୁଫ୍ ସଂଶୋଧିତ ହୋଇ ସାରିବା ପରେ ମଧ୍ୟ ଯେବେ କୌଣସି ନୂତନ ଶବ୍ଦ ବା ବିଷୟ ବା ଟୀକା ବା ଭ୍ରମ ମୋର ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୋଇଅଛି, ତେବେ କମ୍ପୋଜ୍ ହୋଇଥିବା ଫର୍ମାମାନ ଭଙ୍ଗାହୋଇ ନୂଆ ଫର୍ମା ମଧ୍ୟ କମ୍ପୋଜ୍ ହୋଇଅଛି ।

ସମଗ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରକାଶିତ ହେବାର ଆଶା—କ୍ରମଶଃ ଯେଉଁପରି ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ବିଭିନ୍ନ ଭାଗମାନ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଅଛି, ସମଗ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରକାଶିତ ହେବାର ଆଶା ଏଥି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତର ହେଉଅଛି । ଏପରି ଗୋଟିଏ ବିରାଟ ଜାତୀୟ କର୍ମ ଯେତେବେଳେ ଆରବ୍ଧ ହୋଇ ଖଣ୍ଡେଦୂର ଅଗ୍ରସର ହେଲାଣି, ପ୍ରଭୁ ଏହାକୁ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ରଖିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ଯେଉଁ ଆଶା ଓ ଆଶ୍ୱାସନାପୂର୍ଣ୍ଣ ବଚନ ଆଠମଲ୍ଲିକର ରାଜାସାହେବ ଗତ ବର୍ଷ ମୋତେ ଶୁଣାଇଥିଲେ, ତହିଁର ସାର୍ଥକତା ମୁଁ ଫଳତଃ ଅନୁଭବ କରି ସୁଖୀ ହେଉଅଛି । ବରିଲା ବର ଆଉ ଓଲିଉଲା ଘର ରହେ ନାହିଁ ବୋଲି ଓଡ଼ିଆରେ ଗୋଟିଏ ଅନୁଭବସିଦ୍ଧ ପ୍ରବଚନ ଅଛି ।

ଏହି ଭାଗର କର୍ମରେ ମୋର ସହକର୍ମୀ ଓ ସହାୟକ ଗଣ—ଏହି ତୃତୀୟ ଭାଗର କର୍ମରେ ମୁଁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ସହାୟକ ଓ ସହକର୍ମୀରୂପେ ପାଇ ଧନ୍ୟ ହୋଇଅଛି :—

(୧) ଏବେ କେତେକ ମାସପାଇଁ ଅବସର ଗ୍ରହଣ କରି ବିଲାତକୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କରିଥିବା ଓଡ଼ିଶାବିଭାଗର କମିସନର୍ ଓ ଗଡ଼ଜାତର ଭୂତପୂର୍ବ ପୋଲିଟିକାଲ୍ ଏଜେଣ୍ଟ୍ ଏବଂ ଫିଲିପ୍-ଡଫ୍ କମିସନର ସଦସ୍ୟ, ଉତ୍କଳ-ପ୍ରେମିକ ମହାମତି ସି. ଏଲ୍. ଫିଲିପ୍ ଭାଷାକୋଷର ୨ୟ ଖଣ୍ଡର ଅଧିକାଂଶ ପ୍ରୁଫ୍‌ସିଟର ଇଂରାଜୀ ଅଂଶ ସଂଶୋଧନ କରିଥିଲେ । ଏହି ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡର ଅଧିକାଂଶ ପ୍ରୁଫ୍‌ସିଟ୍ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଆଖିରେ ପଡ଼ିଅଛି । କଠୋର ଦାୟିତ୍ୱ-ପୂର୍ଣ୍ଣ ରାଜ୍ୟଶାସନଘଟିତ ସରକାରୀ କର୍ମରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥାଇ ସୁଦ୍ଧା ସେ ଯେତେ ଦିନ କଟକରେ ରହୁଥିଲେ ପ୍ରତିଦିନ ତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ପ୍ରୁଫ୍‌ସିଟ୍‌ମାନ ପଠା ନ ଗଲେ ସେ ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ । ସେ ଛୁଟିରେ ଯିବାରୁ ତାଙ୍କ ସ୍ଥଳାଭିଷିକ୍ତ ଇ. ଏସ ହଣ୍ଟିଲେ ସାହେବଙ୍କ ସଂସ୍ରବରେ ଆସି, ତାଙ୍କ ମଧୁର ବ୍ୟବହାର ଓ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଦେଖି ମୁଁ ଆଶା କରୁଅଛି ଯେ, ଫିଲିପ୍ ସାହେବଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥିତିଜନିତ ଅଭାବ ଭାଷାକୋଷର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଖଣ୍ଡକୁ ବାଧିବ ନାହିଁ ।

(୨) ମୋର ସହକର୍ମିଣୀ ଭଗିନୀପ୍ରତିମା ଶ୍ରୀମତୀ ପୀତାମ୍ବରୀ ଦେବୀ ଭାଷାକୋଷ ପାଇଁ ଶବ୍ଦସଂଗ୍ରହ, ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଓ ପ୍ରୁଫ୍‌ସିଟ୍‌ମାନଙ୍କ ସମ୍ମାର୍ଜ୍ଜନ ଓ ସଂଶୋଧନ, ପାଣ୍ଡୁଲିପିମାନଙ୍କର ପୁନରୁଦ୍ଧାର (ସାଫି କରିବା), ପ୍ରାଦେଶିକ, ପାରିଭାଷିକ ଓ ଇତର ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ସଂଗ୍ରହ, ପ୍ରତିଶବ୍ଦ ଓ ଟୀକା ସଂଗ୍ରହାର୍ଥ ବହୁ ଓଡ଼ିଆ, ଇଂରାଜୀ, ବଙ୍ଗଳା ଓ ହିନ୍ଦି ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କର ପାଠ ଓ ଆଲୋଚନା ଆଦି ଦୁରୂହ କର୍ମରେ ପ୍ରତିଦିନ ୧୨ ଘଣ୍ଟାଠାରୁ ୧୫ ଘଣ୍ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ଯେଉଁ ପ୍ରରିଶ୍ରମ କରୁଅଛି ତଜ୍ଜନିତ କ୍ଳାନ୍ତିର ଅପନୋଦନ ଓ ଲାଘବ କରିବାପାଇଁ ପୀତାମ୍ବରୀ ମୋତେ ବଳ, ଉତ୍ସାହ, ଆଶ୍ୱାସନା ଓ ସାହାଯ୍ୟ ଦେଇ ମୋର କର୍ମଜଞ୍ଜାଳମୟ ନୀରସ ଜୀବନକୁ ଆହ୍ଲାଦମୟ ଓ ଶାନ୍ତିମୟ କରିଅଛନ୍ତି । ମୁଁ ନିରାଶ ହେଲାବେଳେ ମୋ ହୃଦୟରେ ଆଶାବୀଜ ବପନ କରିବା, କ୍ଳାନ୍ତଶ୍ରାନ୍ତ ହେଲାବେଳେ ମୋ କ୍ଳାନ୍ତିର ଅପନୋଦନ କରିବା, ଦୁର୍ବହ ଭାର-ପୀଡ଼ାରେ ପୀଡ଼ିତ ହେଲାବେଳେ ଭାରର ଦୁର୍ବହତା ଲାଘବ କରିବା, ନିରୁତ୍ସାହ ହେଲାବେଳେ ମୋତେ ଉତ୍ସାହିତ କରିବା ତାଙ୍କର ନିତ୍ୟବ୍ରତ ହୋଇଅଛି । ଗତ ୧୫ ବର୍ଷର ହାଡ଼ଭଙ୍ଗା, ମନଭଙ୍ଗା ଓ ଦେହଭଙ୍ଗା ମିହନ୍ତ ତାଙ୍କ ଯୋଗୁଁ ମୋ ପକ୍ଷରେ ସହନୀୟ ଓ ବହନୀୟ ହୋଇ ପାରିଅଛି ।

(୩) ସାହିତ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୋର ଗୁରୁ, ଉତ୍କଳର ପ୍ରାଚୀନତମ ଉତ୍କଳ-ସାହିତ୍ୟ ପତ୍ରିକାର ସମ୍ପାଦକ, ଉତ୍କଳସାହିତ୍ୟ ପ୍ରେସର ସ୍ୱତ୍ୱାଧିକାରୀ ବାଗ୍ମିପ୍ରବର ସାହିତ୍ୟଧୁରୀଣ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବିଶ୍ୱନାଥ କର ବୃଦ୍ଧବୟସରେ ଅସୁସ୍ଥ ହୋଇ ପ୍ରେସର ଅନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟମାନ ବୁଝିବାକୁ ଅକ୍ଷମ ଥିଲା ବେଳେ ମଧ୍ୟ ଭାଷାକୋଷର ଛାପା ଓ ପ୍ରୁଫ୍ ସଂଶୋଧନ କର୍ମ ଉପରେ ସର୍ବଦା ଜାଗ୍ରତ ଦୃଷ୍ଟି ରଖିଅଛନ୍ତି । ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ଅଙ୍ଗସୌଷ୍ଠବ ପାଇଁ ଯେବେ କିଛି ପ୍ରଶଂସା ମିଳେ, ତାହା କେବଳ ତାଙ୍କର ପ୍ରାପ୍ୟ ।

(୪) କଟକ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜିଏଟ୍ ସ୍କୁଲର ହେଡ୍‌ପଣ୍ଡିତ ଓଡ଼ିଆ-ସାହିତ୍ୟାନୁଶୀଳନବ୍ରତୀ ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ କୁଳମଣି ଦାଶଙ୍କୁ ପ୍ରତିଦିନ ପାଣ୍ଡୁଲିପି-ମାନଙ୍କ ସମ୍ମାର୍ଜନ କର୍ମରେ ଏକଘଣ୍ଟା ମୋତେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଶିକ୍ଷା-ବିଭାଗର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷମାନଙ୍କଠାରୁ ଅନୁମତି ମିଳି ଥିବାରୁ ଭାଷାକୋଷ ତାଙ୍କ ସାହଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଭ କରି ଧନ୍ୟ ହୋଇଅଛି । ପାଣ୍ଡୁଲିପିମାନ ସାଫିହେବା ପରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ସେ ଆମୂଳ ସମ୍ମାର୍ଜନ କରନ୍ତି, ଏବଂ ବହୁ ପ୍ରାମାଣିକ ଗ୍ରନ୍ଥ ଆଲୋଚନା କରି ସ୍ଥାନେସ୍ଥାନେ ସେ ଅତି ଉପାଦେୟ ଟୀକା ଯୋଗ କରି ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ସର୍ବାଙ୍ଗସୁନ୍ଦର ଓ ଅନବଦ୍ୟ କରିଅଛନ୍ତି । ଭାଷାକୋଷର ଶେଷ ଖଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଯେବେ ପ୍ରଭୁ ମୋତେ ଏ ସଂସାରରୁ ଲୋକାନ୍ତରିତ କରନ୍ତି, ତେବେ ସେ ଇଚ୍ଛା କରି ସୁଦ୍ଧା ଶେଷ ଖଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶ କରିବେ ବୋଲି ମୁଁ ଆଶାନ୍ୱିତ ଅଟେଁ ।

(୫) ମୁଁ ଓକାଲତି କରୁଥିବା ସମୟରେ କଟକର ଓକିଲ ଶ୍ରୀମାନ୍ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର ଏମ୍ ଏ., ବି. ଏଲ୍ ମୋର ଜୁନିଅର୍ (କନିଷ୍ଠ)

ରୂପେ କର୍ମ କରୁଥିଲେ । ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରକାଶରେ ବହୁତୋମୁଖ ପରିଶ୍ରମ କରିବା ଯୋଗୁଁ ମୋ ଉପରେ ଯେଉଁ ବାଧା ପଡ଼ିଅଛି, ତାହାର ଲାଘବରେ ସେ ସ୍ୱତଃ ପ୍ରଣୋଦିତ ହୋଇ ପ୍ରତି ଦିନ ୬।୭ ଘଣ୍ଟା ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଓ ପ୍ରେସ୍-କପିମାନ ପରୀକ୍ଷା ଓ ପ୍ରୁଫ୍‌ସିଟ୍‌ମାନ ସଂଶୋଧନ କରିବାରେ ମୋତେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଅଛନ୍ତି । ଗତ ୧୬ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଶବ୍ଦସଂଗ୍ରହରେ ମୋତେ ସେ ସମୟସମୟରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ଫିଲିପ୍ ସାହେବ ଛୁଟି ନେଇ ସ୍ୱଦେଶକୁ ଯିବା ଯୋଗୁଁ ପ୍ରୁଫ୍‌ସିଟ୍‌ମାନଙ୍କପାଇଁ ଆଉ ଜଣେ ପରୀକ୍ଷକଙ୍କ ଅଭାବ ଅନୁଭବ କରି ମୁଁ ବ୍ୟଥିତ ହେଉଥିବାର ଦେଖି କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ମୋତେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଅଗ୍ରସର ହୋଇଅଛନ୍ତି ।

(୬) କଟକର ଆଡ୍‌ଭୋକେଟ୍ ମୋର ପରମ ବନ୍ଧୁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସତ୍ୟାନନ୍ଦ ନାରାୟଣ ରାୟ ମହାଶୟ ଏମ୍. ଏ., ବି ଏଲ୍. ଓକାଲତି କର୍ମରୁ ଅବସର ପାଇଲେ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ଘରେଇ ବଙ୍ଗଳା ପ୍ରତିଶବ୍ଦମାନ ଯୋଗାଇବା ବିଷୟରେ କଦାପି ପରାଙ୍ମୁଖ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି ଓ ଏ ସାହାଯ୍ୟର ପ୍ରତିଦାନରୂପେ ସେ ମୋ ଠାରୁ କେବେ କୌଣସି ପ୍ରତିଦାନର ଆଶା କରି ନାହାନ୍ତି । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ପ୍ରତି ଓ ମୋ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ପ୍ରଗାଢ଼ ଅନୁରାଗ ଏହି ନିଃସ୍ୱାର୍ଥ ପରିଶ୍ରମର ପ୍ରଣୋଦକ ଅଟେ ।

(୭) ପାଟଣା ପାଠଶାଳା ପ୍ରେସର ଓ ଦ୍ୱାରଭଙ୍ଗା ଜିଲ୍ଲାର ଲହେରିଆ ସରାଇର ପୁସ୍ତକଭଣ୍ଡାରର ସ୍ୱତ୍ୱାଧିକାରୀ, ନିରଳସ ସାହିତ୍ୟସେବକ ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ରାମଲୋଚନ ଶରଣ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ହିନ୍ଦି ପ୍ରତିଶବ୍ଦ ଯୋଗାଇବା କର୍ମରେ ସର୍ବଦା ତତ୍ପର ଅଛନ୍ତି । ଏମନ୍ତ କି, ଲୋଡ଼ା ହେଲେ ନିଜ ବ୍ୟୟରେ ସୁଦୂର ପାଟଣା ଓ ଦ୍ୱାରଭଙ୍ଗା ଅଞ୍ଚଳରୁ କଟକଠାକୁ ଆସି ଏଠାରେ ଦିନେ ଦୁଇ ଦିନ ଅବସ୍ଥାନ କରି ସେ ମୋତେ ହିନ୍ଦି ପ୍ରତିଶବ୍ଦମାନ ଯୋଗାଇ ଅଛନ୍ତି ।

(୮ ପୁରୀଜିଲ୍ଲା ସତ୍ୟବାଦୀର ପୂର୍ବତନ ଶିକ୍ଷାସଦନରେ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଗୋପବନ୍ଧୁଦାସଙ୍କ ଗଠିତ ଦେଶକର୍ମିଦଳର ଜଣେକ ନିଭୃତ ନିରଳସ କର୍ମୀ ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ରଥ ମୌଳିକ ପାଣ୍ଡୁଲିପିମାନ ସାଫି କରିବାରେ ଯେଉଁ ନିଷ୍ଠା, ଅଧ୍ୟବସାୟ ଓ ଉତ୍ସାହ ଦେଖାଇ ଅଛନ୍ତି, ତାଙ୍କ କର୍ମ ଦେଖିଥିବା ଯେ କେହି ବ୍ୟକ୍ତି ତହିଁରେ ଯୁଗପତ୍ ଆନନ୍ଦିତ ଓ ଚମତ୍କୃତ ହେବେ । ଯନ୍ତ୍ରଚାଳିତ ଘଣ୍ଟିକା ଯନ୍ତ୍ରରେ ବିକୃତି ଓ ଅନିୟମ ଘଟିବା ସମ୍ଭବ; କିନ୍ତୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ନିୟମିତ ଗତି ଓ କର୍ମରେ ତ୍ରୁଟି ନାହିଁ । ସେ ୪ ବର୍ଷ ହେଲା ଏକ ପ୍ରଗତିରେ କର୍ମ କରି ଆସୁଅଛନ୍ତି ।

(୯) ପ୍ରୁଫ୍‌ସିଟ୍‌ମାନଙ୍କୁ ଦୁଇ ତିନି ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି ତନ୍ନ ତନ୍ନ କରି ପରୀକ୍ଷା ଓ ସଂଶୋଧନ କରି ସାରି ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରେସର ସହକାରୀ ଶ୍ରୀମାନ୍ ପଦ୍ମଚରଣଦାସଙ୍କ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେବାକ୍ଷଣି ସେଥିରୁ କେଉଁଆଡ଼ୁ ଆଣି ଥୋଇ ଦେଲା ଭଳି ଗଣ୍ଡାଗଣ୍ଡା ଭୁଲ୍ ସେ କାଢ଼ି ଦିଅନ୍ତି; ଏହା ଦେଖି ଆମ୍ଭେମାନେ ବିସ୍ମିତ ହେଉଁ । ପ୍ରୁଫ୍ ସଂଶୋଧନ ବିଷୟରେ ଏପରି ଯତ୍ନ ଓ ତୀକ୍ଷ୍ଣଦୃଷ୍ଟି ଅନ୍ୟ କୁଆପି ମୋ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପଡ଼ି ନାହିଁ । ଗ୍ରନ୍ଥର ପାର୍ସେଲ୍‌ମାନ ପ୍ୟାକ୍ କରିବା ଓ ଡାକରେ ପଠାଇବା, ଗ୍ରାହକ-ରେଜିଷ୍ଟର ପୂରଣ କରିବା, ବହି ବାନ୍ଧିବା ଓ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥମୁଦ୍ରଣର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ ଆଦି ସମସ୍ତ ଆନୁସଙ୍ଗିକ କର୍ମରେ ମଧ୍ୟ ସେ ଧୂରନ୍ଧର ।

(୧୦) ପାଣ୍ଡୁଲିପିମାନ ସାଫି କରିବା କର୍ମରେ ନିଯୁକ୍ତ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଭୁବନେଶ୍ୱର ମିଶ୍ର ଗତ ୨ ବର୍ଷ ହେବ କି ଖରା, କି ବର୍ଷା, କି ଶୀତ କି ଗରମ, କି କରେଇଦିନ, କି ଛୁଟିଦିନ, ତାଙ୍କ କାମରେ ବରାବର ନିୟମିତ ରୂପେ ଲାଗିଅଛନ୍ତି ।

(୧୧) କଟକ ପିଆରମୋହନ ଏକାଡେମୀର ସହକାରୀ ଶିକ୍ଷକ ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ନରସିଂହ ମହାପାତ୍ର ଗତ ୫ ବର୍ଷ ହେଲା ପାଣ୍ଡୁଲିପିମାନଙ୍କ ସାଫି ଓ ଶିଷ୍ଟ ପ୍ରୟୋଗମାନଙ୍କ ଉଦ୍ଧାର କର୍ମରେ ଲାଗିଅଛନ୍ତି । ମଝିରେ ଦିନାକେତେ ମୋ ଆର୍ଥିକ ପରିସ୍ଥିତି ସଙ୍କଟମୟ ହେବାରୁ ମୁଁ ସହକର୍ମୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଅର୍ଥସଂସ୍ଥାନ କରି ନ ପାରିବା ଦେଖି ମୁଁ ଅର୍ଥସଙ୍କଟରୁ ଉଦ୍ଧାର ନ ପାଇବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋଠାରୁ କିଛି ପାରିଶ୍ରମିକ ଆଶା କରିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ପ୍ରକାଶ କରି ସେ କର୍ମ କରି ଆସିଅଛନ୍ତି ।

(୧୨) ଭଞ୍ଜୀୟ ଛାଁଦରେ ସୁବୋଧ କାବ୍ୟ ରଚନାରେ ପଟୁ, ଅପ୍ରକାଶିତ ଇନ୍ଦୁରେଖା କାବ୍ୟର ରଚୟିତା ଶ୍ରୀମାନ୍ ଗୋଲୋକଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଧାନ ୪ ବର୍ଷ ହେଲା ମଝିରେ ମଝିରେ ଅବସର ନେଇ ଶିଷ୍ଟପ୍ରୟୋଗ ଉଦ୍ଧାର ଓ ପାଣ୍ଡୁଲିପିମାନଙ୍କ ସାଫି କର୍ମ କରୁଅଛନ୍ତି ।

ଏ ଉଦ୍ୟମର ସହାୟକ ଓ ମଙ୍ଗଳକାମିଗଣ—

ଉପର୍ଯ୍ୟୁକ୍ତ ସହକର୍ମୀ ଓ ସହଯୋଗୀମାନଙ୍କ ଛଡ଼ା ମୁଁ ଅନ୍ୟ ଯେଉଁ ମହାନୁଭବ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କଠାରୁ ନାନା ରୂପରେ, ନାନା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଓ ନାନା ସମ୍ପର୍କରେ ସହାୟତା ଲାଭ କରିଅଛି, ସେମାନଙ୍କଠାରେ ମୁଁ ଋଣୀ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ନାମ ବିଶିଷ୍ଟରୂପେ ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ :—

ଉତ୍କଳବିଖ୍ୟାତ, ଋଷିକଳ୍ପ ଯାଜପୁରର ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ନୀଳମଣି ମିଶ୍ରଙ୍କ ସୁଯୋଗ୍ୟ ସନ୍ତାନ ଆଠମଲ୍ଲିକର ଦେଶପ୍ରେମିକ, ନିରାଡ଼ମ୍ବର, ନିରଳସ, ନିରଭିମାନ, ସାହିତ୍ୟାନୁରାଗୀ, ଜ୍ଞାନପିପାସୁ ରାଜା ଶ୍ରୀ କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ସୁଯୋଗ୍ୟ ଦେବାନ ଶ୍ରୀମାନ୍ ବାମଦେବ ମିଶ୍ର ବି. ଏ. ଯାଜପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ ଅଞ୍ଚଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶତଶତ ପ୍ରାଦେଶିକ ଶବ୍ଦ ସଂଗ୍ରହ କରି ମୋତେ ଯୋଗାଇବା ଆପଣାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମର ଅଙ୍ଗୀଭୂତ କରିଅଛନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ଯେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଓ ଯେଉଁ ଉପାୟରେ ଭାଷାକୋଷକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାର ଅବସର ତାଙ୍କୁ ମିଳିଅଛି, ସେ ଅକୁଣ୍ଠିତ ଚିତ୍ତରେ ତାହାର ସଦ୍‌ବ୍ୟବହାର କରିଅଛନ୍ତି ।

ବୌଦ ଷ୍ଟେଟର ସାହିତ୍ୟରସିକ, ଗୁଣଗ୍ରାହୀ, ଦେଶପ୍ରାଣ, ଶ୍ରମକାନ୍ତାଦିନୃପଗୁଣାଲଙ୍କୃତ, ସାର୍ଥକନାମା ରାଜା ଶ୍ରୀ ନାରାୟଣପ୍ରସାଦଙ୍କର ସୁଯୋଗ୍ୟ ଦେବାନ ଶ୍ରୀମାନ୍ ବଟକୃଷ୍ଣ ମହାନ୍ତି ବି. ଏ. ଭାଷାକୋଷ ପାଇଁ ଗଡ଼ଜାତ ପ୍ରଚଳିତ ପ୍ରାଦେଶିକ ଶବ୍ଦ ଯୋଗାଇବାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ରାଜାସାହେବଙ୍କର ଭାଷାକୋଷ ପ୍ରତି ସ୍ୱତଃ ପ୍ରସନ୍ନ ମନକୁ ପ୍ରସନ୍ନତର କରିବାପାଇଁ ସର୍ବଦା ଉଦ୍‌ଗ୍ରୀବ ।

ବିହାର ଓଡ଼ିଶାର ଡେପୁଟୀ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ, ରାଜ୍ୟଶାସନଧୂରନ୍ଧର, ଜ୍ଞାନଗରିମାବିଭୂଷିତ, ପ୍ରସନ୍ନଚେତା, ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଯୁବଜନସୁଲଭ ଉତ୍ସାହରେ ଦେଦୀପ୍ୟମାନ, ରାଇ ରାୟବାହାଦୁର ଯୁଗଳକିଶୋର ତ୍ରିପାଠୀ ଏମ୍. ଏ. ମହାଶୟ ଭାଷାକୋଷ ପ୍ରତି କେନ୍ଦୁଝରର ନରପତି ଓ ଅନ୍ୟ ବିଶିଷ୍ଟ ସହାୟକମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବାରେ ସର୍ବଦା ସଚେଷ୍ଟ ।

ମୋର ପୃଷ୍ଠପୋଷକଗଣ—ବିହାର ଓଡ଼ିଶାର ପୂର୍ବତନ ଗଭର୍ଣ୍ଣର ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ବ୍ରହ୍ମଦେଶର ଲାଟ, ମାନ୍ୟବର ସର୍ ହିଉ ଷ୍ଟିଫେନ୍‌ସନ୍ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡର ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ଅଟନ୍ତି । ସେ ସୁଦୂର ବ୍ରହ୍ମଦେଶରେ ଥାଇ ସୁଦ୍ଧା ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କ ପ୍ରକାଶ ପାଇଁ ଆଶୀର୍ବଚନ ପ୍ରେରଣ କରି ମୋତେ ଉତ୍ସାହିତ ଓ ପରମାପ୍ୟାୟିତ କରିଅଛନ୍ତି ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ବିହାର-ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ଗଭର୍ଣ୍ଣର ମାନ୍ୟବର ସର୍ ଜେ ଡି. ସିଫ୍ଟନ୍ ଦ୍ୱିତୀୟ ଖଣ୍ଡର ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ଅଟନ୍ତି । ଲାଟ ଗାଦି ଅଳଙ୍କୃତ କରିବା ପୂର୍ବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରକାଶ ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଯେଉଁ ସହାନୁଭୂତି ଓ ସଦିଚ୍ଛା ମୁଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଥିଲି, ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଏ ଭାଷାକୋଷ ସେ ସଦିଚ୍ଛା ଓ ସହାନୁଭୂତିରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ନାହିଁ । ସମୟ ଅନୁସାରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରକାଶ ବିଷୟରେ ଅନୁଭୂତ ଅଭାବ, ଅସୁବିଧା ଓ ଅର୍ଥ-ସଙ୍କଟ ବିଷୟ ତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଜଣାଇବାଲାଗି ତାଙ୍କ ସିଂହଦ୍ୱାର ମୋ ପକ୍ଷରେ ସର୍ବଦା ଉନ୍ମୁକ୍ତ ଓ ଅବାରିତ । ସେ ଯେତେବେଳେ ସୁବିଧା ପାଇଅଛନ୍ତି, ଏ ଗ୍ରନ୍ଥପ୍ରତି ଭାବୀ ପୃଷ୍ଠପୋଷକମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବାକୁ କେବେହେଁ କୁଣ୍ଠିତ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି ।

ବିହାର ଓଡ଼ିଶାର ଅର୍ଥସଦସ୍ୟ ମାନ୍ୟବର କନିକାର ରାଜା ରାଜେନ୍ଦ୍ରନାରାୟଣ ଭଞ୍ଜ ଦେବଙ୍କର ଆଶାବ୍ୟଞ୍ଜକ ଉତ୍ସାହବଚନ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ଓ ସଂଗ୍ରାହକର ଅତୁଳନୀୟ ସମ୍ବଳ ହୋଇଅଛି । ଯେତେଥର ଭଗ୍ନାଧାର ହସ୍ତରେ ମୁଁ ତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଅଛି, ସେ କେବେହେଁ ମୋତେ ଉତ୍ସାହବାଣୀଦ୍ୱାରା ପରିତୃପ୍ତ ହେବା ସୁଖରୁ ବଞ୍ଚିତ କରି ନାହାନ୍ତି ।

ପାଟଣା ହାଇକୋର୍ଟର ଚିଫ୍ ଜଷ୍ଟିସ୍ ମାନ୍ୟବର ସର୍ ଡୋଉନ୍ସ ଟେରେଲ୍ ଦେଶର ବହୁ ହିତକର ସାଧାରଣ ଅନୁଷ୍ଠାନ ସଙ୍ଗେ ସାକ୍ଷାତ୍ ଭାବରେ ସଂଯୁକ୍ତ ଅଟନ୍ତି । ପାଟଣା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ୨୬।୩।୩୩ ତାରିଖର ସିନେଟ୍ ସଭାରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରଥମ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ଖଣ୍ଡ ତାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପଡ଼ିଥିଲା । ଗତ ସରକିଟ୍ ଉପଲକ୍ଷେ ଗତ (ଏପ୍ରେଲ) ମାସରେ କଟକରେ ବିରାଜମାନ କରିଥିବା ବେଳେ ଭାଷାକୋଷ ଆଶ୍ରମରେ ପଦାର୍ପଣ କରି ସେ ମୋତେ ଓ ମୋ ସହକର୍ମୀମାନଙ୍କୁ ସମୁତ୍ସାହିତ କରିଥିବାରୁ ମୁଁ ତାଙ୍କ ନିକଟରେ କୃତଜ୍ଞତା ପ୍ରକାଶ କରୁଅଛି । ସେ ଅପ୍ରକାଶିତ ପାଣ୍ଡୁଲିପିମାନ ଶୀଘ୍ର ପ୍ରକାଶିତ ହେବାର ଆଶୀ-ର୍ବଚନ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିଅଛନ୍ତି । ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡର ଇଂରାଜୀ ଅବତରଣିକାକୁ ସେ ଆମୂଳଚୂଳ ଦେଖି ତହିଁର ଭାଷାକୁ ମାର୍ଜି ଦେଇଅଛନ୍ତି ଏବଂ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଖଣ୍ଡର ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ହେବାପାଇଁ ସ୍ୱୀକାର କରିଅଛନ୍ତି । ମହାମହିମ ଭାରତ ସମ୍ରାଟଙ୍କୁ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ଅନ୍ତିମଭାଗ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବାକୁ ମୁଁ ଯେଉଁ ଉଚ୍ଚ ଆଶା ପୋଷଣ କରୁଅଛି ଓ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଅଛି, ସେ ଆଶା ଓ ସ୍ୱପ୍ନ ସଫଳ ହେବା ବିଷୟରେ ସେ ଯତ୍ନ କରିବେ ବୋଲି ମୋତେ ଆଶା ଦେଇ କଟକରୁ ବିଦାୟ ଯାଇଅଛନ୍ତି ।

ବିହାର ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ଶିକ୍ଷାବିଭାଗର କର୍ଣ୍ଣଧାର ମହାମତି ଜି. ଇ. ଫକସ୍ ଏମ୍. ଏ., ଆଇ ଇ ଏସ୍., ସି. ଆଇ, ଇ. ଭାଷାକୋଷର ପାଣ୍ଡୁଲିପିମାନ ତନ୍ନ ତନ୍ନ କରି ପରୀକ୍ଷା କରି ଶିକ୍ଷାବିଭାଗ ପକ୍ଷରୁ ୧୧୪ ଖଣ୍ଡ ଗ୍ରନ୍ଥ କିଣିବାପାଇଁ ୧୯୨୯ ସାଲରେ ମୋତେ ଯେଉଁ ବଚନ ଦେଇଥିଲେ, ତାହାହିଁ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରକାଶ ବିଷୟରେ ମୋର ପ୍ରଥମ ମୂଳଦୁଆ ହୋଇଥିଲା । ଏହାଙ୍କ ପରାମର୍ଶ ଓ ମତ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ମାନ୍ୟବର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ହବାକ୍ ସାହେବ ଓ ପେକ୍ ସାହେବଙ୍କ ସୁପାରିସଦ୍ୱାରା ବିହାର ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କଠାରୁ ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟ ମିଳିବାର ପଥ ସୁଗମ ହୋଇଥିଲା ।

ବି. ଆଇ. ସି ରେଲୱେର ସହକାରୀ ଟ୍ରାଫିକ୍ ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ, ଉଦୀୟମାନ ଓଡ଼ିଆ ଲେଖକ ଓ କବି, ନିରଳସ କର୍ମୀ ଶ୍ରୀମାନ୍ ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର ବଡ଼ାଳ, ବି. ଏସ୍‌ସି. ଉତ୍କଳର ବାହାରେ ଥାଇ ରେଲବିଭାଗର ଜଞ୍ଜାଳମୟ କର୍ମରେ ସର୍ବଦା ଡରିଖା ପଡ଼ି ଘୂରୁ ଘୂରୁ ମଧ୍ୟ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବରେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ସେବାରେ ଲାଗିଅଛନ୍ତି । କିପରି ଅଳ୍ପ ବ୍ୟୟ ଓ ଅଳ୍ପ ଆୟାସରେ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର କୋଠ ସମ୍ପତ୍ତି ଏହି ଶବ୍ଦ କୋଷ ଅଚିରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବ, ଏହି ପରିକଳ୍ପନାରେ ଶ୍ରୀମାନ୍ ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର ସର୍ବଦା ଉଦ୍ବିଗ୍ନ । ଏହାଙ୍କ ସହାନୁଭୂତି କେବଳ ବଚନରେ ଆବଦ୍ଧ ନୁହେ । ଏ ଭାଷାକୋଷର ଜଣେ ପ୍ରାଥମିକ ଗ୍ରାହକ । ଗ୍ରନ୍ଥର ଅଙ୍ଗହାନି ନ ହୋଇ କିପରି ଖାଲି ରହିଯାଉଥିବା ସ୍ଥାନମାନ ପୂରଣ ହେବାଦ୍ୱାରା ଭାଷାକୋଷର କଳ୍ପିତ ଆକାର ଓ ବ୍ୟୟ ଲଘୁତର ହୋଇପାରିବ, ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସେ ଏକାଧିକଥର ଗୁଡ଼ିଏ ବହୁମୂଲ୍ୟ ସୂଚନା ଦେଇ ମୋତେ ଆପ୍ୟାୟିତ କରିଅଛନ୍ତି ।

ଆଠଗଡ଼ର ପ୍ରାପ୍ତବ୍ୟବହାର ରାଜାସାହେବ ଶ୍ରୀମାନ୍ ରାଧାନାଥ ଦେବ ବର୍ମା ତାଙ୍କର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ପିତୃଦେବଙ୍କ ପ୍ରୀତିବନ୍ଧୁଙ୍କ ସାଧନା ପ୍ରସୂତ ଏହି ଭାଷାକୋଷ ପ୍ରତି ସର୍ବଦା ସ୍ନେହଦୃଷ୍ଟି ରଖିଅଛନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଗାଦିରେ ବସି ରାଜକାର୍ଯ୍ୟର ଜଞ୍ଜାଳରେ ବିବ୍ରତ ଥାଇ ସୁଦ୍ଧା 'ମଉସା'ଙ୍କର ଉଦ୍ୟମ କେତେଦୂର ଅଗ୍ରସର ହେଉଅଛି, ସେ ତାହା ପ୍ରତ୍ୟହ ବୁଝୁଅଛନ୍ତି ।

ଭାଷାକୋଷର ପ୍ରକାଶ ବିଷୟରେ ମୂଳରୁ ନାନା ଉପାୟରେ ସାହାଯ୍ୟ କରି ଆସୁଥିବା ବିହାରର ଓ ଓଡ଼ିଶା ବ୍ୟବସ୍ଥାପକ ସଭାର ଡେପୁଟୀ ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ, କଟକ ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟବୋର୍ଡର ଚେୟାରମାନ୍, ଆଡ୍‌ଭୋକେଟ୍ ରାୟ ବାହାଦୁର ଲକ୍ଷ୍ମୀଧର ମହାନ୍ତି ଯେଉଁଦିନ ଭାଷାକୋଷ ପାଇଁ ଦଣ୍ଡେ ଘଡ଼ିଏ ଚିନ୍ତା ନ କରନ୍ତି କିମ୍ବା ତହିଁର ପ୍ରକାଶିତ ହେବା ମାର୍ଗକୁ କିଛି ସୁକର କରି ନ ପାରନ୍ତି, ସେହିଦିନଟି ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ ବୋଲି ସେ ମନେ ମନେ ଆକ୍ଷେପ କରି ଥାଆନ୍ତି ।

କବିବର ଚିନ୍ତାମଣି ମହାନ୍ତି ଗତବର୍ଷ ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ସମାଜର ଚତୁର୍ବିଂଶ ସାମ୍ବତ୍ସରିକ ଅଧିବେଶନର ସଭାପତି ହୋଇ ତାଙ୍କ ଅଭିଭାଷଣରେ ଏ ଭାଷାକୋଷର ଉଲ୍ଲେଖ କରି ମୋତେ ଆପ୍ୟାୟିତ କରିଅଛନ୍ତି । ସେହି ସମୟରେ ସେ ଭାଷାକୋଷର କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ପରିଦର୍ଶନ କରି ସାତିଶୟ ପ୍ରୀତି ଲାଭ କରି ସମ୍ବାଦପତ୍ରରେ ଶତମୁଖରେ ଏହି ଉଦ୍ୟମର ପ୍ରଶଂସା କରିଥିଲେ ।

ଦୈନିକ ଆଶା, ଉତ୍କଳଦୀପିକା, ସମାଜ, ପଲ୍ଲିବାସୀ ଓ ଗଡ଼ଜାତ-ବାସିନୀ ଆଦି ପତ୍ରିକାର ସମ୍ପାଦକମାନେ ଭାଷାକୋଷ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସମୟ ସମୟରେ ସମ୍ପାଦକୀୟ ଅଗ୍ରଲେଖମାନ ପ୍ରକାଶ କରି ମୋତେ ଉତ୍ସାହିତ କରିଅଛନ୍ତି ।

ବୌଦର ରାଜା ସାହେବ, ଆଠମଲ୍ଲିକର ରାଜା ସାହେବ ଓ କେନ୍ଦୁଝରର ରାଜା ସାହେବ ସେମାନଙ୍କ ରାଜଧାନୀରେ ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଆ-ଭାଷାର ଏହି କୀର୍ତ୍ତିସୌଧ ନିର୍ମାଣ ପାଇଁ ମୋତେ ଯେଉଁ ସମ୍ମାନ ଓ ପ୍ରଶଂସା ଦେଇଅଛନ୍ତି, ତାହା ମୋର ନୁହେଁ; ତାହା ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ପ୍ରାପ୍ୟ; ସେଥିପାଇଁ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ସେମାନଙ୍କଠାରେ କୃତଜ୍ଞ ରହିବ ।

ଉତ୍କଳର ଉଦୀୟମାନା ନାରୀ କବି, ମୋର କନ୍ୟାପ୍ରତିମା ଶ୍ରୀମତୀ ଅପର୍ଣ୍ଣାଦେବୀଙ୍କର ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ଓ ସଂଗ୍ରାହକ ପ୍ରତି ଭକ୍ତିଦୃଷ୍ଟି ରହିଅଛି; ତାଙ୍କୁ ଏ କର୍ମରେ ଅଚିରେ ଜଣେ ସହକର୍ମିଣୀରୂପେ ପାଇବି ବୋଲି ମୁଁ ଆଶା ପୋଷଣ କରୁଅଛି ।

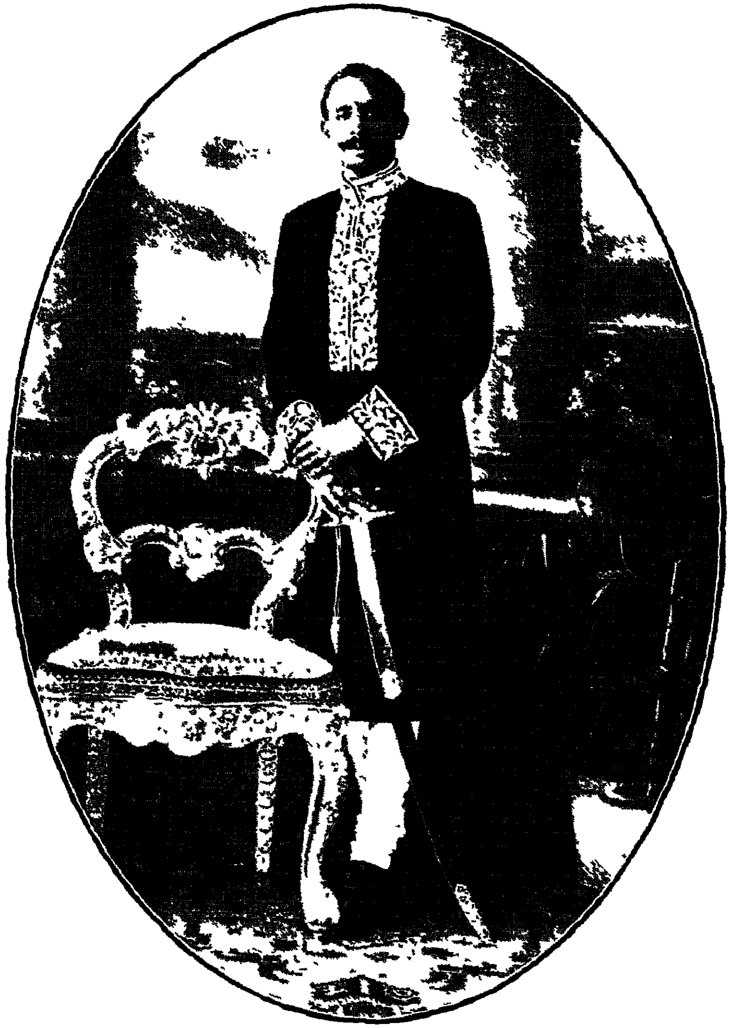

Raja Balabhadra Narayan Bhanj Deb

Raja Saheb and Ruler Keonjhar State.

କେନ୍ଦୁଝରାଧିପତି ରାଜା ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ବଳଭଦ୍ର ନାରାୟଣ ଭଞ୍ଜ ଦେବ

Raja Ramchandra Mardaraj Deb

Raja Saheb of Khallikote and Athagad.

ଖଲ୍ଲିକୋଟ ଓ ଅଷ୍ଟଦୁର୍ଗାଧୀଶ୍ୱର

ରାଜା ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମର୍ଦ୍ଦରାଜ ଦେବ

U. S. Press, Cuttack.

ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ଦ୍ୱିତୀୟ ଖଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶ କରିବାପାଇଁ ମୋତେ ଯେଉଁ ଦୁସ୍ତର ଅର୍ଥସଙ୍କଟ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଯିବାକୁ ହୋଇଥିଲା, ତାହା ସେ ଅନୁଭବ କରି ଓ ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡର ମୁଦ୍ରଣ କର୍ମ ବୌଦ୍ଧର ରାଜାସାହେବଙ୍କ ଅର୍ଥସାହାଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ସମାହିତ ହେବାର ଜାଣି ଚତୁର୍ଥ ଖଣ୍ଡର ମୁଦ୍ରଣ ମାର୍ଗକୁ ସୁକର କରିବାପାଇଁ ସାହେବ ମହୋଦୟ ମୋ ଅଜ୍ଞାତରେ ଓ ମୋର ବିନା ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ମଧ୍ୟ ପାଟଣା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ସିଣ୍ଡିକେଟ୍ ଓ ସିନେଟ୍ ସଭାଦ୍ୱାରା ସଂପ୍ରତି ପାଞ୍ଚ ହଜାର ଟଙ୍କା ମଞ୍ଜୁର କରାଇ-ଅଛନ୍ତି । ଏ ଉଦ୍ୟମ ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ପୂର୍ବରୁ ଥରେ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେବାକୁ ସାହେବ ମହୋଦୟ ମୋତେ ଅବସର ସୁଦ୍ଧା ଦେଇ ନ ଥିଲେ । ଏଥିପୂର୍ବେ ତାଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ତାଲିକା ଅନୁସାରେ ଇଉରୋପର ସୁଧୀବର୍ଗଙ୍କଠାକୁ ଭାଷାକୋଷର ଅନୁଷ୍ଠାନ ପତ୍ର ଓ ନମୁନା ପଠାଯାଇଥିବାରୁ ଆଜି ଇଉରୋପର ବିଦ୍ୱଜ୍ଜନ-ମଣ୍ଡଳରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ସୁଜ୍ଞାତ ଓ ସମାଦୃତ ହୋଇଅଛି ।

ଦଶମୀଗତ ମହର୍ଷିକଳ୍ପ ମୋର ଗୁରୁସ୍ଥାନୀୟ ଉତ୍କଳର କୁଳବୃଦ୍ଧ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମଧୁସୂଦନ ଦାସ, ସି. ଆଇ. ଇ. ଙ୍କର ଏ ସଂଗ୍ରହ ଓ ସଂଗ୍ରାହକ ସଙ୍ଗେ ଥିବା ଘନିଷ୍ଠ ସମ୍ପର୍କ ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡ ଅବତରଣିକାରେ ବିବୃତ ହୋଇଅଛି । ଦୁଗ୍ଧପୋଷ୍ୟ ଶିଶୁର କ୍ରମିକ ଶାରୀରିକ ପୁଷ୍ଟି ଓ ମାନସିକ ବିକାଶ ଦେଖି ପାଳକ ପିତାଙ୍କ ମନରେ ଯେଉଁ ଅନିର୍ବଚନୀୟ ଆନନ୍ଦ ଜାତ ହୁଏ, ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର କ୍ରମିକ ଖଣ୍ଡମାନ ପ୍ରକାଶରେ ସେ ସେହି ନୈସର୍ଗିକ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରୁଥିବାର ମୁଁ ଦେଖିପାରୁଅଛି । ତାଙ୍କଠାରୁ ମିଳିଥିବା ଶିକ୍ଷା ଓ ପ୍ରେରଣା ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ମୂଳରେ ବିଦ୍ୟମାନ; ତଥାପି ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତିକୃତି ସନ୍ନିବେଶିତ କରିବାପାଇଁ ମୋତେ ଆଦେଶ ମିଳିଲା ନାହିଁ । "ଆଜ୍ଞା ଗୁରୁଣାମବିଚାରଣୀୟା ।" ଗୁରୁଜନଙ୍କ ହୁକୁମ୍ ଉପରେ ଅପିଲ୍ ନାହିଁ ।

ଏହିପରି ନାନା ଭାବରେ, ନାନା ଉପାୟରେ ନାନା କ୍ଷେତ୍ରରେ, ନାନା ଆକାରରେ, ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷରେ ଓ ପରୋକ୍ଷରେ, ମୋ ଜ୍ଞାତସାରରେ ଓ ଅଜ୍ଞାତରେ ଯେଉଁମାନେ ମୋତେ ସହାୟ୍ୟ କରିଅଛନ୍ତି, କରୁଅଛନ୍ତି ଓ କରିବେ, ସେମାନଙ୍କଠାରେ ମୁଁ, ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଓ ଓଡ଼ିଆଜାତି କୃତଜ୍ଞତା ପାଶରେ ଆବଦ୍ଧ । ଏହି କୃତଜ୍ଞତାର କଥଞ୍ଚିତ୍ ପ୍ରତିଦାନରୂପେ ଯେଉଁ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଫଟୋ(ଆଲୋକଚିତ୍ର) ମୋର ହସ୍ତଗତ ହୋଇଅଛି, ହେଉଅଛି ଓ ହେଉଥିବ ସେମାନଙ୍କ ଛବି ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କରେ ବାହାରିଛି, ବାହାରୁଛି ଓ ବାହାରିବ । ବିଶିଷ୍ଟ ସହାୟକ ଓ ସହକର୍ମୀଙ୍କ ଛବି ଏକାଧିକଥର ପ୍ରକାଶ କରି ତତ୍‌ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଋଣରୁ ସାମାନ୍ୟରେ ମୁକ୍ତ ହେବି ବୋଲି ମୁଁ ବାସନା କରିଅଛି ।

ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ସଂକଳନ ଓ ମୁଦ୍ରଣାଦିର ବ୍ୟୟ—ଏହି ସଂସ୍କରଣରେ ଛପା ହେବା ପୁସ୍ତକ ସଂଖ୍ୟା ୧୬୫୦ । ହାରାହାରି ୧୬୦୦ ପୃଷ୍ଠାସମ୍ବଳିତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଗ (ଭଲ୍ୟୁମ୍) ପାଇଁ କାଗଜ,ଛପା ଓ ବନ୍ଧାଇ ଖରଚ ମୋଟାମୋଟି ବାର ହଜାର ଟଙ୍କା । ଏହି ବ୍ୟୟ ଛଡ଼ା ପାଣ୍ଡୁଲିପିମାନ ସାଫ କରିବା, ସମ୍ମାର୍ଜନ କରିବା ଓ ଛାପାଖାନା ଲାଗି କପି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ମୋ ସହକର୍ମୀମାନଙ୍କୁ ଓ ମୋତେ ପୋଷିବାପାଇଁ ପ୍ରତି ମାସରେ ଦୁଇଶହ ଟଙ୍କା ବ୍ୟୟ କରିବାକୁ ୫ ବର୍ଷ ହେଲା ପଡ଼ୁଛି ଓ ଆଉ ୨ ବରଷ ପଡ଼ିବ । ଅତଏବ ଉକ୍ତ ମାସିକ ବ୍ୟୟ ଛଡ଼ା ସମସ୍ତ ୫ ଭାଗ ଯାକ ପ୍ରକାଶ କରିବାପାଇଁ ଅନ୍ୟୂନ ଷାଠିଏହଜାର ଟଙ୍କା ଲୋଡ଼ା ।

ଅର୍ଥ ସଂକଟ ଓ ଆର୍ଥିକ ସଙ୍ଗତି—ଆଜିକାଲି ସମସ୍ତ ଜଗତକୁ ଯେଉଁ ଅର୍ଥକୃଚ୍ଛ୍ରତା ଓ ଅର୍ଥସଂକଟରୂପ ବ୍ୟାଧି ଘୋଟିଅଛି, ତାହା, କି ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ, କି ରାଜାମହାରାଜ, କି ସେଠ ସାହୁକାର, କି ସନ୍ଥ ମହନ୍ତ, କି ଅମୀର ଫକୀର, କି ଲକ୍ଷପତି ଗରିବ, ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବାଧିଛି । ଏ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଭାଷାକୋଷର ବ୍ୟୟ ନିର୍ବାହାର୍ଥ ଦାତା ଓ ଅଗ୍ରିମ ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କଠାରୁ ମିଳିବା ଅର୍ଥସାହାଯ୍ୟର ସ୍ରୋତ କ୍ଷୀଣ ହୋଇଯିବାରୁ ମୋ ବାସଗୃହ ଖଣ୍ଡିକ ବନ୍ଧକ ଦେଇ ମୁଁ ସାତହଜାର ଟଙ୍କା ଋଣ କରିବାରୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ଖଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇପାରିଲା । ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ୫୦ ସାର ଗ୍ରନ୍ଥ କିଣିବେ ଓ ବଙ୍ଗ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ୧୦ ସାର ଗ୍ରନ୍ଥ କିଣିବେ ବୋଲି ଗ୍ରନ୍ଥପ୍ରକାଶ ପୂର୍ବରୁ ମୋତେ ବଚନ ଦେଇ ଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶିତ ହେବାର ସଂବାଦ ସେମାନଙ୍କଠାକୁ ପ୍ରେରିତ ହୁଅନ୍ତେ ଅର୍ଥାଭାବର ଦୋହାଇ ଦେଇ ସେମାନେ ବଚନ ତୁଟିଲେ । ଏ ଗ୍ରନ୍ଥପାଇଁ ଅର୍ଥସାହାଯ୍ୟ କରିବା ଓ କେତେ ସାର ଗ୍ରନ୍ଥ କିଣିବାପାଇଁ କେତେକ ବିଶିଷ୍ଟ ଧନପତି ପୂର୍ବରୁ ବଚନ ଦେଇଥିଲେହେଁ ଅବଧି ସେମାନେ ସ୍ୱ ସ୍ୱ ବଚନ ପାଳନ କରି ନାହାନ୍ତି । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଯେନକେନ ପ୍ରକାରେଣ ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗ ପ୍ରକାଶ ହୋଇ ସାରିବା ପରେ ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡର ମୁଦ୍ରଣ ଓ ପ୍ରକାଶପାଇଁ ସମ୍ବଳ କାହୁଁ ଆସିବ, ଏହି ଚିନ୍ତା ମୋତେ ବିବ୍ରତ କରି ପକାଇଲା । ମୋର ବାସଗୃହ ଖଣ୍ଡିତ ବନ୍ଧା ପଡ଼ିଛି, ଆଉ କି ଥାଇ ଅଛି ଯେ ମହାଜନ ମୋତେ ଋଣ ଦେବେ ? ଦାତାଙ୍କଠାରୁ ଧନ ମିଳିବ ନାହିଁ, ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଅଗ୍ରିମ ଅର୍ଡ଼ର ମିଳିବ ନାହିଁ, ମହାଜନଙ୍କଠାରୁ ଋଣ ମିଳିବ ନାହିଁ; ଭାଷାକୋଷ ପାଇଁ ଅର୍ଥାଗମର ଏ ତିନୋଟିଯାକ ବାଟ କଣ୍ଟା ଛଟା ହେବାର ଦେଖି "ମାଆକୁ କହିବ, ବଳଦ ବିକିବ ନାହିଁ, ମୋ ବରଷମ ହବା କଥା ନୋହିଲା" ନ୍ୟାୟ ମୋତେ ପୁଣି ଅବଲମ୍ବନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା; ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ଓକାଲତି ୫୭ ବର୍ଷ ହେଲା ଛାଡ଼ିଥିଲି, ବାଧ ହୋଇ ପୁଣି ସେହିଆଡ଼କୁ ଆଖିବୁଲାଇଲି । ଦୈବ ଯୋଗକୁ ଗୋଟିଏ ନରହତ୍ୟା ମକଦ୍ଦମାରେ ମୁଦାଲାର ପକ୍ଷ ସମର୍ଥନ କରିବାପାଇଁ ଆଠମଲ୍ଲିକର ରାଜା ସାହେବଙ୍କଠାରୁ ମୋତେ ଆଗ୍ରହ ଡାକରା ଆସିଲା । ସେହି ମକଦ୍ଦମା ସମ୍ପର୍କରେ ଆଠମଲ୍ଲିକ ଯାଇ ସେଠାରୁ ବୌଦ୍ଧର ରାଜା ସାହେବଙ୍କଠାକୁ ଯିବାର ସଂକଳ୍ପ କଲି . ରାଜା ସାହେବଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମୋର ପୂର୍ବରୁ ଆଳାପ ପରିଚୟ ନ ଥିଲେହେଁ ରାଜା ସାହେବ ଏଥି ପୂର୍ବରୁ ଆଠ ସାର ଗ୍ରନ୍ଥର ଅଗ୍ରିମ ଗ୍ରାହକ ହୋଇ ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡ ଗ୍ରନ୍ଥ ମଗାଇନେଇ-ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ନେଇ ଦ୍ୱିତୀୟ ଖଣ୍ଡ ଉପସ୍ଥାପିତ କଲି ଓ ମୋର ଉପସ୍ଥିତ ଅର୍ଥସଙ୍କଟ ବିଷୟ ଜଣା କଲି । ରାଜାସାହେବ ଧୈର୍ଯ୍ୟସହକାରେ ମୋ ବିବୃତି ଶୁଣି ଏପରି ଉଦ୍ୟମରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ ଦେବା ଉଚିତ ବୋଲି ପ୍ରକାଶ କଲେ, ଏବଂ ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡର ମୁଦ୍ରଣ ବ୍ୟୟ ନିର୍ବାହାର୍ଥ ପାଞ୍ଚହଜାର ଟଙ୍କା ଅନତିବିଳମ୍ବେ ମଞ୍ଜୁର କଲେ, ଏବଂ ଆଜ୍ଞା କଲେ ଯେ ଏହାଛଡ଼ା ଅଧିକ ସାହାଯ୍ୟ ଦେବା କଥା ତାଙ୍କର ବିଚାରାଧୀନ । ବୌଦ୍ଧର ରାଜାସାହେବଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଏହି ପାଞ୍ଚହଜାର ଟଙ୍କାକୁ ମୂଳପିଣ୍ଡ କରି ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡର ମୁଦ୍ରଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରବ୍ଧ ହେଲା ।

ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡର କର୍ମରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ସାହାଯ୍ୟ--

ତୃତୀୟଖଣ୍ଡର ଛପା କାର୍ଯ୍ୟ ଚାଲୁଥିବା ସମୟରେ ମୟୂରଭଞ୍ଜ ମହାରାଜଙ୍କ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ସାହାଯ୍ୟରୁ ବାକି ଥିବା ଟ ୫୦୦୦୲ ଦୁଇ କିସ୍ତିରେ ହସ୍ତଗତ ହେଲା । ଢେଙ୍କାନାଳର ରାଜାସାହେବଙ୍କ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ସାହାଯ୍ୟ ବାବଦକୁ ଟ ୬୦୦୲ ଓ କେନ୍ଦୁଝର ରାଜା ସାହେବଙ୍କଠାରୁ ପୂର୍ବଦତ୍ତ ଧନ ଛଡ଼ା ପୁଣି ଟ ୩୦୦୲ ହସ୍ତଗତ ହେବାରୁ ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡର ଛପା କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ବିଘ୍ନରେ

ସମାହୃତ ହେଲା । ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗର ଛାପାକାର୍ଯ୍ୟ ଚାଲୁଥିବା ସମୟରେ ଯେଉଁ ଅର୍ଥସଙ୍କଟ ପଡ଼ିଥିଲା, ଆଠମଲ୍ଲିକ ରାଜାସାହେବଙ୍କର ଏକ-ହଜାର ଟଙ୍କା ସାହାଯ୍ୟ ସେତେବେଳେ ମୋର ଭାରି କାମରେ ଲାଗିଥିଲା । ମୋର ଏହି କଥା ହେଜ ହେବାରୁ 'ଲୋକେ ପାଇଲେ ଚଢ଼ିଆ ବୁହନ୍ତି' ନୀତିର ଅନୁସରଣ କରି ପୁଣି ଆଠମଲ୍ଲିକ ରାଜା ସାହେବଙ୍କୁ ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡର ବନ୍ଧା ହେବା ସମ୍ବନ୍ଧେ ଉପସ୍ଥିତ ଅର୍ଥସଙ୍କଟ ଜଣାଇଲି । ରାଜା ସାହେବ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରକାଶରେ ସାହାଯ୍ୟାର୍ଥ ପୁଣି ଟ ୫୦୦୯ ମଞ୍ଜୁର କରି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଟ ୩୦୦୯ ପଠାଇ ଦେଇଅଛନ୍ତି । ବୌଦର ରାଜା ସାହେବଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ପୂର୍ବର ଆଶାଗର୍ଭକ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ବିଷୟ ସ୍ମରଣ କରାଇବାରୁ ତାଙ୍କ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ପାଳନ କରି ଅନ୍ତତଃ ତିନି ହଜାର ଟଙ୍କା ସାହାଯ୍ୟ କରିଅଛନ୍ତି ।

ବୌଦ୍ଧ ରାଜା ସାହେବଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଟ ୬୦୦୦୯ ମୂଳପିଣ୍ଡ ଉପରେ ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡର ଛାପା କର୍ମ ଆରବ୍ଧ ହେଲା, ଓ ତାଙ୍କର ଅକ୍ରମ ସାହାଯ୍ୟରେ ତୃତୀୟଖଣ୍ଡ ବନ୍ଧା ହେଲା । ଏଥିପାଇଁ ତାଙ୍କ ନାମରେ ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡ ଉତ୍ସୃଷ୍ଟ ହେଲା ଓ ତାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଏ ଖଣ୍ଡର ପୃଷ୍ଠପୋଷକରୂପେ ବରଣ କଲି ।

ଚତୁର୍ଥ ଭାଗର ପ୍ରକାଶାର୍ଥ ପାଟଣା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟଙ୍କ ଦାନ—ତୃତୀୟ ଭାଗର ଛାପା କାର୍ଯ୍ୟର ସମାପ୍ତି ଯେତିକି ପାଖେଇଥାଏ, ଚତୁର୍ଥ ଖଣ୍ଡର ପ୍ରକାଶ ପାଇଁ ମୋର ଭାବନା ସେତିକି ବଢ଼ୁଥାଏ, ଓ ପ୍ରଭୁ ଚତୁର୍ଥ ଖଣ୍ଡର ଛାପା କର୍ମ ଆରମ୍ଭ ହେବା ପାଇଁ କି ବିଧାନ କରିବେ, ମୁଁ ଏହାହିଁ ଭାବୁଥାଏଁ । ଏହି ସମୟରେ ହଠାତ୍ ଅକାଳରେ ଗଛପାଚିଲା ଆମ୍ବ ଗଛରୁ ଝଡ଼ି ପଥିକର କାନିରେ ଖସିପଡ଼ିବା ଭଳି ୬।୩।୩୩ ରେ ପାଟଣା ବିଶ୍ୱ-ବିଦ୍ୟାଳୟର ସିନେଟ୍ ସିଣ୍ଡିକେଟଙ୍କ ସୁପାରସ ଅନୁସାରେ ଟ ୫୦୦୦୯ ମଞ୍ଜୁର କରିବାର ସମ୍ବାଦ ପାଇଲି । ଏ ଉପକାର ଓ ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଁ ବିଶ୍ୱ-ବିଦ୍ୟାଳୟର ସଭ୍ୟମାନଙ୍କଠାରେ ମୁଁ କୃତଜ୍ଞ ଓ ସେମାନଙ୍କର ସର୍ବବାଦି-ସମ୍ମତିକ୍ରମେ ଏ ଟଙ୍କା ମଞ୍ଜୁର ହୋଇଥିବା ଅତି ଆନନ୍ଦ ଓ ଆଶାର ବିଷୟ । ଏ ସାହାଯ୍ୟରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ବିଶିଷ୍ଟତା ଏହିକି, ମୁଁ କୌଣସି ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟଙ୍କଠାରେ ପୂର୍ବରୁ ଆବେଦନ କରି ନ ଥିଲି । ଏ ଅଯାଚିତୋପସ୍ଥିତ ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଁ ମୁଁ କେଉଁ ମହାନୁଭବ ସୂତ୍ରଧରଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେବି ତାହା ମଧ୍ୟ ପୂର୍ବରୁ ଜାଣି ପାରି ନ ଥିଲି । ପରେ ଅବଗତ ହେଲି ଯେ, ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ମୌଳିକ ସହାୟକ, ବିହାର ଓଡ଼ିଶାର ଶିକ୍ଷାବିଭାଗର ଡାଇରେକ୍ଟର୍ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଫକସ୍ ସାହେବ ଏ ଦାନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପଚ୍ଛୁପୁରୋଧା ଅଟନ୍ତି ।

ଖଲ୍ଲିକୋଟ ଓ ଆଠଗଡ଼ର ଦେଶହିତୈଷିବ୍ରତ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରଦେଶ ଲାଗି ଆରବ୍ଧ ଆନ୍ଦୋଳନର ମୌଳିକ ସୂତ୍ରଧାର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ରାଜା ହରିହର ମର୍ଦ୍ଦରାଜ ଦେବଙ୍କ ସୁଯୋଗ୍ୟ ପୁତ୍ର ରାଜା ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମର୍ଦ୍ଦରାଜ ଦେବ ଇତିମଧ୍ୟରେ ଭାଷାକୋଷର ଅପ୍ରକାଶିତ ପାଣ୍ଡୁଲିପିମାନ ପରିଦର୍ଶନ କରି ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରକାଶାର୍ଥ ଛଅ ମାସ ପରେ ଏକ ହଜାର ଟଙ୍କା ସାହାଯ୍ୟ ଦେବେ ବୋଲି ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଆଶା ହେଉଅଛି ଯେ, ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଏହି ୫ ହଜାର ଟଙ୍କା ଓ ଖଲ୍ଲିକୋଟ ରାଜାସାହେବଙ୍କ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ଏକ ହଜାର ଟଙ୍କା ମୂଳପିଣ୍ଡ ଦ୍ୱାରା ଚତୁର୍ଥ ଖଣ୍ଡର ଛାପା କର୍ମ ଆରବ୍ଧ ହୋଇ, କାର୍ଯ୍ୟ ଚାଲୁଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଚତୁର୍ଥ ଖଣ୍ଡର ଛାପା ଓ ବନ୍ଧାଇପାଇଁ ଲୋଡ଼ା ଅବଶିଷ୍ଟ ଧନ ଉତ୍କଳର ବଦାନ୍ୟ ବରପୁତ୍ର-ଓ ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କଠାରୁ ହସ୍ତଗତ ହେବ ।

ପଞ୍ଚମ ଭାଗର ପ୍ରକାଶାର୍ଥ ଜୟପୁରର ରାଜା ସାହେବଙ୍କ-ଠାରୁ ସାହାଯ୍ୟର ଆଶା—ଅନ୍ତର ମଧ୍ୟ ଆନନ୍ଦର ବିଷୟ ଏହିକି ପଞ୍ଚମ ଖଣ୍ଡର ପ୍ରକାଶାର୍ଥ ବ୍ୟୟ ନିର୍ବାହ ପାଇଁ ଜୟପୁରର ରାଜା ଶ୍ରୀ ବିକ୍ରମ ଦେବ ବର୍ମା 'ସାହିତ୍ୟସମ୍ରାଟ'ଙ୍କ ଠାରୁ ବିଶିଷ୍ଟ ଅର୍ଥସାହାଯ୍ୟ ମିଳିବାର ନିଃସନ୍ଦେହ ସୂଚନା ଏଥି ମଧ୍ୟରେ ମିଳିଅଛି । ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ଇତିହାସ ସଙ୍ଗେ ରାଜା ବିକ୍ରମ ଦେବ ବର୍ମାଙ୍କ ନାମ ଓତପ୍ରୋତରୂପେ ଜଡ଼ିତ ଥିବା ବିଷୟ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କରେ ବିବୃତ ହୋଇଅଛି । ଜୟପୁରର ରାଜଗାଦି ଅଲଂକୃତ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଉତ୍କଳୀୟ-ମାନଙ୍କ ରାଜନୀତିକ, ବୈଷୟିକ, ସାହିତ୍ୟିକ ଓ ଜାତୀୟ ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ଅନନ୍ୟାପେକ୍ଷୀ ହୋଇ ଗତ ୩୦।୪୦ ବର୍ଷ ହେଲା ସେ ଯାହା କରି ଆସି ଅଛନ୍ତି, ସମ୍ଭବତଃ ଉତ୍କଳଭାଷୀ ଅଞ୍ଚଳର ଅନ୍ୟ କେହି ଜଣେ ଏତେ ପ୍ରକାରେ, ଏତେ ଦିଗରେ, ଏତେ ଆକାରରେ ଓ ଏତେ ଉଦ୍ୟମରେ ତାହା କରି ନାହାନ୍ତି । ଗଞ୍ଜାମ ଓ ବିଶାଖାପାଟଣା ଅଞ୍ଚଳରେ ପରଧର୍ମୀ ପ୍ରତିବେଶୀମାନଙ୍କ ତାଡ଼ନ-ଜର୍ଜ୍ଜରିତ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ଓ ଜାତୀୟତା ରକ୍ଷିପାରିବା ଏହାଙ୍କ ପ୍ରଚେଷ୍ଟାଯୋଗୁ ସମ୍ଭବପର ହୋଇଅଛି । ରାଜଗାଦିରେ ବସିବାଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କର ଏ ଭାଷାକୋଷ ପ୍ରତି ପୂର୍ବ ପ୍ରକାଶିତ ମୌଖିକ ଉତ୍ସାହ ଓ ସାହାଯ୍ୟ,ଫଳରେ ଓ ଅର୍ଥରେ ପରିଣତ ହେବାର ସମୟ ଓ ସୁବିଧା ପହଞ୍ଚିଲାଣି ସେ ସେଥିର ସଦ୍‌ବ୍ୟବହାର କରିବେହିଁ କରିବେ । ଭାଷାକୋଷର କୌଣସି ପରବର୍ତ୍ତୀ ଖଣ୍ଡ ତାଙ୍କ ନାମରେ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବାର କ୍ଷମା ତାଙ୍କୁ ପାଟ୍ରନ୍ (ପୃଷ୍ଠପୋଷକ) ରୂପେ ବରଣ କରିବାର ସଙ୍କଳ୍ପ ମୁଁ ବହୁଦିନ ହେଲା ପୋଷଣ କରିଅଛି; ପ୍ରଭୁ ମୋ ଆଶା ପୂର୍ଣ୍ଣ କରନ୍ତୁ ।

ପଞ୍ଚମ ଭାଗ ପରେ ପରିଶିଷ୍ଟ ଖଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶର ପରିକଳ୍ପନା

ଅତଏବ ଦେଖାଯିବ ଯେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପାତତଃ ଚତୁର୍ଥ ଓ ପଞ୍ଚମ ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କର ପ୍ରକାଶ ହେବାର ଆଶା ପୂର୍ବାପେକ୍ଷା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତର ହୋଇଅଛି । ପଞ୍ଚମ ଖଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା ପରେ ଯେବେ ଦେଖାଯିବ ଯେ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ଉକ୍ତବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କର କେତେକ ଶବ୍ଦ ବାଦ ରହିଗଲା, ସେମାନ ଓ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କ ଛାପା ସରିବା ପରେ ସେହି ସେହି ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କରେ ସଂଗୃହୀତ ଅକ୍ଷରାଦ୍ୟ ଯେଉଁ ନୂଆ ଶବ୍ଦମାନ ଇତିମଧ୍ୟରେ ମୋର ହସ୍ତଗତ ହୋଇଅଛି, ହେଉଅଛି ଓ ହେବ, ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଭାଷାକୋଷର 'ପରିଶିଷ୍ଟ ଖଣ୍ଡ' ପ୍ରକାଶିତ ହେବ ।

ପ୍ରାପ୍ତ ଓ ଲୋଡ଼ା ଅର୍ଥର ପରିମାଣ

ଏ ବହୁ ଜନସାଧ୍ୟ, ବହୁ ଧନସାଧ୍ୟ ସମଗ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥର ପରିସମାପ୍ତି ପାଇଁ ଲୋଡ଼ା ୬୦।୬୫ ହଜାର ଟଙ୍କା ମଧ୍ୟରୁ ଅଦ୍ୟପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୪୬ ହଜାର ଟଙ୍କାର ସଂସ୍ଥାନ ପ୍ରଭୁଙ୍କ କୃପାରୁ ହୋଇ ସାରିଲାଣି । ବାକି ୧୫।୨୦ ହଜାର ଟଙ୍କା ଯଥା-ସମୟରେ ହସ୍ତଗତ ହୋଇ ଏ ଜାତୀୟ ଯଜ୍ଞର ଅଚିନ୍ତ୍ୟାବଧାରଣ ନିର୍ବିଘ୍ନରେ ସମାପ୍ତ ହେବ ବୋଲି ମୋର ଆଶା ଦିନକୁଦିନ ଦୃଢ଼ରୁ ଦୃଢ଼ତର ହେଉଅଛି ।

ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ସମାପ୍ତି ପାଇଁ ପୂର୍ବରୁ ପୋଷିତ ଆଶାର ନରୁଲ୍ଲେଖ

ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗର ଅବତରଣିକାରେ ମୁଁ ଯେଉଁ ଆଶା ପୋଷଣ କରିଥିଲି, ଏଠାରେ ତହିଁର ପୁନରୁଲ୍ଲେଖ କରୁଅଛି;—ଯେଉଁ ଜାତୀୟ କୀର୍ତ୍ତିମନ୍ଦିରର ଶୁଭ ବିହାର ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ପକାଇ ଅଛନ୍ତି, ଦୁଇଜଣ ଗଭର୍ଣ୍ଣର ଯହିଁର ଶୁଭ-ବାଚନ କରିଅଛନ୍ତି, ପୁଣ୍ୟଶ୍ଳୋକ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ମହାରାଜ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ନାମରେ ଯାହାର ନାମକରଣ ସାର୍ଥକ ହୋଇଅଛି ଓ ଯେଉଁ କୀର୍ତ୍ତିମନ୍ଦିରର ସୁରକ୍ଷା ଓ

ପୁଷ୍ଟିସାଧନ ପାଇଁ ଉତ୍କଳ ଖଣ୍ଡର ଦିଗ୍ବିଦିଗରେ ମହାପରାକ୍ରମୀ ଦିଗ୍‌ଦନ୍ତୀମାନେ ହସ୍ତ ଉତ୍ତୋଳନ କରି ରହିଅଛନ୍ତି, ଉତ୍କଳଜାତିର, ଉତ୍କଳଖଣ୍ଡର, ଉତ୍କଳଭାଷାର ଓ ଉତ୍କଳସାହିତ୍ୟର ସେହି କୀର୍ତ୍ତିମନ୍ଦିରର ମୂର୍ତ୍ତି ନିଶ୍ଚୟ ମହିବ, ଅତ୍ର ସନ୍ଦେହୋନାସ୍ତି ।

ଯେଉଁ ବରପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ବଦାନ୍ୟତା ଓ ସାହାଯ୍ୟରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପରିସମାପ୍ତି କଳ୍ପିତ ହେଉଅଛି

ମୟୂରଭଞ୍ଜର ସ୍ଥିରକୀକର, କଳ୍ପବୃକ୍ଷ ଓ ଦାନସାଗର ବଂଶର ମଉଡ଼ମଣି ମହାରାଜ ପ୍ରତାପଚନ୍ଦ୍ର, ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରୂପ ବୃକ୍ଷର ଅଙ୍କୁରାରୋପଣ ବେଳେ ଏହାକୁ ଜଳଦାନ କରି ବଞ୍ଚାଇ ରଖିଥିବା କଳାହାଣ୍ଡିର ମହାରାଜ ବ୍ରଜମୋହନ; ଭାରତବର୍ଷରେ ଉତ୍କଳଭାଷାର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଓ ସ୍ଥାୟିତ୍ୱ ଯେଉଁ ମହାରାଜଦମ୍ପତିଙ୍କ ମୁକ୍ତହସ୍ତତା ଓ ବଦାନ୍ୟତା ଯୋଗୁଁ ସମ୍ଭବ ଅଛି, ସେହି ସାମ୍ରାଜ୍ୟବିଶ୍ରୁତ-କୀର୍ତ୍ତି, ଦାନବୀର, ଧର୍ମବୀର ଓ କର୍ମବୀର ସୋନପୁରର ମହାରାଜ ବୀରମିତ୍ରୋଦୟ; ସାହିତ୍ୟସେବା ଓ ସାହିତ୍ୟାନୁରାଗ ପାଇଁ ଉତ୍କଳପ୍ରସିଦ୍ଧ ରାଜକବିବଂଶର ମୁକୁଟମଣି ସରେଇକଳାର ମହାରାଜ ଆଦିତ୍ୟପ୍ରତାପ; ସାହିତ୍ୟରଥୀ, ଜାତୀୟ ବୀର, ଦେଶପ୍ରାଣ, ରାଜକବି, 'ସାହିତ୍ୟସମ୍ରାଟ', ଉତ୍କଳର ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ଜୟପୁରର ରାଜା ବିକ୍ରମ ଦେବ, ଉତ୍କଳର ପ୍ରାଚୀନ ବୀରଶ୍ରୀଗଜପତିବଂଶର ପ୍ରତିଷ୍ଠାକୁ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରଖିବାରେ ସମର୍ଥ, ରାଉଣ୍ଡ୍‌ଟେବଲ୍ କନ୍‌ଫରେନ୍ସରେ ଛିନ୍ନବିଚ୍ଛିନ୍ନ ସମଗ୍ର ଉତ୍କଳଖଣ୍ଡର ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରତିନିଧିରୂପେ ଉତ୍କଳ ପ୍ରଦେଶ ଯୋଜନାରୂପ ଯଜ୍ଞର ସ୍ୱସ୍ତିବାଚକ ପଟ୍ଟପୁରୋଧା ପାରଳାଖେମିଣ୍ଡିର ରାଜା ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର; ଛିନ୍ନାବୟବ ଉତ୍କଳଖଣ୍ଡ ଏକୀକୃତ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦେଶରୂପେ ଗଠିତ ହେବା ପାଇଁ ପ୍ରାଣ ପଣ କରିଥିବା ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ରାଜା ହରିହରଙ୍କ ଯୋଗ୍ୟତର କୁମାର ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶ ଗଠନସୂଚକ ସରକାରୀ ଘୋଷଣାର ସୂତ୍ରଧାର ଖଲ୍ଲିକୋଟ ଆଠଗଡ଼ର ରାଜା ରାମଚନ୍ଦ୍ର; ଲକ୍ଷ୍ମୀସରସ୍ୱତୀଙ୍କ ଚିରବିବାଦ-ଭଞ୍ଜକ, ପ୍ରାଦେଶିକ ଶାସନସଭାରେ ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ ଅର୍ଥସଦସ୍ୟ କନିକାର ମାନ୍ୟବର ରାଜା ରାଜେନ୍ଦ୍ରନାରାୟଣ; ଢେଙ୍କାନାଳର ଉଦୟମାନ ରାଜା ଶଙ୍କର ପ୍ରତାପ; ଓଡ଼ିଶାର ଲୋପୋନ୍ମୁଖ ପ୍ରାଚୀନ ଦେବକୀର୍ତ୍ତିମାନଙ୍କ ଉଦ୍ଧାର ଓ ସଂରକ୍ଷଣରେ ଅସାଧାରଣରୂପେ ମୁକ୍ତହସ୍ତ, ଓଡ଼ିଶା ଓ ଓଡ଼ିଆ ନାମଧାରୀ ଯେ କୌଣସି ସାଧାରଣ ଅନୁଷ୍ଠାନର ଅଭାବ ମୋଚନାର୍ଥ ସର୍ବଦା ବଦ୍ଧପରିକର, ଉଦାରଚେତା, ସୌମ୍ୟମୂର୍ତ୍ତି, ଦେବର୍ଷିପ୍ରତିମ ପୁରୀ ଇମାରମଠର ମହନ୍ତ ମହାରାଜ ଗଦାଧର; ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଲୁପ୍ତପ୍ରାୟ ପ୍ରାଚୀନ ଅକ୍ଷର-କୀର୍ତ୍ତି, ପ୍ରାଚୀନ ଧର୍ମ, ପ୍ରାଚୀନ ସାହିତ୍ୟ, ପ୍ରାଚୀନ ଶାରୀରିକ ବିଭବ ଓ ବଳବିକ୍ରମକୁ ପୁନରୁଜ୍ଜୀବିତ କରିବାରେ ବ୍ରତୀ, ଜଗଦ୍ୱିଖ୍ୟାତ ପ୍ରାଚୀସମିତିର ଯଜମାନ ଭାଷାକୋଷର ସଂଗ୍ରାହକ ଓ ସହକର୍ମୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଧର୍ମ ଓ କର୍ମବନ୍ଧନରେ ବହୁକାଳ ହେଲା ଘନିଷ୍ଠରୂପେ ସଂପୃକ୍ତ, ଉତ୍କଳର ବିଭବ ରକ୍ଷା କଲେ ସର୍ବଦା ମୁକ୍ତହସ୍ତ ଭଦ୍ରଖର ଜମିଦାର ଭୂୟାଁ ଭାସ୍କର ଚନ୍ଦ୍ର; ଏତାଦୃଶ ବରପୁତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଅଙ୍କରେ ଧାରଣ କରି ଆଜି ଉତ୍କଳ ମାତା ଓ ଉତ୍କଳ ଜାତି ଧନ୍ୟ । ଏମାନେ ସ୍ୱୟଂ ଓ ଏମାନଙ୍କ ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନେ ଜଣେ ଜଣେ ଓଡ଼ିଶାର, ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର, ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଓ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଶ୍ରୀବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ତ୍ୟାଗ ଓ ଦାନମାନ କରିଅଛନ୍ତି, ସେମାନ ଲିପିବଦ୍ଧ କଲେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପୋଥି ହେବ । ଏମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶାର ଭାବୀ ଇତିହାସରେ ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ମାର୍କାମରା ହୋଇ ଉତ୍ସୃଷ୍ଟ ହେଲାଣି । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହି ଜଣେ ମାତ୍ର ଇଚ୍ଛାକଲେ ଭାଷାକୋଷର ପୂର୍ତ୍ତି ପାଇଁ ଲୋଡ଼ା ଅବଶିଷ୍ଟ ପନ୍ଦର କୋଡ଼ିଏ ହଜାର ଟଙ୍କା ଠେକ୍‌ଠୋକ୍ ଗଣି ଦେବେ । ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ କେହି ଓଡ଼ିଶାରେ ବସିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ଭାଷାକୋଷ-ଦେଉଳ 'ଲଣ୍ଡା' ହୋଇ ରହିବ ନାହିଁ; ଏହା ମୂର୍ତ୍ତି ମହିବ ଓ ଏଥିରେ ନୀଳାଦ୍ରିବିହାରୀଙ୍କ ନୀଳଚକ୍ର ବସିବହିଁ ବସିବ ।

ଓଡ଼ିଶାରେ, ଓଡ଼ିଶାର ବାହାରେ ଓ ଇଉରୋପରେ ବିକ୍ରି ହୋଇଥିବା ଓ ଉପହାର ଦିଆଯାଇଥିବା ଗ୍ରନ୍ଥର ସଂଖ୍ୟା—ନରୱେ, ଫ୍ରାନ୍ସ, ଇଂଲଣ୍ଡ, ପ୍ରସିଆ ଓ ଜର୍ମାନୀର ବିଦ୍ୱଜ୍ଜନମାନେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଅଗ୍ରିମ ମୂଲ୍ୟ ଦେଇ ଗ୍ରାହକ ଶ୍ରେଣୀଭୁକ୍ତ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଲଣ୍ଡନ, ଜର୍ମାନୀ ଓ ଫ୍ରାନ୍ସର ପୃଥିବୀବିଖ୍ୟାତ ପ୍ରାଚ୍ୟପୁସ୍ତକ-ବିକ୍ରେତାମାନେ ଦେଶବିଦେଶରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ବିକ୍ରୟ ଓ ପ୍ରଚାର କରିବାପାଇଁ ଏଜେଣ୍ଟ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଆଜିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କୁ ୩୨୫ ସାର ଗ୍ରନ୍ଥ ବିକ୍ରୟ ହୋଇଅଛି, ଓ ପୃଷ୍ଠପୋଷକ, ସହାୟକ, କର୍ମୀ ଓ ସାଧାରଣ ଅନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କୁ ୪୦ ସାର ଗ୍ରନ୍ଥ ଉପହାର ଦିଆଯାଇଅଛି ।

ଦେଶବିଦେଶରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ବିକ୍ରୟ, ପ୍ରଚାର, ଆଦର ଓ ପ୍ରଶଂସା—ସମଗ୍ର ପ୍ରାଚ୍ୟ ଓ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଭୂଖଣ୍ଡର ୩୦୦୦ ପ୍ରାଚ୍ୟବିଦ୍ୟା-ବିଶାରଦ ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ବିଦ୍ୟାଚର୍ଚ୍ଚାର କେନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରଚାରିତ ଜର୍ମାନୀ ଦେଶର ଲାଇପ୍‌ଜିଗ୍ ନଗରର ପ୍ରାଚ୍ୟପୁସ୍ତକବିକ୍ରେତା ଅଟ୍ଟୋ ହାରାସୋୱିଜ୍‌ଙ୍କ ପ୍ରକାଶିତ ଜର୍ମାନୀ ଭାଷାର କାଟାଲୋଗ୍‌ରେ (ପୁସ୍ତକ-ଲିଷ୍ଟରେ) ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ନାମ ଓ ମୂଲ୍ୟାଦି ବିଜ୍ଞାପିତ ହୋଇଅଛି । ଉକ୍ତ ପୁସ୍ତକ-ବିକ୍ରେତା ଇତିମଧ୍ୟରେ ୪୫ ଜଣ ଅଗ୍ରିମ ଗ୍ରାହକଙ୍କୁ ଏ ପୁସ୍ତକ ବିକ୍ରି କରିଅଛନ୍ତି ଓ ପୁଣି ଦୁଇ ସାର ଗ୍ରନ୍ଥ ପାଇଁ ଅର୍ଡ଼ର ପଠାଇ ଅଛନ୍ତି । ବିଲାତର ପ୍ରଧାନ ପ୍ରାଚ୍ୟପୁସ୍ତକ ବିକ୍ରେତା ଲୁଜାକ୍ ଆଣ୍ଡ୍ କୋମ୍ପାନୀ ବିଲାତରେ ୫ ଜଣ ଅଗ୍ରିମ ଗ୍ରାହକଙ୍କୁ ଏ ପୁସ୍ତକ ବିକ୍ରି କରିଅଛନ୍ତି ଓ ବିକ୍ରି କରିବା ପାଇଁ ଆଉ କେତେ ସାର ଗ୍ରନ୍ଥ ମଗାଇ ନେଇଅଛନ୍ତି । ଜର୍ମାନୀ ଓ ପ୍ରସିଆର ସରକାରୀ ଲାଇବ୍ରେରୀ ଏ ପୁସ୍ତକ ଏକ ସାର କିଣି ଅଛନ୍ତି । ଫ୍ରାନ୍ସର ପୁସ୍ତକ ବିକ୍ରେତା ଟି. କ୍ଲିଙ୍କ୍‌ସିକ୍ ମହାଶୟ ଫ୍ରାନ୍ସର ପ୍ରଧାନ ଲାଇବ୍ରେରୀକୁ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ବିକ୍ରୟ କରିଅଛନ୍ତି । ନରୱେର ମାନବ-ଶାସ୍ତ୍ର-ସମାଜ ଦୁଇ ସାର ଗ୍ରନ୍ଥ କିଣି ନେଇଅଛନ୍ତି । ବିଶ୍ୱବିଖ୍ୟାତ ରୋମର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରାଚ୍ୟ ଭାଷାର ଅଧ୍ୟାପକ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଗୁଚସେପ୍ ଟୁଚ୍ଚୀ ଉକ୍ତ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ପକ୍ଷରୁ ପରିଚାଳିତ ସମାଲୋଚନ—ପତ୍ରିକାରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ବିଷୟରେ ପ୍ରବନ୍ଧ ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ମଗାଇ ନେଇଅଛନ୍ତି । ଜର୍ମାନୀ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ସହାୟତାରେ ପ୍ରକାଶିତ ଜର୍ମାନୀ ଭାଷାର ଜଗଦ୍ୱିଖ୍ୟାତ ବିଶ୍ୱକୋଷରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି । କଟକର ବାପ୍ଟିଷ୍ଟ ମିଶନ୍ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଭୂତପୂର୍ବ ଧର୍ମଯାଜକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପାଇକ୍ ସାହେବ ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଲାତରେ ଥାଇ ବିଲାତର ବିଦ୍ୟା-କେନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରଚାର କରୁଅଛନ୍ତି । ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ସଂକଳନ ଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଆଜି ସମଗ୍ର ସଭ୍ୟଜଗତର ସୁଧୀସମାଜରେ ଆଦର ଓ ସମ୍ମାନ ଲାଭ କରି ଆଧୁନିକ ଭାଷାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲାଭ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇଅଛି ଓ ହେବ; ଏହା ଭାବିଲେ ଓଡ଼ିଆ ରକ୍ତବିନ୍ଦୁର କଣିକାଏ ମାତ୍ର ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଧମନୀରେ ପ୍ରବାହିତ ହେଉଥିବ ସେ ଯୁଗପତ୍ ଗର୍ବ ଓ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରିବେ । ମେଁ ପରି ଜଣେ ନଗଣ୍ୟ, ଶକ୍ତିହୀନ, ଧନହୀନ, ଜନହୀନ, ବଳହୀନ ଓ ବିଦ୍ୟାହୀନ

ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଚେଷ୍ଟା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଏ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ସମ୍ମାନଲାଭର ମୂଳରେ ଥିବାର ଅନୁଭବ କରି ଓଡ଼ିଆପୁଅ ରୂପେ ଜନ୍ମିବା ମୋ ଜୀବନରେ ସାର୍ଥକ ହୋଇଅଛି । ସମ୍ୟକ୍ ଉଦ୍ଭବପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ପ୍ରାଚୀନ ଅକ୍ଷର-କୀର୍ତ୍ତି ଓ ପ୍ରସ୍ତରକୀର୍ତ୍ତିରେ ଭାସ୍ୱର ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ବିଦ୍ୱଜ୍ଜନ-ମଣ୍ଡଳରେ ଆଉ ଏଣିକି ଅବହେଳାର ପାତ୍ର ହେବ ନାହିଁ; ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଏହି ନ୍ୟାଯ୍ୟ ସମ୍ମାନଲାଭ ଯେଉଁ ବିଦେଶୀୟ ମହାମତି ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କ ସୂଚନା, ପ୍ରଚାର, ପ୍ରଶଂସା ଓ ପ୍ରଚେଷ୍ଟାରେ ସମ୍ଭବପର ହୋଇଅଛି, ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ସେହି ମନୀଷୀମାନଙ୍କଠାରେ ଚିରକାଳ ଋଣୀ ରହିବ !

ରାଜଦ୍ୱାରରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ସଂଗ୍ରାହକର ସମ୍ମାନ ଓ କେସର୍-ଇ-ହିନ୍ଦ୍-ପଦକ ଲାଭ—ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉନ୍ନତିକଳ୍ପେ ମୋର ଏହି କ୍ଷୁଦ୍ର ଚେଷ୍ଟା ଆଜି ଭାରତସମ୍ରାଟ ଓ ଭାଇସ୍‌ରଏଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପଡ଼ିଅଛି । ଚଳିତ ନବବର୍ଷାରମ୍ଭଦିନ ମୋତେ ମହାମହିମ ଭାରତ ସମ୍ରାଟଙ୍କ କେସର-ଇ-ହିନ୍ଦ୍ ପଦକ ମିଳିଅଛି । ଏ ଅଯାଚିତ, ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଓ ଅନାହୂତ ରାଜସମ୍ମାନର ମୂଳରେ ବିହାର ଓଡ଼ିଶାର ଗଭର୍ଣ୍ଣର୍ ମାନ୍ୟବର ସର୍ ଜେମସ୍ ଡେଭିଡ୍ ସିଫ୍ଟନ୍‌ଙ୍କର ଓ ଓଡ଼ିଶାର କମିସନର୍, ଉତ୍କଳମିତ୍ର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଫିଲିପ୍ ସାହେବଙ୍କର ସୁପାରିସ୍ ବିଦ୍ୟମାନ ଥିବାରୁ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କଠାରେ କୃତଜ୍ଞ । ଏ ରାଜସମ୍ମାନ ମୋର ନୁହେଁ; ଏହା ସମଗ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର । ଏ ସମ୍ମାନଲାଭଦ୍ୱାରା ମୋର ଏ ଶବ୍ଦକୋଷ ରୂପ ବ୍ରତସାଧନ ପକ୍ଷରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଲାଭ ଏତିକି ହେଲା ଯେ ଏ ଜାତୀୟ କୀର୍ତ୍ତିସୌଧର ମୁଣ୍ଡି ମାରିବାପାଇଁ ମୁଁ ଦେଶର ବଦାନ୍ୟ ବରପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ପୂର୍ବାପେକ୍ଷା ଦୃଢ଼ତର ଭାବରେ ଅଳି କରି ପାରିବି; କାରଣ, ଏହି ପଦକଦ୍ୱାରା ଜାତୀୟ ମନ୍ଦିରର ମାର୍କାମରା ସେବାଏତ୍ ଓ ପୂଜାହାରିରୂପେ ମୋଠାରେ ଭାରତ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ଶ୍ରୀହସ୍ତାଙ୍କିତ ହାରିକା-ଛାପା ମରା ହେଲା । ତେବେ ମୁଁ ଏଠାରେ ଏତିକି ମୋ ଭାଇମାନଙ୍କୁ କହି ରଖୁଛି ଯେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ କୃପାରୁ ଏ ଜାତୀୟ ସୌଧର ମୁଣ୍ଡି ମରି ସାରିଲେ ଓ ଏଥିର 'କୋଇଲିବୈକୁଣ୍ଠ ମଣ୍ଡପ'ରେ ତୀର୍ଥଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କର 'ଆଟିକା' କରିବାର ଅବସର ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ମୋ ଓଡ଼ିଆ ଭାଇମାନେ ଓ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ସେ ଆଟିକାରେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରାପ୍ୟ ଅଂଶରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେବେ ନାହିଁ ।

ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରଥମ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ମୂଲ୍ୟ ଓ ତହିଁର ବୃଦ୍ଧି—ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ଛପା କର୍ମ ଆରମ୍ଭ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଯେଉଁ ଅନୁଷ୍ଠାନପତ୍ର ବାହାରିଥିଲା, ସମଗ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ ଦୁଇ ଭାଗରେ ଓ ୩୬୦୦ ପୃଷ୍ଠାରେ ସମାପ୍ତ ହେବ ଓ ତହିଁର ଅଗ୍ରିମଦେୟ ମୂଲ୍ୟ ଟ ୩୦୯ ବୋଲି ତହିଁରେ ନିର୍ଣ୍ଣୀତ ହୋଇଥିଲା, କିନ୍ତୁ ପ୍ରଥମ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗ ଛପା ହେଲାବେଳକୁ ଦେଖାଗଲା ଯେ, ସମଗ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ ପାଞ୍ଚ ଭାଗରେ ଓ ୬୦୦୦ ପୃଷ୍ଠାରେ ସମାପ୍ତ ହେବ; ଏଥିପାଇଁ ସମଗ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥର ଅଗ୍ରିମ ମୂଲ୍ୟ ପଚାଶ ଟଙ୍କା ଓ ପ୍ରତି ଭାଗର ନଗଦ ମୂଲ୍ୟ ଟ ୧୫୯ ସ୍ଥିରୀକୃତ ହେଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ତୃତୀୟ ଭାଗ ପ୍ରକାଶଦ୍ୱାରା ଦେଖା ଯାଉଅଛି ଯେ, ପୂର୍ବକଳ୍ପିତ ଆକାର ଓ ବ୍ୟୟ ଆହୁରି ବଢ଼ିବ । ଅତଏବ ଏଣିକି ସମଗ୍ର ୫ ଖଣ୍ଡ ଗ୍ରନ୍ଥ ପାଇଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେୟ ଅଗ୍ରିମ ମୂଲ୍ୟ ଟ୬୦୯ (ଷାଠିଏ ଟଙ୍କା) ଓ ପ୍ରତି ଭାଗର ନଗଦ ମୂଲ୍ୟ ଟ ୧୬୯ ଆପାତତଃ ସ୍ଥିର କରାଗଲା । ଯେଉଁ ଗ୍ରାହକ ଅଗ୍ରିମ ମୂଲ୍ୟ ଦେବେ, ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରକାଶିତ ଭାଗମାନ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପାଇବେ ଓ ଅବଶିଷ୍ଟ ଦୁଇ ଭାଗ ପ୍ରକାଶିତ ହେବାମାତ୍ରକେ ପାଇବେ । ଯେ ଅବଶ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥ ନେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବେ, ତାଙ୍କୁ ସମଗ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ ପାଇଁ ଅଗ୍ରିମ ଦେୟ ମୂଲ୍ୟ ଟ ୫୦୯ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଖଣ୍ଡ ପାଇଁ ନଗଦ ମୂଲ୍ୟ ଟ ୧୪୯ ଦେବାକୁ ହେବ । ଭବିଷ୍ୟତରେ ଅନ୍ୟ ଭାଗମାନ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ଗଲେ ବ୍ୟାବସାୟିକ ଲାଭଗଣନାରେ ସମଗ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥର ନଗଦ ମୂଲ୍ୟ ଟ ୮୦୯ ହେବ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ଗ୍ରାହକମାନେ ପୂର୍ବ ପ୍ରକାଶିତ ଅନୁଷ୍ଠାନପତ୍ର ଓ ବିଜ୍ଞାପନ ଅନୁସାରେ ସମଗ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ ପାଇଁ ଅଗ୍ରିମ ମୂଲ୍ୟ ଯଥାକ୍ରମେ ଟ ୩୦୯ ବା ୫୦୯ ଦେଇ ଗ୍ରାହକ ଶ୍ରେଣୀଭୁକ୍ତ ହୋଇଅଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଆଉ ଅଧିକା ମୂଲ୍ୟ ଦାବୀ କରି ନ ଯାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ସେହି ପୂର୍ବଦତ୍ତ ମୂଲ୍ୟରେ ସମଗ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ ଦିଆ ଯାଉଅଛି ଓ ଯିବ । ଆଜସୁଦ୍ଧା ୩ ଭାଗ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା ।

ପରବର୍ତ୍ତୀ ଖଣ୍ଡମାନ ପ୍ରକାଶିତ ହେବାର କଳ୍ପିତକାଳ—ଚତୁର୍ଥ ଭାଗ ୧୯୩୪ ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସ ସୁଦ୍ଧା ଓ ପଞ୍ଚମ ଭାଗ ୧୯୩୪ ନଭେମ୍ବର ମାସ ବା ୧୯୩୫ ଜାନୁଆରୀ ମାସ ସୁଦ୍ଧା ପ୍ରକାଶିତ ହେବ ବୋଲି ଆଶା କରାଯାଏ ।

ଉତ୍କଳଭାଷୀ ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓଡ଼ିଶା-ପ୍ରଦେଶ ଗଠିତ ହେବାରୂପ ଜାତୀୟ ଆକାଂକ୍ଷାର ପୂର୍ତ୍ତି ସଙ୍ଗେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପୂର୍ତ୍ତିର ସମ୍ବନ୍ଧ—ପ୍ରଥମ ଭାଗର ଅବତରଣିକାରେ ମୁଁ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଯେଉଁ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଭବିଷ୍ୟତ୍ କଳ୍ପନା କରିଥିଲି, ସେହି ଚିତ୍ର ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋ 'ମନ ନୟନ'ରେ ଘର କରି ରହିଅଛି । ଏଠାରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥାର ଅବତାରଣା କରୁଅଛି । ପ୍ରଥମ ଭାଗ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା ସମୟରେ (୧୯୩୧ ସେପ୍ଟେମ୍ବର) ଓଡ଼ିଆଭାଷୀ ଅଞ୍ଚଳମାନ ଭାରତର ୪ଟି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦେଶରେ ଖେଳେଇ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବାର ମୁଁ ସୂଚନା କରିଥିଲି । ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା ସମୟକୁ (୧୯୩୨ ଅଗଷ୍ଟ) ବିଲାତର ଦ୍ୱିତୀୟ ରାଉଣ୍ଡ୍ ଟେବଲ୍ କନ୍‌ଫରେନ୍‌ସରେ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଓଡ଼ିଆଭାଷୀ ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କର ଏକୀକରଣର ଆଶା ସୂଚିତ ହୋଇଥିଲା ମାତ୍ର । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ତୃତୀୟ ଭାଗ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା ବେଳକୁ (୧୯୩୩ ମେ) ଅଧିକାଂଶ ଉତ୍କଳଭାଷୀ ଅଞ୍ଚଳ ଏକୀଭୂତ ହୋଇ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓଡ଼ିଶାପ୍ରଦେଶ ଗଠିତ ହେବାର ଘୋଷଣା ତୃତୀୟ ରାଉଣ୍ଡ୍ ଟେବଲ୍ କନ୍‌ଫରେନ୍‌ସରେ ଭାରତର ଷ୍ଟେଟ୍ ସେକ୍ରେଟେରୀ କରି ସାରିଅଛନ୍ତି । ଆଶା କରାଯାଏ ଯେ, ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ଶେଷ ଭାଗ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା ବେଳକୁ (୧୯୩୫ ଜାନୁଆରି ସୁଦ୍ଧା) ଏକକୋଟି ଓଡ଼ିଆ ସନ୍ତାନଙ୍କ ପ୍ରାଣର ଗଭୀର କନ୍ଦରକୁ ଘାଣ୍ଟୁଥିବା ନୂତନ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ସୀମାନିର୍ଣ୍ଣୟବିଷୟକ ଚିତ୍ତୋନ୍ମାଦକାରୀ ସମସ୍ୟା ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟ ଓ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସନ୍ତୋଷଜନକରୂପେ ମୀମାଂସିତ ହୋଇ ନୂତନ ଓଡ଼ିଶା-ପ୍ରଦେଶ ଗଠିତ ହୋଇଥିବ । ଅତଏବ, ଏଥିରୁ ଦେଖାଯିବ ଯେ, ଏକ-ଶାସନାଧୀନ ହେବାପାଇଁ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଗତ ପଚାଶ ବର୍ଷର ଆନ୍ଦୋଳନ, ଆଶା, ଆକାଂକ୍ଷା ଓ ପ୍ରାର୍ଥନାର ପୂର୍ତ୍ତି ସଙ୍ଗେ ଉତ୍କଳୀୟ ଜାତିର ଏ ଜ୍ଞାନସୌଧ ନିର୍ମାଣକର୍ମର ମଧ୍ୟ ପୂର୍ତ୍ତି ହୋଇଯିବ ।

ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ଅନ୍ତିମ ଭାଗ ସଙ୍ଗେ ମହାମହିମ ଭାରତ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ମହନୀୟ ନାମ-ସଂଯୋଜନର କଳ୍ପନା ଓ ଜଳ୍ପନା—ଗତ ୫୦ ବର୍ଷର ଆଶା ଓ ସ୍ୱପ୍ନ ସଫଳ ହୋଇ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶ ଗଠିତ ହେବାର ସ୍ମାରକ ଏବଂ ଏକ କୋଟି ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଗଭୀର ଓ ଅଟଳ ରାଜଭକ୍ତିର ନିଦର୍ଶନ ଓ ମୋ ଜୀବନବ୍ୟାପୀ ପରିଶ୍ରମ ଓ ତପସ୍ୟା-ଫଳର ଶେଷସ୍ତବକକୁ (ଅର୍ଥାତ୍ ଭାଷାକୋଷର ଅନ୍ତିମ ଭାଗକୁ) ନରରୂପଧାରୀ ମହତ୍ତ୍ୱ ଦେବତା, ମହାମାନ୍ୟ ଭାରତସମ୍ରାଟଙ୍କ ମହନୀୟ ନାମରେ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବାକୁ କିମ୍ବା ତାଙ୍କୁ ତହିଁର ପୃଷ୍ଠପୋଷକରୂପେ ବରଣ କରିବାକୁ ମୁଁ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ଶ୍ରୀମୁଖରୁ ଅନୁମତି ପାଇବି ବୋଲି ସୁଖସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଅଛି । ମହାପ୍ରଭୁ ଶ୍ରୀ ସମ୍ରାଟଙ୍କ କର୍ଣ୍ଣରେ ବଚେ କରି ମୋ ସୁଖସ୍ୱପ୍ନର ପୂର୍ତ୍ତି କରନ୍ତୁ ।

ପୂର୍ବତନ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଓ ଭାବୀ ସହକର୍ମୀ, ସହାୟକ ଓ ପୃଷ୍ଠପୋଷକମାନଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଅର୍ପଣ—ପରିଶେଷରେ ମୋର ପୂର୍ବତନ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଓ ଭାବୀ ସମସ୍ତ ସହକର୍ମୀ, ସହାୟକ, ସହାନୁଭୂତିଦାତା, ଆଶୀର୍ବାଦକ, ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ଓ ସମାଲୋଚକମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ମୋର ଆନ୍ତରିକ କୃତଜ୍ଞତା ଜ୍ଞାପନ କରୁଅଛି ଏବଂ ଏ କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ କର୍ମ ସୁରୁଖୁରୁରେ ସରିବା ପାଇଁ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର ଆଶୀର୍ବାଦ, ସାହାଯ୍ୟ ଓ ଶୁଭକାମନା ଭିକ୍ଷା କରୁଅଛି । ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ପରିଲକ୍ଷିତ ସମସ୍ତ ତ୍ରୁଟି, ଅଙ୍ଗହାନି ଓ ଭ୍ରମ-ପ୍ରମାଦାଦି ପାଇଁ ମୁଁ ଦୋଷୀ ଓ ଦାୟୀ ଅଟେ; କିନ୍ତୁ ଏଥିରେ ଯେବେ କିଛି ପ୍ରଶଂସା ଓ ଗୌରବର ବିଷୟ ଥାଏ, ତାହା କେବଳ ମୋ ସହକର୍ମୀ-ମାନଙ୍କ ଆନ୍ତରିକ ସହଯୋଗ ଯୋଗୁଁ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିଅଛି । ଯେଉଁ ବନ୍ଧୁମାନେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ପରିଲକ୍ଷିତ ତ୍ରୁଟି, ଭ୍ରମ ଓ ପ୍ରମାଦମାନ ମୋତେ ଦେଖାଇ ଦେବେ ମୁଁ ସେମାନ ଶୁଦ୍ଧିପତ୍ରଦ୍ୱାରା ବା ପରିଶିଷ୍ଟ ଖଣ୍ଡରେ ବା ପରବର୍ତ୍ତୀ ସଂସ୍କରଣରେ ସଂଶୋଧନ କରିବି ଓ ଏଥିଲାଗି ମୁଁ ଉକ୍ତ ବନ୍ଧୁ-ମାନଙ୍କପାଖେ କୃତଜ୍ଞ ରହିବି ।

ପ୍ରଭୁ ପରମପିତାଙ୍କ ଚରଣରେ ଗଭୀର ଭକ୍ତି ଅର୍ପଣ ଓ କରୁଣା ଭିକ୍ଷା—ଯେଉଁ ପରମପିତା, ମହତୋମହୀୟାନ୍ ବିଶ୍ୱନିୟନ୍ତାଙ୍କ ଅପାର କରୁଣା ମୋତେ ଓ ମୋ ଭାଷାକୋଷକୁ ନିର୍ବିଘ୍ନରେ ଆମ ଗନ୍ତବ୍ୟ ମାର୍ଗର ୩ ଗୋଟି ମାଇଲ୍-ଖୁଣ୍ଟି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଣି ପହଞ୍ଚାଇଲାଣି, ତାଙ୍କ ଶ୍ରୀଚରଣରେ ମୁଁ ଭକ୍ତି-ଅର୍ଘ୍ୟ ଅର୍ପଣ କରୁଅଛି, ଓ ଏହି ମହାଜାତୀୟ ଯଜ୍ଞର ଅଚ୍ଛିଦ୍ରାବଧାରଣ କରିବା ପାଇଁ ଓ ମୋ ଗନ୍ତବ୍ୟ ମାର୍ଗର ମଜଲି ମୁଣ୍ଡରେ ପହଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ମୋତେ ଉପଯୁକ୍ତ ଶକ୍ତି, ସାହାଯ୍ୟ, ଉତ୍ସାହ ଓ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଦିଅନ୍ତୁ ବୋଲି ତାଙ୍କ ଶ୍ରୀଚରଣରେ ତ୍ରିକାଳସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଭିକ୍ଷା କରୁଅଛି । ତାଙ୍କର ବିଧାନ ଓ ଆଦେଶ ପରିପାଳିତ ହେଉ । ତଥାସ୍ତୁ ।

ଓଁ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ । ଇତି ।

ଭାଷାକୋଷ ଆଶ୍ରମ, କଟକ
୧୯୩୩ ମେ ମାସ

ଶ୍ରୀ ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜ,
ସଂଗ୍ରାହକ ।

Prominent supporters of this works

Mr. G E Fawcus Esq M A., C I E,
O.B E., V.D, I E.S.

Director of public Instruction Bihar and Orissa

ବିହାର ଓଡ଼ିଶା ଶିକ୍ଷାବିଭାଗର ଡାଇରେକ୍ଟର

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଜି ଇ. ଫକସ୍ ।

Mr C. L. Philip M.A., I.C.S, C.I.E.,

Commissioner, Orissa Division.

ଓଡ଼ିଶା ବିଭାଗର କମିଶନର

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସି. ଏଲ୍. ଫିଲିପ୍ ।

Viswanath Kar

Editor of the Utkal Sahitya, Cuttack.

ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟର ସମ୍ପାଦକ

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବିଶ୍ୱନାଥ କର ।

Rai Bahadur Lakshmidhar Mahanty
B. L., M. L. C., Advocate,

Dy. President of the Legislative Council
Bihar and Orissa.

ବିହାର-ଓଡ଼ିଶା କାଉନ୍ସିଲର ଡେପୁଟି ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ

ରାୟବାହାଦୁର ଲକ୍ଷ୍ମୀଧର ମହାନ୍ତି ବି. ଏଲ. ।

Babu Batakrishna Mahanty B.A

Dewan, Boudh State, Orissa.

ଶ୍ରୀ ବଟକୃଷ୍ଣ ମହାନ୍ତି

ଦେୱାନ, ବୌଦ୍ଧ ଷ୍ଟେଟ ।

U. S Press, Cuttack.

ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷ ସଙ୍କଳନରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅଭିଧାନଗ୍ରନ୍ଥ, ଗ୍ରନ୍ଥକାରମାନଙ୍କର ନାମ ଓ ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ ।

M. W.—ମନିଅର୍ ୱିଲିଅମ୍ସ୍‌ଙ୍କ କୃତ ସଂସ୍କୃତ-ଇଂରାଜୀ ଡିକ୍ସନାରୀ ।
Kirtikar—ଡକ୍ଟର୍ କୀର୍ତ୍ତିକାରଙ୍କର 'Indian Plants' (ଭାରତୀୟ ଉଦ୍ଭିଦ) ।
Apte—ପ୍ରୋଫେସର୍ ଆପ୍ଟେଙ୍କର Practical Sanskrit—English Dictionary (ସଂସ୍କୃତ-ଇଂରାଜୀ ଅଭିଧାନ) ।
Beams—Comparative Grammar of four Indo-Aryan languages (ବିମ୍ସ ସାହେବଙ୍କ ଗୌଡ଼ଭାଷାର ବ୍ୟାକରଣ) ।
Haines—ହାଏନ୍ସ୍ ସାହେବଙ୍କ Botany of Bihar and Orissa (ବିହାର-ଓଡ଼ିଶାର ଉଦ୍ଭିଦତତ୍ତ୍ୱ) ।
Howells—ପାଦ୍ରୀ ହାଓ୍ୱେଲ୍ସ୍ ସାହେବଙ୍କ ଅପ୍ରକାଶିତ ଓଡ଼ିଆ-ଇଂରାଜୀ ଅଭିଧାନର ପାଣ୍ଡୁଲିପି ।
Fallon—ଡକ୍ଟର ଫାଲନ ସାହେବଙ୍କ ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ-ଇଂରାଜୀ ଡିକ୍ସନାରୀ ।
Sir George Greierson—Linguistic Survey of India (ଗ୍ରୀୟର୍‌ସନ୍ ସାହେବଙ୍କ ଭାରତୀୟ ଭାଷାବିବର) ।
Grundy—ପାଦ୍ରୀ ଗ୍ରଣ୍ଡି ସାହେବଙ୍କ ଓଡ଼ିଆ-ଇଂରାଜୀ ଡିକ୍ସନାରୀ ।
ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ; ନନ୍ଦେ—ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦଙ୍କ ଓଡ଼ିଆ 'ଶବ୍ଦତତ୍ତ୍ୱବୋଧ ଅଭିଧାନ' ।
ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର—ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର ମୋହନ ଦାସଙ୍କ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାର ଅଭିଧାନ ।

ବିଶ୍ୱକୋଷ—ନଗେନ୍ଦ୍ରନାଥ ବସୁଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ବଙ୍ଗଳା 'ବିଶ୍ୱକୋଷ' ।
ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର—ରାୟ ବାହାଦୁର ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର ରାୟ ବିଦ୍ୟାନିଧିଙ୍କ ସଂକଳିତ 'ବାଙ୍ଗଲା ଶବ୍ଦକୋଷ' ।
ପ୍ରକୃତିବାଦ—ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରାମକମଳ ବିଦ୍ୟାଲଙ୍କାରଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ସଚିତ୍ର ବଙ୍ଗଳା 'ପ୍ରକୃତିବାଦ ଅଭିଧାନ' ।
ହିନ୍ଦୀ ଶବ୍ଦସାଗର—କାଶୀ ନାଗରୀପ୍ରଚାରିଣୀ ସଭାଙ୍କ ପ୍ରକାଶିତ ହିନ୍ଦୀ ଭାଷାର ବୃହତ୍ ଅଭିଧାନ ।
ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର—ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର ମିତ୍ରଙ୍କ ସରଳ ବଙ୍ଗଳା ଅଭିଧାନ ।
ଗାଙ୍ଗୁଲି—The Student's Bengali and English Dictionary (ବି. ଗାଙ୍ଗୁଲିଙ୍କ ବଙ୍ଗଳା-ଇଂରାଜୀ ଅଭିଧାନ) ।
ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ—ଶ୍ରୀ ନଗେନ୍ଦ୍ରନାଥ ସେନ୍ ଗୁପ୍ତଙ୍କ ବଙ୍ଗଳା 'ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ଶିକ୍ଷା' ।
ସମର୍ଥକୋଷ—ରାଜା ରାଧାକାନ୍ତ ଦେବଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ ବଙ୍ଗଳା 'ସମର୍ଥ କୋଷ' ଅଭିଧାନ ।
ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ—ବଙ୍ଗାକ୍ଷରରେ ମୁଦ୍ରିତ ସଂସ୍କୃତ ଅଭିଧାନ ।
A. T. Dev—ଆଶୁତୋଷ ଦେବଙ୍କ ଇଂରାଜୀ-ବଙ୍ଗଳା ଅଭିଧାନ ।
ରାମନାରାୟଣ ଲାଲ—ଇଂରାଜୀ-ହିନ୍ଦୀ ଅଭିଧାନ ।
ଓଡ଼ିଆ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ, ହରେକୃଷ୍ଣ—କବିରାଜ ହରେକୃଷ୍ଣ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।
ଓଡ଼ିଆ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ—ବ୍ରଜବନ୍ଧୁ ତ୍ରିପାଠୀଙ୍କ ସଙ୍କଳିତ ଗ୍ରନ୍ଥ ।
Wilson—ୱିଲ୍‌ସନ୍ ସାହେବଙ୍କ କୃତ ସଂସ୍କୃତ ଅଭିଧାନ ।

ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷରେ ଉଦ୍ଧୃତ ଶିଷ୍ଟପ୍ରୟୋଗର ଗ୍ରନ୍ଥକାରମାନଙ୍କର ନାମ ଓ ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ ।

(ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ—ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କ ନାମ ଯଥାସ୍ଥାନରେ ଦିଆ ଯାଇଅଛି)

ଅଚ୍ୟୁତ, ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ—କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ନେମ୍ୱାଳଗାଦିର ମହନ୍ତ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ ଦାସ ।
ଅଜୟ ଚନ୍ଦ୍ର—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ରାୟ ବାହାଦୁର ଅଜୟଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ—ପ୍ରାଚୀନ କବି ଅଭିମନ୍ୟୁ ସାମନ୍ତସିଂହାର ।
ଉତ୍କଳ-ସାହିତ୍ୟ—ଶ୍ରୀ ବିଶ୍ୱନାଥ କରଙ୍କ ପ୍ରକାଶିତ ମାସିକ ପତ୍ର ।
ଉତ୍କଳ ସେବକ—ସମ୍ବଲପୁରରୁ ପ୍ରକାଶିତ ଓଡ଼ିଆ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ—ପ୍ରାଚୀନ କବି କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବ ରଥ ।
କୁନ୍ତଳା; କୁନ୍ତଳାକୁମାରୀ—ଶ୍ରୀମତୀ କୁନ୍ତଳାକୁମାରୀ ଦେବୀ ।
କୁଳମଣି—ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ କୁଳମଣି ଦାଶ ।
କୃପାସିନ୍ଧୁ—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ କୃପାସିନ୍ଧୁ ମିଶ୍ର ।
ଗଙ୍ଗାଧର—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ କବି ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେର ।
ଗଡ଼ଜାତବାସିନୀ—ତାଳଚେରରୁ ପ୍ରକାଶିତ ସାପ୍ତାହିକ ପତ୍ର ।
ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ—ଗଞ୍ଜାମର ପ୍ରାଚୀନ କବି ।
ଗୋଲକ—ଅପ୍ରକାଶିତ କାବ୍ୟ ଇନ୍ଦୁରେଖାର ଆଧୁନିକ କବି ।
ଚିକିଟି—ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ଚିକିଟି ରାଜ୍ୟର ରାଜାସାହେବ ।
ଚନ୍ଦ୍ରମଣି—ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ।

ଚନ୍ଦ୍ରମଣି—କବିବର ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ମହାନ୍ତି ।
ଜଗନ୍ନାଥ—ଭକ୍ତକବି ଜଗନ୍ନାଥ ଦାଶ ।
ଜଗବନ୍ଧୁ—ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଜଗବନ୍ଧୁ ସିଂହ ।
ତାରିଣୀ—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ତାରିଣୀଚରଣ ରଥ ।
ତୁଳସୀ-ବିକ୍ରମ—ଜୟପୁରର ରାଜା ବିକ୍ରମଦେବଙ୍କ କୃତ ତୁଳସୀଦାସଙ୍କ ହିନ୍ଦୀ ରାମାୟଣ ଆଦିକାଣ୍ଡର ପଦ୍ୟାନୁବାଦ ।
ଦନା(ନୋ)ଇ ଦାସ—ଦନେଇ ଦାସଙ୍କ ରଚିତ ପହିଲି ।
ଦାଶରଥି—ପ୍ରାଚୀନ କବି ଦାଶରଥି ଦାସ ।
ଦୀନକୃଷ୍ଣ—ଭକ୍ତକବି ଦୀନକୃଷ୍ଣ ଦାସ ।
ଦୈନିକ ଆଶା—ବ୍ରହ୍ମପୁରରୁ ପ୍ରକାଶିତ ଦୈନିକ ପତ୍ରିକା ।
ନନ୍ଦକିଶୋର—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ କବି ନନ୍ଦକିଶୋର ବଳ ।
ନନ୍ଦେ—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦଙ୍କ ଓଡ଼ିଆ ଅଭିଧାନ ।
ନାରାୟଣ—କବି ନାରାୟଣ ଦାସ (ହରିବଂଶ)
ନୀଳକଣ୍ଠ—ଶ୍ରୀ ନୀଳକଣ୍ଠ ଦାଶ ।
ନୀଳମଣି—ଯାଜପୁରର ପଣ୍ଡିତ ନୀଳମଣି ମିଶ୍ର (ଭକ୍ତିଧାରା ପ୍ରେମତରଙ୍ଗିଣୀ)
ପଞ୍ଚାମୃତ—କଟକ ଟ୍ରେଡ଼ିଙ୍ଗ୍ କମ୍ପାନୀଙ୍କ ପ୍ରକାଶିତ ପତ୍ରିକା ।
ପୀତାମ୍ବର—କବି ପୀତାମ୍ବର ଦାସ (ନୃସିଂହ ପୁରାଣ) ।

ପୀତାମ୍ବରୀ—ଶ୍ରୀମତୀ ପୀତାମ୍ବରୀ ଦେବୀ ।
ପ୍ରତାପ—ପ୍ରାଚୀ ସମିତି ପ୍ରକାଶିତ ଶଶିସେଣା ।
ପ୍ରାଚୀ—କଟକ ପ୍ରାଚୀସମିତି ପ୍ରକାଶିତ ଗ୍ରନ୍ଥମାଳା ।
ପ୍ୟାରୀମୋହନ—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ପ୍ୟାରୀମୋହନ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ।
ଫକୀର, ଫକୀରମୋହନ—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଫକୀରମୋହନ ସେନାପତି ।
ବଳରାମ—ପ୍ରାଚୀନ କବି ବଳରାମ ଦାସ (ରାମାୟଣ) ।
ବି. କେ. ପୁ.—ବିଷ୍ଣୁ କେଶରୀ ପୁରାଣ ।
ବିନାୟକ—ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ବିନାୟକ ମିଶ୍ର ।
ବିଶ୍ୱନାଥ—ପ୍ରାଚୀନ କବି ବିଶ୍ୱନାଥ ଖୁଣ୍ଟିଆ (ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ) ।
ବିଷ୍ଣୁକେଶରୀ ପୁରାଣ—ପ୍ରାଚୀ-ଗ୍ରନ୍ଥମାଳା ।
ବ୍ରଜନାଥ—ବ୍ରଜନାଥ ବଡ଼ଜେନାଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ସମରତରଙ୍ଗ ।
ଭକ୍ତଦାସ, ଭକ୍ତଚରଣ—ପ୍ରାଚୀନ କବି ଭକ୍ତଚରଣ ଦାସ ।
ଭଞ୍ଜ—କବି-ସମ୍ରାଟ୍ ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ।
ଭୀମା—ଭୀମା ଧୀବର (କପଟପାଶା) ।
ଭିକାରିଚରଣ—ରାୟ ସାହେବ ଶ୍ରୀ ଭିକାରିଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ।
ଭୂପତି—ପ୍ରାଚୀ ଗ୍ରନ୍ଥମାଳାର କବି ଭୂପତି ପ୍ରଣୀତ ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
ମଦନମୋହନ—ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମଦନମୋହନ ପଟ୍ଟନାୟକ(ତୀର୍ଥଦର୍ଶନ) ।
ମନୁ—ମନୁସଂହିତା ।

ମହାଦେବ—ପ୍ରାଚୀନ କବି ମହାଦେବ ଦାସ (ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ପୁରାଣ) ।
ମଧୁସୂଦନ—ଭକ୍ତକବି ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ମଧୁସୂଦନ ରାଓ ।
ଯଶୋବନ୍ତ—ପ୍ରାଚୀନ କବି ଯଶୋବନ୍ତ ସିଂହ ।
(ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା) ।
ରାଜକିଶୋର—ଡାକ୍ତର ଶ୍ରୀ ରାଜକିଶୋର ନନ୍ଦ ।
ରାଧାନାଥ—କବିବର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ରାଧାନାଥ ରାୟ ।
ରାଧାମୋହନ—ଚିକିଟିର ରାଜା ରାଧାମୋହନ ରାଜେନ୍ଦ୍ର ଦେବ ।
ରାମଦାସ—ପ୍ରାଚୀନ କବି ରାମଦାସ (ଦାର୍ଢ୍ୟତାଭକ୍ତି) ।
ରାମଶଙ୍କର—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ରାୟ ବାହାଦୁର ରାମଶଙ୍କର ରାୟ ।
ଶିଶୁଶଙ୍କର—ପ୍ରାଚୀନ କବି ଶିଶୁଶଙ୍କର (ଉଷା ଅଭିଳାଷ) ।
ସତ୍ୟସମାଚାର—କଟକରୁ ପ୍ରକାଶିତ ସାପ୍ତାହିକ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ।
ସମାଜ—କଟକରୁ ପ୍ରକାଶିତ ସାପ୍ତାହିକ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ।
ସହକାର—କଟକରୁ ପ୍ରକାଶିତ ମାସିକ ପତ୍ରିକା ।
ସାରଳା—ପ୍ରାଚୀନ କବି ସାରଳା ଦାସ (ମହାଭାରତ) ।
ସୁବଳ ଦେବ—ବାମଣ୍ଡାର ରାଜା ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ରାଜା ସର୍ ବାସୁଦେବ
ସୁବଳ ଦେବ ।
ସୋନପୁର—ସୋନପୁର ମହାରାଜ ସର୍ ବୀରମିତ୍ରୋଦୟ
ସିଂହ ଦେବ ।

ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ଉଚ୍ଚାରଣକୁ ଇଂରାଜୀ ଅକ୍ଷରରେ ଅକ୍ଷରାନ୍ତରୀକରଣରେ ବ୍ୟବହୃତ ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କର ପରିଚୟ ।

LETTERS & SOUNDS USED IN THE ENGLISH TRANSLITERATION OF THE WORDS IN THIS WORK.

	Capital	Small
ଅ	A	a
ଆ	Ā	ā
ଇ	I	i
ଈ	Ī	ī
ଉ	U	u
ଊ	Ū	ū
ଋ	Ṛu	ṛu
ୠ	Ṛū	ṛū
ଌ	Ḷu	ḷu
ଏ	E	e
ଐ	Ai	ai
ଓ	O	o
ଔ	Au	au
ଂ(ଅନୁସ୍ୱାର)	—	ṁ
ଃ(ବିସର୍ଗ)	—	ḥ
ଁ(ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ)	—	ñ

	Capital	Small
କ	K	k
କ୍ଷ	Ksh	ksh
	Kh	kh
ଗ	G	g
ଘ	Gh	gh
ଙ	Ṅ	ṅ
ଚ	Ch	ch
ଛ	Chh	chh
ଜ	J	j
ଝ	Jh	jh
ଞ	N̄	n̄
ଟ	Ṭ	ṭ
ଠ	Ṭh	ṭh
ଡ	Ḍ	ḍ
ଡ଼	—	ṛḍ
ଢ	Ḍh	ḍh

	Capital	Small		Capital	Small
ଢ଼	—	rḍh	ମ	M	m
ଣ	Ṇ	ṇ	ଯ	J̄	j̄
ତ	T	t	ୟ	Y	y
ଥ	Th	th	ର	R	r
ଦ	D	d	ଳ	L̲	l̲
ଧ	Dh	dh	ଲ	L	l
ନ	N	n	ଅବର୍ଗ୍ୟ ବ ବା ଵ	W	w or v
ପ	P	p	ଶ	Ś	ś
ଫ	Ph	ph	ଷ	Sh	sh
ବ	B	b	ସ	S	s
ଭ	Bh	bh	ହ	H	h

ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ସାଙ୍କେତିକ ଅକ୍ଷର ଓ ଚିହ୍ନମାନଙ୍କ ପରିଚୟ ।

ABBREVIATIONS USED IN THIS WORK WITH THEIR MEANINGS.

ଅ = ଅବ୍ୟୟ ପଦ ।

ଅଦାଲତ = ଅଦାଲତରେ ଓ ଦଲିଲ ଆଦିରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ବା ଭାଷା ।

+ଅଧିକରଣ = ଅଧିକରଣ ବାଚ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।

ଅନ୍ୟରୂପ = ଉପର୍ଯ୍ୟୁକ୍ତ ଶବ୍ଦର ଭିନ୍ନ ଆକାର କିମ୍ବା ଉକ୍ତ ଅର୍ଥବାଚକ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ।

+ଅପାଦାନ = ଅପାଦାନ ବାଚ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।

ଅଶୁଦ୍ଧ = କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ବା ଲେଖାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅଶୁଦ୍ଧ ଶବ୍ଦ, ବାକ୍ୟ ବା ଉଚ୍ଚାରଣ ।

ଆ = ଆରବୀ ଭାଷା ।

ଆଇନ୍ = ଆଇନ୍ ବା ସ୍ମୃତିଶାସ୍ତ୍ରରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ

ଆସାମୀ = ଆସାମ ଦେଶର ଭାଷା ।

ଇଂ = ଇଂରାଜୀ ଭାଷା ।

ଇତର = ଇତରଜନ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ, ଭାଷା ବା ଉଚ୍ଚାରଣ ।

ଇଟା(ଲୀ) = ଇଟାଲୀୟ ଭାଷା ।

ଇତ୍ୟାଦି = ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଶବ୍ଦ ଓ ସେହି ଶବ୍ଦଯୁକ୍ତ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦମାନ ।

ଉ; ଉର୍ଦ୍ଦୁ = ଉର୍ଦ୍ଦୁ ଭାଷା ।

ଓ = ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ।

କଚରିଆ = କଚେରି ଆଦିରେ ଓ ଅଶିକ୍ଷିତ ଦଲିଲ-ଲେଖାଳିଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ବା ଭାଷା ।

କନ୍ଧ, କୁଇ = କନ୍ଧମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ କୁଇ-ଭାଷା ।

+କରଣ = କରଣ ବାଚ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।

+କର୍ତ୍ତୃ = କର୍ତ୍ତୃ ବାଚ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।

+କର୍ମ = କର୍ମ ବାଚ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।

କର୍ମଧା = କର୍ମଧାରୟ ସମାସ ।

କାହାଣୀ = ଦେଶପ୍ରଚଳିତ ଉପକଥା ।

କୋହ୍ଲ = କୋହ୍ଲମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷା ।

କ୍ରି = କ୍ରିୟାପଦ ।

କ୍ରି. ବିଣ = କ୍ରିୟା ବିଶେଷଣ ।

ଖ୍ରୀ = ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ।

ଖ୍ରୀ. ପୂ = ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଜନ୍ମର ପୂର୍ବାବ୍ଦ ।

ଗଣିତ = ଗଣିତଶାସ୍ତ୍ରରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ।

ଗାଳି = ଇତରଜନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ବା ବାକ୍ୟ ।

ଗୁ = ଗୁଜରାଟୀ ଭାଷା ।

ଗ୍ରା; ଗ୍ରାମ୍ୟ = ଗ୍ରାମ୍ୟ ବ୍ୟବହାର; ମାର୍ଜିତ ସାହିତ୍ୟରେ ପରିହାର୍ଯ୍ୟ ଶବ୍ଦ ।

ଗ୍ରୀ; ଗ୍ରୀକ୍ = ଗ୍ରୀସ୍ ଦେଶର ଭାଷା ।

ଜଣାଣ, ଭଜନ = ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ଲୌକିକ ଭଜନ ।

ଜର୍ମାନ୍ = ଜର୍ମାନ ଦେଶର ଭାଷା ।

ଜ୍ୟୋତିଷ = ଜ୍ୟୋତିଃଶାସ୍ତ୍ରରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ।

ଢଗ, ବଚନ, ପ୍ରବଚନ = ଲୌକିକ ପ୍ରବଚନ ବା ପ୍ରବାଦ-ବାକ୍ୟ ।

ଣିଜନ୍ତରୂପ = ପୂର୍ବୋକ୍ତ କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ବା ପ୍ରଯୋଜକ ରୂପ ।

ତତ୍ = ତତ୍ପୁରୁଷ ସମାସ ।

ତା = ତାମିଲ୍ ଭାଷା ।

ତୁର୍କୀ = ତୁରସ୍କଦେଶୀୟ ଭାଷା ।

ତୁଳ = ତୁଳନା କର ।

ତେ = ତେଲୁଗୁ ଭାଷା ।

ଦର୍ଶନ = ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ।

ଦେ = ଦେଶଜ ଶବ୍ଦ ।

ଦେଖ = ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଶବ୍ଦକୁ ଏ ଭାଷାକୋଷର ଶବ୍ଦକ୍ରମରେ ଯଥାସ୍ଥାନରେ ଖୋଜ ।

ଦ୍ର = ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ।

ଦ୍ରା=ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷା ।
ଧା; ଧାତୁ=ସଂସ୍କୃତ ଧାତୁ ।
ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ=ଧ୍ୱନିର ଅନୁକରଣରେ ଗଠିତ ବା ଉଚ୍ଚାରିତ ବା ଅର୍ଥ ବୁଝାଯିବା ଶବ୍ଦ ।
ନଞ୍ ତତ୍=ନଞ୍ ତତ୍ପୁରୁଷ ସମାସ ।
ନପୁଂ.=ନପୁଂସକ ଲିଙ୍ଗ ।
ନାଟକ=ନାଟକରେ ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷା ବା ଶବ୍ଦ ।
ନାମ=ସ୍ଥାନ ବା ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କ ନାମ ।
ନୋଟ୍=ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଶବ୍ଦ ବିଷୟରେ ଟୀକା ।
ନ୍ୟାୟ=୧. ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର; ୨. ଦେଶପ୍ରଚଳିତ ଲୌକିକ ବଚନ ବା ଲୋକେ କଥାପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଉଲ୍ଲେଖ ଦେବା ପ୍ରାମାଣିକ ଉକ୍ତି ।
ପଦ୍ୟ=କେବଳ ପଦ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ଆକାର ।
ପରିଭାଷା—ବିଜ୍ଞାନାଦିରେ ବ୍ୟବହୃତ ପାରିଭାଷିକ ଶବ୍ଦ ।
ପର୍ତ୍ତୁ (ର୍ତ୍ତୁ)=ପର୍ତ୍ତୁଗାଲ୍ ଦେଶର ଭାଷା ।
ପା=ପାଲି ଭାଷା ।
ପୁଂ=ପୁଂଲିଙ୍ଗ ।
ପ୍ରା=ପ୍ରାକୃତ ଭାଷା ।
ପ୍ରାଚୀନ=ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ବ୍ୟବହୃତ, ଅଧୁନା ବିରଳ ଶବ୍ଦ ।
ପ୍ରାଦେ—ପ୍ରାଦେଶିକ ଅର୍ଥାତ୍ ଦେଶାଂଶ ବିଶେଷରେ ପ୍ରଚଳିତ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ

[ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଅଞ୍ଚଳରେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ସେ ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କ ନାମ ବନ୍ଧନୀ ମଧ୍ୟରେ ସୂଚିତ ହୋଇଅଛି । ଯଥା :— ପ୍ରାଦେ (କଟକ)=କଟକ ଜିଲ୍ଲାରେ ବ୍ୟବହୃତ ପ୍ରାଦେଶିକ ଶବ୍ଦ]

ଫା=ଫାରସୀ ବା ପାରସ୍ୟ ଦେଶ ପ୍ରଚଳିତ ଭାଷା ।
ଫ୍ରେ=ଫ୍ରେଞ୍ଚ୍ ବା ଫ୍ରାନ୍ସ ଦେଶ ପ୍ରଚଳିତ ଭାଷା ।
ବ=ବଚନ; (୧ବ=ଏକବଚନ; ୨ବ=ଦୁଇବଚନ; ବହୁ ବ=ବହୁବଚନ ।)
ବଂ=ବଙ୍ଗଳା ଭାଷା ।
ବହୁ. ବ.=ବହୁବଚନ ।
ବି=ବିଶେଷ୍ୟ ପଦ ।
ବିଜ୍ଞାନପରିଭାଷା=ବିଜ୍ଞାନରେ ବ୍ୟବହୃତ ପାରିଭାଷିକ ଶବ୍ଦ ।
ବିଣ=ବିଶେଷଣ ପଦ ।
ବିଣ ର ବିଣ=ବିଶେଷଣର ବିଶେଷଣ ।
ବିପରୀତ=ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଶବ୍ଦର ବିପରୀତାର୍ଥବୋଧକ ଶବ୍ଦ ।
ବୈଦେ=ବୈଦେଶିକ ଭାଷା (ଯଥା—ଇଂରାଜୀ, ଆରବୀ, ଫାରସୀ, ଫ୍ରେଞ୍ଚ୍, ଜର୍ମାନ୍ ଆଦି) ରୁ ଆଗତ ଶବ୍ଦ ।
ବୈଦ୍ୟକ=ବୈଦ୍ୟକ ଗ୍ରନ୍ଥ ବା ଆୟୁର୍ବେଦରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ।
ଭତର; ଭଣୀ; ଭତ୍ରି=ବସ୍ତର ରାଜ୍ୟର ଉତ୍ତରପୂର୍ବ କୋଣରେ କୋଡ଼ିଏ ହଜାର କୃଷିଜୀବୀ ଲୋକଙ୍କ କଥିତ ଭାଷା ।
+ଭାବ=୧. ଭାବାର୍ଥ ପ୍ରତ୍ୟୟ;
୨. ଭାବ ବାଚ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।
ମ=ମରହଟ୍ଟୀ ଭାଷା ।
ମ. ପ ଲୋ=ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧାରୟ ।
ଯଥା=ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଶବ୍ଦର, ଅର୍ଥର ବା ପ୍ରୟୋଗର ଉଦାହରଣ ।
ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ=ଶବ୍ଦର ଆରୋପିତ ଅର୍ଥ ।

ଲରିଆ=ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଛତିଶଗଡ଼ ଅଞ୍ଚଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ଉପଭାଷା ।
ଶିଶୁବଚନ, ଶିଶୁଗୀତ, ଶିଶୁରଞ୍ଜନ—ଶିଶୁମାନଙ୍କ ମନୋରଞ୍ଜନାର୍ଥ ବୋଲାଯିବା ବା ଶିଶୁମାନଙ୍କ ଉଚ୍ଚାରିତ ବଚନ ।
ସଂ=ସଂସ୍କୃତ ଭାଷା ।
ସଙ୍ଗୀତ, ପ୍ରାଚୀନ ସଙ୍ଗୀତ—ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ସଙ୍ଗୀତ ।
+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥ=ସଂଜ୍ଞାର୍ଥ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।
+ସମ୍ବନ୍ଧ=ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।
ସର୍ବ—ସର୍ବନାମ ପଦ ।
ସହଚର=ସହଚର ଶବ୍ଦରୂପେ ଏକତ୍ର ବା ଏକ ପରେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟ ।
ସାନ୍ତାଳୀ=ସାନ୍ତାଳମାନଙ୍କ କଥିତ ଭାଷା ।
ସ୍ତ୍ରୀ=ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ।
+ସ୍ୱାର୍ଥେ=ଶବ୍ଦର ମୌଳିକ ଅର୍ଥରେ ଯୁକ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।
ହି=ହିନ୍ଦୀ ବା ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ ଭାଷା ।
ହେବ୍ରୁ=ହେବ୍ରୁ ଭାଷା ।
୧ମା=ପ୍ରଥମା ବିଭକ୍ତି ।
୨ୟା=ଦ୍ୱିତୀୟା ବିଭକ୍ତି ।
୩ୟା=ତୃତୀୟା ବିଭକ୍ତି ।
୪ର୍ଥୀ=ଚତୁର୍ଥୀ ବିଭକ୍ତି ।
୫ମୀ=ପଞ୍ଚମୀ ବିଭକ୍ତି ।
୬ଷ୍ଠୀ=ଷଷ୍ଠୀ ବିଭକ୍ତି ।
୭ମୀ=ସପ୍ତମୀ ବିଭକ୍ତି ।
୧ବ=ଏକବଚନ ।
୨ବ=ଦ୍ୱିବଚନ ।
+ (ଯୁକ୍ତ ଚିହ୍ନ)=ପରସ୍ପର ଯୁକ୍ତ ହେବା ଦୁଇ ଶବ୍ଦ ବା ଧାତୁ ଓ ପ୍ରତ୍ୟୟ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଯୁକ୍ତଚିହ୍ନ ।
= (ସମାନତାଜ୍ଞାପକ ଚିହ୍ନ)=ଧାତୁ ଓ ପ୍ରତ୍ୟୟ ମିଶି ବା ଦୁଇ ପଦ ମିଶି ନିଷ୍ପନ୍ନ ହେବା ଶବ୍ଦ ବା ବାକ୍ୟର ଅର୍ଥ କିମ୍ବା ଧାତୁର ଅର୍ଥ ।
? (ପ୍ରଶ୍ନ ସୂଚକ ଚିହ୍ନ)=ସନ୍ଦେହ ସ୍ଥଳରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ଚିହ୍ନ ।
— (ଡାସ୍)=ପରସ୍ପର ସମ୍ବନ୍ଧ ଦୁଇଟି ଶବ୍ଦ ବା ଶବ୍ଦ ଓ ଅର୍ଥ ବା ଦୁଇଟି ଭାବ ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ବନ୍ଧଜ୍ଞାପକ ଚିହ୍ନ ।
! (ବିସ୍ମୟସୂଚକ ଚିହ୍ନ)=ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ବାକ୍ୟ, ଶବ୍ଦ ବା ବିଷୟ ସମ୍ବନ୍ଧେ ବିସ୍ମୟ ଜ୍ଞାପନ ଓ ସମ୍ବୋଧନ ସୂଚକ ଚିହ୍ନ ।

Etc; etc.=Please refer to the word preeceding and its connected words in their proper places in alphabetical order in this Dictionary.
See=Please refer to the preeceding word.
Law=Legal term.

Algebra
Arithmetic
Astrology
Astronomy
Botany
Geography
Geometry
Logic
Mathematics
Medicine
Philosophy
} =Technical words used in the said sciences.

The Compiler and his colleagues

The Compiler
ଭାଷାକୋଷର ସଂଗ୍ରାହକ

Srimati Pitambari Debi,
ଶ୍ରୀମତୀ ପୀତାମ୍ବରୀ ଦେବୀ, ସହକର୍ମିଣୀ

Pandit Kulamani Das
ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ କୁଳମଣି ଦାଶ

Padma Charan Das
ଶ୍ରୀ ପଦ୍ମଚରଣ ଦାଶ

Ramchandra Rath
ଶ୍ରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ରଥ

U. S. Press, Cuttack.

ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷ ।

ଚ

ଚ—ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣର ୬ଷ୍ଠ ଓ ଚ ବର୍ଗର ୧ମ ବର୍ଣ୍ଣ; ଅଘୋଷବାନ୍‌ବର୍ଣ୍ଣ;
Cha ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ ତାଳୁ—The sixth consonant. It has the sound of 'ch' in child. It is uttered with the help of the roof of the palate in the cavity of the mouth.

ସ. ଅ—୧ । ଏବଂ; ଓ—1. And.

୨ । ପକ୍ଷାନ୍ତରରେ; କିନ୍ତୁ—
2. On the other hand; still.

୩ । ପୁନରପି—6. Also; again; moreover.

୪ । ତଥାପି—4. Yet.

୫ । ସମୁଚ୍ଚୟ—5. Too; together.

୬ । ଇତରେତର ଯୋଗ—
6. Mutual connection.

୭ । ସମାହାର—7. Collective compilation.

୮ । ଯଦି—8. If.

୯ । ଆନୁଷଙ୍ଗିକତା; ସହ—
9. Together with; simultaneity.

୧୦ । (ଅବଧାରଣ) ନିଶ୍ଚୟ—
10. (certainty) Yes; certainly.

୧୧ । ସଙ୍କଳ୍ପ—11. Determination.

୧୨ । ପାଦପୂରଣ—12 Expletive used to fill up or complete a sentence

[ଦ୍ର—ଏହା ଦୁଇ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ କିମ୍ବା ଶବ୍ଦର ଶେଷରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଏହା ଶବ୍ଦର ପୂର୍ବରେ ବା ବାକ୍ୟର ଶେଷରେ କଦାପି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ 'ଚ' ର ବ୍ୟବହାର ନାହିଁ; କେବଳ ଏବଂଚ, ପୁନଶ୍ଚ, ଅପିଚ, ବରଂଚ, ତଥାଚ, କଦାଚ ଇତ୍ୟାଦିରେ ଏହା ଅନ୍ୟ ଅବ୍ୟୟରେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ନିପାତ ହେବା ପଦ ସ୍ୱରୂପ ଓଡ଼ିଆରେ ଏହାର ବ୍ୟବହାର ଅଛି ।]

ସ. ବି. (ଚର୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

୧ । ଚୌର; ଚୋର—1. Thief.

୨ । ଚନ୍ଦ୍ର—2 The moon.

୩ । କୂର୍ମ—3 Tortoise.

୪ । ଶିବାନୁଚର, ଚଣ୍ଡେଶ୍ୱର—
4 An attendant of Śiba.

୫ । ଶିବ—5 Śiba.

୬ । ଚୋବାଇବା—6. Chewing.

୭ । ଖାଇବା—7. Eating.

ଚଅଁଚଅଁ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Cha-añ cha-añ ୧ । ବାଛୁରି ଗାଈଚରକୁ ଓ ଶିଶୁ ମାତୃସ୍ତନକୁ
চোঁচোঁ ଚୁଚୁମିବା ବେଳେ ହେବା ଶବ୍ଦ—1. Sound
चुमरचुमर made by a calf or child sipping milk from its mother's teat.

୨ । ଦୁଇ ଓଠ ମେଲା ଥାଇ ଉପର ଦାନ୍ତମୂଳ ଓ ଜିଭକୁ ଚିପି ପବନକୁ ଭିତରକୁ ଟାଣିନେବାର ଉଦ୍ୟମଜନିତ ଧ୍ୱନି (ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ 'ଚୁ' କଲାବେଳେ 'ଚ' ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଯେଉଁ ଧ୍ୱନି ଶୁଣାଯାଏ)—2. The sound produced by sucking wind through the tip of the tongue and the root of the upper teeth after joining them and keeping the lips open.

ଚଅଁଫଳା—ଗ୍ରା: ବିଣ. (ସ: ଚପଳ)—
Cha-añphalā ୧ । ଚଞ୍ଚଳମତି—
(ଚଅଁଫୁଲା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Fickle-minded

୨ । ଅସ୍ଥିର—2. Restless.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଁଳା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଁଳା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଚଅଁର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚମର)—
Cha-añra
ଚউরী; চামর
चँवर; चौंरी
୧ । ଚମରୀ ଗୋ ବା କପିଳା ଗାଈର ଲାଙ୍ଗୁଳର ଲମ୍ବ ଲୋମଗୁଚ୍ଛ ଏକତ୍ର ମୂଳରେ ବନ୍ଧାଯାଇ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଚାମର—
1. Chowrie; a long brush made of tufts of the tail-hair of an yak (used as a fan or fly-whisk to drive away fleas from the body).

[ଦ୍ର—ଚଅଁରର ଯେଉଁ ପାଖରେ ଲୋମଗୁଡ଼ିକ ଗୋଛ ହୋଇ ବନ୍ଧା ହୋଇଥାଏ ସେହି ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ଧାତୁର ବା କାଠର ବେଣ୍ଟ ଲାଗିଥାଏ । ଘୋଡ଼ା ଲାଞ୍ଜର ଲମ୍ବ ବାଳରେ ମଧ୍ୟ ଚଅଁର ହୁଏ । ଚଅଁର ରାଜା ଓ ବଡ଼ଲୋକମାନଙ୍କର ଓ ଦେବତାଙ୍କ ସେବାରେ ଲାଗେ । ଚଅଁରର ବେଣ୍ଟକୁ ଧରି ତାକୁ ଇତସ୍ତତଃ ସଞ୍ଚାଳିତ କରାଯାଏ । ଏହାକୁ ଚଅଁର ଢାଳିବା ବା ଚଅଁର ପକାଇବା କହନ୍ତି । ଶୁଣ୍ଢରେ ଚଅଁର ଧରି ତାକୁ ଇତସ୍ତତଃ ଢାଳିବା ପାଇଁ କେତେକ ହାତୀଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷିତ କରାଯାଇଥାଏ । ଠିଆ-ପାଲିଆମାନଙ୍କ ଗାୟକ ବା ନେତା ଅଭିନୟ କରିବା ବେଳେ ଚଅଁର ଧରି ଥାଆନ୍ତି । ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ଦେହରୁ ମାଛି ହୁରୁଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଛୋଟ ଚଅଁର ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

୨ । ନଡ଼ିଆ, ଖଜୁରି ଗଛର ଫଳମାନ ଯେଉଁ ଗୁଚ୍ଛରୁ ବାହାରି ଥାଏ—2. A bunch (issuing out of cocoa-nut and date-palm trees) to which the fruits are attached.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ନିଶୁଣିର ଅଡ଼କାଠ (ଯହିଁରେ ଗୋଡ଼ ଦେଇ ନିଶୁଣିରେ ଚଢ଼ିବାକୁ ହୁଏ)—
Foot-pad of a ladder; the cross-bar of a ladder.

ଚଅଁର କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ନଡ଼ିଆ ବା ଖଜୁରି ଗଛ) ସ୍କନ୍ଧଦେଶରୁ
Cha-añra kārḍhibā ଫୁଲଫଳଧାରୀ ଚଅଁର ବାହାରକରିବା—
(a cocoanut or date-palm tree) To bring forth a bunch of flowers.

(ଯଥା—ନୂଆଗଛଟି ଚଅଁର କାଢ଼ିଲାଣି ।)

ଚଅଁର ଛାଞ୍ଚୁଣୀ—ଦେ. ବି—ଚଅଁର ଝାଡ଼ୁ (ଦେଖ)
Cha-añra chhāñchuṇi Cha-añra jhārḍu (See)

ଚଅଁରଝାଡ଼ୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚମର+ସଂ. ଜଟ କମ୍ବା ଝାଟ)—
Cha-añrajhārḍu ଚଅଁର ପରି ଦେଖାଯିବା ଏକପ୍ରକାର ତୃଣର ପୁଷ୍ପଗୁଚ୍ଛରେ ନିର୍ମିତ ଗୃହମାର୍ଜନୀବିଶେଷ; ଫୁଲଝାଡ଼ୁ—
A kind of broom looking like a chowrie made of hair-like filaments of Broom-grass (Sorghum Vulgare).

ଚଅଁରଡିହ—ଦେ. ବି—ଚାମରର ବେଣ୍ଟଦ୍ୱାରା କେଞ୍ଚିବା ଆଘାତ—
Cha-añra diha A poke given by the handle of a chowrie.

ଚଅଁର ଢାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚମର+ଦୋଳନ)—ଚାମର
Cha-añra ḍhāḷibā ଇତସ୍ତତଃ ସଞ୍ଚାଳନ କରିବା; ଚାମରଦ୍ୱାରା
চামর ঢালা ବିଞ୍ଚିବା—To fan with a chowrie.
चँवर डुलाना

ଚଅଁର ପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚଅଁର କାଢ଼ିବା (ଦେଖ)
Cha-añra pakāibā 1. Cha-añra kārḍhibā (See)
୨ । ଚଅଁର ଢାଳିବା (ଦେଖ)
2. Cha-añra ḍhāḷibā (See)

ଚଅଁରବେଣ୍ଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚମର+ବୃନ୍ତ ବା ବଣ୍ଟ)—ଚାମରକୁ
Cha-añra benṭa ଢାଳିବା ସମୟରେ ଧରିବା ନିମନ୍ତେ ନିର୍ମିତ
চামরের বাঁট ହାତସା—The handle of a chawrie.
चँवरका मुठ

ଚଅଁରମୁଠା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚମର+ମୁଷ୍ଟି)—୧ । ପୂଜା କରୁଥିବା
Cha-añra muthā ସମୟରେ ପାଲିଆମାନେ ଯେଉଁ ଚଅଁର ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି—1. Chowrie used by the chanting performers of Pālā.
୨ । ଚାମରର କେଶଗୁଚ୍ଛ ଏକତ୍ର ବନ୍ଧାଯାଇ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ବେଣ୍ଟ ସଙ୍ଗେ ସଂଯୁକ୍ତ କରାଯାଇଥାଏ—
2. The place where the root of the tied bunch of hair of a chowrie is linked to the handle.

ଚଅଁରା—ଦେ. ବିଣ—ଚାମର ଭଳି ଲାଞ୍ଜରେ ଗୋଛାଏ ବାଳ ଥିବା (ଗାଈ
Cha-añrā କିମ୍ବା ବଳଦ)—(a cow or bullock) Having a tuft of hair in the tail like a chowrie (more than is ordinarily seen in the tail of cattle.

ଚଅଁରା ଭଅଁରା—ଦେ. ବି (ଅର୍ଥହୀନ ପ୍ରୟୋଗ; ଅନାଦର ବ୍ୟଞ୍ଜକ)—
Cha-añrā bha-añrā ଗପରେ ବ୍ୟବହୃତ ସମଧର୍ମୀ ଓ ସମକର୍ମୀ ଦୁଇ ଭାଇ ବା ସଙ୍ଗୀ—Two boon companions or brothers; companions always moving together (names of 2 brothers in the folktales).

ଚଅଁରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଚମରରୁ ଓଡ଼ିଆ ନାମଧାତୁ)—
Cha-añribā ୧ । ଚଅଁର କାଢ଼ିବା (ଦେଖ)
1. Cha-añra kārḍhibā (See)
୨ । (କୌଣସି ଭଙ୍ଗପ୍ରବଣ ପଦାର୍ଥ) ଫାଟିଯିବାର ପୂର୍ବାଭାସ ପ୍ରକାଶ କରିବା—2. To crack; to indicate signs of becoming cracked (said of any fragile thing.)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଞ୍ଚ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍ତ

ଚଅଁରେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚଅଁର କାଢ଼ିବା (ଦେଖ)
Cha-añreibā — Chaañra kārdhibā (See)

ଚଇ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚବିକା)—
Chai
୧ । ଚଇଁକାଠ (ଦେଖ)
1. Cha-iñ kātha (See)
୨ । ଚୈତନ୍ୟ ନାମଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଡାକିବାର ଆଦରବ୍ୟଞ୍ଜକ ନାମ—2. Name by which a person named Chaitanya is called in fondness.
(ଅନାଦରବ୍ୟଞ୍ଜକ ରୂପ—ଚଇଆ; ଚଇଁଆଁ ।)

ଚଇଁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚବିକା)—ଚଇ (ଦେଖ)
Chaiñ — Chai (See)

ଚଇଁକାଠ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚବିକା + କାଷ୍ଠ)—
Chaiñ kātha — ଔଷଧ ଲତାବିଶେଷ—A medicinal creeper.
ସଂ. ନାମ—ଚବ୍ୟ; ଚବିକା; କୁଷଣା; ଚବନ, ଚବି; ଚବୀ
চই
चव्य, चवक
ତେ. ସେବାମୁ; ଚେବାଣ୍ଣି
ମ. ପିରେବେଲ୍ଲିଚେମୁଲ୍ଲ;
ଚବଲ୍ଲ
ଗୁ. ଚବକ
[ଦ୍ର—ଏହା ତାମ୍ବୂଳାଦି ବର୍ଗର ଲତା । ଏହି ଲତା ନଦୀ ଓ ପାଣିକୂଳରେ ହୁଏ । ଏହାର ପତ୍ରର ଆକାର ପାନ ପରି; ଫଳ ପିପ୍ପଳୀ ପରି । ଏହା ଗୁହ୍ୟଦେଶଜାତ ରୋଗନାଶକ । ଏହି ଲତାର ଫଳକୁ ଗଜପିପ୍ପଳୀ ବା ବଣ ପିପ୍ପଳୀ ବୋଲାଯାଏ ।]

ଚଇକାଠ—ଦେ. ବି—ଚଇଁକାଠ (ଦେଖ)
Chai kātha — Chaiñ kātha (See)

ଚଇତ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଚୈତ୍ର)—
Chaita — ଚୈତ୍ର ମାସ; ବସନ୍ତ ଋତୁର ଦ୍ୱିତୀୟ ବା ଶେଷ ମାସ—The month of Chaitra (March–April).
চৈত্র, চইত
चैत

> ଚଇତ ମାସରେ ସଖାମାଧବ ସୁନ୍ଦର
> ବୃନ୍ଦାବନେ ପଶିଣ ଖେଳଇ ଅନୁସର । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଚଇତନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି (ଭୁଲ ଏହି ଅର୍ଥରେ ବ. ଚୈତନ୍)-
Chaitan — ଚୁରୁକି; ଚୁଟି—Pigtail on the middle of the head of a Brāhmaṇa.

ଚଇତନ୍ ଚୁଟ୍କି—ଦେ. ବି—ଚଇତନ୍ ଚୁରୁକି (ଦେଖ)
Chaitan chutki — Chaitan churki (See)

ଚଇତନ୍ ଚୁରୁକି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୈତନ୍ୟ + ଚୂଡ଼କ)—
Chaitan churki — ଚୈତନ୍ୟପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ବୈଷ୍ଣବସମ୍ପ୍ରଦାୟର ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ମସ୍ତକାଗ୍ରର ପଛଆଡ଼େ ଥିବା ଲମ୍ବ କେଶର କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୁଚ୍ଛ—A small tuft of long hair left in the middle of the head of the followers of Chaitanya.
চৈতন চুটকী

ଚଇତନ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ଚୈତନ୍ୟ)—
Chaitana
চৈতন
चैतन्य
୧ । ଚେତା; ଚେତନା—1. Consciousness.
୨ । ଜ୍ଞାନ; ଚୈତନ୍ୟ—2. Perception; sensation.

> କାଳ ସ୍ୱଭାବ ସଙ୍ଗେ ମନ
> ଯେ ନିତ୍ୟ ଶୁଦ୍ଧ ଚଇତନ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୩ । ବଙ୍ଗଦେଶର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଧର୍ମପ୍ରଚାରକ; ଶ୍ରୀ ଚୈତନ୍ୟ—3. The name of the religious reformer of Bengal (taken to be an incarnation of Bishṇu); Chaitanya.
୪ । ଚୈତନ୍ୟ ବା ଚୈତନ୍ୟଚରଣନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଡାକ ନାମ—4. Name by which a person named Chaitanya or Chaitanya-charaṇa is called.
୫ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ) ପ୍ରହାର (ଯାହାଦ୍ୱାରା ଚେତନା ଉଦୟ ହୁଏ)—5. (ironical) A stripe (as punishment).
(ଯଥା—ଏ ପିଲାଠେଇଁ ଗୋଟିକେତେ ଚଇତନ ବାଜିଗଲେ ତାର ପଢ଼ାପଢ଼ି ପ୍ରତି ମନ ଯିବ ।)

ଚଇତନିଆଁ—ଦେ. ବି—୧ । ଚୈତ୍ରକାଳୀନ ଦାବାଗ୍ନି—
Chaitaniāñ — 1. Fire breaking out in forests in the month of Chaitra.
୨ । ଚୈତନ୍ୟଭକ୍ତ; ବୈଷ୍ଣବ—2. Baishṇabas.

> ବନ ନାଶ କରେ ଚଇତ ନିଆଁ
> ବର୍ଣ୍ଣ ନାଶ କରେ ଚଇତନିଆଁ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ।

୩ । ଚୈତନ୍ୟ ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନାଦରବ୍ୟଞ୍ଜକ ଡାକନାମ—3. Name for calling Chaitanya.

ଚଇତନିଆଁ ଚିତା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୈତନ୍ୟ + ଚିତ୍ରକ)—ଚୈତନ୍ୟ-
Chaitaniāñ chitā — ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ବୈଷ୍ଣବସମ୍ପ୍ରଦାୟ କପାଳରେ ଯେଉଁ ପ୍ରକାର ଚିତା ଦେଇଥାନ୍ତି—A mark of sandal paste drawn on the forehead by the followers of Chaitanya.

ଚଇତନ୍ୟ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଚୈତନ୍ୟ)—ଚଇତନ (ଦେଖ)
Chaitanya — Chaitana (See)

ଚଇତ ପୁନେଇଁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୈତ୍ରପୂର୍ଣ୍ଣିମା)—ଚୈତ୍ରପୂର୍ଣ୍ଣିମା—
Chaita puneiñ — The full-moon of the month of Chaitra.
[ଦ୍ର—ଏହା କେଉଟମାନଙ୍କର ପର୍ବ; କେଉଟମାନେ ଏଥିରେ ଘୋଡ଼ାର ରୂପରେ ଗୋଟିଏ ଖୋଳ କରି ଅଣ୍ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାହା ମଧ୍ୟରେ ପଶି ଘୋଡ଼ା ଉପରେ ଚଢ଼ିବାର ଅଭିନୟ କରି ନାଚବାଦ୍ୟ ଘୋଡ଼ା ନାଚନ୍ତି । ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଚଇତ-ଘୋଡ଼ାମାନଙ୍କର ମେଳନ ହୁଏ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଆଗିଁଆ' ପାଇଲେ 'ଆଙ୍ଗିଆ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଚଇତବାଡ଼ି—ଗ୍ରା. ବି—ଚୈତ୍ରମାସରେ ବ୍ୟାପିବା ହଇଜା ରୋଗ—
Chaitabārḍi Cholera prevailing in the month of Chaitra.
(ଚଇତବାଡ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚଇତା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୈତନ୍ୟ)—ଚୈତନ୍ୟର ଅନାଦରବ୍ୟଞ୍ଜକ
Chaitā ଡାକନାମ—Name for calling Chaitanya.
चैती ଚଇତା । ଭବତ ଖାଇବୁ କ ପଖାଳ ଖାଇବୁ ବେଳ ଥାଇଁ ଥାଇଁ କହୁଥା- -ଭଗ
ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୈତ୍ର)—୧ । ଚୈତ୍ରମାସ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
1. Appertaining to the month of Chaitra.
(ଯଥା—ଚଇତା ପବନ ।)
୨ । ଚୈତ୍ରମାସରେ ଅମଦାନି କରା ହେବା (ଫସଲ)—
2. (crop) Harvested in the month of Chaitra.
(ଯଥା—ଚଇତା ହରଡ଼ ।)

ଚଇତାଲି—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚୈତ୍ର)—ଚଇତା (ଦେଖ)
Chaitāli Chaitā (See)

ଚଇତିଆଲି—ଦେ. ବିଣ—ଚଇତା (ଦେଖ)
Chaitiāli Chaitā (See)

ଚଇତିଘୋଡ଼ା—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଚୈତ୍ର+ଘୋଟକ)—ଚୈତ୍ରପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ
Chaitighorḍā କେଉଟମାନେ ବଉଁଶ ଥାଟ ଉପରେ ଲୁଗା ଘୋଡ଼ାଇ ଯେଉଁ ଘୋଡ଼ାର ରୂପ ନଚାନ୍ତି—
An image of a horse prepared by the fishermen of Orissa and made to dance on the Chaitra full-moon day.

[ଦ୍ର—କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଅଛି ଯେ ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର ବନବାସ କରିବାକୁ ଯିବା ସମୟରେ ତାଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଧୀବର ବା ଦାସରାଜ ଡଙ୍ଗାରେ ବସାଇ ସରଯୂନଦୀକୁ ପାରି କରାଇଥିଲା, ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର ତାକୁ ଗୋଟିଏ ଘୋଡ଼ା ପୁରସ୍କାରରୂପେ ଦେଇ ଯାଇଥିଲେ; ସେହି ଦିନରୁ କେଉଟମାନେ ଘୋଡ଼ାର ରୂପ ନିର୍ମାଣ କରି ପୂଜା କରି ଆସୁଅଛନ୍ତି । କେଉଟମାନେ ବାଉଁଶ ବତାରେ ଘୋଡ଼ାର ପାଦହୀନ ଦେହ ଓ ବେକ ଆକାରର ଗୋଟିଏ ଥାଟ ତିଆରି କରି ତା ଉପରେ ଲୁଗା ଆଦି ଘୋଡ଼ାନ୍ତି ଓ ବେକ ଉପରେ ଘୋଡ଼ାମୁହଁ ପରି ଚିତ୍ରିତ ମୁଖାଟିଏ ଲଗାନ୍ତି । ଉକ୍ତ ଚଇତିଘୋଡ଼ାର ପିଠିରେ ଗୋଟିଏ କଣା ଥାଏ । ସେହି କଣାବାଟେ ମନୁଷ୍ୟ ଅଣ୍ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଶି କରି ଭୂମିରେ ଠିଆହୁଏ ଓ ଘୋଡ଼ାରୂପର ଆଗରୁ ଓ ପଛରୁ ଢୋର ଲଟକା ଯାଏ । ମନୁଷ୍ୟର ଅଣ୍ଟାଠାରୁ ନିମ୍ନ ଅଂଶ ଘୋଡ଼ା ଭିତରେ ଲୁଚି ଥାଏ ଓ ଅଣ୍ଟାଠାରୁ ଉପର ଅଂଶ ଘୋଡ଼ା ଉପରେ ବସିବା ପରି ଅନୁମିତ ହୁଏ । ଏ ବ୍ୟକ୍ତି ନାଚିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଘୋଡ଼ା ମଧ୍ୟ ନାଚେ । ଘୋଡ଼ାର ମୁହଁଆଡ଼େ ଲଗାମପରି କନାଡୋରି ବନ୍ଧା ହୋଇଥାଏ । ଉକ୍ତ ଡୋରିକୁ ନାଚିଲାବାଲା ଧରି ଘୋଡ଼ାର ଲଗାମ ଧରିବାର ଅଭିନୟ କରେ । କେଉଟମାନେ ଏହି ପର୍ବ ଉପଲକ୍ଷରେ ଚଢ଼େଇଆ ଓ ଚଢ଼େଉଣୀ ବେଶ ହୋଇ ନାଚନ୍ତି ଓ ଗୀତ ବୋଲନ୍ତି ।]

ଚଇତିପୁନେଇଁ—ଗ୍ରା. ବି.—(ସଂ. ଚୈତ୍ରପୂର୍ଣ୍ଣିମା)—
Chaiti puneiṅ ଚଇତପୁନେଇଁ (ଦେଖ)
Chaita puneiṅ (See)

ଚଇତିମତା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୈତ୍ର ଓ ମତ୍ତତା)—ଚୈତ୍ରମାସରେ ବର୍ଷା
Chaiti matā ହେବା—Raining in the month of Chaitra.
ମେଘ ଚଇତିମତା କଲା, ଟଉଡ ଗାଈ ଦୁହିଁ ଦୁହିଁ ମଲା । ପ୍ରବଚନ ।
ଦେ. ବିଣ.—ଚଇତ୍ରମାସରେ ବର୍ଷିବା ବା ମାତିବା (ମେଘ)—
Raining in the month of Chaitra.

ଚଇତିମାସ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଚୈତ୍ର+ମାସ)—ଚଇତ (ଦେଖ)
Chaiti māsa Chaita (See)

ଚଇତ୍ର—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଚୈତ୍ର)—ଚୈତ୍ର ୧ (ଦେଖ)
Chaitra Chaitra (1) (See)
ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ସେ ଚଇତ୍ର ପୁଷ ନକ୍ଷେତ୍ର କରିବ ।
ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀଗୁରୁଭକ୍ତିଗୀତା ।

ଚଇତ୍ରରଥ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି.—(ସଂ. ଚୈତ୍ରରଥ)—
Chaitra ratha ଚୈତ୍ରରଥ (ଦେଖ)
Chaitra ratha (See)
ବଳିବ ଚଇତ୍ରରଥୁଁ ଏମନ୍ତ ଭାବନା ।
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଚଇନ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଆ. ଚୈନ୍)—୧ । ସ୍ଥିର, ଶାନ୍ତ—
Chain 1. Quiet; calm; tranquil.
चयन, चयेन ୨ । ନିଶ୍ଚଳ—
चैन 2. Motionless.
(ବେଚଇନ୍—ବିପରୀତ) ୩ । ସୁସ୍ଥ—3. Healthy.
ବୈଦେ. ବି.—୧ । ସ୍ଥିରତା—1. Calmness.
୨ । ମନର ସ୍ଥିରତା—2. Calmness of mind; mental tranquility.
୩ । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ—3. Health.
୪ । ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦତା; ଆରାମ—4. Ease; relief.
चेइन ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଚେନ୍)—୧ । ଶିକୁଳି—
चेन 1. A chain.
୨ । ଘଣ୍ଟାର ଶିକୁଳି—2. Watch-chain.
୩ । ଜମି ମାପିବାର ଶିକୁଳି (୧୦୦ ଲିଙ୍କ୍ ବା ୬୬ ଫୁଟ ଲମ୍ବା)—3. A chain of 100 links (66 ft) for measuring land; Gunter's chain.

ଚଇନ୍‌ଫିଟ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଇଂ ଚେନ୍=ଘଣ୍ଟାର ଶିକୁଳି+ଫିଟ୍=
Chain phit ସଜ୍ଜିତ)—ଗୋଡ଼ଠାରୁ ମୁଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାବୁଗିରିର ଉପଯୁକ୍ତ ସାଜସଜ୍ଜାରେ ସଜ୍ଜିତ; ଲମ୍ଫଝମ୍ଫପଟାରୁଆ—Equipped from top to toe; foppish; gorgeously equipped.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ଞ୍ଚ	ଣ୍ଟ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଥ	ଝ	ନ୍ଟ

ଚଇନ ମାହାପାତ୍ରେ—ଦେ. ବି.—୧ । (ଅବଜ୍ଞାସୂଚକ ବ୍ୟବହାର)
Chaina mahāpātre ସର୍ବେସର୍ବା; ପ୍ରଧାନ ଲୋକ—
(ଚଇନ ମାହାପାତ୍ରେ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. (satirical) A principal personage.
(ଯଥା—ତୁ ମନେ ମନେ ଭାବୁଅଛୁ ଯେ ତୁ ଏଠେଇଁ ଚଇନ ମହାପାତ୍ରେ ।)
୨ । (ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି) କେହିନୁହେଁ—2. (ironical) A man of no importance.

ଚଇନ—ଦେ. ବିଣ. ଓ ବି. (ଅ. ଚୈନ୍)—ସ୍ଥିର—
Chaini Quiet; calm.

ଚଉ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚତୁର୍)—୧ । ଚାରି ସଂଖ୍ୟକ—
Chau 1. Four.
চৌ ୨ । ଚାରିଦିଗରେ ଅବସ୍ଥିତ (ଯଥା, ଚଉହଦ୍ଦୀ)—
चौ, चउ 2. Situate on four sides.
[ଦ୍ର—ଏହି ପଦ ଚାରି ସଂଖ୍ୟା ବୁଝାଇବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁବାଚକ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବରେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ । ଯଥା—ଚଉକୋଳ; ଚଉଦୋଳ; ଚଉଭାଲ୍ଲି; ଚଉମଥା; ଚଉବାହା । ଏହି ପଦ ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଦଶକ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ ତହିଁରେ ୪ ସଂଖ୍ୟା ମିଶିବାର ବୁଝାଏ ; ଯଥା—ଚଉଦଶ ସ୍ଥଳରେ ଚଉଦ=୧୪; ଚଉବିଶ ସ୍ଥଳରେ ଚବିଶ =୨୪; ଚଉତିରିଶ ବା ଚଉତିଶ=୩୪; ଚଉଚାଳିଶ ସ୍ଥଳରେ ଚଉରାଳିଶ=୪୪, ଚଉପଚାଶ ସ୍ଥଳରେ ଚଉବନ=୫୪; ଚଉଷାଠି ସ୍ଥଳରେ ଚଉଷଠି=୬୪; ଚଉସତୁରି ସ୍ଥଳରେ ଚଉସ୍ତରି=୭୪; ଚଉଅଶି ସ୍ଥଳରେ ଚଉରାଅଶି=୮୪; ଚଉନବେ ସ୍ଥଳରେ ଚଉରାନବେ=୯୪ ।]
ଦେ. ଅ—ଅମୁକ ସଂଖ୍ୟାରେ ୪ ଦ୍ୱାରା ଗୁଣିତ ହେଲେ (ଯଥା—ତିନ ଚଉ ବାର ପଣ; ପାଞ୍ଚ ଚଉ କୋଡ଼ିଏ ପଣ—ପଣିକିଆ)—
Multiplied by four.

ଚଉଅଂଶ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚତୁର୍ଥାଂଶ)—ଏକଚତୁର୍ଥାଂଶ—
Chau-aṁśa One fourth.

ଚଉଅଂଶା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଚତୁରଂଶ; ଚତୁରସ୍ର)—
Chau-aṁśā ୧ । ଚାରିପାଖବିଶିଷ୍ଟ—1. Foursided;
চউঅংশা having four sides; quadrilateral.
चौखूँटा; चौपहल ୨ । ବର୍ଗକ୍ଷେତ୍ରାକୃତି; ଚାରି ସମକୋଣବିଶିଷ୍ଟ
(ଚଉଅଂଶିଆ, ଚଉଅଂଶୀ -ଅନ୍ୟରୂପ) (କ୍ଷେତ୍ର)—
2. Square; rectangular.

ଚଉଆ—ଦେ. ବି.—ଅଲଭ; ଶିଶୁମାନଙ୍କ ମୁହଁରେ ଓ ଦେହରେ ହେବା
Chauā ଚକାଚକା ନାଲିମନ୍ଦା (ରୋଗ)—
A kind of red round eruption in patches on the body of infants.
ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚତୁର୍ଥ)—ଚତୁର୍ଥ—Fourth.
ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି.—ଗୋରୁଙ୍କ ରୋଗବିଶେଷ—
A cattle-disease.

ଚଉଆଂଶ—ଦେ. ବିଣ—ଚଉଅଂଶା (ଦେଖ)
Chau-āṁśa Chauaṁśā (See).
(ଚଉଆଂଶିଆ, ଚଉଆଂଶୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚଉଆଖିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଚତୁରକ୍ଷ)—
Chau-ākhiā ୧ । ଯେ ଚାରିଆଡ଼କୁ ଆଖି ରଖି କାର୍ଯ୍ୟ କରେ—
(a person) Who acts by having his vision directed to all sides.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଖୁବ୍ ସତର୍କ ଓ ସାବଧାନ—
2. (figurative) Very cautious and watchful.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଶଳୀ; ବୁଦ୍ଧିମାନ୍—
3. (figurative) Very dexterous; ingenious.

ଚଉଁର—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବାଉଁଶ ନିଶୁଣିରେ ଲାଗିଥିବା ଆଡ଼ବତା
Chauṅra ବା ପଟ୍ଟୀ (ଯହିଁରେ ଗୋଡ଼ ଦେଇ ଚଢ଼ାଯାଏ)—
The foot-pad of a ladder.
ଦେ. ବି—ଚଉରା (ଦେଖ)
Chaurā (See).

ଚଉଁରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ଚମର)—ପୁଷ୍ପଗୁଚ୍ଛ ବିକଶିତ ହେବା—
Chauṅribā To blossom in clusters.
ଭୁରୁବେଲି ଚଉଁରିଲେ ଅଛି ଉଗ୍ର ଗନ୍ଧ—ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଚଉଁରୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଚଉରୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chauṅrī (etc) Chaurī etc (See).
ବନ୍ଦନେ କବରୀ କରନ୍ତି ଚଉଁରୀ ଏ ଚାରୁ ଚାମର—ଉପେନ୍ଦ୍ର. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
ନିଜ ଚଉଁରୀକି ଘେନିଗଲେ ଘାଉ ହସ୍ତ ଧରି ମହାଦରେ—ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।

ଚଉଁଳ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) (ଇତର) ବି—ଚାଉଳ—
Chauṅla Rice.
[ଦ୍ର—ସମ୍ବଲପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ଶ୍ରେଣୀଜାତିମାନେ 'ଚାଉଳ' ସ୍ଥଳେ ଚଉଁଳ କହନ୍ତି । କଟକ ପୁରୀ ଆଦି ଜିଲ୍ଲାମାନଙ୍କରେ ବାଉରୀ, କଣ୍ଡରା ପ୍ରଭୃତି ଶ୍ରେଣୀଜାତି 'ଚାଉଳ' ସ୍ଥଳେ 'ଚାଉର' ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି ।]

ଚଉଁସର—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚଉସାର; ପଶାଖେଳ—
Chauṅsara The game of dice.

ଚଉକ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚତୁଷ୍କ, ପ୍ରା. ଚଉକ୍କ)—
Chauka ୧ । ଚାରିଅଙ୍ଗୁଳ ପରିମାଣ—
চৌক 1. A measure of the breadth
चौक of 4 fingers.
ଚଉକେ ଅନ୍ତର ନୁହଇ କେବେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତା ।
୨ । ଚଉରାସ୍ତା; ଚତୁଷ୍ପଥ—
2. A meeting place for 4 roads
୩ । ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ମିଳନସ୍ଥଳ; ଗଞ୍ଜ—
3. A market place; a public square.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । 'ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଆଗିଂ ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୪ । ଗୃହର କାଷ୍ଠସ୍ତମ୍ଭର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଥିବା କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡ—
4. A piece of wood put on the top of a pillar of a house.

୫ । ଚତୁଷ୍କୋଣବିଶିଷ୍ଟ କ୍ଷେତ୍ର ବା ସ୍ଥାନ—
5. Quadrangle; a square.

୬ । ଚଉକା; ଚାରି ଟିପବିଶିଷ୍ଟ ତାସ—
6. A card with four points.

୭ । ଚାରି ପାଖରେ ଘର ଥିବା ଅଙ୍ଗନ—
7. A courtyard sorrounded by houses on four sides.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ପାଞ୍ଚଶେଣିଆ ଚାଳଘରର ତଳଶେଣି ଓ ମଥାନ-ଶେଣିର ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଦୁଇପାଖର ଶେଣିଦ୍ୱୟ—The middlemost pair of plates in a five-plated thatched house.

ଚଉକଠ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁଷ୍କାଷ୍ଠ; ପ୍ରା. ଚୌକାଟ୍ଟ)—ଘରର ଦୁଆର-ମୁହଁରେ ବା ଝରକାରେ ଲାଗିଥିବା ଫରମା, ଯହିଁରେ କବାଟ ଲାଗେ—Door-frame; casement of a door or window.
Chaukaṭha
চৌকাঠ
चौखुंट; चौखट; चौकठ

ଚଉକଡ଼ି—ଦେ ବି. (ଦେଶିଆ ଶବ୍ଦ)—ସୁନାରେ ତିଆରି ଗଳାର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—A gold necklace.
Chaukarḍhi

ଚଉକଣି—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚତୁଷ୍କୋଣ)—ଚାରିକୋଣବିଶିଷ୍ଟ—Quadrangular.
Chaukaṇi
(ଚଉକଣିଆଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚଉକତି—ଦେ. ବି.—ଚାରିଦିଗ; ଚାରିପାଖ—Four sides.
Chaukati

କେ ବାରନାରୀ ପୂରୁ ପ୍ରସର ଚଉକତିର ଗୃହ । —ଗୋପକୃଷ୍ଣ ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

ଦେ, କ୍ରି. ବିଣ—ଚାରିପାଖେ—On all sides.

ବେଢ଼ିଛନ୍ତି ଚଉକତି ପୁରପତି ବ ଅଙ୍କା ଦେବେ ସମ୍ରାଟ ।
—ଉପେ• ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଚଉକନା—ଦେ. ବି—ଚାରିଗୋଟି ମୁନ ବା ଶାଖା ଥିବା ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—A weapon having four points or forks.
Chaukanā

ଚଉକନି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—(ସଂ. ଚତୁଷ୍କୋଣ)—ପତ୍ରନିର୍ମିତ ଚତୁଷ୍କୋଣ ପାତ୍ର; ଚଉପତା—A square pot made of leaves, sewn together.
Chaukani

ଚଉକସ—ଦେ: ବିଣ.—୧ । ଦୃଢ଼ଭାବରେ ଆବଦ୍ଧ; ଚାରିଆଡ଼ୁ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା—1. Strongly fixed or firmly attached; firmly tied or secured.
Chaukasa
চৌকস
चौकस

୨ । ଦୃଢ଼—2. Tight.

(ଚଉକସିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ମଜବୁତ; ବଳୁଆ—3. Strong.
(ଚଉକସୀ—ବି)

୪ । ଚତୁର—4. Cunning.

୫ । ସର୍ବକର୍ମନିପୁଣ; ଧୁରନ୍ଧର—5. Very active; pert; square-headed; square; able to do any and every work.

୬ । (ଭୁଲ. ସଂ. ଚକ୍ଷୁଷ୍ମାନ୍) ଖୁବ୍ ସାବଧାନ; ସତର୍କ—
6. Vigilant; careful; cautious; circumspect; very careful.

୭ । ଯାହାର ସବୁଆଡ଼କୁ ଦୃଷ୍ଟି ଥାଏ; (ଭୁଲ ସଂ. ଚକ୍ଷୁଷ୍ମାନ୍)
7. Far-sighted; having always his eyes wide open.

୮ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ସମତଳ—
8. Level on all sides.

ଚଉକା—ଦେ. ବି. (ସଂ ଚତୁଷ୍କ; ପ୍ରା. ଚଉକ୍କା)—୧ । ଜଳସଂଗ୍ରହାର୍ଥ ଗାତ ଖୋଳା ବା ଗର୍ତ୍ତ—1. A square excavation of water; a small hole dug in the ground for water to ooze and accumulate.
Chaukā

୨ । ଗଞ୍ଜପା ଓ ତାସ ଖେଳରେ ୪ ଗୋଟି ଟିପ ଥିବା ପାଉ—
2. The playing-card having four tips on it.

চউকা
चौका
୩ । ପାକ ପୂର୍ବରୁ ଲିପାପୋଛା ହୋଇଥିବା ଚୁଲିର ଚାରି ପାଖ ଓ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ—
3. Space near about an oven marked out, cleaned and washed with cowdung-water before cooking.

[ଦ୍ର—ପଶ୍ଚିମାଂଚଳର ମାରୱାଡ଼ିମାନେ ଚୁଲିର ଚାରି ପାଖର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ଲିପାପୋଛା କରି ସେହି ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ନିଜେ ନିଜେ ରୋଷେଇ କରନ୍ତି ଓ ଭୋଜନ କରନ୍ତି । ଅନ୍ୟ କେହି ସେହି ସୀମା ମଧ୍ୟକୁ ପଶି ଗଲେ ସମସ୍ତ ଖାଦ୍ୟ ଅପବିତ୍ର ହୋଇଯାଏ ।]

ଚଉକାଠ—ଦେ. ବି—ଚଉକଠ (ଦେଖ)
Chaukāṭha—Chaukaṭha (See)

ଚଉକା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ପାକ ପୂର୍ବରୁ ଚୁଲିର ଚାରିପାଖ ଗୋବରରେ ଲିପି ପରିଷ୍କାର ଓ ପରିଶୁଦ୍ଧ କରିବା—To mark out and wash a space near the cooking oven with cow-dung-water before cooking.
Chaukā debā
চৌকা দেওয়া
चौका देना

ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) କ୍ରି—ଦୈନିକ କାର୍ଯ୍ୟ ସ୍ୱରୂପ ବିଶେଷତଃ ପର୍ବପର୍ବାଣିରେ ଘରର ଦୁଆରମୁହଁ ପାଖ ଗୋବରମିଶା ପାଣିରେ ଲିପିବା—To smear the precincts of the door-step with cow-dung and water daily and specially on festive occasions.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ଁ	ଉଅ	ହ୍ମ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ହ୍ନ

ଚଉକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁଷ୍କୀ; ପ୍ରା. ଚଉକ୍କୀ)—
Chauki ୧ । ବସିବା ନିମନ୍ତେ ଚାରିଗୋଡ଼ିଆ କାଷ୍ଠ ବା ପଥରର
चौकी ଆସନ—1. Stool of wood or stone.
चौकी କାଠିଲାଗି ପାଇଁ ଚଉକରେ ଯାଇ ସଖୀରେ ବିଜୟ କଲେ ।
ଦୀନକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

୨ । ପଛପଟରେ ଆଉଜିବାର ଉପଯୋଗୀ ବାଡ଼ ଥିବା କାଷ୍ଠ ବା ବେତର ଆସନ; ଖୁରସୀ—2. Chair.

[ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ କେବଳ ଚାରିଗୋଡ଼ିଆ ପଥର ବା କାଠର ବା ବେତବୁଣା ଆସନକୁ ଚୌକି କହୁଥିଲେ, ତହିଁରେ ପଛପଟେ ଆଉଜିବା ପାଇଁ ଆଶ୍ରୟ ରହୁ ନ ଥିଲା । ଏହା କେବଳ ଗାଧୋଇବାବେଳେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଓ ମୁଦି ଦୋକାନମାନଙ୍କରେ ଦୋକାନୀର ବସିବାରେ ଲାଗେ । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁଗରେ କାଠ-ତିଆରି ଓ ବେତବୁଣା ନାନାପ୍ରକାର ଚଉକି ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଅଛି । ଏ ସବୁର ବସିବା ଆସନ ଓ ପୃଷ୍ଠଦେଶର ଆଶ୍ରୟ ବେତ ବା କାଷ୍ଠ ନିର୍ମିତ । କୌଣସି କୌଣସି ଚଉକି ଲୌହରେ ମଧ୍ୟ ନିର୍ମିତ ହେଉଅଛି; କାହିଁରେ ସ୍ପ୍ରିଙ୍ଗ୍ ବା ତୁଳାର ଗଦି ଲଗା ଯାଉଅଛି । ଦୀର୍ଘ ବାହୁଯୁକ୍ତ ଆରାମ ଚଉକି ବା Arm chair ସର୍ବତ୍ର ସୁପରିଚିତ ।]

୩ । କର୍ଣ୍ଣର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—
3. A kind of ear-ring.

୪ । ଗ୍ରାମ ବା ନଗର ରକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ବା ଚତୁଷ୍ପଥରେ ଅବସ୍ଥିତ ପ୍ରହରୀଙ୍କ ଆଡ୍ଡା; ଫାଣ୍ଡି—
4. Police outpost.

୫ । ଜଗିବା କର୍ମ; ପହରା—
5. Watch; watching; guarding.

୬ । (ଜାହାଜଆଭାଷା) ମାସ୍ତୁଲର ଅଗ୍ରଭାଗରେ ସଂଯୁକ୍ତ ଆସନ; ଯେଉଁଠାରେ ନାବିକମାନେ ବସି ଦୂରବୀକ୍ଷଣ ସାହାଯ୍ୟରେ ଦୂରସ୍ଥ ବସ୍ତୁମାନ ଦେଖନ୍ତି—
6. (nautical) A seat attached to the top of the main mast of a ship for sailors taking observation of far off things with the telescope.

ମୁଁ ନାବର ଚଉଡ଼ା ଥିବା ଚଉକା ଉପରକୁ ଉଠି ଯାଇ ଦୂରବୀନ କଷିଦେଲି—
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଚଉକିଆ—ଦେ. ବି.—ଚଉକିଦାର (ଦେଖ)
Chaukiā Chaukidāra (See)
ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ଚତୁଷ୍କ) ଚାରିକୋଣିଆ—Quadrangular.
ସପ୍ତେନ୍ଦୁଖୀ ବ୍ରହ୍ମା ତହିଁ ଚଉକିଆ ସ୍ତମ୍ଭ—ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମଜଣ୍ଡପଣଗୀତା ।

ଚଉକି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ପହରା ଦେବା—
Chauki karibā To watch; to guard.
चौकीदेओया
चौकीदेना

ଚଉକିଦାର—ଦେ· ବି. (ସଂ. ଚତୁଷ୍କ+ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ. ଦାର୍)—ଗ୍ରାମ
Chaukidāra ବା ଗୃହରକ୍ଷକ; ପହରାବାଲା—Watchman;
चौकीदाव village-chowkidar.
चौकीदार [ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲାଣି ।]

ଚଉକିଦାର ପରେଟ୍—ଦେ. ବି. (ଚଉକିଦାର+ଇଂ. ପାରେଡ୍)—
Chaukidāra paret ଚଉକିଦାରମାନଙ୍କର ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ୍ ଓ ଥାନା ହାକିମଙ୍କ ନିକଟରେ ସପ୍ତାହର ବା ପକ୍ଷର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିନରେ ଗ୍ରାମରେ ଘଟୁଥିବା ବିଶିଷ୍ଟ ସମ୍ବାଦ ଦେବାରୂପ କର୍ମ—Chowkidars' parade held weekly or fortnightly at the police station and before the President of the chowkidari union respectively.

ଚଉକିଦାରି—ଦେ. ବି—୧ । ଚୌକିଦାରର କର୍ମ—
Chaukidāri 1. The duty of a watchman.
चौकिदावी ୨ । ଚୌକିଦାରର ଚାକିରି—
चौकिदारी 2. The post or service of a watchman.
ଦେ. ବିଣ—ଚଉକିଦାର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Relating to a watchman.

ଚଉକିଦାରି ଆଇନ୍—ଦେ. ବି—ବଙ୍ଗର ୧୮୭୦ ସାଲର ୬ ଆଇନ୍,
Chaukidāri āin ଯେଉଁ ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ ବଙ୍ଗ-ବିହାର-ଓଡ଼ିଶାରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଚଉକିଦାରମାନେ ଓ ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ୍ ଓ ପଞ୍ଚାଏତମାନେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଅଛନ୍ତି ଓ ଚଉକିଦାରି ଟିକସ ଆଦାୟ ହେଉଅଛି—The Bengal Village Chowkidari act (Act 6 of 1870 B. C).

ଚଉକିଦାରି ଇଉନିଅନ୍—ଦେ. ବି. (ଚଉକିଦାର+ଇଂ. ୟୁନିଅନ୍)—
Chaukidāri iunian ଚଉକିଦାରି ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ ଗଠିତ ଗ୍ରାମପୁଞ୍ଜ—Chowkidari union; a union consisting of a group of villages for the adminstration of the Village Chowkidari Act.

ଚଉକିଦାରି ଟିକସ—ଦେ. ବି. (ଚଉକିଦାରି+ଇଂ. ଟାକ୍ସ)—ଚଳି-
Chaukidāri ṭikasa ଟିକସ, ଚଉକିଦାରର ଦରମା ଉଠାଇବା ନିମନ୍ତେ ଗ୍ରାମସ୍ଥ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସକ୍ଷମ ଗୃହସ୍ଥଠାରୁ ଆଦାୟ ହେବା କର—Village-chowkidari tax.

ଚଉକିଦାରି ପଞ୍ଚାଏତ—ଦେ. ବି—ଚଉକିଦାରି ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ
Chaukidāri pañchāeta ନିଯୁକ୍ତ ଇଉନିଅନ୍ ବା ଗ୍ରାମପୁଞ୍ଜର ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତିମଣ୍ଡଳୀ—A Chowkidari Panchayat; a group of headmen constituted under the Village Chowkidari Act for a Village union.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ପଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ପଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ଗିଆ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଚଉକିଦାରି ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ୍—ଦେ. ବି. (ଚୌକିଦାର+ଇଂ. ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ୍)—
Chaukidāri president ଚଉକିଦାରି ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ ଗ୍ରାମ-ପୁଞ୍ଜରେ ନିର୍ବାଚିତ ପଞ୍ଚାଏତମାନଙ୍କର ସଭାପତି; ଶିରପଞ୍ଚ—The President of a Chowkidari union.

ଚଉକି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଚଉକି କରିବା (ଦେଖ)
Chauki debā Chauki karibā (See)

ଚଉକିବେଇ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡଜାତ) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ରାଜାମାନଙ୍କ ରକ୍ଷିତା
Chaukibei ସ୍ତ୍ରୀବିଶେଷଙ୍କ ନାମ—A class of concubines.
(ଚଉକିବାଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କୁ ରାଜା ଚଉକିରେ ବସାଇ ଗାନ୍ଧର୍ବ ବିବାହ ବିଧିରେ ସ୍ତ୍ରୀରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ଏହିପରି ଫୁଲ ଓ ମାଳ ଉପହାର ଦେଇ 'ଫୁଲବେଇ' ଓ 'ମାଳବେଇ'ଙ୍କୁ ରଜା ରଖନ୍ତି ।]

ଚଉକୁଣା—ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ଚତୁଷ୍କୋଣ)—ଚଉକୋଣିଆ (ଦେଖ)
Chaukuṇā Chaukoṇiā (See)
(ଚଉକୁଣିଆଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚଉକୁଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁଷ୍କୋଣ)—ଏକପ୍ରକାର ଖେଳ—
Chaukuṇi A kind of out-of-door game.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ୮ ଜଣ ଖେଳନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ୪ ଜଣ ଚାରି କୋଣରେ ଜଗିଥାନ୍ତି ଓ ଅନ୍ୟ ୪ ଜଣ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସୀମା (ପାଲି) ମଧ୍ୟକୁ ଅସିବାପାଇଁ ସୁବିଧା ଖୋଜୁଥାଆନ୍ତି ।]

ଚଉକୁଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—ଚଉକୁଣି (ଦେଖ)
Chaukuṇḍi Chaukuṇi (See)

ଚଉକୋଣା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚତୁଷ୍କୋଣ)—
Chaukoṇā ଚତୁଷ୍କୋଣ; ଯେଉଁ କ୍ଷେତ୍ର ବା ବସ୍ତୁର ୪ଟି କୋଣ ଥାଏ—Quadrangular.
চৌকোনা
चौकोना
(ଚଉକୋଣିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚଉକୋଣି—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚତୁଷ୍କୋଣ)—
Chaukoṇi ଚଉକୋଣା (ଦେଖ)
Chaukoṇā (See)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚଉକନି (ଦେଖ)
Chaukani (See)

ଚଉକୋନି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚଉକନି (ଦେଖ)
Chaukoni Chaukani (See)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଚଉକଣି (ଦେଖ)
Chaukaṇi (See)

ଚଉଖାନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚଉଖାନି (ଦେଖ)
Chaukhānā Chaukhāni (See)

ଚଉଖାନି—ଦେ. ବି—୧ । ଚତୁଷ୍କାକାରରେ ବୁଣା ଯାଇଥିବା ବା ଚିତ୍ରିତ ହୋଇଥିବା ବସ୍ତ୍ର—Cloth painted or woven into squares.
Chaukhāni
चौखानि

୨ । ଚାରି ଭାଷା—2. Four languages.
୩ । ଜରାୟୁଜ, ଅଣ୍ଡଜ, ସ୍ୱେଦଜ ଓ ଉଦ୍ଭିଜ୍ଜ ଏହି ଚାରି ଜାତିର ଜୀବ—3. The four classes of animals born of womb, of eggs, of sweat and of vegetable

ଚଉଖୁଣ୍ଟ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଚୌଖୁଣ୍ଟ)—ଚଉକାଠ—Door-frame.
Chaukhunṭa

ଚଉଖୁଣ୍ଟା—ଦେ. ବିଣ—ଚଉଖୁଣ୍ଟିଆ (ଦେଖ)
Chaukhunṭā Chaukhunṭia (See)

ଚଉଖୁଣ୍ଟିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଚାରି ଗୋଟି ଖୁଣ୍ଟବିଶିଷ୍ଟ—
Chaukhunṭiā 1. Having four pillars to support it.
চৌখুঁট
चौखुन्ट, चौखुन्टा, चौखुन्टि ୨ । ଚତୁଷ୍କୋଣ; ଚାରିକୋଣିଆ—2. Quadrangular.
୩ । ସମଚତୁଷ୍କୋଣ—3. Square.
ଚଉଖୁଣ୍ଟିଆ ସେ ପୁର ହୋଇଛି ନିର୍ମାଣ । ପ୍ରାଚୀ.-କୃଷ୍ଣଭୂଷଣ ଗୀତା ।

ଚଉଗଡି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—
Chaugadi ଚଉହଦ୍ଦ; କୌଣସି ଜମିର ଚାରିଆଡ଼ର ସୀମା—Boundaries on the 4 sides.

ଚଉଗୁଣ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚତୁର୍ଗୁଣ; ପ୍ରା. ଚଉଗୁଣ)—
Chaturguṇa ଚାରିଗୁଣା; ଚତୁର୍ଗୁଣ; ମୂଳ ସଂଖ୍ୟାକୁ ଚାରିରେ ଗୁଣିଲେ ଯାହା ହେବ ସେହି ପରିମିତ—
চৌগুন
चौगुना, चौगुन Fourtimes as much; qurdrupled.
(ଚଉଗୁଣା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚଉଗୁନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. (ଣ ସ୍ଥାନରେ ନ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
Chaugun ଚଉଗୁଣ (ଦେଖ)
(ଚଉଗୁନା—ଅନ୍ୟରୂପ) Chauguṇa (See)

ଚଉଗୋଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଚାରି ପାଦବିଶିଷ୍ଟ; ଚତୁଷ୍ପଦ—
Chaugoṛia Having four legs; quadruped.
চারপায়া
चौगोड़िया, चौगोड़ा
ଦେ.ବି—ଉଚ୍ଚ ଛାତ ଓ କାନ୍ଥ ଆଦିକୁ ଝାଡ଼ିବା ବା ଚୂନ ସଫେଦ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଚଢ଼ିବା ପାଇଁ ୪ଟି ଗୋଡ଼ ଲଗା ଯାଇ ଥିବା ଉଚ୍ଚ କାଠର ଘୋଡ଼ଚ—A tall stool used by persons cleansing or whitewashing high roofs or walls.

ଚଉଘରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁର୍+ଘର)—
Chaugharā (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ) ଚାରି ଗୋଟି ଘରଥିବା ରୂପାରେ ତିଆରି ମସଲା ରଖିବାର ପାତ୍ର ବା ଚୁଙ୍ଗଡ଼ା—A plate with 4 apartments for keeping spices.
चौघड़ा
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚାରିଆଡ଼େ ଘର ବୁଲିଥିବା ଅଙ୍ଗଣ—A courtyard enclosed by houses on four sides.

୧	ଘ	ଊ	ର୍,ର୍ହ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯୃ	ଊଅ	ଣ୍ଣ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଯୃ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ

ଚଉଗୁଳ—ଦେ. ବି—ଚଉଶାଳା (ଦେଖ)
Chauchāḻi Chauśāḻā (See)
(ଚଉଗୁଳଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚଉଛକ—ଦେ. ବି.—ଚଉରାସ୍ତା (ଦେଖ)
Chauchhaka Chaurāstā (See)

ଚଉଛକି—ଦେ. ବି.—ଚଉରାସ୍ତା (ଦେଖ)
Chauchhaki Chaurāstā (See)
ଦେ. ବିଣ.—ଯେଉଁ ରାସ୍ତା ଚାରି ରାସ୍ତାର ମିଳନ ସ୍ଥଳ ବା ଛକରୁ ବାହାରି ଅଛି—(a road) Which comes out of the meeting place of 2 cross-roads.

ଚଉଠ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁର୍ଥ; ପ୍ରା. ଚଉତ୍ଥ)—୧ । ଚାରିଭାଗରୁ ଏକ
Chauṭha ଭାଗ—1. One fourth; $\frac{1}{4}$.
चउँठ, चउँठा ଚଉଠେ ନ ରଖିଲି ସେ ସ୍ନେହକୁ ।
चौथ, चौथाई କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତା ।
୨ । ପୂଜକ ଆପଣା ପାରଶ୍ରମିକ ସ୍ୱରୂପ ନେବା ପୂଜାଦ୍ରବ୍ୟର ଏକ ଚତୁର୍ଥାଂଶ—2. The fourth of the offering taken by the priest who officiates at the function.
୩ । ଜମିଦାରଙ୍କର ପ୍ରଜାଠାରୁ ପ୍ରାପ୍ୟ ଜମିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନଦ୍ରବ୍ୟର ଏକଚତୁର୍ଥାଂଶ—3. The quarter of the produce of a holding payable as rent to the landlord.

ଚଉଠା—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଚତୁର୍ଥ, ପ୍ରା. ଚଉତ୍ଥ)—
Chauṭhā ୧ । ଚଉଠ (ଦେଖ)
चउँठा 1. Chauṭha (See)
चौथा ୨ । (ମାସର) ୪ର୍ଥ ଦିବସ ବା ତାରିଖ—
2. The 4th day (of a month).
ଦେ. ବିଣ— ଚତୁର୍ଥ—Fourth.

ଚଉଠି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁର୍ଥୀ; ପ୍ରା. ଚଉତ୍ଥି)—୧ । ଶୁକ୍ଳ ବା କୃଷ୍ଣ ପକ୍ଷର
Chauṭhi ଚତୁର୍ଥୀ ତିଥି—1. The fourth day of a
चउँठी, चउँथी lunar fortnight.
चौथ, चौथी ୨ । ଶିଶୁଜନ୍ମର ଚତୁର୍ଥ ଦିବସର କୃତ୍ୟ—
2. Ceremony performed on the fourth day of a child's birth.
୩ । ବିବାହର ଚତୁର୍ଥ ଦିବସ ଓ ସେଦିନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଉତ୍ସବାଦି—3. The fourth day after marriage and the ceremony thereof.
ନରେନ୍ଦ୍ରଶିରୀ ବରଙ୍କ ଚଉଠି ଉତ୍ସବ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
[ଦ୍ର—ଚଉଠି ଦିନ ବରକନ୍ୟା ଏକାସନରେ ବସି ହୋମ କରନ୍ତି, ବର ଓ କନ୍ୟା ଦୁହେଁ କାଟିର ଗୁଡ଼ୁଚି ପିନ୍ଧନ୍ତି ଓ ଏକନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କୌଣସି ଜଳାଶୟକୁ ଯାଇ ସେଠାରେ ସ୍ନାନ କରନ୍ତି ।]
୪ । ମାସର ଚତୁର୍ଥ ଦିବସ—
4. Fourth day of the month.

ଚଉଠି ବେଭାର—ଦେ. ବି.—ବିବାହର ଚତୁର୍ଥ ଦିନ କନ୍ୟାର ବାପ-
Chauṭhi bebhāra ଘରେ ଦମ୍ପତି ଥିଲେ ବରର ବାପଘରୁ କିମ୍ବା
(ଚଉଠି ବୋଝ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବରର ବାପ ଘରେ ଦମ୍ପତି ଥିଲେ କନ୍ୟାର ବାପଘରୁ ପଠାଯିବା ଚତୁର୍ଥୀକର୍ମର ଉପକରଣ ପଦାର୍ଥମାନ—A present of articles required for the ceremonies performed on the fourth day of the marriage, sent to the house where the newly married couple stay on that day, by the father of the bride or bridegroom (as the case may be).

ଚଉଠେ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ.—ଏକ ଚତୁର୍ଥାଂଶ ମାତ୍ର—
Chauṭhe One fourth only.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଚଉଠୀ (ଦେଖ)
Chauṭhi (See)

ଚଉଡ଼ା—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଚର୍ପଟ=ବିପୁଳ, ସଂ. ଚର୍ବଟ =ଚେପଟା)—
Chauṛā ପ୍ରସ୍ଥ; ଓସାର, ଆଡ଼—
चउड़ा, चौड़ा Breadth; width.
चौड़ाई
(ଲମ୍ବା—ବିପରୀତ)
ଚଓଡା ଦେ. ବିଣ—୧ । ଓସାର; ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ—
चौड़ा 1. Wide; extensive.
ସକଳ ବଙ୍ଗର ଭୂମି ହୋଇଛି ଚଉଡା । ପ୍ରାଚୀ. ଚୁଟ୍କନରୁପଣଗୀତ ।
୨ । ପ୍ରସ୍ଥଯୁକ୍ତ; ପ୍ରଶସ୍ତ—2. Broad.

ଚଉଡ଼ାଇ—ଦେ. ବି—ପ୍ରସ୍ଥ—Breadth; width.
Chauṛāi
चउड़ा
चौड़ाई

ଚଉଡ଼ାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚଉଡ଼ା କରିବା—
Chauṛāibā 1. To widen.
चउड़ान ୨ । ଚଡ଼କାଇବା; ଫଟାଇବା— 2. To crack.
चौड़ाना ଚଉଡାଇ ଦେଇବ ସ୍ନେହ ଘଟ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତା ।

ଚଉଡୁଲା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ହି. ଚଂଡୋଲ୍;
Chauḍulā ଚୌଡୋଲ୍)—ଚଉଦୋଳ (ଦେଖ)
Chaudoḻa (See)

ଚଉଡୋଲ—ଗ୍ରା. ବି.—ଚଉଦୋଳ (ଦେଖ)
Chauḍola Chandoḻa (See)
(ଚଉଡୋଲା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚଉତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁଷ୍ଟ M. W.)—(ଲୁଗାଆଦିର)
Chauta ଚାରିଭାଙ୍ଗ—Folding into four folds.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ୨, ତଳ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ କରି ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ ଦେଖିବେ

ଚାବପାଟ ଦେ. ବିଣ—ଚାରିଭାଗରେ ଭଙ୍ଗା ବା ସଙ୍କୁଚିତ ହୋଇଥିବା (ଲୁଗା)—Four folded; quadrupled; folded into four; having four folds.
चउपत

ଚଉତନା—ଦେ ବି. (ସଂ. ଚତୁସ୍ ଓ ତନ୍; କ୍ରମ୍ମା ତନ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର କରିବା)—୧ । ଚାରିକୋଣିଆଁ ରୁମାଲ ବା ଗୁଡ଼ିଏ—1. A square napkin or wrapper.
Chautanā
(ଚଉତୁନା—ଅନ୍ୟରୂପ)
चौतनी; चौतनियाँ

୨ । ଯେଉଁ ମିରଜାଇ କୁରୁତା ବା ଅଙ୍ଗାରେ ବୋତାମ ପରିବର୍ତ୍ତେ ଦୁଇପାଖେ ଚାରିଖଣ୍ଡ ଫିତା ଲାଗିଥାଏ—2. A coat with 4 tapes on two sides for fastening the flaps.

୩ । ଶିଶୁମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡର ଟୋପି ଯହିଁର ଦୁଇପାଖରେ ଚାରି ଖଣ୍ଡ ଫିତା ଲାଗିଥାଏ—3. Infant's cap to which 4 tapes are attached.

ଚଉତରଫ—ଦେ. ବି—ଚାରି ଦିଗ—Four sides.
Chautaraph ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଚାରିଦିଗରେ—1. On four sides.
ଚୌଦିଗ
चौतरफ ୨ । ସର୍ବତ୍ର; ସବୁଠାରେ—2. Throughout.

ଚଉତରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତ୍ୱର; ଚତ୍ୱାଲ)—୧ । ଚୂନଶାଳା; ବସିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମେଲା ଚତୁଷ୍କୋଣ ପୀଠ—1. A raised pucca square platform.
Chautarā
ଚଉତାରା; ଚବୁତାରା
चबूतरा; चौंरा; चउतरा ୨ । ପକ୍କା ତୁଳସୀଚଉରା—2. A raised pucca platform to plant the Holy Basil plant
(ଚଉତୁରା—ଅନ୍ୟରୂପ)

୩ । ଚୌବଚ୍ଚା; ଗୃହସ୍ଥର ବ୍ୟବହାରାର୍ଥ ଜଳ ସଂଗ୍ରହ କରି ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଚତୁଷ୍କୋଣ ଜଳକୁଣ୍ଡ—3. A square reserevoir to store water for daily household use or consumption.

ଚଉତଲା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁସ୍ତଲ)—ଚଉତାଲା (ଦେଖ)
Chautalā Chautālā (See)

ଚଉତା—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଚଉତ (ଦେଖ)
Chautā Chauta (See)

ଚଉତାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚଉତିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—1. Causative of Chautibā.
Chautāibā

ଚଉତାଇ ରଖିଥିଲେ ଯାହା ଯତନରେ । ମଧୁସୂଦନ. ଉତ୍କଳଗାଥା ।

୨ । ଚଉତିବା (ଦେଖ)
2. Chautibā (See)

ଚଉତା ଚଉତି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁଷ୍ଟ)—(ଲୁଗାକୁ) ଚାରିଭାଗରେ ଉତ୍ତମରୂପେ ଭାଙ୍ଗିବା—Folding (cloth) into four folds.
Chautā chauti

ଦେ. ବିଣ—ଚାରିଭାଗ ହୋଇ ଉତ୍ତମରୂପେ ଭଙ୍ଗା ହୋଇଥିବା—Nicely folded into four.

ଚଉତାରା—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ଚତ୍ୱର)—ଚଉତରା (ଦେଖ)
Chautārā 1. Chautarā (See).

୨ । (ସଂ. ଚତୁସ୍+ତନ୍ତ୍ରୀ) ଚାରି ତାର ଲାଗିଥିବା ତନ୍ତ୍ରୀ—2. A four-stringed musical instrument.

ଚଉତାରି—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଚତ୍ୱର)—୧ । ବସ୍ତ୍ର ଚତୁଷ୍କ ଆକାରରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବା (ଲୁଗା)—1. (cloth) Woven into squares.
Chautāri

୨ । ନଳକଟବର୍ତ୍ତୀ ଦୁଇଦୁଇ ସୂତାରେ ଏକତ୍ର ବୁଣା ଯାଇଥିବା (ମଶିଣା)—2. (mat) Woven with 2 strings at a time.

ଚଉତାଳ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ.ଚତୁସ୍ତଳ)—ଦେବତାଙ୍କ ରଥର ଚାରିପାଖରେ ଦୋମହଲା ପରି ବୁଲିଥିବା କାଠର ସ୍ଥାନ—A roof or upper story raised on the 4 sides of a Deity's car.
Chautāla

ତହିଁର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ଚଉତାଳ ଛତ ଅଛି—ପ୍ରାଚୀ. ବୃନ୍ଦାବନଚୂଡ଼ାମଣିଗୀତା ।

ଚଉତାଲା ଦେ. ବି (ସଂ. ଚତୁସ୍ତାଳ) - ମୃଦଙ୍ଗର ତାଳବିଶେଷ—Name of a measure accompanying the striking of the Mrudanga drum.
चौताल

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ୬ ଦୀର୍ଘ ବା ୧୨ ଲଘୁ ମାତ୍ରା ଥାଏ ଓ ୪ ଆଘାତ ଓ ୨ ଶୂନ୍ୟ ଥାଏ; ଏଥିର ଉଦ୍ଗାର—ଧାଧାଧିନ୍‌ତାକତା, ଗଂଦ୍ଦିନ୍‌ତା ତେଟେକତା ଗେଦଧୀନ୍—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର।]

ଚଉତାଲା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚତୁସ୍ତଳ)—୧ । ଚାରିତଲବିଶିଷ୍ଟ କୋଠା—1. Four-storied building.
Chautālā
ଚୌତାଲା; ଚୌତଲା ୨ । ଚତୁର୍ଥ ତଳ—2. Fourth story of a building.
चौताला; चौमहला

ଚଉତି—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଚଉପଦା ବା ପତ୍ରର ଠୋଲା—A pot made of leaves sewn together.
Chauti

ଚଉତିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଚତୁଷ୍ଟ—M. W.)—ବସ୍ତ୍ରାଦିକୁ ଚାରିଭାଗ ବା ୪ ପରସ୍ତ କରି ସଜାଡ଼ିବା—To fold a cloth fourfold.
Chautibā
ଚାବପାଟ କରା
चउपताना; चउपरताना ଯୋଡ଼ିଏ ବୁଣାଗଲ୍ଲ ବାଦ ଶାଢ଼ୀ ଥାକୁ ଓ.ଏ ଆଉ ଚଉତଲ—ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଚଉତିରିଶ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚତୁସ୍ତ୍ରିଂଶ)—୩୪ ସଂଖ୍ୟା—Thirty four.
Chautirisa
ଚୌତ୍ରିଶ ବିଣ—୩୪ ସଂଖ୍ୟକ—Numbering thirty-four.
चौंतीस

ଚଉତିରିଶି
ଚଉତିଶ } —ଅନ୍ୟରୂପ
ଚଉତିଶି

ଚଉତିରିଶାଶଏ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ଚତୁସ୍ତ୍ରିଂଶୋତ୍ତରଶତ)—ଏକଶତ ଚଉତିରିଶ; ୧୩୪—One hundred thirty-four; 134.
Chautirisāsae

ଚଉତିରିଶାଶହେ
ଚଉତିଶାଶଏ } —ଅନ୍ୟରୂପ
ଚଉତିଶାଶହେ

[ଦ୍ର—ଏହାପର ଚଉତିରିଶାବୃତ୍ତି ରୂପ ।]

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ର୍	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ଯ	ଉଥ	ଖ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ଦ

ଚଉତିଶା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚତୁସ୍ତ୍ରିଂଶ)—କ ଠାରୁ କ୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କ୍ରମରେ
Chautisā. ଆଦ୍ୟ ଅକ୍ଷର ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରଚିତ ହୋଇଥିବା ୩୪ପଦ-ବିଶିଷ୍ଟ ପଦ୍ୟ; କଉଁଷ—Abecedarian poem; a poem consisting of 34 couplets beginning with the 34 letters of the alphabet from ka to ksha successively.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ସାଧାରଣତଃ ପଦର ଆଦ୍ୟରେ ଙ ଅକ୍ଷର ସ୍ଥାନରେ ନ, ଞ ଅକ୍ଷର ସ୍ଥାନରେ ନ, ଣ ଅକ୍ଷର ସ୍ଥାନରେ ଅ, କ୍ଷ ସ୍ଥାନରେ ଛ ଆଦ୍ୟବର୍ଣ୍ଣଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ବସିଥାଏ ।]

ଚଉଥ—ଦେ ବି (ସଂ. ଚତୁର୍ଥ)—୧ । ଏକଚତୁର୍ଥାଂଶ; ଚତୁର୍ଥ ଭାଗ—
Chautha 1. A fourth part; a quarter.
চৌথ ୨ । ମରହଟ୍ଟାମାନେ ମୁସଲମାନ୍ ଶାସିତ ବଙ୍ଗବିହାରଓଡ଼ିଶାରୁ
चौथ; चौथैया ଆଦାୟ କରୁଥିବା କର—2. A fourth part of the land revenue which the Marhattas used to collect from the tenants of Bengal, Bihar and Orissa under Mahomedan rule.

[ଦ୍ର—ମରହଟ୍ଟାମାନେ ଓଡ଼ିଶା ଅଧିକାର କରି ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ଠାରୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭୂମିରାଜସ୍ୱର ¼ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣକରି ଅବଶିଷ୍ଟ ଜମିଦାରମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଛାଡ଼ି ଦେଉଥିଲେ, ତେଣୁ ଏହାକୁ 'ଚଉଥ' କୁହା ଯାଉଥିଲା । ଶିବଜୀଙ୍କ ଅମଳରେ ମରହଟ୍ଟାମାନେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ ରାଜାମାନଙ୍କ ରାଜ୍ୟକୁ ଆକ୍ରମଣକରି ଉକ୍ତ ରାଜ୍ୟରୁ ଚୌଥ ଆଦାୟ କରୁଥିଲେ । ମରହଟ୍ଟାମାନଙ୍କ ଲୁଟପାଟ ଓ ଅତ୍ୟାଚାରରୁ ରାଜ୍ୟକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରାଜ୍ୟର ରାଜାମାନେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ରାଜ୍ୟରୁ ମରହଟ୍ଟାମାନଙ୍କର ଚୌଥ ଆଦାୟ କରିବାର ଅଧିକାର ମରହଟ୍ଟା-ମାନଙ୍କୁ ସନନ୍ଦ ଦ୍ୱାରା ଅର୍ପଣ କରୁଥିଲେ ।]

୩ । କୌଣସି ରୟତି ଜମି ବିକ୍ରି ହେଲେ ଜରସମନର ¼ ଅଂଶ, ଯାହାକି ଖରିଦଦାର ଜମିଦାରଙ୍କୁ ପ୍ରେସନ୍ ଦେଇ ଆପଣା ନାମ ଦାଖଲଖାରଜ କରାଏ—
3. Mutation fee, being ¼ of the consideration money paid to a Zamindar to register the name of the purchaser of a royati holding.

ଚଉଥା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ଚତୁର୍ଥ)—୧ । ଚତୁର୍ଥାଂଶ—
Chauthā 1. One fourth.
୨ । ମାସର ୪ର୍ଥ ଦିନ ବା ତାରିଖ—
2. The fourth day of a month.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଚତୁର୍ଥ—Fourth.

ଚଉଦ—ଦେ.ବି ଓ ବିଣ (ସଂ. ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ; ପ୍ରା.ଚଉଦ୍ଦହ)—୧୪ ସଂଖ୍ୟା—
Chauda Fourteen.
চৌদ, চৌদ্দ
चौदह

ଚଉଦନ୍ତା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଚତୁର୍+ଦନ୍ତ)—୧ । ଯେଉଁ ବଳଦ ବା
Chaudantā ଘୋଡ଼ାର କେବଳ ୪ଟି ମାତ୍ର ଦାନ୍ତ ଉଠିଅଛି,
चौदन्त ଅର୍ଥାତ୍ ଯେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଯୁବାବସ୍ଥା ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ନାହିଁ; ଯେଉଁ ଘୋଡ଼ା ବା ବଳଦ ଚାରିଟି ଦାନ୍ତ ଅଛି—
1. (a horse or bullock) Which has got only four teeth come out; not yet full grown.
୨ । ଚାରିଗୋଟି ଦନ୍ତବିଶିଷ୍ଟ (ହାତୀ)—
2. (an elephant) Having four teeth or tusks.
ଦେ. ବି—ଶ୍ୟାମଦେଶର ଏକଜାତୀୟ ହାତୀ (ଏମାନଙ୍କର ୪ଟି ଦାନ୍ତ ବାହାରେ—
Four-tusked elephant of Siam in Burma.

ଚଉଦ ପହଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବି—ସାତପାହୁଣ୍ଡିଆ ଖେଳ ପରି ଏକପ୍ରକାର
Chauda pahaṇḍiā ଖେଳ—A kind of outdoor game;
(ଚଉଦ ପାହୁଣ୍ଡିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) a contest at running.

[ଦ୍ର—ପିଲାମାନେ ବାଲିଗୁଡ଼ାଏ ଗଦା କରି ଉହିଁରେ ଖଣ୍ଡେ ବାଡ଼ି ପୋତି ଦିଅନ୍ତି ଓ ସେହି ବାଡ଼ିଠାରୁ ୧୪ ପାହୁଣ୍ଡ ମାପି ଖେଳାଳିମାନେ ଦୂରରେ ଠିଆ ହୁଅନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ଠିଆ ହେଲା ପରେ ଖେଳର ବିଚାରପତି ୩ଟି ତାଳି ମାରିଦିଅନ୍ତି ଓ ଦୂରରେ ଠିଆ ହେବା ପିଲାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ୩ଟି ତାଳିମାରି ଶେଷ ହେବା ସମୟକୁ ଯେଉଁ ଖେଳାଳି ଆସି ସେ ବାଡ଼ିକୁ ପ୍ରଥମେ ସ୍ପର୍ଶ କରେ ସେ ଜିତେ । ଏଥିରେ ଦୂରତ୍ୱ ମାପିବାରେ ପ୍ରକାରଭେଦ ଅଛି ।]

ଚଉଦ ପୁରୁଷ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ପୁରୁଷ)—ମନୁଷ୍ୟର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ
Chauda purusha ୭ ପୁରୁଷ ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ ୭ ପୁରୁଷ—
চোদ্দপুরুষ 7 generations above and 7 generations
चौदहपुरुख below a person.

ଚଉଦପୋଇ—ଦେ. ବି—ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶପଦୀ କବିତା (ଦେଖ)
Chaudapoi Chaturddaśapadī kabitā (See)

ଚଉଦ ବିଶ୍ୱା—ଦେ. ବି—୧ । କୌଣସି ରୋଗ ବା ବିପଦ ଦ୍ୱାରା ବିଶେଷ
Chauda biśwā ଭାବରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହେବା; ଅତି ଆକ୍ରାନ୍ତ ଅବସ୍ଥା—
1 Great distress.
ନିଶ୍ୱାସ ବନ୍ଦ ହୋଇ ପେଟ ଫୁଲାଇ ଚଉଦବିଶ୍ୱା ହେଲଣି—
ମାଳକଣ୍ଠ, ପିଲଙ୍କ ରାମାୟଣ ।
୨ । ଦୁର୍ବିଷହ ଅବସ୍ଥା—2. Unbearable condition.

ଚଉଦ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ—ଦେ. ବି—ସପ୍ତପାତାଳ ଓ ସପ୍ତସ୍ୱର୍ଗ—Seven nether
Chauda brahmāṇḍa worlds and seven heavens.
ସପ୍ତପାତାଳ ନବଖଣ୍ଡ
ଅଶେଷ ଚଉଦ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ—ପ୍ରାଚୀ. ନିର୍ଗୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଚଉଦ ମାଦଳ—ଦେ. ବି—ପୁରୀ ସହରରେ ଥିବା ଚୈତନ୍ୟଭକ୍ତ
Chauda mādaḷa ସମ୍ପ୍ରଦାୟଗଣ ଚଉଦଖଣ୍ଡି ମାଦଳ ବା ମୃଦଙ୍ଗ ଓ ଝାଞ୍ଜ ବଜାଇ ନଗର ଓ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ବେଢ଼ାରେ କରିବା ସଂକୀର୍ତ୍ତନ—A procession of the followers of

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନିଆ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

Chaitanya round the compound of the Temple and in the town of Puri accompanied by 14 drums and cymbals.

ଚଉଦଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁର୍ଦ୍ଦଳ ବା ଚତୁର୍ଦ୍ଦୋଳ)—
Chaudaḻa ୧ । ଚଉଦୋଳ (ଦେଖ)
1. Chaudoḻa (See)
୨ । ଚାରିଜଣ ଖେଳିବା ଖେଳ—
2. A game played by four players.

ଚଉଦଳା—ଦେ. ବି—ଚଉଦୋଳ (ଦେଖ)
Chaudaḻā Chaudoḻa (See)

ଚଉଦାନି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁର୍ଧାନ୍ୟା; ଚତୁର୍ଦାନିକା)—ଧାନ ଆକାରର
Chaudāni ୪ଟି ମୁକ୍ତାର ଦାନା ଝୁଲୁଥିବା କର୍ଣ୍ଣଭୂଷଣ—
চৌদানী An earring having 4 long pearls (like
चौदानी paddy) as pendants.

ଚଉଦିଗ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁର୍ଦ୍ଦିକ୍)—ଚାରିଆଡ଼ (ପୂର୍ବ, ପଶ୍ଚିମ,
Chaudiga ଉତ୍ତର ଓ ଦକ୍ଷିଣ)—Four corners of the
চৌদিক; চৌদিগ globe; four points of the compass.
चारओर ଚଉଦିଗ ଘୋଟିଥିଲା ଅନ୍ଧକାର
ଆରତ ନିଷ୍ଠୁର ଥିଲା ଏ ସଂସାର—ମଧୁସୂଦନ. ଛନ୍ଦମାଳା ।
କ୍ରି. ବିଂ—ସବୁଆଡ଼େ—On all sides.

ଚଉଦିଗା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚତୁର୍ଦ୍ଦିକ୍)—ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ଘେରିଥିବା;
Chaudigā ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗବ୍ୟାପୀ—
Surrounding on all sides.
(ଯଥା—ଏଥର ଓଡ଼ିଶାରେ ଚଉଦିଗା ବରଷା ହୋଇଅଛି ।)
ଦେ. ଅ—ଚାରିଆଡ଼େ; ସବୁଆଡ଼େ—
On all sides.

ଚଉଦିନ—ଦେ. ବି—ଚାରି ଦିନ—
Chaudina Four days.
ଚଉଦିନ କରିବ ଯେ ମହୋତ୍ସବ ମୋର । ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଭକ୍ତିଗୀତା ।

ଚଉଦୁଆର—ଦେ. ବି—ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାଚୀନ ରାଜାମାନଙ୍କର ସାମୟିକ
Chaudu̱āra ରାଜଧାନୀବିଶେଷ—A town for sometime capital of ancient Oria kings.
[ଦ୍ର—ଏହା କଟକର ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ ସାତ ମାଇଲ ଦୂରରେ ବିରୂପା ନଦୀ କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଚଉଦୁଆର, ଜୋବ୍ରା ଓ ନରାଜରେ ଆନିକଟ (ପଥର ବନ୍ଧ) ପକାଇ ସରକାର ୧୨ ମାଇଲ ଲମ୍ବର ଗୋଟିଏ ଜଳଭଣ୍ଡାର କରି ଓଡ଼ିଶାର କେନାଲ ସୃଷ୍ଟି କରିଅଛନ୍ତି । ଏଠାରେ ଜନମେଜୟ ମହାରାଜ ଯଜ୍ଞ କରିଥିବା ବିଷୟରେ ସ୍ଥାନୀୟ ଜନଶ୍ରୁତି ଅଛି । ଭୂଗର୍ଭରୁ ଏଠାରେ ପୁରୁଣା ମୁଦ୍ରା ଅବଧି ମିଳୁଅଛି । ଚୈତନ୍ୟଦେବ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଆସିଥିଲା ବେଳେ ଏଠାରେ ଓଡ଼ିଶା ରାଜାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ରାଜଧାନୀ ଥିଲା ।]
ଦେ ବିଣ. (ସଂ. ଚତୁର୍ଦ୍ୱାର)—ଚାରିଦ୍ୱାରବିଶିଷ୍ଟ—
Having four doors or gates.

ଚଉଦୃଢ଼—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚତୁର୍ + ଦୃଢ଼)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୃଢ଼—
Chaudṛurdha Very tight or rigid.

ଚଉଦୋଳ—ଦେ ବି. (ସଂ. ଚତୁର୍ଦ୍ଦୋଳ)—
Chaudoḻa ୧ । ମନୁଷ୍ୟବାହ୍ୟ ରାଜକୀୟ ଯାନବିଶେଷ—
চৌডুলি, চৌদোল 1. A royal palanquin.
चौडोल, चंडोल ୨ । ଚାରିଜଣ ବୋହିବା ଶିବିକା—
(ଚଉଦୋଳା—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. A litter or palanquin borne on the shoulders of 4 persons.
୩ । ବିମାନ—3. A square sedan chair for carrying idols in a procession.
୪ । ବିବାହରେ ବରକନ୍ୟା ବସି ଶୋଭାଯାତ୍ରା କରିବାର ବଡ଼ ବିମାନାକୃତି ପାଲିଙ୍କି (ଏଥିରେ ୮ ଠାରୁ ୧୬ଜଣ ଯାଏ ବାହକ ଲାଗନ୍ତି)—4. A grand marriage-palanquin (borne by 8 to 16 bearers) to convey the bride and bride-groom in the marriage-procession.

ଚଉଧୁରୀ—ଦେ. ବି ପୁଂ. (ସଂ. ଚତୁର୍ଦ୍ଧୁରୀ କିମ୍ବା ସଂ. ଚତୁର୍=ଚଉକି+
Chaudhurī ଧୃ ଧାତୁ; ଯେ ସର୍ବଦା ଚଉକିରୁ ଆଉଜି ବସିଥାଏ)—
চৌধুরী ୧ । ଜାତି ଓ ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ
चौधुरी ଉପାଧି—Surname-of the headman
ଚଉଧୁରାଣୀ } ସ୍ତ୍ରୀ. of a caste or trade.
ଚଉଧୁରିଆଣୀ } ୨ । ଓଡ଼ିଆ ଜମିଦାରମାନଙ୍କ ସମ୍ମାନସୂଚକ ଉପାଧିବିଶେଷ—2. An honorific title; a surname of distinction amongst the Oria Zamindars.
[ଦ୍ର—ଏହା ନାମ ପୂର୍ବରେ ଲାଗେ; ଯଥା—ଭେଡ଼ାର ଜମିଦାର ଚଉଧୁରୀ ରାଧାନାଥ ମିଶ୍ର । ଏଥିର ସାଙ୍କେତିକ 'ଚୌ' କିମ୍ବା 'ଚ' ।]
୩ । ମୁସଲମାନ୍ ଅଧିକାର କାଳରେ ତାଲୁକାର ପ୍ରଧାନ କର୍ମଚାରୀ—3. The name of the chief revenue-officer of a Tālukā under the Mahomedan rule.
୪ । (ସ୍ଥୂଳକାୟ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ବିଦ୍ରୂପରେ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ) ସ୍ଥୂଳକାୟ ବ୍ୟକ୍ତି—4. (witticism) A pot-bellied or fat man.

ଚଉପଟ—ଦେ. ବି—୧ । ଚାରିଆଡ଼; ଚାରିପାଖ—
Chaupaṭa 1. Four sides; all sides.
চৌপট ୨ । ଯେଉଁ ମୁଣ୍ଡି କାଠରୁ ପଲଶା ବାହାର କରାଯାଇ
तलपट, चौफेर, ତାକୁ ଚାରିଅଂଶିଆ କରାଯାଇ ଅଛି—
चोपट 2. A four-sided log of wood from the sides of which the unsubstantial portions have been sawn or scraped off.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ତୁ	ଡ଼ଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ଋୁ	ଌୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

୩ । ଏକପ୍ରକାର ପଶା ଖେଳ—
3 A kind of game of dice.

୪ । ସର୍ବନାଶ—4. Ruin.

ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଚାରିଆଡ଼େ ଖୋଲା—
1. Open on all sides.

୨ । ଅରକ୍ଷିତ—2. Unprotected.

ଚଉ ପଟ୍ଟନାଏକ—ଦେ. ବି.—ଓଡ଼ିଶାରେ ରାଜପ୍ରଦତ୍ତ କରଣମାନଙ୍କ
Chau paṭanāeka ଉପାଧିବିଶେଷ; ଚ୍ୟାଉପଟ୍ଟନାଏକ—
(ଚ୍ୟାଉପଟନାଏକ—ଅନ୍ୟରୂପ) A title given to Karaṇas by Orissa Rajās

ଚଉପଣୀ—ଦେ. ବି.—୧ । ¼ ହିସାବରେ ଆଦାୟ କରାଯିବା ଶୁଳ୍କ—
Chaupaṇi 1. Cess livied af the rate of ¼.
ଚୌପଣୀ ୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଏକ ଚତୁର୍ଥାଂଶ—
चौअनी 2. One fourth.

୩ । ରୟତି ଜମି ବିକ୍ରି ହେଲେ ଜରସମନର ¼ ହିସାବେ ନିଆଯିବା ଜମିଦାରଙ୍କ ପ୍ରାପ୍ୟ ଦାଖଲଖାରଜ ରେସମ—
3. Mutation fees payable to the zamindar at the rate of ¼ of the consideration on the sale of a rayati holding.

ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଚାରିପଣ ବା ¼ ହିସାବରେ ନିଆଯିବା (ଶୁଳ୍କ)—
1. (a tax) Levied at the rate of ¼.

୨ । ସାଧାରଣ ଉତ୍ପନ୍ନ ଫସଲର ହାରହାର ¼ ହିସାବରେ ହୋଇଥିବା (ଫସଲ)—2. (crop) Produced at the rate of ¼ of the normal produce.

୩ । ଚାରିଭାଗରୁ ଭାଗେ ପାଇବା (ଅଂଶୀଦାର)—
3. (share-holder) Entitled to a fourth share

୪ । ଚାରିଭାଗରୁ ଏକଭାଗରେ ମାଲିକ ହୋଇଥିବା (ଜମିଦାର)—
4 (a zamindar) Owning one-fourth of the proprietory right of an estate.

୫ । ଯେଉଁ କିସ୍ତିରେ ରାଜସ୍ୱର ବା ଖଜଣାର ¼ ଦାଖଲ କରାଯାଏ—6. (an instalment) In which ¼ of the rent or revenue is to be deposited.

ଚଉପଣିଆଁ—ଦେ. ବିଣ.—ଚଉପଣୀ (ଦେଖ)
Chaupaṇiāṅ Chaupaṇi (See)

ଚଉପଦୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁଷ୍ପଦୀ)—୧ । ଚାରି ବା ତତୋଽଧିକ ପଦ ବିଶିଷ୍ଟ ସଙ୍ଗୀତ ବା କବିତା—
Chaupadi
ଚୌପଦୀ 1. A song or poem ordinarily consisting of
चौबोला, चौपई, चौपैया, चौपाई 4 couplets.

ଚାରୁବେଶୀର ମୁହିଁ ଅନ୍ତରଙ୍ଗୀ
ଚଉପଦୀ ଗୀତ ରଚନା ସଙ୍ଗ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତା ।

୨ । (ସଂ. ଚତୁଷ୍ପୁଟୀ) ଚାରିକୋଣିଆଁ ପତ୍ରର ଦନା; ଠୋଲା—
2. A square cup made of leaves sewn together.

ଚଉପହରା—ଦେ. ବିଣ.—(ସଂ ଚତୁଷ୍ପ୍ରହର)—୧ । ଯେଉଁ ଦାସ ବା
Chaupaharā ଦାସୀମାନେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ନିକଟରେ ରାତି ଓ ଦିନ ଚାରି
ଚଉପହରା ପହର ଲେଖାଏଁ ପାଳି କରି ଉପସ୍ଥିତ ଥାଆନ୍ତି; ଅର୍ଦ୍ଦଳି—
चौपहरा 1. Servants attending on the master throughout the day and night by turns of 4 prahars or 12 hours each.

ଚଉପହରା ଦାସୀଙ୍କ ଉପରେ,
ଚାପୋଡ ପରମାସର କୋପରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତା ।

୨ । ଯେଉଁ ଚାକର ଓ ମୂଲିଆମାନେ ଦିନ ରାତି ୮ ପହର ମଧ୍ୟରୁ କେବଳ ଦିନ ଚାରି ପ୍ରହର ପାଇଁ ଖଟନ୍ତି—
2. A labourer or servant who attends on his master for 12 hours only in 24 hours.

ଚଉପାଖ—ଦେ. ବି.—ଚାରିପାଖ—
Chaupākha Four sides.
ଚଉତରଫ ଚୁମ୍ବେ ଅହାର ଧରି ମୁଖେ
चौतरफ ଖୋଜନ୍ତି ବୃକ୍ଷ ଚଉପାଖେ । ପ୍ରାଚୀ. ନର୍ଗୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଚଉପାଟ—ଦେ. ବି—ଚଉପଟ ୧ (ଦେଖ)
Chaupāṭa Chaupaṭa 1 (See)

ପୁଷ୍କରିଣୀ ଚଉପାଟ ମାଣିକ୍ୟ ପାବଚ୍ଛ ଘାଟ
ନବଘା ମର୍କତ ହେମ କଟକ କମ ଯେ । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଚଉପାଟଲି—ଦେ. ବି.—ପାଟଲି (ଦେଖ)
Chaupāṭaḷi Pāṭaḷi (See)

ଚଉପାଟି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁଷ୍ପୁଟି)—ଗୋଲ ନ ହୋଇ ଚାରିପାଖ
Chaupāṭi ସମାନ ଭାବରେ ଚଞ୍ଛା ହୋଇଥିବା କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡ—
(ଚଉପାଟିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) A square log of wood or timber.

ଦେ. ବିଣ—ଚତୁରସ୍ର—Four-sided; quadrangular.

ଚଉପାଠୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁଷ୍ପାଠୀ)—ଚଉପାଢ଼ୀ (ଦେଖ)
Chaupāṭhi Chaupārdhi (See)

ଚଉପାଡ଼ୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁଷ୍ପାଠୀ)—ଚଉପାଢ଼ୀ (ଦେଖ)
Chaupārdi Chaupārdhi (See)

ଭଦ୍ର ଚଉପାଡ଼ି ଉପୁଡ଼ି ପଡ଼ିଲା
ଝଡ଼ିଲା ଅଟ୍ଟାଳି ପୁର । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଚଉପାଢ଼ୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁଷ୍ପାଠୀ; ଯେଉଁଠାରେ ୪ ବେଦ
Chaupārdhi ଅଧ୍ୟାପନା କରାଯାଉଥିଲା)—
ଚୌପାଡ଼; ଚୌପାଡ଼ୀ; ଚୌବାଡ଼ୀ ୧ । ଗ୍ରାମ୍ୟବିଦ୍ୟାଳୟ; ପାଠଶାଳା—
चौपाड़; चौपाल 1. A village-school.

୨ । ସଂସ୍କୃତ ପାଠଶାଳା; ଟୋଲ—2. Tol; a school for teaching Sanskrit free of charge.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗିଆ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୩ । ଉପରେ ଛାତ ବା ଛପର ଥିବା କିନ୍ତୁ ଚାରିଆଡ଼େ ଖୋଲା ଥିବା ବୈଠକ ଘର—3. A roofed hall open on all sides and used as a sitting room.

୪ । ଚତୁର୍ଦ୍ୱାରଯୁକ୍ତ ମଣ୍ଡପ—4. A pavillion or square hall with 4 doors.

ଚଉପାୟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁଷ୍ପାଦ; ଚତୁଷ୍ପଦ)—
Chaupāyā ଚାରିଗୋଡ଼ିଆ ଛୋଟ ହାଲୁକା ଖଟ; ଖଟିଆ—
চৌপায়া A small portable bedstead with four
चौपैया; चौपाइ legs.
(ଚଉପାହିଆ; ଚଉପାହ୍ୟା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବିଣ—ଯାହାର ଚାରିଟି ଗୋଡ଼ ଅଛି—Four-legged.

ଚଉପାଲି— ଦେ. ବି—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କୁ ବହିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ମନୁଷ୍ୟବାହ୍ୟ
Chaupālā ଛୋଟ ଡୋଲି ବା ଖଟିଆ —
A kind of litter for carrying women (Howells).

ଚଉପିଠି—ଦେ. ବି. (ସଂ. (ସଂ. ଚତୁର୍ ଓ ପୃଷ୍ଠ)—
Chaupiṭhi ୧ । କୌଣସି ଘନ ପଦାର୍ଥର ଚାରି ପାର୍ଶ୍ୱ ବା ତଳ-
চউপিঠ 1. The four surfaces or sides of a
चौतर्फ solid thing.

୨ । କୌଣସି ସ୍ଥାନର ଚାରିଆଡ଼; ଚାରିଦିଗ—
2. The four sides of a place.

ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ଭଆସ ଚଉପିଠି ବଚିଗ୍ଧ ଅଭ
ଅଗଦାଣ୍ଡରେ ପ୍ରାତର୍ଭ୍ରମଣ କରି ଆସନ୍ତି । ଫକୀରମୋହନ- ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଚଉପିଠିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯେଉଁ ପଶୁ ସବୁପ୍ରକାର (୪ ପ୍ରକାର)
Chaupiṭhiā ଭାର ବୋହିବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ—1. (beast of
চৌপিঠা burden or animal) Habituated to
चौकस do all sorts of work; dexterous in all sorts of work.

[ଦ୍ର—କେତେକ ବଳଦ, ଘୋଡ଼ା ପ୍ରଭୃତି ଶଗଡ଼, ହଳ, ଲଦନ ଓ ଘଣା ଟାଣିବାକୁ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତି ।]

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଚଉକସ୍; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ (କାୟିକ ଓ ମାନସିକ) ରେ ପାରଙ୍ଗମ—
2. (Figurative) Strong on all sides; all round; clever at everything (manual and intellectual work).

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସବୁପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ—
3. (Figurative) Thoroughly qualified.

ଚଉପିଠି ଖରଚ—ଦେ. ବି (ପ୍ରଥମ ପକ୍ଷର ଯିବା ଏକପିଠି ଆସିବା ଏକ
Chaupiṭhik haracha ପିଠି, ୨ୟ ପକ୍ଷର ଯିବା ଏକ ପିଠି ଓ ଆସିବା ଏକ ପିଠି, ଏପରି ୪ ପିଠି ବା ଥର)—ବିବାହ ଓ ମକଦମା ଆଦି ଉପଲକ୍ଷେ ଉଭୟ ପକ୍ଷର ଯିବାର ଓ ଆସିବାର ସମସ୍ତ ଖରଚ—All the expenses of both parties for coming and going; entire travelling expenses of the two parties (in a case or marriage).

ଚଉଫେରି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚତୁଃ + ପ୍ରତ୍ୟାଗମନ)—ମନ୍ଦିର ବା ଦେବ-
Chaupheri ବିଗ୍ରହଙ୍କର ଚାରିପାଖ ବୁଲିଆସିବା; ପରିକ୍ରମା—
চৌফেরী Going round a temple or idol;
चौफेरी circumambulation.

ଚଉବଚ୍ଛା—ଦେ. ବି (ଫା. ଚହ୍‌ବଚ୍ଛା; ଚହ୍ = କୁଅ + ବଚ୍ଛା = କ୍ଷୁଦ୍ର; ଛୋଟ
Chaubachā କୁଅ)—ଭୂମି ଉପରେ ଇଟା, ପଥର ଆଦି ଦ୍ୱାରା
চৌবাচ্চা ଚୂନରେ ଗଢ଼ାଯିବା ଜଳାଧାର; କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଳାଧାର; କୁଣ୍ଡ—
चौबच्चा A small reservoir of stone or brick masonry for storage of water.
ଚଉବଚ୍ଛା, ଚଉବାଚ୍ଚ, ଚଉବାଚ୍ଛା } ଅନ୍ୟରୂପ

ଚଉବନ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚତୁଃପଞ୍ଚାଶତ୍, ପ୍ରା. ଚଉବଣ୍ଣ)—
Chaubana ପଚାଶ ଅପେକ୍ଷା ଚାରି ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା; ୫୪ ସଂଖ୍ୟା—
চুয়ান্ন Fiftyfour; 54.
चव्वन; चौवन
ଦେ ବିଣ.—୫୪ ସଂଖ୍ୟକ—
Numbering fiftyfour.

ଚଉବନାଶଏ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚତୁଃପଞ୍ଚାଶତ୍ + ଶତ)—ଏକଶ ଚଉବନ;
Chaubanāsae ୧୫୪—One hundred and fiftyfour;
(ଚଉବନାଶହେ—ଅନ୍ୟରୂପ) 154.

ଚଉବଣୀ—ଦେ. ବିଣ—୧ । କଟକରେ ବ୍ୟବହୃତ (ସେର); ଯାହା
Chaubanī ଓଜନରେ ୧୦୮ ଟଙ୍କା ସଙ୍ଗେ ସମାନ; ପକ୍କା (ସେର)—
1. (a Cuttack seer) Weighing 108. tolas.

୨ । (ସଂ. ଚତୁର୍ବର୍ଣ୍ଣ)—ଚାରିବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ; ଧଳା, କଳା, ନାଲି ଓ ହଳଦିଆ ଏହି ୪ଟି ରଙ୍ଗର (ଯଥା—ଚଉବଣୀ ମୃଦଙ୍ଗ)—
2. Of four different colours (black, white, red and yellow).

ଦେ. ବି —ଚଉବଣୀ ସେର (ଦେଖ)--Chaubanī sera (See).

ଚଉବଣୀ ସେର—ଦେ. ବି— ୧୦୮ ଟଙ୍କା ଓଜନର ସେର; କଟକୀ ସେର
Chaubanī sera A seer of 108 tolas
পাকীসের [ଦ୍ର—କଟକୀ ସେରର ଓଜନ ୧୦୮ ତୋଳା; କିନ୍ତୁ
पक्कासेर ଏଥିର ଅଧେ ଅର୍ଥାତ୍ ୫୪ ସଂଖ୍ୟା ଦ୍ୱାରା ଏହାର କାହିଁକି ନାମକରଣ ହୋଇଅଛି ? ୮୦ ତୋଳା ଓଜନର ସେରକୁ ବାଲେଶ୍ୱରୀ ବା କଚ୍ଚା ସେର କହନ୍ତି; କଲିକତାରେ ଏବଂ ଉତ୍କଳର ଅନ୍ୟସମସ୍ତ ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କରେ ବାଲେଶ୍ୱରୀ ସେର ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, କେବଳ କଟକ ଓ ତନ୍ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ଚଉବଣୀ ସେର ପ୍ରଚଳିତ ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଋ	ନ୍ନ

ଚଉବନ୍ଦୀ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚତୁଃ+ବନ୍ଧନ)—୧ । ଅଣ୍ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବିବା ପୂର୍ବହାତବାଲା ଏକପ୍ରକାର ମରହଟ୍ଟିଆ ଜାମା ବା ମିରଜେଇ—1. A kind of old-fashioned coat with double flaps on the breast tied by 4 cords.
Chaubandi
চউবন্দী
चौबन्दी

[ଦ୍ର—ଏଥିର ଛାତି ଉପରେ ୨ ପରସ୍ତ ଲୁଗା ଥାଏ ଓ ଉକ୍ତ ଲୁଗା ଦୁଇ ଖଣ୍ଡର ୨ ମୁଣ୍ଡ ଡୋରି ଦ୍ୱାରା ଯଥାକ୍ରମେ ବାଆଁପାଖେ ଓ ଡାହାଣପାଖେ ବନ୍ଧାଯାଏ ।]

୨ । ଘୋଡ଼ାର ବା ବଳଦର ୪ ଗୋଡ଼ର ନାଲବନ୍ଦୀ—2. Shoeing of the four feet of a horse or bullock.

ଚଉବନ୍ଧ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚତୁର୍ବନ୍ଧ)—ଚଉକାଠ (ଦେଖ)
Chaubandha Chaukatha (See).
(ଚଉବନ୍ଦ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚଉବର୍ଗ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚତୁର୍ବର୍ଗ)—ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ, କାମ ଓ ମୋକ୍ଷରୂପ ମନୁଷ୍ୟ-ଜୀବନର ଚାରିଗୋଟି ଲକ୍ଷ୍ୟ ବ. ଫଳ— Fourfold aims or summum bonum of the life of a man (religion, wealth, desire and salvation).
Chaubarga
চউবর্গ
चौबरग

ଚେତଣେ ସନ୍ତୋଷ ବିଷ୍ଣୁ ହୋଇ,
ପ୍ରାଣିଙ୍କି ଚଉବର୍ଗ ଦେଇ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଚଉବର୍ଷ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚତୁର୍ବର୍ଷ)—ମୃତ୍ୟୁର ଚତୁର୍ଥ ବର୍ଷରେ ଯେ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଓ ଦାନପୁଣ୍ୟ ଆଦି ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରର ନିୟମ ଅନୁସାରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ —An obsequal rite performed on the 4th anniversary of the death of a person.
Chaubarsha
चौबरसा

ଚଉବଳ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚତୁର୍+ବଳ)—୧ । (ଏଥିରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିର ୨ ହାତ ଓ ୨ ଗୋଡ଼, ଏପରି ୪ଟି ଅଙ୍ଗର ବଳ ପରୀକ୍ଷା କରାଯିବାରୁ) ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକପ୍ରକାର ବଳକସାକସି କସରତ୍—1. An athletic test of strength between two persons, like a tug of war, with a stick.
Chaubala

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ୨ ଜଣ ମନୁଷ୍ୟ ପରସ୍ପର ଆଡ଼କୁ ମୁହଁକରି ଦୁଇ ଗୋଡ଼କୁ ଆଗକୁ ଲମ୍ବାଇ ବସନ୍ତି ଓ ପରସ୍ପରଙ୍କ ଗୋଡ଼ର ତଳପା ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ଲଗାନ୍ତି; ମଝିରେ ଖଣ୍ଡିଏ ବାଡ଼ିକୁ ଦୁହେଁଯାକ ପରସ୍ପରର ଦୁଇହାତ ଦ୍ୱାରା ଧରନ୍ତି । ଦୁହେ ପରସ୍ପରଙ୍କ ପାଦକୁ ଠେଲୁଥାଆନ୍ତି ଏଣେ ହାତଦ୍ୱାରା ବାଡ଼ିକୁ ପରସ୍ପର ଆଡ଼କୁ ଟାଣୁଥାଆନ୍ତି । ଯାହା ଆଡ଼କୁ ବାଡ଼ିଖଣ୍ଡ ଟାଣିହୋଇ ଆସେ ତାହାର ବଳ ବେଶି ହେଲା ଓ ସେ ଜିତିଲା ବୋଲି ଅବଧାରିତ ହୁଏ ।]

୨ । ଚତୁରଙ୍ଗବଳ—2. The army consisting of 4 branches (e. g. infantry, cavalry, elephants and cars.

୩ । ଚଉସାରି; ପଶା ଖେଳ—3. The Game of dice.

୪ । ସତରଞ୍ଜି ଖେଳ—4. The Game of chess.

ଚଉବାହା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଚତୁର୍ବାହୁ)—ଚତୁର୍ଭୁଜବିଶିଷ୍ଟ— Having four arms.
Chaubāhā
(ଚଉବାହୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବି—ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ; ବିଷ୍ଣୁ—God Jagannātha; Bishnu.

ମୋ ବୁଦ୍ଧିରେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କେହୁ ଚଉବାହା,
ଜାଣିକରି ଭଜିବ କହ ମତେ ତାହା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

ଚଉବିଂଶ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବି (ସଂ. ଚତୁର୍ବିଂଶ; ପ୍ରା. ଚଉବୀସା)—ଚବିଶି; ୨୪ ସଂଖ୍ୟା—24.
Chaubimsa
চব্বিশ ଦେ. ବିଣ—୨୪ ସଂଖ୍ୟକ—Numbering 24.
चौबीस

ଚଉବିଂଶ ସହସ୍ର ଭାରତ ଋଷି କଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

ଚଉଭିତେ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଚାରିଦିଗରେ—1. On four sides.
Chaubhite

୨ । ଚାରିପାଖରେ—2. On all sides.

ଚଉଭୁଜୀ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଚତୁର୍ଭୁଜ)—ଚାରିବାହୁବିଶିଷ୍ଟ—Having four sides.
Chaubhuji

ଚଉଭୁଜୀ କୁଞ୍ଜଘର ସହସ୍ରେ ପାଖୁଡ଼ା—ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣଗୀତା ।

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚଉହଦ; ଚତୁଃସୀମା—Boundaries on the 4 sides.

ଚଉଭୋମି—ଦେ ବିଣ—ବର୍ଗାକାର—Square.
Chaubhomi

ଅଣମେଢ଼ା ଅଣବେଢ଼ା ଚଉଭୋମି ଘର —ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣ ଗୀତା ।

ଚଉମଥା—ଦେ. ବି (ସଂ, ଚତୁର୍ମସ୍ତକ)—୧ । ବ୍ରହ୍ମା—1. God Brahmā.
Chaumathā
চৌমাথা ୨ । (ସଂ. ଚତୁଷ୍ପଥ) ଚଉଛକି ରାସ୍ତା—2 A place where four roads meet; a place where two roads cross each other.

(ଚଉମସ୍ତା, ଚଉମାଥ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବିଣ —ଚାରିଟି ମସ୍ତକ-ଯୁକ୍ତ—Four-headed.

ଚଉମହଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁର୍+ପା. ମହଲ୍)—ଚଉତାଲ (ଦେଖ) Chautālā (See)
Chaumahala
(ଚଉମାହାଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚଉମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚତୁର୍ମୁଖ)—ଚାରିଟି ମୁଖ ବା ଦ୍ୱାରବିଶିଷ୍ଟ; ଚାରିଦିଗକୁ ଯାହାର ମୁହଁ ଚାରିଗୋଟି ଅଛି—Four-faced; facing towards the four sides.
Chaumuhān
চউমুখা
चौमुखा

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଁଳା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଁଳା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଚଉମୁହାଣୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁର୍‍+ଫା. ମୁହାନା=ନଦୀର ସମୁଦ୍ରରେ ମିଳନସ୍ଥଳ)—୧ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ନଦୀ ଏକାଧିକ ଶାଖା ମେଲି ସମୁଦ୍ରରେ ଯାଇ ପଡ଼ିଅଛି—
Chaumuhāṇi
चौमुहानो
1. Delta; the pla ce where a river branches off and falls into the sea.
୨ । ଚୌରାସ୍ତା (ଦେଖ)
2. Chaurāstā (See)

ଚଉର—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ଚୌର)—ଚୋର—
Chaura
চউর
चउर
Thief.

କୁକ୍କୁଟ କୁଟରନ୍ଧ୍ରେ ପଳାଯିବ ଚଉର ଅଭ୍ୟାସରେ—
ଉପେନ୍ଦ୍ର, କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ଚଉରଙ୍ଗୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁରଙ୍ଗ)—
Chaurangi
চৌরঙ্গী
चौरङ्गा
୧ । ଏକପ୍ରକାର ଖେଳ—
1. A kind of game.
୨ । ଛକରାସ୍ତା—
2. A place where four roads meet.
୩ । ଏକପ୍ରକାର ବାତ ଯାହା ସମସ୍ତ ଅଙ୍ଗକୁ ଅବଶ କରେ—
3. Complete paralysis; acute rheumatism.
୪ । ଚତୁରଙ୍ଗବଳ—
4. Army consisting of four divisions (cars, elephants, cavalry and infantry).

ଚଉରବାସ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ଚୌରବାସ)—ବନ୍ଦୀଘର—
Chaurabāsa
Jail.

କହୁଥିଲ ଲଙ୍କାରେ ସ୍ୱଭାବବଶେ
ବନ୍ଧନ ପାଏ ରକ୍ଷ ଚଉରବାସେ—ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଚଉରସ୍—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚତୁରସ୍ର=ଚତୁଷ୍କୋଣ)—
Chauras
চৌরস
चौरस
୧ । ବର୍ଗ (କ୍ଷେତ୍ର); ଯାହାର ଚାରିବାହୁ ସମାନ—
1. Square.
୨ । ଚାରିଆଡ଼ରେ ସମପରିମିତ—
2. Even; equally or evenly distributed.
୩ । ଭଲ; ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ; ଷୋଳପଣୀ—
3. Full; abundant.
(ଯଥା—ଏ ବର୍ଷ ଚାରିଆଡ଼େ ଚଉରସ୍ ଫସଲ ହୋଇଅଛି; ଚଉରସ ଭୋଜନ ।)
(ଚଉରସିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୪ । ସମତଳ; ସମତୁଲ—
4. Level; flat; even; smooth.
୫ । ଶକ୍ତ; ମଜଭୁତ୍—5. Strong; firm.
୬ । (ଅଠାଁସିଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ) କଂସା ଆଦି ବାସନକୁ ଘଷି ପାଲିସ କରିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହତିଆର—
6. A scraper used by braziers to scrape and polish utensils
୭ । ଖୁବ୍—7. Excessive.
(ଯଥା—ଚଉରସ ମାଡ଼, ଚଉରସ ସୋଧନ ।)
ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଚରସ୍ (ଦେଖ)
Charas (See)

ଚଉରସ୍ ରୁଆଲ—ଦେ. ବି. (ବଣିଆଶବ୍ଦ)—ଖୁବ୍ ଛୋଟ ଛୋଟ ଅଳଙ୍କାର ଗଢ଼ିବା ପାଇଁ ଚାରିକୋଣିଆ ଏକପ୍ରକାର ଠସା—A kind of square mould used by goldsmiths to beat out small ornaments.
Chauras ruāli

ଚଉରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତ୍ୱର; ଚତ୍ୱାର)—ଗୃହସଂଲଗ୍ନ ଯେଉଁ ମାଟି, ପଥର ବା ଇଟା ନିର୍ମିତ ସ୍ତୂପରେ ତୁଳସୀବୃକ୍ଷ ଲଗା ହୋଇଥାଏ; ତୁଳସୀଚଉରା— A raised mound or structure near the house in which the Tulsi plant (a daily worshippable plant in every Hindu household) is reared.
Chaurā
চৌতারা
चौराँह

ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଚଉରା ଧାଡ଼ୀ ଧାଡ଼ୀ
ତୋଳି ହସୁଅଛି ଉଥିଳ ସେ । ବିଶ୍ୱନାଥ. ବଡ଼ଚମ୍ପୂରାମାୟଣ ।

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁଗୃହସ୍ଥ ପ୍ରତିଦିନ ସ୍ନାନ କରି ଚଉରାରେ ପାଣି ଦିଏ ଓ କୁଳବଧୂମାନେ ପ୍ରତିଦିନ ଓ ବିଶେଷତଃ ଗୁରୁବାର, ଏକାଦଶୀ ଓ କାର୍ତ୍ତିକମାସରେ ସକାଳୁ ଉଠି ଗୋବରପାଣିରେ ଚଉରାମୂଳକୁ ଲିପନ୍ତି ଓ କାର୍ତ୍ତିକମାସରେ ବିଧବାମାନେ ଲିପା ଚଉରାମୂଳରେ ମୁରୁଜ ଦେଇ ରାଧାଦାମୋଦରଙ୍କୁ ପୂଜା ଓ ନୈବେଦ୍ୟଆଦି ଦିଅନ୍ତି; କୁମାରପୂର୍ଣ୍ଣିମୀ, କାଞ୍ଜିଅଁଳା, ନାଗଲ ଚଉଠି, ସୋମନାଥ ବ୍ରତ ଆଦି ଉପଲକ୍ଷରେ ଚଉରା ମୂଳେ ଭୋଗ ଦିଆଯାଏ । ପଣାସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦିନ ତୁଳସୀଚଉରା ଉପରେ ଥୁମ୍ଭିଆ ବାନ୍ଧି ତୁଳସୀଗଛରେ ମାଠିଆର ତଳକଣା ବାଟେ ଟୋପା ଟୋପା ପାଣି ପଡ଼ିଲା ପରି ତୁଳସୀଗଛ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଶିକାରେ ସଛିଦ୍ର ଘଟ ବା ମାଠିଆ (ବସୁନ୍ଧରା) ଟଙ୍ଗା ଯାଏ । ସନ୍ଧ୍ୟା ବେଳେ ମଧ୍ୟ ଗୃହବଧୂ ଓ ଗୃହିଣୀମାନେ ଚଉରାମୂଳେ ସଞ୍ଜବତୀ ବସାନ୍ତି ।]

ଚଉରାଅଶି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁରଶୀତି; ପ୍ରା. ଚଉରାସୀଇ)—ଅଶି ଅପେକ୍ଷା ଚାରି ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା; ୮୪—
Chaurā-āsi
চুরাশী
Eightyfour.
चौरासी ଦେ. ବିଣ—୮୪ ସଂଖ୍ୟକ—
(ଚଉରାଶି—ଅନ୍ୟରୂପ) Numbering eightyfour.

ଚଉରାଁଲବେ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁର୍ନବତି, ପ୍ରା. ଚଉଣ୍ଣବଇ)—ନବେ ଅପେକ୍ଷା ୪ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା; ୯୪—
Chaurānlabe
চুরানব্বই
94; Ninetyfour.
चौरानबे ଦେ. ବିଣ—୯୪ ସଂଖ୍ୟକ—Numbering 94.
(ଚଉରାଁଲୋଇ, ଚଉରାଣବେ, ଚଉରାନବେ, ଚଉରାଲବେ } ଅନ୍ୟରୂପ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ତ୍ଥ	ହ୍ମ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ୍ୟ	ଇଥ	ଞ୍ଜ	ନ୍ତୁ

ଚଉରାଳିଶ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଚତୁଶ୍ଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍; ପ୍ରା. ଚଉଚାଳୀସଇ)—
Chaurālisa ଚାଳିଶିରୁ ଚାରି ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା; ୪୪ ସଂଖ୍ୟା—
চুয়ালিশ 44; fortyfour.
चौवालीस ଦେ. ବିଣ.—୪୪ ସଂଖ୍ୟକ—
(ଚଉରାଳିଶି—ଅନ୍ୟରୂପ) Numbering fortyfour.

ଚଉରାଳିଶାଶଏ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁଶ୍ଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍+ଶତ)—
Chaurālisāsae ଏକଶତ ଚଉରାଳିଶ; ୧୪୪—144.
(ଚଉରାଳିଶାଶହେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବିଣ—୧୪୪ ସଂଖ୍ୟକ—
Numbering 144.

ଚଉରା ସେବା—ଦେ. ବି—ତୁଳସୀଚଉରାରେ ରୋପିତ ଓ ସଯତ୍ନବର୍ଦ୍ଧିତ
Chaurā sebā ତୁଳସୀ ବା ବୃନ୍ଦାବତୀଙ୍କୁ ଜଳଦାନ ଓ ପୂଜାଆଦି କରିବାରୂପ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ—Act of worshipping and watering the holy Basil plant reared up on a mound.

ଚଉରାସ୍ତା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁର୍+ଫା. ରାସ୍ତା)—
Chaurāstā ଚାରିପଥର ମିଳନ ସ୍ଥାନ; ଛକ—
চৌরাস্তা A place where four roads meet,
चौराहा; चौहट्टा; चौरास्ता i. e roads cross each other.

ଚଉରୀ—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ଚମରୀ)—କେଶଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ କେଶବନ୍ଧନରଜ୍ଜୁ—1. A string made of hairs strung
Chaurī
চউরি, চৌরি together and used as a tape for tying
चौंरी the hair.
୨ । (ସଂ. ଚତ୍ୱର)—ଚାରିଆଡ଼େ ଘେରିଥିବା ପ୍ରାଙ୍ଗଣ; ଖଞ୍ଜା-
2. Courtyard surrounded by houses on four sides.
୩ । (ସଂ. ଚତ୍ୱର) ଚଉଶାଳା (ଦେଖ)
3. Chauśālā (See)
୪ । ଚାମର (ଦେଖ)
4. Chāmara (See)
୫ । ସତ୍ୟଆମ୍ବ (ଦେଖ)
5. Satya-āmba (See).
୬ । ଅଗଣା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଛୋଟ ପକ୍କା ବେଦୀ—
6. A small pucca raised platform or altar in a courtyard.
୭ । (ସଂ. ଚତୁରକା)—ଚାରିକୋଣିଆ ଅଗଣା—
7. A quadrangular courtyard.

ଚଉରୀ ଭୁଣ୍ଡି—ଦେ.ବି—ଚଉରୀର ଗୁଚ୍ଛର ମୂଳଗଣ୍ଠି ଉପରେ ଜଉଦ୍ୱାରା ଦୃଢ଼
Chaurī bhuṇḍi ହୋଇ ବସା ଯାଇଥିବା ପାତ୍ରାକୃତି ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—A cup-shaped ornament for the hair into which a bunch of Chaurī is firmly attached with wax.

ଚଉର୍ଯ୍ୟ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି (ସଂ. ଚୌର୍ଯ୍ୟ)—ଚୋରବୃତ୍ତି—
Chaurjya Theft; stealing; habit of stealing.
চৌর্য্য ବାଧ ପ୍ରଭୁ ବାରଥିଲୁ ହେବ
ବେନି ବଷସୁ ଚଉର୍ଯ୍ୟେ ଯିବ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଚଉଲରୀ—ଦେ. ବି—ଚାରିସରିଆ ହାର—
Chaularī A necklace with 4 strings.

ଚଉଶାଳା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁଃଶାଳା)—
Chauśālā ୧ । ବର୍ଗାକୃତି ଘର; ମୁନିମାନଙ୍କ ଘର—
চৌচালা 1. A block-house; a square house;
बंगला the hut of a hermit.
୨ । ଚାରି ପାଖେ ଛାଲୁ ଚାଳଥିବା ଘର—
2. A house having 4 sloping thatches on 4 sides; a thatched bungalow.

ଚଉଶିଙ୍ଗା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁଃ ଶୃଙ୍ଗ)—
Chauśiṅgā କୋଟରା ମୃଗ, ଚାରିଶୃଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ କୃଷ୍ଣସାର ମୃଗ-
চৌশিঙগা ବିଶେଷ—The four-horned antelope;
चौसिंघा Zetracerus Quadricornis.
(ଚଉଶିଂଘା—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ ଖଇରା, ଲୋମ କର୍କଶ, ଆକାର ଛୋଟ ଓ ପୁଚ୍ଛ ହ୍ରସ୍ୱ; ଅଣ୍ଡିରା ମୃଗର ୩।୪ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବର ଚାରି ଗୋଟି ଶିଙ୍ଗ ହୁଏ; ମାଂସ ସୁସ୍ୱାଦୁ—ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର ।]
ଦେ. ବିଣ—ଚାରି ଗୋଟି ଶୃଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ—
Four-horned.

ଚଉଷଠାଶଏ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଏକଶତ ଚଉଷଠି—
Chaushaṭhāśa-e 164.
(ଚଉଷଠାଶହେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚଉଷଠି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁଃଷଷ୍ଟି; ପ୍ରା. ଚଉସଟ୍ଠି)—
Chaushaṭhi ଷାଠିଏ ଅପେକ୍ଷା ୪ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା; ୬୪—
চৌষট্ঠি 64; sixtyfour.
चौंसठ ଦେ. ବିଣ—୬୪ ସଂଖ୍ୟକ—Numbering 64.

ଚଉଷଠି କଳା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁଷଷ୍ଟି ଓ କଳା)—
Chaushaṭhi kaḷā ଚଉଷଠି ପ୍ରକାର କଳା ବିଦ୍ୟା (ଯାହା କି ପ୍ରତ୍ୟେକ ସୁଶିକ୍ଷିତା ରସିକା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଶିକ୍ଷା କରିବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ)-
Sixtyfour kinds of fine arts according to the Hindu Śāstras (which a woman must learn before she becomes perfect).
[ଦ୍ର—ଶୁକ୍ରନୀତି ମତରେ ୬୪ କଳା ଯଥା—୧ ସଙ୍ଗୀତ, ୨ ନୃତ୍ୟ, ୩ ବାଦ୍ୟ, ୪ ଉଦକ ବାଦ୍ୟ, ୫ ନାଟ୍ୟାଭିନୟ, ୬ ରୂପବିଧାନ, ୭ ତିଳକ ରଚନା, ୮ ବେଶ ରଚନା, ୯ ଅଙ୍ଗରଞ୍ଜନ, ୧୦ ମୁଣ୍ଡରେ ପୁଷ୍ପବିନ୍ୟାସ, ୧୧ କେଶବିନ୍ୟାସ, ୧୨ ପୁଷ୍ପଶଯ୍ୟାରଚନା, ୧୩ ମାଳ ଗୁନ୍ଥିବା, ୧୪ ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା, ୧୫ ଇନ୍ଦ୍ରବିଦ୍ୟା, ୧୬ ପ୍ରତିମା ନିର୍ମାଣ, ୧୭ ବୈଜୟନ୍ତିକା ବିଦ୍ୟା,

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କ୍ଷୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ଷୁଧ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୧୮ ବୃକ୍ଷାୟୁର୍ବେଦ ବିଦ୍ୟା, ୧୯ ପାକକ୍ରିୟା, ୨୦ ପାନୀୟରଚନା, ୨୧ ବଢ଼େଇ କର୍ମ, ୨୨ ସୂତା କାଟିବା, ୨୩ ବେତ ବାଉଁଶ ବୁଣିବା, ୨୪ ଶଯ୍ୟାରଚନା, ୨୫ ସୂଚୀକର୍ମ, ୨୬ ଅଳଙ୍କାର ପିନ୍ଧିବା, ୨୭ ଶିଶୁ କ୍ରୀଡ଼ନକ, ୨୮ ଅଳଙ୍କାର ନିର୍ମାଣ, ୨୯ ତଣ୍ଡୁଳକୁସୁମବିକାର, ୩୦ ଘାସ କାଟିବା, ୩୧ ମଣିଭୂମିକା, ୩୨ ବାସ୍ତୁବିଦ୍ୟା, ୩୩ ମଣିରାଗ ବିଜ୍ଞାନ, ୩୪ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ରୌପ୍ୟ ପରୀକ୍ଷା, ୩୫ ଖନି ବିଦ୍ୟା, ୩୬ ଧାତୁ ରସାୟନ, ୩୭ ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ, ୩୮ ବସ୍ତ୍ର ଗୋପନ, ୩୯ ଛଳ ପ୍ରଦର୍ଶନ, ୪୦ ହସ୍ତଲାଘବ, ୪୧ ସୂତ୍ରକ୍ରୀଡ଼ା, ୪୨ ମେଷ କୁକ୍କୁଟ ଯୁଦ୍ଧ, ୪୩ ଶୁକସାରିକା ପଢ଼ାଇବା, ୪୪ ଦ୍ୟୂତ କ୍ରୀଡ଼ା, ୪୫ ଆକର୍ଷ କ୍ରୀଡ଼ା, ୪୬ ଅଭିଧାନ, ୪୭ ଦେଶ ଭାଷା, ୪୮ ଛଦ୍ମଧ ଭାଷା, ୪୯ ବୈନାୟିକୀ ବିଦ୍ୟା, ୫୦ କାବ୍ୟ ସମସ୍ୟା, ୫୧ ଅକ୍ଷରମୁଷ୍ଟିକା କଥନ, ୫୨ ଗ୍ରନ୍ଥ ପାଠ, ୫୩ ନାଟକ ଜ୍ଞାନ, ୫୪ ମାନସୀ କାର୍ଯ୍ୟ ୫୫ ପ୍ରହେଳିକା, ୫୬ ଯନ୍ତ୍ରମାତୃକା, ୫୭ ଜଳସ୍ତମ୍ଭ ବିଦ୍ୟା, ୫୮ ବସ୍ତୁଗୁପ୍ତ ବିଦ୍ୟା, ୫୯ ଦୁଷ୍କାରକ ଯୋଗ, ୬୦ ବାୟୁ ମେଘ ବିଦ୍ୟା, ୬୧ ଧାରଣ ମାତୃକା, ୬୨ କ୍ରିୟା କୌଶଳ, ୬୩ ଛଳତକ (ନାଟକଭେଦ), ୬୪ ବୈତାଳିକ ଜ୍ଞାନ ।]

ଚଉଷଠି ବନ୍ଧ—ଦେ ବି—କାମଶାସ୍ତ୍ରାଦିରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ସ୍ତ୍ରୀପୁରୁଷସଙ୍ଗମର Chaushaṭhi bandha ୬୪ ପ୍ରକାର ବିଧି ବା ଅବସ୍ଥାନ—64 kinds of poses in copulation described in the erotic books of ancient India.

ଚଉସମ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଚତୁଃସମ)—୧ । ଚାରିଗୋଟି ସୁଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟର Chausama ସମାହାର [ଚନ୍ଦନ; ଅଗୁରୁ (ମତାନ୍ତରରେ କର୍ପୂର) ଚଉସମ କସ୍ତୁରୀ ଓ କୁଙ୍କୁମ]—1. Aggregate of 4 scents **चौसम** used as a paste for the body (sandal, bdellium or camphor, musk and saffron).

୨ । ଚାରିଗୋଟି ଶ୍ଳେଷ୍ମା ନିବାରକ ଔଷଧ ଦ୍ରବ୍ୟର ଚୂର୍ଣ୍ଣ—2. Powder of 4 drugs for cold.

[ଦ୍ର—ଶୁଣ୍ଠି, ପିପ୍ପଳି, ମରିଚ ଓ ବଚ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଏଥିରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ।]

୩ । ଲବଙ୍ଗ, ଜୀରା, ଜୁଆଣି ଓ ହରଡ଼ାର ଚୂର୍ଣ୍ଣରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପାଚକ, ଭେଦକ ଓ ଶୂଳନିବାରକ ଔଷଧବିଶେଷ—3. A medicinal preparation consisting of powdered clove, cumin, ptychotis and myrobalan.

ଚଉସମାଲି—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଚତୁଃ+ସୀମା; ତୁଳ. ଦୋସମାଲି, Chausamāli ତ୍ରିସମାଲି)—ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ୪ଟି ମଉଜାର ସୀମା **चौमेंड़ा, चौवा,** ମିଳିଅଛି—A point where the boundaries **चसिंहा** of four villages meet.

ଚଉସରି—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଚତୁଃସର)—ଚାରିସରଥିବା ହାର; ଚଉଲଡ଼ି Chausari ହାର—Four-stringed necklace.

ଚ୍ୟବନଙ୍ଗୀ ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଚାରିନେରଥିବା (ହାର); ଚାରିସୋପାନ **चौलड़ा** ବିଶିଷ୍ଟ—1. (necklace) Consisting of 4 strings; four-stringed.

ଚଉସରା, ଚଉସରିଆ } —ଅନ୍ୟରୂପ

୨ । ଚତୁସ୍ର; ଚତୁଷ୍କୋଣବିଶିଷ୍ଟ—2. Quadrangular.

ଚଉସାର—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଚତୁଃସାର, ଏଥିରେ ଚାରି ବର୍ଣ୍ଣର ୪ଟି Chausāra ଲେଖାଏଁ ସାର ବା ଗୋଟି ଥିବାରୁ)—୧ । ପଶାପାଲି—ପାଶା 1. The dice-board.

चौपड़, चौसर ୨ । ପଶାଖେଳ—2. The game of dice.

ଚଉସ୍ତରଶଏ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ.—ଏକଶତ ଚଉସ୍ତରି—Chaustarāsa-e 174; one hundred seventyfour.

(ଚଉସ୍ତରିଶହେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚଉସ୍ତରି—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଚତୁଃସପ୍ତତି; ପ୍ରା. ଚୌହତ୍ତରି)—ସତୁରି Chaustari ଅପେକ୍ଷା ଚାରି ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା; ୭୪— 74; seventyfour.

चूहत्तर चौहत्तर

(ଚଉସ୍ତରି ଚଉସ୍ତୋରି } — ଦେ. ବିଣ—୭୪ ସଂଖ୍ୟକ—Numbering 74.

ଚଉହଟ୍ଟା—ଦେ. ବିଣ.—(ସଂ. ଚତୁର+ଆ ହଦ୍ଦ)—୧ । ଚାରି Chauhattā ଦିଗରେ କାନ୍ଥ ବା ପ୍ରାଚୀରଦ୍ୱାରା ବେଷ୍ଟିତ କରା ଯାଇ **चउहत्ता** 1. Surrounded by a compound wall on **चौहत्ता** all sides.

୨ । (ସଂ. ଚତୁଃ+ହସ୍ତ)—ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ ଓ ବଳବାନ୍ (ମରଦ)—(ଚଉହତା—ଅନ୍ୟରୂପ) Tall and strong (man).

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଉଚ୍ଚରେ ୩୧ ହାତ ହୁଅନ୍ତି, ଚାରି ହାତ ଡେଙ୍ଗା ଲୋକ ସାଧାରଣଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ବଡ଼ ।]

ଦେ. ବି.—ଚାରିପାଖେ ଘୂଲଥିବା ପାଚେରୀ—A compound-wall raised round a place.

ଚଉହଦ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଚତୁଃ+ଆ. ହଦ୍ =ସୀମା)—୧ । ସୀମା-Chauhadi 1. Boundary.

ଚୌହଦ୍ଦି ୨ । ଚତୁଃସୀମା—

चौहद्दी; चौसीमा 2. Boundaries on the 4 sides

ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଚତୁଃସୀମାରେ ଅବସ୍ଥିତ—(ଚଉହଦି—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Situated on the 4 boundaries

୨ । ସୀମାକୁ ଲାଗି କରି ଅବସ୍ଥିତ—2. Adjoining the boundary; adjacent.

ଚଇତୁ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ଚୈତ୍ର)—ଚୈତ୍ରମାସ—Chaetu The lunar month of Chaitra.

ଚଁକ ପଶିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ତୁଳ. ହି. ଚୌଁକନା)—Chaṅki pasibā ଚମକପଡ଼ିବା—To be startled; to be alarmed.

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ଌ	ୠ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଧ୍ୱ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍କ	ନ୍ବ

ଠଁକିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି (ଭୁଲ. ହି. ଚୌଂକ୍‌ନା)—ଚମକିବା—
Chankibā To be startled.

ଠଁଘରା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ଭୁଲ. ହି. ଚୌଘଡ଼ା)—ଗୁଙ୍ଗୁଡ଼ା;
Channgharā ଗୁଙ୍ଗୁଡ଼ି—Wicker-work tray.

ଠଁଠଁ—ଦେ. ଅ—ଚଅଁଚଅଁ (ଦେଖ)
Chanchan Cha-an cha-an (See).

ଠଁର—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର)—ବି—ଠଁଅର; ନିଶୁଣିର ଅଡ଼କାଠ—
Chanr The steps or foot-pads of a ladder.

ଚକ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ବ୍ୟାଘାତ କରିବା—
Chak (root) 1. To obstruct.
୨ । ବାଧା ଦେବା—2. To resist; to repel.
୩ । ତୃପ୍ତ ହେବା—3. To be pleased; to be satiated or contented.
୪ । ଭୀତ ହେବା—4. To be frightened.
୫ । ଚକଚକ କରିବା—5. To shine.

ଚକ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଚକ୍)—ଘୂଲଖଡ଼ି—
Chak Chalk.
ଚକ୍ ଦେ. ଅ—ହଠାତ୍—Suddenly.
चक

ଚକ୍‌ଚକ୍—ବୈଦେ. ବି (ସଂ. ଶୁକଚକ୍ୟ; ଭୁଲ. ଭୁକୀ. ଚକ୍‌ମକ୍; ସଂ. ଚକ୍ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା)—୧ । ଦୀପ୍ତି; ଚମକ—
Chakchak 1. Splendour; lustre; brilliancy.
चकचक
जगमगाहट ୨ । ଶୁକଚକ୍ୟ; ବର୍ଣ୍ଣର ଔଜ୍ଜ୍ୱଲ୍ୟ—2. Brightness of colour; dazzling brightness.
चकचकिया; चुकचुके ଦେ. ବିଣ—ଜାଜ୍ୱଲ୍ୟମାନ; ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ;
जगमग ଜକ୍‌ଜକ୍—Shining; bright; brilliant, dazzling.
ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ବିରାଡ଼ି କୁକୁର ପାଣିଆ ପଦାର୍ଥ ଜିଭ ଦ୍ୱାରା ଚାଟି ପିଇବାର ଶବ୍ଦ—Sound of licking of milk or water by cats and dogs.
ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଆସନ୍ନବିପଦଜନିତ ଆଶଙ୍କାଯୋଗୁଁ ମନର ଅସ୍ଥିରତା—Uneasiness due to the fear of impending danger.

ଚକ୍‌ଚକ୍ ଲାଗିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଆସନ୍ନବିପଦର ଆଶଙ୍କାରେ
Chakchak lāgibā ମନରେ ଅସ୍ଥିରତା ଜାତହେବା—Feeling of uneasiness due to apprehension of impending danger.

ଚକ୍‌ଚକାଇବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି.
Chakchakāibā ଚର୍‌ଚରାନା)—ଜଳକଣ୍ଠ ଆଦିରେ କୌଣସି ପାତ୍ରରୁ ତରଳ ବାହାରେ ପଡ଼ିବା—To split (said of any liquid coming out of a pot).

ଚକ୍‌ଚକି—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଡଙ୍ଗା—
Chakchaki A kind of country-boat.

ବାଇଗୋଡ଼ିଆ ପନ୍ଦରଗୋଡ଼ିଆ ଭୁଗଲା, ଚକ୍‌ଚକି ନାଆ ଅଛି—
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଚକ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚକ୍ର, ପ୍ରାକୃତ. ଚକ୍କ)—୧ । ଶକଟ ପ୍ରଭୃତିର ଚକ୍ର—
Chaka 1. Wheel.
চাকা ଚକେ ଗଲେ ବାଉଦ୍ୱାଦ—ଚଗ ।
चाक [ଦ୍ର—ଶଗଡ଼ ଚକର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଂଶର ନାମ—ଯଥା—ପଞ୍ଚି, ପୁଞ୍ଚ, ଅର, ନାହିଆ, ସନ୍ଧିଆ, ପଚଗ୍ଗ, ପିଚକଲା, ପନାଡ଼ି, ଜୋକଥା, ଝାମ ଓ ବଲା ।]
চক ୨ । ଏକତ୍ରାବସ୍ଥିତ ବଡ଼ କ୍ଷେତ୍ରର ସମଷ୍ଟି—
चक 2. A compact and large block of land.
ସେ ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ଚକକୁ ହଳ ସିଂ ତ ?—ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
୩ । ମୌଜା ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଏକଶ୍ରେଣୀର ଭୂମି—
3. One class or lot of land in a village.
୪ । ବେଦୀ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ବରକନ୍ୟାଙ୍କ ଆସନ—4. The place occupied by the couple on the marriage altar.
୫ । ଚତୁଷ୍କୋଣିଆ ଭୂମି—5. A square plot of land.
୬ । ଘରପାଖରେ କୋଠା ଥିବା ଅଗଣା—
6 A square courtyard.
୭ । ବଜାର; ହାଟସ୍ଥାନ—7. Marketplace.
୮ । ଜମିଦାରୀର ଅଂଶ—8. Part of an estate.
୯ । ନଗର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଚତୁଷ୍କୋଣ ସ୍ଥାନ—
9 A square in a town.
୧୦ । କୁମ୍ଭାର ଯେଉଁ ଚକରୁ ବୁଲାଇ ହାଣ୍ଡି ଆଦି ଗଢ଼େ—
10. Potter's wheel.

ଚକଚକିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଶୁକଚକ୍ୟ)—ଚକ୍‌ଚକ୍ (ଦେଖ)—
Chakachakiā Chakchak (See)
ଚିକ୍କଣ ନୂଆ ଚକଚକିଆ ପୋଷାକ—ଗୋପୀନାଥ. ଦରବାର ।

ଚକଚୁନ୍ଧି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚକ୍ର ଓ ଚକ୍ଷୁସ୍)— ୧ । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ତା;
Chakachāndi ଧନ୍ଦା; ଘାବରା; ବିହ୍ୱଳତା—1. State of
ভেবাচাকা being confounded; bewilderment.
चकचौंध; तिलमिलि ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଧିକ ଆଲୋକ ଦେଖି ଆଖି ଝଲସି ଯିବା—2. The state of the eyes becoming dazzled by excessive glare of light.
(ଯଥା— ମତେ ଚକଚୁନ୍ଧି ଲାଗିଗଲା; ମୋର ଚକଚୁନ୍ଧି ଲାଗିଗଲା ।)
୩ । ଅଧିକ ବାଟ ଚାଲିବା ଯୋଗୁ ତଳପାରେ ହେବା କ୍ଷୟଥାଏ ଓ କ୍ଷତ ତଳପାରେ ଗୋଡ଼ ଫୁଟିଯିବା—
3. Foot-sore due to excessive walking.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଆଁଖି ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ ।

୪ । ବିଶେଷ ଉଦ୍‌ବେଗ ବା ଚିନ୍ତା ଯୋଗୁଁ ମନରେ ଜନ୍ମିବା ଅସ୍ଥିରତା—4. Uneasiness or restlessness due to anxiety.

ଚକଚାନ୍ଦି ଉଠିବା—ଦେ. ବି—୧ । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ତା ଉପସ୍ଥିତ ହେବା; ଉଦ୍‌ବେଗ ଯୋଗୁଁ ଅସ୍ଥିର ହେବା—
Chakachāndi uṭhibā
1. Becoming extremely restless through anxiety; being bewildered

୨ । ବହୁତ ବାଟ ଚାଲିବା ଯୋଗୁଁ ଗୋଡ଼ ତଳପାରେ ବ୍ରଣ ହେବା; ଚାନ୍ଦି ଫୁଟିଯିବା—
2. Having foot-sores.

ଚକଚାନ୍ଦି ଘୂମିବା—ଦେ. ବି—ଚକଚାନ୍ଦି ଉଠିବା (୧) (ଦେଖ)—
Chakachāndi ghumibā
Chakachāndi uthibā (1) (See)

ଚକଚାନ୍ଦି ଘୂରିବା—ଦେ. ବି—ଚକଚାନ୍ଦି ଉଠିବା (୧) (ଦେଖ)—
Chakachāndi ghuribā
Chakachandi uṭhibā (1) (See)

ଚକଚାନ୍ଦି ଫୁଟିବା—ଦେ. ବି—ଚକଚାନ୍ଦି ଉଠିବା (୨) (ଦେଖ)—
Chakachāndi phuṭibā
Chakachandi uṭhibā (2) (See)

ଚକଚାନ୍ଦି ବଣା ହେବା—ଦେ. ବି—ଚକଚାନ୍ଦି ଉଠିବା (୧) (ଦେଖ)—
Chakachāndi baṇā hebā
Chakachāndi uṭhibā (1) (See)

ଚକଚାନ୍ଦି ବୁଲିବା—ଦେ. ବି—ଚକଚାନ୍ଦି ଲାଗିବା (ଦେଖ)—
Chakachāndi bulibā Chakachāndi lāgibā (See)

ଚକଚାନ୍ଦି ଲାଗିବା—ଦେ. ବି—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଧିକ ଆଲୋକ ଯୋଗୁଁ ଆଖି ଝଲସି ଯିବା—The eyes becoming dazzled by excessive light.
Chakachāndi lāgibā
(ଯଥା— ବିଜୁଳି ମାରିବାରୁ ମତେ ଚକଚାନ୍ଦି ଲାଗିଗଲା ।)

ଚକଟ ମନ୍ଥନ—ଦେ. ବି—୧ । ଚକଟାମନ୍ଥା; କୌଣସି ବିଷୟର ପୁଙ୍ଖାନୁପୁଙ୍ଖରୂପେ ଅନୁସନ୍ଧାନ ବା ଆଲୋଚନା—
Chakaṭa manthana
(ଚକଟମନ୍ଥ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Thorough or sifting enquiry or discussion of any matter.

୨ । ବିଶେଷ ଆନ୍ଦୋଳନ—2. Great agitation.

ଚକଟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚଟ ଧାତୁ=ଭେଦନ; ତା. ଚଖଲ=କାଦୁଅ)-
Chakaṭā ୧ । ଦୁଇ ବସ୍ତୁକୁ ପାଣି ସଙ୍ଗେ ବା ଗୋଟିଏ ଘନ ବସ୍ତୁକୁ ତରଳ ବସ୍ତୁ ସଙ୍ଗେ ସାନ୍ଦିବା କର୍ମ—
চটকা
गुँथाइ 1. Act of mixing two things one of which is a liquid; kneading.

୨ । ଦୁଧ, ପାଚିଲାକଦଳୀ ପ୍ରଭୃତିର ସମ୍ମିଶ୍ରଣରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଖାଦ୍ୟବିଶେଷ; କଦଳୀ ଚକଟା — 2. A food prepared with milk and ripe plantains mixed together.

୩ । ହସ୍ତଦଳିତ ଖାଦ୍ୟ—3. Well kneaded food.

୪ । ଦଳିତ ପଦାର୍ଥ—4. Well mixed thing; solid thing mixed with a liquid thing.

୫ । ଗୋଡ଼ରେ ଦଳିବା—
5. Treading with the feet.

ଦେ. ବିଣ—୧ । ଦଳିତ; ଦଳା ହୋଇଥିବା—
1. Well mixed; thoroughly pressed.

୨ । ପଦଦଳିତ—2. Trodden.

ଚକଟାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚକଟିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Chakaṭāibā Causative form of Chakaṭibā.
কচটান
गुँथवाना
(ଚକଟେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଅଙ୍କୁଶେ ସେନାଙ୍କ କାଣ୍ଡକୁ କାଟି ଦେଇ
ପକାଇଲେ ହାତୀ ଗୋଡରେ ଚକଟାଇ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

ଚକଟାଚକଟି—ଦେ. ବି—୧ । ଦଳାଦଳି—1. Thoroughly mixing up or kneading.
Chakaṭāchakaṭi
কচটাকচটি ୨ । ଉତ୍ତମରୂପେ ଦଳିବା; ଘଣ୍ଟାଚକଟା; ଗୋଳଘାଣ୍ଟ—
गुँथागुँथि 2. Thorough agitation; disturbance.

ଚକଟାମନ୍ଥା—ଦେ. ବି—ଚକଟାଚକଟି (ଦେଖ)
Chakaṭāmanthā Chakaṭāchakaṭi (See)

ଚକଟିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚଟଧାତୁ=ଭେଦନ)—
Chakaṭibā ୧ । କରତଳଦ୍ୱାରା ମଳିବା ବା ଦଳିବା—
চটকান 1. To mix with the hands.
गुँथना, सानना

ବାକି ଯେତେକ ଅନ୍ନ ବଳିଲା ଚକଟି
ଦେହରେ ବୋଳି ହେଲେ ଦୁର୍ବାସାଋଷିଙ୍କ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।

୨ । ଗୋଡ଼ରେ ଦଳିବା; ଖୁନ୍ଦିବା—
2. To tread with the feet.

ବଣିକାରୁମାନେ ତ ଶୋଇଥିଲେ ବାଟେ
ଚକଟି ଗଲେ ପାଦ ପକାଇ ଯେ ଅଣ୍ଟେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ।

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବିଧ୍ୱସ୍ତ କରିବା—
3. (figurative) To destroy; to ruin.

ତମସ୍ୱିନୀଙ୍କ ବିମୁଖ ପାଦରେ
ଚକଟି ପକାଇଲା ଅନାଦରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତା ।

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଆନ୍ଦୋଳିତ କରିବା; ବ୍ୟାକୁଳିତ କରିବା—
4. (figurative) To agitate; to disturb.
ଚକଟି ଦେଲୁ ମୋ ହୃଦାଶୟ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଂଶୋଦ୍ଧ ଚମ୍ପୂ ।

୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଗୋଳମାଳ ସୃଷ୍ଟି କରିବା—
5. (figurative) To create confusion.

ଚକଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚକ୍ର)—୧ । ବିସ୍ତୃତ ଭୂଖଣ୍ଡ—
Chakarḍā 1. A wide expanse of land.
চক্ ୨ । ଅଞ୍ଚଳ—2. A tract of the country; locality.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଉଅ	ଖ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ଡ଼

ଥଡ଼ା; ଚକ ୩ । ଖାନାବାଡ଼ି; ବାସ୍ତୁ, ଦେବାଳୟଆଦିର ସୀମା—3. The boundary and premises of a temple (exclosed within a compound); homestead.

୪ । ଚକଲା (ଦେଖ)—4. Chakalā (See)

୫ । ରଥଚକ୍ରମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଅଧିକୃତ ସ୍ଥାନ—5. The space occupied by the wheels of a car.

୬ । ଚକ୍ରାକୃତ ସ୍ଥାନ—6. A circular place.

୭ । ଚକ୍ରାକୃତ ବଡ଼ ଖଣ୍ଡ—7. A big circular bit.

ଚକଡ଼ା ଦାନ—ଦେ. ବି.—ବିସ୍ତୃତ ଭୂଖଣ୍ଡ ବା ଚକଲା ଦାନ—
Chakardā dāna Gift of a larg tract of land.

[ଦ୍ର—ଉତ୍କଳୀୟ ରାଜାମାନେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ଭରଣପୋଷଣ ନିମନ୍ତେ ସେମାନଙ୍କୁ ଚକଡ଼ା ଦାନ କରୁଥିଲେ ।
ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।]

ଚକଡ଼ାଭେଜି—ଦେ. ବି.—(ବୈଦ୍ୟକ)—କଣ୍ଟକାରି (ଦେଖ)
Chakardābheji Kantakāri (See)

ଚକତି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚକ୍ରବତ୍ ବା ଚକ୍ର+ପତ୍ର)—ଧାତୁ, ଚମଡ଼ା, ମୋଟା କାଗଜ ବା କନାର ଗୋଲ ପତଳା ଛୋଟ ଖଣ୍ଡ; ଟିକିଲି; ଢାଲ—A small circular bit of thin metal, leather, tough paper or cloth.
Chakati
চাকতি
चकति

ଚକନି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଚୌପଦା; ପତ୍ରର ଠୋଲା—
Chakani Leaves made or sewn into a pot

ଚକବନ୍ଦୀ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଚକ୍ର+ବନ୍ଧ ଧାତୁ)—୧ । ଗ୍ରାମର ସୀମା-ନିରୂପଣ—1. Ascertaining the boundary of a village.
Chakabandi
চকবন্দি
चकबन्दी

୨ । ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ଭୂମିର ଭାଗକରଣ—2. Allotment of land by lots.

୩ । ଭୂସମ୍ପତ୍ତି (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—3. An estate.

୪ । ରାଜସ୍ୱ ବା ପୁଲିସ ଅଧିକାରର ସୀମା (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—4. The limit of a Revenue or Police jurisdiction.

ଚକଭୁଅ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ଚକ୍ରବ୍ୟୂହ)—ଚକ୍ରବ୍ୟୂହ (ଦେଖ)
Chakabhua Chakrabyūha (See).
चकाबु

ଚକମକ—ବୈଦେ. ବି (ତୁର୍କୀ ଚକ୍‌ମକ୍; ତୁଲ. ସଂ. ଶୁକଚକ୍ୟ)—ଚକ୍‌ଚକ୍ (ଦେଖ)
Chakamaka Chakchak (See).

ଚକମକି—ଦେ. ବି (ତୁର୍କୀ. ଚକ୍‌ମକ=ହଠାତ୍ ଆଲୁଅ ମାରିବା, ଯଥା—ବିଦ୍ୟୁତ୍)—୧ । ନିଆଁ ଝାଡ଼ିବାର ପଥର (ଖଣ୍ଡେ ଚାଲିଗରଡ଼ା ଓ ଖଣ୍ଡେ ଲୁହା)—1. Flint and steel for striking out fire.
Chakamaki
চকমকী
चकमक

୨ । ଯେଉଁ ଟାଣୁଆ ପଥରରେ ଅନ୍ୟ ପଥର ବା ଲୁହା ଆଘାତ କଲେ ନିଆଁ ବାହାରେ—2 Flint.

୩ । ଝଟକ; ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ର ଝଟକ—3. The striking out of lightning; sudden glow of lightning.

ଦେ. ବିଣ—ଚକମକି ଲଗାଯାଇଥିବା (ବନ୍ଧୁକ)—(gun) Having a flint

ଚକମକିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଶୁକଚକ୍ୟ)—ଚକ୍‌ଚକ୍ (ଦେଖ)
Chakamakiā Chakchak (See).

ଚକମକି ଝାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚକମକି ପଥରରେ ଲୁହା ମାରି ଅଗ୍ନି ବାହାର କରିବା—To strike out fire from flint stone.
Chakamaki jhārdibā
চকমকীঝাড়া
चकमकमारना
(ଚକମକି ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚକମକି ଥଳି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ମୁଣିରେ ଚକମକି ପଥର ଓ ସୋଲ ଥାଏ—A pouch containing materials for striking out a fire (e. g flint, iron and a combustible cork).
Chakamaki thali
(ଚକମକି ମୁଣି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚକମକି ପଥର—ଦେ. ବି (ତୁ. ଚକ୍‌ମକ୍+ସଂ. ପ୍ରସ୍ତର)—ଏକପ୍ରକାର ଅକର୍ମଶୀଳା ପଥର, ଲୁହାରେ ଆଘାତ କଲେ ଯହିଁରୁ ଅଗ୍ନିସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗ ବାହାରେ—Flint-stone.
Chakamaki pathara
চকমকি পাথর
चकमक

ଚକମକି ବନ୍ଧୁକ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ବନ୍ଧୁକରେ ଚକମକିରୁ ଝଡ଼ିବା ନିଆଁ ଲାଗି ବନ୍ଧୁକ ଫାଏର୍ ହୁଏ—Flint-lock.
Chakamaki bandhuka
চকমকি বন্দুক
चकमाकि बंधुक

ଚକମାଚୁର—ଦେ. ବିଣ—ଚୂର୍ଣ୍ଣବିଚୂର୍ଣ୍ଣ; ଚୁନାଚୁନା; ଚୁରମାର—
Chakamāchur Shattered to pieces.
চুরমার
चकनाचूर

ଚକର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଚକ୍ର; ତୁଲ. ହି. ଚକ୍କର୍)—ଚକ୍ର—Wheel.
Chakar

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଚକ୍ରାକୃତ ବିଶିଷ୍ଟ—Round; circular.

ଚକର୍ ପବନ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଚକ୍ର ଓ ପବନ)—ଘୂର୍ଣ୍ଣିବାୟୁ—Whirlwind.
Chakar pabana

ଚକରି—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଚକ୍ର)—୧ । ଚକ୍ରାନ୍ତ—1. Collusion; evil plot.
Chakara
চক্কর

୨ । ଚକ୍ରଧରଙ୍କ ଡାକନାମ—2. Name for calling Chakradhara.
चक्कर

ଚକର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଚକ୍କର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chakāra (etc) Chakkara etc (See)

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଗ୍ନା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ

ଚକର ଛେଉଣ୍ଡା—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ. (ଗାଳି) (ସଂ ଚକ୍ର ଓ ଛେଦନ)—
Chakara chheuṇḍā ବାସସ୍ଥାନ; ବାଉଳୁଆ; ଛତର; ଦୁଷ୍ଟ;
(ଚକରଛେଉଣ୍ଡୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବଗୁଲିଆ—Wicked; one who has
(ଚକରଛେଣ୍ଡୋ—ଅନ୍ୟରୂପ) got no house of his own.

୨ । ଯେଉଁ ପିଲା ଗର୍ଭରେ ଥିଲାବେଳେ ପିତା ବା ମାତା ମରି ଯାଇ ଥାଆନ୍ତି ।—2. Posthumous (child).

[ଦ୍ର—ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମା ଉତ୍ତରାଙ୍କ ଗର୍ଭକୁ ଶର ନିକ୍ଷେପ କଲାବେଳେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଚକ୍ର ଉଦ୍ଧାଡ଼ି କରି ପରୀକ୍ଷିତଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିଥିଲେ ।]

ଚକରାନ୍ତ—ଗ୍ରା. ଓ ପଦ୍ୟ ବି. (ସଂ. ଚକ୍ରାନ୍ତ)—ଚକ୍ରାନ୍ତ (ଦେଖ)—
Chakarānta Chakrānta (See)

ଚକରେ ଗଢ଼ାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚକରେ ଗଢ଼ିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Chakare gaṛhāibā Causative of Chakaregaṛhibā.

ଚକରେ ଗଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—(କୁମ୍ଭାର ଚକଦ୍ୱାରା ହାଣ୍ଡି ଆଦି ଗଢ଼ିବା
Chakaregaṛhibā ଅର୍ଥରୁ)—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନ ଥିବା ପଦାର୍ଥକୁ
ଚାକମେ ଗଢ଼ା ଉତ୍ପାଦନ କରିବା—
चाकमेगढ़ना (figurative) To bring a thing into existence.

> ଚକରେ ବର ଗଢିବ ନାଁ, ସରଗରୁ ତୋଳ ଆଣିବ—
> କୁନ୍ତଳାକୁମାରୀ. କଥରୁଣୀ.

ଚକଲା—ଦେ. ବି—ମରହଟ୍ଟା ରାଜତ୍ୱରେ ଶାସନଶୃଙ୍ଖଳା ପାଇଁ କରାଯାଇ-
Chakalā ଥିବା ଭୂଖଣ୍ଡ ବିଭାଗ ।
চকলা
चकला

ଚକଲେଟ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଚୋକୋଲେଟ୍)—
Chakaleṭ କୋକାଓ ନାମକ କୃଷିଜାତ ଗୁଳ୍ମର ଫଳକୁ ଭାଜି, ଚୂର
চকলেট ଓ ଜଳରେ ମିଶାଇ ତିଆରି କରାଯାଇଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର
चकलेट ଶିଶୁପ୍ରିୟ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ—Chocolate.

[ଦ୍ର—ଏ ଜିନାର ବର୍ଣ୍ଣ ରକ୍ତାଭ ପାଣ୍ଡୁର ବା ପିଙ୍ଗଳ ବର୍ଣ୍ଣ ଥିବାରୁ ଚକଲେଟ୍ ବର୍ଣ୍ଣ (Chocolate colour) କହିଲେ ରକ୍ତାଭ ପାଣ୍ଡୁର ବର୍ଣ୍ଣ ବୁଝାଯାଏ ।]

ଚକଶ୍—ଦେ. ବିଣ—ଚଉକଶ (ଦେଖ)
Chakaś Chaukaśa (See)

ଚକା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚକ୍ର)—୧ । ଚକଡ଼ା; ଗୋଲାକାର ପଦାର୍ଥର
Chakā ଅଧିକୃତ ସ୍ଥାନ—1. Place occupied by a round thing; the base of a round thing.

୨ । ଦୁଇ ଜାନୁକୁ ପରସ୍ପର ମଣ୍ଡଳାକାରରେ ଛନ୍ଦି ଭୂମିରେ ବସିବା ଆସନ; ପଦ୍ମାସନ—2. Squatting cross legged; sitting on the ground by entwining the two thighs and knees and legs, with hips touching the ground.

> ଚକାଆସନରେ ବସିଣ ଶୁକ ଋଷି
> ନେତ୍ର ଦୁଇ ଭାଲ ପ୍ରାନ୍ତରେ ଦେଇ ଖୋଷି । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

୩ । ବସିବା ନିମନ୍ତେ ଚକ୍ରାକାର ପୀଢ଼ି—
3. A circular slab of stone used as a seat.

୪ । ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଆଦି ସ୍ନାନ-ମଣ୍ଡପରେ ଯେଉଁ ଗୋଲ ପଥରରେ ବସି ସ୍ନାନ କରନ୍ତି—4. Round slabs of stone on which the deities Jagannath, Balabhadra and Subhadra are seated and bathed during Snāna Jātrā.

୫ । ଗୋଲାକାର ପଥର ଯାହା ଉପରେ ମଲ୍ଲମାନେ ହାତ ଭରା ଦେଇ ଦଣ୍ଡ ପକାନ୍ତି—5. A slab of stone on which athletes make physical exercises.

> ଏକ ସ୍ୱନ ଚକାରେ ହସ୍ତ ନ୍ୟସ୍ତ
> କଲେ ଅରକ ହୋଇ ଚମକନ୍ତ । ଉପ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

୬ । ଚକୁଆ (ଦେଖ)
6. Chakuā (See)

୭ । ଚେକା; କୋଡ଼ି ବା ଫାଉଣ୍ଡାରେ ହାଣି ଉଠାଇବା ଘାସଲଗା ମାଟିର ଖଣ୍ଡ—7. Sod; turf.

ଦେ. ବିଣ—ବର୍ତ୍ତୁଳ; ଗୋଲ—Circular; round.

ଗ୍ରା. ବି—ଚେକା; ଘାସ ସହିତ ମାଟିର ଗୋଲାକାର ଢେଲା—
A circular cake of turf; sod.

ଚକାଆଖି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚକ୍ର + ଅକ୍ଷି; ଚକ୍ଷୁ ଗୋଲ ଥିବାରୁ)—
Chakāākhi (ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ପ୍ରତିମାର ଚକ୍ଷୁ ଗୋଲ ଥିବାରୁ) ପୁରୀରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଗୋଲ ଚକ୍ଷୁଯୁକ୍ତ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ପ୍ରତିମା—The idol of Jagannath at Puri (having round eyes and a peculiar face).

୨ । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଗୋଲାକାର ଚକ୍ଷୁ—2. The round eyes of the idol Jagannatha at Puri.

> ଭୁଆଁଇ ଥରେ ଚକା ଆଖି ହେ କୃପାନିଧି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ—କବିତା ।

ଦେ. ବିଣ—ଗୋଲ ଚକ୍ଷୁବିଶିଷ୍ଟ—Round-eyed.

ଚକାଚକା—ଦେ. ବିଣ. (ବହୁବଚନ)—୧ । ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ ଗୋଲାକାର
Chakāchakā (ବସ୍ତୁ)—1 Numerous and circular (things).

୨ । ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଚକାକାର ଚିହ୍ନବିଶିଷ୍ଟ—
2. Consisting of many circular marks.

ଚକାଚକା ଭଉଁରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚକ୍ର ଓ ଭ୍ରମ)—
Chakāchakā bhauṅri ୧ । ଚକ୍ରାକାରରେ ଘୂରିବା—
चाकभाउँरि; चाकाभउँरि 1. Whirling round; making circles.
ଚକାଚକାମଣ୍ଡୁର, ଚକାଚକାମାଉଳ } ଅନ୍ୟରୂପ

୨ । ପିଲାମାନଙ୍କର ଚକ୍ରାକାରରେ ବୁଲିବା ଏକପ୍ରକାର ଖେଳ—2. A play of children whirling round or making circuits.

> ଚକାଚକା ଭଉଁରି, ମାମୁଁଘର ତଉଁରି । ଶିଶୁଗୀତ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଘ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଣ୍ଣ
୨	ଈ	ଊ	ଋୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଜ୍ଞ	ନ୍ତ

ଚକାଚକି—ଦେ. ବି—ଚକୁଆଚକି (ଦେଖ)
Chakāchaki Chakuāchaki (See)

ଚକାଛୁଆଣି—ଦେ. ବି. (ଚକ୍ର + ଛାଦନ)—ଚେକା ଛାଉଣି; ମାଟିବନ୍ଧଆଦି Chakāchhāāṇi ପାଣିରେ ଧୋଇ ନ ଯିବ ଏଥିପାଇଁ ତହିଁ ଉପରେ ଘାସ ଆଦିର ଚେକା ବସାଇବା—
ଚକାଛାଉଣି, ଚକାଛୁଆଣି, ଚକାଛୁଆଣି } ଅନ୍ୟରୂପ
Laying of turf on earth; turfing.

ଚକାଡୋଳା—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ.—ଚକାଆଖି (ଦେଖ)
Chakādoḷā Chakāākhi (See)
କଳା ଆଖି ଚକାଡୋଳା ସୁରଙ୍ଗ ଅଧର,
ଯେଣୁ ଅବଲୋକନ କରନ୍ତୁ ନରନ୍ତର । ଗ୍ରାମୀ କଳଚଉଚ ।

ଚକାଦାଗ—ଦେ. ବି.—ଦେହରେ ଫଳବା ଗୋଲ ଚିହ୍ନ—
Chakādāga Circular marks appearing on the body.
চাকাদাগ
चकत्ता

ଚକାନୟନ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ.—ଚକାଆଖି (ଦେଖ)
Chakānayana Chakāākhi (See)
ଚକାନୟନଙ୍କୁ ଚକାରେ ମାନସ । ଭଜନ ।

ଚକାପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଜାନୁ ଛନ୍ଦି ବସିବା—
Chakā pakāibā 1. To squat; to sit with the legs as in a knot with hips touching the ground.
আসন পীড়ি করা, চাপ্‌ঠিলি খাওয়া
पलथीमारना
ଚକାପାଡ଼ିବା, ଚକାପାରିବା, ଚକାମାରିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ପଦ୍ମାସନରେ ବସିବା—
2. To sit cross-legged.

ଚକାପିଣ୍ଡା—ଦେ. ବି.—୧ । ଜାନୁ ଛନ୍ଦି ଉପବେଶନ—1. A posture of sitting on with hips on the ground.
Chakāpirḍhā
୨ । ବର୍ତ୍ତୁଳ ପୀଠ ବା ଆସନ—
2. A circular seat.

ଚକାପିଣ୍ଡା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚକା ପକାଇବା (ଦେଖ)
Chakāpirḍhā māribā Chakā pakāibā (See)

ଚକାଭଉଁରି—ଦେ. ବି.—ଚକା ଚକା ଭଉଁରି (ଦେଖ)
Chakābhauṅri Chakā chakā bhauṅri (See)
(ଚକାମନ୍ଥର— ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚକାମାଉଲି—ଦେ. ବି.—୧ । ଚକା ଚକା ଭଉଁରି (ଦେଖ)
Chakāmāuli Chakā chakā bhauṅri (See)
୨ । ଚକାମାଣ୍ଡୁ (ଦେଖ)
2. Chakāmāṇḍu (See)

ଚକାମାଉଲି ପକାଇବା— ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଚକାଭଉଁରି କରିବା (ଦେଖ)
Chakāmāuli pakāibā
1. Chakābhauṅri karibā (See)
୨ । ଚକାମାଣ୍ଡୁ ପକାଇବା (ଦେଖ)
2 Chakāmāṇḍu pakāibā (See)

ଚକାମାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଚକାପକାଇବା (ଦେଖ)
Chakā mārḍibā Chakāpakāibā (See)
ମୋ ବୋଲେ ଚକାମାଡି ବସ ଧ୍ୟାନ କର ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଚକାମାଣ୍ଡୁ—ଦେ ବି. (ସଂ. ଚକ୍ର ଓ ମଣ୍ଡଳ)—ଜାନୁ ଛନ୍ଦି ଭୂମିରେ ଉପବେଶନ; ପଦ୍ମାସନ—Squatting; sitting cross-legged (with hips on the ground.)
Chakāmāṇḍu
(ଚକାମାଲି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚକାମାଣ୍ଡୁ ପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଭୂମିରେ ଜାନୁ ଛନ୍ଦି ପଦ୍ମାସନରେ ବସିବା—To sit cross-legged with hips to the ground.
Chakāmāṇḍu pakāibā

ଚକାମୁଆଁ— ଦେ. ବି —ଚକ୍ରାକାରର ମୁଆଁ ଧନୁମୁଆଁ—
Chakāmuāṅ A round cake of fried paddy seasoned with sugar.
(ଚକାମୁହିଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଚକାମୁଆଁ ଶହେ ଦେବୀମାନଙ୍କୁ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ କବିତା ।

ଚକାମୁଟ୍‌ଲି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର)—ବି.—ଚକାମାଡ଼ି ବସିବା—
Chakāmuṭlā Squatting.

ଚକାସ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଦୀପ୍ତି ପାଇବା —
Chakās (root) 1. To glitter; to shine.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଖୁସି ହେବା—
2. To be happy.
୩ । ଦୀପ୍ତି କରିବା; ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରିବା—
3. To brighten; to illuminate.

ଚକାସନ —ଦେ. ବି—ପଦ୍ମାସନ—
Chakāsana Posture of sitting cross-legged.
ଦେ. ବିଣ—ଭୂମିରେ ଜାନୁ ଛନ୍ଦି ଚକାସନରେ ବସିବା, ଚେକାମାଉଲି ପକାଇ ବସିଥିବା—Sitting cross-legged.
ଯମଙ୍କର ସଭରେ ଚକାସନ ହୋଇ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

ଚକାସିତ—ସଂ. ବିଣ (ଚକାସ୍ ଧାତୁ + ତ)—
Chakāsita ୧ । (+ କର୍ତ୍ତୃ. ତ) ଦୀପ୍ତ; ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—
1. Glittering; bright; splendid; shining.
୨ । ଅଳଙ୍କୃତ; ଶୋଭିତ —2. Adorned.
୩ । (+ କର୍ମ + ଅ) ଆଲୋକିତ; ପ୍ରକାଶିତ—
3- Lighted; illuminated.
୪ । ସୁନ୍ଦର—4. Beautiful.

ଚକି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚକ୍ର)—୧ । କାଗଜର ଗୁଡ଼ି—
Chaki 1: Paper kite,
চাকী ୨ । ଚକତି; କ୍ଷୁଦ୍ର ବର୍ତ୍ତୁଳାକାରଖଣ୍ଡ—
चकती; चक्की; चकत्ता 2. Circular pieces or bits.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଁଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

୩ । ଚୂନ ପେଷିବା ପାଇଁ ଚକାକାର ପଥର—
3. A circular stone used to pound and mix lime.

जान्त; जन्ता ୪ । ଯନ୍ତା; ପେଷଣ ଯନ୍ତ୍ର—
4. Mill stone; grinding stone.

[ଦ୍ର—ଦୁଇଟି ପଥରର ଚକ ଉପର ତଳ ହୋଇ ରଖାଯାଏ, ତଳ ଚକଟି ସ୍ଥିର ଥାଏ ତହିଁ ଉପରେ ଉପର ଚକକୁ ଘୁରାଇ ଦୁଇ ଚକ ମଧ୍ୟରେ ଶସ୍ୟାଦି ରଗଡ଼ାଯାଏ ବା ଚୂନା କରାଯାଏ । ଚକି ଦୁଇଟି କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ୧—ଗୋଟା ମୁଗ ଆଦିକୁ ଫାଳ ଫାଳ କରି ରଗଡ଼ିବା; ୨—ଚାଉଳ ଆଦିକୁ ଚୂନା କରିବା । ଚକି ଦୁଇପଟ; ଉପର ଚକ ପଟର ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ଗୋଟିଏ କଣା ହୋଇଥାଏ । ସେହି କଣାରେ ଗୋଟିଏ କାଠି (ଚକିକାଠି) ପୁରାଇ ସେ କାଠିକୁ ଘୂରାଇଲେ ଚକ ଚଳେ । ତଳପଟ କେନ୍ଦ୍ରରେ ଗୋଟିଏ କଣା ହୋଇ ଖୁଣ୍ଟିଟିଏ (ମାଣିଖୁଣ୍ଟି) ପୋତା ହୋଇଥାଏ । ଉପର ପଟର କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥ ଛିଦ୍ର ସେହି ମାଣିଖୁଣ୍ଟିରେ ଗଳାଯିବାରୁ ଘୂରାଇଲା ବେଳେ ଚକ ଖସି ଯାଏ ନାହିଁ । କେତେକସ୍ଥଳରେ ଉପର ଚକରେ ଥିବା ବଡ଼ କଣାରେ ଖଣ୍ଡିଏ ରନ୍ଧ୍ରଯୁକ୍ତ କାଠ ଚକ୍ତି ବା ପିହାଣିଆ ଥାଏ ।]

୫ । (ସଂ. ଚକ୍ରିକା) ଗୋଡ଼ ଆଣ୍ଠୁଗଣ୍ଠିରେ ଥିବା ଗୋଲାକାର ହାଡ଼ଖଣ୍ଡ; ଆଣ୍ଠୁର ଚକି—
5. The knee-bone.

୬ । ହାତର ଲେଉଡ଼; କରତଳର ମଧ୍ୟଭାଗ, କରତଳର ଖାଲୁଆ ଜାଗା—6. Palm; middle of the palm; the depressed centre of the palm; hollow of the hand.

ଚକିଆଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଚକ)—ଚେକିଆଇବା (ଦେଖ)
Chakiāibā Chekiāibā (See).

ଗଗାଇ ଉଲଗ ସୁଖ ପାଦପେ
ଚକିଆଇ ମୁହଁ ଚାହିଲେ କୋପେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତା ।

ଚକିଏ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ହାତ ଲେଉଡ଼ର ଚକ ମଧ୍ୟରେ ଯେତିକି
Chakie (ମୁଷ୍ଟି) ସମ୍ଭାଏ—As much as can be contained in the hollow of the palm.

ଚକିକାଠି—ଦେ. ବି—ଚକିର ଉପର ପଟର ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଥିବା ଛିଦ୍ରରେ
Chakikāṭhi ଯେଉଁ ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବର କାଠିକୁ ପୂରାଇ ବୁଲାଇବାକୁ ହୁଏ—The wooden rod which is thrust inside the lateral hole of the upper mill stone and which is held by the hands while the mill is set in motion.

ଚକିଗୁଡ଼—ଦେ. ବି—ଅଖାରେ ଗୋଲାକାର ପୋଟଳା ପରି ବନ୍ଧା ହୋଇ
Chakigurḍa ଥିବା ଗୁଡ଼—Molasses made into round blocks and rolled in gunny-bags.

[ଦ୍ର—ଗୟା ଓ ଜାସିଲ ଗଞ୍ଜରେ ଏହିପରି ଗୁଡ଼ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ।]

ଚକିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚକ୍ ଧାତୁ=ଭୀତ ହେବା; ବ୍ୟାଘାତ କରିବା
Chakita +କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ଭୀତ; ଭୟବ୍ୟାକୁଳ—
(ଚକିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Frightened; afraid.

ଚମକ ଚକିତ ଉଦାସୀ
ହାସ୍ୟ ରୋଦନ ମିଶାମିଶି । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୨ । ଭୟତ୍ରସ୍ତ; ଭୟ କମ୍ପିତ—2. Trembling through fear; struck with fear.

୩ । ଚମକି ପଡ଼ିଥିବା—3. Startled; alarmed

୪ । ତୃପ୍ତ—4. Satisfied.

୫ । ଥରୁଥିବା—5. Trembling.

୬ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ—6. Wondering.

ସଂ. ବି. (+ଭାବ. ତ)— ଭୟ—Fear; fright.

ଚକୁ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଚକୁ; ତୁର୍କୀ. ଚାକୁ)—
Chaku ଖିଲକାତି; ଛୋଟ ଛୁରି—A small knife.
চাখু, চাকু
चक्कु, चाक़ु

ଚକୁଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚକ୍ରାହ୍ୱ; ପ୍ରାକୃତ. ଚକ୍କାଓ)—
Chakuā ଚକ୍ରବାକ ପକ୍ଷୀ; ରଥାଙ୍ଗ ପକ୍ଷୀ—
(ଚକୋଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) The ruddy sheldrake (male); the Brahmine duck (male).
চকা
चकवा
(ଚକୋଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚକୁଆଚକୀ—ଦେ. ବି. (ଚକ୍ରବାକ+ଚକ୍ରବାକୀ)—
Chakuāchaki ରଥାଙ୍ଗ ମିଥୁନ; ଚକ୍ରବାକ ଦମ୍ପତି—
চকাচকী The Brahmini duck (male and fe-
चकवाचकई male); the ruddy sheldrake (male and female).
ଚକୁଆଚକେଇ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଚକୁଆଚକୋଇ }

ଚକୁଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଶଷ୍କୁଲୀ)—
Chakuḻi ଚାଉଳ ଓ ବିରି ବଟାରେ ତିଆରି ପତଳା ପିଷ୍ଟକ-
চকলি, চুকলী ବିଶେଷ—Thin roll of cakes prepared
चपाटी, चपाती from rice and phasolus paste.

ଚକୁଳି ଖାଇବ ନା ବିନ୍ଧ ଗଣିବ—ପ୍ରବଚନ ।

[ଦ୍ର—ବଟା ଅଣ ବା ପିଠଉକୁ ପାଣିଆ କରି ନିଆଁ ଉପରେ କଡେଇ ବା ପଲମ ବସାଇ ସେ ପଲମରେ ଘିଅ ବା ତେଲ ବୋଳି ପିଠଉ ଢଳାଯାଏ ଓ ପଲମକୁ ଧରି ଘୁରାଇଲେ ପିଠଉଟିକ ପତଳା ଓ ଚଉଡ଼ା ହୋଇଯାଏ । ଯେଉଁ ଚକୁଳିର ମଝିରେ ଯୁଭ ଦେଇ ତାକୁ ଗୁଡ଼ାଇ ଭାଙ୍ଗି ଦେବାକୁ ହୁଏ ତାକୁ ପୋଟଳ ଚକୁଳି ବୋଲାଯାଏ । ବଡ଼ାଏ ଦୁଧକୁ ପିଠଉରେ ବୁଡ଼ାଇ କଡେଇରେ ଛାଣି

୧	ଇ	ଉ	ରୃ,ରୂ	ଌ	ଏ '	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ପ	ଡ଼ଃ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

ଯେଉଁ ପିଠା କରାଯାଏ ତାକୁ ଛୁଞ୍ଚ ପତର ବୋଲାଯାଏ । ପତଳା ଚକୁଳି ଲେଉଟା ଯାଏ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ପିଠଉକୁ ମୋଟ କରି କରେଇରେ ଦେଲେ ତାହାଁର ଉପର ପାଖ ସିଝିବାପାଇଁ ଚକୁଳିକୁ ଲେଉଟାଇବାକୁ ହୁଏ । ତାକୁ ଲେଉଟ ଚକୁଳି ବୋଲାଯାଏ । ଘରୁ ପୁଅ ଆଦି ବିଦେଶକୁ ଯିବା ସମୟରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ତାକୁ ଲେଉଟ ଚକୁଳି ଖୁଆନ୍ତି, ଏହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସେ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଦେଶରୁ ଘରକୁ ଶୀଘ୍ର ଲେଉଟି ଆସିବ ।]

ଚକୁଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଚକୁଳି ପିଠା—Thin roll of
Chakuli cakes prepared from rice paste.

ଚକୁଳିଆ ପଣ୍ଡା— ଦେ. ବି—ଏକ ଜାତୀୟ ନୀଚ ଶ୍ରେଣୀର ଭିକ୍ଷୁକ ବ୍ରାହ୍ମଣ--
Chakuliāpaṇḍā A class of low Brahmans, living by begging.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ କାଶ୍ୟପ ଗୋତ୍ରୀ । କଥିତ ଅଛି ଏମାନେ ପର୍ଶୁରାମଙ୍କ ବଂଶଧର ଏବଂ ରାମଙ୍କ ଅଭିଶାପରୁ ଭିକ୍ଷା ମାଗନ୍ତି । ମତାନ୍ତରେ-- ଭୀମ ବିରାଟ ଭବନରେ ଛଦ୍ମବେଶରେ ଅଜ୍ଞାତବାସ କରିବା ସମୟରେ ବିରାଟ ରାଜାଙ୍କର ପାଚକ ରୂପରେ ବଲ୍ଲଭ ପଣ୍ଡା ନାମ ଧରିଥିଲେ । ସେହି ସମୟରେ ସେ ଦେଶ ବୁଲି 'ଚକ୍ର ଭିକ୍ଷା' କରୁଥିଲେ । ଭିକ୍ଷାନ୍ନ ସଂଗ୍ରହାର୍ଥ ସେ ଗ୍ରାମରେ କାହାର ଦ୍ୱାରସ୍ଥ ନ ହୋଇ ଗ୍ରାମ ଦାଣ୍ଡରେ ତିନି ଥର ବୁଲିଯାଉଥିଲେ ଓ ଯେ ଯାହା ଦେଉଥିଲେ ନେଉଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଚକ୍ରଭିକ୍ଷା ସମୟରେ ଯେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ ଆଧୁନିକ ଚକୁଳିଆ ପଣ୍ଡାମାନେ ସେମାନଙ୍କ ବଂଶଧର ଅଟନ୍ତି ।

ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ଖୋର୍ଦ୍ଧା ସବଡିଭିଜନ ଦାଣ୍ଡିମାଳ ପ୍ରଗନାରେ ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନେ କାହା ଦ୍ୱାରକୁ ଭିକ୍ଷା କରିବାକୁ ନ ଯାଇ ଗ୍ରାମ ଦାଣ୍ଡରେ ବୁଲି ବୁଲି ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ "ଦେବ, ଦ୍ୟାଇବ, ଦେ ପଦ ବୋଲିବ, ପଢ଼ିଆ ଭୂମିରେ ଗୋଧନ ଚରାଇବ; ଦେଇଥିଲେ ପାଇ ବୁଣିଥିଲେ ଦାଇ ଇତ୍ୟାଦି ବାକ୍ୟ ଆବୃତ୍ତି କରନ୍ତି ଓ ଯେ ଯାହା ଦିଏ ତାହା ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ।]

ଚକେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—୧ । ଚକ ଥରେ ଦୂରିଯିବା ଦୂରତ୍ୱ—
Chake 1. Space travelled by a wheel in one circuit.

ଚକେ ଗଲେ ବାରହାତ । ତଗ ।

୨ । ଚକାଏ; ମନୁଷ୍ୟ ବସିଥିବା ଭୂମିପରିମିତ—
2. Measuring as much space as is occupied by a man sitting on the ground.

୩ । ଚଉକେ (ଦେଖ)
3. Chauke (See).

ସମସ୍ତଙ୍କ ଦେହଯାକ ଧୂଳି କାଦୁଅ ବୋଳା, ମୁଣ୍ଡରେ ଚକେ ଚକେ ଲୁହ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଚକେଇ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଚକ୍ରବାକୀ)—
Chakeī ଚକ୍ରାବାକ ସ୍ତ୍ରୀ ପକ୍ଷୀ—
चकी The Brahmini duck (female).
चकई
(ଚକୋଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚକୋଆ—ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଚକୁଆ (ଦେଖ)
Chakoā Chakuā (See)

ଚକୋୟା—ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଚକୁଆ (ଦେଖ)
Chakoyā Chakuā (See)

ଯେସନେ ଚକୋୟା ପକ୍ଷୀ—କାରୁଣ କରଇ ନିଶି
ତେ ନ ମୋ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କଞ୍ଜଯୋଦରେ । ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରିଧି ।

ଚକୋର—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଚକ୍ ଧାତୁ ତୃପ୍ତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଓର; ଯେ
Chakora ଚନ୍ଦ୍ର କିରଣ ପାନ କରି ତୃପ୍ତ ହୁଏ)—
(ଚକୋରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ପାରାବତ ଜାତୀୟ ପଶ୍ଚିମ ହିମାଳୟସ୍ଥ ନଖର ପକ୍ଷୀ-
ବିଶେଷ—The red-legged or Himalaya Patridge; Caccabis Chucar or Rubra; the greak Patridge (a gallinacious bird).

ଚକୋର ବଧୂ-ଛବି ହେଉ ଉଷତ
ହରିଙ୍କି ଧାନେ ଧରି ଯଥା ଉଦିତ । ରାଧାନାଥ. ତୁଳସୀସ୍ତବକ ।

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଲମ୍ବାରେ ପ୍ରାୟ ଏକ ହାତ ହୁଅନ୍ତି, ଗୋଡ଼ ନାଲି, ଚକ୍ଷୁ ସୁନ୍ଦର । ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ଅନେକ ଚକୋର ଏକ ସଙ୍ଗରେ ରାବ କରନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ ଏମାନେ ଚନ୍ଦ୍ର କିରଣ ପାନ କରି ବଞ୍ଚନ୍ତି ଓ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଦେଖି ତୃପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ।]

ଚକୋରକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଚକୋର+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—
Chakoraka ଚକୋର (ଦେଖ)
(ଚକୋରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Chakora (See)

ଚକୋରନୟନା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚକୋର+ନୟନ+ଆ)-
Chakoranayanā ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ଚକ୍ଷୁ ଚକୋର ଚକ୍ଷୁ ପରି ସୁନ୍ଦର—
Fair eyed (woman).

ଚକୋରନୟନୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଚକୋରନୟନା)—
Chakoranayanī ଚକୋରନୟନା (ଦେଖ)
Chakoranayanā (See)

ଚକ୍କ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରିବା—
Chakka (root) 1. To suffer.
୨ । ଦୁଃଖ ଦେବା—2. To suffer pain.

ଚକ୍କର—ଦେ. ବି—୧ । ମସ୍ତକ ଘୂର୍ଣ୍ଣନ—
Chakkara 1. Giddiness; dizziness.
चक्कर् ୨ । ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ—2. Walking round a thing;
चक्कर making circuit; circumambulation.
୩ । ଘୋଡ଼ାର ଚକ୍ରାକାର ଗତି—
3. Wheeling motion of the horse.

କାହୁଁ ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ଘେନି ଅଶ୍ୱବର
ଚକ୍କରେ ବୁଲାଇ କଥିଉ ଡିକରି । ରାଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପଠ ପୁସ୍ତକରେ ଦୃଷ୍ଟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୪ । ଘୋଡ଼ା ଦଉଡ଼ର ଚକ୍ରାକାର ଭୂଖଣ୍ଡ—
4. The circuit of a race-course.

ଚକ୍କର ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୁଣ୍ଡ ବୁଲାଇବା—
Chakorakhāibā 1. To feel dizziness in the head.
চক্করদেওয়া
चक्करखाना ୨ । ଚକ୍ର ପରି ଘୂରିବା—
(ଚକ୍କର ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. To revolve round.
୩ । ଘୋଡ଼ାକୁ ଚକ୍ରାକାର ଗତି କରାଇବା—3. To make a horse perform a wheeling motion.
୪ । ଚକ୍ରାକାର ବିସ୍ତୃତ ଭୂଖଣ୍ଡରେ ବୃତ୍ତାକାର ଆବର୍ତ୍ତନରେ ଘୋଡ଼ାକୁ ଦଉଡ଼ାଇ ଆଣି ସ୍ୱସ୍ଥାନରେ ପହଞ୍ଚାଇବା—
4. To make the horse run over a large circuit.

ଚକ୍କରପଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି—ଘୋଡ଼ଦଉଡ଼ ପାଇଁ ବିସ୍ତୃତ ମଇଦାନ—
Chakkarapardiā Race-ground; a field for horse race.

ଚକ୍କଳ—ସଂ. ବିଣ. (ଚକ୍କ୍ + ଅଲ)—ଚକା; ଗୋଲ—
Chakkala Circular; round.

ଚକ୍କୁ—ବୈଦେ. ବି—ଚକୁ (ଦେଖ)
Chakku Chaku (See)

ଚକ୍ତି—ଦେ. ବି—ଚକତି (ଦେଖ)
Chakti Chakati (See)

ଚକ୍ର—ସଂ ବି. (କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ ନିପାତନ)—୧ । ଚକ୍ରବାକପକ୍ଷୀ;
Chakra ଚକୁଆ—1. The shel drake (bird).
୨ । ରଥାଙ୍ଗ; ରଥର ଚକ—2. Wheel of a car.
୩ । ଚକ୍ରରଥ; ଚକ୍ରଯାନ—
3. Cycle; vehicle; a wheeled conveyance.
୪ । କାଳଚକ୍ର—4. Cycle of time.
୫ । ଘୋଡ଼ଦୌଡ଼ର ଚକ୍ରାକାର ପଥ—
5. Race circle; race course.
୬ । ଫେରି; ଘୂରିଆଡ଼େ ଘୂରି କରି ବୁଲିବା—6. Circuit
୭ । ଚକ୍ରାକାର ବେଷ୍ଟନୀ—
7. Ring or circular belt.
୮ । କୁମ୍ଭାରର ଚକ—8. Potter's wheel.
୯ । ବହୁବର୍ଷର ସମଷ୍ଟି ବା ସମାହାର—
9. A cycle of years.
୧୦ । ଜଳାବର୍ତ୍ତ—10. Eddy; whirlpool.
୧୧ । ବୃତ୍ତ—11. Circle.
୧୨ । ଗୋଲକ—12. Sphere.
୧୩ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଶସ୍ତ୍ର; ସୁଦର୍ଶନ ଚକ୍ର—
13. The discus; circular weapon of Bishṇu.
୧୪ । ବୃତ୍ତର ପରିଧି—14. Circumference.
୧୫ । ଚକ୍ରାକାର ଅସ୍ତ୍ର—15. A sharp circular weapon (disc) of offense.
୧୬ । ଗ୍ରାମସମୂହ; ଚକଲା—16. An aggregate of many villages; a village union for revenue administration purposes.
୧୭ । ଦଳ; ସମୂହ—17. Troop; multitude; collection; assemblage.
ବନ୍ଦୀ ବୋଇଲେ ଆହେ ଶୁଣ ଅଷ୍ଟବକ୍ର
ପାଠ ଶାଠରେ ମୁହିଁ ଜିଣି ଦ୍ୱିଜଚକ୍ର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୧୮ । ଗ୍ରହମଣ୍ଡଳ—18. Halo round a planet or disc.
୧୯ । ଚକ୍ରବ୍ୟୂହ; ଚକ୍ରାକାର ସୈନ୍ୟସମାବେଶ—
19. A circular battle-array.
୨୦ । ଦେଶାଂଶ; ପ୍ରଦେଶ; ଜିଲ୍ଲା—
20. Province; district.
୨୧ । ରାଜ୍ୟ—21 Kingdom; realm.
୨୨ । ଜମିଦାରୀ—22. Estate.
୨୩ । ରାଶିଚକ୍ର—23. Zodiac; astronomical circle.
୨୪ । ବଳୟ, ମୁଦି଼ଆ—
24. A ring used as an ornament.
୨୫ । ତେଲ ଘଣା—25. Oil mill.
୨୬ । କୂଟ; କପଟ; କୌଶଳ; ଛଳ—
26 Fraud; crooked contrivance; deception.
୨୭ । କୁମନ୍ତ୍ରଣା; କୂଟମନ୍ତ୍ରଣା; ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର—
27. A plot for mischief; conspiracy.
୨୮ । ଶାଳଗ୍ରାମଶିଳାରେ ଥିବା ଚକ୍ରାକାର ଚିହ୍ନ—The convolutions or spiral marks found in Sālagrāma or the sacred stone of the Hindus.
୨୯ । ପୁସ୍ତକ ବା ଗ୍ରନ୍ଥର ଭାଗ ବା ଅଧ୍ୟାୟ—
29. Section of a book.
୩୦ । ଶରୀରରେ ଥିବା ଚକ୍ରାକାର ଦାଗ—30. A circular spot on the body.
୩୧ । ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର ଚକ୍ରବତ୍ ଉଡ୍ଡୟନ—
31. Circular figts of birds.
୩୨ । ସାପର ଫଣା—32. Serpent's hood.
୩୩ । ଦେହରେ ରୋଗାଦି ଯୋଗୁ ଦେଖାଯିବା ; ଚକା ଦାଗ—
33. Circular marks on the body due to disease.
୩୪ । ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରବର୍ଣ୍ଣିତ ଶରୀରାଭ୍ୟନ୍ତରସ୍ଥ କାଳ୍ପନିକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଚକ୍ର—34. The six esoteric circles imagined to be inside the human body.

୧	ଇ	ଉ	ର୍‌,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନୃ

୩୫ । ସେନା; ସୈନ୍ୟଗଣ—35. A host; an army; troop of soldiers.

୩୬ । ଦେବାର୍ଚ୍ଚନରେ ଅଙ୍କିତ ଯନ୍ତ୍ର—36. A circle drawn for worshipping a deity.

୩୭ । ନଦୀର ବାଙ୍କ—37. The winding of a river.

୩୮ । ଭେଲ୍କି; ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ—38. Magic; jugglery.

୩୯ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଷଡ଼୍‌ଭୁଜାକାରର ନକ୍ଷତ୍ରପୁଞ୍ଜ; ବୃହତ୍‌କଟାହ ପୁଞ୍ଜ (ଦେଖ)
39. (astrology) A particular constellation in the form of a hexagon.

୪୦ । ସୁଧ—4. Interest.

୪୧ । ରାଜ୍ୟର କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ ଶାସନବିଭାଗ—
41. Administrative department of a state.

୪୨ । ହସ୍ତ ଓ ପାଦସ୍ଥ ଚକ୍ରାକାର ରେଖା—42. Circular lines in the palm of hand and heel.

चक्कर ଦେ. ବି — ୧ । ଚକ୍ରବନ୍ଧ (ଦେଖ)
1. Chakrabandha (See)

୨ । (ଚନ୍ଦନ ତିଳକାଦିର) ଚକ୍ରାକାର ଛାପା—2. A circular mark of sandal-paste on the body.

ବୈଷ୍ଣବ ସରସୀ ପ୍ରାୟ ଚକ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରେ ଯୋଗ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୩ । ଗୁଡ଼ି; ଘୁଡ଼ି—3. Kite.

ଚକ୍ର ପ୍ରାୟ ମୋତେ ଉଡ଼ାଇ ଗଗନେ,
ଛାଡ଼ି ଦେଇ କଲୁ ହେଲା ଗୋ । ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।

୪ । ନିଆଁ ଲଗାଇଲେ ଚକ୍ର ପରି ବୁଲିବା ବାଣ—
4. A kind of whirling fire-work

୫ । କୌଣସି ଜଟିଳ ବିଷୟ—
5. Any intricate matter.

ଚକ୍ର ଉହାଡ଼ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଚକ୍ରାସ୍ତ୍ରକୁ ଟେକି ଧରି ଚକ୍ର ତଳେ
Chakra uhārḍa karibā ମନୁଷ୍ୟକୁ ଶତ୍ରୁର ଅସ୍ତ୍ରରୁ ରକ୍ଷା
(ଚକ୍ର ଉହାଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) କରିବା—To protect a person from danger by extending the discus over him.

ଚକ୍ରକ—ସଂ. ବି.—(ଚକ୍ର+କ)—୧ । (ନ୍ୟାୟ) କୁତର୍କ; ହେତ୍ୱାଭାସ—
Chakraka 1. (Logic) Arguing in a circle.

୨ । ଏକପ୍ରକାର ସର୍ପ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. A kind of serpent.

ସଂ. ବିଣ.—ଚକ୍ରା—Circular; wheels haped.

ଚକ୍ରକାରକ—ସଂ. ବି—୧ । ଲୁହାକଣ୍ଟା—
Chakrakāraka 1. Iron nail

୨ । ସୁଗନ୍ଧବିଶେଷ—2. A kind of perfume.

୩ । ହାତର ନଖ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. Finger-nail of the hand.

ଚକ୍ରକେଳି—ଦେ. ବି—ଓଡ଼ିଆ ରାଗବିଶେଷ—
Chakrakeḻi A kind of Oria musical tune.
ରାଗ ତଳେ ନୋଟ (ଦେଖ)
See notes under Rāga

ଚକ୍ରଗଣ୍ଡୁ—ସଂ. ବି—ଗୋଲ ତକିଆ; ମାଣ୍ଡି; ମୁଣ୍ଡୁଳା—
Chakragaṇḍu A round pillow

ଚକ୍ରଗତି—ସଂ. ବି—୧ । ଚକ୍ରର ଗତି—
Chakragati 1. The motion of a wheel; rotation, revolution of a wheel.

୨ । ଚକ୍ରାକାରରେ ଗମନ—
2. Circular movement.

ଚକ୍ରଗୁଚ୍ଛ—ସଂ. ବି—ଅଶୋକ ଗଛ—
Chakraguchha The Aśoka tree

ଚକ୍ରଚର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଚକ୍ର+ଚର ଧାତୁ+ଅ)—
Chakrachara ଚକ୍ର ପରି ବୁଲୁଥିବା—
Whirling; moving in a circle.

ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ଐନ୍ଦ୍ରଜାଲିକ—
1. A juggler; a magician.

୨ । ତେଲି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Oilman

୩ । କୁମ୍ଭାର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Potter.

ଚକ୍ରଚାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଚକ୍ର+ଚର ଧାତୁ, ଇନ୍ ୧ମା. ୧ ବ)—
Chakrachārī ଚକ୍ରଚର (ଦେଖ)
(ଚକ୍ରଚାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Chakrachara (See).

ସଂ. ବି—ରଥ—Chariot; car.

ଚକ୍ରଚୂଡ଼ାମଣି—ସଂ. ବି. (ଚକ୍ରବତ୍ ଚୂଡ଼ାରେ ଥିବା ମଣି)—
Chakrachūrḍāmaṇi ମୁକୁଟର ଗୋଲାକାର ମଧ୍ୟ ମଣି—
A round jewel in a diadem.

ଚକ୍ରଛେଉଣ୍ଡ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଚକର ଛେଉଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Chakrachheuṇḍa Chakara chheuṇḍā (See)
(ଚକ୍ରଛେଉଣ୍ଡୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଚକ୍ରଛେଉଣ୍ଡା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚକ୍ରଜୀବକ—ସଂ. ବି. (ଚକ୍ର+ଜୀବ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ=ଯେ ଚକ୍ରଦ୍ୱାରା
Chakrajībaka ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରେ)—କୁମ୍ଭାର—Potter.
(ଚକ୍ରଜୀବୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚକ୍ରଣି—ଦେ. ବି—ଚକ୍ରଥିବା ରଥ—A car having its wheels.
Chakraṇi

ବମାନେ ଶୁଭ୍ର ଯୋଡ ଚକ୍ରଣିରେ ରାଜନ୍ତ୍ର ଅବଶ୍ୟକହିଁ ଯୋଡ଼ି ଯେ ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଚକ୍ରତୀର୍ଥ—ସଂ.ବି—(ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁରୁଷ; ଚକ୍ର=ସୁଦର୍ଶନ ଚକ୍ର, ତଦ୍ଦ୍ୱାରା କୃତ
Chakratīrtha ତୀର୍ଥ)—୧ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ସୁଦର୍ଶନ ଚକ୍ରଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ପ୍ରଭାସକ୍ଷେତ୍ରସ୍ଥ ତୀର୍ଥବିଶେଷ (ସ୍କନ୍ଦପୁରାଣୋକ୍ତ)—
3. A sacred place in Prabhāsa.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୂରତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

୨ । ବୃନ୍ଦାବନସ୍ଥ ତୀର୍ଥବିଶେଷ—
2. Name of a sacred place in Brindabana.

୩ । ପୁରୀର ସମୁଦ୍ରତୀରସ୍ଥ ତୀର୍ଥବିଶେଷ—
3. Name of a sacred place in Puri

ସେହିଠାରୁ ହେ ପୁଣ୍ୟଶ୍ଳୋକ ଲୋକେ ଏହିସ୍ଥଳୀ
ସିନ୍ଧୁତୀରେ ବୋଲନ୍ତି ଚକ୍ରତୀର୍ଥ ନାମେ—ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

୪ । ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ଋଷ୍ୟମୂକ ପର୍ବତ ନିକଟରେ ତୁଙ୍ଗଭଦ୍ରାନଦୀ ଘୂରିକରି ଯାଇଥିବା ତୀର୍ଥବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. Name of a sacred place in the Deccan.

[ଦ୍ର—ମହାଭାରତ ଆଦି ପୁରାଣରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଚକ୍ରତୀର୍ଥର ବର୍ଣ୍ଣନା ଅଛି । ଯଥା—କାଶୀ; କାମରୂପ, ନର୍ମଦା, ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ର, ସେତୁବନ୍ଧ ରାମେଶ୍ୱର—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଚକ୍ରତୁଣ୍ଡୀ—ସଂ. ବିଣ—(ବିଜ୍ଞାନପରିଭାଷା) ଯାହାର ମୁଖ ଚକ୍ର ପରି
Chakratuṇḍī ମଣ୍ଡଳାକାର—Cyclostomata; having circular faces.

ଚକ୍ରଦଂଷ୍ଟ୍ର—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଶୂକର—
Chakradaṁshtra Hog.

ଚକ୍ରଦଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—ଏକପ୍ରକାର କସରତ ବା ଦଣ୍ଡ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chakradaṇḍa A kind of physical exercise.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ସାଧକ ଦୁଇ ହାତକୁ ଭୂମିରେ ଲଗାଇ ଥରେ ଦଣ୍ଡ କରିବା ପରେ ଦୁଇ ଗୋଡ଼କୁ ଉଠାଇ ଏକ ହାତକୁ ଟେକି ଦେଇ ଦୁଇ ଗୋଡ଼କୁ କୁମ୍ଭାର ଚକ୍ର ପରି ଯଥାକ୍ରମେ ବାମ ଓ ଡାହାଣ ହାତ ତଳେ ବୁଲାଇ ଆଣନ୍ତି ।]

ଚକ୍ରଦତ୍ତ—ସଂ. ବି—ବୈଦ୍ୟକ ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—
Chakradatta Name of a sanskrit medical treatise.

ଚକ୍ରଦନ୍ତୀ—ସଂ. ବି—ଦନ୍ତୀ (ଦେଖ)
Chakradantī Dantī (See)

ଚକ୍ରଧର—ସଂ. ବିଣ. (ଚକ୍ର + ଧୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Chakradhara ୧ । ଚକ୍ରରୂପ ଅସ୍ତ୍ର ଧରିଥିବା —1. Holding a
(ଚକ୍ରଧାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) discus or wheel as a weapon.

୨ । ଯାହାର ଚକ୍ର ଥାଏ—2. Wheeled

ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishṇu.

୨ । ରାଜା—2. King.

୩ । ମଣ୍ଡଳାଧିପ—
3. The ruller or chief of a province.

୪ । ସର୍ପ—4. Serpent; snake.

୫ । କୁମ୍ଭାର— 5. Potter.

୬ । କୁହୁକିଆ; ଐନ୍ଦ୍ରଜାଲିକ—
6 A juggler; magician.

୭ । ଚକ୍ରାସ୍ତ୍ରଧାରଣକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
7. One who holds the discus (weapon).

୮ । ଗ୍ରାମପୁରୋହିତ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
8. The priest of a village.

୯ । ଗ୍ରାମ ବା ନଗରର ଅଧିପତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
9. The chief of a village or town.

୧୦ । ରାଗବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
10. Name of musical tune.

[ଦ୍ର—ଏହା ନଟ ରାଗପରି ଷାଡ଼ବଜାତିର ରାଗ । ଏହା ଷଡ଼୍‌ଜ ସ୍ୱରରୁ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ଓ ଏଥିରେ ପଞ୍ଚମସ୍ୱର ଲାଗେ ନାହିଁ । ଏହା ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ଗୀତ ହୁଏ ।]

ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—Name given to males.

ଚକ୍ରଧାରା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚକ୍ର + ଧାରା)—୧ । ଚକ୍ରର ପରିଧି—
Chakradhārā 1 Periphery of a wheel.

୨ । ୧୧୦୦ ଶତାବ୍ଦୀ ଠାରୁ ୧୫୦୦ ଶତାବ୍ଦୀ ମଧ୍ୟରେ ରଚିତ ଯନ୍ତ୍ର ଚିନ୍ତାମଣି ନାମକ ବେଧ ଗ୍ରନ୍ଥ—2. Name of an astronomical treatise.

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ଯନ୍ତ୍ର ତୁରୀୟ ଯନ୍ତ୍ର—Quadrant ।]

ଚକ୍ରନଖ—ସଂ ବି—ବ୍ୟାଘ୍ରନଖ ନାମକ ଔଷଧି; ନଖୀ (ଦେଖ)—
Chakranakha Nakhī (See)

ଚକ୍ରନଦୀ—ସଂ. ବି (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧା; ଏଥିରୁ ଶାଳଗ୍ରାମ (ଚକ୍ର) ମିଳୁ
Chakranadī ଥିବାରୁ)— ଗଣ୍ଡକୀ ନଦୀ (ଦେଖ)—
Gaṇḍakī nadī (See)

ଚକ୍ରନାଭି—ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚକ୍ର + ନାଭି)—ଶଗଡ଼ ଚକର କେନ୍ଦ୍ର;
Chakranābhi ଚକର ନାହିଆ—The name of a wheel.

ଚକ୍ରନାମା—ସଂ. ବି (ଚକ୍ର + ନାମନ୍; ୧ମା. ୧ବଚନ)—
Chakranāmā ୧ । ଚକ୍ରବାକ ପକ୍ଷୀ—1. Ruddy goose.
(ଚକ୍ରନାମ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଲୌହ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ଧାତୁ ମିଶ୍ରିତ ଖଣିଜ ଦ୍ରବ୍ୟ; ମାକ୍ଷିକ ଧାତୁ—2. A pyritic oxe of iron (Apte)

ଚକ୍ରନାୟକ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚକ୍ର + ନାୟକ)—୧ । ସେନାପତି—
Chakranāyaka 1. Leader of a troop.

୨ । ସୁଗନ୍ଧିବିଶେଷ; ନଖୀ—2. A kind of perfume,

ଚକ୍ରନେମି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚକ୍ର + ନେମି)—ଚକ୍ରର ପରିଧି—
Chakranemi The periphery of a wheel.

ଚକ୍ରପାଣି—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଚକ୍ରଧାରଣ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
Chakrapāṇi One who holds a discus; holding a discus in the hand.

ସଂ. ବି. ପୁଂ—ବିଷ୍ଣୁ—Bishnu.

ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—Name given to males.

ଚକ୍ରପାଣି ପଟ୍ଟନାୟକ—ଦେ. ବି—ଗଞ୍ଜାମ ଖଲ୍ଲିକୋଟ ନିବାସୀ ଜଣେ
Chakrapāṇi paṭṭanāyaka ସଂସ୍କୃତଜ୍ଞ କରଣ ପଣ୍ଡିତ (ଜଗବନ୍ଧୁ—ପ୍ରାଚୀନ-ଉତ୍କଳ)—A Karaṇa Sanskrit Pandit of Khalikota in Ganjam.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଅ	ଉଅ	ଙ୍ଗ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଦ୍ଧ	ନ୍ତ

ଚକ୍ରପାଦ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚକ୍ର+ପାଦ)—୧ । (ଚକ୍ର ଅଟେ ପାଦ ଯାହାର) ରଥ; ଗାଡ଼ି—1. Wheeled vehicle; carriage.
Chakrapāda
(ଚକ୍ରପାଦକ—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । (ଚକ୍ରପରି ଗୋଲାକାର ପାଦ ଯାହାର) ହସ୍ତୀ—2. Elephant.

ଚକ୍ରପାଳ—ସଂ. ବି (ଚକ୍ର+ପାଳ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ପ୍ରାଦେଶିକ ଶାସନକର୍ତ୍ତା—1. Provincial Governor
Chakrapāla
୨ । ବିଶିଷ୍ଟ ସେନା ଦଳର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ; ସୁବାଦାର—2. Officer in charge of a division of army.
୩ । ଦିଗ୍‌ବଳୟ—3. Horizon.
୪ । ବୃତ୍ତ—4. Circle.
୫ । ଚକ୍ରାସ୍ତ୍ରଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—5. A person armed with a discus.
୬ । ଶୁଦ୍ଧରାଗର ଏକଭେଦ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—6. A musical tune.

ଚକ୍ରବତ୍—ସଂ.—୧ । ଚକ୍ରପରି ଗୋଲାକାର—1. Circular.
Chakrabat ୨ । ଚକ୍ରପରି—2. Like a wheel or cycle.

ଚକ୍ରବନ୍ଧ—ବି—୧ । ରତିବନ୍ଧବିଶେଷ—1. A particular pose during copulation.
Chakrabandha

ଚକ୍ରବନ୍ଧକୁ ବଢ଼ାଇ ତହିରେ—ଗୋଲୋକ. ଇନ୍ଦୁରେଖା ।

୨ । ଛନ୍ଦୋବଦ୍ଧ ରଚନାବିଶେଷ; ଚିତ୍ରକାବ୍ୟବିଶେଷ—2. A sort of artistic composition.

ଚକ୍ର ବନ୍ଧେ ଅଧୀରେ ସ୍ତୁତି କଲ୍ପିର । ଗୋଲୋକ. ଇନ୍ଦୁରେଖା ।

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ପଦମାନଙ୍କ ଅକ୍ଷରମାନ ଚକ୍ରାକାର ହୋଇ ସଜ୍ଜିତ ହୁଏ ।]

ଚକ୍ରବନ୍ଧୁ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚକ୍ର+ବନ୍ଧୁ; ସୂର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲେ ଚକ୍ରବାକ ମିଥୁନଙ୍କ ମିଳନ ହେବାରୁ)—ସୂର୍ଯ୍ୟ—The sun.
Chakrabandhu
(ଚକ୍ରବାନ୍ଧବ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଚକ୍ର+ବୃତ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା.୧ବ)—୧ । ସମ୍ରାଟ; ସାର୍ବଭୌମ; ଆସମୁଦ୍ରାନ୍ତ ଭୂମିର ଅଧିପତି 1. Emperor,
Chakrabartti
(ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥେ) ବହୁ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଧାନ ବା ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ବା ଅଗ୍ରଣୀ—2. (fig) A chief or head of many persons; the foremost person; a leader amongst men.
୩ । ବାସ୍ତୁକ ନାମକ ଶାକ; ବଥୁଆ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. A kind of pot herb.
ଦେ. ବି—ବଙ୍ଗୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—A title of Bengali Brahmin.

ଚକ୍ରବାଉଳି—ଦେ. ବି—ଉପର କାନରେ ପିନ୍ଧାଯିବାର ଚକ୍ରାକାର ଚେପଟା ପାସିଆ—A flat circular ear-ring for the upper ear.
Chakrabāuli

ଚକ୍ରବାକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଚକ୍ର+ବଚ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ; ଯେ ଚକ୍ର ନାମରେ ଉକ୍ତ ହୁଏ; ଯାହାର ଏକ ନାମ ଚକ୍ର)—ଚକୁଆ ପକ୍ଷୀ—The ruddy shel drake
Chakrabāka
ସଂ. ଭୂରିପ୍ରେମା, ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱଚାରୀ, ରଥାଙ୍ଗ, ଚକ୍ର
(ଚକ୍ରବାକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) [ଦ୍ର—କଥିତ ଅଛି ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଅଭିଶାପରୁ ଚକ୍ରବାକ ଯୁଗଳ ଦିନଯାକ ଏକତ୍ର ରହନ୍ତି ଓ ରାତି ହେଲାରୁ ଏମାନଙ୍କର ବିଚ୍ଛେଦ ହୁଏ । ଗୋଟିଏ ନଦୀର ଏକ କୂଳରେ ଅପର ନଦୀର ଅନ୍ୟ କୂଳରେ ରହି ପରସ୍ପରକୁ ଝୁରି ରାବ କରୁଥାନ୍ତି ।]

ଚକ୍ରବାଟ—ସଂ. ବି—୧ । ସୀମା—1. Boundary.
Chakrabāta ୨ । ଦୀପରୁଖା—2 Lamp-stand.
୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିବା—3. Being engaged in an action.

ଚକ୍ରବାଡ଼—ସଂ. ବି.—ଚକ୍ରବାଳ (ଦେଖ) Chakrabāla (See)
Chakrabārda
ଦେ. ବି.—ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳ; ସୂର୍ଯ୍ୟମଣ୍ଡଳ—The halo of the sun or moon.

ସ୍ତନ ଉଲଭ ଚକ୍ରବାଡ଼ ସୀମାରୁ ନେତ୍ର କମଳ ନ ବଳଇ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଚକ୍ରବାତ—ସଂ. ବି.—(ଚକ୍ର+ବାତ)—ଘଣ୍ଟିଆବୁଲା; ଘୂର୍ଣ୍ଣୀବାୟୁ—Whirlwind; hurri-cane; tornado.
Chakrabāta

ଚକ୍ରବାନ୍—ସଂ. ବିଣ. (ଚକ୍ର+ବତ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ଚକ୍ରଧର—1. Armed with discus.
Chakrabān
୨ । ଯାହାର ଚକ୍ର ଥାଏ; ଚକ୍ରବିଶିଷ୍ଟ—2. Wheeled.
୩ । ଗୋଲାକାର—3. Round; circular.
ସଂ. ବି.—୧ । ତେଲି—1. Oilman.
୨ । ସମ୍ରାଟ—2. Emperor.
୩ । ବିଷ୍ଣୁ—3. A name of a Bishnu.
୪ । ପୌରାଣିକ ପର୍ବତବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. Name of a legendary mountain.
[ଦ୍ର—ଏହି ପର୍ବତରେ ବିଷ୍ଣୁ ହୟଗ୍ରୀବ ଓ ପଞ୍ଚଜନ ଦୈତ୍ୟଦ୍ୱୟଙ୍କୁ ବଧ କରି ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ର ଓ ଶଙ୍ଖ ଆୟୁଧ ଆଣିଥିଲେ ।]

ଚକ୍ରବାନ୍ଧବ—ସଂ. ବି.—ଚକ୍ରବନ୍ଧୁ (ଦେଖ) Chakrabandhu (See)
Chakrabāndhaba

ଚକ୍ରବାଳ—ସଂ. ବି.—(ଚକ୍ର=ଦେଶ ସମୂହ+ବଲ ବେଷ୍ଟନ ବା ଆବରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଦିଗ୍‌ବଳୟ; ଦିଙ୍ମଣ୍ଡଳ—1. Horizon.
Chakrabāla

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, ଲୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଆଗିଁଆ ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ ।

[ଦ୍ର—କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଠିଆ ହୋଇ ଚାରିଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲେ ଯେଉଁଠାରେ ପୃଥିବୀ ଓ ଆକାଶ ମିଶିଲା ପରି ଦେଖାଯାଏ ସେହି ଚକ୍ରାକାର ରେଖା ।]

୨ । ଚକ୍ରବାକ ପକ୍ଷୀ—2. Ruddy goose.

୩ । ଲୋକାଲୋକ ପର୍ବତ; ପୃଥିବୀକୁ ଘେରିଥିବା ପୌରାଣିକ ପର୍ବତ—3. The imaginary mountain on the horizon encircling the globe; the fabulous range of mountains encircling the earth

୪ । ପୁଞ୍ଜ; ଦଳ; ରାଶି; ସମୂହ— 4. Mass; multitude; group.

ଦେ. ବିଣ—ମଣ୍ଡଳାକାର—Circular.

କରେ କର ଦେଇ ଚକ୍ରବାଳ ହୋଇ କମଳ କମଳ ତୋଳନ୍ତି ।
ଦୀନକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

ଚକ୍ରବାଳଧି— ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚକ୍ର ପରି ବାଳଧି=ପୁଚ୍ଛ ଯାହାର; କୁକୁର ଲାଞ୍ଜ ସର୍ବଦା ଚକ୍ର ପରି ବଙ୍କା ହୋଇଥିବାରୁ)—କୁକୁର—Dog.
Chakrabāladhi

ଚକ୍ରବିଷାଇ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଇଂରାଜ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ବିପକ୍ଷରେ ମେଳି କରିଥିବା ଜଣେ ସର୍ଦ୍ଦାର—Name of an Oria warrior of Ghumsar who headed the rebellion against the British in 1836.
Chakrabisāi
ଚକ୍ରବିଷୋଇ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଚକ୍ରବିଷୋଇ }

[ଦ୍ର—୧୮୩୬ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଘୁମୁସର ଇଂରାଜମାନଙ୍କର ହସ୍ତଗତ ହେବାର ୨୦ ବର୍ଷ ପରେ ଏ ଘୁମୁସର ରାଜ୍ୟରେ ମେଳି କରାଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ପରାସ୍ତ ହୋଇ ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡ ପାଇଥିଲେ ।]

ଚକ୍ରବୁଲା—ଦେ. ବି—ଶୋଭାଯାତ୍ରାପୂର୍ବକ ଚକ୍ରବୁଲା ଏକାଦଶୀ ଦିନ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ସୁଦର୍ଶନ ଚକ୍ରକୁ ପୁରୀର ସାତ ସାହିରେ ବୁଲାଇବାରୂପ ଉତ୍ସବ—The festival of taking the discus of Jagannatha throughout the town of Puri in the month of Śrābaṇa.
Chakrabulā

ଚକ୍ରବୁଲା ଏକାଦଶୀ—ଦେ. ବି—ଶ୍ରାବଣ କୃଷ୍ଣ ଏକାଦଶୀ—
Chakrabulā ekādaśi The 11th day of the dark fortnight of the month of Śrābaṇa.

[ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧିସ୍ୱରୂପ ସୁଦର୍ଶନଚକ୍ରକୁ ବିମାନରେ ପୁରୀର ସାତ ସାହିରେ ବୁଲାଯାଏ ।]

ଚକ୍ରବୃଦ୍ଧି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚକ୍ର+ବୃଦ୍ଧି)—୧ । ବୃଦ୍ଧିର ବୃଦ୍ଧି; ସୁଧ ଉପରେ ସୁଧ—1. Compound interest; interest upon interest.
Chakrabṛuddhi

[ଦ୍ର—ଖାତକ କର୍ଜ୍ଜାଗତ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ସୁଧ ନ ଶୁଝିଲେ ଉକ୍ତ ସୁଧ ମୂଳଧନ ସଙ୍ଗେ ମିଶି ତହିଁ ଉପରେ ସୁଧ ଚଢ଼େ ।]

୨ । ଗାଡ଼ିରେ ଜିନଷ ବୋହିବା ପାଇଁ ଭଡ଼ା—
2. Wages paid for transportation of things in a carriage.

ଚକ୍ରବ୍ୟୂହ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଚକ୍ର+ବ୍ୟୂହ)—
Chakrabyūha ମଣ୍ଡଳ ବା ଚକ୍ରାକାରରେ ରଚିତ ସୈନ୍ୟ-ସଂସ୍ଥାନ—Circular battle array.

[ଦ୍ର—ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧରେ ଦ୍ରୋଣାଚାର୍ଯ୍ୟ ଏ ବ୍ୟୂହ ରଚନା କରିଥିଲେ । ଏଥିରେ ଅଭିମନ୍ୟୁ ପଶିଯାଇ ଆଉ ବାହାରି ନ ପାରି ହତ ହେଲେ ।]

ଚକ୍ରଭିକ୍ଷା—ସଂ. ବି—ବହୁଗ୍ରାମର ଗ୍ରାମଦାଣ୍ଡରେ ବୁଲି ବୁଲି ଭିକ୍ଷା କରିବା—
Chakrabhikshā Begging alms by walking along the village roads of many villages.

[ଦ୍ର—ଚକ୍ରାଙ୍କିଆ ପଣ୍ଡାମାନେ ଚକ୍ର ଭିକ୍ଷା କରନ୍ତି ।]

ଚକ୍ରଭୃତ୍—ସଂ. ବି. ଓ ବିଣ. (ଚକ୍ର+ଭୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Chakrabhṛut ଚକ୍ରଧର (ଦେଖ) Chakradhara (See)

ଚକ୍ରଭେଦିନୀ—ସଂ. ବି. (ଚକ୍ର=ଚକ୍ରବାକ ପକ୍ଷୀ+ଭିଦ୍ ଧାତୁ=ଦୁଃଖ ଦେବା+ଇନ୍+ଈ; ଯାହା ଚକ୍ରବାକ ମିଥୁନର ବିଚ୍ଛେଦ ଘଟାଏ)—ରାତ୍ରି—Night
Chakrabhedini

ଚକ୍ରଭ୍ରମ—ସଂ. ବି. (ଚକ୍ର+ଭ୍ରମ)—
Chakrabhrama ୧ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ଚକର ଘୂରିବା—1. Revolution of a wheel.
(ଚକ୍ରଭ୍ରମି—ଅନ୍ୟରୂପ)

୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) କୁନ୍ଦିବା ଯନ୍ତ୍ର; ଶାଣଯନ୍ତ୍ର—
2. Turning lath.

୩ । ଚକ୍ର—3. Grind stone.

ଚକ୍ରଭ୍ରମର—ସଂ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ନୃତ୍ୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chakrabhramara A kind of whirling dance.
(ଚକ୍ରମଣ୍ଡଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚକ୍ରଭ୍ରାନ୍ତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚକ୍ର+ଭ୍ରାନ୍ତି)—ଚକ୍ର ଘୂରିବା—
Chakrabhrānti Revolution of a wheel.

ଚକ୍ରମଣ୍ଡଳୀ—ସଂ. ବି. (ଚକ୍ର+ମଣ୍ଡଳ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Chakramaṇḍali ୧ । ଗୋଖୁରସାପ (ଯାହା ଫଣାରେ ଚକ୍ର ଚିହ୍ନ ଥାଏ)—1. A species of cobra (having circlets on the fang).

୨ । ଅଜଗର ସାପ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Boa constrictor.

ଚକ୍ରମର୍ଦ୍ଦ—ସଂ. ବି—ଚକୁଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Chakramardda Chakuṇḍā (See)

ଚକ୍ରମୀମାଂସା—ସଂ. ବି—୧ । ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କର ଚକ୍ରମୁଦ୍ରା ଧାରଣ କରିବାର ବିଧି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chakramimāmsā

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଯ୍ଯ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍ନ

1. The ritual for the Baishnabas and getting a stamp put on their body.

୨ । ବଜସ୍ୱେନ୍ଦ୍ର ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ରଚିତ ଚକ୍ରମୁଦ୍ରା ଧାରଣବିଧି ସମ୍ବଳିତ ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ — 2. Name of a sanscrit treatise.

ଚକ୍ରମୁଖ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଏହାର ଥୋମଣିର ଅଗ ଚକ୍ର ପରି ଗୋଲ)—ଘୁଷୁରି—Hog.
Chakramukha

ଚକ୍ରମୁଣୋହି—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ). ବି—ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିରର ନୀଳଚକ୍ରକୁ ଦେଖାଇ ଦେବତାଙ୍କ ନାମରେ ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ ଭୋଗ—The offerings made to the diety Jagannātha by showing to the discus over the temple.
Chakramuṇohi

[ଦ୍ର—ଯାତ୍ରା ଆଦିର ଭିଡ଼ ସମୟରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ସମ୍ମୁଖକୁ ଯାଇ ନୈବେଦ୍ୟ ଦେବାର ସୁଯୋଗ ନ ମିଳିଲେ ଏପରି କରାଯାଏ ।]

ଚକ୍ରମୁଦ୍ରା—ସଂ. ବି. (ଚକ୍ର + ମୁଦ୍ରା) — ୧ । ଦେବପୂଜା କାଳୀନ କରମୁଦ୍ରା-ବିଶେଷ—1. A pose of the palms of the hands joined together like a circle used during worship.
Chakramudrā

୨ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଚକ୍ରାଦି ଆୟୁଧର ଛାପ ଯାହା ଭକ୍ତମାନେ ଦେହରେ ଘେନନ୍ତି—2. The marks of the weapons of Bishṇu which are stamped on the body of his devotees.

[ଦ୍ର—ଏହା ଦୁଇ ପ୍ରକାର । ୧ ତପ୍ତମୁଦ୍ରା—ଦ୍ୱାରକାଛାପ; ୨ ଶୀତଳମୁଦ୍ରା—ଚନ୍ଦନାଦି ଦେହରେ ଛାପ ।]

ଚକ୍ରଯାନ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ, କର୍ମଧା, ଚକ୍ର + ଯାନ)— ୧ । ରଥ; ଗାଡ଼ି; ଶକଟ—1. Cart; car; vehicle; wheeled conveyance.
Chakrajāna

୨ । ଶୁନ ଗାଡ଼ି—2. Cycle.

ଚକ୍ରରବ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚକ୍ର + ରବ) — ଘୁଷୁରି— Hog.
Chakraraba

ଚକ୍ରସଞ୍ଜ୍ଞ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚକ୍ର + ସଞ୍ଜ୍ଞା)— ୧ । ଧାତୁବିଶେଷ; ରଙ୍ଗା; ବଙ୍ଗ— 1. Tin (metal .
Chakrasamjña

୨ । ଚକ୍ରବାକ ପକ୍ଷୀ— 2. The ruddy shel drake.

ଚକ୍ରସିଂହାବଲୋକନ—ଦେ. ବି—ଶବ୍ଦାଲଙ୍କାରବିଶେଷ; ଚିତ୍ରକାବ୍ୟ-ବିଶେଷ—A kind of artistic composition.
Chakrasimhābalokana

[ଦ୍ର—ଏକ ଶବ୍ଦ ନେଇ ସିଂହାବଲୋକନ ଅଳଙ୍କାର ଏକାଧିକ ପଦରେ କମ୍ବା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଛନ୍ଦରେ ଥିଲେ ତାହାକୁ ଚକ୍ରସିଂହାବଲୋକନ କହନ୍ତି । ଏଥିର ଉଦାହରଣ ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ବିଂଶ ଛାନ୍ଦରେ ଅଛି ।]

ଚକ୍ରହସ୍ତ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚକ୍ର + ହସ୍ତ)—ବିଷ୍ଣୁ— Bishṇu.
Chakrahasta

(ଚକ୍ରହସ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ ବିଣ. ପୁଂ.—ଚକ୍ର ଧାରଣକାରୀ— Holding or armed with a discus.

ଚକ୍ରା—ସଂ. ବି.— ୧ । ନାଗର ମୁଥା (ଦେଖ) Nāgaramuthā (See)
Chakrā

୨ । କର୍କଡ଼ାଶୃଙ୍ଗୀ (ଦେଖ) 2. Kakaṛḍāsṛuṅgī (See)

ଚକ୍ରାକାର—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚକ୍ର + ଆକାର)—ମଣ୍ଡଳାକାର; ଗୋଲ—Round; circular.
Chakrākāra

(ଚକ୍ରାକୃତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚକ୍ରାଙ୍କୀ—ସଂ. ବି.—ମାଈହଂସ — Goose.
Chakrākī

(ଚକ୍ରାଙ୍କୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚକ୍ରାଙ୍କ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚକ୍ର + ଅଙ୍କ)— ୧ । ଚକ୍ରର ଚିହ୍ନ — 1. The mark or sign of a wheel.
Chakrāṅka

୨ । ଚକ୍ରମୁଦ୍ରା (ଦେଖ)—2. Chakramudrā (See)

ଚକ୍ରାଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚକ୍ର + ଅଙ୍ଗ)— ୧ । ରଥ; ଗାଡ଼ି— 1. Wheeled vehicle; cart.
Chakrāṅga

୨ । ବଗିଚା—2. Pleasure garden.

୩ । ବତକ; ହଂସ—3. Swan; gander.

୪ । ଛତା—Parasol umbrella.

୫ । ଚକ୍ରବାକ ପକ୍ଷୀ—5. Ruddy goose.

୬ । ହୁଡ଼ମିଚ ଶାଗ—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 6. A kind of pot herb.

୭ । କଟୁକୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—7. A herb.

ଚକ୍ରାଙ୍ଗୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.— ୧ । କଟୁକୀ (ଦେଖ) 1. Kaṭukī (See)
Chakrāṅgī

୨ । ମାଈ ବତକ—2. Goose.

୩ । ହୁଲମୋଚିକା ଶାଗ—3 A kind of potherb.

୪ । ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା—4. Indian madder

୫ । କର୍କଡ଼ାଶୃଙ୍ଗୀ (ଦେଖ) 5. Kakaṛḍāsṛuṅgī (See)

ଚକ୍ରାଟ—ସଂ. ବି. (ଚକ୍ର—ଗ୍ରାମସମୂହ + ଅଟ ଧାତୁ = ଭ୍ରମଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)— ୧ । ଠକ; ପ୍ରତାରକ— 1. A knave; a cheat; a rogue.
Chakrāṭa

୨ । ଐନ୍ଦ୍ରଜାଲିକ; କୁହୁକିଆ—2. A juggler.

୩ । ସାପୁଆ କେଳା—3. A snake charmer.

୪ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା; ଦିନାର—4. A gold coin.

ଚକ୍ରାଧିବାସୀ—ସଂ. ବି.—ଲେମ୍ବୁ— Orange.
Chakrādhibāsī

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଢ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼' ଦେଖିବେ

ଚକ୍ରାନ୍ତ— ସଂ. ବି. (ଚକ୍ର+ଅନ୍ତ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର; କୁମନ୍ତ୍ରଣା;
Chakrānta ପରର ଅନିଷ୍ଟ ସାଧନାର୍ଥ ଗୁପ୍ତ ମନ୍ତ୍ରଣା—
1. Evil plot; conspiracy;.
୨ । ମେଳ—2. Combination.

ଚକ୍ରାବର୍ତ୍ତ— ସଂ. ବି.—(ଚକ୍ର+ଆବର୍ତ୍ତ)—୧ । ଚକାଭଉଁରି; ଘୂର୍ଣ୍ଣନ;
Chakrābartta ମଣ୍ଡଳାକାର ଭ୍ରମଣ; ଚକ୍ର ପରି ଘାଉଁରି ଖାଇବା—
1. Whirling motion; movement in a circle.
୨ । ପରିକ୍ରମା—2. Walking in a circuit; circumambulation.

ଚକ୍ରାୟୁଧ— ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚକ୍ର+ଆୟୁଧ) ଯାହାର ଚକ୍ର ଶସ୍ତ୍ର ଅଟେ
Chakrāyudha Having the discus as his weapon.
ସଂ. ବି.—ବିଷ୍ଣୁ—Bishṇu.

ଚକ୍ରାହ୍ୱ— ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚକ୍ର+ଆହ୍ୱା)—ଚକ୍ରବାକ ପକ୍ଷୀ—
Chakrāhwa Ruddy goose.
(ଚକ୍ରାହ୍ୱୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚକ୍ରିଆ— ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚକ୍ରୀ)—୧ । କୁମନ୍ତ୍ରଣାକାରୀ—
Chakriā 1. Conspiring.
୨ । ପ୍ରତାରକ—2. Cheating; deceitful.

ଚକ୍ରିକ— ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚକ୍ର+ଇକ)—ଚକ୍ରଧାରୀ—
Chakrika Armed with discus.
ସଂ. ବି—୧ । କୂଟ—1. Fraudulent; device
୨ । ଚକ୍ରଧର; ଚକ୍ରଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. A person armed with the discus.

ଚକ୍ରିକା— ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚକ୍ରକ+ଆ)—
Chakrikā ୧ । ଅଣ୍ଟୁର ଗୋଲ ହାଡ଼ ବା ଚକି—1. The circular bone at the knee joint; kneebone.
୨ । ଜାନୁ—2. Knee.
୩ । ରାଶି; ଗଦା—3. Heap.
୪ । ଦଳ—4 Troop; crowd.
୫ । ସେନା ଦଳ—5. A troop of soldiers.

ଚକ୍ରିଣୀ— ଦେ. ବି. (ଚକ୍ରିନ୍+ଈ)—ରଥ—
Chakriṇī Chariot.
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ରଥୁଁ ଓହ୍ଲାଇ ଅବଲୋକି
କୋପଭରେ ସେ ଚକ୍ରିଣୀ ଅପେକ୍ଷି । ଗୋ—କୃଷ୍ଣ—ଭକ୍ତକଲ୍ଲୋଳ ।
ସଂ. ବି ଓ ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ— ଚକ୍ରୀର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Chakrī.

ଚକ୍ରିବାଣ— ଦେ. ବି—ଚକ୍ରୀ (ଦେଖ)
Chakribāṇa Chakrī (See).

ଚକ୍ରିୟ— ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚକ୍ର+ଇୟ)—
Chakriya ଭ୍ରମଣକାଳରେ ଚକ୍ରଯାନ ଚଢ଼ିଥିବା—
(ଚକ୍ରିୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Going or travelling in a carriage.

ଚକ୍ରୀ— ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଚକ୍ର+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ବିଷ୍ଣୁ—
Chakrī 1. Bishṇu.
(ଚକ୍ରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । କୁମ୍ଭକାର—2. Potter.
୩ । ସମ୍ରାଟ୍—3 Emperor.
୪ । ସର୍ପ—4. Serpent; snake.
୫ । ଚକ୍ରବାକ ପକ୍ଷୀ—5 Ruddy shel-drake.
୬ । ତେଲି—6. Oilman.
୭ । ବାଜିକର—7. Juggler.
୮ । ଗୁପ୍ତଚର; ଗୁଇନ୍ଦା—8. Informer; spy.
୯ । କାକ—9. Crow.
୧୦ । ଗର୍ଦ୍ଦଭ—10. Ass.
୧୧ । ପ୍ରାଦେଶିକ ଶାସନକର୍ତ୍ତା—
11. Provincial Governor.
୧୨ । ଗ୍ରାମର ପୁରୋହିତ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
12. The priest of a whole village.
୧୩ । ବୋକା; ଅଣ୍ଡିରା ଛେଳି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
13. A male goat.
୧୪ । ଚକୁଣ୍ଡା (ଦେଖ)
14. Chākuṇḍā (See)
୧୫ । ତିନିଶ (ଦେଖ)
15. Tiniśa (See)
୧୬ । ରଥାରୋହୀ ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
16 A person who rides on a car.
୧୭ । ଉଶନସଙ୍କ ଜାତି ବିବେକ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଉଲ୍ଲିଖିତ ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଜାତିବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
17. Name of a hybrid tribe of ancient India.
୧୮ । (ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କ ମତରେ) ଆର୍ଯ୍ୟାଛନ୍ଦର ୨୬ଟି ଭେଦ-ମଧ୍ୟରୁ ଏକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
18. Name of a musical tune.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ୬ ଗୁରୁ ଓ ୪୫ ଲଘୁସ୍ୱର ଥାଏ ।]
ସଂ. ବିଣ—୧ । ଚକ୍ରବିଶିଷ୍ଟ—1. Wheeled.
୨ । ଚକ୍ରଧାରୀ—2 Armed with a discus.
୩ । ଗୋଲାକାର—3. Circular; round.
୪ । ସୂଚକ—4 Indicative.
୫ । କୁମନ୍ତ୍ରଣାକାରକ; ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରକାରୀ—
5. Plotting; conspirating.
ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚକ୍ର)—ଏକ ପ୍ରକାର ବାଣ ଯହିଁରେ ନିଆଁ ଲାଗିଲେ ଚକ ପରି ଘୂରେ—A whirling firework. Catherine wheel.
[ଦ୍ର—ଏହା ୨ ପ୍ରକାର; ଏକପ୍ରକାର ଚକ୍ରୀ ତାଳ ପଟକାପରି, ଏଥିରେ ନିଆଁ ଲଗାଇ ଦେଲେ ଏହା ଚକ ପରି ଘୂରି ଘୂରି ଶୂନ୍ୟକୁ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଡ଼ୃ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଙ୍ଘ	ଞ୍ଚ	ଣ୍ଟ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍ଦ

ଉଠେ । ଆଉ ଏକ ପ୍ରକାର ଚକ୍ରାକାର ବଜାରେ ୩।୪ ସ୍ଥାନରେ ବାରୁଦ ପୂର୍ଣ୍ଣ ନଳୀ ଲାଗିଥାଏ ଓ ଉକ୍ତ ଚକ୍ରର କେନ୍ଦ୍ରରୁ ଭୂମିରେ ପୋତା ବାଉଁଶରେ ବାନ୍ଧିବାକୁ ହୁଏ । ନିଆଁ ଲଗାଇଲେ ତାହା ଉକ୍ତ ପୋତା ବାଉଁଶ ଉପରେ ବାରମ୍ବାର ଘୂରେ ।]

ଚକ୍ରୀକରଣ—ସଂ. ବି. (ଚକ୍ର+ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବେ. (ଚ୍ୱି) ଈ+କରଣ)—
Chakrīkaraṇa ସିଧା ହୋଇଥିବା କୌଣସି ବସ୍ତୁ (ଧନୁ ଆଦି) (ଚକ୍ରୀକୃତ—ବିଣ) କୁ ଗୋଲ କରିବା—To form into a circle; to make circular.

ଚକ୍ରୀବାନ୍—ସଂ. ବି. (ଚକ୍ରୀ+ବତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Chakrībān ୧ । ଗର୍ଦ୍ଦଭ—1. Ass.
୨ । ନୃପବିଶେଷ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—
2. Name of a king.

ଚକ୍ରେଶ୍ୱର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚକ୍ର+ଈଶ୍ୱର)—
Chakreśwara ୧ । ସମ୍ରାଟ୍—1. Emperor.
୨ । ରାଜା—2. King.
୩ । ପ୍ରାଦେଶିକଶାସନକର୍ତ୍ତା—
3. Provincial Governor.
୪ । ଜିଲ୍ଲାର ଶାସନକର୍ତ୍ତା—4. District officer.
୫ । ବିଷ୍ଣୁ—5. Bishṇu.
୬ । ତାନ୍ତ୍ରିକ ସାଧନାର ଚକ୍ରର ଅଧିଷ୍ଠାତା—
6. The presiding Deity of a mystic circle of the Tāntrikas.

ଚକ୍ଷ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧।କୋଲିବା; କହିବା—
Chaksh (root) 1. To speak; to tell; to say.
୨ । ଖାଇବା—2 To eat.
୩ । ଚାଖିବା—3. To taste.
୪ । ଦେଖିବା—4. To see; to perceive.
୫ । ତ୍ୟାଗ କରିବା—5. To abandon; to leave.

ଚକ୍ଷଣ—ସଂ. ବି. (ଚକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+ଅନ)—
Chakshaṇa ୧ । (+ଭାବ. ଅନ) କଥନ—
1. Speaking
୨ । (+କର୍ମ. ଅନ) ଚଟଣି—2. Sauce; chutney.
୩ । ମଦର ଚାଟ୍; ମଦ୍ୟପାୟୀର ମୁଖରୋଚକ ବସ୍ତୁ; ଚାଖଣା—
3. A relish; a sweet thing taken by the winedrinker after drink.
୪ । ମଦ୍ୟପାନଅବଧି ବା କ୍ଷୁଧାବୃଦ୍ଧି କରିବାପାଇଁ ଚାଟ୍ ଚାଖିବା—
4. Eating of a relish to promote appetite.
୫ । (+ଭାବ. ଅନ) ଚାଖିବା—5. Tasting.
୬ । (+ଭାବ. ଅନ) କୃପାଦୃଷ୍ଟି, ଅନୁଗ୍ରହ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)-
6. A look of favour.

ଚକ୍ଷମ—ସଂ. ବି. (ଚକ୍ଷ୍ ଧାତୁ—କହିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅମ)—
Chakshama ୧ । ସୁରଗୁରୁ; ବୃହସ୍ପତି—1. Bṛuhaspati.
୨ । ଉପାଧ୍ୟାୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Teacher; pedagogue.

ଚକ୍ଷୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚକ୍ଷୁସ୍)—ଚକ୍ଷୁଃ (ଦେଖ)
Chakshu Chakshuḥ (See)
ଚୋକ

ଚକ୍ଷୁଃ—ସଂ. ବି. (ଚକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+ଉସ୍)—୧ । (+କରଣ. ଉସ୍) ଆଖି; Chakshuḥ ନୟନ; ଦର୍ଶନେନ୍ଦ୍ରିୟ—1. Eye.
୨ । (+ଭାବ. ଅନ) ଦୃଷ୍ଟି—2. Sight; vision; look.
୩ । ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି—3 The faculty of sight.
୪ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା; କାନ୍ତି; ତେଜଃ—
4. Lustre; radiance; splendour.
୫ । ଆଲୋକ—5. Light.
୬ । ଅଜମୀଢ଼ବଂଶୀୟ ପୁରୁଜାନୁଙ୍କ ପୁତ୍ର ଓ ହର୍ଯ୍ୟଶ୍ୱଙ୍କ ପିତା; ବିଷ୍ଣୁପୁରାଣୋକ୍ତ ରାଜାବିଶେଷ —6. Name of a king of ancient India.
୭ । ଅକ୍ସସ୍ ନଦୀ—7 The river Oxus.

[ଦ୍ର—ବିଷ୍ଣୁପୁରାଣରେ ଅଛି ଯେ ଗଙ୍ଗା ବ୍ରହ୍ମଲୋକରୁ ପଡ଼ି ୪ଟି ଧାରାରେ ପ୍ରବାହିତ ହେଲା । ଯେଉଁ ଧାରା କେତୁମାଳ ପର୍ବତ ପାଖରେ ପଶ୍ଚିମସାଗରରେ ଯାଇ ପଡ଼ିଲା ତାହାର ନାମ ଚକ୍ଷୁଃ । ବେଦରେ ମଧ୍ୟ ଏ ନାମ ମିଳେ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) ।]

ଚକ୍ଷୁଃପଥ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀତତ୍; ଚକ୍ଷୁଃ+ପଥ)—
Chakshuḥpatha ୧ । ଦୃଷ୍ଟିର ସୀମା—
(ଚକ୍ଷୁଷ୍ପଥ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Range of vision.
୨ । ଚକ୍ରବାଳ; ଦିଗ୍‌ବଳୟ—2 Horizon.

ଚକ୍ଷୁଃପୀଡ଼ା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚକ୍ଷୁଃ+ପୀଡ଼ା)—
Chakshuḥpīṛā ଆଖି ବିନ୍ଧିବା; ଆଖି ଖୁଣ୍ଟିହେବା—
(ଚକ୍ଷୁଷ୍ପୀଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ) Pain in the eye.

ଚକ୍ଷୁଃପ୍ରୀତି—ସଂ. ବି—କୌଣସି ସୁନ୍ଦର ବସ୍ତୁ ଦେଖିବାଦ୍ୱାରା ଜନ୍ମିବା Chakshuḥprīti ଆନନ୍ଦ—Pleasure derived from seeing a beautiful thing.

ଚକ୍ଷୁଃଶୂଳ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚକ୍ଷୁଃ+ଶୂଳ)—୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଯାହା Chakshuḥśūla ଦେଖିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ମନରେ କଷ୍ଟ ଦିଏ—
1. (fig) An eyesore.
୨ । ଚକ୍ଷୁଃପୀଡ଼ା—2. Pain in the eye.
ସଂ. ବିଣ (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଯାହା ଦେଖିଲେ କଷ୍ଟ ଜାତ ହୁଏ; ନେତ୍ରର ଅପ୍ରୀତିକର—Very unpleasant or offensive to look at.

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ

ଚକ୍ଷୁଃଶ୍ରବ—ଦେ ବି (ସଂ. ଚକ୍ଷୁଃଶ୍ରବାଃ)—
Chakshuhśraba — ଚକ୍ଷୁଃଶ୍ରବାଃ (ଦେଖ)
(ଚକ୍ଷୁଃଶ୍ରବା—ଅନ୍ୟରୂପ) — Chakshuhśrabāh (See).
କୋପେ କହଇ ଚକ୍ଷୁଃଶ୍ରବ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଚକ୍ଷୁଃଶ୍ରବାଃ—ସଂ.ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚକ୍ଷୁ+ଶ୍ରବସ୍, ଯେ ଚକ୍ଷୁଦ୍ୱାରା ଶୁଣେ)—
Chakshuhśrabāh — ସର୍ପ—Serpent
[ଦ୍ର—ସାପମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ କାନ ଦେଖା ନ ଯିବାରୁ ସାପମାନେ ଆଖିଦ୍ୱାରା ଶୁଣନ୍ତି ବୋଲି ଲୋକେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଆଧୁନିକ ପଣ୍ଡିତମାନେ ସ୍ଥିର କରିଅଛନ୍ତି ଯେ ସର୍ପମାନଙ୍କର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର କର୍ଣ୍ଣଯନ୍ତ୍ର ମସ୍ତକର ଚର୍ମ ତଳେ ନିହିତ ।]

ଚକ୍ଷୁଃସ୍ପନ୍ଦନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚକ୍ଷୁଃ+ସ୍ପନ୍ଦନ)—
Chakshuhspandana — ଆଖିର ପତା ତେଇଁବା—
(ଚକ୍ଷୁସ୍ପନ୍ଦନ, ଚକ୍ଷୁଃସ୍ଫୁରଣ, ଚକ୍ଷୁସ୍ଫୁରଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) — The throbbing of the eyelid; involuntary vibration of the different parts of the eyelid.
[ଦ୍ର—ବେଳେବେଳେ ଆଖିର ଉପରପତା, ଆଖିର ତଳପତା, ଆଖିପତାର କୋଣ ଓ ଆଖିପତାର ପ୍ରାନ୍ତର ସ୍ପନ୍ଦନ ହୁଏ । ପୁରୁଷର ଡାହାଣ ଆଖିର ଓ ସ୍ତ୍ରୀର ବାମ ଆଖିର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଂଶର ସ୍ପନ୍ଦନ ହେଲେ ଶୁଭମଙ୍ଗଳର ଓ ପୁରୁଷର ବାମ ଆଖି ଓ ସ୍ତ୍ରୀର ଡାହାଣ ଆଖିର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଂଶର ସ୍ପନ୍ଦନ ହେଲେ ଅଶୁଭମଙ୍ଗଳର ସୂଚନା ବୋଲି ହିନ୍ଦୁମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ।]

ଚକ୍ଷୁ କର୍ଣ୍ଣର ବିବାଦ ମେଣ୍ଟାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶୁଣିଥିବା ବିଷୟକୁ ଦର୍ଶନ
Chakshu karṇṇara bibāda meṇṭāibā — କରିବା ଦ୍ୱାରା
চক্ষু কর্ণের বিবাদ মেটান — ଶୁଣା କଥା ଓ ଦେଖା କଥା ଏକ ଥିବା ଜାଣି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେବା—To test the truth or otherwise of a report (heard) about a thing or person by actually seeing the thing or person.

ଚକ୍ଷୁ କର୍ଣ୍ଣର ବିବାଦ ମେଣ୍ଟିବା—ଦେ. ବି—ଶୁଣିଥିବା ବିଷୟ ବା
Chakshu karṇṇara bibāda meṇṭibā — ବର୍ଣ୍ଣନାକୁ ସ୍ୱଚକ୍ଷୁରେ
চক্ষু কর্ণের বিবাদ মিটা — ଦେଖିବାଦ୍ୱାରା ଶୁଣା କଥା ସଙ୍ଗେ ଦେଖା କଥାର ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ପ୍ରତିପାଦିତ ହେବା—
Reconciliation of the hearsay report with the actual facts by visual test.

ଚକ୍ଷୁଖୋଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆଖି ମେଲାକରିବା—
Chakshu kholibā — To open one's eyes.
চোখ খুলা — ଦେ. ବି—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଚୈତନ୍ୟ ଉଦୟ ହେବା; ପ୍ରକୃତ
আঁখ খুলনা — ଅବସ୍ଥା ହୃଦୟଙ୍ଗମ ହେବା—
(figurative) Becoming alive to the reality.

ଚକ୍ଷୁଗୋଚର—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଚକ୍ଷୁର୍ଗୋଚର)—
Chakshugochara — ଚକ୍ଷୁର୍ଗୋଚର (ଦେଖ)
Chakshurgochara (See).

ଚକ୍ଷୁଦାନ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଚକ୍ଷୁର୍ଦାନ)—ଚକ୍ଷୁର୍ଦାନ (ଦେଖ).
Chakshudāna — Chakshurdāna (See)

ଚକ୍ଷୁ ପୀଡ଼ା—ଦେ. ବି—(ସଂ.ଚକ୍ଷୁଃ ପୀଡ଼ା)—୧ । ଚକ୍ଷୁଃ ପୀଡ଼ା (ଦେଖ)
Chakshu pīṛā — Chakshuh pīṛā (See)

ଚକ୍ଷୁରୋଗ—ସଂ. ବି—(ଚକ୍ଷୁଃ+ରୋଗ)—ଚକ୍ଷୁକୁ ବାଧା କରିବା ରୋଗ;
Chakshuroga — ନେତ୍ରବ୍ୟାଧି—Eye disease (M. W)
(ଚକ୍ଷୂରୋଗ-ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚକ୍ଷୁର୍ଗୋଚର—ସଂ ବିଣ.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚକ୍ଷୁଃ+ଗୋଚର)—
Chakshurgochara — ୧ । ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର—1. Coming
(ଚକ୍ଷୁର୍ଗୋଚରା—ସ୍ତ୍ରୀ) under the ken of one's eyes.
୨ । ଦେଖା ଯାଉଥିବା—3. Visible.

ଚକ୍ଷୁର୍ଗ୍ରହଣ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚକ୍ଷୁଃ+ଗ୍ରହଣ)—ଆଖିଧରା ରୋଗ—
Chakshurgrahaṇa — A morbid affection of the eye

ଚକ୍ଷୁର୍ଦାନ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚକ୍ଷୁଃ+ଦାନ)—୧ । ଚିକିତ୍ସା ବା
Chakshurdāna — ଔଷଧପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ଲୁପ୍ତ ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତିକୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବା—1. Restoration of lost eyesight by treatment.
୨ । ଦେବ ପ୍ରତିମାର ଚକ୍ଷୁରେ ରଙ୍ଗ ଦେଇ ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ପ୍ରାଣପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା; ଚକ୍ଷୁଦାନ—2. The ritual of painting the eyes of an image and infusing life into it

ଚକ୍ଷୁର୍ବନ୍ଧ—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚକ୍ଷୁଃ+ବନ୍ଧ)—
Chakshurbandha — ୧ । ଆଖିରେ ଅନ୍ଧପୋଟଳି ବାନ୍ଧିବା—
(ଚକ୍ଷୁର୍ବନ୍ଧନ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Putting of a blind over the eyes
୨ । ମନ୍ତ୍ରପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତିର ଲୋପକରଣ—
2. Blinding the sight by charms.

ଚକ୍ଷୁର୍ବିଷୟ—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚକ୍ଷୁଃ+ବିଷୟ)—
Chakshurbishaya — ନୟନଗୋଚର; ଦର୍ଶନୀୟ ବସ୍ତୁ—
Thing seen by the eye; object of sight
ସଂ. ବିଣ—ଦର୍ଶନୀୟ—Perceivable by the eye; perceptible.

ଚକ୍ଷୁର୍ମଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚକ୍ଷୁଃ+ମଳ)—ଆଖିର ଲେଦରା—
Chakshurmaḷa — The excretion of the eye; rheum of the eye.

ଚକ୍ଷୁର୍ଲଜ୍ଜା—ସଂ. ବି—(ମ. ପ. ଲୋ; ଚକ୍ଷୁଦ୍ୱାରା ଅନୁଭୂତ ଲଜ୍ଜା)—
Chakshurlajjā — ମୋହବତ; ମୁହଁ ଉପରୋଧ; ଅଶିଷ୍ଟ ଆଚରଣ ହେତୁ ଲଜ୍ଜା ବୋଧ ବା କୁଣ୍ଠା ବୋଧ—
Scruple; sensitiveness felt by one in the presence of a gentleman.

୯	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଡ଼	ଢ଼	ଙ୍କ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଡ଼	ଢ଼	ନ

ଚକ୍ଷୁଲଜ୍ଜା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଚକ୍ଷୁର୍ଲଜ୍ଜା)—ଚକ୍ଷୁର୍ଲଜ୍ଜା (ଦେଖ)
Chakshulajjā Chakshurlajjā (See)
ଏ ପଦରେ ଗୌରବ ଏଡେ ସାଳସଜ୍ଜା—
ପ୍ରଚ୍ଛାଦ ହେଲେ ନାହିଁ ଚକ୍ଷୁଲଜ୍ଜା । ଯଥାନାଥ—ଦଇବାର ।

ଚକ୍ଷୁଷ୍କର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚକ୍ଷୁଃ ଅଟେ କର୍ଣ୍ଣ ଯାହାର)—ଚକ୍ଷୁଶ୍ରବାଃ, ସର୍ପ—Serpent (M. W.)
Chakshushkarnna

ଚକ୍ଷୁଷ୍ପତି—ସଂ. ବ.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚକ୍ଷୁଃ=ଆଲୋକ+ପତି)—ସୂର୍ଯ୍ୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—The sun
Chakshushpati

ଚକ୍ଷୁଷ୍ପୀଡ଼ା—ସଂ. ବି.—ଚକ୍ଷୁଃ ପୀଡ଼ା (ଦେଖ)
Chakshushpirdā Chakshuḥ pirdā (See)

ଚକ୍ଷୁଷ୍ମତ୍ତା—ସଂ. ବ (ଚକ୍ଷୁଷ୍ମତ୍+ତା)—୧ । ଦୃଷ୍ଟିର ଶକ୍ତି—1. The faculty of sight
Chakshushmattā
(ଚକ୍ଷୁଷ୍ମତ୍ତ୍ୱ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ପ୍ରଖର ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି—
2. Keen eye-sight.
୩ । ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖି ପାରିବା—3 Clear vision.

ଚକ୍ଷୁଷ୍ମାନ୍—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ଚକ୍ଷୁସ୍+ମତ୍; ୧ମା. ୧ବ; ଷତ୍ୱବିଧାନର ନିୟମ ଅନୁସାରେ ସ+ମ ମିଶି 'ଷ୍ମ' ହେଲା)—
Chakshushmān
(ଚକ୍ଷୁଷ୍ମତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ଯାହାର ଆଖି ଅଛି—1. Having eyes
୨ । ସ୍ପଷ୍ଟ ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତିଯୁକ୍ତ—
2. Having clear eye-sights, clear-sighted.
୩ । ଯାହାର ପ୍ରଖର ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି ଅଛି—3. Keen sighted.
୪ । ଯାହାର ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି ଅଛି —
4. Endowed with the faculty of sight.

ଚକ୍ଷୁଷ୍ୟ—ସଂ. ବଣ (ଚକ୍ଷୁସ୍+ହିତାର୍ଥ ଯ)—୧ । ଚକ୍ଷୁର ହିତକର—
Chakshushya 1. Beneficial to the eye.
(ଚକ୍ଷୁଷ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ନୟନାଭିରାମ, ଯାହା ଦେଖିଲେ ମନ ଆନନ୍ଦିତ ହୁଏ; ପ୍ରିୟ ଦର୍ଶନ—2. Soothing to the eyes; pleasing to the eyes
୩ । ପ୍ରିୟଦର୍ଶନ; ସୁନ୍ଦର—
3. Beautiful; good-looking.
୪ । ଯାହା ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତିର ହିତକର—
4. Wholesome for the eye-sight.
ସଂ. ବ—୧ । ଆଖି ପାଇଁ କଜ୍ଜ୍ୱଳ—1. Collyrium.
୨ । କିଆଗଛ—2. Pandanus Odoratissinus; the screwpine (M. W.)
୩ । ସଜନାଗଛ—
3. Hyperanthera Moringa (tree) (M. W.)
୪ । ପ୍ରପୌଣ୍ଡରୀକ ଗୁଳ୍ମ—
4. A kind of small shrub (M. W.)

ଚକ୍ଷୁଷ୍ୟା—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚକ୍ଷୁଷ୍ୟ+ଆ)—ଚକ୍ଷୁଷ୍ୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Chakshushyā Feminine of Chakshushya.
ସଂ. ବ ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀ—1. A graceful woman.
୨ । ଏକପ୍ରକାର କଜ୍ଜ୍ୱଳ—2. A kind of collyrium.
୩ । କିଆଗଛ—
3. Pandanus Odoratissinus (M W.)

ଚକ୍ଷୂରାଗ—ସଂ. ବ (ଚକ୍ଷୁଃ+ରାଗ; ସନ୍ଧିରେ 'ଉ' ଠାରେ 'ଊ')—
Chakshūrāga ୧ । ଚକ୍ଷୁର ରକ୍ତିମା—1 Redness of the eye.
୨ । ଚକ୍ଷୁକୁ କଜ୍ଜ୍ୱଳ ଆଦି ରଙ୍ଗଦେଇ ରଙ୍ଗାଇବା—
2. Painting the eye-lids with collyrium etc.
୩ । ଚକ୍ଷୁଃପ୍ରୀତି (ଦେଖ)—
3. Chakshuḥpriti (See) (M. W.)

ଚକ୍ଷୂରୋଗ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚକ୍ଷୁଃ+ରୋଗ, ସନ୍ଧି ଯୋଗେ 'ଉ' ଠାରେ 'ଊ') ନେତ୍ରରୋଗ—
Chakshūroga
(ଚକ୍ଷୁରୋଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) Disease of the eye.

ଚଖନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଚାଖଣା; ଚାଖିବା ଯୋଗ୍ୟ ବସ୍ତୁ—
Chakhnā A thing which is eaten by licking.

ଚଖ—ପ୍ରାଦେ (ମାନଭୂମ) କ୍ରି—ଅସ୍ତ୍ରାଦି ପଜାଇବା—
Chakha Whetting of weapons.

ଚଖଁଡ଼ା ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଚକ୍ରମର୍ଦ୍ଦ)—ଚକୁଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Chakhanrdā Chakundā (See)

ଚଖା—ଦେ. ବି.—(ସଂ.ଚଷଣ)—ଜିହ୍ୱାଦ୍ୱାରା ସ୍ୱାଦଗ୍ରହଣ; ଚାଖିବାକର୍ମ—
Chakhā Tasting.
चाका, चाखा
चखना
(ଚଖେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ସବୁ ପଦାର୍ଥ ଚାଖେ କିନ୍ତୁ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଖାଏନାହିଁ—1. Tasting everything but not eating anything.
୨ । ଯେ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ କିଣିବା ବାହାନାରେ ସବୁ ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟରୁ ଟିକଏ ଟିକଏ ଚାଖେ କିନ୍ତୁ ଶେଷରେ ସ୍ୱାଦ ଗ୍ରହଣ କରିସାରି ଫାଙ୍କିଦେଇ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ନ କିଣି ଚାଲିଯାଏ—2. One who, pretending to purchase different foods exposed for sale after ascertaining which is good and which is bad tastes different articles, but goes away without purchasing anything
୩ । (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ) ଯେ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ବିଷୟକୁ ଦୃଢ଼ଭାବରେ ନ ଧରି ଆଜି ଏ କାମ କାଲି ସେ କାମ କରେ ଓ ସବୁ କାମକୁ ଚାଖିଲାପରି ଚାଖିଦେଇ ଛାଡ଼ିଦିଏ—3. (term of abuse) A person who does not stick to any particular thing or profession; a jack of all trades.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ଉପରସ୍ଥିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ କରି ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

୪ । ଚଖା ହୋଇଥିବା ବସ୍ତୁ— 4. (a thing) Tasted

ଚଞ୍ଚଳାଙ୍ଗୀ ଏକ ହସ୍ତେ, ଚଖା ଦ୍ରବ୍ୟେ ସ୍ନେହ ରହେ—
ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଚଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ଚକ୍ଷ ଧାତୁର ଣିଜନ୍ତ)—୧ । ଚାଖିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—1. Causative of Chākhibā.
Chakhāibā
ଚାଖାନ
चखान

୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଚାଖିବାର ସୁଯୋଗ ବା ଅନୁମତି ଦେବା—2. To permit or cause a person to taste a thing.
(ଚଖେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚାଇ ଭୁଞ୍ଜାଇଲ ଦେଇଛ ଛାଡ଼ନ୍ତୁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ସଭାପର୍ବ ।

ଚଖାଚଖି—ଦେ. ବି—୧ । ଅନେକ ବସ୍ତୁକୁ ଚାଖିବା କର୍ମ— 1. Tasting of many things.
Chakhāchakhi
ଚାখাচাখি
चखाचखि

୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ସ୍ୱାଦ ପରସ୍ପରକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା— 2. Causing each other to taste anything.

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପରସ୍ପରର ବଳ ବା ପରାକ୍ରମ ପରୀକ୍ଷା କରିବା; କସାକସି—3. Tasting of each other's strength or might.

୪ । ବିବାଦ; ବୈର—4. Dispute.

ଦେ. ବିଣ—ପରସ୍ପର ବଳ କସାକସି ହେଉଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି ଦ୍ୱୟ)— (two persons) Engaged in tasting each other's strength.

ଚଖୁ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଚକ୍ଷୁଃ)—ଚକ୍ଷୁଃ; ଆଖି— Eye.
Chakhu
চোখ
चखु

ଚଗଲ୍—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଚପଳ; କିମ୍ବା ଚଗଲ୍ଲ)—୧ । ଅସ୍ଥିରତା; ଚପଳତା—1. Unstability; restlessness; fickleness.
Chagal
चुलबुल

୨ । ଅମନୋଯୋଗ—2. Inattention.

ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅସ୍ଥିର—1. Restless.

୨ । ଅମନୋଯୋଗୀ—2. Inattentive.

ଚଗଲ୍‌ବଗଲ୍—ଦେ. ବିଣ.—(ଫା. ଅଗଲ୍ ବଗଲ୍ କିମ୍ବା. ସଂ. ଚପଳ ସଙ୍ଗେ ଅନର୍ଥକ ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକାରୀ ଶବ୍ଦ ସହିତର)—
Chagalbagal
୧ । ଚଞ୍ଚଳ ମତି; ଚପଳ— Fickle.
अगल बगल

୨ । ଅସ୍ଥିର—2. Restless.

ଦେ. ବି.—୧ । ଅସ୍ଥିରତା—1. Restlessness.

୨ । ଅନିଶ୍ଚିତତା—2. Uncertainty.

ଚଗଲପଣ—ଦେ. ବି.—୧ । ଦୁଷ୍ଟାମି—1. Wickedness.
Chagalapaṇa

୨ । ଅସ୍ଥିରତା—2. Restlessness; fickleness.
(ଚଗଲପଣିଆଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

चुलबुलापन ୩ । ଅମନୋଯୋଗିତା—3. Inattentiveness

ଚଗଲା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ଚଗଲ=ଧୂର୍ତ୍ତ; ସଂ. ଚପଳ, ଭୁଲ. ହି. ଚଗଡ଼ =ଚତୁର; ସଂ. ଚଙ୍ଗ=ଦକ୍ଷ)—
Chagalā
চেংরা, চেংরা

୧ । ଅସ୍ଥିରମନା; ଚପଳ; ଚଞ୍ଚଳମତି—
चिबिल्ला, चुलबुला 1. Fickle; of unstable mind.
चिलबिल्ला

୨ । ମନୋଯୋଗଶୂନ୍ୟ; ଅମନୋଯୋଗୀ— 2. Inattentive; of wandering mind
(ଚଗଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚଗଲା, ଚଗଲାପଣିଆଁ, ଚଗଲମି } ବି ୩ । ଦୁଷ୍ଟ—3. Wicked; naughty.

୪ । ଅସ୍ଥିର—4. Restless

୫ । ଚିନ୍ତିତ ବା କୃତ ବିଷୟରୁ ଅନ୍ୟ ଆଡ଼କୁ ଆକର୍ଷିତ ମନ- 5. (mind) Diverted from the act or thought in hand.

ଚଗଲିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଚଗଲା; ଅସ୍ଥିର— Restless.
Chagaliā

ଚଗଲେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ମନକୁ) ଅସ୍ଥିର କରିବା ବା ଚଞ୍ଚଳ କରିବା-
Chagaleibā
To divert (one's attention) to allow one's mind to rove.

ଚଘିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—୧ । ଆରୋହଣ କରିବା; ଚଢ଼ିବା—
Chaghibā
1. To ride; to ascend.

୨ । ଅବରୋହଣ କରିବା—
2. To descend to alight; to get down.

ଚଙ୍କାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚଙ୍କ୍ରମ ଧାତୁର ଣିଜନ୍ତ)—
Chaṅkāibā
୧ । ଚଙ୍କିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
सरान
1 Causative of Chaṅkibā.

୨ । ଘୁଞ୍ଚାଇବା; ସ୍ଥାନଚ୍ୟୁତ କରିବା—To dis-
सरकाना
(ଚଙ୍କେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) place; to cause to budge.

ଚଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଚଂକ୍ରମଣ)—
Chaṅkibā
ସାମାନ୍ୟ ମାତ୍ର ହଲିବା ବା ସ୍ଥାନାନ୍ତର ହେବା—
सरना
To budge; to move a little.
सरकना
(ଚଙ୍କାଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ)

ସମସ୍ତେ ମିଶି କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣକୁ ହଲାଇଲେ, କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ ଚଙ୍କିଲା ନାହିଁ ।
ଗୋଲକଣ୍ଠ ଦାସ. ପିଲାଙ୍କ ରାମାୟଣ ।

ଚଙ୍କୁଣ—ସଂ. ବି. (କ୍ରମ ଧାତୁ ଯଙ୍‌ଲୁଗନ୍ତ=ଚଙ୍କ୍ରମ ଧାତୁ+ଉଣ)—
Chaṅkuṇa
୧ । (ଭାବ. ଉଣ) ପୁନଃ ପୁନଃ ଗମନ କରିବା—
1. Going repeatedly, repeated movements

୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଉଣ) ଚଙ୍କୁର (ଦେଖ)
2. Chaṅkura (See)

ଚଙ୍କୁର—ସଂ. ବି. (କ୍ରମ ଧାତୁ; ପୁନଃ ପୁନଃ ଅର୍ଥରେ ଯଙ୍‌ଲୁଗନ୍ତ= ଚଙ୍କ୍ରମ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉର)—୧ । ବୃକ୍ଷ—1. Tree.
Chaṅkura

୨ । ଗାଡ଼ି—2. Carriage.

୩ । ଚକ୍ରବିଶିଷ୍ଟ ଯାନ—
3. Any vehicle or wheeled contrivance; car.

୯	ଇ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଐ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍ବ	ଊଅ	ହ୍ମ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ଼ିଂ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍ମ

ଚଙ୍କ୍ରମଣ—ସଂ ବି. (କ୍ରମ ଧାତୁ; ପୁନଃ ପୁନଃ ଅର୍ଥରେ ଯଙ୍‌ଲୁଗନ୍ତ= Chaṅkramaṇa ଚଙ୍କ୍ରମ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଇତସ୍ତତଃ (ଚଙ୍କମା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଭ୍ରମଣ—1 Moving about.

୨ । ଧୀରେ ଧୀରେ ପୁନଃ ପୁନଃ ଗମନ –2 Slowly moving up and down; coming and going.

୩ । ପୁନଃ ପୁନଃ ଭ୍ରମଣ— 3. Roving about.

୪ । ବାରମ୍ବାର ବୁଲିବା—4. Repeated whirling.

୫ । ଭ୍ରମଣ—5. Walking.

୬ । ପରିଭ୍ରମଣ—6. Travelling.

୭ । ଧୀରଗତି—7. Slow movement.

୮ । ବକ୍ର ଗମନ— 8. Going crookedly or tortuously.

୯ । କୁଦା—9. Leap; jump; spring.

ଚଙ୍‌ଗ୍ରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ ଚଙ୍ଗେରିକା; ଚଙ୍ଗେରୀ; ତୁଳ. ହି. Changrā ଚଙ୍ଗେରା)—ଗୁଙ୍ଗଡ଼ା; ଚଉକୋଣିଆ ଡାଲା— A square tray.

ଚଙ୍ଗ—ସଂ. ବିଣ. (ଚ=ଚନ୍ଦ୍ର+ଗମ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ଚନ୍ଦ୍ର Chaṅga ନିକଟକୁ ଗମନ କରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଚନ୍ଦ୍ର ସଙ୍ଗେ ଯାହାର ତୁଳନା କରାଯାଇ ପାରେ ବା ଯେ ଚନ୍ଦ୍ର ପରି)— ୧ । ସୁନ୍ଦର—1. Beautiful; handsome.

୨ । ଦକ୍ଷ; କର୍ମଠ—2. Clever; fit for work.

୩ । ସୁସ୍ଥ—3. Healthy; hale and hearty.

ସଂ. ବି.—୧ । ମଲ୍ଲ; ପହିଲିଭାନ—1. An athlet.

୨ । ଯୋଦ୍ଧା; ସୈନ୍ୟ—2. Warrior; soldier.

ଚଙ୍ଗ ଦେ.ବି —୧ । ନକାସି କାମ ଥିବା ସୁନା ବା ରୂପାର ବଳୟ— चंग 1. A gold or silver bracelet on which figures have been wrought.

୨ । ଚମକ—2. Fright; startling.

୩ । ଗଞ୍ଜପାର ଆଠ ରଙ୍ଗରୁ ଏକ ରଙ୍ଗ—3. One of the 8 colours of the ganjapa cards.

୪ । ସିତାରର ଚଢ଼ା ହୋଇଥିବା ସ୍ୱର— 4. Highly pitched tune of guitar.

ଦେ. ବିଣ.—(ସଂ. ଜଙ୍ଗମ)—୧ । ଅସ୍ଥିର—1 Restless.

୨ । ଚଞ୍ଚଳ—2. Active.

୩ । ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତିଯୁକ୍ତ—3. Vigorous

ପ୍ରାଦେ.—(ସିଂହଭୂମ) ବି.—କାଗଜଚଙ୍ଗ; ଗୁଡ଼ି— Paper kite.

ଚଙ୍ଗଚଙ୍ଗ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଅସ୍ଥିର ହେବା— Chaṅga chaṅga hebā 1. To become restless.

ଚମଚମ ଗୀତର ଶବ୍ଦ ଅବିରଳ ଅନ୍ଧକାର ଯଣି ଭେଦ କରି, କାନରେ ପଡ଼ିବାରୁ ବାଣ୍ଟୋଇ ଚଙ୍ଗଚଙ୍ଗ ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇ ସେହି ଦିଗକୁ ଅନାଇଲା ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୨ । ଅସ୍ଥିରଭାବରେ ଏଣେତେଣେ ଦୃଷ୍ଟି କରିବା— 2. To look uneasily to this side and that.

ଚଙ୍ଗଚଙ୍ଗିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.—(ସଂ. ଚଙ୍ଗ)—୧ । ଅସ୍ଥିର; ଅବ୍ୟ- Chaṅgachaṅgiā ବସ୍ଥିତ ଚିତ୍ତ—1. Unsteady; restless; চ্যাঙ্গড়া; চনমনা fickleminded.

चङ्गा; चौकन्ना ୨ । ସୁନ୍ଦର—2. Handsome; charming.

(ଚଙ୍ଗଚଙ୍ଗେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ସୁସ୍ଥ ଓ ସବଳ— 3. Spirited and healthy.

୪ । ଯେ ସର୍ବଦା ଚମକେ—4. Hartlish.

ଚଙ୍ଗଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚଙ୍ଗ୍ରା (ଦେଖ) Chaṅgarḍā Chaṅgrā (See)

ଚଙ୍ଗାରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚଙ୍ଗେରିକା; ଶୃଙ୍ଖଳିକା)— Chaṅgāri ବାଉଁଶପେଡ଼ିକେଇ— চাঙ্গারী Bamboo basket. चङ्गेरी

ଚଙ୍ଗି—ଦେ. ବି – ଚଙ୍ଗୁ (ଦେଖ) Chaṅgi Chaṅgu (See)

ଚଙ୍ଗିମା—ସଂ. ବି. (ଚଙ୍ଗ+ଇମନ୍)—ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ— Chaṅgimā Beauty; grace.

ଚଙ୍ଗିମାଡ଼—ଦେ. ବି—ଚଙ୍ଗୁମାଡ଼ (ଦେଖ) Chaṅgimārḍa Chaṅgumārḍa (See)

ଚଙ୍ଗୁ—ଦେ. ବି. (ଫା. ଚଙ୍ଗ)—ଏକପ୍ରକାର ଆନଦ୍ଧବାଦ୍ୟ; ଗୁଙ୍ଗୁ— Chaṅgu A kind of drum. चङ्ग [ଦ୍ର—ଏହା କରତଳଦ୍ୱାରା ବଜାନ୍ତି ।]

ଚଙ୍ଗୁମାଡ଼—ଦେ. ବି—ଚଙ୍ଗିବାଦ୍ୟ ବଜାଇବା; ଗୁଙ୍ଗୁମାଡ଼— Chaṅgumārḍa Beating of the (changi) drum.

ଚଙ୍ଘରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ତୁଳ. ହି. ଚଁଗେରୀ)— Chaṅgharā ଚଙ୍ଗ୍ରା (ଦେଖ) Chaṅgrā (See)

ଚଚଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ; ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)— Chachcharḍi ଚଡ଼ଚଡ଼ି; ଶକୁଳା ଭିଅଣ; ଅଳ୍ପ ରସାବଶିଷ୍ଟ চড়চড়ী ବ୍ୟଞ୍ଜନ—A kind of curry.

ଚଚପୁଟ—ସଂ. ବି—ଚଚ୍ଚତ୍ପୁଟ; ସଙ୍ଗୀତର ତାଲବିଶେଷ— Chachchapuṭa A kind of musical measure (M.W) (ଚଚତ୍ପୁଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚଚ୍ଛା—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ସଂ. ତାତ)—କକେଇ; କନିଷ୍ଠ ପିତୃବ୍ୟ — Chachchā Father's younger brother; junior চাচা paternal uncle. चच्चा; चाचा (ଚଚ୍ଛୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ: ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଚଛୁ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ଚକ୍ଷୁଃ)—୧ । ଚକ୍ଷୁ—
Chachhu 1. Eye.
ଚୋଖ ଲୋୟେ କଷା ଦଶିଲାନ କୁରଙ୍ଗୀଙ୍କ ଚଛୁ—ପ୍ରଭାତ, ଶଶିସେଣା ।
ଚଷ୍ ୨ । ପ୍ରତିମାର ଚକ୍ଷୁ—2. The eye of an image.
(ଚଛୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚଛୁଦାନ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ଚକ୍ଷୁର୍ଦାନ)—ତଚ୍ଛୁଦାନ (ଦେଖ)
Chachhudāna Tachchhudāna (See).

ଚଛୁପାଇବା—ଗ୍ରା. ବି—ଦେବପ୍ରତିମାର ଚକ୍ଷୁଦାନ—
Chachhupāibā The painting of the eye and consecration of the image of a deity.

ଚଜା—ଦେ. ବି (ସଂ. ତର୍ଜ ଧାତୁ)—ଚଦା; ତର୍ଜନ; ଭୟପ୍ରଦର୍ଶନ—
Chajā Threatening.
ଧମକ
ଡାଟ

ଚଜାଚଜି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ଭୟ ଦେଖାଦେଖି,
Chajāchaji ଚଦାଚଦି—Threatening each other.
ଧମକାଧମକୀ ବାହାସ୍ଫୋଟ ମାରି ଅତୀବ ବଡକରି
ଡାଁଟାଡାଁଟି ଚଜାଚଜି ହୋଇଲେ କରେ ଗଦା ଧରି ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶଲ୍ୟ ।

ଚଜିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତର୍ଜ ଧାତୁ)—୧ । ଚଦିବା; ଧମକାଇବା;
Chajibā ତର୍ଜନ କରିବା, ଭୟ ଦେଖାଇବା—To threaten,
ଧମକାନ; ତର୍ଜା ତୁମ୍ଭେ ଥିଲ ଯେବେ ବାମଦେବ ପ୍ରାୟେ କାମକୁ ନିତ ଚଜୁଥାଇ ।
ଡାଁଟନା, ଘୁଡ଼କନା ଭକ୍ତ ମଥୁରାମଙ୍ଗଳ ।
୨ । ଭର୍ତ୍ସନା କରିବା—2. To reprimand.
ଚଜିଲ ପରାୟେ ଭଣି । ରେସାଇ ସୁମନ କହୁଛ ସୁମାନ
କାହୁଁ ଯିବ ଅଜ ପୁଣି । ଅଭିମନ୍ୟୁ—ବିଦଗ୍ଧ ଚିନ୍ତାମଣି ।

ଚଜିମର୍କଟି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତର୍ଜ ଧାତୁ ଓ ସଂ. ମର୍କଟ)—
Chajimarkaṭi hebā ଭୟଦେଖାଇ ମାଙ୍କଡ଼ ଭଳି ଗର୍ଜିବା ବା
ତର୍ଜାଗର୍ଜା ଖେଙ୍କାରି ହେବା—To threaten and fret like an ape.
କଡ଼କନା, ଘୁଡ଼କନା

ଚଞ୍ଚ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଗତି କରିବା—1. To move.
Chañch (root) ୨ । ଅସ୍ଥିର ହେବା—2. To be restless.
୩ । ଖାଇବା—3. To eat.
୪ । ହଲାଇବା—4. To dangle about; to shake.
୫ । ଡେଇଁବା; କୁଦିବା—5. To jump; to leap.

ଚଞ୍ଚ—ସଂ. ବି. (ଚଞ୍ଚ୍ ଧାତୁ+ଅ)—୧ । ଟୋକେଇ; ବାଉଁଶିଆ—
Chañcha 1. Basket.
୨ । ପଞ୍ଚାଙ୍ଗୁଳ ମାନ—2. A measure of length equal to 5 fingers.

ଚଞ୍ଚକ—ଗ୍ରା. ବି—କପଟତା—Crooked-ness.
Chañchaka ଟଞ୍ଚକ (ଦେଖ)—Tañchaka (See)

ଚଞ୍ଚତ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚଞ୍ଚ ଧାତୁ=ଚଞ୍ଚଳ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅତ୍=
Chañchat ଶତୃ)—୧ । ଚଞ୍ଚଳ; ଅସ୍ଥିର—
(ଚଞ୍ଚନ୍ତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Unsteady; restless.
୨ । ଗତିଶୀଳ—2. Moving.
୩ । ଦୋହଲୁଥିବା—3. Waving; oscillating.

ଚଞ୍ଚତ୍କ—ସଂ. ବିଣ. (ଚଞ୍ଚତ୍+କ)—୧ । କୁଦୁଥିବା—
Chañchatka 1. Leaping; jumping.
୨ । ଥରୁଥିବା—2. Trembling; shaking.
୩ । ଗତି କରୁଥିବା—3. Moving.
୪ । ଅସ୍ଥିର—4. Restless.

ଚଞ୍ଚନ୍—ଦେ. ଅ—ଚନ୍‌ଚନ୍ (ଦେଖ)
Chañchan Chanchan (See)

ଚଞ୍ଚପୁଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚଚ୍ଚପୁଟ=ତାଳବିଶେଷ)—
Chañchaputa ୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟ—
1. A kind of drum.
୨ । ଚଞ୍ଚୁପୁଟ (ଦେଖ)
2. Chañchuputa (See)

ଚଞ୍ଚରି—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଚର ଧାତୁ ଯଙ୍‌ଲୁଗନ୍ତ; ଚଞ୍ଚୁର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.
Chañchara ଅ; ଯେ ପୁଷ୍ପ ଆଦିରେ ବାରମ୍ବାର ବିଚରଣ କରେ)-
(ଚଞ୍ଚରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଭ୍ରମର—Large black wasp.

ଚଞ୍ଚରିଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚଞ୍ଚରିନ୍+ଈ)—ଭ୍ରମରୀ—
Chañcharinī A she-bee.

ଚଞ୍ଚରୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଚଞ୍ଚର+ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ)—ଭ୍ରମର—
Chañcharī A male large black wasp.
ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚଞ୍ଚର+ଈ)—
୧ । ଭ୍ରମରୀ—1. A female large black wasp.
୨ । ଚର୍ଚ୍ଚରୀ; ହୋଲି ସମୟରେ ବୋଲାଯିବା ଗୀତ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. A class of songs sung during the Holi festival.

ଚଞ୍ଚରୀକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଚର ଧାତୁ=ବିଚରଣ କରିବା; ପୁନଃ ପୁନଃ
Chañcharīka ଅର୍ଥରେ ଯଙ୍‌ଲୁଗନ୍ତ ଚଞ୍ଚର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଈକ;
ଚଞ୍ଚରିକା } ଅନ୍ୟରୂପ ଯେ ପୁଷ୍ପମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ବାରମ୍ବାର ବିଚରଣ
ଚଞ୍ଚରୀକା } କରେ)—୧ । ଭଅଁର; ଭ୍ରମର—
1. The black wasp.
ତୋଳା ଚଞ୍ଚରୀକେ ଚଞ୍ଚଳ ଗୁଞ୍ଜରି, ଅଣିଲ ବିଶେଷ କରି ।
ଭଞ୍ଜ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।
୩ । ଗୁଣୁ ଗୁଣୁ ସ୍ୱର କରି ମକରନ୍ଦ ପାନ କରିବା ପାଇଁ ଫୁଲ ଉପରେ ଉଡ଼ିବା ଏକ ପ୍ରକାର ପକ୍ଷୀ—
3. Humming bird.

ଚଞ୍ଚରୀକାବଳି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚଞ୍ଚରୀକ+ଆବଳି)—
Chañcharikābali ୧ । ଭ୍ରମର ଶ୍ରେଣୀ—1. A vow or number of black bees.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	କ୍ଷ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ୠ	ନ୍ତ

୨ । ୧୩ ଅକ୍ଷରବିଶିଷ୍ଟ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—
2. A Sanscrit metre of 13 syllables.
[ଦ୍ର—ଏଥିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରଣରେ ଯ ଗଣ ମ ଗଣ ଦୁଇ ର ଗଣ ଓ ଏକ ଗୁରୁବର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ । ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଚଞ୍ଚଳ—ସଂ. ବିଣ. (ଚଲ ଧାତୁ ପୁନଃ ପୁନଃ ଅର୍ଥରେ ଯଙ୍‌ଲୁଗନ୍ତ **Chañchaḷa** ଚଞ୍ଚଲ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଗତିଶୀଳ—
(ଚଞ୍ଚଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Moving.
ଚଞ୍ଚଳତା } ବି. ୨ । ଅସ୍ଥିର—2. Restless; unsteady; fickle; unstable.
ଚଞ୍ଚଳତ୍ୱ }
୩ । ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତ; ଅଧୀର—3. Capricious.
୪ । ଚପଳ—4. Hasty.
୫ । ଥରୁଥିବା—5. Trembling; tremulous.
୬ । କମ୍ପିତ; ହଲୁଥିବା—6. Shaking; oscillating.
୭ । ତ୍ୱରିତ—7. Quick; brisk.
୮ । ବିଚଳିତ—8. Moving; shifting.
୯ । ଲୋଲୁପ—9. Covetuous.
୧୦ । ଲମ୍ପଟ—10. Adulterous.
୧୧ । ଚିନ୍ତାକ୍ରାନ୍ତ; ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ—11. Anxious.
ସଂ. ବି.—୧ । ବାୟୁ—1. Air.
୨ । ପ୍ରେମିକ ବ୍ୟକ୍ତି; ନାଗର—2. Lover.
୩ । ରସିକ ବ୍ୟକ୍ତି—3 A libertine.
ଦେ. ବି.—(ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ)—ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତତା—
Capriciousness.

ସ୍ତ୍ରୀ ଭାବଗ୍ରା ଚଞ୍ଚଳ ନ ଗଣ୍ଠିଲେ,
ବୋଧୁଁ ବନସ୍ତେ ଧୀର ଧୀର ହେଲେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଶୀଘ୍ର; ତୁରନ୍ତ—Soon.

ଚଞ୍ଚଳଚିତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଅସ୍ଥିର ହୃଦୟ—
Chañchaḷachitta 1. Unsteady
(ଚଞ୍ଚଳଚିତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତ ଚିତ୍ତ—
(ଚଞ୍ଚଳଚିତ୍ତତ୍ୱ—ବି) 2. Restless; fickle-minded.
୩ । ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ—3. Anxious.

ଚଞ୍ଚଳଚେତାଃ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚଞ୍ଚଳ+ଚେତସ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Chañchaḷachetāḥ ଚଞ୍ଚଳଚିତ୍ତ (ଦେଖ)—
Chañchaḷachitta (See)

ଚଞ୍ଚଳନୟନ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ଚଞ୍ଚଳ+ନୟନ)—୧ । ଇତସ୍ତତଃ
Chañchaḷanayana ଘୂର୍ଣ୍ଣିତ ନେତ୍ର—1. Moving eye.
(ଚଞ୍ଚଳନୟନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅସ୍ଥିର ଦୃଷ୍ଟି—
2. Unsteady glance.
ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଅସ୍ଥିର ଦୃଷ୍ଟି; ଚାରିଆଡ଼କୁ ଆଖି ବୁଲାଉଥିବା—Looking here and there.

ଚଞ୍ଚଳପ୍ରକୃତି—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯେ ସ୍ୱଭାବତଃ ଅସ୍ଥିର—
Chañchaḷaprakṛuti Of restless or changing nature.

ଚଞ୍ଚଳପ୍ରକୃତିକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଚଞ୍ଚଳପ୍ରକୃତି (ଦେଖ)—
Chañchaḷaprakṛutika Chañchaḷaprakṛuti (See)
(ଚଞ୍ଚଳପ୍ରକୃତିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚଞ୍ଚଳମନାଃ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚଞ୍ଚଳ+ମନସ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Chañchaḷamanāḥ ୧ । ଚଞ୍ଚଳଚିତ୍ତ (ଦେଖ)—
1. Chañchaḷachitta (See)
୨ । ଚଞ୍ଚଳପ୍ରକୃତି (ଦେଖ)—
Chañchaḷaprakṛuti (See)

ଚଞ୍ଚଳା—ସଂ ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚଞ୍ଚଳ+ଆ)—ଚଞ୍ଚଳର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—
Chañchaḷā Feminine of Chañchaḷa.
୧ । ଅସ୍ଥିର (ସ୍ତ୍ରୀ)—
1. Restless; hasty; fickle-minded.
୨ । ନଷ୍ଟଚରିତ୍ରା—2. Adulterous; unchaste.
୩ । ବିଚଳିତା—Evershifting; changing.
ସଂ. ବି—୧ । ବିଦ୍ୟୁତ୍—1. Lightning.
୨ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ—2. Lakshmi; goddess of fortune.
[ଦ୍ର—ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଚିରକାଳ ଜଣକଠାରେ ବା ଏକ ପରିବାରରେ ସ୍ଥିର ହୋଇ ନ ରହିବାରୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କର ଏହି ନାମ ହୋଇଅଛି ।]
ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ନାମ—Name given to females.
ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଚଞ୍ଚଳୀ (ଦେଖ) Chañchaḷī (See)

ଚଞ୍ଚଳିଆ—ଦେ. ବିଣ ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଚଞ୍ଚଳ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଖୁବ୍
Chañchaḷiā ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତିରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ—Very active; of
(ଚଞ୍ଚଳେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) active habits.

ଚଞ୍ଚଳିତ—ସଂ. ବିଣ—(ଚଞ୍ଚଳ ନାମଧାତୁରୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—ଚଞ୍ଚଳପରି
Chañchaḷita ଆଚରଣ କରୁଥିବା; ଭୂଲ. ଧବଳିତ, ତରଳିତ, କମ୍ପିତ ହେଉଥିବା; ଦୋହଲୁଥିବା—Shaking; trembling; oscillating.

କଲ୍ପ ପାଶେ ଚଞ୍ଚଳିତ ତାଟଙ୍କ ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଚଞ୍ଚଳୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଚଞ୍ଚଳା)—୧ । ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଖୁବ୍ ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତିରେ
Chañchaḷī କାର୍ଯ୍ୟକରେ—1. Of active habits; very active (woman).
୨ । ନିରଳସ—2. Not lazy; brisk.

ଚଞ୍ଚଳେଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି.—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଶୀଘ୍ର
Chañchaḷeibā କରିବା—To do anything quickly.

ଚଞ୍ଚଳେଇ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଚଞ୍ଚଳୀ (ଦେଖ)—Chañchaḷī (See)
Chañchaḷei

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚକ୍ଷିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ଷିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ଷିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ଷିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଶାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଦ୍ଧୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଦ୍ଧା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଚଞ୍ଚା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚଞ୍ଚ୍+ଅ+ଆ)—୧ । ବାଉଁଶ କାଠି ନିର୍ମିତ
Chañchā ଆସନ ବା ମୋଢ଼ା—1. Stool made of wickerwork.

୨ । ବାଉଁଶ କାଠି ନିର୍ମିତ ଆସନ; ଗୁଞ୍ଜ; ମୁନ୍ଦୁର; ତଲେଇ—
2. Mat made of reeds,

୩ । (ଯେଉଁଥିରୁ ଶୃଗାଳ, କାକ ଆଦିଙ୍କୁ ଭୟ ଦେଖାଇବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ) କାଠି କୁଟାରେ ତିଆରି ମନୁଷ୍ୟାକୃତି ମୂର୍ତ୍ତି—3 Scare-crow.

ଦେ ବି. (ସଂ. ଚଞ୍ଚା=ତଲେଇ ପରି ପତଳା ଥିବାରୁ)—
চাঁচড়ি ୧ । ନଡ଼ିଆ ବାହୁଙ୍ଗା ମୂଳରେ ଥିବା ଜାଲି ଆକାରର ବଳ୍କଲ;
জালী ଗୁଞ୍ଜ—1. A net-like thin bark at the root of a cocoanut branch.

୨ । ଅପରିପକ୍ୱ ଆମ୍ବଫଳର ନୂତନ କୋମଳ ଟାକୁଆ—
2. The newly hardened stone of a newly developed mango fruit.

চাঁছা ୩ । (ସଂ. ତକ୍ଷଣ) ଚାଞ୍ଛିବା; ଚଞ୍ଛା—
খুরচন 3. Scraping.

ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତକ୍ଷଣ)—୧ । ଯାହା ଦେହରୁ ଚୋପାକୁ ଚାଞ୍ଛି ଥାନ୍ତି; ଚଞ୍ଛା—1. Scraped of the bark.

চাঁছা ୨ । ଯେଉଁ ଭୂମି ଉପରୁ ଘାସ ଆଦି ଚଞ୍ଛା ହୋଇଥାଏ—
2. (land) From which grass has been scraped off

୩ । ଗାଳିବିଶେଷ—3. A term of abuse.

ଚଞ୍ଚୁ—ସଂ. ବି. (ଚଞ୍ଚ୍ ଧାତୁ=ଖାଇବା=କରଣ ଉ; ଯାହାଦ୍ୱାରା ପକ୍ଷୀ
Chañchu ଖାଦ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରେ)—

୧ । ପକ୍ଷୀର ଥଣ୍ଟ—1. Bill or beak of a bird

୨ । ରକ୍ତଏରଣ୍ଡ; ନାଲି ଭେରଣ୍ଡାଗଛ; ନାଲି ଗବଗଛ (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—2. The red variety castor seed plant.

୩ । ମୃଗ; ହରିଣ—3. Deer.

୪ । ବର୍ଷାଦିନେ ଉଠୁଥିବା ଏକପ୍ରକାର ଶାଗ (ହି.ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. A kind of pot-herb coming out during the rains.

ଦେ. ବି—ଚଞ୍ଚା (ଦେଖ)—Chañchā (See)

ଚଞ୍ଚୁକା—ସଂ. ବି (ଚଞ୍ଚୁ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ପକ୍ଷୀର ଥଣ୍ଟ—
Chañchukā Beak.

ଚଞ୍ଚୁପୁଟ—ସଂ. ବି. (ରୂପକ କର୍ମଧାରୟ; ଚଞ୍ଚୁ+ପୁଟ)—ପକ୍ଷୀର ଦୁଇ ଥଣ୍ଟ
Chañchuputa ବୁଜା ହୋଇଥିବା ଅବସ୍ଥା—The bill of a bird when shut; the cavity enclosed by the upper and the lower beaks of a bird.

ଚଞ୍ଚୁପ୍ରହାର—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଚଞ୍ଚୁ+ପ୍ରହାର)—ଥଣ୍ଟରେ
Chañchuprahāra ଠୁକିବା ବା ଥଣ୍ଟରେ ହାଣିବା; ଥଣ୍ଟ ମାରିବା—A peck with a beak.

ଚଞ୍ଚୁଭୃତ୍—ସଂ. ବି. (ଚଞ୍ଚୁ+ଭୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ପକ୍ଷୀ—
Chañchubhrut Bird.

ଚଞ୍ଚୁର—ସଂ. ବିଣ. (ଚଞ୍ଚ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉର)—
Chañchura ଦକ୍ଷ; ନିପୁଣ—Active; clever; expert; skilful.
(ଚଞ୍ଚୁରା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସଂ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଶାଗ—A kind of pot-herb.

ଚଞ୍ଚୁରୀ—ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚଞ୍ଚୁର+ଈ)—ବାଘୁଆଚଢ଼େଇ—
Chañchurī Tailor -bird.

ଚଞ୍ଚୁସୂଚି—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚଞ୍ଚୁ+ସୂଚି)—୧ । ବାଘୁଆଚଢ଼େଇ—
Chañchusūchi 1. The tailor bird.

୨ । କାରଣ୍ଡବ ପକ୍ଷୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. A kind of gander.

ଚଞ୍ଚୂ—ସଂ. ବି—ଚଞ୍ଚୁ (ଦେଖ)
Chañchū Chañchu (See)

ଚଞ୍ଛା—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ. (ସଂ ତକ୍ଷ ଧାତୁ)—ଚଞ୍ଚା (ଦେଖ)
Chañchhā Chañchā (See)

ଚଞ୍ଛାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚାଞ୍ଛିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Chañchhāibā Causative of Chāñchhibā.

ଚଟ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଭେଦ କରିବା—
Chaṭ (root) 1. To pierce.

୨ । ଭାଙ୍ଗିବା—2. To break.

୩ । ବଧ କରିବା—3. To kill.

୪ । ହିଂସା କରିବା—4. To injure.

୫ । ମର୍ଦ୍ଦନ କରିବା—5. To rub.

୬ । ପୃଥକ୍ କରିବା—6. To separate.

୭ । ଘୋଡ଼ାଇବା—7. To cover.

୮ । ଫଟାଇବା—8, To split.

ଚଟ୍—ଦେ. ଅ. (ସଂ ଝଟିତି; ସଂ. ଚଟୁଲ+ଚଞ୍ଚଳ)—
Chaṭ ୧ । ଅତି ଶୀଘ୍ର—1. Presently.
চট ୨ । ଝଟିତି; ଝଟ୍—2 Immediately; sharp.
चट ୩ । ଚଞ୍ଚଳ—3. Quickly.

ଗୋପାଳ ବାବୁ ଭଗବତୀ ଭାଆଣି ନାମ ଚଟ୍ ବୁଝିଗଲେ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଚଟ୍‌କନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚଟକଣା—
Chaṭkan Slap.

ଚଟକରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଅତି ଶୀଘ୍ର; ସତ୍ୱର; ତୁରନ୍ତ—
Chaṭkari Immediately; at once; instantly; presently.
চটকরে
चटसे

ଚଟ୍‌କନା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଚଟ୍‌କିନା }

୧	ଘ	ଡ	ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଙ୍ଘ	ଢ଼ଅ	ଛ
୬	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଯ	ଇଅ	ଜ୍ଞ	ନ୍ତ

ଚଟ୍‌ପଟ୍—ଦେ. ଅ. (ସ. ଝଟିତି)—
Chatpat ୧ । ଚଟ୍ (ଦେଖ)
চটপট 1. Chat (See)
चटपट ୨ । (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଭଣ୍ଡାର ଚମରେ ଛୁର ଘଷିବାର ଶବ୍ଦ—2. Sound produced by the strapping of a razor.
୨ । ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତି ସହିତ—2. Briskly; quickly.

ଚଟ—ଦେ. ବି. (ସ. ଜଟା)—୧ । ଥଳ; ବୋସ୍ତା; ଅଖା—
Chata 1. Gunny bag; sack cloth.
চট ୨ । ଚଟେଇ; ମସିଣା—2. Mat.
जुट, टाट ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର ଓ ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—
ଝୋଟ—Jute.
ଦେ. ଅ—ଚଟ୍ (ଦେଖ)
Chat (See)

ଚଟକ—ସ. ବି. ପୁଂ. (ଚଟ୍ ଧାତୁ=ଖାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Chataka ଘରଚଟିଆ ଚଢ଼େଇ— Sparrow.
ଚଟକା, ଚଟକ୍କା, ଚଟକିକା } ସ୍ତ୍ରୀ. ଦେ. ବି. (ସ. ଚଟ ଧାତୁ=ଭେଦନ)—
୧ । ପୂର୍ବାନୁଭୂତ ସୁଖ ଓ ସ୍ୱାଦ ଭୋଗ କରିବାର ଲୋଭ ବା ଆଶା—
চটক 1. Hankering after a thing once tasted;
चटक craving for a food once tasted.
୨ । ଜାକଜମକ; ବାହ୍ୟାଡ଼ମ୍ବର; ଛଟା; ଚମକ—
2. Grandeur; splendour; glamour.
ଚଇଣ ଚଟକେ ଖେଳ ହୋଇ ରହୁ ଏବେ କାଳ
କି ଦଶା ହେଲଣି ଅରେ ହେଜ ମନରେ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।
୩ । ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରତି ରୁଚି—3. Relish.

ଚଟକଣା—ଦେ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ସ. ଚପେଟ)—ଚାପୁଡ଼ା—
Chatakana A slap.
চড় ଗାଲେ ଚଟକଣା କାନେ କାନ ମୋଡ଼ା
चपत, चपट ଖାଇବାକୁ ବଡ଼ ଖୁସି ପାଇଁ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର. ଗୀତଲହରୀ ।

ଚଟକଣି—ଦେ. ବି—ଛୋଟ ଚାପୁଡ଼ା; ଚାପୁଡ଼—
Chatakani Slight slap.

ଚଟକଳ—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ କଳରେ ଅଖା ବା ବସ୍ତା ତିଆର ହୁଏ—
Chatakala 1. Gunny making machine.
চটকল ୨ । ବସ୍ତା ତିଆର କାରଖାନା—
टाटकाकल 2. Gunny bag factory.

ଚଟକ ଲଗାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲୋଭ ଦେଖାଇ ବଶ କରିବା—
Chataka lagaiba To captivate by making a
চটক লাগান person taste a thing once.
चटक लगाना

ଚଟକଲାଗିବା—ଦେ. ବି—ଲୋଭ ଲାଗିବା—
Chataka lagiba Hankering after a thing once
চটকলাগা tasted.
चटकलगना

ଚଟକା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ଚଟକ+ଆ)—୧ । ମାଈ ଘରଚଟିଆ ଚଢ଼େଇ—
Chataka 1. A hen-sparrow.
୨ । ପିପ୍ପଳୀ ମୂଳ—2. Root of long pepper.
ଦେ. ବଣ. (ସ. ଚପିଟ=ଚୁଡ଼ା; ଚୁଡ଼ାପରି ପତଳା)—
୧ । ଚେପଟା—1. Flat.
চাটাল, চেটকা ୨ । ସମତଳ—
चपटा 2. Even.
ଦେ. ବି. (ନାମ)—ନୀଳଗିରିର ଦୁଇ କୋଶ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଝର—Name of a mountain-spring in the Nilgiri state of Orissa.

ଚଟକାଇବା—ଦେ କ୍ରି.—୧ । ଚେପଟା କରିବା—
Chatakaiba 1. To flatten.
୨ । ଚଟାଇବା—2. To cause to lick.

ଚଟକାମୁଖ—ଦେ. ବି.—ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
Chataka mukha A kind of weapon.

ଚଟକାମୁହାଁ—ଦେ ବଣ. ପୁଂ.— ଯାହାର ମୁହଁ ଚେପଟା—
Chatakamuhan Flat-faced.
(ଚଟକାମୁହିଁ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚଟକାର—ସ. ବଣ.—ଚଟକା; ଚେପଟା—
Chatakara Flat (Howells)

ଚଟଚଟ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ସୁଦାହ୍ୟ ପଦାର୍ଥରେ ଜ୍ୱଳନ୍ତ
Chatachata ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଅଗ୍ନି ଲାଗିବାର ଶବ୍ଦ—1. Sound of
চটচট fire setting into easily combustible materials.
चटचट ୨ । ବାହୁକୁ ଭୂମିରେ ଆଘାତ କରିବା ଓ ଚପେଟାଘାତରୁ ଜାତ ଶବ୍ଦ—2. Sound of slapping and of striking the arms on the ground.
ମାଇଲେ ଭଲେ ଚଟକ ଭୂମିରେ ବାହାପଟ,
ଚଉଁରୁ ଶୁଭେ ମହା ନାଦ ଚଟ ଚଟ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

চটচটে ଦେ. ବଣ.—ଅଠାଳିଆ; ଅଠାପରି ଲାଗିବା—
चिपचिपा Gummy; sticky.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—ଅବିଳମ୍ବେ; ଅଚଞ୍ଚଳ—
Without dealy; instantly.

ଚଟଚଟା—ସ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଅଗ୍ନି ଜଳିବାର ଚଡ଼ ଚଡ଼
Chatachata ଶବ୍ଦ—1. Cracking of burning fire.
ଶାସେ ଶିତ ଡାକ ପଳାଇବେ ଶୁଣି ସେ ଅନଳ ଚଟ ଚଟ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଡ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, ଲୁଥ ନ ମିଳିଲେ 'ଲୁଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍ଗୀ ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବର୍ତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଶସ୍ତ୍ରାଦିର ସଂଘର୍ଷଜନିତ ଶବ୍ଦ—
2. Clashing sound of weapons.

ଚଟଚଟାୟନ—ସଂ. ବି. (ଚଟଚଟା ନାମ ଧାତୁ + ଅନ)—ଚଡ଼ ଚଡ଼ ଶବ୍ଦ—
Chatachatāyana — Cracking

ଚଟଚଟିଆ—ଦେ. ବିଣ.—ଚଟଚଟ (ଦେଖ)
Chatachatiā — Chatachata (See)

ଚଟଚ୍ଚଟ—ଦେ. ଅ. ବିଣ ଓ କ୍ରି. ବଣ.—ଚଟଚଟ (ଦେଖ)
Chatachāta — Chatachata (See)

ମଗଧର ସ୍ଥଅନ୍ତେ ସୁହେଁ ବାହାପଚ,
ଚହୁଁ କାଉ ହେଲା ଶବଦ ଚଟଚ୍ଚଟ । କୃଷ୍ଣସିଂହ- ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଚଟଣି—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଚଷଣୀ)—ଖଟା ଫଳ, ଲୁଣ, ଲଙ୍କା ଓ ମିଠା
Chatani ଏକତ୍ର ବଟା ଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ରୁଚିକର ଅମ୍ଳପ୍ରଧାନ ଲେହ୍ୟ;
चाटनी ଚଟ୍ଣି—1. Sauce; chutny; chutnee.
चटनी [ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀରେ ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇଅଛି ।]
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପ୍ରୀତିପ୍ରଦ କଥା; ରସିକତାପୂର୍ଣ୍ଣ ବାକ୍ୟ—
2. (fig) Witty saying; witticism wit and humour.

ଚଟଣି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ବାଟି ଲେହ୍ୟରେ
Chatani kariba ପରିଣତ କରିବା—1. To prepare sauce by bruising.
चाटनीकरना ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଦଳିବା; ଧ୍ୱସ୍ତବିଧ୍ୱସ୍ତ କରିବା—
चटनीबनाना 2. (figurative) To crush.

ସେଥିରେ ରାକ୍ଷସ ଗୁଡ଼ାକୁ ଏକାବେଳକେ ଦେଖି ଚଟଣି କରିଦେଲା ।
ଗୋଲକଣ୍ଠ ଦାସ—ପିଲାଙ୍କ ରାମାୟଣ ।

ଚଟଣିପତ୍ର—ଗ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି. (ଏ ପତ୍ରକୁ ବାଟି ଲୋକେ ଚଟଣି
Chatanipatra ତିଆରି କରୁଥିବାରୁ)—ଧନିଆ ପତ୍ର —
Coriander.

ଚଟଣିପତ୍ର ମଞ୍ଜି—ଗ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ଧନିଆ—Coriander.
Chatanipatra manji

ଚଟତ୍କାର—ସଂ. ବଣ. (ଚଟତ୍—ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Chatatkāra ଅସ୍ଫୁଟ ଶବ୍ଦକାରକ—
Making a slight slapping sound.
ସଂ. ବି. (+ ଭାବ. ଅ)—ଅସ୍ଫୁଟ ଶବ୍ଦକରଣ—
Low slapping sound.

ଚଟନ—ସଂ. ବି. (ଚଟ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଫାଟିଯିବା;
Chatana ଫାଳେଇବା—1. Splitting; cracking.
୨ । ଟୁକୁଡ଼ା ଟୁକୁଡ଼ା ହୋଇ ଭାଙ୍ଗିଯିବା—
2. Falling to small pieces.

ଚଟପଟ—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ଝଟିତି)—ଝଟିତି; ଅବିଳମ୍ବେ—
Chatapata — Swiftly; instantly.
चटपट्
चटपट

ଚଟପଟି—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ଚର୍ମପଟ୍ଟ)—ଯେଉଁ ଚର୍ମପଟରେ ଭଣ୍ଡାରି
Chatapati କ୍ଷୁରର ଧାରକୁ ମସୃଣ କରେ—
चामाति; चामाटि 1. Barber's strop.
चमोटी; चमोटा ୨ । ତ୍ୱରା—2. Haste; swiftness.

ଚଟପଟିଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଚଟୁଳ=ଚଞ୍ଚଳ + ପଟୁ)—
Chatapatiā ୧ । ଅତି ଚଞ୍ଚଳ—1. Hasty.
चटपटिया ୨ । ତ୍ୱରିତ—2. Brisk; swift.
(ଚଟପଟେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚଟରପଟର—ଦେ. ଅ—ଚଟ୍‌ପଟ୍ (ଦେଖ)
Chatarapatara — Chatpat (See)

ଚଟଲଫିରଙ୍ଗି—ଗ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ରୋଗବିଶେଷ—
Chatalaphirangi — A kind of disease.

ଚଟା—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ଚଷଣ) ଚାଟିବା କର୍ମ—
चाटा 1. Act of licking.
चटाई ୨ । କୁମ୍ଭାରମାନେ ବାମହାତରେ ହାଣ୍ଡିକୁ ଧରି ଡାହାଣ ହାତରେ କଞ୍ଚା ହାଣ୍ଡିଅଦିର ପିଠିକୁ ଯେଉଁ ଚଟକା କାଠର କୋବା ଦ୍ୱାରା ଘୁଣ୍ଟପଡ଼ାନ୍ତି—2. A flat piece of wood which the potters pat over a newly made unbaked earthen pot.
[ଦ୍ର—ହାଣ୍ଡିର ତଳପାଖରେ ବାଆଁ ହାତଦ୍ୱାରା 'ବିଣ୍ଡି' ଧରଥାନ୍ତି ଓ ବିଣ୍ଡି ଲାଗିଥିବା ସ୍ଥାନର ଉପରପାଖକୁ ଚଟାଦ୍ୱାରା ଘୁଣ୍ଟପଡ଼ାନ୍ତି ।]
चाटा ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯେ ଚାଟେ—1. Licking.
चटोरा; चट्टू ୨ । (ଗାଳି) ଅଇଣ୍ଠାଖିଆ—2. (a term of abuse) Licking the food left by another.
ଗ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବି. (କୋଡ଼ଦାଳଅଦିରେ) ଥରେ ହାଣିବା—
One stroke with the spade.
(ଯଥା—ସେ ହୁଡ଼ାରେ କୋଡ଼ିରେ ଚଟାଏ ମାରିଲା ।)
ଗ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବିଣ—କୋଡ଼ଦାଳଅଦି ଥରେ ହାଣିଲେ ଯେଉଁ ମାଟି ସମ୍ଭାଳି ଯିବ—(earth) Which will withstand one stroke of a spade.
(ଯଥା—ଏ ଘଳାଅରେ ଚଟାମାଟି ପକାଅ ।)
ଗ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର; ଭୁଲ. ବ. ଚଟା) ବି.—୧ । ରାଗ, କ୍ରୋଧ-
1. Anger; rage.
୨ । ରାଗିବା—2. Being angry.
ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚଡ଼୍ରୁ (ଦେଖ)
Chardu (See)
ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—୧ । ଚେପଟା; ଚଟକା—
1 Flat.
୨ । ସମତଳ—2. Level.
୩ । ଶୁଖିଲା—3. Dry.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋୃ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଘ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଏ	ଉଅ	ଖ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ନ

(ଯଥା—ବନ୍ଧଟା କାଟିଦେଲେ ପୋଖରୀଟା ଚଟା ପଡ଼ିଯିବ ।)

୪ । ଚଠା (ଦେଖ)

4. Chaṭhā (See).

ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ—ସାନ; କ୍ଷୁଦ୍ର—Small; tiny.

(ଯଥା—ଚଟା ଟୁଆଟି କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ରହୁନାହିଁ ।)

ଚଟାଇ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚଟୁ=ବ୍ରତଧାରୀମାନଙ୍କ ଆସନ; କଟ=
Chaṭāi ତୃଣାସନ)—ତୃଣାସନ; ମସିଣା—
চাটাই; চেটাই; চেটা Grass-mat; a mat made of reeds.
चटाई ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର; ତୁଳ. ହି. ଚଟ୍ଟା) ବି—ଗୃହ ତଳେ ପାରିବା ବାଉଁଶପାତିଆର ପଟି; ତଲେଇ—
A mat woven with thin bamboo-laths.

ଚଟାଇ ପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭୂମିଉପରେ ମସିଣାକୁ ଲମ୍ବକରି
Chaṭāipakāibā ପକାଇବା—To spread a mat on the ground.
চটাইপাতা
चटाईबिछाना

ଚଟାଇ ପାଡ଼ିବା
ଚଟାଇ ପାରିବା
ଚଟାଇ ବିଛାଇବା
ଚଟାଇ ଲମ୍ବାଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ

ଚଟାଇବା—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) କ୍ରି (ତୁଳ. ହି. ଚଟାନ)—(ଚାଟିବା
Chaṭāibā କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ) ରଗାଇବା; ରାଗ କରାଇବା;
ଉତ୍ତ୍ୟକ୍ତ କରିବା—To tease; to make angry; to irritate.

চাটান ଦେ. କ୍ରି. (ଚାଟିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
चटाना ଚାଟିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରାଇବା—
To cause another to lick; to cause to lap.

ଚଟାକ୍—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ଝଟିତି)—ଝଟ୍; ତୁରନ୍ତ—
Chaṭāk Quickly.
চটকরে
चटाक्

ଚଟାଚଟ୍—ଦେ. କ୍ରି. ବିଂ (ସଂ. ଝଟିତି)—ଅତିଶୀଘ୍ର—
Chaṭāchaṭ Very quickly.
চটাপট
चटापट

ଚଟାଚଟି—ଦେ. ବି—୧ । (ପଶୁମାନଙ୍କର) ପରସ୍ପର ଦେହକୁ ଚାଟିବା
Chaṭāchaṭi କର୍ମ—1. Act of beasts licking each other's body.
চাটাচাটি
चटाचटि ୨ । ରଗାରଗି; ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ରାଗିବା—
চটাচটি 2. Being angry with each other.

ପରସ୍ପର ଚଟାଚଟି ପୁଣି ଗଡ଼ାଗଡ଼ି—ମଧୁସୂଦନ. କବିତା ।

ଦେ. ବିଣ—୧ । ପରସ୍ପରର ଦେହକୁ ଚାଟୁଥିବା—
1. Licking each other.

୨ । ପରସ୍ପରପ୍ରତି କ୍ରୁଦ୍ଧ—2. Mutually angry.

ଚଟାଡାଙ୍ଗ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚଡ଼୍ଡୁକାଠି (ଦେଖ)
Chaṭāḍāṅga Charḍukāṭhi (See)

ଚଟାଣ—ଦେ. ବି—୧ । ସମତଳ ଭୂମି—1. Level ground.
Chaṭāṇa ୨ । ପଥୁରିଆ ସମତଳ; ବିସ୍ତୃତ ଶିଳାପଟଳ—
চটান 2. Rocky even surface.
चट्टान ୩ । ଗୃହତଳ—3 Floor of a house.
୪ । କୋଠା ଘରର ପକ୍କା ସମତଳ—
4. The pucca floor of a building.

ଚଟାତ୍—ଦେ. ଅ (ସଂ. ଝଟିତି; ହଠାତ୍)—୧ । ହଠାତ୍—
Chaṭāt 1. Unexpectedly.
চটাত্ ୨ । ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍—2. At once.
चटाक

ଚଟାତ୍‌କରି
ଚଟାତ୍‌କିନା
ଚଟାତ୍‌କିନି } ଅନ୍ୟରୂପ

୩ । ଶୀଘ୍ର—3. Quickly; briskly.

ଚଟାଲ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଶୀଘ୍ର—(ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)
Chaṭāla Quickly; sharp.

ଚଟାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଈଷତ୍ ଚେପଟା—
Chaṭāḷiā Slightly flat; flattish.
চাটাল
चिपटासा

ଚଟି—ଦେ. ବି (ପ୍ରା. ଚତ୍ତ୍ୱ=ତମ୍ବୁ, ଡେରା; କମ୍ବା ସଂ. ଚର)—
Chaṭi ୧ । ପାନ୍ଥଶାଳା; ପଥିକମାନଙ୍କ ବିଶ୍ରାମାର୍ଥ ମାର୍ଗନିକଟରେ
চটী ନିର୍ମିତ ଗୃହ—1. Rest house along a road;
चटी traveller's rest house; serai.

ଅଲ୍ପଦିନ ସ୍ଥିତି ପାଇଁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—ରାଧାନାଥ. ଦରବାର ।

୨ । ଏହାକୁ ପିନ୍ଧି (ଚାଲିବାବେଳେ ଏଥିର ତଳାରେ ଗୋଇଠି ବାରଂବାର ବାଜି ଚଟ୍ ଚଟ୍ ଶବ୍ଦ ହେଉଥିବାରୁ) ପଛ ନ ଥିବା ଯୋତା—2. Slippers.

ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର; ମେଦିନୀପୁର) ବି—କ୍ଷୁଦ୍ର ବହି—
Pamphlets; booklets.

ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର; ମେଦିନୀପୁର) ବିଣ (ତୁଳ. ବ. ଚଟି)—
୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର; ଛୋଟ—1. Little; small.
୨ । ସାନ; କନିଷ୍ଠ—2. Younger; junior.

(ଯଥା—ଚଟିବାବୁ ।)

୩ । ପତଳା—3. Thin.

(ଯଥା—ଚଟି ବହି ।)

ଚଟିଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚଟକ)—ଘରଚଟିଆ ଚଢ଼େଇ—
Chaṭiā Sparrow; martins.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ତାହା ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ'ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗିଆ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ ଦେଖିବେ

ଚଢ଼ାଇ ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ଖଜୁରିପତ୍ରର ବୁଣା ପଟି—
ଚିଡ଼ା; ଗୌଟା A mat woven with datepalm leaves.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଚଟକା—Flat.

ଚଟିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ(ଚଟକ+ଆ)--ଚଟକୀ; ମାଈ ଘରଚଟିଆ ଚଢ଼େଇ—
Chaṭikā Hen sparrow.

ଚଟିବା—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) କ୍ରି (ଭୁଲ. ବ. ଚଟା)—କ୍ରୁଦ୍ଧହେବା;
Chaṭibā ରାଗିବା— To be angry.

ଚଟୁ—ସଂ. ବି (ଚଟ୍ ଧାତୁ=ଭେଦନ କରିବା+କରଣ. ଉ)—
Chaṭu ୧ । ଚାଟୁବାକ୍ୟ—1. Flattery.
୨ । ଚିତ୍କାର ଶବ୍ଦ—2. Scream.
୩ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ) ଉଦର; ପେଟ—3. Belly.
୪ । ବ୍ରତଧାରୀମାନଙ୍କ ଆସନବିଶେଷ—4. A kind of seat for persons observing fasts.

ଚାଟୁ ଦେ. ବି (ସଂ. ଦର୍ବ୍ବି; ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର)—ବ୍ୟଞ୍ଜନ ପ୍ରଭୃତି
ଚଟୌଣା ଘାଣ୍ଟିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଚେପଟା ଦଣ୍ଡ; ଦର୍ବୀ—
A flat stick to stir curry etc on fire; pot stick; stick ladle.

ନାନାଜାତି ପାକ ରସେ ଚଟୁ ପଶେ,
ବହୁତ ଭାର ସ୍ୱାଦୁ ଜାଣେ କହ କି ସେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କରଚୁଲି; କରଛୁଲି—A big metal spoon for agitating boiling food.

ଚଟୁଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. କଟି)—୧ । ଫଣ୍ଡିଆ; ପିଚ୍ଛ ଓ ଜଙ୍ଘ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଅଂଶ;
Chaṭuā କଟି ଓ ଅଣ୍ଟ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଗୋଡ଼ର ପଛ ଅଂଶ—
ପାଛା 1. Hip; the back of the thigh.
କୁହା ପୁଟା ସେ ଶକତ ମୋର ହାତରୁ ଫିଟିଗଲା,
ଭୂକାନ୍ତରେ ବାଜି ଚଟୁଆ ଫୁଟିଗଲା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ଯୋଗ ।
୨ । ମୃଗାଦିର ପଣ୍ଡିଆ—
2. The ham hip of beasts; haunch.
୩ । ଧାନ କିଆରିରେ ଜନ୍ମିବା ଏକପ୍ରକାର ଘାସ—
3. A sort of weed growing in paddy fields
[ଦ୍ର—ଏହା ଏକ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚ, କାଣ୍ଡ ଚେପଟା, ପତ୍ର ଲମ୍ବାପରି ।].
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ସାନ ଚଟୁ—Small stick-ladle.

ଚଟୁଆଫୁଲା—ଦେ. ବି—ଗୋରୁଙ୍କର ଏକପ୍ରକାର ରୋଗ—
Chaṭuāphulā Black quarter; a disease of cattle.

ଚଟୁଆମୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.—ପୁରୁଷଙ୍କ ପ୍ରତି ଗାଳି (ଚଟୁପରି ଯାହାର
Chaṭuāmuṇḍā ମୁଣ୍ଡ ଚେପ୍ଟା)—A term of abuse
(ଚଟୁଆମୁଣ୍ଡୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) applied to males.

ଚଟୁଚଳାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଚଟୁଦ୍ୱାରା ପାକହାଣ୍ଡିରେ ଥିବା ବସ୍ତୁକୁ
Chaṭuchalāibā ଘାଣ୍ଟିବା—1. To stir up the contents of a pot with a ladle.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବହୁବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆପଣା ଜାଣିବା ପଣରେ ବା ବାହାଦୁରି ଦେଖାଇ ହେବା ବା ପ୍ରୌଢ଼ି କରିବା—
2. (fig) To boast of one's knowledge.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କିଛି ନ ବୁଝି ନ ସୁଝି ଗୋଟିଏ ଅଖାଡ଼ୁଆ ଆଦେଶ ଜାରି କରିବା—3. (fig.) To pass an order without mature consideration.

ଚଟୁଣି—ଦେ. ବି.—ଚଟଣି (ଦେଖ)
Chaṭuṇi Chaṭaṇi (See)

ଚଟୁତ୍ରାସ—ଦେ. ବି.—ଲୁହାର ଚଟୁକୁ ରନ୍ଧନିଆଁରେ ତତାଇ କୁମ୍ଭଟି
Chaṭutrasa ରୋଗରେ ଫୁଲିଥିବା ଗାଲ ପାଖରେ ଦେଖାଇ ଫୁଲାଯାଗାକୁ ସେକିବା—Fomentation of the smotten cheek by holding a red hot ladle near it.
ଦେ. ବି—ଭୟ ବା ଲଜ୍ଜାରେ ବିବର୍ଣ୍ଣ—Pale through fear.
(ଯଥା—ଏକଥା ଶୁଣି ତା ମୁହଁ ଚଟୁତ୍ରାସ ପଡ଼ିଗଲା—
ଅପର୍ଣ୍ଣା. ଦଶକୁମାରଚରିତ)

ଚଟୁଳ—ସଂ. ବିଣ. (ଚଟ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉଳ)—୧ । ଚଞ୍ଚଳ; ଅସ୍ଥିର—
Chaṭuḷa 1. Restless; unsteady.
(ଚଟୁଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଚପଳ—2. Fickle.
୩ । ସୁନ୍ଦର—3. Beautiful; nice.
୪ । ପ୍ରିୟବାଦୀ—4 One who speaks kindly.

ଚଟୁଳା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଚଟୁଳ+ଆ) ବିଦ୍ୟୁତ୍—Lightning.
Chaṭuḷā ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଚଟୁଳର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of chaṭuḷa.

ଚଟୁଲୋଳ—ସଂ. ବିଣ. (ଚଟୁ+ଲୋଳ)—୧ । ଅତିଶୟ ଚଞ୍ଚଳ; ଅତ୍ୟନ୍ତ
Chaṭuloḷa ଚପଳ—1. Very unsteady; very fickle.
(ଚଟୁଲୋଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଅତିଶୟ ସୁନ୍ଦର—
2, Very graceful or charming; lovely,
୩ । ଥରୁଥିବା—Trembling; tremulous.
୪ । ଚାଟୁକାରୀ—4. Flattering.

ଚଟେଇ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି. —ଚଟାଇ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Chaṭei (etc) Chaṭāi (etc) (See)
ପ୍ରାଦେ.(ଯାଜପୁର) ବି.—ନଡ଼ିଆ ଛପା; ଚଟି—A mat made of cocoanut leaves woven with each other.

ଚଟ୍ଟ—ସଂ. ବି.—ଛାତ୍ର; ଚାଟ—Student; pupil.
Chaṭṭa ଶିଷ୍ୟ, ଚେଲା—Desciple.

ଚଟ୍ଟଗ୍ରାମ—ସଂ.ବି. (ଆଧୁନିକ) ସଂ.ଚଟୁଳ+ଗ୍ରାମ);ସଂ.ଚଟ୍ଟଗ୍ରାମ. M.W)-
Chaṭṭagrāma ବଙ୍ଗ ଦେଶର ଗୋଟିଏ ଜିଲ୍ଲା ଓ ତାହାର ରାଜଧାନୀ; ଚିଟାଗାଁ—Chittagong; name of a district and its capital in the province of Bengal.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ୡ	ଐ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ରଯ୍ଯ	ତ୍ରଅ	ଞ୍ଜ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍ଖ	ନ୍ଦ୍ର

[ଦ୍ର—ଏହା ବଙ୍ଗୋପସାଗରର ଉତ୍ତରପୂର୍ବ କୋଣ ଉପକୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ଓ ବ୍ରହ୍ମଦେଶର ଉତ୍ତରପଶ୍ଚିମ କୋଣକୁ ଲାଗି ଅଛି । ଚଟ୍ଟଗ୍ରାମର ଗୋଟିଏ ଅଂଶ ଗଡ଼ଜାତ ଓ ଅନ୍ୟ ଅଂଶ ବ୍ରିଟିଶ-ଶାସିତ । ଏଥିର ପୌରାଣିକ ନାମ ଚଟ୍ଟଳ ଓ ମୁସଲମାନ ରାଜତ୍ୱ ସମୟରେ ଏହାର ନାମ ଇସ୍ଲାମାବାଦ୍ ଥିଲା; ଏହାର ଇଂରାଜୀ ନାମ ଚଟ୍ଟାଗଙ୍ଗ୍ ଓ ବଙ୍ଗୀୟ ନାମ ଚାଟଗାଁ]

ଚଟ୍ଟଳ—ସଂ. ବି—ଚଟ୍ଟଗ୍ରାମର ପୌରାଣିକ ନାମ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—
Chaṭṭaḷa The old name of Chittagong.
[ଦ୍ର—ମୁସଲମାନ ରାଜତ୍ୱ ସମୟର ନାମ ଇସ୍ଲାମାବାଦ୍ ।]

ଚଟ୍ଟି—ଦେ. ବି— ଚଟି (ଦେଖ)—
Chaṭṭi Chaṭi (See)

ଚଟ୍ଟୋପାଧ୍ୟାୟ—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ)--(ସଂ. ଚଟ୍ଟ=ଗୃହ, ଛତ୍ର+ଉପାଧ୍ୟାୟ- -
Chaṭṭopādhyāya ଶିକ୍ଷକ)--ବଙ୍ଗୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ—
A family-title of Bengalee Brahmins.

ଚଠା ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ (ଗାଳି)—୧ । ଉଦରମ୍ଭରି; ପେଟୁ—
Chaṭhā 1. Greedy.
(ଚଠୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବିନା ନିମନ୍ତ୍ରଣରେ ଭୋଜନ ସ୍ଥାନକୁ ଯିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
2. (a person) Attending a feast without invitation.
୩ । ଅଇଁଠାଚଟା; ପରାନ୍ନଭୋଗୀ—3. Slavishly living on the leavings of other's dishes.
୪ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଦଲୋଲୁପ; ଛାହାଣା—
4. Hankering after dainties.

ଚଡ଼୍ (ଧାତୁ)—ସଂ--ଚଡ଼ିବା; ବିରକ୍ତ ହେବା; କ୍ରୁଦ୍ଧହେବା (ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର)--
Chaṛḍ (root) To be enraged.

ଚଡ଼୍‌ଚଡ଼୍—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) (ସଂ. ଚଟଚଟା)—
Chaṛḍchaṛḍ ୧ । ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଚାପୁଡ଼ା ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ—
चड़्‌चड़्‌ चड़्‌बड़् 1. Sound of constant slapping.
चड़्चड़् ୨ । ଧାନ ଭାଜିବା ସମୟରେ ଖଇ ଫୁଟିବାର ଶବ୍ଦ—
2. Sound of fried paddy bursting quickly over fire.

ଦାଣ୍ଡ ବାଲିରେ ମୁଠାଏ ଧାନ ପକାଇ ଦେଲେ
ଚଡ଼୍‌ଚଡ଼୍ କରି ଖଇ ଫୁଟିଯିବ । ପଂ ଜୀବନମୋହନ. ଭ୍ରମଣଆଠଗଡ଼ ।

୩ । କଞ୍ଚା ଫଳ ନିଆଁରେ ପୋଡ଼ି ଫାଟିଯିବାର ଶବ୍ଦ—
3. Crackling sound of unripe fruits in burning fire while bursting.
୪ । ଜଳନ୍ତା ନିଆଁରେ ଜଳୁଥିବା କାଠର ଶବ୍ଦ—
4. Crackling sound of wood in burning fire.
୫ । ଶୁଖିଲା କାଠ ବା ବକଳ ଫାଟିଯିବାର ଶବ୍ଦ—
5. Crackling sound of dry wood or bark breaking.

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଚଡ଼୍‌ଚଡ଼୍ ଶବ୍ଦ କରି—
1. Making a crackling noise.
(ଯଥା—ନିଆଁରେ ଲୁଣ ପକାଇଲେ ତାହା ଚଡ଼୍‌ଚଡ଼୍ ଫୁଟେ ।)
୨ । ଅତି ଚଞ୍ଚଳ; ଚାହୁଁ ଚାହୁଁ—
2. Before one's eyes; quickly; in quick succession.
[ଦ୍ର—ଘାଆ ବା ଦେହ ଫାଟିବା ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ । ଯଥା—ଘାଆଟା ଚଡ଼୍‌ଚଡ଼୍ ଫାଟିଗଲା; ଖୁବ୍ ଖରାରେ କାଦୁଅ ଭୂମି ଶୁଖିଯାଇଁ ଚଡ଼ଚଡ଼ ଫାଟେ ।]

ଚଡ଼ଚଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଚଡ଼୍‌ଚଡ଼୍‌ଶବ୍ଦକାରୀ—
Chaṛḍchaṛḍiā Making a crackling sound.

ଚଡ଼୍‌ଚଡ଼ୁଆ—ଦେ. ବିଣ—ଚଡ଼୍‌ଚଡ଼ିଆ (ଦେଖ)
Chaṛḍchaṛḍuā Chaṛḍchaṛḍiā (See).

ଚଡ଼୍‌ଚାଡ଼୍—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଚଡ଼୍‌ଚଡ଼୍ (ଦେଖ)
Chaṛḍchāṛḍ Chaṛḍchaṛḍ (See)

ଚଡ଼୍‌ଭଡ଼୍—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଚଡ଼୍‌ଚଡ଼୍ (ଦେଖ)
Chaṛḍbhaṛḍ Chaṛḍchaṛḍ (See)

ଚଡ଼—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ ଓ ମେଦିନୀପୁର) ବି (ତୁଳ. ବଂ. ଚଡ଼୍)--ଚାପୁଡ଼ା—
Chaṛḍa Slap.

ଚଡ଼ଉ—ଦେ. ବି—ଚଢ଼ଉ (ଦେଖ)
Chrḍau Chaṛḍhau (See).

ଚଡ଼କ—ଦେ. ବି.—(ଚଡ଼ଚଡ଼ ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ତଡ଼ିତ)—
Chaṛḍaka ୧ । ବଜ୍ର—1. Thunder.
बाज ୨ । ବଜ୍ରପାତ—2. Thunder bolt.
बिजलीकीकड़क ଗଳ ନଭରୁ ଗର୍ଜ ବଜ ।
बिजलीकी तड़प ଶଳକେ ପଡ଼ିଲା ଚଡ଼କ—ଉପେନ୍ଦ୍ର, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର, ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ତୁଳ. ବଂ. ଚଡ଼କ; ସଂ. ଚକ୍ର; ଫା. ଚର୍ଖ=ଚକ)—
ଚଡ଼କ ପୂଜା (ଦେଖ) – Chaṛḍaka pūjā (See)

ଚଡ଼କ ପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.— ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନାଶ କରିବା; ବିନଷ୍ଟ
Chaṛḍaka pakāibā କରାଇବା—(fig.) To destory.

ତର ଅଭଜିତ ସ୍ନେହ ସମ୍ପଦେ ।
ଚଡ଼କ ପକାଇ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ଛଟେ—ଜନସୂର୍ଯ୍ୟ କବିତା ।

ଚଡ଼କ ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି.—୧ । ବଜ୍ରପାତ—1. The falling of
Chaṛḍaka paṛḍibā thunder.
बाजपड़ा ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସର୍ବନାଶ ଘଟିବା—
बिजलीगिरना 2. (figurative) Ruination.

ଚଡ଼କ ପୂଜା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର, ବାଲେଶ୍ୱର) ବି.—
Chaṛḍaka pūjā (ତୁଳ. ବଂ. ଚଡ଼କ ପୂଜା)—
ଓଡ଼ିଶାରେ 'ପାଟୁଆ' ଉତ୍ସବ—A swinging or whirling ceremony performed by the

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗିଆ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

low caste Hindus on the Chaitra Saṁkrānti day

[ଦ୍ର—କେତେକ ଗଡ଼ଜାତ ଓ ବାଙ୍କି ଅଞ୍ଚଳରେ ବାଉରି, କଣ୍ଡରା, ପାଣ, ଶବର ଆଦି ଲୋକେ ଏ ଉତ୍ସବ କରନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ପୂର୍ବରୁ ମାନସିକ କରି ଏ ବ୍ରତ କରନ୍ତି ତାଙ୍କୁ 'ପାଟୁଆ' ବୋଲାଯାଏ ଓ ଏ ଯାତ୍ରାକୁ 'ଦଣ୍ଡଯାତ' ବା 'ଝାମୁଯାତ' ବୋଲାଯାଏ । ବ୍ରତଧାରୀର ପିଠିକୁ ପୋଡ଼ା ଚୂଣା ଫିଙ୍ଗି ପିଠିର ଚମକୁ କଷ୍ଟସହନକ୍ଷମ କରାଯାଏ । ପୋଡ଼ା ଚୂଣା ମରିଯିବା ଯୋଗୁଁ ପିଠି ଚମ ଅଖାଟୁ ହେଲାରୁ ପିଠିକୁ ଫୋଡ଼ି ବେଏଁଶିରି ତଳେ ଗୋଟିଏ ବନଶୀକଣ୍ଟା ପରି ବଡ଼ ମୁନିଆଁ ହୁକ ଫୋଡ଼ାଯାଏ ଓ ସେ ହୁକର ମୂଳରେ ଦଉଡ଼ି ଲାଗେ । ଭୂମିରେ ଗୋଟିଏ ୨୦।୨୫ ହାତ ଉଚ୍ଚ ବାଉଁଶ ପୋତା ଯାଇ ସେ ବାଉଁଶର ଅଗରେ ତରାଜୁଦଣ୍ଡ ବା ବାହୁଙ୍ଗୀ ପରି ଗୋଟିଏ ନମନୀୟ ବାଉଁଶ ଲଗାଯାଏ । ସେହି ବାହୁଙ୍ଗୀର ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡରେ ଏକ ଲମ୍ବ ଦଉଡ଼ି ଲଗାଯାଏ ଓ ଅନ୍ୟ ମୁଣ୍ଡରେ ପାଟୁଆର ପିଠିରେ ଫୋଡ଼ା ହୋଇଥିବା ବନଶୀକଣ୍ଟାର ମୂଳରେ ଲାଗିଥିବା ଦଉଡ଼ିରେ ପାଟୁଆକୁ ଟାଙ୍ଗି ଦିଅନ୍ତି ଓ ପାଟୁଆ ଶୂନ୍ୟରେ ଝୁଲୁଥାଏ ଏବଂ ଲୋକେ ଆର ମୁଣ୍ଡର ଦଉଡ଼ିକୁ ଟାଣି ସେ ବାହୁଙ୍ଗୀକୁ ଘୂରାନ୍ତି ଓ ପାଟୁଆ ଶୂନ୍ୟରେ ୭ ଫେରି ବା ୨୧ ଫେରି ଘାଇଁରି ଖାଇ ବୁଲୁଥାଏ । ତତ୍‌ପରେ ପାଟୁଆକୁ ସେଥିରୁ ମୁକ୍ତ କରନ୍ତି ଓ ପାଟୁଆ ମାସେ ଯାକେ ଗ୍ରାମେ ଗ୍ରାମେ ବୁଲି ବାଜା ସହିତ ନାଚେ ଓ ଗୀତ ବୋଲେ ।.]

ଚଡ଼କବାଜୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚକ୍ର ଓ ଫା. ବାଜୀ=କ୍ରୀଡ଼ା)—
Chaṛdakabāji ଚଡ଼ ଚଡ଼ ଶବ୍ଦ କରି ଫୁଟିବା ଏକପ୍ରକାର
चड़कबाजी ବାଣ—A kind of cracking work.
चरखाबाजी, चरकीबाजी [ଦ୍ର—ଏହା ବମ୍ବାଜୀ ଓ ତୋପବାଜୀଠାରୁ ଅଧିକତର ଶବ୍ଦ କରେ ।]
(ଚଡ଼କାବାଜୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚଡ଼କ ସଂକ୍ରାନ୍ତି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର, ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ତୁଳ. ବଂ. ଚଡ଼କ ସଂକ୍ରାନ୍ତି)—ପଣା ସଂକ୍ରାନ୍ତି;
Chaṛdaka saṁkrānti
ଚୈତ୍ର ସଂକ୍ରାନ୍ତି—The Saṁkrānti of the month of Chaitra.

ଚଡ଼କା—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ଚର୍ଚ୍ଚରୀ)--ବାଦ୍ୟବିଶେଷ; ଚର୍ଚ୍ଚରୀବାଦ୍ୟ;
Chaṛdakā ଓଡ଼ିଶାର ତାସା ବାଜା—1. A kind of shallow drum making a crackling sound.
चिड़फाट ୨ । (ସଂ. ଚୀର୍ଣ୍ଣ) କାଠ ବା ଧାତୁ ବା କାଚରେ ଖୁବ ସରୁ
चटक; कड़क ଫଟା ଦାଗ—2. Crack in a wood or glass or metalware.

ଚଡ଼କାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Chaṛdakāibā ୧ । ଚଡ଼କିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
1. The causative form of Chaṛdakibā.
चड़काना ୨ । ଫଟାଇବା—2. To cause to crack; to split.
चटकाना ୩ । ଭୟରେ ସ୍ତମ୍ଭିତ ବା ଚମକିତ କରିବା—
(ଚଡ଼କେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 3. To startle; to alarm.

ତାହା ସଙ୍ଗତେ ସଙ୍ଗ ହୋଇଣ ଚଡକ
ଚଡକାଇବ ଏ ସବୁର ହୃଦଯାକ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ ।

ଚଡ଼କିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Chaṛdakibā ୧ । ଚଡ଼ ଚଡ଼ ଶବ୍ଦ କରିବା—
चड़का 1. To make a crackling sound
चिटकना; चटकना ୨ । (ଲୁଣ ନିଆଁରେ)ଚଡ଼ ଚଡ଼ ହୋଇ ଫୁଟିବା—
2. To crackle (said of particles of salt thrown into fire).
୩ । (ପଟା ଆଦି) ଚଡ଼ ଚଡ଼ ହୋଇ ଫାଟିଯିବା—
3. (planks) To be cracked.
୪ । (ବିଜୁଳି ଆଦି) ଘନଘନ ଝଲକିବା—
4. To flash repeatedly.
୫ । (ମନ) ଘୋର ଗର୍ଜନନାଦ ଶୁଣି ଚକିତ ବା ତ୍ରସ୍ତ ହେବା—5. (mind) To be startled; to be alarmed.
୬ । (କାଦୁଅ ମାଟି) ଖରାରେ ଶୁଖି ଫାଟିଯିବା—
6. To crack (said of dried up clayey soil.)

ଚଡ଼ଚଡ଼ାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଚଡ଼ ଚଡ଼ ଶବ୍ଦ କରିବା—
Chaṛdachaṛdāibā To make a crackling sound.

ଚଡ଼ଚଡ଼ି—ଦେ. ବି.—୧ । ବଜ୍ରପାତ—
Chaṛdachaṛdi 1. Stroke of lightning
୨ । ଚଡ଼କ; ବଜ୍ରସୂଚି; ବଜ୍ର—2. Thunderbolt.

ଘଡଘଡି ଉପରେ ପଡଇ ଚଡଚଡି । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

[ଦ୍ର – ଘଡ଼ଘଡ଼ି=ମେଘ ଗର୍ଜନ; ଚଡ଼ଚଡ଼ି=ବଜ୍ରସୂଚି ।]
ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି.—(ତୁଳ. ବଂ. ଚଡ଼ଚଡ଼ି)—
ସନ୍ତୁଳା ତିଅଣ—A kind of curry with very little water left in it.

ଚଡ଼ ଚାପଡ଼—ଦେ. ବି.—(ଏକାର୍ଥକ ସହଚର; ଚଡ଼ ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ+ସଂ. ଚପଟ)—୧ । ଚାପୁଡ଼ା—1. Slap.
Chaṛda chāpaṛda
चड़चापड़ ୨ । ଚାପୁଡ଼ାରୂପ ଦଣ୍ଡ—
चपत 2. Punishment in the shape of slaps
(ଚଡ଼ଚାପୁଡ଼ା— ଅନ୍ୟରୂପ)

ଅବଧାନ୍ । ଆଗ ମାଇପକୁ ଚଡଚାପଡ,
ପଛ ମାଇପକୁ ସାବଧାନ୍ । ଢଗ ।

ଚଡ଼ତି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି.—(ସଂ. ଚର ଧାତୁ; ତୁଳ. ବଂ. ଚଡ଼ତି)—୧ । ଆରୋହଣ—1. Riding.
Chaṛdati
(ଚଡ଼ତି—ବିପରୀତ) ୨ । ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଗମନ—2. Ascent; rising up.
୩ । ବୃଦ୍ଧି; ବଢ଼ିବା—3. Increase.
୪ । ମୂଲ୍ୟବୃଦ୍ଧି—4. Rise in price.

୧	ଇ	ଊ	ର୍ୟ,ର୍ଝ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଙ୍ଘ	ଞ୍ଚ	ଗ୍ଣ
୨	ଈ	ଉ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍	ଙ୍ଖ	ଞ୍ଜ	ନ

ଚଡ଼ନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର)—ବି.—୧ । ଅରୋହଣ—
Chardan 1. Ascending.
୨ । (ପଶ୍ୱାଦିର) ପୃଷ୍ଠରେ ଆରୋହଣ—2 Riding.
୩ । ବର୍ଦ୍ଧନ—3. Increasing.
୪ । ଜଡ଼ାଉ କାମ କରିବା; ଖଚିତ କରିବା—
4. Mounting a gem on a metal.

ଚଡ଼ନ୍‌ଦାର୍—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) ବି.—(ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବଂ ଓ
Chardan-dār ହି)—୧ । ଆରୋହୀ—1. Riding.
୨ । ଅଳଙ୍କାରରେ ଜଡ଼ାଉ କରିବା କାରିଗର—2. An artisan who mounts gems on an ornament.
୩ । ଯେଉଁ ଅଳଙ୍କାରରେ ଜଡ଼ାଉ କାମ ହୋଇଥାଏ—
3. Mounted ornament; gem-set ornament
୪ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବୋହାଇମାଲକୁ ଜଗିବା ପାଇଁ ଗାଡ଼ି, ଡଙ୍ଗା ବା ରେଲରେ ଯାଏ—4. A passenger who accompanies the merchandises laden in a cart, boat or rail.

ଚଡ଼ୟା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—କାଶତୃଣ (ଦେଖ)
Chardayā Kāśatruṇa (See)
ଦେ. ବି—ଚଢ଼େୟା (ଦେଖ)—Chardheyā (See)

ଚଡ଼ୟା ଅଠା—ଦେ. ବି—ପକ୍ଷୀ ଧରିବା ନିମିତ୍ତ ଅଠାକାଠିରେ ଦିଆଯାଇ-
Chardayā aṭhā ଥିବା ଅଠା—Bird-lime.

ଗୃଭୁରୀ ମାଧୁରୀଛଟା ଗୃହାଣୀ ଚଡୟା ଅଠା
ଭ୍ରିବଳ ଲଳତ ଠାଣି ନିକଟ ଜାଣି ପ୍ରେ । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଚଡ଼ା—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଚର୍)—୧ । ନଦୀ ଗର୍ଭରେ ବନ୍ୟା ବେଳେ
Chardā ସ୍ରୋତଦ୍ୱାରା ରାଶୀକୃତ ବାଲି ବା ପଙ୍କ; ପଠା,—
চড়া 1. Sand-bank; alluvion or accretion formed
पद्धि; कच्छार in the bed of a river
চড়া ୨ । (ସଂ. ଚର ଧାତୁ) ଆରୋହଣ—2. Ascending.
चढ़ाइ ୩ । ଉଠାଣି—3. Ascent.
୪ । ପ୍ରଶ୍ନ—(ବିପରୀତ—ଉତ୍ତର)—4. Question
ଚଢ଼ା (ଦେଖ)— Chardhā (See)

ଚଡ଼ାଇ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଚଢ଼ାଇ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chardāi (etc) Chardhāi etc (See)

ଚଡ଼ାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—୧ । ଚଢ଼ାଇବା (ଦେଖ)
Chardāibā 1. Chardhāibā (See)
୨ । ଧନୁରେ ଗୁଣ ଚଢ଼ାଇବା—2. To put the string
(ଚଢ଼େଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) into the bow; to string a bow.

ଚଡ଼ାଏବା ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଚଢ଼ାଇବା (ଦେଖ)
Chardāebā Chardhāibā (See)

ଚଡ଼ା ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ଚର + ପତନ)—ନଦୀ ଗର୍ଭରେ ସ୍ରୋତ-
Chardā pardibā ଦ୍ୱାରା ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଗୁଡ଼ିଏ ବାଲି ବା ମାଟି
চড়াপড়া ଜମା ହୋଇ ଯିବା—Formation of alluvial
चरपड़ना deposit or sand-bank in the bed of a river.

ଚଡ଼ୁ—ଦେ. ବି—୧ । ରୋଗ ନିବାରଣାର୍ଥ ତପ୍ତଲୌହଦ୍ୱାରା ଜୀବଶରୀରର
Chardu ସ୍ଥିରରେ ଦିଆଯିବା ଦାଗ; ଚାଆଁ; ବାଣୀ—
শেঁক; দাগ 1. Cauterization; branding marking
दाग; छाप; चरका with a hot iron.
୨ । ଗରମ ଲୌହଦ୍ୱାରା ଦେହରେ କରାଯିବା ଚିହ୍ନ—
2 A mark with a branding iron.

ଚଡ଼ୁଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି. (ଭୁଲ. ସଂ. ଚରୁ; ଚରୁସ୍ଥାଲୀ)—
Charduā ଧାତୁର ଥାଳିଆ—Small metal plate.

ଚଡ଼ୁକାଠି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଲୌହଶଲାକାର ଅଗ୍ରଭାଗ ଉତ୍ତପ୍ତ କରି
Chardukāṭhi ମନୁଷ୍ୟ ଶରୀରରେ ଚଡ଼ୁ ଦିଆଯାଏ—
দাগনী Searing iron; an iron used for canterising.
चरकाठी

ଚଡ଼ୁ ଘିନିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦଗାଇ ହେବା; ଆପଣା ଶରୀରରେ ଚଡ଼ୁ ଦାଗ
Chardu ghinibā ଗ୍ରହଣ କରିବା—To allow one's self
দাগলওয়া to be seared.
दागलेना; दगवाना; छापलेना

ଚଡ଼ୁ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟର ଶରୀରରେ ଚାଆଁ ମାରିବା; ଦାଗିବା—
Chardu debā To sear another's body.
দাগা
दागना; चरदेना; छापदेना

ଚଡ଼େଇ—ଦେ. ବି—ଚଢ଼ାଇ (ଦେଖ)
Chardei Chardhāi (See)

ଚଡ଼େୟା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଚଡ଼ୟା (ଦେଖ)
Chardeyā Chardayā (See)

ଚଢ଼ଇ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ବଂ. ଚଢ଼ୁଇ)—
Chardhai ଚଢ଼ାଇ (ଦେଖ)—Chardhāi (See)

ଚଢ଼ଉ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚର ଧାତୁ)—୧ । ଉଠାଣି—1. Ascent.
Chardhau ୨ । ଉଠିବା କର୍ମ—2. Act of ascending.
চড়াই; চড়াউ ୩ । ଚଢ଼ାଉ; ଆକ୍ରମଣ—3. Attack,
चढ़ाइ; चढ़ाउ

ଚଢ଼ଉ ଜୋତା—ଦେ. ବି.—ଯେଉଁ ଜୋତାର ପଛ ପାଖ ବା ଏଡ଼ୀର
Chardhau jotā ଚମଡ଼ା ଗୋଇଠି ଉପରକୁ ଉଠିଥାଏ—
चढ़ौवा High-backed shoes.

ଚଢ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚର ଧାତୁ)—ଚଡ଼ା (ଦେଖ)
Chardhā Chardā (See)
চড়া ବିଣ—୧ । ଆରୋହୀ—1. Riding; ascending.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥକୋଷରେ ନ ମିଳବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' କୁ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗୀ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

चिढ़ाब, चढ़ाइ (ଯଥା—ଘୋଡ଼ା ଚଢ଼ା ଲୋକ ।)

୨ । ମହର୍ଘ; ଦୁର୍ମୂଲ୍ୟ—
2. High; dear; of high price.
ପୁଣି ଦର ଭାରି ଚଢ଼ା । ଫକୀରମୋହନ, ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

୩ । ଯାହା ଉପରେ ଚଢ଼ାଯାଏ (ଘୋଡ଼ା; ହାତୀ)—
3. Used in riding; riding (horse or elephant).

୪ । ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରବିଶିଷ୍ଟ (କଥା)—
4 Loud; high-toned (speech).

୫ । ଉଗ୍ର (ସ୍ୱଭାବ)—5. Irritable (temper).

୬ । ଉଠାଣିଆ (ରାସ୍ତା)—6. Ascending (road).

ଚଢ଼ାଇ—ଦେ. ବି, (ସଂ. ଚଟକ କିମ୍ବା ଚଢ଼ ଧାତୁ)—
Chardhāi ୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ପକ୍ଷୀ—1. Small bird.
चढ़ुई ୨ । ପକ୍ଷୀ—2. Bird.
चिड़िआ, बरेरु

ଚଢ଼ାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ଚଢ଼ଧାତୁର ପ୍ରେରଣାର୍ଥକ)—
Chardhāibā ୧ । ଚଢ଼ିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
ଚଢ଼ାନ 1. The causative form of 'chardhibā'
चढ़ाना, चढ़वाना ୨ । ଆରୋହଣ କରାଇବା—
2. To cause to ascend or ride.
(ଚଢ଼େଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଢ଼ାଇ ଉଲ୍ଲଟ ସୁରପାଦପେ
ଚଳଅଇ ନୃତ୍ୟ କାନ୍ଥଲେ କୋପେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳାକଲ୍ଲୋଳ ।

୩ । ଉତ୍ତୋଳିତ କରିବା; ଉପରକୁ ଉଠାଇବା—
3. To lift up.

୪ । ରେଲ, ଜାହାଜ ବା ଯାନରେ ଯାତ୍ରୀଙ୍କୁ ଆରୋହଣ କରିବାର ସୁବିଧା କରିଦେବା—4. To see a man get into a conveyance.

୫ । ନିଜର ପିଠିରେ ଅନ୍ୟଙ୍କୁ ବସିବାକୁ ସମର୍ଥ କରିବା—
5. To cause another to sit or come over one's back.
(ଯଥା—ଏ ଘୋଡ଼ା କାହାକୁ ଚଢ଼ାଇ ଦେଉନାହିଁ ।)

୬ । (ଔଷଧ) ନିଜେ ଖାଇବା—6. To eat.

୭ । (ଔଷଧ) ପରକୁ ଖୁଆଇବା—7. To feed.

୮ । (ମାଡ଼) ମାରିବା—
8. To deal (blows); to administer.
(ଯଥା – ବିଧା ଚଢ଼ାଇବା ।)

୯ । (ସ୍ୱର) ଉଚ୍ଚ କରିବା—
9 To highten; to raise (one's voice).

୧୦ । (ଯନ୍ତ୍ରର ତାର) କସିବା; ଟାଣିବା—
10. To tighten (the strings).
ତାର ଚଢ଼ାଇ ଅଛି କସେ ନିଜ କଣ୍ଠ-ଯନ୍ତ୍ରେ ନୂଆକରି—
ରାଧାନାଥ, ଉଷଣୀ ।

୧୧ । (ଫୁଲମାଳ ଓ ପୋଷାକ) ନିଜେ ପିନ୍ଧିବା—
11. To wear; to put on.
(ଯଥା—ସେ ଆଜି ଚକଚକିଆ କୋଟ୍ ଚଢ଼ାଇ ଦରବାରକୁ ଆସିଛି ।)

୧୨ । (ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥ) (ନିଶା) ଖାଇବା—
12. To take (some intoxicant).
ଯେଉଁରୂପେ ମହୁଆ ଚଢ଼ାଇ ଥାଇ ନିଶା—ପ୍ରାଚୀ, ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣଗୀତା ।

୧୩ । ଦେବବିଗ୍ରହଙ୍କ ଉପରେ ଲାଗି କରିବା—
13. To put on the body of an image.
ସେ ଦେଶରେ ଯେତେକ ଦେବଦେବୀ ଥିଲେ
ତାଙ୍କୁ ଭୋଗ ଦେଇ ମାଳ ଚଢ଼ାଇଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ ।

ଚଢ଼ାଇମାରୁ—ଦେ. ବି—ବ୍ୟାଧ; ଯେ ପକ୍ଷୀ ଧରି ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରେ—
Chardhāimāru Bird-catcher; bird-shooter; fowler.
चिड़िआमार
चिड़ीमार

ଚଢ଼ାଉ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଉଚ୍ଚଳନ; ପ୍ରା. ଉଚ୍ଚଢ଼ଣ)—୧ । ଆକ୍ରମଣ—
Chardhāu 1. Attack; onset.
ଚଡ଼ାଉ ଏକ ଏକ ହୋଇ ରାଜପୁତ୍ରଗଣ ସବଳେ କଲେ ଚଢ଼ାଉ—
चढ़ाइ ରାଧାନାଥ, ପାର୍ବତୀ ।

୨ । ବହୁସଂଖ୍ୟାରେ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରବେଶ—
2. Arriving at or entering a place with a large number of people.

୩ । ସୈନିକଙ୍କଦ୍ୱାରା ରାଜ୍ୟାଦି ଆକ୍ରମଣ—
3. Invasion of a kingdom by an army.

ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ କର୍ମଚାରିବିଶେଷ; ଚଢ଼ଉ—
A class of record-keepers of the Purī tremple.
[ଦ୍ର—ମାଦଳାପାଞ୍ଜି ଏମାନଙ୍କ ଘରେ ଥାଏ । ଏମାନେ ରାଜବଂଶର ଇତିହାସ ଲେଖନ୍ତି—ଜଗବନ୍ଧୁ, ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।]

ଚଢ଼ାଉତୁରା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାଲୁକାଗାରି ଉପରକୁ ଚଢ଼ୁ ଓ ତଳୁ
Chardhāutrā karibā ଉପରକୁ ଆସିବା ଓ ଯିବା—
Repeatedly to go up and come down; to walk up and down a steep incline.

ଚଢ଼ା ଉତାର—ଦେ. ବି. (ବିପରୀତାର୍ଥକ ସହଚର)—୧ । କୌଣସି
Chardhā utāra ପଦାର୍ଥକୁ ଉପରକୁ ଉଠାଇବା ଓ ତଳକୁ
ଚଢ଼ାଉତାର ଓହ୍ଲାଇ ଆଣିବା—
चढ़ाउतार; चढ़ाउतरी 1. Lifting and lowering.

୨ । ଉଠାଣି ଓ ଗଡ଼ାଣି—2. Ascent and descent; upward and downwand slopes.

୩ । ପ୍ରଶ୍ନ ଓ ତହିଁର ଉତ୍ତର—
3. 3. Question and its reply.

୪ । ଉପରକୁ ଉଠିବା ଓ ତଳକୁ ଖସିବା—
4. Ascending and descending; going up and coming down.

୧	ଇ	ଉ	ୠ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଥ୍	ଉଅ	ଘ୍ନ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଞ୍ଜ	ନ୍ତ

୫ । ଖୁବ କଡ଼ା ସ୍ୱର ଓ ଖୁବ ନରମ ସ୍ୱର—
5. Sounds of high and low pitch.

ଚଢ଼ାଚଢ଼ି—ଦେ. ବି—୧ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ ଉପରେ ଚଢ଼ିବା—
Chardhāchardhi 1. Getting over the body of each other; mounting upon one another.
ଚଢ଼ାଚଢ଼ି
चढ़ाचढ़ि

୨ । ବହୁବାର ଆରୋହଣ—
2. Repeated riding or ascending.

୩ । (ଅଶ୍ଳୀଳ) ମୈଥୁନ କ୍ରିୟା—
3. Copulation (by the male and female atternately getting on each other).

ଚଢ଼ାନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଉଠାଣି (ସ୍ଥାନ)—
Chardhān Ascending (slope).
(ପଢ଼ରେନ୍—ବିପରୀତ) ବି—ଉଠାଣି ସ୍ଥାନ—
An sscending slope; an ascent.

ଚଢ଼ାଳି—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଉଚ୍ଛଳନକାରୀ)—
Chardhāli ୧ । ଘୋଡ଼ା ଚଢ଼ିବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ—
चढ़ैत 1. Habituated to riding.

୨ । ଘୋଡ଼ା ଚଢ଼ିବାରେ ପଟୁ—
2. Expert in horse-riding.

୩ । ଆରୋହଣକାରୀ—3 Riding; ascending.

୪ । (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲଗେ; ଯଥା—ଘୋଡ଼ାଚଢ଼ାଳି, ଗଛଚଢ଼ାଳି, ପର୍ବତଚଢ଼ାଳି)
ଅମୁକ ଉପରେ ଚଢ଼ିବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ବା ପଟୁ—
4. Habituated to or expert in riding (a horse or tree).

ଦେ. ବି—ଘୋଡ଼ସଓ୍ୱାର—1. Jockey.

୨ । ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A rider.

୩ । ଆରୋହଣରେ ପଟୁ ବ୍ୟକ୍ତି—
3. A skilful rider.

ଚଢ଼ିଆ ଘାସ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ତଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Chardhiā ghāsa Tandā (See)

ଚଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚର୍ ଧାତୁ; ସଂ. ଉଚ୍ଛଳନ ପ୍ରା. ଉଚ୍ଛଡ଼ନ;
Chardhibā ଚଡ୍ଡନ)—୧ । ଉପରକୁ ଆରୋହଣ କରିବା—
ଚଢ଼ା 1. To ascend; to get on.
चढ़ना ଚଢ଼ିଲେ ଜଗତରେ କହୁଳ ଦେଖିବାକୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ

୨ । ଯାନ ବାହାନରେ ଆରୋହଣ କରିବା—
2. To ride on a beast or conveyance.

୩ । ବୃଦ୍ଧି ହେବା—3. To increase.

୪ । ମହର୍ଘ ହେବା; ଦୁର୍ମୂଲ୍ୟ ହେବା—
4. To become dear or high (in price).

୫ । (ସ୍ୱର) ଉଚ୍ଚତର ହେବା ବା କର୍କଶତର ହେବା—
5, (sound) To become louder or harsher.

୬ । (ପ୍ରକୃତ) କଡ଼ା ବା ରୁକ୍ଷ ହେବା—
6 (temper) To be rude or rough.

ଗ୍ରା. (ଇତର; ଅଶ୍ଳୀଳ) କ୍ରି—ସହବାସ କରିବା, ସଙ୍ଗମ କରିବା—
(slang) To cohabit; to copulate.

ଚଢ଼େଇ—ଦେ. ବି—ଚଢ଼ାଇ (ଦେଖ)
Chardhei Chardhāi (See)

ଚଢ଼େଇଆ—ଦେ. ବି—ଯେ ଚଢ଼େଇ ଧରି ବିକ୍ରୟ କରି ପେଟ ପୋଷେ—
Chardheiā Bird-catcher; fowler.
(ଚଢ଼ଉଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) [ଦ୍ର—କେଉଟମାନଙ୍କର ଚଇତଘୋଡ଼ା-ଯାତରେ ଚଇତଘୋଡ଼ା ନାଚ ସଙ୍ଗେ ଚଢ଼େଇଆ-ଚଢ଼ଉଣୀଙ୍କର ମଧ୍ୟ ନାଚ ହୁଏ ।]

ଚଢ଼େଇଗୋଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ପାଣି କୂଳରେ ଜନ୍ମିବା
Chardheigordi ଜଙ୍ଗଲି ବୁଦାଳିଆ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Ixora Undulata; name of a large shrub growing near water (Haines)
[ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ଝାମ୍ପୁଡ଼ା; ୪।୫ ହାତ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ । କାଠ ଖୁବ ଟାଣ, ଭୁରଡ଼ି ଟଙ୍କେ ନାହିଁ । ଭଲ ଜାଳ ହୁଏ ।]

ଚଢ଼େଇନଖୀ—ଦେ. ବି.—ଏକପ୍ରକାର ଧାନ—
Chardeinakhi A species of paddy.

ଚଢ଼େଇ ମାଛିମରା ବେଳ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ସନ୍ଧ୍ୟା ବୁଡ଼ିବାର
Chardhei māchhimara bela ଠିକ୍ ପୂର୍ବକାଳ (ଏ ସମୟରେ ଚଢ଼େଇମାନେ ଉଡ଼ୁଥିବା ମଛି ଓ ମଶାଙ୍କୁ ଖାଆନ୍ତି)—
Dusk.

ଚଢ଼େଇଲେଦା—ଦେ. ବି.—୧ । ପକ୍ଷିବିଷ୍ଠା—
Chardheiledā . The ordure of birds.

୨ । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଭୋଗ ଲାଗିବାପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନାନାପ୍ରକାର ପିଠାରୁ ବଳି ପଡ଼ିଥିବା କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କୁ ମିଶାଇ ତିଆରି କରାଯିବା ମିଷ୍ଟାନ୍ନ—2. The remnants of different cakes kneaded and rolled into a mass & offered to Lord Jagannath.

ଚଢ଼େନ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି ଓ ବିଣ.—ଚଢ଼ାନ୍ (ଦେଖ)
Chardhen Chardhān (See)

ଚଣ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଦାନ କରିବା—
Chan (root) To give away.

ଚଣକ—ସଂ. ବି.—(ଚଣ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅ + କ)—୧ । ବୁଟ—
Chanaka 1. Gram.
(ଅନ୍ୟ ସଂ ନାମ—ଚଣ, ହରିମନ୍ଥ, ୨ । ଚଣା—2. Chick pea.
କୃଷ୍ଣ ଚଞ୍ଚୁକ, ବାଳଭୋଜ୍ୟ, ୩ । ମୁନିବିଶେଷ—
ରାଜଭକ୍ଷ୍ୟ, କଞ୍ଚୁକୀ) 3. Name of a sage.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବ ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଢ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼' ଦେଖିବେ ।

ଚଣା—ଦେ. ବି.— (ସଂ. ଚଣକ)—୧ । ବୁଟ ପରି ଏକପ୍ରକାର ଶସ୍ୟ—
Chaṇā 1. A kind of leguminous grain; Cicer
চণা Arietinum; Panicum Maliaceum
चना [ଦ୍ର—ଚଣା ଶସ୍ୟ ବୁଟ ଆକାରର; ବୁଟ ଈଷତ୍ ଚେପଟା ଓ ଶୃଙ୍ଗଯୁକ୍ତ, କିନ୍ତୁ ଚଣା ଗୋଲ । ଏ ଫସଲ ମାଘ, ଫଗୁଣ ଓ ଚୈତ୍ର ମାସରେ ଅମଦାନି କରାଯାଏ । ବୁଟ ଅପେକ୍ଷା ଚଣା ହାଲୁକା । କଞ୍ଚା ଚଣାକୁ ବଳୁରାଇ କରି, ଡାଲି କରି ଓ ଭଜା କରି ଖାଆନ୍ତି ଓ ଏଥିରେ ମିଠାଇ ମଧ୍ୟ କରା ଯାଏ । ଦୋଳଯାତ୍ରାରେ ଭଜା ଚଣା ଓ ଖଜା ଠାକୁରଙ୍କୁ ଭୋଗ ଦିଆଯାଏ । ବୈଦ୍ୟଙ୍କ ମତରେ ଏହା ମଧୁର, ଦୀପକ, ରୁକ୍ଷ, ରୁଚକ ଓ ବଳ ବର୍ଦ୍ଧକ; ଏହା ମେହ କୃମି ଓ ରକ୍ତ-ପିତ୍ତନାଶକ; ବଂ ଓ ହି. ରେ ଏହାକୁ ବୁଟ ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଏହା ବୁଟ ନୁହେଁ; ଆକାର ଭେଦରେ ଏ ଶସ୍ୟ ଦୁଇ ପ୍ରକାର— ସାନ ଚଣା ଓ ବଡ଼ଚଣା ।]

୨ । ଆମ୍ବବଉଳରୁ ବାହାରିବା ଚଣା ପରି କ୍ଷୁଦ୍ର କଷି— 2. The pea-like mango fruit first appearing from the bud.

୩ । ଖେସାରି (ଦେଖ) 3. Khesāri (See)

ଚଣାଚଟା—ଦେ. ବିଣ. (ଗାଳି)—୧ । (ଲୌକି) ବେହିଆ—
Chaṇāchaṭā 1. (Term of abuse) Shameless.

୨ । (ଲୌକି) ନାଛୋଡ଼ା—2. Importunate; nagging.

ଚଣାଚୂର୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚଣକ+ଚୂର୍ଣ୍ଣ)—୧ । ଲୁଣ, ଝାଗ ଓ ମସଲା-
Chaṇāchūr ଦିଆ ଚଣା ବା ବୁଟର ଭଜା—
চণাচুর 1. Gram fried with salt, pepper and spices.
चनाचुर

ଚଣା ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଆମ୍ବବଉଳରୁ ପ୍ରଥମେ ଚଣାପରି ଅତି ଛୋଟ କଷି
Chaṇā dharibā ବାହାରିବା—The coming out of
सरसहुँ बँठना pea-like fruits from the mango blossoms.

[ଦ୍ର—ଚଣା ଅପେକ୍ଷା ବଡ଼ ହେଲେ ଆମ୍ବଫଳକୁ କଷି କୁହାଯାଏ ।]

ଚଣାଫଳି—ଦେ. ବି.—ଶଗଡ଼ର ଦୁଇଟି ଅଗ ଓ ପଛରେ ଥିବା କାଷ୍ଠ-
Chaṇāphali ଖଣ୍ଡ—The small cross-bars joining the shafts of a bullock-cart near its two ends.

ଚଣ୍ଡ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—କ୍ରୋଧ କରିବା—
Chaṇḍ (root) To be angry.

ଚଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (ଚଣ୍ଡ୍ ଧାତୁ+ଅ)—୧ । (+ଭାବ. ଅ) କ୍ରୋଧ—
Chaṇḍa 1. Anger; rage; fit of passion; wrath.

୨ । ତିନ୍ତିଡ଼ି ବା ତିନ୍ତୁଳୀ ଗଛ—2. Tamarind tree.

୩ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ଯମଦୂତ— 3. Messenger of the God of death.

୪ । ଶିବାନୁଚରବିଶେଷ—4. An attendant of Śiba.

୫ । ଚଣ୍ଡୀପୁରାଣବର୍ଣ୍ଣିତ ଦୁର୍ଗାଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିହତ ଦୁଷ୍ଟ ଦୈତ୍ୟ-ବିଶେଷ—5. A wicked demon killed by Durgā.

[ଦ୍ର—ଏ ମୁଣ୍ଡଦୈତ୍ୟର ଭାଇ ଓ ଶୁମ୍ଭନିଶୁମ୍ଭଙ୍କ ସେନାପତି ଥିଲେ ।]

୬ । ନିଷ୍ଠୁରତା—6. Cruelty.

୭ । ଉଷ୍ଣତା—7. Warmth; heat.

୮ । ଭୀଷଣତା—Fury; ferocity

୯ । ଉଗ୍ରତା; ତୀକ୍ଷ୍ଣତା—9. Sharpness.

୧୦ । ତୀବ୍ରତା—1. Pungency.

୧୧ । ଜଳିବା ଅଗ୍ନିର ତାପ— 11. Violent heat; burning heat.

୧୨ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ପାରିଷଦବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 12. One of the courtiers of Bishṇu.

୧୩ । ଚଣ୍ଡବଳି (ଦେଖ) 13. Chaṇḍabaḷi (See)

୧୪ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିହତ କଂସାସୁରର ଭାଇ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—14 Name of a brother of Kaṁsa slain by Śrīkrushṇa.

[ଦ୍ର—ପୁରାଣ ମତରେ ଏ କୁବେରଙ୍କ ଆଠପୁଅ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ । ଏ ଶିବପୂଜା ପାଇଁ ନେଉଥିବା ଫୁଲକୁ ବାଟରେ ଶୁଙ୍ଘିବାରୁ ପିତାଙ୍କ ଶାପରେ କଂସର ଭାଇ ହୋଇ ଜନ୍ମିଥିଲା । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଅତିଶୟ କ୍ରୁଦ୍ଧ—
(ଚଣ୍ଡା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Passionate; very angry; wrathful.
(ଚଣ୍ଡତା—ବି) ଚଣ୍ଡ ମୂରତି ଧଇଲା କା ବୋଲେ
ଚରଣ ପଙ୍କଜ ଧଇଲେ ହେଲେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ• କବିତାକଲ୍ଲୋଳମା ।

୨ । ଉଷ୍ଣ—2. Hot; very warm.

୩ । ଜଳୁଥିବା—3. Burning.

୫ । ଭୀଷଣ, ବିକଟ—5. Furious; frightful; violent; fierce.

୬ । ପ୍ରଚଣ୍ଡ; ତୀକ୍ଷ୍ଣ; ଉଗ୍ର—6. Fiery; sharp.
ଟଙ୍କାରିକି ଶ୍ରବ ସରିକି ବାସବ କୋଦଣ୍ଡରୁ ଚଣ୍ଡ ଧନୁ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ• କଣୋଘଚମ୍ପୂ. ଟ ଗୀତ ।

୭ । କଠୋର—7. Severe; hard.

୮ । ଦୁର୍ଦ୍ଦମନୀୟ—8. Indomitable.

୯ । ନିଷ୍ଠୁର—9. Cruel.

୧୦ । ଦୁଷ୍ଟ; ଦୁର୍ବୃତ୍ତ—10 Wicked; wanton.

ଦେ. ବି—ଜଣେ ଉଗ୍ରତେଜା ରାଜସ୍ଥାନନିବାସୀ ରାଜପୁତ ରାଜକୁମାରଙ୍କ ନାମ (ଏ ପୃଥ୍ୱୀରାଜଙ୍କର ଜଣେ ସାମନ୍ତ ଥିଲେ ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Name of a prince of Rajputānā.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଉଅ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନ୍ତ

ପିତୃ ସତ୍ୟ ପାଳ ବଶ୍ୟତେଳା ଚଣ୍ଡ
ରାଜର୍ଷି ହାସନ କଲେ ବର୍ଜନ । ନନ୍ଦକିଶୋର. କୃଷ୍ଣକୁମାରୀ ।

ଚଣ୍ଡକର—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚଣ୍ଡ+କର; ତୀକ୍ଷ୍ଣକିରଣ ଯୁକ୍ତ)-ସୂର୍ଯ୍ୟ—
Chandakara The sun

ଚଣ୍ଡକୌଶିକ—ସଂ ବି—୧ । ମୁନି ବିଶେଷ—
Chandakausika 1. Name of a sage.
୨ । ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ଓ ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଆଖ୍ୟାୟିକାଯୁକ୍ତ ନାଟକ-ବିଶେଷ—2. Name of a Sanscrit drama.
୩ । ଜୈନପୁରାଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ବିଷଧର ସର୍ପବିଶେଷ—
3. Name of a venomous serpent mentioned in the Jaina scriptures.
[ଦ୍ର—ଏ ଜୈନଧର୍ମ ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ମହାବୀରସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରି ହିଂସାବୃତ୍ତି ତ୍ୟାଗକରି ଜୀବମାନଙ୍କୁ ଆଉ ଦଂଶନ କଲା ନାହିଁ ଓ ସବୁବେଳେ ନିଜ ଗାତରେ ପଡ଼ି ରହୁଥାଏ । ତାକୁ ଏପରି ନିଶ୍ଚଳ ଦେଖି ତା ଦେହଯାକ ପିମ୍ପୁଡ଼ି ବେଢ଼ିଲେ, ତଥାପି ସେ କାଢ଼ି ଲେଉଟାଇଲା ନାହିଁ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଚଣ୍ଡଚାମୁଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—ଶିବଙ୍କର ଭୀଷଣ ଅନୁଚରଦ୍ୱୟ—
Chandachāmunda Two of the fierce attendants of Śiba.
ଦେ. ବି—ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ଅନୁଚର—
The fierce attendant of a person.

ଚଣ୍ଡତା—ସଂ. ବି (ଚଣ୍ଡ+ଭାବ. ତା)—
Chandatā ୧ । ଭୀଷଣତା—1. Ferocity.
(ଚଣ୍ଡତ୍ୱ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଦୁଷ୍ଟତା—2. Wickedness.

ଚଣ୍ଡତେଜାଃ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚଣ୍ଡ+ତେଜସ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Chandatejāh ଉଗ୍ରତେଜାଃ; ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶକ୍ତିଶାଳୀ—
Of great prowess.

ଚଣ୍ଡଦକ୍ଷିଣା—ଦେ. ବି—ଦେବତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଅର୍ପିତ ଭୋଗରୁ ଚଣ୍ଡଙ୍କ
Chandadakshinā ପାଇଁ କଢ଼ା ହୋଇଥିବା ଅଂଶ, ଯାହା କି ପୂଜକଙ୍କୁ ଦକ୍ଷିଣାରୂପେ ଦିଆଯାଏ; ଚଣ୍ଡବଳି (୩) (ଦେଖ)-
Fixed portion of offering to a Deity which is set apart as 'Chandabali' and which is taken by the officiating priest as his remuneration (usually $\frac{1}{4}$ part).

ଚଣ୍ଡଦୀଧିତି—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚଣ୍ଡ+ଦୀଧିତି; ଯାହାର କିରଣ ଉଗ୍ର)—
Chandadidhiti ସୂର୍ଯ୍ୟ The sun.

ଚଣ୍ଡନାୟିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଦୁର୍ଗା; ଚଣ୍ଡୀ—
Chandanāyikā 1. Goddess Durgā.
୨ । ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ରବର୍ଣ୍ଣିତ କୋପନସ୍ୱଭାବା ନାୟିକାବିଶେଷ; ନାୟକ ଅନ୍ୟ ନାୟିକା ପ୍ରତି ଆସକ୍ତ ଥିବାର ସୂଚନା ବା ପ୍ରମାଣ ପାଇଲେ ଯେଉଁ ନାୟିକା ନାୟକ ପ୍ରତି ଅତି କ୍ରୁଦ୍ଧ ହୁଏ—2. One of the 8 classes of woman lovers described in the Hindu books; a lady who becomes furious on finding her lover attached to another woman.
୩ । ତାନ୍ତ୍ରିକମାନଙ୍କ ପୂଜିତା ଅଷ୍ଟନାୟିକାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ (ଏ ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ସଖୀ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. One of the 8 Goddesses worshipped by the Tāntrikas.

ଚଣ୍ଡନୈବିଦ୍ୟ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚଣ୍ଡନୈବେଦ୍ୟର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
Chandanaibidya ଚଣ୍ଡବଳି (ଦେଖ)
Chandabali (See)

ଚଣ୍ଡନୈବେଦ୍ୟ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ; ଚଣ୍ଡଙ୍କ ନାମରେ ଉତ୍ସୃଷ୍ଟ
Chandanaibedya ନୈବେଦ୍ୟ)—ଚଣ୍ଡବଳି (ଦେଖ)
Chandabali (See)

ଚଣ୍ଡବତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚଣ୍ଡ+ବତ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Chandabati ଚଣ୍ଡନାୟିକା (ଦେଖ)
Chandanāyikā (See)

ଚଣ୍ଡବଳି—ସଂ. ବି—୧ । ଚଣ୍ଡେଶ୍ୱର; ମହାଦେବଙ୍କ ଅନୁଚରବିଶେଷ—
Chandabali 1. An attendant of Śiba.
[ଦ—ମହାଦେବଙ୍କୁ ନୈବେଦ୍ୟ ଦେବା ସମୟରେ ନୈବେଦ୍ୟର ଏକାଦଶମାଂଶ ଏହାଙ୍କ ନାମରେ ଉତ୍ସର୍ଗ କରାଯାଏ ।]
୨ । ମହାଦେବଙ୍କର ଚଣ୍ଡଦେବତାଙ୍କୁ ନିବେଦିତ ଭୋଗାଂଶ ବା ବଳି; ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ପାର୍ଶ୍ୱଚର ଦେବତାଙ୍କୁ ନିବେଦିତ ଭୋଗାଂଶ—
2. Part of the offering set apart for being given to the principal demigod-attendant of a Deity.
୩ । ଭୋଗ ହେବା ପରେ ନିବେଦିତ ଦ୍ରବ୍ୟରୁ ପୂଜକ ନିଜର ପାରିଶ୍ରମିକ ନିମନ୍ତେ କାଢ଼ିରଖିବା $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{10}$ ବା $\frac{1}{16}$ ଅଂଶ (ଅର୍ଥାତ୍ ଭୋଗ କରିବା ପରେ ଯାହା ଚଣ୍ଡଦେବତାଙ୍କୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଉତ୍ସର୍ଗ କରାଯାଏ)—
3. A part ($\frac{1}{4}$, $\frac{1}{10}$ or $\frac{1}{16}$) of the offering set apart for Chanda and taken by the priest as his remuneration.
[ଦ୍ର—ଶିବଙ୍କର ଜଣେ ଅନୁଚରଙ୍କ ନାମ ଚଣ୍ଡ ଓ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଜଣେ ଅନୁଚରଙ୍କ ନାମ ଚଣ୍ଡ । ଶିବ ବା ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରାଦି ପାଠପୂର୍ବକ ନିବେଦିତ ହୋଇ ସାରିଲା କ୍ଷଣି ନିବେଦିତ ଦ୍ରବ୍ୟର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟାଂଶ ଉକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟରୁ ପୃଥକ୍ ହୋଇ କଢ଼ାଯାଏ ଓ ତାହା ପୁଣି ଚଣ୍ଡଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରରେ ଉତ୍ସୃଷ୍ଟ ହୁଏ । ଏହାକୁ ଚଣ୍ଡବଳି କହନ୍ତି । ଚଣ୍ଡଙ୍କ ପାଇଁ ଏହି କଢ଼ା ହେବା ଅଂଶ ପୂଜକ ବା ପୂଜାପଣ୍ଡା ନିଜର ପାରିଶ୍ରମିକ ରୂପେ ନିଏ ।]

ଚଣ୍ଡବିକ୍ରମ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧାରୟ; ଚଣ୍ଡ + ବିକ୍ରମ)—ପ୍ରଚଣ୍ଡ ପରାକ୍ରମ—
Chandabikrama Great prowess.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ: ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗାଁ' ପାଇଲେ 'ଆଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ବିଣ ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି) ପ୍ରବଳପ୍ରତାପଶାଳୀ—Fierce in prowess
(ଚଣ୍ଡବିକ୍ରମା-ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚଣ୍ଡମୟୂଖ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚଣ୍ଡ+ମୟୂଖ; ଯାହାର କିରଣ ପ୍ରଖର)—
Chaṇḍamayūkha ସୂର୍ଯ୍ୟ—The sun (having fierce rays).

ଚଣ୍ଡମୟୂଖ ମଣ୍ଡଳ ସମାନ, ଶୁଭ୍ରଁ ଶୁଭ୍ରଁ ଯନ୍ତ୍ରଁ କଲା ବଦନ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କବିତାକଲ୍ଲୋଳିନୀ ।

ଚଣ୍ଡମୁଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ଚଣ୍ଡ+ମୁଣ୍ଡ)—ଦୁର୍ଗାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିହତ ରାକ୍ଷସ
Chaṇḍamuṇḍa ଭ୍ରାତୃଦ୍ୱୟ—Two fierce and wicked demon brothers killed by Durgā.
[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ବଧ ବିଷୟ ଚଣ୍ଡୀପୁରାଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ଏ ଦୁହେଁ ଶୁମ୍ଭ ନିଶୁମ୍ଭ ଦୈତ୍ୟଙ୍କର ସେନାପତି ଥିଲେ]
ଦେ. ବି—ଅତି ଦୁଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି—A very wicked person

ଚଣ୍ଡମୁଣ୍ଡା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚଣ୍ଡ+ମୁଣ୍ଡ+ଆ; ଯେ ଚଣ୍ଡମୁଣ୍ଡ ରାକ୍ଷସ ଦ୍ୱୟଙ୍କୁ
Chaṇḍamuṇḍā ବଧ କରିଥିଲେ)—
ଚଣ୍ଡୀ; ଚାମୁଣ୍ଡା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—An incarnation of Durgā.

ଚଣ୍ଡରଶ୍ମି—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚଣ୍ଡ+ରଶ୍ମି)—ଚଣ୍ଡମୟୂଖ (ଦେଖ)—
Chaṇḍaraśmi Chaṇḍamayūkha (See)

ଚଣ୍ଡଶକ୍ତି—ସଂ. ବି—୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚଣ୍ଡ+ଶକ୍ତି; ପ୍ରବଳ ପରାକ୍ରମଶାଳୀ)
Chaṇḍaśakti ବଳୀଙ୍କ ସୈନ୍ୟସ୍ଥିତ ଦାନବ ବିଶେଷ—A fierce demon in the army of the demon-king Baḷi.
୨ । (କର୍ମଧା) ପ୍ରବଳ ପରାକ୍ରମ—Great prowess.
ବିଣ ପୁ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ-ପ୍ରଚଣ୍ଡ ପରାକ୍ରମଶାଳୀ—Very powerful or mighty.

ଚଣ୍ଡା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚଣ୍ଡ+ଆ)—ଚଣ୍ଡର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Chaṇḍā Feminine of Chaṇḍa.
ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । କୋପନା ସ୍ତ୍ରୀ—1. A woman of fiery temper; a termagant woman.
୨ । ଅଷ୍ଟନାୟିକା ମଧ୍ୟରୁ ଏକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
ଚଣ୍ଡନାୟିକା ୨ ଓ ୩ (ଦେଖ)
2. Chaṇḍanāyikā 2 and 3 (See)
୩ । ଚୋରକ ନାମକ ସୁଗନ୍ଧ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. Name of a scented herb.
୪ । କପିକଚ୍ଛୁ; ବାଇଡଙ୍କ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. Cowhage.
୫ । ଶ୍ୱେତଦୂବା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. The white variety of Duba grass.
୬ । ସଲ୍ଫ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—6. The Sowa seed.
୭ । ପାନମଧୁରି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—7. Aniseed.
୮ । ଏକ ପ୍ରାଚୀନ ନଦୀର ନାମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
8 Name of an ancient river.
ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. ପୁଂ.—ଅତି କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତ—Very much enraged; fiery with rage.

ଜାଣି ତାହା ଗନ୍ଧର୍ବେ, କୋପ କରିଣ ସର୍ବେ, ମାରୁତ ଅଗ୍ରତେ ମିଳିଲେ ସେ,
ଅତିଚଣ୍ଡ, ମାଇଲେ ତୀକ୍ଷ୍ଣ କାଣ୍ଡ ଗଣ୍ଡ । ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମ ପୂଣ ।

ଚଣ୍ଡାଂଶୁ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ଚଣ୍ଡ+ଅଂଶୁ)—୧ । ତୀକ୍ଷ୍ଣ କିରଣ—
Chaṇḍāṁśu 1. Sharp rays.
୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ—2. Sun's rays.
୩ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ସୂର୍ଯ୍ୟ—3. The sun.

ଚଣ୍ଡାଂଶୁକିରଣେ ଖର ଅତିଶୟ—ରାଧାନାଥ. ଚିଲିକା ।

ଚଣ୍ଡାତକ—ସଂ. ବି. (ଚଣ୍ଡା=କୋପନା ସ୍ତ୍ରୀ+ଅତ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା
Chaṇḍātaka +କର୍ତ୍ତୃ, ଅକ)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଅର୍ଦ୍ଧୋରୁ (ଜଙ୍ଘ) ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭିଡ଼ା ହୋଇ କଚ୍ଛମାର ପିନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ବସ୍ତ୍ର; ଲହଙ୍ଗା—1. Cloth worn tightly round the waist of females and extending half-way to the thighs; a tight half-pant-like dress worn by ladies.
[ଦ୍ର—ଏହାକୁ ପିନ୍ଧିବା ଲୋକ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କେହି ବ୍ୟକ୍ତି ସହଜରେ ଫିଟାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।]
୨ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ କୁରୁତା; ଚୋଲି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2 A female jacket.

ଚଣ୍ଡାଧିକାର—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚଣ୍ଡ+ଅଧିକାର)—୧ । ଦେବତାଙ୍କୁ
Chaṇḍādhikāra ଅର୍ପିତ ହେବା ଭୋଗରୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଂଶ (ହିଁ, ୧୬, ୧୭) ଚଣ୍ଡବଳିରୂପେ କଢ଼ା ହୋଇ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରଖା ଯିବାର ବିଧି—1. The custom or practice of a fixed portion out of the offering to a Deity being set apart as 'Chaṇḍa.'
[ଦ—ଭୁବନେଶ୍ୱର ଲିଙ୍ଗରାଜ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ଭୋଗରେ ଚଣ୍ଡାଧିକାର ନାହିଁ ।]
୨ । ଦେବତାଙ୍କୁ ଅର୍ପିତ ହେବା ନୈବେଦ୍ୟ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରୁ ନିଜର ପାରିଶ୍ରମିକ ପାଇଁ ପୂଜକର କେତେକ ଅଂଶ କାଢ଼ି ରଖିବା ଅଧିକାର—2. The right of a worshipping priest taking out a fixed portion out of the offering for his remuneration.

ଚଣ୍ଡାଳ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଚଣ୍ଡ=କ୍ରୁଦ୍ଧ+ଅଲ ଧାତୁ=ପାରଗ ହେବା+
Chaṇḍāḷa କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଶୂଦ୍ର ଔରସରେ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ-
(ଚାଣ୍ଡାଳ - ଅନ୍ୟରୂପ) ଗର୍ଭଜାତ ଜାତି ବିଶେଷ—

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଫ଼	ଡ଼ଥ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ଥ

ଚଣ୍ଡାଳଜ୍ମା } ସଂ. ସ୍ତ୍ରୀ
ଚଣ୍ଡାଳୀ
ଚଣ୍ଡାଳୁଣୀ—ଦେ ସ୍ତ୍ରୀ
1. A low caste originating from the issue of a Brāhmaṇa woman by a Śūdra male.

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁମାନେ ଆବହମାନକାଳରୁ ଚଣ୍ଡାଳ ଜାତିକୁ ଅତି ଘୃଣା-ଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖି ଆସୁଅଛନ୍ତି । ଏମାନେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ, ଏମନ୍ତକି ଏମାନଙ୍କ ଛାଇ ଉଚ୍ଚଜାତୀୟ ହିନ୍ଦୁ ଉପରେ ପଡ଼ିଗଲେ ଉକ୍ତ ହିନ୍ଦୁ ସ୍ନାନ କରି ପବିତ୍ର ହୁଏ । ଏମାନଙ୍କ ବସତି ଗ୍ରାମ ବା ନଗରର ବାହାରେ; ଉଚ୍ଚ ଜାତିମାନେ ଯେଉଁ ବାଟେ ଯିବେ ଓ ଯେଉଁ ପୋଖରୀ ବା କୂଅ ବ୍ୟବହାର କରିବେ ଚଣ୍ଡାଳମାନେ ତାହାର ପାଖ ମାଡ଼ିବେ ନାହିଁ; ହିନ୍ଦୁଙ୍କ ପୂଜିତ ଦେବତାଙ୍କୁ ଏମାନେ ଦର୍ଶନ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ ଓ ହିନ୍ଦୁମନ୍ଦିର ମଧ୍ୟକୁ ପଶିବେ ନାହିଁ । ହିନ୍ଦୁ ସ୍ମୃତି ଅନୁସାରେ ଏମାନେ ସୁନା ବା ରୁପାର ବାସନ ବା ଅଳଙ୍କାର ବ୍ୟବହାର କରିପାରିବେ ନାହିଁ, ଏମନ୍ତ କି ଏମାନେ ଉଚ୍ଚଜାତୀୟ ହିନ୍ଦୁଙ୍କୁ ସ୍ୱହସ୍ତରେ ଦାନ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । କୁକୁର ଓ ଗଧ ପାଳିବା, ମୁର୍ଦ୍ଦାର ଓ ମଡ଼ା ଉଠାଇବା, ବାଜା ବଜାଇବା, ତଲେଇ ଓ ଟୋକେଇ ଆଦି ବୁଣିବା, ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡରେ ଦଣ୍ଡିତ ଅପରାଧୀକୁ ବଧ କରିବା, ଏମାନଙ୍କ ଜୀବିକା ଥିଲା । ଏମାନେ ଗୋମାଂସଭୋଜୀ ଓ ମଦ୍ୟପାୟୀ । ଯଜ୍ଞ ଓ ଶ୍ରାଦ୍ଧାଦି ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଏମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ବା ଏମାନଙ୍କ ପାଟି ଶୁଣିଲେ ଉକ୍ତ ଅନୁଷ୍ଠାନମାନ ମାରି ହୋଇଥିଲା । ହିନ୍ଦୁ ସମାଜ ଏମାନଙ୍କୁ କୁକୁର, ବିରାଡ଼ି ଓ ଗଧ ଆଦିଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ହୀନତର ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖୁଥିଲା । ହିନ୍ଦୁ ଗ୍ରାମରେ ରାତିରେ ରହିଯିବା ଚଣ୍ଡାଳକୁ ଗ୍ରାମରୁ ତଡ଼ି ଦେବାର କଥା ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟରେ ଏମାନଙ୍କୁ ଏହିପରି ହୀନ ଅବସ୍ଥା ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼ୁଅଛି । ଅନେକ ଚଣ୍ଡାଳ ଏହି ସାମାଜିକ ନିର୍ଯ୍ୟାତନ ସହି ନ ପାରି ମୁସଲମାନ୍ ଓ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍ ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଶିକ୍ଷାର ବିସ୍ତାର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଉଚ୍ଚ ଜାତୀୟ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ବ୍ୟବହାର କ୍ରମଶଃ ବଦଳୁ ଅଛି । ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟରେ ଏମାନଙ୍କୁ ପଞ୍ଚମା (ଅର୍ଥାତ୍ ହିନ୍ଦୁ ୪ ବର୍ଣ୍ଣରୁ ବାହାର ପଞ୍ଚମ ଜାତି) ବୋଲାଯାଏ । ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀ ହିନ୍ଦୁ ସମାଜରୁ ଏ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତାକଳଙ୍କ ଲୋପ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଅଛନ୍ତି । ଏହିଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା ଉଚିତ ଯେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ହିନ୍ଦୁ ଗୃହସ୍ଥ 'ବୈଶ୍ୱଦେବ' କରିବା ସମୟରେ କୁକୁର (ଶ୍ୱ), ଚଣ୍ଡାଳ (ଶ୍ୱପଚ) ଓ କୁଆ (ବାୟସ) ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଗୃହର ବାହାରେ 'ଅନ୍ନବଳି' ଦେଇ ସାରି ପରେ ଭୋଜନ କରୁଥିଲେ ।]

୨ । ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ନୀଚତମ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଜାତି—
2. The lowest untouchable caste amongst the Hindus.

ଚାଁଡ଼ାଲ ୩ । ପତିତ ଓ ମହାପାପୀ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A reprobate and depraved person.
ଚାଁଡ଼ାଲ

୪ । ପାପୀ ବ୍ୟକ୍ତି—4. A sinner.

ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ପାପକର୍ମୀ—Sinful.

ଚଣ୍ଡାଳତା } ବି
ଚଣ୍ଡାଳତ୍ୱ }
୨ । ନିଷ୍ଠୁର—2. Cruel.
୩ । କ୍ରୂରକର୍ମା—3. Doing evil and vile deeds.
୪ । ନୀଚମନାଃ—4. Mean-minded; vile.

ଦେ. ବି—ହାଡ଼ି; ମେହନ୍ତର ଜାତି—The sweeper-caste (an untouchable class).

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ସାଧାରଣ ସ୍ଥାନରୁ ମଇଳା ଓ ବିଷ୍ଠା ଆଦି କାଢ଼ନ୍ତି, ପାଇଖାନା ସଫା କରନ୍ତି, ମଡ଼ ଓ ମଡ଼ା କାଢ଼ନ୍ତି ଓ ବାଜା ବଜାନ୍ତି । ଏମାନେ ଗୋମାଂସ ଓ ମଦ ଖାଆନ୍ତି ।]

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ପାଠକବିଶେଷ—
A class of low-caste Śūdras in the district of Ganjam.

ଚଣ୍ଡାଳପକ୍ଷୀ—ସଂ. ବି—କାକପକ୍ଷୀ; କୁଆ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chaṇḍālapakshī The crow.

ଚଣ୍ଡାଳବଲ୍ଲକୀ—ସଂ. ବି (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଚଣ୍ଡାଳ+ବଲ୍ଲକୀ —ଚଣ୍ଡାଳ-
Chaṇḍālaballakī ମାନଙ୍କର ବଜାଇବା ଏକପ୍ରକାର ତାରଯୁକ୍ତ
(ଚଣ୍ଡାଳବୀଣା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ର)—କଣ୍ଡୋଲ ବୀଣା; କେନ୍ଦରା—
A guitar or lute used by low caste people; the beggars' lute.

ଚଣ୍ଡାଳିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚଣ୍ଡାଳ+କ+ଆ)—୧ । ଦୁର୍ଗା; ଚଣ୍ଡିକା—
Chaṇḍālikā 1. Durga.

୨ । ଚଣ୍ଡାଳବଲ୍ଲକୀ (ଦେଖ)—
2. Chaṇḍālaballakī (See)

୩ । ଔଷଧାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. Name of a medicinal tree.

୪ । ଶିମ୍ବାଦି ବର୍ଗର ବର୍ଷାୟୁଃ ବନ୍ୟ ଶାକ ବା କ୍ଷୁପବିଶେଷ—
ବନଚାଁଡ଼ାଲ 4. The Telegraph plant; Desmodium Gajrans.

[ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ୧।୨ ହାତ ବଢ଼େ; ଶିମ୍ବପରି ପତ୍ର ତ୍ରିପର୍ଣ୍ଣ, ପାଖର ଦୁଇ ପର୍ଣ୍ଣ ଗରମ ସମୟରେ ଉପରକୁ ଉଠେ ଓ ଥଣ୍ଡାବେଳେ ତଳକୁ ପଡ଼େ. ଯୋଗେଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର ।]

ଚଣ୍ଡାଳିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚଣ୍ଡାଳ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଚଣ୍ଡାଳୁଣୀ (ଦେଖ)—
Chaṇḍālinī Chaṇḍāluṇī (See)
(ଚଣ୍ଡାଳୀ—ଅନ୍ୟ ରୂପ)

ଚଣ୍ଡାଳୁଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଚଣ୍ଡାଳଜ୍ମା; ଚଣ୍ଡାଳ ଶବ୍ଦରେ ଓଡ଼ିଆ
Chaṇḍāluṇī ସ୍ତ୍ରୀବାଚକ ଉଣୀ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଯୋଗ; ତୁଳ. ଡମୁଣୀ,
চাঁড়ালিনী ଶବରୁଣୀ, କନ୍ଧୁଣୀ)—୧ । ଚଣ୍ଡାଳର ସ୍ତ୍ରୀ—
चण्डालिन 1. A woman of the 'chaṇḍāla' caste.

ଗୃହଜାତଯାକ ହେବେଟି ଏକଜାତ
କରିବେ ଚଣ୍ଡାଳୁଣୀ ସଙ୍ଗରେ ସୁରତ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । ମେହନ୍ତରାଣୀ—2. A sweeper woman.

୩ । ପାପିନୀ—3. Sinful woman; a female sinner.

୪ । ନିଷ୍ଠୁର ସ୍ତ୍ରୀ—4. Hard-hearted or cruel woman.

୫ । ଦୁଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ, ନଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ, ଦୁଷ୍କର୍ମକାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ—
5. A reprobate or depraved woman.

ଚଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ଚଣ୍ଡ)—୧ । ଦୁଷ୍ଟ; କ୍ରୂରକର୍ମୀ,
Chandiā ଲୁଚୁଚଣ୍ଡିଆ—1. Wicked (person); wanton.
(ଚଣ୍ଡେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବୁଲା—2. Vagabond.

ଚଣ୍ଡିକା—ସଂ. ବି (ଚଣ୍ଡ+କ+ଆ)—୧ । ଚଣ୍ଡୀ (ଦେଖ)
Chandikā 1. Chandi (See).
୨ । ଗାୟତ୍ରୀଦେବୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. The Gāyatri formula personified.
ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । କୋପନା; ଦୁଷ୍ଟା—
1. Shrewish; irritable (woman).
୨ । କଳହକାରିଣୀ—2. Quarrelsome (woman).

ଚଣ୍ଡିମା—ସଂ. ବି (ଚଣ୍ଡ+ଭାବେ. ଇମନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—
Chandimā ୧ । ଚଣ୍ଡତା, ପ୍ରଚଣ୍ଡତା—1. Ferocity.
୨ । ଉଗ୍ରତା—2. Violence.
୩ । କ୍ରୋଧ—3. Wrath; passion.
୪ । କୋପନସ୍ୱଭାବ—4. Wrathfulness.

ଚଣ୍ଡୀ—ସଂ. ବି. (ଚଣ୍ଡ+ଈ)—୧ । ଦୁର୍ଗା; ପାର୍ବତୀଙ୍କର ଅସୁରବିଧ୍ୱଂସୀ
Chandi ଦଶଭୁଜବିଶିଷ୍ଟ ଅବତାର—1. Goddess Durgā (in her incarnation of demon-killer with 10 arms).
[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାର ୮ ଗୋଟି ସ୍ଥାନରେ ଚଣ୍ଡୀଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ବିଗ୍ରହ ଅଛି । ବାଣପୁରରେ ଭଗବତୀ, ପୁରୀରେ ବିମଳା, କାକଟପୁରରେ ମଙ୍ଗଳା, ଝଙ୍କଡ଼ରେ ଶାରଳା, ଯାଜପୁରରେ ବିରଜା, ବାଙ୍କିରେ ଚର୍ଚ୍ଚିକା, ସମ୍ବଲପୁରରେ ସମଲେଇ, ଓ ତାଳଚେରରେ ହିଙ୍ଗୁଳା । ଏମାନେ ପରମ ବୈଷ୍ଣବୀ ଓ ହାତରେ ଜପାମାଳା ଧରି ଅଛନ୍ତି ।]
୨ । ଅତି କୋପନା ସ୍ତ୍ରୀ—2. A wrathful or termagant woman; a shrewish woman; virago.

ବାମକର କପୋଳେ ଚଣ୍ଡୀସ୍ୱରୂପା—ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୩ । କଳହକାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ—3. A quarrelsome woman.
୪ । ତ୍ରୟୋଦଶାକ୍ଷର ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—4. Name of a Sanskrit metre of 13 syllables.
ଦେ.ବି.—(ଚଣ୍ଡୀପୁରାଣ) ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ପୁରାଣାନ୍ତର୍ଗତ ଦେବୀମାହାତ୍ମ୍ୟ; ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ଶୁମ୍ଭନିଶୁମ୍ଭ, ମହିଷାସୁର, ଚଣ୍ଡମୁଣ୍ଡାଦି ଅସୁରବଧକୀର୍ତ୍ତନାତ୍ମକ ଗ୍ରନ୍ଥ—A part of the Mārkandeya Purāna describing the prowess and doings of Durgā in killing many wicked demons.

ହେବ ଦିବସ ଏକକ୍ଷଣ କ୍ଷଣଦାବୃନ୍ଦିଙ୍କ ଚଣ୍ଡୀ ଗୁଣାଇବ—ଉପେ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

[ଦ୍ର—ଦୁର୍ଗା ଚଣ୍ଡୀରୂପରେ ଶୁମ୍ଭନିଶୁମ୍ଭ, ରକ୍ତବୀଜ, ଚଣ୍ଡମୁଣ୍ଡ, ମହିଷାସୁର ପ୍ରଭୃତି ରାକ୍ଷସମାନଙ୍କୁ ବଧ କରିଥିଲେ ।]

ଚଣ୍ଡୀ ଗୁଣା—ଦେ. ବି—୧ । ଅନୁଚ୍ଚ ସ୍ୱରରେ ଚଣ୍ଡୀପାଠ—
Chandi guna 1. Recital of 'Chandi Purāna' in a low voice.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଚଣ୍ଡୀଗୁଣିବା ଭଳି କୋପରେ ଅନୁଚ୍ଚ ଗୁଣୁ ଗୁଣୁ ଶବ୍ଦ କରିବା—2. Grumbling due to rage.
ଦେ. ବିଣ—ଚଣ୍ଡୀପାଠକାରୀ—
Reciting the Chandi Purāna.

ଚଣ୍ଡୀ ଗୁଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅନୁଚ୍ଚ ସ୍ୱରରେ ଚଣ୍ଡୀପାଠ କରିବା—
Chandi gunibā 1. To recite or read 'Chandi-purāna' in a low voice.
୨ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ; ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କ୍ରୋଧ ବା ଅଭିମାନରେ ଗୁଣୁ-ଗୁଣୁ ଶବ୍ଦ କରିବା—2. (figurative) To grumble with rage.

ଚଣ୍ଡୀଦାସ—ସଂ. ବି—ଚଣ୍ଡୀଙ୍କର ସେବକ—
Chandidāsa A worshipper devoted to Goddess Chandi.
ଦେ ବି—ପଞ୍ଚଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ବଙ୍ଗୀୟ କବିବିଶେଷ—
A Bengalee classical poet of the 15th century.
[ଦ୍ର—ଏ ଜାତିରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଥିଲେ । ବୀରଭୂମି ଜିଲ୍ଲାରେ ଖ୍ରୀ.୧୪୧୭ ରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରି ଖ୍ରୀ ୧୪୭୨ ରେ ମୃତ ହୋଇଥିଲେ । ଏ ଗୀତଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ନାମକ ବଙ୍ଗଳା ଗ୍ରନ୍ଥର ରଚୟିତା । ଏ ବଙ୍ଗୀୟ କବି ବିଦ୍ୟାପତିଙ୍କ ସମସାମୟିକ ଓ ଚୈତନ୍ୟଙ୍କ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ । ଚଣ୍ଡୀଦାସଙ୍କ ସମୟ ବଙ୍ଗଳା ସାହିତ୍ୟ ରଚନାର ଆଦିକାଳ । ଏହାଙ୍କ ରଚନା ସରଳ ଓ ମଧୁର ଥିଲା । ଏହାଙ୍କ ଗୀତମାନ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବଙ୍ଗୀୟ ସାହିତ୍ୟଭକ୍ତଙ୍କର ଆଦରର ସାମଗ୍ରୀ ।]

ଚଣ୍ଡୀପର୍ବ—ଦେ. ବି—ଦୁର୍ଗୋତ୍ସବ—
Chandiparba The festival of Durgāpūjā.

ବଢ଼ାଇଲି ବେଗେ ଚଣ୍ଡୀପର୍ବ ଜାଣ ପଶୁ ଶ୍ରେଣୀ
ରକ୍ତଯାନ ପାନବୋଲେ ଓଷ୍ଠ ରଞ୍ଜନ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଚଣ୍ଡୀପାଠ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚଣ୍ଡୀ+ପାଠ)—
Chandipātha ଦେବୀମାହାତ୍ମ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥର ଆବୃତ୍ତି—
Recital of the text of Chandi Purāna.

ଚଣ୍ଡୀପୂଜା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚଣ୍ଡୀ+ପୂଜା)—୧ । ଚଣ୍ଡୀ ବା
Chandipūjā ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ଉପାସନା—2. The worship of the Goddess Chandi.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଋୂ	ଳୁ	ଯ୍	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

୨ । ଦୁର୍ଗାପୂଜା; ଶାରଦୀୟ ଦୁର୍ଗୋତ୍ସବ—2. The annual autumnal ceremony of worshipping Goddess Durgā.

ଚଣ୍ଡୀପୁରାଣ—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚଣ୍ଡୀ + ପୁରାଣ)— ମାର୍କଣ୍ଡେୟ
Chaṇḍipurāṇa ପୁରାଣାନ୍ତର୍ଗତ ଦେବୀମାହାତ୍ମ୍ୟ—
A part of the Mārkaṇḍeya Purāṇa describing the prowess and doings of Durgā in her incarnation of Chaṇḍī.

[ଦ୍ର—ଏହି ଆଖ୍ୟାୟିକାରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇ ଅଛି ଯେ ସୁରଥ ନାମରେ ଜଣେ ପ୍ରଜାପାଳକ ରାଜା ଥିଲେ; ସେ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ପରାଜିତ ହୋଇ ଅମାତ୍ୟାଦିପରିତ୍ୟକ୍ତ ଓ ଭ୍ରଷ୍ଟରାଜ୍ୟ ହେଲେ । ଅମାତ୍ୟାଦିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କ ଧନ ଅପହୃତ ହେବାରୁ ସେ ମୃଗୟାଚ୍ଛଳରେ ବଣକୁ ଯାଇ କୌଣସି ମୁନିଙ୍କ ଆଶ୍ରମରେ କିଛିକାଳ ଅବସ୍ଥାନ କଲେ; ତଥାପି ନିଜ ରାଜ୍ୟର ମମତା ତାଙ୍କ ଚିତ୍ତକୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରୁଥାଏ । ଏହି ସମୟରେ ସ୍ତ୍ରୀପୁତ୍ରମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଧନଲୋଭରେ ବିତାଡ଼ିତ ସମାଧି ନାମରେ ଜଣେ ବୈଶ୍ୟ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ; ସେ ମଧ୍ୟ ସର୍ବଦା ତ୍ୟକ୍ତ ଗୃହର ମମତାଦ୍ୱାରା ବ୍ୟଥିତ ହେଉଥାଆନ୍ତି । ସୁରଥ ଏହା ଦେଖି ତାଙ୍କ ଆଶ୍ରୟଦାତା ମୁନିଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ:—ଯେଉଁ ଅମାତ୍ୟ, ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁତ୍ର ଆଦି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଅତ୍ୟାଚାର କରିବାରୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ଘରୁ ପଳାଇ ଆସି ଏ ଆଶ୍ରମରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଇ ଅଛୁ ପୁଣି ସେହି ଦୁର୍ବୃତ୍ତମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ମନ ଆକୃଷ୍ଟ ହେଉଅଛି କାହିଁକି ? ମୁନି ଉତ୍ତର କଲେ:—ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ମହାମାୟା ପ୍ରଭାବରୁ ପ୍ରାଣିଗଣ ମମତାରୂପ ଆବର୍ତ୍ତରେ ଓ ସଂସାରର ମୋହଗର୍ତ୍ତରେ ପଡ଼ିଅଛନ୍ତି; ଏହି ବିଷ୍ଣୁମାୟା ଜଗତକୁ ସୃଷ୍ଟି କରିଅଛି, ପାଳନ କରୁଅଛି ଓ ସଂହାର କରୁଅଛି; ଏହି ମାୟା ଜୀବକୁ ମୋହରେ ପକାଏ, ବିଶ୍ୱବାସୀଙ୍କୁ ମୁକ୍ତି ପ୍ରଦାନ କରେ ଓ ବିଶ୍ୱକୁ ବ୍ୟାପି ଅଛି; ରାଜା ପଚାରିଲେ:— ସେ ମହାମାୟା କିଏ ? ମୁନି ସେହି ଯୋଗମାୟାଙ୍କ ସ୍ୱରୂପ ଓ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଆବିର୍ଭାବ ଚଣ୍ଡୀପୁରାଣରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କଲେ:—ମହାପ୍ରଳୟରେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ଅଭିଭୂତ କରିଥିବା ଯୋଗନିଦ୍ରା ସେହି ଅଟନ୍ତି ଓ ଦେବତାମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧି କରିବା ପାଇଁ ଦୁଷ୍ଟ ଦାନବମାନଙ୍କୁ ବଧ କରିବାକୁ ସେ ଯୁଗେଯୁଗେ ପୃଥିବୀରେ ଅବତାର ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି; ସେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଓ ଅନ୍ୟ ଦେବତାମାନଙ୍କର ଶକ୍ତିସଂଭୂତା ଓ ଦେବଶକ୍ତିର ସମଷ୍ଟି ଅଟନ୍ତି; ସେ ମହିଷାସୁର, ଧୂମ୍ରଲୋଚନ, ଚଣ୍ଡ, ମୁଣ୍ଡ, ରକ୍ତବୀଜ, ଶୁମ୍ଭ ଓ ନିଶୁମ୍ଭ ରାକ୍ଷସଙ୍କୁ ବଧ କରିଥିଲେ ଓ ପରେ ପୁଣି ଯେତେବେଳେ ରାକ୍ଷସମାନେ ମାତିବେ ସେ ସେହି ରାକ୍ଷସମାନଙ୍କୁ ବଧ କରିବାକୁ ପୃଥିବୀରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବେ ବୋଲି ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ବର ଦେଇ ଅଛନ୍ତି; ତାଙ୍କର ପୂଜା କଲେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ସର୍ବ ପାପ, ସର୍ବ ଦୁଃଖ ଓ ସର୍ବ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାରୁ ମୁକ୍ତ ହେବେ । ସୁରଥ ଓ ସମାଧି ମୁନିଙ୍କଠାରୁ ଏହା ଶୁଣି ସେହି ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ମୃଣ୍ମୟୀ ପ୍ରତିମା ନିର୍ମାଣ ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି ପୂଜା କଲେ । ଏହି ପୂଜାର ଫଳରେ ସୁରଥ ରାଜ୍ୟ ପାଇଲେ, ବୈଶ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଗୃହକୁ ଫେରିଯାଇ ସୁଖଭୋଗ କଲେ । ଏହି ସବୁ ବିଷୟ ୧୩ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଚଣ୍ଡୀପୁରାଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ।]

ଚଣ୍ଡୀମଣ୍ଡପ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚଣ୍ଡୀ + ମଣ୍ଡପ)—
Chaṇḍīmaṇḍapa ୧ । ଯେଉଁ ମଣ୍ଡପ ବା ମେଲାରେ ଚଣ୍ଡୀପାଠ ଓ ବାର୍ଷିକ ଶାରଦୀୟ ଦୁର୍ଗାପୂଜା ହୁଏ—
1 An open thatched pavillion where Chaṇḍī Purāṇa is recited and Durga is worshipped during the month of Āświna.

୨ । ଗ୍ରାମର ସାଧାରଣ ଠାକୁରାଣୀ-ମଣ୍ଡପ—
2. The temple of the village Goddess where villagers perform their common worship and assemble for social purposes.

[ଦ୍ର—ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଅନେକ ଗ୍ରାମରେ ଚଣ୍ଡୀମଣ୍ଡପ ଅଛି । ଓଡ଼ିଶାରେ ଅନେକ ଗ୍ରାମରେ 'ଭାଗବତଟୁଙ୍ଗୀ' ଓ ଗ୍ରାମ ଦେବତାଙ୍କ ମଣ୍ଡପ ବା ମନ୍ଦିରମାନ ଅଛି । ସାହେବମାନଙ୍କ 'କ୍ଲବ୍' ଘରେ ଯେଉଁପରି ଗ୍ରାମବାସୀ ବା ସ୍ଥାନୀୟ ସାଧାରଣ ଲୋକେ ସନ୍ଧ୍ୟା ପରେ ସମ୍ମିଳିତ ହୋଇ ବଇଠକ କରନ୍ତି ଓ ନାନାଦି ବିଷୟର ଚର୍ଚ୍ଚା କରନ୍ତି, ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଚଣ୍ଡୀମଣ୍ଡପରେ ଓ ଓଡ଼ିଶାର ଭାଗବତଟୁଙ୍ଗୀ ଓ ଠାକୁରଘର ମାନଙ୍କରେ ସେହିପରି ହୁଏ ।]

ଚଣ୍ଡୁ—ସଂ. ବି. (ଚଣ୍ଡ ଧାତୁ + ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ ଉ)—ଇନ୍ଦୁର; ମୂଷା—
Chaṇḍu Rat.

ଚଣ୍ଡୁ ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚଣ୍ଡ = ଉଗ୍ର)—ଅଫିମରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଧୂମ୍ରପାନପୂର୍ବକ
चंडू ସେବିତ ଉଗ୍ର ମାଦକଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ—A highly intoxicating smoking preparation of opium; chandoo.

[ଦ୍ର—ଏହା ଗୁଲି ବା ମଦତ୍ ଅପେକ୍ଷା ଉଗ୍ରତର ନିଶା ଜନ୍ମାଏ; ଗୁଲି ପରି ହୁକ୍କାନଳୀଦ୍ୱାରା ଚଣ୍ଡୁର ଧୂମ୍ରପାନ କରାଯାଏ; ଚୀନାମାନେ ବେଶି ଚଣ୍ଡୁ ପିଅନ୍ତି । ଅଫଗାନିସ୍ତାନରୁ ଚଣ୍ଡୁ ତିଆରି ହୋଇ ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନକୁ ଆସେ । ଅଫିମକୁ ପାଣିଆଁ କରି ଛାଣି ନିଆଁରେ ବସାଇ ଲୋକେ ଚଣ୍ଡୁ ତିଆରି କରନ୍ତି— ହି. ଶବ୍ଦସାଗର; ଏ ଶବ୍ଦ ଇଂରେଜୀ ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ଚଳନ୍ତି ।]

ଚଣ୍ଡୁଖୋର୍—ଦେ. ବିଣ—ଯେ ଚଣ୍ଡୁ ନାମକ ମାଦକଦ୍ରବ୍ୟର ଧୂମ୍ରପାନ
Chaṇḍukhor କରେ; ଯେ ଚଣ୍ଡୁ ପିଏ—Chaṇḍu-smoker.
ଚଣ୍ଡୁଖୋର
चंडूखोर; चंडूल
(ଚଣ୍ଡୁବାଜ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚଣ୍ଡୁଲ—ସଂ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ସୁନ୍ଦର ଭରଦ୍ୱାଜ ପକ୍ଷୀ—
Chaṇḍuḷa A kind of beautiful lark; the skylark; Alonda Gulgula.
(ଚଣ୍ଡୁଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, ଆଗ୍ୟାଁ ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ୍' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

[ଦ୍ର—ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ ମାଟିଆ; ଏ ଗଛଉପରେ ସୁନ୍ଦର ବସା ନିର୍ମାଣ କରେ ଓ ଏହାର ରବ ସୁମଧୁର ।]

ଚଣ୍ଡୁଶ୍—ଦେ. ବି—ଚଣ୍ଡୁ (ଦେଖ)
Chaṇḍuś Chaṇḍu (See)

ଚଣ୍ଡେଶ୍ୱର—ସଂ. ବି (ଚଣ୍ଡ + ଈଶ୍ୱର)—୧ । ଶିବଙ୍କର ଅନୁଚର-ବିଶେଷ—1. The chief attendant of Śiba and the participator of a fixed portion of food offered to Śiba.
Cnaṇḍeśwara

[ଦ୍ର—ମହାଦେବଙ୍କୁ ନିବେଦିତ ଦ୍ରବ୍ୟର ଏକଚତୁର୍ଥାଂଶ ବା ଏକାଦଶମାଂଶ ବା ଷୋଡ଼ଶାଂଶ ଏହାଙ୍କୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରାଯାଏ ।]

୨ । ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଶରୀରଧାରୀ ଶିବଙ୍କର ଏକରୂପ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର); ଶିବମୂର୍ତ୍ତିବିଶେଷ—2. A red-tinted image or incarnation of Śiba

୩ । ଭୁବନେଶ୍ୱର ଲିଙ୍ଗରାଜଙ୍କ ବେଢ଼ା ମଧ୍ୟରେ ଈଶାନ-କୋଣରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ମନ୍ଦିରରେ ଅବସ୍ଥିତ ଶିବଲିଙ୍ଗ-ବିଶେଷ – 3. One of the images representing God Śiba set up in a separate temple, to the north-east of the Lingarāja temple of Bhubaneswar, to whom separate offering isd aily offered

[ଦ୍ର—ଭୁବନେଶ୍ୱରସ୍ଥ ଲିଙ୍ଗରାଜ ସାଧାରଣ ଶିବ ନ ଥାଇ ସ୍ୱୟମ୍ଭୂ ଲିଙ୍ଗ ଅଟନ୍ତି, ଅତଏବ ତାଙ୍କ ଭୋଗରୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଂଶ ଚଣ୍ଡେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଉତ୍ସୃଷ୍ଟ ହୁଏ ନାହିଁ; ସେ ସ୍ୱୟମ୍ଭୂ ଲିଙ୍ଗ ଥିବାରୁ ତାଙ୍କ ଭୋଗରେ ଚଣ୍ଡାଧିକାର ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ସାଧାରଣ ଶିବଙ୍କ ପ୍ରସାଦ ଅଗ୍ରାହ୍ୟ ହେଲେ ହିଁ ମଧ୍ୟ ଲିଙ୍ଗରାଜଙ୍କ ପ୍ରସାଦକୁ ସମସ୍ତେ ଖାଇ ପାରନ୍ତି (ଶିବପୁରାଣ, ଲିଙ୍ଗପୁରାଣ) । ଲିଙ୍ଗରାଜଙ୍କ ଭୋଗରୁ ଚଣ୍ଡ କାଢ଼ାଯାଉ ନ ଥିବାରୁ ଏଠାରେ ଚଣ୍ଡେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭୋଗ ଦିଆ ଯାଏ ।]

ଚତ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା—1. To pray.
Chat (root) ୨ । ଗମନ କରିବା– 2. To go.
୩ । ଲୁଚିବା—3. To hide one's self (M. W.).
୪ । ମାଗିବା—4. To beg.

ଚତରା— ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତ୍ୱର;ଚତୁଃ+ତଲ୍ଲ)-୧ । ଗୋଲ ସମତଳ ଭୂମି-
Chatarā 1. A circular plot of level ground.
চাতাল
২ । ଜଳାଶୟ ମଧ୍ୟରେ ଦଳଆଦି ଦ୍ୱାରା ଆବୃତ ହୋଇ ନ ଥିବା ଜଳର ଉପରଭାଗର ବିସ୍ତୃତ ଅଂଶ—
तलैया
2. A wide expanse or plot of the surface of a tank not overgrown or covered with aquatic grass or reeds.

। ଜଳସଞ୍ଚୟ ନିମନ୍ତେ ଭୂମିରେ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା ଅଗଭୀର ଚାରିକୋଣିଆ ଗାତ—3. A square shallow pit dug in the ground for storing oozing water.

୪ । ଅଗଭୀର ବଡ଼ ଜଳାଶୟ; ଜୋଡ଼—
4. A wide expanse of shallow water.

ଦେ. ବିଣ—୧ । ବିସ୍ତୃତ—1. Extensive; wide.
୨ । ବିସ୍ତୃତ ବହୁଶାଖାଯୁକ୍ତ(ବୃକ୍ଷ); ଝାମ୍ପୁଡ଼ା—2 Bushy (tree); spreading over a large area.

ଚତରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଚତ୍ୱର; ସଂ. ଛତ୍ର)—
Chatarāibā ୧ । (ଅକର୍ମକ) ଅଧିକତର ବିସ୍ତୃତ କରିବା—
ছাতলান 1. To make more extensive; to widen.
छितराना ୨ । (ଅକର୍ମକ) ବହୁ ଶାଖା ମେଲିବା; ଛତା ପରି ବିସ୍ତୃତ
(ଚତରେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ହେବା—2. To bifurcate or shoot out or spread into numerous branches like an umbrella.

୩ । (ସକର୍ମକ) ଖେଳାଇ ଦେବା—
3. To thin out; to scatter; to spread.

ଚତରୀ – ପ୍ରାଦେ. (ଆଠମଲ୍ଲିକ) ବି—ଚକୁପଦି; ପତ୍ରଠୋଲା—
Chatarī A pot or cup made of leaves sewn together

ଚତୁଃ—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ)—ଚାରି—
Chatuḥ Four.

[ଦ୍ର—ଚତୁଃର ବ୍ୟବହାର କେବଳ ସଂସ୍କୃତରେ ହୁଏ, କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆରେ ଏଥିର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାର ନାହିଁ; ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ବା ସନ୍ଧି ହୋଇ ବ୍ୟବହୃତ ହେବା ଶବ୍ଦମାନ ଓଡ଼ିଆରେ ଚଳେ । ଯଥା—ଚତୁଃସୀମା; ଚତୁରଙ୍ଗ ।]

ଚତୁଃପଞ୍ଚାଶ—ସଂ. ବିଣ. (ଚତୁଃ+ପଞ୍ଚାଶତ୍+ପୂରଣାର୍ଥ ଅ.)—
Chatuḥpañchāśa ୫୪ର ପୂରକ—Fiftyfourth (M.W).
(ଚତୁଷ୍ପଞ୍ଚାଶ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚତୁଃପଞ୍ଚାଶତ୍—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଚତୁଃ ଅଧିକ ପଞ୍ଚାଶତ୍)—
Chatuḥpañchāśat ପଚାଶରୁ ଚାରି ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା; ଚଉବନ;
(ଚତୁଷ୍ପଞ୍ଚାଶତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ୫୪—54; Fiftyfour.
ସଂ ବିଣ—ଚଉବନ ସଂଖ୍ୟକ—
Numbering fiftyfour.

ଚତୁଃପଞ୍ଚାଶତ୍ତମ—ସଂ. ବିଣ—୫୪ର ପୂରକ—
Chatuḥpañchāśattama Fiftyfourth.
(ଚତୁଷ୍ପଞ୍ଚାଶତ୍ତମ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱ—ସଂ. ବି—୧ । ଚାରିଦିଗ—1 .Four corners or points of the compass.
Chatuḥpārśwa
୨ । ସବୁଆଡ଼—2. All sides.
୩ । ଚାରିପାଖ—3. Four sides e.g. north, south, east and west.
(ଚତୁଷ୍ପାର୍ଶ୍ୱ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୪ । ବର୍ଗକ୍ଷେତ୍ରର ୪ଟି ବାହୁ—
4. The four sides of a square (Wilson).

[ଦ୍ର—ଚତୁର୍ପାର୍ଶ୍ୱ ଶବ୍ଦ ଅବ୍ୟାକରଣିକ ଅଟେ ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ଯ	ଢ଼ଅ	ଞ୍ଚ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍ତ

ଚତୁଃଶତ—ସଂ. ବି. (ଚତୁଃ+ଶତ)—୧ । (ଦ୍ୱିଗୁ) ଚାରିଶହ—
Chatuhśata 1. Four hundred; 400.
୨ । (ମ. ପ. ଲୋ; ଚତୁରଧିକଶତ) ଏକଶହ ଚାରି—
2. One hundred and four; 104 (M. W.)

ଚତୁଃଶଫ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚତୁଃ+ଶଫ)—
Chatuhśapha ଯେଉଁ ଜୀବର ୪ଟି ଖୁରା ଅଛି—
(ଚତୁଃଶଫା—ସ୍ତ୍ରୀ) Four-hoofed (animal).

ଚତୁଃଶାଖ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଚାରିଶାଖାବିଶିଷ୍ଟ—
Chatuhśākha 1. Having four branches; pointing to the 4 sides of the compass.
୨ । ଚାରିଗୋଟି ଶାଖା ବା ଅଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ (ଯଥା—ବେଦ)—
2. Having four component parts.
ସଂ. ବି—(ଏହାର ଦୁଇ ହାତ ଓ ଦୁଇ ଗୋଡ଼ ଏହି ୪ ଶାଖା ଥିବାରୁ) ଦେହ; ଶରୀର—Body (M. W.)
ଦେ. ବି—ବେଦ—The Bedas (4 in number).

ଚତୁଃଶାଳ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚତୁଃ+ଶାଲା)—
Chatuhśāla ୧ । ଯେଉଁ କୋଠାରେ ୪ଟି କାମରା ଅଛି—
ଚତୁଃଶାଳକ; ଚତୁଃଶାଳା } ଅନ୍ୟରୂପ 1. A building with 4 halls (M. W.).
୨ । ଚାରି ଦିଗରେ ୪ଟି କୋଠରି ବା କାମରା ଥିବା ବଡ଼ଘର—
2. A square four roomed house
୩ । ଚାରିପାଖେ ୪ଟି ଘରଦ୍ୱାରା ଆବଦ୍ଧ ଅଗଣା—
3. A square courtyard enclosed by 4 houses on the 4 sides facing each other.

ଚତୁଃଶୃଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚତୁଃ+ଶୃଙ୍ଗ)—
Chatuhśrunga ୧ । ଯେଉଁ ଜୀବର ୪ଟି ଶିଙ୍ଗ ଥାଏ; ଚଉଶିଙ୍ଗା—
1. Four-horned (animal).
୨ । ଯେଉଁ ପର୍ବତର ୪ଟି ଶୃଙ୍ଗ ଥାଏ—
2. Four-peaked (mountain).

ଚତୁଃଷଷ୍ଟ—ସଂ. ବି. (ଚତୁଃଷଷ୍ଟି+ପୂରଣାର୍ଥେ. ଅ)—ଚଉଷଠି ସଂଖ୍ୟାର
Chatuhshashta ପୂରଣ—Sixtyfourth (M. W.)

ଚତୁଃଷଷ୍ଟି—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଚତୁରଧିକ ଷଷ୍ଟି)—
Chatuhshashti ଷାଠିଏରୁ ଚାରି ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା; ଚଉଷଠି; ୬୪ ସଂଖ୍ୟା—64; Sixtyfour.
ସଂ. ବିଣ.—ଚଉଷଠି ସଂଖ୍ୟକ—
Numbering sixtyfour.

ଚତୁଃଷଷ୍ଟିତମ—ସଂ. ବିଣ—୬୪ ସଂଖ୍ୟାର ପୂରଣ—
Chatuhshashtitama 64th; sixtyfourth

ଚତୁଃଷ୍ଟୋମ—ସଂ. ବି (ଚତୁଃ+ସ୍ତୋମ)—
Chatuhshtoma ୪ଟି ଅଂଶ ଥିବା ବୈଦିକ ସ୍ତବବିଶେଷ—
(ଚତୁଷ୍ଟୋମ—ଅନ୍ୟରୂପ) A vedic hymn consisting of 4 parts.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ୨ୟ, ୩ୟ ଓ ୪ର୍ଥ ଅଂଶରେ ପୂର୍ବାଂଶ ଅପେକ୍ଷା ୪ଟି ଲେଖାଏଁ ଅଧିକା ଶ୍ଲୋକ ଥାଏ M. W.]

ଚତୁଃଶଙ୍କର—ସଂ. ବି. (ଚତୁଃ+ଶଙ୍କର)—
Chatuhsankara (ହିନ୍ଦୁ ସ୍ମୃତି) ଯେଉଁ ମକଦ୍ଦମାରେ ୪ଟି ନାଲିସର କାରଣ ଏକତ୍ର ମିଶିଅଛି (ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ)—
(Hindu Law) A lawsuit in which there is multiplicity of (four) causes of action. (M. W.)

ଚତୁଃସନ—ସଂ. ବି. (ଚତୁଃ+ସନ, ଯେଉଁ ଚାରି ଜଣଙ୍କ ନାମର
Chatuhsana ଆଦ୍ୟରେ 'ସନ' ଅଛି)—
'ସନ' ପଦ ଆଦ୍ୟରେ ଥିବା (ସନକ, ସନନ୍ଦ, ସନତ୍କୁମାର ଓ ସନାତନ) ନାମଚତୁଷ୍ଟୟଯୁକ୍ତ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଚାରି ପୁତ୍ର—
The four sons of Brahmā whose names begin with the 2 letters 'Sana'.
ତପରେ ବଳେ ଭଗବାନ
ଜାତ ହୋଇଲେ ଚତୁଃସନ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
ସଂ ବିଣ—ଯହିଁରେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ଉପରୋକ୍ତ ୪ ପୁତ୍ର ଥାଆନ୍ତି—
Containing the above four sons of Brahmā (M. W.).

ଚତୁଃସପ୍ତତ—ସଂ. ବିଣ. (ଚତୁଃସପ୍ତତି+ପୂରଣାର୍ଥେ. ଅ)—
Chatuhsaptata ଚଉସ୍ତରି ସଂଖ୍ୟାର ପୂରଣ—
Seventyfourth. (M. W.)

ଚତୁଃସପ୍ତତି—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧାରୟ; ଚତୁଃ+ସପ୍ତତି)—
Chatuhsaptati ଚଉସ୍ତରି; ୭୪—74.
ବିଣ—ଚଉସ୍ତରିସଂଖ୍ୟକ—74 in number.

ଚତୁଃସପ୍ତତିତମ—ସଂ. ବିଣ. (ଚତୁଃସପ୍ତତି+ପୂରଣାର୍ଥେ ତମ)—
Chatuhsaptatitama ଚଉସ୍ତରିର ପୂରଣ—
Seventyfourth.

ଚତୁଃସମ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚତୁଃ+ସମ=ସମଗୁଣବିଶିଷ୍ଟ)—
Chatuhsama ୧ । (ବୈଦ୍ୟକ) ସମଗୁଣବିଶିଷ୍ଟ ଔଷଧ ଦ୍ରବ୍ୟଚତୁଷ୍ଟୟ; ଚଉସମ (ଲବଙ୍ଗ, ହରିଡ଼ା, ସୈନ୍ଧବ, ଓ ଯୁଆଣି)—1. A collection of four drugs (cloves, rocksalt, myrobalan and caraway)
୨ । ସମଗୁଣବିଶିଷ୍ଟ ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟଚତୁଷ୍ଟୟ; (ଚନ୍ଦନ, ଅଗୁରୁ, କସ୍ତୁରୀ ଓ କୁଙ୍କୁମ)—2. A collection of four scented articles (sandal, aloe-wood, musk and saffron).
୩ । ଏକତ୍ର ମିଶ୍ରିତ କର୍ପୂର, କସ୍ତୁରୀ, ଜାଫ୍ରାନ୍‌କେଶର ଓ ଚନ୍ଦନ—3. A mixture of 4 unguents, (viz camphor, musk, saffron and sandal.)
ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗରେ ଲେପ ଚତୁଃସମ
ସୌରଭ ଗନ୍ଧେ ମନୋରମ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ତାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ତାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍ଖୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍ଖି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବ

ଚତୁଃସହସ୍ର— ସଂ. ବି. (ଚତୁଃ + ସହସ୍ର)—
Chatuḥsahasra ୧ । (ଦ୍ୱିଗୁ) ଚାରି ହଜାର—
1. Four thousand; 4000.
୨ । (ମ. ପ. ଲୋ; ଚତୁରଧିକ ସହସ୍ର)—
ଏକ ହଜାର ଚାରି ସଂଖ୍ୟା—
2 One thousand and four; 1004 (M. W.)

ଚତୁଃସୀମା—ସଂ. ବି—ଚାରି ଦିଗର ସୀମା ବା ସରହଦ; ଚୌହଦି—
Chatuḥsimā The borders or boundaries on 4 sides; the northern, southern, eastern and western boundaries of a thing or place.

ଚତୁଃସ୍ତନା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚତୁଃ+ସ୍ତନ+ଆ)—
Chatuḥstanā ଚାରିଟି ଥନ ଥିବା (ଗାଈ)—
(ଚତୁସ୍ତନା—ଅନ୍ୟରୂପ) (a cow) Having four nipples.

ଚତୁର—ସଂ. ବି. (ଚତ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା+କର୍ତ୍ତ୍ରି ଉର)—
Chatur ଚାରି—Four
ସଂ. ବିଣ—ଚାରି ସଂଖ୍ୟକ—Numbering four
[ଦ୍ର—ଚତୁଃଶବ୍ଦ ପର ଏ ଶବ୍ଦର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ ଓଡ଼ିଆରେ ନାହିଁ ।]

ଚତୁର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚତ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା ଇତ୍ୟାଦି+କର୍ତ୍ତ୍ରି. ଉର)—୧ । ବୁଦ୍ଧିମାନ୍; ସୁଲକ୍ଷଣ—
Chatura
(ଚତୁରା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1, Clever; ingenuous

ବୋଲେ ଅଗସ୍ତି ହୋଇଣ ଚତୁର ବଣା ବୁଝ ଥିଲ ଭୂଳ ଚତୁର ।
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।

ଚତୁରତା, ଚତୁରତ୍ୱ, ଚାତୁର୍ଯ୍ୟ, ଚାତୁରୀ } ବି.
୨ । ନିପୁଣ; କାର୍ଯ୍ୟଦକ୍ଷ; କର୍ମଠ—
2. Expert; dexterous.
୩ । କୌଶଳୀ—3. Crafty; shrewd.
୪ । ଧୂର୍ତ୍ତ—4. Fraudulent.
୫ । ଚଞ୍ଚଳଗତି—5. Swift; quick; brisk (M. W.)
୬ । ନେତ୍ରଗୋଚର—6. Visible (M. W.).
୭ । ସୁନ୍ଦର; ମନୋହର—7. Beautiful; charming.
ସଂ. ବି—୧ । ଚାରି (ସଂଖ୍ୟା)—1. Four.
୨ । ଚତୁରଙ୍ଗ ସେନା—2. Army consisting of 4 arms or divisions. (viz Elephants, cars, cavalry and infantry)

ବାହାରନ୍ତୁ ଚତୁର ଅଭିମାନେ ଆତୁର ସଜ୍ଜାବ ସୁସ୍ଥ ତେଜ ଯେ ।
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୩ । (ଚତ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଉର) ଗୋଲ ତକିଆ—
3. A circular pillow.
୪ । ହସ୍ତିଶାଳା—4. A stable for elephants.
୫ । ରୋହିମାଛ—5. The fish Cyprinus Rohita. (M. W.).
ଦେ ବିଣ. (ସଂ. ଚତୁର)--ଚାରିସଂଖ୍ୟକ—Four in number.

ବୋଲେ ଅଗସ୍ତି ହୋଇଣ ଚତୁର
ବଣାବୁଝ ଥିଲ ଭୂଳ ଚତୁର । ଭଞ୍ଜ ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଚତୁରଂଶ—ସଂ ବି. (ଦ୍ୱିଗୁ; ଚତୁଃ+ଅଂଶ)—ଚାରି ଭାଗ—
Chaturaṁśa Four parts.
(ଚତୁରଂଶିତ—ଅନ୍ୟରୂପ ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଚାରିଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ—1 Divided into 4 parts
୨ । ଚାରିପେଜୀ; ଏକଫର୍ଦ୍ଦ କାଗଜ ଚାରିପୃଷ୍ଠାରେ ଭଙ୍ଗା ହୋଇଥିବା (କାଗଜ)—2 Quarto (paper).
୩ । ଚଉଅଁଶିଆ; ଚାରିକୋଣିଆ—
3 Square; quadrangular.
୪ । ଚାରିଟି ସମତଳବିଶିଷ୍ଟ—
4. Having four equal surfaces,

ଚତୁରକ—ସଂ. ବିଣ ଓ ବି. ପୁଂ. (ଚତୁର+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—
Chaturaka ଚତୁର (ଦେଖ)
(ଚତୁରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Chatura (See)

ଚତୁରକ୍ଷ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚତୁଃ+ଅକ୍ଷି)—୧ । ଚାରିଆଖି ବିଶିଷ୍ଟ—
Chaturaksha 1. Four-eyed.
(ଚତୁରକ୍ଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ସାମନାସାମନି ଭେଟ ହେବା (ଦୁଇ ବ୍ୟକ୍ତି)—
2 (two persons) Meeting each other face to face; confronted with each other.

ଗୁରୁଜନଙ୍କୁ ଏହା କି କହ, ଚତୁରକ୍ଷ କେବେ ନ ହେଲ ଯହ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତାକଲ୍ଲୋଳ ।

ଦେ. ବି—ଚତୁରାକ୍ଷ (ଦେଖ)
Chaturāksha (See)

ଚତୁରଗ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ. (ଚତୁର+ଗମ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତ୍ରି. ଅ)—
Chaturaga ଦ୍ରୁତଗାମୀ—Going quickly. (M. W.)
(ଚତୁରଗା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚତୁରଙ୍ଗ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚତୁଃ+ଅଙ୍ଗ)—
Chaturaṅga ୧ । ଚାରିଗୋଟି ଅଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ; ୪ଟି ଅଂଶବିଶିଷ୍ଟ—
1. Having four component parts or limbs or members; quadripartite.
୨ । ସର୍ବାଙ୍ଗସମ୍ପନ୍ନ—2. Complete; completely equipped; shipshape.
୩ । ସମସ୍ତ ଅଙ୍ଗକୁ ଘୋଟିଥିବା (ବାତ); ଚଉରଙ୍ଗୀ (ବାତ)--
3. Attacking all the limbs of the body.
୪ । ହସ୍ତୀ, ଅଶ୍ୱ, ରଥ ଓ ପଦାତି ସେନାବିଶିଷ୍ଟ (ବଳ)
4. (army) Consisting or comprising of four distinct divisions (elephants, chariots, cavalry and infantry).

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଝ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଈୟ	ଉଅ	ଙ୍ଗ
୨	ଈ	ଊ	ଋୁ	ଌୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଞ୍ଚ	ନ

ସଂ. ବି—୧ । ସଙ୍ଗୀତର ଚଞ୍ଚଳ ସ୍ୱରବିଶେଷ—
1. A quick musical note.

୨ । ଚାରିଜଣ ଖେଳାଳିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଖେଳାଯିବା ସତରଞ୍ଜ ବା ପାଶାଯୁକ୍ତ ଖେଳ—2. A kind of game at chess played by 4 parties (M. W.)

୩ । ପଶାଖେଳ—3. Game at dice.

୪ । ହସ୍ତୀ, ରଥ, ଅଶ୍ୱ ଓ ପଦାତି ଏହି ଚାରିଅଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ ସେନା; ଚତୁରଙ୍ଗ ବଳ—4 Army consisting of 4 divisions (elephants, cars, horses and men).

୫ । ଏକପ୍ରକାର କାକୁଡ଼ି—
5. Cucumis Utilissimus (creeper and fruit . (M. W.)

୬ । ଲୋମପାଦ ରାଜାଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର—6. Name of a son of king Lomapāda (M. W.)

ଚତୁରଙ୍ଗ ବଳ—ସଂ. ବି.—୧ । ହସ୍ତୀ, ରଥ, ଅଶ୍ୱ ଓ ପଦାତିଯୁକ୍ତ
Chaturaṅga bala ପୂର୍ଣ୍ଣାବୟବ ସେନା—1. A complete
ଚତୁରଙ୍ଗବାହିନୀ / ଚତୁରଙ୍ଗ ସେନା } ଅନ୍ୟରୂପ or entire army consisting of 4 divisions viz, elephants, chariots, cavalry and infantry.

୨ । ୪ ଜଣ ଖେଳାଳି ଖେଳିବା ଏକପ୍ରକାର ସତରଞ୍ଜ ଖେଳ—
2. A kind of chess played by 4 parties. (M. W.)

ଚତୁରଙ୍ଗିଣୀ—ସଂ. ବି.—(ଚତୁଃ+ଅଙ୍ଗ+ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Chaturaṅgiṇī ଚତୁରଙ୍ଗ ବଳ (ଦେଖ)
Chaturaṅga bala (See)

ଚତୁରଙ୍ଗୁଳ—ସଂ. ବି.—୧ । ବୁଢ଼ା ଆଙ୍ଗୁଠି ଛଡ଼ା ହାତର ଚାରି
Chaturaṅgula ଆଙ୍ଗୁଠି—1. The four fingers of the hand except the thumb.

୨ । ଚାରିଅଙ୍ଗୁଳି ଅଧିକୃତ ଦୈର୍ଘ୍ୟ ବା ପ୍ରସ୍ଥ—
2. A measure of the breadth of four fingers.

୩ । ଆରଗ୍ୱଧ; ସୁନାରି ଗଛ—3. A kind of plant; Cassia Fistula; Cathatocarpus Fistula (M. W.)

ସଂ ବିଣ.—ଚାରିଅଙ୍ଗୁଳି ପରିମିତ—Four fingers broad; measuring 4 fingers.

ଚତୁରତା—ସଂ. ବି.—(ଚତୁର+ଭାବ ତା)—୧ । ଦକ୍ଷତା; ନିପୁଣତା—
Chaturatā 1. Dexterity.
(ଚତୁରତ୍ୱ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଚାଲାକପଣିଆ—2. Cleverness.
୩ । ଧୂର୍ତ୍ତତା—3. Shrewdness; carftiness.

ଚତୁରଦଶ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି ଓ ବିଣ—ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ (ଦେଖ)
Chaturadaśa Chaturddaśa (See)

> ଚତୁରଦଶ ଲୋକ ସ୍ଥିତ,
> ଦେଖିକେ ଅନ୍ତରେ ବସନ୍ତି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଚତୁରନ୍ତ—ସଂ. ବି—(ଦ୍ୱିଗୁ; ଚତୁଃ+ଅନ୍ତ)—ଚାରି ସୀମା—
Chaturanta The four boundaries.
(ଚତୁରନ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଚାରି ପଦାର୍ଥଦ୍ୱାରା ପରିବୃତ—
1. Consisting of 4 things.
୨ । ଚାରି ସୀମାଦ୍ୱାରା ପରିବେଷ୍ଟିତ—2. Surrounded or bordered on all four sides. (M.W.)

ଚତୁରନ୍ତା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ଚତୁରନ୍ତ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ପୃଥିବୀ—
Chaturantā The earth (M. W.)

ଚତୁର ପଣ—ଦେ. ବି.—୧ । ଚତୁରତା—
Chatura paṇa 1 Cleverness.
चतुरपणा ୨ । ଧୂର୍ତ୍ତତା—
चतुराई 2. Shrewdness.
(ଚତୁରପଣିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚତୁର ବଦନ—ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ବି.—(ସଂ. ଚତୁର୍ବ୍ବଦନ)
Chutura badana ଚତୁର୍ମୁଖ (ଦେଖ)
Chaturmukha (See)

> ସୁଚନ୍ଦ୍ର ତୀର୍ଥ ଜଳେ କରଇ ଯେ ସ୍ନାନ,
> ପୂଜା ତାକୁ କରନ୍ତି ଚତୁରବଦନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଚତୁର ବିଧ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ.—(ସଂ. ଚତୁର୍ବ୍ବିଧ)—
Chaturabidha ଚତୁର୍ବିଧ (ଦେଖ)
Chaturbidha (See)

ଚତୁରମ୍ଳ—ସଂ. ବି.—(ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ଚତୁଃ+ଅମ୍ଳ)—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ
Chaturamla ୪ଟି ଅମ୍ଳ ବସ୍ତୁ; ଅମ୍ଳବେତସ, ବୃକ୍ଷାମ୍ଳ (ତେନ୍ତୁଳ), ବୃହଜ୍ଜମ୍ବୀର (ଠେଙ୍ଗା) ଓ କାଗଜିଲେମ୍ବୁ—Four sour articles presented as medicine; (common sorrel, tamarind, orange and lime).

ଚତୁରଶୀତ—ସଂ ବିଣ. (ଚତୁରଶୀତି+ପୂରଣାର୍ଥେ. ଅ)—୮୪ର ପୂରଣ-
Chaturaśita Eightyfourth (M. W.)

ଚତୁରଶୀତି—ସଂ. ବି.—(ମ. ପ. ଲୋ. କ; ଚତୁଃ+ଅଶୀତି)—ଅଶୀରୁ ୪
Chaturaśiti ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା; ଚଉରାଅଶି—84; Eightyfour.
ବିଣ.—୮୪ ସଂଖ୍ୟକ—84 in number.

ଚତୁରଶୀତିତମ—ସଂ. ବିଣ.—୮୪ ସଂଖ୍ୟାର ପୂରଣ—
Chaturaśititama 84; Eightyfourth.

ଚତୁରଶ୍ୱ—ସଂ. ବି.—(ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ଚତୁଃ+ଅଶ୍ୱ)—ଅଶ୍ୱ ଚତୁଷ୍ଟୟ;
Chaturaśwa ଚାରି ଗୋଟି ଘୋଡ଼ା—Four horses.
ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି) ଅଶ୍ୱ ଚତୁଷ୍ଟୟଯୁକ୍ତ; ଚାରି ଘୋଡ଼ା ଲାଗିଥିବା (ରଥ)—(chariot) Having or drawn by 4 horses.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗିଁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗିଆ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ଚତୁରସ୍ର—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚତୁଃ + ଅସ୍ର = କୋଣ)—
Chaturasra ଚାରିକୋଣିଆ କ୍ଷେତ୍ର—Four-sided figure; square.
(ଚତୁରସ୍ରକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଣ—୧ । ଚତୁଷ୍କୋଣ; ଚାରିକୋଣିଆ—
1. Quadrangular; square; four-cornered.
୨ । ବିସ୍ତୃତ; ସମତଳ —2. Wide and level
୩ । ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ—3. Faultless.
୪ । ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଦକ୍ଷ—
4. Expert; clever in every matter

ଚତୁରା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ଚତୁର)—ଚତୁର; ଧୂର୍ତ୍ତ; ଶଠ—
Chaturā Artful; shrewd; cunning.

ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚତୁର + ଆ; ଚତୁରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)—
୧ । ବୁଦ୍ଧିଶାଳିନୀ—1. Clever (woman).
୨ । ବୁଦ୍ଧିମତୀ—2. Intelligent; ingenuous.
୩ । ଧୂର୍ତ୍ତା—3. Shrewd; cunning.
୪ । ଶଠତାପୂର୍ଣ୍ଣା ସ୍ତ୍ରୀ—4. Artful; wily.

ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ବୁଦ୍ଧିମତୀ ସ୍ତ୍ରୀ—An intelligent woman.

ଚତୁରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚତୁରତା ଦେଖାଇବା—
Chaturaibā 1. To show shrewdness.
୨ । ଆତ୍ମପ୍ରଶଂସା କରିବା—2. To boast; to brag.

ଚତୁରାଇ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଚତୁରା)—୧ । ଚତୁରା (ଦେଖ)
Chaturāi, 1. Chaturā (See).
चतुराई ୨ । ଆତ୍ମପ୍ରଶଂସାକାରିଣୀ—
2. Boastful; braggart (woman).

ବି—ଚତୁରାଙ୍ଗୀ (ଦେଖ)
Chaturāṅgi (See).

ଚତୁରାଇପଣ—ଦେ. ବି—ଚତୁରାଙ୍ଗୀ (ଦେଖ)
Chaturāipaṇa Chaturāṅgi (See).

କରୁଥାଇ ଚତୁରାଇପଣ ତ ଅସଜ୍ଜ—ଗୋପୀକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

(ଚତୁରାଇପଣିଆଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚତୁରାକ୍ଷ—ଗ୍ରା. ବିଣ. ଓ ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ (ସଂ. ଚତୁରକ୍ଷ)—
Chaturāksha ୧ । ସାମନାସାମନି ଭେଟହେବା (୨ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି)—
(two persons) Meeting each other face to face; confronted with each other.
୨ । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର ଭେଟ ହେବାର (ସମୟ)—
2. (time) Of interview or meeting of 2 persons.

ଚକ୍ରଗର୍ଭ କେ ଉପାସ୍ତି ସେଜଥାନ୍ତି ତାହା ଚତୁରାକ୍ଷ ବେଳ ପଇଁ ।
ଭକ୍ତ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମ ସ୍ୱୟମ୍ଭବ ।

ବି—ଦୁଇ ଜଣ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର ଭେଟାଭେଟ—
Interview between two persons; two persons being confronted with each other.

ବେନି ଚତୁରାକ୍ଷ ସାଷସ ପ୍ରାପ୍ତେ ବପଷ ପଷ ଯୁଗ କୋଷ୍ଟ ଏଥୁ ରକ୍ଷ ରଷ ।
ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧା ନିଧି ।

ଚତୁରାଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—ଚତୁରାଙ୍ଗୀ (ଦେଖ)
Chaturāṅga Chaturāṅgi (See).

ଚତୁରାଙ୍ଗି—ଦେ ବି (ସଂ. ଚତୁରତା)—୧ । ଚତୁରତା; ଚାତୁର୍ଯ୍ୟ—
Chaturāṅgi 1. Cleverness; shrewdness; cunning; art; wiles.
চতুরালী
चतुराई ୨ । ଆତ୍ମପ୍ରଶଂସା; ଡାକ୍ତିରି—2. Bragging.
୩ । ବଡ଼ପଣ—3 Self-aggrandisement
୪ । ସ୍ୱଗୁଣକୀର୍ତ୍ତନ—4. Self-advertisement.

ଚତୁରାନନ —ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚତୁର + ଆନନ)—ଚତୁର୍ମୁଖ (ଦେଖ)
Chaturānana Chaturmukha (See).

ଚତୁରାଶ୍ରମ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧାରୟ; ଚତୁର + ଆଶ୍ରମ)—ବ୍ରାହ୍ମଣଜୀବନରେ
Chaturāsrama ପାଳନୀୟ ୪ଟି ଅବସ୍ଥା—
Four successive stages in the lifetime of a Brāhmaṇa as enjoined in the Sastras.
[ଯଥା—ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ, ଗାର୍ହସ୍ଥ୍ୟ, ବାନପ୍ରସ୍ଥ ଓ ସନ୍ନ୍ୟାସ ।]

ଚତୁରାଶ୍ରମୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଚତୁରାଶ୍ରମ + ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ) ବ୍ରାହ୍ମଣ—
Chaturāsrami A Brāhmaṇa.

ଚତୁରିକା—ସଂ. ବି (ଚତୁର + ଇକ + ଆ)—ଅଭ୍ୟାଗତମାନଙ୍କ ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନାର୍ଥ
Chaturikā ବ୍ୟବହୃତ ଚାରିକୋଣିଆ ଅଗଣା—A quadrangular courtyard used for receiving guests (M.W)

ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚତୁରକ + ଆ)—ଚତୁରକର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Chaturaka.

ଚତୁରୀ—ଦେ. ବିଣ. ଓ ବି (ସଂ. ଚତୁରା)—ଚତୁରା (ଦେଖ)—
Chaturi Chaturā (See)

ଚେଲି ଚତୁରୀ ଗହିଁଲ କଣିକା ଶେ ପାଶେ ନାହିଁ ବଳ୍ୟ ତରୁଣ ।
ଭକ୍ତ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।

ଚତୁରୀ ଚମ୍ପା—ଗ୍ରା. ବି — ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି-
Chaturi champā ବିଶେଷ; ଚତୁରୀ ସ୍ତ୍ରୀ—A term applied to a female in jest; a smart woman.

ଚତୁରୁଗୁଣ—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି (ସଂ. ଚତୁର୍ଗୁଣ)—ଚତୁର୍ଗୁଣ (ଦେଖ)—
Chaturuguṇa Chaturguṇa (See)

ଚତୁରୁଥ—ଗ୍ରା (ଇତର) ବି ଓ ବିଣ (ସଂ. ଚତୁର୍ଥ)—ଚତୁର୍ଥ (ଦେଖ)—
Chaturutha Chaturtha (See)

ଚତୁରୁଥି—ଗ୍ରା (ଇତର) ବି (ସଂ. ଚତୁର୍ଥୀ)—ଚତୁର୍ଥୀ (ଦେଖ)—
Chaturuthi Chaturthi (See)

ଚତୁରୁଦଶି— ଗ୍ରା (ଇତର) ବି (ସଂ. ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ)—ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ (ଦେଖ)—
Chaturudaśi Chaturddaśi (See)

ଚତୁରୁଦ୍ଦିଗ—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି (ସଂ. ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ)—ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ (ଦେଖ)—
Chaturudiga Chaturdiga (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ଟ	ଉଅ	ଞ୍ଚ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

ଚତୁରୁଧା—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବିଣ (ସଂ. ଚତୁର୍ଦ୍ଧା)—ଚତୁର୍ଧା (ଦେଖ)—
Chaturudhā Chaturdhā (See)

ଚତୁରୁମାସିଆ—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି (ସଂ. ଚାତୁର୍ମାସ୍ୟ)—
Chaturumāsiā ଚତୁର୍ମାସ୍ୟା (ଦେଖ)—
Chaturmāsyā (See)

ଚତୁରୁଷଣ—ସଂ. ବି (ସମାହାରଦ୍ୱିଗୁ; ଚତୁଃ+ଊଷଣ) (ବୈଦ୍ୟକ)
Chaturūshaṇa ଔଷଧାର୍ଥେ ଏକତ୍ର ମିଶ୍ରିତ ଶୁଣ୍ଠି, ପିପ୍ପଳୀ, ମରିଚ ଓ ପିପ୍ପଳୀମୂଳ—A mixture of dried ginger, longpepper, blackpepper and long-pepper-root used as medicine.

ଚତୁର୍ଗତି—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚତୁଃ+ଗତି)—୧ । (ଚାରିଗୋଡ଼ରେ
Chaturgati ଗତିକାରୀ) କଚ୍ଛପ—1. Tortoise.
୨ । (ଆଶ୍ରମଚତୁଷ୍ଟୟର ଗତିସ୍ୱରୂପ) ପରମେଶ୍ୱର—
2. God (the ultimate aim of attainment in all the 4 stages of the life of a man.)
ସଂ. ବିଣ—ଯାହାର ୪ ପ୍ରକାର ଗତି ଅଛି—Having four kinds of motion or going (M. W.)

ଚତୁର୍ଗବ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚତୁର୍+ଗୋ)—ଚାରି ବଳଦରେ ଟଣା-
Chaturgaba ଯିବା ଗାଡ଼ି—A carriage drawn by four oxen.

ଚତୁର୍ଗୁଣ—ସଂ. ବିଣ (କର୍ମଧାରୟ)—୧ । ଚାରିଗୁଣ—
Chaturguṇa 1. Fourfold; quadruple.
(ଚତୁର୍ଗୁଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ—2 Inordinate; excessive; manifold.
୩ । ଯେଉଁ କୁରୁତାରେ ୪ଟି ଫିତା ବା ଡୋର ଲାଗିଥାଏ—
3. (upper garment) Tied with 4 strings (M W.)
୪ । ଚାରିସରିଆ (ହାର)—4. Four stringed

ଚତୁର୍ଜାତ—ସଂ. ବି (ଆୟୁର୍ବେଦ)—୪ ଗୋଟି ଔଷଧଦ୍ରବ୍ୟ (ଗୁଡ଼ତ୍ୱକ,
Chaturjāta ଅଳାଇଚ, ତେଜପତ୍ର ଓ ନାଗେଶ୍ୱର)—Four
(ଚତୁର୍ଜାତକ—ଅନ୍ୟରୂପ) kinds of articles used as medicine (viz cinnamon, cardamom, Cassia leaves and Messua Ferra).

ଚତୁର୍ଥ—ସଂ. ବିଣ (ଚତୁର୍+ପୂରଣାର୍ଥେ. ଥ)—ଚାରି ସଂଖ୍ୟାର ପୂରକ—
Chaturtha 4th; fourth.
(ଚତୁର୍ଥୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବି—୧ । ମୃତ୍ୟୁର ୪ର୍ଥ ଦିନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଜ୍ଞାତି-ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଜଳଯୋଗ—1. Refreshments given to guests and relatives assembled on the 4th day of a person's death.
[ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ମୃତବ୍ୟକ୍ତିର ଉପଲକ୍ଷରେ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଓ ଭୋଜ୍ୟୋତ୍ସର୍ଗ ହୁଏ । ଏହି ଭୋଜ୍ୟୋତ୍ସର୍ଗକୁ ଶୀତଳ କୁହାଯାଏ ।]
୨ । ମୃତ୍ୟୁର ୪ର୍ଥ ଦିବସ—
2. The fourth day after death.
୩ । ବର୍ଗମାନଙ୍କର ଚତୁର୍ଥ ବର୍ଣ୍ଣ; (ଘ, ଝ, ଢ, ଧ, ଭ,)—
The fourth letter of the five classes of consonants (M. W.)
୪ । ଚତୁର୍ଥ ବର୍ଣ୍ଣ; ଶୂଦ୍ର—4. A Śūdra (M. W.)
୫ । ଏକଚତୁର୍ଥାଂଶ—
5. A quarter; one fourth (M. W.)
୬ । ଚାରିର ସମାହାର—6. A collection of four.

ଚତୁର୍ଥ ଉପାୟ—ସଂ. ବି.—୧ । ଭେଦ; ପରସ୍ପର ବିବାଦ—
Chaturtha upāya 1. Mutual discord.
[ଦ୍ର—ଶତ୍ରୁକୁ ଅକ୍ତିଆର କରିବା ପାଇଁ ନୀତିଶାସ୍ତ୍ରକଥିତ ରାଜାଙ୍କ ଆଚରିତ ସାମ, ଦାନ, ଦଣ୍ଡ, ଭେଦ ଏହି ଚାରିଗୋଟି ଉପାୟ ମଧ୍ୟରୁ ଏହା ଚତୁର୍ଥ ।]
୨ । ବିବାଦ; କଳହ —2. Dispute.

ଚିତ୍ତ ଥିରେ ଆଗ ପଛ ନବୀନା, ଚତୁର୍ଥ ଉପାୟ କପଟ୍ରା ସିନା ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତାକଲ୍ଲୋଳକା ।

ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଚାରି—Four.

ଚତୁର୍ଥକ—ସଂ. ବି. (ଚତୁର୍ଥ+କ; ଯେଉଁ ଜ୍ୱର ପ୍ରତି ୪ର୍ଥ ଦିନ
Chaturthaka ଆକ୍ରମଣ କରେ)—୧ । ବିଷମଜ୍ୱରବିଶେଷ; ପାଳିଜର—1. A kind of remittent fever; quartan.
୨ । ସଙ୍ଗୀତର ତାଳବିଶେଷ—2. A kind of measure in music (M.W.)

ଚତୁର୍ଥକାଳିକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଚତୁର୍ଥକାଳ+ଇକ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି
Chaturthakālika ୪ ବେଳରେ ଥରେ ଖାଏ · One who takes every fourth meal (M.W.)

ଚତୁର୍ଥଭାକ୍—ସଂ.ବିଣ—(ଚତୁର୍ଥ+ଭଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ କ୍ୱିପ୍; ୧ମା.୧ବ)—
Chaturthabhāk ୧ । ଚତୁର୍ଥାଂଶ ନେବା ବ୍ୟକ୍ତି—
1. One who takes ¼ of a thing or one's income; entitled to a quarter share.
ବି—(ଭୂମିର ଉତ୍ପନ୍ନରୁ ଚତୁର୍ଥାଂଶ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିବାରୁ) ରାଜା—
King (who takes ¼ of the income of the subject as revenue.)

ଚତୁର୍ଥସ୍ୱର—ସଂ. ବି.—ବୃଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତିର ସ୍ୱର — The tone of
Chaturthaswara an old man.

ବଚନେ ନାହିଁ ପାଞ୍ଚ ଚତୁର୍ଥସ୍ୱରେ ବଚ ପ୍ରକାଶ କଲ ଯଥା ଜ୍ଞାତ ସେ ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ସଂ. ବିଣ.—ସଙ୍ଗୀତର ୭ ସ୍ୱର ମଧ୍ୟରୁ ୪ର୍ଥ ସ୍ୱରଯୁକ୍ତ—
Having the 4th tone or accent (M. W.)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପଠ ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଯେ ସ୍ଥଳେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗିଆ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଚତୁର୍ଥାଂଶ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧାରୟ; ଚତୁର୍ଥ+ଅଂଶ)—ଚଉଠ; Chaturthāṁśa ଚାରି ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ—One fourth; a quarter.

ଚତୁର୍ଥାବସ୍ଥା—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧାରୟ; ଚତୁର୍ଥ+ଅବସ୍ଥା)—ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥା— Chaturthābasthā Old age; last (4th) stage of human life.

[ଦ୍ର—୧ । ବାଲ୍ୟ ବା ବାଲ୍ୟ—Childhood.
୨ । କୁମାର ବା କୌମାର୍ଯ୍ୟ—Boyhood.
୩ । ଯୁବା ବା ଯୌବନ—Youth.
୪ । ବୃଦ୍ଧ ବା ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ—Old age]

ଚତୁର୍ଥିକା—ସଂ. ବି—୧ । ସମବେଶନ; ବିବାହର ଚତୁର୍ଥୀ ରାତ୍ରରେ Chaturthikā ସଙ୍ଗମାର୍ଥ ଦମ୍ପତିଙ୍କର ଏକତ୍ର ଶୟନ—

2. The sleeping together of the newly married couple on the 4th night of marriage for sexual intercourse.

୨ । ୪ କର୍ଷ ଓଜନ—2 A weight of 4 Karshas (M W.)

ଚତୁର୍ଥୀ—ସଂ. ବି. (ଚତୁର୍ଥ+ଈ)—୧ । ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ଓ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷର ଚତୁର୍ଥୀ-Chaturthī ତିଥି; ଅମାବାସ୍ୟା ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଚତୁର୍ଥ ଦିବସ—1. The 4th day of the lunar fortnight.

[ଦ୍ର—ଚତୁର୍ଥୀ ତିଥି ୨ ପ୍ରକାର । ଯଥା—ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ଚତୁର୍ଥୀ ଓ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ଚତୁର୍ଥୀ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାସରେ ଦୁଇଟି କରି ଚତୁର୍ଥୀ ହୁଏ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଭାଦ୍ର ଶୁକ୍ଳ ଚତୁର୍ଥୀ ଗଣେଶପୂଜା ଓ ମାଘ ଶୁକ୍ଳ ଚତୁର୍ଥୀ ଗୌରୀପୂଜା ଯୋଗୁଁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ।]

୨ । ଚଉଠୀ; ବିବାହର ଚତୁର୍ଥ ଦିବସ—2. The 4th day of marriage.

୩ । ବ୍ୟାକରଣର ବିଭକ୍ତିବିଶେଷ; ସମ୍ପ୍ରଦାନକାରକର ବିଭକ୍ତି—(grammar) The fourth case.

ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଚତୁର୍ଥର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Chaturtha.

ଚତୁର୍ଥୀକର୍ମ—ସଂ. ବି—ବିବାହର ୪ର୍ଥ ଦିବସରେ କରଣୀୟ କର୍ମ— Chaturthīkarma The ceremonies performed by the bride and bridegroom on the 4th day of marriage.

ଚତୁର୍ଥୀକ୍ରିୟା—ସଂ. ବି—ପିତାମାତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁର ୪ର୍ଥ ଦିବସରେ ବିବାହିତା Chaturthīkriyā କନ୍ୟାକର୍ତ୍ତୃକ କରଣୀୟ ଶ୍ରାଦ୍ଧ— The Sraddha ceremony performed on the 4th day of a parent's death by the married daughter.

ଚତୁର୍ଦ୍ଦନ୍ତ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଐରାବତ ହସ୍ତୀ— Chaturdanta An epithet of Indra's elephant

(ଚତୁର୍ଦ୍ଦନ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚତୁର୍ଦ୍ଦନ୍ତ / ଚତୁର୍ଦ୍ଦଂଷ୍ଟ୍ର } ଅନ୍ୟରୂପ ସଂ. ବିଣ—ଚାରିଦନ୍ତଯୁକ୍ତ— Having four teeth or tusks.

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଳ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚତୁର୍+ଦଳ)—ଚତୁଷ୍ପୁଷ୍ପୀ (ଦେଖ) Chaturdaḷa Chatushpushpī (See)

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ—ସଂ. ବି. (ମ ପ. ଲୋ କର୍ମଧାରୟ; ଚତୁଃ ଅଧିକ ଦଶ)— Chaturdaśa ଚଉଦ; ୧୪—14; fourteen.

(ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଣ—୧ । ୧୪ ସଂଖ୍ୟକ— 1. Numbering 14

୨ । ୧୪ର ପୂରଣ—2. Fourteenth.

ଦେ. ବି—ଚଉଦ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ—The 14 worlds.

ଚୋର ଅଧୀନ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ, ତୁ ହୋଇ ଯେଉଁ ଭାବେ ବଶ ।
ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶକ—ସଂ. ବିଣ.(ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ+ପୂରଣାର୍ଥେ.କ)—ଚଉଦର ପୂରଣ— Chaturdaśaka Fourteenth (M. W.).

(ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶମ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶପଦୀ କବିତା—ସଂ. ବି· (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)— Chaturdaśapadī kabitā ୨ । ଇଂରାଜୀ ସନେଟ ଅନୁକରଣରେ ରଚିତ ୧୪ଟି ଧାଡ଼ିବିଶିଷ୍ଟ କବିତା—

1. A poem with 14 lines; sonnet.

[ଦ୍ର—ମଧୁସୂଦନ ରାଓ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଏହିପରି କେତେଗୁଡ଼ିଏ କବିତା ଲେଖିଅଛନ୍ତି ।]

୨ । ଚଉଦପୋଇ—2. Poems with fourteen lines.

[ଦ୍ର—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପୁରର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଯୁବରାଜ ଶ୍ରୀ ପ୍ରତାପରୁଦ୍ର ସିଂହ ଦେବଙ୍କ ରଚିତ ଗୁଡ଼ିଏ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶପଦୀ ବା ଚଉଦପୋଇ ପ୍ରାଚୀନ କବିତା ସୋନପୁରର ପଣ୍ଡିତ ସୁଧାଂଶୁଶେଖର ସିଂହ ଦେବଙ୍କଦ୍ୱାରା ପୁସ୍ତକାକାରରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଅଛି ।]

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶବିଦ୍ୟା—ସଂ. ବି—ବ୍ରାହ୍ମଣର ପଠନୀୟ ୧୪ଟି ବିଦ୍ୟା (ଯଥା— Chaturddaśabidyā ୪ ବେଦ, ୬ ବେଦାଙ୍ଗ, ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ବା ସଂହିତା, ପୁରାଣ, ମୀମାଂସା ଓ ତର୍କ ଏହି ୪ ଶାସ୍ତ୍ର)— Fourteen lores or arts to be learnt by every Brahman as enjoined in the Sastras (viz, 4 Vedas, 6 Vedangas and Law, Mythology, Logic and Philosophy).

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶଭୁବନ—ସଂ. ବି—ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ରଅନୁସାରେ ୭ ଗୋଟି ସ୍ୱର୍ଗ ଓ ୭ Chaturddaśabhubana ଗୋଟି ପାତାଳ ଏହିପରି ୧୪ଟି ସଂସାର ବା ଲୋକ—The 14 worlds described in

୧	ଇ	ଉ	ର୍‌, ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ, ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ଁ	ଡ଼ଅ	ଙ୍ଗ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

the Hindu Sastras, 7 above heaven and 7 below (Nether worlds) the Earth.

[ଦ୍ର—ଯଥା—ଭୂଃ, ଭୁବଃ, ସ୍ୱଃ, ମହଃ, ଜନ, ତପ ଓ ସତ୍ୟ ଏହି ସପ୍ତସ୍ୱର୍ଗ (ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଭୁବନ) ଓ ଅତଳ, ସୁତଳ, ବିତଳ. ତଳାତଳ, . ମହାତଳ, ରସାତଳ ଓ ପାତାଳ ଏହି ସପ୍ତପାତାଳ (ଅଧୋଭୁବନ) ।]

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶଲୋକ—ସଂ. ବି—ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶଭୁବନ (ଦେଖ)—
Chaturddaśaloka Chaturddaśabhubana (See)

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ—ସ.ବି ସ୍ତ୍ରୀ (ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ + ଈ)—ଅମାବାସ୍ୟା ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ପୂର୍ବ ଦିବସ—The 14th day of the dark and bright fortnight of the lunar month.
Chaturdaśī
(ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ଶିବପୂଜା, ରାତ୍ରିରେ ଉପବାସ ଓ ମହାଦେବଙ୍କ ବେଢ଼ା ପରିକ୍ରମା କରାଯାଏ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ୧୫ଟିରେ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ପର୍ବ ହୁଏ ।]

୧ । ବୈଶାଖ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ—ନୃସିଂହଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ।
୨ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ କୃଷ୍ଣ—ସାବିତ୍ରୀଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ।
୩ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଶୁକ୍ଳ—ଚମ୍ପକଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ।
୪ । ଆଷାଢ଼ କୃଷ୍ଣ—ଜଗନ୍ନାଥ ନେତ୍ରୋତ୍ସବ ଓ ନବଯୌବନ-ଦର୍ଶନଯାତ୍ରା ।
୫ । ଆଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳ—ଶିବଶୟନଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ (ଲିଙ୍ଗରାଜଙ୍କ ଉତ୍ସବ)
୬ । ଶ୍ରାବଣ ଶୁକ୍ଳ—ପବିତ୍ରାରୋପଣ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ (ଲିଙ୍ଗରାଜଙ୍କ ଯାତ୍ରା)
୭ । ଭାଦ୍ର କୃଷ୍ଣ—ଅଘୋର ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ।
୮ । ଭାଦ୍ର ଶୁକ୍ଳ—ଅନନ୍ତ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ।
୯ । କାର୍ତ୍ତିକ କୃଷ୍ଣ—ନରକ ବା ଭୂତ-ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ।
୧୦ । କାର୍ତ୍ତିକ ଶୁକ୍ଳ—ଶିବୋତ୍ଥାପନ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ (ଲିଙ୍ଗରାଜଙ୍କ ଯାତ୍ରା)
୧୧ । ମାର୍ଗଶିର ଶୁକ୍ଳ—ପାଷାଣ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ।
୧୨ । ମାଘ କୃଷ୍ଣ—ରଟନ୍ତୀ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ।
୧୩ । ଫାଲ୍ଗୁନ କୃଷ୍ଣ—ଶିବ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ (ଲିଙ୍ଗରାଜଙ୍କ ଯାତ୍ରା)
୧୪ । ଚୈତ୍ର କୃଷ୍ଣ—ମୃତ୍ୟୁଘ୍ନ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ।
୧୫ । ଚୈତ୍ର ଶୁକ୍ଳ—ଅଙ୍ଗାରକ ବା ଦମନକ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ।

ଚତୁର୍ଦ୍ଦିକ୍—ସଂ. ବି (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ଚତୁର୍ + ଦିଶ; ୧ମା. ୧ବ)—
Chaturdik ୧ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ; ପୂର୍ବପଶ୍ଚିମ ଓ ଉତ୍ତରଦକ୍ଷିଣ ଦିକ୍-ଚତୁଷ୍ଟୟ—1. The four quarters or points of the compass.
(ଚତୁର୍ଦ୍ଦିକ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଚାରି ଆଡ଼ ବା ପାର୍ଶ୍ୱ—
2. The four sides of a thing.

୩ । ସମସ୍ତ ବିଷୟ—3. All matters.

ଦେ. ଅ—୧ । ଚାରିଆଡ଼େ—1. On all sides.
୨ । ସବୁଆଡ଼େ—2. All round.

ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ— ଦେ. ବି (ସଂ. ଚତୁର୍ଦ୍ଦିକ୍)—ଚତୁର୍ଦ୍ଦିକ୍ (ଦେଖ)
Chaturdiga Chaturdik (See)

ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗା— ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଚତୁର୍ଦ୍ଦିକ୍)—ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ବ୍ୟାପିଥିବା; ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ—Pervading the four points of the compass; extending over the four quarters.
Chaturdigā

କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ; ଚାରିଆଡ଼େ—
1. On all sides; in every quarter.
(ଯଥା—ଏଥରକ ମେଘ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗା ବରଷିଛି ।)
୨ । ଯେ ସବୁଆଡ଼େ ଘେରିକରି (ଥାଏ)—
2. All round.

ଚତୁର୍ଦ୍ଦୋଳ—ସଂ ବି (ଚତୁଃ + ଦୁଲ୍ ଧାତୁ + ଅ)—ଚଉଦୋଳ; ୪ ଜଣ ବାହକଙ୍କ ବହନଯୋଗ୍ୟ ଶିବିକା—A sedan chair or state-litter carried on the shoulders of 4 bearers.
Chahurdoḻa
(ଚତୁର୍ଦ୍ଦୋଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚତୁର୍ଦ୍ୱାର—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚତୁର୍ + ଦ୍ୱାର)—ଚାରିଦ୍ୱାରବିଶିଷ୍ଟ—
Chaturdwāra Having four doors.
(ଚତୁର୍ଦ୍ଦ୍ୱାର—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଚତୁର୍ଦ୍ୱାରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚତୁର୍ଦ୍ଧା—ସଂ. ଅ (ଚତୁର୍ + ପ୍ରକାରାର୍ଥେ ଧା; ତୁଲ. ବହୁଧା)—
Chaturdhā ୧ । ଚତୁର୍ବିଧ; ଚାରିପ୍ରକାରେ—
1. Of four kinds; in four ways.
ଚତୁର୍ଦ୍ଧାରୂପରେ ଅମ୍ଭେ ଜନମ ହୋଇବୁଁ—ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।
(ଚତୁର୍ଦ୍ଧା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଚାରିଗୁଣ—2. Fourfold.
୩ । ଚାରିଦିଗରେ—3. On four sides.
୪ । ଚାରିଥର—4 Four times.
୫ । ଚାରିଖଣ୍ଡ—5. In four pieces
୬ । ଚାରି ବିଷୟରେ—6. In four matters.
୭ । ଚାରି ଅଂଶରେ—7. In four parts

ଚତୁର୍ଦ୍ଧାତ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ—ଚାରି—
Chaturdhātā Four.

ଶୁଣ ନିରାକାର ଭୁଜେ ଚତୁର୍ଦ୍ଧାତ ବାହା ।
ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣଗୀତା ।

ଚତୁର୍ଦ୍ଧାମୂରତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁର୍ଦ୍ଧା + ମୂର୍ତ୍ତି)—୧ । ଶ୍ରୀ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଶଙ୍ଖ, ଚକ୍ର, ଗଦା, ପଦ୍ମ ଧରିଥିବା ମୂର୍ତ୍ତି—
Chaturdhā mūrati
1. The image of Bishṇu holding couch, discus, mace and lotus in hands.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

(ଚତୁର୍ଦ୍ଧାମୂରତି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ମନ୍ଦିରରେ ଥିବା ଜଗନ୍ନାଥ, ବଳଭଦ୍ର, ସୁଭଦ୍ରା ଓ ସୁଦର୍ଶନଚକ୍ର ଏହିପରି ଚାରୋଟି ମୂର୍ତ୍ତି—2. Four images inside the temple of Jagannath.

ସୁଭଦ୍ରା ସୁଦର୍ଶନ ଶ୍ରୀପତି
ବଳଦେବ ଆଦି ଚତୁର୍ଦ୍ଧା ମୂରତି । ପାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଚତୁର୍ଦ୍ଧାମୂର୍ତ୍ତି—ଦେ. ବି.—ଚତୁର୍ଦ୍ଧାମୂରତି (ଦେଖ) Chaturdhā mūrtti Chaturdhā mūrati (See)

ଚତୁର୍ଦ୍ଧାରୂପ—ଦେ. ବି.—ଚତୁର୍ଦ୍ଧାମୂରତି (ଦେଖ) Chaturdhā rūpa Chaturdhā mūrati (See)

ଚତୁର୍ଦ୍ଧାମ— ସଂ. ବି. (ଚତୁର୍+ଧାମନ୍ ୧ମା' ୧ବ)— Chaturdhāma ଭାରତରେ ହିନ୍ଦୁଙ୍କର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ୪ ତୀର୍ଥକେନ୍ଦ୍ର— (ଚତୁର୍ଦ୍ଧାମ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା— ଜଗନ୍ନାଥ, ରାମନାଥ, ଦ୍ୱାରକାନାଥ ଓ ବଦ୍ରିନାଥ)—The four centres of Hindu pilgrimage in India (e. g. Puri, Rameswara, Dwārakā and Badrinātha.

ଚତୁର୍ନବତ--ସଂ. ବିଣ (ଚତୁର୍ନବତି+ପୂରଣାର୍ଥେ. ଅ)—୯୪ର ପୂରଣ— Chaturnabata Nintyfourth (M. W) (ଚତୁର୍ଣବତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚତୁର୍ନବତି—ସଂ. ବ. (ମ. ପ. ଲୋ; ଚତୁର୍ ଅଧିକ ନବତି)— Chaturnabati ଚଉରାନବେ; ୯୪—94.

ବିଣ— ୯୪ ସଂଖ୍ୟକ—94 in number.

ଚତୁର୍ନବତିତମ—ସଂ. ବିଣ—୯୪ର ପୂରଣ— Chaturnabatitama 94th.

ଚତୁର୍ବକ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚତୁଃ+ବକ୍ତ୍ର)—ଚତୁର୍ମୁଖ (ଦେଖ) Chaturbaktra Chaturmukha (See)

ଚତୁର୍ବର୍ଗ—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ଚତୁର୍+ବର୍ଗ)—ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ, Chaturbarga କାମ ଓ ମୋକ୍ଷ ଏହି ପୁରୁଷାର୍ଥ ଚତୁଷ୍ଟୟ— The four main objects or somum bonum of human pursuit (viz. 1 Religion or virtue, 2 wealth or riches, 3 enjoyment or love, 4 final salvation or beatitude).

ଚତୁର୍ବର୍ଗକର୍ତ୍ତା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚତୁର୍ବର୍ଗ+କର୍ତ୍ତା)— Chaturbarga karttā ଚତୁର୍ବର୍ଗଦାତା (ଦେଖ) Chaturbarga dātā (See)

ଚତୁର୍ବର୍ଗଦାତା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚତୁର୍ବର୍ଗ+ଦାତା; ଯେ ମନୁଷ୍ୟକୁ Chaturbrga dātā ଚତୁର୍ବର୍ଗ ଦିଅନ୍ତି)—ପରମେଶ୍ୱର; ଭଗବାନ— God.

ଚତୁର୍ବର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ଚତୁର୍+ବର୍ଣ୍ଣ)— Chaturbarnna ୧ । ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଜାତିଚତୁଷ୍ଟୟ (ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ, ବୈଶ୍ୟ ଓ ଶୂଦ୍ର)— 1. The four castes amongst the Hindus (Brāhmaṇa, Kshatriya, Baiśya and Śūdra).

୨ । ଚାରୋଟି ପ୍ରଧାନ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ରଙ୍ଗ (ଧଳା, କଳା, ନାଲି ଓ ନେଳି)—2 The four principal colours (white, black, red and blue).

ଚତୁର୍ବାର୍ଷିକା—ସଂ. ବି. (ଚତୁର୍+ବର୍ଷ+ଇକ+ଆ)—୪ ବର୍ଷ- Chaturbārshikā ବୟସ୍କା ଗାଈ —A cow 4 years old (M. W.)

ଚତୁର୍ବାହୀ—ସଂ. ବି (ଚତୁର୍+ବହ ଧାତୁ+ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ.)— Chaturbāhī ଚାରି ଘୋଡ଼ା ବା ବଳଦଙ୍କଦ୍ୱାରା ଟଣାହେବା ରଥ—A carriage drawn by four horses or oxen (M. W.).

ଚତୁର୍ବାହୁ—ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚତୁର୍+ବାହୁ)— Chaturbāhu ୧ । ଚଉବାହା; ଯାହାର ଚାରୋଟି ବାହା ବା ହାତ ଅଛି—1. Four-handed.

୨ । ଚତୁର୍ବାହୁବିଶିଷ୍ଟ (କ୍ଷେତ୍ର)— 2. Four sided (figure); quadrilateral.

ବି—ବିଷ୍ଣୁ—God; Bishṇu.

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ଶଙ୍ଖ, ଚକ୍ର, ଗଦା ଓ ପଦ୍ମ-ଧାରୀ ୪ଟି ବାହୁ ଅଛି ।]

ଚତୁର୍ବିଂଶ—ସଂ. ବିଣ. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଚତୁର୍ ଅଧିକ ବିଂଶ)— Chaturbimśa ୨୪ ସଂଖ୍ୟାର ପୂରଣ—24th.

ଚତୁର୍ବିଂଶତତ୍ତ୍ୱ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁର୍ବିଂଶତି+ତତ୍ତ୍ୱ)— Chaturbimśa tattwa ୨୪ ଗୋଟି ତତ୍ତ୍ୱ (ପଞ୍ଚମହାଭୂତ, ଏକାଦଶ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ, ପଞ୍ଚ ତନ୍ମାତ୍ର, ଅହଙ୍କାର, ମହତ୍ତତ୍ତ୍ୱ ଓ ପ୍ରକୃତି)—

ଏକ ଚତୁର୍ବିଂଶତତ୍ତ୍ୱ ଜାଣ
ସୃଷ୍ଟିର ଅଟନ୍ତି କାରଣ । ପ୍ରାଚୀ. ଦୃଶ୍ୟମଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।

ଚତୁର୍ବିଂଶତି—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; କର୍ମଧାରୟ; ଚତୁଃ+ବିଂଶତି)— Chaturbimśati ଚବିଶ; ୨୪—24.

ସଂ. ବିଣ—୨୪ ସଂଖ୍ୟକ—24 in number.

ଚତୁର୍ବିଂଶତିକ—ସଂ. ବିଣ. (ଚତୁର୍ବିଂଶତି+କ)— Chaturbimśatika ଚତୁର୍ବିଂଶତି-ସଂଖ୍ୟା-ଯୁକ୍ତ— Consisting of twenty four.

ଚତୁର୍ବିଂଶତିତମ—ସଂ. ବିଣ. (ଚତୁର୍ବିଂଶତି+ପୂରଣାର୍ଥେ ତମ)— Chaturbimśatitama ୨୪ ର ପୂରଣ—24th.

ଚତୁର୍ବିଦ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚତୁର୍+ବିଦ୍ୟା)— Chaturbidya ୧ । ଚାରିବେଦଜ୍ଞ; ଚତୁର୍ବେଦୀ— 4. Knowing the 4 Bedas; read or versed in 4 Vedas.

ଂ	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଅ	ଉଅ	ଋ
୬	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ୍ର

ଚତୁର୍ବିଧ—ସଂ. ବଣ.—(ବହୁବ୍ରୀହି, ଚତୁର୍ + ବିଧା = ପ୍ରକାର)—
Chaturbidha ଚାରି ପ୍ରକାର—Of four kinds.

ଚତୁର୍ବିଧାନ୍ନ—ସଂ. ବି. (ଚତୁର୍ବିଧ + ଅନ୍ନ)—ଚାରି ପ୍ରକାରର ଖାଦ୍ୟ
Chaturbidhānna ପଦାର୍ଥ (ଚର୍ବ୍ୟ, ଚୋଷ୍ୟ, ଲେହ୍ୟ ଓ ପେୟ)—
Four kinds of eatables (viz that which can be chewed; which can be sucked; which can be licked and which can be drunk)

ଚତୁର୍ବେଦ—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ଚତୁର୍ + ବେଦ)—ଚାରିଗୋଟି
Chaturbeda ବେଦର ସମଷ୍ଟି; ବେଦଚତୁଷ୍ଟୟ (ଋକ୍, ସାମ, ଯଜୁଃ ଓ ଅଥର୍ବ)—The four Bedas (Ruk, Sāma, Jajur and Atharba).

ଚତୁର୍ବେଦୀ—ସଂ. ବି. (ଚତୁର୍ + ବେଦ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Chaturbedī ଚାରିବେଦ ପଢ଼ିଥିବା ବ୍ରାହ୍ମଣ; ଚୌବେ—
One who has read 4 Bedas; one versed in the 4 Bedas.

ସଂ. ବଣ—ଚତୁର୍ବିଦ୍ୟ—Versed in the four Bedas.

ଚତୁର୍ଭଦ୍ର—ସଂ. ବି. (ଦ୍ୱିଗୁ; ଚତୁର୍+ଭଦ୍ର=ମଙ୍ଗଳକର ବସ୍ତୁ)—
Chaturbhadra ୧ । ଚତୁର୍ବର୍ଗ (ଦେଖ)
1. Chaturbarga (See)
୨ । ନାଗରମୁଥା; (ମତାନ୍ତରେ ପୁଷ୍କର ମୂଳ) ପିପ୍ପଳୀ; ଅତୁଷୀ (ମତାନ୍ତରେ ଜାଇଫଳ) ଓ କକଡ଼ାଶୃଙ୍ଗୀକୁ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ଅବଲେହ (ଏହା ଶ୍ୱାସ, କାଶ, ଅତିସାର ଓ ଜ୍ୱରରେ ଉପକାରୀ)—
2 A medicinal paste consisting of 4 particular ingredients and taken as an antidote for cough, dysentery and fever.

ଚତୁର୍ଭାଗ—ସଂ. ବି (ଚତୁର୍ + ଭାଗ)—ଚଉଠ, ଏକଚତୁର୍ଥାଂଶ—
Chaturbhāga A quarter; the fourth part.

ଚତୁର୍ଭୁଜ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ବିଷ୍ଣୁ—
Chaturbhuja 1. Bishnu (having 4 hands).
୨ । ଯେଉଁ କ୍ଷେତ୍ର ୪ଟି ରେଖାଦ୍ୱାରା ଆବଦ୍ଧ—
2. A quadrilateral figure.
ସଂ. ବଣ—୧ । ଚାରିହାତବିଶିଷ୍ଟ—
1. Four-armed; four-handed.
୨ । ଚାରିରେଖାବିଶିଷ୍ଟ—
2 Quadrilateral; four-sided.
ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—
Name given to males

ଚତୁର୍ମସ—ସଂ. ବଣ. (ନିପାତନ, ଚତୁର୍ + ମାସ)—
Chaturmasa ଚତୁର୍ମାସ୍ୟ (ଦେଖ)
Chaturmāsyā (See)

ଚତୁର୍ମାଥ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁର୍+ମସ୍ତକ)—ଚତୁର୍ମୁଖ (ଦେଖ)
Chaturmātha Chaturmukha (See)

ରଣ କଟକ ଚତୁର୍ମାଥ
ଦିଲେ ତୋମାର ଅଗ୍ରତ—ଚମ୍ପୁ. ଥ. ଭାଗବତ ।

ଚତୁର୍ମାସ—ସଂ. ବି. (ଦ୍ୱିଗୁ; ଚତୁର୍+ମାସ)—
Chaturmāsa ୧ । ବର୍ଷା ଚାରିମାସ, ଆଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳ ଦ୍ୱାଦଶୀଠାରୁ କାର୍ତ୍ତିକ ଶୁକ୍ଳ ଦ୍ୱାଦଶୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମୟ, ଦେବଶୟନ ଏକାଦଶୀଠାରୁ ଉତ୍ଥାନ ଏକାଦଶୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୪ ମାସ ସମୟ; ଚତୁର୍ମାସ୍ୟ—1. The monsoon months; the time of 4 month from the 12th day of the bright fortnight of Āshārdha to the 12th day of the bright fortnight of Kārttika.

ଏଣୁତେ କରି ଭେକବାସ
ରହିଲେ ଛନ ଚତୁର୍ମାସ—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୨ । ୪ ମାସ ସମୟ —2 A period of 4 months

ଚତୁର୍ମାସିକ—ସଂ. ବଣ. (ଚତୁର + ମାସ + ଇକ)—ଚତୁର୍ମାସବ୍ୟାପୀ
Chaturmāsika (ବ୍ରତ); ଚାତୁର୍ମାସ୍ୟ; ଚତୁର୍ମାସରେ ଅନୁଷ୍ଠେୟ—
(a religious observance) Extening over a period of 4 months from 12th (bright) Āshārdha to 12th (bright) Kārttika.

ଚତୁର୍ମାସ୍ୟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚାତୁର୍ମାସ୍ୟ)—ଶ୍ରାବଣ, ଭାଦ୍ର, ଆଶ୍ୱିନ ଓ
Chaturmāsyā କାର୍ତ୍ତିକ ଏହି ଚାରି ମାସ; ବର୍ଷା ସମୟ—The 4
चौमसिया monsoon months; the rainy season; the four months from Srābana to Kārttika.

ଏମନ୍ତେ ଚତୁର୍ମାସ୍ୟା ହୋଇ
ଶଯ୍ୟନଯାତ୍ରା ସେ ଉଠାଇ—ଯଶୋବନ୍ତ ପ୍ରେମଭକ୍ତିଗୀତା ।

ଚତୁର୍ମୁଖ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚତୁର୍ + ମୁଖ)—ବ୍ରହ୍ମା—
Chaturmukha The four-faced God Brahmā.
ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—ଚାରିମୁଖବିଶିଷ୍ଟ—
Having four faces.

ଚତୁର୍ଯୁଗ—ସଂ ବି. (ଦ୍ୱିଗୁ; ଚତୁର୍+ଯୁଗ)—
Chaturjuga ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ସତ୍ୟ, ତ୍ରେତା, ଦ୍ୱାପର ଓ କଳି ନାମକ ପୃଥିବୀର ୪ ଗୋଟି ଯୁଗ—The four ages of the world viz, Satya, Tretā, Dwāpara and Kali (according to the Hindu mythology)

ଚତୁଶ୍ଚତ୍ୱାରିଂଶ—ସଂ. ବଣ. (ଚତୁଶ୍ଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍+ପୂରଣାର୍ଥେ. ଅ)—
Chatuschatwārimsa ୪୪ର ପୂରଣ—44 th

ଚତୁଶ୍ଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍—ସଂ ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧାରୟ; ଚତୁଃ ଅଧିକ
Chatuschatwārimsat ଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍)—ଚଉରାଳିଶି; ୪୪—
44; fortyfour.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, ଆଗିଆ ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

ବିଣ—୪୪ ସଂଖ୍ୟକ—Numbering 44

ଚତୁଶ୍ଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍ତମ—ସଂ. ବିଣ. (ଚତୁଶ୍ଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍+ପୂରଣାର୍ଥେ ତମ)—
Chatuśchatwārimśattama ୪୪ର ପୂରଣ—44th.

ଚତୁଷ୍କ—ସଂ ବି. (ଚତୁର୍ + ସଙ୍ଖ୍ୟାର୍ଥେ. କ)—
Chatushka ୧। ଚାରିକୋଣିଆ ପ୍ରାଙ୍ଗଣ; ଚହର; ଚଉକ—
1. A square courtyard. (used for receiving guests (M.W.)
୨। ଚାରିକୋଣରେ ଚାରିଗୋଟି ସ୍ତମ୍ଭଯୁକ୍ତ ମଣ୍ଡପ—
2. A hall standing or resting upon 4 pillars.
୩। ଚାରୋଟି ବସ୍ତୁର ସମାହାର—3. A collection or aggregate of four; a set of 4.
୦। ଚଉରାସ୍ତା; ଛକ—4. A crossing where 4 roads meet or 2 roads cross; a cross-way.
୫। ଚାରିସରିଆ ହାର—
5. A necklace of 4 strings (M. W.)
ସଂ. ବିଣ—୧। ୪ଟି ବସ୍ତୁବିଶିଷ୍ଟ—
1. Consisting of four.
୨। ୪ ଦ୍ୱାରା ଯୋଗକରାଯିବ—
2. Increased by four.

ଚତୁଷ୍କବେଶ୍ମ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଚତୁଷ୍କ + ବେଶ୍ମନ୍)—
Chatushkabeśma ଚାରୋଟି ଖୁମ୍ବ ଉପରେ ଯେଉଁ ମଣ୍ଡପର ଛାତ ଥାଏ—A hall resting on 4 columns.

ଚତୁଷ୍କର—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚତୁଃ+କର)—
Chatushkara ଚତୁର୍ବାହୁ, ନାରାୟଣ; ବିଷ୍ଣୁ—
(four-armed) Bishṇu.

ଏକାକରେ ହିଁ କରେ ସ୍ୱୀକର ଧରୁ ଚତୁଷ୍କର ଦର୍ଶନକୁ ପଞ୍ଚକରେ
ସଦ୍ଭକତେ ଯାଉଅଛନ୍ତି। ଯଦୁମଣି. ରହସ୍ୟ।

ବିଣ—୧। ଚାରିହସ୍ତଯୁକ୍ତ (ଜନ୍ତୁ); ଯେଉଁ ଜନ୍ତୁଙ୍କର ପାଦଦ୍ୱୟ ମଧ୍ୟ ହାତ ପରି (ଯଥା—ବାନର)—
1. Quadrumanous (e.g. apes).
୨। (କ୍ଷେତ୍ରତତ୍ତ୍ୱ) ଚାରିଭୁଜ ବା ବାହୁବିଶିଷ୍ଟ—
2. Quadrilateral.
୩। ଚାରିହାତବିଶିଷ୍ଟ—
3. Having 4 arms or hands.

ଚତୁଷ୍କା—ସଂ. ବି ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚତୁଷ୍କ+ଆ)—
Chatushkā ୧। ଚାରିକୋଣିଆ ଛୋଟ ପୋଖରୀ; ଚଉକା—
1. Small square tank.
୨। ଚଉକି; ବେତ୍ରାସନ—2. Chair; a square stool.
୩। ମଶାରି; ଚାନ୍ଦୁଆ—3. A square awning; a mosquito curtain.

୪। ଚାରିସରିଆ ହାର—
4. A necklace of 4 strings (M. W.)

ଚତୁଷ୍କୀ—ସଂ ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚତୁଷ୍କ+ଈ)—ଚତୁଷ୍କା (ଦେଖ)
Chatushkī Chatushkā (See)

ଚତୁଷ୍କୋଣ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚତୁଃ+କୋଣ)—
Chatushkoṇa ଚାରିକୋଣଯୁକ୍ତ (କ୍ଷେତ୍ର)—
Quadrangular; having 4 angles.
ସଂ. ବି.—୧। (ଦ୍ୱିଗୁ) ଚାରୋଟି କୋଣ—1. Four angles.
୨। (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଚାରିକୋଣଯୁକ୍ତ କ୍ଷେତ୍ର, ଚତୁର୍ଭୁଜ କ୍ଷେତ୍ର—Tetragon; a figure with 4 sides.

ଚତୁଷ୍ଖଣ୍ଡ—ସଂ. ବିଣ.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ଚତୁଃ+ଖଣ୍ଡ) ଚାରିଖଣ୍ଡିଆ, ଯାହାର
Chatushkhaṇḍa ୪ଟି ଭାଗ ଥାଏ—
Consisting of four parts or volumes.

ଚତୁଷ୍ଟୟ—ସଂ. ବିଣ.—(ଚତୁର୍ + ଅବୟବାର୍ଥେ. ତୟ)—୧। ଯାହାର
Chatushṭaya ୪ଟି ଅବୟବ ବା ଅଙ୍ଗ ଅଛି—
1. Composed of 4 parts.
୨। ଚତୁର୍ବିଧ—2. Of four kinds
୩। ୪ ସଂଖ୍ୟକ—3. Numbering four.
ବି.—୧। ଚାରିଗୋଟି ପଦାର୍ଥର ସମଷ୍ଟି—1. An aggregate of four things.
୨। ୪ ସଂଖ୍ୟା—2. Four.

ଚତୁଷ୍ପଞ୍ଚାଶ—ସଂ ବିଣ.—(ଚତୁଷ୍ପଞ୍ଚାଶତ୍+ପୂରଣାର୍ଥେ. ଅ) ୫୪ ର
Chatushpañchāśa ପୂରଣ—Fifty fourth.
(ଚତୁଷ୍ପଞ୍ଚାଶତ୍ତମ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚତୁଷ୍ପଞ୍ଚାଶତ୍—ସଂ ବି.—(ମ. ପ. ଲୋ; ଚତୁରଧିକ ପଞ୍ଚାଶତ୍)—ପଚାଶରୁ
Chatushpañchāśat ଚାରି ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା; ଚଉବନ; ୫୪—
Fiftyfour.
ବିଣ.—୫୪ ସଂଖ୍ୟକ—Numbering 54.

ଚତୁଷ୍ପତ୍ରୀ—ସଂ ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚତୁଃ+ପତ୍ର+ଈ; ଏହାର ପତ୍ର ଚାରି-
Chatushpatrī ଚାରୁଡ଼ିଆ)—ସୁନୁସୁନିଆ ଶାଗ—Marselia Quadrifolia; a potherb; Blephares Edulis.

ଚତୁଷ୍ପଥ—ସଂ. ବି.—(ଦ୍ୱିଗୁ; ଚତୁର୍+ପଥିନ୍)—୧। ଚଉରାସ୍ତା;
Chatushpatha ଛକ—1. Meeting of 2 crossing roads; cross-way.

ଜନପଦ ଅନ୍ଧ-କଷ୍ଟରେ ଆଉ ହେବ,
ଚତୁଷ୍ପଥ ଲକ୍ଷେ ବେଶ୍ୟାରେ ପୂରବ। କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ।

୨। ଚଉମୁହାଣିଆ ସ୍ଥାନ—
2. Place having four outlets.
୩। (ଚତୁରାଶ୍ରମୀ ବା ଚତୁର୍ବେଦାଧ୍ୟାୟୀ) ବ୍ରାହ୍ମଣ—
3. A Brahman (treading on the path of the 4 Vedas or following the 4 āśramas)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ନ	ଉଅ	ଝ
୨	ଈ	ଊ	ଋୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ବ

ସଂ. ବିଣ —(ବହୁବ୍ରୀହି) ଯହିଁର ୪ଟି ବାଟ ଅଛି— Having four outlets.

ଚତୁଷ୍ପଦ—ସଂ ବି. ପୁଂ.—(ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଚାରିଗୋଡ଼ଥିବା ଜନ୍ତୁ; Chatushpada ପଶୁ - 1. Quadruped.

(ଚତୁଷ୍ପଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । (ଦ୍ୱିଗୁ) ଚାରିଚରଣବିଶିଷ୍ଟ ଶ୍ଳୋକ— 1. A verse with 4 lines or parts; a quartet.

୩ । ଚଉପଦୀ, ୪ ପାଦଥିବା ଗୀତ— 3. A song with 4 stanzas.

୪ । ଚାରିଗୋଡ଼ଥିବା ଖଟ; ଚଉପାୟା— 4. A bedstead with 4 posts.

୫ । ରତିବନ୍ଧବିଶେଷ—5 A kind of coitus (M W)

ଚତୁଷ୍ପଦା, ଚତୁଷ୍ପଦିକା, ଚତୁଷ୍ପଦୀ } ସ୍ତ୍ରୀ ସଂ. ବିଣ.—୧ । ଚାରିଟି ଗୋଡ଼ ଥିବା (ଜନ୍ତୁ) 1. (animal) Having four feets or legs, four-legged.

୨ । ଚାରିଚରଣବିଶିଷ୍ଟ (ଶ୍ଳୋକ)— 2. Consisting of four lines.

୩ । ଚାରିଟି ଶ୍ଳୋକଯୁକ୍ତ (ଗୀତ) ବା ପଦ୍ୟ— 3. Having four stanzas.

୪ । ଚାରିଟି ପାଦ ବା ଖୁରା ଥିବା (ଆସନାଦି)— 4 Four-footed (seat).

୫ । (ବୀଜଗଣିତ)—୪ଟି ପାଦ ଥିବା ସମୀକରଣ— 5 (algebra) Tetranomial (equation)

୬ । ଚାରିଟି ପଦ ବା ଶବ୍ଦଯୁକ୍ତ (ବାକ୍ୟ)— 6. (a sentence) Having four words.

ଚତୁଷ୍ପାଠୀ—ସଂ.ବିଣ.—(ଚତୁର + ପଠ ଧାତୁ + ଇ)—୧ । ଚଉପାଢ଼ୀ, Chatushpāṭhī ଟୋଲ—1 Sanscrit Tol or Academy.

୨ । ଯେଉଁଠାରେ ୪ ବେଦ ଶିକ୍ଷା ଦିଆ ଯାଏ; ବେଦ ବିଦ୍ୟାଳୟ—2 A college where 4 vedas are taught

ଚତୁଷ୍ପାଦ—ସଂ. ବି.—ଚତୁଷ୍ପଦ (ଦେଖ) Chatushpāda Chatushpada (See)

ବିଣ – ୧ । ଚାରିଗୋଡ଼ବିଶିଷ୍ଟ—1. Four-legged

୨ । ସର୍ବାବୟବସମ୍ପନ୍ନ—2. Complete with all the component parts.

ଚତୁଷ୍ପାଦଯୋଗ—ସଂ. ବି.—ଶୁଭଯୋଗବିଶେଷ— Chatushpādajoga An auspicious astrological conjunction.

[ଦ୍ର—ଆଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳପଞ୍ଚମୀ ଓ ମଘାନକ୍ଷତ୍ରରେ ଶ୍ରୀ ଭଗବାନଙ୍କର ମହାବେଦୀ ସମାଗମ ଓ ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ସରୋବରରେ ଏହି ଚତୁର୍ବିଧ ମିଳନରେ ଉକ୍ତ ଯୋଗ ପଡ଼େ । ମଦନମୋହନ—ତୀର୍ଥଦର୍ଶନ ।]

ଚତୁଷ୍ପାର୍ଶ୍ୱ—ଦେ. ବି—ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱ (ଦେଖ) Chatushpārśwa Chatuḥpārśwa (See)

ଚତୁସମ—ଦେ ବି. (ସଂ ଚତୁଃସମ) —ଚତୁଃସମ (ଦେଖ) Chatusama Chatuḥsama (See)

ସୁବେଶ ହୋଇଣ ବାଳୀ, ଚତୁସମ ଅଙ୍ଗେବୋଳ
ମେଶୋଡ଼ି ମାତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ, ବଦଧ ରଙ୍ଗେ ଯେ । ପ୍ରଚୀଠ. ଗଣିଶୋଣା ।

ଚତୁସ୍ତଳ—ସଂ. ବିଣ (ଚତୁଃ + ତଳ; ବହୁବ୍ରୀହି)— Chatustala ୧ । ଚାରିମହାଲା, ଚଉତାଲା— 1. Four-storied (building).

୨ । ଚାରିଗୋଟି ସମତଳ ବା ପାଖଥିବା (ବସ୍ତୁ)— 2. Consisting of 4 planes or sides; cubical.

ସଂ. ବି. (ଦ୍ୱିଗୁ)—କୋଠାର ଚାରିଟି ମହାଲା— Four stories of a building.

ଚତୁସ୍ତାଳ—ସଂ. ବି—ସଙ୍ଗୀତର ତାଳବିଶେଷ— Chatustāla A kind of measure in music (M. W.).

ଚତୁସ୍ତ୍ରିଂଶ—ସଂ. ବିଣ. (ଚତୁସ୍ତ୍ରିଂଶତ୍ + ପୂରଣାର୍ଥେ. ଅ)—୩୪ର ପୂରଣ— Chatustriṁśa 34 th.

ସଂ. ବି—ପ୍ରଜାପତି—God Prajāpati (M. W.)

ଚତୁସ୍ତ୍ରିଂଶତ୍—ସଂ. ବି. (ମ ପ. ସ୍ତ୍ରୀ, ଚତୁଃ + ତ୍ରିଂଶତ୍; ଚତୁରଧିକ- Chatustriṁśat ତ୍ରିଂଶତ୍)—ଚଉତିରିଶି; ୩୪—34.

ବିଣ—୩୪ ସଂଖ୍ୟକ—34 in number.

ଚତୁସ୍ତ୍ରିଂଶତ୍ତମ—ସଂ. ବିଣ. (ଚତୁଃ + ତ୍ରିଂଶତ୍ + ତମ)— Chatustriṁsattama ଚତୁସ୍ତ୍ରିଂଶ (ଦେଖ) Chatustriṁśa (See)

ଚତୂରାତ୍ର—ସଂ. ବିଣ. (ଚତୁଃ + ରାତ୍ରି)—ଚାରିରାତ୍ରବ୍ୟାପୀ— Chaturātra Covering a period of 4 successive nights.

ସଂ. ବି—ଉତ୍ସବବିଶେଷ— Name of a ceremony (M W.).

ଚତ୍ରୁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବିଣ (ସଂ. ଚତୁର୍) ଚତୁରର ଅଶୁଦ୍ଧ Chatru (etc) ଉଚ୍ଚାରଣ (ଚତୁର୍ ଶବ୍ଦଯୁକ୍ତ ପଦମାନ ଦେଖ)— Incorrect pronunciation of the word chatur prefixed to words (see words beginning with Chatur).

[ଦ୍ର – ଅଶିକ୍ଷିତ ଓ ଇତରଲୋକେ ଚତୁର୍ ଶବ୍ଦଯୁକ୍ତ ଚତୁର୍ଭୁଜ, ଚତୁର୍ମାସ୍ୟା, ଚତୁର୍ଥ, ଚତୁର୍ଥୀଆଦିକୁ ଚତ୍ରୁଭୁଜ, ଚତ୍ରୁମାସ୍ୟା, ଚତ୍ରୁଥ, ଚତ୍ରୁର୍ଥୀଆଦି ରୂପେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି ।]

ଚତ୍ୱର—ସଂ. ବି. (ଚତ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା + ବର)— Chatwara ୧ । ପ୍ରାଙ୍ଗଣ; ଅଗଣା—1. Court-yard.

୨ । ଯଜ୍ଞାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ତୁତ ସମତଳ ଭୂମି— 2. A levelled spot of ground prepared for a sacrifice.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ନୁହେଁ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରା ଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ, 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲଙ୍କୃତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଂକୃତ ଦେଖିବେ

୩ । ଆବାସ —3. Ward; quarter; premises.

୪ । ରଙ୍ଗଭୂମି—4 Stage; ampitheatre; arena.

୫ । ଚତ୍ୱର; ଚତୁଷ୍କୋଣିଆ ଭୂମି—5 A squar.

୬ । ଚତୁଷ୍ପଥ, ଛକ—6. Cross-way (M. W.)

ଚତ୍ୱରତରୁ— ସଂ ବି (ମ. ପ. ଶ୍ଳୋ; ଚତ୍ୱର+ତରୁ)—
Chatwarataru ଛକରେ ଉଠିଥିବା ଗଛ—
A tree growing on a cross-way (M W.)

ଚତ୍ୱାର— ସଂ. ବି. (ଚତ୍+ଆର)—୧ । ୪ ସଂଖ୍ୟା—
Chatwāra 1. Four.

ଯେ ଅନ୍ତଃ କରଣ ଚତ୍ୱାର
ଏ ମନ ବୁଦ୍ଧି ଅହଙ୍କାର । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୨ । ଚତ୍ୱାଲ (ଦେଖ)
2. Chatwāla (See)

ଚତ୍ୱାରିଂଶ—ସଂ. ବି. (ଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍ + ପୂରଣାର୍ଥ. ଅ)—୪୦ର ପୂରଣ—
Chatwārimsa 40 th.
(ଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍ତମ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍—ସ. ବି (ଚତୁର୍ ୧୦ଗୁଣ ଅର୍ଥରେ ନିପାତନ ସିଦ୍ଧ)—
Chatwārimśat ଗୁଳକ; ୪୦—40.
(ଚତ୍ୱାରିଂଶତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଣ—୪୦ ସଂଖ୍ୟକ—40 in number

ଚତ୍ୱାଲ—ସଂ. ବି (ଚତ୍ ଧାତୁ+ବାଲ)—୧ । ହୋମାଗ୍ନି ନିମନ୍ତେ ଖୋଳିତ
Chatwāla ଗର୍ତ୍ତ—1. A hole in the ground for the sacrificial fire.
(ଚୂତ୍ୱାଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

୨ । ପକ୍କା ବା ପଥରବନ୍ଧା ଚଟାଣ; ଚତୁତରା—
2. A paved floor or platform.

୩ । ଗର୍ଭ—3. Womb (M. W.)

୪ । ଦର୍ଭ; କୁଶତୃଣ—4. The Kusa grass (M.W.)

ଚଦର (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ଚ୍ଦର୍)—
Chadara etc ଚାଦର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
(ଚଦର—ଅନ୍ୟରୂପ) Chādara etc. (See).

ଚଦା—ଦେ. ବି (ସଂ. ତର୍ଜ୍ ଧାତୁ)—ଧମକା; ତର୍ଜନା—
Chadā Threatening; reprimand.
ତର୍ଜା
ଘୁଡ଼କୀ

ଚଦାଇବା—ଦେ. କ୍ରି —ଚଦିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Chadāibā The causative form of Chadibā.
ତର୍ଜାନ କାମେ ଚଦାଇଲଉ ଅଣ ଛେଚାଇଲଭ, ପ୍ରଳୟ ଅନଳ ଭଳି ଲଦାଇଲଉ ।
ଘୁଡ଼କନା ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବଦସ୍ତଚନ୍ତ୍ରାନଣ ।

ଚଦାଚଦି—ଦେ. ଅ (ସଂ. ତର୍ଜ ଧାତୁ)—ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ତର୍ଜନା ବା
Chadāchadi ଧମକ—Mutual threatening or reprimand.
ତର୍ଜାତର୍ଜ
ଘୁଡ଼କାଘୁଡ଼କୀ

ଚଦାମର୍କଟା—ଦେ. ବି (ସଂ. ତର୍ଜନ ଓ ମର୍କଟ)—ତର୍ଜନଗର୍ଜନ; ଧମକ
Chadāmarkaṭā ଓ ମୁଖଭଙ୍ଗୀ—Threatening and making faces.

ଚଦିବା —ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ତର୍ଜ ଧାତୁ; ପ୍ରା. ଚଦ୍ଧ)—୧ । ଧମକାଇବା—
Chadibā 1. To threaten.
ତର୍ଜା ହିରଣ୍ୟ ବୋଲନ୍ତରେ ନର ଚଦି କେତେ—କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ଅଦ ।
ଘୁଡ଼କନା

୨ । ସାବଧାନ କରିବା, ଚାଳନ୍ଦ କରିବା—
2 To caution; to warn.

ଚଦି ଥରେ ଆଗପଛେ ନଜାନ
ଚତୁର୍ଥ ଉତାପ୍ କରନ୍ତା ସିନା—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବଭାକଲ୍ଲୋଳମା ।

ଚଦିମର୍କଟି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି —ଚଜିମର୍କଟି ହେବା (ଦେଖ)
Chadimarkati hebā Chajimarkaṭi hebā (See).

ଚନଖା —ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଖପରଘର ଉପରେ ପକାଇବା ଭୁଅ-
Chankhā ବିଶେଷ—A kind of rafter put on the roof of thatched house.

ଚନ୍‌ଚନ୍ - ଦେ. ଅ—୧ । ଚନ୍‌ଚନ୍; ଟୁଇଁ ଟୁଇଁ, ଶିରା, ସ୍ନାୟୁ ପ୍ରଭୃତିର
Chanchan ସଙ୍କୋଚନଜନିତ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ ବ୍ୟଥା ବା
ଚିନ୍‌ଚିନ୍, ଚନଚନ ଶାରୀରିକ କ୍ଲେଶାନୁଭୂତି— 1. Smarting pain due to contraction of vens or muscle.

୨ । ଛନ୍‌ଛନ୍ (ଦେଖ)
2. Chhanchhan (See .

ଚନଚନାଇବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ
Chanchanāibā ଖୁବ୍ ଦୃଢ଼ତାସହିତ ଲାଗିଯିବା—
1. To be engaged in a work with avidity.

୨ । (ବଥ) ବଥିବା; ବଥାଇବା, କଟ୍‌କଟ୍ ହେବା—
2 To ache (said of boil).

ଚନନହାର—ଦେ. ବି—ଚନ୍ଦ୍ରହାର (ଦେଖ)
Chananhāra Chandrahāra (See).

ଚନାବ୍—ଦେ. ବି (ନାମ)—(ସଂ, ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା)—ପଞ୍ଜାବର ୫ନଦୀ ମଧ୍ୟରୁ
Chanāb ଏକ, ସିନ୍ଧୁନଦର ଏକ ଉପନଦୀ—The chanab, a tributary of the Iudus
ଚେନାବ
ଚନାବ [ଦ୍ର—ଏହା ହିମାଳୟର ଦକ୍ଷିଣ କାଶ୍ମୀର ରାଜଧାନୀ ଶ୍ରୀନଗରର ପୂର୍ବ ଅଞ୍ଚଳ ପର୍ବତରୁ ବାହାରି ଝେଲମ ଓ ଶତଦ୍ରୁ ଉପନଦୀ ସଙ୍ଗେ ମିଳିତ ହୋଇ ସିନ୍ଧୁନଦୀରେ ପଡ଼ିଅଛି । ମୁଲତାନ ଚେନାବ୍ ନଦୀର ତୀରରେ ଅବସ୍ଥିତ ।]

ଚନୀ—ଗ୍ରା. ବି—ଗୋମୂତ୍ର—
Chanī Cow's wine.

ଚନ୍ଦ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଚିକ୍କଣିଆଇବା—
Chand (root) 1. To shine; to glitter.

୨ । ଆହ୍ଲାଦିତ କରିବା—2. To gladden.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଜ୍ଞ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଜ୍ଞ	ଙ୍ଗ

ଚନ୍ଦ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ର)—ଚନ୍ଦ୍ର; ଜହ୍ନ—
Chanda Moon

ଚନ୍ଦକ—ସଂ. ବି. (ଚନ୍ଦ୍ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ଠେଙ୍ଗା-
Chandaka ଶୁଦ୍ଧମାଛ—A small white circular fresh-water fish.

ଚନ୍ଦନ—ସଂ. ବି (ଚନ୍ଦ୍ ଧାତୁ=ଆହ୍ଲାଦିତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ; ଏ
Chandana ଶବ୍ଦ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷାରୁ ସଂସ୍କୃତକୁ ଆସିଅଛି)—
୧। ସ୍ୱନାମପ୍ରସିଦ୍ଧ ସୁଗନ୍ଧ କାଠ ଓ ବୃକ୍ଷ (ଯାହା ଘୋରିଲେ ବାସେ)—1. Sandal wood; Santanum Album(Kirtikar)

ସଂ. ନାମ—ଚନ୍ଦନ, ଶ୍ରୀଖଣ୍ଡ, ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ, ଗୋଶୀର୍ଷ, ଭୋଗୀବଲ୍ଲଭ, ଭଦ୍ରସାର, ମଳୟଜ, ଗନ୍ଧସାର, ଏକାଙ୍ଗ, ବର୍ଣ୍ଣିକ, ଭଦ୍ରଶ୍ରୀ, ଗନ୍ଧରାଜ, ରୌହିଣ, ସେବ୍ୟ, ସର୍ପେଷ୍ଟ, ମଳୟୋଦ୍ଭବ, ସୁଗନ୍ଧ, ଶୀତଗନ୍ଧ, ତୈଳପର୍ଣ୍ଣିକ, ଗନ୍ଧସାର, ଚନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁତି
ବ. ଚନ୍ଦନ
ହି. चंदन
ତେ. ମାଂଚଗନ୍ଧମୁ, ଚନ୍ଦନମ୍
ଗୁ. ସୁଖଡ଼
ଆ. ସନ୍ଦଲେ ଅବୀୟଦ୍
ମ. ଚନ୍ଦନ

[ଦ୍ର—ଚନ୍ଦନ ଦକ୍ଷିଣଭାରତର କ୍ଷୁଦ୍ର ଅରଣ୍ୟରେ ଜନ୍ମିବା ନାତିଉଚ୍ଚ ଚିରଶ୍ୟାମଳତରୁ। ପଥୁରିଆ ଭୂମିରେ ଓ ଘାସମୟ ଅରମା ସ୍ଥାନରେ ଏ ଗଛ ଉଧାଏ। ଏଥିପାଇଁ ଚନ୍ଦନ ଗଛ ଜନ୍ମିବା ସ୍ଥାନରେ ସାପ ରହନ୍ତି। ଏ ଗଛର ମଞ୍ଜ-କାଠ ସୁଗନ୍ଧ ଓ ତାହା ପଥରରେ ପାଣିଦେଇ ଘୋରିଲେ ତହିଁରୁ ସୁବାସିତ ଲେପ ହୁଏ। ଏ ଗଛ ଉଚ୍ଚରେ ୩୦।୪୦ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ ଓ ପତ୍ରଝଡ଼ା ହୁଏ ନାହିଁ। ଘୃଷ୍ଟଚନ୍ଦନକୁ ଲୋକେ ଦେହରେ ବୋଳନ୍ତି ଓ ଦେବତାଙ୍କୁ ଅର୍ପଣ କରନ୍ତି ଓ ଚନ୍ଦନକାଠର ଗୁଣ୍ଡି ଦ୍ୱାରା ଧୂପ ଦିଅନ୍ତି। ଏ କାଠରୁ ଚନ୍ଦନ ତେଲ ବାହାର କରାଯାଏ। ଏ କାଠରେ ତିଆରି ବାକ୍ସ, ପଲଙ୍କ ଓ ଚଉକାଠ ଆଦିରେ ପୋକ ଲାଗନ୍ତି ନାହିଁ। ନାନାଜାତିର ଚନ୍ଦନଗଛ ଅଛି। ସବୁଠାରୁ ଶ୍ରୀଖଣ୍ଡ ବା ଧଳା ଚନ୍ଦନ ସୁବାସ ଓ ଗୁଣରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ। ଏ କାଠର ସ୍ୱାଦ ତିକ୍ତ। ଏ ଗଛ ଭାରି ଗଣ୍ଠିଗଣ୍ଠିଆ ଓ କୋଠରମୟ; ଏହି କୋଠରମାନଙ୍କରେ ସାପ ରହନ୍ତି। ମଳୟ ପବନ ବାଜିଲେ ଅନ୍ୟ ଗଛର କାଠ ମଧ୍ୟ ଚନ୍ଦନ ପାଲଟିଯାଏ ବୋଲି ପ୍ରବାଦ ଅଛି। କାଠର ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ବାସ ଅନୁସାରେ ଶ୍ରୀଖଣ୍ଡ ବା ଶ୍ୱେତଚନ୍ଦନ, ଶବରଚନ୍ଦନ, ହରିଚନ୍ଦନ ବା ପୀତଚନ୍ଦନ, ରକ୍ତଚନ୍ଦନ, ବର୍ବରଚନ୍ଦନ, ଅଗୁରୁଚନ୍ଦନ ଶ୍ରେଣୀ ବିଧାନ କରାଯାଏ। ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା ଶ୍ରାନ୍ତି, ଶୋଥ, ବିଷ, ଶ୍ଳେଷ୍ମା, ତୃଷ୍ଣା, ପିତ୍ତ, ରକ୍ତଦୋଷ ଓ ଦାହନାଶକ। ଚନ୍ଦନତେଲ ପ୍ରମେହ ରୋଗରେ ବିଶେଷ ଉପକାରୀ।]

୨। ଘୃଷ୍ଟଚନ୍ଦନ; ଘୋରାଚନ୍ଦନ—
2. Sandal-paste.

୩। ରାମାୟଣବର୍ଣ୍ଣିତ ମର୍କଟଯୂଥପତି—
3. Name of a monkey-general.

ବନକେ ଭାଜନ୍ତି ଜାମ୍ବବ ପନସ ଚନ୍ଦନ ହିଁ ମନୋରମ—
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ।

୪। ପସାରୁଣୀଲତା (ଦେଖ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. Pasāruṇi (See)

ଦେ. ବି—ଚନ୍ଦନ ଯାତ୍ରା (ଦେଖ)—
Chandana jātrā (See)

ଚନ୍ଦନ ଅର୍ଗଳ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚନ୍ଦନ+ଅର୍ଗଳ; ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଦେଉଳର
Chandana-argaḷi ଅର୍ଗଳମାନ ସମ୍ଭବତଃ ଚନ୍ଦନକାଠରେ ଥିବାରୁ)—ଦେବତାଙ୍କ ଦର୍ଶନ ନିମିତ୍ତ ଗମ୍ଭୀରା ବା ଦେଉଳ ମଧ୍ୟକୁ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ବାଟରେ ଦୁଇପାଖେ ଖୁଣ୍ଟ ପୋତା ହୋଇ ସେଥିର ଛିଦ୍ରମାନଙ୍କରେ ଯେଉଁ କାଠର ଲମ୍ବ ଗଲା ଯାଇଥାଏ ଓ ଯାହା ଫିଟାଇଦେଲେ ବାଟ ମେଲା ହୁଏ ଓ ପକାଇଦେଲେ ବାଟ ବନ୍ଦ ହୁଏ—Stout wooden bars put at the entrance to the main temple of a Deity.

ଦ୍ୱାରେ ଚନ୍ଦନ ଅର୍ଗଳି ଲଗାଣି ଉଠନ୍ତି। ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣଗୀତା।

ଚନ୍ଦନ ଘେନିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶରୀରରେ ଘୃଷ୍ଟଚନ୍ଦନ ଲେପନ କରିବା—
Chandana ghenibā To besmear the body with sandal paste.
ବ. চন্দন মাখা
ହି. **चन्दन चढ़ाना**

ଚନ୍ଦନ ଘୋରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଚନ୍ଦନ+ଘୃଷ୍ ଧାତୁ)—ଚନ୍ଦନକାଠକୁ
Chandana ghoribā ଚନ୍ଦନପେଡ଼ିରେ ପାଣିଦେଇ ଘଷିବା—
To rub sandal-wood on a stone slab with water to prepare paste.
ବ. চন্দন ঘষা
ହି. **चन्दन घिसना**

ଚନ୍ଦନଚର୍ଚ୍ଚିତ—ସଂ. ବି (ଭୂୟା ତତ୍; ଚନ୍ଦନ+ଚର୍ଚ୍ଚିତ)—ଚନ୍ଦନ ବୋଳା-
Chandanacharchchita ହୋଇଥିବା (ଶରୀର)—
(body) Besmeared with sandal-paste.

ଚନ୍ଦନଜାତ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ଚନ୍ଦନ+ଯାତ୍ରା)—ଚନ୍ଦନଯାତ୍ରା (ଦେଖ)—
Chandanajata Chandanajātrā (See)
ବ. চন্দনযাত্রা
ହି. **चन्दनयात्रा**

ଚନ୍ଦନ ତେଲ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚନ୍ଦନ+ତୈଳ)—ଚନ୍ଦନ କାଠରୁ
Chandana tela ବୈଜ୍ଞାନିକପ୍ରକ୍ରିୟାଦ୍ୱାରା ବାହାର କରାଯିବା ତେଲ—
Sandal oil
ବ. চন্দন তেল
ହି. **चन्दन तेल**

ଚନ୍ଦନ ଦାନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚନ୍ଦନ+ଆଧାନୀ)—ଘୋରା ଚନ୍ଦନକୁ
Chandana dān ରଖି ବ୍ୟବହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ରୂପାର ପାତ୍ର—
A tray or cup for keeping sandal-paste
ବ. চন্দন দান
ହି. **चन्दन दान**

ଚନ୍ଦନ ଧେନୁ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଚନ୍ଦନଚର୍ଚ୍ଚିତା ଧେନୁ)—
Chandana dhenu ପତିପୁତ୍ରବତୀ ମୃତା ନାରୀର ମୃତାହ ଉପଲକ୍ଷରେ ବୃଷୋତ୍ସର୍ଗ ପରବର୍ତ୍ତୀରେ ପୁତ୍ରଦ୍ୱାରା ବ୍ରାହ୍ମଣକୁ ଦାନ କରାଯିବା ଚନ୍ଦନଚର୍ଚ୍ଚିତା ସବତ୍ସା ଗାଈ—
A cow with its calf smeared with sandal-paste and given to a Brāhmaṇa by the

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଚାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଚାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍ଖି' ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍ଖି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

son of a deceased female (who dies leaving her husband and sons behind) during her obsequies.

[ଦ୍ର—ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଜୀବତ୍‌ପିତୃକ ପୁତ୍ରର ବୃଷୋତ୍ସର୍ଗ କରିବାର ଅଧିକାର ନ ଥିବାରୁ ମାତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଚନ୍ଦନଧେନୁ ଦାନ କରନ୍ତି ।]

ଚନ୍ଦନ ନଗର—ଦେ. ବି (ନାମ —ଫରାସୀ ଅଧିକୃତ କଲିକତା ନିକଟସ୍ଥ ନଗରବିଶେଷ—Name of a village belonging to the French near Calcutta.
Chandana nagara
ଚନ୍ଦନନଗর
चन्दननगर

ଚନ୍ଦନ ନାଇବା—ଗ୍ରା. (ଇତର) କ୍ରି.—ଚନ୍ଦନ ଘେନିବା (ଦେଖ) Chandana ghenibā (See)
Chandana nāibā

ଚନ୍ଦନ ପଙ୍କ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚନ୍ଦନ+ପଙ୍କ)—ଘୃଷ୍ଟ ଚନ୍ଦନ; ଘୋରା ଚନ୍ଦନ—Sandal-paste.
Chandna panka

ଚନ୍ଦନ ପାଟି—ଦେ ବି. (ସଂ. ଚନ୍ଦନ+ପଟ୍ଟ)—କପାଳର ଦୁଇ ପାଖରେ ଗାଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୋଳା ହୋଇଥିବା ଚନ୍ଦନର ପଟ୍ଟ ବା ଚିତ୍ର—Strips of sandal-paste painted over the brow from the middle along the cheeks on both sides (right and left)
Chandana pāti
চন্দনপাটী
चन्दनकी पट्टी

ଚନ୍ଦନପାଟିଏ ଥିବ କପୋଳେ—ଭଞ୍ଜ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।

ଚନ୍ଦନ ପାଳି—ଦେ. ବି.—ଏକୋଇଶଦିନବ୍ୟାପୀ ଚନ୍ଦନଯାତ୍ରାର ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ଦିନର ଉତ୍ସବ ଓ ଉକ୍ତ ଉତ୍ସବର ବ୍ୟୟାଦି ନିର୍ବାହର ଭାର—One of the 21 days of the festival of Chandanajātrā.
Chandana pāli

ଚନ୍ଦନ ପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବି.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ଚନ୍ଦନ ପରି ସୁବାସିତ ପୁଷ୍ପ ଯାହାର)—
Chandana pushpa
୧ । ଲବଙ୍ଗ—1. Cloves
୨ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ଚନ୍ଦନ ଗଛର ଫୁଲ—2 The flowers of the Sandal tree.

ଚନ୍ଦନ ପେଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ ଚନ୍ଦନ+ପୀଠ)—ଚନ୍ଦନକାଠ ଘୋରିବାର ପଥରଚକି—A piece of circular plate or slab of stone on which sandal wood is rubbed for preparing sandal-paste.
Chandana perḍi
চন্দনপীড়ি
चन्दन घीषनेकी पटिया

ଯୋଗାଏ ଚନ୍ଦନ ପେଡ଼ି ଖାଲଟିଏ ଲଳିତଗିରି ଚନ୍ଦନ ।—ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବ୍ବତୀ ।

ଚନ୍ଦନ ବେଶ—ସ.ବି. (ମ.ପ.ଲୋ; ଚନ୍ଦନ ଲେପନ କରାଯିବା ବେଶ)—ଶରୀରରେ ବା ସର୍ବାଙ୍ଗରେ ଚନ୍ଦନ ଲେପନଦ୍ୱାରା କରାଯିବା ବେଶ—Annointing or besmearing the body with sandal-paste.
Chandana beṡa

ଚନ୍ଦନବେଶ ମୁଁ କରନ୍ତି ମୋର ହେଉଛି ମନ ।
କଳାକଳେବର ଚଉତିଶା ।

ଚନ୍ଦନବୋଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ର+ବୋଡ଼ା)—ହଳଦିଆ ଦେହରେ ତିନି ଧାଡ଼ି ବଡ଼ ବଡ଼ କଳା ଗୋଲ ଚିହ୍ନ ଥିବା ଭୟାନକ ବିଷଧର ବୋଡ଼ା ସାପ (ଏ ଲମ୍ବରେ ୨ ହାତ ବଢ଼େ; ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ପତଳା ଓ ୪।୧୦ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ)—A kind of venemious viper with yellow body with 3 lines of black circular marks; Vipera Russelai Daboia Russelli; Russell's viper.
Chandanabor̤ḍā
চন্দন বোড়া, চন্দ্রবোড়া
चन्द्रबोड़ा

ଚନ୍ଦନ ବୋଳିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ସର୍ବାଙ୍ଗରେ ଚନ୍ଦନ ଲେପନ କରିବା—To smear the body with sandal-paste.
Chandana bolibā
(ଚନ୍ଦନ ଲେପିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚନ୍ଦନ ଯାତ୍ରା—ସଂ. ବି.—ବୈଶାଖ ଶୁକ୍ଳ ତୃତୀୟା (ଅକ୍ଷୟ ତୃତୀୟା) ଠାରୁ ୨୧ ଦିନ ଅପରାହ୍ନ ଓ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ପୁରୀ, ଭୁବନେଶ୍ୱର, ସତ୍ୟବାଦୀ ଓ ରାଜଧାନୀ ଓ ବଡ଼ ବଡ଼ ଗ୍ରାମମାନଙ୍କରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଦେବବିଗ୍ରହମାନଙ୍କୁ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ପୁଷ୍କରିଣୀକୁ ନେଇ ସେଠାରେ ନୌକାରେ ବସାଇ କରାଯିବା ଜଳକ୍ରୀଡ଼ାରୂପ ଉତ୍ସବ—The festival of taking out the image of a Deity to a tank and giving it a boating in the afternoon and evening for 21 days begining with the third day of the light fortnight of the month of Baiṡākha.
Chandana jātrā

ଚନ୍ଦନ ଲଗାଇବା—ଦେ· କ୍ରି.—ଚନ୍ଦନ ଘେନିବା (ଦେଖ) Chandana ghenibā (See)
Chandana lagāibā

ଚନ୍ଦନଶାରିବା—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ, ଚନ୍ଦନଗନ୍ଧଯୁକ୍ତା ଶାରିବା)—ଈଷତ୍ ସୁବାସଯୁକ୍ତ ଔଷଧ ଲତାବିଶେଷ—A kind of sweet smelling medicinal creeper.
Chandanaṡāribā

ଚନ୍ଦନା—ସଂ. ବି—୧ । ଶୁକସଦୃଶ କିନ୍ତୁ ହ୍ରସ୍ୱପୁଚ୍ଛବିଶିଷ୍ଟ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହରିତ୍‌ବର୍ଣ୍ଣ ପକ୍ଷୀ; ପୁଂପକ୍ଷୀର ଗଳାରେ ଗୋଲାପି କଣ୍ଠରେଖା ଥାଏ; ଏ ମନୁଷ୍ୟର ବୋଲି ଶିଖି ପାରେ—Palœornis Nepalensis; a species of short and broad-tailed singing parrots which can be taught to sing; the jaco bird.
Chandanā

[ଦ୍ର · ଏମାନେ ସାଧାରଣ ଶୁଆଠାରୁ ବଡ଼ ଓ ମୋଟା । ଏମାନଙ୍କ ପୁଚ୍ଛ ଖାଟ ଓ ଚେପ୍ଟା ଏବଂ ପୁଚ୍ଛର ଅଗ ଚଉଡ଼ା । ଏମାନଙ୍କ ଉପରଥଣ୍ଟ ଅଙ୍କୁଶ ପରି ତଳଥଣ୍ଟର ଉପରକୁ ଆବରଣ କରିଥାଏ । ଏମାନେ ଲମ୍ବରେ ହାତେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ନ୍ତି ।]

୨ । ଚନ୍ଦନଶାରିବା (ଦେଖ)
2 Chandanaṡāribā (See)

ଚନ୍ଦନାଚଳ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଚନ୍ଦନବୃକ୍ଷବିଶିଷ୍ଟ ଅଚଳ)—ମଳୟ ପର୍ବତ—The Malaya range
Chandanāchala

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ଉଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

(ଚନ୍ଦନାଦ୍ରି—ଅନ୍ୟରୂପ) of mountains in the Eastern Ghats in South India where sandal trees abound.

ଚନ୍ଦନାଦି ତୈଳ—ସଂ. ବି — ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ମସ୍ତିଷ୍କହିତକର ଔଷଧ
Chandanādi taila ତୈଳବିଶେଷ—A medicated oil
(ଚନ୍ଦନାଦ୍ୟତୈଳ– ଅନ୍ୟନାମ) prepared for keeping the brain cool.

[ଦ୍ର— ଏଥିର ପ୍ରଧାନ ଉପାଦାନ ଚନ୍ଦନ । ଏହା ଚନ୍ଦନ, ଅଗୁରୁ, ଦେବଦାରୁ, ପଦ୍ମକାଷ୍ଠ, ଅଳାଇଚ, ନାଗକେଶର, କର୍ପୂର, ଜାଇଫଳ, କସ୍ତୂରୀ, ଶିତଳଚିନି, ଡାଲଚିନି, ଜାଫ୍ରାନ କେଶରକୁ ବାଡ଼ ତୈଳରେ ସିଦ୍ଧ କରାଯିବା କବିରାଜୀତୈଳ ଅଟେ । ଏହା ମସ୍ତିଷ୍କବିକୃତିନାଶକ, କାନ୍ତିବର୍ଦ୍ଧକ ଓ ବାତନାଶକ ।]

ଚନ୍ଦନ ମାଟି—ଦେ. ବି - ଯେଉଁ ମାଟିରେ ବାଲି, ଗୋଡ଼ିଆଦି ନ ଥାଏ—
Chandani māṭi Pebbly soil.

ଚନ୍ଦର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି—ଚନ୍ଦ୍ର, ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chandara (etc) Chandra etc (See)
চাঁদ
चन्द

ଚନ୍ଦରସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ ସାନ୍ଦରାକ୍)—
Chandaras ଧୂପ ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ବୃକ୍ଷନିର୍ଯ୍ୟାସବିଶେଷ;
চান্দরস্ ଧୂନା ସନ୍ଦରସ୍; ଏକ ପ୍ରକାର ଝୁଣା—
सफेद डुमर, A white-yellow resin exuding from
सान्दरस् Barbary tree; Indian capal; Peney;
ତା. କୁଣ୍ଡିକୁମ୍ Varnish tree; Vateria Indica;
ତେ. ଦୁପାଦୁ Sandarac.

[ଦ୍ର—ଏହା ଦକ୍ଷିଣ ଓ ପଶ୍ଚିମ ଭାରତରେ ଶାଳଜାତୀୟ ଏକ ପ୍ରକାର ଗଛର ଶୁଖାଯାଇଥିବା ନିର୍ଯ୍ୟାସ । ଏହା ଧୂପ ଓ ବାର୍ଣ୍ଣିସ ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

ଏହାର ଗଛ ପ୍ରଥମେ କାନେଡ଼ାରୁ ବା କାହାର କାହାର ମତରେ ଆଫ୍ରିକାର ମରକ୍କୋ ଦେଶରୁ ଭାରତକୁ ଆନୀତ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ଗଛ ସୁନ୍ଦର ଓ ସର୍ବଦା ଫୁଲଫଳ ଧରେ । ଏଥିର ପଲଙ୍ଗା କାଠ ଧଳା; ମଞ୍ଜି ପାଉଁଶିଆ; ଏହା ଶାଳ କାଠଠାରୁ ବେଶି ଶକ୍ତ ଓ ଗଣ୍ଠିଳ; ପତ୍ର ୩ଇଞ୍ଚ ୪ଇଞ୍ଚ । ଏହାର ଫଳର ତେଲ ବାତ ରୋଗରେ ଔଷଧ ରୂପରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଚନ୍ଦା—ଦେ ବି. (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ର)—୧ । ଚିହ୍ନ—1. Mark.
Chandā ୨ । ଅନାବୃତ ସ୍ଥାନ—
চাঁদা 2. Bare or open space.
चांदा ୩ । ଜମିର ସୀମାନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଚିହ୍ନ ବା ଖୁଣ୍ଟ—
3. A distinguishing mark on the boundary of a land.
টেকো ବିଣ—କେଶରହିତ (ମସ୍ତକ); ଠାଙ୍ଗରା—
चँदला Bald-headed.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଚନ୍ଦିଆ (ଦେଖ)
Chandiā (See)

ଚନ୍ଦାଇ—ଦେ. ବିଣ. ଓ ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ସଂ. ଚୁନ୍ଦୀ=କୁଟ୍ଟିନୀ)—
Chandāi ୧ । କୁଟ୍ଟିନୀ; ବେଧୋଇ; ଛିଣ୍ଡାଳୀ; ନଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ—
ছাবলা 1. An adulteress.
चोंचलहाई ୨ । ଯେ ଆପଣାର ପ୍ରଶଂସା ଆପେ କରେ—
(ଚନ୍ଦେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2 A self-advertising woman.
୩ । ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ହାବଭାବଦ୍ୱାରା ପୁରୁଷ ନିକଟରେ କାମେଚ୍ଛା ଦେଖାଇ ହୁଏ —A flirt.

ଚନ୍ଦାଇ ପଣ—ଦେ. ବି.—୧ । ସ୍ତ୍ରୀର ଆତ୍ମବଡ଼ିମା ପ୍ରକୃତି—
Chandāi paṇa 1. Self-adulation of a woman;
ছাবলামী self-aggrandisement.
चे.चला ୨ । ଭାବଭଙ୍ଗୀଦ୍ୱାରା ପୁରୁଷ ନିକଟରେ ସ୍ତ୍ରୀର କାମେଚ୍ଛା
(ଚନ୍ଦେଇପଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପ୍ରକଟନ—Flirtation

ଚନ୍ଦାଇ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କପ୍ରତି ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ)—୧ । ଆତ୍ମଶ୍ଳାଘା
Chandāi hebā କରିବା; ଆପଣାକୁ ଆପେ ଦେଖାଇ ହେବା,
ছাবলামীকরা ଜମ ଜମ ହେବା —1. To self-adver-
(ଚନ୍ଦେଇ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) tise; to aggrandise one's self.
୨ । ମକମକ ହେବା; ଭାବଭଙ୍ଗୀଦ୍ୱାରା କାମଚେଷ୍ଟା ପ୍ରକାଶ କରିବା—2. To show outward signs of amour; to flirt.

ଚନ୍ଦାମୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବିଣ—ଯାହାର ମୁଣ୍ଡରେ କେଶ ନାହିଁ—
Chandāmuṇḍā Bald-headed.
টেকো
चन्दला
(ଚନ୍ଦାମୁଣ୍ଡୀ, ଚନ୍ଦାମୁଣ୍ଡେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଚନ୍ଦାମୁଣ୍ଡିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚନ୍ଦିଆ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ (ସଂ ଚନ୍ଦ୍ର)—ଚାନ୍ଦିଆ; ମୁଣ୍ଡରେ ଚାନ୍ଦ ବା
Chandiā ଧଳା ଦାଗ ଥିବା (ପଶୁ ଆଦି)—(a horse or cow) Having a white patch on the face or brow.
(ଯଥା—ଚନ୍ଦିଆ ଘୋଡ଼ା ।)

ଚନ୍ଦିର—ସଂ. ବି (ଚନ୍ଦ୍ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଇର)—
Chandira ୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—1. The moon.
୨ । ହସ୍ତୀ—2. Elephant.

ଚନ୍ଦୁଆ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ରାତପ, ଭୁଲ ହି. ଚନ୍ଦୱା)—
Chanduā ଚନ୍ଦ୍ରାତପ; ସାମିଆନା—An awning.

ଚନ୍ଦୁକ—ଦେ.ବି (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଛିଦ୍ର ଥାଇ ତିଆରି
Chanduka ହୋଇଥିବା ଏକପ୍ରକାର ଠସା—
A goldsmifh's mould with several holes to suit many forms.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗିଆ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲତେ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ତୁ ଦେଖିବେ'

ଚନ୍ଦେଇ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଚନ୍ଦାଈ (ଦେଖ)
Chandei Chandāi (See)

ଚନ୍ଦେରି—ଦେ. ବି (ନାମ) (ହି. ଚେଦୀ)—ଗ୍ୱାଲିୟର ରାଜ୍ୟର ନରବାର ଜିଲ୍ଲାରେ ଥିବା ପ୍ରାଚୀନ ନଗର—
Chanderi
चंदेरी Name of an ancient town in Gwaliar.
(ଚନ୍ଦେଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏହା ପୂର୍ବେ ଶିଶୁପାଳଙ୍କ ରାଜଧାନୀ ଚେଦୀ ଥିଲା ।]

ଚନ୍ଦେଲି—ଦେ. ବି (ନାମ) (ହି. ଚେଦୀ ବା ଚନ୍ଦ୍ରାତ୍ରେୟ)—
Chandeli କ୍ଷତ୍ରିୟ ବା ରାଜପୁତମାନଙ୍କର ଏକ ଶାଖା—
চন্দেল Name of a branch of the Rājputs.
चंदेली
(ଚନ୍ଦେଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏ ବଂଶର କ୍ଷତ୍ରିୟମାନେ ମହର୍ଷି ଅତ୍ରିଙ୍କ ପୌତ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରାତ୍ରେୟଙ୍କଠାରୁ ଉଦ୍ଭୂତ ବୋଲି କଥିତ ଅଛି । ଏହି ବଂଶର ରାଜାମାନେ ବୁନ୍ଦେଲଖଣ୍ଡ ଓ ମଧ୍ୟଭାରତରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ପ୍ରଥମ ଶତାବ୍ଦୀଠାରୁ ଷୋଡ଼ଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ— ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଚନ୍ଦ୍ର—ସଂ. ବି (ଚନ୍ଦ୍‌ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ର)—
Chandra ୧ । ଶଶୀ; ଜହ୍ନ—1. Moon.
୨ । ସୋମ; ଜ୍ୟୋତିଃଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ନବଗ୍ରହ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—
2. One of the nine planets of Hindu astrology.

[ଦ୍ର—ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ ମନୁଷ୍ୟର ପରମାୟୁରେ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଦଶାଭୋଗ କାଳ ୧୦ ବର୍ଷ । ଯେଉଁ ମାସରେ ପୃଥିବୀରେ ଚନ୍ଦ୍ର ଅଧିପତି ହୁଅନ୍ତି, ସେ ମାସରେ ଲୋକଙ୍କର ଶ୍ଳେଷ୍ମାବୃଦ୍ଧି ହୁଏ; ଦେଶରେ ସୁଭିକ୍ଷ, ଶସ୍ୟବର୍ଦ୍ଧନ ଓ ସର୍ବମଙ୍ଗଳ ହୁଏ । ରାହୁ (ପୃଥିବୀର ଛାଇ) ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଗ୍ରାସ କଲେ ଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରହଣ ହୁଏ । ଚନ୍ଦ୍ରଯୁକ୍ତ ସୋମବାର ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ ସର୍ବକର୍ମରେ ଶୁଭ । ଚନ୍ଦ୍ର ଯେଉଁ ରାଶିମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଯେଉଁ ତିଥିରେ ଥାଆନ୍ତି ତଦନୁସାରେ ମନୁଷ୍ୟ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ଫଳ ଭୋଗ କରେ । ଚନ୍ଦ୍ର ଗୋଟିଏ ରାଶିରେ ୨¼ ଅର୍ଥାତ୍ ୨¼ ଦିନ ରହନ୍ତି । ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନମତରେ ଚନ୍ଦ୍ର ଗୋଟିଏ ନିର୍ଜୀବ ବସ୍ତୁ ଓ ଏହା ପୃଥିବୀର ଚାରି ପାଖରେ ୨୮ ଦିନରେ ଥରେ ବୁଲେ; ଏହା ଗୋଟିଏ ମରୁ ଓ ପାଷାଣମୟ ପିଣ୍ଡ ଅଟେ ଓ ଏଥିରେ ଦେଖାଯିବା କଳଙ୍କ ପର୍ବତର ଗହ୍ୱର ଅଟେ । ଏହାର ବ୍ୟାସ ୨୧୬୨ ମାଇଲ ଓ ଏହା ପୃଥିବୀଠାରୁ ୨ ଲକ୍ଷ ୮ ହଜାର ୮ଶହ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହାର ଆକାର ପୃଥିବୀର ୪୧ ଭାଗରୁ ଭାଗେ । ପୁରାଣମତରେ ଏ ଏହାଙ୍କ ଗୁରୁ ବୃହସ୍ପତିଙ୍କ ପତ୍ନୀ ତାରାଙ୍କୁ ହରଣ କରିଥିବାରୁ ଗୁରୁଙ୍କ ଅଭିଶାପରେ ଏ କ୍ଷୟରୋଗୀ ହୋଇ ତଦନୁସାରେ ପ୍ରତି ପକ୍ଷରେ କ୍ଷୟ ଓ ବୃଦ୍ଧି ପାଆନ୍ତି । ରାତିରେ କଇଁ ଫୁଟୁଥିବାରୁ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ କୁମୁଦବନ୍ଧୁ ବୋଲାଯାଏ । କଥିତ ଅଛି ଯେ ଚକୋର ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ ପାନ କରେ । ଚନ୍ଦ୍ର ମହାଦେବଙ୍କ ମସ୍ତକରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିବା ବିଷୟ ପୁରାଣରେ ଅଛି ।]

୩ । ମୟୂରଚନ୍ଦ୍ରିକା—3. The black round spots bordered by concentric bands of brilliant blue, green and gold on the tail-feathers of a peacock.
୪ । କର୍ପୂର—4. Campher.
୫ । ଜଳ—5 Water.
୬ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ—6. Gold.
୭ । ହୀରକ—7. Diamond.
୮ । ଦ୍ୱୀପବିଶେଷ—3. Name of an island.
୯ । (କାମଶାସ୍ତ୍ର) ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ଅଙ୍ଗରେ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ତିଥିରେ ଥିବା କାମୋଦ୍ଦୀପକ କେନ୍ଦ୍ର—
2. The amorous centres said to be in the different limbs of a woman on different days, by titillating which a woman becomes very amorous andundergoes orgasm.
[ଦ୍ର—ତତ୍ତତ୍ ତିଥିମାନଙ୍କରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ତତ୍ତତ୍ ଅଙ୍ଗମାନଙ୍କୁ କୁତୁକୁତୁ କଲେ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ରମଣକାଳରେ କାମୋନ୍ମତ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ।]
୧୦ । (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ଯୋଗ କଲେ) ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି—
10. A superior being.
(ଯଥା—କବିଚନ୍ଦ୍ର, କୁଳଚନ୍ଦ୍ର; ପୁରୁଷଚନ୍ଦ୍ର ଇତ୍ୟାଦି ।)
୧୧ । ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ (ଦେଖ)
11 Chandrabindu (See)
୧୨ । ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ମୁକ୍ତା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—12. Red pearl.

ଦେ. ବି—୧ । ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରର ଡାକ ନାମ—
1. Name for calling Chandraśekhara.
୨ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ବା ରୌପ୍ୟମୁଦ୍ରା—
2 Gold or silver coin.
ଏହା ଶୁଣି ଅତି ହରଷ ପୁରୁଷ ଲକ୍ଷେ ଚନ୍ଦ୍ର ଦେଇ ତାହାକୁ—
ଭଞ୍ଜ ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
୩ । ଦୀପକଳାରେ କଇଥଅଠା ମିଶାଇ ଗଞ୍ଜାପାସାରେ ରଙ୍ଗ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ କଳାରଙ୍ଗ—3. Black paint used for dying Gañjapā cards.
୪ । (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ) ସ୍ତ୍ରୀ ମସ୍ତକରେ ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକୃତି ରୂପା ବା ସୁନାର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—4. A gold or silver ornament for the head, shaped like a crescent.
୫ । ବଙ୍ଗାଳ ବଣିଆଙ୍କ ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—
5. A family-title of Bengalee goldsmiths.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଣ୍ଟ	ଇଅ	ଉଅ	ଲ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚିଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

୬ । ଚେନାବ୍ ନଦୀର ଉତ୍ପତ୍ତିସ୍ଥଳରୁ ବାହାରିବା ଅଂଶର ନାମ—6 Name of the part of the river Chenab near its source.

ସଂ, ବିଣ—ଆହ୍ଲାଦକର—Delightful

[ଦ୍ର—ଚନ୍ଦ୍ର ଶ୍ରେଷ୍ଠତାବାଚକ ଥିବାରୁ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ନାମ ପରେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ । ଯଥା—ରାମଚନ୍ଦ୍ର, କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର, ଗୌରଚନ୍ଦ୍ର, କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର, ଶିବଚନ୍ଦ୍ର, ଶମ୍ଭୁଚନ୍ଦ୍ର, କୈଳାଶଚନ୍ଦ୍ର, ନବଦ୍ୱୀପଚନ୍ଦ୍ର ଇତ୍ୟାଦି ।]

ଚନ୍ଦ୍ରଉଦିଆ—ଦେ.ବି. (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଉଦୟ)—ବାଣବିଶେଷ; ଯେଉଁ ବାଣକୁ ଜାଳିଲେ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ହେଲା ଭଳି ଧଳା ଆଲୋକ ବାହାରେ; ମହତାପ—A firework emitting white light; the Bengal Lights.
Chandra-udiā
ରଣମସାଲ
महताबो

କୁବେଲ ଗ୍ରାମର ସହସ୍ରେ ପଟେ
ଚନ୍ଦ୍ରଉଦିଆ ଦାଉ ଦାଉ ଫୁଟେ—ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଦେ. ବିଣ—ଚନ୍ଦ୍ର ପରି ସୁନ୍ଦର ଓ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—
Lovely and bright like the moon; moonlike.

ଚନ୍ଦ୍ରକ—ସଂ. ବି. (ଚନ୍ଦ୍ର + ତୁଲ୍ୟାର୍ଥେ. କ)—୧ । ମୟୂରଚନ୍ଦ୍ରିକା—
Chandraka 1. The circular spot or eye on the tail-feather of the peacock.

୨ । ମଣ୍ଡଳ; ବଳୟ; ମୁଦିଆ—2. A circular thing; a circular ring shaped like the moon (M. W.).

୩ । ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳ—3. The orb of the moon.

୪ । (+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ) ଚନ୍ଦ୍ର—4. The moon.

୫ । ନଖ—5. Finger-nail.

୬ । ଚକ୍ରାକୃତିମାଛ—
6. A small circular freshwater-fish.

୭ । ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
7. Moon's rays.

୮ । ଧଳା ମରିଚ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
8. White pepper.

୯ । ମାଲକୋଶ ରାଗର ପୁତ୍ର ରାଗିଣୀବିଶେଷ(ଦ୍ର.ଶବ୍ଦସାଗର)—
9. Name of a secondary musical air.

୧୦ । ଗୋଲମରିଚ—
10. Black pepper (M. W.)

ଚନ୍ଦ୍ରକ ଚୂଳ—ସଂ. ବି. (ଚନ୍ଦ୍ରକ+ଚୂଳ)—
Chandraka chūḻa ମସ୍ତକ ଉପରେ ଅଳଙ୍କାର ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ମୟୂରପୁଚ୍ଛର ଗୁଚ୍ଛ—Tail-feathers of the peacock tied into a bunch and put on the head as an ornament.

ଚନ୍ଦ୍ରକଚୂଳ ଶିର ଦେଶେ । ପ୍ରାଚୀ. ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ

ଚନ୍ଦ୍ରକଳା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚନ୍ଦ୍ର+କଳା)—
Chandrakaḻā ୧ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ରର ୧୬ ଅଂଶର ଏକାଂଶ; ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳର ଷୋଡ଼ଶ ଭାଗର ଏକ ଭାଗ—
1. One of the 16 parts of a full moon; a digit of the moon's orb.

ଝୁରେ ଯେଟକ୍କ ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ଅଦର୍ଶନେ କୁମୁଦାକର ।
ରାଧାନାଥ. ଉଷା ।

[ଦ୍ର—ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଷୋଡ଼ଶ କଳାର ନାମ—ପୂଷା, ଯଶା, ସୁମନସା, ରତି, ପ୍ରାପ୍ତି, ଧୃତି, ଋଦ୍ଧି, ସୌମ୍ୟା, ମରୀଚି, ଅଂଶୁମାଳିନୀ, ଅଙ୍ଗିରା, ଶଶିନୀ, ଛାୟା, ସଂପୂର୍ଣ୍ଣମଣ୍ଡଳା, ତୁଷ୍ଟି ଓ ଅମୃତା ।]

୨ । ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳରେ ଦେଖାଯିବା କଳଙ୍କ—
2. Spots on the moon's disc.

୩ । ସ୍ୱର୍ଗବେଶ୍ୟାବିଶେଷ—
3. Name of a heavenly nymph.

କମଳ ଚକ୍ଷୁକୁ ଛୁଇଁ, ବଳଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ହୋଇ ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୪ । ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. Moon's rays

୫ । ଛୋଟ ଢୋଲ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
5. A small drum.

୬ । ସଙ୍ଗୀତର ତାଳବିଶେଷ—
6. Name of a musical measure or cadence.

ଦେ. ବି—୧ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ସମକାଳୀନ ଜଳନ୍ତର ରାଜାଙ୍କର ପାଳିତା କନ୍ୟା—1. Name of a girl brought up by the Raja of Jaḻantara who was the patron of the Oria poet Kabisūrjya.

୨ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଲାବଣ୍ୟବତୀ କାବ୍ୟର ଅନୁକରଣରେ ଲିଖିତ ଓ ଜଳନ୍ତରର ରାଜା ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ନାମରେ ଭଣିତ ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କାବ୍ୟବିଶେଷ—2. Title of an unfinished Oria poem by poet Kabisūrjya.

ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ—ସଂ.ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚନ୍ଦ୍ର ଅଟେ କାନ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରିୟ ଯାହାର)—
Chandrakānta ୧ । କାଳ୍ପନିକ ମଣିବିଶେଷ—
ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ରମଣି, ଚନ୍ଦ୍ରୋପଳ, ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତାବ
1. A fabulous gem; the moon-stone; jasper.

[ଦ୍ର—କଥିତ ଅଛି ଯେ ଏହା ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ ସ୍ପର୍ଶରେ ଦ୍ରବୀଭୂତ ହୁଏ । ବୋଧହୁଏ ଏହାକୁ ରାତିରେ ପଦାରେ ରଖିଲେ ଏହା ଉପରେ ଶିଶିରବିନ୍ଦୁ ପଡ଼ିବାରୁ ଏହା ତରଳିଯିବା ପରି ଦେଖାଯାଏ ।]

୨ । ଚନ୍ଦନ କାଠ—2. Sandal-wood.

୩ । (ବହୁବ୍ରୀହି) କୁମୁଦ—3 Water-lily.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପଠ ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ସଂ ବିଣ—ଚନ୍ଦ୍ର ପରି ସୁନ୍ଦର—
Beautiful or charming as the moon.

ଦେ. ବି. ପୁଂ (ନାମ)—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—
Name given to males.

ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତା—ସଂ. ବି ସ୍ତ୍ରୀ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ବହୁବ୍ରୀହି; ଚନ୍ଦ୍ର+କାନ୍ତ+ ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା—
Chandrakāntā
1. Rays of the moon; moon-light.
୨ । ରାତ୍ରି—2. Night
୩ । ତାରକା—3. Star.
୪ । ଔଷଧି—4. Herbs
୫ । ଚନ୍ଦ୍ରପତ୍ନୀ—5. The wife of the moon-god.
୬ । ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ ପୁତ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରକେତୁଙ୍କ ରାଜଧାନୀ—
6. Name of the capital of the ancient King Chandraketu.

ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତି—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚନ୍ଦ୍ର+କାନ୍ତି)—
Chandrakānti ୧ । ରଜତ; ରୂପା; ରୁପା—1 Silver.
୨ । ଶୁକ୍ତି; ସାମୁକା—2. Oyster.
ସୂତ୍ର-ଲମ୍ବିତ ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତି ନିକର । ରାଧାନାଥ. ମେଘଦୂତ ।
୩ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଜ୍ୟୋତିଃ—
3. The brightness of the moon.

ଦେ. ବି—ମିଷ୍ଟାନ୍ନବିଶେଷ—
A kind of sweetmeat.
ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତି, ଝିଲ୍ଲି, ନାଡ଼ୁକା ସୁଶୋଭନ । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଚନ୍ଦ୍ରକୀ—ସଂ. ବି. (ଚନ୍ଦ୍ରକ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ମୟୂର—
Chandrakī Peacock

ଚନ୍ଦ୍ରକିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଚନ୍ଦ୍ରକ+ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ ଇତ; ତୁଳ. ତାରକିତ; କଣ୍ଟକିତ)—ଚନ୍ଦ୍ରପରି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଗୋଲଗୋଲ ଚିହ୍ନବିଶିଷ୍ଟ—Furnished with myriads of brilliant moonlike spots (M. W.).
Chandrakita

ଚନ୍ଦ୍ରକେତୁ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର—
Chandraketu Name of a son of Lakshmaṇa.

ଚନ୍ଦ୍ରକ୍ଷୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚନ୍ଦ୍ର+କ୍ଷୟ)—୧ । ଅମାବାସ୍ୟା—
Chandrakshaya The newmoon day.
୨ । ଯେଉଁ ତିଥିରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅମାବାସ୍ୟା ଥାଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ଚନ୍ଦ୍ର ଆଦୌ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ—2 The night when the moon is not at all seen.

ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ଚିତ୍ରଗୁପ୍ତ (ଦେଖ)
Chandragupta Chitragupta (See)

ଦେ. ବି—୧ । ଗ୍ରୀକ୍ ମହାବୀର ସିକନ୍ଦରଙ୍କ ସମସାମୟିକ ଓ ଖ୍ରୀ: ପୂ: ଚତୁର୍ଥ ଶତାବ୍ଦୀର ଭାରତସମ୍ରାଟ—An emperor of India (whose capital was Magadha), a contemporary of Alexander the Great.

[ଦ୍ର—ଏ ମଗଧ ଦେଶର ପ୍ରଥମ ମୌର୍ଯ୍ୟବଂଶୀ ରାଜା । ପାଟଳୀପୁତ୍ର ଏହାଙ୍କ ରାଜଧାନୀ ଥିଲା । ଏ ବଲ୍‌ଖ୍ ରାଜ୍ୟର ଗ୍ରୀକ୍‌ରାଜା ସେଲ୍ୟୁକସଙ୍କୁ ଜୟ କରି ତାଙ୍କ କନ୍ୟାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ଏ ରାଜା ମହାପଦ୍ମ ନନ୍ଦଙ୍କର ମୁରାନାମ୍ନୀ ରକ୍ଷିତା ଦାସୀର ପୁତ୍ର ଥିଲେ । ଚାଣକ୍ୟଙ୍କ କୂଟନୀତି ସାହାଯ୍ୟରେ ଏ ମହାନନ୍ଦଙ୍କୁ ମାରି ନନ୍ଦବଂଶୀୟମାନଙ୍କର ଉଚ୍ଛେଦସାଧନ କରି ମଗଧରାଜସିଂହାସନ ଅଧିକାର କଲେ । ବିଶାଖଦତ୍ତଙ୍କ ସଂସ୍କୃତ ମୁଦ୍ରାରାକ୍ଷସ ନାଟକ ଏହାଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ରଚିତ; ଏ ବିଶେଷ ପ୍ରତାପୀ ଥିଲେ ଓ ପଞ୍ଜାବରୁ ଯବନମାନଙ୍କୁ ବିତାଡ଼ିତ କରିଥିଲେ । ଏ ଖ୍ରୀ: ପୂ: ୩୨୨ ରେ ସିଂହାସନ ଆରୋହଣ କରି ୨୪ ବର୍ଷ ରାଜତ୍ୱ କରିଥିଲେ । ଗ୍ରୀକ୍‌ମାନେ ଏହାଙ୍କୁ 'ସାନ୍ଦ୍ରାକୋଟସ୍' ନାମରେ ଡାକୁଥିଲେ ।]

୨ । ୪ର୍ଥ ଶତାବ୍ଦୀର ଗୁପ୍ତ ବଂଶର ଜଣେ ପ୍ରତାପୀ ରାଜା—
2. Name of a powerful king of the Gupta Dynasty.

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କୁ କେହିକେହି ବିକ୍ରମ ବା ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ କହନ୍ତି । ଏ ୩୧୮ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ସମସ୍ତ ଉତ୍ତରଭାରତରେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ସ୍ଥାପିତ କରିଥିବାର ଶିଳାଲିପିରୁ ଜଣାଯାଉଅଛି । କେହିକେହି ଅନୁମାନ କରନ୍ତି ଯେ ଏ ଗୁପ୍ତସମ୍ବତ୍ ଚଳାଇ ଥିଲେ । (ଏହାଙ୍କ ରାଣୀ କୁମାରୀ ଦେବୀ) ।]

୩ । ଉପରୋକ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତଙ୍କ ପୁତ୍ର ସମୁଦ୍ରଗୁପ୍ତଙ୍କ ପୁତ୍ର—
3. Name of the grandson of the above Chandragupta.

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ନାମ ବିକ୍ରମାଙ୍କ ବା ଦେବରାଜ । ଏ ନେପାଳ ରାଜକନ୍ୟା ଧ୍ରୁବଦେବୀଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ଏ ଖ୍ରୀ: ୪୦୦ ଠାରୁ ୪୧୩ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜତ୍ୱ କରି ଦିଗ୍‌ବିଜୟ କରି ଅନେକ ଦେଶରେ କୀର୍ତ୍ତିସ୍ଥାପନ କରିଥିବାର ଶିଳାଲେଖରୁ ଜଣାଯାଏ । (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)]

ଚନ୍ଦ୍ରଗୃହ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଚନ୍ଦ୍ର+ଗୃହ)—(ଜ୍ୟୋତିଷ)କର୍କଟରାଶି—
Chandragṛuha The zodiacal sign of Cancer.

ଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରହଣ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ରାହୁଦ୍ୱାରା ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଗ୍ରହଣ)—
Chandragrahaṇa ରାହୁ ବା ପୃଥିବୀର ଛାୟାଦ୍ୱାରା ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଆଚ୍ଛାଦନ—Lunar eclipse.

ଚନ୍ଦ୍ରଚଞ୍ଚଳ—ସଂ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ମାଛ; (ହି. ଖରସା) ଝୁରୁସାଣ ମାଛ—
Chandrachañchaḷa A kind of freshwater-fish.

ଚନ୍ଦ୍ରଚଳନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚନ୍ଦ୍ର+ଚଳନ)—
Chandrachaḷana (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଏକରାଶିରୁ ଅନ୍ୟ ରାଶିକୁ ଗତି—(Astrology) The motion of the moon from one zodiacal sign to another.

ଚନ୍ଦ୍ରଚୂଳକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ରଚୂଳନ,—(କାମଶାସ୍ତ୍ର) ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ତିଥିରେ
Chandra chāḷaka ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଅଙ୍ଗର ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ଅଂଶରେ ଥିବା

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ତ	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

'ଚନ୍ଦ୍ର'ଙ୍କୁ କାମଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ବିଧିଦ୍ୱାରା ଉତ୍ତେଜିତ କରି କାମୋପଭୋଗ କରିବା ବିଧି—Titillation of a particular limb of a woman on a particular day of the lunar fortnight by a lover, by which she becomes very excited.

ଚନ୍ଦ୍ରଚାଳନ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚନ୍ଦ୍ର+ଚାଳନ)—
Chandra chālana ଚନ୍ଦ୍ରଚାଳକ (ଦେଖ)
Chandra chālaka (See).

ଚନ୍ଦ୍ର ଚାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଙ୍ଗରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ
Chandra chālibā ତିଥିରେ ଅବସ୍ଥିତ 'ଚନ୍ଦ୍ର'ଙ୍କୁ କାମଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ବିଧିଦ୍ୱାରା ଚଳାଇବା—To titillate the different parts of the body of a woman on different days of the fortnight.

ନିତ ନିଧୁବନେ ଅନେକ ସ୍ଥାନେ କେତେ ଚନ୍ଦ୍ର ଆଉ ଚାଳି ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଚନ୍ଦ୍ରଚୂଡ଼—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚନ୍ଦ୍ର ଚୂଡ଼ାରେ ଯାହାର, ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ମସ୍ତକରେ
Chandrachūrda ଧରିଥିବା ଯୋଗୁଁ)—୧ । ମହାଦେବ —
1. God Siba (lit moon-crested).
୨ । ପର୍ବତବିଶେଷ—2. Name of a mountain.

ଚନ୍ଦ୍ରଚୂଡ଼ାମଣି ହରିଚନ୍ଦନ ଜଗଦେବ—ଦେ. ବି (ନାମ)—
Chandrachūrdāmani harichandana jagadeba
ଗଞ୍ଜାମ ସୁରଙ୍ଗୀ ରାଜ୍ୟର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ରାଜା । ଏ 'ମାତୃପୂଜା' 'ସଙ୍ଗୀତସଙ୍କଳ୍ପ' ଓ 'ଦଶମହାବିଦ୍ୟା' ଆଦି ପୁସ୍ତକମାନ ଲେଖିଅଛନ୍ତି (ଭାରତୀ-ଉତ୍କଳସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ) । ଏ ଇଉରୋପ ଭ୍ରମଣ କରି 'ପାଶ୍ଚାତ୍ୟଭ୍ରମଣ' ଓ ଅନେକ-ଗୁଡ଼ିଏ କବିତା ରଚନା କରିଥିଲେ—
Name of the late Raja of Surangi in the district of Ganjam.

ଚନ୍ଦ୍ରଚୋର ବାହିନୀପତି—ଦେ. ବି (ନାମ)— ମୋଗଲ ବାଦଶାହା
Chandrachora bāhinipati ଆକବରଙ୍କ ରାଜତ୍ୱକାଳର ପୁରୀ (ଶୃଙ୍ଗାରହରଗୁରୁ—ଅନ୍ୟ ନାମ) ଜିଲ୍ଲା ବୀରାଙ୍ଗ ପ୍ରଗଣାର ବୀର-ନରସିଂହପୁର ଶାସନର ଜଣେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ତାନ୍ତ୍ରିକ ବ୍ରାହ୍ମଣ—
Name of a Brahman Pandit of Puri district in the reign of Akbar, who is reputed to have acquired supernatural powers by Tantric exercises.

[ଦ୍ର—ଏ ଆକବର ବାଦଶାହାଙ୍କ ଦରବାରରେ ତନ୍ତ୍ରବଳରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ ଶକ୍ତି ଦେଖାଇଥିଲେ । କଥିତଅଛି ଦିନେ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାଦିନ ରାଜସଭାରେ ଏ କହିପକାଇଲେ ଯେ ଆଜି ଅମାବାସ୍ୟା ଅଟେ । ଏହା ଦେଖି ସଭାପଣ୍ଡିତମାନେ ହସିଲେ । ଏଥିରେ ଏ ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇ ବସାକୁ ଫେରିଆସି ଇଷ୍ଟଦେବୀଙ୍କ ଧ୍ୟାନ କରି ଏହି ବର ମାଗିଲେ ଯେ "ଆଜି ଚନ୍ଦ୍ର ଉଦୟ ହେବେ ନାହିଁ" । ଏଥିରେ ଦେବୀ ରାଜି ହୋଇ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ପୂର୍ବରୁ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଘେନିଆସି ଏହାଙ୍କ ବସାରେ ବାନ୍ଧିରଖିଲେ ଲୁଚାଇଦେଲେ । ଏଣେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଚନ୍ଦ୍ର ଉଦୟ ନ ହେବାରୁ ବାଦଶାହା ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ହୋଇ ଏହାଙ୍କୁ ଡକାଇ ପଠାଇଲେ ଓ ଏହାଙ୍କର ଏହି ଅସାଧାରଣ କ୍ଷମତା ଯୋଗୁଁ ଏହାଙ୍କୁ ପୁରସ୍କୃତ ଓ ସମ୍ମାନିତ କଲେ । ଏହାଙ୍କ ଭାଇଙ୍କ ନାମ କାଶୀ ପାଢ଼ୀ ।]

ଚନ୍ଦ୍ରଝଲକା—ଦେ. ବି—୧ । ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ—
Chandrajhalakā 1. The rays of the moon.
(ଚନ୍ଦ୍ରଝଲକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ମୁଣ୍ଡର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—
2. An ornament for the head.

ଦିଶୁଛି ଚନ୍ଦ୍ରଝଲକାବଳି କି ମାଥୁରା—ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଚନ୍ଦ୍ରଝୁମ୍ପା—ଦେ. ବି—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡର ଚଉଁରିଭୂଣ୍ଡିରେ ଲାଗିଥିବା
Chandrajhumpā ଚନ୍ଦ୍ରାକାର ଝୁମ୍ପା—
A kind of pendant for the chignon.

କେ ବୋଲେ ଚନ୍ଦ୍ରଝୁମ୍ପା ମୁକୁତା ପ୍ରକାଶେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଚନ୍ଦ୍ରଝୁମ୍ପି—ଦେ. ବି—୧ । ଚନ୍ଦ୍ରଝୁମ୍ପା (ଦେଖ)
Chandrajhumpi Chandrajhumpā (See).

ବନ୍ଧୁ ଚନ୍ଦ୍ରଝୁମ୍ପି ଝିଲିମିଲିକ—ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ଉପର କାନରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକାର ଫାସିଆ—
2. A kind of crescent-shaped ear-ring for the upper ear.

ଚନ୍ଦ୍ରଦୀପ—ଦେ ବି—ରାତିରେ ଚାଲିବା ବେଳେ ବାଟ ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ
Chandradīpa ଦେଖାଯିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କିରଣଯୁକ୍ତ ପ୍ରଦୀପ ବା ଲଣ୍ଠନ—
A bright lamp or lantern used to show the way during the night.

ଚନ୍ଦ୍ରକାବଳୀଙ୍କ ଉଜାଗକାଳେ, ଗୃହଙ୍କ ସୋପାନ ଉଠିବାବେଳେ ।
ଚନ୍ଦ୍ରଦୀପ ତା ଆଗରେ ନ ଥିଲେ, ଡେଙ୍ଗା ମୋ ଦେହେ ନ ଥାଉ ଭଲେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳାକଉତୁକ ।

ଚନ୍ଦ୍ରଦ୍ୱୀପ—ସଂ. ବି.—ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ୧୧ ଦ୍ୱୀପ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—
Chandradwipa One of the 11 islands mentioned in Hindu mythology.
[ଦ୍ର—ଶ୍ୱେତଦ୍ୱୀପ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ]

ଚନ୍ଦ୍ରନେତ୍ର—ଦେ. ବି.—ରାମାୟଣୋକ୍ତ ରାକ୍ଷସବିଶେଷ—
Chandranetra Name of a demon.

ବିଧୁଲିତ ବାଳସ୍ଥଳ ନ୍ୟୋଜନ୍ମାନ ଚନ୍ଦ୍ରନେତ୍ର ମୋଚକର୍ଷେ ପାବନ ଶାର୍ଦ୍ଦୁଳ ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରଭ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ଚନ୍ଦ୍ର+ପ୍ରଭା)—ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପରି
Chadraprabha ସୁନ୍ଦର—Beautiful like the moon
(ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରଭା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରଭା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚନ୍ଦ୍ର+ପ୍ରଭା)—୧ । ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା—
Chandraprabhā 1. Moon-light.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୂରତ ୧ ଚକ୍ଷିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ଷିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ଷିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଯେ ସ୍ଥଳେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ଷିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଡ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୨ । ବାକୁଚି (ଦେଖ)
2. Bākuchi (See)
ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ବହୁବ୍ରୀହି) ସୁନ୍ଦରୀ (ସ୍ତ୍ରୀ)
Beautiful (woman).

ଚନ୍ଦ୍ରପୃଷ୍ଠ—ସ୍ତ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ.—ଯାହାର ଜାନୁ, ଭୁଜ ଓ ହୃଦୟ ମୋଟ ଓ
Chandrapṛushṭa ପେଟ କୃଶ ଏବଂ ଯେ ଦିବସରେ ନିଦ୍ରା ଯାଏ ଓ ରସଦ୍ରବ୍ୟ ଭକ୍ଷଣ କରେ—A person who has thick thighs, arms and breast and a thin belly.

ଚନ୍ଦ୍ରପୃଷ୍ଠ ବୋଲି ତାହାକୁ କହି । ପ୍ରାଚୀ. ପରତେ ଗୀତା ।

ଚନ୍ଦ୍ରବଂଶ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚନ୍ଦ୍ର+ବଂଶ)—ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ
Chandrabaṁśa ଭାରତର ପୁରାତନ ରାଜବଂଶବିଶେଷ; ଯଦୁ ଓ ପୁରୁ ରାଜାଙ୍କ ବଂଶ—Name of an ancient family of kings of ancient India; the Lunar royal race of India.

[ଦ୍ର—ପୁରାଣ ଅନୁସାରେ ଚନ୍ଦ୍ର ବା ସୋମ ଅତ୍ରି ମୁନିଙ୍କ ପୁତ୍ର; ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପୁତ୍ର ବୁଧ; ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀୟ ରାଜାଙ୍କ କନ୍ୟା ଇଳାଙ୍କୁ ବୁଧ ବିବାହ କଲେ ଏବଂ ଇଳାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଐଳ ବା ପୁରୁରବା ନାମକ ପୁତ୍ର ଜନ୍ମିଲେ । ପୁରୁରବାଙ୍କ ଔରସରେ ଉର୍ବଶୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଆୟୁଃ ନାମକ ପୁତ୍ର ଜନ୍ମିଲେ । ଆୟୁଙ୍କ ପୁତ୍ର ନହୁଷ; ନହୁଷଙ୍କ ପୁତ୍ର ଯଯାତି । ଯଯାତିଙ୍କର ଦୁଇ ପୁତ୍ର ପୁରୁ ଓ ଯଦୁ, ଏ ଦୁହିଙ୍କଠାରୁ ଚନ୍ଦ୍ରବଂଶର ଦୁଇଟି ଶାଖା ହେଲା । ଯଦୁବଂଶରେ କୃଷ୍ଣ, ବଳରାମ ଆଦି ଜନ୍ମିଥିଲେ । ପୁରୁବଂଶରେ ଦୁଷ୍ୟନ୍ତ ଜନ୍ମିଥିଲେ । ଦୁଷ୍ୟନ୍ତଙ୍କ ପୁତ୍ର ଭରତ । ଭରତଙ୍କ ନବମ ବଂଶଧର କୁରୁ ଏବଂ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ବଂଶଧର ଶାନ୍ତନୁ । ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ବିବାହିତା ଭାର୍ଯ୍ୟାଗର୍ଭଜାତ ପୁତ୍ର ଭୀଷ୍ମ, ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦ, ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ଦାସୀ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ କାନୀନ ପୁତ୍ର ବ୍ୟାସ । ଭୀଷ୍ମ ଚିରକୁମାର ଥିଲେ । ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦ ଓ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ଅପୁତ୍ରକ ହୋଇ ମରିବାରୁ ନିୟୋଗ ବିଧିଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କ ବିଧବା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଗର୍ଭରେ ବ୍ୟାସଦେବ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କୁ ଉତ୍ପାଦିତ କଲେ । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ କିନ୍ତୁ ଜନ୍ମାନ୍ଧ ଥିବାରୁ ପାଣ୍ଡୁ ରାଜ୍ୟ ପାଇଲେ । ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ଅନ୍ତେ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କର ପାଞ୍ଚପୁତ୍ର ରାଜ୍ୟରେ ବସିବାରୁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନାଦି ଶତ ପୁତ୍ର ରାଜ୍ୟ ଦାବି କଲେ ଓ ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧର ସୂତ୍ରପାତ ହେଲା । ଚନ୍ଦ୍ରବଂଶ ପରି ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶ ଭାରତର ଆଉ ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଚୀନ ରାଜବଂଶ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀୟ ।]

ଚନ୍ଦ୍ରବଦନ—ସଂ. ବି.—(ଉପମିତ ସମାସ; ଚନ୍ଦ୍ର+ବଦନ)—ଚନ୍ଦ୍ରପରି
Chandrabadana ସୁନ୍ଦର ମୁଖ—Moon-like lovely face.
(ଚନ୍ଦ୍ରବଦନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପରି ସୁନ୍ଦର ମୁଖଯୁକ୍ତ (ପୁରୁଷ)—(a male) Having a lovely face like the moon.

ଚନ୍ଦ୍ରବଦନୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ରବଦନା)—ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀ—
Chandrabadanī (a woman) Having a lovely and fair face.

ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧନୀ—ଦେ ବି. (ଗଣିତ)—ଏକପ୍ରକାର ଗାଣିତିକ ସଙ୍କେତ—
Chandrabandhanī A sign used in mathematics; simple bracket.
ବନ୍ଧନୀ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ—
See notes under Bandhanī.

ଚନ୍ଦ୍ରବଲ୍ଲରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଉପମିତ କର୍ମଧାରୟ; ଚନ୍ଦ୍ର ସଦୃଶ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ
Chandraballarī ବଲ୍ଲରୀ)—୧ । ସୋମ ଲତା—
1. The Soma creeper.
୨ । ଶାକଲତାବିଶେଷ—2. Ruta Graveolens; a kind of pot-herb (M. W.).

ଚନ୍ଦ୍ରବଲ୍ଲୀ—ସଂ. ବି—୧ । ପସାରୁଣୀ ଲତା—
Chandraballī 1. Pæderia Foetida (creeper)(M.W.)
୨ । ମାଧବୀ ଲତା—2. Gærtnera Racemosa (creeper). (M. W.).

ଚନ୍ଦ୍ରବାଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଭୟଙ୍କର ବିସୂଚିକା ରୋଗ—
Chandrabāṛdi Asiatic cholera; a very dangerous kind of cholera

ଚନ୍ଦ୍ରବାଣ—ସଂ. ବି—ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକୃତି ବାଣବିଶେଷ, ଯେଉଁ ବାଣର
Chandrabāṇa ଫଳକ ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକୃତି—A kind of
चंद्वान crescent-bladed arrow.

ଚନ୍ଦ୍ରବାନ୍—ସଂ. ବିଣ (ଚନ୍ଦ୍ର+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Chandrabān ୧ । ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ ଦ୍ୱାରା ଆଲୋକିତ—
(ଚନ୍ଦ୍ରବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1 Illuminated by the moon. (M W.)
୨ । (ବୈଦିକ) ଯହିଁରେ ପ୍ରଚୁର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଅଛି—
2. Abounding in gold. (M. W.)

ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ—ସଂ. ବି—ଅନୁନାସିକ ବର୍ଣ୍ଣବିଶେଷ; ବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରା-
Chandrabindu କୃତି ଅକ୍ଷର ँ—A nasal alphabet or adjunct to a letter ँ in Sanscrit and Oria.

ଚନ୍ଦ୍ରବିମ୍ବ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚନ୍ଦ୍ର+ବିମ୍ବ)—ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳ (ଦେଖ)—
Chandrabimba Chandramaṇḍaḷa (See)

ଚନ୍ଦ୍ରବିମ୍ବା—ଦେ. ବି—ଧବଳ ପୁଷ୍ପବିଶେଷ—
Chandrabimbā A kind of white flower
ଶତବର୍ଗ କୁଇଅନା ରଙ୍ଗମଲ୍ଲୀ, ମୃଦୁଳା ଏ ଚନ୍ଦ୍ରବିମ୍ବା—ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଚନ୍ଦ୍ରବିହଙ୍ଗମ—ସଂ. ବି (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଚନ୍ଦ୍ରବତ୍ ଶୁକ୍ଳ ବିହଙ୍ଗମ)—
Chandrabihaṅgama ବଗପକ୍ଷୀ—The heron; Ardea Nivea, (M. W.).

ଚନ୍ଦ୍ରବୋଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଚନ୍ଦନବୋଡ଼ା (ଦେଖ)—
Chandraborḍā Chandanaborḍā (See).

ଚନ୍ଦ୍ରବ୍ରତ—ସଂ. ବି—ଚାନ୍ଦ୍ରାୟଣବ୍ରତ (ଦେଖ)
Chandrabrata Chāndrāyaṇa brata (See).

୯	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଫ୍	ଡ଼ଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଳୁ	ଯୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍ତ

ଚନ୍ଦ୍ରଭଗା—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା)—ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ୨ (ଦେଖ)—
Chandrabhagā Chandrabhāgā 2 (See)

ଚନ୍ଦ୍ରଭବନ—ସଂ. ବି—ଚନ୍ଦ୍ରଶାଳା (ଦେଖ)—
Chandrabhabana Chandraśālā (See)

ବସନ୍ତେ ବନେ ଚନ୍ଦ୍ରଭବନେ ସୁଖୀ ସେବନେ ମୋର,
ପିତକା ଘନସାରରେ ଘନ ମାରେ ଜଘନ ପର । ଉଞ୍ଜ. ପ୍ରେମ-ସୁଧାନିଧି ।

ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗ—ସଂ. ବି— ହିମାଳୟର ଶୃଙ୍ଗବିଶେଷ—
Chandrabhāga Name of a mountain-peak in the Himalayan range.

[ଦ୍ର—ପୁରାଣରେ ଅଛି ଯେ ଏହିଠାରେ ବ୍ରହ୍ମା ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ହ୍ରାସ-ବୃଦ୍ଧିର ଭାଗ ନିରୂପଣ କରିଥିଲେ ।]

ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗ + ଆ; ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗ ପର୍ବତରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ)
Chandrabhāgā ୧ । ସିନ୍ଧୁର ଉପନଦୀବିଶେଷ; ଆଧୁନିକ ଚେନାବ ନଦୀ—1. The Chenab, a tributary of the Indus.

୨ । ଉତ୍କଳର ପୁରୀଜିଲ୍ଲାର ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳସ୍ଥ କୋଣାର୍କ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଲୁପ୍ତ ନଦୀ—2. A vanished stream near Koṇārka in the sea-coast of the Puri district.

[ଦ୍ର—ଏହିଠାରେ ମାଘ ଶୁକ୍ଳସପ୍ତମୀରୁ ସ୍ନାନଯୋଗ ପଡ଼ିବାରୁ ବହୁ ସହସ୍ର ଯାତ୍ରୀ ଅରୁଣୋଦୟ ସମୟରେ ବୁଡ଼ ଦେଉଥିନ୍ତି । ପୂର୍ବେ ଏହା ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ବାଣିଜ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ର ଓ ବନ୍ଦର ଥିଲା ।

ଖୋର୍ଦ୍ଧା କିଲ୍ଲା ଓ କଟକ ଜିଲ୍ଲା ଅନ୍ତର୍ଗତ ସାରଙ୍ଗଗଡ଼ ଓ ନୟାଗଡ଼ ମଧ୍ୟସ୍ଥିତ ପର୍ବତ ଓ ତତ୍ପାର୍ଶ୍ୱବର୍ତ୍ତୀ ଭୂମିଖଣ୍ଡର ଜଳ ମିଶି ବାରଙ୍ଗ ପୋଲ ଦେଇ ନିମ୍ନଗାମୀ ହେଉଥିଲା । ବାରଙ୍ଗ ନିକଟରେ ଏହାର ଆକାର କ୍ଷୁଦ୍ର, ଦେଖାଗଲେ ମଧ୍ୟ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା ମଧ୍ୟସ୍ଥିତ ନାନାସ୍ଥାନ ଓ ଶାଖାନଦୀମାନଙ୍କରୁ ଜଳ ଆହରଣକରି ଏହା କ୍ରମେ ବୃହଦାକାର ହୋଇ ସମୁଦ୍ରାଭିମୁଖରେ ଯାଉଥିଲା । କୁଶଭଦ୍ରା ନଦୀର ଜଳ ଏଥିରେ ମିଳିତ ହେଉଥିଲା । ଏହାକୁ ପୂର୍ବେ ପ୍ରାଚୀନଦୀ ବୋଲି କହୁଥିଲେ । ଏହା ଏକ ସୁବିସ୍ତୃତ ଗଭୀର ଓ ବେଗବତୀ ନଦୀ ଥିଲା । ବାଣିଜ୍ୟ ସକାଶେ ନୌକା ସମୂହ ଏଥିରେ ଯାତାୟାତ କରୁଥିଲା । ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗାନଦୀ ଏହାର ଏକ ଅଂଶ ଥିଲା । କାଳକ୍ରମେ ପ୍ରାଚୀ ନଦୀର ଆକାର ଓ ଗତି ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଅଛି । ପ୍ରାଚୀର ଏକଶାଖା (ବର୍ତ୍ତମାନ କାତୁଆ) ବାହାରି ପ୍ରଥମେ ଭଦ୍ରା ଓ କାଣ୍ଟପଡ଼ର ଯାଇ ଚନ୍ଦ୍ରୋଭାଗା ନାମ ଧାରଣ କରି ଅର୍କକ୍ଷେତ୍ର ଦେଇ ସମୁଦ୍ରରେ ପଡୁଥିଲା । ଏହି ଚନ୍ଦ୍ରୋଭାଗା ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗାର ନାମାନ୍ତର ମାତ୍ର । ଏହା କୋଣାର୍କଠାରେ ଲୁପ୍ତ ହୋଇଅଛି ।

ମଦନ ମୋହନ ତୀର୍ଥଦର୍ଶନ ।]

୩ । କବି ରାଧାନାଥଙ୍କ ଓଡ଼ିଆ କାବ୍ୟଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—
3. Name of a poem of poet Radhanath of Orissa.

୪ । ପର୍ଶୁରାମଙ୍କ ଶିଷ୍ୟା ଓ ସୁମନ୍ୟୁଙ୍କ କନ୍ୟା—4 Name of a disciple of Pārśurāma and the daughter of Sumanyu

ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗାଳିକା—ଦେ.ବିଣ ସ୍ତ୍ରୀ—ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ର ସଦୃଶ ଲଲାଟବିଶିଷ୍ଟା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
Chandrabhāgāḻikā (a woman) Having a crescent-shaped brow.

ବ୍ୟାକୁଳ ବନାରେ ନବୀନାମଣି, କଉଁଆଳ ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗାଳିକା ପୁଣି ।
ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଚନ୍ଦ୍ରଭାନୁ—ସ ବ. (ନାମ)—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ରାଣୀ ସତ୍ୟଭାମାଙ୍କର ଦଶ ପୁତ୍ର
Chandrabhānu ମଧ୍ୟରୁ ଏକ—One of the ten sons of Śrikṛushṇa by Satyabhāmā.

ଦେ. ବି.—୧ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ସହଚରୀ ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀଙ୍କ ପିତା—
1. The father of Chandrābaḻi.

୨ । ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜଙ୍କ କଳ୍ପିତ କାବ୍ୟର ନାୟିକା ଲାବଣ୍ୟବତୀର ସ୍ୱାମୀ—2. Name of the husband of Upendrabhañja's Lābaṇyabati.

ଚନ୍ଦ୍ରଭାସ—ସ.ବି. (ଚନ୍ଦ୍ର+ଭାସ୍ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା+ଅ;)—
Chandrabhāsa ଚନ୍ଦ୍ରହାସ ୩ (ଦେଖ)
Chandrahāsa 3. (See)

ଚନ୍ଦ୍ରଭୂତି—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚନ୍ଦ୍ରପରି ଭୂତି ଯାହାର)—
Chandrabhūti ରୂପା—Silver.

ଚନ୍ଦ୍ରମ—ଦେ. ବି. (ସ. ଚନ୍ଦ୍ରିକା)—ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ; ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା—
Chandrama Moon-light.

ଚନ୍ଦ୍ରମଣି—ସ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧାରୟ; ଚନ୍ଦ୍ର + ମଣି)—
Chandramaṇi ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ ମଣି—The moonstone; a gem.

ଦେ ବି. (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—
A name given to males and females.

ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ଦାଶ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ କବିବିଶେଷ—
Chandramaṇi dāśa Name of an ancient Orḍiā poet.

[ଦ୍ର—ଏ ଜାତିରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ; ବୈଷ୍ଣବଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । 'ସୁଧାସାଗର ଗୀତା' ଏହାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରଚିତ ।
ତାରିଣୀ ଉତ୍କଳସାହିତ୍ୟ ଇତିହାସ ।

ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ମହାନ୍ତି—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ପ୍ରାଚୀନ କବିବିଶେଷ—
Chandramaṇi mahānti Name of an ancient poet.

[ଦ୍ର— ଏ କବିଙ୍କ ଲିଖିତ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ 'ହଂସଦୂତ' ପ୍ରଧାନ ।]

ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳ—ସଂ.ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚନ୍ଦ୍ର + ମଣ୍ଡଳ)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଗୋଲା-
Chandramaṇḍaḻa କାର କଳେବର—1. The orb of the moon; the lunar orb.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଆଁଖି ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । ସମୟ ସମୟରେ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଚାରିପାଖେ କିଛିଦୂର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁ ମଣ୍ଡଳାକାର ପ୍ରଭା ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ବେଷ୍ଟନ କଲାପରି ଦେଖାଯାଏ—2. A halo or circle seen surrounding the moon on some cloudy nights.

ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳ ଭିତରେ ତାରା, ମେଘ ବରଷିବ ମୂଷଳଧାର—ଡାକବଚନ ।

ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳ ପୁର—ଦେ. ବି—ଚନ୍ଦ୍ରଶାଳାପୁର—
Chandramaṇḍaḷa pura A pleasure-house at the top of a building.

ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳପୁର ଝରକା ପଡ଼ିଲା ଦେଖିଲେ ଡର ମାଡ଼ଇ—ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଚନ୍ଦ୍ରମଲ୍ଲିକା—ସଂ. ବି (ତୁଳ. ଫା. ଗୁଲ୍‌ଦାଉଦୀ)—ଏକଜାତୀୟ ଦଳବହୁଳ
Chandramallikā ବିଦେଶାଗତ ସୁବାସଫୁଲ—Chrysanthemum Indicum.
চন্দ্রমল্লিকা
गुल्दाउदी [ଦ୍ର—ଏହା ହେମନ୍ତ କାଳରେ ଫୁଟେ । ଫୁଲର ପରିଧି (ଚନ୍ଦ୍ରମଲ୍ଲୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ ଇଞ୍ଚ ଠାରୁ ୧୪ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୁଏ । ଫୁଲ ଫୁଟିବା ପରେ ଏକମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସତେଜ ରହିପାରେ ।] ।

ଚନ୍ଦ୍ରମହ—ସଂ. ବି—କୁକୁର—
Chandramaha A dog (M. W.)

ଚନ୍ଦ୍ରମହାଦଶା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚନ୍ଦ୍ର+ମହାଦଶା)—(ଜ୍ୟୋତିଷ)
Chandra mahādaśā ମନୁଷ୍ୟର ଜାତକରେ ଗ୍ରହ ଅବସ୍ଥାନ ଅନୁସାରେ ଗଣନା କରାଯିବା ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନରେ ଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରହ ଭୋଗ କରିବା କାଳ (ଏହାର ପରିମାଣ ୧୦ ବରଷ)—Ten years of the life time of a man when the moon presides over his life.

ଚନ୍ଦ୍ରମହାରାଜା—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଗଞ୍ଜାମ ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡିର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ
Chandra mahārājā ସେକେଣ୍ଡ୍ ପ୍ରିନ୍ସ (୨ୟ ରାଜକୁମାର) ଶ୍ରୀ ପଦ୍ମନାଭ ନାରାୟଣ ଦେବଙ୍କର ଗଞ୍ଜାମରେ ସୁପରିଚିତ ନାମ ବା ଡାକନାମ—The name by which the late (Second Prince) Padmanābha Nārāyan Deb of Parlakhemedi was popularly known and called.

[ଦ୍ର—ଏ ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚା, ପଦ୍ୟ, ନାଟକ, ପ୍ରବନ୍ଧଲେଖା ଓ ନାଟ୍ୟକଳାରେ ରତ ଥିଲେ ଓ ସାହିତ୍ୟସେବକମାନଙ୍କୁ ନାନା ପ୍ରକାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରି ଉତ୍ସାହିତ କରୁଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ଆଚରଣ ଅତି ବିଶୁଦ୍ଧ ଥିଲା । ଏ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୟାଳୁ, ମିଷ୍ଟଭାଷୀ ଓ ଶାନ୍ତ ପ୍ରକୃତିକ ଥିଲେ । ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ରାଜଗୁରୁ ଏହାଙ୍କର ବାଲ୍ୟକାଳର ଗୃହଶିକ୍ଷକ ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ଅକାଳ ମୃତ୍ୟୁରେ ଉତ୍କଳାକାଶ ଗୋଟିଏ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଗ୍ରହ ହରାଇଲା ।]

ଚନ୍ଦ୍ରମା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ରମସ୍ ଶବ୍ଦର ୧ମା. ୧ବ. ଚନ୍ଦ୍ରମାଃ)—
Chandramā ୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—1. The moon.

୨ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—
2. A name given to females.

ଚନ୍ଦ୍ରମାଃ—ସଂ. ବି (ଚନ୍ଦ୍ର=କର୍ପୂର+ମସ୍ ଧାତୁ=ତୁଲ୍ୟକରିବା+କ୍ୱିପ୍;
Chandramāḥ ଯେ କର୍ପୂର ତୁଲ୍ୟ ଶୁଭ୍ର ଜ୍ୟୋତି ଦାନକରେ)—
୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—1. The moon.
୨ । ଦେବ ବା ଦାନବରୂପେ କଳ୍ପିତ ଚନ୍ଦ୍ର—2. The moon considered as a Dānaba or Deity (M. W.)
[ଦ୍ର—ଏହା ଅଷ୍ଟବସୁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ।]
୩ । ବିଷ୍ଣୁପୁରାଣୋକ୍ତ ନଦୀବିଶେଷ—1. Name of a river mentioned in Bishṇu purāṇa.

ଚନ୍ଦ୍ରମାଗାର—ଦେ. ବି—୧ । ଚନ୍ଦ୍ରଶାଳାପୁର—
Chandramāgāra 1. A pleasure-house on the top of a building.
୨ । ଦେହରେ ଚନ୍ଦ୍ରାକୃତି ନଖ ଚିହ୍ନ—
2 Crescent shaped scar caused by scratching the body with the finger-nails.

ଥିଲା ଯେ ସ୍ତନେ ନଖ ଚନ୍ଦ୍ରମାଗାର
ଦେଖୁଛି ତାହା ବସି ଚନ୍ଦ୍ରମାଗାର । ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଚନ୍ଦ୍ରମାର୍ଗ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚନ୍ଦ୍ର+ମାର୍ଗ)—
Chandramārga ୧ । ଚନ୍ଦ୍ର ଯେଉଁ କଳ୍ପିତ ମଣ୍ଡଳାକାର ରେଖାରେ ପୃଥିବୀ ଚାରି ପାଖେ ଘୂରେ—
1. The moon's orbit.
୨ । ବାୟୁମଣ୍ଡଳ—2 The atmosphere. (M. W.)

ଚନ୍ଦ୍ରମାସ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚନ୍ଦ୍ର+ମାସ)—
Chandramāsa ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ମାସ; ଚନ୍ଦ୍ର ପୃଥିବୀର ଚାରି ପାଖରେ ଥରେ ଘୂରି ଆସିବାର କାଳ—Lunar month.

ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖ—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ—ଚନ୍ଦ୍ରବଦନ (ଦେଖ)
Chandramukha Chandrabadana (See)
(ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ସ୍ତ୍ରୀ ଜନନେନ୍ଦ୍ରିୟର ଶିରାବିଶେଷ—
Chandramukhī 1 A particular blood-vessel of the vulva (M. W.)
୨ । ସ୍ୱର୍ଗାଙ୍ଗନାବିଶେଷ—
2. Name of a heavenly nymph
୩ । ୧୦ ଅକ୍ଷରବିଶିଷ୍ଟ ୪ ପାଦଥିବା ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—
3. Name of a metre of 4 × 10 syllables (M. W.)

ଚନ୍ଦ୍ରମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀ)—ଚନ୍ଦ୍ରପରି ସୁନ୍ଦର ମୁଖ-
Chandramuhāṅ ବିଶିଷ୍ଟା (ସ୍ତ୍ରୀ); ସୁନ୍ଦରୀ—(woman) Having a lovely face like the moon; beautiful (woman)

ଏବେ ତ ମୋଠାରୁ ଶୁଣିଲ ଚନ୍ଦ୍ରମୁହାଁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଝ	ନ୍ତ

ଚନ୍ଦ୍ରମୌଳି—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚନ୍ଦ୍ର+ମୌଳି)—
Chandramauli ୧ । ଚନ୍ଦ୍ରଚୂଡ଼ ୧ (ଦେଖ)
1. Chandrachūrda 1 (See)
୨ । ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀ ୧ (ଦେଖ)
2 Chandramukhī 1. (See)

ଚନ୍ଦ୍ରରତ୍ନ—ସଂ. ବି—ମୁକ୍ତା; ମୋତି—Pearl (M. W.).
Chandraratna

ଚନ୍ଦ୍ରରେଖା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚନ୍ଦ୍ର+ରେଖା)—
Chandrarekhā ୧ । ଶୁକ୍ଳ ପ୍ରତିପଦ ବା ଦ୍ୱିତୀୟା ତିଥିର କ୍ଷୀଣଚନ୍ଦ୍ର—1 The first digit of the moon; the slender moon of the first day of the bright fortnight.
୨ । ବାଣରାଜକନ୍ୟା ଉଷାର ସଖୀ—
1 Name of an attendant or companion of Ushā, daughter of king Bāṇa.
୩ । ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Moonlight.
୪ । ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—4. Serratula Anthelminthica. (M. W.)
୫ । ଅପ୍ସରୋବିଶେଷ—
5. Name of a heavenly nymph (M. W.)

ଚନ୍ଦ୍ରରେଣୁ—ସଂ. ବି—ଗ୍ରନ୍ଥଚୋର; ଯେ ପର ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ଚୋରି କରି
Chandrareṇu ଆପଣା ଲେଖା ବୋଲି ପରିଚୟ ଦିଏ—
A plagiarist.

ଚନ୍ଦ୍ରଲେଖା—ସଂ. ବି.—୧ । ଚନ୍ଦ୍ରରେଖା (ଦେଖ)
Chandralekhā Chandrarekhā (See)
୨ । ଲତାବିଶେଷ—2. A kind of creeper
୩ । ପଞ୍ଚଦଶାକ୍ଷର ସଂସ୍କୃତ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—
3. Name of Sanskrit metre.
୪ । ନଦୀବିଶେଷ—4. Name of a river.

ଚନ୍ଦ୍ରଲୋକ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚନ୍ଦ୍ର+ଲୋକ)—୧ । ସୌର-
Chandraloka ଜଗତରେ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଚନ୍ଦ୍ର ପୃଥିବୀକୁ ପରିଭ୍ରମଣ କରେ—1 The space of the moon's orbit round the earth.
୨ । ପୁରାଣୋକ୍ତ ସ୍ୱର୍ଗଲୋକବିଶେଷ, ଯହିଁର ଅଧିଷ୍ଠାତା ଚନ୍ଦ୍ର—
2 A heaven or sphere said to be presided over by the moon-god
୩ । ଚନ୍ଦ୍ର ଗ୍ରହର ଅଭ୍ୟନ୍ତର ସ୍ଥାନ—3. The place on the face of the planet—moon.

ଚନ୍ଦ୍ରଲୋହକ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଚନ୍ଦ୍ରପରି ଶୁକ୍ଳ ଲୋହ=ଧାତୁ)
Chandralohaka ରୌପ୍ୟ; ରୁପା—Silver
ଚନ୍ଦ୍ରଲୌହ }
ଚନ୍ଦ୍ରଲୌହକ } ଅନ୍ୟରୂପ

ଚନ୍ଦ୍ରଶାଳା—ସଂ. ବି.—୧ । ପ୍ରାସାଦ ଉପରିସ୍ଥ ଗୃହ; ଶିରୋଗୃହ—
Chandraśālā 1 A room at the top of a house or building; a turret at the top of a house.
୨ । ଚନ୍ଦ୍ର କିରଣ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Moonlight (M. W.)

ଚନ୍ଦ୍ରଶିଖର—ସଂ. ବି.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ଚନ୍ଦ୍ର+ଶିଖର)—
Chandraśikhara ଚନ୍ଦ୍ରଚୂଡ଼ (ଦେଖ)
(ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର—ଅନ୍ୟରୂପ) Chandrachūrda (See)
ଦେ ବି. ପୁଂ.—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—
A name given to males.

ଚନ୍ଦ୍ରଶୂର—ସଂ ବି—ହାଲିମ (ଦେଖ)
Chandraśūra Hāluma (See).

ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ରାଜଗୁରୁ—ଦେ. ବି—ଜନୈକ ଆଧୁନିକ ଉତ୍କଳୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ
Chandraśekhara rājaguru ପଣ୍ଡିତ—Name of a modern Oriya Brahman author.
[ଦ୍ର—ଏ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ଅନେକ କାବ୍ୟ ଓ ନାଟକ ରଚନା କରିଅଛନ୍ତି ।]

ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ସାମନ୍ତ—ଦେ. ବି—ଉତ୍କଳର ଗଡ଼ଜାତ ଖଣ୍ଡପଡ଼ାର
Chandraśekhara sāmanta ରାଜବଂଶୀୟ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ୍—Name of the late astronomer of Khaṇḍapardā Raj family of Orissa.

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ପୂରାନାମ ମହାମହୋପାଧ୍ୟାୟ ସାମନ୍ତ ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ସିଂହ ହରିଚନ୍ଦନ ମହାପାତ୍ର । ଏ ତଦାନୀନ୍ତନ ରାଜାଙ୍କର ପିତୃବ୍ୟ ଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଏହାଙ୍କର ସାଂସାରିକ ଅବସ୍ଥା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୋଚନୀୟ ଥିଲା । ଏହାଙ୍କ ପିତା ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ପଣ୍ଡିତ ଥିଲେ । ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ପିତାଙ୍କଠାରୁ ଜ୍ୟୋତିଷ ଶିଖିଲେ ଓ ପରେ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷା ଶିଖି ପୁରାତନ ଜ୍ୟୋତିଷ ଗ୍ରନ୍ଥମାନ ଆୟତ୍ତ କରି, ଭାସ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ ଆଦି ଜ୍ୟୋତିଷାଚାର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର ପୂର୍ବକାଳର ଗଣନା ଅନୁସାରେ ଗ୍ରହ, ରାଶି ଓ ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କର ଗତି ଓ ସ୍ଥିତି ବଦଳିଥିବାର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କଲେ ଓ 'ସିଦ୍ଧାନ୍ତଦର୍ପଣ' ନାମରେ ଗୋଟିଏ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଜ୍ୟୋତିଷଗ୍ରନ୍ଥ ସଂସ୍କୃତ ପଦ୍ୟରେ ରଚନା କଲେ । ଦୂରବୀକ୍ଷଣ ଆଦି ବୈଜ୍ଞାନିକ ଯନ୍ତ୍ରମାନଙ୍କର ବିନା ସାହାଯ୍ୟରେ ସାମାନ୍ୟ କେତେଖଣ୍ଡ କାଠି ଓ ସୂତାଦ୍ୱାରା ମାପି ଜ୍ୟୋତିଷ୍କମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଏ ଯେଉଁ ତଥ୍ୟମାନଙ୍କରେ ଉପନୀତ ହୋଇଥିଲେ ତାହା ଦେଖି ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପଣ୍ଡିତମାନେ ବିସ୍ମିତ ହୋଇଥିଲେ । କଟକ କଲେଜର ବିଜ୍ଞାନାଚାର୍ଯ୍ୟ ରାୟବାହାଦୁର ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କ ଅସାଧାରଣ ପ୍ରତିଭା ପ୍ରତି ପାଶ୍ଚାତ୍ୟମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କଲେ । ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କର ଗଣନା ଅନୁସାରେ ନୂତନ ପାଞ୍ଜି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ତାହା ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିରର ମୁକ୍ତିମଣ୍ଡପ ପଣ୍ଡିତସଭାଦ୍ୱାରା ଅନୁମୋଦିତ ହେଲା ଓ ତଦନୁସାରେ ବଡ଼ଦେଉଳର ନୀତିମାନ ଚାଲିତ ହେଲା ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଂଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ମୃତ୍ୟୁର ଅଳ୍ପକାଳ ପୂର୍ବରୁ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ଏହାଙ୍କୁ ମହାମହୋପାଧ୍ୟାୟ ଉପାଧି ଓ ମାସିକ ଟ ୫୦୯ ବୃତ୍ତି ଦେଲେ । ଏ ଧର୍ମପ୍ରାଣ ଓ ନିଷ୍ଠାପର ହିନ୍ଦୁ ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ବିଷୟ ବିଲାତର ବିଖ୍ୟାତ ଜ୍ୟୋତିଷୀ ମଣ୍ଡର ସାହେବ (E. W. Maunder) ତାଙ୍କର ଯନ୍ତ୍ର-ସାହାଯ୍ୟବିନା ଜ୍ୟୋତିଷଚର୍ଚ୍ଚା (Astronomy without a telescope) ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଲେଖିଅଛନ୍ତି ଓ ବିଲାତର ପ୍ରଧାନ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପତ୍ରିକା ନଲେଜ (Knowledge, Vol. 22) ରେ 'ସିଦ୍ଧାନ୍ତଦର୍ପଣ' ଗ୍ରନ୍ଥର ଗଣନା ସମ୍ବନ୍ଧେ ପ୍ରଶଂସାସୂଚକ ମନ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଅଛି । ଆମେରିକା, ଜର୍ମାନୀ, ହଲାଣ୍ଡ ଓ ଇଟାଲୀ ଆଦି ଦେଶରେ ଏ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିପତ୍ତି ଲାଭକରିଥିଲେ ।]

ଚନ୍ଦ୍ରସଚିବ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ କର୍ମ୍ମ ବହୁବ୍ରୀହି; ଚନ୍ଦ୍ର+ସଚିବ)
Chandrasachiba ୧ । କାମଦେବ—1. The God of love (M. W).
୨ । କର୍ପୂର—2. Camphor (M. W.)

ଚନ୍ଦ୍ରସଦନ—ଦେ. ବି—ଚୂନଲିପା ଘର—
Chandrasadana A whitewashed house.
ସେ ବଦନେ ଚନ୍ଦ୍ର ସଦନେ ଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରେ ବଞ୍ଚିତ । ଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ଚନ୍ଦ୍ରସୂର୍ଯ୍ୟ—ଦେ. ବି—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ କପାଳ ଉପରେ କେଶରେ ଖଞ୍ଜାଯିବା
Chandrasūrjya ଖଣ୍ଡଚନ୍ଦ୍ର ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—An ornament consisting of 2 pieces like a crescent below a sun worn on the brow or skull over the hair by females.
କେ ବୋଇଲେ ଚନ୍ଦ୍ରସୂର୍ଯ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ରସୂର୍ଯ୍ୟ
କେଶ ଗନ୍ଧି ବୋହୁଛି ଏ ବଡ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।
ସଂ. ବି (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟ—
The moon and the sun.

ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ରସେନା)—ରାଧିକାଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ—
Chandrasenā Name of the husband of Radhā.

ଚନ୍ଦ୍ରସେନ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ମହାଭାରତୋକ୍ତ ରାଜା ସମୁଦ୍ରସେନାଙ୍କ
Chandrasenā ପୁତ୍ର ରାଜକୁମାରବିଶେଷ—Name of a prince, son of king Samudrasenā (M. W.)

ଚନ୍ଦ୍ରସ୍ୱର—ସଂ. ବି—(ମ. ପ. ଲୋ; ଚନ୍ଦ୍ରଯୁକ୍ତ ସ୍ୱର)—ସ୍ୱରସାଧକ ବା
Chandraswara ବାୟୁସାଧକମାନଙ୍କର ସାଧନାସ୍ୱିତର ଅନୁକୂଳ ଅବସ୍ଥାବିଶେଷ; ଯେଉଁ ସମୟରେ ନିଶ୍ୱାସ ବାଆଁ ପୁଡ଼ାରେ ବହୁଥାଏ—
A breath exercise consisting of doing some acts while the breath is passing through the left nostril.
ଚନ୍ଦ୍ରସ୍ୱରେ ଏମାନ ସାଧିଲେ ଧ୍ରୁବ ସିଦ୍ଧି—ପ୍ରାଚୀ ଶିବସ୍ୱରୋଦୟ ।
[ଦ୍ର—ନାକର ଡାହାଣ ପୁଡ଼ାରେ ନିଶ୍ୱାସ ଯାଉଥିବା ସମୟରେ କରାଯିବା ସାଧନାକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟସ୍ୱର ବୋଲାଯାଏ ।]

ଚନ୍ଦ୍ରହାର—ଦେ. ବି. (ଏଥିରେ ଚନ୍ଦ୍ର ପରି ଗୋଲାକାର ଚକତିମାନ
Chandrahāra ଖଞ୍ଜା ଥିବାରୁ)—ଗୋଠ ବା କଟିଭୂଷଣବିଶେଷ—
ଚନ୍ଦ୍ରହାର 1. A waist-chain set with circular
चन्द्रहार; चन्दनहार bits.
୨ । ଗଳାର ହାରବିଶେଷ—
2 A kind of necklace.
ପ୍ରାଦେ. (ଅଠମଲ୍ଲିକ) ବି—ଗୋଖର ଆଡ଼ରେ ଲାଗିଥିବା ଶିକୁଳି; ଯାହା କାନ ଉପରେ ବୁଲି ଆସିଥାଏ—
Chain which keeps the heavy pendants of the ear suspended.

ଚନ୍ଦ୍ରହାସ—ସଂ. ବି. (ଚନ୍ଦ୍ର+ହସ୍ ଧାତୁ+ଅ; ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତାରେ ଯେ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ
Chandrahāsa ଉପହାସ କରେ)—୧ । ରାବଣର ଖଡ୍ଗ—
1. The sword of Rābaṇa.
ବଧିବ ଅବଧ ଚନ୍ଦ୍ରହାସ ଘେନି
ଚନ୍ଦ୍ରହାସ ଶୋଭି ଥାଅ ଜାଣରେ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୨ । ରୌପ୍ୟ—2. Silver.
୩ । ଚକଚକିଆ ତରବାରି—3. A dazzling sword, a glittering scimitar (M. W.)
କିରୁଛି କେବଳ ସିନା ଚନ୍ଦ୍ରୋଜ୍ଜ୍ୱଳ ଭୂଷା
ଯାହାଙ୍କର ଚନ୍ଦ୍ରହାସ ଚୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କିତ ଦେହେ । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।
୪ । ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ବା ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ ପରି ମନୋହର ହାସ୍ୟ—
4. A sweet smile (compared to the rising of the moon or the moon's ray).
ବଧିବ ଅବଧ ଚନ୍ଦ୍ରହାସ ଘେନି । ଚନ୍ଦ୍ରହାସଶୋଭି ଥାଅ ଜାଣରେ ।
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
ଦେ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ—Moon light.
ବୋଇଲବା ପଦ୍ମିନୀ ସକାଶେ । ବିକାଶିତା ହେଲୁ କିବା ଚନ୍ଦ୍ରହାସେ ।
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଚନ୍ଦ୍ରହାସା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚନ୍ଦ୍ର+ହସ୍ ଧାତୁ+ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Chandrahāsā ୧ । ଗୁଳୁଚ ଲତା ଓ ଫୁଲ—1. Tinaspora Cardifolia; Cocculus Cordifolius (creeper and flower).
୨ । ଯୋଗିନୀବିଶେଷ—2. Name of a Jogini (M. W.)

ଚନ୍ଦ୍ରହିରଣ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ଚନ୍ଦ୍ର+ହିରଣ୍ୟ; ତୁଳ. ଚନ୍ଦ୍ରଲୋହକ)—
Chandrahiraṇya ରୌପ୍ୟ—Silver.
ଝଟକିଲା ଶତଗୁଣ ଝଳ, ଫଳ ଯଥା ଚନ୍ଦ୍ରିକା ପରଶେ
ଚନ୍ଦ୍ରହିରଣ୍ୟଗଞ୍ଜନା—ଚିନ୍ତାମଣି. ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ।

ଚନ୍ଦ୍ରା—ସଂ, ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚନ୍ଦ୍ର+ଆ)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ରାତପ; ଚାନ୍ଦୁଆ—
Chandrā 1. Awning; canopy.
୨ । ଅଲାଇଚ—2. Cardamum.
୩ । ଗୁଳୁଚ ଲତା—
3. Coccutus Cardifolius (creeper).

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଙ୍ଗ	ଞ୍ଚ	ଣ୍ଡ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍ଦ

୪ । ଗୃହଆଡ଼ ମେଲା କେବଳ ଛାତ ବନ୍ଦ ହୋଇଥିବା ଘର—
4 A hall covered only at the top(M.W)

ଦେ. ବି—୧ । ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀର ଡାକନାମ—
1. A name for calling Chandrābali.

ଚନ୍ଦ୍ରାମୂରତ କଲୁ କରତ ପକାଉଛ କ ମ ଛତ—
ଅଭିମନ୍ୟୁ, ବଦଗ୍ଧମଧୁମାସ ।

୨ । ଚନ୍ଦ୍ର ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନାଦର ଡାକନାମ—
2. A name for calling a person named Chandra in familiarity

୩ । ବହୁପୁରୁଷ ହେଲା ଓଡ଼ିଶାରେ ଉପନିବେଶ କରି ଆଚାର ବ୍ୟବହାର ଓ ଚାଲିଚଳନରେ ଓଡ଼ିଆ ପାଲଟି ଯାଇଥିବା ବଙ୍ଗାଳି ବଣିଆଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି (ବଙ୍ଗୀୟ ଚନ୍ଦ୍ର ଉପାଧିର ଅପଭ୍ରଂଶ)— 3. A family title of Bengalee goldsmiths domiciled and naturalised in Orissa for generation

[ଦ୍ର—କଟକ ଜିଲ୍ଲାର କୋଦଣ୍ଡା ପ୍ରଗନ୍ନାରେ 'ଚନ୍ଦ୍ରା' ଉପାଧିଧାରୀ ବଣିଆ ଓ ଶୂଦ୍ର ଅଛନ୍ତି ।]

ଚନ୍ଦ୍ରାତପ— ସଂ. ବି—୧ । (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚନ୍ଦ୍ର +ଆତପ) ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା—
Chandrātapa 1 Moonlight.

୨ । (ଚନ୍ଦ୍ର+ଆତ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ପା ଧାତୁ=ରକ୍ଷା କରିବା+ଅ; ଯାହା ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣର ଗତି ନିବାରଣ କରେ) ଚାନ୍ଦୁଆ—2. Canopy; awning.

ଅଦରଣ ଚନ୍ଦ୍ରାତପ ଅଲ୍ପ ପୂରେ କେବେହେଁ ବନ୍ଧୁନ ରସି—
ଭଞ୍ଜ, ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

୩ । ଚାରିପାଖ ମେଲା ଘର—
3. An open hall (M. W.)

ଚନ୍ଦ୍ରାନନ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚନ୍ଦ୍ର +ଆନନ)—
Chandrānana ଚନ୍ଦ୍ରବଦନ (ଦେଖ) Chandrabadana (See)
(ଚନ୍ଦ୍ରାନନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସଂ. ବି—୧ । କାର୍ତ୍ତିକେୟ—
1. A name of Kārttikeya.

୨ । କାଳିକାପୁରାଣୋକ୍ତ ବୀରବିଶେଷ (ବୀରଚରିତ)—
2 Name of a hero of Kālikā (M W.)

ଚନ୍ଦ୍ରାନନୀ—ଦେ ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ରାନନା; ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର ଏହି ଶବ୍ଦକୁ
Chandrānani ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ରାନନାର ରୂପାନ୍ତର ବୋଲି ଲେଖି ଅଛନ୍ତି)—ଚନ୍ଦ୍ର ବଦନା; ଚନ୍ଦ୍ର ପରି ମନୋହର ମୁଖ ବିଶିଷ୍ଟା (ସ୍ତ୍ରୀ)—(a woman) Having a face as lovely as the moon.

ଠିକ ଠବର୍ତ୍ତୁଳ ଚନ୍ଦ୍ରାନନ ତୋ ତଉରେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଳୋଷଚମ୍ପୂ. ଠ ଗୀତର ପାଠାନ୍ତର ।

ଚନ୍ଦ୍ରାପୀଡ଼—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚନ୍ଦ୍ର +ଆପୀଡ଼=ଶିରୋଭୂଷଣ)—
Chandrāpirda ୧ । ଚନ୍ଦ୍ରଚୂଡ଼; ଶିବ—1 Śiba.

୨ । କାଦମ୍ବରୀ କାବ୍ୟବର୍ଣ୍ଣିତ ନାୟକ ତାରାପୀଡ଼ଙ୍କ ପୁତ୍ର—
2 Name of the son of Tārāpirda, a hero of the sanscrit novel Kādambari.

୩ । ରାଜା ଜନମେଜୟଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର (ହରିବଂଶ)—
3. Name of a son of king Janamejaya (M. W.)

୪ । ତାରାପୀଡ଼ଙ୍କ ଭାଇ କାଶ୍ମୀରର ଜଣେ ରାଜା (ରାଜତରଙ୍ଗିଣୀ)—4. Name of a king of Kāśmira, brother of Tārāpirda (M.W)

୫ । କାନ୍ୟକୁବ୍ଜର ରାଜପୁତ୍ରବିଶେଷ (କଥାସରିତ୍‌ସାଗର)—
5. Name of a prince of Kānyakubja(M.W)

୬ । କାଳିକାପୁରାଣୋକ୍ତ ବୀରବିଶେଷ (ବୀରଚରିତ)—
6. Name of a hero of Kālikā (M. W.)

ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନମଲ୍ଲର ସ୍ତ୍ରୀ (କୃଷ୍ଣଙ୍କର ଜଣେ
Chandrābali ପ୍ରଣୟିନୀ)—The wife of Gobardhhana Malla and said to be a female-companion of Srikrishna.

[ଦ୍ର—କୌଣସି କୌଣସି ବୈଷ୍ଣବ କବି ଏହାଙ୍କୁ ରାଧା ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି କିନ୍ତୁ ଏ ରାଧାଙ୍କ ସଖୀ, ଚନ୍ଦ୍ରଭାନୁଙ୍କ କନ୍ୟା, ଏହାଙ୍କ ମାତାଙ୍କ ନାମ ବିନ୍ଦୁମତୀ ।]

୨ । ଯୋଗିନୀବିଶେଷ (ହର୍ଷଚରିତ)—
2. Name of a Jogini.

ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ—Moonlight; moon-beam.

ଚନ୍ଦ୍ରାଭାସ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚନ୍ଦ୍ର + ଆଭାସ)—ଚନ୍ଦ୍ରପରି ଆକାଶରେ
Chandrābhāsa ବେଳେ ବେଳେ ଦେଖାଯିବା ମରୀଚିକା—
False moon; a mirage resemleling the moon appearing in the sky (M. W.).

ଚନ୍ଦ୍ରାର୍ଦ୍ଧ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚନ୍ଦ୍ର + ଅର୍ଦ୍ଧ)—୧ । ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ର—
Chandrārddha 1. Half-moon.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନାୟିକାନାୟକର ଅଙ୍ଗରେ କାମକ୍ରୀଡ଼ା ସମୟରେ ନାୟକ ବା ନାୟିକାଦ୍ୱାରା କରାଯାଇଥିବା ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକାର ନଖକ୍ଷତ—A semicircular mark made by a lover on the body of his or her sweet heart during amorous dalliance.

ଦନାଶ ଚନ୍ଦ୍ରାର୍ଦ୍ଧ ବପାକ କମିଲୁ ହୋଇବୁ କପାଇଁ ଭ୍ରମ ।
ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୩ । କପାଳରେ ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକାର ତିଳକ—
3. A semicircular or crescent shaped mark drawn on the forehead with sandal-paste.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ଚନ୍ଦ୍ରାଲୋକ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚନ୍ଦ୍ର+ଆଲୋକ)—
Chandrāloka ୧ । ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ—1. Moonlight.
୨ । ପୀୟୂଷ ବର୍ଷ ନାମକ କବିଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ସଂସ୍କୃତ ଅଳଙ୍କାର-ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—2. Title of a work on rhetoric by Piyūshabarsha.
୩ । ଜୟଦେବକୃତ ଅଳଙ୍କାରଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—3. Name of a work on rhetoric by Jayadeba (M. W.).

ଚନ୍ଦ୍ରାଶ୍ମା—ସଂ. ବି. (ଚନ୍ଦ୍ର+ଅଶ୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତମଣି—
Chandrāśmā Moon-stone; a kind of gem.
(ଚନ୍ଦ୍ରୋପଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚନ୍ଦ୍ରିକା—ସଂ. ବି. (ଚନ୍ଦ୍ର+ଇକ+ଆ)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ—
Chandrikā 1 Moonlight.
୨ । ନୟନତାରା—2. The pupil of the eye.
୩ । ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ନଦୀ—3. River Chandrabhāgā
୪ । ମୟୂରପୁଚ୍ଛର ଗୋଲାକାର ଚିତ୍ରିତ ଚିହ୍ନ—
4. The circular multicoloured mark or eye on the tail-feather of a peacock.
୫ । ଚନ୍ଦାଗୁଣ୍ଡିମାଛ— 5. The chanda fish; a kind of small circular white water-fish.
୬ । ଅଭ୍ର—6. Mica.
୭ । ୧୩ ଅକ୍ଷରଯୁକ୍ତ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ, ବୃତ୍ତକମାଛନ୍ଦ—
7. A metre of 13 letters.
[ଦ୍ର—ଏଥିର ୧୦, ୧୧ ଓ ୧୩ ବର୍ଣ୍ଣ ଗୁରୁ ।]
୮ । ଶ୍ୱେତ କଣ୍ଟକାରୀ ଗୁଳ୍ମ—8. A kind of thorny plant; Ranwofolia Serpentina
୯ । ହାଲିମ (ଦେଖ)
9. Hālima (See)
୧୦ । ଆଭା; ଜ୍ୟୋତିଃ—10. Splendour (M. W.).
୧୧ । ଟାଙ୍ଗର; ଚନ୍ଦା—11. Baldness (M W).
୧୨ । ଅଳାଇଚ—12 Cardamums (M. W.).
୧୩ । ମଲ୍ଲୀ ଫୁଲ—
13. Jasmine; Jasminum Zambac (M. W.)
୧୪ । ମେଥି—
14. Trigonella Fenugreek (M. W.)
୧୫ । ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ନଦୀ—
15. A name of the Chandrabhāgā river.
୧୬ । (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ) କୌଣସି ବିଷୟର ଆଲୋଚନା ବା ବ୍ୟାଖ୍ୟାମୂଳକ ଗ୍ରନ୍ଥ—
16. Elucidation of a particular subject. (M.W.)
[ଦ୍ର—କେତେକ ବ୍ୟାଖ୍ୟା, ଟୀକା ଓ ବ୍ୟାକରଣ ଗ୍ରନ୍ଥ ପରେ ଏ ପଦ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ । ଯଥା—ଅଲଙ୍କାରଚନ୍ଦ୍ରିକା, ସିଦ୍ଧାନ୍ତଚନ୍ଦ୍ରିକା, କାତନ୍ତ୍ରଚନ୍ଦ୍ରିକା ।]
୧୭ । ଉଦ୍ଭିଦ ବର୍ଗର କ୍ଷୁପବିଶେଷ (ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର)—
17. A flowering shrub.
[ଦ୍ର—ଏଥିର ଫୁଲ ଧଳା, ଫୁଲ ଭିତର ଆଗାଲ ରକ୍ତ, ଫଳ କୃଷ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଯୋଡ଼ା ଯୋଡ଼ା, ପ୍ରତି ଗଣ୍ଠିରେ ୩।୪ ଟା ପତ୍ର ବଳୟାକାରରେ ଥାଏ, ଚେର ଔଷଧରେ ଲାଗେ ।]

ଚନ୍ଦ୍ରିକାଦ୍ରବ—ସଂ ବି. (ଚନ୍ଦ୍ରିକା+ଦ୍ରୁ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା ଚନ୍ଦ୍ର-
Chandrikādraba କିରଣଦ୍ୱାରା ଦ୍ରବୀଭୂତ ହୁଏ)—
ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତମଣି—Moon-stone.

ଚନ୍ଦ୍ରିକାପାୟୀ—ସଂ ବି. (ଚନ୍ଦ୍ରିକା+ପା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)
Chandrikāpāyi ଯେ ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ ପାନ କରେ)—ଚକୋର ପକ୍ଷୀ The chakora bird (M W.)

ଚନ୍ଦ୍ରିତା—ଦେ. ବି—ରକ୍ତିମା—Redness.
Chandritā

ଚନ୍ଦ୍ରିତା ଭୃଙ୍ଗ ତା ପ୍ରମାଣେ, ଦ୍ୱାତ୍ରିଂଶ ଜାଣ ସେ ଲକ୍ଷଣେ ।
ପ୍ରାଚୀ. ପୂର୍ଣ୍ଣତମଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।

ଚନ୍ଦ୍ରିମା—ସଂ. ବି. (ଚନ୍ଦ୍ର+ଇମସ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Chandrimā ଚନ୍ଦ୍ର କିରଣ; ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା—Moonlight (M. W.)

ଚନ୍ଦ୍ରିଲ—ସଂ. ବି. (ଚନ୍ଦ୍ର+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ. ଇଲ)—
Chandrila ୧ । ଶିବ—1. God Śiba.
୨ । ନାପିତ; ଭଣ୍ଡାରି—2. Barber.
୩ । ବାସ୍ତୁକ ବା ବଥୁଆ ଶାଗ—3. A kitchen herb; Chenopodium Album.

ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚନ୍ଦ୍ର+ଉଦୟ)—
Chandrodaya ୧ । ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଆବିର୍ଭାବ; ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାର ଆବିର୍ଭାବ-
1. The rising of the moon; moon-rise.
୨ । ଚନ୍ଦ୍ରାତପ; ଚାନ୍ଦୁଆ—2. Canopy (M. W.)
୩ । ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ମକରଧ୍ୱଜ (ଦେଖ)
3. Name of mercurial preparation
୪ । (ନାମ) ପାଣ୍ଡବପକ୍ଷୀୟ ଯୋଦ୍ଧାବିଶେଷ—
4. Name of a Pāṇḍaba warrior (M. W.)

ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟମକରଧ୍ୱଜ—ସଂ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ପାରଦ, ଗନ୍ଧକ ଓ
Chandrodayamakaradhwaja ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଘଟିତ ରସାୟନ ଔଷଧବିଶେଷ (ମକରଧ୍ୱଜ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ)—
Name of a mercurial preparation of mercury and sulpher burnt in a covered bottle with gold

ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟା—ଦେ. ବି—ଚନ୍ଦ୍ରଉଦିଆ (ଦେଖ)
Chandrodayā Chandraudiā (See)

ଗୃହୁଁ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟା ମଶାଲ ପାଖେ
ବନ୍ଧି ଜାଳିତ ଯେବେ ହଣା ମୁଖେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କୃଷ୍ଣଭାବକଲ୍ଲୋଳିନୀ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଖ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟ୍ୟ	ଋଅ	ଡ଼	ନ୍ନ

ଚନ୍ଦ୍ରୋପରାଗ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚନ୍ଦ୍ର+ଉପରାଗ)—ଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରହଣ
Chandroparāga Lunar Eclipse.

ଚନ୍ଦ୍ରୋପଳ—ସଂ. ବି. (ମ.ପ ଲୋ; ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣଦ୍ୱାରା ଦ୍ରବୀଭୂତ ଉପଳ)—
Chandropaḷa ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତମଣି—The moon-stone.

ଚନ୍ଧା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଚନ୍ଦା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chandhā (etc) Chandā etc. (See)

ଚନ୍ଧେଇ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ ବା ହାବଭାବ ଦ୍ୱାରା
Chandhei କାମୁକତା ପ୍ରକାଶ କରେ—Flirt
चौंचलहाइ

ଚନ୍ନ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି—ଚନ୍ଦନ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Channa (etc) Chandana etc. (See)
চন্নন
चन्नन

ଚନ୍ନୀ—ଦେ ବି.—ଚନୀ (ଦେଖ)
Channī Chanī (See)

ଚପ୍ (ଧାତୁ)—୧ । ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା; ଚୂରିବା—
Chap (root) 1. To reduce to powder; to pound.
୨ । ଗମନ କରିବା—2. To go.
୩ । ଆଉଁସିବା—3. To caress; to soothe (M.W.)
୦ । ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବା—4. To console (M. W.)
୫ । ଚକଟିବା; ଦଳିବା—5. To knead.
୬ । ଠକିବା—6. To cheat.
୭ । ଥାପଡ଼େଇବା—7. To pat.
୮ । କୁଟିବା—8. To bruise; to pestle.

ଚପ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଚପ୍)—ଛେଚି ହୋଇ ପିଷ୍ଟକାକାର ଭଜା
Chap ମାଂସଖଣ୍ଡ—Fried piece of minced meat;
চপ chop.
चप [ଦ୍ର—ଏହାର ସହିତର ଖାଦ୍ୟ କହିଲେହି ।]

ଚପ୍‌କନ୍—ଦେ. ବି —(ସଂ. ଗୁପ ଶବ୍ଦ ଜାତ ଉର୍ଦ୍ଦୁ ଚପକନା (=ଓଢ଼ଣା
Chapkan ଚିମିବା) କିମ୍ବାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ, ଯାହା ଦେହକୁ ଘର ଆଣ୍ଠୁ
চাপকান ଚିପି ଧରେ')—ଆଜାନୁଲମ୍ବିତ ବସ୍ତ୍ର କୁର୍ତ୍ତା—A long
चपकन Indian coat reaching to the knees chapkan.

ପୋଷାକ ଇଜାର୍ ଚିଲ୍ଲ ପାଜମା ସାଙ୍ଗେ ଚପ୍‌କନ୍ ।
ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

[ଦ୍ର—ଇଂରାଜରେ ଏହି ଶବ୍ଦ ଏହି ଆକାରରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଅଛି; ଏ ପୋଷାକ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ଅମଳରେ ଓ ଇଂରାଜ ଅମଳରେ ଭାରତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଦରବାରୀ ପୋଷାକ ଅଟେ । ଏହା ଉପରେ ଯେଉଁ ଖୋଲା କୁର୍ତ୍ତା ପିନ୍ଧା ଯାଏ ତାକୁ ଜୋବା କହନ୍ତି ।]

ଚପ୍‌ଚପ୍—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—(ସଂ. ଚପଲ)—ଝପାଝପ୍; ଅତି ଶୀଘ୍ର;
Chapchap ତୁରନ୍ତ—Very quickly; hastily; very
চটপট swiftly.
चपट ଦେ. ଅ.—(ଧ୍ୱନ୍ୟର୍ଥକ)—୧ । କୁକୁର ବା ବିରାଡ଼ି ଚୁକୁ
চপচপ ଚୁକୁ କରି ପାଣି ବା ଦୁଧ ଚାଟିବାର ଶବ୍ଦ; ଚୁକୁ ଚୁକୁ—
चटचट, चपड़ चपड़ Sound of licking or lapping of some liquid by a dog or cat.
୨ । ୧।୨ ଇଞ୍ଚ ପାଣି ବା କାଦୁଅ ଥିବା ଜାଗାରେ ଚାଲିବାର ଶବ୍ଦ; ଚପର ଚପର—2. Splasting sound produced by walking on a place in which there is 1 or 2 inches of water or slime.

ଚପ୍‌ଚପିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ.—(ଭୁଲ; ହି. ଚପଚପା)
Chapchapiā ଅଠାଳିଆ—Gummy; sticking.

ଚପ୍ରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଜଳାଭୂମି—
Chaprā Marsh; moor; fen.
दलदाल ଦେ ବି. (ସଂ. ଚତ୍ୱର)—ଚତରା (ଦେଖ)
Chatarā (See)
ଦେ. ବିଣ.—୧ । କର୍ଦ୍ଦମାକ୍ତ (ସ୍ଥାନ)—
1. Muddy (place) (Beams).
୨ । ସନ୍ତସନ୍ତିଆ—2. Moist (place).

ଚପ୍‌ରାସ୍—ବୈଦେ. ବି.—୧ । (ଫା. ଚପ୍‌ରାସ୍;) ଚପ୍=ବାମ+ରାସ୍ତ=
Chap-rās ଡାହାଣ; ଯାହା ବାମ କାନ୍ଧରୁ ଯଉଡାପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଣ୍ଟାର
চাপরাস ଡାହାଣକୁ ପଡ଼ି ଥାଏ)—ପିଅଦାମାନେ ସରକାରୀ ଚିହ୍ନସ୍ୱରୂପ
चपरास ପୋଷାକ ଉପରେ ଧାରଣ କରିଥିବା ପିତଳାଦି ନିର୍ମିତ ଫଳକ—A badge of a peon; a plate containing engravings of the name of the master or department under whom a peon serves.
୨ । (ଫା. ଚପରାସି)—ଚପରାସୀ; ପିଅଦା—A peon.
୩ । (ଫା)—କରତର ଦାନ୍ତମାନଙ୍କୁ ଏକାନ୍ତରକ୍ରମେ ବାଆଁ ଓ ଡାହାଣଆଡ଼କୁ ଝୁଙ୍କାଇବା କର୍ମ (ଏପରି ନ ହେଲେ କରତର ଦାନ୍ତ କାଠରେ ଘର କରି ପାରେ ନାହିଁ)—
3. The act of bending the teeth of a saw alternatively a little to the right and to the left.

ଚପରାସନସ୍ୟ ପେଶି କଂସଯୁଗ୍ମ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ଚପ୍‌ରାସି—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଚପ୍‌ରାସି; ବାମ+ରାସ୍ତ=ଡାହାଣ; ଯେ
Chaprāsi ପ୍ରଭୁଙ୍କର ବାମ ଦକ୍ଷିଣ ଉଭୟ ଦିଗରେ ଉପସ୍ଥିତ ଥାଏ
চাপরাসী କମ୍ବା ଯେ ଚପ୍‌ରାସ୍ ପିନ୍ଧିଥାଏ)—ଅର୍ଦ୍ଦଳୀ, ପିଅଦା; ପିଅନ—
चपरासी An orderly peon; peon (wearing a badge).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଚାଉଁ' ନ ମିଳିଲେ 'ଚାଣ୍ଡ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ଚପଟ— ସଂ. ବି (ଚପ୍ + ଭାବ ଧାତୁ. ଅଟ)—ଚାପୁଡ଼ା—
Chapaṭa Slapping; slap.

চপেট ଦେ. ବି (ସଂ. ଚପେଟ; ଚାପ)—୧ । ଆଘାତ—
चपत Hurt, injury.

୨ । ବିପତ୍‌ପାତର ଆଶଙ୍କା—
2. Risk; hazard; apprehension of danger.

୩ । ଚାପ; ଉତ୍ପୀଡ଼ନ—3. Pressure.

୪ । ଦାୟିତ୍ୱ—4. Responsibility.

୫ । ପୀଡ଼ା—5. Oppression.

୬ । ହାନି; କ୍ଷତି; ଲୋକ୍‌ସାନ୍—6. Loss.

୭ । ବହୁ କାର୍ଯ୍ୟର ଜଞ୍ଜାଳ—
7. Pressure of business; overwork.

ଚପଟାଘାତ—ସଂ. ବି (୩ୟା ତତ୍; ଚପଟ + ଆଘାତ)—ଚାପୁଡ଼ା ମାରିବା—
Chapaṭāghāta Slapping; blow with the flattened palm.

ଚପର୍‌ଚପର୍—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ବର୍ଷାର ଝିପ୍‌ଝିପ୍‌ଶବ୍ଦ—
Chaparchapar 1. Pattering of rain.

চপচপ ୨ । ଦୁଇ ତିନି ଅଙ୍ଗୁଳ ପାଣି ବା କାଦୁଅ ଥିବା ସ୍ଥାନରେ
चपड़चपड़ ଲୋକ ଚାଲିଲେ ପଦାଘାତଜନିତ ଶବ୍ଦ—2. Splasting sound produced by a person walking on a ground in which there is one or two inches of water.

ଚପରା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅଳ୍ପ ପାଣି ଥିବା (ସ୍ଥାନ)—
Chaparā 1. Marshy (Grundy).

୨ । କର୍ଦ୍ଦମମୟ; ପଙ୍କୁଆ—Muddy (Grundy).

ଚପଳ—ସଂ. ବିଣ (ଚପ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅଳ କିମ୍ବା କମ୍ପ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅଳ
Chapaḻa ନିପାତନ)—୧ । କମ୍ପୁଥିବା—1. Shaking;
(ଚପଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) trembling; wavering.

୨ । ଚଞ୍ଚଳ; ତରତରିଆ—2 Agile; quick.

୩ । ତରଳ; ଅସ୍ଥିର—3. Restless; unsteady.

୪ । ଚଗଲା; ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତ; ଅନବସ୍ଥିତ—
4. Unstable; fickle; inconstant.

୫ । ଅସ୍ଥାୟୀ—5. Momentary; temporary.

ଚପଳତା, ଚପଳତ୍ୱ, ଚାପଲ୍ୟ } ବି. ୬ । ଦୁର୍ବିନୀତ, ଦୁଷ୍ଟ; ବଗୁଲିଆ—6. Wicked, illmannered; wonton.

୭ । ଧୃଷ୍ଟ—7. Insubordinate; insolent.

୮ । ପ୍ରଗଲ୍‌ଭ—8. Boastful.

୯ । ବିକଳ—9. Agitated.

୧୦ । ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତଚିତ୍ତ—
10. Of unsteady disposition; fickleminded.

୧୧ । ଅବିବେଚକ—11. Inconsiderate; thoughtless.

୧୨ । ତୁରୁତୁରିଆ—12. Hasty.

୧୩ । କ୍ଷଣିକ—13. Momentary; instantaneous.

୧୪ । ଦୋହଲୁଥିବା—14 Moving to and fro.

ବି—୧ । ପାରଦ—1 Mercury.

୨ । ଚୋର—2. Thief.

୩ । ମତ୍ସ୍ୟ—3. Fish.

୪ । ମୂଷିକବିଶେଷ—4 A kind of mouse.

୫ । ବାୟୁ; ପବନ—5. The wind.

୬ । କଳା ସୋରିଷ—6. Black mustard (M. W)

୭ । ଚୋରକ ନାମକ ସୁଗନ୍ଧ—
7. A kind of perfume.

୮ । ପ୍ରସ୍ତରବିଶେଷ—8. A kind of stone (M. W.)

୯ । ରୋଗ ଉତ୍ପାଦନକାରୀ ରାକ୍ଷସବିଶେଷ—
9. Name of a demon causing diseases.

କ୍ରି. ବିଣ—ଶୀଘ୍ର; ଚଞ୍ଚଳ—Quickly.

ଦେ. ବି—ପ୍ରାଚୀନ ଜଳଯାନବିଶେଷ—Name of a boat of ancient India.

ଭୋଜରାଜାଙ୍କ 'ଯୁକ୍ତିକଳ୍ପତରୁ' ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ—ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ. ଉତ୍କଳ ।

ଚପଳଗଣ—ସଂ.ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚପଳ + ଗଣ)—ପଞ୍ଝାଏ ବଗୁଲିଆ ଟୋକା ।
Chapaḻagaṇa —A troop of ill-mannered boys (M. W.)

ଚପଳତା—ସଂ. ବି (ଚପଳ + ଭାବ. ତା)—କମ୍ପ; ଥରି—
Chapaḻatā 1. Trembling.

ଚପଳତ୍ୱ, ଚାପଲ୍ୟ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତି—2. Fickleness; inconstancy.

୩ । ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ—3. Hastiness.

୪ । ଧୃଷ୍ଟତା—4. Insolence.

୫ । ଦୁଷ୍ଟାମି; ଖେଚଡ଼ାମି—
5. Wickedness; wantonness

୬ । ଅଭଦ୍ରତା—6. Rudeness; bad manners.

ଚପଳତାଶୟ—ସଂ. ବି—୧ । ପେଟଫମ୍ପା—
Chapaḻatāśaya 1 Flatulence (M. W.).

୨ । ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ—2. Indigestion.

ଚପଳସ୍ୱଭାବ—ସଂ.ବି (କର୍ମଧାରୟ; ଚପଳ + ସ୍ୱଭାବ)—ଅସ୍ଥିର ପ୍ରକୃତି—
Chapaḻaswabhāba Unsteady nature.
(ଚପଳସ୍ୱଭାବା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ.ପୁଂ.(ବହୁବ୍ରୀହି) ଅସ୍ଥିରପ୍ରକୃତିକ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Fickle-minded (person).

ଚପଳା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚପଳ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଚପଳର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—
Chapaḻā Feminine of chapaḻa.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚପଳ+ଆ)—୧ । ସୁରା, ମଦିରା—
1. Spirit of wine; spirituous liquor.
୨ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ—2. The Goddess of fortune.
୩ । ବିଜୁଳି; ବିଦ୍ୟୁତ୍—3 Lightning.
୪ । ବେଶ୍ୟା—4 Prostitute.
୫ । ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—5. Name of a metre.
୬ । ଜିହ୍ୱା—6. The tongue.
୭ । ପିପ୍ପଳୀ—7. The longpeper (M. W.)
୮ । ଅସତୀ ସ୍ତ୍ରୀ—3. A disloyal wife (M. W.)
୯ । ସଙ୍ଗୀତର ୫ମ ସ୍ୱର—
9. The fifth note in music (M. W.)

ଚପଳାକ୍ରୀଡ଼ା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚପଳା+କ୍ରୀଡ଼ା)—
Chapalākrirdā ଚପଳାଲୀଳା (ଦେଖ)—
Chapalalilā (See)

ଚପଳାକ୍ଷ—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚପଳ ଅକ୍ଷି)--ଯେ ଇତସ୍ତତଃ ଆଖି
Chapalāksha ବୁଲାଉଥାଏ—One whose eyes move to and fro
(ଚପଳାକ୍ଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚପଳାଙ୍ଗ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚପଳ+ଅଙ୍ଗ)—ଶିଶୁମାର; ଜଳଜନ୍ତୁ-
Chapalānga ବିଶେଷ—Porpoise; Gangeticus Delphinus.

ଚପଳାଲୀଳା—ସଂ. ବି (ଚପଳା+ଲୀଳା)—୧ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)
Chapalālilā ମେଘରେ ବିଜୁଳି ଝଟକିବା; ବିଜୁଳି ଝଟକ—
1. The play-flash of lightning in the clouds.

ଘନେ ଚପଳାଲୀଳା, ଗୃହେଁ ଘନ କୁନ୍ତଳା ତୁ କି ଏ ଅଭିଳାଷ ବହିଲୁରେ—
କବିସମ୍ରାଟ୍. କଶୋରଚନ୍ଦ୍ରାନନ୍ଦ ଚ. ଗୀତ ।

୨ । (ଉପମିତ ସମାସ) ବିଜୁଳି ଝଟକପରି ଚଞ୍ଚଳ ଅଙ୍ଗ ସଞ୍ଚାଳନ—2. Brisk movement of the limbs like lightning flash.

ଚପଳେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ଚପଳମ୍)—୧ । ଶୀଘ୍ର; ଚଞ୍ଚଳ—
Chapale 1. Quickly.

ଚୁମ୍ବି ବାରୁଣୀଙ୍କ ବଦନ ବିଧୁ, ଚପଳେ ଅମ୍ବର ବରଜନ୍ତି ।
କବିସମ୍ରାଟ୍. କଶୋରଚନ୍ଦ୍ରାନନ୍ଦ ଚ. ଗୀତ ।

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଚପଳତା ସହକାରେ; ଆଗ ପଛ ବିଚାର ନ କରି—2. Precipitously.

ଚଉଠେ ନ ରଖିଲ ସେ ସ୍ନେହକୁ, ଚପଳେ ଛଡାଇ ଦେଇ ଦେହକୁ ।
କବିସମ୍ରାଟ୍. କବିତା. କଲ୍ଲୋଳ ।

ଚପସିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଶୁଷ ଧାତୁ)—୧ । କାଳି ଶୋଷିନେବା; ଛପା
Chapasibā କାଗଜରେ କାଳି ଟାଣି ହୋଇଯିବା—1 To soak (said of a blotting paper).
चपसाना
२ । ପୁରୁଣା କାଗଜରେ ଲେଖିଲାବେଳେ କାଗଜରେ କାଳି ଭେଦିଯିବା—2. To soak (said of old paper when written upon.)
सोखना

ଚପା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚପ ଧାତୁ=କୁଟିବା; ଦଳିବା)—୧ । ଚାପ—
Chapā 1. Pressure.
চাপা ୨ । ଚାପିବା; ଦାବିବା—2. Pressing down.
दाब; चपना

ଚପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚପିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Chapāibā 1 The causative form of chapibā.
চাপান ୨ । କାଗଜରେ ଅଠାଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ପାତଳା ବସ୍ତୁ (କୋର୍ଟଫି,
चपाना चापना ଟିକଟ) ଲଗାଇବା—2. To stick something with gum to another thing.
(ଯଥା—ଦରଖାସ୍ତ ଉପରେ କୋର୍ଟ୍‌ଫି ଚପାଇବା ।)
୩ । ଦବାଇବା; ଦାବିବା—3. To press.
୪ । ଲୁଚାଇବା; ଗଡ଼ାପ୍ କରିବା—
4. To hush up a thing; to suppress.
୫ । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଭୟରେ ନତମସ୍ତକ ବା ଚୁପ୍ କରାଇବା—
5. To silence a person by frightening.
୬ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଚାପିବା କର୍ମ କରାଇବା—
6 To cause to press
୭ । କାଗଜ ଉପରେ ଲେଖା ହୋଇଥିବା କାଳିକୁ ଶୋଷିବା ନିମନ୍ତେ ଚପା କାଗଜ ମାଡ଼ିବା—To blot a writting with blotting.
୮ । ଧମକାଇବା—8. To threaten.

ଚପାକାଗଜ—ଦେ. ବି.—୧ । ଯେଉଁ କାଗଜରେ ଲେଖିଲେ କାଳି
Chapākāgaja କାଗଜଦ୍ୱାରା ଶୋଷି ହୋଇ ଯାଏ ବା କାଗଜ
চাপাকাগজ ମଧ୍ୟକୁ କାଳି ଚପି ଯାଏ—
सोखता 1. Paper into which the ink soaks.
୨ । ମସିଶୋଷକ ପତ୍ର; ଛପାକାଗଜ; ଯେଉଁ କାଗଜ ସାହାଯ୍ୟରେ ଲିଖିତ କାଗଜରୁ କାଳି ଶୋଷି ନିଆଯାଏ—
2. Blotting paper.

ଚପାଚପି—ଦେ. ବି.—ଚପା (ଦେଖ)
Chapāchapi Chapā (See)
চাপাচাপী

ଚପିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ଚପ ଧାତୁ=କୁଟିବା)—୧ । ଦବିବା—
Chapibā 1. To sink down.
চাপা ୨ । କାଳି ଆଦି କାଗଜରେ ଶୋଷି ହୋଇ ଯିବା—
चपना, दबना 2. To soak or sink (said of ink soaking into paper).
୩ । ଅନ୍ୟର ପ୍ରତାପରେ ଭୟ ପାଇ ଚୁପ ହେବା—
3. To be frightened to silence.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍ଗିଆ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୪ । ଲଜ୍ଜିତ ହେବା—4. To be ashamed.

ଚପିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଚପିବା (ଦେଖ)
Chapijibā Chapibā (See)
চেপেযাওয়া
चपयाना

ଚପେଟ—ସଂ. ବି.—(ଚପ ଧାତୁ + ଭାବ. ଏଟ)—୧ । ଚାପୁଡ଼ା—
Chapeṭa 1. Slap.
୨ । ଚାପୁଡ଼ାଇବା—2 Patting; slapping.

ଚପେଟାଘାତ—ସଂ. ବି.—ଚପଟାଘାତ (ଦେଖ)
Chapeṭāghāta Chapaṭāghāta (See)

ଚପେଟିକ—ସଂ. ବି.—ଚପେଟ (ଦେଖ)
Chapeṭika Chapeṭa (See)

ଚପେଟିକା—ସଂ. ବି.—ଚପେଟ (ଦେଖ)
Chapeṭikā Chapeṭa (See)

ଚବ୍‌ଚବ୍—ଦେ. ଅ.—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଅଳ୍ପ ପାଣିରେ ବା କାଦୁଅରେ
Chab chab ଚାଲିବାର ବା ହାତ ପାପୁଲି ବାଡ଼େଇବାର ଶବ୍ଦ—
চপচপ Splattering or splashing sound of striking
चपड़ चपड़ or walking shallow water or mud.

ଚବ୍‌ରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ.—ଚବ୍ରା (ଦେଖ)
Chabrā Chabrā (See)

ଚବ୍‌ଲାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—(ତୁଳ. ହି. ଚବାନା)—
Chablāibā ପାଗୁଳାଇବା—To ruminate.

ଚବକା—ଦେ. ବି.—ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଗଭୀର ଜଳାଶୟ—
Chabakā Very small shallow tank.

ଚବତି—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି.—ପତରର ଦନା—A cup made
Chabati of leaves sewn together.

ଚ ବର୍ଗ—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚ + ବର୍ଗ)—ଚ, ଛ, ଜ, ଝ, ଞ ଏହି
Cha barga ୫ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ—The 5 consonants allied to 'ch'.

ଚବନ—ସଂ. ବି.—ଚଇଁକାଠ (ଦେଖ)
Chabana Chaiṅkāṭha.

ଚବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—କାଇଁଶ—
Chabā The kāsa reed.

ଚବି—ସଂ. ବି.—ଚଇଁକାଠ (ଦେଖ)
Chabi Chaiṅkāṭha (See)
ଚବିକ
ଚବିକା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଚବୀ

ଚବିଦସ୍ତିଆମାଣ—ଗ୍ରା. ବି—ଚବିଶିଦସ୍ତିଆମାଣ (ଦେଖ)
Chabidastiāmāṇa Chabisidastiāmāṇa (See).

ଚବିଦସ୍ତିପଦିକା—ଗ୍ରା. ବି—ଚବିଶିଦସ୍ତିଆପଦିକା (ଦେଖ)
Chabidastipadikā Chabisidastiāpadikā (See).

ଚବିଲା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଛବିଲ)—୧ । ଛଇଲ (ଦେଖ)
Chabilā 1. Chhaiḷa (See)
ছেবলা (ସଂ. ଚପଳ)—୨ । ଚଗଲା; ଚପଳସ୍ୱଭାବ—2. Fickle.

ଚବିଶ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚତୁର୍ବିଂଶ; ପ୍ରା. ଚଉବିଶା)—
Chabiśa etc ଚବିଶି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chabiśi etc (See)

ଚବିଶାକୁଟା—ଦେ. ବି—୨୪ ଗୌଣୀ ଧାନ କୁଟା ଦେଲେ ତହିଁରୁ
Chabiśākuṭā ୧୦ ଗଉଣୀ ଚାଉଳ ପାଇବାର ରୀତି—
The mode of supplying 10 'Gaunies' of rice for every 24 Gaunies of paddy given to a woman of husking.
[ଦ୍ର—ଆମ ଦେଶରେ ୨୨ ଗୌଣୀ ଧାନ ଦେଲେ କୁଟୁଣୀମାନେ ୧୦ ଗୌଣୀ ଉଷୁନା ଚାଉଳ ଦିଅନ୍ତି ଓ ୨୪ ଗୌଣୀ ଧାନ ଦେଲେ ୧୦ ଗୌଣୀ ଅରୁଆ ଚାଉଳ ଦିଅନ୍ତି । ୧୦ ଗୌଣୀ ଚାଉଳ ଦେଇ ଅତିରିକ୍ତ ଯାହା ବଳେ ତାହା କୁଟୁଣୀମାନେ ଆପଣାର ପାରିଶ୍ରମିକରୂପେ ନିଅନ୍ତି ।]

ଚବିଶାକୁଟାପ୍ରମାଣେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୨୪ ଗୌଣୀ ଧାନରୁ ୧୦
Chabiśākuṭāpramāṇe ଗୌଣୀ ଚାଉଳ ମିଳିବା ହିସାବରେ—
At the rate of 10 gaunies of rice for every 24 gounies of paddy given to the husked.
(ଯଥା—ଚାରି ଭରଣ ଧାନରୁ ଚବିଶା କୁଟାପ୍ରମାଣେ କେତେ ଚାଉଳ ହେବ ?)

ଚବିଶାଦୁଇଶହ—ଦେ. ବି—ଦୁଇଶହ ଚବିଶ—
Chabiśāduiśaha 224.

ଚବିଶାଶହେ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁର୍ବିଂଶୋତ୍ତରଶତ)—ଏକଶହଚବିଶ—
Chabiśāśahe 124

ଚବିଶି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁର୍ବିଂଶ, ପ୍ରା. ଚଉବିସା)—
Chabiśi କୋଡ଼ିଏରୁ ଚାରି ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା; ଚତୁର୍ବିଂଶ ସଂଖ୍ୟା—
চবিশ 24; Twentyfour.
चौबिस ବିଣ—୧ । ଚତୁର୍ବିଂଶ ସଂଖ୍ୟକ—
1 Numbering twentyfour.
୨ । ଚତୁର୍ବିଂଶର ପୂରଣ—2. Twentyfourth.

ଚବିଶିଘଣ୍ଟା—ଦେ. ବି—ଦିନରାତି; ଅହୋରାତ୍ର—
Chabiśighaṇṭā Day and night.
চবিশঘণ্টা
चौबिसघन्टा

ଚବିଶିଦସ୍ତିଆ ମାଣ—ଦେ. ବି—ଉତ୍କଳ ଦେଶପ୍ରଚଳିତ ଭୂମିପରିମାଣ
Chabiśidastiāmāṇa ବିଶେଷ; ଏକ ଏକର୍—One acre; a unit of land measurement in Orissa
[ଦ୍ର—ଚବିଶିଦସ୍ତି ପଦିକାରେ ଦୀର୍ଘରେ ୨୦ ପଦିକା ଓ ପ୍ରସ୍ଥରେ ୨୦ ପଦିକା ପରିମିତ ବର୍ଗକ୍ଷେତ୍ର ।]

୧	ଇ	ଉ	ରୃ,ରୂ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ମ	ଉଅ	ଘ୍ନ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ନ

ଚବଶିଦସ୍ତି ପଦକା — ଦେ. ବି — ଉତ୍କଳର ଭୂମି ମାପିବାର ନଳ ବା କାଠି-
Chabisidasti padikā ବିଶେଷ; ୧° ଫୁଟ ୫ ଇଞ୍ଚ ୧ ଯବ-
ପରମିତ ଋଣି — A measing rod for land measure in Orissa.

[ଦ୍ର — ଚବିଶଦସ୍ତି ପଦକାର ପରମାଣ ୬ ହାତ, ମାତ୍ର ପୂର୍ବ-
କାଳରେ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ଜମି ଚଷିବାରେ ପ୍ରଲୋଭିତ କରିବାପାଇଁ
ଜମିଦାରମାନେ ଏହି ପରିମାଣକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଇ ପଦକାକୁ ଛଅ ହାତ
ଏକକାଣୀ ବା ହା ୬।୨ ଅଙ୍ଗୁଳ ରଖିଥିଲେ; ଏହା ଇଂରେଜୀ
୧° ଫୁଟ ୫ ଇଞ୍ଚ ୧ ଯବ ସଙ୍ଗେ ସମାନ ।]

ଚବଶିଦସ୍ତି ମାଣ — ଦେ. ବ — ଚବିଶିଦସ୍ତିଆ ମାଣ (ଦେଖ)
Chabisidasti māṇa Chabisidastiā māṇa (See)

ଚବେଣା — ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚର୍ବଣ; ହିନ୍ଦିର ଅନୁକୃତ) —
Chabeṇā ଖୁଡ଼ୁଲ, ମୁଗ, ବିଗ୍ର, ବୁଟ ଓ ଚଣାଆଦି ଶସ୍ୟ ଭଜା
চবেনা ହୋଇ ଚୋବାଇବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଖାଦ୍ୟ —
चबैना Fried grains of several kinds mixed together and chewed as a refreshment.

ଚବ୍ୟ — ଗ୍ରା. ବଣ (ସଂ. ଚର୍ବ୍ୟର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ) — ୧ । ଚୋବାଇବାର
Chabya ଯୋଗ୍ୟ — Chewable.

[ଦ୍ର — ଚର୍ବ୍ୟ, ଚୋଷ୍ୟ, ଲେହ୍ୟ, ପେୟ, ସ୍ଥାନରେ କେହି କେହି
ଲେଖକ 'ଚବ୍ୟ' ବ୍ୟବହାର କରିବାର ଦେଖାଯାଏ ।]

ସଂ. ବ — ୧ । ଚଇଁକାଠ (ଦେଖ)
1. A medicinal creeper; piper chaba
୨ । କପାଗଛ — 2. The cotton plant (M.W.)

ଚବ୍ୟକାଷ୍ଠ — ସଂ. ବ. — ଚଇଁକାଠ (ଦେଖ)
Chabyakāshṭha A piper chaba.

ଚବ୍ୟଜା — ସଂ. ବ — ଗଜପିପ୍ପଳୀ —
Chabyajā Scinapsus officinalis (fruit).
(ଚବ୍ୟଫଳ — ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚବ୍ରା — ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ — (ଯେ ଚୋବେ) — ୧ । ହିଂସ୍ର —
Chabrā 1. Destructive; malicious; injurious
୨ । କାମୁଡ଼ା — 2. Currish; given to biting.

ଚମ୍ (ଧାତୁ) — ସଂ. ୧ । ଭକ୍ଷଣ କରିବା — 1. To eat.
Cham (root) ୨ । ଗମନ କରିବା — 2. To go
୩ । ଧ୍ୱଂସ କରିବା — 3. To destroy.

ଚମ୍ — ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି — (ସଂ. ଚର୍ମ) — ଚମ —
Cham Skin.

ଚମ୍‌ଚଟା — ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଚର୍ମଚଟକା) —
Chamchaṭā ଚମିଣି ଚଢ଼େଇ; ଚମଚଟା — Small bat.

ଚମ୍‌ଚମ୍ — ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚମଧାତୁ = ଖାଇବା) — ଚିନି ରସରେ ପାକ
Chamcham ହୋଇଥିବା ଛୁଧଛେନାର ଏକପ୍ରକାର ମିଷ୍ଟାନ୍ନ —
চমচম A kind of sweetmeat.
चमचम

ଚମ୍‌ଡୁଲା — ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ସଂ. ଚର୍ମ ଓ ଦଳ ଧାତୁ) —
Chamdulā ଚମଦଲା — A kind of itches.

ଚମ — ଦେ. ବ. (ସଂ. ଚର୍ମ; ପ୍ରା. ଚମ୍ମ, ଚମ୍ମ) —
Chama ୧ । ଜୀବଦେହର ଚର୍ମ; ଜୀବଦେହର ମାଂସ; ଶିରା
চামড়া, চাম ଓ ହାଡ଼କୁ ଘୋଡ଼ାଇଥିବା ପତଳା ଆବରଣ —
चाम 1. Skin.

ଚମ ବେଢ଼ିଛି ସିନା ଚଉଦିଗକୁ । ମନବୋଧ ଚଉତିଶା ।

୨ । ଖଲ; ଚମଡ଼ା — 2. Hide.

ଗୋରୁ ଚମ ଭୁଷି ଯେ ଜାହାଳ ବେଢ଼ି ବାନ୍ଧ । ବଳରାମ, ରାମାୟଣ ।

୩ । ପରିଷ୍କୃତ ଚମଡ଼ା — 3. Leather.
୪ । ମଳଚମ — 4. A very thin layer of skin on the body.
୫ । ଭଣ୍ଡାରିଙ୍କ ଚଟପଟି — 5. Barber's strop.

ଚମଉକୁଣି — ଦେ. ବ. (ଚର୍ମ+ଉକୁଣ) —
Chamaukuṇi ଦେହ, ଚର୍ମ ଓ ଆଖି ପତା ପ୍ରଭୃତି ସ୍ଥାନର କେଶରେ
চামউকুন্ ଜାତ ଉକୁଣିଆ ପୋକବିଶେଷ —
चमोकन, चमजुई Skin-louse; louse-mite; crab-louse; morpion; Pediculus pubies.

ଚମଉକୁଣିଆଁ — ଦେ. ବଣ. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) — ଚମ ଉକୁଣି ଚମରେ ଲାଗିଲା
Chamaukuniāñ ପରି ଯେ କୌଣସି ବିଷୟରେ ଜଗର କରି ଲାଗି
चिचड़ि ରହେ ଓ ସହଜରେ ଛାଡ଼େ ନାହିଁ —
(figurative) Tenaciously sticking to a thing (like skin louse)

[ଦ୍ର — ବଙ୍ଗଳାରେ ଓ ହିନ୍ଦୀରେ 'ନାଛୋଡ଼ବନ୍ଦା' ଯେଉଁ
ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଓଡ଼ିଆରେ 'ଚମଉକୁଣିଆଁ', 'ଚେମେରଚଟୁ'
ସେହି ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ହିନ୍ଦିରେ ମଧ୍ୟ ଚମଜଇ ବ୍ୟବହୃତ
ହୁଏ ।]

ଚମକ — ଦେ. ବ. (ସଂ. ଚମତ୍କାର; ପ୍ରା. ଚମକ୍କ; ଚଁକ) —
Chamaka ୧ । ହଠାତ୍ ଉପସ୍ଥିତ କ୍ଷଣିକ ଭୟ; ଛାନିଆ; ଚମକ
চমক ପଡ଼ିବା — 1. Panic; alarm; mincing
चौंक through sudden fright; alarm.

ବିଟ୍ଟି ଜରପନ ପୁରେ ଚମକ ପଡ଼ଇ । ଶିଶୁଶଙ୍କର, ଉଷାଅଭିଳାଷ ।

୨ । ବିସ୍ମୟ — 2. Astonishment.

ଚମକ ଚକିତ ହେବାରୀ
ହା ୧ ଖେଦନ ମିଶାମିଶି । ଭୂପତି ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

চমক ୩ । (ବିଦ୍ୟୁତ ଆଦିର) ହଠାତ୍ ପ୍ରକାଶିତ କ୍ଷଣିକ ଆଲୋକ;
चमक ଝଟକ — 3. A flashing light; flash; glitter.
୪ । ହଠାତ୍ ଭୟଜନିତ ଛାତିର କମ୍ପନ ବା ସ୍ପନ୍ଦନ —
4. Palpitation of the heart (due to fright)

ଉଠେ ଗାତ୍ରରେ ଚମକ ଶତ ଶତ । ଅଭିମନ୍ୟୁ, ବଦଗଡ଼ଚକ୍ରାମଣି ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପଠ ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଦ୍ଧା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୫ । ଚକଚକ୍ୟ; ଝଟକ—5. Glitter.

ବିଣ—୧ । ଅସ୍ଥିର, ଛନକା—

1. Wincing; suddenly frightened.

୨ । ଯାହା ହଠାତ୍ ଭୟ ଜନ୍ମାଏ—

2. Frightening; frightful; alarming

ବାଦ୍ୟ ଶବଦର ଗମକ ଚମକ ଦାନବେନ୍ଦ୍ର ଦାନ କରଣ ।

ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୩ । ଚକମକ କରୁଥିବା—3. Glittering; flashing.

ଚମକ ଛଡ଼ାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚମକ ଭାଙ୍ଗିବା (ଦେଖ)

Chamaka chhar̤āibā Chamaka bhāṅgibā (See)

ଚମକଚ୍ଛିଣ୍ଡାଳ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଗାଳିବିଶେଷ)—

Chamakachhiṇḍāla

चमकचाँदनी

चुपछिनाल

(ଚମକଚ୍ଛିଣ୍ଡାଳୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧ । ଯେ ଜାଣି ଶୁଣି ପର ପୁରୁଷ ସଙ୍ଗେ ପାପପ୍ରଣୟ କରୁଥାଏ ଅଥଚ ମଝିରେ ମଝିରେ କେହି ମୁରବୀ ଲୋକ ଆସିବା ବା ଧରା ପଡ଼ିବା ଭୟର ବାହାନା କରି ଚମକି ପଡ଼ୁଥାଏ—

1. A flirt; a term of abuse applied to a cunning and loose flirt.

୨ । ଯେଉଁ ଦୁଷ୍ଟଚରିତ୍ରା ସ୍ତ୍ରୀ ଖୁବ ଆଡ଼ମ୍ବରରେ ଥାଏ—

2. A gaudy adulteress.

୩ । ଗୁପ୍ତ ବ୍ୟଭିଚାରରତା ସ୍ତ୍ରୀ—3. An adulteress who plies her trade secretly.

ଚମକଢ଼ା—ଦେ. ବି—ଗୋଡ଼ ଓ ଗୋଇଠିତଳପାରୁ ମଳଚମ ଚାଞ୍ଛି ନେବାର ନହରୁଣୀ—An instrument used by barbers to scrape off the redundant layers of skin from the heels.

Chamakar̤hā

चामकाटा

चमछिलनी

[ଦ୍ର—ଆମ ଦେଶର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ବହୁତ ଚୁଲବୁଲ ନ କରିବାରୁ ସେମାନଙ୍କ ତଳପାରେ ମଳଚମ ଜମେ । ଭଣ୍ଡାରୁଣୀମାନେ ତଳପାକୁ ପାଣିରେ ବତୁରାଇ ମଳଚମ ଫଡ଼ିଲ ଗଲାରୁ ଚମକଢ଼ାରେ ତାକୁ ଚାଞ୍ଛି ଦେଇ ତା ଉପରେ ଅଲତା ଦିଅନ୍ତି ।]

ଚମକଦମକ—ଦେ, ବି. (ସହଚର)—ଚାକଚକ୍ୟ; ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା; ଦୀପ୍ତି—

Chamakadamaka Glitter; splendour.

चमकदमक

चमकदमक

(ଯଥା—ତା ଚମକଦମକ ଦେଖି ମୁଁ ତ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲି ।)

ଚମକଦାର—ଦେ. ବିଣ—ଚକଚକିଆ—

Chamakadāra Glittering; dazzling.

चमकदार

चमकदार

ଚମକଧମକ—ଦେ. ବି—ଧମକଚମକ; ଧମକାଧମକି—

Chamakadhamaka Threats; threatenings.

धमकचमक

ଚମକ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶୁଣିବା ଲୋକ ମନରେ ଛନକା ବା କମ୍ପ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା—Being frightened or startled.

Chamaka par̤ibā

चमकआना

चौंकआना

ନୋହିଲେ ଚମକ ଭୂମି କାମେ ଏତେ ପଡେ

ମେରୁମନ୍ଦର ଯେ ଭାଜିଯିବ ତୋର ଦାଢ଼େ—ପୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହପୁରାଣ

ଚମକ ପଶିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମନରେ ହଠାତ୍ ଉପସ୍ଥିତ ଭୟର ଛାୟା ରହିଯିବା— Lingering of wincing sensation in the mind.

Chamaka paśibā

चमकटूका

ଚମକ ଭଙ୍ଗାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚମକ ଭାଙ୍ଗିବା (ଦେଖ)

Chamaka bhaṅgāibā Chamaka bhāṅgibā (See).

चमकभाङ्गान

चमकतोड़ना

ଚମକ ଭାଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଯୁଦ୍ଧସ୍ଥଳାଦିକୁ ମନୁଷ୍ୟ ବା ଘୋଡ଼ା ଆଦିକୁ ନେଇ ସେମାନଙ୍କ ମନରୁ ହଠାତ୍ ଛନକା ହେବା ଖୋଇକୁ ଛଡ଼ାଇବା; ଅଭ୍ୟାସ-ଦ୍ୱାରା ମନରୁ ହଠାତ୍ ଭୟ ଛଡ଼ାଇବା—

Chamaka bhāṅgibā

चमकभाङ्गान

चौंकतोड़ना

1. To make a man or animal invulnerable against wincing by constantly habituating him to frightening scenes.

୨ । ଭୟ ଦୂର କରାଇବା—2. To remove fear,

ଚମକରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଝଟକରେ; ଆଡ଼ମ୍ବରରେ—

By the splendour of.

କଥା ଚମକରେ ଚମକଇ ମଣ୍ଡା ରହେ ସିନା କ୍ଷଣ ମାତର—

ଉକାଗ. ଗୀତଲହରୀ ।

ଚମକ ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚମକ ପଶିବା (ଦେଖ)

Chamaka lāgibā Chamaka paśibā (See).

ଚମକା—ଦେ. ବି—ମନରେ ହଠାତ୍ ଭୟ ବା ଛନକା ପଶିବା—

Chamakā Wincing.

चमका

चौंका

चमकिया

चौंकना

ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେ ହଠାତ୍ ଚମକିଉଠେ; ଛନକା—Wincing; timid.

(ଯଥା—ଚମକା ଘୋଡ଼ା ।)

ଚମକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚମତ୍କୃତ; ପ୍ରା. ଚଁମକ; ଚମକିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—୧ । ଭୟ ଦେଖାଇବା; ଡରାଇବା—

Chamakāibā

चमकान

चौंकाना

1. To frighten.

ମିଛ ନୋହେ ସ୍ୱଚ୍ଛ ସେ ବକ୍ଷୋଜ ଯୋଗେ ଯୋଗେନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଚମକାଇବ—

ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

(ଚମକେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

୨ । ଅସ୍ତ୍ରଆଦିର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳଫଳାକୁ ଇତସ୍ତତଃ ସଞ୍ଚାଳିତ କରିବା ଝଟକାଇବା—

2. To cause to glitter; to flash (bright bladed weapons).

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଙ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଋ :	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନୂ

ଏଇ ଦେଖ ସୈନ୍ୟମାନେ ଅସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ାକ ଚମକାଇ କରନ୍ତି ଅଶ୍ରି ଚମ୍ପଟ
ଅନାଭଅଛନ୍ତି—ମଧୁସୂଦନ. ଉତ୍ତରରାମଚରିତ ।

चमकाना ୩ । ଚକଚକିଆ ପୋଷାକ ଦେଖାଇବା—
3. To parade one's dress.

୪ । ଇତସ୍ତତଃ ସଞ୍ଚାଳିତ କରାଇବା—
4. To cause to move to and fro.

ଭାବ ଅନୁରୂପ କର୍ମ ଚମକାଏ ଶିଖାବନ୍ଧନ ମସ୍ତକେ—
ମଧୁସୂଦନ. ଉତ୍ତରରାମଚରିତ ।

ଚମକାଣ—ଦେ. ବି—୧ । ଚମକାଇବା କର୍ମ—
Chamakāṇa 1. Act of causing to flash.
চমকানি ୨ । ଚମକ (ଦେଖ)—2. Chamaka (See)

ଚମକି ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚମକି ପଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Chamaki uṭhibā Chamaki paṛḍibā (See)
চমকেউঠা
चौँकउठना

ଚମକିତ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. (ସଂ. ଚମତ୍କୃତ)—ହଠାତ୍ ଭୟଭୀତ—
Chamakita Suddenly frightened; alarmed.

ଚମକି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚମତ୍; ଚମତ୍କାର)—
Chamaki paṛḍibā ୧ । ହଠାତ୍ ଛନକିଆଁ ହେବା—
চমকেউঠা 1. To wince; to be startled; to take a sudden fright.
चौँकपड़ना

୨ । ଭୟତ୍ରସ୍ତ ହେବା; (ଛାତି) ଧଡ଼ଫଡ଼ କରିବା—
2. To be alarmed.

୩ । କମ୍ପିବା—3. To tremble.

୪ । ଭୟତ୍ରସ୍ତ ହେବାରୁ କମ୍ପିତ ହେବା—
4. To shake in fear.

ଚମକିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚମତ୍କୃତ; ପ୍ରା. ଚମକ୍କି)—
Chamakibā ୧ । ହଠାତ୍ ଦୂରକୁ ଖରବେଗରେ ଗତି କରିବା—
চমকা 1. To shoot forth; to shoot out.
चमचमाना; चमकना ବଜ୍ରକୁ ପରାଏ ବାଣ ଚମକେ ଗଗନେ—
ମଧୁସୂଦନ. ବର୍ଣ୍ଣବୋଧ ।

୨ । (ଶସ୍ତ୍ରାଦି) ଇତସ୍ତତ ସଞ୍ଚାଳିତ ହେବା—
2. To be marshalled or moved to and fro (weapons).

ସଂଗ୍ରାମପ୍ରାଙ୍ଗଣେ ଧୂଳିଗହଳ ମଧ୍ୟରେ
ସୈନିକଙ୍କ କରବାଳ ଚମକଇ ଗରେ—ମଧୁସୂଦନ. ଉତ୍ତରରାମଚରିତ ।

୩ । ଝଟକିବା—3. To flash; to glitter.

चौँकना; चौँधना ୪ । ଭୟ ଯୋଗୁଁ (ଛାତି) ଧଡ଼ଫଡ଼ କରିବା—
4. To palpitate; to throb.

ଚମକ ତ ନାହିଁ ମୋର ଛାତି—ବନମାଳୀ. କଳୋଗଚନ୍ଦ୍ର. ଚ ଗୀତ ।

୫ । ଚମକି ଉଠିବା; ହଠାତ୍ ଭୟରେ ଛନକିଆଁ ହେବା—
5. To be startled; to wince.

୬ । କମ୍ପିବା—6. To tremble.

କଟା ଚମକରେ ଚମକଇ ନାହିଁ ରହେ ସିନା କ୍ଷଣମାତର—
ରାକାଶ. ଗୀତଲହରୀ ।

୭ । ଭୟରେ କମ୍ପିବା—
7. To tremble through fear.

କୋକିଳ ବଚନ ଶୁଣି ନ ମକଇ ଦେହ—ପ୍ରାଚୀ. ଶିଶୁଶଙ୍କର ଉଷାଭିଲାଷ

[ଦ୍ର—ଚମକିବାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଉଠିବା, ପଡ଼ିବା, ଯିବା କ୍ରିୟା ଲାଗେ ।]

ଚମଚ—ଦେ. ବି. (ଫ. ଚମଚ; ପା. ଚମଚ୍)—ଚାମଚ; ଧାତୁନିର୍ମିତ
Chamacha କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଣଳ—Spoon.
চামচ
चमचा

ଚମଚଟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚର୍ମଚଟିକା)—୧ । ଚେମ୍ପିଣି ଚଢ଼େଇ—
Chamachaṭā 1. House bats, small bat.
চামচিকা ଚର୍ମଚଟକୁ ଦେଖି ଧଳନ୍ତ ବନନେ ପକ୍ଷବାଟେ ଚମଚଟା—
चमचिचड़ ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।

ଚମଚଟିଆ
ଚମଚଟୁଆ
ଚମଚଟା
ଚମଚଟାଳ
} ଅନ୍ୟରୂପ

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଚେମ୍ପିଣି ଭଳିଆ ସାଙ୍ଗରେ ଲାଗିବା—2. Pertinacity.

ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଜିଦ୍ ଧରି ଲାଗି ରହୁଥାଏ—ନାଛୋଡ଼ବନ୍ଦା; 1. Pertinacious.'

୨ । ଏକଗୁଆଁ; ଏକଜିଦିଆ—
2. Stubborn; obbstinate

୩ । ଅକ୍ଲାନ୍ତ—3. Untired.

ଚମଚୋର—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ଚର୍ମ+ଚୌର)—
Chamachora ୧ । ଗୁପ୍ତ ପ୍ରଣୟକାରୀ—
লোচ্চা 1 Mixing in love intrigues.
चजिनाकार, ୨ । ପର ସ୍ତ୍ରୀ ସଙ୍ଗେ ଆସକ୍ତ; ଲମ୍ପଟ—
चामचोर . 2. Adulterous.

ଚମଚୋରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚର୍ମ+ଚୌର୍ଯ୍ୟ)—
Chamachori ୧ । ଲମ୍ପଟ୍ୟ; ଧର୍ଷଣୀହରଣ—
লোচ্চামী 1. Adultry.
चामचोरी ୨ । ଗୁପ୍ତପ୍ରୀତି—2 Macking illicit or secret love; love intrigues.

ଚମଡ଼ା—ଦେ· ବିଣ—ଚେମଡ଼ା (ଦେଖ)
Chamarḍa Chemarḍa (See)

ଚମଡ଼ଚଟା—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଚମଚଟା (ଦେଖ)
Chamarḍachaṭā Chamachaṭā (See)

ଚମଡ଼ଚଟି
ଚମଡ଼ଚଟିଆ
ଚମଡ଼ଚଟୁ
ଚମଡ଼ଚଟୁଆ
} ଅନ୍ୟରୂପ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍ଖ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଚମଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚର୍ମ)— ୧ । ଶରୀରର ଚର୍ମ—1. Skin
Chamarḍā ୨ । ଛାଲ—2. Hide.
চামড়া ୩ । ମସଲାଦ୍ୱାରା ବିଭିନ୍ନ ଧୋଇ ରଙ୍ଗ ଓ ପାଲିସ
चमड़ा ଦିଆଯାଇଥିବା ଚର୍ମ—2. Leather.

ଚମଡ଼ା ଉତାରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚର୍ମ+ଉତ୍ତରଣ)—
Chamarḍā utāribā ୧ । ଜୀବ ଦେହରୁ ଚମଡ଼ାକୁ ବାହାର
চামড়া উতরান କରିବା; ଛାଲ ଉତାରିବା—
चमड़ा उधेड़ना 1. To flay
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବିଶେଷ ପ୍ରହାର କରିବା—
2 To give a sound thrashing.

ଚମଡ଼ା କଷିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚମଡ଼ାକୁ ମସଲାପାଣିଦ୍ୱାରା ନରମ କରିବା-
Chamarḍā kaṣibā To tan leather.
চমড়া কাষা
चमड़ा सिझाना

ଚମଡ଼ାଛୁଆଣି—ଦେ. ବି—ଢୋଲ ଆଦିର ମୁହଁରେ ଚମ ଆବୃତ କରିବା-
Chamarḍā chhāāṇi Covering or binding a drum with leather.
ଚମଡ଼ାଛୁଅଣ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଚମଡ଼ାଛୁଆଣି }
ଦେ. ବିଣ—ଉପରେ ଚମଡ଼ା ପଡ଼ିଥିବା; ଚର୍ମାବୃତ—
Hide-bound; having the mouth or surface covered with leather.

ଚମତ୍— ସଂ. ଅ. (ଚମ୍ ଧାତୁ=ଚମକି ପଡ଼ିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅତ୍)—
Chamat ଚମକିବା—Wincing.
[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ନାହିଁ ।]

ଚମତ୍କରଣ—ସଂ. ବି. (ଚମତ୍=ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟବୋଧ+କୃ ଧାତୁ+ଭାବ.
Chamatkaraṇa ଅନ)—୧ । ହଠାତ୍ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କରିବା; ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ବୋଧ ଜନ୍ମାଇବା, ଭ୍ରମିତ କରିବା—
1. Astonishing; surprising; alarming
୨ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟବୋଧ—2. Astonishment.
୩ । ଉତ୍ସବ—3. Festival.
୪ । ଉଚ୍ଚ ଧରଣର ପଦ୍ୟ ରଚନା—
4. High poetical composition

ଚମତ୍କାର—ସଂ. ବି. (ଚମତ୍+କୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—
Chamatkāra ୧ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ; ବିସ୍ମୟ—1. Astonishment; surprize; amazement.
ଏ ବଚନମାନ ଶୁଣି ଲଭିଲେ ଚମତ୍କାର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୨ । ଅନିର୍ବଚନୀୟ ଆନନ୍ଦ—2. Exquisite; pleasure.
୩ । ମଉଜ ମଜଲିସ—
3 Festive turbulance (M. W.)
୪ । ଆଡ଼ମ୍ବର—4. Show (M. W.)
୫ । ଉଚ୍ଚ ଧରଣର ପଦ୍ୟରଚନା—
5. High poetical composition (M. W.)
୬ । ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
6. Achyranthes Aspera tree (M. W.)
୭ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ ବିଷୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
7. Wonderful thing.
୮ । ଅଲୌକିକ ବା ଅସାଧାରଣ ବିଷୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
8. Extraordinary thing.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ—
1. Wonderful; surprizing; imazing
ସେ କଥା ଚମତ୍କାର ହେଲା ଏ ଲୋକର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୨ । ଆନନ୍ଦଦାୟକ—2. Charming.
୩ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—3. Excelent; capital.
୪ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ—
4. Amazed; wondering; surprised.
ତୁମ୍ଭ କଥା ଶୁଣି ମୁଁ ଚମତ୍କାର ହୁଏଁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ଚମତ୍କାରକ—ସଂ. ବିଣ. (ଚମତ୍+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Chamatkāraka ୧ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଉତ୍ପାଦନକାରୀ; ବିସ୍ମୟକର—
(ଚମତ୍କାରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Astonishing; wonderful.
(ଚମତ୍କାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁନ୍ଦର—
2. Very beautiful.
୩ । ମନୋମୋହକର—3. Captivating; charming.

ଚମତ୍କାର ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ବୋଧ ହେବା—
Chamatkāra pāibā 1. To seem wonderful
ଏ କଥା ମୋ ମନକୁ ବଡ଼ ଚମତ୍କାର
ପାଉଛି କହ ଆହେ ତପୋକୁଳବର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୨ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ହେବା—2. To be surprised.
ତା ଶୁଣି ଅରଜୁନ ପାଇଲେ ଚମତ୍କାର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ଚମତ୍କାରିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚମତ୍କାର+ଇତ)—ଚମତ୍କୃତ—
Chamatkārita Astonished (M. W,)
(ଚମତ୍କାରିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚମତ୍କାରିତା—ସଂ. ବି. (ଚମତ୍କାରିନ୍+ତା)—୧ । ବିସ୍ମୟକରତ୍ୱ—
Chamatkāritā 1. Wonderfulness.
(ଚମତ୍କାରିତ୍ୱ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ମୁଗ୍ଧକାରିତା—
2. Charm; beauty.

ଚମତ୍କାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚମତ୍କାର+ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—
Chamatkārī ଚମତ୍କାରକ (ଦେଖ)
(ଚମତ୍କାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Chamatkāraka (See)

ଚମତ୍କୃତ—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ (ଚମତ୍+କୃ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Chamatkṛuta ୧ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ; ବିସ୍ମିତ—
(ଚମତ୍କୃତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Surprised; astonished.
(ଚମତ୍କୃତ—ବି) ୨ । ବିମୁଗ୍ଧ—2. Captivated; charmed.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଛ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଂ	ଝ	ଘ
୨	ଈ	ଊ ରୁ		ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଷ	କ୍ଟ

ଚମଦଉଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଚର୍ମରଜ୍ଜୁ; ଚମଡ଼ାରୁ ବାହାରିଥିବା ଦଉଡ଼ି;
Chamadaurdi ଚମଡ଼ାର ତନ୍ତୁରେ ବଳାଯାଇଥିବା ଦଉଡ଼ି—
চামদড়ি Leathern string or strap; leathern
चमड़ाकीरस्सि thong.

ଚମଦଳା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚର୍ମ ଓ ଦଳ ଧାତୁ)—
Chamadaḷā କୁଣ୍ଡିଆ ରୋଗବିଶେଷ—
A kind of itching eruption.

ଚମବାଇଦ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚର୍ମ ଓ ବାଦ୍ୟ)—
Chamabāida ଚମଡ଼ାଛାଉଣି ବାଦ୍ୟ; ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟ; ଢୋଲ—
Drum covered with skin.

ଚମବାଇଦ କୋଶେ; ଭୁଣ୍ଡବାଇଦ ସହସ୍ର କୋଶ । ଢଗ ।

ଚମମୁଠିଆ (ଭଣ୍ଡାରି)—ଦେ ବି—ଉଚ୍ଚ ଶ୍ରେଣୀର ଭଣ୍ଡାରି ଜାତି—
Chamamuṭhiā A high class barber.
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଛେଳିଚମର ମୁଠିରେ ଖୁର ଆଦି ବାନ୍ଧି ଉକ୍ତ ମୁଠିକୁ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ନେଇ ବୁଲନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀର କଳାମୁଠିଆ ଭଣ୍ଡାରିମାନେ ନିମ୍ନତର ଶ୍ରେଣୀର, ଏମାନେ କଳାର ମୁଠିରେ ଖୁର ଆଦି ରଖନ୍ତି । ନିମ୍ନ ଶ୍ରେଣୀକୁ ହାଣ୍ଡୁଆ ଭଣ୍ଡାରି ବୋଲାଯାଏ ।]

ଚମମୁଣା—ଦେ. ବି—ଚର୍ମନିର୍ମିତ ବଡ଼ ଥଳୀ—
Chamamuṇā Leather bag.
চামড়ার থলী
चमड़ाका थैला

ଚମର—ସଂ. ବି. (ଚମ୍ + ଧାତୁ = ଗତି କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅର)—
Chamara ୧ । ଚାମର (ଦେଖ)
(ଚମରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Chāmara (See)

କଜ୍ଜଳ ଚମର, ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପରକଟ ଚରମର । ଭଞ୍ଜ ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

୨ । ଚମରମୃଗ; ମୃଗବିଶେଷ—2. A kind of deer.
୩ । ଅଣ୍ଡିରି ଚମରୀ ଗୋ —3. The yak.
୪ । ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ —4 Name of a demon

ଚମରଚଟା—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଚମଚଟା (ଦେଖ)
Chamarachaṭā Chamachaṭā (See)

ଚମରଚଟୁ
ଚମରଚଟୁଆ
ଚମରଚଟା
ଚମରଚଟାଳ } ଅନ୍ୟରୂପ

ଚମରମୃଗ—ସଂ. ବି—ଚାମର ପରି ପୁଚ୍ଛଯୁକ୍ତ ଏକପ୍ରକାର ମୃଗ—
Chamaramṛuga A kind of deer with bushy tail.

ଚମରୀ—ସଂ. ବି.—(ଚମର + ଈ)—କପିଳା ଗାଈ—
Chamarī The female yak
सुरगाया, सुरागाय [ଦ୍ର—ଏ ଗାଈ ହିମାଳୟ ଅଞ୍ଚଳ ଓ ତିବ୍ବତରେ ମିଳନ୍ତି । ଏହାଙ୍କ ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ରେ ଗୋଛାଏ ବାଳ ଥାଏ । ଏହି ବାଳରେ ଚାମର ହୁଏ । ଏହାଙ୍କ ଦେହରୁ ମଧ୍ୟ ଲମ୍ବ ଲୋମମାନ ଓହୋଳିଥାଏ ।]

ଚମରୀ ଗୋ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—ଚମରୀ (ଦେଖ)
Chamarī go Chamarī (See)

ଚମରୁ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଚମରୀ)—ଚମରୀ ମୃଗ—
Chamaru The yak.

ପଲ୍ଲ ପତ୍ର ଗନ୍ଧ ଚୂରେ ପତ୍ରରନ୍ତି ଚମରୁ ଭ୍ରମର କାହିଁ ।
ଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ଚମସ—ସଂ. ବି.—(ଚମ ଧାତୁ = ଭକ୍ଷଣ କରିବା + କରଣ. ଅ)—
Chamasa ୧ । କାଷ୍ଠର ଯଜ୍ଞପାତ୍ରବିଶେଷ—1. A wooden spoon or bowl used in vedic sacrifice.
୨ । ଚାମଚ—2. Spoon.
୩ । କରଚୁଲି—3. Ladle.
୪ । (+କର୍ମ. ଅ) ଲଡ୍ଡୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. A ball of sweetmeat.
୫ । ବିରିଅଟା; ବ୍ରୀହିଚୂର୍ଣ୍ଣ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
5. The flour of phaseolus Brīhi.
୬ । ପାପଡ଼ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. A kind of flat cake made of corn-paste.

ଚମସୀ—ସଂ ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—୧ । ଶସ୍ୟଚୂର୍ଣ୍ଣନିର୍ମିତ ପିଠା—
Chamasī 1. A kind of cake made of corn flour.

ଚମାର—ଦେ. ବି. ପୁଂ.—(ସଂ. ଚର୍ମକାର ବା ଚର୍ମାର; ପ୍ରା. ଚମାର)—
Chamāra ୧ । ତାଳଗଛ ଝାଡ଼ିବା ଓ ତାଳପତ୍ରରେ ଛାଟି,
চামার ବାଉଁସିଆ ଓ ଟୋକେଇ ଆଦି ପ୍ରସ୍ତୁତକାରୀ ଜାତି—
चमार 1. A caste dealing with palmleaf articles.
(ଚମାରୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) [ଦ୍ର—ବଙ୍ଗଳାରେ ହିନ୍ଦୀରେ ଚମାର ଶବ୍ଦ ମୋଚିଙ୍କୁ ବୁଝାଏ ।]
୨ । ଅତି ନୀଚକର୍ମୀ ବା ହୀନ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. A very mean or low person.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ସିଂହଭୂମ) ବି.—ମୋଚି—
Cobbler.
ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି.—୧ । ଏକଜାତୀୟ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ତନ୍ତୀ—
1 A class of untouchable weavers
୨ । ଏକଜାତୀୟ ବଢ଼େଇ—
2. A class of carpenters.

ଚମାରପ୍ରେତ—ଦେ. ବି.—(ଜାତିବିଶେଷ)—ଚମାରଙ୍କ ପ୍ରେତକାର୍ଯ୍ୟରେ
Chamārapreta ପୌରୋହିତ୍ୟ କରିବା ନାହାକ ଜାତି—
A caste of astrologers who officiate as priests in the funeral ceremonies of chamāras.

ଚମାରୁଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ସଂ. ଚର୍ମକାରିଣୀ)—ଚମାରଜାତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ—
Chamāruṇī A female of the chamāra caste.
চামারনী
चमारनी, चमारिन, चमारी

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। 'ଅତଏବ, ୧ ବା ୨' ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜି-ଲ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଁଖି ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଚମିତ୍କାର—ଗ୍ରା. ବିଣ.—(ସଂ. ଚମତ୍କାର)—ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ—
Chamitkāra Wonderful.

ଚମୀକର—ସଂ. ବି.—୧ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଖଣି—
Chamīkara Gold mine.
(ଯଥା—ଏଥିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ବୋଲି ସୁନାକୁ ଗୁମୀକର କହନ୍ତି ।)

ଚମୁ—ପ୍ରାଦେ. ବି.—(ଗଞ୍ଜାମ) (ତୁଲ. ତେଲି. ,, ଚେମ୍ବୁ)—ଏକଜାତୀୟ
Chamu ପିତଳର ଛୋଟ ଗାଳ—Small brass water-jar used in the Madras Presidency.

ଚମୂ—ସଂ. ବି.—(ଚମ୍ ଧାତୁ=ଗତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଊ)—
Chamū ୧ । ସେନାଦଳ—1. Army.
୨ । ୭୨୯ ହାତୀ, ୭୨୯ ରଥ, ୨୧୮୭ ଅଶ୍ୱାରୋହୀ; ୩୬୪୫ ପଦାତି, ଏମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗଠିତ ସେନା—2. A division of army consisting of 729; chariots; 729 elephants; 2187 cavalry and 3645 infantry.

ଚମୂଚର—ସଂ. ବି (ଚମୂ+ଚର୍ ଧାତୁ କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—
Chamūchara ୧ । ଯୋଦ୍ଧା; ସୈନିକ—Warrior; soldier.
୨ । ସେନାନାୟକ—2. A captain; commander of an army.

ଚମୂପତି—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଚମୂ+ପତି)—ସେନାଧ୍ୟକ୍ଷ—
Chamūpati General; commander of an army.

ଚମୂପତିସିଂହ—ଦେ. ବି—ଚମ୍ପତିସିଂହ (ଦେଖ)
Chamūpatisimha Champati Simha (See).

ଚମୂରୁ—ସଂ. ବି (ଚମ୍ ଧାତୁ=ଭକ୍ଷଣକରିବା+କର୍ମ ଊରୁ; ଯାହାକୁ
Chamūru ଭକ୍ଷଣ କରାଯାଏ)—ଏକପ୍ରକାର ମୃଗ (ଏହାର ମାଂସ
ଚମୂରୁକ } ଅନ୍ୟରୂପ— ସୁଖାଦ୍ୟ)—A kind of deer whose
ଚମୂରୁ } venison is dainty.

ଚମେଲି—ଦେ.ବି (ସଂ. ଚମ୍ପକବେଲି; ଚମ୍ୱେଲି)—ବୈଦ୍ୟକ ନିର୍ଘଣ୍ଟରେ
Chamelī ଚମ୍ୱେଲୀ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି)—
ଗୁମେଲି (ଦେଖ)
Chāmelī (See .

ଚମ୍ପ୍ (ଧାତୁ)—୧ । ଦୀପ୍ତି ପାଇବା—
Champ (root) 1 To glitter.
୨ । ଗମନ କରିବା—2. To go; to move.

ଚମ୍ପ—ସଂ. ବି (ନାମ)—ଚମ୍ପକନଗର ସ୍ଥାପୟିତା ରାଜାବିଶେଷ—
Champa Name of a king the founder of the town Champakapura.

ଚମ୍ପଉତ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଚମ୍ପେଇତି ଅମ୍ବୁଲ (ଦେଖ)
Champauta Champaiti āmbula (See).

ଚମ୍ପକ—ସଂ. ବି (ଚମ୍ପ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Champaka ୧ । ଚମ୍ପା ଫୁଲ ଓ ଗଛ—1. The Champaka flower and tree; Michelia Champaka.
[ଦ୍ର—ଏହି ଫୁଲ ହେମବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଉଗ୍ରଗନ୍ଧବିଶିଷ୍ଟ । ନାନାବର୍ଣ୍ଣର ଚମ୍ପକ ପୁଷ୍ପ ଦେଖାଯାଏ । ଯଥା—ନାଲିମିଶା ହଳଦିଆ, ଗାଢ଼ ହଳଦିଆ, ଫିକା ହଳଦିଆ ଓ ଧଳା । ମୂର୍ଖମାନେ 'ଚମ୍ପକ'କୁ 'ଚମ୍ପେକ' ବୋଲି ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି । କୌଣସି କୌଣସି ଓଡ଼ିଆ ପୁସ୍ତକରେ ମଧ୍ୟ ଏପରି ଲେଖାଥିବାର ଦେଖାଯାଏ ।]
୨ । ନଗରବିଶେଷ—
2. Name of a town in ancient India.
[ଦ୍ର—ଏହା ପୂର୍ବେ ଅଙ୍ଗ ଦେଶର ରାଜଧାନୀ ଥିଲା; କର୍ଣ୍ଣ ଏଥିର ରାଜା ଥିଲେ । ଆଧୁନିକ ଭାଗଲପୁରର ପାଖଆଖରେ ଏ ନଗରୀ ଥିଲା ।]
୩ । ଚମ୍ପାକଦଳୀ—
3. A kind of banana with sweet smell.
୪ । ସାଂଖ୍ୟଦର୍ଶନୋକ୍ତ ସିଦ୍ଧିବିଶେଷ; ରମ୍ୟକସିଦ୍ଧି (ହି ଶବ୍ଦ-ସାଗର)—4 A kind of success in meditation.
୫ । ଦୀପକରାଗର ପୁତ୍ର; ରାଗବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
5. Name of a musical tune.
[ଦ୍ର—ଏହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜାତିର ଏକ ରାଗ । ଏହା ଦିବସର ୩ୟ ପ୍ରହରରେ ଗେୟ ।]

ଚମ୍ପକ କଦଳୀ—ସଂ. ବି—ଚମ୍ପାକଦଳୀ (ଦେଖ)
Champaka kadaḻī Champākadaḻī (See).

ଚମ୍ପକଗୋରୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଚମ୍ପକ+ଗୌରୀ)—
Champakagorī ଚମ୍ପାଗୋରୀ (ଦେଖ)
Champāgorī (See).

ଚମ୍ପକଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ—ସଂ ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଏ ଦିନ ଚମ୍ପାଫୁଲ ଚଢ଼ାଇ ଶିବଙ୍କୁ ପୂଜା
Champakachaturddaśī କରିବାର ବିଧି ଥିବାରୁ)—
ଜ୍ୟୈଷ୍ଠ ମାସର ଶୁକ୍ଳ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ—The 14th day of the bright fortnight of the month of 'Jyeshṭha'.

ଚମ୍ପକଦ୍ୱାଦଶୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଏ ଦିନ ଚମ୍ପାଫୁଲଦ୍ୱାରା ବିଷ୍ଣୁ ପୂଜା
Champakadwādaśī କରିବାର ବିଧି ଥିବାରୁ)—
ଜ୍ୟୈଷ୍ଠ ମାସ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ଦ୍ୱାଦଶୀ—The 12th day of the bright fortnight of the month of 'Jyeshṭha.'

ଚମ୍ପକମାଳା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଚମ୍ପକଫୁଲନିର୍ମିତ ହାର—
Champakamāḻā 1. A garland of champaka flowers.
୨ । ୧୦ ଅକ୍ଷରବିଶିଷ୍ଟ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ -
2. A sanskrit metre of 10 letters.
[ଦ୍ର—ଏଥିର ୨ୟ, ୩ୟ, ୭ମ ଓ ୮ମ ବର୍ଣ୍ଣ ଲଘୁ ।]
୩ । କଣ୍ଠାଭରଣବିଶେଷ (ଏଥିର ଦାନାଗୁଡ଼ିକ ଚମ୍ପାକଢ଼ି ପରି)—3. A kind of necklace.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ୟ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ଯ	ଉଅ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍ଦ

ଚମ୍ପକଲତା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ରାଧିକାଙ୍କର ସଖୀବିଶେଷ—
Champakalatā Name of a companion of Rādhikā.

ଚମ୍ପକଲି—ଦେ. ବି (ଯା) (ମୁସଲମାନୀ ଅଳଙ୍କାର)--ଚମ୍ପାକଢ଼ି ୨ । (ଦେଖ)-
Champakali Champākardhi 2 (See)
चम्पाकली

ଚମ୍ପକାଳୁ—ସଂ. ବି ଚମ୍ପକ+ଆଳୁ)-ଶ୍ୱେତଫଳଗଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Champakālu Bread fruit tree.

ଚମ୍ପଟ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚମ୍ପ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା)—୧ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ଗୋପନରେ ପଳାୟନ—1. Escaping from a place unnoticed.
Champaṭ
চম্পত্, চম্পট্
चम्पत्
୨ । ହଠାତ୍ ପଳାୟନ—2. Sudden flight.
୩ । ହଠାତ୍ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ—
3. Sudden disappearance.

ଚମ୍ପଟ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ହଠାତ୍ ଗୋପନରେ ପଳାଇବା—To flee away from a place unnoticed.
Champaṭ karibā
চম্পটদেওয়া
चम्पटहोना
ଚମ୍ପଟଦେବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଚମ୍ପଟମାରିବା

ଚମ୍ପତ୍--ଦେ. ବି—ଚମ୍ପଟ୍ (ଦେଖ)—
Champat Champaṭ (See)

ଚମ୍ପତି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚମୂପତି)—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ରଜା ବା ଜମିଦାର ବା ସେନାପତିଙ୍କର ରାଜଦତ୍ତ ଉପାଧି—1. A title given to a small landlord or commander of a small company of a soldiers.
Champati
୨ । ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତ ରାଜାମାନଙ୍କର ବଶିଷ୍ଠ ଶୂଦ୍ର ଓ ଖଣ୍ଡାୟତ ପ୍ରଜାକୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ଉପାଧିବିଶେଷ—2. An honorary title given to prominent Śūdra and Khaṇḍāyet royats by the chiefs of Orissa States.
୩ । ଖଣ୍ଡାଏତ ଓ କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କର ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—3. A family title of Khaṇḍāyats and Kshyatriyas.

ଚମ୍ପତିରାୟ—ଦେ. ବି—ଚମ୍ପତି (ଦେଖ)—
Champatirāya Champati (See)
[ଦ୍ର—ଚମ୍ପତିରାୟ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା ସମୟରେ କେହି କେହି ଚମ୍ପତିରା ବୋଲି ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି ।]

ଚମ୍ପତିସିଂହ—ଦେ. ବି—କ୍ଷତ୍ରିୟଙ୍କ ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—
Champatisimha A family title of Kshytriyas.
[ଦ୍ର—ଢେଙ୍କାନାଳ ରାଜବଂଶର ଉପାଧି ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ଖାଇବର ଚମ୍ପତିସିଂହ ମହାପାତ୍ର ।]

ଚମ୍ପା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚମ୍ପ+ଅଧି. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଚମ୍ପ ନାମକ ରାଜାଙ୍କ ସ୍ଥାପିତ ଅଙ୍ଗରାଜ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ରାଜଧାନୀ (ଆଧୁନିକ ଭାଗଲପୁର ନିକଟସ୍ଥ)—1. Name of the old capital of the king of Anga (near the present town of Bhagalpur).
Champā
୨ । ନଦୀବିଶେଷ—2. Name of a river.
୩ । ଅଙ୍ଗରାଜ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ପତ୍ନୀ—
3. Queen of Karna, king of Anga.
ଦେ. ବି (ସଂ. ଚମ୍ପକ)—୧ । ଚମ୍ପାଫୁଲ ଓ ବୃକ୍ଷ—
1. The Champak flower and tree; Michelia champka.
ସଂ. ଚମ୍ପକ, କାଞ୍ଚନ, ଋମ୍ୟକ୍ଷ,
ଚମ୍ପେୟ୍ଯ ସୁରଭି
চাঁপা, চাম্পা
चम्पा, कञ्चनाम्र
ମ. ସୋନାଚମ୍ପା, ଲୁଦୁଚମ୍ପା
ତେ. ଶାମ୍ପାଙ୍ଗୀ ପୁଭନ୍,, ଚମ୍ପକାମୁ,
ଚମ୍ପେୟ୍ଯାମୁ, କଚନାମ, ଗନ୍ଧଫଳ
ତା. ଶାମ୍ପାଙ୍ଗ, ଶେମ୍ପୁଗା, ଶିମ୍ପୁ
(Kirtikar)
[ଦ୍ର—ପ୍ରସିଦ୍ଧ ହେମବର୍ଣ୍ଣ ପୁଷ୍ପ, ଉଗ୍ରଗନ୍ଧ । ଶୀତକାଳରେ ଫୁଲ ଧରେ । ଗୋଟିଏ ଫୁଲରୁ ଅନେକ ଫଳ ହୁଏ । ଅସଂଖ୍ୟ ଫଳ ପ୍ରସବ କରିବା ହେତୁ ଗଛ ଦୀର୍ଘଜୀବୀ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏ ଫୁଲ ସାଧାରଣତଃ ହଳଦିଆ, କିନ୍ତୁ ଧଳା, ଫିକା ହଳଦିଆ, ନାଲିମିଶା ହଳଦିଆ, ଓ ଗାଢ଼ ହଳଦିଆ ରଙ୍ଗର ଫୁଲ ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ । ଧଳାଚମ୍ପା (ଶ୍ୱେତଚମ୍ପା)ର ଗନ୍ଧ କୋମଳତର; ଚମ୍ପାଗଛ ଉଚ୍ଚରେ ୨୦ ହାତ ବଢ଼େ । ମୂଳରେ ପାଣି ନ ଦେଲେ ଗଛ ଶୀଘ୍ର ମରିଯାଏ । ଏ ଫୁଲରୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନେକ ଫୁଲର ନାମକରଣ ହୋଇଅଛି । ଯଥା—କାଠଚମ୍ପା, ଗୋବରଚମ୍ପା, ଜଳୁରି ଚମ୍ପା, ଦୋଳଚମ୍ପା, ଭୁଇଁଚମ୍ପା, ସୁଲ୍ତାନଚମ୍ପା, ଚନ୍ଦନଚମ୍ପା ଇତ୍ୟାଦି; କିନ୍ତୁ ଏ ଫୁଲମାନ ଚମ୍ପକ ଜାତୀୟ ନୁହେଁ ।
ଚମ୍ପାଫୁଲର ତୀବ୍ର ଗନ୍ଧ ଯୋଗୁଁ ସମ୍ଭବତଃ ଏ ଫୁଲରେ ଭ୍ରମର ବସନ୍ତି ନାହିଁ । ଉଦ୍ୟାନରୋପିତ ଚମ୍ପାଗଛ ଅପେକ୍ଷା ଜଙ୍ଗଲରେ ଉଠିବା ଚମ୍ପାଗଛ ବହୁତ ମୋଟ ଓ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ । ଚମ୍ପା ଗଛର ମଞ୍ଜ କାଠ ହଳଦିଆ ଓ ଖୁବ ମଜଭୁତ ହୁଏ ଏବଂ ଏଥିରେ ଚଉକି, ମେଜ, ଆଦି ଗୃହର ଉପକରଣମାନ ତିଆରି ହୁଏ । ନେପାଳ ତରାଇ ଅଞ୍ଚଳ, ବଙ୍ଗ, ଆସାମ ଓ ଦକ୍ଷିଣଭାରତର ଜଙ୍ଗଲରେ ଏ ଗଛ ଅଧିକ ଦେଖାଯାଏ ।]
୨ । ଦଳ କାନର ଏକପ୍ରକାର ସୁନା ଅଳଙ୍କାର—
2. Name of a golden ornament of the ear.
୩ । ଆତସବାଣ; ଯେଉଁ ବାଣରୁ ଚମ୍ପାଫୁଲ ଭଳି ଅଗ୍ନି ସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗ ଝଡ଼େ—3. A fire work which sheds particles of fire (like champā flower) when lighted.
ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଙ୍କ ନାମ—Name given to femals.
ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—ଏକପ୍ରକାର ଧାନ୍ୟ—A species of paddy.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗିଆ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ, 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗୋବରଚଢ଼େଇ—A kind of bird.

ଚମ୍ପାଇନଳି—ଦେ. ବି—ଚମ୍ପେଇନେଉଳି (ଦେଖ)
Champāinaḻi — Champeineuḻi (See).

ଚମ୍ପାଈ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଚମ୍ପାବତୀ)—୧ । ଗ୍ରାମଦେବୀବିଶେଷ—
Champāī — 1. Name of a village Goddess
୨ । ଚମ୍ପାର ଡାକନାମ—
2. Name for calling Champā.

ଚମ୍ପାକଢ଼—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚମ୍ପକ + କଳୀ)—୧ । ଚମ୍ପାଫୁଲର କଳିକା—
Champākarḏha — 1. The bud of champak flower.
চাঁপাকলী — ୨ । ଚମ୍ପାକଢ଼ ପରି ଗଢ଼ା ହୋଇଥିବା
चंपाकली — ଦାନାମାନ ଗୁନ୍ଥା ହୋଇଥିବା ଗଳାର ହାର—
(ଚମ୍ପାକଢି—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. A necklace having pieces like champak buds string together.

ଚମ୍ପାକଦଳୀ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚମ୍ପକକଦଳୀ, କନକକଦଳୀ)—
Champākadaḻī — ଏକଜାତୀୟ ସୁଗନ୍ଧ ଚୋଲ କଦଳୀ (ପାଚିଲେ
চাঁপাকলা — ଖିଆଯାଏ)—A kind of sweet scented
चंपाकेला — banana or plantain eaten when ripe.

ଚମ୍ପାକଳି—ଦେ. ବି—ଚମ୍ପାକଢ଼ି (ଦେଖ)
Champākali — Champākarḏhi (See).
চাঁপাকলি

ଚମ୍ପାଗୋରୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଚମ୍ପକ ଓ ଗୌରୀ)—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର
Champāgorī — ଶରୀରର ବର୍ଣ୍ଣ ଚମ୍ପା ଫୁଲ ପରି ହଳଦିଆ ଗୌରବର୍ଣ୍ଣ; ଯେ ଶେତା ଗୋରୀ ନୁହେ—(a woman) With a bright yellow fair complexion; yellow complexioned (woman)

ଚମ୍ପାଝଲକା—ଦେ. ବି—ସୁନାର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—
Champājhalakā — A short of gold ornament for the hair.
[ଦ୍ର—ଏହାକୁ ମୁଣ୍ଡ ବାଳର ସୁନାର ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ଖୋସିଲେ ଏହା କାନ ସାମନାରେ ଗାଲ ଉପରେ ଝୁଲୁଥାଏ ।]

ଚମ୍ପାଧିପ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚମ୍ପା + ଅଧିପ)—ଚମ୍ପା ନଗରର ରାଜା
Champādhipa — କର୍ଣ୍ଣ—King Karna.

ଚମ୍ପାବତୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଅଙ୍ଗରାଜ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ରାଜଧାନୀ—
Champābatī — 1. Name of the capital of the king of Anga.
୨ । କାହାଣୀରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ରାଜକନ୍ୟାବିଶେଷ—
2. Name of a princess in the folktales.
୩ । ଗ୍ରାମଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ନାମ—
3. Name of a village Goddess.
୪ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ନାମ—
4. A name given to females.
[ଦ୍ର—ଚମ୍ପାବତୀ ନାମକ ସ୍ତ୍ରୀକୁ କେହି କେହି ଚମ୍ପା, ଚମ୍ପୀ ଚମ୍ପେଈ ଓ ଚମ୍ପାଈ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ଡାକନ୍ତି ।]

ଚମ୍ପାରଣ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ଆଧୁନିକ ବିହାର ପ୍ରଦେଶର ଚମ୍ପାରନର
Champāraṇya — ପ୍ରାଚୀନ ନାମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
The ancient name of Champaran, a district in Bihar
[ଦ୍ର—ଚମ୍ପାରନ ବିହାରର ତିର୍ହୁତ ବିଭାଗର ଗୋଟିଏ ଜିଲ୍ଲା, ଏହାର ରାଜଧାନୀ ମୋତିହାରୀ; ଏହା ନେପାଳର ଦକ୍ଷିଣରେ ।]

ଚମ୍ପୂ—ସଂ. ବି.—(ଚମ୍ପ ଧାତୁ = ପ୍ରାପ୍ତି ପାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—ଗଦ୍ୟ ଓ
Champū — ପଦ୍ୟମିଶ୍ରିତ କାବ୍ୟଗ୍ରନ୍ଥ—An elaborate composition interspersed in prose and verse.
(ଯଥା—କବିସୂର୍ଯ୍ୟରଚିତ କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ରାନନ୍ଦଚମ୍ପୂ ।)

ଚମ୍ପେଇନଳି—ଦେ. ବି.—ଚମ୍ପେଇନେଉଳି (ଦେଖ)
Champeinaḻi — Champeineuḻi (See)

ଚମ୍ପେଇନେଉଳ—ଦେ. ବି.—ଚମ୍ପେଇନେଉଳି (ଦେଖ)
Champeineuḻa — Champeineuḻi (See)

ଚମ୍ପେଇନେଉଳି—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ନାମ ଅଞ୍ଜନ, ଅଞ୍ଜନିକା)—ଝିଟିପିଟି
Champeineuḻi — ଶ୍ରେଣୀୟ ଏକପ୍ରକାର ଚତୁଷ୍ପଦବିଶିଷ୍ଟ ସରୀସୃପ (ଏହାର ଲାଞ୍ଜ ନାଲି ଓ ଦେହ ଚିକ୍କଣ ପାଣ୍ଡୁର
আংজনী — ଓ ଧଳା ଲମ୍ବ ଗାରବିଶିଷ୍ଟ)—A kind of lizard
छिपकलि — living in the precinct of the house with a smooth skin and red tail
[ଦ୍ର—ଏହାର ଶରୀର ମସୃଣ ଓ କାନ୍ତିଯୁକ୍ତ, ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ନାଲିଆ । ଆଘାତଦ୍ୱାରା ଏହାର ଲାଙ୍ଗୁଡ଼କୁ ଦେହରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କଲେ ଝିଟିପିଟି ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଭଳି ଏହା ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଖଣ୍ଡି ଅନେକ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଠକ୍ ଠକ୍ ହୋଇ ଡେଇଁ ଥାଏ ଓ ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ହୀନ ଜୀବଟି ଚାଲି ପଳାଏ । ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ ଏ ବଡ଼ ବିଷାକ୍ତ ଜୀବ । ଯାହାକୁ କାମୁଡ଼ିବ ତାହାର ମୃତ୍ୟୁ ନିଶ୍ଚୟ ହେବ ଏହା ଜାଣି ଭଗବାନ ତା ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ରେ 'କାଲି' ଏହି ଶବ୍ଦ ଲେଖି ଦେଇ ଅଛନ୍ତି, ଏଣୁ ଏ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଚାଲି ବେଳେ ପଛକୁ ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଦେଇ 'କାଲି କାମୁଡ଼ିବି' ବୋଲି କାମୁଡ଼େ ନାହିଁ ଓ ପ୍ରତିଦିନ 'କାଲି' 'କାଲି' କରି ଆଦୌ ମନୁଷ୍ୟକୁ କାମୁଡ଼େ ନାହିଁ ।
ଏଥିପାଇଁ "ଚମ୍ପେଇ ନେଉଳି 'କାଲି' କରିବା" ପ୍ରବଚନର ଅର୍ଥ ଯେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଯାଇଁ ପ୍ରତିଦିନ 'କାଲି' କରିବି 'କାଲି' କରିବି ବୋଲି କହେ ଓ ଆଦୌ ସେ କରି ପାରେ ନାହିଁ ।]

ଚମ୍ପେଈ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ସଂ. ଚମ୍ପାବତୀ)—ଚମ୍ପାଈ (ଦେଖ)
Champeī — Champāī (See)

ଚମ୍ପେକ—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି.—(ସଂ. ଚମ୍ପକର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
Champeka — ଚମ୍ପାଫୁଲ—Champak flower.

୧	ଇ	ଉ	ର୍, ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଷ୍ଣ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍

ଚମ୍ପେଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ସଂ. ଚମ୍ପାବର୍ଣ୍ଣା)—ଚମ୍ପାଇ (ଦେଖ)
Champeṇi Champāi (See)

ଚମ୍ପୈତଆମ୍ବୁଲ—ପ୍ରାଦେ.' (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ବନ୍ୟଜାତ ଏକ ପ୍ରକାର ଅମ୍ବରୁ
Champaitiāmbula ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଥିବା ଆମ୍ବୁଲ—A kind of mango-pickle prepared from wild-mango fruit.

ଚମ୍ପୌତ- ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଚମ୍ପୈତି ଆମ୍ବୁଲ (ଦେଖ)
Champauta Champaiti āmbula (See)

ଚମ୍ବଲ୍- ଦେ ବି (ଚର୍ମଣ୍ୱତୀ'—ଚର୍ମଣ୍ୱତୀ (ଦେଖ)
Chambal Charmaṇbatī (See)

ଚମ୍ବା—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ପଞ୍ଜାବର ଦେଶୀୟ ରାଜ୍ୟବିଶେଷ—
Chambā Name of a native state in Punjab.
[ଦ୍ର—ଏହି ରାଜ୍ୟ ପଞ୍ଜାବର ଉତ୍ତରରେ; କାଶ୍ମୀର ରାଜ୍ୟର ଦକ୍ଷିଣ ପୂର୍ବରେ, ଜଳନ୍ଧର ବିଭାଗର ପଶ୍ଚିମରେ ଓ ହିମାଳୟର ଦକ୍ଷିଣରେ ଅବସ୍ଥିତ। ଏହି ରାଜ୍ୟର ପୂର୍ବସୀମାରୁ ସିନ୍ଧୁର ଉପନଦୀ ଚେନାବ ନଦୀ ବାହାରି ପ୍ରଥମେ ଚନ୍ଦ୍ର ନଦୀ ନାମ ଗ୍ରହଣ କରିଅଛି, ସିନ୍ଧୁର ଉପନଦୀ ରାବୀ ନଦୀ ଏହି ରାଜ୍ୟରୁ ବାହାରି ଅଛି। ଏ ରାଜ୍ୟର ରାଜଧାନୀ ଚମ୍ବା ରାବୀ ନଦୀକୂଳରେ।]

ଚମ୍ବୁ—ଦେ. ବି. (ଭୁଲ. ଚୈ. ଚେମ୍ବୁ)—ଛୋଟମୁହାଁ ଗାଳ –
Chambu A small-mouthed water-pitcher.
ଚମ୍ବୁ

ଚମ୍ବେଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚୁମ୍ବ୍ ଧାତୁ)—ଏକ ପଦାର୍ଥକୁ ଅନ୍ୟ
Chambeibā କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚାଇବା—
To cause a thing touch another.
ଛୁଁଆନା
(ଯଥା—ଏ ଶେଣୀକୁ ଖୁଣ୍ଟ ଦେହରେ ଚମ୍ବେଇଲେ ଦେଖାଯିବ ଏହା ଖୁଣ୍ଟରେ ଖାପ ଖାଇବ କି ନାହିଁ।)

ଚମ୍ବେଲି—ସଂ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ; ନିଘଣ୍ଟୁ)—ଶୁମେଲି (ଦେଖ)
Chambeli Chāmelī (See)

ଚମ୍ଭା– ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଚମତ୍କାର)—୧। ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ –
Chambhā 1. Bright.
ଚାଂଗଳା ୨। ଚକଚକିଆ—2. Glittering.
୩। ସତେଜ—3. Energetic; brisk; vigorous
୪। ଚତୁର —4. Clever.

ଚୟ—ସଂ. ବି. (ଚି ଧାତୁ=ଏକତ୍ର କରିବା; ତୋଳିବା+କର୍ମ. ଅ)—
Chaya ୧। ସମୂହ; ରାଶି; ପୁଞ୍ଜ—
1. Collection; assemblage.
୨। ସ୍ତୂପ -2 Mound; heap; mass
୩। ସକଳ; ସମୂହ; ବହୁ—3. Many, multitude.
[ଦ୍ର—ସକଳ ଓ ସମୂହାର୍ଥରେ ଏହା ବିଶେଷ ଶବ୍ଦ ପରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ। ଯଥା—ଗ୍ରାମଚୟ=ଗ୍ରାମସମୂହ।]
୪। ପ୍ରାକାର; ପାଚେରି—4. High wall
୫। (+ଭାବ. ଅ)—ତୋଳିବା; ସାଉଁଟିବା—
5. Picking up.
୬। ସଂଗ୍ରହ; ସଞ୍ଚୟ; ଆହରଣ–
6. Act of gathering or compiling.
୭। ହୋମାଗ୍ନି ଆହରଣ କରି ସଂସ୍କାରପୂର୍ବକ ସ୍ଥାପନ—
7. Ignition of the sacrificial fire.

ଚୟନ୍—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ. (ଫା. ଚୈନ୍ ଓ ଇଂ. ଚେନ୍)—
Chayan ଚଇନ୍ (ଦେଖ)—Chain (See)
ଚୟନ ଦେ. ବି. (ଭୁଲ. ହି. ଚୟନ୍)—୧। ମନର ସ୍ଥିରତା—
ଚୈନ 1. Mutual tranquility.
୨। ସ୍ଥିରତା; ବିଶ୍ରାମ—2. Rest; repose.
୩। ଫୁରସତ୍—3. Liesure.

ଚୟନ୍‌ଘଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ଇଂ. ଚେନ୍ + ସଂ. ଘଟୀ)—ଶିକୁଳିସଂଯୁକ୍ତ
Chayangharḍi କ୍ଷୁଦ୍ର ଘଡ଼ି; ଲୁଗା ପକେଟରେ ସମ୍ଭାଳିବା ଭଳି ଛୋଟ ଓ ପତଳା ଘଣ୍ଟା—
Pocket-watch (attached to a chain).

ଚୟନ୍‌ଫିଟ୍—ବୈଦେ. ବିଣ—ଚଇନ୍‌ଫିଟ୍ (ଦେଖ)
Chayanfiṭ Chainphiṭ (See)

ଚୟନ—ସଂ. ବି. (ଚି ଧାତୁ=ଏକତ୍ର କରିବା+ଭାବ. ଅନ)—
Chayana ୧। ସଂଗ୍ରହ—1. Gathering; collecting.
୨। ସଂକଳନ—2. Compiling; compilation
୩। ଫୁଲତୋଳା—3 Picking up; of plucking of flowers.
୪। ନିର୍ବାଚନ—4. Selection.
୫। ଇଷ୍ଟକାଦିଦ୍ୱାରା ନିର୍ମାଣ; ଗ୍ରଥନ—
5. Setting of bricks.

ଚୟନିକା—ସଂ. ବି. (ଚୟନ+ସ୍ୱାର୍ଥେ କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Chayanikā କ୍ଷୁଦ୍ର ସଂଗ୍ରହ—A small collection.

ଚୟନ କରିବା—ଦେ କ୍ରି—ତୋଳି ସଂଗ୍ରହ କରିବା —
Chayana karibā To gather; to cull; to pick up; to compile; to collect.

ଚୟନୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଚି ଧାତୁ+କର୍ମ ଅନୀୟ)—
Chayanīya ତୋଳା ବା ସଂଗୃହୀତ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ—
Fit to be compiled, gathered, heaped, picked up or plucked.

ଚର୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧। ଗମନ କରିବା—
Char (root) 1. To go or walk.
୨। ଆଚରଣ କରିବା—2. To practise.
୩। ବିଚରଣ କରିବା—3. To frequent.
୪। ବୋଧ କରିବା—4. To feel.

ଚର୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଚର୍‌ଚର୍ (ଦେଖ)
Char Charchar (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ, 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଁଖି' ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଚର୍‌କା) ଚଡ଼ୁ— Cauterisation; marking with a red hot iron.

ଚର୍କାଠି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚଡ଼୍ରୁକାଠି (ଦେଖ)
Charkāṭhi — Charḍukāṭhi (See)

ଚର୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚିରିକିବା (ଦେଖ)
Charkibā — Chirikibā (See)

ଚରକିଦେବା, ଚରକିପକାଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ

ଚର୍‌ଚର୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Charchar ୧ । ଲୁଗା ବା କାଗଜ ଚିରିବାର ବା କାଟିବାର ଶବ୍ଦ—1. Sound of tearing or cutting through a sheet of cloth or paper.

୨ । ସରୁ ମୁହଁ ବାଟେ ଜଳସ୍ରୋତ (ପ୍ରବାହ) ବାହାର ହେଲାବେଳେ ହେବାର ଶବ୍ଦ—2. Sound of water coming through a narrow hole.

ଚର୍‌ଚର୍, ସନ୍‌ସନ୍, ଛର୍‌ଛର, चरचर — ୩ । କାଗଜ ଉପରେ ପକ୍ଷୀ କଲମଦ୍ୱାରା ଚଞ୍ଚଳ ଲେଖିବାର ଶବ୍ଦ—3. Sound of scribbling on a paper with a soft pen point.

ପଣ୍ଡ ତମ୍ମନ୍ୟ ମହ ସ୍ୱା··· ·····ଚର୍‌ଚର୍ କରି ଦସ୍ତଖତ୍ କରନ୍ତି ।
ରାଧାନାଥ. ବିବେକୀ ।

୪ । ନଈବଢ଼ି ପାଣି କୂଳସ୍ଥ ସମତଳ ବାଲି ଉପରେ ମାଡ଼ିଯିବାର ଶବ୍ଦ—4. Sound of flood-water spreading into a level piece of sand on the shore.

କ୍ରି ବିଣ—ଚର୍‌ଚର୍ ଶବ୍ଦ କରି ଲେଖିବା—
(writting) Producing a 'churchur' sound.

ଚର୍‌ଚରା—ଦେ. ବି—୧ । ନଈବଢ଼ି ସମୟରେ କୂଳସ୍ଥ ସମତଳ ବାଲି ଉପରକୁ ଚଞ୍ଚଳ ଚଞ୍ଚଳ ମାଡ଼ିଯିବା ଫେଣଯୁକ୍ତ ପାଣି—
Charchara 1. The foaming flood-water creeping up to a level sanday ground on the shore of the river.

୨ । ନଈବଢ଼ି ସମୟରେ କୂଳରେ ଲାଗିଥିବା ଫେଣ—
2. Foam of blood-water creeping to the shore.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. (ସଂ. ଚର୍ଚ୍ଚ ଧାତୁ)—
ଅତ୍ୟଧିକ ପରିମାଣରେ ବୋଳାଯାଇଥିବା (ତୈଳାଦି)—
(oil etc.) Excessively annointed over the body.

ଚର୍‌ଚରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚର୍‌ଚର୍ ଶବ୍ଦପୂର୍ବକ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା-
Charcharāibā — To do some work producing a 'churchur' sound.
চরচরান্
चरचराना

ଚର୍‌ଡ଼ାଂ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚଡ଼୍ରୁକାଠି (ଦେଖ)
Charrḍām — Charḍukāṭhi (See)

ଚର୍‌ପା—ଦେ. ବି—ଖଜୁରି ଗଛର ପାଛୁଡ଼ା ବା ଡାଳ ଡାଳର ମୂଳଭାଗ—
Charpā — The lower broad part of the branch of a date leaf which adheres to the trunk.

ଚର୍‌ବା—ଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ତୁଳ. ହି. ଚର୍‌ନା; ସଂ. ଚର୍ ଧାତୁ)—୧ । ଚରିବା—1 To graze.
Charbā
୨ । ଖୁଣିବା; କାମୁଡ଼ିବା—2 To bite.

ଚର୍‌ର୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଚର୍‌ଚର୍ (ଦେଖ)
Charr — Charchar (See)

ଚର୍‌ଲା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବୃକ୍ଷବଲ୍କଳ—
Charlā — Bark of trees.

ଚର—ସଂ. ବି. (ଚର୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Chara ୧ । ରାଜଦୂତ—1. Ambassador; royal-messenger.

୨ । ଗୁପ୍ତଦୂତ—2. Spy; secret emissary.

୩ । ନଦୀଗର୍ଭରେ ନଈବଢ଼ିଦ୍ୱାରା ଆନୀତ ଓ କ୍ରମସଞ୍ଚିତ ଭୂଭାଗ; ଚଡ଼ା; ପଟୁ; ବାଲିଚର—
3. Alluvial land; chur land.

୪ । ଗୋଚାରଣ ଭୂମି—4. Pasture.

୫ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ମେଷ, କର୍କଟ, ତୁଳ ଓ ମକର ରାଶି—
5. (astronomy) The four signs raun (aries ; crab (cancer); balance (libra); shark(capricorn) in the zodiac.

୬ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ସ୍ୱାତୀ, ପୁନର୍ବସୁ ଓ ଶ୍ରବଣା ନକ୍ଷତ୍ର—
6. (astronomy) Three constellations or lunar mansions-viz; swati (15th) punerbasu (7th); srabana (23rd).

୭ । କପର୍ଦ୍ଦକ; କଉଡ଼ି—7. Cowrie; sea-shell.

୮ । ଜୀବ; ପ୍ରାଣୀ—8. Animal; living being.

୯ । ଅକ୍ଷକ୍ରୀଡ଼ାବିଶେଷ—9. Game of chess.

୧୦ । ମଙ୍ଗଳଗ୍ରହ—10. The planet mars.

୧୧ । ଖଞ୍ଜନପକ୍ଷୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—11. A bird.

୧୨ । ପଶାଦ୍ୱାରା ଖେଳାଯିବା ଏକପ୍ରକାର ଜୁଆ (ହି.ଶବ୍ଦସାଗର)—
12. A kind of gambling in the dice.

ଚରତା, ଚରନ୍ତି } ବି ବିଣ—୧ । ଗତିବିଶିଷ୍ଟ; ଜଙ୍ଗମ—
1. Moveable, moving.
(ଯଥା—ଚର ନକ୍ଷତ୍ର ।)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଅ	ଉଅ	ଣ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ବାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଅ	ଜ୍ଞ	ନ୍ନ

୨ । ଅସ୍ଥିର—2. Unsteady; restless.

୩ । ଜୀବ ବା ପ୍ରାଣଯୁକ୍ତ—3. Living; animate.

୪ । ଯେ ବିଚରଣ କରେ; ଗମନକାରୀ—4. Moving about in; one who moves or goes about

[ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ । ଯଥା—ଗୃହିଚର ନିଶାଚର, ଗୁପ୍ତଚର, ବନଚର ଇତ୍ୟାଦି ।]

ଚରଉ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚରଣ)—୧ । ପଶୁଚାରଣ—
Charau 1. Tending of cattle
ଚରାଉ
୨ । ଚରଉ ଖଜଣା (ଦେଖ)
चराई 2. Charau khajanā (See)

ଚରଉ ଖଜଣା—ଦେ. ବି- ଚରାଣି; ଜମିରେ ଗୋରୁ ପ୍ରଭୃତି ଗୃହପାଳିତ
Charau khajanā ଜନ୍ତୁଙ୍କୁ ଚରାଇବାପାଇଁ ଦିଆଯିବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଖଜଣା—Grazing rent.

ଚରକ- ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଚର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Charaka ୧ । ଚରକ ସଂହିତା ଆୟୁର୍ବେଦ ଗ୍ରନ୍ଥ; ଚରକ ମୁନି ସଂକଳିତ ଆୟୁର୍ବେଦୀୟ ଗ୍ରନ୍ଥ—1. A treatise on Hindu medicine by sage Charaka.

୨ । ଚରକ ସଂହିତା ସଂକଳୟିତା ଆୟୁର୍ବେଦାଚାର୍ଯ୍ୟ ବା ଋଷିବିଶେଷ—2. Name a sage who compiled the treatise or Hindu medicine.

[ଦ୍ର—ଚରକ ସଂହିତା ଦ୍ୱାପର ଯୁଗରେ ରଚିତ ହୋଇଥିବାର କଥିତ । କଥିତ ଅଛି ଯେ, ଚରକ ଋଷି ବ୍ରହ୍ମା, ଧନ୍ୱନ୍ତରୀ, ଇନ୍ଦ୍ର, ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାରଦ୍ୱୟ, ଭରଦ୍ୱାଜ, ଆତ୍ରେୟ ଓ ଅଗ୍ନିବେଶ୍ୟ ଆଦିଙ୍କ ନିକଟରେ ବୈଦ୍ୟକ ଶାସ୍ତ୍ରମାନ ଅଧ୍ୟୟନ କରିଥିଲେ । ଇଉରୋପୀୟମାନେ ଚରକ ସଂହିତାର ଅନୁବାଦ ଦେଖି ବିସ୍ମିତ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଚରକ ମାଦକ ଓ ମଦ୍ୟର ଖୁବ୍ ପ୍ରଶଂସା କରିଅଛନ୍ତି । ଏହା ଚିକିତ୍ସା ପାଇଁ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ । ପରନ୍ତୁ ଯାଗ, ଯଜ୍ଞ, ଧ୍ୟାନଧାରଣା ଆଦି ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ବୋଲି ସେ ପ୍ରକାଶ କରିଅଛନ୍ତି—ସୁବଲଚନ୍ଦ୍ର. ବଙ୍ଗଳା ଅଭିଧାନ ।

ଚରକ ସଂହିତାରେ ଯଥାକ୍ରମେ ସୂତ୍ର, ଶରୀରସ୍ଥାନ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟ, ଚିକିତ୍ସା, ନିଦାନ, ବିମାନ, କଳ୍ପ ଓ ସିଦ୍ଧି ଏହି ଆଠଗୋଟି ବିଷୟ ବା ସ୍ଥାନ ଅଛି—ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର. ବଙ୍ଗଳା ଅଭିଧାନ ।]

୩ । ଚଟକ; ଘରଚଟିଆ ଚଢ଼େଇ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Sparrot.

୪ । ଚର; ଦୂତ—4. Messenger.

୫ । ଭିକ୍ଷୁକ—5 Beggar.

୬ । ଖେତପାପଡ଼ା ବା ଘରପୋଡ଼ିଆ ଗୁଳ୍ମ—6. A herbarious plant; Oldenlandia Biflora.

୭ । ଭେଦୁଆ; ଗୁପ୍ତଚର—7. A spy.

୮ । ବାଟୋଇ; ପଥିକ—8. A traveller.

ଚରକା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚକ୍ର; ଫା. ଚର୍ଖ୍)—
Charakā ୧ । ସୂତା କାଟିବାର ଚକ୍ରଯୁକ୍ତ ଯନ୍ତ୍ର; ଅରଟ—
চরখা; চরকা 1. Spining wheel.
चर्खा; चरखा ୨ । ଚକ୍ରାକାର ଅଗ୍ନିକ୍ରୀଡ଼ା ଦ୍ରବ୍ୟ; ଚକ୍ରୀବାଣ; ଚଡ଼କ୍‌ବାଜି—2 A revolving or whirling firework.

୩ । ଚଡ଼କ ଯନ୍ତ୍ର; ପଣାସଂକ୍ରାନ୍ତିରେ ପାଟୁଆମାନେ ଯେଉଁ ଯନ୍ତ୍ରରେ ଝୁଲିଲି ଘୂରନ୍ତି—3. The contrivance on which religious dancers perform the swinging of the body as a vow on the Panāsaṁkrānti day.

୪ । ତାକୁଡ଼ି—4. Distaff.

୫ । ନଟେଇ—5. Reel.

୬ । ଡଙ୍ଗା ବା ବୋଇତ ବା ଜାହାଜର ଦଉଡ଼ି ଗୁଡ଼ାଇବାର ଖୁଣ୍ଟି—6. A capstan.

୭ । କୂଅରୁ ପାଣି ଉଠାଇବା ଯନ୍ତ୍ର ଓ କପିକଲ ଆଦିରେ ଲାଗିବା ଶଗଡ଼—7. Pulley.

ବୈଦେ. ବି. (ଭୁଲ. ଫା. ଚରାଖ୍)—୧ । ବତି—
1. Lamp wick.
୨ । ପ୍ରଦୀପ—2. Lamp; light.

ଚରକି—ଦେ ବି.—୧ । ଚରକା (ଦେଖ)
Charaki 1 Charakā (See)
চরখী ୨ । ନଟେଇ—2. Distaff.
चरखी ୩ । ଚକ୍ର ପରି ଘୂରିବା ଅଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ କୌଣସି ଯନ୍ତ୍ର—3. Any machine or contrivance which has a revolving wheel attacted to it.

ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ଶିକ୍ଷିତ ପାରା ଉଡ଼ିଲାବେଳେ କରିବା ଚକ୍ରାକାର ଗତି—A whirling motion made by trained pigeons while flying.

ଚରକିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚିରକିବା (ଦେଖ)
Charakibā Chirikibā (See)

ଚରଖା—ଦେ. ବି—୧ । ଚରକା (ଦେଖ)
Charakhā 1. Charakā (See)
୨ । କପାଖାଇ—2. A machine for separating seed from cotton pods.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର, ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଚରଖା) ବି—ଆଖୁଖାଇ—A sugarcane mill.

ଚରଖା କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚରଖା ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ସୂତା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା -
Charakhā kāṭibā To spin thread.
চরখা চালান
चरखा कातना

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗିଆ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ ।

ଚରଖି—ଦେ. ବି—ଚରକି (ଦେଖ)—
Charakhi Charaki (See)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କପାଖାଇ—
A mill for pressing cotton pods.

ଚରଖିଦେବା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) କ୍ରି—ପାରା ଉଡ଼ିଲାବେଳେ ଘୂରି
Charakhidebā ଘୂରି ଉଡ଼ିବା—To make a whirling motion while flying (said of trained pigeons).

ଚରଚା—ଗ୍ରାମ୍ୟ ବି. (ସଂ. ଚର୍ଯ୍ୟା)—ସମାଗତ ଅତିଥି ବା ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବଙ୍କୁ
Charachā ସମ୍ମାନ ବା ମର୍ଯ୍ୟାଦାପୂର୍ବକ ଭୋଜନାଦି ଦେବା;
मेहमानदारी ଅଭ୍ୟାଗତ ବା ଅତିଥିଚର୍ଚ୍ଚା; ଆତିଥେୟତା—
Serving or attending upon guests or comers with due respect; hospitality.

ଜଣ ଜଣକେ ଚରଚା କଲେ ଭୃତ ଯାର
ଦିବ୍ୟ ଅନ୍ନମାନଙ୍କେ ପୂରିଲା ଉଦର । ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।

ଚରଚାଇତ— ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ରାଜଦ୍ୱାରକୁ ଆଗତ ଅତିଥିମାନଙ୍କ
Charachāita ଖବର ବୁଝିବା ନିମନ୍ତେ ନିଯୁକ୍ତ ରାଜଭୃତ୍ୟ-ବିଶେଷ—A servant whose duty is to look after the proper serving of the guests of Rajas.

ଚରଚା କରିବା—ଦେ. (ଗ୍ରାମ୍ୟ) କ୍ରି—ଅତିଥିମାନଙ୍କୁ ଭୋଜନାଦିଦ୍ୱାରା
Charachā karibā ମର୍ଯ୍ୟାଦାପୂର୍ବକ ସେବା କରିବା—
मेहमानदारी करना To serve and attend upon guests.

କେବଳ ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଚରଚା କରିବାକୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

ଚରଚା ବେହେରା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଚରଚାଇତ (ଦେଖ)
Charachā beherā Charachāita (See)

ଖରଚ ନ ଦେଇ ଚରଚା ବେହେରା ଫରଚା ହୋଇଣ ଗଲା । ଯଦୁମଣି ରହସ୍ୟ ।

ଚରଚିଆ— ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଚରଚାଇତ (ଦେଖ)
Charachiā Charachāita (See)

ଚରଚିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି. (ସଂ. ଚର୍ଯ୍ୟା)—ଚରଚା କରିବା (ଦେଖ)
Charachibā Charachā karibā (See)

ଚରଚେଇତ— ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଚରଚାଇତ (ଦେଖ)
Characheita Charachāita (See)

ଚରଡ଼—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଶରାଳ ?)—ଏକଜାତୀୟ କୂଳେଚର ପକ୍ଷୀ;
Chararda ଜଳାଭୂମିରେ ଚରି ଗେଣ୍ଡାଆଦି ଖାଆନ୍ତି; ବଡ଼ିଆକାଙ୍କ
शराड़ ବା ଗେଣ୍ଡାଳିୟା ଜାତୀୟ; ଏମାନେ ବିଷଧର ସାପଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଖାଇଯାଆନ୍ତି—Adjutant bird; gigantic Indian stork; Flamingo a kind of wading bird living upon snails etc found on marshy ground and devouring poisonous snakes; Cisonia Agrala.

[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ପେଟରୁ ଜାରମହୁରା ନାମକ ସର୍ପବିଷହର ପଦାର୍ଥ ମିଳେ । ଜାରମହୁରା ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ ।]

ଚରଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଚରଡ଼ (ଦେଖ)
Charardā Chararda (See)

ଚରଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର ଓ ଜୟପୁର) ବି—ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ବସ୍ତର ଓ
Charardi ଭିଜାଗାପାଟଣାର ଜୟପୁର ଅଞ୍ଚଳର ପାହାଡ଼ର ଜଙ୍ଗଲି ଜାତିବିଶେଷ—A wild caste of people living in hills of Bastar in C. P. and jaypur in Vizagapattam.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ 'ରାମାୟଣବର୍ଣ୍ଣିତ ବାନରମାନଙ୍କର ବଂଶଧର' ବୋଲି ଆପଣାର ପରିଚୟ ଦିଅନ୍ତି ।]

ଚରଣ—ସଂ. ବି. (ଚର ଧାତୁ + କରଣ. ଅନ)—୧ । ପଦ; ଗୋଡ଼—
Charana 1 Leg; the foot.
୨ । ଶ୍ଳୋକର ଚତୁର୍ଥାଂଶ ପଂକ୍ତି—
2. A quarter or foot of a stanza.
୩ । କବିତା ପଦକର ଅଂଶ ବା ପାଦ—
3. A part of a foot of a stanza.

ତଥାପି ଗୁଣିଗଣ ଅନୁସରଣେ
କବିତା କରି ଥାଇ ପଦେ ଚରଣେ । ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।

୪ । ଗୋତ୍ର—4. Family; clan.
୫ । ମୂଳ—5. Root.
୬ । (+ ଭାବ. ଅନ) ଭ୍ରମଣ—
6. Wandering; walking.
୭ । ଚଳନ; ଗତି—7. Motion.
୮ । ଭକ୍ଷଣ—8. Eating; consuming
୯ । ଆହାରାନ୍ୱେଷଣ; ଚରିବା—
9. Grazing; roaming in quest of food.
୧୦ । ଆଚରଣ—10. Conduct; behaviour.
୧୧ । ସ୍ୱଭାବ; ଶୀଳ—11. Nature.
୧୨ । ଚରିତ୍ର—12. Character.
୧୩ । ବେଦର କଠ; କୌଥୁମ; ବହ୍ୱୃଚାଦିଶାଖା; ଉପନିଷଦ୍—
13 Branch of the Vedas; the Upanishads.
୧୪ । (ପୂଜ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରତି ଭକ୍ତର ଭକ୍ତିପ୍ରଣୋଦିତ ବଚନ) ଚରଣକମଳ; ସମ୍ବୋଧିତ ପୂଜ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଦେବତା ସ୍ୱୟଂ—14. (a use of the word prompted by devotion to one's elder or superior)

ସେ କଥା କହି ମୁନି ମତେ, ସେ ହରି ଚରଣେ ଯେମନ୍ତେ ।
ନିଶ୍ଚଳେ ମନ କରି ସ୍ଥିର, ଯେମନ୍ତେ ଛାଡ଼ଇ ଶରୀର । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୧୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବସ୍ତୁର ନିମ୍ନ ଭାଗ—
15. The foot or lower part of a thing.
୧୬ । ବ୍ରତାଦି ପାଳନ; ସମ୍ପାଦନ—16. Performance; observance; practising. (M. W.)
(ଯଥା—ତପଶ୍ଚରଣ ।)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ୟ	ଡ୍ଥ	ହ୍ମ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ମ

ଦେ. ବି. ପୁଂ—ପୁରୁଷବାଚକ ଗୋପାଳ, ଶ୍ୟାମ, କୃଷ୍ଣ, ରାମ, ବିଷ୍ଣୁ, ହରି, ଧ୍ରୁବ, ଉକାଶ ଓ ସ୍ତ୍ରୀବାଚକ ରାଧା, ଶ୍ୟାମା, ଲକ୍ଷ୍ମୀ, କାଳିନ୍ଦୀ, କାଳୀ, ପାର୍ବତୀ ଆଦି ସ୍ତ୍ରୀବାଚକ ଓ ଅଭୟ, ଧର୍ମ, ସତ୍ୟ ଓ ମିଥ୍ୟା ଆଦି ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ପରେ ଲାଗି ପୁରୁଷଙ୍କ ନାମ ହୋଇଯିବା ଶବ୍ଦ—A word added to some other words constituting names of males.

ଚରଣକମଳ—ସଂ. ବି. (ରୂପକ କର୍ମଧାରୟ; ଚରଣ + କମଳ, ଭକ୍ତିସୂଚକ Charaṇakamaḷa ବାକ୍ୟରେ ଦେବତା ବା ପୂଜ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରତି ବ୍ୟବହୃତ)—୧ । ପାଦପଦ୍ମ, ପୂଜାର୍ହ ପାଦଦ୍ୱୟ; ପୂଜ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଗୋଡ଼ତଳ—

ଚରଣପଦ୍ମ, ଚରଣସରୋଜ } ଅନ୍ୟରୂପ

1 (literaly) Foot which is graceful like the lotus or lily; lotus-feet (of a revered person)

୨ । ଯେଉଁ ଗୁରୁ ସ୍ଥାନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଦେବତାଙ୍କର ଚରଣକମଳ ବୋଲି କୁହାଯାଉଥାଏ ସେ ସ୍ୱୟଂ—
2. The person himself who is styled to have the Charaṇakamaḷa

[ଦ୍ର—ଏ ପତ୍ର ପିତୃଦେବଙ୍କ ଚରଣ କମଳରେ ପହଞ୍ଚିବ, ଅର୍ଥାତ୍ ପିତୃଦେବଙ୍କ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିବ । ଆପଣଙ୍କ ଚରଣକମଳ ମୋର ଆଶ୍ରୟ ସ୍ଥଳ ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣ ସ୍ୱୟଂ ମୋର ଆଶ୍ରୟ । ଆପଣଙ୍କ ଚରଣ କମଳରେ ଅଧୀନକୁ ସ୍ଥାନ ଦେବେ । ଆପଣଙ୍କ ନିକଟରେ ମୋତେ ରଖିବେ । କମଳାର୍ଥବାଚକ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦମାନ ଚରଣାର୍ଥ ବାଚକ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଏହି ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା—ପାଦପଦ୍ମ, ପଦସରୋଜ ।]

ଚରଣକମଳେଷୁ—ସଂ. ବି. (ସପ୍ତମୀ ବିଭକ୍ତି ବହୁବଚନ; ଗୁରୁଜନଙ୍କ Charaṇakamaḷeshu ନିକଟକୁ ଲେଖାଯିବା ପତ୍ରର ଶିରୋନାମାରେ ବ୍ୟବହୃତ, ଯଥା—ପିତୃଦେବଙ୍କ ଚରଣକମଳେଷୁ)- ଶ୍ରୀଚରଣକମଳେଷୁ (ଦେଖ)
Śrīcharaṇakamaḷeshu (See)

ଚରଣକୃପା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚରଣ + କୃପା; ଗୁରୁଜନଙ୍କ ପ୍ରତି Charaṇakṛupā ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ)—ଚରଣର ଦୟା; (ଅର୍ଥାତ୍ ସେ ଚରଣ ଯାହାଙ୍କର ତାଙ୍କର) ଦୟା ବା ଅନୁଗ୍ରହ; ସମ୍ବୋଧିତ ଗୁରୁଜନଙ୍କ ଦୟା—

(ଚରଣଦୟା—ଅନ୍ୟରୂପ)

The kindness or favour (of the elderly person addressed)

(ଯଥା—ଆପଣଙ୍କ ଚରଣକୃପାରୁ ମୁଁ ସୁଖରେ ଅଛି । ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣଙ୍କ କୃପାରୁ ମୁଁ ସୁଖରେ ଅଛି ।)

[ଦ୍ର— ଚରଣାନୁଗ୍ରହ ଓ ଚରଣାନୁକମ୍ପା ଇତ୍ୟାଦି କେତେକ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ଏହି ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଅନ୍ତି ।]

ଚରଣଗତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—(୨ୟା ତତ୍ କିମ୍ବା ୭ମୀ ତତ୍)— Charaṇagata ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ିଥିବା—

(ଚରଣଗତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Fallen at one's feet (Wilson).

ଚରଣଗୁପ୍ତ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚରଣ ହୋଇଅଛି ଗୁପ୍ତ ଯହିଁରେ)— Charaṇa gupta ଚିତ୍ରକାବ୍ୟ ବା ଚିତ୍ର ରଚନାବିଶେଷ—
A kind of artistic poetical composition.

[ଦ୍ର—ଏପରି ରଚନା ଭଞ୍ଜୀୟ ଯୁଗର ସାହିତ୍ୟରେ ବହୁଳ ହୋଇଥିଲା । ଦତ୍ତାକ୍ଷର, ଚ୍ୟୁତାକ୍ଷର ଓ ଦତ୍ତଚ୍ୟୁତାକ୍ଷର ଆଦି ନାମରେ ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ବହୁ ରଚନା ତତ୍କାଳୀନ କବିମାନେ କରି ନିଜର ଶବ୍ଦପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଦେଖାଇବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ରଚନାମାନଙ୍କୁ ଦୁର୍ବୋଧ କରି ପାରୁଥିଲେ ।]

ଚରଣଗ୍ରନ୍ଥି—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚରଣ = ପାଦ + ଗ୍ରନ୍ଥି = ଗଣ୍ଠି)— Charaṇagranthi ୧ । ଗୋଡ଼ର ଗୋଇଠି ବା ଗୋଇଠି—
1. Posterior heel of foot.

୨ । ବଳାଗଣ୍ଠି – 2. Ankle.

ଚରଣଚିହ୍ନ—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚରଣ+ଚିହ୍ନ)—୧ । ଭୂମିଆଦିରେ Charaṇa chihna ମୁଦ୍ରିତ ହୋଇ ରହି ଯିବା ତଳପାର ଦାଗ--
1. Foot-print.

୨ । ପଥର, ମାଟି, କାଦୁଅ ଆଦିରେ ଅଙ୍କିତ ବିଷ୍ଣୁ ଓ ମହାତ୍ମାମାନଙ୍କ ପଦଚିହ୍ନ (ଯାହାକୁ ଭକ୍ତମାନେ ପୂଜା କରନ୍ତି)—2. Foot prints taken on stone, clay, line etc of Bishnu or great-men worshipped and devotees.

ଚରଣଘଷା—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଚରଣ + ଘର୍ଷଣ)—ଗୋଡ଼ଘଷା ପଥର— Charaṇaghashā ଯେଉଁ କଳା ପଥରରେ ଲୋକେ ନିଜ ଗୋଡ଼ର ତଳପାକୁ ଘଷି ମଳଚମ ସଫା କରନ୍ତି—
A slap of sand-stone on which people rub the soles of their feet to clear away the overgrown skin.

ଚରଣଚୁଟିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.—(ମନ୍ଦାର୍ଥ —(ସଂ. ଚରଣ ଓ ଓଡ଼ିଆ Charaṇachuṭiā ଚୁଟି = ଶିଖା)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସମୟ ପଡ଼ିଲେ ଚରଣ ଧରି ଖୋସାମତି କରେ ଓ ସମୟ ପଡ଼ିଲେ ପୁଣି ଚୁଟି ଧରି ମାରେ —Time-serving; a person who acts slavishly and impudently as occasion requires; a man of no principles.

(ଚରଣଚୁଟେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚରଣଚୁଟିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.—ଚରଣଚୁଟିଆ (ଦେଖ)
Charaṇachutiā Charaṇachuṭiā (See)

(ଚରଣଚୁଟେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚରଣଟିକା—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର; ମ. ପ. ଲୋ; ଚରଣ Charaṇaṭikā ଲମ୍ବିତ ଟୀକା)—ପଦଟୀକା; ଲିଖିତ ବିଷୟ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପଠ ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚଳିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚଳିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚଳିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳିତ ୨ ବା ୧ ଚଳିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ'କୁ ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ବୁଝାଇବା ପାଇଁ ପୃଷ୍ଠାର ତଳଭାଗରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇ ଥିବା ଟିପ୍ପଣୀ—Foot-note.

ଚରଣତଳ—ସଂ. ବି.—(୭ମୀ ତତ୍; ଚରଣ + ତଳ; ଭକ୍ତି ବା ବିନୟ-Charaṇataḷa ପ୍ରଣୋଦିତ ଅଭୁକ୍ତି ବଚନ)—ଗୁରୁଜନାଦି ପୂଜ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ)—ଗୋଡ଼ପାଖ; ପାଦନିକଟ, ନିକଟ—
1. (at) The feet (of the person addressed to or referred)
(ଯଥା—ଏ ପତ୍ର ପିତୃଦେବଙ୍କ ଚରଣ ତଳେ ପହଞ୍ଚିବ ଅର୍ଥାତ୍ ପିତୃଦେବଙ୍କ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିବ ।)
(ଯଥା—ମତେ ଆପଣଙ୍କ ଚରଣ ତଳେ ସ୍ଥାନ ଦେବେ । ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣଙ୍କ ନିକଟରେ ଆଶ୍ରୟ ଦେବେ ।)
ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ଚରଣ ତଳେ ଦୋଷୀ ଅଟେ=ମୁଁ ଆପଣଙ୍କଠାରେ ଦୋଷୀ ଅଟେ ।
୨ । ପାଦତଳ ଭୂମି; ଯାହା ଉପରେ ପାଦ ସ୍ଥାପନ କରାଯାଏ—
2. The earth which (the addressee's) foot is treading; a thing on which the addressee is putting his foot.
(ଯଥା—ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ଚରଣ ତଳକୁ ଯୋଗ୍ୟ ନୁହେ । ମୁଁ ଏଡ଼େ ହେୟ ଯେ ଆପଣଙ୍କ ପାଦ ମଧ୍ୟ ମୋ ଉପରେ ରହିବାର ଉପଯୁକ୍ତ ନୁହେ, ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣଙ୍କ ପାଦତଳ ଭୂମି ଅପେକ୍ଷା ମଧ୍ୟ ମୁଁ ହେୟ ।)
୩ । (ସମ୍ବୋଧିତବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ) ହୃଦୟ—
3. The mind (of the persou addressed to)
(ଯଥା—ଏ ଦାସୀକୁ ସର୍ବଦା ଚରଣତଳେ ସ୍ଥାନ ଦେବେ ଅର୍ଥାତ୍ ଏ ଦାସୀକୁ ସର୍ବଦା ମନରେ ବା ହୃଦୟରେ ରଖିଥିବେ ପାସୋରିବେ ନାହିଁ ।)
୪ । (ସମ୍ବୋଧିତବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ) ଆଶ୍ରୟ—
4. Patronage; protection.
(ଯଥା—ଦେବତାଙ୍କ ଚରଣତଳ ମତେ ରକ୍ଷାକରିବ ।)
୫ । ତଳପା—5. Sole of the feet.

ସ ହୃଦପଦ୍ମ ବର ନବକୁଞ୍ଜ ସଞ୍ଚାର ଶ୍ରୀମୁଁ ମୋ ଚରଣତଳ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର. ସ ଗୀତ ।

ଚରଣତଳିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ, ଚରଣତଳ+ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଇଆ)—
Charaṇataḷiā ୧ । ପାଦତଳେ ରହିବାର ଉପଯୁକ୍ତ; ଅତି ନ୍ୟୂନ; ପାଆତଳିଆ—1. Very humble; one who is fit to stay at the foot (of the person referred to.)
୨ । ଚରଣାଶ୍ରିତ (ବ୍ୟକ୍ତି); ଆଶ୍ରିତ—
2. Living on the patronage or favour of a nother person.

ଚରଣତଳେପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୋଡ଼ତଳେପଡ଼ିବା—
Charaṇataḷepaṛḍibā ୧ । ଅନୁଗ୍ରହ, ଦୟା, କ୍ଷମା, ଆଶୀର୍ବାଦ ପାଇବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଗୋଡ଼ତଳେ
चरनेलेना ପ୍ରଣିପାତ କରିବା—1. To fall at the fɔot of another; to lie prostrate at the foot of a person (to gain blessing, favour, kindness or forgiveness)
୨ । ଗୋଡ଼ପାଖରେ ମୁଣ୍ଡ ଲଗାଇ ପ୍ରଣାମକରିବା—
2. To make obeisance by touching one's head to the feet of an elderly person.

ଚରଣଦାସ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ବା ୭ମୀ ତତ୍; ଚରଣ + ଦାସ)—
Charaṇadāsa ୧ । ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଚରଣସେବା କରିବା ଭୃତ୍ୟ—
1. Servant tending the legs of a master.
(ଚରଣଦାସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନୁଗତ ଭୃତ୍ୟ; କିଙ୍କର—2. Most obedient and humble servant.
୩ । ଆଜ୍ଞାକାରୀ ଶିଷ୍ୟ—3. An obedient deciple.
ଦେ. ବି—୧ । (ନାମ; 'ରାଧାରମଣଚରଣଦାସ'ର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଡାକନାମ; ଏହି ନାମରେ ସେ କଟକରେ ସୁପରିଚିତ ଥିଲେ)—ରାଧାରମଣଚରଣଦାସ (ଦେଖ) Rādhāramaṇacharaṇadāsa (See).
୨ । ଦିଲ୍ଲୀରେ ବାସକରୁଥିବା ଏକ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମପ୍ରଚାରକ (ଜନ୍ମ ସମ୍ବତ୍ ୧୭୬୦ ଦେହାନ୍ତ ସମ୍ବତ୍ ୧୮୭୨; ଏ ସ୍ୱରୋଦୟ ଆଦି ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଥିଲେ, ଏ ଗୋଟିଏ ନୂତନ ବୈଷ୍ଣବସଂପ୍ରଦାୟର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରିଥିଲେ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Name of a deceased Hindu Saint of Delhi.

ଚରଣଦାସୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (୬ଷ୍ଠୀ ବା ୭ମୀ ତତ୍; ଚରଣ+ଦାସୀ)—
Charaṇadāsī ୧ । ଚରଣଦାସର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
1 The feminine of Charaṇadāsa.
୨ । ପ୍ରଭୁଙ୍କର ପଦସେବାକାରିଣୀ କିଙ୍କରୀ—
2. A maidservant who massages the legs of the master.
୩ । ଆପଣାର ସ୍ତ୍ରୀ—3 One's wife.
୪ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନୁଗତା କିଙ୍କରୀ—
4. Most humble and obedient maid servant.
ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଚରଣଦାସଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ବୈଷ୍ଣବ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ-ବିଶେଷ—Name of a sect following the tenants of saint Charaṇadāsa.

ଚରଣଦେଶ—ଦେ. ବି (ରୂପକ କିମ୍ବା ମ. ପ.ଲୋ; ଚରଣାଧିକୃତ ଦେଶ)—
Charaṇadeśa ଚରଣତଳ; ପାଦଦେଶ; ଗୋଡ଼ତଳ; ପୂଜ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଚରଣ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ପଡ଼ିଥାଏ—
Ground near one's foot.

ପଡ଼ିଲେ ସେ ତାହାଙ୍କ ଚରଣଦେଶରେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟୁ	ଉଅ	ଝ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ହ୍ନ

ଚରଣଧୂଳି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚରଣ+ଧୂଳି)—୧ । ପ୍ରଭୁ ବା ଗୁରୁଜନଙ୍କ ଚରଣରେ ଲାଗିଥିବା ଧୂଳି—
Charaṇadhūḷi
1. The dust of the feet of a master or Gurujana.

[ଦ୍ର—ଶିଷ୍ୟମାନେ ଏହାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପବିତ୍ର ମନେ କରି ମୁଣ୍ଡରେ ଲଗାନ୍ତି ।]

୨ । (ଅତି ଭକ୍ତିପ୍ରଣୋଦିତ ବ୍ୟବହାର) ଗୁରୁଜନ ବା ପୂଜ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ପାଦ—2. The feet of a revered person.

(ଯଥା—ଆମ ଘରେ ଆପଣଙ୍କ ଚରଣଧୂଳି ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ ।)

ଚରଣନ୍ୟାସ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚରଣ+ନ୍ୟାସ)—୧ । ଚାଲିବା ପାଇଁ ଗୋଡ଼ ଭୂମିରେ ପକାଇବା; ପଦନ୍ୟାସ—
Charaṇanyāsa
Footstep (M. W.)

୨ । ପାଦଚିହ୍ନ; ଚରଣଚିହ୍ନ—2. Footmark (M. W.)

ଚରଣପଦ୍ମ—ସଂ. ବି (ରୂପକ କର୍ମଧାରୟ; ଚରଣ+ପଦ୍ମ)—
Charaṇapadma
ଚରଣକମଳ (ଦେଖ)—Charaṇakamaḷa (See)

ଚରଣପଦ୍ମ ତଳୁ ଦୟାସାଗର ସତେ କି ଏ ଦାସୀକି କଲ ଅନ୍ତର—
ମଧୁସୂଦନ- ସୀତାବନବାସ ।

ଚରଣପର୍ବଣ—ସଂ. ବିଣ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚରଣ+ପର୍ବନ୍)—୧ । ଗୋଇଠି;
Charaṇaparbaṇa
ଏଡ଼ି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. The back part of the heel.

୨ । ଗୁଲ୍ଫ; ଗୋଣ୍ଠି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. The part of the ankle where the muscles of the leg combine.

ଚରଣପାଦୁକା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚରଣ+ପାଦୁକା)—୧ । କଠଉ;
Charaṇapādukā
ଖଡ଼ମ—1. Wooden sandals.

୨ । ଜୋତା—2. Shoes.

୩ । ଚରଣଚିହ୍ନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)—3. Charaṇachihna (See)

ଚରଣପୀଠ—ସଂ. ବି (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଚରଣାଧିକୃତ ପୀଠ)—
Charaṇapītha
୧ । ଚରଣପାଦୁକା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)—1. Charaṇapādukā (See)

୨ । ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନରେ ବସିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଯେଉଁ ପୀଢ଼ା ବା ଟୁଲ୍ ଉପରେ ଆରାମ ପାଇଁ ଗୋଡ଼ ରଖନ୍ତି—2. Footstool.

୩ । ପାଉଁଦାନ; ଗାଡ଼ି ଆଦିରେ ଚଢ଼ିବାବେଳେ ଯେଉଁ ଚଟକା ଧାତୁଖଣ୍ଡ ଉପରେ ଗୋଡ଼ ଦିଆଯାଏ—3. Foot-board.

ଚରଣପ୍ରସାର—ସଂ ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚରଣ+ପ୍ରସାର) ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବାଇବା—
Charaṇaprasāra
Stretching the leg (M.W.)

ଚରଣଫାଟୁଆ—ଦେ. ବିଣ—ଗୋଡ଼ଫଟା ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ; ଯାହାର ଗୋଡ଼ର
Charaṇaphāṭuā
ତଳପା ଶୀତ ଋତୁରେ ବେଗ ହେତୁ ଫାଟି ଯିବାରୁ ସେ ଚାଲି ପାରେ ନାହିଁ—One whose heels become cracked in winter (a disease).

ଦେ. ବି.—ଗୋଡ଼ଫଟା ରୋଗ—A disease by which the heels becom cracked.

ଚରଣଯୋଧୀ—ସଂ. ବି (ଚରଣ+ଯୁଧ ଧାତୁ+ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ)—
Charaṇajodhī
କୁକୁଡ଼ା—A cock (M. W.)

ଚରଣରେଣୁ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚରଣ+ରେଣୁ)—
Charaṇareṇu
ଚରଣଧୂଳି (ଦେଖ)—Charaṇadhūḷi (See)

ଚରଣଶରଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚରଣ+ଶରଣ) ଚରଣାଶ୍ରିତ (ଦେଖ)—Charaṇāśrita (See).
Charaṇaśaraṇa

(ଚରଣଶରଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଚରଣ-ଶରଣ ଲୋକଙ୍କୁ ନାଶିବ । କଥାତ ଉଚିତ ନୋହି—
ଉଙ୍କ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଚରଣସରୋଜ—ସଂ. ବି (ରୂପକ କର୍ମଧା; ଚରଣ+ସରୋଜ)—
Charaṇasaroja
ଚରଣକମଳ (ଦେଖ)—Charaṇakamaḷa (See)

ଚରଣସେବକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚରଣ+ସେବକ)—
Charaṇasebaka
ଚରଣଦାସ (ଦେଖ)—Charaṇadāsa (See)

ଚରଣସେବକା } ସ୍ତ୍ରୀ
ଚରଣସେବିକା }

ଚରଣସେବକୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଚରଣସେବିକା)—ଚରଣଦାସୀ (ଦେଖ)—
Charaṇasebakī
Charaṇadāsī (See)

ଚରଣସେବା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚରଣ+ସେବା)—୧ । ଗୋଡ଼ ଘଷିବା; ପଦସମ୍ବାହନ—1. Caressing of the feet of another.
Charaṇasebā

୨ । ଗୁରୁଜନଙ୍କ ପ୍ରତି ଶିଷ୍ୟାଦିଙ୍କର ଆନୁଗତ୍ୟ—2. Obedience; whole hearted devotion; one's elder or superior.

୩ । ପ୍ରଭୁ ବା ଗୁରୁଜନଙ୍କର ସେବା—3. A master's service; serving at the feet of the master; devoted service to one's master.

ଚରଣା—ସଂ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ)—ଯୋନିରୋଗବିଶେଷ—A disease of the female organ.
Charaṇā

[ଦ୍ର—ଏ ରୋଗଗ୍ରସ୍ତା ସ୍ତ୍ରୀର ମୈଥୁନ କାଳରେ ଅତିଶୀଘ୍ର ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ରଜସ୍ରାବ ହୁଏ । (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)]

ଚରଣାଙ୍କିତ—ସ ବିଣ (୩ୟା ତତ୍; ଚରଣ+ଅଙ୍କିତ)—୧ । ପାଦର ଛାପ—1. The print of ones foot; foot-print.
Charaṇāṅkita

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ଗଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଆଙ୍ଖି ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ'ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । (୭ମୀ ତତ୍) ପାଦରେ ଚିହ୍ନିତ—2. (lines and figures seen) Marked on the soles of the leg.

ଚରଣାଦ୍ରି—ସଂ. ବି (ନାମ) (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଚରଣାଙ୍କିତ ଅଦ୍ରି)—
Charaṇādri ଚୂନାର୍; କାଶୀ ଓ ମିର୍ଜାପୁର ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସ୍ଥାନ—Chunar, a town between Benares and Mirjapur.

[ଦ୍ର—ଏଠାର ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପାହାଡ଼ରେ ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କର ଚରଣଚିହ୍ନାଙ୍କିତ ଖଣ୍ଡିଏ ପଥର ଅଛି । ଏ ପଥରକୁ ମୁସଲମାନମାନେ ନେଇ ଗୋଟିଏ ମସ୍‌ଜିଦ୍‌ରେ ରଖି କହନ୍ତି ଯେ, ଏ କଦମ୍ ରସୁଲ୍ (ମହମ୍ମଦଙ୍କ ପଦଚିହ୍ନ) ଅଟେ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]

ଚରଣାନୁଗ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (୭ମୀ ତତ୍; ଚରଣ+ଅନୁ+ଗମ୍+
Charaṇānuga କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଚରଣାନୁଗତ (ଦେଖ)
(ଚରଣାନୁଗା—ସ୍ତ୍ରୀ) Charaṇānugata (See)

ଚରଣାନୁଗତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (୭ମୀ ତତ୍; ଚରଣ+ଅନୁ+ଗମ୍+
Charaṇānugata କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ଅନ୍ୟର ପଦାଙ୍କ ଅନୁସରଣ-
(ଚରଣାନୁଗତା—ସ୍ତ୍ରୀ) କାରୀ ବା ପଶ୍ଚାଦ୍‌ଗାମୀ—
1. Following another's foot steps
୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିନୀତ ଓ ଆଜ୍ଞାପାଳକ—2. Most humble and cbedient subservient.
୩ । ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଚରଣ ସେବାକାରୀ—3. Tending the feet of or serving the master.
୪ । ଶରଣାଗତ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. One who is under the shelter of another.

ଚରଣାବରଣ—ସଂ. ବି—(୭ମୀ ତତ୍; ଚରଣ+ଆବରଣ)—ମୋଜା —
Charaṇābaraṇa Stocking; socks.

ଚରଣାଭରଣ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚରଣ+ଆଭରଣ)—
Charaṇābharaṇa ଗୋଡ଼ର ଅଳଙ୍କାର—Ornament for the leg.

ଚରଣାମ୍ବୁଜ—ସଂ. ବି—(ରୂପକ କର୍ମଧାରୟ; ଚରଣ+ଅମ୍ବୁଜ)—
Charaṇāmbuja ଚରଣକମଳ (ଦେଖ)
Charaṇakamaḷa (See)

ଚରଣାମୃତ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ କମ୍ବା ମ. ପ. ଲୋ; ଚରଣ+
Charaṇāmṛuta ଅମୃତ)—ଦେବତା, ବ୍ରାହ୍ମଣ ବା ଗୁରୁଜନଙ୍କର ପାଦପ୍ରକ୍ଷାଳନ ଜଳ; ଯେଉଁ ଜଳକୁ ଭକ୍ତ ପାନ କରେ; ପାଦୋଦକ; ପାହୁଲ; ଗୋଡ଼ଧୁଆ ପାଣି—Water with which the feet of a Diety, Brahmana or spiritual preceptor have been washed and which is taken with avidity by a devotee or disciple.

[ଦ୍ର—ଚରଣାମୃତ 'ପିଇବା'କୁ ଭକ୍ତିରେ ଚରଣାମୃତ 'ପାଇବା' ବା 'ସେବା କରିବା' ବୋଲାଯାଏ]

ଚରଣାୟୁଧ—ସଂ ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଯାହାର ଚରଣ ଆୟୁଧସ୍ୱରୂପ; ଯାହାର
Charaṇāyudha ଚରଣ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ନଖଯୁକ୍ତ; ଯେ ଚରଣଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ କୁକ୍କୁଟ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରେ)—
୧ । କୁକ୍କୁଟ; କୁକୁଡ଼ା -- 1. Cock

ଚରଣାୟୁଧବୃନ୍ଦ ଗର୍ଜିଲେ, କର କରୁଣା ବୋଲି ଯେତେ ଗୃହୀ ରଡ଼ିଲେ। ତୋ ମାନଗଣ୍ଠି ତ ନ ଫିଟିଲେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ—ସଙ୍ଗୀତ।

୨ । ଶିକାରୀ ପଶୁପକ୍ଷୀ ଓ ଜୀବଜନ୍ତୁ—
2. Birds and beasts of pray.

ସଂ. ବିଣ—ଯାହାର ଗୋଡ଼ ଅସ୍ତ୍ରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ—
Having the feet as weapon (animal) fighting with the feet.

ଚରଣାରବିନ୍ଦ—ସଂ. ବି—(ରୂପକ କର୍ମଧାରୟ, ଚରଣ+ଅରବିନ୍ଦ)—
Charaṇārabinda ଚରଣକମଳ (ଦେଖ)
Charaṇakamaḷa (See)

ଚରଣାଶ୍ରିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୭ମୀ ତତ୍; ଚରଣ+ଆଶ୍ରିତ, ଅତିଭକ୍ତି-
Charaṇāśrita ପ୍ରଣୋଦିତ ବ୍ୟବହାର)—ଗୁରୁଜନ, ଦେବତା,
(ଚରଣାଶ୍ରିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ପ୍ରଭୁ, ଧନୀ ବା ବଡ଼ ଲୋକଙ୍କ ଆଶ୍ରୟରେ ରହୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି; ଚରଣାନୁଗତ—(a person) Who is dependent on the favour or bounty of another great or rich man or diety.

ଚରଣାସ୍କନ୍ଦନ—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍, ଚରଣ+ଆସ୍କାନ୍ଦନ)—
Charaṇāskandana ଗୋଡ଼ରେ ମଳିବା; ପାଦଦଳନ—
Treading down with the feet.

ଚରଣି—ସଂ.ବି. (ଚର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନି —
Charaṇi ମନୁଷ୍ୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Man.

ଚରାନୀ ଦେ. ବି—(ସଂ. ଚର୍ ଧାତୁ)—୧ । ଗ୍ରାସ; ଗୋରୁ ଘୋଡ଼ାଙ୍କ
चरवाह ଖାଦ୍ୟ—1 Food for beasts.
୨ । (ସଂ. ଗୃରଣା) ଗୋଚାରଣ; ଗୋରୁ ଚରାଇବା—
2. Tending cattle; pasturing.
୩ । (ସଂ. ଚରଣ) ଗୋରୁ ମହିଷାଦିମାନଙ୍କର ଘାସ ଚରିବା—
3. The beasts feeding on pasture; grazing.
୪ । (ସଂ. ଚରୁ) ଗୋଚାରଣ ଭୂମି—4. Pasturage.
୫ । (ସଂ. ଚରୁ) ଜମିଦାର ବା ରାଜାଙ୍କ ଭୂମିରେ ଗୋ-ମହିଷାଦିଙ୍କ ଘାସ ଚରିବା ନିମନ୍ତେ ଗୋରୁର ସ୍ୱାମୀ ରାଜାଙ୍କୁ ଯେଉଁ କର ଦିଏ—5. Pasture tax; grazing tax; tax paid to the Raja or zamindar for ones cattle grazing on the Zamindar's land or pasture.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ୟ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ନ

୬ । ଗୋରୁ ମଇଁଷି ରାଜା ବା ଜମିଦାରଙ୍କ ଜମି ବା ଜଙ୍ଗଲ ବା ପଠାରେ ଚରିବାରୁ ଗଉଡ଼ମାନେ ରାଜାଙ୍କୁ କର ବଦଳରେ ଯେଉଁ ଘିଅ ଦିଅନ୍ତି—6. Ghee paid by cowherds to the Raja or Zamindar in lieu of grazing tax

ଦେ. ବିଣ—ଗୋରୁ ଗାଈ ଚରାଇବାପାଇଁ ଭୂସ୍ୱାମିଙ୍କୁ ଦେୟ (ଘୃତ; ରାଜସ୍ୱ)—Payable for grazing.
(ଯଥା—ଚରଣି ଘିଅ, ଚରଣି ଖଜଣା, ଚରଣି ଟିକସ ।)

ଚରଣି ଘିଅ—ଦେ. ବି.—ରାଜାଙ୍କ ଭୂମିରେ ବିନା କରରେ ଗୋରୁ
Charaṇi ghia ଚରାଇବା ଯୋଗୁଁ ଗଉଡ଼ମାନେ ରାଜାଙ୍କୁ ମାଗଣା ଦେବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଘିଅ—Ghee paid to a landlord by cowherds in lieu of grazing tax.

ଚରଣିଭୂଇଁ—ଦେ. ବି. (ସଂ ଚରଣ+ଭୂମି)—୧ । ଗୋଚର ଜମି;
Charaṇi bhuũiñ ଚରାଭୂଇଁ—1. Pasture land.

ଚରଣୋଦକ—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଚରଣ+ଉଦକ—
Charaṇodaka ଚରଣାମୃତ (ଦେଖ)
Charaṇāmṛuta (See)

ଚରଣୋପଧାନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚରଣ+ଉପଧାନ)—ଯେଉଁ
Charaṇopadhāna ମାଣ୍ଡି ବା ଆସନ ଉପରେ ଗୋଡ଼ ରଖାଯାଏ—Foot rest (M. W.)

ଚରତି—ସଂ. ବି—ଦୀର୍ଘଜୀବୀ ଶାକତରୁବିଶେଷ—Name of a perennial potherb; Ionidium suffruticosum; Viola Suffruticosa (Kirtikar).
Charati
ହୁନବୋରା
ରତନପୁରୁଷ
ତେ. ସୂର୍ଯ୍ୟକେତ୍ତ, ମାଲ-
କୋବାସି, ପୁରୁଷରତ୍ନମ୍
ସାନ୍ତାଲୀ. ଚାଣ୍ଡି, ସୋଲ,
ଖୀରସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ

[ଦ୍ର—ଏହା ଭାରତର ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ ପ୍ରଦେଶ, ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ, ବଙ୍ଗ ଓ ସିଂହଳରେ ଜାତ ହୁଏ । ଏହାର ଶାଖାଗୁଡ଼ିକ ଝୁଙ୍କି ମେଲିଯାଏ ଓ ଫୁଲ ନାଲିଆ ଦିଶେ । ଏହି ଗଛର ପତ୍ର, ଡାଙ୍ଗ ଓ ଚେର ବାତଜ୍ୱର, ଗୋଦର, ମେହ ଆଦିର ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଚରବଣ—ଗ୍ରା· (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ଚର୍ବଣ)—ଚର୍ବଣ; ଚୋବାଇବା—
Charabaṇa Chewing
(ଚରବଣା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚରବସ୍ତ୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚର=ପଟୁ+ବସ ଧାତୁ; ଯେଉଁ ଜମିରେ
Charabast ପଟୁ ବସି ଯାଇଥାଏ)—ନଈବଢ଼ି ଦ୍ୱାରା ନଦୀଗର୍ଭରେ ପଟୁ ପଡ଼ି ଯେଉଁ କୃଷି ଉପଯୋଗୀ ଜମି ଜାତ ହୋଇଥାଏ; ପଟୁଜମି—Silted land on the bed of a river fit for cultivation.
चरबस्त
चरबस्त

ଚରବି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଚର୍ବି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Charabi (etc) Charbi etc (See)

ଚରବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଚରୁ+ଯ)—ହୋମରେ ଚରୁରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ
Charabya ହେବାର ଉପଯୁକ୍ତ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Fit to be employed as an accompaniment to the ghee offered to fire

ଚରମ—ସଂ. ବି. (ଚର୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅମ)—୧ । ଶେଷଭାଗ—
Charama 1. Last or finishing stage.
୨ । ପଶ୍ଚିମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2 The west.
୩ । ଶେଷ—3. Finish; end.
୪ । ପଛଆଡ଼—4. Back side.
ଚଳେବ ନ ରହିବ ଚରମରେ, ବୀର ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ ମୁଖ-ପଦ୍ମରେ—
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୫ । ପିଠି; ପୃଷ୍ଠ—5. Back.
ଚରମଭାଗ ମୋ ଘର. ଲଗି ନାହିଁ ଭ୍ରମେ ତହିଁ
ଚମକ ତ ନାହିଁ ମେର ଗଣ୍ଡ ରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋଶଚମ୍ପୂ, ଛ-ଗୀତ

ସଂ. ବିଣ—୧ । ଅନ୍ତିମ; ଶେଷ—
1. Last; final; ultimate; extreme
୨ । ସବୁ ଶେଷରେ ବାହାରେ ଥିବା—
2. Outermost (M W.)
୩ । କ୍ଷୁଦ୍ରତମ—3 Lowest; least (M W.)
୪ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ—4. Western (M. W.)
୫ । ସର୍ବୋଚ୍ଚ; ଯାହାଠାରୁ ଆଉ ବଡ଼ ନାହିଁ; ବୃହତ୍ତମ—
5 Highest; largest.
(ଯଥା— ଚରମ ସଂଖ୍ୟା ।)
୬ । ପଛଆଡ଼ର—6. Of the back side; posterior.
ଗ୍ରାମ୍ୟ. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ଚର୍ମ)—ଚର୍ମ—Skin.

ଚରମ ଆଦର୍ଶ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚରମ+ଆଦର୍ଶ; ସଂ. ରେ ସନ୍ଧିଦ୍ୱାରା
Charama ādarśa ଚରମାଦର୍ଶ ପଦ ହେବ; ଓଡ଼ିଆରେ ୨ଟି ଶବ୍ଦ ପୃଥକ ରଖାଯାଇଅଛି)—ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନର ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ବା ଅନ୍ତିମ ଲକ୍ଷ୍ୟ—The beau-ideal; the ultimate model or aim of life; the highest aim of human existence

ଚରମ କରିବା—ଦେ କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଆଡ଼କୁ ଆପଣାର ପିଠିକୁ
Charama karibā ବୁଲାଇବା; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଆଡ଼କୁ ଆପଣାର ମୁହଁକୁ ବୁଲାଇବା—To turn back; to turn one's face away from a person.

ଭରମରମ୍ୟଦେହା ଚରମ କଲୁ ଯହୁଁ ଜାଣିଲି ମୋ କରମ ଫାଟିଲା ରେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ଚରମକାଳ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧାରୟ; ଚରମ+କାଳ)—
Charamakāla ୧ । ଅନ୍ତିମ ବା ଶେଷ ଅବସ୍ଥା—
1. Last stage; final stage,
୨ । ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥା—2. Old age.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗ୍ଳା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୩ । ମୁମୂର୍ଷୁ ଅବସ୍ଥା; ମଲାବେଳ—3. Dying state; one's last moments; the hour of death.

ଚରମକୋଟି—ସଂ. ବି—ପରାକାଷ୍ଠା; ଶେଷସୀମା—
Charamakoṭi The highest pitch; the last point.

ଚରମକ୍ରିୟା—ସଂ ବି—(କର୍ମଧା; ଚରମ + କ୍ରିୟା)—ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର
Charamakriyā ଶୁଦ୍ଧିକ୍ରିୟା—Funeral ceremony (M.W)

ଚରମଗିରି—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ଚରମ + ଗିରି)—ଅସ୍ତାଚଳ ପର୍ବତ—
Charamagiri The mythological mountain in the west beyond which the sun is said to set.

ଚରମଦଶା—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧାରୟ; ଚରମ + ଦଶା)—
Charamadaśā ୧ । ଚରମକାଳ (ଦେଖ)—
1. Charama kāḻa (See)
୨ । (ମନୁଷ୍ୟର ଦଶ ଦଶା ମଧ୍ୟରୁ ଶେଷ ଦଶା) ମୃତ୍ୟୁ—
2. Death.

ଚରମଦେଶ—ଦେ. ବି.—୧ । ପଛଆଡ଼—1. Back side.
Charamadeśa ୨ । ପୃଷ୍ଠ; ପିଠି—2. Back.

ଚରମପତ୍ର—ସଂ ବି. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ) (କର୍ମଧାରୟ; ଚରମ + ପତ୍ର)—
Charamapatra ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ତ୍ୟକ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୃତ୍ୟୁ ପୂର୍ବରୁ
ଚରମ ପତ୍ରିକା, ଚରମଲିପି, ଚରମଲେଖ } ଅନ୍ୟରୂପ
କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ସମ୍ପାଦନ କରିଯିବା ଦଲିଲ—A will; last will; testament

ଚରମପନ୍ଥା—ସଂ. ବି (ଚରମ + ପଥ; ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ରାଜା ବା
Charamapanthā ଶାସକଙ୍କୁ ବହିଷ୍କୃତ କରି ସ୍ୱାୟତ୍ତଶାସନ ଲାଭ କରିବାରୂପ ରାଜନୀତିକ ଉପାୟ—The way of the extrements in politics; extremist in politics.

ଚରମପନ୍ଥୀ—ସଂ. ବି (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ; ଚରମପନ୍ଥା + ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ.)-
Charamapanthī ରାଜନୀତିରେ ଯେଉଁମାନେ ଚରମପନ୍ଥା ଅବ-
(ନରମପନ୍ଥୀ—ବିପରୀତ) ଲମ୍ବନ କରନ୍ତି; ଅର୍ଥାତ୍ ମାରପିଟ ଆଦି କ୍ରିୟା-ଦ୍ୱାରା ସରକାରଙ୍କୁ ଧ୍ୱଂସ କରି ବା ତଡ଼ି ସ୍ୱାୟତ୍ତଶାସନ ବା ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ଲାଭ କରିବାର ଉଦ୍ୟୋଗ କରନ୍ତି—
Extremists in politics; persons who want to destroy the present form of Government.

ଚରମଫଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚରମ + ଫଳ)—ଶେଷ ଫଳ—
Charamaphaḻa Last resutl; ultimate result.

ଚରମବୟଃ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚରମ + ବୟସ୍)—
Charamabayaḥ ଅତି ବୁଢ଼ା; ଯେ ମରିବାକୁ ବସିଲାଣି—
Very old; being in the last stage of life (M. W).

ଚରମଭାଗ—ସଂ. ବି—ଶେଷ ଅଂଶ—
Charamabhāga Final or last position.

ଦେ. ବି—୧ । ପୃଷ୍ଠଆଡ଼; ପିଠିପଟ—1. Back side; the side towards ones back.
୨ । ପଛଆଡ଼—2. Hind part.

ଚରମଭାଗ ମୋ ଘର ଲାଗି ନାହିଁ ତୁମେ ଡର ଚମକ ତ ନାହିଁ
ମୋର ଛାତି ରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଟୋରିଚମ୍ପୂ ।

ଚରମଲିପି—ଦେ. ବି. (କର୍ମଧା କିମ୍ବା ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚରମ + ଲିପି)—
Charamalipi ଚରମପତ୍ର (ଦେଖ)
(ଚରମଲେଖ—ଅନ୍ୟରୂପ) Charamapatra (See)

ଚରମଲେଖା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚରମଲେଖ)—ଚରମପତ୍ର (ଦେଖ)
Charamalekhā Charamapatra (See)

ଚରମସ୍ଥଳ—ଦେ. ବି—ପୃଷ୍ଠଭାଗ—The back.
Charamasthaḻa ଚରମସ୍ଥଳ ସହଜେ ଅଗମ୍ୟ ।
ଭଞ୍ଜ, କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ଚରମାଚଳ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା ବା ୭ମୀ ତତ୍; ଚରମ + ଅଚଳ)—
Charamāchaḻa ଅସ୍ତଗିରି, ଯେଉଁ ପୌରାଣିକ ପର୍ବତ ପଛରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ବୁଡ଼ିଯାଆନ୍ତି—The mythological or fabulous mountain to which the sun enters while setting in the west.

ଚରମାଦ୍ରି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କିମ୍ବା ୭ମୀ ତତ୍; ଚରମ + ଅଦ୍ରି)—
Charamādri ଚରମାଚଳ (ଦେଖ)
Charamāchaḻa (See)

ଚରମାବସ୍ଥା—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଚରମ + ଅବସ୍ଥା)—
Charamābasthā ଚରମକାଳ (ଦେଖ)
Charamakāḻa (See)

ଚରଲ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଶରଳ)—ଚରଡ଼ (ଦେଖ)
Charaḻa Chararḍa (See).

ଚରଲା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଶରଳ)—ଚରଡ଼ (ଦେଖ)
Charaḻā Chararḍa (See).

ଚରସ—ଦେ. ବି (ସଂ ଚର୍ମ)—ଗଞ୍ଜେଇ ଗଛ ବା ଫୁଲ ବା କଢ଼ରୁ
Charas ବାହାରିବା ଅଠା; ମାଦକଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ—An intoxicant
চরস slimygum collected from the flowers stems
चरस and buds of the Indian hemp plant (Ganjā).

[ଦ୍ର—ଚରସ୍ ଶବ୍ଦର ହିନ୍ଦୀ ବା ଉର୍ଦ୍ଦୁରେ ଏକ ଅର୍ଥ ଗୋରୁ ବା ମଇଁଷି ଚମଡ଼ାର ଥଳି । ପୂର୍ବେ ଚରସ୍ ମଧ୍ୟଆସିଆରୁ ଚମଡ଼ା ଥଳିରେ ପଶ୍ଚିମ ଭାରତକୁ ଆସୁଥିଲା । ଏଥିଯୋଗୁଁ ଏହାର ନାମ ଚରସ୍ ହେଲା । ଏହା ଗଞ୍ଜେଇଗଛର ଫୁଲ ଓ ଡେଙ୍ଗ ଓ ମଞ୍ଜରୀରୁ ବାହାରେ । ଏହା ଦେଖିବାକୁ ମଇଳା ରଙ୍ଗ, ଈଷତ୍ ହଳଦିଆ ଓ ଅଠାଳିଆ । ଏହାକୁ ଲୋକେ ଗଞ୍ଜେଇ କଳି ବା ଧୂଆଁପତ୍ର ସଙ୍ଗେ ମିଶାଇ ଧୂମ୍ରପାନ କରନ୍ତି । ଏହା ପିଇବାମାତ୍ରକେ ନିଶା ଧରେ ଓ ଆଖି ନାଲି ହୋଇଯାଏ । ଏହାର ନିଶା ଗଞ୍ଜେଇ ନିଶାଠାରୁ କିଞ୍ଚିତ୍ ଉଗ୍ର; ଏହି ଅଠା ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ ହିମାଳୟ, ନେପାଳ, କମାଉନ୍, କାଶ୍ମୀର, ଅଫଗାନିସ୍ଥାନ,

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ପ	ଉଅ	ହ୍ନ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ବାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟଁୟ	ଇଅ	ଈ	ନ୍ତ

ତୁର୍କିସ୍ଥାନର ଗଞ୍ଜେଇ ଗଛରୁ ବେଶି ବାହାରେ ଓ ସେ ଦେଶମାନଙ୍କରୁ ଭାରତକୁ ଅଣାଯାଏ । ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ଗଞ୍ଜେଇ ଗଛରେ ଫୁଲ ଧରିବା ପୂର୍ବରୁ ଏହା ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଏ । ଗଞ୍ଜେଇ ଗଛ ଉପରେ କୌଣସି ପକ୍ଷିର ପର ବା ପତଳା ଚମଡ଼ା ଚଳାଇଲେ ପରରେ ବା ଚମଡ଼ାରେ ଏ ଅଠା ଲାଗିଆସେ । ଏହା ଅଧିକ ବ୍ୟବହାର କଲେ ମସ୍ତିଷ୍କର ବିକୃତି ଘଟେ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଚରସିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଚରସ. ଧୂମ୍ରପାନରେ ଅଭ୍ୟାସକ୍ତ—
Charasiā — Addicted to smoking Charas.
चरसी
चरसी
(ଚରସୀ —ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚର୍ ଧାତୁ)—
Charā — ୧ । ପଶୁପକ୍ଷି ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର ପଡ଼ିଆ ଆଦିରେ ବୁଲି ଖାଦ୍ୟ ଆଦି ଖାଇବା—1. Grazing; browsing of cattle and birds.
चारा
चराई,चरवा

ଚରା ସାରି ପକ୍ଷୀ ଆକାଶେ ଉଡ଼ି । ମଧୁସୂଦନ. ସନ୍ଧ୍ୟା ।

୨ । ଗୋରୁମାନଙ୍କର ଖାଇବା ଘାସ ଆଦି—
2. Grass; fodder.

୩ । ମାଛମାନେ ବନଶୀ ପକାଇବା ସ୍ଥାନକୁ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ଆସିବା ନିମନ୍ତେ ଜଳାଶୟର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଂଶରେ ବୁଣାଯିବା ଖାଦ୍ୟ; ଚରେଇ—3. Food for fishes strewn on a particular spot of a tank or river to attract fishes (so that a person may successfully angle there).

୪ । ଚରାଭୂଇଁ; ଗୋଚାରଣ ସ୍ଥାନ; ତୃଣାଦିବହୁଳ ଗୋଚାରଣୋପଯୋଗୀ ସ୍ଥାନ—4. Pasture.

୫ । (ସଂ. ଚର) ନଦୀର ଚର; ପଠା; ପଟୁ—
5. Sand bank; accretions; alluvial land.

ନୈଋତ୍ୟ ଚରାରେ ଲାଗି ରହିଲା ସେ ବାହୁଡ଼ିବ କାହିଁ ଆଉ '
ରାଧାନାଥ. ଯଯାତି ।

୬ । ଗବାଦି ପଶୁଙ୍କର ଗିଳିତ ବସ୍ତୁର ଉଦ୍ଗିରଣ; ପାଗୁଳି—
6. Rumination.

ଦେ. ବିଣ—୧ । ଚରୁଥିବା—1. Grazing; browsing.

୨ । ଗୋରୁ ଚରିବାର ଯୋଗ୍ୟ—
2. Fit for pasture.

୩ । ଯେଉଁଠାରେ ଗୋରୁ ଚରନ୍ତି—
3. Used as a pasture
(ଯଥା—ଚରା ଭୂଇଁ ।)

୪ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ମାଛ ଆଦି ଖାଦ୍ୟ ଖୋଜି ବୁଲନ୍ତି—
4. (land) Used by fish to find food.
(ଯଥା—ଚରାଭୂଇଁ ।)

୫ । (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ) ଯେ ଚରାଏ; ରଖୁଆଳି—
5. Tending cattle.
(ଯଥା—ଗାଈଚରା ଟୋକା ।)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଖାଦ୍ୟ—1. Food.

୨ । ଗ୍ରାସାଚ୍ଛାଦନ—
2. Maintenance; food and raiment.

ଚରାଇ—ଦେ. କ୍ରି—ଚରେଇ (ଦେଖ)
Charāi — Charei (See)

ଚରାଇ ଦେବା—ଦେ କ୍ରି—ଶସ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରାଦିରେ ଗୋରୁ ପୂରାଇ ଫସଲ ନଷ୍ଟ କରାଇବା; ଖଦା କରିବା—To cause or allow cattle to damage a crop by grazing.
Charāi debā
চরিয়েদেওয়া
चरादेना
(ଚରେଇ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚର୍ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ—ଚାରି ଧାତୁ)—
Charāibā — ୧ । ଗୋରୁ ପ୍ରଭୃତି ପଶୁଙ୍କୁ ଚରିବାବେଳେ ଜଗିବା—1. To watch or tend cattle while grazing.
চৰান
चराना; चरावाना
(ଚରେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଗୃହ ହରିଇରେ ଘେରି, ଚରାଉଥାନ୍ତି ବାଛୁରି—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳାବତୀ. ଚ-ଗୀତ ।

୨ । ଗୋରୁ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର ଚରିବାର ସୁବିଧା କରିବା—
2 To allow the cattle to graze.

୩ । ଆତଯାତ କରାଇବା; ଚଳାଇବା—
3. To look after; to take care; to attend to.

ଗଉଡ଼ ଗୋରୁ ଚରାଏ. ରଜା ମଣିଷ ଚରାନ୍ତି—ଢଗ ।

୪ । ଚରିବାର ଣିଜନ୍ତ—
4. The causative form of Charibā.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ବଳି ଦିଆଯିବା ବୋଦାକୁ ବଳି ଦିଆଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଦେବୀଙ୍କ ପ୍ରସାଦ ଖୁଆଇବା—
To feed a victin (goat or sheep) with the offerring of a Goddess before it is killed.

[ଦ୍ର—ଚରାଇବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଆଣିବା, ଦେବା, ନେବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଚରାଚର—ସଂ. ବିଣ. (ଦ୍ବନ୍ଦ୍ବ; ଚର+ଅଚର)—ସ୍ଥାବର ଓ ଜଙ୍ଗମ; ଚଳନ୍ତି ଓ ଅଚଳନ୍ତି (ବସ୍ତୁ)—Animate and inanimate; locomotive and stationary; moveable and immoveable (things).
Charāchara

ସଂ. ବି—୧ । ଜଙ୍ଗମ ଜୀବ ଓ ସ୍ଥାବର ବସ୍ତୁସମନ୍ବିତ ଜଗତ୍; ବିଶ୍ବସଂସାର—1. The universe; the aggregate of all things animate and inanimate (moving and stationary) creation; the world.

ଚରାଚର ଗୃହ ଉପ୍ରମପ୍ର—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳାବତୀ. ଚ-ଗୀତ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନିଆ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ ଦେଖିବେ

୨ । ବାୟୁ—2 Atmosphere or air.

ଦେ. ବି—ମନୁଷ୍ୟସମାଜ—The human society.

ଚରାଚରଗୁରୁ— ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଚରାଚର+ଗୁରୁ=କର୍ତ୍ତା)—
Charācharaguru ପରମେଶ୍ୱର; ବିଶ୍ୱଗୁରୁ—
The creator; the Lord of the creation.

ଚରାଣି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି— ଚରଣି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Charāṇi (etc) Charaṇi etc (See)

ଚରାବାତ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ବାତ ବା ବାୟୁ ଶରୀରର ଅଭ୍ୟନ୍ତରରେ
Charābāta ଚରି ବୁଲୁଥାଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ବ୍ୟଥା ଦେଇ ପରକ୍ଷଣରେ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ମାରେ — A wind which pangs or throbs or appears now in one part of the body now in another.

ଚରାବୁଲା—ଦେ ବି. (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଚାଲିବୁଲା; ଗୁଲବୁଲ;
Charābulā ଚରିବା ଓ ବୁଲିବା ଆଦି କ୍ରିୟା—Roaming and
চলাফিবা grazing etc.
চলনা ঘুমনা

ଚରାଭୂଇଁ— ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚରଣ+ଭୂମି)—୧ । ଚରିବାର ଭୂମି;
Charābhūiṅ ଯେଉଁଠାକୁ କୌଣସି ପଶୁ ବା ପଶୁଦଳ ବା ମାଛ
चरागह; चरोखर ଚରିବାକୁ ଆସନ୍ତି—1. A place to which
(ଚରାଭୂମି—ଅନ୍ୟରୂପ) an animal or herd or fishes frequent for grazing or browsing or feeding; pasture-land.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସର୍ବଦା ଯାତାୟତ କରିବାର ସ୍ଥାନ—2. (figurative) Resort; one's much frequented place.

ଚରାମୂଲ—ଦେ. ବି—ଗୋରୁ ବା ମେଣ୍ଢା ଚରାଇବା ସକାଶେ ଗୁଆଳ
Charāmūla ନେବା ବର୍ତ୍ତନ ବା ମୂଲ— Wages paid to
চরানের মজুরী the person who tends cattle and sheep.
चरावाहा

ଚରାମେଘ— ଦେ. ବି (ସଂ. ଚରର ଏକ ଅର୍ଥ ମେଘ ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର) —
Charāmegha ଯେଉଁ ମେଘ ଏକସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟସ୍ଥାନକୁ ଚରି ବୁଲୁଥାଏ; ଗତିବିଶିଷ୍ଟ ମେଘ; ବିଚରଣଶୀଳ ମେଘ— Drifting cloud

ଚରାୟିବା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି —ଚରାଇବା (ଦେଖ)
Charāybā Charāibā (See)

ଚରାଳି— ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚରକ)—ଗୋରୁ ମେଣ୍ଢା ଚରାଉଥିବା
Charāli ଗୁଆଳ—A herdsman; a person who looks
রাখাল after grazing beasts.
चरावाहा; चरौवा

ଚରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । କାଶଗୁଳ୍ମବିଶେଷ —
Chariā 1. A kind of reed grass.

୨ । ଯେଉଁ ମନୁଷ୍ୟ କୃଷିକ୍ଷେତ୍ରରେ ବଳରୂପେ ଅର୍ପିତ ହୁଏ; ମେରିଆ—2. A man who is sacrificed as a victim in a cultivated land.

ଚରିତ—ସଂ. ବି. (ଚର ଧାତୁ=ବିଚରଣ କରିବା+ଭାବ. ତ)—
Charita ୧ । ପୁରାଣାଦିରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ବିଷୟ ବା ଘଟନା ବା ବୃତ୍ତାନ୍ତ-- 1. Mythological event or topic; episode.
(ଯଥା—ମହାଭାରତର ପଶାଖେଳଚରିତ ।)

୨ । ଐତିହାସିକ ଘଟନା—2 Historical episode.

୩ । ଚରିତ୍ର—3. Character.

୪ । ଆଚରଣ—4 Conduct; behaviour.

ସବୁ ଅନ୍ୟାୟ ଚରିତ, ଶିଷାକୁ ଗୁରୁ ଭୁହିତ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଳୋରାମଷ୍ଟ୍ର ସ. ଗୀତ ।

୫ । ବିବରଣ—5. Delineation.

୬ । ଅନୁଷ୍ଠାନ; ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ—
6. An institution; a fixed institute.

୭ । ପ୍ରଥା; ରୀତି—7. Usage; practice; custom; manners.

୮ । ଭ୍ରମଣ, ଚଳନ; ସଞ୍ଚାର; ଗତି—
8. Movement; walking; moving; motion.

୯ । କାର୍ଯ୍ୟ—9. Action; work; doings.

୧୦ । ବ୍ୟବହାର—10 Treatment.

୧୧ । ଚେଷ୍ଟା; ଉପାୟ—
11. Endeavour; steps taken.

୧୨ । ଜୀବନଚରିତ—12. Biography

୧୩ । କାର୍ଯ୍ୟବିଧି; କାର୍ଯ୍ୟଗତି—13. Proceedure.

୧୪ । ଢଙ୍ଗ; ଚାଲିଚଳନ – 14. Ways; mode of life.

ମାର ରଖିଛି ଶରଣାଶି, ତାର ଚରିତ ଅଛୁ ଜାଣି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।

ସଂ. ବିଣ. (ଚର ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଅନୁଷ୍ଠିତ—
1. Performed; initiated; conducted.

୨ । କୃତ—2. Done.

୩ । ସିଦ୍ଧ—3- Fulfilled; attained.

୪ । ସମ୍ପନ୍ନ—4. Finished.

୫ । ଫଳିତ— 5. Resulting from.

୬ । ଭକ୍ଷିତ— 6. Eaten

୭ । ଅର୍ଜିତ – 7. Followed.

୮ । ଅଭ୍ୟସ୍ତ—8. Practised.

୯ । ଚରଦ୍ୱାରା ଜ୍ଞାତ—
9. Ascertained by a spy (M. W.)

ଦେ. ବି.—କଳାବିଦ୍ୟା—Art.

ସୁରତଚରିତେ ପଣ୍ଡିତା, କନ୍ଦର୍ପଙ୍କ କଳ୍ପଲତା ।
ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ୟ	ଉଅ	ହ୍ନ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଏ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ୡ

ଚରିତପୂର୍ବ—ସଂ. ବିଣ. (ପରନିପାତ; ପୂର୍ବ+ଚରିତ)—
Charitapūrba ପୂର୍ବେ କରାଯାଇଥିବା—
Performed formerly (M. W.)

ଚରିତବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ଚର ଧାତୁ+କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—
Charitabya ୧ । ଯାହା କରାଯିବ—
1. To be performed or practised.
୨ । ଯାହା କରାଯିବା ଉଚିତ—
2. Fit or proper to be performed.

ଚରିତବ୍ରତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚରିତ=ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇ
Charitabrata ଅଛି ବ୍ରତ ଯାହା ଦ୍ୱାରା)—ଯେ ବ୍ରତ ଅନୁଷ୍ଠାନ
(ଚରିତବ୍ରତା– ସ୍ତ୍ରୀ) କରିଅଛି; କୃତବ୍ରତ—
One who has observed a religious vow.

ଚରିତାଖ୍ୟାନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚରିତ+ଆଖ୍ୟାନ)—
Charitākhyāna କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଜୀବନଚରିତ ବର୍ଣ୍ଣନ—
Biography of a person; relating the life and doings of a man

ଚରିତାଖ୍ୟାୟକ—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଚରିତ+ଆଖ୍ୟାୟକ)—
Charitākhyāyaka ଚରିତର ଆଖ୍ୟାୟକ; ଜୀବନବୃତ୍ତାନ୍ତ ଲେଖକ-
(ଚରିତାଖ୍ୟାୟିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Biographer.

ଚରିତାବଳି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚରିତ+ଆବଳୀ=ସମୂହ)—
Charitābali ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଜୀବନଚରିତର ସଂଗ୍ରହ—
(ଚରିତାବଳୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) A collection of biographies and lives.

ଚରିତାର୍ଥ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚରିତ=ସମ୍ପାଦିତ ହୋଇଅଛି
Charitārtha ଅର୍ଥ=ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବା କାର୍ଯ୍ୟ ଯାହାର ବା ଯାହା-
(ଚରିତାର୍ଥା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦ୍ୱାରା)— ୧ । କୃତକାର୍ଯ୍ୟ—1. Successful.
(ଚରିତାର୍ଥତା—ବି) ୨ । ସଫଳକାମ; ଯାହାର ଅଭୀଷ୍ଟ ସିଦ୍ଧ
(ଚରିତାର୍ଥିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ହୋଇଅଛି; ସିଦ୍ଧକାମ —
2. One who has attained his wishes one who has his aim fulfilled or accomplished.
୩ । ଉପକୃତ; ଅପ୍ୟାୟିତ —3. Obliged.
୪ । ସନ୍ତୁଷ୍ଟ—4. Pleased; satisfied

ଚରିତାର୍ଥ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚରିତାର୍ଥଯୁ ନାମ ଧାତୁ)—
Charitārtha kariba ୧ । ଅନ୍ୟର ବାଞ୍ଛା ସିଦ୍ଧ କରି ତାକୁ
চরিতার্থকরা ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ବା ସୁଖୀ କରାଇବା—
चरितार्थकरना 1. To make one happy by fulfilling one's desire.
୨ । ଅନ୍ୟକୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା—
2. To satisfy a person
୩ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନରେ ସହାୟ ହେବା—
3. To cause any one to attain his aim.

ଚରିତାର୍ଥୀ—ସଂ. ବିଣ. (ଚରିତାର୍ଥ+ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ)—
Charitārthi ଚରିତାର୍ଥ ବ ସଫଳକାମ ହେବାପାଇଁ ଇଚ୍ଛୁକ—
Desirous of success (M. W.)

ଚରିତ୍ର—ସଂ. ବି. (ଚର୍ ଧାତୁ+କରଣ ଇତ୍ର)—
Charitra ୧ । ଆଚରଣ; ଚାଲିଚଳନ; ବ୍ୟବହାର—
1. Conduct; behaviour.
୨ । ସ୍ୱଭାବ; ପ୍ରକୃତି—2. Nature; disposition.
୩ । ଆଚାର; ରୀତି—2. Practice; custom; usage
୪ । ଚେଷ୍ଟା; ଉପାୟ—4. Endeavour.
୫ । ସଦ୍ ବା ଅସଦ୍ ଗୁଣ; ନୈତିକ ଆଚରଣ—
5 Character; morality,
୬ । ଇତିହାସ, ନାଟକ, ପୁରାଣ, କାବ୍ୟାଦିରେ ନାୟକ ଆଦିଙ୍କର ଚିତ୍ରିତ ସ୍ୱଭାବ—6. The character of a personage as depicted in a book or history gathered from the book.
୭ । ଇତିହାସ—7. History; memoir.
୮ । ଐତିହାସିକ ବା ପୌରାଣିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଜୀବନର ଘଟନା ବା ବିଷୟବର୍ଣ୍ଣନ, ପୌରାଣିକ ଉପାଖ୍ୟାନ—
8 Historical or mythological anecdote or narrative.

ମହାନଦୀ ମଣ୍ଡଳ ଚରିତ୍ର ମୋତେ କହ । ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନାରୂପଣଗୀତା ।

୯ । ରୀତି ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଆଇନ; ଧର୍ମ—
9 Law as based on custom or usage.
୧୦ । ବୌଦ୍ଧ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ବା ଧର୍ମବିଶେଷ—
10 A Buddhistic religion or sect.
ଦେ. ବି.—ଚରିତ; ଜୀବନବୃତ୍ତାନ୍ତ—Biography.

ରାମ ଚରିତ୍ର ବଖାଣ କଲେ ଧୀରେ ଧୀରେ ସେ ।
ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।

ଚରିତ୍ରଚିତ୍ରଣ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚରିତ୍ର+ଚିତ୍ରଣ)—୧ । କୌଣସି
Charitra chitraṇa ଐତିହାସିକ ବା ପୌରାଣିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସ୍ୱଭାବ ଉପର ଆଲୋକପାତ କରି ତାହାର ବିଶଦ ବର୍ଣ୍ଣନା—
1 Depicting the character of a historical or a mythological personage.
୨ । ମନୁଷ୍ୟ ଚରିତ୍ରର ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ—2. Depicting human nature; a study of human nature as depicted in a work of history; biography or fiction.

ଚରିତ୍ରଜୀବୀ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.—(ଚରିତ୍ର+ଜୀବ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍;
Charitrajibi ୧ମା. ୧ବ.)—ଅତି ଚରିତ୍ରବାନ୍—
(ଚରିତ୍ରଜୀବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Of a very good character.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଙ୍କୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଙ୍କୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଟାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଟାଣ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଁଖୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବ

ଚରିତ୍ରବାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚରିତ୍ର+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବତ୍. ୧ମା. ୧ବ)
Charitrabān ୧ । ସଚ୍ଚରିତ୍ର; ସୁଗୁଣସମ୍ପନ୍ନ—1. Of good
(ଚରିତ୍ରବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) character; of an excellent moral character.

୨ । ଯେ ହୋମ ବା ବ୍ରତ କରି ସାରିଅଛି—
2. One who has already performed a sacrifice (M. W)

ଚରିତ୍ରହୀନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—(ବହୁବ୍ରୀ ତତ୍; ଚରିତ୍ରଦ୍ୱାରା ହୀନ)—
Charitrahīna ଅସଚ୍ଚରିତ୍ର; ନଷ୍ଟଚରିତ୍ର; କୁଚରିତ୍ର; ଅନୈତିକ;
(ଚରିତ୍ରହୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଦ୍ଗୁଣଶୂନ୍ୟ; ଯାହାର ସଦ୍ଗୁଣ ନାହିଁ—
Immoral; of bad character; devoid of moral stamina.

ଚରିତ୍ରା—ସଂ. ବି.—(ତୁଳ. ବ. ଚିଲ୍‌ଡା=ଓଡ଼ି)—ତିନ୍ତୁଳିଗଛ—
Charitrā Tamarind tree.

ଚରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ ଚର୍ ଧାତୁ)—୧ । ବିଚରଣ କରିବା; ଇତସ୍ତତଃ
Charibā ବୁଲିବା—1. To wander; to rove; to run about.
चवा
चरना

ମୃଗେନ୍ଦ୍ର ଯେସନେ ଲକ୍ଷ ଖୋଜ, ବନେ ମିଳେ ମହାବଳୀ ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୨ । ସର୍ବତ୍ର ବ୍ୟାପ୍ତ ହେବା; ସଞ୍ଚରିତ ହେବା—2. To circulate; to be diffused, to suffuse.

ପ୍ରାଣିଙ୍କ ଦେହେ ଚରୁ ଥିବ;
ଅନଳ ପ୍ରାୟ ଗୋପ୍ୟ ହୋଇ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୩ । ପଶୁ ଆଦି ଚରା ଭୂମିରେ ବୁଲି ଘାସ ଇତ୍ୟାଦି ଖାଇବା—
3. To graze; to browse.

ଶଙ୍ଖ ଦିଏ ଯେବେ ନାଳ ତଳ ମଣ୍ଡପାଳ ଡିଣ୍ଡିମଘାଇବାଯୀ,
ଚରିବାକୁ ବର୍ଣ୍ଣି ଶୂନ୍ୟଦେଶୀ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପାଟେ । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

୪ । ମାଛଆଦି ପାଣିତଳ ଭୂଇଁରେ ଖାଦ୍ୟାନ୍ୱେଷଣରେ ବୁଲିବା—
4. To feed (said of fishes); to move in quest of food

୫ । ଖାଇବା—5. To eat.

ଅନେକ ଦୁଃଖେ ତପ କରି, ଜଳ ପବନ ପତ୍ର ଚରି । ଭାଗବତ ।

[ଦ୍ର—ଚରିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ବୁଲିବା, ଯିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ହୁଏ ।]

୬ । (ପୋକ, ଉଇ, ସମ୍ବାଳୁଆ) କୌଣସି ଗଛର ପତ୍ର ବା କାଠ ବା ଲୁଗା ବା ବହିକୁ ଆକ୍ରମଣ କରି ନଷ୍ଟ କରିବା—6. To damage a cloth or book or wood or leaves of a tree (said of worms, white ants and caber pillars.)

(ଯଥା—ପେଡ଼ିକଯାକ ପୋଥି ଉଇ ଚରିଲେ ।)

୭ । (ମେଘ) ପର୍ବତ ଦେହକୁ ଆବରଣ କରିବା; ଘୋଟିବା—
7. (cloud) To envelop the body of a mountain.

(ଯଥା—ମେଘ ପାହାଡ଼ ଉପରେ ଚରୁଛି ।)

[ଦ୍ର—ଇତର ଲୋକେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ, ମେଘ ପର୍ବତରେ ଚରିଲା ବେଳେ ପର୍ବତ ଉପରେ ମେଘରୁ ଯେଉଁ ଲାଳ ବହେ ତାହା ଅଭ୍ର ସ୍ତରରୂପେ ପର୍ବତରେ ପଡ଼ିଯାଏ । ଏଥିପାଇଁ ଅଭ୍ରର ଅନ୍ୟ ଦେ. ନାମ. ମେଘନାଳ ।]

ଚରିବୁଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ଚର୍ ଧାତୁ)—ଚରିବା (ଦେଖ)
Charibulibā Charibā (See)

ଚରିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । (କୌଣସି ରୋଗ ଔଷଧ ବା ବିଷର କ୍ରିୟା)
Charijibā ଦେହଯାକ ବ୍ୟାପ୍ତ ହେବା—1. (any disease
चवेयाओवा or medicine or poison) To pervade or to
चरयाना to be diffused through the whole system.

ବିଷ ଗରଳ ଦେହେ ଯାଉଛି ଚରି । ମଧୁସୂଦନ, ଉତ୍ତରରାମଚରିତ ।

୨ । (ଗୋରୁ ଆଦି) କୌଣସି କ୍ଷେତର ଫସଲକୁ ଖାଇ ବିଶେଷ ଭାବରେ ବା ସମୂଳେ ନଷ୍ଟ କରିବା—
2 (cattle) To completely or excessively damage the crop of a field.

(ଯଥା—ମୋ ବାଇଗଣବାଡ଼ିକୁ ଗୋରୁ ଚରି ଗଲେ ।)

୩ । (ଗୋରୁମାନେ) ଚରିବା ନିମନ୍ତେ ଘରୁ ବା ପଦାରୁ ଫିଟି ବାହାରକୁ ବାହାରିବା—3 To go out for grazing.

(ଯଥା—ଆମ ଗାଈ ବଳଦ ସକାଳୁ ଚରିଯାଇଛନ୍ତି, ସନ୍ଧ୍ୟାକୁ ଘରକୁ ଫେରି ଆସିବେ ।)

[ଦ୍ର—ଏ ବର୍ଷ ଏତେ ବେଶି ଆମ୍ବ ଫସଲ ହୋଇଥିଲା ଯେ ଆମ୍ବଯାକ ଗୋରୁ ଚରିଗଲେ । ତା ପିଠିରେ ମାଡ଼ରେ ଗୋରୁ ଚରିଗଲେ । ଏପରି ସ୍ଥଳରେ 'ଗୋରୁ ଚରିଯିବା' ପ୍ରୟୋଗ ଆମ୍ବର ବା ମାଡ଼ର ଅତ୍ୟନ୍ତାଧିକ୍ୟ ଭାବ ବୁଝାଏ ।]

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଗୋରୁ ଘାସ ଚରିଯିବା ଭଳି ଅନ୍ନ ଧ୍ୱଂସ କରିବା—4 To feed extensively.

୫ । ଚରିବା ୬ । (ଦେଖ)—
5 Charibā 6 (See)

ଚରିଷ୍ଣୁ—ସଂ. ବିଣ (ଚର୍ ଧାତୁ+ଶୀଳାର୍ଥେ. ଇଷ୍ଣୁ; ତୁଳ. ସହିଷ୍ଣୁ,
Charishṇu ବର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଣୁ, ଉଦ୍‌ଭବିଷ୍ଣୁ)—ଚଳନଶୀଳ, ଗତିଶୀଳ; ଜଙ୍ଗମ—
1. Moving about; moveable.

ବି (ନାମ)—କୀର୍ତ୍ତିମାନ୍ ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ର—
Name of the son of the king Kīrtiman.

ଚରୀ—ସଂ. ବି (ଚର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ. ଯେ ବିଚରଣ
Charī କରେ)—ପ୍ରାଣୀ—An animal (M. W.).

ଚରୁ—ସଂ ବି (ଚର୍ ଧାତୁ+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. କର୍ମ. ଉ; ଯାହା ଦେବତାମାନେ
Charu ଭକ୍ଷଣ କରନ୍ତି)—୧ । ହୋମାଗ୍ନିରେ ଦେବତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଘୃତ ଛଳା ହେବାବେଳେ ତହିଁ ସଙ୍ଗେ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ୠ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଉଅ	ଊ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

ଅଗ୍ନିରେ ଅର୍ପିତ ହେବା ପାୟସାନ୍ନ ବା ମିଷ୍ଟାନ୍ନ; ହୋମାଗ୍ନିରେ ଦଆଯିବାପାଇଁ ଦୁଗ୍ଧ, କଦଳ ଓ ଶର୍କରା ଏକତ୍ର ରନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଅନ୍ନ—1. Boiled sweetened rice or sweetmeat put into the 'Homa'-fire along with the ghee-offering.

୨ । ଚରୁସ୍ଥାଳୀ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Charusthāli (See).

୩ । ପେଜୁଆ ଭାତ; ଯେଉଁ ଭାତରୁ ପେଜ ଗଳା ହୋଇ ନାହିଁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Boiled rice from which water has not been poured off.

୪ । ପଶୁଚାରଣଭୂମି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. Pasture-land; pasturage.

୫ । ପଶୁଚାରଣ ପାଇଁ ପଶୁସ୍ୱାମୀ ଜମିଦାରଙ୍କୁ ଦେବା ଖଜଣା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Grazing tax.

୬ । ଯଜ୍ଞ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—6. Vedic sacrifice.

୭ । ବାଦଲ; ମେଘ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—7. Cloud.

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଚଡ଼ୁ (ଦେଖ)
1. Chardu (See)

୨ । ଚରିଆ (ଦେଖ)
2. Chariā (See).

ଚରୁକାଠି—ଗ୍ରା. ବି—ଚଡ଼ୁକାଠି (ଦେଖ)
Charukāṭhi Chardukāṭhi (See).

ଚରୁସମିଧ—ସଂ. ବି (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ଚରୁ ଓ ସମିଧ)—ହୋମାଗ୍ନିରେ ଘୃତ
Charusamidha ସହିତ ଅର୍ପିତ ହେବା ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ଓ କାଠ—
Sweetmeat and fuel given into a sacrificial fire along with the offerings of ghee.

ଚରୁସ୍ଥାଳୀ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚରୁ+ସ୍ଥାଳୀ=ପାକପାତ୍ର ବା ହାଣ୍ଡି)—
Charusthāli ଯେଉଁ ହାଣ୍ଡିରେ ଚରୁଅନ୍ନ ରନ୍ଧାଯାଏ—
The earthen pot in which 'charu' is cooked.

ଚରୁହା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ତୁଳନୀୟ ହି. ଚରବାହା)—
Charuhā ଗୋରୁ ଚରିବା ସମୟରେ ଜଗିବା ବ୍ୟକ୍ତି; ଗୋଚାରଣରେ ନିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି; ଯେ ଗାଈ ଜଗେ; ଗାଈଆଳ; ଚରାଳୀ—A person who looks after cattle while grazing, a cowherd.

ଚରୁହୋମ—ସଂ. ବି — ଦେବତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ହୋମାଗ୍ନିରେ
Charuhoma ଦଆଯିବା ମାଂସ; ମାଂସବଳ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—
Oblation of meat offering into the sacrificial fire (as laid down for certain occasions)

ଚରେଇ—ଦେ. ବି—୧ । ଚରାଇବା କର୍ମ—
Charei 1. Tending of cattle.
ଚାରା ୨ । ଗୋରୁ ଆଦି ଚରିବାପାଇଁ ତୃଣପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମି—
चारा 2. Rich pasturage.

୩ । ବନଶୀ ପକାଇବା ପୂର୍ବରୁ ଜଳାଶୟରେ ବିଞ୍ଚାଯିବା ଭୁଟଖଣ୍ଡ ବା ମଇଦାର ଛୋଟ ଗୁଳା ବା ମାଛମାନଙ୍କ ଲୋଭନୀୟ ପଦାର୍ଥ, ଯାହା ପାଣିରେ ବିଞ୍ଚାଯାଏ—3. Bits of food strewn in the water to attract fishes to a place where a person intends to angle.

[ଦ୍ର—ମାଛମାନେ ଏହାର ଗନ୍ଧରେ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ସେ ସ୍ଥାନରେ ଜମା ହୁଅନ୍ତି ଓ ପରେ ବନଶୀଆ ଥୋପ ଦେଇ ସେଠାରେ ବନ୍ଶୀ ପକାଏ । ଯୋରଷ ପିଡ଼ିଆ ଭଜା, ମେଥି ଭଜା, ଗନ୍ଧଶୁଣ୍ଠ, ପଶୁପନ୍ତ, କାଙ୍ଗିମଞ୍ଜି, ଘୋଡ଼ାବଚ, ଲୋବାନକୁ ଭୁଷ ଅଣ୍ଟା ବା ମାଟ ସଙ୍ଗେ ଏକତ୍ର ବାଟି ଗୁଳା ବାନ୍ଧି ଏହା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ ।]

ଚରେଇଘର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ପକ୍ଷୀବସା—
Chareigharā Bird's nest.

ଚରେନ୍‌ଗୁଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗୋଚରଭୂମି—
Charengurdā Grazing ground.

ଚର୍ଚ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଗିର୍ଜା; ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କ ଭଜନାଳୟ—
Charch Church.
চর্চ
चर्च

ଚର୍ଚ୍‌ବେଲ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଉପାସକମାନଙ୍କୁ ଆହ୍ୱାନ କରିବା ପାଇଁ
Charchbel ଗିର୍ଜାରେ ବାଜିବା ଘଣ୍ଟା—Church-bell.
চর্চবেল
चर्चबेल

ଚର୍ଚ୍ଚ—ସଂ. ବି (ଚର୍ଚ୍ଚ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—ବିଚାର; ବିବେଚନା—
Charcha Consideration; delebration (M. W.)
(ଚର୍ଚ୍ଚା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚର୍ଚ୍ଚର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Charchar etc ଚରଚର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Charchar etc. (See)

ଚର୍ଚ୍ଚରା—ଦେ. ବି—ଚରଚରା (ଦେଖ)—
Charcharā Charcharā (See)

ଚର୍ଚ୍ଚରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚରଚରାଇବା (ଦେଖ)—
Charchrāibā Charcharāibā (See)

ଚର୍ଚ୍ଚା—ସଂ ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚର୍ଚ୍ଚ ଧାତୁ+ଭାବ ଅ; ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Charchā ୧ । ଆନ୍ଦୋଳନ—1 Agitation.
(ଚର୍ଚ୍ଚା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଆଲୋଚନା—2. Discussion; dealing with a subject.

୩ । ବିଚାର; ବିବେଚନା—
3. Consideration; deliberation.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପଠ ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ସ୍ଥାନ ବା ସ୍ଥାନରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂଁ'କି ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଦ୍ଧ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ ।

୪ । ଅନୁଶୀଳନ—4. Study of a theme.

୫ । ପୁନଃ ପୁନଃ ଆବୃତ୍ତି—5. Recitation; repetition.

୬ । ଜପ; ଚିନ୍ତା, ଅନୁଧ୍ୟାନ—6. Constant pondering over a matter; reflecting upon.

୭ । ଲେପନ; ବୋଳିବା—
7. Besmearing; anointing; laying on

୮ । ଅନୁସନ୍ଧାନ—8. Investigation, enquiry.

୯ । ଭ୍ରମଣ—9. Walking; travelling.

୧୦ । ପରୀକ୍ଷା—10. Testing; examination.

୧୧ । ଯତ୍ନ—11. Care; attention.

୧୨ । ବର୍ଣ୍ଣନ; ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ (ହ୍ରି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
12. Description.

୧୩ । ବେଦପାଠ ସମୟରେ 'ଇତି' ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗପୂର୍ବକ କୌଣସି ଶବ୍ଦର ପୁନରୁଚ୍ଚାରଣ—13. Repetition of a word in reciting the Vedas, specially while adding 'iti' (M.W.)

୧୪ । କୌଣସି ବିଷୟରେ କଥୋପକଥନ—
14. Talking about; conversation (M. W.)

୧୫ । ପାଳି କରି ଦୁଇଜଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗୋଟିଏ ପଦ୍ୟର ଆବୃତ୍ତି—
15. Alternate recitation of a poem by two persons (Wilson).

୧୬ । ତଦନ୍ତ; ଅନୁସନ୍ଧାନ—16. Inquiry (Wilson).

୧୭ । କିମ୍ବଦନ୍ତୀ; ଜନଶ୍ରୁତି (ହ୍ରି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
17. Rumour.

୧୮ । ଦୁର୍ଗା (ହ୍ରି. ଶବ୍ଦସାଗର)—18. Goddess Durgā.

୧୯ । ଗାୟତ୍ରୀରୂପା ମହାଦେବୀ (ହ୍ରି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
19. Gāyatrī personified.

ଦେ. ବି (ସଂ. ଚର୍ଯ୍ୟା)—ସମ୍ଭାବନା ସହିତ ଗୃହାଗତ ଅତିଥି ବା ବନ୍ଧୁଙ୍କର ସେବା ବା ସତ୍କାର; ଆତିଥେୟତା—
Serving or treating of a guest; a treat; hospitality.

ବହୁଗୁଣ ଗ୍ରାମସମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ମୁନି ଋଷିଙ୍କ ଚର୍ଚ୍ଚାରେ ରହିଲେ—
ପାଳକଣ୍ଠ. ପିଲାଙ୍କଗ୍ରାମାଯଣ ।

ଚର୍ଚ୍ଚାଇତ—ଦେ. ବି—ଚରଚ୍ଚାଇତ (ଦେଖ)—
Charchāita Charachāita (See)

ଚର୍ଚ୍ଚାକରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆଲୋଚନା କରିବା—
Charchākaribā 1. To discuss a matter.
चर्चाकरना ୨ । ଅନୁଶୀଳନ କରିବା—2. To study a subject or theme.
चर्चाकरना

୩ । ମର୍ଯ୍ୟାଦାପୂର୍ବକ ଅତିଥି ବା ଆଗନ୍ତୁକଙ୍କୁ ଖାଦ୍ୟ-ପାନାଦି ଦ୍ୱାରା ସେବା କରିବା—3. To serve a guest.

ଚର୍ଚ୍ଚା ବେହେରା—ଦେ. ବି—ଚରଚ୍ଚାଇତ (ଦେଖ)—
Charchā beherā Charachāita (See)

ଚର୍ଚ୍ଚିଆ—ଦେ. ବି—ଚରଚ୍ଚାଇତ (ଦେଖ)—
Charchiā Charachāita (See)

ଚର୍ଚ୍ଚିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚର୍ଚ୍ଚ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅକ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Charchikā ୧ । ଅଙ୍ଗରେ ଚନ୍ଦନାଦି ଲେପନ—1. Smearing
(ଚର୍ଚ୍ଚିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) the body with scented pastes.

୨ । ଚର୍ଚ୍ଚା, ଆଲୋଚନା (ହ୍ରି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Discussion.

୩ । ଦୁର୍ଗା (ହ୍ରି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Goddess Durga (M. W.)

୪ । ଏକପ୍ରକାର ଶିମ୍ବ (ହ୍ରି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. A kind of bean

ଦେ. ବି.—୧ । କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ବାଙ୍କି ରାଜ୍ୟର ପ୍ରଧାନ ଗ୍ରାମ—
1. The big village of Banki in Cuttack District.

୨ । ବାଙ୍କିରେ ପୂଜିତା ଦୁର୍ଗାମୂର୍ତ୍ତି; ଗ୍ରାମଦେବୀ—
2. Name of the goddess in Banki.

[ଦ୍ର—ଉତ୍କଳରେ ପୂଜା ପାଉଥିବା ଅଷ୍ଟ ଚଣ୍ଡୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏ ଏକତମ, ଏହାଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଗୋଟିଏ ପାହାଡ଼ ଉପରେ ଓ ମହାନଦୀ ନିକଟରେ ଅବସ୍ଥିତ ।

ଜବକ ଅଛି ଚର୍ଚ୍ଚିକା ଦେବୀ ବାଙ୍କି ଈଶ୍ୱରୀ । ରାଧାନାଥ ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।

ଚର୍ଚ୍ଚିତ—ସଂ. ବିଣ.(ଚର୍ଚ୍ଚ + କର୍ମ. ତ; ଚର୍ଚ୍ଚା + ସଞ୍ଜାର୍ଥେ. ଇତ)—୧ । ପୂଜିତ;
Charchita ସେବିତ—1. Served; worshipped.
(ଚର୍ଚ୍ଚିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ପ୍ରଲିପ୍ତ—2. Besmered; anointed.

୩ । ଆଲୋଚିତ—3. Considered.

୪ । ଆନ୍ଦୋଳିତ—4. Discussed; treated.

୫ । ଅନୁଧ୍ୟାତ; ଚିନ୍ତିତ—5. Pondered over.

ଚର୍ଚ୍ଚିବା—ଦେ କ୍ରି.—ଚରଚ୍ଚ କରିବା (ଦେଖ)
Charchibā Charachā karibā (See)

କପିଳେ ଉରବାଜର ସବଳେ ପ୍ରବେଶ ଯାଇ
ଚପୋବଳେ ସମସ୍ତ ଚର୍ଚ୍ଚିଲେ । ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଚର୍ଚ୍ଚ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଚଡ଼ଚଡ଼ ଶବ୍ଦ କରିବା—
Charchch (root) To produce a crackling sound.

୨ । ଆଲୋଚନା କରିବା—2. To discuss; to deal with a subject; to study a subject.

୩ । କହିବା—3. To speak; to talk.

୪ । ସୁନ୍ଦର ହେବା—
4. To look beautiful or lovely.

୫ । ବୋଳିବା; ଲେପିବା—5. To smear over; to anoint.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଡ଼	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

୬ । ଗାଳିଦେବା—
6. To abuse; to censure (M. W.)

୭ । ତର୍ଜନା କରିବା; ଧମକାଇବା; ଚମକିବା—
7. To menace (M. W.)

୮ । ବେଦ ପାଠ ସମୟରେ 'ଇତି' ଶବ୍ଦ ଲଗାଇ କୌଣସି ଶବ୍ଦକୁ ପୁନର୍ବାର ବୋଲିବା—8. To repeat a word in reciting the Vedas spesially while adding 'iti' (M W.)

ଚର୍ଚ୍ଚକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚର୍ଚ୍ଚ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Charchchaka ୧ । ଆଲୋଚନାକାରୀ—1 Discussing.
(ଚର୍ଚ୍ଚିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଲେପନକାରୀ—2. Besmearing.
(ଚର୍ଚକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସଂ. ବି—୧ । ବେଦ ପାଠ ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦର ପୁନରାବୃତ୍ତି—1 Repetition of a word in reciting the Bedas (M W)

୨ । ବେଦଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. A person versed in the Bedas

ଚର୍ଚ୍ଚନ—ସଂ. ବି. (ଚର୍ଚ୍ଚ ଧାତୁ+ଭାବ ଅନ)—
Charchchana ୧ । ଆଲୋଚନ—1. Discussion.
(ଚର୍ଚ୍ଚିତ—ବିଣ) ୨ । ଲେପନ—2. Besmearing; anointing
(ଚର୍ଚନ— ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚର୍ଚ୍ଚର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଚର)—
Charchchara ଗମନଶୀଳ - Moving.

ଚର୍ଚ୍ଚରୀ }
ଚର୍ଚ୍ଚରୀ } ସ୍ତ୍ରୀ.

(ଚର୍ଚର— ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚର୍ଚ୍ଚରିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ଚର୍ଚ୍ଚ ଧାତୁ=ଚଡ଼ଚଡ଼ ଶବ୍ଦ କରିବା+
Charchcharikā ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅର+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଆନଦ୍ଧ
(ଚର୍ଚରିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ତାସା—1. A kind of drum producing a crackling sound.

୨ । ବହୁ ବାଦ୍ୟସମନ୍ୱିତ ଧ୍ୱନି—
2. Musical symptony.

୩ । ଗାନବିଶେଷ; ପୁନଃ ପୁନଃ ଉଚ୍ଚାରିତ ଗାନ—
3. A kind of swiftly sung song; an alternately recited song.

୪ । ବସନ୍ତୋତ୍ସବ; ଚୈତ୍ରର ଉତ୍ସବ; ହୋରି ଉତ୍ସବ—
4. Name of a religious ceremony performed in spring time.

[ଦ୍ର—ଦୋଳ ସମୟରେ ପିଚକାରି ମାରିବା, ଅବିର ପକାଇବା ଆଦି ହୁଏ ଓ ହୋରି ଗୀତ ବୋଲାଯାଏ ।]

୫ । ହୋରି ସମୟରେ ବୋଲା ଯିବା ଗୀତ —
5. A kind of song sung during the Holi festival.

୬ । କରତଳ ଧ୍ୱନି; ତାଳି ବଜାଇବାର ଶବ୍ଦ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)-
6. Sound of clapping.

୭ । ନାଟକ ଅଭିନୟ ବେଳେ ଏକ ଅଭିନୟର ସମାପ୍ତି ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅଭିନୟ ଆରମ୍ଭ ମଧ୍ୟରେ ଦର୍ଶକମାନଙ୍କ ମନୋରଞ୍ଜନାର୍ଥ ବୋଲାଯିବା ଗାନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
7. A song sung during intervals of acting.

[ଦ୍ର—କାଳିଦାସଙ୍କ ବିକ୍ରମୋର୍ବଶୀ ନାଟକରେ ଅନେକ ଚର୍ଚ୍ଚରିକା ଅଛି ।]

ଚର୍ଚ୍ଚରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚର୍ଚ୍ଚ ଧାତୁ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Charchcharī ୧ । ଚର୍ଚ୍ଚରିକା (ଦେଖ)
(ଚର୍ଚରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Charchcharikā (See).

ତା ଉପରେ ପୁଣି ଦୋଳ ଚର୍ଚରୀ—ରାଧାନାଥ ପାର୍ବତୀ ।

୨ । ଆମୋଦପ୍ରମୋଦ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Amusement

୩ । ନାଚରଙ୍ଗ; ନାଚତାମସା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. Songs and music.

ଚର୍ଚ୍ଚରୀକ—ସଂ. ବି—୧ । ମହାକାଳ ଭୈରବ; ଶିବଙ୍କ ଅନୁଚରବିଶେଷ
Charcharīka (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. One of the attendants of Śiba

୨ । ଶାଗ; ଶାକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2 Pot-herb.

୩ । କେଶବିନ୍ୟାସ; ମୁଣ୍ଡ ବାଳ ସାଉଁଳିବା କର୍ମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Act of dressing up of the hair.

ଚର୍ଚ୍ଚରୀବିହାର—ସଂ. ବି—ଦୋଳଯାତ୍ରା ସମୟର ଫଗୁଖେଳ—
Charchcharībihāra The sports in the red powder during the Dolajātrā festival.

ଚର୍ଚ୍ଚସ୍—ସଂ ବି—କୁବେରଙ୍କ ନବ ନିଧି ମଧ୍ୟରୁ ଏକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Charchchas One of the nine treasures possessed by God Kubera (M. W.).
(ଚର୍ଚସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚର୍ଡାଙ୍ଗ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚର୍ଡୁକାଠି (ଦେଖ)
Chardāng Charḍukāṭhi (See).

ଚର୍ପ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ବିସ୍ତୃତ ହେବା—
Charpa (root) 1. To extend.

୨ । ଚଟକା ହେବା—2. To lie flat.

ଚର୍ପଟ—ସଂ ବି (ଚର୍ପ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଟ)—୧ । ଚାପୁଡ଼ା; ଚପେଟ;
Charpaṭa ଚାବୁଡ଼ା; ଚଟକଣା; କରତଳ ଦ୍ୱାରା ଆଘାତ—
ଓ. ଚାପଡ଼ା, ଚାପୁଡ଼ା 1. A slap (by the palm of the hand)-
चापड़
चपत ୨ । କରତାଳି—2, Clapping.

୩ । ବିସ୍ତାର—3. Extention; extent; span.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୪ । ପ୍ରସାରିତ କରତଳ—
4 The open palm of the hand (M. W.)

ସଂ ବିଣ—୧ । ବିପୁଳ; ଅଧିକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. Great, excessive.

୨ । ମୁଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚଟକା ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା—
2. Lying flat to the head (M. W).

ଚର୍ପଟା—ସଂ. ବି. (ଚର୍ପଟ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଚାପୁଡ଼ାଧ୍ୱନି—
Charpaṭā 1. Sound produced by slapping.

୨ । ତାଳି ଶବ୍ଦ—2. Clapping sound

୩ । ଭାଦ୍ର ଶୁକ୍ଳଷଷ୍ଠୀ; ଷଠୀଓଷା; ଷଷ୍ଠୀଦେବୀ ପୂଜା—
3. A ceremony observed on the 6th day of the bright fortnight of Bhādrab on which Shashthidebī is worshipped and children are patted with a bunch of small branches by elderly women.

[ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ଶିଶୁମାନଙ୍କ ପିଠିରେ ବୟୋଧିକା ସ୍ତ୍ରୀମାନେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଡାଳର ଗୋଛାକୁ କୌତୁକରେ ଚାପୁଡ଼ାନ୍ତି (ଆଘାତ କରନ୍ତି) ।]

ଚର୍ପଟିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚର୍ପଟ + କ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Charpaṭikā ୧ । କରତଳଦ୍ୱାରା ମଡ଼ା ହୋଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା
चापाती ପିଷ୍ଟକ; ହାତଚାପୁଡ଼ା ପିଠା; ହାତବେଲା ରୁଟି; ପର୍ପଟୀ;
चपाटी ପାପୁଡ଼ି—1. A thin piece of bread or cake (pressed thin by the palm).

୨ । ବିସ୍କୁଟ—2. Biscuit

ଚର୍ପଟୀ—ସଂ. ବି. (ଚର୍ପଟ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଚର୍ପଟା (ଦେଖ)
Charpaṭī 1. Charpaṭā (See)

୨ । ଚର୍ପଟିକା (ଦେଖ)
2, Charpaṭikā (See)

ଚର୍ବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଚର୍ବିବା (ଦେଖ)
Charbā Charbā (See)

ବିଣ. (ପୁଂ)—୧ । କାମୁଡ଼ା (ପଶୁଆଦି)—
1. Biting; given to biting; currish.

(ଚର୍ବୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ହିଂସ୍ର (ଜନ୍ତୁ)—
2. Ferocious (animal); malignant.

ଚର୍ବି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—୧ । ମେଦ; ବସା—
Charbi 1. Animal fat.
चर्बी ୨ । ମୃତ ଜୀବର ବସା ତରଳାଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା ଦ୍ରବ୍ୟ—
चरबी 2. Lard; grease.

[ଦ୍ର—ଏହା ସଫେଦ ବା ଈଷତ୍ ହଳଦିଆ ତୈଳାକ୍ତ ଗାଢ଼ ଦ୍ରବ; ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ଦେହରେ ଓ ଗଛ ଘଞ୍ଚରେ ଓ କେତେକ ଫଳରେ ଥାଏ । ବୈଜ୍ଞାନିକ ଅନୁସାରେ ଏହା ଗନ୍ଧକସ୍ତୁ ସ୍ନେହଧାତୁରୁ ଏକ; ଏହା ପାଣିରେ ଗୋଳିହୁଏ ନାହିଁ; ଏଥିରେ ମଲମ, ସାବୁନ ମହଣ ବନ୍ଧା ହୁଏ । ଏହା ଇଞ୍ଜିନର ଗଣ୍ଠିମାନଙ୍କରେ ଦିଆଯାଏ ଓ ତେଲ ପଲିତାରେ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଚର୍ବିଚକ୍ତି—ଦେ. ବି—ଘୋଡ଼ା ଗାଡ଼ିର ଚକ ଓ ଅକ୍ଷ ଘର୍ଷଣ ସ୍ଥାନରେ
Charbichakti ସାମୟିକ ଦିଆଯିବା ଗୋଲାକାର ଚର୍ମଖଣ୍ଡ ଓ ଚର୍ବି—
Lard and circular piece of leather given on the wheel and axle of a cirrage-wheel to grease (prevent wearing due to friction of) the wheel.

ଚର୍ବିବତି—ଦେ. ବି—ଚର୍ବିରେ ତିଆରି ବତି; ମହମବତି—
Charbibati Candle made of animal fat; tallow candle.

ଚର୍ବି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମେଦବୃଦ୍ଧି ହେବା—
Charbi hebā 1. Increase of fat in the body.

୨ । ମୋଟା ହେବା—2. Fattening.

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଗର୍ବୀ ହେବା—3. (figurative) To become elated with pride.

ଚର୍ବ୍ବ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଚୋବାଇବା—To munch; to chew.
Charbba (root)
(ଚର୍ବ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚର୍ବଣ—ସଂ. ବି (ଚର୍ବ୍ବ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଚୋବାଇବା; ଦନ୍ତ-
Charbbaṇa ଦ୍ୱାରା ପେଷଣ କ୍ରିୟା—1 Chewing; mun-
(ଚର୍ବଣ-ଅନ୍ୟରୂପ) ching; mesticating
(ଚର୍ବିତ—ବିଣ) ୨ । ଯେଉଁ ବସ୍ତୁ ଚୋବାଯାଇପାରେ—
2. A thing which can be chewd.

୩ । ଚବେଣା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)—
3. Chabeṇā (See)

ଚର୍ବ୍ବଣା—ଦେ. ବିଣ—ଯେ ଚୋବାଇ କରି ଖାଏ—
Charbbaṇā Chewing; masticating.
(ଚର୍ବଣା—ଅନ୍ୟରୂପ) ସପତ ଜନମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତେ ଚର୍ବଣା ଚର୍ବଣା—ଚଗ ।

ଚର୍ବ୍ବଣୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଚର୍ବ୍ବ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—
Charbbaṇiya ଚୋବାଇବାର ଯୋଗ୍ୟ—Fit to be
(ଚର୍ବଣୀୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) chewed; masticable.

ଚର୍ବ୍ବିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଚର୍ବ୍ବ ଧାତୁ କର୍ମ+ତ)—
Charbbita ୧ । ସ୍ୱାଦିତ—1. Tasted.
(ଚର୍ବିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଯାହାକୁ ଚୋବା ଯାଏ—
2. Chewed; masticated

୩ । ଚୋବାଇ କରି ଖିଆଯିବା—
3. Eaten after mastication

ସଂ. ବି—୧ । ପାନପିକ; ଛେପ; ଥୁକ—1. Spittle.

୨ । ଗୋରୁ ଆଦିଙ୍କ ପାଗୁଳ—2. Cud.

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଓଅ	ଣ
୨	ଈ	ଉ	ଋୁ	ଳ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଉଅ	ଢ଼	ନ୍ନ

୩ । ଚର୍ବ୍ବଣ—3. Chewing; mastication.

ଚର୍ବ୍ବିତଚର୍ବ୍ବଣ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚର୍ବ୍ବିତ+ଚର୍ବ୍ବଣ)—
Charbbitacharbbaṇa ୧ । ପାଗୁଳ—1. Chewing of the cud.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କଥିତ ବସ୍ତୁର ପୁନଃ କଥନ –
2. (figurative) Repetition of a thing already said.

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୃତ କାର୍ଯ୍ୟର ପୁନଃକରଣ—3. (fig.) Redoing of a work once done.

ଚର୍ବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଚର୍ବ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ଚୋବାଇବାର ଯୋଗ୍ୟ;
Charbbya ଚର୍ବ୍ବଣୀୟ—Masticable.

[ଦ୍ର—ଏହାକୁ କେହି କେହି ଭ୍ରମକ୍ରମେ 'ଚବ୍ୟ' ବୋଲି କହନ୍ତି ଓ ଲେଖନ୍ତି ।]

ଚର୍ବ୍ୟ ଚୂଷ୍ୟ ଲେହ୍ୟ ପେୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; କିନ୍ତୁ ବିଶେଷ୍ୟରୂପେ
Charbbya chūshya lehya peya ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହାର)—
ସବୁପ୍ରକାରର ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ; ଯାହା ଚୋବାଇ କରି, ଯାହା ଚୋଷିକରି, ଯାହା ଚାଟିକରି ଓ ଯାହା ପିଇକରି ଖିଆଯାଏ—Food of every kind; sundry eatables (consisting of articles taken by chewing, by sucking, by licking and by drinking).

[ଦ୍ର—କେହି କେହି ଲେଖକ ଚର୍ବ୍ୟ, ଚୂଷ୍ୟ, ଲେହ୍ୟ, ପେୟ ସ୍ଥଳରେ ଅଶୁଦ୍ଧରୂପେ ଚବ୍ୟ, ଚୋଷ୍ୟ, ଲେହ୍ୟ, ପେୟ ବ୍ୟବହାର କରିବାର ଦେଖାଯାଏ ।]

ଚର୍ମ—ସଂ. ବି. (ଚର୍ ଧାତୁ+କରଣ ମନ୍, ୧ମା ୧ବ. ଯାହାଦ୍ୱାରା ବୋଧ
Charma ବା ସ୍ପର୍ଶ କରାଯାଏ)—୧ । ଚମଡ଼ା; ତ୍ୱକ୍; ଚମ—
(ଚମ୍ମ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Skin.

୨ । ଜୀବ ଦେହର ଖୋଳ—2. Hide
୩ । ଗଛର ଛେଲି; ବକଳ—3. Bark.
୪ । ଢାଲ—4. Shield.
୫ । ବର୍ମ—5. Armour
୬ । ମସଲାଦ୍ୱାରା କଷା ହୋଇ ପାଲିସ ଓ ସ୍ଥାୟୀ କରାଯାଇଥିବା ଚମଡ଼ା—6. Leather.

ଦେ. ବି—ଚରମ (ଦେଖ) Charama (See)

କର୍ମ କରି କର୍ମକାଣ୍ଡ କରି ଚର୍ମ ତୋଷକର ଅଧମ ନଧେ ।
ଗୋ. କୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

ଚର୍ମକ—ସଂ. ବି.—ଚର୍ମକାର (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
Charmaka Charmakāra (See)

ଦେ. ବିଣ.—ଚମରେ ତିଆରି (ବାଳଣା)—
Made of leather or hide.

ଚର୍ମକଠନ୍ତ-ବାଦ୍ୟ ଯେତେ, ସକଳ ବଶୀଇଛି ଗତେ ।
ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ

ଚର୍ମକଷା—ସଂ ବି.—୧ । ଏକ ସୁଗନ୍ଧି ଦ୍ରବ୍ୟ—
Charmakarī 1. A kind of scent.
(ଚର୍ମ୍ମକସା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ମାଂସରୋହିଣୀ ଲତା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Name of a creeper.

ଚର୍ମକଷା—ସଂ, ବି—ଛେଳିପାଗୁଳିଆ (ଦେଖ) (ହରେକୃଷ୍ଣ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)
Charmakashā Chheḻipāguḻiā (See)

ଚର୍ମକଶା }
ଚର୍ମ୍ମକଷା } ଅନ୍ୟରୂପ

ଚର୍ମକାର—ସଂ. ବି. (ଚର୍ମ+କୃ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ମୋଚି—
Charmakāra 1. Shoe-maker; tanner; cobbler.

ଚର୍ମକୃତ }
ଚର୍ମ୍ମକାରି } ଅନ୍ୟରୂପ
(ଚର୍ମକାରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

୨ । ନୀଚ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ହିନ୍ଦୁଜାତିବିଶେଷ; ବୈଦର ସ୍ୱାମୀ ଔରସରେ ଚଣ୍ଡାଳୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଗର୍ଭଜାତ—
2. A low untouchable caste amongst Hindus.

[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦରୁ ଓଡ଼ିଆ 'ଚମାର' ଶବ୍ଦ ହୋଇଅଛି । କିନ୍ତୁ ଆମ ଦେଶରେ 'ଚମାର'ମାନେ 'ଚମ' କାମ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଚମାରମାନେ ତାଳଗଛ କାଟନ୍ତି, ତାଳପତ୍ରର କନାପ ବିକନ୍ତି ଓ ତାଳପତ୍ରର ଛାଟି ତିଆରି କରନ୍ତି । ଆମ ଦେଶରେ 'ମୋଚୀ' ଜାତି 'ଚମ' କାମ କରନ୍ତି ଓ ଏମାନେ ଚମାରଙ୍କଠାରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର । ଏଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ ପୂର୍ବେ ଚମାରମାନେ ଚମଡ଼ା କାମ କରୁଥିଲେ । ପରେ ମୋଚି ଓ ଚମାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଜାତି ହେଲେ ।]

ଚର୍ମକୀଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚର୍ମ+କୀଳ)—୧ । ଘିଭୁଡ଼ି—
Charmakīḻa 1. A wart or mole on the body.
(ଚର୍ମ୍ମକୀଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଅର୍ଶରୋଗ—
2. Piles (a disease).

୩ । ବାଘୀରୋଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Bubo.

ଚର୍ମଘଟିକା—ସଂ. ବି. (ଚର୍ମ+ଘଟ୍ ଧାତୁ=ବେଧ କରିବା+କ+ସ୍ତ୍ରୀ.
Charmaghaṭikā ଆ)—ଜୋକ—Leech.
(ଚର୍ମ୍ମଘଟିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚର୍ମଚକ୍ଷୁଃ—ସଂ. ବି—ଜୀବର ସାଧାରଣ ଚକ୍ଷୁ (ଜ୍ଞାନଚକ୍ଷୁର ବିପରୀତ)—
Charmachakshuḥ The ordinary eye (as opposed to the eye of knowledge).

ଚର୍ମଚଟକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଚର୍ମ+ଚଟ୍=ଆବରଣ କରିବା+ଅକ;
Charmachaṭaka ଯାହାର ପକ୍ଷ ଚର୍ମଦ୍ୱାରା ଆବୃତ)—ବାଦୁଡ଼ି—
(ଚର୍ମ୍ମଚଟକ—ଅନ୍ୟରୂପ) Bat; flying fox

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଗଛରେ ରହନ୍ତି ।]

ଚର୍ମଚଟିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚର୍ମ+ଚଟ୍+ଇକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Charmachaṭikā ଚମଚିକା; ଚମଚଟିଆ; ଚେମ୍ପିଣି—The small house bat; Cynopterus Marginatus.

ଚର୍ମ୍ମଚଟିକା }
ଚର୍ମଚଟୀ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଚର୍ମଚଟକା }

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଘରେ ଓ ଦେଉଳରେ ରହନ୍ତି ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଚର୍ମଚିତ୍ର—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚର୍ମ+ଚିତ୍ର; ଯାହା ଚର୍ମକୁ ଚିତ୍ରବିଚିତ୍ର କରେ)—୧ । ଶ୍ୱେତ କୁଷ୍ଠରୋଗ—
Charmachitra
ଚର୍ମ୍ମଚିତ୍ର, ଚର୍ମଚିତ୍ରକ } ଅନ୍ୟରୂପ
1. Lencoderma; the white disease.
୨ । (ଯାହାର ଚର୍ମ ଚିତ୍ରବିଚିତ୍ର) ଚିତ୍ରମୃଗ; ବାହୁଟିଆ—
2 Spotted deer

ଚର୍ମଜ—ସଂ. ବି. (ଚର୍ମ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Charmaja ୧ । ଲୋମ; ରୋମ—1. Fur.
୨ । ରକ୍ତ—2 Blood.
ଦେ. ବି—୧ । ମୃଦଙ୍ଗ; ଢୋଲ ଆଦି ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟ—
2 Hide-bound instruments; drums.

ଅବର ନାନା ବାଦ୍ୟ ଜାଣ,
ଚର୍ମଜ ଆଦି ଯେତେ ପୁଣ— ଯଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତିଗୀତା ।

୨ । ରୋମ, ଲୋମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Down of the blood.
୩ । ରକ୍ତ; ଲହୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Blood
ସଂ. ବିଣ—୧ । ଚର୍ମରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ—
1. Born of the skin.
(ଯଥା—ଚର୍ମଜ ରୋଗ, ଚର୍ମଜ କୀଟ ।)
୨ । ଚର୍ମନିର୍ମିତ—2 Made of leather or hide.

ଚର୍ମଣ୍ୱତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚର୍ମନ୍+ବତ୍+ସ୍ତ୍ରୀ.ଈ)—୧ । ଭାରତର ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମସ୍ଥ ବୁନ୍ଦେଲଖଣ୍ଡ ଅନ୍ତର୍ଗତ 'ଚମ୍ବଲ୍' ନଦୀ; ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ତୀର୍ଥବିଶେଷ—
Charmaṇbatī
(ଚର୍ମ୍ମଣ୍ୱତୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)
1. The river Chambal in Bundel-khand (N. W provinces of India); a sacred river of the Hindus

ଚର୍ମଣ୍ୱତୀ ନଦୀରେ ଦେହ ଚର୍ମ ଧୋଇ
ସେ ଅଛି ତାହା ପର ଭାଗ୍ୟବନ୍ତ ନାହିଁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

[ଦ୍ର—ଏହା ମଧ୍ୟଭାରତର ବିନ୍ଧ୍ୟ ପର୍ବତରୁ ବାହାରି ଉତ୍ତର-ପୂର୍ବ ମୁଖ ହୋଇ ଯମୁନାରେ ପଡ଼ିଅଛି । ଶିପ୍ରା ନଦୀ ଏହାର ଗୋଟିଏ ଶାଖା ।

ପୂର୍ବକାଳରେ ରାଜା ରନ୍ତିଦେବ ଅସଂଖ୍ୟ ବୃଷ ବଧ କରାଇ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭୋଜନ କରାଉଥିଲେ । ଏହି ନିହତ ପଶୁମାନଙ୍କ ରକ୍ତ ସ୍ରୋତରୁ ଏ ନଦୀ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥିବା କଥା ପୁରାଣରେ ଉକ୍ତଅଛି ।]
୨ । କଦଳୀ ଗଛ—2. Plantain tree.

ଚର୍ମତରଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (ଜରା ବା ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର)—
Charmataraṅga ୧ । ଶିଥିଳ ଚର୍ମ; ଝଲପଲତ ଚର୍ମ—
(ଚର୍ମ୍ମତରଙ୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Hanging skin of an old or sick person.
୨ । ପଲିତ ଚର୍ମର ବଳି—Folds or flaps of hanging skin of an old or sick person
୩ । ସ୍ଥୂଳକାୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପେଟର ମେଦରୁ ଓହ୍ଲାଇଥିବା ପୁଟୀ—
3. Folds of skin bulging out of the belly of a fat person

ଚର୍ମଦଣ୍ଡ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚର୍ମ+ଦଣ୍ଡ)—ଚମଡ଼ାର ଚାବୁକ—
Charmadaṇḍa Whip made of strings and leather; leathern whip
ଚର୍ମନାଳିକା, ଚର୍ମନାସିକା, ଚର୍ମ୍ମଦଣ୍ଡ } ଅନ୍ୟରୂପ

ଚର୍ମଦଳ—ସଂ. ବି—କ୍ଷୁଦ୍ର କୁଷ୍ଠବିଶେଷ—Impetigo; a kind of skin disease.
Charmadaḷa
(ଚର୍ମ୍ମଦଳ — ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚର୍ମଦୂଷିକା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚର୍ମ+ଦୂଷିକା)—
Charmadūshikā ଦଦ୍ରୁ ରୋଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
(ଚର୍ମ୍ମଦୂଷିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) Ringworm.

ଚର୍ମଦ୍ରୁମ—ସଂ. ବି—ଭୂର୍ଜ ପତ୍ରର ଗଛ (ଯାହାର ପାତଳା ଛାଲି କାଗଜରୂପେ ଲେଖିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇପାରେ)—
Charmadruma
(ଚର୍ମ୍ମଦ୍ରୁମ—ଅନ୍ୟରୂପ) A variety of the birch tree whose thin bark was used for paper; Betula Bhurja.

ଚର୍ମନୟନ—ଦେ. ବି—ସ୍ଥୂଳ ଚକ୍ଷୁ—
Charmanayana The ordinary eye.

କେତେକାଳ ବସି କେତେ ତପ କଲୁ
ଦେଖିଲୁଁ ଚର୍ମ ନୟନେ । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଚର୍ମପତ୍ରା—ସଂ ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚର୍ମ+ପତ୍ର+ଅଲ୍ପାର୍ଥେ ଆ; ଚର୍ମପରି ପତ୍ର=ପକ୍ଷ ଯାହାର)—ବାଦୁଡ଼ି; ଚେମେଣୀ—The bat.
Charmapatrā
ଚର୍ମ୍ମପତ୍ରା, ଚର୍ମପତ୍ରୀ } ଅନ୍ୟରୂପ

ଚର୍ମପାଦୁକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ମ. ପ. ଲୋ; ଚର୍ମ+ପାଦୁକା)
Charmapādukā ଉପାନତ୍, ଜୋତା—
(ଚର୍ମ୍ମପାଦୁକା—ଅନ୍ୟରୂପ) Shoes (made of leather).

ଚର୍ମପୀଡ଼ିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚର୍ମ+ପୀଡ଼ ଧାତୁ+ଇକ+ଆ)—
Charmapīṛdikā ୧ । ଏକପ୍ରକାର ମସୂରିକା ବା ବସନ୍ତ ରୋଗ—
(ଚର୍ମ୍ମପୀଡ଼ିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. A kind of small pox.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ରୋଗୀର ଗଲା ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ ଓ ପ୍ରଳାପ ଓ ବ୍ୟାକୁଳତା ହୁଏ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]
୨ । ଦେହରେ ବରବର ହୋଇ ଫଳିବା ଫୁଣ୍ଡିଆ—
2 Small pimples or eruptions on the body.
୩ । ମିଳିମିଳା—3. Measles.

ଚର୍ମପୁଟ—ସଂ. ବି. (ଚର୍ମ+ପୁଟ)—ତେଲ ଘିଆଦି ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଚମଡ଼ାର କୁମ୍ଭା ବା କୋତ—
Charmapuṭa
ଚର୍ମ୍ମପୁଟ, ଚର୍ମ୍ମପୁଟକ } ଅନ୍ୟରୂପ
Big leathern jars (for storing oil, ghee etc).

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଏ	ଊଅ	ଷ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଂ୍ୟ	ଇଅ	ଈ	ନ୍ତୁ

ଚର୍ମପୁଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚର୍ମପୁଟକା)—ଚମମୁଣା—
Charmapurdā Leather bag.

ମାଗା ଚର୍ମପୁଡ଼ା ସ୍ୱରୂପା ମଣ୍ଡିତ
ତାଠାରେ ସ୍ୱରୂପେ ପିଡ଼ାହୁଏ ଜାତ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦ ।

ଚର୍ମପ୍ରଭେଦିକା—ସଂ.ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.(ଚର୍ମ+ପ୍ର+ଭିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ମନୁଷ୍ୟର ଶରୀର ଫୁଟାଇବାର
Charmaprabhedikā
(ଚର୍ମ୍ମପ୍ରଭେଦିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଚିକିତ୍ସାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—Lancet; a surgical instrument for piercing the skin.

ଚର୍ମପ୍ରସେବକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଚର୍ମ+ପ୍ର+ସିବ ଧାତୁ=ସେଇବା+କର୍ମ. ଅକ)—୧ । ନିଆଁକୁ ବାୟୁଦ୍ୱାରା
Charmaprasebaka
(ଚର୍ମ୍ମପ୍ରସେବକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା ନିମନ୍ତେ କମାର-
(ଚର୍ମପ୍ରସେବିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଯନ୍ତ୍ର, ଭାତି, ଭସ୍ତ୍ରା—
1. Leathern bellows.

୨ । ଘସ୍ତି; ଜଳ ତେଲାଦି ବୋହିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଚମଡ଼ାର ମୁଣି—2. Leathern bag or pouch for carrying water and oil; Vistee

ଚର୍ମବତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚର୍ମ+ବତ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Charmabatī ଚର୍ମଣ୍ୱତୀ (ଦେଖ)
(ଚର୍ମ୍ମବତୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Charmanbatī (See)

ଚର୍ମବାସ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚର୍ମ+ବାସ)—
Charmabāsa ବ୍ୟାଘ୍ର ଓ ମୃଗଚର୍ମ ପିନ୍ଧିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Wearing skin (of tiger and deer).

ଶ୍ଲୋକ ଚଉଁରେ ଅଛ ସହସ୍ର ବାଦଶ
ଜଟାଧାରୀ ଚର୍ମବାସ ବେଦବ୍ୟାସ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦ ।

ଚର୍ମମସୂରିକା—ସଂ. ବି.—ଚର୍ମପିଡ଼ିକା (ଦେଖ)
Charma masūrikā Charmapirdikā (See)

ଚର୍ମରୁ—ସଂ. ବି. (ଚର୍ମ+ରୁ ଧାତୁ=ରବ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Charmaru ଚର୍ମକାର; ମୋଚି—
(ଚର୍ମ୍ମରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) Cobbler; shoe-maker.

ଚର୍ମରୋଗ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଚର୍ମ+ରୋଗ)—ଚର୍ମକୁ ଆକ୍ରମଣ
Charmaroga କରିବା ରୋଗ; (କାଛୁ; କୁଣ୍ଡିଆ; ଜାଦୁ ପ୍ରଭୃତି—
(ଚର୍ମ୍ମରୋଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) Skin disease.

ଚର୍ମହନ୍ତ୍ରୀ—ସଂ. ବି.—(ଚର୍ମ+ହନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Charmahantrī ହାଲିମ (ଦେଖ)
(ଚର୍ମ୍ମହନ୍ତ୍ରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Hālima (See)

ଚର୍ମାଖ୍ୟ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଚର୍ମ+ଆଖ୍ୟା)—କ୍ଷୁଦ୍ର କୁଷ୍ଠବିଶେଷ (ଏଥିରେ)
Charmākhya ଦେହର ଚମଡ଼ା ଟାଣୁଆ ହୋଇଯାଏ)—
(ଚର୍ମ୍ମାଖ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) A kind of skin disease; Scleroderma (accompanied by rigidity and hardness of the skin.)

ଚର୍ମାତ—ସଂ. ବି.—ସୁଶ୍ରୁତୋକ୍ତ ପ୍ରାଚୀନକାଳରେ ଅସ୍ତ୍ରଚିକିତ୍ସାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ
Charmāta ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—An ancient surgical instrument

ଚର୍ମାନୁରଞ୍ଜକ—ସଂ. ବିଣ. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚର୍ମ+ଅନୁରଞ୍ଜକ)—ଯେ
Charmānurañjaka ଚମଡ଼ାକୁ ରଙ୍ଗାଏ ବା କଷେ—
(ଚର୍ମ୍ମାନୁରଞ୍ଜକ—ଅନ୍ୟରୂପ) A tanner; a person who dyes leather

ଚର୍ମାନୁରଞ୍ଜନ—ସଂ. ବି. (ଚର୍ମ+ଅନୁରଞ୍ଜନ)—୧ । (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍;)
Charmānurañjana ଚମଡ଼ା କଷିବା ବା ରଙ୍ଗେଇବା—
(ଚର୍ମ୍ମାନୁରଞ୍ଜନ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Tanning.
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ହୁଙ୍ଗୁଳ—2. Yellow orpiment.

ଚର୍ମାର—ସଂ. ବି. (ଚର୍ମ+ରୁ ଧାତୁ=ରବ କରିବା+ଅ)—ମୋଚି—
Charmāra Cobbler.
(ଚର୍ମ୍ମାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚର୍ମିକ—ସଂ. ବିଣ. (ଚର୍ମ+ଇକ; ଯେ ଚର୍ମନିର୍ମିତ ଫଳକ ଧାରଣ କରି
Charmika ଯୁଦ୍ଧ କରେ)—ଢାଲ ଧରିଥିବା(ଯୋଦ୍ଧା); ଢାଲଧାରୀ—
(ଚର୍ମ୍ମିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) Fighting with or carrying a leathern shield

ସଂ ବି.—୧ । ଢାଲ ଧରି ଯୁଦ୍ଧ କରିବା ଯୋଦ୍ଧା—
1. A warrier who fights with a shield in his hand.
୨ । (ଚର୍ମ+କ) ଭୂର୍ଜପତ୍ର (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—
2. The leaf of Birch.
୩ । ପାର୍ଚ୍ଚମେଣ୍ଟ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—3 Parchment.

ଚର୍ମିକା—ସଂ. ବି. (ଚର୍ମକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଭୂର୍ଜପତ୍ର—1. The
Charmikā paperlike bark of the birch tree.
(ଚର୍ମ୍ମିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଚମଡ଼ାନିର୍ମିତ କାଗଜ—
2. Parchment.

ଚର୍ମୀ—ସଂ. ବିଣ. (ଚର୍ମ=ଢାଲ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍)—
Charmī ଚର୍ମିକ (ଦେଖ)
(ଚର୍ମ୍ମୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Charmika (See)
ସଂ. ବି.—ଚର୍ମକ ୧ (ଦେଖ)
Charmaka 1. (See)

ଚର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚର ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ଆଚରିତ ହେବାର
Charjya ଯୋଗ୍ୟ; ଆଚରଣୀୟ; କରଣୀୟ; କର୍ତ୍ତବ୍ୟ—
(ଚର୍ଯ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Proper or fit to be practised; incumbent.

ଚର୍ଯ୍ୟା—ସଂ. ବି. (ଚର ଧାତୁ+ଭାବ. ଯ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଆଚରଣ—
Charjyā 1. Conduct; rules of conduct.
(ଯଥା—ଦିନଚର୍ଯ୍ୟା; ଋତୁଚର୍ଯ୍ୟା ।)
୨ । ଗତି—2. Movement; motion.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଆଗିଁଆ ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୩ । ପାଳନ—3. Bringing up; practising; observance.
(ଯଥା—ବ୍ରତଚର୍ଯ୍ୟା ।)
୪ । ରକ୍ଷା—4. Protecting.
୫ । ସେବା—5. Serving; tending; looking after.
(ଯଥା—ଅତିଥିଚର୍ଯ୍ୟା ।)
୬ । ଆହାର; ଭୋଜନ—6. Eating.
୭ । ଚରିତ୍ର—7. Character.
୮ । ବିଧି ବା ଆଚାର ପାଳନ—
8. Observance of rules and customs.
୯ । ବ୍ରତ ବା ଧର୍ମକାର୍ଯ୍ୟ କରଣ—
9. Parctice of religious austerities.
୧୦ । ବୃତ୍ତି; ଜୀବିକା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
10 Profession.

ଚର୍ଷଣି—ସଂ. ବି. (ଚର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଣି)—୧ । (ପୁଂ) ମନୁଷ୍ୟ
Charshaṇi (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. Man
୨ । (ସ୍ତ୍ରୀ) କୁଳଟା ସ୍ତ୍ରୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. An adulteress.

ଚର୍ଷଣୀ—ସଂ. ବି—ମନୁଷ୍ୟଜାତି; ମାନବଜାତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Charshaṇī The human kind.

ଚଲ୍ (ଧାତୁ)—ସ.—ଗତି କରିବା -
Chal (root) To move.

ଚଲ୍—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ଚଳିତ, ହିନ୍ଦିରୁ ଅନୁକୃତ)—୧ । ଗତ; ଚାଲି
Chal ଯାଇଥିବା—1. Gone; departed.
ଚଲ ୨ । ପଳାୟିତ—2. Run away.
(ଯଥା—ସେ ଏହା କହି ଚଲ୍ ।)
ଦେ. ବି—ପଳାୟନ—Running away.
(ଯଥା—ସେ ଯାଇ କହି ଚଲ୍ ଦେଲା ।)
ଦେ. ଅ (ଭୁଲ. (ହି) କ୍ରି. ଚଲ୍=ଚାଲି ଯାଅ)—
୧ । ଚାଲ୍; ଚାଲିଯା—
1. (Interjection) Get off; be gone !
୨ । ଅଗ୍ରସର ହୁଅ—2. Proceed; go on.

ଚଲକରିବା—ଦେ, କ୍ରି. (ଭୁଲ.ହି. ଚଲ୍‌ଦେନା)—ଚାଲି ଯିବା, ଚାଲିଯିବା-
Chalkaribā To go away; to depart.
ଚଲ୍‌ଦେବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଚଲ୍‌ବଦେଇବା }

ଚଲ୍‌ତି—ଦେ. ବିଣ ଓ ବି—ଚଳନ୍ତି (ଦେଖ)
Chalti Chaḷati (See)

ଚଲ୍‌ଧା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚାଙ୍ଗୁଡ଼ି—
Chaldhā A wicker work-tray.

ଚଲ୍‌ଫେରୁ—ପ୍ରାଦେ, (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଚଲାବୁଲା; ଚାଲିବୁଲି—
Chalpher Walking.

ଚଲ୍‌ବା—ପ୍ର ଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ସ. ଚଲ ଧାତୁ. ହି. ଚଲ୍‌ନା)—
Chalbā ୧ । ଚଳିବା; ଗତି କରିବା—1. To move.
୨ । ଭ୍ରମଣ କରିବା—2 To walk.

ଚଲ୍‌ଭାଇଛୁଟି—ଦେ. ଅ. (ହିନ୍ଦୀରୁ ଅନୁକୃତ ଭୁଲ. ହି ଚଲଭାଇଛୁଟି,
Chalbhāichhuṭṭi ଅର୍ଥାତ୍ ଚାଲରେ ଭାଇ ! ଆମର କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ ହେଲା, ଆମେ ଖଲାସ ପାଇଲୁଁ)—
୧ । କୃତକର୍ମା; ଆପଣାଠାରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ସମାପ୍ତ ହେଲେ ମନୁଷ୍ୟର ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥା ହୁଏ—
1. Set free after one's work is finished.
୨ । ଦାୟିତ୍ୱରୁ ମୁକ୍ତ—2. Freed from a liability.
(ଯଥା—ମୋ ଉପରେ ଭାର ଥିବା କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ ହେଲା, ଏଥରକ ମୁଁ 'ଚଲ୍‌ଭାଇଛୁଟି ।)

ଚଳ—ସ ବିଣ. ପୁଂ. (ଚଲ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Chaḷa ୧ । ଗମନଶୀଳ; ଗତିବିଶିଷ୍ଟ; ଜଙ୍ଗମ—
(ଚଳା – ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Moving.
ଚଳତା } ବି. ୨ । ଜୀବନ୍ତ; ପ୍ରାଣୀ—
ଚଳତ୍ୱ } 2. Living; animate.
୩ । ଆଚରିତ—3. Observed; practised.
୪ । ଅସ୍ଥିର; ଚଞ୍ଚଳ—
4 Unsteady; fickle; wavering.
୫ । କମ୍ପିତ—5. Trembling; tremulous.
୬ । ଦୋହଲୁଥିବା; ହଲୁଥିବା—
6. Moving to and fro; shaking
୭ । ପଳାୟିତ; ପଳାତକ—7. Fugitive.
୮ । ବ୍ୟବହୃତ—8. In use.
ସ. ବି—୧ । (+ଭାବ. ଅ) ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ; ଅସ୍ଥିରତା—
1. Unsteadiness; fickleness.
୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ବାୟୁରୋଗ, ବାୟୁଜନିତ ରୋଗ—
2 Wind disease; disorder or disorganisation of the system due to wind
[ଦ୍ର—ଝିକା, ପେଟଫମ୍ପା ଓ ବାୟୁ ଅଡ଼ିବା ଇତ୍ୟାଦି ବାୟୁ ରୋଗ ।]
୩ । (ଅସ୍ଥି ବିଜ୍ଞାନ) ଶରୀରର ଯେଉଁ ଅସ୍ଥିସନ୍ଧି ସ୍ଥିର ନୁହେ ଅର୍ଥାତ୍ ଇତସ୍ତତଃ ହଲେ (ଯଥା — ଆଣ୍ଠୁର ଚକିତି)—3. Moveable bone joints of the body; a complete joint in the human body.
୪ । ପାରଦ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. Mercury
୫ । ଶିବ; ମହାଦେବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Śiba

୧	ଇ	ଊ	ର,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ୟ	ଡ଼ଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ହ

୬ । ବିଷ୍ଣୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—6 Bishṇu.

୭ । (+ ଭାବ. ଅ) କମ୍ପନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
7. Shaking; tremour; vibration.

୮ । ଦୋଷ; ତ୍ରୁଟି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—8. Defect; flaw.

୯ । ଭୁଲ; ଭ୍ରାନ୍ତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)-- 9. Mistake.

୧୦ । ଛଳ; କପଟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. Deception.

୧୧ । ନୃତ୍ୟର ଚେଷ୍ଟାବିଶେଷ, ଯହିଁରେ ହାତ ଠାରି କାହାକୁ ପାଖକୁ ଆସିବାକୁ ଇସାରା ଦିଆଯାଏ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)-
11. Beckoning with the hand during dancing.

୧୨ । ନୃତ୍ୟକାଳରେ ଶୋକ, ଉତ୍କଣ୍ଠା, ଚିନ୍ତା ଓ ପରିଶ୍ରମସୂଚକ ଗମ୍ଭୀର ନିଶ୍ୱାସ ମାରିବା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
12. Deep sighing indicating grief; anxiety and exertion during dancing.

ଦେ. ବିଣ—୧ । ସୁପରିଚାଳିତ—1. Well conducted.
(ଯଥା—ତାହାଙ୍କର ଚଳପକ୍ଷ ।)

୨ । ସଚଳ; ସାଂସାରିକ ସମ୍ପଦଯୁକ୍ତ—2. Prosperous

ଦେ. ବି—୧ । ରାଗ; କ୍ରୋଧ; ବିରକ୍ତି —
1. Anger; displeasure.

୨ । ଆଳସ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ବିରକ୍ତିବୋଧ —
2. Feeling of ennui.
(ଯଥା—ବସି ବସି ମୋତେ ଚଳ ମାଡ଼ିଲାଣି ।)

। (ସଂ. ଚୁଲୁ) ଗୋଟିଏ ହାତର ଗଭୀରୀକୃତ କରତଳ ବା ପୁଟ ମଧ୍ୟରେ ଯେତେ ପାଣି ସମ୍ଭାଇ ପାରେ; ପୋଷ—
3. Quantity of water which can be contained in the hollowed palm of one hand; handful.

ବ୍ରାହ୍ମଣ ହେଲି ତହିଁ ମୃତ୍ୟୁସଞ୍ଜୀବନୀ
ପାଉଁଶରେ ସିଞ୍ଚିଦେଲା ଚଳେ ପାଣି ଘେନି—ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

[ଦ୍ର—ଏକ ହାତର ସମ୍ପୁଟୀକୃତ କରତଳରେ ଯେତେ ବସ୍ତୁ ସମ୍ଭାଏ ତାକୁ ବା ତହିଁର ପରିମାଣକୁ ପୋଷ ବୋଲାଯାଏ । ଯଥା—ପୋଷେ ପାଣି, ପୋଷେ ଚାଉଳ । ତରଳ ଓ ଘନ ବସ୍ତୁ ସମ୍ବନ୍ଧରେ 'ପୋଷ' ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ 'ଚଳ' କେବଳ ତରଳ ବସ୍ତୁ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ । ଯଥା—ଚଳେ ପାଣି । ପୋଷେ ପାଣି ଅପେକ୍ଷା ଚଳେ ପାଣି ପରିମାଣରେ ଅଳ୍ପ । ସମ୍ପୁଟୀକୃତ କରତଳଦ୍ୱୟରେ ସମ୍ଭାଇବା ବସ୍ତୁକୁ ବା ତହିଁର ପରିମାଣକୁ ଅଞ୍ଜୁଳା (ସଂ. ଅଞ୍ଜଳି) ବୋଲାଯାଏ । ଅଞ୍ଜୁଳାଏ ପାଣି ଅପେକ୍ଷା ପୋଷେ ପାଣି ଅଳ୍ପ ଓ ପୋଷେ ପାଣି ଅପେକ୍ଷା ଚଳେ ପାଣି ଅଳ୍ପ ।]

୪ । ସାଂସାରିକ ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟତା; ସଚଳ ଅବସ୍ଥା; ଗୃହସ୍ଥର ବୈଷୟିକ ଅବସ୍ଥା—4. A householder's worldly prosperity or plenty; the state of being well-to-do.

ଚଲଉ—ଦେ ବି (ସଂ. ଚଳନ)—୧ । ଯାନଆଦିର ଗତିର ବେଗ—
Chalau 1. Velocity of a conveyance.
(ଯଥା—ଏ ରେଲଗାଡ଼ିର ଚଲଉ ଘଣ୍ଟାକେ ୩୦ ମାଇଲ ।)

चलन ୨ । ଗତିର କ୍ରମ ବା ପ୍ରକାର; ଚାଲି—
चाल 2. Mode or manner of motion.

୩ । ଗତି—3. Motion.
(ଯଥା—ଏ ହାଲୁକା ସବାରୀ ଖଣ୍ଡିକର ଚଲଉ ଭଲ ଅଟେ ।)

ଚଳକର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚଳ+କର୍ଣ୍ଣ)—ଯେ ସର୍ବଦା କାନ ହଲାଉଥାଏ—Moving the ears.
Chaḻakarṇṇa

ସଂ. ବି—୧ । ପୃଥିବୀଠାରୁ ଗ୍ରହର ସ୍ୱାଭାବିକ ଅନ୍ତର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. The natural distance between the earth and planet.

୨ । ହାତୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Elephant.

ଚଳକା—ଦେ. ବି—ହସ୍ତକୋଷ, ପାତ୍ରୀକୃତ ଗୋଟିଏ କରତଳ (ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)—Cuplike position of the palm of one hand.
Chaḻakā

ଚଳକାଚଳ—ଦେ. ଅ—ଏକଚଳ (ଜଳୀୟ ପଦାର୍ଥ) ପରେ ଅନ୍ୟ ଏକ ଚଳ; ଅନେକ ପୋଷ; ପୋଷକୁପୋଷ (ଜଳୀୟ ପଦାର୍ଥ)—Many or successive handfuls (of liquid).
Chaḻakāchaḻa
(ଚଳକୁଚଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଯଥା—ଚଳକାଚଳ ପାଣି ତା ମୁହଁକୁ ମାରିବାରୁ ତାର ସଂଜ୍ଞାଲାଭ ହେଲା ।)

ଚଳକେତୁ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ଚଳ+କେତୁ) ଧୂମକେତୁବିଶେଷ—
Chaḻaketu Name of a comet.
[ଦ୍ର—ଏହା ପଶ୍ଚିମ ଆକାଶରେ ଉଦିତ ହୁଏ । ଏହାର ମୁଣ୍ଡ ଦକ୍ଷିଣକୁ ଓ ପୁଚ୍ଛ ଉତ୍ତରକୁ ଥାଏ । ଏହା ଉଦିତ ହୋଇ କ୍ରମଶଃ ଉତ୍ତର ଆଡ଼କୁ ଗତି କରି ସପ୍ତର୍ଷିମଣ୍ଡଳ ବା ଅଭିଜିତ୍ ନକ୍ଷତ୍ର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଗ୍ରସର ହୁଏ ଓ ହଠାତ୍ ଆକାଶ ମଧ୍ୟରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଯାଏ । ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ ଏହାର ଉଦିତ ହେବାର ୧୦ମାସଠାରୁ ୧୮ମାସ ମଧ୍ୟରେ ଦେଶରେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷାଦି ଉପଦ୍ରବ ହୁଏ—
(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) ।]

ଚଳଚଞ୍ଚୁ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚଳ+ଚଞ୍ଚୁ)—ଚକୋରପକ୍ଷୀ—
Chaḻachañchu The red legged Himalayan Partridge (which always moves its beak).

ଚଳଚିତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚଳ+ଚିତ୍ତ)—
Chaḻachitta ୧ । ଯାହାର ମତିର ସ୍ଥିରତା ନାହିଁ; ଚଞ୍ଚଳସ୍ୱଭାବ; ଚପଳଚିତ୍ତ—1. Fickle-minded.
(ଚଳ ଚିତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ଚଳଚିତ୍ତତା } ବି.
ଚଳଚିତ୍ତତ୍ୱ }
୨ । ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତଚିତ୍ତ—2. Of unsteady mind; of movable temper.

୩ । ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ; ବ୍ୟାକୁଳ—
3. Anxious; agitated; perturbed.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗିଆ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଢ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼' ଦେଖିବେ

ଚଳଚ୍ଛକ୍ତି—ସଂ. ବି (ଚଳତ୍ = ଚଳୁଥିବା + ଶକ୍ତି)—ଚଳିବାର କ୍ଷମତା; ଗତିଶକ୍ତି; ଚାଲି ବୁଲି ପାରିବାର କ୍ଷମତା—
Chalachchhakti — Power of motion; power of walking; walking strength.
(ଯଥା—ସେ ଚାରିମାସ ହେଲା ରୋଗ ଭୋଗି ବର୍ତ୍ତମାନ ଚଳଚ୍ଛକ୍ତି-ରହିତ ହେଲେଣି ।)

ଚଳଜାତି—ଦେ. ବି—ପାଣିଛୁଆଁ ହିନ୍ଦୁଜାତି, ଯେଉଁ ଜାତିର ଲୋକଙ୍କ ସ୍ପୃଷ୍ଟ ଜଳକୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ କ୍ଷତ୍ରିୟାଦି ଉଚ୍ଚଜାତିର ହିନ୍ଦୁମାନେ ପିଇ ପାରନ୍ତି—
Chalajāti — Touchable caste; a caste from whose hands Hindus of high caste can drink water.

ଚଳଣ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚଳନ)—୧ । ଚଳିବାର ରୀତି—
Chalana — 1. Usage; custom.
চলন ୨ । ଆଚରଣ—2. Conduct.
चलन ୩ । ବ୍ୟବହାର—3 The state of being vogue or use.
୪ । ସାମାଜିକ ଆଦାନପ୍ରଦାନ ବା ସମ୍ପର୍କ—
4. Social connection; social intercourse
[ଦ୍ର—ଚାଲି ଶବ୍ଦ ପରେ ଏ ଶବ୍ଦ ସହଚରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା—ଚାଲିଚଳଣ ।]

ଚଲଣ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ଚଳନ)—ଚଳଣ (ଦେଖ)—
Chalana — Chalana (See)

ଚଲଣା—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ଚଳନ)—ଚଳଣ (ଦେଖ)—
Chalanā — 1. Chalana (See)
୨ । (ସଂ. ଦୋଲାଖ୍ୟ—ହରେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ) ଏକ ପ୍ରକାର ନିକୃଷ୍ଟ ଲାଉ ଜାତୀୟ ଫଳ; ତରୁଭୁଜବିଶେଷ—
2. A kind of inferior gourd.
ଚଲଣା ଗୋରକୁ ମୁଣ୍ଡ କାଟି ଶାସ୍ତି—ଚଗ ।
চালতা ୩ । ଏକପ୍ରକାର ଖଟା ଫଳ; ଚଲତା—
चलता 3. A kind of acid fruit (Howells)
୪ । ଏକପ୍ରକାର ବସ୍ତ୍ର; ଏକପ୍ରକାର କାଛି ବା ଲେଙ୍ଗୁଟି—(ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)—
4. A kind of under wear or strip of cloth worn under the dress round the private parts.
ଗ୍ରାମ ଚଲଣାଟିଏ ପିନ୍ଧି ହୋଇଲେ କାଛକୁଛ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ୍ଦନା ।

ଚଲଣି—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ଚଳନ)—୧ । ବ୍ୟବହାର—
Chalani — 1. Practice.
চলন ୨ । ଦେଶାଚାର—2. Usage of a country; custom.
चलन ୩ । ଦେଶରେ ମୁଦ୍ରାରୂପେ ବ୍ୟବହାର—3. Currency.
୪ । ଅଭ୍ୟାସ—4. Habit.
୫ । ଆଚରଣ; ବ୍ୟବହାର—5 Behaviour; conduct.
୬ । ଚଳିବାର ରୀତି—6 Mode of life.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ପ୍ରଚଳିତ—1. In use; customary.
୨ । ମୁଦ୍ରାରୂପେ ପ୍ରଚଳିତ—2. Current (coin).

ଚଲଣି—ଗ୍ରା. ବି—ଚଳଣି (ଦେଖ)—
Chalani — Chalani (See)

ଚଳତ୍—ସଂ. ବିଣ (ଚଳତ୍ = ଚଳୁଥିବା, ଚଳ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅତ୍ (ଶତୃ ପ୍ରତ୍ୟୟ)—୧ । ଚଞ୍ଚଳ; ଚପଳ—1. Unsteady.
Chalat
୨ । ଜଙ୍ଗମ; ଗମନଶୀଳ; ଚଳୁଥିବା, ଚଳିତ—
2. Moving; movable.
୩ । ଦେଶରେ ବ୍ୟବହୃତ; ପ୍ରଚଳିତ, ଚଳନ୍ତି—
3. Current; in use; in vogue.
(ଯଥା—ଅମୁକ ଶବ୍ଦକୁ ତୁମଆଡ଼େ ଚଳତ୍ କଥାରେ କି ନାମରେ ଡାକନ୍ତି ?)
୪ । ଧାବମାନ—4. Running.
୫ । କମ୍ପମାନ—5. Trembling.
୬ । କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳିଯିବା ଉପଯୋଗୀ (ଅବସ୍ଥା)—
6 (condition) Fit or proper for the doing of a work; passable; tolerable.
୭ । ସଚ୍ଛଳ; ସଂସାର ଚଳିବା ଭଳି ସକ୍ଷମ (ବୈଷୟିକ ଅବସ୍ଥା)—
7. Well-to-do worldly circumstance).

ଚଲତା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚତ୍ୱା, ଚାଲ୍ୱା = ଭିନ୍ନୁଲ)—ଅମ୍ଳକଷାୟବିଶିଷ୍ଟ ଫଳ; ଓଉ (ଦେଖ)—
Chalatā — A kind of sour fruit; Ou (See)
চালতা
चालता
(ଚଲତା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚଳତି—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ ଚଳତ୍; ସ୍ତ୍ରୀ ଚଳନ୍ତୀ)—
Chalati ୧ । ପ୍ରଚଳିତ; ଚଳନ୍ତି—1 Current; in vogue.
চলতি ୨ । ବ୍ୟବହୃତ—2. In use.
चलता, चलती ୩ । ଗତିବିଶିଷ୍ଟ—3 Moving.
(ଚଲ୍‌ତି—ଅନ୍ୟରୂପ) ବି—୧ । ସାମାଜିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ବିବାହ, ଶବବହନ ଓ ଖାଦ୍ୟଭୋଜନାଦି ସମ୍ପର୍କ—
1 Social intercommunication (in the matter of dining, marriage, carrying dead-body etc).
୨ । ବ୍ୟବହାର; ପ୍ରଚଳନ—2 Use.

ଚଳଦଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚଳତ୍ + ଅଙ୍ଗ)—
Chaladanga ଯାହାର ଅଙ୍ଗ ଚଞ୍ଚଳ ବା ଅସ୍ଥିର; ଏକ ପ୍ରକାର ମାଛ (ହି. ଝୀଙ୍ଗା) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) ଚେଙ୍ଗ ମାଛ—
A kind of fresh-water-fish.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଏ	ଉଅ	ଣ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍ନ

ଚଳଦଳ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚଳ+ଦଳ; ଯାହାର ପତ୍ର ସର୍ବଦା ପବନରେ ଥରୁଥାଏ)—ଅଶ୍ୱତ୍ଥଗଛ; ଓସ୍ତଗଛ—
Chaladala
The Peepal tree; the holy fig; Ficus Religiosa.

ଚଳନ—ସଂ. ବି. (ଚଳ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Chalana
चलन्
चलन्
୧ । ଚାଲି; ଭ୍ରମଣ; ଗମନ—1. Walking; going; roaming; wandering.
୨ । ଗତି—2 Motion; movement.
୩ । ଦୋହଲିବା—3. Waving.
୪ । ହଲିବା; କମ୍ପନ—4. Trembling; shaking.
୫ । ଚାଲିବାର ରୀତି—5. Gait
୬ । ରୀତି; ଆଚାର; ବ୍ୟବହାର—
6. Usage, custom; practice
୭ । ଅଭ୍ୟାସ; ଚାଲି; ଧରଣ—
7. Habit; manner; mode, ways; style.
୮ । ଅନୁଷ୍ଠାନ—8. Institution.
୯ । (+କରଣ. ଅନ) ଚରଣ; ପାଦ; ଗୋଡ଼—
9. Leg; foot.
୧୦ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) ହରିଣ—11. Deer
୧୧ । (ଗଣିତ ଜ୍ୟୋତିଷ) ଗ୍ରହାଦିର ସଞ୍ଚାର; ଏକ ରାଶିରୁ ଅନ୍ୟ ରାଶିକୁ ଗମନ—11. (astronomy) The movement of a planet from one sign to another.
(ଯଥା— ଶନିଚଳନ ।)
୧୨ । ଦେଶରେ ବା ସମାଜରେ ବ୍ୟବହାର—
12. Currency; vogue.
୧୩ । ବ୍ୟବହାର—13. Use.
୧୪ । (ଗଣିତ ଜ୍ୟୋତିଷ) ଦିନ ଓ ରାତି ସମାନ ଥିବା ସମୟରେ କ୍ରାନ୍ତିପାତ ବା ବିଷୁବବୃତ୍ତର ଗତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
14. (Astronomy) Equinoxial motion; the apparent motion of the sun during the vernal and autumnal Equinox.
୧୫ । ହାତୀ ବନ୍ଧାଯିବା ଦଉଡ଼ି—
15. The rope for tying an elephant (M W)
୧୬ । (ସମାସରେ) କୌଣସି ମାର୍ଗରୁ ଚ୍ୟୁତି; ବିଚଳନ—
16. (in compound) Turning off from.
ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଗତିଶୀଳ—1. Moving.
୨ । କମ୍ପଯୁକ୍ତ—2. Trembling; shivering.
ଦେ. ବି—୧ । ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ଥିବା ସାମାଜିକ ସମ୍ପର୍କ—
1. Mutual social connection or inter-mixture or intercourse.
୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ସମାଜରେ ଚଳିବା ଅବସ୍ଥା—
2. The state of a person being a member of the society.

ଚଳନକ—ସଂ ବି (ଚଳ ଧାତୁ+ଅନ+କ)—ନର୍ତ୍ତକୀମାନେ ପିନ୍ଧିବା ଘଘରା; କାଞ୍ଚୁଳି—A short petty coat worn by dancing girls (M. W.)
Chalanaka

ଚଳନକଳନ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚଳନ+କଳନ)—ଜ୍ୟୋତିଷରେ ଯେଉଁ ଗଣନାଦ୍ୱାରା ପୃଥିବୀର ଗତିର ତାରତମ୍ୟ ଅନୁସାରେ ଦିନ ରାତି ବଢ଼ିବା ଓ କମିବାର ହିସାବ କରାଯାଏ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chalanakalana
Astronomical calculation by which the gradual lengthening and shortening of the day and night are calculated according to difference in the motion of the Earth.

ଚଳନକ୍ଷମ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—(ଚଳନ+କ୍ଷମ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଚାଲି ଚାଲିବାକୁ ସମର୍ଥ—
Chalanakshama
(ଚଳନକ୍ଷମା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Able to walk or move about.
୨ । ଚଳନସହି (ଦେଖ)
2. Chalanasahi (See)

ଚଳନକ୍ଷମତା—(ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚଳନ+କ୍ଷମତା)—ଚାଲିବାର ଶକ୍ତି ବା ସାମର୍ଥ୍ୟ; ଚଳଚ୍ଛକ୍ତି—
Chalanakshamatā
Strength or ability to move about.

ଚଳନଶୀଳ—ସଂ. ବିଣ. —ଗତିବିଶିଷ୍ଟ; ଗତିଶୀଳ—
Chalanaśīla
Having motion; moving.

ଚଳନସହି—ଦେ. ବିଣ.—(ସଂ. ଚଳନ ଓ ସହ ଧାତୁ)—
Chalanasahi
(ଚଳନସଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)
चलनसई
चलनसार
୧ । କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳିବାର ଉପଯୁକ୍ତ; ଯାହା ଦ୍ୱାରା କାମ ଚଳି ଯାଇପାରେ—
1. Passable; tolerable.
୨ । ସାଧାରଣରେ ପ୍ରଚଳିତ—
2. In current or ordinary use.

ଚଳନା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ଚଳନ+ଆ)—୧ । ଚଳନର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Chalanā
1. Feminine of chalana.
୨ । ଦୁଷ୍ଟା; ଅସଚ୍ଚରିତ୍ରା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
2. Wanton (woman) (M. W.)

ଚଳନାକାଛ—ଦେ. ବି.—(ସଂ ଚଳତ୍ ଓ. କଚ୍ଛ)—ଫେର ଲମ୍ବିଥିବା କାଛ ବା କାଛୁଆ; ଯେଉଁ କାଛର ଆଗ ପାଖ ଫେର ତଳକୁ ଲମ୍ବି ଥିବାରୁ ହଲୁଥାଏ—A tight loin-strip of cloth of which one end hangs down from the navel in front.
Chalanākāchha

ଚଳନି—ଦେ. ବି.—ଚଳଣି (ଦେଖ)
Chalani
Chalaṇi (See)

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ, 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଚଳନକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚଳନକ + ଆ)—ରେଶମୀ ଝାଲର—
Chalanikā — Silken fringes (M. W.).

ଚଳନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚଳନ + ଈ)—୧ । ଚଳନକ (ଦେଖ)
Chalanī — 1. Chalanaka (See)
୨ । ଘାଗରା (ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କର)—2 Gown.

ଚଳନୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଚଲ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନୀୟ)—
Chalanīya — ୧ । ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ; ଚଳିବାର ଯୋଗ୍ୟ—
1. Fit to be used.
୨ । ପ୍ରଚଳିତ; ଚଳୁଥିବା—2. In use; in vogue.
୩ । ଚାଳିତ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ—
3. Fit to be moved or shaken (M.W.); current.

ଚଳନ୍ତା—ଦେ. ବିଣ—ଚଳନ୍ତି (ଦେଖ)
Chalantā — Chalanti (See)

ଚଳନ୍ତି—ଦେ ବିଣ. (ସଂ. ଚଳତ୍)—୧ । ପ୍ରଚଳିତ; ଚଳୁଥିବା—
Chalanti — 1. In use; current; in vogue.
চলতি; চলন্ত — ୨ । ଗତି କରୁଥିବା; ଗତିଶୀଳ; ଜଙ୍ଗମ—
चलता — 2. Having motion; moving; movable
(ଅଚଳନ୍ତି; ଅଚଳନ୍ତା—ବିପରୀତ) (ଯଥା—ଚଳନ୍ତି ଶଗଡ଼ରେ ହାତ ପୂରାଇବା—ନ୍ୟାୟ ।)
୩ । ଅଧୁନା ବ୍ୟବହୃତ; ଉପସ୍ଥିତ; ବର୍ତ୍ତମାନ ଘଟୁଥିବା; ଅଧୁନା ଲକ୍ଷିତ—3. Present; happening now.
୪ । ବ୍ୟବହାରରେ ଯାହାର ନେବା ଦେବା ହେଉଅଛି—
4. Now in circulation (e g. coin)
(ଯଥା—ଚଳନ୍ତି ମୁଦ୍ରା ।)
୫ । ଅସ୍ଥାବର ସମ୍ପତ୍ତି—5. Movable (property).
୬ । ଯେଉଁ ମୁଦ୍ରାରେ କୌଣସି ଦୋଷ (ଯଥା—ଘଷରା ହୋଇଥିବା, ଭେଲ, କୌଣସି ଅଂଶରେ ଦାଗ ବା କଟା ଚିହ୍ନ ନ ଥିବା) ନ ଥିବାରୁ ତାହା ଚଳିବାରେ ବାଧା ନ ଥାଏ; ଚଳନୀୟ—6. Circulable (coin) which is not defective.
ଦେ. ବି—ଚଳନ୍ତି ମାଲ (ଦେଖ)—
Chalantimāla (See)

ଚଳନ୍ତି କୋରଖ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚଲତ୍ + ଫା. କୁର୍କ୍)—ଡିକ୍ରିଦାରର
Chalanti korakha — ଦେୟ ପରିଶୋଧାର୍ଥ ଦେଣଦାରର ଅସ୍ଥାବର
চলতিমালক্রোখ্ — ସମ୍ପତ୍ତି ବନ୍ଦି ହେବାପାଇଁ ଅଦାଲତଦ୍ୱାରା ଅଟକା
चलतामालकी कुर्की — ହେବା—Confiscation or attachment of the movables of a judgment debtor.

ଚଳନ୍ତି ତହବିଲ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚଳତ୍ + ଫା. ତହବୀଲ) ବାହାରର
Chalanti tahabila — ତହବିଲ; ଯେଉଁ ତହବିଲରୁ ଦୈନନ୍ଦିନ
চলতি তবিল — ବ୍ୟୟାଦି ଚଳେ—Current cash (as
चलता तहबील — opposed to hoarded cash).
(ଗଚ୍ଛିତ—ବିପରୀତ ତହବିଲ)

ଚଳନ୍ତି ପ୍ରତିମା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚଳତ୍ ଓ ପ୍ରତିମା)—୧ । ବିଜେ
Chalanti pratimā — ପ୍ରତିମା; ପ୍ରତିନିଧିରୂପେ ସ୍ଥାପିତ ଦେବମୂର୍ତ୍ତି—
চলতি প্রতিমা — 1 Removable images of irremov-
चलती मूर्त्ति — able idols (which are taken out to different places.)
[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଦେବମୂର୍ତ୍ତିମାନ ଅଚଳ ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ ହେବା ଅସମ୍ଭବ (ଯଥା—ଶିବଲିଙ୍ଗ, ବଡ଼ ବଡ଼ ପାଷାଣବିଗ୍ରହ) ଦେବାଳୟମାନଙ୍କରେ ସେହି ମୂର୍ତ୍ତିମାନଙ୍କର ପ୍ରତିନିଧିରୂପେ କ୍ଷୁଦ୍ରତର ଅବୟବବିଶିଷ୍ଟ ଓ ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ଚାଳିତ ହେବା ଯୋଗ୍ୟ ମୂର୍ତ୍ତିମାନ ରଖାଯାଇ ପୂଜା କରାଯାଉଥାଆନ୍ତି । ଯାତ୍ରାଯାତ୍ରା ସମୟରେ ପ୍ରକୃତ ଦେବବିଗ୍ରହମାନଙ୍କୁ ବାହାରକୁ ନିଆ ନ ଯାଇ ଉକ୍ତ ଚଳନ୍ତି ପ୍ରତିମାମାନଙ୍କୁ ବିମାନାଦିରେ ଉତ୍ସବସ୍ଥଳକୁ ନିଆଯାଏ ।]
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ପ୍ରତିନିଧି—
2. (figurative) A representative of a person.
(ଯଥା—ମେନେଜରଙ୍କ ବାବୁ ରାଜା ସାହେବଙ୍କର ଚଳନ୍ତି ପ୍ରତିମା ।)

ଚଳନ୍ତି ମାଲ—ଦେ. ବି (ସଂ ଚଳତ୍ ଓ ଫା. ମାଲ୍)—
Chalanti māla — ଚଳନ୍ତି ସମ୍ପତ୍ତି (ଦେଖ)—
Chalanti sampatti (See)

ଚଳନ୍ତି ମୁଦ୍ରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚଳତ୍ + ଓ. ମୁଦ୍ରା)—
Chalanti mudrā — ୧ । ପ୍ରଚଳିତ ମୁଦ୍ରା; ଯେଉଁ ମୁଦ୍ରା ଧନାଦିର
চলতিমুদ্রা — ବିନିମୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ—
चलति सिक्का — 1. Current coin.
୨ । ଯେଉଁ ମୁଦ୍ରାର ରାଜକୀୟ ଛାପ ଆଦି ଘଷରା ହୋଇ ନ ଥାଏ ଓ ଯହିଁରେ ଦାଗ ଆଦି ନ ଥାଏ—
2. A coin in which the marks have not been worn out.

ଚଳନ୍ତି ସମ୍ପତ୍ତି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚଳତ୍ + ସମ୍ପତ୍ତି)—ଅସ୍ଥାବର ଧନ;
Chalanti sampatti — ଯେଉଁ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କରାଯାଇ
চলতি সম্পত্তি — ପାରେ—Movable property; the
चलती चीज — movables; personal property.
(ଅଚଳନ୍ତି ସମ୍ପତ୍ତି—ବିପରୀତ)

ଚଳପକ୍ଷ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚଳତ୍ + ଓ. ପକ୍ଷ)—
Chalapaksha — ୧ । ସଚଳ ଅବସ୍ଥା; ଉତ୍ତମ ସାଂସାରିକ ଅବସ୍ଥା—
চলৎপক্ষ — 1. Well-to-do condition; worldly
खुसहाल — prosperity; easy worldly circumstance.
୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ଅଟକି ନ ଯାଇ ଚଳିଯିବା ଅବସ୍ଥା—
2. State of being passable or tolerable.

୧	ଇ	ଉ	ର,ରୂ	ଛ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଝ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟଁ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍ଘ	ନ୍ତ

ଚଳପଟ—ଦେ. ବି—ଚଳପକ୍ଷ (ଦେଖ)
Chaḻapaṭa Chaḻapaksha (See)

ଚଳପତ୍ର—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚଳ=ଚଞ୍ଚଳ+ପତ୍ର)—
Chaḻapatra ଅଶ୍ୱତ୍ଥବୃକ୍ଷ; ଓସ୍ତଗଛ—
The Peepal tree; Ficus Religiosa.

ଚଳପ୍ରଚଳ—ଦେ. ବି (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର)—୧ । ଗମନାଗମନ—
Chaḻaprachaḻa 1. Coming and going; frequenting.
चलप्रचल ୨ । ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ସଂଶ୍ରବ—2. Intercourse.

ତୋହର ବନ୍ଧ ମୁକ୍ତି ନାହିଁ,
ଚଳପ୍ରଚଳ ଅବା କାହିଁ—ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୩ । ଗତିବିଧି—3. Movements.

ଦେ. ବିଣ—୧ । ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ମାତ୍ରାରୁ ସାମାନ୍ୟ ମାତ୍ରାରେ କମ ବେଶୀ; ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମାତ୍ରାରୁ ସାମାନ୍ୟ ଅତିକ୍ରମ କରିଥିବା—
1. A little more or less than the given quantity.

୨ । ଯାତାୟାତ—2. Frequenting; coming and going.

(ଯଥା—କଟକରେ ମୁଁ ପାଇଁଚଳିଶି ବର୍ଷ ହେଲା ଚଳପ୍ରଚଳ ହେଉଅଛି ।)

୩ । ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ସଂଶ୍ରବଯୁକ୍ତ—3. Having mutual intercourse or connection.

ଚଳବିଚଳ—ଦେ. ବି—ଚଳପ୍ରଚଳ (ଦେଖ)
Chaḻabichaḻa Chaḻaprachaḻa (See).

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୀରେ 'ଚଳବିଚଳ' ଶବ୍ଦର ବିଶେଷଣ ଅର୍ଥ ବେଠିକଣା, ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତ ଓ ସ୍ୱସ୍ଥାନଚ୍ୟୁତ ଓ ବିଶେଷ୍ୟ ଅର୍ଥ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ।]

ଚଳମାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବିରକ୍ତି ବୋଧ ହେବା—
Chaḻamārḍibā 1. Feeling of displeasure
দিকদাবীলাগা dissatisfaction.
ज़िकमालुमहोना ୨ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ଦୁରାଗ୍ରହ ବା ଆଳସ୍ୟ ବା ବ୍ୟାପାରହୀନତା ଯୋଗୁଁ ବିରକ୍ତି ବୋଧ ହେବା; ଚିଡ଼ା ଲାଗିବା—2. A feeling of ennui or disgust.

ଚଳମୁକୁଟିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଚଳ ଓ ମୁକୁଟ)—ମସ୍ତକଚାଳନ ହେତୁରୁ
Chaḻamukuṭiā ଯେଉଁମାନଙ୍କ ମୁକୁଟ ଇତସ୍ତତଃ ସଞ୍ଚାଳିତ ହେଉଥାଏ—With the crowns moving to and fro (due to the movement of the head).

ଚାରୁ ହରିତରେ ଘେରି, ଚରୁଥିଆନ୍ତି ଚାରୁ ଚଳମୁକୁଟିଆ ସଖାମାନେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଂଶୋଦ୍ଧଚମ୍ପୂ ।

ଚଳସି—ଦେ (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) କ୍ରି (ସଂ. ଚଳ ଧାତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳ
Chaḻasi ମଧ୍ୟମପୁରୁଷ ୧ ବଚନର ରୂପ)—(ତୁମ୍ଭେ) ଯାଅ; ଚାଲ—
(you) Go.

ଦ୍ରୁତ୍ତସିତମୁଖେ ଚଳସି ସଖା,
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ହୃଦରେ ମଦନବାଧା—ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରିଧି ।

ଚଳା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚଳ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଚଳର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Chaḻā Feminine of Chaḻa.
୧ । ଚଞ୍ଚଳା (ସ୍ତ୍ରୀ)—1 Moving (female).
୨ । ଅସ୍ଥିରା—2. Roving.
ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ—1. Lakshmi; Goddess of fortune
୨ । ବିଦ୍ୟୁତ୍—2. Lightning.
ଦେ. ବି—୧ । ବିଚଳିତ ହେବା—1. Moving.
୨ । ଚିଠିଣା; ଚିଠା; ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ହିସାବ—
2. Short note; memo.
୩ । (ସଂ. ଚଳୁ) ଚଳ; ପୋଷ—3. Handful.
୪ । ପ୍ରେରିତ ଟଙ୍କା ବା ଜିନିଷର ତାଲିକା; ଚାଲାଣ—
4. Invoice; memo of consigned or transmitted articles or cash.

ଚଲା—ଦେ. ବି—୧ । ଚାଲୁଣୀଦ୍ୱାରା ଚଲାଇବା କାର୍ଯ୍ୟ—
Chalā 1. Act of sifting through a sieve.
चला ୨ । ଚାଲିବା—2 Walking.
୩ । ଥଳ; ନଦୀର ପାଣି କମିଯିବା ଯୋଗୁଁ ଲୋକେ ନଈରେ ପଶି ନଈ ପାରି ହେବା ଅବସ୍ଥା—
3. Fordable condition of a river.
୪ । (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ; ଯଥା—ଖଇଚଲା, ବିରିଚଲା, ଚାଉଳଚଲା) ଚାଲୁଣୀ—4. Sieve.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯେଉଁ ପଥରେ କେବଳ ପାଦରେ ଚାଲି ଯିବାକୁ ହୁଏ—
1. (road or path) Passable by foot.
(ଯଥା—ଚଲା ବାଟ ।)
(ଗମ୍ଭୀର; ଗଣ୍ଡ—ବିପରୀତ) ୨ । ନଦୀର ଯେଉଁ ଅଂଶରେ ମନୁଷ୍ୟ ପଶି ଚାଲିଯାଇ ପାରେ—
2. Fordable part of a river.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଜଳମିଶ୍ରିତ ଘୋଳଦହି; ଚହଲା—
Churned curd.

ଚଳାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚଲ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ଚାଳ ଧାତୁ; ଚଳିବାର
Chaḻāibā ଣିଜନ୍ତରୂପ; Causative form of Chaḻbā)—
চালান ୧ । ଚାଳିତ କରିବା; ଚାଳିବା; ଗତି କରାଇବା—
चलाना; चलावाना 1. To set a going; to cause to
(ଚଳେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) move; to set in motion.

ଚକୁରପାଶରେ ଦନ୍ତପଙ୍କ୍ତି କା, ଚଳାଇବାକୁ ହେବାରୁ ମୋଦକା—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କବିତାକଲ୍ଲୋଳିନୀ ।

୨ । ଅନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଇବା—2. To cause another to work; to have a work done by another.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂଁ'କି ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଚିଁୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଞ୍ଚା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ ।

୩ । କାମ ଅଣ୍ଡାମ କରିବା; କାର୍ଯ୍ୟ ସମାଧା କରିବା; କାର୍ଯ୍ୟ ଭୁଲାଇବା; ନିର୍ବାହ କରିବା—3. To accomplish a work any how; to carry on a work.

(ଯଥା—ଏ ଭଣ୍ଡାରଘରକୁ ଠଙ୍କା ପଚାଶଟି ମଧ୍ୟରେ ଚଳାଇନିଅ)।

୪ । ନେତାରୂପେ ପରିଚାଳନ କରିବା—
4. To guide; to conduct; to lead.
ଆସିଲେ ସେହିଠାକୁ ସଇନ ଚଳାଇ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୫ । ବିରକ୍ତ କରିବା; ଦିକ୍ କରିବା —
5. To tease; to displease.

୬ । ରଗାଇବା; କ୍ରୁଦ୍ଧ କରିବା; ଚଡ଼ାଇବା—
6. To enrage; to irritate.

୭ । କୌଣସି ନୂତନ ରୀତି ବା ନିୟମର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରିବା—
7. To introduce a new rule or system; to promulgate.

୮ । କୌଣସି ଜାତିଚ୍ୟୁତ ବା ନବାଗତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସମାଜଭୁକ୍ତ କରି ସାମାଜିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ତାହାର ଯୋଗ ଦେବାର ସୁବିଧା କରିବା—8. To enable a person to have social intercourse in a particular society; to introduce a person into a society.

୯ । ଅପ୍ରଚଳିତ ବସ୍ତୁକୁ ଲୋକସାଧାରଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ କରାଇବା—9. To utter (a coin); to make a thing current; to pass a counterfiet coin.

(ଯଥା—ଇଂରେଜ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ଏବେ ଏ ଦେଶରେ ଠଙ୍କା ଯାଗପଟ୍ଟେ ନୋଟ ଚଳାଇଲେଣି ।)

୧୦ । ଯାନାଦି ଚାଳିତ କରିବାପାଇଁ କଳ ବା ଘୋଡ଼ା ଆଦିଙ୍କୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବା—10. To drive a conveyance (e. g. carriage, cart, motor or rail.

୧୧ । କୌଣସି ନୂତନ ବସ୍ତୁ କୌଣସି ଅଞ୍ଚଳରେ ଚଳିବାର ବା ବ୍ୟବହୃତ ହେବାର ଉପାୟ କରିବା—11. To introduce the use of a new thing; to cause a thing to be used.

(ଯଥା—ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ସାକ୍ଷୀଗୋପାଳଙ୍କ ଭୋଗରେ କଦଳୀ, ଆଳୁ, ପଣସ ମଞ୍ଜି ଓ କାଙ୍କଡ଼ଭଜା ଚଳାଇଲେ କିନ୍ତୁ ଅନ୍ନ, ଛଅଣ ଚଳାଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ ।)

୧୨ । ପ୍ରଚାରିତ କରିବା—
12. To circulate; to promulgate.

୧୩ । କୌଣସି ବିଷୟ ବା ବସ୍ତୁକୁ ବ୍ୟବହାର କରିବାପାଇଁ ସମାଜରେ ଗ୍ରହଣ କରିବା—13. To admit or accept a thing into social use.

[ଦ୍ର—ଆଜିକାଲି ନବ୍ୟଶିକ୍ଷିତ ଯୁବକମାନେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଳରେ ବିଧବାବିବାହ ଚଳାଇଲେଣି ।]

୧୪ । ଆଭରଣସ୍ୱରୂପ ଗ୍ରହଣ କରିବା; ଭିଡ଼ିବା—
14. To put on.

ବରହା ମୃଗ ପଚ୍ଛରେ ପୁଚ୍ଛକୁ ଲୁଚାଇ,
ବସୁଧାପତି ନେଇ ତା ମସ୍ତକେ ଚଳାଇ । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୧୫ । ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ପଠାଯିବାର ଉପାୟ କରିବା—
15. To cause a thing to be sent from one place to another.

(ଯଥା—ବିଭାଘର ପାଇଁ ଗୃହକର୍ତ୍ତା ନିମନ୍ତ୍ରଣପତ୍ର ଓ ଗୁଆ ଚଳାଇ ଦେଲେ ।)

୧୬ । କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ନିଜକୁ ଅଭ୍ୟସ୍ତ କରିବା—16. To habituate one'sself to the use of something.

(ଯଥା—ଆଗେ ମୋ ଦେହରେ ଅଫିମ ଚଳୁ ନ ଥିଲା; କିନ୍ତୁ ଫୁରୁସାଇ କରି ଦିନାକେତେ ଖାଇବାଦ୍ୱାରା ମୁଁ ମୋ ଦେହରେ ଏବେ ଅଫିମକୁ ଚଳାଇଲିଣି ।)

୧୭ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଭାବ ଆଦି ପୂରଣ କରିବା—
17. To administer to the wants of a person.

(ଯଥା—ଆପଣ ମୋତେ ୧୦ ବର୍ଷ ହେଲା ଚଳାଇ ଆସିଲେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ବୃଦ୍ଧ ବୟସରେ ଦରମା କାଟି ଦେଲେ ମୁଁ କେଉଁ ଆଡ଼େ ଯିବି ।)

ଚଲାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଚାଲିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—1 Causative form of chālibā.
Chalāibā
ଚାଲାନ
ଚଲବାନା

୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ପାଦଚାରଣଦ୍ୱାରା ଗତି କରିବାର ଘଟନା କରିବା—2. To cause a person to walk.

(ଯଥା—ବାପା ଖଣ୍ଡେ ଗାଡ଼ି ଭଡ଼ା ନ କରି ୫ ବର୍ଷର ପିଲାଟାକୁ ତିନି କୋଶ ବାଟ ଚଲାଇଲେ ।)

୩ । ଚାଲୁଣୀଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବସ୍ତୁରୁ ସୂକ୍ଷ୍ମାଂଶ ବା ଚୋପା ବାହାର କରିବା—3. To sift with a sieve.

୪ । ପ୍ରଚାରିତ କରିବା; ଜାରି କରିବା—
4. To promulgate.

(ଯଥା—ମେନେଜର ବାବୁ ଚଉକିରେ ବସି ଭୁଚ୍ଛା ହୁକୁମ ଚଲାଉ ଅଛନ୍ତି ।)

୫ । ଅଙ୍ଗରେ ଅସ୍ତ୍ରାଦି ପ୍ରୟୋଗ କରିବା— 5. To apply a knife or other insrument to the body.

(ଯଥା—ଡାକ୍ତର ବ୍ରଣରେ ଛୁରୀ ଚଲାଇଲେ; ସେ ନିଜ ତଣ୍ଟିରେ ଛୁରି ଚଲାଇଦେଲା ।)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍ତ	ଭ୍ର	ଷ୍ଣ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଥ	ଋ	ନ୍ତୁ

୬ । ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ଓ ଯନ୍ତ୍ରାଦିଦ୍ୱାରା ଅଭିପ୍ରେତ କର୍ମ କରିବା— 6. To wield a weapon or instrument.
(ଯଥା — ବନ୍ଧୁକ ଚଲାଇବା, ଖଣ୍ଡା ଚଲାଇବା, ଠେଙ୍ଗା ଚଲାଇବା) ।
୭ । ଚଳାଇବା; ସୁପରିଚାଳିତ କରିବା—7. To manage.
(ଯଥା—ସ୍କୁଲ ଚଲାଇବା; ଜମିଦାରୀ ଚଲାଇବା ।)
ଚଲେଯାଓୟା ୮ । ପାଦଦ୍ୱାରା ଗମନ କରିବା; ଚାଲିଯିବା— 8. To walk.
चलयाना
(ଚଲେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଯଥା—ବାବାଜୀ ରଜାଙ୍କଠାରୁ ବିଦାୟ ପାଇ ବନ୍ଦୁକରୁ ଚଲାଇଲେ ।)
୯ । କୌଣସି ସ୍ଥାନ ତ୍ୟାଗ କରିବା—9. To go away from or leave a place.
୧୦ । ମୃତ ହେବା; ପରଲୋକ ଗମନ କରିବା—10 To die.
(ଯଥା—ଗୁରୁଦେବ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଚଲାଇଲେ ।)

ଚଲାକ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଚାଲାକ୍) ଭୂଲ ସଂ. ଚାଲକ)—
Chalāk ୧ । ବୁଦ୍ଧିମାନ— 1. Intelligent.
চালাক, চালাখ
चलाक ୨ । ଚତୁର—2 Clever.
ଚଲାକ ଲୋକ କହୁଛ··· ··ସେଥିର ଫିକର ମୋତେ କଣ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
(ଚଲାଖ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ଧୂର୍ତ୍ତ; ଚାଲ୍‌ବାଜ୍—
3. Sly; cunning; artful; shrewd; crafty.

ଚଲାକ୍‌ଚତୁର—ଦେ. ବିଣ. (ସହଚର)—୧ । ଚତୁର—1. Clever.
Chalākchatura ୨ । ଧୂର୍ତ୍ତ ଓ ଚତୁର—
চালাখচতুর 2 Sly and active.
(ଚଲାଖଚତୁର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚଲାକି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚଲ ଧାତୁ)—ପାଦରେ ଚାଲିବା; ପଦବ୍ରଜ;
Chalāki ପାଦଚାରଣ—Walking on foot.
(ଯଥା—ମୁଁ ପୁରୀଠାରୁ ଚଲାକିରେ କଟକ ଆସିଲି ।)
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯେଉଁ ବାଟରେ ଗାଡ଼ି ଘୋଡ଼ାର ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇ ପାରେ ନାହିଁ—କେବଳ ଗୋଡ଼ରେ ଚାଲିବାକୁ ହୁଏ—(a road) Passable by foot only (i. e. not passable by any conveyance).
୨ । ଯେଉଁ ପଥରେ କାଦୁଅ ଆଦି ନ ଥିବାରୁ ଲମ୍ବା ସମତଳ ହୋଇଥିବାରୁ ସେଥିରେ ଚାଲିବାକୁ ସୁଖ ହୁଏ—
2. (a road) Which is comfortable to walk upon.
ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଚାଲାକୀ)—୧ । ତୀକ୍ଷ୍ଣବୁଦ୍ଧି—
চালাকী; চলাখী 1. Sharp intelligence.
चालाकी ୨ । ଚତୁରତା—2. Cleverness
(ଚଲାଖି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ଫନ୍ଦି; ଧୂର୍ତ୍ତତା—
3. Trick; fraud; artifice.

ଚଲାକିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଚଲାକ (ଦେଖ)
Chalākiā Chalāka (See)
(ଚଲାଖିଆ— ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚଲାକି କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—କାର୍ଯ୍ୟରେ ବା ବାକ୍ୟରେ ଫନ୍ଦି ବା
Chalāki kāṛhibā ଧୂର୍ତ୍ତପଣ ପ୍ରକାଶ କରିବା—
চালাকীমারা To show any trick.
चालाकी खेलना
ଚଲାକି ଖେଳିବା
ଚଲାକି ଦେଖାଇବା
ଚଲାକି ବଢାଇବା
ଚଲାକି ବାହାର କରିବା
} ଅନ୍ୟରୂପ

ଚଲାଖ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା)—ଚଲାକ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chalākh (etc) Chalāk etc (See)

ଚଲାଖି (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)— ଚଲାକି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chalākhi (etc) Chalāki etc (See)

ଚଲାଖିଆ— ଦେ. ବିଣ—ଚଲାକିଆ (ଦେଖ)
Chalākhiā Chalākiā (See)

ଚଲାଚଲ — ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚଲ + ଚଲ; ନିପାତନ)—୧ । ତ୍ୱରିତ—
Chalāchala 1. Quick; speedy.
୨ । ଲୋଲ; ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚଞ୍ଚଳ—
2. Very fickle; unstable wavering.
୩ । ସର୍ବଦା ଗତିବିଶିଷ୍ଟ (ସଂସାରରତ୍ନ)—
3. Evermoving (M. W.)
୪ । ଇତସ୍ତତଃ ଗତିଶୀଳ—4. Moving to and fro.
କ ବଣେ ଚଳାଚଳ ଗୁରୁ ଚକ୍ରକାରୁ ଳ । ଜଦସୂର୍ଯ୍ୟ. ଜଗୋପଗତ୍ତ୍ୱ ।
୫ । ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ—5 Changeable (M. W.)
୬ । (ଚଲ + ଅଚଲ)—ପ୍ରଚଳିତ ଓ ଅପ୍ରଚଳିତ; ବ୍ୟବହୃତ ଓ ଅବ୍ୟବହୃତ—6. Current and obsolete; used and unused.
୭ । ଚଳନ୍ତ ଓ ଅଚଳନ୍ତ (ପଦାର୍ଥ)—7. Movable and immovable; locomotive and stationary (things).
୮ । (ଅସ୍ଥିବିଜ୍ଞାନ) ଆଂଶିକ ଚଳୁଥିବା ପୁଣି ଅଚଳ ହେବା (ଅସ୍ଥିସନ୍ଧି) (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—8. (osteology) Appearthrodial (bone-joints).
ସଂ. ବି—୧ । କାକ—1. Crow; raven.
୨ । ବାକ୍ୟ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—2. Word; speech.
୩ । (ଆଧୁନିକ ଅସ୍ଥିବିଜ୍ଞାନପରିଭାଷା) — ଯେଉଁ ସବୁ ଅସ୍ଥିସନ୍ଧି ଆଂଶିକ ଚଳେ ଓ ପୁଣି ଅଚଳ ହୁଏ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—(osteology) Amphiarthrodial joints; mixed joints.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଆଗଁଳା ନ ପାଇଲେ 'ଆଗଳା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୬ । ପ୍ରଚଳିତ ହେବା; ସାଧାରଣରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେବା; ବ୍ୟବହାରରେ ଲାଗିବା—6. To be in vogue; to pass current; to be current.

(ଯଥା—ଏ ଟଙ୍କା ବଜାରରେ ଚଳିବ ।)

୭ । ସମାଜରେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ପଂକ୍ତିରେ ଭୋଜନାଦି କରିବାକୁ ଅନୁମତି ପାଇବା ବା ଯୋଗ୍ୟ ହେବା—7 To be admitted to social intercourse or communion.

(ଯଥା—ସେ ଏବେ ଆମ ଗ୍ରାମ ସମାଜରେ ଚଳିଲେଣି ।)

୮ । ଗତି କରିବା; ଗତିଯୁକ୍ତ ହେବା—
8. To move; to have motion.

ଦେଖିଲେ ନିଜ ପେଟ ଭିତର ନ ଚଳିଲା,
ପଥର ପରି ଅଣ୍ଟ ହୋଇଣ ରହିଲା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

୯ । ସଙ୍ଗତ ହେବା—9. To be fitting; to fit in.

(ଯଥା—ଗୁରୁଜନଙ୍କ ପାଖରେ ଧୃଷ୍ଟତା ଚଳିବ ନାହିଁ ।)

୧୦ । ବହିବା; ପ୍ରବାହିତ ହେବା—10. To flow.

(ଯଥା—ଖାଦ୍ୟ ରକ୍ତରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଶରୀରର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଂଶକୁ ଚଳେ; ବାୟୁ ଚଳିବା ।)

୧୧ । କ୍ରମାଗତ ଘଟିବା ବା ହେବା—11. To happen or take place continually; to continue.

ବନଦେବୀଙ୍କର ଅଭିସାରଲୀଳା ଚଳୁଥାଇ ଅବିରତେ—ରାଧାନାଥ ଯଯାତି ।

୧୨ । ଇହଲୋକରୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କରିବା; ମହାଯାତ୍ରା କରିବା; ମରିବା—12. To die.

ସର୍ବେ ଚଳିବେ କାଳବଳେ, ଯଶ ରହିବ ମହୀତଳେ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୧୩ । ଘଣ୍ଟାଯନ୍ତ୍ରାଦି ଠିକ ମତେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା; କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମ ହେବା—13. To be in a working order; to work; to go on; to get on.

(ଯଥା—ଏ ଘଣ୍ଟାଟି ଦଶ ବର୍ଷ ହେଲା ଚଳୁଛି ।)

୧୪ । ସଂସାରରେ ସୁଖରେ ଜୀବନ ଯାପନ କରିବା—
14. To be well off; to get on the world.

(ଯଥା—ସେ ଏବେ (ସୁଖରେ) ଚଳୁଛନ୍ତି ।)

୧୫ । ଶରୀରରେ ସହ୍ୟ ହେବା; ଦେହରେ ଯିବା—
15. To agree with one's system.

(ଯଥା—ତାଙ୍କ ଦେହରେ ଘିଅ ଚଳେ ନାହିଁ ।)

୧୬ । ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ବା ବିରକ୍ତ ହେବା; ଚିଡ଼ିବା; ରାଗିବା—
16. To be angry or displeased.

ଚରଣେ ପୁଣି ଦଳ ପକାଇଦେଲୁ ଚଳି ତୁ ସୁନ୍ଦର କୁସୁମଭୂଷାକୁ ରେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୧୭ । ସୁଚାରୁରୂପେ ନିର୍ବାହିତ ହେବା—
17. To go on well; to be conducted.

(ଯଥା—କେବଳ କ୍ଷୁଦ୍ରଦତ୍ତ ବେତନରେ ସ୍କୁଲଟି ଚଳେ ।)

୧୮ । (କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା ବିଷୟ) ସମାଜରେ ଗୃହୀତ ହେବା ବା ପ୍ରକାଶ୍ୟଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେବା—
18. (anything) To be recognised by or be in a vogue in a society.

(ଯଥା—ଆଜିକାଲି ବ୍ରାହ୍ମଣଜାତିରେ କେଶ ରଖିବା ଚଳିଲାଣି ପରା ?)

୧୯ । ପ୍ରଚାରିତ ହେବା—
19 To be circulated or published.

(ଯଥା—ଆଜ୍ଞାପତ୍ରିକା ଗାଁ ଗାଁ ଚଳିଲାଣି ।)

୨୦ । ଅଭିପ୍ରେତ କର୍ମରେ ନିଯୁକ୍ତ ହେବା—
20. To be engaged in its proper function.

(ଯଥା—ହାତ ଚଳିବା; ପାଟି ଚଳିବା; ଠେଙ୍ଗା ଚଳିବା ।)

୨୧ । ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ପ୍ରେରିତ ହେବା—21. To be sent to another place; to be transmitted.

(ଯଥା—ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଚଳିବା, ଗୁଆ ଚଳିବା, ଖବର ଚଳିବା ।)

୨୨ । କୌଣସି ଗ୍ରହ ଏକ ରାଶିର ସୀମା ଟପି ଅନ୍ୟ ରାଶିର ସୀମାରେ ପହଞ୍ଚିବା—22 (a planet) To pass from one zodiacal sign to another.

(ଯଥା—ଶନି କୁମ୍ଭରାଶିରୁ ମୀନରାଶିକୁ ଚଳିଲା ।)

୨୩ । ଆରବ୍ଧ ହେବା । (ପ୍ରସ୍ତାବ ଚଳିବା)—
23 To be begun.

୨୪ । ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ହେବା; କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ ହେବା—
24. To be carried out.

(ଯଥା—ହୁକୁମ ଚଳିବା; ଆଇନ ଚଳିବା ।)

୨୫ । ପରସାଯିବା; ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ଖାଇବା ପତ୍ରରେ ପରଷା ଯିବା—25. (food) To be served on plate.

(ଯଥ—ସଙ୍କ୍ରାନ୍ତି ସଭାରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଖିରି ଚଳୁଛି ।)

୨୬ । ଫଳପ୍ରଦ ହେବା—26 To be effective

(ଯଥା—ମୋଠାରେ ତୋର ଗୁଣୀଗିରି ଚଳିବ ନାହିଁ ।)

୨୭ । ବାସ କରିବା; ବଞ୍ଚି ରହିବା—27. To live.

(ଯଥା—ଦୁନିଆରେ ଚଳିବାକୁ ହେଲେ କେତେ ଦୁଃଖ ସହିବାକୁ ହୁଏ ।)

ଚଳି ମରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିରକ୍ତି ହେତୁରୁ ବିଷମ ମାନସିକ କଷ୍ଟ ବୋଧ କରିବା—To be mortified
Cha_li maribā

ଟେକ ହଥ ମୁଖ ଏ ଶୀତମୟୂଖଜିତ ହୋଇ ମରୁ ଚଳି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଚଳିଷ୍ଣୁ—ସଂ. ବିଣ (ଚଲ୍ ଧାତୁ + ଶୀଳାର୍ଥରେ. ଇଷ୍ଣୁ)—୧ । ଗମନଶୀଳ; ଗତିବିଶିଷ୍ଟ—1. Moving.
Cha_lishnu

୨ । ଗମନୋଦ୍ୟତ; ଗମନୋନ୍ମୁଖ—2. About to go.

ଚଳି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ବିରକ୍ତ ହୋଇ ଗାଳିଦେବା ବା ବିରକ୍ତି ପ୍ରକାଶ କରିବା—
Cha_li hebā
1 To give vent to one's displeasure

ଲୋକେ ମୋତେ ଗୁରୁଜନେ ଚଳି ହେଉଥିବେ ପରି ଡାକ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଓ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	କ୍ସ

ଦେ. ବି—ସୁବିଧାଜନକଭାବରେ ଚଳପ୍ରଚଳ ହେବା; ସୁବିଧା—Convenience; being convenient for one's movements.
(ଯଥା—ଏଠାରେ ବିଶେଷ ଗୋଳମାଳ ଲାଗିବାରୁ ଏଣିକି ଚଳ ହେବା କଥା ଦିଶୁ ନାହିଁ ।)

ଚଳୁ—ସଂ. ବି. (ଚଲ ଧାତୁ + ଉ)—୧ । ଗଣ୍ଡୂଷ—
Chaḻu 1. The hollow of an open palm.
চলু; চলুক ୨ । ଗଣ୍ଡୂଷରେ ଧରିବା ଜଳ—2. Water contained in the hollow of an open palm.
୩ । (ପାଣି ଆଦିର) ଏକ ଚଳ—
3. A handful (of water etc).
୪ । ଭୋଜନାଦ୍ୟରେ ଓ ଭୋଜନାନ୍ତରେ ବ୍ରାହ୍ମଣାଦିଙ୍କର କରିବା ଆଚମନ—4 The sipping of a little water done by Brāhmaṇas just before and after meals.

ଦେ. ବି—୧ । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଭୋଜନ ପୂର୍ବରୁ ଓ ପରେ କରିବା ଆଚମନର ବୈଦିକ ମନ୍ତ୍ର— 1. The formulae recited by Brāhmaṇs just before and after meals.

[ଦ୍ର—ଯଜୁର୍ବେଦୀୟ ଚଳୁବିଧି, ଯଥା—'ଓଁ ବ୍ରହ୍ମଣେ ନମଃ', କହି ତଳେ ଗଣ୍ଡୂଷେ ଜଳ ଛିଞ୍ଚିବା; 'ଓଁ ଧର୍ମରାଜାୟ ନମଃ' 'ଓଁ ଚିତ୍ରଗୁପ୍ତାୟ ନମଃ' କହି ଜଳ ଛିଞ୍ଚା ହୋଇଥିବା ସ୍ଥାନରେ ଦୁଇ ଜାଗାରେ କିଛି କିଛି ଅନ୍ନ ରଖିବା, 'ଓଁ ଧର୍ମରାଜାୟ ସ୍ୱାହା', 'ଓଁ ଚିତ୍ରଗୁପ୍ତାୟ ସ୍ୱାହା' କହି ରଖାଯାଇଥିବା ଅନ୍ନ ଉପରେ ଜଳ ଛିଞ୍ଚିବା; 'ଓଁ ଅମୃତୋପସ୍ତରଣମସି ସ୍ୱାହା' (ଅମୃତର ଆସନ ହେଲ) କହି ଗଣ୍ଡୂଷେ ଜଳ ପାନ କଲା ପରେ ପଞ୍ଚପ୍ରାଣ ବାୟୁକୁ (ପ୍ରାଣ, ଅପାନ, ବ୍ୟାନ, ଉଦାନ ଓ ସମାନ) ପାଞ୍ଚଗୁଣ୍ଡା ଅନ୍ନ (ପଞ୍ଚଗ୍ରାସି) ଦେବା; ତତ୍ପରେ ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ଭୋଜନ କରି ଶେଷରେ 'ଓଁ ଅମୃତାପିଧାନମସି ସ୍ୱାହା' (=ଅମୃତର ଅପିଧାନ ବା ଘୋଡ଼ଣୀ ହେଲ) କହି ଗଣ୍ଡୂଷେ ଜଳ ପାନ କରି ଭୋଜନ ଶେଷ କରିବା, ଅର୍ଥାତ୍ ମୁଁ ଯାହା ଭୋଜନ କଲି ତାହାର ତଳେ ଓ ଉପରେ ଅମୃତ ରହିଲା ।]

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଭୋଜନ—
2. (fig) Eating.

ଚଳୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ରାଗାନ୍ୱିତ—
Chaḻuā 1. Angry.
(ଚଳୋଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । କୋପନସ୍ୱଭାବ, ଚିଡ଼ିଲ୍—
2. Of irritable disposition; passionate.

ଚଳୁଆ ସୁରଣାଙ୍କୁ ଲକ୍ଷି ଯେବେ
ଚର୍ବଣ କର ବୋଲି ହେଲ ଏବେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କବିତା ।

ଚଳୁକ—ସଂ. ବି. (ଚଲ୍ ଧାତୁ + ପରିମାଣ ଅର୍ଥରେ. ଉକ)—
Chaḻuka ୧ । ମେଲା ହାତ ପାପୁଲି; ଗଣ୍ଡୂଷ—
1. Space in the hollow of the open palm.
୨ । ଚୁମୁକ; ଗଣ୍ଡୂଷ ପରିମିତ ଜଳ—
2. That much water which can be contained in the hollow of the open palm; a handful of water.
୩ । କ୍ଷୁଦ୍ର ପାତ୍ର—3. A tiny water-pot.

ଚଳୁକରିଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଏକା ଥରକେ ଭୋଜନ କରି ଦେବା; ଖାଇଦେବା—
Chaḻukarideba
চলুকরেদেওয়া 1. (figurative) To eat at one gulp.
चुल्लुकरदेना
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଆତ୍ମସାତ୍ କରିବା—
2. (figurative) To misappropriate.

ଚଳୁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗଣ୍ଡୂଷ ପରିମିତ ଜଳ ପାନ କରିବା—
Chaḻu kariba 1. To sip a handful of water.
চলুকরা
चुल्लुकरना

ଏ ନାମ ଅଗସ୍ତି ଶୁଣିଲେ, ସାତ ସମୁଦ୍ର ଚଳୁ କଲେ ।
ଯଶୋବନ୍ତ, ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।

୨ । ବ୍ରାହ୍ମଣର ଖାଇବା ପୂର୍ବରୁ ଓ ପରେ ଚଳୁବିଧି ପାଳନ କରିବା—2. To perform the rites of chaḻu before and after meals.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଭୋଜନ କରିବା—
3. (fig) To eat.
୪ । ଭୋଜନରେ ବସିବା—4. To sit at meal.
୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଆତ୍ମସାତ୍ କରିବା—
5 (figurative) To appropriate.

ଚଳୁ ଧରିବା—ଦେ କ୍ରି—୧ । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ଭୋଜନ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଚଳୁ କରିବାକୁ ଗଣ୍ଡୂଷ ପରିମିତ ଜଳ ହାତରେ ଧରିବା—1. (Brāhmaṇas) To hold a handful of water in order to sip it before taking meal.
Chaḻu dhariba
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଭୋଜନ ଆରମ୍ଭ କରିବା—
2. (fig.) To begin eating.

ଚଳୁ ଲାଗିବା—ଦେ. ବି—ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ପଂକ୍ତିଭୋଜନ ସଭାରେ ଭୋଜନ ପୂର୍ବରୁ ଆଚମନ ବା ଚଳୁର ବିଧି ପାଳନ କରିବା; ଆଚମନବିଧି ପାଳନ—The act of performing the rites of 'Chaḻu' as observed by Brahmans in a caste-dinner before taking meals.
Chaḻu lāgiba

ଚଳେନ୍ଦ୍ରିୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚଳ=ଚଞ୍ଚଳ; ବିଚଳିତ + ଇନ୍ଦ୍ରିୟ)—୧ । ଅଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ—
Chaḻendriya

(ଚଳେନ୍ଦ୍ରିୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Lustful; one who has not his
(ଚଳେନ୍ଦ୍ରିୟତା—ବି) passions under control.

୨ । ସାମାନ୍ୟ କାରଣରୁ ଯାହାର ଚିତ୍ତବୈକଲ୍ୟ ଘଟେ—
2. One who loses his balance of mind at a little provocation.

୩ । ସାମାନ୍ୟ କାରଣରୁ ଯେ ରାଗିଯାଏ—3. Irritable.

୪ । ଅସ୍ଥିରଚିତ୍ତ—4 Fickle-minded.

ଚଳୋର୍ମି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଚଳ=ଚଞ୍ଚଳ+ଊର୍ମି)—ନର୍ତ୍ତନଶୀଳ
Chalormi ତରଙ୍ଗ—Dancing wave; billow

ଚଲ୍ହା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ଘୋଳଦହି—
Chalhā Churned cud.

ଚଲ୍ହା ପୋକ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଗଉଡୁଣୀ ପୋକ (ଦେଖ)
Chalhā poka Gaurdunī poka (See)

ଚଷ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ. ଭୋଜନ କରିବା—
Chash (root) To eat.

ଚଷକ—ସଂ. ବି. (ଚଷ୍ ଧାତୁ+କରଣ. ଅକ)—୧ । ମଦ୍ୟପାନପାତ୍ର—
Chashaka 1. Wine glass; goblet; wine cup.

ଶୁଖିଲୁ ଚଷକ ହସ୍ତରୁ ଅଲଗା ହୋଇଗଲେ ଯଥା ତବେ—
ରାଧାନାଥ. ଚାନ୍ଦଗୀ—

୨ । (+କର୍ମ. ଅକ)—ସୁରା; ମଦ୍ୟ—2. Wine.

୩ । ମଧୁ—3. Honey.

ଚଷଡ଼—ଦେ ବି. (ଗାଳି; ସଂ. କୃଷକ)—ମୂର୍ଖ ଓ ନିର୍ବୁଦ୍ଧିଆ ବା
Chashard ଅଖାଡ଼ୁଆ ବ୍ୟକ୍ତି; ଚଷାଭୂଷା ଲୋକ—A boor; a churl

ଚଷା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୃଷ୍ ଧାତୁ=କର୍ଷଣ କରିବା)—୧ । କର୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ;
Chashā ଚଷିବା; କର୍ଷଣ—1. Ploughing
चाषा

२ । କୃଷକ; ଯେ କୃଷି କରେ—
किसान; चाषा 2. Cultivator; peasant.

୩ । ଓଡ଼ିଶାର କୃଷକଜାତି (ଶୂଦ୍ର)—
3. The peasant class of Orissa.

[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାରେ ନାନା ଶ୍ରେଣୀର ଚଷା ଅଛନ୍ତି । ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ ଓଡ଼ିଚଷା, ଓଡ଼ପଧାନ, ଶୁଦ୍ଧଚଷା, ବେଣାତିଆ, କଲୁଭୂଆ ଏବଂ ଗୁଆଳିଆ ପ୍ରଧାନ ।

୧୯୦୧ ମସିହା ସେନ୍‌ସସ୍ ରିପୋର୍ଟରେ ଓଡ଼ିଶାର ଚଷା ସଂଖ୍ୟା ୮୭ ଲକ୍ଷ ଥିଲା; ମାତ୍ର ୧୯୨୧ ମସିହାର ରିପୋର୍ଟରେ ୭୨ ଲକ୍ଷ ହୋଇଅଛି ।]

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଇତର ଜନ—4. (fig) One of the common people.

୫ । ଅସଭ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—5 An uncivilized person

ଦେ. ବିଣ—କୃଷ୍ଟ; ଯାହା ଚଷାଯାଇଅଛି—Ploughed.

ଚଷାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚଷିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Chashāibā 1. Causative form of chashibā.
चाषान

୨ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା କୃଷି କରାଇବା—To have ploughing done by another.
जुतवाना

ହଳ ଲଙ୍ଗଳ ଯାଅ ଆଣି ।
ଚଷାଅ ଆଗେ ଯଜ୍ଞଭୂମି—ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।

ଚଷାଚଷି—ଦେ. ବି—(ସଂ. କୃଷ ଧାତୁ)—୧ । କୃଷିକର୍ମ—
Chashāchashi 1. Ploughing operations. agriculture.
चाषाचाषि

जोताजोति ୨ । ଭୂମିକର୍ଷଣ—2. Ploughing of a field

ଚଷାଚପେଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଚଷାଣ୍ଡିଆ (ଦେଖ)
Chashāchāpendiā Chashāndiā (See)

ଚଷାଟିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଚଷାଣ୍ଡିଆ (ଦେଖ)
Chashātiā Chashāndiā (See)

ଚଷାଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଚଷାପରି ନିର୍ବୋଧ—
Chashāndiā 1. Foolish; stupid.
चाषाड़िआ ୨ । ଅଖାଡ଼ୁଆ—2. Rash.
उजड्ड ୩ । ଭଦ୍ରତାହୀନ—3. Churlish; boorish.
୪ । ମଫସଲିଆ; ଓଲ୍ଲୁ—Rustic.

ଚଷାପକ୍ଷୀ—ଦେ. ବି (ସଂ. ନାମ କୃଷପକ୍ଷୀ)—ଭରଦ୍ୱାଜ; ଭରଦ୍ୱାଜପକ୍ଷୀ;
Chashāpakshi ଭଦଭଦଳିଆ ପକ୍ଷୀ; ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଚାତକ; ଚଷାପୁଅ—
चाषपाखी;नीलकंठ The lark; the jay; the Indian roller;
भरतपक्षी Coracias Indica.

[ଦ୍ର—ଏହା ଶାଖାଶ୍ରୟୀ ବର୍ଗର ଦେଢ଼ ଚାଖଣ୍ଡ ଲମ୍ବ ପକ୍ଷୀ । ସଂ. ନାମ କୃଷ ପକ୍ଷୀ, ଭରଦ୍ୱାଜ । ଏହାର ପକ୍ଷ ନୀଳ ବର୍ଣ୍ଣ, କଣ୍ଠ ନୀଳରଙ୍ଗ, ଥଣ୍ଟ କୁଆ ଥଣ୍ଟ ପରି କଳା ଦେଖାଯାଏ । ଏହା ଶସ୍ୟ ଓ ପୋକ ଜୋକ ଖାଏ । ବଂ. ରେ ଏହାକୁ ନୀଳକଣ୍ଠ କହନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସଂ. ନୀଳକଣ୍ଠର ଅର୍ଥ ନୀଳ ମୟୂର, ଡାହୁକ ଓ ଖଞ୍ଜନ—ଯୋଗେଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର । ଏହା ଭୂମିରେ ଘାସ ମଧ୍ୟରେ ବସା ବାନ୍ଧେ, ଖୁବ୍ ଉଚ୍ଚକୁ ଉଡ଼ି ପାରେ, ଏହାର ସ୍ୱର ମଧୁର । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଚଷାପୁଅ—ଦେ. ବି.—୧ । ଚଷାପକ୍ଷୀ (ଦେଖ)
Chashāpua 1. Chashā pakshi (See)

କହିଲେ କାନ୍ତାରେ କୁକ୍କୁଟ କୌଶିକ
ଚଷାପୁଏ ମିଳି ଉଷା-ଚୌର୍ଯ୍ୟକି କ । ରାଧାନାଥ ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।

୨ । ଚଷାଘରର ସନ୍ତାନ; କୃଷକପୁତ୍ର—2. A man belonging to a chashā family.

ଚଷାଭାଗ—ଦେ. ବି—ଜମିଦାରଠାରୁ ପ୍ରଜା ଭାଗରେ ନେଇ କୃଷି କରିଥିବା ଜମିର ଉତ୍ପନ୍ନରୁ ରାଜଭାଗ ବା ଜମିଦାରଙ୍କ ପ୍ରାପ୍ୟ ଅଧିକ ଗଲା ପରେ ପ୍ରଜାର ପାରିଶ୍ରମିକ ସ୍ୱରୂପ ପ୍ରାପ୍ୟ ଅପର ଅର୍ଦ୍ଧ—Half of the produce of a field cultivated by a farmer on produce-rent which is retained by himself after making over the landlords moity to the landlord.
Chashābhāga
चाषीर भाग

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ର୍ବ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଙ୍ଗ	ଞ୍ଚ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଙ୍ଖ	ଞ୍ଜ	ନ୍

ଚଷାଭୂଷା—ଦେ. ବଣ—୧ । ଗ୍ରାମ୍ୟ; ଅଶିକ୍ଷିତ—1. Rustic.
Chashābhūshā ୨ । ଅଖାଡୁଆ—2. Churlish; boorish.
চাষাভুষো ୩ । ଅସଭ୍ୟ; ଅଭଦ୍ର—3. Rude; uncivilized.
गँवार

ଚଷାଳ—ସଂ. ବି. (ଚଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅଲ; ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ)—
Chashāla ୧ । ଯଜ୍ଞୀୟ ପଶୁବନ୍ଧନାର୍ଥ କାଷ୍ଠ; ଯୂପକଣ୍ଟକ—
1. The peg to tie the beast to be sacrificed.
୨ । ଯୂପୋପରିସ୍ଥ ଲୌହ ବା କାଷ୍ଠନିର୍ମିତ ବଳୟ—
2. Wooden or iron ring at the top of the peg for tying a sacrificial beast.
୩ । ମଧୁଚକ୍ର—3. Hive.

ଚଷିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. କୃଷ୍ ଧାତୁ)—ଭୂମିକର୍ଷଣ କରିବା—
Chashibā To plough.
চাষা ବୃଷାଳ ମଖଶାଳକୁଟେ ଧନେ ଚଷୁଁ ଅବନୀ—ଭକ୍ତ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
जोतना, चासना

ଚଷୁ—ଦେ ବି (ସଂ. ତୁଷ)—ଚସୁ; ଧାନର ଚୋପା—
Chashu Husks of paddy; chaff.
তুস্
भूबला, चोकर, भूसा

ଚଷୁକୁଟା—ଦେ. ବି (ସଂ. ତୁଷ+କୁଟ୍ଟନ)—୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଚଷୁ
Chashukuṭā କୁଟିବା ପରି ନିଷ୍ଫଳ ବା ବୃଥା ପରିଶ୍ରମ; ପଣ୍ଡଶ୍ରମ;
ନିଷ୍ଫଳ ପରିଶ୍ରମ—1. Fruitless labour.
୨ । ନିଷ୍ଫଳ ଆଲୋଚନା—
2. Fruitless discussion.
୩ । ବହ୍ୱାରମ୍ଭ ଲଘୁକ୍ରିୟା—
3. Much ado about nothing.

ଚଷୁ କୁଟିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଧାନ ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଚଷୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଧାନର
Chashu kuṭibā ଚୋପାକୁ କୁଟିବା ଯେପରି ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ)—
୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବୃଥା ପରିଶ୍ରମ କରିବା—
1. To perform a fruitless task
ବହୁ ବ୍ୟୟେ ଏହୁ ବହୁଶୀର୍ଷ ପଶୁ,
ପୋଷି ସିନା ଖାଲି କୁଟୁଅଛ ଚଷୁ—ରାଧାନାଥ. ଦରବାର ।
୨ । ଅପ୍ରୟୋଜନୀୟ ବିଷୟର ଆଲୋଚନା ବା ଆନ୍ଦୋଳନ
କରିବା—2. To discuss unnecessary matters.
୩ । ନିଷ୍ଫଳ କାର୍ଯ୍ୟ ବା ଆଲୋଚନାରେ ସମୟ ନଷ୍ଟ କରିବା—
3. To waste time in a wild goose chase.

ଚସମ୍‌ଖୋର—ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା. ଚଶ୍ମ=ଚକ୍ଷୁ+ଖୋର=ଖାଦକ)—
Chasamkhor ଯାହାର ଚକ୍ଷୁଲଜ୍ଜା ନାହିଁ; ବେମୋହବନ୍ତିଆ—
চশমখোর Regardless of the feelings of others;
चशमखोर one who has no respect for the feelings of others.

ଚସମଇ—ପ୍ରାଦେ. ବି. (ପୁରୀ)—ଖିରି; ପାୟସ; ଛସମଇ; ଛସମୈ—
Chasamai Gruel; frumenty.
ଚସମେଇ }
ଚସ୍ନଇ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଚସ୍ନେଇ }

ଚସମା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଚଶ୍ମ=ଆଖିରୁ)—ଉପନେତ୍ର;
Chasamā ପ୍ରଚକ୍ଷୁ—Spectacles; eyeglasses.
চশমা ନାସିକା-ଶୋଭନ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଚସମା—ରାଧାନାଥ ଦରବାର ।
चशमा
(ଚସ୍ନା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚହଁକ—ଦେ. ବି—ଚମକ (ଦେଖ)
Chahan̄ka Chamaka (See)

ଚହଁକା—ଦେ. ବି. ଓ ବଣ—ଚମକା (ଦେଖ)
Chahan̄kā Chamakā (See)

ଚହଁକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଚହଁକିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—
Chahan̄kāibā ଚମକାଇବା (ଦେଖ)
Chamakāibā (See)

ଚହଁକିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଚମକିବା (ଦେଖ)
Chahan̄kibā Chamakibā (See)
(ଚହଁକାଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ)

ଚହଁଫଳା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଚପଳ)—
Chahan̄phaḷā ଚଗଲିଆ; ଚଳଚିତ୍ତ; ଚପଳପ୍ରକୃତିକ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
(ଚହଁଫଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Fickle minded.

ଚହକ—ଦେ. ବି—୧ । ଚମକ (ଦେଖ)
Chahaka 1. Chamaka (See)

ଚହକଚିକଣ—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଚମତ୍କାର+ଚିକ୍କଣ)—
Chahakachikaṇa ୧ । ଚକଚକ୍ୟଯୁକ୍ତ; ଚହକଚିକଣ—
চমকদার; চটকিয়া 1. Splendid; gorgeous.
चमकदार; चटकीला ୨ । ବେଶଭୂଷାରେ ସୁସଜ୍ଜିତ—
2. Dressed gorgeously.
୩ । ବିଳାସପ୍ରିୟ—3. Luxurious; fond of luxury.

ଚହକମହକ—ଦେ. ବି. (ସହରର)—ଚାକଚକ୍ୟ—
Chahakamahaka Splendour; lustre; glare.
চমক দমক
चमक दमक

ଚହକା—ଦେ. ବି. ଓ ବଣ—ଚମକା (ଦେଖ)
Chahakā Chamakā (See)

ଚହକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚହକିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Chahakāibā 1. Causative form of Chahakibā.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ, 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲକତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତା' ଦେଖିବେ

(ଚହକେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଚମକାଇବା (ଦେଖ) 2. Chamakāibā (See)

> ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଋତୁକୁ ମନେ ଚହକାଇ ପଚାରିଲୁ କହ—
> କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳୋଗାପାଠ୍ୟ ।

ଚହକିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଚମକିବା (ଦେଖ)
Chahakibā Chamakibā (See)

> ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ପିଇବା ଅଣେ
> ଚକୋର ପକ୍ଷ ଅବସର ପାଶେ
> ଲଭୁଥାଇ ଅସାଧାରଣ ଫଳ
> ଚହକିଲାକାଳେ ଏମନ୍ତ ମନ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କବିତାକଲ୍ଲୋଳିନୀ ।

ଚହଚହ - ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Chahachaha ୧ । ଲୋକଗହଳ ବା ଗୋଳମାଳର ଅବ୍ୟକ୍ତ
गहगह; चहचह ଶବ୍ଦ; ଗହଗହ—1. Indistinct noise arising from a crowd of people
୨ । ଚମକ; ଔଜ୍ଜ୍ୱଲ୍ୟ—2. Splendour.
୩ । ଅତ୍ୟନ୍ତ; ଟେହଟେହ—
3. Very; too much.
(ଯଥା— ନାଲଚହଚହ ।)

ଚହଚହ ମହମହ—ଗ୍ରାଦେ. ବିଣ. (କଟକ)—ଆଡ଼ମ୍ବରପୂର୍ଣ୍ଣ—
Chahachaha mahamaha With much splendour; grand; in a grand style.
(ଯଥା—ସେ ଚହଚହ ମହମହ ହୋଇଘର କଲେ ।)

ଚହଟ—ଦେ. ବି—୧ । ଔଜ୍ଜ୍ୱଲ୍ୟ—
Chahaṭa 1. Brightness.
चटक ୨ । ଶୋଭା; କାନ୍ତି—2. Beauty, sheen.
चटक

> ଲକ୍ଷଣ ତୋଳା ଖଣ୍ଡୁଆଟର ଚହଟ
> ବନ୍ଦୀ କଲେ ଅଞ୍ଚଳ ଅଠାବେର କରି ହଟ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ଆଦି ।

୩ । ଆଡ଼ମ୍ବର; ବ୍ୟାପିବା—
3. Splendour; gaudiness; grandeur.

> ବାଁଶୀ ସ୍ୱପକ୍ଷକୁ ଗଜ ଚହଟକୁ ସ୍ଥାନ ନୋହି ଯନ୍ତ୍ରାଯନ୍ତ୍ର ।
> ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୪ । ପ୍ରକାଶ—4 Diffusion; exibition.
୫ । ପ୍ରଚାର; ପ୍ରକଟନ—
5. Disclosure; publication.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ପ୍ରକାଶିତ—1. Exibited.
୨ । ପ୍ରଚାରିତ; ପ୍ରଘଟ—2. Published.

> କ୍ରମେ ତା ହେଲା ଚହଟ । ରାଧାନାଥ. ଯଯାତି ।

୩ । ଚକଚକିଆ; ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—3. Bright; dazzling.

ଚହଟଚମ୍ପା—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଫୁଟିଥିବା ଚମ୍ପା ଫୁଲ ପରି ସୁନ୍ଦରୀ ଓ
Chahaṭachampā ଗୋରୀ (ସ୍ତ୍ରୀ)—(female) Beautiful and fair coloured like a full-blown Champaka flower.

ଚହଟଚିକଣ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ସର୍ବଗୁଣରେ ସୁନ୍ଦର—
Chahaṭachikaṇa 1. Full of all good qualities.
चटकिया ୨ । ଶୋଭାମୟ—2. Splendid;
चटकमटक gaudy; grand.
୩ । ବାହ୍ୟାଡ଼ମ୍ବରପୂର୍ଣ୍ଣ—3. Foppish; gaudy.

> ଚହଟ ଚିକଣ ଗଣ୍ଡ ଛାଡ ସନ୍ନୁରେ । ଦ୍ୱିଜକାଶୀ. ଗୀତଲହରୀ ।

ଦେ. ବି—୧ । କୃତ୍ରିମ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ; ପ୍ରସାଧନଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—1. Beauty due to dressing and toilet artificial or made up grace.
୨ । ଆଡ଼ମ୍ବର—2. Gaudiness

ଚହଟନାଗର—ଦେ ବିଣ. ପୁଂ—ସୁବେଶ ସଜ୍ଜିତ ରସିକ ନାଗର; ଛଇଲ;
Chahaṭanāgara ବେଶଭୂଷାଦୀପ୍ତ ରସିକ ପୁରୁଷ—
फुलबाबु A fop; a beau.
छैला

ଚହଟା—ଦେ. ବି—୧ । ବିସ୍ତୃତ ସମତଳ ଭୂଖଣ୍ଡ—
Chahaṭā 1. A wide plot of level land.

> ସେ ଚହଟା ଭିତରେ ଅଛି ଯେଉଁ ମନ୍ଦର
> ତହିଁରେ ଶବଦ ଶୁଭେ ଦ୍ୱାଦଶ ପ୍ରକାର । ପୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

୨ । ବିଷ ଆଦି ମନୁଷ୍ୟର ମଗଜରେ ବା ଶରୀରଯାକ ବ୍ୟାପିଯିବା—
2. Diffusion through the system (as poison).
୩ । ସୁଗନ୍ଧ ବିସ୍ତାର; ସୁଗନ୍ଧ ସବୁଆଡ଼େ ବ୍ୟାପିଯିବା—
3. Diffusion of smell.
ଗ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଚାରିପାଖେ ଜଙ୍ଗଲ ଥିବା ବିସ୍ତୃତ ଭୂଖଣ୍ଡ—A wide plot of land having jungles on all sides.
ଦେ. ବିଣ—ଚପଳସ୍ୱଭାବ; ଚଞ୍ଚଳମତି—Fickle-minded.

> ଅରେ ଚହଟା, ଝଟା ଲଟା ଭଲେ ନ କର ହଟା ।
> ଯଦୁମଣି. ରହସ୍ୟ ଚଉତ ।

ଚହଟାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଚହଟିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—
Chahaṭāibā ୧ । ଆମୋଦରେ ଦିଗଦିଗନ୍ତ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା—
छाओयान 1. To fill the air with smell.
फैलाना

> ସୁରଭି କୁସୁମ ଚହଟାଇ ବାସ ମହକାଏ ତା ମାଧୁରୀ ।
> ନନ୍ଦକିଶୋର. ଶର୍ମିଷ୍ଠା ।

୨ । ପ୍ରକାଶିତ କରାଇବା—
2 To cause to come out.
୩ । ପ୍ରଚାରିତ କରିବା—
3. To publish; to reveal; to disclose
୪ । ଶୋଭିତ କରାଇବା; ଶୋଭାଯୁକ୍ତ କରିବା—
4. To make beautiful; to cause to be charming.

> କାହା ଶିର ମୁକୁଟ ତଳେ ପଡ଼ିଯାଏ
> ରତନ କେଦାରେ ସେ ମଣ୍ଡି ଚହଟାଏ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଉଅ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ଋୂ	ଌୂ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍ଦ

ଚହଟିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଶୋଭାମୟ; କାନ୍ତିବିଶିଷ୍ଟ—
Chahaṭiā Charming; beautiful.
चटकीला
चटकीला

ଚହଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସୁଗନ୍ଧ) ପ୍ରକାଶିତ ହେବା; ମହକିବା—
Chahaṭibā 1. To diffuse; to fill the air (as a smell).
छाओया
ैलना

ଅନୁକ୍ଷଣେ ସେ ପଦ୍ମ ବାସନା ଚହଟି ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।

୨ । (ବିଷ) ମନୁଷ୍ୟ ଶରୀରରେ ବ୍ୟାପିବା—2. To diffuse through the system (as a poison).

୩ । (ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଆଦି) ଉଜ୍ଜ୍ୱଳରୂପେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା—3. To flash.

ସେ କରୁ ଉପୁଜି ଚହଟି ବିଦ୍ୟୁତ,
ନରର ନୟନକୁ ଦେଉଥାନ୍ତି ଦୃଷ୍ଟି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୪ । (ବଗଦଗନ୍ତ) ସୁବାସରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା—4. To be filled with (e. g. the air with a smell.)

୫ । ପ୍ରକାଶିତ ହେବା; ପ୍ରକଟିତ ହେବା—5. To be opened to view; to be disclosed or revealed.

ବକ ପାଶରେ ଜଳଧାରେ କଂଶାର କୁଳହିଁ ଚହଟେ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୬ । (ମାଛ ଆଦି) ଉପରକୁ ଉଠିବା; ଉପୁଡ଼ି ଉଠିବା—6. To rise up to the surface; (e. g. as a fish in water).

ମାଛର ଦେହ ଗୋଟି ପ୍ରବଳେ ବଢ଼ିଲା,
ଚହଟି ଖେଳିବାକୁ ଜଳ ନ ମିଳିଲା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଚହଟି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଦଣ୍ଡକର ମାଛ ପରି ଉପରକୁ ଉଠି ଫର
Chahaṭi hebā ଫର ହେବା; ପ୍ରକାଶିତ ହେବା—To flutter or become prominent.

ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଳେ ଜନ୍ମି ବସୁବଲ୍ଲଭ ପୁଏ ।
ଚହଟି ହେଉଛନ୍ତି ସଫରୀ ମୀନ ପ୍ରାୟେ । ପୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

ଚହରାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର; ମୂଳ. ହି. ଚହରନା=ଆନନ୍ଦିତ
Chaharāibā ହେବା) କ୍ରି.—ପ୍ରଲୋଭନ ଦେଖାଇବା—To hold out temptation; to allure.

ଚହଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚଳ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଆନ୍ଦୋଳନ—
Chahaḷa 1 Agitation; disturbance.
हैचै
चहल

୨ । ଗୋଳମାଳ; ବହୁଲୋକଙ୍କ ମୁଖରବ; ହୁଲୁର; ଘୋଷା—2. Noise; ado; hue and cry; out cry bustle.

ଚୌଦିଗେ ଉଠିଲା ମହାଶୋକର ଚହଳ । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

୨ । ବହୁ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର ଏକତ୍ର ଯିବା ଆସିବା ହେଉଥିବା ଭିଡ଼; ଗହଳ—2. Pressure of a crowd.

୩ । ପ୍ରଘଟ; ପ୍ରକାଶ—3. Disclosing; publication; revealing.

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଗହଳ ଶବ୍ଦ ପରେ ସହଚରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା—ଗହଳ ଚହଳ ।]

ଚହଲ—ଦେ. ବି.—୧ । (ସଂ. ଚଲ ଧାତୁ) ସ୍ପନ୍ଦନ; କମ୍ପନ—
Chahala 1. Throbbing; vibration.
छलकन

୨ । (ସଂ. ଚକ୍ଷଲ=ପଙ୍କ)—କାଦୁଅ; ପଙ୍କ—Clay; mire.
चहल
चहला

ଦେ. ବିଣ.—କର୍ଦ୍ଦମମୟ; ପଙ୍କିଳ—Clayey; miry

ଚହଲା—ଦେ. ବିଣ.—ଚହଳିଆ (ଦେଖ)
Chahaḷā Chahaḷiā (See)

କୁଠେ କାଠ ଲୋକେ କାଠରେ ଅଗ୍ନି ଥିଲା;
ପଡ଼ି ରହି ଥାନ୍ତି ନୋହୁଣ ଚହଲା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।

ଚହଲ୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚକ୍ଷଲ; ପଙ୍କ)—୧ । ମଳ; ମଇଳା—
Chahalā 1. Dirt.
चहल, चहला

୨ । ପଙ୍କ—2. Mire; soft mud.
चहला; छलकन

ଦେ. ବିଣ.—ପଙ୍କୁଆ; କର୍ଦ୍ଦମମୟ—Clayey; miry

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର; ମୂଳ. ହି. ଚହଲା କୂଅରୁ ପାଣି କାଢ଼ିବା ପାଇଁ କୂଅ ଉପରେ ଲାଗିଥିବା ଶଗଡ଼) ବି—

୧ । ବଡ଼କୂଅ, ବାମ୍ଫୀ—1. A wide well.

୨ । ଜଳକୁଣ୍ଡ—2. Reservoir of water.

୩ । ନଈବାଲି ବା ଖାଲ ଭୂମିରେ ପାଣି ପାଇଁ ଖୋଳାଯାଇଥିବା ଚଉରା ବା ଓସାରିଆ ଗାତ; ଚୂଆ—3. A small pool or hole dug in the ground to get water.

ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ବୟସ ଛଉ (ଦେଖ)
Bayasa chhau (See)

ଚହଲାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—'ଚହଲିବା'ର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Chahalāibā Causative form of Chahalibā.
चलकाना

ଆନ୍ଦୋଳିତ କରିବା; ହଲାଇବା—To agitate; to shake.
छलकाना

ଚହଳି—ଦେ ବି—ଚହଳ; ଗୋଳମାଳ—
Chahaḷi Tumult; noise.

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଗହଳି ଶବ୍ଦ ପରେ ସହଚରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ :—ଗହଳି ଚହଳି ।]

ଚହଳିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚଳ)—୧ । ଅସ୍ଥିର; ଚଞ୍ଚଳ—
Chahaḷiā 1. Moving here and there; restless.

୨ । ଚପଳ—2. Fickle; unsteady.

୩ । ଯେ ହୁଲ୍ଲା କରେ—3. Noisy.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଚହଲିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚଲ୍ ଧାତୁ)—୧ । (ପାତ୍ରର ଚଳନ ଯୋଗୁଁ ତରଳ ପଦାର୍ଥ) ହଲିବା ବା ହଲଚଲ ହେବା—
Chahalibā
ଚଲକା
ଛଲକାନା
(ଚହଲିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
1. To be agitated; to vibrate (said of a liquid being agitated).
୨ । ଚଳିବା; ଗତିଯୁକ୍ତ ହେବା—2. To be in motion; to move.

ଚରୁଥିଲେ ପଦ ଟେକ ଚଳି
ତେବେ କର୍ଣ୍ଣପାଶ ନ ଚହଲି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତା ।

୩ । ଅସ୍ଥିର ହେବା— 3. To be restless
୪ । କମ୍ପିବା—4. To shake.

ସେ ପୃଥିବୀ ଟଳମଳ ହୋଇ ଚହଲିଲା
ଚହଲନ୍ତେ ପୃଥିବୀର ପିଡା ଫଗୁରିଲା । ପୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

ଚହାଁଚହିଁ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ଓ. ଚହିଁବା କ୍ରିୟା)—ଚହାଁଚହିଁ (ଦେଖ)
Chahāñchahiñ
(ଚହାଁଚହିଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)
Chāhāñchāhiñ (See)

ଚହ୍ଲା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ତଲାଦହି; ଘୋଳଦହି—
Chahlā
Churned curd.

ଯେ ବାସି ଛେନା ଚହ୍ଲାପାଣି,
ତହିଁ ଚାଳନ୍ତି ଗୋପେ ଆଣି । ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ଚହ୍ଲାପୋକ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗଉଡ଼ୁଣୀପୋକ (ଦେଖ)
Chahlāpoka
Gaurdunipoka (See)

ଚା—ବୈଦେ. ବି. (ଚୀନ୍ ଭାଷା ଚା; ତୁଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଫା. ଚାୟ)—
Chā
ଚା
चा; चाय
ତେ. ଟେୟାକୁ
୧ । ଏକଜାତୀୟ ଗୁଳ୍ମ ଏବଂ ତାହାର ଶୁଷ୍କ ପତ୍ରବିଶେଷ; ଚାହା ଗଛ ଓ ପତ୍ର—1. Tea; tea-plant and its leaves

[ଦ୍ର—ଏ ଗୁଳ୍ମ ପ୍ରଥମେ ଚୀନ ଦେଶରୁ ଭାରତକୁ ଆସିଥିଲା । ଆସାମ ଜଙ୍ଗଲରେ 'ଚା' ଗୁଳ୍ମ ଦେଖାଯିବାରୁ ପରୀକ୍ଷାସ୍ୱରୂପ ଆସାମରେ ଏହାର କୃଷି କରାଗଲା ଓ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଆସାମରେ ଓ ଲଙ୍କାରେ ଏହାର ବିସ୍ତର କୃଷି ହେଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା ଭାରତରୁ ଓ ଲଙ୍କାରୁ ବିଦେଶକୁ ପଠାଯିବା ଗୋଟିଏ ଲାଭଜନକ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ହୋଇଅଛି । 'ଚା' ଗଛ ଉଚ୍ଚରେ ୨ ହାତଠାରୁ ୪ ହାତ ବଢ଼େ । ଏହାର ପତ୍ର ୧୦।୧୨ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ ଓ ୩।୪ ଅଙ୍ଗୁଳ ଚଉଡ଼ା ଓ ପତ୍ରର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡ ମୁନିଆଁ; ଏଥିର ଫୁଲ ୫।୬ ପାଖୁଡ଼ିଆ ଓ ଧଳା । ଫୁଲ ଝଡ଼ିଗଲା ପରେ ଗଛରେ ଫଳ ଧରେ । ଫଳ ମଧ୍ୟରେ ଏକଠାରୁ ୩ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଞ୍ଜି ଥାଏ । ଏହାର ପତ୍ରକୁ କଅଁଳ ସମୟରେ ତୋଳି ତାକୁ ଶୁଖାଇ ଟିକିଟିକି କରି ରଖାଯାଏ । ଶୁଖିଲା ପତ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ଫିକା କଳା । ଫୁଟିଲା ପାଣିରେ ଏହି ଶୁଖିଲା ପତ୍ରକୁ ପକାଇ ଚୁଲିରୁ ଓହ୍ଲାଇଆଣି ସେ ପାଣିରୁ ବତୁରିଥିବା 'ଚା' ପତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଛାଣି ଫିଙ୍ଗିଦିଆଯାଏ । ସେ ପାଣି ଈଷତ୍ ନାଲି ଓ କଷା ଲାଗେ । ଉକ୍ତ ପାଣିରେ ଦୁଧ ଓ ଚିନି ମିଶାଇ ତାହା ଗରମ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ପିଆଯାଏ । କେହି କେହି ଦୁଧ ଓ ଚିନି ନ ଦେଇ ଖାଲି ଚା ସିଝା ପାଣି ପିଅନ୍ତି ଓ କେହି କେହି ଲୁଣ ମିଶାଇ ଖାଆନ୍ତି । ସଭ୍ୟସମାଜରେ ଓ ସଭ୍ୟସମାଜ ସଂସ୍ରବରେ ଆସିଥିବା ବନ୍ୟ ଓ ଅସଭ୍ୟ ଜାତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ 'ଚା' ପିଇବା ଗୋଟିଏ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ଅଭ୍ୟାସରେ ପରିଣତ ହୋଇଅଛି । ଚୀନ ଦେଶରେ ଲୋକେ ଅତି ପ୍ରାଚୀନକାଳରେ ଔଷଧରୂପେ ଚା ପତ୍ର ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଆଜିକାଲି ପରି ଚା ପତ୍ର ବତୁରା ଗରମ ପାଣିକୁ ପିଇବାର ରୀତି ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ୭ମ ବା ଅଷ୍ଟମ ଶତାବ୍ଦୀରୁ ଚଳିଲା । ଏ ପାଣି ପିଇଲେ ଦେହରୁ ଆଳସ୍ୟ ଦୂର ହୋଇ ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତି ଜନ୍ମେ ଓ ଅନିଦ୍ରା ଏବଂ ପରିଶ୍ରମଜନିତ କ୍ଳାନ୍ତି ଦୂର ହୁଏ । ଇଷ୍ଟଇଣ୍ଡିଆ କୋମ୍ପାନି ଭାରତକୁ ପ୍ରଥମେ ବ୍ୟବସାୟ ପାଇଁ ଆସିଲାବେଳେ ଚୀନ ଦେଶରୁ 'ଚା' କିଣି ବିଲାତକୁ ପଠାଉଥିଲେ । ପରେ ଆସାମରେ 'ଚା' ଗଛ ବଣରେ ଉଠୁଥିବାର ଦେଖାଯିବାରୁ ଭାରତରେ ଏହାର ଚାଷ ହେଲା । 'ଚା' ଗଛ ଅନେକ ପ୍ରକାର ଓ ତହିଁର ପତ୍ର ମଧ୍ୟ ଅନେକ ପ୍ରକାରର । ଶୁଖିଲା ପତ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟ ନାନାପ୍ରକାରର—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୨ । ଫୁଟିବା ପାଣିରେ ଶୁଖିଲା 'ଚା'ର ପତ୍ର ପକାଇ ଉକ୍ତ ଜଳକୁ ଛାଣି ସେ ଆରକ୍ତ ଜଳ ସଙ୍ଗେ ଦୁଧ ଓ ଚିନି ମିଶାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ପାନୀୟ—2 Tea (drink); concoction of dry tea leaves mixed with milk and sugar and used as a drink.

ଚାଅଲତା—ଦେ. ବି—ମେଜେଣ୍ଟାର; ମାଜେଣ୍ଟା; ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଅଲକାତରାରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଈଷତ୍ ନୀଳଦାନାଦାର ରଙ୍ଗବିଶେଷ—Magenta; a red pigment.
Chāalatā

[ଦ୍ର—ଏହି ମେଜେଣ୍ଟାରଦାନାମାନ 'ଚା' ପତ୍ର ପରି କଳା ଦିଶେ ଓ ପାଣିରେ ପକାଇଲେ ପାଣି ଅଲତା ପରି ନାଲିଆ ହୁଏ । ଏଥିଯୋଗୁଁ ଏଥିର ନାମ ଚା-ଅଲତା ହୋଇଅଛି ।]

ଚାଆ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି (ଚୀନ ଭାଷା ଚା)—
Chāā (etc)
ଚା (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Chā (etc) (See).

ଚାଅଁରା—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଘାସ—
Chāañrā
A kind of grass.

ଚାଇଁ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଚଙ୍ଗ = ସୁସ୍ଥ, ଦକ୍ଷ, ନୀରୋଗ)—
चांगा
चाङ्गला
୧ । ଚଙ୍ଗଲା; ସତେଜ (ବୃକ୍ଷାଦି)—1. Vigorous (trees).
୨ । ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ—2. Strong and well developed.

ଚାଇ—ଦେ. ବି—୧ । ଗୋଲମରିଚ (ଦେଖ)—
Chāi
1. Golamaricha (See) (Haines).
୨ । ଚଇକାଠ (ଦେଖ)—
Chaikatha (See)

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଂଯ୍	ଇ଼ଅ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍ଗ	ନ୍ଦ

ଚଇଁ—ଦେ. ବିଣ—୧ । (ସଂ. ଚପଳ)—ଚଞ୍ଚଳମତି; ଚପଳ—
Chāin̄ 1. Unsteady; fickle.
चाञ्चाँ ୨ । ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତିଯୁକ୍ତ; ଚଞ୍ଚଳ—2 Brisk.
चाँइ ୩ । ଠକ; ପ୍ରତାରକ—3. Cheating; fraudulent.
(ଚ଼ିଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୪ । ଧୂର୍ତ୍ତ—4 Sly.
୫ । ଚତୁର - 5. Clever.
୬ । ଦକ୍ଷ; କର୍ମଠ—6. Active; skilful.
୭ । (ସଂ. ତପ୍ତ) ତାତିଲା, ଉତ୍ତପ୍ତ—7. Hot; heated.
ଦେ ବି—୧ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଆଖି ଆଗରୁ ଜିନିଷ ଚୋରିକରି ନିଏ—1. A sly thief who steals things before one's eyes.
୨ । ଧପାବାଜ୍ ବା ଠକ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A cheat.
୩ । ଠକାମି—3. Cheating

ଚଇଁଆ—ଦେ. ବିଣ—ଚଇଁ (ଦେଖ) —
Chāin̄ā Chāin̄ (See)

ଚଇଁକରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତାତିବା; ଉତ୍ତପ୍ତ ହେବା—
Chāin̄karibā 1. To become heated.
୨ । ଚଇଁ ଶବ୍ଦ କରିବା—2.To produce the sound of a drop of water falling on a very hot metal.

ଚଇଁକାଠ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚବିକା; ଚବ୍ୟ)—ଚଇକାଠ (ଦେଖ)
Chāin̄kāṭha Chaikāṭha (See)

ଚଇଁକିନା—ଦେ. ଅ—ଚଇଁଚଇଁ (ଦେଖ)
Chāin̄kinā Chāin̄chāin̄ (See)

ଚଇଁକରି
ଚଇଁକରି } ଅନ୍ୟରୂପ
ଚଇଁଦେଇ

ଚଇଁଖରା—ଦେ. ବି—ମଧ୍ୟାହ୍ନ ପୂର୍ବେ ବା ପରେ ହେବା ପ୍ରବଳ ଖରା; ଚଇଁଆ ରୌଦ୍ର—Very hot rays of the sun.
Chāin̄kharā

ଚଇଁଖସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭୟରେ ଛନକା ପଶିବା; ହୃଦୟରେ ହଠାତ୍ ଭୟଜାତ ହେବା—Becoming terrified.
Chāin̄khasibā
चमकेयाओया (ଯଥା—ସେଠାରେ ହାଣକାଟ ହେଉଥିବା ଖବର ଶୁଣି ତାର ବା ତାଠଉଁ ଚଇଁଖସିଲା ।)
चौंकना
ଚଇଁଖସିପଡ଼ିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଚଇଁଖସିଯିବା

ଚଇଁଚଇଁ—ଦେ. ଅ—୧ । ତୀକ୍ଷ୍ଣ-ସ୍ପର୍ଶ-ଅନୁଭୂତି ସହିତ—
Chāin̄chāin̄ 1 A sharp biting sensation.
୨ । ତଅାଁ ବା ନିଆଁଟୁଣ୍ଡା ଦେହରେ ମାଡ଼ ଦେଲେ ଯେଉଁ ଅନୁଭୂତି ହୁଏ ସେହିପରି—2. A burning sensation in the body (when touched with a searing rod).
୩ । ଦେହରେ ଛୁଞ୍ଚି ଫୋଡ଼ ହୋଇ ଗଲେ ଯେଉଁ କଷ୍ଟ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ—3 The pang of a pin pricking the body.
୪ । ଶୀଘ୍ର ଶୀଘ୍ର—
4 Repeatedly; in quick succession.
୫ । ଘନ ଘନ ଦେହ ଭୋଳ ବିନ୍ଧା ହେବାର ଅନୁଭୂତି ସହିତ—5. With a feeling of repeated momentary pangs in the system (as by pin-prick or pricking with a fire brand.)
୬ । ତାତିଲା ଲୁହା ଉପରେ ବା ତାତିଲା ହାଣ୍ଡିରେ ଟୋପା ଟୋପା ପାଣି ପଡ଼ିବାର ଶବ୍ଦ; ଚେଁଚେଁ ଶବ୍ଦ—6. Sound produced by drops of water falling on a red-hot metal or earthen pot.

ଚଇଁପଖାଳ—ଦେ. ବି—ଭାତ ଗରମ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ସେଥିରେ ପାଣି ଢଳାଯାଇଥିବା ପଖାଳ; ଯେଉଁ ପଖାଳ ଭିତରୁ ଉଷୁମ ଛାଡ଼ି ନ ଥାଏ—
Chāin̄pakhāḷa
(ବାସି ପଖାଳ—ବିପରୀତ)
1 Boiled rice mixed with water while still hot and served while still hot.
୨ । ସଜ ପଖାଳ—?. Freshly watered boiled rice.

ଚଇଁମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଧପ୍ପାମାରିବା—
Chāin̄māribā 1 To practise cheating.
୨ । ଆଖି ଆଗରୁ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଚୋରି କରି ନେବା—
2. To steal a thing before one's eyes; to pilfer.

ଚଇଁ ମୁଗ—ଦେ. ବି—ଝାଞ୍ଜିମୁଗ; ଖରାଦିନେ ପାଚିବା ଏକଜାତୀୟ କଳ୍ପିଷ୍ଟ ମୁଗ—A leguminous seed harvested in summer.
Chāin̄ muga
[ଦ୍ର—ଏହା ମାଘ ମାସରେ ବୁଣା ହୋଇ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଋତୁରେ ଅମଳ ହୁଏ । ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ ସବୁଜ ।]

ଚଇକିଚିକା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚକଚକ୍ୟ)—
Chāikichikā ୧ । ବେଶଭୂଷାର ଆଡ଼ମ୍ବର—
1. Foppishness; gaudiness in dress.
୨ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା—2. Glitter; dazzle
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଚାକଚକ୍ୟ ବା ଆଡ଼ମ୍ବରପୂର୍ଣ୍ଣ—
1. Foppish; gaudy.
୨ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—2. Bright; glittering; dazzling.

ଚଇନାପାମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଚଇନା=ଚୀନ୍‌ଦେଶ+ପାମ୍=ତାଳଗଛ)—ବିଦେଶାଗତ ତାଳ ଓ ଖଜୁରୀଜାତୀୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—China palm; Phoenix Rotundipotea.
Chāināpām

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପଢ ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୃଢ଼ତ ୧ ଚକ୍ଷିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ଷିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ଷିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ, ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ଷିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ'ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଚାଉଁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ହଠାତ୍ ତାତିଲା ଧାତୁଖଣ୍ଡ
Chāuṅ ଦେହରେ ମାଡ଼ିବାର ଅନୁଭୂତି—1. Sensation felt when the body is touched with a piece of hot metal.
୨ । ହଠାତ୍—2. Suddenly.
୩ । ହଠାତ୍ ଭୟ ପାଇ ଚମକିବା—3. Being startled suddenly.
୪ । ହଠାତ୍ ଭୟ; ଚମକା—4. Sudden fear or fright.

ଚାଉଁକିନା—ଦେ. ଅ—ଚାଇଁଚାଇଁ (ଦେଖ)
Chāuṅkinā Chāiṅchāiṅ (See)
ଚାଉଁକରି
ଚାଉଁକାଇ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଚାଉଁଦିସ୍

ଚାଉଁଚାଉଁ—ଦେ. ଅ—୧ । ଚାଇଁଚାଇଁ (ଦେଖ)
Chāuṅchāuṅ 1. Chāiṅchāiṅ (See)
୨ । ଚାଉଁଚାଉଁଆ (ଦେଖ)
2. Chāuṅchāuṅā (See).

ଚାଉଁଚାଉଁଆ—ଦେ. ଅ—୧ । ନିଛାଟିଆ ହେବାଯୋଗୁଁ ଡର ବା ଭୟ—
Chāuṅchāuṅā 1. Fear on being lonely.
୨ । ନିର୍ଜନତା ଯୋଗୁଁ ଭୟପ୍ରଦ (ସ୍ଥାନ)—
2. (a place) Fearful on account of being lonely.
୩ । ନିଛାଟିଆ; ନିର୍ଜନ—3. Lonely; lonesome.
୪ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ହଠାତ୍ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା ଦେଖି ତ୍ରସ୍ତ—4. Startled or frightened on account of sudden appearance of a thing.

ଚାଉଁରି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚଉଁରି (ଦେଖ)—
Chāuṅri Chauṅri (See)

ଚାଉଁରିମୁଠି—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ଚଉଁରିଭୁଣ୍ଡି (ଦେଖ)—
Chāuṅrimuṭhi Chauṅribhuṇḍi (See)

ଚାଉଁରିମୁଣ୍ଡି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚଉଁରିଭୁଣ୍ଡି (ଦେଖ)—
Chāuṅrimuṇḍi Chauṅribhuṇḍi (See)

ଚାଉରପିସାନ୍—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ବି—ଚାଉଳଚୂନା—
Chāurpisān The powder of rice.

ଚାଉର—ଗ୍ରା. ବି (ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ଚାଉଳ (ଦେଖ)—
Chāura Chāuḻa (See)
[ଦ୍ର—ବାଲେଶ୍ୱର, କଟକ, ପାଣ ଆଦି ନୀଚଜାତିର ଲୋକେ 'ଚାଉଳ' ସ୍ଥଳରେ 'ଚାଉର' ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି; ଏହିପରି 'ନେଉର', 'ଖେଉର' ଇତ୍ୟାଦି ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି ।]

ଚାଉଲ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର, ମେଦିନୀପୁର; ତୁଳ. ହି. ଚାୱଲ୍; ବଂ. ଚାଲ୍)—
Chāul ବି—ଚାଉଳ; ତଣ୍ଡୁଳ—Rice.

ଚାଉଲ୍‌ଚୀ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଚାଉଲ୍‌ତି (ଦେଖ)—
Chāuḻchī Chāuḻtī (See)

ଚାଉଲ୍‌ତି—ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଧାନ କିଣି ଅଖି ଚାଉଳ
Chāuḻtī କୁଟି ବେପାର କରେ—The woman whose profession is to purchase paddy, husk it and sell the rice so produced on profit.

ଚାଉଲ୍‌ପୋକ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚାଉଳିଆ ପୋକ (ଦେଖ)—
Chāulpok Chāuḻiā poka (See)

ଚାଉଳ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତଣ୍ଡୁଳ; ଚାଳନୀଦ୍ୱାରା ପରିଷ୍କୃତ ହେବାରୁ କି ?)
Chāuḻa ୧ । ତଣ୍ଡୁଳ—1. Rice; Oryza Sativa.
চাউল, চাল [ଦ୍ର—ଧାନର ପ୍ରକାରଭେଦରେ ଚାଉଳ
প্রাচীন চালু ବିଭିନ୍ନ ଜାତୀୟ ହୁଏ । ଧାନରୁ ଚାଉଳ ପ୍ରସ୍ତୁତ
चांवल, चावल କରିବା ପ୍ରଣାଳୀଭେଦରେ ଏହା ପ୍ରଧାନତଃ ଅରୁଆ ଓ ଉଷୁନା ଏହିପରି ଦୁଇପ୍ରକାର ।]
୨ । ତୁଷ ବା ଚୋପା କଢ଼ା ହୋଇଥିବା କେତେକ ଶସ୍ୟ-ବୀଜ—2. Husked seed of certain corns
(ଯଥା—ବାଉଁଶ ଚାଉଳ, ଶୁଆଁ ଚାଉଳ, କୋଦୁଅ ଚାଉଳ ।)
୩ । ଏକ ରତିର ଅଷ୍ଟମାଂଶ (ଓଜନ)—
3. A standard of weight; $\frac{1}{8}$ of a grain.

ଚାଉଳ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚାଉଳ ମହାଜନ କୃଷକ ଓ ଛୋଟ ବେପା-
Chāuḻa dharibā ରିଙ୍କଠାରୁ ବାଣିଜ୍ୟାର୍ଥ ବହୁପରିମାଣରେ
চালধরা ଚାଉଳ କ୍ରୟ କରିବା—To purchase rice from producers or petty traders in large quantities for commerce.

ଚାଉଳଧୁଆ—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ପାଚିଆ ବା ବାଉଁଶିଆରେ ଚାଉଳ
Chāuḻadhuā ରଖି ଧୌତ କରାଯାଏ—1. A basket used
ধুচনী for washing rice.
୨ । ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—2 A kind of bush; Glycosmis Arborea; Uveria.
[ଦ୍ର—ଏହା ନଈମୁହାଣର ପଟୁମାଟିରେ ଉତ୍ତମରୂପେ ବଢ଼େ; ଉଚ୍ଚତାରେ ୫।୨ ଫୁଟ ହୁଏ । ଲୋକେ ଏହାର କୋଳି ଖାଆନ୍ତି ।]

ଚାଉଳଧୁଆପାଣି—ଦେ. ବି—ତଣ୍ଡୁଳୋଦକ; ଯେଉଁ ଜଳରେ ଚାଉଳ
Chāuḻadhuāpāṇi ମଳିଚା ହୋଇ ଧୁଆ ହେବାରୁ ତାହାର
চাল ধোয়ান জল, ଅଂଶ ବିଦ୍ୟମାନ ଥାଏ—Water left
চেলুনি; চোঁয়ানি after washing rice in it.

ଚାଉଳ ପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅନ୍ନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ସକାଶେ
Chāuḻa pakāibā ଚୁଲିରେ ବସିଥିବା ପାଣି ହାଣ୍ଡିରେ ଧୁଆ
চালফেলা ଚାଉଳକୁ ଛାଡ଼ିଦେବା—1. To put washed
चावल डालना rice into the water of a pot boiling over fire in order to prepare boiled rice for meal.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ଯ	ଉଃ	ଜ୍ଞ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ରୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କନ୍ୟା କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିବାରସ୍ଥ ସନ୍ତାନଙ୍କୁ ବିବାହ କରିବ ବୋଲି ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରଜାପତିଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା—
2. (figurative) (a bride) To have been ordained by Prajapati to be the bride of (so and so male).
(ଯଥା—ଅମୁକ (କନ୍ୟା) ଅମୁକ (ବର) ଙ୍କ ଘରେ ତ ଚାଉଳ ପକାଇଥିଲା, ସେଠେଇଁ ବିଭା ନ ହୋଇ ଆଉ କାହାକୁ ବିଭା ହୋଇ ଥାଆନ୍ତି ।)

ଚାଉଳ ବାଛିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଅନ୍ନ ପାକାର୍ଥ ଚାଉଳରୁ ଧାନ, ଗୋଡ଼ି ଆଦି କାଢ଼ି ପରିଷ୍କାର କରିବା—To pick out foreign matters or particles from a quantity of rice before boiling it for food.
Chāu̱la bāchhibā
চালবাছা
चावलछाँटना

ଚାଉଳଭଜା—ଦେ ବି.—(ସଂ. ତଣ୍ଡୁଳ + ଭର୍ଜନ)—୧ । ଭଜା ହୋଇଥିବା ଚାଉଳ; ଭୃଷ୍ଟ ତଣ୍ଡୁଳ; ମୁଢ଼ି—
1. Fried rice.
Chāu̱labhajā
চালভাজা
चावल भुनना
୨ । ହାଣ୍ଡି ମଧ୍ୟରେ ବାଲି ବସାଇ ସେହି ବାଲିସ୍ତର ଉପରେ ଚାଉଳକୁ ଖଡ଼କାମୁଠାରେ ଖରଡ଼ି ଖରଡ଼ି ଅଗ୍ନିତ ପରେ ଭାଜିବା ପ୍ରକ୍ରିୟା—2 The operation of frying rice on sand in a pot over fire.

ଚାଉଳଭାଜିଲି ଝାଇଁ—ଦେ. ପ୍ରବଚନ—ଚାଉଳଭଜା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଚାଉଳ ଓ ବାଲି ଖଡ଼କାମୁଠାରେ ଖରଡ଼ିବା ବେଳେ ଖଡ଼କାମୁଠାର ମୂଳ, ଚାଉଳ, ବାଲି ଓ ହାଣ୍ଡିର ପରସ୍ପର ଘର୍ଷଣରୁ ଜାତ ଝାଇଁ ଝାଇଁ ଶବ୍ଦ ।
Chāu̱la bhājili jhāiñ

ଚାଉଳ ମୁଗୁରା—ଦେ. ବି.—(ଏହାର ମଞ୍ଜି ଚାଉଳ ପରି ଥିବାରୁ) ବନ୍ୟ ତରୁବିଶେଷ—A tree growing in the forest; Tarak Togenus Kurzii.
Chāu̱la mugurā
চালমুগুরা
[ଦ୍ର—ଶ୍ରୀହଟ୍ଟ, ଚଟ୍ଟଗ୍ରାମ ଓ ବ୍ରହ୍ମଦେଶର ଜଙ୍ଗଲମାନଙ୍କରେ ଏ ଗଛ ଜନ୍ମେ । ଏହାର ପତ୍ର ମସୃଣ ଓ ଫଳ ଗୋଲ । ଏହାର ମଞ୍ଜିରୁ ଚର୍ମରୋଗନାଶକ ଏକପ୍ରକାର ତୈଳ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ।]

ଚାଉଳି—ଦେ. ବିଣ—ଚାଉଳରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ (ମଦ)—
Chāu̱li
(wine) Made from rice.

ଚାଉଳିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ପିଜୁଳି—
Chāu̱liā
1 Guava.
পিআরা
୨ । (ସଂ. ତଳଚମ = ରେଖା ପରି ମାଛ) ଚିଲିକାରେ ମିଳିବା ଏକପ୍ରକାର ମାଛ—
अमरूद; अमृत
2. A kind of fish (in Chilka).
୩ । ବଡ଼ ବଡ଼ ଜାମୁକୋଳି (ନକେ)—
3. Large black-berries.
୪ । ଚାଉଳବ୍ୟବସାୟୀ ମହାଜନ—
4. A rice merchant.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଚାଉଳବ୍ୟବସାୟୀ—
1 Trading in rice.
(ଯଥା—ଚାଉଳିଆ ମହାଜନ ।)
୨ । ଚାଉଳ ପରି ଟାଣୁଆ (ବସ୍ତୁ)—
2. Hard as grains of rice.
୩ । ପାଟିରେ ଚାଉଳ ଚୋବାଉଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହେବା ଭଳି—3. Uttered as if the speaker is chewing a mouthful of rice.
୪ । ଚାଉଳସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
4. Relating to rice.

ଚାଉଳିଆ କେଳା—ଦେ. ବି—ଏକଜାତୀୟ କେଳା—
Chāu̱liā ke̱lā
A wandering tribe.
[ଦ୍ର—ଏ କେଳାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଅଳଙ୍କାର ମାଜିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବା ବେଣାଚେରର ମୁଠା ଓ ତାଳପତ୍ର ଝୁମୁକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ବିକ୍ରୟ କରନ୍ତି ।]

ଚାଉଳିଆଗଞ୍ଜ—ଦେ. ବି—୧ । ଚାଉଳ ବେପାରର ଆଡ୍ଡା—
Chāu̱liāgañja
1. A mart of rice trade.
(ଚାଉଳିଆଗଣ୍ଡ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (ନାମ) କଟକ ରେଲଷ୍ଟେସନ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ବୃହତ୍ ଗ୍ରାମବିଶେଷ—2. A large village near the Cuttack station B. N. Ry.
[ଦ୍ର—ଏହି ଗ୍ରାମରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ବହୁତ ପାଠକ ବାସ କରନ୍ତି । ଏହି ମଉଜାରେ ମରହଟ୍ଟା ଅମଳର ସୈନିକ ଘୋଡ଼ା ଅସ୍ତବଲ ଅଦ୍ୟାପି ଅଛି; ଏହି ଘୋଡ଼ା ଅସ୍ତବଲ ବର୍ତ୍ତମାନ ସରକାରୀ ଅଧସ୍ତନ ପୁଲିସଙ୍କ ବସାଘର ଓ ଥାନାରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଅଛି । ପୂର୍ବେ ଏ ଗ୍ରାମସଂଲଗ୍ନ ପଡ଼ିଆରେ ଘୋଡ଼ଦଉଡ଼ ହେଉଥିଲା, କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେଠାରେ କଟକ ଷ୍ଟେସନ ଓ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜ ଭବନ ନିର୍ମିତ ହୋଇଅଛି ।]

ଚାଉଳିଆ ଗୁଣା—ଦେ. ବି (ବର୍ଣ୍ଣିଆଶବ୍ଦ)—ଦୁଇ ଧାଡ଼ି ରୁଆ ବସା ହୋଇଥିବା, ମଝିରେ ପଥର ଘର ଥିବା ଏକପ୍ରକାର ଗୋଲ ଗୁଣା; ଯାଉଁଳି ଗୁଣା—
Chāu̱liā gu̱ṇā
A kind of nose ring.

ଚାଉଳିଆ ପୋକ—ଦେ. ବି—ପୁରୁଣା ଚାଉଳରେ ହେବା ଧଳା ଲମ୍ବ କୀଟବିଶେଷ—A kind of white insects infesting rice kept for some time; Calandra.
Chāu̱liā poka
চেলেপোকা

ଚାଉଳ କୋକଲି—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର କୋକଲି ମାଛ;
Chāu̱li kokali
(କୋକଲି ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ)—
A kind of fish (see notes under 'Kokali')

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପଢ଼ ପୃଷ୍ଠାରେ ୧ଚିହ୍ନ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉହାଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଖ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍ଖ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଚାଉଳେଇ ଚାଉଳେଇ କଥା କହିବା—ଦେ. କ୍ରି—
Chāulei chāulei kathā kahibā ଅସ୍ପଷ୍ଟ କଥା କହିବା; ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ କଥା କହିବା (ପାଟିରେ ଚାଉଳ ଚୋବାଇ ଚୋବାଇ କଥା କହିଲେ କଥା ଯେପରି ଅସ୍ପଷ୍ଟ ହୁଏ, ସେହିପରି କହିବା—To speak indistinctly and confusedly (as if speaking while chewing rice).

ଚାଁବର—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର; ଭୂଲ. ହି. ଚଁବର)—
Chāñbara ଚଅଁର (ଦେଖ)
Chaañra (See)

ଚାକ୍—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ସଂ. ଚକ୍ର; ତୁଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବ. ଚାକ୍)—୧ । ମଧୁଚକ୍ର; ମହୁଫେଣା; ମଧୁମକ୍ଷିକାର ଚକ୍ରାକାର ବସା—1 Bee hive.
Chāk
୨ । (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଶଗଡ଼ର ଚକ—
2. The wheel of a cart.

ଚାକଚକ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ଚକ୍ ଧାତୁ=ତୃପ୍ତ ହେବା; ଦ୍ୱିତ୍ୱ; ଚକଚକ ଧାତୁ +ଭାବ. ଅ)—ବର୍ଣ୍ଣର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା; ଦୀପ୍ତି; ଚକ୍‌ଚକ୍—Brightness; glitter; brilliance.
Chākachakya

ଚାକଚକ୍ୟବନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ—ଚକଚକିଆ; ଦୀପ୍ତିଶାଳୀ—
Chākachakyabanta Bright; dazzling.
ଚାକଚକ୍ୟବନ୍ତ ସୁନ୍ଦର ଗାଲେ
ଚୁମ୍ବନ ଯେବେ ମୁଁ କାମ ଅମଳେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତା ।

ଚାକଚିକ୍ୟ—ସଂ. ବି—୧ । ଚାକଚକ୍ୟ (ଦେଖ)
Chākachikya 1. Chākachakya (See)
୨ । ମାୟା—2. Illusion.

ଚା କପ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଚୀନ ଭାଷା. ଚା ଓ ଇଂ. କପ୍)—
Chā kap ଚାହା ପାନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ସାଧାରଣତଃ ବ୍ୟବହୃତ ଚିନା ମାଟିର ଗିନା ବା ପିଆଲା—Tea cup.
चा कप्
चा कप्

ଚାକର—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଚାକର)—ଦାସ; ଭୃତ୍ୟ; ସେବକ—
Chākara Servant; attendant.
चाकर ଚାକର କୁହେଁ କୁକୁର—ପ୍ରବାଦ ।
चाकर [ଦ୍ର—ଚାକରର ମୌଳିକ ଅର୍ଥ ପ୍ରଭୁଙ୍କର ସେବାକାରୀ ଦରମାଖିଆ ଭୃତ୍ୟ କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା କୌଣସି ବେତନଭୋଗୀ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ଖଟା ଯାଉଅଛି । ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଚପରାଶୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓ ଦରମାଖିଆ ମାଡ ସେବକ ଭୃତ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଚାକର ବୋଲି ଯାଉଅଛି ।]
(ଚାକରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଚାକରାଣୀ } ସ୍ତ୍ରୀ.
ଚାକରିଆଣୀ }

ଚା-କର—ଦେ.ବି. (ଚୀନ୍.ଚା+ସ ପ୍ରତ୍ୟୟ.କର)—ଚା ବଗିଚାର ମାଲିକ
Chā-kara A tea planter.
चाकर

ଚାକରନୌକର—ବୈଦେ. (ଫା)—ବି. (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର;)
Chākaranaukara ଫା. ଚାକର+ନୌକର)—
चाकरनौकर ଚାକରବାକର (ଦେଖ)
(ଚାକରନଫର—ଅନ୍ୟରୂପ) Chākarabākara (See)

ଚାକରବାକର—ଦେ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକାରୀ ନିରର୍ଥକ ଦ୍ୱିତୀୟ ସହଚର)—
Chākarabākara ଭୃତ୍ୟାଦି, ଅନୁଚରବର୍ଗ—
चाकरबाकर Servants; attendants; followers.
चाकरनौकर ଦୁହିଁ ଚାକରବାକର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି କରି × ପୋଷ୍ୟ ପୁତ୍ର ବୋଲି ସରକାରରୁ ବାହାଲ୍ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି—ଫକୀରମୋହନ—ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଚାକରାଣୀ—ଦେ.ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଫା ଚାକର୍+ଓଡ଼ିଆ ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଆଣୀ=ଦାସୀ)—
Chākarāni Maid servant.
चाकबानी
चाकरानी

ଚାକରାନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—ଭୃତ୍ୟବର୍ଗ—
Chākarān A body of attendants.
चाकरन ବିଣ.—ଚାକରମାନଙ୍କୁ ଦରମା ପରିବର୍ତ୍ତେ ପ୍ରଦତ୍ତ;
चाकरान् (ଜାଗିର)—(grants of land) Given to servants in lieu of pay.

ଚାକରାନ୍‌ଜାଗିରି—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଚାକରାନ୍+ଜାଗୀର)—
Chākarānjāgiri ଭୃତ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଦରମା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଭୂମି; ଚାକରଙ୍କ ଖଞ୍ଜାବାଡ଼ି—
चाकरानजायगीर Service grants.
चाकरानयागीर

ଚାକରି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଚାକିରି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chākari (etc) Chākiri (etc) (See).
ରହିଲେ ଛନ୍ଦ ରୂପେ ଙ୍କ ଚାକରି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଚା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗରମ ଜଳରେ ଚାହା ସିଝା କରି ପାନୀୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—To make or prepare tea.
Chā kariba

ଚାକଳେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚାକୁଳେଇବା (ଦେଖ)
Chākaleibā Chākuleibā (See).

ଚାକି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଚାଖି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chāki etc) Chākhi (etc) (See).
(ଚାଖି ପାଇବରେ ଏ କ ଚାକି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଚାକିରି—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଚାକ୍‌ରୀ)—୧ । ଭୃତ୍ୟର କର୍ମ—
Chākiri 1. Post of a servant.
चाकुरी, चाकरी ୨ । ଦାସତ୍ୱ; ଭୃତ୍ୟପଣିଆ—
चाकरी 2. Service under a master.
୩ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବେତନ ପାଇଁ କରାଯିବା କର୍ମ—
3 Any service for pay salaried job.

ଚାକିରିଆ—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ଫା. ଚାକର୍)—ଭୃତ୍ୟ; ଦାସ; ଚାକର—
Chākiriā Servant.
चाकरे
चाकर
(ଚାକିରିଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଫ୍ସ	ଉଅ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ତ

ଚାକିରି ଉଠାଇବା—ଦେ. କ୍ରି | ୧ । ଚାକିରି ତୁଲାଇବା (ଦେଖ)
Chākiriuṭhāibā 1. Chākiri tulāibā (See).
୨ । ଚାକିରିରୁ ବରଖାସ୍ତ କରାଇବା—
2. To cause to dismiss a servant.

ଚାକିରି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପ୍ରଭୁର ସେବା କରିବା—
Chākiri karibā 1 To serve or attend on a master
চাকুরিকবা ୨ । ଦାସତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିବା—
चामरीकरना 2. To take or accept service under a person

ଚାକିରି ଛଡ଼ାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭୃତ୍ୟକୁ ବରଖାସ୍ତ ବା ଅନ୍ତର କରିବା—
Chākiri chhaṛāibā To dismiss a servant.
চাকুবি ছাড়ান
चाकरिछुड़ान

ଚାକିରି ଛାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦାସତ୍ୱରୁ ନିଜେ ଅନ୍ତର ହେବା—
Chākiri chhāṛibā To give up or resign a service.
চাকুরিছাড়া
चाकरीछोड़ना

ଚାକିରି ଜୁଟିବା—ଦେ. ବି—କର୍ମପ୍ରାପ୍ତି ; ଚାକିରି ମିଳିବା—Employment; engagement in service; getting a job.
Chākiri juṭibā
চাকুরীজুটা
चाकरीजुटना

ଚାକିରି ତୁଲାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦାସରୂପେ ଆପଣା ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ କରିବା—To discharge one's responsibility as a servant; to discharge the routine duties of an office.
Chākiri tulāibā
চাকারী বাজান
चाकरी बजाना

ଚାକିରି ଦେଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆପଣା ପାଇଁ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଉପଯୁକ୍ତ ଚାକିରି ବା କର୍ମର ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା—1. To be on the lookout for a suitable job or post or service for one's self or another.
Chākiri dekhibā
চাকুরিদেখা
चाकरी देखना
୨ । ଖଣ୍ଡେ ଉପଯୁକ୍ତ ଚାକିରି ଠିକଣା କରିବା—
2. To find out a suitable job or post.
୩ । ଚାକିରିର ସୁଖ ଦୁଃଖ ଅନୁଭବ କରିବା—
3 To have or gain experience of actual service under another.

ଚାକିରି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚାକିରିରୂପେ ନିଯୁକ୍ତ କରିବା—
Chākiri debā 1. To engage a man as servant.
চাকুরিদেওয়া ୨ । କୌଣସି ସେବାରେ ନିଯୁକ୍ତ ବା ମୁକରର କରିବା—2. To appoint a person in a post.
चाकरी देना

ଚାକିରି ନେବା—ଦେ କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ତାହାର ଚାକିରିରୁ ଛଡ଼ାଇ ଆପେ ଉକ୍ତ ଚାକିରିରେ ନିଯୁକ୍ତ ହେବା—To take from one his post and get one's self appointed in his place.
Chākiri nebā
চাকুবি লেওআ
चकरी लेना

ଚାକିରି ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଚାକିରିରେ ମୁକରର ହେବା—
Chākiri pāibā To get a service; to be appointed in a post.
চাকুরি পাওয়া
चाकरी पाना

ଚାକିରି ବଜାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚାକିରି ତୁଲାଇବା (ଦେଖ)
Chākiri bajāibā Chākiri tulāibā (See)

ଚାକିରି ବାକିରି—ଦେ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକାରୀ ନିରର୍ଥକ ୨ୟ ସହଚର)—
Chākiri bākiri ଚାକିରି ଆଦି; ଚାକିରି ବା ସେହିପରି ଆଉ କିଛି ଅବଲମ୍ବନ—Services etc; service or some such occupation.
চাকরী বাকরী
चाकरी नौकरी

ଚାକିରି ରହିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ଚାକିରି ସ୍ଥାୟୀ ହେବା—
Chākiri rahibā 1 The state of a post being permanent.
(ଯଥା—ଭଲ କରି କାମ ନ କଲେ ମୋର ଚାକିରି ରହିବ ନାହିଁ ।)
୨ । କିଛିକାଳ ପାଇଁ ଚାକିରି ସ୍ଥିର ହେବା—
2 The continuance of a service.
ଦେ. କ୍ରି—(କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି) ବେତନ ସକାଶେ ଅନ୍ୟର କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା; ଚାକିରି କରିବା—To serve; to work for remuneration
(ଯଥା—ମୁଁ ଆଜିକି ଚାରି ମାସ ହେଲା କଟକରେ ଚାକିରି ରହିଛି ।)

ଚାକୁ—ବୈଦେ. ବି. (ତୁର୍କୀ. ଚାକୁ)—
Chāku ୧ । ଛୋଟ ଛୁରୀ; କଲମକଟା ଛୁରୀ; ଚକ୍କୁ; କଲମକଟା ଛୁରୀ—
চাকু 1. Small knife; pen knife.
चाकु;चक्कु ଚାକୁରେ କରିକ ତରୁଣୀ ପରି
ତରି ସଜଡାଇ ଆଣ୍ଟାରି କରି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କବିତା ।
୨ । ଯେଉଁ ଛୁରୀର ଦାଢ଼ ବେଣ୍ଟ ଭିତରର ଘରରେ ବୁଜି ହୋଇଯାଏ—2. Clasp knife.

ଚାକୁଚାକୁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ପାଣିଆ ଜିନିଷକୁ ବିରାଡ଼ି କୁକୁର ଆଦି ଜିଭରେ ଚାଟିଲେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ହୁଏ—
Chākuchāku
চাক্‌চাক্‌, চুক্‌চুক্‌ Sound of cats and dogs eating any watery substance by licking.
चपड़चपड़

ଚାକୁ ଛୁରୀ—ଦେ. ବି. (ଏକାର୍ଥକ ଦୁଇ ଭାଷାର ସହଚର ଫା. ଚକ୍କୁ ଓ ସଂ. ଛୁରୀ)—ଚାକୁ (ଦେଖ)
Chāku chhurī Chāku (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଚଳ ୧ ଚଳ୍ତି ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚଳ୍ତି ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚଳ୍ତି କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜୁଥିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବ୍ୟବହୃତ ୨ ବା ୧ ଚଳ୍ତି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, ଅଗିଁ ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଚାକୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚକ୍ରମର୍ଦ୍ଦ)—୧ । କାଞ୍ଚନାଦି ବର୍ଗର ବନ୍ୟ କ୍ଷୁପ
Chākuṇḍā ବିଶେଷ; ଯାଦୁଖାଇ ଗଛ—1. Cassia Tora.
(ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଦଦ୍ରୁଘ୍ନ, ଚକ୍ରୀ, ଦଦ୍ରୁମର୍ଦ୍ଦନ, ପ୍ରପୁନାଥ, ପ୍ରପୁନ୍ନାଟ, ଏଡ଼ଗଜ, ଏଳଗଜ, ଚକ୍ରମର୍ଦ୍ଦ, ମେଷଲୋଚନ, ପଦ୍ମାଟ, ପୁନ୍ନାଟ । ଦାଦମାରି, চাকুন্দে ପଵାଁଡ଼, ফাবাড়, ଚକଵଡ଼ ଫା. ସଞ୍ଜୀସ୍‌ବୋୟା ମ. ଟରବଟା ତେ. ତଗିରସ; ତା. ଟାମୁ ସ୍ୱ. ତୁବାୟ୍ୟୋ)
[ଦ୍ର—ଏହାର ଫୁଲ ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା ହୋଇ ଫୁଟେ, ଫୁଲର ବର୍ଣ୍ଣ ହଳଦିଆ, ମଞ୍ଜି ଚକାକାର ଯାଦୁ ମାରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ବୈଦ୍ୟକ ଅନୁସାରେ ଏହା ପିତ୍ତ, ବାୟୁ, କଫ, ଶ୍ୱାସ, ଦଦ୍ରୁ ଓ କ୍ରିମିନାଶକ ।]
୨ । କାଶମର୍ଦ୍ଦ (ଦେଖ)
2. Kāśamardda (See)
୩ । ଚଲଣ ଚାକୁଣ୍ଡା—
3. Delbergia Lanceolaria.
[ଦ୍ର—ଏହା ନଈ ବା ଝରଣା କୂଳରେ ବା ପାହାଡ଼ରେ ଜନ୍ମେ । ଏ ଗଛ ଅଳ୍ପକାଳ ମଧ୍ୟରେ ମହାଦ୍ରୁମ ଆକାର ଧାରଣ କରେ । ଏହାର ପତ୍ର ଚାକୁଣ୍ଡା ଗଛର ପତ୍ର ପରି । ଏହାର ଫୁଲ ନାଲି ଏବଂ କେଶରଯୁକ୍ତ । କାଠ ଧଳା ମାତ୍ର ମଞ୍ଜ କଳା । ଏ କାଠ କଞ୍ଚା ବେଳେ ମଧ୍ୟ ଜଳେ ।]
ଦେ. ବିଣ.—ଦାୟ, ସୁଖ, ଧନ ଆଦି ସାଂସାରିକ ବିଷୟରେ ଏକାନ୍ତ ଆସକ୍ତ—Tied down or addicted to worldly affairs.

ଦାସ ତନୟ ଧନରେ ଯେ କୃଅଛନ୍ତି ମୋହି,
ଚାକୁଣ୍ଡା ବୋଲି ତାହାଙ୍କୁ ସଂସାରରେ କହି । ପୀତାମ୍ବର- ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

ଚାକୁଣ୍ଡି—ଗ୍ରା. ବି.—(ସଂ. କଞ୍ଚୁଲକ)—କାଉଁଚ; ମଳ ବା ବାନ୍ତି ସଙ୍ଗେ
Chākuṇḍi ପଡ଼ିବା ବୃହତ୍ କୃମି—Long and large ($\frac{1}{2}$ ଫୁଟ foot) intestinal worms; large and round tape worms coming out with the faecus and vomiting.

ଚାକୁନ୍ଦା—ଦେ. ବି.—ଚାକୁଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Chākundā Chākuṇḍā (See)

ଚା-କୁଲି—ଦେ. ବି.—ଯେଉଁ ମୂଲିଆମାନେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାଳ ପାଇଁ ଏଗ୍ରିମେଣ୍ଟ
Chā-kuli ସମ୍ପାଦନ କରି ଚାହା କ୍ଷେତରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ସକାଶେ ନିଯୁକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି—Tea-garden coolies.

ଚାକୁଳିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚକ୍ରକୁଲ୍ୟା)—କୃଷ୍ଣପର୍ଣ୍ଣୀ; ଶିମ୍ବାଦି ବର୍ଗର
Chākuliā ବନ୍ୟ ଗୁଳ୍ମାକାର କ୍ଷୁପବିଶେଷ—Uraria Lagopoides; Hemionites Cordifolia
(ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଚକ୍ରପର୍ଣ୍ଣୀ, ଚକ୍ରକୁଲ୍ୟା, ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରିକା; ପୃଥକ୍‌ପର୍ଣ୍ଣୀ, ପୃଶ୍ନିପର୍ଣ୍ଣୀ, ଚିତ୍ରପର୍ଣ୍ଣୀ, କୋଷ୍ଟୁବିନ୍ନା, ସିଂହପୁଚ୍ଛୀ, କଲଶୀ; ଧାବନୀଗୁହା । চাকুল্যা, চাকুলে ପିଠଵନ; ପେଠଵାନ; ପୀଠୌନୀ ମ. ସେବଗ୍ୟ; ପୀଠବଣ ତେ. କୋଲାକୁପନ୍ନା)
[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ପ୍ରାୟ ଗୋଲ ଓ ଲୋମଶ; ଫୁଲ ଆରକ୍ତ ଓ ବହୁ ପରିମାଣରେ ଫୁଟେ; କୁଣିରେ ୨୫ ଗଣ୍ଠି ହିଡ଼କୁହିଡ଼ି ଲାଗିଥାଏ । ଗଛ ଲଟାଇଗଲାବେଳେ ପ୍ରାୟ ଗଣ୍ଠିରୁ ଚେର ବାହାରେ । ଏହା ତ୍ରିଦୋଷନାଶକ, ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ମଧୁରରସ ଓ ସାରକ । ଏହା ଦାହ, ଜ୍ୱର, ଶ୍ୱାସ, ରକ୍ତାତିସାର, ତୃଷ୍ଣା ଓ ବମନ ନିବାରକ ।]

ଚାକୁଲିଆ—ପ୍ରା. ଦେ.—(ମେଦିନୀପୁର) ବି.—ଚାକୁଳିଆ (ଦେଖ)
Chākuliā Chākuḷiā (See)

ଚାକୁଲ୍ୟା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି.—ଚାକୁଳିଆ (ଦେଖ)
Chākulyā Chākuḷiā (See)

ଚାକେରି (ଇତ୍ୟାଦି) - ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଚାକରୀ)—
Chākeri (etc) ଚାକିରି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chākiri (etc) (See)

ଚାକୁଲେଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଚକ୍ ଚକ୍ ଧ୍ୱନି ହେବାରୁ)—
Chākuḷeibā ୧ । କୌଣସି ଖାଦ୍ୟକୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ପାଟିରେ ଚିବିୟେ ଚିବିୟେ ଖାଓଆ ଗୋଲାଇ ଜିଭ ସାହାଯ୍ୟରେ ଏକଲ ସେକଲ ଚପରଚପର ଖାନା କରିବା—1. To slowly munch a food in the mouth.
୨ । ପାଗୁଳେଇବା—2. To ruminate.

ଚାକ୍ରିକ—ସଂ. ବି. (ଚକ୍ର=ସମୂହ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ. ଇକ)—
Chākrika ୧ । ଚକାକାର ଦଳବଦ୍ଧ ସ୍ତୁତିପାଠକ—
1. A circular gathering of choristers or hymn-singers.
୨ । ତେଲି—2. Oilman.
୩ । ଗାଡ଼ିଆନ୍—3. Cartman; coachman.

ଚାକ୍ଷୁଷ—ସଂ. ବିଣ. (ଚକ୍ଷୁସ୍+ସମ୍ବନ୍ଧ ଅର୍ଥରେ. ଅ)—
Chākshusha ୧ । ଚକ୍ଷୁର୍ଗୋଚର; ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ—
1. Directly perceived by the eyes; ocular.
୨ । ଦୃଷ୍ଟିଦ୍ୱାରା ଲବ୍ଧ (ଜ୍ଞାନ)—
2. (knowledge) Acquired by sight.
ସଂ. ବି—୧ । ଚକ୍ଷୁର୍ଜନ୍ୟ ଜ୍ଞାନ—
1. Direct perception by the eye.
୨ । ୬ଷ୍ଠ ମନୁ; ମନୁଙ୍କର ୬ଷ୍ଠ ବଂଶଧର—
2. Name of the 6th Manu or progenitor of mankind.

ଷଷ୍ଠରେ ଚକ୍ଷୁଷଙ୍କ ସୁତ, ଚାକ୍ଷୁଷ ନାମେ ସେ ବିଦିତ ।
ଜଗନ୍ନାଥ—ଭାଗବତ ।

ଚାକ୍ଷୁଷ ପ୍ରମାଣ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଚାକ୍ଷୁଷ+ପ୍ରମାଣ)—
Chākshusha pramāṇa ୧ । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରମାଣ—
1. Direct evidence; evidence of a person who himself saw an occurrence.
୨ । ଯେଉଁ ପ୍ରମାଣ ସ୍ୱଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖାଯାଏ—
2. Ocular demonstration.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ତଥ	ଦ୍ଧ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଥ	ଵ	ନ୍ତ

ଚ-ଖଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ଇଂ. ଚକ୍ + କଠିମା)—ଚକ୍ (ଦେଖ)
Chā-khar̤di Chak (See)

ଚଖଣା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚକ୍ଷଣ)—୧ । ସ୍ୱାଦଗ୍ରହଣ; ଚଖିବା—
Chākhaṇā 1. Tasting; trying the taste of a
চাকন; চাখন food.
चखना ୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ସ୍ୱାଦ ପରୀକ୍ଷା କରିବା—.
2. Examining the taste of a thing.
୩ । ଆଗୁର ପ୍ରଭୃତି ମୁଖରୋଚକ ଦ୍ରବ୍ୟ—
3. Pickles; things which palliate one's sense of taste.
୪ । ଚାଟ୍; ମଦ୍ୟପାନ କାଳରେ ଚିଆଯିବା ବା ଚାଟାଯିବା ମୁଖରୋଚକ ଖାଦ୍ୟ—4. Something licked or eaten after swallowing some strong intoxicating liquor.

ଚଖଣିଆ—ଦେ. ବି—ଚଖୁଣିଆ (ଦେଖ)
Chākhaṇiā Chākhuṇiā (See)

ଚଖଣ୍ଡ—ଦେ. ବି—ବିଘସ୍ତି; ବିସ୍ତାରିତ କରତଳର କାଣିଆଙ୍ଗୁଠି
Chākhaṇḍa ଅଗଠାରୁ ବୁଢ଼ାଆଙ୍ଗୁଠିର ଅଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପରିମାଣ;
চাঁকর; চাঁখর; বিঘত ୧୨ ଅଙ୍ଗୁଳ—A span; a measure
बिलाद्; बित्ता of length by the span of the extended palm from the tip of the little finger to that of the thumb; a length of about 9 inches.

କି ସପ୍ତ ଭୁବନ ଜେ ମଣିଲେ ଅଳ୍ପ
ଆଣିଲେ ସେ ସପ୍ତ ଚଖଣ୍ଡର କଳ୍ପ । ରାଧାନାଥ—ଚଲିକା ।

ଚଖଣ୍ଡିକିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଏକ ଚଖଣ୍ଡ ପରିମିତ—
Chākhaṇḍikiā Measuring one span only.
(ଚଖଣ୍ଡକିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚଖି—ଦେ. ବି. (ଚକ୍ ଧାତୁ = କହିବା)—
Chākhi ୧ । ଚକ; ବାଲଙ୍ଗି ବା ଚଖାଣି—
ফুটানী 1. Boasting; bragging.
शेखी ଅର୍ଜୁନ କାଣ୍ଡେ ମଣ୍ଡି ହେବ ଯେବେ ଗଣି
ତଡ଼ଦେବ ତେବେ କହିବା ଚଖିଣେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ କର୍ଣ୍ଣ ।
୨ । ଆତ୍ମପ୍ରଶଂସା—2. Self adulation.
ପଶୁରାମ ବୋଇଲେ ଚଖି କଥା ଛାଡ଼
ମୋହ ଧନୁରେ ଗୁଣ ଦେଇ ଏବେ ଭିଡ଼ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।
୩ । ଦାମ୍ଭିକତା; କଥାର ଡାଉଁଫି; ଗୁଡର—
3. Vanity; ostentation.
୪ । ନମୁନା—4 Sample (Howells).
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଆତ୍ମଶ୍ଳାଘୀ—1. Self adulating.
୨ । ଯେ ବାଲଙ୍ଗି ଦେଖାଏ—
2. Boastful; bragging.
୩ । ଗର୍ବୀ—3. Vain.

ଚଖିଖୁଣ୍ଟିଆ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ପୁରୀର ଜଣେକ ବଳଶାଳୀ ସ୍ୱାଧୀନଚେତା
Chākhikhuṇṭiā ବ୍ରାହ୍ମଣସେବକ—Name of a Brahman Panda of Puri who was of very strong constitution and indipendent spirit.
[ଦ୍ର—ଏ ନେପାଳୀମାନଙ୍କ ପଣ୍ଡା ଥିଲେ । ୧୮୫୭ ସାଲରେ ଭାରତର ସିପାହୀବିଦ୍ରୋହବେଳେ ଏ ଉତ୍ତରପଶ୍ଚିମାଞ୍ଚଳର ହିନ୍ଦୁ ନେପାଳୀ ସୈନ୍ୟଙ୍କୁ ଇଂରେଜମାନଙ୍କ ବିପକ୍ଷରେ ଉତ୍ତେଜିତ କରିଥିଲେ । ଏ ଶେଷକୁ ଧରାପଡ଼ି ଦଣ୍ଡ ପାଇଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ଶାରୀରିକ ବଳ ଅସାଧାରଣ ଥିଲା ।]

ଚଖିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଚକ୍ଷଣ)—୧ । ସ୍ୱାଦ ଗ୍ରହଣ କରିବା; ଆସ୍ୱାଦନ
Chākhibā କରିବା—1. To taste a thing.
চাকা, চাখা ଦମୟନ୍ତୀ ଯେ ସେହି ମାଂସରୁ ଖଣ୍ଡିଏ
चखना ଚଖିଦେଲେ ନଳଙ୍କୁ ଜାଣିବା ଉପାୟେ ।
(ଚଖାଇବା—ଣିଜନ୍ତ) କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।
୨ । ସ୍ୱାଦ ପରୀକ୍ଷା କରିବା—
2. To try the taste of a thing.
ସ୍ୱାଦୁ ଫଳ ଯେତେ ପାଇ
ଚଖି ଗୋବିନ୍ଦଙ୍କୁ ଦେଇ—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଇନ୍ଦ୍ରିୟଦ୍ୱାରା ଉପଲବ୍ଧି କରିବା—
3. (fig) To enjoy with any organ of sense.

ଚମ୍ପକର ଚାରୁଣ୍ୟସମତା ସେ କେଉଁ ଅମୃତ ଚଖି ନାହିଁ କେବେ ମୋ ନୟନ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ କଣୋଭାବମ୍ଭୁ ।

ଚଖୁ - ବୈଦେ. ବି (ଫା.)—ଚକୁ (ଦେଖ)
Chākhu Chāku (See).

ଚଖୁଆ ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ଗାଳି)—ଚଖା (ଦେଖ)
Chākhuā Chakhā (See).

ଚଖୁଣିଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚକ୍ଷଣ)—ରାଜଭୋଜ୍ୟ ଖାଦ୍ୟକୁ ଆସ୍ୱାଦନ କରି
Chākhuṇiā ପରୀକ୍ଷା କରିବା କାମରେ ନିଯୁକ୍ତ ଭୃତ୍ୟ—
চাকুনিয়া, চাকুনী A servant whose duty is to taste
(ଚଖୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) the food prepared for the king before it is taken by the king.
[ଦ୍ର—ରାଜାମାନଙ୍କ ଖାଦ୍ୟରେ ବିଷପ୍ରୟୋଗର ଆଶଙ୍କା ଥିବାରୁ ପ୍ରଥମେ ଜଣେ ଲୋକଦ୍ୱାରା ଖାଦ୍ୟ ପରୀକ୍ଷା କରିବାର ବିଧି ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଏ ବିଧି ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଚଳୁଅଛି ।]
ଦେ. ବିଣ—ଚଖୁଣିଆ; ଯେ ଚଖେ—One who tries or examines the taste of a food.

ଚଗଡ଼ା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଚଙ୍ଗଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chāgar̤ā etc Chāṅgar̤ā etc (See).

ଚଙ୍କିବା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ଅଳ୍ପ ଘୁଞ୍ଚାଇଦେବା; ସ୍ଥାନଚ୍ୟୁତ
Chāṅkibā କରିବା—To dislodge.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଳ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଳ' ଦେଖିବେ

ଚାଙ୍ଗ୍ରି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର; ଭୁଲ. ହି. ଚୂଂଗେଗ୍ରୀ) ବି—
Chāṅgri — ଚାଙ୍ଗୁଡ଼ି (ଦେଖ)
Chāṅgurḍi (See).

ଚାଙ୍ଗଡ଼ା—ଦେ. ବି—୧ । ଡାଲା; ଚାଙ୍ଗୁଡ଼ି—
Chāṅgarḍā — 1. A tray of wicker-work of wood; a shallow; wicker basket.
टॉगड़ा, चॉंगारी
चाङ्गेरी

କୁସୁମ ଚାଙ୍ଗଡ଼ା ପଦ୍ମହସ୍ତେ ଧରି
ଠାବେ ଠାବେ ଠୁଳ ପ୍ରାଙ୍ଗଣେ ନାଗରୀ—ରାଧାନାଥ. ନନ୍ଦିକେଶ୍ୱରୀ ।

୨ । କୌଣସି ବଡ଼ ଗଛକୁ ମୂଳରୁ କାଟିଦେଲା ପରେ ଗଛ ମୂଳ ଖୋଳ ଯେଉଁ ଗଡ଼ଖଣ୍ଡି ବାହାର କରାଯାଏ—
2. The part of the trunk of a tree which is just abone the root.

ଚାଙ୍ଗଡ଼ା ଘର—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଘରେ ବସ୍ତ୍ର ଅଲଙ୍କାରାଦି ରଖା ହୋଇ ଥାଏ; ଗନ୍ଧାଘର—
Chāṅgrḍā ghara — War drobe; a room for storing dress and ornaments etc.

ଚାଙ୍ଗଡ଼ା ଘର କୁରେ ପରମାଣେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କବିତା ।

ଚାଙ୍ଗଡ଼ା ଚେର—ଦେ. ବି—କୌଣସି ଗଛର ଚାଙ୍ଗଡ଼ାରୁ ବାହାରି ମାଟି ଉପରକୁ ଦିଶୁଥିବା ଚେର—
Chāṅgarḍā chera — The root of a tree which is seen above the ground.

ଚାଙ୍ଗଡ଼ା ତୁମ୍ବ—ଦେ. ବି—ଗଛର ଚାଙ୍ଗଡ଼ାର ମଝିରେ ଠିଆ ଗାତ କରି ତହିଁରେ ବାରୁଦ ଝୁନ୍ଧି ଯେଉଁ ତୁମ୍ବ ବାଣ କରାଯାଏ—
Chāṅgarḍā tumba — A fire work made by putting gun-powder in a hole made in the Chāṅgarḍā of a tree.

ଚାଙ୍ଗଡ଼ା ମେକାପ—ଦେ. ବି—ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର ସେବକବିଶେଷ-
Chāṅgarḍā mekāpa — A class of Sebaka of Lord Jagannath

[ଦ୍ର—ଶ୍ରୀ ଜୀଉଙ୍କର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବେଶ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ସାଜସଜ୍ଜା (ବସ୍ତ୍ର, ଅଲଙ୍କାରାଦି) ଏମାନଙ୍କ ଜିମା ଥାଏ । ଏମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବେଶ ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ସଜମାନ ଚାଙ୍ଗଡ଼ା ବା ଡାଲାରେ ସଜ୍ଜିତ କରି ବେଶକାରୀ ସେବକଙ୍କୁ ଦିଅନ୍ତି ଏବଂ ବେଶ ଫିଟିବା ସମୟରେ ଫେରାଇ ଆଣି ନିଜ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନରେ ରଖନ୍ତି ।]

ଚାଙ୍ଗଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଚାଙ୍ଗୁଡ଼ି (ଦେଖ)
Chāṅgarḍi — Chāṅgurḍi (See)

ଚାଙ୍ଗଲା—ଦେ. ବିଣ—ଚେଙ୍ଗା (ଦେଖ)
Chāṅgalā — Cheṅgā (See)

ଚାଙ୍ଗା—ଦେ. ବିଣ—ଚେଙ୍ଗା (ଦେଖ)
Chāṅgā — Cheṅgā (See)

ଚାଙ୍ଗାରି—ବୈଦେ. ବି—ଚଙ୍ଗାରି (ଦେଖ)
Chāṅgāri — Chaṅgāri (See)

ଚାଙ୍ଗୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—୧ । ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତର ଜୁଆଙ୍ଗ ଆଦି ଅଧିବାସୀଙ୍କର ଚାଙ୍ଗୁ ବାଦ୍ୟ ସହ ନାଚ—
Chāṅgu — 1. A dance prevalent among the wild tribes of the Oriya agency tracts.

୨ । ଚାଙ୍ଗୁବାଦ୍ୟ (ଦେଖ)
2. Chāṅgubādya (See)

ଚାଙ୍ଗୁଡ଼ା—ବୈଦେ. ବି—୧ । ଚାଙ୍ଗଡ଼ା (ଦେଖ)
Chāṅgurḍā — 1. Chāṅgarḍā (See)
୨ । ପୁଷ୍ପାଧାର—2 A flower-tray.

ଚାଙ୍ଗୁଡ଼ି—ଦେ. ବି—୧ । ଛୋଟ ଡାଲା; ଚାଙ୍ଗଡ଼ି—
Chāṅgurḍi — 1. A small tray.
चाङ्गड़ी
चाङ्गेरी

ବାଳକ ବାଳିକା ଧରିଣ ଚାଙ୍ଗୁଡ଼ି
ଫୁଲ ତୋଳୁଛନ୍ତି ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି । ମଧୁସୂଦନ. ପ୍ରଭାତ ।

୨ । ବାକ୍ସ ବା ପେଡ଼ିର ମୁହଁ ବା ଘୋଡ଼ଣୀ—
2. The cover for a box.

ଚାଙ୍ଗୁନାଟ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଚାଙ୍ଗୁ ବାଦ୍ୟସହ ଅନାର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର ନୃତ୍ୟବିଶେଷ—
Chāṅgunāṭa — A dancing accompanied with the music of Chāṅgu.

ରଙ୍ଗପାଟ ବସି ଶିଖରେ ଜୁଆଙ୍ଗେ କରୁଥିବେ ଚାଙ୍ଗୁନାଟ ।
ରାଧାନାଥ ପାର୍ବତୀ ।

ଚାଙ୍ଗୁନିଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟବିଶେଷ—
Chāṅgunirḍā — A kind of drum.

ଚାଙ୍ଗୁବାଦ୍ୟ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—୧ । ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟବିଶେଷ—
Chāṅgubādya — 1. A kind of drum.

[ଦ୍ର—ଏହା କାଠର ଗୋଟିଏ ଦୁଇ ମୁହଁ ମେଲା ଡାଲା । ଏହାର ବ୍ୟାସ ୧ ବା ୧½ ହାତ । ଏହାର ଗୋଟିଏ ମୁହଁରେ ଚମଡ଼ା ଛାଉଣି ହୋଇଥାଏ । ଏଥିରେ ଡୋରି ବାନ୍ଧି କାନ୍ଧରେ ପକାଇ ଡେବିରି ହାତରେ ଧରିବାକୁ ହୁଏ । ଡେବିରି ହାତରେ ଖଣ୍ଡେ ସରୁ କାଠି ଓ ଡାହାଣ ହାତରେ ଆଉ ଖଣ୍ଡେ ମୋଟା କାଠି ଧରି ଏହାକୁ ବାଡ଼ିଆଯାଏ । ଏହା ଓଡ଼ିଶାର ଡେଙ୍ଗ ବାଦ୍ୟ ଭଳି । ଏହାକୁ ବଡ଼ ଚାଙ୍ଗୁ ବୋଲାଯାଏ ।

ଗଡ଼ଜାତରେ ଛୋଟ ଜାତିମାନେ ଏବଂ ଜୟପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ଭଦ୍ର ଲୋକେ ଏ ବାଦ୍ୟ ବଜାନ୍ତି ।]

୨ । ମାଦେଳ ଚାଙ୍ଗୁ ବା ସାନ ଚାଙ୍ଗୁ—2. A kind of drum smaller than Chāṅgu

[ଦ୍ର—ଏହା ଚାଙ୍ଗୁ ଭଳି, କିନ୍ତୁ ଏହାର ଗୋଟିଏ ମୁହଁ କାଠ ଓ ଅନ୍ୟ ମୁହଁରେ ବଡ଼ ଚାଙ୍ଗୁ ଭଳି ଚମଡ଼ା ଛାଉଣି ହୋଇଥାଏ । ଏହାର ବ୍ୟାସ ୧ ହାତ ବା ତହିଁରୁ କମ୍ । ବଜେଇବା ଲୋକ ଉଭୟ ହାତରେ ୨ ଖଣ୍ଡି ଲେଖାଏଁ ସରୁ କାଠି ଧରି ଏହାକୁ ବଜାଏ ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ଡ୍ଥ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଥ	ଜ୍ଞ	ନ

ଚାଚକ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ଚାତକ)—ଚାତକ (ଦେଖ)—
Chāchaka — Chātaka (See)

ଚାଚକା—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଚର୍ଚ୍ଚିକା)—୧ । କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ବାଙ୍କି ବା
Chāchakā ଚର୍ଚ୍ଚିକା ଗ୍ରାମର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବୀ—1. The Deity worshipped at Banki in Cuttack district.

୨ । ଗ୍ରାମଦେବତାବିଶେଷ —
2. Name of a village Goddess.

ଚାଚକାଈ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଚାଚକା (ଦେଖ)—
Chāchakāi — Chāchakā (See)
(ଚାଚକେଈ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚା-ଚଢ଼େଇ—ଦେ. ବି.—କାଦୁଅଖୁମ୍ପୀ (ଦେଖ)—
Cha-chardhei — Kāduakhumpī (See)

ଚାଚପୁଟ—ସଂ. ବି - ସଙ୍ଗୀତରେ ତାଳର ୬୦ ପ୍ରକାର ମୁଖ୍ୟ ଭେଦ ମଧ୍ୟରୁ
Chāchaputa ଏକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—One of the 60 musical measures in Hindu music.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଏକ ଲଘୁ, ଏକ ଗୁରୁ, ଏକ ପ୍ଳୁତ ସ୍ୱର ଥାଏ ।]

ଦେ. ବି (ସଂ. ଚଞ୍ଚୁପୁଟ; ପକ୍ଷୀର ଥଣ୍ଟ ସଦୃଶ ଏକତ୍ର ସଂଯୁକ୍ତ ହେବାରୁ; କିମ୍ବା ସଂ. ଚାଚପୁଟ=ତାଳଭେଦ)—ଦୁଇଖଣ୍ଡ କାଠରେ ବଜାଯିବା ବାଦ୍ୟବିଶେଷ; କରତାଳକା ବାଦ୍ୟ—A kind of musical instrument; the castanets consisting of 2 concave and flat pieces of wood sounded by clapping together.

ଚାଚର—ଦେ. ବିଣ—କୁଞ୍ଚିତ ବା କୁଟିଳ (କେଶ)—
Chāchara — Curled; curling (hair).
ଚାଁଚର

ଚା ଚାମଚ—ବୈଦେ., ବି. (ଚୀନ୍ ଭାଷା ଚା ଓ ଫା. ଚମ୍‌ଚହ୍)—ଚାହା
Chā chāmachā ପାନ କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଚାମଚ—Tea-spoon.
ଚା ଚାମଚ

ଚାଚିକା—ଦେ. ବି—ଭିକ୍ଷାପାତ୍ର—
Chāchikā — Beggar's bowl.
[ଯଥା —ସୀତା ପର୍ଣ୍ଣକୁଟୀରରୁ ଫଳମୂଳ ଆଣି ରାବଣର ଚାଚିକାରେ ଦେଲେ ।]

ଚାଚେର—ଦେ. ବି—ଚାଚର (ଦେଖ)
Chāchera — Chāchara (See)

ଚାଚେରି ମୁଦ୍ରା—ଦେ. ବି—ମୁଦ୍ରାବିଶେଷ (ମୁଦ୍ରା ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ)—
Chācheri mudrā A kind of ritualistic pose of the hands (See notes under Mudrā).

ଚାଚେରି ମୁଦ୍ରା ଯେ ସବୁର ମୂଳ
ବନ୍ଧୁଙ୍କ ସେହୁ ଅଟଇ ଶୀତଳ—ପ୍ରାଚୀ. ପଞ୍ଚସେଗୀତା ।

ଚାଚେରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚର୍ଚ୍ଚରୀ)—
Chācheri ୧ । ଦୋଳପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ପୂର୍ବ ଦିନ ଅବିର ପିଚକାରୀ ଆଦି
चाँचर ମାରି କରତାଳ ଧ୍ୱନି କରି ଯେଉଁ ହୋରି ଉତ୍ସବ
चाचर କରାଯାଏ; ବସନ୍ତୋତ୍ସବବିଶେଷ—1. A festival accompanied with syringing and singing on the eve of Dolapūrnnamī.
ଚାଚେରି ଗହଳ ସଖୀ ଗୋବିନ୍ଦଙ୍କ ଦୋଳ—ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।
୨ । ଗ୍ରାମଦେବତାବିଶେଷ —
2. Name of a village Goddess.

ଚାଚ୍ଛେଣି—ଦେ. ବି—ଚାହାକୁ ଛାଣିବା ସକାଶେ ବ୍ୟବହୃତ ରନ୍ଧ୍ରଯୁକ୍ତ
Chāchchheni ପାତ୍ରବିଶେଷ—Tea-sieve for sifting
चाछ्नी tea from the boiled leaves.
चाच्छनी

ଚାଛଣି —ଦେ, ବି—ଚାଚ୍ଛେଣି (ଦେଖ)
Chāchhani — Chāchcheni (See)

ଚାଞ୍ଚ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚଞ୍ଚା) ନଡ଼ିଆ ବାହୁଙ୍ଗା, ତାଳପତ୍ର ବା ବାଉଁଶ-
Chāñcha ପାତିଆରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବା ଆସ୍ତରଣବିଶେଷ;
ଚାଁଚ ଚଟେଇ—A mat made of cocoanut
चटाई leaves or palm leaves or thin strips of bamboo woven together.

ଚାଞ୍ଚଖାଇ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—
Chāñchakhāi ପିଲାଙ୍କର ରକ୍ତ ଶୋଷି ନେବା ଡାହାଣୀ—
A witch believsd to suck blood out of children.

ଚାଞ୍ଚଡ଼ା—ଦେ. ବି.—ଚାଞ୍ଚ (ଦେଖ)
Chāñcharda — Chāñcha (See)

ଚାଞ୍ଚଡ଼ା ପଥର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ଗଞ୍ଜାମ)—ବି.—ସମତଳ ଭାବରେ
Chāñcharda pathara ବିସ୍ତୃତ ପଥରଖଣ୍ଡ—A big level or plain slab of stone.

ଚାଞ୍ଚର—ଦେ. ବିଣ.—ଚାଚର (ଦେଖ)
Chāñchara — Chāchara (See)

ଚାଞ୍ଚରା—ଗ୍ରା. ବି.—ଚାଞ୍ଚ (ଦେଖ)
Chāñcharā — Chāñcha (See)

ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ—ସଂ. ବି.—(ଚଞ୍ଚଳ+ଭାବ. ଯ)—୧ । ଚଞ୍ଚଳତା—
Chāñchalya — 1. Speed; quickness.
୨ । ଅସ୍ଥିରତା—2 Restlessness; fickleness; inconstancy.
୩ । ବ୍ୟଗ୍ରତା; ଉତ୍କଣ୍ଠା—3. Anxiety.

ଚାଞ୍ଚି—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଚୈତ=ନଡ଼ିଆ କତା)—୧ । ନଡ଼ିଆ ବାହୁଙ୍ଗାର
Chāñchi ମୂଳରେ ନଡ଼ିଆ ଗଛର ଗଣ୍ଡିକୁ ବେଢ଼ିଥିବା ଜାଲି
चाँचाड़ि ଆକୃତିର ବଲ୍କଳ; ଚାଞ୍ଚି—1. A netlike bark
जालि entwining the trunk of a cocoanut tree at the place whence branches come out.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ‘ତଳ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ନାଇ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଣାଇ’ ଖୋଜିବେ; ‘ଲୁଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଳୁଅ’ ଦେଖିବେ; ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଙ୍ଗିଆ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଙ୍ଗା’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ୍ତ’ ଦେଖିବେ

୨ । ପାଚିଲା ଅମ୍ବର ନୂତନ ଟାକୁଆର ଦୃଢ଼ ଆବରଣ—
2. The hard rind formed on the stone of a fully developed mango fruit.
୩ । ଚାଞ୍ଛି (ଦେଖ)
3. Chānchhi (See).

ଚାଞ୍ଚିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚାଞ୍ଛିବା (ଦେଖ)
Chānchibā Chānchhibā (See)

ଚାଞ୍ଚୁ—ଦେ. ବି—ଚାଞ୍ଛି (ଦେଖ)
Chānchu Chānchi (See)

ଚାଞ୍ଛି—ଦେ. ବି—(ସଂ. ତକ୍ଷ ଧାତୁ; ସଂ. ଚୋଚ=ବଲ୍କଳ)—
Chānchhi ୧ । ଫଳ ବା କାଠରୁ ଚଞ୍ଛା ହୋଇଥିବା ଚୋପା ବା ବଲ୍କଳ—Thin scrapings (of bark or rind).
চাচুঁনি
छिलका ୨ । ଚାଞ୍ଚି (ଦେଖ)—2. Chānchi (See)

ଚାଞ୍ଛିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ ତକ୍ଷ ଧାତୁ)—୧ । କାଠ ବା ଫଳର ଚୋପା ଛଡ଼ାଇବା; ଚାଞ୍ଛିବା; ଛୋଲିବା—
Chānchhibā
চাঁছা, চাঁচা 1. To scrape off the bark or rind
छीलना; खुरचना from a wood, branch or fruit.
(ଚଞ୍ଛାଇବା—ଣିଜନ୍ତ)
୨ । ଭୂମି ଉପରୁ ଘାସ ସହିତ ମାଟିର ପତଳା ସ୍ତର ଉଠାଇବା—
2. To scrape off grass from the ground
ବାମ ଦକ୍ଷିଣେ ଜିହ୍ୱା ଚାଳି, ଚାଞ୍ଛିଲା ବାଟ ପ୍ରାୟ ଝଳି—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୩ । ଉପରୁ ପତଳା ପ୍ରସ୍ତ ଉଠାଇବା—3. To pare; to clip; to prune; to trim.

ଚାଟ୍—ଦେ. ବି (ଜିଭରେ ଚାଟି ଖାଇବା ହେତୁ; ସଂ. ଚଷଣ)—
Chāṭ ୧ । ମଦ୍ୟାଦି ମାଦକ ସେବନ ପରେ ଖାଇବା ମୁଖରୋଚକ
চাট ଖାଦ୍ୟ—1. A relishing food eaten after drink-
चाट ing in order to palliate the sharpness left in the mouth after drinking spirits or wine
ଅଜି ମାଲ ସାଙ୍ଗରେ ଟିକେ ଚାଟ୍ ପକେଇଛନ୍ତି—ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।
୨ । ଲାଳସା; ଝୁଙ୍କ—2. Hankering.

ଚାଟ୍ ଧରିବା—ଦେ. ବି—୧ । (ଖରାପ) ଅଭ୍ୟାସ ହେବା—
Chāṭ dharibā 1. Formation of a habit (bad sense)
চাট ধরা ୨ । କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରତି ଝୁଙ୍କ ଲାଗିବା ବା ଲାଳସା ଜନ୍ମିବା—
चाट लगना 2. Growth of a hankering after something once tasted.

ଚାଟ୍ନି—ଦେ. ବି.—ଚାଟ୍ (ଦେଖ)
Chāṭni Chāṭ (See)

ଚାଟ୍ ଲାଗିବା—ଦେ. ବି—ଚାଟ୍ ଧରିବା (ଦେଖ)
Chāṭ lāgibā Chāṭ dharibā (See)

ଚାଟ—ସଂ.ବି. (ଚଟ୍ ଧାତୁ=ବଧ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅ; ତୁଳ ଇଂ. ଚୀଟ୍)—
Chāṭa ୧ । ବିଶ୍ୱାସ ଘାତକ—1. A perfidious person.
୨ । ଚୋର—2. Thief.
୩ । ଠକ—3. A cheat.

ছাত্র ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛାତ୍ର; ନବ୍ୟ ସଂ. ଚଟ୍ଟ; ସଂ. ଚେଟକ=
चट्टा ସେବକ, ଦାସ)—
୧ । ପାଠଶାଳାରେ ପଢୁଥିବା ଛାତ୍ର; ଶିଷ୍ୟ—
1. Student reading in a school.
କାହିଁ ବା ଚାଟେ ରହାଳରେ
ପଢନ୍ତି ପୋଥି ଧୀରେ ଧୀରେ—ମଧୁସୂଦନ. ଛନ୍ଦମାଳା ।
୨ । ବତ୍ସ; କୁମାର; ପୁଅ—2. Son.
ସେ ଦେବେ ଯାଇଣ ହେଲେ ପବନଙ୍କ ଚାଟ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।
୩ । (ସଂ ଚଟ୍ଟୁ; ପାଲି. ଚାଟି=ପାତ୍ର) ବଡ଼ ଡାଲା; ଚାଟ—
3. A large shallow tray.
୪ । (ସଂ. ଚଷଣ) ଚାଟ୍ (୧) (ଦେଖ)
4. Chāṭ (1) (See)
ଦେ. ବିଣ—୧ । ବିଦ୍ୱାନ୍—1. Learned
(ଚାଟପୁଅ ଚାଟ, ଭାଟପୁଅ ଭାଟ—ଢଗ)
୨ । ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ—2. Bent on studying.

ଚାଟକେର—ସଂ. ବି (ସଂ. ଚଟକା=ମାଈ ଘରଚଟିଆ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଏର;
Chāṭakera ଚଟକାର ସନ୍ତାନ)—ଛୁଆ ଘରଚଟିଆ ଚଢ଼େଇ—
The young ones of the sparrow.

ଚାଟକୈର—ସଂ. ବି (ଚଟକା+ଅପତ୍ୟାର୍ଥରେ ଐର)—ଚାଟକେର (ଦେଖ)—
Chāṭakaira Chāṭakera (See)

ଚାଟଗାଁ—ଦେ. ବି (ନାମ) (ସଂ. ଚଟ୍ଟଗ୍ରାମ)—ଚଟ୍ଟଗ୍ରାମ (ଦେଖ)—
Chāṭgān Chaṭṭagrāma (See)
চাটগাঁ

ଚାଟଶାଳ—ଦେ. ବି—ଚାଟଶାଳା (ଦେଖ)—
Chāṭasāḷa Chāṭasāḷā (See)

ଚାଟଶାଳା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଛାତ୍ରଶାଳା; ନବ୍ୟ ସଂ. ଚଟ୍ଟଶାଳା)—ଚାହାଳି;
Chāṭasāḷā ପାଠଶାଳା; ଦେଶୀୟ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ—
পাঠশালা Village-school; a primary school
चटशाला where the vernacular is taught.

ଚାଟଶାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ପାଠଶାଳାରେ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯିବା (ପାଠ)—
Chāṭasāḷia 1. Learnt in the village-school.
୨ । ପାଠଶାଳାରେ ପଢୁଥିବା (ଛାତ୍ର)—
2. Studying in the village-school.
୩ । ପାଠଶାଳାରେ ବ୍ୟବହୃତ (ଦଣ୍ଡ)—
3. (punishment) In vogue in village-schools.
୪ । ଚାହାଳି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
4. Relating to a village-school.

ଚାଟଶାଳୀ—ଦେ. ବି—ଚାଟଶାଳା (ଦେଖ)—
Chāṭasāḷi Chāṭasāḷa (See)
ମାତ ମାତ୍ରକେ ଚାଟଶାଳୀ—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ଚାଟି—ଦେ. ବି—୧ । ବଡ଼ ଟୋକେଇ; ବେତା—
Chāṭi 1. A big basket.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଡ଼	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଥ	ଢ଼	ନ୍ତ

ପେଟୁଟମାନଙ୍କୁ ସେ ଚେଲାଗ୍ଟ ପର,
ବଢାଇଲେ ସମସ୍ତେ ଉତ୍କଣ୍ଠ କର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । ଲୁଣ ପୋକ୍ତାନ ହେବାର ସ୍ଥାନ—2. A place where sea-salt is manufactured.

ଗୁଲଥ ଦାଦନ ଯେନ ଚାଟକୁ ଚାଲଯାଏ—ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ବି (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଚାଁଟୀ)—
୧ । ଜନ୍ଦା—1. Big ants.
୨ । ପିମ୍ପୁଡ଼ି—2. Small ants

ପ୍ରାଦେ (ମେଦନୀପୁର) ବି (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବ. ଚାଟା, ଚାଟାଇ)—ଖଜୁରିପଟ—Mat made of date-palm leaves woven together.

ଚାଟିଗ୍ରାମ—ସଂ. ବି (ନାମ)—ଚଟ୍ଟଗ୍ରାମ (ଦେଖ)—
Chāṭigrāma Name of a place (M W.); Chaṭṭagrāma (See)

ଚାଟିଚୁଟି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ପୋଛିପାଛି; ନିଃଶେଷ କରି (ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥକୁ ଖାଇବା)—(to eat a food given to one) To the dregs; without leaving any particle of food in the plate; by licking the plate.
Chāṭichuṭi
চেঁচেপুঁছে; চেটেচুটে
चाटपोंछकर

ଚାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ଚାଟିବାବେଳେ ଶୁଣାଯିବା ଚଟଚଟ ଶବ୍ଦରୁ; ସଂ. ଚଷଣ; ଲେହନ)—୧ । ଜିହ୍ୱାଦ୍ୱାରା ଲେହନ କରିବା—1. To lick.
Chāṭibā
চাটা
चाटना
(ଚଟାଇବା—ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)

ଅଷ୍ଟବର୍ଗ ଭୂପତି, ମିଳନ୍ତି ସେ ଦମ୍ପତି
ପଦାବ୍ଜମକରନ୍ଦ ଚାଟନ୍ତି ରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତକଳ୍ପଲତା ।

୨ । ଜିହ୍ୱାଦ୍ୱାରା ସ୍ୱାଦ ଗ୍ରହଣ କରିବା;—
2. To taste with the tongue.

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବ୍ୟଗ୍ରତା ସହିତ ଖାଇବା—
3 (figurative) To eat with gusto.

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଧ୍ୱଂସ କରିବା—
4. (figurative) To destroy; to ruin.

(ଯଥା– କ୍ଷଣକ ମଧ୍ୟରେ ନିଆଁ ରାଜପ୍ରାସାଦକୁ ଚାଟି ଦେଇଗଲା ।)

[ଦ୍ର—ଚାଟିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଖାଇବା, ଦେବା, ପକାଇବା, ଯିବା କ୍ରିୟାମାନଙ୍କର ସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଚାଟୁ—ସଂ. ବି (ଚଟ୍ ଧାତୁ=(କ୍ରୋଧକୁ) ଭେଦ କରିବା+କରଣ. ଉ)—
Chāṭu ୧ । ସ୍ତୁତିବାକ୍ୟ; ପ୍ରିୟବଚନ—1. Encomium; eulogy; praise.

୨ । ତୋଷାମୋଦ; ମିଥ୍ୟା ପ୍ରିୟବାକ୍ୟ; ମିଥ୍ୟା ପ୍ରଶଂସା—
2. Flattery.

। ବିନୟବଚନ—3. Supplicating words; humble prayer.

୪ । ପାକଲାପାକଲ କରିବା; କହିଁଲେଇ ସହିଁଲେଇ କରି ଭୁଲାଯିବା କଥା—4. Coaxing; blandishment; cajolery.

ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ବି—୧ । ଚଟୁ (ଦେଖ)
1. Chaṭu (See).
୨ । କରଚୁଲି (ଦେଖ)
2. Karachuli (See).

ଚାଟୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ଚାଟୁକାର)—୧ । ଚାଟୁକାରୀ; ଯେ ତୋଷାମଦ କରେ—1. Flattering.
Chaṭuā
(ଚାଟୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ଚାଟୁପ୍ରିୟ; ଯେ ଚାଟୁକଥା ଶୁଣିବାକୁ ସୁଖ ପାଏ—
2. Loving to be flattered; liking flattery.

ଦେ. ବି—ଚାଟି (ଦେଖ)
Chāṭi (See).

ଚାଟୁଆଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଚାଟୁ)—୧ । ତୋଷାମଦ କରିବା—
Chāṭuāibā 1. To flatter.

୨ । ପାକଲାପାକଲ କରିବା; ମନଯୋଗା କଥା କହିବା—
2 To coax; to cajole.

କାର୍ତ୍ତିକେ କୋଳରେ ବସାଇ
କହନ୍ତି ବାକ୍ୟ ଚାଟୁଆଇ—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୩ । ବିନୟପୂର୍ଣ୍ଣ କଥା କହିବା—
3. To speak with humility;

ଦ୍ରବ୍ୟ ଭେଟନ ଅଗ୍ରେ ଦେଇ,
ବାକ୍ୟ କହିବ ଚାଟୁଆଇ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଚାଟୁକଟୁ—ଦେ. ବି (ବିପରୀତାର୍ଥକ ସନ୍ଧିତ)—
Chāṭu kaṭu ଚାଟୁବାକ୍ୟ ଓ କଟୁବାକ୍ୟ—
Flattery and pungent speech.

ଚାଟୁକାର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଚାଟୁ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Chāṭukāra ୧ । ଯେ ମନ ରଖାଇ କଥା କହେ—
1. Humouring; complaisant.

(ଚାଟୁକାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ତୋଷାମଦ କରିବା (ବ୍ୟକ୍ତି);
ଚାଟୁକାରୀ—2. Flattering; sycophant.

ସଂ. ବି—ତୋଷାମଦିଆ ବ୍ୟକ୍ତି—Flatterer; a sycophant.

ଚାଟୁପଟୁ—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍; ଚାଟୁ+ପଟୁ)—
Chāṭupaṭu ତୋଷାମଦିଆ; ଯେ ଖୁବ୍ ତୋଷାମଦ କରି ପାରେ—
Flattering; expert in flattering.

ପ୍ରଭୁର ଅଳୀକ ଯଶ ରଟନ୍ତେ କେ ରତି, ଚାଟୁପଟୁ × ×
ଜଗନ୍ନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

ସଂ. ବି—ଭଣ୍ଡ; ବିଦୂଷକ—A jester or fool in a king's; court or in a drama.

ଚାଟୁପ୍ରିୟ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚାଟୁ+ପ୍ରିୟ)—
Chāṭupriya ଯେ ତୋଷାମଦିଆ କଥା ଶୁଣିବାକୁ ସୁଖ ପାଏ—
(ଚାଟୁପ୍ରିୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Fond of flattery; fond of being flattered.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ଟାଇ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଇ’ ଖୋଜିବେ; ‘କୁଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂଅ’ ଦେଖିବେ; ‘ବନ୍ଧୁ’ ନ ପାଇଲେ ‘ବନ୍ଧୂ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଙ୍ଖି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଆଖି’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲ୍‌ବତ୍’ ଦେଖିବେ

ଚାଟୁବଚନ— ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଚାଟୁ+ବଚନ)—
Chāṭu bachana ୧ । ଖୋସାମଦିଆ କଥା; ଚାଟୁପୂର୍ଣ୍ଣ ବଚନ—
1. Flattering words.
୨ । ଅତିରିକ୍ତ ପ୍ରଶଂସା—
2. Undue praise; adulation.
୩ । ପ୍ରାର୍ଥନା—3. Entreaty

ଚାଟୁବଟୁ— ସଂ. ବିଣ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚାଟୁ+ବଟୁ)—
Chāṭubatu ଚାଟୁପଟୁ (ଦେଖ)
Chāṭupatu (See)
ସଂ. ବି—ବିଦୂଷକ—Jester.

ଚାଟୁବଟୁକୁ ସୁଜାଣ ବୋଲି ଜାଣ । ଉଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ଚାଟୁବାକ୍ୟ— ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଚାଟୁ+ବାକ୍ୟ)—
Chāṭu bākya ଚାଟୁବଚନ (ଦେଖ)
Chāṭubachana (See)

ଚାଟୁବାଦ— ସଂ. ବି.—(ଚାଟୁ+ବଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—
Chāṭu bāda ଚାଟୁବଚନ (ଦେଖ)
Chāṭu bachana (See)

ଚାଟୁବାଦୀ— ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ଚାଟୁ+ବଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)
Chāṭu bādī ଚାଟୁକାର (ଦେଖ)
(ଚାଟୁବାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Chāṭukāra (See)

ଚାଟୁଭାଷୀ— ସଂ. ବିଣ. (ଚାଟୁ+ଭାଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)
Chāṭubhāshī ଚାଟୁକାର (ଦେଖ)
(ଚାଟୁଭାଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Chāṭukāra (See)

ଚାଟୁର୍ଯ୍ୟା— ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଚଟ୍ଟୋପାଧ୍ୟାୟ)—ଚାଟୁର୍ଯ୍ୟୀ; ଚଟ୍ଟୋପାଧ୍ୟାୟ;
Chāṭurjyā ବଙ୍ଗାଳ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ—Chatterjee,
চাটুর্য্যা a title of Bengale Brāhmaṇas.

ଚାଟୂକ୍ତି— ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ କର୍ମଧା; ଚାଟୁ+ଉକ୍ତି)—
Chāṭūkti ଚାଟୁବଚନ (ଦେଖ)
Chāṭubachana (See)

ଚାଟୋଳ— ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚଟୁଳ=ଅସ୍ଥିର)—
Chāṭoḻa ୧ । ରୋଗାଦି ଯୋଗୁଁ ବ୍ୟାକୁଳତା ଅନୁଭବ କରୁଥିବା—
बेचैन 1. (a person) Feeling restless on account of disease.
୨ । ଡହଳ ବିକଳ (ଦେଖ)
2. Dahaḻa bikaḻa (See)
(ଦ୍ର—ଯେଉଁ ରୋଗୀ ଚାଟୋଳ ହୁଏ, ସେ ଥୟ ହୁଏ ନାହିଁ, ଥଣ୍ଡା ସ୍ଥାନ ଓ ପବନ ଲୋଡ଼େ, ଦେହରୁ ଲୁଗାପଟା କାଢ଼ି ପକାଏ ଓ ହାତଗୋଡ଼ କାଡ଼େଇ ହୁଏ ।)

ଚାଡ୍ରା— ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବିଣ—ଟାଙ୍ଗରମୁଣ୍ଡିଆ—
Chāḍrā Bald-headed.

ଚାଣକ୍ୟ— ସଂ. ବି. (ଚଣକ=ମୁନିବିଶେଷ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଯ)—
Chāṇakya ୧ । ରାଜା ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତଙ୍କର ତୀକ୍ଷ୍ଣବୁଦ୍ଧି ମନ୍ତ୍ରୀ ବିଷ୍ଣୁଗୁପ୍ତ—
1. The name of a minister of Raja Chandragupta noted for his political acumen.
[ଦ୍ର—ଏ ଜାତିରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଥିଲେ । ମଗଧ ବା ପାଟଳିପୁତ୍ରର ନନ୍ଦବଂଶର ରାଜା ମହାନନ୍ଦଙ୍କଠାରୁ ଏ ଅପମାନ ପାଇ ତହିଁର ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବା ପାଇଁ ମହାନନ୍ଦଙ୍କ ଦାସୀପୁତ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତଙ୍କୁ ସହାୟତା ଦେଇ ଏ ନନ୍ଦବଂଶର ଉଚ୍ଛେଦ ସାଧନ କଲେ, ଓ ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତଙ୍କୁ ମଗଧ ସିଂହାସନରେ ବସାଇଲେ । ଏହାଙ୍କ ଜନ୍ମସ୍ଥାନ ତକ୍ଷଶିଳା (ଆଧୁନିକ ରାୱଲପିଣ୍ଡିର ପାଖ) ରେ ଥିଲା । ଚାଣକ୍ୟଙ୍କ ରଚିତ ‘ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର’ ରାଜନୀତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପ୍ରମାଣିକ ଗ୍ରନ୍ଥ ଅଟେ । ଏହାଙ୍କ ରଚିତ ଶ୍ଳୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ବାଛି ବାଛି ପରବର୍ତ୍ତୀ ସଂକଳୟିତାମାନେ ‘ବୃଦ୍ଧଚାଣକ୍ୟ’, ‘ଲଘୁଚାଣକ୍ୟ’ ‘ବୋଧିଚାଣକ୍ୟ’ ‘ଚାଣକ୍ୟସାରସଂଗ୍ରହ’ ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥମାନ ସଙ୍କଳନ କରିଅଛନ୍ତି । ଚାଣକ୍ୟଙ୍କ ରଚିତ ‘ବିଷ୍ଣୁଗୁପ୍ତସିଦ୍ଧାନ୍ତ’ ରେ ଜ୍ୟୋତିଷ ବିଷୟର ଚର୍ଚ୍ଚା ହୋଇଅଛି । ସେ ‘ବୈଦ୍ୟଜୀବନ’ ନାମକ ଖଣ୍ଡିଏ ଆୟୁର୍ବେଦିକ ଚିକିତ୍ସାଗ୍ରନ୍ଥ ମଧ୍ୟ ଲେଖିଥିଲେ; ବିଷ୍ଣୁପୁରାଣ, ଭାଗବତ ଓ କଥାସରିତ୍‌ସାଗର ଆଦି ସଂସ୍କୃତ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଏହାଙ୍କର ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ଏହାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ନାମ ବାତ୍ସ୍ୟାୟନ, ମଲ୍ଲନାଗ, କୌଟିଲ୍ୟ, ଚଣକାତ୍ମଜ, ଦ୍ରାମିଳସ୍ୱାମୀ, ବିଷ୍ଣୁଗୁପ୍ତ ଓ ଅଙ୍ଗୁଳ ଥିବାର ଅଭିଧାନକାର ହେମଚନ୍ଦ୍ର ଲେଖିଅଛନ୍ତି—
ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]
୨ । ଚାଣକ୍ୟଙ୍କ ରଚିତ ନୀତିଗ୍ରନ୍ଥ—2. A work of political and moral aphorisms compiled by Chāṇakya

ଚାଣକ୍ୟନୀତି— ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚାଣକ୍ୟ+ନୀତି)—ଚାଣକ୍ୟଙ୍କ
Chāṇakya nīti ସଙ୍କଳିତ ଅର୍ଥନୀତି ଓ ରାଜନୀତି—Principles of Ethics and Politics compiled or enunciated by Chāṇakya.

ଚାଣିକ୍ୟ— ଗ୍ରା ବି (ସଂ. ଚାଣକ୍ୟ)—ଚାଣକ୍ୟ (ଦେଖ)
Chāṇikya Chāṇakya (See).

ଚାଣୂର— ସଂ. ବି (ନାମ) (ଚଣ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଊର)—
Chāṇūra ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ—Name of a demon.
[ଦ୍ର—ଏ କଂସପାଖରେ ମଲ୍ଲ ବା ମାଲରୂପେ ଥାଇ ବଡ଼ ସମ୍ମାନ ପାଉଥିଲେ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଏହାଙ୍କୁ ନିହତ କରିଥିଲେ ।]

ଚାଣୂରମର୍ଦ୍ଦନ— ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀତତ୍; ଚାଣୂର+ମର୍ଦ୍ଦନ)— ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—
Chāṇura marddana Srikṛushṇa.
(ଚାଣୂରନିସୂଦନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚାଣ୍ଟ— ଦେ. ବି (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ସୁନାରୁପାରେ ନିର୍ମିତ ଗୋଲାପଫୁଲ ପ୍ରଭୃତି
Chāṇṭa ସୁନ୍ଦର ଦିଶିବାପାଇଁ ତହିଁ ତଳେ ଝୁଲୁଥିବା ଚେପ୍‌ଟା ଚେପ୍‌ଟା ଗୁଆ—Flat pendants hanging from the fringe of gold and silver flowerlike ornaments.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଝ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	ଙ୍କ	ଇଏ	ଉଅ	ଣ୍ଣ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚଁ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ନ

ଚାଣ୍ଟି – ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ (ତୁଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଚ୍ୟୁଁଟୀ) —
Chānti ୧ । ପିମ୍ପୁଡି—1. Ant.
(ଯଥା—ଚାଣ୍ଟି ଚାବିବା = ପିମ୍ପୁଡି କାମୁଡିବା)

୨ । ଚାଣ୍ଟିଶାଗ୍; ଅମ୍ଳିତିପତ୍ର—2. A kind of wild kitchen-herb which tastes sour

ଚାଣ୍ଟିଶାଗ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ସଂ ଚାଙ୍ଗେରୀ)—
Chāntisāg ଅମ୍ଳିତିପତ୍ର (ଦେଖ)
Āmlitipatra (See)

ଚାଣ୍ଡ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଚଣ୍ଡତା ବା ଚାଣ୍ଡ୍ୟ)—ତୀବ୍ରତା—
Chānda Acuteness.

ରାମଙ୍କ କାଣ୍ଡ ଚାଣ୍ଡ ରାବଣ ନ ଦେଖି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଚାଣ୍ଡେ (ଦେଖ)
Chānde (See)

ଚାଣ୍ଡରସ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଚଣ୍ଡ + ରସ)—ଭୁମ୍ବାଣ ଆଦିରେ ନିଆଁ
Chāndarasa ଲଗାଇବା ପୂର୍ବରୁ ହଠାତ୍ ନିଆଁ ଧରିବାପାଇଁ ବାଣ ମୁହଁରେ ଯେଉଁ ବାରୁଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ରଞ୍ଜକ—Gunpowder which is put inside the wick at the mouth of a firework to ignite it very quickly.

ଚାଣ୍ଡାଳ—ସଂ. ବ. ପୁଂ. (ଚଣ୍ଡାଳ + ସ୍ୱାର୍ଥରେ. ଅ)—
Chāndāla ୧ । ନିଷାଦ; ଚଣ୍ଡାଳ; ହାଡ଼ି—
(ଚାଣ୍ଡାଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. A man belonging to a very low caste amongst the Hindus.

୨ । ନୀଚତମ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟଜାତି—2. A pariah.

चाँड़ाल ଦେ. ବ—୧ । ନୀଚ ବ୍ୟକ୍ତି; ଅସ୍ପୃଶ୍ୟଜାତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
চাণ্ডাল 1. A low mean fellow; a pariah; an outcaste
(ଚାଣ୍ଡାଳୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

୨ । କ୍ରୂରକର୍ମା ବ୍ୟକ୍ତି—2. A cruel person

ମୋହର କନିଷ୍ଠ ଭାଇ କହାପୁରୁ ଚାଣ୍ଡାଳ ମାରିଗଲା—
ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।

ଚାଣ୍ଡେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ଚଣ୍ଡ)—
Chānde ୧ । କ୍ଷଣମାତ୍ରକେ; ଅତିଶୀଘ୍ର—
तुरंत 1. Quickly; very soon; instantaneously; in a moment.
फौरन
(ଚାଣ୍ଡେକେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବଜ୍ରବ୍ୟାଘାତରୁଁ ଚାଣ୍ଡେ ଯାଆନ୍ତେ ଭସି—
ମଧୁସୂଦନ. ଛନ୍ଦମାଳା ।

୨ । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଭାବରେ—2. Directly.

× × ଚାଣ୍ଡେ ଦେଇଥିଲା ବାଳାମଣିକ
ଉପୁଛି ଦେଲା ସେ ଭାବ ଏଣିକି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ହରିବଳା ।

ଚାଣ୍ଡେ ଚାଣ୍ଡେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଅତି ଶୀଘ୍ର; କ୍ଷଣମାତ୍ରକେ—
Chānde chānde Instantaneously; in a moment.

ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ସଙ୍ଗେ ଶ୍ରୀରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସାଜି ନେଲେ ଚାଣ୍ଡେ ଚାଣ୍ଡେ—
ନନ୍ଦକିଶୋର. ନିର୍ଝରିଣୀ ।

ଚାତକ—ସଂ. ବ. ପୁଂ. (ଚତ୍ ଧାତୁ = ମାଗିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ; ଯେ
Chātaka ଚିତ୍କାରି କରି ମେଘକୁ ଜଳ ମାଗେ)—
ଚାତକୀ } ସ୍ତ୍ରୀ ୧ । ସ୍ୱନାମଖ୍ୟାତ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ପକ୍ଷୀବିଶେଷ—
ଚାତକିନୀ } 1. Pied-crested cuckoo; Coccyster, genus Coculus.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଥଣ୍ଟ ଖୁବ୍ ଛୋଟ । ପୁଛ ଲୋମ୍ବା ପର ଏବଂ ଗୋଡ଼ ଛୋଟିଆ; ଡେଣାର ଶେଷ ପର ଦୁଇଟି ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କ ଚୁମ୍ପୁଟା ପରି ଦୁଇ ପାଖକୁ ବାହାରିଥାଏ । ପକ୍ଷର ବର୍ଣ୍ଣ କଳା, ବାଇଗଣୀ ଓ ଧୂସର । ଗଳା ଓ ପେଟ ରକ୍ତାଭ ଶୁକ୍ଳ—ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର ।

ଚାତକ କୋକିଳ ପରି ପରଭୃତ୍ ଅର୍ଥାତ୍ ଅନ୍ୟ ଚଢ଼େଇ ଏହାର ଡିମ୍ବକୁ ଫୁଟାଏ—ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର ।

କିନ୍ତୁ ବର୍ଷାଦିନେ ମେଘ ଉଠାଇଲାବେଳେ ଯେଉଁ ଛୋଟ ଚଢ଼େଇମାନେ ଦୀର୍ଘ ଚେଁ ଚେଁ ଶବ୍ଦ କରି ଆକାଶରେ ଅତିଶୀଘ୍ର ଚକ୍ରାକାର ଗତିରେ ଉଡ଼ି ବୁଲନ୍ତି ଓ ଯେ ଉଡ଼ିଲାବେଳେ ଗୁଆକାତି ଆକାର ଦେଖାଯାଆନ୍ତି ସେମାନେ କୋକିଳଜାତୀୟ ନୁହନ୍ତି । ସେମାନେ ଘରଚଟିଆଙ୍କ ପରି ଘରର ଚାଳ ଓ କାନ୍ଥ ସନ୍ଧିରେ, କୋଠାର କଡ଼ସନ୍ଧିରେ କୋମଳ ପର ଓ କାଠିକୁଟାରେ ବସା ନିର୍ମାଣ କରି ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ମାସରେ ଡିମ୍ବ ଦିଅନ୍ତି ଓ ଆପଣା ଡିମ୍ବକୁ ଆପେ ଫୁଟାଇ ଛୁଆଙ୍କୁ ପାଳନ୍ତି । ଏମାନେ ଲମ୍ବରେ ୮।୧୦ ଅଙ୍ଗୁଳି ବଢ଼ନ୍ତି । ଜେବ୍ସ୍ଟାର୍ ଇଂରାଜି ଅଭିଧାନରେ ସ୍ୱିଫ୍ଟ (Swift) ପକ୍ଷୀର ବସିବାର ଓ ଉଡ଼ିବାର ଯେଉଁ ଚିତ୍ର ଦିଆଯାଇଅଛି, ଏ ପକ୍ଷୀର ରୂପ ସେହିପରି । ଏ ପକ୍ଷୀ କୋଠା ଗୁମ୍ଭ ତଳେ ବସା କରିବାର ଓ ଖୁବ୍ ଦ୍ରୁତବେଗରେ ଉଡ଼ିବାର ଓ ଚେଁ ଚେଁ ଶବ୍ଦ କରିବାର ଯାହା ଲେଖା ଅଛି, ତାହା ଏ ପକ୍ଷୀ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ଅଟେ । ପ୍ରବାଦ ଅଛି, ଚାତକ ବୃଷ୍ଟିଜଳ ଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟ ଜଳ କେବେହେଁ ପାନ କରେ ନାହିଁ । ଏ ବୃଷ୍ଟିଜଳ ଆଶାରେ ମେଘକୁ ବ୍ୟାକୁଳକଣ୍ଠରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରେ, ଅଥଚ କେବେ ହେଲେ ଭୂପୃଷ୍ଠର ଜଳ ପିଏ ନାହିଁ ।

ପୁରାଣ ମତରେ ବୃଦ୍ଧଶ୍ରବା ଗନ୍ଧର୍ବଙ୍କୁ ଇନ୍ଦ୍ର ଅଭିଶାପ ଦେବାରୁ ସେ ଚାତକ ପକ୍ଷୀର ରୂପ ଧାରଣ କଲା । ତେଣୁ ସେ 'ଫଟିକ ଫେଡ଼' 'ଫଟିକ ଫେଡ଼' ବୋଲି ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଥାଏ । କବି ଲେଖିଅଛନ୍ତି :—

ବୃଦ୍ଧଶ୍ରବା ଗନ୍ଧର୍ବ ଯେ କଷ୍ଟରେ ଶୋଚଇ
ଫଟିକ ଫେଡ ଫଟିକ ଫେଡ଼ ଇନ୍ଦ୍ରକୁ ଡାକଇ—ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ମଧ୍ୟ ।

୨ । ଘରଚଟିଆଜାତୀୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ପକ୍ଷୀବିଶେଷ—
2. The common Indian Swift; Cypselus Affinis.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ରଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଢ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଡ଼' ଦେଖନ୍ତେ

ଚାତକାନନ୍ଦନ—ସଂ. ବି. (ଚାତକ+ଆନନ୍ଦନ=ଆନନ୍ଦଦାୟକ)—
Chātakānandana ୧ । ବର୍ଷାକାଳ—1. Rainy season.
୨ । ମେଘ—2. Cloud.

ଚାତନ—ସଂ ବି. (ଚତ୍ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ=ଚାତି ଧାତୁ=ପୀଡ଼ା ଦେବା+
Chātana ଭାବ. ଅନ)—ପୀଡ଼ନ; କ୍ଲେଶ ଦେବା—
Troubling; oppressing; teasing.

ଚାତର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚାତୁରୀ)—୧ । ଚାତୁରୀ; କୌଶଳ—
Chātara 1 Deceit; fraud.
ଲେଖୀ ୨ । ଗର୍ବ; କଥାର ବଢ଼ାଇ; ବାଲୁଙ୍ଗି—
2. Boasting; bragging.
ଚାକର ମାତର କାହାର ଚାତର ଏଥିକି କର ଏ ଆଶେ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ ସାମନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ।
୩ । ଅହଙ୍କାର; ଗର୍ବ—3. Pride; arrogance.
ଶିବବର ଛାର କେତେ ମାତର,
କୋଟି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡେ ମୋ କେ କରୁଁ ଅଛି ଚାତର । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।
ଦେ. ବିଣ.—ଗର୍ବୀ; ଗର୍ବାନ୍ଧିତ—Elated with pride.
ସମ୍ପଦବେଳେ ନ ହୁଅ କାତର,
ସମ୍ପଦବେଳେ ନ ହୁଅ ଚାତର । ପ୍ରବଚନ ।

ଚାତରା—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ.—ଚାତର (ଦେଖ)
Chātarā Chātara (See)

ଚାତରିଆ—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଆତ୍ମଗର୍ବୀ—
Chātariā 1. Vainglorious.
୨ । ଯେ ମୁହଁବାଲୁଙ୍ଗି କରେ—
2. Bragging; boastful.

ଚାତୁର—ସଂ. ବି.—(ଚତୁର+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ଗୋଲ ତକିଆ;
Chātura ମାଣ୍ଡି—1. Circular leaning cushion.
୨ । ଚାରିଜଣ ବସିବା ଭଳି ଗାଡ଼ି—
2. A four-seated carriage.
୩ । (ଚତୁର+ଭାବାର୍ଥେ. ଅ)—ଚାତୁରୀ—
3. Cunning; fraud.
(ଚାତୁରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚତୁର+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—
୧ । ପ୍ରିୟଭାଷୀ—1 Flattering; sweet-speaking.
୨ । ଚକ୍ଷୁଗୋଚର—2 Within the ken of one's eyes.

ଚାତୁରିକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଚତୁର=ରଥ+ଚଳାଇବା ଅର୍ଥରେ. ଇକ)—
Chāturika ସାରଥି—Coachman; driver of a car

ଚାତୁରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚତୁର+ଭାବ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଚାତୁର୍ଯ୍ୟ;
Chaturi ଚତୁରତା—1. Cleverness; dexterity.
ଦେ. ବି.—ପ୍ରବଞ୍ଚନା; ଶଠତା; ଛଳ—
1. Fraud; deceit; craft.
୨ । ଚାତର (ଦେଖ)
2. Chātara (See)

ଚାତୁର୍ଜାତକ—ସଂ. ବି. (ଚତୁର୍ଜାତକ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—ଔଷଧାର୍ଥ ଡାଲଚିନି,
Chāturjātaka ତେଜପତ୍ର, ଅଲାଇଚ ଓ ନାଗେଶ୍ୱର ଏହି ଚାରି-
(ଚାତୁର୍ଜାତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଗୋଟି ପଦାର୍ଥର ମିଳନ—A mixture of cinnamon, cassia-leaves, cardamum and the filaments of the flowers of Mesua Fera for medicinal purposes.

ଚାତୁର୍ଥିକ—ସଂ. ବିଣ. (ଚତୁର୍ଥ+ଇକ)—ଚତୁର୍ଥ ଦିନରେ ଦେଖାଯିବା—
Chāturthika Appearing at an interval of 4 days.
(ଚାତୁର୍ଥକ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ସଂ. ବି.—୪ ଦିନ ଛଡ଼ା ହେବା ପାଳି ଜର—
Quartan; quotidian fever.

ଚାତୁର୍ଦ୍ଦଶ—ସଂ. ବିଣ. (ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ+ଭବାର୍ଥେ. ଅ)—ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ତିଥିରେ
Chāturddaśa ଜାତ ବା ଘଟିତ—Happening on the 14th day of the lunar fortnight.
ସଂ. ବି.—ରାକ୍ଷସ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Demon.

ଚାତୁର୍ବର୍ଣ୍ଣ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ.—(ଚତୁର୍ବର୍ଣ୍ଣ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଯ)—ଚତୁର୍ବର୍ଣ୍ଣ
Chāturbarṇnya ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to the 4 chief castes amongst the Hindus.
ସଂ. ବି.—(+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଯ) ୧ । ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ, ବୈଶ୍ୟ ଓ ଶୂଦ୍ର-
ଏହି ଚାରି ଜାତି—1. The 4 principal caste-divisions amongst the Hindus, viz Brāhmaṇa, Kshatriya, Baiśya and Śūdra.
୨ । ବ୍ରାହ୍ମଣାଦି ୪ ଜାତିଙ୍କ ଅନୁଷ୍ଠେୟ କର୍ମ ବା ଧର୍ମ—
2. The duties and religious observances enjoined for the 4 castes of the Hindus.
(ଯଥା—ବ୍ରାହ୍ମଣର ଯଜନ, ଯାଜନ, ଅଧ୍ୟୟନ, ଅଧ୍ୟାପନ, ଦାନ ଓ ପ୍ରତିଗ୍ରହ; କ୍ଷତ୍ରିୟର ବାହୁବଳରେ ପ୍ରଜାପାଳନ; ବୈଶ୍ୟର କୃଷି, ଗୋରକ୍ଷା ଓ ବାଣିଜ୍ୟ ଏବଂ ଶୂଦ୍ରର ଦ୍ୱିଜାତିସେବା-କର୍ମ ।)

ଚାତୁର୍ଭଦ୍ର—ସଂ. ବି. (ଚତୁର୍ଭଦ୍ର+ସ୍ୱାର୍ଥେ ଅ)—ଚତୁର୍ଭଦ୍ର (ଦେଖ)
Chāturbhadra Chaturbhadra (See)
(ଚାତୁର୍ଭଦ୍ରକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚାତୁର୍ଭୌତିକ—ସଂ. ବିଣ. (ଚତୁର୍ଭୂତ+ଜାତାର୍ଥରେ ଇକ)—
Chāturbhautika ମୃତ୍ତିକା, ଜଳ, ଅଗ୍ନି ଓ ବାୟୁରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ (ଶରୀରାଦି)—(matter) Evolved from the 4 elements viz. water, earth, fire and air.
[ନ୍ୟାୟଦର୍ଶନରେ ଆକାଶ-ଉପାଦାନ ସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇ ନାହିଁ ।]

ଚାତୁର୍ମହାରାଜିକ—ସଂ. ବି—୧ । ବିଷ୍ଣୁ; ଭଗବାନ୍ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chāturmahārājika 1. Bishṇu.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ୟ	ତ୍ଥ	ଣ୍ଡ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ନ୍ତ

୨ । ବୁଦ୍ଧଦେବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2 The Buddha

ଚାତୁର୍ମାସ —ସଂ. ବିଣ. (ଚତୁର୍ମାସ + ଭାବାର୍ଥେ. ଅ)—୪ ମାସରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ
Chāturmāsa (ବ୍ରତ)—(rites) To be performed during 4 months.

ଚାତୁର୍ମାସିକ—ସଂ. ବିଣ. (ଚତୁର୍ମାସ+ଇକ)— ଚାତୁର୍ମାସ (ଦେଖ)
Chāturmāsika Chāturmāsa (See)

ସଂ. ବି—ଚାରିମାସବ୍ୟାପୀ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଅବଲମ୍ବନ କରିବା (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—Observance of the vow of continence for a period of 4 months

ଚାତୁର୍ମାସ୍ୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଚତୁର୍ମାସ+ଯ)—୧ । ଆଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳ ଦ୍ୱାଦଶୀ
Chāturmāsya ବା ପୂର୍ଣ୍ଣିମାଠାରୁ କାର୍ତ୍ତିକ ଶୁକ୍ଳଦ୍ୱାଦଶୀ ବା ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୪ ମାସ କାଳ ପାଳନ କରାଯିବା ବ୍ରତବିଶେଷ—
1. A vow observed during the 4 rainy months (viz. Śrābaṇa, Bhādraba, Āświna and Kārttika)

[ଦ୍ର—ବରାହପୁରାଣ ଓ ମତ୍ସ୍ୟପୁରାଣରେ ଏ ବ୍ରତର ବିଧି ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ଏହା ବିଷ୍ଣୁପୂଜନ ବ୍ରତ ଅଟେ ଓ ଏହା ଗୃହସ୍ଥମାନେ ପାଳନ କଲେ ମଧୁରସ୍ୱର, ଯୋଗସିଦ୍ଧି ଓ ସନ୍ତାନବୃଦ୍ଧି ହୁଏ । ଏଥିରେ ଗୁଡ଼, ମଦ୍ୟ, ଧାତୁପାତ୍ରରେ ପକ୍ୱ ଅନ୍ନ ଖାଇବା ନିଷିଦ୍ଧ ଓ 'ଓଁ ନମୋନାରାୟଣାୟ' ମନ୍ତ୍ର ଜପ କରିବା ବିଧେୟ । ଏ ବ୍ରତ ଯତିମାନେ ମଧ କରିବାର ବିଧି ଅଛି । ବ୍ରତପାଳନକାଳରେ ଯତିମାନଙ୍କର ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଏ ଚାରି ମାସ ବାସ କରିବା ବିଧେୟ । ବୌଦ୍ଧଭିକ୍ଷୁ (ଯତି) ମାନେ ଏ ନିୟମ ପାଳନ କରନ୍ତି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୨ । ଫାଲ୍ଗୁନ, ଚୈତ୍ର ବା ବୈଶାଖ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରାଯାଇ ୪ ମାସ କାଳ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେବା ଯଜ୍ଞବିଶେଷ (ଏହି ଯଜ୍ଞର ୪ଟି ପର୍ବ—ବୈଶ୍ୱଦେବ, ବରୁଣବାସ, ଶାକମେଧ ଓ ସୁନାଶୀରୀୟ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. A vedic sacrifice perfomed in the course of 4 months.

ସଂ ବିଣ—ଚାରି ମାସରେ ସମ୍ପାଦନୀୟ—
Performable in 4 months.

ସବୁ ନଦୀ ମିଳିବା ସ୍ଥାନେ ବୋଲି ଗଲେ
ତହିଁ ତହୁଁ ଚାତୁର୍ମାସ୍ୟ ଯାଗ କଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ଚାତୁର୍ମାସ୍ୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚତୁର୍ମାସ + ଯ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Chāturmāsyā ଚାତୁର୍ମାସ୍ୟ (ଦେଖ)
Chāturmāsya (See)

ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚାତୁର୍ମାସ)—୧ । ବର୍ଷା ଋତୁର ଚାରି ମାସ—
1. The 4 rainy months of Śrābaṇa, Bhādraba, Āświna and Kārttika.

୨ । ବର୍ଷାଋତୁ—2. The rainy season.

ବସି ଚାତୁର୍ମାସ୍ୟା ଗୀତ ଶୁଣିଥିଲି
ମନେ ପଡେ ତାହା ଏବେ । ନନ୍ଦକିଶୋର—ନିର୍ଝରିଣୀ ।

ଚାତୁର୍ହୋତ୍ର —ସଂ. ବି. (ଚତୁର + ହୋତୃ + ଅ)—ଚାରିଜଣ ହୋତାଙ୍କ-
Chāturhotra ଦ୍ୱାରା ସମ୍ପାଦ୍ୟ ଯଜ୍ଞ—A vedic sacrifice (ଚାତୁର୍ହୋତ୍ରିୟ—ବିଣ) performed by 4 priests together.

ଚାତୁର୍ଯ୍ୟ —ସଂ. ବି. (ଚତୁର + ଭାବାର୍ଥରେ ଯ)—୧ । ଚତୁରତା—
Chāturjya 1. Cleverness; cunning.

୨ । ନିପୁଣତା; ନୈପୁଣ୍ୟ—2. Skill; dexterity.

ଦେ. ବି—ପ୍ରବଞ୍ଚନା; ଶଠତା —Fraud, deceit; craft.

ଚାଦର —ବୈଦେ ବି (ଫା. ଚାଦର୍=ଶବଦେହ ଆଚ୍ଛାଦକ ବସ୍ତ୍ର)—
Chādara ୧ । ଦୋପଟ୍ଟା; ଉତ୍ତରୀୟ ବସ୍ତ୍ର—1. A sheet of
চাদর cloth used as a scarf.
चद्दर; चाद्दरा ୨ । ବିଛଣାର ଆସ୍ତରଣ; ବିଛଣା ଉପରେ ପଡ଼ିବା ବସ୍ତ୍ର—2 Bed-sheet.

୩ । ଖୁବ୍ ଲମ୍ବା ଓ ଚଉଡ଼ା ଲୁଗା—
3. A piece of cloth long and wide.

୪ । ଧାତୁଆଦିର ପତଳା ଓ ଦୀର୍ଘ ଏବଂ ପ୍ରଶସ୍ତ ଖଣ୍ଡ—
4. A thin long and broad sheet of a metal

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୀରେ ପୁରୁଷଙ୍କ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱାଙ୍ଗ ଆବରକ ବସ୍ତ୍ରକୁ ଚାଦର୍ ଓ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଓଢ଼ଣୀକୁ ଚାଦର ବୋଲାଯାଏ ।]

ଚାଦରଧର —ଦେ. ବି—ରାଜା ବା ବରକନ୍ୟା ଦୁଆର ମୁହଁ ବାଟେ
Chādaradharā ଚାଲିଯିବା ବେଳେ ଯେଉଁ ଚାକର ସେମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଚାଦର ଟେକି ଧରେ—The servant or a person who holds a cloth as canopy over the head of a king or a resently married couple while passing through a door-way.

ଚାଦରଧରକୁ ଏହା କି କର, ଚତୁରକ୍ଷ କେବେ ନ ହେଲି ପର—
ଜଦୁମଣି କବିତା ।

ଚାଦର ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ରାଜା ବା ବରକନ୍ୟା କୌଣସି ଦୁଆର-
Chādara dharibā ମୁହଁ ବାଟେ ଗଲାବେଳେ (ଆଗପଛ
চাদরধরা ହୋଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଦୁଇ ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି)
चाद्दर पकड़ना ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଚାଦର ଟେକି ଧରିବା—To hold a sheet as a canopy over the head of a king or a newly married couple while passing through a door-way.

ଚାଦର ବିଜୁଳି —ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ବିଜୁଳି ମାରିବା ସମୟରେ ମେଘ-
Chādara bijuḷi ବ୍ୟାପୀ ଆଲୋକ ଦେଖାଯାଏ—
চাদর বিজলি Sheet lightning.
चद्दर बिजलि

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପଢ଼ ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚକ୍ଷ୍ୟ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଗରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ଚିହ୍ନର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କଥ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ୍' ଦେଖିବେ ।

ଚା ଦାନ୍—ଦେ. ବି. (ଚୀନ. ଚା+ଫା. ଦାନ୍=ସଂ. ଆଧାନ)—
Chā-dān ଯେଉଁ ପାତ୍ରରେ ଛଣା ହୋଇଥିବା ଗରମ ଚାହାପାଣି
ଚା-ଦାନ ରଖାଯାଇଥାଏ ଏବଂ ଯହିଁରୁ ଉକ୍ତ ଜଳକୁ ଚା-
चा-दान ପିଆଲାରେ ଢାଳି ତହିଁରେ ଆବଶ୍ୟକ ପରିମାଣରେ
(ଚା-ଦାନି-ଅନ୍ୟରୂପ) ଦୁଧ ଓ ଚିନି ମିଶାଇ ପାନୀୟ ଚାହା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ; ଚାହାପୋତ—Tea pot.

ଚାନ୍ସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ ।ସୁବିଧା—
Chān-s 1. Opportunity.
୨ । କପାଳବାଲ୍କ କାମ ବା ଅବସ୍ଥା—2 Chance

ଚାନ୍ସରି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଚାନ୍‌ସେରି)—
Chān-sari ସ୍ୱତ୍ୱାସ୍ୱତ୍ୱ ବିଚାରାର୍ଥ ବିଲାତରେ ଥିବା ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଅଦାଲତ—
ଚାନସେରୀ Court of Chancery.
चैंसरी

ଚାନ୍ସୀ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଦେଶୀ ଡାକ୍ତର ଅସ୍ତ୍ରଚିକିତ୍ସା ନ କରି
Chān-sī କେବଳ ତୈଳ ଓ ଲେପ ଆଦିରେ ବ୍ରଣ ଓ ନାଳୀ ଘାଆ ଇତ୍ୟାଦି ଆରୋଗ୍ୟ କରନ୍ତି—A class of Indian medical practitioners who cure surgecal-cases without operation by the application of oils and ointments.

ଚାନ୍ସେଲର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଶାସନ ଓ ଚାଳନ
Chān-selar ଭାର ପ୍ରାପ୍ତ ସର୍ବୋଚ୍ଚ କର୍ମଚାରୀ—Chanceller of
ଚାନସେଲର an university.
चैंसलर; चैंसेलर

ଚାନକା—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଛାନକା (ଦେଖ)
Chānakā Chhanakā (See)
(ଚାନକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚାନ୍ଦସୀ—ଦେ. ବି—ଚାନ୍‌ସୀ (ଦେଖ)
Chānd–sī Chān–sī (See)

ଚାନ୍ଦ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ର)—
Chānda ୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—1. The moon
चान्द ଚକିତବଦନାରବିନ୍ଦେ; ଦିଶଇ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ଚାନ୍ଦ ।
चांद ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୨ । ବିବାହର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଶୁକ୍ଳ ତୃତୀୟା ଦିନ ବରକନ୍ୟାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କରାଯିବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦାପନା ବିଧି; ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦାପନା—
2. The ceremony of worshipping the moon on the third day of the bright lunar fortnight succeeding the marriage.

୩ । କୁମାରପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଭୋଗ ଦିଆ-ଯିବା ନୈବେଦ୍ୟ (ଛେନା ଗୁଡ଼ ଚକଟା ବା ଖଇ ପାଚିଲା କଦଳୀ ଚକଟା)—3. The sweet offerings offered to the Moon-god in the evening of Kumārapūrṇnimā.

୪ । କୁମାରପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ନୈବେଦ୍ୟ ପରସ୍ପର ପାଟିରେ ଦିଆହୋଇ ହୋଇ ଦୁଇ ଜଣ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ବା ବାଳକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ଥାପିତ ବନ୍ଧୁତା ଓ ପରସ୍ପରକୁ ଡାକିବା ସମ୍ବୋଧନ—
4. Name by which two females or children friends address each other after feeding each other with the offerings of Kumāra Pūrṇnimā evening; the mutual friendship springing up from such mutual feeding.

୫ । ଗାଈ, ବଳଦ ଓ ଘୋଡ଼ାଙ୍କର ମୁହଁ ସମ୍ମୁଖରେ କପାଳ-ତଳକୁ ଥିବା ଶୁକ୍ଳ ବର୍ଣ୍ଣ ଗୋଲ ବା ଲମ୍ବ ରୋମରେଖା—
5. White mark or star on the forehead of a coloured beast (e. g. horse, cattle).

୬ । ଦ୍ୱିତୀୟା ଚନ୍ଦ୍ର, ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ର ବା ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଆକୃତିର ଧାତୁ-ନିର୍ମିତ ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—6. Crescent-shaped or moon-shaped orhament.

୭ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଚନ୍ଦ୍ର ପରି ପ୍ରୀତିଦାୟକ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ—
7. (figurative) A pleasing person or thing.

ହେ ତଉଦରଭୁବନ-ଲୋକଙ୍କର ଚାନ୍ଦ
ତୁମ୍ଭକୁ ଦେଖି ସୁଖୀ ହୁଅନ୍ତି ନନ୍ଦ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୮ । ବନ୍ଧୁକ ମାରିବାକୁ ଶିକ୍ଷା କରିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଲକ୍ଷ୍ୟ ରୂପେ ଦୂରରେ ସ୍ଥାପିତ କୌଣସି ଚିହ୍ନ—8 Target.

୯ । ଧଳା ଓ ଗୋଲ ଦାଗମାନ—9. Round white spots.

ଚାନ୍ଦଉଦିଆ—ଦେ. ବି—ଚନ୍ଦ୍ରଉଦିଆ (ଦେଖ)
Chānda-udiā Chandra-udiā (See).

ଚାନ୍ଦକଳା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ର+କାଳ)—କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ରଙ୍ଗବିଶେଷ—
Chāndakaḷā A black pigment or dye used by females to put on the middle of the forehead as a tip.
[ଦ୍ର—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକେ କପାଳରେ ଚାନ୍ଦକଳାର ଟୋପି ଦିଅନ୍ତି ।]

ଚାନ୍ଦକା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ର; ଚନ୍ଦ୍ରକ)—ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକାର ଶିଳ୍ପଣ—
Chandakā A semicircular arch.
चान्दका

ଚାନ୍ଦନା—ବୈଦେ. ବି (ଫା ଚାନ୍ଦନା)—ରଇତ ଘରବାଡ଼ି ରୂପେ ଭୋଗ
Chāndanā କରୁଥିବା ଭୂମି ବା ଯୋତ; ଘରବାଡ଼ି; ରଇଅତି ଘରଭିଟ
चांदना ଜମି—Homestead holding of a tenant.

ଚାନ୍ଦନାଦାର୍—ଦେ. ବି—ଚାନ୍ଦନା ପ୍ରଜା (ଦେଖ)
Chāndanādār Chāndanā prajā (See).

ଚାନ୍ଦନା ପ୍ରଜା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ରଇତ ଆପଣା ଯୋତରେ ଘର
Chāndanā prajā କରିଥାଏ—A royat who has residence on his own holding.

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ୟ୍	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍ନ

ଚାନ୍ଦନୀ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ରିଣୀ, ଚାନ୍ଦ୍ରୀ—ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାମୟୀ (ରାତ୍ରି);
Chāndani ଚନ୍ଦ୍ରିକାଯୁକ୍ତ; ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ ଥିବା—
চান্দনিয়া; চান্দনী Moon-lit (night)
चान्दनी
ସବୁଦିନେ କାହିଁ ଚାନ୍ଦନୀ ରାତ ?
ସବୁଦିନେ ନାହିଁ ଶୀତପାହାନ୍ତା—ଉଦ୍ଧୃତ ?

ଦେ. ବି—୧ । ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ—1. Moon light.

କି ମଧୁରେ ଖେଳେ ମନ୍ଦହାସର ଚାନ୍ଦନୀ
ବଧୂବଦନର ଚାରୁ-ବନ୍ଧୁଳି-ଅଧରେ—ରାଧାନାଥ. ମନ୍ଦ ପାଦା ।

୨ । ଚନ୍ଦ୍ରଶାଳା (ଦେଖ)
2. Chandraśālā (See).

ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତସ୍ଥାନ ଉଜଳାକାଳେ
ଚାନ୍ଦନୀ ସୋପାନ ଉଠିବାବେଳେ—ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି, ଅବଧା

୩ । ପଥର, ଇଟା, ଚୂନ ଆଦିରେ ନିର୍ମିତ ଖୋଲା ପକ୍କା ମଣ୍ଡପ—
3. A pucca platform with no roof.

[ଦ୍ର—ମଣ୍ଡପର ଛାତ ଥାଏ, ମାତ୍ର ସାଧାରଣତଃ ଚାନ୍ଦନୀର ଛାତ ନ ଥାଏ ।]

ଚାନ୍ଦବଦନ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଚନ୍ଦ୍ରବଦନ (ଦେଖ)
Chāndabadana Chandrabadana (See).

ଚାନ୍ଦବଦନା }
ଚାନ୍ଦବଦନୀ } ସ୍ତ୍ରୀ—
চান্দমুখ
चाँदकामुखड़ा

ଚାନ୍ଦବନ୍ଦା—ଦେ. ବି—ଚାନ୍ଦବନ୍ଦାପନା (ଦେଖ)
Chānda bandā Chānda bandāpanā (See).

ଚାନ୍ଦ ବନ୍ଦାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (କୁମାର କୁମାରୀମାନେ) କୁମାରପୂର୍ଣ୍ଣିମା
Chānda bandāibā ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ନବୋଦିତ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ବନ୍ଦାପନା (ଚାନ୍ଦ ବନ୍ଦେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) କରିବା—(boys and girls) To worship the moon in the evening of Kumārapūrṇṇimā.

୨ । ବିବାହର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଶୁକ୍ଳ ତୃତୀୟାର ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ବରକନ୍ୟା ବନ୍ଦାପନା କରିବା - 2. (a newly married couple) To worship the moon on the third day of the bright fortnight following the marriage

ଚାନ୍ଦ ବନ୍ଦାପନା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦନ)—
Chānda bandāpanā ୧ । ବିବାହର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଶୁକ୍ଳ ତୃତୀୟା ଦିନ (ଚାନ୍ଦବନ୍ଦାଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବରକନ୍ୟା ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ପୂଜା କରିବା ବିଧି; ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦାପନା--The ceremoney of the newly married couple worshipping the moon on the evening of the third day of the bright fortnight which succeeds the marriage.

୨ । କୁମାରପୂର୍ଣ୍ଣିମୀ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ବାଳକବାଳିକାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପୂଜା—2. Worship of the moon on the evening of the Kumārapūrṇnamī by boys and girls.

ଚାନ୍ଦ ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଦୁଇ ଜଣ ସ୍ତ୍ରୀ ବା ବାଳକ ବା ବାଳିକା)
Chānda basibā କୁମାରପୂର୍ଣ୍ଣିମୀ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ନବୋଦିତ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ନୈବେଦ୍ୟସ୍ୱରୂପ ଦିଆଯାଇଥିବା 'ଚାନ୍ଦ' ଖିଆଖେଇ ହୋଇ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ 'ଚାନ୍ଦ' ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥାପନ କରିବା—(two women or boys or girls) To set up the god-relationship of Chānda between them on the evening of the Kumārapūrṇnamī.

ଚାନ୍ଦ ବାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୁମାରପୂର୍ଣ୍ଣିମୀ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ପୂଜା
Chānda bārḍhibā କରିବାପାଇଁ ଛେନାଗୁଡ଼ ବା ଖଇଚକଟା ତୁଳସୀଚଉରା ମୂଳେ ଥୋଇବା—To put some sweets as offering to the moon-god on the Kumārapūrṇṇimā evening near the Holy Basil plant.

ଚାନ୍ଦବାଲି—ଦେ. ବି (ନାମ)—ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାର ଗ୍ରାମବିଶେଷ—
Chāndabāli Name of a village in the district of Balasore.

[ଦ୍ର—ଏହା କଟକ ଓ ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାର ସୀମାରେ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଓ ବୈତରଣୀ ନଦୀର ସଙ୍ଗମସ୍ଥଳ ଧାମରା ମୁହାଁଣଠାରୁ କିଛିବାଟ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହା ଆଜିକାଲି ଓଡ଼ିଶାର ଏକମାତ୍ର ବାଣିଜ୍ୟପ୍ରଧାନ ବନ୍ଦର । ଏହି ସ୍ଥାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଛୋଟଛୋଟ ଜାହାଜ କଲିକତାରୁ ଆସେ ଏବଂ ଏଠାରୁ କେନାଲ ବାଟେ କଟକକୁ ଷ୍ଟିମର ଯାତାୟତ କରେ । ରେଲ ହେବା ପୂର୍ବରୁ କଟକରୁ କଲିକତା ଯିବା ଯାତ୍ରୀମାନେ କଟକରୁ ଚାନ୍ଦବାଲି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଷ୍ଟିମରରେ ଯାଇ ସେଠାରେ କଲିକତାକୁ ସମୁଦ୍ର ବାଟେ ଜାହାଜରେ ଯାଉଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ କେବଳ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟମାନ ଏହିବାଟେ ଯାଉଅଛି ।]

ଚାନ୍ଦ ବୁଡ଼ା ହୋଇଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୁମାରପୂର୍ଣ୍ଣିମା ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଚାନ୍ଦ
Chānda burḍhā hoijibā ବନ୍ଦାଇବାର ସମୟ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହେବା—The proper time for worshipping the moon on the Kumārapūrṇnimā evening being over.

ଚାନ୍ଦମଣି—ଦେ. ବି—ଚନ୍ଦ୍ରମଣି (ଦେଖ)—
Chāndamaṇi Chandramaṇi (See)

ଚାନ୍ଦମାରି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ର+ମୃ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ=ମାର ଧାତୁ)-ବନ୍ଧୁକ
Chāndamāri ଦ୍ୱାରା ଲକ୍ଷ୍ୟ ଭେଦ ଶିକ୍ଷା କରିବା କାମରେ କିଛି ଦୂରରେ ରଖାଯାଇଥିବା ଚନ୍ଦ୍ରାକାର ଚିହ୍ନ-
চাঁদমারী ବିଶେଷ—Target.
चाँदमारी

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତରେ ମୂଳରେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ତାହା ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତଳ୍ପର ଦଉପରର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ବଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଥ' ଦେଖିବେ, 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍ଗ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କୃତ ଦେଖିବେ

ଚାନ୍ଦମୁଖ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ. (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖ)—ଚନ୍ଦ୍ରବଦନ (ଦେଖ)
Chāndamukha — Chandrabadana (See)
চাঁদমুখ
चाँदसामुखड़ा
(ଚାନ୍ଦମୁଖୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚାନ୍ଦମୁହିଁ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀ)—ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀ; ଚନ୍ଦ୍ରବଦନା—
Chāndamuhiṅ — (a lady) Having the face as beautiful and charming as the moon.
ଚଉଷ୍ଟି ଭଙ୍ଗେ ଦେଖ ପରତସ୍ ପୁହି ଭାରୁ ଚାନ୍ଦମୁହିଁ—ଋଷାନାଥ. ସପାଡ଼ ।

ଚାନ୍ଦ ରାୟଗୁରୁ—ଦେ. ବି (ନାମ) ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ଜନୈକ ସଂସ୍କୃତଜ୍ଞ ପଣ୍ଡିତ—A great Sanskrit Pandit of Puri district.
Chānda rāyaguru

[ଦ୍ର—ପୁରୀଜିଲ୍ଲା ସାରନାରଙ୍ଗପୁର ଶାସନରେ ଏହାଙ୍କର ଜନ୍ମ । ଏ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ 'ଉଷାପରିଣୟ' ନାଟକ ରଚନା କରିଥିଲେ ଏବଂ 'ନୈଷଧ'କାବ୍ୟର ଗୋଟିଏ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଟୀକା ଲେଖି ଥିଲେ । ପୁରୀର ତଦାମାନ୍ତନ ଗଜପତି ରାଜା ବୀରକିଶୋରଦେବଙ୍କ ରାଜସଭାରେ ଏହାଙ୍କର ଅଖଣ୍ଡ ପ୍ରତିପତ୍ତି ଥିଲା ।

କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଅଛି ଯେ ଦିନେ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ ରାୟଗୁରୁ ସେଦିନ ଅମାବାସ୍ୟା ଅଟେ ବୋଲି ଭ୍ରମରେ କହି ପକାଇଲେ ଏବଂ ତନ୍ତ୍ରସାଧନ ବଳରେ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ରାତିରେ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଆଣି ନିଜଘରର ଧାନକୁଣ୍ଡଆଁ ହାଣ୍ଡିତଳେ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିଦେବାରୁ ସେ ରାତିରେ ଚନ୍ଦ୍ର ଆଉ ଆକାଶରେ ଉଇଁଲେ ନାହିଁ; ଫଳତଃ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରାତି ଅମାବାସ୍ୟା ରାତିପରି ଅନ୍ଧକାରମୟ ହୋଇ ଉଠିଲା । ତାଙ୍କର ଏହି ଅସାଧାରଣ ଶକ୍ତିମତ୍ତାରେ ରାଜା ଓ ରାଜପାରିଷଦମାନେ ଏକାନ୍ତ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ବାହାନପତି ଓ ଚାନ୍ଦରାୟଗୁରୁ ଗୋଟି ଭିନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତି ଥିବାର କେହି କେହି କହନ୍ତି ।]

ଚାନ୍ଦସୁରା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ରଶୂର)—ଚନ୍ଦ୍ରଶୂର (ଦେଖ)—
Chāndasurā — Chandrasūra (See)
চাঁদসুর
चंसुर

ଚାନ୍ଦ ସୁରଜ—ଦେ. ବି (ସଂ ଚନ୍ଦ୍ର+ସୂର୍ଯ୍ୟ)—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ କାପାଳର କେଶ ଉପରେ ଗୁନ୍ଥି ପିନ୍ଧିବା ସୁନା ବା ରୁପାର ଦ୍ୱିତୀୟାଚନ୍ଦ୍ରପରି ବୃତ୍ତଖଣ୍ଡାକାର ଫଳକ ଓ ତହିଁ ଉପରେ ସୂର୍ଯ୍ୟପରି ବୃତ୍ତାକାର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—
Chānda suraja
চাঁদসুর্চী
चांदसुरज
(ଚାନ୍ଦସୁରୁଜ—ଅନ୍ୟରୂପ) An ornament consisting of 2 pieces of gold or silver in the shape of a crescent below the sun and worn on the hair over the brow.

ଚାନ୍ଦସୁରୁଜ ଚୁଟୁକି—ଦେ. ବି—ପାଆପଦ୍ମ (ଦେଖ)—
Chāndasuruja chuṭuki — Pā-ā padma (See)

ଚାନ୍ଦା—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଚନ୍ଦେ=ଅଳ୍ପ, କେତେକ; କେତେ ଜଣଙ୍କ ନିକଟରୁ ଏହା ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ଆଦାୟ କରାଯିବାରୁ)—
Chāndā
চাঁদা — ୧ । ଭେଦା; ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଠାରୁ କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ
चँदा — କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ ସଂଗୃହୀତ ଅର୍ଥ—1 Subscription.
୨ । ସମ୍ବାଦପତ୍ର ପାଇଁ ଗ୍ରାହକ ଦେବା ମୂଲ୍ୟ—
2. Subscription for a newspaper.
চাঁদা — ୩ । ଭୂମିମାପ ବେଳେ ବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନର ନିଦର୍ଶନ ସ୍ୱରୂପ ଭୂମିରେ
चांदा — ପୋତାଯିବା କାଠଖିଲ ଚିହ୍ନ—3 A distinctive peg put on the ground during a survey.

ଚାନ୍ଦା ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବହୁବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଠାରୁ ଚାନ୍ଦା ଅସୁଲ କରିବା—To raise subscription from many persons.
Chāndā uṭhā(e)ibā
চাঁদাউঠান
चंदाउठाना

ଚାନ୍ଦା ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବହୁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଠାରୁ ଚାନ୍ଦା ଆଦାୟ କରାଯିବା—
Chāndā uṭhibā — Raising of subscription.
চাঁদাউঠা
चँदाउठना

ଚାନ୍ଦା ସ୍ୱାକ୍ଷର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ନିଜର ଦେୟ ଚାନ୍ଦାର ପରିମାଣ ଅଙ୍ଗୀକାର କରି ଦସ୍ତଖତ କରିବା—
Chāndā swākshara karibā
চাঁদাসাখর করা — To subscribe or sign promising payment of subscription for a certain purpose.

ଚାନ୍ଦି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ର)—୧ । ବିଶୁଦ୍ଧ ରୌପ୍ୟ—
Chāndi — 1 Pure silver.
চাঁদী — ୨ । (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ରକ, ଚନ୍ଦ୍ରଗୋଲିକା) ମତ୍ସ୍ୟ ବିଶେଷ—
चाँदी — 2 Ambassia Ranga; a kind of fish.
চাঁদগুড়া, চান্দামাছ [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଚେପଟା ଓ ଦେଖିବାକୁ
चाँदा — ଧଳା; ପିଠିରେ କଣ୍ଟାଳିଆ ଡେଣା ଥାଏ । ଏମାନଙ୍କୁ 'ଟଙ୍କାଗୁଣ୍ଡ' ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ଏ ମାଛର ବ୍ୟାସ ୧ ଠାରୁ ୨ ଇଞ୍ଚ ।]
୩ । ଗୋଡ଼ର ତଳପା—3. The sole or heel of the foot.
[ଯଥା—ବହୁତ ବାଟ ଚାଲିବାରୁ ତା ଚାନ୍ଦି ଫୁଟିଗଲା ।]
ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି.—ଘୋଡ଼ା ଓ ଗୋରୁଙ୍କ ଖୁରରେ ମରାଯିବା ନାଲ ବା ଲୁହାପାତିଆ—Horse-shoe; shoes for the hoofs of bullocks.

ଚାନ୍ଦିଆ—ଦେ. ବିଣ.—ଯେଉଁ ରଙ୍ଗିନ୍ ଘୋଡ଼ା ଓ ଗୋରୁ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ କପାଳରେ ଚନ୍ଦ୍ରାକୃତି ଧଳା ରୋମରେଖା ଥାଏ—
Chāndiā — (a coloured beast) Having a white mark or star on the forehead.
ଦେ. ବି.—କପାଳରେ ଚାନ୍ଦଥିବା ପଶୁ—A beast having a white mark or star on the forehead.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଉଅ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଜ୍ଞ	କ୍ତ

ଚାନ୍ଦିନା (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—ଚାନ୍ଦନା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chāndinā (etc). Chāndanā etc. (See)

ଚାନ୍ଦ ଫୁଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନେକ ବାଟ ଚାଲିବାରୁ ବା କଙ୍କରମୟ
Chāndi phuṭibā ରାସ୍ତାରେ ପଦଗତି କରିବା ହେତୁ ଗୋଡ଼ର ତଳପା ଫାଟି ଯିବା ବା କ୍ଷତଯୁକ୍ତ ହେବା—The state of having foot-sores.

ଚାନ୍ଦବୁଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ତୁଲ. ହି. ଚାଁପା=ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ)
Chāndiburḍā ବିଣ—୧ । ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
1. (a person) Destitute of all his belongings; ruined.
୨ । ଆକ୍ରାନ୍ତ—2. Overpowered.

ଚାନ୍ଦୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଚାନ୍ଦିଆ (ଦେଖ)
Chāndi Chāndiā (See)

କାଳୀ କସ୍ତୁରୀ ଧଳୀ ରଙ୍ଗୀ
ଗନ୍ଧୀ ଚାନ୍ଦୀ ଚକ୍ର ଅଙ୍ଗୀ । ଭୂପତି ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ଚାନ୍ଦୁଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ରା; ଚନ୍ଦ୍ରାତପ)—
Chānduā ବିତାନ; ନାନାବର୍ଣ୍ଣରେ ଚିତ୍ରିତ ସାମିୟାନା—
চাঁদোয়া An awning.
चँदवा ଚାନ୍ଦୁଆ ଅବନୀ ମଣ୍ଡ଼ ଉଲେ
ତାଳର ଯେବେ କେବେ ଲୁଚୁଥିଲେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କବିତା ।

ଚାନ୍ଦୁୟା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଚାନ୍ଦୁଆ (ଦେଖ)
Chānduyā Chānduā (See)

ଚାନ୍ଦ୍ର—ସଂ. ବିଣ. ପୁ. (ଚନ୍ଦ୍ର+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ.)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Chāndra 1. Pertaining to the moon; lunar.
(ଚାନ୍ଦ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଗତିଦ୍ୱାରା ନିରୂପିତ—2 Regulated by the motion of the moon.
୩ । ଚାନ୍ଦ୍ର ବ୍ୟାକରଣ ଅଧ୍ୟୟନକାରୀ—3. Studying the Sanscrit grammar named Chāndra
ସଂ. ବି.—୧ । ଚନ୍ଦ୍ରଲୋକ (ଦେଖ)
Chandraloka (See)
୨ । ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ ମଣି—2. Moonstone.
୩ । ତ୍ରିଂଶତ୍ ତିଥି ଘଟିତ ମାସ; ଚାନ୍ଦ୍ର ମାସ—
3 Lunar month.
୪ । ଚାନ୍ଦ୍ରାୟଣ (ବ୍ରତ) (ଦେଖ)
4. Chāndrāyaṇa (See)
୫ । ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣବିଶେଷ—
5 Name of a Sanscrit grammar.

ଚାନ୍ଦ୍ରମଳ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ଚାନ୍ଦ୍ର+ମଳ=ମଳମାସ)—
Chāndramaḷa ଅଧିକା ଚାନ୍ଦ୍ରମାସ; ମଳମାସ—
An additional lunar month added to the lunar calculation of months at intervals of 3 years to make the lunar year approximate the solar year.
[ଦ୍ର—ଚାନ୍ଦ୍ର ବର୍ଷ ପ୍ରାୟ ୩୫୪ ଦିନ ଓ ସୌରବର୍ଷ ପ୍ରାୟ ୩୬୫ ଦିନ । ଏହି ଉଭୟବିଧ ବର୍ଷରେ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରତି ୩ ବର୍ଷରେ ହିନ୍ଦୁ ଜ୍ୟୋତିଷମତେ ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ବର୍ଷର ଗୋଟିଏ ଅଧିକା ମାସ ଗଣନା କରାଯାଏ ଏବଂ ତଦ୍ୱାରା ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ବର୍ଷ ଓ ସୌରମାନ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଋତୁଗତ ମିଳନ ପ୍ରାୟ ରକ୍ଷିତ ହୁଏ । ଏହି ଅଧିକା ମାସର ନାମ ମଳମାସ ବା ଚାନ୍ଦ୍ରମଳ । ମଳମାସରେ ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ରମତେ ଶୁଭକର୍ମାଦି ନିଷିଦ୍ଧ ।]

ଚାନ୍ଦ୍ରମାସ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଚନ୍ଦ୍ରମସ୍+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଅ)—
Chāndramāsa ୧ । ଚନ୍ଦ୍ରମା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to
(ଚାନ୍ଦ୍ରମାସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) the moon; lunar.
୨ । ମୃଗଶିରାନକ୍ଷତ୍ର—The fifth asterism of the Hindu Astronomy.

ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ବତ୍ସର—ସଂ. ବି—ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଗତି ଦ୍ୱାରା ନିରୂପିତ ଦ୍ୱାଦଶ ମାସ-
Chāndramāna batsara ବିଶିଷ୍ଟ ବର୍ଷ ବା ୩୫୪. ୧୯୨ ଦିନ—
Lunar year of 354. 192 days.

ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ମାସ—ସଂ. ବି—ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଗତି ଦ୍ୱାରା ନିରୂପିତ ମାସ (ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ
Chāndramāna māsa ୧୫ ଦିନ ଓ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ୧୫ଦିନ; ୨୯. ୫୧୬ ସାବନ ଦିନ)—Lunar month, 29.516 days.

ଚାନ୍ଦ୍ରାୟଣ—ସଂ. ବି (ଚାନ୍ଦ୍ର=ଚନ୍ଦ୍ରଲୋକ+ଅୟ ଧାତୁ=ପାଇବା+
Chāndrāyaṇa କରଣ. ଅନ; ଯେଉଁ ବ୍ରତ କଲେ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ମନୁଷ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ରଲୋକକୁ ଯାଏ)—ଚାନ୍ଦ୍ର ତିଥି ଦ୍ୱାରା ନିରୂପିତ ବ୍ରତବିଶେଷ—A religious vow and penance consisting of regulating one's daily diet by gradual diminution for the first 15 days of the lunar month and gradual increment for the next lunar fortnight and observing continence and self-control.
[ଦ୍ର—ଏ ବ୍ରତରେ ଶୁକ୍ଳ ପ୍ରତିପଦଠାରୁ ଅମାବାସ୍ୟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତିଦିନ ଆପଣାର ସାଧାରଣ ଭୋଜନର ପରିମାଣରୁ ପନ୍ଦର ଭାଗରୁ ଏକଭାଗ ଲେଖାଁଏ କମାଇବାକୁ ହୁଏ ଏବଂ କୃଷ୍ଣ ପ୍ରତିପଦଠାରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟହ ସେହିପରି ଭାଗେ ଲେଖାଁଏ ଭୋଜନର ମାତ୍ରା ବଢ଼ାଇ ଶେଷରେ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୋଜନ କରିବାକୁ ହୁଏ । ଏହିପରି ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଅବଲମ୍ବନ କରିବା ବ୍ରତ ଓ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତର ବିଧାନ ଶାସ୍ତ୍ରସମ୍ମତ ।]

ଚାନ୍ଦ୍ରାୟଣ ବାର—ଦେ. ବି—ସୋମବାର—
Chāndrāyaṇa bāra Monday.

ଚାନ୍ଦ୍ରାୟଣ ବାରରେ ଗୋ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପ୍ରଧାନ
କଳଙ୍କେ ଚନ୍ଦ୍ରସ୍ୱାମୀ ଲୁଧେ ପୃଥ୍ୱୀ ଜାଣ । ପ୍ରାଚୀ. ଶିବସ୍ୱରୋଦୟ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, ଅଗିଁଆ ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଚାନ୍ଦ୍ରାୟଣିକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଚାନ୍ଦ୍ରାୟଣ+କରିବା ଅର୍ଥରେ. ଇକ)—
Chāndrāyaṇika ଚାନ୍ଦ୍ରାୟଣ ବ୍ରତର ଅନୁଷ୍ଠାତା—
Observing the vow or penance of Chāndrāyaṇa.
(ଚାନ୍ଦ୍ରାୟଣିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚାନ୍ଦ୍ରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚନ୍ଦ୍ର+ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Chāndrī ୧ । ଚନ୍ଦ୍ର ପତ୍ନୀ—
1. The wife of the Moon-god.
୨ । ଜ୍ୟୋସ୍ନା—2 Moon-light.
୩ । ଶ୍ୱେତ କଣ୍ଟକାରୀ—3. Solanium Nigrum.
ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—'ଚାନ୍ଦ୍ର'ର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Chāndra.

ଚାନ୍ସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଚାନ୍ସ୍ (ଦେଖ)
Chāns Chān-s (See)

ଚାନ୍ସୀ—ଦେ. ବି—ଚାନ୍ସୀ (ଦେଖ)
Chānsī Chān-sī (See)

ଚାନ୍ସେରୀ—ବୈଦେ.ବି. (ଇଂ. ଚାନ୍‌ସେରୀ)—ଇଂଲଣ୍ଡର ଦେୱାନୀ ମକଦ୍ଦମା
Chānserī ବିଚାର ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଅଦାଲତ—
चानसेरी Court of Chancery in England.
चैंसरी

ଚାନ୍ସେଲର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଚାନ୍‌ସେଲାର୍)—୧ । ବିଲାତର
Chānselar ଚାନ୍ସେରୀ ଅଦାଲତର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ବିଚାରକ—
चानसेलार 1. The President of the Court of
चैंसलर Chancery.
୨ । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରଧାନ ଅଧିକାରୀ—
2. Chancellor of a University.
[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ସହକାରୀଙ୍କୁ ଭାଇସ୍ ଚାନ୍ସେଲର୍ ବୋଲାଯାଏ ।]
ଚାନ୍ସେଲର୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଶାସନ ଓ ଚାଳନସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସଭାସମିତିରେ ସଭାପତି ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ଭାରତର ପ୍ରାୟ ସବୁ ପ୍ରାଦେଶିକ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଚାନ୍ସେଲର୍ ତତ୍ତତ୍ ପ୍ରଦେଶର ଲାଟ ଅଟନ୍ତି । ସାଧାରଣତଃ ତାଙ୍କର ଅଧିକାଂଶ କାର୍ଯ୍ୟ ଭାଇସ୍‌ଚାନ୍ସେଲର୍ ଚଳାନ୍ତି । ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଉପାଧି ଓ ସନନ୍ଦ ବିତରଣ କରାଯିବା ସଭାରେ ଚାନ୍ସେଲର୍ ସଭାପତି ହୁଅନ୍ତି । ପାଶ୍ କରିବା ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ସନନ୍ଦରେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ପକ୍ଷରୁ ଚାନ୍ସେଲର୍ ଦସ୍ତଖତ୍ କରନ୍ତି ।]

ଚାପ—ସଂ. ବି. (ଚପ୍ ଧାତୁ=କ୍ଷେପ କରିବା, ପେଷଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Chāpa ଅ.)—୧ । କୋଦଣ୍ଡ; ଧନୁ—1. Bow.
୨ । ବୃତ୍ତଖଣ୍ଡ; ବୃତ୍ତର କୌଣସି ଅଂଶ—
2. Arc of a circle.
ଦେ. ବି—୧ । ଓଜନ; ଭାର—1. Weight; burden
चापा ୨ । ପୀଡ଼ନ; ଦାବିବା—2. Pressure.
चाप ୩ । ଚାପସରି; କଣ୍ଠର ଅଳଙ୍କାର ବିଶେଷ; ଚକ୍—
3. A collar (ornament) for the neck
୪ । ରାଜା ବା ଦେବତାମାନଙ୍କର ଯାତ୍ରା ଉପଲକ୍ଷେ ସଜ୍ଜିତ ନୌକା—4. A pleasure-boat fitted up for special occasions.
କସ୍ତୁରୀ ଦନ୍ତ ପଲଙ୍କ ଚେଳ ପ୍ରଭୁ ନରେନ୍ଦ୍ର ଚାପେ ଗମନ ।
ମଦନମୋହନ. ଚନ୍ଦନଯାତ୍ରା ସଙ୍ଗୀତ ।
୫ । ଗାଡ଼ି ପ୍ରଭୃତି ପାର କରାଇବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ବଡ଼ ନୌକାର ଉପରେ ପ୍ରଶସ୍ତ କାଠ ପଟାମାନ ଆଚ୍ଛାଦିତ ହୋଇଥାଏ—5. A big boat overspread with wooden planks and used in ferrying over carts and carriages.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଦୁଇଟି ନୌକା ଏକତ୍ର ଯୋଡ଼ା ହୋଇ ତା ଉପରେ ପଟା ପଡ଼ି ଅପେକ୍ଷାକୃତ ପ୍ରଶସ୍ତ କରାଯାଇଥିବା ନୌକା—Two boats joined and planked together so as to make the deck more spacious.

ଚାପ ଖେଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ନୌକାବିହାର କରିବା—
Chāpa kheḷibā To sport in a pleasure-boat.

ଚାପଡ଼ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଚାପଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chāparḍa (etc) Chāparḍā etc (See).
ଚଇପଦ୍ମକୁ ଦାସିଙ୍କ ଉପରେ,
ଚାପଡ଼ ଫରମାସଇ କୋପରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତା ।

ଚାପଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚପେଟ; ଚପଟ)—ଚାପୁଡ଼ା; ମୁକ୍ତ କରତଳଦ୍ୱାରା
Chāparḍā ଆଘାତ; ଚାପୋଡ଼; ଥାପଡ଼ା—Slap.
চড়; চাপট
चपेत; चपेटा; चपेट; चटकन

ଚାପଡ଼ାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୁକ୍ତ କରତଳଦ୍ୱାରା ଅସ୍ତେ ଅସ୍ତେ ଆଘାତ
Chāparḍāibā କରିବା; ଥାପଡ଼େଇବା—1. To pat; to tap.
চাপড়ান ୨ । ଚାପଡ଼ା ମାରିବା (ଦେଖ)
थपथपाना; थपकना 2. Chāparḍā māribā (See)
(ଚାପଡ଼େଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । କରତଳ ଦ୍ୱାରା ଗୁଣ୍ଠି ଗୋବରକୁ ଚକାକାର କରି ଭୂମିରେ ବା କାନ୍ଥରେ ଘସି ପାରିବା—
3. To lay flat circular cakes of cowdung on the ground or wall.

ଚାପଡ଼ା ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟର ଚପେଟାଘାତ ସହିବା—
Chāparḍā khāibā To be slapped by another.

ଚାପଡ଼ାଖିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେ ବନ୍ଧୁବାର ଅନ୍ୟଠାରୁ ଚାପଡ଼ାମାଡ଼
Chāparḍākhiā ଖାଏ—One who is used to get slapped.

ଚାପଡ଼ା ଛାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୋରରେ ଚାପଡ଼ା ମାରିବା (ଦେଖ)
Chāparḍā chhārḍibā To slap with force.

ଚାପଡ଼ାପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚପେଟାଘାତ କରିବା—
Chāparḍā pakā(e)ibā To give a slap.
(ଚାପଡ଼ା ବଜା(ଜେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ୟ	ଉ୍ଅ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍କ	ନ୍

ଚ୍ପଡ଼ା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚପେଟାଘାତ କରିବା; ଚ୍ପଡ଼ ଦେବା;
Chāparḍā māribā ଥାପଡ଼ ମାରିବା—
চাপড়ান To slap; to administer slaps.
थपकाना; थपना

ଚ୍ପଦଣ୍ଡ—ସ. ବି—ପିଚକାରୀର ଦଣ୍ଡ ପରି ଯାହାଦ୍ୱାରା ଜଳାଦି ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଗତ
Chāpadanḍa ଓ ଅଧୋଗତ ହୁଏ—Piston.

ଚ୍ପଦାର୍—ଦେ. ବି—ଜାହାଜ ଉପରେ ଯାତ୍ରୀମାନେ ରହିବା ଘର—
Chāpadār A cabin in a ship.
চাপদার
चापदार; झोपड़ी

ଚ୍ପର୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚ୍ପଡ଼ା (ଦେଖ)
Chāpar Chāparḍā (See)

ଚ୍ପର୍ କୁଟିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଚ୍ପଡ଼ା ମାରିବା—
Chāpar kuṭibā To slap; to give slaps.

ଚ୍ପରାସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଚପ୍ରାସ୍)—ଭୃତ୍ୟର ପରିଚୟସୂଚକ
Chāparās ଧାତୁପଟ୍ଟ—A servant's or a peon's badge.

ଚ୍ପରାସୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଚପ୍ରାସୀ)—
Chāparāsi ୧ । କୌଣସି ହାକିମଙ୍କ ଆଜ୍ଞାକାରୀ ଭୃତ୍ୟ—
1 An orderly.
୨ । ପିଅଦା – 2 A peon.

ଚ୍ପଳ—ସ. ବି. (ଚପଳ+ଭାବ. ଅ)—ଚ୍ପଲ୍ୟ (ଦେଖ)
Chāpala Chāpalya (See)

ଚ୍ପଲ୍ୟ—ସ. ବି. (ଚପଳ+ଭାବ. ଯ)—
Chāpalya ୧ । ଚପଳତା; ଅସ୍ଥିରତା—
1. Fickleness; unsteadiness.
୨ । ଧୃଷ୍ଟତା—
2. Insolence; impertinence.
୩ । ପ୍ରଗଳ୍ଭତା—3. Bragging; boasting.
୪ । ଅବିମୃଶ୍ୟକାରିତା—
4. Shortsightedness; rashness.

ଚ୍ପସରି—ଦେ. ବି. (ସ. ଚନ୍ଦ୍ରମଲ୍ଲିକା)—
Chāpasari ୧ । ବେକରେ ପିନ୍ଧା ଯିବା ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—
চীক 1. A collar (ornament) worn round the neck.
୨ । ମୁଦିଅ ଲାଗିଥିବା ଏକପ୍ରକାର ଅଣ୍ଟାସୁତା—
2. A kind of waist-chain consisting of more than one string and kept attached by rings.

ଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦନ ବୋଳାଇ ମୋଦରେ
ଚ୍ପସରି କାଢ଼ି ଦିଏ ଅଦରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଇଦା ।

ଚ୍ପସୋରି—ଗ୍ରା. ବି—ଚ୍ପସରି (ଦେଖ)
Chāpasori Chāpasari (See)

ଚ୍ପା—ଦେ. ବି—ଉପରୁ ଦିଆଯିବା ଭାର—
Chāpā 1 Downward pressure.
চাপা
चाप
চাপা ୨ । ପୀଡ଼ନ—2. Pressure.
चापा ୩ । ଅତିରିକ୍ତ ଭୋଜନ—3. Overeating.

ଚ୍ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. ('ଚ୍ପିବା' ଓ 'ଚପିବା'ର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—
Chāpāibā ଚପାଇବା (୨ ଓ ୭) (ଦେଖ)
চাপান Chapāibā (2 and 7) (See)
चापाना

ଚ୍ପା କାଗଜ—ଦେ· ବି—ଚପାକାଗଜ (ଦେଖ)
Chāpā kāgaja Chapākāgaja (See)

ଚ୍-ପିଆଲା—ବୈଦେ. ବି. (ଚୀନଭାଷା ଚ୍ ଓ ଫା. ପିଆଲା)—ଯେଉଁ
Chā-piālā ଚୀନା ବା କଲେଇ ହୋଇଥିବା ବାସନରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ
চাপিয়ালা ଚ୍ହା ପାନ କରାଯାଏ—Tea-cup.
चापिआला

ଚ୍ପି ଚ୍ପି କଥା କହିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ସତର୍କତା ସହିତ
Chāpi chāpi kathā kahibā କଥା କହିବା—To speak
চেপেচেপে কথাবলা (some thing) very carefully.
चपचपकर बात बोलना

ଚ୍ପିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଭାର ଦେଇ ତଳକୁ ଦାବିବା—
Chāpibā 1. To press downwards by weight.
চাপা ବଳଶ୍ୱ ବଳକ ଚ୍ପି ଅଧୋଭୁବନରେ,
चपेकना, चापना, दबाना ଭକ୍ତ. ବୈଦେଶ୍ଚିବେଳାସ ।
୨ । ଚପିବା—2. To squeeze.
୩ । (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ) ଘଷିବା ବା ଚପିବା—
3. To massage.
ପାଦ ଚ୍ପନ୍ତି ମିତ୍ର ସୁତେ । ଲୁପନ୍ତ ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
୪ । ଚାପିବା—4 To press tightly.

ଚ୍ପୁଆଣି—ଦେ. ବି.—୧ । ଘରର ଚାଳ ବାମଡ଼ା ଦିଆ ହୋଇ ବେଢ଼ଗ୍ରୀ
Chāpuāṇi ହେବା ପରେ ବତାଗୁଡ଼ିକୁ ଚ୍ପି ରଖିବା ପାଇଁ ଭୂଇଁଆରୁ ପାରିଆ ଆଡ଼କୁ ଯେଉଁ ବତା ଖୁବ୍ କସ୍ କରି ବାନ୍ଧି ଦିଆ ଯାଏ—1. A split bamboo which is laid over the bamboo-frame of a thatch to keep the bamboos tight.
୨ । ଚାଳର ପାଣିପାଟ୍ଟିଆକୁ ଭୁଅ ସଙ୍ଗେ ଯୋଡ଼ି ରଖିବା ପାଇଁ କଣ୍ଟା ମାରିବା ପୂର୍ବରୁ ବ୍ୟବହୃତ ବତାର ବନ୍ଧନୀ—
2. A tie-band of split bamboo in a thatch.
୩ । ଜାଲ୍‌ଟି ବାଡ଼ିରୁ ଜାଲ ଫିଟାଇବାକୁ ଯେଉଁ ଯନ୍ତ୍ରର ଚ୍ପା ଦିଆ ଯାଏ—3. An instrument for pressing the net while untying it.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦେଖ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ

୪ । ଦୁଇ ବା ତତୋଽଧିକ ସେରଯୁକ୍ତ ଅଣ୍ଟାସୂତା ବା ଗୋଟଟର ସରମାନଙ୍କୁ ଏକାଠେଇ ଧରି ରଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ମୁଦିଆ—4 A ring set in a waist-chain, having two or more strings, to hold them together.

ଚାପୁଡ଼ା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି.—ଚାପଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chāpurdā (etc.) Chāpardā etc. (See)

ଚାପୁଡ଼ାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଚାପଡ଼ାଇବା; ସ୍ନେହରେ ଧୀରେ ଧୀରେ
Chāpurdāibā କରତଳଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରିବା—
(ଚାପୁଡ଼େଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) To pat; to tap.

ଚା-ପୋଚି— ଦେ. ବି.—ଚା-ଦାନ୍—
Chā-pochi Tea-pot. (Howells)

ଚାପୋଡ଼ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି.—ଚାପଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chāpordа (etc.) Chāpardā etc. (See)

ଚାପୋଡ଼ା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି.—ଚାପଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chāpordā (etc) Chāpardā etc. (See)

ବଡ ବଡ ଚାପୋଡ଼ାମାନଙ୍କୁ ପ୍ରହାର,
ଯୁଦ୍ଧ କରିଲେ କେହି କାହାକୁ ନ ଡର । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ଚାବ୍ରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର, ଗଞ୍ଜାମ, ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ.—(ଭୁଲ. Chābrā ଚାବିବା=କାମୁଡ଼ିବା)—କାମୁଡ଼ା—
Currish; biting snappish.

ଚାବ୍ରି ଚାଁଟି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କାମୁଡ଼ା ପିମ୍ପୁଡ଼ି—
Chābri chānti Biting ant.

ଚା ବଗିଚା—ଦେ. ବି.—ଚା ଗଛର କୃଷି କରାଯିବା କ୍ଷେତ୍ର—
Chā bagichā Tea-garden; tea-plantation.

ଚାବରା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ; ଗଡ଼ଜାତ)—ବିଣ.—(ସଂ. ଚର୍ବ ଧାତୁ; ଯେ Chābarā ଚାବେ ବା କାମୁଡ଼େ)—କାମୁଡ଼ା—
Currish; snappish.

ଚାବି— ବୈଦେ. ବି. (ପର୍ତ୍ତୁ. ଚାବେ)—୧ । କୁଞ୍ଚି; କୋଲପର କାଠି;
Chābi ଯେଉଁ ଧାତୁମୟ କାଠିର ସାହାଯ୍ୟରେ କୋଲପ ଫିଟା ଯାଏ
ଚାବି ଓ ବନ୍ଦ କରାଯାଏ—
चाबी Key of a padlock.
୨ । କୌଣସି କଳର ଚାଳନ ଓ ସ୍ଥଗିତକରଣର ଯନ୍ତ୍ର—
2. Key to move or stop a machine;
୩ । ଘଣ୍ଟାରେ ଦମ୍ ଦେବା କାଠି—3. The key of clock or watch.

ଚାବ ଆନ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—ଚାବିବା (ଦେଖ)
Chābi ānbā Chābibā (See)

ଚାବ କାଠି—ଦେ. ବି.—ଚାବି. ୧ (ଦେଖ)
Chābi kāthi Chābi. 1 (See)

ଚାବଦାର—ଦେ. ବିଣ.—ଯେଉଁ ଯନ୍ତ୍ର (ଯଥା. ଘଣ୍ଟା) ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଚାବିଦ୍ୱାରା
Chābidār ଚାଳିତ ହୁଏ— Key-winding (watch.)
চাবিদার
चाबीदार

ଚାବ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଚାବି ପକାଇବା (ଦେଖ)
Chābi debā 1. Chābi pakāibā (See)
চাবিদেওয়া ୨ । ଘଣ୍ଟା ଭିତରର ସ୍ପ୍ରିଙ୍ଗ୍ ଖୋଲି ଯାଇଥିଲେ
चाबीदेना ତାକୁ ଚାବି ଦ୍ୱାରା ଗୁଡ଼ାଇବା; ଘଣ୍ଟାରେ ଦମ୍ ଦେବା—
2 To wind up the spring of a clock or watch by a key
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—କାମୁଡ଼ିବା— To bite.

ଚାବ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୋଲପକୁ ବନ୍ଦ କରିବା—
Chābi pakā(e)ibā 1 To close a lock
চাবিফেলা ୨ । ଘର କବାଟରେ ତାଲା ଦେବା—
ताला देना 2. To lock up a door.

ଚାବ ଫିଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୋଲପକୁ ମେଲା କରିବା—
Chābi phitā(e)ibā 1 To open a lock.
চাবিখোলা ୨ । ଘର କବାଟରୁ କୋଲପ ଫିଟାଇବା—
चाबिखुलना 2. To unlock the door of a room

ଚାବବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ସଂ. ଚର୍ବଣ, ଭୁଲ. ହି. ଚାବ୍‌ନା)—
Chābibā କାମୁଡ଼ିବା— To bite.

ଚାବୁକ— ବୈଦେ. ବି. (ଫା ଚାବୁକ୍)—୧ । ଅଶ୍ୱଚାଳନ ଦଣ୍ଡ; କୋରଡ଼ା—
Chābuka 1. A horse-whip; scourge.
চাবুক ଚାବୁକ ବାଜନ୍ତେ ପଣ ମୁଁ ଡରେ
चाबुक ଚଳୁଁକି ପଡନ୍ତ ପଦ୍ମଲୁଁ ଥରେ । କନ୍ଦର୍ପଦେ. କବତା ।
୨ । ଚାବୁକ ମାଡ଼; ଚାବୁକଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର—
2. Whipping; a cut by the whip.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଗଛ—Tree.

ଚାବୁକ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କଶାଘାତ ସହିବା; କୋରଡ଼ାଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର
Chābuka khāibā ଖାଇବା – To be whipped.

ଚାବୁକ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚାବୁକ ମାରିବା (ଦେଖ)
Chābuka debā Chābuka māribā (See).
চাবুকদেওয়া
चाबुकदेना

ଚାବୁକ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କଶାଘାତ କରିବା—
Chābuka māribā To whip.
চাবুকমারা
चाबुकमारना

ଚାବୁକ ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚାବୁକ ମାରିବା (ଦେଖ)
Chābuka lagā(e)ibā Chābukamāribā (See)

ଚାବୁକସବାର—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଚାବୁକ୍‌ସବାର୍)—
Chābukasabāra ଯେଉଁ ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ଘୋଡ଼ାକୁ ଶିକ୍ଷା ଦିଏ—
চাবুকসোয়ার Horse-trainer; jockey.
चाबुकसवार ଶିଖିଲେ ହେଲେ ଚାବୁକସବାର । କନ୍ଦର୍ପଦେ. କବତା ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ଯ	ଙ୍ଖ	ହ୍ମ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙଁ	ଇଅ	ଙ୍ଖ	ନ୍

ଚାବୁକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଫା. ଚାବୁକ୍)—ଚାବୁକଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର କରିବା—
Chābukāibā To whip.
चाबुका, चाबका
चाबुकमारना
(ଚାବୁକେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚାବୁଚାବୁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଅଳ୍ପ ପାଣିରେ ଆଙ୍ଗୁଠି ବା
Chābuchābu କ୍ଷୁଦ୍ର ବସ୍ତୁ ବାଡ଼େଇବା ଶବ୍ଦ; ଚବଚବ ଶବ୍ଦ—
Sound produced by striking the fingers or small articles on shallow water.

ଚାମ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ଚେମଣୀ—
Chāma House-bat

ଚାମଚ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଚମଚହ୍)—ଚାମଚ (ଦେଖ)
Chāmacha Chāmachā (See)

ଚାମଚା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଚମ୍ଚହ୍; ତୁଳ. ସଂ. ଚମସ)—
Chāmachā ଧାତୁନିର୍ମିତ ଡଙ୍କି ବା ସାନ ଅଣ୍ଟକ—
चामच A spoon.
चमचा [ଦ୍ର—କଣ୍ଟାଚାମଚ, ଚଢ଼ାଚାମଚ ଓ ଖାନାଚାମଚ ଆଦି ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଚାମଚ ଦେଖାଯାଏ । ଆମ୍ଭେମାନେ ଥାଳରୁ ଖାଦ୍ୟ-ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ହାତଦ୍ୱାରା ଉଠାଇ ପାଟିକୁ ନେଉଁ, ମାତ୍ର ସାହେବମାନେ ପାଣିଆଁ ଓ କାଦୁଅ ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଏବଂ ମାଛଆଦିକୁ ଚାମଚ ସାହାଯ୍ୟରେ ପାଟିକୁ ନିଅନ୍ତି ।]

ଚାମଚି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଚାମଚ (ଦେଖ)
Chāmachi Chāmachā (See)
चामचि
चमची

ଚାମଚିକା—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଚର୍ମଚଟକା)—
Chāmachikā ଚର୍ମଚଟୀ; ଚମ୍ପିଣିଆ; ଚେମଣୀ; ଚର୍ମପକ୍ଷୀ—
House-bat; Cynopterous Margina.
[ଦ୍ର—ଏହା ଆକାରରେ ୪।୨ ଅଙ୍ଗୁଳି; ଏହାର କାନ ବଡ଼ ବଡ଼ । ବୃକ୍ଷର ଫଳ ଓ ମଶା ଏହାର ଖାଦ୍ୟ । ଜୀର୍ଣ୍ଣମନ୍ଦିର ଓ ପୁରାତନ ଗୃହରେ ଏ ବାସ କରେ ।]

ଚାମଠା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଶଗଡ଼ର ଯୁଆଳି ଓ ଦଣ୍ଡା ଅଗକୁ
Chāmaṭhā ଯୋଡ଼ି ରଖିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ରଜ୍ଜୁ—
The rope with which the yoke is tied to the fore ends of the shafts of a cart.

ଚାମଡ଼ା—ଦେ. ବି—୧ । ଚମଡ଼ା (ଦେଖ)
Chāmaṛdā 1. Chamaṛda (See)
(ଚାମଡ଼େଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଚାମୁଣ୍ଡା (ଦେଖ)
2 Chāmuṇḍā (See)

ଚାମଡ଼ା ବସନ୍ତ—ଦେ. ବି. (ସଂ.ଚାମୁଣ୍ଡା ଓ ବସନ୍ତ; ଏଥିର ସଂ. ନାମ ଚର୍ମ-
Chāmaṛdā basanta ମସୂରିକା)—ଏକପ୍ରକାର ମାରାତ୍ମକ ବସନ୍ତ ରୋଗ—A sort of fatal smallpox which is marked by discoloration of the body and very tiny eruptions; confluent pox.
[ଦ୍ର—ଏହା ମାରାତ୍ମକ । ଏଥିରେ ଅନ୍ୟଜାତୀୟ ବସନ୍ତ ପରି ଚର୍ମ ଉପରେ ବିସ୍ଫୋଟକ ବାହାରେ ନାହିଁ, ମାତ୍ର ମିଳିମିଳା ବା ଘିମିରିପରି ଦେହସାରା ଫାଟିଯାଏ; ତିନିଦିନ ପରେ ଦାଗଗୁଡ଼ିକ ମଉଳି ଯାଏ ଓ ଦେହର ଚର୍ମ ବିବର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯାଏ; ଚାରିପାଞ୍ଚ ଦିନରେ ରୋଗୀର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟେ । ଏ ବସନ୍ତ ଶରୀରର ଅଭ୍ୟନ୍ତରରେ ଜାତ ହୁଏ; କଣ୍ଠ ଫୁଲି ବିରଳ ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ରୋଗୀ ପାଣି ସୁଦ୍ଧା ପିଇପାରେ ନାହିଁ ।]

ଚାମଣ୍ଡା—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଚାମୁଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Chāmaṇḍā Chāmuṇḍā (See)
(ଚାମଣ୍ଡେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେବୀମାନଙ୍କୁ ଜଗିଅଛି ଚଣ୍ଡୀ ଯେ ଚାମଣ୍ଡା ।
ପ୍ରାଚୀ, ବ୍ରହ୍ମାନରୂପଣଗୀତା ।

ଚାମର—ସଂ. ବି. (ଚମର=ମୃଗ ବିଶେଷ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—
Chāmara ୧ । କେଶଗୁଚ୍ଛନିର୍ମିତ ବ୍ୟଜନ; ଚଅଁର; ବାଳବ୍ୟଜନ—
1. Chowrie; a fan consisting of a bunch of tail-hair; a fly-flap or fan made from the bushy tail of the yak.
[ଦ୍ର—ଏହା ଦେବତା ଓ ରାଜାମହାରାଜାଙ୍କ ନିକଟରେ ଚାଳିତ ହୋଇ ବ୍ୟଜନ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]
୨ । କେଶଗୁଚ୍ଛ—2. A bunch of hair.

ଚାମରଚିକୁରା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଚାମର+ଚିକୁର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)-
Chāmara chikurā ଘନକେଶୀ; ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ମୁଣ୍ଡର ବାଳ ଚାମର ପରି ଘନ ଓ ଲମ୍ବ—
Thick or dense haired (woman).
ଚାମରଚିକୁରା ମତେ ଚହଟାଇ ପଚାରିଲୁ କହ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଣୋରଚମ୍ପୂ ।

ଚାମର ଢାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚାମର+ଢୁଳ ଧାତୁ)—
Chāmara ḍhāḻibā ଚଅଁର ପକାଇବା, ଚଅଁର ଚାଳିବା—
चँवर डोलना To fan with a chowrie.

ଚାମର ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚାମର ଢାଳିବା (ଦେଖ)
Chāmara pakā(e)ibā Chāmara ḍhāḻibā (See)

ଚାମର ପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚାମର+ପୁଷ୍ପ; ଯେଉଁ ବୃକ୍ଷର ପୁଷ୍ପ-
Chāmara pushpa ଗୁଚ୍ଛମାନ ଚାମର ପରି)—ନଡ଼ିଆ, ଗୁଆ, ଅମ୍ବ, କେତକୀ, କାଶ ଆଦି ବୃକ୍ଷମାନ—
Trees bearing bunches of flowers resembling a chowrie e. g. cocoanut, betelnut, mango,

ଚାମରା—ଦେ. ବି—ଚାମର (ଦେଖ)
Chāmarā Chāmara (See)

ଚାମରୀ—ସଂ. ବି. (ଚାମର+ଅସ୍ତି ଯାହାର ଏହି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Chāmarī ୧ । ଘୋଡ଼ା—1. The horse.
୨ । ଚମରୀ ମୃଗ—2. Bushy-tailed deer.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଟାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ରଥ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଦୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବ

୩ । ଚମରୀ ଗୋ—3. The yak.

୪ । (ଚମର+ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ) ଚାମର; ଚଅଁର—
4. A fan made of a bunch of tail-hair.

ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଚାମରବିଶିଷ୍ଟ; ଚଅଁର ଥିବା (ପଶୁ)—
(ଚାମରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1 Bushy-haired (beast).
୨ । ଚଅଁର ଧରିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—2. (a person) Holding a chowrie or tail-fan.

ଚାମୀକର—ସଂ. ବି. (ଚମୀକର=ଖଣି+ଭବାର୍ଥେ. ଅ)—ସୁନା—
Chāmīkara — Gold.
ସଂ. ବିଣ—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୟ—Golden; made of gold.

ଚାମୀକରଗୌର—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ. (ଉପମିତ କର୍ମଧାରୟ; ଚାମୀକର ପରି ଗୌର)—ଯାହାର ଦେହର ବର୍ଣ୍ଣ ସୁନାପରି—Fair-skinned; (yellowish) gold-complexioned.
Chāmīkara gaura
(ଚାମୀକର ଗୌରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚାମୁଣ୍ଡା— ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚଣ୍ଡ+ମୁଣ୍ଡ; ନିପାତନ=ଚାମୁଣ୍ଡ+ସ୍ତ୍ରୀ.ଆ)—
Chāmuṇḍā — ଚଣ୍ଡମୁଣ୍ଡବିନାଶକାରିଣୀ ଦୁର୍ଗା—
An incarnation of Goddess Durgā.
[ଦ୍ର—ଚଣ୍ଡ ଓ ମୁଣ୍ଡ ନାମକ ଦୁଇଟି ଅସୁରଙ୍କୁ ବିନାଶ କରିଥିବାରୁ ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ଏହି ନାମ ହୋଇଅଛି—ଚଣ୍ଡୀ· ୭ମ ଅ. ।]

ଚାମେଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚମ୍ପକବେଲୀ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର; ସଂ. ଚମ୍ପକେଲି, ଚମ୍ପେଲୀ—ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର; ବୈଦ୍ୟକ ନିର୍ଘଣ୍ଟରେ ଚମ୍ପେଲୀ ଶବ୍ଦର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି; ପ୍ରକୃତ ସଂ. ନାମ ଜାତି)—ଜାଇ ଫୁଲ—
Chāmeli
चामेली
चंबेली, चमेली
ସଂ. ନାମ—ଜାତି, ଚମ୍ପକେଲି, ଚମ୍ପକବେଲୀ, ଚମ୍ପେଲୀ
Catalian or Spanish Jasmine; Jasminum Grandiflorium.
[ଦ୍ର— ଏହା ମଲ୍ଲିକାଦି ବର୍ଗର ପୁଷ୍ପକ୍ଷୁପ; ପୁଷ୍ପଭେଦରେ ଏହା ୨ ପ୍ରକାର, ଯଥା—ଧଳା ଓ ହଳଦିଆ । ଏ ଫୁଲର ମହକ ଅତି ମୃଦୁ ଓ ମଧୁର । ରାଶିତେଲକୁ ଏ ଫୁଲର ପାଖୁଡ଼ା ଦ୍ୱାରା ସୁଗନ୍ଧିତ କରି ସୁବାସିତ ତୈଳ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ । ଏ ଗଛର ପତ୍ର ପକ୍ଷାକାର । ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଓ ବର୍ଷା ଦିନେ ଏଥିର ଫୁଲ ଫୁଟେ; ପଥୁରିଆ ମାଟିରେ ଏ ଗଛ ଉଧାଏ; ଏ ଗଛ ଜଙ୍ଗଲରେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ମଧ୍ୟ ଉଠେ ।]

ଚାମ୍ପ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚାମର)—ନଡ଼ିଆ ଓ ଗୁଆ ଗଛର ଚଅଁରର ଦଣ୍ଡ-ସଦୃଶ ବୃନ୍ତ (ଯହିଁରେ ଫଳ ଓହୋଳି ଥାଏ)—
Chāmpa — The stem from which the cocoanut and areca-nut fruits hang down from the bunch.

ଲମ୍ବାଇ ଚାମ୍ପ ଦଣ୍ଡରେ ବାନ୍ଧି ନାରିକେଳ
ବୃକ୍ଷରେ ବୃହିବା କିଏ ? ତାଙ୍କ ସୃଷ୍ଟି ଖେଳ । ବ୍ର. ସ୍ତୁ. (ନନ୍ଦ)

ଚାମ୍ପିବା— ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) କ୍ରି— (ନଡ଼ିଆଗଛ) ନୂଆ ଚଅଁର ବାହାରିବା-
Chāmpibā — (a cocoanut tree) To bring forth a new bunch of flowers.

ଚାମ୍ପେୟ—ସଂ. ବି. (ଚମ୍ପା=ଦେଶବିଶେଷ+ଭବାର୍ଥେ. ଏୟ)—
Chāmpeya — ୧ । ଚମ୍ପାଫୁଲ—
1. The Champaka flower.
୨ । ନାଗେଶ୍ୱର ଫୁଲ—
2. The Nāgeśwara flower.
୩ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ—3. Gold.
୪ । କିଞ୍ଜଳ୍କ; କେଶର—
4 Pollen or slender filaments of flowers.

ଚାୟାଁ—ଦେ. ବି—ପଖୋଜର ଡାହାଣ ମୁଣ୍ଡରେ ଥିବା ଚମଡ଼ା ଏବଂ ଉକ୍ତ ପାଖରୁ ଜାତ ହେବା ଧ୍ୱନି—The right-hand-side of a two-sided drum and the sound produced by striking it.
Chāyān
[ଦ୍ର—ପଖୋଜର ବାମପାଖ ଚମଡ଼ା ଓ ତନ୍ନିର୍ଗତ ଧ୍ୱନିକୁ ଧେୟାଁ କହନ୍ତି ।]

ଚାର୍ ଡବଲ୍—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚତୁର୍ ଓ ଇଂ. ଡବ୍‌ଲ୍)—ଚାରିଗୁଣ; ଚାରିଡବଲ୍—Four times as much.
Chār ḍabal

ଚାର୍‌ସମା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଚହାର୍ ସମ୍ବାହ୍=ଚତୁର୍ଥ ଦିବସ)—
Chārsamā — ବୁଧବାର—Wednesday.
چارشنبه
چهار‌شنبه
(ଚାରସମ୍ବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ମୁସଲ୍‌ମାନ୍‌ମାନେ ଶନିବାରଠାରୁ ସପ୍ତାହ ଗଣନ୍ତି । ଶୁକ୍ରବାର ସପ୍ତାହର ଶେଷ ପର୍ବଦିବସ ଅଟେ ।]

ଚାର— ସଂ ବି. (ଚର୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—
Chāra ୧ । ଗତି; ସଞ୍ଚାର—1. Motion; course
୨ । ବନ୍ଧନ—2. Binding.
୩ । (+ଅଧି; ଅ) କାରାଗାର—3. Prison.
୪ । (+କର୍ମ ଅ) ଶୃଙ୍ଖଳ—
4. Chain; fetters; bond.
୫ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) କୃତ୍ରିମ ବିଷ—
5. Prepared poison; artificial poison.
୬ । ସମ୍ବାଦବାହକ—6. Messenger.

ବ ନରପତିର ଚାର ହେବେ ଏ କପାଇଁ—ଉପେନ୍ଦ୍ର. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୭ । (ଚର+ସ୍ୱାର୍ଥେ ଅ) ଗୁପ୍ତଚର—
7. A spy; a secret emissary.
୮ । ଚାରକୋଳି (ଦେଖ)—
8. Chārakoḷi (See)

ଦାଡ଼ିମ୍ବ ଜେଉଁ ତାଳ ଖର୍ଜୁର, ଭଣ୍ଟ ଚାର ଖଇର ସୁନାଚ—
ପ୍ରାଚୀ ପ୍ରଭାପ. ଶଶିସେଣା ।

ଦେ. ବି (ସଂ. ଚର ଧାତୁ)—୧ । ଉଚ୍ଚ କୋଠାଆଦିରେ କାମ-କରିବା ରାଜମିସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସୁବିଧା ନିମନ୍ତେ ବନ୍ଧା-ହୋଇଥିବା ମଞ୍ଚା ବା ଭାଡ଼ି; ଭାରା—
1. Scaffolding raised for masons and labourers working in high buildings.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଉଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଏ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

୨ । ଦେଉଳ ବା କୋଠାର ଛାତ ଓ ରଥଆଦି ଉଚ୍ଚସ୍ଥାନକୁ କାଠ ପଥର ଇତ୍ୟାଦି ଉଠାଇବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପାହାଚଥିବା ସିଡ଼ି—2. Temporary inclined plane for lifting building materials to the roof of a high building during its construction.

୩ । ଉଚ୍ଚଭୂମି ଉପରଦେଇ ଦୂରସ୍ଥ ଜମିକୁ ଜଳ ଯିବା ସକାଶେ କରାଯାଇଥିବା ପାଣିନାଳ ବା ବାଟ—3. Water-channel constructed on a high ground to convey water for irrigation to distant fields.

୪ । ଜୋଡ଼ ବା ନାଳ ପାର ହେବାପାଇଁ ଏକ ପାଖରୁ ଅନ୍ୟ ପାଖକୁ ପଡ଼ିଥିବା କାଠ ବା ବାଉଁଶ ଏବଂ ତା ଉପରେ ଗଲାବେଳେ ହାତରଖି ଦେବାପାଇଁ ଅଡ଼ବାଗରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ବାଡ଼—4. A temporary contrivance consisting of long bamboos or planks laid across a deep channel and a side-railing.

୫ । ମାଛଙ୍କ ପାଇଁ ଜଳରେ ପକାଯିବା ଖାଦ୍ୟ; ଚାର—5. Bait strewn in water to attract fishes (for angling).

ପ୍ରାଦେ. (ଚଳିତଭାଷା; ମୂଳ ହି. ଚାର=ଚାର) ବି—ଚାର; '୪'—The number 4.

ଚାରକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଚର ଧାତୁ ଣିଚ୍=ଚାରି ଧାତୁ=ଚରାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ; ଯେ ଚରାଏ)—୧ । ଗୋରୁଜଗୁଆଳ; ଗୋପାଳକ—1. A keeper or tender of cattle; a cowherd or shephered.
Chāraka

(ଯଥା—ଗୋଚାରକ; ପଶୁଚାରକ ।)

୨ । (ଚାର+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ) ପିୟାଳଗଛ (ଦେଖ)—2 Piyāla tree (See)

୩ । ବନ୍ଧ—3. Embankment, dam.

୪ । ଗତି—4. Motion

୫ । କାରାଗାର—5. Jail; prison.

ଚାର କୋଳି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚାର ଓ କୋଳି) ପିୟାଳ—(ଦେଖ)—Piyāla (See)
Chāra koli

ଚାରଚକ୍ଷୁଃ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚାର=ଗୁପ୍ତଚର+ଚକ୍ଷୁଃ)—ରାଜା—A king (whose spies are his eyes, i, e, who sees every thing through his spies.)
Chārachakshuh

ଚାରଜ (ଇତ୍ୟାଦି—ବୈଦେ. ଗ୍ରା. ବି—(ଇଂ ଚାର୍ଜ)—ଚାର୍ଜ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—Chārj etc (See)
Chāraj (etc)
চারজ
चारज

ଚାରଣ—ସଂ. ବି (ଚର ଧାତୁ. ଣିଚ୍=ଚାରି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—
Chāraṇa ୧ । ଭାଟ; ସ୍ତୁତିପାଠକ—1. A herald; a bard.

୨ । ନଟ—2. A dancer; actor.

୩ । ଦେବଯୋନିବିଶେଷ; ଦେବଗାୟକ—3. A class of aereal beings or divine singers.

ସିଦ୍ଧ ଚାରଣେ ତହୁଁ ଯୁଦ୍ଧ ଦେଖୁଥିଲେ,
ଅଛନ୍ତି ଆଉ ଖ୍ୟାମ ବୋଲି ପ୍ରଶଂସିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂ ଡ଼. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

୪ । ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରପାଠକ—4. A reader or reciter (of religious works).

୪ । ରାଜପୁତମାନଙ୍କ ଶ୍ରେଣୀବିଶେଷ—4. A class of Rajputs who used to incite warriors to action in the battle-field by reciting stories of illustrious warriors.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଯୁଦ୍ଧଭୂମିରେ ବୀରମାନଙ୍କ କାହାଣୀ ଗାଇ ଯୋଦ୍ଧାମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ତେଜିତ କରୁଥିଲେ ।]

୫ । (+ଭାବ. ଅନ) ଗୋରୁ ଆଦିଙ୍କୁ ଚରାଇବା—5. Tending cattle.

୬ । ଗୋଚର ଭୂମି—6. Pasture; grazing ground.

୭ । କାରାଗାର (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—7. Prison.

ଚାରଣା - ଗ୍ରା ବି—ଚାରି ଅଣା—Four annas.
Chāraṇā
চারানা
चारआना

ଚାରଣି—ଦେ. ବି—ସୁକି; ଚାରି ଅଣା ମୂଲ୍ୟର ମୁଦ୍ରା; ସୁକି—Four anna-piece.
Chārani
চারানি
चवअन्नी

ଚାରଣିଆ—ଦେ. ବିଣ—ସବୁଁର ପ୍ରତ୍ୟେକର ମୂଲ୍ୟ ଚାରି ଅଣା—Worth four annas each.
Chāraṇiā
চারানিআ
चौअन्नी

ଚାରଦୃଷ୍ଟି—ସଂ, ବି—(ରୂପକ କର୍ମଧା; ଚାର+ଦୃଷ୍ଟି)—ଚାର ବା ଦୂତଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦେଶବିଦେଶର ସମ୍ବାଦ ଜାଣିବା—Getting information of the kingdom and of the outside world through messengers and spies.
Charadrushti

[ଦ୍ର—ରାଜାମାନେ ଚାର ପଠାଇ ଦେଶ ବିଦେଶର ସମ୍ବାଦ ସଂଗ୍ରହ କରନ୍ତି; ଏ ବିଧାନ ପ୍ରାଚୀନକାଳରୁ ଚଳି ଆସୁଅଛି ।]

ଚାରପାଇ—ଦେ. ବି—ଚାରିପାହିଆ (ଦେଖ) Chāripahiā (See).
Chārapāi

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କ୍ୟ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ଷ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଁଚ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଞ୍ଚା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଚରମାଚଣ୍ଡୁ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବାଟିଖେଳ ବା ଗୁଲିଖେଳରେ
Chāramāchāṇḍu ଖାତରେ ପକାଇ ଖେଳିବା ବାଟିର ଚତୁର୍ଥ ଆଘାତ—The 4th stroke in a game of marble.

ଚାରମାର—ଗ୍ରା. ବି— ଚାର (୧ ଓ ୨) (ଦେଖ)
Chāramāra Chāra (1 and 2) (See).
(ଚରମାଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚାରା—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଚାରହ୍=ଔଷଧ, ଉପାୟ, ସହାୟ)—
Chārā ୧ । ଶକ୍ତି; କ୍ଷମତା—1. Power.
ଚାବା ଏଥିରେ ତାର ଚାରା ନାହିଁ—ରାଧାନାଥ, ବିବେକୀ ।
चारा ୨ । ଉପାୟ—2. Means; expedient; alternative; help; resource; resort
ଅପ୍ରବଞ୍ଚ ହୋଇ ରହିବାପାଇଁ କାହିଁ ତା ଚାରା—ରାଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।
୩ । ପ୍ରତିବିଧାନ—3. Remedy; redress.
୪ । ସାହାଯ୍ୟ—4. Help.
[ଦ୍ର—ଏହି ଫାର୍ସୀ ଶବ୍ଦରୁ 'ବିଚାରା', 'ନାଚାର' ପ୍ରଭୃତି ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଅଛି ।]
ଦେ. ବି (ସଂ. ଚର୍ ଧାତୁ)—୧ । ଖାଦ୍ୟସାମଗ୍ରୀ; ଖାଦ୍ୟସମ୍ଭାର—1. Provisions; victuals.
୨ । ବନସିର ଥୋପ—2. Bait for fishes.
୩ । ଚରେଇ; ବନସି ପଡ଼ିବା ସ୍ଥାନକୁ ମାଛଙ୍କୁ ଲୋଭନୀୟ ଗନ୍ଧ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଲୋଭିତ କରି ଆଣାଇବା ନିମନ୍ତେ ପାଣିରେ ପକାଯିବା ମଇଦା ବା ମସଲାର ଗୁଳା—3. Small balls prepared of various powders strewn on water to attract fishes to a place where an angler wishes to angle.
[ଦ୍ର—ଭଜା ମେଥି, ମଥାଘସା ଆଦି ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରି ସାନ ସାନ ଗୋଟାଳ ବାନ୍ଧି ବା ଅଠାର ଗୋଟିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ପାଣିରେ ପକାଇଲେ ମାଛମାନେ ଲୋଭରେ ପଡ଼ି ତାହା ପଡ଼ିଥିବା ସ୍ଥାନକୁ ଆସନ୍ତି ।]
ଚାରା ୪ । ମଞ୍ଜିରୁ ବାହାରିବା ଛୋଟ ଗଛ; ଚଳ—4. Seedlings
अंकुर ଗୋଟିଏ ଅଣ୍ଟୁ ଚାରା ବଢ଼ି ହୋଇଯାଇ ଗଛ—ଉତ୍କଳ, ଗୀତଲହରୀ ।
चाराGाछ ୫ । ଛୋଟ ଗଛ—5. Plant; young tree.
पौधा

ଚାରା ଗଛ—ଦେ. ବି—୧ । ଛୋଟ ଗଛ—
Chārā gachha 1. A young tree.
চারাগছ ୨ । ଯେଉଁ ଗଛ ବେଶି ଡେଙ୍ଗା ହୁଏ ନାହିଁ—
पौधा 2. Plant.

ଚାରାମାଛ—ଦେ. ବି—ଶିଶୁ ମତ୍ସ୍ୟ; ମାଛ ଛାଆଁଳ—
Chārā māchha Fry of fishes.

ଚାରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁର୍)—
Chāri ଚତୁଃ ସଂଖ୍ୟା—The number 4.
চার, চারি ଦେ. ବିଣ—୪ ସଂଖ୍ୟକ—Numbering 4
चार, चारौं

ଚାରିଆଖି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁରକ୍ଷ)—୧ । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର ପରସ୍ପର
Chāriākhi ସାକ୍ଷାତ୍କାର ବା ଭେଟାଭେଟି—
চারচোখ 1. A face-to-face meeting; meeting of
आँखेचार two persons (i e 4 eyes).
ଅଗତ ହୋଇ ଚାରିଆଖି, ଦେଖିବୁ କି କରଇଁ ସଖୀ—
ଉପେନ୍ଦ୍ର. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
୨ । ବ୍ରହ୍ମା—2. God Brahmā.
୩ । ଆଗପଛ ଦୃଷ୍ଟି; ଦୂରଦୃଷ୍ଟି; ଅତିଶୟ ସାବଧାନତା—
3. Insight (looking in front and behind); utmost carefulness.
ଦେ. ବିଣ—ଚାରିଆଖିଆ (ଦେଖ)
Chāriākhiā (See)

ଚାରିଆଖିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଚାରି ଗୋଟି ଆଖି ବିଶିଷ୍ଟ—
Chāriākhiā 1. Four-eyed; having 4 eyes.
চারচোখ্ ୨ । ଦୂରଦର୍ଶୀ—2. Very careful and con-
आँखेचार siderate; having a deep insight into things.
୩ । ପରସ୍ପରକୁ ଭେଟିଥିବା (ଦୁଇ ଜଣ)—3. (two persons) Having met face to face.
ଦେ. ବି—୧ । ଚାରିଆଖିଆ ମାଛ (ଦେଖ)
1. Chāriākhiā māchha (See)
୨ । ବ୍ରହ୍ମା—2. God Brahmā.
୩ । ପିଲାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକପ୍ରକାର ଖେଳ—
3. A kind of game amongst boys
[ଦ୍ର—ଏ ଖେଳରେ ଗୋଟିଏ ପିଲା ଏକସ୍ଥାନରେ ବସେ, ତା ଅଜ୍ଞାତରେ ଚାରିଆଡ଼େ ଅନ୍ୟ ପିଲାମାନେ ଘେରି ତା ଚକ୍ଷୁ ଟାଣନ୍ତି ଓ ତା ମୁଣ୍ଡରେ ଥୋପି ଦେଇ ତାକୁ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ କରନ୍ତି ।]

ଚାରିଆଖିଆ ମାଛ—ଦେ. ବି—ମତ୍ସ୍ୟ ବିଶେଷ; ମଣ୍ଡୁରନ୍ଧ୍ରାଭାଗଯୁକ୍ତ ମାଛ—
Chāriākhiā māchha A kind of fish having
চোখপনীমাছ্, চক্ষুদানী মাছ্ 2 projecting eyes (mistaken for 2 additional eyes) Aspidoparia marar.
[ଦ୍ର—ଏହା ୧୨ ବା ୨ ଇଞ୍ଚ ଲମ୍ବା; ମୁଣ୍ଡର ମଝି ଆଖିପରି ଜଳ ଜଳ ଦିଶୁଥାଏ ।]

ଚାରିଆଖି ମିଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚତୁରକ୍ଷ ହେବା; (ଦୁଇ ଜଣ)
Chāriākhi milā(e)ibā ପରସ୍ପରକୁ ମୁହାଁମୁହିଁ ଭେଟିବା—
চারচোখ মেলান (2 persons) To meet face to face.
चुवार होना, आँखेचार होना

ଚାରିଆଖି ମିଶା(ଶେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚାରିଆଖି ମିଳାଇବା (ଦେଖ)
Chāriākhi misā(e)ibā Chāriākhi milāibā (See).
চারচোখমেশান

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ତ୍ଥ	ଙ୍ଗ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଁୟ	ଇଥ	ଞ୍ଜ	ନ୍ତ

ଚାରିଆଡ଼—ଦେ. ବି—୧ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ; ସବୁଦିଗ—
চারধার, চারদিগ 1. Every side; all sides; all quarters.
चारओर; चार तरफ ଚାରିଆଡ଼ରେ ଭୂଲ ଆହାର ତା ପାଇଁ ।
ଆଣନ୍ତି ପକ୍ଷୀମାନେ ଅଛି ଦୋଷ ବହି—କୃଷ୍ଣସିଂହ.ମହାଭାରତ.ସଭା ।

୨ । ସବୁ ବିଷୟ—2. All matters; everything

ଚାରି ଉତ୍ତର ଶହେ—ଦେ.ବି. (ସଂ. ଚତୁରଧିକଶତ)—ଏକଶତ ଚାରି—
Chāri uttara śahe One hundred four.

ଚାରିକଣ୍ଟା—ଦେ. ବିଣ—ଓଜନରେ ଠିକ୍ (କମ୍ ବା ବେଶୀ ନୁହେଁ)—
Chārikaṇṭā Accurately weighed (not more
চারকাঁটা nor less) in the scale.
(ଯଥା—ଏ ସବୁ ଜିନିଷ ଚାରିକଣ୍ଟା ଓଜନ କରିଦିଅ ।)

ଚାରିକାତ—ଦେ. ବି (ଚାରିଗୋଟା କାତପରି ଶରୀରରୁ ଲମ୍ବିଥିବାରୁ)—
Chārikāta ୨ ହାତ ଓ ୨ ଗୋଡ଼; ହାତଗୋଡ଼—
The extended arms and legs.
(ଯଥା—ସେ ଚାରିକାତ ଲମ୍ବେଇ ଶୋଇଛି ।)
ଦେ. ବିଣ—ଦୁଇ ହାତ ଦୁଇ ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବାଇଥିବା ବା ବିସ୍ତାର କରିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—(a person) With the arms and legs extended on the ground.

ଚାରିକାନ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଦୁଇ ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି ଶୁଣିଥିବା (ବିଷୟ)—
Chārikāna 1. Heard by 4 ears (i.e. only by
চারকান 2 persons).
୨ । ପ୍ରକଟ ହୋଇଥିବା (ଗୁପ୍ତ କଥା)—
2. Divulged (secret).
(ଯଥା—କଥାଟା ଚାରିକାନ ହୋଇଥିଲା ।)

ଚାରିକୋଣ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚତୁଷ୍କୋଣ)—(କ୍ଷେତ୍ର ବା ଗୃହର) ୪ ଗୋଟି
Chārikoṇa କୋଣ—The four corners (of a house
চারকোনা or field.)
चारकोन

ଚାରିକୋଣିଆଁ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଚତୁଷ୍କୋଣ) ଚାରିକୋଣ ବିଶିଷ୍ଟ—
Chārikoṇiāṅ Quadrangular; square.
চারকোণা
चौकोना

ଚାରିଖାନା—ଦେ. ବି—ଚେକ୍‌ସଯାକ ଛକ ପଡ଼ି ବୁଣା ହୋଇଥିବା ବସ୍ତ୍ର;
Chārikhānā ଚେକ୍‌ଲୁଗା—Checkered cloth; check.
চারখানা
चारखाना

ଚାରିଖାନି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁସ୍+ଖଣ୍ଡ)—୧ । ଚତୁର୍ବିଧ ସୃଷ୍ଟ ଜୀବ
Chārikhāni (ଯଥା—ଜରାୟୁଜ, ଅଣ୍ଡଜ, ସ୍ୱେଦଜ ଓ ଉଦ୍ଭିଜ୍ଜ)—
চারখানি 1. The created beings consisting of 4
चौखानि classes e. g. born of womb (man, beast), born of eggs (reptiles and birds), born of sweat (insects and maggots) and born of the earth (trees etc.)
ଏହାକୁ କାଠ ବୋଲି କହି, ଭୁତରେ ଚାରିଖାନି ଏହି ।
ପ୍ରାଚୀ. ନିର୍ଗୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

୨ । (ସଂ. ଚତୁଷ୍କୋଣ) ଚାରିଦିଗ; ଉତ୍ତର, ଦକ୍ଷିଣ, ପୂର୍ବ ଓ ପଶ୍ଚିମ—2. The four quarters of the globe.
ଖୋଜିବା ଅର୍ଥେ ହନୁମନ୍ତ,
କଲେ ଲଙ୍ଘି ଚାରିଖାନି । ପ୍ରାଚୀ. ନିର୍ଗୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

୩ । (ସଂ. ଚତୁସ୍+ସ୍ଥାନ) ଭାରତର ୪ ଦିଗରେ ଥିବା ଚାରି ଗୋଟି ପ୍ରସିଦ୍ଧ ତୀର୍ଥ—3. The 4 sacred places of the Hindus in the 4 quarters of India.

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବରେ ପୁରୀ, ପଶ୍ଚିମରେ ଦ୍ୱାରକା, ଉତ୍ତରରେ ବଦ୍ରିନାଥ ଏବଂ ଦକ୍ଷିଣରେ ରାମେଶ୍ୱର ଭାରତର ପ୍ରଧାନ ଚାରି ତୀର୍ଥ ।]
୪ । ଚାରିଭାଷା (ଓଡ଼ିଆ, ବଙ୍ଗଳା, ପାରସୀ ଓ ନାଗରୀ)—
5 Four languages.
(ଯଥା—ସେ ଚାରିଖାନି ପଢ଼ିଛି ।)
ଦେ. ବିଣ—ଚତୁର୍ବିଧ—Of 4 kinds; consisting of 4 elements.

ଚାରି ଖୁଣି ମାଫ୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁର୍+ପା. ଖୁନ୍=ହତ୍ୟା+
Chāri khuṇi māph ପା. ମୁଆଫ୍=କ୍ଷମା, ଦୋଷ ମାଜନା)—
চারখুন মাফ ୧ । ମୁସଲ୍‌ମାନ୍ ରାଜତ୍ୱରେ ସମ୍ରାଟଙ୍କର
चारखून मुआफ ବିଶେଷ ଅନୁଗ୍ରହପ୍ରାପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ରୂପେ ଦିଆଯାଉଥିବା ବିଶିଷ୍ଟ ଅଧିକାର (ଏପରି କି, ସେ ୪ଟି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନରହତ୍ୟା କଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ରାଜଦଣ୍ଡ ଦିଆଯାଉ ନ ଥିଲା)—1. A privilage granted to a favourite of the Mahomedan emperors in ancient India (viz. he would not be punished for committing murder to the maximum of four.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ସମ୍ପତ୍ତିଶାଳୀ ବ୍ୟକ୍ତି ତାଙ୍କର ଅନୁଗ୍ରହପାତ୍ରକୁ ଦେବା ବିଶିଷ୍ଟ ଅଧିକାର—2. Any special privilage granted to the favourite of a powerful person.

ଚାରିଖୁଣ୍ଟ—ଦେ. ବି—୧ । ପୃଥିବୀର ୪ ଦିଗ (ଉତ୍ତର, ପଶ୍ଚିମ, ଦକ୍ଷିଣ
Chārikhuṇṭa ଓ ପୂର୍ବ)—1. The four quarters of
চারখুঁট the globe.
चौखुंट

ଚାରିଗଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଏକପ୍ରକାର କଉଡ଼ି ଖେଳ; ଷୋଳକଉଡ଼ି
Chāriganḍā ଖେଳ—A kind of in-door game
চারগণ্ডা played with 16 cowries.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ଦ୍ବିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଗିଆ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ।

[ଦ୍ର—ଏ ଖେଳରେ ୧୬ଟି କଉଡ଼ି ଲୋଡ଼ା ହୁଏ ।]

ଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ)—ଷୋଳ ସଂଖ୍ୟା—Sixteen.

ଚାରିଗୁଣ—ଦେ ବ (ସଂ ଚତୁର୍ଗୁଣ)—ଚତୁର୍ଗୁଣ; ଚାରିଡ଼ବଲ—
Chāriguṇa Four times.
চারগুণ ଦେ. ବିଣ—୧ । ଚତୁର୍ଗୁଣିତ—1. Fourfold;
चारगुन; चौगुना multiplied by four.
୨ । ଅତ୍ୟଧିକ—2. Excessive.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଚତୁର୍ଗୁଣରେ—1. Four times.
୨ । ଅତ୍ୟଧିକ ପରିମାଣରେ—2. Excessively.

ଚାରିଗୁଣା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଚତୁର୍ଗୁଣ)—ଚତୁର୍ଗୁଣ—
Chāriguṇā Four times as much of; fourfold.
চারগুণা
चौगुना

ଚାରିଗୋଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଚତୁଷ୍ପଦ—
Chāri goṛdiā 1. Having four legs.
চারপায়া ୨ । ଦୁଇ ହାତ ଓ ଦୁଇ ଆଣ୍ଠୁ ଭୂମିରେ
चौगोड़या, चोपाया ଲଗାଇ ଗୁରୁଣ୍ଡିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
2. (a persos) Crawling with the 2 hands and 2 knees.
ଦେ. ବି—୧ । ଚତୁଷ୍ପଦ ଜନ୍ତୁ—1. Quadruped.
୨ । ପୂର୍ବେ ଚାଟଶାଳୀରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଦୁଇ ହାତ ଓ ଦୁଇ ଆଣ୍ଠୁ ଭୂମିରେ ଲଗାଇ କେତେ ସମୟ ଅବସ୍ଥାନ କରିବାକୁ ଦିଆ ଯାଉଥିବା ଦଣ୍ଡ—2 A punishment formerly given in village-schools consisting of an offender remaining in a crawling posture for a long time.
୩ । ଘୋଡ଼ା, ଗୋରୁ ଆଦି ଚାରି ଠାପୁ ଉଠାଇ ଦଉଡ଼ିବା—
3. (beasts) Running on all fours.

ଚାରିଘଣ୍ଟିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଦୁଇ ଓଳି କାମ ନ କରି ମୂଲିଆମାନଙ୍କର
Chāri ghaṇṭiā ବେଳ ୯ଟା ବା ୧୦ଟା ଠାରୁ ୪ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାମ କରିବା (ପ୍ରଥା)—(the system) Of working for wages from 10 A. M. till 4 P. M instead of working morning and evening.

ଚାରିଙ୍କି ଚାରିହେଁ—ଦେ. ସର୍ବ—ଚାରିଜଣଯାକ ସମସ୍ତେ—
Chāriṅki chārihen̐ All the four persons.
চারকেচার (ଯଥା—ସାଆନ୍ତ ସାଆନ୍ତାଣୀ, ଚାକର ଚାକରାଣୀ, ଚାରିଙ୍କି
चारकोचार ଚାରିହେଁ ଘରକରଣା ବିଷୟରେ ଚାରିଚଉକସ ।)

ଚାରିଚଉକ—ଦେ. ବିଣ, (ସଂ. ଚତୁଃ + ଚତୁଷ୍କ)—ସମଚତୁଷ୍କୋଣ—
Chārichauka Square.
चारकाने ଦେ. ବି—ପଶା ଓ କଉଡ଼ିରେ ପକାଯିବା ୪ ସଂଖ୍ୟକ ଦାନ—A turn of the dice or cowries resulting in the turning np of the number 4.

ଚାରିଚଉକସ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ସଜ୍ଜିତ—
Chārichaukasa 1 Fully equipped or dressed.
চৌকস ୨ । ଖୁବ୍ ସାବଧାନ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
चौकस 2. Very cautious (person).
୩ । ଖୁବ୍ ଦୃଢ଼ ରୂପେ ଭିଡ଼ା ହୋଇ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା—
3. Very tightly tied or bound
୪ । ଖୁବ୍ ବଳିଷ୍ଠ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
4. Very strong (person).
୫ । ତୁଖୋଡ଼; ପାରଙ୍ଗମ;—5 Able; capable.
୬ । ବହୁ ବିଦ୍ୟାରେ ପାରଙ୍ଗମ—
6. Versed in many arts.
୭ । ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ମେଳ ଖାଉଥିବା (ବସ୍ତୁଦ୍ୱୟ)—7. (two things) Completely tallying or coinciding with each other.
୮ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ପ୍ରସ୍ତୁତ—
8. Fully ready or prepared.

ଚାରିଚଉକା—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର କଉଡ଼ି ଖେଳ—A kind of
Chārichaukā game played with 4 cowries.
[ଦ୍ର—୪ଟି କଉଡ଼ିରେ ଏ ଖେଳ ଖେଳାଯାଏ ।]

ଚାରିଚଉରସ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଚତୁର୍ ଓ ଚତୁରସ୍ର)—
Chārichaurasa ୧ । ଯେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରର ଚାରିଆଡ଼ ସମତଳ;
চারচউবস সমতଳ—1. (a plot) Which is level on
चौरस all sides.
୨ । ବର୍ଗ (କ୍ଷେତ୍ର)—2. Square.

ଚାରିଚକ୍ଷୁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଚାରିଆଖି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chārichakshu (etc) Chāriākhi etc (See)
ଚାରିଚକ୍ଷୁ ମିଳାଇଲୁ ଆସି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋଗ୍ରଚମ୍ପୂ ।

ଚାରିଚବକା—ଦେ. ବି—ଚାରିଚଉକା (ଦେଖ)
Chārichabakā Chārichāukā (See)

ଚାରିଚେମା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଚାରିକଡ଼ା କଉଡ଼ିରେ ଖେଳାଯିବା
Chārichemā ଏକ ପ୍ରକାର ଖେଳ—An indoor game played by the players alternately throwing 4 cowries on the ground.

ଚାରି ଜଣ—ଦେ. ବି—୧ । ଚାରି ସଂଖ୍ୟକ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Four men.
Chāri jaṇa ୨ । ଏକତ୍ର ଉପବିଷ୍ଟ କେତେ ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି—
চারজন 2 Some men sitting together.
चारआदमी ୩ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସଂଖ୍ୟକ ଅଳ୍ପ ବ୍ୟକ୍ତି—
3 A few men.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ଢ଼

ଚାରିଜଣିଆଁ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଚାରିଜଣ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିଷ୍ପାଦ୍ୟ—
Chārijaṇiān̐ 1. Capable of being done by 4 men.
चारजना
चारआदमीयोंका (ଯଥା—ଚାରିଜଣିଆଁ କାମ ।)
୨ । ଚାରିବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ବ୍ୟବହାରାର୍ଥ ଅଭିପ୍ରେତ—
2 Intended for the use of 4 persons.
(ଯଥା—ଚାରିଜଣିଆଁ ରୁଷେଇ)
୩ । ଚାରି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଦ୍ୱାରା ବାହ୍ୟ (ଯାନାଦି)—
3. (a conveyance) Drawn or carried by 4 persons.

ଚାରିଜମା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ—ଖୁବ୍ ମଜ୍‌ଭୁତ୍—
Chāri jamā Very strong.

ଚାରିଜାମା—ବୈଦେ. ବି.(ଫା. ଚାର୍‌ଜାମା)—ଘୋଡ଼ାର ପିଠିରେ ପଡ଼ିବା ତୂଳାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବସ୍ତ୍ରନିର୍ମିତ କୋମଳ ଚତୁଷ୍କୋଣ ଆସ୍ତରଣବିଶେଷ—Quilted saddle; padded saddle.
Chārijāmā
चारजामा
चारजामा
[ଦ୍ର—ଚମଡ଼ାନିର୍ମିତ ଆଧୁନିକ ଜିନ୍‌ର ବ୍ୟବହାର ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ପିଠିରେ ଚାରିଜାମା ପକାଯାଇ ସବାର ଘୋଡ଼ା ଚଢ଼ୁଥିଲେ; ଏହା ସମଚତୁର୍ଷ୍କୋଣ ଓ କୋମଳ ଏବଂ ଏଥି ଉପରେ ଅନେକ ପ୍ରକାରର ଜରି ଓ ସୂତାର ଫୁଲ୍ଲକାମ କରାଯାଉଥିଲା ।]
ଦେ. ବିଣ.—ଚାରି ଚଉକସ (ଦେଖ)
Chāri chaukasa (See)

ଚାରିଟା—ଦେ. ବି. (ଅନାଦରାର୍ଥ)—୧ । ସଂଖ୍ୟାରେ ଚାରି—
Chāriṭā 1. Four in number.
चारटे ୨ । ଅପରାହ୍ନ ଓ ଭୋର ୪ ଘଣ୍ଟା ବେଳ—
चारटो 2. Four o'clock (A. M. or P. M.)
(ଚାରିଟି; ଚାରୋଟି—ଆଦରାର୍ଥକ)
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଚାରି ସଂଖ୍ୟକ—1. Numbering four
୨ । ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ; ସାମାନ୍ୟ—2. A little; a few.
[ଯଥା—ବେଳ ହୋଇଯିବାରୁ ସେ ଚାରିଟା ଭାତ ଖାଇଦେଇ ପଳାଇଗଲା ।]

ଚାରିତୁଲା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଚତୁର୍ବର୍ଗଯୁକ୍ତ; ପୂର୍ଣ୍ଣସୁଖୀ—
Chāritulā 1. Happy in every respect
୨ । ପୂର୍ଣ୍ଣ (ଭୋଜନ)—2. Full (meal).

ଚାରିତ୍ର—ସଂ. ବି (ଚରିତ୍ର+ସ୍ୱାର୍ଥରେ ଅ)—୧ । ଚରିତ୍ର; ସ୍ୱଭାବ—
Chāritra 1. Character; nature.
୨ । କୁଳକ୍ରମାଗତ ଆଚାର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Family-custom
୩ । ଚାଲିଚଳନ; ଢଙ୍ଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Movements; mode of life
୪ । ଜୈନମାନଙ୍କ ସନ୍ନ୍ୟାସ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. Relinquishment of the world by the Jainas.

ଚାରିତ୍ରବିନୟ—ସଂ. ବି—୧ । ଚରିତ୍ରଦ୍ୱାରା ବିନୀତଭାବ ପ୍ରଦର୍ଶନ; ନମ୍ରତା
Chāritrabinaya (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1 Humility; humbleness of character.
୨ । ଶିଷ୍ଟାଚାର; ସୌଜନ୍ୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Civility; etiquette.

ଚାରିତ୍ରା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ତିନ୍ତୁଳିଗଛ—
Chāritrā Tamarind tree.

ଚାରିତ୍ର୍ୟ—ସଂ. ବି. (ଚରିତ୍ର+ସ୍ୱାର୍ଥରେ ଯ)—ଚରିତ୍ର (ଦେଖ)
Chāritrya Charitra (See)

ଚାରି ଦଉଡ଼ି କଟା—ଦେ. ବିଣ—ଯାହାର ସଂସାରରେ କୌଣସି ମାୟା-ବନ୍ଧନ ନାହିଁ; ଯାହାର ଆତ୍ମୀୟସ୍ୱଜନ ସମସ୍ତେ ମରିଅଛନ୍ତି ବା ଯେ ସଂସାର ଛାଡ଼ି ବୈରାଗୀ ହୋଇଅଛି—One who has no worldly ties to tie him down to the world; freed from worldly ties.
Chāri daurḍi kaṭā

ଚାରିଦାମ—ବୈଦେ. ଗ୍ରା. ବି. (ଫା. ଚାର୍‌ଜାମା)—
Chāridamā ଚାରିଜାମା (ଦେଖ)—Chārijāmā (See)
ସାଜିଲେ ସର୍ବ ସମ୍ଭାର, ଜିନ ଜିହ୍ୱସ ଗଲମେଖ ଦଉଡ଼ି
ଚାରିଦମା କଢ଼ଥିଲ—ବ୍ରଜନାଥ, ସମରତରଙ୍ଗ ।

ଚାରିଦଶ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ)—ଦଶରୁ ଚାରି ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା—
Chāridaśa The number 14.
ଦେ. ବିଣ—ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ସଂଖ୍ୟକ—14 in number.
ଭୁଞ୍ଜ ମହିମାର ସୀମା ଏ ଚାରିଦଶ
ଲୋକମାନଙ୍କୁ ତ ହୋଇଅଛି ଅଦୃଶ୍ୟ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଚାରି ପଇସା—ଦେ. ବି—୧ । ଚାରିଗୋଟି ପଇସା ବା ତାମ୍ରମୁଦ୍ରା—
Chāri paisā 1. Four pice.
चारपयसा ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କିଛି ଧନ; କିଛି ଅର୍ଥ—
चारपैसा 2. Some money.
(ଯଥା—ତା ହାତରେ ଚାରିପଇସା ହେଲାଣି, ସେ କାହିଁ କାହାକୁ ଡରିବ ?)

ଚାରି ପହର—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ଚତୁଃ+ପ୍ରହର)—ଦିନତମାମ୍; ସାରାଦିନ—Throughout the whole day; the whole day long.
Chāri pahara
चारप्रहर
चौपहर ତବତବ ବାରି ନିଃସରିବ ଚାରିପହର ନୟନଯୁଗ୍ମ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କିଶୋରଚମ୍ପୂ. ଜ-ଗୀତ ।

ଚାରି ପା—ଦେ. ବି—ଏକସେର ପରିମାଣ—
Chāri pā One seer (weight).
(ଚାରି ପାଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବିଣ—ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ; ଷୋଳଅଣା; ପୂରା—Full; complete.

ଚାରି ପାଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ ଚତୁଃ ଓ ପାଦ)—
Chāri pāi — ଚାରି ପାହିଆ (ଦେଖ)
(ଚାରିପାହି—ଅନ୍ୟରୂପ) — Chāri pāhiā (See)

ଚାରି ପାଇଆ—ଦେ. ବି—ଚାରିପାହିଆ (ଦେଖ)
Chāri pāiā — Chāripāhiā (See)

ଚାରି ପାଠ—ଦେ. ବି—ଓଡ଼ିଆ, ବଙ୍ଗଳା, ନାଗରୀ ଓ ଫାରସୀ ଏହି
Chāri pāṭha — ଚାରି ଭାଷା ଶିକ୍ଷା—Learning of the 4
চারপাঠ — languages (formerly prevalent in
चारविद्या — Orissa, e. g. Oria, Bengali, Persian and Debanagari).

ରଜାପୁଅ ଚାରି ଦିନରେ ଚାରିପାଠ ହାସଲ କଲା—କାହାଣୀ ।

[ଦ୍ର—ଇଂରାଜୀ ପାଠ ଆମ ଦେଶରେ ଚଳିବା ପୂର୍ବରୁ ଓଡ଼ିଆ, ବଙ୍ଗଳା, ଫାରସୀ ଓ ନାଗରୀ ଭାଷାର ପ୍ରଚଳନ ଥିଲା । ଏହାକୁ ଚାରିଖାନି ବା ଚାରିପାଠ କହୁଥିଲେ । ଯେ ଚାରିପାଠ ଜାଣୁଥିଲେ ସେ ମହାପଣ୍ଡିତରୂପେ ଗଣ୍ୟ ହେଉଥିଲେ ।]

ଚାରି ପାହାଡ଼ିଆ—ଦେ· ବିଣ—ସକଳ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସମର୍ଥ—Able to
Chāri pahārdiā — do anything and every thing.

ଚାରି ପାହିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁଃ ଓ ପାଦ)—
Chāri pāhiā — ୧ । କାଷ୍ଠନିର୍ମିତ କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଟ ବା ଖଟିଆ—
চায়পায়া, চারপাএ — 1. Charpoy; a movable bedstead.
चारपाया; चारपाई — ୨ । ଚଉକି—2. Chair.
(ଚାରିପାହ୍ୟା—ଅନ୍ୟରୂପ) — ୩ । ଛୋଟ ଟେବୁଲ ବା ମେଜ; ଟୁଲ୍—
3. Small table; stool.

ଚାରି ଫଳା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚତୁଃ+ଫଲ, ଫଳକ)—ଯେଉଁ
Chāri phalā — ଖିଲିକାତି ବା ଛୁରିରେ ୪ଟି ଫଳା ବା ଫଳକ ଥାଏ—
চারফলা — (a clasp knife) Having four blades;
चौफला — four-bladed.
(ଚାରିଫଳିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚାରିଫୁଲିଆ—ଦେ. ବିଣ.—ଧଡ଼ିରେ ଚାରି ଧାଡ଼ି ଫୁଲ ଥିବା (ବସ୍ତ୍ର)—
Chāri phuliā — (cloth) Having hems with floral designs in 4 lines.

ମାଣିଅବଳୀ ଚାରିଫୁଲିଆ ଯୋଡ଼ା ପିନ୍ଧା ।
ଫକୀରମୋହନ· ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଚାରିଫୁଲି ଅଗ—ଦେ. ବି.—୧ । ପୂରା ଏକ ବିଶା ଓଜନ—1. Full
Chāriphuli āga — one Bisā in weight.

[ଦ୍ର—ବିଶାକାଠିରେ ପ୍ରତି ୫ ପଲ ଓଜନ ଚିହ୍ନାଇବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ଫୁଲ ବା ଛକ(*) ଯୁକ୍ତ ଦାଗ ଥାଏ । ଚାରି-ଫୁଲରେ ସୁତୁଲି ବସିଲେ ବିଶାର ପଲୁଡ଼ିରେ ଥିବା ଦ୍ରବ୍ୟ ୨୦ ପଲ ଓଜନର ବୋଲି ଜଣାଯାଏ ଏବଂ ଚାରିଫୁଲି ଅଗରେ ସୁତୁଲି ବସିଲେ ୨୫ ପଲ ଅର୍ଥାତ୍ ପୂର୍ଣ୍ଣ ୧ ବିଶା ହୁଏ ।]

କ୍ରି. ବିଣ.—ପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିମାଣରେ; ପୂରା ମାତ୍ରାରେ—
In full measure.
(ଯଥା—ସେ ତା ପାଉଣା ନେବାକୁ ଚାରିଫୁଲି ଅଗ ଧରି ବସିଛି ।)

ଚାରିଭାଇଙ୍କ କାନ୍ଧରେ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—
Chāribhāinka kāndhare jibā — ମୃତ ହେବା—
1. (figurative) To die.
୨ । ମଲା ପରେ ଆପଣା ଶବ ୪ ଜଣ ଜ୍ଞାତି ବା ମଡ଼ାସାଙ୍ଗିଆ ଭାଇଙ୍କ କାନ୍ଧରେ କୋକେଇରେ ଶ୍ମଶାନକୁ ନିଆଯିବା—
2. To be carried on the shoulders of one's four kinsmen to the cremation-ground after one's death.

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ସମାଜରେ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶବକୁ କୋକେଇରେ ଥୋଇ କୋକେଇର ଅଗ ପାଖର ଦୁଇ ବାଉଁଶକୁ ଦୁଇ ଜଣ ଓ ପଛପାଖର ଦୁଇ ବାଉଁଶକୁ ଦୁଇ ଜଣ, ଏପରି ୪ ଜଣ କାନ୍ଧେଇ କରି ଶ୍ମଶାନକୁ ନିଅନ୍ତି । ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଜ୍ଞାତି, କୁଟୁମ୍ବ ଓ ଯେଉଁମାନେ ମଡ଼ାସାଙ୍ଗିଆ ଭାଇ ବୋଲି ସୁପ୍ରିଚିତ, ସେହିମାନେ ଏକା ଶବ ବହନ କରନ୍ତି ।]

ଚାରି ଭିତ୍—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ଅ (ତୁଳ. ବං. ଚଉଦିକେ)—
Chāri bhit — ଚୌଦିଗରେ; ଚାରିଆଡ଼େ—All around; on all sides; in every direction.

ଚାରିମା—ସଂ. ବି. (ଚାରୁ+ଭାବାର୍ଥରେ ଇମନ୍; ତୁଳ. ଲଘିମା, ଗରିମା)—
Chārimā — ୧ । ଚାରୁତା; ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—1. Beauty
୨ । ଲାଳିତ୍ୟ—2. Charm; sweetness.

ଚାରିମାଥ—ଦେ. ପଦ୍ୟ. ବି. (ସଂ. ଚତୁର୍+ମସ୍ତକ)—ଚତୁର୍ମୁଖ;
Chāri mātha — ବ୍ରହ୍ମା—Brahmā.

କେତେକାଳ କରିବ ଚାରିମାଥ,
ଲେଖିଥିଲ ମୋର କର୍ମେ ଏ ଦୁଃଖ ପଥ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଭ.

ଚାରିମୁଖ—ଦେ. ବି. (ସଂ· ଚତୁର୍ମୁଖ)—ବ୍ରହ୍ମା—
Chārimukha — God Brahmā.

ଚାରି ହରିତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁଃ ଓ ହରିତ୍)—ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ—
Chāri harita — Four sides; all sides.

ଚାରି ହରିତରେ ଘେରି, ଚଳିଥାନ୍ତି ବାଛୁରି ଚଲ ମୁକୁଟିଆ ସଖା·ମାନେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋଖିଚନ୍ଦ୍ର. ଚ ଗୀତ ।

ଚାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚର୍ ଧାତୁ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ବିଚରଣ-
Chāri — କାରୀ Wandering; walking.
(ଚାରିଣୀ-ସ୍ତ୍ରୀ) [ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା—ବନଚାରୀ, ବ୍ୟୋମଚାରୀ ।]

ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ପଦାତି ସୈନ୍ୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1 Infantryman; foot soldier.
୨ । ସଞ୍ଚାରୀ ଭାବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. The pervading element in a sentiment in literature.

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ନ	ଡ଼ଅ	ଙ୍କ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଏ୍	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍ନ

୩ । (ସ୍ତ୍ରୀ; ଚର+ଈ) ନୃତ୍ୟର ଅଙ୍ଗବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. A particular part of dancing

[ଶୃଙ୍ଗାର ଆଦି ରସର ଉଦ୍ଦୀପନକାରୀ ମଧୁର ଗତିକୁ ଚାରୀ ବୋଲାଯାଏ; କାହାକାହା ମତରେ ଏକ ବା ଦୁଇ ଗୋଡ଼ରେ ନାଚିବାର ନାମ ଚାରୀ ଅଟେ । ଚାରୀ ଦୁଇ ପ୍ରକାର—୧ । ଭୂଚାରୀ, ୨ । ଆକାଶଚାରୀ; ଭୂଚାରୀ ୧୬ ଓ ମତାନ୍ତରରେ ୨୬ ପ୍ରକାର । ଆକାଶଚାରୀ ୧୬ ପ୍ରକାର । ହି ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଚାରୁ—ସଂ. ବିଣ. (ଚର୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—
Chāru ୧ । ମନୋହର; ସୁନ୍ଦର—1. Agreeable; beautiful;
(ଚାର୍ବୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) pleasing; lovely; handsome; elegant.
୨ । ସୁସ୍ୱାଦୁ; ସୁମିଷ୍ଟ—
2. Sweet.
୩ । ସମ୍ୟକ୍—3. Peculiar; particular.
୪ । ଅସାଧାରଣ—4. Extraordinary.
ସଂ. ବି—୧ । ବୃହସ୍ପତି—1. Bruhaspati; the preceptor of the Gods.
୨ । ରୁକ୍ମିଣୀତନୟ—
2 The son of Śrīkrushṇa by Rukmiṇī.
[ଦ୍ର—ହରିବଂଶ ଓ ମହାଭାରତରେ ଚାରୁ ଶବ୍ଦଯୁକ୍ତ ଚାରୁଗର୍ଭ, ଚାରୁଗୁପ୍ତ, ଚାରୁଦେଷ୍ଣ, ଚାରୁବାହୁ, ଚାରୁଭଦ୍ର, ଚାରୁଯଶ, ଚାରୁବିନ୍ଦ, ଚାରୁବେଶ, ଚାରୁଶ୍ରବା ନାମରେ ରୁକ୍ମିଣୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ପୁତ୍ରମାନେ ଓ ଚାରୁମତୀ ନାମରେ କନ୍ୟା ଜନ୍ମିଥିଲେ—
ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]
୩ । ଜାଫ୍ରାନ୍—3. Saffron (Apte)
ଦେ. ବି—୧ । ଚାରୁପାଣି (ଦେଖ)
1. Charupāṇi (See)
୨ । (ପୁଂ) ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—
2. A name given to males.

ଚାରୁକାନ୍ତି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଚାରୁ+କାନ୍ତି)—ଲାବଣ୍ୟ—
Chārukānti Beauty; grace.
ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସୁନ୍ଦର; ଲାବଣ୍ୟମୟ—
Graceful; beautiful.

ମୁଁ ଯେ ସଞ୍ଜବରୁ ଧରୁ ପର୍ଚ୍ଚୁଁ କି ବଗରୁ ଚାରୁ-
କାନ୍ତି ଗଲା ମୋ କୋଡରୁ ଉଡ଼ୁ । ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଚାରୁକେଶରୀ—ସଂ. ବି—ନାଗରମୁଥା (ଦେଖ)
Chārukeśarī 1. Nāgaramuthā (See)
୨ । ସେବତୀଫୁଲ (ଦେଖ)
2. Sebatī flower (See)

ଚାରୁତା—ସଂ. ବି. (ଚାରୁ+ଭାବାର୍ଥରେ ତା)—୧ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—
Chārutā 1. Beauty; elegance,
(ଚାରୁତ୍ୱ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ— 2. Sweetness.

ଚାରୁଦର୍ଶନ—ସଂ, ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚାରୁ+ଦର୍ଶନ)—
Chārudarśana ଦେଖିବାକୁ ସୁନ୍ଦର—
(ଚାରୁଦର୍ଶନା—ସ୍ତ୍ରୀ) Good-looking; graceful; lovely.

ଚାରୁଧାମା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚାରୁ+ଧାମନ୍=ସ୍ଥାନ; ଆଧାର)—
Chārudhāmā ଶଚୀ; ଇନ୍ଦ୍ରପତ୍ନୀ—Wife of God Indra.

ଚାରୁଧାରା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. ୧ । (ଚାରୁ+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ.
Chārudhārā ଆ)—ଶଚୀ; ଇନ୍ଦ୍ରପତ୍ନୀ—
1. Wife of God Indra.
୨ । (କର୍ମଧା; ଚାରୁ+ଧାରା) ସୁମନୋହର ପ୍ରବାହ—
2. Charming current.
ସଂ. ବିଣ. (ସ୍ତ୍ରୀ)—ମନୋହର ପ୍ରବାହଯୁକ୍ତ (ନଦୀ)—
(river) Having a charming current.

ତରଳକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ଜାହ୍ନବୀ ଶୋଭନ
ହରେ ସୁରତର ତାପ ଚାରୁଧାରା ସେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଚାରୁନୟନ—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚାରୁ+ନୟନ)—
Chārunayana ଯାହାର ଆଖି ସୁନ୍ଦର; ଚାରୁନେତ୍ର—
ଚାରୁନୟନା } ସ୍ତ୍ରୀ Having beautiful eyes.
ଚାରୁନୟନୀ } ସଂ. ବି—ମୃଗ—Deer.

ଚାରୁନେତ୍ର—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ—୧ । ଚାରୁନୟନ (ଦେଖ)
Chārunetra 1. Chārunayana (See)
ଚାରୁନେତ୍ରା } ସ୍ତ୍ରୀ ୨ । ଅପ୍ସରୋବିଶେଷ—
ଚାରୁନେତ୍ରୀ } 2. Name of a heavenly nymph.

ଚାରୁପର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ଚାରୁ+ପର୍ଣ୍ଣ+ଈ; ଏହାର
Chāruparṇṇī ପତ୍ରମାନ ଦେଖିବାକୁ ସୁନ୍ଦର)—
ପସାରୁଣୀ ଲତା (ଦେଖ)
Pasāruṇī creeper (See)

ଚାରୁପାଣି—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଅଞ୍ଚଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ପେୟବିଶେଷ,
Chārupāṇi ସୁପକ୍ୱ, ଅମ୍ଳ ଓ ସ୍ୱାଦ ରସଯୁକ୍ତ ପାନୀୟ ବିଶେଷ (ଏହାକୁ ଭାତ ସଙ୍ଗେ ଗୋଳାଇ ଖାଆନ୍ତି)—A tasteful acid drink prepared for being taken with boiled rice in Madras presidency.

ଚାରୁଫଳା—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚାରୁ+ଫଳ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Chāruphaḷā ଦ୍ରାକ୍ଷାଲତା; ଅଙ୍ଗୁର ଗଛ—Vine.

ଚାରୁବର୍ଦ୍ଧନା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ(ବହୁବ୍ରୀହି; ଚାରୁ+ବର୍ଦ୍ଧନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Chārubardhanā ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ—Woman.

ଚାରୁବ୍ରତା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚାରୁ+ବ୍ରତ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Chārubratā ପୂର୍ଣ୍ଣ ଏକମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉପବାସ ବ୍ରତ ଆଚରଣ କରିବା
(ସ୍ତ୍ରୀ)—(a woman) Observing fast for a whole month.

ଚାରୁରବା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚାରୁ+ରବ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଚାରୁଧାମା (ଦେଖ)
Chārurābā Chārudhāmā (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ବୃଷ୍ଟାରେ ବର୍ତ୍ତିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ, ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବେଲ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବେଲ୍' ଦେଖିବେ

ଚାରୁଶିଳା—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଚାରୁ+ଶିଳା)—୧ । ସୁଦୃଶ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତର
Chārusilā ଖଣ୍ଡ—1. A beautiful piece of stone.
୨ । ମଣି; ରତ୍ନ—2. Gem.

ଚାରୁଶୀଳ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚାରୁ+ଶୀଳ=ସ୍ୱଭାବ)—
Chārusīla ୧ । ସତ୍‌ସ୍ୱଭାବବିଶିଷ୍ଟ—1. Of lovely disposition; good-natured.
(ଚାରୁଶୀଳା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ସଚ୍ଚରିତ୍ର; ସୁଶୀଳ—2. Of good conduct; of good morals.
୩ । ନମ୍ରସ୍ୱଭାବ; ମର୍ଯ୍ୟାଦାବନ୍ତ—3. Amiable; modest; good-mannered; of gentle manners.

ଚାରୁଶୀଳତା—ସଂ. ବି (ଚାରୁଶୀଳ+ଭାବ. ତା)—ସୁଶୀଳତା—
Chārusīltā Modesty; elegance of manners; good manners.

ଚାରୁହାସୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଚାରୁ+ହସ୍ ଧାତୁ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Chāruhāsī ଯାହାର ମୁଖ ସର୍ବଦା ହାସ୍ୟଯୁକ୍ତ; ଯେ ମୃଦୁମଧୁର
(ଚାରୁହାସିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ହସ ହସେ; ହର୍ଷମୁଖ—Having a smiling face or countenance; smiling modestly; with enchanting or enrapturing smiles on the face.

ଚାରୋଟା—ଗ୍ରା. ବି ଓ ବିଣ (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—ଚାରିଟା (ଦେଖ)—
Chārotā Chāritā (See)
(ଚାରୁଟା—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଚାରୁଟି; ଚାରୋଟି—ଆଦରାର୍ଥକ)

ଚାର୍ଚ୍ଚକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଚର୍ଚ୍ଚ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ବେଦପାରାୟଣରେ
Chārchchaka ନିପୁଣ—Proficient in the recital of the Vedas.
(ଚାର୍ଚ୍ଚିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚାର୍ଚ୍ଚିକ୍ୟ—ସଂ. ବି (ଚର୍ଚ୍ଚିକା=ଚନ୍ଦନାଦି ଦ୍ୱାରା ବିଲେପନ+ଭାବ. ଯ)—
Chārchchikya ୧ । ଚର୍ଚ୍ଚିକା; ଅଙ୍ଗରେ ଚନ୍ଦନାଦି ଲେପନ—
1. Besmearing the body with scented pastes or ointments.
୨ । ଲେପ—2. Liniment; plaster.

ଚାର୍ଜ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—୧ । ଅପରାଧୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ ବିଚାରପତି ଧାର୍ଯ୍ୟ
Chārj କରିବା ଅଭିଯୋଗ—1. Charge framed against an accused.
চার্জ
चार्ज ୨ । କୌଣସି ଅଫିସ୍ ବା କାର୍ଯ୍ୟର ଦାୟିତ୍ୱ; କାର୍ଯ୍ୟଭାର—
2. Charge of an office.
୩ । ଜିମ୍ମାଦାରୀ; କୌଣସି ବସ୍ତୁର ସଂରକ୍ଷଣର ଭାର—
3. Custody.

ଚାର୍ଜ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି —(ବିଚାରପତି) ମୁଦେଇର ସାକ୍ଷୀମାନଙ୍କଠାରୁ
Chārj karibā ଆସାମୀ ବିପକ୍ଷରେ ଅପରାଧର ପ୍ରମାଣ ଗ୍ରହଣ କରି
চার্জকরা ଅପରାଧୀ ନାମରେ ଅଭିଯୋଗ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା—
चार्जकरना (a Court) To frame a charge against an accused.

ଚାର୍ଜ୍ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ନୂତନ ନିଯୁକ୍ତ କର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ କର୍ମଚାରୀ
Chārj debā ଆପଣା ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ କର୍ମର ଭାର ଅର୍ପଣ କରିବା—
চার্জদেওয়া To make over charge.
चरजदेना

ଚାର୍ଜ୍ ନେବା—ଦେ. କ୍ରି —ପୁରାତନ ଭାରପ୍ରାପ୍ତ କର୍ମଚାରୀଙ୍କଠାରୁ
Chārj nebā ନବନିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଫିସ୍‌ର ଭାର ଗ୍ରହଣ କରିବା—
চার্জলওয়া To take over charge from the
चारजलना former incumbent.

ଚାର୍ଜ ଫରଦ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଚାର୍ଜ୍ ଓ ଫା. ଫରଦ୍=କାଗଜଖଣ୍ଡ)—
Chārj pharada ୧ । ଆସାମୀ ବିପକ୍ଷରେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଅଭିଯୋଗ
চার্জফর্দ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଥିବା କାଗଜ—
चारजकाफरद् 1. Charge-sheet.
୨ । ନବନିଯୁକ୍ତ କର୍ମଚାରୀ ପୁରାତନ କର୍ମଚାରୀଙ୍କଠାରୁ ଚାର୍ଜ୍ ବୁଝିନେବା ସମୟରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ତାଲିକା—
2. List of items taken charge of.

ଚାର୍ଜ୍ ବୁଝା(ଝେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି —ଚାର୍ଜ୍ ଦେବା (ଦେଖ)
Chārj bujhā(e)ibā Chārj debā (See).
চার্জবুঝান
चारजबुझाना

ଚାର୍ଜାମା—ବୈଦେ. ବି—ଚାରିଜାମା (ଦେଖ)
Chārjāmā Chārijāmā (See)

ଚାର୍ବଙ୍ଗ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚାରୁ+ଅଙ୍ଗ; ସନ୍ଧିରେ ଉ+ଅ=
Chārbanga ବ)—ଯାହାର ଅଙ୍ଗ ବା ଶରୀର ସୁନ୍ଦର ଓ କୋମଳ -
(ଚାର୍ବଙ୍ଗୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Having a soft, graceful and well-proportioned body and limbs.

ଚାର୍ବାକ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚାରୁ+ବାକ୍; ଯାହାଙ୍କର ବାକ୍ୟ ଆପାତ-
Chārbāka ମଧୁର)—୧ । ନାସ୍ତିକତା ବା ଅନୀଶ୍ୱରବାଦ-ପ୍ରତିପାଦକ ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ରପ୍ରଣେତା ଋଷିବିଶେଷ—
1. Name of a sage; the propounder of the materialistic or atheistic system of Hindu Philosophy; name of a sophistical philosopher of ancient India.

[ଦ୍ର—ଚାର୍ବାକ କେବେ ଜନ୍ମିଥିଲେ ଓ ସେ କେଉଁ କାଳର ଲୋକ ତହିଁର କିଛି ଦୃଢ଼ ପ୍ରମାଣ ମିଳି ନାହିଁ । ସେ ବୃହସ୍ପତିଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ ଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କ ପ୍ରଚାରିତ ମତ ବିଷୟ ଚାଣକ୍ୟଙ୍କ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର, ନୈଷଧର ସପ୍ତଦଶ ସର୍ଗ, ପଦ୍ମପୁରାଣ, ବିଷ୍ଣୁପୁରାଣ ଓ ଲିଙ୍ଗପୁରାଣରେ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ଚାର୍ବାକ ଈଶ୍ୱର, ପୁନର୍ଜନ୍ମ ଓ ପରଲୋକ ସ୍ୱୀକାର କରୁ ନ ଥିଲେ, ସେ କେବଳ ଆତ୍ମାକୁ ମାନୁଥିଲେ । ଅନୁଭବ ଉପରେ ନିର୍ଭରକରିବା ଏବଂ ଅନୁମାନ ଉପରେ ନିର୍ଭର ନ କରିବା ପାଇଁ ସେ ଉପଦେଶ ଦେଇ ଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମତ ସର୍ବଦର୍ଶନସଂଗ୍ରହ, ସର୍ବଦର୍ଶନ-

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଡଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍ଚ

ଶିରୋମଣି ଓ ବୃହସ୍ପତିସୂତ୍ରରେ ଅଛି । ରାମାୟଣରେ ଜାବାଲ ଋଷି ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ବନକୁ ନ ଯାଇ ଘରକୁ ଲେଉଟି ଯିବାକୁ ଯେଉଁ ଉପଦେଶ ଦେଇ ଅଛନ୍ତି ଚାର୍ବାକଙ୍କ ମତ ସଙ୍ଗେ ତାହା ମିଳୁଅଛି । ଚାର୍ବାକଙ୍କ ମତରେ ସୁଖହିଁ ଜୀବନର ଏକ ମାତ୍ର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଅଟେ । ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପଦ ସାଧାରଣଙ୍କ ମୁଖରୁ ଶୁଣାଯାଏ 'ଯାବତ୍ ଜୀବେତ୍ ସୁଖଂ ଜୀବେତ୍, ଋଣଂ କୃତ୍ୱା ଘୃତଂ ପିବେତ୍'—ହ୍ନ ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୨ । ରାକ୍ଷସବିଶେଷ - 2. Name of a demon who was engaged by Durjodhana to assassinate Judhishṭhira.

[ଦ୍ର—ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିବା ସକାଶେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଏହି ରାକ୍ଷସକୁ ନିଯୁକ୍ତ କରି ଥିଲେ । ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କର ହସ୍ତିନାପୁରରେ ପ୍ରବେଶ କାଳରେ ଏ ବ୍ରାହ୍ମଣରୂପ ଧରି ତାହାଙ୍କୁ ଗାଳି ଦେଲା । ପରେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଏହାକୁ ଚିହ୍ନି ପାରି ହତ୍ୟା କଲେ ।]

ଚାର୍ବାକ ଦର୍ଶନ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ଚାର୍ବାକ ମୁନିଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ନାସ୍ତିକତା-
Chārbāka darśana ପ୍ରତିପାଦକ ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
The system of atheistic or materialistic Philosophy propounded by sage Chārbāka

ଚାର୍ବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. ପୁଂ— କାମୁଡ଼ା—
Chārbā Currish.

ଚାର୍ବୀ—ସଂ. ବିଣ ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚାରୁ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ସୁନ୍ଦରୀ—
Chārbī Beautiful; of charming appearance; handsome (female).
ଚାରୁ—ପୁଂ

ସଂ. ବି—୧ । ସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀ—
1 A handsome damsel.
୨ । କୁବେରଙ୍କ ପତ୍ନୀ—
2. The wife of the Hindu God of wealth.
୩ । ଶୋଭା; ଦୀପ୍ତି; ଆଭା—
3. Beauty; charm; lustre.
୪ । ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା—4. Moon-light.
୫ । ବୁଦ୍ଧି—5. Intelligence.
୬ । ଦାରୁ ହଳଦୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. A kind of wild turmeric.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—କାମୁଡ଼ା—
Currish; snappish.

ଚାର୍ମ—ସଂ. ବିଣ. (ଚର୍ମ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—
Chārma ୧ । ଚର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
1. Relating to the skin.
୨ । ଚର୍ମ ନିର୍ମିତ—
2. Made of skin; leathern.

ସଂ. ବି—ଚର୍ମାବୃତ ଯାନ—A conveyance covered over with leather.

ଚାର୍ମଣ—ସଂ. ବିଣ. (ଚର୍ମନ୍+ଅ)—
Chārmaṇa ଚର୍ମନିର୍ମିତ; ଚମଡ଼ାଘୋଡ଼ାଥିବା—
(ଚାର୍ମଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Covered with skin.

ସଂ. ବି—ଚର୍ମସମୂହ—A multitude or number of hides.

ଚାର୍ମିକ—ସଂ. ବିଣ. (ଚର୍ମ+ନିର୍ବୃତ୍ତ ଓ ବ୍ୟବସାୟ ଅର୍ଥେ. କ)—
Chārmika ୧ । ଚର୍ମନିର୍ମିତ—
1. Leathern; made of skin.
୨ । ଚର୍ମ ବ୍ୟବସାୟୀ—
2 Dealing in hide or leather.

ଚାର୍ମିଣ—ସଂ. ବି. (ଚର୍ମିନ୍+ସମୂହାର୍ଥରେ. ଅ)—
Chārmiṇa ଢାଲ-ସଜ୍ଜିତ ବହୁଲୋକ—A number of warriors armed with leathern shields.

ଚାଲ୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚଲ୍ ଓ ଚର୍ ଧାତୁ; ସଂ. ଚାର)—
Chāl ୧ । ଦେଶାଚାର; ରୀତି; ପ୍ରଥା—
चाल 1. Custom; usage.
चाल ୨ । ଅଭ୍ୟାସ—2. Habit.
୩ । ପ୍ରଣାଳୀ; କାର୍ଯ୍ୟର ଧାରା—
3. Method; manner; course of action.
୪ । ବ୍ୟବହାର; ଆଚରଣ—
4. Conduct; treatment; behaviour
୫ । ସ୍ୱଭାବ; ଚରିତ୍ର—5. Character.
୬ । କୌଶଳ—6 Skill; dexterity.
୭ । ଫନ୍ଦି; ଫିକର—
7. Tactics; tactful movement.
୮ । ଚଳନ; ଗତି; ଚାଲି—
8. Movement; motion; course.
୯ । ଧରଣ; ଛନ୍ଦ; ଢଙ୍ଗ—9. Mode; manner.
୧୦ । ପଶା ଓ ସତରଞ୍ଚ ଆଦି ଖେଳରେ ଗୋଟିର ଏକ ଘରୁ ଅନ୍ୟ ଘରକୁ ଚାଳନ—10. A move of the play-balls in a game of chess or dice.
୧୧ । ସଂସାରରେ ଚଳିବା ରୀତି ବା ପ୍ରଣାଳୀ—
11. Mode of living.
୧୨ । ପ୍ରଚଳନ—12. Currency; use.
(ଯଥା—ଏ ଦେଶରେ ପାଉଣ୍ଡ, ଶିଲିଙ୍ଗ୍ ଆଦିର ଚାଲ୍ ନାହିଁ)
୧୩ । କପଟ; କୂଟ 13. Fraud; trick.
୧୪ । ଚାଲାକି—14 Cleverness; trickery.

ଚାଲ୍ ଚଳଣ—ଦେ. ବି—ଚାଲ୍‌ଚଳଣି (ଦେଖ)
Chāl chalaṇa Chālchalaṇi (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଚଚ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ୍ଟି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ୍ଟି' ଦେଖିବେ ।

ଚାଲ୍ ଚଳଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ ଚଳ ଧାତୁ)—୧ । ଆଚରଣ—
Chāl chalaṇi 1. Conduct; deportment.
ଚାଲଚଲନ ୨ । ବ୍ୟବହାର—2. Behaviour.
चालचलन ୩ । ସ୍ୱଭାବ; ଚରିତ୍ର—3. Character.
ଚାଲ୍‌ଚଲନ୍, ଚାଲ୍‌ଚଳନ୍, ଚାଲଚଳନ, ଚାଲଚଳଣି — ଅନ୍ୟରୂପ
୪ । ରୀତିନୀତି—
4. Custom; usage
୫ । ପରସ୍ପର ମିଶାମିଶି; ଯାତାୟାତ—
5. Intercourse; communion.
୬ । ସମ୍ପର୍କ—6. Connection
୭ । ସମାଜରେ ଚଳିବା—7. Social intercourse.

ଚାଲ୍ ଚାଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଫନ୍ଦି ବା କୌଶଳରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—1. To move tactfully.
Chāl chāliba
ଚାଲ୍‌ଚଲା (ଯଥା—ସେ ମୋ ସଙ୍ଗେ ଚାଲ୍ ଚାଲୁଛି ।)
चालचलना ୨ । ବିଶିଷ୍ଟ ଧରଣରେ ଚଳିବା—
2. To go on with a particular mode of life.

ଚାଲ୍‌ନି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ଚାଳନୀ; ତୁଳ. ହି. ଚଲ୍‌ନୀ; ଛଲ୍‌ନୀ)—ଚାଲୁଣୀ—Sieve.
Chālni

ଚାଲ୍‌ବାଜ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ହି. ଚାଲ୍+ଫା. ବାଜ୍)—
Chālbāj ୧ । କୌଶଳୀ; ଫନ୍ଦିବାଜ୍—
ଚାଲବାଜ 1. Crafty; artful; plotting; machinating; tactician.
चालबाज
(ଚାଲ୍‌ବାଜୀ—ବି) ୨ । ପ୍ରବଞ୍ଚକ—2. Fraudulent.

ଚାଳ—ସଂ. ବି (ଚଲ୍ ଧାତୁ=କମ୍ପିତହେବା, ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)
Chāḷa ୧ । ଘରର କ୍ରମନମ୍ର ଛପର; ଗୃହପଟଳ—
ଚାଲ 1. The sloping thatch of a house.
पाखा; छप्पर କସେ ନିଜ ସ୍ଥାନରେ ଗଣକରି ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ
ମନ୍ଦିର ଚାଳ ନଗରରେ ସେ—ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । କଚ୍ଚାଘରର ତୃଣାଚ୍ଛାଦନ—
2. Reed-covering of a thatched house.
୩ । ଖଞ୍ଜନପକ୍ଷୀ; ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଚୂଡ଼ ପକ୍ଷୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. The blue jay.
୪ । (+ଭାବ. ଅ) ଚଳନଶୀଳତା—
4. The state of being movable.

ଚାଳ ଅଟୁ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଯେଉଁ ଅଟୁ ଚାଳପର ଦୁଇଆଡ଼କୁ ପାଚାଳିଆ ହୋଇଥାଏ; ଦକ୍ଷିଣୀ ଅଟୁ—A double-thatched house of which the mud-thatch is sloping towards both sides.
Chāḷa-aṭu

ଚାଳକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଚଲ୍ ଧାତୁ ଣିଚ=ଚାଳ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Chāḷaka ୧ । ଗାଡ଼ି ଚଳାଇବା ବ୍ୟକ୍ତି—
(ଚାଳିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. The driver of a vehicle.
୨ । ପରିଚାଳକ; ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରକ—
2. Superintendent; guide.
୩ । କୌଣସି ଯନ୍ତ୍ରକୁ ଚଳାଇବା ବ୍ୟକ୍ତି—
3. Conductor of a machine.
୪ । ନେତା—4. Leader.
୫ । ମତ୍ତ ହସ୍ତୀ—5. A mad or infuriated elephant.
୬ । ଯେଉଁ ହାତୀ ଅଙ୍କୁଶକୁ ମାନେ ନାହିଁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. An elephant which does not mind the goad.
୭ । ନୃତ୍ୟରେ ଭାବପ୍ରକାଶ ବା ସୁରୁଚିପ୍ରକାଶ କରିବାପାଇଁ ନର୍ତ୍ତକର ହସ୍ତଚାଳନ କ୍ରିୟା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର); ଚାଲିଜା—
7. A significant movement of the hands of a dancer to gracefully express the sentiment of the song.
ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଚାଳନକାରୀ; ଯେ ଚଳାଏ—Conducting; driving; guiding; causing to move.
ଦେ. ବି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ମନ୍ତ୍ରତନ୍ତ୍ରାଦିର ପ୍ରୟୋଗ—
1. Employing charm or black art against a person.
(ଯଥା—ସେ ଅମୁକକୁ ଚାଳକ କରୁଛି ।)
୨ । ଉଚ୍ଚାଟନ; ଉତ୍ତେଜନ—
2. Irritating; exciting; inciting.

ଚାଳକ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଉଚ୍ଚାଟନ କରିବା ବା ବଶ କରିବା ସକାଶେ ତାହା ପ୍ରତି ମନ୍ତ୍ରଯନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—1. To employ charms against a person to bring him under control or to madden him.
Chāḷaka kariba
୨ । କଥାରେ ଚଳାଇବା; ଚିଡ଼ାଇବା—
2. To tease or provoke by words.
କୃଷ୍ଣ କହିଲେ ହସ୍ତି ପାଳକ, କଥା କହୁଛ କରି ଚାଳକ—
ଦୀନକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

ଚାଳକ ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ କ୍ରି—ଚାଳକ କରିବା ୧ (ଦେଖ)—
Chāḷaka lagā(e)iba Chāḷaka kariba 1 (See)

ଚାଳକୁର୍ଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଚାଳଟାଟି (ଦେଖ)—
Chāḷakurḍi Chāḷitāṭi (See)

ଚାଳକୁଣ୍ଡ—ସଂ. ବି (ନାମ)—ଓଡ଼ିଶାର ପୁରୀଜିଲ୍ଲା ଓ ଗଞ୍ଜାମର ପୂର୍ବପ୍ରାନ୍ତସ୍ଥ ସାମୁଦ୍ରିକ ହ୍ରଦ; ଚିଲିକାହ୍ରଦ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—The Chilka lake lying in the districts of Puri and Ganjam.
Chāḷakuṇḍa

ଚାଳଧୂଆ—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି—କଣ୍ଟାଳିଆ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Chāḷadhuā Erythrena Suberosa; a thorny shrub.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ଉଅ	ଙ୍ଖ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍ଗ	ନ୍ଥ

ଚାଳନ—ସଂ ବି (ଚଲ୍ ଧାତୁ ଣିଚ=ଚାଳ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Chālana ୧ । ସ୍ଥାନାନ୍ତର କରିବା, ଚଳାଇବା କର୍ମ—
1. Causing motion; moving a thing.
୨ । (ଅବୟବ ଆଦି) ଇତସ୍ତତଃ ଘୁରାଇବା—2. Brisk exercise; moving to and fro; brandishing.
୩ । ପରିଚାଳନ—3. Management.
୪ । ଖେଳାଇବା, ସଞ୍ଚାଳନ—
4. Movement; ventilation.
୫ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇବା; ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—
5. Application.
୬ । ହୁଗୁଳାଇବା—6. Loosening
୭ । ହଲାଇବା—7. Shaking; wagging.
୮ । ଚାଲୁଣି—8. A sieve; a strainer.
୯ । (+କରଣ ଅନ) ଚାଲୁଣିରେ ଚଲାଇ କରି ଛାଣିବା—
9. Sifting or straining through a sieve.
୧୦ । ଗତି; ଗମନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
10. Movement; motion.

ଚାଳନା—ସଂ. ବି (ଚଲ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ଚାଳଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ+ଆ)—
Chālanā ୧ । ଆନ୍ଦୋଳନ—1. Agitation.
୨ । ଅନୁଶୀଳନ—2. Exercise.
୩ । ଚର୍ଚ୍ଚା—3. Practice; discussion.
୪ । ଗତି—4. Movement; moving
୫ । ଗତି କରାଇବା—5. Causing anything to move.
୬ । ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବା; ନିୟମନ; ପରିଚାଳନ—
6. Guidance; regulation.
୭ । ସୂଚନା; ପ୍ରସ୍ତାବ—7 Hint; proposal.

ଚାଳନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚାଳଧାତୁ+କରଣ. ଅନ+ସ୍ତ୍ରୀ ଈ)—ଚାଲୁଣୀ—
Chālanī Sieve; a strainer.

ଚାଳନୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ଚଲ୍ ଧାତୁ, ଣିଚ=ଚାଳଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—
Chālanīya ୧ । ଚାଳିତ ହେବା ଯୋଗ୍ୟ—1 Capable of being moved
୨ । ଚାଲୁଣୀରେ ଚଲା ହେବା ଯୋଗ୍ୟ—
2. Fit to be sifted or strained.
୩ । ହୁଗୁଳା ଯିବା ଯୋଗ୍ୟ; ଯାହା ହୁଗୁଳା କରିବା ଉଚିତ—
3. Fit to be loosened.

ଚାଲ ବୁଲ—ଦେ. ବି—୧ । ଚଲାବୁଲା; ଯିବା ଆସିବା; ଗମନାଗମନ—
Chāla bula 1. Coming and going.
চলাফিরা ୨ । ଭ୍ରମଣ—2. Walking; walk
चलताफिरता, डोलडाल

ଚାଳ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଛାଲ)—ଘରର ଚାଳ ବା ଛପର—
Chāla Thatch of a house.

ଚାଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ଓ. ଗ୍ରାମ୍ୟ. (ଇତର) ବି (ସଂ. ଚେଟକ; ପ୍ରା.
Chālā ଚେଡ଼ା)—ଚେଲା; ଶିଷ୍ୟ—Disciple.
ଦେ. ବି (ସଂ. ଚଲନ)—ଚାଲି (ଦେଖ)
Chāli (See)

ଚାଲକ (ଇତ୍ୟାଦି)--ବୈଦେ.ବିଣ (ଫା.ଚାଲାକ୍)—ଚଲାକ ଇତ୍ୟାଦି(ଦେଖ)
Chālāka (etc) Chalāka etc (See)
(ଚାଲାଖ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚାଲକି (ଇତ୍ୟାଦି)--ବୈଦେ.ବି (ଫା.ଚାଲାକୀ)--ଚଲାକି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chālāki etc) Chalāki etc. (See)
(ଚାଲାଖି – ଅନ୍ୟରୂପ) ସେଠାରୁ ଚାଲାକ କରି କୈକେୟୀ ନିଜେ କହିଲେ—
ଆଳକଣ୍ଠ ଦାଶ ପିଲାଙ୍କ ରାମାୟଣ ।

ଚାଲକିଆ—ଦେ ବିଣ—ଚଲାକିଆ (ଦେଖ)
Chālākiā Chalākiā (See)
(ଚାଲାଖିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚାଲଖି (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି (ଫା.)—ଚଲାକ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chālākhi (etc) Chalāki etc (See)

ଚାଲାଣ—(ଇତ୍ୟାଦି) ଦେ ବି—ଚଲାଣ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chālāṇa (etc) Chalāṇa etc (See)

ଚାଲାଣି—ଦେ. କି ଓ ବିଣ—ଚଲାଣି (ଦେଖ)
Chālāṇi Chālāṇi (See)

ଚାଳି—ଦେ. ବି (ସଂ ଛାଲ)—୧ । ଛୋଟ ଚାଳ—
Chāli 1. A small thatch.
একচালা ୨ । ଏକପାଖକୁ ଛାଳୁ ଚାଳ ଥିବା ଘର; ଏକଚାଳିଆ ଘର -
एकचाला A house having one sloping thatch only; a thatched lean-to.

ଚାଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ.ଚଲ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଗମନ; ଭ୍ରମଣ; ପାଦଚାରଣ—
Chāli 1. Walking.
চলন ହେଲେ ଯେ ମନ୍ଦରସ୍ତନା ଚୋ ସୁନ୍ଦର ଚାଲିରେ କରିବ ଦୃଷ୍ଟିଦାନ ।
चाल କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।
୨ । ଗମନ କରିବାର ରୀତି—2. Gait; mode of walking; deportment.
୩ । ଗତିର ବେଗ—3. Velocity.
୪ । ଆଚରଣ—4 Conduct.
ଚରାଚର ଚାଲି ଭୟମୟ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋସାଚମ୍ପୂ, ତ ଗୀତ ।

ଚାଳିଆ—ଦେ. ବି—ଚାଳି (ଦେଖ)
Chāliā Chāli (See)
ଦେ. ବିଣ.—(ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ)—ଚାଳ ବା ଛପରଯୁକ୍ତ—(used in compound) Thatched; having such or such a thatch.
(ଯଥା—ଏକଚାଳିଆ, ଦୋଚାଳିଆ, ନାହାଚାଳିଆ ।)

ଚାଳିତ—ସଂ. ବିଣ.—(ଚଲ ଧାତୁ, ଣିଚ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ସଞ୍ଚାଳିତ -
Chālita 1. Caused to move; made to move.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ରୁଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

୨ । ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ—2. Moved away, transferred.

୩ । ଆନ୍ଦୋଳିତ—3 Agitated, stirred.

୪ । ପ୍ରସ୍ତାବିତ—4. Proposed.

୫ । ଅନୁଶୀଳିତ—5 Exercised

ଚାଳି ଟାଟି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଦୁଇ ପାଖରେ ବାଉଁଶବତା-
Chā̱li tāṭi ଦ୍ୱାରା ବୁଣା ଯାଇ ତିଆରି କରା ଯାଇଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ସ୍ଥାନାନ୍ତରଯୋଗ୍ୟ ଚାଳି ବା ଛପର— A movable frame of thatch which is bound by split bamboos on both sides.

[ଦ୍ର—ଏହି ଚାଳିର ମଝି ବାଉଁଶକୁ ଟେକି ଦେଲେ ଦୁଇ ପାଖକୁ ଚାଳର ଦୁଇଟି ପଞ୍ଜରା ଓହୋଳି ପଡ଼େ । ଲୋକେ ଏ ପ୍ରକାର ଚାଳକୁ ସହଜରେ ଉଠାଇ ନେଇ ଖୁଣ୍ଟ ଉପରେ ଉଚ୍ଚ ଭାଡ଼ି କରି ଭାଡ଼ିଉପରେ ବୁଢ଼ିଆ ମାରି ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ କ୍ଷେତ ଜଗନ୍ତି ଓ ଫସଲ ଉଠିଯାଇ ଜଗିବା କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ ହେଲେ ଚାଳଟାଟିକୁ ପୁଣି ଉଠାଇ ଆଣନ୍ତି ।]

ଚାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚଲ୍ ଧାତୁ. ଣିଚ=ଚାଳି ଧାତୁ; 'ଚଳିବା'ର
Chā̱libā ଣିଜନ୍ତରୂପ)—୧ । ଚାଳନ କରିବା; ଗତି କରାଇବା—
ଚାଲାନ 1, To move; to set in motion.
ଚଲାନା ହେ ଜଳଧର, କଷଣି ପାଦ ମଞ୍ଜାଳି ଚାଳ ।
(ଚଲାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

୨ । ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା; ଟେହିବା; ମତାଇବା—
2. To excite; to incite; to instigate.

ଅଳୀକ ଆଳାପି ଚାଳି ଦେଉଥିଲ ପ୍ରତିପଦରେ କେଳିରତିକି—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୩ । ଆନ୍ଦୋଳିତ କରିବା—3. To stir up; to agitate.

୪ । ରଗାଇବା; ଚିଡ଼ାଇବା—
4. To make angry; to irritate.

ଏତେ ଅନୀତି ଆଚରିଲେ । ନିର୍ଗୁଣ ମୁନିଙ୍କି ଚାଳିଲେ—
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୫ । (ବିବାହାଦି କାର୍ଯ୍ୟ) ସମ୍ପନ୍ନ ହେବା ବିଷୟରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା—5. To help some one in accomplishing a work.

୬ । (ମୁଣ୍ଡ, ହାତ, ଯଷ୍ଟି) ହଲାଇବା—6. To shake from one side to another; to brandish.

୭ । ଅଭାବ ବା ଗରଜ ପୂରଣ କରିବା; ଆବଶ୍ୟକ ପଡ଼ିବା ବେଳେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା—7. To help a person in need.

୮ । ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କରିବା; ଘୁଞ୍ଚାଇବା—
8. To remove; to shuffle.

ଉଦ୍ଧବ ହରଷ ବଦନ । ଚରଣେ ଚାଳିଲା ଆସନ—
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୯ । (ପଶାଖେଳ ଆଦିରେ ସାରକୁ) ଦାନ ପକାଇ ଦାନ ଅନୁସାରେ ଏକ ଘରୁ ଅନ୍ୟ ଘରକୁ ନେବା —
9. To move the chessmen on a chess-board or dice-board from one room to another according to the throw.

୧୦ । (ଗାଡ଼ି, ଘୋଡ଼ା ଓ ଯନ୍ତ୍ରାଦି) ଚାଳିତ କରିବା—
10. To conduct or drive (a conveyance or animal).

୧୧ । (କୌଣସି ସମ୍ବାଦ) ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ପଠାଇବା—11. To circulate (some news).

ଚାଳଇ ଯେବେ ମୁଁ ଶୁଭ ସନ୍ଦେଶ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତା ।

୧୨ । ମନ୍ତ୍ରଯନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଉନ୍ମତ୍ତ କରିବା —
12. To madden or excite a person by the use of charms.

୧୩ । (ସାପକୁ) ଖେଳାଇବା; ସାପର ଦେହରେ ହାତ ମାରି ଓ ପଦ୍ମତୋଳା ବୋଲି ତାକୁ ଗତିବିଶିଷ୍ଟ କରିବା —
13. To cause a snake to move by exciting it

ଖଳକାର ନୋହି କଳା ନାଗକୁ ଚାଳିଲୁ ରେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଶୋଗୋପୀଚଉତିଶା ଗୀତ ।

ଚାଲିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଚଲ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଗତି କରିବା—
Chāliba 1. To move.
ଚଲା ଚାଲିଲେ ମହେନ୍ଦ୍ର ମୁଖେ ଅନଳ ସହିତେ—ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।
ଚଲନା ୨ । ଭ୍ରମଣ କରିବା; ପାଦଚାରଣା କରିବା—
[ଚଲା(ଲେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ] 2 To walk.

୩ । ପୂର୍ବପରି ଗତି କରିବା—
3. To continue; to go on as before.

୪ । ଘଟିବା—4. To happen.

୫ । (କାର୍ଯ୍ୟ) ଚଳିବା; ପରିଚାଳିତ ହେବା —
5. To be conducted or moved.

୬ । ବ୍ୟବହାରରେ ଲାଗୁଥିବା —
6. To be used or utilised.

୭ । ଗମନାଗମନ କରିବା —7. To come and go.

୮ । ଲମ୍ବଭାବରେ ପାଡ଼ିତ ହେବା—
8. To be laid along.

(ଯଥା—କାନ୍ଥ ଉପରେ ଉପରେ ଶ୍ରେଣୀ ଚାଲିଛି ।)

[ଦ୍ର—ଚାଲିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଆସିବା, ଯିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଚାଲି ବେଲି—ଦେ ବି—ଚାଲ୍‌ଚଲଣି (ଦେଖ)
Chāli beli Chāl chalaṇi (See)

ଅର୍ଜୁନଙ୍କର ଚାଲିବେଲିଟି ଯେତେକଟି
ଦେଖ ଏହା ଦେହରେ ଅଛି ତ ତେତେକ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବିରାଟ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ୡ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍ୟ	ଉଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍ତ

ଚାଲି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପାଦରେ ଗତି କରି କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଯିବା—
Chāli jibā 1. To go by walking on foot; to walk.
চলেযাওয়া
चला जाना
୨ । କୌଣସି ସ୍ଥାନ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା; ପ୍ରସ୍ଥାନ କରିବା—To leave; to depart; to to go away.
୩ । (ଶୁଭବାଦନ) ମରିଯିବା—3. (Euphemism) To die; to pass away.
୪ । ସଂସାର ତ୍ୟାଗ କରିବା; ବୈରାଗ୍ୟ ବା ବାନପ୍ରସ୍ଥ ଅବଲମ୍ବନ କରିବା—4 To retire from worldly concerns; to renounce the world.
୫ । (କାର୍ଯ୍ୟ) ଚାଲିବା; ସମ୍ପାଦିତ ହେବା—5. (a work) To go on; to be accomplished.
୬ । ଲୋପ ପାଇବା; ଲୁପ୍ତ ହେବା—6. To disappear; to vanish.

ସେ ପ୍ରଭୃତି ଚାଲିଗଲେ କାହିଁର କୌଶଳ
ବଳେ ଯିବ ସ୍ୱାଧୀନତା × × × ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

୭ । (ଏତେ କାଳ ପାଇଁ) ସ୍ଥାୟୀ ହେବା—
7. To last for (some time).
[ଯଥା—ଏ ଲୁଗା ଖଣ୍ଡି ୩ ବର୍ଷ ଚାଲିଯିବ ।]
୮ । (ସମୟ) ଅତିବାହିତ ହେବା, ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହେବା—
8. (time) To pass away
[ଯଥା—ଏ ସୁଖର ଦିନ ଶୀଘ୍ର ଚାଲିଯିବ]

ଚାଲିଲା ଚାଲିଲା ହୋଇ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଧୀରେ ଧୀରେ ଚାଲି ଚାଲି
Chālilā chālilā hoi jibā କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଯିବା—
To go to a place by slow walking.

ଚାଳିଶ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍; ପ୍ରା. ଚତ୍ତାଲୀସ)—୪୦ ସଂଖ୍ୟା—
Chā̱liśa The number 40.
চালিস ଦେ. ବିଣ.—୧ । ୪୦ ସଂଖ୍ୟକ—
चालीस 1. Numbering forty.
୨ । ଚାଳିଶ ସଂଖ୍ୟାର ପୂରଣ—2 Fortieth.

ଚାଳିଶା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚତ୍ୱାରିଂଶ; ପ୍ରା. ଚତ୍ତାଲୀସା)—
Chā̱liśā ୪୦ ସଂଖ୍ୟା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to 40.
চল্লিশা; চালসা ଦେ. ବି—୧ । ପ୍ରାୟ ୪୦ ବର୍ଷ ବୟସ ପରେ
चालीसा ମନୁଷ୍ୟର ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତିର କ୍ଷୀଣତା—1. Dimness of eyesight which overtakes a man generally after the age of 40.
୨ । ଚାଳିଶ ନମ୍ବରିଆ କଳ ସୂତା—
2. Twist of 40 counts.
୩ । ୪୦ ବସ୍ତୁର ପୁଞ୍ଜ ବା ସମାହାର—
3. A group or aggregate of 40 things.

ଚାଳିଶାଦୁଇଶ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍+ଦ୍ୱିଶତ)—ଦୁଇ ଶତ
Chā̱liśā duiśa ଚାଳିଶ ସଂଖ୍ୟା—240.
ଚବିଶି ଦଣ୍ଡା ଚାଳିଶାଦୁଇଶ ପଣ ପନ୍ଦର କାହାଣ—ପଣିକିଆ ।
ବିଣ—ଦୁଇଶତ ଚାଳିଶ ସଂଖ୍ୟକ—Numbering 240.

ଚାଳିଶାଶହେ—ଦେ. ବି—୧୪୦ ସଂଖ୍ୟା—
Chā̱liśā śahe The number 140.
ଦେ. ବିଣ—୧୪୦ ସଂଖ୍ୟକ—140 in number.
ଚଉଦ ଦଣ୍ଡା ଚାଳିଶାଶହେ ପଣ ଆଠ କାହାଣ ବାର ପଣ—ପଣିକିଆ ।

ଚାଳିଶି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଚାଳିଶ (ଦେଖ)
Chā̱liśi Chā̱liśa (See)

ଚାଳିଶି ଘରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଏକ ଶ୍ରେଣୀର ଗଉଡ଼;
Chā̱liśi gharia ଗୋପପୁରିଆ ଗଉଡ଼—
A sect of cowherds
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ପାଲିଙ୍କି, ସବାରି ଆଦି ବୁହନ୍ତି ନାହିଁ; କେବଳ ଗୋରୁ ଜଗନ୍ତି ।]

ଚାଲୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚଳନ)—ଯାନାଦିର ଗତି; ଚାଲି—
Chālu Motion of a conveyance.
(ଯଥା—ଏ ପାଲିଙ୍କିର ଭଲ ଚାଲୁ ଅଛି ।)

ଚାଳୁଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଚାଳ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ -
Chāluā 1. Relating to the thatch.
୨ । ଯେଉଁ ମୂଷାମାନେ ଚାଳରେ ବସା କରି ରହନ୍ତି—
2. (mice) Living in the thatches.

ଚାଲୁକ୍ୟ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ଏକ ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପରାକ୍ରମୀ
Chālukya ରାଜବଂଶ—Name of a historic line of powerful kings of the Deccan.
[ଦ୍ର—ବିହ୍ଲଣଙ୍କ ବିକ୍ରମାଙ୍କଚରିତରେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଚୁଲୁକ (ଚଳୁ)ରୁ ଏ ବଂଶର ଆଦିପୁରୁଷ ଜନ୍ମିଥିବାରୁ ଏ ବଂଶର ଏହି ନାମ । କିନ୍ତୁ ତାମ୍ରପତ୍ର ଶାସନମାନଙ୍କରୁ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ଏମାନେ ଚନ୍ଦ୍ରବଂଶୀୟ । ବିଷ୍ଣୁବର୍ଦ୍ଧନ, ୧ମ ପୁଲକେଶୀ, କୀର୍ତ୍ତିବର୍ମା, ମଙ୍ଗଳୀଶ, ସତ୍ୟାଶ୍ରୟ ବା ୨ୟ ପୁଲକେଶୀ, ଚନ୍ଦ୍ରାଦିତ୍ୟ, ଆଦିତ୍ୟ-ବର୍ମା, ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ, ବିନୟାଦିତ୍ୟ, ତ୍ରିଭୁବନମଲ୍ଲ, ତୈଲ ଆଦି ଏହି ବଂଶୀୟ ରାଜା ଥିଲେ । ବିଷ୍ଣୁବର୍ଦ୍ଧନ, ଗଙ୍ଗ ଓ କାଦମ୍ବବଂଶକୁ ପରାସ୍ତ କରି ଦକ୍ଷିଣରେ ରାଜତ୍ୱ ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ୨ୟ ପୁଲକେଶୀ ମାଳବା, ଗୁଜରାଟ, ମହାରାଷ୍ଟ୍ର, କୋଙ୍କଣ ଓ କାଞ୍ଚି ଆଦି ଜୟ କରି ଆପଣା ରାଜ୍ୟଭୁକ୍ତ କରିଥିଲେ । ଚୀନ ପରିବ୍ରାଜକ ୨ୟ ପୁଲକେଶୀଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଅଛନ୍ତି । ଏ ରାଜବଂଶରେ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ଓ ତୈଲ ନାମଧାରୀ ଏକାଧିକ ରାଜା ଥିଲେ । ଏ ବଂଶ ଶକାବ୍ଦ ୪୧୧ ଠାରୁ ୧୧୧୧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜତ୍ୱ କରିଥିଲେ । ମହୀଶୂରର ହୟଶାଳ ବଂଶର ରାଜାମାନେ ଏ ବଂଶର ରାଜାଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରି ରାଜ୍ୟ ବିସ୍ତାର କରିଥିଲେ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଡ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କ୍ଷୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ଷୁଆ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍ଗୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ।

ଚାଲୁଣିଆଁ—ଦେ. ବି. (ଚାଲୁଣୀ ପରି ବହୁ ଛିଦ୍ରବିଶିଷ୍ଟ ଥିବାରୁ)—
Chāluniān ୧। ବହୁ ମୁଖବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ରଣ; ପଠାବ୍ରଣ—
বোলতারবাসা 1. Carbuncle or boil bursting out into
ततवासना many holes like a sieve.
୨। ଗୋଡ଼ ତଳପାରେ ହେବା ବହୁଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ ରୋଗବିଶେଷ—
2. A disease causing numerous pores in the sole or heel.

ଚାଲୁଣିଆଁ କରି ମାଟି ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଟୋକେଇରେ
Chāluniān kari māti pakā(e)ibā ବୋହିବା ମାଟିକୁ ଏକ
ସ୍ଥାନରେ ଗଦା ନ କରି ଗଡ଼ିଆଡ଼େ ଚାରିଆଡ଼େ ବା
ଖେଳେଇ କରି ବିଞ୍ଚି ଦେବା—To scatter a basketful of earth in a large area (instead of pouring it down to a heap.)

ଚାଲୁଣି ଜାଲ—ଦେ. ବି—ନଖ ଦର୍ପଣ (ଦେଖ)
Chāluni jāla Nakha darpana (See)

ଚାଲୁଣି ପାଣି—ଦେ. ବି.—ପ୍ରଥମ ରଜସ୍ୱଳା ବାଳିକାର ପ୍ରଥମ ରଜୋ-
Chāluni pāni ଦର୍ଶନ ହେବା ମାତ୍ରକେ ତାକୁ ନେଇ ବାଡ଼ିଆଡ଼େ
ନଡ଼ିଆ ବା ଅନ୍ୟ ଗଛ ମୂଳେ ବସାଇ ତା ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ
ଗୋଟିଏ ଚାଲୁଣୀ ଧରି ତହିଁରେ ସାତ ଜଣ ଅଧବା ସ୍ତ୍ରୀ
ଢାଳିଦିଅଣି ଗାଧୋଇବା ରୂପ ସ୍ତ୍ରୀଆଚାର—
A rite consisting of seven housewives holding a sieve over the head of a girl and giving her a shower bath by pouring water on the sieve just after her first menses.

ଚାଲୁଣୀ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଚାଲନୀ)—ଚାଉଳାଦିର ସୂକ୍ଷ୍ମ ଅଂଶ ଛାଣିବା
Chāluni ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ବହୁଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ ପାତ୍ରବିଶେଷ—
চালুনী A sieve; a strainer.
चलनी, छलनी ଚାଲୁଣୀ ଜଳର ପ୍ରାୟ ଅସହିର ଗର୍ଭ,
ଭୁଲାଇ ପକାଇ ସେ ଅଲଗି ରଖେ ସବ।
ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ।

ଚାଲ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଚଲ୍ ଧାତୁ. ଣିଚ+କର୍ମ. ଯ)—ଚାଳନୀୟ (ଦେଖ)
Chālya Chālaniya (See)

ଚାଶାଳୀ—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି—(ସଂ ଛାତ୍ରଶାଳା; ନବ୍ୟ ସଂ. ଚାଟଶାଳା)—
Chāsāli ଚାହାଳ; ପାଠଶାଳା; ଚାଟଶାଳ—Village-school.
ଚାଶାଳୀ ତ ଗଲ କରିକ ବଢ଼ିବ ସାଙ୍ଗ ବସିଛନ୍ତି ଚାହିଁ।
ଭିକାରୀ. ସାଥିଆ ବାହା।

ଚାଷ—ସଂ. ବି. (ଚଷ୍ ଧାତୁ=ଭକ୍ଷଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧। ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ-
Chāsha ଚାତକ; ଚଷାପୁଅ ପକ୍ଷୀ; ଭଦଭଦଳିଆ ପକ୍ଷୀ—
1. Fairy blue bird (a kind of swallow).
୨। ଇକ୍ଷୁ; ଆଖୁ—2. Sugarcane.
ଦେ. ବି. (ସଂ. କୃଷ୍ ଧାତୁ)—୧। କୃଷି କର୍ମ—
চাষ 1 Agriculture; agricultural operations; farming husbandry.
चास
୨। ଭୂମି କର୍ଷଣ—
2. Ploughing; cultivating; tillage.
୩। କୃଷି ବୃତ୍ତି; ହଳବାଡ଼ି; କ୍ଷେତ—
3. Plough-land; holding; tenure.

ଚାଷ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କୃଷ୍ ଧାତୁ)—୧। କୃଷି କରିବା—
Chāsha kariba 1. To perform agricultural
চাষকরা operations.
चासना ୨। ହଳ ବୁଲାଇବା—2. To plough a field.

ଚାଷବାସ—ଦେ. ବି. (ନିରର୍ଥକ ଦ୍ୱିରୁକ୍ତ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—୧। ହଳବାଡ଼ି;
Chāsha bāsa ହଳ ଓ ଘର ବାଡ଼ି—
চাষবাস 1. Plough-land and homestead.
खेतीबारी ୨। କୃଷିକର୍ମମାନ—2. Agricultural operations.
୩। କୃଷିବୃତ୍ତି—3. Agriculture as a profession.

ଚାଷମୁଣ୍ଡ—ଦେ. ବି.—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୃଷିର ଶେଷ ବା ଫସଲ ଅଦାୟ
Chāsha munda ହେବା ସମୟ—Harvest-season.
ମଝିରେ ଅଉ କାହାରକୁ ଲଗା ନ ରଖି ଚାଷ ମୁଣ୍ଡରେ ଚାଷିମାନଙ୍କଠାରୁ ସଉଦା
କଲେ। ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ।

ଚାଷୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କର୍ଷକ)—କୃଷିଜୀବୀ; କୃଷକ; ଚଷା—
চাষী Cultivator; peasant; farmer.
किसान
(ଚାଷୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବିଣ.—ଜମି ଚାଷ କରୁଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
(a person) Cultivating a plot of land.

ଚାସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତାସ୍)—ତାସ୍ (ଦେଖ)
Chās Tās (See)

ଚାସ—ସଂ. ବି.—ଚାଷ (ଦେଖ)
Chāsa Chāsha (See)

ଚାହା (ଇତ୍ୟାଦି)—୧। ବୈଦେ. ବି. (ଚୀନ୍‌ଭାଷା. ଚା)—
Chāhā (etc) ଚା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
1. Chā etc (See)
୨। ଚାହିଁତା (ଦେଖ)
2. Chāhitā (See)

ଚାହାଁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚକ୍ଷୁଧାତୁ)—ଦେଖିବା; ଅନାଇବା; ଚାହାଣି—
Chāhān Look; glance.
ଦେ. ଅ. (ବିସ୍ମୟସୂଚକ)—(ତୁ) ଦେଖ୍—
Look; (you) see.
ଦେ. କ୍ରି. (ଦେଖିବା କ୍ରିୟାର ଅନୁଜ୍ଞା)—(ତୁ) ଦେଖ୍—
ଚାହାଁରେ ନନ୍ଦକୁମର (you) See.
ଜୀବନର ବନ୍ଧୁ ରାଧାଗୋବିନ୍ଦ ସଙ୍ଗରୁ। ପ୍ରାଚୀନ ସଙ୍ଗୀତ।

ଚାହାଁଇବା—ଦେ. କ୍ରି. ('ଚାହିଁବା' ଣିଜନ୍ତରୂପ)—
Chāhāniba ଚହିଁଇବା; ଚହାଁଇବା; ଦେଖାଇବା—
1. To show.

୯	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ମ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍ତ

୨ । ଚାହିଁବା; ଦେଖିବା—2. To look at; to see.

ଉଚନ୍ଦରେ ଚାହିଁଲ ସେ ପଙ୍କଜ ଲୋଚନୀ । ପ୍ରା.ଗୀ. ରସବାରିଧ ।

ଚାହିଁଚାହିଁ—ଦେ. ବ—ଚାହିଁଚାହିଁ (ଦେଖ)
Chahañ chahiñ Chahañ chahiñ (See)

ଚାହିଁଚାହିଁ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ଚାହିଁଚାହିଁ କା; ଦୃଷ୍ଟିନିକ୍ଷେପ କରି କରି—
Chahañ chahañ Looking on or glancing for some time.

ଦେ. ବ—ବାରଂବାର ଇତସ୍ତତଃ ଦୃଷ୍ଟିନିକ୍ଷେପ—
Repeated glancing

ଦେ. ବଣ—ବାରଂବାର ଇତସ୍ତତଃ ଦୃଷ୍ଟି ନିକ୍ଷେପ କରୁଥିବା—
Repeatedly glancing about

ଚାହିଁଚାହିଁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସାବଧାନତା ସହିତ ଇତସ୍ତତଃ
Chahañchahañ kariba ବାରମ୍ବାର ଦୃଷ୍ଟି ବୁଲାଇବା—
1. To cast repeated glances on all sides with caution.

୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ବିଳମ୍ବ କରିବା—
2. To loiter waiting for some one.

ଚାହିଁଚାହିଁ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚାହିଁଚାହିଁ କରିବା (ଦେଖ)
Chahañchahañ heba Chahañchahañ kariba (See)

ଚାହିଁଚାହିଁ—ଦେ. ବ—ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ନିକ୍ଷେପ—
Chahañchahiñ Looking at each other; mutual glance.
चाहाचाहि

ଚାହିଁଚୁହିଁ—ଦେ. ବ—ଚାହିଁଚାହିଁ (ଦେଖ)
Chahañchuhiñ Chahañchahiñ (See)

ଚାହାଡ଼ା—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ରାଣୀଙ୍କ ଦାସୀ ବିଶେଷ—
Chahar̤a A class of maid servants of the ranees.

ଚାହାଁଣି—ଦେ. ବ—ଚାହାଣି (ଦେଖ)
Chahañi Chahani (See)

ଚାହାଣି—ଦେ. ବ (ସଂ. ଚାକ୍ଷୁ ଧାତୁ=ଚାକ୍ଷୁଷ ଜ୍ଞାନ ଲଭିବା)—
Chahani ୧ । ଦୃଷ୍ଟି—1. Look.
चाहनि; चाउनि ଏହା ଶୁଣିଣ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ନରମଣି
चितवन;चितवनी ଫଗୁଣଙ୍କ ଅଙ୍ଗରେ କରଣ ଚାହାଣି ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

୨ । ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ—2. Glance

୩ । ଦେଖିବା—3. Seeing.

୪ । ଅପାଙ୍ଗ ଦୃଷ୍ଟି—4. Sidelong glance.

ଭ୍ରୂ ଦେଇ ଗଣି ଗଣ ଧଇର୍ଯ୍ୟ ଚାହାଣି ବାଣି
ଭୁଲେ ପ୍ରେରେ ପିକବାଣୀ ବାଣୀ । ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଚାହାଣି ଛଟକ—ଦେ. ବ—ଚାହିଁବାର ଢଙ୍ଗ; ଅପାଙ୍ଗଦୃଷ୍ଟି—
Chahani chhataka Sidelong glance.

ଚାହାଣି ମଣ୍ଡପ—ଦେ. ବ—ରଥଯାତ୍ରାରୁ ଜଗନ୍ନାଥ ଓ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁ
Chahani mandapa ଫେରିବା ସମୟରେ ଦେଉଳରେ ପହଞ୍ଚିବା ପୂର୍ବରୁ ବାହରେ ଅସୁଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଦେଉଳର ବେଢ଼ା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଯେଉଁ ମଣ୍ଡପରେ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ପ୍ରତିମାକୁ ନେଇ ବିଜେ କରାଯାଏ ଓ ଯେଉଁଠାରୁ ଠାକୁରାଣୀ ବାହୁଡ଼ାବିଜେ କରୁଥିବା ଦର୍ଶକଙ୍କୁ ଚାହିଁବେ ବୋଲି ଅନୁମାନ କରାଯାଏ—A platform where the Goddess of a Deity is taken to have a look at the Deity in the car in his return-journey to the temple

ଚାହାନି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଚାହାଣି (ଦେଖ)
Chahani Chahani (See)

ଚାହାରସମ୍ବା—ବୈଦେ. ବ. (ଆ ଚାହାରସମ୍ବାହ୍)—
Chahar samba ଚାରସମା (ଦେଖ)
(ଚାହାର ସମ୍ବା—ଅନ୍ୟରୂପ) Charsama (See)

ଚାହାରମ୍—ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା. ଚାହାରମ୍)—୧ । ଚତୁର୍ଥ—
Chaharam 1. Fourth.
ଚୌଥା ୨ । ଚତୁର୍ଥ ବା ନିକୃଷ୍ଟ ଶ୍ରେଣୀର—
चाहारम 2. Of the 4th or inferior class.

ଚାହାରମ୍ ଜମି—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ଚାହାରମ୍+ଜମୀନ୍)—
Chaharam jami ମୁସଲମାନ୍ ରାଜାଙ୍କ ଅମଳରେ ଜମିର ଶ୍ରେଣୀ-ବିଭାଗ ବିଶେଷ; ଚତୁର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀର ନିକୃଷ୍ଟ ଜମି—
A classification of lands made during the Mahomedan rule in India; land of the 4th or inferior class.

ଚାହାରମ୍ ଫାତିଆ—ବୈଦେ. ବ (ଫା) ବ—ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କର
Chaharam phatia ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଚତୁର୍ଥ ଦିବସରେ ହେବା
चाहारम फातिआ ଅନୁଷ୍ଠାନ ବା ଉତ୍ସବ—
चाहारम फातिआ The religious rites performed on the 4th day after the death of a Mahomedan.

ଚାହାଳି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଚତୁଃଶାଳା)—ଚଟଶାଳୀ (ଦେଖ)
Chahali Chatasali (See)

ଚାହାଳିଆ—ଦେ. ବଣ—ଚାଟଶାଳିଆ (ଦେଖ)
Chahalia Chatasalia (See).

ଚାହାଳି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶୁଦ୍ଧଏ ଛାତ୍ର ସଂଗ୍ରହ କରି ଗୋଟିଏ ପାଠଶାଳା
Chahali kariba ଖୋଲିବା—To open an elementary school by gathering some pupils.

ଚାହାଳିରେ ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବାଳକ ବା ବାଳିକା) ପାଠଶାଳାରେ
Chahalire basiba ପ୍ରବେଶ କରି ପାଠ ଆରମ୍ଭ କରିବା—
(a boy or girl) To be admitted into a village-school to begin education.

ସାଧାରଣ ସୂଚନା: ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗୀ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

ଚାହାଲ୍ଲମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କର ସଫର୍ ମାସର ବିଂଶ ଦିନ—The 20th day of the Mahomedan month of Safar.
Chāhāllam
चाहाल्लम्

ଚାହି—ଦେ. ବିଣ—୧। ଆବଶ୍ୟକ; ଦର୍କାର—
Chāhi 1. Necessary; required.
চাই
दरकार
ପୁଚ୍ଛେ ଯୁଦ୍ଧ ବୋଇଲେ ଅଛେ ନରସାଇଁ
ଉପାୟ ଅଛି କର ପାଇବାର ଚାହି। କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ।
୨। ଉଚିତ—2 Proper.
(ଯଥା—ପିଲାମାନେ ଗୁରୁଙ୍କୁ ମାନିବା ଚାହି।)
ছে
चाहि
ଦେ. ଅ—ଅପେକ୍ଷା; ଠାରୁ—Than.
(ଯଥା—ତା ଚାହି ମୋର ସଂସାରରେ ଆଉ କେହି ପ୍ରିୟ ବ୍ୟକ୍ତି ନାହିଁ।)

ଚାହିଁ—ଦେ. ବିଣ—ଚାଇଁ (ଦେଖ)
Chāhiñ Chāiñ (See)
ଦେ. ଅ—ଅନୁରୂପେ; ଅନୁଯାୟୀ—
According to; suiting.
ତହିଁକି ଚାହିଁ ଦଣ୍ଡ ଦିଅନ୍ତି ଆମ୍ଭ ନୃପ। କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ।

ଚାହିଁ ଅନ୍ଧ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଚକ୍ଷୁ ବିଦ୍ୟମାନ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆଦୌ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ—
Chāhiñ andha
(ଚାହିଁଅନ୍ଧୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Purblind; (a person) who has his eyes intact to all appearances but who has completely lost his eyesight

ଚାହିଁଆ—ଦେ. ବିଣ—ଚାଇଁ (ଦେଖ)
Chāhiñā Chāiñ (See)

ଚାହିଁ ଜଳକା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେଉଁ ଲୋକର ଆଖି ବିଦ୍ୟମାନ ଥାଏ ଅଥଚ ସେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖି ପାରେ ନାହିଁ—
Chāhiñ jaḻakā
ଚାହିଁ ଜଳକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ A person suffering from Retinitis.
चुँधा
ଚାହିଁ ଜଳକା କନ୍ଦର୍ପ ନାଶ, ସଖି ଗୋ। ମଦନ। ଦନେଇଦାସଙ୍କ ପଦ୍ମିନୀ।
ଦେ. ବି—ରୋଗ ବିଶେଷ; ଆଖିର ପୁଅ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ପତଳା ଆବରଣ ମାଡ଼ି ଯିବା ହେତୁ ଆଖି ଥାଉଁ ଥାଉଁ ମଧ୍ୟ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖି ନ ପାରିବା ରୋଗ—A disease of the eye; Retinitis.

ଚାହିଁ ଜଳକା ବନା(ନେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ) ଆଖି ଆଗରେ ଠକାଇବା—
Chāhiñ jaḻakā banā(e)ibā
To cheat a person before his own eyes

ଚାହିଁ ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ବହୁକ୍ଷଣ ଅପେକ୍ଷା କରିବା—
Chāhiñ basibā 1. To wait long
চেয়েবসা
ताकाकर बैठना
୨। ଉତ୍କଣ୍ଠା ଓ ଆଶା ସହକାରେ କୌଣସି ବିଷୟକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିବା; ଚାହିଁ ରହିବା—
2. To eagerly expect or long for a thing; to wish for.
୩। ଡେରି କରି ବସିବା—
3. To sit up.

ଚାହିଁବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଚାକ୍ଷୁ ଧାତୁ=ଚାକ୍ଷୁଷ ଜ୍ଞାନ ଲଭିବା)—
Chāhiñbā ୧। ଅନାଇବା; ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇବା—
চাহা 1. To look at; to glance at
दिखना, ताकना,
चितवना
ଚାହିଁ ଦେଲେ ଆଉ କାହିଁ ନ ଦିଶଇ ଆଖି ଥାଉଁ ଥାଉଁ ପଥ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ।
୨। ଦେଖିବା—2. To see.
୩। ଆଖି ମେଲା କରିବା—
3. To open the eyes.
୪। ଅପେକ୍ଷା କରିବା; ଠାକି ରହିବା—
4. To wait in expectation
ତହିଁକୁ ଶୀଘ୍ରେ ଚଳି ଯାଇ, ରହିଲା ମୃତ୍ୟୁ ବାଟ ଚାହିଁ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ।
୫। ଡେରିବା—5 To keep awake.
[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା, ପକାଇବା, ରହିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ।]

ଚାହିଁ ଯୋଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇବାର ଉପଯୋଗୀ ହେବା—Te be fit for being looked at; to deserve a look.
Chāhiñ jogā(e)ibā

ଚାହିଁ ରହିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚାହିଁ ବସିବା (ଦେଖ)
Chāhiñ rahibā Chāhiñbasibā (See).

ଚାହିଁଲେ—ଦେ. ଅ—(ଅମୁକକୁ ଅମୁକ ସଙ୍ଗେ) ତୁଳନା କଲେ ଦେଖାଯିବ ଯେ—It will be found on comparison that.
Chāhiñle
(ଯଥା—ଆଠଗଡ଼ଠାରୁ ଚାହିଁଲେ ମୟୂରଭଞ୍ଜ ବଡ଼।)

ଚାହିକି—ଦେ. ବିଣ—ଚାହିକିଚିକଣ (ଦେଖ)
Chāhiki Chāhikichikaṇa (See).

ଚାହିକିଚିକଣ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଚାକଚକ୍ୟ)—ଚକଚକ କରୁଥିବା; ବାହ୍ୟାଡ଼ମ୍ବରଯୁକ୍ତ—Glittering; grandiose.
Chāhiki chikaṇa

ଚାହିକିଚିକା—ଦେ. ବି—ଚାକଚକ୍ୟ—
Chāhikichikā Glitter; grandeur.
ଦେ. ବିଣ—ଚାହିକିଚିକଣ (ଦେଖ)—
Chāhikichikaṇa (See).

ଚାହିତା—ଦେ. ବି (ସଂ, ଉତ୍ସାହ; ପ୍ରା. ଉଚ୍ଛାହ)—୧। ଯତ୍ନ; ଆଦର—
Chāhitā 1. Care.
চাহিদা ୨। ସ୍ନେହ; ଟେକ୍‌ଲା—
चाहता, चाहा, छाह्
2. Affection; fondness.
୩। (କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟର) ଆବଶ୍ୟକତା—
3. Necessity; demand for a thing.
୪। ଅଭିଳାଷ; ଇଚ୍ଛା—4. Desire.

ଃ	ଈ	ଊ	ୠ,ୡ	ଌ	ଐ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଋଅ	ହ୍ମ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ହ

ଚାହିଦା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଚାହିଦା (ଦେଖ)
Chāhidā — Chāhitā (See).

ଚାହିବା—ଦେ, କ୍ରି (ସଂ. ଇଚ୍ଛା; କମ୍ୱା ଉତ୍ସାହ)—୧ । ଇଚ୍ଛାକରିବା—
Chāhibā — 1. To wish; to desire.
চাওয়া, চাহা — ନକାଞ୍ଚନେ ଚହି ନଣଙ୍କେ ବହିର ଚାହାନ୍ତି ନାହିଁ
चाहना — କଙ୍କ ହଂସରାଳୀ ଯହିଁ ଗୋଡକାଟି ଯିବାକୁ ଚାହିଁ—ରାଧାନାଥ.ଉଷା ।
୨ । ମାଗିବା—2. To ask for.
୩ । ଲୋଡ଼ିବା; ଦରକାର କରିବା—3 To want.
୪ । ସ୍ନେହ କରିବା—4. To like; to be attached to.
୫ । ଆଦର କରିବା; ଯତ୍ନ କରିବା—
5. To take much care of.

ଚାହୁ—ପ୍ରାଦେ (କୋରାପୁଟ) ବିଣ—ଉଚିତ—
Chāhu — Proper.
ଦେ. ବି.—ଚାହିଦା (ଦେଖ)—
Chāhita (See).
(ଯଥା—ସେ କୁକୁରକୁ ଭାରି ଚାହୁରେ ରଖିଛି ।)

ଚାହୁଁଚାହୁଁ—ଦେ. ଅ - ୧ । ହଠାତ୍; ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍—
Chāhuñchāhuñ — 1. All on a sudden.
দেখতেদেখতে — ଦେହ ବୃକ୍ଷ ଜ୍ଞାନ ହେଲେ ଚାହୁଁ ଚାହୁଁ—ଦାଶରଥି. ବ୍ରଜବିହାର ।
୨ । କେତେକ ସମୟ ଅନ୍ତେ—2. After a time.

ଚାହୁକମ—ଦେ. ବି—ଯୁଦ୍ଧବାଦ୍ୟବିଶେଷ—
Chāhu kama — A kind of battle-drum.

ଚି (ଧାତୁ) —ସଂ—ସଂଗ୍ରହ କରିବା—
Chi (root) — To collect; to gather; to pick up.

ଚିଆଇଁବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଚିତ୍ ଧାତୁ=ଜାଗରଣ)—
Chiāinbā — ୧ । ଚେଇଁବା; ସଚେତ ହେବା—
চিয়া, চিয়ান — 1 To be awake; to watch up.
जागना — କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ ବୋଇଲା ନ ପାରେ ଚିଆଇଁ
ଶୋଇବ ଏହି ବର ଦିଅ ହେ ଗୋସାଇଁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୨ । (ଚେଇଁବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ) ଚେତା କରାଇବା; ନିଦରୁ ଉଠାଇବା — To awaken from sleep.
୩ । ନିର୍ଜୀବ ବା ମୃତ ଜୀବକୁ ପୁନରୁଜ୍ଜୀବିତ କରିବା; ଜିଆଇଁବା—3. To enliven; to revive; to bring to life.
୪ । ଶସ୍ତ୍ରାଦି ଆସ୍ଫାଳନ କରିବା; କମ୍ପାଇବା—
4 To brandish
ଖଣ୍ଡା ଗଣ୍ଡା ହୋଇଣ ଖଣ୍ଡାକୁ ଚିଆଇଁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ସଭା ।

ଚିଆଇବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ବିଥାଇବା—
Chiāibā — To ache

ଚିଆଁ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚିତ୍ ଧାତୁ=ଜାଗରଣ; ଚେତନ)
Chiāñ — ୧ । ତପ୍ତଲୌହଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟ ବା ପଶୁର ଦେହରେ ଦିଆଯିବା
শেক — ଦାଗ; ଚିହ୍ନ—1. Mark made on the body with
चरका, दाग — hot iron; searing mark; brand.
୨ । ତପ୍ତ ଲୌହରେ ଦାଗ ଦେଲେ ଯେପରି କଷ୍ଟ ହୁଏ ସେହିପରି ତୀବ୍ର ବେଦନା—2. Acute pang like that due to searing or branding.
୩ । ଦେହରେ ନିଆଁ ଖୁଣ୍ଟା ମାଡ଼ିଲେ ଯେଉଁ ତୀବ୍ର ଅନୁଭୂତ ହୁଏ—3. Acute pain due to a fire-brand being suddenly applied to the body.
୪ । ଚେଇଁବା; ଚେତା—
4 Wakefulness from sleep.
ଦେ ବିଣ—୧ । ଚେଇଁଥିବା; ଶୋଇ ନ ଥିବା—
সজাগ — 1. Wakeful; not asleep.
जागता — (ଯଥା—ଚିଆଁ ପହଡ଼)
୨ । ଚେତନାଯୁକ୍ତ, ସଚେତନ—2. Conscious.
ମନକୁ ନଷ୍ଟଲେ ଉଠିବ ଚିଆଁ ଚୈତନ୍ୟ ଜଗାଇବ—ପ୍ରାଚୀ. ନିର୍ଗୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।
চটী — ୩ । ଅତି ଛୋଟ—3. Very small; tiny.
चिआंसा

ଚିଆଁଇଁ ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚେଇଁ ଉଠିବା; ନିଦରୁ ଉଠିବା—
Chiāñiñ uṭhibā — 1. To wake up from sleep; to awake.
জেগেউঠা
जगउठना — ଚେତ ବାହିଁଲ ନନ୍ଦରାଣୀ, ଚିଆଁଇଁ ଉଠି ସୁଲକ୍ଷଣୀ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ
୨ । ସଚେତ ହେବା—2. To gain consciousness.
୩ । ସଚେତନ ହେବା—3. To become enlivened.

ଚିଆଁ ଚଇତନ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚେତନା)—ଜୀବାତ୍ମା—
Chiāñ chaitana — The living soul.

ଚିଆଁ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲୁହା ତତାଇ ଦେହ ଦାଗିବା ବା ଛାଙ୍କିବା—
Chiāñ debā — To brand with a hot iron.
শেঁকদেওয়া, শেঁকা
चरकाइना
ଚିଆଁ ମାରିବା }
ଚିଆଁ ଲଗା(ଗେ)ଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ

ଚିଆଁ ପହଡ଼—ଦେ. ବି—୧ । ବିଛଣାରେ ପଡ଼ିଥିବା ଅଥଚ ନିଦ ହୋଇ ନ ଥିବା ଅବସ୍ଥା—1. Lying awake in bed; wakeful sleep.
Chiāñ paharḍa
୨ । ରାଜାଙ୍କ ନିଦ୍ରାହୀନ ଅବସ୍ଥାରେ ବିଶ୍ରାମ—2. Taking rest in bed without sleep (a term applied to Rajas).

ଚିଆର—ଦେ. ବିଣ—ତୀକ୍ଷ୍ଣ—
Chiāra — Sharp.
ରୁଦ୍ର ଇନ୍ଦ୍ର ପରି ବିକ୍ରମ କର୍ଣ୍ଣ କଲେ
ଚିଆର କାଣ୍ଡେ ଘଟୋତ୍କଚେ ଘାଇ ଦେଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ
চিয়াড়; চিআরী — ଦେ. ବି—ଶର; ବାଣ—Arrow.
ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ଇଂ. ଚେଅର)—
ଚଉକି—Chair.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳକର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲକର' ଦେଖିବେ

ଚିଆଳ—ଦେ. ବିଣ—ଚିଆର (ଦେଖ)
Chiāḷa — Chiāra (See)

ଚିଇଁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Chi-iṅ ୧ । ପକ୍ଷୀ ଛୁଆଙ୍କର ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଶବ୍ଦ; ଚେମେଣ୍ଡି ଚଢ଼େଇଙ୍କ ଶବ୍ଦ—1. Indistinct sound of unfledged young birds or house-bats; chirping sound.
চিঁ
चीँ
(ଚିଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ରୁଗ୍ଣ ଦୁର୍ବଳ ବ୍ୟକ୍ତିର କ୍ଷୀଣ କଣ୍ଠ ସ୍ୱର— 2. The feeble sound of a weak and sick man.

ଚିଇଁକା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚମତ୍କୃତ; ପ୍ରା. ଚମକ୍କ; ଚିଙ୍କ୍କ)—
Chi-iṅkā ହଠାତ୍ ଚମକି ଉଠିବା—Startling up
চমক
चौंक

ଚିଇଁକିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚମତ୍କୃତ)—ହଠାତ୍ ଚମକି ଉଠିବା—
Chiṅkibā To be startled; to shy.
চমকেউঠা
चौंकना

ଚିଇଁଚିଇଁ—ଦେ. ଅ—ଚିଇଁ (ଦେଖ)
Chi-iṅ chi-iṅ — Chi-iṅ (See)
চিঁচিঁ
चीँचीँ
(ଚିଁଚିଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିଇଁଚିଇଁଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଚିଇଁ ଚିଇଁ ଶବ୍ଦକାରୀ—
Chi-iṅ chi-iṅā 1. Making a chirping sound.
(ଚିଁଚିଁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅତି କ୍ଷୀଣ (ବ୍ୟକ୍ତି)— 2. (figurative) Slender; of delicate health

ଚିଇଁବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚ୍ୟୁ ଧାତୁ=କ୍ଷରଣ)—ଭୂମିରେ ଭେଦିଯିବା—
Chi-iṅbā To be absorbed or soaked in the ground.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି.—ଶୋଷିବା; ଚହୁଟିବା—To suck.

ଚିଉଡ଼ି ଦଳ—ଦେ ବି.—ଏକଜାତୀୟ ଦଳ—
Chiuṛi daḷa Villisnaria (a kind of aquatic weed).

ଚିଉଟାଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିତ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଚିନ୍ତନ—
Chiutāṇi 1 Resolving in one's mind; thinking.
চেতানি
चेत
୨ । ସ୍ମରଣ—2. Recollection.
୩ । ଜାଗରଣ—3. Waking up.

ଚିଉଟିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚିତ୍ ଧାତୁ)—ସ୍ମରଣ କରିବା—
Chiutibā To recollect.
চেতা
चेतना

ଚିଉର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଶାକବିଶେଷ—
Chiura A species of pot-herb.

ଚିଏଲ୍ କାଣ୍ଡ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଶରବିଶେଷ—
Chiel kāṇḍ A kind of arrow.

ଚିକ୍ (ଧାତୁ)—ସ.—ବ୍ୟାଘାତ କରିବା—To mar; to obstruct.
Chik (root)

ଚିକ୍ ଚିକ୍—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚାକଚକ୍ୟ; ସଂ. ଚକାସ୍ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା)—
Chik chik ୧ । ବର୍ଣ୍ଣୋଜ୍ଜ୍ୱଳତା; ଝକଝକ—
চকচক, চিকচিক 1. Sparkling; glitter; gloss; lustre.
जगमग ୨ । ଚାକଚକ୍ୟ—2. Splendour; glimmer.
(ଚିକ ଚିକ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଝକ ଝକ—1. Glittering.
୨ । ଚକଚକିଆ; ଚିକ୍କଣିଆ—2. Glimmering; glossy.

ଚିକ୍ ଚିକ୍ ଚାହିକିଚିକା—ଗ୍ରା. ବି—୧ । ଚାକଚକ୍ୟ—1. Glitter.
Chik chik chāhikichikā ୨ । ଆଡ଼ମ୍ବର—2. Grandeur.
ଦେ ବିଣ—୧ । ଚକଚକିଆ—1. Glittering;
୨ । ଆଡ଼ମ୍ବରମୟ—2. Grandiose

ଚିକ୍‌ନା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ଚିକ୍କଣ)—ଲହୁଣୀ; ମାଖନ—
Chiknā Butter.

ଚିକ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚର୍ମମାଳିକା; କିମ୍ବା ସଂ. ଚାକଚକ୍ୟ; ଏହା ଖୁବ୍ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦେଖାଯିବାରୁ)—ଚାପସର ପରି କଣ୍ଠାଭରଣବିଶେଷ—
Chika A collar (ornament) for the neck.
চিক
चिक
ବୈଦେ. ବି (ତୁର୍କୀ-ଚିକ୍)—ବରଣ୍ଡାରେ ଟଙ୍ଗା ଯିବା ବାଉଁଶକାଠି-ନିର୍ମିତ ପରଦା—A screen-mat made of thin narrow strips of bamboo.
চিক
चिक, चिलमन
୩ । ତୁଚ୍ଛ ବା ହେୟ ବ୍ୟକ୍ତି—3 A mean detestable person.

ଚିକଟ—ଦେ. ବିଣ—ଚିକଟା (ଦେଖ)
Chikata — Chikaṭā (See)

ଚିକଟା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଚିକ୍କଲ=ପଙ୍କ ବା ଚିକ୍କଣ=ମସୃଣ)—
Chikaṭā ୧ । ଅଠାଳିଆ (ମାଟି)—1. Sticky; gummy; glutinous (soil).
চিক্‌টা, চিকিটা, চিকটিয়া
चिकट, चिकनाहट
୨ । ତେଲିଆ; ତେଲକାନି ଯୋଗୁଁ ମଇଳା—2. Soiled with oil; oily and dirty.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୃପଣ; ବ୍ୟୟକୁଣ୍ଠ—3. (figurative) Miserly; close-fisted.
ଦେ. ବି—ଚିକଟାମାଟି (ଦେଖ)—1. Chikaṭā māṭi (See)
୨ । ତେଲ ଯୋଗୁଁ ଲୁଗା ବା ବାଳରେ ଲାଗିବା ଅଠାଳିଆ ମଇଳା—Gummy dirt on cloth or hair due to oil

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଙ୍ଗ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଚ	ନ୍

ଚିକଟା ଦୋରସା ମାଟି—ଦେ. ବି—ବାଲି ଓ କାଦୁଅ ମିଶା ମାଟି; ଯେଉଁ Chikatā dorasā māti ମାଟିରେ ବାଲିର ଦୁଇଗୁଣ କାଦୁଅ ଥାଏ—Loamy soil; soil consisting of one part of sand to 2 parts of clay.

ଚିକଟା ମଟାଳ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଟାଣୁଆ ମାଟି ବରଷା ହେଲେ ଖୁବ୍ Chikatā matāla ଅଠାଳିଆ ହୋଇଯାଏ—Sticky hard soil.

ଚିକଟା ମାଟି—ଦେ ବି—ଅଠାଳିଆ ମାଟି; ଯେଉଁ ମାଟିରେ ବାଲିର Chikatā māti ୯ ଗୁଣ କାଦୁଅ ଥାଏ—Sticky soil; clayey soil.
এঁটেল্‌মাটি
चिकनीमिट्टी

ଚିକଣ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚିକ୍କଣ; ତୁଳ. ଚେ. ଚିକ୍କଣୀ = ସ୍ନିଗ୍ଧ)—
Chikana ୧ । ତେଲ—1. Oil.

ବାଳକ ଚନ୍ଦ୍ରରୁ ସେ କରନ୍ତି ତପସ୍ୟା,
ଚିକଣ ନ ଘେନନ୍ତି ସଞ୍ଜାନ୍ତି ଅମାବାସ୍ୟା । ପୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

୨ । ତୈଳବତ୍ ସ୍ନିଗ୍ଧ ପଦାର୍ଥ—2. Any oily substance.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ମସୃଣ ଓ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—1. Bright and polished; smooth.
চিকণ, চিক্কণ
चिकना
୨ । ଖସଡ଼ା—2. Slippery.
୩ । ସୁନ୍ଦର—3. Beautiful; fine; nice.
୪ । ତେଲ ଲଗାଇଲାପରି ଝକଝକ—4. Glossy.
୫ । ସ୍ନିଗ୍ଧ ବା ତୈଳାକ୍ତ—5. Oily.
ଚିକଣ ଚ ଦଶୁଛ ମୋ ଦେହ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଗୋପୀଚନ୍ଦନ. ଗୀତ ।
୬ । ଉତ୍ତମରୂପେ ବଟା ହୋଇଥିବା—
6. Reduced to a fine paste.

ଚିକଣ କୁହା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ମଧୁର କଥା କହେ Chikana kuhā ମାତ୍ର ଅଯୋଗ୍ୟ ବା ଅବିଶ୍ୱାସୀ ଅଟେ—1. Oily-tongued.
চিকনা
୨ । ଖୋସାମଦିଆ; ଚାଟୁଭାଷୀ—2. Flattering

ଚିକଣ କୋହି, ଚିକଣ କହି, ଚିକଣ କୁହି } ସ୍ତ୍ରୀ

ଚିକଣ ଚାକଣ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଚିକ୍କଣ + ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକାରୀ ଦ୍ୱିରୁକ୍ତ ସହଚର Chikana chākana ଶବ୍ଦ)—୧ । ସୁନ୍ଦର ଓ ମସୃଣ—1. Fine and smooth.
চিকণচাকণ
चिकनाचुपड़ा
୨ । ସୁନ୍ଦରରୂପେ ସଜ୍ଜିତ (ବ୍ୟକ୍ତି); ଫିଟ୍‌ଫାଟ୍; ଛଇଳା—2. Foppishly dressed.

ଚିକଣପଟୁ—ଦେ. ବିଣ—(ବ୍ୟଙ୍ଗ) ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ, ବିଳାସୀ ଓ ଆଳସ୍ୟ-Chikanapatu ପରାୟଣ (ବ୍ୟକ୍ତି)—(ironical) Stout and strong but idle and foppish.
चिकनाचुपड़ा

ଚିକଣ ହାତ—ଦେ. ବି—ତେଲ ଘିଅ ଆଦି ଚିକ୍କଣ ପଦାର୍ଥ ଲାଗିଥିବା ହାତ; Chikana hāta ତୈଳାକ୍ତ ହସ୍ତ—Hand besmeared with oil or ghee.

ଚିକଣା—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଚିକଣ (ଦେଖ)—
Chikanā Chikana (See)
চিকনাই
ବି (ସଂ. ଚିକ୍କଣତା)—ଚିକ୍କଣ ହେବାର ଅବସ୍ଥା—
चिकनाई Smoothness; oiliness.

ଚିକଣା(ଣେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଚିକ୍କଣରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ନାମଧାତୁ)—
Chikanā(e)ibā ୧ । ତୈଳାକ୍ତ କରିବା—
চিকণান 1. To besmear with oil.
चिकनाना
୨ । ମସୃଣ କରିବା; ପାଲିସ୍ କରିବା—
2. To make smooth; to polish; to burnish.
୩ । ସୁନ୍ଦର କରିବା—
3. To beautify.
ଚିକଣେଇବା, ଚିକଣାଇବା, ଚିକଣେଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ
୪ । ହଳଦୀ ଇତ୍ୟାଦି ଚିକ୍କଣ କରି ବାଟିବା—
4. To reduce turmeric etc. into a fine paste.
୫ । ଖୋସାମଦ କରିବା; ଚାଟୁ କରିବା—5. To flatter.
୬ । ଶ୍ରୋତାର ମନୋରଞ୍ଜନ ପୂର୍ବକ କଥା କହିବା—
6. To use pleasing and oily words.

ଚିକଣା ଚିକଣି—ଦେ. ବିଣ—ସୁନ୍ଦର ଓ ମସୃଣ —
Chikanā chikani Fine and smooth.
ଦେ. ବି.—ହଳଦି ଆଦି ବାଟି ଚିକ୍କଣ କରିବା କର୍ମ—The act of reducing turmeric etc. into a fine paste.

ଚିକଣା ମାଟି—ଦେ. ବି.—କୁମ୍ଭାର ହାଣ୍ଡି ଆଦି ଗଢ଼ିବା କାମରେ ଚିକ୍କଣ Chikanā māti କରି ଚକଟିଥିବା ମାଟି—
চিকনামাটী Prepared potter's soil.
चिकनिमट्टि

ଚିକଣା ହାତ—ଦେ. ବି.—ଚିକଣ ହାତ; ତୈଳାକ୍ତ ହସ୍ତ—Hand Chikanā hāta besmeared with ghee or oil.

ଚିକଣିଆ—ଦେ. ବିଣ.—ଚିକ୍କଣ (ଦେଖ)
Chikaniā Chikkana (See)

ଚିକନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—ଛୁଞ୍ଚିଦ୍ୱାରା ଲୁଗାରେ ଫୁଲ ଲତା ଆଦି ବୁଣା Chikan ହୋଇଥିବା କାମ—1. Embroidery work.
চিকন
चिकन
୨ । ଛୁଞ୍ଚି ସାହାଯ୍ୟରେ ଜଣ୍ଡା ଓ ସୁନ୍ଦରରେ ଫୁଲ ଓ ଲତା ଆଦି ବୁଣା ହୋଇଥିବା ଖୁବ୍ ସରୁ ଲୁଗା—A kind of fine cloth of embroidery work
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ- ଚିକ୍କଣ—Smooth.

ଚିକା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମର ଦକ୍ଷିଣାଞ୍ଚଳ) ବି—
Chikā ୧ । ଆଶା—1. Hope.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ତାଇଁ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇଁ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଥ' ଦେଖିବେ, 'ବଂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍ଗୁ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ୍' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍'ଦେଖିବ

୨ । ପ୍ରଲୋଭନ—2. Temptation; allurement.

୩ । କୌଣସି ମଧୁର ବସ୍ତୁର ଆସ୍ୱାଦନଜନିତ ଲାଲସା— 3. Hankering after a sweet thing due to having taken it once.

ଚିକା ଦେଖା(ଖେ)ଇବା — ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି—ପ୍ରଲୋଭନ ଦେଖାଇବା— Chikā dekhā(e)ibā To tempt; to allure.

ଚିକାରି—ଦେ. ବ—ସିତାରର ଦଣ୍ଡରେ ସଂଲଗ୍ନ ପ୍ରଧାନ ତାର ଛଡ଼ା ଅତିରିକ୍ତ ୩।୪ ଟି କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ତାର— Chikāri चिकारी **चिकारी** The 3 or 4 minor strings of a guitar.

ଚିକି— ଦେ. ବ (ସଂ. ଚିକ୍କଣ)—ଚେକଚେକ ହୋଇ କଟା ହୋଇ ଦୁଧରେ ସିଝାଯାଇ ଶୁଖା ଯାଇଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଗୁଆ— Chiki चिकि **चिकनीसुपारी** A kind of areca nut which is cut into slides and boiled in milk.
[ଦ୍ର—ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତ କର୍ଣ୍ଣାଟକ ଅଞ୍ଚଳରୁ ଏ ଗୁଆ ଚେକଚେକ ହୋଇ କଟା ଓ ସିଝା ହୋଇ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେଶକୁ ପଠାଯାଏ ।]

ଚିକଟା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବଣ—ଚିକଟା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Chikitā etc Chikaṭā etc (See.
(ଚିକିଟିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିକିତ୍ସକ—ସଂ. ବ. [କିତ୍ ଧାତୁ=ରୋଗନାଶ କରିବା+ସ୍ୱାର୍ଥେ ସନ୍(ଦ୍ୱିତ୍ୱ) =ଚିକିତ୍ସ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅକ]— Chikitsaka ବୈଦ୍ୟ; ଡାକ୍ତର—Physician; doctor.

ଚିକିତ୍ସନ—ସଂ. ବ. [କିତ୍ ଧାତୁ ସ୍ୱାର୍ଥେ ସନ୍ (ଦ୍ୱିତ୍ୱ)=ଚିକିତ୍ସ ଧାତୁ+ ଭାବ ଅନ]—କୌଣସି ରୋଗରୁ ଆରୋଗ୍ୟକରଣ— Chikitsana Curing or treatment of a disease.

ଚିକିତ୍ସା—ସଂ. ବି. (ଚିକିତ୍ସ ଧାତୁ+ଭାବ ଅ+ଆ)— Chikitsā ୧ । ରୋଗର ପ୍ରତିକାରାର୍ଥ ବୈଦ୍ୟଙ୍କ କ୍ରିୟାସମୂହ— 1. Medical treatment of a disease.

୨ । ରୋଗର ଆରୋଗ୍ୟ ପାଇଁ ଚିକିତ୍ସକଙ୍କ କୃତ କର୍ମମାନଙ୍କ ବ୍ୟବସ୍ଥା—2. Therapeutics (M. W.).
[ଦ୍ର— ଆୟୁର୍ବେଦର ୨ଟି ବିଭାଗ—୧ । ନିଦାନ, ୨ । ଚିକିତ୍ସା; ନିଦାନରେ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ରୋଗର ଲକ୍ଷଣମାନ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ଚିକିତ୍ସାରେ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ରୋଗ ପାଇଁ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ଔଷଧାଦିର ବ୍ୟବସ୍ଥା ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ଚିକିତ୍ସା ତ୍ରିବିଧ;—୧ । ଦୈବୀ, ୨ । ମାନୁଷୀ ଓ ୩ । ଆସୁରୀ; ଦେବପୂଜନ, ଗ୍ରହଯଜ୍ଞ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ରୋଗୋପଶମନଚେଷ୍ଟା ଦୈବୀ; ଔଷଧ ଓ ପଥ୍ୟାଦି ଦ୍ୱାରା ରୋଗୋପଶମନଚେଷ୍ଟା ମାନୁଷୀ ଓ ଅସ୍ତ୍ରପ୍ରୟୋଗ (ଅପରେସନ୍) ଦ୍ୱାରା ରୋଗୋପଶମନଚେଷ୍ଟା ଆସୁରୀ—ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର]

ଚିକିତ୍ସାଳୟ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିକିତ୍ସା+ଆଳୟ); ଡାକ୍ତରଖାନା- Chikitsālaya ଦାତବ୍ୟଶାଳା—Hospital.

ଚିକିତ୍ସିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (କିତ୍ ଧାତୁ+ସ୍ୱାର୍ଥେ ସନ୍+କର୍ମ ତ)— Chikitsita ୧ । ଯାହାର ରୋଗର ଚିକିତ୍ସା କରାଯାଇଅଛି— ଚିକିତ୍ସିତା—ସ୍ତ୍ରୀ 1. Treated for a disease; under medical treatment.

୨ । ଯେ ରୋଗରୁ ଆରୋଗ୍ୟ ଲାଭ କରିଅଛି— 2. Cured (Wilson).

ଚିକିତ୍ସ୍ୟ — ସଂ. ବଣ (ଚିକିତ୍ସ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ) — ୧ । ପ୍ରତିକାର ପାଇବା Chikitsya ଯୋଗ୍ୟ—1. Deserving treatment.
(ଚିକିତ୍ସନୀୟ-ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଚିକିତ୍ସିତ ହେବାର ଉପଯୋଗୀ— 2. Fit to be medically treated.
୩ । ଯେଉଁ ଚିକିତ୍ସାଦ୍ୱାରା ପ୍ରଶମିତ ହୁଏ—3. Curable.
୪ । ପ୍ରତିବିଧେୟ; ସଂଶୋଧ୍ୟ—4. Remediable.

ଚିକିଲ—ସଂ ବି (ଚକ୍ ଧାତୁ=ବ୍ୟାଘାତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇଲ)— Chikila ୧ । ପଙ୍କ – 1. Mud; mire.
(ଚିକ୍କଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କାଦୁଅ – 2. Clay.

ଚିକୀର୍ଷା – ସଂ. ବ. (କୃ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍=ଚିକୀର୍ଷ ଧାତୁ+ Chikirshā ଭାବ ଅ+ଆ)—କରିବାର ଇଚ୍ଛା – A wish to do (a work).

ଚିକୀର୍ଷିତ – ସଂ. ବିଣ (କୃ. ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍=ଚିକୀର୍ଷ ଧାତୁ+ Chikirshita କର୍ମ ତ) – ଅଭିଳଷିତ; ବାଞ୍ଛିତ; ଅଭିପ୍ରେତ – Intended to be done; designed, wished for; longed for.
ସଂ. ବି—(+ଭାବ. ତ) କରିବାର ଇଚ୍ଛା – A wish to do,

ଚିକୀର୍ଷୁ – ସଂ. ବିଣ (ଚିକୀର୍ଷ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଉ) କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ – Chikirshu Wishing to act; desirous of doing.

ଚିକୁର – ସଂ. ବ (ଚି ଧାତୁ=ବର୍ଦ୍ଧିତ ହେବା+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ କୁର) – Chikura ୧ । କେଶ – 1. Hair.
(ଚିକୂର – ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ପର୍ବତ – 2 Mountain.
୩ । ସରୀସୃପ – 3. Reptile. ୪ । ସର୍ପ – 4. Serpent.
୫ । ପକ୍ଷିବିଶେଷ – 5. A kind of bird
୬ । ଛୁଚୁନ୍ଦ୍ରୀ – 6. Musk-rat (M. W).
ସଂ ବିଣ – ୧ । ଚପଳ – 1. Hasty.
୨ । ବିମୃଶ୍ୟକାରୀ – 2. Rash; inconsiderate.
୩ । ଅପରାଧୀ—3. Sinning; offending.

ଚିକୁରପକ୍ଷ - ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀତତ୍; ଚିକୁର+ପକ୍ଷ)—କେଶସମୂହ; କେଶଗୁଚ୍ଛ; Chikurapaksha ମୁଣ୍ଡର ଗୋଛାଏ ବାଳ— A tuft of hair (on the head).
ଚିକୁରକଲାପ
ଚିକୁରପାଶ
ଚିକୁରନିକର
ଚିକୁରଭାର
ଚିକୁରରଚନା
ଚିକୁରହସ୍ତ
} ଅନ୍ୟରୂପ—(M. W).

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଙ୍ଗ	ଞ୍ଚ	ଞ୍ଜ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଙଅ	ଞ୍ଚ	ନ୍ଦ

ଚିକ୍କ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (ଚିକ୍=ଅନୁକରଣଶବ୍ଦ+କୈ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦକରିବା+
Chikka କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଚେପଟାନାକ—Flat-nosed (M.W.)
(ଚିକ୍କା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବି—୧ । ଛୁଚୁନ୍ଦରୀ; ଛୁଚୁନ୍ଦା—1. Mole; musk rat; Sorex Coerulens.

୨ । ଗୁଆ—2. Betel nut (M. W.)

୩ । ନାକ ଚେପଟା ହେବା ଅବସ୍ଥା—
3. Flat-nosedness (M W.)

ଚିକ୍କଣ—ସଂ. ବିଣ (ଚିକ୍ ଧାତୁ=ବୋଧକରିବା+କର୍ମ. କନ)—
Chikkaṇa ୧ । ସ୍ନିଗ୍ଧ; ଚିକଣ—1. Smooth; glossy.

୨ । ତେଲିଆ; ତୈଳାକ୍ତ—2. Unctuous; oily.

୩ । ଖସଡ଼ା—3. Slippery.

ସଂ ବି—୧ । ଗୁଆଗଛ ଓ ଫଳ—1. Betel-nut and its tree.

୨ । ନାଳନାଳିଆ ବସ୍ତୁ; ଅଠା—
2. Any smooth liquid; gum (M. W.)

ଚିକ୍କଣା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚିକ୍କଣ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଯେଉଁ ଗାଈର ଗାତ୍ରଚର୍ମ
Chikkaṇā ମସୃଣ ଏବଂ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—1. A cow with a
(ଚିକ୍କଣା—ଅନ୍ୟରୂପ) smooth and shining skin.

୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଗାଈ—2. An excellent cow (M W.)

୩ । ଗୁଆ—3. Betel nut (M. W.)

ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଚିକଣ (ଦେଖ)—
Chikaṇa (See)

ଚିକ୍କଣୀ—ସଂ. ବି.—ଗୁବାକ; ଗୁଆ (ଗଛ ଓ ଫଳ)—
Chikkaṇi The betel nut (tree and fruit).

ଚିକ୍କସ—ସଂ. ବି—୧ । ଯବଚୂର୍ଣ୍ଣ—
Chikkasa 1. Barley-meal.

୨ । ବିବାହାଦି ଉତ୍ସବରେ ଦେହରେ ବୋଳାଯିବା ବଟା ହଳଦୀ ଓ ତେଲ ମିଶା ଯବଚୂର୍ଣ୍ଣ (ବୃ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Barley-meal mixed with turmeric-paste and oil, anointed on the body on festive occasions.

ଚିକ୍କା—ସଂ. ବି (ଚିକ୍କ+ଆ)—ଗୁଆଗଛ ଓ ତାହାର ଫଳ—
Chikkā The betelnut (tree and fruit)

ଚିକ୍କୁର—ସଂ. ବି. (ଚିକ୍ ଧାତୁ=ବ୍ୟାଘାତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉର)—
Chikkura ଘଡ଼ଘଡ଼ି—Thunderbolt.

ଚିଖଲ୍ଲ—ସଂ. ବି. (ଚିକ୍ ଧାତୁ=ବ୍ୟାଘାତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଲ୍ଲ;
Chikhalla ନିପାତନ)—

୧ । କାଦୁଅ—1. Clay; mud.

୨ । ପଙ୍କ—2 Mire.

ଚିଙ୍ଗଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ସିଂହଭୂମ) ବି—
Chingrḍā ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି (ଦେଖ)
(ଚିଙ୍ଗଡ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ) Chingurḍi (See)
ଚିଙ୍ଗଡ଼ା ଝୁରର ଝୋଲ୍—ଚିଗ ।

ଚିଙ୍ଗ୍ରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି (ଦେଖ)
Chingrā Chingurḍi (See)

ଚିଙ୍ଗ୍ରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି (ଦେଖ)
Chingri Chingurḍi (See)

ଚିଙ୍ଗଟ—ସଂ. ବି. (ଚିଙ୍ଗ=ସୁନ୍ଦର+ଅଟ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+
Chingata କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିମାଛ—
(ଚିଙ୍ଗଡ଼—ଅନ୍ୟରୂପ) Shrimp; prawn.

ଚିଙ୍ଗଟୀ—ସଂ. ବି. (ଚିଙ୍ଗଟ+କ୍ଷୁଦ୍ର ଅର୍ଥରେ ଈ)—ଛୋଟ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି
Chingaṭi ମାଛ—Small shrimp.

ଚିଙ୍ଗିଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଏକଜାତୀୟ ଧାନ—
Chingirḍi A species of paddy.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି (ଦେଖ)
Chingurḍi (See)

ଚିଙ୍ଗିରି ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି (ଦେଖ)
Chingiri Chingurḍi (See)

ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିଙ୍ଗଟ; ଚିଙ୍ଗଡ଼)—ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷ—
Chingurḍi A kind of fish; shrimp; prawn.
চিঙ্গড়ি [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ଦେହରେ ହାଡ଼ ବା ଲଞ୍ଜି
ਝੀਂਗਾ; चिंगड़ा ନାହିଁ; ମୁହଁରେ ବଡ଼ବଡ଼ କଣ ଥାଏ । ଲଙ୍ଗ-
(ଚୁଙ୍ଗୁଡ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ) ବାଳିଆ, ଗଣ୍ଡିଆ, କାଦୁଆ ଓ ପୁଇଁ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ଭେଦରେ ବଡ଼ ଓ ସାନ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ନାନାଜାତୀୟ ।]

ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିଆ ଦଳ—ଦେ. ବି—ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାଛର କଣ ପରି ଲମ୍ବଲମ୍ବ
Chingurḍiā daḷa କେଶଯୁକ୍ତ ପାଣିରେ ଜନ୍ମିବା ଅଗୁଣ୍ଡିକ
চিঙ্গড়িদল ଜଳଜ ଉଦ୍ଭିଦବିଶେଷ—A kind of
(ଚୁଙ୍ଗୁଡ଼ିଆଦଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) hairy moss growing in water; Hydrilla Verticillata; Chara.
[ଦ୍ର—ଏହା ସାମାନ୍ୟ ସୁଅ ଥିବା ପାଣିରେ ଜନ୍ମେ ଏବଂ ପାଣିତଳର ମାଟିକୁ ଛୁଇଁ ନ ଥାଏ । ଏହାର ପତ୍ର ନାହିଁ, ଡାଙ୍ଗ-ଗୁଡ଼ିକ ସରୁ ଓ ହରିଦ୍ବର୍ଣ୍ଣ ।]

ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିଚିପା—ପ୍ରାଦେ. (ଆଠମଲ୍ଲିକ) ବି ବିଛା (ଦେଖ)
Chingurḍi chipā Bichhā (See)

ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିଚୋପା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାଛର ଚୋପା ବା
Chingurḍi chopā ଖୋଳ ପରି ଦିଶୁଥିବା ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—An ornament for the finger resembling the broad ring-like shell of the shrimp.

ଚିଚିଙ୍ଗା— ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି (ମୂଳ. ବଂ. ଚିଚିଙ୍ଗା; ସଂ. ଚିଚିଣ୍ଡ)—ଛଚିନ୍ଦ୍ରା—Snake-gourd.
Chichingā

ଚିଚିଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—ଛଚିନ୍ଦ୍ରା ନାମକ ସର୍ପାକୃତି ଖାଦ୍ୟ ଲତାଫଳ—
Chichinḍa The snake gourd; Tricosanthes Anguina.
चिचिंगा
चचींडा; चचिंडा
(ଚିଚିଣ୍ଡା— ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିଚ୍ଛକ୍ତି—ସଂ ବି. (ରୂପକ; ଚିତ୍+ଶକ୍ତି; ସନ୍ଧିଦ୍ୱାରା ତ୍+ଶ=ଚ୍ଛ)—୧ । ଚୈତନ୍ୟ; ଚେତନା—1 Sense; consciousness.
Chichchhakti
୨ । ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ; ବିବେଚନା—
2. Intellect; intelligence.

ଚିଜ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଚୀଜ୍)—
Chija ୧ । ବସ୍ତୁ; ପଦାର୍ଥ; ଦ୍ରବ୍ୟ—1, Thing; article
चीज ୨ । ଚଳନ୍ତି ସମ୍ପତ୍ତି—
चीज 2 Goods; movable property.
କେ ନାନା କୌତୁକ ଚିଜ ଦେଇ ଲୋକ ପେଷି ମାନସ ତୋଷିଲେ ।
ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।
୩ । ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ପଦାର୍ଥ—3. Valuable thing
୪ । ସମ୍ପତ୍ତି—4. Property.
୫ । ସ୍ପୃହଣୀୟ ପଦାର୍ଥ—5 Desirable thing.
୬ । ସୁଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥ—
6. Daintly article of food.
୭ । ଗହଣା- 7. Ornament.

ଚିଜପତ୍ର—ଦେ. ବି—ଚିଜବସ୍ତୁ (ଦେଖ)
Chijapatra Chijabasta (See)

ଚିଜବସ୍ତୁ—ଦେ. ବି. (ଫା. ଚୀଜ୍ ଓ ସଂ. ବସ୍ତୁ; ସହଚର)—
Chijabasta ୧ । ନାନାବିଧ ପଦାର୍ଥ—1. Many things.
चीजवस्तु ମା ପୁଏ ଯୋଡ଼ାକଯାକ ଯୁଙ୍କୁ ବଥ, ଠାଙ୍କ ବଥ, ସବୁ ଚିଜବସ୍ତୁ
चीजबस्त ବାଣ୍ଟରେ ଲଗିଥିବେ । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।
୨ । ଭ୍ରମଣକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗରେ ଥିବା ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟସମୂହ-
2. Luggage; equipage.
୩ । ଅସବାବ୍ ପତ୍ର—3 Furnitures.

ଚିଞ୍ଚା— ସଂ. ବି. (ଚମ୍=ଭୋଜନ କାଳୀନ ଶବ୍ଦ+ଚର୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ଆ; ଅତ୍ୟମ୍ଳ ହେତୁରୁ ଯାହା ମୁଖ ମଧ୍ୟରେ 'ଚଂ' ଶବ୍ଦ ଜାତ କରେ—ପ୍ରକୃତିବାଦ)—
Chiñchā
ତିନ୍ତୁଳି (ଫଳ ଓ ଗଛ)—
Tamarind (tree and fruit).
ଲମ୍ବା ଚିଞ୍ଚାରସେ ପଶୁରଚିତ୍ର ଦନ୍ତସଙ୍କ । ଉପେନ୍ଦ୍ର. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।

ଚିଞ୍ଚାମ୍ଳ—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ରାସାୟନିକ ବ୍ୟବହାର)—
Chiñchāmla ୧ । ତିନ୍ତୁଳିରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ରାସାୟନିକ ଦ୍ରବବିଶେଷ--
1. Tartaric acid.
୨ । ଖଟାପାଳଙ୍ଗ ଶାଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. A kind of sour pot-herb

ଚିଞ୍ଚୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଗୁଞ୍ଜା; କାଇଞ୍ଚ—
Chiñchī The seed of a papilionaceous creeper (red or white with a black cap-like spot at its head) used as a weight by goldsmiths.

ଚିଞ୍ଚୋଟକ—ସଂ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ଶାକଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—
Chiñchoṭaka A herbaceous plant.
चेंचको, चिंचोड़ [ଦ୍ର—ଏହା ଗୁରୁ, ଅଜୀର୍ଣ୍ଣକାରକ ଓ ଶୀତଳ ।
चेंच (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ) ଏହା ବର୍ଷା ଦିନେ ବାହାରେ ।
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ— } ଏଥିର ଫୁଲ ଓ ଚୁଇଁ ହଳଦିଆ ।
କୌଞ୍ଚାଦନ (M.W) } ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]
ଚିଞ୍ଚାଟକ }
ଚିଞ୍ଚୋଡ଼ } ଅନ୍ୟରୂପ.

ଚିଟ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଦୂରକୁ ପ୍ରେରଣ କରିବା—
Chiṭ (root) To send out (M. W.).

ଚିଟ୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୀର=କନ୍ଥା, ଚିରି ଦେବା; ହି ଚିଟ୍)—
Chiṭ କାଗଜର ଟୁକୁରା; ଚିରକୁଟ୍—
चिट A bit of paper.
चिट

ଚିଟ୍‌ଚିଟ୍—ଦେ. ବିଣ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ ବା ଅନୁଭୂତ୍ୟନୁକରଣ)—
Chiṭchiṭ ଅଠାଳିଆ—Viscous; clammy; sticky.
चटचटे
चिपचिपा
(ଚିଟ୍‌ଚିଟା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କିଟ୍ଟ=ତେଲକାଣ୍ଟି)—
Chiṭa ୧ । ଅଠା—1 Gum
चिटा ୨ । ବିରକ୍ତି—2. Vexation.
चीठ ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅଠାଳିଆ—
1. Gummy; sticky; clammy.
୨ । ବିରକ୍ତିକର— 2. Vexatious.
୩ । ନିର୍ଲଜ୍ଜ ଭାବରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଜିଦ୍ କରି ସାଙ୍ଗରେ ଲାଗିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—3. Pertinacious.

ଚିଟଉ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଚିଟାଉ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chiṭau (etc) Chiṭāu etc. (See)

ଚିଟ କପୂର—ଦେ. ବି—ଚିଟା କପୂର (ଦେଖ)
Chiṭa kapūra Chiṭā kapūra (See)

ଚିଟରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିତ୍ରକ)—ଚିତାବାଘ—
Chiṭarā Panther; leopard.

ଚିଟଳ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବିଣ. (ମୂଳ. ହିଂ. ଚୀଟ୍)—
Chiṭaḷa ଠକ; ପ୍ରତାରକ—Cheating; fraudulent.

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଞ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍ଗ	ନ୍ତ

ଚିଟା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କିଟ୍ଟ=ତେଲକାଣ୍ଟି)—
Chiṭā ୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିରକ୍ତ—
ଚିଟା 2. Vexed; displeased.

ଚିକ୍କଣ କୁହୁଡ଼ ବୋଲି ନ ଜାଣି
ଚିଟା ହେଲ ମୋରେ କାହିଁ କି ଶୁଣି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ କବିତା ।

୨ । କାର୍ଯ୍ୟ ନ କରି ବହୁକାଳ ବସିରହିବାଯୋଗୁଁ ବିରକ୍ତ—
2. Ennui; disgusted for sitting idle for a long time.

୩ । ଅଠାଳିଆ—3. Clammy; glutinous

୪ । ଅତି କୃପଣ—4. Close-fisted; higgling and haggling

୫ । ବିରକ୍ତିକର—5. Vexatious.

୬ । ଧୀଟ—6. Pertinacious.

୭ । ତେଲାକ୍ତ ଓ ମଳିଆ—7. Dirty and besmeared with oil; soiled with oil.

ଦେ. ବି—୧ । ମୋଟାମୋଟି ଲେଖା ହୋଇଥିବା ହିସାବ; ଚିଠା—1. A rough account.

୨ । ହାତଚିଠା ବହି—
2. Memorandum; note-book.

୩ । ତେଲ ଯୋଗୁଁ କେଶ ଓ ବସ୍ତ୍ରାଦିରେ ଜମିଥିବା ମଳ ବା ଅଠା—3. Clamminess or dirt due to deposit of oil (said of a dirty cloth or a tuft of hair).

୪ । କିଛି କାର୍ଯ୍ୟ ନ କରି ବହୁକାଳ କଟାଇବା ଯୋଗୁ ଅନୁଭୂତ ବିରକ୍ତି—4. Ennui; annoyance or disgust due to spending a long time doing nothing.

ଚିଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଧୀଟପଣରେ ଅନ୍ୟକୁ ବିରକ୍ତ କରିବା—
Chiṭā(e)ibā To tire or vex a persen by pertinacity or obstinate demands.
চটান
चोढ़ाना

ଚିଟାଉ—ଦେ. ବି· (ସଂ. ଚିଟ୍ ଧାତୁ=ଦୂରକୁ ପଠାଇବା;)—୧ । ପତ୍ର;
Chiṭāu ଚିଠି—1. Letter
চিটি, চিঠি ବଧାନ କରିଣ କରୁଣାନିଧାନ ସୁଷେଣେ ଚିଟାଉ ଦେଲେ ।
चिट्ठी ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ପ୍ରେମପତ୍ର—2. Love-letter.

ଗୁଳରେ ଯେବେ ମୁଁ ଶୁଭ ସନ୍ଦେଶ,
ଚିଟାଉରେ ଲେଖି ରହୁ ବିଦେଶ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ· କବିତା ।

୩ । ବନ୍ଧୁ ବା ଜ୍ଞାତିର ମୃତ୍ୟୁସମ୍ବାଦଜ୍ଞାପକ ପତ୍ର—
3. Letter conveying the news of the death of a relation.

ଚିଟାଉ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ମୃତବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଦୂରସ୍ଥ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବଙ୍କ
Chiṭāu karibā ନିକଟକୁ ମୃତ୍ୟୁସମ୍ବାଦ ପଠାଇବା—1. To senp the news of the death of a person to his absent relations.

୨ । (ଗ୍ରାମର ଭଣ୍ଡାରି) ଗ୍ରାମର କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁଖବର ବା ମୃତ୍ୟୁଜ୍ଞାପକ ପତ୍ର ଦୂରସ୍ଥ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ଦେବା—
2. (the village-barber) To convey the message of the death of a person to his absent friends and relatives.

ଚିଟା କପୂର—ଦେ. ବି.—ଏକପ୍ରକାର ନିକୃଷ୍ଟ ଓ କୃତ୍ରିମ କର୍ପୂର—
Chiṭā kapūra A kind of artificial inferior camphor.

ଚିଟା ଗୁଡ଼—ଦେ. ବି.—୧ । କାଳିଆ ଅଠାଳିଆ ଗୁଡ଼; କୋଳଗୁଡ଼—
Chiṭā gurḍa 1. Treacle.
চিটেগুড় ଏ ସ୍ଥାନର ମିଠା କଥା ଚିଟାଗୁଡ ଭଳି,
चितियागुड़ ପାଚଲା ସାଲିମା କମ୍ବା ଶଙ୍କର କଦଳୀ । ଫକୀରମୋହନ· ଉତ୍କଳଭ୍ରମଣ

୨ । ପାଣିଆ ଗୁଡ଼—2. Liquid molasses.

ଚିଟି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିଟ୍ ଧାତୁ=ପଠାଇବା; ସଂ. ଚଟିକା=କାଗଜର
Chiṭi କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡ)—୧ । ପତ୍ର—
চিটি, চিঠি 1. Letter; a written message; a note.
चिट, चिट्ठी, चिट्ठी ୨ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଆଦେଶପତ୍ର—2. A slip or chit
(ଚିଠି—ଅନ୍ୟରୂପ) bearing a message or orders.

୩ । ଭଗବାନଙ୍କ ବିଧାନ—
3 God's dispensation.
(ଯଥା—ଏ ସମ୍ପତ୍ତି ଭୋଗ କରିବାକୁ ତ ତାଙ୍କୁ ଚିଟି ଅଛି ।)

୪ । ଖାତକ ନିକଟକୁ ମହାଜନର ବା ପ୍ରଜା ନିକଟକୁ ଜମିଦାରର ଟଙ୍କାତଲବ ପତ୍ର—4. A business-letter of demand sent by a creditor to a debtor, or by a Zamindar to a tenant.

୫ । (ସଂ. ଚିତ୍ର ସର୍ପ)—ଚିତି ସାପ—5. A kind of snake.

ଚିଟି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । (ମହାଜନ) ଖାତକ ନିକଟକୁ ପତ୍ରଦେବା—
Chiṭi karibā 1. (a creditor) To send a letter of demand to a debtor.

୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟକୁ ଲିଖିତ ଆଦେଶ ପଠାଇବା—
2. To send a written order.

ଚିଟି ଚପଟ—ଦେ. ବି. (ଅନର୍ଥକ ଦ୍ୱିରୁକ୍ତ ସହଚର)—୧ । ଚିଠିପତ୍ର;
Chiṭi chapaṭa ପତ୍ରାଦି; ଆଦେଶଲିପି ଆଦି—1. Letters
চিঠিচাপাটি generally; notes and letters.
चिट्ठीचपाटी ୨ । ଡାକବାକ୍ସ ଦେଇ ଯିବା ଆସିବା ପତ୍ରାଦି—
(ଚିଟିଚପଟା, ଚିଟିଚପଟୀ) ଅନ୍ୟରୂପ 2. Postal articles (e. g. letters, packets and covers).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଙ୍କେତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଆଗଁଧା ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ୍' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଚିଟିଚପଟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଦେଶଲିପି ଓ
Chiṭi chapaṭa karibā ବ୍ୟବସାୟସମ୍ପର୍କୀୟ ପତ୍ର ବା ସମ୍ବାଦ
ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟକୁ ନେବା ଓ ଆଣିବା—To carry letters and written messages of a master or a trader to his subordinates, debtors or constituents.

ଚିଟି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିକଟକୁ ପତ୍ର ଲେଖି
Chiṭi debā ପଠାଇବା; ଡାକରେ ବା ଲୋକଦ୍ୱାରା ପତ୍ର ପ୍ରେରଣ
ଚିଠି ଦେଓଯ଼ା କରିବା 1. To write letters; to send a
चिट्ठि देना letter to the addressee through post or through a messenger.

୨ । ପତ୍ରକୁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ହାତରେ ଅର୍ପଣ କରିବା—
2. To hand over a letter to the addressee.

ଚିଟି ପତ୍ର—ଦେ. ବି.—ଚିଟି ଚପଟ (ଦେଖ)
Chiṭi patra Chiṭi chapaṭa (See)
ଚିଠିପତ୍ର
चिट्ठीपत्र

ଚିଟି ପେଡ଼ି—ଗ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ଚିଠିବାକ୍ସ; ଯେଉଁ ବାକ୍ସରେ
Chiṭi peṛi ଡାକଚିଠି ପକାଯାଏ—Letter-box; postal letter-box.

ଚିଟି ବାକ୍ସ—ଦେ. ବି.—୧ । ଯେଉଁ ବାକ୍ସରେ ଡାକରେ ପଠାଯିବା
Chiṭi bāksa ଚିଠି ପକାଇ ଦିଆଯାଏ—
ଚିଠିର ବାକ୍ସ 1. Letter-box; post-box.
चिट्ठिका बाकस

୨ । ଗୃହର ବାହାରେ ଥିବା ଯେଉଁ ବାକ୍ସରେ ଡାକବାଲା (ଚିଠି ବାକ୍ସ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଗୃହସ୍ୱାମୀଙ୍କ ନାମକୁ ଆସିଥିବା ଚିଠି ଗଳାଇ ପକାଏ—2. Letter-box kept outisde one's house.

ଚିଟି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଚିଟି ପଠାଇବା; ପତ୍ର ଲେଖିବା—
Chiṭi māribā To write letters; to send letters.
[ଦ୍ର—ଚିଟି ଦେବା ବା ଚିଟି ପଠାଇବାଠାରୁ ଚିଟି ମାରିବା ଦ୍ୱାରା କଥାରେ ବେଶି ଜୋର୍ (emphasis) ବୁଝାଏ ।]

ଚିଟୁଆ—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଅଠାଳିଆ—1 Clammy; viscid.
Chiṭuā ୨ । ଧୀଟିଆ—2. Pertinacious; causing vexation by pertinacity.

ଚିଟୁକୁଣି—ଦେ. ବି.—୧ । ଚଟକଣି (ଦେଖ)
Chiṭukuṇi 1 Chaṭakaṇi (See)
୨ । ଗାର୍ଯ୍ୟକ୍‌ଭାବରେ ମୁଷ୍ଟିପ୍ରହାର (ନକେ)—
2. A horizontal stroke with the fist.

ଚିଠ—ଦେ. ବି.—ଚିଠା (ଦେଖ)
Chiṭha Chiṭhā (See)

ଚିଠା—ଦେ. ବି. (ହି. ଚିଟ୍ଠା)—୧ । କୌଣସି ଦଲିଲର ମୌଳିକ
Chiṭhā ପାଣ୍ଡୁଲିପି ବା ଖସଡ଼ା—1. A rough draft of
ଚିଠା a document.
चिट्ठा

ଦୁଇ ସନ୍ଧ୍ୟା ମଧ୍ୟରେ ସିଠାମ କଲା
କବଳ ଚିଠା ଓ ସାଙ୍ଗି । ଫକୀରମୋହନ ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୨ । ବଣିକର ଦୈନିକ ଆୟବ୍ୟୟର ମୋଟାମୋଟି ଖାତା—
2. Rough daily ledger or account-book of a trader.

୩ । ଜମିର ଭଣ୍ଡିଖିଆ—3. A field-book.

୪ । ଜମିଦାରୀସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଜମିଜମା ଲେଖାଥିବା କାଗଜ ବା ତାଲିକା; ଖସଡ଼ା—4. An account or tally of plots of land in an estate; a schedule or rough history (record of rights) of the lands of a village.

୫ । ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ବା ଟଙ୍କା ଦେଣନେଣର ସ୍ମାରକଲିପି; ହାତଚିଠା—5. Memorandum or note of money paid or received or commodities advanced or taken.

ଚିଠା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—କୌଣସି ପ୍ରସ୍ତାବିତ ବିଷୟକୁ ପ୍ରଥମେ ମୋଟା-
Chiṭhā karibā ମୋଟି ଲେଖିବା—To make a rough
ଚିଠାକରା draft; to draft out.
चिट्ठाकरना

ଚିଠା ଖାତା—ଦେ. ବି.—୧ । ବ୍ୟବସାୟୀର ଦୈନିକ ଆୟବ୍ୟୟର ହିସାବ-
Chiṭhā khātā ପୁସ୍ତକ—1 Daily account-book or
ଚିଠାଖାତା ledger of a trader.
चिट्ठावही ୨ । ଦୈନିକ ନେଣଦେଣ ବା କାରବାରର ସ୍ମାରକପୁସ୍ତକ—
(ଚିଠାବହି—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. A note-book of daily transactions.

ଚିଠା ସିହା—ଦେ. ବି.—ଚିଠା ଖାତା (ଦେଖ)
Chiṭhā sihā Chiṭhā khātā (See)

ଚିଠି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି.—ଚିଟି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chiṭhi etc) Chiṭi etc (See)

ଚିଡ଼୍ ଚିଡ଼୍—ଦେ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ, କିମ୍ବା ସଂ. ଚିଡ଼୍ ଧାତୁ = କ୍ରୁଦ୍ଧ ହେବା +
Chirdchird ଯୋଗେଷ୍ଟକ୍)—ବିରକ୍ତି—Vexation;
ଚିଡ଼ଚିଡ଼ annoyance; irritation.
चिड़चिड़

ଚିଡ଼୍‌ଚିଡ଼େ ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ବିରକ୍ତ—
चिड़चिड़ा 1. Vexed; bothered.
(ଚିଡ଼ଚିଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଯେ ସାମାନ୍ୟ କଥାରେ ବିରକ୍ତ ହୁଏ—
ଚିଡ଼ଚିଡ଼େଇ } ସ୍ତ୍ରୀ 2. Surly; growling; sulky;
ଚିଡ଼ଚିଡ଼ୋଇ } peevish; irritable; irascible fretful.

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ଛ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ନ

୩ । ସ୍ୱଭାବତଃ କ୍ରୋଧୀ—3. Angry by nature,

ଚିଡ଼୍‌ଚିଡ଼୍‌ ହେବା—ଦେ. କି—ସାମାନ୍ୟ କଥାରେ ବିରକ୍ତ ହେବା; ଗାଇଁଗାଇଁ ହେବା—To grumble or growl; to be in sulks.
Chirdchird heba
ଚିଡ଼চিড়হওয়া
चिड़चिड़ाना; चटकना

ଚିଡ଼ଚିଡ଼ା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ଚିଡ଼୍‌ଚିଡ଼୍‌ (ଦେଖ) Chirdchird (See).
Chirdchirda
(ଚିଡ଼ଚିଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବ—ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଗୁଳ୍ମାକାର ଘାସବିଶେଷ—Digitaria Pedicillaris (a kind of grass).
চিড়চিড়া

ଚିଡ଼ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ—ଚିଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Chirda etc (See).
Chirda (etc)

ଚିଡ଼ଲ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଉଗ୍ରସ୍ୱଭାବ; ଚିଡ଼୍‌ଚିଡ଼୍‌; ସାମାନ୍ୟ କଥାରେ ଯେ ଚିଡ଼େ—Irascible; peevish; irritable; fretful.
Chirdala
চিড়চিড়ে; চিচ্চিড়া
चिड़चिड़ा
(ଚିଡ଼ଲିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିଡ଼ା—ଦେ. ବ (ସଂ. ଚଡ଼ ଧାତୁ=ବିରକ୍ତ ହେବା, ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର; ଭୁଲ. ସଂ. ଶୀର୍ଣ୍ଣ=ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ)—ବିରକ୍ତି—Vexation.
Chirda
চটা; চিড়ন
चिढ़; चिढ़ ଦେ. ବଣ—କ୍ରୋଧୀ; ରାଗୀ; ଚିଡ଼୍‌ଚିଡ଼୍‌; ଉଗ୍ରସ୍ୱଭାବ—Of an irascible temper; peevish; irritable.
চিচ্চিড়া
चिड़चिड़ा

ଚିଡ଼ା ହେ(ହୋ)ଇବା—ଦେ. କି (ଚିଢ଼ିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ) ୧ । ବିରକ୍ତ କରାଇବା—1. To irritate; to annoy; to exasperate; to provoke.
Chirdaiba
চটান, চিড়ান
चिढ़ाना; चिढ़ाना ୨ । କଥା ବା କାର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ମନରେ ରାଗ ଜନ୍ମାଇବା; ଚଗାଇବା—2 To excite a person to anger (by words or conduct).

ଚିଡ଼ାଚିଢ଼ି—ଦେ. ବ—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିରକ୍ତି—1. Exasperation
Chirdachirdi
চটাচটি, চিড়াচিড়ি
चिढ़ाचिढ़ि ୨ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ବିରକ୍ତି କରିବା—2. Mutual provocation or exasperation.

ଚିଡ଼ା ମାଡ଼ିବା—ଦେ. କି—ଚିଡ଼ ଲାଗିବା; ବିରକ୍ତି ବୋଧହେବା—The state of feeling irritated or exasperated.
Chirda mardiba
(ଚିଡ଼ା ଲାଗିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିଢ଼ି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବଡ଼ ଟୋକେଇ—A big basket.
Chirdi

ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—୧ । ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିମାଛ—1. Shrimp; prawn.

୨ । ଛୋଟ ଡାଲା; ଚୁଙ୍ଗୁଡ଼ି—2. Small tray.

ଚିଢ଼ିଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚଟକ=ଘରଚଟିଆ ପକ୍ଷୀ)—
Chirdia ୧ । ପକ୍ଷୀ; ଚଢ଼େଇ—1. Bird.
চিড়িয়া ୨ । ଚିଢ଼ିତନ (ଦେଖ) 2. Chirditana (See).
चिड़िया, चिड़ी

ଚିଢ଼ିଆ ଖାନା—ଦେ. ବି (ହି. ଚିଢ଼ିୟା=ପକ୍ଷୀ+ଫା. ଖାନହ୍=ଘର)=
Chirdia khana ୧ । ପକ୍ଷିଶାଳା; ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କୁ ପାଳି ରଖିବା ସ୍ଥାନ—1. An aviary; a bird-house.
চিড়িয়াখানা
चिड़ियाखाना ୨ । ଯେଉଁଠାରେ ନାନାଜାତିର ଜୀବଜନ୍ତୁଙ୍କୁ ପାଳି କରି ରଖାଯାଏ—2. The Zoo; a zoological house; a place where various animals are kept

ଚିଢ଼ିଆମାରୁ—ଦେ. ବି—ଚଢ଼େଇମାରୁ; ବ୍ୟାଧ; ଯେ ପକ୍ଷୀଙ୍କୁ ମାରି ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରେ—One who kills birds for a living; fowler.
Chirdiamar
চিড়িমার
चिड़ीमार
(ଚିଢ଼ିଆମାରୁ–ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିଢ଼ିଚିଢ଼ା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଚିଡ଼୍‌ଚିଡ଼୍‌ (ଦେଖ)—Chirdchird (See)
Chirdichirda

ଚିଢ଼ିଚିଢ଼ି—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଚିଡ଼୍‌ଚିଡ଼୍‌ (ଦେଖ)—Chirdchird (See)
Chirdichirdi
(ଚିଢ଼ିଚିଢ଼ିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଚିଢ଼ିଚିଢ଼େଇ, ଚିଢ଼ିଚିଢ଼ୋଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିଢ଼ିତନ୍—ବୈଦେ. ବ (ହି; ଏହା ଉଡ଼ୁଥିବା ପକ୍ଷୀର ଆକାରବିଶିଷ୍ଟ)
Chirditan ୧ । ତାସ୍ ଖେଳରେ ତ୍ରିଗୋଲକ ଓ ପୁଚ୍ଛବିଶିଷ୍ଟ କଳା ରଙ୍ଗ; ଚିଢ଼ିଆରଙ୍ଗ—1. The club in playing cards
চিড়িতন
चिड़ितन
[ଦ୍ର—ତାସ୍ ଖେଳ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ ।]
୨ । ନାକପୁଡ଼ାରେ ପିନ୍ଧିବା ସୁନାର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ; ଚିଢ଼ିଆ ଆକାରର ନାକଫୁଲ—2. A gold ornament for the nose

ଚିଢ଼ିବା—ଦେ. କି (ସଂ. ଚଡ଼ ଧାତୁ)—୧ । କ୍ରୁଦ୍ଧ ହେବା; ରାଗ କରିବା—1. To be angry; to become irritated.
Chirdiba
চটা, চিড়া
चिढ़ना, चिढ़ना ୨ । ବିରକ୍ତହେବା—2. To be displeased.
[ଚିଡ଼ା(ହେ)ଇବା – ଣିଜନ୍ତରୂପ] ୩ । ବିରକ୍ତି ପ୍ରକାଶ କରିବା—3. To give vent to anger or displeasure.

ଚିଢ଼ିଭିଢ଼ି ହେବା—ଦେ. କି—ଚିଡ଼୍‌ଚିଡ଼୍‌ ହେବା—To be teased or irritated.
Chirdibhirdi heba
(ଚିଢ଼ିମିଢ଼ିହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିଢ଼େଇ—ଦେ. ବି—ମାଛ ଧୋଇବା ଓ ରନ୍ଧିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ବୁଣା ଛୋଟ ବାଉଁଶିଆ—A small
Chirdei

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପଣା ସୁଖରେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗିଁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନିଆ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

basket made of thin strips of bamboo to put in and wash the fish for cooking.

ଚଡ଼ୋଲ—ଦେ. ବିଣ.—ଚଡ଼ାଲ (ଦେଖ)
Chirdola — Chirdala (See)

ଚିଣି—ଦେ. ବିଣ.—କ୍ଷୁଦ୍ର; ଛୋଟ—
Chini — Small.

ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ରେ ସମକର ଚିଣିଟିଣିମାନ । ବୃ. ଦୁ. (ଜଦେ) ।

ଗ୍ରା. ବି.—ଚିନି (ଦେଖ)
Chini (See)

ସାତି ଚିଣି ଗୋବାଣ ପଟଳ ମିଶାଇ । ଗ୍ରାବୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଦେ. ଅ.—ଚିଣି ଚିଣି (ଦେଖ)
Chini chini (See)

ଚିଣି ଚମ୍ପା—ଦେ. ବି.—ଚିନି ଚମ୍ପା (ଦେଖ)
Chini champā — Chini champā (See)

ଚିଣିଚିଣି—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଛୁଞ୍ଚି ଛୁଞ୍ଚି ମାରିଦେବା; ଛୁଞ୍ଚି ମାରିଲା ପରି ହେବା; ଦେହର ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଛୁଞ୍ଚି ମାରିବା ପରି ଶବ୍ଦ ବେଦନା ଅନୁଭବ କରିବା—1. Acute twitching or twinging sensation resembling that of pricking the body with needle-points; pin-prick sensation.
Chinichini
चिड़चिड़, चिड़बिबिड़, चिड़िक्
खटक

୨ । କଂସାଆଦି ଧାତୁନିର୍ମିତ ବାଦ୍ୟାଦିର ଶବ୍ଦ—
2. Tinkling sound of slightly broken metal drums, bells etc.

ଚିଣିଚିଣି କିଣିକିଣି ଶଙ୍ଖ ଘୋଷ ନାଦ,
ତାଳ କଂସାଳ ମୃଦଙ୍ଗ ବଇଂଶୀ ଶବଦ । ପୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

୩ । ନଡ଼ିଆ ଭିତରେ ଥିବା ପାଣି ଶୁଖି ଶୁଖି ଅଳ୍ପ ପାଣି ଥିବା ବେଳେ ନଡ଼ିଆକୁ ବଜାଇଲେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ହୁଏ; ଶୁଖୁଡ଼ାରେ ପରିଣତ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ନଡ଼ିଆର ଶବ୍ଦ—3. The sound when a cocoanut fruit is shaken about at a stage when the water inside it is almost dried up.

ଚିଣିସିନ୍ଦୂର—ଦେ. ବି—ଚିନିସିନ୍ଦୂର (ଦେଖ)
Chinisindūra — Chinisindūra (See)

ଚିତ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ବୋଧ କରିବା—
Chit (root) — 1. To feel.

୨ । ଜାଣିବା—2. To know.

ଚିତ୍—ସଂ. ବି (ଚିତ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. କ୍ୱିପ୍)—୧ । ଜ୍ଞାନ; ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି—
Chit — 1. Intellect.

୨ । ଚୈତନ୍ୟ—2. Spirit.

୩ । ଚେତନା—3. Consciousness.

୪ । ଆତ୍ମା—4. Soul.

୫ । (+କର୍ମ. କ୍ୱିପ୍) ଅଗ୍ନି (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Fire.

ସଂ. ଅ (ପ୍ରତ୍ୟୟବିଶେଷ) ଅସାକଲ୍ୟ, ଯଥା—କିଂଚିତ୍, କଦାଚିତ୍—
A sanskrit suffix indicating any.

ଚିତ୍—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚିତ୍ତ=ହୃଦୟ; ହୃଦୟ ଉପରଆଡ଼କୁ ରହିବାରୁ; ଅଥବା ସଂ. ଚିତ=ଗଦାକରି ଯାଇଥିବା)—୧ । (ମୁଦ୍ରାଦିର) ଉପରପାଖ; ମୁହଁପାଖ—1. Upper side; front side (e. g. of a coin).
चित

[ଦ୍ର—ମୁଦ୍ରାର ଯେଉଁ ପାଖରେ ରାଜାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଥାଏ ତାକୁ 'ଚିତ୍' ଓ ପଛଆଡ଼କୁ ପଟ୍ ବା ପାଟ୍ ବୋଲାଯାଏ ।]

୨ । ଉତ୍ତାନ ଶୟନ; ମୁହଁ ଉପରକୁ କରି ଶୋଇବା—
2. Lying flat on the back.

୩ । ମଲ୍ଲଯୁଦ୍ଧରେ ବିପକ୍ଷଦ୍ୱାରା ପରାଜିତ ହୋଇ ଉତ୍ତାନଶାୟୀ ହେବା—3. The condition of being laid flat on the ground by the adversary in contest.

୪ । କଉଡ଼ି ଖେଳରେ କଉଡ଼ିର ମେଲା ପାଖ ଉପରକୁ ହୋଇ ପଡ଼ିବା ଅବସ୍ଥା—4. The state of a cowrie falling flat when thrown on the ground.

ଦେ. ବିଣ—ଉତ୍ତାନଶାୟୀ; ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱମୁଖ ହୋଇ ଶାୟିତ—
Supine; lying flat on the back.

ଯେବେ ଓପରଓଳ ଅଗ୍ନୁକ୍ତ ସାହେବ ଖାଲି ଖାଇ ଚିତ୍ ହୋଇ ଶୋଇଥିଲେ—
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଚିତ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମଲ୍ଲଯୁଦ୍ଧରେ ଜେତା ବିଜେତାକୁ ଭୂମିରେ ଉପରମୁହାଁ କରି ପକାଇ ତା ଛାତି ଉପରେ ମାଡ଼ି ବସିବା—To throw the adversary on his back in an athletic contest.
Chit kariba
चित करा
चित करना

ଚିତ୍‌କାତ୍ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅବଶ ହେବାରୁ ଗୋଡ଼ହାତ ଲମ୍ବାଇ ଚିତ୍ ହୋଇ ଭୂମିରେ ଶୋଇ ପଡ଼ିବା—To lie flat on the ground stretching out one's hands and legs
Chit kāt hebā
চিত্ কাতহওয়া

ଚିତ୍‌ପଟ୍—ଦେ. ବି (ବିପରୀତାର୍ଥକ ସହଚର)—ମୁହଁପାଖ ଓ ପିଠିପାଖ; କୌଣସି ଦୋମୁହାଁ ପଦାର୍ଥର ଉପରମୁହଁ ଓ ତଳମୁହଁ (ଯଥା—ମୁଦ୍ରା, କଉଡ଼ି)—Head and tail; cross and pile, front and back (e. g. of a coin).
Chitpat
চিতউপুট, চিতপাত্
चितपट, चितऔंधा

ଦେ. ବିଣ—ଚିତ୍‌ପଟାଙ୍ଗ୍ (ଦେଖ)—
Chitpatāng (See)

ଚିତ୍‌ପଟାଙ୍ଗ୍—ଦେ. ବିଣ—ଉପରକୁ ମୁହଁ କରି ପଡ଼ିଥିବା—
Chit patāng — Fallen with the face upwards.
চিতপটাং ଦେ. ବି—ଉପରକୁ ମୁହଁ କରି ପତନ—
चितपट — A fall with the face upwards.
(ଚିତ୍‌ପଟାଙ୍ଗ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଇସ୍ତ	ନ୍ଥ	ଣ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍ତୁ

ଚିତ୍ ପବନ—ଦେ. ବି.—ମରହଟ୍ଟା ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ଶାଖାବିଶେଷ—
Chit pabana A sub class amongst the Marahattā
চিত্তপবন Brahmans.
चितपवन [ଦ୍ର—ପୁନାର ଅଧିକାଂଶ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଏହି ଶାଖାଭୁକ୍ତ ।]

ଚିତ୍ ପାଟ୍—ଦେ. ବି.—ଚିତ୍ ପଟ୍ (ଦେଖ)
Chitpāṭ Chitpaṭ (See)
ଦେ. ବିଣ.—ଚିତ୍ପଟାଙ୍ଗ୍ (ଦେଖ)
Chit paṭāṅg (See)

ଚିତ୍ ପାତ୍—ଦେ. ବି—ଚିତ୍ପଟ୍ (ଦେଖ)
Chit pāt Chitpaṭ (See)
ଦେ. ବିଣ.—ଚିତ୍ପଟାଙ୍ଗ୍ (ଦେଖ)
Chit paṭāṅg (See)
ପଡ଼ିଲ ଦୁର୍ଜନ ତୁରେ କରୁଛ ଚିତ୍ପାତେ । ଚିନ୍ତାମଣି. ବନମାଳୀ ।

ଚିତ—ସଂ. ବିଣ—(ଚି ଧାତୁ=ସଂଗ୍ରହ କରିବା+କର୍ମ. ତ)—
Chita ୧ । ଗୋଟିଅଗୋଟି ହୋଇ ଗଦା କରି ଯାଇଥିବା—
1. Heaped up.
୨ । ସଂଗୃହୀତ—2. Gathered; collected; compiled.
୩ । ସଞ୍ଚିତ—3. Stored.
୪ । ରଚିତ—4. Composed.
୫ । ସମ୍ପାଦିତ—5 Performed; edited.
୬ । ଗୁମ୍ଫିତ—6. Strung together.
୭ । ଆଚ୍ଛାଦିତ—7. Covered up.
୮ । ବ୍ୟାପ୍ତ—8. Diffused; spread.
୯ । (ଫଳ ଫୁଲ ଆଦି ଗଛରୁ) ତୋଳା ଯାଇଥିବା—
9 Picked.
ସଂ. ବି.—(ଚି ଧାତୁ+ଭାବ. ତ)—୧ । ଚୟନ; ସଂଗ୍ରହକରଣ—1. Collection; gathering.
୨ । ସଂକଳନ—2. Compilation.
୩ । ଫଳଫୁଲ ଆଦି ତୋଳିବା କର୍ମ—3. Picking (fruits and flowers.)
୪ । ଗଦା କରିବା—4 Heaping up; amassing.
ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଚିତ୍ତ)—ଚିତ୍ତ (ଦେଖ)
Chitta (See)
ସୁଚିତେ ଶୁଣ ନୃପଗଣ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ଅ—ହେଉ; ଆପଣଙ୍କ ଇଚ୍ଛା; ଆପଣଙ୍କ ମରଜି—
As you wish; so be it; yes.
[ଦ୍ର—ଗୁରୁଜନ ବା ହାକିମ କୌଣସି ଆଦେଶ ଦେଲେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଯେପରି "ଅବଧାନ୍, ହଉ, ଆଜ୍ଞା" ଇତ୍ୟାଦି ସମ୍ମତିସୂଚକ ବାକ୍ୟ କୁହାଯାଏ ଗଞ୍ଜାମୀ ଓଡ଼ିଆମାନେ ସେହିପରି "ଚିତ, ଚିତ୍ତ" କହନ୍ତି ।]

ଚିତଉ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚକ୍ରକ; ଏଥିର ଦେହଯାକ ଫୋଡ଼ାଫୋଡ଼ା
Chitau ଦାଗ ହୋଇଥିବାରୁ)—ବାଷ୍ପସିଦ୍ଧ ପିଷ୍ଟକବିଶେଷ—
চিতই; আশ্‌কা; আস্‌কে A sort of perforated steam-boiled pancake swollen on one side.
ଚିତଉ ଖାଇବା ଲୋକର ଦନ୍ତ ଗଣିବାରେ ଅଛି କେଉଁ ପ୍ରୟୋଜନ ।
ଚିନ୍ତାମଣି . ବନମାଳୀ
[ଦ୍ର—ଚାଉଳକୁ ବାଟି ପିଠଉ କରି ସେହି ପିଠଉକୁ ନିଆଁ ଉପରେ ତେଲହଣ୍ଡିରେ ଢାଳି ତା ଉପରେ ଗୋଟିଏ ସରା ଘୋଡ଼ାଇ ଦିଆଯାଏ ଏବଂ ସରାଉପରେ ପାଣିଛିଞ୍ଚାଯାଏ । ଏ ପିଠା ବାଷ୍ପଦ୍ୱାରା ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । ଏହାର ଦେହଯାକ ଛିଦ୍ର ହୋଇଥାଏ ଓ ଉପର ପାଖ ଫୁଲିଥାଏ ।]

ଚିତଉ ଅମାବାସ୍ୟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚକ୍ରକ ଓ ଅମାବାସ୍ୟ)—
Chitau-amābāsyā ଶ୍ରାବଣମାସର ଅମାବାସ୍ୟା—
The Amābāsyā or newmoon of the month of Śrābaṇa in which chitau cakes are offered to the Deities.
[ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ଚିତାଲାଗି ହୁଏ ଓ ଚିତଉ ପିଠା ଭୋଗ ହୁଏ; ଏ ଦେଶର ହିନ୍ଦୁ ଗୃହସ୍ଥମାନେ ମଧ୍ୟ ଚିତଉ ପିଠା କରି ଦେବଦେବୀଙ୍କୁ ଭୋଗ ଦେଇ ଏ ଉତ୍ସବ ପାଳନ କରନ୍ତି ।]

ଚିତଉ ଖିଆ—ଦେ ବି—ଗର୍ଭବତୀକୁ ସପ୍ତମ ମାସରେ ଦିଆଯିବା ସାଧ,
Chitau khiā ଗର୍ଭବତୀର ସାଧଖିଆ ପାଇଁ ପିତ୍ରାଳୟରୁ ଓ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ
সাধ, সাদ ଘରୁ ପଠାଯିବା ଚିତଉ ପିଠାର ସାମଗ୍ରୀ ଓ ମିଷ୍ଟାନ୍ନାଦି—
साध Sweetmeats and victuals sent on the occasion of the 7th month of pregnancy of a relative.

ଚିତଉ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାଛ;
Chitau chiṅguṛi ଚିନେଇ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି—A very minute
গুঁড়িচিঙ্গড়ী shrimp.
[ଦ୍ର—କଟକ ଓ ଗଞ୍ଜାମର ସମୁଦ୍ରନିକଟସ୍ଥ ନଦୀ ଓ ବିଲରେ ଏମାନେ ମିଳନ୍ତି । ଲୋକେ ଏମାନଙ୍କୁ ପାଣିରୁ ଛାଣିଆଣି ଏକଏକକରି ଅଧାରରେ ବସାଇ ପିଠା ପରି ସିଝାଇ ଖାଆନ୍ତି ।]

ଚିତଉମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—(ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଗାଳି) ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି
Chitau-muhāṅ ସବୁବେଳେ ମୁହଁ ଫୁଲାଇ ବିରସମୁହାଁ ହୋଇଥାଏ—
(ଚିତଉମୁହିଁ—ସ୍ତ୍ରୀ) (term of abuse applicable to males)
A person always assuming a scowling face.

ଚିତକୁ ଆଣିବା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି—ମନରେ ବିବେଚନା କରିବା—
Chitaku āṇibā To take into consideration.

ଚିତଚୋର—ଦେ. କ୍ରି—ଚିତ୍ତଚୋର (ଦେଖ)
Chita chorā Chitta chorā (See).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପଠ ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୃଢ଼ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଡ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଚିତର—ଗ୍ରା (ଇତର) ବି ଓ ବିଣ—ଚିତ୍ର (ଦେଖ)
Chitara Chitra (See).

ଚିତରା—ଗ୍ରା (ଇତର) ବିଣ (ସଂ. ଚିତ୍ରିତ)—୧ । ଚିତ୍ରିତ—
Chitarā 1. Painted

୨ । ନାନାବର୍ଣ୍ଣରଞ୍ଜିତ—2. Multi-coloured.

ଚିତରା(ରେ)ଇବା—ଗ୍ରା (ଇତର) କ୍ରି—ଚିତ୍ରଣ କରିବା—
Chitarā(e)ibā To paint.

ଚିତରା ମାତରା— ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଅନନ୍ତମୂଳ (ଦେଖ)
Chitarā mātarā Anantamūḷa (See)

ଚିତଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିତ୍ରଫଳ)—ଫଳଜାତୀୟ ବୃହଦାକାର ମତ୍ସ୍ୟ-ବିଶେଷ—A large sweet-water-fish; Notopteris Chitala.
Chitaḷa
চিতল

चितला [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ କୁମ୍ଭିମୁହଁ ପରି ଗୋଜିଆ; ଦେହ ଚେପଟା; ଏମାନେ ଫଳଠାରୁ ବଡ଼; ଦୀର୍ଘରେ ୩ ହାତ ଓ ଓସାରରେ ୧½ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢନ୍ତି; ଦେହରେ କାତି ଅଛି । ଏମାନେ ଗଭୀର ଜଳାଶୟ ମଧ୍ୟରେ ଗହ୍ୱର କରି ତହିଁରେ ରହନ୍ତି ଓ ଡିମ୍ବ ଦିଅନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଡିମ୍ବ ଭାତ ପରି ବଡ଼ ବଡ଼ ଦାନାବିଶିଷ୍ଟ । ବଡ଼-ବଡ଼ ଚିତଳ ମାଛ ପଟେ ଲେଖାଏଁ କବାଟ ପରି ଲମ୍ବା ଓ ଓସାର ଥିବାର ଦେଖାଯାଇ ଅଛି ।

ଚିତା— ସଂ. ବି. (ଚି ଧାତୁ=ସଂଗ୍ରହ କରିବା+କର୍ମ ତ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Chitā ୧ । ଚୁଲି (ମେଦିନୀ)—1. Oven.

୨ । ଶବଦାହ-ଚୁଲ୍ଲୀ; ଜୁଇ; ଚଇ—2. Funeral pyre.

୩ । ଶବଦାହାର୍ଥ ରଚିତ କାଷ୍ଠରାଶି—3. A pile of wood for cremation.

୪ । ମଶାଣି; ଶ୍ମଶାନ—4. Cremation-ground

ফোঁটা;ছিটা ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିହ୍ନ)—୧ । କପାଳ ଓ ଶରୀରର
छाप ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଙ୍ଗରେ ଅଙ୍କିତ ତିଳକ ବା ଚନ୍ଦନର ନାନାପ୍ରକାର ଚିହ୍ନ—1. Signs made with sandal and other pastes on the forehead and other parts of the bodys.

କାହା ଲଲାଟରେ ଦେବ ଚିତା । ଭକ୍ତଚରଣ. ମଥୁରାମଙ୍ଗଳ ।

୨ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ କପାଳରେ ଦିଆଯିବା ଟିକିଲି ବା ଟୋପି-- 2. Tips (circular points) put by females on the forehead.

ନାହିଁ ଭ୍ରୂରେଖା ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଚିତା । ବାନକୃଷ୍ଣ. ଜଗମୋହନ ।

୩ । ବଟା ଚନ୍ଦନ—3. Sandal-paste.

উল্কি ୪ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଛୁଞ୍ଚି ଓ କାଳି ଦ୍ୱାରା ଦେହର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ
उल्का ପ୍ରକାଶ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ଯେଉଁ ସ୍ଥାୟୀ ଚିତ୍ର ଲେଖନ୍ତି— 4. Various designs permanently engraved on the body of females with needle and black paint.

୫ । ମନୁଷ୍ୟର କପାଳ ବା ଭ୍ରୂମଧ୍ୟସ୍ଥଳ (ଯେଉଁଠାରେ ଚନ୍ଦନ ଟୋପା ମରାଯାଏ)—5 The middle of the forehead; the space between the two eyebrows.

(ଯଥା— ତା ଠେଙ୍ଗାଟି ଚିତାଏ ଉଚ ।)

୬ । ସୁପିଷ୍ଟ ଚନ୍ଦନାଦିର ଲେପ—
6. Finely pasted sandal or other ointment.

(ଯଥା—ହଳଦୀକୁ ଚିତା ପରି ବାଟିବୁ ।)

୭ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ କର୍ତ୍ତୃକ ଘରର କାନ୍ଥ ଓ କବାଟରେ ପିଠଉ ଓ ଚୂନ ଦ୍ୱାରା ଲେଖାଯିବା ଚିତ୍ର—
7. Drawings and paintings made on walls and doors with rice-paste or lime.

୮ । ଚିତାପାରୁ (ଗଛ) (ଦେଖ)
8. Chitāpāru (tree) (See)

୯ । ଏକଜାତୀୟ ଛୋଟ ବାଘ; ଚିତ୍ରବ୍ୟାଘ୍ର; ଚିତାବାଘ—
9. A spotted tiger; leopard.

୧୦ । ହ୍ରସ୍ୱ 'ଇ' କାର; 'ଇ' ମାତ୍ରା—
10. The sign of the vowel 'i' in Oṛiā (viz. '◌ି ') put on the top of a consonant.

(ଯଥା—'କ' ରେ ଚିତା ଦେଲେ 'କି'।)

[ଦ୍ର—ଦେଶୀୟ ଅବଧାନମାନେ ଚାଟଶାଳୀରେ ପିଲାଙ୍କୁ ପଢ଼ାଇବା ବେଳେ 'ଇ' କାରକୁ ଚିତା ବୋଲି କହନ୍ତି ।]

ଚିତା ଅମାବାସ୍ୟା—ଦେ. ବି—ଚିତଉ ଅମାବାସ୍ୟା (ଦେଖ)
Chitā amābāsyā Chitau amābāsyā (See)

ଚିତାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚିତୋଇବା (ଦେଖ)
Chitāibā 1. Chitoibā (See)

୨ । ଚିତେଇବା (ଦେଖ)
2 Chiteibā (See)

ଚିତାଉ—ଗ୍ରା. ବି—ଚିତଉ (ଦେଖ)
Chitāu Chitau (See)

ଚିତା କରିବା— ଦେ.କ୍ରି—ସ୍ନାନ ପରେ କପାଳାଦିରେ ଚନ୍ଦନ ଓ ତିଳକାଦି ଲଗାଇବା—To put sandal-paste or other mark on the fore head and body after bathing
Chitā karibā

ଚିତା କାଟିବା, ଚିତାଦିଅବା, ଚିତାଦେଇବା, ଚିତାଦେବା, ଚିତାଲଗାଇବା — ଅନ୍ୟରୂପ

ଚିତା କାଟିବା—ଦେ କ୍ରି—୧ । କପାଳରେ ଲମ୍ବ ବା ଠିଆ ଭାବରେ ତିଳକ ବା ଚନ୍ଦନର ଚିହ୍ନ ଅଙ୍କନ କରିବା— 1. To draw lines on the forehead with sandal paste etc.
Chitā kāṭibā
ফোঁটাকাটা
तिलककाटना

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ଥ	ଉଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍ତ

କଳିଯୁଗର ଦ୍ୱିଜ ନ ପଢ଼ିଣ ବେଦ
ଚିତା କାଟି ଗୁଲବେ କହୁଣ ପ୍ରମାଦ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

୨ । ଠକିବା; ଧପ୍ପା ମାରିବା—
2. To cheat; to hoodwink.

(ଯଥା—ସେ ମୋତେ ଜିନିଷର ଦାମ୍ ନ ଦେଇ ଦବ ଦବ ବୋଲି କହି ଚିତା କାଟି ଚାଲି ଗଲା ।)

ଚିତା କୁଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—'ଚିତାକୁଟିବା'ର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Chitā kuṭā(e)ibā — Causative form of 'Chitā kuṭibā'.

ଚିତା କୁଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହରେ ଛୁଞ୍ଚି ଓ କଳା ଦ୍ୱାରା ନାନାବିଧ ସ୍ଥାୟୀ ଚିହ୍ନ ଅଙ୍କନ କରିବା—
Chitā kuṭibā — To tattoo the body of a person.
উল্কিবেঁধা
उल्किगोदना [ଦ୍ର—ଆମ ଦେଶରେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକେ ଓ ଅନ୍ୟ ଦେଶରେ କେତେକ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷ ଉଭୟେ ଶରୀରର ବିଭିନ୍ନ ଅଙ୍ଗରେ ନାନା ଚିହ୍ନ (ବୃକ୍ଷ, ଲତା, ଦେବତା, ଅଳଙ୍କାର, ଜୀବ, ପକ୍ଷୀ ଇତ୍ୟାଦି) ସ୍ଥାୟୀଭାବରେ ଅଙ୍କିତ କରନ୍ତି । ସାଧାରଣତଃ କେଳୁଣୀମାନେ ଚିତା କୁଟନ୍ତି; ପ୍ରଥମେ ପାଣିଅଁ କଳା ବା କାଳୀରେ ଗୋଟିଏ ଚିତ୍ର ଆଙ୍କି ଦେଇ ସେହି ଅଙ୍କିତ ରେଖାମାନଙ୍କରେ ଛୁଞ୍ଚିମୁନ ଫୁଟାଇ ଫୁଟାଇ ଘାଆ କରନ୍ତି । ଉକ୍ତ ଘାଆ ଶୁଖି ଚେପା ଛାଡ଼ିଗଲେ ସେ ଚିହ୍ନଟି ଆଜୀବନ ଶରୀରରେ ରହିଯାଏ । ଅସଭ୍ୟ ଜାତିମାନେ ଚିତା କୁଟାଇ ଶରୀରକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ କଦାକାର କରି ପକାନ୍ତି । ଏବେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟମାନଙ୍କର ଦେଖାଦେଖି ଏ ଦେଶରେ କେହି କେହି ସଉକରେ ନିଜନିଜର ପ୍ରେମିକପ୍ରେମିକାଙ୍କ ନାମକୁ ଦେହରେ ଚିତା ଆକାରରେ କୁଟାଇଥିବା ଦେଖାଯାଏ ।]

ଚିତା ଗଛ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—
Chitā gachha — ଚିତାପାରୁ (ଗଛ) (ଦେଖ)
Chitāpāru (tree) (See)

ଚିତାଗ୍ନି—ସଂ. ବି. (ଚିତା + ଅଗ୍ନି)—
Chitāgni — ଶବଦାହାର୍ଥ ଅଗ୍ନି; ଜୁଇ—
Funeral fire.
(ଚିତାନଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିତା ଚଇତନ—ଦେ. ବି—ହିନ୍ଦୁର ଚିତା କରିବା ଆଦି ନିତ୍ୟକ୍ରିୟା—
Chitā chaitana — The daily devotional acts of a Hindu

ଚିତା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଘରର କବାଟ, କାନ୍ଥ ଓ ତଳରେ ଚୂନ ଓ ଚାଉଳ ପିଠଉ ଦ୍ୱାରା ଚିତ୍ର ଅଙ୍କନ କରିବା—
Chitā debā
1. To draw figures on the wall, door and floor with rice-paste or lime.

୨ । ଧପ୍ପା ମାରିବା; ଠକିବା—
2. To hoodwink; to cheat.

ଗୋଟାଏ ଲୁହାକଣ୍ଟାରେ ସିନ୍ଦୁକ କଣା ଫିଟାଇ ପକାଇ
ଅଚ୍ଛା କରି ଚିତା ଦେବ—ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଚିତା ପାଟି—ଦେ. ବି—ଚନ୍ଦନାଦିରେ କପାଳର ଦୁଇ ପାଖରେ କାଟିବା ପତ୍ରାକାର ଚିହ୍ନ—
Chitā pāṭi — Leaf-like painting of sandal-paste on both sides of the forehead.

ଚିତାପାରି—ଦେ. ବି—ଚିତାପାରୁ (ଦେଖ)
Chitāpāri — Chitāpāru (See)

ଚିତାପାରୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିତ୍ରକ)—ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—A kind of bush; Plumbago Zeylanica.
Chitāpāru
ସଂ. ନାମ—ଚିତ୍ରକ, ପୀଠ, ଅନଳ, ବହ୍ନି, ହୁତାଶନ, ଶିଖାବାନ୍, ପାବକ, ଶୁଷ୍ମା, ଦାରୁଣ, ଶମ୍ବର, ଶିଖୀ, ହୁତଭୁକ୍, ବ୍ୟାଳ, ଉଷଣ, ପାଠୀ
ଚିତା (Bengali: চিতা)
चिता
ତେ. ଚିତ୍ରମୂଲମୁ
ଫା. ଶେଖବରନ୍ଦା,
ଅଂ. ଶିତରକ
ମ. ଚିତ୍ରକୁ
ଗୁ. ଚିତ୍ରୋ
[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ଜାମୁପତ୍ର ପରି ଓ ପତ୍ରରେ କୋଣ ନାହିଁ; ଫଳ ପଞ୍ଚଦଳବିଶିଷ୍ଟ । ଏହାର ମୂଳ ବିଷାକ୍ତ, ଏହି ମୂଳକୁ ବାଟି ଦେହରେ ଲଗାଇ ଦେଲେ ଘାଆ ହୋଇଯାଏ । ଏହାର ଛାଲି ଓ ମୂଳ ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ଏହା କଟୁବିପାକ, ଅଗ୍ନିକାରକ, ପାଚକ, ଲଘୁ, ରୁକ୍ଷ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ମଳସଂଗ୍ରାହକ । ଏହା ଗ୍ରହଣୀ, କୁଷ୍ଠ, ଶୋଥ, ଅର୍ଶ, କୃମି, କାସ, ବାତଶ୍ଳେଷ୍ମା ଓ ପିତ୍ତ ପ୍ରଶମକ, କ୍ଷୁଧାବର୍ଦ୍ଧକ, ଚର୍ମରୋଗନାଶକ ଓ ତ୍ରିଦୋଷନାଶକ । ଏ ଗଛ ଫୁଲର ଭେଦରେ ତିନିପ୍ରକାର—
୧ । ଧଳାଚିତା ବା ଶ୍ୱେତଚିତ୍ରକ—1. Zeylanica.
୨ । ନାଲିଚିତା ବା ରକ୍ତଚିତ୍ରକ—
2. Plumbago Rosea or the Lead-wort.
୩ । କଳାଚିତା ବା କୃଷ୍ଣଚିତ୍ରକ—3. Plumbago.
ଧଳାଚିତା ଓ ନାଲିଚିତାଗଛ ବେଶି ଦେଖାଯାଏ । ଏହାର ଫୁଲ ସୁଗନ୍ଧ ଓ ଦେଖିବାକୁ ଯୂଇ ଫୁଲ ଆକାରର । କେହି କେହି କହନ୍ତି ଯେ ନାଲିଚିତାମୂଳ ସେବନ କଲେ ଶରୀର ସ୍ଥୂଳ ହୁଏ ଓ କଳାଚିତାମୂଳ ସେବନ କଲେ ବାଳ କଳା ହୋଇଯାଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଚିତା ପେଢ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିହ୍ନ + ପୀଠ)—
Chitā perḍi — ୧ । ଚନ୍ଦନପେଢ଼ି; ତିଳକପେଢ଼ି; ଯେଉଁ ପଥରଖଣ୍ଡ ଉପରେ ଚନ୍ଦନ ବା ତିଳକ ଘୋରି ଯାଏ—
চন্দনপীড়ি
4. A slab of stone on which sandal wood is reduced to paste by rubbing.

ଚିତାପେଢ଼ି ନିକଟରେ ଘଷର ବଶାଳ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବସନ୍ତ ।

୨ । ପୂଜାପେଢ଼ି; ଯେଉଁ ବାକ୍ସ ବା ପେଢ଼ିରେ ଚିତା ଦେବାର ସରଞ୍ଜାମ (ଚନ୍ଦନକାଠ, ଚନ୍ଦନପେଢ଼ି, ଦର୍ପଣ ଇତ୍ୟାଦି) ରଖାଯାଏ—2. A box in which the requisites for painting Tilaka or sandal-paste are kept.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ, 'ବଟୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବଣ୍ଟୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ

ଚିତାବାଘ—ଦେ. ବି. (ସଂ ଚିତ୍ରବ୍ୟାଘ୍ର)—ଏକପ୍ରକାର ଶ୍ରେଷ୍ଠବାଘ—
Chitābāgha Leopard; spotted tiger; Cynaelurus
চিতাবাঘ Jaleatus.
चीता [ଦ୍ର—ଏହାର ଦେହର ଲୋମ ହଳଦିଆ ଓ ଦେହସାରା ଛିଟିଛିଟି କଳା ଦାଗମାନ ଥାଏ । ଏ ଉଚ୍ଚରେ ୧୪ ହାତ ଓ ଲାଞ୍ଜ ସହିତ ଲମ୍ବରେ ୩ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୁଏ ।]

ଚିତା ଭସ୍ମ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିତା+ଭସ୍ମ)—ମଶାଣିପାଉଁଶ; ଚିତାଗ୍ନିର ପାଉଁଶ—
Chitā bhasma The ashes of a funeral pyre

ଚିତା ରନ୍ଦା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିତ୍ର+ରଦନ)—କାଠକୁ ପାଲିସ୍ କରିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଶସ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ଶ୍ରେଷ୍ଠରନ୍ଦା—
Chitā randā A carpenter's small plane which
চিন্না leaves minute furrows on the wood.
छोटारन्दा
[ଦ୍ର—ଏ ରନ୍ଦାର ଫଳକରେ ପାନିଆ ପରି ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଦାନ୍ତ ଥାଏ ।]

ଚିତାରୋହଣ—ଦେ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍; ଚିତା+ଆରୋହଣ)—ମୃତସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଶବ ସଙ୍ଗେ ପୋଡ଼ି ହୋଇ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିବା ସକାଶେ ସତୀମାନଙ୍କର ମୃତ ସ୍ୱାମୀର ଜଳନ୍ତା ଚିତାଗ୍ନି ଉପରେ ଚଢ଼ିବା; ସହମରଣ ପ୍ରଥା—
Chitārohaṇa The obesolete custom of women ascending the funeral pyre of their late husbands and thus being burnt to ashes with their husbands' corpse.

ଚିତାଲଗି ଅମାବାସ୍ୟା—ଦେ. ବି.—ଚିତଉ ଅମାବାସ୍ୟା (ଦେଖ)
Chitālāgi amābāsyā Chitau amābāsyā (See)

ଚିତାଲଗି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦେହରେ ଚନ୍ଦନ ବୋଳି ହେବା—
Chitālāgi hebā To paint the body with marks of sandal-paste.

ଚିତା ଶାଗ—ଦେ. ବି.—ଔଷଧ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—
Chitā śāga A species of medicinal herb.

ଚିତାସାଧନ—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍; ଚିତା+ସାଧନ)—ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ବା ଅଷ୍ଟମୀ ରାତ୍ରି ଦେଢ଼ପ୍ରହର ଅତୀତ ହେବା ପରେ ଶ୍ମଶାନରେ ଚିତାଭସ୍ମ ଉପରେ ବସି ଇଷ୍ଟମନ୍ତ୍ର ଜପପୂର୍ବକ ତାନ୍ତ୍ରିକ ସାଧନାବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chitā sādhana A tantric rite consisting of counting one's particular formula in the cremation-ground at dead of night on certain days of the lunar fortnight.

ଚିତି—ସଂ. ବି. (ଚି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତି)—୧ । ଚିତାଗ୍ନି—
Chiti 1. Funeral pyre.
୨ । ସମୂହ; ରାଶି—2. A heap; collection.
୩ । ରାଶୀକୃତ ଇଷ୍ଟକ, ତୃଣ, କାଷ୍ଠାଦିର ପରିମାଣଦ୍ୱାରା ସଂଖ୍ୟାଗଣନ—3. Finding out the solid contents of a stock of brick, fuel, hay etc. of uniform dimensions.
୪ । ଇଷ୍ଟକାଦିର ପୁଞ୍ଜ—4. A heap of bricks etc.
୫ । (+ଭାବ. ତି) ନିର୍ବିଷୟ ଜ୍ଞାନ—
5. Knowledge about immaterial things.
୬ । ଚୟନ; ରାଶୀକରଣ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. Heaping up; gathering.
୭ । ଅଗ୍ନିର ସଂସ୍କାର ବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
7. Consecration of the sacrificial fire.
୮ । ଇଟା ଗାନ୍ଥିବା; କାନ୍ଥ ଆଦିରେ ଇଟା ବସାଇବା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
8 Brick masonry.
୯ । ଚୈତନ୍ୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—9. Consciousness.
୧୦ । ଯଜ୍ଞବେଦୀ ପାଇଁ ଇଷ୍ଟକର ସଂସ୍କାରବିଶେଷ(ହି.ଶବ୍ଦସାଗର)-
10. Consecration of the bricks for building a sacrificial platform.
୧୧ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ତି)—ଦୁର୍ଗା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
11. Goddess Durgā.

ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଚିତ୍ର)—ଅଧିକ ସମୟ ଓଦା ରହିବାରୁ ଲୁଗାରେ ପଡ଼ୁଥିବା କଳା ଓ ଧଳା ଦାଗମାନ—1. Black and white
চিতা spots appearing on a cloth on its being kept
चित्ती wet for a long time; mildew; mould.
(ଯଥା—ଧଳାଚିତି; କଳାଚିତି ।)
୨ । ଚିତିସାପ (ଦେଖ)
2. Chiti sāpa (See)

ଦେ. ବିଣ.—ଚିତ୍ (ଦେଖ)
Chit (See)

 କେତେବେଳେ ପୁଣି ପଡନ୍ତି ହୋଇ ଚିତି ।
କୃଷ୍ଣସିଂ ହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

ଚିତିକା—ସଂ. ବି.—୧ । ଅଣ୍ଟାସୂତା; କରଧନି; ମେଖଳା (ହି.ଶବ୍ଦସାଗର)
Chitikā 1. Belt; waist-chain.
୨ । ଚିତି (ଦେଖ)
2. Chiti (See)

ଚିତିପଟା—ଦେ. ବିଣ.—ଚିତ୍‌ପଟାଙ୍ଗ୍ (ଦେଖ)
Chitipaṭā Chitpaṭāṅg (See)

ଚିତିପଟାଙ୍ଗ୍—ଦେ. ବିଣ.—ଚିତ୍‌ପଟାଙ୍ଗ୍ (ଦେଖ)
Chitipaṭāṅg Chitpaṭāṅg (See)
ଏଣିକି ଓଡ଼ିଶା ଚିତିପଟାଙ୍ଗ୍ ହୋଇ ନାନାପଟା ଖେଳିବ—ଦୁନିଅରହାଲଗୀଲ ।

ଚିତପାଟ୍—ଦେ. ବିଣ—ଚିତ୍‌ପଟାଙ୍ଗ୍ (ଦେଖ)
Chitipāṭ Chitpaṭāṅg (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଐ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

ଚିତିପାଟି—ଦେ. ବି—ଘର ସୁନ୍ଦର ଦିଶିବା ପାଇଁ ଭିତରେ ଲଗାଯିବା
Chitipāṭi କାରୁକାର୍ଯ୍ୟବିଶିଷ୍ଟ କାଠପଟା—A plank worked with various designs and put on the lower face of a cross-beam in a thatched house

ଚିତି ବ୍ୟବହାର—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଚିତିଜ୍ଞାପକ ବ୍ୟବହାର)—
Chiti byabahāra ୧ । କାନ୍ଥରେ କେତେ ଇଟା ବା ପଥର ଲାଗିବ ଏହା ସ୍ଥିର କରିବା ପାଇଁ ଗଣନା ବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. The mathematical calculation for finding out the number of bucks or stones for a wall or house.

[ଦ୍ର—ଲୀଳାବତୀର ସୂତ୍ର ଅନୁସାରେ କାନ୍ଥର ଘନଫଳକୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଇଟା ବା ପଥରର ଘନଫଳ ସଙ୍ଗେ ହରଣ କଲେ ଇଟା ବା ପଥରର ସଂଖ୍ୟା ଧରି ପଡ଼େ ।]

୨ । ଇଷ୍ଟକରାଶି ବା ତୃଣସ୍ତୂପର ଘନଫଳ ବାହାର କରିବାର ନିୟମ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—2. The rule for finding out the cubical contents of a heap of bricks of hay mass.

୩ । ଗୋଟିଏ ସ୍ତୂପର ଘନଫଳ ନିରୂପଣ—3. Calculation of the cubic measure of a pile (M. W.).

ଚିତିମାତ୍—ଦେ. ବଣ—ଚିତ୍‌ପଟାଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Chitımāt Chitpaṭāṅg (See)

ଚିତି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦରମରା ବା ବଢ଼ିଲ ଯାଇଥିବା ମାଛ-
Chitı māribā ମାନେ ପେଟପାଖ ଉପରକୁ ଦେଖାଇ ଜଳରେ ଭାସିବା; (ମାଛ) ଚିତେଇବା—
1. (fishes exhausted or dying) To float or swim on water with bellies turned upside or by displaying the flat sides.

ମଇସାଧରା;ଚିତାପଡା ୨ । ଗାମୁଛା ବା ଲୁଗା ଅଧିକକ୍ଷଣ ସମସ୍ତ ଓଦା
चित्तीपड़ना ରହିବାରୁ ତହିଁରେ ଧଳାକଳା ଛିଟ ଛିଟ ଦାଗ ହୋଇଯିବା—2. (cloth) To be soiled with black or white spots (due to being kept wet for a long time).

। ମଲ୍ଲମାନେ ଶୂନ୍ୟକୁ ଲମ୍ଫ ଦେଇ ଚିତ୍ ମାରି ଚିତ୍ ହେବା; ମାଙ୍କଡ଼ଚିତ ମାରିବା—3. (athletes) To come down with the back to the ground after making a dexterous jump into the air

ଚିତିର—ଗ୍ରା. (ଉତ୍ତର) ବି. (ସଂ. ଚିତ୍ର)—ଛବି—Picture.
Chitira ଗ୍ରା. ବିଣ—ଚିତ୍ରିତ; ଚିତ୍ରିତ—Painted.

ଚିତିରା—ଗ୍ରା. (ଉତ୍ତର) ବିଣ. (ସଂ. ଚିତ୍ରିତ)—୧ । ଚିତ୍ରିତ—
Chitirā 1. Painted.
୨ । ନାନା ବର୍ଣ୍ଣରେ ଚିତ୍ରିତ—
2. Multicoloured; mottled.
ଦେ. ବି—ଚିତ୍ରାନନ୍ଦର ଡାକନାମ—
Name for calling Chitrānanda.

ଚିତିରାଇବା—ଗ୍ରା. (ଉତ୍ତର) କ୍ରି. (ସଂ. ଚିତ୍ରରୁ ଓଡ଼ିଆ ନାମ ଧାତୁ)—
Chitirāibā ଚିତ୍ରିତ କରିବା—To paint.
চিত্রান
चितराना

ଚିତି ସାପ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିତ୍ରସର୍ପ; ଚିତ୍ରାଙ୍ଗ)—ବୋଡ଼ାଜାତୀୟ
Chiti sāpa ଏକପ୍ରକାର ସାପ—A kind of hoodless snake
চিতী with circular marks on the body.
चिकी; चितल [ଦ୍ର—ଏମାନେ ହାତେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ ହୁଅନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଦେହ ଖଇରିରଙ୍ଗ; ଦେହରେ ଗାଢ଼ା ଦାଗମାନ ଥାଏ । ଏମାନେ ଘରର ଚାଳରେ ଓ କାନ୍ଥ ଉପରେ ଥାଆନ୍ତି; ଏମାନଙ୍କର ଫଣା ନାହିଁ ।]

ଚିତୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. (ତେ) ବି—କଉଡ଼ିଖେଳରେ କଟେ
Chitu କଉଡ଼ିର ପେଟ ଉପରକୁ ହୋଇ ପଡ଼ିବା ଅବସ୍ଥା—
The state of a cowrie (shell) falling with its ventral side upwards in a game with cowries.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବିଣ—ରଦ୍ଦି (କାଗଜ ଆଦି)—
Waste (paper etc).
(ଯଥା—ଚିତୁ କାଗଜ ।)

ଚିତୁଆଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚିତ୍ତ)—ଚିତୋଇବା (ଦେଖ)
Chituāibā Chitoibā (See)
(ଚିତୁଆଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିତୁଆଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିନ୍ତନ)—ଚିନ୍ତନ; ସ୍ମରଣ—
Chituāṇa Remenbrance; recollection
ହରି ହରିକର ପୀରତି ସଙ୍ଗତ
ଚିତୁଆଣକୁ ଏ ବରଷା ଦୁତି । ଭକ୍ତ, ଗୀତଗୋବିନ୍ଦ ।

ଚିତୁକୂଟ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଚିତ୍ରକୂଟ)—ଚିତ୍ରକୂଟ (ଦେଖ)
Chitukūṭa Chitrakūṭa (See)
(ଚିତୁକୋଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିତୁଲୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—କଉଡ଼ିଖେଳରେ ସବୁ କଉଡ଼ିମାନଙ୍କ
Chitulu ପେଟ ଉପରକୁ ହୋଇ ପଡ଼ିବା—
The state of all the cowries being thrown on the ground with the ventral side upwards in a game with cowries.

ଚିତେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚିତୋଇବା (ଦେଖ)
Chiteibā 1. Chitoibā (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେହେଁ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗିଁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲକତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ର' ଦେଖିବେ

୨ । ଚିତ୍ ହୋଇ ପଡ଼ିବା ବା ଶୋଇବା—
2 To lie with the face upwards.

ଚିତୋଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚିତ୍ତ; ସଂ. ଚିତ୍ ଧାତୁ=ଚେଇଁବା)—
Chitoibā ୧ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କୌଣସି ବିଷୟ ସ୍ମରଣ
চিতান, চেতান କରାଇବା; ମନେ କରାଇବା—
चिताना, चेताना 1. To remind a person of some
(ଚିତ୍ତୋଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) matter.

୨ । ମନେ ପକାଇବା; ସ୍ମରଣ କରିବା; ହେଜିବା—
2. To remember; to recollect.

ଏହା ଦେଖିଣ ଦଶରଥଙ୍କ କୁମର
ଦୁଃଖ ଚିତୋଇଣ ହସିଲେ ମୁନିବର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୩ । (ଚେତିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ) ସଚେତ କରିବା; ଜାଗ୍ରତ କରିବା; ନିଦରୁ ଉଠାଇବା; ଚେତାଇବା—
3 To cause to rise from sleep; to rouse from sleep; to awaken.

ବିବେକୀ ଶୁଆଇ ସଦା ନିଦ୍ରା ଚିତୋଇ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୪ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସାବଧାନ ବା ସତର୍କ କରିବା—
4. To caution or warn a person.

ଚିତୋଉ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା ବି—ଚିତଉ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chitou (etc) Chitau etc. (See)

ଚିତୋର—ଦେ. ବି. (ନାମ) (ସଂ. ଚିତ୍ରକୂଟ; ପ୍ରା. ଚିତ୍ତଉଡ଼, ହି.
Chitora ଶବ୍ଦସାଗର)—ରାଜପୁତାନାର ଇତିହାସପ୍ରସିଦ୍ଧ ନଗର-
চিতোর ବିଶେଷ—Name of a historically famous
चित्तौर town in Rajputana; Chitor.

[ଦ୍ର—ଏହା ମେବାରର ଉଦୟପୁର ମହାରାଣାଙ୍କ ପ୍ରାଚୀନ ରାଜଧାନୀ ଥିଲା । ମୁସଲମାନ୍ ରାଜା ଅଲ୍ଲାଉଦ୍ଦିନ୍ ଚିତୋରର ମହିଷୀ ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କ ରୂପର ଖ୍ୟାତି ଶୁଣି ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ପାଇବା ଆଶାରେ ଚିତୋର ଦୁର୍ଗକୁ ଆକ୍ରମଣ କଲେ । ଯବନ ହାତରେ ପଡ଼ିବା ପୂର୍ବରୁ ରାଣୀ ବହୁଶତ କ୍ଷତ୍ରିୟ ରମଣୀଙ୍କ ସହ ଅଗ୍ନିରେ ଝାସ ଦେଲେ । ଏହା ଖ୍ରୀ: ଷୋଡ଼ଶ ଶତାବ୍ଦି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମେବାରର ରାଣାମାନଙ୍କ ରାଜଧାନୀ ଥିଲା । ଆକବର ଏ ଦୁର୍ଗକୁ ଅଧିକାର କରିବାରୁ ମହାରାଣା ଉଦୟପୁର ନାମକ ନୂଆ ରାଜଧାନୀ ବସାଇଲେ । ଚିତୋର ଦୁର୍ଗ ଗୋଟିଏ ଉଚ୍ଚ ପାହାଡ଼ ଉପରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏ ଗଡ଼ ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ଦେବମନ୍ଦିର, କୀର୍ତ୍ତିସ୍ତମ୍ଭ, ପ୍ରାସାଦ, ବିହାରଭବନର ଭଗ୍ନାବଶେଷ ଅଛି ।]

ଚିତ୍କାର—ସଂ. ବି. (ଚିତ୍=ଧ୍ୱନି ବିଶେଷ+କୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—
Chitkāra ୧ । ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱର; ବଡ଼ ପାଟି—
(ଚୀତ୍କାର—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Shout; loud sound.

୨ । ହଠାତ୍ କରାଯିବା ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱର; ହୁଲ୍ଲା –
2. Scream; hue and cry.

ଚିତ୍ତ—ସଂ. ବି. (ଚିତ୍ ଧାତୁ=ବୋଧ କରିବା+କରଣ. ତ; ଯାହା
Chitta ଦ୍ୱାରା ଜ୍ଞାନଲାଭ ହୁଏ)—

୧ । ମନଃ—1. Mind; mental faculty.
୨ । ହୃଦୟ; ଅନ୍ତଃକରଣ—2 Heart.
୩ । ସ୍ମରଣଶକ୍ତି—3. Memory
୪ । ଇଚ୍ଛା; ମରଜି—4. Wish; liking; will.

[ଦ୍ର—ବେଦାନ୍ତସାର ଅନୁସାରେ ଅନ୍ତଃକରଣର ୪ଟି ବୃତ୍ତି—ମନ, ବୁଦ୍ଧି, ଚିତ୍ତ ଓ ଅହଙ୍କାର । ସଂକଳ୍ପବିକଳ୍ପାତ୍ମକ ବୃତ୍ତିର ନାମ ମନଃ, ନିଶ୍ଚୟାତ୍ମକ ବୃତ୍ତିର ନାମ ବୁଦ୍ଧି, ଉପରୋକ୍ତ ଦୁଇ ବୃତ୍ତିର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅନୁସନ୍ଧାନାତ୍ମକ ବୃତ୍ତିକୁ ଚିତ୍ତ ଓ ଅଭିମାନାତ୍ମକ ବୃତ୍ତିକୁ ଅହଙ୍କାର ବୋଲାଯାଏ । ପଞ୍ଚଦଶୀରେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କ ନିୟନ୍ତା ମନଃକୁ ଅନ୍ତଃକରଣ ବୋଲି ଯାଇଅଛି । ବୌଦ୍ଧମାନେ ଚିତ୍ତକୁହିଁ ଆତ୍ମା ବୋଲି ମାନିଅଛନ୍ତି । ବୌଦ୍ଧମତାନୁସାରେ ଚିତ୍ତର ଭେଦ :—କାମାବଚର, ରୂପାବଚର, ଅରୂପାବଚର ଓ ଲୋକୋତ୍ତର । ଚାର୍ବାକଙ୍କ ମତରେ ମନହିଁ ଆତ୍ମା ଅଟେ । ପତଞ୍ଜଳି ଚିତ୍ତକୁ ସ୍ୱପ୍ରକାଶ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର ନ କରି ଏହାକୁ ଦୃଶ୍ୟ ଓ ଜଡ଼ପଦାର୍ଥ ବୋଲି କହି ଆତ୍ମାକୁ ଚିତ୍ତର ପ୍ରକାଶକ ବୋଲି କହିଅଛନ୍ତି । ଯୋଗସୂତ୍ର ଅନୁସାରେ ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି ୫ ପ୍ରକାର :—ପ୍ରମାଣ, ବିପର୍ଯ୍ୟୟ, ବିକଳ୍ପ, ନିଦ୍ରା ଓ ସ୍ମୃତି । ହିନ୍ଦୁଦର୍ଶନ ଅନୁସାରେ ମନଃ ବା ଚିତ୍ତର ସ୍ଥାନ ହୃଦୟ ବା ହୃତ୍‌ପଦ୍ମ ଅଟେ, କିନ୍ତୁ ଆଧୁନିକ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ବିଜ୍ଞାନ ଅନୁସାରେ ଅନ୍ତଃକରଣର ସମସ୍ତ ବ୍ୟାପାରର ସ୍ଥାନ ମୁଣ୍ଡର ଖପୁରି ତଳେ ଥିବା ମସ୍ତିଷ୍କ ଅଟେ । ଏହାହିଁ ସବୁ ଜ୍ଞାନତନ୍ତୁମାନଙ୍କର କେନ୍ଦ୍ର । ମୁଣ୍ଡର ଖପୁରି ତଳେ ଥିବା ସୂକ୍ଷ୍ମ ତଲତଲିଆ କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ତନ୍ତୁ ବା କୋଷସମୂହହିଁ ଅନ୍ତଃକରଣ । ଭୂତବାଦୀ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କ ମତରେ ଚିତ୍ତ, ମନ ଓ ଆତ୍ମା ପୃଥକ୍ ନୁହନ୍ତି । ଏହା କେବଳ ମସ୍ତିଷ୍କଚାଳନାର ବ୍ୟାପାରବିଶେଷ । ଏହା କ୍ଷୁଦ୍ର ଓ ନୀଚ ଜୀବମାନଙ୍କଠାରେ ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ଥାଏ ଓ ଉଚ୍ଚତର ଜୀବମାନଙ୍କଠାରେ ବେଶି ଥାଏ । ଏହି ବ୍ୟାପାର ସଙ୍ଗେ ପ୍ରାଣରସ (ପ୍ରୋଟୋପ୍ଲାଜ୍ମ) ର କେତେକ ବିକାର ସଙ୍ଗେ କିଛି ସମ୍ପର୍କ ଅଛି । ଏହି ପ୍ରାଣରସରୁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଓ ମସ୍ତିଷ୍କର ସୃଷ୍ଟି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଦେ. ବି—ଧୈର୍ଯ୍ୟ—Patience.

କିଣ୍ଟି କୁଣ୍ଠିତ ଶୋକେ ପୂରି, ପ୍ରାଣକୁ ନ ପାରନ୍ତି ଧରି—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଦେ. ଅ—ଚିତ୍ତ (ଦେଖ)
Chita (See)

ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ)—ଅ— ଚିତ (ଦେଖ)
Chita (See).

ଚିତ୍ତକୁ ଆଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମନରେ ଧରିବା; କୌଣସି କଥା ପାଇଁ
Chittaku ānibā ଦୁଃଖିତ ହେବା—1. To grieve for.
মনেধরা ଗଳଭିଷିତକୁ ସରସଚିତ୍ତକୁ ଆଣିରୁ ନାହିଁ ନବୀନା—ବିକ୍ରମସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
दिलकोलेना ୨ । ବିଚାର କରିବା; ବିବେଚନା କରିବା—
2. To take into consideration.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଐ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଢ଼ଃ	ଲ୍ଲ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

ଚିତ୍ତକୁ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (କୌଣସି ବିଷୟ) ସମ୍ଭବପର ବା ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ବୋଧହେବା—
Chittaku pāibā — 1. To seem to be likely.
मनउठा
दिलकुआना; दिलकुपाना ସେ କଥା ହେବାପର ପାଉନାହିଁ ଚିତ୍ତ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୨ । ଘଟିବ ବୋଲି ମନରେ ବିଶ୍ୱାସ ଜନ୍ମିବା; ଜଣାଯିବା—
2. To appear.
ମହତ କାର୍ଯ୍ୟ ମୋର ହେଲେ ଉପଗତ
କୃଷ୍ଣ ଭୁଲେ ଦୃଷ୍ଟେ କରିବ ପାଏ ଚିତ୍ତ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

୩ । ଚିତ୍ତରେ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାୟୀଭାବ ଜନ୍ମାଇବା —
3. To make a deep impression on one's mind.
(ଯଥା—ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଉପଦେଶ ମୋ ଚିତ୍ତକୁ ଭାରି ପାଇଛି ।)

୪ । ମନୋମତ ହେବା—
4. To meet with one's approval.
[ଦ୍ର—ଏ ଲୁଗା ଖଣ୍ଡିକ ପିଲାର ଚିତ୍ତକୁ ପାଉ ନାହିଁ ।]

ଚିତ୍ତ ଗର୍ଭ—ସଂ. ବିଣ—ମନୋହର; ସୁନ୍ଦର (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chitta garbha — Lovely; beautiful, graceful.
(ଚିତ୍ତଗର୍ଭା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚିତ୍ତ ଗର୍ଭା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଚିତ୍ତଗର୍ଭର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Chitta garbhā — 1. Feminine of Chittagarbha.
୨ । (ବୈଦିକ) ଗର୍ଭଧାରଣ କରିଥିବାର ଦେଖାଯାଉଥିବା(ସ୍ତ୍ରୀ)—
2. (vedic) Visibly pregnant (women).

ଚିତ୍ତଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିତ୍ତ+ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ)—
Chitta chānchalya — ୧ । ମାନସିକ ଉଦ୍‌ବେଗ —
1. Anxiety; mental disturbance.
୨ । ମତିଭ୍ରମ; ଉନ୍ମାଦ; ପାଗଳାମି—2. Derangement of mind; loss of mental faculty; madness.
୩ । ମନୋଭାବର ଅସ୍ଥିରତା; ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତଚିତ୍ତତା—
3. Fickleness of mind.
୪ । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ତା—4. Bewilderment.
୫ । ସ୍ମୃତିଶକ୍ତିର ଲୋପ—5. Loss of memory.
୬ । ଏକ ବିଷୟର ଆଲୋଚନା ସମୟରେ ବିଷୟାନ୍ତର ପ୍ରତି ମନର ଗତି—6. Absence of mind; inattention.

ଚିତ୍ତଚାଳନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିତ୍ତ+ଚାଳନ)—ମାନସିକ ବୃତ୍ତିର ପରିଚାଳନା—
Chitta chālana — Exercise of the mental faculties.

ଚିତ୍ତଚୋର—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚିତ୍ତ+ଚୌର)—ଚିତ୍ତଚୌର (ଦେଖ)
Chittachora — Chittachaura (See)
चितचोर
(ଚିତ୍ତଚୋର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିତ୍ତଚୌର—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିତ୍ତ+ଚୌର)—ପ୍ରଣୟୀ—
Chittachaura — A lover (literally—a stealer of one's heart) (M. W.)

ଚିତ୍ତଜ—ସଂ. ବି (ଚିତ୍ତ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଚିତ୍ତଜନ୍ମା (ଦେଖ)
Chittaja — Chittajanmā (See)
ନ ଦେଉ ଚିତ୍ତ ଯେ ଦେଉ ଚିତ୍ତଜେ କାହିଁକି—ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଚିତ୍ତଜନ୍ମା—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିତ୍ତ+ଜନ୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ମନସିଜ; କନ୍ଦର୍ପ; କାମ—
Chittajanmā — Cupid; the God of love.

ଚିତ୍ତଜାତ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିତ୍ତ+ଜାତ)—ଚିତ୍ତଜନ୍ମା; କନ୍ଦର୍ପ—
Chittajāta — Cupid.
ଏଥୁ ଅନନ୍ତରେ ସଖୀ ଚିତ୍ତଜାତେ ଖିନ୍ନ ।
ଗ୍ରାଚୀ, ରସବାରିଧି ।

ଚିତ୍ତଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଣ. (ଚିତ୍ତ+ଜ୍ଞା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯେ ଅନ୍ୟର ମନୋଗତ ଭାବକୁ ବୁଝି ପାରେ; ଭାବଜ୍ଞ; ଅଭିପ୍ରାୟବିଦ୍—
Chittajña — One who understands another's mind or sentiment.

ଚିତ୍ତଦୋଷ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିତ୍ତ+ଦୋଷ)—ମନରେ ବିଷୟାତ୍ମକ ଜ୍ଞାନରାହିତ୍ୟରୂପ ଦୋଷ—
Chittadosha — The mental defect of want of mental knowledge.

ଚିତ୍ତଦ୍ରାବକ—ସଂ. ବିଣ. (ଚିତ୍ତ+ଦ୍ରୁ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ଯେ ମନକୁ ତରଳାଇ ଦିଏ—
Chittadrābaka — That which melts the heart with pity.

ଚିତ୍ତପ୍ରମାଥୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚିତ୍ତ+ପ୍ର+ମଥ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Chittapramāthi
(ଚିତ୍ତପ୍ରମାଥିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) — ୧ । ଯେ ମନକୁ ଗୋଳାଇଦିଏ—
1. Confusing ones mind.
୨ । ଅନ୍ୟର ମନରେ ପ୍ରଣୟ ବା ଅନୁରାଗ ଉଦ୍ରେକକାରୀ—
2. Exciting any one's passion or lore.

ଚିତ୍ତପ୍ରସନ୍ନତା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିତ୍ତ+ପ୍ରସନ୍ନତା)—
Chittaprasannatā — ୧ । ମାନସିକ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲତା; ମନର ତୃପ୍ତି—
(ଚିତ୍ତପ୍ରସାଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Satisfaction; contentment.
୨ । ମନର ଶାନ୍ତି—
2. Tranquility of mind.

ଚିତ୍ତପ୍ରସାଦ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିତ୍ତ+ପ୍ରସାଦ)—
Chittaprasāda — ଚିତ୍ତପ୍ରସନ୍ନତା (ଦେଖ)
Chittaprasannatā (See)

ଚିତ୍ତପ୍ରସାଦନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିତ୍ତ+ପ୍ରସାଦନ)—
Chittaprasādana — ୧ । ଅନ୍ୟର ମନକୁ ପ୍ରସନ୍ନ କରିବା କର୍ମ—
1. Gladness of anothers mind.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଣ୍ଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଣ୍ଣା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ମୈତ୍ରୀ, କରୁଣା, ହର୍ଷ, ଉପେକ୍ଷା ଆଦିର ଉପଯୁକ୍ତ ବ୍ୟବହାରଦ୍ୱାରା ଚିତ୍ତର ସଂସ୍କାରବିଶେଷ—Reformation of the mental faculties by practising friendship, kindness, gladness, regard etc

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ସୁଖୀ ପ୍ରତି ମିତ୍ରଭାବ ରଖିବା, ଦୁଃଖୀ ପ୍ରତି କରୁଣା କରିବା, ପୁଣ୍ୟବାନ୍ ପ୍ରତି ପ୍ରସନ୍ନ ହେବା, ପାପୀକୁ ଉପେକ୍ଷା କରିବା ଏହିପରି ସାଧନାଦ୍ୱାରା ଚିତ୍ତରୁ ରାଜସ ଓ ତାମସଭାବମାନ ତିରୋହିତ ହୋଇ କେବଳ ସାତ୍ତ୍ୱିକ ଧର୍ମର ପ୍ରାଦୁର୍ଭାବ ହୁଏ— ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଚିତ୍ତବିକାର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିତ୍ତ+ବିକାର)—
Chittabikāra ଚିତ୍ତଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ (ଦେଖ)
Chittachānchalya (See)

ଚିତ୍ତବିକ୍ଷେପ
ଚିତ୍ତବିପ୍ଲବ
ଚିତ୍ତବିଭ୍ରମ
ଚିତ୍ତବୈକଲ୍ୟ
ଚିତ୍ତବୈକ୍ଲବ୍ୟ
ଚିତ୍ତଭଂଶ
ଚିତ୍ତଭ୍ରାନ୍ତି
ଚିତ୍ତଭ୍ରମ
} ଅନ୍ୟରୂପ

ଚିତ୍ତବିଶ୍ଳେଷ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିତ୍ତ+ବିଶ୍ଳେଷ)—ବନ୍ଧୁତାର ଛେଦନ;
Chittabiślesha ବନ୍ଧୁ ମଧ୍ୟରେ ବିବାଦ ଜନ୍ମିବା—Breach of friendship (M. W.)

ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି—ସଂ. ବି (ଚିତ୍ତ+ବୃତ୍ତି)— ମନୋବୃତ୍ତି; (ମନର ଧର୍ମ); ଚିନ୍ତା-
Chittabrutti ଶକ୍ତି—Mental faculties; emotion; feeling.

[ଦ୍ର—ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରରେ ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି ୫ ପ୍ରକାରର :—ପ୍ରମାଣ, ବିପର୍ଯ୍ୟୟ, ବିକଳ୍ପ, ନିଦ୍ରା ଓ ସ୍ମୃତି । ଏ ପ୍ରତି ପ୍ରକାରରେ କ୍ଳିଷ୍ଟ ଓ ଅକ୍ଳିଷ୍ଟ ଏପରି ଦୁଇ ଭେଦ ଅଛି । ଅବିଦ୍ୟା ଆଦି କ୍ଲେଶହେତୁକ ବୃତ୍ତି କ୍ଳିଷ୍ଟ ଓ ଏହା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ବୃତ୍ତି ଅକ୍ଳିଷ୍ଟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) ମତାନ୍ତରରେ କରୁଣା, ମୁଦିତା, ମୈତ୍ରୀ ଓ ଉପେକ୍ଷା ଏହି ୪ ଟି ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି ଅଟେ—ପ୍ରକୃତିବାଦ ।]

ଚିତ୍ତଭୂ—ସଂ. ବି. (ଚିତ୍ତ+ଭୂ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Chittabhū ଚିତ୍ତଜନ୍ମା (ଦେଖ)
Chittajanmā (See)

ଚିତ୍ତଭେଦ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିତ୍ତ+ଭେଦ)—
Chittabheda ଏକାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମନର ବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟର ଅମେଳ—
Contrariety of purpose or will

ଚିତ୍ତଯୋନି—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିତ୍ତ+ଯୋନି)—
Chittajoni ଚିତ୍ତଜନ୍ମା; କନ୍ଦର୍ପ; ମଦନ—
Cupid; God of Love.

ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିତ୍ତ+ରଞ୍ଜନ)—
Chittarañjana ଅନ୍ୟର ମନକୁ ତୃପ୍ତ କରିବା—
Satisfying or giving satisfaction to another; pleasing a person; enchantment.

ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—
Name given to males.

ସଂ. ବିଣ—ଯେ ମନକୁ ହରଣ କରେ ବା ମନରେ ପ୍ରୀତି
(ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଉତ୍ପାଦନ କରେ; ମନୋମୋହନ—
enrapturing; enchanting; charming.

ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ବଙ୍ଗର ଅସହଯୋଗ
Chittarañjana dāsa ଆନ୍ଦୋଳନର ନେତା—
The late C. R. Das of Bengal.

[ଦ୍ର—ଏ ମହାପୁରୁଷ ୧୮୭୦ ମସିହା ନଭେମ୍ବର ମାସରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରି ୧୯୨୫ ମସିହା ଜୁନ ମାସ ୧୬ ତାରିଖରେ ଇହଧାମ ତ୍ୟାଗ କଲେ । ଏ ବାରିଷ୍ଟର ଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ପରେ ବ୍ୟବସାୟ ତ୍ୟାଗ କରି ସମସ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତି ଦେଶର ସେବାପାଇଁ ଦାନ କଲେ ।]

ଚିତ୍ତରସ—ଦେ. ବି—ହୃଦୟର ପ୍ରଗାଢ଼ ଅନୁରାଗ—
Chittarasa Deep love of the heart.

ଏ ସ୍ନେହରେ ନ ରସଇ, ଚିତ୍ତରସ ବରଷଇ
ମୁକୁନ୍ଦ କୋଳେ ବସଇ, ଲକ୍ଷ୍ମୀତୋଷଇ । ଉଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଚିତ୍ତଶୁଦ୍ଧି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିତ୍ତ+ଶୁଦ୍ଧି)—
Chittaśuddhi ମନର ନିର୍ମଳତା; ମନର ପବିତ୍ରତା—
Purity of mind.

ଚିତ୍ତସଂଖ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚିତ୍ତ+ସମ୍+ଖ୍ୟା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Chittasaṁkhya ଯେ ଅନ୍ୟର ମନୋଭାବ ଜାଣି ପାରେ—
(ଚିତ୍ତସଂଖ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Knowing the thoughts of others (M. W.).

ଚିତ୍ତସମୁନ୍ନତି—ସଂ.ବି.(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍;ଚିତ୍ତ+ସମୁନ୍ନତି)—ଗର୍ବ; ଅହଙ୍କାର—
Chittasamunnati Pride; haughtiness (M. W.)

ଚିତ୍ତସ୍ଥିରତା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିତ୍ତ+ସ୍ଥିରତା)—
Chittasthiratā ଉଦ୍‌ବେଗହୀନତା—Mental serenity or
(ଚିତ୍ତସ୍ଥୈର୍ଯ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) settledness.

ଚିତ୍ତହାରକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚିତ୍ତ+ହୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Chittahāraka ଚିତ୍ତହାରୀ; ଯାହା ମନକୁ ଲୋଭାଏ—
(ଚିତ୍ତହାରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Fascinating; enchanting; charming.

ଚିତ୍ତହାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚିତ୍ତ+ହୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା.୧ବ)
Chittahārī ଚିତ୍ତହାରକ (ଦେଖ)
(ଚିତ୍ତହାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Chittahāraka (See)
(ଚିତ୍ତହୃତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଞ୍ଜ	ଡ଼	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଈଥ	ଝ	ନ୍

ଚିତ୍ତାକର୍ଷକ—ସଂ. ବଣ. ପୁ. (ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ; ଚିତ୍ତକୁ ଆକର୍ଷଣ କରେ ଯେ; ଚିତ୍ତ+ଆକର୍ଷକ)—ହୃଦୟ-ମୋହକର—Enchanting; charming; fascinating; attractive.
Chittākarshaka
(ଚିତ୍ତାକର୍ଷିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚିତ୍ତାକର୍ଷଣ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିତ୍ତ+ଆକର୍ଷଣ)—ହୃଦୟକୁ ମୁଗ୍ଧ କରିବା—Fascination; enchantment.
Chittākarshaṇa

ଚିତ୍ତାପହରଣ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିତ୍ତ+ଅପହରଣ)—ଚିତ୍ତାକର୍ଷଣ (ଦେଖ) Chittākarshaṇa (See)
Chittāpaharaṇa

ଚିତ୍ତାପହାରକ—ସଂ. ବଣ ପୁଂ.—ଚିତ୍ତାକର୍ଷକ (ଦେଖ) Chittākarshaka (See)
Chittāpahāraka
(ଚିତ୍ତାପହାରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଚିତ୍ତାପହାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିତ୍ତାଭୋଗ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିତ୍ତ+ଆଭୋଗ)—
Chittābhoga ୧ । ମନସ୍କାମନା—1. Desire; wish.
୨ । ମନୋବୃତ୍ତି—2. Mental faculty.

ଚିତ୍ତାସଙ୍ଗ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିତ୍ତ+ଆସଙ୍ଗ=ଆସକ୍ତି)—
Chittāsanga ୧ । ପ୍ରଣୟ—1. Love.
୨ । ସ୍ନେହ—2 Affection
୩ । ଅନୁରାଗ—3. Attachment.

ଚିତ୍ତେ ଆସିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି.—ମନକୁ ଆସିବା; ବୋଧ ହେବା; ଜଣାଯିବା—To seem; to appear.
Chitte āsibā
ଗଛ ଦେଖି ଚିତ୍ତେ ଆସଇ, ସାଗର-ଲହରୀ ପରେ,
ଦଉଡ଼ିଲେ ବେନି. ନ ଲାଗେ ପାଣି ମୁକ୍ତି ପଥରେ—ରାଧାନାଥ. ଛଷ ।

ଚିତ୍ତେ ଘେନିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମଙ୍ଗିବା—To agree to.
Chitte ghenibā
ତୁମ୍ଭ କହିବାର କହିଲ ମୁହିଁ କେତେ
ଦମୟନ୍ତୀ ତାହାକୁ ନ ଘେନିଲା ଚିତ୍ତେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଚିତ୍ତୋଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଚିତ୍ତ)—୧ । ସ୍ମରଣ କରିବା—1. To remember.
Chittoibā
चितान ନଳଦମୟନ୍ତୀଙ୍କ ଏବେ ଚିତ୍ତୋଇଲା ପରାୟେ ମନକୁ ଆସେ ।
चिताना କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।
୨ । ମନେକରାଇଦେବା; ଅନ୍ୟର ମନରେ ସ୍ମୃତିର ଉଦ୍ରେକ କରିବା; ଚେତାଇବା—2. To remind
୩ । ସାବଧାନ କରିବା—3. To caution,

ଚିତ୍ତୋତ୍କର୍ଷ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିତ୍ତ+ଉତ୍କର୍ଷ)—ମନର ଉନ୍ନତି—Mental excellence.
Chittotkarsha

ଚିତ୍ତୋଦ୍ବେଗ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିତ୍ତ+ଉଦ୍ବେଗ)—ମାନସିକ ଅଶାନ୍ତି ବା ଚିନ୍ତା—Anxiety; distress of mind.
Chittodbega

ଚିତ୍ତୋନ୍ନତି—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିତ୍ତ+ଉନ୍ନତି)—
Chittonnati ୧ । ହୃଦୟର ଉନ୍ନତ ଅବସ୍ଥା—1. Mental improvement.
୨ । ଗର୍ବ—2. Pride
୩ । ଆତ୍ମଗର୍ବ—3. Self esteem.

ଚିତ୍ର (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଚିତ୍ର କରିବା—To paint.
Chitra (root)

ଚିତ୍ର—ସଂ. ବ (ଚିତ୍+ତ୍ରୈ ଧାତୁ=ତ୍ରାଣକରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Chitra ୧ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ—1. Wonder; miracle.
ଶୁଣ ରାଜନ ଚିତ୍ର କଥା
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦଙ୍କ ବ୍ୟବସ୍ଥା—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୨ । ଚିହ୍ନ; ଦାଗ—2. Spot; mark.
तसवीर ୩ । (ଚିତ୍ର ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ) ଆଲେଖ୍ୟ, ଛବି—3. Picture; drawing.
ଚିତ୍ରପିତୁଳୀର ସଦୃଶ.
ନୟନ କଲେ ଅନିମିଷ—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
୪ । ଅର୍ଥବୋଧକ ଲିପି—4. Illustration.
୫ । ଚିତ୍ରଫଳକ; ମାନଚିତ୍ର—5. Map; painter's tablet.
୬ । ଆକାଶ—6. The sky.
୭ । ତିଳକ; ଚନ୍ଦନାଦିଦ୍ୱାରା ଅଙ୍ଗରେ ଅଙ୍କିତ ଚିହ୍ନ—7. A circlet or mark painted on the body or forehead with sandal paste etc.
୮ । (+କରଣ. ଅ)—ନାନା ବର୍ଣ୍ଣ—8 Variegated colour.
୯ । (+ଭାବ. ଅ)—ରଞ୍ଜନ; ରଙ୍ଗଦେବା—9. Painting.
୧୦ । (ଚି+କର୍ତ୍ତୃ. ତ୍ର)—ଯମ—10 Jama; the God of death.
୧୧ । ଗବ ବା ଏରଣ୍ଡଗଛ—11. The Castor oil plant.
୧୨ । ଅଶୋକଗଛ—12. The Jonesia Asoka tree.
୧୩ । ଚିତାପାରୁଗଛ; ଧଳା ଚିତା ଗୁଳ୍ମ—13. The Leadwart plant.
୧୪ । ଲିପି; ଲେଖନ—14. Writing.
୧୫ । (ଚି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ୍ର) କାବ୍ୟ ବା ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ; ଆଦ୍ୟଲିପି ଓ ଶେଷଲିପି ଆଦି ଯୁକ୍ତ କାବ୍ୟ—15. An acrostic; a composition in verse in which the first or last letters of the lines form a motto or word.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍କା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

୧୬ । ବର୍ଣ୍ଣନା ଆଦିଦ୍ୱାରା ବର୍ଣ୍ଣିତ ବିଷୟକୁ ଶ୍ରୋତା ବା ଦର୍ଶକର ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିବା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 16. Delineation; vesual representation of a described matter.

୧୭ । କାବ୍ୟର ଅଳଙ୍କାର; କାବ୍ୟର ୩ ଅଙ୍ଗରେ ଏକ, ଯହିଁରେ ବ୍ୟଙ୍ଗର ପ୍ରଧାନତା ରହେ ନାହିଁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—17. Rhetorical figure

୧୮ । ରଥ, ପଦ୍ମ, ଚକ୍ର, ଖଡ୍ଗ ଆଦିର ଆକାରରେ ଅକ୍ଷର ସନ୍ନିବେଶିତ କରିବା ରୂପ କାବ୍ୟରଚନାବିଶେଷ— 18 Picturial composition in which the letters can be arranged into certain shapes.

୧୯ । ଚିତ୍ରଗୁପ୍ତ (ଦେଖ)— 19. Chitragupta (See)

ବିଣ —୧ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ; ବିଚିତ୍ର—1. Wonderful; astonishing.

ଚିତ୍ର ମଣିଷ ମୁଁ ଭଳେ, ଗୃହେଁ ଯା ଅନ୍ତରକରେ, ଗୁରୁଚକ୍ଷୁ ମିଶାଇଲୁ ଅସି—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଶୋ.ସ୍ୱଚମ୍ପୂ, ଚ. ଗୀତ ।

୨ । ଚିତ୍ରିତ—2. Painted.

୩ । ବିବିଧ ବର୍ଣ୍ଣରେ ରଞ୍ଜିତ— 3. Multicoloured; veriegated.

୪ । ଛିପିଛିପିକିଆ— 4 Speckled; motted; dapple.

୫ । ଅସାଧାରଣ—5. Extraordinary; distinguished

୬ । ନାନାପ୍ରକାରର—6 Of various kinds.

ଚିତ୍ରଂ ଦେବାନାଂ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି —ଠକିବା — Chitraṁ debānāṁ debā To cheat.

(ଯଥା—ସେ ମୋତେ ଚିତ୍ରଂ ଦେବାନାଂ ଦେଇ ଚାଲିଗଲା ।)

[ଦ୍ର—ଚିତ୍ରଂ ଦେବାନାଂ ଉଦଗାଦନୀକଂ ଗୋଟିଏ ବୈଦିକ ମନ୍ତ୍ରର ଆଦ୍ୟ ଅଂଶ; ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଦୈନିକ ସନ୍ଧ୍ୟା ବନ୍ଦନା କଲା-ବେଳେ ଗାୟତ୍ରୀ ଜପିବା ପୂର୍ବରୁ ଏ ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି । ଏହି ପରି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ମନ୍ତ୍ରର ଅଂଶକୁ ଲୋକେ ନାନା ଅର୍ଥରେ କଥା-ବାର୍ତ୍ତା ଉପଲକ୍ଷରେ ଲଗାନ୍ତି, ଯଥା ଗୋଟାକେତେ 'ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱଂ ବଦନ୍ତି' ଦେବା; 'ଅନ୍ତର ପିତର' କରିବା ।]

ଚିତ୍ରକ ସଂ. ବି (ଚିତ୍ର+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—୧ । ଛବି; ଆଲେଖ୍ୟ— Chitraka 1. Picture.

୨ । ତିଳକ—2. Painted mark on the body or forehead.

କପାଳ ଚିତ୍ରକ ଗଇରିକେ ପତ୍ର ଲେଖିଥିଲେ ଛବି ଭଳେ—
ଉଜ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୩ । (ଚିତ୍ର+କୈ ଧାତୁ. ଅ) ଚିତାବାଘ— 3. Leopard.

୪ । ଧଳାଚିତା ଗୁଳ୍ମ; ଚିତାପାରୁ—4. The leadwort.

୫ । ଚିରେଇତା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)— 5. Chireitā (See)

୬ । ଗବଗଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 6. Castor seed plant.

୭ । ମୁଚୁକୁନ୍ଦଗଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ) 7. Muchukunda tree (See)

୮ । ଚିତ୍ରକାର—8. A painter

୯ । ଶୂର; ବୀର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—9. Hero

(ଚିତ୍ରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ (ଚିତ୍ର+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ) ଯେ ଚିତ୍ର କରେ; ଚିତ୍ରକାରୀ; ଅଙ୍କନକାରୀ—Painting.

ଚିତ୍ରକଣ୍ଠ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିତ୍ର+କଣ୍ଠ)—୧ । ପାରା— Chitrakaṇṭha 1. Pegeon-

୨ । କପୋତ – 2. Turtle-dove.

ଚିତ୍ରକମ୍ବଳ—ସଂ. ବି.—ନାନା ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ ଗାଲିଚା; ଖରଡ଼ି— Chitrakambaḷa A variegated carpet.

ଚିତ୍ରକର—ସଂ ବିଣ—(ଚିତ୍ର+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଯେ ରଙ୍ଗ Chitrakara ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ରଙ୍ଗାଏ— 1. Painter; artist.

୨ । ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଜାତିବିଶେଷ—2. A low mixed caste amongst the Hindus who are painters.

[ଦ୍ର—ଶୂଦ୍ରାଣୀ ଗର୍ଭରେ ବିଶ୍ୱକର୍ମାଙ୍କ ଔରସରେ ଏହି ଜାତିର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଥିବାର ବ୍ରହ୍ମବୈବର୍ତ୍ତ ପୁରାଣରେ ଅଛି]

୩ । ତିନିଶ ବୃକ୍ଷ (ଦେଖ)—3. Tinisa tree (See)

ଚିତ୍ରକର୍ମ —ସଂ. ବି—୧ । ରଙ୍ଗାଇବା କାର୍ଯ୍ୟ—1. Painting. Chitrakarma ୨ । ଅଲଙ୍କରଣ—2. Adornment; ornament; decorating.

୩ । ଚିତ୍ର ଅଙ୍କନ—3. Drawing; pictures.

ଚିତ୍ରକର୍ମା—ସଂ ବି (ଚିତ୍ର+କର୍ମନ୍; ୧ମା ୧ବ)—୧ । ଚିତ୍ରକର— Chitrakarmā 1. Painter.

୨ । ତିନିଶ ବୃକ୍ଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) ଦେଖ—2. Tinisa tree (See).

୩ । ବିଚିତ୍ର କର୍ମ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—3. A performer of wonderful works.

ଚିତ୍ରକଳା—ବି.ସ୍ତ୍ରୀ—ଚିତ୍ର ଆଙ୍କିବା ବିଦ୍ୟା— The art of painting. Chitrakaḷā

[ଦ୍ର—ଚିତ୍ରକଳା ଚୀନ, ମିଶର ଓ ଭାରତ ଆଦି ଦେଶରେ ବହୁ ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ଥିଲା । ମିଶରର ଚିତ୍ରକଳାକୁ ଗ୍ରୀକ୍‌ମାନେ ଶିକ୍ଷାକରି ଚିତ୍ରବିଦ୍ୟାର ବହୁତ ଉନ୍ନତି କରିଥିଲେ । ବିଲାତର ବ୍ରିଟିଶ୍ ମିଉଜିୟମ୍‌ରେ ୩୦୦୦ ବର୍ଷ ପୂର୍ବର ମିଶ୍ରଦେଶର ଚିତ୍ର ଅଛି । ରାମାୟଣରେ ଚିତ୍ର, ଚିତ୍ରକର ଓ ଚିତ୍ରଶାଳାର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ଅଜନ୍ତା ଗୁମ୍ଫାରେ ଯେଉଁ ଚିତ୍ରମାନ ଅଛି ତାହା ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ୍	ଉଆ	ଞ୍ଚ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନ୍

ପଣ୍ଡିତମାନେ ଦେଖି ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଏ ଗୁମ୍ଫାର ଚିତ୍ରମାନ ଖ୍ରୀ. ପୂର୍ବ ୨୦୦ ଠାରୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୮୦୦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଙ୍କିତ ହୋଇଥିବାର ଅନୁମିତ ହୁଏ । ପଞ୍ଜାବର ସିନ୍ଧୁପ୍ରଦେଶର ହରପ୍ପା ଓ ମହେଞ୍ଜଦାରୁ ଆଦି ସ୍ଥାନରେ ଭୂଗର୍ଭରୁ ଯେଉଁ ଚିତ୍ରମାନ ମିଳୁଅଛି ତାହା ଆଜକୁ ୩୫ ହଜାର ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଅଙ୍କିତ ହୋଇଥିବାର ପଣ୍ଡିତମାନେ ଅନୁମାନ କରନ୍ତି ।]

ଚିତ୍ରକାଠି—ଦେ. ବି—ତୁଳିକା; ଚିତ୍ରଶଲାକା; ଯେଉଁ କାଠିରୁ ରଙ୍ଗରେ
Chitrakāthi ବୁଡ଼ାଇ ଚିତ୍ର ଅଙ୍କନ କରନ୍ତି—Painter's brush or pen.

ଚିତ୍ରକାବ୍ୟ—ସଂ. ବି—ଶବ୍ଦାଲଙ୍କାର ପୂର୍ଣ୍ଣକାବ୍ୟବିଶେଷ; ପଦ୍ମବନ୍ଧାଦି ଖଚିତ
Chitrakābya କାବ୍ୟ—A composition in which the letters can be arranged in particular shapes.

ଚିତ୍ରକାୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିତ୍ର+କାୟ)—ଯାହାର ଦେହ
Chitrakāya ଚିତ୍ରିତ—With spotted body.
(ଚିତ୍ରକାୟା-ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି—ଚିତାବାଘ—Spotted leopard.

ଚିତ୍ରକାର—ସଂ. ବି—ଚିତ୍ରକର (ଦେଖ)
Chitrakāra Chitrakara (See)

ଚିତ୍ରକାରୀ—ସଂ. ବି (ଚିତ୍ରକାର+ଈ)—୧ । ଚିତ୍ରକଳା—
Chitrakāri 1. The art of painting.
୨ । ଚିତ୍ର ତିଆରି କରିବା ବ୍ୟବସାୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. The profession of a painter.

ଚିତ୍ରକୂଟ—ସଂ. ବି (ନାମ) ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିତ୍ର=ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ+
Chitrakūta କୂଟ=ଶୃଙ୍ଗ)—୧ । ରାମଗିରି ପର୍ବତ, ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବନବାସ ସମୟରେ ଏହି ପର୍ବତରେ କିଛି ଦିନ ବାସକରି ରହିଥିଲେ । ବୁନ୍ଦେଲଖଣ୍ଡ ପ୍ରଦେଶସ୍ଥ ପ୍ରସିଦ୍ଧ କାମ୍ପଟା ପାହାଡ଼; ଏହା ବାନ୍ଦା ନଗରଠାରୁ ୨୫ କୋଶ ଦକ୍ଷିଣ ପୂର୍ବରେ ଅବସ୍ଥିତ ।—A mountain in Bundelkhanda now called Comptch, about 15 miles from the town of Bāndā.
୨ । ଚିତୋର (ଦେଖ)—2. Chitora (See)
(ଶିଳାଲେଖରେ ଚିତୋରର ଏହି ନାମ ମିଳେ ।
୩ । ହିମାଳୟର ଶୃଙ୍ଗବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. Name of a peak of the Himālayas.
ଦେ. ବି—ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ; କପଟ—Wonderful; hypocricy.

ବଇଲ୍ଲ ଚିତ୍ରକୂଟରେ ବିହରେ ଚିତ୍ର କୂଟରେ କଟକକୁ ଚେଞ୍ଜ କଟକ କରେ ସେ ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଚିତ୍ରକୃତ୍—ସଂ. ବି. (ଚିତ୍ର+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Chitrakrut ଚିତ୍ରକର (ଦେଖ)—Chitrakara (See)

ଚିତ୍ରକେତୁ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—୧ । ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ ଦୁଇ ପୁତ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ଏକ
Chitraketu ପୁତ୍ର—1. The name of a son of Lakshmana.

ଅଙ୍ଗଦ ଚିତ୍ରକେତୁ ଦୁଇ
ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବୀର୍ଯ୍ୟେ ଜାତ ହୋଇ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୨ । ଗରୁଡ଼ର ଏକ ପୁତ୍ର—
2. Name of a son of Garurda.
୩ । ଶୂରସେନ ଦେଶର ଏକ ରାଜା (ଭାଗବତ)
3. Name of a king of Śūrasena country

ଚିତ୍ରଗୁପ୍ତ—ସଂ. (ନାମ) (ଚିତ୍ର=ଲେଖନ+ଗୁପ୍ତ=ଯେ ରକ୍ଷା କରେ)—
Chitragupta ୧ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଯମଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—
1. One of the 14 Jamas of the Hindus; said to be the notary public or recorder of the acts of every human being.
୨ । ଯମଙ୍କ ପାଞ୍ଜିଆ—
2. Record keeper of the Hindus God of death.
[ଦ୍ର—ଯମଙ୍କ ପାଞ୍ଜି ଏହାଙ୍କ ଜିମାରେ ଥାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜୀବିତ ମନୁଷ୍ୟର ପାପପୁଣ୍ୟର ତାଲିକା ଏ ଲେଖି ରଖୁଥାଆନ୍ତି ଓ ମନୁଷ୍ୟ ମଲା ପରେ ଯେତେବେଳେ ଯମଦୂତମାନେ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ନେଇ ଯମଙ୍କ ପାଖରେ ଦଣ୍ଡ ବା ପୁରସ୍କାରର ଶେଷ ବିଚାର ନିମନ୍ତେ ହାଜର କରନ୍ତି ସେତେବେଳେ ଚିତ୍ରଗୁପ୍ତ ପାଞ୍ଜି ଫିଟାଇ ମନୁଷ୍ୟର ପାପ ପୁଣ୍ୟର ତାଲିକା ଯମରାଜାଙ୍କୁ ଜଣାନ୍ତି । ଭବିଷ୍ୟତପୁରାଣ ଓ ଗରୁଡ଼ପୁରାଣରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ, ହାତରେ କଲମ ଦୁଆତ ଧରି ଏକ ବିଚିତ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ପୁରୁଷ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କଠାରୁ ଜାତ ହେଲେ । ଭଟ୍ଟ, ନାଗର, ସେନକ, ଗୌଡ଼, ଶ୍ରୀବାସ୍ତବ, ମାଥୁର, ଅହିଷ୍ଠାନ, ଶୈକସେନ ଓ ଅମ୍ବଷ୍ଠ ନାମରେ ଏହାଙ୍କ ୯ ପୁତ୍ର ହେଲେ । ଚିତ୍ରଗୁପ୍ତହିଁ କାୟସ୍ଥମାନଙ୍କ ଆଦିପୁରୁଷ ଅଟନ୍ତି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଚିତ୍ରଣ—ସଂ. ବି. (ଚିତ୍ର ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଚିତ୍ର ଲିଖନ—
Chitrana 1. Painting.
୨ । ଛବି ଆଙ୍କିବା—2. Drawing a picture.

ଚିତ୍ରତଣ୍ଡୁଳ—ସଂ. ବି—ବାଇବିଡ଼ଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Chitratandula Bāibirdanga (See)

ଚିତ୍ରତ୍ୱକ୍—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିତ୍ର+ତ୍ୱଚ୍)—ଭୂର୍ଜପତ୍ର ବୃକ୍ଷ—
Chitratwak The birch tree.

ଚିତ୍ରଦଣ୍ଡକ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଚିତ୍ର+ଦଣ୍ଡ+କ)—ଶୂରଣ; ଓଲୁଅ—
Chitradandaka Wild-arum.

ଚିତ୍ରନେତ୍ରା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସାରିକା ପକ୍ଷୀ—The myna bird;
Chitranetrā Turdus salika.

ଚିତ୍ରପକ୍ଷ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିତ୍ର+ପକ୍ଷ)—ତିତିରପକ୍ଷୀ—
Chitrapaksha Patridge.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଚିତ୍ରପଟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; ଚିତ୍ର+ପଟ)—
Chitrapata ୧ । ଯେଉଁ ବସ୍ତ୍ର ବା କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡ ଉପରେ ଛବି ଅଙ୍କା ଯାଏ; ଆଲେଖ୍ୟ ପଟ— 1. Canvas; painting tablet.
୨ । ଛବି ଅଙ୍କା ହୋଇଥିବା ବସ୍ତ୍ର ବା କାଗଜଖଣ୍ଡ; ଛିଟ— 2. Piece of paper or cloth on which a painting is executed.

ଚିତ୍ରପାଟୀ—ଦେ. ବି—ଘରର ଦୈର୍ଘ୍ୟରୁ ଗର୍ଭ କଟିଗଲେ ଅବଶିଷ୍ଟ
Chitrapāṭi ଯେଉଁ ଅଂଶ ରହେ—The difference between the whole length and the inside measurement of a house.
[ଦୃ—ଘରର ଦୈର୍ଘ୍ୟ ୧୨—୨ ଗର୍ଭ=୧୦ ଚିତ୍ରପାଟୀ ଲମ୍ବ— ଜଗବନ୍ଧୁ ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।]

ଚିତ୍ରପାଦା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିତ୍ର+ପାଦ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Chitrapādā ସାରିକା ପକ୍ଷିଣୀ—The myna bird.

ଚିତ୍ରପାଲୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—କାଠକୁ ଚିକ୍କଣ କରିବା ଅସ୍ତ୍ର;
Chitrapālu ଚିଛାରନ୍ଦା—Carpenter's small plane

ଚିତ୍ରପିଚ୍ଛକ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିତ୍ର+ପିଚ୍ଛ+କ)—ମୟୂର—
Chitrapichchhaka Peacock.

ଚିତ୍ରପିତୁଳା—ଦେ. ବି—ଚିତ୍ରପିତୁଳି (ଦେଖ)
Chitrapituḷā Chitrapituḷi (See)

ଚିତ୍ରପିତୁଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିତ୍ର+ପୁତ୍ତଳିକା)—କୁଣ୍ଢେଇ—
Chitrapituḷi Idol.

ଅନେକ ବାଦ୍ୟ ସେ ସଙ୍ଗରେ
ଚିତ୍ରପିତୁଳି ନାଚ କରେ । ପ୍ରାଚୀ. ନିର୍ଗୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଚିତ୍ରପୁଙ୍ଖ—ସଂ. ବି. (ଚିତ୍ର+ପୁଙ୍ଖ=ବାଣର ପକ୍ଷଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନ)—
Chitrapuṅkha ଶର, ବାଣ—Arrow.

ଚିତ୍ରପୁଂସ—ଦେ. ବି—ଅଦ୍ଭୁତ ପୁରୁଷ—
Chitrapuṁsa A strange man.

ଚିତ୍ରପୁଂସ ବୋଲୁଁ ଯାର ବର ବେ ଭାଷା । ଉଣ୍ଡ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ଚିତ୍ରପୁରୁଷ—ଦେ. ବି. (କର୍ମଧାରୟ; ଚିତ୍ର=ଚିତ୍ରିତ+ପୁରୁଷ)—
Chitrapurusha ପଟଲିଖିତ ପୁରୁଷର ଛବି— The likeliness of a man painted on a canvas.

ଚିତ୍ର ଚିତ୍ରପୁରୁଷଙ୍କୁ ସେ ରଜା ଗହ୍ନିଁ
ସୁଷମା ସୁମାନରେ ଭଜନ୍ତି ଏହି । ଉଣ୍ଡ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଚିତ୍ରପୃଷ୍ଠ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିତ୍ର+ପୃଷ୍ଠ)—
Chitraprushṭha କଳବିଙ୍କ ପକ୍ଷୀ; ଘର ଚଟିଆ— Sparrow.

ଚିତ୍ରପେଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିତ୍ର ଓ ପେଟିକା)—
Chitraperḍi ଉପର ଚିତ୍ରିତ ହୋଇଥିବା ପେଡ଼ି— A painted box.

ଚିତ୍ରଫଳ—ସଂ. ବି—୧ । ଚିତ୍ରଫଳକ ୨ (ଦେଖ)
Chitraphaḷa 1. Chitraphaḷaka 2 (See)
୨ । ତରଭୁଜ—2. Melon
ଦେ. ବି—ଗହମ କାକୁଡ଼ି (ଦେଖ)
Gahama kākurḍi (See)

ଚିତ୍ରଫଳକ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; ଚିତ୍ର+ଫଳକ)—
Chitraphaḷaka ୧ । ଚିତ୍ରପଟ—1. Canvas; a tablet for painting.
୨ । ଚିତଳ ମାଛ—2. A species of flat; large sweet water fish.

ଚିତ୍ରଫଳା—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଚିତ୍ର+ଫଳ+ଆ)—
Chitraphaḷā ୧ । କାକୁଡ଼ି—1. Cucumber.
୨ । ବାଇଗଣ—2 Egg plant.
୩ । କଣ୍ଟାକାରି (ଦେଖ)
3 Kanṭakārī (See)
୪ । ଲଙ୍ଗିମା ଲତା—4. A kind of kreeper.
୫ । ଫଲି ମାଛ—5. A kind of fish.

ଚିତ୍ରବଦଳ—ସଂ. ବି—ପାଠୀନ ମତ୍ସ୍ୟ; ବାଳଅ ମାଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chitrabadaḷa The boal fish.

ଚିତ୍ରବର୍ହ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଚିତ୍ର+ବର୍ହ)—
Chitrabarha ୧ । ମୟୂର—1. Pea-cock.
୨ । (ନାମ) ଗରୁଡ଼ର ଏକ ପୁତ୍ର—
2 Name of a son of Garurḍa.

ଚିତ୍ରବଲ୍ଲିକ—ସଂ. ବି—ବାଳଅ ମାଛ—
Chitraballika The boal fish; the sheat fish.

ଚିତ୍ରବଲ୍ଲୀ—ସଂ. ବି. (ଚିତ୍ର+ବଲ୍ଲୀ)—
Chitraballī ୧ । ଅଦ୍ଭୁତ ଲତା— 1. A wonderful creeper.
୨ । ମହେନ୍ଦ୍ରବାରୁଣୀ ଲତା— 2. Name of a creeper.

ଚିତ୍ରବାଡ଼ି—ଦେ. ବି—ପିଲାମାନଙ୍କ ଖେଳିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଚିତ୍ର କରାଯାଇ
Chitrabārḍi ଥିବା ଯଷ୍ଟି—A painted stick used by children.

ବଳ ବଳନ୍ତି ରଙ୍ଗରଙ୍ଗ, ଫକାଇବ ଚିତ୍ରବାଡ଼ି, ପଳାଇବୁ ରଇଜ ଛାଡ଼ି ।
ଶିଶୁ ଗୀତ ।

ଚିତ୍ରବାହନ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ଚିତ୍ରଭାନୁ ୬ (ଦେଖ)
Chitrabāhana Chitrabhānu 6 (See)

ଚିତ୍ରବିଚିତ୍ର—ସଂ. ବିଣ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; ଚିତ୍ର+ବିଚିତ୍ର)—
Chitrabichitra ୧ । ବିବିଧ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ଚିତ୍ରରେ ଚିତ୍ରିତ— 1. Multicoloured.
୨ । ଛିପିଛିପିକିଆ—2. Mottled; variegated.
୩ । ନାନାବର୍ଣ୍ଣର—3. Of various colours.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ଯ	ଉଅ	ଙ୍ଗ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ନ୍ତ

ଚିତ୍ରବିଦ୍ୟା—ସଂ. ବି—ଚିତ୍ରକଳା; ଚିତ୍ରଅଙ୍କନ ବିଦ୍ୟା—
Chitrabidyā The art of painting.

ଚିତ୍ରବୃତ୍ତି—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିତ୍ର+ବୃତ୍ତି=ବ୍ୟାପାର) ଅଦ୍ଭୁତ
Chitrabṛutti ବ୍ୟାପାରଶାଳୀ— Of wonderful action.

ଚିତ୍ରଭାନୁ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିତ୍ର=ବିଚିତ୍ର+ଭାନୁ=କିରଣ)—
Chitrabhānu ୧। ଅଗ୍ନି—1. Fire.
୨। ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun.
୩। ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର ଦ୍ୱୟ—3. The twin sons of Aswini; the Heavenly physicians.
୪। ଚିତାପାରୁ ଗଛ—4. The Leadwort shrub.
୫। ଭୈରବ; ଶିବ—5 The god Siba.
୬। ଅର୍ଜୁନପତ୍ନୀ ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦାଙ୍କ ପିତା; ମଣିପୁରର ରାଜା; ବଭ୍ରୁବାହନଙ୍କ ମାତାମହ—6. The father of Arjuna's wife Chitrāngadā.
୭। ଅର୍କଗଛ (ହି· ଶବ୍ଦସାଗର)—
7. The swallow wort plant.

ଚିତ୍ର ମଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ବୋଧ କରିବା—
Chitra maṇibā To be ashtonished.

ପୁଣି ଶ୍ରୀ ଠାକୁରାଣୀ ଚିତ୍ର ମଣିଲେ ଜାଣି ନ ଥିଲ ପର ହୃତ୍ପ୍ରୀତିକ ରେ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ—ସଙ୍ଗୀତ।

ଚିତ୍ରମଦ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ନାଟକ ଓ ଉପନ୍ୟାସରେ କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀର ଆପଣାର
Chitramada ଅନୁପସ୍ଥିତ ପତି ବା ପ୍ରେମିକର ଚିତ୍ର ଦେଖି ହୃଦବୋଲ୍ଲାସ ପ୍ରକାଶ କରିବା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
The manifestation of pathatic feeling by a woman on seeing the picture of her absent husband or lover.

ଚିତ୍ରମତ୍ସ୍ୟ—ସଂ. ବି—ଚିତ୍ରଫଳକ ୨ (ଦେଖ)
Chitramatsya Chitraphaḷaka 2 (See)

ଚିତ୍ରମାଛି—ଦେ. ବି—କସ୍ତୁରୀ ପ୍ରଭୃତିଦ୍ୱାରା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଗଣ୍ଡସ୍ଥଳରେ ଅଙ୍କିତ
Chitramāchhi ହୋଇଥିବା ମାଛିର ଚିତ୍ର—
A representation of a flea painted on the cheek of women.

ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଚିତ୍ରମାଛିରେ ବାଳା ଦୃଗଗଣ ତ ଦଶୁଛି।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ· ରସୋଲ୍ଲାସଚିନ୍ତ୍ରୁ ବ· ଗୀତ।

ଚିତ୍ରମୃଗ—ସଂ. ବି—କଳା ବାଳୁଙ୍ଗିଆ—
Chitramṛuga Spotted deer.

ଚିତ୍ରମେଖଳ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିତ୍ର+ମେଖଳ)—
Chitramekhaḷa ଚିତ୍ରପିଚ୍ଛକ (ଦେଖ)
Chitrapichchhaka (See)

ଚିତ୍ରଯୋଗ—ସଂ. ବି--୬୪ କଳା ମଧ୍ୟରୁ ଏକ; ବୃଦ୍ଧାକୁ ଯୁବକ ବା
Chitrajoga ଯୁବକକୁ ବୃଦ୍ଧ ଓ ନପୁଂସକ କରିଦେବା ବିଦ୍ୟା—
(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
The art of turning an old man into a young man and viceversa.

ଚିତ୍ରଯୋଧୀ—ସଂ. ବି. (ଚିତ୍ର+ଯୁଧ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)—୧। ଅର୍ଜୁନ—
Chitrajodhī 1. A name of Arjuna.
୨। ଅର୍ଜୁନବୃକ୍ଷ (ଦେଖ)
2. Arjuna tree (See)
ସଂ. ବିଣ—ଯେ ଅଦ୍ଭୁତରୂପେ ଯୁଦ୍ଧ କରେ—
Fighting wonderfully.

ଚିତ୍ରରଥ—ସଂ. ବି. (ନାମ) (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିତ୍ର+ରଥ)—୧। କଶ୍ୟପଙ୍କ
Chitraratha ଔରସରେ ଦକ୍ଷକନ୍ୟାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଜାତ ଗନ୍ଧର୍ବ-ବିଶେଷ—1. Name of a Gandharba.

[ଦ୍ର—ଏ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ରଥବାହକ ଓ କୁବେରଙ୍କ ସଖା ଅଟନ୍ତି। ଏହାଙ୍କ ଅନ୍ୟ ନାମ ଗନ୍ଧର୍ବରାଜ, ଅଙ୍ଗାରପର୍ଣ୍ଣ ଦଗ୍ଧରଥ, କୁବେର ସଖ।]

୨। ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun.
୩। ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ନାତି; ଗଦଙ୍କ ପୁତ୍ର—
3. Name of a grandson of Śrikṛushṇa.
୪। ଅଙ୍ଗଦେଶର ଜଣେ ରାଜା (ମହାଭାରତ)—
4. Name of a king of Aṅga.
୫। ଯଦୁବଂଶୀୟ ଜଣେ ରାଜା (ଭାଗବତ ଓ ବିଷ୍ଣୁପୁରାଣ)—
5. A king of the J̄adu dynasty.

ଚିତ୍ରରେଖା—ଦେ. ବି—୧। ଅଳତା—1. Lac-dye.
Chitrarekhā ୨। ସ୍ୱର୍ଗବେଶ୍ୟାବିଶେଷ—
2. Name of a heavenly nymph.

କନକ ପାଦେ ଦେଇ ଦେଖା
କନକ ଧର ଚିତ୍ରରେଖା। ଭଞ୍ଜ—ବୈଦେହୀଶବିଳାସ।

୩। ବାଣାସୁରର କନ୍ୟା ଉଷାର ଏକ ସହଚରୀ—
3. Name of a female companion of Ushā, the daughter of demon Bāṇa.

ଚିତ୍ରଲ—ସଂ. ବିଣ. (ଚିତ୍ର+ଲ)—ବିବିଧ ବର୍ଣ୍ଣଯୁକ୍ତ—
Chitraḷa Variegated.

ଚିତ୍ରଲତା—ସଂ. ବି.—ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା—The Indian madder (Rubia
Chitralatā Muñjisṭhā).

ଚିତ୍ରଲେଖା—ସଂ. ବି ସ୍ତ୍ରୀ—୧। ବାଣରାଜାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀ କୁମ୍ଭାଣ୍ଡର କନ୍ୟା;
Chitralekhā ଉଷାର ସଖୀ—1. A companion of Ushā, the daughter of king Bāṇa.
୨। ଅପ୍ସରାବିଶେଷ—
2. Name of a heavenly nymph.
୩। ସଂସ୍କୃତ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ (୧୮ ଅକ୍ଷର ୨।୩।୫।୬ ବର୍ଣ୍ଣ ଲଘୁ)—3. A metre with 18 letters having its 2nd, 3rd, 5th and 6th letters short.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଁା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୪ । ଚିତ୍ର ଆଙ୍କିବାର ତୂଳିକା—4. Painter's brush.

ଦେ. ବି.—୧ । ଚିତ୍ର ଅଙ୍କନ—1. Drawing of pictures.

୨ । ସାରୀ—2. The myna bird

୩ । ମୟୂର—3. Pea-cock.

ବଳୋକୁଥାଇଁ ଚିତ୍ରଲେଖା ବଳୋକୁ ଥାଇଁ ଚିତ୍ରଲେଖାପକ୍ଷୀ ।
ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଚିତ୍ରଲେଖନୀ—ସଂ. ବି.—ରଙ୍ଗ କରିବାର ତୂଳି—
Chitralekhanī — Painter's brush.

ଚିତ୍ରଲୋଚନା—ସଂ. ବି.—ଚିତ୍ରନେତ୍ରା (ଦେଖ)
Chitralochanā — Chitranetrā (See)

ଚିତ୍ରଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ—ସଂ. ବି—ଚିତାବାଘ—
Chitraśārddūḷa — Leopard; panther.

ଚିତ୍ରଶାଳା—ଦେ. ବି.—୧ । ଚିତ୍ରସଂଗ୍ରହ ଗୃହ, ଯେଉଁ ଘରେ ନାନା ସ୍ଥାନରୁ ସଂଗୃହୀତ ଚିତ୍ରମାନ ରଖାଯାଇଥାଏ—
Chitraśāḷā — 1. Picture-gallery; art-gallery.

୨ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରାକୃତ ସାହିତ୍ୟ, ଇତିବୃତ୍ତ ସଂକ୍ରାନ୍ତ ବସ୍ତୁ ଓ ଶିଳ୍ପସାଧିତ ବସ୍ତୁସବୁ ପ୍ରଦର୍ଶନାର୍ଥ ସଞ୍ଚିତ ହୋଇ ଥାଏ—2. Art-museum.

୩ । ଯେଉଁଠାରେ ଚିତ୍ରକର ଛବି ଆଙ୍କେ—
3. Painter's studio.

ଚିତ୍ରଶାଳିକା—ଦେ. ବି.—ଚିତ୍ରଶାଳା—
Chitraśāḷikā — Chitraśāḷā (See)

ଚିତ୍ରଶିଖଣ୍ଡିଜ—ସଂ. ବି. (ଚିତ୍ରଶିଖଣ୍ଡି=ସପ୍ତର୍ଷି ମଧ୍ୟରେ ଏକତମ; ଅଙ୍ଗିରାଃ +ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଦେବଗୁରୁ ବୃହସ୍ପତି—Bṛuhaspati, the preceptor of the Gods.
Chitraśikhaṇḍija

ଚିତ୍ରଶିଖଣ୍ଡୀ—ସଂ. ବି. (ଚିତ୍ର+ଶିଖଣ୍ଡ+ଇନ୍; ୧ମା. ବ.)—
Chitraśikhaṇḍī — ୧ । ମରୀଚି ପ୍ରମୁଖ ସପ୍ତ ଋଷି—1. The collective name of 7 sages—Marīchi and six others.

୨ । ସପ୍ତର୍ଷି ନକ୍ଷତ୍ରମଣ୍ଡଳ—
2. The constellation of Ursa major.

[ଦ୍ର—ମରୀଚି, ଅଙ୍ଗିରା, ଅତ୍ରି, ପୁଲସ୍ତ୍ୟ, ପୁଲହ, କ୍ରତୁ ଓ ବଶିଷ୍ଠ ଏହିମାନଙ୍କ ନାମରେ ଚିହ୍ନିତ ନକ୍ଷତ୍ରପୁଞ୍ଜକୁ ସପ୍ତର୍ଷିମଣ୍ଡଳ କୁହାଯାଏ; ଏହି ଋଷିମାନେ ଚିତ୍ରଶିଖଣ୍ଡୀ ନାମରେ ପରିଚିତ । ନକ୍ଷତ୍ର ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ ।]

ଚିତ୍ରସର୍ପ—ସଂ. ବି.—ଚିତି ସାପ—
Chitrasarpa — A species of spotted snake.

ଚିତ୍ରସେନ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—୧ । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ପୁତ୍ରବିଶେଷ—
Chitrasena — 1. Name of a son of Dhṛutarāshṭra.

୨ । ଗନ୍ଧର୍ବବିଶେଷ; ଗନ୍ଧର୍ବରାଜ ବିଶ୍ୱାବସୁଙ୍କ ପୁତ୍ର ଓ ଅର୍ଜୁନଙ୍କର ସଙ୍ଗୀତଶିକ୍ଷକ—2. Name of a Gandharba, the music precepter of Arjuna.

୩ । ପାଣ୍ଡବପକ୍ଷୀୟ ବୀରବିଶେଷ—
3. Name of a warrior who fought for the Pāṇḍabas.

୪ । ପୁରୁବଂଶୀୟ ରାଜାବିଶେଷ—4. Name of a king of the Puru dynasty.

୫ । ଶମ୍ବରାସୁରର ଏକ ପୁତ୍ର (ହରିବଂଶ)—
5. Name of a son of demon Śambara

ଚିତ୍ରହସ୍ତ—ପୁ. ବି—୧ । ସମରକୌଶଳରେ ହସ୍ତକ୍ରିୟାବିଶେଷ—
Chitrahasta — 1. A slight of hand in fighting.

୨ । ପ୍ରସାରିତ କରତଳ (କ୍ଷୀରେନ୍ଦ୍ର)—
2. The extended palm.

ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯୁଦ୍ଧରେ କ୍ଷିପ୍ରହସ୍ତ—Deft handed in war.

ଚିତ୍ରା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚିତ୍ର+ଆ)—୧ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ନକ୍ଷତ୍ର; ନକ୍ଷତ୍ରବିଶେଷ;.
Chitrā — (ନକ୍ଷତ୍ର ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ)—1. The 14th of the 27 lunar mansions.

[ଦ୍ର—ଏହା ନିକଟରେ ଚନ୍ଦ୍ର ଥିବା ସମୟରେ ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯାଆନ୍ତି ।]

ଚିତ୍ରା ସଙ୍ଗେ ଏବେ ମିଳିଲେ ଚନ୍ଦ୍ରମା—ରାଧାନାଥ. ଚିଲିକା ।

୨ । ଅପ୍ସରୋବିଶେଷ—
2. Name of a heavenly nymph.

୩ । ଚିତିସାପ—3. The spotted snake.

୪ । ୧୫ ଅକ୍ଷରର ସଂସ୍କୃତ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—
4. Name of a Sanskrit metre of 15 syllables.

୫ । ନଦୀବିଶେଷ—5. Name of a river.

୬ । ରାଧିକାଙ୍କ ସଖୀବିଶେଷ—6 Name of one of the companions of Rādhikā.

୭ । ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା—7. The Indian madder.

୮ । ମାୟା—8. Delusion.

୯ । ମୂଷିକପର୍ଣ୍ଣୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
9 Mūshikaparṇṇī (See).

୧୦ । କାକୁଡ଼ି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—10. Cucumber.

୧୧ । ଗଣ୍ଡଦୂର୍ବା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
11. A kind of knotted grass.

୧୨ । ଦନ୍ତୀବୃକ୍ଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
12. Dantī (tree) (See).

୧୩ । ବାଇବିଡ଼ଙ୍ଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
13. Bāibirḍanga (See).

୧୪ । ଆଖୁକର୍ଣ୍ଣୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
14. Ākhukarṇṇī (See).

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ର୍ଦ୍ଦ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଉଅ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଢ଼	ଽ

୧୫ । ଜୁଆଣି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
15. Juāṇi (See).

୧୬ । ଭୈରବ ରାଗର ସ୍ତ୍ରୀ ରାଗିଣୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
16. Name of a secondary musical note

୧୭ । ଚିତ୍ରିତଦେହା ଗାଈ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
17. A mottled cow.

୧୮ । ପ୍ରାଚୀନ ତନ୍ତ୍ରୀବାଦ୍ୟବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
18. A stringed musical instrument of ancient India.

ଦେ. ବି (ସଂ. ଚିତ୍ରିତ)—ଚିତ୍ରିତ—Painted.

ଚିତ୍ରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଚିତ୍ର)—୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଉପରେ ଚିତ୍ର
Chitrāibā ଅଙ୍କନ କରିବା—1. To draw pictures on a thing.
চিত্রকরা
রঞ্জনা ୨ । ଚିତ୍ରିତ କରିବା; ରଙ୍ଗାଇବା—2. To paint.

ଚିତ୍ରାଗୁଣ୍ଡୁରି—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଗୁଣ୍ଡୁରି ପୋକ—
Chitrā gunḍuri A kind of spotted sand borer.
[ଦ୍ର—ଗୁଣ୍ଡୁରି ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ ।]

ଚିତ୍ରାଙ୍ଗ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିତ୍ର+ଅଙ୍ଗ)—
Chitrāṅga ୧ । ଯାହା ଦେହ ଚିତ୍ରିତ—1. Multicoloured; having a dappled body.
ବି—୧ । ଚିତ୍ର ସାପ—1. A kind of spotted snake.
୨ । ଚିତ୍ରମୃଗ—2. Spotted deer.
୩ । ରକ୍ତଚିତା ଗୁଳ୍ମ—The red Leadwort.
୪ । ହିଙ୍ଗୁଳ—4 Vermillion
୫ । ଚିତଳମାଛ (ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
5. A large flat sweet-water-fish; Notopheris Chitala
୬ । ହରିତାଳ—6 Yellow orpiment.

ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ନାମ)—(ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିତ୍ର=ଅଦ୍ଭୁତ+ଅଙ୍ଗଦ
Chitrāṅgada =ବାହୁଭୂଷଣ)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ରବଂଶୀୟ ଶାନ୍ତନୁ ରାଜାଙ୍କ ଏକ ପୁତ୍ର—1. A son of king Śāntanu.
[ଦ୍ର—ଏ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଜନ୍ମିଥିଲେ ଓ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭାଇ ।]
(ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଗନ୍ଧର୍ବବିଶେଷ—
2. Name of a Gandharba.
୩ । କଳିଙ୍ଗ ବା ଦଶାର୍ଣ୍ଣ ଦେଶର ଜନୈକ ନରପତି (ମହାଭାରତ)—3. Name of a king of ancient Kaliṅga.

ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଅର୍ଜୁନପତ୍ନୀ—
Chitrāṅgadā 1. The wife of Arjuna.

ପୁଣି ସେ ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦା କନ୍ୟାଠାରୁ ଗଲେ,
ବଭ୍ରୁବାହନଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଉପୁଜିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ଆଦି ।

[ଦ୍ର—ଅର୍ଜୁନ ଦ୍ୱାଦଶ ବର୍ଷ ବନବାସକାଳରେ ମଣିପୁରରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ମଣିପୁର ରାଜା ଚିତ୍ରଭାନୁ ବା ଚିତ୍ରବାହନଙ୍କର କନ୍ୟା ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ଚିତ୍ରଭାନୁଙ୍କର ଏହି ସର୍ତ୍ତ ଥିଲା ଯେ ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦାଙ୍କର ପୁତ୍ର ହେଲେ, ସେ ମଣିପୁରର ରାଜା ହେବେ । ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବରେ ଅର୍ଜୁନ ସମ୍ମତ ହୋଇଥିଲେ । ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ଔରସରେ ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦାଙ୍କର ବଭ୍ରୁବାହନ ନାମରେ ଗୋଟିଏ ପୁତ୍ର ଜାତ ହୋଇଥିଲା । ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ଅଶ୍ୱମେଧଯଜ୍ଞ ସମୟରେ ଯଜ୍ଞାଶ୍ୱ ଯୋଗୁଁ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ସହିତ ବଭ୍ରୁବାହନଙ୍କର ଯୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲା । ସେହି ଯୁଦ୍ଧରେ ଅର୍ଜୁନ ପରାସ୍ତ ହୋଇଥିଲେ ।]
୨ । କଳିଙ୍ଗରାଜକନ୍ୟା; କୁରୁରାଜ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ପତ୍ନୀ—
(କୃପାସିନ୍ଧୁ. ଇତିହାସ)—
2. Name of a wife of Durjyodhana.
୩ । ରାବଣର ଏକ ପତ୍ନୀ—
3. Name of a wife of Rābaṇa.

ଚିତ୍ରାଙ୍ଗି ଦେବା—ଦେ.କ୍ରି—୧ । ଚିତା କାଟିବା; ଧପା ମାରିବା; ପ୍ରତାରଣା
Chitrāṅgi debā କରିବା—1. To cheat.
(ଚିତ୍ରାଙ୍ଗି କାଟିବା । } ଅନ୍ୟରୂପ
(ଚିତ୍ରାଙ୍ଗି ବତାଇବା । }
୨ । ଲୁଚିକରି ପଳାଇବା—
2. To fly away stealthily.

ଚିତ୍ରାଫଳ—ସଂ. ବି—ଗହମକାକୁଡ଼ି (ହରେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ) (ଦେଖ)
Chitrāphaḷa Gahamakākuṛi (See)

ଚିତ୍ରାବସୁ—ସଂ. ବି— ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କରେ ମଣ୍ଡିତ ରାତ୍ରି (ହିନ୍ଦି ଶବ୍ଦସାଗର)
Chitrābasu A clear night with stars shining in the sky.

ଚିତ୍ରାର୍ପିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୭ମୀ ତତ୍; ଚିତ୍ର+ଅର୍ପିତ)—୧ । ଚିତ୍ରପଟରେ
Chitrārpita ଅଙ୍କିତ—1. Painted in a picture.
(ଚିତ୍ରାର୍ପିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଚିତ୍ରପଟରେ ଅଙ୍କିତ ଛବି ବା ଚିତ୍ର ପରି ନିଶ୍ଚଳ—2. Still or quiet as a painting.

ରହିଁ ରହିଁ ତୋ ସରଣୀ, କଳୁଭଲୁ ରେ ତରୁଣି, ଚିତ୍ରାର୍ପିତ ପରି ଥିଲ ବସି—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ରାନନ୍ଦ ଚମ୍ପୂ, ତ ଗୀତ ।

ଚିତ୍ରାଶ୍ୱ—ସଂ. ବି—ସତ୍ୟବାନ୍; ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ—
Chitrāśwa Satyabān, the husband of Sābitri.

ସତ୍ୟବାନ ତନରେ ଅଶ୍ୱ ତ ଲେଖନ୍ତି,
ଏହି ସକାଶରୁ ଚିତ୍ରାଶ୍ୱ ସେ ବୋଲନ୍ତି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନପର୍ବ ।

ଚିତ୍ରିକ—ସଂ. ବି. (ଚିତ୍ର+ମାସାର୍ଥେ. ଇକ) ଚିତ୍ରାନକ୍ଷତ୍ରଯୁକ୍ତ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାର
Chitrika ମାସ; ଚୈତ୍ର ମାସ—The month of Chaitra.

ଚିତ୍ରିଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—କାମଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଚାରିଜାତି ସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମା
Chitriṇi (୨ୟ ଶ୍ରେଣୀ)—One of the 4 classes of females as classified in the Hindu Śāstras.

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଚାଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଲୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଲୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗଳ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ' ଦେଖିବେ

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ୪ ଶ୍ରେଣୀ (ପଦ୍ମିନୀ, ଚିତ୍ରିଣୀ, ଶଙ୍ଖିନୀ, ହସ୍ତିନୀ) ମଧ୍ୟରୁ ଚିତ୍ରିଣୀ ୨ୟ ଶ୍ରେଣୀର । ଏହାର ଆକାର ନାତିଦୀର୍ଘ ନାତିକ୍ଷୁଦ୍ର, ନାକ ତିଳଫୁଲ ପରି, ନେତ୍ର ପଦ୍ମଦଳ ପରି, ମୁଖ ତିଳଚର୍ଚ୍ଚିତ । ଏ ବିବିଧ କଳା ଓ ଶୃଙ୍ଗାରଚେଷ୍ଟାରେ ନିପୁଣା; ଏ ଜାତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀର ମୃଗଜାତୀୟ ପୁରୁଷ ସ୍ୱାମୀ ହେବା ଉପଯୁକ୍ତ— ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଚିତ୍ରିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଚିତ୍ର ଧାତୁ = ଚିତ୍ରିତ କରିବା + କର୍ମ. ତ)—
Chitrita ୧ । ଲିଖିତ; ଚିତ୍ରାର୍ପିତ—1. Painted.
୨ । ଅଙ୍କିତ—2. Drawn; delineated.
୩ । ବିଚିତ୍ର—3 Variegated; chequered.
୪ । ନାନା ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—
4. Of various colours.
୫ । ଚିହ୍ନଯୁକ୍ତ; ଛିଟିଛିଟିକିଆ—
5. Spotted; mottled.

ଚିତ୍ରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚିତ୍ରିତ କରିବା—
Chitriba 1. To paint.
চিত্রিতকরা
चितना

ଚିତ୍ରଇ ଚରଣ ଅଳତାବୋଲେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତା ।

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଚିତ୍ର ଚିତ୍ରଣ କରିବା; ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା—
2. (figurative) To paint; to describe vividly.

ଚିତ୍ରୁଛନ୍ତି ମହା-ଆଦି-ଚିତ୍ରକର—ମଧୁସୂଦନ. କୁସୁମାଞ୍ଜଳି ।

ଚିତ୍ରେଶ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିତ୍ରା + ଈଶ; ଚିତ୍ରାନକ୍ଷତ୍ରର ସ୍ୱାମୀ)—
Chitreśa ଚନ୍ଦ୍ର—The moon

ଚିତ୍ରେଶ୍ୱର—ସଂ. ବି—ପ୍ରଭାସ ତୀର୍ଥରେ ଚିତ୍ରଗୁପ୍ତଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଶିବଲିଙ୍ଗ—
Chitreśwara Name of a Śibalinga said to have been established by Chitragupta.

ଚିତ୍ରୋକ୍ତି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଚିତ୍ର + ଉକ୍ତି)—୧ । ଆକାଶବାଣୀ—
Chitrokti 1. A voice from the sky.
୨ । ଅଦ୍ଭୁତ ବାକ୍ୟ—2 Wonderful words.
୩ । ଅଳଙ୍କାରଯୁକ୍ତ ଭାଷାରେ କଥନ—
3. Speech full of rhetorical excellence.

ଚିତ୍ରୋତ୍ତର—ସଂ. ବି—କାବ୍ୟାଳଙ୍କାରବିଶେଷ; ଯହିଁରେ ପ୍ରଶ୍ନ ଓ ଉତ୍ତର
Chitrottara ଏକ ସଙ୍ଗେ ଏକ ରଚନାରେ ଥାଏ—
An artistic camposition which is the question and the answer at the same time.

(ଯଥା— କା କାଳୀ, କା ମଧୁରା, କା ଶୀତଳବାହିନୀ ଗଙ୍ଗା, କେ ଦାରପୋଷଣରତା, କଂ ବଳବନ୍ତଂ ନ ବାଧତେ ଶୀତଃ । ଏଥିରେ ୫ଟି ବାକ୍ୟ ପ୍ରଶ୍ନରୂପେ ଓ ସେହି ୫ଟି ବାକ୍ୟ ଉକ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ରୂପେ ରଚିତ ।)

ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିତ୍ର + ଉତ୍ପଳ)—ନାନା ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ
Chitrotpaḷa କଇଁ ଫୁଲ—Waterlily of variegated colour.

ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ମହାନଦୀର ପ୍ରାଚୀନ ନାମ—
Chitrotpaḷā 1. The ancient name of the Mahānadī river.

[ଦ୍ର—ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳାକୁ ସୁକାନ୍ତିତନୁଜା ବୋଲାଯାଏ ।]

୨ । କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ଆଇତିପୁରଠାରୁ ବାହାରିଥିବା ମହାନଦୀର ଶାଖାନଦୀବିଶେଷ—2. A branch of the Mahānadī rising at Āitipur in Cuttack District.

ଶାଳୀପୁର ଯହିଁ ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳା ତୀର, ପୂତ ଚୈତନ୍ୟ ଶ୍ରୀଭଗବତୀର—
ରାଧାନାଥ. ନନ୍ଦିକେଶ୍ୱରୀ ।

୩ । ମତ୍ସ୍ୟପୁରାଣ, ବାମନପୁରାଣ ଓ ମାର୍କଣ୍ଡେୟପୁରାଣ ମତରେ ଋକ୍ଷପାଦ ପର୍ବତରୁ ବାହାରିଥିବା ନଦୀବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Name of a mythological river of India.

ଚିତ୍ରୋପଳା—ସଂ. ବି. (ଚିତ୍ର=ବିଚିତ୍ର+ଉପଳ=ପ୍ରସ୍ତରଖଣ୍ଡ ଅଛି
Chitropaḷā ଯହିଁରେ)— ମହାଭାରତୋକ୍ତ ନଦୀବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Name of a river of ancient India.

ଚିଥଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିତ୍ରମୃଗ)—ଖୁରାଣ୍ଟି; କୁରଙ୍ଗ; ଏକପ୍ରକାର
Chithala ମୃଗ—A species of deer.

ଚିଦାକାଶ—ସଂ. ବି. (ଚିତ୍ + ଆକାଶ; ଆକାଶ ପରି ନିର୍ଲିପ୍ତ ଓ ସମସ୍ତଙ୍କର
Chidākāśa ଆଧାରଭୂତ)—ପରବ୍ରହ୍ମ—
The Universal Soul.

ଚିଦାତ୍ମା—ସଂ. ବି. (ଚିତ୍ + ଆତ୍ମା)—୧ । ଚେତନା—1. The in-
Chidātmā tellect; the thinking soul.
୨ । ଜ୍ଞାନମୟ ଆତ୍ମା—2. The soul of man.
୩ । ଚୈତନ୍ୟ; ଜୀବାତ୍ମା—
3. The divine essence in man.
୪ । ଜ୍ଞାନର ପ୍ରକାଶ—
4. The semblance of intellect.
୫ । ଜ୍ଞାନସ୍ୱରୂପ ପରମାତ୍ମା—5 The Divine Soul which is the embodiment of intelligence.

ଚିଦାନନ୍ଦ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିତ୍+ଆନନ୍ଦ; ଚିତ୍ =ଜ୍ଞାନ ଓ
Chidānanda ଆନନ୍ଦ ଅଛି ଯାହାର)—୧ । ଚୈତନ୍ୟମୟ ଓ ଜ୍ଞାନମୟ ବ୍ରହ୍ମ; ପରମାତ୍ମା—
1. The Universal Soul.
୨ । ପରମଜ୍ଞାନୀ ସଦାନନ୍ଦ ଶିବ—2. God Śiba.

ଚିଦାଭାସ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିତ୍+ଆଭାସ)—୧ । ଜ୍ଞାନର ଆଭାସ;
Chidābhāsa ଜ୍ଞାନର ପ୍ରକାଶ—
1. The manifestation of intelligence.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇପ୍ତ	ଉଅ	ଙ୍ଗ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଇଅ	ଙ୍କ	ନ୍

୨ । ଜ୍ଞାନ—2. Knowledge.

୩ । ଜୀବାତ୍ମା—3. The Living Soul.

ଚିଦ୍ରୂପ—ସଂ. ବି. (ଚିତ୍+ରୂପ)—୧ । ଚୈତନ୍ୟସ୍ୱରୂପ ବା ଜ୍ଞାନମୟ ଆତ୍ମା—1. Pure intelligence.
Chidrūpa
ବିଣ.—୧ । ଚୈତନ୍ୟମୟ—Intelligent; intellectual
୨ । ପ୍ରିୟ—2. Dear; beloved.
୩ । ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତିମାନ୍—3. Manifest.
୪ । ଜ୍ଞାନମୟ—4. Full of wisdom.

ଚିନ୍‌ଚିନ୍—ଦେ. ବି.—(ଧ୍ୱନି ଓ ଅନୁଭୂତ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଛୁଞ୍ଚି ମାଇଲା ପରି ସାମାନ୍ୟ ତୀବ୍ର ସନ୍ତଣାର ଅନୁଭୂତି—
Chinchin
चिनचिन 1. A twinging sensation resembling that
चुनचुनाहट produced by slight pin-pricks.
୨ । ଝିମ୍‌ଝିମ୍ (ଦେଖ)
2. Jhimjhim (See)

ଚିନ—ଦେ. ବି.—୧ । ଚିହ୍ନ; ଦାଗ—
China 1. Mark.
चिन ୨ । ଚୀନ ଦେଶ—
चिन्ह 2. China (country).
चीन ବିଣ.—ଚୀନ୍ ଦେଶୀୟ—
चिनिया Of or pertaining to China.

ଚିନ୍‌ବାସନ—ଦେ. ବି.—ଚିନା ବାସନ (ଦେଖ)
Chin bāsana China bāsana (See)

ଚିନ୍‌ମାଟି—ଦେ. ବି.—ଚିନା ମାଟି (ଦେଖ)
Chinmāti China māti (See)

ଚିନରା—ଦେ. ବିଣ.—ଚିହ୍ନରା (ଦେଖ)
Chinarā Chihnarā (See)

ଚିନା—ଦେ. ବି.—୧ । (ସଂ. ଚୀନକ)—ଏକଜାତୀୟ ଗୋଲାକୃତିବିଶିଷ୍ଟ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶସ୍ୟ—1. A kind of small grain; millet.
China
चीनेधान ୨ । ଗୁଞ୍ଜ କାଇଁଚ ପରିମାଣ କ୍ଷୁଦ୍ର ଓଜନ; ସୁନା, ରୁପା ଓଜନ
चेना କରିବାର ପରିମାଣବିଶେଷ—2. A small weight
ଦ୍ରା. ଚେନ୍ନା equal to 4 kāinchas; one grain
ତେ. ଚିନ୍ନ କ୍ୟୋଟ କେତେ ଚନା କେତେକ ଧାନ । ପ୍ରାଚୀ. ପରଚେଗୀତ ।
ତା. ସିନ୍ନା ୩ । (ସଂ. ଚିହ୍ନ ଧାତୁ)—ଚିହ୍ନା; ପରିଚୟ—
3. Acquaintance.
୪ । (ସଂ. ଚୀନ)—ଚୀନଦେଶବାସୀ ମନୁଷ୍ୟ—
4. A Chinaman
ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଚିହ୍ନିତ)—ଚିହ୍ନା; ପରିଚିତ—
Acquainted; well known.
चिना ବିଣ—୧ । ଚିନଦେଶୀୟ—
चिनिया 1. Pertaining to China.
(ଯଥା—ଚିନା ଘାସ, ଚିନା କପୂର, ଚିନା ମାଟି, ଚିନା ବାସନ ଇତ୍ୟାଦି ।)

୨ । ପ୍ରଥମରେ ଚୀନ ଦେଶରୁ ଆନୀତ—
2. Originally imported from China.
୩ । ଚୀନଦେଶୋତ୍ପନ୍ନ—3. Produced in China.
୪ । ଚୀନ ଦେଶବାସୀ—
4. Belonging to or residing in China; Chinese.

ଚିନାଇବା—ଗ୍ରା କ୍ରି—ଚିହ୍ନାଇବା (ଦେଖ)
Chinaiba Chihnaiba (See)

ଚିନାଏ—ଦେ. ବି—ଏକ ଚିନା ପରିମାଣ—One grain only.
Chinae ବିଣ—୧ । ଏକଚିନା ପରିମିତ—
1. A grain of.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଟିକିଏ ମାତ୍ର—2. (Figurative) A little of; a grain or particle of; a bit of.
ଚିନାଏଁ ଚ ଖେଦ ନାହିଁ ମୋର । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋଦାରଣ୍ଡ. ଚ. ଗୀତ ।
[ଦ୍ର—ତୁଳନା କର; ଏହିପରି ଲକ୍ଷଣାର୍ଥଯୁକ୍ତ ରତିଏ, ଧାନେ ।]

ଚିନାକପୂର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୀନକକର୍ପୂର)—କର୍ପୂର ଗଛର କାଠରୁ
Chinākapūra ଜାଳରେ ସିଝାଇ ଯେଉଁ କପୂର ବାହାର କରାଯାଏ
चिनाकपूर (କପୂର ଦେଖ)—Camphor extracted
चीनियाकपूर from the wood of a tree; Cinnamonum Camphora.

ଚିନାଘାସ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଚାଇନା ଗ୍ରାସ)—
Chinaghāsa ଏକପ୍ରକାର ସୁଦୃଶ୍ୟ ବିଦେଶାଗତ ତୃଣବିଶେଷ—
चिनाघास China grass.
चिनियाघास

ଚିନାଘୋଡ଼ା—ସଂ. ବି. (ସଂ. ଚୀନକ+ଘୋଟକ)—
Chināghorda ଯେଉଁ ଘୋଡ଼ାର ୪ ଗୋଡ଼ ଧଳା ଓ ଦେହଯାକ
चिनियाघोड़ा ନାଲି ଓ ଧଳା ରଙ୍ଗମିଶା ଲୋମ ଥାଏ—
चिनियाघोड़ा A horse with white legs and body covered with white and red hairs.

ଚିନାପାଟଣା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ମନ୍ଦ୍ରାଜ ସହର ଓ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଉପକୂଳ-
Chināpātanā The city and the coast of Madras.

ଚିନାବ୍—ଦେ. ବି. (ନାମ) (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା)—ଚନାବ (ଦେଖ)
Chināb Chanāb (See)

ଚିନା ବାଦାମ୍—ଦେ. ବି—ଭୁଇଁଚଣା; ଚେରଚଣା; ମୁଗଫଳୀ—
Chinā bādām Groundnut; pea-nut; earth-nut.
चिनाबादाम [ଦ୍ର—ଏହା ଶିମ୍ବାବର୍ଗର କ୍ଷୁଦ୍ର ଲତାଗୁଳ୍ମ । ଏଥିର
चिनियाबदाम ଚେରରେ ପତଳା ବୋପାବିଶିଷ୍ଟ ଛୁଇଁ ଧରେ ଓ ଏ ଛୁଇଁ ଭିତରେ ମଟର ପରି ଶସ୍ୟ ଥାଏ ଓ ଏହାକୁ ଖାଆନ୍ତି । ଏ ମଞ୍ଜିରୁ ତେଲ ବାହାରେ । ଏହା ପ୍ରଥମେ ଆମେରିକାର ବ୍ରାଜିଲ ଦେଶରୁ ଆସିଥିଲା । ବିଦେଶରୁ ଆସିଅଛି ବୋଲି ଏହାର ନାମ ଚିନାବାଦାମ୍ ହୋଇଅଛି ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଁଳା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଁଳା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ ।

ଚିନା ବାସନ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଧଳାମାଟିରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ବାସନ—China ware; crockery.
China bāsana
চিনাবাসন
चिनीमिट्टिकाबासन

ଚିନା ମାଟି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୀନକ+ମୃତ୍ତିକା)—ବାସନ ଇତ୍ୟାଦି ତିଆରି କରିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଏକପ୍ରକାର ଧଳା ମାଟି—Keolin; a kind of white clay.
Chinā māṭi
চিনামাটি
चिनीमिट्टी

ଚିନାମାଳ—ଦେ. ବି—ମେଣ୍ଢା ଓ ଛେଳିର କୋଷ—The testicle of a sheep or goat.
Chināmāḷa

ଚିନାମାଳି—ଦେ. ବି—୧ । କଣ୍ଠର ମାଳ ବିଶେଷ—1. A kind of necklace.
Chināmāḷi
୨ । ଏକପ୍ରକାର ସରୁ ଧାନ—2. A kind of fine paddy.
୩ । ଚିନାମାଳ (ଦେଖ)—3. Chinamāḷa (See)
ସବୁ ବୃଥା ହେଲା ଦଶହର ଗଲା ନ ପାଇଲି ଚିନାମାଳି । (କ. ମ. ନନ୍ଦ)

ଚିନାର—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଚିହ୍ନାର)—ଚିହ୍ନା; ପରିଚିତ—Acquainted; familiar.
Chinār

ଚିନି—ଦେ. ବି (ଭୁଲ. ଫା, ଶୀର୍ନୀ=ମିଷ୍ଟାନ୍ନ)—୧ । ପରିଷ୍କୃତ ଗୁଣ୍ଡା ଆକାରର ଗୁଡ଼—1. Refined powdered sugar.
Chini
চিনি
चीनी
ପଚିତ ପାଣି ଖଣ୍ଡା ଖଜୁରି ଖଣ୍ଡ ଚିନି—ପୀତାମ୍ବର. କୃଷ୍ଣ ହୃଦ୍‌ଘଣ ।
୨ । ଚିନାମାଟି—2. Keolin.
ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଛୋଟ; କ୍ଷୁଦ୍ର—Small,.

ଚିନି ଅଙ୍ଗୁଳି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କନିଷ୍ଠାଙ୍ଗୁଳି (ହାତର ଓ ଗୋଡ଼ର)—The little finger.
Chini aṅguli

ଚିନି ଆଳୁ—ଦେ. ବି—ଶଙ୍ଖଆଳୁ; ଏକପ୍ରକାର ମିଠା ଆଳୁ; ଗମ୍ଭା ଆଳୁ—Pachyrhizus Angulātus.
Chini āḷu
[ଦ୍ର—ଶଙ୍ଖସାରୁ ୨ ତଳେ କୋଠି ଦେଖ ।]

ଚିନିକପୁର—ଦେ. ବି—ଚିନାକପୂର (ଦେଖ)
Chinikapura Chinākapūra (See).

ଚିନିଚମ୍ପା—ଦେ. ବି (ଚୀନ ଦେଶରୁ ପ୍ରଥମେ ଆନୀତ ହୋଇଥିବାରୁ)—୧ । ଏକପ୍ରକାର ଉଗ୍ରଗନ୍ଧ ଚମ୍ପକଜାତୀୟ ଫୁଲ—Artabotrys Odoratissimus (a kind of Magnolia flowering in a creeper).
Chinichampā
কাঁঠালীচাঁপা
कटहलियाचंपा
[ଦ୍ର—ଏହା ଲତାରୁ ହୁଏ । ଫୁଲର ଗନ୍ଧରେ ଦିଗଦିଗ ମହକୁଥାଏ । ଏହାର ପତ୍ର ସୁନ୍ଦର, ଫୁଲ ଅପୀତ । ପାଚିଲା ପଣସ ବା କଦଳୀ ପରି ଏଥିର ଗନ୍ଧ । ଏହାର ୬ଗୋଟି ମୋଟ ପାଖୁଡ଼ା ଥାଏ; ଅଧଫୁଲ ପରି । ଫୁଲର ନାଡ଼ ମୂଳ ଅଙ୍କୁଶୀ ପରି ବଙ୍କା । ଏକ ଫୁଲରୁ ଅନେକ ଫଳ ହୁଏ ।]

চাঁপকেলা ୨ । ଏକପ୍ରକାର ଚମ୍ପା କଦଳୀଠାରୁ ସାନ ଓ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ କଦଳୀ—2. A kind of excellent banana.
चिनीचम्पा
ପ୍ରାଦେ (ଆଠମଲ୍ଲିକ) ବି—କାନର ଗହଣାବିଶେଷ—A kind of ornament for the ear.

ଚିନିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି. (ସଂ. ଚିହ୍ନ ଧାତୁ)—ଚିହ୍ନିବା (ଦେଖ)
Chinibā Chihnibā (See).

ଚିନିବାସନ—ଦେ. ବି—ଚିନାବାସନ (ଦେଖ)
Chinibāsana Chinābāsana (See).

ଚିନିମାଟି—ଦେ. ବି—ଚିନାମାଟି (ଦେଖ)
Chinimāṭi Chinamāṭi (See).

ଚିନିରା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଚିହ୍ନ ଧାତୁ)—ଚିହ୍ନରା (ଦେଖ)
Chinirā Chihnarā (See).
ଜାଣିଲ ପରା ମୁଁ ସେହି ଚିନିରା,
ଚିହ୍ନିଲ କେ କାହିଁ କେଉଁଠା ସ୍ନାଗ—ଉତ୍କଳ-ସାହିତ୍ୟ (ନନ୍ଦ)

ଚିନିସିନ୍ଦୁର—ଦେ. ବି (ଚୀନ ଦେଶରୁ ଏ ଦେଶକୁ ଆସୁଥିବାରୁ)—ଏକପ୍ରକାର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳବର୍ଣ୍ଣ ସିନ୍ଦୂର—A kind of bright red vermillion.
Chinisindura
চিনাসিন্দুর
चिनिआसिंदूर
[ଦ୍ର—ପାରଦ ଓ ଗନ୍ଧକଘଟିତ ସିନ୍ଦୂରର ରଙ୍ଗ ଖୁବ୍ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ; ଏହାକୁ ଚିନିସିନ୍ଦୂର କହନ୍ତି । ସୀସକଘଟିତ ସିନ୍ଦୂର ଫିକ୍କା; ଏହାକୁ ମାଟିଆ ବା ଫିକ୍କା ସିନ୍ଦୂର କହନ୍ତି । ସଂସ୍କୃତ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଉଲ୍ଲିଖିତ ସିନ୍ଦୂର ସୀସକଘଟିତ ବା ନାଗସମ୍ଭବ ।]

ଚିନ୍ତ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଚିନ୍ତା କରିବା—To think.
Chinta (root)

ଚିନ୍ତକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଚିନ୍ତ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ଯେ ଚିନ୍ତା ବା ଧ୍ୟାନ କରୁଥାଏ—1. Caring for.
Chintaka
୨ । ଚିନ୍ତାକରିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—2. Thoughtful; thinking of.

ଚିନ୍ତନ—ସଂ. ବି (ଚିନ୍ତ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଚିନ୍ତା (ଦେଖ)—1. Chintā (See).
Chintana
(ଚିନ୍ତନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବାରମ୍ବାର ସ୍ମରଣ—3. Repeated remembrance.

ଚିନ୍ତନୀୟ—ସଂବିଣ. (ଚିନ୍ତ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—ଚିନ୍ତାକରିବାଯୋଗ୍ୟ—Thinkable; deserving thought or consideration.
Chintaniya
(ଚିନ୍ତ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିନ୍ତା—ସଂ. ବି (ଚିନ୍ତ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ଆ)—୧ । ଧ୍ୟାନ; ଉପାସନା—1. Reflection; meditation.
Chintā
୨ । ଭାବନା—2. Thought; thinking.
୩ । ଉଦ୍‌ବେଗ—3. Anxiety; care.
୪ । ସ୍ମରଣ—4. Recollection.
୫ । ଶଙ୍କା ବା ଭୟ—5. Fear.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯୃ	ଋଥ	ଖ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଥ	ଋ	ନ୍

୬ । ମନରେ ଆନ୍ଦୋଳନ—
6. Revolving in the mind.

୭ । ବିଚାର; ବିବେଚନା—7. Consideration.

ଚିନ୍ତାକାମୋଦୀ—ଦେ. ବି—ରାଗବିଶେଷ—
Chintākāmodi Name of a tune of music.
[ଦ୍ର—ରାଗ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ ।]

ଚିନ୍ତାକୁଳ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିନ୍ତା+ଆକୁଳ)—
Chintākula ୧ । ଚିନ୍ତାଯୁକ୍ତ—1. Thoughtful.
(ଚିନ୍ତାକୁଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ—2. Distracted; disturbed in mind; agitated; anxious.

ଚିନ୍ତାକୁଳିତ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିନ୍ତା+ଆକୁଳିତ)—
Chintākulita ଚିନ୍ତାକୁଳ (ଦେଖ)
(ଚିନ୍ତାକୁଳିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Chintākula (See)

ଚିନ୍ତା ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅତ୍ୟଧିକ ଭାବନା ଗ୍ରାସ କରି
Chintā khāibā ଶରୀର ଓ ମନକୁ କ୍ଷୀଣ ଓ ଦୁର୍ବଳ କରି ପକାଇବା—(figurative) Too much serious thought (to rendering a person lean and lank both in the mind and the body).
(ଯଥା—ମୋତେ ଧନରାଶି ବଢ଼ିଲା ନାହିଁ ଅଲ୍ପ ବିଭୁ କରାଇବା ଚିନ୍ତା ଖାଇଲାଣି ।)

ଚିନ୍ତାଦେଶାକ୍ଷ—ଦେ. ବି—ରାଗବିଶେଷ—
Chintādeśāksha Name of a tune of music
[ଦ୍ର—ରାଗ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ ।]

ଚିନ୍ତାନ୍ୱିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ – ଚିନ୍ତାକୁଳ (ଦେଖ)
Chintānwita Chintākula (See)
(ଚିନ୍ତାନ୍ୱିତା – ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚିନ୍ତାପତ୍ରି—ଦେ ବି—ଢେଙ୍କାନାଳଆଦି ଗଡ଼ଜାତରେ ଠାକୁର
Chintāpatri ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ମାଳି ସେବକ—The Māli Sebaks of village-deities in the Orissa Garjats

ଚିନ୍ତାପାଣ୍ଡୁ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି (ଭୁଲ ତେ. ଚିନ୍ତାପାଣ୍ଡୁ)—ତେନ୍ତୁଳି—
Chintāpāndu Tamarind.

ଚିନ୍ତାବେଶ୍ମ—ସଂ. ବି—ଯେଉଁ ଘରେ ବସି ଗୁରୁତର ବିଷୟମାନ ଚିନ୍ତା
Chintābeśma ବା ପରାମର୍ଶ କରାଯାଏ; ମନ୍ତ୍ରଣାଗୃହ—Council-room

ଚିନ୍ତାଭର—ଦେ. ବିଣ—ଚିନ୍ତାଗ୍ରସ୍ତ; ଚିନ୍ତିତ; ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ—
Chintābhara Anxious
ଲଭିବା ଆଶେ ଭୂଷି ନ ଆସେ ଚିନ୍ତାଭର ମନ ଅତି । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଚିନ୍ତାମଣି—ସଂ ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଚିନ୍ତାପ୍ରଦ ମଣି)—୧ । ବାଞ୍ଛାପ୍ରଦ
Chintāmani ରତ୍ନବିଶେଷ—1. A fabulous gem said to give the wearer his wished for results.

୨ । ପରଶୁପଥର; ସ୍ପର୍ଶମଣି—
2 The philosopher's stone
ଚିନ୍ତାମଣି ଥାଇଁ ଥାଇଁ କେ ଲୋଡ଼େ ରୂପାରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୩ । ବ୍ରହ୍ମା—3. Brahmā.

୪ । ବୁଦ୍ଧବିଶେଷ—4. One of the incarnations of Buddha

ଦେ. ବି. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—
A name given to males and females.

ଚିନ୍ତାମଣି ଦୀକ୍ଷିତ—ଦେ. ବି (ନାମ)—୧୮ଶ ଶତାବ୍ଦୀର 'ସାରଣୀ'ନାମକ
Chintāmani dikshita ଜ୍ୟୋତିଷ ଗ୍ରନ୍ଥର ରଚୟିତା—An astrologer; the author of Sārani, a treatise on astrology.

ଚିନ୍ତାମଣି ରଘୁନାଥ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ ବି. (ନାମ)—ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ବେଧଶାଳାର
Chintāmani raghunātha āchārjya ସହକାରୀ—
A co-worker of the observatory in Madras.
[ଦ୍ର—ଏ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ନାବିକପଞ୍ଜିକା ଅନୁସାରେ ୧୬୧୧ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଦୃଗ୍‌ଗଣିତ ପଞ୍ଚାଙ୍ଗ ନାମରେ ଖଣ୍ଡିଏ ପଞ୍ଜିକା ତେଲୁଗୁ ଭାଷାରେ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ ।]

ଚିନ୍ତାର୍ଥୀ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ. (ଚିନ୍ତା+ଅର୍ଥ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା.
Chitārthi ୧ବ.)—ଚିନ୍ତିତ (ଦେଖ)
(ଚିନ୍ତାର୍ଥିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Chintita (See)

ଚିନ୍ତିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଚିନ୍ତ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ସ୍ମୃତ—
Chintita 1. Remembered.

୨ । ଆଲୋଚିତ—2. Considered.

୩ । ଭାବିତ; ଯାହା ଚିନ୍ତା କରାଯାଇଅଛି—
3. Thought of.

୪ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ତ) ଯେ ଚିନ୍ତା କରେ; ଚିନ୍ତାକାରକ—
4. Thinking.

୫ । ଚିନ୍ତାଯୁକ୍ତ; ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ—5. Anxious.

ସଂ. ବି. (+ଭାବ. ତ)—ଚିନ୍ତା—Thought.

ଚିନ୍ତିତପୂର୍ବ—ସଂ. ବିଣ—ଯାହା ପୂର୍ବରୁ ଚିନ୍ତା କରାଯାଇଅଛି—
Chintitapūrba Premeditated.
(ଅଚିନ୍ତିତପୂର୍ବ—ବିପରୀତ)

ଚିନ୍ତିତବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଚିନ୍ତ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—
Chintitabya ଚିନ୍ତନୀୟ (ଦେଖ)—Chintaniya (See)

ଚିନ୍ତିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. (ସଂ. ଚିନ୍ତ ଧାତୁ)—୧ । ଚିନ୍ତା କରିବା—
Chintibā 1. To think.
चिंता ୨ । ସ୍ମରଣ କରିବା—
चंतना 2. To recollect; to remember.

ଚିନ୍ତ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଚିନ୍ତ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ଚିନ୍ତନୀୟ (ଦେଖ)
Chintya Chintaniya (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ହ୍ରସ୍ୱ ଇ ଉ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଦୀର୍ଘ ଈ ଊ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ଇ ଉ ବା ଈ ଊ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ଈ ଊ ବା ଇ ଉ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ' ଦେଖିବେ

ଚିନ୍ତ୍ୟମାନ—ସଂ. ବିଣ. (ଚିନ୍ତ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଶାନ)—ଅନୁଧ୍ୟାୟମାନ,
Chintyamāna — ଯାହା ଚିନ୍ତା କରା ହେଉଅଛି—Which is being thought of.

ଚିନ୍ନ—ସଂ. ବି. (ଚି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—ଚିନା ଶସ୍ୟ—
Chinna — Millet (M. W.).

ଚିନ୍ମୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଚିତ୍+ସ୍ୱରୂପାର୍ଥେ. ମୟ)—
Chinmaya — ୧। ଜ୍ଞାନମୟ; ଚୈତନ୍ୟମୟ—
(ଚିନ୍ମୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Full of animation or conscieousness.
୨। ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ—2. Spiritual.
ବି—୧। ପରମେଶ୍ୱର—1. God.
୨। ପରମାତ୍ମା—2. The Supreme Soul.

ଚିନ୍ହିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚିହ୍ନିବା (ଦେଖ)
Chinhibā — Chihnibā (See)
ଚିନ୍ହିଲେ ମଇତ୍ର ପ୍ରମାଣ
ଆନନ୍ଦେ ଅକ୍ରୁର ଗମନ—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ।

ଚିପ—ଦେ. ବି—୧। କୁରାଢ଼ି ପ୍ରଭୃତି ଅସ୍ତ୍ରର ଫଳକ ବେଣ୍ଟରେ ଦୃଢ଼ବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିବାପାଇଁ ବେଣ୍ଟ ଓ କୁରାଢ଼ିର ଆଖି ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଫାଙ୍କରେ ଦିଆଯିବା କ୍ଷୁଦ୍ର କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡ; ଚିପୁଆ; ପତଳା ଖିଲ; ପଚରା—1. A wedge or chip of wood driven alongside the handle into the hole of an axe to tighten its hold with the blade.
Chipa
গোঁজ, চিপ
पच्चड़
୨। ଢ଼ିଲା ମୁଦି ଖସି ନ ପଡ଼ିବା ନିମନ୍ତେ ତାହିଁ ଆଗରେ ବ୍ୟବହୃତ ମୁଦିଆ; ଆଗୁଆ—
2. A small ring worn after a slack ring to keep it in position on the finger.

ଚିପା—ଦେ. ବି—୧। ଉଭୟ ଦିଗରୁ ଚାପ ଦେବା—
Chipā — 1. Pressing a thing on both sides.
চিপা, টেপা — ୨। ଚିପ (ଦେଖ)
चिपक, दाब — 2. Chipa (See)
୩। (ଲଙ୍ଗଳର) ପିଚିକିଲା (ଦେଖ)
3. Pichikilā (See)
চিপা — ବିଣ—୧। କୃପଣ—
कंजूस — 1. Close fisted; miserly; niggardly.
୨। ଚାପଦ୍ୱାରା ସଙ୍କୁଚିତ—
2. Pressed; squeezed.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—କ୍ଷୁଦ୍ର କଂସା ବା ଟେକ୍ଲି—
Small bell-metal pot.

ଚିପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚିପିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Chipāibā — The causative form of Chipibā.
চেপান, চিপান
चिपकाना, दबाना
(ଚିପେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିପାଚିପି—ଦେ. ବି—୧। ବହୁବାର ଚିପିବା କର୍ମ—
Chipāchipi — 1. Acts of squeezing.
টেপাটেপী — ୨। ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ଚିପିବା—
चिपकाचिपकि — 1. Pressing each other.

ଚିପିଚାପି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ସଙ୍କୁଚିତ ହେବା—
Chipichāpi hebā — To be contracted or tightened.

ଚିପିଟ—ସଂ. ବି. (ଚି+ପିଟ୍ ଧାତୁ=ଚେପଟା କରିବା+କର୍ମ. ଅ; ନିପାତନ)—୧। ଚୂଡ଼ା—
Chipiṭa — 1. Parched flattened rice.
୨। ଆଖି ପତା ଉପରେ ଅଙ୍ଗୁଠି ଚାପିଲେ ଦୃଷ୍ଟ ବସ୍ତୁ ଏକାଧିକ ବୋଲି ଦେଖାଯିବା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2 Aberration of the eyesight due to pressing a finger on the eyelid.
ଦେ. ବିଣ—୧। ଚେପ୍ଟା—1. Flattened
୨। ଚେପ୍ଟାନାକା—2. Flat-nosed.
୩। ବିସ୍ତୃତ—3 Extended.

ଚିପିଟକ—ସଂ. ବି. (ଚିପିଟ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ଚିପିଟ ୧ (ଦେଖ)
Chipiṭaka — Chipiṭa. (See)
(ଚପିଟକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିପିଟ ନାସିକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିପିଟ+ନାସିକା)—
Chipiṭa nāsika — ଚେପଟାନାକା—Flat-nosed.
(ଚିପିଟ ନାସିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି—୧। ବୃହତ୍‌ସଂହିତା ଅନୁସାରେ କୈଳାସର ଉତ୍ତରରେ ଅବସ୍ଥିତ ଦେଶବିଶେଷ; ତାତାର ବା ମଙ୍ଗୋଲିଆ ଅଞ୍ଚଳ (ଏଠାର ଲୋକଙ୍କ ନାକ ଚେପଟା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1 Tartary; Mongolia.
୨। ତାତାର ବା ମଙ୍ଗୋଲୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. A Tartar or Mongolian.

ଚିପିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚାପ)—
Chipibā — ୧। ଚାରିଆଡ଼ୁ ଚାପ ଦେବା—1. To compress; to press on all sides.
টিপা, চিপা
चिपटाना, चाँपना — ୨। ସଂକୋଚନ କରିବା—
2. To tighten, to contract by pressure.
୩। ମୁଠାଇ ଧରିବା—3. To squeeze.
୪। ହାତ ଅଙ୍ଗୁଠି ଦ୍ୱାରା ଚାପିବା; ମଳିବା—
4. To press with the hand or fingers.
୫। ଗୋଡ଼ ହାତ ଆଦିକୁ ହାତ ଦ୍ୱାରା ଚିପିବା—
5. To perform massage.
ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) କ୍ରି. (ଜୋତା, ଗହଣା, କୁର୍ତ୍ତା)—
ଦେହକୁ କସି ହେବା—
(shoes or ornament or dress) To sit tight over the body.
(ଯଥା—ଏ ଜୋତା ମତେ ଚିପୁଛି।)

ং	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ଥ	ଉଅ	ଘ
ঁ	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚିଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

ଚପୁଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଗୃପ)—୧ । ଶଗଡ଼ର ଚକକୁ ଦୃଢ଼ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଚକର ପରିଧିରେ ମରାଯିବା ପତଳା ଛିଲ୍‌କା-
Chipuā
ଚିପ
कसनी, चुटकी
1. A chip or peg driven into the rim of a wheel to make it tight.

୨ । କୁରାଢ଼ିର ବେଣ୍ଟକୁ ଦୃଢ଼ କରି ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ବସାଯିବା କାଠର ଖିଲ—2. A chip of wood driven into the eye of an axe to make the handle fit tightly into it

୩ । ଢିଲା ମୁଦି ଉପରେ ପିନ୍ଧା ଯିବା ଅଗୁଆ—
3. Tight ring worn after a slack ring.

ଚପୁଆଣି—ଦେ ବି. (ସଂ. ଗୃପ)—ଯେଉଁ ଧାତୁମୟ ବନ୍ଧନ ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ଢିଲା ବସ୍ତୁକୁ ଦୃଢ଼ୀଭୂତ କରାଯାଏ—
Chipuāṇi
ଚିପ
चुटकी
A clamp; a fastener; clasp.

ଚପୁଟ—ସଂ. ବି—ଚିପିଟ (ଦେଖ)
Chiputa Chipita (See)

ଚପୁଡ଼ା—ଦେ. ବି—କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ହସ୍ତଦ୍ୱାରା ସଂପୀଡ଼ିତ କରି ତହିଁରୁ ରସ ବା ଜଳ ବାହାର କରିବା—
Chipurdā
ନିଚୋଡ଼ା; ନିଙ୍ଗଡ଼ା
निचोड़न
Wringing out water or juice of a thing by pressure; extracting juice or water by pressing.

ବିଣ—ଚପୁଡ଼ା ହୋଇଥିବା—From which water has been pressed out; squeezed.

ଚପୁଡ଼ାଇବା—ଦେ. କି—ଚପୁଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Chipurdāibā The causative form of Chipurdibā.
ନିଙ୍ଡ଼ାନ
निचोड़वाना
(ଚପୁଡ଼େଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚପୁଡ଼ା ଚପୁଡ଼ି—ଦେ. ବି—ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଚପୁଡ଼ିବା—
Chipurdā chipurdi Fully wringing out.

ଚପୁଡ଼ିବା—ଦେ. କି. (ସଂ. ଗୃପ)—କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ହାତରେ ଚିପି ତହିଁରୁ ରସ ବା ଜଳ ବାହାର କରିବା—
Chipurdibā
ନିଚୋଡ଼ା; ନିଙ୍ଡ଼ାନ
निचोड़ना; चहेटना
1. To wring out water or juice by pressing; to squeeze out or press out juice.

ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଚପୁଡ଼ି ସୁଧାଂଶୁ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳୋଗ୍ରକମ୍ଭ, ବ. ଗୀତ ।

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବିଷୟ ସମ୍ୱନ୍ଧ ଆଲୋଚନା କରିବା—
2. (figurative) To consider a matter very minutely.

ଶାକକୁଷ୍ମ ଦ.ସ ରସକଷ୍ଟାଳ ଚପୁଡ଼ିଲରୁ ଅନେକ ରସ ବାହାର ଥିଲ ।
ରାଧାନାଥ. ଦରବାର ।

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନିଃଶେଷିତ କରିବା—
3. (figurative) To exhaust.

ଚପୁଡ଼ି ଦେଲା ସେ ଭବ ଏଣିକ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତା ।

ଦେ. ବି—ଚପୁଡ଼ିବା କର୍ମ—
The act of wringing out or pressing out.

ଚପୁଲି—ଦେ. ବି (ସଂ. ନାମ-ଶ୍ଲେଟକା)—୧ । ଚଟିଜୋତା; ଚମର ଗୋଟିଏ ପଟରେ ଅଙ୍ଗୁଠି ଗଳାଇବା ପାଇଁ ଲାଗିଥିବା ଚମ ଦଉଡ଼ିଯୁକ୍ତ ଯୋତା; ଉପର ଅଂଶ ନ ଥିବା ଚଟି ଜୋତା—1. Slippers; sandals.
Chipuli
ଚୁଟକୀ
चुटकी

୨ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଗୋଡ଼ର ବୁଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଠିରେ ଯେଉଁ ମୁଦିଆଯୁକ୍ତ ଅଳଙ୍କାର ପିନ୍ଧନ୍ତି; ଚୁଟ୍‌କି—
2. An ornamental ring worn by females on the toes.

୩ । ବବୁର୍ ବାଳ; ବେଣି—3. Bobbed hair; hair cut into overhanging ringlets.

ଚପ୍ଟା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ ଚିପିଟ)—ଚେପଟା—
Chiptā Flattened.
ଚିପଟା
चपटा

ଚପ୍ପ—ସଂ. ବି—କଣନଖା ରୋଗ (ଏଥିରେ ନଖର ତଳ ମାଂସ ସଢ଼ିଯାଏ ଓ ନଖ ତଳ ଦରଜ ହୁଏ ଓ ବଢ଼େ)—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
Chippa
A disease of the nails; whitlow.

ଚପ୍ରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ତୁଳ. ହି. ଚିପଡ଼ୀ; ଚିପଡ଼ା)—
Chiprā ଆଖିର ଲେଞ୍ଜରା—The rheum of the eyes.

ଚଫ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଚୀଫ୍)—ସ୍ୱାଧୀନ ରାଜା ବା ସମ୍ରାଟଙ୍କୁ କରଦାୟୀ ଦେଶୀୟ ରାଜା—
Chiph
ଚୀଫ୍
चीफ
A chief; a feudatory chief.

ବୈଦେ. ବିଣ—ପ୍ରଧାନ (ଏହି ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ଇଂରେଜ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବରେ ବସି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବା ପ୍ରଧାନ ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ କରେ; ଯଥା—ଚିଫ୍‌ଇଞ୍ଜିନିୟର, ଚିଫ୍‌ଏଜେଣ୍ଟ, ଚିଫ୍‌କମିସନର, ଚିଫ୍‌କୋର୍ଟ ଇତ୍ୟାଦି)—Chief (prefixed to other words denoting officer or office).

ଚଫ୍ ଇଞ୍ଜିନିୟର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ପ୍ରାଦେଶିକ ପ୍ରଧାନ ଇଞ୍ଜିନିୟର୍—
Chiph iñjiniyar The Chief Engineer of a province.

ଚଫ୍ ଏଜେଣ୍ଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଇନ୍‌ସିଓରାନ୍‌ସ୍ କୋମ୍ପାନି ଆଦିର ପ୍ରଧାନ କ୍ଷମତା ପ୍ରାପ୍ତ କର୍ମଚାରୀ—
Chiph ejeṇt
The Chief agent of a Company.

ଚଫ୍ କମିସନର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ, ଚୀଫ୍‌କମିସନର୍)—ନନ୍-ରେଗୁଲେସନ୍ ପ୍ରଦେଶରେ ଉଚ୍ଚତମ ଶାସନ-କର୍ତ୍ତା—Chief Commissioner.
Chiph kamisanar

[ଦ୍ର—ନନ୍‌ରେଗୁଲେସନ ପ୍ରଦେଶରେ ଜିଲ୍ଲାମାନଙ୍କ ଶାସନ-କର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କୁ ଡେପୁଟୀ କମିସନର୍ ବୋଲାଯାଏ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପଠିତ ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୂକ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅନ୍ଧୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅନ୍ଧା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଚିଫ୍ କୋର୍ଟ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଚୀଫ୍ + କୋର୍ଟ୍)—ହାଇକୋର୍ଟ
Chiph koṭ ଅପେକ୍ଷା ନିମ୍ନଶ୍ରେଣୀୟ ପ୍ରାଦେଶିକ ପ୍ରଧାନ ବିଚାରାଳୟ—
Chief Court of a Province; (of a lower status than the High Court).
[ଦ୍ର—ଏହିପରି କୋର୍ଟ୍ ପଞ୍ଜାବ ଓ ବ୍ରହ୍ମଦେଶରେ ଅଛି ।]

ଚିଫ୍ ଜଷ୍ଟିସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ହାଇକୋର୍ଟ୍ ଓ ଚିଫ୍‌କୋର୍ଟ୍‌ର
Chiph jashṭis ପ୍ରଧାନ ବିଚାରପତି—The Chief Justice of a High Court or of a Chief Court.

ଚିବ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା—
Chib (root) To cover.

ଚିବି—ସଂ. ବି. (ଚିବ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—ଚିବୁକ (ଦେଖ)
Chibi Chibuka (See)

ଚିବିଟ—ସଂ ବି—ଚିପିଟ (ଦେଖ)
Chibiṭa Chipiṭa (See)

ଚିବୁ—ସଂ. ବି. (ଚିବ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—ଚିବୁକ (ଦେଖ)
Chibu Chibuka (See)

ଚିବୁକ—ସଂ. ବି. (ଚିବୁ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ଓଠ; ଥୋଡ଼ି—
Chibuka The chin

ଚିମ୍ଟା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ତୁଳ. ହି. ଚିମଟା) – ଚିମୁଟା—
Chimṭā Pincers.

ଚିମ୍ଡ଼ିଲଇ—ଦେ· ବି—ଚେମଡ଼ିଲଇ (ଦେଖ)
Chim-ṛdilai Chemarḍilai (See)

ଚିମ୍ଣି—ଦେ. ବି—ଚିମିଣି (ଦେଖ)
Chimṇi Chimiṇi (See)

ଚିମ୍ନି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଚିମ୍ନୀ)—
Chimni ୧ । କିରାସିନ୍ ଲାମ୍ପରୁ ଧୂଆଁ ବାହାରିବା ନିମନ୍ତେ ଅଲୁଅ
চিমনী ଗୃହପାଖେ ବେଢ଼ା ଯିବା କାଚର ନଳ—
चमनी The chimney or glass-tube of a kerosine-lamp.
୨ । ଘରୁ ଓ କାରଖାନା ଭିତରୁ ଧୂଆଁ ଆକାଶକୁ ବାହାରି ଯିବା ପାଇଁ ଛାତ ଉପରେ ନିର୍ମିତ ଲୁହା ବା ଇଟାଚୂନର ବଡ଼ ନଳ—2. Chimney of a house or factory.
ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—କିରାସିନ୍ ଜଳିବା ଡିବି—
An open lamp for burning kerosine oil.

ଚିମ୍ଟା ବାଉଳି—ଦେ. ବି. (ବଣିଆଶବ୍ଦ)—ଉପରକାନରେ ପିନ୍ଧାଯିବା
Chimṭābāuḷi ସୁନାର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—A kind of earring worn on the upper part of the ear.

ଚିମଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚର୍ମଚଟକ)—ଚମଚଟା (ଦେଖ)
Chimaṇa Chamachaṭā (See)
ଦା ଶିଖା ଦେଖେ ହଥନ୍ତି ଲଇଡ
ଦେଖା ବଷ୍ଣ ଚରତମଃ ସଗ୍ଭ ଚମଣ—ଭ୍ରଧାନାଥ· ମହାଯାତ୍ରା ।

ଚିମିଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚର୍ମଚଟକ)—
Chimiṇi ଚମଚଟା (ଦେଖ)
চামচিকা Chamachaṭā (See)
चमगादड़
(ଚିମିଣିଆଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିମିଣିଆଁ—ଦେ. ବି—ଚମଚଟା (ଦେଖ)
Chimiṇiāṅ Chamachaṭā (See)
ଦେ. ବିଣ—୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଯେ ଚେମିଣି ଚଢ଼େଇ ପରି ଚେଁ ଚେଁ ଶବ୍ଦ କରୁଥାଏ—
1. (figurative) Making a chirping or squeaking noise like the house-bat.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଚେମିଣିଙ୍କ ପରି ଶୀର୍ଣ୍ଣ—
2. (figurative) Very weak or lean.

ଚିମୁଟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିପିଟ = ଚେପଟା)—
Chimuṭā ୧ । ଦୁଇ ଟିପ ଦ୍ୱାରା ଚିପି ଆଘାତ କରିବା—
চিমটী 2. Pinching.
चुटकी; चिकुँटी ୨ । ବଣିଆ, ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଓ କମାରମାନଙ୍କ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ (ସଂ. ନାମ ସୂଚୁଟୀ; ସନ୍ଦଂଶ)—
চিমটা
चिमटा; चिमोटी 2. A pair of tongs; forceps; nippers pincers.
চিমট [ଦ୍ର—ଏଥିର ଦୁଇଟି ଲମ୍ବ ଓ ପତଳା ବାହୁ ଥାଏ;
चुटका; चुंगल ନିଆଁ ବା ତପ୍ତ ବସ୍ତୁ ଆଦି ଯାହା ହାତରେ ଧରି ହେବ ନାହିଁ ଏପରି ବସ୍ତୁସବୁକୁ ଚିମୁଟାର ଦୁଇ ବାହୁ ଦ୍ୱାରା ଚିପି ଧରି ଉଠାଇବାକୁ ହୁଏ ।]
୩ । ବୁଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଠି ଓ ବଡ଼ି ଅଙ୍ଗୁଠି ଟିପରେ ଧରାଯିବା ପରିମାଣ—3. As much as can be taken in a pinch; a pinch.
୪ । ଯେଉଁ ପରିମିତ ବସ୍ତୁ ସଙ୍କୁଚିତ କରତଳର ୪ ବା ୫ ଅଙ୍ଗୁଠିର ଟିପ ଦ୍ୱାରା ଧରା ଯାଇ ପାରେ—
4 A quantity of thing which can be taken up by holding it with 4 or 5 fingers.
ଦେ. ବିଣ—ଦୁଇ ଟିପରେ ସମ୍ଭାଇବା ପରିମିତ—
A pinch of.
(ଯଥା—ଚିମୁଟାଏ ଲୁଣ, ଚିମୁଟାଏ ନାସ ।)

ଚିମୁଟା ଚିମୁଟି—ଦେ. ବି—୧ । ଏକାଧିକ ଥର ଚିମୁଟିବା କର୍ମ—
Chimuṭā chimuṭi 1. Various acts of pinching.
চিমটা চিমটি ୨ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ଚିମୁଟିବା—
चुटका चुटकि 2 Pinching each other.

ଚିମୁଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବୁଢ଼ା ଓ ବଡ଼ି ଅଙ୍ଗୁଠିର ଟିପ ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟବ୍ୟକ୍ତିର ଅଙ୍ଗର କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଦୃଢ଼
Chimuṭibā
চিমটা, চিমটিকাটা ଭାବରେ ଚିପିବା—1. To pinch.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଂସ୍	ଡଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଯ	ସ	ଗ	ଇଅ	ଢ଼	ଡ଼

चुटकियाना, ୨ । ଦୃଢ଼ କର ଚିପି ଧରିବା—
चिहुँटना 2. To gripe hard; to clutch.
(ଚିମୁଟାଇବା, ଚିମୁଟେଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ)

ଚମୁଣି—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଚର୍ମଚଟକ)—ଚମଚଟା (ଦେଖ)
Chimuṇi Chamachaṭā (See)
(ଚିମୁଣିଆଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଚମୁଣି ଚଷାପୁଅ ମହୁଲା ନାମେ ପକ୍ଷୀ ।
ଗୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

ଚମୁଣିଆଁ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଚମିଣିଆଁ (ଦେଖ)
Chimuṇiāṅ Chimiṇiāṅ (See)

ଚମୁଳା—ଗ୍ରା. (ଇତର)—ମୁଚୁଳା (ଦେଖ)
Chimuḷā Muchuḷā (See)
(ଚିମୁରା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୟ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବିଣ—ଶୁଦ୍ର; ହୀନ—
Chiya Insignificant.

ଚୟାର—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଚେଅର୍)—
Chiyār ଚେୟାର୍; ଚଉକି—Chair.

ଚରକିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚିରିକିବା (ଦେଖ)
Chir-kibā Chirikibā (See)
(ଚିରିକ ପକେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିରକୁଟ୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୀରକା, ଚିଠିକା=କାଗଜର କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡ)—
Chir-kuṭ ୧ । କାଗଜର କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡ—
चिरकुट 1. A torne bit of paper.
चिरकुट ୨ । ଟିକି କାଗଜ—2 A slip of paper.
(ଚିରିକୁଟି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ଛିଣ୍ଡା ଲୁଗା; ନେକୁଡ଼ି—
3. Rag; torne cloth.
ମଇଳା ଚିରକୁଟ ଲୁଗା, ଦେହରେ ଅଧଅଙ୍ଗ ଲୁଚେ ବାହାର ମଳ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

୪ । ଭୂରାଜସ୍ୱ ବନ୍ଦୋବସ୍ତରେ ଖସଡ଼ା ଓ ଆଟେଷ୍ଟେସନ୍ ପରେ ଓ ଭୂସ୍ୱତ୍ୱଲିପିର ଅନ୍ତିମ କାଗଜ ବା ପଟ୍ଟା ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ମିଳିବା ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରଜାର ଜମିର ବିବରଣ ଛପାଥିବା କାଗଜ ଯାହା ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ମିଳେ; ପାରଚା—4. A slip of paper given to a tenant before a copy of the final Record of Rights is granted during a Revenue Settlement.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଚିରକନା—Rag.

ବିଣ.—ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ; ଟିକି ଟିକି ହୋଇ ଛିନ୍ନ—
Torne to shreds; shreded.

ଚର୍କୁଣୀ—ଦେ. ବି.—ଚିରିଗୁଣୀ (ଦେଖ)
Chir-kuṇi Chiriguṇi (See)
(ଚିରିଗୁଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚର୍ଗୁଡ଼ିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଚିରିଗୁଡ଼ିଆ (ଦେଖ)
Chir-guṛiā Chiriguṛiā (See)

ଚର୍ଗେନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଚିରିଗୁଣୀ (ଦେଖ)
Chirgen Chiriguṇi (See)

ଚର୍ଚରା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଚିରିଚରା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chir-chirā (etc) Chirichirā etc. (See).

ଚର୍ଣୀ—ଦେ. ବି—ଚିରୁଣୀ (ଦେଖ)
Chir-ṇi Chiruṇi (See)
ଚରୁନୀ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଚରଣୀ }

ଚର୍ଫାଡ଼୍—ଦେ. ବି—(ସଂ ଚୀର୍ଣ୍ଣ+ସ୍ଫୋଟନ)—୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ
Chir-phāṛd ଚିରିବା ଓ ଫାଡ଼ିବା କର୍ମ—
चिरफाड़ 1. Act of tearing.
चरफाड़ ୨ । ଚିକିତ୍ସାର୍ଥ ଅସ୍ତ୍ରଚାଳନ; ଅପରେସନ୍—
2. Surgical operation.

ଚର୍ମୁଦ୍ରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ବିବାହ ପୂର୍ବେ ବରପକ୍ଷର
Chir-mudri ଲୋକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କନ୍ୟାପାଇଁ ଅଭିପ୍ରେତ ଓ ଅଭିମନ୍ତ୍ରିତ ବସ୍ତ୍ର ଓ ଆଭରଣାଦିର କନ୍ୟାଘରକୁ ପ୍ରେରଣ ପ୍ରଥା—
The custom of the bridegroom's party sending the bridal cloth and ornaments after consecration to the bride's house before marriage.

[ଦ୍ର—ବିବାହ ଦିନ ବିବାହ ବା ହାତଗଣ୍ଠି ପଡ଼ିବା ପୂର୍ବରୁ ବର-ପକ୍ଷର ଲୋକେ କନ୍ୟାଘରକୁ ଯାଆନ୍ତି । ସେଠାରେ ବରର ପିନ୍ଧିବା ପାଇଁ ଅଭିପ୍ରେତ ପାଟ ଓ କନ୍ୟାର ବଉଳବାଟ ଓ ଅଳଙ୍କାରମାନ ପୁରୋହିତଙ୍କଦ୍ୱାରା ଅଭିମନ୍ତ୍ରିତ କରାଇ କନ୍ୟାର ଲୁଗା ଓ ଅଳଙ୍କାର କନ୍ୟାପାଇଁ ପଠାନ୍ତି ଓ ବରର ଲୁଗା ବର ପିନ୍ଧିବାପାଇଁ ଆପଣା ସଙ୍ଗେ ନେଇ ଆସନ୍ତି । ସେହି ଅଭିମନ୍ତ୍ରିତ ଲୁଗାକୁ ବିବାହ ବେଦୀରେ ବର ଓ କନ୍ୟା ପିନ୍ଧନ୍ତି ।]

ଚିର—ସଂ. ବିଣ.—(ଚି ଧାତୁ+ଅବଚ୍ଛେଦାର୍ଥେ କର୍ତ୍ତୃ. ର)—୧ । ବହୁ-
Chira କାଳବ୍ୟାପୀ; ଦୀର୍ଘକାଳବ୍ୟାପୀ—
1. Long (in point of time)
୨ । ଅନନ୍ତକାଳ ସ୍ଥାୟୀ—Eternal.
୩ । ବହୁଦିନ ସ୍ଥାୟୀ—3. Permanent
୪ । ଅପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ—4. Constant; immutable; unchangeable.
ବି—୧ । ଅନନ୍ତକାଳ—1. Eternity.
୨ । ଦୀର୍ଘକାଳ—2. Time immemorial.
୩ । ବହୁକାଳ—3. Long time.
କ୍ରି. ବିଣ,—୧ । ବହୁକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—1. For a long time.
୨ । ବହୁକାଳରୁ—2. Since a long time.
୩ । ଅନନ୍ତକାଳ ପାଇଁ—3. For eternity.
୪ । ବାରମ୍ବାର—4. Continuously; repeatedly; constantly.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷା କୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ପଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଟୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଣ୍ଟା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଢ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼' ଦେଖିବେ

ସ୍ତନେରবোঁটা ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଚୂଚୁକ) ଗୋରୁ ଆଦି ପଶୁଙ୍କ
ଛୁଚିଁ ଡ଼ିପଣୀ ସ୍ତନାଗ୍ର ବା ଚୂଚୁକ—The top or nipple of the udder of a cow or sheep; teat of a beast.

ବରଜି ଅଶଣ୍ଡଳ ଧେନୁକୁ ଛଗଗଳଚମକୁ ଚିର ବେଲ ଦୁହିଁଲ ଗୋ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୨ । ଏକାଥରକେ ଗାଈର ଚିର ବା ଗୋଟିଏ ଚୂଚୁକରୁ ଯେତେ ଦୁଧ ଦୁହିଁ ହୁଏ—2. That much milk as can be drawn from one teat of a cow's udder

ଦୁହିଁଲ ଦଇ ପଟ୍ଟକୁ ଗୋପାଳ ଦୁହନ୍ତ
ପ୍ରଥମରୁ ଚିରେ ଚିରେ ଭୂମିରେ ପକାନ୍ତ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ ଆଦି ।

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର, ଗଡ଼ଜାତ)—ନଦୀକୂଳରେ ବନ୍ଧା ହେବା ପଥରର ବନ୍ଧ—Stone-embankment built on the bank of a river.

ଚିରଆୟୁ—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଚିରାୟୁଃ)—ଚିରାୟୁଃ; ଦୀର୍ଘଜୀବୀ—
Chira-āyu Of a long life; living for long time.

ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ଋଷି ବହୁତ ଧର୍ମ କଲେ
ଚିରଆୟୁ ହୋଇଣ ଜଗତେ ରହିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ଚିରଇ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି (ସଂ. ଚଟକ; ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଚିରଈ)—ଚଢ଼େଇ— Bird.
Chirai

ଚିରଂଜୀବ—ସଂ. (ବାକ୍ୟ)—(ଗୁରୁଜନଙ୍କର ବାଳକ ପ୍ରତି ଆଶୀର୍ବାଦ ବଚନ)—ତୁ ବହୁକାଳ ବଞ୍ଚିରହ ବା ଦୀର୍ଘଜୀବୀ ହୋ—
Chiram-jiba (A phrase of blessing) Live long.

ସଂ. ବିଣ ଓ ବି—ଚିରଜୀବକ (ଦେଖ)
Chirajibaka (See)

ଚିରଂଜୀବିତା—ସଂ. ବି— ଚିରଜୀବିତା (ଦେଖ)
Chiramjibitā Chirajibitā (See)

ଚିରଂଜୀବୀ—ସଂ. ବିଣ ଓ ବି—ଚିରଜୀବକ (ଦେଖ)
Chiramjibi Chirajibaka (See)

ଚିରକର୍ମା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିର+କର୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Chirakarmā ଦୀର୍ଘସୂତ୍ରୀ; ଯେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ବହୁକାଳରେ କରେ—Procrastinating; dilatory; sluggish; tardy.

ଚିରକଷ୍ଟୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚିର+କଷ୍ଟ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Chirakashti ଆଜୀବନ ଦୁଃଖଭୋଗୀ; ଚିରଦୁଃଖୀ—
(ଚିରକଷ୍ଟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Miserable throughout life.

ଚିରକାଙ୍କ୍ଷିତ—ସଂ. ବିଣ. (ସୁପ୍‌ସୁପ୍ ସମାସ; ଚିର+କାଙ୍କ୍ଷିତ)—
Chirakānkshita ବହୁକାଳର ବାଞ୍ଛିତ; ବହୁଦିନରୁ ଅଭିଲଷିତ—Long wished for.

ଚିରକାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚିର+କୃ+ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—
Chirakāri ଚିରକର୍ମା (ଦେଖ)
(ଚିରକାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Chirakarmā (See)
(ଚିରକାରିତା—ବି) ସଂ. ବି—ଗୌତମମୁନିଙ୍କର ପୁତ୍ର—The son of the sage Goutama.

ଚିରକାଳ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ —୧ । ବହୁକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—
Chirakāla 1. For a long time.
୨ । ବହୁକାଳ ହେଲା —2, Since a lang time.
୩ । ଅନନ୍ତକାଳ— ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—3. For ever.
ସଂ. ବି—୧ । ବହୁକାଳ—1 Time immemorial.
୨ । ଅନନ୍ତକାଳ—2. Eternity.
ଦେ. ବି—କେନାଲ ଓ ନଦୀବନ୍ଧ ନିମନ୍ତେ ସରକାର ଯେଉଁ ଭୂମିମାନ ଭୂସ୍ୱାମୀମାନଙ୍କଠାରୁ ଖରିଦ କରି ନେଇଅଛନ୍ତି ଓ ଯହିଁରେ ସରକାରଙ୍କର ଚିରସ୍ଥାୟୀସ୍ୱତ୍ୱ କଦାପି ଲୋପ ହେବ ନାହିଁ—Lands acquired by the Government(Public works Department) for the canal and river embankments, in which the Government has a permanent right and in which no lessee can acquire any right of occupancy;, be his possession however long.

ଚିରକାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚିରକାଳିକ)—ଚିରକାଳସ୍ଥାୟୀ—
Chirakālia Permanent.
চিরকালিয়া; চিরকেলে
चिरकालिका

ଚିରକାଳିକ—ସଂ. ବିଣ. (ଚିରକାଳ+ଇକ)—
Chirakālika ଚିରକାଳସ୍ଥାୟୀ; ଚିରନ୍ତନ—
(ଚିରକାଳୀନ—ଅନ୍ୟରୂପ) Existing from time immemorial; immemorial-

ଚିରକୁଟି—ଦେ. ବି—ଚିରକୁଟ (ଦେଖ)
Chirakuti Chirkut (See)

ଚିରକୁଟି କପ୍ରେକ କଷ୍ଟରେ ଅଛି ପିନ୍ଧି । ସାରଳା. ମହାଭାରତ ଆଦ୍ୟ ।

ଚିରକୁମାର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ଆଜୀବନ ଅବିବାହିତ—
Chirakumāra 1. Living unmarried through life; lifelong celebate.
(ଚିରକୁମାରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଚିରକୌମାର୍ଯ୍ୟ—ବି) ୨ । ଯେ ଆଜୀବନ ଅବିବାହିତ ରହିବାର ବ୍ରତ କରିଅଛି—2. A person who has taken the vow of celebacy.
ସଂ. ବି—ଯାବଜ୍ଜୀବନ ବିବାହ କରିବା ରୂପ ବ୍ରତବିଶେଷ—A vow of lifelong celebacy.

ଚିରକ୍ରିୟ— ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିର+କ୍ରିୟା)— ଚିରକର୍ମା (ଦେଖ)
Chirakriya Chirakarmā (See).
(ଚିରକ୍ରିୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଚିରକ୍ରିୟତା—ବି)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇପ୍ସ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଋୂ	ଌୂ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଇଅ	ଞ	ନ୍ହ

ଚିରକ୍ରୀତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସୁପ୍‌ସୁପ୍ ସମାସ; ଚିର+କ୍ରୀତ)—
Chirakrita ୧ । ବହୁକାଳ ହେଲା ଯାହା କିଣା ଯାଇଅଛି—
1 Purchased since a long time.
(ଚିରକ୍ରୀତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯାବଜ୍ଜୀବନ ନିମନ୍ତେ କିଣା ଯାଇଥିବା—
2. Acquired for life.
୩ । ଯାବଜ୍ଜୀବନ ପ୍ରତ୍ୟୁପକାର ଦ୍ୱାରା ପରିଶୋଧ ହୋଇ ନ ପାରିବା ଉପକାର ଦ୍ୱାରା ଉପକୃତ—
3. Benifitted beyond the hope of being ever able to repay the benifit.

ଚିରଗୁଣୀ—ଦେ. ବି—ଚିରିଗୁଣୀ (ଦେଖ)
Chiraguṇi Chiriguṇi (See).

ଚିରଚିରା—ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ଛାତ୍ର କୌଣସି ପାଠକୁ ବହୁକାଳ ଲାଗି
Chirachirā ଆବୃତ୍ତି କରେ ଓ ଥରେ ଅଭ୍ୟାସ କଲେ ତାହା ଚିରକାଳ ଭୁଲେ ନାହିଁ—A student who takes long to study a matter and does not forget it soon.

[ଦ୍ର—ଶିଷ୍ୟ ବା ଛାତ୍ର ୪ ପ୍ରକାର—୧ । ଚିରଚିରା—ଯେ ପାଠକୁ ବିଳମ୍ବରେ ଆବୃତ୍ତି କରେ ଓ ବିଳମ୍ବରେ ପାଶୋରେ । ୨ । ଚିରବେଗା—ଯେ ପାଠକୁ ବିଳମ୍ବରେ ଆବୃତ୍ତି କରେ କିନ୍ତୁ ଚଞ୍ଚଳ ପାଶୋରି ପକାଏ । ୩—ବେଗବେଗା—ଯେ ପାଠକୁ ଚଞ୍ଚଳ ଆବୃତ୍ତି କରେ ଓ ଚଞ୍ଚଳ ପାଶୋରିପକାଏ । ୪—ବେଗଚିରା—ଯେ ପାଠକୁ ଚଞ୍ଚଳ ଆବୃତ୍ତି କରେ କିନ୍ତୁ ବିଳମ୍ବରେ ପାଶୋରେ । ଏଥିମଧ୍ୟରୁ ୪ର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀର ଛାତ୍ର ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ଓ ପ୍ରଶଂସାର୍ହ ।]
ଦେ. ବି (ସଂ ଚିତ୍କାର)—ଚିରିଚିରା (ଦେଖ)
Chirichirā (See).

ଚିରଚିରାଇବା—ପଦ. କ୍ରି (ସଂ. ଚିତ୍କାର)—ଚିରିଚିରାଇବା (ଦେଖ)
Chirachirāibā Chirichirāibā (See)
(ଚିରଚିରେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିରଜୀବକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଚିର+ଜୀବ୍ ଧାତୁ=ବଞ୍ଚିରହିବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Chirajībaka ଅକ)—୧ । ଦୀର୍ଘାୟୁଃ; ଦୀର୍ଘଜୀବୀ; ଯେ ଅନେକ
(ଚିରଜୀବିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦିନ ବଞ୍ଚେ—1 Long-lived.
୨ । ଅମର—2. Undying; immortal
ବି—୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishṇu.
୨ । କାକ—2. The crow.
୩ । ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ଋଷି—3 Sage Mārkaṇḍeya (said to be still alive).
୪ । ଶାଲ୍ମଳୀ ଗଛ; ଶିମିଳିଗଛ—4. The silk-cotton tree; Bambax Heptaphyllia.
୫ । ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମା—5. Aśwatthāmā, the son of Droṇāchārjya.
୬ । ବଳିରାଜା—6. Baḷi, the king who was pressed down into the nether regions by Bishṇu in his incarnation of Bāmana.
୭ । ବ୍ୟାସଦେବ—7. Byāsa, the author of the Mahābhārata.
୮ । ପରଶୁରାମ—8. Paraśurām.
୯ । ହନୁମାନ୍—9. Hanumān, the devoted follower of Rāmchandra.
୧୦ । ବିଭୀଷଣ—10. Bibhīshaṇa, the brother of Rābaṇa.
୧୧ । କୃପ—11. Kṛupa, the preceptor of the Pandu and Kuru princes in archery.
[ଦ୍ର—ପୁରାଣ ମତରେ ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମା, ବଳି, ବ୍ୟାସ, ହନୁମାନ୍, ବିଭୀଷଣ, କୃପ ଓ ପରଶୁରାମ ଏ ୮ ଜଣ ଅମର ଓ ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳେ ଏମାନଙ୍କ ନାମ ସ୍ମରଣ କରିବା ଲୋକ ଦୀର୍ଘାୟୁ ହୁଏ ।]
୧୨ । (ବୈଦିକ) ଜୀବକ ନାମକ ବୃକ୍ଷ—
12. Name of a very rare medicinal plant.

ଚିରଜୀବନ—ସଂ. ବି.—ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବିତ କାଳ—
Chirajībana The lifetime of a person.
କ୍ରି. ବିଣ.—ଆଜୀବନ; ଜୀଇଁବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—
Till death; for life.

ଚିରଜୀବିତା—ସଂ. ବି. (ଚିରଜୀବିନ୍+ଭାବ. ତା)—
Chirajībitā ୧ । ବହୁକାଳ ବଞ୍ଚିବା—1. Longevity.
୨ । ଅମରତ୍ୱ—2. Immortality.

ଚିରଜୀବୀ—ସଂ. ବିଣ ଓ ବି.ପୁଂ—(ଚିର+ଜୀବ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)—
Chirajībi ଚିରଜୀବକ (ଦେଖ)
(ଚିରଜୀବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Chirajībaka (See)
(ଚିରଞ୍ଜୀବୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିରଞ୍ଜି—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଚିର+ବୀଜ)—୧ । ପିଆଳ ବୃକ୍ଷ—
Chirañji 1. Buchanonia Latifolia (a wild timber-tree.
ਚਿਰੌਂਜੀ
पियार, चिरौञ्ज ୨ । ପିଆଳଫଳ; ଏକପ୍ରକାର ବାଦାମ—
2. Seed of the Chironjia Sapida.

[ଦ୍ର—ଏହି ମଞ୍ଜିର ଶସ ବାଦାମ ପରି ସୁସ୍ୱାଦୁ ଓ ଏଥିରୁ ଏକପ୍ରକାର ତେଲ ବାହାରେ । ପଶ୍ଚିମ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହି ତେଲ (ଆମ ଦେଶରେ ରାଶିତେଲ, ସୋରିଷତେଲ ପରି) ଛଅଣକୁ ସୁସ୍ୱାଦୁ କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଓ ଏ ମଞ୍ଜିର ଶସ ପିଠା ଓ ମିଠାଇରେ ପଡ଼େ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସତର ' ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । 'ଅତଏବ ' ବା ୨ 'ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ' ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; ଅଁଖି ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ୍' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଚିରନ୍ଟୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଚିର+ଅଟ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ +ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ନିପାତନ)—୧ । ଯେଉଁ କନ୍ୟା ପିତୃଗୃହରେ ଆଜୀବନ ବାସ କରେ (ବିବାହିତା କିମ୍ବା ଅବିବାହିତା ଅବସ୍ଥାରେ); ଅତି ସ୍ନେହାତିଶଯ୍ୟ; ପିତୃଗୃହବାସିନୀ କନ୍ୟା; ବିବାହିତା ହୋଇ ମଧ୍ୟ ପିତୃଗୃହବାସିନୀ କନ୍ୟା—A daughter who (instead of living in her husband's house) lives in her father's house through life; a woman (married or unmarried) who on account of fondness or affection of the parnets passes her whole life in her father's house.

Chiraṭi

ଅନ୍ୟରୂପ: ଚିରଣ୍ଟୀ, ଚିରିଣ୍ଟୀ, ଚିରିଣ୍ଟିକା, ଚିରଣ୍ଟୀ, ଚିରିଣ୍ଟୀ, ଚିରଣ୍ଟୀ

୨ । ଯୁବତୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. A young woman.

ଚିରତିକ୍ତ—ସଂ. ବି.—ଚିରେଇତା; କିରାତତିକ୍ତ; ଭୂନିମ୍ବ; କିରାତକ—

Chiratikta A bitter medicinal plant used as vermifuge; Gentiana Chersyta.

ଚିରତୁଷାର—ଦେ. ବି —ଯେଉଁ ବରଫ ଆଦୌ ତରଳେ ନାହିଁ—

Chiratushāra Perpetual snow.

ଚିରତୁଷାରବଳୟ—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର)—ପର୍ବତ ବା

Chiratushārabaḷaya ଦେଶର ଯେଉଁ ଭାଗ ସବୁଦିନେ ବରଫରେ ଆଚ୍ଛାଦିତ ହୋଇ ରହି ଥାଏ (ଅର୍ଥାତ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ବରଫ ଖରାରେ ସୁଦ୍ଧା ତରଳେ ନାହିଁ) ତାହାର ସର୍ବନିମ୍ନ ସୀମା—Snowline; the line of perpetual snow.

ଅନ୍ୟରୂପ: ଚିରତୁଷାର ରେଖା, ଚିରତୁଷାର ସୀମା

ଚିରତୁଷାରବାହୁ—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ଯେଉଁ ବୃହଦାକାର

Chiratushārabāhu ବରଫ ଖଣ୍ଡ ତରଳେ ନାହିଁ—

(ଚିରତୁଷାରସ୍ତୂପ—ଅନ୍ୟରୂପ) A glacier.

ଚିରତୃଷିତ—ସଂ. ବିଣ (ସୁପ୍ ସୁପ୍ ସମାସ)—ଦୀର୍ଘକାଳ ହେଲା ପାଣି ପିଇ

Chiratrushita ନ ଥିବାରୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ତୃଷାତୁର (ବ୍ୟକ୍ତି)—

(ଚିରତୃଷିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) (person) Very thirsty, not having drunk for a long time.

ଚକ୍ଷୁରୁ ବହୁଛି ସୁଧା ଝର
ଚିରତୃଷିତର ମୁଖେ ଭର—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳୋଷ୍ଟଚକ୍ଷୁ ଚ ଗୀତ ।

ଚିରତ୍ନ—ସଂ. ବିଣ (ଚିର+ସ୍ଥବା ଅର୍ଥରେ. ତ୍ନ)—ଚିରନ୍ତନ (ଦେଖ)

Chiratna Chirantana (See).

ଚିରଦାସ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଚିରାନୁଗତ; ଯାବଜ୍ଜୀବନ କୌଣସି

Chiradāsa ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ ଅନୁଗତ—1. Ever devoted;

(ଚିରଦାସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) devoted for life to a master.

(ଚିରଦାସତ୍ୱ—ବି) ୨ । ଆଜୀବନ ପ୍ରଭୁଙ୍କଠାରେ ଭୃତ୍ୟରୂପେ ଅବଦ୍ଧ—2. Tied to a master as a slave for life.

ବି—୧ । ଆଜୀବନ ଦାସ—1. A slave for life.

୨ । ଆଜୀବନ ଭକ୍ତ—2. A life-long devotee.

ଚିରଦିନ—ସଂ. ବି—ଚିରକାଳ (ଦେଖ)

Chiradına Chirakāla (See)

ଚିରଦିନିଆଁ—ଦେ. ବିଣ—ଚିରକାଳିଆ (ଦେଖ)

Chiradiniāñ Chırakālıā (See)

ଚିରନିଦ୍ରା—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଚିର+ନିଦ୍ରା)—ଯେଉଁ ନିଦ କେବେହେଁ

Chiranidrā ଭାଙ୍ଗେ ନାହିଁ ଅର୍ଥାତ୍ ମୃତ୍ୟୁ—

(ଚିରନିଦ୍ରିତ—ବିଣ) Everlasting sleep; death.

ଚିରନିବାସ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଚିର+ନିବାସ)—

Chıranibāsa ୧ । ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ଏକସ୍ଥାନରେ ବାସ କରିବା—1. Residence at one place for generations.

ଚିରନିବାସୀ, ଚିରନିବଷ୍ଟ } ବିଣ.

୨ । ଆଜୀବନ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ବାସ—2. Permanent or lifelong residence at a place.

ଚିରନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ (ସୁପ୍ ସୁପ୍ ସମାସ)—ଚିରକାଳ ସକାଶେ ସ୍ଥିରୀକୃତ;

Chiranirddishṭa ଯହିଁରେ କେବେହେଁ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ଘଟିବ ନାହିଁ; ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ—Ever constant, immutable.

ଚିରନିର୍ବାସନ—ସଂ. ବି. (ଚିର+ନିର୍+ବସ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ବାସି ଧାତୁ

Chıranirbāsana +ଭାବ. ଅନ)—ଅପରାଧୀକୁ ପ୍ରଦତ୍ତ

(ଚିରନିର୍ବାସିତ—ବିଣ. ପୁଂ) ଯାବଜ୍ଜୀବନ ଦେଶାନ୍ତରରେ ବାସ

(ଚିରନିର୍ବାସିତା—ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ) କରିବା ରୂପ ଦଣ୍ଡ—

Transportation for life; lifelong exile.

ଚିରନିହାର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଚିରତୁଷାର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Chiranihāra (etc) Chiratushāra etc (See)

ଚିରନ୍ତନ—ସଂ. ବିଣ. (ଚିରଂ+ଭବାର୍ଥେ. ତନ)—୧ । ଚିରକାଳୀନ;

Chirantana ଯାହା ଆବହମାନ କାଳରୁ ଚଳି ଆସୁଅଛି—

(ଚିରନ୍ତନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Existing from time immemorial.

୨ । ଅତି ପୁରାତନ 2. Very old; ancient.

ଚିରପରିଚିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସୁପ୍ ସୁପ୍ ସମାସ; ଚିର+ପରିଚିତ)—

Chiraparichıta ୧ । ଦୀର୍ଘକାଳ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ

(ଚିରପରିଚିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ପରିଚୟ ବା ଜଣାଶୁଣା ଅଛି—

(ଚିରପରିଚୟ—ବି) 1. Long acquainted or familiar; known for a pretty long time.

୨ । ବହୁକାଳ ହେଲା ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ ଅଭ୍ୟାସ କରାଯାଇଅଛି; ଚିରାଭ୍ୟସ୍ତ—2 Long practised.

ଚିରପାକୀ—ସଂ. ବି (ଚିର+ପଚ ଧାତୁ=ପକ୍ୱ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍;

Chirapāki ଏ ଫଳ ପାଚିବାକୁ ଅନେକ ସମୟ ଲାଗେ ବୋଲି) କଇଥ ଗଛ ଓ ଫଳ—Wood-apple (tree and fruit) Feronia Elephantum.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଝ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଉଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	୨

ଚିରପାଳିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଚିରପୋଷିତ (ଦେଖ)
Chirapālita Chiraposhita (See)
(ଚିରପାଳିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚିରପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିର+ପୁଷ୍ପ; ଏଥିର ଫୁଲ ସବୁ ଋତୁରେ ଫୁଟେ)—ବଉଳ ଗଛ—Bakula tree
Chirapushpa Mimusops Elengi.

ଚିରପୋଷିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସୁପ୍ ସୁପ୍ ସମାସ; ଚିର+ପୋଷିତ)—
Chiraposhita ୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଦୀର୍ଘକାଳ ହେଲା ପାଳନ
(ଚିରପୋଷିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) କରାଯାଉଅଛି—1. Long maintained.
୨ । ବହୁକାଳ ହେଲା ଯେଉଁ ଆଶା ବା ଇଚ୍ଛା ମନରେ ପୋଷଣ କରାଯାଇଅଛି—2 Long cherished hope or desire.

ଚିରପ୍ରଚଳିତ—ସଂ ବିଣ (ସୁପ୍‌ସୁପ୍ ସମାସ; ଚିର+ପ୍ରଚଳିତ)—
Chirapracha̲lita ଅବହମାନକାଳରୁ ଚଳୁଥିବା—
Immemorial; obtaining for a long time past.

ଚିରପ୍ରବାସ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ଚିର+ପ୍ରବାସ)—
Chiraprabāsa ୧ । ବହୁକାଳ ବିଦେଶରେ ବାସ—
1. Long sojourn; staying abroad for a very long time
ଚିରପ୍ରବାସୀ } ବିଣ
ଚିରପ୍ରୋଷିତ }
୨ । ଆଜୀବନ ବିଦେଶରେ ବାସ—
2. Lifelong sojourn.

ଚିରପ୍ରବାସୀ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (ଚିରପ୍ରବାସ+ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—
Chiraprabāsī ୧ । ବହୁକାଳ ହେଲା ଯେ ବିଦେଶରେ ରହୁଅଛି—
1. A person who has been staying abroad for a very long time.
(ଚିରପ୍ରବାସିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯେ ଆଜୀବନ ବିଦେଶରେ କଟାଇଅଛି—
2. A sojourner for life.

ଚିରପ୍ରବାହ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ଚିର+ପ୍ରବାହ)—ଅନନ୍ତ ବା ଅବିରତ
Chiraprabāha ସ୍ରୋତୋଧାରା—Eternal or continuous current; perennial spring.
ଚିରପ୍ରବାହିତ } ବିଣ
ଚିରପ୍ରବାହୀ }

ଚିରପ୍ରବାହିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସୁପ୍ ସୁପ୍ ସମାସ; ଚିର+ପ୍ରବାହିତ)—
Chiraprabāhita ୧ । ଯାହା ଅବହମାନକାଳରୁ ବହି ଆସୁଅଛି—1 Ever flowing; ever running.
(ଚିରପ୍ରବାହିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବାର ମାସ ଯହିଁରେ ସ୍ରୋତ ଥାଏ; ଯେଉଁ ନଦୀର ସ୍ରୋତ ଖରାଦିନେ ସୁଦ୍ଧା ଶୁଖିଯାଏ ନାହିଁ—
2. Having a current flowing throughout the year; perennial.
ଚିରପ୍ରବାହୀ—ବିଣ. ପୁଂ } ଅନ୍ୟରୂପ—
ଚିରପ୍ରବାହିଣୀ—ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ }
୩ । ଯେଉଁ ନଦୀ ଅବର ସ୍ରୋତ ବା ପ୍ରବାହ ଆଦୌ ବନ୍ଦ ହୁଏ ନାହିଁ—3. Never drying; never ceasing to flow.

ଚିରପ୍ରାପ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସୁପ୍ ସୁପ୍ ସମାସ; ଚିର+ପ୍ରାପ୍ତ)—
Chiraprāpta ୧ । ଯାହା ବହୁଦିନପୂର୍ବେ ମିଳିଥିଲା—
1. Acquired long long ago.
(ଚିରପ୍ରାପ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯାହା ଅନନ୍ତ ତପସ୍ୟା ବା ସାଧନାରେ ମିଳିଅଛି—2. Acquired after lifelong labour or penance.
୩ । ଯାହା ବହୁ ବିଳମ୍ବରେ ମିଳିଅଛି—
3. Got after a long delay.
୪ । ଯାହା ଯାବଜ୍ଜୀବନ ଭୋଗକରିବା ସକାଶେ ମିଳିଛି—
4 Acquired for lifelong enjoyment.

ଚିରପ୍ରାର୍ଥିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସୁପ୍ ସୁପ୍ ସମାସ; ଚିର+ପ୍ରାର୍ଥିତ)—
Chiraprārthita ୧ । ଯେଉଁ ବସ୍ତୁକୁ ପାଇବା ପାଇଁ ବହୁକାଳ
(ଚିରପ୍ରାର୍ଥିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ହେଲା ଅଭିଳାଷ କରା ଯାଇଅଛି; ଚିରବାଞ୍ଛିତ—1. Ever prayed for.
୨ । ଯାହା ପାଇବାପାଇଁ ଆଜୀବନ ପ୍ରାର୍ଥନା କରା ଯାଇଅଛି—
2. That for whom prayers are offered since a long time.
୩ । ଯାହାକୁ ବହୁକାଳ ଅନୁସରଣ ବା ପ୍ରାର୍ଥନା କରା ଯାଇଅଛି—
3 One who has been approached or solicited for a long time.

ଚିରପ୍ରୋଷିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସୁପ୍‌ସୁପ୍ ସମାସ; ଚିର+ପ୍ରୋଷିତ=ପ୍ରବାସୀ)—ଚିରପ୍ରବାସୀ ଦେଖ)
Chiraproshita Chiraprabāsī (See).
(ଚିରପ୍ରୋଷିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚିରବଚ୍ଚା—ଦେ. ବି (ଓ. ଚିର=ସ୍ତନାଗ୍ର+ହି. ବଚ୍ଚ=ଶିଶୁ)—
Chirabachā ସ୍ତନନ୍ଧୟ. ଶିଶୁ; ଦୁଧଖିଆ ପିଲା—
A suckling; sucking baby.
ଚିରବଚ୍ଚାରୁ ପେଟ ହେବାକାଳେ ଶକଟ ହେଲାଣି ଯାହା ସେ ବଟଲେ ମୃତ୍ୟୁ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଚିରବନ୍ଧୁ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କର୍ମଧା; ଚିର+ବନ୍ଧୁ)—
Chirabandhu ୧ । ଅନେକ ଦିନର ପୁରୁଣା ବନ୍ଧୁ—
(ଚିରବନ୍ଧୁତା—ବି) 1. Very old friend.
୨ । ସ୍ଥାୟୀ ବନ୍ଧୁ; ଯେଉଁ ବନ୍ଧୁର ମିତ୍ରତା ନଷ୍ଟ ହେବାର ନୁହେ—2. Constant friend.

ଚିରବାଞ୍ଛିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସୁପ୍ ସୁପ୍ ସମାସ; ଚିର+ବାଞ୍ଛିତ)—
Chirabānchhita ୧ । ଯାହାକୁ ପାଇବା ସକାଶେ ବହୁକାଳରୁ
(ଚିରବାଞ୍ଛିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବଳବତୀ ଇଚ୍ଛା ରହିଅଛି—1. Ever longed for; desired for since a long time.
୨ । ଚିରପ୍ରାର୍ଥିତ—2. Ever prayed for.

ଚିରବାହୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚିର+ବହ୍ ଧାତୁ+ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ)—
Chirabāhī ଚିରପ୍ରବାହିତ (ଦେଖ)
(ଚିରବାହିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Chiraprabāhita (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଋଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ରୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ, 'ଅଳଙ୍କୃତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କୃତ' ଦେଖିବେ।

ଚିରବିଚ୍ଛିନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚିର+ବିଚ୍ଛିନ୍ନ)—
Chirabichchhinna ୧। ଯାହାଠାରୁ ବହୁଦିନ ହେଲା ଅନ୍ତରିତ ହେବାକୁ ହୋଇଅଛି—
(ଚିରବିଚ୍ଛିନ୍ନା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Long separated.
୨। ଚିରକାଳ ପାଇଁ ଅନ୍ତରିତ— 2. Separated for ever; separated never to meet.

ଚିରବିଚ୍ଛେଦ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଚିର+ବିଚ୍ଛେଦ)—
Chirabichchheda ୧। ବନ୍ଧୁ ବା ଦମ୍ପତିଙ୍କର ଦୀର୍ଘକାଳ ପାଇଁ ଛଡ଼ାଛଡ଼ି—Long separation from each other (of friends or husband and wife).
୨। ଯାବଜ୍ଜୀବନ ପାଇଁ ଛଡ଼ାଛଡ଼ି ହେବା— 2. Separation for ever.
୩। ମୃତ୍ୟୁ—3. Death.

ଚିରବିଦାୟ—ସଂ. ବି—୧। ଚିରଦିନ ସକାଶେ ପ୍ରସ୍ଥାନ—
Chirabidāya 1. Separation not to meet again; eternal adiew.
୨। ମୃତ୍ୟୁ—2. Death.

ଚିରବିରହ—ସଂ. ବି. (ଚିର+ବିରହ)—ଚିରବିଚ୍ଛେଦ (ଦେଖ)
Chirabiraha Chirabichchheda (See)

ଚିରବିରହୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚିରବିରହ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Chirabirahī ୧। ବହୁକାଳ ପାଇଁ ଛଡ଼ାଛଡ଼ି ହୋଇ ରହିଥିବା (ସ୍ୱାମୀ ବା ସ୍ତ୍ରୀ)—
(ଚିରବିରହିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Long separated (couple).
୨। ଆଜୀବନ ସ୍ୱାମୀ ବା ସ୍ତ୍ରୀସଙ୍ଗରୁ ବଞ୍ଚିତ— 2. Deprived of the association of one's wife or husband for life.

ଚିରବିରୁଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସୁପ୍ ସୁପ୍ ସମାସ; ଚିର+ବିରୁଦ୍ଧ)—
Chirabiruddha ୧। ଯେ ଆଜୀବନ ପ୍ରତିକୂଳ ବା ବିପକ୍ଷ; ଯାହା (ଚିରବିରୋଧୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସଙ୍ଗେ ଆଜୀବନ ଶତ୍ରୁତା ଲାଗିଅଛି; (ଚିରବିରୁଦ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବହୁକାଳ ହେଲା ଶତ୍ରୁ—
ଚିରବିରୁଦ୍ଧତା, ଚିରବିରୋଧ } ବି. 1. Inimical for a long time; having lifelong enmity with each other.
୨। ଯେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟଦ୍ୱୟ (ଯଥା—କ୍ଷୀର କ୍ଷାର ଏକତ୍ର ସେବନ କଲେ ଅନିଷ୍ଟ ଘଟେ)—2. (two things) Which do not agree with each other.

ଚିରବିଲ୍ୱ—ସଂ. ବି—୧। କରଞ୍ଜବୃକ୍ଷ—
Chirabilwa 1. Pongamia Glabra (M. W).
୨। ସୁରୁବୁଲି (ଦେଖ) 2. Surubuli (See)

ଚିରବିସ୍ମୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିର+ବିସ୍ମୟ)—
Chirabismaya ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ ଚିରଦିନ ବିସ୍ମୟ ଉତ୍ପାଦନ
(ଚିରବିସ୍ମୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) କରେ—Ever wonderful; ever enrapturing

ଚିରବିସ୍ମୃତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସୁପ୍ ସୁପ୍ ସମାସ; ଚିର+ବିସ୍ମୃତ)—
Chirabismṛuta ୧। ଯେ ବହୁଦିନ ହେଲା କୌଣସି କଥା ଭୁଲି
(ଚିରବିସ୍ମୃତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯାଇଅଛି—1. Long forgetting; long
(ଚିରବିସ୍ମୃତି—ବି) oblivious.
୨। ଯାହାକୁ ବହୁଦିନ ହେଲା ଭୁଲାଯାଇଅଛି— 2. Long forgotton,

ଚିରବିର୍ଯ୍ୟ—ସଂ ବି—ନାଲି ଗବଗଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chirabirjya The redvariety of the castor-seed-plant.

ଚିରବେଗା—ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ଛାତ୍ର କୌଣସି ପାଠକୁ ଆୟତ୍ତ କରିବାକୁ
Chirabegā ବହୁସମୟ ନିଏ କିନ୍ତୁ ଶୀଘ୍ର ପାସୋରି ପକାଏ—
(ବେଗଚିର୍—ବିପରୀତ) Acquiring a lesson very slowly but forgetting it very fast; long to acquire but quick to forget (said of memory or students).
[ଦ୍ର—ଚିରଚିର୍ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ।]

ଚିରବୈର—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଚିର+ବୈର)—
Chirabaira ବହୁକାଳ ବ୍ୟାପୀ ଶତ୍ରୁତା—
Long standing enmity; life long antipathy.
ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଚିରବିରୁଦ୍ଧ (ଦେଖ)
Chirabiruddha (See).

ଚିରବୈରାଗୀ—ସଂ. ବିଣ. (ସଂ. ଚିର+ବୈରାଗୀ)—
Chirabairāgī ୧। ଯେ ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ସଂସାର ତ୍ୟାଗ କରିଅଛି—
(ଚିରବୈରାଗ୍ୟ—ବି) 1. One who has renounced the world for life; since boyhood.
୨। ଯେ ବଞ୍ଚିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଂସାର ତ୍ୟାଗ କରେ— 2. Renouncing the world for life.

ଚିରବୈରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କର୍ମଧା; ଚିର+ବୈରୀ)—
Chirabairī ୧। ଆଜୀବନ ବା ବହୁକାଳ ହେଲା ପ୍ରତିକୂଳ—
(ଚିରବୈରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Enmical for life or for a long time.
୨। ଜନ୍ମତଃ ବା ପ୍ରକୃତିତଃ ପରସ୍ପର ଶତ୍ରୁ—
(ଯଥା—ଘୋଡ଼ା, ମଇଁଷି, ବାଘ, ଛେଳି।) 2. Enmical to each other by nature.

ଚିରମଳିନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କର୍ମଧା; ଚିର+ମଳିନ)—
Chiramalina ୧। ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥ ବା ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ମଳିନତା
(ଚିରମଳିନା—ସ୍ତ୍ରୀ) କଦାପି ଦୂର ହେବ ନାହିଁ—
ଚିରମଳିନତା, ଚିରମାଳିନ୍ୟ } ବି. 1. Ever dirty; ever soiled; that which can never be purified or chastened.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଉଂ	ଦ୍ଧ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ନ୍ଦ	ରଅ	ଡ଼	ନ୍ନ

୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ ଲାଗିବା କଳଙ୍କ ଦୂରପନେୟ—
1. Having a stain which will never be effaced.

ଚିରମେହୀ—ସଂ. ବି. (ଚିର+ମିହ ଧାତୁ=ପ୍ରସ୍ରାବ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. Chiramehī ଇନ୍; ଯେ ବହୁବାର ଓ ଅନେକ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରସ୍ରାବ କରେ)—ଗଧ—The ass.

ଚିରମ୍ଭ—ସଂ. ବି. (ଚ=ଚନ୍ଦ୍ରାର ଧ୍ୱଜ+ରମ୍ଭ ଧାତୁ=ଆରମ୍ଭ କରିବା Chirambha +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଚିଲ—
(ଚିରମ୍ଭଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) The common Indian kite.

ଚିରଯଶଃ—ସଂ. ବି.—(କର୍ମଧାରୟ, ଚିର+ଯଶଃ)—ଯେଉଁ ଯଶ ଚିର-
Chirajaśah କାଳ ରହିଥିବ; ଅନନ୍ତକୀର୍ତ୍ତି—
ଚିରଯଶାଃ, ଚିରଯଶସ୍ୱୀ } ବିଣ Everlasting or undying fame.

ଚିରଯୁବା—ସଂ. ବିଣ.—(ଚିର+ଯୁବନ୍)—୧ । ଯାହାର ଯୌବନ
Chirajubā କେବେ ହେଲେ ମଉଳେ ନାହିଁ (ଯଥା—ଦେବତା)—
ଚିରଯୁବକ—ପୁଂ, ଚିରଯୁବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ } ଅନ୍ୟରୂପ 1. Of never fading youth.
ଚିରଯୌବନ—ବି
୨ । ଯାହାର ଯୌବନ ବହୁକାଳ ରହେ—2. Of lasting youth; one who maintains his or her youth for an extraordinarily long time.
୩ । ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଯେ ଯୁବକ ପରି ସତେଜ ଥାଏ—
3. Sprightly and energetic even in old age.
୪ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଯୌବନଜନିତ ଅଙ୍ଗସୌଷ୍ଠବ ବୃଦ୍ଧକାଳରେ ମଧ୍ୟ ରହେ—Maintaining youthful plumpness and grace even in advanced age.

ଚିରରହସ୍ୟ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଚିର+ରହସ୍ୟ)—ଯେଉଁ ରହସ୍ୟ
Chirarahasya କେବେହେଁ ସମାଧାନ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ—
Insoluble problem or riddle.

ଚିରରାତ୍ର—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ. (ଚିର+ରାତ୍ରି+ଅ)—ଚିରକାଳ—
Chirarātra For ever

ଚିରରୁଗ୍ଣ ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ସୁପ୍ ସୁପ୍ ସମାସ, ଚିର+ରୁଗ୍ଣ)—
Chirarugṇa ୧ । ଯେ ବହୁକାଳ ହେଲା ରୋଗ ଭୋଗ କରୁ ଅଛି—
(ଚିରରୁଗ୍ଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Suffering from a chronic disease;
ଚିରରୋଗୀ—ପୁଂ. ଚିରରୋଗିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ. } ଅନ୍ୟରୂପ Valetudinarian; invalid.
୨ । ଆଜନ୍ମ ରୋଗୀ—2. Delicately constituted or sickly from birth.

ଚିରରୋଗ—ସଂ. ବି.—ବହୁଦିନ ବ୍ୟାପୀ ଅସୁସ୍ଥତା—
Chiraroga Chronic disease.

ଚିରରୋଗଣା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ଚିର+ରୁଗ୍ଣ)—ଚିରରୋଗୀ—
Chiraroganā Suffering from a chronic disease;
(ଚିରରୋଗଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) constantly ailing.
ଚିରରୋଗା; ଚିରରୋଗିଣା—ପୁଂ, ଚିରରୋଗେଣ୍ଣ, ଚିରରୋଗିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ } ଅନ୍ୟରୂପ
चिरकतास

ଚିରଲୁବ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—ଚିରବାଞ୍ଛିତ (ଦେଖ)
Chiralubdha Chirabānchhita (See)
(ଚିରଲୁବ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚିରଶୟନ—ସଂ. ବି. (ଚିର+ଶୟନ)—ମୃତ୍ୟୁ—
Chiraśayana Death.
ଚିରଶୟିତ; ଚିରସୁପ୍ତ—ପୁଂ, ଚିରଶୟିତା; ଚିରସୁପ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ } ବିଣ
ହଳାହଳ ପାନେ ଦାରୁଣ ଶ୍ମଶାନେ କୋଳେ କଲେ ଅହା ଚିରଶୟନ ।
ନନ୍ଦକିଶୋର. କୃଷ୍ଣକୁମାରୀ ।

ଚିରଶାନ୍ତ—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ (ସୁପ୍ ସୁପ୍ ସମାସ; ଚିର+ଶାନ୍ତ)—
Chiraśānta ୧ । ଯେ ଆଜୀବନ ସଂଯତ—1. Observing
(ଚିରଶାନ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) lifelong self control
୨ । ଆଜୀବନ ଧୀର—2. Calm and quiet by nature.
୩ । ଦୀର୍ଘକାଳ ହେଲା ନିରୁପଦ୍ରବ ଓ ସ୍ଥିର—
3. Pacified for a long time.
୪ । ଯେଉଁଠାରେ କେବେ ହେଲେ ଅଶାନ୍ତି ଘଟି ନାହିଁ—
4. Ever peaceful and quiet (place).

ଚିରଶାନ୍ତି—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (କର୍ମଧାରୟ; ଚିର+ଶାନ୍ତି)—୧ । ଦୀର୍ଘକାଳ
Chiraśānti ବ୍ୟାପୀ ଶାନ୍ତି; ଅନବଚ୍ଛିନ୍ନ ଶାନ୍ତି—1. Everlasting peace or contentment.
୨ । ମୃତ୍ୟୁ—2 death.

ଚିରଶ୍ୟାମଳ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସୁପ୍ ସୁପ୍ ସମାସ; ଚିର+ଶ୍ୟାମଳ)—
Chiraśyāmala ଯାହା ବଞ୍ଚିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ (ବୃକ୍ଷ ବା ପତ୍ର)
(ଚିରଶ୍ୟାମଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସବୁଦିନେ ସବୁଜ ବର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ; ଯେଉଁ ଗଛ ପତ୍ରହୁଡ଼ା ହୁଏ ନାହିଁ—Ever green (tree).
(ଯଥା—ନଡ଼ିଆ, ତାଳ, ଖଜୁରି, ପୋଲାଙ୍ଗ ଆଦି ଗଛ ।)

ଚିରସଙ୍ଗୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ନିତ୍ୟସଙ୍ଗୀ; ଆଜନ୍ମସଙ୍ଗୀ ବା ଅନ୍ତରଙ୍ଗ—
Chirasangi 1. Friends constantly attached to
(ଚିରସଙ୍ଗିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) each other; companion for life.
୨ । ବହୁକାଳ ହେଲା ଯେଉଁ ସଙ୍ଗୀର ସଙ୍ଗଲାଭ ହୋଇଅଛି—
2 Long established friends; very old friend
୩ । ଯାହାକୁ ଜୀବନରେ କେବେ ହେଲେ ଛାଡ଼ି ହେବ ନାହିଁ—
3. Unavoidable companion.
(ଯଥା—ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ସବୁସମୟକୁ ଏମାନଙ୍କର ଚିରସଙ୍ଗୀ).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଚିରସହାୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଚିର+ସହାୟ)—
Chirasahāya ୧ । ବହୁକାଳର ଆଶ୍ରୟଦାତା ବା ଉପକାରୀ
(ଚିରସହାୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. An old benefactor.
୨ । ଯେ ସର୍ବଦା ଆପଦ ବା ଅଭାବବେଳେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ—
2. A person who invariably renders help when required
୩ । ସର୍ବଦା ସହକାରୀ—3. A constant assistant

ଚିରସୁଖ—ସଂ ବି. (କର୍ମଧାରୟ; ଚିର+ସୁଖ)—
Chirasukha ୧ । ଚିରସ୍ଥାୟୀ ଆନନ୍ଦ—
ଚିରସୁଖୀ—ପୁଂ } 1. Constant or lasting happiness.
ଚିରସୁଖିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ } ୨ । ଯାବଜ୍ଜୀବନ ଭୋଗ କରାଯିବା ଆନନ୍ଦ—
2. Lifelong bliss
୩ । ଅନନ୍ତକାଳ ପାଇଁ ସୁଖ—
3. Eternal happiness; beatitude.

ଚିରସୁନ୍ଦର—ସଂ. ବିଣ. (ସୁପ୍ ସୁପ୍ ସମାସ; ଚିର+ସୁନ୍ଦର; ଯେ ଭକ୍ତର
Chirasundara ଚକ୍ଷୁରେ ସର୍ବଦା ସୁନ୍ଦର)—
ଯାହା ସବୁଦିନେ ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯାଏ—Ever beautiful.
ସଂ. ବି—ପରମେଶ୍ୱର—A name of God.

ଚିରସୂତା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚିର+ସୂତା=ପ୍ରସୂତା)—
Chirasūtā ୧ । (ଗାଈ ବା ସ୍ତ୍ରୀ) ଯେ ଅନେକ ଦିନ ପୂର୍ବେ ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ କରିଥିଲା; କାକବନ୍ଧ୍ୟା; କାକବାଞ୍ଝୀ—
1. (woman or cow) Which lore a child long ago.
୨ । ଯେଉଁ ଗାଈ ଅନେକ ଥର ପ୍ରସବ କରେ—
2 (cow)Bearing calves in quick succession.
୩ । ଯେଉଁ ଗାଈ ଅନେକ ଦିନ ପରେ ପ୍ରସବ କରେ—
3. Bearing calves at long intervals

ଚିରସେବିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚିର+ସେବିତ)—
Chirasebita ୧ । ଯାହାଙ୍କୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବହୁକାଳ ହେଲା
(ଚିରସେବିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସେବା କରି ଆସୁଥାଏ—
1. Long served; long enjoyed; long attended.
୨ । ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ ବହୁ ଦିନ ହେଲା ଅନୁଷ୍ଠିତ ବା ଆଚରିତ ହେଉଅଛି—2. Being done for a long time.
୩ । ଲୋକେ ଯାହା ବହୁକାଳ ହେଲା ମାନି ଚଳି ଆସୁ ଅଛନ୍ତି—
3. Long followed or obeyed.

ଚିରସ୍ଥାୟୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚିର+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)—
Chirasthāyī ୧ । ଅବିନାଶୀ—1. Indestructible;
(ଚିରସ୍ଥାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) permanent; ever lasting.
(ଚିରସ୍ଥାୟୀ—ବିପରୀତ) ୨ । ଦୀର୍ଘକାଳସ୍ଥାୟୀ—
ଚିରସ୍ଥାୟିତା } ବି. 2. Long standing; durable; lasting.
ଚିରସ୍ଥାୟିତ୍ୱ } ୩ । ଇସ୍ତମରାରୀ—3. Perpetual.

ଚିରସ୍ଥାୟୀ ପଟ୍ଟା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ପଟ୍ଟାଦ୍ୱାରା ଭୂମି ଚିରକାଳ
Chirasthāyī paṭā ସକାଶେ ଋତକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଜମାରେ ଭୋଗ
চিরস্থায়ী পাট্টা କରିବାକୁ ଦିଆଯାଏ; ଇସ୍ତମରାରୀ ପଟ୍ଟା—
चिरस्थायी पट्टा Permanent lease granted by a Zamindar; a lease in perpetuity.

ଚିରସ୍ଥାୟୀ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—ଦେ. ବି—୧ । ଚିରଦିନ ସକାଶେ ଭୂମିର
Chirasthāyī bandobasta ସରକାରୀ ରାଜସ୍ୱ ନିରୂପଣ—
চিরস্থায়ী বন্দোবস্ত 1. Permanent revenue Settlement
चिरस्थायी बन्दोबस्त in which the revenue payable to Government is fixed in perpetuity.
[ଦ୍ର—ବଙ୍ଗ, ବିହାର ଓ ଓଡ଼ିଶା ଦେଶରେ ଲର୍ଡ଼ କର୍ଣ୍ଣୱାଲିସ୍ ୧୭୯୩ ସାଲରେ ପ୍ରଥମେ ଜମିଦାରମାନଙ୍କ ଉପରେ ୧୦ ବର୍ଷ ସକାଶେ ବସାଇଥିବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଜମା ପରେ ଚିରକାଲ ସକାଶେ ସ୍ଥାୟୀ ରହିବ ବୋଲି ଆଦେଶ କଲେ । ଏ ଜମା ଆଉ ବଦଳିବ ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶାର କେତେଗୁଡ଼ିଏ ରାଜ୍ୟର ରାଜସ୍ୱ ମଧ୍ୟ ଚିରକାଲ ସକାଶେ ସ୍ଥିରୀକୃତ ହୋଇଥିଲା । ଇଂରାଜୀରେ ଏହାକୁ The Permanent Settlement of Bengal, Bihar & Orissa ବୋଲି କହନ୍ତି ।]
୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟେ ନାହିଁ—
2. A permanent arrangement.

ଚିରସ୍ମରଣୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ଚିର+ସ୍ମରଣୀୟ)—୧ । ଯାହା ଚିରକାଲ
Chirasmaraṇīya ସକାଶେ ଲୋକଙ୍କ ମନରେ ରହିବ—
Ever memorable.
ଚିରସ୍ମରଣୀୟତା } ବି ୨ । ଆବହମାନକାଳରୁ ଲୋକେ
ଚିରସ୍ମୃତି } ଯାହାକୁ ମନେ ରଖିଅଛନ୍ତି—
2 Ever-remembered.

ଚିରସ୍ରୋତ—ଦେ. ବି (ଚିର+ସ୍ରୋତସ୍)—ଚିରପ୍ରବାହ (ଦେଖ)
Chirasrota Chiraprabāha (See)—
ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ଚିରସ୍ରୋତା)—ଚିରପ୍ରବାହିତ (ଦେଖ)
Chiraprabāhita (See).

ଚିରସ୍ରୋତାଃ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିର+ସ୍ରୋତସ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Chirasrotāḥ ଚିରପ୍ରବାହିତ (ଦେଖ)—
Chiraprabāhita (See)

ଚିରା—ଦେ. ବି (ସଂ.ଚୀର=କନ୍ଥା;ଜୀର୍ଣ୍ଣ ବସ୍ତ୍ରଖଣ୍ଡ, କନା); ସଂ ଚୀର୍ଣ୍ଣ)—
Chirā ୧ । ଫାଡ଼ିବା; ଚିରିବା—1. Tearing; tear
চিরা, চেরা ୨ । ରାମ୍ପୁଡ଼ିବା—2. Scratching, lacerating.
चिराव, चिर, चीरा ୩ । କନା—3. Rags.
୪ । ଦୁଇଫାଳ କରିବା—4. Splitting up into two
୫ । ଅସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା କାଟିବା ବା କ୍ଷତବିକ୍ଷତ କରିବା—
5. To cut through or wound by an instrument.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ର୍‌	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଅ	ଉଅ	ଙ୍ଗ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ	ଇଅ	ଙ୍ଗ	ନ୍ଧ

୬ । ଫାଟ—6. Rent.

कूदा ୭ । (ସଂ. ଚର ଧାତୁ = ଗତି) ଲମ୍ଫ, ଡିଆଁ —

फलाङ्ग, चौकड़ी 7. A high jump; a running jump; leap

ଚଗମର ଶୃଙ୍ଗ ବେଣୁ, ବାଦ୍ୟନାଦ ଶୁଣୁ ଶୁଣୁ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କ. ଚ ।

ବିଣ—୧ । (ସଂ. ଚିର = କନା; ନେଳକୁଡ଼ି) ଜୀର୍ଣ୍ଣ; ଛିଣ୍ଡା ଯାଇଥିବା

চিরা (କନା)—1. Torne to pieces; tattered (cloth).

चीरा ଚିରାକନାରେ ମଣି ବନ୍ଧ ଥିଲେ ନ ତୁଟେ ମୂଲ୍ୟ ତାର ।

ଭୂପତି, ପ୍ରେମଚିନ୍ତାମଣି ।

୨ । (ସଂ. ଚୃତ୍ ଧାତୁ) ନଖଦ୍ୱାରା କ୍ଷତବିକ୍ଷତ; ରାମ୍ପୁଡ଼ା ହୋଇଥିବା—2. Scratched (with finger nails); lacerated.

୩ । ଫାଳ ଫାଳ କରାଯାଇଥିବା—(ଯଥା—ଚିରାକାଠ)— 3. Split up into two.

୪ । କ୍ଷତବିକ୍ଷତ—4 Scarred at many places

ସହସ୍ରେ କାଣ୍ଡ ବର୍ଷି ସାତ୍ୟକି ମହାବୀର, କଲେ ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମାଙ୍କ ଦେହକୁ ଚିରା—

କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ପଟି; ଏକାଧିକ ଅଂଶୀଦାର ଗୋଟିଏ କିଆରୀକୁ ବାଣ୍ଟିନେଲେ ପ୍ରତି ଭାଗରେ ପଡ଼ିବା ଲମ୍ବ ଓ ସରୁ ଅଂଶମାନ—A land partitioned amongst many co-sharers.

ଚିରାଇ— ଦେ. ବି—ଚିରେଇ (ଦେଖ)—
Chirāi Chirei (See)

ଚିରାଇତା—ଦେ. ବି—ଚିରେଇତା (ଦେଖ)—
Chirāitā Chireitā (See)

ଚିରାଇବା—ଦେ କ୍ରି--(ଚିରିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ) ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଫଡ଼ାଇବା—
Chirāibā To cause a thing to be split up or torne up by another.
চেরান
चिरवाना, चिराना
(ଚିରେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିରାଇସ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଚିରାୟୁଃ)—ଚିରାୟୁଃ (ଦେଖ)—
Chirāisa Chirāyuḥ (See)

ଚିରାକ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଚିରାଗ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) --
Chirāk (etc) Chirāg etc (See)

ଚିରା କନା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚୀର୍ଣ୍ଣ + କର୍ଣ୍ଣ = ବସ୍ତ୍ରର କୋଣ) ଛିଣ୍ଡା
Chirā kanā ବସ୍ତ୍ରାଂଶ—Rag; tattered piece of cloth.
চিরা কাপড়, ছেঁড়া কানি ଥିଲାବେଳେ ଚିରାକନା ହଜିଗଲେ ମାଠ । ଚଗ ।
चिथड़ा

ଚିରାକୁଟି—ଦେ. ବି—ଚିର୍‌କୁଟ୍ (ଦେଖ)
Chirākuti Chirkuṭ (See)

ବାହୁରେ ବାନ୍ଧନ୍ତି ତାଙ୍କ କଣ୍ଠେ ଚିରାକୁଟି—ସାରଳା, ମହାଭାରତ, ସଭା ।

ଚିରାଖ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଚିରାଗ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Chirākh (etc) Chirāg etc (See)

ଚିରାଗ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଚିରାଗ୍; ଚିରାଗ୍)—୧ । ପ୍ରଦୀପ—
Chirāg 1. Lamp.
চিরাগ; চেরাগ ୨ । ଆଲୁଅ—2. Light.
चिराग ୩ । ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ମୁସଲମାନଙ୍କ ମସଜିଦ ଓ ପୀରଙ୍କ ଆସ୍ଥାନ ଆଦିରେ ଜଳାଯିବା ବତି—3 Wick lighted in mosques and shrined in the evening by Mahomedans.

ଚିରାଗ୍‌ଦାନ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଚିରାଗ୍‌ଦାନ୍)—ପ୍ରଦୀପସ୍ତମ୍ଭ;
Chirāgdān ଦୀପରୁଖା—Lamp stand.
চেরাগদান
चिरागदान

ଚିରାଗତ—ସଂ. ବିଣ. (ଚିର + ଆଗତ)—୧ । ବହୁକାଳ ହେଲା
Chirāgata ପ୍ରଚଳିତ ବା ଅନୁଷ୍ଠିତ—1. Long prevalent.

୨ । ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ବା ଆବହମାନକାଳରୁ ଚଳି ଆସୁଥିବା— 2 Continuing from time immemorial; transmitted from generation to generation.

ଚିରାଚରିତ—ସଂ. ବି. (ସନ୍ଧି; ଚିର + ଆଚରିତ)—ଚିରାଗତ (ଦେଖ)
Chirācharita Chirāgata (See)

ଚିରାଚିରି ଦେ. ବି—ଅନେକ ବସ୍ତ୍ର ବା କାଗଜକୁ ଚିରିବା କର୍ମ—
Chirāchiri Various acts of tearing or rending.
ছেঁড়াছেঁড়ি ବିଣ—ଛିଣ୍ଡା (କାଗଜ କନା ଆଦି)—
चिराचिरि Tattered; torne.

ଚିରାଚିରି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନେକ କାଗଜ ବା ବସ୍ତ୍ରଆଦି ଚିରିବା
Chirāchiri karibā ବା ଟିକି ଟିକି କରିବା—
To tear cloths or papers to pieces.

ଚିରାତିକ୍ତ—ସଂ. ବି—ଚିରେଇତା (ଦେଖ)
Chirātikta Chireitā (See)

ଚିରା ଦରବା—ଦେ. ବି—ଚିରା କନା (ଦେଖ)
Chira darabā Chirā kanā (See)

ଚିରା ଦରବାରେ ନ ଲୁଚେ ଅଣ୍ଟ—ଚଗ ।

ଚିରାନୁଷ୍ଠିତ—ସଂ. ବିଣ—ବହୁକାଳ ହେଲା ଚଳି ଆସୁଥିବା—
Chirānushthita Continuing since time immémorial; long practised.

ଚିରାନ୍ଧ—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ. (ଚିର + ଅନ୍ଧ)—୧ । ଜନ୍ମାନ୍ଧ—
Chirāndha 1 Blind from birth.
(ଚିରାନ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଯେ କେବେହେଁ ସତ୍ୟ ତତ୍ତ୍ୱ ଦେଖେ ନାହିଁ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—2. A person who does never see the truth.

ଚିରାଭ୍ୟସ୍ତ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ଚିରାନୁଷ୍ଠିତ (ଦେଖ)
Chirabhyasta 1. Chirānushṭhita (See)

୨ । ବହୁଦିନ ହେଲା ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର କୌଣସି କଥା

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସତର ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଗ୍ନି ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ' ଦେଖିବେ ।

ଅଭ୍ୟାସ କରିଯାଇଅଛି—2. Habituated to a certain thing for a very long time.

ଚିରମର—ଦେ ବଣ—ଜୀର୍ଣ୍ଣ—
Chirāmarā — Torne; worn out
କୁଦାମାରା — ବି—ଡିଆଁ ଡେଇଁ—
फलांगमारना — Leaping; frisking; jumping.

ଚିରମର ଶୃଙ୍ଗ ବେଣୁ
ବାଦ୍ୟନାଦ ଶୁଣୁ ଶୁଣୁ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋଲବିଳାସ, ୮-ଗୀତ ।

ଚିରମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚର ଧାତୁ)—
Chirāmāribā — ୧ । ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଲମ୍ଫ ଦେବା; ଡେଇଁବା; ଡିଆଁ
କୁଦାମାରା — ମାରିବା—1. To spring or jump up;
फलांगमारना — to make a high jump.

ଜାଉଲେ ରଣବାଦ୍ୟେ ଚିରମାରି କରି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଭୀଷ୍ମ ।

୨ । ଡିଆଁ ମାରି ଦଉଡ଼ି ପଳାଇବା—
2. To run away with bounds.

ଚିରିଯିବା—ଦେ· କ୍ରି. (ସଂ. ଚୃ ଧାତୁ=ଚୀର୍ଣ୍ଣ)—
Chirājibā — ଚିରିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟରେ ରୂପ—
(ଚିରି ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) — Passive voice of the verb
ଚେରান হওয়া — to tear.
चिरना

ଚିରାୟୁ—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଚିରାୟୁଃ)—ଚିରାୟୁଃ (ଦେଖ)
Chirāyu — Chirāyuḥ (See)
চিরাই — ଚିରାୟୁ ରହିଲ କରଗରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋଲବିଳାସ. ୯ ଗୀତ ।
चिरायु

ଚିରାୟୁଃ—ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିର+ଆୟୁସ୍)—
Chirāyuḥ — ଦୀର୍ଘଜୀବୀ; ଦୀର୍ଘାୟୁଃ—
Long lived; living to a good old age.
ସଂ. ବି—ଦେବତା—God; Deity.

ଚିରାୟୁଷ—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଚିରାୟୁସ୍)—ଦୀର୍ଘଜୀବୀ—
Chirāyusha — Long lived.

ବାଞ୍ଛିଲେ ପାବନ ହେବ ଚିରାୟୁଷ ଭୁବେ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଚିରାଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୀର=ବସ୍ତ୍ର; କନା)—ପତାକା—
Chirāla — Flag; banner.
নিশান — ଶଲ୍ୟବଧ ଦେଖି ପାଣ୍ଡବ ରଥ ଭୂଲ
फरेरा — ଜୟକୁ ବୋଇଲେ ରେ ଉଡ଼ାଅ ଚିରାଳ ।

କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶଲ୍ୟ

ଚିରାଶ୍ରିତ—ସଂ. ବଣ. (ଚିର+ଆଶ୍ରିତ)—
Chirāśrita — ୧ । ବହୁକାଳରୁ ଅନୁଗତ—
1. Following or depending upon a person for a long time; an old dependant
୨ । ଚିରପାଳିତ—
2. Maintained for a long time.

ଚିରିକା—ଦେ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—କୌଣସି ଜଳୀୟ ବସ୍ତୁକୁ
Chirikā — ସାମାନ୍ୟ ପରିମାଣରେ ଜୋରରେ ଛାଡ଼ି ଦେବା—
চিবকা — To emit forcibly any liquid substance
पिचकना — in small quantities.
(ଯଥା—ପକ୍ଷୀମାନେ ପାଣିଆ ମଳ ଚିରିକ ପକାନ୍ତି ।)

ଚିରିକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚିରିକିବା (ଦେଖ)
Chirikāibā — Chirikibā (See)
(ଚିରିକେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିରିକାଏ—ଦେ. ବି—ଅତ୍ୟଳ୍ପ ପରିମାଣ—
Chirikāe — A little in quantity.

ଚିରିକା ଚିରିକି—ଦେ. ବି—ଚିରିକା (ଦେଖ)
Chirikā chiriki — Chirikā (See)

ଚିରିକିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ ଉତ୍ସର୍ଗ; କମ୍ୱା ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ଈଷତ୍
Chirikibā — ପରିମାଣରେ ମଳ ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାରରୁ ବାହାରି ପଡ଼ିବା
চিরকা — ସମୟରେ ଶୁଣାଯିବା 'ଚିରି' ଧ୍ୱନି)—
पिचकना — ୧ । ଅତି ଅଳ୍ପ ମାତ୍ରାରେ ଜଳୀୟ ମଳ ବିସର୍ଜନ କରିବା-
1 To pass a scanty quantity of loose stool at a time.
[ଦ୍ର—କୁଅ ଓ ବଗ ଆଦି ପକ୍ଷୀ ଚିରିକନ୍ତି ।]
୨ । କୌଣସି ଜଳୀୟ ବସ୍ତୁକୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ରନ୍ଧ୍ର ବାଟେ ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ଜୋରରେ ଛାଡ଼ି ଦେବା—
2. To emit a liquid through a small hole forcibly and in small quantities.
[ଦ୍ର—ନାଳରକ୍ତ ଛାଡ଼ି ହେଲେ ରୋଗୀ ଏହିପରି ଚିରିକେ ।]
୩ । ଛୋପା ଛୋପା ହୋଇ ସାମାନ୍ୟ ମାତ୍ରାରେ ପଡ଼ିବା—
3. To drizzle; to dribble.
(ଯଥା—ଆଜି ସକାଳୁ ମେଘ ଚିରିକୁଛି ।)
୪ । ଦନ୍ତୁର ବା ଜଭ ଅସମାନ ଥିବା କଲମରେ ଲେଖିବା ସମୟରେ ଲେଖୁଥିବା କାଗଜରେ କାଳିକୁ ଇତସ୍ତତଃ ଛିଞ୍ଚାଡ଼ିବା—4. To sprinkle ink on a piece of paper while writing slovenly with a blunt or irregularly pointed pen.
(ଯଥା—ବାଳକ ଖାତାଯାକ ଚିରିକ ପକାଇଛି ।)
[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା ଓ ପକାଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଚିରିଗୁଡ଼ିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଲଇ ଦେବା ଭଳି ଜଙ୍ଗଲି ଲତା-
Chirigurḍiā — ବିଶେଷ—A kind of wild fibrous creeper.

ଚିରିଗୁଣି- ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୀରକୁଣୀ-ଜନ୍ତେ; ସଂ. ନାମ ପିଶାଚପତିକା;
Chiriguṇi — ସଂ. ଅଚର+ଅଗ୍ନି)—ଅନ୍ଧାର ଓ ମେଘୁଆ ରାତିରେ
(ଚିରୁଗୁଣି—ଅନ୍ୟରୂପ) — ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନ ଓ ଶ୍ମଶାନାଦିରେ ଯେଉଁ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଷ୍ଟ	ଡଅ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତୃ

আলেয়া; আলায়া ଅସ୍ଥିର (କ୍ଷଣେ ଲିଭି କ୍ଷଣେ ଜଳି ଉଠିବା)
छलावा; अजयाबत्ताल ଆଲୋକ ଦେଖାଯାଏ—
Ignis-fatuus; will-o'-the-wisp

[ଦ୍ର—ବର୍ଷାଦିନେ ଭୂଗର୍ଭରୁ ଏକପ୍ରକାର ବାଷ୍ପ ଉଠେ, ଏହା ବେଳେ ବେଳେ ଜଳି ଉଠେ ଓ ବେଳେ ବେଳେ ଲିଭିଯାଏ ଓ ଗତି କରେ, ଲୋକେ ଏହାକୁ ମୃତ ନବପ୍ରସୂତିର ପ୍ରେତ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି । ଅନ୍ୟ କେହି କେହି କହନ୍ତି ଯେ, ଜ୍ୱାଳାମୁଖୀ ନାମକ ଏକ ବିଲୁଆ ପାଟି ମେଲା କଲେ ତା ପାଟିରୁ ଏ ଆଲୁଅ ବାହାରେ । କିନ୍ତୁ ବିଜ୍ଞାନ ମତରେ ଏହା ସଢ଼ା ପଦାର୍ଥରୁ ଜାତ ଭୂପୃଷ୍ଠରୁ ଉତ୍ଥିତ ଏକପ୍ରକାର ବାଷ୍ପ ଓ ଏହା ବାୟୁଦ୍ୱାରା ଇତସ୍ତତଃ ସଞ୍ଚାଳିତ ହୁଏ ଏବଂ ବାୟୁରେ ଥିବା ଅମ୍ଳଜାନ ବାଷ୍ପଦ୍ୱାରା ଏହା ଜଳି ଉଠେ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ଅନୂଢ଼ାଝିଅ ବା ନବୂଢ଼ା ବୋହୂ ପ୍ରସୂତ ମରିଯାଏ, ସେ ପ୍ରେତ ହୋଇ ଅଗ୍ନି ଜଳାଉଥାଏ ଓ ସେହି ନିଆଁହିଁ ଚିରଗୁଣୀ ଆଲୁଅ ।]

ଚିରଚିରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିତ୍କାର)—ହଠାତ୍ ଭୟଜନିତ ବିକଟ ଚିତ୍କାର—
Chirichirā A cry of horror; a loud cry of a
চিচকার person when beset with sudden fright;
चिंघार; चीख scream; shriek.

ଚିରଚିରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚିତ୍କାର)—ହଠାତ୍ ଉପସ୍ଥିତ ଭୟରେ
Chirichirāibā ବିକଟ ଚିତ୍କାର କରିବା—To raising a
চেঁচান; চিচকারকরা loud cry of horror at a sudden
चिंघारना; चिंघाड़ना danger; to scream; to shriek.

ଚିରଟି—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଚିରଟୀ (ଦେଖ)
Chiriṭi Chiraṭī (See)

ଚିରଣୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୀର୍ଣ୍ଣ=ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ)—୧ । ଚିରୁଣୀ (ଦେଖ)
Chiriṇi 1. Chiruṇī (See)
চিরনী ୨ । ବଣିଆଙ୍କର ଏକ ଶସ୍ତ୍ର ଯନ୍ତ୍ରହିଁରେ ସେମାନେ ଧାତୁମୟ
चिरना ତାର ବା ପାତିଆକୁ କାଟନ୍ତି—
2. Goldsmith's cutting instrument.
୩ । ଥାଳିଆଦିରେ ଗାର ଖୋଳିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଅଠାରିଙ୍କ ଯନ୍ତ୍ର—3. A brazier's tool for cutting lines on utensils
୪ । କୁମ୍ଭାର ଯେଉଁଥିରେ କଞ୍ଚା ମାଟିପାତ୍ର କାଟନ୍ତି—
4. Potter's knife

ଚିରଣ୍ଟୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଚିରଟୀ (ଦେଖ)
Chiriṇṭī Chiraṭī (See)
(ଚିରଣ୍ଟିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିରନୀ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର; ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ତୁଳ ବଂ. ଚିରନୀ)—
Chirinī ଚିରୁଣୀ (ଦେଖ)
Chiruṇī (See)

ଚିରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚୃ ଧାତୁରୁ ଚୀର୍ଣ୍ଣ)—୧ । ଫାଡ଼ିବା—
Chiribā 1. To split up; to rend.
চিরা; চেরা ନୃସିଂହରୂପ ଅସମ୍ଭବ । ଚିରିଲୁ ଦୁର୍ଜୟ ଦାନବ ।
चिथना; चिरना; चिथाड़ना ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
ଚିରାଇବା } ଣିଜନ୍ତରୂପ ୨ । (ବସ୍ତ୍ର; କାଗଜ) ଛିଣ୍ଡାଇବା—
ଚିରେଇବା } 2. To tear up.
ଚିରାଯିବା } କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ ୩ । କୁରାଢ଼ିଆଦି ଅସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା କାଠକୁ ଲମ୍ବ
ଚିରାହେବା } ଲମ୍ବ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି କାଟିବା—
3. To cut wood into long pieces with axe; to split up wood.
୪ । କରତରେ ଫାଳ ଫାଳ କରିବା—
4. To cleave or saw into pieces.
୫ । ରାମ୍ପୁଡ଼ିବା—5 To scratch.
୬ । ଖଣ୍ଡବିଖଣ୍ଡ କରିବା—6. To lacerate.
୭ । କେଶକୁ କେରା କେରା କରି ବିଭକ୍ତ କରିବା—
7. To part (the hair).

ଶୃଙ୍ଗରେ କରିଜ ଚିରୁଣୀ ପରି,
ଚିରି ସଜାଡ଼ଇ ଆଶ୍ୱାସି କରି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୮ । ଦ୍ୱିଫାଳ କରିବା—8. To split into two.
୯ । (ଅଭିମାନରେ କିମ୍ବା ନିଷ୍କର୍ମୀ ହୋଇ ଠିଆ ହେବା ବା ବସିବାବେଳେ) ହାତ ବା ଗୋଡ଼ ନଖରେ ଭୂମିରେ ଗାର କାଟିବା—9. To scratch lines on the ground with the finger nails.

ଅଶ୍ରୁ ପ୍ରସରିବାର ମହୀକି ଚିରିବାର । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

[ଦ୍ର—ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ, ନଖରେ ଭୂମି ଚିରିଲେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଛାଡ଼ନ୍ତି । ଏହି ଧାତୁର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା, ପକାଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଲାଗେ—ଚିରିଦେବା, ଚିରି ପକାଇବା ଓ କର୍ମବାଚ୍ୟରେ ଚିରା ହେବା, ଚିରିଯିବା ରୂପ ହୁଏ ।]

ଚିରିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଲୁଗା ଆଦି ଜୀର୍ଣ୍ଣ ହେବାରୁ ବା କଣ୍ଟା ଲାଗିବାରୁ
Chirijibā ଛିଣ୍ଡିଯିବା; ଫାଡ଼ି ହୋଇଯିବା—
ছিঁড়ে যাওয়া To become torne to pieces.
चरना, चिरजाना

ଚିରିହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଫାଡ଼ି ହେବା; ଚିରାଯିବାର ଉପଯୁକ୍ତ ହେବା—
Chirihebā To be capable of being torne to pieces

ଚିରୁଗୁଣୀ—ଦେ. ବି.—ଚିରିଗୁଣୀ (ଦେଖ)
Chiruguṇī Chiriguṇī (See)

ଚିରୁଡ଼ା—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଚତୁର ବା ଚତୁର୍ଥାଂଶ)—ଆମ୍ବ ଆଦି ଫଳର
Chiruṛā ଏକ ଫାଳ ବା ଏକ ଚତୁର୍ଥାଂଶ ବା ଚଉଠ; କୋଳି—
চোকলা A strip out of a ripe fruit (mango or lemon
कोया etc.)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ୨ଚନ ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ୧ଦ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୋନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ଦପରେ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଖ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅକ୍ଷା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଚିରୁଣୀ—ଦେ. ବି.—(ଯାହାଦ୍ୱାରା ବାଳ ଚିରାଯାଏ; ସଂ. ଚୃ ଧାତୁରୁ ଚୀର୍ଣ୍ଣ)
Chiruṇi ପାନିଆ; କଙ୍କତିକା— A hair comb.
ଚିରଣୀ, ଚିରୁଣୀ
कंघा ଶିରୁରେ କରନ୍ତ ଚରୁଣୀ ପରି, ତହୁ ପକାଉଛ ଅଶ୍ରୁ ରାଶି କରି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଚିରୁଣି—ଦେ. ବି.—ଚିରୁଣୀ (ଦେଖ)
Chiruni Chiruṇi (See)

ଚିରୁଳା—ଦେ. ବି.—ଚିରୁଡ଼ା (ଦେଖ)
Chirulā Chirurdā (See)

ଚିରୁଳି—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଗୁଡ଼ ଲାଗିଥିବା କଞ୍ଚା ଆମ୍ବକୁ ଅଣି
Chiruli ଗୁଡ଼ ଚିରୁଡ଼ା କରି କାଠ ମସଲା ଆଦି ଦେଇ କରାଯିବା ଆଚାର ।

ଚିରେ—ଦେ. କ୍ରି ବି. (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ଚିର)—ଚିର (ଦେଖ)
Chire Chira (See)
ବାସୁକୀ ବନା ଧର ଭବ ତାରଣ ଆନ ଗୋଦରେ କ ଚିରେ ହେ ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଚିରେଇ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଚୀର୍ଣ୍ଣ)—୧ । ଚିରିବା କର୍ମ—
Chirei 1. Act of tearing or splitting up.
চেৱাই ୨ । କାଠ ଆଦି ଚିରିବା ମଜୁରି—
चिराई 2. Wages for splitting up wood etc.

ଚିରେଇତା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିରତିକ୍ତ)—ହିମାଳୟଜାତ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶାକ-
Chireitā ବିଶେଷ; ଭୂନିମ୍ବ; ଅତ୍ୟନ୍ତ ତିକ୍ତ କୃମିନାଶକ ଔଷଧ-
চিরাতা, চিরেতা ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—A medicinal bitter
चिरायता, चिरेता, महतिआ plant used as a febrifuge and vermifuge; swertia chirata; Gentiana chirayta Agathotis chirayata; Andrographis paniculata (Kirtikar).
ସଂ. ଭୂନିମ୍ବ, ଅନାର୍ଯ୍ୟତିକ୍ତ
କିରାତକ, ଚିରତିକ୍ତ, ନିମ୍ବତିକ୍ତ
ତିକ୍ତକ, ସୁତିକ୍ତକ, ତିକ୍ତିକା,
ରାମସେନକ, କରାତ,
କୈରାତହୈମ, କାଣ୍ଡତିକ୍ତ,
କିରାତତିକ୍ତକ, ଜ୍ୱରାନ୍ତକ,
ସନ୍ନିପାତହା, କଦ୍ରାର
ତେ. ନେଲ ବେମୁ
ଓ. ଭୁଇଁନିମ୍ବ
[ଦ୍ର—ଏହାର ସିଦ୍ଧ ଜଳ ଜ୍ୱରଘ୍ନ ଓ କୃମିନାଶକ । ଏହା ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଚିକିତ୍ସାଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ତ୍ରିବିଧ । ଯଥା—(a) Wallichiana. (b) Pyramidals. (c) Pulchella. (Haines)]

ଚିରେତା—ଦେ. ବି—ଚିରେଇତା (ଦେଖ)
Chiretā Chireitā (See).

ଚିରୋଞ୍ଜି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଛତିଶଗଡ଼) ବି—ପିୟାଳ (ଦେଖ)
Chironji Piyāla (See).

ଚିରୋପକୃତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଚିରକୀତ ୩ (ଦେଖ)
Chiropakṛuta 1. Chirakrita 3 (See)
(ଚିରୋପକୃତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଏପରି ଉପକାରପ୍ରାପ୍ତ ଯେ ସେହି ଉପକାରରୁ ଉପକୃତ ବ୍ୟକ୍ତି ଯାବଜ୍ଜୀବନ ଭୋଗ କରିବ—
2. Benefited in such a way as to enjoy the benefit for ever.

ଚିରୋମାରେ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ଭୁଲ. ଗଞ୍ଜାମରେ ଚେରମାରୁ)—
Chiromāre ଅନନ୍ତମୂଳ; ଚେମଡ଼ିଲଇ ବା ଗୁଆପାନ ଲତାର ମୂଳ—The root of 'Chemardilai creeper.

ଚିର୍ଭଟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଚିର୍ଭଟୀ (ଦେଖ)
Chirbhaṭā Chirbhaṭi (See).

ଚିର୍ଭଟୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । କାକୁଡ଼ି—
Chirbhaṭi 1. Cucumber.
୨ । ଫୁଟି କାକୁଡ଼ି—2. Melon.

ଚିଲ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ପିନ୍ଧିବା—
Chil (root) To wear.

ଚିଲ୍ରା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଟଙ୍କା ଭଙ୍ଗାଇ ତତ୍ପରିବର୍ତ୍ତିରେ ନେବା
Chilrā କ୍ଷୁଦ୍ର ମୁଦ୍ରା; ଖୁଚୁରା ପଇସା ଆଦି; ରେଜା, ରେଜକ—
Small change for a larger coin.
ବିଣ—୧ । ରେଜା; ଖୁଚୁରା—
1. Consisting of coins of small value.
୨ । ହିସାବବେଳେ ଟଙ୍କାରୁ ବଳପଡ଼ିବା (ଅଥ)—
2. (small coins) In excess of a whole rupee found after counting.
୩ । ସାମାନ୍ୟ—3. Insignificant; of small value.
ସଂ. ବି—ଚିଳଚିମ (ଦେଖ)
Chilichima (See).

ଚିଲ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚିଲ୍ଲ)—(ପ୍ରସହବର୍ଗର ତୀକ୍ଷ୍ଣ ନଖରଯୁକ୍ତ ବଦାଚର
Chila ପକ୍ଷୀ)—୧ । ଶଙ୍ଖଚିଲ—1. The Brahmini kite;
চিল Haliastus Indicus.
चिल
୨ । ମାଛୁଆ ଚିଲ—2. Common kite; Milvus govinda
[ଦ୍ର—ଦୁଇପ୍ରକାରର ଚିଲ ଦେଖାଯାନ୍ତି । ଯଥା—ମାଛୁଆ ଓ ଶଙ୍ଖଚିଲ । ମାଛୁଆ ଚିଲର ରଙ୍ଗ ଖଇରବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଶଙ୍ଖଚିଲର ଦେହ ନାଲି ଏବଂ ମୁଣ୍ଡ, ଗଳା ଓ ପେଟ ଧଳା । ଏମାନେ ହାତକରୁ ବେଶି ଲମ୍ବ ହୁଅନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ପକ୍ଷ ଦୀର୍ଘ; ଚଞ୍ଚୁ ଅଗ୍ର ବକ୍ର; ଏମାନେ ମାଛ ଇତ୍ୟାଦି ଛୋଁ ମାରି ନେଇ ଖାଆନ୍ତି ଓ ମାଛପାଇଁ ଗଡ଼ିଆ ପୋଖରୀ ଗୋଳ ହେଲେ ଏମାନେ ବହୁତ ଉଡ଼ନ୍ତି । ଆଉ ଜାତିଏ ଖଇରା ରଙ୍ଗର ଚିଲଙ୍କଠାରୁ ବଡ଼ ଦେହହାତ ଲମ୍ବର ପକ୍ଷୀ ଚିଲ ପରି ଦେଖାଯାନ୍ତି । ଏମାନେ ସହରମାନଙ୍କରେ ଉଡ଼ି ଲୋକଙ୍କ ହାତରୁ ମାଛ, ଜଳଖିଆ ଆଦି ଛୋଁ ନେଇଯାନ୍ତି, ଚିଲମାନେ ବହୁ

୧	ଇ	ଉ	ର,ର୍	ଛ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍	ଉଥ	ଞ୍ଚ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଥ	ଡ଼	ନ୍ଦ

ଦୀର୍ଘକାଳବ୍ୟାପୀ ଚିଁ ଚିଁ ରବ କରନ୍ତି ଓ ଏହା ଶୁଣିଲେ ମନୁଷ୍ୟ କାନ୍ଦିଲା ପରି ଶୁଣାଯାଏ । ମାଈ ଚିଲ ଅଣ୍ଡିରା ଚିଲ ଅପେକ୍ଷା ବଡ଼ । ସଂ. ନାମ—କୁରର, ଏ ଉଚ୍ଚ ଗଛରେ ବସା କରେ ।]

ଚଲଅଖି ଇତ୍ୟାଦି—ଚିଲ୍ଲଅଖି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Chila-ākhi etc Chilā-ākhi etc (See)

ଚଲବଲ୍ବ—ସଂ. ବ—ସୋଲ୍ହ (ଦେଖ)—
Chilabilwa Solha (See)

ଚଲମ୍‌ଚି—ବୈଦେ. ବ (ତୁର୍କୀ)—୧ । ପିତ୍ତଳ ଆଦି ଧାତୁ ନିର୍ମିତ ହାତଧୁଆ
Chilamchi କୁଣ୍ଡ—1. A metal washing basin or
चिलमचि tub.
चिलमची, चिलमगर्दा ୨ । (ଫା. ଚଲମ୍‌ଗର୍ଦା) ହୁକାର ଯେଉଁ ନଳ ଉପରେ ଚଲମ ବସାଯାଏ—2. The main tube of a hubble-bubble on which the fire-bowl is set.

ଚଲମ—ଦେ. ବ (ଫା. ଚଲମ୍) ଗଞ୍ଜେଇ, ଗୁଡ଼ାଖୁ ଆଦିର ଧୂମପାନର
Chilama ଉପକରଣବିଶେଷ—The bowl or firepot of
चिलम्, छिलम् a hookah for smoking tobacco or
चिलम् gunja.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଗଞ୍ଜେଇ ବା ଗୁଡ଼ାଖୁ ଉପରେ ନିଆଁ ଦିଅନ୍ତି ଏହାର ତଳେ ଥିବା କଣା ବାଟେ ଧୂଆଁ ଟାଣି ନେବାକୁ ହୁଏ; ଏହାକୁ ହୁକା ଉପରେ ରଖି ଗୁଡ଼ାଖୁଧୂଆଁ ପିଆଯାଏ ଓ ହାତରେ ଧରି ଗଞ୍ଜେଇଧୂଆଁ ଖିଆଯାଏ । ଗଞ୍ଜାଇ, ଗୁଡ଼ାଖୁ ଓ ମଦକ ପିଇବାର ଚଲମମାନଙ୍କ ଆକାର ପୃଥକ୍ ।]

ଚଲମପୋସ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଫା)—ଚଲମ ଉପରେ ଦିଆଯିବା ଛିଦ୍ର-
Chilamapos ଯୁକ୍ତ ଧାତୁର ଢାଙ୍କୁଣି—A perforated
चिलमपोस metal covering for the fire-bowl.
चिलमपोस

ଚଲମବରଦାର—ବୈଦେ. ବ (ଫା) ରାଜା ଓ ନବାବ ଆଦିଙ୍କ ପାଖରେ
Chilamabardār ଚଲମରେ ଗୁଡ଼ାଖୁ ଆଦି ସଜାଇବା ଓ ତାଙ୍କ
चिलमबरदार ସହଗଣରେ ଚଲମ ଧରି ଯିବା ଭୃତ୍ୟ—
चिलमबरदार A servant of Rajas and Nababs who is in charge of the chilam and makes it ready for smoking.

ଚଲମବାଜ୍—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା)—ଚିଲମି (ଦେଖ)—
Chilamabāj Chilami (See)

ଚଲମା—ଦେ. ବଣ—ଚଲମି (ଦେଖ)
Chilamā Chilami (See)

ଚଲମି—ଦେ. ବଣ—ଚଲମଦ୍ୱାରା ଗଞ୍ଜାଧୂମ ପାନ କରିବାରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ
Chilami ଅଭ୍ୟସ୍ତ—Addicted to smoking Ganja.
छिलिमी
चिलमचट

ଚଲମିଲିକା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚର+ମିଲ ଧାତୁ=ଚକ୍‌ଚକ୍ କରିବା
Chilamilikā +ଇକ; ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଖଦ୍ୟୋତ—
ଚଲମିଲିକା } ଅନ୍ୟରୂପ 1. Firefly.
ଚଲମୀଲିକା } ୨ । ବିଦ୍ୟୁତ୍—2. Lightning.
୩ । କଣ୍ଠାଭରଣବିଶେଷ; ଚିକ୍; ଝିଲିମିଲି ମାଳ—
3. A collar (ornament) of the neck

ଚଲ୍ଲ—ଦେ. ବ—୧ । ଚିଲ ଆଦି ହିଂସ୍ର ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର ନଖଦ୍ୱାରା କୌଣସି
Chilā ବସ୍ତୁକୁ ଝାମ୍ପିବା—1, A swooping by a
छोँ bird of prey.
चपट्टा, झपट्टा ୨ । କୁଦା; ଡେଙ୍ଗା—2. Jump; leap.
ଘୁଅ ଚଲ୍ଲରେ ଘର ଉପରକୁ ଯାଇ ମାଆକୁ ଅଭି କେଗାକୁ ଗବର ଦେଲା ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।
ବଣ—୧ । ଫିକା; ମାଟୁଆ—1. Light-coloured.
୨ । ପାଣ୍ଡୁର ବର୍ଣ୍ଣ—2. Grey.

ଚଲ୍ଲଅଖି—ଦେ. ବ (ସଂ. ଚିଲ୍ଲ+ଅକ୍ଷି)—
Chilaākhi ମାଟୁଆ ବା ପାଣ୍ଡୁର ଡୋଳାଯୁକ୍ତ ଆଖି—
बिराल् आखि, कटाचोख Eye with grey pupils.

ଚଲ୍ଲଅଖିଆ—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଚିଲ୍ଲ=କ୍ଲିନ୍ନଚକ୍ଷୁ ବ୍ୟକ୍ତି)—
Chilā-ākhiā ଚିଲର ଆଖି ପରି ଯାହାର ଆଖିର କଳା ଡୋଳା
कटाचोख, ମାଟୁଆ ବା ପାଣ୍ଡୁର ବା ଈଷତ୍ ସବୁଜ ବର୍ଣ୍ଣ—
बिरालचोख Grey-eyed; having pupils of the eye
(ଚିଲ୍ଲ ଅକ୍ଷେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) grey or greenish.
ଚଲ୍ଲଅଖିଆ ବଇଦାମା, ଗୋଡ଼େଇ ଗୋଡ଼େଇ ଗଇଲା ଖା—ଗଗ ।

ଚଲ୍ଲଇବା—ଦେ. କି. (ଚିଲ ପରି ତୀବ୍ର ଚେଁ ଚେଁ ଶବ୍ଦ)—
Chilāibā ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱରରେ ଡାକିବା; ରଡ଼ି ଦେବା; କଣ୍ଠିକରି ରଡ଼ି
চেঁচান ଦେବା; ଚିତ୍କାର କରିବା—To utter a loud
चिल्लाना cry; to halloo; to make a shrill sound; to scream.
ପବନୋଦନ ଠାବରେ କାହ ତୁ ଚଲ୍ଲଇ । ବେତାଳ ପଞ୍ଚବିଂଶତି ନନ୍ଦେ ।

ଚଲ୍ଲ ମାରିବା—ଦେ. କି—୧ । (ହିଂସ୍ର ପକ୍ଷୀ) ଝାମ୍ପ ମାରିବା—
Chilāmāribā 1. To swoop down or pounce
ছোঁমারা upon a thing (said of a bird
झपट्टामारना of prey).
ଚନ ମଣ୍ଡେ ଚଲ୍ଲ ମାରନ୍ତି ଗାଙ୍ଗୋର । ସଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରିକା ।
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ହଠାତ୍ ଆକ୍ରମଣ କରି ନେଇଯିବା—
2. To take away by a sudden attack.
ମନେ ନ ହୁଁ ଦନେ କାଳ ପକ୍ଷିରୁ ଉପରୁ ମାରିବ ଚିଲ୍ଲ ।
ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଠକି ନେଇଯିବା—
3. To take away by deceitful means.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଢ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼' ଦେଖିବେ

୪ । କୁଦିବା; ନାଚିବା—
4. Jump up; leap up; dance.
ମୋ ଶାଗୁଆ, ମୋ ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ କହି ନାଚେ ଚିଲି ମାରେ, ଉକା ପାଡେ, ହସେ । ଫକୀରମୋହନ ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଚିଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିଲ୍ଲୀ; ଚିଲ୍ଲିକା)—
Chili
ଚିଲ୍ଲୀ
୧ । ଚିଲ୍ଲୀ (ଦେଖ)
1. Chilli (See)
୨ । ଠାଙ୍ଗିବଥୁଆ; ଚକ୍କବଥୁଆ—
ହରେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।)
2. A kind of pot-herb.
୩ । ଭ୍ରୂଲତା—3. Eyebrow.
ରଶ୍ମି କମାଣ ସେ କରେ କମ୍ପାଇଲେ ନଗ୍ରଇରୁ ଭ୍ରୂ ଏକା ତୋ ଚିଲି—
ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ ।
୪ । (ଦକ୍ଷିଣ ଆମେରିକାର ମିକ୍ସିକୋ ଦେଶ ପ୍ରଚଳିତ ଭାଷା । ଏହା ମଧ୍ୟ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ଗୃହୀତ)—ଲଙ୍କାମରିଚ—
4. Red pepper; cayenne pepper.

ଚିଲିକା—ଦେ. ବି—୧ । ଓଡ଼ିଶାର ଦକ୍ଷିଣପୂର୍ବସ୍ଥ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା ଓ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାରେ ସ୍ଥିତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଲବଣାକ୍ତ ହ୍ରଦ—
Chilikā
A salt-lake in the southeast corner of Orissa; the Chilka lake.
[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଚିଲିକାହ୍ରଦ ନୌବାଣିଜ୍ୟର ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ କେନ୍ଦ୍ର ଥିଲା । ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ୪ର୍ଥ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଗ୍ରୀକ୍ ଐତିହାସିକ ଟଲେମୀ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଶାର ୩ ଗୋଟି ବନ୍ଦର ମଧ୍ୟରେ ଚିଲିକା ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ବନ୍ଦର ଥିବାର ଉଲ୍ଲେଖ କରିଅଛନ୍ତି । ଚିଲିକାର ଆୟତନ ଉତ୍ତର ଦକ୍ଷିଣରେ ୮୪ ଓ ପୂର୍ବ ପଶ୍ଚିମରେ ୨୦ ମାଇଲ । ପୂର୍ବେ ଏହାର ଆକୃତି ଆହୁରି ବଡ଼ ଓ ଏହା ସୁଗଭୀର ଥିଲା । କିନ୍ତୁ କାଳକ୍ରମେ ନଦୀ ପଟୁ ଓ ସମୁଦ୍ର ବାଲିଦ୍ୱାରା ଏହା ପୋତି ହୋଇ ଯାଉଅଛି । ଏହା ମଧ୍ୟରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ବଡ଼ ଓ ସାନ ଦ୍ୱୀପ ଅଛି । ପାରିକୁଦ, ମାଳୁଦ, ବଜ୍ରକୋଟ, ଗୁରୁବାଇ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଦ୍ୱୀପ । ଏଥିମଧ୍ୟରୁ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ପୋତି ହୋଇ ଉପଦ୍ୱୀପ ହୋଇଗଲାଣି । ଏହା ବଙ୍ଗୋପସାଗର ସଙ୍ଗେ ଗୋଟିଏ ସରୁ ମୁହାଣ ଦ୍ୱାରା ଯୁକ୍ତ । କିନ୍ତୁ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ସେ ମୁହାଣ ପୋତିହୋଇ ଯାଉଅଛି । ଚିଲିକାର ପାଣି ଲୁଣି । ଏଥିରୁ ଅନେକ ବଡ଼ ମାଛ, କଙ୍କଡ଼ା ଓ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ଇତ୍ୟାଦି ଜଳଚର ଜନ୍ତୁ ମରନ୍ତି । ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଚିଲିକା ଗର୍ଭରୁ ସିପ ଆମଦାନୀ ହୋଇ ସେ ସିପରୁ କଳିଚୂନ ହୁଏ । ଶୀତଦିନେ ଅନେକ ଜଳଚର ପକ୍ଷୀ ଚିଲିକାକୁ ଆସନ୍ତି ଓ ଦଳଦଳ ହୋଇ ପହଁରନ୍ତି । ଏ ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କୁ ଲୋକେ ଯାଇ ଶିକାର କରନ୍ତି । ପୂର୍ବେ ଚିଲିକାକୂଳରେ ଲୁଣ ମରାଯାଉଥିଲା । ଇଂରାଜଙ୍କ ଅମଳରେ ତାହା ବନ୍ଦ ହୋଇଅଛି ।]
୨ । କବିବର ରାଧାନାଥଙ୍କ କୃତ ଚିଲିକାହ୍ରଦର ଦୃଶ୍ୟବର୍ଣ୍ଣନାତ୍ମକ ପଦ୍ୟଗ୍ରନ୍ଥ—2. Name of a poem by Radhanath, describing the sceneries of the Chilkā lake.

ଚିଲିଚିମ—ସଂ. ବି—ମିଠା ପାଣିରେ ରହିବା ଏକପ୍ରକାର ଛୋଟ ମାଛ; ଖଙ୍କାରଖାଇ ମାଛ—A kind of small fresh-water-fish; the Chela fish.
Chilichima
(ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ ଚିଲ, ଚିଲିମିନିକା, ଚିଲିମୀନକ
ଚେଲା
चेलहवा; चिलहुल;
चिलिया;
[ଦ୍ର—ଏହା ଦୁଇ ଜାତିର; ବଡ଼ ମାଛ (ବଂ. ଘୋଡ଼ାଚେଲା; Chelaghora) ଲମ୍ବରେ ୧୦।୧୨ ଅଙ୍ଗୁଳ ବଢ଼େ; ସାନ ମାଛ (ବଂ. ଫଲଚେଲା; Chelaphula) ୬।୭ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ ହୁଏ । ଏହାର ଦେହ ଲମ୍ବ ଓ ଚେପ୍ଟା, କାତି ଛୋଟ । ମୁହଁର ଥୋମଣି ଉପର-ଆଡ଼କୁ ଉଠିଥାଏ; ଉଦରର ଧାର ଦନ୍ତୁର—ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର ।]

ଚିଲିମ—ଦେ. ବି—ଚିଲମ (ଦେଖ)
Chilima
Chilama (See).

ଚିଲିମିଲି ପୋକ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚିଲିମୀଲିକା)—ଜୁଳୁଜୁଳିଆପୋକ—
Chilimili poka
Firefly.

ଚିଲିମିଲି ମାଳି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚିଲିମୀଲିକା)—ଏକପ୍ରକାର କଣ୍ଠାଭରଣ; ଝିଲିମିଲି ମାଳ; ଚିକ—A kind of
Chilimili māli
collor (ornament) for the neck.

ଚିଲ୍କା—ଦେ. ବି—ଚିଲିକା (ଦେଖ)
Chilkā
Chilikā (See).

ଚିଲ୍ଲ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ବିଳାସ କରିବା—
Chilla (root)
1. To play; to sport.
୨ । ଢିଲା ହେବା; ଶ୍ଳଥ ହେବା—
2 To become loose (M. W.).
୩ । ହାବଭାବ ଦେଖାଇବା—3. To exhibit amorous glance or movements (M. W.).

ଚିଲ୍ଲ—ସଂ. ବି (ଚିଲ୍ଲ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଚିଲପକ୍ଷୀ—
Chilla
1. The Indian Kite.
୨ । ଲେଦେରାପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଖି—
2. A bleared or sore eye (M. W.).
ବିଣ—କ୍ଲିନ୍ନାକ୍ଷ; ଯାହାର ଆଖି ଲେଦେରାପୂର୍ଣ୍ଣ—
Having eyes full of dirt and execrecessence; with exuding eyes; blear-eyed.

ଚିଲ୍ଲକ—ସଂ. ବି. (ଚିଲ୍ଲ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—୧ । ଚିଲପକ୍ଷୀ—
Chillaka
1. Kite.
୨ । ଝିଲ୍ଲିକା; ଝିଙ୍କାରିପୋକ—2. A cricket (insect).
୩ । ଚିତ୍ରକ (ଦେଖ)
3. Chitraka (See) (M. W).

ଚିଲ୍ଲାଭ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିଲ୍ଲ + ଆଭା; ଯେ ଚିଲ୍ଲ ପରି ଝାମ୍ପ ମାରେ)—ଠାକୁଆ ଚୋର—
Chillābha
A petty thief; a pickpocket (M. W.).

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ୍ର	ତ୍ରଅ	ଦ୍ଧ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଈ	ନ୍ଥ

ଚିଲ୍ଲି—ସଂ. ବି—୧ । ଚିଲ୍ଲ ପକ୍ଷୀ—
Chilli 1. The Bengal kite (M W).

ଚିଲ୍ଲିକା—ସଂ. ବି. (ଚିଲ୍ଲିକ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଝିଲ୍ଲିକା; ଝିଙ୍କାରପୋକ—
Chillikā 1. An insect emitting a very shrill sound in the night; a cricket (insect).
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଝିଙ୍କିକା ପର ଦେଖାଯାନ୍ତି ।]
୨ । ଭ୍ରୂଲତା; ଭୂଲତା—2 Eyebrow.
୩ । ଭୂରଭୁର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ (ହ୍ନି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. The middle of both the eyebrows.
୪ । ଠାଙ୍ଗିବଥୁଆ; କ୍ଷୁଦ୍ରପତ୍ର ବଥୁଆଶାଗ (ହ୍ନି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. A kind of pot-herb.
ଦେ. ବି—ଚିଲିକା (ଦେଖ)
Chilikā (See)

ଚିଲ୍ଲିକାଲତା—ସଂ. ବି—ଭ୍ରୂଲତା—
Chlllikālata Eyebrow (M. W.).

ଚିଲ୍ଲୀ—ସଂ. ବି. (ଚିଲ୍ଲ ଧାତୁ + ଅ + ଈ)—୧ । ଭ୍ରୂଲତା—
Chilli 1. Eye brow.
ତରୁଆଷ୍ଟ ପରୁ ଟେକ ଚିଲ୍ଲୀ
ଡେର କର୍ଣ୍ଣପାଶ ନ ଚହଲ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।
୨ । ଝିଲ୍ଲୀ; ଝିଙ୍କାର—2. Cricket (ensect).
ଦେ. ବି—ଚିଲି (ଦେଖ)
Chili (See)

ଚିଲ୍ଲୀକା—ସଂ. ବି— ଚିଲ୍ଲିକା ୧ (ଦେଖ)
Chillikā Chillikā 1 (See)

ଚିହିଁକା—ଦେ. ବି—ହଠାତ୍ ଚମକ ଉଠିବା; ଚିଁଇକା—
Chihiñkā Wincing; being startled with a sudden fright,
চমকানি
चीख, चिलक; चमक

ଚିହିଁକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚମତ୍କାର; ଚକିତ)—ହଠାତ୍ ଭୟ ଦେଖାଇ
Chihiñkāibā ଚମକାଇବା; ଭୟଚକିତ କରିବା—
চমকান To frighten and cause a person to wince; to startle; to alarm.
चिलकाना
(ଚିହିଁକେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଚିହ୍ନିକ ଲକ୍ଷଣ ସତେ, ଭ୍ରମରଚିକୁର ମୋତେ
ଚିହିଁକ ଇ ପଡ଼ିଲୁ କହ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋଷାବନ୍ଧୁ ଚ ଗୀତ ।

ଚିହିଁକିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚମତ୍କୃତ; ଚକିତ)—
Chihiñkibā ହଠାତ୍ ଭୟରେ ଚମକିବା—
চমকা; চমকপড়া To wince; to take fright; to be
चिलकना; चौंकना; चिहुँकना alarmed; to be startled
ଗୁରୁଙ୍କ ବାଜିଲା ପରି ମୁଁ ଡରେ
ଚିହିଁକି ପଡ଼ଇ ପଛିଲୁ ଥରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ—ସଙ୍ଗୀତ ।
[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଉଠିବା, ପଡ଼ିବା, ଯିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଚିହିଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସଂ ହିଁଭୂମ) କ୍ରି—ଚିତ୍କାର କରିବା; ଚିଲେଇବା—
Chihirdibā To halloo.

ଚିହୁର—ସଂ. ବି—ଚିକୁର; ମୁଣ୍ଡର କେଶ—
Chihura The hair of the head (M. W.).

ଚିହ୍ନ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବା—
Chihna (root) 1. To mark; to observe.
୨ । ଦାଗ ଦେବା—2. To put a mark; to stamp.
୩ । ପରିଚିତ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁକୁ ଠଉରାଇବା—
3. To recognise a thing or person.

ଚିହ୍ନ—ସଂ. ବି. (ଚିହ୍ନ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—୧ । ଛାପ; ଦାଗ—
Chihna 1. Mark; stamp; spot.
୨ । କଳଙ୍କ—2. Stain.
୩ । (+ କରଣ. ଅ) ଲକ୍ଷଣ—3. Sign; vestige; symptom; characteristic.
୪ । ନିଦର୍ଶନ; ସଙ୍କେତ—5. Signal; token; symbol; indication; insignia.
୫ । ଧ୍ୱଜା; ପତାକା—5. Flag; banner,
୬ । ସମ୍ମାନ ଦାୟିତ୍ୱ ବା ପଦ ଜ୍ଞାପକ ବସ୍ତୁ; ପଦକ; ତକମା—
6. Badge.
୭ । କ୍ଷତଚିହ୍ନ—7. Cicatrice; scar.
୮ । ସ୍ମାରକ ବସ୍ତୁ—8. Memento; souvenir.
୯ । ଜ୍ୟୋତିଷିକ ରାଶି—9. A zodiacal sign (M.W.)

ଚିହ୍ନକ—ସଂ. ବି.—୧ । ଏକ ଚଣା ବା ୪ ଚାଉଳର ଓଜନ—
Chihnaka 1 A small weight; 4 grains.
୨ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଚିହ୍ନ ବା ଦାଗ—2 A small mark (M.W.)

ଚିହ୍ନକାରୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଚିହ୍ନ + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Chihnakārī ଯେ ଚିହ୍ନ ଦିଏ—A marker; a mark-man.
(ଚିହ୍ନକାରିଣୀ— ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ. ପୁଂ.—୧ । ଚିହ୍ନ ଦେଉଥିବା—
1. Marking; stamping.
୨ । କ୍ଷତ କରୁଥିବା—2. Wounding (M.W.)
୩ । ଭୟଙ୍କର—3. Frightful (M. W.)

ଚିହ୍ନଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିହ୍ନ)—ଯେଉଁ ବିଶିଷ୍ଟ ଚିହ୍ନରୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି
Chihnaṭa ବା ବସ୍ତୁ ଚିହ୍ନି ହୁଏ—1 Identifying mark.
চিহ্নত; চেনত ଚିହ୍ନଟ କରି କହିବା ବ୍ରହ୍ମର ଶରୀର,
चिह्नानी, चिह्नट ପ୍ରାଚୀ, ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣ ଗୀତା ।
୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ସେହି ଅଟେ ବୋଲି ଚିହ୍ନାଇବା—2 Identification.
୩ । ଯେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ପରିଚୟ ଜଣାଇଦିଏ—
3. Identifier.
ବିଣ.—(ସଂ. ଚିହ୍ନିତ)—୧ । ଅନ୍ୟର ପରିଚୟଜ୍ଞାପକ—
1. Identifying.
୨ । ସୁପରିଚିତ—2. Well known.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରା ଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କ୍ଷୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂଁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଦ୍ଧା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୩ । ସ୍ମାରକ—3. Memorial; aiding the memory.

ଚିହ୍ନଟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । କୌଣସି ଦଲିଲ ସମ୍ପାଦନ କରି Chihnaṭa karibā ରେଜିଷ୍ଟ୍ରର କରିବାକୁ କଚେରୀକୁ ଯିବା
ଚିହ୍ନତକରା ବ୍ୟକ୍ତି କିମ୍ବା ହାକିମଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା ବ୍ୟକ୍ତି
चिह्नबाना चिह्नाना ପ୍ରକୃତ ବ୍ୟକ୍ତି କି ନାଁ ଏହା ହାକିମଙ୍କୁ ଚିହ୍ନାଇ
ଚିହ୍ନଟ ଦେବା
ଚିହ୍ନଟ ହେବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଦେବା—1 To identify an executant of a document or a party (to be the true person he represents to be) before a public servant (e. g. Registrar, Judge.)

[ଦ୍ର—ଦଲିଲ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରାରୀ କରିବା ହାକିମ ଯେବେ ସ୍ୱୟଂ ଦଲିଲ ସମ୍ପାଦନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିଥାଆନ୍ତି ତେବେ ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ହାକିମଙ୍କ ଆଗରେ ଚିହ୍ନଟ କରିବା ଦରକାର ହୁଏ ନାହିଁ, ଅନ୍ୟଥା କେହି ଜଣେ ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଚିହ୍ନଟ ନ ଦେଲେ ହାକିମ ଦଲିଲ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରାରୀ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଯେ ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଚିହ୍ନଟ କରେ ସେ ମଧ୍ୟ ହାକିମଙ୍କ ଆଗରେ ଚିହ୍ନଟ-ସାକ୍ଷୀରୂପେ ଦଲିଲପୃଷ୍ଠରେ ସ୍ୱାକ୍ଷର କରେ ।]

୨ । କୌଣସି ଜମି ବା ବସ୍ତୁକୁ ରାଜକୀୟ କର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ ଚିହ୍ନାଇ ଦେବା—2. To identify a thing or land to a public servant.

[ଦ୍ର—ରାଜକୀୟ କର୍ମଚାରୀ କୌଣସି ଜମିକୁ କୋରକ କରିବାକୁ ବା ଡିକ୍ରୀ ହୋଇଥିବା ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଡିକ୍ରୀଦାରକୁ ଦଖଲ ଦେବାକୁ ବା ସମନ ଆଦି ଜାରି କରିବାକୁ ସରଜମିନକୁ ଗଲେ ଡିକ୍ରୀଦାରଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଜଣେ ଲୋକ ଉକ୍ତ ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରକୃତ ଥିବା ବିଷୟ ଉକ୍ତ କର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ ଚିହ୍ନାଇଦିଏ ।]

ଚିହ୍ନଟଦାର—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ Chihnaṭadār ରାଜକର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଆଗରେ ଚିହ୍ନଟ କରେ—
ଚିହ୍ନତଦାର An identifier of a person or thing
चिह्नटदार before a public servant.

ଚିହ୍ନଟ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ପକ୍ଷ ବା ବସ୍ତୁ ବା ଜମିକୁ ରାଜ-
Chihnaṭa paṛibā କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଆଗରେ ଚିହ୍ନାଇ ଦେଇ ତତ୍-
ଚେହ୍ନତପଡ଼ା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଦଲିଲରେ ଚିହ୍ନଟ-ସାକ୍ଷୀରୂପେ ଦସ୍ତଖତ କରିବା—To sign in a public document as the identifier of a certain person or property before a public servant (e.g a registering offieer; a searchiag or attaching offieer).

ଚିହ୍ନଟ ସାକ୍ଷୀ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ସାକ୍ଷୀ କୌଣସି ଦଲିଲର ସମ୍ପାଦନକାରୀ
Chihnaṭa sākshi ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବା ମକଦ୍ଦମାର ପକ୍ଷକୁ ବା
ଚେହ୍ନତ ସାକ୍ଷୀ ବସ୍ତୁକୁ ବା ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଜାଣେ ଚିହ୍ନେ ବୋଲି
चिह्नानी साक्षी ଚିହ୍ନଟ-ସାକ୍ଷୀରୂପେ ଆପଣାର ନାମ ଦସ୍ତଖତ କରେ—An identifying witness of a document.

ଚିହ୍ନତ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଚିହ୍ନଟ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chihnata (etc) Chihnata etc (See)

ଚିହ୍ନଧାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଚିହ୍ନଯୁକ୍ତ; ଯେ ଚିହ୍ନ ଧାରଣ କରେ—
Chihnadhārī 1. Bearing marks.
(ଚିହ୍ନଧାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ପତାକାଧାରୀ—
(ଚିହ୍ନଧର—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Bearing a standard.
୩ । ରାଜକୀୟ ଚିହ୍ନଚିହ୍ନମରାଦି ଯେ ବହନ କରେ—
3 Bearing the insignia of office (M. W.).

ଚିହ୍ନନ—ସଂ. ବି. (ଚିହ୍ନ ଧାତୁ+କରଣ. ଅନ; ଯାହାଦ୍ୱାରା କୌଣସି
Chihnana ବସ୍ତୁ ଚିହ୍ନାଯାଏ)—ଲକ୍ଷଣ—
Characteristic (M. W.).

ଚିହ୍ନବର୍ଣ୍ଣ—ଦେ. ବି. (ଏକଭାବାତ୍ମକ ସହଚର)—ଅସ୍ତିତ୍ୱ; ପତ୍ତା; ଚିହ୍ନମାତ୍ର;
Chihnabarṇṇa କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଅସ୍ତିତ୍ୱର କୌଣସି ନିଦର୍ଶନ—
ଚିହ୍ନବର୍ଣ Trace or sign of any thing; slightest
चिह्नबरन indication of the existence of a thing.
ଚିହ୍ନବର୍ଣ୍ଣ ଯେ କିଛି ନ ଦେଖିଲୁ— ପ୍ରାଚୀ, ନଳଚରିତ ।

ଚିହ୍ନୟିତବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଚିହ୍ନ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—ଯହିଁରେ ଚିହ୍ନ
Chihnayitabya ଦିଆଯିବ—To be marked (M.W).

ଚିହ୍ନାରି—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚିହ୍ନ)—
Chihnarā ୧ । ଯେ ଭଲ ମନ୍ଦ ଚିହ୍ନି ପାରେ—
ଚେନା 1. One who can distinguish a good thing
चिह्नार from bad.
(ଚିହ୍ନିରି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଶ୍ରୀରାଧା ବାଉଳୀ ପ୍ରେମରସାଭୁଲୀ ଯେଣୁ ଚିହ୍ନାରି ଗ୍ରାହକମାନେ—ଅଭିମନ୍ୟୁ ବିଦଗ୍‌ଧଚିନ୍ତାମଣି ।
୨ । ଯେ ଭଲ ମନ୍ଦ ପରୀକ୍ଷା କରି ବାଛି ପାରେ; ସୁପରୀକ୍ଷକ—
2. One who can taste and find out what is good and what is bad.
୩ । ଯେ ସୁନା ରୂପା ଆଦିର ଉତ୍କୃଷ୍ଟତା ବାରି ପାରେ—
3. One who can taste gold, silver etc.
ପ୍ରେମବଜାରରେ ଚିହ୍ନାରି ଗ୍ରାହକ ତାର ବିନା ପ୍ରେମିଜନ—
ରାଧାନାଥ· ଉର୍ବଶୀ ।

ଦେ. ବି—ବଣିଆମାନଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ; ଚିନାରି—
A family–title among gold-smiths.

ଚିହ୍ନା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିହ୍ନ)—୧ । ପରିଚୟ; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁକୁ
Chihnā ପୂର୍ବରୁ ଜାଣିଥିବା; ଜଣାଶୁଣା—1. Acquintance.
ଚେନା ୨ । ଏକ ଚିନା ବା ଚାରି କାଇଁଚ ପରିମାଣ ଓଜନ—
पहचान 2. A small weight; about 4 grains.
ବିଣ—୧ । ସୁପରିଚିତ; ଜଣାଶୁଣା—1. Well known;
ଚେନା; ଚିନା well acquainted.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଉଅ	ଙ୍ଖ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍ଖ	ନ୍ଦ

चिह्नार ୨ । ଯେ ଚିହ୍ନିପାରେ—2. One who can distinguish good from bad.

ବ୍ରହ୍ମଚିହ୍ନା ଲୋକଙ୍କୁ ବୋଲନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନୀ—ପୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

୩ । ଚିହ୍ନିତ—3. Marked.

ଚିହ୍ନାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ଚିହ୍ନ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ; ଚିହ୍ନିବାର ଣିଜନ୍ତ Chihnāibā ରୂପ)—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଚେନାନ ନିକଟରେ ପରିଚିତ କରାଇବା—1. To introduce **चिह्नाना; पहचानवाना** a person to another.

କହି ଜ୍ୟେଷ୍ଠ କ୍ରମରେ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଚିହ୍ନାଇ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ଆଦି ।

୨ । କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ ଚିହ୍ନଦ୍ୱାରା ଚିହ୍ନିତ କରାଇବା— 2. To mark; to indicate by a particular mark.

୩ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଖାଇ-ଦେବା—3. To point out.

୪ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ ବା ସମ୍ପତ୍ତି ଲୋଡ଼ା ହେବା ବ୍ୟକ୍ତି, ବସ୍ତୁ ବା ସମ୍ପତ୍ତି ଅଟେ ବୋଲି ରାଜକୀୟ କର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ ଦେଖାଇଦେବା—4. To identify a person, thing or property to a public servant.

(ଚେହ୍ନେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିହ୍ନାକ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚିହ୍ନକ)—ଏକଚିନା ପରିମିତ— Chihnāka Weight of one 'chinā'.

ଦେ. ବିଣ—ଚିହ୍ନି ପାରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—One who can recognise or distinguish a thing

ଚିହ୍ନାଚିହ୍ନି—ଦେ. ବି—ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ ପରିଚୟ— Chihnāchihi Mutual recognition. ଚେନାଚିନି

ସେ ଯୁଦ୍ଧେ ପିତା ପୁତ୍ରେ ନୋହି ଚିହ୍ନାଚିହ୍ନି,
ହୁଣାହୁଣି ହୋଇ ସେ ପଡ଼ିଲେ ଅବନୀ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।

ବିଣ—ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ପରିଚିତ ହେବା—Mutually recognising.

ସାନ୍ଦ୍ରତମସରେ ଚିହ୍ନାଚିହ୍ନି ନୋହି ପୁରୁଷ ବନସ୍ତ କହି—ଭଞ୍ଜ. ରସପଞ୍ଚକ ।

ଚିହ୍ନା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆପେ ଆପଣାର ପରିଚୟ ପ୍ରକାଶ କରିବା— Chihnā debā To give out one's identity; to make ଚେନାଦେଓୟା one's self known; to announce one's self. **चिह्नादेना**

ଚିହ୍ନା ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ପରିଚୟ ଆଦି ଜିଜ୍ଞାସା Chihnā nebā କରିବା ବା ସ୍ଥିର କରିବା—To ascertain ଚେନାନେଓୟା or enquire about a person's whereabouts or identity. **चिह्नालेना**

ଚିହ୍ନା ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଜଣା ପଡ଼ିବା; ଚିହ୍ନିତ ହେବା; ପ୍ରକାଶ Chihnā pa<u>r</u>ibā ପାଇବା—1. To be detected or marked. ଚେନାପଡ଼ା **मालुम पड़ना**

ଗନ୍ଧ ଗୁହାଣିରୁ ଚିହ୍ନା ପଡୁଥାଇ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଜର ଗୁପ୍ତ ସହାନୁଭୂତି ବା ସାହଚର୍ଯ୍ୟ ଥିବା ବିଷୟ ସାଧାରଣରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା— 2 To be publicly known as an accessary to or sympathiser with any matter.

୩ । ଉତ୍ତମରୂପେ ଜ୍ଞାତ ହେବା— 3 To be well known.

୪ । ଲକ୍ଷଣାଦିଦ୍ୱାରା ସୁନିଶ୍ଚିତରୂପେ ସ୍ଥିରୀକୃତ ହେବା— 4. To be ascertained by symptoms.

ଚିହ୍ନା ପରିଚୟ—ଦେ ବି (ଓ. ଚିହ୍ନା+ସଂ. ପରିଚୟ; ଏକାର୍ଥକ Chihnā parichaya ସହଚର)—ସୁପରିଚୟ; ଘନିଷ୍ଠ ପରିଚୟ; ଚେନାପରିଚୟ ଜଣାଶୁଣା; ପରସ୍ପର ପରସ୍ପରକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଜାଣିବା— **जानपहचान** Intimacy; close acquaintance.

[ଦ୍ର—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ମୁଁ ଅନେକବାର ଦେଖିଥିଲେ ବା ତାଙ୍କ ଛବି ଦେଖିଥିଲେ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମୋର ଚିହ୍ନା ଅଛି ବୋଲି ବୁଝାଯିବ; କିନ୍ତୁ ଯେବେ ସେ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ଜାଣନ୍ତି ତେବେ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମୋର ପରିଚୟ ବୋଲି ବୋଲାଯିବ ।]

ଚିହ୍ନାର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. (ତୁଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. Chihnār ଚିହ୍ନାର୍)—ସୁପରିଚିତ—Well known.

ଚିହ୍ନାର୍ ବାମନ୍‌କେ କାହିଁ ପଇତା—ଢଗ ।

ଚିହ୍ନାଲି—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚିହ୍ନ ଧାତୁ)—ଯେ ଚିହ୍ନି ପାରେ; ଚିହ୍ନରା— Chihnā<u>l</u>i One who can test or distinguish good ଚେନାଲି from bad; expert in testing things. **चिह्नेवाला**

ଚିହ୍ନିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଚିହ୍ନ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ସୁପରିଚିତ— Chihnita 1. Well acquainted.

୨ । ଚିହ୍ନଯୁକ୍ତ—2. Having marks.

୩ । ସଙ୍କେତଦ୍ୱାରା ପରିଚିତ— 3. Indicated; symbolised.

୪ । ଅଙ୍କିତ—4 Drawn; delineated.

୫ । ବିଶିଷ୍ଟ ଲକ୍ଷଣ ଯୋଗୁଁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରଧାନ— 5. Conspicious by piculiar signs.

୬ । ଦାଗ ଦିଆଯାଇଥିବା—6. Branded, marked.

୭ । ପ୍ରସିଦ୍ଧ—7. Famous; noted.

୮ । (ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର) ଉଚ୍ଚଶ୍ରେଣୀର ରାଜକାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଆପଣା ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟଭାର ଚଳାଇବାପାଇଁ ସରକାରଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯେ ଚୁକ୍ତି କରି କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥାଆନ୍ତି— 8. Covenanted (high Government-official).

୯ । ଉତ୍ତମରୂପେ ଯାହାକୁ ଲୋକେ ଜାଣିଥାଆନ୍ତି— 9. Well known.

୧୦ । ଯାହା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁଠାରୁ ବାରି ହୁଏ— 10. Distinguished (M. W.).

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଆଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗିଆ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୧୧ । ଲକ୍ଷଣଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିରୀକୃତ—11. Diagnosed; ascertained by means of symptoms.

ଚହ୍ନିଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଭଲ ମନ୍ଦ ବାଛିଦେବା—
Chihnidebā 1. To distinguish the good from bad.
ଚେନେଦେଓୟା ୨ । ପରିଚୟ କରିବା; ପୂର୍ବ ପରିଚିତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଜାଣି
चिह्नदेना ନେବା—2. To recognise.

ଚହ୍ନିନେବା—ଦେ. କ୍ରି—ସୁପରିଚିତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବା ବାଞ୍ଛିତ ପଦାର୍ଥକୁ
Chihninebā ଅନେକ ମଧ୍ୟରୁ ବାଛି ନେବା—To select
ଚେନେଲଓୟା what is wanted from amongst many.
चिह्नलेना

ଚହ୍ନିପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚହ୍ନିଦେବା (ଦେଖ)
Chihnipakāibā Chihnidebā (See)

ଚହ୍ନିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚିହ୍ନ ଧାତୁ)—୧ । ପୂର୍ବପରିଚିତ ବା ଜ୍ଞାତ
Chihnibā ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବା ବସ୍ତୁକୁ ଜାଣିବା; ଠଉରାଇବା; ପରିଚୟ
ଚେନା କରିବା—1. To recognise.
चिह्नाना; पहचानना ପ୍ରଥମ ପାଣ୍ଡବେ ଚହ୍ନି ସେ ଦିବ୍ୟ ପୁରୁଷ
(ଚହ୍ନାଇବା—ଣିଜନ୍ତ) ବୋଇଲେ "ହେ ବୀର" ଏହା ପାଣ୍ଡବଙ୍କ ମୋତେ ।
ଚହ୍ନାହେବା } କର୍ମବାଚ୍ୟ — ଜଗନ୍ନାଥ. ମହାଭାରତ ।
ଚହ୍ନାଯିବା } ୨ । ପରୀକ୍ଷା କରି ଭଲମନ୍ଦ ବସ୍ତୁ ଜାଣିବା—
2 To distinguish the good from bad; to discriminate; to ascertain after testing.

ମୂଲ୍ୟ ଚହ୍ନି ମୂଲ୍ୟ ଦେବାକୁ କେବଳ ଜାଣନ୍ତି ଜାଣ । — ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗ ।

୩ । ଉତ୍ତମରୂପେ ଜାଣିବା—
3. To know well or intimately
(ଯଥା—ଅକ୍ଷର ଚହ୍ନିବା ।)
୪ । ଲକ୍ଷଣ ଦେଖି ରୋଗ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରି-
4. To diagnose a disease by symptoms.
୫ । ନିରେଖି ଦେଖିବା—
5. To mark; to observe; to percieve.

ଚହ୍ନି କି ଲଞ୍ଛନ ସହେ, ଶ୍ରମରଚକୁରୀ ମହେ
ଚହ୍ନାଇ ପରିହରିଲୁ କହ । — କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଚଣୋଉ. ଗୀତ ।

[ଦ୍ର—ଚହ୍ନିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା, ନେବା, ପକାଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପମାନ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଚହ୍ନୀକୃତ—ସଂ. ବଣ. (ଚିହ୍ନ+ଅଭୂତତଦ୍ଭାବେଚ୍ଚି+କୃତ)—
Chihnīkṛuta ଯହିଁରେ ମାର୍କା ବା ଚିହ୍ନ ମରାଯାଇଅଛି—
(ଚିହ୍ନୀକରଣ—ବ) Marked; branded.

ଚୀକ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ସହ୍ୟ କରିବା—
Chīk (root) To endure.

ଚୀଚୀକୂଚୀ—ସଂ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କ ଚେଁ ଚେଁ ଚୁଁ ଚୁଁ ଆଁ
Chīchikūchī ଧ୍ୱନି—Warbling of birds (M. W.).

ଚୀଠିକା—ସଂ. ବି. (ଚିଟ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରେରଣ କରିବା+କର୍ମ. ଇକ+ଆ)—
Chīthikā କାଗଜର କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡ—
A small slip of paper (M. W).

ଚୀଣ—ସଂ. ବି—ଚୀନ (ଦେଖ)
Chīṇa China (See) (M W.).
(ଚୀଣକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୀତ୍କାର—ସଂ. ବି. (ଚୀତ୍=ଅନୁକରଣ ଧ୍ୱନିବିଶେଷ+କୃ ଧାତୁ+
Chītkāra ଭାବ. ଅ)—୧ । ଚିତ୍କାର; ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱର; ଡାକ—
(ଚିତ୍କାର—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Loud cry; shout; exclamation.
୨ । ଗୋଳଗାଳ; ଗୋଳମାଳ—
2. Noise; hubbub; uproar (M. W.).

ଚୀତ୍କୃତ—ସଂ. ବି. (ଚୀତ୍+କୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ତ)—
Chītkṛuta ଚିତ୍କାର (ଦେଖ)
Chītkāra (See)

ଚୀତ୍କୃତି—ସଂ. ବି. (ଚୀତ୍+କୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—ଗଡ଼ଗଡ଼ ଶବ୍ଦ—
Chītkṛuti Rattling (M. W).

ଚୀନ—ସଂ. ବି. (ଚି. ଧାତୁ=ଚୟନ କରିବା+କର୍ମ. ନ)—
Chīna ୧ । ଚମରୀ ମୃଗ—1. A deer with bushy tail.
୨ । ଚୀନ ଦେଶ 2. The country of China.

[ଦ୍ର—ଏ ଦେଶ ଆସିଆ ମହାଦେଶର ପୂର୍ବରେ । ଏଥିର ଉତ୍ତରରେ ରୁଷିଆ, ପଶ୍ଚିମରେ ମଧ୍ୟ-ଆସିଆ, ଦକ୍ଷିଣରେ ବ୍ରହ୍ମଦେଶ, ଶ୍ୟାମ ଓ ଚୀନ ସାଗର ଓ ପୂର୍ବରେ ଚୀନ ସାଗର । ଏ ଦେଶରେ ୧୮ଟି ପ୍ରଦେଶ, ଏଥିର ରାଜଧାନୀ ପିକିଙ୍ଗ୍; ଚୀନ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ପୂର୍ବେ ରାଜତନ୍ତ୍ର ଥିଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ସାଧାରଣତନ୍ତ୍ର ହୋଇଅଛି; ଅଧିବାସୀମାନେ ବୌଦ୍ଧ-ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ; ଚୀନାମାନେ ଆପଣା ଦେଶକୁ 'ଚଙ୍ଗକୁ୍ୟଃ' ନାମରେ ଡାକନ୍ତି । ଚୀନ ଦେଶ ବହୁ ପ୍ରାଚୀନକାଳର ସଭ୍ୟ ଥିଲା । ଭାରତ ସଙ୍ଗେ ବହୁ ପ୍ରାଚୀନକାଳରୁ ଚୀନର ସଂଶ୍ରବ ରହିଅଛି ଓ ଏ ଦେଶର ଅନେକ ପରିବ୍ରାଜକ ଭାରତ ପରିଭ୍ରମଣ କରି ଆମ ଦେଶର ଅନେକ ତତ୍କାଳୀନ ବିଷୟ ଲେଖି ଯାଇଅଛନ୍ତି । ମହାଭାରତ, ମନୁସଂହିତା ଆଦିରେ ଚୀନ ଦେଶର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ଚୀନ ଦେଶରେ ବୁଣା ଅତି ବାରିକ୍ ରେସମ ଲୁଗାର ନାମରୁ ସୂକ୍ଷ୍ମ ରେସମୀ ଲୁଗାର ନାମ 'ଚୀନାଂଶୁକ' ହୋଇଅଛି । ତିବ୍ବତ, ମାଞ୍ଚୁରିଆ, ମଙ୍ଗୋଲିଆ, ତୁର୍କିସ୍ଥାନ ଏହି ଦେଶର ଅଧୀନ ରାଜ୍ୟ । ଗ୍ରନ୍ଥମୁଦ୍ରଣ ଓ ବାରୁଦକୁ ଇଉରୋପ ଚୀନଦେଶରୁ ଗ୍ରହଣ କରିଅଛି । ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ୨୦୦୦ ବର୍ଷଠାରୁ ଚୀନଦେଶର ଧାରାବାହିକ ଇତିହାସ ମିଳେ । ଭାରତବର୍ଷରୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ୨୧୭ ଅବ୍ଦରେ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ ଯାଇ ଚୀନରେ ପ୍ରଚଳିତ ହେଲା । ଚୀନ ଦେଶରେ କେତେକ ସ୍ତୂପ ଅଶୋକ ନିର୍ମାଣ କରିଥିବାର କଥିତ । ଏ ଦେଶର ପଶ୍ଚିମ ଓ ଉତ୍ତର ସୀମାରେ ୧୫୦୦ ମାଇଲ ଲମ୍ବର ଗୋଟିଏ ପକ୍କା ପାଚୀରି ଅଛି । ଏ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍ୟ	ଡ଼ଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟଁ୍ୟ	ଇଅ	ଜ୍ଞ	ନ୍

ପ୍ରାଚୀର ସଂସାରର ୭ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ଏକ । ଚୀନା ପୁରୁଷମାନେ ମୁଣ୍ଡରୁ ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବ ବେଣୀ ଲମ୍ବାଉଥିଲେ ଓ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଗୋଡ଼ ପିଲାଦିନୁ ଲୁହାଜୋତାରେ ପଶି ରହୁଥିଲା । ଚୀନାମାନଙ୍କ ଲେଖା ଆମ ପରି ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ନ ହୋଇ ସ୍ତମ୍ଭ ପରି ଉପରୁ ତଳକୁ ଲେଖାଯାଏ । ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ଜନ୍ମସ୍ଥାନ ବୋଲି ଭାରତକୁ ଚୀନାମାନେ ତୀର୍ଥରୂପେ ଗଣନା କରନ୍ତି ।]

୩ । ଚିନା; କ୍ଷୁଦ୍ର ଧାନ୍ୟବିଶେଷ—3 A kind of globular small grain; millet; Panicum Miliaceum.

୪ । ଚୀନ ଦେଶବାସୀ ଲୋକ—4. A Chinese.

୫ । ଚୀନଦେଶୀୟ ପତଳା ରେଶମ ଲୁଗା—5. A thin silk stuff made in China.

ଗ୍ରୀଷ୍ମକରସାରଦେହା ଦେହରେ,
ଚୀନ ବାସ ପରି ଦନ ଯେ ହରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୬ । ସୂତ୍ର; ସୂତା—6. Thread (M W.)

୭ । ସୀସକ; ସୀସା ଧାତୁ—7. Lead. (M. W.)

୮ । ପତାକା—8. Flag; banner.

୯ । ଆଖିର କୋଣ ଉପରେ ବନ୍ଧାଯିବା ପଟି (ଶୁଶ୍ରୁତ)—
9 A bandage for the corners of the eyes (M. W.)

ବିଣ.—ଚୀନ୍ ଦେଶୀୟ—Of or pertaining to China.

ଚୀନକ—ସଂ. ବି. (ଚୀନ+କ)—୧ । ଚୀନ ଦେଶବାସୀ ଲୋକ—
Chinaka 1. A Chinese.

୨ । ଚୀନା ଶସ୍ୟ—2. A small grain; Panicum Miliaceum.

୩ । ଚୀନକର୍ପୂର—3. Camphor

୪ । ସଲ୍ଫ (ମସଲା)—4 Fennel (M. W.).

ଚୀନକର୍ପୂର—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଚୀନ+କର୍ପୂର)—
Chinakarpūra ଏକପ୍ରକାରର କର୍ପୂର (କର୍ପୂର ତଳେ ଦେଖ)—A kind of camphor.

ଚୀନଜ—ସଂ. ବି. (ଚୀନ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଇସ୍ପାତ୍
Chinaja Steel.

ଚୀନାଂଶୁକ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚୀନ+ଅଂଶୁକ)—ଚୀନଦେଶାଗତ
Chināmśuka ସରୁ ପଟ୍ଟବସ୍ତ୍ର—A thin silk stuff orginally imported from China

ଚୀନାକ—ସଂ. ବି.—୧ । ଚିନା କାକୁଡ଼ି; ଏକପ୍ରକାର ଧଳା କାକୁଡ଼ି
Chināka 1. White cucumber.

୨ । ସଲ୍ଫ; ଶତପୁଷ୍ପ—2. Fennel (M. W.)

ଚୀବର—ସଂ. ବି—(ଚି ଧାତୁ=ସଂଗ୍ରହ କରିବା+କର୍ମ. ବର)—
Chibara ୧ । ସନ୍ନ୍ୟାସୀ (ବିଶେଷତଃ ବୌଦ୍ଧ ଓ ଜୈନ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ) ମାନଙ୍କ ପରିଧେୟ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ବସ୍ତ୍ର; ଚୀର; କନ୍ଥା—1. A mendicant's rags or garment.

୨ । କନା—2. A torn piece of cloth
[ଦ୍ର—ସାହେବମାନେ ବେକରେ ଯେଉଁ କନା ଖଣ୍ଡିକୁ (Necktie=ଗଳା ବନ୍ଧ ରୂପେ) ବାନ୍ଧନ୍ତି ତାକୁ "ଶେଷବନ୍ଦୀ ଭାରତୀ"ରେ ଅଭୟଚନ୍ଦ୍ର 'ଚୀବର' ନାମ ଦେଇଅଛନ୍ତି । ଯଥା—
କୌଷେୟ ଚୀବର ଊର୍ମ୍ମିକା ଗ୍ରଥିତ]

୩ । ଭିକ୍ଷାପାତ୍ର—3. Beggar's bowl.

୪ । ଲୁହାର ଗୁଣ୍ଡ—4. Iron filings (M. W.)

ଚୀବରୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଚୀବର+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Chibari ବୌଦ୍ଧ ବା ଜୈନ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ—A Buddhist or Jaina monk.

ବିଣ—ଚୀବରଧାରୀ—Wearing rags.

ଚୀଭଟ—ସଂ. ବି—ଗୟୀ କଲରା (ହରେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
Chibhaṭa A kind of Memordica.

ଚୀର—ସଂ. ବି—୧ । କନ୍ଥା; ଚିରାକନା; ଛିନ୍ନ ବସ୍ତ୍ରଖଣ୍ଡ—
Chira 1 Rag; tatter.
(ଚେରା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କୌପୀନ—
2 A strip or long and narrowpiece of bark or cloth for wearing along the privities (M. W.)

୩ । ବୌଦ୍ଧ ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କ ପରିଧେୟ ବସ୍ତ୍ର; ଚୀବର—
3. The dress of a Buddhist monk.

୪ । ଚାରିସରିଆ ମୋତି ହାର—
d. A necklace of 4 pearl-strings (M. W.)

୫ । ଚୂଡ଼ା—5. A crest (M. W.)

୬ । ବେତ ଆଦିଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର—
6. A stripe; stroke (M. W.)

୭ । ରେଖା—7. Line. (M. W.)

୮ । ଗଛର ଛାଲି—8. Bark of a tree.

୯ । କଦର୍ଯ୍ୟ ରେଖା ଓ ଲେଖାବିଶେଷ; ଗାରଗାର—
9. Slovenly writing.

ଦେ. ବି—ମାଳିବନ୍ଧ; ପିନ୍ଧା ଲୁଗାର ଖୋସଣୀ—The knot of the wearing cloth by which it is fastened to the waist.

ଯେତେ ଦୃଢ ଚୀର କଲେ ପ ରଇ କ ରଣି
ବୃନ୍ଦ ସରିତକୁ ବାଲ ବନ୍ଧ ନାକ ସଖି ଟୋ । ଭଞ୍ଜ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।

ଚୀରକ—ସଂ. ବି—୧ । ଖଣ୍ଡିଏ ଛୋଟ କାଗଜରେ କୌଣସି ରାଜକୀୟ
Cheraka ଆଦେଶର ପ୍ରଚାର—1. Public announcement
(ଚୀରକା—ଅନ୍ୟରୂପ) on a slip of paper (M. W.)

୨ । କାଗଜର ଛିନ୍ନଖଣ୍ଡ; ଚିରକୁଟ—
2. A small slip of paper.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ, 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଆର୍ଯ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆର୍ଯ୍ଯା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ ଦେଖିବ ।

ଚୀରଧାରୀ—ସଂ ବିଣ (ଉପପଦ୍‌ଟ୍‌ତତ୍‌ପୁରୁଷ; ଚୀର + ଧୃ. ଧାତୁ + ଇନ୍)—
Chiradhāri — ଯେ ଛିଣ୍ଡା କନା ପିନ୍ଧେ; କୌପୀନଧାରୀ—Wearing rags.

ଚୀରଭବନ୍ତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ବଡ଼ ଭଉଣୀ; ଦେଢ଼ଶାଶୁ—
Chirabhabanti — The elder sister of one's wife (M. W.)

ଚୀରା—ସଂ. ବି (ଚୀର + ଅ)—୧ । କନା—
Chira — 1. A piece of cloth (M. W.)
୨ । ଚିରା କନା; ଲେଙ୍ଗୁଡ଼ି—2. Rag (M. W)

ଚୀରା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବିଣ—ଚିରା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chirā (etc) — Chirā etc (See).

ଚୀରଣି—ଦେ. ବିଣ—ଛିଣ୍ଡା—Torne.
Chirāṇi

ଚୀରଣି ବସ୍ତ୍ର ପଥେ ଦେଖି
ତାର ଗ୍ରହଣେ ହେନ୍ତି ସୁଖୀ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଚୀରି—ସଂ. ବି— ଆଖିକୁ ଘୋଡ଼ାଇବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଓଢ଼ଣା—
Chiri — A veil for the eyes (M.W.)

ଚୀର୍ଣ୍ଣ— ସଂ. ବିଣ (ଚର୍ ଧାତୁ=ବିଭାଗ କରିବା + କର୍ମ. ନ)—
Chirṇṇa — ୧ । ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ—1. Pierced, split up.
୨ । ଖଣ୍ଡିତ; ବିଭକ୍ତ—2. Divided; cut into
୩ । କୃତ; ସମ୍ପାଦିତ—3. Done; accomplished.
୪ । ଅନୁଶୀଳିତ—4. Studied; persued.
୫ । ସଞ୍ଚିତ—5. Stored; collected.
୬ । ଚିରା ହୋଇଥିବା—6. Torne.
୭ । ଅଭ୍ୟସ୍ତ—7. Practised.
୮ । ଆଚରିତ (ବ୍ରତ)—8. Observed (vow).

ଚୀର୍ଣ୍ଣପର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚୀର୍ଣ୍ଣ + ପର୍ଣ୍ଣ; ଯେଉଁ ଗଛର ପତ୍ର ଖଣ୍ଡିତ)—
Chirṇṇaparṇṇa — ୧ । ନିମ୍ବ ଗଛ—1 The Neem tree; Margosa; Melia Azadirachta.
୨ ଖଜୁରି ଗଛ—2. The date-palm; Phoenix Sylvestris.

ଚୀଲି—ଦେ. ବି—ଚିଲିକାର ଏକପ୍ରକାର ମାଛ—
Chili — A class of fish found in the Chilka lake

ଚୀଲ୍ଲିକ— ସଂ. ବି— ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିମାଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chillaka — Shrimp.

ଚୁ— ଦେ. ବି—ଚୁଚୁକାର (ଦେଖ)
Chu — Chuchukāra (See)

ଚୁଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚ୍ୟୁ ଧାତୁ=କ୍ଷରିତ ହେବା)—
Chuā — ୧ । ସୁଗନ୍ଧ ତୈଳବିଶେଷ—
चूआ
चोआ
1. A kind of fragrant oil extracted by destructive distillation of resin and some other fragrant articles; a strong oil-like perfume.

[ଦ୍ର—ଝୁଣା ସଙ୍ଗେ ବେଣାମୂଳ, ଚନ୍ଦନକାଠଗୁଣ୍ଡି, ମୁଥା, କସ୍ତୁରି ମିଶାଇ ତାକୁ ମୁହଁ ନିରୁଜ ହୋଇ ବନ୍ଦ ଥିବା ହାଣ୍ଡିରେ ପୁରାଇ ନିଆଁରେ ବସାଇବାକୁ ହୁଏ । ହାଣ୍ଡିର ଉପର ଧାଣ ପଲମରେ ଗୋଟିଏ ଛିଦ୍ର ଥାଏ । ସେହି ଛିଦ୍ରବାଟେ ବାହାରିବା ଧୂଆଁକୁ ବକଯନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ଥଣ୍ଡା କଲେ ସେଥିରୁ ଯେଉଁ ରସ ନିଗିଡ଼େ ତାହାହିଁ ସୁବାସିତ ତୈଳବତ୍ ଚୂଆ ଅଟେ । ପୂର୍ବକାଳରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଓ ଏବେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାଚୀନାମାନେ ଚନ୍ଦନ ଓ ହଳଦୀ ସଙ୍ଗେ ଚୂଆ ମିଶାଇ ଦେହରେ ଲଗାଉଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାର ଲୋକେ ଏହାକୁ ଗୁଣ୍ଡିରେ ମିଶାନ୍ତି । କଟକରେ ବହୁ ପରିମାଣରେ ହାଣ୍ଡି ସାହାଯ୍ୟରେ ଚୂଆ ତିଆରି ହୁଏ ।

ଆଇନ୍-ଇ-ଆକବରୀରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ, ଏକପ୍ରକାର ଗଛର ଚେରକୁ କାଟି ଆଣି ମାଟି ଭିତରେ କିଛି ଦିନ ପୋତି ରଖିବା ପରେ ଚେରର ଯେଉଁ ଅଂଶ ସଢ଼ି ଯିବାର ତାହା ସଢ଼ିଯାଏ । ଯେଉଁ ଅଂଶ ବାକି ରହେ ତାକୁ ୧ ସପ୍ତାହ ପାଣିରେ ବତୁରାଇ ରଖାଯାଏ । ପରେ ସେହି ଜଳକୁ ଗୋଟିଏ ସରୁ ମୁହାଁ ବୋତଲରେ ପୁରାଇ ବୋତଲର ମୁହଁ ଅଚ୍ଛା କରି ମୁଦ ଦିଆଯାଏ ଓ ଉକ୍ତ ବୋତଲକୁ ଓଲଟାଇ କରି ତଳେ ଛିଦ୍ର ଥିବା ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ବୋତଲ ଉପରେ ବସାଇବାକୁ ହୁଏ ଓ ସବୁ ତଳେ ଗୋଟିଏ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ପାତ୍ର ରଖି ଏହି ପାତ୍ରର ଚାରି ପାଖେ ଘସିନିଆଁ ଦ୍ୱାରା ସାମାନ୍ୟ ତାପ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ । ଏପରି କଲାରୁ ତାପ ଲାଗି ଯାହା ଚୂଆଇ ହୋଇ ତଳବୋତଲରେ ଜମା ହୁଏ ତାହାହିଁ 'ଚୂଆ' । ଏହି ଚଆକୁ ପୁଣି ଗୋଲାପପାଣିରେ ଧୂଆଯାଏ । ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଉଦ୍ଧୃତ ପାଣ୍ଡୁକର-ବନ୍ଦୋପାଧ୍ୟାୟ]

୨ । (ସଂ. କୂପ) ଝର ଜଳ ନିମନ୍ତେ ଖୋଳାଯାଇଥିବା ପାତକୁୟା, କୁୟା କ୍ଷୁଦ୍ର ତଡ଼ାଗ ବା ଗର୍ତ୍ତ—2. Small hole or
गढ़ा
pit made for collecting underground water which filteres into it.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୂଅ; କୂପ—Well.

ଚୁଆଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚ୍ୟୁ ଧାତୁ)—
Chuāibā — ଚୂଆଁଇବା (ଦେଖ)
Chuāñibā (See)

ଚୁଆଁ—ଦେ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଚୁଁଚୁଁ (ଦେଖ)
Chuāñ — 1. Chuñchuñ (See)
୨ । ଚୂଆ ୨ (ଦେଖ)
2. Chuā 2 (See)

ପକ୍ଷିବାମାଗଣ ସ୍ନାନଘାଟେ ଆସି
ଚୁଆଁ ତଟପାଶେ ଗଳପତ୍ର ବସି । ଡ.ରଣୀ. ଋଷିକୁଲ୍ୟା ।

ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—କୁଅ—Well.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍ଁ	ଡଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

ଚୁଆଁଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚ୍ୟୁ ଧାତୁ = କ୍ଷରିତ ହେବାର ଣିଜନ୍ତ)—
Chuāñibā
ଚୁଆନ୍, ଚୁଁଆନ୍
चुआना
୧ । ଚକଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବସ୍ତୁରୁ ଅଗ୍ନି ଉତ୍ତାପରେ ବାଷ୍ପ ବାହାର କରି ସେହି ବାଷ୍ପକୁ ଶୀତଳପାତ୍ରସ୍ପର୍ଶରେ ଥଣ୍ଡା କରି ଅର୍କ ବାହାର କରିବା—1. To distil; to cause to ooze.

୨ । ଚୁଇଁବା (ଦେଖ)
2. Chuiñbā (See)

୩ । (ସଂ. ଚଳ୍ ଧାତୁ) ନିଦ ଭଙ୍ଗାଇବା—
3. To awaken a person from sleep; to rouse.

ଚୁଆଁଚୁଇଁ—ଦେ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଚୁଁଚୁଁ (ଦେଖ)
Chuāñchuiñ — Chuñchuñ (See)

ଚୁଆଁଚୁହୁଁ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଚୁହାଁଚୁହି }
ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ପରସ୍ପରକୁ ଚାହିଁବା—
Looking at each other.

ମାଁନଗୋବିନ୍ଦର ଏସନ ବଚନ ଶୁଣି
ଚୁହାଁ ଚୁଆଁଚୁହୁଁ ହେଲେ ବିବେକ ଜ୍ଞାନୀ । ସାରଳା· ମହାଭାରତ· ଆଦି

ଚୁଆଡ଼—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଚୁହାଡ଼ (ଦେଖ)
Chuārda — Chuhārda (See)

ଚୁଇଁ—ଦେ. ବିଣ (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦର ପୂର୍ବରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ସଂ. ଶିଶୁ)—
Chuiñ
कचि
टेनी
ଅତି ଛୋଟ—Very small; tiny.
(ଯଥା—ଚୁଇଁ କଇଁଚ, ଚୁଇଁ ମାଙ୍କଡ଼, ଚୁଇଁ ମୂଷା ।)

ଚୁଇଁବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୁଇବା (ଦେଖ)
Chuiñbā — Chuibā (See)

ଚୁଇ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚ୍ୟୁ ଧାତୁ)—ଟୋପା ଟୋପା ହୋଇ
Chui pardibā
ପଡ଼ିବା—To flow down; to fall in drops; to ooze.

ଚୁଇ ପଡ଼ୁଥାଇ ଅଧରୁ ରଙ୍ଗ । ଅଭିମନ୍ୟୁ· ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଚୁଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚ୍ୟୁ ଧାତୁ = କ୍ଷରିତ ହେବା—
Chuibā
चूना
चुना
(ଚୁଇଁବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
କ୍ଷରିବା; ଝରିବା—To ooze; to fall down in drops; to be distilled.

ଚୁଇଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ତୁଳ. ହି. ଚୁପ୍‌ଲୁସୀ; ସଂ. ଚାଟୁ)—
Chuili
ଖୋସାମତ; ଚାଟୁବାକ୍ୟ—Flattery.

ଚୁଉଁ ଚୁଉଁ—ଦେ ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଚୁଁଚୁଁ (ଦେଖ)
Chu-uñ chu-uñ — Chuñ chuñ (See)

ଚୁଉଁ ଚୁଉଁ କରି ଡାକବୁ ମୋତେ
ହାଟୋଉର ଶିଶି ଠାଉବୁ ସେତେ । ଖୋରେ ବାସ୍ତ୍ରା ଶୋ ।

ଚୁଁ—ଦେ. ବି (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଚୁଁଚୁଁ (ଦେଖ)
Chuñ
चूँ
चीँ, चुँ
1. Chuñchuñ (See)

୨ । ଚୁମ୍ବନଜନିତ ଶବ୍ଦ—
2. Sound of loud kissing.

୩ । ଅତି ସାମାନ୍ୟ ମାତ୍ର ଶବ୍ଦ—
3. Very slight sound.

ଚୁଁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜିଭ ଓ ଦନ୍ତମୂଳ ସାହାଯ୍ୟରେ ପାଟି ଦ୍ୱାରା ଚୁଁ ଚୁଁ ଶବ୍ଦ କରିବା—To make a squeaking sound with the tongue and teeth.
Chuñ karibā
चूँ करना

ଚୁଁକାର—ସଂ· ବି—ଚୁଁ ଚୁଁ ଶବ୍ଦ—The sound of making slight squeaking sound with the mouth.
Chuñkāra

ଗୁରୁଜନଗରେ ଦେଖି ସଖୀ ସଲକ୍ଷ
ଚୁଁକାରେ ଚାଲୁ କରି ଅଧର ଚୋଳା—ଭକ୍ତ ରସପଞ୍ଚକ ।

ଚୁଁକୃତ—ସଂ.ବି (ଚୁଁ + କୃତ)—ଚୁମ୍ବନ ଦେଲାବେଳେ କରିବା ଚୁଁ ଚୁଁ ଶବ୍ଦ—The sound produced by kissing.
Chuñkṛuti

ବଧୂ ବଧୂର ବଧୂ ଅଧର କପୋଳ କରି ବଦନାମ୍ବର
ବନ୍ଧୁ ଚୁମ୍ବନ ଚୁଁକୃତସ୍ୱନ ମେଳା ।—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ କପୋଳ ବନ୍ଧ୍ୟ ମ. ଗୀତ ।

ଚୁଁଚାଁ—ଦେ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ସବଳ ବ୍ୟକ୍ତିର କୃତ କର୍ମରେ ଦୁର୍ବଳ ବ୍ୟକ୍ତିର ବିରୋଧ ବା ଅସନ୍ତୋଷସୂଚକ ଶବ୍ଦ—
Chuñchāñ
चूँचाँ
चीँ चपड़
Any sound indicating protest of a weak person against the doings of a strong person.

ଚୁଁଚୁଁ—ଦେ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ବୋହୂଭୂଆଣୁଣୀମାନେ ଗୁରୁଜନ ମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବା ପାଇଁ କଥା କହି ନ ପାରି ଦାନ୍ତ ଓ ଜିଭ ସାହାଯ୍ୟରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା ଚୁଁ ଚୁଁ ମଧୁର ଶବ୍ଦ—(ଏ ଶବ୍ଦ ଜିଭ ଓ ଉପର ଦାନ୍ତମୂଳଦ୍ୱାରା ଦୁଇ ଓଠର ମଝିଦେଇ ପବନକୁ ଭିତରକୁ ଟାଣିନେବାର ଈଷତ୍ ଚେଷ୍ଟାଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ; ଚୁଁ ଚୁଁ କରିବା ପ୍ରଥା ବଙ୍ଗଦେଶରେ ନାହିଁ)—1. A squeaking sound made by newly come daughters-in-law with the tongue and teeth, to draw the attention of the elderly females
Chuñchuñ
चूँ;
चुँचुँ; चीँचीँ
चुँचुँ

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ସମାଜରେ ବଧୂ, ଶାଶୁ ଓ ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପାଟିକରି କଥା କହିବା ନିଷିଦ୍ଧ ଅଟେ । ଏଣୁ ଉତ୍କଳରେ ଚୁଁ ଚୁଁ ଧ୍ୱନିଦ୍ୱାରା ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣପୂର୍ବକ 'ହାତର 'ଠାରି' ଦ୍ୱାରା ବଧୂମାନେ ଗୁରୁଜନଙ୍କ ନିକଟରେ ନିଜର ମନୋଗତ ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି । ଅତି କୋମଳ ଓ ମଧୁର ଚୁଁ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣପୂର୍ବକ ହାତର ଠାରିଦ୍ୱାରା ବଧୂମାନଙ୍କର ଗୁରୁଜନଙ୍କ ଆଗେ ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିବା କ୍ରମଶଃ ଶିକ୍ଷିତ ସମାଜରୁ ଲୁପ୍ତ ହେଉଅଛି ଓ ଏତଦ୍ୱାରା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ 'କଳା' ଲୁପ୍ତ ହେଉଅଛି ।

୨ । ଛୁଚୁନ୍ଦ୍ରୀର ଶବ୍ଦ—2. Squeaking of a mole.

ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ତେବେ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ'ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍ଗ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଢ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଢ଼' ଦେଖିବେ

ଚୁଁଚୁଁଆଁ—ଦେ. ବି.—୧ । ଚୁଚୁମା (ଦେଖ)
Chuñchuñāñ 1. Chuchumā (See)
୨ । ଚୁଁ ଚୁଁ ଶବ୍ଦ—2. Squeaking sound.

ଚୁଁଟ୍ରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ.—ଚୁଗୁଲିଆ—
Chuñt-rā Tell-tale; backbiting.

ଚୁଁଟି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଚୁଟି—
Chuñti A tuft.

ଚୁଁଟିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—(ସଂ. ଚଟକ)—ଘରଚଟିଆ ଚଢ଼େଇ
Chuñtiā — Sparrow.

ଚୁଁ ମାରିବା—ଦେ. କି.—ଚୁଁ କରିବା (ଦେଖ)
Chuñ māribā Chuñ karibā (See)

ଚୁକ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ତୃପ୍ତ ହେବା—
Chuk (root) To be satisfied

ଚୁକ୍—ଦେ. ବି.—(ଭୁଲ୍ ଚୁକ୍ ଶବ୍ଦରେ ଭୁଲ୍ ଶବ୍ଦର ସହଚରରୂପେ,
Chuk ଚୁକ୍=ଭୁଲ୍; ସଂ. ଚ୍ୟୁତ)—୧ । ଭ୍ରାନ୍ତି; ଭ୍ରମ—
चूक 1. Mistake, error; blunder, oversight.
চুক ୨ । ବିସ୍ମୃତି—2. Forgetting.
୩ । ଅଭାବ—3. Defect; omission.

ଚୁକ୍‌ଚୁକ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଚୁକୁ ଚୁକୁ (ଦେଖ)
Chukchuk Chuku chuku (See)

ଚୁକ୍‌ଚୁକିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଅଗବୋଲା; ନିରର୍ଥକ କଥା, ବା
Chukchukiā ପଚାରା ନ ହେଉଣୁ କଥା କହିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
(a person) Who speaks unasked.

ଚୁକ—ଗ୍ରା ବିଣ. ପୁଂ (ଅଶ୍ଳୀଳ)—ଚୁକା (ଦେଖ)
Chuka Chukā (See)
(ଚୁକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚୁକଣା—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ (ଅଶ୍ଳୀଳ)—ଚୁକା (ଦେଖ)
Chukaṇā Chukā (See)
(ଚୁକଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚୁକଣୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଚୁକୁଣୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chukaṇi (etc) Chukuṇi etc. (See)

ଚୁକା—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅଶ୍ଳୀଳ)—(ସଂ. ଚୁକ୍ ଧାତୁ=ତୃପ୍ତ ହେବା)—
Chukā ଯେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର କାମବୃତ୍ତିକୁ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ପ୍ରକ୍ରିୟା,
(ଚୁକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅର୍ଥାତ୍ ମୁଖଦ୍ୱାରା ଶାନ୍ତ କରଏ—One who pacifies another's lust by repeatedly sucking his male organ; sodomite; bugger.
ଗ୍ରା. ବି. (ଅଶ୍ଳୀଳ)—ମୁଖରତି—
Sodomy by means of the mouth; buggery.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ.—ଟାଟକା—Fresh.
ବି.—ନିଷ୍ପତ୍ତି—Decision.

ଚୁକାଇବା—ଦେ. କି.—(ବଙ୍ଗଳା ଓ ହିନ୍ଦୀରୁ ଅନୁକୃତ)—୧ । ନିଷ୍ପତ୍ତି
Chukāibā କରିବା; ଶେଷ ହିସାବ ନିକାଶ କରିବା—
चुकाना 1. To settle accounts finally.
চুকানো ୨ । ଋଣ ଅବା ଦେୟକୁ ବାକି ପରିଶୋଧ କରିବା—
(ଚୁକେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) To liquidate a loan.
ଗ୍ରା. କି (ଅଶ୍ଳୀଳ) ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଖଦ୍ୱାରା ଆପଣାର କାମବୃତ୍ତି ଚରିତାର୍ଥ କରାଇବା—To pacify lust through another's mouth; to have one's male organ sucked by another.

ଚୁକାଣ୍ଡିଆ—ଗ୍ରା. ବିଣ ପୁଂ. (ପୁରୁଷଙ୍କ ପ୍ରତି ଗାଳି)—
Chukāṇḍiā ୧ । ବେହିଆ; ଭଣ୍ଡ—1 Shameless.
୨ । ଚୁକା (ଦେଖ)
2. Chukā (See)

ଚୁକା ମାରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଜୟପୁର) କି—ଗାଣ୍ଡି ମାରିବା (ଦେଖ)
Chukā māribā Gāṇḍi māribā (See)

ଚୁକିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କି. (ସଂ. ଚୁକ୍ ଧାତୁ=ତୃପ୍ତ ହେବା-
Chukibā ଭୁଲ. ଇଂ. ସକ୍=ଶୋଷିବା; ଚୁଚୁମିବା)—
୧ । ସ୍ତନ୍ୟପାନ କରିବା—1. To suck milk
୨ । ଭ୍ରମରେ ପଡ଼ିବା (ନନ୍ଦେ)—
2 To commit a mistake.
ଗ୍ରା. କି. (ଅଶ୍ଳୀଳ)—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର କାମପ୍ରବୃତ୍ତି ଚରିତାର୍ଥ କରିବା ନିମନ୍ତେ ତାହାର ଉପସ୍ଥକୁ ଚୁଚୁମିବା - To pacify a male person's lust by sucking his male organ.

ଚୁକୀ—ଗ୍ରା. ବିଣ ସ୍ତ୍ରୀ. (ଗାଳି)—ଚୁକୁଣୀ (ଦେଖ)
Chuki Chukuṇi (See)
ପ୍ରାଦେ. (ଜୟପୁର) ବିଣ—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସାଧାରଣ ପ୍ରଚଳିତ ଗାଳିବିଶେଷ A term of abuse used generally to women.

ଚୁକୀପୁଅ—ଗ୍ରା. ବି ପୁଂ. (ଗାଳି)—ଚୁକୁଣୀପୁଅ (ଦେଖ)
Chukipua Chukuṇipua (See)
(ଚୁକୀପୋ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୁକୁଚୁକିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚୁକ୍‌ଚୁକିଆ (ଦେଖ)
Chukuchukiā Chukchukiā (See)

ଚୁକୁଚୁକୁ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଚୁକୁଚୁକୁ ଶବ୍ଦ; ଦୁଗ୍ଧାଦି ଜିଭଦ୍ୱାରା
Chukuchuku ପିଇବାର ଶବ୍ଦ; ବାଳକର ମାଆଦୁଧ ଚୁଚୁମି
चुकचुक; चुकचुकानि ଖାଇବାର ଶବ୍ଦ—The sound produced by
चपड़ चपड़ licking milk or of a child sucking milk; the sound of lapping gently.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଉଅ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନ୍ଥ

ଚୁକୁଣା—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅଶ୍ଳୀଳ)—ଚୁକା (ଦେଖ)
Chukuṇā Chukā (See)
(ଚୁକୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚୁକୁଣିଆଁ—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅଶ୍ଳୀଳ)—ଚୁକା (ଦେଖ)
Chukuṇiāṅ Chukā (See)
(ଚୁକେଇ, ଚୁକୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚୁକୁଣୀ—ଗ୍ରା. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଗାଳି)—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଅର୍ଥାତ୍ ମୁଖଦ୍ୱାରା ପୁରୁଷର କାମ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଶାନ୍ତ କରେ—
Chukuṇī A woman who satisfies a man's lust through her mouth.

ଚୁକୁଣୀପୁଅ—ଗ୍ରା. ବି. ପୁଂ. (ଗାଳି)—ଅସ୍ୱାଭାବିକ କ୍ରିୟାନୁରକ୍ତା ମାତାର ପୁତ୍ର
Chukuṇīpua A term of abuse; (reflecting on the mother's unnatural propensities or sodomy).
(ଚୁକୁଣୀପୋ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୁକୁତି—ଗ୍ରା. ବି—ଚୁକ୍ତି (ଦେଖ)
Chukuti Chukti (See)

ଚୁକୁରାଇବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି. (ଅଶ୍ଳୀଳ)—ଦୁଇଟି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ପରସ୍ପରକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ପରସ୍ପର ଯୋନି-ମଣି ଘର୍ଷଣପୂର୍ବକ ଉଭୟଙ୍କର ଇନ୍ଦ୍ରିୟବୃତ୍ତି ଚରିତାର୍ଥ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିବା—
Chukurāibā (two women) To hug each other and satiate lust
চপটীলড়াইকৰা
चपटिलढ़ाना; चपटि खेलना
(ଚୁକୁରଚୁକୁର ହେବା; ଚୁକୁରେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୁକୁରୀ—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଶ୍ଳୀଳ)—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଅନ୍ୟସ୍ତ୍ରୀକୁ ପୁନଃପୁନଃ ଆଲିଙ୍ଗନ ଓ ଚୁମ୍ବନାଦିଦ୍ୱାରା ନିଜର ଇନ୍ଦ୍ରିୟବୃତ୍ତି ଚରିତାର୍ଥ କରେ—
Chukurī A woman addicted to embracing and hugging another woman to satiate lust.
चपटबाज; चपटाई

ଚୁକେଇ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଚୁକୁଣୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chukeī (etc) Chukuṇī etc (See)

ଚୁକ୍କାର—ଦେ. ବି—ସିଂହନାଦ—
Chukkāra Roaring sound.

ଚୁକ୍ତି—ଦେ. ବି. (ସଂ ଚ୍ୟୁତକୃତ; ପ୍ରା. ଚୁକ୍ କି ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chukti ୧ । ଶେଷ ନିଷ୍ପତ୍ତି—1. Final decision
চুকতি; চুক্তি
चुकता; चुकती; चुक्ति
୨ । ବିବାଦର ମୀମାଂସା ବା ସମାଧାନ—2. Settlement of a dispute.
୩ । ହିସାବର ବା ଦେୟଋଣର ବକାୟ ପରିଶୋଧ; ଋଣାଦିର ଶେଷ ନିଷ୍ପତ୍ତି—3. Final settlement of accounts or payment; liquidation of a loan.
୪ । ଅଙ୍ଗୀକାର; କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଜବାବ୍—4. Agreement; promise.
୫ । ଉଭୟପକ୍ଷଦ୍ୱାରା ସ୍ୱୀକୃତ ଜବାବ—5. Contract.
୬ । ଶେଷ; ଅନ୍ତ—6. End; finish.

ଚୁକ୍ତି ଆଇନ—ଯେଉଁ ଆଇନରେ ଚୁକ୍ତି ବା ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କରାଯିବା ଜବାବର ବିଧିମାନ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି—
Chukti āin The Law of Contract.
চুক্তিআইন
चुकतिआईन

ଚୁକ୍ତିପତ୍ର—ଦେ. ବି—ଅଙ୍ଗୀକାର ପତ୍ର—
Chuktipatra Deed of agreement; deed of contract.

ଚୁକ୍ତିଭଙ୍ଗ—ଦେ ବି—ଅଙ୍ଗୀକାରର ଲଙ୍ଘନ—
Chuktibhaṅga Breach of contract or agreement.

ଚୁକ୍ର—ସଂ. ବି (ଚୁକ୍ ଧାତୁ=ବ୍ୟଥିତହେବା+କରଣ.ର)—ଚୁକ୍ରକ (ଦେଖ)
Chukra Chukraka (See)

ଚୁକ୍ରକ—ସଂ. ବି (ଚୁକ୍ର+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—୧ । ଖଟାପାଳଙ୍ଗ ଶାଗ; ଅମ୍ଳବେତସ ଶାଗ—1. A kind of sour sorrel (pot-herb).
Chukraka
୨ । ଏକପ୍ରକାର କାଞ୍ଜି—2. A kind of sour gruel.

ଚୁଗୁଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଏକପ୍ରକାର ଛତୁ—
Chugurḍā A kind of mushroom.

ଚୁଗଲ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଚୁଗୁଲି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Chugala (etc) Chuguli etc (See)

ଚୁଗୁଲ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଚୁଗୁଲି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Chugula (etc) Chuguli etc (See)

ଚୁଗୁଲି—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ଚୁଗଲ୍)—ଖଳ; ପଶ୍ଚାତରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ନିନ୍ଦା—Slander; calumny; backbiting tale-bearing.
Chuguli
চুক্‌লি; চুগ্‌লি
चुगलि; चाड़ि
ଯେଣୁ ଚଗୁଲି ନାନାମତେ କଲେ,
ଆପେ ଚେମଣା ବାରୁ ବାହାଇଲେ । ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।

ଚୁଗୁଲିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଖଳୁଆ; ଯେ ପରୋକ୍ଷରେ ଅନ୍ୟର ନିନ୍ଦାକରେ—
Chuguliā Slanderer.
চুগলে
चुगल; चुगलखोर

ଚୁଗୁଲି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପରୋକ୍ଷରେ ପରର ବଦନାମ କରିବା—
Chuguli karibā To backbite; to calumniate or slander a person behind his back.
চুকলিখাওয়া
चुगलिकहना, चाड़िखाना
(ଚୁଗୁଲିଖାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୁଗୁଲିଖୋର—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ଚୁଗଲ୍+ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ ଖୋର୍)—
Chugulikhor ୧ । ଖଳୁଆ; ଯେ ଖଳ କହେ—1. A backbiter; slanderer.
चुगलखोर ୨ । ଯେ ଖଳ କଥା ଶୁଣେ—2. One who gives ear to slanders behind another's back.

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଚରାଚର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, ଅଙ୍ଗିଆ ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗୀ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଢ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼' ଦେଖିବେ ।

ଚୁଙ୍ଗ୍‌ଚୁଙ୍ଗ୍—ଦେ ବିଣ—ଅସ୍ଥିର—
Chuṅgchuṅg Restive; restless.
চংবং

ଚୁଙ୍ଗ୍‌ଚୁଙ୍ଗ୍ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅସ୍ଥିର ହେବା—
Chuṅgchuṅg hebā To be restive or restless
চংবংকরা

ଚୁଙ୍ଗ୍‌ଚୁଙ୍ଗା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଚୁଙ୍ଗ୍‌ଚୁଙ୍ଗିଆ (ଦେଖ)
Chuṅgchuṅgā Chuṅgchuṅgiā (See).
(ଚୁଙ୍ଗ୍‌ଚୁଙ୍ଗୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଚୁଙ୍ଗଚୁଙ୍ଗା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୁଙ୍ଗ୍‌ଚୁଙ୍ଗା ବୟସ—ଦେ. ବି—ପୂର୍ଣ୍ଣ ଯୌବନ—
Chuṅgchuṅgā bayasa The full bloom of youth.

ଚୁଙ୍ଗ୍‌ଚୁଙ୍ଗିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ଚଙ୍ଗ=ଦକ୍ଷ)—୧ । ଅସ୍ଥିର; ଚପଳ, ଚଳଚଳିଆ—1. Restless; unsettled; fickle.
Chuṅgchuṅgiā
(ଚୁଙ୍ଗ୍‌ଚୁଙ୍ଗେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଚୁଙ୍ଗୁଚୁଙ୍ଗିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଚୁଙ୍ଗ୍‌ଚୁଙ୍ଗିଆ ମାଗୁରନଚିଆ ହୁଅରେ କ ଥାଏ ବାଳ ଏ ଛନକି ପଡ଼େ ନ ଯିବ ସାଇଁଥିବ ଦେବେକାଳ ଚଗ—
চেঙ্গড়া
चाँगला
୨ । ଅଧୀର—2. Impatient.
୩ । ଯୁବା ଓ ସୁନ୍ଦର—3. Youthful and handsome.
୩ । ବିଳାସଲୋଳ—3. Frolicsome; buxom.
୪ । ସୁସ୍ଥ ଓ ସବଳ—4. Healthy and spirited.
୫ । ନବଯୌବନଯୁକ୍ତ (ବୟସ)—
5. Youthful (age).
୭ । ନବଯୁବକ (ବ୍ୟକ୍ତି)—7. A person who is in the full bloom of youth.

ଚୁଙ୍ଗ—ଦେ. ବି. (ହି. ଚୋଙ୍ଗା)—ଚୁଙ୍ଗା (ଦେଖ)
Chuṅga Chuṅgā (See)

ଚୁଙ୍ଗା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୂର୍ଣ୍ଣୀ=ନଳ)—୧ । ନଳ; ନଳୀ—
Chuṅgā 1; A long tube
চোঁগা ୨ । ବାଉଁଶ ନଳ—2. A bamboo tube.
चोंगा ୩ । ବୋତଲରେ ତୈଳାଦି ପୂରାଇବା ପାଇଁ କ୍ରମଶଃ ସରୁ ହୋଇ ଯାଇଥିବା ନଳୀ; କାହାଳୀ—
(ଚୁଙ୍ଗୀ—କ୍ଷୁଦ୍ରାର୍ଥକ)
3. Cone-shaped funnel for pouring liquids into a bottle
ଦେ. ବଣ—ଚୁଙ୍ଗ୍‌ଚୁଙ୍ଗିଆ (ଦେଖ)
Chuṅgchuṅgiā (See)

ଚୁଙ୍ଗା ବୟସ—ଦେ. ବି—ନବଯୌବନ—
Chuṅgā bayasa Full bloom of youth.

ଚୁଙ୍ଗି—ଦେ. ବି—ଚୁଙ୍ଗା (ଦେଖ)
Chuṅgi Chuṅgā (See)
ପ୍ରାଦେ. (କାନ୍ଥି) ବି—ଡିବି; ଡିବିରି —A funnel-shaped kerosene lamp without chimney.
ଦେ. ବି—୧ । ଅଲଗୁଣା ମଞ୍ଜିର ଦାନ୍ଦରେ ବାରୁଦ ଭର୍ତ୍ତି କରି ସେଥିରେ ଗୋଟିଏ ଖଡ଼ିକା ବାନ୍ଧି ହାବଳ ପରି ମରାଯିବା ବାଣ—1. A kind of small rocket.
୨ । ନଳୀ; ସାନ ନଳ—2. Small tube.
୩ । ସାନ ଚିଲମ—3. A small fire-bowl used for smoking guṟdākhu, ganja etc.
চুংগী ୪ । (ସଂ. ଚତୁରଙ୍ଗୁଳ; ଫା. ଚଂଗାଲ୍; ଯେତିକି ବସ୍ତୁ ଚାରିଟି ଆଙ୍ଗୁଠିର ଟିପ ସାହାଯ୍ୟରେ ଉଠାଇ ନିଆ ଯାଇପାରେ; ପୂର୍ବେ ହାଟକୁ ପଣ୍ୟ ବିକ୍ରି କରିବାକୁ ଆଣୁଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ପସାରୀମାନଙ୍କଠାରୁ ଜମିଦାର ଚୁଙ୍ଗିଏ ଲେଖାଏଁ ଦ୍ରବ୍ୟ ହାଟତୋଲା ସ୍ୱରୂପ ନେଉଥିବାରୁ)—ସହର ଭିତରକୁ ସହରର ବାହାରୁ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ବିକିବାକୁ ଆଣିବା ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ରାଜା ବା ମ୍ୟୁନିସିପାଲିଟି ଯେଉଁ ଶୁଳ୍କ ନିଅନ୍ତି—
चुंगी
4. A tax on commodities brougut into a town for sale; octroi.

ଚୁଙ୍ଗିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—କୋଡ଼, କୁରାଢ଼ି ଓ ବାଡ଼ି ଆଦିର ବେଣ୍ଟର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡକୁ ଗୋଲ ଓ ସମତୁଲ କରି କାଟିବା—To cut the both ends nicely and evenly of any stick or handle intended for a spade, axe, stick etc.
Chuṅgibā

ଚୁଙ୍ଗି ଭଡ଼କା—ଦେ. ବି. (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟାର୍ଥ)—ଗୁଡ଼ାଖୁ ଖାଇବାର ହୁକା;
Chuṅgi bhaṟdakā (ଯହିଁରେ ଚୁଙ୍ଗି=ନଳୀ, ଓ ଭଡ଼କା=ଭଡ଼ଭଡ଼ ଶବ୍ଦ ଜାତ ହେଉଥିବା ନଡ଼ିଆ କୁମ୍ଭା ଥାଏ)—
A hooka; a hubble-bubble.

ଚୁଙ୍ଗୁଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି (ଦେଖ)
Chuṅguṟdi Chiṅguṟdi (See)

ଚୁଙ୍ଗୁଡ଼ିଆ ଦଳ—ଦେ. ବି—ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିଆ ଦଳ (ଦେଖ)
Chuṅguṟdiā daḷa Chiṅguṟdiā daḷa (See)

ଚୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ବାଛୁରି କୁଟୁମ୍ବ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ କୁଟୁମ୍ବରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଛୋଟ ପିଲା ଥାଆନ୍ତି—
Chuṅguṟdi bāchhurī kuṭumba
A family consisting of a bevy of children.
(ଯଥା—ମୋ ରୋଜଗାରଖଣ୍ଡି ଗଲେ ମୋ ଚୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ବାଛୁରି କୁଟୁମ୍ବ ଛଟପଟ୍ ମରିଯିବେ ।)

ଚୁଚ୍‌କାର—ଦେ. ବି—ଚୁଚୁକାର (ଦେଖ)
Chuchkāra Chuchukāra (See)

ଚୁଚି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୂଚୁକ)—୧ । ଦୁଧଭେଣ୍ଡି; ସ୍ତ୍ରୀସ୍ତନାଗ୍ର—
Chuchi 1 Nipple; teat.
চুঁচি ୨ । ଯୁବତୀସ୍ତନ—2. The developed breasts of a youthful woman
ढिपनी; ढेपनी

୧	ଈ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଐ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ଯ	ଡ଼ଃ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

ଚୁଚୁ—ଦେ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଚୁଚୁକାର (ଦେଖ)
Chuchu 1. Chuchukāra (See)
চুমকুড়ি; চুকচুক ୨ । ବିରାଡ଼ିକୁ ନିକଟକୁ ଡାକିବାର ଶବ୍ଦ—
चुचु; चुचुकारी 2. The sound for calling cats.
ଦେ. ଅ—୧ । (କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନଷ୍ଟ ହେଲେ ବା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ମଲେ ବା ବିପନ୍ନ ହେଲେ ତଜ୍ଜନିତ ଦୁଃଖରେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା ଉଚ୍ଚାରିତ ଶବ୍ଦ) ହାୟ—
1. (word uttered expressing regret) Alas !
୨ । (ବିରାଡ଼ି କୁକୁର ଆଦିଙ୍କୁ ପାଖକୁ ଡାକିବା ବେଳେ ବା ପାଳିତ ଜୀବଙ୍କୁ ଗେଲ କଲା ବେଳେ ଉଚ୍ଚାରିତ ଶବ୍ଦ) ଆସ୍ !—2. Come ! (a word uttered while caressing or calling a pet animal.

ଚୁଚୁକ—ସଂ. ବି. (ଚୁଚୁ=ଶିଶୁ ସ୍ତନ୍ୟପାନ କରିବାର ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ
Chuchuka +କୈ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
୧ । ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ତନାଗ୍ର; ଦୁଧଭୁଣ୍ଡି—
1. Nipple of female breast.
୨ । ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ଦେଶବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Name of a country of South India.
୩ । ଚୁଚୁକ ଦେଶବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3 An inhabitant of the Chuchuka country.

ଚୁଚୁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପାଳିତ ପଶୁପକ୍ଷୀ ଆଦିଙ୍କୁ ଗେଲ କରିବା
Chuchu karibā ବା ପାଖକୁ ଡାକିବାପାଇଁ ଜିଭ ଓ ଦାନ୍ତଦ୍ୱାରା
চুমকুড়ি দেওয়া; চুক্ চুক্ করা ଚୁ ଚୁ ଶବ୍ଦ କରିବା—
पुचकारना, चुचकारना, 1. To make a chirping or
चुमकारना coaxing sound with the tongue and lips.
୨ । ଅନୁତାପ ବା ଆକ୍ଷେପ ପ୍ରକାଶାର୍ଥ ଜିଭ ଓ ଦାନ୍ତଦ୍ୱାରା ଏକାଧିକ ଥର ଚୁ ଚୁ ଶବ୍ଦ କରିବା—2. To make a chirping sound in expression of regret or grief

ଚୁଚୁକାର—ଦେ. ବି—(ସଂ ଚୁଚୁକୃତ)-ଜିଭ ଓ ଦାନ୍ତଦ୍ୱାରା ପବନକୁ
Chuchukāra ଈଷତ୍ ପାଟି ଭିତରକୁ ଟାଣିନେବାଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପନ୍ନ
চুমকুড়ি, চুচুকার ଚୁ ଚୁ ଶବ୍ଦ—Chirping or coaxing
पुचपुच्, चुचकारी or sucking sound with the tongue and the teeth.

ବିଦୁରକ ଘୋଡାଙ୍କର ଏ ସ୍ଥିତି ଦେଖିଲେ
ଚୁଚୁକାର କରିବା ଘାତେ ଉଠାଇଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଚୁଚୁକାଲ
ଚୁଚୁକାଳ } ଅନ୍ୟରୂପ

[ଦ୍ର—କୁକୁର ବିରାଡ଼ି ଆଦି ପଶୁଙ୍କୁ କଅଁଲେଇ କରି ପାଖକୁ ଡାକିବାବେଳେ ବା ଗେଲ କରିବା ବେଳେ ଓ ଅନୁତାପ ବା ଆକ୍ଷେପ ପ୍ରକାଶ ସମୟରେ ମନୁଷ୍ୟ ଏହି ଶବ୍ଦ କରେ । ପୋଷା ଜୀବ (ଯଥା—ଘୋଡ଼ା, ପକ୍ଷୀ) ଆଦିଙ୍କୁ ଆଦର ବା ଗେଲ କଲାବେଳେ ମଧ୍ୟ ଏ ଶବ୍ଦ କରାଯାଏ । ଏ ଶବ୍ଦ ଉପରପାଟିର ଦାନ୍ତମୂଳ ଓ ଜିଭ ସାହାଯ୍ୟରେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ । ଏ ଧ୍ୱନି କଲାବେଳେ ଓଠ ଖୋଲା ଥାଏ ଓ ଜିଭ ଏବଂ ଦାନ୍ତର ବ୍ୟବଧାନ ବାଟେ ପବନ ପାଟି ଭିତରକୁ ଈଷତ୍ ଟଣାଯାଏ । ଏ ଧ୍ୱନି ଓ ବଧୂମାନେ କରିବା ଚୁଁ ଚୁଁ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଏହି କି ବଧୂମାନଙ୍କ ଧ୍ୱନି କୋମଳତର ଓ ଦୀର୍ଘକାଳ-ସ୍ଥାୟୀ ।]

ଚୁଚୁକାରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ଚୁଚୁ+କୃ ଧାତୁ)—
Chuchukāribā ୧ । ଜିଭ ଓ ଦନ୍ତମୂଳଦ୍ୱାରା ଚୁଚୁ ଶବ୍ଦ କରି
চুমরা; চুমকুড়িদেওয়া ବିରାଡ଼ି, ଘୋଡ଼ା, ଶୁଆ ଆଦିଙ୍କୁ ଗେଲ
चुचकारना; चुमकारना ବା ଆଦର କରିବା—1. To fondle
(ଚୁଚୁକାଳିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) or coax a cat, horse or parrot by uttering a chirping sound of chu chu.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଫୁସୁଲାଇବା; କଅଁଲେଇ ସଅଁଲେଇବା; ବହଲେଇବା—2. To coax; to cajole.

ଚୁଚୁକୃତି—ସଂ. ବି.(ଚୁଚୁ=ଅନୁକରଣ ଧ୍ୱନି+କୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—
Chuchukṛuti ୧ । ଚୁଚୁକାର ଶବ୍ଦ—1. Chirping sound.
୨ । ଚୁମ୍ବନଶବ୍ଦ—2. Kissing sound.
୩ । ସ୍ତ୍ରୀ କୁଚାଗ୍ର—3. Nipple or teat of female breast.

ଚୁଚୁନ୍ଦରା—ଗ୍ରା ବି. ପୁଂ. (ସଂ. ଛୁଚ୍ଛୁନ୍ଦରୀ)—ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରା (ଦେଖ)
Chuchundarā Chuchundrā (See)
ছুচা ଚୁଚୁନ୍ଦରାକୁ ମାଇଲେ ହାତ ଗନ୍ଧାଏ—ଡଗ ।
छुछुन्दर
(ଚୁଚୁନ୍ଦରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଚୁଚୁନ୍ଦୁରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୁଚୁନ୍ଦରି—ଗ୍ରା. ବି —ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରି (ଦେଖ)
Chuchundari Chuchundri (See)
(ଚୁଚୁନ୍ଦୁରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛୁଚ୍ଛୁନ୍ଦରୀ; ଚୁଣ୍ଡି)—ଗନ୍ଧମୂଷିକ—
Chuchundrā A mole; the musk-rat; musk-shrew;
ସଂ. ଗନ୍ଧନକୁଲ, ଗ୍ରାମପୁତ୍ରୀ, Sorex Ceoruleses; Crocedura Caerulea.
ଗନ୍ଧମୂଷିକ
(ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ନାଗସାପ ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରାକୁ ଧରିବା ନ୍ୟାୟ—ଡଗ ।
ছুচা; ছুঁচো
छुछुन्दर

[ଦ୍ର—ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରାର ଦେହର ଗଢ଼ଣ ମୂଷା ପରି, କିନ୍ତୁ ଗୋଡ଼ ଛୋଟ ଏବଂ ଥୋମଣି ଲମ୍ବ ଓ ମୁନିଆଁ । ଏହାର ଦେହର ରଙ୍ଗ ମୂଷାର ଦେହର ରଙ୍ଗ ଅପେକ୍ଷା ଫିକା । ଏହା ଦେହ ସର୍ବଦା ଗନ୍ଧାଉଥାଏ । ଏମାନେ ମାଟିରେ ଗାତ ଖୋଳି ରହନ୍ତି ଓ ଗୃହର ଏବଂ ଉଦ୍ୟାନ ବୃକ୍ଷର ଶତ୍ରୁ ନାନାପ୍ରକାର କୀଟ, ବିଛା, ଜିଆ, ପିମ୍ପୁଡ଼ି, ସମ୍ବାଳୁଆ ପୋକ ଆଦିକୁ ଖାଆନ୍ତି । ଏମାନେ ଚୁଁ ଚୁଁ ବା ଚେଁ ଚେଁ ଶବ୍ଦ କରନ୍ତି ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ, 'କଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କଥ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ ।

କଥିତ ଅଛି ଯେ, ଏମାନଙ୍କ ଦେହର ଦୁର୍ଗନ୍ଧରେ ଏମାନେ ବିଚରଣ କରିବା ସ୍ଥାନରେ ସାପ ରହନ୍ତି ନାହିଁ । ମଧ୍ୟ କଥିତ ଅଛି ଯେ, ଯେବେ କଦାଚିତ୍ ନାଗସାପ ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରାକୁ ଆକ୍ରମଣ କରି ଧରେ ତେବେ ସାପ ଅତି ବିବ୍ରତ ହୁଏ, କାରଣ ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରାକୁ ଖାଇଲେ ସାପ ମରିଯିବ ଓ ତାକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ସାପ ଅନ୍ଧ ହୋଇଯିବ । ଏଥିପାଇଁ ଲୋକ ଉଭୟ ସଙ୍କଟରେ ପଡ଼ିଲେ 'ନାଗସାପ ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରାକୁ ଧରିବା ନ୍ୟାୟ' ଉଲ୍ଲେଖ ହୁଏ । ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରା ରାତ୍ରିଚର ଓ କୀଟଭୋଜୀ । ଏମାନେ ନରମ ଭୂଇଁରେ ଗାତ କରି ରହନ୍ତି ଓ କେବେ କେବେ ଘର ଓ ଅଗଣା କୋଣରେ ଜମା ହୋଇଥିବା ଅଳିଆ, ଖପରା, ଇଟା, ଚିରିକନା, ଚିରିକାଗଜ ମଧ୍ୟରେ ବସା କରି ରହନ୍ତି । ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରା କୌଣସି ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟରେ ମୁହଁ ମାରିଲେ ବା କେତେକ ଅଂଶ ଖାଇଲେ ଉକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟରେ ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରାର ଦେହର ତୀବ୍ର ଗନ୍ଧ ରହିଯାଏ । କଥିତ ଅଛି ଯେ, ଦାରୁଆ ଖଣ୍ଡାରେ ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରାର ମୁହଁ ବାଜିଲେ ସେ ଖଣ୍ଡା ଆଉ କାଟୁ କରେ ନାହିଁ । ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରା ଭୀତ ହେଲେ ଚେଁ ଚେଁ ଶବ୍ଦ କରେ । ଏହାର ଆଖି ଛୋଟ ଓ ସମ୍ଭବତଃ ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି ମଧ୍ୟ କମ୍, କାରଣ ପାଖରେ ମନୁଷ୍ୟ ଚଳପ୍ରଚଳ ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏ ଯିବା ଆସିବା କରୁଥାଏ; କିନ୍ତୁ ହୁରୁଡ଼ାଇ ଦେଲେ ଚେଁ ଚେଁ ଶବ୍ଦ କରି ପଳାଏ । ଗର୍ଭିଣୀ ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରାର ଦଂଶନ ମାରାତ୍ମକ ।]

ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରି—ଦେ. ବି—୧ । ଏକ ଜାତୀୟ ବାଣ; [ଚମନଳାରେ ବାରୁଦ ଭର୍ତ୍ତି କରି ଏହା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ; ନିଆଁ ଲଗାଇ ଛାଡ଼ି ଦେଲେ ଏହା ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରା ପରି ଭୂଇଁରେ ଏଣେ ତେଣେ ପଳାଇ ବୁଲେ]—
Chuchundri
छूँचा, छूछो
छुछुन्दर
1. A kind of small ground-rocket or fire-work made by enclosing some gunpowder in a cartridge
୨ । ଲିଙ୍ଗର ରୋଗବିଶେଷ—
2. A disease of the penis; Phimosis.

[ଦ୍ର—ଏହି ରୋଗଦ୍ୱାରା ଲିଙ୍ଗର ଅଗ୍ରଭାଗ ବା ସୁପାରିକୁ ଆବରଣ କରିଥିବା ଚମଡ଼ାର ମୁହଁ ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯିବାରୁ ଚମଡ଼ା ତଳେ ଲିଙ୍ଗର ସୁପାରି ତଳ ଗଣ୍ଠିର ଗୁହ ପାଟଖ ମଇଳା ଜମି ଘାଆ ହୋଇଯାଏ; ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କ 'ସୁନ୍ନତ୍' ନାମକ ସଂସ୍କାରଦ୍ୱାରା ବାଲ୍ୟକାଳରେ ଲିଙ୍ଗର ଅଗ୍ର ଭାଗକୁ ଘୋଡ଼ାଇଥିବା ଚମଡ଼ା (foreskin) କଟା ହୋଇ ଯିବାରୁ ସେମାନଙ୍କ ଲିଙ୍ଗାଗ୍ର ବା ସୁପାରି ଖୋଲା ଥାଏ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରି ରୋଗ ଧରେ ନାହିଁ ।]

ଚୁଚୁମା—ଦେ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ କିମ୍ବା ସଂ. ଚୁମ୍ବ ଧାତୁ)—
Chuchumā ୧ । ଜିଭ ଓ ଓଠଦ୍ୱାରା ଶୋଷିବା କର୍ମ—
चूसा 1. Sucking by the tongue and lips.
चचोड़ना, ୨ । ଶିଶୁମାନଙ୍କର ଚୁଚୁମିବା ନିମନ୍ତେ ଏକ ପ୍ରକାର କ୍ରୀଡ଼ନକ—2. A play-thing in the shape of nipple which the infants suck.
चूसी

୩ । ଚୁକା (ଦେଖ)
3. Chukā (See)
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯେ ଚୁଚୁମେ—1. Sucking.
୨ । (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ) ଚୁକା (ଦେଖ)
2. Chukā (See)

ଚୁଚୁମାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ ଚୁମ୍ବ ଧାତୁ କିମ୍ବା ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ, ଚୁଚୁମିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)— ଅନ୍ୟକୁ (ଯଥା—ଶିଶୁକୁ) କୌଣସି ବସ୍ତୁ (ଯଥା—ସ୍ତନାଗ୍ର) ଚୁଚୁମିବାକୁ ଦେବା—
Chuchumāibā
चुसान
चचोड़वाना, चुँघाना
2. To suckle (e.g. a child); to cause another to suck
(ଚୁଚୁମେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୁଚୁମା ଚୁଚୁମି—ଦେ. ବି. (ବହୁବାର ସୂଚକ ଦୁଇଥର ପ୍ରୟୋଗ)—
Chuchumā chuchumi ବହୁବାର ଚୁଚୁମିବା କର୍ମ—
Repeated sucking.

ଚୁଚୁମିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚୁମ୍ବ ଧାତୁର ଯଙନ୍ତ ଚୁଚୁମ୍ବ ଧାତୁ = ଅତିଶୟ ବା ବାରମ୍ବାର ଚୁମ୍ବନ କରିବା)— ଜିଭ ଓ ଓଠଦ୍ୱାରା ବାରମ୍ବାର ଶୋଷିବା—
Chuchumibā
चूसा
चचोड़ना, चोखना, चूसना To suck (e.g. mother's milk).
(ଚୁଚୁମାଇବା—ଣିଜନ୍ତ)
(ଚୁଚୁମା ଯିବା, ଚୁଚୁମା ହେବା—କର୍ମବାଚ୍ୟ)

[ଦ୍ର—ଚୁମ୍ବନ କରିବା ବସ୍ତୁ ଓଠର ବାହାରେ ଥାଏ, କିନ୍ତୁ ଚୁଚୁମା ଯିବା ବସ୍ତୁକୁ ପାଟିରେ ପୂରାଇ ଦାନ୍ତ ଓ ଜିଭ ସାହାଯ୍ୟରେ ତହିଁରୁ ରସ ଶୋଷଣ କରାଯାଏ । ଚୁଚୁମିବା ଓ ଶୋଷିବା ବା ଚୁଷିବା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଏହି କି ଶୋଷିବାବେଳେ କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଆଗପାଖ ଅଂଶକୁ ପାଟିରେ ପୂରାଇ ତହିଁରୁ ରସ ଶୋଷଣ କରାଯାଏ, ଯଥା—ଶିଶୁ ମାତୃସ୍ତନକୁ ଶୋଷେ, କିନ୍ତୁ ଚୁଚୁମିବା ବେଳେ ଚୁଚୁମା ଯିବା ବସ୍ତୁର ଅଧିକ ଅଂଶ ପାଟିଭିତରକୁ ପୂରାଇବାକୁ ହୁଏ । ଯଥା—ଆମ୍ବଟାକୁଆ ଚୁଚୁମିବା ।]

ଚୁଚ୍ଛା—ଗ୍ରା. ବିଣ ଓ କ୍ରି. ବିଣ ଓ ବିଣର ବିଣ—ତୁଚ୍ଛା (ଦେଖ)
Chuchhā Tuchchhā (See)

ଚୁଞ୍ଚି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚୁଚୁକ)—ଚୁଚି (ଦେଖ)
Chuñchi Chuchi (See)

ଚୁଞ୍ଚୁ—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲାଗିଲେ, ଯଥା—ବିଦ୍ୟାଚୁଞ୍ଚୁ, ଅକ୍ଷରଚୁଞ୍ଚୁ, ନ୍ୟାୟଚୁଞ୍ଚୁ)—୧ । (ଅମୁକ କର୍ମପାଇଁ) ବିଖ୍ୟାତ—1. Famous for a certain thing.
Chuñchu
୨ । (ଅମୁକ ବିଷୟରେ) ପାରଙ୍ଗମ—2. Expert.
ସଂ. ବି—୧ । ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. Mole; shrew.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଶ୍ରୀ	ତ୍ୟ	ତ୍ର୍ୟ	ଦ୍ୱ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ତଇଅ	ଡ଼	ନ୍ତ୍ର

୨ । ବୈଦେହକ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପିତାଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ସଙ୍କର ଜାତିବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Name of a mixed caste

ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ନଡ଼ିଆ ତେଲ ରନ୍ଧା ହେବା ପରେ ବଳି ପଡ଼ିବା କୋରୁଅ—The dregs left in the pan after cocoanut-juice is boiled and turned into oil.

ଚୁଞ୍ଚୁରି—ଫ. ବି.—ତିନ୍ତୁଳି ମଞ୍ଜିରେ ଖେଳାଯିବା ଜୁଆ ଖେଳ
Chuñchuri (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—A kind of game at hazards played with tamarind-seeds.

ଚୁଟ୍‌କା - ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—୧ । ଗୋଡ଼ର ବୁଢ଼ା ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଅଳଙ୍କାର; ଚଟୁଲି; ଚୁଟ୍‌କି—1. An ornament worn on the big toe
Chutkā
(ଚୁଟୁକା—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ଗୋଡ଼ର ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଙ୍ଗୁଠିରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ରୂପା ବା ପିତଳର ମୁଦି; ଝୁଣ୍ଟିଆ—2 A ring worn on the second finger of the leg.

ଚୁଟ୍‌କି—ଦେ. ବି.—୧ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ବୁଢ଼ା ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ଯେଉଁ ଘୁଙ୍ଗୁର ଲଗିଥିବା ଏକପ୍ରକାର ମୁଦି ପିନ୍ଧନ୍ତି; ଚଟୁଲି—1 A kind of tinkling ring worn on the toe by females.
Chutki
ଚୁଟକି
चुटकि
(ଚୁଟୁକି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ମୁଷ୍ଟି ବନ୍ଦ କରି ଆଙ୍ଗୁଠିର ଗଣ୍ଠି ଦ୍ୱାରା ଠୋନା କରାଯିବା ଆଘାତ; ଠଣା—2. Stroke with the knob of a fisted finger.
ग
ଚୁଟକୀ ୩ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶ
3. Small particle.
୪ । ଅତି ସାମାନ୍ୟ ଅଂଶ—4 A pinch.
୫ । ବୁଢ଼ା ଆଙ୍ଗୁଠିର ଟିପକୁ ମଧ୍ୟମା ଆଙ୍ଗୁଠିର ଟିପ ଉପରେ ରଖି ଜୋରରେ ଘସାଇ ନେଲେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ହୁଏ—5. Snapping of the finger-tips; fillip.
ଚୁଟକୀ, ତୁଡ଼ୀ
ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) (ଭୁଲ. ବି. ଚୁଟ୍‌କୀ)—ଚୁରୁକା; ମସ୍ତକର ଶିଖା—Pigtail.
ଦେ. ବିଣ.—ଚୁଟ୍‌କିଆ (ଦେଖ)
Chutkiā (See)

ଚୁଟ୍‌କିଆ—ଦେ. ବିଣ.—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର—
Chutkiā 1. Small.
ଚୁଟକୀ ୨ । ଖର୍ବାକାର—2 Diminutive.
चुटफुट ୩ । ସାମାନ୍ୟ; ଅଳ୍ପ; ବାଜେ (ଯଥା—ଚୁଟ୍‌କିଆ ଖର୍ଚ୍ଚ)—
(ଚୁଟୁକିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) 3. Sundry or miscellaneous (expenses.)
୪ । ଅନାୟାସଗେୟ (ସ୍ୱର)—4. Light (musical air).

ଚୁଟ୍‌କିନି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ଫ. ଝଟିତି)—୧ । ଚଞ୍ଚଳ; ଅତିଶୀଘ୍ର—
Chut kini Very soon.
ଚଟକରେ ୨ । ହଠାତ୍—2. Suddenly.
झटसे, झटपट (ଯଥା—ସେ ଚୁଟ୍‌କିନି ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲା ।)
(ଚୁଟ୍‌କିନା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୁଟ୍‌କୁରିଆ—ଦେ. ବିଣ.—ଚୁଟ୍‌କିଆ (ଦେଖ)
Chutkuriā Chutkiā (See)
(ଚୁଟୁକୁରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୁଟ୍‌ଚୁଟ୍—ଦେ ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଜଳମିଶ୍ରିତ କୌଣସି କ୍ଷୁଦ୍ର ବସ୍ତୁକୁ ନିଆଁରେ ଭାଜିଲେ ତାହା ଯେପରି ଅନୁରୂପ ଶବ୍ଦ କରେ—1. Crackling sound of a small thing (containing water) while roasted over fire.
Chutchut
ଚୁଟଚୁଟ
चटचट
୨ । ମୁହୂର୍ତ୍ତିକୁ ମୁହୂର୍ତ୍ତି—2. Every moment.
୩ । ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି—3. In quick saccession; at very short intervals; momentarily; repeatedly.
(ଯଥା—ସେ ଚୁଟ୍‌ଚୁଟ୍ ଝାଡ଼ାଫେରି ଦଉଡ଼ୁଛି ।)

ଚୁଟ୍‌ଚୁଟି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—(ବାଇଗଣ ଆଦି) ଫଳର ଭରତା—Sauce prepared with burnt brinjals and other fruits.
Chutchuti

ଚୁଟି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୂଡ଼ା)—୧ । ମସ୍ତକରେ ରଖାଯିବା ଲମ୍ବ କେଶ ବା ଶିଖା; ଚୂଡ଼ା—1. Tuft of long hair left on the head; pigtail.
Chuti
ଝୁଁଟି ଚୁଟକ
चोटि, चुटिआ, चुटैया ନଖ କେଶ ରଖି କେଶର ବନ୍ଧ । ଯାତ୍ରୀ ପରଦେଶୀରା
୨ । କେଶଗୁଚ୍ଛ—2. A tuft of hair.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚୁଟିଆମୂଷା; ସାଳମୂଷା; ଭୁଟଙ୍ଗେଇମୂଷା-A small rat.

ଚୁଟିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଯାହା ମୁଣ୍ଡରେ ଶିଖା ଥାଏ—
Chutiā Having a tuft of hair on the head.
ଝୁଁଟିଓ୍ୱାଲା ବି—୧ । ଚୁଟିଧରି ଟିଙ୍କା—1. Pulling a person by the tuft of his hair.
चुटियावाला; चुँडित
चोटिवाला ୨ । ଏକପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ର ମୂଷା—
2. A kind of small rat.

ପୁଣି ସେ ଘରେ ମୂଷା ଥିଲେ, ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରା ଥିଲେ, ଚୁଟିଆ ଥିଲେ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଚୁଟିଆ ମୂଷା—ଦେ. ବି—ଭୁଟଙ୍ଗେଇ ମୂଷା; ଏକପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ର ମୂଷା—
Chutiā mūshā A kind of small mouse; the common house-mouse; Mus Musculus
ନେଂଟୀଈଁହୁବ
चुहियो ଗୋଷାକ ଚୁଟିଆ ମୂଷାର ଆହାର । ରଧାନାଥ. ଦରବାର ।
ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ବି—ଗୁଣ୍ଡୁଚି ମୂଷା—Squirrel.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନିଆ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଚୁଟି ଓହ୍ଲାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଣ୍ଡକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଅର୍ଥାତ୍ ତା ବେକକୁ ନୁଆଇଁ ପିଠିରେ ବିଧା ମାରିବା ପାଇଁ ବାଆଁ ହାତରେ ତା ଚୁଟିକୁ ତଳ ଆଡ଼କୁ ଝିଙ୍କିବା—To pull down a person's head by catching hold of his tuft (to give blows on the back)
Chuṭi ohaḻaibā
ଚୁଟିଓହଲେଇବା, ଚୁଟିଓହୋଳାଇବା, ଚୁଟିଓହୋଳେଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ

ଚୁଟିକଟା—ଦେ. ବିଣ. (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ)—ଲଣ୍ଡା; ଲୂନଶିଖ; ଯାହାର ବାଳ କଟୁରି ହୋଇଥାଏ—(ironical) Having the hairs cropped off.
Chuṭikaṭā
নেড়া; নেড়ে
ବିଣ—ମୁସଲମାନ୍—A Mohamedan.

ପରତେ ନ ଯିବ ଛୋଟକଟାକୁ
ପରତେ ନ ଯିବ ଚୁଟିକଟାକୁ—ଭଗ ।

ଚୁଟି ଝିଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦଣ୍ଡଦେବା ନିମନ୍ତେ ତାକୁ କେଶ ଧରି ଘୋଷାରିବା; କେଶାକର୍ଷଣ କରିବା—To catch or drag a man by holding the tuft of his hair.
Chuṭi jhiṅkibā
चोटियाना

ବେଗ ବ୍ୟାଜେ କାଳ ଥରେ ଥରେ ଚୁଟି
ଝିଙ୍କି ଦେଲେ, ଏହୁ ଦର୍ପଯାଏ ତୁଟି । ରାଧାନାଥ. ଦରବାର ।

[ଦ୍ର—ଆଗେ ଆମ ଦେଶରେ ଅଧିକାଂଶ ପୁରୁଷ ଗୋଛାଏ ଲେଖାଏଁ ବାଳ (ଚୁଟି) ମୁଣ୍ଡରେ ରଖୁଥିଲେ । ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଗୋଟାଏ ହାତରେ ଚୁଟିଧରି ଚୁଟିଆ ଲୋକକୁ ଅକ୍ତିଆରରେ ରଖି ଆର ହାତରେ ତାକୁ ମାରିବାର ବିଶେଷ ସୁବିଧା ହେଉଥିଲା । ଏବେକୁ ଅଧିକାଂଶ ଲୋକେ ସଭ୍ୟ ହୋଇ ଲଣ୍ଡା ହେବାରୁ ଲୋକଙ୍କ ଚୁଟି ଧରିବାର ଆଉ ସୁବିଧା ନାହିଁ । ନିତାନ୍ତ ମରହଟ୍ଟୀ ଓ ଅସଭ୍ୟମାନେ ଅବଧି ଚୁଟିରଖା ଛାଡ଼ି ନାହାନ୍ତି ।]

ଚୁଟିପିଠି—ଦେ. ବି. (ସହରର ଶବ୍ଦ)—ଚୁଟି ଓ ପିଠି (ମନୁଷ୍ୟକୁ ମାରିବାର ଦୁଇଟି ସ୍ଥାନ, ଯଥା—୧ ଚୁଟି ଧରିବା, ୨ ପିଠିରେ ବିଧା ଦେବା)—The tuft of hair on the head and the back.
Chuṭipithi
(ଯଥା—ମୋ ଚୁଟି ପିଠି ରହିବ ନାହିଁ, ଅର୍ଥାତ୍ ମତେ ଭାରି ମାଡ଼ ହେବ, ମୋ ମୁଣ୍ଡର କେଶ ଝିଙ୍କା ହେବ ଓ ପୃଷ୍ଠଦେଶରେ ମାଡ଼ ହେବ ।)

ଚୁଟି ରଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁଣ୍ଡରେ କେଶଗୁଚ୍ଛ ଛାଡ଼ିବା—To allow a tuft of hair to grow on the head.
Chuṭi rakhibā
ঝুঁটিরাখা
चोटीरखना

ଚୁଟି ହାତରେ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। କୌଣସି ଲମ୍ବ କେଶ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଶିଖା ଅନ୍ୟ ଲୋକର ମୁଠାରେ ଧୃତ ହେବା—1. The tuft of a person's long hair being caught by another person.
Chuṭi hātare paṟḍibā

ଭଣ୍ଡାରି ହାତରେ ପଡ଼ିଛି ଚୁଟି
ଯେତେକ କହୁଛି ତେତିକ ଉଠି । ଭଗ ।

[ଦ୍ର—ଚୁଟିଆ ଲୋକଙ୍କୁ କ୍ଷୌର କଲାବେଳେ ତାଙ୍କ ଚୁଟିକୁ ଭଣ୍ଡାରି ବାମ ହାତରେ ମୁଠାଇ ଧରି ଡାହାଣ ହାତରେ କ୍ଷୌର କରେ ।]

चोटी हाथमे होना
୨। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନ୍ୟର କାବୁରେ ଆସିବା—2. (figurative) Being under the complete sway of another.
(ଯଥା—ତାଙ୍କଦ୍ୱାରା ମୋର କେତେକ କାର୍ଯ୍ୟୋଦ୍ଧାର ହେବାର ଆଶା ଥିବାରୁ ମୋ ଚୁଟି ତାଙ୍କ ହାତରେ ପଡ଼ିଛି, ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯାହା କରିବାକୁ କହିବେ ମୁଁ ତାହା ଭାଙ୍ଗି ପାରିବି ନାହିଁ ।)

ଚୁଡ଼୍‌ଚୁଡ଼୍—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଚୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ଆଦି ଜଳୀୟାଂଶ ଯୁକ୍ତ ପଦାର୍ଥକୁ ନିଆଁରେ ପକାଇଲେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ହୁଏ—Crackling sound of a watery thing being roasted in a naked fire.
Churḍchurḍ
(ଚୁଡ଼ୁଚୁଡ଼ୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)
চুরচুর
चड़चड़

ଚୁଡ଼୍‌ମୁଡ଼୍—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଭଟକା ଚୁଡ଼ାଭଜା ବା ମୁଢ଼ି ଚୋବାଇବା ସମୟରେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ହୁଏ—Crackling sound produced while chewing small and crisp things.
Churḍmurḍ
(ଚୁଡ଼ୁମୁଡ଼ୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)
চুড়মুড়
चुरमुर

ଚୁଡ଼ଙ୍ଗ ଗଡ଼—ଦେ. ବି (ଚୋରଗଙ୍ଗ)—କଟକ ସହରର ୪ ମାଇଲ ଉତ୍ତର ବାଲିଅଙ୍ଗ ନିକଟରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଚୀନ ଗଡ଼—Name of an ancient fort to the north of Cuttack town.
Churḍaṅga garḍa

ଚୁଡ଼ଙ୍ଗ ଦହ—ଦେ. ବି—କଟକର ଉତ୍ତରରେ ୨ କୋଶ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ସାରଙ୍ଗଗଡ଼ ନିକଟରେ ଅବସ୍ଥିତ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ପାଟବିଶେଷ—Name of a fen or marsh to the north of Cuttack town.
Churḍaṅga daha

[ଦ୍ର—ଏଥିରୁ କଟକ ସହରକୁ ବହୁପରିମାଣରେ ପଦ୍ମ ଫୁଲ, ପଦ୍ମ ପତ୍ର, କଇଁ, ମାଗୁର ଓ ଶିଙ୍ଗି ମାଛ ଓ ଶିଙ୍ଘଡ଼ା ବିକ୍ରି ହେବାକୁ ଗଉଡ଼ ଲୋକେ ଆଣନ୍ତି ।]

ଚୁଡ଼ଙ୍ଗ ଦେବ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଚୋରଗଙ୍ଗଦେବ (ଦେଖ) Choragaṅgadeba (See).
Churḍaṅga deba

ଚୁଡ଼ଙ୍ଗ ବନ୍ଧ—ଦେ. ବି—ଚୁଡ଼ଙ୍ଗଗଡ଼ଠାରୁ ଭୁବନେଶ୍ୱର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜା ଚୋରଗଙ୍ଗଦେବଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କୃତ ଉଚ୍ଚ ଓ ପ୍ରଶସ୍ତ ପଥ (ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହାର ଭଗ୍ନାବଶେଷ ମାତ୍ର ଅଛି)—Name of an embankment (now in ruins) laid by king Choragaṅga Deba from Churḍaṅga fort to Bhubaneśwara.
Churḍaṅga bandha

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଣ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍

ଚୂଡ଼ା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚିପିଟ, ଚିପୀଟକ; ପ୍ରା. ଚିବିଡ଼ା—ବତୁରା ଧାନକୁ
Churdā ସାମାନ୍ୟରେ ଭାଜି, କୁଟି ତହିଁରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ପତଳା
ଚିଡ଼େ ଖାଦ୍ୟ—Flattened and parched rice.
ਚਿਤੜਾ; चिउड़ा

[ଦ୍ର—ଧାନକୁ ବତୁରାଇ ସେହି ବତୁରା ଧାନକୁ ଟିକିଏ ଭଷାଇ ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ ଢିଙ୍କିରେ କୁଟିଲେ ଧାନମଧ୍ୟସ୍ଥ ବତୁରା ଚାଉଳ ଚେପଟା ହୋଇଯାଏ; ତତ୍ପରେ ଉକ୍ତ କୁଟା ଧାନକୁ ପାଛୁଡ଼ିଦେଲେ ସେଥିରୁ ଧାନ ଚୋପା (ତଷୁ) ବାହାରିଯାଇ ଚେପଟା ଚାଉଳ ରହେ; ଏହାକୁ ଚୂଡ଼ା କହନ୍ତି । ଏହାକୁ ପାଣିରେ ବତୁରାଇଲେ ଏହା ନରମ ହୋଇଯାଏ ଓ ଏହାକୁ ନ ସିଝାଇ ବା ନ ରାନ୍ଧି ଖିଆଯାଏ । ସରୁ ଧାନରୁ ସରୁ ଚୂଡ଼ା ହୁଏ, ବଗଡ଼ା ବା ମୋଟ ଧାନରୁ ବଗଡ଼ା ବା ମୋଟ ଚୂଡ଼ା ହୁଏ । ଚୂଡ଼ା କୁଟିବା କେଉଟୁଣୀମାନଙ୍କ ଜାତୀୟ ବ୍ୟବସାୟ । ଯେଉଁମାନେ ଉପବାସ ଓ ବ୍ରତାଦି କରନ୍ତି ସେମାନେ କେଉଟୁଣୀଙ୍କଦ୍ୱାରା ଉଷୁଆଁ ଧାନର ଚୂଡ଼ା (ଉଷୁନା ଚୂଡ଼ା) ନ ଖାଇ ଉଷୁଆ ନ ହୋଇ କେବଳ ବତୁରା ଧାନରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଚୂଡ଼ା (ଅରୁଆ ଚୂଡ଼ା) ଖାଆନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଉଷୁନା ଓ ଅରୁଆ ଚୂଡ଼ାର କିଛି ପ୍ରଭେଦ ଆଖିକୁ ଦେଖା ନ ଯିବାରୁ ଚୂଡ଼ା ଉଷୁନା କି ଅରୁଆ ଏ ତଥ୍ୟ ପାଇଁ କେଉଟୁଣୀଙ୍କ ମୁହଁକଥା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରାଯାଏ । ଚୂଡ଼ାକୁ ଗୁଡ଼ ଓ ଦହି ସଙ୍ଗେ ଚକଟି କିମ୍ବା ଚୂଡ଼ା-ଘସା କରି, କିମ୍ବା ଚୂଡ଼ାଭଜା କରି କିମ୍ବା ଖିରି କରି ଖିଆଯାଏ ।]

ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି (ସଂ. ଚୂଡ଼ା) ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ମୁଣ୍ଡରେ ପିନ୍ଧିବା ରୂପା ଚିରୁଣୀ—Silver comblike ornament for the chignon.

ଚୂଡ଼ାକୁଟି—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ବୁଦାଳିଆ ଘାସ (ଏହା ଧାନ ବିଲରେ
Churdākuti ଜନ୍ମେ)—A kind of bushy weed growing in paddy-fields.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଚେର ଏଡ଼େ ଶକ୍ତ ଯେ ଦାଆର ମୂନରେ ଏହାକୁ ନ ଉଖାରିଲେ ଏ ଉପୁଡ଼େ ନାହିଁ ।]

ଚୂଡ଼ା କୁଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଧାନକୁ ଓଦା କରି ଓଦା ଅବସ୍ଥାରେ ଉଷାଇଁ,
Churdā kutibā କୁଟି ତହିଁରୁ ଚୂଡ଼ା ବାହାର କରିବା—
To flatten paddy into 'churdā' by pounding or beating.

ଚୂଡ଼ା ଚାଉଳ—ଦେ. ବି (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଜଳଖିଆ ପାଇଁ ଚୂଡ଼ା ଓ
Churdā chāula ରୋଷାଇ ପାଇଁ ଚାଉଳ (ଯାହାକୁ ଲୋକେ ବିଦେଶ ଗଲାବେଳେ ସଙ୍ଗରେ ବାନ୍ଧି ନିଅନ୍ତି) ଚୂଡ଼ା
ଚିଡ଼େଚାଲ ଓ ଚାଉଳ—Parched rice and rice carried by a person going abroad.

ମୁଁ ଘରୁ ଚୂଡ଼ା ଚାଉଳ ବାନ୍ଧି ଆଣିଅଛି—ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଚୂଡ଼ାଦହି— ଦେ. ବି (ଓ. ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ସମାସ, ଚୂଡ଼ା + ଦହି)—୧ । ଖାଦ୍ୟାର୍ଥ
Churdādahi ବ୍ୟବହୃତ ଚୂଡ଼ାମିଶ୍ରିତ ଦହି—1. Parched
ଚିଡ଼େଦହି rice and curd (and molasses) mixed together.

୨ । ସାମାଜିକ ବା ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନ ଉପଲକ୍ଷରେ ବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନ
ফলাহার; फलाब (ଚୂଡ଼ା ଓ ଦହି ଯହିଁର ପ୍ରଧାନ ଉପାଦାନ)—
2. Feeding the Brahmans on occasions of social and religious ceremonies (the chief ingredients of which are churdā and dahi).

ଚୂଡ଼ାଦହିଆ—ଦେ. ବିଣ (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟାର୍ଥ)—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଅନ୍ୟର
Churdādahiā ଘରକୁ ଆମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଚୂଡ଼ା ଓ ଦହି
ফলাবে ଖାଇବାକୁ ଯାଆନ୍ତି—1. (Brahmans) attending a feast for feeding Brahmans with churdā and dahi.

୨ । ଚୂଡ଼ାଦହି ପ୍ରିୟ—2. Fond of taking 'churdā and dahi at a feast.

ଚୂଡ଼ାଭଜା—ଦେ. ବି—ଚୂଡ଼ାକୁ ଭାଜି ତିଆରି କରିବା ଖାଦ୍ୟ; ହୁଡ଼ୁମ୍ବ
Churdābhajā (ଏହା ଲଘୁ ଖାଦ୍ୟ)—Fried parched
ଚିଡ଼େଭାজা rice (this is light food.)

[ଦ୍ର—ଦରକୁଟା ଚୂଡ଼ା ଓଦା ଥାଉଁଥାଉଁ କେଉଟଣୀମାନେ ତାକୁ ଭାଜିଲେ ତାହା ହୁଡ଼ୁମ୍ବ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ଚୂଡ଼ା ଶୁଖିଯିବା ପରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ତାକୁ ଘରେ ଭାଜିଲେ ତାହା ଚୂଡ଼ାଭଜା ହୁଏ । ହୁଡ଼ୁମ୍ବ ଚୂଡ଼ାଭଜା ଅପେକ୍ଷା ଫୁଲୁକା ଓ ଫମ୍ପା ଏବଂ ଏହା ଚୂଡ଼ା-ଅପେକ୍ଷା ଲଘୁତର ଖାଦ୍ୟ ।]

ଚୂଡ଼ି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚୂଡ଼ା=ବାହୁଭୂଷଣ—ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର)—
Churdi ୧ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ହାତରେ ପିନ୍ଧିବା ଚଟକା ଓ
চুড়ী ପତଳା ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—1. Choorie; a kind
चूड़ी of flat and broad bracelet used by females.

ରଙ୍ଗ ହିନ୍ଦୁର ରଙ୍ଗଚୂଡ଼ି, ଦେଖୁ ଗୋ ରଙ୍ଗ ପାଟଶାଢ଼ୀ—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

[ଦ୍ର—ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଓ ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନରେ ଯାହାକୁ ଚୂଡ଼ି ବୋଲି ବୋଲାଯାଏ ତାହା ଓଡ଼ିଶାର 'କାଚ' ଅଟେ ଏବଂ ତାହା ସୁନା ବା ରୁପାର ସରୁ ଓ ପତଳା ବଳୟ ଅଟେ । ପ୍ରତି ହାତରେ ଏକାଧିକ ପଟ ଉକ୍ତ ଚୂଡ଼ି ପିନ୍ଧାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଆମେ ଯାହାକୁ ଚୂଡ଼ି କହୁଁ ତାହା ପ୍ରତି ହାତରେ ପଟେ ଲେଖାଏଁ ପିନ୍ଧାଯାଏ ଓ ତାହା କଚଟି ଠାରୁ କହୁଣୀ ଆଡ଼କୁ ୩।୪।୫।୬।୭।୮।୯।୧୦।୧୧।୧୨। ଅଙ୍ଗୁଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରି ଥାଏ ।]

୨ । କମିଜର ହସ୍ତପ୍ରାନ୍ତର ପଟି; କଫ୍—2. Cuff of the sleeve of a shirt; the fold at the end of a sleeve.

୩ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କ ହାତରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ପତଳା ପତଳା କାଚ ବା ଧାତୁର ଶଙ୍ଖା—3. Small bangles worn by females on the hand.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାରେ ଚିହ୍ନିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଠ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

୪ । (ଦେଶି ଗୁଆ ବ୍ୟବସାୟରେ ଗୁଆ ସୁମାର କରାଯିବା ସଂଖ୍ୟା ବିଶେଷ) ୯ ପଣ ବା ୭୨୦ ଗୋଟା (ଗୁଆ)— 4 A unit of 720 areca-nuts

୫ । ଗ୍ରାମୋଫୋନ୍ ଯନ୍ତ୍ରରେ ବଜାଯିବା ରେକର୍ଡ୍— 5. Gramophone record

[ଦ୍ର— ପୂର୍ବେ ଫନୋଗ୍ରାଫ୍ ଯନ୍ତ୍ରରେ ଚୁଡ଼ି ଆକାରର ରେକର୍ଡ ଲଗାଯାଇ ବଜା ଯାଉଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଗ୍ରାମୋଫୋନ୍ ରେକର୍ଡ୍ ଆବିଷ୍କାର ହେବା ପରେ ଗ୍ରାମୋଫନ ରେକର୍ଡ୍ ଚୁଡ଼ି ଆକାରର ନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଫନୋଗ୍ରାଫ୍ ରେକର୍ଡ୍‌ର ଚୁଡ଼ି ବ୍ୟବହାର ଅନୁସାରେ ଏହାକୁ ମଧ୍ୟ କେହି କେହି ଚୁଡ଼ି କହନ୍ତି ।]

ଚୁଡ଼ିଆ— ଦେ. ବି— ୧ । (ସଂ. ଚୂଡ଼ା) ମୁଣ୍ଡରେ ଚୁଳଥିବା ଏକପ୍ରକାର
Churdiā ଯୁଦ୍ଧପ୍ରିୟ ପକ୍ଷୀ; ଗୋବର ଗଡ଼େଇ; ଚୁଳିଆ—
1. A kind of tufted bird which loves fighting with another of its kind.

୨ । (ସଂ. ଚୈଡ଼) ଏକପ୍ରକାର ଓଢ଼ଣୀ— 2 A kind of veil or wrapper.

୩ । (ସଂ. ଚୈଡ଼କ) ଏକପ୍ରକାର ଚୁଡ଼ିପରି ଚିତ୍ରିତ ଧଡ଼ି ଥିବା (ଲମ୍ବ ଓ ଓସାର) ଲୁଗାଯୋଡ଼ା—3. A pair of cloths, (very broad and long.

ଚୁଡ଼ିଆ ଫେଟା— ଦେ. ବି.—(ଏହା ରଣପୁର ଓ ଢେଙ୍କାନାଳର ମାଣିଆ-
Churdiā phetā ବନ୍ଧ ଆଦି ସ୍ଥାନରେ ବୁଣାଯାଏ) ଖୁବ ଲମ୍ବ ଓ ଚଉଡ଼ା ଧଡ଼ିବାଲା ଲୁଗା—Long and broad bordered wearing cloth.

ଚୁଡ଼ିତିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. ପୁଂ.—(ଏମାନେ ଚୁଡ଼ା କୁଟୁଥିବାରୁ)
Churditiā କେଉଟ ବା ଲିଆଳ ଜାତି-(ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)—
(ଚୁଡ଼େଇତିଆଣୀ— ସ୍ତ୍ରୀ) A caste of Hindus who prepare parched rice.

ଚୁଡ଼ିଦାର କମିଜ— ଦେ. ବି.— ଯେଉଁ କମିଜର ହାତରେ କଫ୍ ଥାଏ—
Churdidār kamija Cuffed shirt; shirt with
चुड़िदार sleeves having cuffs.
चूड़िदार

ଚୁଡ଼ିପାଡ଼୍—ଦେ. ବି.—ଯେଉଁ ଲୁଗାର ଧଡ଼ି ଚୁଡ଼ିପରି ଚିତ୍ରିତ ହୋଇ
Churdipārd ଥାଏ—(cloth) Having its borders
चुड़िपाड़ pictured like the churdi.
(ଚୁଡ଼ିପାଡ଼ୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୁଡ଼ି ଶୀତଳେଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଶୁଭବାଚକ)—ହାତରୁ ଚୁଡ଼ି ଓହ୍ଲାଇବା
Churdi Sitaleibā ବା କାଢ଼ିଦେବା—(euphemism) To
चुड़िशीतलान put off the chooree from the hand.
चूड़ियाँ बढ़ाना [ଦ୍ର—ଖଡ଼ୁ ଓ ଚୁଡ଼ି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ସଧବା ଥିବାର ଚିହ୍ନ ଥିବାରୁ, ଏହାକୁ କାଢ଼ିବା କଥା ନ କହି ଶୀତଳେଇବା ଶବ୍ଦ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ କହନ୍ତି ।]

ଚୁଡ଼ୁଚୁଡ଼ା—ଦେ. ବି.— କୌଣସି ଜଳୀୟାଂଶ ଥିବା ପଦାର୍ଥ ଖରା ବା
Churduchurdā ନିଆଁରେ ପଡ଼ି ଧଡ଼ଧଡ଼ ହୋଇ ଶୁଖି ଯିବା—
चिड़चिड़ा Drying up in the sun or fire (said of a thing containing water

ଚୁଡ଼ୁଚୁଡ଼ା କେନ୍ଦୁ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.-ସାନ କେନ୍ଦୁ—A small
Churduchurdā kendu variety of Kendu tree.

ଚୁଡ଼େଇତିଆଣୀ— ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ)—ବି —(ଚୁଡ଼ା କୁଟିବା ଓ
Churdeitiāṇi ବିକିବାରୁ) ଚୁଡ଼ିତିଆ ଜାତିର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ;
କେଉଟୁଣୀ—A woman of the Churditiā caste.

ଚୁଣ୍ଟା ·ଦେ. ବି.— ବୋତଲ ମୁହଁ ବା ଅନ୍ୟ ଛିଦ୍ର ମୁଦିବାପାଇଁ ଦିଆଯିବା
Chunṭā (ପାଳ ବା ଚିରିକନାର) ବିଣ୍ଡା—A rolled bundle
गौंज (of straw or rags) used as a gag or cork to stop the mouth of a jar or a hole.

ଚୁଣ୍ଟା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି —ବିଣ୍ଡାରେ ମୁହଁ ବନ୍ଦ କରି ଦେବା—
Chunṭā debā To gag.
गौंजदेओया
(ଚୁଣ୍ଟା ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୁଣ୍ଟି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି — ଚୁଟି (ଦେଖ)
Chunṭi Chuṭi (See)

ଚୁଣ୍ଟିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି— ଖାଇବା; ଖାଦ୍ୟକୁ
Chunṭibā ଟିଳିପକାଇବା—To eat voraciously.

ପଡ଼ିଥିବା ଅଇଁଠ ଭାତ ଥରେ ଚୁଣ୍ଟି,
ପେଟକୁ ଭୋଗ ବୋଲେ ତାହା ଦେଇ ଚୁଣ୍ଟି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନପର୍ବ ।

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି.—ଗେଞ୍ଜିଦେବା; ପୂରାଇ ଦେବା—
To put in; to thrust in.

ଚୁତଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—(ଭୁଲ ହି. ଚୂତଡ଼; ସଂ. ଚ୍ୟୁତ= ଭଗ; ଚୁତ=ଗୁଦଦ୍ୱାର)—୧ । ଗାଣ୍ଡି; ପିଚା—
Chutal 1. Buttocks.

୨ । ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାର—2. Anus.

ଚୁତିଆ—ଦେ. ବି.—୧ । କମାରଙ୍କ ସଣ୍ଡୁଆସି—
Chutiā 1. Pincers; forceps.

୨ । ଛୋଟ ହାତୁଡ଼ି—2. A small hammer.

लोच्छा ଦେ. ବିଣ. (ଗାଳି); (ହି ଚୁତିୟା=ମୂର୍ଖ; ସଂ. ଚୁତ=
चूतिया ଗୁଦଦ୍ୱାର)—୧ । ପାଜି—1. Rascal.

୨ । କୁଳାଙ୍ଗାର—2. Unworthy or evil (person).

୩ । ଧୀଙ୍ଗ—3 Pertinacious; stubborn.

୪ । ମୂର୍ଖ—4. Illiterate.

ଚୁଦ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ - ୧ । ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା—
Chud (rood) 1. To impel; to incita; to urge.

୨ । ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା; ମତାଇବା—
2. To inspire; to excite.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଐ	ଔ	ଋଥ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଏ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଥ	ଢ଼	ନ୍

୩ । ଅନୁରୋଧ ବା ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା—
3 To request; to solicit; to pray.

୪ । ଆଦେଶ କରିବା—4. To enjoin; to direct.

୫ । ଅଳି କରିବା; ଜିଦ୍ କରିବା—
5. To importune; to press with a request.

୬ । ପହଜାଇବା; ଦାଢ଼ୁଆ କରିବା—
6. To whet, to sharpen (M W)

୭ । ଅଡ଼ାଇବା—7. To goad; to drive (M. W.)

୮ । ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିବା—8. To invite (M. W)

୯ । ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା—9 To seek after.

ଚୁନ୍‌ଚୁନ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୂନାଇବା (ଦେଖ)
Chunchun karibā Chūnāibā (See)

ଚୁନ୍‌ଚୁନିଆ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଚୂନାଚୂନା (ଦେଖ)
Chunchuniā Chūnā chūnā (See)

ଚୁନ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଚୂନ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chuna (etc) Chūna etc (See)

ଚୁନଟ୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୟନ)—୧ । ବସ୍ତ୍ରାଦିର କୁଞ୍ଚା; କୁଞ୍ଚ—
Chunaṭ 1. Curling of cloth into artistic
ଚୁନାଟ folds; making wrinkles in a cloth.
ଚୁନଟ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । କୁରୁତା ଇତ୍ୟାଦିରେ ଯେଉଁ କୁଞ୍ଚା କନାରେ
ଚୁନାଟ୍ } ସିଲାଇ କାମ କରାଯାଏ—
2. Frills; ruffle.

ଚୁନପତର—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଚୂର୍ଣ୍ଣ+ପତ୍ର)—ଚୂନପତ୍ର (ଦେଖ)
Chunapatara Chūnapatra (See)

ଚୁନା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା ବି. (ସଂ. ଚୂର୍ଣ୍ଣ)—ଚୂନା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chunā (etc) Chūnā etc. (See)

ଚୁନି—ଦେ. ବି. (ସଂ ଚୂର୍ଣ୍ଣ)—ମାଣିକ; ପଦ୍ମରାଗ ମଣି—
Chuni Ruby.
ଚୁନୀ ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଚୂନି (ଦେଖ)
चुन्नी Chūni (See)

ଚୁନି ଚୁନି—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଚୂନାଚୂନା (ଦେଖ)
Chuni chuni Chūnāchūnā (See)

ଚୁନିଦା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚୟନ; ହି. ଚୁନ୍‌ନା=ବାଛିବା; ତୁଳ. ଫା.
Chunidā ଚଂଦାହ୍=ବଛା '—
ବାଛା ୧ । ବହୁ ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟରୁ ବଛା ହୋଇଥିବା—
चुनिन्दा 1. Chosen; selected.
(ଚୁନିନ୍ଦା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—2 Excellent.
୩ । ପ୍ରଧାନ, ମୁଖ୍ୟ—3 Chief; principal.

ଚୁନକୋଳି—ଗ୍ରା. ବି—ଚୂନକୋଳି (ଦେଖ)
Chunakoḷi Chūnakoḷi (See)
[ଦ୍ର—ଚୂନ ଶବ୍ଦର ପ୍ରଥମ ଅକ୍ଷର ଊକାରାନ୍ତ ଥିବାରୁ ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ ଉଚ୍ଚାରଣ ବେଳେ ଚୂନ ସ୍ଥାନରେ 'ଚୁନୁ' ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ୱଭାବତଃ ହୋଇଯାଏ । ତୁଳ. ଚୁନୁଖାଇ, ଚୁନୁଦାନି, ଚୁନୁପତର ।]

ଚୁନୁଖାଇ—ଗ୍ରା. ବି—ଚୂନଦାନି (ଦେଖ)
Chunukhāi Chūnadāni (See)

ଚୁନୁଚୁନିଆଁ—ଦେ ବି ଓ ବିଣ—ଚୂନାଚୂନା (ଦେଖ)
Chunuchuniāṅ Chūnāchūnā (See)

ଚୁନୁଦାନି—ଗ୍ରା. ବି—ଚୂନଦାନି (ଦେଖ)
Chunudāni Chūnadāni (See)

ଚୁନୁପତର—ଗ୍ରା ବି—ଚୂନପତ୍ର (ଦେଖ)
Chunupatara Chūnapatra (See)

ଚୁନୁରା—ଗ୍ରା. ବି—ଚୂନରା (ଦେଖ)
Chunurā Chūnarā (See)

ଚୁନ୍ଦ (ଧାତୁ)—ସଂ—ବିଜ୍ଞାପନ ଦେବା—
Chunda (root) To advertise.

ଚୁନ୍ଦି—ପ୍ରାଦେ. (ଲଡ଼ିଆ) ବି—କେଶ; ବାଳ—
Chundi Hair.
ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ତୁଳ. ହି. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଚୁନ୍ଦୀ)—ଚୁଟି; ଶିଖା—Chignon; pigtail; a tuft of long hair left on the middle of the head.

ଚୁନ୍ଦିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—କାଠରେ କିଛି ପଦାର୍ଥ ଗଢ଼ିବା—
Chundibā To do some wood-work.

ଚୁନ୍ଦୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚୁଦ୍ ଧାତୁ=ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା, ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା,
Chundī ମତାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ନ ଆଗମ)—ଦୂତୀ; କୁଟ୍ଟିନୀ—A procuress.

ଚୁପ୍—ଦେ. ଅ. (ଅନାଦରାର୍ଥ)—(ସଂ. ଚୁପ ଧାତୁ=ମୌନ ହେବା-
Chup ହି. ଶବ୍ଦସାଗର; ହି. ଚୁପ୍=ନୀରବ; ଗୋପନ, ଗାଳିରେ
ଚୁପ ବ୍ୟବହୃତ)—ପାଟି ବନ୍ଦକର; ତୁନି ହୋ—
चूप Shut up your mouth ! hush !
[ଦ୍ର—ଏହା ନିମ୍ନତର ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରତି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଓ ତାଚ୍ଛିଲ୍ୟାର୍ଥେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]
ବି—ମୌନ—Silence,
ବିଣ—ନୀରବ—Silent.

ଚୁପ୍ କରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ନୀରବରେ—1 Silently.
Chup kari ୨ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଅତର୍କିତ ଭାବରେ; ଗୁପ୍ତରେ—
ଚୁପକରେ 2 Without the knowledge of
चुपकरके, चुपकेसे another; secretly.

ଚୁପ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଅକର୍ମକ) ମୌନାବଲମ୍ବନ କରିବା;
Chup karibā ନୀରବ ହେବା—1. To keep silent
ଚୁପକବା ୨ । କଥା ବନ୍ଦ କରିବା—2. To stop talking.
चुपकरना ୩ । ନିଶ୍ଚଳ ହେବା—3. To keep quiet

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଙ୍କେତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗ୍ଯା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୪ । (ସକର୍ମକ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କଥା କହିବାକୁ ନ ଦେବା—
4. Not to let a person speak; to silence a person; to stop the mouth of a person.

ଚୁପ୍‌ଚାପ୍— ଦେ. ବି— ମୌନ—Silence.
Chupchāp ବିଣ—୧ । ନୀରବ; ନିଃଶବ୍ଦ—1 Silent.
চুপচাপ, চুপিচাপি ୨ । ନିଶ୍ଚଳ—2. Quiet; motionless.
चुपचाप ୩ । ଗୋପନୀୟ; ଗୁପ୍ତ—3. Secret.
୪ । ଅସ୍ତେ ଅସ୍ତେ ବୋଲା ଯାଉଥିବା; ଫୁସଫୁସ—
5. Whispered; uttered in a suppressed tone.
୫ । ଖୋଓଧାଆଶୂନ୍ୟ— 5 Noiseless.
କ୍ରି° ବିଣ—୧ । ନୀରବରେ—1. Silently; quietly.
୨ । ଗୋପନରେ—2. Secretly; stealthily.
୩ । ଅସ୍ତେ ଅସ୍ତେ (କଥା କହିବା); ଫୁସ୍ ଫୁସ୍ ହୋଇ—
3. In whispers; softly.
୪ । ଅନୁଚ୍ଚ ସ୍ୱରରେ—
4. In low tones; in low voice
୫ । ଖୋଓଧାଆ ନ କରି—
5. Without making a noise.

ଚୁପ୍‌ଚୁପ୍— ଦେ. ଅ—ଚୁପ୍ (ଦେଖ)
Chupchup Chup (See)
চুপচুপ ବିଣ ଓ କ୍ରି° ବିଣ—ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ (ଦେଖ)
चुपचुप Chupchāp (See)

ଚୁପ୍‌ତେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—
Chupte ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ (ଦେଖ)
চুপতে Chupchāp (See)

ଚୁପ୍‌ବେ—ଗ୍ରା. ଅ. (ଅନାଦରାର୍ଥକ ଓ ଘୃଣାର୍ଥକ)— ଚୁପ୍ (ଦେଖ)
Chup-be Chup (See)

ଚୁପ୍ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୁପ୍ କରିବା ୧. ୨. ୩ (ଦେଖ)
Chup māribā Chup karibā 1. 2. 3 (See)
চপমারা
चुपमारना
(ଚୁପ୍‌ରହିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୁପ୍‌ରହ— ଦେ. ଅ. (ଅନାଦର ଓ ଘୃଣାର୍ଥକ)—ଚୁପ୍ (ଦେଖ)
Chupraha Chup (See)
চপকব
चुपरहो

ଚୁପ୍‌ସଇତାନ୍—ଦେ. ବିଣ—(ହି. ଚୁପ୍ + ପା. ସୈତାନ୍)—
Chupsaitān ୧ । ଯେ ବାହାରେ ନମ୍ର ଦେଖାଯାଏ କିନ୍ତୁ ଭିତରେ
চুপ্‌সয়তান্ ଭିତରେ ଦୁଷ୍କାମି ବା ପାଜିପଣିଆ କରେ—
चुप्‌सैतान, चुप्‌छिनाल 1. Seemingly or outwordly
(ଚୁପ୍‌ସଏତାନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) quiet but really wicked.
(ଚୁପ୍‌ସଇତାନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରକାରୀ; ଯେ ଗୋପନରେ ପରର
ଅନିଷ୍ଟ କାମନା ପୂର୍ବକ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମତାଏ —
2. Intriguing; scheming.

ଚୁପ୍‌ସି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଚୁପ ହୋଇ—
Chupsi Silently.
ଦେ. ବିଣ.—ଚୁପ୍‌ସଇତାନ୍ (ଦେଖ) —Chupsaitān (See)
ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଚୁପୁସୀ—Chupusī (See)

ଚୁପ୍ ସେ —ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ହିନ୍ଦିରୁ ଅନୁକୃତ)—ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ (ଦେଖ)
Chupse Chupchāp (See)
चुप् से

ଚୁପ୍ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି —ଚୁପ୍ କରିବା (ଦେଖ)
Chup hebā Chup karibā (See)

ଚୁପା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର; ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଚୋପା—
Chupā Peel.

ଚୁପୁଡ଼ା (ଇତ୍ୟାଦି) — ଚିପୁଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chupurdā (etc). Chipurdā etc. (See)

ଚୁପୁଡ଼ିବା— ଦେ କ୍ରି.—ଚିପୁଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Chupurdibā Chipurdibā (See)

ଚୁପୁଲି—ଦେ. ବି.—ଚିପୁଲି (ଦେଖ)
Chupuli Chipuli (See)

ଚୁପୁସୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ବାହାରେ ସୁଶୀଳା ଦେଖାଯାଏ,
Chupusī କିନ୍ତୁ ଭିତରେ ଭିତରେ ଗୋପନରେ ପରର ଚୁଗୁଲି କରୁଥାଏ—A slandering woman (though seemingly innocent); seemingly innocent gossiping woman.

ଚୁବ୍‌ଡ଼ି—ଦେ. ବି.—ବାଉଁଶ ଟୋକାଇ; ପାଛିଆ—
Chub-rdi Bamboo-basket.
ঝুড়ী
टोकरी
(ଚୁବୁଡ଼ୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୁବ୍‌ଲା ହତ୍‌ଲା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଘଣ୍ଟାଚକଟା ହୋଇଥିବା
Chub-lā hat-lā (ଖାଦ୍ୟ, ଜଳାଦି)—(food) Which has been spoiled by much handling.

ଚୁବ୍‌ଲିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—ଚାଲି ଗିଲାସ ପ୍ରଭୃତି ଜଳ-
Chub-libā ପାତ୍ରରେ ହାତକୁ ବୁଡ଼ାଇ ଦେଇ ପାଣିକୁ ମାଣ୍ଡ କରିଦେବା—To spoil the water of a pot by dipping the hand into it.

ଚୁବନ୍ୟ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଚୁମ୍ବନ)—ଚୁମ୍ବନ—
Chubanya Kiss.

ଚୁବାଇବା – ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—ଚୋବାଇବା—
Chubāibā To chew.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ଉଅ	ୱ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗିଁ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନ୍

ଚବୁକ—ସଂ. ବ—ଚିବୁକ (ଦେଖ)
Chubnka Chibuka (See)

ଚୁବ୍ର—ସଂ. ବ (ଚୁମ୍ ଧାତୁ=ଚୁମ୍ବନ କରିବା+କର୍ମ. ର)—
Chubra ୧ । ମୁଖ; ମୁହଁ—1. The face.
୨ । ପାଟି—2. Mouth

ଚୁମ୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୁମ୍ ଧାତୁ; ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—
Chum ଚୁମା; ଚୁମ୍ବନ—Kiss.
চুম্, চমো, চুমা
चूमा, चुम्मा

ଚୁମ୍କି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚମତ୍କାର; ଯାହା ଚକ୍‌ଚକ୍ କରେ)—
Chumki ଧାତୁର ଖୁଦ୍‌ଖୁଦ୍ ପତଳା ଖଣ୍ଡ; ଚେପଟା ଓ ଚକ୍‌ଚକିଆ ଖୁଦ୍ର ଧାତୁଖଣ୍ଡ—Minute metal-foils; spangles (set on cloth etc.).
চুমকী
चमकी
[ଦ୍ର—ଏହା ଲୁଗା ଆଦିରେ ଓ ପ୍ରତିମାର ମେଢ଼ରେ ଲଗାଯାଏ ।]

ଚୁମ୍କି ବସା—ଦେ. ବିଣ—ଯହିଁରେ ଧାତୁର ଖୁଦ୍‌ଖୁଦ୍ ପତଳା ଖଣ୍ଡ
Chumki basā ଲଗାଯାଇ ଥାଏ—Spangled; overlaid with minute metal-foils.
চুমকীদার
चमकीदार
ଚୁମ୍କିଲଗା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଚୁମ୍କିଦାର }

ଚୁମ୍ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୁମ୍ବନ ଦେବା—
Chum khāibā To imprint a kiss; to kiss.
চুমখাওয়া
चुम्मादेना
(ଚୁମୁଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୁମ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି. (ସଂ. ଚୁମ୍; ଚୁମ୍ବନ)—
Chuma ଚୁମ୍ବନ—Kiss.

ଚୁମା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ତୁଳ. ହି. ଚୁମ୍ମା)—ଚୁମ୍ବନ—
Chumā Kiss.

ଚୁମାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୁମିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Chumāibā Causative form of Chumibā.
(ଚୁମେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୁମା ଖାଇବା—ପ୍ରାଦେ. କ୍ରି (ସମ୍ବଲପୁର)—ଚୁମ୍ ଖାଇବା (ଦେଖ)
Chumā khāibā Chum khāibā (See)
ଚୁମାଦେବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଚୁମାନେବା }

ଚୁମାଚୁମି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚୁମ୍ବନ)—ପରସ୍ପର ପରସ୍ପରକୁ
Chumāchumi hebā ଚୁମ୍ବନ କରିବା, ଚୁମା ଦିଆଦେଇ ହେବା—To kiss each other.
চুমাচুমি হওয়া
चुम्माचुम्मी होना

ଚୁମିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚୁମ୍ ଧାତୁ)—ଚୁମ୍ବିବା; ଚୁମ୍ବନ କରିବା—
Chumibā To kiss.
চুমা
चुमना

ଚୁମୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚମ୍ବୁକା)—ପାଣି ପିଇବାର ଛୋଟ ଷାମଷେଇ—
Chumu A small water-pot to sip water form

ଚୁମୁଟା—ଦେ. ବି—ଚିମୁଟା (ଦେଖ)
Chumuṭā Chimuṭā (See)

ଚୁମୁଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚିମୁଟିବା (ଦେଖ)
Chumutibā Chimuṭibā (See)

ଚୁମୁତ୍କାର—ସଂ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଚୁମ୍ବନଜନିତ ଚିଁ ଚିଁ ଶବ୍ଦ—
Chumutkāra Sound of kissing.
ଚୁମୁତ୍କାର ରବ ନ କରେଁ ଥରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଚୁମୁଳା—ଦେ. ବି—ମୁଚୁଳା (ଦେଖ)
Chumuḷā Muchuḷā (See)

ଚୁମ୍ବ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଓଠ ଦ୍ୱାରା ଗଣ୍ଡାଦି ସ୍ପର୍ଶ କରିବା—
Chumb (root) 1 To kiss; to touch with the lips.
୨ । ଈଷତ୍ ସ୍ପର୍ଶ କରିବା—
2. To touch slightly or softly.
୩ । ଆଘାତ କରିବା—3. To hurt. (M. W.)
୪ । ଆକର୍ଷଣ କରିବା—4. To attract.

ଚୁମ୍ବ—ସଂ. ବି. (ଚୁମ୍ବ୍ ଧାତୁ+ଭାବ, ଅ)—ଚୁମ୍ବନ (ଦେଖ)
Chumba Chumbana (See)

ଚୁମ୍ବକ—ସଂ. ବି. (ଚୁମ୍ବ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ; ଯାହା ଲୌହକୁ ଚୁମ୍ବନ
Chumbaka ବା ଆକର୍ଷଣ କରେ)—
୧ । ଅୟସ୍କାନ୍ତ ମଣି; ଲୌହକୁ ନିକଟକୁ ଟାଣିବା ପଥର—
1 Load-stone.
ମନ ସ୍ନେହ ହୋଇଥିଲା, ତୋ ଚୁମ୍ବ ଚୁମ୍ବକେ କଲେ ଲୁହି କାଟି ନେଲା—
ଅଜ୍ଞ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
୨ । ଚୁମ୍ବକ ଲୌହ (ଦେଖ)—
2. Chumbaka lauha (See)
୩ । ବହୁ ବସ୍ତୃତ ବିଷୟର ସାରସଂଗ୍ରହ; ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ବିବରଣ—
3. Epitome; summary; abstract.
୪ । ନିକିତିର ଉପରଭାଗ—
4. The upper part of a balance. (M. W.)
୫ । ଗ୍ରନ୍ଥାନ୍ତରରୁ ସମଶ୍ରେଣୀର ବା ସମଭାବବର୍ଣ୍ଣକ ଉଦ୍ଧୃତ ଅଂଶ—5. A parallel passage. (M. W.)
ବିଣ—୧ । ଚୁମ୍ବନକାରୀ—1. Kissing.
୨ । ଲମ୍ପଟ—2. Lecherous.
୩ । ଧୂର୍ତ୍ତ—3. Cunning.
୪ । ଗ୍ରନ୍ଥାଦିର ସାର ସଂଗ୍ରାହକ—4. Compiling.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ କରି ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅତ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅକ୍ଷ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୫ । ଯେଉଁ ଗ୍ରନ୍ଥର ସାର ସଂଗୃହୀତ ହୋଇଥାଏ— 5 Abridged; summarised.

୬ । ଯେ ବହୁତ ପଢ଼ିଛି କିନ୍ତୁ ଗଭୀର ଜ୍ଞାନଲାଭ କରିନାହିଁ— 6. Superficial (M. W.)

୭ । ଠକ; ଧୂର୍ତ୍ତ—7. Knavish; roguish. (M. W)

ଚୁମ୍ବକ ଲୌହ—ଦେ. ବି— ଯେଉଁ ଲୁହାରେ ଚୁମ୍ବକ ପଥରର ଗୁଣ Chumbaka lauha (ଅନ୍ୟ ଲୁହାକୁ ଟାଣିବାର ଗୁଣ) ନିହିତ କରା ଯାଇଥାଏ—Magnetic iron

[ଦ୍ର—ନାନାସ୍ଥାନରେ ଭୂଗର୍ଭରୁ ଚୁମ୍ବକ ଲୌହ ଓ ଚୁମ୍ବକ-ପଥର ମିଳେ । ଏହା ଲୌହକୁ ଆପଣା ଆଡ଼କୁ ଆକର୍ଷଣ କରେ । ଏହି ଆକର୍ଷଣ-ଶକ୍ତି ବୈଦ୍ୟୁତିକ ଶକ୍ତି ଅଟେ । ସାଧାରଣ ଲୁହାକୁ ଚୁମ୍ବକପଥର ବା ଚୁମ୍ବକଲୁହାରେ ଘଷିଲେ ତାହା ଚୁମ୍ବକର ଗୁଣଯୁକ୍ତ ହୁଏ । ଚୁମ୍ବକ ଲୌହର ଦୁଇ ପ୍ରାନ୍ତ ଲୁହାକୁ ଆକର୍ଷଣ କରେ । ଏ ଦୁଇ ପ୍ରାନ୍ତକୁ ଆକର୍ଷଣପ୍ରାନ୍ତ କହନ୍ତି । ଚୁମ୍ବକ ଲୌହର ମଧ୍ୟଭାଗରେ ଉକ୍ତ ଶକ୍ତି ନ ଥାଏ, ଏହାକୁ ଶୂନ୍ୟପ୍ରାନ୍ତ କହନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଚୁମ୍ବକ ଶଳାକାକୁ ତାହାର କେନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଉପରେ ରଖିଲେ ବା ଝୁଲାଇଲେ ବା ପାଣିରେ ଭସାଇଲେ ତାହାର ଗୋଟିଏ ପ୍ରାନ୍ତ ଉତ୍ତରଦିଗକୁ ଓ ଗୋଟିଏ ପ୍ରାନ୍ତ ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗକୁ ବୁଲିଯାଏ । ଚୁମ୍ବକ-ଶଳାକାର ଏହି ଗୁଣ ଯୋଗୁଁ ଏହାଦ୍ୱାରା ଦିଗ୍‌ନିର୍ଣ୍ଣୟଯନ୍ତ୍ର (କମ୍ପାସ୍) ନିର୍ମିତ ହୁଏ । କମ୍ପାସ୍ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଚୁମ୍ବକ-ଶଳାକାର ଗୋଟିଏ ପ୍ରାନ୍ତ ଉତ୍ତରକୁ ଓ ଗୋଟିଏ ପ୍ରାନ୍ତ ଦକ୍ଷିଣକୁ ବୁଲି ଯାଉ ଥିବାରୁ ନାବିକମାନେ ଅକୂଳ ସମୁଦ୍ରରେ ଓ ପର୍ଯ୍ୟଟକମାନେ ମରୁଭୂମି ଓ ଅରଣ୍ୟରେ ଦିଗ ବାରି ପାରନ୍ତି । ଏକ ଚୁମ୍ବକ ଶଳାକାର ଉତ୍ତରପ୍ରାନ୍ତ ଅନ୍ୟ ଚୁମ୍ବକଶଳାକାର ଦକ୍ଷିଣପ୍ରାନ୍ତକୁ ଆକର୍ଷଣ କରେ । ଇସ୍ପାତର ଛଡ଼ରେ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ପ୍ରବାହ ପ୍ରବେଶ କରାଇଲେ ତାହା ଚୁମ୍ବକରେ ପରିଣତ ହୁଏ । ଚୁମ୍ବକଗୁଣଯୁକ୍ତ ଇସ୍ପାତରୁ ମଧ୍ୟ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ପ୍ରବାହ ଉତ୍ପାଦନ କରାଯାଏ ।]

ଚୁମ୍ବକଶଳାକା—ସଂ. ବି (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—୧ । ଲୌହ ଆକର୍ଷକ Chumbakaśalākā ଚୁମ୍ବକ କଣ୍ଟା—1. Magnetic needle.

ଚୁମ୍ବକସୂଚିକା }
ଚୁମ୍ବକସୂଚୀ } —ଅନ୍ୟରୂପ

୨ । ଚୁମ୍ବକ ଗୁଣବିଶିଷ୍ଟ ଲୁହାଛଡ଼—
2. Magnetic rod.

ଚୁମ୍ବ ଘେନିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟ ଲୋକ ଚୁମ୍ବ ଦେବାକୁ ଗାଲ Chumba ghenibā ଦେଖାଇବା—To show one's lip to be kissed by another person.

କୋଟିଏ ସବୁରେ ଆଳଙ୍କାର ହେଲେ ଗୋଟିଏ ନ ଘେନୁ ଚୁମ୍ବ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।

ଚୁମ୍ବନ—ସଂ. ବି (ଚୁମ୍ବ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—୧ । ସ୍ନେହ ଓ ଆଦରରେ Chumbana ଅନ୍ୟର ମୁଖଆଦି ସ୍ଥାନରେ ଓଷ୍ଠସ୍ପର୍ଶନ— 1. Kissing; a kiss.

କେତେ ରୂପେ ଚୁମ୍ବନ, କେତେ ସ୍ଥାନେ ପ୍ରଦାନ । ଗୋପୀକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

[ଦ୍ର—ଚୁମ୍ବନ ଦେହର ନାନା ସ୍ଥାନରେ, ପ୍ରଧାନତଃ—ଲଲାଟ, ଅଳକ, କପୋଳ, ନୟନ, ବକ୍ଷ, ସ୍ତନ, ଓଷ୍ଠ ଓ ମୁଖରେ ଦିଆଯାଏ । ସ୍ଥାନଭେଦରେ ଚୂଡକ, ଉଚ୍ଛୂନକ, ପ୍ରବାଳମଣି, ଖଣ୍ଡାଭ୍ରକ, କୋଲରବିଦ୍ଧ ଇତ୍ୟାଦି ଚୁମ୍ବନର ଅନେକ ନାମକରଣ ହୁଏ ।]

୨ । ସ୍ପର୍ଶ; ବାଜିବା—2. Touch.

କୋପଭରେ ହନୁମନ୍ତ ମାଇଲା ପଥରେ,
ଚୁମ୍ବନ ସେ ଦେଲା ଯାଇଁ ତାହାର ମୁଣ୍ଡରେ । ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।

ଚୁମ୍ବନଦାନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚୁମ୍ବନ + ଦାନ)—ଅନ୍ୟର ମୁଖ Chumbanadāna ଆଦିର ଚୁମ୍ବନ—Giving a kiss.

ଚୁମ୍ବନ୍ୟ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ଚୁମ୍ବନ)—ଚୁମ୍ବନ— Chumbanya Kiss.

ଚୁମ୍ବା—ଦେ. ବି—ଚୁମ୍ବନ— Chumbā Kiss.
चूम
चुम्मा

ଚୁମ୍ବାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୁମ୍ବିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ— Chumbāibā The causative form of Chumbibā.
(ଚୁମ୍ବେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୁମ୍ବାଇ ଚୁମ୍ବି ମୋ ଅଧର ବଦନେ ପୀତ କେନ୍ଦ୍ରକଞ୍ଚ ଖୋସି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।

ଚୁମ୍ବା ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୁମ୍ ଖାଇବା (ଦେଖ)— Chumbā khāibā Chum khāibā (See)
(ଚୁମ୍ବାଦେବା, ଚୁମ୍ବାନେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୁମ୍ବିତ—ସଂ. ବିଣ (ଚୁମ୍ବ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—୧ । କୃତଚୁମ୍ବନ; Chumbita ଯାହାକୁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଚୁମ୍ବନ ଦିଏ—1. Kissed.

୨ । କୋମଳଭାବରେ ସ୍ପୃଷ୍ଟ
2. Tenderly touched; lightly touched.

୩ । ପରସ୍ପର ସମ୍ମିଳିତ—3. Joined to each other.

ଚୁମ୍ବିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଚୁମ୍ବ ଧାତୁ)—୧ । ସ୍ନେହରେ କୌଣସି Chumbibā ବ୍ୟକ୍ତିର ଗଣ୍ଡଦେଶ, ଚିବୁକ ବା ମସ୍ତକରେ ଓଠ लगाइबा; ଚୁମ୍ବନ କରିବା—1. To kiss.
चमा
चुमना

ଚୁମ୍ବିଲେ ଭରତ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ଶିର,
ଆଲିଙ୍ଗି ଆଦରେ ରଘୁପ୍ରବୀର । ମଧୁସୂଦନ. କବିତାବଳି ।

୨ । କୋମଳଭାବରେ ସ୍ପର୍ଶ କରିବା—
2. To touch tenderly or lightly

କୋମଳତର ମୋହନ, କୁଞ୍ଜକୁଟିରୁ କି ସ୍ୱନ
ଆସି ଚୁମ୍ବିଦେଲା ମୋ ଶ୍ରୁତିରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଶୋରଚନ୍ଦ୍ର, କ. ଗୀତ ।

୩ । ସମ୍ମିଳିତ ହେବା—3. To be joined together; to be attached.

୪ । ଭେଟିବା; ହାବୁଡ଼ିବା—4 To meet.

ଶୋଭନଧି ତୋ ଗାତ୍ର, ନ ଚୁମ୍ବୁ ଶ୍ୟାମ ନେତ୍ର । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚମ୍ପୁ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଫ୍	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ଡ଼

୫ । କଥା ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ ଅର୍ଥ ଗୋଡ଼ାଇବା—
5. To follow behind (e. g. a meaning following a sentence).
(ଯଥା— ମୋ କଥାକୁ ଅର୍ଥ ଚୁମ୍ବୁଛି କି ?)
୬ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନୁଭୂତ ହେବା; ବୋଧ ହେବା—
6. To affect; to be felt.
ଶରଦଚନ୍ଦ୍ର ଚୁମ୍ବି ନାହିଁ କି ଗଳା—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋସାବଣ୍ଣ. ଶ ଗୀତ ।
୭ । (ସଂ. ଆଚମନ) ଆଚମନ କରିବା - 7. To sip.
୮ । ପାନ କରିବା; ପିଇବା—8. To drink.
୯ । ଉପଭୋଗ କରିବା; ସୁଖ ବା ଆନନ୍ଦରେ ସେବା କରିବା—
9. To enjoy with delight.
ଚୁମ୍ବି ଇବନଜନାଇ ଖାଇ, ଚନ୍ଦ୍ର କାଚମ୍ବି ଭୂଷାଚ ସ ର—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋସାବଣ୍ଣ. ଚ. ଗୀତ ।
୧୦ । ଅକ୍ରମଣ କରିବା; ଘୋଟିବା —10. To overtake.
ଭୋଳକ ଚୁମ୍ବିଲା ତୃଷା—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋସାବଣ୍ଣ. ଘ. ଗୀତ ।

ଚୁମ୍ବୀ—ସଂ. ବଣ ପୁଂ (ଚୁମ୍ବ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ; ଅନ୍ୟ Chumbi ଶବ୍ଦ ପରେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ବ୍ୟବହୃତ ଯଥା—ଗଗନଚୁମ୍ବୀ; (ଚୁମ୍ବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ନଭଶ୍ଚୁମ୍ବୀ)—୧ । (ଅମୁକକୁ) ଚୁମ୍ବନ କରୁଥିବା— 1. Kissing.
(ଯଥା— ବଦନଚୁମ୍ବୀ ।)
୨ । (ଅମୁକକୁ) ସ୍ପର୍ଶ କରୁଥିବା—2. Touching.
(ଯଥା—ଗଗନଚୁମ୍ବୀ ।)
୩ । (ଅମୁକଦ୍ୱାରା) ଆକ୍ରାନ୍ତ—3. Affected with. (M. W.)
୪ । (ଅମୁକ) ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—4. Relating to (M.W.)
୫ । (ଅମୁକ କାର୍ଯ୍ୟରେ) ବ୍ୟାପୃତ—
5. Busy with (M W.)

ଚୁର—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ଚୂର୍ଣ୍ଣ)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିଶାରେ ବିହ୍ୱଳ; ମାଦକ- Chur ସେବନର ଫଳରେ ବାହ୍ୟଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ—Much intoxicated; inebriated.
चूर
चूर

ଚୁରୁକି - ଦେ. ବି (ସଂ. ଚୂଡ଼ା)–ମସ୍ତକର ମଧ୍ୟଭାଗସ୍ଥ ଲମ୍ବ ଓ କ୍ଷୁଦ୍ର କେଶ- Chur-ki ଗୁଚ୍ଛ—Long and small tuft of hair left on the middle of the head.
चुटकी
चुरकी ମଝିରେ ଚରୁଭିଳ ଭେଙ୍ଗପର ଚୁରୁକି, ବେକରେ ମୋଟ'-
ମୋଟା ତୁଳସୀକଣ୍ଠି ପ ଶଫେସ ବସିଛି । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ବି—ଭୋଗେଇ—A small basket.

ଚୁରୁଚୁରୁ—ଦେ. ଅ (ସଂ. ଚୂର୍ଣ୍ଣ)—୧ । ସହଜରେ କୌଣସି ଭଙ୍ଗପ୍ରବଣ Churchur ବସ୍ତୁକୁ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା —1. Reducing of a fragile thing into powder; pulverisation
टुकुरा टुकुरा ବଣ—୧ । ଚୂନାଚୂନା; ଗୁଣ୍ଡାଗୁଣ୍ଡା—
चूरचूर; चुरकुट 1. Reduced into powder; pulverised.

(ଯଥା—ସେ ଇଟାକାନ୍ଥ ଲୁଣି ମାରି ଚୁରୁଚୁରୁ ହୋଇ ଝଡ଼ି ପଡ଼ୁଛି ।)
୨ । ଟିକଟିକ—2. Shredded.
ବି—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ୧ । କୋମଳତର ଘୁରୁ ଘୁରୁ ଶବ୍ଦ; ଅଳ୍ପ- चुरचुर ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ପରିସ୍ରା କରିବାର ଶବ୍ଦ—1. Soft pissing sound made by urine when being discharged in small quantities.
[ଦ୍ର – ଘରୁଘରୁ ଠାରୁ ଘୁରୁଘୁରୁ ଶବ୍ଦ ଅନୁଚ୍ଚ ।]
୨ । ଘୁଡ଼ୁଘୁଡ଼ୁ (ଦେଖ)—
2. Ghurd ghurd (See)
চড়চড় ୩ । କୌଣସି ମସକା ଛୋଟ ପଦାର୍ଥ ଭାଙ୍ଗିଯିବାର ଶବ୍ଦ;
चुरचुर ମୁଡ଼ୁମୁଡ଼ୁ—3. The sound of the breaking of a small brittle thing.

ଚୁର୍ (ଧାତୁ)—ସ୍ୱ—୧ । ଚୋରିକରିବା; ଅନ୍ୟର ଧନ ଅପହରଣ Chur (root) କରିବା—1. To steal; to commit theft.
୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଅଦୃଶ୍ୟ କରାଇବା—
2. To cause to disappear (M. W.).
୩ । ବହିବା; ନେବା—3. To bear; to take (Apte).
୪ । ଅଧିକାର କରିବା—4. To possess, to assume (M. W.)

ଚୁରୁଣୀ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ ଓ ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଚୋରୁଣୀ— Chur-ni A female thief.

ଚୁରୁମା—ଦେ. ବି (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ତୁଳ. ହି. ଚୁରୁମୁରୁ=ମସକା)— Chur-mā ଗଜା; ସହଜରେ ଚୂନା ହୋଇଯିବା ଏକପ୍ରକାର ପିଠା— चूरम A kind of easily fragile cake.
चरमा [ଦ୍ର—ଅଟାକୁ ପ୍ରଥମେ ଘିଅରେ ଭାଜି ଉତ୍ତପ୍ତରେ ପାଣିରେ ଚକଟି ଗୁଳା କରି ପୁଣି ଘିଅରେ ଭାଜି ଏହାକୁ ତିଆର କରାଯାଏ । ଅଟାରେ ଲୁଣ ମିଶାଇଥିଲେ ଏହା ଲୁଣିଆ ଲାଗେ, କିମ୍ବା ଲୁଣ ନ ମିଶାଇ ଘିଅରେ ଛାଣିବା ପରେ ଏହାକୁ ଚିନିରସରେ ବବୁରାଇଲେ ଏହା ମିଠା ହୁଏ ।]

ଚୁରୁମାର—ବୈଦେ. ବଣ (ହି)—୧ । ଚୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ମର୍ଦ୍ଦିତ; ଚୂର୍ଣ୍ଣବିଚୂର୍ଣ୍ଣ; Churmār ଚୂନାହୋଇଯିବା —1· Reduced into powder, pulverised.
चूरमार
चकनाचूर ୨ । ଭାଙ୍ଗିଭୁଷି ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ ହୋଇଥିବା—
2. Demolished; smashed to atoms.

ଚୁର—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ଚୁର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଚୋରିକରୁଥିବା— Chura Stealing. (Apte)
चूर ଦେ. ବି (ସଂ. ଚୂର୍ଣ୍ଣ) ଚୂନା —Powder.
चूर (ଯଥା—ଖଇରଚୁର) ।
ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି ('ଓ' ସ୍ଥାନରେ 'ଉ' ଉଚ୍ଚାରଣ)— ଚୋର—Thief.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଡତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । 'ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜୁଥିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଆଗିଆ ନ ପାଇଲେ 'ଆଗିଆ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଢ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼' ଦେଖିବେ ।

ଚୁରଟ୍—ବୈଦେ. ବ (ଫା) —ଚୁରୁଟ୍ (ଦେଖ)
Churat Churut (Sse).

ଚୁରଣ—ସଂ. ବ (ଚୁର ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ଚୋରି—
Churana Theft. (Apte).

ଚୁରନ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ (ଭୁଲ. ହି. ଉଚ୍ଚାରଣ-ଚୂରନ୍)—
Churan ଚୂର୍ଣ୍ଣ—Powder.

ଚୁରା—ସଂ. ବ (ଚୁର ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ଆ)—ଚୋରି—
Churā Theft.

ଦେ. ବ ଓ ବିଣ—ଚୂରା (ଦେଖ)
Chūrā (See).

ଚୁରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଚୁ ଧାତୁ)—ଚୂରାଇବା (ଦେଖ)
Churāibā Chūrāibā (See).
(ଚୁରେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି (ସଂ. ଚୁର ଧାତୁ)—ଚୋରାଇବା (ଦେଖ;
Chorāibā (See).

ଚୁରାଲି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଚୁଗୁଲି—
Churāli Back-biting.

ଚୁରି—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ ('ଓ' ସ୍ଥାନରେ 'ଉ' ଉଚ୍ଚାରଣ)—ଚୋରି
Churi Theft.

ଚୁରିଆ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ବେଣା ଘାସରେ ନିର୍ମିତ ମାଛ ଧରିବା
Churiā ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—A contrivance made of 'Benā' grass for catching fish.

ଚୁରୁକି—ଦେ. ବ—ଚୁରୁକି (ଦେଖ)
Churuki Chur-ki (See).

ଚୁରୁଚୁରୁ—ଦେ. ଅ; କ୍ରି. ବିଣ ଓ ବ—ଚୁରୁଚୁରୁ (ଦେଖ)
Churuchuru Chur-chur (See).

ଚୁରୁଟ୍—ବୈଦେ. ବ (ତା. ଚୁରୁଟ୍ଟୁ; ଇଂ. ଚେରୁଟ୍; ଫା. ଚେରୁଟ୍)—
Churut ୧ । ଧୂଆଁପତ୍ରର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପିକା; ସିଗାରେଟ୍—
1. Cigarette.
ଚୁରୁଟ
चुरट
୨ । ପିକା—2. Cigar; cheroot.
[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଚୁରୁଡ଼ା—ଦେ. ବ—ଚିରୁଡ଼ା (ଦେଖ)
Churuṛā Chiruṛā (See).

ଚୁରୁମା—ବୈଦେ. ବ. (ହି. ଚୂରମା)—ଚୁରୁମା (ଦେଖ)
Churumā Chur-mā (See)

ଚୁରୁମାରୁ—ବୈଦେ. ବିଣ. (ହି)—ଚୁରମାର (ଦେଖ)
Churumār Chur-mār (See)

ଚୁରେଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ଭୁଲ. ହି. ଚିରୈୟା)—
Churei ଚଢ଼େଇ; ପକ୍ଷୀ—Bird.

ଚୁଲ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ପାନ କରିବା—1. To drink; to sip.
Chul (root) ୨ । ଉତ୍ତୋଳନ କରିବା; ଉପରକୁ ଉଠାଇବା—
2. To raise (M. W.).
୩ । ବୁଡ଼ିବା—3 To dive into (M. W.).

ଚୁଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—୧ । (ଭୁଲ. ବ. ଚୂଲ୍=କେଶ; ସଂ.
Chul ଚୂଡ଼ା)—କେଶ—1. Hair.
୨ । (ସଂ. ଚୂଡ଼ା) ଚୂଳ—2. Hump.

ଚୁଲକ—ସଂ. ବ—ଚୁଳୁକ (ଦେଖ)
Chulaka Chuluka (See) (M. W.).

ଚୁଲା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଚୁଲ୍ଲୀ)—୧ । ଚୁଲ୍ଲୀ (ଦେଖ)
Chulā 1. Chullī (See)
ଚୂଲା
चुल्हा
୨ । ଇଟାଭାଟି ବା ଚୂନଭାଟି ବା ଲୁହାଅଉଟା ଭାଟି ବା କୁମ୍ଭାରଙ୍କ ଭାଟିରେ ନିଆଁ ଲଗାଇବା ପାଇଁ ନିର୍ମିତ ପ୍ରକୋଷ୍ଠ—2. Furnace in a brick-kiln or lime-kiln or potter's kiln.

ଚୁଲି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଚୁଲ୍ଲୀ)—୧ । ରନ୍ଧନ ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ କୁଣ୍ଡ ବା
Chulī ଗର୍ତ୍ତରେ ନିଆଁ ଜଳାଯାଏ; ଅଗ୍ନ୍ୟାଧାନ—
ଚୂଲା; ଚୂଲୀ; ଚୂଲୋ 1 Oven; hearth; fire-place.
चूल्हा
ଚୁଲିରେ ବସିଥିଲା କ୍ଷୀର
ଗୁହିଁଲେ ପ୍ରଭୁ ରକ୍ଷିଧର । ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।
୨ । କମାରଆଦିଙ୍କ ଅଗ୍ନିକୁଣ୍ଡ—2 Furnace.
୩ । ଉଠାଚୁଲି—3. A portable stove; movable oven.
[ଦ୍ର—ଚୁଲିର ଯେଉଁ ବାଟେ ଜାଳକାଠ ଭରତି କରାଯାଏ ତାକୁ 'ମୁହଁ' ଓ ଯେଉଁ ବାଟେ ନିଆଁର ଧାସ ବାହାରେ ଓ ଯାହାଉପରେ ହାଣ୍ଡି ବସେ ତାକୁ 'ପଖା' କହନ୍ତି । ଚୁଲି ଉପରେ ତିନି ଗୋଟି ଥାଏ, ସେହି ଗୋଟିମାନଙ୍କ ଉପରେ ହାଣ୍ଡି ବସେ; ତାକୁ ଚୁଲିଝିଙ୍କା କହନ୍ତି ।]
୪ । ଗାଳିବିଶେଷ—4. A term of abuse.
[ଦ୍ର—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ନଷ୍ଟ ହେଲେ ବା ଖରାପ ହେଲେ ଲୋକେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହନ୍ତି:—ଅମୁକ କଥାଟା ଚୁଲି ହେଲା; ତା ପଢ଼ାପଢ଼ି ଚୁଲିଟା ହେବ ।]

ଚୁଲିଆ—ଦେ. ବ—୧ । ରୁଷେୟା; ପାଚକ—1. Cook.
Chuliā ୨ । ଚାଳଘରର ମଝିଶେଣୀ ଉପରେ ପଡ଼ିଥିବା ରୁଅମାନ ଯେଉଁ ବାଉଁଶରେ ଉଡ଼ା ହୋଇ ବନ୍ଧା ହୋଇଥାଏ—
2. A bamboo to which the rafters are fastened over the central wall-plate of a thatched house.
ସମ୍ପ୍ରେ ଶେଣୀ ଲଗି ମୂଦ ମାରିଛ ଚୁଲିଆ । ପ୍ର.ଚୀ. ବୃନ୍ଦାବନରୂପଣଗୀତା ।
ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ସମୁଦ୍ର ପାଣିକୁ ନିଆଁରେ ଗରମ କରି ତହିଁରୁ ଲୁଣ ତିଆରି କରିବା ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ସରଦାର—The chief of the employees engaged in the preparation of salt by heating the sea-water.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ଟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ଦ

ଚୁଲି ଉଖାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୁଲିରେ ଥିବା ନିର୍ବାଣୋନ୍ମୁଖ ନିଆଁକୁ Chuli ukhāribā କାଠିଦ୍ୱାରା ଇତସ୍ତତଃ କରି ସତେଜ କରିବା—To stir up the smouldering fire in an oven by a rod.

ଚୁଲି ଉଠାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ବାସ ଭାଙ୍ଗି Chuli uṭhāibā ଅନ୍ୟତ୍ର ଚାଲିଯିବା—(figurative) To leave (ଚୁଲି ଉଠେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) one place of abode and go to another place to live.

ଚୁଲିକା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କାନ୍ଥଗୁଣ୍ଡ—Chulikā A niche in the wall.

ଚୁଲିକି ଯାଉ—ଦେ. ଅ—(ଅମୁକ ବିଷୟ) ଆଲୋଚନା କରିବାର Chuliki jāu ବର୍ତ୍ତମାନ ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ—Not to speak of
ଚୁଲୋୟେ ଯାକ (such or such a matter).
ଚୂଲ୍‌ହେମେ ଜାୟ (ଯଥା—ବାବୁ ଚାକିରି କରି ଧନ ଅର୍ଜିବାକୁ ବିଦେଶକୁ ଯାଇଥିଲେ, ଧନ ଅର୍ଜିବା କଥା ଚୁଲିକି ଯାଉ, ବାବୁ ସେଠାରେ ରୋଗରେ ପଡ଼ିଲେ ଯେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଙ୍କର ବଞ୍ଚିବା କଥା ବେଠିକଣା ।)

ଚୁଲିକି ଯିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି. (ବିରକ୍ତିସୂଚକ ବାକ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ)—Chuliki jibā ୧ । (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନୁରୋଧ) ଅଗ୍ରାହ୍ୟ
ଚୁଲୋୟଯାଓୟା ହେବା—1. Not to be taken any
ଚୂଲ୍‌ହେମେଜାନା notice of
(ଯଥା—ମୋ କଥା ଚୁଲିକି ଗଲା ।)
୨ । (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଉପଦେଶ ବା ବାକ୍ୟ) କାହାଦ୍ୱାରା ମନୋଯୋଗପୂର୍ବକ ଶୁଣା ନ ଯିବା—
2. Not to be attended to by any person
୩ । (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ) ମରିବା—3. To die.
୪ । ପୋଡ଼ି ହୋଇ ମରିବା—
4. To be burnt to death.
୫ । ପୋଡ଼ି ଜଳି ଯିବା; ଭସ୍ମୀଭୂତ ହେବା—
5. To be burnt to ashes.
୬ । ନଷ୍ଟଭ୍ରଷ୍ଟ ହେବା—
7. To be utterly spoiled; to go to dogs.

ଚୁଲିଖପରା—ଦେ. ବି—ଚୁଲି ଉଠାଇବେଲେ ତହିଁରେ ଲାଗିଥିବା ହାଣ୍ଡି Chulikhaparā ବହୁଦିନ ବ୍ୟବହାର ପରେ ଭାଙ୍ଗି ଯିବାରୁ
ଉନୁନେର ଖପରା ସେଥିରୁ ବାହାରିବା ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ଖପରା—The potsherds which are brought out of an old fireplace when it is renewed and replaced by a new earthen pot.
[ଦ୍ର—ଏହା ଔଷଧରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଚୁଲିଚଉକା—ଦେ. ବି. (ସଦୃଶ)—ରାନ୍ଧିବା ପୂର୍ବରୁ ଚୁଲି ଓ Chulichaukā ତାହାର ଚାରିପାଖ ଗୋବରପାଣିରେ ପରିଷ୍କାର
ଉନୁନେ ଚଉକା ହୋଇ ଲିପା ହୋଇଥିବା ସୀମା—The fire-
ଚୂଲ୍‌ହାଚୌକା place and its vicinity swept clean (with cowdung and water) before cooking.

ଚୁଲିଚଉକା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ରାନ୍ଧିବା ପୂର୍ବରୁ ଚୁଲିର ଚାରିପାଖ Chulichaukā debā ଗୋବରପାଣିରେ ଲିପି ପରିଷ୍କାର କରିବା—
ଉନୁନେ ଚଉକାଦେଓୟା To sweep the fireplace and
ଚୂଲ୍‌ହାଚୌକା କରନା its vicinity clean with cow-dung-water before cooking.

ଚୁଲି ଚାଲ ନାହିଁ ଅଘରବାସ—ଦେ. ପ୍ରବଚନ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ରହିବା-Chuli chāla nāhiṅ agharabāsa ପାଇଁ ଗୃହ ଓ ରନ୍ଧନ
ଚୁଲିଚାଲ নাই জঙ্গলে বাস କରିବା ପାଇଁ ଚୁଲି ନାହିଁ—A homeless person (who has neither home nor hearth).

ଚୁଲି ଚାଲରେ ବାସ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ନିରାଶ୍ରୟ ଅବସ୍ଥାରେ କୌଣସି Chuli chālare bāsa pāibā ସ୍ଥାନରେ ଯେନତେନ ପ୍ରକାରେ ଆଶ୍ରୟ ପାଇବା—To get shelter anyhow somewhere

ଚୁଲି ଜଳିବା—ଦେ. ବି—୧ । ଚୁଲି ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଜାଳ ଅଗ୍ନି Chuli jaḷibā ଜଳିବା—1 The burning of the fuel
চুলাজলা in the oven.
ଚୂଲ୍‌ହାଜଲନା ୨ । ରୋଷେଇବାସ ହେବା—2. Cooking.
(ଯଥା—ବିଦେଶରୁ ପୁଅର ରୋଗ କଥା ଚିଠି ଆସିବା ଦିନଠାରୁ ତାଙ୍କ ଘରେ ଚୁଲି ଜଳି ନାହିଁ ।)

ଚୁଲି ଜାଳିବା—ଦେ କ୍ରି—୧ । ଚୁଲିର ନିଆଁକୁ ସତେଜ କରିବା—Chuli jāḷibā 1. To stir up the fire in the oven.
চুলাজালা ୨ । ଚୁଲି ଜଳିବା ପାଇଁ ତହିଁରେ କାଠ ଆଦି ଖଞ୍ଜିବା—
ଚୂଲ୍‌ହାଜାଲନା 2. To arrange fuel in an oven for burning; to fuel an oven.
୩ । ଚୁଲି ମଧ୍ୟରେ ଥିବା କାଠ ଆଦି ଜଳିବା ପାଇଁ ମୁହଁଦ୍ୱାରା ବା ନଳଦ୍ୱାରା ଫୁଙ୍କିବା—3. To blow the fire of the oven by the mouth or a blow-tube.

ଚୁଲିଝିଙ୍କା—ଦେ. ବି (ସ ଚୁଲି+ଶିଖା)-ଚୁଲିର ଉପରେ ହାଣ୍ଡି ବସିବା Chulijhinkā ପାଇଁ ସ୍ଥାପିତ ତିନିଗୋଟି ଖୁଣ୍ଟି ବା ମାଟିପିଣ୍ଡ—
চুলীরঝিঁক Projections over an oven on which pots are put.
[ଦ୍ର—ଚୁଲି ଉପରେ ହାଣ୍ଡି ବସାଇଲେ ଏହି ଝିଙ୍କାମାନ ଥିବାରୁ ଝିଙ୍କା ଯୋଗୁଁ ଚୁଲିର ପଦା ଓ ହାଣ୍ଡି ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଫାଙ୍କ ରହେ ସେ ଫାଙ୍କ ବାଟେ ନିଆଁର ଧାସ ଓ ଧୂଆଁ ବାହାରି ଯାଏ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପଠ ପୃଷ୍ଠାରେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌ ଦେଖିବେ'

୨ । ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
2. A wild tree; Hugonia Mystax (Haines).

ଚୁଲିଝୁଣ୍ଟିଆ—ଦେ. ବି—ପାଦର ଅଙ୍ଗୁଠି ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଅଙ୍ଗୁଳିରେ ପିନ୍ଧା
Chulijhuntia ଯିବା ମୁଦି (ଏଥିର ଉପରେ ଚୂଳ ଥାଏ)—
A kind of ring worn on the minor fingers of the feet.

ଚୂଳେକ ନୂପୁର ପାଦେ, ଚୁଲିଝୁଣ୍ଟିଆ ପ୍ରପଦେ ।
ଭକ୍ତ. ବୈଷ୍ଣବ୍ରକ୍ଷାଣ୍ଡବୃନ୍ଦଶ ।

ଚୁଲି ପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୋଟିଏ ନୂଆ ଚୁଲି ତିଆରି କରିବା—
Chuli pakāibā To construct a new oven.
ଚୁଲ୍ଲାପାତା
ଚୁଲିପକେଇବା
ଚୁଲିପାଡ଼ିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଚୁଲିପାରିବା

ଚୁଲିପଖା—ଦେ. ବି. (ସ ଚୁଲ୍ଲୀ+ପକ୍ଷ)—
Chulipakhā ୧ । ଚୁଲି ଉପରେ ହାଣ୍ଡି ବସିବା ସମୟରେ
(ଚୁଲିପଙ୍ଖା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଚୁଲିର ଝିଙ୍କା ଓ ହାଣ୍ଡି ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟବଧାନ ଥାଏ—
1. The space between the cooking pot and the clods of earth put on the rim of an oven.
୨ । ଚୁଲିର ଉପର ପାଖର ମେଲା ଅଂଶ—
2. The upper opening of an oven.

ଚୁଲିପଶା—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ. (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
Chulipaśā ୧ । ପୋଡ଼ି ହୋଇ ମରିବାର ଉପଯୁକ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
(ଚୁଲିପଶୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Fit to be burnt to death.
୨ । ପୋଡ଼ାମୁହାଁ (ଦେଖ)
2. Pordāmuhāṅ (See)

କରେ ଚୁଲିପଶାଟା ! ବୁଢ଼ା ସାଆନ୍ତମାନେ ସଙ୍ଗରେ ଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ରହି ଅଛନ୍ତି !
ଉକାସ, ରତ୍ନମାଳୀ ।

ଚୁଲି ପାଉଁଶ—ଦେ. ବି—୧ । ଚୁଲିରେ ଜଳିବା କାଠର ପାଉଁଶ—
Chuli pāunśa 1. The ashes left in the oven after a fire.
୨ । (ବିରକ୍ତି ବା ଘୃଣାବ୍ୟଞ୍ଜକ) ନଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା ବସ୍ତୁ ବା ବିଷୟ—2. Any spoilt thing or matter.

ଚୁଲିପୂଜା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ଭାଦ୍ରବ ଶୁକ୍ଳ ଏକାଦଶୀ ଦିନ
Chulipūjā ଉପରଓଳ ଚୁଲିକୁ କରାଯିବା ପୂଜା—
The ceremony of worshipping the family-hearth on the eleventh day of the light fortnight of the month of Bhādraba.
[ଦ୍ର—ସେଓଳ ଚୁଲିରେ ଅନ୍ନବ୍ୟଞ୍ଜନାଦି ରନ୍ଧା ହୁଏ ନାହିଁ ।]

ଚୁଲି ଫୁଙ୍କା—ଦେ. ବି—ଚୁଲିରେ ନିଆଁ ଜାଳିବା ପାଇଁ ମୁହଁ ବା ନଳ
Chuli phunkā ଦ୍ୱାରା ଚୁଲିରେ ଥିବା କାଠ ଆଦିକୁ ଫୁଙ୍କିବା—
ଉନୁନେଫ୍‌ Blowing of the fuel in an oven to light them.

ଚୁଲି ଫୁଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚୁଲି ଜଳାଇବା ସକାଶେ ମୁହଁରେ
Chuli phunkibā ଫୁଙ୍କିବା—To blow the fuel in
উনুনেফুঁ দেওয়া an oven with the mouth.
चुल्हाफुकना ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନ୍ନାଦି ପାକ କରିବା—
2. To cook food

କେତେବେଳେ ଜୋଡ଼ା ସାଇପରେ ଘର
କେତେବେଳେ ଚୁଲା ଫୁଙ୍କି ଫୁଙ୍କି ମର—ଢଗ ।

ଚୁଲିଫନ୍ଦ—ଦେ. ବି—ଚୁଲିର ଉପର ଅଡ଼ର ଧାର—
Chuliphanda The upper edge of an oven.

ଚୁଲି ବସାଇବା—ଦେ କ୍ରି—ଚୁଲି ପକାଇବା (ଦେଖ)
Chuli basāibā Chuli pakāibā (See)
(ଚୁଲି ବସେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୁଲିମୁଣ୍ଡ—ଦେ. ବି—୧ । ଚୁଲିର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ—
Chulimunda 1. The vicinity of an oven.
(ଯଥା—ବୋହୂଟି ସବୁବେଳେ ଚୁଲିମୁଣ୍ଡରେ ପଶିଛି ।)
୨ । ଦୁଇଟି ଚୁଲିର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ—
2. The space between two ovens.

ବାପ ଲୋ ବାପ । ଚୁଲି ମୁଣ୍ଡ ଠେଇଁ ଜୋଡ଼ାଏ ସାପ—ଢଗ ।

[ଦ୍ର—ଏ ସ୍ଥାନ ଉଷୁମ ଥିବାରୁ ବିରାଡ଼ିମାନେ ଶୀତଦିନରେ ନିଭିଲା ଚୁଲିର ଚୁଲିମୁଣ୍ଡରେ ଶୁଅନ୍ତି ।]
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନ୍ତଃପୁର—
3. Female compartments; zenana.
(ଯଥା—ଗମ୍ଭୀରସାଆନ୍ତେ ସବୁବେଳେ ଚୁଲିମୁଣ୍ଡରେ ରହିଲେ ।
୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପାକଶାଳା —4. Kitchen.

ଝିଅଜନମ ଚୁଲ୍ଲା ଚୁଲିମୁଣ୍ଡକୁ । ଢଗ ।

୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନ୍ତଃପୁରସ୍ଥା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସାହଚର୍ଯ୍ୟ—
5. Company of females in the cook room.
୬ । ପାକକର୍ମ—6. The act of cooking.

ଝିଅ ହୋଇ ଯେବେ ଚୁଲିମୁଣ୍ଡକୁ ଯୋଗ୍ୟ ନ ହେଲା, ତା ଜନମଟା ବୃଥା ।
ଢଗ ।

୭ । (ଗାଳି ଓ ବିରକ୍ତିରେ ବ୍ୟବହୃତ)—କୌଣସି ନଷ୍ଟ ବସ୍ତୁ ବା ବିଷୟ—6. (A term used in abuse or vexation) Any spoilt thing or matter

ଚୁଲିମୁଣ୍ଡକୁ ଆଶ୍ରା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କେବଳ ଗଣ୍ଡାଏ ଖାଇବା
Chulimundaku āśhrā karibā ଲାଗି କୌଣସିଠାରେ ପଡ଼ି ରହିବା—1 To remain at a place only for getting a meal.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଣ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଦ୍ୱଅ	ଷ୍କ
୬	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

ଚୁଲିମୁହାଁ—ଦେ. ବି—ଚୁଲିରେ କାଠ ଓ ଜାଳ ଦେବା ଓ ଫୁଙ୍କିବା ନିମନ୍ତେ
Chulimuhañ ଚୁଲିର ସାମନା ପାଖରେ ଯେଉଁ ରନ୍ଧ୍ର ହୋଇ
ଚୁଲାବମୁଖ; ଉନାନେବମୁଖ ଥାଏ—A lateral opening in an
ଚୁହ୍ଲାକାମୁହଁ oven through which fuel is pushed into it.

ଚୁଲିମୁହାଁ—ଗ୍ରା. ବିଣ ପୁଂ (ଗାଳିବିଶେଷ)—ପୋଡ଼ାମୁହାଁ; ଯାହା ମୁହଁରେ
Chulimuhāñ କାଠ ଲଗି ଯାଇଛି—
(ଚୁଲିମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ) (A term of abuse) With a burnt
ଚୁଲୋମୁଖ; ଚুলামুখা or charred face
ବି—ଚୁଲିରେ ଜାଳଣି କାଠ ପୂରାଇବା -
Adding of fuel to an oven.

ଚୁଲି ମୁହାଁଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୁଲିମୁହାଁ ବାଟେ ଜାଳଅାଦ ପୂରାଇ କାଠକୁ
Chuli muhāñibā ସତେଜ କରିବା—To add fuel to the fire in the oven to enliven it.
ଚୁଲିମୁହାଁବା
ଚୁଲିମୋହାଁଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଚୁଲିମୋହାଁବା

ଚୁଲିରେ ପଶିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି (ବିରକ୍ତିସୂଚକ ବାକ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
Chulire pasibā ଚୁଲିକି ଯିବା (ଦେଖ)
Chuliki jibā (See)
(ଯଥା—ଭୁ ସ୍ତ୍ରୀ ! ଚୁଲିରେ ପଶ୍ ।)

ଚୁଲି ଲଗାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୁଲିରେ ପ୍ରଥମେ କାଠ ଜାଳିବା—
Chuli lagāibā To make a fire in the oven; to
ଉନ୍ନନଧରାନ ignite fire in the oven.
(ଚୁଲିଲଗେଇବା – ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଚୁଲି ଲଗାଇବାର ଅର୍ଥ ଚୁଲିରେ ଥିବା ଜାଳରେ କାଠ ଲଗାଇବା ।]

ଚୁଲି ଲିଭାଇବା—ଦେ କ୍ରି—ଚୁଲିର କାଠକୁ ନିର୍ବାପିତ କରିବା—
Chuli libhāibā To extinguish the fire in an oven.
ଉନ୍ନନନିଭାନ [ଦ୍ର—ଚୁଲି ଲିଭାଇବାର ଅର୍ଥ ଚୁଲିରେ ଜଳୁଥିବା କାଠକୁ ଲିଭାଇବା ।]
ଚୁଲି ଲିଭେଇବା
ଚୁଲି ନିଭା(ଭେ)ଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ

ଚୁଲିହଗୁରା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଭୟରେ ପଦାକୁ ଝାଡ଼ା
Chulihagurā ଫେରି ନ ଯାଇ ଲୁଚିଲା ଚୁଲିରେ (ବିଶେଷତଃ
(ଚୁଲିହଗୁରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ରାତିରେ) ଝାଡ଼ା ଫେରେ—A person who eases in the oven for fear of going out to answer the call of nature, specially during the night

କାହାର ବାଟଂଲି ଘଷିଲେ ପୋଡପିଠା
ତାର ଚୁଲିରେ ହଗିଲେ ପୋଡପିଠା । ଢଗ ।

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ସମାଜରେ ଏପରି କଡ଼ା ପ୍ରଥା ଥିଲା ଯେ ନବାଗତବଧୂ ନିର୍ଜନସ୍ଥିତ ନ ହେଲେ ଘରୁ ପଦାକୁ ବାହାରିବ ନାହିଁ, ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ନବବଧୂମାନଙ୍କ କର୍ଯ୍ୟାଚନ ଓ ଦୁଃଖଭୋଗ କହିଲେ ସରୁ ନ ଥିଲା । ଫଳତଃ ସେମାନଙ୍କୁ କାଳେ ଦିନବେଳେ ପୋଖରୀ ଲିଲିବ ନେବ ଏଥିପାଇଁ ସେମାନେ ପେଟପୂରି କରି ମୁଠିଏ ଖାଉ ନ ଥିଲେ; ତଥାପି କେତେବେଳେ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟକୁ ଦିନରେ ପ୍ରସ୍ରାବ ବା ଝାଡ଼ା ମାଡ଼ିଲେ ବହୁ ସମୟ ମଳମୂତ୍ରର ବେଗ ରୋଧ କରୁ ଥିଲେ ଓ ନିତାନ୍ତ ଅସମ୍ଭାଳ ହେଲା ବେଳକୁ ପଦାକୁ ଯାଇ ନ ପାରି ଚୁଲିରେ ଅବିଚାରିକା କରି ପକାଉଥିଲେ ।]

ଚୁଲୁକ—ସଂ ବି (ଚୁଲ୍ ଧାତୁ=ବୁଡ଼ିବା, ପାନ କରିବା+ଅଧିକରଣ ଉକ)—
Chuluka ୧ । କର୍ଦ୍ଦମ ବା କାଦୁଅ—1. Mud; clay.
୨ । ଗଣ୍ଡୁଷ; ଖୋଲା ହାତର ପାପୁଲିରେ ଏକା ଥରକେ ସମ୍ଭାଇବା ଜଳ—2. One sip of water; that much water as can be contained in the flat palm of the hand.
୩ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଳପାତ୍ର; ସାମସେଇ—
3. A small water-pot.
୪ । ମାଷମଜ୍ଜନୋପଯୁକ୍ତ ପାପୁଲିରେ ସମ୍ଭାଇବା ଜଳ—
4. A quantity of water contained in the flat palm of the hand in which a grain of Brihi can be immersed.
୫ । ଗୋତ୍ରପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ଋଷିବିଶେଷ—5 Name of a sage who was the founder of a clan.

ଚୁଲୁକିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଚୁଲୁକ+ଇ ପିଅ ଯିବା ଅର୍ଥରେ. ଇତ)—
Chulukita ୧ । ଗଣ୍ଡୂଷଦ୍ୱାରା ପୀତ ବା ପିଅ ଯାଇ ଥିବା—
1. Sipped from the palm of the hand.
୨ । କର୍ଦ୍ଦମାକ୍ତ—2 Muddy; clayey.

ଚୁଲ୍ଲ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ବିଳାସ କରିବା; କେଳି କରିବା—
Chulla (root) To play; to disport.

ଚୁଲ୍ଲ ସଂ. ବିଣ.—(ଚୁଲ୍ଲ୍ ଧାତୁ+ଅ)—କ୍ଲିନ୍ନ ଚକ୍ଷୁର୍ବିଶିଷ୍ଟ—
Chulla Blear-eyed; having moistened eyes.
ବି — କ୍ଲିନ୍ନ ଚକ୍ଷୁ—Bleared eye

ଚୁଲ୍ଲକୀ—ସଂ. ବି. [ଚୁଲ୍ଲ ଧାତୁ=(ଜଳରେ) ବିଳାସ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Chullaki ଅକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ]—୧ । ଶିଶୁମାର ନାମକ ଜଳଜନ୍ତୁ—
1. A purpoise.
୨ । ନଦୀର ଅପର ପାରି—
2. The opposite shore of a river.
୩ । କ୍ଷୁଦ୍ର ପାତ୍ରବିଶେଷ; ରେକାବି—
3 A small plate or vessel; saucer.

ଚୁଲ୍ଲା—ସଂ. ବି.—(ଚୁଲ୍ଲ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । କାଠ
Chullā ଜଳିବା ସ୍ଥାନ—1 Oven; furnace.
୨ । ଚିତା; ଜୁଇ - Funeral pyre; cermation-fire-place.

ଚୁଲ୍ଲି—ସଂ ବି. (ଚୁଲ୍ଲ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—ଚୁଲ୍ଲା (ଦେଖ)
Chulli Chullā (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଳଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ ।

ଚୁଲ୍ଲୀ—ସଂ. ବି. (ଚୁଲ୍ଲ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଚୁଲ୍ଲା (ଦେଖ)
Chulli Chullā (See)

ଚୁଷ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ. ଚୂଷ୍ (ଧାତୁ) (ଦେଖ)
Chush (root) Chūsh (root) (See)

ଚୁଷ୍—ଦେ. ବି.—ଚୁଚୁ ୨ ଦେଖ)
Chush Chuchu 2 (See)

ଚୁଷିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ଚୂଷ ଧାତୁ)—ଶୋଷିବା—
Chushibā To suck
चूषा
चुषना

ଚୁସ୍ତ୍—ବିଦେ ବିଣ. (ଫା.)—୧ । ଟାଣୁଆ; ଶକ୍ତ—
Chust 1. Hard; smart.
চোস্ত ୨ । ଦୃଢ଼; ଅଶିଥିଳ; ଯାହା ଢିଲା ନ ହୋଇ ଖୁବ୍ କସି
चुस्त ହୋଇ ଥାଏ—2. Tight.
୩ । ଚୌରସ—3. Level.
(ଛିଲା—ବଗସିଗ୍ରା) ୪ । କର୍ମଠ; ଚଲାଖ—4. Active.
୫ । ଦେହରେ କସି ହୋଇ ବସିବା (ପୋଷାକ)—
5. Fit; tightly fitting the body.
୬ । ଯାହା ଶିଥିଳ ବା ଢିଲା ନୁହେଁ—
6. Not loose or slack.

ଚୁହା—ଦେ. ବି.—ଚୁଆ (ଦେଖ)
Chuhā Chuā (See)

ଚୁହାଁ—ଦେ. କ୍ରି.—ଚାହିଁବା; ଅବଲୋକନ—Looking; look.
চাওয়া ଚନ୍ଦ୍ର ଚୁହାଁ ସୁଖ ବଡ଼ ? କି ତା ମୁଖ ଦେଖା ବଡ଼ ?
चितवन କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଚୁହାଁଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚାହିଁବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Chuhāñibā The causative form of
চাওয়ান Chāhiñbā.
ଚୁହାଁଇଲା ଚହିଁ ହଲାଇ ତା ବଦନ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଚୁହାଁଚୁହିଁ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ଦେଖାଦେଖି; ଚହାଁଚହିଁ—
Chuhāñchuhiñ 1. Looking at each other.
তাকাতাকি
ପାଣ୍ଡବମାନେ ତାହା ଦେଖି କ୍ରୋଧ ହୋଇ
ହୋଇଲେ ପରସ୍ପରେ ମୁହିଁ ଚୁହାଁଚୁହିଁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ସଭା ।
୨ । ଅନ୍ୟକୁ ଦେଖିବା କର୍ମ—
2. Act of seeing any person.
ଚୁହାଁଚୁହିଁ ନାହିଁ ଆନରେ ବୋଲି
ଚକାରେ ନସ୍ତମ ଯେତେ ମୁଁ କଲି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଚୁହାଡ଼—ଦେ. ବି—(ହି. ଚୁହଡ଼ା=ଚଣ୍ଡାଳ, ସ୍ୱପଚ; ହି. ଚୋଆଡ଼=
Chuhārda ପାହାଡ଼ିଆ ଜଙ୍ଗଲୀ ଜାତିବିଶେଷ)—
চুয়াড়, চোয়াড় ୧ । ଚୁଆଡ଼; ଚୋହାଡ଼; ଅସଭ୍ୟ ଜଙ୍ଗଲି ଜାତି—
चुहड़ा A wild tribe.
୨ । ହାଡ଼ି; ମେହେନ୍ତର—
2. A man of the sweeper caste.
ବିଣ—୧ । ଅସଭ୍ୟ; ଜଙ୍ଗଲି—1. Uncivilised.
୨ । ବର୍ବର; ନିଷ୍ଠୁର—2. Cruel.
୩ । ଅଭଦ୍ର—3. Rude.
୪ । ନୀଚ—4 Low; mean.

ଚୁହାଣ—ଦେ. ବି—୧ । ଚୌହାଣ; ଚୌହାନବଂଶ; କ୍ଷତ୍ରିୟ ବା ରାଜପୁତଙ୍କ
Chuhāṇa ଶାଖାବିଶେଷ (ଚୌହାଣ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ)—
চুহান 1. A branch of Kshyatriyas or
चौहान, चोहान Rajputs
ଏତେ ରାଜପୁତ ରୋହିଲା ମୋଗଲ ବଘେଲ ଚୁହାଣ ପଠାଣ
ଗଡ଼କୁ ବୋଲି ପଣି ଝାମ୍ପି ଯିବେ ଯେ ଜଳ ଲଙ୍ଘିବେ କେହି ପୁଣ ।
ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।
୨ । ଗୃହଦାହକ—2. An incendiary.
୩ । ନୀଚଜାତିର ଗୃହଦାହକ ରାଜସେବକବିଶେଷ—
(ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ).
ଶୂନ୍ୟ ଘର ଗୁଡ଼ାଏ ଅଛନ୍ତି ସବୁ ଲୋକ
ଚୁହାଣଙ୍କୁ ବୋଇଲେ ରେ ଘର ଦିଅ ପୋଡ଼ି—ପୀତାମ୍ବର. କୃଷ୍ଣସିଂହ ପୁରାଣ ।
3. A class of king's servants of low caste whose duty it was to set fire to houses under the king's order.

ଚୁହାନ୍—ଦେ. ବି—ଚୁହାଣ ୧ (ଦେଖ)—
Chuhān Chuhāṇa 1 (See)

ଚୁହାର—ଦେ. ବି—ଛୁଆର (ଦେଖ)—
Chuhārā Chhuārā (See)

ଚୁହିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି (ତୁଳ. ହି. ଚୁହନା; ସଂ ଚୂଷ ଧାତୁ)
Chuhibā ଶୋଷିବା—To suck.

ଚୂଚୁକ—ସଂ. ବି—ଚୁଚୁକ (ଦେଖ)—
Chūchuka Chuchuka (See)

ଚୂଡ଼୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ମୁଣ୍ଡନ କରିବା—
Chūrd (root) To shave.

ଚୂଡ଼—ସଂ. ବି (ଚୂଡ଼ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—୧ । ଚୂଳ; ବୃଷଭାଦି ପଶୁଙ୍କ
Chūrda ପିଠିରେ ବାହାରିଥିବା ମାଂସ ପିଣ୍ଡ—1. A hump or protuberance on the back of certain animals e g. bulls.
୨ । ଚୁଟି—2. A tuft of long hair on the head.
୩ । ଶଙ୍ଖଚୂଡ଼ ନାମକ ଦୈତ୍ୟ—3. Name of a demon.
୪ । ଶୃଙ୍ଗ, ଘର ଓ ପାହାଡ଼ ଆଦିର ଶିଖା—
4. Top; summit.
୫ । ଛୋଟ କୂଅ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Small well.

ଚୂଡ଼କ—ସଂ. ବି (ଚୂଡ଼ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅକ)—ଚୂଡ଼ (ଦେଖ)—
Chūrdaka Chūrda (See)

୯	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଜ୍ଞ	ନ୍

ଚୂଡ଼ନ୍ତ (ଇତ୍ୟାଦି) (ସ. ଚୂଡ଼ାନ୍ତ)—ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Chūrdanta (etc) Chūrdānta etc (See)
ଚୁଡ଼ନ୍ତ

ଚୂଡ଼ା—ସ. ବି (ଚୂଡ଼ ଧାତୁ=ମୁଣ୍ଡନ କରିବା+କର୍ମ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Chūrdā ହିନ୍ଦୁ ବାଳକର ମସ୍ତକମୁଣ୍ଡନରୂପ ସଂସ୍କାର—
1. The ceremony of shaving performed on a Hindu boy.

୨ । କେଶ—2. Hair.

୩ । ଜୁଡ଼ା; ଜଟ; ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ପକାଯିବା ଗଣ୍ଠି—
3. A mass of hair artistically dressed into a knot ever the head; chignon.

ବନ୍ଧୁ ଅଛ କ ଲେଖା, ନୂଆ ନଥାଇ କର୍ମିଚ ଚୂଡ଼ା—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୪ । କେଶର ଶିଖା; ଚୁଟି—
4. Tuft of hair left on the crown of the head after the 1st shaving ceremony; a single lock of hair.

୫ । ମୟୂରାଦି ପକ୍ଷିଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଦେଖୁଁ ଉନ୍ନତ ପକ୍ଷଗୁଚ୍ଛ ଥାଏ—
5. Tuft of feathers standing on the head of certain birds (e. g. peacock).

୬ । ପର୍ବତର ଶିଖର; ପର୍ବତ ଶୃଙ୍ଗ—
6. Mountain-peak; crest; pinnacle.

୭ । ଅଗ୍ରଭାଗ—Top; summit; crown.

୮ । ମୁକୁଟ; ମସ୍ତକଭୂଷଣ—
8. A conical head-dress; crown.

୯ । ମୁକୁଟ ବା ପଗଡ଼ି ଉପରେ ଲମ୍ବଭାବରେ ଠିଆ ହୋଇ-ଥିବା ଶିଖା—9. Diadem; an ornament put upright on the crown or turban

୧୦ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଚୁଡ଼ି, କବର ଭୂଷଣ—
10. A flat bracelet.

୧୧ । ଭୂଷଣ; ଅଳଙ୍କାର—
10. Ornament; jewellery.

୧୨ । ମସ୍ତକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—12. Head

୧୩ । ପ୍ରଧାନ ନାୟକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
13. Chief; leader.

୧୪ । କୂଅ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—14. Well.

୧୫ । କାଇଞ୍ଚ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
15. A black-topped red seed.

୧୬ । ବାହୁଭୂଷଣବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
16. A kind of ornament for the arms; armlet.

୧୭ । ଚୂଡ଼ାକରଣ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
17. Chūrdākaraṇa (See)

୧୮ । (ଚୂଦ ଧାତୁ=ପ୍ରେରଣ କରିବା+ଭାବ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)
ପ୍ରେରଣ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—18. Sending

ବିଣ—ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ପ୍ରଧାନ—Chief; principal.

ଚୂଡ଼ାକରଣ—ସ. ବି—ବ୍ରାହ୍ମଣାଦି ଦ୍ୱିଜାତି ବାଳକର ପ୍ରଥମ କ୍ଷୌର ବା
Chūrdākaraṇa କେଶମୁଣ୍ଡନ ରୂପ ସଂସ୍କାର; ବାଳପକା—
(ଚୂଡ଼ାକର୍ମ—ଅନ୍ୟରୂପ) The ceremony of first shaving done on a boy of the twice-born castes amongst the Hindus; the ceremony of tonsure practised amongst the 3 higher caste-boys amongst the Hindus.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ବାଳକର ମୁଣ୍ଡସାକ ଲଣ୍ଡା କରାଯାଇ ମଝିରେ ଚୂଡ଼ା ବା ଶିଖା ଛାଡ଼ି ଦିଆ ଯାଉଥିଲା ।]

ଚୂଡ଼ାନ୍ତ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚୂଡ଼ା=ଶିଖା+ଅନ୍ତ=ଶେଷ)—
Chūrdānta ୧ । ଶେଷ ମୀମାଂସା—1. Final decision or determination; conclusion.

୨ । ଯୁକ୍ତିଜନିତ ଅନୁମାନ—
2. Deduction; inference.

୩ । ଚରମ ବା ଶେଷ ସୀମା—
3. Extremity; limit.

୪ । ପରାକାଷ୍ଠା—4 Acme

୫ । କାର୍ଯ୍ୟସମାପ୍ତି—5. Completion of work.

୬ । ଚୂଡ଼ାର ଅଗ୍ର—6. The top of a chignon or knot of hair.

ଦେ. ବି—ଶେଷ; ଅନ୍ତ—Finish; end.

ଦେ. ବିଣ—ଅନ୍ତିମ; ଚରମ—
Final; conclusive.

ଚୂଡ଼ାନ୍ତ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଶେଷ ବା ସାଙ୍ଗ କରିବା-
Chūrdānta karibā To bring a thing to completion; to give the finishing touch to a thing.
ଚୁଡ଼ନ୍ତକବା

ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ଡିଗ୍ରି—ଦେ (କଚେରିଆ ଭାଷା) ବି—ବନ୍ଧକ ଓ ବଣ୍ଟନ ମକଦ୍ଦମାରେ
Chūrdāntadigri ଡାକମ ପ୍ରଥମ ଡିଗ୍ରି ବା . ଫଇସଲା ଲିପିବଦ୍ଧ
ଚୁଡ଼ନ୍ତଡ଼ିଗ୍ରି କରିବା ପରେ ମିଆଦଗତେ କମ୍ପା ଅମିନ ଜରଫର୍ଦ
(ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ଫଇସଲା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଉପର କରି ରପୋର୍ଟ ଦେବା ପରେ ଅଦାଲତ ଶେଷରେ ଯେଉଁ ଡିଗ୍ରି ଲିପିବଦ୍ଧ କରନ୍ତି—
Final decree passed in a mortgage-suit or partition-suit at its final stage, i. e. some time after a preliminary decreee ts passed.

ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ନିଷ୍ପତ୍ତି—ଦେ. ବି—ଶେଷ ନିଷ୍ପତ୍ତି—
Chūrdānta nishpatti Final decision.
(ଚୂଡ଼ାନ୍ତନିଷ୍ପତ୍ତି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଦେଖିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଟ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ହୁକୁମ—ଦେ. (କଟରଅଭ୍ରଷ୍ଟା) ବି— Churdānta hukuma ୧ । ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ନିଷ୍ପତ୍ତି (ଦେଖ) 1. Chūrdānta nishpatti (See)
୨ । ଶେଷ ନିଷ୍ପତ୍ତି ପରେ ହାକିମ ଯେଉଁ ଆଦେଶ ଦିଅନ୍ତି— 2. Final order.

ଚୂଡ଼ାବାନ୍—ସଂ ବିଣ ପୁଂ (ଚୂଡ଼ା+ଅଛି ଅର୍ଥରେ ବତ୍; ୧ମା.୧ବ)— Chūrdāban ଯାହାର ଚୂଡ଼ା ଅଛି— (ଚୂଡ଼ାବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Having a tuft or chignon.

ଚୂଡ଼ାମଣି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚୂଡ଼ା+ମଣି)—୧ । ମୁକୁଟର Chūrdāmani ପ୍ରଧାନ ମଣି—1. Crest-jewel; a jewel worn on the diadem or crest; the gem worn in the crown.
୨ । ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି— 2. Chief or principal person.
୩ । କାକମାଚି (ଦେଖ) 3. Kākamāchi (See)
ଦେ. ବି—୧ । ବଙ୍ଗଦେଶର ବିଦ୍ୱାନ୍ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଉପାଧି—1. A title given to Bengal Pandits for eminent scholarship.
୨ । ଉତ୍କଳର କେତେକ ବିଶିଷ୍ଟ ଜମିଦାରଙ୍କ ଉପାଧି— 2. The title of some prominent zamindars of Orissa.
୩ । (ନାମ) ଚୂଡ଼ାମନ୍ (ଦେଖ) 3. Chūrdāman (See)
ବିଣ—୧ । ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ—1. Chief; principal; eminent

ଏହା କହି ସାଇ ଧାନୁକଚୂଡ଼ାମଣି
ଅରଜୁନ କହିଲେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ବାଣୀ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ କର୍ଣ୍ଣ ।

୨ । ସର୍ବୋଚ୍ଚ—2. highest.

ତ୍ରିଲୋକ ଚୂଡ଼ାମଣି ସ୍ଥାନେ
ବସିଲେ ନିଶ୍ଚଳ ଆସନେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଚୂଡ଼ାମନ୍—ଦେ. ବି.—ଓଡ଼ିଶା ବାଲେଶ୍ୱର ଉପକୂଳର ପ୍ରାଚୀନ ବନ୍ଦର Chūrdāman ବିଶେଷ—(ଜଗବନ୍ଧୁ ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ)—Name of an ancient port in the Orissa sea-coast in the district of Balasore.

ଚୂଡ଼ାମ୍ଳ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚୂଡ଼ା+ଅମ୍ଳ)—ତିନ୍ତିଳି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— Chūrdāmla Tamarind

ଚୂଡ଼ାଲ—ସଂ. ବି. (ଚୂଡ଼ା+ଅଛି ଅର୍ଥରେ ଲ)—ମସ୍ତକ— Chūrdāla The head.
ବିଣ.—ଚୂଡ଼ାବିଶିଷ୍ଟ; ଶିଖାଯୁକ୍ତ— Having a tuft or chignon.

ଚୂଡ଼ାଲା—ସଂ, ବି. (ଚୂଡ଼ାଲ+ଆ)—୧ । ଧଳା କାଇଁଚ—1. White Chūrdalā variety of Kāiñcha.
୨ । ନାଗର ମୁଥା (ଦେଖ) 2. Nāgaramuthā (See).
୩ । ନିର୍ବିଷୀ ତୃଣ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 3 A kind of grass.

ଚୂଡ଼ି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ଭି. (ସଂ. ଚୂଡ଼ା)—ଚୂଡ଼ି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Chūrdi (etc) Churdi etc (See)

ଚୂତ—ସଂ. ବି.—୧ । (ଚୂଷ୍ ଧାତୁ=ଶୋଷିବା, ଚୁମ୍ବିବା+କର୍ମ. ତ; Chūta ଯେଉଁ ଫଳକୁ ଚୁଚୁମ୍ବି କରି ଖିଆଯାଏ)—ଆମ୍ବ (ବୃକ୍ଷ ଓ ଫଳ)—1. Mango (tree and fruit); Magnifera Indica.
୨ । (ଚ୍ୟୁତ୍ ଧାତୁ=କ୍ଷରିତ ହେବା+ଅପାଦାନେ. ଅ. ନିପାତନ)—ଭଗ; ପ୍ରସବଦ୍ୱାର; ଯୋନି— 2. Vagina.
୩ । ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାର—3 Anus.
୪ । ଗୃହଦ୍ୱାର—4, Door of a house (M.W).

ଚୂତକ—ସଂ. ବି. (ଚୂତ + ସ୍ୱାର୍ଥେକ) —ଚୂତ (ଦେଖ) Chūtaka Chūta (See)

ଚୂତମୁକୁଳ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀତତ୍; ଚୂତ+ମୁକୁଳ)—ଆମ୍ବ ବଉଳ— Chūtamukula Mango-flowers; mongo-buds.

ଚୂତଲତା—ସଂ. ବି (ଚୂତ+ଲତା)—୧ । (୬ଷ୍ଠୀତତ୍)—ଲଟାଣିଆ Chūtalatā ଆମ୍ବଗଛ—1. A kind of mango tree with spreading or overhanging branches
୨ । (ମ. ପ. ଲୋ.)· ଆମ୍ବ ଗଛରେ ମାଡ଼ିଥିବା ଲତା— 2. A creeper creeping over a mango tree.

ଚୂନ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚୂର୍ଣ୍ଣ)—ପଥର, ଶିପ ପ୍ରଭୃତିକୁ ପୋଡ଼ିବା ଦ୍ୱାରା Chūna ଜାତ ଚୂର୍ଣ୍ଣ—Slaked lime
चून, चुन [ଦ୍ର—ଚୂନ ଦୁଇ ପ୍ରକାର । ୧. ପଥର ଚୂନ
চূন, চূনা ବା Stone-lime ଓ ୨. ଶିପଚୂନ ବା Shell-lime. ଚୂନିଆ ପଥର ବା ଗେଙ୍ଗୁଟିକୁ ପୋଡ଼ି (୧) ପଥରଚୂନ, ଓ ଶାମୁକା ବା ସିପକୁ ପୋଡ଼ି (୨) ସିପଚୂନ ବା କଳିଚୂନ କରାଯାଏ । ପୋଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଚୂନରେ ପାଣି ପକାଇଲେ ତାହା ପାଣିକୁ ଶୋଷିନିଏ ଓ ପାଣି ଗରମ ହୋଇ ଫୁଟେ । ଏହାକୁ ଫୁଟୁସା ଚୂନ (Slaked lime) କୁହାଯାଏ । ଶିପଚୂନକୁ ଫୁଟୁସାଇ କଳିଚୂନ କରାଯାଏ । ଏହା ପାନରେ ଖିଆଯାଏ ଓ କୋଠାଘରେ ଇଟା ପ୍ରଭୃତି ଗାନ୍ଥିବା କରିବାରେ ଲାଗେ । ପଥରଚୂନରେ ସାଧାରଣତଃ ଇଟାର ଓ ପଥରର ଗାନ୍ଥଣି ହୁଏ ଓ କଳିଚୂନରେ କାନ୍ଥଆଦି ଧଉଳା ଯାଏ । ଶଙ୍ଖ ଓ ମୋତିକୁ ପୋଡ଼ି ମଧ୍ୟ ଚୂନ କରାଯାଏ । ଚୂନ ଔଷଧରେ ଲାଗେ ଓ କ୍ଷେତରେ ସାର ଦିଆଯାଏ ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ର୍	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଉଥ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍ଦ

ଚୂନକଳା - ଦେ. ବ- କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ କରିବା ବା ଦଣ୍ଡ
Chūnakaḻā ଦେବା ନିମନ୍ତେ ତା ହାର ଏକ ଗାଲରେ ବୋଳାଯିବା
ଚୁନକାଳୀ ଚୂନ ଓ ଅନ୍ୟ ଗାଲରେ ବୋଳାଯିବା କଳା—
(ଚୂନକାଳ— ଅନ୍ୟରୂପ) Lime and lamp-black used for painting the two cheeks of a person (as punishment or in jest).

[ଦ୍ର— ପୂର୍ବେ ଅପରାଧୀ ଲୋକଙ୍କ ମୁହଁରେ ଚୂନକଳା ବୋଳ ଦାଣ୍ଡରେ ବୁଲାଉଥିଲେ ଓ ସେ ଲୋକ ଏତଦ୍ୱାରା ଅତି ଲଜ୍ଜିତ, ଅପମାନିତ ଓ ଉପହସିତ ହେଉଥିଲା ।]

ଚୂନକଳା ଦେବା (ମୁହଁରେ)—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଲଜ୍ଜିତ କରିବା ପାଇଁ
Chūnakaḻā debā ଅପରାଧୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ଏକଗାଲରେ ଚୂନ ଓ
(ଗାଲେ) ଚୁନକାଳୀ ଦେଓୟା ଏକ ଗାଲରେ କାଳୀ ବୋଳିବା—
ଚୂନାଲଗାନା 1. To besmear lime on one side and black on the other side of the face of an offendor to put him to dersion and shame.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅତି ଲଜ୍ଜିତ କରିବା—
2. (figurative) To put a person to shame.

ଚୂନକାମ—ସ ବ. (ସଂ. ଚୂର୍ଣ୍ଣ+କର୍ମ)—ଚୂନରେ କରାଯିବା ପଲସ୍ତରା
Chūnakāma ଓ ଗାନ୍ଥିନି—Plaster-work and masonry
ଚୁଣକାମ of lime
ଚୁନାଈ

ଚୂନକୋଳି—ଦେ. ବ—ଏକପ୍ରକାର ସୁଖାଦ୍ୟ କୋଳି—
Chūnakoḻi A kind of edible plum.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଗଛ କଣ୍ଟାଳିଆ, କୋଳିର ବର୍ଣ୍ଣ ଧଳା ଓ ସ୍ୱାଦ ମିଷ୍ଟ ।] (ଚୂନୁକୋଳି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୂନଖାଇ—ଦେ. ବ—ଚୂନଦାନି (ଦେଖ)
Chūnakhāi Chūnadāni (See)

ଚୂନଗୋଡ଼ି—ଦେ. ବ—ଯୋଡ଼ା ଚୂନକୁ କୁଟି ଚାଲୁଣୀରେ ଚାଳିଇ ନେବା
Chūnagoṟḍi ପରେ ଯେଉଁ କଠିନ ପ୍ରସ୍ତରଖଣ୍ଡମାନ ରହିଯାଏ—
ଚୁନଗୁଡ଼ୀ The concrete left after sifting
ଚୂନାକାଙ୍କଡ଼ pounded lime.
(ଚୂନୁଗୋଡ଼ି — ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୂନଚଉଁରି—ଦେ. ବ—ଚୂର୍ଣ୍ଣଚଉଁରି (ଦେଖ)
Chūnachaunri Chūrṇnachaunri (See)

ଚୂନଦାନି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଚୂର୍ଣ୍ଣ+ଆଧାନ)—ପାନରେ ଲଗାଇବା
Chūnadāni ପାଇଁ ଅଭିପ୍ରେତ ଚୂନ ଯେଉଁ ଧାତୁପାତ୍ର ବା
ଚୁନଟୀ; ଚୁନାଡୀ ଡବାରେ ରଖାଯାଏ—A pot containing
ଚୁନୌଟୀ, ଚୂନାଦାନୀ lime used for applying on betel leaves.

ଚୂନପତ୍ର—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଚୂର୍ଣ୍ଣ+ପତ୍ର; ଏହା ଚୂନ ସଙ୍ଗେ ମିଶାଯାଇ
Chūnapatra ଖିଆ ହେବାରୁ)—ପାନ ସଙ୍ଗେ କିମ୍ବା ଖାଲି
ଖଇନୀ ପାଟିରେ ପକାଇବା ନିମନ୍ତେ ଚୂନ ସଙ୍ଗେ ଏକତ୍ର
ଭାଂଗ, ଖୈନୀ ଦଳା ହୋଇଥିବା ତମାଖୁ ପତ୍ର—Bits of tobacco-leaves pressed with a little lime and used with betel or taken alone.

ଚୂନପୋଡ଼ା—ଦେ. ବ—ଶିପ ବା ଗେଙ୍ଗୁଟିକୁ ଚୂନରେ ପରିଣତ କରିବା
Chūnapoṟḍā ପାଇଁ ଭାଟିରେ ପୋଡ଼ିବା—Slaking or
ଚୁନପୁଡ଼ାନ burning of limestone or shells.
ଚୂନାଫୁକନା [ଦ୍ର—ଗେଙ୍ଗୁଟି ଓ ଶାମୁକା ଆଦି ପୋଡ଼ାଯାଇ ଚୂନରେ ପରିଣତ ହୁଏ । ଅତଏବ ଏହା ଚୂନପୋଡ଼ା ନ ହୋଇ ପ୍ରକୃତରେ ଗେଙ୍ଗୁଟିପୋଡ଼ା ବା ଶାମୁକାପୋଡ଼ା ଅଟେ ।]

ଚୂନଫେରା—ଦେ. ବ—୧ ଫୁଟ ଲମ୍ବା, ଚଉଡ଼ା ଓ ଗଭୀର ଚୂନ
Chūnapherā ମାପିବାର ପାତ୍ର—A measure one cubic foot) for lime.

ଚୂନ ଫେରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୂନସଫେଦ କରିବା (ଦେଖ)
Chūna pherāibā Chūnasaphedi karibā (See)
(ଚୂନଫେରେଇବା —ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୂନଭାଟି—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ଚୁଲିରେ ଗେଙ୍ଗୁଟି ବା ଶିପ ପୋଡ଼ାଯାଇ
Chūnabhāṭi ଚୂନ ତିଆରି ହୁଏ—Lime-kiln
ଚୁନେର ଭାଟୀ
ଚୂନେକିଭଟ୍ଟୀ

ଚୂନରା—ଦେ. ବ.—(ସଂ. ଚୂର୍ଣ୍ଣକାର)—୧ । ଯେଉଁ ଜାତି ଶିପ ଓ
Chūnarā ଗେଙ୍ଗୁଟି ପୋଡ଼ି ଚୂନ ତିଆରି କରନ୍ତି—1. A caste
(ଚୂନୁରା—ଅନ୍ୟରୂପ) of men who prepare slaked lime;
ଚୁନାରୀ a lime-burner.
ଚୂନାରୀ ୨ । ଯେ ଚୂନ ପୋଡ଼ି ବିକ୍ରି କରେ—
2. One who sells slaked lime.

ଚୂନସଫେଦି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୂନଗୋଳିଆ ପାଣିରେ ଘର
Chūnasaphedi karibā ଧଉଳାଇବା—To whitewash
ଚୁନ ସଫେଦି କରା; ଚୁନଫିରା a house with lime-water.
ଚୂନାଫେରାନା

ଚୂନସୁରକି—ଦେ. ବ.—ପକ୍କା-ଗାନ୍ଥିନି କରାଯିବା ପାଇଁ ଚୂନ ସଙ୍ଗେ
Chūnasurki ଇଟାଗୁଣ୍ଡା ମିଶା ଯାଇ ତିଆରି କରାଯିବା ମସଲା—
ଚୁନସୁର୍କୀ Mortar made of brick-dust and lime.
ଚୂନାସୁରଖୀ
(ଚୂନ ସୁରୁକି, ଚୂନୁସୁରୁକି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୂନହଳଦି—ଦେ. ବ.—ଏକତ୍ର ମିଶ୍ରିତ କଳିଚୂନ ଓ ବଟା ହଳଦି—
Chūna haḻadi Mixture of quicklime and
ଚୁନହଲୁଦ turmeric.
[ଦ୍ର—ଏହି ଦୁଇଟି ପଦାର୍ଥ ମିଶାଇଲେ ମିଶ୍ରିତ ପଦାର୍ଥର
(ଚୂନହଳଦୀ, ଚୂନୁହଳଦୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବର୍ଣ୍ଣଲାଲ ହୁଏ ।]

ଚୂନା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଚୂର୍ଣ୍ଣ)—୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ଚୂର୍ଣ୍ଣ—
Chūnā 1. Powder.
ଚ ନା, ଚୁର (ଯଥା—ଗୁଡ଼ର ଚୂନା, ଗହମ ଚୂନା)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଡ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନିଆ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲତେ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ତେ' ଦେଖିବେ

ଗୁଣ୍ଡିକନ୍ଦୀ, ଚୂନ, ଚୂନୀ, ଚୂର ୨ । ଧାତୁ ବା କାଠ ଆଦିର ଗୁଣ୍ଡ; କରତ ଗୁଣ୍ଡ—2. Saw-dust; filings.

ବିଣ.—୧ । ଚୂର୍ଣ୍ଣୀକୃତ—1. Powdered; pulverised.

ମୋଡ଼ାରେ ଚୂନା ହୋଇ ଯାଇ ଯାରେ ମେରୁ ।

କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର—2. Very small; minute.

(ଯଥା—ଚୂନା ମାଛ ।)

ଚୂନାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚୂର୍ଣ୍ଣ)—୧ । ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡରେ Chūnāibā କାଟିବା—1. To cut into very small ଚୂନେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) pieces.

(ଯଥା—ପରିବାକୁ ଚୂନାଇଁ କରି କାଟିଲେ ଶୀଘ୍ର ସିଝି ଯାଏ)

୨ । ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା; ଚୂରିବା—

2. To pound; to reduce into powder.

ଚୂନା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଚୂର୍ଣ୍ଣରେ ପରିଣତ Chūnā kariba କରିବା—1. To reduce into powder; चूना करना to pulverise.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କ୍ଷୟ ବା ବିନାଶ କରିବା—

2. (figurative) to destroy.

ଅନାଦରରହିତ, ଅନାଭିଣୀ ନରତ, ଚୂନାକରୁ ଦୁରତ ।

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋସରଞ୍ଜୁ ଗୀତ ।

ଚୂନାକୁ ଚାହିଁ ପିଠା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଉପାଦାନକୁ Chūnāku chāhiñ pithā karibā ଚାହିଁ ବରାଦ କରିବା—(figurative) To cut your coat according to your cloth.

ଚୂନା କୁଟିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଚାଉଳ ଇତ୍ୟାଦିକୁ କୁଟି ଚୂନା କରିବା—Chūnā kutibā To pound or press rice etc into चालकूटा powder.

[ଦ୍ର—ପ୍ରକୃତରେ ଚୂନା କୁଟା ଯାଏ ନାହିଁ, ଚାଉଳ ଆଦି କୁଟାଯାଇ ଚୂନାରେ ପରିଣତ ହୁଏ ।]

ଚୂନା ଚୂନା—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଚୂର୍ଣ୍ଣିତ—

Chūnā chūnā 1. Powdered

चूना चूना ୨ । ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କରେ ବିଭକ୍ତ—

ଚକନାଚୂର 2. Reduced into minute pieces

ବି—୧ । ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡ (ବହୁବଚନ)—

1. Many minute bits.

୨ । ବହୁ ପରିମିତ ଚୂର୍ଣ୍ଣ—

2. A large quantity of powder.

ଚୂନାଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ହି. ଚୂନଟ୍)—ଚୁନଟ୍ (ଦେଖ)

Chūnāt Chunat (See)

ଚୂନା ଧାନ—ଦେ. ବି—ବିଲାରୁ ଝଡ଼ା ହୋଇ ଏକାଠି ଜମା କରାଯାଇ Chūnā dhāna ଥିବା ଧାନ—Paddy separated from the sheaves and gathered into a heap.

ଚୂନା ମାଛ—ଦେ. ବି—ଅତି ଛୋଟ ଛୋଟ ମାଛ—

Chūnā māchha Small fishes.

चूनापूँठी, चुनोपूँटी [ଦ୍ର—ଦଣ୍ଡକସା, କେରାଣ୍ଡୀ ଇତ୍ୟାଦିକୁ ଚୂନା ମାଛ କୁହାଯାଏ ।]

ଚୂନା ହେବା—ଦେ.କ୍ରି—୧ । ଚୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା; ନଷ୍ଟ ହେବା—

Chūnā hebā 1. To be destroyed.

चूनाहओया ୨ । ଭାଙ୍ଗି ଯାଇ ଟିକି ଟିକି ହେବା—

ଚକନାଚୂର ହୋନା 2. To be broken into small pieces.

୩ । ଚୂର୍ଣ୍ଣରେ ପରିଣତ ହେବା—

3. To be reduced into powder

ଚୂନି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୂର୍ଣ୍ଣିକା)—

Chūni ୧ । ଚୂନା ହୋଇ ଗୁଳୁଣିରେ ଚଲା ହେବା खुद ପରେ ବାକି ରହିଯିବା ଗହମ ପ୍ରଭୃତିର ଗୁରୁକନୀ, ଚୂନ; ଚୂନୀ ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶ; ଗୋକିଡ଼ି; ଶସ୍ୟରୁ ବାହାରି ଥିବା ପ୍ରଭୃତିର କ୍ଷୁଦ୍ରାଂଶ; କାଣ୍ଡିଆ କୁଣ୍ଡା—

1. Small particles of the chaff or bran of wheat or other grains after they are pounded and the husks sifted and separated.

୨ । କରତ ଗୁଣ୍ଡ—2. Saw dust.

चूनि ୩ । ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ବହୁମୂଲ୍ୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରସ୍ତର ବିଶେଷ; ପଦ୍ମରାଗ ମଣି; चुनी କ୍ଷୁଦ୍ର ମାଣିକ—3. A ruby.

ବିଣ—୧ । ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର—1. Very small; minute.

୨ । ଚୂର୍ଣ୍ଣୀକୃତ—2. Powdered; pulverised.

ଚୂନିଆଁ ପଥର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୂର୍ଣ୍ଣ+ପ୍ରସ୍ତର)—

Chūniāñ pathara ଯେଉଁ ପଥରରେ ଚୂନର ଭାଗ ଥାଏ; ଖଡ଼ିଆ चूनियापाथर ପଥର; ଯେଉଁ ପଥରକୁ ପୋଡ଼ିଲେ ଚୂନ ବାହାରେ—Limestone; chalkstone.

ଚୂନିଗବ—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ର ଗବ ବା ଏରଣ୍ଡ—

Chūnigaba A kind of small castor-oil-seed.

ଚୂନୁରା—ଦେ. ବି—ଚୂନରା (ଦେଖ)

Chūnurā Chūnarā (See)

ଚୂନି ଚୂନି—ଦେ. ବିଣ ଓ ବି—ଚୂନା ଚୂନା (ଦେଖ)

Chūni chūni Chūnā chūnā (See)

[ଦ୍ର—ଚୂନାଚୂନା ଅପେକ୍ଷା ଚୂନିଚୂନି କ୍ଷୁଦ୍ରତର ।]

ଚୂର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୂର୍ଣ୍ଣ)—ଚୂର୍ଣ୍ଣ—

Chūra Powder.

चूर

चूर

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ୠ	ୡ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ପୃ	ଉଅ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟଁ	ଇଅ	ଞ	ନ୍ତ

ଚୂର—ଦେ. ବି—୧ । ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା—
Chūrā 1 Reducing into powder.
ପେଷା ୨ । ଚୂରିବା; ପେଷଣ—
ଚୂରା 2. Pounding
୩ । ଚୂନା—3. Powder.
ବିଣ—ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଯାଇଥିବା—Pounded; reduced to powder; pulverized.

ଚୂରାଳି—ଦେ. ବି. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଚୂରେ
Chūrāli ବା ପେଷେ—A person who grinds or pounds some thing; a grinder.
(ଯଥା—ଗହମ ଚୂରାଳି ।)

ଚୂରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚୂର୍ଣ୍ଣ ଧାତୁ)—
Chūribā ୧ । ଚୂନା କରିବା; ଗୁଣ୍ଡା କରିବା; ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା—
ପିଷା,ପେଷା 1. To reduce into powder
ଚୂକନା, ଚୂରନା
ମାଂସ ହାଡ ସହିତେ କଟକୁ ଚୂରିଲେ ।
(ଚୂରାଇବା, ଚୂରେଇବା—ଣିଜନ୍ତ) କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୨ । ଶିଳ ବା ଢେଙ୍କିରେ ପେଷିବା—2. To pound.
୩ । ବିଦାରଣ କରିବା; ଚିରିବା—3 To tear up.

ବଜ୍ରଦଣ୍ଡରେ ଚୂରେ, ନପୂଣ ଅସ୍ତ୍ର ବରେ ଶଙ୍କା ଜନମି ଗଲେ ଯେ ।
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଚୂର୍ଣ୍ଣ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଗୁଣ୍ଡା କରିବା—
Chūrnna (root) To reduce to powder.

ଚୂର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି. (ଚୂର୍ଣ୍ଣ ଧାତୁ=ଗୁଣ୍ଡା କରିବା + କର୍ମ. ଅ)—
Chūrnna ୧ । ଚୂନା; ଗୁଣ୍ଡା—1 Powder.
୨ । ପଥର ଓ ଶିପ ପୋଡ଼ି ବାହାର କରିବା ଚୂନ—
2. Slaked lime; burnt lime.
୩ । ସୁଗନ୍ଧ ଧୂଳି—
3. Fragrant powder; toilet powder.
୪ । ଅବିର—4. A red powder used in the spring-festival for sprinkling in sport.
୫ । ଅଟା; ମଇଦା; ଛତୁଆ—
5. Barley-meal; corn-flour.
୬ । ଧୂଳି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—6. Dust.
୭ । କପର୍ଦ୍ଦକ; କଉଡ଼ି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
7. Small sea-shell.
୮ । ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ—8. Artistic pose of the limbs.
ବିଣ—୧ । ଗୁଣ୍ଡା ହୋଇଥିବା—1 Powdered.
୨ । ନଷ୍ଟ—
2. Destroyed.
୩ । ପିଷ୍ଟ—2. Pounded.
୪ । କୁଞ୍ଚିତ—4. Curled.

ଚୂର୍ଣ୍ଣକ—ସଂ. ବି. (ଚୂର୍ଣ୍ଣ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—୧ । ଚୂନା; ଗୁଣ୍ଡା—
Chūrnnaka 1. Powder.
୨ । ଗଦ୍ୟଦ୍ୱାରା ପଦ୍ୟକୁ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିବା ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—
2. A composition expounding by a sentence in prose, the purport of a preceding verse.
[ଦ୍ର— ଚୂର୍ଣ୍ଣିକ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ପଦ୍ୟ ଥାଏ ଓ ତହିଁ ତଳେ ଉକ୍ତ ପଦ୍ୟର ଗଦ୍ୟରେ ବିଶଦ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଥାଏ ।]
୩ । ବିଶଦ ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ ପୁସ୍ତକ; ମାନେ ବହି—
3. An elabarate commentary, a key.
୪ । (ଚୂର୍ଣ୍ଣ ଧାତୁ+କର୍ମ ଅକ) ଅଟା; ଛତୁଆ—
4. Barley-meal, corn-flour.
୫ । ଔଷଧଚୂର୍ଣ୍ଣ—5. A medicinal powder.
୬ । କଠୋରବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଦୀର୍ଘସମାସ ବିରହିତ ଏବଂ ବୈଦର୍ଭୀ ରୀତିରେ ଲିଖିତ ରଚନା—
6. A very simple style of composition.
୭ । ଅଭିପ୍ରାୟ; ଅଭିପ୍ରାୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—
7. Indication of one's intention.
୮ । ଏକପ୍ରକାର ଶାଳିଧାନ୍ୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
8. A kind of winter-paddy.
୯ । ବୃକ୍ଷବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
9. A kind of tree.

ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା—ଦେ କ୍ରି. (ସଂ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ଧାତୁ)—୧ । ଗୁଣ୍ଡା କରିବା—
Chūrnna karibā 1. To pulverise.
୨ । ପେଷି ଚୂନା କରିବା—
2. To pound or grind into powder.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବିନାଶ କରିବା—
3 (figurative) To destroy; to crush.
(ଯଥା—ସେ ଶତ୍ରୁର ଗର୍ବକୁ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କଲେ ।)

ଚୂର୍ଣ୍ଣକାର—ସଂ. ବି—୧ । ଯେ ଚୂନ ପୋଡ଼େ; ଚୂନରି—
Chūrnnakāra 1 A lime burner.
୨ । ଚୂନ ବ୍ୟବସାୟୀ—2. A dealer in lime
୩ । ଯେ ଅଟା ପେଷେ—3. Corn-grinder.
୪ । ନଟଜାତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁଣ୍ଡ୍ରକଜାତୀୟ ପୁରୁଷ ଔରସରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଜାତିବିଶେଷ (ପରାଶର ସଂହିତା)—
4. A mixed caste amongst the Hindus.

ଚୂର୍ଣ୍ଣକୁନ୍ତଳ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧାରୟ; ଚୂର୍ଣ୍ଣ+କୁନ୍ତଳ)—ଯେଉଁ କେଶ
Chūrnnakuntala କୁଞ୍ଚିକୁଞ୍ଚିଆ ହୋଇ କପାଳ ଓ ଗାଲ ଉପରକୁ ଝୁଲିପଡ଼ି ଥାଏ; ଅଳକ; ଝୁମ୍ପିବାଳ—Locks or rings of curling short hairs overhanging the brow and cheeks.

ଚୂର୍ଣ୍ଣଖଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—ଗେଙ୍ଗୁଟି; ଯେଉଁ ଗୋଡ଼ିକୁ ପୋଡ଼ି ଚୂନ କରାଯାଏ—
Chūrṇṇakhaṇḍa Line-stone: lime-ghooting.

ଚୂର୍ଣ୍ଣତା—ସଂ. ବି. (ଚୂର୍ଣ୍ଣ+ଭାବାର୍ଥେ. ତା)—ଚୂନା ହେବାର ଅବସ୍ଥା—
Chūrṇṇatā The state of being reduced into powder.

ଚୂର୍ଣ୍ଣନ—ସଂ. ବି. (ଚୂର୍ଣ୍ଣ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Chūrṇṇana ଗୁଣ୍ଡା କରିବା; ଚୂନା କରିବା—
Reducing into powder; pounding; pulverising.

ଚୂର୍ଣ୍ଣଚଉଁରି—ଦେ. ବି—ଚାରି ଆଡ଼େ ଚୂନକାମ କରାଯାଇଥିବା ପିଣ୍ଡା ବା
Chūrṇṇa-chaunri ସ୍ତୂପ ବା ଘର—A house or mound or platform having limework masonry on all sides.

ଚଢ଼ ବଢ଼ାଇକ ବେଢି କ ଶୋଭ ଚୂର୍ଣ୍ଣଚଉଁରି ।
ଭଞ୍ଜ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।

ଚୂର୍ଣ୍ଣନୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଚୂର୍ଣ୍ଣ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—
Chūrṇṇaniya ଚୂନା କରିଯିବାର ଯୋଗ୍ୟ—
Fit to be reduced to powder; capable of being pulverised

ଚୂର୍ଣ୍ଣପତର—ଦେ. ବି—ଚୂନପତ୍ର (ଦେଖ)
Chūrṇṇapatara Chūnapatra (See)

ଚୂର୍ଣ୍ଣପତର ଘୂର୍ଣ୍ଣି କରି
ମାରଦେ ନାକ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି । (ନସ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଢଗ)

ଚୂର୍ଣ୍ଣପଦ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚୂର୍ଣ୍ଣ=ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ ଘଟିତ+ପଦ=
Chūrṇṇapada ପଦକ୍ଷେପ ଯହିଁରେ)—
ଏକ ପ୍ରକାର ବିଶେଷ ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀଘଟିତ ନୃତ୍ୟ—
A kind of dexterous dance accompanied with brisk undulations or artistic poses of the limbs.

ଚୂର୍ଣ୍ଣହାର—ସଂ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଜଙ୍ଗଲୀ ଗଛ—
Chūrṇṇahāra A kind of wild tree.
चूरनहार [ଦ୍ର—ଏଥିର ପତ୍ର ଖୁବ୍ ଲମ୍ବା, ଚିକଣା ଓ ମୋଟା; ଏଥିର ଫୁଲ ମୃଦୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ଓ ଶ୍ୱେତ; ଏଥିର ମୂଳ, ଛାଲି ଓ ପତ୍ର ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା କଷା, ଗରମ, ତ୍ରିଦୋଷନାଶକ, ରକ୍ତଦୋଷନାଶକ ଓ କୃମିନାଶକ; ବିଷମ ଜ୍ୱରର ଏହା ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଔଷଧ ବୋଲି ବିଖ୍ୟାତ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଚୂର୍ଣ୍ଣା—ସଂ. ବି. (ଚୂର୍ଣ୍ଣ+ଆ)—
Chūrṇṇā ଆର୍ଯ୍ୟା ଛନ୍ଦର ପ୍ରକାର ବିଶେଷ (ଏଥିରେ ୧୮ଟି ଗୁରୁ ଓ ୨୭ଟି ଲଘୁ ବର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
A kind of Sanscrit metre.

ଚୂର୍ଣ୍ଣି—ସଂ. ବି. (ଚୂର୍ଣ୍ଣ+ଇ)—୧ । ଚୂର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)
Chūrṇṇi 1. Chūrṇṇī (See)
୨ । କପର୍ଦ୍ଦକ; କଉଡ଼ି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Small sea-shell.

ଚୂର୍ଣ୍ଣିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚୂର୍ଣ୍ଣିକ+ଆ)—ଚୂନା; ଛତୁଆ—
Chūrṇṇikā Barley-meal; corn-flour.

ଚୂର୍ଣ୍ଣିକୃତ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ମହାଭାଷ୍ୟକାର ପତଞ୍ଜଳି ମୁନି —
Chūrṇṇikṛuta A name of the great commentator Patañjaḻa.

ଚୂର୍ଣ୍ଣିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଚୂର୍ଣ୍ଣ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Chūrṇṇita ୧ । ଗୁଣ୍ଡା କରି ଯାଇଥିବା—1 Powdered.
୨ । ଧ୍ୱଂସପ୍ରାପ୍ତ; ବିଧ୍ୱସ୍ତ—2 Annihilated; destroyed.
୩ । ଟିକିଟିକି କରି ଯାଇଥିବା—
3 Chopped into small bits.

ଚୂର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି. (ଚୂର୍ଣ୍ଣ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଇ; ଇ ସ୍ଥାନରେ ଈ ଆଦେଶ)—
Chūrṇṇī ୧ । ସଂସ୍କୃତ ପାଣିନି ବ୍ୟାକରଣର ପାତଞ୍ଜଳ ଭାଷ୍ୟ—
1 The learned commentary of Patañjaḻi on the Sanskrit Grammar of Pāṇini.
୨ । ଭାରତରେ ପୂର୍ବେ ପ୍ରଚଳିତ ଶହେ କଉଡ଼ି ମୂଲ୍ୟର ମୁଦ୍ରାବିଶେଷ —2. An ancient Indian coin equal in price to 100 cowries.
୩ । ବଙ୍ଗଦେଶର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ନଦୀବିଶେଷ—
3 Name of a river in Bengal.
୪ । କାର୍ଷାପଣ; ମୁଦ୍ରା ରୂପେ ପୂର୍ବେ ଚଳୁଥିବା ଏକ କାହାଣ କଉଡ଼ି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. 180 bits of small sea-shells formerly used as a standard of currency in India.
୫ । ଏକ ପ୍ରାଚୀନ ନଦୀର ନାମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
5 Name of a river in ancient India.

ଚୂର୍ଣ୍ଣୀକୃତ—ସଂ. ବିଣ. [ଚୂର୍ଣ୍ଣ+ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବେ ଚ୍ୱି (ଈ)+କୃତ]—
Chūrṇṇīkṛuta ଯାହା ପୂର୍ବେ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ନ ଥିଲା, କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ
(ଚୂର୍ଣ୍ଣୀକରଣ—ବି) ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରାଯାଇଅଛି—Lately reduced into powder.

ଚୂର୍ଣ୍ଣୀଭୂତ—ସଂ. ବିଣ. (ଚୂର୍ଣ୍ଣ+ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବେ ଚ୍ୱି+ଭୂତ)—
Chūrṇṇībhūta ୧ । ଯାହା ପୂର୍ବେ ଚୂନା ହୋଇ ନ ଥିଲା,
(ଚୂର୍ଣ୍ଣୀଭାବ—ବି) ବର୍ତ୍ତମାନ ଚୂନା ହୋଇଅଛି; ଗୁଣ୍ଡା ହୋଇଥିବା—
1 Turned into powder; pulverised.
୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଧ୍ୱଂସପ୍ରାପ୍ତ; ବିଧ୍ୱସ୍ତ—
2. Completely destroyed or ruined.

ଚୂଲ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଉନ୍ନତ ହେବା—
Chūḻ (root) To rise up; to stand high.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଉଅ	ଙ୍ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

ଚୂଳ—ସଂ. ବି. (ଚୂଳ୍ ଧାତୁ=ଉନ୍ନତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Chūḷa ୧ । ଶିରୋରୁହ; କେଶ; ବାଳ—
1 Hair of the head

ନାନା ସୁଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟଫୁଲେ, ଲୁବୁଧେ ଭୃଙ୍ଗମାନେ ଚୂଳେ ।
ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୨ । ଚୁଟି; ଶିଖା; ମୁଣ୍ଡରେ ଛଡ଼ାଯିବା ଲମ୍ବ କେଶଗୁଚ୍ଛ—
2. A long tuft of hair left on the head.

ଦେ. ବି—୧ । ମସ୍ତକର ନଳାକାର ଭୂଷଣବିଶେଷ; ଲମ୍ବ ମୁକୁଟ—1. A conical head-dress worn on the skull.

୨ । ଗଣ୍ଠି ଦିଆ ହୋଇ କପାଳ ଉପରେ ସଜ୍ଜିତ ହେବା କେଶଗୁଚ୍ଛ; ଜଟ—2. A knot of hair tied and placed in upright position over the skull or brow.

୩ । ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଦଣ୍ଡାୟମାନ ପୁଷ୍ପସଜ୍ଜା—3. A nosegay put on the brow in an upright position

(ଯଥା—ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ମାଳଚୂଳ ।)

ଝୁଁଟି ଡାଠା ୪ । ଓଟ; ଷଣ୍ଢଆଦିଙ୍କ କାନ୍ଧ ଉପରେ ବାହାରି ଥିବା ମାଂସପିଣ୍ଡ; କକୁଦ—4. Hump on the shoulders of certain animals (e.g. bull, camel).

୫ । ଚୂଲି ଉପରେ ହାଣ୍ଡିକୁ ମୁଣ୍ଡାଇବା ନିମନ୍ତେ ବାହାରିଥିବା ମାଟି ପିଣ୍ଡୁଳା; ଚୂଲିଝିଙ୍କା—
5. The balls or clods of clay or earth (usually three) protruding from the rim of an oven to sustain the cooking pot.

୬ । କେତେକ ପକ୍ଷୀଙ୍କ (ଯଥା ମୟୂର, ଚୂଳିଆ ଚଢ଼େଇ, ଅଣ୍ଡିରା କୁକୁଡ଼ାର) ମୁଣ୍ଡ ଉପରୁ ବାହାରି ଥିବା ପକ୍ଷଗୁଚ୍ଛ
6 A tuft of feathers protruding from the head of certain birds (e. g. peacock); cocks-comb.

୭ । (ସଂ. ଚୂଡ଼)—ପର୍ବତ ଶିଖର—
7. Crest of a mountain.

ଗିରିଗୋବର୍ଦ୍ଧନକୁଁ ହିଁ ଧରିଲ ଉଚ୍ଚ ଗଲେ ଶୈଳଗିରି ଚୂଳେ ।
ରାଧାନାଥ, ପାର୍ବତୀ ।

୮ । ଅଗ୍ରଭାଗ—8. Top.

ଆଜ ରହେ ପୁଣି ସେତେକ ସୌଧର ଚନ୍ଦ୍ରଶାଳା ଚୂଳେ ବସି ।
ରାଧାନାଥ—ପାର୍ବତୀ ।

୯ । କଣା ବା ଘର କରାଯାଇଥିବା କାଠର ଛିଦ୍ରରେ ପୂରାଯିବା କାଠର ଅଂଶ—9. Tennon.

୧୦ । ଚୂଳି (ଦେଖ)
10. Chūḷi (See)

୧୧ । ଝୁଣ୍ଟିଆ ଆଦି ଅଳଙ୍କାର ଉପରେ ବସାଯାଇ ଥିବ ଗୋବ—11. Knobs put on some ornaments.

ଚୂଳକ—ସଂ. ବି.(ଚୂଳ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—୧ । ଚୂଳ (ଦେଖ)
Chūḷaka 1. Chūḷa (See)

ଚୂଳ ୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ପାର୍ବତ୍ୟ ସିଜୁ—
2. A kind of mountain-cactus

[ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ହିମାଳୟର ଦକ୍ଷିଣଭାଗ ଓ ପଞ୍ଜାବର କେତେକ ଜିଲ୍ଲାରେ ଦେଖାଯାଏ । ଏଥିର କ୍ଷୀରରେ ଗଟାପର୍ଚ୍ଚାର ଅଂଶ ଅଧିକ ଥାଏ । ଏ କ୍ଷୀର ଆଖିର ଅନିଷ୍ଟକାରକ । ଉଟକା କ୍ଷୀର ସୁଗନ୍ଧ । ବାସି କ୍ଷୀର ଦେହରେ ଲାଗିଲେ ଦେହରୁ ଛାଲ ଉଠିଯାଏ —
ହି.ଶବ୍ଦସାଗର]

ଚୂଳମୁକୁଟିଆ—ଦେ.ବିଣ.(ସଂ ଚୂଳ+ମୁକୁଟ)—ମୟୂର ଚୂଳର ମୁକୁଟଧାରୀ;
Chūḷamukṭiā ଯେ ମୟୂର ଚୂଳର ମୁକୁଟ ପିନ୍ଧେ— Wearing a crown of peacock-feathers.

ତରଳ ଥାନ୍ତି ବାଳୁଙ୍ଗା. ଚୂଳମୁକୁଟିଆ ସଖାମାନେ
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳଶୋକଞ୍ଚନ୍ଦ୍ର ତ. ଗୀତ

ଚୂଳା—ସଂ. ବି. (ଚୂଳ+ଆ)—୧ । ଚୂଡ଼ା (ଦେଖ)
Chūḷā 1. Chūrḍā (See)

୨ । ପ୍ରାସାଦ ଉପରସ୍ଥ ଗୃହ; ଚନ୍ଦ୍ରଶାଳା—2. A pleasure-dome or turret at the top of a building.

ଚୂଳି—ଦେ.ବି. ୧ । (ସଂ. ଚୂଳ)—କଠଉର ଆଗ ପାଖରେ ଛିଦ୍ର ହୋଇ ଭିତିରେ ଠିଆ ବାଗରେ ମରିଥିବା ଛତାଗ୍ର କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡ (ଏହାକୁ ବୁଢ଼ାଆଙ୍ଗୁଠି ଓ ତର୍ଜନୀଆଙ୍ଗୁଠିର ସନ୍ଧିରେ ରଖି ଲୋକେ କଠଉ ମାଡ଼ନ୍ତି—A button-topped peg driven into the upper front of wooden sandals (which is thrust into the interstics of the toe and second finger of the leg, while walking.
Chūḷi
ବଉଳ
ଅଙ୍କୋଠା

୨ । ପାହାଡ଼ର ଗୋଜିଆ ଶିଖର—
2. Conical peak of a hill.

ଚୂଳିଆ—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଯାହାର ଚୂଳ ଥାଏ; ଚୂଳଧାରୀ—
Chūḷia 1. Having a tuft; tufted.

ହେ କୃଷ୍ଣ କଦମ୍ବମୂଳିଆ ମୟୂରଚନ୍ଦ୍ରିକାଚୂଳିଆ । ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୨ । ଯେଉଁ ଅଳଙ୍କାର ଆଦି ଉପରେ ଚୂଳ ବା ଗୋବ ଥାଏ—
2 Knobbed; having a knob.

୩ । ଗୋଜିଆ—3. Conical.

ବି.—୧ । ବାମଣ୍ଡା ରାଜ୍ୟର ଗୋଟିଏ ଉଚ୍ଚ ପର୍ବତ—1. Name of a lofty mountain in the Bamra state of Orissa.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଆଙ୍ଖି ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଭୂମି ପାଦ୍ୟର ସ୍ଥଳୀ—
ଚୂଳିଆ ଅଚଳ ତହିଁ ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ ଯେସନେ,
ଓଲ୍ଲାନ୍ତେ ଶିକାର ଲୋଭେ ବ୍ରାହ୍ମୀତୀରଭୂମେ । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

ଶାବୁଲବୁଲ ୨ । ଚୂଳଥିବା ଗୋବର ଚଢ଼େଇ—
ସାବୁଲବୁଲ 2. The Paradise-fly-catcher (bird).

ଚୂଳିଆ ହଦ୍‌ହଦ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର; ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—
Chūḻiā had had କାଠକଟା (ପକ୍ଷୀ) (ଦେଖ)
Kāthakaṭā (bird) (See)

ଚୂଳିକ—ସଂ. ବି.—(ଚୂଳ ଧାତୁ=ଉନ୍ନତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇକ; ଯାହା
Chūḻika ଘିଅରେ ଛଣା ହୋଇ ଉନ୍ନତ ବା ଫୁଲୁକା ହୁଏ)—
୧ । ଘିଅପିଠା; କାକରା—1. A kind of sweeet puffed up cake fried in ghee.
୨ । ଲୁଚି; ପତଳା ପୁରି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. A kind of thin bloated cake fried in ghee.
୩ । ଅଥର୍ବ ବେଦର ଏକ ଉପନିଷଦର ନାମ; ଚୂଳିକୋପନିଷଦ—2. Title of an Upanishada in the Atharba Beda.

ଚୂଳିକା—ସଂ. ବି.(ଚୂଳିକ+ଆ)—୧ । ଚୂଳିକ (ଦେଖ)
Chūḻikā 1. Chūḻaka (See)
୨ । ନାଟକର ଅଙ୍ଗବିଶେଷ, ଯହିଁରେ ନେପଥ୍ୟରୁ କୌଣସି ଘଟଣାର ସୂଚନା ଦିଆଯାଏ; ନାଟ୍ୟାଙ୍ଗବିଶେଷ—
2. A part of a drama in which indication of some event is given from behind the scene.

[ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତ ନାଟକର ନିୟମ ଅନୁସାରେ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ ଯୁଦ୍ଧ, ମୃତ୍ୟୁ ଓ ହତ୍ୟାଦିର ଅଭିନୟ କରିବା ନିଷିଦ୍ଧ; ଏଥିପାଇଁ ଏ ବିଷୟମାନଙ୍କର ସୂଚନା ନେପଥ୍ୟରୁ କରାଯାଏ । ବୀରଚରିତ ନାମକ ସଂସ୍କୃତ ନାଟକରେ ରାମ ଓ ପରଶୁରାମଙ୍କ ଯୁଦ୍ଧ ଓ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ବିଜୟ ବିଷୟରେ ଏହିଭଳି ସୂଚନା ଅଛି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୩ । ହସ୍ତୀର କର୍ଣ୍ଣମୂଳ; ହାତୀର କାନମୁଣ୍ଡା—
3. The root of an elephant's ear.
୪ । ଚୂଡ଼ା (ଦେଖ)
4. Chūrḏā (See).

ଚୂଳିଝୁଣ୍ଟିଆ—ଦେ.ବି—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କ ଗୋଡ଼ର ଦ୍ୱିତୀ ଅଙ୍ଗୁଠି ଓ ମଝି-
Chūḻi-jhunṭiā ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଝୁଣ୍ଟୁରିଆ ଏକପ୍ରକାର
ଛୁଟକୀ ମୁଦି, ଯହିଁ ଉପରେ ଚୂଳ ବା ଗୋଟ ଲାଗିଥାଏ—
चुटकी A kind of tinkling ring with a knob worn by females on the 2nd and 3rd fingers of the leg.

ଚୂଷ୍ (ଧାତୁ)—ସ— ଜିଭଦ୍ୱାରା ଶୋଷିବା; ଚୁଚୁମିବା—
Chūsh (root) Te suck.

ଚୂଷଣ—ସଂ. ବି (ଚୂଷ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ଜିଭ ଓ ଓଠଦ୍ୱାରା
Chūshaṇa ଶୋଷିବା; ଚୋଷିବା; ଚୁଚୁମିବା—Sucking
(ଚୂଷିତ, ଚୂଷଣୀୟ, ଚୂଷ୍ୟ—ବିଶେଷଣ)

ଚୂଷଣୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ଚୂଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—ଯାହା ଚୋଷା ହୋଇ
Chūshaṇiya ପାରେ; ଯାହା ଚୁଚୁମା ଯାଇ ପାରେ—
(ଚୂଷ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) Capable of being sucked.

ଚୂଷା—ସଂ. ବି (ଚୂଷ୍ ଧାତୁ+ଭାବ ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Chūshā ୧ । ଚୋଷିବା; ଶୋଷିବା; ଚୂଷଣ—1. Sucking.
୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ହାତୀର ଅଣ୍ଟାଚାରିପାଖେ ବନ୍ଧାଯିବା ପେଟୀ ବା ରଜ୍ଜୁ—
2. A strap or rope passed round the waist of an elephant.

ଚୂଷି—ଦେ. ବି(ସଂ. ଚୂଷ ଧାତୁ)—ଚୁଚୁମା; ପିଲାଏ ଚୁଚୁମିବା ଖେଳନା--
Chūshi A plaything given to infants to suck
चूषी (representing mother's nipple)

ଚୂଷିତ—ସଂ. ବିଣ (ଚୂଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—ଶୋଷା ହୋଇଥିବା;
Chūshita ଚୁଚୁମା ଯାଇଥିବା—Sucked.

ଚୂଷିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଚୂଷ୍ ଧାତୁ)—ମୁହଁରେ ଶୋଷିବା; ଚୁଚୁମିବା;
Chushibā ଜିଭ ସାହାଯ୍ୟରେ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟରୁ ରସ ଶୋଷିନେବା-
চুষা, চোষা To suck.
चचोड़ना, चूसना

ଚୂଷ୍ୟ—ସ. ବିଣ (ଚୂଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ଶୋଷିବାର ଯୋଗ୍ୟ—
Chushya Fit to be sucked.
(ଚୋଷ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚେଆର୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଚେଆର୍)—ବେତ୍ରାସନ; ଚଉକି—
Cheār Chair.
চেয়ার
चेअर

ଚେଆର୍‌ମାନ୍—ବୈଦେ ବି (ଇଂ ଚେଆର୍‌ମାନ୍; ଏଥିର ମୌଳିକ ଅର୍ଥ
Cheārmān ଯେ ଚଉକିରେ ବସେ)--ସଭାପତି; କୌଣସି ସଭା ବା
চেয়ারম্যান ସମାଜର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ବା ନେତା—Chairman;
चेअरमेन president.
(ଚେଆର୍‌ମେନ୍; ଚେର୍‌ମେନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚେଇ—ଦେ. ଅ—ଚେଇ ଚେଇ (ଦେଖ)—
Chei Chei chei (See)
হই
चहुँ

ଚେଇ ! ଚେଇ !—ଦେ. ଅ—ହାତୀକୁ ଆଗକୁ ଚାଳିତ କରିବାପାଇଁ ବା ପାଖ-
Chei! chei! ଆଡ଼କୁ ବୁଲାଇବା ପାଇଁ ବା ଫେରାଇବା ପାଇଁ
হইহই ମାହୁନ୍ତ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ଆଦେଶ—A word
चइचइ used in goading an elephant to advance or to turn round or to turn back.
[ଦ୍ର—ହାତୀକୁ ଠିଆ କରିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ—ଧାତ୍ ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ୟ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଏ	ଉଅ	ଛ୍ମ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ଁ୍ୟ	ଇଅ	ଜ୍ଞ	ନ୍ନ

ଚେଇଁ ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଝାଉଁଳ ଯାଇଥିବା ଗଛ ଆଦି ପାଣି ପାଇଲେ ; ପୁନର୍ବାର ସତେଜ ହେବା—1. To revive (said of withering plants when watered).
Cheiñ uṭhibā
জেগেউঠা
जगउठना

୨ । (ବିଶ୍ରାମ ନେଇଥିବା ବା ମନ୍ତ୍ର ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା କୀଲା ଯାଇଥିବା ଡାହାଣୀ, ଭୂତ, ପ୍ରେତ ଆଦି ମନ୍ତ୍ରଯନ୍ତ୍ରର ପ୍ରଭାବରୁ ମୁକ୍ତ ହେବା ପରେ) ପୁଣି ନିଜର କରାମତ ଦେଖାଇ ଲୋକଙ୍କୁ ଉତ୍ପୀଡ଼ନ କରିବା—2. (said of ghosts which had been made powerless by magic) To revive after torpor.

୩ । ନିଦରୁ ଉଠିବା—3. To rise up from sleep.

ଚେଇଁ ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଉଜାଗର ହୋଇ ଅର୍ଥାତ୍ ନ ଶୋଇ ବସି ରହିବା—To keep a watch or vigil; to sit up; to keep watch.
Cheiñ basibā
জেগেবসা

ଚେଇଁବା—ଦେ କ୍ରି (ସଂ. ଚେତନ; ଚତ ଧାତୁ)—୧ । ନିଦରୁ ଉଠିବା—1. To wake up from sleep; to rise up from sleep.
Cheiñbā
জাগা
चेतना

୨ । ଜାଗ୍ରତ ରହିବା—2. To keep awake; to sit up.
(ଚିଆଁଇବା; ଚ୍ୟାଇଁବା—ଜିଲ୍ଲାନ୍ତରୂପ)

ତୁହି ତ ମୋର ପାଶେ ବସିଛୁ ଚେଇଁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବନ ।

୩ । ଆଳସ୍ୟ ଛାଡ଼ି ସଚେତ ହେବା—3. To be enlivened; to wake up from torpor; to shake up drowsiness.

୪ । ସଜୀବ ହେବା; ପୁନରୁଜ୍ଜୀବିତ ହେବା—4. To show signs of vitality; to revive

ଚିୟାନ ୫ । (ଚେଇଁବାର ଜିଲ୍ଲାନ୍ତରୂପ) ଚିଆଁଇବା; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନିଦ୍ରାରୁ ଜାଗରିତ କରିବା—5 To awaken a person for sleep.

ଚେଇଁ ଶୋଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ନିଦ୍ରାର ବାହାନା କରି ବିଛଣାରେ ପଡ଼ି ରହିବା—To feign sleep; to lie awake while seeming to be sleeping.
Cheiñ śoibā
জেগেশোয়া

ଚେଉ—ଦେ. ବି— ଚ୍ୟାଉ ପଟ୍ଟନାୟକ (ଦେଖ)—Chyāu paṭṭanāyaka (See)
Cheu

ଚେଉ ପଟନାଏକ—ଦେ. ବି—ଚ୍ୟାଉ ପଟ୍ଟନାୟକ (ଦେଖ)—Chyāu paṭṭanāyaka (See)
Cheu paṭanaeka

ଚେଓର—ଦେ. ବି—ସତ୍ୟଥମ୍ଭା (ଫଳ)—Cocum Butter-fruit.
Cheora

ଚେଁ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)— ୧ । ଚକୁଳିପିଠା ବା ଭଜା ଭାଜିବାର ଶବ୍ଦ—1. Sound produced when a pastry-cake is fried.
Cheñ
চিঁ
चें

ସାତ ଚକୁଳିକୁ ଚଉଦ ଚେଁ,
ଶାଶୁ ବୋଇଲେ କୋଉଁ ସବଙ୍କେ । ଢଗ ।

[ଦ୍ର—ଚକୁଳି ପିଠା କରିବା ପାଇଁ ଚୁଲି ଉପରେ ବସିଥିବା ଉତ୍ତପ୍ତ କରେଇ ବା ତେଲକଡ଼ାଇରେ ଟିଠୋଉ ଚଳା ହେଲାବେଳେ ଓ ଚକୁଳି ଲେଉଟା ହେବାବେଳେ ଓ ତେଲ, ଘିଅ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ଭଜାଭଜି ହେବାବେଳେ ଓ କାକରାଆଦି ପିଠା ଘିଅରେ ଛଣା ହେଲାବେଳେ "ଚେଁ" ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଯାଏ ।]

୨ । ଦେହରେ ତାତିଲା ଲୁହା ମାଡ଼ିବାର ଶବ୍ଦ—2. Sound produced while marking the body with red-hot iron.

୩ । ଚେମ୍ପିଣୀ ଆଦି ଚଢ଼େଇ ଓ ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରା ଆଦିଙ୍କର ଧ୍ୱନି—3. Chirping or squeaking sound of house-bats and moles.

ଚେଁଏଁ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଚେଁ (ଦେଖ)—Cheñ (See)
Cheñ-eñ

ଚେଁଖ—ଦେ. ବି—୧ । ତାତିଲା ଲୁହାଦ୍ୱାରା ଦେହରେ ଚିଆଁ ଦେବା—1. Branding or singeing the body with red-hot iron.
Cheñkha
ছেঁকা; দাগা
दाग

୨ । ଚିଆଁ; ଦାଗ—2. Brand or mark of singeing.

୩ । ଦୁଃଖ; ଯାତନା, ଉତ୍ପୀଡ଼ନ—3 Torture; harassment.

୪ । ପ୍ରତାରଣା—4 Deception; cheating.

୫ । ଦୁଃଖର ଅନୁଭୂତିରୁ ମନୁଷ୍ୟ ଲଭିବା ଶିକ୍ଷା—5 Lesson acquired by bitter experience.

ଚେଁଖ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦେହରେ ଗରମ ଲୁହାର ଦାଗ ବସାଇବା; ଚିଆଁଦେବା—1. To brand the body with red-hot iron.
Cheñkha debā
ছেঁকাদেওয়া; দাগা
दागना

୨ । ଯାତନା ଦେବା—2. To torture.

୩ । ପ୍ରତାରଣା କରିବା—3. To deceive.

ଚେଁଖ ପାଇବା—ଦେ କ୍ରି—୧ । ଆପଣା ଦେହରେ ଚିଆଁ ବସିବା—1. To be branded with red-hot iron.
Cheñkha pāibā
দাগাপাওয়া
दागपाना

୨ । ଯାତନା ପାଇବା—2. To suffer pains.
(ଚେଁଖେ ପାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚେଁଖ ବସାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଚେଁଖ ଦେବା ୧ (ଦେଖ)—Chsñkha debā 1 (See)
Cheñkha basāibā
(ଚେଁଖ ବସେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚେଁଖା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି.—ଚେଁଖ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—Cheñkha etc (See)
Cheñkhā (etc)

ବିଣ.—ପ୍ରତାରକ—Deceitful

ଚେଁଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ପ୍ରତାରଣାରେ ପକାଇବା; ଠକାଇବା—1. To deceive.
Cheñkhāibā
(ଚେଁଖେଇବା - ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଚରାଚର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ, 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଉତ୍ପୀଡ଼ନ କରିବା—2. To harass; to oppress.
୩ । ଚେତାଇଦେବା—3. To remind.

ଚେଁଖାଏ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଚେଁଖେ ଦେବା (ଦେଖ)—
Cheñkhāe debā To teach a lesson.

ଚେଁଖିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । (ଅକର୍ମକ)—ପ୍ରତାରିତ ହେବା—
Cheñkhibā 1. To be deceived.
ଠଗା ୨ । (ସକର୍ମକ) ଚାଖିଁ ଦେବା—2. To sear; to cauterise
୩ । ଦୁଃଖମୟ ଅନୁଭବ ଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରିବା—
3. To learn a lesson by bitter experience.

ଚେଁଖେ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ କଷ୍ଟ ଦେବା—
Cheñkhe debā 1. To give much pain; to harass.
ଛେଁକାଦେଓ୍ୱା ୨ । ଯବଳ୍ କରିବା; ପ୍ରତିହିଂସା ନେବା—
चोटदेना, दागदेना 2. To take revenge.
୩ । ଠକାଇବା—3. To cheat.

ଚେଁଚାଁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ଫ. ଚୀଚୀକୃତୀ)—ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର
Cheñchāñ ଚେଁ ଚାଁ ଶବ୍ଦ—
କିଚିରି ମିଚିରି, ଚିଁ ଚିଁ Chirping of birds; twittering;
चह चह, चिँचिँ, चेँ चेँ warbling of birds.

ଚେଁଚେଁ—ଦେ. ଅ.—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଅତିରୁଗ୍ଣ ଓ ଦୁର୍ବଳ
Cheñcheñ ବ୍ୟକ୍ତିର ଖନଖନ କଥା—
ଚେଁଚେଁ 1. Faint faltering nasal voice of a weak
चेँचे and sickly person.
୨ । ଉତ୍ତପ୍ତ କଡ଼ାହାଦିରେ ଜଳାଦି ଶୀତଳ ଦ୍ରବ୍ୟ ଢାଳିବା
ଶବ୍ଦ—2. The sound produced when some
cold liquid is poured into a hot pan.
୩ । ଚେଁ (ଦେଖ)
Cheñ (See)

ଚେଁଚେଁୟା—ଦେ. ଣ.—୧ । ଅତି ଦୁର୍ବଳ ଓ କ୍ଷୀଣ—
Cheñcheñyāñ 1. Very weak and debilitated.
ଚିଁଚିଁଆ ୨ । ଅତି ଦୁର୍ବଳ ଓ କ୍ଷୀଣ ଗଳାରେ ସ୍ୱର କରୁଥିବା—
चेँचर Having a very weak and faltering voice (due
to weakness and chronic illness).
୩ । ଚେଁ ଚେଁ ଶବ୍ଦ କରୁଥିବା—3. Making a chirping or squeaking sound.

ଚେଁ ଚେଁ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । (ପକ୍ଷୀ) ଚେଁ ଚେଁ ଶବ୍ଦ କରିବା—
Cheñ cheñ hebā 1. To chirp; to twitter.
ଚେଁଚାନ, କିଚକିଚକରବା ୨ । (ତରଳ ଆଦି ପିଠା ପାଇଁ ପିଠଉ କରେଇର
चिचियाना, चहचहाना ତଳା ହେବା ସମୟରେ) ଚେଁ ଧ୍ୱନି କରିବା—
2. To produce a squeaking sound (said of a liquid or paste while poured into a pan on a fire).

୩ । (ଚଢ଼ୁଚୁନ୍ଦା ଆଦି) ଚେଁ ଚେଁ ଶବ୍ଦ କରିବା—
3. To squeak.
୪ । (ଅତି କ୍ଷୀଣ ବା ରୁଗ୍ଣ ବ୍ୟକ୍ତି) କ୍ଷୀଣ ବା ଖନା ସ୍ୱରରେ କଥା
କହିବା—4. To speak in faint or faltering
nasal tone (said of a very weak or invalid person.)

ଚେକ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । ହିସାବପତ୍ର ବା ଟିକଟ ଆଦିର
Chek ମୁକାବିଲା—1. Checking of accounts or tickets
ଚେକ ୨ । ଖଜଣାଖାନାରୁ ବା ବାଙ୍କରୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଟଙ୍କା ଦିଆ
चेक ଯିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ଯେଉଁ ବରାଦ ଚିଠି ବା ଟୋକା ଦିଆଯାଏ—
2. A cheque for payment of money
to the holder by a treasury or bank.

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଯାହାଙ୍କର କୌଣସି ବାଙ୍କ୍ ବା ଟ୍ରେଜେରୀରେ ଟଙ୍କା ଜମା ଥାଏ, ଉକ୍ତ ବାଙ୍କ୍ ବା ଟ୍ରେଜେରୀ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ସାଧା ଚେକ-ସମ୍ବଳିତ ଖଣ୍ଡିଏ ଲେଖାଏଁ ଚେକ ବହି ତାଙ୍କୁ ଦେଇଥାନ୍ତି । ସେ ବହିରେ ଚେକ୍ ଓ ମୁଣ୍ଡା ଥାଏ । ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର କାହାରିକୁ ଟଙ୍କା ଦେବାର ଦରକାର ହେଲେ ସେ ଖଣ୍ଡିଏ ଚେକ୍‌ରେ ଟଙ୍କାନେବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନାମ ଓ ଟଙ୍କାର ପରିମାଣ ଲେଖି, ଦସ୍ତଖତ କରି ମୁଣ୍ଡାରେ ତହିଁର ନିଦର୍ଶନ ଟିପି ରଖି ଚେକ୍ ଖଣ୍ଡି ଚେକ୍-ବହିରୁ କାଟି ତାଙ୍କୁ ଦିଅନ୍ତି ଓ ମୁଣ୍ଡାଚେକ୍ ଖଣ୍ଡି ଆପଣା ପାଖରେ ରଖନ୍ତି ।]

୩ । ଚଉକୋଣିଆ ଘର ଅଙ୍କିତ ବା ବୁଣା ହୋଇଥିବା ଲୁଗା—
3. A chequered cloth; check.
୪ । ଚେକ୍ ପାଉତି (ଦେଖ)
4. Chek pāuti (See)

ଚେକ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ହିସାବପତ୍ର ମୁକାବିଲା କରିବା—
Chek karibā 1. To check accounts.
ଚେକକରା ୨ । ରେଲ ବା ଉଡ଼ା ମଟର ବା ଟ୍ରାମ୍ ଗାଡ଼ିର ଯାତ୍ରୀ-
चेककरना ମାନଙ୍କଠାରୁ ଟିକେଟକୁ ଦେଖି ମୁକାବିଲା କରିବା—
2. To check the tickets of the passengers
of a railway, steamer, tram, or taxi.

ଚେକ୍ କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିମିତ ଧନ
Chek kāṭibā ଦେବା ପାଇଁ କୌଣସି ବାଙ୍କ୍ ବା ଖଜଣାଖାନାର
ଚେକକାଟା ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନାମରେ ଚେକ୍ (ଟୋକା ବା
चेककाटना ବରାଦପତ୍ର) ଲେଖି, ସେ ଚେକ୍ ଖଣ୍ଡି ଚେକ୍-
ବହିରୁ ଚିରି ଟଙ୍କା ନେବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଦେବା ବା
ବାଙ୍କ୍‌କୁ ପଠାଇ ଦେବା—To issue a cheque in
favour of a payee.

ଚେକ୍‌ଦାଖିଲ୍ଲ—ବୈଦେ. ବି—ଚେକ୍ ପାଉତି (ଦେଖ)
Chek-dākhilā Chek pāuti (See)

୧	ଛ	ଉ	ର, ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ, ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ୟ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ଦ୍ଧ

ଚେକ୍ ପଉତି—ବୈଦେ. ବି—ପ୍ରଜା ଖଜଣା ଦାଖଲ କଲେ ଜମିଦାର ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଛପା ରସିଦ ଦଅନ୍ତି—
Chek pāuti
চেক দাখিলা
चेक दाखिला
Printed rent-receipt granted by the Zamindar to a rent-paying tenant.

ଚେକ୍ ବହି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ ଚେକ୍+ଫା. ବହି)—ଯେଉଁ ବହିରେ ଗୁଡ଼ିଏ ସାଧା ରସିଦ-ପତ୍ର ଥାଏ—
Chek bahi
চেক বহি
चेक बहि
Cheque-book; a book containing blank cheques
[ଦ୍ର—ଧନସ୍ୱାମୀ ଉକ୍ତ ବହିରୁ ଖଣ୍ଡିଏ ଖଣ୍ଡିଏ ଚେକ୍ ପୂରଣ ଓ ଦସ୍ତଖତ କରି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନାମରେ ରସିଦ ଲେଖି ତାଙ୍କୁ ଉକ୍ତ ଚେକ ଦେଲେ ସେ ବାଙ୍କରୁ କମ୍ବା ଖଜଣାଖାନାରୁ ଉକ୍ତ ଚେକକୁ ଭଙ୍ଗାଇ ଟଙ୍କା ଆଣି ପାରେ ।]

ଚେକ୍ ବୁକ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଚେକ ବହି (ଦେଖ)
Chek buk — Chek bahi (See)

ଚେକ୍ ମୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବି- ମୁଣ୍ଡାଚେକ୍; ମୁଣ୍ଡିଚେକ୍; ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ବା ଟଙ୍କା ଦାଖଲ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦିଆଯିବା ଛପା ରସିଦର ନକଲପାଲ (ଯାହା ଟଙ୍କା ଗ୍ରହଣ କରିବ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜ ପାଖରେ ରଖେ)—
Chek muṇḍā
চেক মুড়ি
मुंडा चेक
(ଚେକମୁଣ୍ଡି—ଅନ୍ୟରୂପ) Counterfoil of cheque-receipts kept with the person who grants the receipts on receipt of money.

ଚେକ୍ ରସିଦ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଚେକ୍ ରସିଦ୍)—
Chek rasid
চেকরসিদ
चेक रसिद
୧ । ଚେକ୍ ପାଉତି (ଦେଖ) 1. Chek pāuti (See).
୨ । ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାର ଧନପ୍ରାପ୍ତିର ଛପା ହୋଇଥିବା ସ୍ୱୀକାରପତ୍ର—Cheque-receipt.

ଚେକ୍ ମାଷୁମୀ ଭିଡ଼ି ବସିବା—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) କ୍ରି—ଚେକା ପକାଇବା; ଚେକାମାଲି ପକାଇ ବସିବା—
Chek māshumī bhirḍi basibā
To squat cross-legged.

ଚେକର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଯେଉଁ କର୍ମଚାରୀ ରେଲ ଆଦିର ଯାତ୍ରୀଙ୍କ ଟିକଟ୍‌ମାନ ଚେକ୍ କରନ୍ତି—Ticket-checker.
Chekar

ଚେକା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଚକ୍ର)—ଚକା; ଗୋଲ; ଚକାକାର—
Chekā
Circular.
ବି—୧ । ପଦ୍ମାସନ; ଚକା—1. Squatting on the ground with the buttocks and hips on the ground and entwining the legs together as to form a ring; squatting cross-legged
ঘাসের চাবড়ী
चीप; ढेला
୨ । କୋଡ଼ି ବା କାଉଡ଼ିଆ ଦ୍ୱାରା ଉଠାଯିବା ଚକାକୃତି ମୃତ୍ତିକା ଓ ଘାସଖଣ୍ଡ—2. Clod of grassy earth; sod; turf cut by a spade.
୩ । ଗୋଲାକାର ଖଣ୍ଡ—3. A circular piece.
୪ । ଗୋଲାକାର ସୀମାବିଶିଷ୍ଟ ଭୂମି—4. A circular plot or area.
୫ । ସାପ, ଚେଲୁଣିପୋକ ଆଦିଙ୍କର କୁଣ୍ଡଳୀକୃତ ଅବସ୍ଥାନ—5. The spiral position or coil of the body assumed by serpents while at rest.

ଚେକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚେକିଆଇବା (ଦେଖ)
Chekāibā — Chekiāibā (See)

ଚେକା ଉଠାଇବା—ଦେ କ୍ରି—ଚେକା କାଟିବା (ଦେଖ)
Chekā uthāibā — Chekā kāṭibā (See)
ଚେକା ଉଠେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚେକା କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବନ୍ଧ ବା ସଡ଼କର ନୂଆ ମାଟି ଉପରେ ବସାଇବା ପାଇଁ ତୃଣାବୃତ ମାଟିର ଢେଲାମାନଙ୍କୁ କୋଡ଼ିରେ ଖୋଳିବା—
Chekā kāṭibā
ঘাসের চাবড়ী কাটা
चीपकाटना
To cut turf or sods.

ଚେକା କୋଶଳା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ କୋଶଳାଶାଗର ଗଛ ଡେଙ୍ଗା ହୋଇ ନ ବଢ଼ି ଭୂମିରେ ଚକାକାର ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରି ମାଡ଼େ—
Chekā kosaḷā
(ଡେଙ୍ଗା କୋଶଳା—ବିପରୀତ)
The creeping variety of Kosaḷā pot-herb.

ଚେକା ଚେକା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚକ୍ରାକାର)—୧ । ଗୋଲ ବସ୍ତୁଖଣ୍ଡ ବିଶିଷ୍ଟ—1. Round slices of.
Chekā chekā
গোল গোল
गोल गोल
୨ । ଚକା ଚକା; ଗୋଲ ଗୋଲ (ବହୁତ ବସ୍ତୁ)—2. Circular (said of many things).

ଚେକାଚେକା ମାଉଳି—ଗ୍ରା.ବି.(ଶିଶୁଖେଳ)—ଚକାଚକା ଭଉଁରି(ଦେଖ)
Chekā chekā māuli — Chakā chakā bhauṅri (See)

ଚେକାଛାଉଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚକ୍ର+ଛାଦନ)—କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଘାସଯୁକ୍ତ ଚକାକାର ମୃତ୍ତିକାଖଣ୍ଡଦ୍ୱାରା ଆବୃତ କରିବା—Covering a place with sods or turfs; turfing
Chekā-chhāuṇi
চাবড়াছাঁওনী
ढेलाजमाना
(ଚେକାଛାଆଣି, ଚେକାଛୁଆଣି, ଚେକାଛୁଆଣି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚେକା ପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚକା ପକାଇବା (ଦେଖ)
Chekā pakāibā — Chakā pakāibā (See)
(ଚେକା ପକେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚେକା ପାଡ଼ିବା—ଦେ କ୍ରି—ଚକା ପକାଇବା (ଦେଖ)
Chakā parḍibā — Chakā pakāibā (See)
(ଚେକା ପାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚେକାବନ୍ଦି—ଦେ. ବି—ଚେକା ଛାଉଣି (ଦେଖ)
Chekā-bandi — Chekā chhāuṇi (See)

ଚେକା ଭିଡ଼ି ବସିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) କ୍ରି—ଚେକା ପକାଇବା (ଦେଖ)
Chekā bhirḍi basibā — Chakā pakāibā (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ୧,ଠାରେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗିଆ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

• ଚେକାମାଉଳି—ଦେ. ବି—୧ । ଚକାଚକା ଭଉଁରି (ଦେଖ)
Chekā-māuli — Chakāchakā bhaunri (See)
୨ । ପଦ୍ମାସନ—2. Cross-legged squatting.
(ଚେକାମାଳି, ଚେକାମଉଳି, ଚେକାମଲି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚେକା ମାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚକା ପକାଇବା (ଦେଖ)
Chekā mārdibā — Chakā pakāibā (See)

ଚେକାସନରେ ବସିବା—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) କ୍ରି—ଚକା ପକାଇବା (ଦେଖ)
Chikāsanare basibā — Chakā pakāibā (See).

ଚେକା ହାଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚେକା କାଟିବା (ଦେଖ)
Chekā hānibā — Chekā katibā (See).

ଚେକି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚକ୍ର)—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୋଲାକାର ଖଣ୍ଡ; ଚକଡ଼ି—
Cheki — 1. Small circular pieces
চকতি
୨ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ରୌପ୍ୟାଦିର ମୁଦ୍ରା—
चकत्ति — 2. Gold and silver coin.

ଚେକିଆ—ଦେ. ବି—ଚେକିଆ ସୁନା (ଦେଖ)
Chekiā — Chekiā sunā (See).

ଚେକିଆଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଚକ୍ର)—୧ । ଚେକା ବା ଗୋଲ କରି କାଟିବା; ମଣ୍ଡଳାକାର କରି କାଟିବା—
Chekiāibā — 1. To cut into circle or circular slices; to make a circular cut.
୨ । ଗଛର ଗଣ୍ଡିକୁ ମୂଳରୁ ପୋଛିକରି କାଟିଦେବା—
2. To cut off a tree from the base.
(ଚେକାଇବା, ଚେକେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚେକିଆ ସୁନା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚକ୍ରାକାର+ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ)—ସୁନା ମୋହର; ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ-ମୁଦ୍ରା—Gold coin.
Chekiā sunā

ଚେକି କନ୍ଦା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି (ସଂ ଚକ୍ର+କନ୍ଦ)—(ବୈଦ୍ୟକ)
Cheki kandā — ଏକପ୍ରକାର ଗଛ—
A kind of medicinal plant.
[ଦ୍ର—ଏହାର ମୂଳର କନ୍ଦା ଗୁଆଦହି ସହିତ ବାଟି ଅତିସାର, ଆମରକ୍ତାତିସାର, ଗ୍ରହଣୀ ଓ ପ୍ରଦର ରୋଗରେ ସେବନ କରାଯାଏ ।]

ଚେକି ଚେକି—ଦେ. ବିଣ—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡଯୁକ୍ତ—
Cheki cheki — 1. Full of circular bits.
୨ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଓ ଗୋଲାକାର ବହୁ (ବସ୍ତୁ)—
2. Myriads of small and circular (things).

ଚେକି ଚେକି ମଦରଙ୍ଗା,
ଫୁଲ ଫୁଟେ ରଙ୍ଗା ରଙ୍ଗା—ଶିଶୁଗୀତ ।

୩ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୋଲାକାର (ଖଣ୍ଡ ମାନ)—
3. Small and round (slices).

ଚେକିତାନ—ସଂ. ବିଣ (ଚିତ୍ ଧାତୁ ଯଙ୍ ଲୁଗନ୍ତ + କର୍ତ୍ତୃବାଚ୍ୟରେ ତାଚ୍ଛିଲ୍ୟାର୍ଥେ. ଅନ)—ସର୍ବଜ୍ଞ—
Chekitāna — Omniscient
ସଂ. ବି—୧,। ମହାଦେବ—1. The God Śiba.
୨ । ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତର ଜନୈକ ନୃପତି—2. Name of a king of ancient India mentioned in the Mahābhārata.
[ଦ୍ର—ଏ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ଯୁଦ୍ଧରେ ପାଣ୍ଡବଗଣ ପକ୍ଷରେ ଯୁଦ୍ଧ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହତ ହୋଇଥିଲେ ।]

ଚେଙ୍କ—ଦେ. ବି—ଚେଙ୍ଗ ୨ (ହରେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ) (ଦେଖ)
Chenka — Chenga 2 (See)

ଚେଙ୍କା—ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) ବିଣ—ଖଟା—
Chenkā — Of acid taste.
ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବିଣ (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
ଯାହାକୁ ଅଗ୍ନିତପ୍ତ ଶଲାକାରେ ଚେଙ୍କିବା ବା ଲାଞ୍ଛିବା ଉଚିତ—
(a term of abuse) (a person) Deserving to be seared.
ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବି—ଚିଆଁ (ଦେଖ)
Chiañ (See)

ଚେଙ୍କିବା—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) କ୍ରି—କୌଣସି ଜୀବର ଦେହକୁ ତାତିଲା ଲୁହାରେ ଛେଙ୍କିବା ବା ଦାଗିବା—To sear or mark the body of an animal with hot iron.
Chenkibā

ଚେଙ୍ଖ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଚେଁଖ (ଇତ୍ୟାଦି))ଦେଖ)
Chenkha (etc) — Cheñkha etc (See).

ଚେଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—୧ । ଗଞ୍ଜପା ସାରପାଇଁ ହରିତାଳ ଓ ନୀଳ ବାଟି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ରଙ୍ଗ—1. A paint for the Ganjapā cards (prepared with yellow orpiment and indigo mixed together.
Chenga
চংগ
୨ । (ସଂ. ଚଲଦଙ୍ଗ; ଏହା ଡେଇଁ ଡେଇଁ ଯାଇ ପାରେ)
ଛୋଟ ଗଡ଼ିଶା ମାଛ; କାତିଥିବା ଓ ପଙ୍କରେ ରହୁଥିବା ଏକପ୍ରକାର ଛୋଟ ମାଛ—2. A kind of small fish (with scales) living in muddy tanks; Ophicephalus Gachua.
চেঙ্গ, চাঙ্গ, চেং
चेङ्ग, चेनगा
[ଦ୍ର—ଯାଜପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଚେଙ୍ଗ ମାଛ ଖାଆନ୍ତି ନାହିଁ ।
ଚାରି ଆଙ୍ଗୁଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ ଗଡ଼ିଶା ମାଛକୁ ଚେଙ୍ଗ କୁହାଯାଏ । ଏମାନେ ଦେଖିବାକୁ ସାନ ଶୋଲ ମାଛ ପରି, କିନ୍ତୁ ଏମାନଙ୍କ ଦେହ ଭାରି ଚିକ୍କଣ । ଚେଙ୍ଗ ଉଭୟଚର । ଚେଙ୍ଗ ପାଣି, ପଙ୍କ ଓ ପାଣିକୂଳରେ ଥିବା ଗାତମାନଙ୍କରେ ରହେ । ଏହାର ମୁଣ୍ଡ, ଚେପ୍ଟା; ଧଣ୍ଡ ସାପ ପରି ଏହାର ଦେହ ଲମ୍ବା ଓ ଗୋଲ ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ର୍‌	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଉଯ୍	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଉଥ	ଡ଼	ନ୍ଲ

୩ । ଚେଙ୍ଗ ହାବେଳ (ଦେଖ)
3. Cheṅga hābel (See)
ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବି—ଲମ୍ବ ଲୁଞ୍ଜପୃଷ୍ଠ କାଗଜର ଗୁଡ଼ି । (ଏହାର ଶେଷରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଲମ୍ବା କେନ୍ଦୁ ପତ୍ର ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ି ଲାଗିଥାଏ, ଓ ସେଥିଯୋଗୁଁ ଉଡ଼ିଲା ବେଳେ ସେହି ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ି ଇତସ୍ତତଃ ସଞ୍ଚାଳିତ ହୋଇ ଶବ୍ଦ କରେ)—A kind of paper-kite having streamers hanging down from it and making a humming sound while flying.

ଚେଙ୍ଗ ଘୃଷି ବେଙ୍ଗ ଘୃଷି—ଦେ. ବି. (ପ୍ରବଚନ ବା ଉକ୍ତିଖ)—
Cheṅga rāsi beṅga rāsi ୧ । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କେବେ (ଚେଙ୍ଗ ଘୃଷିକି ବେଙ୍ଗ ଘୃଷି—ଅନ୍ୟରୂପ) ହେଲେ ମନ ନ ମିଳିବା ଅବସ୍ଥା—1. A phrase used with reference to two persons who are inimical to each other or who do never agree.
୨ । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର ଖୁବ ମନ ମିଳିବା ଅବସ୍ଥା—
2. A state of close intimacy or agreement between two persons.
ଯଥା—ସେ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର ଚେଙ୍ଗ ଘୃଷି ବେଙ୍ଗ ଘୃଷି ।)
[ଦ୍ର—ଚେଙ୍ଗମାନେ ଅଳ୍ପ ପାଣିରେ ଥାଆନ୍ତି ଓ ପାଣିକୂଳରୁ ଥଳକୁ କିଛି ଦୂର ଡେଇଁ ଆସନ୍ତି । ବେଙ୍ଗମାନେ ମଧ୍ୟ ଅଳ୍ପ ପାଣିରେ ଥାଆନ୍ତି ଓ ପାଣିକୂଳରୁ ଥଳକୁ କିଛି ଦୂର ଡେଇଁ ଆସନ୍ତି । ପାଣି କୂଳକୁ କେହି ଗଲା ମାତ୍ରେ କୂଳରେ ଥଳରେ ଥିବା ଚେଙ୍ଗ ଓ ବେଙ୍ଗମାନେ ପାଣି ଭିତରକୁ ଫକ୍ ଫାକ୍ ଡେଇଁ ପଡ଼ନ୍ତି । ଏହି କାରଣରୁ ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶତ୍ରୁତା ବା ମିତ୍ରତା ଥିବାର କଳ୍ପନା କରି ଏ ପ୍ରବଚନ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି ।]

ଚେଙ୍ଗ ହାବିଲି—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ବାଣ; ଛୋଟ ହାବିଳ (ଏଥିରେ
Cheṅga hābili ନିଆଁ ଲଗାଇଲାକ୍ଷଣି ଚେଙ୍ଗ ମାଛକୁ ଧରିବା
ଛୋଟିହାଅଇ ବେଳେ ହାତରୁ ଖସିଗଲାପରି ଏହା ଆକାଶକୁ
छोटीहवाई ଛୁଟି ପଳାଏ)—
1. A kind of small rocket used as fire-works.

ଚେଙ୍ଗା—ଦେ. ବି—୧ । ହାତର ବୁଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଠି ଓ ତର୍ଜନୀ ଅଙ୍ଗୁଠି ଦ୍ୱାରା
Cheṅgā ଅନ୍ୟର ଜଙ୍ଘକୁ ଚିମୁଟିବା; ଚିମୁଟା—
1. A pinch on the thigh of a person with the thumb and index fingers; a pinch with the thumb and index finger.
୨ । ଚେଙ୍ଗ ୨ (ଦେଖ)
2. Cheṅga 2 (See)
୩ । ଚେଙ୍ଗ ହାବିଳ (ଦେଖ)
3. Cheṅga hābili (See)

ବିଣ. (ହି. ଚଙ୍ଗା=ଦକ୍ଷ, କର୍ମଠ, ନୀରୋଗ)—
୧ । ସତେଜ; ତାଜା—
1. Animated; lively; fresh; enlivened.
चांगा ୨ । ନୀରୋଗ; ସୁସ୍ଥ—2. Hale and hearty.
चङ्ग, चाङ्गा ୩ । ଆଳସ୍ୟ ବା ନିଦ୍ରାମୁକ୍ତ—
3. Having shaken off stupor or slumber, freshened after sleep or rest.

ଚେଙ୍ଗି—ଦେ. ବି—ଚେଙ୍ଗା ୧ (ଦେଖ)
Cheṅgi Cheṅgā 1 (See)

ଚେଙ୍ଗେଇ ଚାଉଳ—ଦେ. ବି—୧ । ଗାଈଜଗା ପିଲାମାନେ ବିଲରୁ
Cheṅgei chāuḷa ନୂଆ ଧାନ ଆଣି ସଢ଼େଇରେ ବାଡ଼ି ସାହାଯ୍ୟରେ ଅଗରେ କୁଟି ଖାଇବା ପାଇଁ ସେ ଧାନରୁ ଯେଉଁ ଚାଉଳ କାଢ଼ନ୍ତି—1. Rice got from new paddy gathered by cowherd boys from the field in small quantities and husked in a cocoanut shell with the help of the cow-herd's staff.
୨ । ବାଳକମାନେ ପାଚିଲା କଣ୍ଟେଇ କୋଳକୁ ଆଣି ଗୋଟିଏ ସଢ଼େଇରେ ଚହଁରେ ଲୁଣ ଓ ଲଙ୍କା ମରିଚ ମିଶାଇ ଘୋଟି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥ—2. Ripe Kanṭei berries plucked by children from the bushes and mixed with salt and red pepper and crushed in a cocoanut shell.

ଚେଞ୍ଚୁରୁଳି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ଚମ୍ପେଇ ନେଉଳ (ଦେଖ)
Cheñchruli Champei neuḷi (See)

ଚେଞ୍ଜ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଲାଭ କରିବା ଲାଗି ଜଳବାୟୁ
Cheñj ପରିବର୍ତ୍ତନ ପାଇଁ କିଛିଦିନ ସ୍ଥାନାନ୍ତର ଗମନ—
Temporary change of climate; change
चेंज of ones' place of residence for im-
चैंज provement of health

ଚେଟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଚିଟ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରେରଣ କରିବା+କର୍ମ. ଅ)—
Cheṭa ୧ । ଭୃତ୍ୟ; ଦାସ—
(ଚେଟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. A slave; an orderly; a servant.
୨ । ଉପନାୟକ (ଯେଉଁ ନାୟକ ମିଷ୍ଟବାକ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ରୁଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ତୁଷ୍ଟ କରେ)—2. A gallant who pacifies his enraged sweetheart with endearing words.
୩ । ଭଣ୍ଡ; ବିଦୂଷକ—3. A fool; jester.
୪ । ନାୟକ ଓ ନାୟିକାଙ୍କ ମିଳନ ଘଟାଇବା ପୁରୁଷ (ଛି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. A go-between.

ସାଧାରଣ ଲେକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚହୁଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ, 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଣ୍ଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଣ୍ଣା' ଦେଖିବେ; 'ଅଳଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ଙ୍କାର' ଦେଖିବେ।

୫ । ଏକ ପ୍ରକାର ମାଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
5. A kind of fish.

୬ । ପତି; ସ୍ୱାମୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—6. Husband.

୭ । ଉପପତି; ଜାର (ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର)—
7. Paramour.

ଚେଟକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଚିଟ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରେରଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ଚେଟ (ଦେଖ)
Chetaka (ଚେଟକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Cheta (See)

୨ । ଦୂତ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) —2. A messenger.

୩ । ଆଡମ୍ବର; ଜାକଜମକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. Show; parade.

ଚେଟକୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଚେଟକ+ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ.)—ଇନ୍ଦ୍ରଜାଳିକ; ବାଜୀଗର; ଯାଦୁକର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chetaki (ଚେଟକିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Magician.

ଚେଟିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚେଟକ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ) —ଚେଟୀ (ଦେଖ)
Chetika Cheti (See)

ଚେଟୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚେଟ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଦାସୀ—
Cheti 1 A slave-girl; a maid-servant.

ଚେଟୀ ହେଲେ ହେଲେ ଏ ପୁରୁଷେ
ଧରନ୍ତେ ଜନ୍ମ ପୁଣ୍ୟ ପୁଣ୍ୟରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଉଭାକରଚମ୍ପୂ. ଚ. ଗୀତ ।

୨ । ଉପନାୟିକା; ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀ —2. A concubine.

ଚେଟୁ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ଅଣକ; ଡଙ୍କା —
Chetu A wooden spoon or ladle.

ଚେଡ଼—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଚିଟ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅ)—ଦାସ; ଭୃତ୍ୟ—
Cherda (ଚେଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Servant.

ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—ପଣସକଠା; ଅପୁଷ୍ଟ ପଣସଫଳ; ପଣସଫଳର କସି—Small and young jack-fruit.

ଚେଡ଼କ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଚିଟ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅକ)—ଚେଡ଼ (ଦେଖ)
Cherdaka (ଚେଡ଼କା—ସ୍ତ୍ରୀ) Cherda (See)

ଚେଡ଼ୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚେଡ଼ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ) – ଚେଟୀ (ଦେଖ)
Cherdi Cheti (See)

ଚହୁଁ ଶିବବାର ଅବସର ଯେତ୍ତ
କେମନ୍ତ ଦେଖିଲେ ନଡ଼ାଗଲ ଚେଡ଼ୀ—ଗୋପୀନାଥ. କବିକେଶରୀ ।

ଚେଡ଼ୀପୁଅ—ଗ୍ରା. ବି. ପୁଂ. (ଗାଳିବିଶେଷ)—୧ । ଦାସୀପୁତ୍ର—
Cherdipua 1. (a term of abuse) Son of a
(ଚେଡ଼ୀପୋ— ଅନ୍ୟରୂପ) concubine or maid servant.

ବିନ୍ଦୁର ଫଲୁଆ ଖୋଷ୍ଟ କାଇ ଚେଡ଼ୀପୋ ନେଲ୍ଲା
ତାକୁ ଚେଡ଼ୀପୋ କେଇ କରି ଦେଉଳ ଭୋଜନ – ଶିଶୁଗୀତ ।

୨ । ନୀଚକୁଳ ପ୍ରସୂତ ବ୍ୟକ୍ତି—2 A lowborn person.

୩ । ନୀଚଲୋକ —3 A mean person

ଚେଣି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି— ଚିଣି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Cheni (etc) Chini etc (See)

ଚେଣ୍ଟା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ— ୧ । ଯେ ଏକ କଥାକୁ ବାରମ୍ବାର କହି ଚିଡ଼ାଏ
Chenta କରେ—1. Teasing; pertinacious.
(ଚେଣ୍ଟେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । କଳିହୁଡ଼ା—2. Quarrelsome.

୩ । ଅତି କୃପଣ –3. Very miserly; niggardly.

୪ । ଯେ ଦରଦାମରେ ଝିକମାରି କରେ—
4. Higgling and haggling.

ଚେଣ୍ଟାଲ୍—ଦେ ବି. ଓ ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଗାଳିବିଶେଷ; ସଂ. ଛିନ୍ନା; ଭୁଳ. ପ୍ରା. ଛିନ୍ନାଳଆ)—ନଷ୍ଟା (ସ୍ତ୍ରୀ); ଛିନ୍ନାଳ—
Chental Adulteress; lewd (woman).
ছেনাল
छिनाल
(ଚେଣ୍ଟାଳୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚେଣ୍ଟେଇବା ଦେ କ୍ରି. (ସଂ. ଚଣ୍ଡ, କମ୍ପା ଚଣ୍ଟ ଧାତୁ = ଭେଦନ)—
Chenteiba ୧ । ଝିକମାରି ହେବା; ଗୋଟିଏ କଥାକୁ ବାରମ୍ବାର
চটান କହି ବିରକ୍ତ କରିବା—1. To tease a person
खिजाना by repeatedly saying the same thing; to importune.

୨ । କୃପଣତା ପ୍ରକାଶପୂର୍ବକ ଦରଦାମରେ ଝିକମାରି କରିବା—
2. To higgle and haggle.

ଚେଣ୍ଟେଇ— ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସାମାନ୍ୟ ବାଳିକା—
Chentei An ordinary girl.

ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଚେଣ୍ଟାର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine Chenta.

ଚେଣ୍ଟ୍ରି ହାତ—ପ୍ରାଦେ. (କାନ୍ଥି; ମେଦିନୀପୁର; ଯାଜପୁର) ବି—ବାଁହାତ—
Chentri hata Left hand

ଚେଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) (ସଂ. ଚଣ୍ଡ) —ଅଣ୍ଡିରା ମଇଁଷି—
Chenda A male buffalo.

ବିଣ.—ଯୁବା ବୟସ୍କ—Youthful.

ଚେଣ୍ଡିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ. (ସଂ. ଚଣ୍ଡ)—ନବଯୁବା—
Chendia Youthful (person); of blooming youth.

ଚେତ୍— ସଂ. ଅ.—(ଚିତ୍ ଧାତୁ=ଜାଣିବା + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—୧ । ଯଦି—
Chet 1. If.

୨ । କଦାଚିତ୍—2. If ever.

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦର ଓଡ଼ିଆରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାର ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ସଂ. ନୋଚେତ୍, ନଚେତ୍ ଶବ୍ଦମାନ ଓଡ଼ିଆରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ।]

ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚେତନ)—୧ । ବିବେଚନା—
1. Thought; reasoning.

୨ । ସଂଜ୍ଞା; ଜ୍ଞାନ—2. Consciousness.

ଚେତ—ଦେ ବି. (ସଂ. ଚେତସ୍)—୧ । ହେତ; ଜ୍ଞାନ—
Cheta 1. Consciousness.
চেত ୨ । ଜାଗରଣ—
चेत 2. Awakening.

୧	ଈ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଵ	ନ୍

୩ । ଇଚ୍ଛା; ମନ—3. Mind; wish.

ଚେତ ମୋ ଯେବେ ନ ବଳେ ଅନ୍ୟକୁ । ଚନ୍ଦ୍ରସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୪ । ସାବଧାନତା; ହୁସିଆର—
4 Carefulness; caution.

୫ । ସ୍ମରଣ; ଖିଆଲ—5. Remembrance; memory.

ଚେତଃ—ସଂ. ବି (ଚିତ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅସ୍; ଚେତସ୍ ଶବ୍ଦ)—
Chetaḥ ୧ । ମନ; ଅନ୍ତଃକରଣ; ଚିତ୍ତ—1. Mind; heart.
୨ । ଜ୍ଞାନ—2. Knowledge
୩ । ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି—3. Reasoning faculty.
୪ । ଚୈତନ୍ୟ—4. Consciousness
୫ । ଆତ୍ମା—5 Soul

ଚେତକ—ସଂ. ବିଣ. (ଚିତ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ଯେ ସ୍ମରଣ
Chetaka କରାଏ—One who reminds; reminding
୨ । ଯେ ଚେତନା ଜନ୍ମାଏ—2 One who restores consciousness.
୩ । ଯାହା କର୍ତ୍ତବ୍ୟାକର୍ତ୍ତବ୍ୟବୋଧ ଜନ୍ମାଏ—
3. That which arouses one's conscience

ଚେତକୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚେତକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ
Chetakī ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ହରଡ଼ା—A kind of sweet-scented myrobalan.

[ଦ୍ର—କଥିତ ଅଛି ଯେ ଏ ହରଡ଼ାକୁ ହାତରେ ଧଇଲେ ବା ଉକ୍ତ ଗଛର ତଳକୁ ଗଲେ ଲୋକର ଝାଡ଼ା ହୋଇ ଯାଏ; ଏ ପ୍ରକାର ହରଡ଼ା ଉପରେ ୩ଟି ରେଖା ଥାଏ । ଏ ହରଡ଼ା ଆଜିକାଲି ମିଳେ ନାହିଁ । (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)]

୨ । ଜାଇଫୁଲ; ଜାତୀପୁଷ୍ପ—2 Jasminum Grandifloria.
୩ । ଶ୍ରୀରାଗର ସ୍ତ୍ରୀ ରାଗିଣୀ ବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. A kind of secondary tune
୪ । ହରଡ଼ା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—4 Myrobalan

ଚେତନ—ସଂ. ବି. (ଚିତ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—୧ । ଆତ୍ମା—
Chetana 1. Soul.
୨ । ଜୀବ; ପ୍ରାଣୀ—2. Animal.
୩ । ଚିତ୍ତ—3. Heart; mind.
୪ । (+ଭାବ ଅନ) ଚେତନା; ଜ୍ଞାନ—
4. Consciousness; perception.

କ୍ଷଣକେ ହୋଇ ହତଜ୍ଞାନ,
କ୍ଷଣକେ ଲଭଇ ଚେତନ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ବିଣ.—୧ । ଚେତନାଶାଳୀ; ସଜୀବ—
1. Animate; sentient; intelligent.

ଚେତନତା } ବି.
ଚେତନତ୍ୱ

୨ । ଜାଗ୍ରତ; ହୁସିଆର; ସାବଧାନ—
2. Wakeful; on one's guard.

ଦେ. ବି—ଜୀବନ—Life

ବ୍ୟାଘ୍ର ଜମ୍ବୁକାଦି ଜୀବନ ହରଣେ କେହି ଚେତନ ରହିଛି ଏହି ବଡ଼ ହେଲା ସେ ।
ଭଞ୍ଜ. ବିଦେଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଚେତନକୀ—ସଂ ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚେତନ+ସ୍ୱାର୍ଥେ କ+ଈ)—
Chetanakī ଚେତକୀ ୧ (ଦେଖ)
Chetakī 1 (See).

ଚେତନ ପଦାର୍ଥ—ସଂ. ବି—ଜୀବ; ଯାହାର ଜୀବନର ଅନୁଭୂତି ଅଛି—
Chetana padārtha A sentient or living being.

ଚେତନା—ସଂ. ବି. (ଚେତନ+ଆ)—୧ । ସଂଜ୍ଞା; ଜ୍ଞାନ; ଅନୁଭୂତି;
Chetanā ଚୈତନ୍ୟ—1 Sensation; consciousness.
୨ । ବୁଦ୍ଧି—2. Inward perception.
୩ । ଜୀବନ—3. Animation.
୪ । ମନ—4. Mind.
୫ । ଜାଗରଣ; ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ—5 Awakening.
୬ । ସ୍ମୃତି—6. Remembrance.

ଚେତନାହୀନ—ସଂ. ବିଣ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚେତନା+ହୀନ)—
Chetanā-hīna ୧ । ନିର୍ଜୀବ—1. Inanimate
୨ । ସଂଜ୍ଞାହୀନ—2. Unconscious; insensible.

ଚେତନୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଚିତ ଧାତୁ+କର୍ମ ଅନୀୟ)—ଜାଣିବା ଯୋଗ୍ୟ—
Chetanīya Knowable.

ଚେତ ପଶିବା—ଦେ. ବି—୧ । ସାବଧାନ ହେବା; ହେଜ ହେବା—
Cheta paśibā 1 Becoming careful.
চেতহওয়া ୨ । ଚେତା ପଶିବା (ଦେଖ)—
चैतन्यहोना 2 Chetā paśibā (See)

ଚେତବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ଚି ଧାତୁ+କର୍ମ ତବ୍ୟ)—ଚୟନ କରିବା ଯୋଗ୍ୟ—
Chetabya Fit to be plucked or gathered.

ଚେତସ୍—ସଂ. ବି—ଚେତଃ (ଦେଖ)
Chetas Chetaḥ (See)

ଚେତା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚେତଃ)—୧ । ଚେତନା; ଚୈତନ୍ୟ; ହୋସ୍;
Chetā ଜ୍ଞାନ—1. Consciousness
চৈতন্য ଚେତା ଅଛି ପର କହି, ପଡ଼ିଛି ତ ହେଉଅଛି ।
चेत ବଦସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋବାଚଣ୍ଡ. ଡ. ଗୀତ ।
୨ । ଜାଗରଣ—2. Awakening; watchfulness.
୩ । ସ୍ମରଣ—3. Remembrance.
সজাগ ବିଣ—୧ । ଜାଗ୍ରତ; ଗତନିଦ୍ର—
होसिआर 1. Awakened from sleep; watchful.
୨ । ମୋହରୁ ବିମୁକ୍ତ—2. Free from illusion.
୩ । ହୋସ୍ ଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—3. Conscious (person).

ଚେତାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଚିତ୍ ଧାତୁର ଣିଚ=ଚେତ ଧାତୁ; ଚେତିବାର
Chetaibā ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—୧ । ଅନ୍ୟକୁ ସ୍ମରଣ କରାଇବା—
চিতান; চেতান; চিয়ান 1. To remind a person.
चिताना ଲଜ୍ଜା ନହୁଅଛି କାହାକୁ, ଚେତାଇବାର ଅପୂର୍ବ ବିନା ମୋ କାହାକୁ ।
ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ବୃତ୍ତ ୧ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ବୃତ୍ତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

(ଚେତେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସତର୍କ କରିବା—
2. To caution a person.

୩ । ନିଦ୍ରାରୁ ଉଠାଇବା—
3. To awaken a person from sleep.

୪ । ଜ୍ଞାନ ଉଦୟ କରିବା; ଦୀର୍ଘକାଳ ମନେ ରହିଲା ଭଳି ଶିକ୍ଷା ଦେବା—4. To teach a lesson which will last in the mind for some time to come.

ଦୁଷ୍ଟଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡି କାଶ୍ରାଦର
ଚେତାଇ ଦେବ ଇଶ୍ୱରୁ । ଭୂପତ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୫ । ପୁନରୁଜ୍ଜୀବିତ କରିବା—
5. To bring one to senses.

୬ । ଆଲସ୍ୟ ଛଡ଼ାଇବା; ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା—
6. To excite; to stimulate.

୭ । ମନେ ପକାଇବା; ସ୍ମରଣ କରିବା—
7. To remember; to recollect.

ଚେତଲେ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଚେତାଇ
ଭାବିଲେ ଦେବାନ୍ତ ମିଶାଇ । ଭୂପତ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ଚେତାଉଣି—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଚିତ୍ ଧାତୁ)—ଚେତାଣି (ଦେଖ)
Chetāuṇi Chetāṇi (See)
चेतावनी

ଚେତା କରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଚେତନ ଲୋକର ଚେତନା ଆଣିବା—
Chetā karāibā To restore a person to consciousness.
জাগান
होस दिलाना
(ଚେତା କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚେତା ଚଇତନ—ଗ୍ରା. ବି. (ସହଚର)—ଚେତନା—
Chetā chaitana Consciousness.
চেতোচৈতন্য
होसहवास

ଚେତାଣି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚିତ୍ ଧାତୁ)—୧ । ସତର୍କ କରିବା—
Chetāṇi 1. Making one watchful.
চিতানি ୨ । ନିଦରୁ ଉଠାଇବା—2. A wakening.
चितानी ୩ । ଉତ୍ତେଜନା—3. Exciting; stimulating.
୪ । ସ୍ମରଣ କରାଇବା—4. Reminding.

ଚେତା ପଶିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ହଠାତ୍ କୌଣସି ବିଷୟରେ ସତର୍କତା ବା ଜ୍ଞାନର ଉଦୟ ହେବା—1. Becoming suddenly conscious or cautious.
Chetā paśibā
জ্ঞানআসা
होसआना ୨ । ସଂଜ୍ଞା ଲାଭ କରିବା—2 Being restored to consciousness.
(ଚେତା ବଳିବା, ଚେତା ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚେତା ବୁଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି (ରୋଗାଦି ହେତୁରୁ) ବାହ୍ୟଜ୍ଞାନର ଲୋପ ହେବା—Loss of consciousness.
Chetā buṛibā
জ্ঞানলোপ হওয়া
होस डूबना

ଚେତା ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ସଚେତନ ହେବା; ଚେତନ ଅବସ୍ଥାକୁ ଆସିବା—To come to one's senses.
Chetā hebā
ଦେ. କ୍ରି—ଚେତା ପଶିବା (ଦେଖ)
Chetā paśibā (See)

ଚେତାଳ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଚେତନ)—୧ । ଜାଗ୍ରତ—
Chetāḷa 1. Watchful; wakeful.
হোসিআর ୨ । ଯେ ଆଗ ପଛ ବିଚାରି କାର୍ଯ୍ୟ କରେ—
होशियार 2. Circumspect.
୩ । ହୁସିଆର; ସତର୍କ; ସାବଧାନ—
3 Cautious; careful.
୪ । ବ୍ୟୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସାବଧାନ—4 Provident.

ଘୋଡାଶାଳ, ଉଚ୍ଚାଳ, ଭୂଅ ହେନ୍ତାଳ, ଗର୍ଣ୍ଣି ବେତାଳ,
ଘରଣୀ ଚେତାଳ, ତେବେ ସେ ଘର ଯାଏ ଅପାରକାଳ । ଢଗ ।

ଚେତିତ—ସଂ. ବିଣ (ଚିତ୍ ଧାତୁ ଣିଚ=ଚେତି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Chetita ୧ । ଜ୍ଞାପିତ—1. Informed.
୨ । ଜାଗ୍ରତ—2. Awakened.

ଚେତିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଚିତ୍ ଧାତୁ)—୧ । ନିଦରୁ ଉଠିବା—
Chetibā 1. To wake up from sleep.
চিআ ଚେତ ଚଉରଷି ଗୃହିଁଲ ନଚି ନାଶେ ପାଶେ ନାହିଁ ଦ୍ରବ୍ୟ ଭରୁଣ ।
चौंता ଉଞ୍ଜ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।
୨ । ମନେ ପକାଇବା; ସ୍ମରଣ କରିବା—2. To recollect.

ଚେତ ପାଇଲେ ନନ୍ଦ କ୍ଷାନ, କାଣିଲେ କୃଷ୍ଣ ଭଗବାନ । ଭୂପତ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୩ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟାଦିଦ୍ୱାରା ଜାଣିବା—
3. To perceive; to be conscious.
୪ । ସତର୍କ ହେବା—4. To be cautious.

ଚେତଲ ନାଗ ଘର କରେ—ଢଗ ।

୫ । ଜାଣିବା—5. To know; to realise.

ମୋତେ ଭୁଲାଇବ ଝାଉଳେଇ ମୁଁ ଜଗର ଖର ହସି ଚେତ ଯାଚେ ଜଗଜର ।
ଉଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

୬ । ମନେ ରଖିବା—
6. To remember.

ଦୁରକର ବାପରଙ୍କୁ ଚେତ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଉଦ୍ଧାକରତମ୍ଭ ଦ ଗୀତ ।

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଚେଇଁବା; ଜାଗ୍ରତ ହେବା—
To watch up; to keep awake.
[ଚେତା(ତୋ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ]

ଚେତୁଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଜାଗରୂକ—
Chetuā 1. Watchful.
୨ । ସତର୍କ—2. Cautious.
(ଚେତୁଆଳ - ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ଯେ ଅନୁଭବଦ୍ୱାରା ଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରେ—3. Profiting by experience.

ଚେତୋଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚେତୋଇବା)—
Chetoibā ୧ । ଚେତାଇବା (ଦେଖ)
चियान 1. Chetāibā (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଥ	ଡଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଜ୍ଞ	ନ୍ତ

चेताना ୨ । ସ୍ମରଣ କରିବା; ଚେଇଁବା—2. To recollect
ଚେଡଲେ ଯାହା ବୋଲି ଲଭ ଲଜ
ଚେତୋଉ ନାହିଁ ସେ ରସକୁ ଅଜ—ଜନସୂର୍ଯ୍ୟ କବତା ।

ଚେଦ—ସଂ. ବି (ନାମ)—ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତର ରାଜ୍ୟବିଶେଷ; ଶିଶୁପାଳର
Chedi ରାଜ୍ୟ; ଚନ୍ଦେଲ୍ (ଆଧୁନିକ ବୁନ୍ଦେଲଖଣ୍ଡ)—
(ଚେଦ୍ୟ; ଚେଦୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Name of a kingdom of ancient India (modern Bundelkhand).

ଚେଦିପତି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଚେଦି+ପତି)—ଶିଶୁପାଳ—
Chedipati King Sisupāla.

ଚେଦିରାଜ } —ଅନ୍ୟରୂପ
ଚେଦୀଶ୍ୱର }

ଚେଦୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ସଂ. ବି—ଚେଦି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Chedī (etc) Chedi etc (See)
ଆସନ୍ତ ଅମିତ୍ତେଜା ଚେଦୀ ମହୀପାଳରେ—ସୁଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

ଚେନ୍—ବୈଦେ ବି (ଇଂ ଚେନ୍)—୧ । ଜଞ୍ଜିର; ଶିକୁଳି—
Chen 1. Chain
चेन ୨ । ଘଣ୍ଟାରେ ପକେଟ୍-ଘଡ଼ି ଝୁଲାଇବା ଶିକୁଳି—
चेन; चेइन् 2. Watch-chain
ନବ୍ୟ ଘଡ଼ି ଚେନ୍ ପ୍ରାଚୀନ କୁଣ୍ଡଳ—ସୁଧାନାଥ. ଦରବାର ।
୩ । ଭୂମି ମାପିବା ଶିକୁଳି; ଜରିବ୍—
3. Gunter's chain; a chain to measure land.
[ଦ୍ର—୧ ଚେନ୍=୧୦୦ ଲିଙ୍କ୍=୬୬ ଫୁଟ । ଦୀର୍ଘରେ ୧୦ ଚେନ୍ ଓ ପ୍ରସ୍ଥରେ ୧୦ ଚେନ୍ ହେଲେ ଜମିର ବର୍ଗଫଳ ଏକ ଏକର ବା ୨୪ ଦଶ୍ତିରେ ୧ ମାଣ ହୁଏ । ଦୀର୍ଘ ୧ ଚେନ୍ ପ୍ରସ୍ଥ ୧ ଚେନ୍=୧୦ ଡେସିମଲ୍ ବା ୨୫ ଗୁଣ୍ଠ । ପ୍ରତି ଚେନ୍‌ରେ ୧୦୦ଟି କାଠି (ଲିଙ୍କ୍) ମୁଦ୍ଧା ଦ୍ୱାରା ପରସ୍ପର ସହିତ ଯୁକ୍ତ ହୋଇଥାଏ ।]

ଚେନ୍‌ମାପ—ଦେ ବି—ଚେନ୍ ସର୍ଭେ (ଦେଖ)—
Chen-māpa Chen-sarbhe (See)

ଚେନ୍‌ମେନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ ଚେନ୍‌ମାନ୍)—୧ । ଜମି ମାପ ବେଳେ
Chen-men ଜଞ୍ଜିରକୁ ଭୂମିରେ ଟାଣିବା ମୂଲିଆ—1 Chain-
চেইনমেন্ man; a cooly who drags the chain
चेनमेन through a field
୨ । ଓଡ଼ିଶାରେ କାନୁନଗୋମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ନିଯୁକ୍ତ ସରକାରୀ ପିଅନ୍—2 The peon accompanying a Kanungo in Orissa.

ଚେନ୍ ଲାଇନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଚେନ୍ ଲାଇନ୍)—୧ । ମାପ କରିବା
Chen lāin ପାଇଁ ଭୂମିରେ ଯେଉଁ ବାଟେ ଚେନ୍ ଓଟରିଯାଏ—
চেইন্‌লাইন 1. Chain-line; a line on the field
चेनलाइन during chain-measurement.
୨ । ମାପ କରିବାବେଳେ ଯେଉଁ ବାଟେ ଚେନ୍ ଓଟରିଯାଇଥାଏ, ନକସାରେ ତହିଁର ଚିହ୍ନଟ—2. A chain-line shown on the map.

ଚେନ୍ ସର୍ଭେ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଲୁହା ଶିକୁଳି ସାହାଯ୍ୟରେ ଆଧୁନିକ
Chen-sarbhe ପ୍ରଣାଳୀଦ୍ୱାରା ଜମି ମାପିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟା —
চেইনসর্ভে Chain-survey.
चेनसर्वे

ଚେନା—ଦେ. ବି—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର, ଲମ୍ବ ଖଣ୍ଡ (ଯଥା ଜମିର)—
Chenā 1. A small narrow strip.
धजी ୨ । ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡ—2. A very small piece.
ଦେ. ବିଣ—ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର—Very small.

ଚେନାଇବା—ଦେ କ୍ରି—(ସ ଚୀର୍ଣ୍ଣ) ୧ । କାଠରୁ ଛାଲି ବାହାର
Chenāibā କରିବା—1. To take out the rind or
চেলান bark from wood.
चीरना ୨ । କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡ କରିବା; ଟିକଟିକ କରି ଚିରିବା—
2. To tear into pieces; to split into
(ଚେନେଇବା —ଅନ୍ୟରୂପ) thin strips or splinters.

ଚେନାଏଁ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର (ଖଣ୍ଡ)—
Chenāeñ A very small strip of.
(ଯଥା—ଚେନାଏଁ କାଗା, ଚେନାଏଁ ଜମି ।)

ଚେନାଚେନା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚେନାଇବା (ଦେଖ)—
Chenāchenā karibā Chenāibā (See)

ଚେନାପଟମ୍—ଦେ ବି (ନାମ)—ମାନ୍ଦ୍ରାଜ—
Chenāpatam Madras.

ଚେନି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି—ଚିନି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Cheni (etc) Chini etc (See)

ଚେନ୍ଦ୍ରି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ଚୀର)—୧ । କନା—
Chendri 1. A bit of cloth.
୨ । କନ୍ଥା—2. Rag; a bit of torne cloth.
ଘରେ କାହିଁ ଚେନ୍ଦ୍ରି ମୁଣ୍ଡ ବୁଲୁଛେ ବେଜ୍ଞ—ବ୍ୟଙ୍ଗ ପ୍ରବଚନ ।

ଚେପଟା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଚିପିଟ)—ଚେପ୍ଟା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chepaṭā (etc) Chep-ṭā etc (See)

ଚେପା—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଚେପ୍ଟା (ଦେଖ)
Chepā 1. Chep-ṭā (See)
চেপ্টা ୨ । ଯେଉଁ ପାତ୍ରର ଉପର ପାଖ ଭିତରକୁ ପଶିଯାଇ ଥାଏ -
चिपटा 2. Pressed inside (e. g a pot).
ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) ବି.—ବାହୁଙ୍ଗିର ପେଟରେ ବନ୍ଧାଯିବା ପତଳା କାଠ ବା ବାଉଁଶ—A thin strip of wood or bamboo put in the inside of a bāhungi.
ଗ୍ରା. ବି —ପେଚା—Owl.

ଚେପ୍ଟା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚିପିଟ)—୧ । (ଭୁଲ୍ଲା ପରି ଅଳ୍ପଉଚ୍ଚବିଶିଷ୍ଟ)
Chep-ṭā ପତଳା; ଚକଟା—1. Flattened; thin.
চাপটা, চেপটা ୨ । ଚେପା; ଯାହା ଭିତରଆଡ଼କୁ ଦବିଯାଏ—
चिपटा 2. Compressed; flat.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ କିମ୍ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ କିମ୍ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ପଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଂଶ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଶଂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଢ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଢ଼' ଦେଖିବେ

ଚେପ୍ଟା ଢୋଲ- ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଆଶ୍ୱିନ ପର୍ବ ସମୟରେ Chep-tā dhola ସମଲେଶ୍ୱରୀ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କୁ ଭୋଗ କରିବା ଉପଲକ୍ଷରେ ବଜାଯିବା ଏକପ୍ରକାର ଢୋଲ—A kind of drum beat before Goddess Samaleśwarī of Sambalpur during the Durgā-pujā festival.

[ଦ୍ର—ଏ ଢୋଲ ଗୋଲାକାର । ମାତ୍ର ଏହାର ଗଠନ ଚେପ୍ଟା । ଏହାର ସ୍ୱର ଢୋଲର ସ୍ୱରଠାରୁ ଉଚ୍ଚତର । ଏହାକୁ ପୂଜା କରି ଓ ଓ ଫୁଲ ଚନ୍ଦନରେ ବିଭୂଷିତ କରି ଘାସୀମାନେ ବଜାନ୍ତି । ବଜାଉଥିବା ବେଳେ ଓ ବାଦ୍ୟନାଦରେ ଥରେ ଉଲୁହୁଳି ଓ ହୁଳହୁଳି କରାଯାଇ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଭରଣୀ ହୁଏ । ଏହିପରି ଷୋଳଟି ଭରଣୀ ବାଦିତ ହେଲେ କାଳସୀ (ବଳ) ଠାରେ ଠାକୁରାଣୀ ଭୋଗ ହୁଅନ୍ତି ।]

ଚେପ୍ଟାନାକା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.—(ସଂ. ଚିପିଟନାସିକ)—ଯାହାର ନାକ Chep-tā-nākā ଚେପ୍ଟା ବା ବସି ଯାଇଥାଏ—
சேப்டாநாகோ Flat-nosed.
चिपटी नाक
(ଚେପ୍ଟାନାକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚେପ୍ଟାମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ — ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁହଁ ଚେପ୍ଟା—
Cheptā-muhāñ Flat-faced.
சேப்டா முக
(ଚେପ୍ଟାମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚେପ୍ଟୀ— ଦେ. ବି. (ଅଶ୍ଳୀଳ) (ସଂ. ଚିପିଟ=ଚେପଟା)—ଭଗ; ଯୋନି—
Chepti Female organ.
चिपटी

ଚେପ୍ଟୀ ଲଢ଼େଇବା— ଦେ. (ଅଶ୍ଳୀଳ) କ୍ରି.—କାମାତୁରା ଦୁଇ ଜଣ ସ୍ତ୍ରୀ Chep-ti lardheibā ପୁରୁଷସ୍ପର୍ଶ ଅଭାବରେ ପରସ୍ପରକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ
चिपटिलेखना ପୂର୍ବକ ପରସ୍ପର ଯୋନିଲିଙ୍ଗ ଘଷାଘଷି
चिपटी लड़ाना ହେବା—(two woman) To embrace each other and rub each other's organ in the absence of any other means of satiating lust.
(ଚେପ୍ଟୀ ଲଢ଼େଇ—ବି)

ଚେଭଡ଼ା - ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.— ଢିଠ; ଯେ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ଅତିଶୟ ହଇରାଣ Chebharḍā କରେ—Teasing; vexatious.
(ଚେଭଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚେଭଡ଼ାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଅତ୍ୟନ୍ତ ହଇରାଣ କରିବା—
Chebharḍāibā To tease; to vex.
(ଚେଭଡ଼େଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚେଭରା—ଦେ. ବିଣ.—ଦାବୀ ଥିବାରୁ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବାରମ୍ବାର ମାଗେ—
Chebharā One who pressingly asks for his dues.
(ଚେଭରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚେମଟା—ଦେ. ବିଣ.—(ସଂ. କ୍ଷାମ)—୧ । ଅତି କ୍ଷୀଣ ବା ପତଳା—
Chematā 1. Very lean.
୨ । ଶୀର୍ଣ୍ଣ—2 Emaciated (Howells).

ଚେମଠା—ଦେ. ବିଣ.—ଚେମଡ଼ା (ଦେଖ)
Chemathā Chemarḍā (See)

ଚେମଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ ଚର୍ମ; ଚମ ପରି ଅଭଙ୍ଗପ୍ରବଣ)—
Chemarḍā ୧ । ଚାଉଳପରି; କଚାଳିଆ; ଚମ ପରି ଟାଣିଆ—
சிம்ட், சிம்டா 1 Tenacious; inflexible; tough.
चिमड़ा ୨ । ଯାହା ସହଜରେ ଛିଣ୍ଡେ ନାହିଁ—
2 Not fragile; in frangible.
୩ । ଯାହା ଲଇଁ ଯାଏ, ଭାଙ୍ଗେ ନାହିଁ—3. Pliant
୪ । ଦୁର୍ଦ୍ଦମନୀୟ—4. Pertinacious.
୫ । ଏକଗୁଆଁ—5. Obstinate
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଅକ୍ଳାନ୍ତ—Untired.

ଚେମଡ଼ଚଟି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚର୍ମଚଟକ)—
Chemarḍachaṭi ଚମଚଟା (ଦେଖ)
Chamachaṭā (See)

ଚେମଡ଼ଚଟିଆ, ଚେମଡ଼ଚଟୁ, ଚେମଡ଼ଚଟୁଆ, ଚେମଡ଼ଚେଟୁ, ଚେମଡ଼ଚେଟୁଆ } ଅନ୍ୟରୂପ — ଦେ ବିଣ—ଯେ କୌଣସି ବିଷୟରେ ଅତି ଜିଦ ବା ଅଳି କରେ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Importunate.

ଚେମଡ଼ା ଲଇ—ଦେ ବି— ଶାରିବା (ଦେଖ)
Chemarḍā lai Sāribā (See)
ଚେମଡ଼ିଲଇ, ଚେମିଡ଼ିଲଇ, ଚେମେଡ଼ିଲଇ } ଅନ୍ୟରୂପ

ଚେମଣାବାବୁ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ନାଗପୁର ମରହଟ୍ଟା ରାଜା ମାଧୋଜୀ Chemaṇābābu ଭୌଁସଲଙ୍କ ସାନ ଭାଇ—The younger brother of Mādhojī Bhoñsalā, the Marhatta ruler of Nagpur.

[ଦ୍ର—ମାଧୋଜୀ ଏହାଙ୍କୁ ଢେଙ୍କାନାଳ ବିଦ୍ରୋହ ଦମନ କରିବା ଓ ବଙ୍ଗପ୍ରଦେଶ ଆକ୍ରମଣ କରିବା ପାଇଁ ପଠାଇଥିଲେ । ଢେଙ୍କାନାଳର ରାଜା ତ୍ରିଲୋଚନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଏହାଙ୍କର ଯୁଦ୍ଧ ହେବା ପରେ ସନ୍ଧି ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲା (ଖ୍ରୀ. ଅ, ୧୭୪୮) । ବ୍ରଜନାଥ ବଡ଼ଜେନା ସମରତରଙ୍ଗରେ ଢେଙ୍କାନାଳ ରାଜାଙ୍କ ଯୁଦ୍ଧ ବିଷୟ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଅଛନ୍ତି ।]

ଚେମଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚର୍ମଚଟକ)—ଚେମଣି ଚଢ଼େଇ—
Chemaṇi The house-bat.
சாம்சிக
चमगादड़
(ଚେମଣିଆ, ଚେମିଣୀ, ଚେମେଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

୯	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ଉଅ	ଢ଼
·	ଈ	ଊ ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ୍ୟ	ଇଅ	ଜ୍ଞ	କ୍ଟ	

ଚେମଣି ଲଇ—ଦେ. ବି—ଶାରବା (ଦେଖ)
Chemaṇi lai — Śāribā (See)
(ଚେମିଣି ଲଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚେମର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—୧ । ଚେମଡ଼—
Chemar — 1. Tenacions.
୨ । ଅକ୍ଳାନ୍ତ—2. Untired.

ଚେମରଚଟି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚର୍ମଚଟକ)—
Chemara-chati — ଚମଚଟା (ଦେଖ)
Chama-chaṭā (See)
ଚେମରଚଟିଆ, ଚେମଚଟି, ଚେମରଚଟିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ — ବିଣ—ଚେମଡ଼ଚଟି (ଦେଖ)
Chemarḍachaṭi (See)

ଚେମା—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର କଉଡ଼ି ଖେଳ—A kind of game
Chemā — at hazards with five Kauṛdis-
[ଦ୍ର—ଏ ଖେଳକୁ ଆଠପଚିଶ ଖେଳ ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ଏଥିରେ ଦୁଇ ବା ଚାରିଜଣ ଖେଳାଳି ପାଞ୍ଚୋଟି କଉଡ଼ି ମୁଠାଇ ର ଭୂମିରେ ପକାଇ ତାହାର ଅନୁସାରେ ଦାନ ଗୁଳ ଖେଳନ୍ତି ।]

ଚେମଡ଼ି ଲଇ—ଦେ. ବି—ଶାରବା (ଦେଖ)
Chamaṛdi lai — Śāribā (See)

ଚେମିଣି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚର୍ମଚଟୀ)—
Chemiṇi — ଚମଚଟା (ଦେଖ)
(ଚେମେଣି—ଅନ୍ୟରୂପ) — Chamachaṭā (See)

ଚେମ୍ବର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଚେମଡ଼ (ଦେଖ)
Chembar — Chemaṛḍa (See)
চেম্বর — ବୈଦେ. (ଇଂ.) ବି—୧ । କୋଠରି—
चैंबर — 1. Chamber; room.
(ଯଥା—ବେଡ୍‌ଚେମ୍ବର୍=ରାଜାଙ୍କ ଶୟନମନ୍ଦିର ।)
୨ । ହାକିମମାନଙ୍କ ଅଫିସ୍‌ସଂଲଗ୍ନ ଖାସ୍ କାମରା—
2. The chamber of an official.
୩ । ବାରିଷ୍ଟର ଓ ଓକିଲମାନଙ୍କର ଖାସ୍ ବୈଠକଖାନା ବା ଅଫିସ୍—3. The sitting room or office of a barrister or pleader.
[ଦ୍ର—କେତେକ ସଭା ବା ସଂଘକୁ ମଧ୍ୟ ଚେମ୍ବର୍ ନାମ ଦିଆଯାଏ । ଯଥା - ଚେମ୍ବର୍ ଅଫ୍ କମର୍ସ, ଅପର୍ ଚେମ୍ବର୍, ଚେମ୍ବର୍ ଅଫ୍ ପ୍ରିନ୍ସେସ୍ ।]

ଚେମ୍ବର୍ ଅଫ୍ କମର୍ସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ପ୍ରାଦେଶିକ ବଣିକ ସଂଘ--
Chember of kamars — The Chamber of Commerce.
চেম্বর অফ্ কমর্স
चैंबर अफ् कामर्स

ଚେମ୍ବର୍ ଅଫ୍ ପ୍ରିନ୍ସେସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଭାରତର ଭାଇସରୟଙ୍କ
Chember af prinses — ସଭାପତିତ୍ୱରେ ଗଠିତ ଦେଶୀୟ ରାଜନ୍ୟବର୍ଗଙ୍କ ସଭା; ରାଜେନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳ—
The Chamber of Princes.

ଚେମ୍ବର୍ଲେନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ରାଜାଙ୍କ ଶୟନମନ୍ଦିରରେ ରାଜା
Chemberlen — ଶୋଇଲା ବେଳେ ତାଙ୍କୁ ଜଗିବା ବ୍ୟକ୍ତି ବା ପ୍ରହରୀ--
Chamberlain.

ଚେମ୍ବର୍ସ୍ ଡିକ୍ସନାରି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଇଂରାଜି ପଢ଼ୁଥିବା ଭାରତୀୟ
Chembers diksināri — ବାଳକବାଳିକାମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଚେମ୍ବର୍ସ୍ ନାମକ ସାହେବଙ୍କ ସଙ୍କଳିତ ଇଂରାଜି ଭାଷାକୋଷ-
A dictionary of the English language compiled by Mr. Chambers.

ଚେମ୍ବଲ୍—ଦେ. ବି. (ନାମ) (ସଂ. ଚର୍ମଣ୍ୱତୀ)—
Chembal — ଚମ୍ବଲ୍ (ନଦୀ) (ଦେଖ)
Chambal (river) (See)

ଚେୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଚି ଧାତୁ=ସଂଗ୍ରହ କରିବା + କର୍ମ. ଯ)—
Cheya — ଚୟନଯୋଗ୍ୟ—
(ଚେତବ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) — Fit to be plucked.

ଚେୟାଡ଼—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଶର)—୧ । ଶର—
Cheyārḍa — 1. Arrow.
চিআর — ୨ । ଅସ୍ତ୍ର—2. Weapon.
तीर — ୩ । ଅସ୍ତ୍ର ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ବାଉଁଶପାତିଆ—
3. Sharp bamboo-splinter used as a weapon of offence.

ଚେର୍ପି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନାପୁର) ବି—ଚର୍ବି (ଦେଖ)—
Cher-pi — Charbi (See)

ଚେର—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ଚର ଧାତୁ=ଗତି କରିବା; ଯାହା ଭୂମି
Chera — ମଧ୍ୟକୁ ଗତି କରେ; କିମ୍ବା ସଂ. ଚୂଡ଼ା)—ବୃକ୍ଷମୂଳରୁ
শিকড়; জড় — ଭୂମିଭିତରକୁ ଭେଦ କରିଥିବା ଲମ୍ବ ସୂକ୍ଷ୍ମ ରଜ୍ଜୁବତ୍ ଅଂଶ—
जड़ — 1. Root of a tree.

ମାୟା ଚେର ଛିଲେ ଭେଦିବ ଯେତିକ,
ଅନ୍ତକ ରଗଡେ ଝିଙ୍କିବ ତେତିକ । ରାଧାନାଥ. ଦରବାର ।

চুঁচী; বাঁট — ୨ । (ସଂ. ଚୀର) ପଶୁସ୍ତନର ଅଗ୍ରଭାଗ, ଚିର—
थन; चुँची — 2 The nipple or teat of the udder of a beast; the dug of a beast.

ଖୋଳ ଚେର ଗାଇ ବଣ ଛପନ । ପ୍ରାଚୀ. ପରଚେ ଗୀତା ।

আঁশ — ୩ । ପାଚିଲା ଆମ୍ବ, ତାଳ ଆଦି ଫଳମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା
रिसा — ସୂକ୍ଷ୍ମ ତନ୍ତୁ—3. Tough fibres found in some ripe mangoes and palm fruits.
୪ । (ନାମ) ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତର ରାଜ୍ୟବିଶେଷ (ଏହାର ଉତ୍ତରରେ କର୍ଣ୍ଣାଟ, ଦକ୍ଷିଣରେ ସମୁଦ୍ର ଓ ପଶ୍ଚିମରେ କେରଳ ରାଜ୍ୟ ଥିଲା)—4. Name of an ancient kingdom in South India..
୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବଂଶଧର; ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତି—
5. (figurative) Descendent; offspring

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ବୃଷ୍ଟାନ୍ତରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଆଖିଁ ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

(ଯଥା—ସାଆନ୍ତର ବଂଶର କେହି ହେଲେ ଚେର ରହିଲା ନାହିଁ ।)

୬ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସମ୍ପର୍କ—
6. (figurative) Connection; relation.

ଚେର ଉପାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଓ ଚେର୍+ସଂ. ଉତ୍ପାଟନ)—
Chera upārḍibā ୧ । କୌଣସି ଗଛକୁ ଭୂମିରୁ ଟାଣି ତହିଁର ମୂଳକୁ ଭୂମିମଧ୍ୟରୁ ଝିଙ୍କି ଆଣିବା; ମୂଳୋତ୍ପାଟନ କରିବା—
জড় উপড়া
जड़ उखाड़ना
1. To root out a tree; to uproot.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ; ମୂଳ ଉପାଡ଼ିଲେ ଗଛ ମରିଯିବାରୁ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବା ବସ୍ତୁର ଉଚ୍ଛେଦ ସାଧନ କରିବା—
2. (figurative) To cause ruin or eradicate a person or thing.

ଚେର କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି- ୧ । କୌଣସି ବୃକ୍ଷର ମୂଳକୁ କାଟିବା—
Chera kāṭibā 1. To cut the root of a tree.
শিকড় কাটা
जड़ काटना
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ; ଚେର କାଟିଲେ ଗଛ ମରି ଯିବାରୁ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନିଷ୍ଟ ବା ଉଚ୍ଛେଦ ସାଧନ କରିବା—
2. (figurative) To injure or ruin a person.

(ଯଥା—ସେ ମୋର ଉପରେ ଉପରେ ପାଣି ଢାଳୁଛି, ହେଲେ, ଭିତରେ ଭିତରେ ଚେର କାଟୁଛି ।)

ଚେରଚଣା—ଦେ. ବି—ଭୂଇଁଚଣା; ମୁଗଫଳି; ଚିନାବାଦାମ—
Cherachaṇā Groundnut
চীনেবাদাম
चीनाबादाम; मुँगफली

ଚେରଚେଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ପୋଟଳ (ଦେଖ)
Cherachenḍā Poṭala (See)

ଚେର ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଦୃଢ଼ମୂଳ ହୋଇଥିବା ଗଛ) ଭୂମିର ଗଭୀର ପ୍ରଦେଶକୁ ଚେର ବିସ୍ତାର କରିବା—
Chera debā
শিকড়গাড়া
जड़पकड़ना
(ଚେର ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
1. (a tree) To strike root; to send forth the roots deep into the soil; to take root.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ସ୍ଥାୟୀଭାବରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିବା—2. (figurative) To become firmly established at a place; to permanently reside at a place.

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ନିଜର ଅଧିକାର ବା ସମ୍ପତ୍ତି ବା ସମ୍ପର୍କ ବା ଆଧିପତ୍ୟ ବିସ୍ତାର କରିବା
3. (figurative) To extend one's authority, influence, property or connection in a place.

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନିଜର ବଂଶବୃଦ୍ଧିଦ୍ୱାରା ବହୁସଂଖ୍ୟକ ବ୍ୟକ୍ତି-ସମ୍ବଳିତ ପରିବାରର କର୍ତ୍ତା ହେବା—
4. (figurative) To have a large number of children added to one's family.

୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) (ସ୍ତ୍ରୀ ପକ୍ଷରେ)—ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବ କରିବା—
5. (figurative) (in the case of a woman) To give birth to a child.

୬ । (ଭୂମିରେ ପୋତା ହୋଇଥିବା କମ୍ବା କଲମ କରାଯାଇ ଥିବା କୌଣସି ଗଛର ଡାଳ) ମୂଳଦେଶରୁ ଚେର କାଢ଼ିବା—6. To send forth roots (said of a branch planted on the ground or grafted).

ଚେରପାରୁ—ଦେ. ବି. (ସମାନ୍ୟ ଭିନ୍ନାର୍ଥକ ସହଚର)—ପାଚିଲା ଆମ୍ବ, ନଡ଼ିଆକତା, ପାଚିଲା ତାଳ ଓ ତେନ୍ତୁଳିରେ ଥିବା ବଡ଼ ବଡ଼ ଅଂଶୁ (ଚେର) ଓ କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶୁ—
Cherapāru Large and small fibres of ripe mango, palm, tamarind fruit and cocoanut-coir.

(ଯଥା - ସେ ଦାନ୍ତଦ୍ୱାରାଗୁଡ଼ାକ ଆମ୍ବ ଖାଇଛନ୍ତି ଯେ, ଆମ୍ବର ଚେର-ପାରୁ ସୁଦ୍ଧା ରଖି ନାହାନ୍ତି ।)

ଚେର ମାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଗଛ କ୍ରମଶଃ ବଢ଼ିବା ଯୋଗୁଁ) ଭୂମି ମଧ୍ୟକୁ ଚେରର କ୍ରମଶ ବିସ୍ତାର—The spreading out or striking of the roots underground of a growing tree.
Chera mārḍibā

ଚେରମାରୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି - ଚେମିଡ଼ି ଲଇ (ଦେଖ)
Cheramāru Chemirḍi lai (See)

ଚେରମୂଳ—ଦେ. ବି (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର)—ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ମୂଳ-ମୂଳିକା; ଜଡ଼ିବୁଟୀ; ନାଗୁଣୀଗୁଣୀ; ଟୋଟକା ଔଷଧ—
Cheramūla Various medicinal roots and drugs.
জড়ীবুটী
जड़ीबुटी
(ଚେରମୂଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚେରଳ—ଦେ. ବି—ଚରଡ଼ (ଦେଖ)
Cherala Chararḍa (See).

ଚେରଷ୍ଟା—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ଚେଷ୍ଟା)—୧ । ଆଚରଣ—
Cherashṭā 1, Conduct.
(ଚେରେଷ୍ଟା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ସୈନ୍ୟର ଚେରଷ୍ଟା କହିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । ବ୍ୟବହାର; କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ—2. Behaviour.
ଅନେକ କାଳର ସେ ଅଟଇ ବୁଢ଼ୀ ଗୋଟା
ତାହାଠାରେ ହେଲା ମୋର ଏଡ଼େକ ଚେରଷ୍ଟା—ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ଆଦ୍ୟ

୩ । କର୍ମ; କାର୍ଯ୍ୟ—3. Act.
୪ । ଚୈତନ୍ୟ; ଜ୍ଞାନ—4. Conciousness.
୫ । ଜୀବନୀଶକ୍ତି—5. Vital power.
୬ । ରୀତି; ଢଙ୍ଗ—6. Manner.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଂ	ଡ଼ଃ	ଲ୍ଲ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

ଚେରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଗଛ ଭୂଗର୍ଭରେ କାଣ୍ଡର ଚେର) ବିସ୍ତାର
Cherāibā କରିବା—1. To take root; to strike root.
चाङ्गाहओना ୨ । ସବଳ ଓ ସତେଜ ହେବା—
जीना, चँङ्गाहोना 2 To become healthy and strong.
(ଚେରେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଦେହେର କ୍ରମେ କ୍ରମେ ସତେଜ ଦେଖାଯିବା—3 (figurative) To appear more and more strong and blooming; to become enlivened.

ଚେରାଗ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର, ମେଦିନୀପୁର) ବୈଦେ.
Cherāg (etc) ବି. (ଫା. ଚିରାଗ୍; ଭୁଲ. ବ ଚେରାଗ୍)—
(ଚେରାଗ୍, ଚିରାଖ୍, ଚିରାଗ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ଚିରାଖ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chirākh etc (See)

ଚେରାପୁଞ୍ଜି—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଆସାମ ପ୍ରଦେଶର ଖାସିଆ ପାହାଡ଼ର
Cherāpunji ପାଦଦେଶରେ ଅବସ୍ଥିତ ନଗର ଓ ପର୍ବତବିଶେଷ—
Cherrapunji in the Khāsiā hills of Assam.
[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ପୃଥିବୀର ସକଳ ସ୍ଥାନ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ବର୍ଷା ହୁଏ । ଏପରିକି, ଏକଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଏଠାରେ ୪୧ ଇଞ୍ଚ ବା ଦୁଇ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଣି ଜମା ହେବା ଭଳି ବର୍ଷା ହେବାର ଦେଖା ଯାଇଅଛି । ଏହା ସିଲ୍‌ହଟ୍ ଜିଲ୍ଲା ଓ ନଗରର ଉତ୍ତର ଓ ସିଲଙ୍ଗର ଦକ୍ଷିଣରେ ଅବସ୍ଥିତ ।]

ଚେରିଙ୍ଗି—ଦେ. ବି—୧ । ପିତ୍ତ—
Cheringi 1. Bile.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) - ବାହାଦୁରି—
2. Bragging; boasting.
(ଯଥା—ତୋ ଚେରଙ୍ଗି ମାଡ଼ିଲାଣି ।)

ଚେରିପୁଅ—ଗ୍ରା. ବି—ଚେଡ଼ିପୋ (ଦେଖ)
Cheripua Cherdipo (See)
(ଚେରପୋ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚେରୁଆ—ଦେ ବିଣ—ଚେରପୂର୍ଣ୍ଣ (ପାଚିଲା ଅମ୍ବ)—
Cheruā Filbrous (ripe mango).
रेसादार

ଚେରୁଡ଼ା—ଗ୍ରା. ବି—ଚିରୁଡ଼ା (ଦେଖ)
Cherurdā Chirurdā (See)
(ଚେରୁଲା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚେଲ୍—ଦେ. ବି. (ହି. ଚଲ୍)—ଚଲ୍ (ଦେଖ)
Chel Chal (See)

ମହନ୍ତ ମହାବଳ ଖାଇ ଏବେ କହୁଛନ୍ତି, ହୁଁ—ଚେଲ୍—ବାବା ଜାହ୍ନବୀ । ଚେଲ୍—ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଚେଳ ସଂ. ବି. (ଚଲ୍ ଧାତୁ=ପିନ୍ଧିବା+କର୍ମ. ଅ)—୧ । ବସ୍ତ୍ର—
Chela 1. Cloth; garment.
୨ । ପୋଷାକ—2. Apparel; dress.
୩ । ପଟ୍ଟବସ୍ତ୍ର—3. Silk cloth.
ସଂ. ବିଣ. (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଅଧମ, କୁତ୍ସିତ—
Inferior; mean.

ଚେଲା—ବୈଦେ. ବି. (ସଂ. ଚେଟକ; ପ୍ରା. ଚେଡ଼ଅ; ସଂ. ଚେଳ= ଦାସ; ସଂ. ଚେଲୁକ=ବୌଦ୍ଧଭିକ୍ଷୁଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ)—
Chelā
चेला ୧ । ଶିଷ୍ୟ; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଦୀକ୍ଷା ଦେଇଥାଆନ୍ତି;
चैला ଦୀକ୍ଷିତ ଶିଷ୍ୟ—1. Disciple; a person initiated
(ଚେଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) into the mysteries of a sect by an ascetic.
୨ । ମହନ୍ତ, ବୈଷ୍ଣବ ଓ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କର ନିର୍ବାଚିତ ଶିଷ୍ୟ—
2 The selected heir-apparent of a Mahanta or Sannyāsi.

ତୁମ୍ଭ ଚେଲା ଅଂଶ ଘରେ ପ୍ରବେଶ—ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀଗୁରୁଭକ୍ତିଗୀତା ।

[ଦ୍ର—ଯାହାଙ୍କଠାରୁ ଚେଲା ଦୀକ୍ଷା ନିଏ ତାଙ୍କୁ ଗୁରୁ ବୋଲି ଯାଏ ।]

ଚେଲା ଚେଲି—ଦେ ବି. (ସହଚର)—୧ । ଚେଲା ଇତ୍ୟାଦି—
Chelācheli 1. Disciples and others.
चेलाचेलि ୨ । କୌଣସି ଗୁରୁଙ୍କର ଶିଷ୍ୟବୃନ୍ଦ—
चेलाचाटे 2. The body of one's disciples.

ଚେଲାନ—ସଂ. ବି—ତରଭୁଜ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chelāna Melon.
(ଚେଲାଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚେଲି—ସଂ. ବି—ତୁଚ୍ଛ ବା ନୀଚ ବ୍ୟକ୍ତି—
Cheli A mean person.

ଚେଳିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚେଳ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ+ଆ)—
Chelikā ୧ । ପରିଚ୍ଛଦ; ପୋଷାକ—
1 Garment; clothes.
୨ । ପଟ୍ଟବସ୍ତ୍ର; ପାଟଶାଢ଼ୀ—
2. Silken cloth for females.

ଚେଳୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚେଳ+ଈ)—ଚେଳିକା (ଦେଖ)
Chelī Chelikā (See).

ଚେଲୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଚେଟୀ)—ଶିଷ୍ୟା; ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଆଦିଙ୍କଠାରୁ
Chelī ଦୀକ୍ଷାଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ—A female disciple.
चेली
चैलिन; चैली

ଚେଲୁକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ବୌଦ୍ଧ ଭିକ୍ଷୁ—
Cheluka A Buddist itinerant ascetic.

ଚେଶିସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ) (ମଟର ଗାଡ଼ିର ଅଂଶ; ଇଂ. ଚ୍ୟାସିସ୍)—
Chesis ମଟର ଗାଡ଼ିର ଫର୍ମ ରୁଳିବାର ଚକ—
चेसिस Chasis; a traversing base or frame along
चैसिस which the body of a car moves.

ଚେଷ୍ଟ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ଚେଷ୍ଟା କରିବା—
Chesht (root) To try; to endeavour; to exert.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାରେ ସନ୍ଥ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାନା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପରି ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଆତ୍ମା' ନ ପାଇଲେ 'ଆତ୍ମା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ ।

ଚେଷ୍ଟକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚେଷ୍ଟ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Cheshtaka — ଯେ ଚେଷ୍ଟା କରେ—
(ଚେଷ୍ଟିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Endeavouring; exerting
ସଂ. ବି—ରତିବନ୍ଧବିଶେଷ—A pose in copulation.
[ଦ୍ର—ପାଦମେକଂ କୁଚେ ନ୍ୟସ୍ୟ ଇତରେଣୈବ ଚେଷ୍ଟୟେତ୍ । କାନ୍ତଃ କୋଡ଼େ ସ୍ଥିତାଂ ନାରୀଂ ବନ୍ଧୋଽୟଂ ଚେଷ୍ଟକୋ ମତଃ ॥]

ଚେଷ୍ଟମାନ—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ. (ଚେଷ୍ଟ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଶାନଚ୍)—
Cheshtamāna ୧ । ଯେ ଚେଷ୍ଟା କରୁଅଛି; ଉଦ୍‌ଯୋଗୀ—
(ଚେଷ୍ଟମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Endeavouring; exerting.
୨ । ଚଳନ୍ତ; ଗଲୁଥିବା—2. Moving.

ଚେଷ୍ଟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚେଷ୍ଟ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Cheshtā ୧ । ପ୍ରୟାସ; ଉଦ୍‌ଯୋଗ, ଯତ୍ନ—
1. Endeavour; exertion; effort.
୨ । କାୟିକ ବ୍ୟାପାର, ଅଙ୍ଗାଦିର ଗତି—
2. Motion of limbs; bodily movement.
୩ । ପରିଶ୍ରମ—3. Labour.
୪ । ଅଭୀଷ୍ଟସାଧକ ଅନିଷ୍ଟନାଶକ କ୍ରିୟା—
4 Any motion, movement or activity for bringing about the desired result or for evading an injury.
୫ । ସାହସ—5. Courage.
୬ । କର୍ମ; କାର୍ଯ୍ୟ 6 Act.
ସେ ବେଳେ ନାନା ଚେଷ୍ଟା କରି ଗଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ଅଦି ।
୭ । ମନର ଭାବ ବା ଅବସ୍ଥାର ପ୍ରକଟନକାରୀ ଦୈହିକ ଗତି—
7. Bodily movement which indicates the mover's mental condition.
୮ । ପ୍ରେମପାତ୍ର ପତି ପ୍ରେମ ପ୍ରକଟ କରିବାର ନାୟକ-ନାୟିକାଙ୍କ ପ୍ରଯତ୍ନ—2. A lover's outward indication of love
୯ । ଇଚ୍ଛା; କାମନା (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
9. Wish; desire
ଦେ. ବି—୧ । ଚୈତନ୍ୟ; ଜ୍ଞାନ—1. Consciousness
୨ । ଶୈଳି; ଢଙ୍ଗ—3. Manner; mode

ଚେଷ୍ଟାସାଧ୍ୟ—ସ. ବିଣ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚେଷ୍ଟା + ସାଧ୍ୟ)—
Cheshtā sādhya ଯାହା ଚେଷ୍ଟା ଦ୍ୱାରା ସାଧିତ କରାଯାଇ ପାରେ-
Accomplishable with efforts.

ଚେଷ୍ଟିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଚେଷ୍ଟ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Cheshtita ୧ । ସଚେଷ୍ଟ—1 Exerting; active; endeavouring.
୨ । (+କର୍ମ ତ) ଯେଉଁ ବିଷୟ ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରାଯାଇ ଅଛି-
2. Persued; sought after; laboured for.
ସଂ. ବି. (ଚେଷ୍ଟ୍ ଧାତୁ + ଭାବ ତ)—
୧ । ଉଦ୍ୟମ—1 Exertion
୨ । କର୍ମ—2. Action
୩ । ଗତି—3. Motion

ଚେହେଁକା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚମତ୍କୃତ, ପ୍ରା. ଚମଁକ; ଚହଁକ)—
Chehenkā ୧ । ଚମକ; ଭୟରେ ଚମକିବା—
चमक 1 Wincing; startling.
चौंक ୨ । ଚେଙ୍ଗା (ଦେଖ)
2. Chengā (See)
ଦେ. ବିଣ—ଚେଙ୍ଗା (ଦେଖ)
Chengā (See)

ଚେହେଁକାଇବା—ଦେ କ୍ରି—ଚମକାଇବା—
Chehenkāibā To startle.
चमकाना
चौंकाना
(ଚେହେଁକେଇବା —ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚେହେଁକିବା—ଦେ . କ୍ରି (ସଂ. ଚମତ୍କୃତ)— ଭୟରେ ଚମକିବା; ଛନକାଅଁ
Chehenkibā ହେବା—To wince; to take a sudden fright; to start.
चमके उठा
चौंकना

ଚେହେରା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଚେହ୍‌ରା)—୧ । ମୁଖମଣ୍ଡଳର ଛବି;
Cheherā ମୁଖଛବି—1. Appearance; countenance; facial expression.
चेहारा
चेहरा ସେ କ ମାନେ ଭଲ ଫେସନ ଚେହେରା । ପ୍ୟାରୀନାଥ. ଦରବାର ।
୨ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—2. Fairness; beauty.
୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଖମଣ୍ଡଳର ପ୍ରତିକୃତି ବା ରୂପ—
3 Likeness of the face; a picture of one's face.
୪ । ମୁଖମଣ୍ଡଳ—4. The whole face.

ଚେହେରାବନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ —ସୁନ୍ଦର ମୁଖଯୁକ୍ତ—
Cheherābanta Having a beautiful face; of a graceful countenance.
चेहेराबन्त
चेहरामंद्

ଚେହେଲମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଚେହ୍‌ଲୁମ୍=ଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍ତମ)—
Chehelam ୧ । ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କ ସଫର୍ ମାସର ୨୦ ତାରିଖରେ
चेहेलम ପଡ଼ିବା ପର୍ବ—The anniversary of the funeral
चेहलुम (40th day of the death) of Hassan amongst the Mahomedans.
[ଦ୍ର—ସଫର୍ ମାସର ବିଂଶ ଦିବସରେ ଏହା ପଡ଼େ । ମହରମର ଚାଳିଶ ଦିନରେ ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କର ଏ ପର୍ବ ହୁଏ । ମହରମ ଦିନ ହୋସେନ୍ ଓ ହସନ୍‌ଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିଥିଲା । ମୁସଲମାନ୍-

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ଡ଼

ମାନେ ମୃତ୍ୟୁର ୪୦ ଦିନରେ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରନ୍ତି ଅତଏବ ମହରମ ପର୍ବର ୪୦ ଦିନ ପରେ ହୋସେନ୍ ଓ ହସନଙ୍କ ସାମ୍ବତ୍ସରିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧଦିବସ ପାଳନ ହୁଏ ।]

୨ । କୌଣସି ମୁସଲମାନଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁର ୪୦ ଦିନ— 2. The 40th day of a Mahomedan's death.

ଚେହେଲମ୍ ଫାତିଆ— ବୈଦେ. ବି. (ଫା)— ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଚାଳିଶ ଦିନରେ ହେବା ଦେବାରାଧନା ଆଦି— The worship and rites performed by the Mahomedans on the 40th day of a person's death.
Chehelam phātiā
চেহেলম ফাতিয়া
चेहेलुम फातिया

ଚୈ— ଦେ ବି — ଚଇ (ଦେଖ)
Chai — Chai (See)

[ଦ୍ର—ଦେଶଜ ଓ ବୈଦେଶିକ ଓ ସଂସ୍କୃତ ପଦମାନ ଯାହାଁର ଆଦ୍ୟ ଅକ୍ଷର 'ଚୈ' ଅଟେ ତାହା, ଗ୍ରାମ୍ୟ, ଅଶିକ୍ଷିତ ଓ ଘରୋଇ ଭାଷାରେ 'ଚଇ' ଯୁକ୍ତ ହୁଏ । ଚୈ ଆଦ୍ୟରେ ଥିବା କୌଣସି ଶବ୍ଦ 'ଚୈ' ତଳେ ନ ପାଇଲେ 'ଚଇ' ତଳେ ଦେଖିବାକୁ ହେବ ।]

ଚୈ ଚୈ— ଦେ. ଅ — ହାତୀଙ୍କୁ ଆଗକୁ ଚଳାଇବା ପାଇଁ ମାହୁନ୍ତର ଡାକ—Sound uttered by the driver of an elephant to make the elephant proceed.
Chai chai

ଚୈତ (ଇତ୍ୟାଦି)— ଗ୍ରା. ବି.— ଚଇତ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chaita (etc) — Chaita etc. (See)
চৈত
चैत

ଚୈତନ (ଇତ୍ୟାଦି)— ଦେ. ବି.— ଚଇତନ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chaitana (etc) — Chaitana etc (See)

ଚୈତନ୍ୟ— ସଂ. ବି. (ଚେତନ + ଭାବ ବା ସ୍ୱାର୍ଥେ ଯ)— ୧ । ଜ୍ଞାନ; ଅନୁଭୂତି; ବୋଧ—1 Sensation; knowledge; perception; intelligence.
Chaitanya

୨ । ଚେତନା—2. Animation; consciousness.

୩ । ଜାଗରଣ—3. Awakening.

୪ । ପ୍ରକୃତି—4. Nature

୫ । ଜୀବନ; ପ୍ରାଣ—5 Life

୬ । ପରମାତ୍ମା, ବ୍ରହ୍ମ—6. Brahma; the Universal Soul.

୭ । ପରମେଶ୍ୱର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 7. God.

୮ । ଜୀବାତ୍ମା—8. The individual soul.

[ଦ୍ର—ନ୍ୟାୟଦର୍ଶନରେ ଜ୍ଞାନ ଓ ଚୈତନ୍ୟ ଏକ ଥିବାର ବୋଲାଯାଇ ଅଛି । ଏହା ଆତ୍ମାର ଧର୍ମ ଅଟେ । କିନ୍ତୁ ସାଂଖ୍ୟଦର୍ଶନ ମତରେ ଜ୍ଞାନ ଓ ଚୈତନ୍ୟ ପୃଥକ୍, ଚୈତନ୍ୟକୁ ଆତ୍ମାର ଧର୍ମ ଓ ଜ୍ଞାନକୁ ବୁଦ୍ଧିର ଧର୍ମ ବୋଲାଯାଇଅଛି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଦେ. ବି—୧ । ବଙ୍ଗର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବୈଷ୍ଣବ ପ୍ରଚାରକ ଶ୍ରୀ ଚୈତନ୍ୟ ଦେବ—Name of the Bengalee religious reformer Chaitanya.

[ଦ୍ର—ଶ୍ରୀ ଚୈତନ୍ୟ ଦେବ ୧୪୮୪ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ (୧୪୦୮ ଶକାବ୍ଦ) ଦୋଳପୂର୍ଣ୍ଣିମା ରାତ୍ରିରେ ଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରହଣ ସମୟରେ ବଙ୍ଗଦେଶର ନଦିଆ ବା ନବଦ୍ୱୀପ ନଗରରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ତାହାଙ୍କର ପିତାଙ୍କ ନାମ ଜଗନ୍ନାଥ ମିଶ୍ର ଓ ମାତାଙ୍କ ନାମ ଶଚୀଦେବୀ । ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାରେ ତାହାଙ୍କ ବଂଶର ଆଦି ବାସସ୍ଥାନ ଥିଲା । ଜଗନ୍ନାଥ ମିଶ୍ର ବଡ଼ ପଣ୍ଡିତ ଥିଲେ । ବିଦ୍ୟାଚର୍ଚ୍ଚା କରିବା ନିମନ୍ତେ ସ୍ୱଦେଶ ଛାଡ଼ି ସେ ସକୁଟୁମ୍ବ ନବଦ୍ୱୀପରେ ବାସ କରିଥିଲେ ।

ଚୈତନ୍ୟ ବୈଷ୍ଣବ-ଧର୍ମ-ପ୍ରଚାରକ । ସେ ୧୫୧୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ରାଜା ପ୍ରତାପରୁଦ୍ର ଦେବଙ୍କ ରାଜତ୍ୱ ସମୟରେ ଉତ୍କଳକୁ ଆସିଥିଲେ । ରାଜା ବୈଷ୍ଣବ ଥିବାରୁ ତାହାଙ୍କ ସହାୟତାରେ ଶ୍ରୀ ଚୈତନ୍ୟଦେବ ସମଗ୍ର ଉତ୍କଳରେ ବୈଷ୍ଣବ ଧର୍ମର ପ୍ରେମଲହରୀ ଖେଳାଇ ଦେଇଥିଲେ । ପୁରୀର ରାଧାକାନ୍ତ ମଠ ତାହାଙ୍କ ସାଧନାର ପ୍ରଧାନ ପୀଠ ଥିଲା । ପୁରୀର 'ଟୋଟା ଗୋପୀନାଥ'ଙ୍କ ମନ୍ଦିରରେ ସେ ତନୁତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । କୃପାସିନ୍ଧୁ. ଉତ୍କଳ ଇତିହାସ ।

ଏହାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ନାମ ଗୌରାଙ୍ଗ, ନିମାଇ, ଗୋରା, ଗୋରାଚାନ୍ଦ, ଚୈତନ୍ୟଚନ୍ଦ୍ର । ଏହାଙ୍କୁ ବୈଷ୍ଣବମାନେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଅବତାର ବୋଲି ମାନନ୍ତି । ବାଲ୍ୟକାଳରେ ଏହାଙ୍କର ପିତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଥିଲା । ଏ ପ୍ରଥମେ ବିବାହ କରି ତାଙ୍କର ପତ୍ନୀବିୟୋଗ ଘଟିବାରୁ ଦ୍ୱିତୀୟଥର ବିବାହ କଲେ । ଏ କିଛିଦିନ ସଂସାରୀ ହୋଇ ଗୃହତ୍ୟାଗ ପୂର୍ବକ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଦୀକ୍ଷା ନେଲେ । ଏ ବୈଷ୍ଣବଧର୍ମର ଅହେତୁକ ପ୍ରେମ, ଭଗବାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ କରିବା ପ୍ରେମ ଓ ବିଶ୍ୱଜନୀନ ମୈତ୍ରୀଭାବର ପ୍ରଚାର କରିଥିଲେ । ବୈଷ୍ଣବ ହେଲେ ସମସ୍ତେ ଏକ ଜାତି ଓ ଏକ ଭାଇ ହୁଅନ୍ତି ବୋଲି ସେ ପ୍ରଚାର କଲେ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ସର୍ବଦା ଧ୍ୟାନ ଓ ନାମକୀର୍ତ୍ତନ ହିଁ ମୋକ୍ଷର ପ୍ରଧାନ ପନ୍ଥା ବୋଲି ଏ ପ୍ରଚାର କଲେ । ଏହାଙ୍କ ପ୍ରଚାରିତ ଧର୍ମ ବଙ୍ଗ, ବିହାର, ପଞ୍ଜାବ, ଯୁକ୍ତପ୍ରଦେଶ ଓ ଉତ୍କଳରେ ଖୁବ୍ ବିସ୍ତୃତି ଲାଭ କରିଥିଲା ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଏ ଧର୍ମର ପ୍ରଚାର ହେଉଥିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଏ ୪୮ ବର୍ଷ ବୟସରେ ପୁରୀଠାରେ ଲୋକଚକ୍ଷୁର ଅଗୋଚରରେ ଦେହାନ୍ତର ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ । ଏହାଙ୍କ ପ୍ରଭାବରେ ବଙ୍ଗୀୟ ବୈଷ୍ଣବ ସାହିତ୍ୟର ବିକାଶ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବଙ୍ଗୀୟ ସାହିତ୍ୟର ଉନ୍ନତି ଆରମ୍ଭ ହେଲା ।]

୨ । ପୁରୁଷ ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ— 2 A name given to males

ଚୈତନ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ରାମୃତ—ଦେ. ବି— ବୈଷ୍ଣବ ଗ୍ରନ୍ଥ ବିଶେଷ (ଯାହାର ପ୍ରଣେତା ପ୍ରବୋଧାନନ୍ଦ ସରସ୍ୱତୀ)— A book on Baishnavism by Prabodhananda Saraswati.
Chaitanya chandrāmruta

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ବିଶେଷ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନିଆ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ

ଚୈତନ୍ୟ ଚରିତାମୃତ— ଦେ. ବି—ଭକ୍ତଶ୍ରେଷ୍ଠ କୃଷ୍ଣଦାସ କବିରାଜଙ୍କ ବିରଚିତ ଶ୍ରୀଚୈତନ୍ୟ ଦେବଙ୍କ ଜୀବନୀ ଓ ଉପଦେଶ ବିଷୟକ ବଙ୍ଗଳା ଗ୍ରନ୍ଥ—
Chaitanya charitāmṛuta — Name of a Bengale book by Kṛushṇa Das dealing with the life and teachings of Chaitanya

ଚୈତନ୍ୟମୟ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ—୧ । ଚିନ୍ମୟ—
Chaitanyamaya 1. Essential; consisting of the soul.
(ଚୈତନ୍ୟମୟୀ— ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ଚେତନାଯୁକ୍ତ—2. Animate, endowed with consciousness.

ଚୈତନ୍ୟୋଦୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚୈତନ୍ୟ+ଉଦୟ) —
Chaitanyodaya ୧ । ଚେତନାର ଉଦୟ—
1. Awakening of consciousness.
୨ । ଜ୍ଞାନୋଦୟ; ଜ୍ଞାନର ଆବିର୍ଭାବ—
2. The dawning of knowledge.

ଚୈତା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି ଓ ବିଣ— ଚଇତା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chaitā (etc) Chaitā etc (See).

ଚୈତାଳି—ଗ୍ରା ବିଣ—ଚଇତା (ଦେଖ)
Chaitāli Chaitā (See).

ଚୈତି (ଇତ୍ୟାଦି)— ଚଇତି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chaiti (etc) Chiti etc (See).

ଚୈତିଆଳି—ଗ୍ରା. ବିଣ—ଚଇତା (ଦେଖ)
Chaitiāli Chaitā (See).

ଚୈତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ଚିତ୍ତ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—ଚିତ୍ତସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Chaitta Pertaining to the heart, mental
ସଂ. ବି—ବୌଦ୍ଧ ମତରେ ବିଜ୍ଞାନସ୍କନ୍ଧର ଅତିରିକ୍ତ ଅନ୍ୟ ସ୍କନ୍ଧମାନ--The attributes of a living being except Bijnāna-skandha according to the Buddhists.
[ଦ୍ର—ବୌଦ୍ଧମାନେ ଦେହୀର ୫ ଗୋଟି ସ୍କନ୍ଧ ବା ଗୁଣ ଥିବାର ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି, ଯଥା—ରୂପ, ବେଦନା, ବିଜ୍ଞାନ, ସଂଜ୍ଞା ଓ ସଂସ୍କାର । ଏଥିମଧ୍ୟରୁ ବିଜ୍ଞାନ ଛଡ଼ା ଆଉ ୪ ଗୋଟି ଚିତ୍ତସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଥିବାରୁ ଏ ୪ଟି ସ୍କନ୍ଧକୁ ଚୈତ୍ତ ବୋଲାଯାଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]

ଚୈତ୍ତିକ— ସଂ. ବିଣ (ଚିତ୍ତ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଇକ)—ଚୈତ୍ତ (ଦେଖ)
Chaittika Chaitta (See)

ଚୈତ୍ୟ—ସଂ. ବି (ଚି ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ; ଚିତ୍ୟ=ଅଗ୍ନି+ସମ୍ବନ୍ଧେ. ଅ,—
Chaitya ୧ । ଯଜ୍ଞଶାଳା; ପୂଜାସ୍ଥାନ—
1. A place or house of worship or sacrifice.
୨ । ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କର ଦେବାଳୟ; ବୌଦ୍ଧ ମନ୍ଦିର—
2. A Buddhistic temple.
୩ । ଗୃହ; ଘର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. House.
୪ । ସ୍ମୃତିସ୍ତମ୍ଭ—4. Monument.
୫ । ଶ୍ମଶାନତରୁ (ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କ ପୂଜ୍ୟ)—
5. A tree near a cremation ground which is considered sacred by the Buddhists.
୬ । ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ବୃକ୍ଷ—6 The Religious Fig tree; the Peepal tree.
ଜ୍ଞାତିବୃକ୍ଷ ଗୁରୁ ଦେବତା ଚୈତ୍ୟ ବୃକ୍ଷ—କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ଏଭ ।
୭ । ଯେଉଁ ଗଛକୁ ଲୋକେ ଦେବତା ଜ୍ଞାନରେ ପୂଜାକରନ୍ତି--
7. Any tree held sacred and worshipped by people.
୮ । ଗ୍ରାମର ସୀମାରେ ଥିବା ବୃକ୍ଷସମୂହ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)--
8. A cluster of trees on the boundary of a village.
୯ । ବେଲ ଗଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
9. The Bel (Marmalos) tree.
୧୦ । ବୁଦ୍ଧ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
10. A name of Buddha
୧୧ । ବୌଦ୍ଧ ଭିକ୍ଷୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
11 A Buddhist mendicant.
୧୨ । ବିହାର; ବୌଦ୍ଧ ମଠ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
12. A Buddhistic abbey or Math.
୧୩ । ଚିତା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର); ଚିତାଗ୍ନି—
13. Cremation-fire.
ସଂ. ବିଣ—ଚିତାସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Pertaining to the funeral pyre.

ଚୈତ୍ୟବନ୍ଦନ—ସଂ. ବି—୧ । ଜୀନ ବା ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)--
Chaityabandana 1. An image of the Jina or Buddha.
୨ । ଜୈନ ବା ବୌଦ୍ଧମନ୍ଦିର—
2. A Jaina or Buddhistic temple
୩ । ଚୈତ୍ୟ ବା ଦେବାଳୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଧନର ରକ୍ଷା—
3. Management and custody of the funds of a religious endowment

ଚୈତ୍ୟକ—ସଂ. ବି (ଚୈତ୍ୟ+ସ୍ୱାର୍ଥେ କ)—୧ । ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଗଛ—
Chaityaka 1. The Peepal tree.
୨ । ବିହାର ପ୍ରଦେଶର ରାଜଗୃହ ନିକଟରେ ଥିବା ପର୍ବତ—
2. Name of a mountain in Bihar.
[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ ପଥରରେ ଥିବା ଚରଣଚିହ୍ନକୁ ଦେଖିବାକୁ ଜୈନମାନେ ଯାଆନ୍ତି ।]

ଚୈତ୍ୟତରୁ—ସଂ. ବି—୧ । ଅଶ୍ୱତ୍ଥଗଛ—
Chaitya taru 1. The Peepal tree.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଛ୍ଅ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଜ୍ଞ	ନ୍

୨ । ଗ୍ରାମର କୌଣସି ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବୃକ୍ଷ—
2. Any celebrated tree of a village.

ଚୈତ୍ୟଦ୍ରୁମ—ସଂ. ବି—୧ । ଅଶ୍ୱତ୍ଥଗଛ—
Chaitya-druma 1. The Peepal tree.
୨ । ଅଶୋକ ବୃକ୍ଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. The Asoka tree.

ଚୈତ୍ୟମୁଖ—ସଂ. ବି—କମଣ୍ଡଳୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chaityamukha An ascetic's water-pot.

ଚୈତ୍ୟଯଜ୍ଞ—ସଂ. ବି—ଆଶ୍ୱଲାୟନ ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଯଜ୍ଞବିଶେଷ—
Chaitya-jajna A kind of Vedic sacrifice.
[ଦ୍ର—କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ହଜିଗଲେ ଦ୍ରବ୍ୟସ୍ୱାମୀ ଏ ଯଜ୍ଞ କରିବା ପାଇଁ ସଂକଳ୍ପ କରୁଥିଲେ ଓ ନଷ୍ଟ ଦ୍ରବ୍ୟ ମିଳିଲେ ଏ ଯଜ୍ଞର ଅନୁଷ୍ଠାନ କରୁଥିଲେ । (ହି ଶବ୍ଦସାଗର) ।]

ଚୈତ୍ୟବିହାର—ସଂ. ବି—ବୌଦ୍ଧ ବା ଜୈନ ମଠ—
Chaitya-bihāra A Math of the Buddists or Jainas

ଚୈତ୍ୟସ୍ଥାନ—ସଂ. ବି—୧ । ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିବା ସ୍ଥାନ--
Chaitya-sthāna 1. A place containing an image of Buddha.
୨ । କୌଣସି ପବିତ୍ର ସ୍ଥାନ; ତୀର୍ଥ—2. Any sacred place; a centre of pilgrimage

ଚୈତ୍ର—ସଂ. ବି (ଚୈତ୍ରୀ=ଚିତ୍ରା ନକ୍ଷତ୍ରଯୁକ୍ତ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା+ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ. ଅ;
Chaitra ଯେଉଁ ମାସରେ ଚିତ୍ରାନକ୍ଷତ୍ରଯୁକ୍ତ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ହୁଏ—
୧ । ଫାଲ୍ଗୁନର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଓ ବୈଶାଖର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଚାନ୍ଦ୍ରମାସ; ବସନ୍ତର ଦ୍ୱିତୀୟ ମାସ—1. The lunar month succeeding Phālguna (i. e April or May).
[ଦ୍ର—ସମ୍ବତ୍ ବର୍ଷ ଗଣନାରେ ଏହା ବର୍ଷର ପ୍ରଥମ ମାସ ।]
୨ । ପୌରାଣିକ ଭାରତର ରାଜବଂଶବିଶେଷ—
2. Name of a mythological royal family of India
୩ । ପୌରାଣିକ ୭ଟି ବର୍ଷପର୍ବତ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)--
3. One of the 7 mythological Barsha-mountains.
୪ । ବୌଦ୍ଧ ଭିକ୍ଷୁକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. A Buddist mendicant.
୫ । ଯଜ୍ଞଭୂମି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. A place where vedic sacrifice is performed.
୬ । ଦେବାଳୟ; ମନ୍ଦିର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. A temple.
୭ । ଚୈତ୍ୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)—
7. Chaitya (See)
୮ । ବୁଧଙ୍କ ଔରସରେ ଚିତ୍ରା (ନକ୍ଷତ୍ର) ଗର୍ଭରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ପୌରାଣିକ ସପ୍ତଦ୍ୱୀପର ଅଧୀଶ୍ୱର ରାଜବିଶେଷ ଓ ଚୈତ୍ର ନାମକ ରାଜବଂଶର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ—8. Name of a king of the seven mythological islands, said to have been born of the 14th lunar mansion as mother and the planet Mercury as father.
[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ବଂଶ ଚୈତ୍ର ବଂଶ ନାମରେ ବିଖ୍ୟାତ ଥିଲା ଏବଂ ଏହି ବଂଶରେ ଚଣ୍ଡୀପୁରାଣୋକ୍ତ ସୁରଥ ରାଜା ଜନ୍ମିଥିଲେ ।]

ଚୈତ୍ରମଖ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଚୈତ୍ରମାସରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ମଖ)—
Chaitra-makha ଚୈତ୍ରମାସରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ମଦନୋତ୍ସବ; (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) ଫୁଲଦୋଳ ଉତ୍ସବ—A festival in honour of the Hindu God of Love during the month of Chaitra.

ଚୈତ୍ରରଥ—ସଂ. ବି. (ଚିତ୍ରରଥ=ଗନ୍ଧର୍ବବିଶେଷ+ରକ୍ଷକାର୍ଥେ. ଅ)—
Chaitra-ratha ୧ । (ଯେଉଁ ଉଦ୍ୟାନର ଚିତ୍ରରଥ ଗନ୍ଧର୍ବ ଜଗୁଥିଲେ) କୁବେରଙ୍କ ଉଦ୍ୟାନ—1. The pleasure-garden of the Hindu God of Riches.
୨ । ମୁନିବିଶେଷ—2. Name of a sage.
୩ । ଚିତ୍ରରଥ ଗନ୍ଧର୍ବଙ୍କ ବିଷୟର ବର୍ଣ୍ଣନାତ୍ମକ ଗ୍ରନ୍ଥ—
3. Name of a book dealing whith the Gandharba Chitraratha.

ଚୈତ୍ରସଖା—ସଂ ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚୈତ୍ର+ସଖା, ଚୈତ୍ରମାସ ବସନ୍ତ-
Chaitra-sakhā କାଳ ଓ କାମଦେବଙ୍କ ପ୍ରିୟମାସ ଥିବାରୁ—
The Hindu God of Love; Cupid.

ଚୈତ୍ରାବଳୀ—ସଂ. ବି. (ଚୈତ୍ର+ଆବଳୀ, ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ. ମଧୂତ୍ସବା,
Chaitrābali ସୁବସନ୍ତ; କାମମହ, ବାସନ୍ତୀ; କର୍ଦ୍ଦମୀ; ହି. ଶବ୍ଦ-ସାଗର)—୧ । ଚୈତ୍ରପୂର୍ଣ୍ଣିମା—1. The full-moon of the month of Chaitra.
୨ । ମଦନ ତ୍ରୟୋଦଶୀ; ଚୈତ୍ରମାସର ଶୁକ୍ଳତ୍ରୟୋଦଶୀ—
2. The 13th day of the bright fortnight of the month of Chaitra.

ଚୈତ୍ରିକ—ସଂ. ବି. (ଚୈତ୍ର+ଇକ)—ଚୈତ୍ରମାସ—
Chaitrika The month of Chaitra.
(ଚୈତ୍ରକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୈତ୍ରୀ—ସଂ. (ଚିତ୍ରା+ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ଯେଉଁ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ
Chaitri ଚନ୍ଦ୍ର ଚିତ୍ରାନକ୍ଷତ୍ର ସଙ୍ଗେ ରହନ୍ତି)—
୧ । ଚୈତ୍ରପୂର୍ଣ୍ଣିମା—The full-moon of the month of Chaitra.
୨ । (ଚୈତ୍ରୀ+ବିଦ୍ୟମାନାର୍ଥେ. ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ.) ଚୈତ୍ର ମାସ, (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—
2. The month of Chaitra.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ, 'ଅଳବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଚୈଦିକ—ସଂ. ବି.(ଚେଦି+ଇକ)—୧ । ଚେଦିଦେଶର ରାଜା; ଶିଶୁପାଳ-
Chaidika — 1. A name of Śiśupāla.
(ଚୈଦ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଚେଦିଦେଶୀୟ ଲୋକ—
2. A resident of the Chedi country.
ସଂ. ବିଣ— ଚେଦିଦେଶ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Relating to the Chedi country.

ଚୈନ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)— ଦେ. ବି ଓ ବିଣ —ଚଇନ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chain (etc) — Chain etc (See)
चेइन
चैन
चेन ବୈଦେ. ଗ୍ରା. ବି. (ଇଂ. ଚେନ୍)—ଶିକୁଳି—
चैन — Chain.

ଚୈନ— ସଂ. ବିଣ (ଚୀନ+ଅ)—୧ । ଚୀନଦେଶୀୟ—
Chaina — 1. Chinese.
୨ । ଚୀନଦେଶ ଜାତ—2 Produced in China.

ଚୈନେୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଚୀନ+ଭବାର୍ଥେ. ଏୟ)—ଚୈନ (ଦେଖ)
Chaineya — Chaina (See)

ଚୈଲ—ସଂ. ବିଣ (ଚେଲ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)— ୧ । ବସ୍ତ୍ରସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Chaila — 1. Relating to cloth
ସଂ. ବି. (ଚେଲ+ସ୍ୱାର୍ଥେ ଅ)—୧ । ବସ୍ତ୍ର —1. Cloth
୨ । ପୋଷାକ—2 Dress.

ଚୈଲକ—ସଂ. ବି—ଶୂଦ୍ର ପିତା ଓ କ୍ଷତ୍ରିୟା ମାତା ଗର୍ଭଜାତ ପ୍ରାଚୀନ ବର୍ଣ୍ଣ-
Chailaka ସଙ୍କର ଜାତିବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Name of mixed caste originating from a Śūdra father and Kshatriya mother.

ଚୈଲଧାବ—ସଂ. ବି. (ଚେଲ+ଧାବ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ଲୁଗା
Chaila-dhāba ଧୁଏ)—ଧୋବା— Washerman.

ଚୋଉକଟି—ପ୍ରାଦେ, (ଯାଜପୁର) ବି—ଚଉକଟି (ଦେଖ)
Choukati — Chaukati (See)

[ଦ୍ର—ସଂ. ଚତୁଃ ଶବ୍ଦର ଅପଭ୍ରଂଶ 'ଚଉ' ବା 'ଚୌ' ଆଦ୍ୟରେ ଥିବା ଶବ୍ଦମାନ ଯାଜପୁରରେ 'ଚୋଉ' ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ । ଯଥା—ଚଉକାଠ ସ୍ଥାନରେ ଚୋଉକାଠ, ଚଉପାଢ଼ି ସ୍ଥାନରେ ଚୋଉପାଢ଼ି; ପଣ୍ଡିତ ଓ ଶିକ୍ଷିତମାନଙ୍କ ମୁଖରୁ ମଧ୍ୟ ଘରୋଇ କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ଏହା ଶୁଣାଯାଏ ।]

ଚୋକ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ (ସଂ. ତୀକ୍ଷ୍ଣ)—ତୀକ୍ଷ୍ଣ—
Chok — Sharp.

ଚୋକ—ସଂ. ବି— ଔଷଧାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—
Choka — A medicinal plant; Cleome Felina.
भड़भाँड़, सतयानासी

ଚୋକଡ଼—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଶକଲ; ଶଲ୍କ; ତ୍ୱକ୍; ସଂ. ଚୋଲକ=ବଲ୍କଲ)—
Chokarda ଗହମର ଚୋପା; ଭୁସି—Husk of wheat; bran
भूसी; चोकल ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବିଣ—କୋଚଟ (ଦେଖ)
चोकर — Kochata (See)
(ଯଥା—ଲୁହା ର ଚୋକଡ଼, କମାର ର ଚୋକଡ଼, ଢଗ ।)

ଚୋକ୍ଷ—ସଂ. ବିଣ. (ଚୁକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଯ)—ଦକ୍ଷ; ନିପୁଣ—
Choksha — 1. Expert; skilful.
୨ । ତୀକ୍ଷ୍ଣ—2. Sharp.
୩ । ନିର୍ମଳ—3. Clean; pure.
୪ । ମନୋହର—4 Beautiful.
୫ । କ୍ଷୁଦ୍ର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Small.
୬ । ପବିତ୍ର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—6. Sacred.
୭ । ହୁସିଆର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—7. Cautions.
୮ । ପ୍ରଶଂସିତ—8. Praised.
ସଂ. ବି—ପବିତ୍ର ବନପ୍ରଦେଶ—
A solitary and hallowed sylvan spot.

ଚୋଖ୍— ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ (ସଂ. ତୀକ୍ଷ୍ଣ)—ତୀକ୍ଷ୍ଣ—
Chokh — Sharp.

ଚୋଖ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୀକ୍ଷ୍ଣ; ଭୁଲ ପ୍ରା. ଚୋଖ)—୧ । ରାଗ; କ୍ରୋଧ—
Chokha — 1. Anger.
ଚୋଖରେ ଲଳିତା ଭାଷେ, ଚାହିଁ ନାହୁଁ ତୁମ୍ଭେ କେସେ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।
୨ । ମନୋଜ୍ଞତା; ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ; ପରିପାଟୀ—
2. Beauty; charm; elegance.
चोख ୩ । ସଂଯୋଗ—3. Conjunction; connection.
୪ । ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତି—4. Activity; briskness.
୫ । ତେଜ—5. Energy.
୬ । ବେଗ—6. Velocity.

चोखा ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚୋକ୍ଷ)—୧ । ସଂଯୁକ୍ତ—
चोखा — 1. Attached.
(ଚୋଖ୍ଖ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ମନୋଜ୍ଞ; ସୁନ୍ଦର—
2. Beautiful; charming; fine.
ସୁନ୍ଦର ଚୋଖଦନ୍ତ ଶୋଭେ ତାରରେ
ଚନ୍ଦ୍ରନ କରୁଛି ଫୋଟକ ନିକର ବିଂଶ ମନୋହର ଭରରେ ।
ଭଞ୍ଜ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।
୩ । (ସଂ. ତୀକ୍ଷ୍ଣ) ତୀବ୍ର; ତୀକ୍ଷ୍ଣ—3. Sharp; piercing
ଅଧିକ ହୋଇବ ଚୋଖ ଚନ୍ଦ୍ର ଅଙ୍କୁର । ଗ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।
୪ । ବିଶୁଦ୍ଧ; ଅମିଶ୍ରିତ—4. Pure; unmixed.
୫ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—5. Excellent.
ଏତ ଛନ୍ଦିଙ୍କ ରୂପରେ ଚୋଖ ଚୋ ସଜନ । ଗ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।
୬ । ବେଗଗାମୀ—6. Swift.
୭ । ତେଜା; ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତିବାନ୍-7. Active; energetic; brisk.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଥ	ଷ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍ତ

ଚୋଖ କରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି (ସଂ. ତୀକ୍ଷ୍ଣ)—
Chokha karibā ଛୁରି ବା କଟୁରି ଆଦିକୁ ଦାଢ଼ୁଆ କରିବା; ଧାରୁଆ କରିବା—To sharpen.

ଚୋଖା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚୋକ୍ଷ)—ଚୋଖ (ଦେଖ)
Chokhā Chokha (See)

ଯେଉଁ ବୁଦ୍ଧି ଚୋଖା ହେବ ସେହି ବୁଦ୍ଧିକୁ ଅ'ପିବା—ଉକାସ. ଗୀତଲହରୀ ।

ଚୋଖାର—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚୋକ୍ଷ)—ଚୋଖା (ଦେଖ)
Chokhāra Chokhā (See)

ଦେ. ବି. (ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ପୁସ୍ତକମାନଙ୍କରେ ବ୍ୟବହୃତ; ମାତ୍ର ଅର୍ଥ ଅସ୍ପଷ୍ଟ)—ବେଗଗାମୀ ଚର (ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)—
A swift messenger.

ଚୋଖି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୁକ୍ର)—୧ । ଖଟାପାଳଙ୍ଗ; ଏକପ୍ରକାର ଶାଗ—
Chokhi 1. A kind of spinach (pot-herb).
୨ । ସଙ୍ଗୀତର ରାଗବିଶେଷ—
2. A metre of Oria songs.
[ଦ୍ର—ରାଗ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ ।]
୩ । ଉତ୍କର୍ଷ; ଉତ୍ତମତା—3. Excellence.
चोखाई ୪ । ବାଲିଙ୍ଗି—4 Bragging; boasting.
(ଚୋଖ୍ଖୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୋକ୍ଷ)—ଚୋଖ (ଦେଖ)
Chokha (See)

ଚୋଖ୍ଖୀ ମାଲ୍—ଦେ. ବି—ଅତି ଉତ୍ତମ ବା ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ପଦାର୍ଥ—
Chokhkhī māl Very good or excellent thing.

ଚୋଗା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଚୋଗା; ମୂଳ ଲ. ଟୋଗା=ଅଣ୍ଟୁ ତଳ ବା
Chogā ଗୋଡ଼ଭଣ୍ଡା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବିଥିବା ଢିଲା ଓ ସାମନା ପାଖ
चोगा ଖୋଲାଥିବା ଜାମା (ଏହା ଚପ୍‌କନ୍ ଉପରେ ପିନ୍ଧାଯାଏ)—
चोगा Toga; a loose outer garment worn over a Chapkan.

ଚୋଙ୍ଖି ମାଲ—ଗ୍ରା. ବି—ଚୋଖ୍ଖୀ ମାଲ (ଦେଖ)
Choṅkhi māla Chokhkhī māla (See)

ଚୋଙ୍ଗା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୁଣୀ=ଶରମୁଣା)—ଚୁଙ୍ଗା; ବଡ଼ନଳ—
Choṅgā A big tube.
चोंगा
चोंगा
(ଚୁଙ୍ଗୀ=କ୍ଷୁଦ୍ରନଳ)

ଚୋଚ—ସ. ବି—୧ । ଡାଲଚିନି (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
Chocha 1. Cinnamon-bark.
୨ । ବଲ୍କଲ—2. Bark (M. W.).
୩ । ଚର୍ମ; ଛାଲି—3. Skin (M. W.).
୪ । ନଡ଼ିଆ ଫଳ—4. Cocoanut fruit (M. W.).
୫ । ତାଳ ଫଳ—5. The fruit of the fan-palm (M. W.).
୬ । କାଠିଆ କଦଳୀ—6. Banana (M. W.).
୭ । ଫଳର ଅଖାଦ୍ୟ ଅଂଶ—
7. The uneatable part of a fruit (M. W.).

ଚୋଚମା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଚୁଚୁମା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chochamā (etc) Chuchumā etc (See)

ଚୋଚମା ଚୋଚମି—ଦେ. ବି (ଚଢୁବାର ଅର୍ଥରେ ଦ୍ୱିତ୍ୱ)—
Chochamā chochami ବାରମ୍ବାର ଚୁଚୁମିବା—
Repeated sucking.

ଚୋଚମିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୁଚୁମିବା (ଦେଖ)
Chochamibā Chuchumibā (See)
(ଚୋଚମାଇବା; ଚୋଚମେଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ)
ଚୋଚମିବା }
ଚୋଚୁମିବା }

ଚୋଟ—ଦେ. ବି. (ସ. ଚୁଟ୍ ଧାତୁ=କାଟିବା)—
Choṭa ୧ । ଶସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଆଘାତ; ମାଡ଼; ପ୍ରହାର—
ଚୋଟ 1. Stroke; blow or cut with a weapon.
चोट ଇସ୍ ବୋଇଲେ କି ଚୋଟ ନ କାଟେ ? ଢଗ ।
୨ । ଶସ୍ତ୍ରାଘାତଜନିତ କ୍ଷତ; ଜଖମ; ଘାଆ—
2. Wound or sore due to a blow with a weapon.
୩ । ଆଘାତଜନିତ ଶାରୀରିକ ବ୍ୟଥା—
3. Physical pain due to a blow.
୪ । ଜୋର; ବଳ; ଶକ୍ତି—
4. Force; power; vigour.
ମୋଟର ଲରିର ଚୋଟରେ ସଡ଼କର ଅବସ୍ଥା ଶୋଚନୀୟ ହୋଇପଡ଼ିଲାଣି ।
ଉତ୍କଳସେବକ ୪।୩।୨୯ ।
୫ । ତୀବ୍ରତା; ପ୍ରଖରତା—5. Keenness.
୬ । ବନ୍ଧୁକରେ ଥରେ ଗୁଳି ବାରୁଦ ଖୁନ୍ଦା ହେବା—
6. Charging of a gun with powder; charge.
(ଯଥା—ଦୋହୋଗିନଳୀ ବନ୍ଧୁକରେ ଏକାଥରକେ ଦୁଇଚୋଟ ପଡ଼େ ।)
୭ । ବନ୍ଧୁକର ଥରେ ଫାଏର୍ ହେବା—
7. Discharge of a gun; firing of a gun.
(ଯଥା—ରାଇଫଲ୍‌ଟିରେ ଲାଗେଲାଗେ ୬ ଚୋଟ ଫାଏର୍ ହୁଏ ।)
୮ । ଶସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଥରେ ଆଘାତ—
8 One blow with a weapon.
କାମୀ କାମିନୀ ଯହିଁ ହେଲେ ଭେଟ,
ଭେଟ କରନ୍ତି କାମ କୃପାଣ ଚୋଟ । ସାନକୃଷ୍ଣ. ଜଗମୋହନ ।
୯ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମନରେ ଜନ୍ମିବା ଆଘାତ ବା ଦୁଃଖ; ମନୋବେଦନା—9. Grief; mental affliction.
୧୦ । (ଆକ୍ରମଣର) ବାର ; ଥର—
10. Time (of an attack).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପଠ ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୧୧ । ସର୍ପାଦିଙ୍କର ଦଂଶନ—11. Biting of a snake.

୧୨ । ଶସ୍ତ୍ରାଘାତ ବା ସର୍ପଦଂଶନର ଚିହ୍ନ—
12. The mark of a blow or snake-bite.
(ଯଥା—ତା ଦେହରେ ୩ ଯାଗାରେ ଚୋଟ ବସିଛି ।)

୧୩ । ଗୁରୁ ଦାୟିତ୍ୱ ବା ଜବାବଦେହୀ—
13 Grave responsibility.

[ଦ୍ର—ଚୋଟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଦେବା, ମାରିବା, ପକାଇବା, ଲଗାଇବା, ଭରିବା, ଖାଇବା, ସହିବା, ସମ୍ଭାଳିବା, ହାଣିବା, ବଜାଇବା ଆଦି ଶବ୍ଦ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ କ୍ରିୟାରୂପେ ଓ କାଟିବା, ବସିବା, ବାଜିବା, ଲାଗିବା, ପଡ଼ିବା, ପହଞ୍ଚିବା, ଖସିଯିବା ଆଦି ଶବ୍ଦ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ବିଶେଷ୍ୟରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

୧୪ । ହୁଣ୍ଡା; ତୋଡ଼—14. Volley; paroxysm; fit (e. g. of rage).

୧୫ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଯିଦ୍; ଜିଗର—15 Zid; being bent on doing a thing; fixed determination to do a thing.

୧୬ । ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଶସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା କଟା ଆଘାତ; ହାଣ—
16. Cutting by a sharp instrument; cut.

ଚୋଟ କାଟିବା—ଦେ. ବି—୧ । ଅସ୍ତ୍ରର ଆଘାତ ସଫଳ ହେବା—
Chota katiba — 1. (a blow from a weapon) Becoming effective.
ଚୋଟଲାଗା
चोटलगना ୨ । ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ରାଦିର ଆଘାତଦ୍ୱାରା ବ୍ୟଥା ଜନ୍ମିବା—
2. Suffering or pain resulting from a blow.

ଚୋଟ ଚପଟ—ଦେ. ବି (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର)—ଆଘାତମାନ—
Chota chapata — Strokes.
ଚୋଟপাট
चोटचपट

ଚୋଟ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବନ୍ଧୁକରେ ବାରୁଦ ଭରିବା—
Chotapaka(ke)iba — 1. To charge a gun.
চোটমারা — ଆଗ ଲୋକେ ପୁଣି ଚୋଟ ପକାଇ,
चोटमारना — ବେଗେ ହାକର ହୋଇଥାନ୍ତି ଯାଇ । ଦୀନନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।
୨ । (ସର୍ପ) ଦଂଶନ କରିବା—2. (snake) To bite

ଚୋଟ ବାଜିବା—ଦେ. ବି—ଚୋଟ କାଟିବା (ଦେଖ)—
Chota bajiba — Chota katiba (See)

ଚୋଟ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରିବା—
Chota mariba — 1. To strike a blow
চোটমারা ୨ । (ସର୍ପ) ଦଂଶନ କରିବା—
चोटमारना — 2. (snake) To bite.

ଚୋଟେ—ଦେ. ବି—୧ । ଗୋଟିଏମାତ୍ର ଚୋଟ ବା ଆଘାତ—
Chote — 1. Only one blow.
একচোট — ୨ । ଥରେମାତ୍ର—2. Once only.

ଚୋଟେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ତୀକ୍ଷ୍ଣ କର୍ତ୍ତିନାସ୍ତ୍ର (ଯଥା—ଖଣ୍ଡା, କଟୁରି) ଦ୍ୱାରା ଚୋଟଚୋଟ କରି ହାଣିବା—
Choteiba
কোপান — To cut by strokes; to give successive cuts with a sharp weapon; to chop.
चोटियाना

ଚୋଠା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବିଣ—ଚୋଠା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chottha (etc) — Chotha etc (See .
(ଚୋଠୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚୋଠଉଁ ଚୋଠା—ଦେ. ବିଣ—(ଚୋଠା ଠାରୁ ବଳି ଚୋଠା) ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚୋଠା—Very wicked.
Chothaun chotha
चोटम चोट्टा
(ଚୋଠମ୍ ଚୋଠା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୋଠମ୍ ଚୋଠା—ଦେ. ବିଣ—ଚୋଠଉଁ ଚୋଠା (ଦେଖ)
Chotham chotha — Chothaun chotha (See).

ଚୋଠା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚୌର; ହିନ୍ଦିରେ ଚୋଟ୍ଟାର ଅର୍ଥ ଚୋର ଓ ଚୋଟ୍ଟୀକା, ଚୋଟ୍ଟିବାଲ ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ)—୧ । ଚୋର—
Chotha
(ଚୋଠୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) — 1. Thief
ଚୋଠାମି
ଚୋଠାପଣ
ଚୋଠାଇ
ଚୋଠାମି
୨ । ଖେଚଡ଼ା—2. Wicked.
୩ । ପାଜି; ନୀଚପ୍ରକୃତିକ—3. Mean-minded.
চোট্টা — ୪ । କୃପଣ—4. Miserly.
चोट्टा — ୫ । ଦମାକଥା; ଯେଉଁ ଭୃତ୍ୟ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ମାନେ ନାହିଁ—
5. Insubordinate (servant).

ଚୋଡ—ସଂ. ବି (ଚୁଲ୍ ଧାତୁ=ଉନ୍ନତ ହେବା+ଅ)—
Chorda — ୧ । ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ପ୍ରାଚୀନ ଦେଶବିଶେଷ; ଚୋଳ—
1. Name of an ancient kingdom in South India.
୨ । ଉତ୍ତରୀୟ ବସ୍ତ୍ର—2. A sheet for the upper part of the body.
୩ । କାଞ୍ଚୁଳା—3. Bodice.

ଚୋଡକ—ସଂ. ବି (ଚୋଡ଼+କ)—ଏକପ୍ରକାର ପରିଧେୟ ବସ୍ତ୍ର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—A kind of cloth for wearing.
Chordaka

ଚୋଡା—ସଂ. ବି (ଚୁଲ ଧାତୁ=ଉନ୍ନତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ଆ)—
Chorda — ବଡ଼ ଗୋରଖମୁଣ୍ଡୀ (ହି ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
A variety of Gorakhamundi (See)

ଚୋଡୀ—ସଂ. ବି (ଚୁଲ ଧାତୁ=ଉନ୍ନତହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ଈ)—
Chordi — ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପିନ୍ଧିବା ଶାଢ଼ୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
A cloth with coloured boder worn by women.

ଚୋତକ—ସଂ ବି—୧ । ଡାଲଚିନି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chotaka — 1 Cinnamon-bark.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଙ୍ଗ	ଞ୍ଚ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍ତ

୨ । ବଲ୍କଲ—2. Bark of a tree.

ଚୋଦ୍—ଦେ. ବିଣ ପୁଂ (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ଲାଗେ, ଯଥା—ବାହାନ୍-
Chod ଚୋଦ୍, ମାଦର୍‌ଚୋଦ୍) ଯେ (ଅମୁକ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ) ମୈଥୁନ କରେ—
ଚୋଦ (in compounds) Cohabiting with (such
चोद् a woman.)

ଚୋଦ—ସଂ. ବି—୧ । ଚାବୁକ; କୋରଡ଼ା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Choda 1. Whip.
୨ । ଅଗରେ ମୁନିଆ ଲୁହାକଣ୍ଟା ଲାଗିଥିବା ଲମ୍ବ ଯଷ୍ଟି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2 A long stick with an iron point at the top; goad.

ଚୋଦକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚୁଦ୍ ଧାତୁ, ଣିଚ=ଚୋଦ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.
Chodaka ଅକ)—୧ । ଯେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଏ—
1. Inducing; one who induces
୨ । ଯେ ପଠାଏ—2 Sending; one who sends.
୩ । ନିଯୋଜକ—3. Employing; one who employs
୪ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଯେ ଅନ୍ୟକୁ ଉତ୍ତେଜିତ କରେ—4, Inciting another person to do a work; goading to action.

ଚୋଦଣା—ଦେ. ବି—ମୈଥୁନ—
Chodanā Copulation

ଚୋଦନ—ସଂ. ବି. (ଚୁଦ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ଚୋଦ ଧାତୁ+ଅନ)—
Chodana ୧ । ବିଧିବାକ୍ୟ; କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଉପଦେଶ ବାକ୍ୟ—1 Precept
୨ । ପ୍ରେରଣ—2 Sending.
୩ । ନିଯୋଜନ—3. Employing.
୪ । ସଂଯୋଗ ଆଦି ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥାପନ ପାଇଁ ପ୍ରଯତ୍ନ—
4. Exertion for bringing about a union.
୫ । ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ—5. Inducing; impelling.
ସଂ. ବିଣ—ଚୋଦକ (ଦେଖ)—Chodaka (See)
ଚୁଦନ ଗ୍ରା. ବି. (ଅଶ୍ଳୀଳ)—ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷଙ୍କ ରତିପ୍ରସଙ୍ଗ; ରମଣ—
Cohabitation, copulation.
चुदाई

ଚୋଦନା—ସଂ. ବି ସ୍ତ୍ରୀ (ଚୋଦନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Chodanā ୧ । ସୋଧନ; ଭର୍ତ୍ସନ—
1. Reproof (M. W.).
୨ । ଚୋଦନ (ଦେଖ)—2 Chodana (See)
ଗ୍ରା. ବି. (ଅଶ୍ଳୀଳ)—ମୈଥୁନ—Copulation

ଚୋଦନୀ—ଗ୍ରା. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅଶ୍ଳୀଳ ଗାଳି)—ଚୋଦେଇ (ଦେଖ)
Chodanī Chodeī (See)
ସଂ. ବି—ଚୋଦନୀ ନାମକ ଗୁଳ୍ମ—Name of a plant.

ଚୋଦୟିତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁ (ଚୁଦ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ଚୋଦ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.
Chodayitā ତୃ; ୧ମା. ୧ବ.)—ଚୋଦକ (ଦେଖ)
(ଚୋଦୟିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Chodaka (See)

ଚୋଦା—ଗ୍ରା ବି (ଅଶ୍ଳୀଳ) (ସଂ. ଚୁଦ୍ ଧାତୁ ଣିଚ. ଚୋଦ ଧାତୁ=
Chodā ସଂଯୋଗ ପାଇଁ ଯତ୍ନ କରିବା, ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା)—ମୈଥୁନ;
ଚୁଦା; ଚୋଦା ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ସଙ୍ଗମ—Cohabitation; copulation.
चुदा
चुदवैया ବିଣ. ପୁଂ (ଅଶ୍ଳୀଳ)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଅତିରିକ୍ତ
(ଚୋଦେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ରୂପେ ରତ—1. Addicted to excessive copulation.
୨ । କାମାତୁର—2. Lecherous (male).
୩ । (ଗାଳି) ଲମ୍ପଟ; ପରସ୍ତ୍ରୀରତ—
3. Adulterous (male)
୪ । (ସମାସରେ ବ୍ୟବହୃତ) ଯେ ଅମୁକ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ରମଣ କରେ—
4 Cohabiting with such or such a female

ଚୋଦାଇବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି. (ଅଶ୍ଳୀଳ)—୧ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ଆପଣାକୁ ପୁରୁଷଦ୍ୱାରା
Chodāibā ରମିତ କରାଇବା—1. (a female) To allow
ଚୁଦାନ; ଚୋଦାନ one's self to be cohabited by a male.
चुदवाना, चुदाना ୨ । (କୌଣସି ପୁରୁଷ) ଆପଣାର ସ୍ତ୍ରୀ ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସମ୍ପର୍କୀୟା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଜାରପୁରୁଷ ସହବାସ କରିବାକୁ ଦେବା—2. (a male) To allow his wife or another woman to have copul-
(ଚୋଦେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ation with a paramour.

ଚୋଦାଇ ହେବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି. (ଅଶ୍ଳୀଳ)—ଚୋଦାଇବା ୧ (ଦେଖ)
Chodāi hebā Chodāibā 1 (See)
(ଚୋଦେଇ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୋଦିତ—ସଂ. ବି. (ଚୁଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଆଦିଷ୍ଟ—
Chodita 1 Enjoined; directed; ordered (M.W).
୨ । ଉତ୍ତେଜିତ—2. Incited; impelled.
୩ । ଯେଉଁ ପଶୁଆଦିକୁ ଅଡ଼ାଇ ନିଆ ଯାଉଥାଏ—
3. (beast) Driven or goaded to action (M. W.).
୪ । ଯାହାଙ୍କୁ ଅବଗତ କରାଯାଏ—
4. Informed (M. W.)
୫ । ସ୍ଥିରୀକୃତ—5 Fixed; appointed (M. W).

ଚୋଦିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଚୁଦ ଧାତୁ ଣିଚ. ଚୋଦ ଧାତୁ=ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା)—
Chodibā ଉତ୍ତେଜନା ଜାତ କରିବା—To excite.
ଚୁଦା; ଚୋଦା ଗ୍ରା ବି. (ଅଶ୍ଳୀଳ) (ସଂ. ଚୁଦ୍ ଧାତୁ)—ସ୍ତ୍ରୀସଙ୍ଗମ
चुदना; चोदना କରିବା—To cohabit.

ଚୋଦେଇ—ଗ୍ରା. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅଶ୍ଳୀଳ ଗାଳି)—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ପୁରୁଷ-
Chodeī ସଙ୍ଗମାସକ୍ତା (ସ୍ତ୍ରୀ); କାମାତୁରା—
ଚୁତମାରାନୀ 1. (female) Addicted to carnal pleasures;
चुदासी, चोदासी lecherous (female); lustful.
୨ । କୁଳଟା; ଛିନ୍ନାଳ—2. Adulterous woman.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସନ୍ନିଧ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, ଅଙ୍ଗିଆ ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍ଗିଆ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

ଚୋପ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ଅ—ଚୁପ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chop (etc) Chup etc (See)

ଅରେ ଚୋପ୍ ଚୋପ୍ ସେଗୁଡାକ ଦେଖ କାହିଁକି କହୁଚୁ—
ଭକ୍ତାସ୍ୱଚରଣ. ଯୌତୁକ ।

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଚ୍ୟୁ ଧାତୁ=ଝରିବା; ଭୁଲ. ହି. ଚୋପ୍=କଞ୍ଚା ଆମ୍ବଫଳର ଲସି)—
୧ । ଗଛର ଅଠା ବା କ୍ଷୀର—
1. Gum or juice from trees.
୨ । ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଗଛର ଅଠା—
2. The gummy juice of Religious Fig tree.
୩ । କଞ୍ଚା ଆମ୍ବ ଫଳର ଭେଣ୍ଟ ଭାଙ୍ଗି ଦେଲେ ଫଳର ମୁଣ୍ଡିରୁ ଯେଉଁ ଲସି ବାହାରେ—
3. Acrid juice coming out of a young mango when separated from the stalk

ଚୋପ୍ କାଣ୍ଡିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଅଠାକାଠି; ଅଠାକାଣ୍ଡିଆ—
Chop kāṇḍiā Pointed reed covered with bird-lime.

ଚୋପ୍‌ଚାପ୍—ଗ୍ରା. ବି ଓ ବିଣ—ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ (ଦେଖ)
Chopchāp Chupchāp (See)

ଚୋପ୍‌ଦାର୍—ବୈଦେ. ବି. (ପା. ଚୋବ୍‌ଦାର୍)—
Chopdār ରାଜା ଓ ବଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଶୋଭାଯାତ୍ରା କରିବା
चोपदार ସମୟରେ ତାଙ୍କ ଆଗେ ଆଗେ ଆସା, ସୋଟା
चोबदार ବହନ କରି ଅଗ୍ରସର ହେବା ଭୃତ୍ୟ; ରାଜଦଣ୍ଡ ବାହକ; ଅଗ୍ରଗାମୀ ସିପାହୀ, ଆସାବରଦାର୍—
Chobedār; persons carrying maces before kings on ceremonial occasions.

ଚୋପ—ଦେ. ବି—୧ । ରାଗ; କ୍ରୋଧ—
Chopa 1 Anger.
୨ । ଶର; ବାଣ—1. Arrow.
୩ । ଦାନପତ୍ର—3. Deed of gift.
୪ । ଅଧିକାରପତ୍ର—
4. A deed or letter of authority.

ବୈଦେ. ବି. (ପା. ଚୋବ୍)—୧ । ତମ୍ବୁକୁ ସିଧା କରି ଠିଆ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଖୁଣ୍ଟି—
चाव 1. Tent-pole.
୨ । ଢୋଲ, ନାଗରା, ତାସା ଆଦି ବାଡ଼େଇବାରେ ବ୍ୟବହୃତ କାଠି—2. Drum-stick.

ପାଟି ଯାଉ ନାଚେ ତା ଯୋଡ଼ି ଯାଉ ଚୋପ । ଭକ୍ତାସ୍ୱ. କଣ୍ଟକ ବିଜୟ ।

। ସୁନା ବା ରୁପା ଛୁଆଣି ହୋଇଥିବା ଦଣ୍ଡ (ଯାହା ଚୋପ୍‌ଦାରମାନେ ରାଜା ଆଦିଙ୍କ ଗହଣରେ ବହନ୍ତି)—
3. Gilt or silver-covered big sticks carried by bearers in the retinue of great personages.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବରଗଛର ଅଠା—
The gummy juice of Banyan tree.

ଚୋପକ—ଦେ. ବି—ବାଣ; କାଣ୍ଡ—
Chopaka Arrow.

ଡାଲ ଚୋପକ ନଳ କାଣ୍ଡ
ଅବିର ଧରି ଠେକା ପାନ । ପ୍ରାଚୀ. ନିର୍ଗୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଚୋପ କାଠି—ଦେ. ବି. (ପା. ଚୋବ୍+ସଂ. କାଷ୍ଠ)—
Chopa kāṭhi ଯେଉଁ କାଠି ଦ୍ୱାରା ଢୋଲ ଓ ନାଗରା ଆଦି ବାଜୁଥାଏ—Drum-stick.

[ଦ୍ର— ପାଣ ଓ ହାଡ଼ିମାନଙ୍କର ଚୋପକାଠି ସନ୍ତକ ଅଟେ ।]

ଚୋପ ଖଣ୍ଡୁଆତି—ଦେ. ବି. (ପ୍ରାଚୀ)—ଅଧିକାରପତ୍ର—
Chopa khaṇḍuāti Deed or letter of authority.

ମହାପାତ୍ରେ ଶାନ୍ତି ପାଇ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେଶ ଲୋକଙ୍କୁ ଚୋପ ଖଣ୍ଡୁଆତି ଦେଲେ ।
ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।

ଚୋପଦାର୍—ଦେ. ବି—ଚୋପ୍‌ଦାର୍ (ଦେଖ)
Chopadār Chopdār (See)

ନକିବ ଚୋପଦାରେ ଡାକନ୍ତି କହି ନୋହେ ଏ ଯେଉଁ ସମ୍ପତ୍ତି
କି ଅବା ଛତ୍ର ପତାକା ସୁରକଗନ୍ଧି ଶିର । ବ୍ରଜନାଥ. ସମର ତରଙ୍ଗ ।

ଚୋପ ପତ୍ର—ଦେ. ବି—ସନନ୍ଦ—
Chopa patra A deed or letter of gift.

ଚୋପରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଅଳିଆ; ଝାଟୁଆ—
Choparā Refuse; sweepings.

ଚୋପରା ଖାତ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଯେଉଁ ଖାତରେ ଅଳିଆ ଝାଟୁଆ ପକାଯାଏ—Refuse-pit.
Choparā khāta

ଚୋପା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୁପ ଧାତୁଜାତ ଚୋପନ=ଗୋପନ; ଯାହା ମଧ୍ୟସ୍ଥ ବସ୍ତୁକୁ ଗୋପନ କରେ)—୧ । ବୃକ୍ଷର ଛେଲି ବା ବଲ୍କଲ—1. Bark of trees.
Chopā
चोपवा; छिबड़ा
छाल, छिलका ୨ । ଫଳର ଉପରସ୍ଥ ଆବରଣ—
2. The rind of a fruit.
୩ । ଶସ୍ୟାଦିର ତୁଷ—3. The husks of grain.
୪ । ଛାଲ; ବାହାରର ଚମଡ଼ା—4 Outer skin.
୫ । ଘାଆର ବକଲା—
5. The slough of a wound or sore.

ଦେ. ବିଣ—ସାରହୀନ; ବଲ୍କଲମାତ୍ରାବଶିଷ୍ଟ—
Hollowed; emptied of the inner substance.

ଚୋପାଚୋପି—ଦେ. ବି—କଟା ହୋଇଥିବା ନାନାଫଳର ଚୋପା—
Chopāchopi The rinds of various fruits scraped off from the fruits.

ଚୋପାଛଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ. (ଅବଜ୍ଞା ସୂଚକ)—ଯେ ସବୁକଥାରୁ ଜଟେଇ କରି ଦୋଷଗୁଣ ବାଛେ—(a term of contempt) Over-careful in dealing with a thing.
Chopā-chhaṛā

୧	ଇ	ଉ	ଋଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟୁ	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ୱ	କୃ

ଚୋପା ଛଡ଼ାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଉପରୁ ଖୋଳ ଛଡ଼ାଇବା; ଖୋଳ ଉତାରିବା—
Chopā-chhardāibā To take off the rind or outer skin.
(ଚୋପା ଛଡ଼େଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୋପାମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯାହା ମୁହଁ ଫଳର ଚୋପା ପରି ଭିତରକୁ
Chopā-muhāñ ପଶିଯାଇ ଥାଏ; ଝାଲୁଅଗାଲ—
(ଚୋପାମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ) One whose cheeks are hollowed like the rind of a fruit.

ଚୋବ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଚୋପ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chob (etc) Chop etc (See)

ଚୋବ୍‌ଚିନି—ଦେ. ବି. (ଫା. ଚୋବ୍=କାଠି+ଚୀନ=ଚୀନ୍ ଦେଶରୁ
Chob-chini ଆମଦାନି)—ମୋଦକରେ ବ୍ୟବହୃତ ବିଦେଶୀୟ
ସ୍ ନାମ—ଦ୍ୱୀପାନ୍ତ ବଚ୍, ବଚ, ଚୋପଚିନି—A kind of
ଓ. ଚୋପଚିନି, ଚୋବଚିନି pungent root used as a
ଚୋବଚିନି tonic; Smilax China (tree)
चोबचिनि and its root; China-root.
ଫା. ଚୋବଚିନି [ଦ୍ର—ଏହା ଚୀନ ଓ ଜାପାନରେ
ଆ. ଖସବୁଲସିନି ଜନ୍ମିବା ଏକ ଲତାର ଚେର; ଏହା
ଈଷତ୍ ତିକ୍ତ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ଅଗ୍ନିଦୀପକ, ରକ୍ତଶୋଧକ ଓ ମଳମୂତ୍ର-
ଶୋଧକ। ଏହା ବାତ, ଉଦରାଧ୍ମାନ, ଶୂଳ, ବାତ, ଅପସ୍ମାର,
ଉନ୍ମାଦ ଓ ଗାତ୍ରବେଦନା-ନାଶକ; ଫିରଙ୍ଗ (ଗର୍ମି) ରୋଗରେ ଓ
ଦୁର୍ବଳତାରେ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ। ଏ ଲତାର ପତ୍ର ଅଶ୍ୱଗନ୍ଧା
ଗଛର ପତ୍ରପରି।]

ଚୋବଣା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚର୍ବଣ)—ଚବଣା, ଚୋବାଇବା ପାଇଁ
Chobaṇā ବ୍ୟବହୃତ ଗୁଡ଼ଭଜା ମୁଗଆଦି ନାନା ଶସ୍ୟର ମିଶ୍ରିତ ଭଜା—
चबेना Fried grains eaten by chewing.

ଚୋବା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚର୍ବଣ)—୧। ଦନ୍ତଦ୍ୱାରା ପେଷଣ—
Chobā 1. Chewing.
ଚିବାନ ୨। ଭୋଜନବେଳେ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଦନ୍ତଦ୍ୱାରା ଉତ୍ତମରୂପେ
चबेना ଚଗଡ଼ିବା—2. Mastication.
୩। ଚୋବଣା (ଦେଖ)
3. Chobaṇā (See)

ଚୋବାଇ ଚୋବାଇ କଥା କହିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପାଟିରେ ଗୁଡ଼ିଏ
Chobāi chobāi kathā kahibā ଚୋବାଇ ଚୋବାଇ କଥା
ଚିବିୟେ ଚିବିୟେ କଥା ବଲା କହିଲେ ମନୁଷ୍ୟ ଯେପରି
चबा चबाकर बातें करना ଅସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ କଥା କହେ
ସେହିପରି କଥା କହିବା; ବାରଗୁଡ଼ିଆ କରି କଥା
କହିବା—To speak indistinctly (as if
the speakers were uttering words
while engaged in chewing something).

ଚୋବାଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଚର୍ବଣ)—୧। ଦାନ୍ତଦ୍ୱାରା ଖାଦ୍ୟାଦି
Chobāibā ପେଷିବା—1. To chew.
(ଚୋବେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଚର୍ବନ୍ତେ ତାମ୍ବୁଳ ବଳଥା ଯେବାଇଲେ।
ଚିବାନ କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ସଭା।
चबाना, चिबलाना ୨। ଉପର ପାଟିର ଦାନ୍ତକୁ ପରସ୍ପର ସହିତ
ରଗଡ଼ିବା=2. To grind the teeth together.
(ଯଥା—ସେ ଦାନ୍ତ ଚୋବାଉଛି)।
ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି—ଦଂଶନ କରିବା; କାମୁଡ଼ିବା—
To bite.
ଅପରାଧ ବିନା ସେ ପିତାଙ୍କୁ ଭୁକ୍ଷର
ଚୋବାଇଲା ଭୁଷ୍ଣ ତକ୍ଷକ ନାଗବର—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଆଦି।

ଚୋବା ଚୋବି—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଚୋବାଇବା—
Chobā chobi To masticate.
ଚିବାଚିବି ଦେ. ବିଣ—ପରସ୍ପର କାମୁଡ଼ାକାମୁଡ଼ି—
चबाचबि Biting each other.
କେତେ ଯୋଦ୍ଧାଙ୍କ ଚୋବାଚୋବି ଛଣ୍ଡାଛଣ୍ଡି
ହୋଇଣ ରଣଦାନ୍ତେ ପଡ଼ିଲେ ତରଣ୍ଡି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ।

ଚୋବାଣ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚର୍ବଣ)—ଚୋବା (ଦେଖ)
Chobāṇa Chobā (See).
ଚିବାନ
चबाना

ଚୋବେ—ଦେ ବି (ସଂ. ଚତୁର୍ବେଦୀ)—୧। ଚତୁର୍ବେଦୀ
Chobe ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—
ଚୋବେ 1. Family-title of a class of Brāhmaṇas
चौबे reading the four Bedas.
[ଦ୍ର—ତୁଳନାକର—ଦୁବେ=ଦ୍ୱିବେଦୀ]।

ଚୋର୍—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ହାତରେ ପିନ୍ଧାଯିବା
Chor ରୂପା ଖଡ଼ୁ—Silver bangle worne on the
wrist of females.

ଚୋର—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଚୁର୍ ଧାତୁ=ଚୋରିକରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Chora ୧। ତସ୍କର—1 A thief; a robber.
(ଚୋରଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣାର ଅନ୍ୟାଯ୍ୟ ଲାଭ ଆଶାରେ ଦ୍ରବ୍ୟସ୍ୱାମୀର
ବିନା ଅନୁମତିରେ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କରେ ସେ
ଚୋର। କିନ୍ତୁ ଲୋକ ମିଳି ବାଧା ଦେବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆଘାତ ବା
ବଳପ୍ରୟୋଗ କରି ଚୋରିକଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ଡକାଇତ ବୋଲଯାଏ।]
୨। ଯେ ଅନ୍ୟର ଗ୍ରନ୍ଥରୁ ଚୋରିକରି ଆପଣା ନାମରେ
ପ୍ରକାଶ କରେ; ଗ୍ରନ୍ଥଚୋର—2. A plagiarist
(M. W.)
୩। ଚିତ୍ତଚୋର; ଯେ ମନକୁ ମୋହିତ ବା ବଶୀଭୂତ କରେ—
3. A person who captivates a person's
heart (Apte).
୪। ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ; ଗଣ୍ଠିଅନା—
4. A kind of scented drug.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୂଳତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ଚିହ୍ନର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଂଶ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଂଶ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୫ । କୃଷ୍ଣଗ୍ରାନ୍ଥିଲତା—5. A kind of creeper (M. W.)

୬ । ଅନ୍ୟାୟ୍ୟଲାଭକାରୀ ବା ପ୍ରତାରକ ବ୍ୟବସାୟୀ— 6 Any dishonest dealer (M.W)

ফিকবেদনা ଦେ. ବି—୧ । ଉଲ୍କା; ଦେହରେ ଅଟକିଯିବା ବାୟୁ—
हवाअटकना Wind appearing now and then at different places inside the body and giving pain.

চোর ୨ । ପିଲାଙ୍କ ଲୁଚିଅଣି ବା ଲୁଚକାଳି ଖେଳରେ ଯେଉଁ
चोर ପିଲା ଚୋର ହାତରେ ଧରାପଡ଼େ—
2. A boy who is caught by the seeker in the children's game of hide and seek.

ଦେ. ବିଣ (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ୧ । ଚୋରକରିବା ବ୍ୟକ୍ତି ପରି ଲଜ୍ଜିତ— 1. Ashamed like a thief.
(ଯଥା—ମୋର ଅମୁକ ଅନ୍ୟାୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିବା କଥା ଧାର୍ମିକଙ୍କ ଆଗରେ ପଡ଼ିଯିବାରୁ ମୁଁ ଚୋର ହୋଇଗଲି ।)

୨ । ଲଜ୍ଜାଶୀଳ; ଲାଜକୁଳା—2. Bashful; coy.

୩ । ଲଜ୍ଜାରେ ମ୍ରିୟମାଣ—3. Ashamed.

୪ । ପଶ୍ଚାତ୍‌ପଦ—4. Shrinking to do a work.

ଦେ. ବି—ଚୋଳଗଙ୍ଗ (ଦେଖ)— Cholaganga (See ;

ଉଙ୍ଗିତେ ବହୁର ଚୋର ସେନାପତି,
ହୋଇଲେ ବଳ କୋହେ ତାଙ୍କ ମତିଗତି । ରାଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।

ଚୋରକ—ସଂ. ବି (ଚୋର+କ)—୧ । ଗୁଚ୍ଛଥିବା ତୃଣ, ଯାହାର ଶୁଙ୍ଗ-
Choraka ଯୁକ୍ତ ଶସ୍ୟ ଲୁଗାରେ ଲାଗିଯାଏ—A species of
চোরকাঁটা grass having spiked ears which stick
अंधाहुली to the cloth; Andropogen Aciculatus; Spear-grass.

୨ । ସୁଗନ୍ଧ ଔଷଧ ବିଶେଷ; ଗଣ୍ଠିଆନା; ଚୋର— 2. A kind medicinal perfume.

ଚୋରକଣ୍ଟକ—ସଂ. ବି—ଚୋରକ ୧ (ଦେଖ)—
Chorakantaka Choraka 1 (See)

ଚୋରକଳା—ଦେ ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସଂ. ଚୋର+କଳା)—ଚୋରର
Chora-kala ଲକ୍ଷଣ; ଚୋରଠାରେ ଦେଖାଯିବା କେତେକ ଲକ୍ଷଣ, ଯାହା ଦେଖିଲେ କୌଣସି ଲୋକକୁ ଚୋର ବୋଲି ଠଉରାଇ ହୁଏ)—Indications or marks found in the face of a thief.
[ଦ୍ର—ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ଚୋରଙ୍କ ଆଖିରେ ଏକପ୍ରକାର ଦାଗ ଥାଏ ଓ ସେହି ଦାଗକୁ ଦେଖି ଅନୁଭବୀ ଲୋକେ ଚୋରକୁ ଚିହ୍ନି ପାରନ୍ତି ।]

ଚୋରଖେଳ—ଦେ. ବି—ଶିଶୁମାନଙ୍କର ଏକପ୍ରକାର କ୍ରୀଡ଼ା (ଏଥିରେ
Chora khela ଜଣେ ଚୋର ହୁଏ ଓ ଅନ୍ୟମାନେ ଲୁଚନ୍ତି;
লুকোচুরী ଚୋର ଯାହାକୁ ଖୋଜି ଧରି ପକାଏ, ସେ ପୁଣି
चोरखेल; आंखमिचौली ଚୋର ହୁଏ)—The game of hide and seek.

ଚୋରଗଙ୍ଗଦେବ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଗଙ୍ଗବଂଶର ପ୍ରଥମ ରାଜା—
Chora-ganga-deba The first king of the Ganga dynasty of anient Orissa.
[ଦ୍ର—ଏ ଚନ୍ଦ୍ରବଂଶୀୟ ରାଜା । ଏହାଙ୍କ ମାତାଙ୍କ ନାମ 'ଗଙ୍ଗା' ଥିବାରୁ ତାହାଙ୍କ ନାମାନୁସାରେ ଏ ବଂଶଟି 'ଗଙ୍ଗବଂଶ' ନାମରେ ପରିଚିତ । ଏହାଙ୍କ ଘର ଦକ୍ଷିଣ ରାଜ୍ୟରେ ଥିଲା । ବାସୁଦେବ ରଥ ନାମକ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସ୍ୱପ୍ନରେ ଭୁବନେଶ୍ୱରଙ୍କ ଆଦେଶ ପାଇ ଦକ୍ଷିଣ ଯାଇ ଦେଖିଲେ ଯେ ଚୋରଗଙ୍ଗ କେତେକ ବାଳକଙ୍କ ସହିତ ଖେଳୁଛନ୍ତି ଓ ଖେଳରେ ରାଜା ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଖେଳ-ରାଜାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସାକ୍ଷାତ ହେବାକୁ ରଥେ ଇଚ୍ଛା କରି ତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଗୋଟିଏ ପିଲାକୁ ପଠାଇଲେ । ଖେଳ-ରାଜା ଉତ୍ତର କଲେ, "ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟ ନାହିଁ, ସେ ଖର୍ଚ୍ଚ ନେଇ ରହନ୍ତୁ; ପରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବ ।" ପନ୍ଦର ଦିନ ପରେ ରଥଙ୍କର ରାଜାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲା । ବ୍ରାହ୍ମଣ ତାଙ୍କୁ ଭୁବନେଶ୍ୱରଙ୍କ ଆଜ୍ଞା ଜଣାଇଲେ । ରାଜା ବ୍ରାହ୍ମଣ କଥାରେ ସମ୍ମତ ହୋଇ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଆସିଲେ । ସେ କେଶରୀବଂଶର ଶେଷ ରାଜା ସୁବର୍ଣ୍ଣକେଶରୀ ବା ସିଂହେଶ୍ୱର କେଶରୀଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରି ରାଜା ହେଲେ । ଏହାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ନାମ ଚୂଡ଼ଙ୍ଗଦେବ । ଏହାଙ୍କ ନାମାନୁସାରେ ପୁରୀରେ ଗୋଟିଏ ସାହି ଅଛି । ଏ ଜଗନ୍ନାଥମନ୍ଦିର ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ଏ ଏକାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଜୀବିତ ଥାଇ ୭୦ ବର୍ଷ ରାଜତ୍ୱ କରିଥିଲେ ।

ହଣ୍ଟରଙ୍କ ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ

ମାଦଳାପାଞ୍ଜି ଲେଖା ଏହାଙ୍କ ଆଦେଶରେ ପ୍ରଥମେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଏ ଅସାଧାରଣ ବୀର ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ବିଦ୍ୟାନୁରାଗ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଶଂସନୀୟ । ଏହାଙ୍କ ଉତ୍ସାହରେ ସତାନନ୍ଦ 'ସୂର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ' ରଚନା କରିଥିଲେ । କୃପାସିନ୍ଧୁ ଉତ୍କଳ ଇତିହାସ ।]

ଚୋରଚୋଟ୍ଟା—ଦେ. ବିଣ. (ସହଚର)—ଚୋର ଓ ପାଜି—
Chora-chottha Thievish and wicked.
(ଯଥା—ମୁଁ ଚୋରଚୋଟ୍ଟା ନୁହେଁ ।)

ଚୋରକୁଇଁବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମନରେ ଅନିଷ୍ଟ ବା ଅମଙ୍ଗଳ ଆଶଙ୍କା
Chorachuinba ଜାତ ହେବା—Misgiving or presentiment.
(ଯଥା—ତା ଦେହ ବେମାର ହେବା ଶୁଣି ମୋ ମନ ଚୋରକୁଇଁଲା ।)

୨ । ମନରେ ସନ୍ଦେହ ଜନ୍ମିବା— 2. A feeling of doubt or suspicion.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍	ଋଅ	ଊ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ନ

ଚୋରତସ୍କର—ଦେ. ବ (ସହଚର; ସ. ଚୌର+ତସ୍କର)—ଚୋର
Choraṭaskara ତସ୍କରତ—Thieves and docayats.
ଆଉ ଝଙ୍କା ପଇସା ଦେଖିଲେ ଚୋର ତସ୍କର ଧୁଆରକୁ ଅଟିବେ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ।

ଚୋରଡ଼ଗଡ଼ିଆଫାଟ—ଦେ. ବ—ଛାତ ବା ମେଝିଆରେ ଚୂନ ମାରେଣି
Chorardagardiaphaṭa ହୋଇଥିବା ସ୍ଥାନରେ ଖରା ଯୋଗୁଁ ସେଉଁ ସରୁ ଫଟା ଦାଗ ଦେଖାଯାଏ—
Small cracks appearing on a plastered roof or floor.

ଚୋରଡ଼ା—ଗ୍ରା. ବ—ଚିରୁଡ଼ା (ଦେଖ)
Chorarḍā Chirurḍā (See)

ଚୋରଣୀ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଚୌର୍ଯ୍ୟବୃତ୍ତି କରିବା ସ୍ତ୍ରୀ—
Choraṇī A female thief

ଚୋରଣୀଗାଈ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ଗାଈକୁ ଦୁହିଁଲାବେଳେ ସେ
Choraṇigāī ଦୁଧକୁ ଲୁଚାଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣା ଚରକୁ ଶୁଖାଇଦିଏ,
चोरथन କିନ୍ତୁ ବାଛୁରୀ ମୁହଁ ଲଗାଇଲେ ତାହା ଚରରୁ ଦୁଧ ବାହାରେ-
A cow which feigns that her udder is empty when a man milks her, but sucks her calf afterwards.

ଚୋରପଣ—ଦେ. ବ—୧। ଚୌର୍ଯ୍ୟ—
Choıapaṇa 1. Stealing; theft.
୨। ଗୋପନ କରାଯିବା ଅପରାଧ—
2. Offences done stealthily.
ଚୋର ଲାଗି ଦେଉ ପଣ୍ଡିତା ହେବନ୍ତ ଚୋରପଣ ଆଚରଣ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋଗ୍ର ଚମ୍ପୂ, ତ ଗୀତ।

ଚୋରପୁଷ୍ପୀ—ସ. ବ—୧। ଚୋରକ ୧ (ଦେଖ)
Chorapushpī Choraka 1 (See).
ଚୋରପୁଷ୍ପ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨। ଶଙ୍ଖପୁଷ୍ପୀ (ଦେଖ)
ଚୋରପୁଷ୍ପିକା } 2 Sankhapushpī (See).

ଚୋରବନିବା—ଦେ କ୍ରି—୧। ଅପ୍ରତିଭ ହେବା—
Chorabanibā 1. To be at the end of one's wits.
(ଯଥା—ମୁଁ ତାଙ୍କ ଯୁକ୍ତି ଶୁଣି ଚୋର ବନିଗଲି)
୨। କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା ପାଇଁ କୁଣ୍ଠିତ ବା ଭୀତ ହେବା—2. To hesitate to appear.

ଚୋରମୁହାଁ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ଅତିଶୟ ଲଜ୍ଜାଶୀଳ ବ୍ୟକ୍ତି—
Choramuhāṅ Very sensitive and shy (person).
(ଚୋରମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚୋର ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୋର ବନିବା (ଦେଖ)
Chora hebā Chora banibā (See).
ଚୋର ହେଲ ତାହା ସମ୍ମୁଖ ଏବେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କବିତା।

ଚୋରା—ସ. ବ—୧। ଅସୁରବିଶେଷ (ଦୁର୍ଗା ଏହାକୁ ବଧ କରିଥିଲେ)—
Chorā A demon (killed by Goddess Durgā).

୨। ଚୋରକ ୧ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Choraka 1 (See).
ଦେ. ବ—ଚୋରିକରିବା—Stealing
ଦେ. ବଣ—୧। ଅପହାରକ—(ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ଯଥା—ଛତ୍ରଚୋରା, ଗାଈଚୋରା)—
1. One who steals; stealing; lifting.
୨। ଅପହୃତ (ଯଥା—ଚୋରା ମାଲ—Stolen.
চোরাই ୩। ଲୁକ୍କାୟିତ; ଗୁପ୍ତ (ଯଥା—ଚୋରାପ୍ରୀତି) —
चोरा 3. Hidden; secret; stealthy; clendestine.
ଚୋରା ସୁରେ ଭଜ ହୋଇ କହାଇଲେ
ଧନ ଅତି ଲୁବ୍ଧ ମନେ। ରଘୁନାଥ—ପରୀକ୍ଷା।
୪। ସରକାରଙ୍କ ଅବକାରୀ ବିଭାଗର ନିୟମକୁ ଲଙ୍ଘନପୂର୍ବକ ଆଣାଯାଉଥିବା (ଅବକାରୀ ଦ୍ରବ୍ୟ, ଯଥା—ଚୋରା ଅଫିମ, ଚୋରା ମଦ) —
4. Smuggld (excise articles).
୫। ଉପରସ୍ଥ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କର ବିନା ଅନୁମତିରେ କରାଯାଉଥିବା (କାର୍ଯ୍ୟ)—5. (action) Done without the knowledge or permission of the higher officers

ଚୋରାଇମାଲ—ଦେ. ବ—ଚୋରାମାଲ (ଦେଖ)
Chorāimāla Chorāmāla (See)

ଚୋରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ଚୁର୍ ଧାତୁ)—୧। ଚୋରି କରିବା—
Chorāibā 1. To steal.
চোরান; চুরিকরা ଆଣିଲ ତା ଚୋରାଇ ଦେଖାଇ ଗୁରୁଙ୍କୁ।
ଚୁରାନା; चुराना; चोराना କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ।
(ଚୋରେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନୁକରଣ କରିବା—
2. To imitate.

ଭଗ୍ନ ଚକ୍ର ମନମଥ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳି ମଙ୍ଗଳ ରଥ
ଗଜଗତି ଚୋରାଇଛି ଗଲ। କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ।

ଚୋରାଗସ୍ତ—ଦେ. ବ. (ସ. ଚୋର+ଫା. ଗସ୍ତ)—
Chorāgasta ଗୋପନ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା ପାଇଁ ରାଜା ରାଜ-
চোরাগস্ত କର୍ମଚାରୀମାନେ ଗୋପନରେ କରିବା ରାଜ୍ୟ ଭ୍ରମଣ—
चोरगश्त Tour.

ଚୋରାଗାତ—ଦେ. ବ—ଅଦୃଶ୍ୟ ଗର୍ତ୍ତ—
Chorāgāta A pit-fall; a hidden pit.
চোরাগর্ত

ଚୋରାଚାହାଣି—ଦେ. ବ—୧। ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ନଜର ନ ପଡ଼ିବା ଭଳି
Chorāchāhāṇi କିମ୍ବା ଯାହାକୁ ଚାହିଁବ ତାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ନ ହେବା ଭଳି ତା ଆଡ଼କୁ ଦୃଷ୍ଟି କରିବା—
1. Covert glances.
୨। ଆଡ଼ଚାହାଣି—2. Sidelong glances.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସରଳ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିଳ ଅକ୍ଷର ଓ ମାନା ଏକ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିଳ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିଳ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାନାଙ୍କୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପରି ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରିର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିଳ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାନାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଚୋରଚୋରି—ଦେ. ବି—ଏକାଧିକ ଥର ଚୋରି କରିବା କର୍ମ—
Chorāchori — Acts of stealing.
চুরাচুরি
चोरचोरी

ଚୋରନୋଟ୍—ଦେ. ବି. (ଓ. ଚୋର+ଇଂ. ନୋଟ୍)—
Chorānot — ୧ । ଜାଲ୍‌ନୋଟ୍—1. Counterfeit note.
চোরাইনোট — ୨ । ଚୋରିଯାଇଥିବା କରେନ୍ସି ନୋଟ—
2. Stolen currency note.

ଚୋରପଥ—ଦେ. ବି—ଗୁପ୍ତପଥ—
Chorāpatha — Secret way; a hidden path.
চোরাপথ
चोररास्ता

ଚୋରପାହାଡ଼—ଦେ. ବି—ଜଳଭିତରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥିବା
Chorāpāhārda — ପାହାଡ଼—Mountain sunken under the water.
ডুবাপাহাড়
चोरपाहाड़

ଚୋରପ୍ରୀତି—ଦେ. ବି—ଗୁପ୍ତପ୍ରଣୟ—Secret and clandestine love making.
Chorāpriti

ଚୋରବସନ୍ତ—ଦେ. ବି—ବସନ୍ତଋତୁ ଆରମ୍ଭ ନ ହେଉଣୁ ଯେଉଁ
Chorābasanta — ଗ୍ରୀଷ୍ମକର ମଳୟ (ଦକ୍ଷିଣା) ପବନ ବହେ—
(ଚୋରବସନ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ) The delicious south wind which begins to blow some time before the advent of the spring proper.

ନଅଳୀ—ଜଣାଣୀ ଚୋର ବସନ୍ତକୁ ବନେ ଯଥା ଫୁଲ ଚୁଲି ।
ରଘୁନାଥ—ସଯାତ ।

ଚୋରବାଟ—ଦେ. ବି—ଚୋରପଥ (ଦେଖ)
Chorābāṭa — Chorāpatha (See)
(ଚୋରବାଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୋରବାଲି—ଦେ. ବି.—ଜଳ ଭିତରେ ଅଦୃଶ୍ୟ କୋମଳ ବାଲୁକା,
Chorābāli — ଯହିଁରେ ଘୋଡ଼ା ଗଜ ପଡ଼େ ଓ ଜାହାଜ ଆଦି ଲାଗି
চোরাবালি — ଯାଏ; ଯେଉଁ ବାଲି ଦେଖିବାକୁ ସାଧାରଣ ବାଲି ପରି
चोरबालू — ଦେଖାଯାଏ କିନ୍ତୁ ଗୋଡ଼ ଦେଲେ ମନୁଷ୍ୟ ତହିଁରେ ଭୁଷି ମରେ—Quick sand; a bank of sunken sand; sunken sand bank.

ଚୋରମଦ—ଦେ. ବି.—ସରକାରଙ୍କୁ ଟିକସ ନ ଦେଇ ଚୋରାଇ ଲୁଚାଇ
Chorā mada — ବିକ୍ରୀ କରାଯାଉଥିବା ମଦ—
Smuggled wine.

ଚୋରମାଲ—ଦେ. ବି.—୧ । ଚୋରି ହୋଇଥିବା ପଦାର୍ଥ—
Chorāmāla — 1. Stolen property.
চোরাইমাল — ୨ । ଅବକାରୀ ବିଭାଗର ନିୟମ ଲଂଘନ କରିବା; ମାସୁଲ
चोरिका माल — ନ ଦେଇ ଦେଶ ମଧ୍ୟକୁ ଗୁପ୍ତ ଭାବରେ ଅଣା ଯିବା ପଣ୍ୟ—2. Smuggled particles; contraband.

ଚୋରରତି—ଦେ. ବି.—ପର ସ୍ତ୍ରୀ ହରଣ; ସ୍ତ୍ରୀର ସ୍ୱାମୀ ବା ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କ
Chorārati — ଅଜ୍ଞାତରେ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ରମଣ କରିବା—
Illicit cohabitation; secret adultery.

ଚୋରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୁର ଧାତୁ)—୧ । ଅପହରଣ—
Chori — 1. Theft.
চুরি — [ଦ୍ର—ଦ୍ରବ୍ୟ-ସ୍ୱାମୀର ବିନା ଅନୁମତିରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଲାଭ
चोरि — ଆଶାରେ ତାଙ୍କ ଧନ ହରଣକୁ ଚୋରି ବୋଲି ଯାଏ ।]
୨ । ଚୌର୍ଯ୍ୟ ବୃତ୍ତି; ତସ୍କରତା—
2. Habit or act of stealing.
୩ । ଗୁପ୍ତକର୍ମ—3. Secret act.

ଅଷ୍ଟଦୁର୍ଗ ହର ହସ୍ତ ବୋଲେ ଚୋରି ଧର ପଡ଼ି ଗଲା ପରି ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୪ । ଚୋରାଧନ; ଚୋରା ମାଲ—4. Stolen article.

ବଦେକ ଏହି ଚୋର ପ୍ରମାଣ, ବନେ ପଶେ ଯେଉଁ କଣ୍ଠା ଧାରଣ ।
ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଦେ. ବିଣ. (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ ବ୍ୟବହୃତ, ଯଥା—ଚୋର କବାଟ; ଚୋର ମାଲ ଇତ୍ୟାଦି)—୧ । ଅପହୃତ—
1 Stolen.
୨ । ଗୁପ୍ତ—2. Secret; hidden.

ଚୋରି କବାଟ—ଦେ. ବି.—୧ । ଗୁପ୍ତଦ୍ୱାର—
Chorikabāṭa — 1. A secret door.
চুরীদোর — ୨ । ସବୁବେଳେ ବଡ଼ ଦରଜା ନ ଫିଟାଇ ଯିବା ଆସିବା
चोरदरजा — ସକାଶେ ବଡ଼ ଦରଜାର ମଝିରେ ଲାଗିଥିବା ଛୋଟ
(ଚୋର ଦୁଆର—ଅନ୍ୟରୂପ) କବାଟ—2. A small door fixed in an opening made in a larger door so that it may be used in ordiary manner without taking the trouble to open the bigger door.

ଚୋରିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଚୋର+ଇକ+ସ୍ତ୍ରୀ· ଆ)—ଚୌର୍ଯ୍ୟବୃତ୍ତି—
Chorikā — Act of stealing; theft.

ଚୋରିଖୋପ—ଦେ. ବି.—ଚୋର ବା ସାଧାରଣ ଲୋକ ତାକୁ ଫିଟାଇଲା
Chorikhopa — ବେଳେ ଦେଖି ନ ପାରିଲା ଭଳି ବାକ୍ସ ବା
চুনিকুঠরী — ଆଲମାରି ଆଦି ଭିତରେ ଥିବା ଖୋପ—Secret
चोरखाना — drawyers or space in box or shelf done to evade the eye of a rifler

ଚୋରିଚପାଟି—ଦେ. ବି. (ସହଚର)—ଚୌର କର୍ମ ଆଦି—
Chorichapāṭi — Theft and other vices.
চুরিচাপাতী — ତାହାଯୋଗେ ଗ୍ରାମରେ ଚୋରିଚପାଟି ହୁଏ ନାହିଁ ।
चोरीचपाटी — ଫକୀରମୋହନ. ଲଚ୍ଛମା ।
(ଚୋରିଚମାରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ୱ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

ଚୋରିଚୋରି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଚୋରି ସଙ୍ଗେ ଜାର୍ଥକ ସମ ଧ୍ୱନି ଚୋରି Choricbāri karibā ଶବ୍ଦ ଯୋଗ)—ନାନା ଉପାୟରେ ବା ଚୁରିଚାରିକରା ଅନେକଥର ଚୋରି କରିବା— **चोराचोरीकरन** To steal in many ways. (ଚୋରାଚୋରି କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ମୋର ସମ୍ପତ୍ତିଯାକ ଚାକର ଓ କର୍ମଚାରୀମାନେ ଚୋରିଚାରି କରି ନେଇ ଗଲେ ।)

ଚୋରିଛିଣ୍ଡାଳୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଚୌର୍ଯ୍ୟ ଓ ପରପୁରୁଷ ସଙ୍ଗମ— Chorichhindāli Theft and adultery. ଚୁରିଛିନାଳି [ଦ୍ର—ସ୍ତ୍ରୀ ପକ୍ଷରେ ଏ ଦୁଇ କର୍ମ ଲଜ୍ଜାଜନକ ।] **चोरीछिनाला**

ଚୋରିତ—ସଂ. ବିଣ (ଚୁର୍ ଧାତୁ+କର୍ମ ତ)—ଅପହୃତ— Chorita Stolen.

ଚୋରିଧନ—ଦେ. ବି—ଚୋରମାଲ୍ (ଦେଖ) Choridhana Chorāmāl (See)

ଚୋରିନାରୀ—ଦେ. ବି. (ସହଚର)—ଚୌର୍ଯ୍ୟ ଓ ବେଶ୍ୟାବୃତ୍ତି ବା Chorinārī ପରସ୍ତ୍ରୀ ସଙ୍ଗ—Theft and adultery. ଚୁରୀନାରୀ **चोरीयारी**

ଚୋରିପତ୍ର—ପ୍ରା.ଦେ. ବି (ପାନବରଜ ଭାଷା)—ପାନବରଜ ଚାଟର Choripatra କାଣ୍ଡଶରମାନଙ୍କ ମଝିରେ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ପତ୍ରର ଭିନସ୍ତର ମଧ୍ୟରୁ ମଝିସ୍ତରର ପତ୍ର—The middle most group of leaves in a reed-wall.

ଚୋରି ପାଲଧୂଆ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ବଣୁଆ ଗଛ— Chori pāladhuā A kind of wild tree. [ଦ୍ର—ଏହାର ଉଚ୍ଚତା ଆଠ ଦଶ ହାତ । ଫୁଲ ପାଲଧୂଆଁ ଫୁଲ ପରି ଚୋପା ନାଲି ଓ ଗୋଟା ଗୋଟା ।]

ଚୋରିବସନ୍ତ—ଦେ. ବି—ଚୋରବସନ୍ତ (ଦେଖ) Choribasanta Chorābasanta (See)

ଚୋରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ପଦ୍ୟ)—ଚୋରାଇବା (ଦେଖ) Choribā Chorāibā (See) ଚୁରନ ଚୋର ନାହିଁ, ଥିଲେହେଁ ବଖାଥ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଳେ।ସବମ୍ଭ. ଚ-ଗୀତ । **चोरना**

ଚୋରିବାଟ—ଦେ. ବି—ଚୋରପଥ (ଦେଖ) Choribāta Chorāpatha (See)

ଚୋରିବାଲି—ଦେ. ବି—ଚୋରାବାଲି (ଦେଖ) Choribāli Chorābāli (See)

ଚୋରିମାଲ୍—ଦେ. ବି—ଚୋରାମାଲ୍ (ଦେଖ) Chorimāl Chorāmāl (See)

ଚୋରିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଚୋରାଇବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ)— Chorijibā ଅପହୃତ ହେବା—To be stolen. ଚୁରୀଯାଓଁା **चोरीहोना** (ଚୋରିହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୋରିରତି—ଦେ. ବି—ଚୋରାରତି (ଦେଖ) Chorirati Chorārati (See)

ଚୋରୀ—ସଂ. ବି. (ଚୁର୍ ଧାତୁ; ଭାବ. ଅ+ଈ)—ଚୌର୍ଯ୍ୟ; ଅପହରଣ— Chorī Theft; stealing (M. W.)

ଚୋରୁଣୀ—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଚୋରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ; ଚୋରଣୀ— Choruṇī The feminine of chora.

ଚୋଳ—ସଂ. ବି—୧ । ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ପ୍ରାଚୀନ ରାଜ୍ୟବିଶେଷ— Choḷa A ancient kingdom in southern India.

ଜଣେ ଭଣେ ଚୋଳଦୁର୍ଗେ ଭରଜସେନାଙ୍କ
ରହି ନ ପାରିବ ପରି ରଣ ଭଣ ଯେନ—ଉଞ୍ଚ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

[ଦ୍ର—ଅଧୁନାକ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶର କୋୟମ୍ବତୁର, ତ୍ରିଚନାପଲ୍ଲି, ତାଞ୍ଜୋର, ମଦୁରାର ଦକ୍ଷିଣାଂଶ ଅର୍ଦ୍ଧେକ ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରାଚୀନ ଚୋଳ ରାଜ୍ୟର ବିସ୍ତାର ଥିଲା । ରାମାୟଣ ଓ ମହାଭାରତରେ ଚୋଳ ରାଜ୍ୟର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ଚୈର, ଚୋଳ ଓ ପାଣ୍ଡ୍ୟ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ଅତି ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରତାପଶାଳୀ ରାଜ୍ୟ ଥିଲା ।]

୨ । ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 2 Indian madder plant.

୩ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପିନ୍ଧିବା କାଞ୍ଚୁଲା— 3. Bodice; females tight jacket.

୪ । ଛାଲ; ବଲ୍କଲ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 4. Bark of tree

୫ । କବଚ; ସାଞ୍ଜୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 5. Coat of mail.

୬ । ଚୋଳ ଦେଶବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 6. An inhabitant of Choḷa country.

ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଚୁଲୁକ)—ଚଳ (ଦେଖ) Chaḷa (See)

ଚୋଳକ—ସଂ. ବି. (ଚୋଳ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)— Choḷaka ୧ । ସାଞ୍ଜୁ; କବଚ—1. Armour.

୨ । ଯେଉଁ କବଚରେ ଛାତି ଆବୃତ ରହେ— 2. Breast-plate.

୩ । ବଲ୍କଲ; ଛାଲି—3. Bark.

ଚୋଳକୀ—ସଂ. ବି. (ଚୋଳକ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)— Choḷakī ୧ । ବାଉଁଶ କରଡ଼ି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 1. Offshoots of bamboo.

୨ । ନାରଙ୍ଗ ଗଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 2. A kind of orange tree.

୩ । ହାତ ଗଣ୍ଠି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Wrist.

୪ । କରୀର (ଦେଖ) 4. Karīra (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ସେ ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ଚିହ୍ନିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ'ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଢ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ

ଚୋଳଗଙ୍ଗ ଦେବ—ଦେ. ବି—ଚୋରଗଙ୍ଗ ଦେବ (ଦେଖ)
Cholaganga deba Choraganga deba (See)

ଚୋଳା— ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୋଳ)— ସାଧୁ ଓ ଫକୀରମାନେ ପିନ୍ଧିବା ଏକ
Cho̤lā ପ୍ରକାର ଢିଲା ଓ ଲମ୍ବ କୁରୁତା—
ଚୋଲା A kind of loose and long flowing coat
चोला worn by mendicants.

ଚୋଳିକା—ସଂ. ବି. (ଚୋଳ+କ+ଆ)—ଚୋଳ (ଦେଖ)
Cho̤likā Cho̤la (See)

ଚୋଳି—ସଂ. ବି. (ଚୋଳ+ଇ)—
Cho̤li ୧ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଏକ ପ୍ରକାର କାଞ୍ଚୁଲି (ଏହାର
(ଚୋଳୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପେଟ ପାଖେ ଥିବା କୋଣ ଦୁଇଟିକୁ ଟାଣି
ଗଣ୍ଠି ପକାଇବାକୁ ହୁଏ)—1. Bodice.
୨ । ଚୋଳା (ଦେଖ)
2 Cholā (See)
୩ । ପାନ ଆଦି ରଖିବାର ଡାଲା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. A wicker work tray for keeping betel-leaves etc.

ଚୋଳି ମାର୍ଗ— ସଂ. ବି— ୧ । ତାନ୍ତ୍ରିକମାନଙ୍କର ବାମ ମାର୍ଗବିଶେଷ—
Cho̤li mārga 1 A kind of tantrik ritual.
୨ । ଘଟକଞ୍ଚୁକୀ (ଦେଖ)
2 Ghaṭakañchukī (See)

ଚୋଲ୍ଟ୍ରି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ପାନ୍ଥଶାଳା; ଯେଉଁଠାରେ ପଥିକ-
Choltri ମାନେ ବିନା ଭଡ଼ାରେ କିଛି ଦିନ ରହି ପାରନ୍ତି—
Choultry; caravansari.

[ଦ୍ର—ଗଞ୍ଜାମ ଓ ମାନ୍ଦ୍ରାଜରେ ଧନିକମାନେ ଅନେକ ନଗରରେ ବହୁ ଧନ ବ୍ୟୟ କରି ଚୋଲ୍ଟ୍ରିମାନେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି ଅଛନ୍ତି । ଏଠାରେ ପାନ୍ଥ ଓ ଅଭ୍ୟାଗତ ଭଦ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ବିନା ଭଡ଼ାରେ ଆଶ୍ରୟ ନିଅନ୍ତି ।]

ଚୋଷକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚୁଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Choshaka ଯେ ଶୋଷି ନିଏ—
(ଚୋଷିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Sucking; one who sucks.

ଚୋଷଣ— ସଂ. ବି. (ଚୁଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)— ଶୋଷିବା—
Choshaṇa Sucking

ଚୋଷା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚୁଷ ଧାତୁ)—
Choshā ୧ । ଯେ ନିଃଶେଷ କରି ଶୋଷି ନିଏ—
1. One who sucks out every thing
୨ । ଅତି ଲୋଭୀ; ଶୋଷା—2. Very covetous.

ଚୋଷି—ଦେ. ବି—ଚୁଷି; ପିଲାମାନଙ୍କ ଶୋଷିବା କ୍ରୀଡ଼ନକ—
Choshi A play-thing intended for infants
ଚୁଷୀ sucking it (taking it for the mother's nipple.

ଚୋଷିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ଚୁଷ୍ ଧାତୁ) ଶୋଷିବା; ଚୁଷିବା—
Choshibā To suck.
চুষান, চোষান
चुसना

ଚୋଷ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ—ଯାହା ଶୋଷାଯାଇ ପାରେ—
Choshya Which can be sucked by the mouth.

ଚୋସ୍କ—ସଂ. ବି—ଉତ୍ତମ ଜାତି ଘୋଡ଼ା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Choska 1. A horse of excellent breed.
୨ । ସିନ୍ଧୁବାରଗଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)—
2. Sindhubāra (See)

ଚୋସ୍ତ—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା.)—ଚୁସ୍ତ (ଦେଖ)
Chost Chust (See)

ଚୋହଳା— ଦେ. ବିଣ (ହି. ଚୁହଡ଼ା=ଚାଣ୍ଡାଳ; ଶ୍ୱପଚ; ଚୋଆଡ଼;
Choha̤lā ପାହାଡ଼ିଆ ଅସଭ୍ୟ ଉଦ୍ଧତ ଜାତିବିଶେଷ)—
চোয়াড় ୧ । ଉଦ୍ଧତ—1. Impertinent; arrogant; haughty.
चूहड़ा
(ଚୋହୋଲା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଅସଭ୍ୟ—2. Uncivilised; rude.
୩ । ଉନ୍ମତ୍ତ—3 Maddened; intoxicated crazy.

ଚୋହାଡ଼—ଦେ. ବି (ହି. ଚୁହଡ଼୍=ବ୍ୟାଧ)—ଚୋଆଡ଼; ଅସଭ୍ୟ ଜାତି-
Chohar̤da ବିଶେଷ; ଶ୍ୱପଚ; କିରାତ; ବ୍ୟାଧ; ଅତି ନୀଚ ଜାତି-
চোয়াড় ବିଶେଷ (ଯଥା—ହାଜାରିବାଗ ଆଦିର ଧାଙ୍ଗଡ଼ ଜାତି—
चोआड़ A low untouchable wild tribe.

[ଦ୍ର— ହାଜାରିବାଗ ଆଦିର ଧାଙ୍ଗଡ଼ ଜାତି ଅମ ଦେଶର ହାଡ଼ି ଜାତି ପରି । ଏମାନେ ମହାଭାରତୋକ୍ତ ଏକଲବ୍ୟର ସ୍ୱଜାତୀୟ ଏବଂ ବଂଶପରମ୍ପରାକ୍ରମେ ଧାନୁକୀ । ଏହି ଜାତିର ପ୍ରଧାନ ଶାଖା ମଧ୍ୟରେ ଅବଧି ବୁଢ଼ାଆଙ୍ଗୁଳି କାଟିବାର ବିଧି ଅଛି । ଯେଉଁମାନେ ବୁଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଠି କାଟନ୍ତି ନାହିଁ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଶର ନିକ୍ଷେପ କାଳରେ ତାହାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବୁଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଠି ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଚାରି ଅଙ୍ଗୁଠି ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।]

ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅସଭ୍ୟ; ବର୍ବର—1. Wild; uncivilised.
୨ । ଉଦ୍ଧତ; ଅଭଦ୍ର—2. Rude; arrogant.
୩ । ମୂର୍ଖ—3. Illiterate.
୪ । ଜିଦଖୋର—4. Obstinate.

ଚୋହାଣ—ଦେ. ବି—ରାଜପୁତନାର ରାଜପୁତ ଜାତିର ଚାରି ଶାଖା ମଧ୍ୟରୁ
Chohāṇa ଚତୁର୍ଥ ଶାଖା—One of the four classes
চৌহান, চহান of Rājputs of Rājputānā
चौहान ପ୍ରତିହାର, ପ୍ରମାରକ, ଚାଲୁକ୍ୟ, ଚୋହାନ,
ନାମଧାରିକୃତ, ଗୁରୁ ଶତ ମହାବାହେ । ସ୍ଥାନାଥ. ମହାସାହା ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଅ	ୟ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶଂ	ଇଅ	ଝ	ନ୍

[ଦ୍ର—ଏହା ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ଯଜ୍ଞକୁଣ୍ଡର ଅଗ୍ନିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ରାଜପୁତ ଜାତିର ଚାରିଗୋଷ୍ଠ ବୀରବଂଶ ମଧ୍ୟରୁ ଚତୁର୍ଥ ଶାଖା । ଏହି ବଂଶର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ବୀରଶ୍ରେଷ୍ଠ ଚୋହାନ୍ ବା ଚାହୁମାନ୍‌ଙ୍କର ଚାରିହାତ ଥିବାର କଥିତ ଅଛି; କେହି କେହି କହନ୍ତି ମାଣିକ୍ୟ ଏ ବଂଶର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା; ଏହି କୁଳରେ ବୀରବର ଅନଳଦେବଙ୍କଠାରୁ ମହାରାଜ ପୃଥ୍ୱୀରାଜଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୩୯ ଜଣ ରାଜତ୍ୱ କରିଥିଲେ । ୧୦୦୦ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଏ ବଂଶର ରାଜାମାନେ ମାଳବ ଓ ରାଜପୁତାନାରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଉତ୍କଳର କେତେକ ରାଜବଂଶ ଚୋହାନ ବଂଶୀୟ ଅଟନ୍ତି ।]

ଚୋହାନ—ଦେ. ବି—ଚୋହାଣ (ଦେଖ)
Chohāna Chohāṇa (See)

ଚୌ—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ଚତୁଃ; ଶବ୍ଦର ଆଦ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
Chau ଚଉ (ଦେଖ)
Chau (See)

[ଦ୍ର—ଆଦ୍ୟରେ 'ଚଉ' ଥିବା ଯେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ଦେଶଜ ଶବ୍ଦ 'ଚଉ' ତଳେ ଦିଆଯାଇଅଛି, ତହିଁର 'ଚଉ' ସ୍ଥଳରେ 'ଚୌ' ମଧ୍ୟ କଥାରେ ଓ ଲେଖାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, ଯଥା—ଚଉକଠ, ଚଉକ, ଚଉକିଦାର, ଚଉରସ୍, ଚଉକସ୍, ଚଉଖୁଣ୍ଟିଆ, ଚଉଡ଼, ଚଉଡ଼ା, ଚଉତିବା, ଚଉଥ, ଚଉଦ ଇତ୍ୟାଦି ଯଥାକ୍ରମେ ଚୌକଠ, ଚୌକ, ଚୌକିଦାର, ଚୌରସ୍, ଚୌକସ୍, ଚୌଖୁଣ୍ଟିଆ, ଚୌଠ, ଚୌଡ଼ା, ଚୌତିକା, ଚୌଥ, ଚୌଦ ଇତ୍ୟାଦି ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଅତଏବ 'ଚୌ' ଆଦ୍ୟରେ ଥିବା ଦେଶଜ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ 'ଚଉ' ଦେଖ ।]

ଚୌଡ଼—ସଂ. ବି. (ଚୂଡ଼ା+ଭାବ. ଅ)—
Chaurḍa ଦ୍ୱିଜାତିଙ୍କର ଚୂଡ଼ାକରଣ ସଂସ୍କାର—
The ceremony of tonsure performed on a Hindu boy of the three higher castes.
ସଂ. ବିଣ. (+ ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଅ)—ଚୂଡ଼ାସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Pertaining to Chūrḍā.

ଚୌଡ଼କର୍ମ—ସଂ. ବି—ଚୌଡ଼ (ଦେଖ)
Chaurḍakarma Chaurḍa (See)

ଚୌତିଶା—ଦେ. ବି—ଚଉତିଶା (ଦେଖ)
Chautiśā Chautiśā (See)

ଚୌତିଶା ଚଉପଦୀ ଗୀତ
ବର୍ଣ୍ଣ ଶ୍ରୀ ଗୋବିନ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ରତ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ଚୌପଦୀ—ଦେ. ବି—ଚଉପଦୀ (ଦେଖ)
Chaupadī Chaupadī (See)

ଚୌତିଶା ଚୌପଦୀ କଲି କବିର । ପ୍ରାଚୀ, ସରଟେଗୀତା ।

ଚୌପଣି—ଦେ. ବି—ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦଙ୍କ ଗାଦି ନେମାଳମଠର ମାଲିକଙ୍କୁ
Chaupaṇi ଉତ୍କଳର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗଉଡ଼ ପରିବାରର ଦେଉଥିବା ବାର୍ଷିକ ମାମୁଲ ବା ଭେଟି—Presents given by each family of cowherds to the authority of the Nemāḷamaṭha, the seat of Achyutānanda.

ଚୌପର୍—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ସଂ. ଚତୁଃ+ପ୍ରହର)—
Chaupar ଚାରିପହର—Four quarters of the day on night.

ଚୌପାଶ—ଦେ. ବି—ଚାରିପାଖ; ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ—
Chaupāśa Four directions; four sides.

ମନ୍ଦର ଗିରି ଶରୀ ସେ ପୁର ଚୌପାଶେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଚୌବର୍ଗ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଚତୁର୍ବର୍ଗ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chaubarga (etc) Chaubarga etc (See)

ଚୌବର୍ଗ ଭକ୍ତ ପ୍ରାପ୍ତେ ଦଶେ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ଚୌମ୍ବକ—ସଂ. ବିଣ. (ଚୁମ୍ବକ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—ଚୁମ୍ବକ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Chaumbaka Magnetic.
(ଯଥା—ଚୌମ୍ବକାକର୍ଷଣ ।)

ଚୌର—ସଂ. ବି. (ଚୋର+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—ଚୋର (ଦେଖ)
Chaura Chora (See)

ଚୌରି—ସଂ. ବି (ଚୋର+ଇ)—ଚୌର୍ଯ୍ୟ (ଦେଖ)
Chauri Chaurjya (See)
ଦେ. ବି—ଚଉରି (ଦେଖ)
Chauri (See)

ଚୌର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି (ଚୋର+ଭାବ. ଯ)—୧ । ଚୋରି—
Chaurjya 1. Theft.
୨ । ତସ୍କରବୃତ୍ତି—2. The act or profession of stealing.
ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବି—ଚୋର—Thief.

ବଡ଼ ଭୟେ ଚୌର୍ଯ୍ୟ ଖଣ୍ଡ ଯାଏ ଲୁଚି ସେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଚୌର୍ଯ୍ୟାପରାଧ—ସଂ. ବି—ଚୋରିରୂପ ରାଜକୀୟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦୋଷ—
Chaurjyāparādha The offence of theft.
[ଦ୍ର—ଭାରତୀୟ ଦଣ୍ଡବିଧି ଆଇନର ୩୭ ଦଫାରେ ଚୌର୍ଯ୍ୟାପରାଧର ସଂଜ୍ଞା ଓ ୩୭୯ ଦଫା ଆଦିରେ ତହିଁର ଦଣ୍ଡବିଧାନ ଅଛି ।]

ଚୌଳ (ଇତ୍ୟାଦି)—ସଂ. ବି. ଓ ବିଣ.—ଚୌଡ଼ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chauḷa (etc) Chaurḍa etc. (See)
ସଂ. ବି. (ଚୋଳ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—ଚୋଳ (ଦେଖ)
Choḷa (See)

ଚୌଷଠୀ—ଦେ ବି. ଓ ବିଣ—ଚଉଷଠି (ଦେଖ)
Chaushaṭhī Chaushaṭhi (See)

ଏ ମହାପୁରୁଷ ସେ ଗୁଣ,
ଚୌଷଠୀ ପ୍ରକାରେ ଯେ ଜାଣ । ପ୍ରାଚୀ. ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।

ଚୌହାଣ—ଦେ. ବି.—ଚୋହାଣ (ଦେଖ)
Chauhāṇa Chohāṇa (See)
(ଚୌହାନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ କିମ୍ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

ଚ୍ୟବନ—ସଂ. ବି. (ଚ୍ୟୁ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—୧ । ମୁନିବିଶେଷ;
Chyabana ପୁଲୋମାଙ୍କ ଗର୍ଭଜାତ ଭୃଗୁଋଷିଙ୍କ ପୁତ୍ର—
1. A sage; son of Bhṛugu

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ମାତା ଗର୍ଭବତୀ ଥିବା ସମୟରେ ଏକ ରାକ୍ଷସ ତାଙ୍କୁ ଅପହରଣ କରି ନେବାରୁ ଏ ସ୍ୱୟଂ ଗର୍ଭରୁ ଖସି ପଡ଼ି ଦୁଷ୍ଟ ରାକ୍ଷସକୁ ନିଜ ତେଜରେ ଭସ୍ମୀଭୂତ କରିଥିଲେ । ଏ ସ୍ୱୟଂ ଗର୍ଭରୁ ଖସି ପଡ଼ିଥିବାରୁ (ଚ୍ୟୁ ଧାତୁ) ଏହାଙ୍କର ଏହି ନାମ ହୋଇଅଛି । ଏ ଏକ ସରୋବର ନିକଟରେ ବହୁକାଳ ତପସ୍ୟା କରୁ କରୁ ଏହାଙ୍କ ଦେହ ଉପରେ ଉଇମାନେ ହୁଙ୍କା ନିର୍ମାଣ କଲେ, କେବଳ ଆଖି ଦୁଇଟି ଉକ୍ତ ହୁଙ୍କା ମଧ୍ୟରୁ ଦେଖାଯାଉ ଥାଏ । ରାଜା ଶର୍ଯ୍ୟାତି ତାଙ୍କ ସେନାସମଭିବ୍ୟାହାରରେ ସେ ସ୍ଥାନକୁ ଆସିଥିବା ସମୟରେ ତାଙ୍କ କନ୍ୟା ସୁକନ୍ୟା ସେଠାରେ ବୁଲୁ ବୁଲୁ ହୁଙ୍କାରେ ଜୁଳୁ ଜୁଳୁ ଦିଶୁଥିବା ଦୁଇଟି ଆଖିକୁ କୌତୂହଳବଶତଃ କଣ୍ଟାରେ ଫୋଡ଼ିଦେବାରୁ ଚ୍ୟବନଙ୍କ ଆଖି ଫୁଟିଗଲା । ଏଥିରେ ଋଷି କ୍ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ରାଜାଙ୍କର ସମସ୍ତ ସୈନ୍ୟ ଓ ଅନୁଚରଙ୍କର ମଳମୂତ୍ର ରୋଧ କରି ଦେଲେ । ରାଜା ଆସି ତାଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାରୁ ମୁନି ଶାନ୍ତ ହେଲେ ଓ ସୁକନ୍ୟାଙ୍କୁ ମୁନିଙ୍କୁ ବିବାହ ଦେଲେ । ସୁକନ୍ୟା ମଧ୍ୟ ବୃଦ୍ଧ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ପ୍ରତି ଅଚଳା ଭକ୍ତି କରି ତାଙ୍କ ସେବାରେ ଲାଗିଲେ । ଦିନେ ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାରଦ୍ୱୟ ଆସି ସୁକନ୍ୟାଙ୍କୁ ନାନାବିଧ ପ୍ରଲୋଭନ ଦେଖାଇ ବୃଦ୍ଧ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ତ୍ୟାଗ କରି ସେ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ବିବାହ କରିବାକୁ ସୁକନ୍ୟାଙ୍କୁ ଫୁସୁଲାଇଲେ କିନ୍ତୁ ସୁକନ୍ୟା କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ସମ୍ମତ ନ ହେବାରୁ ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର ଦ୍ୱୟ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ଏକ ଔଷଧ (ଚ୍ୟବନପ୍ରାଶ) ପ୍ରୟୋଗ ପୂର୍ବକ ବୃଦ୍ଧ ଚ୍ୟବନଙ୍କୁ ଯୁବକ କରି ଦେଲେ । ଏହି ଉପକାରର ବଦଳରେ ରାଜା ଶର୍ଯ୍ୟାତିଙ୍କ ଯଜ୍ଞରେ ପ୍ରଥମେ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ନ ଦେଇ ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର ଦ୍ୱୟଙ୍କୁ ସୋମରସ ଦେଲେ । ଏଥିରେ ଇନ୍ଦ୍ର କୁପିତ ହୋଇ ଋଷିଙ୍କୁ ବଜ୍ର ମାରିଲେ । କିନ୍ତୁ ଋଷିଙ୍କର ସେଥିରେ କିଛି ନ ହେବାରୁ ଶେଷରେ ଇନ୍ଦ୍ର ଚ୍ୟବନଙ୍କ ଶରଣ ପଶିଲେ ।]

୨ । (+ ଭାବ. ଅନ) ଝରିବା; କ୍ଷରଣ; (ଜଳୀୟ ପଦାର୍ଥ) ତଳକୁ ବହିଯିବା— 2. Percolation; oozing; flowing down (of liquids).

୩ । ଛତ୍ର—3. Umbrella.

ଚ୍ୟବନପ୍ରାଶ—ସଂ. ବି. (ଚ୍ୟବନ + ପ୍ରାଶ = ସେବ୍ୟ)—ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ
Chyabana prāśa କାଶରୋଗର ମହୌଷଧ ଅବଲେହବିଶେଷ—
A medicine paste (for being taken) prepared with certain ingredients as an antidote against cough, catarrh and other complaints of the lungs.

[ଦ୍ର— କାଶରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ବୃଦ୍ଧ ଚ୍ୟବନ ମୁନି ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର-ଦତ୍ତ ଯେଉଁ ଏହି ପ୍ରାଶ ବା ଔଷଧ ସେବନ କରି କାଶରୋଗରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ଯୁବା ହୋଇଥିବାର କଥିତ ଅଛି । ଚକ୍ରଦତ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଏହାର ପ୍ରକ୍ରିୟା ଲେଖା ଅଛି । ଏଥିରେ ଅଧିକ ଭାଗ ଅଁଳା କୋଳର ରସ ଦିଆଯାଏ ।]

ଚ୍ୟାଉ—ଦେ. ବି—ଚ୍ୟାଉ ପଟ୍ଟନାୟକ (ଦେଖ)
Chyāu Chyāu paṭṭanāyaka (See)

ଚ୍ୟାଉ ପଟ୍ଟନାୟକ—ଦେ. ବି—ରାଜପ୍ରଦତ୍ତ କରଣମାନଙ୍କର ଉପାଧି
Chyāu paṭṭanāyka ବିଶେଷ—A little of honour given to Karaṇas of Orissa by Rājās.

ଚ୍ୟାହି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଇଚ୍ଛାର ବର୍ଣ୍ଣବିପର୍ଯ୍ୟୟ)—
Chyāhi ୧ । ଯତ୍ନ; ହେପାଜତ; ଚାହିଁବା—1. Care.
चाह ୨ । ଆଦର; ଗେଲବସର—2. Fondling.
चाह ୩ । ସତେଜପଣ; ଚାଙ୍ଗଲାପଣ—
3. Activity
(ଯଥା— ସାଆନ୍ତାଣୀଙ୍କର ପାଳିଲା ପୁଅଟିର ଭାରି ଚ୍ୟାହି ।)
ଦେ. ବି— ସତେଜ; ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତିବାନ୍—Activity.
(ଯଥା— ଆମ ଜଗବନ୍ଧୁ ପିଲାଟି ଭାରି ଚ୍ୟାହି ହୋଇଛି ।)

ଚ୍ୟୁ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ପତିତ ହେବା—
Chyu (root) 1. To fall, to drop.
୨ । କ୍ଷରିତ ହେବା; ଝରିବା—
2. To percolate, to ooze.
୩ । ତରଳ ପଦାର୍ଥ ବୋହିଯିବା—
3 To flow down (liquid).
୪ । ଖସି ପଡ଼ିବା—4 To fall down.
୫ । ହସିବା—To laugh.

ଚ୍ୟୁତ—ସଂ ବିଣ. (ଚ୍ୟୁ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Chyuta ୧ । ସ୍ଥାନଭ୍ରଷ୍ଟ—1. Excommunicated, displaced.
୨ । ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନରୁ ପତିତ—2. Fallen down.
ସେ ରାକ୍ଷସହସ୍ତୁଁ ମାତାଙ୍କ ମୋକ୍ଷ ପାଇଁ
ଗର୍ଭରୁ ଚ୍ୟୁତ ହେଲେ ଅତି କ୍ରୋଧ ବହି । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ଆଦି ।
୩ । କ୍ଷରିତ; ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ ହୋଇ ପତିତ; ଝରିଥିବା—
3. Oozed; percolated.
୪ । ନଷ୍ଟ; ବିଚ୍ୟୁତ—4 Spoiled; shorn.
(ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ । ଯଥା—ରାଜ୍ୟଚ୍ୟୁତ, କର୍ମଚ୍ୟୁତ ।)
୫ । ବହିଷ୍କୃତ; ବିତାଡ଼ିତ—
5. Degraded; driven out.
୬ । ଚଞ୍ଚଳ, ଚପଳ—6. Unsteady.
୭ । ସ୍ୱସ୍ଥାନଭ୍ରଷ୍ଟ—
7. Displaced from ones proper place.
୮ । (ସମାସରେ) ପରାଙ୍ମୁଖ—
8. Backward shrinking from.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇପ୍ସ	ଉଅ	ଣ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟଁ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତୁ

୯ । ବକଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ବାଷ୍ପ ଜଳରେ ପରିଣତ ହୋଇ ନିର୍ଗତ ଥିବା—9. Destilled.

ଚ୍ୟୁତସଂସ୍କାରତା—ସଂ ବି—ବ୍ୟାକରଣବିରୁଦ୍ଧ ପଦବିନ୍ୟାସଜନିତ ରଚନାର
Chyutasaṁskāratā ପ୍ରଧାନ ଦୋଷ (ସାହିତ୍ୟଦର୍ପଣ)—
A defect in composition consisting of using ungrammatical phrases and words.

ଚ୍ୟୁତାକ୍ଷର—ସଂ. ବି—କବିତା ରଚନାର ଏକପ୍ରକାର ପରିପାଟୀ—
Chyutākshara A sort of poetic skill in verses.
(ଦତ୍ତାକ୍ଷର—ବିପରୀତ) [ଦ୍ର—ଏଥିର 'ପାଦ' ମଧ୍ୟରେ ଏକ ପଦରୁ ଗୋଟିଏ ଅକ୍ଷର କାଟିଦେଲେ ଅର୍ଥାଗମ ହୁଏ । ଯଥା—

ଜଣିଲା ଭଣି କିଂନରେଶନନ୍ଦନୀ-ପାଠ-ପଠିମା ପରି ଘଣେ ।
ଉପେ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ଏଠାରେ କିଂନରେଶନନ୍ଦନୀ—ପାଠପଠିମା=କୁବେର କନ୍ୟାର ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ । ଏଥିରୁ କିଂ ଅକ୍ଷରଟି କାଟିଦେଲେ ନରେଶନନ୍ଦନୀ-ପାଠ-ପଟିମା=ରାଜକନ୍ୟାର ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ।

ଉପେ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ୧୬—୫ ରେ ମଧ୍ୟ ଏହାର ଅନ୍ୟ ଉଦାହରଣ ଅଛି ।]

ଚ୍ୟୁତାଧିକାର—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି, ଚ୍ୟୁତ+ଅଧିକାର)--ଅଧିକାର-
Chyutādhikāra ଭ୍ରଷ୍ଟ; ଅଧିକାରରୁ ବଞ୍ଚିତ—Shorn of
(ଚ୍ୟୁତାଧିକାରା—ସ୍ତ୍ରୀ) one's power or authority; expelled from one's position.

ଚ୍ୟୁତି—ସଂ. ବି (ଚ୍ୟୁ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—୧ । ଭ୍ରଂଶ; ନାଶ; ହାନି—
Chyuti 1. Loss of destruction; ruin.
(ଯଥା—ଧୈର୍ଯ୍ୟଚ୍ୟୁତି ।)
୨ । ଅଧୋଗତି; ପତନ—2. Down fall.
୩ । ଅବନତି—3. Degradation.
୪ । ଗଳନ; କ୍ଷରଣ—4. Percolation; oozing.
୫ । ସ୍ଖଳନ—5 Slipping.
୬ । ଗତି; ଗମନ—6. Movement
୭ । ମୁକ୍ତି—7. Release.
୮ । ଖସି ପଡ଼ିବା—8. Dropping down; falling down.
୯ । ଅଭାବ, ତ୍ରୁଟି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
9 Defect; blemish.
୧୦ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୁଖତା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର); କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସାଧନରେ ଅବହେଳା—10. Neglect of duty; negligence.
୧୧ । ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—11. Anus.
୧୨ । ଭଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—12. Female organ.
୧୩ । ଗତି (ହି ଶବ୍ଦସାଗର)--13. Motion; movement.
୧୪ । ସ୍ୱସ୍ଥାନରୁ ହଟିଯିବା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
14. Displacement; removal from one's proper position.

ଚ୍ୟୂତ—ସଂ ବି--ଆମ୍ର (ଗଛ ଓ ଫଳ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chyūta Mango (tree and fruit).

ଚ୍ୟୋତ—ସଂ. ବି (ଚ୍ୟୁତ୍+ଭାବ. ଅ)—ଚ୍ୟୁତି (ଦେଖ)
Chyota Chyuti (See)

ଚ୍ୟୋତନ—ସଂ ବି (ଚ୍ୟୁତ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ଚ୍ୟୁତି (ଦେଖ)
Chyotana Chyuti (See)

ଚ୍ରେଷ୍ଟା—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ଚେଷ୍ଟା)—ଚେଷ୍ଟା (ଦେଖ)
Chreshṭā Cheshṭā (See)

ଛ

ଛ—ସଂ.—ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣର ସପ୍ତମ ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଚ ବର୍ଗର ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ (ଏହାର
Chha ଉଚ୍ଚାରଣସ୍ଥାନ ତାଳୁ)—The seventh consonant of Sanskrit and its daughter languages including Orḍiā, corresponding to the pronunciation of 'chh' (as pirate of ch).
[ଦ୍ର—ଏହାର କଡ଼ଣୀ ଆକାର ଛ; ଛ=ଛ ।]
ସଂ. ବି (ଛୋ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—
୧ । ଛେଦ; ଛେଦନ—1. Cutting.
୨ । ଖଣ୍ଡ—2. A piece.
୩ । ଭାଗ—3. A part.
୪ । (ଛଦ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ଗୃହ—
4. House.
୫ । ମାହାତ୍ମ୍ୟ—5. Glory
୬ । ଆଚ୍ଛାଦନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—6. Covering.
ସଂ. ବିଣ (ଛୋ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
୧ । ତରଳ—1. Liquid
୨ । ନିର୍ମଳ—2. Clear.
୩ । ଛେଦକ—3. Cutting.
୪ । କମ୍ପିତ—4. Trembling.

ଛ, ଛଅ ଦେ. ବି (ସଂ. ଷଟ୍; ପ୍ରା. ଛ, ପାଞ୍ଚରୁ ଏକ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା)—
ଛ୍ଅ, ଛଅଇ ୧ । ଛଅ ସଂଖ୍ୟା—1 The number six.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଛଅସଂଖ୍ୟକ—1. Numbering six.
୨ । ଷଷ୍ଠସ୍ଥାନୀୟ; ଛଅର ପୂରଣ—2. Sixth.
'ଛ, ନ, ତେର, କେତେ 'ନ ଯିବ ଘର—ଡାକବଚନ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, ଅଁଖା ନ ପାଇଲେ 'ଆଖ୍ୟା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଛଅ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଛ (ଦେଖ)
Chha-a — Chha (See).
[ଦ୍ର—ସଂଖ୍ୟାବାଚକ 'ଛ' ଶବ୍ଦଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦମାନ 'ଛଅ' ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଛଅଁଚା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଶୌଚ)—ମଳଯୁକ୍ତ ଅଙ୍ଗର ଶୌଚକ୍ରିୟା—
Chhañchā — Act of washing or cleansing the anus.
ছোঁচা; ছুঁচা
आबदस्त, शौचा
ବିଣ—ଶୌଚ ହୋଇଥିବା—Cleansed.

ଛଅଁଚାଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ଛଅଁଚିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—ଶିଶୁ ବା ଅସମର୍ଥ ଲୋକର ମଳଯୁକ୍ତ ଗୁହ୍ୟଦେଶକୁ ଶୌଚକରାଇବା—The act of washing the anus of a child or sick man after passing stools.
Chha-añchāibā
ছোঁচান
शौचाना
(ଛଅଚେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛଅଁଚାଛଅଁଚି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଶୌଚ)—ମଳତ୍ୟାଗ ପରେ ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାର, ହସ୍ତ, ପଦ, ମୁଖ ଆଦିର ଶୌଚକର୍ମ—The cleansing operations (of the anus, face, hands, feet etc) after passing stools
Chha-añchāchhaañchi
ছোঁচান খেঁচান
शौंचाशौंचि

ଛଅଁଚିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଶୁଚ୍ ଧାତୁ)—ମଳତ୍ୟାଗ ପରେ ନିଜର ମଳଦ୍ୱାର ଧୋଇବା; ପାଣିଛିଞ୍ଚିବା—To wash ones anus after passing stools.
Chha-añchibā
ছোঁচা
आबदस्तलेना, शौंचना

ଛଅଁଚି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଶୌଚ)—ମଳତ୍ୟାଗ ପରେ ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାରକୁ ସ୍ୱୟଂ ପରିଷ୍କାର କରିବା—To wash or cleanse one's own anus after passiug stools.
Chha-añchi hebā
ছোচা
शौंचना

ଛଅକ—ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ପଣିକିଆ ବା କଡ଼ାଗଣ୍ଡା ବା ପାହୁପଇଁକିଆରେ ୬ ସଂଖ୍ୟାର ହିସାବମାନ ଥାଏ—(a multiplication table) Relating to or giving the various calculations of the number 6.
Chhaaka
(ଯଥା—ଛଅକ ପଣିକିଆ, ଛଅକ ଖଡ଼ା ।)
[ଦ୍ର—ଏହିପରି ଏକକ ପଣିକିଆ; ଦୁଇକ, ତିନିକ ଆଦି ପଣିକିଆ ବା ଖଡ଼ା ପୂର୍ବରେ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ ସେହି ସେହି ସଂଖ୍ୟା-ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଖଡ଼ାମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଏ । ସାଧାରଣତଃ ପ୍ରତି ସଂଖ୍ୟା ପାଇଁ ୧୦ଟି ଖଡ଼ା ଥାଏ; ଛଅକ ପଣିକିଆରେ ୬×୧ ର ଗଣନାଠାରୁ ୬×୧୦ ର ଗଣନା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦଶଗୋଟି ଖଡ଼ା ଥାଏ । ସାଧାରଣତଃ ପିଲାମାନେ ପଚିଶିକ ପଣିକିଆ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଘୋଷି ରଖିଥାଆନ୍ତି ।]

ଛଅକାନ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଷଟ୍‌କର୍ଣ୍ଣ)—(କୌଣସି ଗୁପ୍ତ ବିଷୟ) ଦୁଇଜଣ ବ୍ୟକ୍ତିରୁ ଅଧିକ ତିନି ବ୍ୟକ୍ତିର କାନରେ ପଡ଼ିବା—(a secret) To be divulged to three i. e. more than two persons.
Chha-akāna hebā
ছয়কানহওয়া
তিনিকানহওয়া

ଛଅକେ—ଦେ. ଅ—ଛଅ ଗୁଣିତକ ୧; ୬×୧—
Chha-ake — Six into one; 6×1.
ছয়কে
ଛଅକେ ଛଅପଣ—ପଟିକିଆ ।

ଛଅକୋଡ଼ି—ଦେ. ବି.—୧୨୦ ସଂଖ୍ୟା; ୬×୨୦—
Chhaakoṛdi — The number 120; 6×20.
ছয়কুড়ী
ଦେ ବିଣ –୧୨୦ ସଂଖ୍ୟକ— Numbering 120.
[ଦ୍ର—ଅଶିକ୍ଷିତମାନେ ଗଣତି କଲାବେଳେ କୋଡ଼ି, ପୁଞ୍ଜା, ଜୋଡ଼ା, ଡଜନ ଆଦି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବସ୍ତୁ ଗଣି ତାହାଁରୁ ବେଶୀ ସଂଖ୍ୟାକୁ ଉକ୍ତ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ଗୁଣିତକଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି । ବାଣିଜ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ହୁଏ ।]

ଛଅଚିତ—ଦେ. ବି.—କଉଡ଼ିଖେଳରେ ଛଅଟିଯାକ କଉଡ଼ି ଚିତ୍ ହୋଇ ପଡ଼ିବା ଅବସ୍ଥା—The state of six kauṛdis falling with the ventral side upwards in a game of kauṛdi.
Chhaa-chiti
छक्का
(ଛଅଚିତ – ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛଅଟା—ଦେ. ବିଣ—(ଅନାଦରାର୍ଥ)—ଛଅ ସଂଖ୍ୟକ—
Chhaaṭā — Numbering six.
ছয়টা
ଦେ. ବି.—୧ । ସଂଖ୍ୟାରେ ଛଅ—1. Six in number.
छही
(ଛଅଟି—ଆଦରାର୍ଥକ)
୨ । ୬ ଘଣ୍ଟା ସମୟ—2. Six o'clock.

ଛଅଣ୍ଡା—ଗ୍ରା. ବି ଓ ବିଣ—(ଛଅ ଗଣ୍ଡାର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ଛଅ ଗଣ୍ଡା; ଚବିଶ ଗୋଟା—Six quartets; twentyfour.
Chhaaṇḍā
ছয়গণ্ডা
ତିନି ବାଇକଡ଼ା ଛଅଣ୍ଡା ଚକଡା କେତେ । ଶିଶୁ ଗାଣିତିକ ପ୍ରଶ୍ନ ।
[ଦ୍ର—ଗଣ୍ଡା ସ୍ଥାନରେ ଲୋକେ ଅଣ୍ଡା ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ଯଥା— ଚଉରଣ୍ଡା, ସାତଣ୍ଡା, ଆଠଣ୍ଡା, ନଅଣ୍ଡା ଇତ୍ୟାଦି; ଲୋକେ ଯଥାକ୍ରମେ ଦିଅଣ୍ଡା, ତିନଣ୍ଡା, ଚଉରଣ୍ଡା, ପାଞ୍ଚଣ୍ଡା, ଛଅଣ୍ଡା, ସାତଣ୍ଡା, ଆଠଣ୍ଡା, ନଅଣ୍ଡା, ଦଶଣ୍ଡା କହନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଦୁଇଅଣ୍ଡା, ତିନିଅଣ୍ଡା, ଚଉରଅଣ୍ଡା, ପାଞ୍ଚଅଣ୍ଡା, ଛଅଅଣ୍ଡା, ସାତଅଣ୍ଡା, ଆଠଅଣ୍ଡା, ନଅଅଣ୍ଡା, ଦଶଅଣ୍ଡା କହନ୍ତି, ନାହିଁ ।]

ଛଅପୋଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଷଟ୍‌ପଦୀ; ପ୍ରା. ଛପ୍ପଇ)—ଛଅ ଚରଣଯୁକ୍ତ ପଦ୍ୟ-ବିଶେଷ—A poetical composition with 6 lines in each stanza
Chhaapoi
छप्पय
(ଛ ପୋଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛଅବାଆର—ଗ୍ରା ବି.— ଛଅଚିତ (ଦେଖ)
Chhaa bāāra — Chhaachita (See)

ଛଅର—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି. (ସଂ. କ୍ଷୌର; ନୀଚ ଭାଷା)—କେଶମୁଣ୍ଡନ—
Chhaara — Shaving of the hair.
ক্ষৌরীকামান
हजामत
[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାରେ ପୂର୍ବେ ସମସ୍ତେ ଓ ଆଜିକାଲି ନବ୍ୟ ସଭ୍ୟତାର ପ୍ରଭାବରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ନ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ କ୍ଷୁର ମଣ୍ଡିରେ ବେଶି ହେଉ କମି ହେଉ ଅରାଏ ଶିଖା ବା ଚୁଟି ଛାଡ଼ି ମୁଣ୍ଡର ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଅଂଶ, ମୁଛ ଓ ଦାଢ଼ି ଖିଅର କରୁଥିଲେ ।]

୧	ଇ	ଉ	ର,ହ୍	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଯ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଘ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ବ	ନ୍

ଛଅରବାଅର—ଗ୍ରା. (ଇତର) (ଛଅର ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକାରୀ ନିରର୍ଥକ Chha-arabā-āra ୨ୟ ସହଚର)—ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶୁଦ୍ଧିକ୍ରିୟା ଘାଟ ଉପଲକ୍ଷରେ ତାଙ୍କର ସ୍ୱଜନ ଓ କୁଟୁମ୍ବୀମାନଙ୍କ ନଖ କାଟିବା ଓ କ୍ଷୌର ହେବା—Shaving of the head and pairing of the nails undergone by the relations and kinsmen of a deceased person on the occasion of purification after the funerals.

ଛଅଷଠି—ଦେ. ବି.—(ସଂ ଷଟ୍‌ଷଷ୍ଟି; ପ୍ରା. ଛଷଠି)—୬୬; ଷାଠିଏରୁ Chha-ashathi ଛଅ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା—The number 66.
ଛୟ୍ଷଠୀ, ଛଷଠୀ ଦେ. ବିଣ.—୬୬ ସଂଖ୍ୟକ—
ଛୟାଠ Numbering 66.
ଛଷଠି, ଛଷଟ୍ଟି }—ଅନ୍ୟରୂପ

ଛଅସ୍ତରିଶହେ—ଦେ. ବି.—୧୭୬; ଏକ ଶହ ଛଅସ୍ତରୀ—176; one Chha-astarāsahe hundred and seventy six.
(ଛଅସ୍ତୁରିଶହେ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଦ୍ର—ଏହିପରି ଛଅସ୍ତରିଦୁଇଶ = ଦୁଇ ଶହ ଛଅସ୍ତରି ।)

ଛଅସ୍ତରି—ଦେ. ବ ଓ ବଣ (ସଂ ଷଟ୍‌ସପ୍ତତି; ପ୍ରା· ଛସତ୍ତରି; ପାଲି— Chha-astari ଛହତ୍ତରୀ; ଛସତ୍ତରୀ) —୭୬; ସତୁରି ଅପେକ୍ଷା ୬ ଛୟ୍ତ୍ତର ଅଧିକ—76; Seventysix.
ଛିହ୍ତ୍ତର
ଛଅସ୍ତୁରି, ଛଅସ୍ତୋରି, ଛସ୍ତରି, ଛସ୍ତୁରି }ଅନ୍ୟରୂପ

ଛଅାଁଚି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ—ଛୁଆଚି (ଦେଖ)
Chha-ānchi Chhuāchi (See)

ଛଅଙ୍ଗୁଠିଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଷଟ୍+ଅଙ୍ଗୁଳି)— Chha-anguthiā ଯାହାର ହାତ କିମ୍ବା ଗୋଡ଼ରେ ବା ହାତଗୋଡ଼ ଛଅାଁଗୁଳେ ଉଭୟରେ ପାଞ୍ଚ ଲେଖାଏଁ ପରିବର୍ତ୍ତେ ଛଅଟି ଛାଁଗୁର; ଛାଁଗା; ଛଁଗୁ ଲେଖାଏଁ ଅଙ୍ଗୁଠି ଥାଏ— Hexadactylous.
(ଛଅଙ୍ଗୁଳିଅ. ପୁଂ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଛଅଙ୍ଗୁଳେଇ—ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)

ଛଅାଳ—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଷଷ୍ଠ)—୧ । ଷଷ୍ଠ—1. Sixth.
Chha-āla ପାଖୋଡ଼ା ପଡ ଶ୍ୱାଠାରେ ମୋର ଧନ
ଛଅଇ ନ ସରିଲା କେବେ ମୋ କର୍ମ ସ୍ଥାନମ କ
ଛଠା ଛଅାଳ ପଡ ସେ ଲାଭକ ହୋଇ କର
ବ ହାରିଛ ଅଧ କରିବ କ ସୁହାହୁ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ୍ତ ।

୨ । (ଆପଣା ରାଜ୍ୟରୁ ପାଞ୍ଚଟି ରାଜ୍ୟ ବ୍ୟବଧାନ ଥିବା)—ବହୁଦୂରସ୍ଥ (ରାଜ୍ୟ)—
2. Very distant kingdom).

ଛଇ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଛବି)—୧ । ଚଙ୍ଗଭାଙ୍ଗ; ଗୁଣଚଳଣ; ବ୍ୟବହାର; Chhai ଆଚରଣ—1. Conduct; gait; manners.
ଛଟକି; ଛଟା ୨ । ଛଟକ—2. Sportiveness.
ଛବି; ଛବୀ ୩ । ବିଳାସ, ଭଙ୍ଗୀ —
3. Gesture; deportment.
୪ । ରସିକତା—4. Gallantry.
୫ । ଥଟ୍ଟା—5. Jest; frolic
୬ । ବାଲଙ୍ଗି; ଗୁମର; ଗର୍ବ—
6. Bragging; arrogance; foppery.
୭ । ଚତୁରତା—7. Cleverness; cunning.
୮ । ଲୋକ ଦେଖିବାପାଇଁ କରାଯିବା ଆଡ଼ମ୍ବର—
8 Ado; ostentation; gaudiness.
୯ । ବୃଥାଗର୍ବ—9. Vainglory.
୧୦ । ଚେହେରା—10 Appearance.
୧୧ । ମନୋହର ସାଜ ବା ଢଙ୍ଗ—
11. Graceful or charming manner.
୧୨ । (ଭୁଲ. ଅ. ସବାଃ=ସୁନ୍ଦର; ସଂ. ଶୋଭା)—ଶୋଭା; ରୂପଶ୍ରୀ; ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—12 Grace; beauty.
ଛଈ ୧୩ । (ସଂ. ଛଦ)—ନୌକା ବା ଗାଡ଼ିର ଛାତ—
ଛପର 13 Thatched covering or roof of a boat or cart.
୧୪ । (ସଂ. ସଜ୍ଜିତ)—ସୁସଜ୍ଜିତ ଶ୍ରେଣୀବଦ୍ଧ ଘନସନ୍ନିବିଷ୍ଟ ରାଶି—14. Will arranged heap; well-set stack.
(ଯଥା—ଇଟା ବା ଛଣଚକ ଛଇମାରି ରଖିବ ।)
୧୫ । ବାକ୍ୟରେ ରସିକତା; ରସବାକ୍ୟ—
15 Wit and humour; witty speech.
ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବିସ୍ତୃତ)—ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ; ବିସ୍ତୃତ—
Spread on all sides; diffused.

ଛଇଆ—ଦେ. ବିଣ—ବିଳାସଭଙ୍ଗୀଯୁକ୍ତ; ଛଟକଯୁକ୍ତ —
Chhaiā Foppish; coquettish; frolicsome; ଛୈଲା trickish; sportive.

ଛଇ କରିବା—ଦେ. କି—୧ । ଛଟକ ବା ଭଙ୍ଗୀ ପ୍ରକାଶ କରିବା—
Chhai karibā 1. To show frolicsomeness; to show ଛଟାଦେଖାନ off one's fine things.
ଛଇ କାଢ଼ିବା, ଛଇ ଦେଖା (ଖେ)ଇବା, ଛଇ ଦେଖା (ଖୋ)ଇ ଦେ (ହ)ବା, ଛଇ ବାହାର କରିବା }ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ରସିକତା କରିବା—
2. To flirt; to practice gallantry

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ରତ ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ; ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂଁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଁଧୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅନ୍ଧା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍ଲବଟ' ଦେଖିବେ ।

ଛଇଛଡ଼୍—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଛୈଛାଡ଼୍ (ଦେଖ)
Chhaichhard — Chhaichhard (See)
ଛଇଛାଡ଼ୁଆ, ଛଇଛଲ, ଛଇଛାଲଆ — ଅନ୍ୟରୂପ

ଛଇତି ମଇତି—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବିଣ (ସଂ. ହର୍ଷ+ଉନ୍ମତ୍ତ)—
Chhaiti maiti ୧ । ହର୍ଷୋନ୍ମତ୍ତ, ଆନନ୍ଦିତ—1. Delighted.
(ଯଥା—ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଆଜି ଜ୍ୱାଇଁ ଆସିଛନ୍ତି ବୋଲି ଆଜି ସେ ଭାରି ଛଇତି ମଇତି ହେଉଛନ୍ତି ।)
୨ । (ସଂ. ହସ୍ତ+ମୁକ୍ତ) ମୁକ୍ତହସ୍ତ—
2. Open-handed; liberal.

ଛଇ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସଂ. ସଜ୍ଜିତ) ଗଦା ଗଦା କରି ସୁସଜ୍ଜିତ କରିବା; ଗାଦି ମାରିବା—1 To arrange in rows or heaps (e. g straw; bricks).
Chhai deba
गाँदिमारना
(ଛଇମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (ସଂ. ଛଦ୍) ଚାରିଆଡ଼େ ଘୋଡ଼ାଇ ପକାଇବା; ଛାଇବା—2. To cover the whole surface.

ଛଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଛଦ୍ ଧାତୁ)—ଚାରିଆଡ଼େ ବିସ୍ତୃତ ହେବା ବା ବିସ୍ତାର କରିବା—To be diffused over the whole surface; to spread in all directions (e. g water).
Chhaibā
छाओना
फैलाना
(ଯଥା—ବର୍ଷାପାଣି ଆମ ଗାଁ ଚାରିପାଖ ଛଇ ହୋଇଛି ।)
ଛାଇ ଯିବା, ଛାଇ ହେବା, ଛାଇ ହୋଇଯିବା — ଅନ୍ୟରୂପ

ଛଇଲ୍—ଦେ. ବିଣ (ସଂ ସ୍ଫୁଲ୍ଲାବିତ, ଉଚ୍ଛଳିତ; ଭୂ. ଫା. ଏହି ଅର୍ଥରେ ସୟ୍ଲାବ୍)—୧ । ଚାରିଆଡ଼େ ଜଳ ପୂରିଥିବା ବା ମାଡ଼ିଥିବା; ଜଳପ୍ଲାବିତ—1. Flooded.
Chhail
छयलाप
फैलाहुआ
(ଯଥା—ଦେଶସାରା ପାଣିରେ ଛଇଲ୍ ହୋଇଗଲା ।)
ଛଇଲାଟ୍, ଛଏଲ୍, ଛଏଲାଟ୍ — ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ—2. Extending towards all directions; diffused; spread on or all sides.
(ଯଥା—ଦେଶଯାକ ନଇବଢ଼ି ପାଣି ଛଇଲ୍ ହୋଇଛି ।)
ଦେ. ବି—୧ । ନଈବଢ଼ି—Flood; inundation
୨ । ବର୍ଷା ବା ନଈବଢ଼ି ପାଣି ସବୁଆଡ଼େ ମାଡ଼ିଯିବା ଅବସ୍ଥା—
2. The state of water spreading on all sides.
୩ । ଚାରିଆଡ଼େ ବ୍ୟାପିଯିବା—3. Diffusion.

ଛଇଲ୍ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଜଳ) ଚାରିଆଡ଼େ ବ୍ୟାପ୍ତ ହେବା—
Chhil jibā To be diffused; to spread over on all sides.
छयलापहओना
फैलाहोना
ଛଇଲ୍ ହେବା, ଛଇଲ୍ ହୋଇଯିବା, ଛଇଲିଯିବା, ଛଇଲେଇବା — ଅନ୍ୟରୂପ

ଛଇଲ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଛବି, ପ୍ରା. ଛବିଲ, ଛଇଲ୍ଲ)—
Chhaila ୧ । ଯେ ଛଟକ ଦେଖାଏ; ବିଳାସଭଙ୍ଗୀଯୁକ୍ତ; ରଙ୍ଗିଆ—
1. Frolicsome.
ଛଇଲା, ଛଇଲୀ } ସ୍ତ୍ରୀ ୨ । ରସିକ—2. Gallant.
चटकदार ୩ । ଚତୁର—3. Clever.
छबीला, छइली, छइल ୪ । ମନୋହର, ସୁନ୍ଦର—
(ଛଇଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) 4. Charming; beautiful; graceful; having a charming appearance.
୫ । ଯେ ଛଇ ବା ଆଡ଼ମ୍ବର ଦେଖାଏ—
5. Ostentatious.
୬ । ବାକ୍‌ଚତୁର; ବାକ୍ୟରେ ରସିକତାକାରୀ—
6 Witty; humorous.
୭ । ବେଶଭୂଷାରେ ପରିପାଟୀରୂପେ ସଜ୍ଜିତ—
7. Foppish; fine.
ଦେ. ବି—୧ ନାଗର ଲୋକ; ରସିକ—
1. A beau; a dandy; a gallant.
ଏ ବଚନେ ଛଇଲ ହୋଇଲ ଛନ୍ଦଛନ୍ଦ । ଭଞ୍ଜ, ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।
୨ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା ପୋଷାକ ଓ ବେଶପ୍ରିୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. A person fond of showy dress and toilette.

ଛଇଲା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଛବି)—୧ । ବିଳାସଭଙ୍ଗୀଯୁକ୍ତ; ଯେ ଛଟକ ଦେଖାଏ—1. Foppish; frolicsome.
Chhailā
ଛଇଲୀ, ଛଇଲି } ସ୍ତ୍ରୀ— ୨ । ରସିକ; ନାଗର—2. Gallant; coquettish.
ଛଇଲା । ମୋରେ ଛଇଲ ଛଡ଼—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ରତ୍ନାକରଚମ୍ପୂ ଛ ଗୀତ ।
୩ । (ସଂ. ଛଳ) ଚତୁର—3 Clever.
୪ । ସୁନ୍ଦର—4 Charming; handsome; attractive.
୫ । ସୁନ୍ଦର ସାଜସଜ୍ଜାପ୍ରିୟ—
5. Fond of finery; foppish.
ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ରସିକା; ନାଗରୀ—A flirt; a coquette.
ଠଉରିବ ନାହିଁ ବୋଲି ଠଉରି ବଦନ ଚାହାଣ ନୟନ ପଳାଏ ରହେ ଛଇଲୀ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ଚମ୍ପୂ ଗୀତ ।

ଛଇଲିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଛଇଲା (ଦେଖ)
Chhailiā — Chhailā (See)
ଛଇଲୀ, ଛଇଲେଇ } ସ୍ତ୍ରୀ
ସେହି ବିଜୟ ହୋଇଅଛନ୍ତି ତ ଭେଟିଅ
ଏଣୁ ଚାତୁରୀ କରୁଛ ଛଇଲିଆ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

ଛଇଲି ଛାଉଲି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଛଳ)—୧ । ଛଳନାପୂର୍ଣ୍ଣ କୌଶଳ—
Chhaili chhāuli 1. Stratagem.
୨ । ଛଇ (ଦେଖ)
Chhai (See)
ଏ ବଡ ଛଇଲ ଛଇଲରେ ଜାଣ ନେବନ୍ତ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ରତ୍ନାକର ଚମ୍ପୂ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଲ୍ଲ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ଦ

ଛଉ—ଦେ. ବି (ସଂ ଶ୍ୱିତ୍ର)—୧ । ଦେହର ରୋଗବିଶେଷ; ଦେହର
Chhau ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଯେଉଁ ଧଳା ଧଳା (ଓ ସମୟେ ସମୟେ କଳା
ଛୁଲି ଓ ନାଲି) ଦାଗ ଚମ ଉପରେ ମାଡ଼ିଯାଏ; ଶ୍ୱିତ୍ରରୋଗ; ଧବଳ
ক্ষীপ ବା ଶ୍ୱେତକୁଷ୍ଠ ରୋଗ—1. A disease in which the skin becomes discoloured in patches of white or black; leucosis; albinism;

[ଦ୍ର—ଛଉ ତିନିପ୍ରକାର ଯଥା—୧ । କୁଷ୍ଠ ରୋଗର ପୂର୍ବଲକ୍ଷଣ—ଦେହରେ କଳା, ନାଲି ଓ ଧଳା ମଳାମଳା ଦାଗ । ୨ । ଧବଳ କୁଷ୍ଠ—ଦେହତମାମ୍ ନାଲିମିଶା ଧଳା ଦାଗ; ୩ । ବୟସ୍ଥଛଉ ଯୁବକଯୁବତୀଙ୍କର ଚର୍ମରେ ସ୍ଥାନେସ୍ଥାନେ ମାଡ଼ିଯିବା ମଳାମଳା ଦାଗ ।]

୨ । କଳା ବା ନାଲିବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ ପଶୁ ଆଦିଙ୍କ ଶରୀରରେ ସ୍ଥାନେସ୍ଥାନେ ଧଳା ଲୋମର ମଳା—2 Patches of white hair on the body of animals of red or black colour.

୩ । ଛଉନାଚ; ଗଡ଼ଜାତର ଜଙ୍ଗଲି ଜାତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ଏକପ୍ରକାର ନାଚ—(ଏଥିରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷମାନେ ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ ବାଦ୍ୟର ତାଳ ସହ ନାଚନ୍ତି)—3. A kind of dance prevalent among the wild tribes of the Orissa Agency tracts.

୪ । (ସଂ. ଶଲ୍କ) ଛେଲି—4. Bark.

୫ । (ସଂ. ଛଦ୍ମ) ଗର୍ବ—
5. Arrogance; pride; vainglory.

୬ । ଚତୁରତା—6. Skill; dexterity.

୭ । ଶିକାର ଝାମ୍ପିବାପାଇଁ ଜଗି ରହିବା—
7. Lying in wait; crouching; being prepared to pounce upon a prey.

ছোঁ ୮ । ଶିକାର ବା ଖାଦ୍ୟ ବସ୍ତୁକୁ ଝାମ୍ପିବା; ଛପଟିଆ—
ঝাপ্টা 8. Pouncing on a prey.

ଛଉଁରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛଦ୍ ଧାତୁ)—ଛଉରି (ଦେଖ)
Chhaunri Chhauri (See)

ଛନନ୍ତି ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଦ୍ରବ୍ୟ ଅଭରଣୀ,
ତାଙ୍କ ନାମ ଅଟେ ବନ୍ଧୁ ଛଉଁରି କୌମୁଦୀ ।
ପ୍ର ଗୀ. ବୃନ୍ଦାବନରୂପଣଗୀତା ।

ଛଉଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—(ସଂ. ଛବି)—୧ । ଛପଛୁପିଆ—
Chhauā 1. Having patches of different colours
ছাপছোপ, on the body (said of cows, cats,
রঙ্গবেরঙ্গ dogs, horses etc); mottled.
রঙ্গবিরঙ্গ ୨ । ଛଉ ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ—2. Albinous; having light patches on the body.

ଛଉକା—ଦେ ବିଣ. ପୁଂ.—୧ । ଶିକାରୀ; ଚତୁର; ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଛପି
Chhaukā କରି ଖାଇବା ବିଷୟରେ ପାରଙ୍ଗମ (ଯଥା—ବିରାଡ଼ି,
শিকারী କୁକୁର)—1. Clever; cunning; dexterous
(ଛଉକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (said of cats, dogs etc which are clever in catching things kept away from their reach).

୨ । ଯେ ସୁଯୋଗ ଦେଖି ଶିକାରକୁ ଝାମ୍ପିବାପାଇଁ ଜଗି ରହେ—2. Crouching; lying in wait to pounce on a prey.

୩ । ଛଉଆ (ଦେଖ)—3. Chhauā (See)

ଛଉଚ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଶୌଚ)—
Chhaucha ୧ । ଦେହରୁ ମଳ ଆଦିର ମାର୍ଜନା—
শৌচ 1. Cleaning impurities off the body.

୨ । ମୃତାହରେ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର କୁଟୁମ୍ବାଦିଙ୍କର କ୍ଷୌର, ସ୍ନାନ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ଶୁଦ୍ଧ ହେବା—2. Purification of the kinsmen and relatives after the funerals.

୩ । ଝାଡ଼ା ଫେରିବା ପରେ ଛୁଆଁଳିବା—
3 Washing of the private parts after passing stools.

ଗ୍ରା, ବିଣ—ମାର୍ଜିତ; ଶୁଦ୍ଧ—Cleansed.

ଛଉଚ କରିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି. (ସଂ. ଶୌଚ)—ଛୁଆଁଳିବା; ମଳ ଆଦି
Chhaucha karibā ତ୍ୟାଗ କରିବା ପରେ ଶରୀରରୁ ମଳାଦି
শৌচকরা ପରିଷ୍କାର କରିବା—To cleanse the
(ଛଉଚ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) private parts of impurities after answering calls of nature.

ଛଉନାଚ—ଦେ. ବି—ଛଉ ୩ (ଦେଖ)
Chhau-nāta Chhau 3 (See)

ଛଉ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶିକାରକୁ ଝାମ୍ପିବା—
Chhau māribā To pounce on a prey.
ছোঁমারা
ঝাপ্টা মারা

ଛଉର—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. କ୍ଷୌର)—ଛଅର (ଦେଖ)
Chhaura Chha-ara (See)

ଛଉରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛଦ୍ ଧାତୁ)—
Chhauri ୧ । ସାଞ୍ଜୁ; କବଚ; ବର୍ମ—
1 Armour; coat of mail

୨ । ଆଚ୍ଛାଦନ; ଆସ୍ତରଣ - 2. A coverlet.

୩ । ଉଲେପନ—3. Anointing; smearing.

ଛଉରିବା—ଦେ. କ୍ରି. ୧ । (ସଂ. ଛଦ୍ ଧାତୁ)—
Chhauribā ଘୋଡ଼ାଇବା; ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା—
1. To cover.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଂଧା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଢ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଢ଼' ଦେଖିବେ ।

୨ । (ସଂ. ଛର ଧାତୁ) ଲେପିବା—2. To anoint;
चुपरना to smear; (e.g. a paste over the body).
୩ । (ସଂ. କ୍ଷୌର) ଖୁଅର କରିବା; କ୍ଷୌର କରିବା—
3. To shave the hair.

ଛକ ନ ଥାଏ ଯେଉଁ ମୁହିଁକୁ
ଭଣ୍ଡାର ନ ଥାଏ ଛଉରିବାକୁ—ଚଗ ।

ଛଏର୍‌—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଛାୟା; ଛାଇ—
Chha-erā Shadow

ଛଏଲ୍‌—ଦେ. ବି—ଛଇଲ୍‌ (ଦେଖ)
Chha-el Chhail (See)
(ଛଏଲାନ୍‌—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛଁଚ୍‌—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ଘର ଲିପିବା—
Chhañch Smearing the floor by cow-dung and water.

ଛଁଚ୍ଚା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ଓଳଅ ବାନ୍ଧିବାପାଇଁ ତଳରେ
Chhañchā ପକାଯିବା ପ୍ରଥମ ପ୍ରସ୍ଥ ଦଉଡ଼ି—
The first layer of ropes packet a laid on the ground for making of paddy.

ଛକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁଷ୍ପଥ; ଚତୁଷ୍କ)—
Chhaka ୧ । ଚତୁଷ୍ପଥ; ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଚାରିଆଡ଼ୁ ଚାରି ଗୋଟି
चौमाथा ରାସ୍ତା ମିଳିଥାଏ—1. A meeting of two
चौराहा cross-ways; cross-road; a place where four roads meet or two roads cross.

ଛକେ ଛକେ ଜଗି ଅଛନ୍ତି ଚରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଉପାକରଚମ୍ପୂ ୭ ଗୀତ ।

୨ । ଦୁଇ ରେଖା ପରସ୍ପରକୁ କାଟିଥିବା ଅବସ୍ଥା—
छक 2. A cross.
୩ । ଯୁକ୍ତ ବା ଗୁଣନ ଚିହ୍ନ—3. A cross mark; the arithmetical sign of addition or multiplication.
୪ । ମଝିରେ ପରସ୍ପର କର୍ତ୍ତିତକାରୀ ରେଖାଦ୍ୱୟ କଟା ହୋଇଥିବା ପଶାପାଲିର ଘର—4. Chequered figure in a dice or chess board.
छेंका ୫ । ତାତିଆଁବାର ଦାଗ—5. Marks made on the body with hot iron; brand.
୬ । ଚାବୁକ ବା ବେତ ପ୍ରହାରରେ ଦେହରେ ବସିଥିବା ଦାଗ; ନୋଳା—6. Marks left on the body after being caned or whipped.
୭ । ସୁବିଧାଜନକ ସ୍ଥାନ—
7. A convenient place.

ଛକ କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଯୁକ୍ତ ବା ଗୁଣନଚିହ୍ନ ଅଙ୍କନ କରିବା—
Chhaka kātibā To draw cross-marks.
ଛକ ଦେବା
ଛକ ପକେଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ

ଛକଛାକ—ଦେ. ବି—୧ । ସୁଯୋଗ; ସୁବିଧା; ଫାଙ୍କ—
Chhaka-chhāka Suitable occasion; opportunity.
घात, मौका (ଯଥା—ସେ ଛକ ଛାକ ଦେଖି କାମ କରେ ।)
मौका ୨ । ଆବଶ୍ୟକବେଳେ ସତର୍କତା—Watchfulness on suitable occasions.

ଛକଡ଼—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଶକଟ ପ୍ରା. ସଗଡ଼, ଛଗଡ଼)—
Chhakarda ୧ । ଭଡ଼ାଗାଡ଼ି—
छाकड़ा 1. Hackery; hackney
छकड़ा carriage.
(ଛକଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଶଗଡ଼; ଶକଟ; ଗୋରୁଗାଡ଼ି—
2. A cart drown by oxen.

ଛକଡ଼ ନକଡ଼—ଦେ. ବି (ଛଅ କଡ଼ା ଓ ନଅ କଡ଼ା ତଉଡ଼ି ଅତି ଅଳ୍ପ
Chhakarda nakarda ଥିବାରୁ ହେୟ)—୧ । ତୁଚ୍ଛତାଚ୍ଛଲ୍ୟ—
छकड़ानकड़ा 1. Derision; contempt.
୨ । ଅପମାନ—2. Neglect; disregard.
(ଛକଡ଼ା ନକଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ମନ୍ଦ ବ୍ୟବହାର—
3. Ill treatment

ଛକଡ଼ି—ଦେ ବି (ତୁଳ. ବଂ. ଛନ୍‌କଡ଼ୀ)—୧ । ଉତ୍କଳରେ
Chhakardi ଅପତ୍ୟିଆଣି ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ)—
छकड़ि (ଅପତ୍ୟିଆଣି ତଳେ ନୋଟ୍‌ ଦେଖ)—
1. A name given to boys whose elder brothers or sisters have died (meaning, not worth a penay).
(ଛକଡ଼ୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଦ୍ର—ଏହାର ଅର୍ଥ :—ଏ
(ଛକଡ଼ିଆ—ଅନାଦରାର୍ଥକରୂପ) ବାଳକକୁ ଛଅ କଡ଼ା ମାତ୍ର ମୂଲ୍ୟରେ କିଣାଯାଇଅଛି । ଯେଉଁ ପିଲାର ଆଗପିଲା ମରି ଯାଇଥାନ୍ତି, ମାଆ-ମାନେ ଯମଙ୍କୁ ଭଣ୍ଡାଇବାପାଇଁ ତାହାକୁ ଛକ, ଛଅ, ନଅ କଡ଼ା କଉଡ଼ିରେ ଶେଠଲୋକଙ୍କ ହାତରେ ବିକିଦେବାର ବାହାନା କରନ୍ତି ।]
छकड़ी ୨ । ପଶାକାଟିରେ ପଡ଼ିବା '୬' ସଂଖ୍ୟକ ଦାନ—
छकड़ी, छका A throw of the dice resulting in the coming up of six points

ଛକପକ—ଦେ· ବିଣ (ସଂ. ଶଙ୍କିତ)—୧ । ଶଙ୍କିତ—
Chhaka-paka 1. Apprehensive.
छटपट ୨ । ଭବିଷ୍ୟତରେ ଅଶୁଭ ଘଟିବା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଶଙ୍କିତ—
छटपट 2. Having a presage or presentiment.
୩ । ଅସ୍ଥିର (ମନ)—3. Restless (mind)
୪ । ଲାଳାୟିତ—4. Hankering.
(ଯଥା—ସେ ପିଲା ହାତରେ କୋଉଁଟିଏ ଦେଖି ଏ ପିଲାଟି ଛକପକ ହଉଛି ।)

ଛକ ପାଗଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଛକଟାଖେଳର ଦାନବିଶେଷ; ଛଅ ଏକ—
Chhaka pāgardā One of the throws of dice in a game of dice.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଣ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଚ	ନ୍

ଛକଲିଆ —ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାରସ୍ୱ ଜାମା (ଯହିଁରେ ଛଅଟି କଳି ଥାଏ)—
Chhakaliā A kind of coat having six trangular
छकलिया pieces sewn together.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯହିଁରେ ଛଅଗୋଟି କଳି ଥାଏ—
1. Having six trangular bits of cloth.
୨ । ନକଲିଆ—2. Witty.

ଛକା—ଦେ. ବି—୧ । ଜଗିବା; ଲୁଚିବା—
Chhakā 1 Watching; hiding.
छका ୨ । ଅବସରକ୍ରମେ ଶିକାରକୁ ଆକ୍ରମଣ କରିବା ପାଇଁ ଛକି
छक्का ରହିବା—2 Lying watchfully; lying in
(ଛକ୍କା—ଅନ୍ୟରୂପ) ambush; ambush.
୩ । (ସଂ. ଷଟ୍କ; ପ୍ରା. ଛକ୍କୋ) ଗଞ୍ଜପା ବା ତାସ ଖେଳରେ ଛଅ ଟିପଯୁକ୍ତ ସାର—3. The playing card having six tips on it.
୪ । ତାସ ଖେଳରେ ଅପର ପକ୍ଷକୁ ପିଠିଏ ମାତ୍ର ତାସ ନେବାର ସୁଯୋଗ ନ ଦେଇ ଏକ ପକ୍ଷ ସବୁ ପିଠିର ତାସଯାକ ଜିତିବା—4. The state of one party wining all the cards in a game of cards.
୫ । କଉଡ଼ିଖେଳରେ ଛଅଟିଯାକ କଉଡ଼ି ମୁହିଁ ମାଡ଼ି ପଡ଼ିବା ଦାନ—5. Six Kauṛdis falling on the ground with the vental side down and dorsal side up in a Kauṛdi game.
୬ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଭୂଇଁରେ ଗାର କାଟି ଖେଳିବା କଉଡ଼ି ଖେଳ—6. An indoor game of females with shells.
୭ । ଯୁକ୍ତଚିହ୍ନ ଅଙ୍କିତ କରିବା କର୍ମ—
7. Making or drawing of cross marks.
୮ । ଯେଉଁ ଗଞ୍ଜପା ବା ତାସରେ ୬ଟି ବିନ୍ଦୁ ଥାଏ—
8. A card containing 6 points.
୯ । ଛଅ ଅର୍ଥାତ୍ ଅନେକ ପ୍ରକାର ପରିବାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ତିଅଣ; ଘାଣ୍ଟତିଅଣ—9. Hodgepodge.
୧୦ । ଛଙ୍କା ତିଅଣ; ପାଣି ଦିଆ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ପରିବା ଘିଅରେ ଛଙ୍କା ହୋଇ ତିଆରି କରାଯିବା ତିଅଣ—
10. A curry prepared from fried vegetables

ଛକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛକିବା (ଦେଖ)
Chhakāibā 1. Chhakibā (See)
(ଛକେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଛକିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
ब्याकुल हओया 2. The causative form of Chhakibā.
୩ । (ସଂ. ଶଙ୍କା) (ମନ) ଶଙ୍କାଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଅସ୍ଥିର ହେବା, ଛକପକ ହେବା—3. To be apprehensive; to become restless through apprehensive.

ଛକାଖେଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଷଟ୍କ; ପ୍ରା. ଛକ୍କୋ)—ଏକପ୍ରକାର କଉଡ଼ି
Chhakākheḷa ଖେଳ—A kind of Kauṛdi game.
दशपँचिश [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଛଅ କଟି କଉଡ଼ିରେ ଚାରିଜଣ ବା
छक्का ଅଭାବପକ୍ଷେ ଦୁଇଜଣ ଖେଳାଳି ଖେଳନ୍ତି । ପଶାପାଲି ପରି ଘର କଟାଯାଏ, ଏଥିରେ କଉଡ଼ି ପଡ଼ିବା ଅନୁସାରେ ଦାନ ଚାଳିବାକୁ ହୁଏ ।]

ଛକାଛକ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ସତର୍କ)—୧ । ଆକ୍ରମଣ ବା ଅନିଷ୍ଟ
Chhakāchhaka କରିବା ପାଇଁ ପରସ୍ପର ପରସ୍ପରକୁ ଜଗାଜଗି—
ताक्‌बुझेथाका 1. Watching each other for doing any
छक्का harm or for attaching.
ଛକାଛକି } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ସତର୍କ; ସାବଧାନ—
ଛକାପକା } 2. On the alert; watchful.
୩ । (ସଂ. ଶଙ୍କାଯୁକ୍ତ) କୌଣସି ଦୁର୍ଘଟଣା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ—
3. Prepared or ready for any emergency.
ଦେ.ବି—ସତର୍କତା—Alertness; watchfulness; being in readiness for any emergency.

ଛକାଛକି—ଦେ. ବିଣ. ବି—ଛକାଛକ (ଦେଖ)
Chhakāchhaki Chhakāchhaka (See).
ବି—ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଛକ ଆଙ୍କିବା କର୍ମ—
Act of drawing many crosses.

ଛକାଠି—ଦେ. ବି. (ଦେହର ପ୍ରତି ପାଖରେ ଏଥିର ସଂଖ୍ୟା ଛଅ
Chhakāṭhi ଥିବାରୁ)—ପଞ୍ଜରା ହାଡ଼—The ribs.
पाँजरा କେଉଁ ଲୋକର ଚିଣ୍ଟେ ଯାଏ ଫୁଟି
पसली ଦିଙ୍ଗି ପକାଏ କାହାର ଛକାଠି—ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।

ଛକା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ତାସଖେଳରେ ସବୁ ପିଠିର ତାସଯାକ (ଏକ
Chhakā debā ପକ୍ଷ) ନେବା ଓ ଅପର ପକ୍ଷକୁ ପିଠିଏ ମାତ୍ର
छकाकरा ତାସ ନେବାର ସୁଯୋଗ ନ ଦେବା—
ଛକା କରିବା }
ଛକା ଧରିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଛକା ବସାଇବା }
To win all the cards in a game of cards without allowing of the opposite party to win the cards of any turn.
[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ପକ୍ଷ ଅର୍ଦ୍ଧେ ତାସ ଜିଣି ନ ପାରେ ତା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଜିଣିବା ପକ୍ଷ ଗୋଟିଏ ଛଟିପଯୁକ୍ତ ତାସ ସ୍ଥାପନ କରେ ।]

ଛକାପଞ୍ଝା—ଦେ. ବି—୧ । ଚତୁର୍ଯ୍ୟ—
Chhakāpañjhā 1. Cleverness.
छकापांजा ୨ । ଚାକଚକ୍ୟ; ସତର୍କତା—
छक्कापञ्जा 2 Alterness.
ଛକାପଞ୍ଜା }
ଛକ୍କାପଞ୍ଜା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଛକ୍କାପଞ୍ଜା }
୩ । ପେଁଚପାଚ; ଦାଉଁପେଚ—
3. Tortuous devices; write; tricks.
୪ । ଗଞ୍ଜପା ଖେଳର ୬ ବା ୫ ଟିପ ଥିବା ସାର—
4. Cards having six or five tips on Gañjapā cards.

୫ । ଏକ ପ୍ରକାର କଉଡ଼ିଖେଳ; କସିପାଞ୍ଚି ଖେଳ—
5. A kind of indoor games in Kaurdis.

୬ । ମନୋହର ପଦବିକ୍ଷେପ ସହିତ ଏକ ପ୍ରକାର ନୃତ୍ୟ—
6. A sort of dancing with dexterous steps.

ଦେ. ବିଣ—ଚତୁର୍ ସତର୍କ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Dexterous; cautious.

ଛକି—ଦେ. ବି. (ଚତୁଷ୍କ; ଚତୁଷ୍ପଥ)—୧ । ଚତୁଷ୍ପଥ—
Chhaki 1. Meeting of cross road.

୨ । ଦୁଇ ରେଖା ପରସ୍ପରକୁ କାଟିବାର ଚିହ୍ନ; ଯୁକ୍ତ ଚିହ୍ନ—
2. Cross-mark

୩ । ପ୍ରହାର ଚିହ୍ନ—3. Marks of beating.

୪ । ଆକ୍ରମଣ କରିବାପାଇଁ ଶିକାରକୁ ଜଗିବା—
4. Ambush; lying in wait for prey.

ଛକିଛାକି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଅତି ସତର୍କତା ସହିତ—
Chhakichhāki 1. Very cautiously.

୨ । ଲୁକ୍କାୟିତ ଭାବରେ—2. Stealthily.

୩ । କୌଶଳକ୍ରମେ—3. Cunningly.

[ଦ୍ର—ଛକିବା କ୍ରିୟା ସଙ୍ଗେ ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକାରୀ କ୍ରିୟା ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଛକିଛାକିବା ଶବ୍ଦ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହେଲା, କିନ୍ତୁ ଛକିଛାକିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାର ନ ଥାଇ ଅସମାପିକା ରୂପରେ କ୍ରି. ବିଣ ଅର୍ଥରେ 'ଛକିଛାକି' ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, ତୁଳନା କର ପୋଛିପାଛି=ନିଃଶେଷ କରି ଦେଖିଦାଖି=ଉତ୍ତମରୂପେ ନିରୀକ୍ଷଣପୂର୍ବକ ।]

ଛକିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛକରେ ଜଗିବା—
Chhakibā 1. To lie in wait or watch at cross roads.
ছপটিমেরেবসা,
ওতপাতা, তাককরা ୨ । ଜଗିବା—2. To watch.
ঘাঁবমেরহনা ୩ । ଯୁକ୍ତ ବା ଗୁଣିତ ଚିହ୍ନର ଦାଗ ଅଙ୍କିତ କରିବା; ଛକ କାଟିବା—3. To mark with a cross; to draw a cross.

୪ । କୌଣସି ଲେଖା ଉପରେ ଛକ ଦେଇ କାଟି ଦେବା—
4. To cross out or score though some written matter.

୫ । ଶତ୍ରୁକୁ ବା ଶିକାରକୁ ଆକ୍ରମଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଲୁଚି କରି ଜଗି ରହିବା—5. To wait stealthily to attack an enemy or a prey; to lie in ambush

ସାକ୍ଷାତ ଅନଙ୍ଗ ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ମୂର୍ତ୍ତି କରି
ଛକି ଅନଙ୍ଗ କି ନାହିଁ ଦୃଷ୍ଟି । ଭଗବତ ରଥ, ନନ୍ଦକେଶରୀ ।

୬ । ତାତିଲା ଲୁହାରେ ଦେହରେ ଏକାଧିକ ଦାଗ କରିବା—
6. To mark the body with red-hot iron.

୭ । ଦେହରେ ପ୍ରହାରଦ୍ୱାରା ଦାଗ କରିବା—
7. To leave marks on the body of caning or beating.

୮ । କଉଡ଼ି ବା ପଶାଖେଳରେ କଉଡ଼ି ବା ପଶାକାଠିରେ ଅଭିପ୍ରେତ ସାର ପଡ଼ିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କଉଡ଼ି ବା ପଶା କାଠିକୁ ହାତରେ କୌଶଳପୂର୍ବକ ଖଞ୍ଜି କରି ଧରିବା—
8. To hold the Kaurdis or dice inside the fist so as to bring out the desired throw.

[ଦ୍ର—ଛକି କରି କଉଡ଼ି ବା ପଶାକାଠିକୁ ଧରି ସାର ପକାଇବା ଅନ୍ୟାୟ ବୋଲି ବିବେଚିତ ।]

ଛକୋଣି—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଷଟ୍+କୋଣ)—ଛଅକୋଣବିଶିଷ୍ଟ
Chhakoṇi (କ୍ଷେତ୍ର)—Hexagonal (figure).
ছয়কোনা ଦେ. ବିଣ.—ଛଅକୋଣିଆବିଶିଷ୍ଟ କ୍ଷେତ୍ର—
छकोनिया Hexagon.
(ଛକୋଣିଆଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛକ୍କା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଛକା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chhakkā etc. Chhakā etc (See)

ଛକ୍କା ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ତାସ୍ ଖେଳରେ ଗୋଟିଏ ହାତ ସୁଦ୍ଧା ଜିଣି ନ ଥିବା ପକ୍ଷ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଖଣ୍ଡେ 'ଛକ୍କା' ତାସ୍ ଲଗାଯିବା—The putting of a card against the party who does not win even one set of cards during a game of cards.
Chhakkā basibā
ছক্কাবসা

(ଯଥା—ଆଜି ତାର ଉପରେ ତିନି ଥର ଛକ୍କା ବସିଲା ।)

ଛଖଣ୍ଡି—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଷଟ୍+ଖଣ୍ଡ)—୧ । ଛଅଖଣ୍ଡ କାଠରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ—
Chhakhaṇḍa 1. Made with six pieces of sticks.
ছয়খানা ୨ । ଛଅ ସଂଖ୍ୟକ—2. Consisting of 6 pieces; six pieces of.
छहो, छह
খাটিয়া ଦେ. ବି.—କୋକେଇ; ଶ୍ମଶାନକୁ ଶବବହନାର୍ଥ ମଞ୍ଚା
अरथी, टिखटी (ନିଶୁଣି ପରି)—1. A ladder-like stretcher (prepared by thing four sticks crosswise on two longer sticks) for carrying the dead body to the cremation ground; bier.

୨ । ଛଅ ସଂଖ୍ୟକ ଖଣ୍ଡ—2. Six pieces or bits.

ଛଖଣ୍ଡି—ଦେ. ବିଣ. ଓ ବି.—ଛଖଣ୍ଡ (ଦେଖ)
Chhakhaṇḍi Chhakhaṇḍa (See)
ছয়খানি ଜୁଇଁବେ ନାହିଁ ତୋତେ ବୋଲିବେ ମଡ଼ା,
छटुकड़ा ଛଖଣ୍ଡି କାଠ ହେବ ତୋ ପାଇଁ ଲେଡ଼ା । ମନବୋଧ. ଚଉତିଶା ।

ଛଗ (ଧାତୁ)—ସଂ. ଛେଦନ କରିବା—
Chhaga (root) To cut.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଡ଼ଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼ଁ	ଢ଼ଁ

ଛଗ—ସଂ. ବି. (ଛଗ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ; ଅଥବା ଛେ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+କର୍ମ. କ; କ ସ୍ଥାନରେ ଗ ଆଦେଶ; ଯାହାକୁ ବଳି ବା ଖାଦ୍ୟାର୍ଥ ଛେଦନ କରାଯାଏ)—ଛାଗଲ; ଛେଳି—Goat
Chhaga
(ଛଗୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଛଗଣ—ସଂ. ବି.—(୭ମୀ ତତ୍; ଛ=ଖଣ୍ଡ+ଗଣ=ସମୂହ)—ଘଷି—
Chhagaṇa Dried cake of cowdung (used as fuel)

ଛଗଲ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଛେ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+କର୍ମ. କଲ; ନିପାତନ)—୧ । ଛାଗ; ଛେଳି—1. He goat.
Chhagaḷa
(ଛଗଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅତ୍ରି ମୁନି—2 Sage Atri.
୩ । ଏକପ୍ରକାର ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ ବସ୍ତ୍ର—
2. A sort of blue cloth

ଛଗଲକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଛଗଲ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ଛଗଲ (ଦେଖ)
Chhagaḷaka Chhagaḷa (See)

ଛଙ୍କା—ଦେ. ବି· (ସଂ. ଗ୍ଳନ)—୧ । ଛାଙ୍କିବା; ଛାଣିବା—
Chhaṅkā 1. Straining; sifting (through a sieve.)
ছাঁকা ୨ । ଘିଅରେ ପୁର ଅଧିକ ଛାଣିବା—2. Frying in a
तलना large quantity of ghee.
तलाहुआ ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଛଣା ହୋଇଥିବା—1. Sifted.
୨ । ନିର୍ମଳ—2. Cleansed.
୩ । ବିଶୁଦ୍ଧ—3 Purified.
୪ । ଘିଅରେ ବା ତେଲରେ ଛଣା ହୋଇଥିବା—
4. Fried in ghee or oil.
୫ । ବଛା ହୋଇଥିବା—5. Selected.

ଛଙ୍କାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛାଙ୍କିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—Causative form
Chhaṅkāibā of chhāṅkibā.
ছাঁকান
छनवाना
(ଛଙ୍କେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛଙ୍କା ଛଙ୍କା—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ବଛା ବଛା ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଗୁଣ
Chhaṅkā chhaṅkā ଯୋଗୁଁ ବଛା ହୋଇଥିବା—1. The
বাছা বাছা selected and fittest few.
चुनिंदा ୨ । ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ—2. Excellent.

ଛଙ୍କାଛଙ୍କି—ଦେ. ବି—୧ । ଉତ୍ତମରୂପେ ଛଣା ହେବା—
Chhaṅkāchhaṅki 1. Careful sifting.
ছাঁকাছাঁকি ୨ । ଉତ୍ତମରୂପେ ତଦାରଖ—
छानाछानि, तलातलि 2. A thorough enquiry.

ଛଙ୍କା ତରକାରି—ଦେ. ବି,—ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଚୁର ଘିଅ ବା ତେଲରେ ନାନା
Chhaṅkātarakāri ଜାତୀୟ ପରିବା ଛଙ୍କା ହେବା ପରେ
ছাকাতরকারী, ছক্কা ତହିଁରେ ମସଲାପାଣି ମିଶାଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା
तलाहुआ तरकारी ପରିବା ତରକାରି—Curry made of
(ଛଙ୍କା ତିଅଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) various kinds chopped vegetables first fried in suffcient oil or ghee and then cooked with spices.
[ବି—ଘୃତପକ୍ୱ ଛଙ୍କା ତରକାରି କଶଙ୍ଗ ବୋଲି ଧରାଯାଏ ।]

ଛଙ୍କା ମଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି.—ନାନମାନ (ଦେଖ)
Chhaṅkā maṇḍā Nānamāna (See)

ଛଙ୍କା ମାଲ—ଦେ. ବି—୧ । ଘିଅରେ ଛଣା ହୋଇଥିବା ଟାଟକା ଖାଦ୍ୟ
Chhaṅkā māla ପଦାର୍ଥ—1. Fresh eatables fried in
ছাকামাল ghee.
चुनिंदामाल ୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ପଦାର୍ଥ—2. Excellent thing.

ଛଚ୍ଚା—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ସତ୍—ହି. ହି. ସଚ୍ଚା)—
Chhachā ୧ । ସତ୍ୟସ୍ୱଭାବଯୁକ୍ତ—
ভাল মানুষ 1 Honest
सच्चा ୨ । ସତୀ—2. Chaste.
(ଛଚେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ସତ୍ୟବାଦୀ—3. Truthful.
୪ । ବିଶ୍ୱାସୀ—4. Faithful; trustworthy.
୫ । ଉତ୍ତମ; ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—5. Excellent.
୬ । ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ—6. Innocent.

ଛଚ୍ଚାପଣ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ସତ୍)—୧ । ସତ୍ୟସ୍ୱଭାବ—
Chhachāpaṇa 1. Honesty.
(ଛଚ୍ଚାପଣିଆଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସତୀତ୍ୱ—2. Chastity.
ভালমানুষী ୩ । ସତ୍ୟବାଦିତା—
सच्चाई; सच्चापन 3. Truthfulness.
୪ । ବିଶ୍ୱାସୀପଣିଆଁ—
4. Fidelity; trustworthiness; faithfulness.
୫ । ନିର୍ଦ୍ଦୋଷତା—5. Innocence.

ଛଚିତ—ଦେ. ବି—ଛଅ ଚିତ (ଦେଖ)
Chhachita Chhaa chita (See)
(ଛଚିତ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛଚିନା—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ସପ୍ତବର୍ଣ୍ଣ)—ଛତିଅନା ଗଛ; ତଗରାଦି
Chhachinā ବର୍ଗର କ୍ଷୀରୀ ବୃହତ୍ ତରୁବିଶେଷ—
ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ସପ୍ତପର୍ଣ୍ଣ; 1. A wild tree; Alstonia
ସପ୍ତଚ୍ଛଦ; ସପ୍ତପତ୍ର; ବିଶାଲତ୍ୱକ୍; Schoearis; Schetes.
ଶାରଦ; ଶାରଦୀ; ବିଷମଚ୍ଛଦ, [ବି—ଏହାର ଗଣ୍ଠିକି ଗଣ୍ଠି
ମଦଗନ୍ଧ; ଗୁଚ୍ଛପୁଷ୍ପ ୭।୮ ବା ୯ ଶାଖା ବାହାରିଥାଏ
ছাতিম; ছাতিন্ ବୋଲି ଏହି ନାମ । ଏ ଗଛର ପତ୍ର
छातियान; सातौना; छतिवन ଶିମିଳି ଗଛର ପତ୍ର ପରି । ଫୁଲ ଧଳା
ମ. ସାତବଣୀ ହଳଦିଆ । ଶରତ୍‌କାଳରେ ଏ
ତେ. ଏଡ଼ାକୁଲା; ଅରତାଲୁ ଗଛରେ ଫୁଲ ଧରେ; ଫୁଲରେ ହସ୍ତି-
ମଦର ଗନ୍ଧ ଥାଏ । ଏହା କଷାୟ ତିକ୍ତରସ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ସ୍ନିଗ୍ଧ, ଧାରକ, ଅଗ୍ନିବର୍ଦ୍ଧକ, ତ୍ରିଦୋଷନାଶକ ଏବଂ ବ୍ରଣ, ରକ୍ତ, କୃମି,

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗିଆ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଶ୍ୱାସ ଓ ଗୁଲ୍ମରୋଗରେ ଉପକାରୀ, ରସାୟନ, ବଳକାରକ । ଏହାର ଗ୍ଲଲର ଅର୍କ କ୍ୱିନାଇନ୍ ତୁଲ୍ୟ ଜ୍ୱରନାଶକ, ଛତିଆନା ଗଛର କ୍ଷୀର ଲେପନ କଲେ ଦୁଷ୍ଟ ବ୍ରଣ ଶାନ୍ତ ହୁଏ ।]

୨ । (ସଂ. ଷଟ୍ ଓ ଚଣକ) ୬ ଚଣା ପରିମିତ ଓଜନ—
2. Weight of 6 chinās or less than a grain.

ଚିଚିଙ୍ଗେ ୩ । ଛଚନ୍ଦା—3. Chhachindā (See)

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଏକପ୍ରକାର ବଡ଼ ଝଙ୍କା ଗଛ—
A kind of tree.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଚୁଇଁ ଲମ୍ବ, ସରୁ ଓ ଏକହାତ ବା ତହିଁରୁ ଅଧିକ ଲମ୍ବ ।]

ଛଚନ୍ଦା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚଚଣ୍ଡ, ଚିଞ୍ଚଣ୍ଡ଼)—
Chhachindā ଏକପ୍ରକାର ସର୍ପାକୃତି ଖାଦ୍ୟ ଲତାଫଳ—
ଚିଚିଙ୍ଗା; ଚିଚିଙ୍ଗେ Snake-gourd; Trichosanthes
चिँचँड़ा; चचॅन्धा Anguina
(ଛଚ୍ଛନ୍ଦା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛଚନ୍ଦୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚଚଣ୍ଡ)—କୁଷ୍ମାଣ୍ଡାଦି ବର୍ଗର ଉଦ୍ୟାନଜାତ
Chhachindi ଏକପ୍ରକାର ଲତାଜାତ ସର୍ପାକୃତି
ସଂ. ନାମ; ଚଚଣ୍ଡ, ଶ୍ୱେତରାଜି ଖାଦ୍ୟଫଳ—Snake gourd;
ସୁଦୀର୍ଘ; ଗୃହକୂଳକ Jricosonthes Anguina.
ଚିଚିଙ୍ଗା: ଚିଚିଙ୍ଗେ; হোপা [ଦ୍ର—ଏହା ବାତପିତ୍ତନାଶକ,
चँचँड़ा; चिचेन्ड़ा, चचैँधा ବଳକାରକ ପଥ୍ୟ ଓ ରୁଚିପ୍ରଦ;
ମ. ଟେରକାଁକଡ଼ୀ ଏହା ଶୋଷ ରୋଗୀ ପକ୍ଷେ ହିତକର ।
ଗୁ. ପଟ୍ଟୋଲ୍ଗଂ ଏହା ପଟୋଳ ଅପେକ୍ଷା ଅଳ୍ପ
ତେ. ପୋଟଲକାୟି ଗୁଣଯୁକ୍ତ ।]
ଆ. ଝିଙ୍କା
(ଛଚ୍ଛନ୍ଦା; ଛଚନା; ଛଚନ୍ଦ୍ରା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛଚନ୍ଦ୍ର—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଶଚୀନ୍ଦ୍ର; ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା)—
Chhachindra ୧ । ବିଦ୍ୟା ପଢ଼ିବା ବିଷୟରେ ମନୋଯୋଗୀ ବା
(ଛଚ୍ଛନ୍ଦ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ) ବାହାଦୁର—1. Attentive to one's studies; diligent in one's studies.

ଛିଚକ୍କୁ ଡର ବାବୁ ଭୟ ନ କର
ଛଚନ୍ଦ୍ର ହୋଇ ବିଦ୍ୟା ପଢିବାଇ । ହରିଦାସ. ଯଶୋଦାଙ୍କ ଭକ୍ତି ଗୀତ ।

୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—2. Excellent.

ଛଚନ୍ଦ୍ର କଥା ଏ ଶ୍ରୀ ଭାଗବତ
କ୍ଷମେ ହରିଦାସ ଗାଇଲେ ଗୀତ । ହରିଦାସ. ଯଶୋଦାଙ୍କ ଭକ୍ତି ଗୀତ ।

ଛଚେଇ—ଗ୍ରା. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ସତ୍)—୧ । ସତୀ—
Chhachei 1. Chaste.
ସତୀପନା ୨ । ବିଶ୍ୱାସୀ—2. Faithful.
सच्ची ୩ । ସତ୍ୟବାଦିନୀ—3. Truthful.
(ଛଚେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୪ । ସତ୍‌ସ୍ୱଭାବଯୁକ୍ତ—4. Honest.

ଛଚା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସତ୍)—ଛଚା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chhachchā (etc) Chhachā etc (See).

ଛଚ୍ଛନ୍ଦ—ଗ୍ରା. ବିଣ—ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ—
Chhachchhanda Convenient.
সচ্ছন্দ ଗ୍ରା. କ୍ରି. ବିଣ—ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦରେ—
सच्छन्द Without trouble.
(ଛଚ୍ଛନ୍ଦ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛଚ୍ଛିକା—ସଂ. ବି—ଘୋଳଦହି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chhachchhikā Churned butter-milk; whey.

ଛଚ୍ଛାନ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଛଞ୍ଚାଣ ପକ୍ଷୀ—
Chhachhān Hawk.

ଛଞ୍ଚା—ଦେ, ବି—୧ । (ସଂ. ଶୌଚ)—ମଳ ଶୌଚକରିବା; ଛଅଁଚିବା—
Chhañchā 1. Washing of the anus after easing.
ছেঁচা ୨ । (ସଂ. ସଞ୍ଚ)—ଛଞ୍ଚ (ଦେଖ)
शाँचा 2. Chhāñcha (See).
ছাঁচ ୩ । (ସଂ. ସଞ୍ଚୟ)—ସଞ୍ଚୟ—
साँचा 3. Hoarding; saving for future.
সঞ্চয় ୪ । କୃପଣତା—4. Niggardliness.
सँच
দাগ ୫ । (ସଂ ସଞ୍ଚ=ଲେଖିବାର କାଳି) ଦେହରେ ଅଳଙ୍କାରର
छापा ଚାପଜନିତ ଦାଗ—5. Mark left on the body by pressure of ornaments.
ভালমানুষী ଗ୍ରା—୧ । (ସଂ. ସତ୍) ସତ୍ୟବନ୍ତ—
सच्चाई 1. Truthfulness
୨ । ସତ୍‌ପଣ—2 Honesty.
୩ । ସତୀପଣ—3. Chastity
সিধা ୪ । ଆଗନ୍ତୁକ ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ରନ୍ଧା ହୋଇ ନ ଥିବା
डालि ଖାଦ୍ୟୋପକରଣ; ସିଧା; ସଞ୍ଚା—
4. Victuals presented to a guest for cooking his food.

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଓଳିଆ ବା ପୁଡ଼ୁଗ ବାନ୍ଧିବା ଦଉଡ଼ି—
A string or rope for tying a rolled bundle of strand for storing grains.

ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ସଞ୍ଚୟ)—୧ । କୃପଣ—
(ଛଞ୍ଚୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Niggardly; close fisted.
୨ । ଯେ ସବୁ ପଦାର୍ଥକୁ ଭବିଷ୍ୟତ୍ ପାଇଁ ସଞ୍ଚୟକରି ରଖେ—
2. One who stores things for future use.
୩ । ସଞ୍ଚିତ; ଗଚ୍ଛିତ—3. Stored; hoarded.

ଗ୍ରା. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ସତୀ)—ସତୀ—Chaste.

ଛଞ୍ଚାଇବା—ଦେ କ୍ରି—ଛଅଁଚିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Chhañchāibā Causative form of chhaañchibā.
ছেঁচান
शाँचना
সংচান ଗ୍ରା. କ୍ରି—ଛଞ୍ଚିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
सँचाना Causative form of chhañchibā.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇପ୍ସ	ଉଅ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍ଗ	ନ୍ତ

ଛଞ୍ଚାଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସଞ୍ଚାନ; ଶଶାଦନ; ଶ୍ୟେନ)—
Chhañchāṇa ବାଜପକ୍ଷୀ; ସଞ୍ଚାଣ— Hawk; falcon
ছঞ্চাণ, বাজপাখী [ଦ୍ର—ସଞ୍ଚାଣ ପ୍ରସହଜାତୀୟ ପକ୍ଷୀବିଶେଷ ।
शिकरा,सचान ଏହାର ଦେହର ରଙ୍ଗ ମାଟିଆ, ଲମ୍ବରେ ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ ଫୁଟ; ଏ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷୀକୁ ଶିକାର କରେ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷୀଙ୍କୁ ଶିକାର କରିବାପାଇଁ ଲୋକେ ଛଞ୍ଚାଣ ପୋଷନ୍ତି ।]

ଛଞ୍ଚି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛଦ୍ ଧାତୁ)—ଚାଳର ନିମ୍ନ ପ୍ରାନ୍ତ; ଛାଚ; ଓଳି—
Chhañchi The eaves of a thatch; the lower end
ছাঁচ, ছাঁচা, তাকায় ছঞ্চা of a thatch.
बलति
ମ. ବଳଚଣୀ

ଛଞ୍ଚିତଳ—ଦେ. ବି—ଓଳିତଳ; ଛଞ୍ଚିର ନିମ୍ନସ୍ଥ ଭୂମି—
Chhañchitaḷa The ground just below the eaves
ছাঁচতলা of a thatch.

ଛଞ୍ଚିବା— ଗ୍ରା. କ୍ରି (ସଂ. ସଞ୍ଚୟ)—
Chhañchibā ୧ । ସଞ୍ଚୟ କରିବା; ଧନାଦି ଜମାଇବା—
সংচিতকরা, জমান 1 To hoard or store for
जमाना future.

ଭୀମା ଆଉ ଜୀବନଯାକ ଛଞ୍ଚି ଛଞ୍ଚି ବେକରେ ଗୋଟାଏ ସୁନାମାଳି ଲଗାଇଥିଲା । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

୨ । (ସଂ. ଶୌଚ)—ଛଅଁଚିବା (ଦେଖ)
2. Chhaañchibā (See)

ଛଟ୍—ଦେ. ବି (ସଂ. ଷଷ୍ଠ, ପ୍ରା. ଛଟ୍ଠ)— କାର୍ତ୍ତିକ ଶୁକ୍ଳ ଷଷ୍ଠୀ ତିଥିରେ
Chhaṭ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେବା ବିହାରୀମାନଙ୍କ ପର୍ବ—A festivity
ছট্ observed by the Biharis on the 6th day
छठ् of the bright fortnight of the month of Kārttika.

ଛଟ୍କନା—ଦେ. ଅ—ଛଟାତ୍କନା (ଦେଖ)
Chhaṭkinā Chhaṭātkinā (See)

ଛଟ୍କକ }
ଛଟ୍କର } ଅନ୍ୟରୂପ
ଛଟ୍ଦସ୍ }

ଛଟ୍କିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ଭୁଲ, ହି. ଛଟକ୍ନା)—
Chhaṭkibā ୧ । ଖସିଯିବା—1. To slip out, to slip away.
ଛଟକାଇବା }
ଛଟକେଇବା } ଣିଜନ୍ତରୂପ (ଯଥା—ଶିଲ (ଶଗଡ଼ଚକ)ରୁ ତାର (ହାଲ) ଛଟ୍କିଗଲା ।)

୨ । ଛଟ୍ପଟ୍ କରିବା—2. To be restless.

ଛଟ୍କୁଛେ (ମୋର)—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—
Chhaṭkuchhe ୧ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ ଓ ଅନାଦରବ୍ୟଞ୍ଜକ; ଯଥା— ମୋର ତ ଛଟ୍କୁଛେ) ମୋ'ର ଏଥିପାଇଁ ଯାଏ ଆସେ କେତେ—1. I do not care for or worry about it.

୨ । (ମୁଁ) ବ୍ୟସ୍ତରେ ପଡ଼ୁଛି, ବ୍ୟସ୍ତ ରହୁଛି—
2. (I) Feel restless or bothered.

ଛଟ୍ନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଛିଟ୍ନା (ଦେଖ)
Chhaṭnā Chhiṭnā (See)

ଛଟକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛଟା)—୧ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ —
Chhaṭaka 1. Beauty; grace.
ছটক; চটক ୨ । ଶୋଭା—2. Splendour.
छटक, चोचला ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ଯାଇଁ ଅଯୋଧ୍ୟା କଟକେ ଶଙ୍କର ଭୁବନ ପ୍ରାପ୍ତ ଜଣଇ ଛଟକେ—ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।

୩ । ଢଙ୍ଗ—3. Manner.
୪ । ଭଙ୍ଗୀ—4. Winsome deportments; arts.
୫ । ମନୋହର ନେତ୍ରଭଙ୍ଗୀ—5 Charming glance.
୬ । ଆଖି ପିଛୁଡ଼ିବା; ନେତ୍ରଭଙ୍ଗୀ; ପଲକ—
6. Glance; tinkling of the eye.
୭ । ଛଳ; ଚାତୁରୀ—7. Trick
ଛଟକେ ରତ୍ନକଟକ ସହାର—ରାଧାନାଥ. ଯଯାତି ।
୮ । ରସିକତା—8. Gallantry.

ଦେ. ବିଣ—୧ । ଶୋଭାଯୁକ୍ତ—
1. Beautiful; charming.
ଦେଖିବା ରଜାର କଟକ, କେତେ ଦିଶଇ ଛଟକ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୨ । ଭଙ୍ଗୀବିଶିଷ୍ଟ—
2. With winsome deportments.
କଟକେ ଛଟକନାରୀ, ଅଛନ୍ତି ନାନା ଚାତୁରୀ— ପ୍ରତାପ—ଶଶିସେଣା ।

ଛଟକଚାହାଣି—ଦେ. ବି—୧ । ନେତ୍ରଭଙ୍ଗୀ; ଭ୍ରୂଭଙ୍ଗୀ; ବାଙ୍କଚାହାଣୀ—
Chhaṭakachāhāṇi 1. Sidelong glance
চটুলচাউনী ୨ । ବିଳାସ ନେତ୍ରଭଙ୍ଗୀ—
चोचला 2. Amorous glance.

ଛଟକମାତ୍ରକେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଅତି ଅଳ୍ପ ସମୟରେ—
Chhaṭakamātrake 1. In a very short time.
পলকমাত্রে ୨ । ମୁହୂର୍ତ୍ତିକେ—2. At a moment.
୩ । ଏକା ପିଛୁଡ଼ାକେ—
3. At one glance; in a twinkling of the eye.

ଛଟକରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଛଟକମାତ୍ରକେ (ଦେଖ)
Chhaṭakare Chhaṭakamātrake (See)

ଛଟକିନୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଛଟା)—ଛଟକ୍ ଦେଖାଉଥିବା; ଚତୁରୀ
Chhaṭakinī (ସ୍ତ୍ରୀ)—Coquette; a lady with graceful glance.
ছেনাল
चोचलहाई ଅଟକବ ଜାଣିଥିଲି ଛଟକିନୀ ସଜନୀ ବୋଇଲା ହସି— ରାଧାନାଥ. ଉର୍ବଶୀ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଣ୍ଡା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଣ୍ଡା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

ଛଟକିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଆଖି, ମୁଣ୍ଡ) ବିନ୍ଧିବା; ଛଟକିବା—
Chhaṭakibā 1. To ache.
ব্যথাকরা (ଯଥା—ମୋ ଆଖି ଛଟକୁଛି ।)
टीसना ୨ । ଛଟକି ଯିବା (ଦେଖ)
2. Chhaṭakijibā (See)

ଛଟକିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—(କୌଣସି ପଦାର୍ଥରୁ କୌଣସି ଅଂଶ) ହଠାତ୍
Chhaṭakijibā ଦ୍ରୁତଗତିରେ ବାହାରିଯିବା, ଛିଟିକି ଯିବା—
ছিটকে যাওয়া To shoot forth.
छटकजाना, छिटकजाना

ଛଟଛଟ—ଦେ. ବଣ—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶାରୀରିକ କଷ୍ଟ ବା ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଅଙ୍ଗ-
Chhaṭachhaṭa ବିକ୍ଷେପ କରିବା; କଲବଲ—Restless or
ছটপট struggling through extreme agony.
तड़प डाहट ଛଟଛଟ ହୋଇ ଭୂମେ ରହି ଉଷ୍ମ୍ରାଗ
ସାଳଙ୍କାର ହସ୍ତପାଦ, ସଶିରସ୍କ ଶିରଃ—ଗ୍ରଧାନାଥ, ମହାଯାତ୍ରା ।

ଛଟଛଟକା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଉତ୍ସବ ସମୟରେ କାନ୍ଥରେ
Chhaṭachhaṭakā ଦିଆଯିବା ଚୂନ ବା ପିଠଉର ଫଟିକା ଚିହ୍ନ--
Marks of lime or rice ground with water put on the wall by means of a brush or festive occasions.

ଛଟପଟ—ଦେ. ବି—ଅସ୍ଥିରତା—
Chhaṭapaṭa Restlessness; agitation
ছটপট; ছটফট ୧ । ଅସ୍ଥିର; ଚଞ୍ଚଳ—
छटपटी 1. Restless; perturbed
୨ । ବେଦନା ଯୋଗୁଁ ଅସ୍ଥିର—
तड़प, छटपट 2. Restless through pain.
କଲବଲ ଛଟପଟ ହୋଇ ଯାଉଛି ନପଟ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋପାଚମ୍ପୂ. କ ଗୀତ ।
୩ । ଉନ୍ନିଦ୍ର—3. Speechless.
୪ । ଇତସ୍ତତଃ ଶରୀର ଚାଳନ—
4. Moving the body from
୫ । କଲବଲ—5. Restless through pain.
୬ । ଜଞ୍ଜାଳ—6. Troubles.
ଏଇ ପେଟ, ଏଇ ପେଟ ଲାଗି ଛଟପଟ—ଭଗ ।

ଛଟପଟିଆ—ଦେ. ବି—୧ । କଲବଲ; କାଲୁବାଲୁ—
Chhaṭapaṭiā 1. Anxiety; trouble; restlessness.
ছটপট ୨ । ଅସ୍ଥିରତା; ଅବକାଶହୀନତା—
छटपट 2. Want of leisure.
ଶୋଇଲେ ଦେହ ଛଟପଟକୁ ଭଜଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
ଦେ. ବଣ—୧ । କଲବଲ—1. Anxious in trouble,
ছটপটে ୨ । ଅସ୍ଥିର—2. Restless; moving
तड़प; छटपटी about.
୩ । ଅବକାଶହୀନ—3. Having no leisure.

ଛଟପଟେଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ଛଟପଟରୁ ନାମ ଧାତୁ)—ଛଟପଟ ହେବା-
Chhaṭapaṭeibā To be restless; to be troubled.
ছটপটান
तड़पना, छटपटाना

ଛଟରପଟର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବଣ—ଛଟପଟ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chhaṭarapaṭara (etc) Chhaṭapaṭa etc. (See)

ଛଟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଛୋ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅଟ + ସ୍ତ୍ରୀ ଆ)—
Chhaṭā
୧ । ପ୍ରଭା; ଦୀପ୍ତି; ଆଲୋକ—
1 Glow; rediance; light; brightness.
୨ । ଭଙ୍ଗୀ, ଶୋଭା; ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ; କାନ୍ତି—
2. Grace; beauty.
ଛଟା କାହା କଟାକ୍ଷର । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋପାଚମ୍ପୂ. ଛ ଗୀତ ।
୩ । ସମୂହ—3. Collection.
୪ । ଆଲୋକରେଖା—4. Ray of light.
୫ । ପରମ୍ପରା—5. Succession.
୬ । ଭଙ୍ଗ; ରୂପ—6. Mode from
ଏହି ସମୟରେ ସେ ଦ୍ରୁପଦଙ୍କ ବେଟା
ଧଇଁଲେ ମୃତ୍ୟୁଦେବଙ୍କର ଧରି ଛଟା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।
ଦେ. ବି—୧ । ଅଡୁଆ କାର୍ଯ୍ୟ; ଗୋଲମାଲ—
ঝংঝাট 1 Complicated business.
୨ । ଧନ୍ଦା—2. Work requiring much labour.
ছল ୩ । ଛଳ; ବାହାନା—3. Feigning.
୪ । ଚାତୁର୍ଯ୍ୟ; ଚତୁରତା—4. Trick-cunning.
୫ । ବଙ୍କଣୀ ବା କୁଟିଳ ଲିପି—5. Slant and con-
ছাটালেখা fused script or character.
ছাটা, ছিটা, ঝাড়া ୬ । ଛାଟିବା—6. Sprinkling; strewing.
छापा ୭ । ଧାନ ପ୍ରଭୃତି ଶସ୍ୟ କାଦୁଆ ଜମିରେ ବୁଣିବା—
বুনা 7. Act of sowing corn-seeds on a clayey field.
୮ । ବାଳ କାଟୁରିବା—
8 Cropping hair with scissors.
ছাঁটা ୯ । ଗଛର ଅଗକୁ କାଟୁରିବା—9. Pruning.
छाँटना ୧୦ । ଛାଟିଦେବା ବା ଜୋରରେ ଧକ୍କାଦେଇ ପକାଇଦେବା -
ঝাপটা 10. Act of throwing down with a push.
छिटकना ୧୧ । ଛଅଗୋଟା—11. Six in number.
ছটা ଦେ. ବଣ—୧ । ଛଟା ହୋଇଥିବା; କାନ୍ଥରେ ଦିଆଯାଇ
छींटा ଥିବା (ମାଟି)—1. Sprinkled; piled up
ছিটে (ଯଥା—ଛଟାମାଟିର କାନ୍ଥ=ବ. ଛଟେମାଟିର ଦେଓୟାଲ ।)
छाँटा ୨ । କୁଟିଳଭାବରେ ଲେଖା ହୋଇଥିବା (ଅକ୍ଷର)—
2. Intricate; crooked; scrawled.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ମ	ଉଅ	ଣ୍ଣ
୨	ଈ	ଊ	ଋୁ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍ନ

୩ । ଛଅ ସଂଖ୍ୟକ—3. Numbering six.

ଛଟାଅକ୍ଷର—ଦେ. ବି—କରଣିଅକ୍ଷର (ଦେଖ)
Chhaṭāakshara Karaṇiakshara (See)
[ଦ୍ର—ଏ ଜାତୀୟ ଅକ୍ଷରର ଆକାର ପରିଶିଷ୍ଟରେ ଦିଆଯାଇ ଅଛି ।]

ଛଟାଇ—ଦେ. ବି—ଛଟା (ଦେଖ)
Chhaṭāi Chhaṭā (See)
(ଛଟେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବିଣ—ଛଟା ହୋଇଥିବା; କଟାଯାଇଥିବା—Cropped with scissors.
ଛଁଟା
छँटाहुआ (ଯଥା—ସେ ଅଜକାଲି ଧରଣର ଛଟାଇ ବାଳ ରଖିଛି ।)

ଛଟାଇଙ୍କି—ଗ୍ରା. ବି—ଛଟାଙ୍କି (ଦେଖ)
Chhaṭāiṅki Chhaṭāṅki (See)
(ଛଟେଇଙ୍କି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛଟାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛଟିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Chhaṭāibā 1. The causative form of Chhaṭibā (See)
ଛିଟାନ
छटकाना ୨ । ଛଟି ବା ସରୁ ଯଷ୍ଟିଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର କରିବା—
(ଛଟେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 2 To beat with a cane.
୩ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଛଟି ମରାଇବା—
3. To cause a person to be caned.

ଛଟାଗଲ—ଦେ. ବି—ଛଟା ଗାଳିବା; ବେଳ କରିବା—
Chhaṭāgaḷa Feigning.
ଦେ. ବିଣ—ଯେ ବେଳକରେ ବା ବାହାନା ଦେଖାଏ; ଯେ ଛଟା ଗାଳେ – (person) Feigning.

ଛଟାଗାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛଳନା କରିବା; ରୋଗ ବା ଅକ୍ଷମତାର ବାହାନା କରିବା—To feign.
Chhaṭāgāḷibā
छटादेखान
बहाना करना

ଛଟାଙ୍କ—ଗ୍ରା. ବି—ଛଟାଙ୍କି (ଦେଖ)
Chhaṭāṅk Chhaṭāṅki (See)

ଛଟାଙ୍କି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଷଷ୍ଠାଂଶୀ=ଘୃତାଦିର ଏକଛଟାଙ୍କି ପରିମାଣ; ତମ୍ପା ସତ୍ତ ଟଙ୍କ=୬ ଟଙ୍କା)—୧ । ଘନ ଓ ତରଳ ପଦାର୍ଥର ପ୍ରାୟ ଛଅଟଙ୍କା ଓଜନ; ଏକ ସେରର ଏକ ଷୋଡ଼ଶାଂଶ ପରିମାଣ ଓଜନ—
Chhaṭāṅki
छटाक
छटाँक
1 A chittak; weight and measure of solid and liquid, $\frac{1}{16}$th of a seer (roughly weight of six rupees).

[ଦ୍ର—୪ ଛଟାଙ୍କି=୧ ପାଅ; ୪ ପାଅ=୧ ସେର; କଟକୀ ଏକ ସେର=୧୦୫ ଟଙ୍କା; ବାଲେଶ୍ୱରୀ ୧ ସେର=୮୦ ଟଙ୍କା । କଟକୀ ୧ ଛଟାଙ୍କିର ଓଜନ=ଟ ୬୧ ପ୍ରାୟ; ବାଲେଶ୍ୱରୀ ଛଟାଙ୍କିର ଓଜନ=ଟ ୫ ୧ଙ୍କା]
୨ । ଏକ ଛଟାଙ୍କି ପରିମିତ ବଟକରା—
2 A weight of one chhittak.
୩ । ଛଟାଙ୍କି ମାପର ପାତ୍ର—
3. A chhittack measure.

ଛଟାଛଟି—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. କ୍ଷିପ୍ତ) ବାଡ଼ରେ ବା କାନ୍ଥରେ ମାଟି ଛଟିବା ବା ଲେସିବା କର୍ମ—1. Sprinkling or splashing with mud.
Chhaṭāchhaṭi
छँटाछँटि
छोपछाप ୨ । ଭାଙ୍ଗିଯାଇଥିବା କାନ୍ଥରେ ମାଟି ଛଟିବା କର୍ମ—
2. Reparing of a mud wall.
୩ । (ସଂ. ଛେଦନ) ଗଛର ଅଗମାନଙ୍କୁ ଛଟିବା କର୍ମ—
3 Pruning.

ଛଟାଣ—ଦେ. ବି—୧ । ଛଟିବା କର୍ମ—
Chhaṭāṇa 1. Act of sprinkling or splashing.
छँटान ୨ । ଛଟା (ଦେଖ)
छोपना 2 Chhaṭā (See)

ଛଟାତକିନା—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ହଠାତ୍; ଝଟିତି)—ହଠାତ୍—
Chaṭātkinā All on a sudden.
हठात्
झट
ଛଟାତ୍‌କିନ
ଛଟାତ୍‌କିର } ଅନ୍ୟରୂପ

ଛଟାଫଳ—ସଂ. ବି. (ଛଟା=ସରଳରେଖା+ଫଳ)—
Chhaṭāphaḷa ୧ । ଗୁବାକ; ଗୁଆ—
1. Betel-nut; areca-nut.
୨ । ତାଳଗଛ (ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Palm tree.

ଛଟାବାଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ବାଡ଼ିତିଆରି କାନ୍ଥ—
Chhaṭābarḍa Wall made of a hedge of split bamboos or twigs filled up with mud; scuttle wall.

ଛଟାଭା—ସଂ. ବି· (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଛଟା=ରେଖା+ଆଭା=କିରଣ)—
Chhaṭābhā ୧ । ବିଦ୍ୟୁତ୍; ବିଜୁଳି—1. Lightning.
୨ । ଦେହଦେହର କାନ୍ତି ବା ଶୋଭା (ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)
2. The grace or lustre of ones appearance.

ଛଟାଳି—ଦେ. ବିଣ.—ଯେ କାନ୍ଥରେ ମାଟି ଛଟେ—One who piles or puts mud on a wall.
Chhaṭāḷi

ଛଟାଲେଖା—ଦେ. ବି—କରଣୀ ଲେଖା, ଯେଉଁ ଲେଖାରେ ଅକ୍ଷରର ଲମ୍ବ ଓ ହିଦ୍ଦମାନ ବଙ୍କା ହୋଇ ଲେଖା ହୋଇଥାଏ—Crooked writing.
Chhaṭālekhā
छँटालेखा
छाँटालेखा

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଙ୍କେତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଗିଂଆ ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଛଟିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ.—ଟିପ (ଜମି)—
Chhaṭiā High (ground.)

ଛଟେଇଙ୍କି—ଗ୍ରା. ବି. ଓ ବିଣ.—ଛଟାଙ୍କି (ଦେଖ)
Chhaṭeiṅki Chhaṭāṅki (See)
(ଛଟେଙ୍କି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛଟେଇ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ କରିବା—
Chhaṭei hebā 1. To make gestures.
୨ । ଭଣ୍ଡାରିଦ୍ୱାରା ମୁଣ୍ଡର ବାଳ କଟୁଆଇବା—
2. To have ones hair cropped.
୩ । ଛଳ ଗାଳିବା—3. To feign.

ଛଡ଼୍‌ଦିଆଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଚହାରଦିବାରୀ=ଗୃହ ଅଡ଼େ ନିର୍ମିତ
Chharddiāl କାନ୍ଥ)—ପ୍ରାଚୀର; ପାଚେରି; କୌଣସି ସ୍ଥାନର ଗୃହ
ଛଡ଼ଦିଆଲ ପାଖେ ନିର୍ମିତ ଅଳ୍ପ ଉଚ୍ଚ କାନ୍ଥ—
चहारदीवारी Compound wall.
ଛଡ଼ଦିଅଲ
ଛଡ଼ଦିବାଲ
ଛଡ଼ଦିବାଲ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଛଡ଼ଦେବାଲ
ଛଡ଼୍‌ଦେବାଲ୍

ଛଡ଼—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଷଟ୍)—(ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ; ଯଥା—
Chharda ଛଡ଼ରସ; ଛଡ଼କାନ)—୬ ସଂଖ୍ୟକ—
Six in number.
ଛଡ ଚିନ୍ତନ୍ତି ବେକଣରେ । ଯଶୋବନ୍ତ—ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।
ছাড় ଦେ. ବି. (ସଂ. ସରଳ; କମ୍ପା ଶର)— ୧ । ଧାତୁ ବା କାଷ୍ଠ
छड़ ଆଦିର ଛଡ଼; ଯଷ୍ଟି—1. Stick; staff.
୨ । ସଳଖ ଯଷ୍ଟିବତ୍ ବସ୍ତୁ—
2. Long and straight shoots.
୩ । ବେହେଲା ବଜାଇବାର କାଠି—
3. The bow of a violin.
ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି.—ଛାଲ—Hide.

ଛଡ଼କାନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଷଟ୍ କର୍ଣ୍ଣ ଛଅଟି କାନ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରତ୍ୟେକ
Chhaṛdakāna ଦୁଇଟି ଲେଖାଏଁ କାନ ଥିବା ତିନି ଜଣ
ছয়কান ମନୁଷ୍ୟ)—୧ । ଦୁଇ ଜଣ ଜାଣି ଥିବା କୌଣସି ଗୁପ୍ତ ବିଷୟ
ତୃତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିର କର୍ଣ୍ଣଗୋଚର ହେବା ଅବସ୍ଥା—
1. The state of a secret (known or confined heretofore to two persons reaching the ears of a third person.
୨ । ଗୁପ୍ତ ବିଷୟର ପ୍ରକାଶ—
2. The devulgence of a secret.
ଛଡ଼କାନ ମନ୍ତ୍ର ଭେଦ । ଉଗ ।
ଦେ. ବିଣ.—ତୃତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟରେ ପ୍ରକାଶିତ ବା ତୃତୀୟ
ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା ଜ୍ଞାତ (ଗୁପ୍ତ ବିଷୟ)—
Devulged (secret).

ଛଡ଼କାନ ହେବା—ଦେ. ବି.—ଛଅକାନ ହେବା (ଦେଖ)
Chhardakāna hebā Chha-a kāna hebā (See)

ଛଡ଼ବିନ୍ଦୁ—ଗ୍ରା. ବି.—ଷଡ଼ବିନ୍ଦୁ (ଦେଖ)
Chhardabindu Shardabindu (See)
ଛଡ଼ବିନ୍ଦୁ ବସିଅଛି ଲିଙ୍ଗଟିଙ୍କ ଦେହ । ପାଚୀ. ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଭକ୍ତି ଗୀତା ।

ଛଡ଼ରସ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଷଟ୍+ରସ)=ଷଡ଼ରସ; କଟୁ, ତିକ୍ତ, ଲବଣ,
Chhardarasa କଷାୟ, ଅମ୍ଳ ଓ ମିଷ୍ଟ—ଜିହ୍ୱାଦ୍ୱାରା ବାଧ ହେବା
ଏହି ଛଅ ପ୍ରକାର ରସ ବା ଆସ୍ୱାଦ—1 The six tastes, viz pungent, bitter, saline, astringent; acid and sweet.
୨ । ସବୁ ପ୍ରକାର ମାନସିକ ଭୂତ ବା ଭାବ (ଯଥା—ଶୃଙ୍ଗାର
ବୀର; କରୁଣ; ହାସ୍ୟ; ଅଦ୍ଭୁତ ଓ ଭୟାନକ)—
1. All the mental sentiments.
୩ । ନାନା ପ୍ରକାରର ବିକାର ବା ଦୁଶ୍ଚେଷ୍ଟା
(ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)—
3. All and sundry human passions.
ବିଣ.—କଟୁତିକ୍ତକଷାୟାଦି ଛଅଟି ଆସ୍ୱାଦଯୁକ୍ତ—
Consisting of the six kinds of taste.

ଛଡ଼ରସବ୍ୟଞ୍ଜନ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଷଡ଼ରସ+ବ୍ୟଞ୍ଜନ)—
Chhardarasa-byañjana ଷଡ଼ରସବ୍ୟଞ୍ଜନ (ଦେଖ)
Shardarasa-byañjana (See)

ଛଡ଼ରିପୁ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଷଡ଼୍‌ରିପୁ)—ଷଡ଼୍‌ରିପୁ (ଦେଖ)
Chhardaripu Shardripu (See)

ଛଡ଼ା—ଦେ. ବି.—୧ । ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଉପସର୍ଯ୍ୟା=ଗର୍ଭଧାରଣୋପଯୁକ୍ତା
Chhardā କିନ୍ତୁ ଅପ୍ରସୂତା ଗାଭୀ)—ଅପ୍ରସୂତା ଗୌ; ଅଳ୍ପ ବୟସ୍କା
बकना ଗାଈ; ଯେଉଁ ଗାଈ ଜନ୍ମ କରି ନ ଥାଏ—
बसर 1. A young cow which has not yet borne any calf; heifer.
ନେତଟି ବଡ ସୁଲକ୍ଷଣୀ, ହାଲକୁ ପ୍ରଥମେ ପଛରେ ଛଡ଼ାଟିଏ ଲଗିଛି—
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
ছাড়া ୨ । (ସଂ. ଛେ ବା ଛୁର୍ ଧାତୁ) ଛଟା; ଇତସ୍ତତଃ କ୍ଷିପ୍ତ ବା
ବିଚ୍ଛୁରିତ ଜଳ—2. Sprinkled water.
ପଢ଼ିଅଛି ଦିବ୍ୟ ଚନ୍ଦନପାଣିଛଡ଼ା
ଅନେକ ଲୋକ ଉହିଁ ହୋଇଛନ୍ତି ଛଡ଼ା—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ଅଦି ।
୩ । ଇତସ୍ତତଃ ଜଳାଦି ଛିଞ୍ଚିବା—3. Sprinkling.
ବାସୁ ମାର୍ଜନ ଛଡ଼ା ଦେଇ
ସୁବାସ କଲେ ମଣ୍ଡ ଧୋଇ—ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।
୪ । କଦଳୀ, ପଣସ, ଆମ୍ବ ପ୍ରଭୃତିରୁ ଚୋପା ଛଡ଼ାଇବା—
4. Taking off the rind from fruits.
ছড়া ୫ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ପାଦର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ, ମଲ୍ଲ—
छड़ा 5. An anklet for the leg.
[ଦ୍ର—ଏ ଅଳଙ୍କାର ଗୋଡ଼ ଗଣ୍ଠିପାଖରେ ପିନ୍ଧାଯାଏ, ଏହା
ଗୋଲ ଗୋଲ ଓ ସରୁ । ରୁପାର ପତଳା ଛଡ଼କୁ ମୋଡ଼ ମୋଡ଼

୧	ଇ	ଊ	ର୍‌, ଋ	୫	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ, ଷ	ଙ୍କ	ଈଯ	ଞ୍ଚ	ଙ୍ଗ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଲ୍ଥ	ଞ୍ଜ	ନ୍ତ

ଏହା କରାଯାଏ । ଏହା ଗୋଡ଼ରେ ଏକାଧିକ ସଂଖ୍ୟାରେ ପିନ୍ଧା ଯାଏ ଓ ଚଲାଗଣ୍ଡି ଚଲେ ଝୁଣ୍ଟୁଲା ହୋଇ ଥାଏ । ଚଲନ୍ତାବେଳେ ଏକାଧିକ ଛଡ଼ା ପରସ୍ପରକୁ ଆଘାତ କରିବାରୁ ଝୁଣଝୁଣ ଧ୍ୱନି ହୁଏ । ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଓ ପଶ୍ଚିମରେ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଓଡ଼ିଶାରେ ବଙ୍ଗରୀତ୍ୟନୁକାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଏହା ପିନ୍ଧିବାର ଦେଖା ଯାଏ ।]

ଛାଡ଼ା — ୬ । ଅନ୍ତର; ଦୂରତ୍ୱ—6. Distance; interval.

(ଯଥା—କଟକଠାରୁ ପଚାଶ କୋଶ ଛଡ଼ାରେ ପୁରୀ ।)

୭ । ଛାଡ଼ିବା; ତ୍ୟାଗ କରିବା—7. Act of leaving.

ଛଡା — ୮ । ହାର ଆଦିର ଗୋଟିଏ ସରି—

छड़ा — 8. One string of a necklace.

ଛାଡା — ଦେ. ବିଣ—୧ । ଦୂରସ୍ଥ—1. Distant.

୨ । ଅନ୍ତରରେ ବା କିଛି ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ—
2. Situated apart.

> ଗମୁରେ ଘର ନ ପଡ଼ୁ ବୋଲି, ଛଡା ହୋଇ ମୁଁ ଯେ ଛଡା ହେଲି—
> କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୩ । ବ୍ୟବହିତ—3. With interval between; separated from each other.

୪ । (ସଂ. ଉତ୍ସୃଷ୍ଟ) ବ୍ୟବହାର ହେବା ପରେ ପରିତ୍ୟକ୍ତ (ଫୁଲ ଆଦି)—4. Discarded after use; cast off.

ଛାଡ଼ା ଦେ. ଅ—୧ । ବିନା; ବ୍ୟତୀତ—

छोड़, छोड़कर — 1. Without, except; besides.

(ଯଥା—ତାଙ୍କ ଛଡ଼ା ମୋର ଅନ୍ୟ କେହି ଗତି ନାହିଁ ।)

୨ । ଅନ୍ତରରେ; ଦୂରରେ—2. Apart from.

ଛଡ଼ାଇ ଆଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛଡ଼ାଇ ନେବା (ଦେଖ)
Chhardāi āṇibā — Chhardāi nebā (See)

ଛଡ଼ାଇ ଦେବା— ଦେ. କ୍ରି—୧ । ରୋଗମୁକ୍ତ କରିବା—
Chhardāi debā — 1. To cure

छाड़िये देओया, छुड़ा देना (ଯଥା—ବୈଦ୍ୟ ଏକାବେଳକେ ମୋ ଜ୍ୱର ଛଡ଼ାଇ ଦେଲା ।)

୨ । ତ୍ୟାଗ କରାଇବା—2. To cause to give up.

(ଯଥା—ଏକା ମାଡ଼କେ ତୋ ମନ୍ଦ ଅଭ୍ୟାସ ଛଡ଼ାଇ ଦେବି ।)

୩ । ଫଳରୁ ଚୋପା ବା ଗଛରୁ ବକଲ ଛଡ଼ାଇବା—
3. To remove the rind or bark.

(ଯଥା—ପାଚିଲା ପଣସଟି ଛଡ଼ାଇ ଦେଲେ ଭୋଗ ଲାଗିବ ।)

୪ । ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ଭିନ୍ନ ବା ପୃଥକ୍ କରାଇ ଦେବା—
4, To separate.

(ଯଥା—ସେ ଦୁହେଁ ମାଡ଼ ମରାମରି ହେଉଥିଲେ, ମୁଁ ଛଡ଼ାଇ ଦେଲି ।)

୫ । ହସ୍ତାନ୍ତର କରିବା; ବିକ୍ରି କରିବା—
5. To transfer or sell a thing.

(ଯଥା—ଧାନତକ ଶୀଘ୍ର ଛଡ଼ାଇ ନ ଦେଲେ ଗମରି ହୋଇ ଯିବ ।)

୬ । ଭୃତ୍ୟକୁ ଚାକିରିରୁ ବରଖାସ୍ତ କରିବା—
6. To dismiss a servant.

(ଯଥା—ହାକିମ ମତେ ଚାକିରି ଛଡ଼ାଇ ଦେଲେ ।)

୭ । ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା; ଉନ୍ମୁକ୍ତ କରିବା—
7. To set free; to release

(ଯଥା—ହିଡ଼ କାଟି ବିଲରୁ ପାଣିତକ ଛଡ଼ାଇ ଦିଅ ।)

୮ । ମନରୁ ଦୂର କରିବା—8. To forget.

> ଅନ୍ଧରଷି ନ୍ୟବନ ସେ କନ୍ୟାକୁ ପାଇ
> କ୍ରୋଧ, ହିଂସା ସେକ୍ଷଣି ଦେଲେ ସେ ଛଡାଇ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ

୯ । ପାଣି ପକାଇ ନୈବେଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବା—
9. To consecrate or sprinkle water on an offering.

(ଯଥା—ଯୁଦ୍ଧକୁ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଯୋଦ୍ଧା ମନ୍ତ୍ରକୁ ପାଣି ଛଡାଇ ଦେଇଥାଏ ।)

୧୦ । ଦେହରେ ବୋଳା ହୋଇଥିବା ଚନ୍ଦନ, ହଳଦୀ, ରଙ୍ଗ ଆଦି ପୋଛିବା, ସାଫ୍ କରିବା—
10. To clear off sandal paste, turmeric paste or paint from the body.

୧୧ । (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ, ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତଭାବରେ ବୁଣି ଦେବା ବା ବିଞ୍ଚି ଦେବା—
11 To scatter broad cast

ଛଡ଼ାଇ ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବଳପୂର୍ବକ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଅନ୍ତର କରିବା ବା ନେଇଯିବା; କାଢି ନେବା—
Chhardāi nebā
ছাড়িএ লওয়া, छुड़ालेना, छिनलेना — 1. To snatch away; to take away.

> ମୟୂରବର୍ଣ୍ଣ ପରି ବହୁ ଘୋଡା ଥିଲେ
> ତ ହା ମଧ୍ୟ ପାର୍ଥ ଛଡ଼ାଇ ନେଇ ଗଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ସଭା ।

୨ । ବନ୍ଧକରୁ କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ମୁକୁଳାଇବା—
2. To free a thing from encombrance or pledge.

୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବନ୍ଧକ ବା ଚାକିରିରୁ ମୁକ୍ତ କରାଇ ସଙ୍ଗରେ ଆଣିବା—3. To bring back a person after causing him to give up service or to be liberated.

ଛଡ଼ାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସକର୍ମକ; ଛାଡ଼ିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ; ସଂ. ଛୋରଣ; ଛୁନ୍ନ)—୧ । ତ୍ୟାଗ କରିବା ବାଧ୍ୟ କରିବା; ତ୍ୟାଗ କରାଇବା—1. To cause to give up.
Chhardāibā
ছাড়ান

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ୧ମ ଓ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଁୖା' ନ ପାଇଲେ 'ଅକ୍ଷା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଢ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

छुड़ाना, छुड़वाना, छीड़ाना, छिनना, छिँड़ाना (ଯଥା—ମୁଁ ତାହାର ଅଫିମ ଅଭ୍ୟାସ ଛଡ଼ାଇ ଦେଲି ।)

୨ । ନିକଟରୁ ଅନ୍ତର ବା ଦୂର କରିବା; ସ୍ଥାନାନ୍ତର କରିବା— 2. To remove; to cause removal.

(ଛଡ଼େଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ବଳପୂର୍ବକ କାଢ଼ି ନେବା; ବଳପୂର୍ବକ ହରଣ କରିବା 3. To snatch away; to take away by force.

(ଯଥା—କି ନ କଲୁ ମୋତେ, କନା ଖଣ୍ଡିକ ଛଡ଼ାଇ ନେଲୁ ମାଘ ମାସର ଶୀତେ ।)

୪ । ଫଳରୁ ଚୋପା ବାହାର କରି ନେବା ବା ପୃଥକ୍ କରିବା— 4. To peel off the skin or rind from a fruit.

୫ । ମୁକ୍ତ କରିବା— 5. To set free; to liberated.

(ଯଥା—ବିଲରୁ ପାଣି ଛଡ଼ାଇଦିଅ ।)

୬ । ପୃଥକ୍ କରିବା—6. To separate.

(ଯଥା—ଦଇବ ପ୍ରେମିକଠାରୁ ପ୍ରେମିକାଙ୍କୁ ଛଡ଼ାଇ ନେଲା ।)

୭ । ('ପାଣି' ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ) ମଣ୍ଡଳାକାରରେ (ପାଣି) ଛିଞ୍ଚିବା ହାତରେ ଟିକେ ପାଣି ଧରି ଦେବତାଙ୍କୁ ମାନସିକ କରାଯିବା, ବା ଉତ୍ସର୍ଗ କରାଯିବା ବା ନୈବେଦ୍ୟ ଦିଆଯିବା ପଦାର୍ଥର ଚାରି ପାଖରେ ଉକ୍ତ ପାଣିକୁ ମଣ୍ଡଳାକାରରେ ଛିଞ୍ଚି ଦେବାକୁ ପାଣି ଛଡ଼ାଇବା କହନ୍ତି— 7. To sprinkle water in a circle round any thing dedicated or offered to a Deity.

(ଯଥା—ପୂଜକ ନୈବେଦ୍ୟକୁ ପାଣି ଛଡ଼ାଇ ଦେଲା ।)

୮ । ହସ୍ତାନ୍ତର ବା ବିକ୍ରୟ କରିବା— 8. To shell away; to part with.

(ଯଥା—ଏ ବରଷ ଧାନଭାଉ କମି ହୋଇଯିବାରୁ ମୁଁ କୋଠିରେ ଥିବା ଧାନତକ ଛଡ଼ାଇ ପାରିଲି ନାହିଁ ।)

୯ । ବନ୍ଧକରୁ ମୁକୁଳାଇବା— 9 To free a thing from encumbrance.

(ଯଥା—ଏ ବର୍ଷ ମୋର ହାତରେ ଟଙ୍କା ହେଲେ ବନ୍ଧା ପଡ଼ିଥିବା ଅଲଙ୍କାରତକ ଛଡ଼ାଇବି ।)

୧୦ । ବଳିଯିବା; ଟପିଯିବା—10. To surpass

ତୋଳା ଶାନ ବୁଡ଼ାଇବ, ଶିଳୀମୁଖ କେବା ଶୋଭାକୁ ଛଡ଼ାଇବ ।
ଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

୧୧ । ଚମଡ଼ା ଉତାରିବା—11. To skin; to flay.

ମାଉଁସ କାଟିଲେ ତ ଛାଲ ଛଡ଼ାଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ବନ ।

୧୨ । ଦେହର ମଳ ବା ଦେହରେ ବୋଳା ଯାଇଥିବା ଲେପ ବା କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଉପରୁ ପୁଟ ବା ରଙ୍ଗର ସ୍ତର ବା ମଇଳାକୁ ଉଠାଇ ଦେବା ବା କାଢ଼ିବା— 12. To scrape off or clear away a layer of ointment or paint or dirt from the body of some thing.

୧୩ । ନାଶ କରିବା—13. To destroy.

ତେବେ ଆସି ତୋର ଛଡ଼ାଇ ଏ ଦୁଃଖକୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୧୪ । ମନରୁ ସନ୍ଦେହ ଆଦି ଦୂର ହେବାର ଉପାୟ କରିବା— 14. To remove (doubt) from one's mind.

କହି ତା ଛଡ଼ାଅ ମୋ ହୃଦରୁ ସନ୍ଦେହକୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ବନ ।

୧୫ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବନ୍ଧନରୁ ବା ବିପଦରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା— 15. To liberate or extricate a person from confinement or danger.

(ଯଥା—ମୁଁ ଶହେ ଟଙ୍କା ଖରଚ କରି ତାକୁ ଜେଲ ଦଣ୍ଡରୁ ଛଡ଼ାଇଲି ।)

୧୬ । ଜଳାଶୟ ଆଦିରେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ମାଛଜାଆଁଳ ଆଦି ଛାଡ଼ିବାର ଉପାୟ କରିବା—17. To cause fish-fries to be set free in a pond.

(ଯଥା—ମୁଁ ଏ ବରଷ ପାଞ୍ଚ ହାଣ୍ଡି ଭାକୁଡ଼ ଜାଆଁଳ ଆଣି ଆମ ହାଣ୍ଡି ପୋଖରୀରେ ଛଡ଼ାଇଛି ।)

୧୭ । ଡଙ୍ଗା ବା ଜାହାଜ ଆଦିକୁ କୂଳରୁ ପାଣି ଭିତରକୁ ଚଳାଇବା—17. To move a boat from the shore.

(ଯଥା—ନାହୁରିମାନେ ହରିବୋଲ ପକାଇ ବଢ଼ିଲା ନଈରେ ଡଙ୍ଗାକୁ ଛଡ଼ାଇଲେ ।)

୧୮ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) (ସମ୍ପର୍କ ଆଦି) ତୁଟାଇବା; ନିଜ ଉପରୁ (ଦାୟିତ୍ୱ ଆଦି) ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରିବା— 18. (figurative) Cut or any connection or responsibility from one's self.

(ଯଥା—ସେ ପୁଅ ଉପରେ ସବୁ ଭାର ଦେଇ ଆପଣା ଦେହରୁ ସବୁ କୁଟ ଛଡ଼ାଇ ବସିଛି ।)

୧୯ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଆରୋପିତ କଳଙ୍କ ବା ବଦନାମ ତୋ ନିଜର ପ୍ରତ୍ୟାପନ ବା ଅପନୋଦନ କରିବା— 19. (figurative) To free or exonerate one's self from any stain or blame.

(ଯଥା—ତାଙ୍କ ନାମରେ ଯେଉଁ କଳଙ୍କ ଉଠିଲାଣି ତାହା ଛଡ଼ାଇବାକୁ ଯାଏ ବରଷ ଲାଗେ ।)

[ଦ୍ର—ଛଡ଼ାଇବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଆଣିବା, ନେବା, ଦକାଇବା କ୍ରିୟାମାନଙ୍କର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଛଡ଼ାଇ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଛାଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ)— Chhar̲d̲ai hebā ୧ । ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ପୃଥକ୍ ହେବା— 1. To be separated from others.

ଛଡ଼ାଇ ହୋଇ ସେ ବ୍ରହ୍ମ ରହନ୍ତି ନଗ୍ରେ ।
ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣଗୀତା ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଙ୍ଘ	ଡ଼ଅ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍

୨ । ଲେପନ ଦ୍ରବ୍ୟାଦି ନିଜର ଶରୀରରୁ ଛଡ଼ାଇବା— 2. To clear off paste etc smeared on ones own body.

୩ । ଚୋପା ଆଦି ଫଳ ଆଦିରୁ ପୃଥକ୍‌କୃତ ହେବା— 3. To be capable of being pulled off.
(ଯଥା— କଞ୍ଚା କଦଳୀ ଛଡ଼ାଇ ହେଉ ନାହିଁ । ଦେହରେ ହଳଦୀ ଶୁଖି ନ ଥିବା ଯୋଗୁଁ ଛଡ଼ାଇ ହେଉ ନାହିଁ ।)

ଛଡ଼ାଙ୍ଗିଆ—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ଏହା ଛଅ ଖଣ୍ଡ ବାଉଁଶ ବା ଯଷ୍ଟିରେ Chhaṛḍāṅgiā ତିଆରି)—କୋକେଇ— A ladder-like stretcher for carrying a dead body to the cremation ground.

ଛଡ଼ା ଛଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ.—(ବହୁବଚନ)—ପରସ୍ପରଠାରୁ ଦୂରସ୍ଥିତ ହୋଇ ଅବସ୍ଥିତ —Separated apart from each other.
Chhaṛḍā chhaṛḍā
ছড়া ছড়া
फांक फांक
(ଯଥା—ତା ଦାନ୍ତଗୁଡ଼ିକ ଛଡ଼ା ଛଡ଼ା ।)

ଛଡ଼ାଛଡ଼ି—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ, ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍; ବିଚ୍ଛିନ୍ନ— 1. Separated
Chhaṛḍāchhaṛḍi
ছাড়াছাড়ি
छीनाछीनी

ପୁରୁରବା ବନେ କଶ୍ୟପଙ୍କୁ ପୁଚ୍ଛିଲେ.
ଅନ୍ୟୋନ୍ୟେ ହିଁକେ ଯହିଁ ଛଡ଼ାଛଡ଼ି ହେଲେ,
ସର୍ବ ବର୍ଣ୍ଣ କାହାର ଆଶ୍ରମ୍ଭ ଗ୍ରହଣ,
କରଣ ସୁରକ୍ଷିତ ହୁଅନ୍ତି ବଖାଣ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

୨ । (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଗୃହୀତ) ବହୁ ପରିମାଣରେ ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷିପ୍ତ ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଭାବରେ ବିତରିତ (କୌଣସି ବସ୍ତୁ)— 2. Indiscriminately distributed or strewn.
(ଯଥା—ଆଜି ଭୋଜିରେ ରସଗୋଲ୍ଲାର ଛଡ଼ାଛଡ଼ି ଲାଗିଲା ।)

୩ । ପରସ୍ପରଠାରୁ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଛଡ଼ାଇ ନେଉଥିବା (ଦୁଇ ବ୍ୟକ୍ତି)—3. (two persons) Mutually snatching away a thing.

୪ । ଟଣାଟଣି; ଝିଙ୍କାଝିଙ୍କି— 4. Dragging each other; scuffling.

୫ । ପରସ୍ପରଠାରୁ ଅଲଗା କରାଯିବା (କଳି କରୁଥିବା କିମ୍ବା ମାଡ଼ ମରାମରି ହେଉଥିବା ଦୁଇ ବା ତତୋଽଧିକ ବ୍ୟକ୍ତି)— 5. (two person) Separated from each other while engaged in a quarrel or scuffle.

୬ । ଚୋପା ଛଡ଼ା ହୋଇ ନୈବେଦ୍ୟ ବା ଖାଦ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ—(ଫଳ ଆଦି)—6. (fruits) Ready for use after removal of the rind.

ବି.—୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଜବରଦସ୍ତି ଝିଙ୍କି ଛଡ଼ାଇ ନେବା—1. Forcible snatching away of a thing.

୨ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ହେବା; ପୃଥକ୍ ହେବା; ବିଚ୍ଛେଦ — 2. Separation.
କେବେହେଁ ନ ଥିଲା ମୋ ତା ଛଡ଼ାଛଡ଼ି । ଭଞ୍ଜ. ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା ।

୩ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଭାବରେ ବଣ୍ଟନ ବା ବଞ୍ଚା ହେବା; ହରିଲୁଟ୍—3. Indiscriminate distribution or strewing of any thing in large quantities.

୪ । ପରସ୍ପରଠାରୁ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଛଡ଼ାଇ ନେବା ପାଇଁ ଦୁଇ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଚେଷ୍ଟା—4. The state of two persons trying to snatch away a thing from each other.

୫ । ଟଣାଟଣି; ଝିଙ୍କାଝିଙ୍କି (ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)— 5. Bragging each other; scuffling.

୬ । କଳି କରୁଥିବା ବା ମାଡ଼ ମରାମରି ହେଉଥିବା ଦୁଇ ବା ତତୋଽଧିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ପୃଥକ୍ କରିବା—6. Separating two persons from a scuffling.
ସାଇବାଲା ମିଶି ଛଡ଼ାଛଡ଼ି କଲେ ।
କୁନ୍ତଳାକୁମାରୀ ନଅରୁଣୀ ।

୭ । ପକ୍ୱ ଫଳାଦିରୁ ଚୋପା ଛଡ଼ାଇ ନୈବେଦ୍ୟ ବା ଖାଦ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା— 7. Peeling off a fruit.

ଛଡ଼ାଛଡ଼ି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଟାଣି ଝିଙ୍କି ବଳପୂର୍ବକ ନେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା-1. To try to snatch away a thing from a person.
Chhaṛḍāchhaṛḍi karibā
ছাড়াছাড়ি করা
छिनाछिनि करना

୨ । କଳି କରୁଥିବା ଦୁଇ ବା ତତୋଽଧିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ପୃଥକ୍ କରିବା—2. To separate two persons scuffling or quarrelling with each other.

ଛଡ଼ାଛଡ଼ି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ପରସ୍ପରରେ କୌଣସି ଜିନିଷକୁ କାଢ଼ି ନେବା—1. To mutually snatch away a thing from each other.
Chhaṛḍā chhaṛḍi hebā
छीनाछीनो होना

୨ । ପରସ୍ପରଠାରୁ ପୃଥକ୍ ହେବା—2. To be separated from each other.

୩ । (ଖାଦ୍ୟପଦାର୍ଥ) ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଭାବରେ ବଣ୍ଟା ଯାଉଥିବା— 3. (a food) To be indiscriminatly distributed.

ଛଡ଼ାଣ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଛେଦନ; ଛେଦନ)—୧ । ଛାଡ଼ିବା, ତ୍ୟାଗ କରିବା—1. Forsaking; the act of giving up.
Chhaṛḍāṇa
ছাড়া

୨ । ଅନ୍ତର; ବ୍ୟବଧାନ—2. Interval.
छुट

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୃଢ଼ତ ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଡ଼' ନ ମିଳଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗିଆ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲଙ୍କର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳଙ୍କାର ଦେଖିବେ'

୩ । ବିଚ୍ଛେଦ—3. Separation.

୪ । ଅବକାଶ; ଫୁରସେତ୍—4. Leisure; respect.

୫ । ମୁକ୍ତି—5. Relief; release.

ଛଡ଼ାପହଁରା—ଦେ. ବି—ଛରାପହଁରା (ଦେଖ)
Chhar̤āpahan̄rā Chharāpahan̄rā (See)
ছড়াঝাটি

ଛଡ଼ାଫୁଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛନ୍ନ+ପୁଷ୍ପ) – ଦେବତା ବା ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର
Chhar̤āphula ବ୍ୟବହାର ପରେ ଯେଉଁ ଫୁଲ ଶରୀରରୁ କଢ଼ା-
ଯାଇଥାଏ; ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ଫୁଲ—Flower taken off the body after use or enjoyment; discarded; cast off.

ସବୁ ସମ୍ପଦ ବେନି ଭୁଜ, ଛଡ଼ିଲୁଁ ଯେସନେ ଛଡ଼ା ଫୁଲ ।
ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

[ଦ୍ର—ଏହିପରି ଅର୍ଥରେ ଛଡ଼ା ବେଲପତ୍ରି, ଛଡ଼ା ମାଳ ଇତ୍ୟାଦି ମଧ୍ୟ ହୁଏ ।]

ଛଡ଼ାହାଣ୍ଡି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ବି. ଛଡ଼ାହାଁଡ଼ି)—
Chhar̤āhāndi ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳେ ଅଗଣାରେ ଛିଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ମାଟିଗୋବରମିଶା ପାଣି ଯେଉଁ ହାଣ୍ଡିରେ ଥାଏ—
The pot in which cowdung dessolved in water is kept for sprinkling over the courtyard.

ଛଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ ଶର; ସରଳ)— ୧ । ସରୁ ଲମ୍ବ ଯଷ୍ଟି—
Chhar̤i 1. Long and slender stick; rod.
ছড়ী ୨ । ହାତରେ ଧରା ହେବା ସରୁ ବାଡ଼ି—
छड़ी 2. Walking stick.

୩ । ବେହେଲା ବଜାଇବା କାଠି—
3. The bow of a violin

୪ । ଶୋଭାଯାତ୍ରାଦିରେ ମହନ୍ତ ଓ ରାଜାମାନଙ୍କ ଗହଣରେ ନିଆଯିବା ଚିତ୍ରିତ ଓ ଖଚିତ ଠେଙ୍ଗା; ଆଶାବାଡ଼ି—
4. A thick ornamented stick borne as an insignia with kings and big people in processions.

୫ । ଝରକାଆଦିରେ ଲଗିବା ଧାତୁର ଯଷ୍ଟି—
5. Metal rod or railing.

୬ । ମୁସଲମାନ୍‌ମାନେ ପୀରଙ୍କ ଅସ୍ଥାନରେ ଉଡ଼ାଇବା ପତାକା; ଝଣ୍ଡା—6. A flag presented by Mahomedans to be flown over the shrine of a saint.

୭ । (ଦରଜୀଙ୍କ ଭାଷା) ଜାମାଆଦିରେ ଠିଆ ବାଗରେ ସିଲାଇ କରାଯାଇଥିବା ଲମ୍ବ ଓ ସରୁ ବସ୍ତ୍ରଖଣ୍ଡ—
7. (tailors' phraseology) A long and strip of cloth sewn to a coat in an erect position.

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ସରୁଆ ବସ୍ତ୍ର ଖଣ୍ଡ କୁର୍ତ୍ତାଆଦିରେ ଆଡ଼ବାଗରେ ଦିଆଯାଏ ତାକୁ ପଟି ବୋଲାଯାଏ ।]

୮ । ଆଡ଼ମ୍ବର (ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)—
7. Ado; splendour; display.

ଛଡ଼ିଦାର୍— ଦେ. ବି. (ଓଡ଼ିଆ. ଛଡ଼ି+ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ ଦାର୍; ଭୁଲ. ସଂ.
Chhar̤idār ଧାରୀ)—୧ । ରାଜା ଓ ମହନ୍ତ ଆଦିଙ୍କ ଗହଣରେ
ছড়িদার্ ଶୋଭାଯାତ୍ରାଦିରେ ଯିବା ବେତ୍ରବାହକ ସିପାହୀ ବା
छड़ीदार ପାଇକ, ବେତ୍ରଧାରୀ ପାଇକ, ଆସାବରଦାର—
1. A peon carrying a thick stick (insignia) with a Rājā or a big person in a processin.

ଛଡ଼ିଦାରେ ଯେ ସୁନା ରୂପା ଛଡ଼ି ବହି
ଛଡ଼ା ହୋଇ ଅଛନ୍ତି ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ହୋଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ଅଦି

୨ । ଦ୍ୱାରପାଳ; ଦରୁଆନ—
2. Door keeper; porter.

ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯେ ଆଡ଼ମ୍ବର କରେ; ଆଡ଼ମ୍ବରପ୍ରିୟ (ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)—1. Fond of display.

୨ । ଯହିଁରେ ଛଡ଼ିଲଗି ଥାଏ—
2. Furnished with metal rods.

(ଯଥା—ଛଡ଼ିଦାର ଝରକା ।)

ଛଡ଼ିନ୍ଦା—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଶଡ଼କା (ଦେଖ)
Chhar̤indā 1. Śar̤akā (See)
ছন্নাল; ছিন্নাল ୨ । ଢେଙ୍ଗଡ଼ିଆ; ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ; ଡେଙ୍ଗା ଓ ବଳିଷ୍ଠ—
2. Stout and strong; tall.

[ଦ୍ର—ଭୁଲ, ହି. ଛଡ଼ଦା=ଏକାକୀ, ଏକଲା, ଅ. ଜରୀଦହ]
(ଯଥା—ସେ ପାଞ୍ଚହାତିଆ ଛଡ଼ିନ୍ଦା ମରଦ ।)

ଛଡ଼ିବରଦାର୍—ଦେ; ବି. (ଓଡ଼ିଆ. ଛଡ଼ି+ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ ବରଦାର୍)—
Chhar̤ibardār ଛଡ଼ିଦାର୍ ୧ (ଦେଖ)
ছড়ীবরদার Chhar̤idār 1 (See)

ଛଣ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଛନ୍ (ଦେଖ)
Chhaṇ Chhan (See)

ଛଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖଡ଼; ଖେଟ —୧ । ଧାନଗଛର ଶୁଷ୍କ କାଣ୍ଡ; ନଡ଼ା—
Chhaṇa 1. Straw (of paddy plants).
खड़ [ଦ୍ର—ପୂର୍ବାଞ୍ଚଳର ଜଳମାଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ଧାନଗଛକୁ ବାଡ଼େଇ
खर ତହିଁରୁ ଧାନ କାଢ଼ିନେବା ପରେ ଗଛର ଯେଉଁ ଅଂଶ ରହେ ତାହାକୁ 'ଛଣ' କହନ୍ତି । ଏହା ନଡ଼ାଠାରୁ ଲମ୍ବ । ଧାନଗଛର ଅଗ କାଟି ହୋଇ କେଣ୍ଡାମାନଙ୍କୁ ପୃଥକ୍ କଲା ପରେ ଯେଉଁ ଅଂଶ ରହେ ତାହାକୁ 'ନଡ଼ା' କହନ୍ତି । ସାଧାରଣତଃ ନଡ଼ା ଓ ଛଣ ଏକ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ । ବେଙ୍ଗଲା ପଡ଼ା ଅଳଆ ଜଳଆ ହୋଇଯିବା ଛଣକୁ ଘାଲ ବା କୁଟା କୁହାଯାଏ ।]

୨ । ବେଣା—2. Thatching reed.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଅ	ଉଅ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

ଶନ ୩ । (ସ଼. ଶଣ)—ଛଣପଟ; ଏକପ୍ରକାର ଝୋଟ—
ସନ 3. Flax (a fibrous plant)

ଛଣଖାଇ—ଦେ. ବି—ଘରଚାଲର ଶେଷ ବା ତଳମୁନରେ ଛପରବନ୍ଧ ହୋଇଥିବା ଛଣକୁ ଅଟକାଇ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଲମ୍ବ ପଟା—A long plate attached to the lower end of the thatched frame-work of a house to keep the straw in position.
Chhaṇa-khāi

ଛଣଗୁଣ୍ଡ—ଦେ ବି—ଘରଚାଲରୁ ତଳକୁ ହୋଇଥିବା ଛଣର କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡ—Small pieces of straw which drop from the main body of straw while being handled.
Chhaṇa-guṇḍa
(ଛଣଗୁଣ୍ଡି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛଣପଟ—ଦେ. ବି. (ସ଼. ଶଣ ଓ ପଟ୍ଟ; ପାଟ ବା ରେଶମ ସଦୃଶ ଶଣ)—ଉନ୍ନତମୟ ଗୁଳ୍ମଜାତୀୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—Flax; the Sunhemp; Crotolaria Juncea; hemp; Cannabis (Haines).
Chhaṇapaṭa
ଅନ୍ୟ ସ଼. ନାମ—ଶଣ, ଶଣ-ପୁଷ୍ପୀ, ଘଣ୍ଟା, ବସନ, ଦୀର୍ଘସାର, ବୃହତ୍‌ପୁଷ୍ପୀ, ଘଣ୍ଟାରବ
ଶଣ, ଶନ, ଝନଝିନିଆ, ଝନଝନ
ସନ, सुनाइनिआ,
बनशणाइ, घागहि
ଫା. ଲାଜନାଂ
ତା. ସେନାପ୍ପାନାର, ଟିଲିଗିଛା
ତେ. ସେନାପାନଗ୍ର,
ଶଣାମଭୁବେଲ୍ଲ
[ଦ୍ର—ଏହା ଶିମ୍ବାଦିବର୍ଗର କ୍ଷୁଦ୍ର ଜାତ ଗୁଳ୍ମ, ଏଥିର ଫୁଲ ହଳଦିଆ ଓ ଆକାରରେ ଘଣ୍ଟି ପରି । ଶୁଖି ଗଲେ ଛୁଇଁ ଭିତରର ମଞ୍ଜିଗୁଡ଼ିକ ଝଣଝଣ ବାଜେ । ଏଥିର ତନ୍ତୁ ଝୋଟ ଅପେକ୍ଷା ଟାଣ ଓ ଚିକ୍କଣ । ଏଥିରେ ଜାଲ ବୁଣାଯାଏ ଓ ଥଳି ହୁଏ । ପୂର୍ବକାଳରେ ଛଣପଟ ସୂତାରେ କ୍ଷତ୍ରିୟଙ୍କର ପଇତା ବଳା ଯାଉଥିଲା । ଏହାର ତନ୍ତୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁଦୃଢ଼ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା କଟୁ, ତିକ୍ତ, ବମନକାରକ ଓ ବାତ, ପିତ୍ତ ଓ କଫ ନିବାରକ, ମଳନିଃସାରକ; ଏହାର ଫୁଲ ମଳରୋଧକ ଓ ରକ୍ତପିତ୍ତନାଶକ । ଏହାର ବୀଜଚୂର୍ଣ୍ଣ ରକ୍ତଶୋଧକ ।]

ଛଣା—ଦେ. ବି—୧ । ଛାଣିବା—1. Passing through a sieve; sifting; straining.
Chhaṇā
ଛାଁକା ୨ । ଯେଉଁ ଯନ୍ତ୍ର ବା କନାଦ୍ୱାରା ଗୁଣ୍ଡା ଆଦି ଛଣା ଯାଏ—
छन्ना 2. Straining pot or cloth.
(ଯଥା—ଗୁଆଛଣା, ଭାଙ୍ଗଛଣା ।)
୩ । ଜାଲର କ୍ଷେପ—3. Throw of a net.
(ଯଥା—ସେ ଏକା ଛଣାକେ ଚାରିଟା ବଡ଼ ମାଛ ଧରିଛି ।)
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଛଣା ହୋଇଥିବା; ଚାଲୁଣୀ ବା ଜାଲ ବା ଲୁଗାର ସୂକ୍ଷ୍ମ ଛିଦ୍ରବାଟେ ଚଳାଯାଇ ଖଦଡ଼ା ବା ବଡ଼ ଅଂଶମାନ ବାହାର କରାଯାଇଥିବା—1. Strained; passed through a sieve; sifted; filtered.
୨ । ନିର୍ମଳ; ପରିଷ୍କୃତ—2 Cleansed (liquid).
ଛଣା ସୁଧା ପରି ଭଣେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳୋସଚନ୍ଦ୍ର. ଛ'ଶୀତ ।
୩ । ଯେଉଁ ଘନ ପଦାର୍ଥ (ଯଥା—ଭାତ) ପାଣି (ଯଥା—ପେଜ) ମଧ୍ୟରୁ ଛଣା ହୋଇଥାଏ—3. (any solid e g. rice) Got after straining the liquid (e. g. rice-gruel) in which it was immersed or mixed.

ଛଣାଇବା—ଦେ. କି—ଛାଣିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Chhaṇāibā Causative form of Chhāṇibā.
छँकाना
छनाना
(ଛଣେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛଣା ଦେବା—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) କି—ଖିଅ ଦେବା (ଦେଖ)
Chhaṇā debā Khia debā (See)

ଛଣା ପିତଳ—ଦେ. ବି- ବିଶୁଦ୍ଧ ଓ ପାଲିସମୟ ପିତଳ ଧାତୁ—Pure and shining brass (metal).
Chhaṇā pitaḷa

ଛଣା ସୁଧା—ଦେ. ବି—ଖାଣ୍ଟି ଅମୃତ; ବିଶୁଦ୍ଧ ଅମୃତ—
Chhaṇā sudhā Pure nectar; filtered nectar.
छँका सुधा ଛଣା ସୁଧା ସରପଣାରୁ ମଧୁର ଲାଗୁଥିଲା ଶ୍ୟାମପ୍ରୀତ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ଛଣି—ଦେ. ବିଣ. (ସ଼ ଶଣ)—ଛଣପଟରେ ନିର୍ମିତ—
Chhaṇi Hempen.
ଦେ. ବି—୧ । ଯହିଁରେ ଗୁଣ୍ଡା ଛଣାଯାଏ—
1. A straining pot; strainer.
୨ । ଛଣପଟର ଦଉଡ଼ି ବା ସୁତୁଲି—
2. Hempen rope or twist.
୩ । ଛଣପଟ ସୁତୁଲିରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବା ଟଙ୍କା ରଖିବାର ଥଳି ବା ତୋଡ଼ା ବା ମୁଣି—3. A net purse or bag made of San-hemp.
୪ । ଛଣପଟ—4 San-hemp.
ବକଳ ଛଣିଠାରୁ ପାଟ ଲୁଗାଯାଏ
ଯାହା ମିଳଇ ତାହା ପିନ୍ଧଇ ମୁଁ ବସ୍ତ୍ରେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

ଛଣିଦା—ପ୍ରାଦେ. ବିଣ. (କଟକ)—ନିର୍ଭୟ ଓ ଆଡ଼ମ୍ବରଯୁକ୍ତ—
Chhaṇidā Fearless and pompous.
(ଛଣିନ୍ଦା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ସେ ଭାରି ଛଣିଦା ହୋଇ ଏଠାକୁ ଆସିଥିଲା ଯେ ତାକୁ କେହି ପଚାରିଲେ ନାହିଁ ।)

ଛଣି ନେବା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) କି—ଛଡ଼ାଇ ନେବା—
Chhaṇi nebā To snatch away.

ଛଣିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ)—ଛଡ଼ାଇ ନେବା—
Chhaṇibā To snatch away.

ଛଣ୍ଟା—ଦେ. ବି. (ସ଼. ଛେଦନ)—(ଲୁଗାର ଧାର କିନା ଓ କେଶ ଆଦିର) ଛେଦନ—Cutting; clipping
Chhaṇṭā
छँटाई
छाँट, छँटाई

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାରେ ସତତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ, 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍ଗିଆ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଛଣ୍ଟାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛଣ୍ଟିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Chhanṭaibā Causative form of Chhānṭibā.
ছাঁটান
छँटाना
(ଛଣ୍ଟେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛଣ୍ଟାଛଣ୍ଟି—ଦେ. ବି—୧ । ମୁଣ୍ଡର ବାଳକୁ କଟୁରିବା କର୍ମ—
Chhanṭā-chhanṭi 1. Act of cropping the hair.
ছাঁটাছাঁটি ୨ । ଗଛର ଅଗ ଡାଳକୁ କାଟିବା କର୍ମ—
छँटाव 2. Pruning.

ଛଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି. ପୁଂ. (ଭୁଲ. ବ. ଛୁଁଡ଼ା=ଟୋକା)—
Chhaṇḍā ୧ । ଟୋକା—1. Chap.
(ଛଣ୍ଡୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଦାସ; ଚାକର—2. Servant.

ଛଣ୍ଡୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଭୁଲ. ବ. ଛୁଁଡ଼ୀ)—
Chhaṇḍi ବଡ଼ କନ୍ୟା; ପ୍ରାପ୍ତବୟସ୍କା ବାଳିକା—
A grown up girl or bride.

ଛତ୍—ପ୍ରାଦେ. (ହିନ୍ଦୀ) ବି—ବିହାର ପ୍ରଦେଶର ପର୍ବବିଶେଷ; ଛଠ୍ (ଦେଖ)
Chhat A festival in Behar; Chhaṭ (See)

ଛତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛଦ୍, ସଂ. ଛତ୍ର; ପ୍ରା. ଛତ୍ତ)—
Chhata କୋଠା ଉପରର ଆବରଣ—
ছাদ Roof of a building.
छत ଗ୍ରା. ବି. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବି—କ୍ଷତ—Wound.

ଆଶ୍ଳେଷ ଚୁମ୍ବନ କରି, ନଖଦନ୍ତ ଛତ ସାରି
ରତି ଜୟ କରି ଶାନ୍ତ ପ୍ରବୋଧ ବାଣୀ । ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରିଧି ।

ଛତଉରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଶତାବରୀ)—ଶତାବରୀ (ଦେଖ)
Chhatauri Śatābari (See)

ଛତର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସତ୍ର)—
Chhatara ୧ । ଅନ୍ନସତ୍ର; ଯେଉଁଠାରେ ରନ୍ଧା ଭାତ ପ୍ରଭୃତି
ছত্র ଖାଦ୍ୟ କଙ୍ଗାଳମାନଙ୍କୁ ବଣ୍ଟାଯାଏ; ସଦାବ୍ରତ—
छत्र 1. A place where boiled rice is freely distributed to beggars (without distinction); a public kitchen.
୨ । ଜଳସତ୍ର—2. A place where water is distributed free to thirsty travellers.
ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି: (ସଂ. ଛତ୍ର)—ଛତା—Umbrella.

ଛ ଅକ୍ଷର ହୋଇଛି ଛତର ଯେ ସତ । ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣ ଗୀତା ।

ଛତରଖାଇ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଛତ୍ର+ଖାଦକ) (ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କୁ
Chhatara-khāi ଗାଳି)—୧ । ନୀଚ ଲୋକ ସଙ୍ଗମକାରିଣୀ ବେଶ୍ୟା;
(ଛତରଖିଆ—ପୁଂ) ଖାନଗୀ—1. A low class prostitute; a whore.
খানকী
खानगी ୨ । ନଷ୍ଟଚରିତ୍ରା ସ୍ତ୍ରୀ—2. A fallen woman; a profligate woman.
୩ । ମାଗିଖାଇ—
3. A wandering beggar-woman.

ଛତରଖିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ସତ୍ର+ଖାଦକ)—
Chhatara-khiā ୧ । ଯେ ଅନ୍ନସତ୍ରରେ ରନ୍ଧା ଭାତ ଖାଏ—
(ଛତରଖାଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Taking food cooked in a
ছন্নছাড়া public kitchen.
୨ । ଯାହାର ଜାତିବାରଣ ନାହିଁ—
2. Observing no caste-distinction.
୩ । ବାରବୁଲା—3. Wandering; vagabond.
ଦେ. ବି—୧ । ଓଡ଼ିଶାରେ ନଅଙ୍କ (୧୮୬୬ ସାଲ) ଦୁର୍ଭିକ୍ଷରେ ସରକାର ଖୋଲିଥିବା ଅନ୍ନସତ୍ରରେ ଭାତ ଖାଇ ଯେଉଁ ହିନ୍ଦୁମାନେ ସମାଜଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲେ—
1. Those who lost their caste by eating rice in the public kitchens opened by the Government during the great famine of 1866 A. D. in Orissa.

[ଦ୍ର—ନଅଙ୍କ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷରେ ଏହି ନରନାରୀମାନଙ୍କୁ ଏମାନଙ୍କ ସମାଜ ଗ୍ରହଣ ନ କରିବାରୁ ଅଗତ୍ୟା ଜାତିବର୍ଣ୍ଣର ନ କରି ଛତରଖିଆ ସଙ୍ଗେ ଛତରଖାଇମାନେ ଗାନ୍ଧର୍ବ ବିବାହ କଲେ ଓ ଏହିପରି ଗୋଟିଏ 'ବାରଜାତିଆ' ସମାଜର ସୃଷ୍ଟି ହେଲା । ଏମାନଙ୍କ ବଂଶଧରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିବାହଦ୍ୱାରା ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ ଚଳୁଅଛି । ଅନେକ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ନୀଚସମାଜରେ ବେଶ୍ୟାବୃତ୍ତି କଲେ ଓ ଅନ୍ୟ କେତେକ ଛତରଖିଆଙ୍କୁ ପାଦ୍ରୀମାନେ ନୂଆ ଗ୍ରାମମାନ ବସାଇ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍ କରାଇ ଓଡ଼ିଶାରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ସମାଜ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କଲେ; କ୍ରମଶଃ ଛତରଖିଆମାନେ ହିନ୍ଦୁସମାଜରେ ଆପଣାକୁ ରଜପୁତ, ଛତ୍ରୀ ଆଦିରୂପେ ପରିଚୟ ଦେଉଅଛନ୍ତି ।]

୨ । ନଅଙ୍କରେ ଛତରରେ ଅନ୍ନ ଖାଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ବଂଶଧର—2. The discendants of the persons who were excluded from the Hindu society for having taken cooked rice in public Government kitchens during the great famine of Orissa (1866).
୩ । ବାରବୁଲା; ଯାହାର ଜାତିପତି କିଛି ନାହିଁ ଓ ଯେ ଯେଉଁଠାରେ ଇଚ୍ଛା ସେଠାରେ ଖାଏ—
3. A homeless vagrant observing no caste-distinction, taking food everywhere and belonging to no caste or society.
୪ । ମାଗିଖିଆ ବ୍ୟକ୍ତି—4. A wandering beggar.

ଛତରଙ୍ଗି—ଗ୍ରା. ବି—ସତରଞ୍ଜି (ଦେଖ)
Chhatarangi Satarañji (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଉଥ	ଙ୍ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍ତ

ଛତରଛଉଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କ୍ଷିପ୍ତ; ସଂ. ଛିନ୍ନବିଚ୍ଛିନ୍ନ)—
Chhatara-chhāuḷa ୧ । ସମୂଳେ ବିନାଶ—
1 Annihilation; ruin.
୨ । ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ—2. Being scattered on all sides.
छितिछिन्न ଦେ. ବିଣ—୧ । ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷିପ୍ତ; ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ—
छितरबितर 1. Scattered on all sides.
ଛତରଗୁଉଳ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ବିଧ୍ୱସ୍ତ; ଛାରଖାର—
ଛତରଛଉଳ } 2. Ruined; laid waste.
୩ । ଚୂର୍ଣ୍ଣବିଚୂର୍ଣ୍ଣ—3. Reduced to powder; reduced to small pieces.
୪ । ଯାହା ବହୁ ଉଚ୍ଚରୁ ପଡ଼ି ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ ହୋଇ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ ବିଛି ହୋଇଯାଏ—4. Strewn in fragments or many pieces, having fallen from a great height.
(ଯଥା—କଖାରୁଟା ଘରଉପରୁ ଖସି ପଡ଼ି ଅଗଣାରେ ଛତର-ଛଉଳ ହୋଇଗଲା)

ଛତର ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୁର୍ଭିକ୍ଷବେଳେ ଭାତ ରନ୍ଧାଇ ଗରିବଙ୍କୁ
Chhatara debā ଖାଇବାକୁ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ଅନ୍ନସତ୍ର ସ୍ଥାପନ
छत्रबसान କରିବା—To open a public kitchen for distribution of boiled rice gratis to famine-stricken people.

ଛତର ବସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଛତର ଦେବା (ଦେଖ)
Chhatara basā(se)ibā Chhatara debā (See)

ଛତରରେ ପଶିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଉଦରଜ୍ୱାଳାରେ ଜାତି ବା
Chhatarare pasibā ସମାଜବନ୍ଧନ ନ ମାନି ଅନ୍ନସତ୍ରରେ ଭାତ ଖାଇବା—1. To eat cooked rice in a public kitchen by disregarding social restrictions
୨ । ଅନ୍ନସତ୍ରରେ ରନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଭାତ ଖାଇବା ହେତୁରୁ ଜାତି ହରାଇବା—2. To lose one's caste or to be excluded from the pale of one's society by taking rice from a public kitchen.
୩ । (ପୁରୁଷଙ୍କ ପ୍ରତି ଗାଳିବିଶେଷ) ଜାତି ହରାଇବା; ଅଜାତିଆଙ୍କ ଘରେ ପକ୍ୱାନ୍ନ ଖାଇବା—3. (a term of abuse to males) To lose one's caste; to take food cooked by people of low caste.
୪ । (ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପ୍ରତି ଗାଳିବିଶେଷ)—କୁଳରୁ ବାହାର ଯାଇ ମାତ ବେଶ୍ୟାବୃତ୍ତି କରିବା; ବଜାରାଣ୍ଡୁ ଯିବା—
4. (a term of abuse to females) To go out of one's family and take to prostitution.

ଛତରା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.—୧ । (ସଂ. ଷଣ୍ଢ)—ଛତରଖିଆ; ଯେ ଏଣେ
Chhatarā ତେଣେ ବୁଲୁଥାଏ; ବାଉବୁଲା—
छेँचड़ा 1. Vagrant.
बहेतु, छिछोरा ୨ । (ସଂ. ଛିତ୍ୱର=ଧୂର୍ତ୍ତ) ଧୂର୍ତ୍ତ; ଭଣ୍ଡ—
(ଛତରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Cheat
ଛତରାଙ୍କି } —ବି. ୩ । ଦୁଷ୍ଟ; ବଖୁଲିଆ; ଖେଚଡ଼ା; ଛେଚଡ଼ା—
ଛତରାମି } 3. Wicked; wanton; dessolute.
୪ । (ଗାଳିବିଶେଷ) ଯାହାର ଘର ବା ଜାତି କିଛି ନାହିଁ—
4. (a term of abuse) Belonging to no society; homeless.
୫ । (ସଂ. ବିସ୍ତୃତ; ସଂ. ଛିପ୍ତ. ପ୍ରା. ଛତ୍ତ) ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗେ ବିସ୍ତୃତ ହୋଇଥିବା; ଚଉଡ଼ା—4. Spreading; extending on all sides.
(ଯଥା—ଛତରା ବର ।)

ଛତରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଛତରେଇବା (ଦେଖ)
Chhatarāibā Chhatareibā (See)

ଛତରାଙ୍କି—ଦେ. ବି.—୧ । ଛତରାପଣିଆଁ—
Chhatarāngi 1. The state of a vagrant.
छेँचड़ामी ୨ । ଭଣ୍ଡାମି—2. Wantonness.
छिछोरपन ୩ । ଖେଚେଡ଼ାଙ୍କି—3. Wickedness.
(ଛତରାମି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛତରିଆ—ଦେ. ବି.—ଉଦଉଦଳିଆ ପରି ଏକ ପ୍ରକାର ମଧୁରସ୍ୱର-ବିଶିଷ୍ଟ
Chhatariā ପକ୍ଷୀ—The thrush; Turdus
छतबिआ, छातारे Mustelinus.

ଛତରେଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । (ସଂ. 'ଛତ୍ର'ର ନାମଧାତୁ 'ଛତ୍ରାୟତେ)
Chhatareibā ସ. ଛତ୍ରାକାର)—୧ । (ଅକର୍ମକ) ଛତ୍ରାକାରରେ
छातरान, छँतलान ବିସ୍ତୃତ ହେବା—1. (intransitive) To
छितराना spread out like an umbrella.
(ଯଥା—ଏ ବରଗଛଟା ଖୁବ ଛତରେଇଛି ।)
୨ । (ସଂ. କ୍ଷିପ୍ତକରଣ; ପ୍ରା. ଛିତ୍ତରଣ) (ସକର୍ମକ)—ଖେଳାଇ ଦେବା; ବିସ୍ତୃତ କରିବା—
2. (transitive) To spread out.
(ଯଥା—ଏ ଓଦା ଧାନଗଦାକୁ ଛତରେଇ ଦେଲେ ଚଞ୍ଚଳ ଶୁଖି ଯିବ ।)
୩ । (ଅକର୍ମକ) ବୃତ୍ତାକାର ଅଧିକ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିବା ବା ବ୍ୟାପିବା—3. (intransitive) To occupy or spread over a wide and circular place.
(ଯଥା—ନଈବଢ଼ି ପରେ ଏବର୍ଷ ପାଣି ବିଲଟଯାକ ଉପରେ ପାଖେ ଛତରେଇଛି ।)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପରବର୍ତ୍ତୀ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଁ।'ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ଛତା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛତ୍ର; ପ୍ରା. ଛତ୍ତ)—
Chhatā
ছাতা, ছাতী
छाता, छत्ता
୧ । ତାଳପତ୍ରରେ ବା ଲୁଗାରେ ନିର୍ମିତ ଓ କେନ୍ଦ୍ରରେ ଗୋଟିଏ ଦଣ୍ଡ ବା ବେଣ୍ଟ ଥିବା ଗୋଲାକାର ଶରତ୍ରାଣ ବସ୍ତୁ; ଆତପତ୍ର—1. Umbrella
୨ । ଛତାକାର ଆବରଣ—2. Parachutte.
୩ । ପରିବ୍ରାଜକ ସାଧୁମାନେ ନିଜ ନିଜର ଆସ୍ଥାନ ଉପରେ ପୋତିବା ଲୁଗାର ବଡ଼ ଛତା—3. A big cloth-umbrella installed on a central rod over the seat of a wandering ancharite
୪ । ଘୁଷୁରିଆ ଓ ମଇଁଷିଆଳମାନେ ଘୁଷୁରି ଓ ମଇଁଷିଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ରହିବାବେଳେ ଆଶ୍ରୟ ନେବା ନିମନ୍ତେ ପୋତିବା ତାଳପତ୍ରର ଛତା—4. An umbrella with a palm-leaf covering installed on a central rod to give shelter to buffalo-herds or swineherds while accompanying their herds
୫ । ଦେବତା, ସମ୍ରାଟ ବା ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଅଧିକାରଜ୍ଞାପକ ଛତ୍ର; ରାଜଛତ୍ର— 5. An insignia of royalty, represented by an umbrella held over the head of a Raja or a Deity.

ଦେ. ବିଣ—ଛତା ପରି ବିସ୍ତୃତ; ଝାଙ୍କୁଳ; ମୂଳ ସରୁ ଓ ଅଗ ମେଲି ଯାଇଥିବା (ଗଛ)—Spreading like an umbrella (said of trees).

ଛତାଉରି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଶତାବରୀ)—ଶତାବରୀ (ଦେଖ)
Chhatāuri
Śatābari (See)

ଛତୋରୀ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଛତୌରୀ }

ଛତାକାଠି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛତ୍ର+କାଷ୍ଠ)—
Chhatā-kāthi
ছাতার কাঠি
छाताकातीलिया
ଲୁଗା ଛତାକୁ ଟାଣି ମେଲାଇ ରଖିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଲୌହଶଲାକା—The iron rods used to sustain the framework of an umbrella.
(ଛତାକାଡ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛତା ଖୋଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବନ୍ଦ ହୋଇଥିବା ଛତାକୁ ବ୍ୟବହାରାର୍ଥ ମେଲା କରିବା—To open up or spread out an umbrella for use; to unfurl a folded umbrella.
Chhatā kholibā
ছাতাখুলা
छाताखोलना

ଛତା ଟାଣିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଛତା ମେଲେଇବା }
(ଛତା ବୁଜିବା—ବିପରୀତ)

ଛତା ଜୋତା—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ମନୁଷ୍ୟ ଘରୁ ବାହାରକୁ ଯିବାବେଳେ ବ୍ୟବହାର କରିବା ଦୁଇଟି ପଦାର୍ଥ:— (ମୁଣ୍ଡ ଓ ଗୋଡ଼କୁ ରକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ) ଛତ୍ର ଓ ପାଦୁକା—Umbrella and shoes (necessary for a man going outside).
Chhatā jotā
ছাতাজুতো
छाताजुता

[ଦ୍ର—ଏ ଦୁଇଟି ପଦାର୍ଥ ଘରର ଦ୍ୱାରରେ ରଖି ଦେଇ ଘର ମଧ୍ୟକୁ ଯିବାର ପ୍ରଥା ଭଦ୍ରତାନୁମୋଦିତ ।]

ଛତା ଟେକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛତି ଟେକାଇବା (ଦେଖ)
Chhatā ṭekā(e)ibā
Chhati ṭekāibā (See)

ଛତା ଟେକିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆପଣାର ବା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଛତାକୁ ମେଲା କରି ଧରିବା—To hold an umbrella over one's head or over the head of another.
Chhatā ṭekibā
ছাতাধরা
छातातानना

ଛତା ଟାଣିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଛତା ଧରିବା }

ଛତା ଢାଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ମେଘ) (ମନୁଷ୍ୟମୁଣ୍ଡକୁ ଘେରିକରି ଛତା ଢାଙ୍କିଲା ପରି) ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଘୋଡ଼ିବା— (the cloud) To spread above on all sides; to overspread (like an umbrella).
Chhatā dhānkibā
ছাতাঢাকা
छाताढकना

(ଯଥା—ଆଜି ସକାଳୁ ମେଘ ଛତା ଢାଙ୍କିଛି ।)

ଛତାନି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସପ୍ତ)—ଛତାନି ପୁରୁଷ (ଦେଖ)
Chhatāni
Chhatāni purusha (See)

ଛତାନି ପତାନି—ଦେ. ବି. (ନିରର୍ଥକ ଦ୍ୱିତୀୟ ସହଚର)—
Chhatāni patāni
ଛତାନି ପୁରୁଷ (ଦେଖ)
Chhatāni purusha (See)

(ଯଥା—ସେ ମୋର ଛତାନି ପତାନି ଲଗେଇ ଖୋଧିଲା ।)

ଛତାନି ପୁରୁଷ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସପ୍ତ+ପୁରୁଷ)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବଂଶର ଏକାଦିକ୍ରମେ ୭ ପୁରୁଷ ବା ବଂଶଧର—Seven generations in the family of a person.
Chhatāni purush
সাতপুরুষ

(ଯଥା—ସେ ମୋତେ ଛତାନି ପୁରୁଷ ଲଗେଇ ଖୋଧିଲା; ବି. ସେ ଆମାୟ ସାତ ପୁରୁଷ୍ ତୁଲେ ଗାଲାଗାଲ୍ ଦିଲେ ।)

ଛତା ପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ମହନ୍ତ, ସାଧୁ, ମଇଁଷିଆ ଓ ଘୁଷୁରିଆମାନେ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ କିଛି ସମୟ ଅବସ୍ଥାନ କରିବେ ସେ ସ୍ଥାନରେ ଆପଣାର ଶରୀରକୁ ଖରାବର୍ଷାରୁ ରକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ) ଛତାର ବେଣ୍ଟକୁ ଭୂମିରେ ଗାତ ଖୋଳି ପୋତିବା—To install an umbrella by planting the central rod on the ground for passing some time under it (said of wandering anchorites.
Chhatā pakāibā
ছাতাগাড়া
छातागाड़ना

ଛତା ପକେଇବା }
ଛତା ପୋତିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଛତା ମାରିବା }

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଈପ୍ସ	ଉଅ	ଝ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ୍ୟ	ଇଅ	ଝ	ନ୍

buffalo-herds or swine herds) who pass days and night in the open)

ଛତା ବର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛତ୍ରାକାର+ବଟ)—
Chhatā bara ଯେଉଁ ବରଗଛର ଶାଖା ଛତା ପରି ବହୁଦୂର ବିସ୍ତୃତ ହୋଇଥାଏ—A spreading banyan tree
ছাতরা বটগাছ
छतनावर

ଛତା ବୁଜିବା—ଦେ. କ୍ରି —ଖୋଲା ହୋଇଥିବା ଛତାକୁ ବନ୍ଦ କରିବା—
Chhatā bujibā To shut up or close an umbrella when no longer in use.
ছাতা বন্ধকরা
छाताबन्द करना

ଛତା ମାରିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଛତା ମୁଡ଼ିବା }
(ଛତା ଖୋଲିବା—ବିପରୀତ)

ଛତାବେଣ୍ଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛତ୍ର+ବୃନ୍ତ)—ଛତାକୁ ଟେକି କରି ଧରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଦଣ୍ଡ—The central rod which supports an umbrella; the handle of an umbrella.
Chhatābeṇṭa
ছাতার বেঁট্
छाताका डंडा

ଛତା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଛତା ପକାଇବା (ଦେଖ)
Chhatā māribā 1. Chhatā pakāibā (See)
୨ । ଛତା ବୁଜିବା (ଦେଖ)
2. Chhatā bujibā (See)

ଛତା ମେଲାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଛତା ପରି ଅଗ ଝାମ୍ପୁଲା ହେବା; ଛତ୍ରାକାର ହେବା, ଛତରେଇବା—
Chhatā melāibā 1. To spread out like an umbrella.
(ଯଥା—ବରଗଛଟା ଖୁବ୍ ଛତା ମେଲାଇ ବଢ଼ୁଛି ।)
ଛତାମେଲାବା } —ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଛତା ଖୋଲିବା (ଦେଖ)
ଛତା ମେଲେଇବା } 2 Chhatā kholibā (See)

ଛତା ମେଲିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଛତା ମେଲାଇବା (ଦେଖ)
Chhatā melibā Chhatā melāibā (See)
(ଯଥା—ବରଗଛଟା ଛତା ମେଲି ବଢ଼ୁଛି ।)

ଛତାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଛତ୍ରାକାର)—ଛତା ପରି ବିସ୍ତୃତ; ଝାମ୍ପୁଲା—
Chhatālia Spreading.
ছাতবা
छितरा हुआ, छतनार

ଛତି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛତ୍ର)—ଆତପତ୍ର—
Chhati 1. Umbrella.
ছাতি
छाति
୨ । ମହନ୍ତ, ଦେବତା, ରାଜା ଆଦିଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଧରାଯିବା ବଡ଼ ଛତ୍ର—2. A big umbrella held over the head of deities, kings and mahantas.
୩ । (ସଂ. ଛଦ ଧାତୁ) ମହଳିଙ୍କ ପାଲିଙ୍କି ବା ରଥର ଆଚ୍ଛାଦନ—3. The pood or cover of a palki or car.

୪ । ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର ଅଗ୍ରଭାଗ; (ଲୁହା କଣ୍ଟାର ମୁଣ୍ଡି ପରି) ଛତ୍ରାକାର ଅଗ୍ରଭାଗ ବା ମୁଣ୍ଡି—4. The spreading top (e g. of a nail.)
୫ । ଲିଙ୍ଗର ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର ଅଗ୍ରଭାଗ ବା ସୁପାରି—
5 The round top of the penis; nut.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଛତ୍ରାକ; ତୁଳ. ହି. ଛତରୀ)—ଛତୁ—Mushroom.
[ଦ୍ର—ଛତୁର ପ୍ରକାର ଭେଦ ପ୍ରାଦେ. ନାମ ଯଥା—ଫୁଟକୁରା, ଭୁଗୁଡ଼ା, ଯୁଆଳ, ଭୂଦୋମଡ଼ୁଲା, ବାଲୁଭେନ, ବଣୁଆ, ବାଲ ।]

ଛତି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି.—ଛତା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chhati (etc) Chhatā etc (See)

ଛତିଅନା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସପ୍ତପର୍ଣ୍ଣୀ ପ୍ରା. ଛତ୍ତିବଣ୍ଣୀ)—ଛଚନା (ଦେଖ)
Chhatianā Chhachinā (See)
(ଛତିଅନା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛତିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛତ୍ରାକ)—୧ । ବହୁକାଳ ଅବନ୍ଧ ରହିଥିବା ପଦାର୍ଥ (ଖାଦ୍ୟାଦି) ଉପରେ ମାରିଯିବା ଧଳା ଫିମ୍ପି; କଳଙ୍କି—1 Mould; smut; mildew; rust.
Chhatiā
ছাতা
फफुन्दी, मैल
୨ । ଜିହ୍ୱାମଳ; କ୍ଲେଦ—2. The dirt or foul matter appearing on the tongue (of a sick, famishing or a sleeping person).
୩ । ଦନ୍ତମଳ—3. Foul coating on the teeth; tartar of the teeth.
୪ । ରାଜା ଆଦିଙ୍କ ଗହଣରେ ଛତି ଧରି ଯିବା ଲୋକ—
4 A carrier of umbrella in the retinue of a king or idol.

ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଦର୍ପଣ କିଲ୍ଲାରେ କପିଳାସ ରୋଡ଼୍ ଷ୍ଟେସନ୍ ନିକଟରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମ—A village in the estate of Darpan (in Orissa)
[ଦ୍ର—ଏହିଠାରେ ଗୋଟିଏ ଅତି ପୁରାତନ ବଟଗଛ ମୂଳରେ ନିରାକାର ଉପାସକ ସାଧୁମାନଙ୍କର ସମାଧି ଓ ଭଜନାଳୟ ଅଛି । ଏହା ଜଗନ୍ନାଥ ସଡ଼କ ଉପରେ ଅବସ୍ଥିତ ।]

ଦେ. ବିଣ —୧ । କ୍ଲିନ୍ନ; ମଳଯୁକ୍ତ —
1. Sordid; furred (e.g. tongue).
୨ । କଳଙ୍କି ଲାଗିଥିବା—2. Soiled; rusted.
୩ । ଗମ୍ଭୁଆ; ଗମରା; ଫିମ୍ପି ମାରି ଯାଇଥିବା —
3. Mildewed.

ଛତିଆ ଛଡ଼ାଇବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି.—୧ । ଜିଭର ମଳକୁ ପରିଷ୍କାର କରିବା—
Chhatiā chhaṛāibā 1. To scrape off the sordes of the tongue.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଜ୍ଞ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନ ଖାଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସୁଖାଦ୍ୟ ଖାଇବାକୁ ଦେବା (ଅର୍ଥାତ୍ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ତାହାର ଜିଭର ମଳକୁ ପରିଷ୍କୃତ କରାଇବା)—2. (figurative) To give dainty things to a poor or famished person to eat (thus enabling him to have his tongue cleansed of its fur by the process of eating.)
(ଛତିଆ ଛଡ଼େଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛତିଆ ଛାଡ଼ିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି.—୧ । ମଳ ବା ଫିମ୍ପି ପରିଷ୍କୃତ ହେବା—
Chhatiā chhārdibā 1 Cleansing of the sordes or rust from a thing.
ଛାତା ଛାଡ଼ା
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସୁଖାଦ୍ୟ ଖାଇବାଦ୍ୱାରା ମନ୍ଦିର ଜିଭର ଅରୁଚ ଛାଡ଼ିଯିବା—2. (figurative) The disappearance of the sords of the tongue or the disappearance of the loathing for food; by the eating of dainty things.

ଛତିଆ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବହୁକାଳ ଅବନ୍ଧ ବା ଅବ୍ୟବହୃତ ପଦାର୍ଥ) ଫିମ୍ପିଯୁକ୍ତ ବସିବା; ମଳଯୁକ୍ତ ହେବା—
Chhatiā dharibā To bocome rusted, mildewed or sordid.
ଛାତା ଧରା
(ଛତିଆ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛତିଆନା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସପ୍ତପର୍ଣ୍ଣୀ) —ଛଚିନା (ଦେଖ)
Chhatiānā Chhachinā (See)

ଛତିକଣ୍ଟା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଲୁହାକଣ୍ଟାର ମୁଣ୍ଡି ଛତ୍ରାକୃତି ହୋଇଥାଏ--
Chhati-kantā Bolt; a nail having a flat head.

ଛତି କାହାଳି—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ସଂ. ଛତ୍ର)—ରାଜାଙ୍କ ଗହଣରେ ଥିବା ପ୍ରଭୁତ୍ୱଜ୍ଞାପକ ଦୁଇଟି ବସ୍ତୁ ଛତା ଓ ତୂରୀ—
Chhati kāhāli Umbrella and trumpet (two things accompanying a king and taken as insignia of royalty).

ଛତି ଟେକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ନିଜ ଉପରେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଛତି ଧରିବାର ଉପାୟ କରିବା—1. To have an umbrella held over one's own head by another
Chhati tekāibā
(ଛତି ଟେକେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୋଲି ପରିଗଣିତ ହେବା—
2. (figurative) To be reckoned as the best.

ପ୍ରେମବଳେ ତାଙ୍କୁ କରି ଛନ୍ଦପତି
ପ୍ରେମିକାକୁଳେ ମୁଁ ଟେକାଇବି ଛତି । ରାଧାନାଥ. ନନ୍ଦିକେଶ୍ୱରୀ ।

ଛତି ଟେକିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ରାଜା, ଦେବତା ବା ବଡ଼ଲୋକଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଛାଇ ଦେବାଭଳି ଛତି ଧରିବା—
Chhati tekibā 1. To hold up an umbrella over the head of a Raja, Deity or rich man
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନିଜକୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୋଲି ପରିଚିତ କରାଇବା--
2. (figurative) To make oneself known as the best

ଯେବେ ସେ ହେବ କୋଳେ, କଳାବତୀମଣ୍ଡଳେ
ନ ଟେକିବୁ କି ଶ୍ୱେତ ଛତିକି ରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଛତିଦାର୍ କଣ୍ଟା—ଦେ. ବି—ଯାହାର ଛତି ଅଛି; ଯେଉଁ କଣ୍ଟାର ମୁଣ୍ଡ ଉପର ଛତ୍ରାକାର—
Chhatidār kantā A nail having a spreading top.

ଛତିବିତି—ଦେ, ବିଣ. (ପ୍ରାଚୀନ)—୧ । ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ; ବିନଷ୍ଟ—
Chhatibiti 1. Shattered; ruined.
छितिछन्न
छतरबितर

ଏହିକ୍ଷଣି ଦେଖିବ ମୋର କରାମତି
କ୍ଷଣକେ ଦଳଯାକ ହେବ ଛତିବିତି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି ।

୨ । ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷିପ୍ତ; ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଖେଳାଇ ହୋଇଥିବା--
2 Scattered all round; routed.

ଛତିରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର୍) ବି. (ସଂ. ଛତ୍ର)—ବେଣ୍ଟ ନ ଥିବା ଅତି ଛୋଟ ଛତା; ଝାମ୍ପି—A small umbrella without a holder.
Chhatiri
(ଛତିରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛତିଶ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଷଟ୍‌ତ୍ରିଂଶତ୍, ପ୍ରା. ଛତ୍ତୀସା)—ତିରିଶିରୁ ଅଧିକ ଛଅ ସଂଖ୍ୟା; ୩୬—The number 36.
Chhatiśa
छत्रिश
ছত্রিশ

ଦେ. ବିଣ—୧ । ୩୬ ସଂଖ୍ୟକ—
1. Numbering thirty six.
୨ । ୩୬ର ପୂରଣ—2. Thirtysixth.

ଛତିଶ }
ଛତିରିଶି }—ଅନ୍ୟରୂପ
ଛତିଶି }

ଛତିଶଗଡ଼—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶାନ୍ତର୍ଗତ ଗଡ଼ଜାତସମୂହ ଓ ଗୋଟିଏ ବିଭାଗ—Name of the agency tracts and of a division in the Central Province.
Chhatiśa-gardā
(ଛତିଶିଗଡ଼—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଛତିଶଗଡ଼ ୩୬ ଟି ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟର ସମଷ୍ଟି ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତ ଓ କେତେକ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଗଡ଼ଜାତର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇଅଛି; କିନ୍ତୁ ପୂର୍ବର ନାମଟି ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଗଭର୍ଣ୍ଣରଙ୍କ ଅଧୀନ ଜଣେ ପୋଲିଟିକାଲ ଏଜେଣ୍ଟଙ୍କ ଶାସିତ ୨୦ ଟି ଗଡ଼ଜାତ ଓ ରାଯ୍ପୁର, ବିଲାସପୁର ଓ ଦୁର୍ଗ ନାମକ ୩ଟି ବ୍ରିଟିଶ୍-ଶାସିତ ଜିଲ୍ଲାସମ୍ବଳିତ ଜଣେ କମିସନରଙ୍କ ଅଧୀନସ୍ଥ ବିଭାଗକୁ ବୁଝାଉଅଛି । ଛତିଶିଗଡ଼ ଡିଭିଜନର ଗଡ଼ଜାତମାନଙ୍କ ନାମ :—ବସ୍ତର, ଚଙ୍ଗଭାକର, ଛୁଇଖଦାନ, ଯାଶପୁର, କାଙ୍କର, କର୍ଓ୍ୱାରଦା, ଖଇରାଗଡ଼, କୋରିଆ, ରାଯ୍ଗଡ଼, ନନ୍ଦଗାଁ, ଶକ୍ତି, ସାରଣଗଡ଼, ସରଗୁଜା, ଉଦୟପୁର, କୋଣ୍ଡ୍ରାଖା, ରାଯ୍ପୁର, ଇକଦରିଆ, ଫୁଲଝର, ଖଡିଆଲ, ମକରାଇ । କଳାହାଣ୍ଡି ପୂର୍ବେ ଛତିଶିଗଡ଼ ଇଲାକାରେ ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ତାହା ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇଅଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଛତିଶଗଡ଼ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଗୁଡ଼ିଏ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇମ୍ପ	ଡ଼ିଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍ନ

ଗଡ଼ଜାତ (ଯଥା,—ଯାଶପୁର, ବସ୍ତର, ସରଗୁଜା, ଖଡ଼ିଆଲ, ଫୁଲଝର, ରାଇଗଡ଼ା)ରେ ଅନେକ ଓଡ଼ିଆ ବାସ କରନ୍ତି ଓ ପ୍ରକୃତରେ ଏମାନ ଓଡ଼ିଆଭାଷୀ ଅଞ୍ଚଳ ଅଟେ ଓ ରାୟପୁର ଏବଂ ବିଲାସପୁର ଜିଲ୍ଲାର କେତେକ ଅଂଶ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଆଭାଷୀ ଅଟେ ।]

ଛତିଶଗଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଛତିଶଗଡ଼ରେ କଥିତ ହିନ୍ଦୀ ଭାଷାର ଏକ ଭାଷା ବା ପ୍ରାଦେଶିକ କଥିତ ରୂପ—A dialect of Hindi current in Chhatiśagarḍa area of the Central Province.
Chhatiśa-garḍi
छत्रिशगडी
छत्तीशगड़ी

ଦେ. ବିଣ—୧ । ଛତିଶଗଡ଼ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
1. Pertaining to Chhtiśagarḍa.
୨ । ଛତିଶଗଡ଼ରେ ଉତ୍ପନ୍ନ—
2. Produced in Chhatiśagarḍa.
୩ । ଛତିଶଗଡ଼ରେ କଥିତ—
3. Spoken in the Chhatiśagarḍa area.

ଛତିଶଗଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଛତିଶଗଡ଼ରେ ବାସ କରୁଥିବା—(person) Belonging to Chhatiśagarḍa
Chhatiśagarḍiā
(ଛତିଶ ଗଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛତିଶ ପାଟକ—ଦେ. ବି—ହିନ୍ଦୁ ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଛତିଶଟି ଶାଖା ଜାତି—The thirty six sub-sectins amongst the Śūdras
Chhatiśa pāṭaka
नवशाख

ଅଟେ ଛତିଶପାଟକ ଅଟେ ବହେ ନାମ—ପ୍ରାଚୀ, ବ୍ରହ୍ମକଲ୍ପଗୀତା ।

[ଦ୍ର—ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶାଖା ବା ବୃତ୍ତି-ଅବଲମ୍ବନକାରୀ ବିଭାଗମାନଙ୍କୁ ପାଟକ ବୋଲାଯାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଟକର ସାମାଜିକ ସଂଘ ଅଛି । ଉକ୍ତ ଜାତିର ରୀତିନୀତିକୁ ଏହି ସଂଘ ତଦାରଖ କରନ୍ତି ଓ ସାମାଜିକ ନିୟମ ଲଙ୍ଘନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦଣ୍ଡ ଦିଅନ୍ତି । ଆଧୁନିକ କାଳରେ ସମାଜରେ ଗୁଡ଼ିଏ ଉପଜାତିର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିବାରୁ ଏ ୩୬ ପାଟକଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା କରିବା ଦୁରୂହ । ଯଥା—ଚଷା, ଗଉଡ଼, ଭଣ୍ଡାରି, ଗୁଡ଼ିଆ, ତେଲି । ପାଟକ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ ।]

(ଛତିଶ ପାଟକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛତିଶା—ଦେ. ବିଣ. (ମୂଳ. ସଂ. ଛତ୍ୱର=ଧୂର୍ତ୍ତ)—
Chhatiśā
खबीस
छत्तीसा

୧ । ଜାରଜ; ଅଜ୍ଞାତପିତୃକ; ବହୁପିତୃକ—
1. Illegitimate; bastard; of unkown parentage; one whose father can not be fixed upon; born of a whore.
୨ । ଦୁଷ୍ଟ; ଖେଚେଡ଼ା; ଖଇସା—
2 Wicked; wanton
୩ । ଚତୁର; ଧୂର୍ତ୍ତ; ଛଳପୂର୍ଣ୍ଣ—
3. Cunning; artful.
୪ । ଛତିଶ ସଂଖ୍ୟା ବା ପରିମାଣଦ୍ୱାରା ପରିମିତ—
4. Measured by a standard of 36.

ଛତିଶା ନିଯୋଗ—ଦେ. ବି—ପୁରୀର ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ଓ ଅନ୍ୟ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଦେବତାମାନଙ୍କର ସବୁ ଶ୍ରେଣୀର ଶୂଦ୍ର ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସେବକ—All classes of servants of the Deity Jagannātha at Purī.
Chhatiśā nijoga

[ଦ୍ର—ସମ୍ଭବତଃ ଏ ସେବକମାନେ ପ୍ରଥମେ ଛତିଶ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ ହେଲେ, ତେଣୁ ଏହି ନାମ; କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଖାଯାଏ ଯେ, ପୁରୀ ବଡ଼ଦେଉଳରେ ୯୭ ଶ୍ରେଣୀର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଜାତୀୟ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷ ସେବକ ଓ କର୍ମଚାରୀ ଅଛନ୍ତି । (ବ୍ରଜକିଶୋର ଘୋଷଙ୍କ ସଙ୍କଳିତ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ଲିଖିତ ପୁରୀର ଇତିହାସରୁ (The History of Purī) ସଂଗୃହୀତ । ଯଥା—୧. ସ୍ୱୟଂ ପୁରୀ ମହାରାଜା-ଙ୍କ ରଥ ସମୟରେ ଦେବତାଙ୍କ ପହଣ୍ଡିବିଜେ କଲାବେଳେ ଛେରାପହଁରା ସେବା; ୨. ମୁଦିରଥ—ରାଜାଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧି, ରାଜାଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ସେବାକାର୍ଯ୍ୟ ଚଳାଇବା; ୩ ପୂଜାପଣ୍ଡା—ନୈବେଦ୍ୟ ଦେବା; ୪. ଭିତରଛୁ—ଦେଉଳ ଦୁଆର ଫିଟାଇବା, ଭୋଗ ସମୟରେ ଜଗିବା, ବେଶ କରିବା; ୫. ତଳିଚ୍ଛ—ପରିଛଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧି; ୬. ପଶୁପାଳକ—ବେଶ କରିବା; ୭ ଦଇତା—ସିଂହାସନରୁ ଦେବତାଙ୍କୁ ନେଇ ରଥରେ ବିଜେ କରାଇବା ଓ ବାହୁଡ଼ାଇ ଆଣିବା ଏବଂ ଅଣସର ସମୟରେ ସେବା କରିବା; ୮. ପାଳିଆ ମହାପାତ୍ର—ଅଣସର ସମୟରେ ସେବା; ୯. ମୁଦୁଲି—ଜୟବିଜୟ ଦ୍ୱାରର ଜଗୁଆଳ ଓ ଭଣ୍ଡାର ଜଗୁଆଳ; ୧୦. ମହାଜନ—ପାର୍ଶ୍ୱଦେବତାଙ୍କୁ ନରେନ୍ଦ୍ରକୁ ନେବା-ଆଣିବା କରିବା; ୧୧. ମୁଖସିଂହାରୀ—ତିନି ଠାକୁରଙ୍କ ମୁଖ ଚିତ୍ର କରିବା; ୧୨. ଭଣ୍ଡାର ମେକାପ—ଦେବତାଙ୍କ ପୋଷାକ, ଅଲଙ୍କାର ଓ ଭଣ୍ଡାରର ଜଗିଆ; ୧୩. ଚାଙ୍ଗଡ଼ା ମେକାପ—ଦେବତାଙ୍କ ପୋଷାକ ଓ ଅଲଙ୍କାରମାନ ପିନ୍ଧାଯିବା ପାଇଁ ଡାଲାରେ ସଜାଇବା; ୧୪. ଖୁଣ୍ଟିଆ—ପଶୁପାଳକମାନଙ୍କୁ ଡାକିବା, ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ଖବର ବୁଝିବା; ୧୫. ଅଖଣ୍ଡ ମେକାପ—ପ୍ରଦୀପ ଜଳାଇବା; ୧୬. ଗରାବଡୁ—ପୂଜାପଣ୍ଡାଙ୍କ ନିକଟରେ ପାଣିଗରା ରଖିବା; ୧୭. ପୁଷ୍ପାଳକବଡୁ—ପୂଜାପଣ୍ଡାଙ୍କ ନିକଟରେ ଫୁଲ ତୁଳସୀ ରଖିବା; ୧୮. ପତ୍ରବଡୁ—ପୂଜାର ନୈବେଦ୍ୟ ପୂଜାପଣ୍ଡାଙ୍କ ନିକଟରେ ରଖିବା; ୧୯. ସୁଆରବଡୁ—ପୂଜାସ୍ଥାନ ଝାଡ଼ିବା ଓ ଦେବତାଙ୍କ ଆଗରେ ଭୋଗ ଥୋଇବା; ୨୦. ହଡ଼ପନାୟକ—ଭୋଗ ପରେ ଦେବତାଙ୍କୁ ପାନ ଓ ମସଲା ଯୋଗାଇବା; ୨୧ ଶୁଦ୍ଧସୁଆର—ଭୋଗ ସାରି ହେଲେ ତାହା ଉଠାଇ ନେବା; ୨୨. ଜଗିଆ—ଭୋଗ ସମୟରେ ପହରା ଦେବା; ୨୩. ମୁଖପଖାଳ ପଢ଼ିଆରୀ—ଦେବତାଙ୍କ ଦନ୍ତକାଠି ଓ ମୁହଁଧୂଆ ପାଣି ଯୋଗାଇବା; ୨୪. ଅସ୍ଥାନ ପଢ଼ିଆରୀ—ପର୍ବ ସମୟରେ ଡାକ ଦେବା; ୨୫. ପଟଶେଜ ମେକାପ—ଦେବତାଙ୍କ ଶଯ୍ୟାରଚନା କରିବା; ୨୬. ପୁରାଣ ପଣ୍ଡା—ପୁରାଣ ପାଠ କରିବା; ୨୭ ଡମ୍ବରୁ ସେବକ—ଜୟବିଜୟ ଦ୍ୱାର ନିକଟରେ ମେଘଡମ୍ବରୁ ବା ଢୋଲ ଯୋଗାଇବା;

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଖା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨୮. ସୁଆର—ପାକାଦି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା; ୨୯. ବଉରୁହା ସୁଆର—ସମର୍ଥାଠାରୁ ରାନ୍ଧିବା ପାଇଁ ଜିନିଷ ନେଇ ସୁଆରକୁ ଦେବା; ୩୦. ମହାସୁଆର—ଭୋଗ ରାନ୍ଧିବାର ପ୍ରଧାନ ପାଚକ; ୩୧. ରୋଷ ପାଇକ—ରୋଷ ଘରେ ଅଲୁଅ ଦେବା ଓ ଭୋଗ ସଙ୍ଗେ ଜୟ-ବିଜୟ ଦ୍ୱାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆସିବା, ୩୨. ଶିକାଧୂଆ ସୁଆର—ରୋଷ-ଘରୁ ଭୋଗ ହେବାପାଇଁ ପଦାର୍ଥମାନ ମନ୍ଦିର ମଧ୍ୟକୁ ଯେଉଁ ଶିକାରେ ବୁହା ହୁଏ, ତାକୁ ଧୋଇବା; ୩୩. ବାହାର ଦେଉଳ ସୁଆର—ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ବେଢ଼ା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଅନ୍ୟ ଦେବତାଙ୍କ ଭୋଗ କରିବା; ୩୪. ପଢ଼ିଆରି, ଗୋଛିକାର ଓ ଦୁଆର ନାୟକ—ଦେଉଳର ଚାରି ଦୁଆର ଜଗିବା ଓ ଅମଣିଆଁ ଆସିଲାବେଳେ ଦକ୍ଷିଣ ଦୁଆରେ ବାଜେ ଲୋକଙ୍କୁ 'ଆଡ଼ ହୋ' ବୋଲି ଆଦେଶ ଦେବା; ୩୫. ପ୍ରସାଦବଡ଼ୁ—ଖୁଣ୍ଟିଲି ଅମୁଣିଆଁ ଦିଅଁଙ୍କ ଆଗରେ ରଖିବା; ୩୬. ଛତାଧରା—ଯାତ୍ରା ସମୟରେ ଧଳା ଓ କଳା ଛତି ବୁହାଇବା; ୩୭. ତରାସିଆ—ଯାତ୍ରା ସମୟରେ ତ୍ରାସ ଧରିବା; ୩୮. ଫାରିକ—ଭଣ୍ଡାର ଜଗିଆ; ୪୯. ବିମାନବଡ଼ୁ—ଯାତ୍ରାଦିରେ ଦେବତାମାନଙ୍କ ବିମାନ କାନ୍ଧେଇବା; ୪୦. ଛାମୁ ଦିହୁଡ଼ିଆ—ଦେବତାଙ୍କ ଆଗରେ ମଶାଲ ଧରିବା; ୪୧. ପାଣିଆଁ—ରୋଷେଇ ପାଇଁ ଜଳ ଯୋଗାଇବା; ୪୨. ପାଣି ଆପଟ—ପାଣି ବୁହାଇବା ଓ ବାସନ ମାଜିବା; ୪୩. ଲୁଗା-ଧୂଆ—ଦେବତାଙ୍କ ଲୁଗା ଧୋଇବା ଓ ଶୁଖାଇବା; ୪୪. ଘଟୁଆରି—ଚନ୍ଦନ ଘୋରିବା; ୪୫. ଚୂନରା—ଗରୁଡ଼ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ସେବା କରିବା, ଏକାଦଶୀ ଦିନ ଦେଉଳର ଶିଖରକୁ ମହାଦୀପ ଉଠାଇବା ଓ ପତାକା ରକ୍ଷା କରିବା; ୪୬. ଧୋ ପଖାଳିଆ—ରୋଷ ଧୋଇ ସଫା କରିବା; ୪୭. ଅଙ୍ଗାରୁଆ—ରୋଷଘରୁ ପାଉଁଷ କାଢ଼ିବା; ୪୮. ସମର୍ଥ—ରୋଷ ପାଇଁ ଡାଲି ଗଗଡ଼ିବା; ୪୯. ରୁବାଢ଼ିଆ—ରୋଷ ଅଗଣା ଓଲାଇବା; ୫୦ ପସ୍ୱାଷାବଡ଼ୁ—ପୂଜା ପଣ୍ଡାଙ୍କ ନିକଟରେ ପୂଜାବାସନ ରଖିବା; ୫୧. ପଧାନୀ—ପରିଚ୍ଛାଙ୍କ ହାତକୁ ସୁନାବେତ ଦେବା ଓ ମୁକ୍ତିମଣ୍ଡପ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଭୋଜନ ଦେବା; ୫୨. ଲେଙ୍କା—ପିଆଦା; ୫୩. ଦଳବେହେରା—ପ୍ରହରୀଙ୍କ ସର୍ଦ୍ଦାର; ୫୪. ପାଇକ—ପ୍ରହରୀ; ୫୫. ଦ୍ୱାରୀ—ଦ୍ୱାରରକ୍ଷକ; ୫୬. ବୀଣାକାର—ବୀଣାବାଦକ; ୭. କାହାଳିଆ; ୫୮. ମର୍ଦ୍ଦଳିଆ ବା ତୁରୀବାଦକ; ୫୯ ଘଣ୍ଟୁଆ; ୬୦. ଭୁଲାବଣି ବା ହାଣ୍ଡି ଯୋଗଣିଆ, ଭଣ୍ଡାରକୁ ଓ ରୋଷକୁ ହାଣ୍ଡି ଦେବା ଓ ସନ୍ଧ୍ୟାଧୂପ ଅମୁଣିଆ ବୁହାବେଳେ ଦୀପ ଦେଖାଇବା; ୬୧ ଟମକିଆ ବା ବଜନ୍ତ୍ରୀ—ବାଜାଦାର; ୬୨. ନାଗରଚି; ୬୩. ନହବତବାଲା ନାଗରଚି; ୬୪. ଗୀଉଲବନ୍ଥ; ୬୫. ଖଡ଼ିକା ସୁଆଁସିଆ—ଜଗ-ମୋହନ ଓଲାଇବା, ୬୬. ନଳାହୁରୁଡ଼ା—ନଳାର ପାଣି ସଫା କରିବା; ୬୭. ଶଙ୍ଖୁଆ; ୬୮. ମାଦଳୀ—ଦେବଦାସୀଙ୍କ ନାଚବେଳେ ମାଦଳ ବଜାଇବା; ୬୯. ଦାସୀ, ମାହାରୀ, ଭଲସେବକ—ନର୍ତ୍ତକୀ; ୭୦. ଭିତରଗାଉଣୀ—ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଚନ୍ଦନଯାତ୍ରା ବେଳେ ଗୀତ ବୋଲିବା; ୭୧. ଦର୍ପଣିଆଁ—ପୂଜାବେଳେ ଦେବତାଙ୍କ ଆଗରେ ଦର୍ପଣ ଦେଖାଇବା; ୭୨. ବନ୍ଧାଣି—ବଣିଆଁ; ୭୩ ବଢ଼େଇ; ୭୪. କୁମାର ବଶେଇ—ହାଣ୍ଡି ଯୋଗାଇବା; ୭୫. ପଥୁରିଆ—ମିସ୍ତ୍ରି; ୭୬. କରଣି; ୭୭. ରୂପକାର—ମୂର୍ତ୍ତିଗଢ଼ିବା, ୭୮. ଚିତ୍ରକର—ରଙ୍ଗଦେବା; ୭୯. ସୁଆଁସିଆ—ରୋଷକୁଆଣି ଓ ମୂଲିଆକାମ କରିବା; ୮୦. ଗୁପଦଲେଇ—ଚନ୍ଦନଯାତ୍ରା ସମୟରେ ଗୁପ ଚଳାଇବା; ୮୧. ଦରଜୀ ବା ସିପୁଛି—ସିଲାଇକାମ; ୮୨. ପାତ୍ର—ମାଳାଗୁନ୍ଥିବା; ୮୩. ତଅଁରା—କଂସାବାସନ ତିଆରି କରିବା; ୮୪. ମାହୁନ୍ତ—ହସ୍ତିଚାଳକ; ୮୫. ଗୁଣବଳିଆ—ଦଉଡ଼ି ବଳିବା; ୮୬. କୋଠିଆ—କୁମ୍ଭାରଘରୁ କୁଡ଼ୁଆ ଆଣିବା, ୮୭ ଚକ୍ର ଦିହୁଡ଼ିଆ—ଚକ୍ରମସାଲ ଧରିବା; ୮୮. ତୁଳାଭଣା; ୮୯. ଦୋଶାଖା—ଦୁଇ ଶାଖାଯୁକ୍ତ ମସାଲ ଧରିବା; ୯୦. ଖୁରିଘର ନାୟକ—ସମୟଜ୍ଞାପକ ଘଣ୍ଟା ବଜାଇବା; ୯୧. ଭଣ୍ଡାରନାୟକ—ଭଣ୍ଡାରର ହିସାବ ଲେଖିବା; ୯୨. ତଡ଼ଉ—ମୋହରିର; ୯୩. ଦେଉଳ କରଣ—ମାଦଳାପାଞ୍ଜି ଓ ହିସାବ ଲେଖିବା; ୯୪. ଗୁଣ୍ଡିଚା କରଣ—ଭଣ୍ଡାରର ଜିନିଷ ଓ ଅଳଙ୍କାରର ହିସାବ ଲେଖିବା; ୯୫. ମହାସେଠୀ ବା ମଡ଼ିଆଲ—ଲୁଗାକାଚିବା; ୯୬. ପାଳିଆ ମାହାର—ବେଢ଼ା ମଧ୍ୟରୁ ମଇଳା ସଫା କରିବା; ୯୭. ଛତିଶାନିଯୋଗନାୟକ—ଛତିଶା ନିଯୋଗମାନଙ୍କର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ।

ଏଥିରେ ପରିଚ୍ଛା, ପରକରଣ, ପଟ୍ଟୀ, ଗରାବଡ଼ୁ ଆଦି କେତେଗୁଡ଼ିଏ ନାମ ନାହିଁ । ବୋଧ ହୁଏ, ଦେଉଳ କରଣ ଓ ପରକରଣ ଏକ, ପତ୍ରୀ ବଡ଼ୁ ଓ ପଟ୍ଟୀ ଏକ । ପରିଚ୍ଛା—ମନ୍ଦିର ପରିଚାଳନ, ସେବା, ଯାତ୍ରାଦି ତଦାରଖିବାର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ରାଜକର୍ମଚାରୀ । ବୋଧ ହୁଏ ଏହି ୯୭ଶ୍ରେଣୀ ମଧ୍ୟରୁ ବରିଷ୍ଠ ୩୬ ଟି ଶ୍ରେଣୀ ଯୋଗୁଁ 'ଛତିଶାନିଯୋଗ' ଶବ୍ଦ ଚଳିଅଛି ।

କିନ୍ତୁ ମାଦଳା ପାଞ୍ଜିରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ସେବକ ଓ ସେବାମାନଙ୍କର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି—

୧. ପାଣିଛଡ଼ା ପଣ୍ଡା ସେବକ ସେବା, ୨. ପଶୁପାଳକ ସେବା; ୩. ଛାମୁଖୁଣ୍ଟିଆ ସେବା; ୪. ଶ୍ରୀମୁଖଶୃଙ୍ଗାରୀମାନ ସେବା; ୫. ଗୁଣ୍ଡିଚା ମେକାପ ସେବା; ୬. ଭିତରଭଣ୍ଡାର ମେକାପ ସେବା; ୭. ଅଖଣ୍ଡ ମେକାପ ସେବା; ୮. ଶଯ୍ୟା ମେକାପ ସେବା; ୯. ସୁଆର ବଡ ସେବା; ୧୦. ପଟ୍ଟୀବଡ଼ୁ ସେବା; ୧୧ ଭିତର ଗରାବଡ଼ୁ ସେବା; ୧୨. ବାହାର ଗରାବଡ଼ୁ ସେବା, ୧୩. ହଡ଼ପ ନାୟକ ସେବା; ୧୪. ପାନ ଯୋଗଣିଆ ସେବା; ୧୫. ମୁଦୁସୁଆର ସେବା; ୧୬. ବ୍ରାହ୍ମଣ କରଣିଆ ମୁଦୁଲି ସେବା; ୧୭. ସନ୍ଧ୍ୟାଧୂପ ଜୟମଙ୍ଗଳାଳତି ସେବା; ୧୮. ପ୍ରସାଦବଡ଼ୁ ସେବା; ୧୯. ଫୁଲବଡ଼ୁ ସେବା; ୨୦. ବିମାନବଡ଼ୁ ସେବା, ୨୧. ଦରପଣିଆଁ ସେବା; ୨୨. ପୁରାଣ ପଣ୍ଡା ସେବା; ୨୩. ଧ୍ୱଜାଧରା ସେବକ ସେବା; ୨୪. ସୁନା ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ କଳାପାଟ ରୋଷସେବକ ସେବା; ୨୫. ଉପଗୁରୁ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ୍	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ଥ	ଋଥ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଥ	ଊ	ନ୍ତ୍ର

ଗୃମଉସେବକ ସେବା; ୨୬. ରହାଲଠ ସେବକ ସେବା; ୨୭. ଖଦ ବାଣ୍ଟିବା ସେବକ ସେବା; ୨୮. ସୁନା ବେତ ସେବକ ସେବା; ୨୯. ପାହାନ୍ତ୍ର କବାଟ ଫେଡ଼ା ସେବକ ସେବା; ୩୦ ଦଅଣାମାଳ ଗୋଷ୍ଠଇତ ସେବକ ସେବା; ୩୧. ସୁନା, ରୂପା ତମ୍ବା, କଂସା ଯୋଗାଡ଼ ମହାସେବକ ସେବା; ୩୨. ପଣି ଅପଠ ସେବକ ସେବା; ୩୩. ରହୁକମ ବଜାଣି ସେବକ ସେବା; ୩୪. ସୁନା, ରୂପା, ମାଠ, କମଣ୍ଡଳି ସେବକ ସେବା; ୩୫. ଯୋଲ ବଜ଼ା ବଜାଣି ସେବକ ସେବା; ୩୬. ଚୁନରା ମହାରଣା ସେବକ ସେବା. ୩୭. ସିପୁଛ ମହାରଣା ସେବକ ସେବା; ୩୮. ଘଣ୍ଟା ବାଜଣା ସେବକ ସେବା; ୩୯ ଷାରକାହାଳଆ ସେବକ ସେବା; ୪୦. ପାହାନ୍ତ୍ର ଅବକାଶ ନିଦ୍ରା ଆଲସ୍ୟ ଭାଙ୍ଗିବା ସେବକ ସେବା ବା ପାଣିସଙ୍ଗୁଆ ସେବକ ସେବା; ୪୧. ଧୂପ ଶଙ୍ଖ ମହୁରିଆ ସେବକ ସେବା; ୪୨. ଯୋଡ଼ କାହାଳଆ ସେବକ ସେବା, ୪୩. ମାଦେଳ ମୃଦଙ୍ଗ ସେବକ ସେବା, ୪୪. ଉପଙ୍ଗିଆ ସେବକ ସେବା; ୪୫. କାଇଁସିକାଇ ସେବକ ସେବା; ୪୬. ଚଉଷଠି ସମ୍ପ୍ରଦା; ୪୭. ମୀନନାୟକ ସେବକ ସେବା; ୪୮. ଗୀତ ଗାଣ ସେବକ ସେବା; ୪୯. ଯନ୍ତ୍ରକାର ସେବକ ସେବା; ୫୦. ଭବାଦ ସେବକ ସେବା; ୫୧. ବଡ଼ାଇ ମହାରଣା ସେବକ ସେବା; ୫୨ କରଡି ମହାରଣା ସେବକ ସେବା; ୫୩. ସୁନା ଦନ୍ତୁଡ଼ି ସେବକ ସେବା; ୫୪. ତାମ୍ବର ମହାରଣା ସେବକ ସେବା; ୫୫. କଂସାର ମହାରଣା ସେବକ ସେବା; ୫୬. ଅଷ୍ଟଲୋହ ମହାରଣା ସେବକ ସେବା; ୫୭. ପାଠରା ବଜାଣି ସେବକ ସେବା; ୫୮. ସୁଗନ୍ଧ ଘଟୁଆର ସେବକ ସେବା; ୫୯. ରୋଷ ଛତିଶା ନିଯୋଗ ସେବା; ୬୦. ପିଠା ସୁଆର ସେବକ ସେବା; ୬୧. ବଗଡ଼ା ପିଠା ସେବକ ସେବା; ୬୨. ମହାସୁଆର ସେବକ ସେବା; ୬୩. ଗିରସୁଆର ସେବକ ସେବା; ୬୪. ତିଅଣ ସୁଆର ସେବକ ସେବା; ୬୫. ପଣାସୁଆର ସେବକ ସେବା; ୬୬; ପାଚେଲି ସୁଆର ସେବକ ସେବା; ୬୭. ତୋଲାବଡ଼ୁ ସେବକ ସେବା; ୬୮. ପନ୍ତ୍ର ବଡ଼ସେବକ ୬୯. ଭତର ବଡ଼ା ସେବକ; ୭୦. ଭୋଗ ମୁଣୋହି ଘରେ ମୁରୁଜ ଦେବା ସେବକ ସେବା; ୭୧. ଘିଅ ପରସା ସେବକ ସେବା; ୭୨. ବ୍ରାହ୍ମଣ ସମରଥା ସେବକ ସେବା; ୭୩. ଶୂଦ୍ର ସମର୍ଥା ସେବକ ସେବା; ୭୪. ରୋଷସରଘର ମେକାପ ସେବା; ୭୫. କୁଆଉଡ଼ା ସେବକ; ୭୬. ଭୁଲାବଣ୍ଟ ସେବା; ୭୭. ରୋଷଦ୍ୱାର ଜଗଥା ବ୍ରାହ୍ମଣ ପାଇକ ସେବା; ୭୮. ରୋଷ ସରଘର ଜଗିଆ ଶୂଦ୍ର ସେବକ ସେବା; ୭୯. ରୋଷ ଧୋପଖାଳଆ ସେବକ ସେବା; ୮୦. ରୋଷ ଅଙ୍ଗାରିଆ ସେବକ; ୮୧. ରୋଷ ଭଣ୍ଡାର ମେକାପ ସେବା; ୮୨. ପାହାଡ଼ା ଘର ମେକାପ ସେବା; ୮୩. ଦୁଆର ନାୟକ ସେବା; ୮୪. ଛତା ସେବକ ସେବା; ୮୫. ସୁଆଁସିଆ ସେବକ; ୮୬. ସୁଆଁସ ସରଘର ମେକାପ ସେବା; ୮୭. ବେଣ୍ଟ ବଜାରିଉତ ସେବା; ୮୮. ଅଯୁା ମହାଜନ ସେବକ ସେବା; ୮୯. ଭଣ୍ଡାରଦ୍ୱାର ଜଗିଆ ସେବକ; ୯୦. ସିଂହଦ୍ୱାର ପ୍ରତିହାରି ନିଯୋଗ ସେବା; ୯୧. ପରବଯାତ୍ରା ପ୍ରତିହାରୀ ସେବକ ସେବା; ୯୨. ଆସ୍ଥାନ ପ୍ରତିହାରୀ ସେବକ ସେବା; ୯୩. ବୃନ୍ଦାବନ ନାୟକ ସେବା; ୯୪. ମଣ୍ଡଣି ଖୁଣ୍ଟିଆ ସେବକ ସେବା, ୯୫. ଶୃପଦଲାଇ ସେବକ ସେବା; ୯୬. ଆରତିଆ ସେବକ ସେବା; ୯୭. ହାଠ ସେବକ ସେବା; ୯୮. ପଦ୍ମକଦଳୀ ତୋଠାସେବକ ସେବା; ୯୯. ତୋଠାମାନର ମାଳ ଶୃଟିସେବକ ସେବା; ୧୦୦. ଖନ୍ଦବୈଦ୍ୟ ସେବକ ସେବା; ୧୦୧. ଶସ୍ତ୍ର ବୈଦ୍ୟ ସେବକ ସେବା; ୧୦୨. ଦୁଗ୍ଧ ଘର ସେବକ ସେବା; ୧୦୩. ଦୁଧ ଘର ଜଗିଆ ପାଇକ ସେବା; ୧୦୪. ତିଅଣ ନିଯୋଗ ବଶୋଇ ସେବା; ୧୦୫. ଗଉଡ଼ ନିଯୋଗ ବଶୋଇ ସେବା; ୧୦୬. କୁମ୍ଭାର ନିଯୋଗ ବଶୋଇ ସେବା; ୧୦୭. ଅମୃତ ମଣୋହି ଖଟିବା ବଶୋଇ ସେବକ ସେବା, ୧୦୮. ଗୁଆଟିଥା ବଶୋଇ ସେବକ ସେବା; ୧୦୯. ପାଠ ହାଣ୍ଡି ମାହୁନ୍ତ ସେବକ ସେବା; ୧୧୦. ଧାନ ଘର ସେବକ ସେବା; ୧୧୧. କୋଠାଇତ ସେବକ ସେବା; ୧୧୨. ଭୁଞ୍ଜଣିଆ ମୁଦୁଲି ସେବକ ସେବା; ୧୧୩. ଧାନ ଘର ଜଗିଆ ସେବା; ୧୧୪. ଦେଉଳ ଆଯତନ ଭିତର ବାହାର ବେଢ଼େହରା ସେବକ ସେବା; ୧୧୫. ଗୁହାରିଆ ପ୍ରଧାନୀ ସେବକ ସେବା; ୧୧୬. ଚକ୍ରରିଆ ଲେଙ୍କା ସେବା, ୧୧୭. ତୀର୍ଥ ମାଟିଆ ସେବକ; ୧୧୮. ଷେକ ଜଗିଆ ମାଝି ସେବା; ୧୧୯. ବାଦ୍ୟକାର ସେବା; ୧୨୦. ଭୋଗ ପଖାଳ ପଣ ସେବା ।

ଦ୍ର—ମଦଳା ପାଞ୍ଜିରେ ଯେଉଁ ଭାଷାରେ ଏହି ସେବା ଓ ସେବକମାନଙ୍କର ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି ଏଠାରେ ସେହି ଭାଷାରେ ସେଗୁଡ଼ିକର ଉଲ୍ଲେଖ କରାଗଲା ।]

ଛତିଶା ପବନ - ଦେ. ବି.—ଯେଉଁ ପବନ ସବୁଆଡ଼ୁ ବହୁଥାଏ; Chhatiśā pabana ଚଇତିଆଳ ବତାସ—A wind which blows from all quarters (in the month of Chaitra.)

ଛତିଶି (ଇତ୍ୟାଦି) – ଦେ. ବି. – ଛତିଶ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Chhatiśi (etc) Chhatiśa etc. See)

ଛତୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛତ୍ର; ଛତ୍ରାକ; ଛତ୍ରିକା;)—୧ । ଶିଲୀନ୍ଧ୍ର; କାଠରୁ, Chhatu ଭୂମିରୁ ବା କୁଙ୍କାରୁ ବାହାରିବା ଛତାକାର କ୍ଷୁଦ୍ର ଛାତି, ଛାତୁ ଅପୁଷ୍ପକ ଉଦ୍ଭିଦ—1. Toadstool; mushroom; **फोड़क, खुमी, छत्तरी** fungus; Agaricus.

[ଦ୍ର—ଏହା ପଚା କାଠରୁ, ସଢ଼ା ଛଣରୁ, ଛଇ ଗାତରୁ କୁଙ୍କାରୁ ଓ ଗୋବରରୁ ବର୍ଷାଦିନେ ବାହାରେ । ଛତୁ ଅନେକ ରଙ୍ଗର ଓ ଆକାରର ହୁଏ । କେତେକ ଖାଦ୍ୟ, କେତେକ ଅଖାଦ୍ୟ ଓ କେତେକ ବିଷାକ୍ତ । ଛତୁ ବହୁତ ପ୍ରକାର ଯଥା—ବାଲି ଛତୁ; ପାଳ ଛତୁ, କାଠ ଛତୁ, ଭୂଇଁ ଛତୁ, ଗୋବର ଛତୁ, ମଣ୍ଡା ଛତୁ, ଖୁଦ ଛତୁ ବା କୁଙ୍କା ଛତୁ, ରୁଗୁଡ଼ା ଛତୁ । ଛତୁର ଗୋଟିଏ ଡେଙ୍ଗ ଓ ଗୋଟିଏ ଛତାକାର ଭୂଣ୍ଡି ଥାଏ । ଏହାର ବେଙ୍ଗ, ଫଳ,

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ । ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ;

ଫୁଲ ବା ପତ୍ର ନ ଥାଏ । ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖା ଯାଇଅଛି ଯେ ଯେଉଁଠାରେ ହୁଙ୍କାଭିତରେ ବା ଭୂଇଁତଳେ ଉଇ ବସା ଥାଏ, ସେଠାରେ ଉଇଠାରୁ ଛତୁ ଉପରକୁ ଉଠେ ।]

୨ । ଛତୁଆ (ଦେଖ)—2. Chhatuā (See)

୩ । ଚୂର୍ଣ୍ଣ; ଚୂନା—3. Powder.

ଦେ. ଗୁଣ—୧ । ଚୂର୍ଣ୍ଣବିଚୂର୍ଣ୍ଣ—1. Reduced to powder

୨ । ଟିକିଟିକି କରି ଖଣ୍ଡରେ ବିଭକ୍ତ—2. Reduced or broken into many small bits.

ଛତୁଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଶକ୍ତୁ)—୧ । ବୁଟ, ଯବ, ଗହମ ଆଦି ଭଜା ହୋଇ କରା ଯାଇଥିବା ଚୂର୍ଣ୍ଣ—1. Corn-powder: flour of fried corn.
Chhatuā
ଛାତୁ

ଚଣାଶାକ, ପିଣ୍ୟାକ ଫଳ ଯେ ଯବନ୍ନ
ଛତୁଆ ଖାଇ ଯୋଗୀ ରହିବନ୍ତ କାଳ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଶାନ୍ତି ।

[ଦ୍ର—ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ ଅଞ୍ଚଳରେ ଓ ବିହାରରେ ଖାଦ୍ୟ-ସାମଗ୍ରୀରୂପେ ଏହାର ଭୂରି ଆଦର । ଏହାକୁ ପାଣିରେ ଚକଟି ଓ ମିଠା ମିଶାଇ ଖିଆ ଯାଏ । ବୈଶାଖ ମାସର ପଣାସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦିନ ଲୋକେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଛତା, ବିଞ୍ଚଣା, ଛତୁଆ ଓ ପଣା ଦାନ କରନ୍ତି । କଞ୍ଚା ଶସ୍ୟର ଚୂନାକୁ ଅଟା । ବା ଚୂନା କହନ୍ତି, ଭଜା ଶସ୍ୟର ଛତୁ ବା ଛତୁଆ କହନ୍ତି । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଯବର ଛତୁ ଅଗ୍ନିଦୀପକ, ବଳକାରକ, ଲଘୁ, କଫପିତ୍ତନାଶକ, ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ, ଶରୀରର ଉପଚୟକାରକ, ଭେଦକ, ତୃପ୍ତିକାରକ, ଶ୍ରାନ୍ତି, ବ୍ରଣ ଓ ନେତ୍ରରୋଗ ନାଶକ ।]

୨ । ପୁରୀଜିଲ୍ଲାର ସତ୍ୟବାଦୀରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସାକ୍ଷୀଗୋପାଳଙ୍କୁ ଭୋଗ ଦିଆଯିବା ଦୋଭଜା ଖଇର ଚୂର୍ଣ୍ଣ (ଲୁହାର ଗୋଲ ଛାଞ୍ଚରେ ପୂରାଇ ଏହାକୁ ଗୋଲାକାର ଚକ କରାଯାଏ)—2. Powdered fried paddy offered to the Deity at Sakhigopal in the Puri district.

ଛତୁଆରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଶତାବରୀ)—ଶତାବରୀ (ଦେଖ)
Chhatuāri — Śatābarī (See)

ଛତୋରି }
ଛତୌରି } ଅନ୍ୟରୂପ

ଛତୁଆ ସଂକ୍ରାନ୍ତି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ଉକ୍ତ. ବି ଛତୁସଂକ୍ରାନ୍ତି; ଏ ଦିନ ଛତୁଆ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଦିଆଯିବାରୁ)—ପଣାସଂକ୍ରାନ୍ତି (ଦେଖ)
Chhatuā samkrānti — Paṇā-samkrānti (See)

ଛତୁ ଉଠାଇ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ସର୍ବନାଶ କରିବା—To ruin totally.
Chhatu uṭhāi debā
ଛାତୁତୁଲେଦେଓଯା

ଛତୁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚୂର୍ଣ୍ଣବିଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା; ଧ୍ୱଂସ କରିବା—1. To reduce into powder; to annihilate.
Chhatu karibā
ଛାତୁକରା

ଛତୁବନାଇବା }
ଛତୁବନେଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ

୨ । ବହୁ ଟିକିଟିକି ଖଣ୍ଡରେ ବିଭକ୍ତ କରିବା—2. To turn into hundreds of tiny bits.

ଛତୁ ନିକାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛତୁ କରିବା (ଦେଖ)
Chhatu nikālibā — Chhatu karibā (See)

ଛତୁ ଫଟାଇବା }
ଛତୁ ଫଟେଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ

[ଦ୍ର—ଏହି ବାକ୍ୟ ଧମକାଣରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ମୁଁ ତୋର ଛତୁ ନିକାଳିବି =ମୁଁ ତୋତେ ଏପରି ପ୍ରହାର ଦେବି ଯେ ତୁ ଛତୁ ପରି ଟିକି ଟିକି ହୋଇ ଯିବୁ ।]

ଛତୁ ନିକଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୂର୍ଣ୍ଣବିଚୂର୍ଣ୍ଣିତ ହେବା; ବିନଷ୍ଟ ବା ବିଧ୍ୱସ୍ତ ହେବା; ଛତରଛାଉଳ ହେବା—To be annihilated; to be completely ruined; to be spoiled.
Chhatu nikilibā
ଛାତୁହୟେଯାଓଯା

ଛତୁ ଫାଟିଯିବା }
ଛତୁ ବନିବା } ଅନ୍ୟରୂପ

(ଯଥା—କୋଠା ଉପରୁ ଖସି ପଡ଼ିଲେ ତୋର ଛତୁ ନିକଳି ଯିବ ।)

ଛତୁ ପରି ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବର୍ଷା ଦିନେ ହୁଙ୍କାରୁ ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ ଛତୁ ବାହାରିବା ପରି (କୌଣସି ପଦାର୍ଥ) ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ରୂପେ ଜାତ ହେବା—(a thing) To copiously spring up (like mushrooms in the rains.)
Chhatu pari uṭhibā
ଛାତୁରମତଉଠା
(ଛତୁ ପରି ମାଡିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛତୁ ଫୁଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛତୁ ଭୂମିରୁ ବାହାରକୁ ଗଜା ମାରିବା—The shooting or coming out of the mushroom from the ground.
Chhatu phuṭibā
ଛାତୁଫୁଟା

ଛତୁ ମାଡିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବର୍ଷା ଦିନେ ହୁଙ୍କାରୁ ବା ଭୂମିରୁ ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ ଛତୁ ଜାତ ହେବା—Mushrooms springing up copiously from the ground or ant hills.
Chhatu māṭibā

ଛ ଲେ ଛତୁ । ପାଣି ବରଷିଲେ କେତେ ଭୁ ମାଡୁ—ଢଗ ।

ଛତୁ ରସ—ଦେ. ବି—ଶସ୍ୟ ଚୂନାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଏକ ପ୍ରକାର ମିଷ୍ଟାନ୍ନ—A sweetmeat prepared from the flour of grains.
Chhatu rasa

ଛତୁ ସଂକ୍ରାନ୍ତି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଛତୁଆ ସଂକ୍ରାନ୍ତି (ଦେଖ)
Chhatu samkrānti — Chhatuā samkrānti (See)

ଛତୋରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଶତାବରୀ)—ଶତାବରୀ (ଦେଖ)
Chhatori — Śatābarī (See)
(ଛତୌରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛତ୍ୱର—ସଂ, ବି. (ଛଦ ଧାତୁ + ସଜ୍ଞାର୍ଥେ. ବର)—
Chhatwara — ୧ । କୁଞ୍ଜ; ଲତାକୁଞ୍ଜ—1. A grove; a bower.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଉଅ	ଖ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

୨ । ଆଶ୍ରମ—2. Hermitage.

୩ । ଗୃହ—3. House (M W.).

ଛତ୍ର—ସଂ. ବି. (ଛଦ ଧାତୁ, ଣିଚ୍=ଛାଦ ଧାତୁ+କରଣ ତ୍ର)—
Chhatra ୧ । ଛତା; ଛତ; ଆତପତ୍ର—
(ଛତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Umbrella.

୨ । ରାଜଛତ୍ର—2. One of the insignia of royalty; an umbrella held over the head of a king.

୩ । ଛତୁ; ଛତ୍ରାକ—3. Mushroom; fungus

୪ । ଏକ ପ୍ରକାର ବିଷାକ୍ତ ଛତୁ; ଅତିଛତ୍ର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. A kind of poisonous mushroom.

୫ । (+ଭାବ. ତ୍ର) ଆବରଣ; ଆଚ୍ଛାଦନ—
5. Covering.

ଦେ. ବି—୧ । (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ) ରାଜା ବା ଠାକୁରଙ୍କ ଉପରେ ଅଳଙ୍କାର ରୂପେ ଖଞ୍ଜା ଯିବା ସୁନା ବା ରୁପାର ଛତ—

छत्र 1. Gold or silver umbrella set over a king
छत्तर or Deity as a decoration

୨ । (ସଂ. ସତ୍ର) ଅନ୍ନସତ୍ର—2. A public kitchen where cooked rice is distributed free to the needy during a famine.

୩ । ଜଳସତ୍ର—3. A place where water is distributed free to thirsty wayfarers during summer.

୪ । ମେଳା—4. A fair.

(ଯଥା—ହରିହର ଛତ୍ର ।)

୫ । ପଂକ୍ତି; ଅକ୍ଷରପଙ୍‌କ୍ତି—
5. Line; a line of letters.

୬ । ଖଇରାତ—6 Charitable distribution.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ତେଲ. ଚେଲୁଗୁ. ଛତ୍ରମୁ)—
ଧର୍ମଶାଳା—Choultry.

[ଦ୍ର—ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଅଞ୍ଚଳରେ ଯେଉଁ ଧର୍ମଶାଳାମାନ ଅଛି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଚୌଲ୍‌ଟ୍ରି ବା ଛତ୍ରମ୍ କହନ୍ତି । ଅଧିକାଂଶ ଛତ୍ରରେ ଆଗନ୍ତୁକ ବ୍ୟକ୍ତି ୧ ବା ୨ ଦିନ ଭଡ଼ା ନ ଦେଇ ରହି ପାରିବାର ସୁବିଧା ଏ ।]

ଦେ. ବି. (ସଂ. ସତ୍ର) ଯେଉଁ ସ୍ଥାନ ବା ଗଛରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ପ୍ରବେଶାଧିକାର ବା ଭୋଗାଧିକାର ଅଛି—
A place or tree to which the public have free access.

ଛତ୍ରକ—ସଂ. ବି. (ଛତ୍ର+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—୧ । ଛତା—
Chhatraka 1. Umbrella.

୨ । ମାଛରଙ୍କା ପକ୍ଷୀ—
2. The kingfisher; Alcedo Ispida.

[ଦ୍ର—ଏହାର ମୁଣ୍ଡରେ ଛତା ପରି ପକ୍ଷଗୁଚ୍ଛ ଥିବାରୁ ଏହି ନାମ ।]

୩ । ଛତୁ—3 Mushroom; toadstool.

୪ । ଛତା ଆକାରର ମହୁଫେଣା—
4. A parasol-shaped beehive.

୫ । ଛତାପରି ଛାତ ଥିବା ଗମ୍ବୁଜଯୁକ୍ତ ଶିବମନ୍ଦିରବିଶେଷ—
6. A parasol-shaped temple in honour of the Deity Śiba (M. W.)

ଛତ୍ରକଦେହୀ—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ଜୀବବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—ଏକ ପ୍ରକାର
Chhatraka-dehī ଛତ୍ରାକୃତି ସାମୁଦ୍ରିକ ଜୀବ—Medusa; a
(ଛତ୍ରାକାଙ୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) jellyfish; Discophora.

ଛତ୍ରଖାଈ—ଦେ ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଛତରଖାଈ (ଦେଖ)
Chhatrakhāī Chhatarakhāī (See)
(ଛତ୍ରଖିଆ—ପୁଂ)

ଛତ୍ରଖିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.—ଛତରଖିଆ (ଦେଖ)
Chhatrakhiā Chhatarakhiā (See)

ଛତ୍ରଚକ୍ର—ସଂ. ବି.—ଶୁଭାଶୁଭ ଫଳ ଜାଣିବା ପାଇଁ ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷର
Chhatra chakra ଚକ୍ରବିଶେଷ—A kind of astrological figure drawn to calculate a person's future.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ୩ ପଂକ୍ତିରେ ନଅଟି ଲେଖାଏଁ ଘରରେ ୨୭ ନକ୍ଷତ୍ର ଲେଖା ଯାଇ ଶୁଭାଶୁଭ ଗଣନା କରାଯାଏ ।]

ଛତ୍ରଛାଉଳ—ଗ୍ରା. ବି. ଓ ବିଣ.—ଛିନ୍ନ ଭିନ୍ନ; ଚୂର୍ଣ୍ଣବିଚୂର୍ଣ୍ଣ—
Chhatra-chhāuḷa Shattered to pieces; routed.
(ଛତ୍ରଚ୍ଛାଉଳ, ଛତ୍ରଛାଉଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛତ୍ରଦଣ୍ଡ—ସଂ. ବି.—୧ । (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ କିମ୍ବା ରୂପକ କର୍ମଧାରୟ-ପ୍ରକୃତିବାଦ)
Chhatradaṇḍa ରାଜଚିହ୍ନସୂଚକ ଛତା ଓ ଠେଙ୍ଗା; ରାଜଛତ୍ର ଓ ରାଜଦଣ୍ଡ; ଦଣ୍ଡଛତ୍ର—1. The umbrella and the sceptre; the two insignia or emblems of royalty.

୨ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ଛତାର ବେଣ୍ଟ—2. The handle or supporting rod of an umbrella.

ଛତ୍ରଧର—ସଂ. ବିଣ.—(ଛତ୍ର+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଯେ ଛତା
Chhatra-dhara ଧରି ଥାଏ—
ଛତ୍ରଧାର } ଅନ୍ୟରୂପ 1. Holding an umbrella.
ଛତ୍ରଧାରୀ }

୨ । ଯେ ରାଜାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଛତା ଧରେ—2. Holding an umbrella over the head of a king.

ସଂ. ବି.—୧ । ରାଜା; ସମ୍ରାଟ—
1. An emperor; a sovereign.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଚଚ ୧ ଚଲ୍ଗ ଅକ୍ଷର ଓ ମାନା ଏବଂ ୨ ଚଲ୍ଗ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚଲ୍ଗ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉଚ୍ଚରେ ବତାଯାଇ ୨ ବା ୧ ଚଲ୍ଗ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାନ ଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗିଆ' କ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଣ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଣ୍ଣ' ଦେଖିବେ ।

୨ । ରାଜାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଛତା ଟେକିବା ଭୃତ୍ୟ—
2. A retainer whose duty is to hold the umbrella over the head of a king.

ଛତ୍ର ଧରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଛତା ଧରାଇବା—
Chhatra dharāibā 1. To have an umbrella held over one's head by another.
ছাতা ধরান

୨ । ନିଜକୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି ରୂପେ ପ୍ରଖ୍ୟାତ କରାଇବା—
2. To cause one's selt to be highly reckoned.

ତାହା ଯେନାସେନ ଯେନ ଭାବ୍ୟବନ୍ତ ଘଣେ ମୁଁ ଛତ୍ର ଧରାଇବ ।
ଭକ୍ତ: ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

୩ । ସିଂହାସନସ୍ଥ ହେବା—3. To be installed in throne

ବନ୍ତ୍ର ଧରାଇବ ଛତ୍ର କେହି ଦିନ ଜାଣ । ସ୍ୱାତୀ. ଗୁରୁଭକ୍ତିଗୀତ । ।

(ଛତ୍ର ଧରେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛତ୍ରପତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଛତ୍ର+ପତି)—୧ । ରାଜା; ସମ୍ରାଟ—
Chhatrapati An emperor; a sovereign.

ପ୍ରବଳ ପ୍ରତାପ ଦାନବ ଶେଖର
ବୃଷପର୍ବା ଛତ୍ରପତି । ନନ୍ଦକିଶୋର. ଶର୍ମିଷ୍ଠା ।

ଦେ. ବି—ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ରାଜା ଶିବାଜୀଙ୍କ ଉପାଧି—
A title assumed by Sibaji the Marhatta king.

ଛତ୍ରପତ୍ର—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଯେ ଛତ୍ର ପତ୍ର ପତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ)—
Chhatra-patra ୧ । ସ୍ଥଳପଦ୍ମ—1. Hibiscus Mutabilis.

୨ । ଭୂର୍ଜପତ୍ର ଗଛ—2. A variety of Birch tree (having leaves like umbrella); Betula Bhoorja.

୩ । ମାଣସାରୁ (ଦେଖ)
3. Māna-sāru (See)

ଛତ୍ରବତୀ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ମହାଭାରତ, ହରିବଂଶ ଓ ବିଷ୍ଣୁପୁରାଣାଦିରେ
Chhatra-bati ବର୍ଣ୍ଣିତ ପାଞ୍ଚାଳର ଉତ୍ତରରେ ଅବସ୍ଥିତ ପ୍ରାଚୀନ ରାଜ୍ୟ (ଏହାର ଅନ୍ୟ ନାମ ଅହିଚ୍ଛତ୍ର ବା ଅହିକ୍ଷେତ୍ର—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Name of an ancient kingdom mentioned in the Hindu mythologies.

ଛତ୍ରବନ୍ଧୁ—ସଂ. ବି—ନୀଚବଂଶୀୟ କ୍ଷତ୍ରିୟ; କ୍ଷତ୍ରିୟାଧମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)--
Chhatra-bandhu A Kshatriya of low grade.

ଛତ୍ର ବୃକ୍ଷ—ସଂ. ବି. (ମ ପ. ଲୋ; ଛତ୍ରାକୃତି ବୃକ୍ଷ)—
Chhatra bruksha ମୁଚୁକୁନ୍ଦ ଗଛ (ଦେଖ)
Muchukunda tree (See)

ଛତ୍ରବିଛତ୍ର—ଦେ. ବଣ—ସୁରଅଡ଼େ ଭାଙ୍ଗି ପଳାଇବା; ଛିନ୍ନଛତ୍ର—
Chhatra-bichhatra Routed; disorganised.
ছিন্নছত্র
छितरबितर

ଛତ୍ରଭଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଛତ୍ରର ଭଙ୍ଗ; ଛତ୍ର=ରାଜଚିହ୍ନ)—
Chhatra-bhanga ୧ । ରାଜାଙ୍କର ରାଜ୍ୟନାଶ—
1. Loss of one's kingdom.

୨ । ରାଜାଙ୍କ ସିଂହାସନଚ୍ୟୁତି—2. Deposition of a king.

୩ । ଅରାଜକତା—3. Anarchy.

୪ । ଗୋଳମାଳ—4. Disorder.

୫ । ରଣଭଙ୍ଗ; ଯୁଦ୍ଧରେ ସୈନ୍ୟମାନେ ପରାସ୍ତ ହୋଇ ଯୁଦ୍ଧଭୂମି ଓ ଆପଣାର ଦଳ ଛାଡ଼ି ପଳାଇବା—
5. A rout.

୬ । ବୈଧବ୍ୟ--6. Widowhood.

୭ । ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ—7. Individuality.

ଛତ୍ରଭଙ୍ଗ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସୈନ୍ୟମାନେ ଶତ୍ରୁଦ୍ୱାରା ପରାସ୍ତ ହୋଇ)
Chhatra-bhanga debā ଯୁଦ୍ଧଭୂମି ଛାଡ଼ି ଏଣେତେଣେ ପଳାଇବା--
ছত্রভঙ্গদেওয়া To be put to rout; to flee from the battle-field (said of a defeated army).

ଛତ୍ରମହାରାଜ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ଆକାଶରେ କଳ୍ପିତ ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କର
Chhatra-mahāraja ଚାରି ଦିକ୍‌ପାଳ—The four protectors of the quarters of the earth according to the Buddhists.

(ଯଥା—୧. ପୂର୍ବଦିଗର ଅଧିପତି ଗାନ୍ଧାରବସ୍ତୁ—ଗାନ୍ଧାରାଜ; ୨. ପଶ୍ଚିମଦିଗର ଅଧିପତି ଖଡ୍ଗବସ୍ତୁ—ଖଡ୍ଗରାଜ; ୩. ଉତ୍ତରଦିଗର ଅଧିପତି ଧ୍ୱଜବସ୍ତୁ—ଧ୍ୱଜରାଜ; ୪ ଦକ୍ଷିଣଦିଗର ଅଧିପତି ଚୈତ୍ୟବସ୍ତୁ ଚୈତ୍ୟରାଜ; ବୌଦ୍ଧମନ୍ଦିରମାନଙ୍କରେ ଏମାନଙ୍କର ମୂର୍ତ୍ତି ରଖାଯାଏ- ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।)

ଛତ୍ରସାହି—ଦେ. ବି—ଛତ୍ରାକୃତି ଶିରସ୍ତ୍ରାଣ ବା ପାଗ—
Chhktra-sāhi A wide bushy turban set like an umbrella over the head.
(ଛତ୍ରସାଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛତ୍ରସାହି କରଣ ପାଗ ବାନ୍ଧିଛନ୍ତି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଆଦି ।

ଛତ୍ରା—ସଂ. ବି ସ୍ତ୍ରୀ. (ଛତ୍ର+ଆ)—୧ । ମଞ୍ଜିଷ୍ଠାଗଛ; ମଞ୍ଜୁଆତି ଗଛ—
Chhatrā 1. The Indian madder-plant; Rubia Manjistha.

୨ । ଝାମ୍ପୁଲା ଗଛ -2. A spreading or bushy tree.

୩ । ପାନମହୁରି ଗୁଳ୍ମ—3 Anethum Panmorium; the aniseed plant.

୪ । ସଲ୍ପ ଗଛ—4. Anethum Sowa plant.

୫ । ତିଣା (ଦେଖ) (ହରେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)
5. Tinā (See)

୬ । ଧନିଆ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—6. Coriander.

୭ । ଛତୁ; ଛତାକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—7. Mushroom.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଓଅ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍

ଛତ୍ରାକ—ସଂ. ବି. (ଛତ୍ର+ଅକ୍‌-ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା, ତୁଲ୍ୟ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଶିଲୀନ୍ଧ୍ର; ଛତୁ—
Chhatrāka 1. Mushroom.
୨ । ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ; ଜଳବବୁର ଗୁଳ୍ମ—
2. A plant akin to Acacia Acracia (M. W.).

ଛତ୍ରାକାର—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଛତ୍ର+ଆକାର)—
Chhatrākāra ଛତାପରି ଝାମ୍ପୁଳା—Spreading (like
(ଛତ୍ରାକୃତି—ଅନ୍ୟରୂପ) an umbrella); umbrella-shaped; umbellate.

ଛତ୍ରାକୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଛତ୍ରାକ+ଈ)—୧ । ରାସ୍ନା—
Chhatrāki 1. A parasitic plant growing on trees; Vanda Roxburghii; the Ichneumon plant (M. W.).
[ଦ୍ର—ଏହା ଏକପ୍ରକାର ନିର୍ମୂଳୀ ଗୁଳ୍ମ । ଆସାମ ଓ ଖାସିଆ-ପାହାଡ଼ରେ ପ୍ରାୟ ଆମ୍ବଗଛରେ ଏହା ଜନ୍ମେ । ଏଥିର ଫୁଲ ବିଚିତ୍ର, ସୁଗନ୍ଧ ଓ ବହୁଦିନସ୍ଥାୟୀ । ଏହାର ଫଳ ଔଷଧରେ ଲାଗେ ।]
୨ । ସର୍ପାକ୍ଷୀ (ଦେଖ)
2. Sarpākshī (See)

ଛତ୍ରାଙ୍ଗ—ସଂ. ବି—ଗୋଦନ୍ତୀ ହରିତାଳ—
Chhatrāṅga A kind of yellow orpiment.

ଛତ୍ରାଧାନ୍ୟ—ସଂ. ବି—ଧନିଆଁ; ଧାନ୍ୟାକ—
Chhatrā-dhānya The coriander seed.

ଛତ୍ରି—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଛତ୍ର)—୧ । ଦେବତା ଓ ରାଜାମାନଙ୍କ ଉପରେ
Chhatri ଧରାଯିବା ବଡ଼ ଛତା—1. A big umbrella held
छत्री over kings and Deities.
छतरी
୨ । ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ରାଜା—2. A sovereign; emperor.
୩ । ବୀର ପୁରୁଷ—3. A warrior.
ଏତ ଛତ୍ରିଙ୍କ ଉପରେ ରେଖା । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।
୪ । (ସଂ. କ୍ଷତ୍ରିୟ)—କ୍ଷତ୍ରିୟ—4. A Kshatriya or man of the warrior class amongst the Hindus.
ପୁଣି ପରଶୁରାମ ରୂପେ
ଛତ୍ରି ନାଶିଲୁ ମହାକୋପେ । ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
ଛତ୍ରି ଉତ୍ତମ ଶିରୋମଣି । କମଳଲୋଚନ. ଚଉତିଶା ।
୫ । ରଜପୁତ ଜାତି—5. The Rajput caste.

ଛତ୍ରିଂଶ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ. (ସଂ. ଷଟ୍‌ତ୍ରିଂଶ)—
Chhatrimśa ଛତିଶ (ଦେଖ)
Chhatiśa (See)

ଛତ୍ରିକ—ସଂ. ବିଣ. (ଛତ୍ରିନ୍‌+ସ୍ୱାର୍ଥେକ. କ)—ଛତ୍ରୀ (ଦେଖ)
Chhatrika Chhatrī (See)

ଛତ୍ରିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଛତ୍ର+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Chhatrikā ୧ । ଶିଲୀନ୍ଧ୍ର; ଛତୁ—1. Mushroom.
୨ । ଛୋଟ ଛତା—2. Small parasol.
୩ । ଛତା—3. Parasol; umbrella.
୪ । ଚିନି—4. Candied sugar (M. W).

ଛତ୍ରିଶ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଷଟ୍‌ତ୍ରିଂଶ)—ଛତିଶ (ଦେଖ)
Chhatriśa Chhatiśa (See)

ଛତ୍ରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ଛତ୍ର+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Chhatrī ୧ । ଯାହା ମୁଣ୍ଡଉପରେ ଛତା ଧରା ହୋଇଅଛି—
(ଛତ୍ରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ) Having an umbrella held over the head.
୨ । ଛତ୍ରଧାରୀ—2. Bearing an umbrella.
ସଂ. ବି—୧ । ରାଜା—1. A king (M. W).
୨ । ଭଣ୍ଡାରି (ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)—2 A barber (M.W).

ଛଦ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା—To cover
Chhad (root)

ଛଦ—ସଂ. ବି (ଛଦ୍ ଧାତୁ, ଣିଚ=ଛାଦ ଧାତୁ+କରଣ. ଅ)—
Chhada ୧ । ତମାଳବୃକ୍ଷ—1. Diospyros Tomentosa (tree).
୨ । ବୃକ୍ଷର ପତ୍ର—2. Leaf of a tree.
୩ । ପକ୍ଷ; ଡେଣା—3. Wing.
୪ । ଆବରଣ; ଢାଙ୍କୁଣୀ—4. A cover; lid
୫ । ଆଚ୍ଛାଦନ-ବସ୍ତ୍ର; ଚାଦର—5. A sheet,
୬ । ଘାସର ପତ୍ର—6. A blade of grass.
୭ । ଗଛର ଛାଲ; ଚୋପା—7. Bark of a tree.
୮ । (+ଭାବ. ଅ) ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା—
Act of covering.

ଛଦନ—ସଂ. ବି—(ଛଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ ଅନ)—୧ । ଆଚ୍ଛାଦନ—
Chhadana Covering.
୨ । (+କରଣ ଅନ)—ପତ୍ର—Leaf.
ଛଦନ ଯୁଗଳେ ସଦନ କରି ଅଛଇ ସତି । ଉପେ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।
୩ । ତେଜପତ୍ର—3 The Cassia Cinnamon (fragrant leaves).
୪ । ପକ୍ଷ—Wing.

ଛଦର୍ମ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ଛଦ୍ମ)—ଛଳ; ଛଦ୍ମ; ଛଳ—Deceit; trick.
Chhadarma

ଛଦା—ଦେ. ବି (ସଂ ଛଦ୍ ଧାତୁ)—୧ । କୋଠାଘରର ପ୍ରାନ୍ତରେ
Chhadā କାନ୍ଥର ଅଗ୍ରରେ ପଦାକୁ ଟେକି ବସା ଯିବା ଇଟା କାନ୍ଥି—
1. A parapet at the extremes of a roof at the top of the walls of building.
୨ । ତାଳିଶ ପତ୍ର (ଦେଖ)
2. Tālīśa patra (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଙ୍କେତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅାଁଖି ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ ।

ଛଦାମ—ଦେ. ବି—ଏକ ପଇସାର ଚାରିଭାଗରୁ ଏକଭାଗ—
Chhadāma — One fourth of a pice.
छदाम
छदाम
ତେ. ଦାମୁଡି

ଛଦି—ସଂ. ବି (ଛଦ୍ ଧାତୁ+କରଣ ଇ)—୧ । ଘରର ଛାତ; ଚାଳ;—
Chhadi — The roof of a house; thatch.
(ଛଦିଃ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଛଦି ଅଳନ୍ଦାଦି ଅସଙ୍ଖ୍ୟ ଦର୍ଶକ ବୃନ୍ଦେ ଶୋଭିତ ।
ରାଧାନାଥ. ଉଷା ।
୨ । (+ଭାବ. ଇ) ଆଚ୍ଛାଦନ—Covering.

ଛ-ଦୁଇ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଆଠ—Eight.
Chha-dui ଛଦୁଇ ଦୁର୍ଗେଶ ଭଣେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋଆ ବନ୍ଧୁ. ଛ ଗୀତ ।

ଛଦ୍ମ—ସଂ. ବି (ଛଦ୍ ଧାତୁ+କରଣେ ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Chhadma ୧ । ଛଳ—1. Trick.
୨ । କପଟ—2. Pretence.
୩ । ବ୍ୟାଜ—3. Hypocricy; disguise; sham.
୪ । ଗୋପନ—4. Concealment.

ଛଦ୍ମତପସ୍ୱୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—କପଟାଚାରୀ ବୈରାଗୀ—
Chhadma-tapaswī — A hypocritical ascetic.
(ଛଦ୍ମତାପସ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଛଦ୍ମତପସ୍ୱିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଛଦ୍ମବେଶ—ସଂ. ବି—୧ । କପଟ ବେଶ; ପରକୁ ପ୍ରତାରଣା କରିବାପାଇଁ
Chhadma-beśa ଧାରଣ କରାଯିବା ଅନ୍ୟ ବେଶ—
A mask; a disguise.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—୨ । ନିଜେ ପ୍ରକୃତରେ ଯେପରି ତାହା ଗୋପନ କରି ଲୋକଙ୍କ ନିକଟରେ ଅନ୍ୟ ଭାବରେ ପରିଚିତ ହେବା ନିମିତ୍ତ ଯେଉଁ ଆଚରଣ ବା ଅନୁଷ୍ଠାନ କରାଯାଏ—2. (figurative) Hypocricy; hypocritical conduct or act.

ଛଦ୍ମବେଶୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଛଦ୍ମବେଶ+ଅଛି ଯାହାର ଏହି ଅର୍ଥରେ
Chhadma-beśī ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଯେ ଅନ୍ୟକୁ ପ୍ରତାରଣା
(ଛଦ୍ମବେଶିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) କରିବା ପାଇଁ କପଟବେଶ ଧାରଣ କରିଥାଏ; କାପଟିକ—Masked; incognito; appearing in disguise.

ଛଦ୍ରମ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଛଦ୍ମ)—ଛନ୍ଦ; ଛଳ; ବ୍ୟାଜ; କପଟ; ବାହାନା—
Chhadrama — Disguise; trick; hypocricy; feigning.
छन्द ମାୟାମନୁଷ୍ୟରୂପେ ହରି, ଛଦ୍ରମେ ଗୃହବାସ କରି—
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଛନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଶଣ)—ଝୋଟ—
Chhan — Jute; flax.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ପ୍ରତ୍ୟୟ—ବର୍ତ୍ତମାନକାଳ ବହୁବଚନ 'ଛନ୍ତି' ସ୍ଥଳରେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ (ଯଥା—କରଛନ୍, ଖାଛନ୍, ଛନ୍=ସଂ. ସନ୍ତି)—An inflection suffixed to verbs in the present tense plural.

ଛନ—ଦେ. ବି. (ମୂଳ. ସଂ.ଛନ୍ନ=ଗୁପ୍ତ)—୧ । ଭୟ; ଭୀତି—
Chhana — 1. Fear; fright.
୨ । ତର୍ଜନ—2. Frightening.

ଛନକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚମତ୍କାର)—୧ । ଭୟ—
Chhanaka — 1. Fear.
चमक ଅତଏବ ଆଜି ମୁଁ ବୁଝିଲି ଛନକେ—ରାଧାନାଥ. ନନ୍ଦିକେଶ୍ୱରୀ ।
चौंक, छनक ୨ । ହଠାତ୍ ଜାତ ଭୟ; ଆତଙ୍କ—
2. Sudden fright; terror.

ଛନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡରାଇବା; କପଟଭୟ ଦେଖାଇବା—
Chhana karibā — To frighten in jest.
ଦମ୍ଭ ଦେଖିବାକୁ ମିନା କଲି ଛନ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋଆଚନ୍ଦ୍ର. ଦ ଗୀତ ।

ଛନକା—ଦେ. ବି—ଛନକ (ଦେଖ)
Chhanakā — Chhanaka (See)
चमक ଛନକାରେ ତ୍ରସ୍ତ ହେଲେ ଛନ୍ନମତି
चौंक, छनक ସବୁ ପ୍ରାଣୀ ବ ଜଳେ, କି ସ୍ଥଳେ ବହାସ୍ୱସେ—
ରାଧାନାଥ, ମହାଯାତ୍ରା ।
ଛନକା ପଶିଲା ଛାତିରେ, ଜାତି କୁଳ ଉପେକ୍ଷି—
କଳାକଳେବର ଚଉତିଶା. ଛ-ଗୀତ ।

(ଛନକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ଚମକିତ)—
୧ । ହଠାତ୍ ଭୟଗ୍ରସ୍ତ—1. Frightened; terrified.
୨ । ଚେହେଙ୍କିବା—2. Shying.

ଛନକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଛନକିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—ହଠାତ୍
Chhanakāibā କପଟରେ ଭୟ ଦେଖାଇବା—
चमकाना To frighten in jest.
चमकाना
(ଛନକେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛନକିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଡରିବା—
Chhanakibā — 1. To fear.
चमका ୨ । ଚମକିବା—
छनकना 3 To be startled; to shy.

ଛନକୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅତି ଅସ୍ଥିର; ଚଞ୍ଚଳ (ଗାଈ);
Chhanakī ଦୁରୁଡ଼ା—Very restless, (cow).

ଛନଛତ୍ର—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଛିନ୍ନଛତ୍ର)—
Chhana-chhatra ୧ । ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ; ଛିନ୍ନବିଛିନ୍ନ; ଛତ୍ରଭଙ୍ଗ ଦେଇ
छन्नछत्र ପଳାୟିତ—1. Routed; completely
छितरबितर disorganised.
(ଛନଛତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଉତ୍ସନ୍ନ; ବିନଷ୍ଟ; ବିଧ୍ୱସ୍ତ—
2. Ruined.

୧	ଇ	ଉ	ର୍, ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଫୂ	ଉଅ	ଞ୍ଚ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

ଛନଚ୍ଛନ—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଚମକ୍ଷ୍ଟ)—୧ । ଭୀତ—
Chhana-chhana 1. Frightened.
अस्थिर; चंचल ୨ । ଭୟରେ ଅସ୍ଥିର—
बेचैन 2. Restless through fear, agitated.

ଶଲ୍ୟ କାଣ୍ଡରେ ପୀଡା ପାଇ ପାଣ୍ଡୁ ସୈନ୍ୟ
ପଳାଇବାକୁ ମନ କରି ଛନଛନ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶଲ୍ୟ ।

୩ । ଚଞ୍ଚଳ; ଅସ୍ଥିର—3 Restless.

ଛନଛନ ମନ ବାହୁନ ବଚନ ନରେଶ ଗୃହେ ପଶବଶ—
ପ୍ରାଚୀ. ଶିଶୁଶଙ୍କର. ଉଷାଭିଳାଷ ।

୪ । ଏଣେ ତେଣେ ଅସ୍ଥିରଭାବରେ ଚାହିଁବା—
4 Glancing restlessly; casting momentary glances.

ଛନଛନ ହୋଇ ଚାହଁନ୍ତି ଏଣେ ତେଣେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଛନଚ୍ଛନ ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନରେ ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭୟ ମନରେ
Chhanachhana lāgibā ଉଦ୍ରେକ ହେବା—An undefined fear arising in the mind in solitude or wilderness.

ଛନ୍ତି—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) (କ୍ରିୟାବାଚକର ଚଳ ହେବା କ୍ରିୟାର ତୃତୀୟ
Chhanti ପୁରୁଷ ମାନ୍ୟାର୍ଥ ଏକବଚନ ଓ ବହୁବଚନ, ବର୍ତ୍ତମାନ
छेन କାଳ, ସେ ଓ ସେମାନେ କର୍ତ୍ତାସହିତ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ)—
तँहि ଅଛନ୍ତି—Are.

କୋଳରେ ଛନ୍ତି ଗଣନାଥେ—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

[ଦ୍ର—ଏହା ପଦ୍ୟରେ ଓ କଥିତ ଭାଷାରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଆକାରରେ 'ଅଛନ୍ତି' ସ୍ଥଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଅନ୍ୟତ୍ର କ୍ରିୟା ସଙ୍ଗରେ ଲାଗି ମଧ୍ୟ ଏହି ଅର୍ଥ ଦିଏ । ଯଥା—କରୁଛନ୍ତି=କରୁଅଛନ୍ତି ।]

ଛନ୍ଦ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା—1. To cover.
Chhand (root) ୨ । ଦୀପ୍ତି ପାଇବା—2. To shine.

୩ । ଗୋପନ କରିବା —
3. To conceal; to hide.

୪ । ବେଷ୍ଟନ କରିବା—
4. To envelop; to surround.

୫ । ରକ୍ଷା କରିବା—5. To profect.

ଛନ୍ଦ—ସଂ. ବି. (ଛନ୍ଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ଅଭିପ୍ରାୟ—
Chhanda 1. Intention; pleasure.

୨ । ବଶତା—2. Control; subjection; mastery.

୩ । ଅଭିଳାଷ—3. Wish; will; inclination.

୪ । ପ୍ରବୃତ୍ତି—4. Inclination

୫ । ବିଷ—5. Poison.

୬ । ବନ୍ଧନ—6. Binding; bond.

୭ । କପଟ; ଛଳ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
7. Fraud; deceit; trick.

କାହିଁ ପାଇଁ କଲ ମୋଠାରେ ଛନ୍ଦ । ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

୮ । ଆକାର; ଚେଷ୍ଟା, ଭଙ୍ଗଢଙ୍ଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
8. Deportment; mode of conduct.

୯ । ଅଭିପ୍ରାୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—9. Intention.

୧୦ । ଏକାନ୍ତ; ନିର୍ଜନତା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
10. Solitude.

୧୧ । ଆବରଣ; ଢାଙ୍କୁଣି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
11 Lid; cover.

ସଂ. ବିଣ—ଗୋପନୀୟ—Secret.

छन्द ଦେ. ବି.—୧ । (ସଂ. ଛନ୍ଦଃ) ରାଗିଣୀ; ସ୍ୱର—
छँद् 1. Metre; musical air.

୨ । ଛନ୍ଦଃ; ବେଦର ରାଗିଣୀ—
2. The air of a vedic hymn.

छाँदनदड़ि ୩ । ଗୋରୁଦୁହାଁ ସମୟରେ ବାଛୁରୀକୁ ବାନ୍ଧିବା ଦଉଡ଼ି--
3. A string to tie the calf during milching the cow.

୪ । (ସଂ. ସନ୍ଦେହ) ସନ୍ଦେହ ସ୍ଥଳ—4. Dilemma.

୫ । (ସଂ. ସନ୍ଧି) ସନ୍ଧି; ସନ୍ନିପାତ—
5. Collapse (during fever).

ଛନ୍ଦଃ—ସଂ. ବି—ଛନ୍ଦସ୍ (ଦେଖ)
Chhandah Chhandas (See)

ଛନ୍ଦଃ ପତନ—ସଂ. ବି—ଛନ୍ଦୋଭଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Chhandaḥ patana Chhandobhanga (See)

ଛନ୍ଦକ—ସଂ. ବି. (ଛନ୍ଦ୍ ଧାତୁ=ରକ୍ଷା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Chhandaka ୧ । ରକ୍ଷକ —1. Protector

୨ । ବାସୁଦେବ; ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—
2 A name of Śrīkrushṇa.

୩ । ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ସାରଥି—
3. Name of the charioteer of Buddha.

ସଂ ବିଣ—ଛଳୀ; କପଟୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Deceitful.

ଛନ୍ଦଣା—ଦେ. ବି—ବନ୍ଧନ (ଦେଖ)
Chhandanā Bandhana (See)

ଛନ୍ଦଣୀ—ଦେ. ବି—୧ । ଗାଈ ବାଛୁରୀଙ୍କୁ ବାନ୍ଧିବା ଦଉଡ଼ି—
Chhandaṇi 1. A string to tie the legs of cows
छाँदनि and calves to a peg or to each
तौन other.
(ଛନ୍ଦ ଦଉଡ଼ା, ଛନ୍ଦ ଦଉଡ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ)

କେଉଁ ଧେନୁ ଚରଣେ ଛନ୍ଦନ୍ତି ଛନ୍ଦଣୀ । ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

୨ । ବନ୍ଧନ; ବନ୍ଧାହେବା—2. Being tied.

କଟୀ ବାନ୍ଧୁଛ ହେମ ସୂତେ ଛନ୍ଦଣୀ
କଷି ଛନ୍ଦେ ପୀତାମ୍ବର ସୁମଣି ଶ୍ରେଣୀ । ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ ।

ଛନ୍ଦଣୀ ଦଉଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ସୂତାରେ ବଳା ଯାଇଥିବା ନୂଆ
Chhandaṇi daurdi ଦଉଡ଼ି (ଏଥିରେ ଆର୍ଦ୍ରା ଅମାବସ୍ୟା ଦିନ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଟ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଟ୍ଟା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଘରର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକେ ପିଲାଙ୍କୁ ବାନ୍ଧି ତାଙ୍କ ପିଠିରେ ବଜ୍ରମୂଳୀ ଓ ଅପାମାର୍ଗ ଡାଳ ବାଡ଼େଇ କହନ୍ତି 'ବଜ୍ର ହୋ')— A new rope made of thread

ଛନ୍ଦଣିମନ୍ଦଣି—ଦେ. ବି—ଗଇଣ୍ଠାଗଇଣ୍ଠି; ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ସୂତାରେ ଗଣ୍ଠି ପଡ଼ିଯିବା; ଅଡ଼ୁଆ ହେବା; ଗୁଡ଼ାଅଗୁଡ଼ି—Intricacy; beingknotted; confusion; chaos.
Chhandaṇi mandaṇi
छन्दबन्द
छाँदो, छाँदा

ଦେ. ବିଣ—୧ । ବିଶେଷ ଅଡ଼ୁଆ ହୋଇଥିବା—
1. Intricately knotted together; knotty; chaotic; tangled.

୨ । ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ଛନ୍ଦା ହୋଇଥିବା—
2. Intertwined with each other; crossed.

କୋଇଲ ଲୋ ଛନ୍ଦଣି ମନ୍ଦଣି ଭୁଜ ଦଣ୍ଡ । କେଶବ କୋଇଲି ଛ ଗୀତ ।

ଛନ୍ଦନ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଛନ୍ଦ=ବନ୍ଧନ)—ଛନ୍ଦି ହୋଇଥିବା—Confused; entwined.
Chhandana
छाँदन
छँदना

ଲମ୍ବିଛି ସୁମନ ମାଳ ଛନ୍ଦନ ଅଛି ତମାଳ
ତଳେ କାଠ ଗଡ଼ିଆ ଶୋଭନ ହେ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧ ଚିନ୍ତାମଣି ।

ଛନ୍ଦମନ୍ଦ—ସଂ. ବି. (ସଂ. ଛନ୍ଦ)—୧ । ଛଳ; କପଟ—1. Deceit; hypocricy.
Chhanda-manda
छन्दकपट

୨ । ଚତୁରୀ—2. Cunning.

छन्दबन्द, छलछन्द

ଛନ୍ଦବନ୍ଦ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଛନ୍ଦବନ୍ଧ }

ଛନ୍ଦପାତନ—ସଂ. ବି—କପଟ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ; ସାଧୁବେଶଧାରୀ ଠକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—A masked mendicant; a cheat in the mask of a saint.
Chhanda-pātana

ଛନ୍ଦସ୍—ସଂ. ବି. (ଛନ୍ଦ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରୀତି ପାଇବା+ଭାବ. ଅସ୍)—
Chhandas ୧ । ପଦ୍ୟବନ୍ଧ—1. Prosody; poetic composition; rhyme.

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ରଚନାରେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାର ଗଣନା ଅନୁସାରେ ବିରାମ ଆଦିର ନିୟମ ଅଛି ତାକୁ ଛନ୍ଦଃ ବୋଲାଯାଏ । ଏହା ୨ ପ୍ରକାର; ଯଥା—ବାର୍ଣ୍ଣିକ ଓ ମାତ୍ରିକ । ଯହିଁର ପ୍ରତିପାଦରେ ଅକ୍ଷର ସଂଖ୍ୟାର ଓ ଲଘୁଗୁରୁକ୍ରମର ନିୟମ ଥାଏ ତାକୁ ବାର୍ଣ୍ଣିକ ବା ବର୍ଣ୍ଣବୃତ୍ତି, ଓ ଯହିଁରେ ଅକ୍ଷରଗଣନାର ତଥା ଲଘୁଗୁରୁକ୍ରମର ବିଚାର ନ ହୋଇ କେବଳ ମାତ୍ରାର ସଂଖ୍ୟା ରକ୍ଷା କରାଯାଏ ତାକୁ ମାତ୍ରିକ ଛନ୍ଦଃ ବୋଲାଯାଏ । ପାଦର ବିଚାରରେ ବୃତ୍ତି ବା ଛନ୍ଦଃର ୩ଭେଦ, ଯଥା—ସମବୃତ୍ତି, ଅର୍ଦ୍ଧସମବୃତ୍ତି ଓ ବିଷମବୃତ୍ତି । ଯେଉଁ ରଚନାରେ ୪ ପାଦ ସମାନ ତାକୁ ସମବୃତ୍ତି, ଯହିଁରେ ୧ମ ପାଦ ୩ୟ ପାଦ ସଙ୍ଗେ ଓ ୨ୟ ପାଦ ୪ର୍ଥ ପାଦ ସଙ୍ଗେ ସମାନ ତାକୁ ଅର୍ଦ୍ଧସମବୃତ୍ତି ଓ ଯହିଁରେ ପାଦମାନ ଅସମାନ ତାକୁ ବିଷମବୃତ୍ତି ବୋଲାଯାଏ । ଅଧିକାଂଶ ସଂସ୍କୃତ ଛନ୍ଦଃ ବାର୍ଣ୍ଣିକ ଓ ଭାଷାର ଛନ୍ଦମାନ ମାତ୍ରିକ ଅଟେ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]

୨ । ପଦ୍ୟ ବା ଗଦ୍ୟ ରଚନାର ରୀତି—
2. Style of prose or poetry.

୩ । ପଦ୍ୟର ରାଗ ବା ରାଗିଣୀ—
3. Poetical air or measure; metre; cadence.

୪ । ଇଚ୍ଛା, ଅଭିଳାଷ—4 Wish; desire.

୫ । ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାର; ମନମୁଖୀ ବ୍ୟବହାର—
5 Voluntary action; arbitrary conduct.

୬ । ବେଦର ମନ୍ତ୍ରର ରାଗ—
6. Metre of vedic texts.

[ଦ୍ର—ଅକ୍ଷରର ସଂଖ୍ୟା ଅନୁସାରେ ରଚିତ ବେଦମନ୍ତ୍ରମାନଙ୍କର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଛନ୍ଦଃ ଅଛି । ଛନ୍ଦଃ ମୁଖ୍ୟତଃ ୭ଟି ଯଥା—ଗାୟତ୍ରୀ, ଉଷ୍ଣିକ୍, ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍, ବୃହତୀ, ପଂକ୍ତି, ତ୍ରିଷ୍ଟୁଭ୍ ଓ ଜଗତୀ । ଏ ପ୍ରତ୍ୟେକର ଆର୍ଷୀ, ଦୈବୀ, ଆସୁରୀ, ପ୍ରାଜାପତ୍ୟା, ଯାଜୁଷୀ, ସାମ୍ନୀ, ଆର୍ଚ୍ଚୀ ଓ ବ୍ରାହ୍ମୀ ଏହିପରି ଆଠଗୋଟି ଭେଦଅଛି ଓ ଏମାନଙ୍କ ସମ୍ମିଶ୍ରଣରେ ଅନେକ ସଙ୍କର ଛନ୍ଦଃମାନଙ୍କର କଳ୍ପନା କରାଯାଇଅଛି । ଏହା ଛଡ଼ା ଯଜୁର୍ବେଦର ମନ୍ତ୍ରମାନଙ୍କରେ ଅତିଜଗତୀ, ଶକ୍ୱରୀ, ଅତିଶକ୍ୱରୀ, ଅଷ୍ଟି, ଅତ୍ୟଷ୍ଟି, ଧୃତି, ଅତିଧୃତି, କୃତି, ପ୍ରକୃତି, ଆକୃତି, ବିକୃତି, ସଂସ୍କୃତି, ଅଭିକୃତି ଓ ଉତ୍କୃତି ନାମରେ ଗୁଡ଼ିଏ ଛନ୍ଦଃ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି । ବୈଦିକ ଛନ୍ଦଃମାନଙ୍କରେ ମାତ୍ରା ବା ଲଘୁଗୁରୁର ବିଚାର ନାହିଁ; କେବଳ ଅକ୍ଷରସଂଖ୍ୟା ଅନୁସାରେ ଛନ୍ଦଃମାନଙ୍କୁ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଯାଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୭ । ବେଦ—7. The Bedas.

୮ । ଛନ୍ଦଃମାନଙ୍କର ଲକ୍ଷଣାଦି ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଥିବା ବେଦାଙ୍ଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—8. That part of the Bedas which treat of metres.

ଛନ୍ଦା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛନ୍ଦ=ବନ୍ଧନ)—୧ । ବନ୍ଧନ—1. Tie; bond.
Chhandā

୨ । ବାନ୍ଧିବା—2. Tying; binding.

୩ । ଚଉପଥ; ଛକ—3. A cross-road; a meeting place of cross-roads.

୪ । ଦୁଇ ନଦୀର ସଙ୍ଗମସ୍ଥଳ—
4. A place where two streams meet.

୫ । (ଏଠାରେ ସ୍ଥଳପଥ ନଦୀକୁ ପାର ହୋଇଥିବାରୁ) ନଦୀଘାଟ—
5. River ferry-ghat.

୬ । ଗ୍ରନ୍ଥି; ଗଣ୍ଠି—6. Knot.

छान्दा

୭ । ଶ୍ରାଦ୍ଧ, ବିବାହାଦି କୌଣସି ସାମାଜିକ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଯେଉଁ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ନିମନ୍ତ୍ରଣକାରୀଙ୍କ ଘରେ ଭୋଜନ କରନ୍ତି ନାହିଁ ସେମାନେ ସେଠାରୁ ସଙ୍ଗରେ କୁଳକୁ ବାନ୍ଧି ଘରକୁ ଆଣିବା ଜଳଖିଆ ସମଗ୍ରୀ—

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ଥ	ଉ୍ଅ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ଏ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଢ଼	ନ୍

7. Sweets and tiffen carried home by those of the invited Brāhmaṇas who do not take their meals at the house of the inviter.

ଦେ. ବିଣ — ୧ । ଯାହା କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଛନ୍ଦେ ବା ବାନ୍ଧେ— 1. Binding.

୩ । ରଚିତ (କବିତା)—3 Composed (poem).

୪ । ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା—4. Tied up.

୫ । ପରସ୍ପରକୁ ଛକ ପରି କାଟିଥିବା— 5 Crossing each other.

ଛନ୍ଦାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛନ୍ଦିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Chhandāibā Causative form of Chhandibā.
छँदाना
छँदवाना
(ଛନ୍ଦେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛନ୍ଦା ଚରଣ—ଦେ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଯେ ଦୁଇ ଗୋଡ଼କୁ ଛନ୍ଦି ତ୍ରିଭଙ୍ଗୀ-
Chhandā charaṇa ଠାଣିରେ ଠିଆ ହୁଅନ୍ତି)—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ବିଶେଷଣ—An epithet of Śrīkṛushṇa.

ଛନ୍ଦାଛନ୍ଦି—ଦେ. ବି—୧ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ ବନ୍ଧନ—
Chhandā-chhandi 1. Mutual tie or bond.
छान्दाछान्दि ଚଉଦ ଭୁବନର ପ୍ରେମେ ବନ୍ଧାବନ୍ଧି
छाँदाछाँदि ଛନ୍ଦାଛନ୍ଦି ଯେନାଯେନ । ଗୋପୀନାଥ. ଯଯାତିକେଶରୀ ।

୨ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧ—2. Mutual connection.

୩ । ବହୁପଦ୍ୟରଚନା— 3. Composing of many poems.

୪ । ଗୁଡ଼େଇ ଗୁଡ଼େଇ ବାନ୍ଧିବା— 4. Binding together.

୫ । କୁଣ୍ଢାକୁଣ୍ଢି—5. Mutual embrace.

ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ବନ୍ଧାବନ୍ଧି— 1. Mutually tied up or bound; tied to each other.

ବାଳକ ପ୍ରାୟେ ହୋଇ କାନ୍ଦ
ଏକ ଅନ୍ୟକେ ଛନ୍ଦାଛନ୍ଦି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୨ । ବିବାହ ବନ୍ଧନରେ ଆବଦ୍ଧ— 2. Tied together by the tie of marriage.

ଛନ୍ଦାନୁଗମନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ. ତତ୍; ଛନ୍ଦ=ଇଚ୍ଛା+ଅନୁଗମନ)—
Chhandānugamana ନିଜ ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ଚଳିବା— Acting according to one's own inclination.

ଛନ୍ଦାନୁଗାମୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଛନ୍ଦ=ଇଚ୍ଛା; ପ୍ରବୃତ୍ତି+ଅନୁଗାମୀ)—
Chhandānugāmī ନିଜ ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ; ମନମୁଖୀ—
(ଛନ୍ଦାନୁଗାମିନୀ – ସ୍ତ୍ରୀ) Following one's free will.

ଛନ୍ଦାନୁବର୍ତ୍ତନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; (ଛନ୍ଦ + ଅନୁବର୍ତ୍ତନ)—୧ । ପରର
Chhandānubarttana ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ଚଳିବା--1. Acting according to another's will.
ଛନ୍ଦାନୁବର୍ତ୍ତୀ—ପୁଂ }
ଛନ୍ଦାନୁବର୍ତ୍ତିନୀ – ସ୍ତ୍ରୀ }
୨ । ପରର ଅନୁସରଣ; ପର ମନକୁ ଜଗି ଚଳିବା—2. Slavishly following or obeying the dictates of another person.

ଛନ୍ଦାନୁବର୍ତ୍ତୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେ ପରର ମନ ଜଗି ଚଳେ—
Chhandānubarttī Following another's wish or dictates
(ଛନ୍ଦାନୁବର୍ତ୍ତିନୀ – ସ୍ତ୍ରୀ)

ଛନ୍ଦାନୁସାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ - ଛନ୍ଦାନୁଗାମୀ (ଦେଖ)
Chhandānusārī Chhandānugāmī (See)
ଛନ୍ଦାନୁସାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଛନ୍ଦାବନ୍ଧା —ଦେ. ବି.—୧ । ବନ୍ଧାଛନ୍ଦା; ସମ୍ପତ୍ତି ବନ୍ଧକ ଦେବା—
Chhandābandhā Pledge or mortagage or pawn of property.
बाँधा छाँदा
छाँदाबाँधा
୨ । ନିମନ୍ତ୍ରିତ ବ୍ୟକ୍ତି ନିମନ୍ତ୍ରଣକାରୀଙ୍କ ଘରେ ଭୋଜନ
(ବନ୍ଧା ଛନ୍ଦା—ଅନ୍ୟରୂପ) ନ କରି ନିଜ ଘରକୁ ଭୋଜ୍ୟ ବସ୍ତୁ ଆଣିବାକୁ କାନିରେ ବାନ୍ଧିବା—3. Tying of sweets etc in one's cloth for bringing them home instead of eating them at the house of the inviter.

ଦେ ବିଣ.—ବନ୍ଧକ ଦିଆଯାଇଥିବା — Piedged; mortgaged; pawned.

ଛନ୍ଦିବା— ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଛନ୍ଦ=ବନ୍ଧନ)—୧ । ଦୁଇଟି ପଦାର୍ଥକୁ ସଂଯୁକ୍ତ
Chhandibā କରିବା—1. To join together two things.
छाँदा କାହିଁ ଦଇବ ମୋତେ ଛନ୍ଦି ଗଲା,
छाँदना କାହୁଁ ଆଣି ରେ କାହିଁ ବନ୍ଦୀ କଲା । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

୨ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧ ଘଟାଇବା—2. To bring two
(ଛନ୍ଦାଇବା—ଣିଜନ୍ତ) persons or things together.

ସତେ କି ଏ ଶୋଭା ସ୍ୱପ୍ନସନ୍ଦମାନ୍ଦ ହାୟ ।
ଛନ୍ଦିବେ ଗନ୍ଧଉପବେ ଆମ୍ଭ ନରବର । ଚିନ୍ତାମଣି. ବକମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

୩ । ଗଣ୍ଠି ପକାଇବା—3. To tie into a knot.

୪ । ଗୁଡ଼ାଇ କରି ବାନ୍ଧିବା—4. To twine round.

ରତଶେଷେ ହସ୍ତ ଛନ୍ଦିଲେ ତୋ କଣ୍ଠ ଯାହା ଗୀତ ସେହା ସେଠରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଇନ୍ଦ୍ରାକରଚମ୍ପୂ, ର ଗୀତ ।

୫ । ବାନ୍ଧିବା—5. To tie; to bind

ଗାଈକି ଛେବେ ଛନ୍ଦି ଦୁହନ୍ତି ଗଉଡେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ଆଦି ।

୬ । ପଦ୍ୟାଦି ରଚନା କରିବା— 6 To compose (poems).

ସାରବର କାଷଠେ ପଦରେ ଛନ୍ଦାଛନ୍ଦେ ।. ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୭ । (ଦୁଧ ଦୋହିଁବା ସମୟରେ ଗାଈଙ୍କର) ଗୋଡ଼କୁ ଛନ୍ଦ-ଦଉଡ଼ିଦ୍ୱାରା ବାନ୍ଧିବା—7. To tie the legs a cow with one another during milking.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତୀ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'କୃଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ,

ଛନ୍ଦି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଗୁଡ଼େଇ ଭୁଡ଼େଇ ହେବା; ଛନ୍ଦଣି ମନ୍ଦଣି ହେବା—1. To be intricately bound up; to be intertwined.
Chhandi hebā

ସେ ଜାଲେ ପୁଣି ନକେ ହେବେ ଛନ୍ଦି,
ସେ ଜଞ୍ଜାଳ କର୍ମକାଣ୍ଡେ ହୋଇ ବନ୍ଦି । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

୨ । (ସଂ. ସନ୍ଦେହ) ସନ୍ଦେହାନ୍ୱିତ ହେବା—
2. To be in doubt or dilemma.

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବିବାହିତ ହେବା; ବରକନ୍ୟା ପରସ୍ପରଙ୍କ ଲୁଗା ଓ ହାତ ଗଇଣ୍ଠାଗଇଣ୍ଠି ହେବା—
3. To be tied in the bond of marriage.

୪ । ସଂଯୁକ୍ତ ହେବା— 4. To be connected.

ଛନ୍ଦି ହେଲେ ଲକ୍ଷମାନ ବସନ୍ତ ଅକୃତ ।
ଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

୫ । (ଦୁର୍ବଳତା ଯୋଗୁଁ, ଦୁଇ ଗୋଡ଼) ଚାଲିବାବେଳେ ପରସ୍ପର ବାଜିବା—5. (the legs) To strike each other (owing to weakness), while walking.

ଛନ୍ଦି ହେଲା ଚରଣ କରନ୍ତେ ଗମନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

ଛନ୍ଦେ—ଦେ. ଅ.—ଅଭିପ୍ରାୟ ଅନୁସାରେ—
Chhande According to the intention or purport of.

କି ସପ୍ତ ଶ୍ଳୋକ ଅର୍ଥ ଉଦ୍ଧେ,
ସର୍ବ୍ଦିଲି ବେଦବାକ୍ୟ ଛନ୍ଦେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଛନ୍ଦୋଗ—ସଂ. ବି. (ଛନ୍ଦଃ + ଗୈ ଧାତୁ = ଗାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—
Chhandoga ୧ । ସାମବେଦଗାନକର୍ତ୍ତା—1. A reciter or chanter of the hymns of the Sāma Beda.

୨ । ସାମବେଦଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. A person versed in the Sāma Beda.

ଛନ୍ଦୋଗ ପରିଶିଷ୍ଟ—ସଂ. ବି.—କାତ୍ୟାୟନ କୃତ ସାମବେଦର ଗୋଭିଲ-ସୂତ୍ରର ପରିଶିଷ୍ଟ—The title of the appendix to the Gobhiḻa aphorisms of the Sāma Beda
Chhandoga pariśishṭa

ଛନ୍ଦୋବଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. (୩ୟା ତତ୍, ଛନ୍ଦଃ + ବଦ୍ଧ)—ପଦ୍ୟ ବା ଛନ୍ଦରେ ରଚିତ—Composed in rhymes or metre.
Chhando-baddha

ଛନ୍ଦୋଭଙ୍ଗ—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଛନ୍ଦଃ + ଭଙ୍ଗ)—ଯତିଭଙ୍ଗ ଦୋଷ; ମାତ୍ରା ବା ଅକ୍ଷରର ନ୍ୟୂନତା ବା ଆଧିକ୍ୟ ଦୋଷରୁ ଗୀତର ଅଶୁଦ୍ଧି—Breach of cadence or measure in poetry.
Chhando-bhaṅga

ଛନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ (ଛଦ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍ = ଛାଦ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—୧ । ଗୁପ୍ତ—
Chhanna 1. Concealed; secret

ନିଜ ଶରୀର ଛନ୍ନ କଲା, କପଟରୂପ ପ୍ରକାଶିଲା । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୨ । ଆଚ୍ଛାଦିତ—2. Covered.

୩ । ଲୁପ୍ତ—3. Disappeared

ସଂ. ବି—୧ । ଲୁଚିବାର ସ୍ଥାନ—1. Cover; hiding place.

୨ । ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନ—2. Solitary place; solitude; retreat.

୩ । ଗୁପ୍ତ ସ୍ଥାନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. Secret place.

ଦେ. ବିଣ (ସଂ ଉଚ୍ଛନ୍ନ)—ଉଚ୍ଛନ୍ନ; ଉଦ୍ୱିଗ୍ନ; ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚଞ୍ଚଳ—
Anxious; eager; very uneasy.

ଛନ୍ନ କରିବ ତା ଭଳି—ଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ଦେ. ବି—କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ତା—Bewilderment

ବେଢିଲେ ଅତି ଅନାସୃଷ୍ଟି, ଛନ୍ନେ ନ ଦିଶେ ଛବି ରଥ—ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।

ଛନ୍ନଛନ୍ନ—ଦେ. ବିଣ—ଉଦ୍ୱିଗ୍ନ—
Chhanna-chhanna Anxious.

ନୀଳକଣ୍ଠ ଘନଘନ ନାଦେ କଲା ଛନ୍ନଛନ୍ନ, ପୁଣି ରହେ କଲା ମନ ମନ—
ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଛନ୍ନଛିଦ୍ର—ଗ୍ରାମ୍ୟ (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବିଣ—ଶୋଭାହୀନ; ଅସୁନ୍ଦର—
Chhanna-chhidra Not beautiful; uncouth.

ଆପେ ଶୋଭା ପାଉ ଥାଇ ଆପେ ଛନ୍ନଛିଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣଗୀତା ।

ଛନ୍ନମତି—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଛନ୍ନ + ମତି)—୧ । ମତିଛନ୍ନ; ଲୁପ୍ତ-ବୁଦ୍ଧି; ଯାହାର ବୁଦ୍ଧି ଅବସନ୍ନ ହୋଇଅଛି; କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼— 1. Dumbfounded; bewildered.
Chhannamati

ଛନକାରେ ନସ୍ତ ହୋଇ ହେଲେ ଛନ୍ନମତି,
ସର୍ବପ୍ରାଣୀ କି କହିବେ, କି ଛଳେ ବିହାୟସେ । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

୨ । ଜଡ଼; ମୂର୍ଖ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Stupid; dunce.

ଛପ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଆଘାତ କରିବା—
Chhap (root) To hurt (M W.)

ଛପଛପକା—ଦେ. ବିଣ—ଛିପଛିପିକିଆ; ଚିତ୍ରିତ; ଛିଟିକା—
Chhapa-chhapakā Variegated with spots of different colours; speckled; motley.
छापछाप; छापका
रङ्गबिरङ्ग

(ଛପଛପକିଆ; ଛପଛପିକା; ଛପଛପିକିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛପଛପ ହେବା—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) କ୍ରି—ଘଟଘଟ ହେବା (ଦେଖ)
Chhapa-chhapa hebā Ghaṭa-ghaṭa hebā (See)

ଛପଟିଆ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଝାମ୍ପ ମାରିବା—
Chhapaṭiā maribā 1. To pounce upon
छोमारा

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଠକିବା; ପ୍ରତାରଣା କରିବା—
पंजामारना 2 (figurative) To cheat; to deceive.

ଛପନ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଷଟ୍‌ପଞ୍ଚାଶତ୍—ପ୍ରା. ଛପ୍ପଣ)—ପଞ୍ଚାଶ ଅପେକ୍ଷା ଛଅ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା—Fifty-six.
Chhapana

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ତ୍ପ	ତ୍ଥ	ଷ୍ଣ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ତଥ	ଜ୍ଞ	ନ୍ତ

ଛପାନ୍ନ; ଛପ୍ପାନ୍ନ ବିଣ—ପଚାଶ ଅପେକ୍ଷା ଛଅ ଅଧିକ—Numbering fifty-six.
छप्पन

ଛପନ କୋଟୀ ଜୀବ—ଦେ. ବି—୧ । ୫୬୦୦୦୦୦୦୦ ସଂଖ୍ୟକ ଜନ୍ତୁ—
Chhapana koṭi jiba 1. 560 millions of animals.
୨ । ପୃଥିବୀର ତାବତୀୟ ଜନ୍ତୁ—
2. All the animals in the creation.

ଛପନ ଭୋଗ—ଦେ. ବି—ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ନିକଟରେ ଭୋଗ ହେବା ନାନା-
Chhapana bhoga ପ୍ରକାର ମିଷ୍ଟାନ୍ନ; ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ପିଠା ଭୋଗ—
(ଛପନା ଭୋଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) Many kinds of sweetmeats and cakes offered to Lord Jagannātha at Puri.

ଛପନାକୋଟୀ ଜୀବ—ଦେ. ବି—ଛପନକୋଟୀ ଜୀବ (ଦେଖ)—
Chhapanā-koṭi jiba Chhapanakoṭi jiba (See)

ଛପନାଶହେ—ଦେ ବି ଓ ବିଣ—୧୫୬; ଏକଶତ ଛପନ—
Chapanāśahe The number 156.
(ଦ୍ର—ଛପନାକୁଇଶ=୨୫୬)

ଛପର—ଦେ. ବି (ସଂ ଛଦ ଧାତୁ; ସଂ. ଛପ)—୧ । ଘରର ଚାଳ—
Chhapara 1. The thatch of a house; the roof of a thatched house.
छप्पर
छप्पर ୨ । ତୃଣର ଆଚ୍ଛାଦନ—2. A covering of grass.
୩ । ଛପର ହୋଇଥିବା ଘର—3. Thatched house.
୪ । ଶଗଡ଼ ଉପରେ ଆଚ୍ଛାଦିତ ଡାଟି—
4. Thatch of a cart.
ଦେ. ବିଣ—ଛପର ହୋଇଥିବା—Thatched.
(ଯଥା—ଛପରଘର; ଛପର ଗାଡ଼ି)

ଛପର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘର ଛୁଆଣି କରିବା—
Chhapara karibā To thatch a house.
छप्पर छाओया (ଛପର ଛାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
छप्पर छाना

ଛପର ଫାଡ଼ିକରି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଯେଉଁ ଘର ଘରମଧ୍ୟରେ
Chhapara phāṛdi-kari debā ବସିଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ କେହି
छप्पर फूड़े देओया ଚାଳକଣା କରି ଚାଳବାଟେ ଗଳାଇ କୌଣସି
छप्परफाड़कर देना ବସ୍ତୁ ପକାଏ ବା ଢାଳିଦିଏ, ସେହିପରି ଅନାୟାସରେ ବା ପରିଶ୍ରମ କରି ନ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବହୁ ପରିମାଣରେ ବାଞ୍ଛିତ ବସ୍ତୁ ଦେବା—To give a person profusely what he wants without his having to strive for it
(ଯଥା—ମହାପ୍ରଭୁ ଯାହାକୁ ଦିଅନ୍ତି ତାକୁ ଛପର ଫାଡ଼ିକରି ଦିଅନ୍ତି—ହିନ୍ଦି ପ୍ରବଚନର ଅନୁବାଦ ପ୍ରବଚନ)—

ଛପରବନ୍ଦି—ଦେ. ବି - ୧ । ଗୃହର ଛାତକୁ ତୃଣାଦି ଦ୍ୱାରା ଆଚ୍ଛାଦନ—
Chhapara-bandi 1. Thatching of a house
छप्परबन्दि ୨ । ଘରଛୁଆଣି କରିବା ମୂଲିଆ—
छप्परबन्द 2. Thatcher; a person who thatches a house.
(ଛପରବନ୍ଦ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ବିଣ—ଛୁଆଣି କରାଯାଇଥିବା (ଗୃହ)—Thatched.(house).

ଛପର ବେଠି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବିନା ମଜୁରିରେ ଅର୍ଥାତ୍
Chhapara beṭhi ବେଠିରେ ରାଜାଙ୍କ ଘର ଆଦିର ପ୍ରତି ବର୍ଷ ବେଠିଆ ପ୍ରଜାଙ୍କଦ୍ୱାରା ଛୁଆଣି—Impressed labour consisting of the tenants thatching the houses of a Rājā annually.
[ଦ୍ର—ଗଡ଼ଜାତର ପ୍ରଜାମାନେ ସାଧାରଣତଃ ମୋଗଲବନ୍ଦିର ପ୍ରଜାଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଢେର ଅଧିକ ଜମିପାଇଁ ଅଳ୍ପ ଖଜଣା ଦିଅନ୍ତି ଓ ଖଜଣା ପରିବର୍ତ୍ତେ ରାଜାଙ୍କର ନାନାଦି ବେଠି କରନ୍ତି, ଅର୍ଥାତ୍ ବିନା ପାରିଶ୍ରମିକରେ, ଓ ଅଧିକାଂଶ ସ୍ଥଳରେ ବିନା ଖୋରାକରେ ମଧ୍ୟ, ରାଜାଙ୍କର ନାନା କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ ରାଜାଙ୍କର ବା ରାଜକର୍ମଚାରୀଙ୍କର ଘରମାନ ବାର୍ଷିକ ଛୁଆଣି କରିବା ଏକତମ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରଜାର ଜମିର ପରିମାଣ, ଜାତି ଓ ବ୍ୟବସାୟ ଅନୁସାରେ ବେଠିର ପରିମାଣ ଓ ପ୍ରକାର ନିରୂପିତ ହୁଏ । ରାଜାଙ୍କ ନିଜଚାଷ ଜମି ହଳକରିବା (ହଳ ବେଠି), ରାଜାଙ୍କ ବଗିଚା ବାଡ଼ ବୁଜିବା (ଖରା ବେଠି), ଶିକାରବେଳେ ବଣରେ ଜନ୍ତୁଙ୍କୁ ହୁରୁଡ଼ାଇ ଆଣିବା (ଆଡ଼ି ବେଠି), ସଡ଼କମାନ ତିଆରି କରିବା (ସଡ଼କ ବା ରାସ୍ତା ବେଠି); ଏହିପରି ନାନାପ୍ରକାରର ବେଠି ଗଡ଼ଜାତମାନଙ୍କରେ ପ୍ରଚଳିତ । କେତେକ ସହୃଦୟ ରାଜା ଏ ପ୍ରଥା ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଛନ୍ତି]

ଛପରି—ଦେ. ବି—୧ । ଘରର ଚାଳ—
Chhaparā 1. Thatch of a house,
छप्पर ୨ । ଶଗଡ଼ ଉପରେ ଆଚ୍ଛାଦିତ ଡାଟି—
छपरा 2. Thatch of a cart.
ଦେ. ବିଣ—ପେଜୁଆ (ଭାତ)—(boiled rice) Having gruel still sticking to it.
(ଯଥା—ଆଜି ଭାତ ଛପରି ଲାଗୁଛି ।)

ଛପା—ଦେ. ବି. (ମୂଳ—ତା. ଚପା) -
Chhapā ୧ । ନଡ଼ିଆପତ୍ର ବା ବାଉଁଶ ପାତିଆର ଲମ୍ବା ଆସନ—
चटाई,चेटाई 1. A long mat made of bamboo-
साथरी, चटाइ scantlings or cocoanut-leaves.
छिपा, चापा ୨ । (ସଂ. କ୍ଷିପ ଧାତୁ, ସଂ. କ୍ଷପଣ=ନାଶ) ଲୁଚିବା,
छिपना ଗୋପନ—2. Concealment; hiding.
छापा ୩ । (ସଂ. ଚପନ=ଛେଚିବା) ଛାପିବା; ମୁଦ୍ରଣ—
छपाइ 3. Printing.
छाप ୪ । ମୋହର; ମୁଦ୍ରା—
छाप 4. Seal.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୫ । ମୁଦ୍ରାକାର ମୁଦ୍ରିତ ଧାତୁଖଣ୍ଡ—5. A piece of metal stamped with letters like a coin.

୬ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଉପରେ ମୁଦ୍ରିତ ଚିହ୍ନ— 6. A mark sealed on a thing.

୭ । ମୁଦ୍ରିତ ଚିହ୍ନଯୁକ୍ତ କାଗଜ; ଟିକଟ—7 A bit of paper stamped with a distinctive mark; ticket; stamp.

୮ । ମୁଦ୍ରିତ ଛବି—8. Printed picture

୯ । ଫଟୋ; ଛାୟାଚିତ୍ର, ଫଟୋଗ୍ରାଫ୍ ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପାଦିତ ଛବି— 9. Photo.

ଦେ. ବିଣ.—୧ । ମୁଦ୍ରିତ—1 Printed.

ছাপান (ଯଥା—ଛପା ବହି, ଛପା କାଗଜ ।)

छापा ୨ । ଗୁପ୍ତ; ଲୁକ୍କାୟିତ— 2. Concealed; hidden.

চাপা (ଯଥା—ଜନାକାଣ୍ଡି, ମଣିଷମାରୁ ବନ୍ଧୁକାଳ ଯାଏ ଛପା ରହେ **छिपा** ନାହିଁ ।)

ଯେତେକ ଯାହା କର ଯେତେ ଘୋଡାଇ,
ନ ରହେ କିଛି ଛପା ବଧ ତା ଠାଇଁ । ଭକ୍ତଚରଣ. ଗୀତଲହରୀ ।

୩ । ଅଜ୍ଞାତ—3. Unknown

ମୋତେ କିଛି ନାହିଁ ଛପା ସାରା ଉତ୍କଳରେ—ଭକ୍ତଚରଣ. କଟକବିଜୟ ।

୪ । ସାଧାରଣରେ ଅପ୍ରକାଶିତ—4. Unpublished.

ଛପାଇ—ଦେ. ବି (ସଂ. କ୍ଷୁପ)—୧ । ମୁଦ୍ରଣ—
Chhapāi 1. Printing.
ছাপাই ୨ । ମୁଦ୍ରଣର ପ୍ରକାର—2. Mode of printing.
छपाई (ଯଥା—ଏ ପୁସ୍ତକଟିର ଛପାଇ ଖୁବ୍ ସୁନ୍ଦର ହୋଇଅଛି ।]
(ଛପେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ମୁଦ୍ରଣବ୍ୟୟ—3. Printing-charges.

ଛପା(ପେ)ଇ ଖର୍ଚ୍ଚ—ଦେ. ବି—ମୁଦ୍ରାଙ୍କନର ବ୍ୟୟ—
Chhapā(e)i kharchcha Printing-charges.
ছাপাইখরচ (ଛପାଇ ଖରଚ—(ଅନ୍ୟରୂପ)
छापाखर्च

ଛପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି —୧ । (ସଂ. ଚପନ) ମୋହୋର ମାରିବା;
Chhapāibā ଛାପିବା—1. To stamp; to set a seal
ছাপা upon some thing.
छपाना ୨ । (ଛାପିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ) ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା (ପୁସ୍ତକାଦି) ଛାପିବା—2. To get (a book or paper) printed.
ছাপান
छपवाना ୩ । ଚପାଇ ଦେବା; କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଉପରେ ଟିକଟ ବା କାଗଜ ମାରିଦେବା—3. To stick a paper or ticket on a thing.
ছাপান ୪ । (ଛିପିବାର ସକର୍ମକ ରୂପ) ଲୁଚାଇବା—
छिपाना 4. To conceal a thing.

ଏଣୁ ତୁମ୍ଭେ ତାହାଙ୍କୁ ଛପାଇଣ ଦେଲ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

୫ । ଘୋଡ଼ାଇଦେବା—5 To cover up.
(ଛପେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ତେଜରେ ସେହୁ ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଛପାଇ—
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।

ଛପା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛାପିବା; ପୁସ୍ତକାଦି ମୁଦ୍ରଣ କରିବା—
Chhapā kariba To print.
ছাপা
छापना

ଛପା କାଗଜ—ଦେ. ବି—୧ । ଚପା କାଗଜ, ବ୍ଲଟିଙ୍ଗ୍; ଲେଖା କାଗଜରୁ
Chhapā kāgaja କାଳି ଶୋଷିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ
ছাপা কাগজ କାଗଜ—1. Blotting paper.
शोखता
ছাপা কাগজ ୨ । ମୁଦ୍ରିତ କାଗଜ—2. Printed paper.
छापा कागज ୩ । ସମ୍ବାଦପତ୍ର—3. Newspaper; gazette.

ଛପାଖାନା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚପନ+ଫା. ଖାନା)—ମୁଦ୍ରାଯନ୍ତ୍ର; ପ୍ରେସ୍;
Chhapā-khānā ଛାପାଖାନା—Printing press.
ছাপাখানা
छापाखाना

ଛପାଚୋର—ଦେ. ବି. (ସଙ୍କର)—୧ । ଗୁପ୍ତକର୍ମ—
Chhapā-chorā 1. Secret act.
লুকাচুরা ୨ । ଗୋପନ—2. Conceament
चुराछिपा ଦେ. ବିଣ—୧ । ଗୁପ୍ତ—1. Secret.
(ଛପାଲୁଚ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଲୁକ୍କାୟିତ—2. Concealed; hidden.

ଛପାଛପି—ଦେ. ବି—୧ । ମୁଦ୍ରଣ—
Chhapā-chhapi 1. Printing.
ছাপাছাপি ୨ । ଲୁଚାଇବା—2. Concealment; hiding.
छपाछपि ଦେ. ବିଣ—ମୁଦ୍ରିତ—1. Printed.
୨ । ଲୁକ୍କାୟିତ—2 Concealed.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଗୁପ୍ତଭାବରେ; ଲୁଚାଇକରି; ଚୁପ୍‌ଚାପ୍; ଚୁପ୍‌ଚୁପ୍—Secretly.

ଛପାମୁଦି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚପନ+ମୁଦ୍ରିକା)—୧ । ନାମାଙ୍କିତ
Chhapāmudi ମୁଦ୍ରିକା; ଯେଉଁ ମୁଦି ଉପରେ ମାଲିକର ନାମ
সীল আঙ্গটী ଲେଖା ହୋଇଥାଏ—
छपहा; छाप 1. Sealed ring; signet ring.
୨ । ଯେଉଁ ମୁଦିରେ ପଥର ବସା ନ ଯାଇ ଧାତୁଖଣ୍ଡ ବା ମୁଦ୍ରା ଥାଏ—2. A finger-ring having a metal plate or coin set on its top.

ଛପା ରହିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଲୁଚି କରି ଅବସ୍ଥାନ କରିବା; ଗୁପ୍ତ
Chhapā rahibā ହୋଇ ରହିବା; ଲୋକମାନଙ୍କର ଅଜ୍ଞାତ ହୋଇ
ছাপা থাকা ରହିବା—To lie hid; to remain
छिपा रहना unknown; to lurk.

ପାପ ଛପା ରହେ ନାହିଁ—ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଂ	ଡଅ	ଣ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲ୍ଡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

ଛପାରେ ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବିଷୟ ମୁଦ୍ରିତ ହେବାଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ ହେବା—1 To be published by bing printed; to get into print.
Chhapāre uthibā
ছাপায় উঠা
छापमे उठाना

୨ । ଆପଣାର ନାମ ବା କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ଆଦିରେ ମୁଦ୍ରିତ ହୋଇ ବିଖ୍ୟାତ ହେବା—
2. To become famous by one's name being printed in newspaper.
(ଯଥା—ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନର ନେତା ହେବାଦ୍ୱାରା ସେ ନାଆଁଟା ଛପାରେ ଉଠିଗଲା ।)

୩ । ଫଟୋଗ୍ରାଫ୍ ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ମୁଦ୍ରିତ ହେବା—
3. To be photographed.

ଛପାଲି—ଦେ. ବି—ମୁଦ୍ରାକର; ଛାପାଖାନାରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପୁସ୍ତକାଦିର ମୁଦ୍ରଣ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ—Printer.
Chhapāli
पबेया

ଛପା ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଛପିବାର କର୍ମବାଚ୍ୟ) ଛାପାହେବା; ମୁଦ୍ରିତ ହେବା—1. (passive voice of Chhāpibā) To be printed.
Chhapā hebā
ছাপাহওয়া
छपना; छापा याना

ছাপা হওয়া ୨ । (ଛପିବାର କର୍ମବାଚ୍ୟ) ଲୁଚି ହେବା; ଗୋପିତ ହେବା—2. (passive voice of Chhapibā) To be concealed.
छिपा होना
(ଛପା ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛପାଛପି—ଦେ. କ୍ରି; ବିଣ. (ଛପିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ, କ୍ରି. ବିଣ. ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)—ଲୁକ୍କାୟିତ ଭାବରେ, ଲୁଚାଲୁଚିକା; ଲୁଚକରି, ଗୁପ୍ତରୂପେ; ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଅଜ୍ଞାତରେ—Stealthily; without the knowledge of others.
Chhapāchhapi
লুকিয়ে লুকিয়ে
छिपकर; छिपाछिपी
(ଛପିଛପିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଯଥା—ମୁଁ ଛପିଛପି ତାଙ୍କ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଶୁଣି ଆସିଲି ।)

ଛପିବା- ଦେ. କ୍ରି. (ଅକର୍ମକ) (ସଂ. କ୍ଷିପ ଧାତୁ)--
Chhapibā ୧ । ଲୁଚକରି ରହିବା—1. To lie concealed.
ছিপা; লুকা ୨ । ଲୁଚିବା—2. To hide, to lurk; to conceal one's self
छिपना
(ଛପାଇବା—ଣିଜନ୍ତ) ୩ । ସାଧାରଣ ବା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦୃଷ୍ଟିରେ ନ ଆସିବା; ଦେଖା ନ ପଡ଼ିବା—
3. Not to come to the view of the public; not to be apparent.
ଛପିବ ର ଅନ୍ତ କ ସେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋକଲ୍ଲୋଳ ଚଉପଦୀ ଗୀତ ।

୪ । (ଆଲୋକ) ଲିଭିଯିବା; ନିର୍ବାପିତ—
4. (light) To be extinguished.

୫ । (ଶବ୍ଦ) ଉଚ୍ଚତର ଶବ୍ଦରେ ଲୀନ ହେବା; ବୁଡ଼ିଯିବା—5. (a sound) To sink in a louder sound.

ଅର୍ଜୁନ ଶଙ୍ଖ ଶବଦ ବ୍ୟାପି ଛନ୍ତପୂରେ
ଛପିଗଲା କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଶଙ୍ଖ ଶବଦରେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

୬ । ଲୋପ ପାଇବା; ଲୁପ୍ତ ହେବା—6. To disappear; to become extinct; to be effaced.

୭ । ଆବୃତ ହେବା; ଘୋଡ଼ାଇ ହୋଇଯିବା—
7. To be overshadowed or covered.
(ଯଥା—ବାଦଲରେ ଚନ୍ଦ୍ର ଛପିଛନ୍ତି ।)
[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଯିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ଲାଗେ ।]

ଛପୋଇ—ଦେ. ବି—ଛଅପୋଇ (ଦେଖ)
Chha-poi Chhaapoi (See)

ଛଫୁଲିଆ—ଦେ. ବିଣ— ଧଡ଼ିରେ ଛଅଧାଡ଼ି ଫୁଲ ବୁଣା ହୋଇଥିବା (ଶାଢ଼ୀ ବା ଲୁଗା,—(a cloth) Having six lines of floral work wrought on its border.
Chha-phuliā
ମୁଣ୍ଡରେ ମଇଁସିଆଁ ଛଫୁଲିଆ ଉତ୍ତରୀ ବନ୍ଧା ।
ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
(ଛଅଫୁଲିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛବି—ସଂ. ବି. (ଛେ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+କରଣ. ଇ; ଯାହା ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ଧକାରକୁ ଛେଦନ କରାଯାଏ)—
Chhabi
୧ । ଆଲୋକରଶ୍ମି—
1. A ray of light (M. W.)
୨ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ; ଶୋଭା—
2. Beauty; grace (M. W)
୩ । ଦୀପ୍ତି—3. Splendour (M. W.)
୪ । ଚମଡ଼ା; ଦେହର ଚମ—
4. Skin; cuticle (M. W.)
୫ । ଚମର ବର୍ଣ୍ଣ—
5 Colour of the skin (M. W.)
୬ । ରଙ୍ଗ; ବର୍ଣ୍ଣ—6 Colour (M. W.)

ବୈଦେ. ବି. (ଆ ଶବୀହ; ଭୁଲ. ଆ. ତସ୍ୱୀର)—
୧ । ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି—1. Figure; image.
୨ । ଅଙ୍କିତ ଚିତ୍ର—
2. Picture; drawn figure.
୩ । ପ୍ରତିକୃତି; ଫଟୋ; ପ୍ରତିରୂପ—
3. Likeness; photo.
୪ । ଚେହେରା; ରୂପ—4. Mien; appearance.
ଛବିତ ଅବଳ ଦଶେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋକଲ୍ଲୋଳ ଚଉପଦୀ ଗୀତ ।
୫ । ପ୍ରତିବିମ୍ବ—5 Reflection.

ଦେ. ବି—ଛଇ (ଦେଖ)
Chhai (See)
[ଦ୍ର—ଛବି ଶବ୍ଦର ଅଧୁନାତନ ଅର୍ଥ (ଚିତ୍ର)=ଆରବୀ, ଶବୀହ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଚରାଚର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଙ୍ଖି' ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଛବ ଅଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଆ. ଶବୀହ୍+ଅଙ୍କନ)—
Chhabi ānkibā ଚିତ୍ର ଅଙ୍କିତ କରିବା ବା ଲେଖିବା—
ছবি আঁকা, To draw a picture; to sketch a
छवि आँकना picture.
(ଛବି କାଢ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛବି ଉଠାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଫଟୋଗ୍ରାଫ୍ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିରୂପ ଉଠାଇବା-
Chhabi uṭhāibā 1. To take a photo; to
ছবিতোলা photograph.
छबिउतारना ୨ । କୌଣସି ଚିତ୍ର ଦେଖି ତାହାଁ ଅଦର୍ଶରେ
ଛବି ଉତାରିବା; } ଅନ୍ୟରୂପ ଚିତ୍ର ଅଙ୍କିତ କରିବା—
ଛବି ଉତେଇବା } 2. To draw or sketch a picture from a model

ଛବି ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ର—୧ । ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଛାୟାଚିତ୍ର
Chhabi uṭhibā ଅଙ୍କିତ ହେବା—
ছবি উঠা 1. Photographing; the production
छवि उतरना of a picture by photography.
ଛବି ଉଠା } ୨ । ଚିତ୍ରାଙ୍କନ—2. Drawing;
ଛବି ଉତୁରୁ } ଅନ୍ୟରୂପ sketching of a picture.
ଛବି ଉତୁରିବା }

ଛବିଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛବି)—୧ । ଚିତ୍ରିତ—
Chhabiḷa 1. Dyed; painted.
(ଛବିଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଦୀପ୍ତିମୟ—2. Bright; radiant.
চটকদার ୩ । ମନୋହର—
छबीला 3. Charming; enchanting; handsome.
୪ । ସୁନ୍ଦର—4. Beautiful; graceful; gay.
୫ । ଶୋଭାମୟ; ନାନା ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟଯୁକ୍ତ—
5. Picturesque.
'ଛବିଲ ଲକ୍ଷଲେ ତୋ ଛବି ଅତୁଳ । ଯଥାନାଥ. ଚଳିକା ।
୬ । ଛଇଲ (ଦେଖ)
6. Chhaiḷa (See)
୭ । ଛଇଲା (ଦେଖ)
7. Chhaiḷā (See)

ଛବିଲା—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଛବି)—
Chhabilā ୧ । ଚିତ୍ରିତ—1. Spotted.
ছাবকা ୨ । ଛିତ୍ରକା—2 Multicoloured.
छबीला (ଯଥା—ଛବିଲା ଘୋଡ଼ା ।)

ଛବିଶ—ଦେ. ବ ଓ ବଣ (ସଂ. ଷଡ୍‌ବିଂଶତି; ପ୍ରା. ଛବ୍ବୀସା)—
Chhabisa ୨୬ ସଂଖ୍ୟା; କୋଡ଼ିଏ ଅପେକ୍ଷା ଛଅ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା—
ছব্বিশ, ছাব্বিস The number 26; twentysix.
छबिस ବଣ—ଷଡ୍‌ବିଂଶ ସଂଖ୍ୟକ—
(ଛବିଶି—ଅନ୍ୟରୂପ) Numbering twentysix.

ଛବିଶାଶହେ—ଦେ. ବ ଓ ବଣ. (ସଂ. ଷଡ୍‌ବିଂଶତ୍ୟୁତ୍ତରଶତ)—
Chhabisā-sahe ୧୨୬; ଏକ ଶତ ଛବିଶ—
One hundred and twentysix.
[ଦ୍ର—ଛବିଶା ଦୁଇଶ=ଦୁଇଶ ଛବିଶ ।]

ଛବିଶି—ଦେ. ବ—ଛବିଶ (ଦେଖ)
Chhabisi Chhabisa (See)

ଛମ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଭକ୍ଷଣ କରିବା—
Chham (root) To eat.

ଛମଣ୍ଡ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ଛମ୍ ଧାତୁ+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥ, ଅଣ୍ଡ)—
Chhamaṇḍa ଅନାଥ; ପିତୃମାତୃହୀନ; ଛେଉଣ୍ଡ—
(ଛମଣ୍ଡୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Orphan (infant), one who has lost either or both of the parents.

ଛମାଖ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଛକା; କଉଡ଼ି ଖେଳରେ ଛଅ କଉଡ଼ି-
Chhamākha ଯାକ କଉଡ଼ି ଚିତ୍ହୁଁ ମାଡ଼ିପଡ଼ିବା—
The six kauries falling with the ventral side down in a game of kauries (sea-shells).

ଛମାସିଆ—ଦେ. ବଣ—୧ । ଯାହାର ବୟସ ଛଅ ମାସ; ଷଣ୍ମାସ ବୟସ୍କ—
Chha-māsiā 1. Six months old; aged six months.
ছমাসিয়া ୨ । ଛଅ ମାସ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; ଷାଣ୍ମାସିକ—
छमासी 2. Pertaining to six months.
୩ । ଛଅ ମାସ ଅନ୍ତରରେ ଘଟୁବା—
3. Sixmonthly; half yearly.

ଛୟ—ଦେଦେ. ବଣ. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) (ହିନ୍ଦୀରୁ ଅନୁକୃତ)—
Chha-y ୬; ଛଅ—6; Six.

ଛୟଲାଟ୍—ଦେ. ବ ଓ ବଣ—ଛଇଲ୍ (ଦେଖ)
Chhayalāṭ Chhail (See)

ଛୟାଅଶି—ଦେ. ବ. (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ, ସଂ. ଷଡ଼ଶୀତି; ପା. ଛଳସୀତି,
Chhayā-asi ପ୍ରା. ଛସୀ)—ଅଶି ଅପେକ୍ଷା ଛଅ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା—
ছয়াশী Eightysix.
छियासी ବଣ—ଅଶି ଅପେକ୍ଷା ଛଅ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟକ—
(ଛୟାଶି—ଅନ୍ୟରୂପ) Numbering 86.

ଛୟାନବେ—ଦେ. ବ.—(ସଂଖ୍ୟାବାଚକ; ସଂ. ଷଣ୍ଣବତି, ପ୍ରା. ଛଣ୍ଣଉଇ)—
Chhayā-nabe ନବେ ବା ନବ୍ବେ ଅପେକ୍ଷା ଛଅ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା—
ছিয়ানব্বই, ছানবে Ninetysix.
छियानबे ଦେ. ବଣ.—ନବେ ଅପେକ୍ଷା ଛଅ ଅଧିକ—
Numbering ninetysix.
(ଛୟାଣେଇ; ଛୟାଣୋଇ; ଛୟାଲବେ; ଛୟାଁଲବେ; ଛୟାନବେ; (ଛୟାଲୋଇ, ଛୟାଁଲୋଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛୟାଳିଶ—ଦେ. ବ.—(ସଂଖ୍ୟାବାଚକ; ସଂ. ଷଟ୍‌ଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍; ପ୍ରା.
Chhayāḷisa ଛଚତ୍ତାଲୀସ)—ଚାଳିଶ ଅପେକ୍ଷା ଛଅ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା—
छचालिश Fortysix.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ଊଅ	ଞ୍ଚ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼ଁ	ନ୍ତ

ଛିୟାଳିସ ଦେ. ବଣ.— ଚାଳିଶ ଅପେକ୍ଷା ଛଅ ଅଧିକ—
(ଛୟାଳିଶି—ଅନ୍ୟରୂପ) Numbering fortysix.

ଛୟାଳିଶାଶହେ—ଦେ. ବି.—ଏକଶହ ଛୟାଳିଶ—
Chhayālisā-sahe One hundred and fortysix.
(ଦ୍ର—ଛୟାଳିଶାଦୁଇଶ=ଦୁଇ ଶହ ଛୟାଳିଶ ।)

ଛୟାଶୀ—ଦେ. ବି. ଓ ବଣ—ଛୟାଅଶି (ଦେଖ)
Chhayāsi Chhayā-asi (See)

ଛରଗ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. କ୍ଷର ଧାତୁ=ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷିପ୍ତ ହେବା)—
Chhar-rā ବନ୍ଧୁକରେ ଭର୍ତ୍ତି କରାଯିବା ଗୋଡ଼ା ପରି ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର
ଛର୍ରା, ଛିଟା, ଛିଟେ ଗୁଳି—Small shot; pellet.
ଛଟରା, ଛରା
ଛରରା; }
ଛର୍ରା }

ଛର (ଇତ୍ୟାଦି)— ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି.—(ସଂ. କ୍ଷୌର)—
Chhara (etc.) ଛଅର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Cha-ara etc (See)

ଛରା—ଦେ ବି. (ସଂ. କ୍ଷର ଧାତୁ; କିମ୍ବା ସଂ. କ୍ଷିପ୍ତ. ପ୍ରା. ଛିତ୍ତ)—
Chharā ୧ । ଘୃଷ୍ଟ ଚନ୍ଦନାଦିର ଛିଟା—
ଛର୍ରା, ଛିଟା, ଛଡ଼ା 1. Particles of sprinkled sandal-
ଛୀଟା paste.
୨ । ଛିଟାଛିଟା ଜଳ ସିଞ୍ଚିବା; ଛେରା; ଛଡ଼ା—
2. Sprinkling of water.
(ଯଥା—ସକାଳୁ ମାଇପେ ଦୁଆରମୁହଁରେ ଓ ଅଗଣାରେ ଗୋବର-
ପାଣିର ଛରା ଦିଅନ୍ତି ।)
ବିଶେଷରେ ପୂଜ କରୁ କରେ ମିଳ ମୋ ମାର୍ଗକୁ ସୁଧା ଛରାରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ.କ୍ଷୁର)—୧ । ଖଟଖୁରା—
1. Posts of a bedstead.
୨ । (ସଂ. କ୍ଷୁର)—କ୍ଷୁର—2. Razor.

ଛରା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସକାଳୁ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଅଗଣା ଓଳାଇ)
Chharā debā ଗୋବରପାଣି ଛିଞ୍ଚିବା—To sprinkle water
ଛଡ଼ାଦେଓ୍ୱା mixed with cowdung (on the courtyard).
ଛିଡ଼କନା

ଛରାପଅଁରା—ଦେ. ବି.—ଛେରା ପହଁରା (ଦେଖ)
Chharā paanrā Chherā pahanrā (See)
(ଛରାପଅରା, ଛରାପହଁରା; ଛରାପହରା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛରିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. (ସଂ କ୍ଷର ଧାତୁ)—ନିଃସୃତ ହେବା, ଝରିବା—
Chharibā To flow down; to ooze.
ଝରା
ଝରନା ମୋ ଚକ୍ଷୁ ଛରିବ ହେମନ୍ତ । ପ୍ର ତୀ ପଣ୍ଡଶାବନ୍ତ, ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତ ।

ଛର୍ଦ୍ଦ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ବମନ କରିବା—
Chhardd (root) To vomit.
(ଛର୍ଦ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛର୍ଦ୍ଦନ—ସଂ. ବି. (ଛର୍ଦ୍ଦ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ବମନ, ବାନ୍ତି;
Chharddana ଉଦ୍ଗାର—1. Vomiting
(ଛର୍ଦନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବମନୋପକ୍ରମ—2. Nausea.
୩ । ନିମ୍ବ ବୃକ୍ଷ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—3. The Neem tree.
୪ । ମଦନ ବୃକ୍ଷ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର) (ଦେଖ)
4. Madana tree (See)

ଛର୍ଦ୍ଦି—ସଂ. ବି. (ଛର୍ଦ୍ଦ ଧାତୁ+ଭାବ. ଇ)—୧ । ଛର୍ଦ୍ଦନ (ଦେଖ)
Chharddi 1. Chharddana (See).
(ଛର୍ଦି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବାରମ୍ବାର ବମନ ହେବା ରୋଗବିଶେଷ—
2. A disease resulting in constant vomiting.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ରୋଗୀ ମୁହଁରୁ ସର୍ବଦା ଲାଳ ବୁହେ ଓ ଅଇ ଉଠାଇ ବମନ ହୁଏ । ରାଗ, ଲୁଣିଆ ଓ ତେଲିଆ ପଦାର୍ଥ ଅଧିକ ଖାଇଲେ ଏ ରୋଗ ଜନ୍ମେ । ଅତ୍ୟଧିକ ଶ୍ରମ, ଉଦ୍‌ବେଗ ଓ ଅଜୀର୍ଣ୍ଣରୁ ମଧ୍ୟ ଏ ରୋଗ ଜନ୍ମେ । ଏ ରୋଗରେ ଜ୍ୱର, କାସ, ଶ୍ୱାସ ଆଦି ମଧ୍ୟ ହୁଏ ।]

ଛର୍ଦ୍ଦିଘ୍ନ—ସଂ. ବଣ—(ଛର୍ଦ୍ଦି+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯେଉଁ ଔଷଧ
Chharddighna ବମନ ବନ୍ଦ କରାଏ—
(medicine) Preventive of vomiting.
ସଂ. ବି.—୧ । ନିମ୍ବ (ଦେଖ)
1. Nimba (See)
୨ । ମହାନିମ୍ବ (ଦେଖ)—2 Mahānimba (See).

ଛର୍ଦ୍ଦୀ—ସଂ. ବି. (ଛର୍ଦ୍ଦ ଧାତୁ+ଭାବ ଇସ୍. ୧ମା.୧ବ.)—ଛର୍ଦ୍ଦନ (ଦେଖ)
Chharddi Chharddana (See).

ଛଲ୍‌କିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—(ତୁଳ. ହି. ଛଲକ୍‌ନା)—
Chhalkibā ୧ । ଛଡ଼କିବା—1. To be splutterd.
୨ । ଉଚ୍ଛୁଳିବା—2. To overflow.
୩ । ଚହଲିବା—3. To move to and fro.
୪ । ଗୋଡ଼ ଆଦି ଭୂଇଁରେ ଖସଡ଼ି ଯିବା—
4. To slip (said of the legs).

ଛଳ—ସଂ. ବି. (ଛୋ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—
Chhaḻa ୧ । କପଟତା—1. Hypocrisy; dissimulation.
୨ । ବଞ୍ଚନ; ଶଠତା; ପ୍ରତାରଣା—2. Deceit; fraud; stratagem; deception; wile.
୩ । ଚତୁରୀ—3. Trick; cunning
୪ । କୌଶଳ—4. Skill; cleverness; artifice.
୫ । ଆପତ୍ତି—5 Objection.
୬ । ଅଭିସନ୍ଧି—6. Hidden intention.
୭ । ମନୋଭିଳାଷ; ଅଭିପ୍ରାୟ; ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—
7. Intention; aim.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପରିବର୍ତ୍ତେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ'ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗୀ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୮ । ମନକୁ ବାଧିଲା ଭଳି କଥା କହିବା; ବାକ୍ୟଦୂଷଣ-ବିଶେଷ; ଚିଗୁଲାଇବା—8. Satire; sarcastic remarks.

୯ । ଉପଲକ୍ଷ; ପ୍ରସଙ୍ଗ; ସଂପର୍କ—
9. Argument; connection; course.

ମନ୍ତ୍ର ଅଗ୍ରଜ ବଣ ଏହି
ପ୍ରସ୍ତାବ ଛଳେ କହିଲଇଁ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୧୦ । ପ୍ରଯୁକ୍ତ ବାକ୍ୟର ଅର୍ଥାନ୍ତର କଳ୍ପନା; ବିପରୀତାର୍ଥବୋଧ—
10. Giving the opposite meaning to a word by playing upon the words used by the speaker.

୧୧ । ବ୍ୟଙ୍ଗ ଭାବ; ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି—11. Satire.

୧୨ । ଶ୍ଳେଷବଚନ—12. Mockery; equivoke; pun.

୧୩ । ସ୍ଖଳନ—13. Slipping.

୧୪ । ବାହାନା; ବ୍ୟାଜ—14. Pretence; pretext.

ଧବଳ ଫେନ ଛଳେ ଜାହ୍ନବୀ ହସେ । ରାଧାନାଥ ।

୧୫ । ମାନ; ଅଭିମାନ—15. Silent displeasure; sullenness; taking offence.

୧୬ । ଅପମାନ—16. Insult.

ପିତାର ଯଜ୍ଞଶାଳେ ଯାଇଁ
ସ୍ୱାମୀର ଛଳେ କୋପ ବହି
ଦେବଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ଯଜ୍ଞଶାଳେ
ଜୀବନ ଛାଡ଼େ ଯୋଗ ବଳେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୧୭ । ପ୍ରତିହିଂସା—17. Vengeance.

ତା' ଛଳେ ସର୍ବ ଦିତିର ଗଣ
ଉଭିର କଲେ ଘୋର ରଣ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୧୮ । ପରଦୁଃଖରେ ବେଦନାନୁଭବ—
18. Sympathy; commiseration.

କହାଁ ବୋଲଅ ସେବକବତ୍ସଳ
କଷ୍ଟ ଦେଖିଲ ନାହିଁ ମନେ ଛଳ । ଦୀନକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

୧୯ । (ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର) ବକ୍ତାର ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅର୍ଥକୁ ଗ୍ରହଣ ନ କରି ବକ୍ତାର କଥିତ ବାକ୍ୟର ଅନ୍ୟ ଅର୍ଥ କଳ୍ପନାପୂର୍ବକ ବକ୍ତାର କଥନର ଖଣ୍ଡନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
19. (Logic) A refutation of the intended meaning of a speaker by playing upon the very words used by him.

[ଦ୍ର—ଏହା ତିନପ୍ରକାର—ବାକ୍‌ଛଳ, ସାମାନ୍ୟଛଳ ଓ ଉପଚାରଛଳ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଛଳଛଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଉଚ୍ଛଳନ)—୧ । ଲୋତକଜଳରେ ଭାସିବା; ଆଖିରୁ ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ ଲୁହ ବୋହିବା—
Chhaḻa-chhaḻa
ছলছল
1. Profuse discharge of tear.
୨ । लबालब; डबडब ଦେ. ବିଣ—ଲୋତକ ଜଳରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ—
(eyes) Brimming with tears; brimful.

ଦେଖି ମୋ ନୟନ ଜଳ ଗଳ ନେତ୍ର ଛଳଛଳ ।
ମଧୁସୂଦନ. ଛନ୍ଦମାଳା ।

ଛଳ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କଥାର ଦୋଷ ଧରିବା—
Chhaḻa dharibā
ছল ধরা
छल करना
1. To find fault (with).
୨ । ଛଳ ବହିବା (ଦେଖ)
2. Chhaḻa bahibā (See)
(ଛଳ କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଏ ଅପ୍ରିୟ ସତ୍ୟେ ଛଳକୁ ନ ଧର । ରାଧାନାଥ. ଦରବାର ।

ଛଳଧର୍ମ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଛଳପୂର୍ଣ୍ଣଧର୍ମ)—କପଟ ଧର୍ମ; ଧର୍ମଧ୍ୱଜିତା—
Chhaḻa-dharma
False piety.

ଶାସ୍ତ୍ରର ତତ୍ତ୍ୱ ନ ବଗୃହ, ଯେ ଶାସ୍ତ୍ରବାକ୍ୟ ଭେଦ କରି
ବାହ୍ୟେ ଧର୍ମର ଧ୍ୱଜ ଧରି । ଛଳଧର୍ମ ସେ ତାକୁ ବୋଲି ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଛଳନ—ସଂ. ବି. (ଛଳ ନାମ ଧାତୁ=ଛଳନା କରିବା+ଭାବ. ଅନ)—
Chhaḻana
ଛଳନା (ଦେଖ)
Chhaḻanā (See)

ଛଳନା—ସଂ. ବି. (ଛଳ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Chhaḻanā
୧ । ପ୍ରତାରଣା; ଶଠତା—1. Deceit; fraud.
୨ । ବାହାନା—2. Pretext.

ଛଳ ପଶିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛଳବାକ୍ୟ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମନରେ ଦୁଃଖପ୍ରଦ ହେବା—
Chhaḻa paśibā
The taking effect of a sarcastic remark; taking to heart a sarcastic remark.
(ଯଥା—ମୋ କଥା ଶୁଣି ତା ହୃଦରେ ଛଳ ପଶିଗଲା ।)

ଛଳ ପୂରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛଳ ବହିବା (ଦେଖ)
Chhaḻa pūrāibā
Chhaḻa bahibā (See)
(ଯଥା—ସେ ମୋ କଥାରେ ଛଳ ପୂରାଇ ବସିଛି ।)
(ଛଳ ପୂରେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛଳ ବଚନ—ଦେ. ବି—ଛଗୁଲା କଥା; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ବ୍ୟବହୃତ ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି—
Chhaḻa bachana
Sarcastic remarks; innendo.
(ଛଳବାଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛଳ ବଚନକୁ ସତ ମଣି କରେ—ପ୍ରାଚୀନ ସଙ୍ଗୀତ ।

ଛଳ ବଳ କୌଶଳ—ଦେ. ବି—କାର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧି ନିମନ୍ତେ ଅନ୍ୟପ୍ରତି ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ସକଳ ପ୍ରକାର ଉପାୟ; କପଟତା, ଶାରୀରିକ ବଳ ଓ ଫନ୍ଦି—
Chhaḻa baḻa kauśaḻa
ছলবল কৌশল
छलबल
All available or conceivable means to be employed to gain one's object, viz. deceit, force and artifice.

ଛଳେ ବଳେ କୌଶଳେ, ଶତ୍ରୁକୁ ସାଧିବ ହେଲେ— ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ରୁ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଫ୍ସ	ଉଅ	ଷ୍ଣ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଁ	ଇଅ	ଔ	ନ୍

ଛଲ ବହିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତିକୁ ଆପଣା ଦେହକୁ ନେବା; ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତିଦ୍ୱାରା ମର୍ମାହତ ହେବା—To take offence; to be offended by or to take to heart a sarcastic remark
Chhaḻa bahibā
ছল বহা
छल लेना

ଛଲବାହିନୀଶ—ସଂ. ବିଣ. (ଛଲର ବାହିନୀ=ଛଲବାହିନୀ; ଛଲବାହିନୀର ଈଶ) – ଛଳସାଗର; କପଟରେ ପାରଦର୍ଶୀ—Full of wiles; adept at wiles.
Chhaḻa-bāhinīśa
ଛଲବାହିନୀଶ ହେ ଶତ ଏ ସାହସ ହେ—କବି ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚମ୍ପୂ ଛ. ଗୀତ ।

ଛଲାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଥଟ୍ଟା କରିବା; ଉପହାସ କରିବା—1. To deride; to sneer.
Chhaḻāibā
ছলান
छलाना
ଏବେ କହିତ ପବନ ବନପ୍ରିୟ ଭ୍ରମର ବୋଲି ଛଳାଇବ—
ଭଞ୍ଜ, ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
(ଛଳେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ମନକୁ ବାଧିଲା ଭଳି କଥା କହିବା—2. To make sarcastic remarks
୩ । ଶ୍ଳେଷରେ କହିବା—3. To satirise.
୪ । ପ୍ରତାରିତ କରିବା—4. To cheat.

ଛଲାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—
Chhalāibā ୧ । (ଗଛରୁ) ଛେଲି ଛଡ଼ାଇବା—
(ଛଲେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. To take out or scrape off the bark.
୨ । ଚାଞ୍ଛିବା; ଛେଲିବା—2. To scrape off.

ଛଲି (ନାମଧାତୁ)—ସଂ. (ଛୋ ଧାତୁ + ଣିଚ୍)—ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା—To cover.
Chhaḻi (root)

ଛଲିତ—ସଂ. ବି. (ଛଲ ନାମଧାତୁ + ଭାବ. ତ)—ଛଲନା (ଦେଖ) Chhaḻanā (See)
Chhaḻita
ସଂ. ବିଣ (ଛଲ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—ପ୍ରତାରିତ—Cheated.

ଛଲିତକ—ସଂ. ବି—ନାଟକର ଏକ ଭେଦ—A class of drama.
Chhaḻitaka

ଛଲିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଛଳ)—
Chhaḻibā ୧ । ପ୍ରତାରଣା କରିବା; ଭଣ୍ଡାଇବା; ଠକିବା—1. To deceive; to cheat.
ছলা
छलना
ବଳି ବାମନ ରୂପ ଧରି, ଛଳିଲୁ ବଳୀ ଦଣ୍ଡଧାରୀ—
ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
୨ । ଶ୍ଳେଷରେ କହିବା—2. To speak sarcastically.
ଭଲ କଲେ ବୋଲି ଛଳେ ଯୁବତୀ—ଭଞ୍ଜ, ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
୩ । ଆଚ୍ଛନ୍ନ କରିବା—3. To cover; to envelep.
ଛଳ ମନ ଭୂମି ଗୁଣେ, ଛ ଦୁଇ ଦୁର୍ଦ୍ଦେଶ ଭଣେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଣୋଗଚମ୍ପୂ, ଛ ଗୀତ ।

[ଦ୍ର—କବିସୂର୍ଯ୍ୟଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀର ପ୍ରକାଶକ ପଣ୍ଡିତ ଭୁଲମଣି ଦାଶ ଭାଷାକୋଷର ପାଣ୍ଡୁଲିପି ସମ୍ମାର୍ଜନ କରିବା ସମୟରେ 'ଛଳ' ଶବ୍ଦଟି 'ଛନ୍ନ' ସ୍ଥାନରେ ମୁଦ୍ରାକର ପ୍ରମାଦରୁ ଛାପା ଭୁଲ ହୋଇଥିବା ବିଷୟ ମୋତେ ଜଣାଇଅଛନ୍ତି । ଅତଏବ ଛଳିବାର ଏହି ତୃତୀୟ ଅର୍ଥ 'ଛନ୍ନିବାର' ଅର୍ଥ ଅଟେ ।]
୪ । ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରିବା—4. To rival.
ତାହାଙ୍କ ଜୀବ ଛଳ ଆପଣା ପାଟପ
ଦେଖାଇ ନୃତ୍ୟ କରି କରେ ଦମ୍ଭ ଲୋପ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ ।

ଛଲୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଛଲ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । କପଟୀ—1. Hypocritical.
Chhaḻī
(ଛଳିନୀ – ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ପ୍ରତାରକ—2 Deceitful.

ଛଲୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ଛଲୀ)—
Chhaḻuā ୧ । ଅଭିମାନୀ, ଯେ ସାମାନ୍ୟ କଥାରେ ଛଳ ବହେ—1. Prone to take offence at little things.
छलिया
(ଛଳେଇ – ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । କପଟୀ—Hypocritical.
୩ । ପ୍ରତାରକ—3. Deceitful.

ଛଲେ—କ୍ରି. ବିଣ—ପ୍ରତିହିଂସା ନେବା ପାଇଁ—In order to take revenge
Chhaḻe
ଏଠାରେ ସୁଗ୍ରୀବଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ହେଲି ମିତ
ତାଙ୍କ ଛଳେ କଲି ବାଳିକି କାଣ୍ଡେ ହତ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଛଲେଇ କରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ପ୍ରକାଶ ନ କରି; (କୌଣସି ବିଷୟକୁ) କେବଳ ଇଙ୍ଗିତଦ୍ୱାରା (କହିବା)—(to mention) Indirectly; by insinuation or innuendos.
Chhaḻei kari

ଛଲ୍ଲି—ସଂ. ବି. (ଛଦ=ଆବରଣ + ଲା ଧାତୁ=ଦାନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଇ; ଯାହା ବୃକ୍ଷର ଶରୀରକୁ ଆଚ୍ଛାଦନ କରେ)—
Chhalli
୧ । ଛାଲି; ଛେଲି; ବଲ୍କଲ—
1. Bark of a tree.
୨ । ଲତା—2. A creeper.
୩ । ସନ୍ତାନ—3. Offspring.
୪ । ବନ୍ୟ ପୁଷ୍ପବିଶେଷ (କ୍ଷୀରେନ୍ଦ୍ର)—
4 Name of a wild flower.
୫ । (ଛଲ + ଇ) ଶଠ ବ୍ୟକ୍ତି—5. A cheat.

ଛଲ୍ଲୀ—ସଂ. ବି. (ଛଦ + ଲା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଈ)—ଛଲ୍ଲି (ଦେଖ) Chhalli (See)
Chhallī

ଛଷଠାଶହେ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ. (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ, ସଂ. ଷଟ୍ଷଷ୍ଟ୍ୟୁତ୍ତର-ଶତ)—ଏକ ଶହ ଛଅଷଠି—166;
Chhashaṭhā-śahe
ଛଅଷଠାଶହେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛଷଠି—ବିଣ—ଛଅଷଠି (ଦେଖ) Chhaashaṭhi (See)
Chhashaṭhi
(ଛଷଠି – ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛସ୍ତରାଶହେ—ଦେ. ବି—ଛଅସ୍ତରାଶହେ (ଦେଖ) Chhaastarāśahe (See)
Chhastarāśahe
(ଛସ୍ତୁରାଶହେ; ଛସ୍ତୋରାଶହେ; ଛଅସ୍ତରାଶହେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, ଆଗ୍ୟା ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଛସ୍ତରି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଛଅସ୍ତରି (ଦେଖ)
Chhastari Chhaastari (See)
(ଛସ୍ତୁରି; ଛସ୍ତୋରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛା—ସଂ ବି—ଶାବକ, ପ୍ରାଣୀର ଛୁଆ—
Chhā Young one's of animals (M. W.).

ଛାଅ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର, ମେଦିନୀପୁର) ବି (ତୁଳ. ବଂ. ଛା, ଛାଁ, ଛାଁଆଲ୍) - ଛା (ଦେଖ)—Chhā (See)
Chhāā

ଛାଆଣ—ଗ୍ରା. ବି—ଛାଆଣି (ଦେଖ)
Chhā-āṇa Chhāāṇi (See)

ଛାଆଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛଦ ଧାତୁ ; ସଂ. ଛାଦନ)—
Chhā-āṇi ୧ । ଆଚ୍ଛାଦନ—1. Covering.
ছাওয়া, ছাওনি ୨ । ଘରର ଛପରବନ୍ଧ—
छान, छावनि 2. Thatching of a house
୩ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଉପରେ ଅନ୍ୟ ଧାତୁର ପତଳା ସ୍ତରର ଲେପନ--3. Overlaying of a layer of metal on some article.
୪ । (ସଂ. ଚାଳନ; ଛାରଣ) ଛାଙ୍କିବା; ଛାଣିବା—
4. Distilling; sifting.
(ଯଥା—କପଡ଼ାଛାଆଣି ।)

ଛାଆଣିଆଁ—ଦେ. ବି. (ସଂ ଛଦ ଧାତୁ)—ଯେଉଁମାନେ ଘର ଛପର କରନ୍ତି; ଛାଉଣିଆଁ—Thatcher.
Chhā-āṇiāñ
छानेवाला, छप्परबन्द

ଛାଆଣି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛାଇବା (ଦେଖ)
Chhā-āṇi kariba Chhāiba (See)

ଛାଆଳି—ଦେ. ବି—ଛାଅଣିଆଁ (ଦେଖ)
Chhā-āḷi Chhā-āṇiāñ (See)

ଛାଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛାୟା)—
Chhāi ୧ । ଅନାତପ; ଖରାର ଅଭାବ—
ছাওয়া, ছাই 1. Shade; want of sun's rays.
छाँ, चाँह, छाँहो ୨ । ଛାୟା; ଆଲୋକ ବା ସୂର୍ଯ୍ୟ ବା ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତ ଦିଗରେ ପଡ଼ିବା କୌଣସି ବସ୍ତୁର ପ୍ରତିରୂପ—
2 Shadow.

ଦମୟନ୍ତୀ ଦେଖିଲେ ନଳଙ୍କର ରୂପ
ଶଶଧରଙ୍କୁ ଛାଇ ହୋଇଛୁ ଅନୁରୂପ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ବନ ।

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଆଶ୍ରୟ; ବାହୁଚ୍ଛାୟା; ଶରଣ—
3. Shelter
(ଯଥା—ତା ଛାଇରେ ମୋ ଦିନ ଯାଉ ।)
୪ । ପ୍ରତିବିମ୍ବ, ଜଳ ବା ଦର୍ପଣରେ ଦେଖାଯିବା କୌଣସି ବସ୍ତୁର ପ୍ରତିରୂପ—4. Reflection of a thing on water or mirror.
୫ । ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ ପଡ଼ି ନ ଥିବା ସ୍ଥାନ—
5. A place where the sun's rays do not fall.
୬ । ଛୁଆଣି; ଛାଉଣୀ—
6. Thatching; overlaying.

ଛାଇଁବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ ଛଦ ଧାତୁ)—ଛାଇବା (ଦେଖ)
Chhāiñbā Chhāibā (See)

ଛାଇକି ଛଅ ଘା ମାରିବା—ଦେ କ୍ରି—୧ । ଅବାସ୍ତବ କଥାରେ ବୃଥା ଉତ୍ତେଜିତ ହେବା—
Chhāiki chhaa-ghā māribā
1. To be excited for nothing.
୨ । ପ୍ରକୃତ କାରଣ ବା ଉତ୍ତେଜନା ନ ଥାଇ କଳି କରିବା--
2 To quarrel without sufficient provocation.
[ଦ୍ର—ଛାଇକି ଗୋଇଠା ମାରିବା, ଛାଇକି ନାଡ଼ ମାରିବା, ମଧ୍ୟ ଏହି ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଛାଇ ଗଡ଼ିବା—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଛାଇ ନେଉଟା (ଦେଖ)
Chhāi gardiba Chhāi neuṭā (See)

ଛାଇ ଘୋଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. ବି—୧ । ମେଘାବୃତ ଅବସ୍ଥା—
Chhāi ghordā(rde)ibā 1. Cloudy state.
୨ । ମେଘାବୃତ ଋତୁ—2. Cloudy weather.
(ଯଥା-- ଆଜି ସକାଳୁ ୧୨ଟାବେଳଯାଏଁ ଛାଇ ଘୋଡ଼େଇଛି ।)

ଛାଇ ଛାଇ—ଦେ. ବି—୧ । ଛାୟାବାହୁଲ୍ୟ; ବହୁଛାୟାର ଚିହ୍ନ—
Chhāi chhāi 1. A number of shadows.
(ଛାଇଛାଇଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବହୁ ସମୟ ଛାୟାଯୁକ୍ତ ହେବା ଅବସ୍ଥା--
2. The state of being shadowy for a long time.
(ଯଥା—ମେଘ ଛାଇ ଛାଇ କରିଛି ।)
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଛାୟାବହୁଳ—1. Full of shadows
୨ । ଛାୟାମୟ—2. Shadowy.

ଛାଇଛାଇ ହେବା—ଦେ କ୍ରି—୧ । ଛତରଛାତ୍ରଳ ହେବା—
Chhāi-chhāi hebā 1. To be scattered about.
୨ । (ତୁଳ. ବଂ. ଛାଇ=ଭସ୍ମ)—
ଛାରଖାର ହେବା; ଭସ୍ମରେ ପରିଣତ ହେବା—
2 To be reduced to ashes; to be ruined.
୩ । (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଘୂରିବା; ଚକ୍ରାକାରରେ ଘୂର୍ଣ୍ଣିତ ହେବା—
3. To reel; to whirl

ଛାଇତଳିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ଯେ ସର୍ବଦା ଛାଇ ତଳେ ଥାଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାଠାରେ ଖରା ଲାଗେ ନାହିଁ—
Chhāi taḷiā
ছাওয়া 1. Living in the shade.
(ଯଥା—ଛାଇତଳିଆ ବେପାରୀ, ଛାଇତଳିଆ ବଡ଼ଲୋକ ।)
୨ । ଛାୟାଯୁକ୍ତ; ଛାୟାମୟ—2. Shady; shadowy

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଳ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଫ୍ଟ	ଉଅ	ଊ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ବାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍କ	ନ୍ତ

ଛାଇଦେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସକର୍ମକ) (ସଂ.ଛଦ ଧାତୁ=ବେଷ୍ଟନ କରିବା)—
Chhāidebā ୧ । ବିସ୍ତାର କରିବା—
ছাওয়া 1. To diffuse; to spread.
छितराना
ଯୁଧିଷ୍ଠିର ନୃପେ ହସ୍ତ ନା ଗଜ୍ୟ ଦେଇ
ଚନ୍ଦ୍ର ପରି କୀର୍ତ୍ତିକି ଭବେ ଛାଅ ଛାଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ କର୍ଣ୍ଣ ।
୨ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଘେରିବା ବା ବେଢ଼ିବା—
2. To envelop; to encompass.

ଛାଇ ନ ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର
Chhāi na paṛdibā ସାମାନ୍ୟ ସମ୍ପର୍କ ମଧ୍ୟ ନ ରହିବା—
छाँह न गीरना The absence of the slightest connection between two persons.

ଛାଇ ନ ମାଡ଼ିବା—ଦେ. ବି (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—(କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର) ସଙ୍ଗେ
Chhāi na māṛdibā ଲେଶ ମାତ୍ର ସମ୍ପର୍କ ନ ରଖିବା; କୌଣସି
ছাই ন মাড়ান ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହସ୍ପର୍ଶ ତ ଦୂରର କଥା,
छाँह बचाना ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହଛାୟାକୁ ସୁଦ୍ଧା ସ୍ପର୍ଶ ନ କରିବା—(figurative) Not having even a little connection (with a person).
ସପକ୍ଷ ବା ଅହିତକାରୀ ଯେ ତାଙ୍କର
ନ ମାଡ଼ିବ ତାଙ୍କ ଛାଇଟି ନରବର । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ ।

ଛାଇନିଦ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଈଷତ୍+ନିଦ୍ରା)—ସଚେତ ନିଦ୍ରା; ସାମାନ୍ୟ
Chhāi-nida ନିଦ୍ରା; ତନ୍ଦ୍ରା; ନିଦ୍ରାର ପ୍ରଥମ ଆକର୍ଷଣରେ ଚେତନା-
সজাগ ঘুম ଚେତନ ଅବସ୍ଥା—Slight sleep; nap.
झपकी ତାଙ୍କୁ ଟିକିଏ ଛାଇନିଦ ଲାଗିଲେ ଦେଖନ୍ତି, ଆକାଶରେ ଏକ ଭୟଙ୍କର ମୂର୍ତ୍ତି ।
ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଛାଇନିଦ୍ରା—ଦେ. ବି—ଛାଇନିଦ (ଦେଖ)
Chhāi-nidrā Chhāi-nida (See)
ଘୋର ବରଷାରେ ସେ ଛାଇନିଦାରେ
ମୋ ପ୍ରାଣ-ଜନନୀ ଯେବେ
ପିଠେ ଆଉଁସିଣ ଗୀତ ଗାଉଥିଲେ
ମନେ ପଡ଼େ ତାହା ଏବେ । ନନ୍ଦକିଶୋର, ନିର୍ଝରିଣୀ ।

ଛାଇନେଉଟା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଛାୟା+ନିବର୍ତ୍ତନ; ଯେଉଁ ସମୟରେ
Chhāi-neuṭā କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ଛାୟା ପୂର୍ବାହ୍ଣ ପରି ପଶ୍ଚିମଦିଗରେ
बाद दुपहर ନ ପଡ଼ି ପୂର୍ବଦିଗକୁ ଲେଉଟେ)—ଯେଉଁ ସମୟରେ
ଛାଇନେଉଟିବା, ଛାଇଲେଉଟା, ଛାଇଲେଉଟିବା } ଅନ୍ୟରୂପ ଅପରାହ୍ଣ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ; ଦ୍ୱିପହରର ପରବର୍ତ୍ତୀ (ସମୟ)—
(time) Past midday; P.M.
(ଯଥା—ଛାଇନେଉଟା ବେଳ ହେଲାଣି, ତଥାପି ସେ ଖାଇବାକୁ ଆସିଲେ ନାହିଁ ।)
ଦେ, ବି—ଦ୍ୱିପ୍ରହର ଟପିଯିବା ଅବସ୍ଥା ବା ସମୟ—
The state of the passing by of the noon: the time when the sun has passed the meridian; P. M.

ଛାଇ ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—୧ । ଛାୟାର ପତନ; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା
Chhāi paṛdibā ପଦାର୍ଥ ଉପରେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ବା ପଦାର୍ଥର
(ଛାଇ ବାଜିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଛାୟା ପଡ଼ିବା ହେବା—
1. The shadow of a person or thing touching or falling on another person or thing.
ଛାମୁରେ ଛାଇ ନ ପଡ଼ୁ ବୋଲି ଛଡ଼ା ହୋଇ ମୁଁ ଛଡ଼ା ହେଲି ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।
୨ । ଛାୟାଯୁକ୍ତ ହେବା—2. Being shady.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସମ୍ପର୍କଶୀଳ ହେବା; ଅନ୍ୟର ସଙ୍ଗେ ସାମାନ୍ୟ ସମ୍ପର୍କ ରହିବା—3. The state of there being any connection between two persons.
(ଯଥା—ମୋ ଛାଇ ପଡ଼ିଲେ ତା ଜାତି ଯିବନାହିଁ ।)
[ଦ୍ର—ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟରେ ବ୍ରାହ୍ମଣାଦି ଉଚ୍ଚଜାତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଜାତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଛୁଇଁବାର ଦୂରେ ଥାଉ, ଯେବେ ଶେଷୋକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଆତପଜନିତ ଛାୟା ପ୍ରଥମୋକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରେ, ତାହାହେଲେ ପ୍ରଥମୋକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଶୁଦ୍ଧ ହୋଇଯିବାର ବିବେଚିତ ହୁଏ; କିନ୍ତୁ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ଓ ସଭ୍ୟତା ପ୍ରଭାବରୁ ଗାନ୍ଧୀଜୀଙ୍କ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା ନିବାରଣ ଆନ୍ଦୋଳନ ଫଳରେ ଏ କୁସଂସ୍କାର କ୍ରମଶଃ ଶିଥିଳ ହେଉଅଛି ।]

ଛାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଛଦ୍ ଧାତୁ=ବେଷ୍ଟନ କରିବା)—
Chhāibā ୧ । ଛୁଆଣି କରିବା; ଛପରବନ୍ଧ କରିବା—
ছাওয়া 1 To thatch.
छाना ୨ । ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା—2. To cover.
ଛାଇଦେଲେ ଶରେ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ ଅପଘନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।
୩ । ବିସ୍ତୃତ କରିବା—3. To spread.
ସୁଦୃଢ଼େ କୁଶ କାଶ ଛାଇ
ସେ ନଗରରେ ସୁଖେ ରହି । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।
୪ । ଘେରିବା—4. To surround.
୫ । ବ୍ୟାପିବା—5. To be diffused; to pervade.

ଛାଇବାଇ ଲେନ୍ଧେରା—ଗ୍ରା. ବି. (ଛାଇ=ଦେହର ଛାୟା, ବାଇ=ବାଆ,
Chhāibāi lendherā ପବନ, ବାୟୁ; ଲେନ୍ଧେରା=ଆବର୍ଜନା)—
(ଛାଇବାଇ ଲେନ୍ଧେରା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହକୁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହକୁ ଖଣ୍ଡିଏ କାଠି ବା କୁଟା ଲାଗିଥିବା ଅବସ୍ଥା—
(ଯଥା—ସେ ପିଲାଟା ଏକୁଟିଆବାତ୍ସାଟାଏ, ତାଠେଇଁ କାହାର ଛାଇବାଇ ଲେନ୍ଧେରା ଲାଗିବ ନାହିଁ ।)
୨ । ଏକ ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର କୌଣସି ପ୍ରକାରର ଅଡ଼ୁଆ ବା ସମ୍ପର୍କ—2. Any connection whatsoever (distant or near).

ଛାଇ ବାଜିବା—ଦେ. ବି—ଛାଇ ପଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Chhāi bājibā Chhāi paṛdibā (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ' ଦେଖିବେ

ଛାଇ ମଠୁଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛାଇନେଉଟା (ଦେଖ)
Chhāi maṭulibā Chhāi-neuṭā (See)
(ଛାଇ ମଠୁଲିବା; ଛାଇ ମୁଠୁଲିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛାଇଯିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଅକର୍ମକ) (ସଂ. ଛଦ ଧାତୁ)—
Chhāi-jibā ବ୍ୟାପିବା; ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ହେବା—
छेये याओया To spread round; to be diffused.
छाजाना

ଛାଇରହିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଚ୍ଛନ୍ନ କରିବା—
Chhāirahibā To cover for long time.
छेयेथाका ଛାଇରହିଛ ଯିବ ଅପସରି ପୁଣି ବକାଶିବ ନବ ଭାବରେ ।
छा रहना ଭକ୍ତକବି. ଗୀତଲହରୀ ।

ଛାଇଲେଉଟା—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଛାଇନେଉଟା (ଦେଖ)
Chhāi-leuṭā Chhāi-neutā (See)
(ଛାଇଲେଉଟିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛାଇହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛାଇଯିବା (ଦେଖ)
Chhāi-hebā 1. Chhāi-jibā (See)
୨ । ଆଚ୍ଛାଦିତ ହେବା—2. To be covered.
କଳେବର ରେଣୁରେ ହୋଇଛି ଛାଇ । ଗୋପୀଭାଷା ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

ଛାଉଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛଦ ଧାତୁ; ସଂ. ଛାଦନୀ=ଛାଉଣି, ଆବରଣୀ)—
Chhāuṇi ୧ । ଶିବିର; ତମ୍ବୁ; ଡେରା—
छाउनी; छावनी 1. Camp; tent.
छावनी ୨ । ସାମୟିକ ବା ଅସ୍ଥାୟୀ ସେନାନିବାସ—
ଛାଅଣି, ଛୁଆଣି } ଅନ୍ୟରୂପ 2. Military camp,
ଛଠ ଏହିକ୍ଷଣି ଉଠାଇ ଛାଉଣୀ ଯିବ ରଙ୍ଗପୁର ଗଡ ।
ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।
୩ । ଆଚ୍ଛାଦନ—3. Covering.
(ଯଥା—ରୂପା ଉପରେ ସୁନା ଛାଉଣି ହୋଇଛି ।)
୪ । ଘରଛପରବନ୍ଧ; ଛାଅଣି; ଛୁଆଣି—4. Thatching.
୫ । ଧାତୁର ପତଳା ପାତିଆ ବା ସ୍ତର ଦ୍ୱାରା ଆଚ୍ଛାଦନ—
5. Covering with a thin layer of metal; overlaying with a thin coating of metal.
(ଯଥା—ଏ ପଲଙ୍କ ବିଦ୍ରସାଜ ରୂପା ଛାଉଣି ହୋଇଛି ।)
୬ । ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟ (ଯଥା—ଢୋଲ, ମୃଦଙ୍ଗ)ର ମୁହଁ ଚମଡ଼ା ଦ୍ୱାରା ଆଚ୍ଛାଦନ—6. Binding of leather or hide on the mouth of a drum.
ବିଣ—୧ । ଆଚ୍ଛାଦିତ—1. Covered.
ଅଛି କ୍ଷେତ୍ର ଶରପାତେ, ଛାଉଣି ନଥ ଲୋମ କେଶେ ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୨ । ଛପରବନ୍ଧ ହୋଇଥିବା—2. Thatched.
୩ । ଉପରେ ପତଳା ହୋଇ ମଡ଼ାଯାଇଥିବା—
3. Overlaid with a thin layer.
୪ । ଚମଡ଼ା ଆଦିଦ୍ୱାରା ଆନଦ୍ଧ (ଢୋଲ, ମୃଦଙ୍ଗାଦି)—
4. (drum) Having the opening covered with hide or leather.

ଛାଉଣିଆଁ—ଦେ. ବି.- ଯେ ଘର ଛପରବନ୍ଧ କରେ—
Chhāuṇiāṅ One who thatches; thatcher.
(ଛାଅଣିଆଁ; ଛୁଆଣିଆଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛାଉଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛଳ)—୧ । କପଟ ବ୍ୟବହାର—
Chhāuli 1. Hypocricy.
छल ଛଉଳା । ମୋରେ ଛଉଳ ଛଡ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଋଗ୍ବେଦ ଉକ୍ତଶ୍ଲୋକ । ନ ଗୀତ ।
୨ । ପରିହାସ—2. Jest; joking.
୩ । ଛଇ; ରସିକତା—3. Witticism; gallantry.

ଛାଉଲେଇ ବିଗୁଲେଇ ହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ନରସିଂହପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ)
Chhāulei bigulei hebā କ୍ରି.—ଖତେଇ ହେବା—
To make faces.

ଛାଏଁ—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ସ୍ୱୟଂ ବା ସ୍ୱେଚ୍ଛୟା)—୧ । ନିଜେ—
Chhāeṅ 1. One's self.
आपनि, आपनाआपनि ୨ । ସ୍ୱତଃ; ମନକୁ; ସ୍ୱେଚ୍ଛାକ୍ରମେ—
खुद्, आपसेआप 2. Of one's own accord; voluntarily.
ପ୍ରଜାଏ ଅନ୍ୟୋଅନ୍ୟେ ହୋଇ,
ଆପଣା ଛାଏଁ ନାଶ ଯାଇ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୩ । ଅନ୍ୟ କାହାର ସାହାଯ୍ୟ ବିନା—
3. Without any other's help.
(ଛାଏ ଛାଏଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୪ । କାର୍ଯ୍ୟତଃ; ଫଳତଃ—
4. Spontaneously; automatically.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଛାୟା)—ଛାୟା; ଛାଇ—
Shade; shadow.

ଛାଏଁଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—୧ । ଛାଡ଼ (ଦେଖ)
Chhāeṅṛd 1. Chhāṛda (See)
୨ । ଅନାବୃଷ୍ଟି; ମେଘ ଛାଡ଼ିଯିବା ଅବସ୍ଥା—
2. Want of rain, drought.

ଛାଏଁଣି—ଗ୍ରା. ବି.—୧ । (ସଂ. ଛାଦନ)—ଛାଉଣି (ଦେଖ)
Chhāeṅṇi 1. Chhāuṇi (See)
କାଗ୍ରା ସେତେ କର୍ମ କରେ ଛାଏଣି । ପ୍ରାଚୀ ଗୁରୁଭକ୍ତିଗୀତା ।

ଛାଗ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ଛଦ୍ ଧାତୁ; ଛେଦନ କରିବା + କର୍ମ. ଅ; ଯାହାକୁ
Chhāga ଖାଦ୍ୟ ବା ବଳି ପାଇଁ ଛେଦନ କରାଯାଏ)—୧ । ଅଜ;
(ଛାଗୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଛେଳି—1. Goat; Capra.
ସଂ. ବିଣ. (ଛେଳିଙ୍କର ଅଗମ୍ୟାଗମନ ପ୍ରବୃତ୍ତିରୁ)
ଅଗମ୍ୟାଗମନକାରୀ—Incestuous.

ଛାଗଗୋତ୍ରିକ—ସଂ. ବିଣ (ଛାଗମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅଗମ୍ୟାଗମନ ପରିଦୃଷ୍ଟ
Chhāga-gotrika ହେଉଥିବାରୁ)—ଅଗମ୍ୟାଗମନ ରତ୍ନଗ୍ରସ୍ତ;
(ଛାଗତ୍ରିକ - ଅନ୍ୟରୂପ) ଛେଳଗୋଡ଼ିଆ—
Incenstuous; goatish.

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ର୍ତ୍ତ	ଋ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍ୟ	ଦୃଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ପ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

ଛାଗଣ—ସ. ବି. (ଛଗଣ=ଘସି+ସମ୍ବନ୍ଧେ ଅ)—ଘସିଜାଳ—
Chhāgaṇa Fire of cowdung cakes; burning cakes of cowdung.
(ଛାଗନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛାଗପାଳକ—ସ. ବିଣ.—୧ । ଛେଳି ରଖୁଆଳ; ଛେଳି ଜଗୁଆଳ—
Chhāga-pālaka 1. Goat-herd.
(ଛାଗରକ୍ଷକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଛେଳି ପୋଷିବା ଯାହାର ଜୀବିକା—
2. One who brings up goats for a living.

ଛାଗବାହନ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଛାଗ+ବାହନ; ଅଗ୍ନିଙ୍କର ବାହନ ଛାଗ ଥିବାରୁ)—ଅଗ୍ନି; ଅଗ୍ନିଦେବ—
Chhāga-bāhana The God of Fire.

ଛାଗମୁଖ—ସ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଛାଗମୁଖ ପରି ମୁହଁ ଯାହାର—
Chhāga mukha Having a face like the goat.
ସ. ବି—୧ । କାର୍ତ୍ତିକେୟ—1 God Kārttikeya.
[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ଷଷ୍ଠ ମୁଖ ଛେଳିର ମୁଖ ପରି ।]
୨ । ଦକ୍ଷ ପ୍ରଜାପତି—2. Daksha Prajāpati, the father-in-law of Mahādeba.
୩ । କାର୍ତ୍ତିକେୟଙ୍କ ଅନୁଚରବିଶେଷ — 3 The goat-faced attendant of Kārttikeya.
୪ । (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍, କର୍ମ୍ମ ମ. ପ: ଲୋ. ଛାଗବତ୍ ମୁଖ)—
କାର୍ତ୍ତିକେୟଙ୍କର ଛାଗବତ୍ ଷଷ୍ଠ ମୁଖ—
4. The 6th goatlike face of Kārttikeya.

ଛାଗରଥ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଛାଗ+ରଥ)—ଛାଗବାହନ; ଅଗ୍ନିଦେବ—
Chhāgaratha The God of fire.

ଛାଗଲ (ଇତ୍ୟାଦି)—ସ. ବି. ପୁଂ (ଛାଗ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଲ)—
Chhāgala (etc) ୧ । ଛାଗ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
(ଛାଗଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1 Chhāga etc (See)
୨ । କୁଆମଇତା (ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ) (ଦେଖ)
2. Kuāmaitā (See)
୩ । ଛେଳି ଚମଡ଼ାରେ ନିର୍ମିତ ବସ୍ତୁ (ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. Any thing made of goatskin.

ଛାଗଲକ—ସ. ବି. ପୁଂ—୧ । ଛାଗଲ (ଦେଖ)
Chhāgalaka 1. Chhāgala (See)
(ଛାଗଲକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷ; ଭେକଟାମାଛ—
2. A kind of saltwater fish allied to the sheep headed fish.
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ସମୁଦ୍ରରେ ରହନ୍ତି । ବର୍ଷା ସମୟରେ ନଦୀ-ମୁହାଣବାଟେ ମଧୁର ପାଣିକୁ ଉଠି ଆସନ୍ତି ।]

ଛାଗଲାଗୁଞ୍ଜ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—ଛାଗଗୋତ୍ରିକ (ଦେଖ)
Chhāgalāchāri Chhāgagotrika (See)
(ଛାଗାଗୁଞ୍ଜ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛାଗଲାଦି ଘୃତ—ସ. ବି—ମେଧାବୃଦ୍ଧିକର; ବାତୁଲତା ରୋଗନାଶକ; ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ଘୃତବିଶେଷ (ନପୁଂସକ
Chhāgalādi ghṛuta
(ଛାଗଲାଦ୍ୟଘୃତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଛେଳି ବା ଅଣ୍ଡିବ ପଶୁରେ ଖାସିର ମାଂସ ଏ ଘୃତର ପ୍ରଧାନ ଉପକରଣ)—A medicinal ghee prepared under Ayurbedic precepts the chief ingredient of which in the flesh of a hermaphrodite or neutor goat.

ଛାଗଲାନ୍ତ୍ରିକା—ସ. ବି. (ଛାଗଲ+ଅନ୍ତ୍ର+ଇକ+ଆ)—ବୃକ୍ଷଦାରକ
Chhāgalāntrikā ଗଛ—A kind of medicinal tree.

ଛାଗଲାସ୍ତ୍ରୀ—ସ. ବି. (ଛାଗଲ+ଅସ୍ତ୍ର+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ହେନ୍ତାଳ;
Chhāgalāstri ଗଧିଆ—A wolf; a hyena.

ଛାଙ୍କ—ଦେ. ବି—୧ । ପ୍ରଚୁର ଘିଅ ବା ତେଲରେ ସନ୍ତୁଳା; ସିନ୍ତୁଳିବା;
Chhāṅka ଭାଜିବା; ପୁଆଇବା, କାଅଁ ଉପରେ ବହିଥିବା ପ୍ରଚୁର
छाँक ଘିଅ ବା ତେଲରେ ପିଠା ଆଦି ଛାଣିବା—1. Frying
तलना; छानना any thing in sufficient ghee or oil.
୨ । ପ୍ରଚୁର ଘିଅରେ ବା ତେଲରେ ଭଜା ହୋଇଥିବା ଭଲ ତରକାରୀ—2. A first class curry prepared by frying the vegetable with ghee or oil.

ଛାଙ୍କପିଠା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଘିଅପିଠା—
Chhāṅkāpithā Pastry cake fried in ghee.

ଛାଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ଶୃଲ ଧାତୁ)—
Chhāṅkibā ୧ । ପରିବା ଆଦିକୁ ପ୍ରଚୁର ଘିଅରେ ଭାଜିବା—
छँका 1 To fry vegetables in boiling ghee.
तलना छनना ୨ । ବସ୍ତ୍ରାଦିର ଛିଦ୍ରମଧ୍ୟଦ୍ୱାରା ତରଳ ପଦାର୍ଥକୁ
ଛଙ୍କାଇବା } ଣିଜନ୍ତ ଛାଣିବା—2. To strain a liquid
ଛଙ୍କେଇବା } through a porous substance; to filter.
୩ । ଶୃଲୁଣୀରେ ଚଲାଇବା—3. To sift or refine through a sieve.
ଛାଙ୍କ ସୂକ୍ଷ୍ମ ବସ୍ତ୍ରରକୁ ନ୍ୟାୟ ଛଙ୍କୁଣୀରେ—ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି. ବଜମାଦେଖ ।

ଛାଙ୍କୁଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସ. ଶୃଲନୀ) - ଶୃଲୁଣୀ—
Chhāṅkuṇi A strainer; a sieve.
छाकनी ଛାଙ୍କି ସୂକ୍ଷ୍ମ ବସ୍ତ୍ରରକୁ ନ୍ୟାୟ ଛଙ୍କୁଣୀରେ—
चलनी, छलनी ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି, ବଜମାଦେଖ ।

ଛାଚ୍ଛ—ଗ୍ରା. ବଣ—ଛଚ୍ଛ (ଦେଖ)
Chhāchha Chhachha (See)

ଛାଚ—ଦେ. ବି. (ସ ଶ୍ୱେତ ଶର୍କରା; ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ ଶ୍ୱେତ ଥିବାରୁ)—
Chhāchi ୧ । ସାତ; ନବାତ; କନ—
छाँचि 1. White sugar.
साञ्चा, शक्कर, खाँड़ ୨ । (ସ. ଛଦ-ଧାତୁ) ଘର ଶୃଲର ଓଳ;

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାରେ ଦ୍ୱିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନିଆ' ଦେଖିବେ, 'ଅଳବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ

ছাঁচ, ছাএঁচ ଘରର ତଳଧାର—2. The eaves of a thatch.
বলতী ଗ୍ରା. ବି—ଛାତି—Breast.
ছাঁচি, হা, সাচী ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଶ୍ୱେତ)—ଧଳା; ଶ୍ୱେତ—White.

ଛାଚକୋରା—ଦେ. ବି—କୋରା ନଡ଼ିଆ ଓ ନବାତରେ ତିଆରି ମିଷ୍ଟାନ୍ନ; ସାଦା କୋରା—A sweatmeat prepared from minced cocoanut and white sugar.
Chhāchikorā

ଛାଚଖଇ—ଦେ. ବି—ଚିନି ପାଗରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ଉଖୁଡ଼ା—Fried paddy seasoned with white sugar syrup.
Chhāchikhai

ଛାଚତଳ—ଦେ. ବି—ଓଳି ତଳ; ଘରର ପ୍ରାନ୍ତ ଭାଗର ନିମ୍ନସ୍ଥ ଭୂମି—The ground below the eaves of a thatch.
Chhāchitaḷa
ছাঁচতলা
বলতী

ଛାଚ ଧଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ.—ଶୁକ୍ଳ ପାଟ ଧଡ଼ିବିଶିଷ୍ଟ ଲୁଗା—(cloth) Having a white silken border.
Chhāchi dhaṛiā

ଛାଚଧଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଧଳା ଲୁଗାରେ ଥିବା ଧଳା ରେସମ ଧଡ଼ି—White silken border of a white cloth.
Chhāchidhaṛi

ଛାଚପାନ—ଦେ. ବି—୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ସୁଗନ୍ଧ ପାନ; ସାଚପାନ—1. A kind of sweet scented betel leaf.
Chhāchipāna
ছাঁচিপান
साँचीपान ୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ପାନ, ଯେଉଁ ପୁରୁଣା ପାନ ପାଚି କରି ଶ୍ୱେତାଭ ହୋଇ ଥାଏ—2. Matured betel-leaf which has become bleached.

ଛାଚୁଣି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ଛାଞ୍ଚୁଣି; ଝାଡ଼ୁ—Broom-stick.
Chhāchuṇi

ଛାଞ୍ଚ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସଞ୍ଚ, ଏକତ୍ରୀକରଣ କିମ୍ବା ସଂ. ଛନ୍ଦ=ଆଦର୍ଶ; ସଂ. ନାମ. ସଂ. ଜ୍ଞାନ ଯୋଗେଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର)—
Chhāñcha
ছাঁইচ,ছাঁচ ୧ । ପ୍ରତିମା ଆଦି ତିଆରି କରିବା ନିମନ୍ତେ ଆଉଟା
साँचा ଧାତୁକୁ ଢାଳିବାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆକାରର ପାତ୍ର—1. A casting mould; mould; cast.

ବିଶ୍ୱକାନ୍ତ ସାର ବୋଲି ଅବା ମାରି ଢାଳିଅଛି ପ୍ରେମ ଛାଞ୍ଚେ ।
ରାଧାନାଥ, ଯଯାତି ।

୨ । କାଠ, ମାଟି ଓ ମହମ ଆଦିରେ ନିର୍ମିତ ଆଦର୍ଶ—2. Type; model.

୩ । (ସଂ. ସଞ୍ଚ) ଅଲେଖା ତାଳ ପତ୍ର ପୋଥି; ପୋଥି ଲେଖା ହେବା ପାଇଁ କଟା ହୋଇ ସଜ୍ଜିତ ହୋଇଥିବା ତାଳପତ୍ରସମୂ-3. Blank palm-leaves strung together and intended to be written upon unwritten palm-leaves made into one size and attached together (in which books are to be written).

୪ । ତଳେ ନାନାବିଧ ଚିତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ ଛିଦ୍ର ଥିବା ମୁରୁଜର ଛାପା ବସାଇବାର ପାତ୍ର (ଏହା ତାଳ ପତ୍ରରେ ବା ମାଟିରେ ନିର୍ମିତ ହୁଏ)—4. A frame with its buttom perforated to represent various figures, through which white powders fall on the ground and describe various figures, when the frame is stamped or drawn on the ground.

୫ । ଇଟା ତିଆରି କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବାକ୍ସ ବା ଫର୍ମା—5. Brick-mould.

ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଘରର ଓଳି—The eaves of a thatch

ଗ୍ରା. ବି—ଟାପରା, ଥଟ୍ଟା—Jesting.

ଛାଞ୍ଚି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି (ସଂ. ଛଦ ଧାତୁ)—
Chhāñchi (etc) ୧ । ଛାଚି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
1. Chhāchi etc (See)
୨ । ଛାଞ୍ଚ ୩ (ଦେଖ)
2. Chhāñcha 3 (See)
ବିଣ—ଛାଚି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chhāchi etc (See)

ଛାଞ୍ଚିକଖାରୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି. (ଭୁଲ ବ. ଛାଚିକୁମଡ଼ା; ହି. साँचीकुम्हड़ा)—ପାଣିକଖାରୁ (ଦେଖ)
Chhāñchi kakhāru
Pāṇikakhāru (See)

ଛାଞ୍ଚିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ସଂ. ତକ୍ଷଣ)—ଚାଞ୍ଛିବା; ତାଞ୍ଛିବା—To scrape off.
Chhāñchibā

ଛାଞ୍ଚୁଆ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁମାନେ ଛାଞ୍ଚ ବା ଫର୍ମାରେ କାଦୁଅ ପକାଇ ଇଟା ତିଆରି କରନ୍ତି—Brick-layers.
Chhāñchuā
ছাঁচুয়া
साँचिया

ଛାଞ୍ଚୁଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସମ୍ମାର୍ଜନୀ)—କୋମଳ ସମ୍ମାର୍ଜନୀ ବା ଝାଡ଼ୁ—A soft mop or broom.
Chhāñchuṇi
ঝাঁটা; খেঙ্রা ସେ ରୂପେ ଛାଞ୍ଚୁଣି ପଡ଼ିବ କୁଳ ଯେତେ ।
सोंहनी କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ସଭା ।

ଛାଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କ୍ଷିପ୍ତ; ପ୍ରା. ଛିତ୍ତ; ସଂ. ଛଟା)—
Chhāṭa ୧ । ପବନ ଯୋଗୁଁ ବର୍ଷା ଜଳ ତିର୍ଯ୍ୟକ୍ଭାବରେ ପଡ଼ିବା;
ছাট; ছাইট ବାୟୁତାଡ଼ିତ ବୃଷ୍ଟିଧାରା—1. Slanting rain (due to wind).
छिटा
ছাট ଘରବାରି ପାଣି ଛାଟରେ ଖର୍ସି ପଡ଼ୁଅଛି ।
झाड़; छिटकुनी ରାଧାନାଥ, ଚିଲିକା ।

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍

୨ । ଛୋଟ ସରୁ ଯଷ୍ଟି—
2. Slender stick; switch rod.

ମୋ ଭୁଣ୍ଡେ ସିନା ଥିଲେ ମାଟି
ତେବେ ତ ମୋତେ ଛାଟ ପିଟି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୩ । ଚାବୁକ—3. Whip.

୪ । ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଅବଧାନମାନେ ଯେଉଁ ସରୁଯଷ୍ଟିରେ ତାଡ଼ନ କରନ୍ତି—4. A staff used by teachers for caning pupils.

ଛାଟକୁରେ ଟାଳୁ ଭୟ ନ କର
ଛନ୍ଦନ୍ତ ହୋଇ ବଦ୍ୟା ପଢିବାର—ବଳରାମଦାସ ।

୫ । ଚାବୁକ ବା ଛାଟଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର—
5. Whipping; a stroke with the whip.

ଯେ ରଥେ ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ଦେହରେ ଯାଇଁ ଛାଟ
ବାଜନ୍ତେ ଧାଇଁଲେ ସେ ହେଳ ଯୁଦ୍ଧବାଟ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୬ । ପଶୁତାଡ଼ନ ଯଷ୍ଟି—
6. A staff for driving cattle.

ছাঁটা ୭ । (ସଂ. ଛେଦନ) ଛାଞ୍ଚ; ଛଟା; ଭଙ୍ଗି; ପ୍ରକାର—
ছাঁদা 7. Mode.

୮ । ବାତରୋଗ ପ୍ରଭାବରୁ ଛାଟ ହୋଇ ମନଷ୍ୟ ଭୂମିରେ ପଡ଼ିଯିବା; ଅପସ୍ମାର ଛାଟ—8. A sudden fall on the ground on account of a fit.

ଛାଟ ଛୁଟାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛାଟଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର କରବା—
Chhāṭa chhuṭāibā 1. To thrash with a cane.
(ଛାଟ ଛଟେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବାଧାଦେବା; ବନ୍ଦ କରବା—2. To put a stop to.

ଯେ ତୁମ୍ଭ ଦରଶନ ଚତୁରପଣ
ତା ସୁଖ ମୁଖେ ଛୁଟାଇଲ ଛାଟ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ—କବିତା ।

ଛାଟଣା—ଦେ. ବି—୧ । ହଠାତ୍ ଝିଙ୍କି ହେବାର ଆଘାତ—
Chhāṭaṇā 1. Jerk.
ছিটকান ୨ । ଛାଟଣି (ଦେଖ)
ছিটকনা 2. Chhāṭaṇi (See)

୩ । ଗୋରୁଙ୍କର ଚଟୁଆ ଫୁଲା ରୋଗ—
3. Black quarter (of cattle).

ଛାଟଣି—ଦେ. ବି.—୧ । ଛାଟ (ଦେଖ)
Chhāṭaṇi 1. Chhāṭa (See)
ছাট, সাট ୨ । 'ଐ' ଓ 'ଔ' ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କ ମାତ୍ରାଜ୍ଞାପକ ଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନ
ছিটকুনী ବର୍ଣ୍ଣର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଥିବା ଅଂଶ 'ୈ' 'ୌ' ଏହି ଚିହ୍ନ—
(ଛାଟଣି—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. The whiplike portion of the 'ଐ' and 'ଔ'.

୩ । ଛାଟ ୩ (ଦେଖ)
3. Chhāṭa 3 (See)

ଅଶ୍ୱଙ୍କୁ ସାରଥି କଲେ ଛାଟଣି ପ୍ରହାର । ରଘୁନାଥ ।

ଛାଟଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ସରୁ ଯଷ୍ଟି ଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର କରବା—
Chhāṭa debā To whip with a slender twig or
ছাটমারা cane.
(ଛାଟ ପକାଇବା; ଛାଟ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛାଟ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ସରୁ ଯଷ୍ଟି ଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର କରବା—
Chhāṭa māribā 1. To whip with a slender twig or cane.

୨ । ପବନ ପ୍ରଭାବରୁ ବର୍ଷାଜଳ ତିର୍ଯ୍ୟକ୍‌ଭାବରେ ଘର ବା ପିଣ୍ଡା ମଧ୍ୟକୁ ବରଷିବା—2. To rain slantingly or obliquely (due to wind).

ଦେ. ବି.—ଅପସ୍ମାର ଛାଟ ମାରିବା; ଅପସ୍ମାର ରୋଗ ଆକ୍ରମଣ କରିବା—Being attacked with a fit of epipepsy.

ଛାଟି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—୧ । ବଡ଼ ଦଉଡ଼ି—
Chhāṭi 1 Big or thick rope.
୨ । କୂଅରୁ ପାଣି କାଢ଼ିବା ଦଉଡ଼ି—2. A rope used in drawing water from wells.

ଛାଟିଆ—ଦେ. ବି.—୧ । ଚୌକିଆ; ପାଇକ (ଏମାନେ ପହରା ଦେବା
Chhāṭiā ପାଇଁ ହାତରେ ବେତ ଧରି ଥିବାରୁ) —1 A watchman (who holds a stick.

କେ ବୋଇଲେ କାମ ବା ଛାଟିଆ ହୋଇଛି ।
ନୋହିଲେ ରେମାଳୀ ମର୍କଟ ଛାଟ ଅଛି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୨ । ଗ୍ରାମ ଚୌକିଦାର—2. Village-watchman

ଗାଁ ଛାଟିଆ ସନ୍ତ୍ରିଆ ଜେନା ଫାଣ୍ଡିକୁ ଏତଲା ଦେବାକୁ ଧାଇଁଲା ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୩ । ବେତ୍ରଧାରୀ ଶାନ୍ତିରକ୍ଷକ—3. A peon who maintains peace in a crowd by holding a stick.

୪ । ଅତି ଛୋଟ ଯଷ୍ଟି (ଛାଟ ଠାରୁ ସାନ)—
4. A very small whip.

ଦେ. ବିଣ.—ଯେ ଛାଟ ଧରି ଥାଏ—
One who holds a whip.

ଛାଟିପିଟି—ଦେ. ବିଣ.— ଛନ୍ଦଛତ୍ର; ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ; ଛନ୍ନଭିନ୍ନ—
Chhāṭipiṭi Scattered; confused; pellmell.

ହଂସମାନେ ତା ଦେଖି ଭୂମେ ତେଣା ପିଟି,
ପଳାଇଲେ ଗିରି ଆଡରେ ଛାଟିପିଟି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—ଇତସ୍ତତଃ—
Pell-mell; in a confused manner.

ଛାଟିପିଟି ପଳାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଭୟରେ ଛନ୍ନଛତ୍ର ହୋଇ
Chhāṭipiṭi paḻāibā ବାହାରି ଯିବା—1. To run away
(ଛାଟ ପିଟି ହୋଇ ପଳାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) pell-mell in fright.

ଆଶ୍ରମ ଛାଡି ଛାଟ ପିଟି ପଳାଇଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୟୁତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କ୍ଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ଷ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନିଆ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଅତି ଶୀଘ୍ର କୌଣସି ସ୍ଥାନ ତ୍ୟାଗ କରିବା—
2. To leave a place in hot haste.

ଛାଟିପିଟି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । କଷ୍ଟର ଆଧିକ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ଭୂମିରେ ହାତ ଗୋଡ଼ ଇତସ୍ତତଃ କଚାଡ଼ିବା—
Chhāṭipiṭi hebā
1. To struggle violently on the ground with the arms and legs.
୨ । ଛିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ହେବା; ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ ହେବା—
2. To be routed; to become confused.
(ଯଥା—ସେମାନେ ଛାଟିପିଟି ହୋଇ ପଳାଇଲେ ।)

ଛାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. କ୍ଷିପ୍ତ, ପ୍ରା. ଛିତ୍ତ)—୧ । ଅଙ୍ଗାଦି ବିକ୍ଷେପ କରିବା—1. To throw about one's limbs.
Chhāṭibā
ছিটকা
छिड़कना
(ଛଟାଇବା—ଣିଜନ୍ତ)
୨ । ଛାଟିଆଡ଼ି ଦେବା; ନିକ୍ଷେପ କରିବା—
2. To throw with a jerk.
୩ । କାଦୁଅ ଭୂମିରେ ଶସ୍ୟ-ବୀଜ (ବିହନ) ଆଦି ବଳପୂର୍ବକ ବୁଣିବା—3. To jerk out seeds into a muddy field.
୪ । ବଳପୂର୍ବକ ଝିଙ୍କିବା—
4. To snatch away with a jerk.

ଖଣ୍ଡେ କାଟି ନେଲ ମାଦଳକ ଭଳି
ଖଣ୍ଡେ ଛାଟିନେଲ ଖଙ୍ଗ । ଉପେନ୍ଦ୍ର. ଗୀତାବଳୀ ।

୫ । ବନଶୀ ବା ଦଉଡ଼ି ଆଦି ଦ୍ୱାରା ମାଛ ଆଦିଙ୍କୁ ଉପରକୁ ଝିଙ୍କି ଆଣିବା—5. To bring up with a jerk.

କଣୋରାଙ୍କର ମନ ମୀନକୁ ଏ ବଚନ-ବିଷ ବଡ଼ୀଶ ଲଟି ଛାଟିଲା ରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୬ । (କାନ୍ଥରେ ମାଟି) ଲେସିବା; ତିର୍ଯ୍ୟକ୍ ଭାବରେ କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ (ଯଥା—କାଦୁଅ ବା ଗୋବର) ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁର (ଯଥା—କାନ୍ଥର) ଦେହକୁ ଫୋପାଡ଼ିବା—
छोपना
6. To throw mud etc obliquely.
ছাঁটা
छाँटना
୭ । (ସଂ. ଛେଦନ; ଖଣ୍ଡନ) (ଗଛର ଡାଳକୁ) ଅଗ ଆଡ଼ୁ ସମାନ କରି କାଟିବା—
7. To prune (the branches of a tree).
୮ । ମୁଣ୍ଡର ବାଳ କଟାଇବା; ଛାଣ୍ଟିବା—
8. To crop (the hair).

ଛାଟି ହୋଇ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଜୋର ସହିତ ଫୋପଡ଼ା ହୋଇ ବା ଝିଙ୍କି ହୋଇ କଚାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିବା—To be thrown down or hurled to the ground with a jerk.
Chhāṭi hoi paṛibā
ছিটকেপড়েযাওয়া
छिटककरगिरना

ଛାଟେ—ଦେ. ବି.—୧ । ଖଣ୍ଡିଏ ଛାଟ ବା ବେତ—
Chhāṭe
1. A piece of whip.
(ଛାଟେକ—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ଛାଟରେ ଏକ ଥର ମାତ୍ର ପ୍ରହାର—
2. A cut with a whip.

ଗୃହ ଓଡ଼ାଙ୍କ ଧରିବାର ବେଳେ
ଓଝାଏ ଛାଟେ ପିଟି ଦେଲେ ଟଳେ । ଲୀଳାବତୀ. ସ୍ତ.କ ।

ଛାଟେଇ—ଦେ. ବି.—ଓଡ଼ିଶାର ଚଷା (ଶୂଦ୍ର) ମାନଙ୍କର ବଂଶୋପାଧି-ବିଶେଷ—A family-title amongst Oriya cultivator.
Chhāṭei
(ଛାଟୋଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛାଟେଣି—ଦେ. ବି.—୧ । ହାତ ମୋଜା; ଦସ୍ତାନା; ହସ୍ତାବରଣ—
Chhāṭeṇi
1. Gloves.

ଛାଟେଣିଙ୍କ ବେନି କରରେ ବାନ୍ଧିଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ।

୨ । ଛୋଟ ଛାଟ ବା ଚାବୁକ—
2. Whip or small stick.
୩ । ଦୂରକୁ ଟେକା ବା ବାଟୁଳି ଫୋପାଡ଼ିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଦଉଡ଼ି, ଛାଟିକଣି—3. Slings; a string with which pellets are hurled to a long distance.
୪ । ଏକପ୍ରକାର ସରୁ ଓ ଲମ୍ବ କଳା ସାପ; ପାଣିଛାଟା—
4. A species of slender and long serpent.

[ଦ୍ର—ଏଜାତୀୟ ସାପମାନେ ଜୟପୁରର ନବରଙ୍ଗପୁର ନିକଟ ଇନ୍ଦ୍ରାବତୀ ନଦୀ ଓ କଳାହାଣ୍ଡିର ଓଲକଣା କୂଳରେ ବାସ କରି ରହନ୍ତି । ଏମାନେ ଲମ୍ବରେ ୩୦।୪୦ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ନ୍ତି ଓ ଅଙ୍ଗୁଠିପରି ସରୁ ହୁଅନ୍ତି । ୧୦।୧୨ ହାତ ଦୂରରୁ ଗୋରୁ ଓ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଛାଟି, ଝିଙ୍କିଆଣି ସେମାନଙ୍କ ନାକଉତରେ ୨ଟି ଶିଙ୍ଘ ପୂରାଇ ପଶି ମସ୍ତିଷ୍କରୁ ଦହି ଖାଇଯାଆନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ କାଣିକଉଡ଼ି ପରି । ଏମାନେ ଜୀବଙ୍କୁ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଇ ମାରନ୍ତି ।]

ଛାଡ଼—ଦେ. ବି. (ସୃ ଧାତୁ, ଣିଚ୍=ସାରି ଧାତୁରୁ ସାରଣ=ଦୂରୀକରଣ, ସଂ. ଛୋରଣ=ପରିତ୍ୟାଗ, ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chhāṛa
ছাড়, ছড়া, ছাড়ন
छोड़ना
୧ । ବିଚ୍ଛେଦ—1. Separation.
୨ । ବର୍ଜନ; ତ୍ୟାଗ—
2. Giving up; relinquishment.
୩ । ଦୂରୀକରଣ—3. Abandonment.
୪ । ଖଲାସ; ମୁକ୍ତି—4. Release.
୫ । ଦେୟ ଆଦି ଦେବା ଦାୟିତ୍ୱରୁ ମୁକ୍ତି; ରିୟାତ, ମାଫ୍—
5. Remission.
୬ । ଆଦେଶପତ୍ର—6. Letter of authority; license.
୭ । ଜ୍ୱର ଆଦି ଦେହରୁ ଛାଡ଼ିଯିବା—
7. Remisson of a fever.
୮ । ମୁକ୍ତି ଦେବାର ପତ୍ର; ପାଉଣା ଆଦି ଦାୟିତ୍ୱ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ମୁକ୍ତିପତ୍ର; ଫାରିକତି—8. Letter of remission or release; deed of full satisfaction
୯ । ଛାଡ଼ ଚିଠି—9. A pass for the free passage of an article.

୧	ନ	ଊ	ର୍,ର୍	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଂପ୍ର	ଡଅ	ଞ୍ଚ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଳୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

୧୦ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କୌଣସି ରାଜ୍ୟର ସୀମା ଟପିବା ବା ଅନ୍ୟ ରାଜ୍ୟରେ ବିଚରଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଦିଆଯିବା ଅନୁମତିପତ୍ର—10. Pass port.

୧୧ । ଭଟା; ପଡ଼ିଆ ଜୁଆର—11. Ebb-tide

୧୨ । ବିରତି; ବିରାମ—12. Cessation, stoppage.

୧୩ । ବିଶ୍ରାମ; ଫୁରୁସତ୍—13. Rest; respite.

୧୪ । ଅନ୍ତଲଗ୍ନତା; ବ୍ୟବଧାନ—
14. Interval; space between two things.

୧୫ । କାର୍ଯ୍ୟ ବନ୍ଦ—15 Cessation of work.

୧୬ । ତାଲିକା ଆଦିରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ନ ହେବା—
16. Omission from a list.
(ଯଥା—ତାଙ୍କ ନାମ ତାଲିକାରୁ ଛାଡ଼ ହେଲା ।)

ଛାଡ଼ଖାଇ—ଦେ. ବି—କାର୍ତ୍ତିକ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ପର ଦିବସ—The day
Chhārdakhāi after the full-moon of Kārttika.
[ଦ୍ର—ହବିଷ୍ୟାଳିମାନେ କାର୍ତ୍ତିକମାସଯାକ ବ୍ରତ କରିଥିବା ଯୋଗୁଁ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଖାଦ୍ୟ ଛାଡ଼ିଥାଆନ୍ତି, ତାହା 'ଛାଡ଼ଖାଇ' ଦିନ ଖାଆନ୍ତି ।]

ଛାଡ଼ଖାଇ ବାଡ଼ି—ଦେ ବି—କାର୍ତ୍ତିକ ଶେଷରେ ହେବା ହଇଜା;
Chhārdakhāi bārdi ଅସମୟରେ ହେବା ହଇଜା—
Cholera breaking out untimely.

ଛାଡ଼ଚିଠି—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ରାଜକୀୟ ଆଦେଶପତ୍ର ଦେଖାଇଲେ
Chhārdachiṭhi ପ୍ରହରୀମାନେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସୀମାର ବାହାରକୁ ମନୁଷ୍ୟ
ଛାଡ଼ଚିଠି ବା କୌଣସି ନିଷିଦ୍ଧ ପଦାର୍ଥକୁ (ଯଥା—ଲୁଣ, ଅବକାରୀ
छाडचिट्ठी ଜିନିଷ ଇତ୍ୟାଦି) ଯିବାକୁ ବାଧା ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ—
1 A pass; pass-port.

୨ । ରାଜାଙ୍କ ଅଟକ ଜଙ୍ଗଲରୁ କାଠ ଆଦି ଅବାଧରେ ଆଣିବା ପାଇଁ ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଆଦେଶପତ୍ର—2. A pass or license given to a person to bring wood from reserved forests; a permit.

ଛାଡ଼ ଜଙ୍ଗଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଶଢ଼ଜାତ) ବି—ଯେଉଁ ସରକାରୀ ବା ରାଜକୀୟ
Chhārda jaṅgala ଜଙ୍ଗଲରୁ କାଠ ଆଦି ଆଣିବାକୁ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ
(ଅଟକ ଜଙ୍ଗଲ—ବିପରୀତ) ଅନୁମତି ଆଣିବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ—
The Government or state forest from which the subjects are free to bring wood.

ଛାଡ଼ତକ—ବୈଦେ. ବି—ଘୋଡ଼ାର ଏକାବେଳକେ ଚାରି ଗୋଡ଼ରେ
Chhārdataka ଦଉଡ଼ିବା—Running of a horse on all
सरपट fours; gallop.

ଛାଡ଼ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ବାଦ୍ ଯିବା—
Chhārda pardibā To be remitted.

ଛାଡ଼ପତ୍ର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବିସର୍ଜ୍ଜନ+ପତ୍ର)—
Chhārdapatra ୧ । ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ବିବାହ ବନ୍ଧନକୁ
ଛାଡ଼ପତ୍ର ଛେଦନ କରିବାର ସମ୍ମତିସୂଚକ ପତ୍ର—
तलाकनामा; छाड़चिट्ठि 1. A husband's deed of divorce
(ଛାଡ଼ପତର—ଅନ୍ୟରୂପ) given to a discarded wife.

୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁକୁ ବାଟରେ ପ୍ରହରୀ ଅଟକାଇ ନ ରଖି ଛାଡ଼ି ଦେବାର ରାଜକୀୟ ଆଦେଶପତ୍ର—
2. A pass, pass-port.

୩ । କୌଣସି ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ଦାବୀ ଓ ସ୍ୱତ୍ୱ ପରିତ୍ୟାଗସୂଚକ ଦଲିଲ—3. Deed of relinquishment or release.

୪ । ସମସ୍ତ ଦେୟ ପରିଶୋଧ ହୋଇଥିବାର ନିଦର୍ଶନପତ୍ର ବା ରସିଦ—4. A receipt of full satisfaction; a receipt in full.

ଛାଡ଼ବଡ଼—ଦେ ବି. (ସହଚର)—୧ । ଖଜଣା ଆଦିର ମାଫ୍—
Chhārdabarda 1. Remission.
୨ । ବିସର୍ଜ୍ଜନ—2. Relinquishment (Howells).

ଛାଡ଼ବାଡ଼—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ, ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକାରୀ ନିରର୍ଥକ ଦ୍ୱିତୀୟ
Chhārdabārda ପଦ)—୧ । ଛଡ଼ାଛଡ଼ି; ପରସ୍ପରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
(ଛାଡ଼ମାଡ଼—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଚ୍ଛେଦ—1. Mutual separation.

ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର କମିଷେ ଛାଡ଼ବାଡ଼ ଥାଏ ନାହିଁ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୨ । ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ପର୍କରାହିତ୍ୟ—
2. Cessation of mutual connection or intercourse.
(ଯଥା—ତାର ଆମର ଆଜକୁ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ହେଲା ଖିଆପିଆ, କମିତ୍ୟପଦ୍ୱାଁ, ଡାକରାହକରେ ଛାଡ଼ବାଡ଼ ହୋଇ ଗଲାଣି ।)
ଦେ. ବିଣ—ପରସ୍ପରଠାରୁ ପୃଥକ ବା ବିଚ୍ଛିନ୍ନ—
Separated from each other.

ଛାଡ଼ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଅକର୍ମକ) ପରିତ୍ୟକ୍ତ ହେବା—
Chhārdajibā To be given up
(ଛାଡ଼ି ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ଏବେ ସେ ଦୁଃଖ ପାଇ ଗଲେଣି କିନ୍ତୁ ବାପାଙ୍କ ଅମଳର ଚଙ୍ଗଚାଙ୍ଗ ଛାଡ଼ ଯାଇ ନାହିଁ ।)

ଛାଡ଼ି—ଦେ. ଅ. (ଛାଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ଅବ୍ୟୟରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)
Chhārdi ଛଡ଼ା; ବ୍ୟତୀତ—Except.
ছেড়ে
छोड़कर

ଛାଡ଼ି ଆସିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କୌଣସି
Chhārdi āsibā ସ୍ଥାନରେ ଭୁଲ କ୍ରମେ ପକାଇ ଦେଇ
ছেড়েআসা ଚାଲି ଆସିବା—1. To come away
छोड़आना by leaving a person or thing some where by oversight.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଗିଆ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଆସୁଥିବା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗେ ସହଚର ରୂପେ ଆସିବା—2. To accompany a person coming to some place.

(ଯଥା—ଭାଇ ଭଉଣୀଙ୍କୁ ଶଶୁରଘରକୁ ଛାଡ଼ି ଆସିଥିଲା ।)

୩ । ବାଟରେ କୌଣସି ସ୍ଥାନ ବା ବସ୍ତୁକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଚାଲି ଆସିବା—3. To come by leaving some place on the road.

(ଯଥା—ଆମେ ୩ କୋଶ ହେଲା ଭୁବନେଶ୍ୱର ମନ୍ଦିର ଛାଡ଼ି ଆସିଲେଣି ।)

ଛାଡ଼କରି—ଦେ. ଅ—୧ । ଅନର୍ଗଳ ଭାବରେ; ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ପରିମାଣରେ—
Chhārdikari 1. Abandontly.

ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ ଦିନ ଚାରି ଦିନ ହେଲା ମେଘ ଝପର ଝପର ଲଗେଇଛି କିନ୍ତୁ ବର୍ଷା ଛାଡ଼ି କରି ହେଉ ନାହିଁ । ଗଡ଼ଜାତବାସିନୀ ୨୨।୭।୨୯ ।

୨ । କୋଷ୍ଠବଦ୍ଧ ନ ହୋଇ ତରଳ ଭାବରେ (ଝାଡ଼ା ହେବା)— 2. (passing of stools) Copiously.

(ଯଥା—କୋଷ୍ଠ କାଠିନ୍ୟ ମୋର ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ରୋଗ, ଜୁଲାପ ନ ଖାଇଲେ ମୋର ଛାଡ଼ି କରି ପୋଖରୀ ହୁଏ ନାହିଁ ।)

୩ । ଛାଡ଼ି (ଦେଖ)
3. Chhārdi (See)

ଛାଡ଼ିଛାଡ଼ି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ମଝିରେ କିଛି କିଛି ସମୟ ବ୍ୟବଧାନ ଥାଇ—1. With intermission; at short intervals.
Chhārdichhārdi
ଛେଡ଼େ ଛେଡ଼େ
छोड़छोड़कर

(ଯଥା—ଆଜି ଦିନଯାକ ଛାଡ଼ି ଛାଡ଼ି ବର୍ଷା ହେଉଛି ।)

୨ । ଛାଡ଼କରି ୨ (ଦେଖ)
2. Chhārdikari 2 (See)

(ଯଥା—ଆଜି ଦିନକଯାକ ଛାଡ଼ ଛାଡ଼ ବର୍ଷା ହେଉଛି ।)

ଛାଡ଼ିଛାଡ଼ି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କ୍ରମଶଃ ଅଦୃଶ୍ୟ ହେବା—
Chhārdichhārdi jibā 1. To begin to disapper.
ଛେଡ଼େ ଛେଡ଼େ ଯାଓୟା

(ଯଥା—ଗ୍ରହଣ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କଠାରୁ ଛାଡ଼ି ଛାଡ଼ି ଯାଉଛି ।)

୨ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥରୁ ରଙ୍ଗ ବା ଆଚ୍ଛାଦନ ବା ଛାଲି ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଉଠିଯିବା—
2. To scale of; to fade gradually.

ଛାଡ଼ିଛୁଡ଼ି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଛାଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକାରୀ ନିରର୍ଥକ ଛୁଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର ଯୋଜନା)—୧ । ଅବ୍ୟାହତି ଦେବା—
Chhārdichhurdi debā
ଛେଡ଼େଛୁଡ଼େ ଦେଓୟା
छोड़छाड़देना
1. To remit; to grant a receipt.

୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ତ୍ୟାଗ କରିବା—
2. To give up or abandon completely.

ଛାଡ଼ିଣ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ଅ—ଛଡ଼ା; ବ୍ୟତୀତ—
Chhārdina Except; without.
ଛେଡ଼େ
छोड़कर

ଯୁଦ୍ଧ ଛାଡ଼ିଣ ଯାହା ମାଗିବ ରାଜନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ଛାଡ଼ିଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛାଡ଼ିବା ୧. ୨ (ଦେଖ)
Chhārdidebā 1. Chhārdibā 1. 2 (See)
ଛେଡ଼େ ଦେଓୟା
छोड़ देना

ନ ଦଶି ଛାଡ଼ି ଦେଲା ତାର ନିଜ ପ୍ରଭା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନେଇ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟରେ ବା କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ରଖିଦେଇ ଚାଲିଆସିବା—
2. To leave a person at some place or with some person.

୩ । ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ଗମନୋଦ୍ୟତ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବାଟ ବଳାଇ ଦେବା—3. To see a person off.

(ଯଥା—ଛୁଟି ନେଇ ବିଲାତକୁ ଯାଉଥିବା ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟଙ୍କୁ, ଆମ୍ଭେମାନେ ଷ୍ଟେସନରେ ଛାଡ଼ି ଦେବାକୁ ଆସିଥିଲୁଁ ।)

୪ । ଗୋରୁ ଛେଳିଆଦିଙ୍କୁ ରକ୍ଷକରୂପେ ଚରାଇବା—
4. To let cattle etc graze.

(ଯଥା—ଗୋରୁ ରଖୁଆଳ ଗୋରୁଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଗଛ ଛାଇରେ ବସିଛି ।)

ଛାଡ଼ିପଳାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛାଡ଼ିଯିବା ୧. ୨ (ଦେଖ)
Chhārdipalaibā Chhārdijibā 1. 2 (See)

ଭୀଷ୍ମ ପରାକ୍ରମ ଦେଖିଣ କୁରୁମାନେ
ଅଛି ଛାଡ଼ି ପଳାନ୍ତି ଯୁଦ୍ଧୁଁ ଭୟ ମନେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।

ଛାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଛୃଦ ଧାତୁ; ତୁଳ—ପାଲି. ଛଡ଼େତି; ସଂ. ସାରଣ; ସଂ. ସର୍ଜନ; ସଂ. ଛୋରଣ=ପରିତ୍ୟାଗ)—
Chhārdibā
ଛାଡ଼ା
छोड़ना

୧ । (ସକର୍ମକ) ତ୍ୟାଗ କରିବା; ବର୍ଜନ କରିବା—
1. To abandon; to give up.

(ଛଡ଼ାଇବା—ଣିଜନ୍ତ)

(ଯଥା—ଭିଜାଦନ କଷ୍ଟ ପାଇଁ ସେ କାଲି ପ୍ରାଣ ଛାଡ଼ିଲା ।)

୨ । (ସକର୍ମକ) (ଅମୁକ ସଙ୍ଗେ) ସମ୍ପର୍କ ତ୍ୟାଗ କରିବା; ସମ୍ବନ୍ଧ ତୁଟାଇବା—2. To cut off connection with; to cease to have to do with; to leave.

(ଯଥା—ମୁଁ ସଂସାର ଛାଡ଼ିଲିଣି ।)

୩ । (ସକର୍ମକ) (ଅମୁକର) ସଙ୍ଗରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହେବା; ସଙ୍ଗଚ୍ୟୁତ ହେବା—3. To be separated from.

(ଯଥା—ମୁଁ ଚାରିମାସ ହେଲା ବାପ ମାଆଙ୍କୁ ଘରେ ଛାଡ଼ି ବିଦେଶ ଆସିଛି ।)

୪ । (ସକର୍ମକ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରୁ ବିରତ ହେବା—
4. To cease to do a thing; to discontinue.

(ଯଥା—ମୁଁ ତୁମ ଡାକ ଶୁଣି ଭାତଖିଆ ଛାଡ଼ି ଉଠି ଆସିଲି ।)

୍	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ତ୍	ଉଅ	ଘ
୍	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗିଂ	ଇଅ	ଓ	ନ୍ତ

୫ । (ସକର୍ମକ) ପାଖରୁ ଅନ୍ତର ହେବା—
5. To go away from.
(ଯଥା—ଛଅମାସ ହେଲା ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ମୋ ପ୍ରାଣ ବ୍ୟାକୁଳ ହେଉଅଛି ।)

୬ । (ଅକର୍ମକ) ଫଳତଃ (ଅନ୍ୟଠାରୁ) ଭିନ୍ନ ବୋଲି ଜଣା ପଡ଼ିବା—6. To be found to differ from.
(ଯଥା—ଏ ସୁନା ମୁଦିରୁ ସେ ସୁନାମୁଦି ଗୁଣପଣରେ ଛାଡ଼ୁଛି ।)

୭ । (ସକର୍ମକ) (କୌଣସି ଅଭ୍ୟାସ) ତ୍ୟାଗ କରିବା; ନିବୃତ୍ତ ହେବା—7. To give up (a habit).

୮ । (ସକର୍ମକ) (ଜୀବନର ବା ଅନ୍ୟ ଆଶା) ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା—8. To give up (every hope of life or of any other matter).
(ଯଥା—ସବୁ ବଇଦମାନେ ସେ ମଲୁକୁ ଛାଡ଼ି ବସିଲେଣି ।)

୯ । (ସକର୍ମକ) ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନରେ ରଖିବା, ଜଗିବା; କୌଣସି ଆଡ଼କୁ ଯିବାକୁ ଦେବା—9. To let (some thing) to proceed in a certain direction.

ଦଇବ ଦଉଛି ମଣିଷ ଗାଈ
ଯେଣିକି ଛାଡ଼ଇ ସେଣିକି ଯାଇ । ଚଗ ।

୧୦ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ କୌଣସି ଶିଶୁ ବା କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ରଖିଦେଇ ସେ ସ୍ଥାନ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା; ରଖିଯିବା—
10. To leave a place after leaving ones relatives or things.
(ଯଥା—ସେ ଛଅଗୋଟି ଶିଶୁସନ୍ତାନ ଛାଡ଼ି ଇହଜଗତ ପରିତ୍ୟାଗ କଲେ ।)

୧୧ । କୌଣସି ସ୍ଥାନ ତ୍ୟାଗ କରି ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ଯିବା—
11. To go away from a place.
(ଯଥା—ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ସାହେବ ୬ ମାସ ପାଇଁ କଟକ ଛାଡ଼ିଲେ ।)

୧୨ । (ଦେହରୁ ଜ୍ୱରଆଦି ରୋଗ) ଓହ୍ଲାଇବା—
12. To leave (said of a disease).
(ଯଥା—ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ତାଙ୍କୁ ଜର ଛାଡ଼ିଗଲା)

୧୩ । ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ଯିବା ପାଇଁ ଅନୁକୂଳ କରିବା; ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ-ସ୍ଥାନରୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କରିବା—
13. To start or depart from a place.
(ଯଥା—ଜାହାଜ ଘଣ୍ଟାଏ ପୂର୍ବରେ ବନ୍ଦର ଛାଡ଼ିଲା)

୧୪ । ନ ରୋକିବା; ଅସଂଯମନ; ଶିଥିଳ କରିବା—
14. To slacken control; not to restrain.
(ଯଥା—ଘୋଡ଼ସବାର ଘୋଡ଼ାକୁ ଛାଡ଼ିଦେବାରୁ ଘୋଡ଼ା ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ଦଉଡ଼ୁଛି)

୧୫ । ଯୋଡ଼ ଖୋଲିଯିବା; ଫିଟିଯିବା; ସହଜ ଶିଥିଳ ହେବା—
15. To give way.
(ଯଥା—ପୁରୁଣା ଡଙ୍ଗାର ତଳପଟା ଗୁଡ଼ିକ ଛାଡ଼ି ଗଲାଣି)

୧୬ । କୌଣସି ଖାଦ୍ୟ ନ ଖାଇବା—16. To give up taking any food; to discontinue taking (food).
(ଯଥା—ପିଲା ୬ ମାସ ହେଲା ମାଆ ଦୁଧ ଛାଡ଼ିଲାଣି; ମଲୁ ଦୁଇ ମାସ ହେଲା ଆହାର ଛାଡ଼ିଲାଣି ।)

୧୭ । ଯିବାକୁ ଅନୁମତି ଦେବା—
17. To let go; to permit to go out.
(ଯଥା—ପଣ୍ଡିତେ ମୋତେ ଖାଇବାପାଇଁ ଛାଡ଼ିଲେ ନାହିଁ ।)

୧୮ । (ସକର୍ମକ) ବ୍ରତଧାରଣପୂର୍ବକ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଖାଦ୍ୟ-ବସ୍ତୁ ବର୍ଜନ କରିବା ବା ନ ଖାଇବା—18. To abstain from taking a particular food by observing a religious vow.

୧୯ । (ସକର୍ମକ) ବନ୍ଧନରୁ ଅବ୍ୟାହତି ଦେବା; ମୁକୁଳାଇ ଦେବା; ମୁକ୍ତି ଦେବା—19. To release from restraint.

ଅରଜୁନ ବୋଇଲେ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ବୋଲେ,
ଛାଡ଼ିଦିଅ ଏବେ ଏହାଙ୍କୁ ତୁମ୍ଭେ ଭଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨୦ । (ସକର୍ମକ) କ୍ଷମା ଦେବା; ମାର୍ଜନା କରିବା—
20. To pardon; to excuse.
(ଯଥା—ଏହି ଥରକ ଚୋର ପ୍ରଥମ ଦୋଷ ମୁଁ ଛାଡ଼ି ଦେଲି; ଏଣିକି ଆଉ ଛାଡ଼ିବ ନାହିଁ ।)

୨୧ । (ସକର୍ମକ) (ପଥ) ଉନ୍ମୁକ୍ତ କରିବା; ମେଲା କରିବା;—
21. To open.
(ଯଥା—ମତେ ବାଟ ଛାଡ଼ିଦିଅ, ମୁଁ ଯିବି ।)

୨୨ । (ସକର୍ମକ) ରିଆତି ଦେବା; ଛାଡ଼ି ଦେବା—
22. To remit.
(ଯଥା—ମହାଜନ ଖାତକକୁ ଅଧେ ସୁଧ ଛାଡ଼ି ଦେଲେ ।)

୨୩ । (ସକର୍ମକ) ହାତରେ ବା କୋଡ଼ରେ ନ ଧରିବା—
23. Not to take in one's arms.
(ଯଥା—ଶିଶୁକୁ ଛାଡ଼ିଦିଅ, ସେ ଆପଣା ମନକୁ ଚାଲୁ ।)

୨୪ । (ସକର୍ମକ) ଆସାମୀକୁ ମକଦମାରୁ ଖଲାସ ଦେବା, ଅବ୍ୟାହତି ଦେବା—2. To acquit (an accused).
(ଯଥା—ହାକିମ ମୁଦାଲାକୁ ଛାଡ଼ିବାର ରାୟ ଦେଲେ ।)

୨୫ । (ସକର୍ମକ) ବିଛି ଦେବା; ଖେଳାଇବା—
25. To let loose; to strew.
(ଯଥା—ଚତଲମାଛ କୋରଡ଼ରେ ବହଳ ଛାଡ଼ିଛି ।)

୨୬ । (ସକର୍ମକ) ଭ୍ରମକ୍ରମେ ବାଦ୍ ଦେବା ବା ତାଲିକାଭୁକ୍ତ ନ କରିବା—26. To omit from a list by oversight.
(ଯଥା—ନିମନ୍ତ୍ରଣ-ତାଲିକାରୁ ଜଣେ ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନାମ ମୁଁ ଛାଡ଼ି ଯାଇଥିଲି ।)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୃଢ଼ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପରିବର୍ତ୍ତେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ'ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୨୭ । (ସକର୍ମକ) ଗୋରୁ ଆଦି ନ ଜଗିବା—
27. Not to tend or watch cattle.
(ଯଥା—ଗଉଡ଼ ଗାଈଗୁଡ଼ାକ ଛାଡ଼ିଦେଇ ମୋ ବଗିଚା ଚରାଇ ଦେଲା ।)

୨୮ । (ସକର୍ମକ) (ଉପଦେଶ ଆଦି) ଗ୍ରହଣ ନ କରିବା; ଵିଚାରରେ ନ ଆଣିବା—28. Not to take into account; to leave out of consideration.

ପୂର୍ବକୁ ତ ହୁତକଥାଟି ଦେଲ ଛାଡ଼ି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨୯ । (ସକର୍ମକ) ମନେ ନ ପକାଇବା; ଭୁଲିଯିବା—
29. To forget.
(ଯଥା—ପୁତ୍ରଶୋକ ଛାଡ଼ି ନ ଦେଲେ ବୃଦ୍ଧ ଅଳ୍ପଦିନେ ମରିଯିବ ।)

୩୦ । (ସକର୍ମକ) ତଳକୁ ଲମ୍ବାଇ ଦେବା—
3. To unfurl; to let down.

ବାଳ ଛାଡ଼ିଦିଅ ଭୂଇଁରେ ପଡ଼ୁ, ଲକ୍ଷେ ଚମ୍ପାଫୁଲ ଝଡ଼ୁ—ଭଗ ।

୩୧ । (ଅକର୍ମକ) ଗତି ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବା, ନିସ୍ପନ୍ଦ ହେବା—
31. To cease to beat.

ପ୍ରକୃତ ଦେହରୁ ଜୀବନନାଡ଼ିକା ସହସା ଗଲାକ ଛାଡ଼ି । ରାଧାନାଥ ପାର୍ବତୀ ।

୩୨ । (ସକର୍ମକ) ତରଳ ପଦାର୍ଥ ବୋହିଯିବାର ଉପାୟ କରିବା; ତରଳ ବସ୍ତୁକୁ ଗତିବିଶିଷ୍ଟ କରାଇବା—
32. To let a liquid flow.
(ଯଥା—ଖଲାସୀ ଲକ୍ ଗେଟ୍ ଖୋଲି ପାଣି ଛାଡ଼ିଲା ।)

୩୩ । (ସକର୍ମକ) ଘୋଡ଼ଦଉଡ଼ରେ ଘୋଡ଼ାମାନଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ଦଉଡ଼ାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବା; ଦଉଡ଼ାଇବା—
33. To start a horse in a race.
(ଯଥା—ଆଜି ଘୋଡ଼ଦଉଡ଼ରେ ତିନି ଜଣ ଘୋଡ଼ା ଛାଡ଼ି ଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଅଧବାଟରେ ଜଣେ ହଟି ରହିଗଲା ।)

୩୪ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ସେଠାରେ ତାଙ୍କୁ ରଖି ସେଠାରୁ ଏକାକୀ ଫେରି ଆସିବା; ସ୍ଥାନାନ୍ତରରେ ରଖି ଚାଲି ଆସିବା—34. To take a person to some place and come back alone after leaving him there.
(ଯଥା—ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସୀତାଙ୍କୁ ବନରେ ଛାଡ଼ି ଆସିଲେ ।)

୩୫ । (ଅଙ୍ଗର ଗ୍ରନ୍ଥି ଆଦି) ଶିଥିଳ ହେବା—
35. To become slack.
(ଯଥା—ଅଫିମ ଖାଇବା ବେଳ ଗଡ଼ିଯିବାରୁ ତା ହାତ ଗୋଡ଼ ଛାଡ଼ି ଯାଉଛି ।)

୩୬ । ଲିଭିଯିବା; ଅଦୃଶ୍ୟ ହେବା—
36 To fade; to disapaper.
(ଯଥା—ଏ ଲୁଗାରୁ ଏ ପକ୍କା ରଙ୍ଗ ଛାଡ଼ିବ ନାହିଁ ।)

୩୭ । ନିକ୍ଷେପ କରିବା—
37. To throw some thing down.
(ଯଥା—ସେ ଦୁଷ୍ଟ ବାଉଳ ମୋ ଉପରକୁ କୁଳୁକୁଞ୍ଚା ପାଣି ଛାଡ଼ି ଦେଲା ।)

୩୮ । ବ୍ରତାଦି ଧାରଣପୂର୍ବକ ନଖବାଳ ଦାଢ଼ି ଆଦି ନ କାଟି ରଖିବା; ବଢ଼ାଇବା—38. To let the hair and nails etc grow (on account of the observance of some vow.)

୩୯ । କୌଣସି ବିଷୟର ଆଲୋଚନାରୁ କ୍ଷାନ୍ତ ହେବା—
39. To cease from discussing a matter.
(ଯଥା—ଧର୍ମକଥା ଛାଡ଼, ଘରକଥା ପକାଅ ।)

୪୦ । (ସକର୍ମକ) ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦୂରତ୍ୱର ବ୍ୟବଧାନ ରଖିବା—
40. To leave out some space.

ଗୃହଗ୍ରେ ଛାଡ଼ି ଭାଙ୍ଗିବ ଭଣ୍ଡା,
ତେବେ ସେ ଦେଖିବ କଦଳୀପେଣ୍ଡା । । କୃଷିବଚନ ।

୪୧ । (ସକର୍ମକ) କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ (ଯଥା ପୋଖରୀରେ) କୌଣସି ଜୀବକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରରୁ ଆଣି ରଖିବା—
41. To let fry of fishes in a pond to breed.
(ଯଥା—ମୁଁ ଏବର୍ଷ ଆମ ପୋଖରୀରେ ହଜାରେ ଜିଆଁଲା ଛାଡ଼ିଛି ।)

୪୨ । (ସକର୍ମକ) (ସଂ. ଛର୍ଦ୍ଦନ) ଉଦ୍ଗାରିବା (ତୁଳ. ହି. ଓଗ୍‌ଲନା =ବାନ୍ତି କରିବା)—42. To vomit.

ସର୍ପ ଗୋଡାଇ ନ ପାରିଲା
ଫଣ୍ଟଣ ଗରଳ ଛାଡ଼ିଲା । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୪୩ । (ସକର୍ମକ) ନିଜ ମନରୁ ସନ୍ଦେହ ଆଦି ଦୂର କରିବା—
43. To remove (doubt) from one's mind.
(ଯଥା—ମନରୁ ପୁତ୍ରବିୟୋଗ ଦୁଃଖ ଛାଡ଼ ।)

୪୪ । (ସକର୍ମକ) ଅମୁକ ସ୍ଥାନରେ ବା ଅମୁକଙ୍କ ନିକଟରେ ବା ଅମୁକଙ୍କ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ରଖିବା—
44. To leave with; to leave in the custody of.
(ଯଥା—ପିଲାଟି ଇଂରେଜି ପଢ଼ିବ ବୋଲି ତାକୁ ମୁଁ ମାସେ ହେଲା ହେଡ଼ମାଷ୍ଟରଙ୍କ ପାଖରେ ଛାଡ଼ିଛି ।)

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଆସିବା, ଦେବା, ଯିବା, ପଳାଇବା କ୍ରିୟାମାନଙ୍କ ସମାପିକା ରୂପ ଲାଗେ ।]

୪୫ । (ସକର୍ମକ) (ବାଣ ଆଦି) ନିଜ ଦେହରୁ ଫୁଲିଙ୍ଗ ଆଦି ବିକ୍ଷାରିବା—45 To let off sparks from ones' body.
(ଯଥା—ହାଉଈଟା ଆକାଶକୁ ଉଠିଯାଇ ନାନା ନକ୍ଷତ୍ର ଛାଡ଼ୁଛି ।)

୪୬ । (ସକର୍ମକ) ମଝିରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ଅତିବାହିତ କରିବା—
46. To let a fixed time expire
(ଯଥା—ଆଜିଠୁ ତିନି ମାସ ଛାଡ଼ି ତୁମେ ମୋତେ ଦେଖା କଲେ ମୁଁ ତୁମ୍ଭକୁ କିଛି ସାହାଯ୍ୟ କରିବି ।)

॰	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଙ୍ଗ	ଜ୍ଞ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ୍ୟ	ଛଅ	ଞ	ନ୍‌

୪୭ । (ସକର୍ମକ) ଅମୁକଠାରୁ ଭିନ୍ନ ହେବା; ଅମୁକ ସଙ୍ଗେ ମେଳ ନ ହେବା—47. To differ from.

(ଯଥା—ମୋ ଘଣ୍ଟା ରେଳ ଷ୍ଟେସନ ଘଣ୍ଟାକୁ ୫ ମିନିଟ ଛାଡ଼ିଛି ।)

୪୮ । (ସକର୍ମକ) ବସ୍ତ୍ରାନ୍ତର ପରିଧାନ କରିବା ପାଇଁ ପିନ୍ଧିଥିବା ବସ୍ତ୍ରାଦିକୁ ତ୍ୟାଗ କରିବା; ପାଲଟିବା, ବଦଳିବା—48. To change one's cloth.

୪୯ । (ସକର୍ମକ) ଆପଣା ନିକଟରେ ଥିବା କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ବିକି ଦେବା—49. To sell away something in hand; to part with.

(ଯଥା—ଏ ଅଭାବ ସମୟରେ ଧାନତକ ନ ଛାଡ଼ିଲେ ପଛେ ପସ୍ତାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ ।)

୫୦ । (ସକର୍ମକ) ଗଣନା ନ କରିବା—50. Not to count; to leave out from calculation.

୫୧ । (ଅକର୍ମକ) ସ୍ଖଳିତ ହେବା; ଚ୍ୟୁତ ହେବା—51. To drop down; to fall down.

(ଯଥା—ତା ଦେହରୁ ହଳଦୀମଳଖୁଟି ଭଲ ହୋଇ ଛାଡ଼ି ନାହିଁ; ଗଛରୁ ବକଳା ଛାଡ଼ିଲାଣି ।)

ଛାଡ଼ିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସକର୍ମକ) କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ତ୍ୟାଗ କରି ଚାଲିଯିବା, ଅର୍ଥାତ୍ ଉକ୍ତ ପଦାର୍ଥକୁ ସଙ୍ଗରେ ନ ନେବା—1. To leave a thing.
Chhāṛi jibā
ছেড়েযাওয়া
छोड़ जाना

୨ । (ସକର୍ମକ) ସଙ୍ଗ ତ୍ୟାଗ କରି ଅନ୍ୟତ୍ର ଚାଲିଯିବା—2. To go elsewhere leaving the company of some one.

ନେଇ ପଥେ ପଡ଼ିଗଲେ କି ସେ ଛାଡ଼ି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋଗବିମ୍ବ. ଢ ଗୀତ ।

୩ । (ଅକର୍ମକ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁର ଦେହରେ ବୋଳା ହୋଇଥିବା ବା ସଂଲଗ୍ନ ଥିବା କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଚ୍ୟୁତ ହେବା; ଖସି ପଡ଼ିବା—3. To come off (said of a thing attached to the body of another.

(ଯଥା—ପୁରୁଣା କବାଟରୁ ରଙ୍ଗ ଛାଡ଼ିଗଲା; ମୋ କପାଳରୁ ଚନ୍ଦନ ଛାଡ଼ିଗଲାଣି; ସାପଦେହରୁ କାତି ଛାଡ଼ିଗଲା; ଗଛରୁ ବକଳା ଛାଡ଼ିଗଲା ।)

୪ । (ଅକର୍ମକ) (ଅଭ୍ୟାସାଦି) ପରିତ୍ୟକ୍ତ ହେବା—4. (habits) To be given up.

(ଯଥା—କଟକର ଡାକ୍ତର ରଜନୀ ବାବୁଙ୍କର ଚିକିତ୍ସାରେ କେତେ ଲୋକଙ୍କ ଅଫିମ ଅଭ୍ୟାସ ଛାଡ଼ିଗଲାଣି ।

୫ । (ଅକର୍ମକ) ଲୁପ୍ତ ହେବା; ଲୋପ ପାଇବା—5. To cease; to be made to disappear.

(ଯଥା—ମୋ ସଙ୍ଗେ ଲାଗିଛୁ, ତୋ ଗରବ ଛାଡ଼ିଯିବ ।)

[ଦ୍ର—ଛାଡ଼ିବାର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ସଂ. ଛୋରଣ=ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା—to leave; to give up. ସେଥିରୁ ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ ସମ୍ପର୍କ ତ୍ୟାଗ କରିବା । ଭାଷାରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗଗୁଡ଼ିକ ଏହି ମୂଳ ଭାବକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ନାନା ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଛାଡ଼ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—(କୌଣସି ଅଭ୍ୟାସ) ସାଧାରଣତଃ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ହେବା—To be capable of being given up.
Chhāṛi hebā
ছেড়েহওয়া

(ଯଥା—୨୦ ବର୍ଷ ଅଭ୍ୟାସ ପରେ ଅଫିମ ଛାଡ଼ ହେଲା ନାହିଁ ।)

ଛାଣି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଛଣା ହେବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଯନ୍ତ୍ର—Filter.
Chhāṇi

ଛାଣିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚାଳନ; ସଂ. ଶୋଧନ. ଛାନ୍ଦନ)—୧ । ଛାଙ୍କିବା, ବସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ତରଳ ପଦାର୍ଥ ବା ଚୂର୍ଣ୍ଣକୁ ଛାଙ୍କିବା—1. To strain a liquid or powder to filter.
Chhāṇibā
ছাঁকা
छानना

ଛଣାଇବା }
ଛଣେଇବା } ଣିଜନ୍ତ

ମିଶିଗଲାଣି କ୍ଷୀରଭଣ୍ଡରେ ଯେବେ କ୍ଷୀର ଛାଣି କେ ସ୍ୱାଦୁ ବାରି ପାରିବ ଗୋ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୨ । ତରଳ ପଦାର୍ଥରେ ମିଶିଥିବା କଠିନ ପଦାର୍ଥକୁ ବସ୍ତ୍ର ବା ଚୂର୍ଣ୍ଣରେ ମିଶିଥିବା ଗୋଡ଼ିଗୋଡ଼ିଆ ଅଂଶକୁ ହାତଦ୍ୱାରା ଛାଙ୍କିବା—2. To sift the solid part from a liquid or the hard particles from a powder.

୩ । ଜଳ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ମାଛ ଆଦିକୁ ଲୁଗା ବା ଜାଲଦ୍ୱାରା ଛାଙ୍କି କରି ଆଣିବା—3. To bring out fishes etc from water by netting.

(ଯଥା—ପୋଖରୀରୁ ଜାଲରେ ବା ଖିଅରେ ମାଛ ଛାଣିବା ।)

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନିଃଶେଷ କରିବା—4. (figurative) To exhaust.

ମାର ରଖିଛି ଶର ଶାଣି, ତାର ତ ବଢ଼ିଛି ଅଛି ଜାଣି,
ସାରକୁ ଯେଲିଯିବ ଛାଣି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସାରାଂଶ ବାଛି ନେବା—5. (figurative) To draw out the essential thing from a mass; to extract the essence.

ରସଜଳଧିରେ ଅବଗାହି ଧୀରେ ତହୁଁ ତ ସାର କି ଛାଣୁଁ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୬ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଧନ ଆଦି ବହୁ ପରିମାଣରେ ଅର୍ଜନ କରିବା—6. (figurative) To earn or get copiously.

(ଯଥା—ଓକିଲାତି କରି ଅମୁକ ବାବୁ ଖୁବ୍ ଟଙ୍କା ଛାଣୁଛନ୍ତି ।)

[ଦ୍ର—ଏହି କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଆଣିବା, ଦେବା, ନେବା, ପକାଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚକ୍ରାଙ୍କିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରାଙ୍କିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରାଙ୍କିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରାଙ୍କିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଆଗିଆ ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବର୍ଟ' ଦେଖିବେ ।

ଛାଣ୍ଟ୍—ଦେ. ବି. (ସଂ ଛେଦନ; ତୁଳ. ଇଂ. କଟ୍=ଢଙ୍ଗ)—
Chhāṇṭ ୧ । ଛପ; ଛଇ; ଢଙ୍ଗ—1. Fashion.
ছাঁট ଚତୁଃ ଚକ୍ରଣ ଛାଣ୍ଟ୍ ଛଡ ସବୁରେ—ଭକାଗ, ଗୀତଲହରୀ ।
छाँट ୨ । (କୁର୍ତ୍ତା କମିଜ ଲୁଗା) ଛେଦନ କରିବା—
2. Cutting (a stuff in a fashion for a dress).
୩ । ପୋଷାକର ଢଙ୍ଗ—3. The cut of a dress.
୪ । ବାଳ କଟୁରିବା ଢଙ୍ଗ—
4. Fashion of cropping the hair

ଛାଣ୍ଟକାଟ—ଦେ ବି. (ସଂ. ଛେଦନ ଓ କର୍ତ୍ତନ)—ପୋଷାକ ଆଦିର
Chhāṇṭakāṭa ଢଙ୍ଗ—Fashion and cut of a dress.
ছাঁটকাট
छाँटकाट

ଛାଣ୍ଟି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବଡ଼ ଏବଂ ଲମ୍ବା ଦଉଡ଼ି—
Chhāṇṭi Thick and long rope.

ଛାଣ୍ଟିଛୁଣ୍ଟି—ଦେ କ୍ରି. ବିଣ.—(ଛାଣ୍ଟିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ
Chhāṇṭichhuṇṭi ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକାରୀ ନିରର୍ଥକ ଛୁଣ୍ଟିବା କ୍ରିୟାର
ছেঁটেছুঁটে ଅସମାପିକାରୂପ କ୍ରି. ବିଣରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)—
छाँटछूँटकर ୧ । ବାରଂବାର କଟାକଟି କରି—
1. After repeated cuttings or prunings.
(ଯଥା—ଆମ ମାଳି ଗଛଟିକୁ ଛାଣ୍ଟିଛୁଣ୍ଟି ଗୋଲ କରିଛି ।)
୨ । ନାନାପ୍ରକାରେ ବ୍ୟୟ ସଂକୋଚ ପୂର୍ବକ—
2. After repeated retrenchments.
(ଯଥା—ମୁଁ ବଜାରର ଖରଚରୁ ଛାଣ୍ଟିଛୁଣ୍ଟି ଟ ୨୫୧ ରଖିଲି)
୩ । ନାନାଦିଗରୁ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ କରି ଗ୍ରହଣ କରି—
3. By taking bits from many sources.

ଛାଣ୍ଟିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଛେଦନ; ସଂ. ଖଣ୍ଡନ)—
Chhāṇṭibā ୧ । କଚୁରିରେ କାଟିବା; କଟୁରିବା—
ছাঁটা 1. To clip with scissors.
छाँटना ୨ । ଅଗ କାଟିବା—2. To clip the tops.
୩ । ପଦାର୍ଥସ୍ୱାମୀଠାରୁ କୌଣସି ପଦାର୍ଥର କେତେକ ଅଂଶ ଲୁଚାଇ କରି ରଖି ନେବା—3. To take away a part of some thing stealthily without the owner's knowledge.
୪ । ବ୍ୟୟସଂକୋଚ କରିବା—
4. To retrench the expenditure.
୫ । କାଣ୍ଡିବା; ଚାଉଳ ଡାଲି ଆଦି କୁଟି କରି ଭୁଷ ବାହାର କରିବା—5. To husk.
୬ । ପାଛୁଡ଼ିବା—6. To winnow.
୭ । ବହୁତ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରୁ ନିକମ୍ମା ବସ୍ତୁରୁ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ବସ୍ତୁକୁ ବାଛିବା—7. To separate the necessary portions from a large quantity of any thing.

ଛାତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛଦ)—ଛାଞ୍ଚ; ଘରଉପରସ୍ଥ ଆଚ୍ଛାଦନ; କୋଠା-
Chhāta ଉପରର ଆଚ୍ଛାଦନ—Roof, thatch.
ছাদ; ছাত [ଦ୍ର—କଡ଼ିଆଦିଦ୍ୱାରା ଛୁଆଣି ହୋଇଥିବା ଘରର ଚୂନ
छत ଗୋଡ଼ି ଆଦି ଦ୍ୱାରା ଗଠିତ କୋଠାର ଆଚ୍ଛାଦନକୁ ଛାତ ବୋଲାଯାଏ । ଆଜକାଲି କଡ଼ି, ବରଗା, ଟାଇଲ ଓ ଗୋଡ଼ିଆଦି ନ ଦେଇ ଏକପ୍ରକାର ଖିଲଣକାମରେ ସିମେଣ୍ଟର ଛାତ ପଡ଼ୁଅଛି ।]
(ଛତା - ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ ବିଣ. ପୁଂ. (ଛୋ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା + କର୍ମ. ତ)—୧ । ଛିନ୍ନ—1. Cut off.
୨ । ଦୁର୍ବଳ—2. Weak.
୩ । କ୍ଷୀଣ—3. Emaciated; lean.

ଛାତପିଟା—ଦେ. ବି—କୋଠାର ଛାତକୁ ଗୋଡ଼ି ଚୂନ ଦେଇ କୋବାରେ
Chhātapiṭā ବାଡ଼େଇ ଟାଣ କରିବା—Solidifying of the
ছাদপিটা roof with concrete and lime.
छतपीटना [ଦ୍ର—କୋଠାର କାନ୍ଥ ଉପରେ ପ୍ରଥମେ କଡ଼ି ପଡ଼େ,
(ଛାତବାଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) କଡ଼ି ଉପରେ ବରଗା ପଡ଼େ; ବରଗାରେ ଟାଇଲ ବସିଯାଏ; ଟାଇଲ ଉପରେ ଚୂନମିଶା ଗୋଡ଼ି ୩ ଠାରୁ ୬ ଇଞ୍ଚ ମୋଟରେ ବିଛାଯାଏ; ଏହି ଗୋଡ଼ିର ଆସ୍ତରଣକୁ ଖୁବ୍ ଟାଣୁଆ ଓ ଜଳଦ୍ୱାରା ଅଭେଦ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଏହି ଗୋଡ଼ିକୁ କୋବାଦ୍ୱାରା ଏକାଧିକ ଦିନ ପିଟାଯାଏ ।]

ଛାତି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛଦ ଧାତୁ) (ଛାଦିନ, ଛାଦୀ=ଆଚ୍ଛାଦନକାରୀ
Chhāti ଏହା ହୃଦୟକୁ ଆଚ୍ଛାଦନ କରେ)—୧ । କଣ୍ଠଦେଶ ଓ ପେଟ
ছাতি; বুক ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଶରୀରର ସାମନା ପାଖ; ବକ୍ଷଦେଶ; ବକ୍ଷସ୍ଥଳ—
छाती 1 Breast; chest.
ଚମକତ ନାହିଁ ମୋ ଛାତି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଶୋରୀଚମ୍ପୂ ଚ. ଗୀତ ।
୨ । ବୁକୁ; ହୃଦୟ—2. Bosom; heart.
୩ । ମନଃ; ଅନ୍ତଃକରଣ—3. Mind.
୪ । ସାହସ—4. Courage.
୫ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କର ସ୍ତନ—5. Woman's breast.
ଝଳାଅ କୁଞ୍ଜରକୁମ୍ଭସ୍ଥଳାକୃତ ଛାତିରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୬ । ଧୈର୍ଯ୍ୟ—6. Patience; forbearance.
୭ । କଷ୍ଟସହିଷ୍ଣୁତା—7. Endurance.
୮ । ଏକ ଛାତି ପରିମିତ ଉଚ୍ଚତା ବା ଗଭୀରତା—
8. Depth up to a man's breast; height upto a man's breast.

ଛାତି ଉପରେ ଠିଆ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଛାତିକୁ
Chhāti upare ṭhiā hebā ଚଢ଼ି ତାକୁ ମାରି ପକାଇବା—
বুকে বাঁশ দেওয়া 1. To kill a person by standing on
छातिपर खड़ा हेना, छातिपर चढ़ना his breast.
(ଛାତିରେ ଚଢ଼ିବା } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି
~ରେ ଠିଆ ହେବା } ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କଲବଲ କରିବା ବା ଦୁଃଖ ଦେବା—2. (fig) To harass a person.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଅ	ଉଅ	ଝ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍ତ

ଛାତିଉପରେ ପାଣିହାଣ୍ଡି ବସିବା—ଛାତିରେ ପଥର ଲଦା ହେବା (ଦେଖ)
Chhāti upare pāṇihāṇḍi basibā Chhātire pathara
বুকে ভাতের হাণ্ডি নামা ladā hebā (See)

ଛାତିଉପରେ ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ
Chhāti upare basibā ବେଜାୟ ଅଧିକାର ପରିଚାଳନ କରିବା-
छातिपर बैठना 1. To exercise too much power over
(ଛାତିରେ ବସିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) another person

୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ନିକଟରେ ଥାଇ ତାକୁ ଦୁଃଖ ଦେବା-
2. To harass a person by being near him.

ଛାତିଏ—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଛାତି ଯେତିକି ଉଚ୍ଚ ସେତିକି ଉଚ୍ଚତାଦ୍ୱାରା
Chhātie ପରିମିତ—1 Measured by the height of
একছাতি one's breast.

୨ । ଏକ ଛାତି ଗଭୀର—2. Breast-deep.
(ଯଥା—ଛାତିଏ ପାଣି ।)

୩ । ଏକଛାତି ଉଚ୍ଚ—3. Breast high.
(ଯଥା—ଛାତିଏ କାନ୍ଥ ।)

ଦେ. ବି—୧ । ଛାତିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୁଡିଯିବା ଭଳି ଗଭୀରତା—
1. Depth upto one's breast.

୨ । ଛାତିପରିମିତ ଉଚ୍ଚତା—
2. Height equal to one's breast.

ଛାତିକି ଛାତି ଦେଇ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—(ଆଲିଙ୍ଗନ କଲାବେଳେ
Chhātiki chhāti dei ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ଛାତି ପରସ୍ପର ସଂଲଗ୍ନ
ଛାତିକି ଛାତି ଯୋଡି } ଅନ୍ୟରୂପ ହେବାରୁ)— ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ
ଛାତିକି ଛାତି ଲଗା(ଗେ,ଇ } ସହାନୁଭୂତି ବା ସହଯୋଗ ପୂର୍ବକ
(କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା)—(to do something)
With the fullest co-operation.

ଛାତିକି ପଥର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ସହିବା; ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରିବା;
Chhātiki pathara karibā ଦୁଃଖ ଆଦି ସହିବାପାଇଁ
ছাতী পাথর করা ହୃଦୟକୁ ଦୃଢ଼ କରିବା—To be ready
छाति पथरका करना to bear patiently; to screw up
one's courage or patience to suffer.

ଦେଖି ଗୃହିଁ ଛାତିକି ମୁଁ କଲି ପଥର ।
ଭକ୍ତ. ଗୀତଲହରୀ ।

୨ । ନିଷ୍ଠୁର କର୍ମ କରିବାପାଇଁ ବା ଦେଖିବାପାଇଁ ହୃଦୟକୁ
କଠୋର ବା ନିଷ୍ଠୁର କରିବା; ନିଷ୍ଠୁରତା ଅଭ୍ୟାସ
କରିବା—2. To make one's heart cruel
(to do or see some cruel act); to be
inured to do or see cruel acts unmoved.

ଛାତିକି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛାତିରେ ମାରି ହେବା (ଦେଖ)
Chhātiki māribā Chhātire māri hebā (See)

ଦେ. ବି—ଛାତିରେ ବେଦନା ହେବା—
Feeling pangs in the breast.

ଛାତିକୁ କୁଣ୍ଢ ନ ପାଇବା—ଦେ. ବି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ମନ ମୋଟ ହେବା;
Chhātiku kuṇḍha na pāibā ଗର୍ବିତ ହେବା—
(fig) Arrogance; pride.
(ଛାତିକୁ ଲଙ୍ଗଳ ଦଉଡ଼ା(ଡି) ନ ପାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଯଥା—ତା ଛାତିକୁ ଏବେ କୁଣ୍ଢ ପାଉ ନାହିଁ ।)

ଛାତି କୁଣ୍ଢେ ମୋଟ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଆନନ୍ଦ ବା
Chhāti kuṇḍhemoṭahebā ସାହସ ବା ଗର୍ବରେ ଛାତି ଫୁଲି
বুক দশ হাত হওয়া ଉଠିବା; ଗର୍ବ ବା ଆନନ୍ଦରେ ସ୍ଫୀତ ହେବା—
छातीउमड़आना The swelling of the heart with
ଛାତି ବେଙ୍କାଏ ମୋଟ ହେବା } ଅନ୍ୟରୂପ joy, pride or
ଛାତି ମୋଟ ହେବା } courage.

ଛାତି ଖାଇବା—ଦେ.କ୍ରି—ଉଚ୍ଚରେ (ଏକ ଅନ୍ୟର) ଛାତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହେବା-
Chhāti khāibā To approach one's breast in
tallness.

ଛାତି ଠୁଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛାତିରେ କରତଳ ଆଘାତପୂର୍ବକ
Chhāti ṭhuṅkibā ପ୍ରକାଶ୍ୟ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିବା—
ছাতি ঠোকা 1. To publicly make a declaration
छातीठोकना; छातिठुकना by repeatedly striking the
breast with the palm.

୨ । ନିଜର ଛାତିରେ କରତଳ ସ୍ଥାପନପୂର୍ବକ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
ଅଭୟ ବା ଦମ୍ଭ ବା ହିମ୍ମତ୍ ଦେବା—
2. To give assurance of safety or protection
or encouragement to a person.

୩ । ଛାତିରେ ମାରି ହେବା (ଦେଖ)
3. Chhātire māri hebā (See)

୪ । କୌଣସି କଠିନ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାପାଇଁ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିବା
ବା ହିମ୍ମତ୍ ବାନ୍ଧିବା—
4. To take a resolve to do a difficult task;
to make up one's mind to do some thing.

ଛାତି ଜଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଈର୍ଷା କ୍ରୋଧ
Chhāti jaḻā(ḻe)ibā ବା ଶୋକରେ ସନ୍ତପ୍ତ ହେବାର କାରଣ
বুকজলান হେବା —1. To cause a person
छातीजलाना to be afflicted by envy, anger
or grief.

୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଚିଡ଼ାଇବା—
2. To tease a person.

ଛାତି ଜଳିବା—ଦେ. ବି—୧ । ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ଯୋଗୁଁ ହୃଦୟ ମଧ୍ୟରେ ଦାହର
Chhāti jaḻibā ଅନୁଭୂତି—1. A burning sensation in
বুকজ্বলা the heart on account of indigestion.
छातीजलना [ଦ୍ର—ଏହା ବସ୍ତୁତଃ ହୃଦୟର ଜ୍ୱାଳା
(ଛାତି ପୋଡିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ନୁହେ ଅନ୍ନନାଳୀର ଜ୍ୱାଳା ଅଟେ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ତାହା ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ କରି ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍ଘ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଈର୍ଷା ବା କ୍ରୋଧରେ ସନ୍ତପ୍ତ ହେବା — 2. (figurative) Being greatly affected by anger or envy.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଶୋକଦ୍ୱାରା ବ୍ୟଥିତ ହେବା— 3 (figurative) To be greatly affected by grief.

ଛାତି ଥଣ୍ଡା ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଉଦ୍‌ବେଗ ବା ଭୟର ଆଶଙ୍କା ଦୂର ହେବାରୁ ମନରେ ଶାନ୍ତି ହେବା— 1. Peace of mind due to the removal of any anxiety or apprehension.
Chhāti thandā hebā
বুক জুড়ে যাওয়া
छाति ठंडी होना,
छातिजुड़ना
(ଛାତି ଥଣ୍ଡ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ମନର ପ୍ରଫୁଲ୍ଲତା ବା ପ୍ରସନ୍ନତା— 2. Being elated or delighted or pleased.

ଛାତିଥର— ଦେ ବି—୧ । ହୃତ୍‌ପିଣ୍ଡର ସ୍ପନ୍ଦନ—
Chhātithara 1. Heart throbbings.
(ଛାତି ଥରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଭୟ ବା ରୋଗାଦି ହେତୁରୁ ଛାତିରେ ଅନୁଭୂତ ହେବା କମ୍ପନ; ହୃତ୍‌କମ୍ପ— 2. Trembling or palpitation of the heart (due to excessive fear or some disease).

ଛାତିଦକ—ଦେ. ବି—୧ । ହୃଦୟରେ ଜନ୍ମିବା ଭୟ—
Chhātidaka 1. Mental fear.
(ଛାତିଦକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଉଦ୍‌ବେଗ—2. Anxiety.

ଛାତି ଦକଦକ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ହୃଦ୍‌ଯନ୍ତ୍ରର ପ୍ରତିକ୍ଷଣରେ ସ୍ପନ୍ଦନ- 1. Ordinary throbbing of the heart; heart-throbbing.
Chhāti dakadaka hebā
বুক গুরগুর করা,
বুক টিপটিপ করা
छाति धकधक करना
୨ । ଭୟରେ ବା ସନ୍ଦେହରେ ମନ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ କରିବା; ହୃତ୍‌କମ୍ପ-1. Anxiety resulting from fear, suspence or apprehension.
ଛାତି ଦୁକ୍‌ଦୁକ୍ ହେବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଛାତି ଦୁରୁଦୁରୁ ହେବା }

ଛାତି ଦମଦମ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ହଠାତ୍ ଉପସ୍ଥିତ ଭୟ ବା ଚିନ୍ତା ବା ଖୁବ୍ ଦଉଡ଼ିବା ଯୋଗୁଁ ଛାତିର ଦୁକ୍‌ଦୁକ୍ ବା ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ନାଚିବା—Violent throbbing or palpitation of the heart (due to sudden fear or anxiety or brisk runing.
Chhāti damadama hebā
বুক ধড়পড় করা;
বুকে ঢেকিরপাড়পড়া
छाति धड़कना
(**ଛାତିଦମକ, ଛାତିଦମକା, ଛାତି ଦାଉଁଦାଉଁ, ଛାତି ଦୁରୁଦୁରୁ, ଛାତି ଦୁରୁଦୁରୁ, ଛାତି ଦୁଲଦୁଲ, ଛାତି ଦୁଲୁକିବା, ଛାତି ଦୁଲୁଦୁଲୁ, ଛାତି ଧଡ଼କ, ଛାତି ଧଡ଼କା, ଛାତି ଧଡ଼କିବା**, ଛାତି ଧଡ଼ଧଡ଼, ଛାତି ଧଡ଼ଫଡ଼, ଛାତି ଧଡ଼ଫଡ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ଛାତି ଦକଦକ ହେବା ଅପେକ୍ଷା ଛାତି ଦମଦମ ହେବା ପ୍ରବଳ ।]

ଛାତିଦମ୍ଭ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ସାହସୀ—1. Brave.
Chhātidambha ୨ । ନିର୍ଭୀକ—2. Fearless.
বুকবাঁধা ୩ । ଧୈର୍ଯ୍ୟଶୀଳ—3. Patience.
୪ । ସହନଶୀଳ—4. Forbearing.
ବି—୧ । ସାହସ—1. Courage.
୨ । ଧୈର୍ଯ୍ୟ—2. Patience; forbearance.
୩ । ନିର୍ଭୀକତା—3. Fearlessness.
୪ । କଷ୍ଟସହନଶୀଳତା—4 Endurance.

ଛାତିଦରଜ—ଦେ. ବି. (ଓ. ଛାତି + ଫା. ଦର୍ଦ୍) -
Chhātidaraja ୧ । ନିମୋନିଆ; କାଶ, ଯକ୍ଷ୍ମା ଆଦି ଯୋଗୁଁ ବକ୍ଷସ୍ଥଳର ଭିତରେ ଅନୁଭୂତ ବେଦନା— 1. Pain inside the breast due to pneumonia cough, pthisis.
বুকের ব্যথা
छातीकी दर्द
୨ । ଆଘାତ ଆଦି ଯୋଗୁଁ ବକ୍ଷସ୍ଥଳର ବାହାରେ ଲାଗିଥିବା ଦରଜ ବା ବ୍ୟଥା—2. Pain on the breast due to some hurt to that part.

ଛାତିଧରା—ଦେ. ବି.—ଶରଦି ବା ରୋଗଯୋଗୁଁ ଛାତିରେ ଦରଜ ବା ବେଦନା ଅନୁଭବ—
Chhāti dharā
छातिका दर्द Pain in the chest.

ଛାତି ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଛାତିଧରା (ଦେଖ)
Chhāti dharibā Chhātidharā (See)
ছাতিধরা ଦେ. କ୍ରି —୧ । ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରିବା— 1 To maintain one's patience.
(ଯଥା—ଏକମାତ୍ର ପୁଅ ମଲେ କିଏ ଛାତି ଧରି ରହିପାରେ ।)
୨ । କୌଣସି ବିପଦ ବା ଦୁଃଖକୁ ସମ୍ଭାଳି ବଞ୍ଚି ରହିବା— 2. To live on by bearing the brunt of a danger or grief.

ଛାତିପତାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ପ୍ରହାର ବା ଗୁଳି ଆଦି ବାଜିବାପାଇଁ ନିଜର ବକ୍ଷସ୍ଥଳକୁ ଦେଖାଇଦେବା— 1. To lay one's breast bare for a stroke or bullet
Chhāti patāibā
ছাতিপাতা
छाति पसारना
(ଛାତିପତେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବିପଦ ସମ୍ଭାଳିବା ପାଇଁ ନିଜେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ରହିବା— 2. (figurative) To keep one's self ready to meet the brunt of a danger.
সাহস কুলান ଦେ. ବି.—(କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ) ସାହସୀ ହେବା—
हियाव बाँधना Having courage or daring enough to do something.
ढाढस बाँधना
(ଯଥା—ଅନ୍ଧାର ରାତିରେ ଶ୍ମଶାନ କାଟେ ଯିବାକୁ ମୋ ଛାତି ପତାଉ ନାହିଁ ।)
୨ । ସାହସ ବାନ୍ଧିବା— 1. To have courage; to dare.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋୂ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍ୟ	ଈଅ	ଞ୍ଚ
୨	ଈ	ଊ	ଋୁ	ଌୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

ଛାତି ପଥର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛାତିକି ପଥର କରିବା (ଦେଖ)
Chhāti pathara karibā Chhātiki pathara karibā (See)

ଛାତି ପଥର କଲିଣି ସହି ସହି, ଆଗୋ ପ୍ରିୟସହି । ସଙ୍ଗୀତ ।

ଛାତି ପଥର ପରି ହେବା—ଦେ. ବି—ବହୁତ କ୍ଳେଶ ବା କଷ୍ଟ ସହି ସହି
Chhāti pathara pari hebā ସହନଶୀଳ ହେବା—Being inured to great suffering.

ଏହା ଦେଖି ପଥର ପରି ହେଲା ଛାତି
ଫାଟି ନ ଯିବ କହେ ବହୁ ମହାମତି । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ- ବନ୍ଧ ।

ଛାତିଫଟା—ଦେ. ବଣ—୧ । ହୃଦୟବିଦାରକ; ମର୍ମଭେଦୀ (ଦୁଃଖ)—
Chhātiphaṭā 1. Heart-rending.
ছাতিফাটা ୨ । ଦୁର୍ବହ (ବୋଝ)—
2. Unbearable (load or burden).

ଛାତି ଫାଟିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଧୈର୍ଯ୍ୟଚ୍ୟୁତ ହେବା—
Chhāti phāṭijibā 1. To lose one's patience.
ছাতিফাটা ୨ । ବୁକୁ ବା କଲିଜା ଫାଟି ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିବା—
छातीफटना; छातीदरकना 2. To die by the bursting of one's heart.
୩ । ହୃଦୟ ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା—
3 Bursting of one's heart.
୪ । ଅତି ତୃଷ୍ଣାରେ ହୃଦୟରେ ବେଦନା ଅନୁଭୂତ ହେବା—
4. A painful feeling inside the breast due to a keen thrist

ଛାତି ଫୁଲାଇ ଚାଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗର୍ବରେ ଚାଲିବା—To strut or pace with pride.
Chhāti phulāi chālibā
বুকফুলিয়ে চলা (ଯଥା—ଏବେ ସେ ସମ୍ପତ୍ତିଶାଳୀ ହେବାରୁ ଛାତି
छातिफुलाकर चलना ଫୁଲାଇ ଚାଲୁଛି ।)

ଛାତି ଫୁଲାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆନନ୍ଦ ବା ଗର୍ବରେ ସ୍ଫୀତ ହେବା—
Chhāti phulāibā To swell with delight or pride.
বুকফুলানো ସଭାରେ ବସିଥାନ୍ତି ଛାତିକ ଫୁଲାଇ ।
छातिफुलाना; छातिनिकालना କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ସଭା ।
বুকফুলা ଦେ. ବି—ରୋଗ ଯୋଗୁଁ ଛାତି ଫୁଲିଯିବା—
छातिफुलना; छातिनिकलना Swelling up of the breast through disease

ଛାତିରୁ ଅତଡ଼ା ଖସିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଭୟ ବା ବିପଜ୍ଜନକ
Chhātiru ataḍā khasibā ବିଷୟ ହଠାତ୍ ଅବଗତ ହେବାରୁ
ଛାତିରୁ କଅଁ ଖସିବା } ଅନ୍ୟରୂପ ମନରେ ବିଶେଷ ଉଦ୍‌ବେଗ ଜାତ
ଛାତିରେ ହାଉ ପଶିବା } ହେବା; ଛାତି ଧଡ଼କିବା—
Palpetation of the heart due to sudden fear or danger.

ଛାତିରୁ ବୋଝ ଖସିବା—ଦେ. ବି—କୌଣସି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉଦ୍‌ବେଗ ବା
Chhātiru bojha khasibā ଦାୟିତ୍ୱ ବା ଆଶଙ୍କାରୁ ମୁକ୍ତ ହେବା—
छातीसे पत्थर टलना To be freed from a great
ଛାତିରୁ ପଥର ଖସିବା } ଅନ୍ୟରୂପ anxiety or apprehention or responsibility.
ଛାତିରୁ ପାଣି ଦାଣ୍ଡି ଓହ୍ଲାଇବା }

ଛାତିରେ ଦକ ପଶିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ହୃଦୟରେ ଭୟ ବା ଆଶଙ୍କା
Chhātire daka pasibā ଜାତ ହେବା—The mind being
(ଛାତିରେ ଦକାପଶିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) over come with fear or apprehension.

ଛାତିରେ ପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଶିଶୁକୁ ଛାତି ଉପରେ ଧରିବା—
Chhātire pakāibā 1. To carry or hold an
বুকে নওয়া infant on one's breast.
छातीपर डालना; ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଶିଶୁକୁ ଅତି ସ୍ନେହ ବା
छातीतले रखना; ଆଦରରେ ପାଳନ କରିବା—
छातियाना 2. (figurative) To bring up a child
(ଛାତିରେ ପକେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) with love and affection.
୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅତି ପ୍ରିୟ କରିବା—
3 To treat a person as one's dear and beloved.
୪ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଦର କରି ସବୁବେଳେ ପାଖରେ ଥିବା ଓ ପାଖରୁ ଅନ୍ତର ନ କରିବା—4. Not to let a person leave ones company (on account of excessive fondness).

ଛାତିରେ ପଥର ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଦୁଃଖ
Chhātire pathara pakā(ke)iba ସହିବା; ଦୁଃଖ ବରଦାସ୍ତ
বুকে পাথর চাপা କରିବା—1. (figurative)
छातिपर पत्थरलादना To endure pain patiently.
(ଛାତିରେ ପଥର ଲଦିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି
ଚିନ୍ତାନ୍ୱିତ ହେବାର କାରଣ ହେବା—
2. (figurative) To cause great anxiety to a person.

ଛାତିରେ ପଥର ଲଦା ହେବା—ଦେ. ବି—କୌଣସି ବିଶେଷ ଚିନ୍ତା ବା
Chhātire pathara ladāhebā ଉଦ୍‌ବେଗ ବା ଦାୟିତ୍ୱ ଆସି
বুকে পাথর চাপা হওয়া ମନୁଷ୍ୟକୁ ଘୋଟିବା—The devolving
छातीमे पत्थर रहना of a great responsibility or
ଛାତିରେ ବୋଝ ଲଦା ହେବା apprehension or anxiety.
(ଛାତିରେ ପାଣିଦାଣ୍ଡି (ପାହାଡ଼) ଲଦା ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛାତିରେ ପଥର ଲଦି ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସବୁଦା ଭୟ ଓ ଆଶଙ୍କା-
Chhātire pathara ladi basibā ଯୁକ୍ତ ଅଥଚ ଦମ୍ଭ ଧରି
ବସିବା—To wait patiently with a great anxity or calamity impending over you.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନିଆ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଛାତିରେ ପଥର ଲଦିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଅସହ୍ୟ ଦୁଃଖ ବା ବିପଦ ଯୋଗୁଁ ଅତି ଚିନ୍ତାନ୍ୱିତ ହେବା—
Chhātire pathara ladibā
বুকে পাথর চাপা
छातिपर पत्थर लदना
To be very anxious in expectation of an empending calamity.
୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବିଶେଷ ଅପଦସ୍ଥ କରିବା—
2. To endanger a person.
୩ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବିଶେଷ ଚିନ୍ତାନ୍ୱିତ କରିବା—
3. To cause great anxiety to a person.

ଛାତିରେ ପାଣିହାଣ୍ଡି ବସିବା—ଦେ. ବି.—ଛାତିରେ ପଥର ଲଦିବା (ଦେଖ)
Chhātire pāṇihāṇḍi basibā
Chhātire pathara ladibā (See)

ଛାତିରେ ବାଉଁଶ ପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦଣ୍ଡ ଦେବା ବା ମାରି ପକାଇବା ପାଇଁ ତା ଛାତି ଉପରେ ଗୋଟିଏ ବାଉଁଶ ପକାଇ ଅନେକ ଲୋକ ଉକ୍ତ ବାଉଁଶର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡକୁ ମାଡ଼ି ବସିବା—
Chhātire bāuṅśa pakāibā
বুকে বাঁশ চাপা
छातीपर बाँस देना
To press a bamboo at the ends after pressing it on a person's breast (to turture or kill him)

ଛାତିରେ ବାଳ ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଛାତି ଉପରେ ରୋମ ଉଠିବା—
Chhātire bāḷa uṭhibā
বুকে চুল উঠা
छातीपर बाल उठना
1. To have hair on one's breast.
[ଦ୍ର—ବାଲ୍ୟକାଳ ଅତିକ୍ରମ କରି ଯୁବାବସ୍ଥାରେ ପଦାର୍ପଣ କଲେ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ଛାତିରେ ବାଳ ଉଠେ ।]
୨ । ଯୁବାବସ୍ଥାରେ ପଦାର୍ପଣ କରିବା—
2. To attain one's youth.
୩ । ନିଜର ସାଂସାରିକ କର୍ମ ବୁଝିବାପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ହେବା—
3. To become fit for looking after one's own affairs.
୪ । ବିଶ୍ୱାସୀପଣ ପ୍ରକାଶ କରିବା—4. To show signs of one's trustworthiness.
[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଯୁବାବସ୍ଥା ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା ପରେ ତା ଛାତିରେ ବାଳ ଉଠେ ନାହିଁ ସେ ଅତି ବିଶ୍ୱାସୀ ବୋଲି ଲୌକିକ ଧାରଣା ଓ ଉକ୍ତି ଅଛି ।]

ଛାତିରେ ମୁଣ୍ଡରେ ହେବା—ଦେ. ବି.—(ସ୍ତ୍ରୀ ଭାଷା)—କନ୍ୟା ରଜସ୍ୱଳା ହେବାରୁ ତାର ସ୍ତନଦ୍ୱୟ ସ୍ଫୀତ ଓ ପୃଥୁଳ ହେବା—
Chhātire muṇḍare hebā
ছাতিউভরনা
Swelling of the breast of a grown up girl.

ଛାତିରେ ମାରି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଗଭୀର ଶୋକାବେଗରେ ବକ୍ଷସ୍ଥଳରେ କରତାଡ଼ନା କରିବା—
Chhātire māri hebā
বুক চাপড়ানো
छाती पीटना, छाती कूटना
To strike one's palms on the breast in aparoxysm of grief; to wring one's breast in the agoney of grief
ଛାତିରେ ପିଟି ହେବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଛାତିରେ ବାଡ଼େଇ ହେବା }

ଛାତିଲଗାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବା—
Chhāti lagāibā
বুকলাগনা
छातीसे लगाना
1. To embrace.
୨ । ଛାତିଦ୍ୱାରା ବଳ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ବା ପେଲିବା—
2 To push by the breast.
ଛାତି ଲଗେଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଛାତିକି ଛାତି ଲଗା(ଗେ)ଇବା }
୩ । ପରସ୍ପର ଛାତି ଲଗାଇ ପରସ୍ପରକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା—
3. To mutually help one another by putting the chest into a work.
୩ । ଅତି ସ୍ନେହ ଯୋଗୁଁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସବୁବେଳେ ଆପଣା ପାଖରୁ ଅନ୍ତର ହେବାକୁ ନ ଦେବା—
3. Not to let a person part your company (as a result of excessive fondness); always to keep a person on one's side.

ଛାତିରେ ହାତ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଶପଥ କରିବାବେଳେ ବକ୍ଷସ୍ଥଳରେ କରତଳ ଲଗାଇବା—
Chhātire hāta debā
বুকে হাত দেওয়া
छातीपर हात रखना
1. To touch one's breast with the palm while taking oath.
(ଛାତିରେ ହାତ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକର ସ୍ତନକୁ କରଦ୍ୱାରା ଧାରଣ କରିବା—
2. To handle the breast of a woman.

ଛାତି ସମ୍ଭାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଛାତି ଧରିବା ୨ (ଦେଖ)
Chhāti sambhāḷibā
Chhāti dharibā 2 (See)

ଛାତ୍ର—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଛତ୍ର=ଆବରଣ ଅର୍ଥାତ୍ ଗୁରୁଙ୍କ ଦୋଷାବରଣ + ଶୀଳାର୍ଥେ. ଅ; ଯେ ଗୁରୁଙ୍କ ଦୋଷାବରଣ କରେ)—
Chhātra
ଛାତ୍ରା } ସ୍ତ୍ରୀ
ଛାତ୍ରୀ }
୧ । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ; ଶିଷ୍ୟ; ପଢ଼ୁଆ—
1. Disciple; pupil; scholar; student.
୨ । ମଧୁବିଶେଷ—2. A kind of hony.
୩ । ମଦ୍ୟବିଶେଷ—3. A kind of wine.

ଛାତ୍ରଗଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (ଛାତ୍ର+ନିନ୍ଦାର୍ଥେ. ଗଣ୍ଡ)—ମୂର୍ଖ; ନିର୍ବୁଦ୍ଧିଆ ଓ ଅମନୋଯୋଗୀ ପଢ଼ୁଆ ପିଲା—A pupil who is indifferent to his studies.
Chhātragaṇḍa

ଛାତ୍ରବୃତ୍ତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଛାତ୍ର+ବୃତ୍ତି)—ଛାତ୍ରର ଜୀବିକା—
Chhātrabṛutti
Studentship; students life.
ଦେ. ବି.—(ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ) ପଠନେଚ୍ଛୁ, ପରିଶ୍ରମୀ ଓ ପ୍ରତିଭାଶାଳୀ ଛାତ୍ରକୁ ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା କରିବାନିମନ୍ତେ ଦିଆଯିବା ନିୟମିତ ଧନ ସାହାଯ୍ୟ; ବୃତ୍ତି—Scholarship; stipend; regular allowance given to a student for continuing his studies.

ଛାତ୍ରବୃତ୍ତି ପରୀକ୍ଷା—ଦେ. ବି. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ବୃତ୍ତିପରୀକ୍ଷା; ଯେଉଁ ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ଛାତ୍ରକୁ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷମାନେ ମାସିକ ଧନ ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତି ବା ବୃତ୍ତି ଦିଅନ୍ତି; ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶେଷ ପରୀକ୍ଷା—
Chhātra bṛutti parikshā
Scholarship examination; final examination of a school or class.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ୟ	ଊଅ	ଋ
୧	ଇ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ତ

ଛାତ୍ରାବାସ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଛାତ୍ର+ଆବାସ)—ଯେଉଁଠାରେ
Chhātrābāsa ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ଏକତ୍ର ବାସ କରନ୍ତି; ବୋର୍ଡିଂ; ହଷ୍ଟେଲ୍—Hostel; a students boarding house

ଛାଦ—ସଂ. ବି. (ଛଦ୍ ଧାତୁ+କରଣ. ଅ)—
Chhāda ୧ । ବସ୍ତ୍ରାବରଣ; ଆଚ୍ଛାଦନ—1. Covering.
୨ । ଘରର ଛାତ—2. Roof or thatch of a house.
୩ । ବୃକ୍ଷର ପତ୍ର—3. Leaf of a tree.
୪ । ଛାଲି; ବକଲା—4 Bark.
୫ । ଚମଡ଼ା—5. Skin; hide.

ଛାଦକ—ସଂ. ବିଣ. (ଛଦ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ଛାଦି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Chhādaka ଆଚ୍ଛାଦନକାରୀ—
Covering; one who covers a thing.
ସଂ. ବି—ଘର ଛାଆଣିଆ; ଯେ ଘର ଛପର କରେ—
A thatcher.

ଛାଦନ—ସଂ. ବି. (ଛାଦି ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Chhādana ୧ । ଆଚ୍ଛାଦନ; ଆବରଣ—
1. Covering enveloping.
୨ । ଘୋଡ଼ାଇବା—2. Concealing.
୩ । ଘର ଛାଆଣି କରିବା—
3. Thatching of the roof of a house.
୪ । (+କରଣ. ଅନ) ଛାତ—4. Roof or thatch.
୫ । ପତ୍ର—5. Leaf
୬ । ଛାଲି—6. Bark.
୭ । ଚମଡ଼ା—7. Skin
୮ । ଦେହାବରଣ ବସ୍ତ୍ର—
8. Dress; cloth; raiment; clothing.
୯ । ଓଢ଼ଣା—9. A veil.
୧୦ । ଘୋଡ଼ଣୀ; ଘଣ୍ଟାଟୋପ—13. A cover.

ଛାଦିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଛାଦି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Chhādita ୧ । ଆଚ୍ଛାଦିତ; ଆବୃତ—1. Covered.
୨ । ଲୁଚି ଯାଇଥିବା—2. Concealed.
୩ । ଓଢ଼ଣାରେ ଆବୃତ—3. Veiled.

ଛାନି—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଛାଦ୍ ଧାତୁ)—ଚକ୍ଷୁର ଡୋଳା ଉପରେ ମାଡ଼ି
Chhāni ଯିବା ପତଳା ଚମଡ଼ା; ପଟଳ; ଆଖି ଡୋଳାର ମାଛ-
छानि କାତିଆ ରୋଗ; ମୋତିଆବିନ୍ଦୁ—1. Cataract
मोतियाबिन्द in the eye; a pearl in the eye.

ଛାନିଆଁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛନ୍ନ)—
Chhāniān̄ ୧ । ଛନକା; ହଠାତ୍ ଉପସ୍ଥିତ ଭୟ; ଶଙ୍କା—
चमक 1. Sudden fear; fright; terror; alarm.
छनक
୨ । ହଠାତ୍ ଉପସ୍ଥିତ ଭୟଯୋଗୁଁ ହୃଦୟରେ ହେବା ଆବେଗ; ଚମକ—
2. Shying produced by fright.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଭୀତ; ତ୍ରସ୍ତ—1. Frightened;
चमके alarmed; terror striken; struck dumb with terror.
୨ । ଡରୁଆ; ଭୀରୁ; ଭୟାଳୁ—2. Timid.

ଛାନିଆଁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ହଠାତ୍ ଭୟ ଜାତ କରିବା—
Chhāniān̄ karibā To frightened; to terrify.
चमकाना
छनकाना
(ଛାନିଆଁ ଲଗାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛାନିଆଁ ପଶିବା—ଦେ ବି—(ମନରେ) ହଠାତ୍ ଭୟଜନିତ ଶୃଙ୍ଖଳ୍ୟ
Chhāniān̄ pasibā ଉପସ୍ଥିତ ହେବା; ଚମକ—
Sudden fright.

ଛାନିଆଁ ପୂରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛାନିଆଁ କରିବା (ଦେଖ)
Chhāniān̄ pūrāibā 1. Chhāniān̄ karibā (See)
୨ । କଳେ ଭୟତ୍ରସ୍ତ ହେବା—
2. To be alarmed.

ଛାନ୍ଦ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଛନ୍ଦଃ)—୧ । ପଦ୍ୟର ରାଗିଣୀ—
Chhānda 1. Metre of a poem.
छन्द; छँद् ୨ । ଗୀତର ରାଗ—2. Musical air.
छँद् ୩ । ଏକ ରାଗିଣୀରେ ବନ୍ଧାଯାଇଥିବା ପଦ୍ୟ ବା ଗୀତ—
3. Poem composed in a particular metre.

ଛାନ୍ଦବନ୍ଧି—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଛନ୍ଦୋବଦ୍ଧ)—ରାଗିଣୀରେ ରଚିତ—
Chhāndabandi Composed metrically;
(ଛାନ୍ଦବନ୍ଧ—ଅନ୍ୟରୂପ) metrically.

ଛାନ୍ଦମାଳା—ଦେ. ବି—ଓଡ଼ିଶାର ଭକ୍ତ କବି ମଧୁସୂଦନଙ୍କ ରଚିତ
Chhāndamālā ଲୋକପ୍ରିୟ ଶିଶୁପାଠ୍ୟ ପଦ୍ୟପୁସ୍ତକ—
Title of a book of small poems for young pupils by poet Madhusūdana.

ଛାନ୍ଦସ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଛନ୍ଦସ୍=ବେଦ+ଅଧ୍ୟୟନାର୍ଥେ. ଅ)—
Chhāndasa ୧ । ବେଦାଧ୍ୟାୟୀ ଛାତ୍ର—1. A student learning the Bedas.
୨ । ବେଦାଧ୍ୟାପକ—2. A teacher of the Bedas.
୩ । ବେଦବ୍ୟାଖ୍ୟାନଯୁକ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥ—
3. A commentary on the Bedas.
ସଂ. ବିଣ—୧ । ବୈଦିକ; ବେଦ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to the Bedas; Vedic.
ଛନ୍ଦସ୍ କଥିର ଅନୁଷ୍ଠାନ୍ ଗ୍ରନ୍ଥ—ସଧାନାଥ. ଦର୍ବାର୍ ।
୨ । ମୂର୍ଖ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Illiterate.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପରି ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ୍ୟା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୩ । ବେଦଜ୍ଞ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. Versed in the Vedas.

୪ । ଛନ୍ଦଃ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—4. Relating to metre; metrical.

୫ । ବେଦୋକ୍ତ; ବେଦରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ—
5. Described the Bedas.

ଛାନ୍ଦସ ଜ୍ୟୋତିଃ— ସଂ. ବି (ଛାନ୍ଦସ = ବେଦୋକ୍ତ + ଜ୍ୟୋତି = ତେଜଃ)
Chhāndasa Jyotiḥ ସୂର୍ଯ୍ୟ— The sun.

ରହିବ ତାବତ ଭବେ ତୁମ୍ଭ ଯଶ
ଦୀପିବେ ଯାବତ ଏ ଜ୍ୟୋତି ଛାନ୍ଦସ । ରାଧାନାଥ.

[ଦ୍ର—ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅର୍ଥରେ ଏ ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ କୌଣସି ଅଭିଧାନରେ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ, ସମ୍ଭବତଃ କବିବର ରାଧାନାଥ, ସୂର୍ଯ୍ୟ ବେଦରେ ଆଦ୍ୟମ ଜ୍ୟୋତିରୂପେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଥିବାରୁ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ 'ଛାନ୍ଦସଜ୍ୟୋତି' ନାମରେ ଅଭିହିତ କରିଅଛନ୍ତି ।]

ଛାନ୍ଦୋଗ୍ୟ—ସଂ. ବି (ଛାନ୍ଦସ୍ = ବେଦସମ୍ବନ୍ଧୀୟ + ଗମ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Chhāndogya ବେଦ ମଧ୍ୟରେ ଗାନଯୋଗ୍ୟ ଅଂଶ; ସାମବେଦର ଅଂଶବିଶେଷ—A part of the Sāma Beda which can be sung.

ଛାପ୍—ଦେ. ବି (ମୁସଲମାନ ବ୍ୟବହୃତ)—ବିବାହ ଉପଲକ୍ଷରେ କନ୍ୟା
Chhāp ପକ୍ଷରୁ ବରକୁ ଉପହାର ଦିଆଯିବା ରୁମାଲର ଚାରି କୋଣରେ ଗଣ୍ଠି ପଡ଼ି ବନ୍ଧାଯାଇଥିବା ସୁନା ବା ରୂପାର ଚାରିଗୋଟି ମୁଦି—Four rings tied to the four corners of a handkerchief present to the bride-groom by the brides party on the occasion of a marriage before the marriage ceremony is formally solemnised amongst the Mahomedans.

ଛାପ୍‌କିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ହାତରେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ
Chhāpkibā ଚପିକରି ଧରିବା—To press a thing with ones palm.

ଛାପ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି (ସଂ. ଛାପି ଧାତୁ)—ବୋଳିବା;
Chhāpbā , ମର୍ଦ୍ଦାଇବା; ଲେପିବା—To smear over; to daub.
(ଯଥା—କଣ୍ଠା ଘାରେ ବେଶର ଛାପ୍‌ବା—ସମ୍ବଲପୁରୀ ଢଗ = କଣ୍ଠା ଘାରେ ବେଶର ମର୍ଦ୍ଦାଇବା)

ଛାପ—ଦେ ବି (ସଂ. ଚପ୍ ଧାତୁ = ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା—ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର; ସଂ. ଛପ୍
Chhāpa ଧାତୁ = ସ୍ପର୍ଶକରିବା—ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—୧ । ମୁଦ୍ରା; ଚିହ୍ନ—
छापा 1. Print; mark; impression.
छाप

ଛାପତିଳକ ମାଳା ଶୋହେ
ନବନ୍ତି କାମ କ୍ରୋଧ ଲୋଭେ—ଭୂପତି ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୨ । ହରିନାମାବଳମୁଦ୍ରିତ ଧାତୁଫଳକ; ଯହିଁରେ ଚନ୍ଦନ ବୋଳି ଦେହରେ ବସାଇଦେଲେ ହରିନାମ ଶରୀରରେ ଅଙ୍କିତ ହୋଇଯାଏ; ଛାପା; ଛପା; ହରିନାମମୁଦ୍ରା—
2. An engraved block with words containing the name of God which is impressed on the body.

ଅଙ୍ଗେ ବହନ୍ତି ଅନେକ ଛପ,
କେହି ନ ଜାଣେ ଛିଦର ପାପ । ଦୀନକୃଷ୍ଣ, ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

୩ । ମୁଦ୍ରଣ—3 Stamping; printing.

୪ । ଛପା ମାରିବା ମୋହର—
4. Seal; stamp; a dye.

୫ । (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ) ମୁସଲମାନଙ୍କର ଏକ ପ୍ରକାର ହାତରେ ପିନ୍ଧିବା ମୁଦି - A kind of ring

୬ । (ସଂ. ଷ୍ଠୀବନ) ଛେପ; ଥୁକ—6- Spittle.

୭ । ଅକ୍ଷର ଲେଖା ହୋଇଥିବା ଧାତୁଫଳକ—7 An engraved block for printing on paper; calico.

ଛାପଚିକଣ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଛବି ଓ ଚିକ୍କଣ)—୧ । ନାନା ବର୍ଣ୍ଣରେ
Chhāpachikaṇa ଚିତ୍ରିତ; ଚିତ୍ରବିଚିତ୍ର; ସବଳ ଓ ପରିଷ୍କୃତ
রংগঢ়ংগে ପରିଚ୍ଛନ୍ନ; ଛାପଛାପିକା; ଛଇଳା—
रंगबिरंग 1. Variegated; mottled.

ଛାପଚିକଣା }
ଛାପଚିକଣିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଛାପଚିକ୍କଣିଆଁ }

୨ । ମନୋହର; ଛବିଳ—
2. Beautifully; coloured.

୩ । ଛଇଲା—3. Dandy; fophish.

୪ । ଧୋବଧାଉଳିଆ; ଭଦ୍ର ପରିଚ୍ଛଦଧାରୀ—
4. Wearing gentleman's dress.

ଛାପଛାପକା—ଦେ. ବିଣ.—ବହୁବର୍ଣ୍ଣଚିତ୍ରିତ; ନାନା ବର୍ଣ୍ଣରେ ରଞ୍ଜିତ;
Chhāpachhāpakā ଛାପଛାପିକା—
ছিপছিপে Mottled; variegated; spotted.
रंग बिरंग

ଛାପଛାପିକା }
ଛାପଛାପିକିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ

ଛାପଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଛାପା ମାରିବା (ଦେଖ)
Chhāpa debā Chhāpā māribā (See)
(ଛାପା ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛପ ଦେଇ ଲଘୁ ନ କର ହେଲେ,
ଛାଡ଼ ଟେକାଇ ଦେ ତରୁଣୀକୁଳେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ରତ୍ନାକରଚମ୍ପୂ ।

ଛାପମୁଦି—ଦେ. ବି.—ଛାପା ମୁଦି (ଦେଖ)
Chhāpa mudi Chhāpā mudi (See)

ଛାପର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ମଇଁଷି ଗାଧୁଆ ଛୋଟ ଜଳାଶୟ ବା ତୁବ—A water reservoir for buffaloes to bathe.

୯	ଇ	ଉ	ର୍ୟ,ର୍ୱ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଙ୍ଖ	ଡ଼ଅ	ଘ
୨	ଝ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଙ୍ଗ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଢଅ	ଞ	ନ୍ଥ

ଛାପରା—ଦେ. ବଣ.—ଛୋପରା (ଦେଖ)
Chhāparā Chhoparā (See)

ଛାପଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଛାପର୍ (ଦେଖ)
Chhāpal Chhāpar (See)

ଛାପା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛବ); ସଂ. ଚପନ; ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—୧ । ମାର୍କା;
Chhāpā ମୁଦ୍ରାଙ୍କନ; ମୁଦ୍ରିତ ଚିହ୍ନ—
ছাপ 1. Painted mark or spot.
छपा ୨ । ମୁଦ୍ରାବିନ୍ୟାସ; ମୁଦ୍ରଣ—
2. Printing; stamping
୩ । ମୁଦ୍ରା; ମୋହର—3. Seal; stamp; dye.
୪ । ମୁଦ୍ରା; ଚିହ୍ନ—4. Print-mark; impression.
୫ । ନାମାଙ୍କିତ ମୁଦ୍ରା ବା ଫଳକ—5. Engraved block for printing on body, paper or cloth.
୬ । କଲ ମୋହର—6. A coin.
୭ । ହରିନାମାଙ୍କିତ ତିଳକ—7 Figures made with sandal paste on the body representing the name of God.
ସର୍ବାଙ୍ଗରେ ଛପା ଲଗାଇ ହରିନାମ ଶୁଣାଇବା
ସକାଶେ ଗ୍ରାମକୁ ବାହାରନ୍ତି । ଫକୀରମୋହନ—ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
ଦେ. ବିଣ—୧ । ମୁଦ୍ରିତ—1. Printed.
୨ । ଚିହ୍ନିତ—2. Stamped; impressed.
୩ । ମୋହରଦିଆ; ମୁଦ୍ରାଙ୍କିତ—3. Sealed.

ଛାପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଛାପିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—ମୁଦ୍ରିତ କରାଇବା—
Chhāpāibā To get printed or published.
ছাপান
छपाना
(ଛପେଇବା)

ଛାପା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁଦ୍ରିତ କରିବା—
Chhāpā karibā To print.

ଛାପାକଳ—ଦେ. ବି—ମୁଦ୍ରାଯନ୍ତ୍ର—
Chhāpākaḷa Printing machine.
ছাপাকল
छापेका कल

ଛାପା କାଗଜ—ଦେ. ବି—୧ । ମୁଦ୍ରିତ କାଗଜ—
Chhāpā kāgaja 1. Printed paper.
ছাপা কাগজ ୨ । କାଳିଶୋଷିବା କାଗଜ—2. Blotting paper.
छापाहुआ कागज

ଛାପା ଖରଚ—ଦେ. ବି—ମୁଦ୍ରଣ ବ୍ୟୟ—
Chhāpā kharacha Printing charges.
ছাপাই খরচ
छपाईका खर्च

ଛାପାଖାନା—ଦେ. ବି—ପ୍ରେସ୍; ମୁଦ୍ରାଳୟ; ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ମୁଦ୍ରାଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା
Chhāpākhānā ପୁସ୍ତକାଦି ମୁଦ୍ରିତ ହୁଏ—
ছাপাখানা Printing house, press.
छापाखाना

ଛାପା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି —୧ । ମୋହରଦ୍ୱାରା ମୁଦ୍ରିତ କରିବା; ଛାପିବା—
Chhāpā māribā 1. To set a stamp or dye on.
ছাপা মারা ୨ । ଦାଗ ଦେବା—2 To mark.
छापा मारना ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଦୋଷାରୋପ କରିବା, କଳଙ୍କଯୁକ୍ତ
(ଛାପାଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) କରିବା—3. (figurative) To stain one's character.

ଛାପାମୁଦି—ଦେ. ବି—ଛପାମୁଦି (ଦେଖ)
Chhāpāmudi Chhapāmudi (See)

ଛାପି—ଦେ ବି—ଦେହରୁ ଝାଳ ଆଦି ପୋଛିବା ଛୋଟ ଗାମୁଛା—
Chhāpi A small napkin to cleanse.

ଛାପିଛାପିକିଆ—ଦେ. ବି—ଛାପଛାପକା (ଦେଖ)
Chhāpichhāpikiā Chhāpachhāpakā (See)
(ଛାପିଛାପିକିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଝିଙ୍କି ସଙ୍ଗେ ଖଣ୍ଡ ଛାପିଛାପିକିଆ
ପ୍ରତୋଷର ମହାତ୍ମ୍ୟ । ରାଧାନାଥ—ଯଯାତି ।

ଛାପିଛାପି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—କଳା ବା ଛାପା କାଗଜରେ ବାରମ୍ବାର
Chhāpichhāpi debā ଛାପିବା—To blot repeatedly with blotting or rag

ଛାପି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ପୁସ୍ତକାଦିକୁ ମୁଦ୍ରିତ କରିବା—
Chhāpi debā To print a book.
ছাপে দেওয়া
छाप देना

ଛାପି ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—ପୁସ୍ତକାଦିକୁ କୌଣସି ମୁଦ୍ରାଳୟ ବା ପ୍ରେସରେ
Chhāpi nebā ଛପାଇବା—To get a book printed at some press.
ছেপে লওয়া
छाप लेना

ଛାପିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚପନ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chhāpibā ୧ । ମୁଦ୍ରାଙ୍କନ କରିବା—1. To print.
ছাপা; ছাপান ୨ । ମୋହର ମାରିବା; ମୁଦ୍ରଣ କରିବା—
छापना 2. To cast a dye; to stamp; to impress.
୩ । ସଦ୍ୟ ଲେଖା କାଗଜରୁ କାଳିକୁ ଶୋଷିବା ନିମନ୍ତେ ଛାପା କାଗଜ ମାରିବା—3. To blot or to apply bloting paper on a newly written paper.
୪ । ଛିଡ଼ ଯାଇଥିବା ପାଣି, କାଳି, ତେଲ ଆଦିକୁ କନାଦ୍ୱାରା ଶୋଷାଇବା—4. To apply a rag to spilt liquid for soaking.
[ଚିତ୍ର—ତେଲ ବୁନ୍ଦା ତେଲ ଦୁହିଲାବେଳେ ଘଣାରୁ ଏହିପରି ତେଲ ଛାପିଆଣି ଛପା କନାରୁ ତେଲଗଛରେ ଚପୁଡ଼ି ତେଲ ସଂଗ୍ରହ କରେ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଙ୍କେତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୫ । ଛପିବା; ଲୁଚିବା—
5. To be hidden; to hide one s self.

୬ । ମାର୍କା ଦେବା; ଚିହ୍ନ ଦେବା—
6. To impress; to imprint.

୭ । ଗାଧୋଇବା ପରେ ଦେହରୁ ଗାମୁଛାଦ୍ୱାରା ପାଣି ପୋଛିବା ।
7. To scour the wet body with a napkin after bath.

ସ୍ନାନକୁମ୍ଭେ ପାଣି ଅଣି ଆଜଂଚାଳିଲେ
ଛଦଅଙ୍ଗେ ଦେହ ବସନେ ଛପି ଦେଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

୮ । ଗୃହ ଇତ୍ୟାଦି ଛୋଇଁବା ବା ମରାମତି କରିବା—
8. To thatch.

ଫଟା କୁଡ଼ଥାକୁ ଛପୁଛନ୍ତି ଭଙ୍ଗା ବାଡ଼—ପ୍ରାଚୀ. ବୃନ୍ଦାବନଭୂଷଣଗୀତା ।

ଛାବଲ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଖେଳ (ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)—
Chhābala A kind of game or sports.

ଛାମୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସମ୍ମୁଖ)—୧ । ସମ୍ମୁଖ—
Chhāmu 1. Front side.

ହୁଜୁର ୨ । ନୈକଟ୍ୟ—2. Nearness; proximity.

ହଜୁର ୩ । (ଅନ୍ୟ ପୁରୁଷ) ରାଜା ବା ସମ୍ମାନାର୍ହ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସମୀପ, ସାନ୍ନିଧ୍ୟ; ହଜୁର—
3. Royal presence or majesty.
(ଯଥା—ମୁଁ ଆଜି ରଜାଙ୍କ ଛାମୁକୁ ଯାଇଥିଲି ।)

୪ । ଦେବତାଙ୍କ ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ବା ସାମ୍ମୁଖ୍ୟ—
4. The vicinity of a deity.
(ଯଥା—କୋଠ ଭୋଗ ଦେବତାଙ୍କ ଛାମୁରେ ବଢ଼ା ହୁଏ ।)

ଦେ. ବିଣ—୧ । ସମ୍ମୁଖରେ ଥିବା—
1. Situate in front.
(ଯଥା—ଛାମୁଦାନ୍ତ ।)

୨ । ଯେଉଁ ସେବକ ରାଜା ବା ଦେବତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ସେବା କରେ—2. (a servant) Who renders service in thc presence of a king or deity.
(ଯଥା—ଛାମୁ ଖୁଣ୍ଟିଆ; ଛାମୁ ମସାଲଚୀ ।)

ଦେ. ଅ—୧ । ଶ୍ରୀ ମହାରାଜ !; ଭୋଦେବ !; ମହିମା !; ଶ୍ରୀହଜୁର—
1. An address to Royl Highness meaning Your Highness; Your Majesty !.
[ଦ୍ର—ରାଜାଙ୍କୁ ଆପଣ ବୋଲି ନ କହି ଛାମୁ ସମ୍ବୋଧନ କରନ୍ତି । ଯଥା—ଛାମୁ ! କଣ ଆଜ୍ଞା କରୁଅଛନ୍ତି ?]

୨ । (ଶିଷ୍ୟ ଗୁରୁଙ୍କୁ କିମ୍ବା ପ୍ରଜା ରାଜାଙ୍କୁ ଉତ୍ତର କରିବାରେ ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ ଅବ୍ୟୟ) ଆଜ୍ଞା; ଅବଧାନ; ହିଁ—
2. (interjection used in response to a king or preceptor) Yes ! Your Highness.

ଛାମୁଆଁ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ସମ୍ମୁଖସ୍ଥ—
Chhāmuān̄ 1. Frontal.

୨ । ସମ୍ମୁଖ ବା ସନ୍ନିଧିରେ ଥିବା; ଛାମୁରେ ସର୍ବଦା ଉପସ୍ଥିତ ଥିବା; ସର୍ବଦା ଛାମୁଙ୍କ ଗହଣରେ ଥିବା—2 Living or always present near His Majesty.

ଦେ. ବି—୧ । ରାଜାଙ୍କ ପାର୍ଶ୍ୱଚର ଭୃତ୍ୟ; ଛାମୁଙ୍କ ଖାସ୍ ସେବାକାରୀ ଚାକର—
1. Personal servant of a Rājā.

ଆସନ୍ତି ପୂଜକଦଳ ଜନ୍ତି ନାନାମତେ
ପ୍ରବୀଣ ଛାମୁଆ ପଣେ ... .. । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

୨ । ରାଜାଙ୍କ ପାଖରେ ରହୁଥିବା ମୋସାହେବ—
2. A hanger-on on a king.

ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ରାଜାଙ୍କ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗଲଗା ଦାସୀ; ରାଜାଙ୍କ ଅବିବାହିତା ରକ୍ଷିତା ଦାସୀ; ଯେ ସର୍ବଦା ରାଜାଙ୍କ ଅଙ୍ଗ ସେବା କରେ—1. Personal maid servant or concubine of a Rāiā.

ଛାମୁଆଁ ଦାନ୍ତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସମ୍ମୁଖ+ଦନ୍ତ)—
Chhāmuān̄ dānta ଛାମୁଦାନ୍ତ (ଦେଖ)
Chhāmudānta (See)

ଛାମୁକରଣ—ଦେ. ବି—ରାଜା ବା ବଡ଼ଲୋକଙ୍କ ନିକଟରେ ସର୍ବଦା ଉପସ୍ଥିତ ଥିବା ଘରୋଇ ହିସାବପତ୍ର ରଖିବା କର୍ମଚାରୀ; ହଜୁର ନବୋଇ—
Chhāmukaraṇa
1. A personal accounts clerk.

୨ । ରାଜା ବା ବଡ଼ଲୋକଙ୍କ ନିକଟରେ ଯେ କାଗଜ ପେସ୍ କରନ୍ତି; ପେସ୍କାର—2. A peskar; a clerk who puts up paper befor a Rājā or rich-man.

ଛାମୁକରଣି—ଦେ. ବି—ଛାମୁକରଣପଣିଆ; ଛାମୁକରଣର କାମ—
Chhāmukaraṇi The duty of a Chhāmukaraṇa.

ଛାମୁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଅତି ମାନ୍ୟାର୍ଥେ ରାଜା ପ୍ରଭୃତିଙ୍କୁ) ନମସ୍କାର କରିବା—To bow down (to great man or king).
Chhāmu karibā

ଛାମୁଖୁଣ୍ଟିଆ ସେବକ—ଦେ. ବି—ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ସେବକ ବିଶେଷ ।
Chhāmukhuṇṭiā sebaka
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ପ୍ରତ୍ୟହ ଫୁଲ, କରପଲ୍ଲବ ଇତ୍ୟାଦି ଆଣି ସରଘରେ ସାଇତି ରଖନ୍ତି; ଅବକାଶବେଳକୁ ଫିହାରମାନଙ୍କୁ ହକାରି ଆଣନ୍ତି ଏବଂ ଅଣସରଦ୍ୱାର ଜଗନ୍ତି । ଜଗବନ୍ଧୁ—ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।]

ଛାମୁଗହଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସମ୍ମୁଖ+ଗଣ)—ରାଜାଙ୍କ ସମଭିବ୍ୟାହାର—
Chhāmugahaṇa Company of or attendance on a king.
(ଛାମୁଙ୍କ ଗହଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଯଥା—ଛାମୁ ଗହଣରେ ୧୦୦ ଲୋକ ଅଛୁଅଛନ୍ତି ।)

ଛାମୁଚିଟାଉ—ଦେ. ବି—୧ । ରାଜାଙ୍କ ଆଦେଶପତ୍ର; ଯେଉଁ ଆଦେଶପତ୍ର ସ୍ୱୟଂ ରାଜାଙ୍କ ଶ୍ରୀହସ୍ତାଙ୍କିତ ହୋଇ ପଠାଯାଏ—
Chhāmuchiṭāu
1. A letter emanating from the kings royal presence.

୧	ଇ	ଢ଼	ର୍‍,ର୍	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଉଅ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

୨ । ସନନ୍ଦ—2. Charter.

ଛାମୁଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛାୟାମଣ୍ଡପ)—
Chhāmurdiā ୧ । ବିବାହାଦି ଉତ୍ସବ ନିମନ୍ତେ କରାଯାଇଥିବା
छाँदला ଡାଳପତ୍ରାଦି ଲଦିତ ଛାୟାଯୁକ୍ତ ଅସ୍ଥାୟୀ ମଣ୍ଡପ -
मंडप; बारहदरी 1. A temporary awning or shade
made of branches and twigs
ଛାମୁଣ୍ଡା, ଛାମୁଣ୍ଡି, ଛାମୁଣ୍ଡିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ put on a frame-work of bamboos; built on ceremonial occasions

[ଦ୍ର—ଏହା ତଳେ ବିବାହ ବେଦୀ ହୁଏ ଏବଂ ଜାତିଭାଇମାନେ ବସି ଭୋଜନ କରନ୍ତି ।]

ବରଜ ବାଲି ବେଢ ନୂଆ, ମାଧବୀକୁଞ୍ଜ ଛାମୁଡ଼ିଆ—
ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୨ । ଜାତିଚ୍ୟୁତ ବା ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତୀ ହାଟୁଆ ଜାତିର ବ୍ୟକ୍ତି ଜାତିଭାଇଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଛାୟାମଣ୍ଡପ ତଳେ ଖୁଆଏ—
2. A temporary shed raised by a person for feeding his caste men on occasion of expiation.

ଛାମୁଣ୍ଡିଆ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛାୟାମଣ୍ଡପ ନିର୍ମାଣ କରାଇବା—
Chhāmundiā kariba 1. To raise a temporary shed
(ଛାମୁଣ୍ଡିଆ ବାନ୍ଧିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) for ceremonial occasions.

୨ । ହାଟୁଆସମାଜର ପତିତ ବ୍ୟକ୍ତି ଜାତିରେ ପୁନର୍ଗୃହୀତ ହେବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରି ଜାତିଭାଇଙ୍କୁ ଖୁଆଇବା—
2. To perform expiation and feed the cast-men in order to be admitted into the folds of one's society; (said of a person of the Hātuā society excomunicated from society).

[ଦ୍ର—ହାଟୁଆ ଜାତି ମଧ୍ୟରେ କେହି ଜାତିଚ୍ୟୁତ ହେଲେ ସେ ଜାତିରେ ପୁନର୍ବାର ଗୃହୀତ ହେବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରି ଜାତିଭାଇଙ୍କୁ ଖୁଆଇବା ନିମନ୍ତେ ଛାମୁଣ୍ଡିଆ କରେ ।]

ଛାମୁଦାନ୍ତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସମ୍ମୁଖ+ଦନ୍ତ)—ପାଟିର ସମ୍ମୁଖରେ
Chhāmudānta ଥିବା ଦାନ୍ତ; ଆଗଦାନ୍ତ—
सामनादाँत Front tooth; incisor (teeth).

ଚଷାର ଛାମୁଦାନ୍ତ ଦୁଇଗୋଟି ବାହାରି ହୋଇ × × ×
ପଦ୍ମଡଙ୍ଗ ପରି ଟେକ ରହିଥିବାରୁ ସେ ଶିଙ୍ଗରବଣନା—
ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଛାମୁଦାନ୍ତୁରା—ଦେ. ବିଣ ପୁଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଛାମୁଦାନ୍ତମାନ ବଡ଼ ବଡ଼
Chhāmudāntura ହୋଇ ଆଗକୁ ଫୁଟି ବାହାରିଥାଏ—(a person)
(ଛାମୁଦାନ୍ତୁରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Having the front teeth projecting beyond the lips.

ଛାମୁଦିହୁଡ଼ି—ଦେ. ବି—ରାଜା ବା ଦେବତାଙ୍କ ଆଗରେ ଧରାଯିବା
Chhāmudihurdi ମସାଲ—Torch held before a
(ଛାମୁମସାଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) Raja or Diety.

ଛାମୁଦିହୁଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ରାଜା ବା ଦେବତାଙ୍କ ଆଗେ
Chhāmudihurdiā ଆଗେ ମସାଲ ଧରେ—One who
(ଛାମୁମସାଲ୍‌ଚୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) bears the torch before a Rājā or Deity.

ଛାମୁଦୁଆର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସମ୍ମୁଖ+ଦ୍ୱାର)—ସଦର ଦରୋଜା—
Chhāmuduāra Sadar door; front door.

ଛାମୁର—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ଅ—ଆଗରେ—
Chhāmura In front.

ଅପରେ ଯେତେ ଉପଗୁରୁ, ସ୍ଥାପିତ ବସ୍ତୁର ଛାମୁର—
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଛାମୁରୁ—ଦେ. ଅ—୧ । ଶ୍ରୀହଜୁରରୁ—
Chhāmuru 1. From his royal highness.

୨ । ଆପଣଙ୍କଠାରୁ—2. From you.

୩ । ଆପଣଙ୍କ ନିକଟରୁ—3. From your side.

(ଯଥା—ଛାମୁରୁ ବିଦାୟ ହେଉଅଛି ।)

ଧର୍ମିଙ୍କ ଛାମୁରୁ ପାର୍ଥ ଯେଜଣ ମେଲାଣି—ରାଧାନାଥ. କବିତାବଳୀ ।

ଛାମୁରେ—ଦେ. ଅ—୧ । ଶ୍ରୀ ହଜୁରରେ; ହଜୁରଙ୍କ ନିକଟରେ—
Chhāmure 1 At or near his Royal Highness; to His Royal Highness.

୨ । ଦେବତା ଆଦିଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ; ନିକଟରେ (ରଖାଯିବା ଭୋଗ ଆଦି)—2. In front or near the Diety.

(ଯଥା—ସକାଳ ଧୂପରେ ଏ ଭୋଗତକ ଛାମୁରେ ବସାଇ ଦେବ ।)

୩ । ଆପଣଙ୍କ ନିକଟରେ—
3. To or at your Royal Highness.

(ଯଥା—ଛାମୁରେ ମୋର ନିବେଦନ ଏହି କି ।)

୪ । ସମ୍ମୁଖରେ—4. In front

ସ୍ୱେଚ୍ଛରୂପେ ସନମାନ କରି
ଛାମୁରେ ଭଲ ବଣ୍ଡାଧାରୀ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୫ । ନିକଟରେ—5. Before; near.

ଅବଶ୍ୟ ତା ଛାମୁରେ ମୁଁ ନିବେଦନ କରିଛି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋସାଙ୍କୁଟ ।

ଛାମୁରେ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ନିକଟରେ ବା ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା-
Chhāmure heba To reach the presence of:

ଅକାଶରେ ନ ଦେଖିଲେ, ଶରେ ପୀଡ଼ିତ ହୋଇଲେ
ଲେଉଟି ଚନ୍ଦ୍ରୁ ଅଇଲେ, ଛାମୁରେ ହେଲେ ।
ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।

ଛାମୁଲଗି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ—ରାଜାଙ୍କ ନିଜର ବ୍ୟବହୃତ ବା
Chhāmulagi ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ—Intended for the use of or used by a Raja.

ଛାମୁହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି—ନମସ୍କାର କରିବା; ପ୍ରଣାମ କରିବା--
Chhāmu heba To bow down.

ଛାୟା—ସଂ. ବି. (ଛୋ ଧାତୁ=ଛେଦନ ଅର୍ଥାତ୍ ଖରାକୁ ଛେଦନ କରିବା
Chhāyā +କର୍ତ୍ତୃ. ଯ+ଆ; ତୁଲ. ପା. ସାୟା; ଗ୍ରୀକ୍—ସ୍କି)—

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

୧ । ଛାଇ; ଅନାତପ; ଖରାର ଅଭାବ —
1. Shade; absence of sun's rays.

୨ । ଅନ୍ଧକାର—2. Darkness.

୩ । ପ୍ରତିବିମ୍ବ; ପାଣି ଓ ଦର୍ପଣର ସମ୍ମୁଖରେ ଥିବା ବସ୍ତୁର ବିପରୀତ ଦିଗରେ ଲକ୍ଷିତ ପ୍ରତିରୂପ—
3. Reflected image; reflection.
ଦର୍ପଣ ଯେମନ୍ତ ଯେସନ୍ତେ ହସ୍ତ
ଗ୍ରହିଁଲେ ଛାୟା ହୋଏ ଜାତ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୪ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ବା ଚନ୍ଦ୍ର କିରଣ ବା ଆଲୋକ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଉପରେ ପଡ଼ିଲେ ସୂର୍ଯ୍ୟର ବିପରୀତ ଦିଗରେ ଯେଉଁ ଅନ୍ଧକାର ମୟ ବିମ୍ବ ଲକ୍ଷିତ ହୁଏ—
4. Shadow.

୫ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ପ୍ରତିରୂପ—5. Image of a thing.

୬ । ରୂପ; ସାଦୃଶ୍ୟ—7. Likeness; image.

୭ । କାନ୍ତି; ପ୍ରଭା; ଛଟା—
7. Brightness; lustre; gloss.

୮ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—8. Beauty.

୯ । ଅବସ୍ତୁ; ଅଶରୀରୀ ରୂପ—
9. Spectre; apparition.

୧୦ । ଆଶ୍ରୟ—10. Refuge; shelter.

୧୧ । ପାଳନ; ଶରଣ; ରକ୍ଷା—
11. Patronage; supporting; protection.

୧୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବଙ୍କ ଦୁଇ ପତ୍ନୀ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ—
12. One of the two wives of the Hindu Sun-God.

[ଦ୍ର—ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଅନ୍ୟ ପତ୍ନୀର ନାମ ସଂଜ୍ଞା; ସଂଜ୍ଞା ବିଶ୍ୱକର୍ମାଙ୍କ କନ୍ୟା । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଔରସରେ ଏହାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ବୈବସ୍ୱତ ମନୁ, ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଦେବ, ଯମ ଓ ଯମୁନା ଜନ୍ମିଥିଲେ । ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବଙ୍କ ତେଜୋରାଶିକୁ ସଂଜ୍ଞା ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରି ନିଜ ଦେହରୁ ନିଜର ପ୍ରତିରୂପ ଭଳି ଗୋଟିଏ କନ୍ୟା ଜାତ କଲେ । ସେ କନ୍ୟାର ନାମ ଛାୟା । ସଂଜ୍ଞା ସେହି କନ୍ୟାକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପାଖେ ଛାଡ଼ିଗଲେ ଏବଂ ଏ କଥା ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କଠାରେ ପ୍ରକାଶ ନ କରିବାକୁ ଛାୟାଙ୍କୁ କହିଗଲେ ଓ ସ୍ୱୟଂ ଅଶ୍ୱିନୀ (ଘୋଡ଼ୀ) ରୂପଧାରଣ କରି ବନରେ ତପସ୍ୟା କଲେ । ସଂଜ୍ଞା ମଧ୍ୟ ସ୍ୱଗର୍ଭଜାତ ସନ୍ତାନମାନଙ୍କୁ ପାଳିବା ପାଇଁ ଛାୟାଙ୍କ ନିକଟରେ ଛାଡ଼ିଗଲେ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଛାୟାଙ୍କୁ ସଂଜ୍ଞା ବୋଲି ଜାଣି ପୂର୍ବପରି ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବିହାର କଲେ ଓ ଛାୟାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଶନୈଶ୍ଚର, ସାବର୍ଣ୍ଣିମନୁ ନାମରେ ଦୁଇ ପୁତ୍ର ଓ ତପତୀ ନାମରେ କନ୍ୟା ଜନ୍ମିଲେ । ଛାୟା ଆପଣା ପୁତ୍ରମାନଙ୍କୁ ସଂଜ୍ଞାଙ୍କ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ସ୍ନେହ କଲେ । ଏଥିରେ ଯମ କ୍ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ଗୋଇଠା ମାରିବାରୁ ସେ ଯମଙ୍କୁ ଅଭିଶାପ ଦେଲେ ଯେ ତୋ ଗୋଡ଼ ଛିଡ଼ିପଡ଼ୁ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଛାୟାଙ୍କୁ ସନ୍ତାନମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଏ ଭେଦ ଭାବର କାରଣ ପଚାରିବାରୁ ଛାୟା ପ୍ରଥମେ କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ । ପରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ସମାଧିଦ୍ୱାରା ସଂଜ୍ଞାଙ୍କ ରୂପ ପରିବର୍ତ୍ତନ ବିଷୟ ଜାଣିପାରି ବିଶ୍ୱକର୍ମାଙ୍କୁ ଯାଇ ପଚାରିବାରୁ ବିଶ୍ୱକର୍ମା କହିଲେ ଯେ ସଂଜ୍ଞା ତୁମ ତେଜ ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରି ଅଶ୍ୱିନୀରୂପ ଧାରଣ କରି ତପସ୍ୟା କରୁଅଛି । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଏହା ଅବଗତ ହୋଇ ନିଜର ତେଜରୁ କେତେକ ଅଂଶ କମାଇ ଦେଇ ସହମାୟ ରୂପ ଧାରଣ କରି ଘୋଟକୀରୂପଧାରିଣୀ ସଂଜ୍ଞାଙ୍କ ନିକଟ ପହଞ୍ଚି ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଳିତ ହେଲେ ଓ ତାଙ୍କ ଔରସରେ ସଂଜ୍ଞାଙ୍କଠାରୁ ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର ଦ୍ୱୟ ଜନ୍ମ ହେଲେ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୧୩ । ମହାମାୟା; ଦୁର୍ଗା; କାତ୍ୟାୟନୀ—
13. Goddess Durgā.

୧୪ । ମାୟା—14. Illusion; delusion

୧୫ । ଉତ୍କୋଚ; ଲାଞ୍ଚ—15. Bribe.

୧୬ । ବିଷାଦ—16. Mental despondency or sorrow.

୧୭ । ପଂକ୍ତି; ଶ୍ରେଣୀ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—
17 Class; row.

୧୮ । ଅନୁକରଣ; ନକଲ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
18 Imitation copy.

୧୯ । ୧୭ ଗୁରୁ ଓ ୨୩ ଲଘୁବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ ଆର୍ଯ୍ୟାଛନ୍ଦର ଭେଦବିଶେଷ—19. Name of a sanscirt metre.

୨୦ । ରାଗିଣୀବିଶେଷ—2. Name of a musical air.

[ଦ୍ର—ସଙ୍ଗୀତସାର ମତରେ ଏହା ହମ୍ମୀର ଓ ଶୁଦ୍ଧନଟ ରାଗଦ୍ୱୟର ଯୋଗରେ ଉତ୍ପନ୍ନ, ଏଥିର ପଞ୍ଚମ ବାଦୀ, ଋଷଭ ସଂବାଦୀ ଓ ଅବରୋହଣରେ ତୀବ୍ର ମଧ୍ୟମ ଲାଗେ । ସଙ୍ଗୀତ ଦାମୋଦର ମତରେ ଏହା ଓଡ଼ବ ଓ ଏଥିର ସାରଗାମା—ନିଧମଗସା ଅଟେ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୨୧ । ଭୂତ ପ୍ରେତାଦିଙ୍କ ପ୍ରଭାବ—21. The influence of a spirit on person.

(ଯଥା— ନୂଆବୋହୂ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ପାଣି ଆଣିବାକୁ ଗଲାବେଳେ ଏହା ଉପରେ କାହା ଛାୟା ପଡ଼ିଯିବାରୁ ଏ ଏପରି ବକୁଛି ।)

ଦେ. ବି—ତଳେ ବସିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଉପରେ କାକର ବା ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ ନ ପଡ଼ିବା ପାଇଁ ରଚିତ ଅସ୍ଥାୟୀ ଛାୟାମଣ୍ଡପ; ଛାମୁଣ୍ଡିଆ—A temporary shade or cover raised to protect the sitters from sun and dew.

(ଯଥା—ଅଗଣାରେ ଛାୟା ନ କରିଦେଲେ ଲୋକେ ଖରାବେଳେ ଏଠାରେ ବସି ପାରିବେ ନାହିଁ ।)

ଛାୟାଉପଛାୟା—ସଂ. ବି—୧ । (ବିଜ୍ଞାନପରିଭାଷା) ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର Chhāyāupachchhāyā ଆଲୋକ କୌଣସି ବଡ଼ ବସ୍ତୁ ଉପରେ ପଡ଼ିଲେ ତଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବା ଗାଢ଼ ଅନ୍ଧକାରଯୁକ୍ତ ଛାୟା ଓ ଲଘୁ ଅନ୍ଧକାରଯୁକ୍ତ ଛାୟା—
1 Umbra and penumbra.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ୍	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ୍ମ	ଇଯ୍	ଚ୍ଛ	ଝ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଜ୍ଞ	ନ୍ଦ

୨ । (କଟକିଆ ଭାଷା) କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ଛାଇ ଓ „ ତାହାର ପ୍ରତିବିମ୍ବ—2 Shadow and reflection of a thing.

[ଦ୍ର—କୌଣସି ସମ୍ପତ୍ତି କବାଲା କରି ଦେବାବେଳେ ବିକ୍ରେତା ସମ୍ପାଦନ କରୁଥିବା କବାଲାରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ ଲେଖାଯାଏ "ଆମ୍ଭେ ଏ ବୃତ୍ତି ଓ ଏଥିରେ ଥିବା ପୋଖରୀ ନାଳ ନୟନଜାତ ଛାୟା ଉପଛାୟା ଆଦି ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ସତ୍ତ୍ୱ ଉପସତ୍ତ୍ୱକୁ ମୁସ୍ତରୀଙ୍କ ହସ୍ତେ ବିକ୍ରୟ କଲୁଁ ।]

ଛାୟାକ୍ରୀଡ଼ା—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକପ୍ରୟୋଗ)—୧ । କୁହୁକ—
Chhāyākrirḍā 1. Magical show.

୨ । ବସ୍ତ୍ର ଉପରେ ଛାୟା ପକାଇ ଦେଖାଇବା ନାନାପ୍ରକାର ଅଦ୍ଭୁତ ଚିତ୍ର; ବାୟୋସ୍କୋପ୍—2. Magic lantern; cinamatograph; Bioscope.

ଛାୟାଗଣିତ—ସଂ. ବି—ଗୋଟିଏ ଶଙ୍କୁ ପୋତି ତହିଁର ଛାୟାଦ୍ୱାରା ବିଷୁବ-
Chhāyāgaṇita ମଣ୍ଡଳର ଅବସ୍ଥିତି ନିର୍ଦ୍ଧାରଣପୂର୍ବକ ଗ୍ରହମାନଙ୍କ ଗତିଆଦି ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଯିବା ଗଣିତ ଶାସ୍ତ୍ର—A branch of mathematics in which the monuments of the planets is ascertained by the shade cast on a dial.

ଛାୟାଗ୍ରହ—ସଂ. ବି. (ଛାୟା=ପ୍ରତିବିମ୍ବ+ଗ୍ରହ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ
Chhāyāgraha ବସ୍ତୁର ପ୍ରତିବିମ୍ବ ଗ୍ରହଣ କରେ)—ଦର୍ପଣ; ଆଇନା—Mirror.

ଛାୟାଗ୍ରାହିଣୀ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ହନୁମାନ ସୀତାଙ୍କୁ ଠାବ କରିବାକୁ
Chhāyāgrāhiṇī ଯିବାବେଳେ ସମୁଦ୍ରକୁ ଡେଇଁ ଯିବାବେଳେ ସମୁଦ୍ର ଜଳରେ ପଡ଼ିବା ହନୁମାନ୍‌ର ଛାୟାକୁ ଧରି ହନୁମାନ୍‌କୁ ତଳକୁ ଟାଣି ଆଣିଥିବା ରାକ୍ଷସୀ—Name of a demoness who by her supernatural powers was able to drag down Hanuman from the sky by catching his reflection on the sea when he was leaping over it on his mission to search Sitā.

ଛାୟାଙ୍କ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଛାୟା=ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପ୍ରତିବିମ୍ବ (ଦୀପ୍ତି) ଅଙ୍କ
Chhāyāṅka =ପ୍ରକାଶ ଯାହାର)—ଚନ୍ଦ୍ର—The moon.

ଛାୟାଚିତ୍ର—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ) (ସାମନାରେ ଥିବା ମନୁଷ୍ୟଆଦିର
Chhāyāchitra ଛାୟା, କଳର କାଚଫଳକ ଉପରେ ପଡ଼ି ଚିତ୍ର ରହିଥିବାରୁ) ଅଲୋକଜନିତ ଛବି ଉଠାଇବା; ଫଟୋଗ୍ରାଫୀ—Photography.

ଛାୟାଚ୍ଛନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. (ତୃତୀୟା ତତ୍; ଛାୟା+ଆଚ୍ଛନ୍ନ)—୧ । ଅନ୍ଧକାରାଚ୍ଛନ୍ନ-
Chhāyāchchhanna 1. Dark.

୨ । ବିଷାଦଗ୍ରସ୍ତ; ବିଷାଦମଗ୍ନ—
2. Despondent; sorrowful.

ଛାୟାତନୟ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଛାୟା+ତନୟ)—ଶନି ଗ୍ରହ—
Chhāyātanaya The planet saturn.
(ଛାୟାସୁତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛାୟାତରୁ—ସଂ. ବି.—(ଛାୟା (ପ୍ରଧାନ) ତରୁ; ମ: ପ. ଲୋ କର୍ମଧା)—
Chhāyātaru ୧ । ଯେଉଁ ଗଛର ଛାୟା ବହୁଦୂରବ୍ୟାପୀ—
1. A shady tree.

୨ । ବଟଗଛ—
2. The banyan tree (Ficus Indica.)

୩ । ନଡ଼ମେରୁ ବୃକ୍ଷ; ସୁରପୁନ୍ନାଗ—
3. Elæocarpus Ganitrus (tree).

୪ । ଛତିଆନା ଗଛ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)
4. Chhatiānā (See)

ଛାୟାଦାନ—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍; ଛାୟା+ଦାନ)—୧ । ଗ୍ରହାରିଷ୍ଟ ଶାନ୍ତି
Chhāyādāna ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ପାତ୍ରରେ ଘିଅ ବା ତେଲ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ତହିଁରେ ଦାତାର ପ୍ରତିବିମ୍ବ ପ୍ରତିଫଳିତ କରାଇବା ପରେ ଦକ୍ଷିଣା ସହିତ ଉକ୍ତ ଘୃତ ବା ତୈଳପୂର୍ଣ୍ଣ ପାତ୍ରର ଦାନ—1. A gift consisting of giving away a pot filled in with ghee or oil to a Brāhmaṇa after having the doner's image reflected on it.

୨ । (ବୃକ୍ଷାଦି) ନିଜର ଛାୟାକୁ ପଥିକାଦିଙ୍କ ଉପକାରାର୍ଥ ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ପକାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଖରା ଆଦିରୁ ରକ୍ଷା କରିବା—2. (a tree) Affording its shade to protect a warfarer from the rags of the sun.

(ଯଥା—ମାର୍ଗରେ ଥିବା ପତ୍ରବହୁଳ ବୃକ୍ଷ ଛାୟା ଦାନପୂର୍ବକ ପଥିକମାନଙ୍କୁ ଉପକୃତ କରୁ ଅଛନ୍ତି ।)

ଛାୟାଦେହ—ସଂ. ବି.—ଭୂତାଦିର ଛାୟାମୟ ଅବସ୍ତୁ ଶରୀର—
Chhāyādeha Unsubstantial body or shadow of ghosts.

ଏବେ ଶୁଣ ସେହି ମୃତ ଜନ୍ମାଇଛି ଏ ଛାୟା-ଦେହେ ପ୍ରବନ୍ଧ ।
ରାଧାନାଥ, ପାର୍ବତୀ ।

ଛାୟାନଟ—ସଂ. ବି.—ସଙ୍ଗୀତର ରାଗିଣୀବିଶେଷ—
Chhāyānaṭa Name of a musical air.
(ଛାୟାନଟ୍ଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ଏହା କେଦାରନଟ, କଲ୍ୟାଣ ନଟ ଆଦି ୯ଟି ରାଗର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅଟେ । ଏହା ଛାୟା ଓ ନଟ ରାଗର ଯୋଗରେ ଉତ୍ପନ୍ନ; ଏଥିର ଅବରୋହଣରେ ତୀବ୍ର ମଧ୍ୟମ ଲାଗେ । ଏଥିରେ ବାଦୀ ସ୍ୱର ସା ଓ ସମ୍ବାଦୀ ସ୍ୱର ଗା । ସଙ୍ଗୀତସାର ମତରେ ଏହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜାତିର ରାଗ ଓ ଏଥିର ଗ୍ରହ, ନ୍ୟାସ ଓ ଅଂଶ ଆଦି ଧୈବତ ଅଟେ । ଏହା ଦିବା ୧ ଦଣ୍ଡ ଠାରୁ ୫ ଦଣ୍ଡ ମଧ୍ୟରେ ଗେୟ । ଏଥିର ସ୍ୱର-

ଲିପି— ଧାସ ସାରେ ଗାମା ପାଧାସା ନିଧା ପାମା ମା ମା ରେ ଧା ଧା ପାମା ସାମା ମା ମା ମାରେ ଧାପା ସାମା ମାରେ ସାରେ ସା ସା ସା"
(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) ।]

ଛାୟାପଟ— ସଂ. ବି. (ବିଜ୍ଞାନପରିଭାଷା)—ଆଖିର କଳା ଡୋଳା ପଛରେ
Chhāyāpaṭa ଥିବା ଯେଉଁ ପଟ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟ ବସ୍ତୁର ଚିତ୍ର ପ୍ରତିଫଳିତ ହୁଏ—Retina.

ଛାୟାପଥ— ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ. କର୍ମଧାରୟ ସମାସ, ଛାୟାଯୁକ୍ତ ପଥ=
Chhāyāpatha ଛାୟା=ଦୀପ୍ତି+ପଥ)— ୧ । ଶୋଭାଯୁକ୍ତ ପଥ; ରାତିରେ ଦେଖାଯିବା ନକ୍ଷତ୍ରପୁଞ୍ଜପୂର୍ଣ୍ଣ ପଥ ପରି ପ୍ରତୀୟମାନ ନଭୋମଣ୍ଡଳସ୍ଥ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଅଂଶବିଶେଷ; ସ୍ୱର୍ଗଗଙ୍ଗା—
The milkyway; a bright belt seen accross the sky in clear nights.

୨ । ଜ୍ୟୋତିଷ୍କ ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଅର୍ଦ୍ଧମଣ୍ଡଳାକାର ପ୍ରଦେଶବିଶେଷ—
2. A semicircular region in the zodical sphere.

୩ । ଜ୍ୟୋତିଷ୍କ ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ମଣ୍ଡଳାକାର ନକ୍ଷତ୍ରଶ୍ରେଣୀ—
3. A galary of stars in the zodiacal circle.

୪ । ଆକାଶ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. The sky.

ଛାୟାପଦ— ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଛାୟା+ପଦ; ଛାୟା ଯାହାର ପଦ ସ୍ୱରୂପ
Chhayāpada ଅଟେ)—ଖରା ପଡୁଥିବା ସ୍ଥାନରେ ୧୨ ଅଙ୍ଗୁଳ ଉଚ୍ଚ ଏକ ଶଙ୍କୁ ପୋତି ତହିଁର ଛାୟାଦ୍ୱାରା ଦିନର ସମୟ ନିରୂପଣ କରାଯିବା ପ୍ରାଚୀନକାଳର ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—A sundial used in ancient India consisting of a pin as pan high.

ଛାୟାପାଦ— ସଂ. ବି—ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଛାୟାଦ୍ୱାରା ଦିବସର ସମୟ ନିରୂପଣ—
Chhāyāpāda Measurement of time by sun's shadow; measuring the time of the day by the sun-dial.

ଛାୟା ପୁରୁଷ— ସଂ. ବି— ୧ । ନିଜ ଛାୟାର ଅନୁରୂପ ପ୍ରତିବିମ୍ବାତ୍ମକ
Chhāyā purusha ପୁରୁଷ—1. An image consisting of the shadow of one's self reflected on the sky.

[ଦ୍ର—ଛାୟା ପୁରୁଷ ଦର୍ଶନ କରିବା ହଠଯୋଗର ଗୋଟିଏ ସାଧନ ଅଟେ । ସାଧକ କୌଣସି ଉନ୍ମୁକ୍ତ ସ୍ଥାନରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ପିଠି କରି ଠିଆ ହୋଇ ବିପରୀତଦିଗରେ ଭୂମିରେ ପଡ଼ିବା ନିଜର ଛାୟାକୁ ସ୍ଥିର ଦୃଷ୍ଟିରେ ଏକ ଧ୍ୟାନରେ କେତେକ ସମୟ ଚାହିଁ ରହିବା ପରେ ନିଜର ସମ୍ମୁଖସ୍ଥ ଶୂନ୍ୟ (ଆକାଶ) ଆଡ଼କୁ ଏକ-ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁଲେ ଆକାଶରେ ନିଜର ଛାୟାର ପ୍ରତିରୂପ ଗୋଟିଏ ଛାୟାର ଆଭାସ ଦେଖାଯିବ—ଏହା କେତେକାଳ ସାଧନ ପରେ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । ଏହି ଛାୟାରୂପର ଆଭାସକୁ ଛାୟାପୁରୁଷ ବୋଲଯାଏ । ଛାୟାପୁରୁଷ ଦେଖିପାରିବା ଲୋକର ୬ମାସ ମଧ୍ୟରେ ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିବ ନାହିଁ । ଏ ସାଧକ ଆଗାମୀ ୬ ମାସର ଘଟଣା ଆଗରୁ ଜାଣିପାରେ । ଯେବେ ଛାୟାପୁରୁଷର ମୁଣ୍ଡ ନ ଦେଖାଯାଏ ତେବେ ଜାଣିବ ଯେ ୬ମାସ ମଧ୍ୟରେ ଦ୍ରଷ୍ଟାର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିବ; ଯେବେ ଗୋଡ଼ ଦେଖା ନ ଯିବ ତେବେ ଭାର୍ଯ୍ୟାର ମୃତ୍ୟୁ ଓ ହାତ ଦେଖା ନ ଗଲେ ଭାଇର ମୃତ୍ୟୁ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ବୋଲି ଜାଣିବାକୁ ହେବ । ଏହିପରି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଙ୍ଗର ଅଦର୍ଶନରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଫଳ ତନ୍ତ୍ରରେ କଥିତ ଅଛି । ଯେବେ ଛାୟାପୁରୁଷର ବର୍ଣ୍ଣ ରକ୍ତାଭ ପ୍ରତିଭାତ ହୁଏ ତେବେ ଶୀଘ୍ର ଧନପ୍ରାପ୍ତି ହେବାର ସୂଚିତ ହୁଏ— ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୨ । ଅଶରୀରୀମୂର୍ତ୍ତି—1. A sceptre.

ଛାୟାବାଜି— ଦେ. ବି. (ଆଧୁନିକ)— ୧ । କୁହୁକ; ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ—
Chhāyābāji 1. Magic.
छायाबाजी ଚାହୁଁ ଚାହୁଁ ହେଲା ଛାୟାବାଜି ବତ
सायाबाजी ଗମ୍ଭୀର କାନ୍ଦଣ ହୃଦେ ପଶିଣତ । ରାଧାନାଥ, ନନ୍ଦକେଶରୀ ।

୨ । ବାୟୋସ୍କୋପ୍—2. Bioscope.

ଛାୟା ବିପ୍ରତିପତ୍ତି— ସଂ. ବି—ଆୟୁର୍ବେଦର ପ୍ରକରଣବିଶେଷ—
Chhāyā bipratipatti The title of a section of the Hindu Medical Science.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ରୋଗୀର କାନ୍ତି, ଆଭା ଓ ଚେଷ୍ଟାଆଦିର ପରିବର୍ତ୍ତନରୁ ରୋଗୀର ମୃତ୍ୟୁ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ବା ରୋଗୀ ବଞ୍ଚିଯିବ ଏ ବିଷୟମାନ ଆଲୋଚିତ ହୋଇଅଛି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଛାୟାବେଦୀ— ସଂ (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଛାୟାପ୍ରଦ ବେଦୀ)—ଛାମୁଣ୍ଡିଆ; ଛାୟା
Chhāyābedī ମଣ୍ଡପ—An awning made of branches put on a frame-work to protect a place from the rages of the sun.

ଦେଖିଲେ ଛାୟାବେଦୀ ମଧ୍ୟେ,
ବରହିଁ ଅଛି କନ୍ୟା ସଧେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଛାୟାମଣ୍ଡପ— ସଂ. ବି (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ. କର୍ମଧା; ଛାୟାପ୍ରଦ ମଣ୍ଡପ)—
Chhāyāmaṇḍapa ଛାମୁଣ୍ଡିଆ—A temporary awning or shade raised over a place.

ଛାୟାମାନ— ସଂ. ବି (ଛାୟା+ମା ଧାତୁ=ମାପିବା+କର୍ମ. ଅନ; ପ୍ରତି-
Chhāyāmāna ବିମ୍ବାନୁସାରେ ଯାହାକୁ ମପା ଯାଏ)— ଚନ୍ଦ୍ର—
The moon.

ଛାୟାମିତ୍ର— ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଛାୟା+ମିତ୍ର)—ଛତା; ଆତପତ୍ର
Chhāyāmitra (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Umbrella.

ଛାୟାମୃଗ— ସଂ. ବି (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଛାୟାକଳ୍ପିତ ମୃଗ)— ୧ । ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ-
Chhāyāmṛuga ଠାରେ ଦେଖାଯିବା ମୃଗ ତୁଲ୍ୟ ଛାୟା—
1. The shady portion in the surface of the moon looking like a deer.

୨ । ଅଶରୀରୀ ମୃଗ; ମାୟାମୃଗ—
2. The ghost or sceptre of a deer.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ୟ	ଡ଼ଅ	ଞ୍ଜ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଏ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍ଦ

[ଦ୍ର—ମାରୀଚ ଛାୟାମୃଗ ରୂପ ଧରି ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଭୁଲାଇ ନେଇ-ଯିବା ଅବସରରେ ରାବଣ ସୀତାଙ୍କୁ ହରଣ କଲା ।]

ଛାୟାମୃଗଧର—ସଂ. ବି (ଛାୟାମୃଗ+ଧୃ ଧାତୁ=ଧରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Chhāyāmṛugadhara   ଚନ୍ଦ୍ର—The moon.

ଛାୟାଯନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି—ଖରାର ଛାଇଦ୍ୱାରା ସମୟ ନିରୂପଣ କରାଯିବା
Chhāyājantra ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତରେ ବ୍ୟବହୃତ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ;
ସୂର୍ଯ୍ୟଘଣ୍ଟା—The sundial of ancient India.
[ଦ୍ର—ସୂର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ଏ ଯନ୍ତ୍ରରେ ଶଙ୍କୁ, ଧନୁ, ଚକ୍ର ଆଦି କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଉପକରଣ ଏଥିରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେବାର ଉପଦେଶ ଦିଆ ଯାଇଅଛି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଛାୟାରମଣ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଛାୟା+ରମଣ=ସ୍ୱାମୀ)—ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ—
Chhāyāramaṇa   The sun-god.

ଛାୟାରୂପ—ସଂ. ବି—ଛାୟାପୁରୁଷ (ଦେଖ)—
Chhāyārūpa   Chhāyāpurusha (See)
ଚଉଦ ବରଷ ଠାରେ ଛାୟା ରୂପ ଧାଇଁ—ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଭକ୍ତିଗୀତା ।

ଛାୟାସାଇଁ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଛାୟା+ସ୍ୱାମୀ) ସୂର୍ଯ୍ୟ—
Chhāyāsāin̄   The sun.
ଆସିଲେ ଦେବତାଙ୍କୁ ଘେନି ଛାୟାସାଇଁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଛାୟେଁ—ଦେ. ଅ (ସଂ. ସ୍ୱୟଂ)—୧ । ସ୍ୱୟଂ, ନିଜେ; ଆପେ—
Chhāyen̄   1. One's self.
স্বয়ং; আপনাআপনি   ୨ । ସ୍ୱେଚ୍ଛାକ୍ରମେ; ବିନା କାହାରି ପ୍ରେରଣାରେ;
स्वतः   ଆପେ ଆପେ—2. Of one's own accord; voluntairly

ଛାୟେଁ ଛାୟେଁ—ଦେ ଅ (ସ୍ୱୟଂ)—ଛାୟେଁ (ଦେଖ)—
Chhāyen̄ chhāyen̄   Chhāyen̄ (See)
(ଯଥା—ତାକୁ କେହି ଡାକିବା ଦରକାର ନାହିଁ, ସେ ଛାୟେଁ ଛାୟେଁ ଏଠାକୁ ଆସିବ ।)

ଛାୟେଣି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଛାୟା; କିମ୍ବା ସ୍ୱୟଂ)—ଆତ୍ମା—
Chhāyeṇi   The soul.
କାୟା ଯେତେ କର୍ମ କରେ ଛାୟେଣି ଜାଣଇ—ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଭକ୍ତିଗୀତା ।

ଛାର—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଅସାର; କ୍ଷାର; ତୁଳ. ପାଲି ଛାର)—୧ । ଅଧମ,
Chhār   ହୀନ; ନୀଚ—1. Vile; mean; ignoble.
ছাব   ମୋ ଛାର ପାମର ମୂଢ଼ ମତି—ପ୍ରାଚୀରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।
नाचीज, पोच   ୨ । ଘୃଣ୍ୟ; ହେୟ—2. Abominable; dispicable; contemptible.
୩ । ମନ୍ଦ—3. Bad; low.
୪ । ଜ୍ଞାନହୀନ—4. Ignorant.
୫ । ମୂଲ୍ୟହୀନ—5. Of no value.
୬ । ତୁଚ୍ଛ; ନଗଣ୍ୟ; ଅଗଣନୀୟ—
6. Insignificant; inconsiderable.
ଆଉ ମୋ କେଉଁ କଥା ଛାରକୁ ଭଲିବ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।
୭ । ଅତି ସାମାନ୍ୟ—7. Petty.
୮ । ଅତି ଅଳ୍ପ—8. Very little.
୯ । ଅଯୋଗ୍ୟ—9. Worthless.
[ଦ୍ର—ଛାର ପୂର୍ବରେ ମୁଁ, ସେ, ତୁ, କେଉଁ, କି ଆଦି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଏବଂ ବିକଳ୍ପେ ମୋଛାର, ତାଛାର, ତୋଛାର, କାହା ଛାର ମଧ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ ହୁଏ; ଏଥିର ଅର୍ଥ ଛାର ମୁଁ, ଛାର ସେ, ଛାର ତୁ, ଛାର କିଏ । ଯଥା—ଆପଣଙ୍କ ଆଦେଶକୁ ଲଙ୍ଘିବାକୁ ମୁଁ ଛାର (ମୋ ଛାର) ସକ୍ଷମ ନୁହେଁ ।]

ଛାରଛିକରା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ—ଅତି ସାମାନ୍ୟ; ହୀନ; ନଗଣ୍ୟ—
Chhār chhikarā   Insignificant.

ଛାରରୀ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ଛୋରଣ=ପରିତ୍ୟାଗ)—
Chhār-ri   ୧ । ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ପରିତ୍ୟାଗ; ବିବାହବନ୍ଧନର ଛେଦନ ଲେଖ—1. Divorce.
୨ । ଅନଭ୍ୟାସ—2. Want of practice.
ବିଣ—୧ । ଅଭ୍ୟାସ ନ କରିବା ଯୋଗୁଁ ପରିତ୍ୟକ୍ତ (କର୍ମ)—
1. (a thing) Of which the habit has been given up.
୨ । ଅନଭ୍ୟସ୍ତ—2. Unpracticed; not habituated; not used to.
୩ । ଅନଭ୍ୟାସ ଯୋଗୁଁ ବିସ୍ମୃତ କର୍ମ—
3. (any act) Forgotten for want of exercise.

ଛାରରିକାଗଜ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଛାଡ଼ପତ୍ର; ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟରେ
Chhārrikāgaja   ବିବାହବନ୍ଧନ ଛେଦନ ପରିସୂଚକ ଦଲିଲ୍; ତଲାକ୍‌ନାମା—A deed of divorce.

ଛାରଖାର—ଦେ. ବି (ସଂ. କ୍ଷାରରୁ ଛାର ଓ କ୍ଷାରରୁ ଖାର)—
Chhārakhāra   ୧ । ସର୍ବନାଶ, ଧ୍ୱଂସ—
ছারখার   Ruin; rack and ruin; devastation.
छारखार
ବିଣ—୧ । ଉଚ୍ଛନ୍ନ; ଉତ୍ସନ୍ନ; ଉଚ୍ଛିନ୍ନ; ବିନଷ୍ଟ, ଧ୍ୱଂସପ୍ରାପ୍ତ; ନାରଖାର—1. Ruined; laid waste; devastated.
୨ । ଇତସ୍ତତ; ବିକ୍ଷିପ୍ତ—2. Scattered about.
୩ । ଭସ୍ମୀଭୂତ; ଭସ୍ମସାତ୍—
3. Reduced to ashes.

ଛାରପୋକ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଉଦ୍‌ଦଂଶ; ସଂ. କ୍ଷାର ଓ କୀଟରୁ)—ଓଡ଼ଶ;
Chhārapoka   ଗନ୍ଧକୀଟ; ମତ୍କୁଣ; ଶଯ୍ୟାକୀଟ—
ছারপোকা   Bed-bug; vermin.
खटमल, उड़िश
(ପାଟନା—ଛାଇପୋକା)
(ସମ୍ବଲପୁର—ଓଡ଼ୁଶୋ; ଓଡ଼ଶ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ବିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଲୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଲୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ'ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ଛାଲ୍କଟ୍କଟ୍—ଦେ. ଅ—ଡୁଡୁଖେଳରେ ଆକ୍ରମଣକାରୀ ବାଳକ ଅନ୍ୟ
Chhālkitkit ପକ୍ଷର ସୀମା ମଧ୍ୟକୁ ଯାଇ ଅପର ପକ୍ଷର କୌଣସି
(ଛାଳ କିଟ୍କିଟ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ବାଳକ ଦେହକୁ ଗୋଡ଼ଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଏକାନିଶ୍ୱାସରେବାରମ୍ବାର ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା ଶବ୍ଦ—The exclamation uttered by an aggressive boy in one breath while attacking the other side.

ଛାଲ୍କିଟ—ଦେ. ବି— ଡୁଡୁଖେଳରେ ଆକ୍ରମଣକାରୀ ବାଳକ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷର
Chhālkiti ସୀମା ମଧ୍ୟକୁ ଯାଇ 'ଛାଲ୍କିଟ୍କିଟ୍' ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁ କରୁ ଅପର ପକ୍ଷର କୌଣସି ବାଳକକୁ ମାରିବା ଗୋଇଠା—A kick given by the aggressor-boy to a boy of the opposite party while going to the latter's limits.

ଛାଲ୍ଟି—ଦେ. ବି. (ପୂର୍ବେ ଏହା ଛଣପଟର ଛାଲରୁ ତିଆରି)—
Chhālti ୧ । ଛଣପଟର ସୂକ୍ଷ୍ମ ସୂତାରେ ବୁଣା ଏକପ୍ରକାର ସରୁ
ଛାଲଟି ଲୁଗା—1. Linen.
ଛାଲତୀ ୨ । ଖଜୁରୀ ଛାଲି; ଖଜୁରୀ ଗଛର ମୂଳରେ ଥିବା ଟାଣୁଆ କଣ୍ଟାଯୁକ୍ତ ପତ୍ର—2. The hard pointed leaves of datepalm found just over its roots.

ଛାଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛଲ୍ଲୀ)—
Chhāla ୧ । ଚର୍ମ; ଚମଡ଼ା—1. Skin; hide.
ଛାଲ ତେଲ ଶାଳେ ଳେଟ ଛାଲ ଛାଡ଼ି ଛାଡ଼ି ବାଜଇ । ଶିଶୁବେଦ ।
ଛାଲଖାଲ ୨ । ଚର୍ମ ଉପରର ପତଳା ଆଚ୍ଛାଦନ; ମଳଚର୍ମ—
2. Epidermis.
୩ । ଖୋଳପା; ଫଳର ଚୋପା—
3. Rind or peel of a fruit.
୪ । ଗଛର ବଲ୍କଲ; ବକଳା—
4. Bark of a tree.
୫ । ମୃଗ ଚର୍ମ—
5. Deer skin; hide of a deer.
୬ । ବ୍ୟାଘ୍ର ଚର୍ମ—6. Hide of a tiger.
୭ । ଯେ କୌଣସି ପଶୁ ବା ଜୀବର ଚମ—
7. The hide of any beast or animal.
୮ । ଛାଲି ୨ (ଦେଖ)
8. Chhāli 2 (See)

ଛାଲ ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଉପରୁ ଚୋପା ବା ବକଳ
Chhāla uthibā ଛାଡ଼ିଯିବା—Peeling off of the skin.
(ଛାଲ ଛାଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛାଲ ଉତାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଜୀବର ଦେହରୁ ଚମକୁ କାଢ଼ିବା—
Chhāla utāribā 1. To flay an animal; to skin.
ଛାଲତୋଲା ୨ । ଗଛରୁ ବକଳ ଛଡ଼ାଇବା —
ଖାଲଉଘେଡ଼ନା 2. To bark a tree; to peel of the bark off a tree.
୩ । ଚୋପା ଛଡ଼ାଇବା—
3 To scrape or peel.
୪ । ବହୁତ ପ୍ରହାର କରିବା—
4. To thrash a person very severely.

ଛାଲକଣ୍ଟା—ଦେ. ବି.—ଛାଲି ୨ (ଦେଖ)
Chhāla kanṭā Chhāli 2 (See)

ଛାଲକରଣ୍ଡି—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି.—ଛେଲାକେରଣ୍ଡି (ଦେଖ)
Chhāla karāṇḍi Chhelākerāṇḍi (See)

ଛାଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ ଛଲ୍ଲୀ)—୧ । ଛେଲି; ବଲ୍କଲ—
Chhāli 1. Bark of a tree.
ଛାଲଟ ୨ । ଖଜୁରୀ ଗଛର ମୂଳ ପାଖେ ଥିବା ଡାଳର ମୂଳରେ ଥିବା
ଛାଲା ପତ୍ରର ଟାଣୁଆ କଣ୍ଟା–2 Pointed hard thorns or spikes of date-leaves.
[ଦ୍ର—ଏ ଲମ୍ବ ଓ ମୁନିଆ କଣ୍ଟାକୁ ଲୋକେ ଯିବା ଆସିବା କରୁଥିବା ଧାନ କିଆରି ଓ ପୋଖରୀରେ ଓ ବାଟରେ ଲୋକଙ୍କ ଯିବା ଆସିବା ଓ ସେ ବାଟେ ବନ୍ଦ କରିବା ପାଇଁ କ୍ଷେତ୍ର ସ୍ୱାମୀ ପୋତି ଦିଅନ୍ତି ।]

ଛାଲିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛଲ୍ଲୀରୁ)—ପତ୍ର ସହିତ ଖଜୁରି ଡାଳ ଗୁଡ଼ିଏ
Chhāliā ଏକତ୍ର ବନ୍ଧା ଯାଇ କରା ଯାଇଥିବା ପିଞ୍ଛି ବା ଝାଡ଼ୁଣି—A broom made of date-palm branches tied together.

ଛାଲିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଛାଲ ଉତାରିବା (ଦେଖ)
Chhālibā Chhāla utāribā (See)
(ଛାଲେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛାଲେରା—ଦେ. ବି—ସଲରା (କୋଳ; କଣ୍ଟା) (ଦେଖ)
Chhālerā Salarā (plum and spike) (See)

ଛି—ସଂ. ଅ. (ସଂ. ଧିକ୍)—ଘୃଣା; ନିନ୍ଦା; ବାରଣ ଏବଂ ଲଜ୍ଜାସୂଚକ
Chhi ଅବ୍ୟୟ; ଧିକ୍—Foe ! tut, tut ! shame.
ଛି ଛି ଲୋ ଛତ୍ରୁ, ମେଘ ବରଷିଲେ କେତେ ବୁ ମାଛୁ—ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରବଚନ ।
ଛୀଛୀ
(ଛିଃ; ଛିଃ ଛିଃ; ଛିଆ; ଛିଇ; ଛି ଛି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛିଆ—ଦେ. ଅ—ଛି (ଦେଖ)
Chhiā Chhi (See)

ଛିଆଁ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଛିଦ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଚାଞ୍ଛିବା; ହାଣି କରି
Chhiāṅ (ନଡ଼ିଆରୁ) ଚୋପା ଛଡ଼ାଇବା; ଚୋପା ଛେଲିବା—
ଚାଁଛା 1. Scraping or shoving off the rind (of
ଛୋଲନା a cocoanut) by cutting with a sharp instrument.
ଛାଓୟା ୨ । (ସଂ. ଛାଦନ) ଘର ଛପର; ଘର ଛପର କରିବା;
ଛୋଜନ; ଛାନ ଛୁଆଣି—2. Thatching of a house; to thatch a house.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ପ	ଓଅ	ଊ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ବାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍

ଦେ. ବଣ—୧ । ଚଞ୍ଛା ହୋଇଥିବା; ଛେଲା ହୋଇଥିବା—
1. With the rind scraped off with a sharp instrument.

୨ । ଯେ ଛପର କରେ; ଘର ଛପରକାରୀ—2. Thatching.

ଛିଆଁଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସଂ. ଛିଦ୍ ଧାତୁ) ଫଳ ଆଦି (ଯଥା— Chhiāñibā ନଡ଼ିଆ)ର ଖୋପା କଟୁରିଦ୍ୱାରା ଛେଲିବା; ଛେଇଁବା - ଛାଓ୍ୱା 1 To scrape off the rind of a fruit by a sharp instrument
ଛଜଲା; ଛାନା

ଛିଆଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଛିଏଁଇବା
ଛେଇଁବା

୨ । (ସଂ. ଛଦ୍ ଧାତୁ) (ଘର) ଛପର କରିବା—2. To thatch (a (house).

୩ । ଚଉକିର ତଳାରେ ବେତ ବୁଣିବା—
3. To bottom a chair

୪ । ଢୋଲ ଆଦିରେ ଚମଡ଼ା ଛୁଆଣି କରିବା—
4. To tie or bind the ends of a drum with leather

ଛିଆଣି—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ ଛାଦନ)—୧ । ଛପରବନ୍ଧ—
Chhiāṇi 1. Thatching
ଛାଓ୍ୱା ୨ । ଛାଆଣି (ଦେଖ)
ଛାନା 2. Chhā-āṇi (See)

ବଣ—୧ । ଆବୃତ—1 Covered.

ନୀଳକାନ୍ତମଣିର ଖଟ, ସୁନା ଛିଆଣି ହାତୀଦାନ୍ତ ଖଟଖୁରା—
ନୀଳକଣ୍ଠ ଦାସ. ପିଲାଙ୍କ ରାମାୟଣ ।

୨ । ଛପରବନ୍ଧ ହୋଇଥିବା—2. Thatched.

ଛିଆ ଲୋ—ଦେ. ଅ—(ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ଘୃଣାବ୍ୟଞ୍ଜକ ଅବ୍ୟୟ)ଛି—
Chhiā lo (Interjection indicating sh ame, used by females) Fie !

ଛିଇ ଛା—ଦେ. ବି—ଛି ଛା (ଦେଖ)
Chhi-i chhā Chhi chhā (See)
(ଛିଇଛାଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛିଁଚିବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି. (ସଂ. ସିଚ୍ ଧାତୁ)—
Chhiñṭibā ଛିଞ୍ଚିବା (ଦେଖ)—Chhiñchibā (See)

ଛିକରା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଛାରିଛିକରା (ଦେଖ)
Chhikarā Chhār-chhikarā (See)

ଛି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘୃଣାରେ ତ୍ୟାଗ କରିବା; ଉପେକ୍ଷା କରିବା—
Chhi karibā To give up with disgust.
ଛିଁକରା (ଯଥା—ବାପା ଗାଳି ଦେବା ଦିନଠାରୁ ମୁଁ ପାନକୁ ଛି କରିଛି ।)
ଛି କରନା

ଛିକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଶଙ୍କା)—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ (ନିଜର Chhikāibā ମନ) ଦ୍ୱିଧା କରିବା; ମନ ଛକପକ ହେବା; କୁନ୍ଥକୁନ୍ଥି ହେବା—To hesitate.
ହିଚକିଚାନା
(**ଛିକେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ**) ମୋ ମନଟା ଛିକଇ ଥାଏ
କଟକ ଯିବାକୁ ମନ ବଳୁ ନ ଥିଲା । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଛିକାର—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ଶୀତ୍କାର) ମୁଖରେ (ଜିହ୍ୱା ଓ ଦନ୍ତଦ୍ୱାରା Chhi-kāra ଉଚ୍ଚାରିତ) ଅବ୍ୟକ୍ତ ଇସ୍‌ଇସ୍ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ; ଇସ୍-ଇସ୍ ଶବ୍ଦ—1 Hissing sound.

୨ । (ସଂ. ଧିକ୍କାର)—ଧିକ୍କାର ବଚନ—
2. Contemptuous words.

ଦେ. ବଣ—ତୁଚ୍ଛ; ଘୃଣାକର; ଧିକ୍କାରଯୁକ୍ତ—
Scornful; contemning; contemptuous.
(ଯଥା—ମୁଁ ତୋର ଏତେ ଛିକାର ବଚନ ସହି ପାରିବି ନାହିଁ)

ଛିକିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛିଙ୍କିବା (ଦେଖ)
Chhikibā Chhiṅkibā (See)
ଛିକନ୍ତେ ସେ ଗର୍ଭ ପଡ଼ିଲା ତଳେ ଯାଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି ।

ଛିକ୍କ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛିକ୍କା)—ଛିଙ୍କ (ଦେଖ)
Chhikka Chhiṅka (See)

ଛିକ୍କା—ସଂ. ବି—୧ । (ଛିକ=ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ+କୈ ଧାତୁ +ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ Chhikkā ଆ)—ଛିଙ୍କ; କ୍ଷୁତ—1. Sneeze.

୨ । ସିକ୍ୟ; ସିକା (ହି ଶବ୍ଦସାଗର)—
2 A hanging rope-basket.

ଛିକ୍କଣୀ—ସ.ବି.(ଛିକ+କୈ ଧାତୁ+ଅନ+ଈ)—ସୋମରାଜ୍ୟାଦି ବର୍ଗର Chhikkaṇī ବର୍ଷାୟୁଃ ଶାକବିଶେଷ, ବିଲରେ ଜନ୍ମିବା ଏକପ୍ରକାର ଲଟାଳିଆ ଗୁଳ୍ମ; ବିଲନାସ—A kind of creeping plant; Artemisa Sternutatoria; Centepeda Orbicularis.

ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—
ଛିକ୍କନୀ; ଯବକ;
ଛିକ୍କିକା; ଯବକୃତ୍;
ତୀକ୍ଷ୍ଣା; ଘ୍ରାଣଦୁଃଖଦା;
କ୍ରମନାଶା, ଉଗ୍ରା,
ଉଗ୍ରଗନ୍ଧା
ଓ. ଛିଙ୍କଣି, ଛିଙ୍କୁଣି,
ବିଲନାସ
ହାଁଚୁଟି; ହେଁଚେତା;
ମେଚେତା; ନାକ୍‌ଛିକନି
ନାକଛିକନି;
ଉକ୍କାହ, ଛିକନି

[ଦ୍ର—ଏହା ଶୀତଦିନେ ବିଲ ଓ ପଡ଼ିଆରେ ମାଡ଼େ । ଯେଉଁଠାରେ କିଛି ଦିନ ପାଣି ଜମା ହୋଇ ଶୁଖି ଯାଇଥାଏ ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଏହା ଉଠେ । ପତ୍ର ଦନ୍ତୁର ଓ ଅଗ ଚଉଡ଼ା । ଏହାର ଫୁଲ ହଳଦିଆ ଓ ଭୃଙ୍ଗି ପରି ଓ ଆକାରରେ ଚଣା ପରି; ଏ ଫୁଲକୁ ଦଳି କରି ଶୁଙ୍ଘିଲେ ଭାରି ଛିଙ୍କ ହୁଏ ।

ଏହା କଟୁରସ, ରୁଚିକର, ତୀକ୍ଷ୍ଣ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ଅଗ୍ନିବର୍ଦ୍ଧକ ଓ ପିତ୍ତଜନକ ଏବଂ ବାତରକ୍ତ, କୁଷ୍ଠ, କୃମି, ବାୟୁ ଓ କଫନାଶକ । ଏହା ଅଭାବରେ ବୈଦ୍ୟମାନେ ଔଷଧରେ ମରିଚ ବା ମଏଣ ଫଳ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।]

ଛିକ୍କନୀ—ସଂ. ବି—ଛିକ୍କଣୀ (ଦେଖ)
Chhikkanī Chhikkaṇī (See)

ଛିକ୍କର—ସଂ. ବି. (ଛିକ୍=ଅନୁକରଣ ଧ୍ୱନି+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; Chhikkara ଏହା ଛିକ୍ ଛିକ୍ ଧ୍ୱନି କରୁ ଥିବାରୁ)—ଏକପ୍ରକାର ମୃଗ—A species of deer.

[ଦ୍ର—ଏହା ହରିଣ ଅପେକ୍ଷା ଦ୍ରୁତଗାମୀ, ବୃହତ୍‌ସଂହିତା ମତରେ ମନୁଷ୍ୟ କୌଣସି ଶୁଭକର୍ମାର୍ଥ ଅନୁକୂଳ କରିବା ବେଳେ ଏ ମୃଗର ଡାହାଣ ପାଖେ ଗଲେ ଶୁଭ ହୁଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପଢ଼ ପୁସ୍ତକରେ ତ୍ରୁଟିତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ କରି ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ, 'ବଧୂ'କୁ ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଢ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼' ଦେଖିବେ ।

ଛିକ୍କା—ସଂ. ବି—୧ । (ଛିକ=ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ+କୈ ଧାତୁ+ଭାବ
Chhikkā ଅ; ସ୍ତ୍ରୀ ଆ —ଛିଙ୍କ; କ୍ଷୁତ—1. Sneeze
୨ । ସିକ୍ୟ; ସିକା (ହି ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. A hanging rope-basket

ଛିକ୍କିକା—ସଂ. ବି. (ଛିକ୍କା+ଇକ+ଆ)—ଛିକ୍କଣୀ (ଦେଖ)
Chhikkikā Chhikkaṇī (See)

ଛିଗୁଲି—ଦେ. ବି—୧ । ଶ୍ଳେଷ ବା ବ୍ୟଙ୍ଗଯୁକ୍ତ ଭର୍ତ୍ସନା -
Chhigulā 1. Ironical rebuke; gibe, jeer.
୨ । ଘୃଣାବ୍ୟଞ୍ଜକ ଦୁର୍ନାମ—
2. Contemptuous imputation; innuendo
ଦେ. ବି—୧ । ଶ୍ଳେଷ ବା ବ୍ୟଙ୍ଗଯୁକ୍ତ (ବଚନ)—
1. Ironical (words).
୨ । ଘୃଣାବ୍ୟଞ୍ଜକ—2. Indicating contempt.

ଛିଗୁଲାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଉପହାସ ବା ବ୍ୟଙ୍ଗ କରି ଭର୍ତ୍ସନା
Chhigulāibā କରିବା—1. To administer ironical
ଝିଡ଼କିମାନା rebuke; to jeer.
(ଛିଗୁଲେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଛିଛି କରି କହିବା—
2. To address in contemptuous language.

ଛିଙ୍କ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛିକ୍କା)—କ୍ଷୁତ; ନାସିକାରୁ ହଠାତ୍ ଜୋର୍‌ରେ ସହିତ
Chhiṅka ବାହାରିବା ଶବ୍ଦ—Sneeze.
ହାଁଚି
ଛୀଁକ
ଛିକ୍କରୁ ଜାତ ହେବା ଯୋଗୁଁ କ୍ଷୁତ ନାମ
ବହୁ ହୋଇଲେ ପ୍ରଜାପତ ନରେଶ୍ୱର ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ- ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି ।

ଛିଙ୍କଇ ପଡ଼ିଲା—ଦେ. ଅ —ଛିଙ୍କିବା ଲୋକର ମଙ୍ଗଳ ହେଉ —
Chhiṅka-i pardilā A sentence used on sneezing,
ହେଁଚିଛି ଅ indicating :- Let weal happen to
ଶତଂଜୀବ the sneezer.
ଛିଙ୍କ ପଡ଼ିଲା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଛିଙ୍କେଇ ପଡ଼ିଲା }

[ଦ୍ର—ନାକ ମଧ୍ୟର ଝିଲ୍ଲୀ କୌଣସି କାରଣରୁ ଉତ୍ତେଜିତ ହେଲେ, ଶୀତଳ ହେଲେ ବା ନାସ ଶୁଙ୍ଘିଲେ ନାକ ଓ ପାଟିବାଟେ ଗୁଡ଼ିଏ ପବନ ଭିତରକୁ ଟାଣି ହୋଇଯାଇ ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱର ଓ ବେଗ ସହିତ ତାହା ନାକ ଓ ପାଟିବାଟେ ବାହାରେ, ଏହାକୁ ଛିଙ୍କ କହନ୍ତି । ଛିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବେଳେବେଳେ ଛେପ ଓ ଶ୍ଳେଷ୍ମା ମଧ୍ୟ ବାହାରି ପଡ଼େ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କଲାବେଳେ ଛିଙ୍କିବା ଅଶୁଭସୂଚକ ବୋଲି ହିନ୍ଦୁମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଓ ସେତେବେଳେ 'ଶତଂଜୀବ' 'ଚିରଂଜୀବ' ବୋଲି କହି ସେ ଅଶୁଭ ନିବାରଣ କରନ୍ତି । ଏ ବିଶ୍ୱାସ ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରୀକ୍, ରୋମାନ୍ ଓ ଇହୁଦୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିଲା । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଅଦ୍ୟାପି ଏ ବିଶ୍ୱାସ ଅଛି; ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କେହି ଛିଙ୍କିଲେ ପାଖରେ ଥିବା ଲୋକେ କହନ୍ତି "ଈଶ୍ୱର ମଙ୍ଗଳ କରନ୍ତୁ"— ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଛିଙ୍କଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛିକ୍କଣୀ)—ବିଲନାସ; ଛିକ୍କଣୀ (ଦେଖ)
Chhiṅkaṇi Chhikkaṇī (See)
ଛିଙ୍କିଣି } ଅନ୍ୟରୂପ
ଛିଙ୍କୁଣି }

ଛିଙ୍କ ଦେଖାଇବା—ଦେ. ବି —ଛିଙ୍କିବାର ଉପକ୍ରମ ହେବା—
Chhiṅka dekhāibā Having a tendency to sneeze.
ହାଁଚି ଆସା
ଛୀଁକ ଆନା
(ଛିଙ୍କମାଡ଼ିବା; ଛିଙ୍କ ଦେଖେଇବା; ଛିଙ୍କ ଅସିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛିଙ୍କ ପଡ଼ିବା - ଦେ. ବି.—ଛିଙ୍କିବା—
Chhiṅka pardibā Sneezing.

ଛିଙ୍କା—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଛିକ୍କା)—ଛିଙ୍କ (ଦେଖ)
Chhiṅkā 1. Chhiṅka (See)
ଛୀଁକନା ୨ । ଛିଙ୍କିବା କର୍ମ—2. Act of sneezing.

ଛିଙ୍କାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.— ଛିଙ୍କିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
Chhiṅkāibā ନାସ ଶୁଙ୍ଘାଇ ବା ତା ନାକରେ ସୂକ୍ଷ୍ମ କାଠି ଆଦି
ଛୀଁକାନା ଭରତି କରିବା ଦ୍ୱାରା ସେ ଛିଙ୍କିବାର ଉପାୟ କରିବା—
(ଛିଙ୍କେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) (causative of Chhiṅkibā) To cause a person to sneeze.

ଛିଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ଛିକ୍କା)—ନାସିକା ମଧ୍ୟରୁ ବେଗ ଓ ଶବ୍ଦ ସହିତ
Chhiṅkibā ହଠାତ୍ ପବନ ବାହାର କରିବା—To sneeze.
ହାଁଚି ମରା
ଛୀଁକନା
[ଦ୍ର—କଥିତ ଛିଙ୍କିଲେ ଗୃହସ୍ୱାମୀ ଅମଙ୍ଗଳ ସୂଚନା କରେ; ମନୁଷ୍ୟ ଛିଙ୍କିବା ମଧ୍ୟ ଅମଙ୍ଗଳକର; ଏଥିପାଇଁ କେହି ଛିଙ୍କିଲେ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ବୟୋବୃଦ୍ଧ ମନୁଷ୍ୟ ଉକ୍ତ ଅମଙ୍ଗଳ ଦୂର ହେବା ଆଶାରେ କହି ଥାଆନ୍ତି 'ଚିରଂଜୀବୀ ହୋ' ।]

ଛିଙ୍ଗଲିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—୧ । ଚାଲିବା; ଗତିକରିବା—
Chhiṅglibā 1 To move; to walk.
୨ । ଇତସ୍ତତଃ ଗତି କରିବା—2. To move about.
(ଯଥା—ଏତେ ରାତିରେ ଛିଙ୍ଗ୍‌ଲିବା ମୁସ୍‌କିଲ୍ ।)
୩ । ବିସ୍ତୃତ ହେବା; ଖେଦି ଯିବା; ବ୍ୟାପିବା—3. To spread about; to be diffused throughout.
(ଛିଙ୍ଗ୍‌ଲି ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା- ପାଣି କାହିଁ ଛିଙ୍ଗ୍‌ଲିଗଲାଣି)

ଛିଚୁକୁଟା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.— ଗାଳିମନ୍ଦ; ଫଜିତ—
Chhichu-kuṭā Rebukes; abuses.
(ଯଥା – ତାକୁ ମୋ ଧାର ଟଙ୍କା ମାଗି ଯିବାରୁ ସେ ମୋତେ ଅନେକ ଛିଚୁକୁଟା କରି କହିଲା ।)

ଛିଚୁକୁନ୍ଦା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ପରର ଦୋଷ ଦେଖାଇ ସୁଖୀ
Chhichukundā ହେବା—Feeling pleased or satisfied by pointing out another's fault.

°	ଇ	ଉ	ର୍,ର୍	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	ଙ୍କ	ଲ୍ପ	ନ୍ଥ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଯ	ସ	ଁ	ଥ	ଡ଼	ନ

ଛି ଛି—ଦେ. ଅ.—(ସଂ. ଧିକ୍କାର;)—୧ । ଧିକ୍କାର, ଘୃଣାବଚନ—
Chhi chhā 1. Condemnation; crying shame;
(ଛିଇଛିଅ—ଅନ୍ୟରୂପ) hurling defiance
ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଧିକ୍କାରଯୁକ୍ତ (ବାକ୍ୟ)—
1. Condemnatory.
୨ । ଘୃଣ୍ୟ—2. Contemptible; abominable.

ଛି ଛାକର—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ.—ଛି ଛା (ଦେଖ)
Chhi chhākara Chhichhā (See)
(ଛି ଛାକର; ଛିଇଛାକର; ଛିଛିକର; ଛି ଛିକାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛି ଛି—ଦେ. ଅ.—ଛି (ଦେଖ)
Chhi chhi Chhi (See)
(ଛି ଛିଃ; ଛି ଇଛିଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛିଛି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଧିକ୍କାର କରିବା—1. To decry;
Chhichi karibā to cry down; to condemn; to cry shame; to hurl defiance at
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ତୁଳନାରେ ବଳି ପଡ଼ିବା—
2 (figurative) To exceed in comparision

ଲଳଚାର ସ୍ମିତ ଲଳିତ ଅଧର ଉପମାକୁ କରେ ଛି ଛି । ରାଧାନାଥ- ପାର୍ବତୀ ।

ଛିଛିରିବା—ପ୍ରାଦେ.(ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—ଛିଟ୍‌କିବା; ଦୂରକୁ କ୍ଷିପ୍ତ ହେବା;
Chhichhiribā ଛିଟ୍‌କିବା—To shoot out to a distance

ଛିଜ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ସୂଚୀ)—ଛୁଞ୍ଚ—
Chhij Needle.

ଛିଜ୍‌ପତର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଛିଞ୍ଚପତର; ଖୁବ୍ ସରୁ ଚକୁଳି
Chhij-patara ପିଠା—A kind of thin pastry cake.
(ଛିଜ୍ ପତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛିଞ୍ଚ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସେଚନ)—ଜଳ ଆଦି ଅଳ୍ପଅଳ୍ପ ଛାଟିବା; ଜଳ-
Chhiñcha ସେଚନ—Sprinkling of water.
ছিড়কাব

ଛିଞ୍ଚକନା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସେଚକ; ଏହଦ୍ୱାରା ଗୃହାଦିରେ ଜଳ ସେଚନ
Chhiñchakanā କରି ଯାଏ)-ଘର ଲିପିବାର କନା; ଛିଞ୍ଚକନା—
A rag to wash or besmear the floor and walls of a house with cowdung and water.

ଛିଞ୍ଚଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସିଚ ଧାତୁ)—୧ । (ବର୍ଷାଜଳ) ଛାଟିବା; ଛାଟ;
Chhiñchardā ବର୍ଷାବନ୍ଦୁର ତିର୍ଯ୍ୟକ ପତନ—
ছিটা 1. Raining in a slanting manner.
छींटा ୨ । ଛିଞ୍ଚାଡ଼ିବା—
2. Sprinkling or splashing with water.
୩ । ମୃତ ଛେଳିମେଣ୍ଢାଙ୍କ ପେଟର ଅନ୍ତାଦି (ଯାହା ପୋଷା କୁକୁରଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ଦିଆଯାଏ)—3. The entrails of a sheep or goat killed (which is used to feed domestic dogs).
ବିଣ.—୧ । ସିକ୍ତ—1. Sprinkled; splashed
୨ । ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷିପ୍ତ—2 Scattered; strewn

ଛିଞ୍ଚ ଦେବା—ଦେ କ୍ରି.—ମାଟିଘରର ତଳରେ ମାଟିଗୋବରପାଣି ଅଳ୍ପ
Chhiñcha-debā ଅଳ୍ପ ଛିଞ୍ଚି କନାରେ ଲିପିବା—To besmear
चुपड़ना the earthen floor of a house with cow-dung and water with a rag.

ଛିଞ୍ଚ ପତର—ଦେ. ବି.—ଛିଞ୍ଚି ପତ୍ର (ଦେଖ)
Chhiñcha-patara Chhiñchi-patra (See)
(ଛିଞ୍ଚପତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛିଞ୍ଚା—ଦେ. ବି (ସଂ. ସେଚନ)—୧ । ଜଳସେଚନ—
Chhiñchā 1. Sprinkling with water
ছিটা ୨ । କୌଣସି କ୍ଷୁଦ୍ର ବସ୍ତୁକୁ ପତଳା କରି ବିଛାଇବା—
छींटना 2. To lay small articles in thin layers one over the other
୩ । (ପାନବରଜୀଙ୍କ ଭାଷା) ପାନବରଜର ଛାଟିର ତଳେ ଓ ଉପରେ ଦିଆ ଯାଇଥିବା କାଶତର—
3 Reeds put over reed-screens.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ସିକ୍ତ—1. Sprinkled
୨ । ବୁଣା ନ ହୋଇଥିବା (ବନାତ); ଲୋମରାଶି ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଛିଞ୍ଚାହୋଇ ଘନ ହୋଇଯିବାଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ (ବନାତ)—
2. (broad-cloth) Not woven but prepared by pressing thin layers of wool together into a compact mass

ଛିଞ୍ଚା ଆଉଁସା—ଦେ.ବି (ସଂ. ସେଚନ+ଅମର୍ଷଣ; ସହଚର)—ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ବା
Chhiñchā āuñsā ସଂଜ୍ଞାରହିତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଚେତା କରାଇବା
(ଛିଞ୍ଚା ଘଷା—ଅନ୍ୟରୂପ) ସକାଶେ କରାଯିବା ଜଳସେଚନ ଓ ଅଙ୍ଗ-
ମର୍ଦ୍ଦନ—Sprinkling of water on and rubbing of the limbs of a senseless person to restore him to senses.

ଛିଞ୍ଚାଇବା—ଦେ.କ୍ରି (ସଂ. ସିଚ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ)—(ଛିଞ୍ଚିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—
Chhiñchāibā (Causative of Chhiñchibā)
ছিটান ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଜଳ ସେଚନ କରାଇବା—
छींटाना To cause water etc to be sprinkled.
(ଛିଞ୍ଚେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛିଞ୍ଚାଛିଞ୍ଚି—ଦେ. ବି—ବହୁବାର ପାଣି ଛିଞ୍ଚିବା କାମ—
Chhiñchā-chhiñchi Repeated sprinklings.

ଛିଞ୍ଚାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସଂ. ସଞ୍ଚାଳନ)—ଇତସ୍ତତଃ ସଞ୍ଚାଳନ
Chhiñchārdibā କରିବା; ଜୋରରେ ହଲାଇବା; ବଳପୂର୍ବକ
ছিটান ଛାଟିବା (ଯଥା—ହାତଗୋଡ଼)—
छितराना 1. To throw or move on all sides (e. g. one's arms and legs).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ଅପରସ୍ଥିତ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଳଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

୨ । (ସଂ. କ୍ଷିପ୍ତ କରଣ. ପ୍ରା. ଛିତ୍ତକରଣ)
ଫିଙ୍ଗିବା; ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷିପ୍ତ କରିବା—
2 To scatter about.

କୋଳରୁ ସାଗାଙ୍କୁ ଛିଞ୍ଚାଇ ପକାଇଲା
ମୂଳ ଧରି ବସନ୍ତି ଉପରେ ଆଣିଲା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଛିଞ୍ଚା ପାଣି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବର୍ଷାର ଛାଟ ବା ଛିଟିଡ଼ା ପାଣି—
Chhiñchā pāṇi — Water falling from a slanting shower.

ଛିଞ୍ଚାବିଞ୍ଚା—ଦେ. ବି—ମୁମୂର୍ଷୁ ବା ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସଚେତ କରିବା
Chhiñchā-biñchā — ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତା ଉପରେ ପାଣି ଛିଞ୍ଚିବା ଓ ତାକୁ ବିଞ୍ଚଣାରେ ବିଞ୍ଚିବା—
Sprinkling water on and fanning a dying or senseless person.

ଛିଞ୍ଚା ମାରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଛିଞ୍ଚିବା—
Chhiñchā māribā — To sprinkle (water etc).

ଛିଞ୍ଚି—ଦେ. ବି—ଘରର ଶେଷରେ ଘରକୁ ବଳାଇ କରି କୁଆଁଣି
Chhiñchi — କଟିଯିବା ଛଣର ଅଗ୍ରଭାଗ—
The tops of straw protruding from the ends of a thatch.

ଛିଞ୍ଚିପତ୍ର—ଦେ. ବି—କାହେଲିରେ ପିଠଉକୁ କେବଳ ଦୁବ ଘାସ ଦ୍ୱାରା
Chhiñchi-patra — ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଛିଞ୍ଚି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ପତଳା ଚକୁଳି; ଛିଞ୍ଚିପତର—A kind of very fine pan-cake done over the frying pan by sprinkling layers of rice and paste other
(ଛିଞ୍ଚିପତର—ଅନ୍ୟରୂପ) on a pan set over the fire.

ଛିଞ୍ଚିବଟା—ଦେ. ବି—ଛିଞ୍ଚିଅବଟା (ଦେଖ)
Chhiñchi-batā — Chhuñchiā-batā (See)

ଛିଞ୍ଚିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ସିଚ୍ ଧାତୁ; ସେଚନ)—
Chhiñchibā — ୧ । ଜଳାଦି ସେଚନ କରିବା—
ଛିଟାନ — 1. To sprinkle water etc.
ଛିଂଟାନା, ଛିଡ଼କନା — ୨ । ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ବର୍ଷା ହେବା—
2. To rain in driblets.
୩ । କୌଣସି କ୍ଷୁଦ୍ର ବସ୍ତୁକୁ ଅଳ୍ପଅଳ୍ପ କରି ସ୍ତରକୁସ୍ତର ବିଛାଇବା—3. To put thin layers of small articles one over another.

ଛିଟ୍‌କା—ଦେ. ବି—୧ । ଛିଞ୍ଚାଡ଼ିବା; ଇତସ୍ତତଃ ସଞ୍ଚାଳନ—
Chhiṭ-kā — 1. Waving; moving to and fro.
ଛିଟକାନ — ୨ । ଛିଟା; ଛିଞ୍ଚା—2. Sprinkling about;
ଛିଟକନା — scattering of small particles
୩ । ଛିଞ୍ଚିଡ଼ା; ଛିଞ୍ଚିଡ଼ା; ଛାଟ—
3. Slanting rainfall; splashing.
୪ । ବଥା; ବିନ୍ଧା—4. Aching.
୫ । ଆଖିର ଛଟକ—
5. Sidelong glance or look.
ଛିଁଚକା, ଛିଁଚକୋ — ଦେ. ବିଣ—କ୍ଷୁଦ୍ର—Small; petty.
ଅଦ୍‌ନା — (ଯଥା—ଛିଟ୍‌କା ଚୋର ।)

ଛିଟକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ସ୍ଖଳନ)—
Chhiṭ-kāibā — ୧ । ଦ୍ରବ ପଦାର୍ଥକୁ କ୍ଷୁଦ୍ରକ୍ଷୁଦ୍ର କଣାରେ ଛିଞ୍ଚିବା ବା
ଛିଟକାନ, ଛିଟନ — ତିର୍ଯ୍ୟକ ଭାବରେ ବିଞ୍ଚିବା; ଛିଡ଼କାଇବା—
ଛିଟକାନା — 1. To sprinkle slantingly
(ଛିଟକାଇବା; ଛିଟ୍‌କେଇବା, ଛିଟକେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ସିଟ୍‌କାଇବା (ଦେଖ)
2. Siṭ-kāibā (See)

ଛିଟ୍‌କାଣିଆଁ—ଦେ ବି—ଖୁଟୁରୁ; ବଳ ପଡ଼ିଥିବା ସାମାନ୍ୟ ଅଂଶ—
Chhiṭ-kāṇiāñ — Odds and ends; small remainders.
ଛିଟଛାଟ
फुटकर
(ଛିଟକାଣିଆଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛିଟ୍‌କିଣି—ଦେ. ବି—ଛିଟିକିଣି (ଦେଖ)
Chhiṭ-kiṇi — Chhiṭikiṇi (See)

ଛିଟ୍‌କିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. କ୍ଷିପ୍ତକରଣ; ପ୍ରା. ଛିତ୍ତକରଣ)—
Chhiṭ-kibā — ୧ । (ଅଗ୍ନି କଣା ବା ଦ୍ରବ ପଦାର୍ଥ) କ୍ଷୁଦ୍ର କଣାରେ
ଛିଟକା — ବିକ୍ଷିପ୍ତ ହେବା (ଯଥା—ନିଆଁ ଛିଡ଼କିବା)—
छटकना — 1. To splash up; to be sprinkled in
(ଛିଟକିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) small drops; to shoot off in sparks (said of fire).
(ଯଥା—ଚଳନ୍ତି ଗାଡ଼ିର ଚକରୁ କାଦୁଅଧାର ଛିଟ୍‌କୁଛି ।)
୨ । ମୁଣ୍ଡ ଆଦି ବିନ୍ଧିବା; ବଥାଇବା—2 To ache.

ଛିଟ୍‌ଛାଟ—ଦେ ବି—ଛିଟ୍‌କାଣିଆ (ଦେଖ)
Chhiṭ-chhāṭ — Chhiṭ-kāṇiā (See

ଛିଟ୍‌ଛିଟ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚର୍ଚ୍ଚିତ)—ଚର୍ଚ୍ଚିତ; ଶବଳ; କର୍ବୁର—
Chhiṭ-chhiṭ — Spotted; variegated; multicoloured
रङ्गबिरङ्ग — marked with small spots; motley.
(ଛିଟଛିଟିଆ; ଛିଟ୍‌ଛିଟିକା; ଛିଟ୍‌ଛିଟକିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛିଟ୍‌ନା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ, ସମ୍ବଲପୁର; ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଛିଟ୍‌ମା)—
Chhiṭnā — ବାଉଁଶର ସରୁ କାଠିରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଛୋଟ ଟୋକେଇ—A small basket woven with slender bamboo-sticks.

ଛିଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିତ୍ର)—
Chhiṭa — ୧ । ନାନାବର୍ଣ୍ଣର ଛିଟା ବା ଚିତ୍ରଯୁକ୍ତ ବସ୍ତ୍ର; ଚର୍ଚ୍ଚିତ ବସ୍ତ୍ର—
ଛିଟ — Spotted cloth; chintz.
छींट — ଦେ. ବିଣ—ଚର୍ଚ୍ଚିତ; ଶବଳିତ—
Multicoloured; spotted.

ଚନ୍ଦ୍ରକେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଲଗି ହେଲା ଛିଟ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଁ	ଡ଼ିଅ	ଙ୍ଖ
୨	ଈ	ଊ	ଋୁ	ଌୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗିଁ	ଇଅ	ଙ୍ଗ	ଙ୍କ

ଛିଟଛିଟା—ଦେ. ବିଣ—ଛିଟ୍‌ଛିଟ୍ (ଦେଖ)
Chhiṭa-chhiṭā Chhiṭ-chhiṭ (See)
(ଛିଟପକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛିଟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କ୍ଷିପ୍ତ; ପ୍ରା. ଛିତ୍ତ)—
Chhiṭā ୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ବିନ୍ଦୁ; କଣା; ଶୀକର—
ছিটা, ছিটে 1. Small drops; sparks.
छींटा
ଛିଟା ଉଠି ପଡୁଥିଲା କି ଅସି ତା ହୁମଛୁଲେ ଧରଣୀରେ ।
ରାଧାନାଥ. ଯଯାତି ।
୨ । ଛୋଟ ଦାଗ—2. Stain; spot.
୩ । ପରିମାଣବିଶେଷ—3. A specific measure.
୪ । ଛୋଟ ଗୁଳି; ବଟିକା; ଗୁଳା—
4. Small ball; bullet; pill; globule.
୫ । ମଦକ; ଗୁଳି—
5. Opium bullets for smoking.
୬ । (ପାନବରଜୀଙ୍କ ଭାଷା) ନୂଆ ବରଜରେ ପ୍ରଥମରେ ପୋତା ଯିବା (ରୋପା ହେବା) ଲମ୍ବ ପାନ ଲତା—
6. A long betel-creeper planted in a betel-plantation.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଦୋଷ—1. Fault.
୨ । ନିନ୍ଦା—2. Blame.
ବିଣ—ମଳଯୁକ୍ତ; ମଳିନ—Dirty.
(ଯଥା—ଯେତେ ଛିଟା କନା ଅଛି ସବୁ ସଫା କରି ଆଣ ।)

ଛିଟାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କ୍ଷିପ୍ତ; ପ୍ରା. ଛିତ୍ତ)—
Chhiṭāibā ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ ପ୍ରକ୍ଷେପ କରିବା; ଛାଟି କରି ଛିଞ୍ଚିବା; କ୍ଷୁଦ୍ର
ছীটান କ୍ଷୁଦ୍ର ବିନ୍ଦୁ ଛାଟିବା; ଝୋଟି ଦେବା--To sprinkle
छींटान with the fingers; to spatter
(ଛିଟାଦେବା; ଛିଟା ପକାଇବା, ଛିଟେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛିଟାଣ—ଦେ. ବି—ପ୍ରୋକ୍ଷଣ; ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ ନିକ୍ଷେପ—
Chhiṭāṇa Sprinkling; splashing.
ছিটান
छिंटा

ଛିଟା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛିଟାଇବା (ଦେଖ)
Chhiṭā debā Chhiṭāibā (See)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି ୧ । ଦୋଷ ଦେବା—
1. To lay blame on; to find fault with.
୨ । ନିନ୍ଦା କରିବା—2. To speak ill of

ଛିଟା ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦାଗଯୁକ୍ତ ହେବା; ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ ଚିତ୍ରିତ ହେବା--
Chhiṭā lāgibā To be spotted or stained with drops
ছিটা পড়া
छींटा गीरना
(ଛିଟାପଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛିଟିକା—ଦେ. ବି—ଛିଟ୍‌କା (ଦେଖ)
Chhiṭikā Chhiṭ-kā (See)

ଛିଟିକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛିଟ୍‌କାଇବା (ଦେଖ)
Chhiṭikāibā Chhiṭ-kāibā (See)
(ଛିଟକେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛିଟିକା କନା—ଦେ. ବି—ନୂଆ ହାଣ୍ଡି ଗଢ଼ିବା ବେଳେ କୁମ୍ଭାରମାନେ
Chhiṭikā kanā ଯେଉଁ ଓଦା କନା ଦ୍ୱାରା କଞ୍ଚା ହାଣ୍ଡିରେ ପାଣି ଛାଟନ୍ତି—A piece of wet rag with which potters sprinkle water on wet earthen pots while preparing them.

ଛିଟିକା ଚୋର—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଚୋର ଛୋଟଛୋଟ ଜିନିଷ ଚୋରି
Chhiṭikā chora କରେ—A petty thief; a pilferer.
ছিচকা চোৰ
अद्ना चोर

ଛିଟିକାଣିଆଁ—ଦେ. ବି—ଛିଟ୍‌କାଣିଆ (ଦେଖ)
Chhiṭikāṇiān̄ Chhiṭ-kāṇiā (See)

ଛିଟିକା ପିଲା—ଦେ. ବି—ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଶୁ—
Chhiṭikā pilā An infant; a very young child; a baby; a tiny child; a suckling.

ଛିଟିକି—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଟୋକେଇ; ପାଛିଆ—
Chhiṭiki A basket.

ଛିଟିକିଣି—ଦେ. ବି—୧ । ମୂଷାଯନ୍ତ୍ର; ମୂଷା ମାରିବା ବା ଧରିବା କଳ—
Chhiṭikiṇi 1. A mouse-trap; a trap-like contrivance for catching rats.
ছিটকিনি
सिटकनी; छटकना
ଛିଟକିଣି } ଅନ୍ୟରୂପ
ଛିଟୁକିଣି }
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଚିକ୍‌କିଆ ଲାଗିଥାଏ; ଚିକ୍‌କିଆ ତଳେ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ଝୁଲୁ ହୋଇଥାଏ; ମୂଷା ସେ କଳରେ ପଶି ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଝିଙ୍କି ଦେବା ମାତ୍ରେ ଚିକ୍‌କିଆଟି ଖସି ଯିବାରୁ କଳମୁହଁର କବାଟ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ ଓ ମୂଷା ଉକ୍ତ କଳମଧ୍ୟରେ ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ରହେ ।]
୨ । ଦୁର୍ଗପ୍ରାଚୀରମଧ୍ୟସ୍ଥ ତିର୍ଯ୍ୟକ୍ ଗଡ଼—
2. A fort constructed in a leaning position in the wall of a castle.
ଛିଟକିଣୀମାନ ପାଡ଼ଲା କେତିଣ ଶୋଭି
ଯେଉଁ ଦୁର୍ଗ ଦେଖିଲେ ସେ ସୁରଦେବ ଲୋଭି ।
ବିଶ୍ୱନାଥ ବଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।
୩ । କାନ୍ଥରେ ତେରଛା ହୋଇ ପୋତା ହୋଇଥିବା ବଣା—
3. A long-necked pot put in a slanting position in the wall to serve as a niche.
୪ । ଭୁମ୍ବ ବାଣର ମୁହଁ ବା ପେଟ ଭିତରେ ଅଗରୁ ଭରା ଯାଇଥିବା ବଳା କଞ୍ଚା—4. A copra-rope put inside a firework and used as a fuse to ignite it.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଖୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କୋ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

[ଦ୍ର—ବାଣରେ ନଅାଁ ଲଗାଇବା ସମୟରେ ଏହି ଛିଟିକିଣିରେ ଗୁଣ୍ଡୁରସ ଦେଇ ସେହି ଗୁଣ୍ଡୁରସରେ ନଅାଁ ଧରାଇ ଦେଲେ, ସେ ନଅାଁ ଦଉଡ଼ି ଯାଇ ବାଣ ଦେହରେ ଲାଗିଯାଏ ।]

୫ । ଢେଲା ଫୋପାଡ଼ିବା ଦଉଡ଼ି; ଛନ୍ଦ—5. A sling.

୬ । ଛିଟିକିଣିଦ୍ୱାରା ଦୂରକୁ ଫୋପଡ଼ା ଯିବା ଢେଲା—
6. Clods thrown to a distance by means of a sling.

୭ । ଚିକ୍‌ଣିଆ; କବାଟ ବା ଝରକାକୁ ବନ୍ଦ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଲଗାଯାଇ ଥିବା ଝିଲିକି ବା ଘୋଡ଼ା ବା ହୁକ—
7. A cleat; a trigger-like contrivance or hook used to fasten the shutters of doors and windows.

ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଛୋଟ ହୁଡ଼ୁକା—
A small bolt used in a door.

ଛିଟିକି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛିଡ଼ିକିବା; ଦ୍ରୁତଗତିରେ ଦୂରକୁ ନିକ୍ଷିପ୍ତ ହେବା—To be spluttered about; to be thrown to a distance with force.
Chhiṭiki pardiba
ଛିଟକେପଡ଼ା
ছিটকনা

ନାହୁଁ କି ମୀନ ଛିଟିକି ଡେଇଁ ଅସି ପଡ଼ିଗଲା ନଦୀ ଜଳରେ ।
ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଛିଟିକିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛିଟ୍‌କିବା (ଦେଖ)
Chhiṭikiba Chhit-kiba (See)

ଛିଟିରି ପିଟିରି—ଦେ. ବିଣ—ଅତି ଛୋଟ ଓ ସାମାନ୍ୟ (ବହୁ)—
Chhiṭiri piṭiri Small and insignificant (many).
ছোটখাট
फुटकर

ଛିଡ଼୍‌କା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କ୍ଷିପ୍ତ + କୃ ଧାତୁ; ପ୍ରା. ଛିଡ଼ୁ)—୧ । ଛିଟା—
Chhird-ka 1. Spurting; splashing.
ছিটা ୨ । ଛିଟା ହୋଇଥିବା ବିନ୍ଦୁ—
छींटा 2. Splashed spots.
(ଛିଡ଼କା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛିଡ଼୍‌କାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କ୍ଷିପ୍ତକରଣ; ପ୍ରା. ଚଡ୍ଡରଣ)—
Chhird-kaiba ଛିଟା ପକାଇବା; ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ ଛିଟିବା—
ছিটান To spurt or splash; to sprinkle obliquely in drops
छिटकना; छिड़काना
(ଛିଡ଼୍‌କେଇବା, ଛିଡ଼କାଇବା; ଛିଡ଼କେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛିଡ଼୍‌କିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବସ୍ତୁଦୂରକୁ ବେଗ ସହିତ ଚମକିବା—
Chhird-kiba 1. To shoot forth to a distance.
ছিটকা ୨ । ତିର୍ଯ୍ୟକ୍‌ଭାବରେ ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ ହୋଇ କ୍ଷିପ୍ତ ହେବା—
छिटकना; छिड़कना 2. To be splashed or spluttered
(ଛିଡ଼କିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ
(ଛିଡ଼କାଇବା—ଣିଜନ୍ତ) ପଡ଼ିବା, ଯିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଛିଡ଼୍‌ପୁଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି. (ସଂ. ଛିଦ୍ର)—
Chhirdpurda ନାନା ଛିଦ୍ର କଥା ବା ଗୁପ୍ତ ଦୋଷ—
Numerous petty defects.

ଛିଡ଼ା—ଦେ. (ଶୂଦ୍ରଭାଷା) ବି. (ସଂ. ଖଡ୍ଗକ = ସ୍ତମ୍ଭ)—
Chhirda ୧ । ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହେବା—
খাড়া 1. Standing upright; being erect.
ठाड़; खड़ा ୨ । ସିଧାଭାବରେ ଠିଆ ହେବା—
2. Rising up perpendicularly.
୩ । ଦଣ୍ଡାୟମାନ ଅବସ୍ଥା—3. Standing position.
ଛିଡ଼ାରେ ଆଚମନ କଲନ୍ତି କାହିଁକି । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ଆଦି ।
ছেঁড়া ୪ । (ସଂ. ଛେଦନ) ଛିଣ୍ଡିବା, ଛିନ୍ନ ହେବା; ଛିଡ଼ିବା—
टूटना 4. Tearing; being torne.
ଦେ. (ଶୂଦ୍ରଭାଷା) ବିଣ—୧ । ଦଣ୍ଡାୟମାନ; ଠିଆ—
1. Standing upright; erect.
ଉଠିଲେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ନମସ୍କାର କରି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।
୨ । ଲମ୍ବଭାବରେ ଉଚ୍ଚ ଉଠିଥିବା—
2. Rising up perpendicularly.
ছেঁড়া ୩ । (ସଂ. ଛିନ୍ନ)—ଛିଣ୍ଡା; ଛିନ୍ନ—3. Torne into pieces.
टूटा ତପସ୍ୟା ନ ଥିଲେ କୁଟୀରୁ ଛିଡ଼ା ବାସ
ଛାଡ଼ି ନ ଯାଇ ପୂର୍ବେ ଜାଣ ନରଈଶ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି ।
୪ । ଭଗ୍ନ—4. Broken.
ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମା ପକାଇ ଛିଡ଼ା ଧନୁଖଣ୍ଡ
ପୁଣି କରରେ ଧରି ମହତ କୋଦଣ୍ଡ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଶଲ୍ୟ ।

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଛିଣ୍ଡାକନା—1. Rag.
୨ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ମାରିବା କୌପୁନି—2. A long narrow strip of rag tugged down the privities.

ଛିଡ଼ାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଛିଦ୍ ଧାତୁ. ଣିଚ୍ ଛେଦ୍ ଧାତୁ)—
Chhirdaiba ୧ । ଛିଡ଼ିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
ছঁড়ান 1. Causative of Chhirdiba.
छीलना ୨ । ଛିନ୍ନ କରିବା; ଛିଣ୍ଡାଇବା—2. To cut asunder; to split up.
ଛିଡ଼େଇବା, ଛିଣ୍ଡାଇବା, ଛିଣ୍ଡେଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ
୩ । ପୃଥକ୍ କରିବା—
3. To part asunder.
୪ । ଚିରିବା—4. To tear.
୫ । (ବିବାଦ) ତୁଟାଇବା; ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିବା; ମୀମାଂସା କରିବା; ସମାଧାନ କରିବା—5. To settle; to solve (a dispute).
୬ । ଖଟା ଦେଇ ଦୁଧକୁ ପାଣି ଫଟାଇବା—
6. To curdle (milk).
୭ । ଭାଙ୍ଗିଦେବା—7. To break off.

୧	ଇ	ଉ	ର୍‌,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ଡ଼ଃ	ଘ୍ନ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ବାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଁ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ନ

୮ । (ଫିଟ୍‌କିରି ବା କର୍ମଲାଫଳ ପକେଇ)—
ଗୋଳିଆ ପାଣିରୁ ମଇଳା ଅଂଶ ତଳକୁ ବସାଇବା—
8. To sublimate; to refine dirty water.

୯ । ଗଣିତ ସମସ୍ୟାକୁ ସମାଧାନ କରିବା—9. To work out or solve a mathematical problem.

୧୦ । କୌଣସି ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ଅଗ୍ରାହ୍ୟ କରିବା —10 To break off or reject a proposal.

୧୧ । ବୃକ୍ଷରୁ ପତ୍ର, ଡାଳ, ଫଳ, ଫୁଲ ପୃଥକ କରିବା—
11. To pluck (fruits, flowers, leaves or branches from a tree)

୧୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶରୀରକୁ ଘୃଷ୍ଟି ବା ଘୋଷାରି କ୍ଷତବିକ୍ଷତ କରିବା; ଛଣ୍ଡାଇବା—13. To abrade; to cause abrasion of the skin by dragging a person on the ground or by scratching.

ଛଡ଼ା କରିବା—ଦେ କ୍ରି. (ଶୁଦ୍ଧ ଭାଷା)—୧ । ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହେବାର ବା
Chhirdā karibā କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଠିଆ ହୋଇ ରହିବାର
ଖାଡ଼ା କରବା ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା—1. To cause to a person stand up.
खड़ा करना

(ଯଥା—ଗୁରୁ ଦୁଷ୍ଟ ଛାତ୍ରକୁ ୩ ଘଣ୍ଟା କାଳ ଖରାରେ ଛଡ଼ା କଲେ ।)

୨ । (ଗୃହାଦି) ନିର୍ମାଣ କରି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା—
2. To build up; to fabricate; to erect.
(ଯଥା—ମାସକ ମଧ୍ୟରେ ରାଜମାନେ ଗୋଟିଏ ଦେଉଳ ଛଡ଼ା କଲେ ।)

୩ । (ବିବାଦ, ମକଦମା) ଘଟାଇବା, ସୃଷ୍ଟି କରିବା—
3. To cause to happen, to bring about; to create (a dispute).
(ଯଥା—ସେ ଭାଇ ଭାଇ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ମକଦମା ଛଡ଼ା କରି ଦେଲେ ।)

୪ । ଟେରିବା; ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ କରିବା—
4. To cause to stand erect; to prick up.
(ଯଥା—ଘଣ୍ଟାର ଧ୍ୱନି ଶୁଣି ଘୋଡ଼ା ତା କାନକୁ ଛଡ଼ା କରୁଛି ।)
[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଲାଗେ ।]

ଛଡ଼ାଛଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଠିଆ ହୋଇଥିବା—
Chhirdā-chhirdā 1. Standing here and standing
ଖାଡ଼ାଖାଡ଼ା there; protruding perpendicularly at several places.

୨ । କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଅନିଚ୍ଛୁକ—
2. Unwilling to work.

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—ଠିଆ ହୋଇ ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ—
While standing.
(ଯଥା—ସେ ଛଡ଼ାଛଡ଼ା ପାଣି ପିଇ ଦେଲା ।)

ଛିଡ଼ାଛିଡ଼ି—ଦେ. ବି.—ଛିଣ୍ଡାଛିଣ୍ଡି; ବହୁବାର ଛିଡ଼ିବା କର୍ମ—
Chhirdā-chhirdi Acts of breaking.

ଛିଡ଼ା ହେବା—ଦେ. (ଶୁଦ୍ଧ ଭାଷା) କ୍ରି.—୧ । ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହେବା;
Chhirdā hebā ଠିଆ ହେବା—
ଖାଡ଼ା ହଓଯା 2 To stand up.
ठाड़ होना, खड़ा होना ଛିଡ଼ା ହୋଇ ଗଲେ ଶ୍ରୀଭାବନ୍ତ,
ଛାଡ଼ା କଲେ କି ରହନ କେମନ୍ତ—ଗୋଲକ, ଉଦ୍ଧରେଖା ।

୨ । ଲମ୍ବଭାବରେ ଉଚ୍ଚକୁ ଉଠିବା—2. To rise up perpendicularly from the ground.

୩ । ଅବସ୍ଥାନ କରିବା—4. To stay; to abide.
ଅଧର୍ମ ତା ଠାରୁ ପଳାଏ ପାଇ ଶ୍ରଦ୍ଧା,
ଧର୍ମ ତାହା ଦେହରେ ହୋଇଥାଏ ଛିଡ଼ା ।କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଦ୍ୱ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୪ । ଘଟିବା—4 To happen.
(ଯଥା—ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ବିବାଦ ଛିଡ଼ା ହେଲାଣି ।)

୫ । ନିର୍ମିତ ହେବା—To be built up.
(ଯଥା—୬ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ପଡ଼ିଆରେ ଗୋଟିଏ ଦେଉଳ ଛିଡ଼ା ହେଲା ।)

୬ । (ଲିଙ୍ଗ) ଟାଙ୍ଗାଇବା; ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ହେବା—
6. To stand erect.
(ଯଥା—ଏ ପିଲାଟିକୁ ମୁଣ୍ଡ ମାଡ଼ିଲାଣି ବୋଲି ତା ଗୁଡ଼ିଟ ଛିଡ଼ା ହୋଇଛି ।)

ଛିଡ଼ିକିତ—ଦେ. ବିଣ. (ଅସାଧୁତାଦୋଷଦୁଷ୍ଟ ଶବ୍ଦ)—ଦୂରକୁ ନିକ୍ଷିପ୍ତ—
Chhirdikita Thrown to a distance; shooting out.

ବସନ୍ତି ଲୋଚନ ଧାଇଁ ପାରେ, ଛିଡ଼ିକିତ କଳକଣା ବ୍ୟାକେ ।
ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି, ବନମାଳବଧ୍ୟ ।

ଛିଡ଼ିକିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଛିଡ଼୍‌କିବା (ଦେଖ)
Chhirdikibā Chhird-kibā (See)
(ଛିଡ଼ିକ ପଡ଼ିବା; ଛିଡ଼ିକ ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛିଡ଼ିଛଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି ଓ ବିଣ—ଛିନ୍ନାଳୀ—
Chhirdi-chhardi Adulteress.

ଛିଡ଼ି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଛିଦ୍ ଧାତୁ; ଛିନ୍ନ)—୧ । ସ୍ଥାନଚ୍ୟୁତ
Chhirdipardibā ହୋଇ ଉପରୁ ତଳକୁ ଖସିବା—
1. To drop down.
ଗଙ୍ଗଶିଉଳି ଫୁଲକଢ଼ି
ଗୋବିନ୍ଦ ଉଦମାଳ ଯୋଡ଼ି
ସେଠାରେ ଛିଡ଼ ପଡ଼ଥିଲା
ସଙ୍କୁଳିତ ଲୋଚନା ପାଇଲା । ରୂପଚ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୨ । ସୂକ୍ଷ୍ମତର ହେବା—
2. To become more slender.
(ଯଥା—ଶରତ୍‌କାଳରେ ନଦୀଧାର ଛିଡ଼ ପଡ଼ିଲାଣି ।)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଗିଂଆ ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଗର୍ବ ବା ଅହଂକାରର ଆତିଶଯ୍ୟ ଦେଖାଇ ହେବା—3. (figurative) To exhibit too much pride.

(ଛିଣ୍ଡିପଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

(ଯଥା—ପୁଅ ବଡ଼ ଚାକିରି ପାଇବାରୁ ମାଆ ଗର୍ବରେ ଛିଡ଼ି ପଡ଼ୁଛି ।)

ଛିଡ଼ିବା— ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଛିଦ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଛିନ୍ନ ହେବା—1 To be cut off; to be cut asunder; to be split

Chhirdiba

ଚେଁଡ଼ା

ଟୁଟନା

(ଛିଣ୍ଡିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛିଡ଼ାଇବା } ଣିଜନ୍ତ
ଛିଡ଼େଇବା }

କର ଛେଦସ୍ପ ଶିର ଛେଦ,
ପଡ଼ିଲେ ମହୀତଳେ ମାଡ଼ି ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୨ । ଚିରି ଯିବା—2. To be torne.

ପଥ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ କଣ୍ଟାବନ, ପଶନ୍ତେ ଛିଡ଼ଇ ବସନ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୩ । ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ବା ପୃଥକ୍ ହେବା; ସ୍ଥାନଭ୍ରଷ୍ଟ ହେବା; ଗ୍ରଥନ-ଚ୍ୟୁତ ହେବା—3 To be separated from the proper place.

ଛିଡ଼ି ମୋତିମାଳ ଝଟେ କି ତଣ୍ଡୁଳ କି ସେ ବକପନ୍ତି ପରି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୪ । (ବିବାଦ, ମକଦ୍ଦମା, ହିସାବ) ମୀମାଂସା ହେବା; ନିଷ୍ପତ୍ତି ହେବା; ତୁଟିଯିବା—4. To be settled.

(ଯଥା—ବର୍ଷେହେଲା ଚାଲୁଥିବା ମକଦ୍ଦମାଟି ଆଜି ଛିଡ଼ିଗଲା ।)

୫ । ତଳକୁ ଖସି ପଡ଼ିବା— 5. To drop down.

(ଯଥା—ଆଜି ଦିପହର ଗରମରେ ସ୍ୱର୍ଗରୁ ନିଆଁ ଛିଡ଼ୁଛି ।)

୬ । ଦୁଧ ଫାଟି ଯାଇ ଜଳୀୟ ଅଂଶ ଓ ଛେନା ପୃଥକ୍ ହେବା—6. To curdle (said of milk separated into water and cheese.

(ଯଥା—ଖଟା ପଡ଼ିବାରୁ ଦୁଧ ଛିଡ଼ିଗଲା ।)

୭ । କମି ଯିବା—7. To become less; to abate; to decrease; to subside.

ସେମାନେ ପିଲାବାଳକୁ ଦେଖି ଆସୁଅଛନ୍ତି,
ଏହି ଗଛ ବଢିବାକୁ କି ଛିଡ଼ିବାକୁ ନାହିଁ । ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୮ । ତୁଟିଯିବା; ଭାଙ୍ଗିଯିବା—8. To be broken off.

(ଯଥା—ତାଙ୍କର ଆମର ସମ୍ପର୍କ ଛିଡ଼ିଲା ।)

୯ । ଗୋଳିଆ ପାଣିରୁ ମଇଳା ଅଂଶ ତଳକୁ ବସିଯିବା—9. To be sublimated; (water) to become refined by the dirt being collected at the bottom.

(ଯଥା—ନିର୍ମଳୀ ଘୋରି ପାଣିରେ ପକାଇବାରୁ ପାଣି ଛିଡ଼ିଗଲା ।)

୧୦ । ଲୁପ୍ତ ହେବା—10. To disappear.

ଉଦିତ ଅଙ୍କାରେ ତୁମ୍ଭର,
ନିର୍ଗୁଣ ଛିଡ଼ଇ ମୋହର । ଗ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣଗୀତା ।

୧୧ । (ଗଣିତ) କୌଣସି ରାଶିକୁ କୌଣସି ରାଶିରେ ହରିଲେ ଭାଗଶେଷ କିଛି ନ ରହିବା—11. (mathematics) (any number) Not to leave any remainder after division.

(ଯଥା—୧୨କୁ ୩ରେ ହରିଲେ ଛିଡ଼ିଯାଏ ।)

୧୨ । ନଖଦ୍ୱାରା ରାମ୍ପୁଡ଼ା ହୋଇ କିମ୍ବା ପଥରଆଦି ଉପରେ ଘୋଷାରି ହୋଇ ଶରୀର କ୍ଷତବିକ୍ଷତ ହେବା; ରକ୍ତାକ୍ତ ହେବା—12. To bleed by scratching or abrasion; to be abraded.

(ଯଥା—ପଥରରେ ଘୋଷାରି ହୋଇ ମୋ ହାତହାତ ଛିଡ଼ି ଯାଇଛି ।)

୧୩ । ସୂକ୍ଷ୍ମତର ହେବା—13. To become more slender; to become leaner.

୧୪ । (ନଈରୁ ପାଣି) କମିଯିବା—14. To become less; to diminish.

(ଯଥା—ନଈର ଧାର ଖରାଦିନେ ଛିଡ଼ି ଗଲା ।)

୧୫ । (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ) ମରିଯିବା; ବିଧ୍ୱସ୍ତ ହେବା—15. (used in abuse) To die,

୧୬ । ଶେଷ ହେବା; ସରିବା—16. To end; to terminate.

(ଯଥା—କେତେଦୂର ଯାଇ ଏ ରାସ୍ତାଟି ଛିଡ଼ିଛି ।)

୧୭ । ବିନଷ୍ଟ ହେବା—17. To be destroyed.

ଏ ଭାବେ ଭକ୍ତି ଯୋଗ ବଳେ
କର୍ମ ବନ୍ଧନ ବେଗେ ଛିଡ଼େ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୧୮ । କ୍ଷୟିତ ହେବା; ଘୋରି ହେବା—18. To wear away by constant use.

(ଯଥା—ସବୁବେଳେ ଚନ୍ଦନ ଘୋରି ହେବାରୁ ଚନ୍ଦନପେଡ଼ି ଛିଡ଼ିଲାଣି ।)

୧୯ । ଘମାଘୋଟ ହୋଇ ଲାଗିବା—19. To be carried on with vigour.

(ଯଥା—ତାର ମୋର ଆଜି ସକାଳେ ଝୁଲ୍‌କେ କଳି ଛିଡ଼ିଲା ।)

୨୦ । ମୀମାଂସିତ ହେବା—20. To be decided.

(ଯଥା— ପାଞ୍ଚ ଦିନ ହେଲା ଏ ନିଷ୍ପାପ ଛିଡ଼ିବାକୁ ନାହିଁ ।)

୨୧ । ସ୍ଥିରୀକୃତ ହେବା—21. To be settled.

(ଯଥା—୩ ଘଣ୍ଟା ଧିକାମାଳ ହେବା ପରେ ଏ ଜିନିଷର ଭାଉ ଛିଡ଼ିଲା ।)

୨୨ । ବିବାଦୀ ହେବା—22. To be at loggerheads with.

(ଯଥା—ରାଜାଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ଛିଡ଼ି ପ୍ରଜା ଦଣ୍ଡେ ତିଷ୍ଠି ପାରିବ ନାହିଁ ।)

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ପଡ଼ିବା, ଯିବା କ୍ରିୟା ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

୧	ଇ	ଓ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍	ଡ଼ଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ଢ଼

ଛିଣ୍ଡଣ—ଦେ. ବ—ଛିଣ୍ଡାଣ ୨ (ଦେଖ)
Chhiṇḍaṇa Chhiṇḍāṇa 2 (See)

ଛିଣ୍ଡା—ଦେ ବ. (ସ. ଛିଦ ଧାତୁ)—
Chhiṇḍā ୧ । ଛିଡ଼ିବା—1. Tearing.
ছেনা, ছিনা ୨ । ଛିଣ୍ଡାଇବା—2. Plucking.
टुट ୩ । ନଖାଦିଦ୍ୱାରା କ୍ଷତଚିହ୍ନ—
3. Scratching marks
୪ । ନଦୀବଢ଼ି ଛାଡ଼ି ଗଲେ ନଦୀଶଯ୍ୟାରେ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କର ପାଣି ଜମି ରହି ଯାଏ—
4. Pools of water left in the river bed after the subsidence of flood.
୫ । ସ୍ରୋତସ୍ୱତୀର ଅଗଭୀର ଅଂଶ—
5. Shallow portion of a flowing river.
ବିଣ—୧ । ଛିନ୍ନ; ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ; ଫଟା—1 Torne.
ছেঁড়া, ছিনা (ଯଥା—ଛିଣ୍ଡା ଲୁଗା; ଛିଣ୍ଡା କନା ।)
चिथड़िआ ୨ । କ୍ଷୀଣ; ଶୀର୍ଣ୍ଣ—2. Thin; slender.
୩ । (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲାଗେ, ଯଥା—ମରମଛିଣ୍ଡା କଥା) ବିଦୀର୍ଣ୍ଣକାରୀ; ଭେଦକ—3. Piercing.

ଛିଣ୍ଡାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ଛିଦ ଧାତୁ ଣିଚ)—
Chhiṇḍāibā ୧ । ଛିଡ଼ାଇବା (ଦେଖ)
ছেঁড়ান, ছিনান 1. Chhiṛāibā (See)
छिनवाना, छिनाना ୨ । (ବିଚାର) ସ୍ଥିର କରିବା; ମୀମାଂସା କରିବା-
(ଛିଣ୍ଡେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. To decide.
ଏହି ରୂପେ ସଂକ ବିଚାର ଛିଣ୍ଡାଇଲେ
ସମୁଦ୍ରରେ ଘର ସେ କରିଣ ରହିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୩ । ସମ୍ପନ୍ନ କରିବା; ଶେଷ କରିବା—
3. To finish; to accomplish.
(ଯଥା—ମୁଁ ଏ କାର୍ଯ୍ୟଟା ଆଜ ଛିଣ୍ଡାଇ ଦେଲି ।)
୪ । ଜବରଦସ୍ତି ଛଡ଼ାଇ ନେବା; ଜବରଦସ୍ତି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବେଦଖଲ କରିବା—
4. To snatch away; to forcibly dispossess.
ଗଣ୍ଡା ବଳେ କେତେ ଗଣ୍ଡାଇଭଙ୍କର ଛଣ୍ଡାଇ ନେଲେ ମୂଳକ ।
ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।
୫ । (ଗଣିତ) ବଡ଼ ରାଶିକୁ ସାନ ରାଶି ଦ୍ୱାରା ହରଣ କରି କୌଣସି ଭାଗଶେଷ ନ ରଖିବା—
5. (mathematics) To leave no remainder after dividing a big number with a smaller one.

ଛିଣ୍ଡା କନା—ଦେ. ବ—(ସ ଛିନ୍ନ+କର୍ପଟ)—ଛିନ୍ନ ବସ୍ତ୍ର; କନ୍ଥା—
Chhiṇḍā kanā Rag; torn piece of cloth.
ছেঁড়া কানী
चिथड़ा

ଛିଣ୍ଡାଗଣ୍ଡ—ଦେ. ବ—୧ । ପ୍ରହେଳିକା; ବ୍ୟାସକୂଟ—
Chhiṇḍā-gaṇḍa 1. Riddle; enigma.
हजौ ୨ । ମର୍ମଭେଦୀ ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି—
2. Satirical remarks; lampoon.
୩ । ଏକ ପ୍ରକାର ଶ୍ଳେଷାର୍ଥକ ପ୍ରହେଳିକା (ଯେଉଁ ପ୍ରହେଳିକାକୁ ଶୁଣିବା ମାତ୍ରେ ଅଶ୍ଳୀଳ ପରି ବୋଧ ହୁଏ କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ତାହା ଅଶ୍ଳୀଳ ନୁହେ ବୋଲି ପରେ ଜଣାଯାଏ)—
3. Double entendre; a class of riddles which sound obscene at first sight but which have no obscene purport.
[ଦ୍ର—ଉଦାହରଣ ଯଥା—
"ପାରୁ ମଣୁଣି ଫିଟା କଛ
ଯେଉଁ ପୁରୁଷର ଯେତକ ଇଚ୍ଛା ।"
ଏହାର ଅର୍ଥ—ଅସନ ପଳାଶ ଓ ପୋଥିର ଡୋର ଫିଟାଇ ମନଇଚ୍ଛା ମୁତାବକ ପୋଥିକୁ ପଢ଼ ।]

ଛିଣ୍ଡାଛିଣ୍ଡି—ଦେ. ବ ଓ ବିଣ—ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ରାମ୍ପୁଡ଼ାରାମ୍ପୁଡ଼ି—
Chhiṇḍā-chhiṇḍi Mutual scratching.
ছিনাছিনি ଯୁଦ୍ଧ କଲେ ହୋଇଣ କାମୁଡ଼ାକାମୁଡ଼ି
छिनाछिनि ନଖମାନଙ୍କରେ ସେ ହୋଇ ଛିଣ୍ଡାଛିଣ୍ଡି ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବସ୍ତ ।

ଛିଣ୍ଡାଣ—ଦେ. ବ. (ସ. ଛେଦନ)—
Chhiṇḍāṇa ୧ । ଛେଦକରଣ; ଛେଦନ—
1. Cutting; splitting.
୨ । ମୃଦଙ୍ଗ, ଘୁମୁରା ବା ପଖଉଜକୁ ତାଳ ଧରି ବଜାଇବା ବେଳେ ଉକୁଟକୁ ଛିଣ୍ଡାଇବାର ସର୍ବଶେଷରେ ଉଚ୍ଚାରିତ ଶବ୍ଦ ବା ପଦ ବା ବାକ୍ୟ—2. The last syllable of a musical formula for playing on a drum.
୩ । (ଗଣିତ) ବଡ଼ ରାଶିକୁ ଛୋଟ ରାଶିରେ ଏପରି ହରଣ କରିବା ଯେଉଁପରି କିଛି ଭାଗଶେଷ ନ ରହିବ—
3 (mathematics) Division of a large number by a smaller one so as to leave no remainder.
ଦେ. ବିଣ. (ଗଣିତ)—ସମବିଭାଜକ (ସଂଖ୍ୟା)—
(mathematics) Equally divisible (number).
(ଯଥା—ଛିଣ୍ଡାଣ ଅଙ୍କ ।)

ଛିଣ୍ଡାଲ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସ. ଛିନ୍ନା; ଭୁଲ; ପ୍ରା. ଛିନ୍ନାଲଆ=
Chhiṇḍāla ବେଶ୍ୟା)—ବ୍ୟଭିଚାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ; ଋଙ୍ଖଳୀ;
ছিনাল, ছিনার, ছেনাল ଭ୍ରଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ; କଷ୍ଟଚରିତ୍ରା ସ୍ତ୍ରୀ—
छिनाल; छिनार Adulteress; harlot; coquette.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଙ୍କେତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ, 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ' ଦେଖିବେ ।

ଦେ. ବଣ. (ସ୍ତ୍ରୀ)—ପରପୁରୁଷଗାମିନୀ; ନଷ୍ଟା— Dissolute (woman), coquettish.

ଛିଣ୍ଡାଳି—ଦେ. ବି—୧ । ବେଶ୍ୟାବୃତ୍ତି—
Chhiṇḍāḷi 1. Prostitution; harlotry.
ছিনালি ୨ । ସ୍ତ୍ରୀର ନଷ୍ଟଚରିତ୍ରତା; ପରପୁରୁଷଗମନ—
छिनाला 2. Adultery of a woman.
(ଛିଣ୍ଡାଳପଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ପରପୁରୁଷ ପ୍ରତି ହାବଭାବ ପ୍ରକାଶ— 3. Coquetry.

ଛିଣ୍ଡାଳୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ— ଛିଣ୍ଡାଳ (ଦେଖ)
Chhiṇḍāḷi Chhiṇḍāḷa (See)

ଛିଣ୍ଡାଳୀଛଟକ—ଦେ. ବି- ଛିଣ୍ଡାଳୀର ଢଙ୍ଗ, ବ୍ୟବହାର ବା ଭଙ୍ଗୀ—
Chhiṇḍāḷi-chhataka The ways of a coquette (e.g.
ছিনালিছটক shamelessness, solicitations, refusal
छिनाला after encouragement given.
(ଛିଣ୍ଡାଳୀଛଟା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛିଣ୍ଡାଳୀପଣ—ଦେ. ବି—ଛିଣ୍ଡାଳ (ଦେଖ)
Chhiṇḍāḷi-paṇa Chhiṇḍāḷi (See)
ছিনালপনা
छिनालपन
(ଛିଣ୍ଡାଳୀପଣିଆଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛିଣ୍ଡିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଛିଦ ଧାତୁ)—ଛିଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Chhiṇḍibā Chhiṛḍibā (See)

ଛିତ୍—ଦେ. ଅ—ଛି—
Chhit (Intercjection) Fie !.

ଛିତକିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ. (ସଂ. ସୂତକ)—ଛୁତକିଆ;
Chhit-kiā ସୂତକାଶୌଚ—Impurity caused by a birth in the family or amongst one's agnates

ଛିତ—ସଂ. ବଣ. (ଛୋ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+କର୍ମ. କ୍ତ)—ଛିଣ୍ଣ;
Chhita ଛିନ୍ନ—Cut; broken.

ଛିତି—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. କ୍ଷିତି; କ୍ଷ ସ୍ଥାନରେ ଛ ପ୍ରୟୋଗ ପ୍ରାଚୀନ ସାହିତ୍ୟରେ
Chhiti ଓ ଛନ୍ଦରେ ବହୁଳ)—କ୍ଷିତି; ପୃଥ୍ୱୀ—The earth
ছিতি 'ଜମ୍ବୁ ଛିତ ବଡ଼ ବିସ୍ତାର ଅପାର
ତାହା ପିଠିରେ ଧରିଲୁ ଚକ୍ରଧର —ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରିଧି ।

ଛିତିବିତି—କ୍ରି. ବଣ. (ସଂ. ଛିନ୍ନ ଓ ଭିନ୍ନ, କିମ୍ବା କ୍ଷିପ୍ତ ଓ ବ୍ୟାପ୍ତ)—
Chhiti-biti ୧ । ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ—1. Confused
୨ । ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ; ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷିପ୍ତ— 2. Scattered here and there; routed.
୩ । କାଲୁବାଲୁ—3. Bothered.
ବି—୧ । ଏଣେତେଣେ ବୁଣାଯିବା— 1. Being scattered or strewn,
୨ । ବିକ୍ଷେପ—2. Throwing.
୩ । କାଲୁବାଲୁ କରିବା—3. Botheration.

ଛିତ୍ତ—ସଂ. ବଣ. (ଛିଦ୍ ଧାତୁ=ଛିନ୍ନ କରିବା+କର୍ମ. କ୍ତ)—ଛିନ୍ନ—
Chhitta Cut; broken.

ଛିତ୍ତି—ସଂ. ବି—୧ । (ଛିଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. କ୍ତି)—ଛେଦନ—
Chhitti 1. Cutting.
୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ତି)—କରଞ୍ଜ ବୃକ୍ଷ— 2. Pongamia Glabra (tree)

ଛିତ୍ୱର—ସଂ. ବଣ. (ଛିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଵରଚ୍; ସ୍ୱାର୍ଥେ)—୧ । ଧୂର୍ତ୍ତ-
Chhitwara 1. Cunning; roguish.
(ଛିତ୍ୱରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଶତ୍ରୁଭାବପନ୍ନ—2 Inimical.
୩ । ଛେଦନକାରୀ—3 Cutting
ସଂ. ବି—ଶତ୍ରୁ—Enemy; adversary.

ଛିଦ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଛେଦନ କରିବା—
Chhid (root) To cut.
୨ । ଭେଦ କରିବା—2. To pierce.
୩ । ଚିରିବା—3. To tear; to split.
୪ । ଭାଙ୍ଗିବା—4. To break.

ଛିଦ୍‌କେଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କଳାବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ଈଷତ୍ ନାଲ
Chhid-kel କପୋତବିଶେଷ-The black spotted reddish dove; the Indian spotted dove; Streptolia Chinesis Suratensis

ଛିଦକ—ସଂ. ବି. (ଛିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ; ସ୍ୱାର୍ଥେ)—ବଜ୍ର—
Chhidaka Thunder.

ଛିଦର—ଗ୍ରା. ବି—ଛିଦ୍ର (ଦେଖ)
Chhidara Chhidra (See)

ଛିଦି—ସଂ. ବି. (ଛିଦ୍ ଧାତୁ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଇ)—୧ । କୁରାଢ଼ୀ—
Chhidi 1. Axe; hatchet.
୨ । ବଜ୍ର—2. Thunder.
ସଂ. ବଣ—ଛେଦନକାରୀ—Cutting.

ଛିଦିର—ସଂ. ବି. (ଛିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇର)—୧ । ଅଗ୍ନି—
Chhidira 1 Fire.
୨ । ରଜ୍ଜୁ—2. Rope.
୩ । ଖଡ୍ଗ—3. Sword.
୪ । କୁଠାର—4 Axe; hatchet.

ଛିଦୁର - ସଂ. ବଣ. (ଛିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଉର)—
Chhidura ୧ । ଛିନ୍ନ—1. Torne; cut down; cut off.
(ଛିଦୁରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଉର) ଛେଦକ—2. Tearing.
୩ । ପ୍ରତାରକ—3. Cheating; deceiving.
୪ । ଶତ୍ରୁଭାବାପନ୍ନ—4 Inimical.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇପ୍ସୃ	ଡଅ	ୟ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଯ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗିଁ୍ୟ	ଇଥ	ଞ	ନ୍ତ

ଛିଦ୍ୱର—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ. (ଛିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ସଜ୍ଞାର୍ଥେ ବର)—
Chhidwara ଛିତ୍ୱର (ଦେଖ)
Chhitwara (See)

ଛିଦ୍ର୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଭେଦ କରିବା—
Chhidr (root) To pierce.

ଛିଦ୍ର—ସଂ ବି. (ଛିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ର)—
Chhidra ୧ । କଣା; ଗାତ—
1. Hole; aperture; gap; opening.
୨ । ଗହ୍ୱର; ବିବର—2. Pit; den; cave.
୩ । ଛୁଞ୍ଚିର କଣା—
3 The eye of a needle.
୪ । ଦୋଷ—4. Fault; weak point.
ଏ ଛିଦ୍ର ତାହାର ଜାଣି ଶତ୍ରୁମାନେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ, ସଭା ।
୫ । ତ୍ରୁଟି—5 Defect; flaw.
ଛିଦ୍ର କରି ପୂଜିଲେ ଯେ ସାତ କୋଟି ପାପ । ପ୍ରାଚୀ, ଶ୍ରୀଗୁରୁଭକ୍ତି ଗୀତା ।
୬ । ଅପକର୍ଷ; ନ୍ୟୂନତା—
6. Inferiority; shortcoming.
୭ । ଅବକାଶ; ଅବସର—
7. Leisure; opportunity; fit occasion.
୮ । ବିପକ୍ଷର ତ୍ରୁଟି ବା ଅସାବଧାନତା ଯୋଗୁଁ ଘଟିବା ସୁଯୋଗ-
8. Opportunity arising from the slackness or negligence of one's opponent.
ଅଣୁ ମାତ୍ରେ ଛିଦ୍ର ପାଇଲେ ଦ୍ରୋଣ ଗୁରୁ
କେବେ ବାନ୍ଧ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କୁ ନୋହୁ ସ୍ଥିରୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଦ୍ରୋଣ ।

୯ । (ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ) ଲଗ୍ନର ଅଷ୍ଟମ ସ୍ଥାନ—
9. (astrology) The eighth place from one's natal sign.

ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛିଦ୍ର ବା କ୍ଷୁଦ୍ର)—
୧ । ପରନିନ୍ଦା—1. Slander.
୨ । ଗୃହଚ୍ଛିଦ୍ର—2 Family-secrets.
୩ । ଅତି ସାମାନ୍ୟ ଦୋଷ—3. Minute fault or blemish; petty defect
୪ । ଗୁପ୍ତ ଦୋଷ—4. Secret fault.
୫ । ଘରଭଙ୍ଗା କଥା—
5. Petty matters which cause rapture or dissension among friends or relatives.

ଗ୍ରା. ବିଣ—୧ । ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ—1. Having holes.
ଏ ଛିଦ୍ର କଳଘଟ ପ୍ରାୟ
ନିତ ପଡନ୍ତ ଏହୁ କାୟ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

୨ । (ସଂ. କ୍ଷୁଦ୍ର) କ୍ଷୁଦ୍ର; ଛୋଟ—
2. Small; petty.

ଛିଦ୍ର ଉଣ୍ଡିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପରର ଦୋଷ ବା ତ୍ରୁଟି ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା-
Chhidra undibā To be on the look-out for another's flaws.
(ଛିଦ୍ର ଖୋଜିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଛିଦ୍ର ଉଣ୍ଡିଣ ସେ ବେଗରେ
ଗନ୍ତେ ମିଳିଲେ ଅନ୍ଧକାରେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଛିଦ୍ର କହିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପରର ଗୁପ୍ତ ଦୋଷ ପ୍ରକାଶ କରିବା—
Chhidra kahibā To publish another's secrets or private blemishes.

ଛିଦ୍ର ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ତ୍ରୁଟି ବା ଦୋଷ
Chhidra pāibā ଦେଖିବାର ସୁବିଧା ପାଇବା—
To get an opportunity of finding out a person's draw-back or defect.
(ଯଥା—ସେ କିଛି ଛିଦ୍ର ପାଇଲେତ କଳଙ୍କ ଅଣ୍ଡା ଉଡ଼ିବ. ଖାଲିଠାରେ କମିତି କଳ ଲଗେଇବ ?)

ଛିଦ୍ରଭେଦ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଛିଦ୍+ଭେଦ)—
Chhidra-bheda ଦୋଷର ବୈଲକ୍ଷଣ୍ୟ—
Defect due to some fault.
ଛିଦ୍ରଭେଦ ଯେଣିବାକୁ ମୋହର । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଇନ୍ଦ୍ରାକଳତକ୍ଷ୍ଣୂ ।

ଛିଦ୍ର ଲୋଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛିଦ୍ର ଉଣ୍ଡିବା (ଦେଖ)
Chhidra lordibā Chhidra undibā (See)
ବିଶ୍ୱାସଘାତକ ଏହୁ, ଛିଦ୍ର ଲୋଡ଼ିବାର
ନିତ୍ୟ ବ୍ରତ ଏହାଙ୍କର କଳଙ୍କପଣେ । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

ଛିଦ୍ରାନ୍ୱେଷଣ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଛିଦ୍ର+ଅନ୍ୱେଷଣ)—
Chhidrānweshana ପରର ଦୋଷ ବା ତ୍ରୁଟି ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା-
Fault-finding; being on the look-out for another's fault or defects; picking up holes in another's pocket.

ଛିଦ୍ରାନ୍ୱେଷୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଛିଦ୍ର+ଅନୁ+ଇଷ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.
Chhidrānweshi ଣିନ୍; ୧ମା ୧ବ)—ପରଦୋଷଦର୍ଶୀ—
(ଛିଦ୍ରାନ୍ୱେଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Fault-finding.

ଛିଦ୍ରାଫଳ—ସଂ. ବି—ମାଜୁଫଳ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
Chhidrā-phala Mājuphala (See)

ଛିଦ୍ରିତ—ସଂ. ବି (ଛିଦ୍ର୍ ଧାତୁ=ଭେଦ କରିବା+କର୍ମ. ତ)—
Chhidrita ୧ । କଣା କରା ଯାଇଥିବା—
1. Perforated; pierced.
୨ । ଦୂଷିତ—
2 Corrupted; contaminated.

ଛିଦ୍ରୋଦର—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଛିଦ୍ର+ଉଦର)—
Chhidrodara କ୍ଷତୋଦର ନାମକ ରୋଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
The bloody flux.

ଛିନ୍‌କାନିଆଁ—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବିଣ. (ସଂ. ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ)—
Chhin-kāniān̄ ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ—At bay; cornered
(ଯଥା—ଅଭିମନ୍ୟୁଙ୍କୁ ସପ୍ତରଥୀ ଘେରି ଯାଇ ଛିନ୍‌କାନିଆ କରି ପକାଇଲେ ।)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଁା'ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍କା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଛିନ୍‌ଛତର୍—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଛିନ୍ନ ଓ ଛତ୍ର)—୧ । ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷିପ୍ତ—
Chhin-chhatar 1. Scattered about; disorganised.
ছিনভিন ୨ । ଛତ୍ରଭଙ୍ଗ ଦେଇଥିବା; ଇତସ୍ତତଃ ପଳାୟିତ—
चलविचल; छिरछतर 2. Routed; confused; fleeing away in confusion.
(ଛିନ୍‌ଛର; ଛିନ୍‌ଛତ୍; ଛିନଛତର; ଛିନଛର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛିନ୍‌ଛୋଟ୍—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କ୍ଷୀଣ ବା ଶୀର୍ଣ୍ଣ+କ୍ଷୁଦ୍ର)—
Chhin-chhot ୧ । (ଆକାରରେ ବା ପରିମାଣରେ) କ୍ଷୁଦ୍ର—
ছোটখাট 1. Very small; minute.
छोटा, अदना ୨ । ନଅଣ୍ଟିଆ; ନ୍ୟୂନ—
ଛିନ୍‌ଛୋଟିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ 2. Insufficient; deficient.
ଛିନଛୋଟ
ଛିନଛୋଟିଆ
ତହିଁ ଆଉ ବରଷକରୁ ପାଣି ହେଲା ଛିନ୍‌ଛୋଟ୍ । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।
୩ । ହୀନ—3. Defective
୪ । ତୁଚ୍ଛ; ନଗଣ୍ୟ—4 Trivial; petty; trifling
ବି—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ରତା—1. Smallness; pettiness.
୨ । ନଅଣ୍ଟ; ନ୍ୟୂନତା—2. Deficiency.
୩ । ଅତି ଅଳ୍ପ ପରିମାଣ—
3 Insufficient quantity; driblet.

ଛିନ୍‌ବିଛିନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବିଣ. (ସଂ. ଛିନ୍ନବିଚ୍ଛିନ୍ନ)—
Chhin-bichhin ଛିନ୍ନବିଚ୍ଛିନ୍ନ (ଦେଖ)
Chhinna-bichchhinna (See)

ଛିନ୍‌ଭିନ୍—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ)—୧ । ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ (ଦେଖ)
Chhin-bhin 1. Chhinna-bhinna (See)
ছিন্নভিন্ন ୨ । ଛିନ୍‌ଛତର; ଖିନଭିନ—
छिनबिन; छिन्नभिन्न 2. Scattered about; routed
(ଛିନଭିନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ଛିନ୍ନବିଚ୍ଛିନ୍ନ—
3. Completely disorganised.
୪ । ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଅନୁସନ୍ଧାନ ବା ଅନ୍ୱେଷଣ କରାଯାଇ ଥିବା—
4. Thoroughly investigated
୫ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କରି ବୁଝାଇ ଦିଆଯିବା—
5. Thoroughly explained.

ଛିନ୍‌ଭିନ୍ କରି ବୁଝା(ଝେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ)—କୌଣସି
Chhin-bhin kari bujhā(e)ibā ବାକ୍ୟ ବା ପଦକୁ ବିଶଦଭାବରେ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ଅର୍ଥ ଓ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଅନ୍ୟକୁ ବୁଝାଇ-ଦେବା; ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କରି ବୁଝାଇବା—To annotate a passage; to explain a passage very exhaustively and clearly (by expounding its derivation, meaning and purport)

ଛିନା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ—ନିର୍ଜନ—
Chhinā Solitary.

ଛିନାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଛିଦ୍ ଧାତୁଜ ଛିନ୍ନ)—
Chhināibā ଛିଣ୍ଡାଇବା; ଛିନ୍ନ କରିବା—
ছিনা To tear away; to tear off; to break
छिनाना ବକ୍ରଦଂଷ୍ଟ୍ରର ଗ୍ରୀବ ଛିନାଇଲା ସୁଗ୍ରୀବ ଫିଙ୍ଗିଲା ।
(ଛିନେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଛିନାଳ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ, ମେଦିନୀପୁର) ବି ଓ ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଛିନ୍ନା,
Chhināla ତୁଳ. ବଂ. ଛିନାଲ୍)—ଛିଣ୍ଡାଳ (ଦେଖ)
Chhiṇḍāla (See)

ଛିନାଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର; ବାଲେଶ୍ୱର) ବି ଓ ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଛିନ୍ନା;
Chhināl ତୁଳ. ବଂ. ଛିନାଲ)—ଛିଣ୍ଡାଳ (ଦେଖ)
Chhiṇḍāla (See)

ଛିନାଳି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର; ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—୧ । ଛିଣ୍ଡାଳପଣିଆ—
Chhināli 1. Coquettishness; jilting; coquetry.
ছিনালী ୨ । ବେଧ; ସ୍ତ୍ରୀର ବ୍ୟଭିଚାର—
छिनाला 2. Adultery (in the case of a woman).
(ଛିନାଲି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ଛିଣ୍ଡାଳ (ଦେଖ)
3. Chhiṇḍāla (See)

ଛିନି ଆନ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ତୁଳ. ହି ଛିନ୍ ଲେନା)—
Chhini ānbā ୧ । ଉପରୁ ଫିଙ୍ଗାଯିବା କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଶୂନ୍ୟେ ଶୂନ୍ୟେ ଧରିନେବା—
(ଛିନିନେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
1 To catch up a thing in the air.
୨ । ଜଣେ ଗାଉଥିବା ସଙ୍ଗୀତକୁ ଶୁଣିବା ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ ଅବିକଳ ଗାଇବା—2. To sing a song at once after hearing it once sung.
୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବାକ୍‌ଶୈଳୀ ବା ବଚନଭଙ୍ଗୀକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଅନୁକରଣ କରିବା—3. To successfully imitate a person's mode of talking.

ଛିନ୍ଦ୍—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ଖଜୁରି (କୋଳ ଓ ଗଛ)—
Chhind Date-palm (plum and tree).

ଛିନ୍ଦାଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଖୁବ୍ ଲାଲରଙ୍ଗ; ଖୁନ୍‌ରଙ୍ଗ—
Chhindāli 1. Deep red colour.
୨ । ସ୍ତ୍ରୀ (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ) ଛିଣ୍ଡାଳ (ଦେଖ)
2. (a term of abuse) Chhiṇḍāla (See)

ଛିନ୍ଦିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଛିଦ୍ ଧାତୁ)—ଛିଣ୍ଡାଇବା—
Chhindibā To cut off.
ছিনা ସୁଶର୍ମାଙ୍କୁ ଅର୍ଜୁନ ଆଠକାଣ୍ଡ ବିନ୍ଧି
छीनना ଶତ୍ରୁଞ୍ଜୟ ରଜାର ଶିର ଦେଲେ ଛିନ୍ଦି । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।

ଛିନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. (ଛିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । କର୍ତ୍ତିତ—
Chhinna 1. Cut asunder; broken.
(ଛିନ୍ନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ—2. Pierced through; rent.

୧	ଇ	ଉ	ର୍‌,ର୍ବ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍ୟ	ଜ୍ଝ	ଙ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟ୍ୟ	ଛଅ	ଞ	ନ୍‌

୩ । ବିଚ୍ଛିନ୍ନ; ବିଭକ୍ତ, ପୃଥକ୍‌କୃତ—
3 Cut off; separated; severed.

୪ । ଚିରା; ଛିଣ୍ଡା; ଯାହା ଛିଣ୍ଡି ଯାଇଅଛି—4. Torn.

୫ । ଉତ୍ପାଟିତ - 5. Uprooted

ଛିନ୍ନଗୋମୂତ୍ର ଛନ୍ଦ—ଦେ. ବି—କାବ୍ୟାଲଙ୍କାରବିଶେଷ—
Chhinna-go-mūtra chhanda A kind of artistic poetic composition.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଗୋମୂତ୍ରଛନ୍ଦର ନିୟମ ଅନୁସାରେ ରଚନା କରା ଯାଇ ଥାଏ, କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ଅକ୍ଷର ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟ ଅକ୍ଷରର ମେଳ ରଖା ଯାଇ ଥାଏ । ଗୋମୂତ୍ରଛନ୍ଦରେ ୨ ଧାଡ଼ିରେ ଅକ୍ଷରରେ ଗୋମୂତ୍ର ନିୟମ ରକ୍ଷା କରା ଯାଏ, କିନ୍ତୁ ଛିନ୍ନଗୋମୂତ୍ରଛନ୍ଦରେ ଗୋଟିଏ ଧାଡ଼ିକୁ ଧରି ଗୋମୂତ୍ରଛନ୍ଦର ନିୟମ ପାଳିତ ହୋଇ ଥାଏ ଯଥା—

ରବି ତୋଷଦ ନଳୀନ ରସି ଶୃତକ ସୃଘନ (କ)
ଯଥ ଶିଖୀ ଘନେ ତଥା ନବ ପ୍ରେମେ (ଖ)
ଆଦରେ ବାଳ ରଚନ; (ଗ)
ଛବି ବଷଦ ହାଲୀନ ଚସି ଶୃତକ ଦବନ (କ)
ବୃଥା ସଖୀ ମନେ ବୀଥୀ ଭବ କାମେ (ଖ)
ବଦରେ ଆଳ ଯତନ ।" (ଗ)
ଗୋଲକ. ଛନ୍ଦ ଦେଖ।]

ଛିନ୍ନଛତ୍ର—ଦେ. ବିଣ.—ଛିନ୍‌ଛତର (ଦେଖ)
Chhinna-chhatra Chhin-chhatar (See)

ମାଳବରେ ଛିନ୍ନଛତ୍ର ହେବେ, ବେଗ ହୋଇ ସେ ଯେ ପଳାଇବେ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଛିନ୍ନଦ୍ୱୈଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଛିନ୍ନ ହୋଇ ଅଛି ଦ୍ୱୈଧ=ସଂଶୟ ଯାହାର—ବହୁବ୍ରୀହି)—ଛିନ୍ନସଂଶୟ; ନିଃସଂଶୟ—
Chhinna-dwaidha Whose doubts have been cleared up; freed from doubt.

ଛିନ୍ନନାସ—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ. (ଛିନ୍ନ+ନାସା; ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର ନାକ ଛିଣ୍ଡି ପଡ଼ି ଅଛି; ବିଗତନାସିକ; ଗ୍ରହଣଖଣ୍ଡିଆ; ଗତ ନାସିକ; ଛିଣ୍ଡାନାକା—Having one's nose split off or cut; split-nosed.
Chhinna-nāsa
ଛିନ୍ନନାସା } ସ୍ତ୍ରୀ
ଛିନ୍ନନାସୀ }

ଛିନ୍ନପତ୍ରୀ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଛିନ୍ନ+ପତ୍ର+ଈ; ଯାହାର ପତ୍ର ଛିଣ୍ଡା)-ପାଠା; ଅକାନବିନ୍ଧୀଲତା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chhinna-patrī A creeper; Stephania Hernandifolia.

ଛିନ୍ନପଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଛିନ୍ନ+ପଦ—ଯାହାର ଗୋଡ଼ କଟି ଯାଇଛି—Maimed in the legs; deprived of the legs.
Chhinna-pada
ଛିନ୍ନପଦା } ସ୍ତ୍ରୀ.
ଛିନ୍ନପଦୀ }

ଛିନ୍ନପୁଷ୍ପ - ସଂ. ବି - ତିଳକ ବୃକ୍ଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
Chhinna-pushpa Tiḷaka tree (See)

ଛିନ୍ନବିଚ୍ଛିନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ (ଦେଖ)
Chhinna-bichchhinna Chhinna-bhinna (See)

ଛିନ୍ନବେଶିକା—ସଂ. ବି.—ପାଠା; ଅକାନବିନ୍ଧ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
Chhinna-beṡikā Akānabindhi creeper (See)

ଛିନ୍ନବ୍ରଣ—ସଂ. ବି—୧ । କଟାଘାଆ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chhinna-braṇa 1. Cut-wound.

୨ । ଶସ୍ତ୍ରଘାତ ଉପରେ ହେବା ବ୍ରଣ—
2. A boil on a cut-wound.

ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; (ଛିନ୍ନ ଓ ଭିନ୍ନ)—୧ । ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷିପ୍ତ; ଛିନଭିନ; ଛିନଛତ୍ର—1. Promiscuously scattered about; routed; dispersed.
Chhinna-bhinna

ନ ପାଇ ସ୍ଥାନ କାହିଁ ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ ହେଲେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । ଉତ୍ସନ୍ନ; ବିନଷ୍ଟ—2. Ruined; completely broken into parts.

୩ । ଟିକିଟିକି ବା ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ ହୋଇଥିବା—
3. Torne to pieces.

୪ । ଲଣ୍ଡଭଣ୍ଡ—4. Confused.

୫ । ଯାହା ଉତ୍ତମରୂପେ ବିଶ୍ଳେଷିତ ହୋଇଅଛି—
5. Well analysed.

ଛିନ୍ନମସ୍ତକ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା, ଛିନ୍ନ+ମସ୍ତକ)—କଟା ହୋଇ ଗଣ୍ଡିରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇଥିବା ମୁଣ୍ଡ—
Chhinna-mastaka A head separated from the body.

ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ନିର୍ମୁଣ୍ଡ; ମସ୍ତକହୀନ—
(ଛିନ୍ନମସ୍ତକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Decapitated

ଛିନ୍ନମସ୍ତା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି, ଛିନ୍ନ + ମସ୍ତ=ମସ୍ତକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Chhinna-mastā ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ମୁଣ୍ଡ କଟା ହୋଇ ଅଛି; ମସ୍ତକହୀନା-Decapitated; having her head cut off.

ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଦଶ ମହାବିଦ୍ୟା ଅନ୍ତର୍ଗତ ୬ଷ୍ଠ ମହାବିଦ୍ୟା; ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ରୁଦ୍ରଚଣ୍ଡିକା ବା ମସ୍ତକହୀନା ମୂର୍ତ୍ତି ।

[ଦ୍ର—ତନ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହାଙ୍କ ରୂପ—ଆପଣା ହାତରେ ଆପଣା ମୁଣ୍ଡ କାଟି ତାହାକୁ ବାମ ହସ୍ତରେ ଧରିଛନ୍ତି; କଟା ହୋଇଥିବା ବେକରୁ ଉଠୁଥିବା ରକ୍ତର ଝର ସେହି କଟା ମୁଣ୍ଡର ପାଟିରେ ପଡ଼ୁଅଛି ଓ ସେ କଟା ମୁଣ୍ଡଟି ଉକ୍ତ ରକ୍ତଧାର ପାନ କରୁଅଛି । (ଦଶ ମହାବିଦ୍ୟା ଦେଖ)—

An incarnation (out of 10) of Goddess Durgā in her most wrathful or ferocious form, represented by a headless trunk held with the left hand, the blood issuing out of the neck of the trunk falling into the mouth of the decapitated head held in the hand of the Deity.

ଛିନ୍ନରୁହ—ସଂ. ବି.—୧ । ତିଳକ ବୃକ୍ଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
Chhinna-ruha 1. Tiḷaka tree (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ବ୍ୟକ୍ତିରେ ମୃଦୁ ୧ ଉଚ୍ଚାରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଭେଦିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଟାଣ' ନ ମିଳିଲେ 'ଟାଣ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

୨ । ପୁନ୍ନାଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
2. Punnāga tree (See)

ଛିନ୍ନରୁହା—ସଂ. ବି.—ଗୁଳଞ୍ଚ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
Chhinna-ruhā Gulañcha creeper (See)

ଛିନ୍ନଶ୍ୱାସ—ସଂ. ବି—(ଏଥିରେ ସମୟେ ସମୟେ ଶ୍ୱାସଗତି ବନ୍ଦ ହେବା ପରି ଜଣା ଯାଉଥିବାରୁ)—ଶ୍ୱାସରୋଗ-
Chhinna-śwāsa
ବିଶେଷ; ଧଇଁ ରୋଗ—Asthma.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ରୋଗୀର ପେଟ ଫୁଲେ, ଝାଳ ବହେ, ଶ୍ୱାସରୁଦ୍ଧ ହୁଏ, ଶରୀରର ବର୍ଣ୍ଣ ବଦଳ ଯାଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଛିନ୍ନହସ୍ତ— ସଂ. ଗୁଣ ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଛିନ୍ନ+ହସ୍ତ)—
Chhinna-hasta Maimed in the hands; deprived of the arms.
(ଛିନ୍ନହସ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—ଦେହରୁ କଟା ଯାଇଥିବା ହାତ—
Hand chopped off from the body.

ଛିନ୍ନା— ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଛିନ୍ନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଛିନ୍ନର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Chhinnā Feminine of Chhinna

ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ବେଶ୍ୟା—1. Harlot; prostitute

୨ । ନଷ୍ଟା ବା ଭ୍ରଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ; ଛିଣ୍ଡାଳ—
2. Strumpet; coquette; adulteress

୩ । ଗୁଡୁଚୀ; ଗୁଳୁଚ ଲତା; ଗୁଳୁଚ (ଦେଖ)
3. A medicinal creeper; Guluchi (See)

ଛିନ୍ନାଇବା—ଦେ କ୍ରି (ସଂ. ଛିଦ ଧାତୁ)—ଛିଣ୍ଡାଇବା; କାଟିଦେବା—
Chhinnāibā To cut off.
ଛିନାନ
ଛିନାନା

ସେହୁ କୁମର ଗୁମର ଛିନ୍ନାଇବ, ଭଣିଲ ଭଉସେ—
ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ଛିନ୍ନାଳୀ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଛିନ୍ନା+ଆଳୀ)– ସ୍ୱାମିନୀଙ୍କ ସେବାରୁ ଅନ୍ତରିତ
Chhinnāli ହେବା ସଖୀ—A maidservant who has been removed from the service of her mistress.

କହିବ ଛିନ୍ନାଳୀ କାଳିକାକ୍ଷୀ ନବବାଳୀ,
ବାଳଣ ମୁଁ ଏଥି ସେବା ପାଳ ପାଳ ହେ । ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଛିପଲି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ଭୁଲ. ହି. ଚପ୍ପଲ୍)—ଚପ୍ପଲ ଜୋତା;
Chhip li ଫିତାଲଗା ଚଟିଜୋତା—Slippers; leathern sandals.

ଛିପ—ପ୍ରାଦେ (ମେଦନାପୁର) ବି (ସଂ. ଷ୍ଠୀବ)— ଖଙ୍କାର; ଛେପ—
Chhipa Spittle with phlegm.

ଛିରିକା - ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ସାଦୃଶ୍ୟ)—୧ । ସାଦୃଶ୍ୟ—
Chhirikā 1. Similarity in appearance.
(ଯଥା—ଏ ପିଲାଟିଠେଇଁ ମାଆର ଛିରିକା ଅଛି ।)

(ଛିର୍କା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଜୋରପୂର୍ବକ ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ କୌଣସି ଦ୍ରବ ପଦାର୍ଥ ଛୋଟ ଛିଦ୍ରଦ୍ୱାରା ନିକ୍ଷେପ କରିବା; ଚିରିକା—2. Emission of a small quantity of any liquid with force through a small hole

(ଯଥା— ବୃକ୍ଷ ଡାଳରେ ବସିଥିବା ପକ୍ଷୀର ଛିରିକା ଗଛ ତଳେ ଶୋଇଥିବା ପଥିକ ମୁହଁ ଉପରେ ପଡ଼ିଗଲା ।)

୩ । ଛିଡ଼ିକା; ଛିଡ଼୍‌କା (ଦେଖ)—
3. Spurting; splashing; Chhirḍ-kā (See)

ଛିରିକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କ୍ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଅନ୍ୟକୁ ଭୟ ଦେଖାଇବା—1. To frighten another person in rage.
Chhirikāibā

ଛିରିକେଇବା
ଛିର୍କାଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଛିର୍କେଇବା

୨ । ଛିଡ଼୍‌କାଇବା—2. To cause a thing to splash or spurt.

ଛିରିକିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛିଡ଼ିକିବା (ଦେଖ)
Chhirikibā 1 To shoot out in sparks; to be spouted out; Chhirḍikibā (See)
ছিরকা
चिरकना

୨ । ବଳପୂର୍ବକ କ୍ଷିପ୍ତ ହୋଇ ଦୂରରେ ପଡ଼ିବା—
2. To drop at a distance by being thrown with force.

ଛିରିକାଇବା
ଛିରିକେଇବା } ଣିଜନ୍ତ
(ଛିର୍କିବା - ଅନ୍ୟରୂପ)

୩ । ଚିରିକିବା (ଦେଖ)
3. Chirikibā (See)

ଛିଲ୍‌କା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛଲ୍ଲି; ଛଲ୍ଲିକା)—
Chhil-kā ୧ । ପତଳା ଚୋପା—1. Thin rind.
ছিলকা, ছিল্লা
छिलका

୨ । ଚଞ୍ଚା ହୋଇଥିବା ଅଂଶ—
2. Scrapings.

୩ । ଛେଲି; ବଲ୍କଲ—3. Bark of a tree.

୪ । ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ପତଳା ଅଂଶ—
4. Small thin fragment.

୫ । ଛେଲି; ବେତ ବାଉଁଶର ପତଳା ଚୋପା; ପତଳା ବତା
5 Scantlings of bamboo or cane.
(ଛିଲିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛିଲ୍‌ପା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଛଲ୍ଲି)—ଛେଲି କାଠ—
Chhil-pā Scrapings of wood.
(ଛିଲପା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛିଲା—ଦେ ବି. (ସଂ. ଛଲ୍ଲି)—ଧନୁର୍ଗୁଣ; ମୌର୍ବୀ—
Chhilā Bowstring.
ছিলা
चिल्ला

ଛିଲିକା—ଦେ. ବି—ଛିଲ୍‌କା (ଦେଖ)
Chhilikā Chhil-kā (See)

ଛୁ ଦେ. ବି. (ହି) (ସଂ. କ୍ଷିପ୍ର; ପ୍ରା. ଛୁଟ)—ପଳାୟନ; ଚମ୍ପଟ—
Chhu Fleeing away; running away; flight.
चम्पट
छू

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ୠ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇପ୍ସ	ଉ୍ଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟଁ୍ୟ	ଇଅ	କ୍ଷ	ନ୍

ଛୁଅ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛଳ; ସୂକ୍ଷ୍ମ)—
Chhua ୧ । ଛଳନା; ବାହାନା; ଛଳ—
ଛୁତା, ଛୁତ 1 Pretext; excuse; feint; dodge.
ଛଲ
ହେବ ବୋଲି ରଜା, ଦୁଷ୍ଟ ବାନ୍ଧନ୍ତୁ ଦୁରଗା,
ଛୁଅ ମିଳା ଚ ର, ନୃପ, ଏ ଶଂସାଧନ। । ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ବନ୍ଧମାଦଚ୍ୟ ।
୨ । କୌଶଳ; ଗୁଭୁସ୍ତ—2. Secret; art.
କର୍ଣ୍ଣ ତ ଯୁଦ୍ଧ ଛୁଅ ଚରକ ଜାଣନ୍ତୁ
ପଳାଇଲେ ହେଲେ ବାନ୍ଧିଲେ ଶର ଅଛି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।
୩ । ଉପାୟ—
3. Expedient; means; device.
କୋଧରେ ହସାଇ ଆରମ୍ଭ ଛୁଅ । ଖାନକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

ଛୁଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ.ଶାବକ, ଶାବ; ପ୍ରା ଛାପୋ; ସଂ. ଛ-ଯୋଗେଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର)—
Chhuā ୧ । ଜନ୍ତୁମାନଙ୍କ ପିଲା—
ଛା, ଛାଓୟାଲ 1. The young of an animal.
ଛୁବଲା, ଛାବା, ଛୌନା ୨ । ମନୁଷ୍ୟଶିଶୁ—2. Infant; child.
ବିଣ—୧ । ଅଳ୍ପବୟସ୍କ—1. Very young.
୨ । ସାନ; କ୍ଷୁଦ୍ର—2. Small; tiny.

ଛୁଆଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଛଦ ଧାତୁ)—ଛୁଆଁଇବା ୧ (ଦେଖ)
Chhuāibā Chhuñāibā 1 (See)
ମନସିଜ ବେନ କୁଚ୍ଚ ଉଥଇ
ପତ୍ରାବଳରେ ଯଉକେ ଛୁଅଇ । ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ଛୁଅଁ—ଦେ; ବିଣ. (ସଂ. ସ୍ପୃଶ ଧାତୁରୁ ସ୍ପୃଶ୍ୟ; ବିପରୀତ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ)—
Chhuāñ ୧ । ପାଙ୍କାସ୍ପୃଷ୍ଟା; ଆର୍ତ୍ତବଯୁକ୍ତା; ଋତୁମତୀ ହୋଇଥିବା
ଛୋୟଁାଚ (ସ୍ତ୍ରୀ)—1. Menstruated (woman)
ଛୁତିହା in her menses
(ଅଛୁଅଁ—ବିପରୀତ) ୨ । ସ୍ପର୍ଶ କରିଥିବା—
2. Touching; coming in contact with.
୩ । ସ୍ପୃଷ୍ଟ—3. Touched (by so and so).
ଗୁଆଦଣ୍ଡଛୁଅଁ ଦେବ କ୍ଷୀରରେ
ସୁଆଦ କି ଥାଏ ଆଉ ? କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୪ । ଦୂଷିତ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ପଦାର୍ଥକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିଥିବା ଯୋଗୁଁ ଅଶୁଚି ବା ଦୂଷିତ—4. Made unclean or contaminated by the touch of an untouchable thing or person.
୫ । ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ; ଅଶୁଚି—5. Untouchable; unclean.
(ସଂ. ଛଦ୍ ଧାତୁ)—୬ । ଛପରବନ୍ଧ ହୋଇଥିବା—
6. Thatched.
ଦେ. ବି—୧ । ଋତୁମତୀ ହେବା; ପାଙ୍କାସ୍ପର୍ଶା ହେବା ଅବସ୍ଥା—
1. Menstruation; appearance of menses in a female.
୨ । ଛପରବନ୍ଧ; ଛୁଅଁଇବା; ଛୁଆଣି—
2 Thatching of a house.
୩ । ସ୍ପର୍ଶ କରିବା—3 Touching.

ଛୁଅଁ ଅଛୁଅଁ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ସ୍ପୃଶ୍ୟ+ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ, ବିପରୀତାର୍ଥ
Chhuāñ-achhuāñ ସହଚର)—ସ୍ପୃଶ୍ୟ ଓ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ; ଯାହାକୁ ଛୁଇଁଲେ ମନୁଷ୍ୟ ଛୁଅଁ ହେବ ଓ ଯାହାକୁ ଛୁଇଁଲେ ମନୁଷ୍ୟ ଛୁଅଁ ହେବ ନାହିଁ—
Touchable and untouchable (person or thing)

ଛୁଅଁଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସଂ. ଛଦ ଧାତୁ)—ଛୁଆଣି କରିବା;
Chhuāñibā ଛାଇବା; ଛପରବନ୍ଧ କରିବା—To thach; to lay a cover over.
ଛାଓୟାନ ୨ । (ସଂ. ସ୍ପୃଶ ଧାତୁର ଣିଜନ୍ତ) ସ୍ପର୍ଶ କରାଇବା
ଛାନା (ଛୁଇଁବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—2. To cause another
ଛୁୟାଁନ person to touch some thing.
ଛୁଲାନା
ମର୍ମ ପରଶ ରସ ଥାଉ
କେ ଦେହ ଛୁଅଁଇବ ଆଉ । ଭୂପତି—ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
୩ । (ସଂ. ଛଦ ଧାତୁ)—ସ୍ତର ଦ୍ୱାରା ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା; କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଘୋଡ଼ାଇବା—3. To put a layer upon; to overspread
କଂଶୁକ କୁସୁମ ପାଟ କରବାଳ ରଙ୍ଗକୋଷରେ ଛୁଆଇଁ ।

ଛୁଅଁଚ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି. (ତୁଳ. ବଂ. ଛୋୟାଁଚ=ଅପବିତ୍ର
Chhuāñcha ସ୍ପର୍ଶଦୋଷ)—ଅଶୁଚିତା—Uncleanliness.
ବିଣ—ଛୁଅଁ (ସ୍ତ୍ରୀ)—Menstruated (woman).

ଛୁଅଁଚି—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. (ସଂ. ଅଶୁଚି)—
Chhuāñchi ୧ । ଦୂଷିତ; ଅଶୁଚି—
1. Contaminated; impure; unclean.
୨ । ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ—2. Untouchable.
ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର; ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଛୁଅଁଚୀ (ଦେଖ)
Chhuāñchī (See.
ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର; ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଅବସ୍ଥା—
1. Untouchable condition.
୨ । ଅଶୁଚିତା—2. Untouchableness.
୩ । ସ୍ତ୍ରୀର ରଜସ୍ୱଳା ହେବା ଅବସ୍ଥା—
3 Menstruation of a woman.

ଛୁଅଁଚୀ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର, ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅଶୁଚି;
Chhuāñchī ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ; ତୁଳ. ବଂ. ଛୋୟାଁଚେ)—୧ । ଅଶୁଚି—
(ଛୁଅଁଛୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Impure; untouchable; unclean.
୨ । ଅସ୍ପୃଶ୍ୟା; ଋତୁମତୀ—2. Menstruated.
ଦେ. ବି—ଋତୁମତୀ ହେବା—
Menstruation; appearance of menses.

ଛୁଅଁଛୁଇଁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ପର୍ଶନ)—୧ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ ଗାତ୍ରସ୍ପର୍ଶ କରିବା—
Chhuāñchhuiñ 1. Mutual contact or touch,
ଛୋୟାଁଛୁୟିଁ ୨ । ସ୍ପର୍ଶ କରିବା—2 Touching; contact.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପଢ଼ ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉହିଁର ବଦଳେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ'କୁ ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅକ୍ଷୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅକ୍ଷି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଢ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼' ଦେଖିବେ ।

ଛୋଆଁଛୁଇଁ
ଛୋଆଁଛୋଇଁ } ଅନ୍ୟରୂପ ୩ । ସ୍ପୃଶ୍ୟାସ୍ପୃଶ୍ୟ ବସ୍ତୁର ପ୍ରଭେଦ—
3. Distinction between the touchable and untouchable.

ଦେ. ବିଣ—ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ସ୍ପୃଷ୍ଟ—Mutually connected; touching one another.

ଛୁଆଁଛୁତ୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ + ସ୍ପର୍ଶନ)—
Chhuāṅ-chut ୧ । ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁର ସ୍ପର୍ଶନ—
ছুআঁছুত 1. Touching an untouchable person or thing.
छुआछूत
୨ । ଅସ୍ପୃଶ୍ୟସ୍ପର୍ଶନଜନିତ ଅଶୁଚିତା—2 Impurity resulting from touching an untouchable.
୩ । ସ୍ପୃଶ୍ୟାସ୍ପୃଶ୍ୟ ବିଚାର ବା ପ୍ରଭେଦ—
3. Distinction between the touchable and untouchable.

ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅସ୍ପୃଶ୍ୟସ୍ପର୍ଶଜନିତ—
1. Resulting from touching an untouchable.
୨ । ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଓ ସ୍ପୃଶ୍ୟ 2. Untouchable and touchable (person or thing.)

ଛୁଆଁରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଶୁଷ୍କ+ଖାରକ; ଅ ଓ ଫା. ନାମ—ଖୁର୍ମା)—
Chhuāṅrā ଆରବଦେଶୀୟ ଶୁଖିଲା ଖଜୁରି କୋଳି; ଖୁର୍ମା; ଶୁଷ୍କ
ছুআরা, ছোয়ারা ଖର୍ଜ୍ଜୁର; ପିଣ୍ଡିଖଜୁରି—Dried Arabian
छुआरा, छुहारा dates; (Phoenix Dactylifera).
(ଛୁଆରା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛୁଆଁରୋଗ—ଦେ. ବି.—ଯେଉଁ ରୋଗ କେବଳ ସ୍ପର୍ଶଦ୍ୱାରା ସଂକ୍ରମିତ
Chhuāṅ roga ହୁଏ—Contagious disease.
ছোয়াঁচে রোগ [ଦ୍ର—ରୋଗୀକୁ ଛୁଇଁଲେ ବା ରୋଗୀର ବ୍ୟବ-
छुतही रोग ହୃତ ବସ୍ତ୍ରାଦି ଛୁଇଁଲେ ସୁସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଯେଉଁ ରୋଗ ଆକ୍ରମଣ କରେ ତାକୁ ଛୁଆଁ ରୋଗ ବୋଲାଯାଏ; ଯଥା—କୁଷ୍ଠ । ରୋଗୀକୁ ନ ଛୁଇଁଲେ ମଧ୍ୟ ଜଳ ଓ ବାୟୁଦ୍ୱାରା ଚାଳିତ ହୋଇ ଯେଉଁ ରୋଗ ସୁସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆକ୍ରମଣ କରେ ତାକୁ ଉଆଁ ରୋଗ (infectious disease) ବୋଲାଯାଏ ।]

ଛୁଆଁହେବା—ଦେ: କ୍ରି.—(ସଂ: ଅସ୍ପୃଶ୍ୟା)—(ସ୍ତ୍ରୀ) ଋତୁମତୀ ହେବା;
Chhuāṅ hebā ରଜସ୍ୱଳା ହେବା—
ছোয়াঁচ হওয়া; নোঁঙরা হওয়া To be menstruated; to be
छुनेका होना छुनेसे होना in her menses.

ଛୁଆଁଳି—ଦେ. ବିଣ.—ଯେଉଁ ମୂଲିଆ ଘର ଛପରବନ୍ଧ କରେ—
Chhuāṅḷi One who thatches a house
ছঅনীওয়ালা
छानेवाला
(ଛୁଅଳି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛୁଆଚି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର, ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. ଓ ବି. (ସଂ. ଅଶୁଚି)—
Chhuāchi ଛୁଆଁଚି (ଦେଖ)
(ଛୁଆଛି—ଅନ୍ୟରୂପ) Chhuāṅchi (See)

ଛୁଆଣି—ଦେ. ବି.—ଛାଆଣି (ଦେଖ)
Chhuāṇi Chhā-āṇi (See)

ଛୁଆଣିଆ—ଦେ. ବିଣ.—ଛୁଆଁଳି (ଦେଖ)
Chhuāṇiā Chhuāṅḷi (See)

ଛୁଆଣି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ଛଦ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଘର ଛପରବନ୍ଧ
Chhuāṇi karibā କରିବା—
ছাওয়া 1. To thatch a house.
छाना ୨ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଉପରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ସ୍ତର ପକାଇବା—2. To overlay a thing with a thin layer of some other thing.
(ଯଥା—ହାତୀଦାନ୍ତରେ ସୁନା ଛୁଆଣି କରିବା; ତମ୍ବାଖଡ଼ୁରେ ସୁନା ଛୁଆଣି କରିବା ଇତ୍ୟାଦି ।)
୩ । ଢୋଲ ଆଦିର ମୁହଁରେ ଚମଡ଼ା ମଢ଼ାଇବା—
3. To lay hide or leather over a drum.
୪ । ଚଉକି ଆଦିର ଫାଙ୍କ ଜାଗାରେ ବେତ ଆଦି ବୁଣିବା—
5. To bottom (a chair.)

ଛୁଆତି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ.—ଛୁଆଁ; ଅପବିତ୍ର; ଅଶୁଚି—
Chhuāti Menstruated; unclean; impure

ଛୁଆଧରା ବାୟା—ଦେ. (ଶିଶୁଭାଷା) ବି—ଯେ ଛୁଆଙ୍କୁ ଧରି ନିଏ—
Chhuādharā bāyā (used to scare infants) One who takes away the infants

ଛୁଆରା—ବୈଦେ. ବି—ଛୁଆଁରା (ଦେଖ)
Chhuārā Chhuāṅrā (See)

ଛୁଆଳସିଂହ—ଦେ. ବି.—ଉତ୍କଳର ରାଜପ୍ରଦତ୍ତ ଉପାଧିବିଶେଷ—
Chhuāḷa-siṁha A title conferred by the Chiefs of Orissa

ଛୁଆଳି—ଦେ. ବିଣ.—ଛୁଆଁଳି (ଦେଖ)
Chhuāḷi Chhuāṅḷi (See)

ଛୁଆଲି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ଶିଶୁ; ଶାବକ; ଛା)—ଶିଶୁ; ପିଲା—
Chhuāli Infant; child.

ଛୁଆଲିଦୁଖାନ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର)—ପ୍ରସବ ବେଦନା; ଶୂଳ—
Chhuāli-dukhān Labour-pain; labour of child birth; travail.

ଛୁଆଳୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ—ପ୍ରସୂତି; ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଅଳ୍ପଦିନ ହେଲା
Chhuāḷī ପିଲା ଜନ୍ମ କରିଛି; ପୋଖତୀ; ପିଲେଇତୀ—
(a woman) Recentlay delevered of a chlid.

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ଌ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ଡ଼	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

ଛୁଇ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଛୁହୀ; ସଂ.
Chhui ଶ୍ୱେତ)—ଚୂନପରି ଏକପ୍ରକାର ଧଳା ମାଟି, ଛୁହି;
(ଛୁଇମାଟି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଖଡ଼ି ମାଟି—White earth
[ଦ୍ର—ଲୋକେ ଏହି ମାଟିରେ ଗୃହଆଦି ଲିପନ୍ତି; ଘର ଚୂନ ଲିପିଲା ପରି ଦିଶେ; ଛୁଇ ଦୁଇପ୍ରକାର, ୧ । ଈଷତ୍ ମାଟିଆ; ୨ । ଖୁବ୍ ଧଳା; ଇଟା ପଥରଆଦି ଗାନ୍ଥିବା କରିବାରେ ଚୂନ ଯେପରି ଅଠାଭଳି ଧରେ ଏ ମାଟି ସେପରି ଧରେ ନାହିଁ ।]
(ବସ୍ତର) ବି—ଦୁଧଖଡ଼ି, ଚକ୍ ଖଡ଼ି—Chalk.

ଛୁଇଁ—ଦେ. ବି (ସଂ ଶିମ୍ବ)—ଶଜନାଆଦି ବୃକ୍ଷର ସରୁ ଲମ୍ବ ଫଳ;
Chhuin̄ ଲମ୍ବ ଓ ସରୁ ବୀଜକୋଷ—Long slender stalk-
ଡାଠୀ, ଖାଡା like fruit of certain plants; a legume;
फली; छीमी; ढूँडी; छिम्‌रि pod.

ଛୁଇଁବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସଂ. ଛୁପ୍ ଧାତୁ; ଭୁଲ = ପାଲି. ଛୁପ୍ପ) ସ୍ପର୍ଶ
Chhuinbā କରିବା—1. To touch; to come in
ছোঁয়া, ছুঁআ contact with.
छुना ବିବାହ ନିବାହେ ବେ ଚରଣ ଛୁଇଁ ଉଦ୍ଧରି କଲେ ଗରବ—
ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୨ । (ସଂ. ଛଦ ଧାତୁ) ଛପର କରିବା—
2. To thatch.

ଛୁଇମାଟି—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର, ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ଶ୍ୱେତ ମୃତ୍ତିକା)
Chhui-māti ଛୁଇ (ଦେଖ)—
Chhui (See)

ଛୁକ୍‌ଲା—ପ୍ରା. ଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଛଲ୍ଲୀ)—ଛାଲ; ଭକ୍—
Chhuk-lā Bark of tree.

ଛୁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଗୋପନରେ ପଳାଇବା—
Chhu karibā To flee away; to give the slip; to
চম্পট মারা slip away unnoticed
छू होना, छू बनना
(ଛୁ ଦେବା; ଛୁ ବଳାଇବା; ଛୁ ବଢେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛୁଙ୍କ—ଦେ. ବି.—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକାରୀ ଶବ୍ଦ)—୧ । ଛୁଅଣ ଆଦି ବଘାରିବା;
Chhunka ବଘାର—1. Frying or seasoning the
ছোঁক, ফোড়ন already boiled curry with a little oil
छौंक or ghee and spices
୨ । ଛୁଅଣ ଆଦି ଘିଅ ଓ ମସଲାଦ୍ୱାରା ବଘାରିବାର ବାସନା—
2. The smell issuing during the operation of frying boiled curry with oil or ghee.

ଛୁଙ୍କ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଛୁଙ୍କିବା (ଦେଖ)
Chhunka debā Chhunkibā (See)

ଛୁଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକାରୀ ଶବ୍ଦ)—ଅଳ୍ପ ଘିଅ ବା ତେଲରେ
Chhunkibā ଲଙ୍କାମରିଚ ଓ ସୋରିଷ ଆଦି ବାଣ୍ଟିଫୁଟାଇ ଫୁଟାଇ
ছোঁকা ତହିଁରେ ସିଦ୍ଧ ଛୁଅଣ ବା ପରିବାକୁ ବଘାରିବା—To
छौंकना season the already boiled curry with a little oil or ghee and spices singed in oil.

ଛୁଚି—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଶୁଚି)—ଶୁଚି—
Chhuchi Pure; cleanly.
ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ ଶୌଚ)—ଶୌଚ—Cleanliness.

ଛୁଚିବାଇ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଶୁଚି ବାୟୁ)—ଅତିରିକ୍ତରୂପେ ସର୍ବଦା ଶୁଚି
Chhuchi-bāi ରହିବାର ଖିଆଲ ବା ଅଭ୍ୟାସ; ଅତ୍ୟଧିକ ଶୁଚିତା-
ছুচিবাই ରକ୍ଷା—Excessive sentimentality in keeping away from untouchable things.
ଗ୍ରା. ବିଣ.—ଛୁଚିବାଇଆର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Chhuchibāiā.

ଛୁଚିବାଇଆ—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ଶୁଚି+ବାତୁଳ)—ସର୍ବଦା ଶୁଚି
Chhuchi-bāiā ରହିବା ଓ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁକୁ ନ ଛୁଇଁବା
ছুচিবেয়ে ଯାହାର ଅଭ୍ୟାସ—Excessively sentimental in
(ଛୁଚିବାଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) keeping away from untouchable or
(ଛୁଚିବାୟା—ଅନ୍ୟରୂପ) unclean things and persons.

ଛୁଚୁନ୍ଦରା—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଛୁଛୁନ୍ଦରୀ (ଦେଖ)
Chhuchundarā Chhuchhundarī (See)
(ଛୁଚୁନ୍ଦୁରି, ଛୁଚୁନ୍ଦ୍ରା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛୁଛା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ (ସଂ. ତୁଚ୍ଛ; ପ୍ରା. ଛୁଚ୍ଛ, ଭୁଲ. ଏହି
Chhuchhā ଅର୍ଥରେ ହି. ଛୁଁଛା)—୧ । ଭୁଚ୍ଛା; ଖାଲି; ରିକ୍ତ—
1. Empty.
খালি ୨ । କେବଳ—2. Sole; single.
खाली ୩ । ଏକାକୀ—3. Alone; solitary.
କ୍ରି. ବିଣ.—କେବଳ—Only.

ଛୁ ଛା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୋପନରେ ପଳାୟନ କରିବା—
Chhu chhā karibā To flee or slip away.
[ଛୁ ଛା ଦେବା, ଛୁ ଛା ବଢା (ଢେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଛୁଛାକେ—ପ୍ରା. ଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. ବିଣ—ବୃଥା; ଅକାରଣରେ;
Chhuchhāke ଭୁଚ୍ଛାଟାରେ—In vain
(ଛୁ ଛା ଲାଗି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛୁଛୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଛୁଚ୍ଛୁନ୍ଦରୀ; ଭୁଲ. ହି. ଛୁଁଚ୍)—
Chhuchhu ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରା—Mole.

ଛୁଛୁନ୍ଦରା—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଛୁଛୁନ୍ଦରୀ (ଦେଖ)
Chhuchhundarā Chhuchhundarī (See)
ছুঁচা
छुँचा
(ଛୁଛୁନ୍ଦରୀ; ଛୁଛୁନ୍ଦୁରି; ଛୁଛୁନ୍ଦ୍ରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛୁଛୁନ୍ଦରୀ—ସଂ. ବି. (ଛୁଚ୍ଛୁ = ଅବ୍ୟକ୍ତ ଶବ୍ଦ + ଦ ଧାତୁ = ବିଦାରଣ କରିବା
Chhuchhundarī + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରା;
ଗନ୍ଧମୂଷିକ—1. Musk-shrew; mole; musk-rat; Crocudura Caerula
ଦେ. ବିଣ—୧ । ନିର୍ଲଜ୍ଜ—1. Shameless.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ ଣ ଦନ୍ତ୍ୟ ନ ଅକ୍ଷର ଓ ମହାପ୍ରାଣ ଓ ଅଳ୍ପପ୍ରାଣ ଅକ୍ଷର ଓ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଣ ବା ନ ଯୁକ୍ତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମହାପ୍ରାଣଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଅନ୍ୟପ୍ରକାର ବର୍ଣ୍ଣର ଅକ୍ଷର ଣ ବା ନ ଅଥବା ବର୍ଣ୍ଣର ମହାପ୍ରାଣଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଂଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅନ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ

୨ । ନୀଚ (ଲୋକ); ନୀଚପ୍ରକୃତିକ (ଲୋକ)—
2. Low; mean (person).

୩ । ଲୋଭୀ; ପେଟୁ—3 Ravenous; always hankering after food from others' tables.

ଛୁଞ୍ଚ—ଦେ. ବି - ୧ । (ପାନବରଜ ଖୁଣ୍ଟ)—ପାନବରଜର ମୁଠାର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ
Chhuñcha ଉପରେ ପଡ଼ିଥିବା ପୋଷଣାର ଉପରେ ପକାଯିବା ଲମ୍ବା ବାଉଁଶ—1 A big bomboo put on the wall-plate of a betel-plantation.

ଛୁତା; ଛେଁଚ ୨ । (ସଂ ସେଚନ) ସକାଳୁ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କର ଘର ଓ ଅଗଣା ଲିପିବା କର୍ମ—2. The act of washing of the mud-floor of the house and the courtyard every morning by females of the house.

ଛୁଞ୍ଚକନା—ଦେ. ବି.—ଯେଉଁ କନାରେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଘରତଳ ଓ
Chhuñcha-kanā ଅଗଣା ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳେ ଲିପନ୍ତି—The piece of rag used by females for besmearing the mud-floor and courtyard.

ଛୁଞ୍ଚ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସଂ. ସେଚନ) ସକାଳୁ ଗୋବରପାଣିରେ
Chhuñcha debā ଅଗଣା ଆଦି ଲିପିବା —1. To wash the
ଛୁତା ଦେଓୟା courtyard and floor of the house with cowdung-water every morning.

୨ । (ସଂ. ସୂଚନା) ଉଲୁଗୁଣା ଦେବା; ଘଟିଥିବା କୌଣସି ଗୋଟିଏ କଥାକୁ ଦରକାର ବେଳେ ପୁନଃପୁନଃ କହିବା—
2. To allude to a past thing repeatedly.

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—୧ । ଖୁଞ୍ଚା ମାରିବା; ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଚାଳରୁ ଛଣ ଉଲୁଡ଼ି ଯାଇଥିବା ସ୍ଥାନରେ କୁଟା ଗୁଞ୍ଜିବା—
1. To put straw at places in the thatch where it has come out.

ଛୁଞ୍ଚପତ୍ର—ଦେ. ବି—୧ । ଛିଞ୍ଚିପତ୍ର (ଦେଖ)
Chhuñcha-patra 1. Chhiñchi-patra (See)

୨ । ଭାତଥାଳ ପାଖେ ଲୁଣଆଦି ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ନାନା କୌଶଳରେ କଟା ଯାଇଥିବା ଗୋଲ କଦଳୀପତ୍ରଖଣ୍ଡ—
2. A circular piece of plantain leaf cut into various artistic designs for serving
(ଛୁଞ୍ଚପତର—ଅନ୍ୟରୂପ) salt near a plate of rice.

ଛୁଞ୍ଚପାଣି—ଦେ. ବି—ପ୍ରତ୍ୟହ ସକାଳେ ଘର ଓ ଅଗଣାଆଦି ଲିପିବାରେ
Chhuñcha-pāni ବ୍ୟବହୃତ ଗୋବରପାଣି—Water mixed
ଛୁତାଜଳ; ଛେଁଚଜଳ with cowdung used in washing the courtyard and mud-floor every morning.

ଛୁଞ୍ଚପାଣିହାଡ଼ ଧୋଇବାକୁ ବେଳ ନାହିଁ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଛୁଞ୍ଚହାଣ୍ଡି—ଦେ. ବି.(ସଂ ସେଚନ + ହାଣ୍ଡିକା)—ନିତ୍ୟ ସକାଳେ ଘରଦ୍ୱାର
Chhuñcha-hāṇḍi ଲିପିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ହାଣ୍ଡିରେ ମାଟିଗୋବର-
ଛୁତହାଁଡ଼ି; ଛେଁଚହାଁଡ଼ି ମିଶା ପାଣି ଥାଏ—An earthen pot
ଛଡାହାଁଡି containing water mixed with cowdung for smearing the mud-floor and courtyard every morning.

ଛୁଞ୍ଚି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସୂଚୀ—ଲୁଗା ସିଇଁବାର ସରୁ ମୁନିଆଁ କଣ୍ଟା—
Chhuñchi Needle
ଛୁଁଚ [ଦ୍ର—ଏଥିର ଅଗପାଖ ମୁନିଆଁ ଓ ମୂଳପାଖରେ ସୂତା
ସୁଇ ଗଳାଇବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ କଣା ଥାଏ ।]

ଛୁଞ୍ଚିଆ—ଦେ. ଗୁଣ (ସଂ. ସୂଚ)—ଛୁଞ୍ଚିପରି ମୁନିଆଁ—
Chhuñchia Sharp-pointed; needle-pointed.

ଦେ. ବି - ୧ । ଅନେକ ଥର ବା ଏକାଧିକ ନଳା ଥିବା ପୋଲର ଫୁକାରମାନଙ୍କର ମଝିରେ ଥିବା ଅଗଗେଞ୍ଜିଆ ସ୍ତମ୍ଭର ମୁନିଆଁ ପ୍ରାନ୍ତ—1. The pointed ends of a pier or masonry-pillar of an anicut or bridge having more than one span.

୨ । ଛୁଞ୍ଚିଆ ବତା (ଦେଖ)
2 Chhuñchiā batā (See)

ଛୁଞ୍ଚିଆ ବତା—ଦେ. ବି—ଚାଳରୁ ଛଣ ଉଡ଼ି ନ ଯିବା ପାଇଁ ଚାଳ
Chhuñchiā batā ଉପରେ ବନ୍ଧାଯିବା କ୍ଷୁଦ୍ର ବତା—
Small scantlings of split bamboo attached to the thatch to keep the straw in position.

ଛୁଞ୍ଚିଆ ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛପର ଉପରେ ଛୁଞ୍ଚିଆବତା ଦଉଡ଼ିଦ୍ୱାରା
Chhuñchiā bāndhibā ସଂଲଗ୍ନ କରିବା—To tie small
ଛୁଞ୍ଚିଆ ଦେବା pieces of split bamboo over a
ଛୁଞ୍ଚିଆ ଉଡ଼ିବା } ଅନ୍ୟରୂପ thatch.
ଛୁଞ୍ଚିଆ ମାରିବା

ଛୁଞ୍ଚିକନା—ଦେ. ବି (ସଂ. ସେଚନ+କର୍ଣ୍ଣି)--ପ୍ରତିଦିନ ଘର ଓ ଅଗଣା ଲିପିବା
Chhuñchi-kanā ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଛିଣ୍ଡା କନା; ମାଟିଗୋବର-
ନେତା କନା—A rag used in smearing the mud-floor of a house and courtyard with mud and cowdung mixed with water.

ଘର ଘରଣୀଏ ଘଷନ୍ତି ଛୁଞ୍ଚିକନା ରଖାବଟାକୁ ଉଦାସୀ ।
ଉପାସ. ଶୀତଳଷଷ୍ଠୀ ।

ଛୁଞ୍ଚିଗଲା—ଦେ. ବି.—(ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର)—ଫମ୍ପା ଛୁଞ୍ଚି ମଧ୍ୟରେ ଦ୍ରବ
Chhuñchi-galā ଔଷଧ ଭରାଇ ରୋଗୀର ଶରୀରକୁ ଫୋଡ଼ି ଉକ୍ତ
ସୂଚ ବିଂଧା ଔଷଧକୁ ଶିରଦ୍ୱାରା ରୋଗୀର ରକ୍ତରେ ସଞ୍ଚାଳିତ କରିବା
ସୁଇ ବିଁଧନା କ୍ରିୟା Injection; hypodermic injection.
(ଛୁଞ୍ଚି ଫୋଡ଼ା; ଛୁଞ୍ଚିମରା—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଋ
୬	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଏ୍	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ରୁ

ଛୁଞ୍ଚିପତ୍ର—ଦେ. ବି—୧ । ଛିଞ୍ଚିପତ୍ର (ଦେଖ)
Chhuñchi-patra 1. Chhiñchi-patra (See)
(ଛୁଞ୍ଚିପତର—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଛୁଞ୍ଚପତ୍ର (ଦେଖ)
2. Chhuñcha-patra (See)

ଛୁଞ୍ଚିବାଇ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଛୁଚିବାଇ (ଦେଖ)
Chhuñchi-bāi Chhuchi-bāi (See)

ଛୁଞ୍ଚିବାଇଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଛୁଚିବାଇଆ (ଦେଖ)
Chhuñchibā-ia Chhuchi-bāiā (See)
(ଛୁଞ୍ଚିବାଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଛୁଞ୍ଚିବାୟା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛୁଞ୍ଚିମାଛି ପରଖ—ଦେ. ବି—ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ ପରୀକ୍ଷା; ପୁଙ୍ଖାନୁପୁଙ୍ଖ ପରିଦର୍ଶନ—
Chhuñchi-māchhi parakha Very close scrutiny;
(ଛୁଞ୍ଚିମାଛି ପରୀକ୍ଷା—ଅନ୍ୟରୂପ) minute examination.

ଛୁଞ୍ଚି ମାରିବା—ଦେ. ବି—ଦେହରେ ସୂଚିବେଧ ପରି ବେଦନା ଅନୁଭୂତି—
Chhuñchi māribā Pinpricks; sensation resembling that due to piercing the body with a needle.
छूँच मारा
सुई मारना
(ଯଥା—ମୋ କଙ୍କାଳକୁ ଘଣ୍ଟାଏ ହେଲା ଛୁଞ୍ଚି ମାରୁଅଛି ।)

ଛୁଞ୍ଚିମୁନିଆଁ (ପକ୍ଷୀ)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୁଞ୍ଚୁକ; ଭୁଜବାସ୍ୟ; ସୌଚିକ)—
Chhuñchi-muniāñ (bird) ଖାଖାଶ୍ରୟୀ କ୍ଷୁଦ୍ର ପକ୍ଷିବିଶେଷ—
टुनटुनी The Indian Tailor-bird; Orthomus Sutorius.
[ଦ୍ର—ଏ ୬।୭ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବା; ଏହାର ଡାକ 'ଟୁଇଇ, ଟୁଇଇ'; ଏହାର ଚଞ୍ଚୁ ଓ ମସ୍ତକ ସମାନ ପାର୍ଶ୍ୱ; ଚଞ୍ଚୁ ସରୁ ଓ ଦୀର୍ଘ—ଏମାନେ ଥଣ୍ଟରେ ଏକାଧିକ ପତ୍ରର ଧାରକୁ ସିଲେଇ କରି ବସା ନିର୍ମାଣ କରନ୍ତି ।]

ଛୁଞ୍ଚିମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ ପୁଂ (ସଂ. ସୂଚ + ମୁଖ)—(ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଗାଳି) (a term of abuse applied to males)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁହଁ ବା ଓଠ ଶୋଳିଆ ହୋଇ ବାହାରି ଥାଏ—(a person) Having the lips protruding to a point.
Chhuñchi-muhāñ
(ଛୁଞ୍ଚିମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ)
[ଦ୍ର—ଏପରି ଲୋକ ଚୁପ୍‌ସଇତାନ୍ ଓ କ୍ରୋଧୀ ହୁଅନ୍ତି ।]

ଛୁଟ୍‌କୁରିଆ—ଦେ. ବିଣ—ସାମାନ୍ୟ; ଛୋଟ—
Chhuṭ-kuriā Petty; small.
ছোটখাট
फुटकर
× × × ଅତି ଶିବରପୁର ବଜାରର ଛୁଟ୍‌କୁରିଆ ବଡ଼ିଆ ସମସ୍ତ ଦୋକାନ ନମସ୍କାର ହୋଇଗଲେ । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଛୁଟ୍‌ଛୁଟ୍—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ମୁହୂର୍ମୁହୁଃ; ଅନୁକ୍ଷଣ—
Chhuṭ-chhuṭ 1. Every moment; at very short intervals.
(ଯଥା—ସେ ଛୁଟ୍‌ଛୁଟ୍ ଗୋଳଗ୍ଧି ଦଉଛି ।)
୨ । ଛଟପଟ (ଦେଖ)
2. Chhaṭa-paṭa (See)
(ଯଥା—ଖାଇବାକୁ ନ ପାଇ ପିଲା ଗୁଡ଼ିକ ଛୁଟ୍‌ଛୁଟ୍ ହୋଇ ମଲେ ।) (ଛୁଟ୍‌ପୁଟ୍, ଛୁଟୁଛୁଟୁ, ଛୁଟୁପୁଟୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—'ଛଟଛଟ' ଅପେକ୍ଷା 'ଛୁଟ୍‌ଛୁଟ୍' କ୍ଷୁଦ୍ର ଭାବ୍ୟଞ୍ଜକ, ଛୁଟ୍‌ଛୁଟ୍ ଅପେକ୍ଷା ଛୁଟୁରୁଛୁଟୁ ରୁ ଅଧିକ କ୍ଷୁଦ୍ର ଭାବ୍ୟଞ୍ଜକ ।]

ଛୁଟ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ବନ୍ଧନ କାଟିବା—
Chhuṭ (root) 1. To cut a bond.
୨ । କାଟି କରି ଅଲଗା କରିବା—2 To cut off.

ଛୁଟଣ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଛୁଟ୍ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କାଟିବା, ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chhuṭaṇa ୧ । ବିରାମ; ବିରତି—
छूट 1. Cessation; remission.
छुट, छुटना ୨ । ମୁକ୍ତି—2. Liberation
୩ । ଅବସର; ବିଶ୍ରାମ; ଫୁରୁସତ୍—
3. Rest; leisure.
(ଯଥା—ମତେ କାମରେ ଦଣ୍ଡେ ଛୁଟଣ ନାହିଁ ।)

ଛୁଟା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. ପୁଂ (ଛୋ ସ୍ଥାନରେ ଛୁ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ଛୋଟା—Lame.
Chhuṭā

ଛୁଟାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଛୁଟ୍ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କାଟିବା)—
Chhuṭāibā (ଛୁଟିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—
छूटान (causative of Chhuṭibā).
छुटाना, छुटवाना ୧ । ମୁକ୍ତ କରିବା; ମୁକୁଳାଇବା—
(ଛୁଟେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. To liberate; to set free.
୨ । ଢୁଗୁଲାଇବା; ଢିଗାଳିବା—
2. To loosen; to slacken
୩ । (ଶସ୍ତ୍ରାଦି ଅନ୍ୟର ଦେହରେ) ପ୍ରହାର କରିବା; ଅନ୍ୟକୁ ପ୍ରହାର କରିବା ପାଇଁ ଅସ୍ତ୍ରାଦିକୁ ଚଳାଇବା—
3. To strike with (a weapon).
ଅସ୍ତ୍ରକୁ ଶସ୍ତ୍ରୀ କାଢ଼ି ଦେହେ ଛୁଟାଇଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶଲ୍ୟ ।
୫ । ଦଉଡ଼ାଇବା—
5. To cause to run; to send one running.
(ଯଥା—ଶିକାରୀ ମୃଗ ପଛରେ କୁକୁରକୁ ଛୁଟାଇଛି ।)
୬ । ସ୍ରୋତ ବୁହାଇବା; ଜଳୀୟ ବସ୍ତୁକୁ ବହାଇବା—
6. To cause (a liquid) to flow; to discharge (a liquid).

ଛୁଟାଛୁଟି—ଦେ ବି—୧ । ଇତସ୍ତତଃ ଦଉଡ଼ାଦଉଡ଼ି; ଦଉଡ଼ାଧାପଡ଼—
Chhuṭā-chhuṭi 1. Running to and fro.
छूटाछूटि ୨ । ତ୍ୱରା; ଲଣ୍ଡଭଣ୍ଡ—2. Hot-haste; bustle,
छूटाछुटि, हड़बड़ि hurry-scurry.
୩ । ଏକର ପଶ୍ଚାତ୍ ଅନ୍ୟର ଧାବନ—
3. Chasing one another.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଚିତ ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଆଟିଁଆ ନ ପାଇଲେ 'ଆଣ୍ଠି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଛୁଟି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛୁଟ୍ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କାଟିବା; କାଟି କରି ଅଲଗା କରିବା—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chhuṭi
ছুটী
छुटकारा, छुट्टी

୧ । କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଫୁରୁସତ୍ ବା ଅବକାଶ ମିଳିବା ସମୟ—
2. Holiday; vacation.
(ଯଥା—ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଛୁଟି, ବଡ଼ଦିନ ଛୁଟି, ପୂଜା ଛୁଟି ।)

୨ । କାର୍ଯ୍ୟରୁ ସାମୟିକ ବିଦାୟ—
2. Temporary leave from duty.

୩ । ଅବସର—3. Leisure.

୪ । ଖଲାସ; ମୁକ୍ତି—4. Release; discharge.

୫ । କାର୍ଯ୍ୟରୁ ନିବୃତ୍ତି—
5. Cessation of work; stoppage of work.

୬ । ସ୍କୁଲ, କଚେରି, କାରଖାନା ଆଦିର ସାମୟିକ କାର୍ଯ୍ୟବନ୍ଦ—
6. Temporary closing or dismissal of a school, court or workshop.
(ଯଥା—୪ଟା ବାଜିଲେ ଇସ୍କୁଲର ଛୁଟି ହୁଏ ।)

୭ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କଠାରୁ ମିଳିବା ଅନୁମତି—7. Permission given by an authority.

୮ । କୌଣସି ଦାୟିତ୍ୱରୁ ମୁକ୍ତି—8. Release or discharge from a responsibility.

ଦେ. ବିଣ—୧ । ମୁକ୍ତ; ମୁକ୍ତିପ୍ରାପ୍ତ; ଖଲାସ ହୋଇଥିବା—
1. Released; liberated.
(ଯଥା—୫ ଘଣ୍ଟା ନୌକରୀ କରାଇ ଦେଲେ ତେଣିକି ମୁଁ ଛୁଟି ।)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଛୁଇ (ଦେଖ)
Chhui (See)

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ସମ୍ବଲପୁର; ଏ ସ୍ଥାନରେ ଛୁ ଉଚ୍ଚାରଣ)
ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଛୋଟୀ—Lame (woman)
ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଖଞ୍ଜ ସ୍ତ୍ରୀ—A lame woman.

ଛୁଟିଦରମା—ଦେ. ବି—କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଅବସର ପାଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଅବସର-କାଳର ବେତନ—The salary of a person for the period of his leave.
Chhuṭi-daramā
ছুটির মাইনা
छुट्टीका तनख्वाह

ଛୁଟିଦିନ—ଦେ. ବି—ଅବସରବାସର; ଯେଉଁଦିନ ସ୍କୁଲ, କଚେରି ବା କାରଖାନା ଆଦିର କାମ କୌଣସି ବିଶେଷ ଉପଲକ୍ଷରେ ବନ୍ଦ ଥାଏ—Holiday; vacation-time; recess.
Chhuṭi-dina
ছুটির দিন
छुट्टीका रोज

ଛୁଟି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ସାମୟିକ ବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାଳପାଇଁ ଅବସର ଦେବା—
1. To grant leave
Chhuṭi debā
ছুটি দেওয়া
छुट्टी देना

୨ । (ବନ୍ଧନରୁ, ସ୍କୁଲରୁ, ମକଦ୍ଦମାରୁ, ଦାୟିତ୍ୱରୁ) (ଛୁଟି କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଖଲାସ ଦେବା; ମୁକ୍ତି ଦେବା—2 To release; to discharge; to acquit.

୩ । ସ୍କୁଲ ବା କଚେରି ଆଦିର କାର୍ଯ୍ୟ ସ୍ଥଗିତ କରିବା ବା ଭାଙ୍ଗିବା—3. To dismiss a court or school.

ଛୁଟି ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଅବସର ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—
1. To get leave.
Chhuṭi pāibā
ছুটি পাওয়া
छुट्टी पाना

୨ । ଖଲାସ ହେବା—2. To be released, acquitted or discharged.

ଛୁଟିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଛୁଟ୍ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ ଆଦି କାଟିବା ହି. ଶବ୍ଦସାଗର; ସଂ. କ୍ଷିପ୍ତ ପ୍ରା. ଛୁଟ—ଯୋଗେଶ ଚନ୍ଦ୍ର)—
Chhuṭibā
ছুটা; ছোটা
छूटना
[ଛୁଟା(ଟେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତ]

୧ । ଜୋରରେ ଚାଲିବା; ଦଉଡ଼ିବା—
1. To run; to move with force.

୨ । ପଳାଇଯିବା—
2 To flee away; to escape.

୩ । (ତରଳ ପଦାର୍ଥ) କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ବାହାରି ବେଗରେ ବହିବା—3 To flow out; to gush forth (said of a liquid).
(ଯଥା—ଭଙ୍ଗା କାଚବାଜିଯିବାରୁ ତା ଦେହରୁ ରକ୍ତ ଛୁଟୁଛି ।)

୪ । (ସମୟ) ଅତିବାହିତ ହେବା—
4. (the time) To run.

୫ । ବିନଷ୍ଟ ହେବା—
5. To be ruined or destroyed.
ଛୁଟିଲେ ଘଟ ତୋତେ ବୋଲିବେ ମଡା
ଛୁଇଁଣ୍ଡି କାଠି ତୋର ହୋଇବ ଲେଡା । ମନବୋଧ ଚଉତିଶା ।

୬ । ଲୋପ ପାଇବା; ବିଲୁପ୍ତ ହେବା—
6. To be lost; to disappear.
ଛୁଟି ଯାଉ ବଚେଇନା, ଛଟପଟ ହେବ ସିନା—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଣୋଖିଚଣ୍ଡୀ ଗୀତ ।

୭ । ଫିଟିଯିବା; (ଗଣ୍ଠି ଆଦି) ଖୋଲିଯିବା—
7. (a knot) To get loose; to become slack

୮ । (ଗୁଳି, ତୀର, ଉଲ୍କା) ଖୁବ୍‌ଜୋରରେ ଗତିକରିବା—
8. (bullet, arrow, shooting star) To shoot forth.

୯ । ମୁକ୍ତଦ୍ୱାର ହେବା; ବାଧା ବା ବନ୍ଧନରହିତ ହେବାରୁ ତହିଁମଧ୍ୟସ୍ଥ ପଦାର୍ଥ ବେଗ ସହିତ ବାହାରିବା—
9 To become loose or open.
(ଯଥା—ଆଜି କି ତିନିଦିନ ହେଲା ସେ ଶିଶୁର ଗାଣ୍ଡି ଛୁଟିଛି; କାଲି ରାତିରୁ ସେ ବଥଟା ଛୁଟିଛି ।)

ଛୁଟିମାଟି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଛୁଇ (ଦେଖ)
Chhuṭi-māṭi
Chhui (See)

ଛୁଟି ମିଳିବା—ଦେ. ବି—୧ । କାର୍ଯ୍ୟରୁ ସାମୟିକ ଅବସରପ୍ରାପ୍ତି—
1. Getting of leave.
(ଯଥା—ପୁଅ ବିଭାପାଇଁ ମୋତେ ୪ଦିନ ମାତ୍ର ଛୁଟି ମିଳିଲା ।)
Chhuṭi milibā
ছুটি মিলা
छुट्टी मिलना

୧	ଇ	ଓ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍

୨ । ଦାୟିତ୍ୱରୁ ମୁକ୍ତିଲାଭ—3. Being released or discharged from a responsibility.

୩ । କାର୍ଯ୍ୟରୁ ବିରତ ହେବା ପାଇଁ ଆଦେଶପ୍ରାପ୍ତି—
3. Getting of permission to stop work.

୪ । ଫୁରସେତ୍ ବା ଅବକାଶ ପ୍ରାପ୍ତି—
4. Getting of leisure.

୫ । ବନ୍ଧନ ବା କାରାବାସରୁ ମୁକ୍ତିଲାଭ—
5. Release from confinement; being set free; liberation.
(ଛୁଟି ମିଳି ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛୁଟିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଛୁଟିବା (ଦେଖ)
Chhuṭi-jibā — Chhuṭibā (See)
ছুটে যাওয়া
छुट जाना

ଛୁଟି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି) କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଅବସର
Chhuṭi hebā ଲାଭ କରିବା—1. (a person) To get leave.
ছুটি হওয়া
छुट्टि होना ୨ । (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି) ବନ୍ଧନ ବା ଜେଲରୁ ମୁକ୍ତ ହେବା—
2. To be set free or released from confinement.

୩ । (କୌଣସି ସ୍କୁଲ୍, କଚେରି, କାରଖାନାର କର୍ମ) ସ୍ଥଗିତ ହେବା—3. (a school, office or workshop) To be closed or stopped.

୪ । (ଚାକିରି, ଅବଲମ୍ବନ) ରହିତ ହେବା—
4. (any post or service or support) To cease; to stop.
(ଯଥା—୩ ମାସ ହେଲା ମୋର ଚାକିରି ଛୁଟି ଯିବାରୁ ମୁଁ ବେକାର ହୋଇ ବସିଛି ।)

ଛୁଟୁକା—ଦେ. ବିଣ.—(ସଂ. କ୍ଷୁଦ୍ର)—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର; ଖୁଦୁରା; ଟିକି; ଟିକିଟିକି,
Chhuṭukā ଲଘୁ; ଅତି ଛୋଟ—
ছুটলা, ছোটখাট 1. Minute; petty; very small.
अदना, छोटा ୨ । ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ—2 Uncertain
(ଛୁଟୁକିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)—୩ । ତୁଚ୍ଛ—3. Insignificant.

ଛୁଟୁକୁରିଆ—ଦେ. ବିଣ.—ଛୁଟ୍‌କୁରିଆ (ଦେଖ)
Chhuṭukuriā — Chhuṭ-kuriā (See)

ଛୁଟୁଛୁଟୁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକାରୀ)—ଛୁଟ୍‌ଛୁଟ୍ (ଦେଖ)
Chhuṭu-chhuṭu — Chhuṭ-chhuṭ (See)
(ଛୁଟୁରୁଛୁଟୁରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଛଟଛଟ ଅପେକ୍ଷା ଛୁଟୁଛୁଟୁ କ୍ଷୁଦ୍ରଭାବବ୍ୟଞ୍ଜକ; ଯଥା;—ଘୋଡ଼ାଟା ଛଟଛଟ ହୋଇ ମରିଗଲା, ଶିଶୁ ଗୁଡ଼ିକ ଛୁଟୁଛୁଟୁ ହୋଇ ମରିଗଲେ ।]

ଛୁଟୁପୁଟୁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଛଟପଟ (ଦେଖ)
Chhuṭu-puṭu — Chhaṭapaṭa (See)
(ଛୁଟୁରୁପୁଟୁରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ଛଟପଟ ଅପେକ୍ଷା ଛୁଟୁପୁଟୁ କ୍ଷୁଦ୍ରଭାବବ୍ୟଞ୍ଜକ, ଛୁଟୁପୁଟୁ ଅପେକ୍ଷା ଛୁଟୁରୁପୁଟୁରୁ ଅଧିକ କ୍ଷୁଦ୍ର ଭାବବ୍ୟଞ୍ଜକ]

ଛୁଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ, ବାଲେଶ୍ୱର, ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ସଂ. ଛୁଟ୍ ଧାତୁ)—
Chhurdibā ଛାଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Chhordibā (See)

କେଉଁ ପାଇକର ବାହାରି ଅଛି ଅନ୍ତ,
କେବେ ପଡ଼ିଛି ମରି ଛୁଡ଼ି ଦେଇ ଦାନ୍ତ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଦ୍ରୋଣ ।

ଛୁତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ୟନ୍ଦିତ=ସ୍ରବୁଥିବା)—ପ୍ରସ୍ରାବ—
Chhuta — Urine.

ଚେମୀ ସାରୁପତ୍ରଠାରେ ପାଣି (ଛୁତ) ଧରି ଖାଉନ୍ଥିଲୁ ନ କହି କେଁଦ୍ୟଦୁଆଉଲୁ ଧାଇଁଲା । ଫକୀରମୋହନ, ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଛୁତକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସୂତକ)—୧ । ଛୁତକିଆ (ଦେଖ)
Chhutaka — 1. Chhutikiā (See)
छुतक ୨ । ଛୁତ (ଦେଖ)
(ମୃତକ—ବିପରୀତ) 2. Chhuta (See)

ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ସ୍ପୃଷ୍ଟ)—ଅଶୁଚିବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା ସ୍ପୃଷ୍ଟ ହେବାରୁ ଅଶୁଦ୍ଧ—Contaminated by the touch of an unclean person.

ଶୁଦ୍ଧ ଅନ୍ନ ନ ଭକ୍ଷି ଛୁତକ ଅନ୍ନମାନ,
ଉପାସନା ନଇବେଦ୍ୟ ନ କରିବ ଜନ । ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଭକ୍ତି ଗୀତା ।

ଛୁତ ଦେବା—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) କ୍ରି—ଗାଈ ବା ବଳଦ ବିକ୍ରି କରିବା
Chhuta debā ବେଳେ, ବିକ୍ରେତା କ୍ରେତାକୁ ଟିକିଏ ମାଟି-ଗୋବର ଓ କେତୋଟି ଦୁବ ଘାସ ଦେବା—To hand over a bit of earth mixed with cowdung and a bunch of grass to the purchaser at the time of delivery of the head of cattle sold.

ଛୁତ ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି.—୧ । ପ୍ରସ୍ରାବ ସଙ୍ଗେ ସୂତା ପରି ଶୁକ୍ରପତନ
Chhuta pardibā ଲାଳ ପଡ଼ିବା; ପ୍ରମେହ ରୋଗ—
1. Gonorrhoea in which threadlike lmucus (pus) passes with the urine.
୨ । ଛୁତପୋଡ଼ା (ଦେଖ)
2. Chhuta-pordā (See)

ଛୁତପୋଡ଼ା—ଦେ. ବି.—ପ୍ରସ୍ରାବପୋଡ଼ା; ପ୍ରସ୍ରାବଦ୍ୱାରରେ ଯନ୍ତ୍ରଣା-
Chhuta-pordā ବୋଧ—A burning sensation in the urinary organs
পেছাব জালা
पासाब जलना
(ଛୁତ ପୋଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛୁତା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସୂତ୍ର)—ଛଳ; ବାହାନା—
Chhutā — Pretence; excuse.
ছুতা
छल

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ୱର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାରେ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ, 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଖି' ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଛୁତାର—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ସଂ. ସୂତ୍ରଧର; ତୁଳ. ବଂ. ଛୁତାର)
Chhutāra ବଢ଼େଇ—Carpenter.

ଛୁତି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛୁପ୍ ଧାତୁ)—୧ । ସ୍ପର୍ଶଜନିତ ଅପବିତ୍ରତା; ସ୍ପର୍ଶ-
Chhuti ସଂକ୍ରାମକତା—1. Contamination or impurity
ଛୁତ, ଛୁତୁକ caused by touch.
ଛୁତ (ଯଥା—ସେ ଛୁଆଁ ଛୁତି ନେଇ ଘରେ ପୂରିଛନ୍ତି ।)
୨ । କଳଙ୍କ; ଅପବାଦ—2. Stain; scandal.
୩ । ଅଳଆ; ଆବର୍ଜନା—3. Refuse matter.
୪ । ଦାୟିତ୍ୱ—4. Responsibility.
୫ । ସମ୍ପର୍କ—5. Connection.
(ଯଥା—ସେ କାଳମୁଣ୍ଡରୁ ସବୁ ଛୁତି ଛଡ଼େଇ ଦେଇ ବସିଛନ୍ତି)
୬ । ଛୁଇଁବା ଯୋଗୁଁ ରୋଗୀର ଦେହରୁ ଦେହାନ୍ତରକୁ ରୋଗବୀଜର ସଂକ୍ରମଣ—6. Communication of the virus of a disease by contagion; contagion.

ଛୁତିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି. (ତୁଳ ହି. ଛୁତିହା=ଅଶୁଚ ବ୍ୟକ୍ତିର
Chhutiā ସ୍ପର୍ଶଜନିତ ଅଶୁଦ୍ଧ ପାତ୍ର; ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ)—ଛୁଆଁ; ସ୍ପର୍ଶଜନିତ ଅଶୁଦ୍ଧି—Impurity due to touch; contamination by touch.
ବିଣ—୧ । ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଛୁଇଁ ପକାଇବା ବା ଖାଇବା ଯୋଗୁଁ ଅଶୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିବା (ପାତ୍ର)—1. (utensil) Contaminated by the touch of or by being used by an untouchable person.
୨ । ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ—2. Untouchable.

ଛୁତିଆର୍—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ତୁଳ ହି. ଛୁତିହର=ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ-
Chhutiār ସ୍ପୃଷ୍ଟ ପାତ୍ର)—ଛୁତିଆ (ଦେଖ)
Chhutiā (See)

ଛୁତିକା—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ସୂତକ)—ଛୁତିକିଆ (ଦେଖ)
Chhutikā 1. Chhutikiā (See)
୨ । (ସଂ. ସୂତିକା)—ସୂତିକା (ଦେଖ)
2. Sūtikā (See)

ଛୁତିକା ଜର—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ସୂତିକାଜ୍ୱର)—ପ୍ରସବ ପରେ ପ୍ରସୂତିକୁ
Chhutikā jara ଆକ୍ରମଣ କରିବା ମାରାତ୍ମକ ଜ୍ୱର—
ସୂତିକା ଜ୍ୱର Puerperal fever; a very dangerous
ଜଚ୍ଚା ଜର kind of fever attacking women just after confinement.

ଛୁତିକା ଝାଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସୂତକ+ସରଣ)—ସୂତିକା ଗ୍ରହଣୀ;
Chhutikā jhaṛā ପ୍ରସବର ଅବ୍ୟବହିତ ପରେ ବା ପୂର୍ବେ
ସତିକା ବାୟୀ ପ୍ରସୂତାକୁ ଧରିବା ଦୁରାରୋଗ୍ୟ ଗ୍ରହଣୀ ରୋଗ—
ଜଚ୍ଚା ଝାଡ଼ା Dysentery attacking women before or after confinement

ଛୁତିକିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସୂତକ)—୧ । ସନ୍ତାନଜନ୍ମଯୋଗୁଁ ଜ୍ଞାତି-
Chhutikiā ମାନଙ୍କୁ ଲାଗିବା ଅଶୌଚ; ସୂତକାଶୌଚ; ଜନନାଶୌଚ—1. Uncleanness observed by the kinsmen on the birth of a child.
[ଦ୍ର—ଶିଶୁଜନ୍ମର ୧୦ ଦିନ ପରେ ସୂତକଜନିତ ଅଶୌଚ ଦୂର ହୁଏ ।]
୨ । ପରିବାରରେ ସନ୍ତାନଜନ୍ମ—
2 Birth of a child in the family.

ଛୁତି ଛଡ଼ାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ସମ୍ପର୍କ ବା ଦାୟିତ୍ୱ ତୁଟାଇ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରୁ
Chhuti chhaṛāibā ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବରେ ଅଲଗା ହେବା—
(ଛୁତି ଛଡ଼େଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) To cut off all connection; to disown responsibility.

ଛୁତିରିକା—ଗ୍ରା. (ଉତ୍ତର) ବି—ଛୁତିକିଆ (ଦେଖ)
Chhutirikā Chhutikiā (See)
(ଛୁତ୍ରିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛୁତୁକ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ ସୂତକ)—୧ । ଜନ୍ମ—
Chhutuka 1. Birth of a child.
ନାହିଁ ତାଙ୍କର ଛୁତୁକ ମୃତ୍ୟୁକ । ପ୍ରାଚୀ. ପରଦେଶୀଗୀତ ।
୨ । ଜନନାଶୌଚ, ଛୁତିକିଆ (ଦେଖ)
2. Chhutikiā (See)
ଦେ. ବିଣ—ଶିଶୁଜନ୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Pertaining to childbirth.

ଛୁ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛୁ କରିବା (ଦେଖ)
Chhu debā Chhu karibā (See)
[ଛୁ ବତା(ଲେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଛୁନା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କ୍ଷୁଣ୍ଣ)—ଦୁଃଖିତ; ଚିନ୍ତିତ—
Chhunā Anxious; sorry; distracted.

ଛୁନୁଛୁନିଆଁ—ଦେ. ବି—ସୁଣୁସୁଣିଆଁ (ଦେଖ)
Chhunu-chhuniāṅ Suṇu-suṇiāṅ (See)

ଛୁନ୍ଦାର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ସମ୍ମୁଖ+ଦ୍ୱାର)—
Chhundār ଛାମୁ ଦୁଆର (ଦେଖ)
Chhāmu-duāra (See)

ଛୁପ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ସ୍ପର୍ଶ କରିବା—
Chhup (root) To touch.

ଛୁପ—ସଂ. ବି. (ଛୁପ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ସ୍ପର୍ଶ—1. Touch.
Chhupa ୨ । ଯୁଦ୍ଧ—2. Fight.
୩ । ଚପଳତା—3. Haste
ଛୁପ ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. କ୍ଷୁପ)—ବୁଦା—1. Bush.
ଝୁପ ୨ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଗଛ—2. Plant.
ଗ୍ରା. ବି—ଛେପ—Spittle

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଙ୍ଘ	ଞ୍ଚ	ଣ୍ଟ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍ତ

ଛୁ ବଟା(ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛୁ କରିବା (ଦେଖ)
Chhu batā(e)ibā Chhu karibā (See)

ଛୁୟା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) ବି.—ଛୁଆଁ (ଦେଖ)
Chhuyā Chhuāṅ (See)

ଛୁର୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଛେଦନ କରିବା; କାଟିବା—
Chhur (root) 1. To cut.
୨ । ରଞ୍ଜିତ କରିବା; ରଙ୍ଗାଇବା—
2. To paint; to besmear.

ଛୁର୍କି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କ୍ଷୁର)—ନୀଚଜାତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ-
Chhur-ki ମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ କଣ୍ଟ କଣ୍ଟା ଦାଗ ଥିବା ପିତଳର
ହାତଖଡ଼ୁ—A kind of brass bracelet worn by low-class females.
[ଦ୍ର—ହାତର ମଣିବନ୍ଧ ପାଖରେ ପ୍ରଥମେ ମାଠି, ତା ଉପରକୁ ଛୁର୍କି, ତା ଉପରକୁ ଚନ୍ଦକନା ପିନ୍ଧା ଯାଏ ।]

ଛୁର୍ ଛୁର୍—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଚୁର୍‌ଚୁର୍; ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ
Chhur-chhur ପରିମାଣରେ (ବହିବା)—In small quantities (said of liquids flowing down.)

ଛୁରା—ସଂ. ବି. (ସଂ. ଛୁର ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+କରଣ. ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ
Chhurā କ୍ଷୀତେନ୍ଦ୍ର)—୧ । ବଡ଼ ଛୁରି—
ছোরা 1. A large knife.
छुरा ୨ । (+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଅ)—ଚୂର୍ଣ୍ଣ; ଚୂନା—2. Powder.
ଦେ. ବି.—୧ । ମୂନିଆଁ ଛୁରି; ଖେଣ୍ଡା—1. Dagger.
୨ । (ଏହା ଛୁରି ପରି ଦେଖାଯିବାରୁ) ମଞ୍ଜିନଡ଼ିଆରୁ ତ୍ରାୟ ଏକ ଚୁଖଣ୍ଡ ଲମ୍ୱରେ ବାହାରି ଥିବା ଗଜା—
2. Cocoanut seedlings of which the sprouts are not more than 6 inches in length.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—(ସଂ. କ୍ଷୁର; ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଛୁରା)—ଖୁର—Razor.
ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଛୁରା=ଚୂର୍ଣ୍ଣ)—ଚୂରା; ଚୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିବା—
Powdered; pulverised (Howells).

ଛୁରା ମହୁରା—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ପ୍ରାଣହାରକ ୨ଟି ବସ୍ତୁ)—
Chhurā mahurā ଖେଣ୍ଡା ବା ମୂନିଆଁ ଅସ୍ତ୍ର ଏବଂ ବିଷ—
1. Two means used for taking life, viz. dagger and poison.

ଛୁରି—ସଂ. ବି. (ଛୁର ଧାତୁ+କରଣ. ଇ)—୧ । କାଟିବାର କ୍ଷୁଦ୍ର ଅସ୍ତ୍ର;
Chhuri ଅସିପୁତ୍ରୀ—1. Knife.
୨ । (+କର୍ମ.ଇ) ବନ୍ଧ୍ୟା ଗୋରୁ—2 A barren cow.
ଦେ. ବି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଦାରୁଣ ଛୁରି ପରି ଯନ୍ତ୍ରଣାଦାୟକ—
A thing as painful as a sharp knife.

ଛୁରୀ କାହା କଣ୍ଠାକ୍ଷର, ଛୁରି ହେଲା କି ବକ୍ଷର ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ରାନନ୍ଦ ଚମ୍ପୂ ଗୀତ ।

ଛୁରିଅନା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସୁରପୁନ୍ନାଗ)—ପୁଷ୍ପବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Chhurianā A tree bearing fragrant, white and
সুলতানি চাঁপা long-stemmed flowers; Ochrocarpus
सुलताना चंपा Longifolius.

ଛୁରିଅନା କଦମ୍ବ ନାଗେଶ୍ୱର
ଚମ୍ପା ବକୁଳ କେତକୀ ମନ୍ଦାର । ଜଗନ୍ନାଥ, ବଡ଼ଭୁଜରାମାୟଣ ।

[ଦ୍ର—ଏହା ପୁନ୍ନାଗ ପରି ବଡ଼ ଡେଙ୍ଗା ଥିବା ସୁଗନ୍ଧ ଧଳା ଫୁଲ ଧାରଣ କରେ; ଏ ଗଛର ପତ୍ର ମୋଟା ଓ ଶାଖାର ପ୍ରତି ଗଣ୍ଠିରେ ୩ଟା ପତ୍ର ଥାଏ; ଏହାର ଫୁଲ ଡେରରେ ଫୁଟେ ଏବଂ ପ୍ରଥମେ ଦୁଇଖଣ୍ଡରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ଏ ଗଛ ସତ୍ୟବାଦୀ ଗୋପୀନାଥଙ୍କ ମନ୍ଦିର ନିକଟସ୍ଥ ବକୁଳବନରେ ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ ଅଛି । ସାଧାରଣତଃ ଏ ଗଛ ଭାରତର ପଶ୍ଚିମ ଉପକୂଳ, ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶ, ଓଡ଼ିଶା ଓ ଚଟ୍ଟଗ୍ରାମରେ ଜନ୍ମେ । ଏହାର ମଞ୍ଜକାଠ ରକ୍ତାଭ ଓ ଖୁବ ଟାଣୁଆ ।]

ଛୁରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଖରୁଡ଼ାଜାତଙ୍କ ପରି ପିତ୍ତଳର
Chhuriā କାମ କରିବା ଜାତିବିଶେଷ—
A caste of brass-makers; braziers.

ଛୁରିକ—ଦେ. ବି—ଛୁରିଅନା (ଦେଖ)
Chhurika Chhurianā (See)

ଛୁରିକା—ସଂ. ବି. (ଛୁର୍ ଧାତୁ+କରଣ. ଅକ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଛୁରି (ଦେଖ)
Chhurikā Chhuri (See)

ଛୁରିକାନିଆଁ—ଦେ. ବିଣ—ଛୁରିର ଫଳକ ପରି ଲମ୍ୱ ଓ ପତଳା—
Chhuri-kāniāṅ Long and thin like the blade of a knife.

ଛୁରି ଚଳା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛୁରିରେ କାଟିବା—
Chhuri chalā(le)ibā 1 To cut with a knife.
ছুরি দেওয়া ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନିଷ୍ଟ କରିବା—
छुरि मारना 2. Figurative to injure.
(ଛୁରି ଦେବା; ଛୁରି ମାରିବା; ଛୁରି ଚଳାଇବା —ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛୁରିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଛୁର୍ ଧାତୁ=ରଞ୍ଜିତ କରିବା+କର୍ମ. ତ)—
Chhurita ୧ । ଲିପ୍ତ—1. Anointed; besmeared.
୨ । ଖଚିତ; ଜଡ଼ିତ—2. Inlaid.
୩ । ବ୍ୟାପ୍ତ—3. Pervaded; filled; occupied; spread over.
୪ । ଶୋଭିତ; ବିକଶିତ—4. Adorned; shining.
୫ । ଅଳଂକୃତ—5. Decorated.
୬ । ରଞ୍ଜିତ—6. Painted; coloured.
୭ । ଖୋଦାଇ କରା ଯାଇଥିବା (ହି ଶବ୍ଦସାଗର)—
7. Engraven.

ସଂ. ବି—୧ । ଲାସ୍ୟ ନାମକ ନୃତ୍ୟର ଏକ ଭେଦ—
1. A kind of amorous ball-dance.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ରତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ରଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଁଖା'ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଖା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

[ଦ୍ର—ଏ ନୃତ୍ୟ କଲାବେଳେ ନାୟକନାୟିକା ପରସ୍ପର ପ୍ରେମ-ପ୍ରଦର୍ଶନପୂର୍ବକ ପରସ୍ପରକୁ ଚୁମ୍ବନ କରୁଥାଆନ୍ତି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୨ । ବିଜୁଳିର ଚମକ (ହି ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Flash of lightening.

ଛୁରିତକ—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ସ୍ୱରସୂଚକ) ଛୁରିଅନା ଗଛ;
Chhuritaka ଛୁରିଅନା (ଦେଖ)—Chhurianā (See)

ଛୁରିତକ ଚଳୁଣୀ ପୁଷ୍ପାଙ୍କୁର ସର୍ବାଙ୍ଗେ—ଉଜ୍ଞ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

୨ । (ସଂ. ଛୁରିତ=ଝକାଶିତ) ଉଚ୍ଚ ହାସ୍ୟ—
2. Loud laughter.

ଅପୂର୍ବ ଛୁରିତକହିଁ ଜନ୍ମ ହୋଇଲେ—ଉଜ୍ଞ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ଛୁରି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛୁରି ଚଳାଇବା (ଦେଖ)
Chhuri debā Chhuri chalāibā (See)
(ଛୁରି ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛୁରୀ—ସଂ. ବି. (ଛୁର୍ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+କରଣ. ଈ)—
Chhurī ଛୁରି (ଦେଖ)—Chhuri (See)

ଛୁରୀକା—ସଂ ବି—ଛୁରିଅନା (ଫୁଲ) (ଦେଖ)
Chhurīka (ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
Chhurianā (flower) (See)

ଛୁଲିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି (ସଂ. ଛଲ୍ଲୀ=ବକଲ)—
Chhulibā ୧ । ଛାଲ ଛଡ଼ାଇବା—
1 To take out the bark.
୨ । ଚାଞ୍ଛିବା—2. To scrape off.

ଛୁଲୀ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି (ସଂ. ଛଲ୍ଲୀ; ଭୂ. ଏହି ଅର୍ଥରେ
Chhulī ବ. ଛୁଲୀ)—ଛଉ (ଦେଖ)
Chhau (See)

ଛୁହି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଛୁଇ (ଦେଖ)
Chhuhi Chhui (See)
(ଛୁହିମାଟି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛୁଟ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ବନ୍ଧନ କାଟି ଦେବା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chhuṭa (root) 1 To cut a bond.
୨ । କାଟି କରି ଅଲଗା କରିବା—
2. To cut asunder; to cut out.

ଛେ—ଦେ. ଅ—(ଅସୂୟାର୍ଥକ ଅବ୍ୟୟ) ଛି !—
Chhe (interjection) Fie !.
ପ୍ରାଦେ. (ଭଦ୍ରିଖିଆ) ବି—ଛଅ; ୬—The number 6
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ପ୍ରତ୍ୟୟ—ବର୍ତ୍ତମାନକାଳ ନାମ ପୁରୁଷ ଏକ ବଚନର କ୍ରିୟାରେ ଲାଗେ—An affix or inflection to verbs in the present tense 3rd person singular.
(ଯଥା—ଯାଉଛେ=ଯାଉଛି, ଅଛେ=ଅଛି ।)

ଛେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସଂ. ଛିଦ୍ ଧାତୁ) ଛେଦନ କରିବା;
Chheibā କାଟିବା—1. To cut.

ଛେୟାନ; ଛୁଲା; ଛୋଲା ୨ । ନଡ଼ିଆଆଦି ଫଳର ଉପରସ୍ଥ ଖୋପାକୁ
ଛିଲ୍‌ନା କତୁରିଦ୍ୱାରା ଛେଲିବା—2. To scrape or chop off the rind of a fruit (e. g. cocoanut) with a bill-hook.
(ଛେଇଁବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ମୁଣ୍ଡ କାଟିବା—3. To behead.
ଛାଓୟା ୪ । (ସଂ. ଛଦ୍ ଧାତୁ) ଛୁଆଣି କରିବା—
ଛୁୱାନା 4. To thatch.

ଛେଉଣ୍ଡ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଛେମଣ୍ଡ)—
Chheuṇḍa ୧ । କୁଟୁମ୍ବବିହୀନ ଏକାକୀ ପୁରୁଷ—1. A single
ଛେଁଓଡ଼ person who has no kinsman (M.W).
ଯତୀମ; ଯତୀମ ୨ । ପିତୃହୀନ ବା ମାତୃହୀନ ବା ଉଭୟହୀନ (ବାଳକ)--
2. Orphaned.
(ଛେଉଣ୍ଡା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଶୁଣାଅଛି, ୬ବର୍ଷ ବୟସରେ ସେ ଛେଉଣ୍ଡ ହୋଇ
(ଛେଉଣ୍ଡୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବୁଲୁଥିଲା—ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
ଦେ. ବି. (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)—ପିତୃମାତୃହୀନ ବାଳକ ବା ବାଳିକା—
Orphan.

ଛେଉଣ୍ଡୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଛେମଣ୍ଡ)—ପିତୃମାତୃହୀନା (ବାଳିକା)—
Chheuṇḍī Orphaned (girl).
ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ପିତୃମାତୃହୀନା ବାଳିକା—An orphan girl.

ଛେଃ—ଦେ. ଅ—ଛେ (ଦେଖ)
Chheḥ Chhe (See)

ଛେଁଚ୍‌କି—ଦେ. ବି. (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—ସନ୍ତୁଳା; ପାଣିରେ ସିଝାଯାଇ
Chheñch-ki ଅଳ୍ପ ଘିଅ ବା ତେଲରେ ଭଜା ହୋଇଥିବା ବ୍ୟଞ୍ଜନ--
ছেঁচকী Vegetable fried with a little ghee or oil after being boiled. (a curry).

ଛେଁଚଡ଼ା—ଦେ. ବି—୧ । ତରକାରୀ ପାଇଁ କଟା ହେବା ପରେ ବାକି
Chheñch-ṛdā ଖୋପା ଓ ଅନ୍ୟ ଏବଂ ମାଛର ଅନ୍ତ ଓ ଗାଲସି
ছেঁচড়া ଆଦିକୁ ବେଶି ତେଲରେ ସନ୍ତୁଳି ଯେଉଁ ତରକାରୀ କରାଯାଏ—1. A curry made from the leavings of kitchen—vegetables and refuse of fish, fried in a large quantity of oil.
ছিছড়া ୨ । (ସଂ. ଭୁକ୍ତ,—ତେଲଆଦିଙ୍କ ଅନ୍ତ ଓ ପୁଚ୍ଛ ଆଦି ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ଖାଦ୍ୟାର୍ଥ ଅବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ଅଂଶ—2 Entrails and refuse-parts of the meat of an animal.
[ଦ୍ର—ଏହାକୁ ଗୁହଳ ସଙ୍ଗେ ସିଝାଇ ପୋଷା କୁକୁରଆଦିଙ୍କ ଖାଇବାକୁ ଦିଆଯାଏ ।]
ଦେ. ବିଣ—ଛେଚଡ଼ା (ଦେଖ)
Chhecharḍā (See)

ଛେଁଚଡ଼ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବିଣ—ଛେଚଡ଼ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chheñcharḍa (etc) Chhecharḍa etc (See)
(ଛେଁଗେଡ଼—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନ୍

ଛେକ—ସଂ. ବିଣ. (ଛେ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇକ; ନିପାତନ)—ପଣ୍ଡିତ; ବିଦଗ୍ଧ; ଚତୁର—
Chheka
Clever; shrewd; learned.

ସଂ. ବି. (+କର୍ମ. ଇକ)—୧ । ପାଳିତ ପଶୁପକ୍ଷୀ—
1. Domesticated birds and beasts.
୨ । ଅନୁପ୍ରାସବିଶେଷ—2. A kind of alliteration.
୩ । ମହୁମାଛି—3. Bee.

ଗ୍ରା. ବି—୧ । ଛିକ; ଦାଗ; ଯୁକ୍ତ ଚିହ୍ନ—1. Cross-mark.
ଦେ. ବି—୨ । ଥର —2 Time of occurence.
ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ)—ଖାଦ୍ୟାଦି ରନ୍ଧନର ଏକଥର ବା ଏକପାଗ—
The aggregate of food cooked at one stretch or for one meal

ଛେକ ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଥରେ ଖାଦ୍ୟରନ୍ଧନ କ୍ରିୟାର ସମାପ୍ତି—
Chheka uthibā Completion of cooking for one meal.
(ଛେକ ଉତୁରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛେକକୁ ଛେକ—ଦେ. ଅ —ଥରକୁଥର; ବାରଂବାର; ବହୁବାର—
Chhekaku chheka From time to time; several times; over and over; again and again.
(ଛେକଛେକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛେକାନୁପ୍ରାସ—ସଂ. ବି. (ଛେକ+ଅନୁପ୍ରାସ)—
Chhekānuprāsa ଅନୁପ୍ରାସ ବା ଶବ୍ଦାଳଙ୍କାରବିଶେଷ—
A kind of rhetorical figure.
[ଦ୍ର—ଏହି ଅନୁପ୍ରାସରେ ଏକଚରଣରେ କେତେକ ବ୍ୟବଧାନ ପରେ ଦୁଇ ବା ତଦଧିକ ବର୍ଣ୍ଣର ବାରମ୍ବାର ଆବୃତ୍ତି ହୋଇଥାଏ; ଉଦାହରଣ, ଯଥା—(କ) ନବ ପ୍ରମଦା ମଦାଳସୀ ଯୋଷାକୁ, ଜଳକେଳିରେ ମନାଇବ । ମୁଖ ଅଧିକ ଧିକ ଏ ସରସିଜ ଦେଖାଇ ତାକୁ ଚହାଇବ । ଚନ୍ଦ୍ରମା । ରହିସେ ମନ ପେନାଇବ । ଲୀଳା-ଅନ୍ତର ସଲିଳେ ଜରଜର ହେବା ଶୋଭାକୁ ଅନାଇବ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ—ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।]

ଛେକାପହ୍ନୁ—ସଂ. ବି. (ଛେକ+ଅପହ୍ନୁ)—କାବ୍ୟାଳଙ୍କାରବିଶେଷ—
Chhekāpahnu Name of rhetorical figure.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଗୋଟିଏ ଅନୁମାନକୁ ଅଯଥାର୍ଥ ଉକ୍ତିଦ୍ୱାରା ଖଣ୍ଡନ କରାଯାଏ । ଯଥା—ନାୟିକାର ଓଠରେ କ୍ଷତଚିହ୍ନ ଦେଖି ଜଣେ ସଖୀ ଅନୁମାନ କରି କହିଲେ ଯେ ନାୟକ ଆସିଥିଲେ ପରା । ବିନ୍ତୁ ଆଉ ଜଣେ ସଖୀ ଉତ୍ତର କଲେ ଶିଶିର ପବନ ବହିବାରୁ ଶୀତ ଯୋଗୁଁ ଓଠ ଫାଟିଛି ।]

ଛେକିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କଉଡ଼ି ବା ପଶାଖେଳାଳୀର ହାତମୁଠାରେ ଥିବା କଉଡ଼ି ବା ପଶାକାଠିକୁ ତଳେ ଗଳାଇଦେଲେ ସଂକଳ୍ପିତ ଦାନ ପଡ଼ିବ ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମୁଠାମଧ୍ୟରେ ପଶାକାଠି ବା କଉଡ଼ିଗୁଡ଼ିକୁ ସଜ୍ଜିତ କରିବା—1. To manipulate the cawries (conch-shells) and dice while holding them inside the fist, in such a way that they will bring out the desired turn when thrown (considered as unfair in the game of cawries or dice).
Chhekibā
[ଦ୍ର—ଏ ସାଧି ପଶା ବା କଉଡ଼ି ଖେଳରେ ଅସଦୁପାୟ ରୂପେ ବିବେଚିତ ହୁଏ ।]
୨ । ଅଟକାଇବା—2. To obstruct a person from the front.
୩ । ଛକିବା; ଶତ୍ରୁକୁ ଆକ୍ରମଣ କରିବାକୁ ଗୋପନଭାବରେ ଜଗି ରହିବା—3. To be on the look-out for; the Enemy; to lie in ambush.
(ଯଥା—ଦେଖ, ସେ ତତେ ଛେକିଛି, କାହିଁ ଦେଖିଲେ ମସ୍ତ ଏକ ଗୁଡ଼ାଣ ଦେବ ।)
୪ । ସୁବିଧା ଉଣ୍ଡିବା; ଓର ଉଣ୍ଡିବା—4. To seek an opportunity for accomplishing one's object.
(ଯଥା—ଯେତେ ଛେକିଲେ ହେଲେ କଅଣ ମୋତେ ଧରି ପାରିବୁ ?)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ବିପକ୍ଷପକ୍ଷର ସାକ୍ଷୀକୁ କୂଟପ୍ରଶ୍ନ କରିବା; ଜେରା କରିବା—To cross-examine a witness.

ଛେକେ—ଦେ. ଅ—ଥରେ—Once.
Chheke ଦେ. ବିଣ—ସାରେ; ଏକସାର—One set of.
ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବିଣ—ଦଳେ; ଏକଦଳ—
One company or batch of.
(ଯଥା—ଛେକେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଆସିଥିଲେ ।)

ଛେକୋକ୍ତି—ସଂ. ବି. (ଛେକ+ଉକ୍ତି)—ବକ୍ରୋକ୍ତି; ଛଳବଚନ—
Chhekokti A pun; sinuous speaking.
[ଦ୍ର—ଏହା ଅର୍ଥାଳଙ୍କାରଭଙ୍ଗିତ ହୁଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ଏକ ପ୍ରକାଶିତ ଅର୍ଥ ଛଡ଼ା ବାକ୍ୟରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଧ୍ୱନ୍ୟର୍ଥ ମଧ୍ୟ ସୂଚିତ ହୁଏ ।]

ଛେଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ସାନ ଗାତ—
Chheṅgā A small hole.

ଛେଚକି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି.—ଛେଁଚକି (ଦେଖ)
Chhech-ki Chheñch-ki (See)

ଛେଚଡ଼ା—ଦେ. ବି.—ଛେଁଚଡ଼ା (ଦେଖ)
Chhech-rdā Chheñch-rdā (See)
ବିଣ.—ଛେଚଡ଼ (ଦେଖ)
Chhecharda (See)

ଛେଚଡ଼—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ତୁଚ୍ଛ=ତୁଚ୍ଛରିତ୍ର; ହିନ୍ଦୀ; ସଂ. ତୁଚ୍ଛ)—୧ । ନଷ୍ଟଚରିତ୍ର; ଲମ୍ପଟ—
Chhecharda
ଛେଁଚଡ଼ 1. Lascivious; lecherous.
ଛିଚୋରା ୨ । ଖେଚେଡ଼ା; ଦୁଷ୍ଟ; ଖଳ—2. Wicked.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦୃଶ୍ୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଶାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଶାଢ଼ି' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

(ଛେଚଡ଼ୀ, ଛେଚେଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ବଗୁଲିଆ—
(ଛେଚେଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ) 3 Profligate; wanton.
୪ । ପ୍ରତାରକ; ବଞ୍ଚକ—4 Cheating; fraudulent.
୫ । ଯେ ପରର ଦେୟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାଳରେ ବାରଂବାର ତାଗିଦରେ ସୁଦ୍ଧା ଦିଏ ନାହିଁ—5. A person who is very loth to pay other's dues even after repeated demands,
୬ । ନୀଚପ୍ରକୃତିକ—6. Low; mean.
୭ । ବେହାୟା; ନିର୍ଲଜ୍ଜ—7. Shameless.

ଛେଚଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଛେଚଡ଼ (ଦେଖ)
Chhecharda — 1. Chhecharda (See)
ଛେଚେଡ଼ା, ଛେଚେଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ମାଡ଼ ଖାଇଖାଇ ଗଯ୍ଯିଁ; ଛେଚା ବା କୁଟା ଖାଇବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ— 2. Impervious or insensible or habituated to sound beatings or thrashings
୩ । ବାରଂବାର ଛେଚା ହେବା ଯୋଗୁଁ ଯାହାର ଅଗ୍ରଭାଗ ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ ହୋଇ ଯାଇ ଥାଏ (ଯଥା; ଦାନ୍ତକାଠି, ଯଷ୍ଟି)— 3. With the head smashed into fibres as a result of constant pounding.

ଛେଚଡ଼ାମି—ଦେ. ବି.—୧ । ଖଳତା—
Chhechardāmi — 1. Wickedness.
ଛେଁଚଡ଼ାମ
୨ । ନଷ୍ଟଚରିତ୍ରତା— 2. Dissoluteness of character.
ছিচ্চোরপন
ଛେଚଡ଼ାପଣ, ଛେଚଡ଼ାପଣିଆ, ଛେଚେଡ଼ାମି, ଛେଚେଡ଼ାମି — ଅନ୍ୟରୂପ
୩ । ବଗୁଲିଆପଣ— 3. Profligacy; wantonness.
୪ । ପ୍ରତାରଣା— 4. Fraud; deceit.
୫ । ନୀଚ ବୃତ୍ତି; ନୀଚତା—5. Meanness; lowness.
୫ । ଦାନ୍ତୁରା (ଶସ୍ତ୍ରାଦି)—5. Blunted (weapon).

ଛେଚଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)—ଛେଚଡ଼ (ଦେଖ)
Chhechardia — Chhecharda (See)
ଛେଚଡ଼ୀ, ଛେଚଡ଼େଇ —ସ୍ତ୍ରୀ
(ଛେଚେଡ଼ିଆ, ଛେଚେଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛେଚରା—ଗ୍ରା (ଇତର) ବିଣ—ଛେଚଡ଼ା (ଦେଖ)
Chhecharā — Chhechardā (See)

ଛେଚା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛିଦ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଛେଚିବା; ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଆଘାତ ପୂର୍ବକ ପେଷଣ ବା କୁଟ୍ଟନ—
Chhechā
ছেঁচা — 1. Crushing; bruising; pounding; smashing.
कुचलना, मसलना
୨ । (ଯଥା—ଆମ୍ବଛେଚା) ପେଷା ହୋଇଥିବା ପଦାର୍ଥ— 2. A pounded thing.
୩ । ମାଡ଼; ବିଶେଷ ପ୍ରହାର—3. A sound beating.
ଦେ. ବିଣ.—୧ । (ଯଥା, ଛେଚା କଖାରୁ) କୁଟା ଯାଇଥିବା; ପିଷ୍ଟ ଯାଇଥିବା—1. Pounded; bruised.
୨ । (ଯଥା; ଛେଚା ବରଷା) ପ୍ରଚୁର; ଧୁମ୍‌ଧାମ୍—
2. Incessant or heavy (shower).

ଛେଚାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଛେଚିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Chhechāibā — Causative of Chhechibā.
ছেঁচান
कुचलाना
(ଛେଚେଇବା, ଛେଚା କରାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛେଚାକୁଟା—ଦେ. ବି.—(ଏକାର୍ଥକ ସହଚର)—ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଛେଚିବା କର୍ମ—
Chhechā-kutā — Act repeated beating or bruising.

ଛେଚାଛେଚି—ଦେ. ବି.—୧ । ପରସ୍ପର ପରସ୍ପରକୁ ଛେଚିବା ବା ପ୍ରହାର କରିବା—1. Mutual beating; beating or pounding each other.
Chhechā-chhechi
ছেঁচাছেঁচি
कुचलाकुचलि
କଣ୍ଠକୁ କଣ୍ଠ ଦୁହେଁ ଛେଚାଛେଚି କଲେ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ସଭା।
୨ । ବହୁ ପଦାର୍ଥକୁ ମିଳି ଆଦରେ ଛେଚିବା କର୍ମ— 2. Act of pounding many things.
ଦେ. ବିଣ.—ପରସ୍ପର ପରସ୍ପରଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାରିତ— Beat mutually.

ଛେଚା ଦାଗ—ଦେ. ବି.—ଛେଚିବା ବା ଆଘାତଜନିତ ଚିହ୍ନ—
Chhechā dāga — A bruise.
ছেঁচাদাগ
चोट

ଛେଚା ବରଷା—ଦେ. ବି—ଛେଚିବା ପରି ମୁଷଳଧାରରେ ବର୍ଷା; ଘୁମୁକାଣି—
Chhechā barashā — An outpour of rain; raining cats and dogs.

ଛେଚି କୁଟି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶରୀରର ଅଙ୍ଗମାନ ବିଶେଷ ବଥାଇବା—Aching in the limbs.
Chhechi kuti hebā
(ଯଥା—ଆଜି ସକାଳଠାରୁ ମୋ ଗୋଡ଼ହାତ ଛେଚି କୁଟି ହେଉଛି, ବୋଧହୁଏ ରାତିକୁ ଜର ହେବ ।)
ଦେ. କ୍ରି—ବିଶେଷ ଆୟାସ ସହକାରେ ପରିଶ୍ରମ କରିବା— To strive with one's utmost efforts; to make much physical exertion.
(ଯଥା—ମୁଁ ତା ପାଇଁ ଏତେ ଛେଚି କୁଟି ହେଉଛି, କିନ୍ତୁ ତାର ତିଳେ ମୋ ପ୍ରତି ଦୟା ନାହିଁ ।)

ଛେଚି କୋଡ଼ି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୁଃଖରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ ଓ ଛଟପଟ ହେବା—
Chhechi kordi hebā — To be restless with pangs or grief.
ତୁମ୍ଭେ ଯେ ବସି ଛେଚି କୋଡ଼ି ହୋଇ ଶୋକ
କରୁଛ କେବେ ଶାଇ ନାହିଁ ଏ ବାଳକ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋଯ୍	ଋଥ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଥ	ଡ଼	ନ୍

ଛେଚବା—ଦେ କ୍ରି. (ସଂ. କୃଷ୍ଣ ଧାତୁ; କମ୍ପା ଛିଦ୍ ଧାତୁ)—
Chhechibā ୧ । କୁଟିବା; ମାଡ଼ିକରି ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଆଘାତ କରିବା;
ଛେଁଚା ଦଳିବା—1. To bruise; to smash.
कुचलना; मसलना ତୁମେ ପଡ଼ଯାଡେ ଛେଚିଲେ ପିଠି ଧାଡ—
କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

୨ । ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ବିଶେଷ ପ୍ରହାର କରିବା—
2. To repeatedly deal a sound beating.

୩ । ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ ବୃଷ୍ଟି କରିବା—
3. To rain cats and dogs.

୪ । ଭୂମିରେ ବାଡ଼େଇବା—
4 To strike on the ground.
କୁରୁଙ୍କର ତ୍ରିଶୂଳ ହାତର ଫାଡ଼ିଛି
ଛେଚ କରି କାଳବେ ଧୂଳକ ସାଜିଛି—କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୫ । ଗୁନା କରିବା; ଟିକିଟିକି କରିବା—
5 To powder; to reduce to small bits.
ରଥ କରିବା ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ, ଛେଚିବା ଅକ୍ରୂରର ମୁଣ୍ଡ—
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

[ଦ୍ର—ଏହି କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା, ପକାଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଛେଚି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରୁ ପଡ଼ି ଯାଇ ଦେହ ଶରୀର
Chhechi hebā କଚି ହୋଇଯିବା—
1. To be bruised or smashed by a fall.
ଛେଚ ହୋଇବାକୁ ଜାଉ ହୁଏ ବୃଦ୍ଧି
ଛେଲ ମାଇଁହେବ ରହୁଥାଇ ସିଦ୍ଧି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳାକଳ୍ଲୋଳ ।

୨ । ଛେଚି କୁଟି ହେବା (ଦେଖ)
2. Chhechi kuti hebā (See)

ଛେଚେଡ଼ା—ଦେ. ବିଶେ – ୧ । ଛେଚଡ଼ା (ଦେଖ)
Chhecherdā 1. Chhecharda (See)
ଛେଚେଡ଼ିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଛେଚଡ଼ା (ଦେଖ)
ଛେଚେରି } 2. Chhecharda (See)

ଛେଛରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—ଚିରା; ଫଟା—
Chhechhari Torn; rent.
ଛେଛର ଛିଟା, ହାଟ୍‌କେ ନେଲେ ପଇସା ହେଉଛା—ଡଗ ।
(ଅର୍ଥ—ଚିରା ଛିଟା ହାଟକୁ ନେଲେ ତାହା ବିକିଲେ ପଇସା ମିଳିଲା ।)

ଛେ ଛେ—ଦେ. ଅ—ଛି (ଦେଖ)
Chhe chhe Chhi (See)

ଛେଡ଼ା ଘାସ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଏକପ୍ରକାର ଘାସ—
Chherdā ghāsa A kind of grass.
[ଦ୍ର—ଏହା ଉଚ୍ଚରେ ପ୍ରାୟ ୧ ହାତ ହୁଏ, ଏହାର କାଣ୍ଡ ବାଉଁଶ କଣି ପରି ମୋଟ, ଏହା ପାଣିରେ ଓ ପାଣିକୂଳେ ଜନ୍ମେ । ତୁଳ. ହି. ଛେଡ଼ାର ଅର୍ଥ ଦଉଡ଼ି, ବୋଧହୁଏ ଏ ଘାସରୁ ଦଉଡ଼ି ବଳା ହେଉଥିବାରୁ ଏହି ନାମ ।]

ଛେଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (କୋରାପୁଟ) ବି—ଛେଳି—
Chherdi Goat.

ଛେଣା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛିଦ୍ ଧାତୁ)—
Chhenā ୧ । ବାଉଁଶୀଦ୍ୱାରା ପଟା ପ୍ରଭୃତି ଶୁଙ୍ଗିବା—
1. Scraping a log of wood with the adze.
୨ । ଖଣତି ପରି ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—2. An iron pick.

ଛେଣି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଛିଦ୍ ଧାତୁ)—୧ । ପଥର ବା ଲୁହା କାଟିବା
Chheṇi ଉପଯୋଗୀ ଛୋଟ ନିହଣ; ଟାଙ୍କି—1. A small
ছেনী stout iron instrument for cutting
छेनी stone or iron; a drill.
୨ । ଷ୍ଟାମ୍ପ୍, କୋର୍ଟ୍‌ଫି ବା ଟିକଟ ଆଦିରେ ଛିଦ୍ର କରିବା ଅସ୍ତ୍ର—
2. An instrument to perforate stamps or courtfees; a punching instrument.

ଛେଣି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଷ୍ଟାମ୍ପ୍ ଆଦିକୁ ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଛିଦ୍ର କରିବା;
Chheṇi karibā ପଞ୍ଚ୍ କରିବା—1. To perforate stamps
ছেনি করা or courtfees.
छेनी करना ୨ । ଛେଣିରେ କାଟିବା—
2. To cut with a punch or drill.

ଛେଣିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) କ୍ରି. (ତୁଳ. ହି. ଛିନ୍‌ନା=ଜବରଦସ୍ତି
Chheṇibā ଛଡ଼ାଇ ନେବା)—ହାତ ପତାଇ ଉପରୁ ପଡ଼ିବା
ଜିନିଷକୁ ଧରି ପକାଇବା—To catch hold of a thing (e. g. a ball) by holding out the
(ଛେଣି ନେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) palm to catch it.
(ଯଥା—ଦୂରରୁ ଫିଙ୍ଗା ଗିଣ୍ଡୁ କଲ୍‌କୁ ଛେଣିବା ।)

ଛେତ୍—ଦେ. ଅ—ଛେ (ଦେଖ)
Chhet Chhe (See)

ଛେତ୍‌ଖାନା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ସୀହତ୍‌ଖାନା—ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—
Chhet-khānā ପାଇଖାନା; ସହର ଆଦିରେ ମଳତ୍ୟାଗ କରିବା
সেৎখানা ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ—Latrine; privy.
सोहतखाना; पाखाना

ଛେତ୍ ପାକ୍ ଡୁ ଡୁ ଡୁ ଡୁ—ଦେ. ଅ—ବାଳକମାନଙ୍କ 'ଡୁ ଡୁ' ଖେଳରେ
Chhet pak ḍu ḍu ḍu ḍu ଏକଦଳର ଗୋଟିଏ ବାଳକ
(ଛେଚ୍‌ପାକ୍ ଡୁ ଡୁ ଡୁ ଡୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) କ୍ରୀଡ଼ାଭୂମିମଧ୍ୟସ୍ଥ ଗାରକୁ ଡେଇଁ ଯାଇ ଏକନିଃଶ୍ୱାସରେ ଅନ୍ୟ ଦଳର ପିଲାଙ୍କୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ସମୟରେ ଏକ-ନିଃଶ୍ୱାସରେ ଦୁଲୁଛି କି ପୁନର୍ବାର ନିଃଶ୍ୱାସ ନେଉଛି ଏହା ଅପରପକ୍ଷ ପରୀକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ଉକ୍ତ ବାଳକ ମୁଖରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱର—
The acclamation of the boy who crosses the middle line of the play-field and

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

tries to touch any boy of the opposite sie in one breath in the 'Ḍu Ḍu' game.

ଛେତ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ଶ୍ୱେତ)—ଶ୍ୱେତ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chheta (etc) — Śweta etc (See)

ଛେତରା—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଛତ୍ରାକ)—ଛତ୍ରଯୁକ୍ତ; ଛାମ୍ପୁଡ଼ା—
Chhetarā — Bushy; with head like mushroom; spreading.
ছাতরা
छितराहुआ
(ଛେଢେରା; ଛେତ୍ରା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛେତା—ଗ୍ରା. ବିଣ—ଶେତା (ଦେଖ)
Chhetā — Setā (See)

ଛେତ୍ତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଛିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ=ଛେତ୍ତୃ; ୧ମା. ୧ବ.)—ଛେଦକ; ଯେ ଛେଦନ କରେ—
Chhettā — Cutting.
(ଛେତ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଛେତ୍ରୀ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. କ୍ଷତ୍ରିୟ)—ରାଜପୁତ ଜାତି=
Chhetrī — The Rajput caste.
ছত্রী
छत्री

ଛେଦ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଅବସାନ—
Chhed — The end.

ଛେଦ୍‌କା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଚଟକା; ଅଗଭୀର—
Chhed-kā — Flat; shallow.

ଛେଦ୍‌ଲି ପିଲା— ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମାଆବାପଙ୍କର କୋଳପୋଛା ପିଲା—The last or youngest offspring of the parents.
Chhedli pilā

ଛେଦ—ସଂ. ବି (ଛିଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ଛେଦନ; କାଟିବା— 1. Cutting
Chheda
୨ । ଫାଟ—2. Fissure.
୩ । ଖଣ୍ଡନ; ବିରାମ—3. Remission.
୪ । କଟାଚିହ୍ନ—4. A cut.
୫ । ପରିଚ୍ଛେଦ; ଅଧ୍ୟାୟ—5. Chapter.
୬ । ବନ୍ଦ କରିବା; ବିରତି— 6. Stoppage; discontinuance; cessation.
୭ । ରଚନାରେ ଏକାଧିକ ବାକ୍ୟ ବା ପଦ ମଧ୍ୟରେ ବିରାମ— 7. A pause or a stop in a sentence; a period in a composition.
୮ । ଛିଦ୍ର; କଣା—8. A hole; perforation.
୯ । ଦୋଷ; ଦୂଷଣ; ଅଏବ୍ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 9. Defect.
୧୦ । ନାଶ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) 10. Ruin; destruction.
୧୧ । (+କର୍ମ. ଅ) କର୍ତ୍ତିତ ଅଂଶ; ଖଣ୍ଡ— 11. Piece; slice.
୧୨ । ଭାଗ—12. A part; section.
୧୩ । ପଥର କାଟିବା—13. Cutting of stone.
୧୪ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ଗଣିତରେ ଭାଜକ— 15. Divider in arithmetic
୧୫ । ଯେ ଛେଦନ କରେ; ଛେଦନକାରକ—16. Cutter.
୧୬ । ବିରାମ ଚିହ୍ନ, ପୂର୍ଣ୍ଣଚ୍ଛେଦ—16. Fullstop.
ଦେ. ବି.—ଦେବତାଙ୍କ ନିକଟରେ ପଶୁବଳି ଦେବା— 1. Decapitating a victim; animal sacrifice before a Deity.
୨ । ଦେବତାଙ୍କ ନିକଟରେ ବଳି ଦିଆ ଯିବା ପଶୁ— 2. An animal victim; a victim or animal sacrificed before a Deity.

ଛେଦକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ଛିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Chhedaka — ୧ । ଯେ ଛେଦନ କରେ; ଛେଦନକାରକ—
(ଛେଦିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. One who cuts; cutter.
୨ । (ଜ୍ୟାମିତି) ଯେଉଁ ରେଖା ଅନ୍ୟ ରେଖା ବା କ୍ଷେତ୍ରକୁ କାଟେ—2. (geometry) A line cutting another line or a figure.
୩ । (ଗଣିତ) ଭାଜକ—(mathematics) Divider.
ବିଣ—୧ । ବିନାଶକାରୀ—1. Destroying; destructive.
୨ । କର୍ତ୍ତନକାରୀ—2. Cutting.

ଛେଦ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଛେଦିବା (ଦେଖ)
Chheda karibā — Chhedibā (See)

ଛେଦକାର—ଦେ. ବି.—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି (ଧୋବା ଆଦି) ଖଣ୍ଡା ବା କଟୁରିରେ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ଆଗରେ ବୋଦା ହାଣେ—
Chheda-kāra
1. A person who beheads a victim at an animal-sacrifice.
୨ । ପଥର କାଟିବା କାରିଗର—2. Stone-cutter.

ଛେଦନ—ସଂ. ବି. (ଛିଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । କର୍ତ୍ତନ— 1. Cutting.
Chhedana
୨ । ଖଣ୍ଡ—2. Piece.
୩ । କାଟିବା ଅସ୍ତ୍ର—3. Cutting instrument.
୪ । ବିଭକ୍ତ କରଣ—4 Division.
୫ । ନାଶ; ଉଚ୍ଛେଦ—5. Cessation; destruction.
୬ । ଯେଉଁ ଔଷଧ କଫ ଆଦିକୁ ଗଳାରୁ ବାହାର କରିଦିଏ— 6. An expectorant medicine.

ଛେଦନୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଛିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—ଛେଦ୍ୟ (ଦେଖ)
Chhedanīya — Chhedya (See)

'ଛେଦ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଦେବତାଙ୍କ ଆଗରେ ପଶୁବଳି ଦେବା—To kill a victim before a Deity.
Chheda pakā(ke)ibā

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ବ	ଉଅ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

ଛେଦ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଦେବତାଙ୍କ ନିକଟରେ କୌଣସି ପଶୁ) Chheda pardiba ବଳିରୂପେ ହଣା ଯିବା; ବୋଦା ପଡ଼ିବା—(a victim) To be sacrificed before a Deity,

ଛେଦଭେଦ— ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛେଦ ଓ ଭେଦ; କ୍ରମେ ଛଳ ଓ ଭେଦ) Chheda-bheda ୧ । କପଟ ବା ଛଳ ବ୍ୟବହାର— 1. Knavery; deciet.
୨ । କୂଟନୀତି—2. Diplomacy.
୩ । ପରଛିଦ୍ର; ଗୁପ୍ତଦୋଷ—3. Secret blemishes.
୪ । ଗୁପ୍ତ ରହସ୍ୟ—4. Secret.
୫ । ସମଗ୍ର ତତ୍ତ୍ୱ—5. All the secrets.
କହ ମୋତେ ସବୁ ଛେଦଭେଦ
ପୃଚ୍ଛିଲୁ ଯେବଣ ସମ୍ବାଦ । ପ୍ରାଚୀ. ନିର୍ଗୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଛେଦରା—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ଛିଦ୍ର)-ଏକପ୍ରକାର ସୂତା; ଗଣ୍ଠିଆ ସୂତା; Chhedara ଦରିସୂତା—1. Knotty thread; coarse twist.
୨ । (ସଂ ଛିନ୍ନ) ଇତସ୍ତତଃ ହେବା; ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ ହେବା— 2. Being scattered here and there.
୩ । (ସଂ. କ୍ଷୁଦ୍ର) କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡ—3. Small bits.
ଦେ. ବିଣ—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡ ମିଶ୍ରିତ— 1. Mixed with small bits; coarse.
(ଯଥା—ଛେଦରା ଗୁଡ଼ ।)
୨ । ଗ୍ରନ୍ଥିଯୁକ୍ତ; ଗଣ୍ଠିଗଣ୍ଠିଆ—3. Knotty (thread).
(ଛେଦରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁ°—୧ । ଯେ ପରିବାର ମଧ୍ୟରେ କଳହ ଜାତ କରାଏ—1. One who foments family-quarrels.
୨ । ହିଂସ୍ର—2. Revengeful; spiteful.
୩ । ଅତି କୃପଣ—3. Penurious.
୪ । ଯେ କ୍ଷୁଦ୍ରକ୍ଷୁଦ୍ର କଥାରେ ଛଳ କରେ; ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଭିମାନୀ—4. Prone to take offence at small matters; unduly sentive.
୫ । ଅତି କୃପଣ—5 Very miserly.

ଛେଦରିବା— ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଛିନ୍ନ)— ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷିପ୍ତ ହେବା— Chhedariba To be scattered here and there; to be diffused.
ଛାତରା
ଛିତରାନା

ଛେଦା—ଦେ. ବି—୧ । ଧଡ଼ି ନ ଥିବା ପିନ୍ଧାଲୁଗା—1. A wearing Chheda cloth without coloured borders.
[ଦ୍ର—ଏ ଲୁଗାକୁ ପିତୃହୀନ, ବୃଦ୍ଧ ଓ ବିଧବାମାନେ ପିନ୍ଧନ୍ତି ।]
୨ । ଗୁଡ଼ରେ ରହିଯିବା ସାନସାନ ଆଖୁଚୋପା— 2. Small bits of sugarcane left in the molasses.
୩ । କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡ— 3 Clots; small bits
୪ । ଏକପ୍ରକାର ବସାଦହି (ଏହା ଉତ୍ତମରୂପେ ବସି ନ ଥାଏ ଓ ଏଥିରେ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡିଆ ଅଂଶମାନ ଭାସୁଥାଏ)— 4 A kind of clotted curd (not well curdled).
୫ । ହାଣିବା; କାଟିବା; ହାଣ; କାଟ—5 Cutting.
ଗ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ମାଠିଆ— An earthen pitcher.
ଦେ. ବିଣ—କର୍ତ୍ତିତ, କଟା ହୋଇଥିବା—Cut into pieces.
ବରଣ ପାଶେ ଥିଲ ଛେଦା ଶବ ରହିଁଲ
ଏ ଭଲେ ପ୍ରଭୁ ଯୋଷି । ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ—ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଛେଦାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଛିଦ ଧାତୁ ଣିଚ ଛେଦ ଧାତୁ— Chhhedaiba ଛେଦିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ— Causative of Chhediba.
ଛୋଦାନ
ଛୁଦାନା
ସହସ୍ର ଗ୍ରହ ଦୋଷ ଶଳ୍ପ ଛେଦାଇ
ଲଙ୍କଲେ ତ ସହସ୍ର ଯେନ ନରସାଇଁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶଲ୍ୟ ।
(ଛେଦାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛେଦିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଛିଦ୍ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ=ଛେଦ ଧାତୁ + କର୍ମ କ୍ତ)— Chhedita ୧ । ଯାହା ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଛେଦନ କରାଯାଇ ଅଛି— 1. Cut.
୨ । ଏକାଧିକ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ— 2. Divided into parts.
୩ । କାଟି କରି ବା ଛିଣ୍ଡାଇ ପୃଥକ୍ କରାଯାଇଥିବା— 3. Severed; separated.

ଛେଦିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଛିଦ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଛେଦନ କରିବା; Chhediba କର୍ତ୍ତନ କରିବା; ହାଣିବା; କାଟିବା— ଛେଦ୍‌ନା 1. To cut through.
ଛୁଦ୍‌ନା ୨ । କାଟି କରି ଅଲଗା କରିବା—2. To cut off.
୩ । କୁଲାରେ ପାଛୁଡ଼ି କରି ବଡ଼ବଡ଼ରୁ ଛୋଟ ବା କଣିଗୁଡ଼ିକ ଅଲଗା କରିବା—3. To separate small particles from bigger grains by winnowing.
୪ । ଗଛର ଡାଳକୁ ସମାନସମାନ କରି କାଟିବା— 4. To prune
୫ । ଦୂର କରିବା; ନାଶ କରିବା— 5. To remove; to do away with
ମାୟାରେ ହୋଇଣ ପ୍ରଭେଦ
ଜ୍ଞାନ ବିବେକ ତାହା ଛେଦ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଛେଦ୍ୟ— ସଂ. ବିଣ. (ଛିଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ ଯ)— Chhedya ୧ । ଯାହା ଛେଦନ କରାଯାଇ ପାରେ— 1. Capable of being cut.
୨ । ଯାହା ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରାଯାଇ ପାରେ— 2. Separable.

ଛେଦ୍ରିବା – ଦେ କ୍ରି—ଛେଦରିବା (ଦେଖ) Chhedriba Chhedariba (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ-ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ବହିରେ କୋଉଠାରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉହାଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ଥ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

ଛେନା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସନ୍ତାନିକା=ଦୁଧସର, ସଂ. ଛିନ୍ନ; ସଂ. ନାମ ଆମିକ୍ଷା)—୧ । ଦଧି ଓ ଦୁଗ୍ଧରୁ ଅଗ୍ନିସଂଯୋଗରେ ବା ଅମ୍ଳରସଯୋଗେ ଯେଉଁ ଖାଦ୍ୟ ପିଣ୍ଡ ବାହାରେ; ଆମିକ୍ଷା; ପନୀର—1. Posset; cheese; curd

Chhenā; ছানা; ছেনা; **छेना**

[ଦ୍ର—ଦୁଧ ଛିଣ୍ଡିଗଲେ ଛେନା ହୁଏ, ଦହି ନଅଁରେ ବସିଲେ ଛେନା ହୁଏ; ୧ମ କୁ ଦୁଧଛେନା ଓ ୨ୟକୁ ଦହିଛେନା କହନ୍ତି ।]

୨ । (ବିରକ୍ତିରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ)—କିଛି ନାହିଁ—
2. (a term used in displeasure) Nothing.
(ଯଥା—ମୁଁ ପୁଅ ପିଛା ଖଡ଼ଖଡ଼ ଖରଚ କଲି, ସେ ଛେନାଟା ପଢ଼ିଲା ।)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଛେନା)—
୧ । ଘସି—1. Dry cowdung-cakes (used as fuel).
୨ । ପାଉଁଶ—2 Ashes.

ଛେନାଗୁଡ଼—ଦେ. ବି. (ଛେନା+ଗୁଡ଼)—୧ । ମିଷ୍ଟାନ୍ନରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ଛେନା ଓ ଗୁଡ଼—1. Cheese and sugar mixed together.

Chhenā-gurḍa

୨ । (କାନଫୋଡ଼ା ହେବା ବେଳେ ପିଲାର ହାତରେ ଛେନା ଗୁଡ଼ ଦେଇ ପିଲାଙ୍କୁ କହନ୍ତି "ଛେନାଗୁଡ଼ ଖା", ପିଲା ଛେନା ଗୁଡ଼ ଖାଇବାରେ ଲାଗିଥିଲା ବେଳେ ଭଣ୍ଡାରୀ ତା କାନକୁ ଛୁଞ୍ଚରେ ଟୁକ୍ କରି ଫୋଡ଼ି ଦିଏ; ଏଥିପାଇଁ ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପିଲାଙ୍କୁ ଭଣ୍ଡାଇଲା ପରି ଅଳ୍ପ ମୂଲ୍ୟର ଲୋଭନୀୟ ବସ୍ତୁ—2. Any trifling bait.

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅଳ୍ପ ମୂଲ୍ୟର ବସ୍ତୁ—
3. (figurative) Any trifle.

[ଦ୍ର—ଏହା ମଧ୍ୟ 'ଛେନା' ପରି 'କିଛି ନାହିଁ' ଅର୍ଥରେ ବିରକ୍ତିର ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଛେନା ଛିଣ୍ଡାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଗରମ ଦୁଧରେ ଖଟା ବା ଫିଟକିରି ମିଶାଇ କିମ୍ବା ଦହିକୁ ନଅଁରେ ବସାଇ ସେଥିରୁ ଛେନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—To prepare cheese or curd or milk.

Chhenā chhinḍāibā; दूध या दहि फाटा; **छेना बनाना**

ଛେନା ଛିଣ୍ଡେଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଛେନା ବସା (ସେ) ଇବା }

[ଦ୍ର—ଦୁଧକୁ ଛିଣ୍ଡାଇ ଛେନା କରାଯାଏ; ଲୋକେ ଦୁଧକୁ ଛିଣ୍ଡାଇ ଛେନାରେ ପରିଣତ କରନ୍ତି, ଅଥଚ ଛେନା ଛିଣ୍ଡାଇବା କହନ୍ତି ।]

ଛେନାପଣା—ଦେ. ବି.—ଛେନା ଓ ନବାତଯୁକ୍ତ ପାନୀୟ—A drink made by dissolving sugar or molasses in water and putting bits of cheese in it.

Chhenā-panā

ଛେନାପଣା ସିନା ଖାଇଲେ ପାକ ହୋଏ,
ବଣପଣା ଖାଇଲେ ନକ ଲୋକ ଲାଗେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଉଦ୍‌ଯୋଗ ।

ଛେନାପାଣି—ଦେ. ବି.—ଛେନା ଛିଣ୍ଡି ଯିବା ପରେ ଦୁଧ ବା ଦହିରେ ରହିଯିବା ଜଳୀୟ ଅଂଶ—Whey.

Chhenā-pāṇi; **छेनाकापानी; छाछ**

ଛେନାବଡ଼ା—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଛିନ୍ନ+ବଟକ.—ଗୁଡ଼ରେ ପକ୍ୱ ଛେନାର ପିଠା; ମିଷ୍ଟାନ୍ନବିଶେଷ—Cheese-cake.

Chhenābarḍā; ছেনাবড়া

ଛେନାମଣ୍ଡା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଛେନାମାଣ୍ଡିଆ }

ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଘସି; ଶୁଷ୍କ ଗୋମୟ—Dried cowdung-cakes.

ଛେନାରୁ ଚୋପା ଛଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ବ୍ୟଙ୍ଗ)—ବୃଥା ବା ନିଷ୍ଫଳ କଥାରେ ମାତିବା—1. (ironical) To be engaged in a wild-goose chase.

Chhenāru chopā chharḍā(e)ibā

୨ । ଅତିରିକ୍ତ ରୂପେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କରି ଆଲୋଚନା ବା ତର୍କ କରିବା—2. To use hair-splitting arguments.

ଛେପ୍‌ଲି ନାକା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ.—ଚେପ୍ଟାନାକା—Flat-nosed; having a flat-nose.

Chhep lānākā

(ଛେପ୍‌ଲିନାକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଛେପ୍‌ଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ.—ଘୋରି ହୋଇ ଯାଇଥିବା (କଟୋଇ ବା ଜୋତା)—Worne out (sandals or slippers).

Chhep-li

ଛେପ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଷ୍ଠୀବ)—ଥୁକ; ନିଷ୍ଠୀବନ; ପାଟିରୁ ବାହାରିବା ଲାଳମୟ ବସ୍ତୁ—Saliva; spittle.

Chhepa; ছেপ, থুথু; **थूक**

ଛେପ ଖଙ୍କାର—ଦେ ବି.—(ଅନୁକାର ଶବ୍ଦ) (ଛେପ+ଖଙ୍କାର)—(ଛେପ) ମୁଖରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନିଷ୍ଠୀବନ ଓ (ଖଙ୍କାର) ଗଳାରୁ ନିଃସୃତ ଶ୍ଳେଷ୍ମା—Spittle and phlegm.

Chhepa khankāra; থুথু কফ; **थूक बलगम**

ଛେପ ଢୋକିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ମୁଖନିଃସୃତ ଛେପକୁ ଗଳାଧଃକରଣ କରିବା—1 To swallow the spittle.

Chhepa ḍhokibā; **थूक चाटना**

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କହିଥିବା ସତ୍ୟ ପାଳନ ନ କରିବା—
2. (figurative) Not to carry out one's promise.
(ଯଥା—ସେ ନାମବଡ଼ା ରଜାଟାଏ ହୋଇ ସ୍ୱତ୍ୱା ପକାଇଲା ଛେପ ଢୋକିଲା)

ଛେପ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ମୁହଁରୁ ଥୁକ ବାହାରକୁ ଫିଙ୍ଗିବା—To spit.

Chhepa pakā(e)ibā; ছেপ ফেলা; **थूकना**

[ଦ୍ର—କେହି ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଜାତି ବା ଶୂଦ୍ର ଉଚ୍ଚଜାତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଉପରେ ଛେପ ପକାଇଲେ ଯାହା ଉପରେ ଛେପ ପଡ଼େ ସେ ଅଜାତିଆ ବା ଅଶୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଯାଏ ।]

ଽ	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଣ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ତ୍ଥ	ଞ
୬	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଝ	ନ୍ତ

ଛେପିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ)—କ୍ରି.—ଛେପ ପକାଇବା—
Chhepibā To spit.

ଛେବଲ—ଦେ. ଵଣ. (ସ. ଚପଲ)—୧ । ଚପଲ ସ୍ୱଭାବ—
Chhebala 1. Fickle-minded
ছাবলা; ছেবলা ୨ । ବାଲସ୍ୱଭାବ—
चुलबुला 2. Chlidish; puerile.
୩ । ଚଗଲା (ଦେଖ)
3. Chagalā (See)

ଛେମ—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. କ୍ଷମ)—୧ । ଅଧିକାର; କ୍ଷମତା—
Chhema 1. Power; authority,
୨ । ଯୋଗ୍ୟତା—2. Ability

ଛେମଣ୍ଡ—ସ. ଵଣ.- ପିତୃମାତୃହୀନ; ଅନାଥ—
Chhemaṇḍa Orphaned.

ଛେର୍‌ଛେରା ମଗା - ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ପୌଷପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ ଗଣ୍ଡ,
Chher-chherā magā ପାଣ, ଭୂୟାଁ ଆଦି ନୀଚ ଜାତିର ଲୋକ
ବଡ଼ ଘରମାନଙ୍କୁ ନିଜର ପର୍ବ ଖରଚପାଇଁ ଧାନ ମାଗିଯିବା-
The act of approaching the rich people for doles of paddy on the Paush full-moon day by the low caste people.

ଛେର୍‌ରା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ଛରରା (ଦେଖ)
Chher-rā Chhararā (See)

ଛେରଅଣ୍ଟା—ଦେ. ବି.—ଗୋରୁଙ୍କର ଶ୍ଲେଷ୍ମରୋଗ—
Chhera-anṭā Impaction of rumex of cattle.

ଛେରକୁରା—ଦେ. ଵଣ. ପୁଂ—ଛେରୁଆ (ଦେଖ)
Chherakurā Chheruā (See)
(ଛେରକୁରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଛେରା—ଦେ. ବି.-(ସ. କ୍ଷର୍ ଧାତୁ; କିମ୍ବା ସ. ସୃଜ୍ ଧାତୁ)—
Chherā ୧ । ତରଳ ମଳ—
ছেবানি 1. Loose stools; watery evacuation.
छेरो ୨ । ଭୂମିରେ ଯେଉଁ ସୁଗନ୍ଧ ଜଳ ଛିଞ୍ଚାଯାଏ—
ছড়া 2. Scented water sprinkled on the
छिड़कना; छींटा ground.

ଚୋଶା ଲମ୍ବାଇ ଗୃହ ମଧ୍ୟେ
ଚନ୍ଦନ ଛେରା ସଙ୍ଗହାଣ୍ଡେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ছর্‌রা ୩ । ଛରରା (ଦେଖ)
छर्रा 3. Chhararā (See)
୪ । ତରଳ ପୁରୀଷ ତ୍ୟାଗ—
4 Passing of loose stools.
୫ । (ଗୋରୁ ଓ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର) ତରଳ ପୁରୀଷତ୍ୟାଗ କରିବା
ରୋଗ—5. Diarrhoea; looseness of bowels.

ପାପୀ ବନ୍ଧରେ ଛେରା ରୋଗ । ଚଗ । "

୬ । ଗୋରୁଙ୍କର ଛେରା ରୋଗ; ଠାକୁରାଣୀ ରୋଗ; ଗୋବସନ୍ତ—
6. Rinderpest.

ছেরা ଦେ. ଵଣ—୧ । ତରଳ ପୁରୀଷ ତ୍ୟାଗକାରୀ—
1. One who habitually passes loose stools.
୨ । ଛେରୁଆ (ଦେଖ)
2. Chheruā (See)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଭୂମିରେ ଛିଞ୍ଚାଯିବା ଗୋବରପାଣି—
Cowdung and water sprinkled on the ground

ଛେରାଇବା—ଦେ କ୍ରି—୧ । ଛେରିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Chherāibā 1. Causative of Chheribā.
ছেরানো ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୟଭୀତ କରାଇବା—
छेराना 2. To frighten a person.
(ଛେରେଇବା - ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପସଙ୍ଗେ ଦେବା, ପକାଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଛେରାଛେରି—ଦେ. ବି—ବହୁ ପରିମାଣରେ ଛେରିବା—
Chherāchheri Profuse passing of watery stools.

ଛେରା ଦେବା--ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି--ଭୂମିରେ ଗୋବର ପାଣି ଛିଞ୍ଚିବା--
Chherā debā To sprinkle water mixed with cowdung on the ground.

ଛେରା ପହଁରା—ଦେ. ବି. (ଅନୁଚର ଶବ୍ଦ) (ସ.କ୍ଷର ଧାତୁ ଓ ପରିମାର୍ଜନ)-
Chherā pahaṅrā ପଥ ବା ଭୂମିରେ ଜଳ ସେଚନକରି ଓଲାଇବା-
ছড়াঝাঁটা Sprinkling water on and sweep-
छींटा झाड़ना ing the ground.
ଛେରାପହଁରା, ଛେରାପହୁରା, ଛେରାପହରା—ଅନ୍ୟରୂପ [ଦ୍ର—ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁ ଗୁଣ୍ଡିଚା ସମୟରେ ରଥକୁ ପହଣ୍ଡିବାବେଳେ କରିବା ସମୟରେ ପୁରୀରାଜା ଶ୍ରୀଜୀଉଙ୍କ ଆଗେଆଗେ ସୁଗନ୍ଧ ଜଳ ଛିଞ୍ଚିଛିଞ୍ଚି ଓ ସୁନା ଝାଡ଼ୁକାରେ ଓଲାଇ ଓଲାଇ ଅର୍ଥାତ୍ 'ଛେରା ପହଁରା' କରି କରି ଯାଉଥାଆନ୍ତି । ଏଥିଯୋଗୁଁ କାଞ୍ଚିର ରାଜା ପୁରୀର ମହାରାଜ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବଙ୍କୁ ଚଣ୍ଡାଳ ବୋଲି କହି ତାଙ୍କୁ ନିଜ କନ୍ୟା ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କୁ ବିବାହ ଦେଲେ ନାହିଁ । ଏଥିଲାଗି ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର ଅପମାନ ହେବାରୁ ନିଜେ ଜଗନ୍ନାଥ ଓ ବଳଭଦ୍ର ମନୁଷ୍ୟରୂପ ଧରି କଳା ଘୋଡ଼ା, ଧଳାଘୋଡ଼ାରେ ବସି ରାଜା ଓ ରାଜାଙ୍କ ସୈନ୍ୟଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଯାଇଥିଲେ ଓ ପୁରୀ ସ୍ୱା. କାଞ୍ଚୀ ନଗରକୁ ଜୟ କରି କାଞ୍ଚୀ ଯେମାଙ୍କୁ ଅଣି ଶେଷରେ ବିବାହ କରିଥିଲେ ।]

ଛେରା ହଗା—ଦେ. ବି—ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ଯୋଗୁଁ ପତଳା ଜଳୀୟ ଝାଡ଼ା—
Chherā hagā Liquid stools; diarrhoea.
ছেরাহাগা
छेराझाड़ा

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଆଖି ନ ପାଇଲେ 'ଆକ୍ଷି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଛେରି—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି. (ସଂ. ଛେଳକା)—ଛେଳି; ଛାଗଳ—
Chheri — Goat.
ଛେଳୀ
छेरी
[ଦ୍ର—ବାଉରି କଣ୍ଡରାଆଦି ଇତରଜନ-ବ୍ୟବହୃତ; 'ଳ' ସ୍ଥାନରେ 'ର' ଉଚ୍ଚାରଣ ଯୋଗୁଁ, ଛେଳି=ଛେରି ।]

ଛେରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସଂ. କ୍ଷର୍ ଧାତୁ) ତରଳ ମଳ ତ୍ୟାଗ କରିବା—
Chheribā — 1. To pass watery stools.
ଝେଡ଼ାନ, ଛେରା
छेरना
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ରୋଗ ବା ଭୟ ହେତୁ ତରଳ ପୁରୀଷ ତ୍ୟାଗ କରିବା—2. To pass stools through disease or fear.
[ଦ୍ର—ଏହି କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା, ପକାଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଛେରୁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଛେରୁଆ (ଦେଖ)
Chheru — Chheruā (See)

ଛେରୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୀତ—
Chheruā — 1. Coward.
ଛେରେଇ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଛେରେଣ୍ଡି }
୨ । ଯେ ଭୟରେ ଛେର ପକାଏ—
2 One who passes loose stools through fear.
୩ । ଛେର ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ—
3. Suffering from loose stools.

ଛେଲ୍—ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଛେଳି; ଅଜ—
Chhel — Goat.

ଛେଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଶଲ୍ୟ)—
Chhela — ୧ । ଶର; ବାଣ; ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
1. Arrow; a weapon of offence.
ମାଡ଼-ବଡ଼ ଛେଲ ତା ମଧ୍ୟେ ପୋତାଇଲା
ଅସିଲେ ବାଳ୍ୟ ରଜା ମାଦ୍ରବ ସବଳ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ ।
୨ । ବରଛା—2. Spear.
ଛେଲ ପୋଚି ଫଣା ଉପରେ ହସ୍ତ ଦେଇ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ଅଦ ।
୩ । (ସଂ. ଛଲ୍ଲି) ବାଉଁଶ ଇତ୍ୟାଦିଙ୍କର ପତଳା ଛୋଟ ପାତିଆ—3 Thin small slices or strips of bamboo.
छिलका
छिलका

ଛେଲା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଶଲ୍ୟ)—୧ । ଛେଲ (ଦେଖ)
Chhelā — 1. Chhela (See)
छिलका, छोल
कतरन, छिलका
୨ । (ସଂ. ଛଲ୍ଲି) କାଠ ବା ବାଉଁଶର ଉପରୁ ଛେଲା । ଛାଡ଼ି କରି ଛାତିର ବା. ଚାରସୀରେ ଉଞ୍ଚି ହେଲେ ସେହି ପତଳା ଥାଉଥା ବାହାରେ—
2. Scraped thin slice of bamboo or wood
୩ । ଚାଞ୍ଛିବା—3. Scraping.

୪ । ଗୁଡ଼ର ପରିମାଣବିଶେଷ; ୧୦ ବିଶା—
4. A measure of molasses; 10 bisās.
୫ । କପାର ପରିମାଣବିଶେଷ; ୪୦ ବିଶା—
5. A measure of cotton; 40 bisās.
୬ । ଧାନର ପରିମାଣ ବିଶେଷ; ୪୦ ଗୌଣୀ—
6. A measure of paddy; 40 gaunis.
ଗ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—୧ । ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାରେ ନଡ଼ିଆଗଣିବାରେ ସଂଖ୍ୟାବିଶେଷ; ୯ ପଣ ବା ୭୨୦ କଡ଼ା ନଡ଼ିଆ—
1. (Puri district) An aggregate of 720 cocoanuts.
୨ । (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ବାଲେଶ୍ୱରୀ ଛଅସେରିଆ ଗଉଣୀରେ ୪୦ ଗଉଣୀ (ଧାନ)=୨୪୦ ବାଲେଶ୍ୱରୀ ସେର=ବାଲେଶ୍ୱରୀ ୬ ମହଣ=କଟକୀ ୪୨ ମହଣ—
2. Six maunds of paddy.
୩ । ଥୋଡ଼ିବଳଦଙ୍କ ଉପରେ ଉପରେ ବୁହାଯିବା ପଲାଣ—
3. Pack-saddle.
୪ । ବିଲରୁ କଟା ହୋଇ ଖଳାକୁ ଅଣାଯିବା କଳେଇର ଗୋଛା, ଯାହା ବଳଦଙ୍କ ପିଠିରେ ବୁହାଯାଏ—
4. A pack of paddy sheaves carried on the back of bullocks from the fields.

ଛେଲାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛେଲିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Chhelāibā — 1. Causative form of Chhelibā
(ଛେଲେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଛେଲିବା (ଦେଖ)
2. Chhelibā (See)

ଛେଲା କେରଣ୍ଡି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମହାସଫର)—
Chhelā kerāṇḍi — ବଡ଼ ବଡ଼ କେରଣ୍ଡି ମାଛ—A kind of sweet-water fish; Barlens Phutunes or Barlens Sarana.
फुटनी, पुँठी, सरनापुँठी
सौरी
(ଛେଲାକିରଣ୍ଡି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛେଲାଛେଲି—ଦେ. ବି—ଛେଲିବା ବା ଚାଞ୍ଛିବା କର୍ମ—
Chhelāchheli — Act of scraping or mowing.
छाँछाछि

ଛେଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛାଗଳ; ପ୍ରାକୃତ ଛଗଲୀ; ସଂ. ଛେଳିକା=ଛାଗୀ; ଯୋଗେଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର)—୧ । ଛାଗ—1. Goat.
Chheḷi
छागल
बकरा; बकरी
[ଦ୍ର—ପୁଂଲିଙ୍ଗରେ ଅଣ୍ଡିରା ଛେଳି ଓ ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗରେ ମାଈ ଛେଳି ବୋଲାଯାଏ ।]
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଭୟାଳୁ ଲୋକ—
2 (figurative) A coward.
(ଯଥା—ସେ ଏ କାମ କରିବାକୁ ଛେଳି=ସେ ଏ କାମ କରିବାକୁ ଡରୁଛି ।)
[ଦ୍ର—ଛେଳିମାନେ ପାଣିରେ ପଶିବାକୁ ଡରନ୍ତି; ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରବାଦ ଅଛି "ପାଣିକି ଛେଳି" ପରି ହେବା ।]

୧	ଇ	ଉ	ରୃ,ର୍	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ତ

ଛେଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛଲ୍ଲି; ଛଲ୍ଲ)—୧ । ବୃକ୍ଷାଦିର ବକଳ—
Chheli 1 Bark of trees.
ଛାଲ ଛାଲଟ ୨ । କାଠର ଉପରୁ ଚାଞ୍ଛା ହୋଇଥିବା ପତଳା ଅଂଶ-
ଛିଲକା; ଛାଲ 2. A slice scraped from a piece of wood.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଛେଲୀ)—
ଛେଳି—Goat.

ଛେଲିଗୋତିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଛେଲକା ଓ ଗୋତ୍ର)—
Chheligotriā ଛେଲିମାନଙ୍କ ପରି ଗମ୍ୟାଗମ୍ୟ ବିଚାରଶୂନ୍ୟ—
Cohabiting with persons of prohibited degree of relationship; incestuous.

ଛେଲିପାଗୁଲିଆ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ର ଔଷଧି ଗୁଳ୍ମ—
Chhelipāguliā A kind of medicinal plant.

ଛେଲିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଛଲ୍ଲି =ଭ୍ରକ୍; ଛଲ)—୧ । ଚାଞ୍ଛିବା—
Chhelibā 1. To scrape off.
ଛୁଲା; ଛୋଲା ୨ । ଉପରର ପତଳା ସ୍ତର ବା ବକଳ କୌଣସି
ଛିଲନା; ଚୌଲନା ଶସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଉଠାଇବା—2. To scrape off the bark or outer layer.
୩ । ଭୂମି ଉପରୁ ଘାସକୁ ଚାଞ୍ଛିବା—
3. To mow the grass.

ଛେଲି ମାହାରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଛେଳି ଜଗୁଆଳ; ଛେଳି
Chheli māhāriā ରଖୁଆଳ—Goat-herd.

ଛେଲୁଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛଲ୍ଲି)—୧ । ପାତ୍ରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ମାଟି
Chheluā ହାଣ୍ଡିର ବଡ଼ ଭଙ୍ଗାଖଣ୍ଡ; ଖାପ୍ରି—1. A large
ଖାପରୀ; ଖୋଲାମ broken bit of earthern ware used as
ଠିକରା a pot.
୨ । ବଡ଼ ଖପର—2. Big potsherd.
[ଦ୍ର—ହାଣ୍ଡିକୁ ଭାଙ୍ଗିଲେ ତହିଁରୁ ଯେଉଁ ଅଂଶ ପାତ୍ରରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇ ପାରେ ତାକୁ ଛେଲୁଆ କହନ୍ତି, ଟିକିଟିକି ଅଂଶକୁ ଖପର କହନ୍ତି ।]

ଛେଲୁଆ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖଣ୍ଡେ ଛେଲୁଆ ବା ଖପରକୁ ତୀର୍ଯ୍ୟକ୍-
Chheluā māribā ଭାବରେ ଏପରି ପାଣି ଉପରକୁ ପକାଯାଏ
ଛିନିମିନି ଖେଲା; ଯେ, ତାହା ପାଣି ଉପରକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ଡେଇଁ
ଖୋଲାମକୁଚିମାରା ଡେଇଁ କା ଖଣ୍ଡଦୂର ଗୁଳିଯାଏ—
ଛିଛଲିଖେଲନା To play at ducks and drakes with a potsherd.

ଛୈ—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ଛଦ) ଛଇ; ନୌକା ଗାଡ଼ି ଉପରର
Chhai ଆବରଣ; ନାହା, ଗାଡ଼ିଆଦିର ଉପରର ଚାଳ—
ଛୈ 1. The thatch or covering for a boat or cart.
୨ । (ସଂ. ଛଟା) ଶରୀରରୁ ଖେଳେଇ ହୋଇଯିବା—
2. Diffusion.
୩ । (ସଂ. ଛବି) ଛବି; ଛଟକ; ବିଳାସ-ଭଙ୍ଗୀ—
3. Spotiveness; foppishness.
୪ । ଥଟ୍ଟା—4. Jest; frolic.
୫ । ଛଳନା; ଛେପସ—5. Pretence; trick.
୬ । ବାଲଙ୍ଗି; ଗୁମର; ଗର୍ବ—6. Arrogance.
୭ । ରସିକତା—7. Gallantry; coquetry.
୮ । (ଇଟାଆଦିର) ସୁସଜ୍ଜିତ ଶ୍ରେଣୀବଦ୍ଧ ଗଦା—
8. Well-set stack (e. g. of brick).
[ଦ୍ର—'ଛଇ' ଆଦ୍ୟରେ ଥିବା ଦେଶଜ ଶବ୍ଦମାନ 'ଛୈ' ଆଦ୍ୟ-ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ ଓ ଲେଖାଯାଏ ।]

ଛୈଛୁଡ଼—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବୃକ୍ଷାଦି ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ, ସୁନ୍ଦର,
Chhaichhārd ସତେଜ ଓ ଡେଙ୍ଗା ହୋଇ ବଢ଼େ—
1. Vigorously grown up; robust; vigorous.
ଛୈଛଡ଼ି, ଛୈଛଟିଆ, ଛୈଛଡ଼ିଆ, ଛୈଛଲ, ଛୈଛଲିଆ — ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ବଳିଷ୍ଠ ଓ ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ—
2. Muscular and strong.

ଛୈଲ୍—ଦେ. ବିଣ—ଛଇଲ୍ (ଦେଖ)
Chhail Chhail (See)
(ଛୈଲାଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛୈଲ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଛଇଲ (ଦେଖ)
Chhaila Chhaila (See)

ଛୈଲା—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଛଇଲା (ଦେଖ)
Chhailā Chhailā (See)

ଛୈଲୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଛଇଲା (ଦେଖ)
Chhaili Chhailā (See)

ଛୋଇଁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଶିମ୍ବୀ)—ଶିମ୍ବ, ମୁଗ, ହରଡ଼, ସଜନା, ବରଗଡ଼
Chhoin ଆଦି ବୃକ୍ଷର ଲମ୍ବ ଖୋଷାଯୁକ୍ତ ଫଳ, ଛୁଇଁ—
ଛିମି Long slender stalk like beans of
ଛୀମୀ certain trees and plants; a pot or
(ଛୁଇଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) legume.

ଛୋଇଁବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସଂ. ସ୍ପୃଶ୍ ଧାତୁ ; ସଂ. ଛୁପ ଧାତୁ)—
Chhoinba ସ୍ପର୍ଶ କରିବା—1. To touch.
ଛୋଁୟାଁ; ଛୁଁୟାଁ ୨ । (ସଂ ଛଦ ଧାତୁ)—ଛାଆଣି କରିବା; ଘର ଉପର
ଛୁନା ଢାଙ୍କିବା—2. To thatch.
୩ । ଛୁଇଁବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
3. Causative form of Chhuinbā.
ଛୁଇଁବା, ଛୁଆଁଇବା, ଛୁଇଁବା — ଅନ୍ୟରୂପ

ଛୋଁକ—ଦେ. ବି—ଛୁଙ୍କ (ଦେଖ)
Chhonka Chhunka (See)

ଛୋଁଦାର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ସମ୍ମୁଖ + ଦ୍ୱାର)—
Chhondāra ଛାମୁଦୁଆର (ଦେଖ)
Chhāmuduārā (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ, 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଁଖି' ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଛୋକର୍—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ହିନ୍ଦୀ ଓ ବଂ. ରୁ ଅନୁକୃତ) (ସଂ. ଚୋକ= Chhokarā ଶିଶୁ)—୧ । ବାଳକ; ଟୋକା— (ଛୋକରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1 Boy; lad.
୨ । ଅପରଣତବୟସ୍କ ଯୁବା—2. A youth.
୩ । ଚାକର ଟୋକା—3 Servant boy.

ଛୋକାର—ଦେ. ବି. ପୁ' (ସଂ. ଶକାର=ନାଟକରେ ରାଜାଙ୍କର ନୀଚ Chhokāra ଜାତୀୟ ଶାଳକ)—୧ । ବେଶ୍ୟାପୁତ୍ର; ଭଡୁଆ ଜାତି— (ଛୋକାରୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. A caste consisting of persons born of whores.
ଭାଡ଼ୂ
भड़ुआ, भँडुवा
[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଜାତି ଅଛି । ଏମାନେ ଗୃହସ୍ଥମାନଙ୍କ ଘର ଢବାବାଦ କରନ୍ତି, ଏମାନେ ନୃତ୍ୟକାରିଣୀ ବେଶ୍ୟାମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବାଦ୍ୟ ଆଦି ବଜାନ୍ତି । ଆମ ଦେଶରେ କୌଣସି କୌଣସି ସ୍ଥଳେ ଏମାନେ ତେଲିଙ୍ଗି ବାଜା ବଜାନ୍ତି ।]
୨ । ନିର୍ଲଜ୍ଜ ବ୍ୟକ୍ତି; ଭଣ୍ଡ ଲୋକ— 2. A shameless person.
୩ । ପରପୁରୁଷ ନିକଟରେ ପର ସ୍ତ୍ରୀ ଜୁଟାଇବା ଲୋକ— 3. A pander; procurer; pimp a go-between.
୪ । ଅଶ୍ଳୀଳଭାଷାପ୍ରିୟ ବ୍ୟକ୍ତି— 4. A person who is fond of using obscene language
ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ପରପୁରୁଷମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ପରସ୍ତ୍ରୀ ବା ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଅସତ୍ ସଂସର୍ଗ ନିମନ୍ତେ ଜୁଟାଏ— 1. Pandering; procurer.
୨ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟପରାୟଣ— 2. Lascivious; lewd; licentious; sensual.
୩ । ଭଣ୍ଡ; ନିର୍ଲଜ୍ଜ; ବେହାୟା — 3. Shameless; indecent.
୪ । ଅତି ନୀଚ (ଲୋକ)—4. Low; vile, mean.
୫ । ଅଶ୍ଳୀଳ—5. Obscene.
(ଯଥା—ଛୋକାର କଥା ।)
୬ । ଅଶ୍ଳୀଳଭାଷାପ୍ରିୟ (ବ୍ୟକ୍ତି)— 6. Fond of obscene language.
୭ । ଅସଚ୍ଚରିତ୍ର—7. Immoral; debanched.
୮ । ଲମ୍ପଟ—8. Addicted to adultery.
[ଦ୍ର—ଦିନାଇ ଦାସଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପ୍ରବଚନ (ଢଗ) ଅଛି; ଯଥା—"ଛୋକାରୁଣୀ ମାଇପଙ୍କ ଓଷା ସଖୀ ଗୋ ମନ୍ଦ ଏ" ଅର୍ଥାତ୍ ଅସଚ୍ଚରିତ୍ରା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କର ଧର୍ମଭୟ ନାହିଁ; ଏପରି ସ୍ଥଳରେ ଉପବାସ ବ୍ରତାଦି ଅନୁଷ୍ଠାନ କରିବା ତା ପକ୍ଷରେ କେବଳ ଲୋକଦେଖାଣିଆ ଭଣ୍ଡାମି ମାତ୍ର ।]

ଛୋକାରକଥା—ଦେ. ବି.—ଅଶ୍ଳୀଳ କଥା— Chhokāra kathā Obscene language.

ଛୋକାରିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଛୋକାର (ଦେଖ) Chhokāriā Chhokāra (See)
(ଛୋକାରୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଛୋଟ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କ୍ଷୁଦ୍ର)—୧ । ଆଙ୍କାର; ଆକାରରେ କ୍ଷୁଦ୍ର; ସାନ; Chhota କୁଣ୍ଡ—1. Small; dwarfish.
'ବଡ଼'—ବିପରୀତ) ୨ । କନିଷ୍ଠ (ଯଥା ଛୋଟ ଭାଇ)— 2. Younger.
ছোট
छोटा ୩ । ବୟସରେ ସାନ; ଅଳ୍ପବୟସ୍କ—3. Young.
୪ । ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଳ୍ପବୟସ୍କ— 4 Younger; junior.
୫ । ଅଧମ; ହୀନପ୍ରକୃତି; ନୀଚ—5. Low; mean.
୬ । ନୀଚଜାତୀୟ—6. Of low caste.

ଛୋଟ ଅଦାଲତ—ଦେ ବି.—କାଜ୍‌କୋଟ ଅଳ୍ପ ଦାବୀ ଥିବା ସହଜ Chhota adālata ବିଚାର୍ଯ୍ୟ ମକଦମାମାନ ସରସରି ଅର୍ଥାତ୍
ছোট আদালত ସଂକ୍ଷେପରେ ବିଚାର କରିବା ନିମିତ୍ତ ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ
छोटा अदालत काजकोट ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବିଚାରାଳୟ—Court of small causes in India.

ଛୋଟ ଅଳାଇଚ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ନାମ କ୍ଷୁଦ୍ରୈଲା)—ଗୁଜରାଟି (ଦେଖ) Chhota alāicha Gujarāti (See)
ছোট এলাচী
छोटि इलायची

ଛୋଟ ଓଶା—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଧାନ— Chhota osā A kind of paddy.

ଛୋଟକଇଁ—ଦେ. ବି.—ସାନ ସାନ ଧଳା କଇଁଫୁଲ— Chhota kaiñ Small white Indian water-lily;
ছোট সুন্দি Nymphla Lotus.

ଛୋଟ କଥା—ଦେ ବି.—୧ । ତୁଚ୍ଛ କଥା— Chhota kathā 1. Insignificant words.
୨ । ଅତି ନଗଣ୍ୟ ବା ସାମାନ୍ୟ ବିଷୟ— 2. A very small matter.

ଛୋଟଘର—ଦେ. ବି.—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ ଗୃହ— Chhota ghara 1. A small or snug house.
୨ । ନିକୃଷ୍ଟ ବଂଶ; ନୀଚକୁଳ— 2. Low caste; low family.

ଛୋଟଚମ୍ପା—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ସରୁ ଧାନ— Chhota champā A species of fine paddy.

ଛୋଟ ଠାକୁର—ଦେ.ବି—୧ । ପୁରୀରେ ବିରାଜିତ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁ— Chhota thākura 1. The Deity Jagannath at Puri.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

୨ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଅବତାରରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—
2. A name of Śrikṛushṇa.
[ଦ୍ର—ବଳଭଦ୍ର ଓ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ବୟସ ତୁଳନାରେ ବଳଭଦ୍ର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଥିବାରୁ ତାଙ୍କୁ ପୁରୀରେ ସାଧାରଣ ଲୋକେ 'ବଡ ଠାକୁର' ଓ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଛୋଟ ଠାକୁର ବା ସାନ ଠାକୁର ବୋଲି ଡାକନ୍ତି ।]

ଛୋଟଣ—ଗ୍ରା. ବି.—୧ । ଛୁଟଣ; ବିଶ୍ରାମ; ଅବସର—
Chhoṭaṇa 1. Remission, pause.
ଛୁଟ ୨ । ବିରାମ; ବିରତି—
ছুটনা 2. Cessation.

ଛୋଟଦିନ—ଦେ. ବି—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଦକ୍ଷିଣାୟନ ଗତି ଯୋଗୁଁ ଯେଉଁ ସମୟରେ ଦିନମାନର ପରିମାଣ ଅଳ୍ପ ହୁଏ; ଶୀତକାଳର ଦିବସ
Chhoṭadina
ছোটদিন
(ବଡ଼ଦିନ—ବିପରୀତ)
-1. The smallest day in the year in December 22nd or 23rd.
[ଦ୍ର—ଡିସେମ୍ବର ମାସ ୨୨ ବା ୨୩ ତାରିଖ ଦିନଟି ବର୍ଷକଯାକରେ ସାନ ଓ ରାତିଟି ବଡ଼ ହୁଏ ।]
୨ । ଅପ୍ରେଲ ମାସର ଗୁଡଫ୍ରାଇଡେ ଓ ଇଷ୍ଟରଡେ ଯାହା କ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍‌ମାନଙ୍କର ପର୍ବଦିନ—2. Good Friday and Easter day.
[ଦ୍ର— ଲୋକେ ସାଧାରଣତଃ ଖ୍ରୀଷ୍ଟମସ୍‌କୁ ବଡ଼ଦିନ ଓ ଗୁଡ଼୍‌ଫ୍ରାଇଡ଼େକୁ ଛୋଟଦିନ କହିଥାନ୍ତି ।]

ଛୋଟନଜର—ଦେ ବି (ସଂ. କ୍ଷୁଦ୍ର+ପା. ନଜର)—ହୀନଦୃଷ୍ଟି;
Chhoṭanajara ଉଦାରତାହୀନ ଦୃଷ୍ଟି; କୃପଣତାମିଶ୍ରିତ ଦୃଷ୍ଟି—
ছোটনজর Illiberal views.
छोटानजर ଦେ. ବଣ—୧ । ହୀନଚେତା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
ଛୋଟ ନଜରିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ 1. Mean minded.
ଛୋଟା ନଜରି } ୨ । କୃପଣ—2. Miserly.

ଛୋଟ ବଡ—ଦେ. ବଣ (ବିପରୀତାର୍ଥ ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟ)—୧ । ସାନ ଓ ବଡ଼—
Chhoṭa barḍa 1. Big and small.
ছোট বড় ୨ । ଉଚ୍ଚ ଓ ନୀଚ—2. High and low.
छोटा बड़ा ୩ । କିବା ବଡ଼ କିବା ସାନ—
3. Whether big or small.
ଦେ ବି (ବହୁବଚନ)—ସମସ୍ତେ; ସବୁ ବ୍ୟକ୍ତି—Every one big or small; every one high or low; all (persons).
(ଯଥା—ଛୋଟ ବଡ଼ଙ୍କ ମୁହଁରୁ ମୁଁ ଏହା ଶୁଣିଲି ।)

ଛୋଟ ଭାଇ—ଦେ. ବି—କନିଷ୍ଠ ଭ୍ରାତା—
Chhoṭa bhāi Younger brother.
ছোট ভাই
छोटा भाई

ଛୋଟ ମହୀପାଳ— ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ସରୁ ଧାନ—
Chhoṭa mahipāla A kind of fine paddy.

ଛୋଟ ମୁଖ—ଦେ. ବି—ଛୋଟ ଲୋକ ବା ନୀଚ ଲୋକର ମୁହଁ—
Chhoṭa mukha The mouth of a low or
ছোট মুখ insignificant person.
छोटा मुहँ (ଯଥା—'ଛୋଟ ମୁହଁରେ ବଡ଼ କଥା,
(ଛୋଟ ମୁହଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଶୁଣିଲେ ଲୋକର ମନ ବ୍ୟଥା'—ଚଗ ।)

ଛୋଟ ମୋଟ—ଦେ. ବଣ—(ସହଚର ଶବ୍ଦ)—୧ । ଛୋଟ ବଡ଼ (ଦେଖ)
Chhoṭa moṭa 1. Chhoṭa barḍa.
ছোট মোট ଦେ. ବଣ—୨ । ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର—
छोटा मोटा 2 Tiny; very small.
୩ । ଚଳନୀୟ; ଚଳନ୍ତି—3. Tolerable.
(ଯଥା—ସେ ଛୋଟ ମୋଟରେ ଜଣେ ରାଜା ।)

ଛୋଟ ଲଙ୍କାକାଲ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—କଳାଡ ବାଇଗବା—
Chhoṭa lankākāla A kind of Bāigabā (See)

ଛୋଟଲାଟ—ଦେ. ବି (ହି. ଛୋଟା ଓ ଇଂ. ଲର୍ଡ଼)—ଇଂରେଜ ଅଧିକୃତ
Chhoṭalāṭa ଭାରତର ପ୍ରାଦେଶିକ ଶାସନକର୍ତ୍ତା—
ছোটলাট Provincial Governor;
छोटलाट Governor of a Province.
(ବଡ଼ଲାଟ - ବିପରୀତ)

ଛୋଟଲୋକ—ଦେ. ବି—୧ । ନୀଚାଶୟ ଲୋକ—
Chhoṭaloka 1. Low or mean person.
ছোটলোক ୨ । ଇତର ଲୋକ—
छोटाआदमी 2. One low class person.
୩ । କୃପଣ—3. Miser.

ଛୋଟହାଜିରି—ଦେ. ବି—ଭାରତରେ ରହୁଥିବା ସାହେବ ଓ ସାହେବଙ୍କ
Chhoṭahājiri ସହିତ ଅନୁକରଣକାରୀ ଭାରତୀୟମାନଙ୍କର ପ୍ରାତ-
ছোটহাজরী ର୍ଭୋଜନ—Break-fast.
छोटीहाजिरी [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ରୁଟୀ, ଟୋଷ୍ଟ ବା ବିସ୍କୁଟ ଓ ଡିମ୍ବ ଆଦି ଦିଆଯାଏ ।]

ଛୋଟା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ଲେଙ୍ଗଡ଼ା; ଖଞ୍ଜ; ପାଦବିକଳ ହୋଇଥିବା
Chhoṭā (ବ୍ୟକ୍ତି)—1. Lame; cripple legged.
নেঙ্‌ড়া ଦେ. ବି—ଲେଙ୍ଗଡ଼ା ଲୋକ—A lame man.
लंगड़ा ଛୋଟା ଥାଇ ଲୁଚ୍ ପାହାଡ଼େ—ଚଗ ।
(ଛୋଟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଛୋଟାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଅକର୍ମକ)—
Chhoṭāibā ୧ । ଲେଙ୍ଗଡ଼ା ହୋଇ ଚାଲିବା—
নেঙচান 1. To limp (with a defetcive leg).
लंगड़ाना ୨ । (ସକର୍ମକ) କ୍ଷୁଦ୍ର କରିଦେବା; ଛୋଟ କରି ଦେବା—2. To shorten; to lessen.
୩ । (ସକର୍ମକ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଲେଙ୍ଗଡ଼ା କରିବା—
3. To maim an animal.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଛୋଟା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଜୀବକୁ ଲେଙ୍ଗଡ଼ା କରିବା—
Chhoṭā karibā To maim an animal.

ଛୋଟିଆ—ଦେ ଵି—୧ । ଛୋଟ; ସାନ; କ୍ଷୁଦ୍ର—
Chhoṭiā 1. Small; petty,
ଛୋଟା ପଚିଶ ସମସ୍ତଙ୍କର ଏକ, ଛୋଟିଆ ମଇଳା ଚିରକୁଟ—ତସ୍ୱ
छोटा ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ଲୁଗା—ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।
୨ । ଅଳ୍ପକାଳସ୍ଥାୟୀ—
2. Brief or short (in duration).

ଛୋଟିଆ ମୋଟିଆ—ଦେ. ଵିଣ—ଛୋଟ ମୋଟ (ଦେଖ)
Chhoṭiā moṭiā Chhoṭa moṭa (See)

ଛୋଟିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଛୁଟ୍ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ
Chhoṭikā +ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ହାତର ଅଙ୍ଗୁଳିଦ୍ୱାରା କରାଯିବା ଧ୍ୱନି;
ଅଙ୍ଗୁଠିଦ୍ୱାରା ଫୁଟିକା—A snapping sound made by the fingers.

ଛୋଟୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଛୋ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+ଉଟ ନିପାତନ
Chhoṭī କିମ୍ବା ଛୁଟ୍ ଧାତୁ+ଇନ୍)—ଧୀବର; କେଉଟ—
Fisherman.
ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଲେଙ୍ଗଡ଼ୀ (ସ୍ତ୍ରୀ)—Lame (woman).
(ଛୋଟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ଵି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଲେଙ୍ଗଡ଼ୀ ସ୍ତ୍ରୀ—
A lame woman.

ଛୋଟେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛୋଟାଇବା (ଦେଖ)
Chhoṭeibā Chhoṭāibā (See)

ଛୋର୍ଡ଼୍ କଶି—ଦେ. ଵିଣ—ସୁନ୍ନତ କରାଯାଇଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି); ଯେଉଁ
Chhorḍ kaśi ବ୍ୟକ୍ତିର (ଜନ୍ମତଃ କିମ୍ବା ଅସ୍ତ୍ରପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା) ଲିଙ୍ଗର
(ଛୋର୍ଡ଼୍‌କଶିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅଗ୍ରକୁ ଚର୍ମ ଆଚ୍ଛାଦନ କରି ନ ଥାଏ—
(a person) Having no foreskin on the male organ (either since one's birth or by undergoing the ceremony of removal by operation).

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ବେଦବିହିତ ସଂସ୍କାର (ଯଥା—କାନଫୋଡ଼ା, ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ, ଚୂଡ଼ାକର୍ମ, ବ୍ରତ, ବିବାହ) ପରି ସୁନ୍ନତ୍ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ସଂସ୍କାର ଓ ଏହା ବାଲ୍ୟକାଳରେ କରାଯାଇଥାଏ । ମୁସଲମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜଣେ ଜଣେ ଏପରି ସୁଦକ୍ଷ ସୁନ୍ନତ-କାରୀ ଅଛନ୍ତି ଯେ ସେମାନେ ଆଧୁନିକ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରକ୍ରିୟା ନ ଜାଣି ଓ ବାଳକର ସଂଜ୍ଞାଲୋପ ନ କରି ସୁଦ୍ଧା ନିମେଷକମଧ୍ୟରେ ବାଳକ ବା ଯୁବକର ଲିଙ୍ଗର ଅଗ୍ରାଚ୍ଛାଦକ ଚର୍ମକୁ ଛୁରିଦ୍ୱାରା ଗୋଲ କରି କାଟି ଦିଅନ୍ତି ଓ ଏକ ସପ୍ତାହ ମଧ୍ୟରେ ସେ କ୍ଷତଟି ଶୁଖିଯାଏ । ଏହା ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କ ଶାସ୍ତ୍ରବିହିତ କର୍ମ । ଏ ପ୍ରଥା ଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଉପଦଂଶ ରୋଗ ଆଦୌ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ ।]

ଛୋର୍ଡ଼ଙ୍ଗ—ଗ୍ରା. ବି. (ଅଶ୍ଳୀଲଭାବବ୍ୟଞ୍ଜକ) (ସୂଚିତ ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା କୃତ)—
Chhorḍaṅga କିଞ୍ଚିନ୍ମାତ୍ର ଅନିଷ୍ଟ ବା ଉପକାର ବା ଦାନ ବା ଇଷ୍ଟ—
Any little of either injury or benefit, gift or prosperity (to be rendered by the person referred to by the addressee)
(ଯଥା—ତୁ ତାକୁ ବରଷେ ସେବା ଅନୁସରଣ କରୁଛୁ, ସେ ତୋତେ ଛୋର୍ଡ଼ଙ୍ଗ ଦେବ ।)

ଛୋର୍ଡ଼ା ଦେ. ବି. (ଅଶ୍ଳୀଳ) (ମୂଳ=ସଂ. ଚୂଡ଼ା)—୧ । ହାତୀ ଘୋଡ଼ା
Chhorḍā ଭଳି ଅଣ୍ଡିରା ଜୀବର ଜନନେନ୍ଦ୍ରିୟ; ହସ୍ତୀ ଓ ଅଶ୍ୱାଦି
ପୁଂଜୀବର ଜନନେନ୍ଦ୍ରିୟ—
1. Male organ specially big ones.
୨ । ଯେଉଁ ଲିଙ୍ଗର ଗୁଆ ଉପର ଚମଡ଼ା ନ ଥାଏ—
2. A penis having no foreskin.
ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ଲିଙ୍ଗର ଉପର ଚମଡ଼ାକୁ ତଳର ଆଡ଼କୁ ଟାଣି ନିଆଯାଇ ଗୁଆକୁ ବାହାର କରାଯାଇଥାଏ—
(a penis) Having the foreskin drawn in
(ଛୋର୍ଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ନିର୍ଲଜ୍ଜ; ଭଣ୍ଡ; ଯେ ସବୁବେଳେ ଦାନ୍ତ ଦେଖାଇ ହସୁଥାଏ; ଲେଦେଡ଼ା—
Shameless; addicted to laughing loudly by grinning and loud laughter.

ଛୋର୍ଡ଼ାକଶିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଛୋର୍ଡ଼୍‌କଶି (ଦେଖ)
Chhorḍākaśiā Chhorḍkaśi (See)

ଛୋର୍ଡ଼ାଦାନ୍ତିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅଶ୍ଳୀଳ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦାନ୍ତ
Chhorḍādāntiā ଉପର ଓଷ୍ଠଦ୍ୱାରା ଆଚ୍ଛାଦିତ ନ ଥାଇ ସର୍ବଦା
(ଛୋର୍ଡ଼ୀଦାନ୍ତେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବାହାରକୁ ଦେଖାଯାଉଥାଏ—
(a person) Having a prominent row of teeth.

ଛୋର୍ଡ଼ିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି. (ଅଶ୍ଳୀଳ ଓ ଇତର)—୧ । କୌଣସି ଅପ୍ରକାଶ୍ୟ
Chhorḍibā ପଦାର୍ଥର ଉପରସ୍ଥ ଆବରଣକୁ ଖୋଲି ଦେବା;
ଛୋଲିବା; ନିକୁଟିବା; ଲେଫେଡ଼ିବା—
1. To lay bare; to exhibit.
(ଯଥା—ଦାନ୍ତ ଛୋର୍ଡ଼ିବା=ଅତି ନିର୍ଲଜ୍ଜରୂପେ ଦାନ୍ତକୁ ଦେଖାଇ ହସିବା ।)
୨ । (ଲିଙ୍ଗ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଅଶ୍ଳୀଳାର୍ଥକ ବ୍ୟବହାର) ଜନନେନ୍ଦ୍ରିୟର ଗୁଆର ଆଚ୍ଛାଦକ ଚର୍ମକୁ ଲିଙ୍ଗର ମୂଳଆଡ଼କୁ ଟାଣି ନେବା—2. To draw in the foreskin of the penis
୩ । (ଯୋନି ସମ୍ବନ୍ଧେ ଅଶ୍ଳୀଳାର୍ଥକ ବ୍ୟବହାର) ଯୋନିର ଉଭୟ ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ ଚର୍ମକୁ ଅଲଗା କରି ଯୋନିମୁଖକୁ ମେଲା କରିବା—3. To open the mouth of the vulva by separating the skin on both sides.

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ରୃ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ପ	ଉଅ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ରୂ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ୍ୟ	ପ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଝ	ନ୍ତ

୪ । (ଗାଳି ଓ ଅବଜ୍ଞାର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସାମାନ୍ୟ ବା ବିଶେଷ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଅନିଷ୍ଟ କରି ପାରିବା—4. To succeed in inflicting any injury on the person (who uses the expression contemptuously in respect of another person with whom the former is in terms of enmity).

[ଦ୍ର—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନିଷ୍ଟ କରିବାକୁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଚାହିଁଲାବେଳେ ପ୍ରଥମ ବ୍ୟକ୍ତି ଚାହୁଁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବିଦ୍ରୂପ କରି କହିଥାଏ; ଯଥା—ତୁ ମୋର ଛୋପଡ଼ା ପକାଇବୁ ପରା ? ଅର୍ଥାତ୍ ତୁ ମୋର କିଛିମାତ୍ର ଅନିଷ୍ଟ କରି ପାରିବୁ ନାହିଁ ।]

ଛୋପଡ଼ା—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଛୋପରା (ଦେଖ)
Chhoparda Chhopara (See)

ଛୋପରା—ଦେ. ବି—୧ । ଖେଳ; କୌତୁକ—
Chhopara 1. Tricks; practical joke.
୨ । ବାହାନା କରିବା; ଛଳ—
2. Trickery; feigning; pretence.
୩ । ଥଟ୍ଟା; ପରିହାସ—
3. Jesting; jokes; buffonry.

ଛୋପରୀ } ସ୍ତ୍ରୀ ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ଖେଳ କାଢ଼େ—
ଛୋପରେଇ } 1. Given to cutting jokes or making jests.
୨ । ଯେ ବାହାନା କରେ—2. Pretending; feigning sickness on inability.

ଛୋପରା କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଖେଳ କରିବା—
Chhopara kardhiba 1. To exhibit tricks to cut practical jokes.
ଛୋପରା ଦେଖାଇବା }
ଛୋପରା ବାହାର କରିବା } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଛଳ ବା ବାହାନା କରିବା—2. To feign.
ଛୋପରା ହେବା }

ଛୋବ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କ୍ଷୋଭ)—ମୂର୍ଚ୍ଛା—
Chhoba Swoon; fainting; fit.

ଛୋବ ଯିବା—ଦେ. (ହି. ଛୋଭ) କ୍ରି—ମୂର୍ଚ୍ଛା ଯିବା; ଚେତା ହରାଇବା; ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ହେବା—To swoon; to faint.
Chhoba jiba

ଛୋରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛୁରିକା)—୧ । ବଡ଼ ଛୁରୀ—
Chhora 1. A large knife; a dagger; a stilleto.
ଛୋରା ୨ । ଅଗ୍ର ମୁନ ଥିବା ଭୁଷିବାର ଯନ୍ତ୍ର—2, A pointed
ছুরা instrument for dealing thrusting wound.
୩ । ଗୋରୁଙ୍କର ଏକପ୍ରକାର ରୋଗ—3. Authrax.

ଛୋଲଦାରୀ—ବୈଦେ. (ଇଂ. ସୋଲଜର=ସୈନିକ; ସୈନିକମାନେ ଏହାକୁ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବାରୁ)—ଗୋଟିଏ
Chholdari
ଛୋଲଦାରୀ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟର ବ୍ୟବହାରୋପଯୋଗୀ ବାଡ଼ ନଥିବା
छोलदारी କ୍ଷୁଦ୍ର ତ୍ରିକୋଣ ତମ୍ବୁ ବା ରାଉଟି—A small tent sufficient to shelter one person.

ଛୋଲଙ୍ଗ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମାତୁଲଙ୍ଗ)—ଟଭା; ମାତୁଲଙ୍ଗ; ବାତାପି
Chholanga ଲେମ୍ବୁ; ଚୋପାବହଳିଆ ବଡ଼ଲେମ୍ବୁ—A kind of
छोलङ्ग lemon with a tough and thick rind.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଚୋପାତଳେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଦାନା ଦାନା ନାଲିଆ ଶୋଷା ଥାଏ, ପାଚିଲେ ସୁସ୍ୱାଦୁ ହୁଏ ।]

ଛୋଲା—ଦେ. ବି—୧ । ବୁଟ—1. Gram (a grain; given to
Chhola horses); vetch; oats.
छोला ୨ । ଚଣା—2. The chickpea; Cicer Arietirum.
ଛୋଲା ବିଣ—ଛାଲି ବା ଚୋପା କଢ଼ାଯାଇଥିବା—From which
छोलाहुआ the rind has been removed or scraped; pared.

ଛ୍ୟା—ଦେ. ଅ. (ହେୟ, ଅସୂୟା ଘୃଣାର୍ଥକ)—୧ । ଧିକ୍ !; ଛିଛି !—
Chhya 1. (interjection) Fie !.
छ्या ୨ । ଛି (ଦେଖ)
छि 2. Chhi (See)
(ଛ୍ୟା ଛ୍ୟା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛ୍ୟୁତ—ସଂ. ବିଣ—ଅସ୍ପୃଶ୍ୟଲୋକ ଛୁଇଁବାଦ୍ୱାରା ଅପବିତ୍ରୀକୃତ—
Chhyuta Contaminated by the touch of an untouchable person.

ଛ୍ୟୁତି—ସଂ. ବି—ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଲୋକେ ଛୁଇଁ ଦେବାରୁ ଜନିତ ଅପବିତ୍ରତା—
Chhyuti Contamination by the touch of an untouchable person.

ଜ

ଜ—ବର୍ଗ୍ୟ ଜ; ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ମାଳାର ଅଷ୍ଟମ ଓ ଚ ବର୍ଗର ତୃତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ ।
Ja ଏହା ସ୍ୱଳ୍ପପ୍ରାଣ ଓ ଘୋଷବର୍ଣ୍ଣ । ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣସ୍ଥାନ ତାଳୁ ଏଥିପାଇଁ ଏହା ତାଲବ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ । ଗ୍ରାମ୍ୟ ଓ କଥିତ ଭାଷାରେ ଅନ୍ତସ୍ଥ ଯ ଓ ବର୍ଗ୍ୟ ଜ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଏ ନାହିଁ—The eighth consonant of the sanscrit and the oria alphabet corresponding to the sound of soft 'G' in 'Germ'.

ସଂ. ବି. (ଜି ଧାତୁ—ଜୟ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
୧ । ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ; ଶିବ—1. God Siba.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ବିଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥା' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥା' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଧୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଉଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ

୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. Bishṇu.
୩ । ପିତା ଓ ମାତା—3. Parents
୪ । ଉତ୍ପତ୍ତି—4. Birth; origin.
୫ । ତେଜଃ—5. Energy.
୬ । ବିଷ—6. Poison
୭ । ଭୋଗ—7. Fnjoyment
୮ । ବେଗ—8. Force; velocity.
୯ । ଭୋଜନ—9 Eating; meal.
୧୦ । ପିଶାଚ—10. A malignant spirit.
୧୧ । ଛନ୍ଦଃଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ୩ ଅକ୍ଷରବିଶିଷ୍ଟ ଗଣବିଶେଷ—
11. An unit of 3 letters in prosody.
[ଦ୍ର—ଏଥିର ଆଦ୍ୟ ଓ ଅନ୍ତ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ ଲଘୁ ଓ ମଧ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ ଗୁରୁ; ଯଥା— ରମେଶ, ମହେଶ, ସୁରେଶ ।]

ସଂ ପ୍ରତ୍ୟୟ (ଜନ ଧାତୁ=ଜନ୍ମିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଏହା ଅନ୍ୟ ବିଶେଷ୍ୟ ଶବ୍ଦରେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ଯଥା—କର୍ମଜ, ଜଳଜ; ଅଣ୍ଡଜ)—ଅମୁକରୁ ଜାତ—(used in composition) Born from; produced in.

ଯ ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯବ; ପ୍ରା. ଜଅ)—୧ । ଯବଧାନ୍ୟ—
जौ 1. Barley.
୨ । ଏକ ଇଞ୍ଚର ଚତୁର୍ଥାଂଶ—2. A lineal measure; quarter of an inch.
୩ । (ସାଙ୍କେତିକ) ଜମିଦାର ବା ଜନୋବ—
3. An abbreviation for Jamidar or Janob.
ଗ୍ରା. କ୍ରି. (ଯିବା କ୍ରିୟାର ଅନୁଜ୍ଞା—ଯାଅ)—(ତୁମ୍ଭେ) ଯାଅ—
(you) Go.

ଜଅ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯବ)—ଯବଧାନ—
Ja-a Barley.
ষ
जौ

ଜଇ—ଦେ. ବି—ଜୟକୃଷ୍ଣର ଡାକନାମ—
Jai A name for calling Jaikṛushṇa.

ଜଇଁ—ଗ୍ରା. ବି. (ଇତର ବ୍ୟବହୃତ) (ସଂ. ଜାମାତା)—ଜଇଁ; ଜାମାତା—
Jaiñ Son-in-law.
জামাই
जमाइ

ଜଇକୁଷ୍ଟାଁ—ଗ୍ରା. ବି. (ନାମ)—ଜୟକୃଷ୍ଣର ଡାକନାମ—
Jaikushṭañ A name for calling Jayakṛushṇa.
(ଜଇକୃଷ୍ଣାଁ; ଜଇକୃଷ୍ଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଇଜ ବାବା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି. ପୁଂ—ଜେଜେ ବାପା; ପିତାମହ—
Jaija bābā Paternal grand father.
(ଜଇଜ ମା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜଇତ୍ର—ଦେ. ବି. (ପଦ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ)—ଜୈତ୍ର (ଦେଖ)
Jaitra Jaitra (See)

ଜଇତ୍ର ନାମ ରଥେ ବସି
ସୁହବେ ଶୋଭେ ରୂପରାଶି । ଜଗନ୍ନାଥ—ଭାଗବତ ।

ଜଇନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜୈନ)—ଜୈନ (ଦେଖ)
Jaina Jaina (See)

ଜଇନ୍ତ୍ରା—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଯାଜପୁର ସବ୍‌ଡିଭିଜନରେ ଥିବା ଏକ ଗ୍ରାମ—
Jaintrā Name of a village in Jajpur subdivision of the Cuttack district.
[ଦ୍ର—ଏ ଗ୍ରାମର ପାଣମାନେ ବିଶେଷ ଚୋର ଓ ଡକାଇତି କରିବାରୁ ଜଇନ୍ତ୍ରାବାଲା କହିଲେ କଟକ ଜିଲ୍ଲାରେ ଡକାଇତ ବୋଲି ବୁଝାଯାଏ ।]

ଜଇପୁର—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଜୟପୁର (ଦେଖ)
Jaipura Jayapura (See)

ଜଇବାତୃକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜୈବାତୃକ)—ଚନ୍ଦ୍ର—
Jaibātṛuka The moon

ଚତ୍ତ୍ୱ ଚନ୍ଦ୍ରେ ନକର ଜଇବାତୃକର
ଆଶାଯ୍ୟୀ ଯେମନ୍ତ ଜୀବଞ୍ଜୀବ । ଅଭିମନ୍ୟୁ- ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଜଇଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ ବି. (ଇଂ. ଜେଲ୍‌ର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ଜେଲ୍‌ଖାନା; କାରାଗାର—
Jaila Jail; prison.

ଜଇସଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—ଅରଣ୍ୟ ଛୋଟ ତରୁବିଶେଷ—A wild tree
Jaisaṇḍā Litsala Sebifera (Haines).

ଜଉ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜତୁ)—୧ । ଲାଖ; ଲାକ୍ଷା—
Jau 1. Shell lac; sealing lac.
ସଂ. ଅଲକ୍ତକ; ଯାବକ ୨ । ଶିମ୍ବ ଲତା ଉପରେ ମାଡ଼ିବା ଏକପ୍ରକାର
জৌ; জউ କଳାପୋକ—2 A kind of black
लाह, चपरा insect attacking the bean creeper.
ତେ ଲିକ୍କ

ଜଉଆ—ଦେ. ବି—ଧାନଗଛର ଡେଙ୍ଗରେ ଜଉଭଳି ସ୍ତର ବସିଯିବା
Jauā ରୋଗ-ବିଶେଷ—A disease affecting the stems
(ଜଉଆମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ, of Paddy plants.

ଜଉକଣ୍ଠି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜତୁ+କଣ୍ଠଭୂଷଣ)—୧ । କଣ୍ଠରେ ମାଳା-
Jaukaṇṭhi ରୂପେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଜଉରେ ତିଆରି ଏକପ୍ରକାର କଣ୍ଠି—
1 Coloured lac-beads used as a string of necklace.
[ଦ୍ର—ଏହା ପୋଡ଼ିଲା ପରି ଲାଲ ଦେଖାଯାଏ ଓ କମ୍ ଦାମ ହେବାରୁ ଇତର ଲୋକେ ଏହା ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।]
୨ । ଜଉକଣ୍ଠିର ମାଳା—
2. A string of shell-lac beads.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଞ୍ଚ	ଢ଼ଥ	ଣ୍ଡ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଢ଼	ନୃ

ଜଉଗଡ଼—ଦେ. ବି—ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲା ଅନ୍ତର୍ଗତ ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଚୀନ ଦୁର୍ଗ—
Jaugarda Name of an ancient fort in Ganjam district.

[ଦ୍ର—ଏ ଗଡ଼ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲା ପୁରୁଷୋତ୍ତମଠାରୁ ୩ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏଠାରେ ଅଶୋକଙ୍କର ଶିଳାଲିପି ବିଦ୍ୟମାନ ଅଛି ।

"କେବଳ ଜଉରେ ଏ ଗଡ଼ର ପାଚେରି ତିଆରି ହୋଇଥିବାରୁ ନାମ ଜଉଗଡ଼ ହୋଇଥିଲା । ଏହା କଳିଙ୍ଗର ରାଜଧାନୀ ଥିଲା—କୃପାସିନ୍ଧୁ. ଇତିହାସ ।"]

ଜଉଘର—ଦେ ବି. (ସଂ. ଜତୁଗୃହ)—ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କୁ ପୋଡ଼ି ପକାଇବାକୁ
Jaughara କଳ୍ପନା କରି ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ନିର୍ମାଣ କରାଇଥିବା ଜତୁଗୃହ
A house made of inflammable materials smeared with lac by setting which on fire Durjyodhana intended to kill the Pāṇḍabas.

ଜଉଘରା—ଦେ. ବି—ଜଉପୋକ ବା ଭ୍ରମର କରିଥିବା ବସା—
Jaugharā A nest of a kind of wasp, the materials of which resemble shell-lac.

ଜଉ ଟିଙ୍କ—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଟିଙ୍କ—
Jau ṭiṅka A kind of lice.

ଜଉତିଷ—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟୋତିଷ)—
Jautisha ୧ । ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ର—
জোতিষ 1. Astrology.

୨ । ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁଶୀଳନ କରିବା ଜାତି-ବିଶେଷ—2. A cast whose profession is astrology.

ଦେ. ବିଣ—ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ରବେତ୍ତା—Astrologer.

ଜଉତିଷ ନାୟକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟୋତିଷ ଓ ନାୟକରୁ)—
Jautisha nāyaka ଖଣ୍ଡାୟତ ନାୟକ ଜାତି, ଏମାନେ ଜ୍ୟୋତିଷ
(ଜଉତିଷ ନାହାକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଗଣନାଦ୍ୱାରା ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରନ୍ତି—A sect of astrologers by caste.

ଜଉତୁକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯୌତୁକ)—ଯୌତୁକ (ଦେଖ)
Jautuka Jautuka (See)

ଜଉପୋକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜତୁ)—
Jaupoka ୧ । ଲାକ୍ଷାକୀଟ—1. Shell lac insects; Tachardia Lacca.
জউপোকা
लाक्षका कीड़ा [ଦ୍ର—ଏହି ପତଙ୍ଗ ପଳାଶ, ଅଶ୍ୱତ୍ଥ, କୁସୁମ, ଶାଳ, ବରକୋଳି ପ୍ରଭୃତି ଗଛର ଡାଳରେ ରହି ସେଥିର ରସ ଖାଇ ବଞ୍ଚନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ପେଟରୁ ଏକ ପ୍ରକାର ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ କୀଟ ବାହାରନ୍ତି ଓ ଉକ୍ତ ଗଛର ଡାଳରେ ସେ ପୋକମାନେ ଲାଗି ହୋଇଯାନ୍ତି ଓ ପୋକ ମରି ଗଲାରୁ ସେହି ଡାଳମାନ ଆଣି ତାକୁ ସିଝାଇଲେ ତହିଁରୁ ଲାଖ ବା ଜଉ ବାହାରେ ।]

୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ଭ୍ରମର, ସେମାନେ ଜଉ ପରି ପଦାର୍ଥରେ ବସା ନିର୍ମାଣ କରନ୍ତି—2. A kind of insect building there nests with materials looking like lac.

ଜଉବିଦମାଳ—ଦେ. ବି—ଜତୁନିର୍ମିତ ଗୋଲକମାନଙ୍କରେ ଗୁନ୍ଥା ହୋଇ
Jaubidamāḷa ଥିବା ହାର—A string of coloured lac-beads.

ଜଉମୁଦ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜତୁ ଓ ମୁଦ୍ରା)—ପତ୍ରାଦି ବନ୍ଦ କରି ତାହା
Jaumuda ଉପରେ ଲାଖ ଦିଆଯାଇ ତହିଁ ଉପରେ ବସାଯିବା
লাখের মোহর ମୋହର—Sealing letters etc with lac; wax seal.
लाखकामुहर
(ଜଉମୋହର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଉଶାଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜତୁଶାଳା)—
Jauśāḷa ୧ । ଜଉଘର (ଦେଖ)
1. Jaughara (See)

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଯେଉଁ ଘରେ ବିଶେଷ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ
2. (figurative) A house in which much heat is felt.

(ଯଥା—ସେ ଘରଟା ଜଉଶାଳ ହୋଇଛି ।)

୩ । ଚିତ୍ର ଉପରେ ଜଉର ପତଳା ସ୍ତର ବୋଳି ବୋଳି ତହିଁ ଉପରେ ଉଷ୍ଣ ଚଟୁର ଆଞ୍ଚ ଦେଖାଇ ତରଳ ଜଉ ସବୁଆଡ଼େ ବ୍ୟାପିଲା ପରେ ଜଉକୁ ପୋଛି ଚିତ୍ରର ଝଲକ ବାହାର କରିବା—3. Annointing a painting with a layer of lac and bringing out its sheen by applying in direct heat to it by holding a hot laddle near it.

ଜଏ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ଜୟ)—ଜୟ (ଦେଖ)
Jae Jaya (See)

ଜଏଣ୍ଟ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ ଜଏଣ୍ଟ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍)—ଇଂରାଜ
Jaenṭ mājishṭret ଶାସିତ ଜିଲ୍ଲା ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟଙ୍କ ସହକାରୀ
জএন্ট মাজিষ্ট্রেট ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ—
ज्वाइंट मेजेष्टर Joint Magistrate.

[ଦ୍ର—ଇଂରାଜୀ ଜଏଣ୍ଟ (ସହଯୋଗୀ) ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବରେ ଲାଗିଥିବା ଅନେକ ଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଆରେ ସମୟେ ସମୟେ ବ୍ୟବହୃତ ହେବାର ଦେଖାଯାଏ, ଯଥା—ଜଏଣ୍ଟ ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର, ଜଏଣ୍ଟ ଫାମିଲି, ଜଏଣ୍ଟ ଷ୍ଟକ୍ କମ୍ପାନୀ ।]

ଜଏଣ୍ଟଷ୍ଟକ୍‌କମ୍ପାନୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟବସାୟ ସଙ୍ଗେ ବାହ୍ଯ
Jaenṭ sṭak kampāni ହଣ୍ୟକ ମେମ୍ବରମାନଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଧନ
জএন্ট ষ্টাক্ কম্পানী (ସେଆର) ମୂଳ ଧନରେ ଗଠିତ ଓ ଯହିଁର ସେୟାର
ज्वाइंट स्टाक कम्पानी (ଅଂଶ)ମାନ ସମସ୍ତ ଅଂଶୀଦାରମାନଙ୍କ ସମ୍ମତି ବିନା ହସ୍ତାନ୍ତରିତ କରାଯାଇ ପାରେ—A species of

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଜ୍ଜିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଗିଁଆ ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

partnership causing generally of a large member of members having a capital divided or agreed to be divided into shares, the shares owned by any member being usually transferable without the consent of therest; Joint stock company.

ଜଏନ୍ କରିବା—ବୈଦେ. କ୍ରି.—(ଇଂ. Join)— ୧ । ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯୋଗ ଦେବା— 1. To join in a post.
Jaen karıbā
জএনকবা
जाइन करना
୨ । ଦୁଇ ବସ୍ତୁକୁ ସଂଲଗ୍ନ ବା ସଂଯୁକ୍ତ କରିବା— 2. To join two things

ଜଏନିଙ୍ଗ୍ ରିପୋର୍ଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କୌଣସି କର୍ମଚାରୀ ନିଜ କର୍ମରେ ଯୋଗ ଦେଇ ଉପରସ୍ଥ ହାକିମଙ୍କୁ ଯୋଗଦେବା ବିଷୟରେ କରିବା ରିପୋର୍ଟ୍— Joining report.
Jaening ripot
জএনিং রিপোর্ট
जाइनिङ्ग रिपोट

ଜଏଲ୍—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ଇଂ. ଜେଲ୍)—ଜେଲ୍‌ଖାନା— Jail.
Jael

ଜଏସନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା· ଜୋଶନ)—(ମୁସଲମାନ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ) ବାଜୁବନ୍ଧ— Armlet.
Jaesan
জোসন
जोषन

ଜଂକ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଜଳୌକା)—ଜୋକ— Leech.
Jaṁka

ଜଂଖ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯକ୍ଷ)—ଯଖ (ଦେଖ)
Jaṁkha Jakha (See)

ଜଂଜରଲା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଇକ୍ଷୁଜାତୀୟ ଦୀର୍ଘ ପତ୍ର ଓ ଉଚ୍ଚ କାଣ୍ଡ ଫଳବାନ୍ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—A kind of reed like fruit bearing plant.
Jaṁjarlā

ଜକ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଜଳୌକା)—ଜୋକ— Leech.
Jak

ଜକ୍‌ରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.— ୧ । ଠାବ ରହିବା— 1. To wait eagerly.
Jakrıbā
୨ । ଜିଗର କରିବା—2. To insist
୩ । ଲାଗି ପଡ଼ି ଋଣ ବା ଆପଣା ପ୍ରାପ୍ୟ ଅନ୍ୟଠାରୁ ଆଦାୟ କରିବା—3. To realise one's dues from debtors with persevearance.

ଜକ୍‌ଜକ୍—ଦେ. ବିଣ. ଓ କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ଚକ ଚକ)—୧ । ଚକଚକିଆ; ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—1. Dazzling; bright; shining brilliant; glittering.
Jakjak
জক্‌জক্, জিক্‌জিক্
झकाझक्, झलझल्
ରତନ କୋଣ୍ଡରେ ସେ ହେଉଛି ଜକ ଜକ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦ ।
ଚକ୍କଣ; ତେଲାକ୍ତ—2. Oily; smooth; glossy.

ଜକ—ଦେ. ବି—୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥରେ ବା ଭୂମିରେ ଆର୍ଦ୍ରଭାବ; ସନ୍ତସନ୍ତିଆ ଅବସ୍ଥା—1. Presence of water in a thing or in the soil; moisture; humidity.
Jaka
জিক্
सील
ବୃନ୍ଦ୍ୟ ଜଳ ବରଷୁଛି ନାହିଁ ଜକ ଓଦ । ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନରୂପଣଗୀତା ।
୨ । (ସଂ. ଚକଚକ୍ୟ) ଦୀପ୍ତି; ତେଜ; ଆଭା—
2. Brilliance; gloss.
ସୂର୍ଯ୍ୟ ପର ଏ ଯୋଗରୁ ଛଡ଼ୁଛନ୍ତି ଜକ । ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନରୂପଣଗୀତା ।
জঁক
जक
୩ । (ସଂ. ଯକ୍ଷ) ରାତିରେ ଏଣେ ତେଣେ ଜକ ଜକ ହୋଇ ବୁଲି ବୁଲି କରୁଥିବା ସଜୀବ ପୋତା ଧନ—
3. A luminious moving body said to be evolved from long hoarded or hidden gold or treasure and roving at the site at dead of night.

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣ ଲୋକେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ, ସୁନା ଆଦି ଧନ ବହୁକାଳ ପୋତା ହୋଇ ରହିଲେ ତାହା ଜୀବ ପାଲଟିଯାଇ ଏଣେ ତେଣେ ବୁଲେ ଓ ତାକୁ ଓର ଦେଖି କେହି ତା ଉପରେ ହଳଦୀ ପାଣି ଢାଳିବାଦ୍ୱାରା ତାକୁ ମାରି ପକାଇଲେ, ସେ ଜୀବଟି ପୁଣି ସୁନା ପାଲଟି ଯାଏ ଏବଂ ଏ ସମସ୍ତ ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ତାହା ଅଗ୍ନି ଥିବା ଚୁଲିବିର ପଶିଯାଇ ସୁନା ପାଲଟିଯାଏ । ଏହି ପରି ସୁନା ସଂଗ୍ରହ କରି ଯେ ଲୋକ ତାକୁ ନିଜ ସ୍ୱାର୍ଥ ସାଧନରେ ଲଗାଏ ତାହାର କୁଳ ଧ୍ୱଂସ ହୋଇଯାଏ ।]

୪ । ଗୁପ୍ତ ସୁନା—4. Hidden gold or treasure.
ଦେ. ବି—୧ । କୃପଣ—1. Miserly; close fisted.
জঁক
जक
୨ । କୁବେରଙ୍କ ପରି ଧନୀ— 1. Immensely rich like Kubera the God of Wealth.

ଜକଜକିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ— 1. Shining; brillient.
Jakajakiā
জিকজিকে, জকজকে
झकाझक, जगमग, जगजगा
୨ । ଚକ୍କଣ; ତେଲାକ୍ତ—2. Oily.
୨ । ଜକଲିଆ (ଦେଖ) 2 Jakaliā (See)

ଜକଡ଼ିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି. (ସଂ. ଯୁକ୍ତ କରଣ; ଶୃଙ୍ଖଳ)—
Jakardibā
জকড়না
୧ । ରଖା ହୋଇଥିବା ପଦାର୍ଥ ସାନ୍ଦ୍ର ହେବା; କଠିନ ହେବା—1. To be tight.
୨ । ଜାବୁଡ଼ି କରି ଧରିବା— 2. To hold tightly.

ଜକ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବାହାରେ ବୁଲୁଥିବା 'ଜଖ' ଉପରେ ହଳଦୀ ପାଣି ଆଦି ଅଜାଡ଼ି ଦେଇ ତାକୁ ପୁଣି ସୁନାରେ ପରିଣତ କରିବା— 1. To turn a living or moving rib of gold into actual gold by pouring turmeric water over it.
Jaka mārībā
জঁকমারা
जकमारना

୧	ଇ	ଓ	ର,ର	ଛ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ୍ଜ	ଇସ୍	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଉ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଗୁପ୍ତ ବା ପୋତା ଧନ ପାଇଯିବା— 2. (figurative) To get a buried hoard of wealth.

ବଡେଇ ଖାଇବ ଗରବ ଚେଗ
ବାଛ ପଡ଼ୋଶରେ ମାରିଛ ଜକ—ଧଗ ।

ଜକର୍ଷ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଝର—
Jakarā A spring.

ଜକଲା ମାଡିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) —ଓଦାର୍ଦ୍ର ହେବା; ଓଦା ହେବା—
Jakalā mātibā Becoming wet.

ଭୂମିରୁ ପାଣି ବହୁ ମାଡଇ ଜକଲା । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଜକଲିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ—ସନ୍ତସନ୍ତିଆ (ଭୂମି)—
Jakaliā Damp (land); moist.
(ଜକଲା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜକା—ଦେ. ବି—ଜାକିବା; କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ
Jakā ଘୋଡ଼ାଇ କରି ରଖିବା—Putting of a thing concealed inside another thing.
(ଯଥା—ବନ୍ଧୁ ସମସ୍ତେ ଯାଏ ବାଟରେ ପାନ ଜକା ହେଲେ ଦାନ୍ତ ପଣରେ ଅକାଣ୍ଡକରି ।)
ବିଣ—୧ । ଯେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଜାକି କରି ରଖେ—
1. (a person) Who put a thing concealed within another thing.
୨ । (ସ୍ତ୍ର. ଯକ୍ଷ) କୃପଣ—
2. Miserly; close-fisted.
୩ । ଯେ ଧନ ଅଧିକ ସଞ୍ଚୟ କରି ରଖେ—3, Hoarding.
୪ । ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ଲୁକ୍କାୟିତ—4. Concealed.
(ଯଥା—କୋଡ଼ଜକା ପିଲାଟାକୁ କାହିଁକି ଧରି ଆଣିଲୁ ଭଲା ?)
୫ । ଗୋପନରେ ସଞ୍ଚିତ (ଧନ)—
5. Secretly hoarded (wealth).

ଜକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଜାକିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Jakāibā 1. Causative form of Jākibā.
(ଜକେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (ଭୂମି) ଜଳାର୍ଦ୍ର ହେବା; ସନ୍ତାଇବା—
2. To become wet or sloppy.

ଜକାଜକି—ଦେ. ବି—୧ । ଅଳ୍ପସ୍ଥାନରେ ବହୁଲୋକ ବା ଦ୍ରବ୍ୟ
Jakājaki ଗଦାଗଦି ହୋଇ ରହିବା—1. Getting too close owing to inadequate space; being huddled up.
୨ । ପରସ୍ପର ଗାଢ଼ାଲିଙ୍ଗନ—2. Mutual embrace; hugging; pressing each other to the bosom.

'ଜମ୍ବୁକିଦ ଅଧରେ ଅଧର ପରସ୍ପର
ଜକାଜକି କରିଭୁକ ଧରିଛନ୍ତି ।' କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳଭାକରେ ଛ ।

ବିଣ—୧ । ଠେଲାଠେଲି; ପେଲାପେଲି—1. Pressing upon one another; pushing each other into a small place, contracted into a small place.
୨ । ଖୁବ୍ ଭିଡ଼ ବା ଗହଳ ହୋଇଥିବା—2 Crowded.
୩ । ଘନ—3. Dense.

ଜକାତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—୧ । ମୁସଲମାନଙ୍କ ବାର୍ଷିକ ଆୟରୁ
Jakāt ହଜାରକେ ୨୫୯ ଟଙ୍କା ହିସାବରେ ଈଶ୍ୱରୋପାସନା ଓ
জকাৎ ଦାନ ପାଇଁ ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ ଧନ—1. An amount of
जकात Rs 25/- per Rs 1000/- set apart out of a Mahomedan's annual income for the worship of God and for charity.
୨ । ଖଇରାତ୍; ଦାନ—2. Charity.

ଜକି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜକ୍କି)—ଘୋଡ଼ା ଘୋଡ଼ଦଉଡ଼ କରିବା ସବାର;
Jaki ଶୃଗୁକ୍ସବାର—Jockey.
জকী
जकी

ଜକୁଟ—ସ୍ତ. ବି—୧ । ମଲୟ ପର୍ବତ—
Jakuta 1. The Malaya mountains.
୨ । କୁକୁର—2. Dog.
୩ । ବାଇଗଣ ଫୁଲ—3. The flower of brinjal plant.

ଜକ୍କି—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଛୋଟ ବୁଲ୍‌ବୁଲ୍ ପକ୍ଷୀ—
Jakki A kind of small Bulbul bird.
जक्की [ଦ୍ର—ଏମାନେ ସାଧାରଣ ବୁଲ୍‌ବୁଲ୍ ଅପେକ୍ଷା ଆକାରରେ ଛୋଟ । ଶୀତଦିନେ ଏମାନେ ଭାରତବର୍ଷର ସମତଳ ପ୍ରଦେଶମାନଙ୍କରେ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି ଓ ଗ୍ରୀଷ୍ମଦିନେ ହିମାଳୟ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଚାଲିଯାଆନ୍ତି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଜକ୍ଷ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଭକ୍ଷଣ କରିବା—
Jaksha (root) 1. To eat; to devour.
୨ । ହସିବା (ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର)—2. To laugh.

ଜକ୍ଷଣ—ସଂ. ବି. (ଜକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+ଭାବ ଅନ)—ଭୋଜନ—
Jakshana Act of eating

ଜକ୍ଷ୍ମ—ସଂ. ବି. (ଜକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ମ)—ଯକ୍ଷ୍ମା; କ୍ଷୟକାଶ ରୋଗ—
Jakshma Consumption; phthisis.

ଜକ୍ଷ୍ମା—ସଂ. ବି. (ଜକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Jakshmā ଜକ୍ଷ୍ମ (ଦେଖ)
Jakshma (See)

ଜଖ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯକ୍ଷ)—ଜକ ୩, ୪ (ଦେଖ)
Jakha Jaka 3, 4 (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ର ଦେଖିବେ

ଜଖମ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜଖ୍‌ମ୍)—୧ । ଚୋଟ; ଆଘାତ—
Jakhama 1. Hurt.
ज़ख़्म ୨ । କ୍ଷତ—2. Wound.
°ज़ख़्म ୩ । ଘାଆ—3. Ulcer; Trauma.
୪ । ଶରୀରର ବେଦନା—4. Aching in the body.
୫ । ଆଘାତଜନିତ ଶରୀରର ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗର ଦୋଷ—
5. Defect of a limb due to hurt.
୬ । ଆଘାତଚିହ୍ନ; ଦାଗ—
6. Mark of wound or hurt; scar.
୭ । ଦ୍ରବ୍ୟରେ ଥିବା ଦୋଷ—7. A defect in a thing
ବିଣ—୧ । ଆଘାତପ୍ରାପ୍ତ—1. Hurt; injured.

ଆଉ ଗୋଟାଏ ତାହାର ଉପରେ ପଡ଼ିଗଲେ ଦୁଇ ତାହାର ଜଖମ ହୋଇଯାଏ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

୨ । ଆହତ; କ୍ଷତ—2. Wounded.
୩ । ଭଗ୍ନ—3. Broken.
୪ । ଦୋଷଯୁକ୍ତ—4. Defective.

ଜଖମା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜକ୍ଷ୍ମା)—୧ । ଯକ୍ଷ୍ମା (ଦେଖ)
Jakhamā 1. Jakshmā (See)
୨ । ଜଖମ ୫ (ଦେଖ)
2. Jakhama 5 (See)
ବୈଦେ. ବିଣ—ଜଖମି (ଦେଖ)
Jakhami (See)

ଜଖମି—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଜଖ୍ମୀ) (କଟକର ଅଭାଷା)—
Jakhami ୧ । ଆହତ; ଘାଇଲା—1. Wounded; hurt.
୨ । ଭଗ୍ନ; ଭଙ୍ଗା (ପଦାର୍ଥ)—2. Broken (article).
ବି—ଆହତ ବ୍ୟକ୍ତି—Wounded person.

ଜଖା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—୧ । ଅଡ଼ବାୟା—
Jakhā 1. Cracked; half-deranged
୨ । (ସଂ. କ୍ଷୟ) କୃପଣ; ଜକା—
2. Miserly; close-fisted.

ଜଗ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଜଗତ୍; ଭୁଲ ହି. ଜଗ୍)—
Jag ୧ । ଜଗତ୍; ପୃଥିବୀ—1. The world.
জগ ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୨ । ଜଳପାତ୍ର; ଜଳଘଟ—
जग 2. Water jug.

ଜଗ୍‌ଜଗା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଶୁକଚକ୍ୟ)—ପିତଳଆଦିର ଅତି ସରୁ ଓ
Jagjagā ସାନ ପାତିଆ; ପନ୍ନ—Spangle; bits of very thin
জক্‌জকা metal.
जगजगा [ଦ୍ର—ଏଥିର ଲମ୍ବ ଓ ଗୋଲ ଟୁକୁରାମାନ କାଟି ତାଙ୍କଥି ଓ ଦେବୀ ମେଢ଼ ଉପରେ ମଡ଼ାଯାଏ ।]

ଜଗ—ଗ୍ରା. (ପ୍ରାଚୀନ) ବି. (ସଂ. ଜଗତ୍; ପ୍ରା. ଜଗ୍ଗ; ଜଗ)—
Jaga ୧ । ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ; ସଂସାର; ବିଶ୍ୱ—
জগ 1. The world; the universe.
जग

କି ଜଗ ମୋହିନୀ ଯେ ଅଟନ୍ତି ସର୍ବ ବାଳୀ ।
ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

୨ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଜଗବନ୍ଧୁଆଦି ନାମର ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଡାକନାମ—
2. The name by which people named Jagabandhu, Jagannātha etc are called.
[ଏହା ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲାଗେ; ଯଥା—ଜଗବନ୍ଧୁ, ଜଗମୋହନ ଜଗପତି;]

ଜଗଚ୍ଚକ୍ଷୁଃ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଗତ୍+ଚକ୍ଷୁଃ)—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—
Jagachchakshuḥ 1. The sun.
୨ । ଈଶ୍ୱର—2. God

ଜଗଜନ—ଗ୍ରା. (ପ୍ରାଚୀନ) ବି. (ସଂ. ଜଗଜ୍ଜନ)—ପୃଥିବୀର ସମସ୍ତ ଲୋକ—
Jagajana The inhabitants of the world.
জগজন
जगजन

ଜଗଜିଣା—ଗ୍ରା. (ପ୍ରାଚୀନ) ବିଣ. (ସଂ. ଜଗଜ୍ଜେତା)—ଯେ ଜଗତକୁ ଜୟ
Jagajiṇā କରି ପାରେ—One who can vanquish the whole world; victorious over the world.
ବି.—ଜଗତକୁ ଜୟ କରିବା—Vanquishing the whole world; victory over the whole world.

ଜଗଜିତା—ଗ୍ରା. (ପ୍ରାଚୀନ) ବିଣ (ସଂ. ଜଗଜ୍ଜେତା)—
Jagajitā ଜଗଜିଣା (ଦେଖ)
Jagajiṇā (See)

ସାଥିରୁଙ୍କ ଝିଅ ଜଗଜିତା,
ହେଲେଇ ଧଅନ୍ତି କାପ ନଲକଣ୍ଠ, ଦେଖେଇ ଧଅନ୍ତି ବାହାଡ଼ିତା—ଘଗ ।

ବି.—ଯେଉଁ ଲୋକ ଜଗତକୁ ଜିଣି ପାରେ—The man who can vanquish the whole creation.

ଜଗଜୀବନ—ଗ୍ରା. (ପ୍ରାଚୀନ) ବି. (ସଂ. ଜଗଜ୍ଜୀବନ)—(ପୃଥିବୀର ପ୍ରାଣ
Jagajībana ସ୍ୱରୂପ) ଈଶ୍ୱର—(The life or pervading spirit of the universe.)

ଜଗଜେଠି—ଗ୍ରା. (ପ୍ରାଚୀନ)—(ସଂ. ଜଗଜ୍ଜ୍ୟେଷ୍ଠ)—୧ । ଜଗତର ସର୍ବ
Jagajeṭhi ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି—1. The chief being in the world.
୨ । ବୀର—2 Hero.

ଜଗଜ୍ଜନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଗତ୍+ଜନ)—ଜଗତର ଲୋକେ—
Jagajjana The inhabitants of the whole world.

ଜଗଜ୍ଜନନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜଗତ୍+ଜନନୀ—୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍;)—ଜଗଦମ୍ବା;
Jagajjananī ପୃଥିବୀର ମାତାରୂପା ଦୁର୍ଗା; କାଳୀ—Goddess Kālī, the Mother of the Universe.

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଙ୍ଗ	ଓଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲ୍ଲ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍ତ

ଜଗଜ୍ଜୟୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଜଗତ୍+ଜୟୀ—ତ୍ରିଭୁବନ ଜୟକାରୀ; ବିଶ୍ୱ-
Jagajjayi ବିଜୟୀ—Conquering the whole world.

ଜଗଜ୍ଜିତା—ଦେ ବିଣ. ଓ ବି—ଜଗଜିତା (ଦେଖ)
Jagajjitā Jagajitā (See)

ଜଗଜ୍ଜୀବନ—ସଂ. ବି (ଜଗତ୍+ଜୀବନ) (ଷଷ୍ଠୀତତ୍; ଜଗତ୍+ଜୀବନ)
Jagajjibana ଜଗଜୀବନ (ଦେଖ)
Jagajibana (See)

ଜଗଜ୍ଜେଠି—ଦେ. ବିଣ—ଜଗଜେଠି (ଦେଖ)
Jagajjeṭhi Jagajeṭhi (See)

ଜଗଜ୍ଜେତା—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ଜଗତ୍+ଜେତା)—ଜଗଜିତା (ଦେଖ)
Jagajjetā Jagajitā (See)

ଜଗଜ୍ଜ୍ୟେଷ୍ଠ—ସଂ. ବିଣ (ଜଗତ୍+ଜ୍ୟେଷ୍ଠ)—ଜଗଜେଠି (ଦେଖ)
Jagajjyeshṭha Jagajeṭhi (See)

ଜଗଝମ୍ପ—ଦେ ବି. (ସଂ. ଜଗଝମ୍ପ=ଢାଲବିଶେଷ) ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର;
Jagajhampa ସଂ ଜଗଝମ୍ପ=ବାଦ୍ୟ ବିଶେଷ. ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
জগঝম্প ମାଟିର ଏକମୁହାଁ ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟ; ଏକ ପ୍ରକାର ବଡ଼ ଢୋଲ;
जगझम्प ପ୍ରାଚୀନ ରଣବାଦ୍ୟ—A large kettle-drum.
ଜଗଝମ୍ପା, ଜଗଝାମ୍ପ }—ଅନ୍ୟରୂପ
ଜଗଝମ୍ପ, ଝଝର, ଦାମାମା ଦୁନ୍ଦୁଭି ।
ସଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

ଜଗଡ଼ଝାମ୍ପ—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି.—ଜଗଝମ୍ପ (ଦେଖ)
Jagarḍajhāmpa Jagajhampa (See)

ଜଗଡ଼ମ୍ବୁର—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) ବି (ସଂ. ଯଜ୍ଞୋଡୁମ୍ବର)—ଯଜ୍ଞଡ଼ମ୍ବୁର
Jagarḍambur A species of fig tree.
(ଜଗଡ଼େମ୍ବୁର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଗଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଜଞ୍ଜାଳ)—ମଇଳା; ଆବର୍ଜନା—
Jagarḍā Sweepings; rubbish; refuse.
ପ୍ରକୃତ ହୋଇଥିବ ଅସ୍ଥାନ ଜଗଡ଼ା—ପ୍ରାଚୀ. ବୁଦ୍ଧକୃଷ୍ଣରୂପଣ ଗୀତା ।

ଜଗଡ଼ା କଚରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଜଗଡ଼ା (ଦେଖ)
Jagarḍā kacharā Jagarḍā (See)

ଜଗଣ—ସଂ. ବି.—ପିଙ୍ଗଳ (ସଙ୍ଗୀତ) ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ୩ ଅକ୍ଷରବିଶିଷ୍ଟ
Ja-gaṇa ଗଣବିଶେଷ—Name of an aggregate of 3 letters in Hindu musical composition.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଆଦ୍ୟ ଓ ଅନ୍ତ ଅକ୍ଷର ଲଘୁ ଓ ମଧ୍ୟ ଅକ୍ଷର ଗୁରୁ
ଯଥା, ମହେଶ, ଧନେଶ, ରମେଶ, ଗଣେଶ ।]

ଜଗଣା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଜି ଧାତୁରୁ)—ଜୟଶାଳୀ; ଜୟୀ—
Jagaṇā Victorious.

ଜଗତ୍—ସଂ. ବି. (ଗମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତି. କ୍ୱିପ୍; ନିପାତନ; ଯେ କ୍ରମଶ ଗତି
Jagat କରୁଛି—୧ । ବିଶ୍ୱ; ସଂସାର; ପୃଥିବୀ—
1 The world.
୨ । ବିଶ୍ୱ; ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ—2. The universe.
୩ । ସୃଷ୍ଟି—3. The creation.
୪ । ବାୟୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର.— 4. The air.
୫ । ମହାଦେବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. God Śiba.
୬ । ଗୋପୀଚନ୍ଦନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. A species of sandal.
ପ୍ରାଦେ. (କୁଜଙ୍ଗ) ବି.—ଜାଲିଆ ବା କେଉଟଙ୍କର ବଂଶୋପାଧି-
ବିଶେଷ—A title of family fishermen.
ସଂ. ବିଣ.—୧ । ଜଙ୍ଗମ; ଗତିଶୀଳ—1. Moving.
୨ । ଅସ୍ଥାୟୀ - 2, Temporary.

ଜଗତ୍କର୍ତ୍ତା—ସଂ. ବି—(ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ ବା ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଗତ୍+
Jagatkarttā କର୍ତ୍ତା)—ଜଗତର ପ୍ରଭୁ—
Creator or Lord of the Universe

ଜଗତ୍ପତି—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ବା ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ) ଜଗତ୍+
Jagatpati ପତି; ଭୁଲ. ହି. ଜଗପତି)—ପରମେଶ୍ୱର—God.

ଜଗତ୍ପାତା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ବା ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ; ଜଗତ୍+
Jagatpātā ପାତା)—ପରମେଶ୍ୱର—God.

ଜଗତ୍ପିତା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଗତ୍+ପିତା)—ପରମେଶ୍ୱର—
Jagatpitā God.

ଜଗତ୍ପ୍ରାଣ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ; ଜଗତ୍+
Jagatprāṇa ପ୍ରାଣ)—୧ । ପବନ—1. The air.
୨ । ପରମେଶ୍ୱର—2 God

ଜଗତ୍ସାକ୍ଷୀ—ସଂ. ବିଣ (ଜଗତ୍+ସାକ୍ଷୀ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଗତରେ ଯାହା
Jagatsākshi ହେଉଛି ତାହା ଯେ ଦେଖୁଛନ୍ତି)—ସର୍ବଦ୍ରଷ୍ଟା—
Omniscient.
ସଂ. ବି—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. The sun.
୨ । ପରମେଶ୍ୱର—2. God (Apte).

ଜଗତ୍ସଂସାର—ଦେ. ବି. (ସବୁଠର ଏକାର୍ଥବୋଧକ ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟ
Jagatsamsāra ଜଗତ୍ ଓ ସଂସାର)—
জগৎসংসার ୧ । ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀ; ସୃଷ୍ଟଜଗତ୍—
दुनिया 1. The universe; the creation.
୨ । ପୃଥିବୀର ସମସ୍ତ ଲୋକ—
2. All the world; people of the whole world.

ଜଗତ୍ସେତୁ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଉପପଦସମାସ, ଜଗତ୍+ସେତୁ)—
Jagatsetu ପରମେଶ୍ୱର—The Supreme Being (Apte).

ଜଗତ୍ସ୍ରଷ୍ଟା—ସଂ. ବି. (ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ ବା ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଗତ୍+
Jagatsrashṭā ସ୍ରଷ୍ଟା)—ପୃଥିବୀର ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା—
Creator of the universe.

ଜଗତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଗତ୍)—୧ । ଜଗତ୍ (ଦେଖ)
Jagata 1. Jagat (See)
জগত ୨ । ଜଗତ୍‌ବାସୀଲୋକ—2. People of the whole
जगत world; all the world.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଖି' ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟା କରିବା ପାଇଁ ସେ ମୁନିଙ୍କ
ଶୁଣିଲ ଏହି କଥା ଜାଣନ୍ତି ଜଗତ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଜଗତପାର—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଜଗତ୍+ପାର)—
Jagatapāra ୧ । ସଂସାର ବହିର୍ଭୂତ—
1. Outside the world.

ଜଗତପାର ସେ ଚରିତ
ଭୁମ୍ଭେ ତା ବର୍ଣ୍ଣିବେ ସମର୍ଥ—ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

୨ । ଅସାଧାରଣ—2. Uncommon; extra ordinary.

ଜଗତବେଢ଼—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବଣହାତୀମାନଙ୍କୁ ଖେଦା-
Jagataberdha ସ୍ଥାନରେ ଧରିବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ବଡ଼
ଜଗତ୍ରବେଢ଼ } ଅନ୍ୟରୂପ ସୀମାନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଜଙ୍ଗଲର ଚାରିଆଡ଼େ
ଜଗତ୍ରୀବେଢ଼ } ଜଗୁଆଳଙ୍କୁ ବେଢ଼ାଇ ଜଗୁଆଳମାନେ
କ୍ରମଶଃ ଖେଦାଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେବାର ରୀତି—
The practice af surrounding a big area of jungle with beaters and gradually tightening the circuit so as to bring the elephants into the Khedda (enclosure).

ଜଗମୋହନ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—'ପ୍ରହଲ୍ଲାଦ ଚରିତ' ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥର
Jagamohana ପ୍ରଣେତା—Name of the author of an Oria book Prahalāda Charita.

ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଜଗନ୍ମୋହନ)—ଜଗନ୍ମୋହନ (ଦେଖ)
Jaganmohana (See)

ଜଗତସେଠ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଗତ୍+ଶ୍ରେଷ୍ଠ)—
Jagataseṭha ୧ । ଖୁବ ବଡ଼ ଧନୀ ମହାଜନ; ଧନାସେଠ—
1. A very big merchant.

୨ । ମୁର୍ଶିଦାବାଦବାସୀ ବିଖ୍ୟାତ ଧନୀ ମହାଜନବଂଶର ରାଜଦତ୍ତ ବଂଶୋପାଧି—2. Family-title of a family of big Indian merchants of Murshidābād.

[ଦ୍ର—ଏହି ବଂଶର ଜଗତସେଠ ମହତାପ୍ ରାୟ ଲର୍ଡ଼ କ୍ଲାଇବ୍‌ଙ୍କୁ ବହୁଧନ ସାହାଯ୍ୟ ଦେଇ ଭାରତରେ ଇଂରାଜ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ସ୍ଥାପିତ ହେବା ବିଷୟରେ ଇଂରାଜଙ୍କୁ ବିଶେଷ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲେ ।]

ଜଗତି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଗତୀ)—୧ । ଜଗତୀ (ଦେଖ)
Jagati 1. Jagatī (See)

୨ । ପୋଖରୀ ମଝିରେ ଥିବା କ୍ରୀଡ଼ାମନ୍ଦିର (କୋଠାଘର, ଅଟ୍ଟାଳିକା)—2. A playhouse built in the middle of a pond.

ନାବ ଘେନି ନାବକେ ଜଗତି ତଟ । ସାନକୃଷ୍ଣ. ଜଗମୋହନ ।

୩ । ଉଚ୍ଚପୀଠ—3. A raised platform.

୪ । ପାଟରାଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—4. A family-title of the Pāṭarā (cloth-dealer) caste.

ଜଗତି ମେଢ଼—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟରେ ଗୋରୁଙ୍କୁ
Jagati merdha ନିରାପଦରେ ରାତିରେ ରଖିବା ପାଇଁ ବଡ଼ ଖୁଣ୍ଟମାନ ବେଢ଼ା ହୋଇ ଥିବା ସ୍ଥାନ, ଯହିଁ ମଧ୍ୟରେ ଖଣ୍ଡିଏ ମେଲାଘର ମଧ୍ୟ ଥାଏ—A place enclosed by big posts and having a shed in the middle to keep cattle safe in the night inside a jungly area.

ଜଗତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜଗତ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Jagatī ୧ । ସଂସାର; ପୃଥିବୀ; ଭୁବନ—
1. The earth; the world,

ହାତକ୍ଷଣାରେ । ହନା ତୋ ପ୍ରୀତି କେ ଗତ ଅଛି ଜଗତୀରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳାବତୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର. ଗୀତ ।

୨ । ଜଗତର ଲୋକେ; ସଂସାରର ଲୋକେ; ମାନବଗଣ—
2. The whole world; mankind; the people (Apte).

୩ । ଦ୍ୱାଦଶାକ୍ଷର ବୈଦିକ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—
3. A vedic metre of 12 letters.

ଅଷ୍ଟାବକ୍ର ବୋଇଲେ ବର୍ଷ ବାରମାସ
ଜଗତୀ ଛନ୍ଦେ ଅଛି ଅକ୍ଷର ଦ୍ୱାଦଶ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ସଂ. ବି—୪ । ଗୋ; ଗାଈ—4. A cow (Apte).

୫ । ଘରତଳ ଜମି—
5. The site of a house (Apte).

୬ । ଜମ୍ବୁବୃକ୍ଷରୋପିତ କ୍ଷେତ୍ର—
6. A field planted with Jambu (Apte).

ଦେ. ବି—୧ । ବେଦୀ—1. Elevated platform

ଜଗତୀ ଉପରେ ଜଗତ ମୋହିନୀ
ବସି ହେଉଥିଲ ବେଶ । ରାଧାନାଥ. ଯଯାତି ।

୨ । ଜଳ—2. Water.

ବର୍ଷି ଭୂକ୍‌ଷ୍ଟତ । ବ୍ୟାପିଗଲା ଜଗତୀରେ ଝଟିତ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୩ । ବଡ଼ ଅଟ୍ଟାଳିକା—3. Palatial building.

ହୀରକ-ରଦ-ଗବାକ୍ଷ-ଶୋଭିତ
ସ୍ଫଟିକ-ଜଗତୀ ସୌଧ ମନୋହର ଅତି । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

ଜଗତୀତଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଗତୀ + ତଳ)—
Jagatī-taḻa ୧ । ଭୂତଳ; ଭୂପୃଷ୍ଠ—
1. The surface of the earth.

୨ । ଭୂମି—2. Earth (Apte).

୩ । ପୃଥିବୀ—3. The world (Apte).

ଜଗତ୍ରୀ ବେଢ଼—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—୧ । ଜଗତ ବେଢ଼ (ଦେଖ)
Jagatrī berdha 1. Jagata berdha (See)

୨ । ଖେଦାରେ ହାତୀମାନେ ପଶି ଯିବାପରେ ଖେଦାର ଚାରିପାଖେ ଜଗୁଆଳମାନେ ଘେରିଯିବା—
2. The encompassing of the beaters round the Khedda (enclosure) after the elephants are driven into it.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ୠ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଅ	ଉଅ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ଲେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଂ	ଇଅ	ଙ୍କ	ନ୍ତ

ଜଗଦ—ସଂ. ବି—୧ । ପରିଚାରକ—1. An attendant (Apte).
Jagada ୨ । ଅଭିଭାବକ; ମୁରବି— 2 Guardian (Apte).
୩ । ପାଳକ; ରକ୍ଷକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Protector.

ଜଗଦନ୍ତକ—ସଂ. ପ (ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ; ଜଗତ୍ + ଅନ୍ତକ) —ମୃତ୍ୟୁ—
Jagadantaka Death.

ଜଗଦମ୍ବା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜଗତ୍ + ଅମ୍ବା; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Jagadambā ଜଗଜ୍ଜନନୀ; ଦୁର୍ଗା; କାଳୀ—
(ଜଗଦମ୍ବିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) Goddess Durgā, the mother of the universe.

ଜଗଦଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଗଦଳନ)—୧ । ଅତିଶୟ ଭାରି ପଥର
Jagadaḷa (ଯାହା ନିଜର ଭାରରେ ଜଗତକୁ ଦଳନ କରିପାରେ)-
जगदल 1. A heavy stone.
(ଜଗଦଲ; ଜଗଦଳା - ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଏ ପଥରକୁ ଲୋକଙ୍କ ଛାତିରେ ମଡ଼ାଇ ଲୋକଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡ ଦିଆଯାଉଥିଲା ।]
୨ । ବାହୁର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ —
2 A massive ornament for the arm.

ଜଗଦାଧାର—ସଂ. ବି. (ଜଗତ୍ + ଆଧାର=ଆଶ୍ରୟ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Jagadādhāra ୧ । ପରମେଶ୍ୱର—1. God.
୨ । କାଳ—2. Time (personified).
୩ । ବାୟୁ—3 Air.

ଜଗଦାନନ୍ଦ—ସଂ. ବି. (ଜଗତ୍ + ଆନନ୍ଦ, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ରୂପକ)—
Jagadānanda ଭଗବାନଙ୍କର ନାମ—A name of God.
ଦେ. ବି—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—
A name given to males.

ଜଗଦାନନ୍ଦକ ସଂ ବିଣ ପୁଂ. (ଜଗତ୍ + ଆନନ୍ଦ + କ; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Jagadānandaka ଯେ ଜଗତର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆନନ୍ଦିତ କରେ—
(ଜଗଦାନନ୍ଦକର—ଅନ୍ୟରୂପ) Giving joy to the universe.

ଜଗଦାୟୁଃ—ସଂ. ବି. (ଜଗତ୍ + ଆୟୁଃ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବାୟୁ; ପବନ—
Jagadāyuḥ Air.

ଜଗଦାଶ୍ରୟ—ସଂ. ବି. (ଜଗତ୍ + ଆଶ୍ରୟ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପରମେଶ୍ୱର—
Jagadāśraya God.

ଜଗଦୀଶ—ସଂ. ବି. (ଜଗତ୍ + ଈଶ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Jagadīśa ୧ । ଭଗବାନ; ପରମେଶ୍ୱର—1. God,
जगदीश ୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. Bishṇu.
जगदीश दे. ବି—୧ । ପୁରୀର ଜଗନ୍ନାଥ ଦେବ —
1. The idol Jagannatha of Puri.
୨ । ଲୋକଙ୍କ ନାମ—2. A name given to males.

ଜଗଦୀଶ୍ୱର—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଜଗତ୍ + ଈଶ୍ୱର; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଭଗବାନ୍—
Jagadīśwara God.

ଜଗଦୀଶ୍ୱରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଗତ୍ + ଈଶ୍ୱରୀ)—
Jagadīśwarī ୧ । ଭଗବତୀ; ଦୁର୍ଗା—1. Goddess Durgā.
୨ । ପୃଥିବୀର ଦେବତା—
2. The Goddess who is the mistress of the universe.

ଜଗଦେବ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଗଦେବ)—କ୍ଷତ୍ରିୟ ଓ ରାଜାମାନଙ୍କର
Jagadeba ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—A family title of Rājās and Kshatriyas.

ଜଗଦ୍ଗୁରୁ—ସଂ. ବି.—(ଜଗତ୍ + ଗୁରୁ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Jagadguru ୧ । ପରମେଶ୍ୱର—1. God.
୨ । ମହାଦେବ; ଶିବ—2. Siba.
୩ । ପରମାତ୍ମା—3. The universal soul
୪ । ନାରଦ ଋଷି—4. Sage Nārada.
୫ । ସମସ୍ତଙ୍କଦ୍ୱାରା ପୂଜିତ ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବ୍ୟକ୍ତି—
5. A person who is universally respected and adored.
୬ । ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଭାରତର ୪ ଗୋଟି କେନ୍ଦ୍ରରେ ଥିବା ଚାରିଗୋଟି ମଠର ମହନ୍ତମାନଙ୍କର ଉପାଧି—
6. The title of the mohantas of the four maṭhas in 4 places of India started by Śaṅkarāchārjya.

ଜଗଦ୍ଗୌରୀ—ସଂ. ବି—(ଜଗତ୍ + ଗୌରୀ)—୧ । ଦୁର୍ଗା—
Jagadgaurī 1. Goddess Durgā.
୨ । ନାଗମାନଙ୍କ ଭଗିନୀ ଓ ଜରତ୍କାରୁ ଋଷିଙ୍କ ପତ୍ନୀ ମନସା ଦେବୀଙ୍କର ନାମାନ୍ତର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. A name of the Deity Manasī.

ଜଗଦ୍ଦଳନ—ସଂ. ବି (ଜଗତ୍ + ଦଳନ; ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ)—ଯେ
Jagaddaḷana ଜଗତକୁ ଦଳନ ବା ଶାସନ କରେ—
The ruler or oppressor of the universe.

ଜଗଦ୍ଦୀପ—ସଂ. ବି. (ଜଗତ୍ + ଦୀପ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ପରମେଶ୍ୱର—
Jaggaddīpa (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1 God.
୨ । ଶିବ—2. God Siba.

ଜଗଦ୍ଦେବ—ଦେ. ବି. (ଜଗତ୍ + ଦେବ)—ଜଗଦେବ (ଦେଖ)
Jagaddeba Jagadeba (See)
ନରେଶ ମଣ୍ଡନ ଶ୍ରୀହରି ଚନ୍ଦନ ଜଗଦ୍ଦେବ ସୁତ ସେନ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳୋଗାଭଞ୍ଜ ।

ଜଗଦ୍ଧାତା—ସଂ. ବି ପୁଂ.(ଜଗତ୍ + ଧାତୃ ୧ମା. ୧ବ. ଉପପଦ ସମାସ)—
Jagaddhātā ୧ । ଶିବ —1. God Siba.
୨ । ବ୍ରହ୍ମା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. God Brahmā.
୩ । ବିଷ୍ଣୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. God Bishṇu.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଆଗ୍ୟା ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଜଗଦ୍ଧାତ୍ରୀ—ସଂ. ବି. (ଜଗତ୍+ଧାତ୍ରୀ, ଉପପଦ ସମାସ)—
Jagaddhātri ୧ । ଦୁର୍ଗା; ଗୌରୀ; ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ଅବତାରବିଶେଷ—
1. Goddess Durgā.
୨ । ସରସ୍ୱତୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. The Goddess of Learning.

ଜଗଦ୍ଧାତ୍ରୀ ପୂଜା—ସଂ. ବି.—କାର୍ତ୍ତିକ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ନବମୀ ଦିନ କରାଯିବା
Jagaddhātri pūjā ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ପୂଜା—Worship of the Goddess Durgā on the 9th day of the bright fortnight of the month Kārtika.

ଜଗଦ୍‌ବନ୍ଧୁ—ସଂ. ବି. (ଜଗତ୍+ବନ୍ଧୁ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପୁରୀର ଜଗନ୍ନାଥ
Jagadbandhu ମହାପ୍ରଭୁ—1. The Deity Jagannātha at Puri
୨ । ପରମେଶ୍ୱର; ନାରାୟଣ—2 God.
୩ । ଲୋକଙ୍କର ନାମ—
3. A name given to persons (males)

ଜଗଦ୍‌ବାସୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଜଗତ୍+ବାସୀ; ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ)—
Jagadbāsi ପୃଥିବୀରେ ବାସ କରୁଥିବା—
(ଜଗଦ୍‌ବାସିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Inhabiting the earth.
ଦେ. ବି.—ପୃଥିବୀରେ ବାସ କରୁଥିବା ଲୋକ—
The people of the world; mankind.

ଜଗଦ୍ୱିଖ୍ୟାତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଜଗତ୍+ବିଖ୍ୟାତ; ୭ମୀ ତତ୍)—ବିଶ୍ୱ
Jagadbikhyāta ବିଶ୍ରୁତ; ଯାହାର ଯଶ ଜଗତ ଯାକ ବିସ୍ତୃତ
(ଜଗଦ୍‌ବିଖ୍ୟାତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ହୋଇଅଛି—World-famed.

ଜଗଦ୍‌ବ୍ୟାପକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଜଗତ୍+ବ୍ୟାପକ; ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ)
Jagadbyāpaka ଯାହା ପୃଥିବୀଯାକ ଘୋଟି ଅଛି—
(ଜଗଦ୍‌ବ୍ୟାପିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) World-pervading.

ଜଗଦ୍‌ବ୍ୟାପୀ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (ଜଗତ୍+ବ୍ୟାପୀ; ଉପପଦତତ୍)—
Jagadbyāpi ଜଗଦ୍‌ବ୍ୟାପକ (ଦେଖ)
(ଜଗଦ୍‌ବ୍ୟାପିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Jagadbyāpaka (See)

ଜଗଦ୍‌ଯୋନି—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଜଗତ୍+ଯୋନି; ଉତ୍ପତ୍ତିସ୍ଥାନ, ୬ଷ୍ଠୀତତ୍)-
Jagadjoni ୧ । ଈଶ୍ୱର—1. God.
୨ । ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ, ଶିବ—2. The Hindu trinity.
ସ୍ତ୍ରୀ.—ପୃଥିବୀ—The earth.

ଜଗଧାତ୍ରୀ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଜଗଦ୍ଧାତ୍ରୀ)—ଜଗଦ୍ଧାତ୍ରୀ (ଦେଖ)
Jagadhātri Jagaddhātri (See)

ଜଗନାଥ—ଗ୍ରା. (ସଂ. ଜଗନ୍ନାଥ)—ଜଗନ୍ନାଥ (ଦେଖ)
Jaganātha Jagannātha (See)

ଜଗନାହା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଗନ୍ନାଥ)—ଜଗନ୍ନାହା (ଦେଖ)
Jaganāhā Jagannāhā (See)

ଜଗନ୍ନାଥ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଗତ୍+ନାଥ)—
Jagannātha ୧ । ନାରାୟଣ; ଭଗବାନ; ପରମେଶ୍ୱର; ବିଷ୍ଣୁ—
1. God Bishṇu.
୨ । ଭାରତର ଏକତମ କ୍ଷେତ୍ର ଶ୍ରୀ ପୁରୁଷୋତ୍ତମରେ ବିରାଜିତ ବିଷ୍ଣୁ ପ୍ରତିମା—Name of world famed Hindu Deity of Puri; Jagannātha.

[ଦ୍ର—ଏହା ଭାରତରେ ଚାରିଗୋଟି ପୁଣ୍ୟଧାମ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ । (ଯଥା—ଦକ୍ଷିଣରେ ରାମନାଥ, ପୂର୍ବରେ ଜଗନ୍ନାଥ, ପଶ୍ଚିମରେ ଦ୍ୱାରକାନାଥ ଓ ଉତ୍ତରରେ ବଦ୍ରିନାଥ ।) ଜଗନ୍ନାଥ ଓଡ଼ିଶାର ପୁରୀଜିଲ୍ଲା ସମୁଦ୍ରକୂଳରେ ପୁରୀ ବା ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ସହରରେ ଅବସ୍ଥିତ । ପୁରାଣ ମତରେ ଜଗନ୍ନାଥ ବିଷ୍ଣୁ ବା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଦାରୁବ୍ରହ୍ମ ରୂପ । ସ୍କନ୍ଦପୁରାଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି ଯେ ବିଶ୍ୱାବସୁ ନାମକ ଜଣେ ଶବର ନୀଳାଚଳର ଅରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଦାରୁବ୍ରହ୍ମଙ୍କୁ ପୂଜା କରୁଥିଲା । ମାଳବର ରାଜା ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନଙ୍କୁ ସ୍ୱପ୍ନାଦେଶ ଦେବାରୁ ସେ ତାଙ୍କର ବ୍ରାହ୍ମଣମନ୍ତ୍ରୀ ବିଦ୍ୟାପତିଙ୍କୁ ପଠାଇ ଶବରର ସ୍ଥିତି ଠିକଣା କଲେ ଓ ଶବର ତାଙ୍କୁ ଦାରୁବ୍ରହ୍ମଙ୍କୁ ନ ଦେଖାଇବାରୁ ବିଦ୍ୟାପତି ଶବରର ଅବିବାହିତା ଯୁବତୀ କନ୍ୟା ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଣୟ କରି ଦାରୁବ୍ରହ୍ମଙ୍କୁ ଦେଖି ସେଠାରୁ ଯାଇ ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନଙ୍କୁ ଘେନି ଆସିଲେ । କିନ୍ତୁ ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନଙ୍କୁ ଦାରୁବ୍ରହ୍ମ ଦେଖା ଦେଲେ ନାହିଁ । ବିଦ୍ୟାପତି ଉକ୍ତ ଶବର କନ୍ୟାକୁ ବିଭା ହେଲେ । ପରେ ବିନ୍ଧ୍ୟ ପ୍ରଯତ୍ନରେ ସ୍ୱପ୍ନାଦେଶରେ ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ଦାରୁବ୍ରହ୍ମଙ୍କୁ ସମୁଦ୍ରରେ ଭାସି ଆସୁଥିବାର ଦେଖି ତାଙ୍କୁ ଆଣି ସେଥିରୁ ମୂର୍ତ୍ତି ଗଢ଼ାଇ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ମନ୍ଦିର ତୋଳାଇଲେ ଏବଂ ସେ ମନ୍ଦିର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା ପାଇଁ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ଡାକିବାକୁ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଗଲେ । ସେ ଫେରୁ ଫେରୁ ବହୁଦିନ ଗତ ହେବାରୁ ଉଡ଼ା ବାଲିରେ ଦେଉଳଟି ପୋତି ହୋଇଗଲା ଓ ଗାଲମାଧବ ରାଜାଙ୍କ ଘୋଡ଼ାଟାପୁରେ ଦେଉଳର ନୀଳଚକ୍ରର ଅଗ୍ରଭାଗ ବାଜିବାରୁ ସେ ତାକୁ ଖୋଳାଇ ଦେଉଳ ବାହାର କଲେ ଓ ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ଘେନି ଫେରିଲାବେଳକୁ ଗାଲମାଧବ ସେ ଦେଉଳକୁ ତିଆରିଛନ୍ତି ବୋଲି ଦାବି କଲେ । ପରେ ବ୍ରହ୍ମା ପ୍ରମାଣ ନେଇ ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନଙ୍କ ସାକ୍ଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ କଲେ । ବିଶ୍ୱାବସୁ ଶବରର ବଂଶଧରମାନେ 'ଦଇତା' ଓ ବିଦ୍ୟାପତି ବଂଶଧରମାନେ 'ପତି' ନାମରେ ଅଦ୍ୟାପି ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ସେବକରୂପେ ଗଣ୍ୟ ।

ମତାନ୍ତରରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ 'ବୌଦ୍ଧାବତାର' ବୋଲାଯାଏ ଓ ତାଙ୍କର ଗଠନ ପୁରାଣୋକ୍ତ କୌଣସି ଦେବଦେବୀଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣନା ଓ ଧ୍ୟାନର ଅନୁରୂପ ନ ହେବାରୁ ପ୍ରତ୍ନତତ୍ତ୍ୱବିତ୍‌ମାନେ ସ୍ଥିର କରିଅଛନ୍ତି ଯେ ଜଗନ୍ନାଥ, ବଳଭଦ୍ର ଓ ସୁଭଦ୍ରାଙ୍କ ରୂପ ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କର ନୈତିକ ବୌଦ୍ଧ, ଧର୍ମ ଓ ସଙ୍ଘର ଚିହ୍ନ । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ବୌଦ୍ଧ ଅବତାରରୂପେ ସ୍ୱୀକାର କରି ଉତ୍କଳୀୟ ପ୍ରତିଭା ବୌଦ୍ଧ ଓ ବୈଷ୍ଣବଧର୍ମ ମତରେ ସମନ୍ୱୟ କରି ହିନ୍ଦୁଧର୍ମକୁ ସାର୍ବଜନୀନ ଧର୍ମରେ ପରିଣତ କରିଅଛି ଓ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଭୋଗମହାପ୍ରସାଦ ସେବନରେ ଜାତିଭେଦ ରଖି ନାହିଁ । ଫଳତଃ ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ୧ମ ଶତାବ୍ଦୀଠାରୁ ୨୦୦ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମର ମହାଯାନ ଶାଖା ବୈଷ୍ଣବଧର୍ମଭାବ ସଙ୍ଗେ ମିଶି ଯାଇଥିଲା । ଜଗନ୍ନାଥ, ବଳଭଦ୍ର ଓ ସୁଭଦ୍ରାଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଂ	ଡ଼	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ପ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍

ନିମ୍ବକାଠ ନିର୍ମିତ ଓ ଏ ମୂର୍ତ୍ତିମାନ ସାଧାରଣତଃ ପ୍ରତି ୧୨ ବର୍ଷରେ ଥରେ ବଦଳାଯାନ୍ତି । ଉକ୍ତ ଦାରୁମୂର୍ତ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ବ୍ରହ୍ମପଦାର୍ଥ ସପ୍ତପ୍ରସ୍ତ ପାଟକନାରେ ଗୁଡ଼ିଆ ହୋଇ ରହିଥିବାର ଜନଶ୍ରୁତି ଅଛି ତାହା ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ଦନ୍ତ ବୋଲି କେତେ ପଣ୍ଡିତ ମନେ କରନ୍ତି । ପୂର୍ବେ ଏଥିଯୋଗୁଁ ପୁରୀର ନାମ ଦନ୍ତପୁର ଥିଲା । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ରଥଯାତ୍ରା ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କ ଯାତ୍ରାର ଅନୁକରଣ ବୋଲି ପଣ୍ଡିତମାନେ କହନ୍ତି । ପୁରୀରୁ ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ଦନ୍ତ ସିଂହଳକୁ ପଠାଯାଇ ଥିବା କଥା ମଧ୍ୟ କେହି କେହି କହନ୍ତି । ପରେ ଅନଙ୍ଗଭୀମଦେବ ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନଙ୍କ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଦେଉଳକୁ ଭାଙ୍ଗି ନୂଆ ଦେଉଳ କଲେ ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ ରାଜାମାନେ ତାହା ସଂସ୍କାର କଲେ । ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିରର ପ୍ରଥମ ରଚୟିତା—ରାଜା ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ, ୨ୟ ରଚୟିତା—ରାଜା ଯଯାତିକେଶରୀ ଓ ୩ୟ ରଚୟିତା—ରାଜା ଅନଙ୍ଗଭୀମଦେବ ।]

ଦେ. ବି. ପୁଂ—୧ । ଲୋକଙ୍କୁ ଡାକିବା ନାମ—
1. A name given to person (males).

୨ । (ନାମ) ରାଜା ଜୟସିଂହଙ୍କର ସଭାପଣ୍ଡିତ ଓ ଜ୍ୟୋତିଷୀ—
2. Name of a court Pandit of Rajā Jayasimha and an astronomer

[ଦ୍ର—ଏ ୧୭ଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଲୋକ । ଏ ଜଣେ ତୈଲଙ୍ଗୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ । ରାଜା ଜୟସିଂହଙ୍କର ଆଦେଶକ୍ରମେ ଏ ଆରବୀ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଜ୍ୟୋତିଷ ଗ୍ରନ୍ଥର ସଂସ୍କୃତ ଅନୁବାଦ କରିଥିଲେ । ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ନାମ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ସମ୍ରାଟ । ଏ ମଧ୍ୟ ଇଉକ୍ଲିଡଙ୍କ ରେଖା ଗଣିତ (ଜ୍ୟାମିତି)ର ଆରବୀ ଅନୁବାଦକୁ ସଂସ୍କୃତରେ ଅନୁବାଦ କରିଥିଲେ ।]

ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—୧ । ଏ 'ଓଡ଼ିଆ' ଭାଗବତ'ର
Jagannātha dāsa ରଚୟିତା ଓ ଜଣେ ପ୍ରଧାନ ବିଷ୍ଣୁଭକ୍ତ—
1. Name of the author of 'Orḍiā Bhāgabata and a great devotee of Bishṇu.

[ଦ୍ର—ପୁରୀଜିଲ୍ଲା କପିଳେଶ୍ୱରପୁର ଗ୍ରାମରେ ଏହାଙ୍କର ଜନ୍ମ ଏବଂ ଏ ଜାତିରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ଶ୍ରୀ ଚୈତନ୍ୟଙ୍କର ସମସାମୟିକ । ଚୈତନ୍ୟ ଯେତେବେଳେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ହୋଇ (ପ୍ରାୟ ୧୫୦୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ) ପ୍ରଥମେ ପୁରୀକୁ ଆସିଥିଲେ ସେତେବେଳେ ଜଗନ୍ନାଥ ୧୯ ବର୍ଷର ଯୁବକ ମାତ୍ର । ଚୈତନ୍ୟ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ମନ୍ଦିରକୁ ଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ଆସିଲାବେଳେ, ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ମନ୍ଦିରବେଢ଼ାମଧ୍ୟସ୍ଥ କଳ୍ପବଟମୂଳେ ୧୦ମସ୍କନ୍ଧ ଓଡ଼ିଆ ଭାଗବତର ବ୍ରହ୍ମସ୍ତୁତି ଅଂଶ ପାଠ କରୁଥାଆନ୍ତି । ଚୈତନ୍ୟ ଏଥିରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ପ୍ରତିଦିନ କିଛିକ୍ଷଣ ସେଠାରେ ବସି ଭାଗବତ ଶୁଣିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପୁରୀ ଓଡ଼ିଆ ମଠ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସଙ୍କ କର୍ତ୍ତୃକ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । 'ପାଷଣ୍ଡଦଳନ' 'ଭାଗବତ' 'ମନଶିକ୍ଷା' ଓ 'ଜଗନ୍ନାଥକାରିକା' ଓଡ଼ିଆଗ୍ରନ୍ଥମାନ ଏହାଙ୍କଦ୍ୱାରା ରଚିତ—ଜଗବନ୍ଧୁ ପ୍ରାଚୀନଗ୍ରନ୍ଥକାର ।]

୨ । (ନାମ) ପୁରୀ ପାପୁଡ଼ିଆ ମଠର ଭୂତପୂର୍ବ ମହନ୍ତ—
2. Late Mahant of the Pāpurḍiāmaṭha of Puri.

[ଦ୍ର—ଏ ପୁରୀଜିଲ୍ଲା ଅନ୍ତର୍ଗତ କୋରଙ୍ଗା (ଅନ୍ୟନାମ—ବଳେରାମପୁର) ଗ୍ରାମର ଜନୈକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସନ୍ତାନ ଥିଲେ । ଏ ଜମାଇତମାନଙ୍କର ନେତା ହୋଇ ଭାରତରେ ସର୍ବତ୍ର ସୁପରିଚିତ ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ଭାରତର ସବୁ ଅଞ୍ଚଳରେ ଅନେକ ଗଣ୍ୟମାନ୍ୟ ଶିଷ୍ୟ ଥିଲେ । ଏ ୧୦ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଦେହତ୍ୟାଗ କଲେ ।]

ଜଗନ୍ନାଥବଲ୍ଲଭ—ଦେ. ବି—୧ । ପୁରୀର ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ନିକଟରେ
Jagannāthaballabha ଭୋଗ ଲାଗୁଥିବା ଏକପ୍ରକାର ମିଷ୍ଟାନ୍ନ—
1. A kind of sweetmeat offered to Lord Jagannātha at Purī.

୨ । (ନାମ) ପୁରୀର ଗୋଟିଏ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ମଠ—
2. A religious institution (Maṭha) at Puri.

[ଦ୍ର—ଏ ମଠ ସଂଲଗ୍ନ ବଗିଚାକୁ ଚନ୍ଦନଯାତ୍ରା ସମୟରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ବିଜେ ପ୍ରତିମା ମଦନମୋହନ ବିଜେ କରନ୍ତି । ଏହି ମଠର ସମ୍ପତ୍ତି ଓ ଏଥିରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଦେବତାମାନଙ୍କ ସେବା ଆଦି କଟକର ଜଜ ସାହେବଙ୍କ ନିଯୁକ୍ତ ଦେବତ୍ର କମିଟି ବୁଝାସୁଝା କରନ୍ତି ।]

ଜଗନ୍ନାଥୀ—ଦେ. ବି. (ବମ୍ବେ ସେନ୍ସସ ରିପୋର୍ଟ ୧୮୯୧ରେ ଲିଖିତ)—
Jagannāthī ବମ୍ବେ ପ୍ରେସିଡେନ୍ସିରେ ପ୍ରଚଳିତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ନାମ—A name of the Oriya (Orḍiā) language spoken in the Bombay Presidency.

ଜଗନ୍ନାହା—ଦେ. ବି.(ସଂ. ଜଗନ୍ନାଥ)—
Jagannāhā ଜଗନ୍ନାଥ; ନାରାୟଣ; ପରମେଶ୍ୱର; ବିଷ୍ଣୁ—
God; Bishṇu.

ଜଗନ୍ନିବାସ—ସଂ. ବି. (ଜଗତ୍ + ନିବାସ)—ପରମେଶ୍ୱର—
Jagannibāsa God.

ଦେ. ବି—ପୁରୀର ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁ—
The Deity Jagannātha of Purī.

ଜଗନ୍ନିବାସୀ—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍, ଜଗତ୍ + ନିବାସ + ଇନ୍)—
Jagannibāsī ଜଗଜ୍ଜନ; ଜଗଜନ (ଦେଖ)
Jagajana (See)

ଜଗନ୍ନୁ—ସଂ. ବି—୧ । ଅଗ୍ନି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jagannu 1. Fire.

୨ । ଜନ୍ତୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Animal.

ଜଗନ୍ମୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଜଗତ୍ + ମୟ)—
Jaganmaya ବିଷ୍ଣୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Bishṇu.

ଜଗନ୍ମୟୀ—ସଂ. ବି. (ଜଗନ୍ମୟ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Jaganmayī ୧ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. Goddess Lakshmī.

୨ । ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପିନୀ ଶକ୍ତି—2. The Divine essence pervading the universe.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ଉପରିସ୍ଥ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ପଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଜଗନ୍ମାତା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବିଶ୍ୱର ମାତୃ ସ୍ୱରୂପ—
Jaganmātā Occupying the portion of the mother of the universe.
ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଦୁର୍ଗା—1. Goddess Durgā.
୨ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ—2. Goddess Lakshmi.

ଜଗନ୍ମୋହନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜଗତ୍+ମୋହନ)—
Jaganmohana ଯେ ଜଗତକୁ ମୋହିତ କରେ—
(ଜଗନ୍ମୋହିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Enchanting the universe.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଜଗଦ୍ବନ୍ଧୁ (ଦେଖ)
Jagadbandhu (See)

ଜଗନ୍ମୋହନଲାଲ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—'ଓଡ଼ିଶା ବିଜୟ' ଓ
Jaganmohanalāl 'ଭ୍ରମଭଞ୍ଜନ' ପ୍ରଭୃତି ଗ୍ରନ୍ଥର ରଚୟିତା—
(ଭାରଣୀ—ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ଇତିହାସ)—
The author of the books 'Ordisā bijaya' and 'Bhramabhañjana' etc.
[ଦ୍ର—ଏ ବିହାରୀ ଲାଲ କାୟସ୍ଥ ବଂଶଧର । ଏହାଙ୍କ ପୂର୍ବ ପୁରୁଷମାନେ ଓଡ଼ିଶାରେ କଟକ ଜିଲ୍ଲାରେ ଉପନିବେଶ କରି ରହିଥିଲେ ।]

ଜଗପତି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଗତ୍ପତି)—ଜଗତ୍ପତି (ଦେଖ)
Jagapati Jagatpati (See)

ଜଗବନ୍ଧୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଗଦ୍ବନ୍ଧୁ)—ଜଗବନ୍ଧୁ (ଦେଖ)
Jagabandhu Jagabandhu (See)

ଜଗବନ୍ଧୁ ବିଦ୍ୟାଧର—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଖୋରଧା ରାଜାଙ୍କ ଜନୈକ
Jagabandhu bidyādhara ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବକ୍ସି ବା ମନ୍ତ୍ରୀ, ତଥା ରୋଡ଼ଙ୍ଗ ଜିଲ୍ଲାର ପୁରୁଣା ଜମିଦାର (ଜାଗିରଦାର)—
[ଦ୍ର—ସେହି ସମୟର ପୁରୀ କଲେକ୍ଟରଙ୍କ ସିରସ୍ତାଦାର କୃଷ୍ଣସିଂହ (ଆଧୁନିକ ଲାଲା ବାବୁ ଷ୍ଟେଟର ମାଲିକଙ୍କ ପୂର୍ବପୁରୁଷ) ଏହାଙ୍କ ଜିଲ୍ଲାକୁ କପଟରେ ରାଜସ୍ୱ ନିଲାମରେ ଉଠାଇ ନିଜେ ଧରିବାରୁ ଜଗବନ୍ଧୁ ଏଥିରେ ଉତ୍ତ୍ୟକ୍ତ ହୋଇ କମିଶନରସାହେବଙ୍କ ନିକଟ ଅପିଲ କଲେ । ଅପିଲରେ କମିଶନର ସାହେବ ଏ ନିଲାମ ରଦ କରିବାକୁ ଅଦାଲତର ଆଶ୍ରୟ ନେବା ପାଇଁ ଜଗବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଆଦେଶ ଦେବାରୁ ନିଃସମ୍ବଳ ଜଗବନ୍ଧୁ ଦେବାନି ମକଦମା ଦାଏର ନ କରି ଘୁମୁସର ଅଞ୍ଚଳରୁ ଗୁଣ୍ଡିଏ କନ୍ଧ ସଂଗ୍ରହ କରି ଖୋରଧା ବିଦ୍ରୋହୀ ପାଇକମାନଙ୍କର ନେତା ହେଲେ ଓ ୧୮୧୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ବିଦ୍ରୋହ ଘୋଷଣା କରି ପ୍ରଥମେ ଖୋରଧା, ଲେମ୍ବେଇ, ରୋଡ଼ଙ୍ଗଆଦି ଦଖଲ କରି ଲୁଟପାଟ କଲେ; କିନ୍ତୁ ପରେ ପରାସ୍ତ ହୋଇ ଇଂରାଜଙ୍କଠାରେ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ କଲେ (ପାଇକ ବିଦ୍ରୋହ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ) ।]

ଜଗମୋହନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଗନ୍ମୋହନ)—୧ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—
Jagamohana 1. Śrikrushna.
କାହ୍ନୁ ତୁ ଏମନ୍ତ ଶଙ୍ଖିଲୁ
ଜଗମୋହନଙ୍କୁ ମୋହିଲୁ । ଭୂପତି—ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
୨ । ଭଗବାନ—2. God.
୩ । ଦେବ ପ୍ରତିମା ଯେଉଁ ମନ୍ଦିରରେ ବିଜେ କରନ୍ତି, ତାହାର ସଂଲଗ୍ନ କ୍ଷୁଦ୍ରତର ମନ୍ଦିର—
3. The smaller temple adjoining the main temple where the devotees congregate and dancing (during the worship of the Deity) takes place.
[ଦ୍ର—ଭକ୍ତ ଓ ଦର୍ଶକମାନେ ସେଠାରେ ସମବେତ ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ଦେବତାଙ୍କ ପ୍ରୀତିଉତ୍ପାଦନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେଠାରେ ବେଳେ ବେଳେ ନୃତ୍ୟଗୀତାଦି ହୁଏ ।]
୪ । ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କ ନାମ—
4. A name given to male persons.

ଜଗମୋହନିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଗନ୍ମୋହନ)—ଜଗମୋହନ (ଦେଖ)
Jagamohaniā Jagamohana (See).
ବଡ ଦେଉଳରେ ଜଗମୋହନିଆ
ଠେକି ଦେଇଅଛି ତାହାରେ । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଜଣାଣ ପଦ ।

ଜଗର—ସଂ. ବି. (ଜାଗୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ. ନିପାତନ)—
Jagara ୧ । କବଚ; ସାଞ୍ଜୁ—1 Coat of mail.
୨ । ପୁଷ୍କୀ ନାମକ ସୁରା; ମଦ୍ୟବିଶେଷ—
2. A kind of wine; a sort of liquor.
୩ । ଗୋମୟ—3. Cowdung.
୪ । ମଦର କଲ୍କ—4. The dregs of wine.
୫ । ମଦନ ବୃକ୍ଷ—5. Madana (tree).
(ଜଗରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଧୂର୍ତ୍ତ, ଚଲାଖ—
Cunning; clever.

ଜଗର୍ନାଥ—ଗ୍ରା. ବି. (ଜଗନ୍ନାଥ ଶବ୍ଦର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
Jagarnātha ଜଗନ୍ନାଥ (ଦେଖ)
जगरनाथ Jagannātha (See)
[ଦ୍ର—ଜଗନ୍ନାଥ ଶବ୍ଦକୁ ଅଜ୍ଞ ଲୋକେ 'ଜଗର୍ନାଥ' ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି । ଏହି ଉଚ୍ଚାରଣ ପ୍ରଭାବରେ ଇଂରାଜୀରେ 'Juggernaut' (ଜଗ୍ଗର୍ନାଟ) ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ଚଳିଅଛି ।]

ଜଗଳ—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ. (ଗଲ୍ ଧାତୁ ଯଙ୍‌ଲୁଗନ୍ତ ଜଗଲ ଧାତୁ=ପୁନଃ
Jagala ପୁନଃ ଗଳିତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଜଗର (ଦେଖ)
(ଜଗଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) Jagara (See)

ଜଗଲ—ପ୍ରା.ଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚୁଙ୍ଗୁଡ଼ିଆ ଦଳ (ଦେଖ)
Jagala Chungurdiā dala (See)

ଜଗହୁତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଗତ୍+ହୂତ=ଜଗତର ଲୋକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା
Jagahuta ପୂଜିତ ?)—ଜଗନ୍ନାଥ—God.

ଜଗହୁଳା—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ବଡ଼ ମଶାଲ—
Jagahulā A big torch

୧	ଇ	ଓ	ର୍ୟ,ର୍ଯ୍	ଝ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଂ	ଡ଼ଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ପ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ନ

ଜଗା—ଦେ. ବି.—୧ । ଜଗିବା (ଦେଖ)
Jagā 1. Jagibā (See)
୨ । ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁ—2. The Deity Jagannātha.
ଶିବା ପଥର ଜଗା କାଠ, ଆଉ ହବୁ ଜଣ କାହିଁ ।—ଉଗ ।
୩ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଜଗବନ୍ଧୁ ନାମଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅବଜ୍ଞାବୋଧକ ଡାକ ନାମ—3. A name for calling persons named Jagannātha etc
ଦେ. ବିଣ—(ଅନ୍ୟ ବିଶେଷ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲାଗେ) ଯେ ଜଗେ; ଜଗିଆ (ଦେଖ)
Jagiā (See)
(ଯଥା—ଗୋରୁଜଗା, ବାଡିଜଗା ଇତ୍ୟାଦି)

ଜଗାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଜଗିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Jagāibā Causative form of Jagibā.
(ଜଗେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଗାଇମାଧାଇ—ଦେ. ବି—ଚୈତନ୍ୟ ଦେବଙ୍କ ସମସାମୟିକ ନବଦ୍ୱୀପ-
Jagāi mādhāi ବାସୀ ମହାପାପୀ ଓ ଦୁଷ୍ଟ ଦୁଇଭାଇ, ଯେଉଁ-
जगाईमाधाई ମାନେ ପରେ ଚୈତନ୍ୟଙ୍କ ଦୟାରୁ ମହାପ୍ରେମିକ ଭକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ—Names of two brothers of Nabadwipa who were very cruel and sinful but were changed into very loving and pious devotees.

ଜଗାଜଗ—ଦେ. ବି.—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରତି ବିଶେଷ ସାବଧାନତା ବା
Jagājag ସତର୍କତା ବା ହୁସିଆର—Utmost carefulness
छकाछक or caution; being on the guard; watchfulness.
ଦେ. ବିଣ.—୧ । କୌଣସି ବିଷୟକୁ ବିଶେଷ ସତର୍କ ହୋଇ ଜଗିଥିବା ବା ଦୃଷ୍ଟି ରଖିଥିବା; ଛକାଛକ—1. Using great care or caution; very watchful; being on one's guard.
୨ । ପରସ୍ପର ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ସତର୍କ ରହିଥିବା—2. Being on one's guard against each other

ଜଗାଜଗି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଜଗାଜଗ (ଦେଖ)
Jagājagi Jagājag (See)

ଜଗାବଳିଆ—ଦେ. ବି.—ଜଗନ୍ନାଥ ଓ ବଳଭଦ୍ର—
Jagābaḻiā Lord Jagannātha and Baḻabhadra.
ଯାହାକୁ ରଖିବେ ଜଗାବଳିଆ,
ତାକୁ କି କରିବେ ବଡ଼ବଳିଆ—ଉଗ ।

ଜଗାରଖା—ଦେ. ବି. (ସହଚର)—୧ । ସତର୍କତା ସହିତ କୌଣସି
Jagārakhā ବସ୍ତୁର ରକ୍ଷଣ ବା ତତ୍ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେବା—
देखाशुना 1. Keeping watch over a thing.
बचाव रखवारी ୨ । ସମ୍ପତ୍ତିର ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ—
2. Preservation or management or supervision of a property.

ଜଗାଳ—ପ୍ରାଦେ. ବି. (କଟକ)—ଜଗୁଆଳ (ଦେଖ)
Jagāḻa Jaguāḻa (See)

ଜଗାଳି—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଜଗିଆ (ଦେଖ)
Jagāḻi 1. Jagiā (See)
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—୨ । ଦଣ୍ଡାସି; ଗ୍ରାମ ଚଉକିଦାର—
2. Village watchman caste.

ଜଗିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ଧନ ଆଦିକୁ କେବଳ ଜଗି ରଖେ—
Jagiā 1. One who simply guards a property.
(ଜଗେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବି.—ଜଗିବା—
बाखाल Watching.
रखवाली
ସ୍ୱର୍ଗର ଦ୍ୱାର ଧର୍ମମୂର୍ତ୍ତି ସେ ବରଣ ଜଗିଆରେ ଅଛି ।
ନୀଳକଣ୍ଠ ଦାସ ପିଲାଙ୍କ ରାମାୟଣ ।
୨ । ଜଗୁଆଳ; ପହରାବାଲା—
2. Guards-man; watch-man.
ମହମାନ୍ ସଙ୍ଗେ ନାମ ଜଗିଆ ସମ୍ଭବ । ସାଚୀ, ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣ ଗୀତା ।

ଜଗିବସିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଅତି ସାବଧାନତାପୂର୍ବକ ଜଗିବା—
Jagibasibā 1. To keep a vigilant watch.
୨ । ଅହରହଃ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିବା—
2. To keep waiting day and night.

ଜଗିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜାଗୃ ଧାତୁ=ଜାଗରଣ କରିବା)—
Jagibā ୧ । ପହରା ଦେବା—
राखा 1. To watch; to guard; to keep
जागना, रखवारीकरना watch over.
ଯହୁଁ ଜଗି ନଣି ଯୋଗେ ଶାଳଗୋପେ ।
ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।
୨ । ଗୋ ମେଷାଦି ଚରିବା ସମୟରେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ରଖିବା; ଚରାଇବା—2. To tend (cattle).
୩ । ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିବା—3, To be in waiting; to keep waiting.
ଛ ମାସ ଜଗିଲି ଯମୁନାଘାଟ,
ହେଲେ ନ ପାଇଲି ଭେଟ—ଉଗ ।
୪ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ସାବଧାନତା ସହିତ ରକ୍ଷା କରିବା; ସମ୍ଭାଳିବା—4. To look to the safety or preservation of a thing with carefullness.
ମାନ କରି ଲୋକର ବିଦ୍ୟା ନାଶ ଯାଏ
ଏଣୁ ତା ସର୍ବଦା ଜଗିବ ହିଂଜସ୍ୱେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୫ । ସତର୍କ ହେବା; ସାବଧାନ ହେବା; ହୁସିଆର ହେବା—
5. To be on the alert; to be caution; to be careful.
୬ । ରାତି ଅନିଦା ହୋଇ ବସିବା ବା ରହିବା; ଜାଗିବା—
6. To watch through the night; to keep up the whole night.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ', ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ, 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଁଖି' ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଜଗିରଖି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ଜଗିବା ଓ ରଖିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା
Jagirakhi ରୂପଦ୍ୱୟ ସହଚରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ)—
ଖୁବ ସାବଧାନତା ଓ ସଂଯମ ଅବଲମ୍ବନ ପୂର୍ବକ—
With utmost care or caution.
(ଯଥା—ଜଗି ରଖି ଖରଚ କଲେ ମନୁଷ୍ୟ କଙ୍ଗାଳ ହୁଏ ନାହିଁ ।)

ଜଗି ରହିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜଗି ବସିବା (ଦେଖ)
Jagi rahibā Jagi basibā (See)

ଜଗୁ—ଦେ. ବି—ଜଗ (ଦେଖ)
Jagu Jaga (See)

ଜଗୁଆ—ଦେ ବିଣ—୧ । ଯେ ଜଗେ—
Jaguā 1. (a person) Keeping on watch.
राखाल (ଯଥା—ଅଜ ଗାଈ ଜଗୁଆ ପିଲେ ଆସି ନାହାନ୍ତି
रखवाला କି ?)
୨ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଜଗବନ୍ଧୁ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କୁ ଡାକିବା ନାମ—
2. A name by which Jagannath or Jagabandhu is called.

ଜଗୁଆଳ—ଦେ. ବି—ଜଗୁଆଳି (ଦେଖ)
Jaguāḻa Jaguāḻi (See)

ଜଗୁଆଳି—ଦେ. ବି—୧ । ପହରାବାଲା—
Jaguāḻi 1. Guard; watchman.
বাখাল ଗୋଡ ମୁଣ୍ଡ ଅଗୁଆଳି, କଥାଏ କି କଥା କହିବ ଅନ୍ତି,
रखवाला ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଜଗୁଆଳି—ଚଗ ।
୨ । ଗୋରୁ ରଖୁଆଳ—
2. Herdsman; a keeper of cattle etc.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଗଞ୍ଜାମର ଶୂଦ୍ର ଜାତିବିଶେଷ—
A caste of Śūdras in the district of Ganjam.

ଜଗୁଜୀବନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଗଜ୍ଜୀବନ; ଜଗତର ପ୍ରାଣସ୍ୱରୂପ)—
Jagujībana ପରମେଶ୍ୱର—God.
ଜଗୁଜୀବନ ଦାଶରଥି
ଜାନକୀ ଦେବୀ ପ୍ରାଣପତି । କମଳଲୋଚନ ଚଉଦଶା ।

ଜଗୁସାଇଁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଗତ୍ + ସ୍ୱାମୀ)—ଜଗନ୍ନାଥ—
Jagusāiṅ The Deity Jagannātha.
ଗରୁଡ ପଛରେ ଥାଇ, ଦେଖି ନରେ ଜଗୁସାଇଁ
ନାଶ କର ମନତାପ, କହେ ପ୍ରତାପ ଯେ । ପ୍ରତାପ. ଶଶିଶେଣା ।

ଜଗେଇ ମାଧେଇ—ଦେ. ବି—ଜଗାଇ ମାଧାଇ (ଦେଖ)
Jagei mādhei Jagāi mādhāi (See)

ଜଗ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଦ୍ ଧାତୁ ଖାଇବା + କର୍ମ. ତ; ନିପାତନସିଦ୍ଧ)—
Jagdha ଭକ୍ଷିତ; ଭୁକ୍ତ—Eaten; devoured.
ସଂ. ବି. (+ ଭାବ. ତ)—ଭକ୍ଷଣ—Eating.

ଜଗ୍ଧି—ସଂ. ବି. (ଅଦ୍ ଧାତୁ ଖାଇବା + ଭାବ. ତି; ନିପାତନସିଦ୍ଧ)—
Jagdhi ୧ । ଭୋଜନ; ଭକ୍ଷଣ—1. Eating; meal.
୨ । କେତେ ଲୋକଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଏକତ୍ର ଖାଇବା; ସହଭୋଜନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Dining together; feast.

ଜଗ୍ମି—ସଂ. ବି—ବାୟୁ (ହି ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jagmi Air.
ସଂ. ବିଣ—ଗତିଶୀଳ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Moving.

ଜଘନ—ସଂ. ବି. (ହନ୍ ଧାତୁ ଯଙ୍ ଲୁଗନ୍ତ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—
Jaghana ୧ । ନିତମ୍ବ; ଫଙ୍କିଆ; ଅଣ୍ଟୁ ଉପରୁ କଟି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋଡ଼ର ପଛ ଭାଗ—1. The hinder part; buttocks; hip and loins.
୨ । ସ୍ତ୍ରୀକଟି; ପିଚ୍ଛୁ—
2. Pudenda; mous Veneris (M. W.).
୩ । ସେନାର ପଶ୍ଚାଦ୍‌ଭାଗ—
3. Rear guard; the reserve of an army.
୪ । କଟିର ତଳ ଦେହର ସାମନା ଅଂଶ; ତଳପେଟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. Abdomen.

ଜଘନକୂପ—ସଂ. ବି. (ଜଘନ + କୂପ)—ସୁନ୍ଦରୀସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର କଟିଦେଶର
Jaghanakūpa ପଶ୍ଚାତ୍ ଭାଗରେ ଥିବା ଆବର୍ତ୍ତ ବା ଗର୍ତ୍ତଦ୍ୱୟ—
(ଜଘନକୂପକ—ଅନ୍ୟରୂପ) The small cavities seen in the back of the loins of comely women.

ଜଘନଚପଳା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜଘନ + ଚପଳ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Jaghanachapaḻā ୧ । ଅସତୀ; ନଷ୍ଟଚରିତ୍ରା; କୁଳଟା—
1 An unchaste woman; adulteress.
୨ । ନର୍ତ୍ତକୀ—2. A dancing girl.
୩ । କାମୁକୀ ସ୍ତ୍ରୀ. (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. Lustful woman.
୪ । ସଂସ୍କୃତ ଆର୍ଯ୍ୟାଛନ୍ଦର ୧୬ ଭେଦ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—4 One of the 16 varieties of the Sanscrit metre Ārjyā.
[ଦ୍ର—ଏ ଛନ୍ଦର ପ୍ରଥମାର୍ଦ୍ଧ ଆର୍ଯ୍ୟାଛନ୍ଦର ପ୍ରଥମାର୍ଦ୍ଧ ପରି ଓ ଦ୍ୱିତୀୟାର୍ଦ୍ଧ ଚପଳା ଛନ୍ଦର ଦ୍ୱିତୀୟାର୍ଦ୍ଧ ପରି ରଚିତ ।]

ଜଘନଫଳା—ସଂ. ବି. (ଜଘନରେ ବା ଗଛର କାଣ୍ଡରେ ଫଳ ଧରିବାରୁ)—
Jaghanaphaḻā ୧ । ଡିମିରି (ଦେଖ)
1. Ḍimiri (See)
୨ । କାକମାଚି (ଦେଖ)
2. Kākamāchi (See)

ଜଘନ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଜଘନ = କଟି + ଭବାର୍ଥେ ଯ)—
Jaghanya ୧ । ନୀଚ; ଅଧମ—1. Low; mean.
୨ । ଘୃଣ୍ୟ; ହେୟ—2. Hateful; despicable

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଡଅ	ଯ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଏ୍	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍ତ

୩ । ଅନୁଚିତ—3. Improper.
୪ । ଗର୍ହିତ; ନିନ୍ଦନୀୟ—4. Blameworthy
୫ । ଚରମ; ଅନ୍ତିମ—5. Ultimate; last; final.
ବି—୧ । ଶୂଦ୍ର 1. The Śūdra caste.
୨ । ମେଢ୍ର; ପୁଂଲିଙ୍ଗ—2. Penis.
୩ । ମେଷ; ମେଣ୍ଢା—3. Ram; sheep.
୪ । ନୀଚ ଜାତି; ହୀନବର୍ଣ୍ଣ—4. Low caste.
୫ । ପିଠିର ଯେଉଁ ଅଂଶ ପିଚ୍ଛ ଉପରେ ଥାଏ—
5. The part of the back over the hips.
୬ । ରାଜାମାନଙ୍କ ଅନୁଚରବିଶେଷ—
6. A class of kings' attendants
[ଦ୍ର—ବୃହତ୍ ସଂହିତା ଅନୁସାରେ ଏ ଅନୁଚର ଧଳା, ମୋଟା-ବୁଦ୍ଧିଆ, ହସୁରା, କ୍ରୂର, କବଳୁଶଳ୍କ୍ତିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକାର, ଶରୀରର ଗଣ୍ଠି ଦୃଢ଼, ଅଙ୍ଗୁଳ ମୋଟ । ଏହାର ଛାତି, ହାତ ଓ ଗୋଡ଼ରେ ଖଣ୍ଡା ଆଦିର ଚିହ୍ନ ଥାଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]
୭ । ଜଘନ୍ୟଭ (ଦେଖ)
7. Jaghanyabha (See)

ଜଘନ୍ୟଜ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଜଘନ୍ୟ+ଜନ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Jaghanyaja ୧ । ଶୂଦ୍ର—2. Śūdra.
୨ । ଅନ୍ତ୍ୟଜ (ହି ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. A person of low caste.
ବିଣ. ପୁଂ—କନିଷ୍ଠ—Younger in age; junior.

ଜଘନ୍ୟଭ—ସଂ. ବି—ଦ୍ୱିତୀୟା ଆର୍ଦ୍ରା, ଅଶ୍ଳେଷା, ସ୍ୱାତି, ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ଓ
Jaghanyabha ଶତଭିଷା ଏହି ଛଅ ନକ୍ଷତ୍ର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
The 2nd, 6th, 9th, 15th, 18th and 24th asterisms

ଜଘ୍ନି—ସଂ. ବି. (ହନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—
Jaghni ୧ । ବଧକାରୀ; ଘାତକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. An assassin.
୨ । (+କରଣ. ଇ)—ଯେଉଁ ଅସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ବଧ କରାଯାଏ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. The instrument with which killing is done.

ଜଙ୍କ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜଙ୍ଗ୍)—
Jank ୧ । କଳଙ୍କି; ଜଙ୍ଗ—1. Rust.
୨ । (ଇଂ) ଏକ ପ୍ରକାର ଚଉଡ଼ା ଡଙ୍ଗା—
2. Junk; a kind of wide boat.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଜୋକ—Leech

ଜଙ୍କସନ୍—ବୈ. ବି. (ଇଂ)—ରେଳର ଏକାଧିକ ଲାଇନ୍ ଯେଉଁ
Janksan ଷ୍ଟେସନରେ ଯୋଗ ହୋଇଥାଏ—
जङ्कसन Junction (Railway).
जंसन

ଜଙ୍ଖ—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଯକ୍ଷ)—କୃପଣ—
Jankha Miserly; close fisted.
ଦେ. ବି—ଜଖ (ଦେଖ)
Jakha (See)

ଜଙ୍ଖଲି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ସାରୁ—
Jankhali A kind of taro.

ଜଙ୍ଗ୍—ବୈଦେ. ବି. (ନେପାଳୀ ଭାଷା; ଫା. ଜଙ୍ଗ୍+ଯୁଦ୍ଧ)—
Jang ୧ । ଯୁଦ୍ଧ—1. Fight; war; battle.
जङ्ग ୨ । (ଫା. ଜଙ୍ଗ୍) କଳଙ୍କି—2. Rust.
जङ्ग
(ଜଂଗ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଙ୍ଗ୍ ବାହାଦୁର—ପ୍ରାଦେ. (ନେପାଳୀ) ବି—
Jang bāhādura ନେପାଳର ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଉପାଧି—
जङ्ग बाहादुर Title of the chief-minister of
जङ्ग बाहादुर Nepāla.

ଜଙ୍ଗ୍ ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଧାତୁଦ୍ରବ୍ୟରେ କଳଙ୍କି ଧରିବା—
Jang lāgibā To rust.
जङ्गलागा
(ଜଙ୍ଗ୍ ଧରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଙ୍ଗମ—ସଂ. ବିଣ. (ଯେ ବା ଲୁଗନ୍ତ ଗମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ପୁନଃପୁନଃ
Jangama ବା ଅନବରତ ଗମନ କରେ)—
(ବିପରୀତ—ସ୍ଥାବର) ୧ । ଚଳନ୍ତି; ଗତି କରୁଥିବା—
जङ्गम 1. Moving.
(ଜଂଗମ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଜଙ୍ଗମ ହେବାର କାମ୍ୟକଦସାର ନିଶ୍ଚ ସ୍ଥୂଳର ସେ ବ ଚ୍ରକାର—କବସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋସ୍ତରମ୍. ଜ-ଗୀତ ।
୨ । ଯାହାକୁ ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ନିଆଯାଇ ପାରେ; ଅସ୍ଥାବର—2. Movable.
୩ । ଅସ୍ଥାୟୀ; ଅଚିର—
3. Not permanent; non-abiding.
୪ । ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ—4. Changeable.
୫ । ବଦଳୁଥିବା—5. Changing
୬ । ଅଳ୍ପକାଳସ୍ଥାୟୀ; ସାମୟିକ—6. Temporary.
ଦେ. ବି—ଦକ୍ଷିଣଭାରତର ଲିଙ୍ଗାଏତ୍ ନାମକ ଶୈବସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଗୁରୁ—Spiritual preceptor of the Lingāet sect of Śiba worshipper in south-India.
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଦୁଇ ଶ୍ରେଣୀର—ବିରକ୍ତ ଓ ଗୃହସ୍ଥ । 'ବିରକ୍ତ'-ମାନେ ମୁଣ୍ଡରେ ଜଟା ରଖନ୍ତି ଓ କୌପୀନ ମାରନ୍ତି ଓ ଲିଙ୍ଗାଏତ୍-ମାନେ ବିରକ୍ତମାନଙ୍କୁ ବେଶି ମାନ୍ୟ କରନ୍ତି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଶିବପୂଜକ ତେଲଙ୍ଗା ଜାତିବିଶେଷ—
A cast among the Telugus who worship Śiba.

ଜଙ୍ଗମକୁଟୀ—ସଂ. ବି. (ଜଙ୍ଗମ=ଗମନଶୀଳ + କୁଟୀ=ଗୃହ)—ଛତା—
Jaṅgamakuṭi — An umbrella.
(ଜଂଗମକୁଟୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଙ୍ଗମବିଷ—ସଂ. ବି—ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ଦନ୍ତାଦି ଆଘାତଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପନ୍ନ ବିଷ —
Jaṅgamabisha — Poison proceeding from animals
(ସ୍ଥାବରବିଷ—ବିପରୀତ) [ଦ୍ର—ସୁଶ୍ରୁତରେ ୧୬ ପ୍ରକାର ଜଙ୍ଗମ ବିଷର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି; ଦୃଷ୍ଟିଜନିତ, ନିଶ୍ୱାସଜନିତ, ଦନ୍ତଜନିତ, ନଖଜନିତ, ମୂତ୍ରଜନିତ, ପୁରୀଷଜନିତ, ଶୁକ୍ରଜନିତ, ଲାଳାଜନିତ, ଆର୍ତ୍ତବଜନିତ, ନାହୁଡ଼ଜନିତ, ମୁଖସନ୍ଦେଶଜନିତ, ଅସ୍ଥି, ପିତ୍ତ, ବିଶର୍ଦ୍ଧିତ, ଶୂକ ଓ ଶବ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବିଷଧର ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଙ୍ଗର ସଂସ୍ରବରେ ଆହତ ଜୀବ ଦେହକୁ ବିଷ ସଂକ୍ରମିତ ହୁଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଜଙ୍ଗମଭୂତ—ସଂ. ବି—ଜୈବ ପଦାର୍ଥ—Animal matter or animal
Jaṅgamabhūta — substance.
(ଜଂଗମଭୂତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଙ୍ଗମୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଜଙ୍ଗମ (ଦେଖ)
Jaṅgamu — Jaṅgama (See)
(ଜଂଗମୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଙ୍ଗଲ—ସଂ. ବି. (ଜଙ୍ଗମ + ଲା ଧାତୁ; ଗ୍ରହଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Jaṅgaḷa ୧ । ବଣ; ଅରଣ୍ୟ; ବନ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—
1. Forest; jungle.
୨ । ମରୁଦେଶ; ଜଳଶୂନ୍ୟ ଭୂମି—
2. Desert; waterless country (M. W).
୩ । (ଯଙ୍ ଲୁଗନ୍ତ ଗଲ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ମାଂସ—
3. Flesh.

[ଦ୍ର—ଏହି ସଂସ୍କୃତ ବିଶେଷ୍ୟ ଶବ୍ଦଟି ଇଂରେଜି ଭାଷାକୁ ନିଆଯାଇଅଛି ।]

ବିଣ—୧ । ନିର୍ଜନ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—1. Solitary, lonely.
୨ । ଶୁଷ୍କ—2. Arid; dry (M. W).
୩ । ଅନୁର୍ବର; ମରୁମୟ; ଯେଉଁଠାରେ ବୃକ୍ଷଲତାଦି ଜନ୍ମେ ନାହିଁ—3. Sterile (M. W)

ଜଙ୍ଗଲ—ଦେ. ବି—୧ । ନିବିଡ଼ ଅରଣ୍ୟ –
Jaṅgala — 1. Dense forest.
जंगल ୨ । ଅରମା; ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଲତା ଗୁଳ୍ମାଦି ବଢ଼ିଥାଏ—
জঙ্গল 2. A place overgrown with wild plants and creepers.
(ଜଗଂଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ଜଙ୍ଗଲ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥର 'ବନ' ବା 'ଅରଣ୍ୟ' ମାତ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ 'ନିବିଡ଼ବନ' ଅର୍ଥରେ ଓ 'ଅରମା ସ୍ଥାନ' ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଜଙ୍ଗଲବାଡ଼ି—ଦେ. ବି – ଜଙ୍ଗଲ ସଫା କରି ଚାଷ କରାଯିବା ନୂଆବାଡ଼ି
Jaṅgalabāṛdi ଜମି—Land recently reclaimed from the jungala.
ଜଙ୍ଗଲବାଡ଼ି }
ଜଙ୍ଗଲିବୁଡ଼ି } ଅନ୍ୟରୂପ
ଜଙ୍ଗଲବୁଡ଼ି }

ଜଙ୍ଗଲାଟ୍—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅରଣ୍ୟମୟ—
Jaṅgalāṭ — 1 Overgrown with jungle.
जंगलाट ୨ । କୃଷିର ଅନୁପଯୁକ୍ତ (ଭୂମି)—
জঙ্গলাত 2. Not fit for cultivation; not arable (land).
(ଜଙ୍ଗଲାଟ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଙ୍ଗଲି—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅସଭ୍ୟ—
Jaṅgali — 1. Uncivilised; untamed.
जंगली ୨ । ବନ୍ୟ—2. Wild; sylvan.
জাঙ্গলু, জঙ্গলী ୩ । ଓଲୁ; ନିର୍ବୋଧ—
(ଜଙ୍ଗଲି—ଅନ୍ୟରୂପ) 3. Stupid; foolish; dunce.
୪ । ଜଙ୍ଗଲରେ ଜାତ ବା ପ୍ରାପ୍ତ—4. Available or growing on the forest; jungly.

[ଦ୍ର—୧ । ଏ ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏ ବୃକ୍ଷ ଭାରତବର୍ଷର ପଶ୍ଚିମଘାଟର ପାହାଡ଼, ବ୍ରହ୍ମଦେଶ ମାର୍ତ୍ତାବନ୍, ଟେନାଇସେରିମ ଓ ସିଂହଳର ଅରଣ୍ୟରେ ଜନ୍ମେ । ଏ ଗଛରୁ ଏକ ପ୍ରକାର ଅଠା (ଗୋନ୍ଦ) ବାହାରେ । ଏ ଗଛ ଫଗୁଣ ମାସରେ ଫୁଲ ଧରେ । ଫୁଲରୁ କଡ଼ା ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ବାହାରେ । ଏ ଗଛର ଫଳକୁ ସିଝାଇ ଏକ ପ୍ରକାର ତେଲ ବାହାର କରାଯାଏ । ଗରିବ ଲୋକେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ସମୟରେ ଏ ଫଳକୁ ଭାଜି କରି ଖାଆନ୍ତି । ପତ୍ର ଓ ଫଳ ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ଏହାକୁ ପୁନ୍ ବା ପିନାରି କହନ୍ତି ।

୨ । ଆଉ ଏକ ପ୍ରକାର ହରଡ଼ା ଜାତୀୟ ବନ୍ୟ ଗଛକୁ ଜଙ୍ଗଲି ବାଦାମ କହନ୍ତି । ଏହା ଆଣ୍ଡାମାନ୍ ଓ ବ୍ରହ୍ମଦେଶରେ ଜନ୍ମେ—ଏ ଗଛରୁ ଅଠା (ଗୋନ୍ଦ) ଓ ଫଳରୁ ତେଲ ବାହାରେ । ଏହାର ପତ୍ର କଷାଳିଆ ଓ ଚମଡ଼ା କଷିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏ ମଞ୍ଜିର ଶସ ବାଦାମ ମଞ୍ଜି ପରି ଲୋକେ ଖାଆନ୍ତି ଓ ପିଢ଼ିଆକୁ ଘିଅ ପୁରି ବଦଳରେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଏଥିର ଛାଲି, ପତ୍ର, ବୀଜ ଓ ତେଲ ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ଏହାର ପତ୍ରକୁ ରେସମ ପୋକ ମଧ୍ୟ ଖାଆନ୍ତି । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]

ଜଙ୍ଗଲିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଜଙ୍ଗଲି (ଦେଖ)
Jaṅgaliā — Jaṅgali (See)
(ଜଂଗଲିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଙ୍ଗଲି ବାଦାମ—ଦେ. ବି—ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Jaṅgali bādāma — L. (1) Sterculia faetida.
जंगली बादाम — (2) Canarium commune
जङ्गलीबादाम; नटबादाम — Eng. Java almond tree (Kirtikar).
ତେ ଗୁରାପୁବାଦାମ
ତା. ପିନାରି, କୁଦୁପ୍ପୁଲୁ [ଦ୍ର—ପଶ୍ଚିମ ଭାରତ, ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟ, ବ୍ରହ୍ମଦେଶ ଓ ସିଂହଳରେ ଏ ବୃକ୍ଷ ଜନ୍ମେ । ଏ ଗଛ ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ପତ୍ର ଝଡ଼ା ହୁଏ । ଏହାର ପତ୍ର ଓ ମଞ୍ଜି ଔଷଧରେ ଲାଗେ ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଉଅ	ଲ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ	ଇଅ	ୱ	ଳ

ଜଙ୍ଗାଲ୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାଙ୍ଗୁଲ; ଫା. ଜଂଗାର୍)—
Jangāl ୧ । କବାଟ ଆଦି ରଙ୍ଗ କରିବା ନିମନ୍ତେ ତୈଳ
जंगाल ମିଶ୍ରିତ ରଙ୍ଗ; ତାମ୍ରଘଟିତ ଘାସବର୍ଣ୍ଣ ରଙ୍ଗ—
जङ्गार 1. A paint mixed with oil; verdigris;
(ଜଂଗାଲ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) a variety of blue vitriol used for painting.

[ଦ୍ର—ଏହା ଗୋଟିଏ ବିଷ, ଏଥିରେ ତମ୍ବା, ଗନ୍ଧକ, ଗନ୍ଧକ ମିଶିଥାଏ । ତମ୍ବାଚୂର୍ଣ୍ଣକୁ ସିର୍କାରେ ୨୪ ଘଣ୍ଟା ରଖିଲେ ଏ ରଙ୍ଗ ହୁଏ ।]

୨ । ତୁତିଆ—2. Blue vitriol

ଜଙ୍ଗି—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଜଙ୍ଗ୍ = ଯୁଦ୍ଧ)—
Jangi ୧ । ଯୁଦ୍ଧସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Pertaining to war.
जंगि ୨ । ସମରବିଭାଗୀୟ—2. Military.
जङ्गी (ଯଥା—ଜଙ୍ଗିଲାଟ୍)
(ଜଂଗି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ପରାକ୍ରମୀ; ମହାବଳ—
3 Very strong; indomitable.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ସୁଦୀର୍ଘ; ବୃହତ୍—
Big; large.
(ଯଥା—ଜଙ୍ଗି ରିପୋର୍ଟ ।)

ଜଙ୍ଗିପଲ୍‌ଟଣ୍—ଦେ. ବି—ଭାରତୀୟ ଇଂରାଜସେନା—
Jangipaltaṇ A battallian of English soldiers;
जंगी पलटन Indian army consisting of Europeans.
जंगी पलटन
(ଜଙ୍ଗୀ ପଲ୍‌ଟଣ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଙ୍ଗିଭାଲୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଗାଡ଼ଭାଲୁ (ଦେଖ)
Jangibhālu Gārdabhālu (See)
(ଜଙ୍ଗୀ ଭାଲୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଙ୍ଗିଲାଟ—ଦେ. ବି. (ଫା. ଜଙ୍ଗ୍ = ଯୁଦ୍ଧ)—
Jangilāṭa ଭାରତୀୟ ସୈନ୍ୟଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ସେନାପତି—
जंगीलाट Honourable, the commander-in-chief of the Indian army.
जंगीलाट
(ଜଙ୍ଗୀଲାଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଙ୍ଗି ହରିଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାଙ୍ଗଲ ହରୀତକୀ)—
Jangi harirḍā ଜଙ୍ଘି ହରିଡ଼ା (ଦେଖ)
जांगी हरीतकी Janghi harirḍā (See)
जंगी हड़
(ଜଙ୍ଗୀ ହରିଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଙ୍ଗୁଲ—ସଂ. ବି. (ଜଙ୍ଗ୍, ଗମନଶୀଳ + ଲୁ ଧାତୁ = ଛେଦନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବିଷ—Poison.
Jangula
(ଜଂଗୁଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଙ୍ଘ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଙ୍ଘା)—ଜଙ୍ଘା (ଦେଖ)
Jangha Janghā (See)
জাংঘ; জাংগ
जाँघ
(ଜଂଘ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଙ୍ଘ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜଙ୍ଘରେ ବେଦନା ହେବା—
Jangha dharibā Aching in the thigh.

ଜଙ୍ଘା—ସଂ. ବି. (ଜନ୍ ଧାତୁ + ଅ + ଆ; ନିପାତନ)—୧ । ଅଣ୍ଟାଠାରୁ ଆଣ୍ଠୁପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋଡ଼ର ସମ୍ମୁଖ ଅଂଶ—
Janghā
1. Thigh; the part about the loins (Apte).
ଗଲସିବା ଉର୍ଦ୍ଧରେ ଜଙ୍ଘ ଲୁଗା ଯେତ
ମୃଣପୋଡ ରହେ ଜଙ୍ଘରେ ବ୍ୟାଜେ ଭୃତ । ବୃନ୍ଦାବତୀ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୨ । ଗୋଡ଼ନଳୀ; ଗୋଇଠି ଓ ଆଣ୍ଠୁର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଅଂଶ—
2. Shank; part of the leg from the ankle to the knee.
୩ । କଇଞ୍ଚିର ଯେଉଁ ଅଂଶରେ ଆଙ୍ଗୁଠି ଗଳାଯାଇ କଇଞ୍ଚିକୁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. The eyes of a pair of scissors.
जंघार ଦେ. ବି—ଜଙ୍ଘରେ ଉଠିବା ଦୁଷ୍ଟବ୍ରଣ; ଜଙ୍ଘକୁ ଲକ୍ତ ଗଡ଼ିବା ରୋଗ—A painful boil on the thigh.

ଜଙ୍ଘାକରିକ—ସଂ. ବି. (ଜଙ୍ଘା + କର = ଶୁଳ୍କ + ଗ୍ରହଣାର୍ଥେ ଇକ)—
Janghākarika ୧ । ଧାବକ; ଯେ ଦ୍ରୁତବେଗରେ ଗମନ କରେ; ଧାଉଡ଼ିଆ ପାଇକ—1. A courier; a swift runner.
୨ । ମୃଗବିଶେଷ—2. A stag.

ଜଙ୍ଘାତ୍ରାଣ—ସଂ. ବି. (ଜଂଘା + ତ୍ରୈ ଧାତୁ = ରକ୍ଷା କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—ଜଙ୍ଘକୁ ରକ୍ଷା କରିବାର କବଚ—
Janghātrāṇa
1 Cuish; an armour for the thighs.
୨ । ପେଣ୍ଟଲୁନ—2. Pantaloons; trousers.
୩ । ଜଙ୍ଘିଆ—3. Half-pant; shorts.

ଜଙ୍ଘାବଳ—ସଂ. ବି—ବେଗଗାମୀ ଦୂତ—
Janghābala A fleet messanger.
ଲଙ୍ଘାଏ ଦୁର୍ଗ ଜୋହେ ଜଙ୍ଘାବଳ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳାକଳ୍ପୋଲତା

ଜଙ୍ଘାବୃତ୍ତି—ସଂ. ବି—୧ । ଗୁଲ କରି ଯିବା ଆସିବାର ବ୍ୟବସାୟ—
Janghābrutti 1. Pedestrianism.
୨ । ଦୌଡ଼ି କରି ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଯିବାର ବୃତ୍ତି—
2. The office of a courier or runner.

ଜଙ୍ଘାଳ—ସଂ. ବିଣ. (ଜଙ୍ଘା + ଅଲ)—୧ । ଦ୍ରୁତଗାମୀ—
Janghāla 1. Fleet of foot; quick marching.
୨ । ଧାବକ—2. Running.
ବି—୧ । ହରିଣ—1. Antilope; deer; stag.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପରିବର୍ତ୍ତେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଆଁଖି ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଧାଉଡ଼ିଆ ପାଇକ—
2. A runner; courier.

ଜଙ୍ଘାଲା—ଦେ. ବି—ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ଭାରତବାସୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ
Janghāla ଅର୍ଣ୍ଣବପୋତବିଶେଷ—A kind of ship used in ancient India
[ଦ୍ର—ଭୋଜରାଜାଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ 'ଯୁକ୍ତିକଳ୍ପତରୁ' ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଏଥିର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି—ଜଗବନ୍ଧୁ ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।]

ଜଙ୍ଘାଶୂଳ—ସଂ ବି (ଜଙ୍ଘା+ଶୂଳ, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଜଙ୍ଘବଥା—
Janghāsūla Pain or aching in the thigh.

ଜଙ୍ଘି—ଦେ. ବି—୧ । ପାଜାମା—1. Trousers; drawyers
Janghi ୨ । ଜଙ୍ଘ—2 Thigh.
जांगीया ଜଙ୍ଘିର ସେଲୁଡାରେ ଅଛ କେବଳ
जाँघिया ଜଂଘିର ଢକିନଥିଲ ବଇଗଲା । ବ୍ରଜନାଥ ସମରତରଙ୍ଗ ।
ବିଣ—ଦ୍ରୁତଗାମୀ—Fleet of foot; quick marching.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ସୁଦୀର୍ଘ; ବୃହତ୍—Big; large.

ଜଙ୍ଘି (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବିଣ—ଜଙ୍ଗି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Janghi (etc) Jangi etc (See)

ଜଙ୍ଘିଆ—ଦେ. ବି—ଜଙ୍ଘଯାଏ ପିନ୍ଧାଯିବା ପାଇଜାମା—
Janghiā Half pant; shorts.
जांगीया
जाँघिया

ଜଙ୍ଘିଲ—ସଂ. ବି. (ଜଙ୍ଘା+ଇଲ)—ଜଙ୍ଘାଲ (ଦେଖ)
Janghila Janghāla (See)

ଜଚ୍ଚା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯାଚ୍ ଧାତୁ)—ଯାଚିବା କର୍ମ—
Jachā The act of offering or promising to give some thing.
ବିଣ—ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥକୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦେବାକୁ ଯାଚିଥାଏ—(any thing) Offered or promised to be given by one person to another.

ଜଚ୍ଚାଇ—ଦେ. ବି—ଜାଚ୍ଚାଇ (ଦେଖ)
Jachāi Jāchāi (See)
(ଜଚେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଚ୍ଚାଇବା—ଦେ· କ୍ରି—୧ । ଯାଚିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Jachāibā 1. Causative form of Jāchibā.
(ଜଚେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବଜାରରେ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟର ଦର ଏକାଧିକ ସ୍ଥାନରେ ବୁଝିବା—2. To know the market rate of anything in different places.

ଜଚ୍ଚାଜଚି—ଦେ. ବି—୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଅନେକବାର ଯାଚିବା କର୍ମ—
Jachājachi 1. Offering of an article several times.
୨ । ପରସ୍ପରକୁ ଯାଚିବା—2. Mutual offering.

ଜଛ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଯଶଃ)—ଯଶ (ଦେଖ)
Jachha Jaśa (See)
(ଦଛ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଜ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—୧ । ବିଚାରପତି—1. Judge
Jaj ୨ । ଜିଲ୍ଲାର ପ୍ରଧାନ ବିଚାରପତି—
जज् 2. District judge; Sessions Judge
जज ୩ । ହାଇକୋର୍ଟର ବିଚାରପତି—
3. High Court Judge.
[ଦ୍ର—ଜଜ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ ଅନେକ ବୈଦେଶିକ ଶବ୍ଦଯୁକ୍ତ ବୈଦେଶିକ ଶବ୍ଦମାନ ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ଚଳେ । ଯଥା—ସବ୍ ଜଜ୍, ସବଅର୍ଡିନେଟ୍ ଜଜ୍, ଚିଫ୍‌ଜଜ୍, ସେସନ୍ ଜଜ୍, ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ଜଜ୍ ।]

ଜଜ୍ କମିଶନ—ବୈଦେ.ବି (ଇଂ) (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଜଜ୍ ଓ କମିଶନର—
Jaj kamiśan Judge and Commissioner.
[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ 'ବଡ଼ ବଡ଼ ରାଜକର୍ମଚାରୀ' ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ।]

ଜଜ୍ କିଲଟର—ବୈଦେ.ବି.(ଇଂ)(ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଜଜ୍ ଓ କଲେକ୍ଟର—
Jaj kilatar Judge and collector.
[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ "ବଡ଼ ବଡ଼ ରାଜକର୍ମଚାରୀ" ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ, ଯଥା—ତୁ କଅଣ 'ଜଜ୍ କିଲଟର' କି ?]

ଜଜ୍‌କୋଟ—ବୈଦେ ବି. (ଇଂ. ଜଜ୍‌କୋର୍ଟ)—ଜିଲ୍ଲା ବା ବିଭାଗର ପ୍ରଧାନ
Jajcot ବିଚାରାଳୟ—Court of District and Sessions
जजकोट Judge; Judge Court.
जजकोर्ट

ଜଜ୍ କୋଟିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁମାନେ ଜଜ୍‌କୋଟରେ ବ୍ୟବସାୟ
Jaj kotiā କରନ୍ତି—Practising in the court of
जजकोटेर District Judge; (e. g. pleaders; as
जजकोरटका distinguished from High Court Vakils).

ଜଜ୍‌ଗିରି—ଦେ. ବି—ଜଜ୍ ବା ବିଚାରପତିଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ, ପଦ ବା ଚାକିରି—
Jajgiri Judgeship; the office or duty of a judge.
जंजगिरि
जजगिरि

ଜଜ୍‌ପଣ୍ଡିତ—ଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜଜ୍+ସଂ. ପଣ୍ଡିତ)—ଇଂରାଜମାନେ
Jaj pandita ପ୍ରଥମେ ଭାରତବର୍ଷକୁ ଅଧିକାର କରିବା ସମୟରେ
जजपंडित ଇଂରାଜ ବିଚାରପତି ବା ଜଜ୍‌ମାନଙ୍କୁ ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ର
जजपण्डित ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଜଟିଳ ପ୍ରଶ୍ନର ମୀମାଂସା କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ ଓ ପରାମର୍ଶ ଦେବା କରିବାକୁ ନିଯୁକ୍ତ ହସ୍ତ ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ ପଣ୍ଡିତ—Pandits formerly attached to the courts of Civil Judges to help the Judges with opinions and advice on questions of Hindu Law; Judge Pandit.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଅ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଢ	ନ୍

ଜଜ୍‌ମେଣ୍ଟ୍—ବୈଦେ ବି.(ଇଂ)—ବିଚାରପତିଙ୍କ ଶେଷ ବିଚାରଫଳ; ରାଏ-
Jajment Judgement; final decission of a Judge.
जजमेण्ट
जजमेंट

ଜଜ୍‌ମୌଲଭୀ—ଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜଜ୍+ଫା. ମୌଲଭୀ)—
Jajmaulabi ଇଂରାଜମାନେ ପ୍ରଥମେ ଭାରତରେ ରାଜ୍ୟସ୍ଥାପନ
जजमोलवी କରିବା ସମୟରେ ଜଜ୍‌ମାନଙ୍କୁ ମୁସଲମାନ ଶାସ୍ତ୍ର
जजमउलवी ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଜଟିଳ ପ୍ରଶ୍ନର ମୀମାଂସା ନିମନ୍ତେ ପରାମର୍ଶ ଦେବା କାରଣ ନିଯୁକ୍ତ ମୁସଲମାନଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ ମୌଲଭୀ—Judge-moulvy; a person versed in Mahomedan law attached formerly to the courts of civil judges to help them with advice on questions of Mahomedan Law.

ଜଜବଜ—ଦେ. ବି—ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ—
Jajabaja Abundance (Howells).
जजबज ବିଣ—ପ୍ରଚୁର; ଯଥେଷ୍ଟ—
Enough; sufficient.

ଜଜମାନ—ଦେ. ବି—ଯଜମାନ (ଦେଖ)
Jajamāna Jajamāna (See)
यजमान
जिजमान

ଜଜାଙ୍ଗ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଙ୍ଗିମା)—ଏକଜାତୀୟ ବନ୍ୟ ଗଛ—
Jajānga A kind of small wild tree with fragible boughs.
जिअल
जिगिन [ଦ୍ର—ଏହା ଅମ୍ଳାଦିବର୍ଗର ବୃକ୍ଷ; ଅମ୍ବଡ଼ା ଗଛ ପରି ନାତି ଦୀର୍ଘତରୁ । ଏଥିର ଡାଳ ମସଣ, ଏହାର ପତ୍ରକୁ ବାଟି ବାତ ଉପରେ ଲେପ ଦେଲେ ତାହା ଶୀଘ୍ର ପାଚି ଫାଟିଯାଏ । ପତ୍ର ପକ୍ଷାକାର, ପ୍ରତି ବର୍ଷ ପତ୍ରଝଡ଼ା ହୁଏ ଏହାକୁ 'ଦାନ୍ତକାଠି' କରିବା ନାହିଁ ବୋଲି ପୁରାତନ ପ୍ରବଚନ ଆମ ଦେଶରେ ଅଛି । ଯଥା—

'ଜାମ୍ ଜଜାଙ୍ଗ କପାଖଣ୍ଡ ଯାଉ ନ କର ଦାନ୍ତକାଠି,
ଯେବେ କରିବ ବଳେ ତେବେ ପକାଇବ କଳେ'—ପ୍ରବଚନ

ଏ ଗଛର ଗଣ୍ଡିରୁ ସର୍ବଦା ଅଠା ବହୁଥାଏ । ପାଚିଲା ଜଜାଙ୍ଗ ଫଳରୁ ଏକ ପ୍ରକାର ନାଲ ରଙ୍ଗ ବାହାରେ ।]

ଜଜାଙ୍ଗି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ; ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଜଜାଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Jajāngi Jajānga (See)

ଜଜାଲ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ଯୁଧ ଧାତୁରୁ; ଯୁଦ୍ଧପ୍ରିୟ; ଯୁଦ୍ଧଶୀଳ)—
Jajāla ୧ । କଳହପ୍ରିୟ—1. Quarrelsome.
(ଜଜାଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବଳୁଆ—2. Strong.
୩ । ମହାକାୟ—3. Gigantic.
୪ । ବୃହତ୍—4. Big.
[ଦ୍ର—ଲୋକେ ଦୁଷ୍ଟା ଓ ମହାକାୟା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଏହି ବିଶେଷଣ ଦେଇଥାଆନ୍ତି ।]
ଦେ. ବି—୧ । ବନ୍ଧୁକବିଶେଷ—
1. A kind of matchlock gun.

ତୋପ କମାଣ ନିଶିତ ଗୁଣ
ଜଜାଲ ଜମ୍ବୁର ନଳ ପ୍ରଚଣ୍ଡ । ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।

[ଦ୍ର—ଏହା ତୋଡ଼ାଦାର ଓ ଏଥିର ନଳୀ ଲମ୍ବା, ଏହା ଭାରି ଓ ଏଥିର ଗୁଳ ବହୁ ଦୂରକୁ ଯାଏ ।]
୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ତୋପ—
2. A kind of cannon.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଗୋଡ଼ି ଓ ପଥର ଭରତି କରାଯାଇ ମରା ଯାଉଥିଲା ।]

ଜଜି-ବାବା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ଜଇଜ-ବାବା (ଦେଖ)
Jaji-bābā Jaija-bābā (See)

ଜଝାଲ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଜଜାଲ (ଦେଖ)
Jajhāla Jajāla (See)
(ଜଝାଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜଞ୍ଜକା—ଦେ. ବି—ବନ୍ୟବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Janjakā Webera Corymbosa.

ଜଞ୍ଜପୂକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜପ୍ ଧାତୁ—ଯଙ୍ ଲୁଗନ୍ତ+କର୍ତ୍ତୃ. ଊକ)—
Janjapūka ୧ । ଯେ ସର୍ବଦା ଜପ କରେ—
(ଜଞ୍ଜପୂକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Always engaged in counting beads.
୨ । ଗର୍ହିତ ଜପକାରୀ—2. Always counting beads for evil purposes.

ଜଞ୍ଜାଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଳ ସ୍ଥାନରେ ଲ ଉଚ୍ଚାରଣ ଓ
Janjāl ଶେଷ ବର୍ଣ୍ଣ ହଲନ୍ତ)—ଜଞ୍ଜାଳ (ଦେଖ)
Janjāla (See)

ଜଞ୍ଜାଳ—ସ. ବି. (ଜନ୍ ଧାତୁ; ଯଙ୍ ଲୁଗନ୍ତ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ=ଜଞ୍ଜ+
Janjāla ପୂରଣାର୍ଥେ. ଆଳ; ଯେ ବାରମ୍ବାର ବା ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଜାତ
जंजाल ହୁଏ)—୧ । ଅଳିଆ; ଆବର୍ଜନା—1. Rubbish;
जंजाल sweepings; refuse matters.
(ଜଂଜାଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଗୋଳମାଳ;ଜଟିଳତା; ଗଣ୍ଡଗୋଳ—
2 Disorder; confusion; complication.
୩ । ଝଞ୍ଝଟ—3. Trouble; botheration.

ଘୋରେ ନ ପଡେ ତା ଜଞ୍ଜାଳ । ଭୂପତି—ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୪ । କଳିକଜିଆ—4. Quarrels.
୫ । ସଙ୍କଟ; ବିପଦ; ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ—5. Misfortune.
୬ । ସଂସାରର ମାୟା; ବିଷୟମାୟା—
6. Worldly tie or complications.

ଦେହି ଜଞ୍ଜାଳ ଥାଉ ବଶେ
ପଦାର୍ଥ ମାଗିବ ମୁଁ କିସେ । ଭୂପତି—ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥା' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୭ । ଅଳ; ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଜଗର କରି ପ୍ରାର୍ଥନା—
7. Importunity; repeated pressing request.
୮ । ଜଞ୍ଜାଳ (ଦେଖ)
8. Jajāla (See)

ଜଞ୍ଜାଳ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଜଗର କରି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା; ଅଳ କରିବା; ଧକମିକ କରିବା—
Jañjāḻa karibā
1. To importune.
୨ । ହରକ୍ତ କରିବା—2. To bother; to worry.

ଜଞ୍ଜାଳ ଲଗାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜଞ୍ଜାଳ କରିବା (ଦେଖ)
Jañjāḻa lagāibā Jañjāḻa karibā (See)
(ଜଞ୍ଜାଳ ଲଗେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଞ୍ଜାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ବିଶେଷ ଜଗର ଧରି ପ୍ରାର୍ଥନା କରେ; ଧୀଟ—1. Importunate; troublesome; unreasonably solicitous.
Jañjāḻiā
ଜଞ୍ଜାଳିଆ; ଜଞ୍ଜାଳେ
जंजालिया
ପିଲାଗୁଡାକ ସବୁବେଳେ ଜଞ୍ଜାଳିଆ ସେମାନଙ୍କ କଥା କିଏ ଧରିବେ । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
୨ । ଝଞ୍ଜଟିଆ; ଗୋଳମାଳରେ ଜଡ଼ିତ—
2. Complicated; confused
୩ । ସଂସାରିକ ବିଷୟରେ ଜଡ଼ିତ—
3. Beset with worldly complications.
୪ । ଯେ ଜଞ୍ଜାଳ ଲଗାଏ—
4. Creating botherations.
୫ । କଳହପ୍ରିୟ—5. Quarrelsome.
୬ । ଯେ ଗୋଳମାଳ ଲଗାଏ—
6. Creating complications.

ଜଞ୍ଜାଳିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଜଞ୍ଜାଳିଆ (ଦେଖ)
Jañjāḻiā Jañjāḻiā (See)

ଜଞ୍ଜାଳୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ବିଶେଷ ଅଳ କରେ—
Jañjāḻī 1. Importunate (woman)
(ଜଞ୍ଜାଳେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କଳହପ୍ରିୟା—
2. Quarrelsome (woman).
୩ । ଯେ ବିଶେଷ ଗୋଳମାଳ କରେ—
3. Troublesome (woman).

ଜଞ୍ଜିର—ଦେ. ବି. (ଫା. ଜରନ୍‌ଜୀର୍; ହିଂ ଜଞ୍ଜୀର୍)—
Jañjira ୧ । ଶିକୁଳି; ଜଞ୍ଜିର; ଶୃଙ୍ଖଳ—1. Chain.
ଜଞ୍ଜିର୍
୨ । କବାଟରେ ଲାଗିବା ଶିକୁଳି—2. Door-chain.
जंजीर
୩ । ଅଧୁନିକ ଜମି ମାପିବାର ଚେନ୍—
3. Surveying chain.
୪ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଜୁଡ଼ାର ଚଉଁରୀଗୁଡ଼ିରୁ ଓହଳିଥିବା ଶିକୁଳି; ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—4. Chain hanging from the hairpin of a woman's coiffure
୫ । (କଚେରିଆ; ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପରବର୍ତ୍ତୀ ଦଲିଲ ପ୍ରଭୃତିରେ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ କୌଣସି କାରବାରର ଉଲ୍ଲେଖ—
5. Mention or reference to a previous transaction in a subsequent document.
[ଦ୍ର—ଜଣେ ଖାତକ ୧୯୦୦ ସାଲରେ ମହାଜନଠାରୁ ତମସୁକଦ୍ୱାରା ଟ ୧୦୦୍‌ କୋ ନେଇଥିଲା । ତାହା ପରିଶୋଧ ନ କରି ପୁଣି ୧୯୦୩ ସାଲରେ ହାଣ୍ଡନୋଟ୍‌ଦ୍ୱାରା ଟ ୨୫୍‌କୋ ନେଲା । ଏପରି ସ୍ଥଳରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ହାଣ୍ଡନୋଟ୍ ଲେଖା ହେବାବେଳେ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଅପରିଶୋଧିତ ଦେଣାର ଜଞ୍ଜିର ହାଣ୍ଡନୋଟରେ ଲେଖା ହେଲା ।]

ଜଞ୍ଜିରକାଠି—ଦେ ବି—ଗୋଞ୍ଜକାଠି; ମୁଣ୍ଡ ଖୋସାରେ ଗୁଞ୍ଜା ହେବା ନିମନ୍ତେ ଶିକୁଳି ଲାଗିଥିବା କାଠି—
Jañjirakāṭhi
A hairpin attached with jingling chains for being thrust into the chignon.

ଜଞ୍ଜିର ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—କବାଟରେ ଶିକୁଳି ଦେବା; ଶିକୁଳିଲଗାଇ କବାଟ ବନ୍ଦ କରିବା—To enchain (a door); to chain up; to secure a door to the door post by fastening the door chain.
Jañjira debā
ଜଞ୍ଜିର୍ ଦେଓ୍ୱା
जंजीर लगाना

ଜଞ୍ଜିରପୋଲ—ଦେ. ବି.—ଶିକୁଳିରେ ଝୁଲା ହୋଇ ଯେଉଁ ପୋଲ ବା ସେତୁ ନଦୀ ଆଦି ପାର ହେବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥାଏ; ଝୁଲା ପୋଲ—Hanging bridge; suspended bridge; chain-bridge.
Jañjirapola
ଜଂଜୀରପୁଲ
जंजीरपुल

ଜଞ୍ଜିରମାପ—ଦେ. ବି.—ଚେନ୍‌ଦ୍ୱାରା ଭୂମିମାପ—
Janjira māpa Chain survey.
ଜଞ୍ଜୀରମାପ
जंजीरसे नाप
(ଜଞ୍ଜିର୍ ମାପ; ଜଞ୍ଜିର ମାପ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଞ୍ଜିର ଲଗାଇବା—ଦେ.. କ୍ରି.—ଜଞ୍ଜିର ଦେବା (ଦେଖ)
Jañjira lagāibā Jañjira debā (See)
(ଜଞ୍ଜିର ଲଗେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଞ୍ଜିରା—ଦେ ବି.—୧ । ଜଞ୍ଜିର (ଦେଖ)
Jañjirā 1. Jañjira (See)
ଜଞ୍ଜିରା (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ) ୨ । ସୁନା ବା ରୂପା ତାରକୁ ଗୋଲକାର କାଢ଼ି ଉପରେ ଥରକୁଥର ଗୁଡ଼ାଇ କାଢ଼ିକୁ ବାହାର କରି ଶିଳ ଉପରେ ଶିଳପୁଆ ଗଡ଼ାଇ ଯେପରି ଚୂପି ଦିଆଯାଏ ସେହିପରି ଚୂପିଦେଲେ ଯେଉଁ ଜାଲି ତିଆରି ହୁଏ ତାହା—2. A kind of flagree work woven like a rope and then pressed flat.
जंजीरा
୩ । ଶିକୁଳି ପରି ଛନ୍ଦା ହୋଇଥିବା ସିଲାଇ—
3. A kind of stitch resembling a chain.

୧	ଇ	ଓ	ର୍,ର୍ଦ୍ଧ	ଛ	ଏ	ହଯନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ନ	ଉଥ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଥ	ଢ଼	ନ୍ନ

ଜଞ୍ଜିରି—(ଇତ୍ୟାଦି) ଦେ. ବି —ଜଞ୍ଜିର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jañjiri (etc) Jañjira etc (See)

ଜଟ୍ (ଧାତୁ)—ସ.—ଏକତ୍ର ହେବା—To come together; to be
Jaṭ (root) gathered together.

ଜଟ—ଦେ. ବି. (ସ. ଜଟା)—୧ । ସଂହତ କେଶଗୁଚ୍ଛ—
Jaṭa 1. A tuft of hair tied together.
জট, জঁট ୨ । ଜଟା; ବାବାଜୀମାନଙ୍କର ସଂହତ କେଶ—
जटा 2. Matted locks of ascetics.
ଋଷି ତ ହେଲେ ଛଣାଇବେ ଜଟ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କବିତା ।
୩ । କୁକୁଡ଼ାର ମୁଣ୍ଡରେ ଥିବା କୋମଳ ଲୋମାବୃତ ପତଳା ମାଂସ—3. Cock's comb.
୪ । ବିନ୍ୟସ୍ତ କେଶର ଗଣ୍ଠି; ଜୁଡ଼ା—4. Chignon or knot of hair made up on the head,
୫ । ସଂହତ ପୁଷ୍ପ ବା କଢ଼—5 Matted tuft of flowers or blossoms.
(ଯଥା—ଗଞ୍ଜେଇଜଟ; ତୁଳସୀଜଟ)
ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି.—୬ । ଧାନମେଣ୍ଢା—
6. Ears of paddy woren into a braid.

ଜଟଜଟିଆ—ଦେ. ବି.—୧ । ଏକପ୍ରକାର ତୃଣ; ଯାହାର ଜଟା ପରି ହୋଇଥିବା ମଞ୍ଜଗୁଚ୍ଛକୁ ଏକତ୍ର କଲେ ତାହା ଲାଗି ଯାଏ—1. A kind of grass with tufted twigs; Lyme grass.
Jaṭajaṭiā
ସ. ନାମ—
ଉଲ୍ଟା;
ଉଲ୍ଟ ୨ । ବନ୍ୟ ଛଣପଟ (ଯବାଦ୍ଦିବର୍ଗର ବନ୍ୟକ୍ଷୁପ)—
বনওকড়া 2. Urena Lobata (wild plant); Triumfetta Rhomboidea.
बनओकरा
[ବି—ଏହାର ପତ୍ରର ଧାର କଟା କଟା, ପତ୍ରରେ କୋଣ ଅଛି, ଡେଙ୍ଗ ଲୋମଶ; ଫୁଲ ଛୋଟ ଓ ନାଲି, ଫଳ ଶିମ୍ବାଯୁକ୍ତ ଓ ଗୋଲ, ଏବଂ ଲୁଗାରେ ଲାଗି ଯାଏ ।]

ଜଟପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁଣ୍ଡରେ କେଶସବୁ ଏକତ୍ର କରି ଜୁଡ଼ା ବାନ୍ଧିବା—To make up the hairs of the head into a chignon.
Jaṭapakāibā
(ଜଟପକେଇବା, ଜଟପାଡ଼ିବା, ଜଟପାରିବା, ଜଟବାନ୍ଧିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଟା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜଟ୍ ଧାତୁ=ଏକତ୍ର ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ବାବାଜୀଙ୍କର ସଂହତ କେଶ—
Jaṭā
1. The matted lock of hair of an ascetic or devotee.
୨ । ଅଯତ୍ନବର୍ଦ୍ଧିତ ଗୁଚ୍ଛାକାର କେଶଦାମ—2. Clotted hair (due to the hair being neglected.
୩ । ଅରଣା ମଇଁଷି, ଘୋଡ଼ା ଓ ସିଂହର ବେକ ଓ ମୁଣ୍ଡ ଉପରର ବାଳ—
3. The manes of a lion, horse or bison.
୪ । ଜଟ ପରି ହୋଇଥିବା ଫୁଲ ଓ କଢ଼—
4. Matted or tufted flower
(ଯଥା—ଗଞ୍ଜେଇଜଟା, ତୁଳସୀଜଟା ।)
୫ । ବରଗଛର ଅବରୋହ ବା ଓହଳ—
5. Aerial root of a banyan tree.
ବଟ ବୋଲି ଜଟା ଲମ୍ବେ ମୁଁ ବହୁତ ସତ—ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୬ । ଅଣ୍ଡିରା ତାଳଗଛରୁ ବାହାରିବା ଜଟାର ଫୁଲ—
6. Long stalks of flowers coming out from male palm trees.
୭ । କୁକୁଡ଼ାଜଟା ଫୁଲ—
7. A kind of red tufted flower; cock's comb; the catkin of celosia crestata.
୮ । ଶଟୀ; ହଳଦୀଜାତୀୟ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—
8. Zingiber zedoaria.
୯ । ବେଦପାଠବିଶେଷ —
9. A kind of chanting of the Vedic hymns.
୧୦ । କପିକଚ୍ଛୁ; ବାଇଡଙ୍କ—10. Cowhage.
୧୧ । ଶତମୂଳୀ; ଛତୁଆରି—
11. Asparagus Recemosus

ଜଟାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଭଣ୍ଡିବା; ଅସଲ ବା ପ୍ରାର୍ଥିତ ବସ୍ତୁ ନ ଦେଇ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁ ଦେଇ ଭୁଲାଇବା—
Jaṭāibā
ଜଟେଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଜଟାଜଟ କରିବା }
1. To deceive by giving some thing in lieu of the genine or wished for thing.
୨ । ପ୍ରତାରଣା କରିବା; ଠକାଇବା—
2. To cheat; to impose upon.
ଯୁଦ୍ଧରମାନେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ମିଛ କହି
କେଉଁ ନାହାନ୍ତି ତ ଥିବାକୁ ସେ ଜଟଇ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଉଦ୍ୟୋଗ ।

ଜଟାଜଟି—ଦେ. ବି—ଭଣ୍ଡାଇବା କର୍ମ; ପ୍ରତାରଣା—
Jaṭājaṭi Cheating; deception.

ଜଟାଜାଳ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଟା+ଜାଳ=ସମୂହ)—
Jaṭājāla ଜଟାସମୂହ—The matted hair collectively.

ଜଟାଜୂଟ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଟା+ଜୂଟ=ସମୂହ)—ଜଟାସମୂହ—
Jaṭājūṭa The matted hair collectively
(ଜଟାପଟଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଟାଜ୍ୱାଳ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜଟା+ଜ୍ୱାଳା=ଅଗ୍ନିଶିଖା; ଯାହାର ଶିଖା ଜଟା ପରି)—
Jaṭājwāla
୧ । ପ୍ରଦୀପ—1. Lamp.
୨ । ମଶାଲ—2. Torch

ଜଟାଧର—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜଟା+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯେ ମୁଣ୍ଡରେ ଜଟା ଧାରଣ କରିଥାଏ—
Jaṭādhara
Having matted locks on the head.
ବି—୧ । ମହାଦେବ—1. Siba.
୨ । ବୁଦ୍ଧବିଶେଷ—2. One of the Budha.

୩ । କୋଷକାରବିଶେଷ—
3. Name of a sanskrit lexicographer.
୪ । ଦେଶବିଶେଷ—2. Name of a country.

ଜଟାଧାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜଟା + ଧୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)—
Jaṭādhārī ଯେ ମୁଣ୍ଡରେ ଜଟା ଧାରଣ କରିଥାଏ—
(ଜଟାଧାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Having matted hairs on the head.

ଜଟାବାଇଁଶି—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଜଟାମାଂସୀ)—ଜଟାମାଂସୀ (ଦେଖ)
Jaṭābāiṅsi Jaṭāmāṁsī (See)

ଜଟାଭର—ସଂ. ବି. (ଜଟା + ଭର = ସମୂହ)—ଜଟାସମୂହ—
Jaṭābhāra The matted hair collectively

ଜଟାମାଇଁସୀ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଜଟାମାଂସୀ)—ଜଟାମାଂସୀ (ଦେଖ)
Jaṭāmāiṅsi Jaṭāmāṁsī (See)

ଜଟାମାଂସୀ—ସଂ. ବି.—(ଏହି ବୃକ୍ଷ ସଂହତ କେଶ ପରି ଦେଖାଯାଉଥିବାରୁ) —ସୁଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ—The many-spiked Amaranth; spikenard, an aromatic root used in scenting oils; Nardstachys jatamansi; valeriana jatamansi.
Jaṭāmāṁsī

ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଜଟାମାଂସୀ; ନଳଦ; ବହ୍ନିନୀ, ପେଶୀ; ମାଂସୀ; କୃଷ୍ଣଜଟା, ଜଟୀ; କିରାତିନୀ; ଜଟିଳା; ଲୋମଶା; ତପସ୍ୱିନୀ; ମିଷିକା; ଭୂତଜଟା; ଜଟାବ୍ୟାପୀ; ପିଶିତା; ହିଂସ୍ରା; ମାଂସିନୀ, ଜଟାଳା; ନଳଦା, ମେଷୀ; ତାମସୀ; ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତିନୀ; ମାତା; ଅମୃତଜଟା; ଜନନୀ; ଜଟାବତୀ; ମୃଗଭକ୍ଷା; ଜଡ଼ାମାଂସୀ; ମିସି ।
जटामांसी
बालुछड़, जटमासी,
जटामासी

[ଦ୍ର—ଏହା ହିମାଳୟର ଶାକଗୁଳ୍ମ ବିଶେଷର ଜଟାକାର ସୁଗନ୍ଧ ମୂଳ; ଏହା ଔଷଧରେ ଲାଗେ; ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ତୈଳକୁ ଏତଦ୍ୱାରା ସୁଗନ୍ଧିତ କରାଯାଏ—(ଯୋଗେଶ୍ୱର) । ଏହି ବନସ୍ପତି ହିମାଳୟର ୧୭୦୦୦ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚତାରେ ଜନ୍ମେ, ଏହାର ଡାଳ ଏକ ବା ଦେଢ଼ ହାତ ଲମ୍ବ, କାଠି ପରି ଓ ଏଥିରେ ସାମନାସାମନି ଦେଢ଼ଠାରୁ ଦୁଇଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ ଓ ଅଧଠାରୁ ଏକଅଙ୍ଗୁଳ ଚଉଡ଼ା ପତ୍ର ଧରେ । ଏ ଗଛ ଲାଗି ଜଳବହୁଳ ପଥୁରିଆ ଜମି ଉପଯୁକ୍ତ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଜଟାମାଂସୀ ବଳକାରକ ଉତ୍ତେଜକ, ବିଷଘ୍ନ । ଏହା ଉନ୍ମାଦ, କାଶ, ଶ୍ୱାସ, ହାରକ । ଏହା କେଶବୃଦ୍ଧିକର । ଏହି ତେଲରୁ ଏକପ୍ରକାର ସୁଗନ୍ଧ ତୈଳ ହୁଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।']

ଜଟାୟୁ—ସଂ. ବି. (ଜଟା; କେଶରାଶି ତଦ୍ବତ୍ ଅପରିମିତ ଆୟୁ ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଗରୁଡ଼ବଂଶୀୟ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପୌରାଣିକ ଗୃଧ୍ର ପକ୍ଷୀ (ଏ ଅରୁଣଙ୍କ ପୁତ୍ର ଦଶରଥ ରାଜାଙ୍କ ମିତ୍ର ଥିଲେ । ସୀତାଙ୍କୁ ରାବଣ ହରାଇ ନେବା ସମୟରେ ଏ ରାବଣ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରି ଓ ପରାସ୍ତ ହୋଇ ସେହିଠାରେ ପଡ଼ି ରହିଥିଲେ ଏବଂ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ସୀତା ହରଣ ସଂବାଦ ଦେବା ପରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲେ)—Name of a mythological bird who fought with Rābaṇa while he was stealing away Sītā and was mortally wounded. He breathed his last after communicating the news of abduction to Rāmachandra.
Jaṭāyu

୨ । ଗୁଗ୍ଗୁଳ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Bdellium.

ଜଟାଳ—ସଂ. ବିଣ. (ଜଟା + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଲ)—ଜଟାଯୁକ୍ତ; ଜଟାଧାରୀ—
Jaṭāḻa Having matted hair.
ବି—୧ । ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ—1. An ascetic.
୨ । ବରଗଛ—2 Banyan tree.
୩ । ସିଂହ—3. Lion.
୪ । କଚୁର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) ଶଟୀ—4 Zeodaria.
୫ । ଗୁଗ୍ଗୁଳ—5. Indian bdellium (used as incense)

ଜଟାଳା—ସଂ. ବି—ଜଟାମାଂସୀ (ଦେଖ)
Jaṭāḻā Jaṭāmāṁsī (See)

ଜଟାସୁର—ସଂ. ବି. (ଜଟା + ଅସୁର)—ଭୀମଙ୍କଦ୍ୱାରା ହତ ଅସୁରବିଶେଷ-
Jaṭāsura A demon killed by Bhima.

ଏରୂପେ ଭୀମ ନେଲେ ଜଟାସୁର ପ୍ରାଣ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ବନ ।

[ଦ୍ର—ଏ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କ ରୂପରେ ମୋହିତ ହୋଇ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବେଶ-ଧାରଣ କରି ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ରହିଥିଲା—ଦିନେ ଭୀମଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ଏ ଦ୍ରୌପଦୀ, ଯୁଧିଷ୍ଠିର, ନକୁଳ ଓ ସହଦେବଙ୍କୁ ହରଣ କରି ପଳାଉଥିଲା । ବାଟରେ ଭୀମ ଦେଖି ତାକୁ ହତ କଲେ ।]

ଜଟି—ସଂ. ବି. (ଜଟ୍ ଧାତୁ + ଇ)—୧ । ଜଟା—
Jaṭi 1. Clotted hair; matted hair
(ଜଟୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଅଶ୍ୱତ୍ଥବୃକ୍ଷ—
2. The religious fig tree.
୩ । ସମୂହ—3. Mass; multitude.
୪ । ଜଟାମାଂସୀ (ଦେଖ)
4. Jaṭāmaṁsī (See)
ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଚୁଟି; ଶିଖା; ଚୁରୁକି—
Tuft of hair.

ଜଟିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—(ସଂ. ଜଟିଲ)—୧ । ଜଟାଧାରୀ—
Jaṭiā 1. Having matted locks; wearing matted hair.
ଜଟୀ, ଜଟେଇ }—ସ୍ତ୍ରୀ
୨ । ଗୋଲମାଳିଆ; ଜଟିଳ—2. Knotty.
जटिया, जटे
जटावाला
୩ । ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ଚିଲିକାକୂଳସ୍ଥ ପର୍ବତବିଶେଷ—
3. A hill near the chilkā lake in Puri district.

'ପୁଣ୍ୟ ମଳ ଗୁଳୁଜଟିଳ ଜଟିଆ-
ଗିରି ଆରେ ସାଥ ହୋଇଥିବ ଠିଆ'—ରାଧାନାଥ. ଚିଲିକା ।

୪ । ମହାଦେବ—4. God Śiba.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଢ଼	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଙ୍ଗ	ଉଅ	ଣ୍ଣ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଏଁ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

ଜଟିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଭଣ୍ଡିବା—
Jaṭiba 1 To deceive; to impose upon.
(ଜଟ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଠକିବା—2. To cheat.

ସାକ୍ଷାତ ଦେଖିଲେ ହେଲେ ଲୋକଙ୍କେ, ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଜଟ ଦୃଷ୍ଟ ବଚନେ
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ଜଟିଳ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ଜଟା + ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥରେ ଇଲ)—୧ । ଜଟାଧାରୀ—
Jaṭila 1 Having matted locks.
(ଜଟିଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଜଟାଯୁକ୍ତ—2. Matted; entangled.
୩ । ଦୁର୍ବୋଧ; ଗୋଳମାଳିଆ—3. Complex; complicated; hard to understand; intricate.

ବୋଇଲ ବଚନ ଜାଣିଲି ଜଟିଳ ହୋଇଛି ବ୍ରହ୍ମାଣେ ତହିଁ—ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୪ । ଗଣ୍ଠିଗଣ୍ଠିଆ—4 Knotty.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ସନ୍ନ୍ୟାସୀ, ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ—1. An ascetic.
୨ । ମହାଦେବ—2 Siba.
୩ । ସିଂହ—3 Lion.
୪ । ବଟବୃକ୍ଷ—4. Banyan tree.
୫ । ଏକଜାତୀୟ ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଗଛ; ପ୍ଲକ୍ଷ ବୃକ୍ଷ—
5. The woved-leafed; fig tree.
୬ । ଜଟାମାଂସୀ (ଦେଖ)
6. Jaṭāmaṁsi (See)

ଜଟିଳା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ରାଧିକାଙ୍କ ଶାଶୁ; ରାଧିକାଙ୍କ ନଣନ୍ଦ କୁଟିଳାଙ୍କ
Jaṭilā ମାତା—1. Mother-in law of Rādhikā; the mother of Kuṭilā who was the sister-in-law of Rādhikā.
୨ । ଜଟାମାଂସୀ - 2. Nadostachys Jatamansi; valerian Jatamausi.
୩ । ବ୍ରହ୍ମଚାରିଣୀ—3. A famale recluse.
୪ । ପିପ୍ପଳୀ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. Black peper.
୫ । ବଚ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—5 Liquorice.
୬ । ଦମନକ; ଦୟଣା ଗୁଳ୍ମ—
6. A kind of sweet scented shrub.
୭ । ଗୌତମବଂଶୀୟା, ଋଷିକନ୍ୟାବିଶେଷ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)
7. Name of a girl born in the family of sage Gautama.

ଜଟି—ସଂ. ବି.—ଜଟାମାଂସୀ (ଦେଖ)
Jaṭi 1. Jaṭāmaṁsi (See)
୨ । ଜଟିଳ (ଦେଖ)
2. Jaṭila (See)
୩ । ଜଟ (ଦେଖ)
3. Jaṭi (See)

ଜଟୁଲ—ସଂ. ବି. (ଜଟ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଉଲ)—ଜନ୍ମରୁ ମନୁଷ୍ୟ ଦେହରେ
Jaṭula ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଦେଖାଯିବା (ପ୍ରାୟ ଲୋମଯୁକ୍ତ) ଧଳା, ନାଲି ବା କଳା ଚିହ୍ନ; କଳାଜାଇ ମଦା—A freckle; mole in the body (generally hairy).

ଜଠ—ଦେ. ବି (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ଜଠର)—୧ । ଉଦର—
Jaṭha 1. Belly.
୨ । ଜଠର; ଗର୍ଭ—2. Womb.

ବୋଇଲେ ଆମ୍ଭେମାନେ କାହା ଦୁହିତା ଅଟୁଁ,
କହୁଁପେ କହ ଯ୍ୱତ ଜନ୍ମିବେ ଆମ୍ଭ ଜଠୁଁ—ପୀତାମ୍ବର. କୃଷ୍ଣ ହରିବଂଶ ।

ଜଠର—ସଂ. ବି (ଜନ୍ ଧାତୁ, ଭକ୍ଷଣ କରିବା + କରଣ ଅର, ମ ସ୍ଥାନରେ
Jaṭhara ଠ ଆଦେଶ; କିମ୍ବା ଜନ୍ ଧାତୁ, ଜନ୍ମକରିବା + ଅଧିକରଣ ଅର)—୧ । ପେଟ; ଉଦର—1. Belly.
୨ । ଜରାୟୁ; ଗର୍ଭ—2. Womb.
୩ । ଅନ୍ତଃସ୍ଥଳ—3. Interior.
୪ । ଗର୍ତ୍ତ—4. Cavity; den.
୫ । ଶରୀର; ଦେହ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Body.
୬ । ମରକତମଣିର ଦୋଷବିଶେଷ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. A defect in emerald.
୭ । ସ୍ୱଳ୍ପଜୋକ୍ତ ଉଦର ଫୁଲିବା ରୋଗବିଶେଷ—
7 A disease consisting of a swollen belly.
୮ । ଭାଗବତୋକ୍ତ ପର୍ବତବିଶେଷ—
8. Name of a mythological mountain.
[ଦ୍ର—ଏହା ମେରୁର ପୂର୍ବରେ; ଏହାର ଦୈର୍ଘ୍ୟ ୧୮ ହଜାର ଯୋଜନ; ଚୌଡ଼ା ୨ ହଜାର ଯୋଜନ ଓ ଉଚ୍ଚତା ୨ ହଜାର ଯୋଜନ; ଏହା ନୀଳ ପର୍ବତଠାରୁ ନିଷଧ ଗିରି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ—ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର ।]
୯ । ବୃହତ୍ସଂହିତା ଓ ମହାଭାରତୋକ୍ତ ଦେଶବିଶେଷ—
9. Name of a mythological country.
[ଦ୍ର—ଏହା କୁକୁର ଦେଶର ନିକଟରେ; ଏହା ଅଶ୍ଳେଷା, ମଘା ଓ ପୂର୍ବଫାଲ୍ଗୁନୀ ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କ ଅଧିକାରଭୁକ୍ତ—ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର ।]
୧୦ । ଉତ୍ସଙ୍ଗ; କୋଳ—10. Bosom (Apte).
ସଂ. ବିଣ (+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅର)—୧ । କଠିନ—1. Hard.
୨ । କର୍କଶ—2. Rough.
୩ । ବୃଦ୍ଧ—3. Old; decrepit.

ଜଠରଜ୍ୱାଳା—ସଂ. ବି (ଜଠର + ଜ୍ୱାଳା, ୬ଷ୍ଠୀ ବା ୭ମୀ ତତ୍)—
Jaṭharajwālā ବିଶେଷ କ୍ଷୁଧାର ଉଦ୍ରେକ, କ୍ଷୁଧାଜନିତ ଯନ୍ତ୍ରଣା; ପେଟ ପୋଡ଼ିବା—A burning pain in the stomach due to hunger.

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୃଢ଼ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ'ନ ପାଇଲେ 'ଆଗିଆ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ' ଦେଖିବେ

ଜଠରତା—ସଂ ବି (ଜଠର=କର୍କଶ+ଭାବ. ତା)—
Jaṭharatā ୧ । କର୍କଶତା; କାର୍କଶ୍ୟ—1 Roughness.
୨ । କାଠିନ୍ୟ; କଠିନତା—2. Hardness.

ଜଠରଯନ୍ତ୍ରଣା—ସଂ. ବି (ଜଠର+ଯନ୍ତ୍ରଣା, ୬ଷ୍ଠୀ ବା ୭ମୀ ତତ୍)—
Jaṭharajantraṇā ୧ । ଭ୍ରୂଣ ଜନନୀଗର୍ଭରେ ଥିବା ସମୟରେ (ଜଠରଯାତନା—ଅନ୍ୟରୂପ) ସ୍ୱୟଂ ଯେଉଁ କଷ୍ଟଭୋଗ କରୁଥିବାର କଳ୍ପନା କରାଯାଏ—1. The pain said to be endured by a child while confined in the womb.
୨ । ମାତାଙ୍କର ଗର୍ଭଧାରଣ କ୍ଲେଶ ଓ ପ୍ରସବ ବେଦନା—
2. The mother's pangs during pregnancy and child-birth
୩ । କ୍ଷୁଧା—3. Hunger.
୪ । ଜଠରଜ୍ୱାଳା (ଦେଖ)
4. Jaṭharajwālā (See).

ଜଠରାଗ୍ନି—ସଂ. ବି (ଜଠର+ଅଗ୍ନି, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Jaṭharāgni ୧ । ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟକୁ ପରିପାକ କରିବାର ଶକ୍ତି; ଭୁକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଜୀର୍ଣ୍ଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଉଦରରେ ଜାତ ରସ—
1. The digestive fire of the belly; the gastric juice; the gastric heat.
୨ । କ୍ଷୁଧା—2. Hunger.

ଜଠରାନଳ—ସଂ. ବି. (ଜଠର+ଅନଳ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Jaṭharānaḷa ଜଠରାଗ୍ନି (ଦେଖ)
Jaṭharāgni (See)

ଜଠରାମୟ—ସଂ. ବି. (ଜଠର+ଆମୟ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Jaṭharāmaya ୧ । ଜଳୋଦର ରୋଗ—1. Dropsy.
୨ । ଅତିସାର ରୋଗ (ହି· ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Dysentery.

ଜଠ୍ର—ଗ୍ରା ବି. (ସଂ. ଜଠର)—ଜଠର (ଦେଖ)
Jathra Jaṭhara (See)

ଜଠଳ—ସଂ. ବି. (ଜନ ଧାତୁ+ଅଧିକରଣ ଅର; ର ସ୍ଥାନରେ ଳ)—
Jathaḷa ମନୁଷ୍ୟର ଉଦରାକୃତି ବୈଦିକ ଯୁଗରେ ବ୍ୟବହୃତ ଜଳପାତ୍ରବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—A kind of water vessel shaped like the humen belly used in the vedic age.

ଜଡ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ମୂଳ. ହି. ଜଡ୍)—
Jaṛd ୧ । ମୂଳ—1. Root.
୨ । ମୂଳକାରଣ—2. Root cause; origin.

ଜଡଜି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ଗଞ୍ଜାମବାସୀମାନେ ଇଂ gudge ଶବ୍ଦର ଲୁପ୍ତ ଡ (d) ଅକ୍ଷରକୁ ପ୍ରକାଶ କରି ଏହିପରି ଉଚ୍ଚାରଣ କରିଥାନ୍ତି; ମୂଳ=ବଜେଟ୍ budget ର
Jaḍaji
ଗଞ୍ଜାମୀ ଉଚ୍ଚାରଣ ବଡ୍‌ଜେଟ୍)—ଜଜ୍; ଜିଲ୍ଲାର ପ୍ରଧାନ ବିଚାରପତି—Judge; District Judge.

ଜଡ଼—ସଂ. ବିଣ. (ଜଲ୍ ଧାତୁ=ଜମା କରିବା ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଳ ସ୍ଥାନରେ ଡ)—
Jaṛḍa
୧ । ଶୀତଳ—1. Frigid; cold.
୨ । ଜମାଟ—2. Frozen.
୩ । ବୁଦ୍ଧିହୀନ; ମନ୍ଦବୁଦ୍ଧି; ମୂର୍ଖ—
3. Stupid, idiotic.
୪ । ଅଚେତନ; ନିର୍ଜୀବ—
4. Lifeless, inanimate.
୫ । ନିସ୍ପନ୍ଦ—5. Motionless.
୬ । ଅଲସୁଆ; ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟ; ନିରୁଦ୍ୟମ—6. Inert, idle.
୭ । ଅଜ୍ଞ—7. Ignorant.
୮ । ଏକୀଭୂତ; ଠୁଳ କରାଯାଇଥିବା—
8 Heaped together; collected.
୯ । ମୂକ—9. Dumb.
୧୦ । ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତିହୀନ—10 Inactive.
୧୧ । ଆଚ୍ଛନ୍ନ—11. Covered.
୧୨ । ମୋହିତ—12. Fascinated; infatuated.
୧୩ । ଅନ୍ଧ—13. Blind.
୧୪ । ବଧିର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—14. Deaf.
୧୫ । ବେଦପାଠରେ ଅସମର୍ଥ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
15, Unable or incompetent to study the Bedas.
୧୬ । ସ୍ତବ୍ଧ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—16. Still.
ଦେ. ବିଣ—ଅସଲ—Genuine; original.
ଅଲୋ ମଉସା, ଜଡ ପଇସା—ପ୍ରବଚନ ।
ସଂ. ବି—୧ । ଜଳ—1. Water.
୨ । ସୀମା—2. Boundary.
୩ । ସୀସା—3. Lead (metal).
୪ । ନିର୍ବୁଦ୍ଧି ବା ପାଗଳ ଲୋକ—4. An idiot.
୫ । ନିର୍ଜୀବ ପଦାର୍ଥ—5. Inanimate substance.
ଦେ. ବି—୧ । ଜାଡ଼; ଶୀତ—1. Cold.
ଅଙ୍ଗେ ଅଙ୍ଗେ ଜଡ ପୁଣି ଗଲା ସେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତି ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ—କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।
୨ । ଶୀତଋତୁ—2. The winter season.
ବସନ୍ତେ ସେ ଜଡ଼ ଗଲ୍ପ ଘାତ ଭୁକ୍ତ ବିକାଶନ୍ତି ଘମ
ନଳିନ ମଳିନ ଅସ୍ୟ । ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ—ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୩ । ଅସଲ ବା ପ୍ରଧାନ ବସ୍ତୁ—
3. Chief or most valuable thing.
(ଯଥା—ଅଲୋ ମଉସା; ଜଡ଼ ପଇସା—ପ୍ରବଚନ ।)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଅ	ଉଅ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ପ	ସ	ଚଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍ତ

जड़; जर्; बुनिआद् ୪ । (ସଂ ଜଟା)—ଚେର, ମୂଳ—
4. Root.

୫ । ମୂଳ—5 Foundation.

୬ । ପ୍ରଧାନ କାରଣ; ମୌଳିକ କାରଣ—6. Root cause.

ଜଡ଼ଉ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଜଟ ଧାତୁ)—ଜଡ଼ଉତ (ଦେଖ)
Jar̤d̤au Jar̤d̤auta (See)

ଜଡ଼ଉତ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଜଟ ଧାତୁ)—ରତ୍ନାଦିଖଚିତ—
Jar̤d̤auta Set or overlaid with precious
जड़ाए; जड़ोआ stones (said of ornaments and
जड़ाउ apparel)

ଦେ. ବି.—ମଣିରତ୍ନାଦି ଖଚିତ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଳଙ୍କାର; କୁନ୍ଦନ କାମ—
Gold ornament set with gems.

ଜଡ଼କ୍—ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତରଭାଷା) ବିଣ.—ଯେତେ—
Jar̤d̤ak As much; as large.

ଜଡ଼କ୍ଦାଇଁ—ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତରି ଭାଷା)—ଅବ୍ୟୟ; ଯେଉଁଷଣି—
Jar̤d̤ak dāin̄ As soon as.

ଜଡ଼କର—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜଡ଼=ଶୀତଳ ଅଟେ କର=କିରଣ
Jar̤d̤akara ଯାହାର)—ଚନ୍ଦ୍ର—The moon.

ବଦନରେ ଜଡକର ପ୍ରଶଂସା । ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଜଡ଼କ୍ରିୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜଡ଼+କ୍ରିୟା)—ଦୀର୍ଘସୂତ୍ରୀ; କାର୍ଯ୍ୟ
Jar̤d̤akriya କରିବାରେ ଅଳସୁଆ—Dilatory; idle.
(ଜଡ଼କ୍ରିୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜଡ଼ଜଗତ୍—ସଂ. ବି. (ଜଡ଼+ଜଗତ୍)—ପ୍ରାକୃତିକ ଜଗତ, ଚୈତନ୍ୟ-
Jar̤d̤ajagat ହୀନ ସ୍ଥାବର ଜଗତ—The Nature; the inanimate world; the material world.

ଜଡ଼ତା—ସଂ. ବି. (ଜଡ଼+ଭାବାର୍ଥେ ତ)—୧ । ଶୈଥିଲ୍ୟ—
Jar̤d̤atā 1. Numbness; rigidness.
(ଜଡ଼ତ୍ୱ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଦେହ କାଲ ମାରିଯିବା—
2 Insensibility

୩ । ଶୈତ୍ୟ—3. Frigidity; coldness.

୪ । ମୂର୍ଖତା—4 Stupidity; idiocy.

୫ । ଅସ୍ପଷ୍ଟତା—5. Indistinctness.

୭ । ଆଳସ୍ୟ—7. Idleness.

୮ । ଅକର୍ମଣ୍ୟତା; ଅପଟୁତା—8. Decrepitude.

୯ । ଜଡ଼ ପଦାର୍ଥର ଏକ ସ୍ଥାନରେ ରହିବାର ଗୁଣ; ଯେଉଁ ଗୁଣ ଯୋଗୁଁ ଜଡ଼ ପଦାର୍ଥ ଆପଣାମନକୁ ଚଳି ପାରେ ନାହିଁ କିମ୍ବା ରହି ପାରେ ନାହିଁ—9. Inertia.

୧୦ । ଅଚେତନତା—10. Lifelessness.

୧୧ । ସାହିତ୍ୟ ଦର୍ପଣ ମତରେ ସଞ୍ଚାରୀଭାବ ବିଶେଷ—
11. One of the conditions of a person affected with sentiments.

[ଦ୍ର—ଦୁଃଖ, ଭୟ, ମୋହ ଆଦି ଜନିତ ଗ୍ଲାନିଥିରୁ ମନୁଷ୍ୟର ଯେଉଁ କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ତା ହୁଏ ତାକୁ ଜଡ଼ତା ବୋଲାଯାଏ ।]

୧୨ । ସ୍ତବ୍ଧତା; ଅଚଳତା—12. Stillness; inertness.

୧୩ । (ବୈଶେଷିକ ଦର୍ଶନ) ପରମାଣୁମାନଙ୍କର ଗୁଣବିଶେଷ; ସ୍ଥିତି ଓ ଗତିର ଇଚ୍ଛାର ଅଭାବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
13. (Baiśeshika philosophy) An attribute of molecules; want of any will to move and stay.

ଜଡ଼ପଦାର୍ଥ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଜଡ଼+ପଦାର୍ଥ)—ଅଚେତନ ବା ନିର୍ଜୀବ
Jar̤d̤apadārtha ବସ୍ତୁ—Inanimate thing.

ଜଡ଼ପିଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଜଡ+ପିଣ୍ଡ)—ସ୍ଥୂଳ ଜଡ଼ବସ୍ତୁ—
Jar̤d̤apiṇḍa A solid and inactive object.

ଜଡ଼ପ୍ରକୃତି—ସଂ. ବି.—୧ । ଜଡ଼ ଜଗତ, ନିର୍ଜୀବ ଜଗତ୍—
Jar̤d̤aprakr̤uti Nature, the material world.

୨ । ଅଳସ ପ୍ରକୃତି—2. Idle nature.

ଜଡ଼ବର—ଦେ. ବି.—ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Jar̤d̤abara A kind of tree (Howells).

ଜଡ଼ବାଦ—ସଂ ବି. (ଆଧୁନିକ ଦର୍ଶନପରିଭାଷା)—ପ୍ରାକୃତ ଦର୍ଶନ;
Jar̤d̤abāda ଯେଉଁ ମତବାଦରେ ଆତ୍ମାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ସ୍ୱୀକାର କରାଯାଏ ନାହିଁ; ଦେହାତ୍ମବାଦ—
(modern philosophy) Materialism.

ଜଡ଼ବାଦୀ—ସଂ. ବିଣ.—(ଜଡ଼+ବଦ୍ ଧାତୁ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Jar̤d̤abādī ଯେ ଜଡ଼ବାଦମତ ପୋଷଣ କରେ—One who holds the theory of materialism.

ଦେ. ବି.—ଜଡ଼ବାଦମତ ପୋଷଣ କରୁଥିବା ଲୋକ—
A person holding the theory of materialism.

ଜଡ଼ଭରତ—ଦେ. ବି.—ଅନଭିଜ୍ଞ ବା ମୂର୍ଖ ଲୋକ—
Jar̤d̤abharata 1. An idiot.
जड़भरत ୨ । ଜଡ଼ଭାବାପନ୍ନ ନିର୍ବୋଧ ବ୍ୟକ୍ତି—
जड़भरत 2. A stupid and idle person.
(ଜଡଭରଥ—ଅନ୍ୟ ନାମ) ୩ । ନିର୍ବାକ୍ ବ୍ୟକ୍ତି—
3. A dumb person.

୪ । ପୁରାଣବର୍ଣ୍ଣିତ ବ୍ରହ୍ମବାଦୀ କ୍ଷତ୍ରିୟ ଜନୈକ ମହାପୁରୁଷ—
4. Name of a Brāhmaṇa mentioned in the Purāṇas.

[ଦ୍ର—ଏ ଅଙ୍ଗିରସଗୋତ୍ରୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ । ସର୍ବଦା ଜଡ଼ବତ୍ ରହୁଥିଲେ । ଭାଗବତରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ, ରାଜା ଭରତ ବାନପ୍ରସ୍ଥ ଅବଲମ୍ବନ କରିବା ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ହରିଣ ପୋଷିଥିଲେ । ସେ ହରିଣ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଏପରି ମାୟା ଜନ୍ମିଥିଲା ଯେ, ରାଜାଙ୍କ ଦେହରୁ ପ୍ରାଣବାୟୁ ବାହାରିଲାବେଳେ ସେ ଭଗବଚ୍ଚିନ୍ତା ନ କରି ସେହି

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ଗାଡ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, କୁଥ ନ ମିଳିଲେ 'କୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଁଖୀ ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ହରିଣର ଚିନ୍ତାରେ ମଗ୍ନ ଥିଲେ । ଅତଏବ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ପରେ ସେ ହରିଣଯୋନିରେ ପୁନର୍ଜନ୍ମ ଲାଭ କଲେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ପୁଣ୍ୟ ପ୍ରଭାବରୁ ତାଙ୍କର ପୂର୍ବଜନ୍ମର ଜ୍ଞାନ ହେଲା ଓ ସେ ସେହି ପୁଣ୍ୟ ହରିଣ ଶରୀର ତ୍ୟାଗ କରି ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଳରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ପୂର୍ବଜନ୍ମର ଅନୁଭବରୁ ସେ ସଂସାରବାସନାରୁ ମୁକ୍ତ ରହିବା ପାଇଁ ସର୍ବଦା ଜଡ଼ବତ୍ ରହୁଥିଲେ । ଏଥିପାଇଁ ଲୋକେ ତାଙ୍କୁ ସର୍ବଦା ଜଡ଼ଭରତ ନାମରେ ଡାକିଲେ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଜଡ଼ଭରତଙ୍କ ଗାଦି—ଦେ. ବି.—କେଦାରେଶ୍ୱର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଗୋଟିଏ
Jarda bharatanka gādi ତୀର୍ଥ—Name of a sacred place said to be the hermitage of Jardabharata.
[ଦ୍ର—ହିମାଳୟର ସାନୁଦେଶରେ ଅବସ୍ଥିତ କେଦାରନାଥ ତୀର୍ଥର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ବ୍ରହ୍ମକୁଣ୍ଡ ନାମକ ପୁଷ୍କରିଣୀର କୂଳରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଚୀନ କୁଟୀର ଜଡ଼ଭରତଙ୍କ ଗାଦି ନାମରେ ପରିଚିତ—
ଦୁର୍ଗାନାଥ ଘୋଷ—ସ୍ୱାମୀ ରାମାନନ୍ଦ ।]

ଜଡ଼ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବିଷୟର ମୂଳୋତ୍ପାଟନ କରିବା;
Jarda māribā ସମୂଳେ ବିନାଶ କରିବା—To uproot a
(ଜଡ଼ରୁ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) thing; to strike at the root
जड़से मारना of a thing; to eradicate a thing.

ଜଡ଼ରୁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଆରମ୍ଭରୁ—
Jardaru 1. From the beginning.
जड़से (ଯଥା—ଏ କଥା ତ ଜଡ଼ରୁ ବିଗିଡ଼ିଛି, ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଧାରିଲେ କଅଣ ହେବ ?)
୨ । ଆଦୌ; ଜମାରୁ—2. At all.
(ଯଥା—ମୁଁ ଏକଥା ଜଡ଼ରୁ ଜାଣେ ନାହିଁ ।)
୩ । ମୂଳରୁ; ଚେରରୁ—3. From the root.
(ଯଥା—ଏ ଗଛକୁ ଜଡ଼ରୁ ନ ମାରିଲେ ପୁଣି କୁଆଁ ହେବ ।)

ଜଡ଼ସଡ଼—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଜଡ଼; ବଂ.ରୁ ଅନୁକୃତ)—
Jardasarda ୧ । ଲଜ୍ଜା ବା ଭୟରେ ମ୍ରିୟମାଣ; କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟ
জড়সড় ବିମୂଢ଼—1. Dumbfounded through fear
हक्काबक्का or shame
(ଯଥା—ସେ ଲଜ୍ଜାରେ ଜଡ଼ସଡ଼ ହୋଇଗଲା ।)
୨ । ଲଜ୍ଜା ବା ଭୟରେ ସଙ୍କୁଚିତ—2. Shrink into a small compass as through fear (Ganguly. Students' Dictionary).

ଜଡ଼ା—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ଏରଣ୍ଡ; ଉମ୍ବୁକ)—ଏରଣ୍ଡ; ଗବ—
Jardā 1. Castor seed plant; Ricinus Communis.
রেড়ী ଜଡ଼ା ବୃକ୍ଷ ହୋଇଯାଇ ଅଗର ଚନ୍ଦନ ।
रेंड़ी ପ୍ରାଚୀ—ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣଗୀତା ।
জড়া ୨ । (ସଂ. ଜଡ଼ିତ) ସଂଲଗ୍ନ ହେବା; ଆସକ୍ତ ହେବା; ଜଡ଼ିବା;
जड़ना ସଂଯୋଗ—2. Attachment; clinging to.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଜଡ଼ାତେଲ—Castor oil.
ବାଇଗଙ୍କ ପତ୍ରରେ ଜଡ଼ା ଲଗାଇ ତଦ୍ୱାରା ଆଚ୍ଛାଦନ କଲେ ବ୍ରଣ ଶୁଷ୍କ ହୁଏ ।
ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣକଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।
ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ପପୟା (ଦେଖ)
Papayā (See)
ଦେ. ବିଣ—୧ । (ସଂ. ଜଡ଼ିତ) ରତ୍ନାଦିରେ ଜଡ଼ିତ—
1 Set or inlaid with gems.
୨ । (ସଂ. ଜଡ଼) ମୂକ—2. Dumb.

ଜଡ଼ାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ ଜଟ ଧାତୁର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—
Jardāibā ୧ । ଜଡ଼ିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ; ସଂଲଗ୍ନ କରାଇବା—
জড়ান 1. Causative form of Jardibā; to
जड़ाना; जड़वाना cause to cling to
(ଜଡ଼େଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ରତନ ପଲଙ୍କ ଛଡ଼ାଇ ଜଡ଼ାଇ ସର୍ପ ଶୟନେ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୨ । ଖଚିତ କରିବା—
2. To set or inlay with gems.
୩ । କୁଣ୍ଡଳରୂପେ ବେଷ୍ଟନ କରିବା; ଗୁଡ଼ିପାକେ ଗୁଡ଼େଇବା—
3. To wrap or wind round.
ପୀତା ଓଢ଼ଣୀକୁ ଉଡ଼ାଇ ଅଙ୍ଗକୁ ଜଡ଼ାଇ ନ ଥିବ ଦିନରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତକଲ୍ଲୋଳିନୀ ।
୪ । ଜାବୁଡ଼ି କରି ଧରିବା—4. To cling to.
୫ । କୌଣସି ଦୋଷରେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଜଡ଼ିତ ବା ଲିପ୍ତ କରିବା—5. To implicate.

ଜଡ଼ାଉ—ଦେ. ବିଣ—ଜଡ଼ଉତ (ଦେଖ)
Jardāu Jardauta (See)

ଜଡ଼ାଜଡ଼ି—ଦେ. ବି—୧ । ପରସ୍ପର ସହିତ ସଂଯୋଗ—
Jardājardi 1 Attachment
জড়াজড়ি ୨ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ଆଲିଙ୍ଗନ—
घालमेल 2. Mutual embrace.
ବିଣ—୧ । ସଂଯୁକ୍ତ—1. Attached; clinging.
୨ । ପରସ୍ପର ଆଲିଙ୍ଗିତ—2. Inter locked.

ଜଡ଼ାତେଲ—ଦେ ବି—ଏରଣ୍ଡତୈଳ; ଗବମଞ୍ଜିରୁ ବାହାର କରାଯିବା
Jardātela ତେଲ—Caster oil.
বেড়ীতেল [ଦ୍ର—ଜଡ଼ା ଅର୍ଥାତ୍ ଗବମଞ୍ଜିକୁ ପେଢ଼ି କରି ବା
रेंड़ीतेल ସିଝାଇ କରି ତେଲ ମରାଯାଏ, ସିଝାଇ କରି ବାହାର କରାଯିବା ତେଲକୁ ରଙ୍ଗା ଜଡ଼ାତେଲ କହନ୍ତି ।]

ଜଡ଼ାତେଲ ମେଣ୍ଢାବାଳ—ଦେ. ପ୍ରବଚନ—ଅଭେଦ୍ୟ ବା ଘନିଷ୍ଠ
Jardātela mendhābāla ପ୍ରଣୟରେ ଆବଦ୍ଧ—Very closely or intimately associated.
[ଦ୍ର—ଘନିଷ୍ଠ ଅଭେଦ୍ୟ ପ୍ରୀତି ସୂଚିଲେ ଏହା କୁହାଯାଏ । ଯଥା—ସେ ଦୁହେଁ 'ଜଡ଼ାତେଲ ମେଣ୍ଢାବାଳ' ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଯେହେତୁ ମେଣ୍ଢାବାଳରେ ଜଡ଼ାତେଲ ମିଶାଇଲେ ତାହା ସହଜରେ ପରସ୍ପର ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୁଏ ନାହିଁ ।]

ଽ	ଇ	ଉ	ଋ,ଝ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଃ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଂ	ଉଃ	ଋ
୬	ଈ	ଊ	ଋୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଇଅ	ଔ	ନ୍

ଜଡ଼ାମୂରୁଖ—ଗ୍ରା. ବିଣ—ଜଡ଼ାମୂର୍ଖ (ଦେଖ)
Jar̤d̤āmurukha — Jar̤d̤āmūrkha (See)

ତୁହି ଯାଙ୍କୁ ସୁବସ୍ତୀ ଲେ କରୁଥାଉ ମାତ
ଜଡ଼ାମୂରୁଖ ହେଲେ ହୁଅଇ ପଣ୍ଡିତ ଲୋ—ଗାଉବାଲଙ୍କ ବନ୍ଦନା ଗୀତ ।

ଜଡ଼ାମୂର୍ଖ—ଦେ. ବିଣ—ଘୋରମୂର୍ଖ; ଗଣ୍ଡମୂର୍ଖ; କାଦାମୂର୍ଖ; କାଉଁଖର—
Jar̤d̤āmūrkha — Totally illiterate
गजमूर्ख
अनपढ़

ଜଡ଼ି ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଟା)—୧ । ଔଷଧରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ଚେରମୂଳ—
Jar̤d̤i — 1. Medicinal roots.
जड़ी
୨ । ବଟବୃକ୍ଷ—2. Banyan tree
ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଗଛ—
The pipal tree; the holy fig tree.

ଜଡ଼ିତ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଜଟ୍ ଧାତୁଜ.)—୧ । ଖଚିତ—
Jar̤d̤ita 1. Set; studded; inlaid or overlaid with gems.
জড়িত
जड़ित
୨ । ବେଷ୍ଟିତ—2. Covered; surrounded.
୩ । ଆସକ୍ତ; ସଂଲଗ୍ନ; ସଂଯୁକ୍ତ—
3. Attached; clinging; intimately connected.
୪ । ମିଶ୍ରିତ—4. Implicated, mixed

ବହୁଲେ କ ସରସ୍ୱତୀ କାଳନ୍ଦୀ ଜଡ଼ିତ—ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୫ । ଲିପ୍ତ—5. Besmeared.

ଜଡ଼ିପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସଂଲଗ୍ନ ହେବା—
Jar̤d̤ipar̤d̤ibā — To cling

ମଧୁଲୋଭେ ମାଛି ଯେସନ୍ତେ ଜଡ଼ି ପଡନ୍ତି—ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଜଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜଟ୍ ଧାତୁ=ଏକତ୍ର ହେବା)—
Jar̤d̤ibā — ୧ । ମିଶିବା; ସଂଲଗ୍ନ ହେବା; ଲାଗିରହିବା—
जड़ा — 1. To be attached to; to mix with; to stick to.
जड़ना

ଗୃହଚୁଡିରେ ଅଶ୍ମାସେ ଜଡ଼ିତ ବହୁର୍ମାସୀମାନଙ୍କ ଅଙ୍କସ୍ଥଳେ ଜଡ଼ିଲ ରେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଜଡ଼ାଇବା }
ଜଡ଼େଇବା } ଣିଜନ୍ତ — ୨ । ଜାବୁଡ଼ି କରି ଧରିବା—
2. To cling to

ସମସ୍ତେ ବେଢି ଧରି ଜଡ଼ି
ଗୁଡକୁ ଯେସନେ ପିମ୍ପୁଡ଼ି—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୩ । ଲିପ୍ତ ହେବା; ଆସକ୍ତ ହେବା—
3. To be addicted to.

ଯେ ହରିରସେ ଥାନ୍ତି ଜଡ଼ି
ତାଙ୍କ ଜୀବନ ତୁରେ ଏଡ଼ି—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୪ । କାରୁକାର୍ଯ୍ୟରେ ମଣ୍ଡିତ କରିବା; ଖଚିତ କରିବା—
4. To inlay or set with gems etc.
୫ । ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବା—5. To embrace.

ଭଲ ସଖୀ ଦେହେ ସ୍ନେହେ ଜଡ଼ନ୍ତୀର । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ—ସଙ୍ଗୀତ ।

୬ । ଏକତ୍ରିତ ହେବା; ଗୋଟା ହେବା, ସଂହତ ହେବା—
6. To cohere; to stick together.

ବସ୍ତ୍ର ସେଦନ ଲୁହ ପଡ଼ି
ଭୂମିରେ ଯେସନ ରେଣୁ ଜଡ଼ି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଟାଙ୍ଗଣାଦ୍ୱାରା ସୁନା ବା ଧାତୁର ଏକ ଖଣ୍ଡ ଅନ୍ୟ ଖଣ୍ଡ ସଙ୍ଗେ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ ହେବା; ଝାଳ ହେବା—
(one bit of metal) To be soldered to (another bit).

ଜଡ଼ିବୁଟି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଟ+ବଟିକା) (ସଦର)—
Jar̤d̤ibuṭi — ଭୁଟ୍ଟିକା ଔଷଧ; ମୂଳମୂଳିକା; ଔଷଧାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ ଚେର ମୂଳାଦି—Medicinal herbs; drugs.
জড়িবুটি
जड़ीबुटी

ଜଡ଼ିମା—ସଂ. ବି. (ଜଡ଼+ଭାବାର୍ଥେ ଇମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Jar̤d̤imā — ୧ । ଜଡ଼ତା (ଦେଖ)
1. Jar̤d̤atā (See)
୨ । କାର୍ଯ୍ୟକାରଣ ବ୍ୟତୀତ ବାକ୍ୟର ଅନ୍ୟଥାଭାବ—
2. The change of a word without cause.

ଜଡ଼ିମୁଣି—ଦେ. ବି—କେଳାମାନେ ଯେଉଁ ମୁଣିରେ ସର୍ପବିଷର ପ୍ରତିଷେଧକ ଗଦ ଓ ଚେରମୂଳ ରଖିଥାଆନ୍ତି—
Jar̤d̤imuṇi — Wallet of snake-charmers containing medicinal drugs against snake bite.

ଜଡ଼ିମୂଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଟା+ମୂଳ)—ଜଡ଼ିବୁଟି (ଦେଖ)
Jar̤d̤imūḷi — Jar̤d̤ibuṭi (See)

ଜଡ଼ୀକୃତ—ସଂ. ବିଣ. (ଜଡ଼+ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବେ ଚ୍ୱି (ଈ)+କୃତ; ଯେଉଁ ଅଜଡ଼ ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଜଡ଼ କରାଯାଇ (ଜଡ଼ୀକରଣ—ବି) ଅଛି)—୧ । ନିଷ୍ପନ୍ଦୀକୃତ; କଷ୍ଟେଷ୍ଟୀକୃତ—
Jar̤d̤īkṛuta — 1. Rendered unsensible; benumbed; stupefied.
୨ । ଯାହାକୁ ଘନ କରାଯାଇଅଛି—
2. Condensed; solidified.
୩ । ଏକତ୍ରୀକୃତ; ପୁଞ୍ଜୀକୃତ—3. Heaped up; gathered together into a compact mass.

ଜଡ଼ୀଭୂତ—ସଂ. ବିଣ. (ଜଡ଼+ଅଭୂତତଦ୍ଭାବେ ଚ୍ୱି (ଈ)+ଭୂତ; ଯେଉଁ ଅଜଡ଼ ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତି ଜଡ଼ ହୋଇଅଛି)—
Jar̤d̤ībhūta — ୧ । ନିଷ୍ପନ୍ଦୀଭୂତ; ଯାହା ନିଷ୍ପନ୍ଦ ହୋଇଅଛି—
1. Become rigid; parlysed; benumbed; stunned; stupefied.
୨ । ଯେ ହତବୁଦ୍ଧି ହୋଇଅଛି; କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼—
2. Bewildered; dumbfounded.
୩ । କଷ୍ଟେଷ୍ଟ—3. Inert; become inactive.
୪ । ନିରୁତ୍ସାହ—4. Discouraged; disheartened.
୫ । ଅଭିଭୂତ; ଅକ୍ରାନ୍ତ—5. Overpowered.
୬ । ମଗ୍ନ; ଜଡ଼ିତ—6. Immersed; implicated.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତର ମତ ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍କୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୭। ବେଷ୍ଟିତ; ସମାଚ୍ଛନ୍ନ—
7. Encompassed; covered.

୮। ଘନୀଭୂତ; ଜମାଟ ହୋଇଥିବା—8. Frozen.

[ଦ୍ର—'ଜଡ଼ୀକୃତ' ଶବ୍ଦ କର୍ମବାଚ୍ୟରେ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ, ତେଣୁ ତାହାର ଅର୍ଥ ପୂର୍ବେ ଜଡ଼ ହୋଇ ନ ଥିବା ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜଡ଼ କରାଯାଇଥିବା କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତି ମାତ୍ର 'ଜଡ଼ୀଭୂତ' ଶବ୍ଦ କର୍ତ୍ତୃବାଚ୍ୟରେ ନିଷ୍ପନ୍ନ, ଏହାର ଅର୍ଥ ପୂର୍ବେ ଜଡ଼ ହୋଇ ନ ଥିବା ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ୱୟଂ ଜଡ଼ ହୋଇଯିବା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ ଅଭୂତ ତଦ୍‌ଭାବ ଅର୍ଥରେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ଶେଷରେ 'କୃତ' ଓ 'ଭୂତ' ପ୍ରୟୋଗ ହୋଇଥାଏ, ସର୍ବତ୍ର ଏହି ଭଳି ଅର୍ଥ ବୁଝିବାକୁ ହେବ।]

ଜଡ଼ୁର—ସଂ. ବି—ଜଟୁଳ (ଦେଖ)
Jardura Jatula (See)
(ଜଡ଼ୁଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଡ଼ୋପାସକ—ସଂ.ବିଣ.ପୁଂ. (ଜଡ଼ + ଉପାସକ; ଉପପଦ ତତ୍‌ପୁରୁଷ)—
Jardopāsaka ଜଡ଼ ପ୍ରକୃତିକୁ ଯେ ପୂଜା କରେ—
(ଜଡ଼ୋପାସିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Worshipper of Nature.

ଜଡ଼ୋପାସନା—ସଂ. ବି. (ଜଡ଼+ଉପାସନା; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Jardopāsanā ପ୍ରକୃତିପୂଜା—Nature worship.

ଜଡ଼ୌ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଜଡ଼ଉତ (ଦେଖ)
Jardau Jardauta (See)
(ଜଡ଼ୌତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜନ)—ବ୍ୟକ୍ତି; ମନୁଷ୍ୟ—
Jana Person; individual.
जना (ଯଥା—ସେ ଜଣକୁ ଟଙ୍କାଏ ଦେଲେ।)
आदमी

ଜଣକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜନୈକ)—ଏକଜଣ ମାତ୍ର—
Janaka Only one person.
जनेक
आदमीठा

ଜଣକିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଜଣିକିଆ (ଦେଖ)
Janakiā Janikiā (See)
(ଯଥା—ଜଣକିଆ ମଶାରି।)

ଜଣକେ—ଦେ. ଅ—୧। ଜଣେ ଜଣେ; ପ୍ରତ୍ୟେକେ—
Janake 1. Each.
फि जनाके ୨। ଜଣପିଛା ଜଣପ୍ରତି—
फि आदमीको 2. To each; for each.
ଜଣକେ କର ଦେଲେ ଯୋଡ଼ାଏ ଯୋଡ଼ାଏ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ।

ଜଣକେତେ—ଦେ. (ସର୍ବନାମ)—୧। କେତେକ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Janakete 1. Some (persons).
जनकतेक ଜଣ କେତେ ସହୃଦୟ, ସମର୍ଥ, ସହାୟ ସଙ୍ଗ କାମ ସଖା।
केतना आदम। ମଧୁସୂଦନ—ବସନ୍ତଗାଥା।

୨। ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A few persons
(ଯଥା—ମୁଁ ବେଶୀ କିଛି ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରି ନାହିଁ; ଯାହା କରିଛି ତହିଁରେ ଜଣକେତେକଙ୍କ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଚଳି ପାରେ।)

ଜଣଜଣ—ଦେ. (ସର୍ବନାମ)—୧। ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି—
Janajana 1. Every person; every individual each.
एकएकजना (ଯଥା—୫ ଜଣକୁ ୧୦ ଟଙ୍କା ଦିଆଗଲେ ଜଣଜଣକୁ
फिआदमी କେତେ ଦିଆଯିବ ?)

୨। ଜଣକ ପରେ ଜଣେ—2. One after another
(ଯଥା—ପରୀକ୍ଷାର ଫଳ ଅନୁସାରେ ଜଣ ଜଣ ହୋଇ କ୍ଲାସ ଉଠିଲେ।)

୩। ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ପୃଥକ୍‌ଭାବରେ—3 Individually.
(ଯଥା—ଜଣ ଜଣ ହୋଇ ଗ୍ରାମରୁ ବନ୍ଧୁ ଲୋକେ ଆସି ଜମା ହୋଇଗଲେ।)

୪। ଥରକେ ଜଣେ—4. One at a time.
(ଯଥା—ଦେଖ, ଜଣ ଜଣ ହୋଇ ତା ସଙ୍ଗେ ଲଢ଼ାଇ କର ଏକାବେଳକେ ଜଣକୁ ୫ ଜଣ ଆକ୍ରମଣ କଲେ କପଟ ଚଳିବ ?).

ଜଣଜଣକେ—ଦେ. ସର୍ବନାମ—୧। ପ୍ରତ୍ୟେକେ—
Janajanake 1. Each (himself or herself .
एकएक (ଯଥା—ସେ ଜଣଜଣକେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ରାଜା, ତାଙ୍କୁ
फिआदमी କିଏ ଇଚ୍ଛିତ ସିଦ୍ଧି ଦେଉଛି କି ?

୨। ଜଣ ଜଣ (ଦେଖ)
2. Janajana (See).

ଦେ. ଅ—୧। ଜଣ ଜଣ କରି; ଥରକେ ଜଣେ ହୋଇ—
1. One person at a time.
(ଜଣ ଜଣ କରି—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ସେ ଜଣଜଣକେ ମହା ଧୂମ୍ ଲଗାଇଲେ—ବୁଝେଇ ବୁଝେଇ ଥକିଗଲି—କେତେ କାହାକୁ ବୁଝାଇବି ?)

୨। ଜଣପିଛା; ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ—
2 For each; to each.
(ଯଥା—ଜଣଜଣକେ ଅଧ ସେର ଲେଖାଏ ଚାଉଳ ଦେଇଛି; ଅଣ୍ଟିବ ନାହିଁ ?)

୩। ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ—3 Mutually.
(ଯଥା—ଜଣଜଣକେ ପେଲାପେଲି ହୋଇ ଏବେ ସମସ୍ତେ ନଈରେ ପଡ଼ି ବୁଡ଼ିଲେଣି—ମୁଁ ବା କାହାକୁ ସମ୍ଭାଳିବି ?)

ଜଣପଣ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜନ)—୧। ଯୋଗ୍ୟତା—
Janapana 1. Ability.

୨। ମନୁଷ୍ୟର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ—2. Individuality.

ଜଣପିଛା—ଦେ. ଅ—ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଅଂଶରେ—
Janapichhā In the share of each person.
(ଯଥା—୭ ଜଣଙ୍କୁ ଟ ୭୦୧ ଦେଲେ ଜଣପିଛା କେତେ ପଡ଼ିଲା ?)

୧	ଈ	ଙ	ଋ,ଋ୍	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଋ୍	ୟ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଡ଼	ନ୍

ଜଣା—ଦେ. ବିଣ (ସଂସ୍କୃତ. ଜ୍ଞା ଧାତୁ=ପ୍ରାକୃତ ଜାଣ ଧାତୁ)—
Janā ୧ । ବିଦିତ; ଜ୍ଞାତ—1. Known.
जाना ବାଳୁ ବାଳଣା ଜଣା ସୁଗ୍ରୀବେ ରଣାଙ୍ଗଣାନ୍ତ ହୋଇ ଅଛଣା ।
मालुम ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୨ । ସୁବିଦିତ—2. Well known.
୩ । ପରିଚିତ—3. Acquainted with.
जानान ଦେ. ବି—୧ । ଜ୍ଞାନ—1 Knowledge.
जान् ୨ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟଦ୍ୱାରା ବୋଧ—2 Perception.
୩ । ପରିଚୟ—3. Acquaintance.
୪ । ବିଜ୍ଞାପନ; ଏତଲା—4 Information.

ଜଣାଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଜ୍ଞା ଧାତୁ ଣିଚ୍, ଜ୍ଞାପି ଧାତୁ; ଜାଣିବାର
Janāibā ଣିଜନ୍ତରୂପ)—୧ । ଜ୍ଞାପନକରିବା—
जानान 1. To notify; to inform.
आगा करना; जनाना ୨ । ଦେବତା ବା ରାଜା ଆଦିଙ୍କ ନିକଟରେ
(ଜଣେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ନିବେଦନ କରିବା—
2. To represent to a superior or Deity.
୩ । ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା—3. To pray; to solicit.
[ଦ୍ର ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଜଣା କରିବା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ; ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି—ଜଣାଇବା (ଦେଖ)
Janā karibā Janāibā (See)
ପ୍ରଣମି ବିନୟେ ଜଣାକଲେ ଏ ଗିରକୁ—ତୁଳସୀ. ବଳମ ସମାପ୍ତଣ. ଅଦ ।

ଜଣାଜଣି—ଦେ. ବିଣ—୧ । ସାଧାରଣରେ ଜ୍ଞାତ—
Janājani 1. Known commonly.
जानाजानि ୨ । ପରସ୍ପର ଚିହ୍ନାଚିହ୍ନି—
2. Mutually recognising.
ଏହି କାଳରେ ବାରୁ ପୁଅ ସତା ମିଳି
ଜଣାଜଣି ନୋହି କଣ୍ଠାଇ କୋଟେ ଗାଳ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସ୍ତ୍ରୀ ।
ଦେ. ବି—୧ । ପରସ୍ପର ଚିହ୍ନାଚିହ୍ନି ହେବା—
1. Mutual recognition.
୨ । ରାଜାଆଦିଙ୍କୁ କୌଣସି ବିଷୟର ଜ୍ଞାପନ—
2. Information given to an authority.

ଜଣାଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ଞାପନ)—୧ । ଦେବତା ବା ରାଜାଆଦିଙ୍କ
Janāna ନିକଟରେ ସ୍ତୁତି—1 Prayer.
आर्जि ବାର୍ତ୍ତା ଯା ଲେଖିଛି ଅଜ୍ଞାପଣ ନୋହେ
अरज, जनाब ଜଣାଣ ସେ ଦେଉଥିବ । ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୨ । ପ୍ରାର୍ଥନା; ନିବେଦନ—2. Supplication.

ଜଣାଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦେବତା ବା ରାଜା ଆଦିଙ୍କୁ କୌଣସି ବିଷୟ
Janāna karibā ଜଣାଇବା—To represent a matter
आर्जि करा to a king or Deity.
अरज करना ଜଣାଣ କର ମା ବନ୍ଦିଚରଣେ । ମଧୁସୂଦନ

ଜଣାନନ୍ଦ—ଦେ. ବି. (ପ୍ରାଚୀନ) (ସଂ. ଜ୍ଞାନାନନ୍ଦ)—୧ । ପରମାତ୍ମା—
Janānanda 1 The Divine Essence.
୨ । ଜୀବାତ୍ମା—2. The animal soul.
୩ । ଜ୍ଞାନଲାଭଦ୍ୱାରା ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରିବା ପୁରୁଷ—
3 A person who attains pleasure in securing knowledge.
ଠୁଳରୂପୀ ବସ୍ତୁକ ପାଇବ ଜଣାନନ୍ଦ । ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣଗୀତା ।

ଜଣାବଇ—ଦେ. କ୍ରି. (ପ୍ରାଚୀନ) [ଜଣାଇବା କ୍ରିୟାର
Janābai ବର୍ତ୍ତମାନକାଳ ଅନ୍ୟ ପୁରୁଷ ଅମାନ୍ୟାର୍ଥକ ଏକବଚନ
(ସେ) କର୍ତ୍ତା ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ]—ବିକଳ୍ପରୂପ (ସେ) ଜଣାଏ;
(ସେ) ଜ୍ଞାପନ କରେ—
(he or she) Intimates
ସର୍ବକା ସଖୀ ଜଣାବଇ ତା ନିବେଶରେ । ପ୍ରାଚୀ ରସବାରିଧ ।

ଜଣାବନ୍ତି—ଦେ. କ୍ରି. (ପ୍ରାଚୀନ)—[ଜଣାଇବା କ୍ରିୟାର ବର୍ତ୍ତମାନକାଳ
Janābanti ତୃତୀୟପୁରୁଷ ବହୁବଚନ (ସେମାନେ) କର୍ତ୍ତା ସଙ୍ଗେ
ଅନ୍ୱିତ)]-(ବିକଳ୍ପରୂପ) -(ସେମାନେ) ଜଣାନ୍ତି; ଜ୍ଞାପନ
କରନ୍ତି—(they) Intimate.
କର ଯୋଡ଼ି ଜଣାବନ୍ତି ସମସ୍ତନ୍ତ ଦାସ । ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଭକ୍ତି ଗୀତା ।

ଜଣାମଣା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ଞାପନ+ମନନ)—ଜଣାଣ (ଦେଖ)
Janā-manā Janāna (See)

ଜଣାଶୁଣା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ଞା ଧାତୁ ଓ ଶ୍ରୁ ଧାତୁ)—୧ । ଘନିଷ୍ଠତା—
Janāsunā 1. Intimacy.
जानाशुना ୨ । ଘନିଷ୍ଠ ପରିଚୟ—
जानपहचान 2. Intimate acquaintance.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ସୁପରିଚିତ—1. Well acquainted.
୨ । ସୁପରିଜ୍ଞାତ; ପ୍ରସିଦ୍ଧ—2. Well known; famous.
ବୁଲଥା ହାଟରେ ପଶି ହେଲି ମୁଁ ଜଣା
ଜଣାଶୁଣା ବାଟଘାଟ ସବୁ ଅଜଣା । ଭିକାରୀ. ଗୀତିଲହରୀ ।

ଜଣିଆଁ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଜନ) (ଅନ୍ୟ ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଶବ୍ଦ ପରେ ଯୁକ୍ତ
Janiāṅ ଯଥା—ଛଅଜଣିଆଁ ମଶାରି; ଦଶ ଜଣିଆଁ ଖଟ)—
जनेर ପୂର୍ବନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟସଂଖ୍ୟକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ବ୍ୟବହାରୋପଯୋଗୀ ବା
आदमीको ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଅଭିପ୍ରେତ—(in compound) Intended or sufficient for so many persons.

ଜଣିକିଆ—ଦେ ବିଣ. (ସଂ. ଜନୈକ)—ଏକଜଣର ଯୋଗ୍ୟ; ଏକଜଣର
Janikiā ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ—Fit for one person; sufficient for the needs of one person; single.
(ଯଥା—ଜଣିକିଆ ଖଟ; ଜଣିକିଆ ମଶାରି ।)

ଜଣେ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ସଂ.ଜନୈକ)—୧ । ଜନୈକ; ଏକଜଣ ମାତ୍ର—
Jane 1. Only one person
जनेक ୨ । ଗଣ୍ୟମାନ୍ୟବ୍ୟକ୍ତି; ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି—
एक 2. Chief person; a person of importance.
(ଯଥା—ତୁ ଅପଣାକୁ ଜଣେ ବୋଲି ଭାବିଲୁଣି)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୂଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଁଆ'ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ

ଜଣେଜଣ—ଦେ. ଅ.—ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ; ଜଣଜଣ କରି—
Jaṇe-jaṇa To each.

ହିକେ ଦେଲେ ବହୁଦାନ ବସ୍ତ୍ର ଅଳଙ୍କାର ଧନ
ସନ୍ତୋଷ କରଇ ଜଣେ ଜଣ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଦାନଖଣ୍ଡରାମାୟଣ ।

ଜଣେଜଣେ—ଦେ ଅ—୧ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି; ବ୍ୟକ୍ତିଗତ
Jaṇe-jaṇe ଭାବରେ; ଜଣ ଜଣ କରି—1. Individually.
(ଯଥା—ଜଣେ ଜଣେ ହୋଇ ପାଞ୍ଚ କଥା କହିଲେ ମୁଁ ତାହାଁକ ନାଶୁଣୁ ।)
୨ । ଜଣକ ପରେ ଜଣେ—
2. One after the other.
(ଯଥା—ଜଣେ ଜଣେ ହୋଇ ହାତ ପତାଅ, ନୋହିଲେ କାହାରିକୁ କୋଣ ଦେବି ନାହିଁ ।)

ଜତ୍‌କତ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ଯତ୍ର ଓ କୁତ୍ର)—
Jat-kat ଏଣେ ତେଣେ; ଯହିଁ ତହିଁ; ଯାହାଁ ତାହାଁ—
Here and there; anywhere.
(ଯଥା—ସେ ଜତ୍‌କତ୍ ବୁଲୁଛି କାହାଁ ଯେ ।)

ଜତ୍‌ନି ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଖଳି (ଦେଖ)
Jat-ni Khaḷi (See)

ଜତୁ—ସଂ. ବି. (ଜନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଉ; ନ ସ୍ଥାନରେ ତ ଅଦେଶ)—
Jatu ୧ । ଲାଖ; ଜଉ—1. Lac; shell-lac.
୨ । ଅଳକ୍ତ; ଅଲତା; ଯାବକ—2. Red dye or pigment for painting the feet of females.

ଜତୁକ—ସଂ. ବି. (ଜତୁ + ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. କ)—
Jatuka ୧ । ହେଙ୍ଗୁ—1. Asafoetida.
୨ । ଲାଷା—2. Lac.
୩ । କୌଣସି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଶରୀରରେ ଜନ୍ମକାଳରୁ ଦେଖାଯିବା ଜାଇମଳା; ଜଡୁଲ—
3. A mole on the body; nævus.

ଜତୁକା—ସଂ. ବି—ଚମଚଟା; ଚମିଣି ଚଢ଼େଇ—
Jatukā House-bat; the smaller bat.

ଜତୁନୀ—ସଂ. ବି—ଜତୁକା (ଦେଖ)
Jatunī Jatukā (See)

ଜତୁମଣି—ସଂ. ବି—ଦେହରେ ଦେଖାଯିବା କଳା ବା ନାଲି ଜାଇମଳା—
Jatumaṇi A mole on the body; nævus.

ଜତୁରସ—ସଂ. ବି—ଅଲତା— Red dye for painting the feet
Jaturasa of females.

ଜତ୍ରୁ—ସଂ. ବି. (ଜନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ରୁ)—
Jatru ହଂସୁଲି ହାଡ଼; କଣ୍ଠାସ୍ଥି—
The clavicle; collar-bone,

ଜଥା—ବୈଦେ. ବି. (ତେଲୁଗୁ. ଜଥା)—୧ । ପିନ୍ଧିବା ଲୁଗା—
Jathā 1. A single cloth for wearing.
୨ । ପିନ୍ଧା ଓ ପାଛୁଡ଼ା ଏକତ୍ର ଲାଗି ବୁଣା ହୋଇଥିବା ଲୁଗା; ଯୋଡ଼; ଏକତ୍ର ବୁଣା ହୋଇଥିବା ଲୁଗାଗୁଡ଼ିକର ଯୋଡ଼-
2. A pair of wearing cloths (lower and upper) woven in one length.

ଜଦା—ଦେ. ବି—ଜଦିବା କାର୍ଯ୍ୟ; ତୁଳନା କରିବା—
Jadā The act of comparing two things with each other.

ଜଦାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜଦିବା କ୍ରିୟାର ପ୍ରଯୋଜକ ରୂପ—
Jadāibā Causative of Jadibā.
(ଜଦେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଦାଜଦି—ଦେ. ବି—ପରସ୍ପର ତୁଳନା କରିବା କର୍ମ—
Jadājadi Mutual comparison.
ବିଣ.—ପରସ୍ପର ତୁଳନା କରୁଥିବା—
Comparing with each other.

ଜଦିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତୁଳନା କରିବା—
Jadibā 1. To compare; to countercheck.
तुला ୨ । ଦୁଇଟି ବସ୍ତୁକୁ କଷିବା—2 To compare
तुलना the dimeusions of two things.

ଜନ୍ (ଧାତୁ) - ସ—ଜନ୍ମିବା; ଜାତ ହେବା—
Jan (root) To be born or produced.
(ଜନ ଧାତୁ—ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)

ଜନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚନ୍ଦ୍ର; ଜହ୍ନ
Jan The moon.

ଜନ୍‌ନା—ବୈଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଜନାନା (ଦେଖ)
Jan-nā Janānā (See)

ଜନ୍ ବିମ୍ସ୍—ବୈଦେ. ବି (ନାମ) (ଇଂ)—ଏକାଧିକ ଭାରତୀୟ ଭାଷାରେ
Jan bims ସୁପଣ୍ଡିତ ଓ ହିନ୍ଦୀ, ପଞ୍ଜାବୀ, ମହାରାଷ୍ଟ୍ରୀ, ଗୁଜରାଟୀ, ସିନ୍ଧୀ ଓ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାମାନଙ୍କ ତୁଳନାମୂଳକ ବ୍ୟାକରଣ ଓ ଭାରତୀୟ ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱବିଦ୍‌ର ବିଷୟକ ଗ୍ରନ୍ଥର ଲେଖକ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଇଂରାଜ ମନୀଷୀ—Name of the late author of modern outlines of Indian philology and Comparative grammar of modern Indian languages (viz. Hindi, Panjabi, Sindhi, Gujarati, Marhattee, Bengalee and Oria).
[ଦ୍ର—ଏ କେତେ କାଳ କଟକର କଲେକ୍ଟର ଓ ଓଡ଼ିଶାର କମିସନର କର୍ମ କରିଥିଲେ ।]

ଜନ୍‌ହ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା. ପ୍ରାକୃତ. ଜୋନ୍ହାଇ)—
Jan-ha ଚନ୍ଦ୍ର—The moon.

ଦେଖ କୁସୁମିତ କାନନ, ଶରଦ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ଜହ୍ନ । ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ଜନ—ସଂ. ବି. (ଜନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Jana ୧ । ମନୁଷ୍ୟ, ଲୋକ; ବ୍ୟକ୍ତି—1. Person; man.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଣ୍ୟ	ତଥ	ଣ୍ଣ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲ୍	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍

୨ । ଯେ ଦୈନିକ ମଜୁରି ନେଇ ଅନ୍ୟର କର୍ମ କରେ—
2. Day-labourer.

୩ । ଭୁବନ—
3. The world; the terrestrial globe

୪ । ଜନଲୋକ—4. One of the terrestrial worlds according to Hindu mythologies.

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ସପ୍ତଭୁବନ ମଧ୍ୟରୁ ଏହା ମହଃଲୋକର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଓ ତପଃଲୋକର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଭୁବନ ଅଟେ । ଏଥିରେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ମାନସ ପୁତ୍ର ଓ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେତା ଋଷିମାନେ ବାସ କରନ୍ତି— ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର]

୫ । ଅସୁର (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—4. Demon,

୬ । ଇତର ଲୋକ—6. One of the people.

ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା) ଜହ୍ନ; ଜନମାମୁ (ଦେଖ)
The moon; Janamāmu (See)

ଜନକ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ (ସଂ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାମୟ) — ଜୋତ୍ସ୍ନାମୟ —
Janak Moon-lit,

ଜନକ୍‌ରାଏତ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.— ଜହ୍ନରାତି; ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ରାତି—
Janak-rāet n-lit night

ଜନକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଜନ୍ ଧାତୁ ଣିଚ ଜନି ଧାତୁ=ଜନ୍ମ କରିବା+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ପିତା—1. Father.
Janaka
(ଜନକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

୨ । (ନାମ) ବିଦେହ ବା ମିଥିଳାର ରାଜା; ସୀତାଙ୍କ ପାଳକ ପିତା—2. King Janaka, the foster-father of Sitā.

[ଦ୍ର—ନିମିରାଜାଙ୍କର ମୃତ ଶରୀରକୁ ଦେବଙ୍କ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ କୁଶରେ ମନ୍ଥନ କଲେ; ତହିଁରୁ ଜନକ ଜାତ ହେଲେ ।
ଭାଗବତ — ୧୦ମ ସ୍କନ୍ଧ ।]

୩ । (ପ୍ରଜାମାନଙ୍କର ପିତାତୁଲ୍ୟ ଥିବାରୁ)—ରାଜା—
3. King (the father of his subjects).

ସଂ. ବିଣ. ତ୍ରି. (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୁଏ ଯଥା—ଦୁଃଖ-ଜନକ, ଆନନ୍ଦଜନକ)—୧ । ଜନ୍ମଦାୟୀ—
1. Begetting; producing.

୨ । ଉତ୍ପାଦକ; ଯାହା ଘଟାଏ—2. Causing.

ଜନକଜନନୀ—ସଂ. ବି. (ଜନକ+ଜନନୀ; ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ସମାସ ଶବ୍ଦ)—ପିତାମାତା—
Janaka-janani Parents; father and mother.

ଜନକ ତନୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜନକ+ତନୟା; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Janaka-tanayā ବୈଦେହୀ; ସୀତା— Sitā, the foster-daughter of Janaka.

(ଜନକକନ୍ୟା; ଜନକନନ୍ଦିନୀ; ଜନକସୁତା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜନକତ୍ୱ—ସଂ ବି. (ଜନକ+ଭାବାର୍ଥେ ତ୍ୱ)—
Janakatwa ୧ । ଉତ୍ପାଦକତା; କାରଣତା—
1. The state of being the producer or cause.

୨ । ପିତୃତ୍ୱ; ସନ୍ତାନର ମାତାଙ୍କ ସ୍ୱାମିତ୍ୱ—
2. Father-hood of a child.

୩ । ଉତ୍ପାଦନ ଶକ୍ତି—3. Productiveness.

ଜନକ ଦେଈ—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଜନକ ଓ ଦେବୀ)—
Janaka deī ଜାନକୀ; ସୀତା - Sitā.

ଜନକପୁର—ସଂ ବି—ମିଥିଳାର ପ୍ରାଚୀନ ରାଜଧାନୀ; ଜନକରାଜାଙ୍କ ରାଜଧାନୀ— The capital of king Janaka.
Janaka-pura

[ଦ୍ର—ଏହା ନେପାଳର ତରାଇ ପ୍ରଦେଶରେ ଅବସ୍ଥିତ ବୋଲି ପଣ୍ଡିତମାନେ ଅନୁମାନ କରନ୍ତି ।]

ଦେ. ବି—ପୁରୀ ଗୁଣ୍ଡିଚା ମନ୍ଦିରର ଅନ୍ୟନାମ—
A name of the Guṇḍichā-temple of Puri.

[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ପ୍ରଥମେ ଜଗନ୍ନାଥ, ବଳଭଦ୍ର ଓ ସୁଭଦ୍ରା ଏହି ତିନି ମୂର୍ତ୍ତି ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲେ ।
ଜଗବନ୍ଧୁ— ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।]

ଜନକାରି—ସଂ. ବି. (ଜନ+କୃ ଧାତୁ=ବିକ୍ଷେପ କରିବା+କର୍ମ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଅଲତା ବା ଅଲତାରଞ୍ଜିତ ତୁଳା—
Janakāri Thin pads of cotton impregnated with lac or red dye.

ଜନକାତ୍ମଜା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜନକ+ଆତ୍ମଜା; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Janakātmajā ଜନକତନୟା (ଦେଖ)
Janaka-tanayā (See)

ଜନଗଣନା—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର)—ରାଜ୍ୟର ଲୋକଗଣତି;
Jana-gaṇanā ସେନ୍‌ସସ୍—Census.

ଜନଙ୍ଗମ—ସଂ. ବି. (ଜନ=ଇତର ଲୋକ+ଗମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Janaṅgama ଚଣ୍ଡାଳ—A man of the lowest caste amongst the Hindus.

ଜନଚକ୍ଷୁଃ—ସଂ. ବି. (ଜନ+ଚକ୍ଷୁଃ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଏ ସଂସାରର ଲୋକମାନଙ୍କ ଚକ୍ଷୁଃସ୍ୱରୂପ ପ୍ରକାଶକ ଥିବାରୁ)—
Jana-chakshuh ସୂର୍ଯ୍ୟ—The sun.

ଜନଚର୍ଚ୍ଚା—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଜନମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ଚର୍ଚ୍ଚା)—୧ । ଜନପ୍ରବାଦ (ଦେଖ)
Jana-charchhā
1. Jana-prabāda (See)

ଜନତା—ସଂ.ବି. (ଜନ+ସମୂହାର୍ଥେ ତା)—୧ । ବହୁଲୋକଙ୍କ ସମାଗମ; ଭିଡ଼— Crowd; a multitude or gathering of people.
Janatā

୨ । ମନୁଷ୍ୟତା—2. Manliness.

୩ । ଉତ୍ପାଦନ—3. Production.

୪ । ପୃଥିବୀର ମାନବସକଳ—4. Mankind.

ଜନତ୍ରା—ସଂ. ବି. (ଜନ+ତ୍ରୈ ଧାତୁ=ରକ୍ଷା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ଯାହା ଲୋକଙ୍କୁ ରୌଦ୍ରାଦିରୁ ରକ୍ଷା କରେ)—
Janatrā ଛତା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Umbrella.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ, 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଚ୍ଚ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଜନଦେବ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ+ଦେବ)—
Jana-deba ୧ । ରାଜା; ନରପତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. King.
୨ । (ନାମ) ମହାଭାରତୋକ୍ତ ମିଥିଳାର ଜଣେ ଜନକବଂଶୀ ରାଜା—
2. Name of a king of Mithilā.
[ଦ୍ର—ଏ ରାଜା ମହର୍ଷି ପଞ୍ଚଶିଖଙ୍କ ଉପଦେଶ ଗ୍ରହଣ କରି ମୋକ୍ଷ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲେ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଜନଧା—ସଂ. ବି. (ଜନ+ଧା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Janadhā ଅଗ୍ନି; ନିଆଁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Fire.

ଜନନ—ସଂ. ବି. (ଜନ୍ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ ଜନି ଧାତୁ=ଜନ୍ମାଇବା+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଉତ୍ପତ୍ତି; ଜନ୍ମ—
Janana
(ବିପରୀତ—ମରଣ) 1. Birth; production.
ଭାଗ୍ୟ ଏ ଜନ ଆଜି. ଜନନରଙ୍କ ସଖି, ଜାଣରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋଲିଚନ୍ଦ୍ରୁ ତ ଗୀତ ।
୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) ପିତା; ଜନକ - 2. Father.
୩ । ଦ୍ୱିଜାତିଙ୍କର ଜାତକର୍ମରୂପ ସଂସ୍କାର—
3. A rite observed by the twice-born castes amongst the Hindus at a child's birth.
୪ । ଉତ୍ପାଦକ—4. Producer.
୫ । (+ଅଧିକରଣ ଅନ) ଗୋତ୍ର; ବଂଶ—
5. Family; race; lineage.
୬ । ସର୍ବପିତା ପରମେଶ୍ୱର—6. God.
୭ । ଜନ୍ମ କରିବା—7. Giving birth.

ଜନନବିପର୍ଯ୍ୟୟ—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ; ଜୀବବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—
Janana-biparjyaya ୧ । ପୁରୁଷପରମ୍ପରା—
1. Successive generations.
୨ । ଉତ୍ପତ୍ତିକ୍ରମର ବୈପରୀତ୍ୟ—2. Inversion of the order of generation or production.

ଜନନା—ବୈଦେ. ବି—ଜନାନା (ଦେଖ)
Jananā Janānā (See)

ଜନନାଶୌଚ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ । ଜନନ+ଅଶୌଚ ଜନନ-
Jananāśaucha ଜନିତ ଅଶୌଚ)—ଛୁତିକଥା; ସୂତକାଶୌଚ—
(ବିପରୀତ—ମରଣାଶୌଚ) The uncleanness (for the first 10 days) observed by the kinsmen of a new-born infant.

ଜନନି—ସଂ. ବି. (ଜନ ଧାତୁ+ଭାବ ଅନି) ୧ । ଉତ୍ପତ୍ତି; ଜନ୍ମ—
Janani 1. Birth.
୨ । (+ଅଧିକରଣ. ଅନି) ବଂଶ—2. Race; family.
୩ । ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ—3 A kind of scent.

ଜନନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Jananī ୧ । ଗର୍ଭଧାରିଣୀ; ମାତା—1. Mother.
୨ । ଦୟା—2. Mercy; kindness.
୩ । ଯୂଥିକା; ଯୂଈଫୁଲ—3. Jasmine.
୪ । ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା—4. Indian madder.
୫ । ଚେମେଣୀ—5. House-bat.
ସଂ ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଉତ୍ପାଦିକା—Producing.

ଜନନୀୟ—ସଂ. ବିଣ—୧ । (ଜନ ଧାତୁ+କର୍ମ ଅନୀୟ)—ଜନ୍ମ ହେବାର
Jananīya ଯୋଗ୍ୟ—1. Fit to be born or produced.
୨ । (ଜନ ଧାତୁ+କର୍ମ ଅନୀୟ) ଜନ୍ମ କରିବାର ଯୋଗ୍ୟ—
2 Fit to be given birth to.

ଜନପଦ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ+ପଦ=ସ୍ଥାନ)—୧ । ଦେଶ;
Jana-pada ଲୋକାଳୟ—1. An inhabited country; a district; a country; region.
୨ । ଲୋକ; ଜାତି; କୌଣସି ଦେଶର ଅଧିବାସୀଗଣ—
2. Nation; people.
୩ । ଲୋକସମାଜ—3 A community.

ଜନପାଦ—ସଂ. ବି. (ଜନପଦ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—ଜନପଦ (ଦେଖ)
Jana pāda Janapada (See)

ଜନପ୍ରଜା—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ଜନ+ପ୍ରଜା)—ରାଜାଙ୍କ ପ୍ରଜାବର୍ଗ—
Jana-prajā The subjects of a king.
ଆନନ୍ଦ ମନ ଜନପ୍ରଜା
ଧ୍ରୁବ ସପତ ଦ୍ୱୀପେ ରାଜା । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଜନପ୍ରବାଦ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଜନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ
Jana prabāda ପ୍ରବାଦ)—୧ । ଲୋକପ୍ରବାଦ; ଗୁଜବ;
(ଜନବାଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଜନଶ୍ରୁତି—1. Rumour; a popular report.
୨ । କିମ୍ବଦନ୍ତୀ—2. Tradition.
୩ । ଲୋକନିନ୍ଦା; ଲୋକାପବାଦ—
3. Public scandal.

ଜନପ୍ରବାହ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ+ପ୍ରବାହ)—୧ । ବହୁଲୋକ
Jana-prabāha ଯିବା ଆସିବା କରୁଥିବା ଯୋଗୁଁ ଭିଡ଼—
1. A crowded rush of people.

ଜନପ୍ରାଣୀ—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ଜନ+ପ୍ରାଣୀ)—ମନୁଷ୍ୟ କିମ୍ବା
Jana-prāṇī ଅନ୍ୟ ଜୀବ—Any living being; man or animal.
ଜନପ୍ରାଣୀ ପାଖରେ ନାହିଁ । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଜନପ୍ରିୟ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଜନ+ପ୍ରିୟ)—୧ । ଲୋକବତ୍ସଳ—
Jana-priya 1. Philanthropic; loving the people.
୨ । ଲୋକପ୍ରିୟ; ସାଧାରଣଙ୍କର ପ୍ରୀତିଭାଜନ—
(ଜନବଲ୍ଲଭ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Popular; beloved by the people.
ସଂ. ବି.—୧ । ଧନିଆଁକ; ଧନିଆଁ—
1. Coriander seed (Apte).

୯	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଷ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଂ	ଓ	ଡ଼
୬	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ଳ

୨ । ଶିବ; ମହାଦେବ— 2. An epithet of God Śiba (Apte).

ଜନବସ୍ତି—ଗ୍ରା. ଦେଶି. ବି. (ଇଂ ଜାନୁଆରି)—ଜନୋବରି; ଜାନୁଏରି ମାସ—The month of January.
Janabari
ଜାନୁଆରୀ
जनवरी

ଜନବଲ୍ଲଭ—ସ. ବିଣ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବହୁବ୍ରୀହି; ଜନ+ବଲ୍ଲଭ)—ଜନପ୍ରିୟ (ଦେଖ) Janapriya (See)
Jana-ballabha

ବି.—ଶ୍ୱେତ ରୋହିତକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— The white variety of Rohitaka tree.

ଜନବହୁଳ—ସ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜନ+ବହୁଳ)—ଜନାକୀର୍ଣ୍ଣ; ବହୁଲୋକପୂର୍ଣ୍ଣ—Populous.
Jana-bahuḷa

ଜନବାଦ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ+ବାଦ)—ଜନପ୍ରବାଦ (ଦେଖ) Jana-prabāda (See)
Jana bāda
(ଜନେବାଦ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜନବାସ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ+ବାସ)—୧ । ଲୋକବସତି— 1. A place of human residence.
Janabāsa

୨ । ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ଆଶ୍ରୟସ୍ଥାନ—2. A place of public resort; a public rest-house.

୩ । ସଭା; ସମାଜ—3 An assembly; a meeting.

ଜନଭା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ଦେଶର ଲୋକଗଣନା; ସେନ୍ସସ୍— Census.
Janabhā

ଜନଭୂୟିଷ୍ଠ—ସ. ବିଣ.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ଜନ+ଭୂୟିଷ୍ଠ=ପ୍ରଚୁର; ଯେଉଁଠାରେ)—ଜନବହୁଳ (ଦେଖ) Jana-bahuḷa (See)
Jana-bhūyishṭha

ଜନମ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ଓ ପଦ୍ୟ. ବି. (ସ. ଜନ୍ମ)—ଜନ୍ମ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Janma etc (See)
Janama (etc)
जनम
जनम

ଜନମଅନ୍ଧ—ଗ୍ରା. ବିଣ.—ଜନ୍ମାନ୍ଧ (ଦେଖ) Janmāndha (See)
Janama-andha
(ଜନମରୁ ଅନ୍ଧ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜନମକାଳ—ଦେ. ବି (ସ. ଜନ୍ମକାଳ)—ମନୁଷ୍ୟ ଭୂମିଷ୍ଠ ହେବା ସମୟ— Time of one's birth.
Janama-kāḷa

'ମୋ ନାଥ ହେ ବାପା ଦେଉଥିଲେ ଜନମକାଳେ, ଅଲୁଡ଼ଶାଳେ, କାଇଁ ଜଳନ, ଶ୍ରୋପିତଜଳ, ମହଡାପାନ—ଗ୍ରାମ୍ୟଗୀତ ।

ଜନମଥାନ—ଗ୍ରା. ବି (ସ. ଜନ୍ମସ୍ଥାନ)—ଜନ୍ମଭୂମି (ଦେଖ) Janma-bhūmi (See).
Janama-thāna

ଜନମଦୁଧ—ଗ୍ରା. ବି (ସ. ଜନ୍ମ+ଦୁଗ୍ଧ)—ନବଜାତ ଶିଶୁର ସ୍ତନରୁ ବାହାରିବା ଲସା—A milky secretion pinched out of the teats of a new-born baby.
Janama-dudha

[ଦ୍ର—ଜାଣିଲାଶୁଣିଲା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ନବଜାତ ଶିଶୁର ଦୁଧକୁ ଚିପିଦିଅନ୍ତି ଓ ସେଥିରୁ ଟିକିଏ ଲସା ବାହାରିପଡ଼େ । ଯେଉଁ ଶିଶୁର ଏପରି କରା ଯାଇ ନ ଥାଏ ତା ଦୁଧ ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ଫୁଲିକା ଦେଖାଯାଏ ।]

ଜନମନୁଷ୍ୟ—ଦେ. ବି (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ; ସ. ଜନ+ମନୁଷ୍ୟ)—୧ । କୌଣସି ଲୋକ; ଜଣେ ସୁଦ୍ଧା ଲୋକ— 1. Even one person; a single individual.
Jana-manushya
जनमानुष

(ଯଥା—ଏ ଜଙ୍ଗଲ୍ଲ ଅରଣ୍ୟରେ ଜନ ମନୁଷ୍ୟ ନାହାନ୍ତି ।)

୨ । ସମସ୍ତ ମନୁଷ୍ୟଜାତି; ସମସ୍ତ ଲୋକ— 2 Mankind; all people.

ଜନମନୋହର—ସ. ବିଣ (ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ; ଜନ+ମନୋହର)—ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ଚିତ୍ତାକର୍ଷକ)— Attractive to men.
Jana-manohara

ଜନମପାଣି—ଦେ. ବି (ସ. ଜନ୍ମ+ପାନୀୟ)—ନବଜାତ ଶିଶୁର ପ୍ରଥମ ସ୍ନାନ—The first bath of an infant.
Janama-pāṇi

ଜନମବାଉଳା—ଦେ. ବିଣ (ସ. ଜନ୍ମ+ବାତୁଳ)—ଜନ୍ମରୁ ନିର୍ବୋଧ; ଯେଉଁ ଲୋକର ବୁଦ୍ଧିଶକ୍ତି ନ ଥାଏ— A born idiot.
Janamabāuḷā
जनमबाउरा

ଜନମଭରି—ଦେ. ଅ—୧ । ଆଜନ୍ମ— 1. Since birth.
Janama-bhari
जनमभर

୨ । ଜୀବନକାଳ ମଧ୍ୟରେ— 2. Throughout life.
जनमभर

୩ । ମନୁଷ୍ୟ ଯେତେ ଦିନ ବଞ୍ଚିଥିବ ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ— 3. For one's life.

ଜନମର୍ଯ୍ୟାଦା—ସ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ; ଜନ+ମର୍ଯ୍ୟାଦା; ଜନାଚରିତ ମର୍ଯ୍ୟାଦା)—ଲୌକିକ ଆଚାର— Popular custom; established usage.
Jana-marjyādā

ଜନମଭୁଇଁ—ଦେ. ବି (ସ. ଜନ୍ମଭୂମି)—ଜନ୍ମଭୂମି (ଦେଖ) Janma-bhūmi (See).
Janama-bhuiñ
जनमधरती

ଜନମରକ—ସ. ବି (ଜନ+ମରକ)—ମହାମାରୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— The plague.
Jana-maraka

ଜନମାଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ଗ୍ରାମ୍ୟ ପଦ୍ୟ) (ସ. ଜନ୍ମ; ଜନମିବାର ଣିଜନ୍ତ-ରୂପ)—ଜନ୍ମାଇବା (ଦେଖ) Janmāibā (See)
Janamāibā
जनमाना
जनमाना

'ବେନି ବର୍ଷାକ୍ଷଣେ ଜନମାଇ ମୋର ମନେ ଘୋର ବ୍ୟଥା । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ

(ଜନମେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜନମାନବ—ଦେ. ବି (ସ. ଜନ+ମାନବ)—ଜନମନୁଷ୍ୟ (ଦେଖ) Jana-manushya (See).
Jana-mānaba

ଜନମାମୁ—ଦେ. ବି—ଜହ୍ନମାମୁ (ଦେଖ) Jahna-māmu (See).
Jana-māmu

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ, ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; ଆଖିଁ ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଜନମିବା—ଗ୍ରା. ଓ ପଦ୍ୟ (ସଂ. ଜନ୍ମ)—୧ । ଜାତହେବା; ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିବା—1. To be born
Janamibā

জনমা ବଶ୍ୱକର୍ମୀ ତାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଜନମିଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଆଦି ।

জনমনা ୨ । (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ)—ଜନ୍ମ କରିବା— 2. To give birth to.

ଗାନ୍ଧାରୀ ତ ମାଂସପିଣ୍ଡୁଳା ଜନମିଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

୩ । ଦେଖାଯିବା—3. To appear; to be seen.

୪ । ଘଟିବା—4. To happen

୫ । ଆରମ୍ଭ ହେବା—5. To begin.

ଜନମେଜୟ—ସଂ. ବି. (ନାମ) (ଜନମ୍+ଏଜ ଧାତୁ=କମ୍ପିତ କରିବା +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ: ଯେ ଅସୁରଙ୍କୁ ବିନାଶ କରିଥିଲେ)—
Janamejaya

୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishṇu.

୨ । ପରୀକ୍ଷିତ ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ର—2. The son of Parīkhita, king of Hastinā.

[ଦ୍ର—ଏ ଅର୍ଜ୍ଜୁନପୁତ୍ର ଅଭିମନ୍ୟୁଙ୍କ ନାତି ଥିଲେ । ଏ ବୈଶମ୍ପାୟନଙ୍କ ଠାରୁ ମହାଭାରତ ଶ୍ରବଣ କରିଥିଲେ । ପରୀକ୍ଷିତ ତକ୍ଷକ ନାଗର ଦଂଶନରେ ମରି ଥିବାରୁ ସର୍ପମାନଙ୍କର ବିନାଶ ପାଇଁ ଏ ସର୍ପଯଜ୍ଞ ଅନୁଷ୍ଠାନ କରିଥିଲେ । ସେହି ସର୍ପଯଜ୍ଞରେ ସବୁଆଡ଼ୁ ସର୍ପମାନେ ଆସି ହୋମାଗ୍ନିରେ ପୋଡ଼ି ମଲେ, କିନ୍ତୁ ତକ୍ଷକ ଆସ୍ତିକ ଋଷିଙ୍କର ଶରଣାପନ୍ନ ହେବାରୁ ଆସ୍ତିକ ଜନମେଜୟଙ୍କୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇ ସର୍ପଯଜ୍ଞ ବନ୍ଦ କରାଇ ଥିଲେ ଓ ତକ୍ଷକ ରକ୍ଷା ପାଇଲେ ।]

ଦେ. ବି.—ଓଡ଼ିଶାର କେଶରୀ ବଂଶର ପ୍ରଥମ ରାଜା— Janmejaya, a king of the Keśarī dynasty of Orissa.

[ଦ୍ର—ଏ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୫୨୦ରୁ ୫୫୨ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍କଳରେ ରାଜତ୍ୱ କରିଥିଲେ । କୌଣସି କୌଣସି ଐତିହାସିକଙ୍କ ମତରେ ଏହାଙ୍କ ରାଜତ୍ୱକାଳ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୪୭୨ରୁ ୪୭୪ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । କଟକ ନିକଟରେ ମହାନଦୀ ଓ ବିରୂପା ନଦୀ ମଧ୍ୟରେ ଏ ଚଉଦୁଆର ନଗର ସ୍ଥାପନ କରି ସେହିଠାରେ ରାଜଧାନୀ କରିଥିଲେ । କୃପାସିନ୍ଧୁ. ଇତିହାସ ।]

ଜନୟିତା—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ୧ମା. ୧ବ.)—
Janayitā ଜନକ; ପିତା—Father.

(ଜନୟିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ—ଉତ୍ପାଦକ; ଉତ୍ପାଦନକାରୀ— Producing.

ଜନରଞ୍ଜନ—ସଂ. ବିଣ. (ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ; ଜନ+ରଞ୍ଜନ)—
Jana-rañjana ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ମନୋରଞ୍ଜନକାରୀ— Courting popularity; applauded by the people.

ଭଞ୍ଜନ ସେ ଜନରଞ୍ଜନ ରଥ ପୂଜ ରାଜନ ସୁତ ଭଗ ମନ୍ତ୍ରୀ ସେ ।
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଲୋକସାଧାରଣଙ୍କ ଚିତ୍ତହରଣ— Pleasing the populace.

ଜନରବ—ସଂ. ବି.—୧ । ଜନପ୍ରବାଦ (ଦେଖ)
Jana-raba Jana-prabāda (See)

୨ । ବହୁ ଲୋକଙ୍କ କୋଳାହଳ; ଗୋଳମାଳ; ଘୋଷ-ଘାଷ—2. Noise arising out of a crowd; hubbub.

ଜନରଲ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି.—ଜେନରଲ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Janaral (etc) Jenaral etc (See)

জেনেরল
জনরল

ଜନଲୋକ—ସଂ. ବି.—ହିନ୍ଦୁପୁରାଣ ମତରେ ସପ୍ତଭୁବନ ମଧ୍ୟରୁ ପଞ୍ଚମ ଭୁବନ—One of the 7 worlds according to the Hindu mythologies.
Jana-loka

(ଦ୍ର—ସପ୍ତଲୋକ ଯଥା; ଭୂଃ, ଭୁବଃ, ସ୍ୱଃ, ମହଃ, ଜନଃ, ତପଃ, ଓ ସତ୍ୟଂ)

ଜନଶୂନ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (୩ୟା ତତ୍; ଜନ+ଶୂନ୍ୟ)—ନିର୍ଜ୍ଜନ—
Jana-śūnya Lonely; solitary

ଜନଶ୍ରୁତ—ସଂ. ବିଣ (୩ୟା ବା ୭ମୀ ତତ୍; ଜନ+ଶ୍ରୁତ)—ପ୍ରସିଦ୍ଧ; ବିଖ୍ୟାତ—Famous; famed; well-known.
Janaśruta

ଜନଶ୍ରୁତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ+ଶ୍ରୁତି)—
Jana-śruti ଜନପ୍ରବାଦ (ଦେଖ) Jana-prabāda (See)

ଜନସ୍ଥାନ—ସଂ. ବି.—ଦଣ୍ଡକାରଣ୍ୟର ଅଂଶବିଶେଷ—
Jana-sthāna Name of a part of the forest Daṇḍaka.

[ଦ୍ର—ଏହି ସ୍ଥାନରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କର ପ୍ରଥମେ ରାକ୍ଷସମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଭେଟ ଓ ବିଗ୍ରହ ହୋଇଥିଲା ।]

ଜନସଂଘ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ+ସଂଘ)—ଲୋକଗହଳ; ଭିଡ଼—
Jana-saṁgha Crowd of people.

ଜନସଂବାଧ—ସଂ. ବିଣ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ+ସଂବାଧ)—
Jana-saṁbādha ଲୋକଙ୍କ ଭିଡ଼ ହୋଇଥିବା (ସ୍ଥାନ)— Densely crowded with people (Apte).

ଜନସମାଜ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ+ସମାଜ)—୧ । ଲୋକସମାଜ—
Jana-samāja 1. The human society.

୨ । ସମସ୍ତ ଲୋକ; ସମଗ୍ର ମନୁଷ୍ୟଜାତି— 2. All men; mankind.

୩ । ସର୍ବସାଧାରଣ—3. The public.

ଜନସାଧାରଣ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ+ସାଧାରଣ)—
Jana-sādhāraṇa ୧ । ସାଧାରଣ ବ୍ୟକ୍ତି— 1. Ordinary man.

୨ । ସର୍ବସାଧାରଣ; ଆବାଲବୃଦ୍ଧବନିତା ସମସ୍ତେ— 2. The public,

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଝ୍	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଂ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ୍ୟ	ଇଅ	ଭ	ନ୍

ଜନସୁମାର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜନ ଓ ଫା. ସୁମାର୍=ଗଣନା)—
Jana-sumāra ଲୋକସୁମାର; ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କଦ୍ୱାରା ରାଜ୍ୟର ଲୋକ-
জনসুমার ସଂଖ୍ୟା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣାର୍ଥ ଲୋକଗଣନା—Census.
(ଜନସୁମାରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜନସ୍ଥାନ—ସଂ. ବି (ନାମ)—୧ । ଦଣ୍ଡକାରଣ୍ୟର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ
Jana-sthāna ବିଶେଷ—1. A region in the middle of the Daṇḍaka forest.

ଦୂଷଣ ତ୍ରିଶିର ଖର ଅଧାସିତ
ଜନସ୍ଥାନ ଯାର ଥିଲା ସନ୍ନିହିତ । ରଘୁନାଥ. ଚଳିକା ।

୨ । ଲୋକାଳୟ; ଜନପଦ—2. Inhabited country.
୩ । ଉପନିବେଶ—3. A settlement; colony.

ଜନସ୍ରୋତ—ଦେ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ+ସ୍ରୋତଃ)—
Jana-srota ଜନପ୍ରବାହ (ଦେଖ)
জনস্রোত Jana-prabāha (See)
जनस्रोत

ଜନସ୍ରୋତଃ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ+ସ୍ରୋତଃ)—
Jana-srotaḥ ଜନପ୍ରବାହ (ଦେଖ)
Jana-prabāha (See)

ଜନା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜିନା)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀର ଇଚ୍ଛାବିରୋଧରେ ବଳ-
Janā ପୂର୍ବକ ପୁରୁଷର ରମଣ—1. Rape.
जना ୨ । ପରସ୍ତ୍ରୀରମଣ—2. Adultery.
ସଂ. ବି—୧ । ଉତ୍ପତ୍ତି; ଜନ୍ମ (ହି ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. Birth; production.
୨ । (ନାମ) ମାହିଷ୍ମତୀର ରାଜା ନୀଳଧ୍ୱଜଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ—
2 Name of the queen of king Nīladhwaja.
[ଦ୍ର—ଅଶ୍ୱମେଧ ଯାଗ ପୂର୍ବରୁ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଉନ୍ମୁକ୍ତ ଯଜ୍ଞାଶ୍ୱକୁ ଏହାଙ୍କ ଗର୍ଭଜାତ କୁମାର ପ୍ରବୀର ଧରିରଖିଲେ। ଏଥିପାଇଁ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରବୀର ଯୁଦ୍ଧ କଲେ । ଏ ପ୍ରବୀରଙ୍କୁ ବିଶେଷ ସହାୟତା ଓ ଉତ୍ସାହ ଦେଇଥିଲେ । ଶେଷରେ ପ୍ରବୀର ଯୁଦ୍ଧରେ ହତ ହେବାରୁ ଏ ସ୍ୱୟଂ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କଲେ । ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କୁ ଏହାଙ୍କ ହସ୍ତରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବ୍ୟଗ୍ର ହୋଇଥିଲେ ।]

ଜନାକାର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜିନାକାର୍)—ପରସ୍ତ୍ରୀଗମନକାରୀ—
Janākār An adulterer.
ज़िनाकार

ଜନାକାରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜିନାକାରୀ)—ବ୍ୟଭିଚାର; ପରସ୍ତ୍ରୀଗମନ;
Janākāri ପରସ୍ତ୍ରୀହରଣ; ଅବୈଧ ସ୍ତ୍ରୀସମ୍ଭୋଗ—
ज़िनाकारी Adultery; illegitimate sexual conjunction; conjunction with another's wife.

ଜନାକୀର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ. (୩ୟା ତତ୍; ଜନ+ଆକୀର୍ଣ୍ଣ)—ଜନବହୁଳ—
Janākirṇṇa Crowded; populous.

ଜନାଚାର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ+ଆଚାର)—
Janāchāra ଲୋକାଚାର; ସମାଜପ୍ରଚଳିତ ବ୍ୟବହାର—
Popular usage.

ଜନାଜା—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—କୋକେଇ; ଯେଉଁ ଖଟ ବା ସିନ୍ଦୁକରେ
Janājā ମୁର୍ଦ୍ଦାରକୁ ପୋତିବା ବା ପୋଡ଼ିବା ପାଇଁ ବୋହି ନିଅନ୍ତି;
जनाज़ा କଫନ୍—A bedstead or coffin to carry the dead body for its ultimate disposal.

ଜନାଜାତ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଜନ+ଜାତ=ସମୂହ)—
Janājāta ୧ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବିଷୟକୁ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ କରି
জনাজাত ଚର୍ଚ୍ଚା କରୁଥିବା—1. Specifying each person;
जनाजात dealing with different persons, subjects or items, seriatim or individually.
କ୍ରି. ବିଣ—ପ୍ରତି ଜଣଙ୍କୁ ଏକ ହିସାବରେ—
Individually; to each man a piece.
(ଜନାଜାତି—ଅନ୍ୟରୂପ) ବି—ଭିଆରିଜା; ପ୍ରତିଜଣ ବା ବିଷୟର ପୃଥକ ଚର୍ଚ୍ଚା ହୋଇଥିବା ହିସାବ—
Detailed or classified account dealing with each person.

ଜନାଜାତି—ଦେ. ବିଣ. କ୍ରି. ବିଣ ଓ ବି—ଜନାଜାତ (ଦେଖ)
Janājāti Janājāta (See)

ଜନାଜାତି ଭଉଁରିଆ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଭଉଁରିଆରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ କିତା
Janājāti bhauñriā ଜମିର ମାପ ଲେଖାଥାଏ—
A field-book containing the measurement of each plot of land.

ଜନାଜାତି ହିସାବ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ହିସାବରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିର
Janājāti hisāba ବିବରଣ ଲେଖାଥାଏ—An account
জনাজাত হেসাব showing the detail of
जनाजात हिसाब each person.

ଜନାନା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ—1. A female.
Janānā ୨ । ଅନ୍ତଃପୁର—2. Seraglio; the zenana;
জেনানা harem.
जनाना ୩ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଅବରୋଧ ପ୍ରଥା—
3. The zenana-system.
୪ । ନାମର୍ଦ୍ଦ; ନପୁଂସକ; ହେଣ୍ଡେଡ଼ା—4. An eunuch.
୫ । ମାଇଚିଆ; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଢଙ୍ଗଢାଙ୍ଗ ଓ ଗୁଣଚଳଣ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପରି—5. A male having the characteristics of or behaving like a woman.
ବିଣ.—୧ । ସ୍ତ୍ରୀ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Pertaining to women.
ଗୋଟିଏ ବାଳକ ବଦ୍ୟାଳୟ ଓ ଜନାନା ସ୍କୁଲ ବସିବାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ହେଉଛି ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।
[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ଫାରସୀରୁ ଇଂରାଜି ଭାଷାକୁ ମଧ୍ୟ ଯାଇଅଛି ।]

ସାଧାରଣ ଲେକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ କିମ୍ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ କରି ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୨ । ଭିରୁଆ -- 2. Cowardly.

୩ । ସ୍ତ୍ରୀସୁଲଭ— 3. Feminine.

୪ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ; ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଅଭିପ୍ରେତ— 4. Intended for women.

ଜନାନାମହଲ—ବୈଦେ ବି. (ଫା. ଜନାନା+ମହଲ୍)—୧ । ଅନ୍ତଃପୁର-- Janānā-mahala 1. Harem.

জেনানা মহল ୨ । ଗୃହର ଯେଉଁ ଅଂଶରେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ **जनानामहल; जनानखाना** ଚଳପ୍ରଚଳ ହୁଅନ୍ତି—2. The part of the house used exclusively by the women of the family.

ଜନାନ୍ତ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ=ଜନପଦ+ଅନ୍ତ)— Janānta ୧ । ଜନପଦ ବା ଲୋକବସତିରୁ ବହୁଦୂରସ୍ଥ ସ୍ଥାନ— 1 An out-of-the-way place; a country remote from the haunts of men.

୨ । ଦେଶ; ପ୍ରଦେଶ; ବିଭାଗ; ଜିଲ୍ଲା— 2. Country; province; division; district.

୩ । ଯମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 3. The Hindu God of death.

୪ । ସୀମାକର୍ତ୍ତୀତ ପ୍ରଦେଶ ବା ଅଞ୍ଚଳ · 4. A tract of country with fixed boundaries.

୫ । ନିର୍ଜନ ପ୍ରଦେଶ; ଯେଉଁ ଅଞ୍ଚଳରେ ଲୋକେ ବାସ କରନ୍ତି ନାହିଁ—5. An uninhabited tract.

୬ । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ନୈକଟ୍ୟ— 6. Personal proximity (Apte).

ସଂ. ବିଣ.— ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ନାଶକର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— Destructive of human beings; destroying men.

ଜନାନ୍ତିକ—ସଂ. ବି. (ଜନ+ଅନ୍ତିକ=ସମୀପ)—୧ । ଅନ୍ୟ ଉପସ୍ଥିତ Janāntika ଲୋକଙ୍କ ସାକ୍ଷାତରେ ଅଥଚ ଅନୁଚ୍ଚ ସ୍ୱରରେ ପରସ୍ପର କାନରେ କଥା କହିବା ବା ଅଭିପ୍ରାୟ ପ୍ରକାଶ କରିବା— 1. A whispering aside; a speaking aside to another in the presence of others.

୨ । ଉପସ୍ଥିତ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଅବୋଧ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସଙ୍କେତ ଦ୍ୱାରା ଭାବବିନିମୟ— 2. A secret communication in the presence of others by means of signs.

ଜନାନ୍ତିକେ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ—(ନାଟକୀୟ ଭାଷା)—(ନାଟକ ଅଭିନୟ Janāntike ସମୟରେ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ) ଅନ୍ୟ ଅଭିନେତାଗଣଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତିରେ ଅଥଚ ସେମାନେ ଯେପରି ଶୁଣି ନ ପାରିବେ ସେହିପରି (ବାକ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିବା)— (a term used in dramas for the direction of the actors) Aside (on the stage).

[ଦ୍ର—ଅଭିନେତୃଗଣଙ୍କୁ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ 'ଜନାନ୍ତିକ' କରିବାପାଇଁ ନାଟକରେ ଜନାନ୍ତିକ ବାକ୍ୟମାନଙ୍କ ପୂର୍ବେ ବନ୍ଧନୀମଧ୍ୟରେ ଏହି ଶବ୍ଦ ଗ୍ରନ୍ଥକାର ଲେଖନ୍ତି ।]

ଜନାପବାଦ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଜନ+ଅପବାଦ; ଜନମାନଙ୍କ Janāpabāda ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ଅପବାଦ)—ଲୋକନିନ୍ଦା; କଳଙ୍କ; ଲୋକଲଜ୍ଜା—Ill repute; evil name; public scandal.

ଜନାବ୍—ସଂ. ବି. (ଜନ+ଅବ୍ ଧାତୁ ରକ୍ଷା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)— Janāb ଲୋକପାଳକ—Protecting men.

জনাব ବୈଦେ. ଅ. (ଆ) ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରତି ମାନ୍ୟାର୍ଥକ **जनाब** ସମ୍ବୋଧନ; ମୂଳ. ସଂ. ଜନାବ୍=ଲୋକପାଳକ) – ହଜୁର ! ଶ୍ରୀହଜୁର !; ମାନନୀୟ ମହାଶୟ !—(a term of address to a high personage) Your honour ! your worship !

ବିଣ.— ମହାଶୟ; ମାନନୀୟ—Respectable; honourable. (ଯଥା—ଜନାବ୍ ମୌଲବୀ ସାହେବ୍)

ଜନାବଅଲ୍ଲୀ—ବୈଦେ. ଅ, (ଆ)—ଜନାବ୍ (ଦେଖ) Janāb-alli Janāb (See)

জনাবআলী

जनाबआली

ଜନାର୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯବନାଳ; ଯାବନାଲ)—ଜୁଆର; ଭୁଟ୍ଟା; କାଜଗ୍' Janār ମକ୍କା—A species of Indian corn; Zea Meys;

জনার maize; Indian corn.

जुन्हरी, ज्वार

[ଦ୍ର—ଏହି ଗଛ ଆଖୁଗଛ ପରି । ଏହାର ଆଦିବାସ ଦକ୍ଷିଣ-ଆମେରିକା । ଏହି ଶସ୍ୟର ଛତୁଆ କହାଗମାନେ ଖାଆନ୍ତି ।]

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ଆହାର; ଭୋଜନ—Eating; meal.

ଜନାର୍ କରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—ଆହାର କରିବା; ଖାଇବା-- Janār karibā To eat; to take one's meals.

ଜନାର୍ଦ୍ଦନ—ସଂ. ବି. (ଜନ=ଅସୁର+ଅର୍ଦ୍ଦ ଧାତୁ ଣିଚ; ଅର୍ଦ୍ଦି ଧାତୁ Janārddana ପୀଡ଼ନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—୧ । ଅସୁର-ନିସୂଦନ; ବିଷ୍ଣୁ; ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—1. Bishnu.

[ଦ୍ର—ଶାସ୍ତ୍ରରେ 'ଭୋଜନେଚ ଜନାର୍ଦ୍ଦନଂ' ଅର୍ଥାତ୍ ଭୋଜନ-କାଳରେ ଜନାର୍ଦ୍ଦନଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କରିବାର ଉପଦେଶ ଅଛି ।]

୨ । ଶାଳଗ୍ରାମ ଶିଳାବିଶେଷ— 2. Name of a class of Sālagrāma-pebble.

ବିଣ.—ଲୋକପୀଡ଼କ—Oppressive.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଥ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଞ	ନ୍

ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—
A name given to males.
[ଦ୍ର—ଜନାର୍ଦ୍ଦନର ଡାକନାମ ବନେଇ ବା ବନାଇ ।]

ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ଦାସ— ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଜଣେକ ଉତ୍କଳୀୟ ପ୍ରାଚୀନ କବି·
Janārddana dāsa Name of an Oria poet.
[ଦ୍ର—ଏ ସାଧାରଣତଃ ବନେଇ ଦାସ ବୋଲି ପରିଚିତ । ଶୃଙ୍ଗାରୀ-ପାଠର 'ଗୋପୀଭାଷା' ଏହାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରଚିତ; ଭାରଣୀ. ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ଇତିହାସ । ଏହାଙ୍କ ରଚିତ ଛାନ୍ଦମାନ ବନେଇ ଦାସଙ୍କ ପଦାଳି ନାମରେ ଉତ୍କଳରେ ସର୍ବତ୍ର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ।]

ଜନାଶନ—ସଂ. ବି. (ଜନ+ଅଶନ)—
Janāśana ୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ମେଣ୍ଢା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. The ram.
୨ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ଭୋଜନ କର୍ମ (ହି ଶବ୍ଦସାଗର)—2 The act of eating by men; dining.
୩ । ନରମାଂସଭକ୍ଷକ—3. A cannibal.
ସଂ. ବିଣ—ମନୁଷ୍ୟଭୋଜୀ—
Eating human beings; cannibal.

ଜନାଶ୍ରୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ+ଆଶ୍ରୟ)—
Janāśraya ୧ । ନାରାୟଣ; ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishṇu.
୨ । ଲୋକାଳୟ—2. Human habitation.
୩ । ପଥିକମାନଙ୍କ ବିଶ୍ରାମଗୃହ; ପାନ୍ଥଶାଳା; ଧର୍ମଶାଳା;—
3. Caravanserai; a public rest-house.
୪ । ଅସ୍ଥାୟୀ ଆଶ୍ରୟସ୍ଥାନ ବା ମଣ୍ଡପ; ଛାମୁଣ୍ଡିଆ—
4. A temporary shed or awning; a pavilion erected for a special occasion.
୫ । ବାସ ସ୍ଥାନ—5. Residence; dwelling place.

ଜନି (ଧାତୁ)—ସଂ—ଜନ ଧାତୁର ଣିଜନ୍ତ—
Jani (root)
୧ । ଜନ୍ମାଇବା; ଜାତ କରିବା—
1. To give birth to.
୨ । ଉତ୍ପନ୍ନ କରିବା—2. To produce.
୩ । ସୃଷ୍ଟି କରିବା—3. To create.

ଜନି—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜନ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଇ)—
Jani ୧ । ଉତ୍ପତ୍ତି; ଜନ୍ମ—1. Birth; creation.
(ଜନ, ଜନକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଶଙ୍କର କୃପା ସେନ, ସ୍ୱାର୍ଥ ଚୁଲିଲା ଜନ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋଲ୍ଲଚନ୍ଦ୍ରୀ, ଭ ଗୀତ ।
୨ । (+ଅଧିକରଣ. ଇ) ନାରୀ; ସ୍ତ୍ରୀ—
2. Woman; a female.
୩ । ମାତା—3. Mother.
୪ । ପୁତ୍ରବଧୂ; ସ୍ନୁଷା—5. Daughter-in-law.
[ଦ୍ର—ସାଧାରଣପ୍ରଚଳିତ 'ସଜନୀ' ଶବ୍ଦ ସ୍ୱଜନର ଅପଭ୍ରଂଶ । 'ସ୍ୱଜନୀ' 'ସ୍ୱଜନର' ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ । ଏହାର ଅର୍ଥ ଆତ୍ମୀୟା ।]

ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନୀ)—ଜହ୍ନି ନାମକ ଲତାଫଳ—
A kind of kitchen-vegetable; Luffa Acutangula.
ଦେ. ବିଣ—ଜାତ—Born; produced.
ବଧୂ ପ୍ରଭୁ ଅଧିକ ରଜନୀ ହେଲେ ଜନି । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଜନିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜନକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Janikā ୧ । ମାତା—1. Mother.
(ଜନକ—ପୁଂ) ୨ । ସ୍ନୁଷା; ପୁତ୍ରବଧୂ -2. Daughter-in-law.
ବିଣ· ସ୍ତ୍ରୀ—ଉତ୍ପାଦିକା—Producing.

ଜନିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଜନ ଧାତୁ ଣିଚ ଜନି ଧାତୁ=ଜନ୍ମାଇବା+କର୍ମ.ତ; ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ସମସ୍ତପଦରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, ଯଥା—ଦୁଃଖଜନିତ)—
Janita
(ଜନିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । (ଅମୁକଠାରୁ) ଜାତ—1. Born of.
(ଯଥା—ବିମାତୃଜନିତ ସନ୍ତାନ ।)
୨ । (ଅମୁକରୁ) ଉତ୍ପନ୍ନ—2. Produced from.
(ଯଥା—ରୌଦ୍ରଜନିତ ଉତ୍ତାପ ।)
୩ । (ଅମୁକ) ଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟ—3 Created by.
(ଯଥା—ଈଶ୍ୱରଜନିତ ଜୀବ ।)
୪ । (ଅମୁକ କାରଣରୁ) ଘଟିଥିବା—
4. Due to; happened on account of.
(ଯଥା—ପ୍ରହାରଜନିତ ଅପମାନ ।)
୫ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ତ) ଉତ୍ପାଦନକାରୀ—
5 Giving birth to (Apte)

ଜନିତା—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ୧ମା. ୧ବ.)—
Janitā ଜନକ; ପିତା—Father.
(ଜନୟିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜନିତ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)--ଜନିତର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ-
Feminine of Janita.
ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଜନିତ)—ଜାତ—Born; produced.
ଦେବ ଉପବନେ ହୋଇ ଜନିତା । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।

ଜନିତା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପ୍ରକାଶ କରିବା; କହିବା—
Janitā kariba To give out; to speak out.
ବନିତାଗଣ ଜନିତା କରେ ପୁଣ ପୁଣ ଯେ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଜନିତ୍ୱ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ତ୍ୱ)—ପିତା—
Janitwa Father (Apte).
(ଜନିତ୍ୱା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜନିତ୍ରୀ—ସଂ.ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜନ ଧାତୁ ଣିଚ ଜନି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ+ସ୍ତ୍ରୀ.ଈ)-
Janitrī ୧ । ମାତା - 1. Mother.
୨ । ଜନି (ଦେଖ)—2. Jani (See)

ଜନିମା—ସଂ. ବି. (ଜନ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଇମନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Janimā ୧ । ଜନ୍ମ; ଉତ୍ପାଦନ—
1. Birth; production (Apte).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ, 'ଅଳବତ' - ପାଠରେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । (କର୍ତ୍ତୃ. ଇମନ୍) ସନ୍ତାନ—2. Offspring (Apte).
୩ । ବଂଶଧର—3. Descendant (Apte).
୪ । ସୃଷ୍ଟ ଜୀବ—4. Creature; being (Apte)
୫ । ଲିଙ୍ଗ; ସ୍ତ୍ରୀପୁରୁଷର ପ୍ରଭେଦଜ୍ଞାପକ ଚିହ୍ନ—
5. Gender; sex (Apte).
୬ । ଶ୍ରେଣୀ—6. Genus; kind (Apte).

ଜମ୍ମି—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜନ୍ ଧାତୁ+ଇ)—ଜନି (ଦେଖ)
Jani — Jani (See)

ଜମ୍ମୀନ—ସଂ. ବିଣ. (ଜନ+ହିତାର୍ଥେ ଈନ; ଯଥା—ବିଶ୍ୱଜମ୍ମୀନ=ଜଗତର
Janina ମଙ୍ଗଳକର)—୧ । ଲୋକହିତକର; ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ହିତକର - 1. Tending to public benefit; beneficial to the people.
୨ । ପ୍ରୟୋଜନାନୁଯାୟୀ—
2. Sufficient for one's needs or necessity.

ଜନୁ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜନ ଧାତୁ+ଭାବ. ଉ)—
Janu ୧ । ଉତ୍ପତ୍ତି; ଜନ୍ମ -1. Birth; nativity.
(ଜନୂ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସୃଷ୍ଟି; ସର୍ଜନ—
2. Creation; production (Apte)
୩ । ଜୀବନ; ସ୍ଥିତି—3. Life; existence (Apte).
୪ । ଜନ୍ମସ୍ଥାନ—4 Birth-place (Apte).
୫ । ସୃଷ୍ଟ ଜୀବ—5. Creature; being (Apte).
୬ । ଶ୍ରେଣୀ; ଜାତି—6. Genus; kind (Apte .

ଜନୁଆରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜାନୁଆରୀ)—ଇଂରାଜୀ ପ୍ରଥମ ମାସ—
Januāri — The month of January.
जानुआरी
जनवरी

ଜନେ—ଦେ. ସର୍ବନାମ—(ସଂ. ଜନୈକ)—ଏକଜଣ; ଜଣେ—
Jane — An individual; a certain.
जन — ବେଦ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବା ପାଇଁ ଜନେ
जन — ତପସ୍ୟା କଲେ ଯାଇଁ ହିମାଳୟ ବନେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ- ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି ।
ବି. (ବହୁବଚନ)—ଲୋକମାନେ; ଜନମାନେ—
Men; people; persons.

ଜନୋରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଇ. ଜାନୁଆରୀ)—ଇଂରାଜୀ ପ୍ରଥମ ମାସ—
Janori — The month of January.
जानुआरी
जनवरि

ଜନ୍ତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯମ ଧାତୁ; ଯନ୍ତ୍ର)—୧ । କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଜଳ ଯୋଗାଇବା
Janta ପାଇଁ ତାଳ ବା ନଡ଼ିଆ ଗଛର ଭିତର ପାଖ କୋରି
(ଯନ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଏକଫାଳଦ୍ୱାରା ଖାଲରୁ ଉପରକୁ ପାଣି ଉଠାଇବାର ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—1. A contrivance made of a hollowed trunk of palm or cocoanut and turning it up and down on a pivot for lifting water for irrigating fields.

[ଦ୍ର—ଗୋଟିଏ ନଡ଼ିଆ ବା ତାଳଗଛର ମୂଳଗଣ୍ଡିକୁ ଫାଳ କରି ତହିଁ ଭିତରୁ ଅନ୍ତଃସାର କାଢ଼ି ତହିଁର ମୂଳପାଖର ମୋଟା ମୁଣ୍ଡକୁ ଖଣ୍ଡିଏ ପଟାଦ୍ୱାରା ମୁଦି ଦିଆଯାଏ, ଏହି ଭାବରେ ଏ ଯନ୍ତ୍ର ତିଆରି ହୁଏ ।]

୨ । କାକରା ପିଠାଆଦି ତିଆରି କରିବା ନିମନ୍ତେ ସିଦ୍ଧ ହୋଇଥିବା ଖଳି—2. Dough (boiled flour) for cakes
୩ । କାକରା, ଆରିଷା ଆଦି ପିଠା ତିଆରି ହେବା ପାଇଁ ଦଳା ହୋଇଥିବା ଖଳି—3. Kneaded dough for cakes.
୪ । ଜନ୍ତା (ଦେଖ)
4. Jantā (See)

ଜନ୍ତର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଯନ୍ତ୍ର)—ଦେବପୂଜାର୍ଥ ଭୂମିରେ
Jantar କଟାଯିବା ମଣ୍ଡଳ (ଏହା ଉପରେ ନୈବେଦ୍ୟାଦି
(ଯନ୍ତର—ଅନ୍ୟରୂପ) ରଖାଯାଏ)—Figures drawn on the ground for placing offerings before a Deity during worship.

ଜନ୍ତର କାଟିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଦେବପୂଜା ଉପଲକ୍ଷରେ
Jantar kātibā ମୁରୁଜଆଦିଦ୍ୱାରା ଭୂମିରେ ମଣ୍ଡଳାକାର କ୍ଷେତ୍ରମାନ ଆଙ୍କିବା—To draw figures on the ground for placing offerings on them.

ଜନ୍ତର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଯନ୍ତ୍ର)—ଯନ୍ତ୍ର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jantara (etc) — Jantra etc (See)

ଜନ୍ତା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯନ୍ତ୍ର; ଯମ ଧାତୁ=ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବା, ଦମନ
Jantā କରିବା; ଯନ୍ତୃ=ନିୟାମକ, ଚାଳକ)—୧ । କମାରର ଭାତି;
जाँता ନିଆଁକୁ ପବନ ଯୋଗାଇବାର ମୁଣା—
जंतो, जंता 1. Smith's bellows.
(ଯନ୍ତା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସୁନାରୁପାର ସରୁ ତାର ଟାଣିବା ନିମନ୍ତେ ବଣିଆଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ ଚଉଡ଼ା ଇସ୍ପାତଖଣ୍ଡ—
2. A plate of steel with holes to draw out fine wires of gold and silver.
୩ । ବାଘ ଓ ମୂଷାଆଦିଙ୍କୁ ଧରିବା ପାଇଁ କାଠର ପେଡ଼ା ବା ଯନ୍ତ୍ର—3. Trapan; a trap-house (furnished with a trap door) for catching tigers, mice etc.

ବାଳକଙ୍କ କୁମାରେ, ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶବଦ କଲା ସମ୍ମୁଖ ସନ୍ତାରେ ।
ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର, ଶିଶୁଗୀତ ।

୧	ଇ	ଉ	ର୍‌, ର୍ତ୍ର	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ, ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲ୍	ଯ୍	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ନ୍

୪ । କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡକୁ ଡେରା ରଖି ତାହା କରତିବା ନିମନ୍ତେ ବଢ଼େଇ ବା କରତିମାନେ ଯେଉଁ ତ୍ରିକୋଣାକାର କାଠର ଘର ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି—

4. A triangular frame to support a log of of wood for sawing it.

୫ । ଜନ୍ତିବା, ପିଠାର ଖଳ ନିମନ୍ତେ ନିଆଁ ଉପରେ ଜଳମିଶ୍ରିତ ଶସ୍ୟଚୂନା ବସାଇ ତାହାକୁ ଚଟୁ ଦ୍ୱାରା ଦଳିବା—

5. Kneading of dough over the fire by stirring it with a ladle.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ମେଦନୀପୁର) ବି—

ପେଷଣ ଯନ୍ତ୍ର; ଚକି—Mill-stone

ଜନ୍ତାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜନ୍ତିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Jantāibā The causative of Jantibā.
(ଜନ୍ତେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜନ୍ତାଜନ୍ତ—ଦେ. ବି—ବହୁଲୋକଙ୍କ ଘନ ସମାବେଶ; ଭିଡ଼—
Jantājanta Dense crowd; huddling together.
जाँताजाँति ଦେ. ବିଣ—ଘନ ଭାବରେ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ସନ୍ନିବିଷ୍ଟ
भीड़ ହୋଇଥିବା ବହୁ ବସ୍ତୁ ବା ମନୁଷ୍ୟ—
Huddled together; compressed together thronging; crowded

(ଯଥା—ରଥଯାତ୍ରାରେ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଯାତ୍ରୀ ବଡ଼ଦାଣ୍ଡରେ ଜନ୍ତାଜନ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ।)

ଜନ୍ତାଜନ୍ତି—ଦେ. ବି—୧ । ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ଦେହ ପରସ୍ପର ଲଗାଲଗି;
Jantājanti ଠେଲାଠେଲି—1. Huddling together, mutual pressing; pushing each other in a narrow space

ଜଳଜନ୍ତୁ ସାଧ ପରିଭ୍ୟ ଜନ୍ତାଜନ୍ତି
ବେଢିଣ ଥାଇଁଛନ୍ତି ସଙ୍ଗେ ପନ୍ତି ପନ୍ତି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ଦଳାଦଳି ବା ଭିଡ଼—

2. A huddling crowd; a pressing crowd.

୩ । ଜନ୍ତିବାର ଦଳିବା କର୍ମ, ଚକଟାଚକଟି—

3. Thorough kneading.

ବିଣ—ଲୋକ ଭିଡ଼ ଦ୍ୱାରା ପେଷି ହୋଇଥିବା; ପରସ୍ପର କାନ୍ଧରେ ସଂଲଗ୍ନ—Huddled together; pressing each other.

ଏହି କାଳେ ହାତୀ ପର୍ବତ ମେଘ ପନ୍ତି
ଆକାଶରେ ରହିବେ ହୋଇ ଜନ୍ତା ଜନ୍ତି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଜନ୍ତାଳ—ଦେ. ବି—ଗ୍ରାମର ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ଧନ ଓ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ
Jantāla ଭେଦା କରି ଗ୍ରାମଦେବତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଅନ୍ନ-ବ୍ୟଞ୍ଜନାଦି ରାନ୍ଧି ଯେଉଁ ଭୋଜି କରାଯାଏ—
A feast or picnic of villagers, consisting of food cooked and offered to the village-Deity, done by raising subscription from the villagers in money and kind.

ଜନ୍ତିବା—ଦେ. କ୍ର—୧ । କାକରା ଆଦି ପିଠାର ଖଳ ତିଆରି କରିବା
Jantibā ପାଇଁ ଗୁଣ୍ଡଚୂନା ଆଦିକୁ ପାଣିରେ ସିଝା କରି
दला ନିଆଁ ଉପରେ ସିଝା ହେଉଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ
गुँधना, सौंदना, ଚଟୁ ଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ପିଣ୍ଡକୁ ଗୋଳିବା; ଘାଣ୍ଟିବା—
जंताना 1. To knead flour and water over fire to make dough for cakes.

୨ । ଅଳ୍ପ ସ୍ଥାନରେ ଘନ ଭାବରେ ଲଗାଲଗି କରି ଗୋଟିକ ଉପରେ ଗୋଟିଏ କରି ବହୁ ବସ୍ତୁକୁ ରଖିବା—

2. To huddle many things together within a small space.

୩ । ପେଷିବା—3. To pound.

୪ । ଦଳିବା—4. To compress.

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା ଓ ପକାଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଜନ୍ତି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା; ବିନଷ୍ଟ ହେବା—
Janti hebā 1. To be destroyed or powdered.

୨ । ଅଳ୍ପ ସ୍ଥାନରେ ସଙ୍କୁଚିତ ହେବା; ଖୁନ୍ଦାଖୁନ୍ଦି ହେବା; ଗାଢ ସନ୍ନିବିଷ୍ଟ ହେବା—2. To be huddled up in a small space; to be crowded together; to contract into a small compass.

ବହୁତ ଜଳଜନ୍ତୁ ଜନ୍ତି ହୋଇଛନ୍ତି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

୩ । ଦଳିତ ହେବା—3 To be compressed.

୪ । ହଇରାଣ ହେବା—

4. To be extremely troubled.

୫ । ଅତ୍ୟାଚାରିତ ହେବା—5. To be oppressed.

୬ । ଚକଟା ହେବା—6. To be kneaded.

ଜନ୍ତୁ—ସଂ. ବି. (ଜନ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତୁ)—
Jantu ୧ । ଜନ୍ମଶୀଳ ଜୀବ; ପ୍ରାଣୀ—1. Living being;
जन्तु animal; creature; (literally that
जानवर which is born).

୨ । କୃମି—2. Worm; maggot.

ଦେ. ବି—୧ । ଜାନୋଆର; ପଶୁ—1. Beast; brute.

(ଯଥା—'ସେ ମନୁଷ୍ୟ ନୁହେଁ ଜନ୍ତୁଟିଏ' ଅର୍ଥାତ୍ ପଶୁ ପରି ନିର୍ବୋଧ ।)

୨ । (ଶୁଭବାଚକ) ଖରଜନ୍ତୁ; ଲମ୍ବ ଜନ୍ତୁ; ସର୍ପ—

2. (euphemism) Serpent.

୩ । ବନ୍ୟ ଜନ୍ତୁ; ଶ୍ୱାପଦ ଜନ୍ତୁ—

3. Beast of prey; wild beast.

୪ । ମନୁଷ୍ୟ, ବ୍ୟକ୍ତି—

4. Person; individual; fellow.

(ଯଥା—'ଅମୁକ ଲୋକ କଅଣ ସାମାନ୍ୟ ଜନ୍ତୁଟିଏ ?')

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅତି ବୃହଦାକାର ପଦାର୍ଥ—
5. (figurative) A big thing.
[ଦ୍ର—ବୃହଦାକାର ପଦାର୍ଥକୁ 'ଜନ୍ତୁ' ବୋଲି କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ବୋଲାଯାଏ, ଯେପରି କି ଛୋଟ ଘର ମଧ୍ୟରେ ଅତି ବଡ଼ ସିନ୍ଦୁକଟାଏ ରଖିବାକୁ ଗଲେ ଲୋକେ କହନ୍ତି ଏ ଘର ଏଡ଼େ ଜନ୍ତୁକୁ କାହିଁ ସମ୍ଭାଳିବ ?]
୬ । ମହାଭାରତୋକ୍ତ ସୋମକ ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ର—
6 The son of king Somaka.
[ଦ୍ର—ଏ ପୁତ୍ର ପରବର୍ତ୍ତିରେ ଚରବି ଆହୁତି ଦେଇ ହୋମ କରିବାରୁ ଶତ ପୁତ୍ର ଲାଭ କରିଥିଲେ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]
ସେ ପୁଅଙ୍କର ନାମ ଜନ୍ତୁ ବୋଲି ଦେଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଜନ୍ତୁକମ୍ବୁ—ସଂ. ବି—ଜୀବିତ ଶଙ୍ଖ—
Jantukambu A living conch

ଜନ୍ତୁକା—ସଂ. ବି (ଜନ୍ତୁ+ଜାତାର୍ଥ. କ+ଆ)—ଲାଖ; ଲାଷା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Shell lac
Jantukā

ଜନ୍ତୁ କିଲାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶିକାର ସମୟରେ ହାତୀ ଆଦି ବନ୍ୟଜନ୍ତୁଙ୍କୁ ଖେଦା ମଧ୍ୟକୁ ଘଉଡ଼ାଇବା—
Jantu kiḷāibā
(ଜନ୍ତୁ କଲେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) To drive wild beasts (e. g. elephants) to an enclosure.

ଜନ୍ତୁଘ୍ନ—ସଂ. ବିଣ (ଜନ୍ତୁ + ହନ୍ ଧାତୁ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଜୀବନାଶକ—
Jantughna 1. Destructive of life; fatal.
(ଜନ୍ତୁଘ୍ନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯାହା କୀଟାଦି ଜୀବ ନାଶ କରେ—
2. Insecticide; germicide; vermifuge.
ବି—୧ । ବିଡ଼ଙ୍ଗ; ବାଇବିଡ଼ଙ୍ଗ—1. Embellia.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଫଳ ଗୋଲମରିଚ ପରି ।]
୨ । ହେଙ୍ଗୁ—2. Asafœtida.
୩ । ଏକପ୍ରକାର ଲେମ୍ବୁ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—
3. A kind of lemon.

ଜନ୍ତୁଜନ୍ତା—ଦେ. ବି (ଜନ୍ତୁ+ନିରର୍ଥକ ଦ୍ୱିତ୍ୱ ସହଚର)—
Jantujuntā ୧ । ନାନାବିଧ ବନ୍ୟ ଜନ୍ତୁ—
ଜନ୍ତୁଟନ୍ତୁ 1. Many wild beasts (generally).
(ଜନ୍ତୁଜନ୍ତା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସରୀସୃପ; ସାପ, ବିଛା ଆଦି—
2. Reptiles.

ଜନ୍ତୁଣି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଖଳି (ଦେଖ)
Jantuṇi Khaḷi (See)

ଜନ୍ତୁନାଥ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ୍ତୁ+ନାଥ)—ଯମ—
Jantunātha Jama; the Hindu God of death.
ବାମକୁ ଅନୁସରି ଯେଉଁ ଲୋକ ଅର୍ଥ
ଇଚ୍ଛାଇ ତାକୁ ନେଇଯାନ୍ତି ଜନ୍ତୁନାଥ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍‌ଯୋଗ ।

ଜନ୍ତୁନାଶକ—ସଂ. ବିଣ (ଉପପଦ ତତ୍; ଜନ୍ତୁ+ନାଶକ)—
Jantunāśaka ଜନ୍ତୁଘ୍ନ (ଦେଖ)
Jantughna (See).

ସଂ. ବି—ହେଙ୍ଗୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Asafœtida.

ଜନ୍ତୁପତି—ସଂ. ବି—୧ । ଯମ—
Jantupati 1. The God of death.
୨ । ଚିତ୍ରଗୁପ୍ତ; ଯମଙ୍କ ପାଞ୍ଜିଆ—
2. The record-keeper of the God of death.
ଏ କଥା ଅଛି ଜନ୍ତୁପତି
ପାଞ୍ଜିରେ ଲେଖିବେ ଚଉତି—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ଜନ୍ତୁଫଳ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜନ୍ତୁ+ଫଳ; ଯେଉଁ ଫଳ ମଧ୍ୟରେ କୀଟ ଜନ୍ମନ୍ତି)—ଉଡ଼ୁମ୍ବର; ଯଜ୍ଞଡୁମ୍ବିରି; ଡୁମ୍ବିରି ଗଛ ଓ ଫଳ—The fig; Ficus Carica; the glomerous fig tree and its fruit.
Jantuphaḷa

ଜନ୍ତୁମାରୀ—ସଂ. ବି (ଜନ୍ତୁ +ମୃ ଧାତୁ ଣିର୍ ମାରି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ଈ.
Jantumārī (ହି—କାଗେଜିଲେମ୍ବୁ—Lime fruit.

ଜନ୍ତୁରାଜ—ସଂ. ବି (ଜନ୍ତୁ+ରାଜା; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଜନ୍ତୁରାଣ (ଦେଖ)
Janturāja Janturāṇa (See).

ଜନ୍ତୁରାଣ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜନ୍ତୁରାଜ)—ଯମ—
Janturāṇa The God of death.
ଦଣ୍ଡେ କନିଷେ ଥିଲେ ପ୍ରାଣ
ନ ନେଇ ପାରେ ଜନ୍ତୁରାଣ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଜନ୍ତୁରାୟ—ଦେ ବି (ସଂ. ଜନ୍ତୁରାଜ)—ଯମ—
Janturāya The God of death
ସୋମକ ବୋଇଲେ ମୁଁ ଯିବି ମୋ ଗୁରୁଙ୍କୁ,
ନ ଯିବ ଜନ୍ତୁରାୟେ ଜାଣ ହେ ସ୍ୱର୍ଗକୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ଜନ୍ତୁସାଇଁ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜନ୍ତୁ+ସ୍ୱାମୀ)—ଯମ—
Jantusāīn̐ The God of death.
ଯେ ଧର୍ମରାଜ ଜନ୍ତୁସାଇଁ, ସେ ସଞ୍ଜମନି ପୁରେ ଥାଇ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଜଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—ପିମ୍ପୁଡ଼ି ଜାତୀୟ ବଡ଼ କଳା ପୋକ—
Jaṇḍā A kind of big black ant; the
କାନଜିଁଆ, ଜିଆଁ ପିମ୍ପଡ଼ା black pismire or emmet.
ଚେଁଆ, ଚୁଁଆ, ଚୁଆଁଣୀ [ଦ୍ର—ଏମାନେ ପିମ୍ପୁଡ଼ି ଠାରୁ ବଡ଼ ଓ ଅଧଇଞ୍ଚ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ ହୁଅନ୍ତି । ଏମାନେ ଗୁଡ଼ ଓ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ପ୍ରଭୃତିରେ ଲାଗନ୍ତି । ସଣ୍ଡୁଆସି ପରି ଦୁଇଟି ବଡ଼ ଦାନ୍ତ ଏମାନଙ୍କ ମୁହଁରୁ ବାହାରି ଥାଏ । ଏମାନଙ୍କ କାମୁଡ଼ା ପିମ୍ପୁଡ଼ି କାମୁଡ଼ା ଠାରୁ ବେଶି ଯନ୍ତ୍ରଣାଦାୟକ । ଏମାନେ ଗଛର ବକଳ ତଳେ ଓ ଭୂମିରେ ଗର୍ତ୍ତ କରି ରହନ୍ତି । ନାନା ଶ୍ରେଣୀର ଜଣ୍ଡା ଅଛନ୍ତି ଯଥା—ଧୂଳିଆ ଜଣ୍ଡା, କାଠ ଜଣ୍ଡା, ଗୁଡ଼ିଆ ଜଣ୍ଡା, ଡେଙ୍ଗା ଜଣ୍ଡା, ବୁଢ଼ା ଜଣ୍ଡା ଓ ଉଡନ୍ତା ଜଣ୍ଡା ଇତ୍ୟାଦି । ଉଇ ପିମ୍ପୁଡ଼ିଙ୍କ ପରି ବର୍ଷାଦିନରେ ଏମାନଙ୍କର ପକ୍ଷୀ ଜନ୍ମେ ଓ ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ଉଡ଼ି ପାରନ୍ତି । ଏମାନେ ଗୋଟିକ ପଛେ ଗୋଟିଏ ଏକ ଧାଡ଼ିରେ ଧାଉଁ ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଧୂଳିଆ ଜଣ୍ଡାଙ୍କ କାମୁଡ଼ାରେ ସବୁ ଜଣ୍ଡାଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ଯନ୍ତ୍ରଣା ହୁଏ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଏ	ଓଅ	ଲ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ର୍ଗ୍ୟ	ଡଅ	ଞ	ନ

ଜନ୍ଦାଖାଇ—ଦେ. ବି (ସଂ ପିଣ୍ଡାର, ପିଣ୍ଡାଲ) —ଏରଣ୍ଡାଦି ବର୍ଗର ଏକ-
Jandā-khāi ପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ତରୁ—A kind of wild tree; Trewia Nudiflora; Premnum Tomentosa (Haines).
पिटली, पाङ्गोली
तुरि, नरफल्

[ଦ୍ର—ଏହା ଜଳ ନିକଟରେ ଜନ୍ମେ । ଏହାର ବକ୍କଲ ତଳେ ଜନ୍ଦାମାନେ ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ ରହନ୍ତି; ଏହାର ଫଳ ଛୋଟ ଛୋଟ ମାର୍ବଲ୍ ଭଳି ଓ ଅଖାଦ୍ୟ । ବସନ୍ତ କାଳରେ ଏ ଗଛ ପତ୍ର-ଝଡ଼ା ହଏ । ପତ୍ର ନ ଉଠୁଣୁ ଗଛ ଫୁଲ ଧରେ । ପତ୍ର ପାନପତ୍ର ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ; ଏ ଗଛର କାଠ ନରମ । ଅଶ୍ୱତ୍ଥଗଛ ମାଇଗଛ ଠାରୁ ପୃଥକ । ଏହା ଫଳର ରସକୁ ବାଲିଜନ୍ଦାଖିଆ ଘାଆରେ ଲଗାଇଲେ ଶୀଘ୍ର ଶୁଖିଯାଏ ।]

ଜନ୍ଦାପିମ୍ପୁଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସମାହାର ଶବ୍ଦ)—ଜନ୍ଦା ଓ ପିମ୍ପୁଡ଼ି—
Jandā-pimpurdi Ants and big black ants.

ଜନ୍ଦାମାରି—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଜନ୍ଦାଖାଇ (ଦେଖ)
Jandāmāri Jandākhāi (See)

ଜନ୍ନା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି—ଜହ୍ନ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Janna (etc) Jahna etc (See)

ଜନ୍ମ—ସଂ. ବି. (ଜନ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ମନ୍= ଜନ୍ମନ୍. ୧ମା. ୧ବ)—
Janma ୧ । ଉତ୍ପତ୍ତି; ଆବିର୍ଭାବ—
1. Production; first appearance; origin.
୨ । ମାତୃଗର୍ଭରୁ ଉତ୍ପତ୍ତି—2 Birth.
୩ । ଜୀବନ—3. Life.
୪ । (+ଅଧିକରଣ ମନ୍) ସଂସାର; ଜୀବଲୋକ—
4. The created beings; the animal world.

ଜନ୍ମଅଷ୍ଟମୀ—ଗ୍ରା. ବି—ଜନ୍ମାଷ୍ଟମୀ (ଦେଖ)
Janma-ashṭamī Janmāshṭamī (See)
ଭାଦ୍ରବ ମାସରେ ଜନ୍ମଅଷ୍ଟମୀ ସେ ଦିନ । ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀଗୁରୁଭକ୍ତିଗୀତା ।

ଜନ୍ମ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗର୍ଭରୁ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା; ପ୍ରସବ କରିବା—
Janma karibā The produce; to bring forth; to beget; to bear (a child).
जन्म देना
पैदा करना

ଜନ୍ମକୋଷ୍ଠା—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଜନ୍ମକୋଷ୍ଠୀ)—ଜନ୍ମକୋଷ୍ଠୀ (ଦେଖ)
Janma-koshṭhā Janma-koshṭhī (See)

ଜନ୍ମକୋଷ୍ଠୀ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ୍ମନ୍+କୋଷ୍ଠୀ)—
Janma-koshṭhī ଜନ୍ମପତ୍ରିକା; ଜାତକ—
Horoscope.

ଜନ୍ମଗତ— ସଂ. ବିଣ. (୨ୟା ତତ୍; ଜନ୍ମ+ଗତ)—୧ । ଯାହା ଜନ୍ମ
Janma-gata ସମୟରୁ କୌଣସି ଜୀବ ବା ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ ଥାଏ—
1. Inherited from birth.
୨ । ବଂଶାନୁଗତ—2. Hereditary.

ଜନ୍ମଗତ ଅଧିକାର—ସଂ. ବି—ଯେଉଁ ଅଧିକାର ମନୁଷ୍ୟ ଜନ୍ମିବା ମାତ୍ରେ
Janma-gata adhikāra ଲାଭକରେ—Birth-right.

ଜନ୍ମଗ୍ରହ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଜନ୍ମ+ଗ୍ରହ)—ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ (ଦେଖ)
Janma-graha Janmagrahaṇa (See)

ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ୍ମ+ଗ୍ରହଣ)—
Janma-grahaṇa ଅଭ୍ୟୁଦୟ; ଆବିର୍ଭାବ; ଉତ୍ପତ୍ତି—
Being born.

ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିବା —ଦେ. କ୍ରି—ଭୂମିଷ୍ଠ ହେବା; ମାତୃଗର୍ଭରୁ ପୃଥିବୀକୁ
Janma-grahaṇa karibā ଆସିବା—To be born.
जन्मग्रहण करना
जनम लेना

ଜନ୍ମଜନ୍ମ—ସଂ. ବି—ଜନ୍ମଜନ୍ମାନ୍ତର (ଦେଖ)
Janma-janma Janmajanmāntara (See)

ଜନ୍ମଜନ୍ମାନ୍ତର—ସଂ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ଜନ୍ମ+ଜନ୍ମାନ୍ତର)—୧ । କୌଣସି ଜୀବର
Janmajanmāntara ଏକ ଜନ୍ମ ଓ ତାହାର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅନ୍ୟ ଜନ୍ମମାନ; ପ୍ରତିଜନ୍ମ—1 Successive births of the same individual.
୨ । ଅନନ୍ତକାଳ—2. Eternity.

ଜନ୍ମଜନ୍ମାନ୍ତରୀଣ—ସଂ. ବିଣ—(ଜନ୍ମଜନ୍ମାନ୍ତର+ଈନ୍)—ପ୍ରତି ଜନ୍ମରେ
Janma-janmāntariṇa ଘଟୁଥିବା—Happening in successive births.

ଜନ୍ମତିଥି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ୍ମନ୍+ତିଥି)—ଯେଉଁ ତିଥିରେ
Janma-tithi କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ—
The lunar day of one's birth; birth-day.

ଜନ୍ମତଃ—ଦେ ଅ. (ଜନ୍ମ+୫ମୀ ବିଭକ୍ତିର ପ୍ରତ୍ୟୟ ତସ୍)—
Janmataḥ ୧ । ଜନ୍ମସମୟରୁ; ଆଜନ୍ମ—
1. From one's birth; since one's birth.
(ଯଥା—ସେ ଜନ୍ମତଃ ଅନ୍ଧ ।)
୨ । ଜନ୍ମଦ୍ୱାରା; ଜାତିରେ—2. By birth; by caste
(ଯଥା—ସେ ଜନ୍ମତଃ ଶୂଦ୍ର ।)

ଜନ୍ମଦ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଜନ୍ମନ୍+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ପିତା—
Janmada Father.
(ଜନ୍ମଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ. ପୁଂ—ଉତ୍ପାଦନକାରୀ- Producing.

ଜନ୍ମଦାତା—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଜନ୍ମଦ (ଦେଖ)
Janma-dātā Janmada (See)
(ଜନ୍ମଦାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜନ୍ମଦିନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ୍ମନ୍+ଦିନ)—୧ । ଯେଉଁ ଦିବସରେ
Janma-dina ଜୀବ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ—1. The solar day on which a man was born.
ଜନ୍ମ ହେଲି ଜନ୍ମଦିନେ ମାତା ମୋତେ ଗଢ଼ିଲେ ଲୋକାର୍ଥେ ।
ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।
୨ । ବ୍ୟକ୍ତିର ଜୀବଦ୍ଦଶାକାଳ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତିବର୍ଷ ପଡ଼ିବା ଜନ୍ମଦିନ; ସ୍ମରଣାର୍ଥ; ବାର୍ଷିକ ଜନ୍ମଦିନ—
2. One's annual birth-day.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚଉତିଶ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚଉତିଶ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚଉତିଶ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚଉତିଶ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'ଜ୍ଞାଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ନଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଜନ୍ମଦୁଃଖୀ—ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଜନ୍ମକାଳରୁ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଅନୁଭବ କରୁଥିବା
Janma-duḥkhī (ବ୍ୟକ୍ତି); ଆଜନ୍ମ ଦୁଃଖଭୋଗକାରୀ—
(ଜନ୍ମଦୁଃଖିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (a person) Doomed to life-long suffering; miserable since birth.

ଜନ୍ମ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜନ୍ମ କରିବା (ଦେଖ)
Janma-debā Janma karibā (See)
জন্ম দেওয়া
पैदा करना

ଜନ୍ମନକ୍ଷତ୍ର—ସଂ. ବି. (ଜନ୍ମନ୍+ନକ୍ଷତ୍ର)—ଯେଉଁ ନକ୍ଷତ୍ରରେ କୌଣସି
Janma-nakshatra ବ୍ୟକ୍ତି ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ—
The asterism or astrological constellation which was in the ascendant when an individual was born; one's natal star.

ଜନ୍ମନିୟନ୍ତ୍ରଣ—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—କୃତ୍ରିମ ଉପାୟରେ ସ୍ତ୍ରୀ
Janma-niyantraṇa ଗର୍ଭବତୀ ନ ହେବାର ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ - Birth-control.

ଜନ୍ମପତ୍ର—ସଂ. ବି. (ଜନ୍ମନ୍+ପତ୍ର)—୧ । ଜନ୍ମପତ୍ରିକା (ଦେଖ)
Janma-patra 1. Janma-patrikā (See)
୨ । ଜୀବନଚରିତ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Biography.
୩ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଆଦିରୁ ଅନ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ବିବରଣ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. A detailed description of a thing from the beginning to the end.

ଜନ୍ମପତ୍ରିକା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ୍ମନ୍+ପତ୍ରିକା)—
Janma-patrikā ଜାତକ; କୋଷ୍ଠୀ—Horoscope.
(ଜନ୍ମପତ୍ର; ଜନ୍ମପତ୍ରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜନ୍ମପରିଗ୍ରହ—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ୍ମନ୍+ପରିଗ୍ରହ)—
Janma-parigraha ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ (ଦେଖ)
Janma-grahaṇa (See)

ଜନ୍ମପ୍ରତିଷ୍ଠା—ସଂ ବି.—(ଜନ୍ମନ୍+ପ୍ରତି+ସ୍ଥା ଧାତୁ+ଅ+ଆ)—ମାତା;
Janma-pratishṭhā ମାଆ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. Mother.
୨ । ଜନ୍ମସ୍ଥାନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Birth-place.

ଜନ୍ମଫଳ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜନ୍ମ+ଫଳ; ଏହାର ଫୁଲ ଦେଖାଯାଏ
Janma-phaḷa ନାହିଁ ବୋଲି)—ଡିମ୍ବିରି ଗଛ ଓ ତାହାର ଫଳ;
ଉଡ଼ୁମ୍ବର ଗଛ ଓ ତାହାର ଫଳ—
The fig tree and its fruit.

ଜନ୍ମବିଧବା—ସଂ. ବି—ବାଲବିଧବା; ଅକ୍ଷତଯୋନି ବିଧବା (ହି. ଶବ୍ଦ
Janma-bidhabā ସାଗର)—A child-widow.

ଜନ୍ମବୃତ୍ତାନ୍ତ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ୍ମନ୍+ବୃତ୍ତାନ୍ତ)—ଉତ୍ପତ୍ତିର ବିବରଣ-
Janma-bruttānta Particulars of one's origin or birth.

ଜନ୍ମଭ—ସଂ. ବି.—(ଜନ୍ମ+ଭା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଜନ୍ମ ସମୟର
Janmabha ଲଗ୍ନ—1. The lagna or ascendant zodiacal sign at the time of one's birth.
୨ । ଜନ୍ମ ରାଶି (ଦେଖ)
2 Janma-rāsi (See)
୩ । ଜନ୍ମନକ୍ଷତ୍ରର ସଜାତୀୟ ନକ୍ଷତ୍ର—3 An asterism of the same class as one's natal asterism.

ଜନ୍ମଭରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଜନ୍ମକାଳ ମଧ୍ୟରେ—
Janma-bhari For life; through one's lifetime.
জন্মভর
जनमभर

ଜନ୍ମଭୂମି—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ୍ମନ୍+ଭୂମି) ୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି
Janma-bhūmi ଯେଉଁଠାରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରି ଥାଏ—
One's birth-place.
୨ । ସ୍ୱଦେଶ; ମାତୃଭୂମି; ଯେଉଁ ଦେଶରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରି ଥାଏ—One's native country; mother-land.

ଜନ୍ମମରଣ—ସଂ. ବି. (ବିପରୀତାର୍ଥ ସହଚର ଶବ୍ଦ; ଜନ୍ମ+ମରଣ)—
Janma-maraṇa ଜନ୍ମମୃତ୍ୟୁ (ଦେଖ)
Janma-mṛutyu (See)
ଜନ୍ମ ମରଣବରଷା, ଯା ନ ଜାଣେ ପୁରୁଷା । ତଗ ।

ଜନ୍ମମାଟି—ଦେ. ବି.—ଜନ୍ମଭୂମି (ଦେଖ)
Janma-māṭi Janmabhūmi (See)
जनमधरती

ଜନ୍ମମୃତ୍ୟୁ—ସଂ. ବି.—(ବିପରୀତାର୍ଥ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଜନ୍ମ ଓ ମୃତ୍ୟୁ—
Janma-mṛutyu Birth and death.

ଜନ୍ମମୃତ୍ୟୁ ବହି—ଦେ. ବି.—ଯେଉଁ ସରକାରୀ ପୁସ୍ତକ ବା ରେଜିଷ୍ଟ୍ରରରେ
Janma-mṛutyubahi ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ରାଜକୀୟ ଇଲାକା ମାନଙ୍କରେ
জন্মমৃত্যু বই ଜନ୍ମ ହେବା ଓ ମରିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ବିବରଣ ଲିପିବଦ୍ଧ
जनममृत्युका रेजिष्टरी ହୋଇ ରହେ—Birth and death register.
(ଜନ୍ମମୃତ୍ୟୁ ରେଜିଷ୍ଟର—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ଏ ବହିକୁ ଗ୍ରାମର ଚୌକିଦାର ପୂରଣ କରି ପ୍ରତି ସାପ୍ତାହିକ ପାଳରେ ଥାନାର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ କର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ ଉକ୍ତ ବିବରଣମାନ ଜଣାଏ ।]

ଜନ୍ମରାଶି—(ଜ୍ୟୋତିଷ) ବ୍ୟକ୍ତିର ଜନ୍ମକାଳରେ ଯେଉଁ ରାଶିରେ ଚନ୍ଦ୍ର
Janma-rāśi ଉଦୟ ହୋଇ ଥାଏ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
(Astrology) The sign of the zodiac in which the moon rises at the time of a person's birth.

ଜନ୍ମଲଗ୍ନ—ସଂ. ବି.—(ଜ୍ୟୋତିଷ)—ମନୁଷ୍ୟ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିବା
Janma-lagna ସମୟରେ ଯେଉଁ ରାଶିର ଉଦୟ ହୋଇଥାଏ—
(Astrology) The zodiacal sign which is in the ascendant at the moment when a person is born.

୧	ଇ	ଉ	ର୍, ର୍ହ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଡ଼ଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚଁ୍ୟ	ଲଅ	ଜ୍ଞ	ନ

ଜନ୍ମ ଲଭିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜନମିବା (ଦେଖ)
Janma labhibā Janamibā (See)

ଜନ୍ମଲାଭ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ୍ମ+ଲାଭ)—
Janma-lābha ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ (ଦେଖ)
Janma-grahaṇa (See)

ଜନ୍ମସ୍ଥାନ—ସଂ. ବି—୧ । ଜନ୍ମଭୂମି (ଦେଖ)
Janma-sthāna 1. Janmabhūmi (See)
୨ । ମାତୃଗର୍ଭ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. The mother's womb
୩ । କୁଣ୍ଡଳୀର ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ମନୁଷ୍ୟର ଜନ୍ମସମୟର ଗ୍ରହ-ଅବସ୍ଥାନ କରେ—3. The position occupied by a person's natal planet in the horoscope

ଜନ୍ମ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜନମିବା (ଦେଖ)
Janma hebā Janamibā (See)

ଜନ୍ମାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଜନ୍ମିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Janmāibā 1. The causative form of Janmibā.
जन्मान ୨ । ଜାତ କରିବା—2. To produce.
जन्माना ୩ । ଘଟାଇବା—3. To cause to happen.
(ଜନ୍ମେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୪ । ଉଦିତ କରାଇବା—
4. To cause to rise.

ଜନ୍ମାଧିପ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍: ଜନ୍ମନ୍+ଅଧିପ)—
Janmādhipa । ଶିବ; ମହାଦେବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. God Śiba.
୨ । ଜନ୍ମ ରାଶିର ଅଧିଷ୍ଠାତୃଦେବ—
2. The presiding Deity of one's natal sign.
୩ । ଜନ୍ମଲଗ୍ନର ସ୍ୱାମୀ—3 The presiding Deity of one's natal Lagna.

ଜନ୍ମାନ୍ତର—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧାରୟ; ଅନ୍ୟ+ଜନ୍ମ)—
Janmāntara ୧ । ଅନ୍ୟ ଜନ୍ମ; ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ବା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜନ୍ମ—
1. One's next birth or previous birth.
୨ । ପରଲୋକ—2. The next world; existence after one's death.

ଜନ୍ମାନ୍ତରବାଦ—ସଂ. ବି—ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଜୀବର ଏ ସଂସାରରେ ପୁନର୍ବାର
Janmāntara-bāda ଜନ୍ମ ହେବା ବିଷୟକ ବିଶ୍ୱାସ ବା ମତ—
The doctrine or theory of transmigration.

ଜନ୍ମାନ୍ତରୀଣ—ସଂ. ବିଣ. (ଜନ୍ମାନ୍ତର+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଈନ)—
Janmāntarīṇa ୧ । ଅନ୍ୟ ଜନ୍ମରେ ଘଟିବା—
(ଜନ୍ମାନ୍ତରୀୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Happening in another birth.
୨ । ଜନ୍ମାନ୍ତର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; ପରଲୋକ ବା ପୂର୍ବଜନ୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ-
2. Pertaining to one's past or future birth.

ଜନ୍ମାନ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ (୫ମୀ ତତ୍; ଜନ୍ମ+ଅନ୍ଧ)—
Janmāndha ଆଜନ୍ମ ଅନ୍ଧ; ଯେ ଅନ୍ଧ ହୋଇ ଜନ୍ମି ଥାଏ—
(ଜନ୍ମାନ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) One born-blind.

ଜନ୍ମାବଚ୍ଛିନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. (୫ମୀ ତତ୍; ଜନ୍ମ+ଅବଚ୍ଛିନ୍ନ)—
Janmābachchhinna ଜନ୍ମ ହେବାଠାରୁ ବରାବର ଘଟୁଥିବା; ଜୀବନବ୍ୟାପୀ— Lifelong.
ସଂ. ବି—ଯାବଜ୍ଜୀବନ ସମୟ; ଯେଉଁ ଲୋକ ଯେତେ ଦିନ ବଞ୍ଚି-ଥାଏ ସେହି କାଳ—One's life-time; the period of one's existence.

ଜନ୍ମାବଧି——ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ଜନ୍ମ+ଅବଧି)—
Janmābadhi ଜଣକର ଜନ୍ମ ହେବା ଦିନରୁ; ଆଜନ୍ମ—
Since birth; from a person's birth.

ଜନ୍ମାଷ୍ଟମୀ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ୍ମ+ଅଷ୍ଟମୀ)—
Janmāshṭamī ଭାଦ୍ର କୃଷ୍ଣାଷ୍ଟମୀ; ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଜନ୍ମତିଥି—
The birth-day of Śrikrushṇa; the 8th day of the dark fort night of the lunar month of Bhādra.
[ଦ୍ର—ଭାଦ୍ର କୃଷ୍ଣାଷ୍ଟମୀ ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ରି ସମୟରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଜନ୍ମୋତ୍ସବ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କଠାରେ ପାଳିତ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ବିଷ୍ଣୁପୁରାଣରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଜନ୍ମ ଶ୍ରାବଣ ମାସ କୃଷ୍ଣ ଅଷ୍ଟମୀରେ ହୋଇଥିବା ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ମୁଖ୍ୟ ଚାନ୍ଦ୍ର ମାସ ଓ ଗୌଣ ଚାନ୍ଦ୍ର ମାସ ଗଣନା ଏ ପ୍ରଭେଦର କାରଣ ଥିବାର ଜଣାଯାଏ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଜନ୍ମିତ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଜାତ)—
Janmita ଔରସ; ଯାହାକୁ ଜନ୍ମ କରାଯାଇ ଅଛି—Begotten;
जन्मित which has been given birth to.
जन्मितृ (ଯଥା—ଜନ୍ମିତ ପୁତ୍ରଠାରୁ ପୋଷ୍ୟ ପୁତ୍ର ସାନ ଅଟେ ।)

ଜନ୍ମିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଭୂମିଷ୍ଠ ହେବା—
Janmibā 1. To be born.
जन्मा ଶାକ୍ୟସିଂହ ଶିଷ୍ୟାଗ୍ରଣୀ ନୃପ ଶିରୋମଣି
जन्मना ଜନ୍ମିବେ ଅଶୋକ ନାମେ ନୃପ ମହାତେଜା ।
(ଜନ୍ମାଇବା—ଣିଜନ୍ତ) ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।
୨ । ଜାତ ହେବା; ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବା—
2, To be produced; to come to being.
୩ । (ବୃକ୍ଷ ଆଦି) ଉଠିବା—3. (a planet) To grow.
୪ । ଉଦୟ ହେବା—4. To rise.
୫ । ଦେଖାଯିବା; ଆବିର୍ଭୂତ ହେବା—4. To appear.

ଜନ୍ମୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ(ଜନ୍ମ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Janmī ଜୀବ; ଜନ୍ତୁ; ପ୍ରାଣୀ—Animal.

ଜନ୍ମେଜୟ—ସଂ ବି—୧ । ଜନମେଜୟ (ଦେଖ)
Janmejaya 1. Janamejaya (See)
୨ । ବିଷ୍ଣୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Bishṇu.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ବୃଷ୍ଟାରେ ୨୍ଡଳ ୧ ଚଲ୍ଚିଲ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚଲ୍ଚିଲ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚଲ୍ଚିତ କୌଣସ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗିଁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗିଆ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ ଦେଖିବେ।

୩ । ପ୍ରସିଦ୍ଧ ନାଗବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. Name of a mythological serpent.

ଜନ୍ମୋତ୍ସବ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଜନ୍ମ+ଉତ୍ସବ)—
Janmotsaba ୧ । କୌଣସି ସନ୍ତାନର ଜନ୍ମହେବା ଉପଲକ୍ଷେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଉତ୍ସବ—1. Festivities observed on the occasion of the birth of a child.
୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଜନ୍ମଦିନର ସ୍ମରଣାର୍ଥ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଉତ୍ସବ— 2. Festival observed to commemorate the birth-day of a person.
୩ । ଜନ୍ମାଷ୍ଟମୀ ଉତ୍ସବ—3. The festival observed on Śrikṛushṇa's birth-day.

ଜନ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ୧ । (ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଯ)—
Janya ଜାୟମାନ; ଯେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରେ—1. Born.
(ଜନ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । (ଜନ ଧାତୁ+କର୍ମ ଯ) ଯାହାକୁ ଜନ୍ମ କରାଯାଏ; ଉତ୍ପାଦିତ—2 Created; begotten.
୩ । (ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଯ) ଯେ ଜନ୍ମ କରେ; ଉତ୍ପାଦକ—
3. Begetter.
୪ । (ଜନ+ଯ) ଜନହିତକର—
4. Tending to the public good.
୫ । (ଜନ+ଯ) ଜନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; ବ୍ୟକ୍ତିଗତ—
5. Human; personal; individual.
୬ । ଦେଶ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—6. Relating to a country.
୭ । ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ—7. Relating to the state.
୮ । ଜାତୀୟ—8. National.
ବି—୧ । ହଟ୍ଟ; ହାଟ—1. Market.
୨ । ନିନ୍ଦା; ପରିବାଦ—2. Censure; blame.
୩ । ବିବାଦ—3. Quarrel.
୪ । ଜନ୍ମକାଳୀନ କୁଲକ୍ଷଣ—
4. Bad omen observed at the time of one's birth.
୫ । ଯୁଦ୍ଧ—5. Fight.
୬ । ପ୍ରୀତି—6. Love.
୭ । ବରର ବୟସ୍ୟ ବା ସଖା; ମାର୍କୁଣ୍ଡ୍ରୀ—
7. The friend or companion of a bride-groom.
୮ । ପିତା—8. Father.
୯ । (ଜନୀ+ଯ) ନବୋଢ଼ାର ଜ୍ଞାତି ବା ଭୃତ୍ୟ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)-
1. Kinsman or servant of a newly married bride.
୧୦ । ଜନସାଧାରଣ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
10. The general public.
୧୧ । କିମ୍ବଦନ୍ତୀ—11. Rumour; report.
୧୨ । ବର (ହି ଶବ୍ଦସାଗର)—12. Bridegroom.
୧୩ । ବରଯାତ୍ରୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—13. The marriage-party accompanying a bridegroom.
୧୪ । ଜାମାତା; ଜୋଇଁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
14. Son-in-law.
୧୫ । ପୁତ୍ର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—15. Son.
୧୬ । ମହାଦେବ (ହି ଶବ୍ଦସାଗର)—16. God Śiba.
୧୭ । ଦେହ, ଶରୀର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
17. Body.

ଜନ୍ୟା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଜନ୍ୟ+ଆ)—ଜନ୍ୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Janyā Feminine of Janya.
ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜନ୍ ଧାତୁ+ଯ+ସ୍ତ୍ରୀ ଆ)—
୧ । ଆନନ୍ଦ—1. Gladness; joy.
୨ । ମାତା; ଜନନୀ—2 Mother.
୩ । ବଧୂର ସହଚରୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. A friend or companion of a daughter-in-law or bride.
୪ । ମାତୃସଖୀ - 4. The female attendant or friend of one's mother.
୫ । ପ୍ରୀତି; ସ୍ନେହ—5. Love; affection.
୬ । ବଧୂ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—6 Daughter-in-law.

ଜନ୍ୟୁ—ସଂ. ବି. (ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଯୁ)—
Janyu ୧ । ଅଗ୍ନି—1 Fire.
୨ । ପ୍ରାଣୀ; ଜୀବ—2. Animal.
୩ । (+ଭାବ. ଯୁ) ଜନ୍ମ; ଉତ୍ପତ୍ତି—
3. Birth; production.
୪ । (ଜନ ଧାତୁ ଣିଚ ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଯୁ)—
ବିଧାତା; ବ୍ରହ୍ମା—4. Brahmā, the Creator.

ଜହ୍ନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—
Janha 1. The moon.
जोन्ह ୨ । ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ; ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା—2. Moonlight.

ଜହ୍ନା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାବନାଲ)—୧ । ମକା—
Janhā 1. Indian corn.
जनार ୨ । ବାଜରା; ଭୁଟ୍ଟା—2. Maize.
जोन्हार

ଜପ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ମାନସ ପାଠ କରିବା; ମନେ ମନେ ପଢ଼ିବା—
Jap (root) To read something in one's mind.

ଜପ—ସଂ. ବି. (ଜପ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ମନେ ମନେ ପୁନଃପୁନଃ
Japa ପାଠ—1. Muttering
ଜପକୁ ବୋଲେ ପଢ଼ିବାରେ ହାତ ଦେଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ୡ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍ତ	ତ୍ର୍ୟ	ଯ୍ୟ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଳୃ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଥ	ଜ୍ଞ	ନ୍ନ

୨ । ମନ୍ତ୍ରାଦିର ଅର୍ଥପୂର୍ବକ ପୁନଃପୁନଃ ଉଚ୍ଚାରଣ ବା ଆବୃତ୍ତି—
2. Repetition of prayers or incantations.

୩ । ପୁନଃ ପୁନଃ ଆବୃତ୍ତିପୂର୍ବକ ବେଦାଧ୍ୟୟନ; ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟ—
3 Recitation of the Bedas.

୪ । ଚୁପ୍ ଚୁପ୍ କରି କହିବା—4. Whispering.

୫ । ଜପମାଳା ସାହାଯ୍ୟରେ ଇଷ୍ଟମନ୍ତ୍ରକୁ ପୁନଃ ପୁନଃ ଆବୃତ୍ତି କରିବା—5 Telling of beads by reciting particular formulas silently.

[ଦ୍ର—ପୁରାଣରେ ଜପ ୩ ପ୍ରକାର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି—ମାନସ, ଉପାଂଶୁ ଓ ବାଚକ; କେହି କେହି ଜିହ୍ୱାଜପ ନାମରେ ୪ର୍ଥ ପ୍ରକାର ଜପ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଅଛନ୍ତି । ମନେମନେ ମନ୍ତ୍ରର ଅର୍ଥ ମନନ କରି ଧୀରେଧୀରେ ଉକ୍ତ ମନ୍ତ୍ରକୁ ସ୍ମରଣ କରିବା ମାନସଜପ; ଓଠ ଓ ଜିଭ ହଲାଇ କ୍ଷୀଣସ୍ୱରରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା ଉପାଂଶୁଜପ, ଓଠ ନ ହଲି କେବଳ ଜିଭ ହଲିଲେ ଜିହ୍ୱାଜପ ଓ ମନ୍ତ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କର ସ୍ପଷ୍ଟ ଉଚ୍ଚାରଣକୁ ବାଚକ ଜପ ବୋଲାଯାଏ । ଜପ କରିବା ସମୟରେ ମନ୍ତ୍ରର ସଂଖ୍ୟା ପ୍ରତି ଧ୍ୟାନ ରଖିବାକୁ ପଡ଼େ, ଏଥିପାଇଁ ମାଳାର ଆବଶ୍ୟକତା ହୁଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଜପ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜପ୍ ଧାତୁ)—୧ । ମନେ ମନେ ମନ୍ତ୍ରାଦି ପୁନଃ ପୁନଃ ଆବୃତ୍ତି କରିବା; ଜପିବା—
Japa karibā
जपा; जपकरा
जपना, जप करना
1. To repeatedly mutter esoteric formulas silently.

୨ । ଜପମାଳା ସାହାଯ୍ୟରେ ସଂଖ୍ୟା ଗଣନା କରି ମନ୍ତ୍ରାଦି ପୁନଃ ପୁନଃ ଜପିବା; ମାଳ ଗଡ଼ାଇବା—2. To tell the beads by muttering certain formulas

କେହି ଅବା ଜପମାଳା ଜପେ ଅବିରତ । —ରାଧାନାଥ, ମହାଯାତ୍ରା ।

୩ । କୌଣସି କଥାକୁ ମନେ ମନେ ସର୍ବଦା ସ୍ମରଣ କରିବା—
3. To constantly remember a thing.

୪ । ଘୋଷିହେବା—4. To go on recapitulating or repeatedly uttering a thing.

ଜପଜୀ—ଦେ. ବି—ଶିଖମାନଙ୍କର ଧର୍ମ ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—
Japajī
जपजी
A religious book of the Sikhs.
[ଦ୍ର—ଏହାକୁ ନିତ୍ୟପାଠ କରିବା ଶିଖମାନଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ ଧର୍ମରୂପେ ବିବେଚିତ ।]

ଜପଟି ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଗୃଧ)—ଜାକି ଧରିବା; ଜାବୁଡ଼ି କରି ଧରିବା; ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ଚାପି ଧରିବା; ଚପି ଧରିବା—To hold tightly or with pressure; to press.
Japaṭi dharibā
चेपे धरा
चिपटना

ଜପଟିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଗୃଧ)—ଜପଟି ଧରିବା (ଦେଖ)
Japaṭibā
Japaṭi dharibā (See)

ଜପତ୍—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଜପ୍ତ୍ (ଦେଖ)
Japat
Japt (See)

ଜପତପ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜପ ଓ ତପଃ; ସହଚର)—ମନ୍ତ୍ରଜପ ଓ ତପସ୍ୟା—Telling of beads and practising of religious austerities.
Japa tapa
জপতপ
जपतप

ଜପନ—ସଂ. ବି. (ଜପ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଜପିବା—
Japana
Muttering of mantras with beads.

୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—ଜପକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. Mutterer of mantras.

ଜପମାଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜପମାଳା)—୧ । ଜପମାଳା—
Japa-māla
জপমালা
जपमाला
1. A string of beads for muttering esoteric formulas.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଜପମାଳା ପରି ସବୁବେଳେ ସ୍ମରଣୀୟ ବିଷୟ ବା ପ୍ରିୟତମ ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତି—
2. (figurative) A dearly cherished matter, thing or person.

ଜପମାଳ, ଜପାମାଳା, ଜପାମାଳ } ଅନ୍ୟରୂପ

ଜପମାଳା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜପ+ମାଳା)—ଯେଉଁ ମାଳର ଗୁଣ୍ଟିକା ଗଣନା କରି ଇଷ୍ଟମନ୍ତ୍ରାଦି ଜପ କରାଯାଏ—
Japa-mālā
A rosary for counting the number of repetitions while repeatedly muttering a sacred formula.

କେହି ଅବା ଜପମାଳା ଜପେ ଅବିରତ । —ରାଧାନାଥ, ମହାଯାତ୍ରା ।

ଜପଯଜ୍ଞ—ସଂ. ବି. (ରୂପକ କର୍ମଧା ଜପ+ଯଜ୍ଞ)—୧ । ଜପରୂପ ଯଜ୍ଞ; ଜପ—1. Telling of beads considered equivalent to Vedic sacrifice.
Japa jajña

୨ । (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ) ଜପ ଓ ଯଜ୍ଞ—2. Counting of beads and performance of Vedic sacrifices.

ଜପହୋମ—ସଂ. ବି. (ଜପ+ହୋମ, ରୂପକ କର୍ମଧା ଓ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—
Japa-homa
ଜପଯଜ୍ଞ (ଦେଖ)
Japa-jajña (See)

ଜପା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜପ୍ ଧାତୁ+କରଣ ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Japā
ମନ୍ଦାର ଗଛ ଓ ଫୁଲ; ଜବା—
The red Chinarose and its tree.

जपा
जपना
ଦେ. ବି—୧ । ଜପ କରିବା—1. To muttering of mantras by counting the beads.

୨ । ସବୁବେଳେ ଭାବିବା—
2. Constantly thinking over a mattter.

ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଜପ କରି ଯାଉଥିଲା (ମନ୍ତ୍ର)—
1. (holy formula) Counted on the beads.

୨ । ଯାହା ସାହାଯ୍ୟରେ ଜପ କରାଯାଏ (ଯଥା; ଜପା ମାଳା)
2. (rosary) With the help of which a holy formula is recited.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ, 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ୍ର' ଦେଖିବେ ।

ଜପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଜପିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—
Japāibā (The causative form of Japibā).
जपान ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଜପ କରାଇବା—
जपाना To cause another person to tell the beads.
(ଜପେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବେଗେ ସୃଷ୍ଟିକାଳ ହେବାକୁ ମୋ ଶିବ ଶିବମନ୍ତ୍ର ଜପାଇବ । ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି.

ଜପାଜପି—ଦେ. ବି.—ନାନା ପ୍ରକାରର ମନ୍ତ୍ର ଜପ—
Japā japi Muttering of various incantations.
জপাজপি
जपाजपी

ଜପାମାଳ—ଦେ. ବି.—ଜପମାଳା (ଦେଖ)
Japā-māla Japamālā (See)

ଜପାମାଳା—ଦେ. ବି—ଜପମାଳା (ଦେଖ)
Japā-mālā Japamālā (See)
ଜପାମାଳା ତୁ ମୋ ସ୍ୱନବାସ୍ତୁ,
ଯେତେବେଳେ ନିକୁଞ୍ଜକୁ ଅସ୍ତୁ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଜପାମାଳି—ଦେ ବି—ଜପମାଳା (ଦେଖ)
Japāmāli Japamāla (See)

ଜପିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଜପ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ କ୍ତ)—ଯାହା ଜପ କରାଯାଇ ଅଛି—
Japita That which has been muttered.

ଜପ୍ତ—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଆ. ଜବ୍ତ, ଜପ୍ତ)—୧ । ଅଟକ ରଖାଯିବା, କ୍ରୋକ କରାଯାଇଥିବା (କୌଣସି ପଦାର୍ଥ)—
Japt I. Kept under attachment or seizure; restrained; attached
জব্দ
जपत
୨ । ରାଜା ବା ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅଧିକୃତ—
2. Taken possession of; seized by the king or Government.
୩ । ବାଜ୍ୟାପ୍ତ—3. Resumed.
୪ । ନିୟମକୁ ଅଣାଯାଇ—4. Regulated.
୫ । ଶାସିତ—5. Ruled; controlled; checked.
୬ । ଅପମାନିତ—6. Humbled; dishonoured; crestfallen.
୭ । ପରାଜିତ—7. Vanquished.
୮ । ଦଣ୍ଡିତ—8. Punished; taught a lesson.
୯ । ତାଗିଦ୍ କରାଯାଇଥିବା—9. Warned.
୧୦ । କ୍ରୋକ୍ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
10. Relating to attachment.
ବି. (ଆ. ଜପ୍ତ୍)—୧ । କ୍ରୋକ୍—1. Attachment.
୨ । ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଅଟକାଇ ରଖିବା—
2. Taking a property under custody.
୩ । ରାଜା ବା ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅପରାଧୀର ସମ୍ପତ୍ତି ଅଟକ—
3. Attachment of the property of an offending person by the king or by Government.

ଜପ୍ତମାଫି—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଫା)—ଖଜଣାରହିତବାଜ୍ୟାପ୍ତ ଜମି—Resumed revenue-free land.
Japta-māphi

ଜପ୍ତି—ବୈଦେ. ବି. (ଆ ଜବ୍ତୀ)—ଜପ୍ତ (ଦେଖ)
Japti Japt (See)
জবদ
जप्ती

ଜପ୍ତି ଅଫିସର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଜପ୍ତୀ+ଇଂ. ଅଫିସର୍)—
Japti aphisar ବାଜ୍ୟାପ୍ତି ସମ୍ପତ୍ତିର ହିସାବ ରଖିବା ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ କର୍ମଚାରୀ—An officer deputed to keep the account of attached properties.
জবতী অফিসর
जप्ती अफिसर

ଜପ୍ୟ—ସଂ ବିଣ. (ଜପ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ ଯ)—ଜପଯୋଗ୍ୟ; ଜପ୍ୟ—
Japya Fit to be recited or muttered with the help of a rosary.
ସଂ. ବି—ଜପ କରାଯାଇଥିବା ମନ୍ତ୍ର—
Muttered formula (Apte).

ଜବ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ବେଗରେ ଚଳିବା—
Jab (root) To move swiftly.

ଜବ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ. (ସଂ. ଯାବତ୍; ପ୍ରା. ଯାବ, ଜାବ; ତୁଳ. ସଂ. ଯଦା; ଯଦି; ଯଦ୍ୟପି)—୧ । ଯେବେ; ଯେଉଁ ସମୟରେ—1. When.
Jab
୨ । ଯଦି—2. If
[ଦ୍ର—ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦେ ଲାବଣ୍ୟବତୀରୁ 'ଜାନ ଜବାପେକ୍ଷୀ ପରଦର୍ପହାନେ' ଉଦାହରଣ ଦେଇ ଜବ୍ ଶବ୍ଦର ଓଡ଼ିଆରେ "ଯେବେ" ଅର୍ଥର ବ୍ୟବହାରକୁ ସମର୍ଥନ କରି ଅଛନ୍ତି ଓ ଲାବଣ୍ୟବତୀର ଲୋକନାଥ ଦାସଙ୍କ କୃତ ଟୀକାରେ ଏହି ଅର୍ଥ ସମର୍ଥିତ ହୋଇଅଛି । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଏହି ଶବ୍ଦର ହିନ୍ଦୀ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହାର 'ଜବ୍‌ତକ୍' ଶବ୍ଦ ଛଡ଼ା ପ୍ରଚଳିତ ଥିବାର ବୁଝାଯାଉନାହିଁ । କେବଳ ସମ୍ବଲପୁରରେ ହିନ୍ଦୀ ପ୍ରଭାବରୁ କୌଣସି କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଏହି ଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ମୁହଁରେ ଶୁଣାଯାଏ] ।
ଦେ. ବି—ଲୁଣିରକ୍ଷା ଘାସ କାଟିବା ଅସ୍ତ୍ର (ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)—
An instrument for cutting the grass used as fuel in the manufacture of salt.

ଜବ୍‌ତକ୍—ଦେ. (ସଂ. ଯାବତ୍+ଫା. ତକ୍)—
Jab-tak ଯେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—
যতক্ষণ Till which time; till when.
जबतक
(ଜବ୍‌ତଲକ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜବ୍ଦ ମାରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଜାଣିଶୁଣି ଚୁପ୍ ରହିବା—
Jab-da māribā To keep silent about a matter which one knows.
(ଜବ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ନସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇପ୍ସ	ଓଅ	ଷ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଵ	ନ୍

ଜବ—ସଂ. ପୁ. (ଜୁ ଧାତୁ=ବେଗରେ ଗମନକରିବା+ଭାବ. ଅ, କିମ୍ବା ଜବ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—
Jaba
ବେଗ—Velocity, speed
ସଂ. ବିଣ. (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବେଗବାନ୍—
Speedy; swift.

ଜବଖାର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯବକ୍ଷାର)—ଯବକ୍ଷାର (ଦେଖ)
Jaba-khāra Jabakshāra (See)

ଜବତ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଜପ୍ତ୍, ଜବ୍ତ୍=ଅଧିକାର କରଣ; କୋରଣ କରିବା)—
Jabat
जवद, जब्द
जप्त, जब्त
୧ । ସ୍ୱାଧୀକୃତ, ସ୍ୱାଧିକାରରେ ଆସିଥିବା; କବ୍ଜାଯୁକ୍ତ—
1. Brought under one's control or power.
୨ । ଅଧିକୃତ—2. Occupied
୩ । ଦଳିତ; ପରାଜିତ—
3. Defeated; crushed; subdued.
୪ । ଜପ୍ତ (ଦେଖ)
4. Japt (See)
ବି—୧ । ଆସ୍ୱତ୍ତ୍ୱକୁ ବା ଅଧିକାରକୁ ଆଣିବା—
1. Taking possession of a thing.
୨ । ଜପ୍ତ (ଦେଖ)
2. Japt (See)

ଜବତ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ସମ୍ପତ୍ତିକୁ କୋରଣ କରିବା—
Jabat karibā
जब्द करा
जब्त करना
1. To confiscate or attach a property.
୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦଣ୍ଡ ଦେଇ ସାଧ କରିବା—
2. To teach a person a lesson; to crush a person.

ତନ୍ତୁ ସେ ତାହା ଖାତର ନ କରି ସବଶଙ୍କୁ ଅଗେ ଜବତ୍ କଲେ ।
ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ ଦାସ. ପିଲାଙ୍କ ସମାଦୃଣ ।

ଜବତି—ଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଜପ୍ତି; ଜବ୍ତୀ)—
Jabati
जब्ती
जप्ती, जब्ती
୧ । ଜବତ୍ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to attachment.
(ଯଥା—ଜବତି ପରଓ୍ୱାନା ।)—
୨ । ଜବତ କରାଯାଇଥିବା; ଅଧିକୃତ—
2. Taken possession of.
(ଯଥା—ଜବତି ମାଲ ।)

ଜବନ—ସଂ.ବି. (ଜୁ ଧାତୁ+ଭାବ.ଅନ; ବା. ଜବ୍ ଧାତୁ+ଭାବ.ଅନ)—
Jabana
୧ । ବେଗ—1. Velocity; speed; swiftness.
ସୁମନ୍ତ୍ର ଶିଷ୍ୟ କହୁଲେ ମନ୍ଦ ବଳରୁ
ଜବନରେ କେହୁଁ ସମା କେଉ ବନକୁ । ଉପ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।
୨ । ଗତି—2. Motion.
୩ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) ବେଗବାନ୍ ଅଶ୍ୱ—
3 Fleet horse
୪ । ମୃଗବିଶେଷ—4. A species of deer.
୫ । ଯବନ (ପ୍ରକୃତିବାଦ) (ଦେଖ)
5 Jabana (See)
ସଂ. ବିଣ—ବେଗଗାମୀ—Swift; fleet.

ଜବନିକା—ସଂ. ବି. (ଜୁ ଧାତୁ=ଯାଇବା+କରଣ ଅନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ+ସ୍ୱାର୍ଥେ.କ+ଆ)—୧ । ରଙ୍ଗାଳୟର ପରଦା;ଉତ୍ତରୀୟବସ୍ତ୍ର; (ଯବନିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) କନାତି ବାଡ଼—1. Screen; curtain; drop-scene.
Jabanikā
୨ । ଯବନ-ସ୍ତ୍ରୀ; ପଠାଣୀ—2. A Pathan female; a Mahomedan woman.

ଜବନିକାପତନ—ସଂ. ବି—୧ । ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ ଅଭିନୟ ଶେଷରେ ପରଦା ପଡ଼ିବା—1. The fall of the curtain or dropscene on the stage.
Jabanikā-patana
୨ । (ଅଭିନୟାଦିର) ସମାପ୍ତି—2. Conclusion or finish (as of a play).

ଜବନେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ବେଗରେ—
Jabane Swiftly.

ପବନେ ଚଳେକ ଜବନେ ଜବନେ ଉଦବର ରଙ୍ଗମେଳା ।
ଉପ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ଜବର୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଜବ୍ର୍)—୧ । ବଳିଷ୍ଠ; ଦୃଢ଼—
Jabar
जबर
जबर
1. Strong.
୨ । କ୍ଷମତାଶାଳୀ—2. Powerful.
୩ । ପ୍ରକାଣ୍ଡ—3. Large; stupenduous.
୪ । ଅଧିକ—4. Excessive.
୫ । ଖୁବ୍; ଅତ୍ୟନ୍ତ—5. Much, very.
୬ । ଭାରି; ଗୁରୁ—6. Heavy.
୭ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—7. Superior.
୮ । ଚକଚକିଆ; ଆଡ଼ମ୍ବରପୂର୍ଣ୍ଣ—
8. Splendid; grand.

ଜବର୍ ଗୁଜବ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଭାରି ଖାଣ୍ଟିଆ ଜନରବ—
Jabar gujab Strong rumour.
(ଯଥା—ବଜାରରେ ଜବର୍ ଗୁଜବ୍ ଉଠିଛି ଯେ କଟକସ୍ଥ କମିଶନରଙ୍କ ତଦନ୍ତର ଫଳ ଅମୁକଙ୍କ ଅପ୍ରୀତିକର ହୋଇଅଛି ।)

ଜବରଜଂଘ—ବୈଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଫା)—୧ । ଅସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ଗୁଡ଼ାଏ ଲୁଗାପଟା ଦେହରେ ଗୁଡ଼ାଇ ହୋଇଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—1. Slovenly dressed.
Jabar-jaṁgha
जबड़जङ्ग
जबड़जंग
୨ । ବଳିଷ୍ଠ ପଦ ଓ ଜଙ୍ଘବିଶିଷ୍ଟ—
(ଜବରଜଙ୍ଘୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Strong-legged; having sinewy legs and thighs.
(ଜବରଜଙ୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭଣ୍ଡାରରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପରର ବା ତତ୍ପୂର୍ବ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାହ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳ'ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗ୍ଲ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଜବରଦସ୍ତ—ବୈଦେ. ଣ. (ଫା. ଜବ୍‌ରଦସ୍ତ)—
Jabar-dast ୧ । ବଳବାନ୍; ବଳୁଆ; କ୍ଷମତାଶାଳୀ—
ଜବରଦସ୍ତ 1. Powerful; strong.
जबरदस्त ୨ । ଅଟଳ; ଦୃଢ଼—2. Firm.
୩ । ଜୁଲମକାରୀ—3. Oppressive.
୪ । ବଳପ୍ରୟୋଗକାରୀ—4 Using force
୫ । ଦୁର୍ଦ୍ଦମନୀୟ—5. Invincible.

ଜବରଦସ୍ତି—ବୈଦେ. ବ. (ଫା)—୧ । ଜୁଲମ, ପୀଡ଼ନ; ଅତ୍ୟାଚାର—
Jabar-dasti 1. Oppression.
জবরদস্তী ୨ । ଜୋର ବା ବଳପ୍ରୟୋଗ—2. Use of force.
जबरदस्ती ୩ । ବାଧ୍ୟ କରିବା—3. Compulsion.
୦ । ଅନ୍ୟାୟ—4. Injustice.

ଜବରଦାର—ବୈଦେ. ଣ. (ଫା)—ଜବରଦସ୍ତ (ଦେଖ)
Jabar-dār Jabar-dast (See)

ଜବରଦାରି—ବୈଦେ. ବ. (ଫା)—ଜବରଦସ୍ତି (ଦେଖ)
Jabar-dāri Jabardasti (See)

ଜବର ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ—ଦେ. ଣ. (ଫା ଓ ସ)—ଜବରଦସ୍ତି (ଦେଖ)
Jaban durddānta Jabardast (See)

ଜବରଥଠା ସିହା—ଦେ. ବ—(ଜମିଦାରୀ ଓ ମହାଜନୀ ସିରସ୍ତାରେ)
Jabara-athā siha ଯେଉଁ ହିସାବ ବହି ବା ସିହାରେ ଦୈନିକ ସମସ୍ତ ଆୟ ରହି ଥାଏ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ହିସାବର ବିବରଣ ଲେଖାଯାଇ ଥାଏ—A consolidated account-book of daily receipts in zamindari and mohājani business

ଜବରଜାଇ—ଦେ. ଅ—ଜବରଦାରି (ଦେଖ)
Jabara-jāi Jabaradāri (See)

ଜବରଦାରି—ଦେ. ଅ—ସବାରି ବେହେରାଙ୍କର ଏକପ୍ରକାର ଡାକ —
Jabaradāri A halloo of Palki-bearers.

ଜବରବୁକୁ—ଦେ. ଣ—୧ । ଖୁବ୍ ହେମତ୍ କଲାବାଲା—
Jabara-buku 1. Daring.
୨ । ସାହସୀ—2. Courageous.

ଜବରାନ୍—ବୈଦେ. କ୍ରି. ଣ (ଫା. ଜବ୍‌ରନ୍)—ବଳପୂର୍ବକ—
Jabarān Forcibly; by using force.
জব্রান্ ଣ—୧ । ଅତ୍ୟାଚାରୀ—1. Oppressive.
जबरन ୨ । ଅବୈଧ ବଳପ୍ରୟୋଗକାରୀ—
2. Using unlawful force.

ଜବରାନ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବଳପ୍ରୟୋଗ କରିବା —
Jabarān kaibā 1. To use force.
୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରିବା —
2. To force one to do a thing,
୩ । ଅତ୍ୟାଚାର କରିବା —3. To oppress.

ଜବରାନି (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. କ୍ରି. ଣ. (ଫା. ଜବ୍‌ରନ୍)—
Jabarāni (etc) ଜବରାନ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jabarān etc. (See)
ବ—ଜବରଦସ୍ତି (ଦେଖ)
Jabar-dasti (See)

ଜବରାନି ଚୋରି—ବୈଦେ. ବ. (ଫା ଓ ସ) (କଟକିଆ ଭାଷା)—
Jabarāni chori ୧ । ବଳପ୍ରୟୋଗପୂର୍ବକ କରାଯିବା ଚୋରି-
1. Robbery.
୨ । (ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା) ଡକାଏତି—
2. Dacoity.

ଜବସ—ସ. ବ (ଜୁ ଧାତୁ=ଶୀଘ୍ର ଜନ୍ମିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅସ)
Jabasa ଘାସ; ତୃଣ—Grass.

ଜବା—ସ ବ. (ଜପ୍ ଧାତୁ+କରଣ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Jabā ନାଲି ଓ ଧଳା ମନ୍ଦାର ଫୁଲ—
The (red and white) China rose;
Hibicus Rosa Sinensis.
ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ଜୁବ୍‌ବା; ଅ. ଜବହ୍=ଗଳା କାଟିବା)—
জুবা ୧ । ଜନ୍ତୁର କଣ୍ଠ କାଟିବା ସମୟରେ ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କର
जबह ପଢ଼ିବା ମନ୍ତ୍ର—1 The Quaoranic text
(ଜବା—ଅନ୍ୟରୂପ) muttered while cutting the throat of animals by the Mahomedans.
୨ । କୌଣସି ଜନ୍ତୁର ଗଳା କାଟି ପ୍ରାଣ ନେବା—
2. Killing an animal by cutting the throat.

ଜବାଇ—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ଜବହ୍; ଜବାହ୍)—
Jabāi ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କୋରାନର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମନ୍ତ୍ର ପାଠ-
জবাই ପୂର୍ବକ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁ କରୁ ପଶୁପକ୍ଷୀ
जबह ଆଦିଙ୍କର କଣ୍ଠଚ୍ଛେଦନ; କୋରାନ୍ ମତେ ପଶୁଚ୍ଛେଦନ; ହଲାଲ୍; ହଲାଲ—Cutting the throat of animals by Mahomedans while uttering a certain Quoranic text.

ଜବାଇ କରିବା—ଦେ· କ୍ରି. (ଅ ଜବହ୍)—
Jabāi karibā ୧ । ହଲାଲ କରିବା—1. To cut the
জবাইকরা throat of an animal as an offer-
जबह करना ing to God (by Mahomedans).
୨ । ହତ୍ୟା କରିବା—2. To kill.

ଜବାଧିକ—ସ. ବ. (କସ୍ମାତ୍ ତତ୍; ଜବ+ଅଧିକ)—
Jabādhika ବେଗବାନ୍ ଘୋଡ଼ା—A steed; a swift horse.
ସ. ଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଅତିଶୟ; ବେଗବାନ୍—
Swift; fleet.

୧	ଇ	ଓ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଙ୍ଘ	ଞ୍ଚ	ଣ୍ଡ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଙ୍ଖ	ଞ୍ଜ	ନ୍

ଜବାନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—୧ । ଜିହ୍ୱା; ଜିଭ—
Jabān 1. The tongue
जबान् ୨ । ଭାଷା; ବୋଲି—2 Language.
जबान ୩ । ବାକ୍ୟ; ଉକ୍ତି—3. Word; speech.
୪ । ପ୍ରତିଜ୍ଞା; ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି—4. Promise
୫ । ବୀର ପୁରୁଷ—5 Hero.
୬ । ମନୁଷ୍ୟ; ପୁରୁଷ—6. Man, male.
ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା; ତୁଳ. ସଂ ଯୌବନ; ପ୍ରା. ଜୌବ୍ୱାନ)—
୧ । ଯୁବକ—1. Young.
୨ । ବଳିଷ୍ଠ—2. Strong
୩ । ବୀର—3. Heroic; valiant.

ଜବାନ୍ ଦରାଜ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା)—୧ । ଯେ ଧୃଷ୍ଟତାପୂର୍ବକ
Jabān darāj ଅନୁଚିତ କଥା କହେ; ମୁହଁବାଲିଗି କହିବା
जबान्दराज ଲୋକ—1. Bragging; boastful.
जबानदराज ୨ । ଧୃଷ୍ଟ; ଅବିନୀତ—2. Impudent.
(ଜବାନ୍‌ଦରାଜ—ବି)

ଜବାନ୍ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଫା. ଜବାନ୍)—
Jabān debā ନିଶ୍ଚିତ କଥା କହିବା; ସ୍ଥିର ଜବାବ ଦେବା;
जबान देओया ମୌଖିକ ଅଙ୍ଗୀକାର କରିବା—To give one's
जबान देना word; to make an oral promise.

ଜବାନ୍‌ବନ୍ଦି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜବାନ୍‌ବନ୍ଦୀ)—୧ । କୌଣସି
Jabān-bandi ଅଦାଲତ ବା ହାକିମଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଲିପିବଦ୍ଧ ପକ୍ଷର ବା ସାକ୍ଷୀର ଇଜାହାର; ଲିପିବଦ୍ଧ ସାକ୍ଷ୍ୟ; ଲିପିବଦ୍ଧ ସାକ୍ଷୀର ଉକ୍ତି—1. Deposition or oral evidence given before a court or officer and recorded by him; written deposition.
୨ । ସାକ୍ଷୀ ବା ପକ୍ଷର କଥିତ ପ୍ରମାଣ—
2. Oral evidence.

ଜବାନ୍‌ବନ୍ଦି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେବା—
Jabān-bandi karibā To give one's evidence; to depose
जबानबन्दी करा
इजहार देना
(ଜବାନ୍‌ବନ୍ଦି ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜବାନ୍‌ବନ୍ଦି ଗ୍ରହଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସାକ୍ଷୀ ବା ପକ୍ଷର ଇଜାହାର
Jabān-bandi grahaṇa karibā ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା—
जबानबन्दी ग्रहणकरा To take down the deposition of a witness.
जबानबन्दी लेना
(ଜବାନ୍‌ବନ୍ଦି ନେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜବାନି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜବାନ୍)—୧ । ଉକ୍ତି; କଥା—
Jabāni 1. Word of mouth; speech.
जबानि ୨ । କଥିତ ଭାଷା—2. Language.
जबानी ୩ । ମୌଖିକ ସାକ୍ଷ୍ୟ -3. Oral evidence.
୪ । ମୌଖିକ ବର୍ଣ୍ଣନା—4. Oral description.
୫ । ଯୁବାକାଳ—5. Youth; time of youth.
जबानि ବିଣ. (ଫା. ଜବାନୀ)—୧ । ମୌଖିକ—1. Oral.
जबानी ୨ । କଥିତ—2. Spoken; uttered.
କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ମୌଖିକରୂପେ—
1 Orally; in words of mouth.
୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଖରୁ ଶୁଣି—
2. From word of mouth.

ଜବାବ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—୧ । ବାକ୍ୟ—1. Word; speech.
Jabāb ୨ । ଉତ୍ତର—2. Reply; response; answer.
जबाब ୩ । ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର—3. Rejoinder.
जबाब ୪ । ଭୃତ୍ୟାଦିଙ୍କର ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ଅବାଧ୍ୟ-ସୂଚକ ଉତ୍ତର—
4. Insubordinate reply given to a master or superior.
୫ । ପତ୍ରର ଉତ୍ତର—5. Reply to a letter.
୬ । ମକଦ୍ଦମାରେ ପ୍ରତିବାଦୀ ବା ମୁଦାଲ୍ଲା ଦାଖଲ କରିବା ଉତ୍ତର ବା ବର୍ଣ୍ଣନାପତ୍ର—6. Written statement filed by a defendant or accused in a court.
[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଆମ ଦେଶରେ ମୁସଲମାନ୍ ରାଜତ୍ୱ ସମୟରେ ଯେଉଁ ମକଦ୍ଦମାମାନ କଚେରୀରେ ହେଉଥିଲା ସେଥିରେ ବାଦୀ ଓ ପ୍ରତିବାଦୀଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଏକାଧିକ ଜବାବ୍ ଦାଖଲ ହେଉଥିଲା । ପ୍ରତିବାଦୀର ପ୍ରଥମ ବର୍ଣ୍ଣନାପତ୍ର=ଜବାବ୍—Reply to the plaint; ଦ୍ୱିତୀୟ ଜବାବ୍=ରଦ୍‌ଜବାବ୍—Counter-reply, ତୃତୀୟ ଜବାବ୍=ଜଦ୍‌ଜବାବ୍—Rejoinder. ଶେଷ ଜବାବ୍=ଦୁଦ୍‌ଜବାବ୍—Final rejoinder, last word of the defendent]
୭ । ଶେଷ ଉତ୍ତର—7. Final reply.
୮ । କୈଫିୟତ୍—
8. Explanation called for officially.
୯ । ଅଙ୍ଗୀକାର—9. Promise.
୧୦ । ଚାକରକୁ ଚାକିରିରୁ ଶେଷ ବିଦାୟ ଦେବା—
10. Discharge or dismissal of a servant from service.
ସଞ୍ଜବେଳେ ଭେଟ ପାଇବାରୁ ତାକୁ କାରବାରରୁ ଜବାବ୍ ଦେଲେ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।
୧୧ । ଚାକିରିରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେବା—
11. Resignation from service.
୧୨ । ମେଳ; ଏକବସ୍ତୁ ସଙ୍ଗେ ଯୋଡ଼ ଖାଇବାପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁ—12. Counterfoil; counterpart; a thing made in order to tally with or fit into another thing.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅଯଥା ବ୍ୟୁତ୍ପାରେ ନୂତନ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉହିଁର ଜାଗାରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଇଁ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇଁ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅଁ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅଁ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂଁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ଜବାବ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପ୍ରତିବଚନ କହିବା—
Jabāb karibā — 1. To respond.
জবাব করা — ୨ । ଅଙ୍ଗୀକାର କରିବା—2. To promise.
जबाब करना — ୩ । ସମୟର ସୀମା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା—3. To fix a time-limit
୪ । ଚୁକ୍ତି କରିବା—4 To contract; to undertake to do a thing.

ଜବାବ୍‌ଦାର୍—ପ୍ରାଦେ. ବୈଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ—ଦାୟୀ—Responsible.
Jabāb-dār — ବି—ଦାୟିତ୍ୱ—Responsibility.

ଜବାବ୍‌ଦେଇ—ବୈଦେ. ବି (ଫା ଜବାବ୍ ଦେହ୍)—
Jabāb-dei — ଜବାବ୍‌ଦେହି (ଦେଖ) Jabāb-dehi (See)

ଜବାବ୍ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଶବ୍ଦ କରିବା—
Jabāb debā — 1. To make or produce a sound.
জবাব দেওয়া — ୨ । ଉତ୍ତର ଦେବା—
जबाब देना — 2 To respond; to give a reply.
୩ । ଭୃତ୍ୟକୁ ବରଖାସ୍ତ କରିବା—3. To dismiss a servant.
୪ । ପ୍ରଭୁ ବା ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କୁ ଅବିନୟସୂଚକ ଉତ୍ତର ଦେବା; ଠେଙ୍ଗିବା—4 To give insubordinate answers to a superior.
୫ । ଚାକିରିରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେବା—5. To resign a post or service.
୬ । ମକଦ୍ଦମାରେ (ପ୍ରତିବାଦୀ ବା ମୁଦାଲା) ନିଜର ବକ୍ତବ୍ୟ ବା ଉତ୍ତର ଦାଖଲ କରିବା—6. To file a written statement in a case.

ଜବାବ୍‌ଦେହି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜବାବଦେହ୍ = ଉତ୍ତରଦାୟକ; Jabāb-dehi ଜବାବ୍‌ଦେହୀ = ଉତ୍ତରଦାୟିତ୍ୱ)—୧ । ଦାୟିତ୍ୱ—
জবাবদিহি — 1. Responsibility; liability.
जवाबदेही — ୨ । କୈଫିୟତ—2 Explanation.
জবাবদিহ — ବଣ.—୧ । ଗୁରୁତର; ଦାୟିତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ—
जवाबदेह — 1. Full of responsibility; grave.
୨ । ଯାହା ଉପରେ ଦାୟିତ୍ୱ ଥାଏ—2. Responsible.
୩ । କୈଫିୟତ୍ ଦେବାର ଉପଯୁକ୍ତ—3. Requiring explanation; fit to be explained.

ଜବାବ୍‌ଭ୍ରଷ୍ଟ—ଦେ. ବଣ. (ଫା. ଜବାବ୍ ଓ ସଂ. ଭ୍ରଷ୍ଟ)—ଯେ ଆପଣାର Jabāb-bhrashta ଜବାବ ବା ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ରକ୍ଷା ନ କରେ—
(ଜବାବଭ୍ରଷ୍ଟା—ଅନ୍ୟରୂପ) False to one's promise or words.

ଜବାବ୍ ସୁଆଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜବାବ୍ ଓ ସୱାଲ୍)—୧ । ସୱାଲ୍
Jabāb suāl — ଜବାବ; ଉତ୍ତର ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର; ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର—
জবাবসবাল — 1. Question and answer.
जबाब सवाल — ୨ । ମକଦ୍ଦମାର ପ୍ରମାଣ ଗୃହୀତ ହେବା ପରେ ଉଭୟ ପକ୍ଷର ଓକିଲଙ୍କର କୋର୍ଟ ଆଗରେ ବାଦାନୁବାଦ; ବାଦନା—2. Argument by pleaders after close of the evidence of both parties in a case.
୩ । ବାଦପ୍ରତିବାଦ—3. Argument and counter-argument.

ଜବାବି କାରଡ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ ହି. ଏହି ଶବ୍ଦ ଏହି Jabābi kārard ଅର୍ଥରେ)—ଯେଉଁ ପୋଷ୍ଟକାର୍ଡ଼ ସଙ୍ଗେ ପତ୍ର ପାଇବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଉତ୍ତର ଦେବା ପାଇଁ ଆଉ ଗୋଟିଏ କାର୍ଡ଼ ଲାଗି ଥାଏ—Reply-card.

ଜବାବି ତାର୍—ପ୍ରାଦେ· (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ହି. ଏହି ଶବ୍ଦ ଏହି Jabābi tār ଅର୍ଥରେ)—ଯେଉଁ ଟେଲିଗ୍ରାମ୍‌ରେ ଉତ୍ତର ପାଇଁ ପ୍ରେରକ ଖରଚ ଦାଖଲ କରିଥାଏ—Reply-paid telegram.

ଜବାରୁ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଆ. ଜବାରୁ = ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରଦେଶ)—
Jabāru — ସିତାର ଯନ୍ତ୍ରର ଲାଉର ପେଟପାଖ ଉପରେ ଥିବା ଘୋଡ଼ା ବା
জবারী — ଚଉକି ଉପରେ ତାରକୁ କୌଶଳରେ ବସାଇବା—
जवारी — Mode of regulating the contact of the string of a guitar with the central support.
[ଦ୍ର—ଏପରି ବସାଇବା ଦ୍ୱାରା ଭିତ୍ତି ତାର ସେ ଚଉକିର ଦେହରେ ନାମ ମାତ୍ର ଲାଗିଥାଏ । ସିତାରରେ ଜବାରୁ ନ ହେଲେ ସେ ତାରରୁ ମଧୁର ସ୍ୱର ଶୁଣା ଯାଏ ନାହିଁ ।]

ଜବାହାରି—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଜହର; ଜଉହର; ଫା. ଗଉହର; ଭୁଲ. Jabāhāri ସଂ. ଗହ୍ୱର)—ଜହରାତ୍ (ଦେଖ) Jaharāt (See)

ଜବାହିର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଜହର; ଜଉହର; ଫା. ଗଉହର; ଭୁଲ. Jabāhir ସଂ. ଗହ୍ୱର)—ଜହରାତ୍ (ଦେଖ) Jaharāt (See)

ଜବୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ଜବ ଧାତୁ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ବେଗବାନ୍;
Jabi — ଦ୍ରୁତଗାମୀ—Swift.
(ଜବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବି.—୧ । ଘୋଡ଼ା—1. Horse.
୨ । ଓଟ—2 Camel.

ଜବେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—(ସଂ. ଜବ = ବେଗ)—ବେଗରେ; ଶୀଘ୍ର—
Jabe — Quickly.
ଏଥୁଅନ୍ତେ ତେବେ ପବନ ପରି ଜବେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—ଜବାଇ (ଦେଖ)
(ଜବ୍ବେ—ଅନ୍ୟରୂପ) Jabāi (See)

ଜବେଇ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଜବହ୍; ଜବାହା)—ଜବାଇ (ଦେଖ)
Jabei — Jabāi (See)

ଜବେ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଜବାଇ କରିବା (ଦେଖ)
Jabe karibā — Jabāi karibā (See)
(ଜବ୍ବେ କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇ଼	ଋ଼	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ପ୍ରୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ

ଜବ୍ତ — ବୈଦେ. ବିଣ. ଓ ବି. (ଫା) — ଜବତ୍ (ଦେଖ)
Jabt Jabat (See)

ଜବ୍ତି — ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା) — ଜବତି (ଦେଖ)
Jabti Jabati (See)

ଜବ୍ଦ (ଇତ୍ୟାଦି) — ବୈଦେ. ବିଣ. ଓ ବି (ଫା) — ଜବତ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jabda (etc) Jabat etc (See)

ଜବ୍ଦ ହେବା — ଦେ. କ୍ରି. — ୧ । ପରାଜିତ ହେବା —
Jabda hebā 1. To be vanquished.
ଜବ୍ଦ ହଓୟା ୨ । ଦଣ୍ଡ ପାଇ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରିବା —
जबत होना 2. To be taught a lesson.
୩ । (ସମ୍ପତ୍ତି) କ୍ରୋକ ହେବା —
3. (property) To be attached.
୪ । ଶାସିତ ହେବା; ଆୟତ୍ତ ହେବା — 4. To be restrained or checked; to be brought under control.
୫ । ଗିରଫଦାର କରାଯିବା — 5. To be arrested.
୬ । ପୁଲିସଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅଟକ ରଖାଯିବା —
6. To be detained by the police.

ଜମ୍ (ଧାତୁ) — ସଂ. — ୧ । ଭକ୍ଷଣ କରିବା —
Jam (root) 1. To eat; to devour.
୨ । ମୈଥୁନ କରିବା — 2. To cohabit.

ଜମ୍କିବା — ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. — ୧ । ବଞ୍ଚିବା —
Jamkibā 1. To live,
୨ । ଜମିବା — 2. To be gathered up; to conglomerate.
୩ । ପୂର୍ବାପେକ୍ଷା ଧନୀ ବା ବିଭବଶାଳୀ ହେବା —
3. To become richer or more affluent than before.

ଜମ୍ ଧରିବା — ଦେ.କ୍ରି. (ଇଂ. ଜାମ୍ = ଦୁଇ ପଦାର୍ଥ ଦୃଢ଼ ହୋଇ ଲାଗିଯିବା) -
Jam dharibā ଜଙ୍ଗ୍ ବା କଲଙ୍କି ଲାଗି ଦୁଇଟି ପଦାର୍ଥ ଦୃଢ଼ଭାବରେ
জাম্‌খাওয়া ପରସ୍ପର ସହିତ ସଲଗ୍ନ ହୋଇଯିବା —
जाम खाना (two things) To be jammed together.
(ଜମ୍ ଖାଇବା — ଅନ୍ୟରୂପ) on account of rust.

ଜମ୍ରୁଖ୍ — ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ହି. ଜମରୁଦ୍) —
Jamrukh ପିଜୁଳି — Guava.

ଜମଉତ (ଇତ୍ୟାଦି) — ଦେ. ବି — ଜମାଉତ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jamauta (etc) Jamāuta etc. (See)

ଜମକ — ଦେ. ବି (ସଂ. ଯମକ) —
Jamaka ୧ । ପଦ୍ୟରେ ଆଦ୍ୟ ବା ପ୍ରାନ୍ତ ବା ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କ
জমক ମେଳ — 1. Alliteration in poetry
जमक
୨ । (ସଂ. ଚମତ୍କାର) ଜାକଜମକ; ଘନଘଟା; ଆଡ଼ମ୍ବର —
2. Pomp; show; parade;
୩ । ଔଜ୍ଜ୍ୱଲ୍ୟ; ଶୁକଚକ୍ୟ —
3. Splendour; brightness; sheen.
୪ । ଶ୍ରୀବୃଦ୍ଧି — 4. Prosperity; affluence.
୫ । ଯାତ୍ରାଦିରେ ବହୁ ଦର୍ଶକ ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇ ସମବେତ ହେବା ବା ରୁଣ୍ଡ ହେବା; ଭିଡ଼ —
5. Many people collecting to see a dance or show; crowd.
୬ । ଯାତ୍ରାଦିର ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥାରେ ବହୁ ଲୋକ ଯାହା ଦେଖିବା ପାଇଁ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ରୁଣ୍ଡ ହୁଅନ୍ତି —
6. That stage of a show or dance when it is at its height and when people crowd in large numbers being attracted by it; height of a show or display.
୭ । ଦଳ; ଗୋଷ୍ଠୀ — 7. Crowd; party.
୮ । ଏକତା — 8. Unity.
୯ । ସମବେତ ହେବା ଅବସ୍ଥା —
9. State of being gathered together.
ବିଣ — ୧ । ଗହଳିଆ — 1. Crowded.
୨ । ଆଡ଼ମ୍ବରପୂର୍ଣ୍ଣ —
2. Full of splendour or show.
୩ । ବହୁଲୋକଙ୍କୁ ଏକ ସ୍ଥାନକୁ ଆକର୍ଷଣ କରିବାର ଉପଯୁକ୍ତ -
3. Fit for attracting a big crowd to see it.

ଜମକ ଉଠାଇବା — ଦେ. କ୍ରି — ଜମକ ଜମାଇବା (ଦେଖ)
Jamaka uṭhāibā Jamaka jamāibā (See)
(ଜମକ ଉଠେଇବା-ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜମକ ଉଠିବା — ଦେ. ବି — ଯାତ୍ରାଦିରେ ବହୁ ଲୋକଙ୍କୁ ଆକର୍ଷଣ କରି
Jamaka uṭhibā ରୁଣ୍ଡ କରାଇବାର ଅବସ୍ଥା —
জমক উঠা Being at its height (said of a
जमक उठना show, performance or parade when the biggest possible crowd is gathered to see it).
(ଯଥା — ଆଜି ରାତିରେ ରାମନବମୀ ଯାତ୍ରାରେ ବାଲୀସୁଗ୍ରୀବ ବାହାରିଲେ ଭାରି ଜମକ ଉଠିବ ।)

ଜମକ ଜମାଇବା — ଦେ. କ୍ରି — କୌଣସି ଆଡ଼ମ୍ବରପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟ ବା ବସ୍ତୁ
Jamaka jamāibā ଦେଖାଇ ବହୁଲୋକଙ୍କୁ ଆକର୍ଷଣ କରିବା —
জমক জমান To attract a big crowd to a place by
जमक जमाना a pompous show display or
(ଜମକ ଜମେଇବା — ଅନ୍ୟରୂପ) parade; to parade a showy thing

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଚିହ୍ନିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କ୍ରୂର' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ରୁର' ଦେଖିବେ; 'ବଧ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଦ୍ଧା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳଙ୍କାର' ଦେଖିବେ ।

ଧନଅଁ ଜମକ ଜମେଇଲା
ଚାଉଁଳ ନାକରେ ସାଉଁଳ ଗୁଣା, ମାଦୃଳ ପକେଇଲା—ଚଇ ।

ଜମକ ଜମିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜମକ ଉଠିବା (ଦେଖ)
Jamaka jamibā — Jamaka uṭhibā (See)

ଜମକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆଡ଼ମ୍ବର ଦେଖାଇବା—
Jamakā(e)ibā — To make a show; to parade.

ଜମକି ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆଡ଼ମ୍ବର ବା କୋଳାହଳପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା—
Jamaki uṭhibā — To become full of grandeur and crowded

ବଦଦ ପଡ଼ିଲେ ଡାକ୍ତର ଅଭ ଓକିଲଙ୍କ ଦୁଆର ପର ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ଆସ୍ଥାନ
ଜମକି ଉଠେ । — ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଜମଜ—ସଂ. ବି—ଯମଜ (ଦେଖ)
Jamaja — J̄amaja (See)

ଜମଜମାଣି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (କଉଡ଼ି ହାତରେ ଧରି ପକାଇବା ସମୟରେ ଜମ୍ ଜମ୍ ଶବ୍ଦ ହେବାରୁ)—
Jama-jamāṇi

୧ । ଏକ ପ୍ରକାର କଉଡ଼ିଖେଳ—
1. A kind of indoor game with small sea-shells.

୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ଦେଶୀ ଖେଳ—
2. A kind of outdoor country-game.

ଜମଝାଳ—ଦେ. ବି—ବିଶେଷ ପରିଶ୍ରମ ବା ହଠାତ୍ ଉପସ୍ଥିତ ଭୟ ଯୋଗୁଁ ସମସ୍ତ ଶରୀରରୁ ବହିବା ଝାଳ; ଆପାଦମସ୍ତକ ବୋହି ଯିବା ଝାଳ—Profuse sweating over the whole body due to excessive exertion or fear
Jama-jhāḻa

ଜମଦଗ୍ନି—ସଂ. ବି. (ନାମ)—(ଜମ ଧାତୁ + ଶତୃ = ଜମତ୍ = ଭକ୍ଷଣକାରୀ + ଅଗ୍ନି; ଯେ ଅଗ୍ନି ପରି ତେଜୀ ଅର୍ଥାତ୍ ଅଗ୍ନିଶର୍ମୀ ଥିଲେ)—ପରଶୁରାମଙ୍କ ପିତା; ଋଷିବିଶେଷ—
Jamadagni — Name of a sage, father of Paraśurāma.

ଜମଦଗ୍ନି ବୋଇଲେ ଅଗ୍ନି ପରି ମୁହିଁ
ହେବାରୁ ଜମଦଗ୍ନି ନାମ ଅଛି ବହି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅନୁଶାସନ ।

[ଦ୍ର—ଏ ଭୃଗୁଋଷିଙ୍କ ବଂଶଧର । ଏହାଙ୍କର ପିତାଙ୍କ ନାମ ଋଚୀକ ଓ ମାତାଙ୍କ ନାମ ସତ୍ୟବତୀ । ଏହାଙ୍କ ଭାର୍ଯ୍ୟାଙ୍କ ନାମ ରେଣୁକା । ରେଣୁକାଙ୍କ ଗର୍ଭରେ ଏହାଙ୍କର ପାଞ୍ଚ ଗୋଟି ପୁତ୍ର ଜନ୍ମିଥିଲେ; ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପରଶୁରାମ କନିଷ୍ଠ । ଜମଦଗ୍ନି ସମସ୍ତ ବେଦରେ ପାରଙ୍ଗମ ଥିଲେ । ଥରେ ରେଣୁକା ସ୍ନାନକୁ ଯାଇ ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ଗନ୍ଧର୍ବଦମ୍ପତିଙ୍କୁ ଦେଖିବାରୁ ତାଙ୍କ ମନ କାମାସକ୍ତ ହେଲା ଓ ସେଥିଯୋଗୁଁ ରେଣୁକାଙ୍କର ପ୍ରଭା ମଳିନ ଦିଶିବାରୁ ଜମଦଗ୍ନି ତପୋବଳରେ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଏହି ପାପଚିନ୍ତା ଜାଣିପାରି ତାଙ୍କୁ ହାଣି ପକାଇବାକୁ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ଅନ୍ୟ ଚାରିପୁତ୍ର ଏହା କରିବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ ହେବାରୁ ପରଶୁରାମ ପିତାଜ୍ଞା ପାଳନ କଲେ । ଏଥିରେ ଜମଦଗ୍ନି ପରଶୁରାମଙ୍କ ପ୍ରତି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ବର ମାଗିବାକୁ କହିବାରୁ ପରଶୁରାମ ଶୀଘ୍ର ଜନନୀଙ୍କ ପୁନରୁଜ୍ଜୀବନ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ ଓ ତଦନୁସାରେ ରେଣୁକା ପୁନର୍ଜ୍ଜୀବିତା ହେଲେ । ହୈହୟ ରାଜା କାର୍ତ୍ତବୀର୍ଯ୍ୟ ଏହାଙ୍କ ଆଶ୍ରମକୁ ଯାଇ ଏହାଙ୍କ କାମଧେନୁକୁ ହରଣ କରିବାରୁ ଜମଦଗ୍ନି କାର୍ତ୍ତବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ସହସ୍ର ହସ୍ତ ଛେଦନ କଲେ । କାର୍ତ୍ତବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପୁତ୍ର ଏ ସମ୍ବାଦ ପାଇ ଜମଦଗ୍ନିଙ୍କ ଆଶ୍ରମକୁ ଯାଇ ଜମଦଗ୍ନିଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କଲେ ।]

ଜମଦାଢ଼—ଦେ. ବି—ଯମଦାଢ଼ (ଦେଖ)
Jamadārḍha — J̄amadārḍha (See)

ଜମନ—ସଂ. ବି. (ଜମ ଧାତୁ + ଭାବ ଅନ)—୧ । ଭକ୍ଷଣ—
Jamana — 1. Eating

୨ । ମୈଥୁନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2 Coition; sexual intercourse.

ଜମରିଳ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଜମଝାଳ (ଦେଖ)
Jamariḻa — Jamajhāḻa (See)

ଜମା—ବୈଦେ ବି. (ଆ. ଜମା = ସଂହତ; ଏକତ୍ରୀକୃତ)—
Jamā — ୧ । ସଂହତି; ସମଷ୍ଟି—1. Collection.
জমা — ୨ । ଏକତ୍ରୀକୃତ ବସ୍ତୁ; ସ୍ତୂପ—
जमा — 2. Heap; accumulation.
(ଜମ୍ମା—ଅନ୍ୟରୂପ) — ୩ । ପୁଞ୍ଜି; ସ୍ତୂପୀକୃତ ବା ସଞ୍ଚିତ ଧନ—
3. Hoard of riches.

୪ । ପାଣ୍ଠି; ମୂଳଧନ—4. Capital of a business.

୫ । ମୋଟ ପ୍ରାପ୍ତି; ଆୟ—5. Total income; gross raceipt.

ଜମା ଅନୁସାରେ ବ୍ୟୟ ଲାଗି ଦାୟୀ
ହେବ, ଏହା ଥରେ ମନେ କଲ ନାହିଁ—ରାଧାନାଥ. ଦରବାର ।

୬ । ଅନ୍ୟ ଲୋକ ନିକଟରେ ଧନାଦିର ନ୍ୟାସ ବା ଉପାର୍ଜ୍ଜିତ—
6. Deposit of money.

୭ । ଜମିର ବାର୍ଷିକ ଖଜଣା ବା ରାଜସ୍ୱ—
7. Annual rent or revenue of a property.

୮ । ଆୟ; ପ୍ରାପ୍ତ ପଦାର୍ଥ ବା ଧାନ—
8. Income; receipt.

୯ । ଜମିବା, ଏକତ୍ର ଠୁଳ ହେବା—
9. Being collecting together; being heaped up accumulating; gathering together.

୧୦ । ତରଳ ପଦାର୍ଥ ବସିଯିବା; ଘନୀଭାବ—
10. Coagulating; freezing.

ବିଣ—୧ । ସ୍ତୂପୀକୃତ; ପୁଞ୍ଜୀକୃତ—1. Heaped; collected; gathered together; accumulated.

୨ । ନ୍ୟସ୍ତ; ଗଚ୍ଛିତ—2. Deposited.

୩ । ସଞ୍ଚିତ—3. Hoarded.

୪ । ହିସାବର ଜମାଘରେ ଲେଖାଥିବା—
4. Entered on the credit side of an account.

୧	ଇ	ଉ	ରୁ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଏ	ଉଥ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ରୂ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଥ	ଔ	ନ୍ତ

ଅ—ଆଦୌ; ହିସାବ ହେଲେ; ଅତି ଅଳ୍ପ ମଧ—
At all, at the least.

ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ପ୍ରେମା, ପ୍ରେମାରେ ନୁହେ ଜମା, ନନ୍ଦସ୍ୱୀଙ୍କ ସେବେ ଗଣ ଥିବ
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଭଗୋପକୃଷ୍ଣ. ନ-ଗୀତ ।

ପ୍ରାଦେ.(ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—ମାନେ; (ଏହା ଶବ୍ଦର ପୂର୍ବରେ ଓ ପରେ ସମୂହ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ)—A suffix indicating the plural number.

(ଯଥା—ବାବୁଜମା, ଗାଈଜମା, ଜମାଗାଈ ଇତ୍ୟାଦି ।)

ଜମାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଆ. ଜମା=ଏକତ୍ର; ଆ. ଜମାନା; ଜମିବାର
Jamāibā ପ୍ରଯୋଜକରୂପ)—
ଜମାନା
जमाना
(ଜମେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧ । ଜମା କରିବା, ଏକତ୍ର କରିବା—1. To collect or heap together; to accumulate.

୨ । ବହୁ ଲୋକଙ୍କୁ ଠୁଳ କରିବା—2. To cause to gather in a crowd; to bring together many people

୩ । ସଞ୍ଚୟ କରିବା—3 To hoard; to store up.
(ଯଥା—ଧନ ଜମାଇବା ।)

୪ । ତରଳ ପଦାର୍ଥକୁ ଘନ ବା ଗାଢ଼ କରିବା; ଜମାଟ କରାଇବା—4. To congeal; to cause a liquid to coagulate or freeze.

୫ । ଦୃଢ଼ସଂଲଗ୍ନ କରିବା; ଦୃଢ଼ରୂପେ ସ୍ଥାପନ କରିବା—5. To settle firmly; to cause to be steadily or firmly rooted or established; to establish a thing firmly; to secure tightly; to attach firmly.

(ଯଥା—ଆସନ ଜମାଇ କରି ଘୋଡ଼ା ପିଠିରେ ବସିବା ।)

୬ । ଗାଢ଼ାଲିଙ୍ଗନ କରିବା—6. To embrace.

ବାହୁକାନ୍ତି ପୀବରୁନେ ଅଙ୍କେ ଜମାଉ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୭ । କାଠ ପଟା ଆଦିର ସର୍ବାବୟବରେ ଭାର ଚାପି ତାକୁ ସମତୁଲ କରିବା; ନୂଆ ତୁଳା ପୂର୍ବ ଯାଇଥିବା ଶେଯ ବା ଗଦି ଉପରେ ପଥର ଆଦି ରଖି ତାକୁ ବସାଇବା—
7. To cause wooden plank etc to set firmly or uniformly by applying pressure at every point.

୮ । ଯାତ୍ରାନାଟ ଆଦିକୁ ବହୁଲୋକ ଆକୃଷ୍ଟ ହେବା ପ୍ରକାରେ ଲୋକଚିତ୍ତାକର୍ଷକ ସୁଢଙ୍ଗ ଆଦି କାଢ଼ିବା; ଜୁମାଇବା—
8. To take proper means to attract a big crowd to a show or performance (by exhibiting popular performances).

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଜମାନା)—
ଦହି କରାଇବା; ଦୁଧରେ ମହି ପକାଇ ବସାଦହି କରିବା—
To make curd by mixing sour whey with milk; to curdle milk.

ଜମା ଉଥସିଲ୍ ବାକି—ବିଦେ ବି. (ଫା)—ଜମିଦାରର କେଉଁ ପ୍ରଜା-
Jamā uāsil bāki
ଜମା ଓଯାସିଲ ବାକି
जमा वासिल बाकी

ଠାରୁ କେତେ ଖଜଣା ପ୍ରାପ୍ୟ ଓ ତାହାଠାରୁ ବର୍ଷକ ମଧ୍ୟରେ କେତେ ଖଜଣା ଅଦାୟ ହୋଇଅଛି ଓ ତାହାଠାରେ କେତେ ଖଜଣା ବାକି ଅଛି ଏହା ଯେଉଁ ତାଲିକା ବା କାଗଜରୁ ଦେଖାଯାଏ—A statement or paper showing the annual rent, realisation and outstanding balance due from each royat to the Zamindar.

ଜମାଉତ୍—ବିଦେ. ବି. (ଆ ଜମାଅତ୍=ମିଳନ ସଭା)—
Jamāut
ଜମୟେତ
जमात

୧ । ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ମିଳନ—
1 Assembly; a gathering.

୨ । ତୀର୍ଥପର୍ଯ୍ୟଟକ ହିନ୍ଦୁ ବୈରାଗୀ ଦଳବିଶେଷ—
2. A company of Hindu ascetics travelling through India to different centres of pilgrimage.

ଜମାତ୍, ଜମାଏତ୍, ଜମାଓତ୍, ଜମାୟତ୍ — ଅନ୍ୟରୂପ

[ଦ୍ର—ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଜମାଉତ୍ ଦଳରେ ୧୦ ଠାରୁ ୧୦୦୦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାବାଜୀ ଥାଆନ୍ତି । ଜମାଉତମାନେ କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଗଲେ ସେମାନଙ୍କ ଆଗମନକୁ ଜମାଉତଙ୍କ ଚଢ଼ାଉ ବା ଆକ୍ରମଣ ବୋଲାଯାଏ । ପ୍ରତି ଦଳରେ ଜଣେ ଜଣେ ମହନ୍ତ ବା ଦଳପତି ଥାଆନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଗାଈ, ଘୋଡ଼ା, ଓଟ, ହାତୀ, ଠାକୁର, ଛତି, କାହାଳୀ ଆଦି ସବୁ ସାଜସଜ୍ଜା ଥାଏ । ଏମାନେ ଏକ ତୀର୍ଥସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ତୀର୍ଥସ୍ଥାନକୁ ଯିବା ବେଳେ ବାଟରେ ଯେଉଁଠାରେ ଡେରା କରନ୍ତି ସେଠାର ସ୍ଥାନୀୟ ଲୋକେ ଭକ୍ତିରେ ବା ଭୟରେ ଏମାନଙ୍କୁ ଖାଦ୍ୟ (ଅନ୍ନ, ରୁଟି, ଡାଲି, ଘିଅ, ଦୁଧ, ଗଞ୍ଜେଇ ଆଦି) ଯୋଗାନ୍ତି ।]

ଜମାଉତ୍‌ବସ୍ତ—ବିଦେ. ବି. (ଆ. ଜମାଅତ୍‌ବସ୍ତ)—
Jamāut-bast
ଅବୈଧ ଜମାୟେତ
जमात, जमातबस्त

୧ । ଅବୈଧ ଜନତା; ବେ-ଆଇନ ଜନତା—
1. Unlawful assembly.

[ଦ୍ର—ଆଇନ ଅନୁସାରେ ୫ ଜଣରୁ ବେଶି ଲୋକ କୌଣସି ବେଆଇନ କାର୍ଯ୍ୟ ବା ଅପରାଧ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏକତ୍ର ସମବେତ ହେଲେ ତାହାକୁ ଜମାଉତ୍‌ବସ୍ତ ବୋଲାଯାଏ । ଭାରତୀୟ ଦଣ୍ଡବିଧି ଆଇନର ୧୪୧ ଦଫାରେ ଏଥିର ସଂଜ୍ଞା ଓ ଏହାର ଦଣ୍ଡ ବିଧାନ ୧୪୩ ଦଫାରେ ଅଛି ।]

ଜମାତ୍‌ବସ୍ତ, ଜମାଏତ୍‌ବସ୍ତ, ଜମାୟତ୍‌ବସ୍ତ, ଜମାଓତ୍‌ବସ୍ତ — ଅନ୍ୟରୂପ

ବିଶ—ଅବୈଧ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏକତ୍ର ସମବେତ (ପାଞ୍ଚ ବା ତତୋଧିକ ସଂଖ୍ୟକ ବ୍ୟକ୍ତି)—(five or more persons) Assembled together for some unlawful purpose.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଯତନ ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍ଖି ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍ଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଜମାଏ—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ସର୍ବନାମ—ସକଳ; ସମସ୍ତେ—
Jamāe All.

ଜମା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଆ ଜମା=ଏକତ୍ରୀକୃତ)—
Jamā kariba ୧ । ଏକତ୍ର କରିବା; ଠୁଳ କରିବା—
জমা করা 1 To collect together; to heap up.
जमा करना ଏଣ୍ଡିଲା ନବ ତମାଳ ରମା, ଝିଙ୍କି ଅଣି ଅଙ୍ଗେ କଲେ ଜମା ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବରଥ୍, ଓ ଗୀତ ।
୨ । ସଞ୍ଚୟ କରିବା—1. To hoard up
୩ । ଗଚ୍ଛିତ ରଖିବା—
3. To deposit or put in trust.
୪ । ବହୁ ଲୋକଙ୍କୁ ଏକତ୍ର ଠୁଳ କରାଇବା—
4. To cause a multitude to assemble.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଦହି ମୋହିଁବା—
To churn curd.

ଜମା ଖର୍ଚ୍ଚ—ବିଦେ. ବି. (ଆ. ଜମା+ଖର୍ଚ୍ଚ ଉପସ୍ଥିତ ସଦୃଶ ଶବ୍ଦ)—
Jamā kharcha ୧ । ଆୟ ଓ ବ୍ୟୟ—
জমাখরচ 1. Income and expense.
जमाखर्च ୨ । ଆୟବ୍ୟୟର ହିସାବ—2 Statement or account of receipts and disbursements.
୩ । ହିସାବଖାତାର ଯେଉଁ ଦୁଇ (ବାମ ଓ ଡାହାଣ) ପାଖରେ ଯଥାକ୍ରମେ ଆୟ ଓ ବ୍ୟୟର ବିବରଣମାନ ଲେଖାଯାଏ—
3. The debit and credit sides of an account-book.
୪ । ଦୈନିକ ଜମାର ଓ ଖରଚର ହିସାବ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଥିବା ପୁସ୍ତକ; ରେକଡ଼—4 Daily cash-book or ledger.
୫ । (ଗଣିତ) ବ୍ୟବକଳନ; ବିୟୋଗ—
5. (Arithmetic) Subtraction; arithmetical rules of subtraction.
(ଜମା ଖର୍ଚ୍ଚ, ଜମା ଖରଚ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜମାଘର—ଦେ. ବି. (ଆ. ଜମା+ସଂ. ଗୃହ)—
Jamāghara ହିସାବଖାତାର ବାମ ପାଖ; ଖାତାର ଯେଉଁ
জমাঘর ପାଖରେ ଜମା ବା ଆୟର ବିବରଣ ଲେଖାଯାଏ—
जमाकाघर The credit side of an account.

ଜମାଜମି—ଦେ. ବି—୧ । ଠୁଳ କରିବା କର୍ମ—
Jamājami 1. Act of accumulating or hoarding.
জমাজমি ୨ । (ସଦୃଶ ଶବ୍ଦ) ଜମିର ଖଜଣା ଓ ଜମି—
जमाजमी 4. Rent and land.

ଜମାଟ—ବିଦେ. ବିଣ. (ଆ. ଜମାଅତ୍)—
Jamāṭ ୧ । ସଞ୍ଚିତ; ଏକତ୍ର ସଂଗୃହୀତ—1. Collected;
জমাট gathered together.
जमाव, जमावट ୨ । ସ୍ତୂପୀକୃତ—2. Heaped up.
୩ । ଶୀତ ଯୋଗୁଁ ବସି ଯାଇଥିବା (ତରଳ ବସ୍ତୁ); ପିଣ୍ଡୀକୃତ—
3. Frozen; congealed; condensed.
୪ । ଘୂର ଆଡ଼େ ବ୍ୟାପ୍ତ—
4. Spread on all sides; diffused.
୫ । ଆଡ଼ମ୍ବରପୂର୍ଣ୍ଣ—5. Showy.
୬ । ଅବଚ୍ଛିନ୍ନ; ଅନାହତ—6. Continuous.
ବି—୧ । ଭିଡ଼—1. Dense crowd.
୨ । ବ୍ରଣାଦି ଉପରେ ଔଷଧର ପ୍ରଲେପ, ପୁଲ୍‌ଟିସ୍—
2. Ointment or poultice applied over boils or affected parts.
୩ । ଘନୀଭବ—3 Coagulation.

ଜମାଟ୍ ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଜଳାଦି ଦ୍ରବ ଦ୍ରବ୍ୟ) ବରଫ ରୂପେ
Jamāṭ bāndhibā ଘନ ହୋଇ ବସିଯିବା—To coagulate.
জমাট বাঁধা
जमावट बाँधना

ଜମାତ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଜମାଉତ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jamāt (etc) Jamāut etc. (See)

ଜମାଦାର—ବିଦେ. ବି. (ଫା ମୂଳ. ଆ ଜମା=ଲୋକସମୂହ+ଫା.
Jamādāra ଦାର୍=ଅଧିକାରୀ)—୧ । ୩୦ ଜଣ ଭାରତୀୟ ସିପାହିଙ୍କ
জমাদার ଉପରିସ୍ଥ ସୀପାହୀ; ସୁବେଦାରଙ୍କ ନିମ୍ନସ୍ଥ କର୍ମଚାରୀ—
जमादार 1. Captain of 30 Indian sepoys; a jemadar.
୨ । ହେଡ୍ କନଷ୍ଟବଲ୍—2. Head constable.
୩ । ପିଅଦାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସରଦାର—
3 The chief peon; head-peon
କେତେ ଜମାଦାର ସେବାରେ ଥାଙ୍କର ଠାବେ ଠାବେ ବସା କଲେ ।
ବ୍ରଜନାଥ- ସମରତରଙ୍ଗ ।
୪ । କୁଲିମାନଙ୍କ ସରଦାର—
4. Headman amongst a batch of coolies.
୫ । ଏକ ଶ୍ରେଣୀର ମଧ୍ୟସ୍ୱତ୍ୱାଧିକାରୀ ବା ମକଦମ—
5. The holder of a tenure of rented land.
[ଦ୍ର—ଏ ଫାରସୀ ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ]

ଜମାଦାରି—ବିଦେ. ବି. (ଫା) (ଏ ଫାରସୀ ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀରେ ମଧ୍ୟ
Jamādāri ବ୍ୟବହୃତ)—୧ । ଜମାଦାରର କାର୍ଯ୍ୟ—
জমাদারী 1. The duties of a Jamādāra.
जमादारी ୨ । ଜମାଦାରର ପଦବୀ—
2. The post of a Jamādāra.

ଜମାଧାର୍ଯ୍ୟ ଯୋଗ୍ୟ—ଦେ. ବିଣ. (ଆ.ଜମା+ସଂ. ଧାର୍ଯ୍ୟ+ଯୋଗ୍ୟ;
Jamādhārjya jogya ସେଟ୍‌ଲମେଣ୍ଟ-ପ୍ରଚଳିତ ଶବ୍ଦ)—ଯେଉଁ ଜମି
জমাধার্য্য যোগ্য ପାଇଁ ପ୍ରଜା ଜମିଦାରଙ୍କୁ କିଛି ଖଜଣା ଦେଉ ନ
जमाधार्ज योग्य ଥାଏ ଅଥଚ ଯାହା ଖଜଣାର ଯୋଗ୍ୟ—(rayati land) Liable or fit to be assessed to rent, but not paying any rent.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଅ	ଊଁ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ନ

ଜମାନ୍‌ଗୁର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—(ଆ. ଜମା=ଘନୀଭୂତ+ସଂ.ଗୁଡ଼)
Jamān-gur ପାଣିଆଁ ଗୁଡ଼—Watery molasses.

ଜମାନତ୍—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର, କଟକିଆ ଭାଷା) ବି. (ଫା.
Jamanat ଜମାନତ୍)—ଜାମିନ୍ (ଦେଖ)
জমানত্ Jāmin (See)
जमानत

ଜମାନତ୍‌ନାମା—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର)—ବି (ଫା
Jamānat-nāmā ଜମାନତ୍‌ନାମେହ୍)— ଜାମିନ୍‌ନାମା (ଦେଖ)
Jāmin-nāmā (See)

ଜମାନବିସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଜମିଦାର ସିରସ୍ତାରେ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ
Jamā-nabis ଜମିଜମାର ହିସାବ ଲେଖିବା ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ କର୍ମଚାରୀ—
জমানবিস্ A Zamindari clerk who keeps accounts
जमानविस of the royats' holdings and rents.

ଜମାନାହିଁ—ଦେ. ଅ.—ଜମାରୁ ନାହିଁ (ଦେଖ)
Jamā-nāhiñ Jamāru nāhiñ (See)

ଜମାନା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—୧ । ସମୟ; କାଳ—
Jamāna 1 Time; period.
জমানা ୨ । ଅମଲ, ରାଜତ୍ୱ ବା ପ୍ରଭୁତ୍ୱ କାଳ—
जमाना 2. Regime; time of predominance.

ଜମାନାସ୍ତି—ଦେ. ଅ (ଫା. ଜମା ଓ ସଂ. ନାସ୍ତି ; ଜମାଖରଚ ଲେଖାରେ
Jamā-nāsti ବ୍ୟବହୃତ ଗୋଟିଏ ବାକ୍ୟ)-ଯେଉଁଠାରେ 'ଜମା' ବା
জমানাস্তি ଆୟ ଘରେ କିଛି ନାହିଁ—There is nothing on
जमा नदारद the credit or income side of the accounts

ଜମାପୁଞ୍ଜି—ଦେ. ବି. (ଅ. ଜମା+ସଂ. ପୁଞ୍ଜ; ସଞ୍ଚୟ)—
Jamāpuñji ୧ । ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି—1. Riches.
জমাপুঞ্জি ୨ । ମନୁଷ୍ୟର ସମସ୍ତ ସଞ୍ଚିତ ଧନ—
जमाजथा 2. All the savings or hoard of a person.

ଜମାବନ୍ଦି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—୧ । ପ୍ରଜାର ଜମିଜମାର ହିସାବ—
Jamābandi 1. Rent-roll.
জমাবন্দি ୨ । ଜମି ଉପରେ ଖଜଣା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଯିବା—
जमाबंदी 2. The fixing or assessment of rent on a holding.

ଜମାବୃଦ୍ଧି—ଦେ. ବି. (ଅ. ଜମା+ସଂ. ବୃଦ୍ଧି)—କୌଣସି ଜମି ନିମନ୍ତେ
Jamā bṛuddhi ପ୍ରଜା ଦେଉଥିବା ଖଜଣାର ବୃଦ୍ଧି—
জমাবৃদ্ধি Enhancement of rent
जमावृद्धि

ଜମାୟତ୍—(ଇତ୍ୟାଦି)—ଜମାଉତ୍ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Jamāyat etc. Jamāut etc. (See)

ଜମାରୁ—ଦେ. ଅ.—ଆଦୌ; ମୂଳରୁ; ମୁଣ୍ଡରୁ; ଅତି ଅଳ୍ପ ହେଲେ ମଧ୍ୟ—
Jamāru At all; at the least; from the beginning.
আদতে, আদৌ
बिलकुल

[ଦ୍ର—ଏହା 'ନାହିଁ' ଅର୍ଥକ କ୍ରିୟା ସଙ୍ଗେ ପ୍ରାୟ ବାକ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, ଯଥା—'ମୁଁ ଜମାରୁ ଏ କଥା ଜାଣେ ନାହିଁ।' 'ମୁଁ ଆଜ ଜମାରୁ ଖାଇ ନାହିଁ।' 'ମୁଁ ଜମାରୁ କଟକ ଯାଇ ନାହିଁ' 'ମୋଠାରେ ଜମାରୁ ଅଧଲାଟିଏ ନାହିଁ।']

ଜମାରୁ ନାହିଁ—ଦେ. ଅ.—ଆଦୌ ନାହିଁ; କେବେ ନୁହେଁ; କଦାପି
Jamāru nāhiñ ନୁହେଁ—Not at all; never.
আদতে নাই
बिलकुल नेहि
(ଜମାରୁ ନୁହେଁ, ଜମାରୁ ନା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜମାଶୂନ୍ୟ—ଦେ. ଅ. (ଫା. ଜମା ଓ ସଂ. ଶୂନ୍ୟ)—ଜମାନାସ୍ତି (ଦେଖ)
Jamāśūnya Jamā-nāsti (See)
জমাশূন্য (ଜମାଶୂନ୍—ଅପଭ୍ରଂଶ)
जमानदारद

ଜମା ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଅ. ଜମା)—ଏକତ୍ର ହେବା—
Jamā hebā To be gathered; to be assembled.
জমা হওয়া କେତେ ମୁନି, ଋଷି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ରାଜା ଆସି ଜମା ହେଲେ।
जमा होना ନୀଳକଣ୍ଠ ଦାସ. 'ପିଲଙ୍କ ରାମାୟଣ

ଜମି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜମୀନ୍)—୧ । ଭୂମି; ଭୂଭାଗ—
Jami 1. Land; earth.
୨ । ଭୂସମ୍ପତ୍ତି—2. Landed property.

[ଦ୍ର—ଜମିଦାରଙ୍କ ଅଧୀନ ଜମି ସ୍ୱତ୍ୱ ଓ ଉର୍ବରତାଭେଦରେ ନାନା ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ । ମୋଗଲ ରାଜତ୍ୱରେ ଏହି ସବୁ ଶ୍ରେଣୀ ବିଭାଗର ସୃଷ୍ଟି; ତେଣୁ ଭୂମିସଂକ୍ରାନ୍ତ ଯାବତୀୟ ଶବ୍ଦ ଆରବୀଭାଷାମୂଳକ । ଜମିଦାରଙ୍କ ଅଧୀନ ଜମିର ଏହି କେତେଗୋଟି ସାଧାରଣ ବିଭାଗ ପ୍ରାୟଶଃ ଦେଖାଯାଏ—ଜିରାଏତି ବା ଆବାଦ ଜମି; ପତିତ ବା ଅନାବାଦ ଜମି । ଅଉଲ୍, ଦୋୟମ୍, ସୋୟମ୍, ଚହାରମ୍ । ଖମାର, ନିଜଚାଷ, ନିଯଯୋତ୍ । ଖଞ୍ଜାବାଡ଼ି, ଖଞ୍ଜାକାଟ, ଚାକରାନ୍, ଜାଗିର, ସେବାଏତି ଯାଗିର, ଦେବୋତ୍ତର, ବ୍ରହ୍ମୋତ୍ତର, ପିରୋତ୍ତର, ଫକୀରାନ୍, ମଦଦ୍ମାଶ । ଖରିଦା ଜମାବନ୍ଦି, ଲାଖରାଜବାହେଲ, ଲାଖରାଜ ବାଯ୍ୟାପ୍ତି, କାମିଲ ବାଯଆପ୍ତି, ଠିକି, ଅଧାଜମା । ଇରତି, ଚନ୍ଦନା ବା ଘରବାଡ଼ି । ଉଭିଫିର୍, ନୟାବାଦ, ଉଠିବାଟୀ । ମାହାଲ ବା ମାଲ୍ । ଗୋଚର, ସର୍ବସାଧାରଣ । ପାହି, ଥାନି । ମଧ୍ୟସ୍ୱତ୍ୱ, ବନ୍ଦୋବସ୍ତି । କଲାଜମି, ଦୋରସା, ମଟାଳ, ବାଲିଆ, ଖାଲ, ଭିପ, ଠେଙ୍ଗ, ଖାଲ, ପାଟ, ଜଳପାଟ, ଝିଲ । ଶାରଦ, ମାଣ୍ଡିକୋଳଥ, ବାରମହଣ୍ଡଳ, ଦୋଫସଲ, ବଗାଏତ୍, ବାଲୁଚର, ପଟୁ ।]

୩ । କ୍ଷେତ; କ୍ଷେତ୍ର—3. Cultivated land; field; plot of land.
୪ । ପ୍ରଜା ବା ରଇତଙ୍କ ଅଧିକୃତ କ୍ଷେତ—
4. Tenant's holding.
୫ । ଧରା; ପୃଥିବୀ—5. The earth.
୬ । ସ୍ଥାନ—6. Place; a space of land.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍କୋ' ନ ପାଇଲେ ଅଙ୍କୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲଙ୍କୃତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଂକୃତ ଦେଖିବେ

୭ । ମାଟି; ମୃତ୍ତିକା—7. Soil.

ଜମିଆସିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଜମିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପସଙ୍ଗେ Jami-āsibā ଆସିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ)—ଜମିବାକୁ ଜমেআসা ଆରମ୍ଭ କରିବା; ଘନୀଭୂତ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବା— **जमआना** To begin to congeal or freeze.

ଜମାଏତ୍ ଉଲେମା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ସଭା; ସମ୍ମିଳନୀ— Jamiet-ulemā Association.

ଜମିଜମା—ବୈଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ଆ. ଜମି + ଜମା)— Jami-jamā ୧ । ରଇତ ଅଧିକୃତ ଜମି ଓ ତହିଁପାଇଁ ଜମିଦାରଙ୍କୁ ଜমিজমা ଦେୟ ଖଜଣା—1. Royat's holding and **जमीन् जमा** its rent

୨ । ରଇତି ବୃତ୍ତି—2. Rent-paying or rayati land.

ଜମିଦାର—ଦେ. ବି. (ଫା. ଜମିନ୍‌ଦାର୍)—ଭୂସ୍ୱାମୀ; କ୍ଷେତ୍ରସ୍ୱାମୀ; ଭୂମିର Jamidāra ମାଲିକ; ପ୍ରଜାଙ୍କଠାରୁ ଖଜଣା ଆଦାୟ କରି ଆପଣା ଜমিদার ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପାରିଶ୍ରମିକ ବା ମାଲିକାନା କାଟି ନେଇ ବାକି **जमींदार** ରାଜସ୍ୱ ବା ସଦରଜମା ସରକାରରେ ଦାଖଲ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି— ଛୋ. ଦାମିଦାରୁ Zamindar; land-lord; proprietor of ଜମିଦାରୁଣୀ } ସ୍ତ୍ରୀ land recognised by the Government. ଜମିଦାରଆଣୀ } [ଦ୍ର—ବଙ୍ଗ, ବିହାର, ଓଡ଼ିଶାର ଜମିଦାର ମାନେ ପୂର୍ବେ ମୋଗଲ ରାଜତ୍ୱ ସମୟରେ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କଠାରୁ ସମ୍ରାଟଙ୍କୁ ଦେୟ ରାଜସ୍ୱ ଆଦାୟ କରି ରାଜକୋଷରେ ଦାଖଲ କରୁଥିଲେ ଓ ସେମାନେ ରାଜାଙ୍କର ଭୃତ୍ୟ ମାତ୍ର ଥିଲେ । କ୍ରମଶଃ ଏ ଚାକିରି ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ବଂଶାନୁଗତ ହେଲା । ଇଂରେଜମାନେ ଏ ଅଞ୍ଚଳ ଅଧିକାର କରିବା ପରେ ରାଜସ୍ୱ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିବା ସମୟରେ ଜମିଦାରମାନଙ୍କୁ ଜମିର ମାଲିକ ବା ସ୍ୱତ୍ୱାଧିକାରୀ ବୋଲି ପ୍ରଥମେ ଘୋଷଣାକଲେ ଓ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରାପ୍ୟ 'ମାଲିକାନା' ହିସାବ କରି ରାଜସ୍ୱ-ଜମାରୁ ତାହା କାଟି ଦେଇ ବାକି ଯାହା ସରକାରଙ୍କୁ ଦେୟ ହେଲା ତାହା ସଦରଜମା ବା ମାଲଗୁଜାରି ନାମରେ ଉକ୍ତ ଜମିଦାର ଉପରେ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କଲେ । ଇଂରେଜ ସରକାର ପରେ ବଙ୍ଗ ଓ ବିହାରରେ ଏହି ଜମାକୁ ଚିରସ୍ଥାୟୀ କଲେ, କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶାର ଜମିଦାର-ମାନଙ୍କ ସଦରଜମା ପରବର୍ତ୍ତୀ 'ବନ୍ଦୋବସ୍ତ' ମାନଙ୍କରେ କ୍ରମେ ବଢ଼ୁଅଛି ।] (ଜମିଦାରାନ୍—ବହୁବଚନ)

ଜମିଦାର ଦିଆକ—ଦେ. ବିଣ—ଜମିଦାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଷ୍କର ବା ଯାଗିରି-Jamidāra diāka ରୂପେ ଦିଆଯାଇ ଥିବା— (ଜମିଦାର ଦିଆକେ—ଅନ୍ୟରୂପ) (land) given by the Zamindar to rent-free holders or servants.

ଜମିଦାରପୁଅ—ଦେ. ବି—ଜମିଦାର ବଂଶ ଜାତ ବ୍ୟକ୍ତି— Jamidāra-pua A person born of a Zamindar family.

ଠିକିରେ କହିଁ ଗୋଲ ମରିଚ, ପୁଅରେ ମାପଇଁ ଘିଅ
ମହେ କିହୁଥାଇ ମୂଲିଆ ଝିଅ, ତୁ କୋଉ ଜମିଦାରପୁଅ ? — ଢଗ ।

ଜମିଦାରବଚ୍ଚା—ବୈଦେ. ବି—ଜମିଦାରପୁଅ (ଦେଖ) Jamidāra-bachchā Jamidāra-pua (See)

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଓଡ଼ିଆଭାଷୀ ଲୋକେ କ୍ରୋଧ, ଦମ୍ଭ, ଅପମାନ, ଅବଜ୍ଞାତ୍ୟ ପ୍ରକାଶ ଓ ତିରସ୍କାର ଆଦି କଲାବେଳେ ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ ଶବ୍ଦ ଓ ବାକ୍ୟମାନ ପ୍ରାୟଶଃ ସେମାନଙ୍କ ମୁହଁରୁ ବାହାରି ପଡ଼େ, ଏତଦ୍ୱାରା କଥିତ ବିଷୟ ଉପରେ emphasis (ଜୋର୍) ଦିଆଯାଏ ।]

ଜମିଦାରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜମିନ୍‌ଦାରୀ) — Jamidāri ୧ । ଜମିଦାରଙ୍କ ଅଧିକୃତ ସମ୍ପତ୍ତି— জমিদারী 1. Zamindary; estate; landed pro- **जमिनदारी** perty paying revenue o Government.

୨ । ଜମିଦାରଙ୍କ ସ୍ୱତ୍ୱ ବା ଅବସ୍ଥା— 2. The state of being a Zamindar.

ବି. ଣ—ଜମିଦାରୀ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ— Pertaining to a Zamindary.

ଜମିନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜମିନ୍)—ପୃଥିବୀ— Jamin The earth জমিন ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଜମି— **जमिन** Land; landed property.

ଜମିନ୍ ଅସ୍ମାନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜମିନ୍ + ଅସ୍‌ମାନ୍)— Jamin asmān ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଓ ସ୍ୱର୍ଗ; ପୃଥିବୀ ଓ ଆକାଶ— জমিন আস্মান্ The earth and the sky; earth and **जमिन आस्मान** (ଜମିନ୍ ଆସ୍ମାନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) heaven.

ଜମିନ୍ ଅସ୍ମାନ୍ ଫରକ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଦୁଇଟି ପଦାର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ Jamin asmān pharak ସ୍ୱର୍ଗ ମର୍ତ୍ତ୍ୟର ପ୍ରଭେଦ— জমিন্ আস্মান্ প্রভেদ A very great difference **जमीन आस्मान फर्क** between two things. (ଜମିନ୍ ଅସ୍ମାନ୍ ତଫାତ୍; ଜମିନ ଅସ୍ମାନ ପ୍ରଭେଦ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜମିନ୍ ଆସ୍ମାନ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଜମିନ୍ ଅସ୍ମାନ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Jamin āsmān (etc) Jamin asmān etc. (See)

ଜମିନି—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଫା.—ଜମିନ୍ (ଦେଖ) Jamini Jamin (See)

ଜମିନ୍ଦାର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ପୁଂ. (ଭୁଲ. ହି. ଜମୀନ୍‌ଦାର୍)— Jamindār ଜମିଦାର (ଦେଖ) (ଜମିନ୍ଦାରେନ୍—ସ୍ତ୍ରୀ) Jamidāra (See)

ଜମିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଆ. ଜମନା)— Jamibā ୧ । ଠୁଳ ହେବା; ଏକତ୍ର ହେବା— জমা 1. To be collected together. **जमना**

ନଦୀଘେ ଲୁଚିଲା ନବୀନ ମନ୍ତ୍ରୀ ପରି ଜମି ମୋର ଉରରେ ।
ବଇଦେହୀଶବିଳାସ, ସଙ୍ଗୀତ ୮

୧	ଇ	ଓ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ୍ଚ	ଙ୍ଗ	ତ୍ଥ	ଦ୍ଧ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଥ	ଞ୍ଜ	ନ୍ନ

୨ । (ଧନ) ସଞ୍ଚିତ ହେବା; ଜମା ହେବା—
2. (riches) To be hoarded up
୩ । ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା—3. To be increased.
୪ । (ତରଳ ବସ୍ତୁ) ଘନ ବସ୍ତୁରେ ପରିଣତ ହେବା; ଘନୀଭୂତ ହେବା—4 To solidify; to become thick; to congeal (said of liquids).
(ଯଥା—ପାଣି ଜମି ବରଫ ହୁଏ ।)
୫ । ସ୍ତର ବାନ୍ଧିବା ବା ସ୍ତର ଭାବରେ ବସିଯିବା—
5. To be deposited in layers.
(ଯଥା—ନଈର ପଙ୍କ ଜମିଲା ।)
୬ । ସ୍ଥିର ବା ନିଶ୍ଚଳ ହେବା—6. To be still.

ରହନ୍ତୁ କ ସଙ୍ଗ କୋଳେ ଜମି ଅଳ, ଭୃଙ୍ଗେ ଉଡ଼ ଦେବା ନାହେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୭ । ମଜ୍ଜିଯିବା; ଲଗ୍ନ ହୋଇ ଯିବା—
7. To be engrosed.

ମନ ଜମି ଯା, ସଞ୍ଜୁଳେମା ପ୍ରାଣ ଧନେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୮ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଜମାଟ ଧରିବା; ଘମାଘୋଟ ହେବା—
8. (figurative) To thicken.

ଅତି ଅଦ୍ଭୁତ ଭବେ ଜମେ ସମର । ମଧୁସୂଦନ. ଉତ୍ତରରାମଚରିତ ।

୯ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବୈଷୟିକ ଅବସ୍ଥା ବିଭବଶାଳୀ ହେବା—9. (figurative) To become affluent in circumstances.
(ଯଥା—ପୁଅ ବଡ଼ ଚାକିରି କରିବାରୁ ତାଙ୍କ ଘରଟି ବର୍ତ୍ତମାନ ଖୁବ୍ ଜମିଲାଣି ।)
[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଯିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ । ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଆସିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୋଗ ହେଲେ ଏଥିର ଅର୍ଥ—ଜମିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବା ।]

ଜମିବାଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ଆ. ଜମନ୍+ସଂ. ବାଟିକା)—
Jamibārdi ୧ । ଭୂସମ୍ପତ୍ତି -
जमिबाड़ि 1. Landed property (generally).
जमीनबाड़ि ୨ । ସବୁ ଶ୍ରେଣୀର ଭୂସମ୍ପତ୍ତି—
ଜମିଭୂମି } ଅନ୍ୟରୂପ 3. Immoveable property of all
ଜମିଜୋତ } descriptions.

ଜମି ରହିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଅ ଜମନା=ଠୁଳ ହେବା)—
Jami rahibā ୧ । ଲାଖି ରହିବା; ଦୃଢ଼ ରୂପେ ଆସକ୍ତ ହେବା—
जमेयाओया 1. To be engrossed with; to be
जमरहना bent on; to dote upon.
(ଜମିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜମି ରହେ ମନ ତା ଭଙ୍ଗରେ ଯାହିଁ କ ମିଳଇ ପରିତ୍ରାଣ ଗୋ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ଜମିଳ—ଦେ. ବି—ବଡ଼ ଓ ଟାଣୁଆଁ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—
Jamila Homonia Riparia.
[ଦ୍ର—ଏହା ନଦୀଗର୍ଭର କଙ୍କରମୟ ପ୍ରଦେଶମାନଙ୍କରେ ଜାତ ହୁଏ ।]

ଜମିଲା ଦହି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଘୋଳ ଦହି—
Jamilā dahi Butter-milk; whey; churned curd.

ଜମୁରା—ବୈଦେ. ବି—ଜମ୍ବୁରା (ଦେଖ).
Jamurā Jamburā (See)

ଜମେଟ୍ରୀ—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜିଓମେଟ୍ରୀ)—
Jametri କ୍ଷେତ୍ରତତ୍ତ୍ୱ; ଜ୍ୟାମିତି—Geometry.
जमेट्री
जमेट्री

ଜମ୍ପତି—ସଂ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ସମାସ; ଜାୟା+ପତି; ନିପାତନସିଦ୍ଧ)—
Jampati ଦମ୍ପତି; ସ୍ୱାମୀ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ; ପତିପତ୍ନୀ—
(ଜାୟାପତି, ଦମ୍ପତି—ଅନ୍ୟରୂପ) A married couple; husband and wife.

ଜମ୍ବ—ସଂ. ବି. (ଜମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ବ)—
Jamba ପଙ୍କ; କାଦୁଅ—Mud; mire.

ଜମ୍ବାଳ—ସଂ. ବି. (ଜମ୍ ଧାତୁ=ଭକ୍ଷଣ କରିବା+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ କର୍ତ୍ତୃ ବାଳ;
Jambāla ଯେ ଲୋକଙ୍କ ଗତିକୁ ବା ବସ୍ତୁମାନଙ୍କୁ ଗିଳି ପକାଏ)—
୧ । କାଦୁଅ; ପଙ୍କ—1. Clay; mud; mire.

ଜମ୍ବାଳ ଲାଗିଲା ବୋଲି ବରଜିଲ ବିମ୍ବାଧର ମରକତ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୨ । ଶୈବାଳ—2. Moss.
୩ । କେତକୀ ବୃକ୍ଷ—
3. Screw-pine; Pandanus Odoratissimus.
୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଜଞ୍ଜାଳ—
4. (figurative) Complications.

ଜମ୍ବାଳିନୀ—ସଂ. ବି. (ଜମ୍ବାଳ=ପଙ୍କ ବା ଶୈବାଳ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ
Jambālini ଇନ୍+ଈ)—ନଦୀ—River.

ଜମ୍ବିର—ସଂ. ବି. (ଜମ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ ଇର)—
Jambira ଏକ ପ୍ରକାର ଲେମ୍ବୁ; ଟଭା—ପ୍ର
ସ ଦନ୍ତହର୍ଷଣ, ମୁଖଶୋଧୀ Citron; a kind of lemon;
গোঁড়া লেবু Citrus Medica.
जामिर
ତେ. କମ୍ମ

ଜମ୍ବିଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜମ୍ବିର)—ଜମ୍ବିର (ଦେଖ)
Jambila Jambira (See)
(ଜମ୍ବିଲି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜମ୍ବୀର—ସଂ. ବି. (ଜମ୍ ଧାତୁ+କର୍. ଈର)—ଜମ୍ବିର (ଦେଖ)
Jambira Jambira (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

ଜମ୍ବୁ—ସଂ. ବି. (ଜମ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—
Jambu ୧ । ଜାମୁ ଗଛ ଓ ଫଳ—
(ଜମ୍ବୂ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1 Blackberry and its tree.
[ଦ୍ର—ଏହା ତିନି ପ୍ରକାର, ଯଥା—୧. ରାଜଜମ୍ବୁ, ୨. କାକଜମ୍ବୁ ଓ ୩. ଭୂମିଜମ୍ବୁ—ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।]
୨ । ଗୋଲାପଜାମୁ—1. Rose-apple.
୩ । (ପୁରାଣ ମତରେ) ମେରୁପର୍ବତକୁ ବେଷ୍ଟନ କରିଥିବା ପୃଥିବୀ; ସପ୍ତଦ୍ୱୀପରୁ ଏକତମ, ଭାରତବର୍ଷ—
3. India (considered and described as one of the 7 mythological islands composing the earth
୪ । ବରୁଣ—4. The sea-God.
୫ । ସ୍ୱର୍ଗସ୍ଥ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପ୍ରସୂ ପୌରାଣିକ ନଦୀବିଶେଷ—
5. Name of a mythological river producing gold.
୬ । ସୁମେରୁ ପର୍ବତରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ନଦୀବିଶେଷ—
6. The name of a river of ancient India.
ଦେ. ବି—୧ । କାଶ୍ମୀର ରାଜ୍ୟର ଦେଶବିଶେଷ—
1. A part of the state of Kāsmīra in N. W. India.
୨ । (ସଂ. ଜାମ୍ବବ) ଭାଲୁ—2. The bear.
୩ । କଟକ ଜିଲ୍ଲାରେ ମହାନଦୀ ଯେଉଁଠାରେ ସମୁଦ୍ରରେ ପଡ଼ୁଅଛି—3. The delta of the Mahānadi river near the False-point harbour.
୪ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ଜାମ୍ବବତୀର ଡାକ ନାମ—
4. Name for calling Jāmbabatī.

ଜମ୍ବୁକ—ସଂ. ବି. (ଜମ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଊକ)—
Jambuka ୧ । ଶୃଗାଳ; ବିଲୁଆ—1. Jackal.
(ଜମ୍ବୂକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଧୂର୍ତ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. A cunning and deceitful person.
୩ । ନୀଚ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A mean or low person.
୪ । ବରୁଣ—4. The Deity of water.
୫ । (ଜମ୍ବୁ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ) ଗୋଲାପଜାମୁ ଗଛ ଓ ଫଳ—
5. The rose-berry and its tree.
୬ । କାର୍ତ୍ତିକେୟଙ୍କ ଅନୁଚରବିଶେଷ—
6. Name of an attendant of Kārttikeya.

ଜମ୍ବୁଖଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପ (ଦେଖ)
Jambu-khanda Jambu-dwipa (See)

ଜମ୍ବୁଜମ୍ବାଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀତତ୍; ଜମ୍ବୁ=ନଦୀବିଶେଷ + ଜମ୍ବାଳ=ପଙ୍କ)—ସୁନା—Gold.
Jambu-jambāla

ଜମ୍ବୁଜମ୍ବାଳ-ପିଣ୍ଡୁଳା ପରେ ଚାଳ ଉଚ୍ଚ ଗାଳମଣି ବାଡ—
ଉତ୍ତ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ

[ଦ୍ର—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଜମ୍ବୁନଦରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ବୋଲି ତାହାକୁ ଜାମ୍ବୁନଦ ବୋଲାଯାଏ ।]

ଜମ୍ବୁଜଳ—ଦେ. ବି—ଜାମୁ ଗଛରୁ ଖସି ପଡ଼ୁଥିବା ବର୍ଷାଜଳ—
Jambu-jala Rain-water dropping down from a black-berry tree

ସରୋବର ଉଚ୍ଚେ ତମାଳ ତଳ
ପାଉଛେ ଜମ୍ବୁଜଳ ପଡ଼େ ଘନ—ପ୍ରାଚୀ ଶିଶୁଶଙ୍କର ଉଷାଭିଳାଷ ।

ଜମ୍ବୁଦୀପା—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ସରୁ ଧାନ—
Jambu-dipā A species of fine paddy.

ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପ—ସଂ ବି—ହିନ୍ଦୁପୁରାଣମତରେ ପୃଥିବୀର ୭ ଦ୍ୱୀପରୁ ଏକତମ
Jambu-dwipa ଦ୍ୱୀପ—India of the ancient Hindus considered and described as one of the seven islands of the earth

[ଦ୍ର—କାହାରି କାହାରି ମତରେ ସମଗ୍ର ଅସିଆ ମହାଦେଶ ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପର ଅନ୍ତର୍ଗତ । ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ନିତ୍ୟନୈମିତ୍ତିକ ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନର ସଙ୍କଳ୍ପରେ 'ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପ' ଶବ୍ଦ ଚଳୁଅଛି ଓ ପ୍ରଚଳିତ କଥାରେ 'ମଧ୍ୟ ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପରେ ଏପରି ଗିନ୍ନି ନାହିଁ' ବାକ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଅଛି । ପ୍ରାଚୀନ ହିନ୍ଦୁ ପୁରାଣ ଲେଖକମାନଙ୍କ ମତରେ ପୃଥିବୀ ଚକ୍ରକୋଣିଆ, ତହିଁରେ ୭ ଗୋଟି ଦ୍ୱୀପ, ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପ । ନୀଳପର୍ବତର ଦକ୍ଷିଣ ଓ ନିଷଧ ପର୍ବତର ଉତ୍ତରରେ ଅବସ୍ଥିତ ସୁଦର୍ଶନ ନାମକ ଜମ୍ବୁ ବୃକ୍ଷରୁ ଏ ଦ୍ୱୀପର ନାମକରଣ ହୋଇଥିଲା । ଭାରତବର୍ଷ ଏହି ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପର ଗୋଟିଏ ବର୍ଷ ବା ଖଣ୍ଡ ଥିବାର କଥିତ ଅଛି । ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପ ପରି ୭ ଗୋଟି ଦ୍ୱୀପ ମେରୁ ପର୍ବତର ଚାରି ପାଖରେ ଅବସ୍ଥିତ ।]

ଜମ୍ବୁନଦ—ସଂ. ବି—ପୁରାଣମତେ ସ୍ୱର୍ଗର ୭ଗୋଟି ନଦୀ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—
Jambu-nada One of the 7 heavenly rivers.
[ଦ୍ର—ଏଥିରୁ ସୁନା ଜାତ ହୋଇଥିବାରୁ ସୁନାକୁ ଜାମ୍ବୁନଦ ବୋଲାଯାଏ ।]
ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାମ୍ବୁନଦ)—ସୁବର୍ଣ୍ଣ; ସୁନା—Gold.

ଜମ୍ବୁନଦ ଗୋରୀ—ଦେ. ଗୁଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଜାମ୍ବୁନଦ ଗୌରୀ)—ସୁବର୍ଣ୍ଣ
Jambunada gorī ପରି କାନ୍ତିବିଶିଷ୍ଟା (ସ୍ତ୍ରୀ)—(a woman) Having a golden complexion.

ଜମ୍ବୁକର୍ଣ୍ଣୀ ଜମ୍ବୁନଦଗୋରୀ—ପ୍ରାଚୀନ ସଙ୍ଗୀତ ।

ଜମ୍ବୁନଦସାର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜମ୍ବୁନଦ + ସାର)—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ; ସୁନା—
Jambunada-sāra Gold.

ଜଙ୍ଗମ ହେବାର, ଜମ୍ବୁନଦସାର ଶିରୀ ସୁନ୍ଦର ସେ କ ପ୍ରକାର—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ବଳୋ‌ଭଦ୍ରଭ. ଗୀତ ।

ଜମ୍ବୁ ନଦୀ—ସଂ ବି—ଜମ୍ବୁନଦ (ଦେଖ)
Jambu nadī Jambu-nada (See)

ଜମ୍ବୁବତୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଜାମ୍ବବତୀ)—
Jambu-batī ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଦିଆଯିବା ନାମ—
A name given to females.

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଥି	ଡଅ	ଣ୍ଡ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲ୍	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍ଦ

ଜମ୍ବୁମାର୍ଗ—ସଂ. ବି—ପୁଷ୍କରସ୍ଥ ତୀର୍ଥବିଶେଷ—
Jambu-mārga Name of a sacred place in Pushkara

ପୁଷ୍କରରେ ଅଛି ଯେ ଜମ୍ବୁମାର୍ଗ ତୀର୍ଥ
ସେବା କରେ ତାର ସୁଲଭ ହୋଏ ସାର୍ଥ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଜମ୍ବୁମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ ପୁଂ. (ସଂ. ଜମ୍ବୁ+ମୁଖ)—
Jambu-muhān̐ ଭାଲୁ ପରି ଯାହାର ମୁହଁ ବା ଓଠ ଟେଙ୍ଗା ଥିଏ—
(ଜମ୍ବୁମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ) Having a pointed mouth (like a bear .

ଜମ୍ବୁରା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜମ୍ବୁରକ୍)—
Jamburā ୧ । ଘୋଡ଼ା ଓ ଓଟ ଉପରେ ବାହୁତ କ୍ଷୁଦ୍ର ତୋପ—
जमुरा 1. A kind of small cannon carried on a horse or camel

କର୍ଣ୍ଣବଳକୁ ଥାଏଁ କଲା ଫଣି, ଏମନ୍ତ ପଣ ବେଳେ ବେଳେ ମଣି
ଅତେବ ଘୋଟୁଛୁ ଜମ୍ବୁରା ନଳୀ, ଯୁବା ଧୈର୍ଯ୍ୟ ମୃଗ ଜେବାକୁ ଢାଳ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବଦଗ୍ରହରାମଣି ।

୨ । ଜମ୍ଭୁରା (ଦେଖ)
2 Jambhurā (See)

ଜମ୍ବୁଳ—ସଂ. ବି. (ଜମ୍ବୁ+ଲା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Jambuḷa ୧ । ଜମ୍ବୀର ଲେମ୍ବୁ—1. Citron.
(ଜମ୍ବୁଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବିବାହ କାଳରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ବରକନ୍ୟାଙ୍କ ପ୍ରତି ଯେଉଁ ପରିହାସବାକ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତି—
2. Jest or jesting compliments addressed to the bride and bride-groom by their friends and female relatives (Apte).

ଜମ୍ବୂ—ସଂ. ବି—ଜମ୍ବୁ (ଦେଖ)
Jambū Jambu (See)

ଜମ୍ବୂକ—ସଂ. ବି. (ଜମ୍ବ୍ ଧାତୁ+ଊକ)—ଜମ୍ବୁକ (ଦେଖ)
Jambūka Jambuka (See)

ଜମ୍ଭ୍ (ଧାତୁ) – ସ—୧ । ନଷ୍ଟ କରିବା—
Jambh (root) 1. To destroy.
୨ । ଖାଇବା—2. To eat
୩ । ରମଣ କରିବା—3. To cohabit.
୪ । ମେଲ୍ଲ ହେବା—4. To expand.
୫ । ହାଇ ମାରିବା—5. To yawn.

ଜମ୍ଭ—ସଂ. ବି. (ଜମ୍ଭ ଧାତୁ=ନଷ୍ଟ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Jambha ୧ । ମହାପରାକ୍ରମୀ ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ—
1. Name of a demon.
[ଦ୍ର—ଏ ମହିଷାସୁରର ପିତା । ଏହାକୁ ଇନ୍ଦ୍ର ବଧ କରିଥିଲେ, ତେଣୁ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଜମ୍ଭାରି ବୋଲାଯାଏ ।]
୨ । ଜମ୍ବୀର ଫଳ; ଲେମ୍ବୁ—2. Lemon; citron.
୩ । ତୂଣ - 3. Quiver for arrows.
୪ । ଦାନ୍ତପାଟି—4. The jaws.
୫ । (+କର୍ମ. ଅ) ଭକ୍ଷ୍ୟ ବସ୍ତୁ—5 Food; eatables.
୬ । ଅଂଶ; ଭାଗ—6. Part; portion.
୭ । ଦମ୍ଭ—7. Pride.
୮ । ଟୀକା; ବ୍ୟାଖ୍ୟା—
8. Interpretation; explanation.
୯ । (+ଭାବ. ଅ) ଭକ୍ଷଣ—9. Eating.
୧୦ । (+କରଣ. ଅ) ଦନ୍ତ—10. Tooth.
୧୧ । (+କରଣ. ଅ) ହନୁ; ଗଣ୍ଡ ଦେଶର ଉପର ଭାଗ—
11. The upper part of the cheeks.

ଜମ୍ଭକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଜମ୍ଭ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Jambhaka ୧ । ଭୋକ୍ତା; ଖାଦକ—1. Eater; eating.
(ଜାମ୍ଭିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବ୍ୟାଖ୍ୟାକାରୀ
2. Explaining; interpreting.
୩ । ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ ହୋଇଥିବା; ମେଲି ଯାଇଥିବା—
3 Expanded; opened up
୪ । ରମଣକାରୀ—4. One who copulates or cohabits; cohabiting.
୫ । ଯେ ହାଇ ମାରେ—
5. One who yawns; yawning.
ବି. (ଜମ୍ଭ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ) ଜମ୍ବୀର ଲେମ୍ବୁ—Citron.

ଜମ୍ଭକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ· (ଜମ୍ଭ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Jambhakā ହାଇ; ଜୃମ୍ଭା—A yawn; gaping.

ଜମ୍ଭନ—ସଂ. ବି. (ଜମ୍ଭ ଧାତୁ=ସ୍ତ୍ରୀସଙ୍ଗ କରିବା+ଭାବ. ଅନ)—
Jambhana ରମଣ—Coition; sexual intercourse; copulation.

ଜମ୍ଭଭେଦନ—ସଂ. ବି. (ଜମ୍ଭ+ଭିଦ୍ ଧାତୁ=ଭେଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—ଜମ୍ଭଭେଦୀ (ଦେଖ)
Jambha-bhedana Jambha-bhedī (See)

ଜମ୍ଭଭେଦୀ—ସଂ. ବି. (ଜମ୍ଭ+ଭିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ;
Jambha-bhedī ଜମ୍ଭାସୁରକୁ ବଜ୍ରଦ୍ୱାରା ନାଶ କରିଥିବାରୁ)—
୧ । ଇନ୍ଦ୍ର—1. God Indra.
୨ । ବଜ୍ର—2. Thunderbolt.

ଜମ୍ଭରିପୁ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜମ୍ଭ+ରିପୁ)—
Jambha-ripu ଜମ୍ଭଭେଦୀ(ଦେଖ)—Jambha-bhedī (See)

ଜମ୍ଭଲ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଜମ୍ଭ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଲ)—୧ । ଜମ୍ବୀର ଲେମ୍ବୁ—
Jambhaḷa 1. Citron.

ଜମ୍ଭଲା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜମ୍ଭଲ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Jambhaḷā ଗୋଦାବରୀତୀରବାସିନୀ ପୁରାଣୋକ୍ତ ରାକ୍ଷସୀବିଶେଷ—
Name of a demoness supposed to reside on the banks of the Godaveri river (in South India).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପରିବର୍ତ୍ତେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଣ୍ଟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଣ୍ଟା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ;

[ଦ୍ର—ଜ୍ୟୋତିଷତତ୍ତ୍ୱ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ ସମୁଦ୍ରର ଉତ୍ତର ତୀରରେ ବାସ କରୁଥିବା ଜମ୍ଭଲା ନାମକ ରାକ୍ଷସୀଙ୍କ କମ୍ନୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ବୋଲି ସ୍ମରଣ କଲେ ଗର୍ଭିଣୀ ପ୍ରସବବେଦନାରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ସୁପ୍ରସବ କରେ । ଯଥା—
ଅସ୍ତି ଗୋଦାବରୀତୀରେ ଜମ୍ଭଲା ନାମ ରାକ୍ଷସୀ
ତସ୍ୟା ସ୍ମରଣମାତ୍ରେଣ ବିଶଲ୍ୟା ଗର୍ଭିଣୀ ଭବେତ୍ ।]

ଜମ୍ଭୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଜମ୍ଭ ଧାତୁ + ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଜମ୍ଭକା (ଦେଖ)
Jambhī — Jambhakā (See)

ଜମ୍ଭାଏଲ୍ ଦାଁତ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି — କଳଦାନ୍ତ—
Jambhāel dā̃t — The grinders (teeth).

ଜମ୍ଭାରାତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜମ୍ଭ + ଅରାତି)—୧ । ଇନ୍ଦ୍ର—
Jambhārāti — 1. God Indra.
୨ । ବଜ୍ର—2. Thunderbolt.
୩ । ଅଗ୍ନି—3. Fire.

ଜମ୍ଭାରାତି ମଣି—ସଂ. ବି.—ଇନ୍ଦ୍ରନୀଳମଣି—
Jambhārāti mani — An excellent sort of sapphire.
ଜମ୍ଭାରାତିମଣି ବିମ୍ବେଣ ଶ୍ରବଣାର ପୁରେ ହେଜ ମୋ କରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋଗଣେଶ. ଜ. ଗୀତ ।

ଜମ୍ଭାରି—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜମ୍ଭ + ଅରି)—ଜମ୍ଭାରାତି (ଦେଖ)
Jambhāri — Jambhārāti (See)

ଜମ୍ଭାସୁର—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ଜମ୍ଭ ୧ (ଦେଖ)
Jambhāsura — Jambha (See)

ଜମ୍ଭିଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ଜମ୍ବିର (ଦେଖ)
Jambhila — Jambira (See)

ଜମ୍ଭୀ—ସଂ. ବି.—ଜମ୍ବିର (ଦେଖ)
Jambhi — Jambira (See)

ଜମ୍ଭୀର—ସଂ ବି.—ଜମ୍ବିର (ଦେଖ)
Jambhira — Jambira (See)

ଜମ୍ଭୁରା—ବୈଦେ. (ଫା. ଜଂବୁରା)—୧ । ଦୃଢ଼ ସନ୍ଦଂଶୀ ବା ଚିମୁଟା—
Jambhurā — 1. Strong pincers; pliers (instrument for catching a thing tightly).
ଜଂବୁରା
ज़ंबुरा — ୨ । ପ୍ରତିମା ଉପରେ ମଣ୍ଡାଯିବା ଏକପିଠି ତମ୍ବାଳିଆ ଓ ଅନ୍ୟ ପିଠି ଧଳା ଦସ୍ତାର ପତଳା ପାତ୍ରିଆ—
2. Very thin foils of brass (with one side copper-coloured and the other tinned, used to adorn painted images).
୩ । ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ଧୁକ—3. A kind of gun.

ଜୟ—ସଂ. ବି.—(ଜି ଧାତୁ = ଜୟ କରିବା + ଭାବ. ଅ)—
Jaya — ୧ । ଶତ୍ରୁ ଦମନ—1. Victory; conquest; triumph.
(ଜୟତଜ୍ଜୁ—ଜୟଲାଭ) ୨ । ଦେଶ ବା ମନୁଷ୍ୟର ବଶୀକରଣ—
2. Bringing a person or country to subjection; subjugation.
୩ । କୃତକାର୍ଯ୍ୟତା; ସଫଳତା—3. Success.
୪ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ପାର୍ଶ୍ୱଚର ବା ଦ୍ୱାରୀ—4. Name of an attendant or door-keeper of Bishṇu.
[ଦ୍ର—ଜୟ ବିଜୟ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ସିଂହଦ୍ୱାରର ଦୁଇ ପାଖର ଦ୍ୱାରରକ୍ଷକ, ସେଥିପାଇଁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ସିଂହଦୁଆରକୁ ଜୟବିଜୟ ଦ୍ୱାର ବୋଲି ଯାଏ ।]
୫ । ଇନ୍ଦ୍ରପୁତ୍ର; ଜୟନ୍ତ—5 Jayanta, son of Indra.
୬ । ବିରାଟ ରାଜସଭାରେ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କର ଛଦ୍ମନାମ—
6 The name assumed by Judhisṭhira while living incognito in the court of Birāṭa.
୭ । ପୁରାଣ ଇତିହାସାଦି ଶାସ୍ତ୍ର -
7. Mythology and history.
୮ । ବିଷ୍ଣୁ—8. Bishṇu.
ଦେ. ଅ.—ଜୟ ଜୟ (ଦେଖ)
Jaya jaya (See)

ଜୟକାଣ୍ଡ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ନାମ ନଖବ୍ରଣ)—ହାତର ଅଙ୍ଗୁଠିରେ
Jayakānda — ବାହାରିବା ଦୁଷ୍ଟବ୍ରଣବିଶେଷ; ନାରଗୁଣ୍ଡି—
ଆଁଗୁଲହାଡ଼ା — A very painful boil on the joint of one of the fingers of the hand; whitlow; Paronychia Felon
ਛਿਲ ਕਾ, ਛਿਲੌਰੀ, ਧਿਸ

ଜୟଜୟ—ଦେ. ବି.—ଅମୁକଙ୍କର ଜୟ ହେଉ, ଇତ୍ୟାକାର ଘୋଷଣା—
Jayajaya — Rejoicing in the name of a person; huzza; glorification in the name of a certain person or Deity; exclamation of gratitude and adoration.
ଜୟ ଜୟ
जय जय
ଦେ. ଅ.—(ଆନନ୍ଦ ଓ ସ୍ୱାଗତସୂଚକ ଧ୍ୱନି)—ଅମୁକଙ୍କର ଜୟ ହେଉ—Hail! Victory to thee!

ଜୟଜୟକାର—ଦେ. ବି.—ଜୟ ଜୟ (ଦେଖ)
Jaya-jaya-kāra — Jaya jaya (See)

ଜୟଜୟନ୍ତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସଙ୍ଗୀତର ରାଗିଣୀବିଶେଷ—
Jaya-jayanti — Name of a musical air.

ଜୟଡିଣ୍ଡିମ—ସଂ. ବି. (ମ, ପ. ଲୋ. ଜୟ ଘୋଷଣାକାରୀ ଡିଣ୍ଡିମ; ଜୟ + ଡିଣ୍ଡିମ)—ଯେଉଁ ବାଦ୍ୟ ବା ଢୋଲ ବଜାଇ ଜୟଘୋଷଣା କରାଯାଏ; ବଡ଼ନାଦ; ଢକ୍କଘୋଷ—
Jaya-dindima — A large drum beaten to announce victory.

ଜୟଢକ୍କା—ସଂ. ବି.—(ମ. ପ. ଲୋ ଜୟ + ଢକ୍କା)—ଜୟଡିଣ୍ଡିମ (ଦେଖ)
Jaya-dhakkā — Jayadindima (See)
(ଜମ୍ଭଢକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଠ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଏ	ଉଏ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ତ

ଜୟତ୍ସେନ—ସଂ. ବି.—ବିରାଟଭବନରେ ନକୁଳଙ୍କର ଛଦ୍ମ ନାମ—
Jayatsena The name assumed by Nakula in Birāṭa's court.

ଜୟତାଳ—ସଂ. ବି.—ସଙ୍ଗୀତର ତାଳର ୬୦ ମୁଖ୍ୟ ଭେଦରୁ ଏକ—
Jayatāla One of 60 modes or beats in Hindu music.

ଜୟତିଶ୍ରୀ—ସଂ. ବି.—ଦୀପକ ରାଗର ଭାର୍ଯ୍ୟା ରାଗିଣୀବିଶେଷ—
Jayati-śrī One of the secondary tunes in Hindu music.

ଜୟତୀ—ସଂ. ବି.—ଶ୍ରୀରାଗର ଏକ ରାଗିଣୀ—
Jayatī One of the secondary tunes in Hindu music.

[ଦ୍ର—ଏହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜାତିର ରାଗିଣୀ ଓ ଏଥିରେ ସବୁ ଶୁଦ୍ଧ ସ୍ୱର ଲାଗେ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଜୟଦୁନ୍ଦୁଭି—ସଂ. ବି. (ଜୟ+ଦୁନ୍ଦୁଭି)—ଜୟଡିଣ୍ଡିମ (ଦେଖ)
Jaya-dundubhi Jaya-diṇḍima (See)

ଜୟଦୁର୍ଗା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ମଙ୍ଗଳଚଣ୍ଡୀ; ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ମୂର୍ତ୍ତିଭେଦ—
Jaya-durgā Goddess Durgā.

ଜୟଦେବ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—'ଗୀତଗୋବିନ୍ଦ' ନାମକ ସଂସ୍କୃତ ଗୀତିକାବ୍ୟ ରଚୟିତା—
Jaya-deba The famous poet of the Sanskrit lyrical ballad Gītagobinda.

[ଦ୍ର—ଏ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ପଞ୍ଚଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର କେନ୍ଦୁବିଲ୍ୱ ଗ୍ରାମବାସୀ କବି । ଏହାଙ୍କ ପିତାଙ୍କର ନାମ ଭୋଜଦେବ, ମାତାଙ୍କ ନାମ ବାମାଦେବୀ । ଏ ବଙ୍ଗର ରାଜା ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସେନଙ୍କ ସଭାପଣ୍ଡିତ ଥିଲେ । ମାତ୍ର କେହି କେହି କହନ୍ତି—"ଏ ଏକାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର କବି ଓ ଉତ୍କଳରାଜାଙ୍କ ସଭାକବି ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ରଚିତ 'ଗୀତଗୋବିନ୍ଦ'ର ନିତ୍ୟପାଠ ପୁରୀ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ନୀତି ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ନୀତି । ଜୟଦେବ ପୁରୀବାସୀ ଥିଲେ" (ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ)

ଆଜିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଙ୍ଗୀୟମାନେ ଜୟଦେବଙ୍କୁ ବୀରଭୂମ ଜିଲ୍ଲାର କେନ୍ଦୁବିଲ୍ୱ ଗ୍ରାମବାସୀ ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଜୟଦେବ ଯେ ଉତ୍କଳର କେନ୍ଦୁଲୀ ଶାସନରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ଭକ୍ତମାଳା ଗ୍ରନ୍ଥର ନିମ୍ନୋଦ୍ଧୃତ ଶ୍ଲୋକରୁ ତାହା ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ ।

ଜଗନ୍ନାଥପୁରୀପ୍ରାନ୍ତେ ଦେଶେ ଚୈବୋତ୍କଳାଭିଧେ
କେନ୍ଦୁବିଲ୍ୱ ଇତିଖ୍ୟାତଃ ଗ୍ରାମୋ ବ୍ରାହ୍ମଣସଙ୍କୁଳଃ ।
ତତ୍ରୋତ୍କଲୋ ଦ୍ୱିଜୋ ଜାତୋ ଜୟଦେବ ଇତିଶ୍ରୁତଃ
ବିଦ୍ୟାଭ୍ୟାସରତଃ ଶାନ୍ତଃ ପୁରୁଷୋତ୍ତମପୂଜକଃ । ଭକ୍ତମାଳା ଗ୍ରନ୍ଥ ।]

ଜୟଦ୍ବଳ—ସଂ. ବି—ବିରାଟଭବନରେ ସହଦେବଙ୍କ ଛଦ୍ମ ନାମ—
Jayadbala The assumed name of Sahadeba in the court of Birāṭa.

ଜୟଦ୍ରଥ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଜି ଧାତୁ+ଶତୃ ଜୟତ୍;—ଜୟଶୀଳ+ରଥ)—ମହାଭାରତବର୍ଣ୍ଣିତ ସିନ୍ଧୁ ବା ସୌରାଷ୍ଟ୍ରଦେଶର ରାଜା ଓ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ଭଉଣୀ; ଦୁଃଶଳାଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ—
Jayadratha A warrior of the Mahābhārata, brother-in-law of Durjyodhana who was killed in the Great War.

[ଦ୍ର—ପାଣ୍ଡବମାନେ ଅଜ୍ଞାତବନବାସ କରୁଥିବା ବେଳେ ଏ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କ ଅତିଥି ହୋଇ ଆତିଥ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରି ସାରି ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥିତରେ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କୁ ହରଣ କରି ନେଇ ପଳାଇଲେ । ପାଣ୍ଡବମାନେ ଫେରି ଆସି ଏହାଙ୍କ ଅନୁଧାବନ କରି ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର କଲେ ଓ ଏହାଙ୍କୁ ଅପମାନ ଦେଇ ଛାଡ଼ି ଦେଲେ । ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧରେ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ପୁତ୍ର ଅଭିମନ୍ୟୁଙ୍କୁ ବଧ କରିବା ବିଷୟରେ ଏ ବିଶେଷ ଉଦ୍ୟୋଗ କରିଥିବାରୁ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ହାତରେ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ଏ ପ୍ରାଣ ହରାଇଥିଲେ ।]

ଜୟଧ୍ୱଜ—ସଂ.ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଜୟ+ଧ୍ୱଜ)—ଜୟପତାକା (ଦେଖ)
Jaya-dhwaja Jaya-patākā (See)

ଜୟ-ଧ୍ୱନି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୟ+ଧ୍ୱନି)—
Jaya-dhwani ୧ । ଜୟ ଜୟ ଶବ୍ଦ, ଜେଜେକାର—
1. Exclamations of rejoicing.
୨ । ବିଜୟୋଲ୍ଲାସସୂଚକ ରବ—
2. Shout or cry of victory.
୩ । ଯୁଦ୍ଧକୁ ଯିବା ସମୟରେ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କର ଉତ୍ସାହସୂଚକ ଜୟଶବ୍ଦ—3. War-cry.

ଜୟନ୍ତ—ସଂ. ବି. (ନାମ) (ଜି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ୍ତ)—୧ । ଇନ୍ଦ୍ରପୁତ୍ର—
Jayanta 1. Son of Indra.
୨ । ବିରାଟଭବନରେ ଭୀମଙ୍କ ଛଦ୍ମ ନାମ—
2. The name assumed by Bhīma in the court of Birāṭa.
୩ । ଦଶରଥଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀ—
3. A minister of Daśaratha.
୪ । ଚନ୍ଦ୍ର—4. The moon.
୫ । ସଙ୍ଗୀତର ରାଗିଣୀବିଶେଷ—
5. Name of a musical air.
୬ । ଶିବ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—6. Śiba.

ଜୟନ୍ତିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜୟନ୍ତୀ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ହଳଦୀ—
Jayantikā Turmeric.

ଜୟନ୍ତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ କନ୍ୟା—
Jayantī 1. Daughter of Indra.
୨ । ଦୁର୍ଗା—2. Goddess Durgā.
୩ । ଅଷ୍ଟନାୟିକାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଚତୁର୍ଥ ନାୟିକା—
3. One of 8 classes of heroines mentioned in the Hindu Śāstras.

ସଂ. ଜୟା; କେଶରୁହା ବିଷମୋହପ୍ରଶମନୀ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଁଖି ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଜୈନ୍ତୀ ୪ । ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—4. Name of a tree; Abutilon
जहि Avicennal; Seda Abutilon; Indian Mallow;
ତେ ସୋମନ୍ତ୍ରୀ American Jute (Kirtikar).

[ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ଉତ୍ତରପଶ୍ଚିମ ପ୍ରଦେଶ, ସିନ୍ଧୁ, କାଶ୍ମୀର, ବଙ୍ଗ ପ୍ରଭୃତିରେ ଜନ୍ମେ । ଏଥିର ଫୁଲର ପାଖୁଡ଼ା ହଳଦିଆ; ମଞ୍ଜି, ପତ୍ର ଓ ମୂଳ ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ଜୟନ୍ତୀଗଛର ପତ୍ରରୁ ରସ ବାହାର କରି ମୁଣ୍ଡରେ ଲଗାଇଲେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ପିତ୍ତ ଶାନ୍ତ ହୁଏ ଓ ମୁଣ୍ଡବ୍ୟଥା ଭଲ ହୁଏ ।]

୫ । (ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ) ଶ୍ରାବଣ କୃଷ୍ଣ ଅଷ୍ଟମୀ ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ରର କଳାମାତ୍ର ଅଧଃ ବା ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ରୋହିଣୀ ନକ୍ଷତ୍ରଯୁକ୍ତ ହେଲେ ଯେଉଁ ଶୁଭଯୋଗ ହୁଏ—5. (astrology) An auspicious combination of stars happening in the dark fortnight of Srābaṇa.

୬ । ପତାକା—6. A flag.

୭ । ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ବର୍ଷକ ମଧ୍ୟରେ ୬ଦିନ କରାଯିବା ବ୍ରତ (ଉପବାସ)—7. The vow observed by the Hindus on 6 days in the year.

[ଦ୍ର—ଶିବରାତ୍ରି, ଜନ୍ମାଷ୍ଟମୀ, ନୃସିଂହଜନ୍ମ, ବାମନଜନ୍ମ, ରାମନବମୀ ଓ ମହାଷ୍ଟମୀ ଏମାନଙ୍କୁ ଷଡ଼୍‌ଜୟନ୍ତୀ ବୋଲାଯାଏ ।]

ଜୟନ୍ତୀ କ୍ଷେତ୍ର—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଆଧୁନିକ ମୁଖଲିଙ୍ଗର ପୁରାତନ ନାମ—The ancient name of (mordern) Mukhaliṅga.
Jayanti-kshetra

ଜୟନ୍ତୀତୀର୍ଥ—ସ. ବି.—ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ତୀର୍ଥବିଶେଷ—
Jayanti-tirtha Name of a sacred place of the Hindus.

ଜୟନ୍ତୀପୁର—ସ. ବି. (ନାମ)—ପ୍ରାଚୀନ କଳିଙ୍ଗର ଏକ ବିଖ୍ୟାତ ନଗର-
Jayanti-pura A famous town of ancient Kaliṅga.

ଜୟପତକା—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. ଜୟପତାକା)—
Jaya-patakā ଜୟପତାକା (ଦେଖ)
Jaya-patakā (See)

ଜୟପତାକା—ସ. ବି, (ମ. ଷ. ଲୋ; ଜୟ ସୂଚକ ପତାକା)—
Jaya-patakā ବିଜୟ ସୂଚକ ନିଶାଣ—Flag notifying or announcing victory.

ଜୟପତ୍ର—ସ. ବି— ୧ । ନିଜର ପରାଜୟ ସ୍ୱୀକାର କରି ପରାଜିତ ବ୍ୟକ୍ତି
Jaya patra ବିଜେତାଙ୍କୁ ଯେଉଁ ନିଦର୍ଶନପତ୍ର ଲେଖି
(ଜୟଲେଖ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦିଏ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. A document executed by the defeated party in favour of the victor admitting his defeat.

୨ । (ହିନ୍ଦୁ ସ୍ମୃତି) ମକଦ୍ଦମାର ରାୟ; ଫଇସଲା—
2. (Hindu law) A decree.

ଜୟପତ୍ରୀ—ସ. ବି—ଜାଇତ୍ରୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jaya-patrī Mace (spice).

ଜୟପାଳ—ସ. ବି—୧ । କନକା; ସୀଜୁ ଗଛ ଶ୍ରେଣୀର କ୍ଷୁଦ୍ର ବୃକ୍ଷ
Jayapāla (ଏହା ମଞ୍ଜିରୁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ରେଚକ ତୈଳ ବାହାରେ)—

ସଂସ୍କୃତ ପର୍ଯ୍ୟାୟ— 1. Name of a tree: Croton; Figlium (from which croton oil, a strong purgative is extracted).

ଜୟପାଳ, ତିନ୍ତିପାଳ, ଜାରକ, ରେଚକ, ତିନ୍ତିଡ଼ୀଫଳ, ଦନ୍ତୀବୀଜ, ମଲଦ୍ରାବୀ, ବୀଜରେଚନ, କୁମ୍ଭୀବୀଜ, କୁମ୍ଭିନୀବୀଜ, ଘଣ୍ଟାବୀଜ, ଘଣ୍ଟିନୀବୀଜ, ନିକୁମ୍ଭାଖ୍ୟବୀଜ, ଶୋଧନୀବୀଜ, ଲଘୁଦନ୍ତୀବୀଜ, ଦନ୍ତୀଫଳ
ଜୟପାଳ
जमालगोटा

[ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ସମୁଦ୍ରର ସମତଳଠାରୁ ୩୦୦୦ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନରେ ପଡ଼ିଆ ଭୂମିରେ ଜନ୍ମେ । ଏଗଛ ଜନ୍ମିବାର ୨ୟ ବର୍ଷରେ ଫଳ ଧରେ । ଏଥିର ଫଳ ଛୋଟ ଅଳାଇଚ ଆକାରର, ତାହାଁ ମଧ୍ୟରେ ଧଳା ଶସ ଥାଏ । ଏହି ଫଳରେ ତୈଳାଂଶ ବେଶି; ଏ ଫଳ (Croton seed) ଖାଇଲେ ଖୁବ ଝାଡ଼ା ହୁଏ । ଏହି ଫଳରୁ ନିଷ୍କାସିତ ତୈଳ (Croton oil) ଦେହରେ ଲଗାଇଲେ ଫୋଟକା ହୁଏ । ଏ ତୈଳ ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଓ ଏଥିର ପିଡ଼ିଆକୁ ଗୁହା-ବଗିଚାର ମାଟିରେ ସାର ଦେଲେ ଗଛରେ ଉଇ ଓ ଅନ୍ୟ ପୋକ ଧରନ୍ତି ନାହିଁ । ଛାୟା ପାଇଁ କାଫୀ (Coffee) ଗୁଳ୍ମ ନିକଟରେ ଲୋକେ ଏ ଗଛକୁ ଲଗାନ୍ତି । ବୈଦ୍ୟକ ଅନୁସାରେ ଏ ବୀଜ କଟୁ-ରସ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ତୀକ୍ଷ୍ଣ, ଉଗ୍ର ବିରେଚନ, ଅଗ୍ନିବର୍ଦ୍ଧକ, ବମନବେଗ-କାରକ ଏବଂ କୃମି, କଫ, ବାୟୁ ଓ ଉଦରରୋଗର ଉପଶମ-କାରକ ।]

୨ । ବ୍ରହ୍ମା—2. Brahmā.

୩ । ବିଷ୍ଣୁ—3. Bishṇu.

୪ । ରାଜା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. King.

ଜୟପୁର—ଦେ. ବି. (ନାମ)—୧ । ରାଜପୁତାନା ଅନ୍ତର୍ଗତ ରାଜ୍ୟବିଶେଷ-
Jaya-pura 1. A state in Rājputānā (N. W. India).

[ଦ୍ର—ଏହି ରାଜ୍ୟ ଅମ୍ବରରାଜ ଜୟସିଂହଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା ଓ ଏହା ଶଙ୍ଖମର୍ମର ପ୍ରସ୍ତର ନିମିତ୍ତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ।]

୨ । ବିଶାଖାପଟଣା ଜିଲ୍ଲା ଅନ୍ତର୍ଗତ ଜମିଦାରି-ରାଜ୍ୟବିଶେଷ (ସାଧାରଣତଃ ଏହାକୁ ଝାଡ଼ ଜୟପୁର ବୋଲାଯାଏ)—
2. An estate in the Vizagapatam district of the Madras Presidency.

[ଦ୍ର—ଏହାର ରାଜଧାନୀ ଜୟପୁର । ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ଜୟ-ପୁର ଗଡ଼ଠାରୁ ୬୦।୭୨ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ ନନ୍ଦପୁର

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଡ଼ଅ	ଣ୍ଣ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍

ଏହାର ରାଜଧାନୀ ଥିଲା । ଜୟପୁର ମହାରାଜଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଉପାଧି 'ନନ୍ଦପୁର ଭୂପତି' ଓ ଅପରଟି 'ଝାଡ଼ଖଣ୍ଡ ବାଦସା' । ଜୟପୁରରେ ପୂର୍ବେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ୬ଷ୍ଠ ଓ ୭ମ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଶବର ରାଜା ଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୟପୁରର କୋଠପାଡ଼ ନାମକ ସ୍ଥାନର ଭୂଗର୍ଭରୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ୪ର୍ଥ ଶତାବ୍ଦୀର ରୋମ ସମ୍ରାଟ Augustus Cæser (ଅଗଷ୍ଟସ କାଇଜର୍) ଓ ପୋପ୍ Maximus Pims ଙ୍କ ଅମଳର ରୌପ୍ୟ ମୁଦ୍ରା ମିଳିଅଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୟପୁର ରାଜବଂଶର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ବିନାୟକ ଦେବ ନନ୍ଦପୁରର ଶେଷ ରାଜାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର କନ୍ୟାକୁ ବିବାହ କରି ୧୪୪୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ନନ୍ଦପୁର ସିଂହାସନ ଆରୋହଣ କରିଥିଲେ; ତାହାଙ୍କ ପୂର୍ବେ ଶିଳାବଂଶର ବିଶ୍ୱରାଜ ନନ୍ଦପୁରର ରାଜା ଥିଲେ । ଶିଳାବଂଶୋଦ୍ଭବ ମତ୍ସ୍ୟବଂଶ ସଙ୍ଗେ କଳିଙ୍ଗର ଗଙ୍ଗବଂଶର ବୈବାହିକ ସମ୍ବନ୍ଧ ଥିଲା । ଜୟପୁର ରାଜ୍ୟରେ ଅନେକ ଜୈନ କୀର୍ତ୍ତି ଅଛି । ଜୟପୁରର ଅଧିବାସୀ ପ୍ରଧାନ ଜାତି 'ପୋରଜା' (ସଂ. ପ୍ରଜା) ଓ 'ଗାଦବା' ଓଡ଼ିଆଭାଷୀ । ଜୟପୁର ପ୍ରାଚୀନ କଳିଙ୍ଗର ଗୋଟିଏ ଅଂଶ ଥିଲା ।]

ଜୟବନ୍ତ—ଦେ ବିଣ (ସଂ. ଜୟବତ୍)—ଜୟଶୀଳ (ଦେଖ)
Jaya-banta Jayaśila (See)

ଜୟବିଜୟ—ସଂ. ବି—ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଦ୍ୱାରରକ୍ଷକଦ୍ୱୟ—
Jaya-bijaya Name of the two attendants or doorkeepers of Bishṇu.

ପ୍ରତିହାରୀ ଜୟ ବିଜୟ ଛାଡ଼ି ଦେଲେ ସରଣୀ ।—ରାଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।

[ଦ୍ର— ଜୟ ଓ ବିଜୟ ସନକାଦି ଋଷିମାନଙ୍କୁ ହରିଦର୍ଶନରେ ବାଧା ଦେଇଥିଲେ, ଋଷିଙ୍କ ଶାପରେ ଏମାନେ ସତ୍ୟଯୁଗରେ ହିରଣ୍ୟାକ୍ଷ ଓ ହିରଣ୍ୟ କଶିପୁ (ମତାନ୍ତରରେ ମୁର ଓ ଦାରୁଣ), ତ୍ରେତାଯୁଗରେ ରାବଣ ଓ କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ଦ୍ୱାପରଯୁଗରେ ଶିଶୁପାଳ ଓ ଦନ୍ତବକ୍ର (ମତାନ୍ତରରେ ଶିଶୁପାଳ ଓ ଶଲ୍ୟ) ରୂପେ ଜାତ ହୋଇ ନାରାୟଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଧନପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲେ]

ଜୟବିଜୟଦ୍ୱାର—ଦେ. ବି—ବିଷ୍ଣୁମନ୍ଦିର ଓ ବିଶେଷତଃ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ
Jaya-bijaya-dwāra ମନ୍ଦିରର ଗୁମ୍ଫୁଦୁଆର (ଏଠାରେ ଜୟ ଓ ବିଜୟ ଦ୍ୱାରୀ ଦୁହିଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି ଥିବାରୁ)—The name of the door to the inner temple of Bishṇu.

ଜୟମଙ୍ଗଳ—ସଂ. ବି—୧ । ରାଜାଙ୍କ ହାତୀ; ପାଟହାତୀ—
Jaya-mangaḷa 1. The elephant ridden by a king.

୨ । ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଜ୍ୱରନାଶକ ରସ ବା ବଟିକା—
2. A well-known febrifuge-pill prescribed in the Hindu medical science

୩ । ହିନ୍ଦୁ ସଙ୍ଗୀତର ୬୦ ଟି ତାଳ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ—
3. One of the 60 musical measures in Hindu music.

ଜୟମଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜୟମାଳା)—ଜୟମାଳା (ଦେଖ)
Jaya-māḷa Jayamāḷā (See)

ଜୟମାଳା—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ. ଜୟ+ମାଳା)—
Jaya-māḷā ୧ । ବିଜୟ ଚିହ୍ନ ସ୍ୱରୂପ ବିଜୟୀଙ୍କର ପିନ୍ଧିବାମାଳା—
1. A garland worn by the victor after victory.

୨ । କନ୍ୟା ସ୍ୱୟଂବର ବେଳେ ବରର ବେକରେ ଯେଉଁ ମାଳା ପକାଇଦିଏ; ବରଣମାଳା—2. A garland which is put on the neck of the husband selected by the bridegroom at a gathering of suiters.

ଜୟଯଜ୍ଞ—ସଂ. ବି—ଅଶ୍ୱମେଧ ଯଜ୍ଞ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jaya-jajña The vedic horse-sacrifice.

ଜୟଲକ୍ଷ୍ମୀ—ସଂ.ବି.ସ୍ତ୍ରୀ (ରୂପକ କର୍ମଧାରୟ ବା ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୟ+ଲକ୍ଷ୍ମୀ)—
Jaya-lakshmī ବିଜୟଲକ୍ଷ୍ମୀ; ଜୟର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବୀ—
The Goddess of victory and glory.

ଜୟଶଙ୍ଖ—ସଂ. ବି—(ମ. ପ. ଲୋ; ଜୟ ସୂଚକ ଶଙ୍ଖ)—ଯେଉଁ ଶଙ୍ଖ
Jaya-śankha ବଜାଇ ଜେତାଙ୍କ ବିଜୟ ଘୋଷଣା କରାଯାଏ—
The conch blown to announce victory.

ଜୟଶିଙ୍ଗା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜୟଶୃଙ୍ଗ)—ଜୟଶୃଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Jaya-śingā Jaya-śṛunga (See)
(ଜୟଶିଂଘା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୟଶିରୀ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି—(ସଂ. ଜୟଶ୍ରୀ)—ଜୟଲକ୍ଷ୍ମୀ (ଦେଖ)
Jaya-śirī Jaya-lakshmī (See)

ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରାଣ ବଞ୍ଚିବ କାହିଁ ହିରି,
ଅର୍ଜୁନ ଯୁଦ୍ଧରେ ପାଇଲେ ଜୟଶିରୀ ।—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

ଜୟଶୀଳ—ସଂ. ବିଣ—(ଜୟ+ଶୀଳ)—ଜୟଯୁକ୍ତ; ଜୟୀ; ଯେ ସର୍ବଦା ଜୟ
Jayaśiḷa ଲାଭକରେ—Victorious.

ଜୟଶୃଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଜୟ+ଶୃଙ୍ଗ)—ଯେଉଁ ଶିଂଘା
Jaya-śṛunga ବଜାଇ ଜେତାଙ୍କର, ଜୟଲାଭ ବିଷୟ ଘୋଷଣା କରାଯାଏ—A trumpet or horn blown to announce the victory of a victor.

ଜୟଶ୍ରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ରୂପକ କର୍ମଧା. ବା ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୟ+ଶ୍ରୀ)—
Jaya-śrī ୧ । ଜୟଲକ୍ଷ୍ମୀ (ଦେଖ)
1. Jaya-lakshmī (See)

୨ । ସଙ୍ଗୀତର ତାଳବିଶେଷ—
2. Name of musical measure.

୩ । ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳରେ ଗେୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜାତିର ରାଗବିଶେଷ—
3. Name of a musical air.

ଜୟସିଂହ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲା ଧରାକୋଟ ରାଜ୍ୟର
Jaya-simha ଜଣେକ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ପଣ୍ଡିତ ରାଜା—Name of a learned king of Dharākoṭa in Ganjam district.

[ଦ୍ର—ଏ ଜଣେ ସଂସ୍କୃତଜ୍ଞ ପଣ୍ଡିତ ଓ କବି ଥିଲେ । 'ମହାଭାରତ', 'କ୍ଷେତ୍ରମହାତ୍ମ୍ୟ' ଓ 'ଭଗବଦ୍‌ଗୀତା' ଏହାଙ୍କ ରଚିତ ଗ୍ରନ୍ଥ । ଏ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ କରି ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅବ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଜ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ୍' ଦେଖିବେ

ବିଖ୍ୟାତ କବି କୃଷ୍ଣସିଂହଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠଭ୍ରାତା ଥିଲେ—ଭାରତୀ. ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ ।]

ଜୟସ୍ତମ୍ଭ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଜୟସୂଚକ ସ୍ତମ୍ଭ; ଜୟ+ସ୍ତମ୍ଭ)—
Jaya-stambha କୌଣସି ବିଜୟଲାଭର ସ୍ମାରକରୂପେ ନିର୍ମିତ କରାଯିବା ସ୍ତମ୍ଭ— Monumental pillar; a pillar set up to commemorate a victory.

ଜୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Jayā ୧ । ପାର୍ବତୀ; ଦୁର୍ଗା—1. Goddess Durgā.
୨ । ପାର୍ବତୀଙ୍କ ସଖୀ—
2. A companion of Pārbatī.
୩ । ହରିଡ଼ା— 3. Myrobalan.
୪ । ଜୟନ୍ତୀ ୪ (ଦେଖ)
4. Jayantī 4 (See)
୫ । ସିଦ୍ଧି; ଭାଙ୍ଗ; ବିଜୟା; ଗଞ୍ଜେଇ—
5. Indian hemp; ganja.
୬ । ତୃତୀୟା, ଅଷ୍ଟମୀ ଓ ତ୍ରୟୋଦଶୀ ତିଥି—
6. The 3rd, 8th and 13th day of the lunar fortnignt.
୭ । ପତାକା ବିଶେଷ— 7. A kind of flag.
୮ । ନୀଳ ଦୁବ—
8. A species of grass (blue in colour).
୯ । ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ଏକ ସହଚରୀ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
9. Name of a companion of Durgā.
୧୦ । ମାଘ ଶୁକ୍ଳ ଏକାଦଶୀ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
10 The 11th day of the light fortnight of the month of Māgha.
୧୧ । ତନ୍ତ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପ୍ରାଚୀନ ବାଦ୍ୟବିଶେଷ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
11. A kind of stringed musical instrument used in ancient India.
୧୨ । ମନ୍ଦାର ଫୁଲ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
12. The China-rose.
୧୩ । ଶମୀବୃକ୍ଷ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
13. The Samī tree.
ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଜୟକୃଷ୍ଣର ଅନାଦରାର୍ଥକ ଡାକନାମ—
A name for calling Jayakṛushṇa.

ଜୟାପୀଡ଼—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ୮ମ ଶତାବ୍ଦୀର କାଶ୍ମୀରର ଏକ
Jayāpirḍa ରାଜା—Name of a king of Kashmere of the 8th century A. D.
[ଦ୍ର—ଏ ଦିଗ୍ବିଜୟ କରିବାକୁ ରାଜଧାନୀରୁ ବାହାରି ଥିଲେ; ବାଟରେ ସୈନ୍ୟମାନେ ଏହାଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ପଳାଇ ଗଲେ । ଏ ଆଉ ରାଜ୍ୟକୁ ନ ଫେରି ପ୍ରୟାଗକୁ ଆସିଲେ ଓ ସେଠାରେ ଏଗାର ହଜାର ଏକ ଶହ ଏଗାର ଘୋଡ଼ା ଦାନ କଲେ । ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର]

ଜୟିଷ୍ଣୁ—ସଂ. ବିଣ. (ଜି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇଷ୍ଣୁ)—ଜୟଶୀଳ—
Jayishṇu Always victorious.

ଜୟୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Jayī ଜୟଶୀଳ; ଯେ ଜୟଲାଭ କରିଅଛି; ବିଜୟୀ—
(ଜୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Victorious; triumphant.
ବି. ପୁଂ— ଜେତା—Conqueror; victor.

ଜୟ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜି ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—
Jajya ଯାହାକୁ ଜୟ କରାଯାଇ ପାରେ— Conquerable;
(ଜୟ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) which can be subjugated.

ଜର୍‌କସି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଜରକାମ; ଜରି ବୁଣା ହୋଇଥିବା
Jar kasi କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ—Lace-work.
जरकमी ବିଣ.—ଯେଉଁ ଲୁଗା ଆଦି ଉପରେ ଜରିର କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ କରା
जरकस, जरकसी ଯାଇ ଥାଏ—(cloth) Wrought with lace.

ଜର୍‌କା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଜଲକା; ଯାହାର ଆଖି ଥାଏ ମାତ୍ର
Jar-kā ସେ ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ଦେଖି ନ ପାରେ—
(ଜର୍‌କୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Blear-eyed; dim-sighted.

ଜର୍‌କିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—ଜଲକା ହେବା—
Jar-kibā To become dim-sighted.

ଜର୍‌ଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଜରଡ଼ା (ଦେଖ)
Jar-ḍā Jararḍa (See)

ଜର୍‌ଡିଗ୍ରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଜର୍+ଇଂ. ଡିଗ୍ରୀ)—(କଚେରିଆ ଶବ୍ଦ)—
Jar-digrī ଦାବି ଓ ଖର୍ଚ୍ଚ ସହିତ ଡିଗ୍ରୀ ହୋଇଥିବା ଟଙ୍କା—
जरडिग्री Decretal amount
जरडिगरी
(ଜର୍‌ଡିକ୍ରୀ; ଜରଡିଗିରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜର୍‌ଦା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—୧ । (ମୁସଲମାନଙ୍କର ଖାଦ୍ୟ) ସୁବାସିତ
Jar-dā ହଳଦିଆ ଭାତ—1. A kind of rice boiled with turmeric.
[ଦ୍ର—ପ୍ରଥମେ ଚାଉଳରେ ହଳଦି ମିଶାଇ ତାକୁ ସିଝାଇ ପେଜ ଗାଳି ସେଥିରେ ଘିଅ, ମିଠା ଓ ମସଲା ଗୋଳାଇ ଏହା ତିଆରି କରା ଯାଏ ।]
୨ । ପାନ ସଙ୍ଗେ ଖାଇବା ପାଇଁ ସୁଗନ୍ଧିତ ତମାଖୁ ଗୁଣ୍ଡ;
जरदा ସୁରତି—2. A kind of sweet-scented tobacco-
जरदा preparation chewed with betel.
୩ । ହଳଦିଆ ଘୋଡ଼ା—3. Yellow-skinned horse.
୪ । ଏକ ପ୍ରକାର ହଳଦିଆ ଛିଟ—
4. A kind of yellow chintz.

ଜର୍‌ଦାବୀ—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ମକଦ୍ଦମାରେ ପ୍ରକୃତ ଦାବୀ ଉପରେ ବାକୀ
Jar-dābī ଦାବି କରିଥିବା ଧନର ପରିମାଣ—
जरदावी The amount of claim in a suit.
जरदाबी

୦	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଉପ୍ନ	ଡ୍ଥ	ଷ୍ମ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ । ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

ଜର୍‌ଦାଲୁ—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ଜରଦାଲୁ (ଦେଖ)
Jar-dālu Jaradālu (See)

ଜର୍‌ଦି—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—୧ । ହଳଦିଆ ବର୍ଣ୍ଣ—
Jar-di 1. Yellow colour.
জরদী ୨ । ଅଣ୍ଡା ମଧ୍ୟସ୍ଥ ହଳଦିଆ ଅଂଶ—
जरदी 2. The yellow portion inside an egg.
ବିଣ.—ହଳଦିଆ —Yellow.

ଜର୍‌ବାର୍—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବିଣ. (ଅ. ଜେର୍‌ବାର୍)—କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ—
Jar-bār Sustaining loss; put to loss.

ଜର୍‌ସମନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା) (କଚେରୀଆଭାଷା—ବିକ୍ରୀତ ସମ୍ପତ୍ତିର
Jar-saman ମୂଲ୍ୟ—Sale-price; the consideration or
জরসমন value of a property sold.
जरसमन

ଜର—ସଂ. ବିଣ. (ଜୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ବୃଦ୍ଧ—1. Old.
Jara ୨ । ଜରାଜୀର୍ଣ୍ଣ—2. Decrepit; infirm
ବି—୧ । (+ଭାବ ଅ)—ଜୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା—
1 Wearing out; wasting.
୨ । ବିନାଶ—2. Destruction.
জ্বর ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୱର) —ଜ୍ୱରରୋଗ—Fever.
बुखार [ଦ୍ର—ପ୍ରକାରଭେଦରେ ଜରମାନଙ୍କର ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ନାମ ହୋଇଥାଏ । ଯଥା—ବାତଜର, କମ୍ପଜର, ଠେଙ୍ଗାଜର, କଳାଜର, ପାଳିଜର, ମେ(ମା)ଲେରିଆଜର ବା ପିଳେହିଜର, ଅନ୍ତ୍ରିକଜର,ଏକୁଆ ବା ଏକୋଇ ଜର, ସାନ୍ନିପାତିକ ଜର ବା ବିକାର; ଟାଇଫଏଡ୍ ବା ବାଇସିଦିନିଆଁ ଜର, ଶରଦଜର ବା କଫଜର, ଗରମଜର ବା ପିତ୍ତଜର, ଭୂଇଁଜର; ବିଷମ ବା ସନ୍ତତ ଜର, ଦ୍ୱ୍ୟାହିକ, ତ୍ର୍ୟାହିକ, ଚାତୁର୍ଥିକଜର, ଜୀର୍ଣ୍ଣଜର ବା ପୁରୁଣାଜର, ସନ୍ତତ ବା ଏକଜର, ଅଭିଘାତଜର, ଅଭିନ୍ୟାସଜର, ବଲେରିଜର, ଭଉଁ ବା ଫଣ୍ଟାମକଜର, ଶୂଳଜର, ଭୂତଜର ଓ କାମଜର । ଜରର ପ୍ରଧାନ ଲକ୍ଷଣ ଦେହରେ ତାତି ବା ଉଷ୍ଣତା ଓ ଶୈତ୍ୟାନୁଭୂତ ।]

ଜରଅଁଶିଆ—ଗ୍ରା ବିଣ. (ସଂ. ଜ୍ୱର ଓ ଅଂଶ)—ସାମାନ୍ୟରେ ଜ୍ୱରାକ୍ରାନ୍ତ—
Jara-āsiā Slightly feverish.
জর জর
(ଜରଅଁଶିଆ; ଜରଆଶୁଆ; ଜରଅଁଶୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜର ଆସିବା—ଦେ ବି.—(କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର) ଜ୍ୱର ଆକ୍ରମଣ କରିବା—
Jara āsibā Having an attack of fever.
জর আসা
बुखार आना

ଜରଉ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଗଞ୍ଜାମର ବଡ଼ଗଡ଼ ସ୍ଥାନର ନଦୀ (ଏଥିରେ
Jarau ଗାଧୋଇଲେ ବିଦେଶୀ ଲୋକଙ୍କୁ ଜର ହୁଏ)—
Name of river in Ganjam the water of which is reputed to be full of malarial germs.

ଜରଉହା—ଦେ.ବି—କମ୍ପଜର ଓ ପାଳିଜରରେ ସମୟସମୟରେ ନାକପୁଡ଼ା
Jara-uhā ଭିତରେ ବାହାରୁଥିବା ଫୋଟକା—A blister-like eruption found inside the nostrils in the case of certain kinds of tertian fever and ague.

ଜର ଓହ୍ଲାଇବା—ଦେ. ବି—ଜର ଛାଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Jara ohlāibā Jara chhāṛibā (See)
জর নাবা
बुखार उतरना

ଜର କରିବା—ଦେ.ବି.—୧ । (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି) ଜ୍ୱରରେ ପୀଡ଼ିତ ହେବା—
Jara karibā Suffering from fever; being down
জর করা with fever.
बुखार होना ୨ । ଜର ଆସିବା (ଦେଖ)- 2 Jara āsibā (See)

ଜର ଖଇ ଫୁଟିବା—ଦେ ବି. (ଅଭୁକ୍ତ)—ରୋଗୀର ଶରୀରରେ ଜ୍ୱରର
Jara khai phuṭibā ତାପ ଅତ୍ୟଧିକ ହେବା—Having a high temperature during fever.
(ଜରରେ ଖଇଫୁଟିବା; ଦେହରେ ଖଇଫୁଟିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜର ଛାଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—୧ । ଜରର ପ୍ରକୋପ ବା ତାପ କମିଯିବା—
Jara chhāṛibā 1. The abatement of high
জর ছাড়া temperature in a person
बुखार उतरना suffering from fever
(ଜର ଛାଡ଼ିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଜର ଛାଡ଼ଇ ଧାନକୁଟା ବେଳକୁ
ଜର ଛାଡ଼ଇ ଭାତ ଫୁଟା ବେଳକୁ । ଢଗ ।

ଜରଜର—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. (ସଂ. ଜର୍ଜର)—୧ । ଅଭିଭୂତ; ଆକ୍ରାନ୍ତ;
Jara-jara ଜର୍ଜରିତ; ସନ୍ତପ୍ତ—1.Attacked; overwhelmed
জরজর (with grief, anger, cold etc).
जरजर ଜରଜର ନବାଭୁଣ ଶୀତେ । ରଘୁନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।
୨ । ଲିପ୍ତ; ସରସର (ତେଲଆଦି ଦେହରୁ ବୋହି ପଡ଼ୁଥିବା ପ୍ରକାରେ ବୋଳ ହୋଇ ଥିବା)—1. Suffused; anointed with too much oil etc; with too much oil or water over the body; smeared with.

ଅତି କୋମଳ ଦେହ ମୋର
ଦେଖ ଏ ଥାଳେ ଜରଜର । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୩ । ଜରାଗ୍ରସ୍ତ—3 Very old; decrepit.

ଏ ଅତି ବୃଦ୍ଧ ଜରଜର
ବାଟେ କମ୍ପଇ ତା ଶରୀର । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ବି—ଜ୍ୱର ହେଲାପରି ବୋଧ ହେବା—Feverishness.

ଜରଜାତକ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଜାତୋଜାତକ)—ଜରଜାତକା (ଦେଖ)
Jarajātaka Jarajātakā (See)

ଜରଜାତକା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଜାରଜାତକ)—୧ । ଜାରଜ; ବେଧସିଲ୍;
Jara-jātakā ବେଜନ୍ମା; ବିବାହବନ୍ଧନରେ ଆବଦ୍ଧ ନ ଥିବା

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ'ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କଠାରୁ ଯେଉଁ ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମେ; ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀର ଗର୍ଭଜାତ ସନ୍ତାନ—1. Illegitimate; bastard; born of illegal connection.

ଜରଠ—ସଂ. ବିଣ. (ଜୃ ଧାତୁ=ଜୀର୍ଣ୍ଣହେବା+କର୍ତ୍ତି. ଅଠ)—
Jaratha ୧ । କଠିନ—1. Hard.
(ଜରଠା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । କର୍କଶ—2. Rough.
୩ । କଠୋର; ନିଷ୍ଠୁର—3. Hard-hearted; cruel; harsh.
୪ । ବୃଦ୍ଧ—4. Old; decrepit.
୫ । ସୁପରିପକ୍ୱ—5. Full grown; well-ripened.
୬ । ଜୀର୍ଣ୍ଣ—6. Wasted, debilitated.
୭ । ପାଚିଲା—7. Ripe.
୮ । ପାଣ୍ଡୁବର୍ଣ୍ଣ; ପାଣ୍ଡୁ—8. Grey-coloured.
ବି—୧ । ଜରା; ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥା—1. Old age.
୨ । ପାଣ୍ଡୁରାଜା—2. The king Pāṇḍu.

ଜରଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. ବି. (ସମ୍ବଲପୁର)—ଜରାଡ଼ ବା ଜଲାମାଛ—
Jararḍā A kind of fresh-water-fish.

ଜରଣ—ସଂ. ବିଣ (ଜୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତି. ଅନ)—୧ । ବୃଦ୍ଧ—
Jaraṇa 1. Old.
୨ । କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ; ଜୀର୍ଣ୍ଣ—2. Decayed.
୩ । ଜୀର୍ଣ୍ଣଶକ୍ତିବର୍ଦ୍ଧକ—3. Promoting digestion.
ବି.—୧ । ପ୍ରଶଂସା—1. Praise.
୨ । ଜୀରା—2. Cumin seed.
୩ । ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ—3. Old age.
୪ । ହେଙ୍ଗୁ—4. Asafœtida.
୫ । ସୌବର୍ଚ୍ଚଲ; ସଞ୍ଚଳ ଲବଣ—5. A kind of salt.
୬ । କାସମର୍ଦ୍ଦ; କାସିନ୍ଦ ଗୁଳ୍ମ—6. Cassia Tora (tree).
୭ । ୧୦ ପ୍ରକାର ଗ୍ରହଣ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ (ଯହିଁରେ ପଶ୍ଚିମଦିଗରୁ ମୋକ୍ଷ ହେବା ଆରମ୍ଭ ହୁଏ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
7. An eclipse which begins to clear up from the western side of the orb.

ଜରଣଦ୍ରୁମ—ସଂ. ବି.—୧ । ସାହାଡ଼ାଗଛ (ଦେଖ)
Jaraṇa-druma 1. Sāhārḍā tree (See)
୨ । ସାଗୁଆନ ଗଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Teak (tree).

ଜରଣା—ସଂ. ବି. (ଜୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତି. ଅନ+ଆ)—୧ । କଳାଜୀରା—
Jaraṇā 1. Black cumin seed.
୨ । ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥା—2. Old age.
୩ । ସ୍ତୁତି; ପ୍ରଶଂସା—3. Praise; encomium.
୪ । ମୋକ୍ଷ; ମୁକ୍ତି—4. Final deliverance; redemption.

ଜରତ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ [(ଜୃ ଧାତୁ+ଶତୃ (ଅତ୍)]—୧ । ଜରାଗ୍ରସ୍ତ; ଅତି
Jarat ବୃଦ୍ଧ; ଜରାଜୀର୍ଣ୍ଣ (ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)—(ଏ ଶବ୍ଦ କେବଳ ସଂସ୍କୃତ
(ଜରତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଭାଷାରେ ଚଳେ ମାତ୍ର ଏହାର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ଜରତୀ ଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଆରେ ମଧ୍ୟ ଚଳେ)—1. Very old; decrepit; worne out; decayed; disabled; infirm (said of male or female)
୨ । ପୁରୁଣା; ପୁରାତନ—2. Ancient; old.
୩ । ପକ୍ୱ—3. Ripe.

ଜରତ୍‌କାରୁ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—(ଜରତ୍=ଜରାଗ୍ରସ୍ତ; ଜୀର୍ଣ୍ଣ+କାରୁ=
Jarat-kāru ଦାରୁଣ; ଯେ ଦାରୁଣ ତପସ୍ୟାଦ୍ୱାରା ଆପଣାର ଶରୀରକୁ ଜୀର୍ଣ୍ଣ କରିଥିଲେ)—୧ । ସ୍ୱନାମଖ୍ୟାତ ଋଷିବିଶେଷ—
1. Name of a famous saint.

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ବାସୁକିଙ୍କ ଭଗିନୀ ମନସା ଦେବୀ । ଏହାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଉପରେ ଏ କ୍ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ଅନ୍ତଃସତ୍ତ୍ୱା ଅବସ୍ଥାରେ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଚାଲି ଗଲେ । ଆସ୍ତିକ ମୁନି ଏହାଙ୍କ ପୁତ୍ର । ଏହି ଆସ୍ତିକ ତକ୍ଷକ ନାଗକୁ ଜନମେଜୟଙ୍କ ସର୍ପଯଜ୍ଞରୁ ରକ୍ଷା କରିଥିଲେ ।]

୨ । ଜରତ୍‌କାରୁ ଋଷିଙ୍କ ପତ୍ନୀ, ମନସା ଦେବୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
2. The wife of Sage Jaratkāru.

ଜରତ୍କାରୁପତ୍ନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ମନସାଦେବୀ; ବାସୁକିଙ୍କ ଭଗିନୀ (ସିଜୁ
Jarat-kāru-patnī ବା ନାଗଫେଣୀଅଳୁ ଏହାଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧିରୂପେ ଲୋକେ ପୂଜା କରନ୍ତି)—The snake-Goddess Manasā (represented by a cactus plant planted in the precincts of a Hindu's house.)

ଜରତ—ଦେ. ବିଣ.—(ସଂ. ଜରତ୍)—ପକ୍ୱ; ପାଚିଲା—
Jarata Ripe.

ତରକୁଞ୍ଜାନ ରକ୍ତ ଜରକର ଜରତ ବସ୍ତ୍ର ଅକୃତ ବହେ ଦେହେ ସେ ।
ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଜରତା—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଜରତୀ)—ଓଡ଼ିଆ ଭକ୍ତିଗ୍ରନ୍ଥ ବର୍ଣ୍ଣିତ
Jaratā ଗୋଟିଏ ବୃଦ୍ଧା ବେଶ୍ୟାର ନାମ—Name of an old prostitute found in Oria mythologies.

[ଦ୍ର—ବେଶ୍ୟାବୃତ୍ତି କରୁଥିଲେହେଁ ଏ ବୃଦ୍ଧକାଳରେ ଏକାନ୍ତ ଭକ୍ତି ଓ ଭଜନାଦିଦ୍ୱାରା ମୋକ୍ଷଲାଭ କରିଥିଲା ।]

ଜରତୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଜରତ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ବୁଢ଼ୀ; ଅତି ବୃଦ୍ଧା;
Jaratī ଜରାଗ୍ରସ୍ତା—Very old (woman).
ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ବୁଢ଼ୀ ସ୍ତ୍ରୀ; ବୁଢ଼ୀ ମାଙ୍କୁଡ଼ୀ (ବ୍ୟଙ୍ଗ ବା କୁତ୍ସାର୍ଥକ)—
An old woman; a hag.

ଭୁଷା କରେଁ ମୁଁ ଧାତାକୁ, କାହିଁକି ସରଜି ତାକୁ,
ଚପଲୁ ରଖିଲା ଜରତରେ—ବ୍ରଜସୁନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ. କଣୋଇଚମ୍ପୂ. କ. ଗୀତ ।

୧	ଇ	ଉ	ର୍, ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ, ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଣ୍ଣ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲ୍ଲ	ଯ଼େ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍ଘ	ନ୍

ଜରଦ୍‌ଗବ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (କର୍ମଧାରଯ଼; ଜରତ୍ = ବୃଦ୍ଧ + ଗୋ)—
Jarad-gaba ୧ । ବୁଢା ବା ବୁଢ଼ା ଷଣ୍ଢ —1 An old bull.
(ଜରଦ୍‌ଗବୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅତି ବୁଢ଼ା ଓ ଜକମା ମନୁଷ୍ୟ—
(ଜରଦ୍ଗୁବ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. (figurative) An old and decrepit man.
୩ । (ନାମ) (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜରତ୍ = ଜୀର୍ଣ୍ଣ + ଗୋ = ଇନ୍ଦ୍ରିଯ଼ ଯାହାର) —ହିତୋପଦେଶବର୍ଣ୍ଣିତ ବୃଦ୍ଧ ଗୃଧ୍ର—3 Name of an old vulture whose story is told in the Hitopadeśa
୪ । (ବୃହତ୍ ସଂହିତା) ବିଶାଖା, ଅନୁରାଧା ଓ ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ନକ୍ଷତ୍ର-ଯୁକ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରମାଙ୍କ ବୀଥୀ—4. The moons path through the 16th, 17th and 18th asterisms.

ଜରଦା—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା ଜର୍ଦା)—ପୀତ; ହଳଦିଆ —
Jaradā Yellow-coloured.
(ଜର୍ଦା, ଜର୍ଦ୍ଦା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବି—୧ । ଜାଫ୍ରାନ୍ କେଶର ମିଶିଥିବା ହେତୁ ପୀତବର୍ଣ୍ଣ ମିଠା ପଲାଉ ବା ଖେଚୁଡ଼ି—1. Rice and meat cooked together and seasoned with saffron.
୨ । (ଫା. ଜର୍ଦା) ପାନ ସଙ୍ଗେ ଖିଆଯିବା ସୁଗନ୍ଧ ମସଲାଯୁକ୍ତ ତମାଖୁ ପତ୍ରର ଚୂର୍ଣ୍ଣ—2 Scented tobacco-powder chewed with betel
୩ । ହଳଦିଆ ପଠା—3. Yellow silk-cloth.

ଜରଦ୍ୱିଷ—ସଂ. ବି—ଜଳ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jaradwisha Water.

ଜରଦାଲୁ—ବୈଦେ.ବି (ଅ. ଜର୍ଦାଲୁ)—ଏକପ୍ରକାର କାବୁଲି ଖାଦ୍ୟ
Jaradālu ଫଳ; ଖୁବାନୀ; ଖୋବାନୀ—A sort of Kabuli
খোবানী fruit; the apricot, Prunus Armeniaca.
खोबानी, जरदालु

ଜରନାଶନ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜ୍ୱର + ନାଶନ)—ଉଚ୍ଚ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Jara-nāśana Eucalyptus; Acacia Auriculae Formis (Haines).
জ্বরনাশন
यूकेलिपटस् [ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ଲେମ୍ବୁପତ୍ର ପରି ବାସେ । ଏହା ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆ ଓ ଶ୍ରୀନଲ୍ୟାଣ୍ଡରୁ ଆସି ଭାରତର କ୍ଷେତ,କିଆରି ଓ ବଗିଚାରେ ଲଗା ହୋଇଅଛି । ଫୁଲଗୁଡ଼ିକ ଶ୍ୱେତ ଏବଂ ଫୁଲର ପାଖୁଡ଼ା ଧଳା ଓ ଠାଣୁଆଁ । ଏ ପତ୍ରରୁ ଯେଉଁ ତେଲ ବାହାରେ ତାହା ଜ୍ୱର ଓ ସଂକ୍ରାମକ ରୋଗର ବିପତ୍ତିବାରକ । ଏ ଗଛରୁ ଝୁଣା ପରି ଏକ ପ୍ରକାର ନିର୍ଯ୍ୟାସ ବହେ ।]

ଜରପାଁପଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଘରପୋଡ଼ିଆ (ଦେଖ)
Jara-pānparḍā Gharaporḍiā (See)

ଜରବାଉଳା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜ୍ୱର + ବାତୁଲ)—୧ । ପ୍ରବଳ ଜ୍ୱରଜନିତ
Jra-bāulā ପ୍ରଳାପ ବା ବାତୁଳଗ୍ରସ୍ତ ଅବସ୍ଥା—1. Delirium
(ଜରବାଉଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) appearing during high fever.
୨ । ଜ୍ୱରଜନିତ ବାଉଳତା ବା ସ୍ମରଣ ଶକ୍ତିର ହ୍ରାସ—
2. Forgetfulness or loss of memory during a fit of high fever
(ଯଥା—ଜରବାଉଳାରେ ତାଟିଆ କାମୁଡ଼ିବା ନ୍ୟାଯ଼ ।)
ବିଣ ପୁଂ—ଜ୍ୱର ହେତୁ ଯେ ବାତୁଳଗ୍ରସ୍ତ ହୁଏ—Delirious owing to an attack of high fever.

ଜରଶଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—ଜ୍ୱର ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଓଠ ଉପରେ ଫଳଯିବା
Jaraśaṇḍā କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ବ୍ରଣ—Small eruptions coming
জ্বরঠোঁটো, জ্বরঠুঁটা out around the mouth and lips
(ଜରଷଣ୍ଢା—ଅନ୍ୟରୂପ) after an attack of fever; cold sore; miliarca; miliary eruptions.

ଜରଶଶା—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ଜରଶଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Jaraśaśā Jaraśaṇḍā (See)

ଜରା—ସଂ ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜୃ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Jarā ୧ । ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ; ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥା—1. Old age.
୨ । ଅତି ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥା —
2 Extreme old age; decrepitude.
୩ । ରାକ୍ଷସୀବିଶେଷ—
3. The name of a demoness
[ଦ୍ର—ଜନ୍ମରୁ ଦୁଇଫାଳ ହୋଇଥିବା ଶିଶୁ ଜରାସନ୍ଧଙ୍କୁ ଏ ଯୋଡ଼ିଥିଲା । ଜରା ରାକ୍ଷସୀଦ୍ୱାରା ଯୋଡ଼ା ହୋଇଥିବାରୁ ଜରାସନ୍ଧର ନାମକରଣ ହେଲା । ଏ ମଗଧ ଦେଶର ଗୃହଦେବୀ ଥିଲା—
ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]
୪ । ଷଷ୍ଠୀ ଦେବୀ; ଷଠୀ ବୁଢ଼ୀଣୀ—4. The Goddess presiding over the well-being of infants.
୫ । ପୁରାଣ ଅନୁସାରେ କାଳର ଏକ କନ୍ୟାର ନାମ; ବିଶ୍ରସା (ହି ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Name of a mythological daughter of Kāla.
୬ । କ୍ଷୀରକୋଳି ଗଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
6 Kshīrakoli tree (See)
ସଂ. ବି. ପୁଂ (ନାମ)—ଭଗବତୋକ୍ତ ବ୍ୟାଧ; ଜରାଶବର (ଦେଖ)
Jarā śabara (See)
ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜୃ ଧାତୁ)—୧ । ଜରିବା; ଜୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା; ପରି-ପାକ ହେବା—1. Digestion of food.
୨ । ତୈଳାଦିରୁ ମିଶ୍ରିତ ଜଳୀଯ଼ାଂଶ ଅଗ୍ନି ଉତ୍ତାପରେ ଦୂର ହେବା—2. Disappearance of the water from oil or ghee by heat.
୩ । ମିଶା ଯିବା ଲୁଣ ଆଦି କୌଣସି ବସ୍ତୁରେ ଉତ୍ତମରୂପେ ମିଶିଯିବା—3. Absorption of salt by a substance

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଡାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଡାଇଁ' ଖୋଜିବେ, 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନିଆ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ

ଜରିଆ ଦେ. ବି—୧ । ଜାଳି ଉପରେ ଫୁଟାଯାଇ ପାଣି ମରି ଥିବା (ତେଲାଦି)—1 (oil) From which water has been dried out by heating.

୨ । ଜାରିତ—2. Purified.

(ଯଥା—ଜରା ଖୋଷା, ଜରା ଲୁଣ ।)

ଜରାଇବା—ଦେ. କି. (ସଂ. ଜୃ ଧାତୁ)—
Jarāibā ୧ । ଲୁଣକୁ ପରିବା କିମ୍ବା ଫଳ ମଧ୍ୟରେ ଭେଦାଇବା—
जराना 1. To cause salt to be absorbed into
जराना any fruit or substance.
(ଜରେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଉତ୍ତାପପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା ତେଲ ଓ ଘିଅ ଆଦିରୁ ମିଶ୍ରିତ ଜଳକୁ ଲୋପ କରାଇବା—
2. To cause oil or ghee to give up the water adulterated in it by applying heat.

ଜରାଗ୍ରସ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ତୃତୀୟା ତତ୍; ଜରା+ଗ୍ରସ୍ତ)—ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ-
Jarā-grasta ପ୍ରପୀଡ଼ିତ—Stricken by years; seized with old age or infirmity.

ଜରାଜୀର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତୃତୀୟା ତତ୍; ଜରା+ଜୀର୍ଣ୍ଣ)—ଅତି
Jarā-jīrṇṇa ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ହେତୁ ଜୀର୍ଣ୍ଣଶୀର୍ଣ୍ଣ—
Debilitated through old age; decrepit.

ଜରାଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଜହ୍ଲା (ଦେଖ)
Jarārdi Jahlā (See)

ଜରାତୁର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (୭ମୀ ତତ୍; ଜରା+ଆତୁର)—ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥା
Jarātura ଯୋଗୁଁ ଅତି ଦୁର୍ବଳ—Decrepit; infirm
(ଜରାତୁରା—ସ୍ତ୍ରୀ) on account of old age.

ଜରାଦ—ସଂ. ବି—ଝିଣ୍ଟିକା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jarāda Grasshopper.

ଜରାବସ୍ଥା—ସଂ. ବି (ଜରା+ଅବସ୍ଥା)—ଅତି ବୃଦ୍ଧ ଅବସ୍ଥା—
Jarābasthā Extreme old age.

ଜରାଭୀରୁ—ସଂ. ବି(୫ମୀ ତତ୍; ଜରା+ଭୀରୁ)—କାମ—
Jarā-bhīru Cupid.

ହେଲେ ଜରାଭୀରୁ ଖାରୁ ସମା ରମାଭାରୁ ଭରୁ
ଧରୁ ବକେ ବୃଣ୍ଡି କରୁ ଜରୁ—ଭଞ୍ଜ ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ସଂ. ବିଣ—ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ହେତୁ ଭୀତ; ଯେ ବୁଢ଼ାହେବାକୁ ଡରେ—
Afraid of old age,

ଜରାୟୁ—ସଂ. ବି. (ଜରା+ଇ ଧାତୁ=ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—
Jarāyu ୧ । ଗର୍ଭାଶୟ – 1. Womb; uterus.

୨ । ଜଟାୟୁ ପକ୍ଷୀ—2. Name of a mythological vulture of great prowess.

୩ । ଭ୍ରୂଣ; ଗର୍ଭସ୍ଥ ଶିଶୁ—3. Embreyo.

୪ । ଅଗ୍ନିଜାର ବୃକ୍ଷ (ଦେଖ)
4. Agnijāra tree (See)

୫ । କାର୍ତ୍ତିକେୟଙ୍କ ଅନୁଚରବିଶେଷ—5. Name of an attendant of Kārttikeya.

୬ । ଯୋନି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—6 Female organ.

ଜରାୟୁଜ—ସଂ. ବିଣ. (ଜରାୟୁ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Jarāyuja ଯେଉଁ ଜୀବମାନେ ମାତୃଗର୍ଭସ୍ଥ ଜରାୟୁ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି—Born from the womb; viviparous

[ଦ୍ର—ଜନ୍ମ ପ୍ରଣାଳୀଭେଦରେ ପ୍ରାଣୀମାନେ ଜରାୟୁଜ, ସ୍ୱେଦଜ ଓ ଅଣ୍ଡଜ ବୋଲି ଯାଆନ୍ତି । ମନୁଷ୍ୟ ପଶୁ ଆଦି ଜରାୟୁଜ, କୀଟ ଆଦି ସ୍ୱେଦଜ ଓ ପକ୍ଷୀ ଆଦି ଅଣ୍ଡଜ, ମାତ୍ର ବାଦୁଡ଼ି ଜରାୟୁଜ ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ତର୍ଗତ ।]

ଜରାଳି—ଦେ. ବି—ଜହ୍ଲା (ଦେଖ)
Jarāli Jahlā (See)

ଜରାସନ୍ଧ—ସଂ ବି.(ନାମ) (ଜରା ନାମକ ରାକ୍ଷସୀ ଦ୍ୱାରା ସନ୍ଧ=ଯୋଜିତ; ଏ
Jarāsandha ଜନ୍ମ ହେଲା ବେଳେ ଦୁଇ ମାତାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଦୁଇଫାଳ ହୋଇ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ, ଜରା ନାମକ ରାକ୍ଷସୀ ଏହାଙ୍କୁ ଯୋଡ଼ି ଦେବାରୁ ଏ ବଞ୍ଚି ପୂର୍ଣ୍ଣମୂର୍ତ୍ତି ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲେ)—ମଗଧ ଦେଶର ରାଜା; ଚନ୍ଦ୍ରବଂଶୀୟ ରାଜା ବୃହଦ୍ରଥଙ୍କ ପୁତ୍ର -
(ଜରାକୁମାର, ଜରାପୁଷ୍ଟ, ଜରାସୁଣି, ଜରାସୁତ — ଅନ୍ୟରୂପ)
A king of Magadha; the son of Bruhadratha, killed by Bhīma.

ଦନ୍ତ ବକ୍ରଠ ମହାମନ୍ଦ
କାଳଦମନ ଜରାସନ୍ଧ । ଉପେନ୍ଦ୍ର. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

[ଦ୍ର—କଂସ ଏହାଙ୍କ ଜାମାତା ଥିଲେ । କୃଷ୍ଣ କଂସଙ୍କୁ ବଧ କରି ଅଛନ୍ତି, ଏହା ଶୁଣି ଏ ସୈନ୍ୟ ସାମନ୍ତ ସହ ୧୮ ଥର ମଥୁରା ଆକ୍ରମଣ କରି ପରାସ୍ତ ହୋଇ ପଳାଇ ଯାଇଥିଲେ । ଏ ବହୁ ସହସ୍ର ରାଜାଙ୍କୁ ଧରି ଆଣି ବନ୍ଦୀ କରି ରଖିଥିଲେ । ଯୁଧିଷ୍ଠିର ରାଜସୂୟ ଯଜ୍ଞ କଲାବେଳେ ରାଜାମାନଙ୍କୁ ମୁକୁଳାଇ ଦେବାକୁ ଏହାଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରିବାରୁ ଏ ଅସ୍ୱୀକାର କଲେ । ଏଥିରେ ଭୀମ ତାହାଙ୍କୁ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ଆହ୍ୱାନ କରିବାରୁ ଏ ଭୟରେ ଯାଇ ଆପଣା ରାଜଧାନୀ ଗିରିବ୍ରଜସ୍ଥ ଆପଣାର ଅନ୍ତଃପୁର ମଧ୍ୟରେ ଲୁଚି ରହିଲେ । ଏହାଙ୍କ ସିଂହଦ୍ୱାରରେ ଗୋଟିଏ ଗଧ ବନ୍ଧା ଥାଏ । କୌଣସି ଶତ୍ରୁ ଆସିଲେ ସେ ଗଧ ବୋବାଳି ଛାଡ଼ି ଜରାସନ୍ଧଙ୍କୁ ଶତ୍ରୁର ଆଗମନ ଜଣାଇ ଦିଏ ଓ ଶତ୍ରୁମାନେ ତାଙ୍କୁ ମାରି ନ ପାରି ଫେରି ଯାଆନ୍ତି । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଏହା ଜାଣି ଅର୍ଜୁନ ଓ ଭୀମଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଛଦ୍ମବେଶରେ ଯାଇ ସେ ଗଧକୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ତା ମୁହଁରେ ଗୋଟିଏ ଶଙ୍ଖ ପୂରାଇ ଦେଲେ (ଏଣୁ କଥିତ ଅଛି ଯେ କାମ ପଡ଼ିଲା ବେଳେ ପ୍ରଭୁ ଗଧ ପାଦ ଧରିଥିଲେ) । ଭୀମଙ୍କ ଆଗମନ ସମୟରେ ଗଧ ରଡ଼ି କରିବାରୁ ତାହା ଗଧ ରଡ଼ି ପରି ନ ଶୁଭି ଶଙ୍ଖଧ୍ୱନି ପରି ଶୁଭିଲା ଓ ଜରାସନ୍ଧ ସତର୍କ ହୋଇ ନ ପାରି ଅନ୍ତଃପୁରରୁ ବାହାରି ଆସିଲେ ଓ ଭୀମ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଯୁଦ୍ଧରେ ତାହାଙ୍କୁ ବଧ କଲେ ।]

୧	ଇ	ଓ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ବସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯୁ	ଊଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ପ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଅ	ଞ	ନ୍

ଜରା ଶବର—ସଂ. ବି—ଭାଗବତୋକ୍ତ ବ୍ୟାଧର ନାମ—
Jarā śabara Name of a hunter mentioned in the Bhāgabata.
[ଦ୍ର—ଏହାର ବାଣ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପାଦରେ ବାଜିବାରୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ନର ଦେହ ତ୍ୟାଗ କଲେ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଅରଣ୍ୟରେ ଏକ ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଉପରେ ଅନ୍ୟ ଗୋଡ଼ର ପାଦକୁ ରଖି ନିଦ୍ରା ଯାଇ ଥିଲେ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଟେକା ହୋଇଥିବା ପାଦାଗ୍ରକୁ ଜରା ମୃଗର କର୍ଣ୍ଣ ଭ୍ରମରେ ଶର ମାରିଥିଲା ।]

ଜରି—ବୈଦେ ବି. (ଅ. ଜର=ସୁନା)—ସୁନାର ଓ ରୁପାର ତାର; ବସ୍ତ୍ରାଦିରେ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ସୁନା ଓ ରୂପାର ବା ପିତ୍ତଳର ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ ତାର—
Jari
ଜରି
डोरी; जरी; गोटा Gold and silver lace.
ଦେ. ବି—୧ । ଜରି ଗଛ (ଦେଖ)
1. Jari gachha (See)
୨ । (ସଂ. ଦରୀ)—ଗିରିଗହ୍ୱର; ଗୁମ୍ଫା—
2. Mountain-cave.
୩ । (ସଂ. ଜଲୀ)—ନଈବଢ଼ି ଶୁଖିଗଲେ ନଦୀ କୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଗଭୀର ସ୍ଥାନରେ ନଈପାଣି ରହିଯାଇ ଥାଏ—3. Deep channels or pools full of standing water left on the banks of a river after the subsidence of flood.

ଜରିଆ—ବୈଦେ. ଅ. (ଫା. ଜରିଏ)—ଦ୍ୱାରା; ବାଟେ—
Jariā Through; by; by way of.
ଜରିଆ
जरिया
(ଯଥା—ଲାଟସାହେବଙ୍କ ନିକଟକୁ କୌଣସି ଆବେଦନ ପତ୍ର ପଠାଇବାକୁ ହେଲେ ତାହା ସ୍ଥାନୀୟ ହାକିମମାନଙ୍କ ଜରିଆରେ ପଠାଇବାକୁ ହୁଏ ।)
ଜରିଦାର ଦେ. ବିଣ—ଜରିଦାର; ଜରିଯୁକ୍ତ—Furnished with
जरिदार golden lace; interwoven with lace.

ଜରିଆରେ—ବୈଦେ. ଅ - ଜରିଆ (ଦେଖ)
Jariāre Jariā (See)

ଜରିକସି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜରୀକସି; ଭୁଲ ଫା. ଜାରୀକସି)—
Jarikasi ଲୁଗାଆଦିରେ ବୁଣାଯାଇ ଥିବା ଜରିକାମ—
ଜରିକସି Gold and silver embroidery; gold and
जरकसि silver lace-work; stuff or cloth interwoven with golden and silver lace.

ଜରି ଗଛ—ଦେ. ବି—ବରଜାତୀୟ ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ଗଛ; ଏହା ପୁରୁଣା
Jari gachha ଭଙ୍ଗାକୋଠା ଓ ଦେଉଳମାନଙ୍କ ପଥର ଓ ଇଟା
ସ. ପ୍ଲକ୍ଷ; ପର୍କଟୀ ସନ୍ଧିମାନଙ୍କରେ ଉଠି ଚେରଦ୍ୱାରା କୋଠା ପ୍ରଭୃତିକୁ
ଗୁରୁଦର୍ଶନ; ଫଟାଇ ଦିଏ । ଏହାର ଚେର ବନ୍ଧୁଦୂରକୁ ଭେଦିବାରୁ
ଗର୍ଦ୍ଦଭାଣ୍ଡ ଏହା ସହଜରେ କୋଠା ପ୍ରଭୃତିରୁ ନିର୍ମୂଳ କରାଯାଇ
ପାକୁଡ଼ ପାରେ ନାହିଁ—A banyan-like wild tree
पाखर ; found growing on the crevices of
ତେ. ଜୁବ୍ବି stones and bricks of old dilapidated buildings and sending its roots deep down into the crevices and widening them and causing the structure to totter; Ficus Retusa.
[ଦ୍ର—ପକ୍ଷୀ ଓ କୁଆମାନେ ଏହାର ଫଳକୁ ଖାଇ କୋଠା ପ୍ରଭୃତି ଉପରେ ବସି ମଳତ୍ୟାଗ କରନ୍ତି । ଉକ୍ତ ମଳରୁ ଗଛ ବାହାରିଯାଇ ଗଛ ଉଠେ ।]

ଜରି ଗୁଳ୍ମ—ଦେ. ବି.—ସାନ ଜରି ଗଛ (ଦେଖ)
Jari gulma Small jari gachha (See)
ଜରିଗୁଳ୍ମାଙ୍କାରିଣ୍ଡ ଜାଇ ସୌଧ ବୃକ୍ଷ । ରାଧାନାଥ. ଜଗାଇ ।

ଜରିତ—ଗ୍ରା ବିଣ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ)—ଜର୍ଜ୍ଜରିତ—
Jarita Overwhelmed.
ଏମନ୍ତ ମଦନେ ଖେଦିଲାର ତନୁ ଜରିତ ଶ୍ରୀ ଗୋପୀନାଥ । ପ୍ରାଚୀ. ରସବ ଗ୍ରନ୍ଥ ।

ଜରିଦାର—ଦେ. ବିଣ.—ଜରିଯୁକ୍ତ (ବସ୍ତ୍ରାଦି)—
Jari-dār (cloth etc) Having lace;
ଜରିଦାର embroidered with lace.
जरिदार

ଜରିଧଡ଼ି—ଦେ. ବି.—ଜରିରେ ନିର୍ମିତ ବା ବୁଣା ଲୁଗାର ଧଡ଼ି—
Jari-dhardi Lace-border of cloth.
ଜରିପାଡ଼ ବିଣ.—ଯାହାର ଧଡ଼ିରେ ଜରି ଲାଗିଥାଏ—
जरीकोनारी Having lace-work in its border.

ଜରିପ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଜରିବ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jarip (etc) Jarib etc (See)

ଜରିପଞ୍ଜରା—ଦେ. ବି. ଫା. (ଜରୀ+ସ. ପିଞ୍ଜର)—ସୁନାର ବା ରୂପାର କାମ
Jari-panjara ହୋଇଥିବା ସ୍ୱଚ୍ଛ କାଚର ପ୍ରଦୀପ ବା ପାପାଧାର—
ଜରିପଞ୍ଜରା } —ଅନ୍ୟରୂପ Lantern; crystal-glass-
ଜରିପଞ୍ଜୁରା lamp; glazed lampstand with gilt work.

ଜରିପାଗ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ପାଗ ବା ପଗଡ଼ିରେ ଜରି କାମ ହୋଇ
Jari-pāga ଥାଏ—A turban wrought with
जरीपागड़ी lace.
ज़ंसका पगीया

ଜରିବ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଜରୀବ୍=ଜମି ମାପିବା)—୧ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ
Jarib ପରିମାଣବିଶିଷ୍ଟ ଦଣ୍ଡ ବା ଶିକୁଳିଦ୍ୱାରା ଜମିର ମାପ—
जरीब 1. Cadastral survey.
जरीब ୨ । ଶିକୁଳିଦ୍ୱାରା ଜମି ମାପ—2 Chain-survey.
୩ । ଚେନ୍; ଜମି ମାପିବାର ଶିକୁଳି—
3. Measuring or surveying chain.
୪ । ୧୦୦ ଲିଙ୍କ୍ ବା ୨୨ ଫୁଟ ପରିମିତ ଭୂମି ମାପିବାର ଚେନ୍—Gunter's chain.

୫ । ଏକ ଚେନ୍ ପରିମିତ ଦୈର୍ଘ୍ୟ—5. A length of one chain (66 feet or 100 links).

[ଦ୍ର—ଜରିବ ବା ଚେନରେ ୧୦୦ ଖଣ୍ଡି ଲୁହାକାଡ଼ି ଥାଏ ଓ ଉକ୍ତ କାଡ଼ିମାନ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ମୁଦିଆ ଦ୍ୱାରା ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ଯୋଡ଼ା ହୋଇଥାଏ । ଏ ଲୁହା କାଡ଼ିମାନଙ୍କୁ ଲିଙ୍କ୍ ବା କଡ଼ି ବୋଲାଯାଏ ।]

ଜରିବ୍ ଅମୀନ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ଯେଉଁ ଅମୀନ ଭୂମି ମାପ କରେ—
Jarib amina — Surveyor.
জরিব আমীন
जरिब अमीन

ଜରିବ୍ ଜମାବନ୍ଦି—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ଜରିବ୍ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ (ଦେଖ)
Jarib jamābandi — Jarib bandobasta (See)
জরীব জমাবন্দি
जरीब जमाबन्दि

ଜରିବ୍ କସ୍—ବୈଦେ. ବି—(ଆ)—ଜମି ମାପ ବେଳେ ଯେଉଁ ଲୋକ ଶିକୁଳିକୁ ଟାଣେ; ଚେନ୍ ମ୍ୟାନ୍—
Jarib-kas — A chainman.
জরীবকস
जरीबकस

ଜରିବ୍ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ଭୂମିକୁ ମାପ କରି ଭୂମି ଉପରେ ରାଜସ୍ୱ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ବା ସ୍ଥିର କରିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟା—Cadastral survey and settlement of rent.
Jarib bandobasta

ଜରିବ୍ ଭଉଁରିଆ—ଦେ. ବି—ଚେନ୍ ଦ୍ୱାରା ମାପ କରାଯାଇଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷେତ୍ରର ବିବରଣ (ଯଥା—ଦୈର୍ଘ୍ୟ, ପ୍ରସ୍ଥ, ଦଗ, ଅବସ୍ଥିତି ଓ କ୍ଷେତ୍ରଫଳ) ଯେଉଁ କାଗଜରେ ଲେଖାଥାଏ; ମଡ଼ାଣ ଭଉଁରିଆ—Field-book of cadastral survey.
Jarib bhaunriā

ଜରିବ୍ କଡ଼ିମାପ—ଦେ. ବି—ଚେନ୍‌ର କଡ଼ି ଅନୁସାରେ ଜମିର ମାପ—
Jarib kardimāpa — Measurement of land according to the system of chain and links.
জরিবমাপ
जरीबनाप

[ଦ୍ର—ବାବୁ ରାଧାକୃଷ୍ଣ ବସୁ କଡ଼ିମାପରେ ଜମିର କ୍ଷେତ୍ରଫଳ ମାଣ ଓ ଗୁଣ୍ଠରେ ସ୍ଥିର କରିବାର ଏକ ନୂତନ ସୂକ୍ତ ପଦ୍ୟରେ ରଚନା କରିଅଛନ୍ତି; ଯଥା —

ଜରିବକୁ କଡ଼ି ମାଗ ଆଠ ଗଣ୍ଡା, କଡ଼ି କଡ଼ି ଦଶ ଆଠ
ଜରିବେ ଜରିବେ ଅଢ଼ାଇ ଗୁଣ୍ଠକୁ, ମନେ ହେଉ କର ଗୃହ,
ଶତେକ କଡ଼ିରେ ଜରିବ କୁଅଇ, ପଚିଶ ଗଣ୍ଡାରେ କଡ଼ା
ବସୁ ରାଧାକୃଷ୍ଣ, ସୂତ୍ରରେ ଭଣିଲେ, ଗୃହୀଙ୍କୁ ଏକାଳେ ଲୋଡ଼ା ।]

ଜରିବସ୍ତ୍ର—ଦେ. ବି—ମୁହଁରେ ଓ ଧଡ଼ିରେ ଜରି ଲାଗିଥିବା ଲୁଗା—
Jari-bastra — A cloth wrought with lace.
জরীকাপড়
ବାହାସ୍କୁ ଲୋମଜ କଉଶେୟ ଜରିବସ୍ତ୍ର । ରାଧାନାଥ ।
जरीकपड़ा

ଜରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ ଜୃ ଧାତୁ)—୧ । (କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ମଧ୍ୟରେ ଜଳ ଲବଣ ଆଦି) ଉତ୍ତମରୂପେ ଭେଦି ଯିବା; ଜଡ଼ିତ ହେବା; ମିଳି ମିଶି ଯିବା—1. To be absorbed (said of water, oil salt etc).
Jaribā
জরা
जरना

୨ । ଅଗ୍ନି ଉତ୍ତାପରେ (ଘୃତ ତୈଳାଦି) ନିର୍ଜଳ ହେବା—
2. (oil or ghee) To become freed from water by application of heat.

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା —
3. (figurative) To be worne out.

ଭଜି ଭଜି ଆସ୍ଥ ଜର ଘୋର ବ୍ୟାଧି ପର
ତା କ୍ରୂର ନଖଲଘାତେ ଯାଉ ଦେହ ଜରି—ମଧୁସୂଦନ. ବଧଲୁରଗାଥା ।

୪ । (ଖାଦ୍ୟ) ଜୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା—
4. (food) To be digested.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—(ଗୋମେଷାଦି) ଚରିବା—
(cattle) To graze.

ଜରିବାନା (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ.ବି.—ଜରିମାନା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jaribānā (etc) — Jarimānā etc (See)

ଜରିବୁଟା—ବୈଦେ. ବି (ଫା)— ଲୁଗାଆଦିରେ ଜରିଦ୍ୱାରା ବୁଣା ଯାଇଥିବା ନକ୍ଷତ୍ରାକାର ବିନ୍ଦୁ ଓ ବର୍ତ୍ତୁଳ ଚକ୍ରମାନ—Starlike points of lace woven on cloth; spangles.
Jari-butā
জরিবুটা
जरीबुटा

ଜରିବୁଟା କଞ୍ଚ କସିବା ପଟ୍ଟ
ଲୁଚ୍ଛା ଦୃବେ ଯାଇଅଛ ଜଡ଼—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ।

ଜରିବୁଟି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଝଡ଼ିବୁଟି (ଦେଖ)
Jari-buṭi — Jardi-buṭi (See)

ଜରିମା—ସ. ବି. (ଜର୍+ଇମନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥା—
Jarimā — Old age.

ଜରିମାନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ଦରମାନ୍; ଦରମିଆନ୍)—ହଲପ—
Jarimān — Taking oath by touching some sacred thing.

ଜରିମାନ୍ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସତ୍ୟ କହିବା ନିମନ୍ତେ ହଲପ ଛୁଆଁଇବା—To administer special oath to a person.
Jarimān debā

ଜରିମାନା—ବୈଦେ. (ଆ. ଜୁରମାନା)—ଗୁଣାଗାରି; ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ; ଦଣ୍ଡ—
Jarimānā — Fine.
জরিমানা
जरिमाना; जुरमाना

ମାଲଏ ମରନ୍ତି ଜରିମାନା ଦେଇ—ରାଧାନାଥ. ଦରବାର ।

ଜରିମାନା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅର୍ଥ ଦଣ୍ଡରେ ଦଣ୍ଡିତ କରିବା; ଡଣ୍ଡିବା—
Jarimānā karibā — To mulct; to impose a fine; to pass a sentence of fine.
জরিমানা করা
जुरमाना करना

ରହିଥାଅ ଠାବ, କରି ଜରିମାନା
ଧନେ ପୁରାଇବା ଲାଗି ମାଲଖାନା—ରାଧାନାଥ. ଦରବାର.

୧	ଇ	ଉ	ରୃ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଚ୍ଛ	ଓଅ	ଞ୍ଚ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗିଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଚ	ନ୍

ଜରିମୁହଁ—ଦେ. ବି—ଜରି ବୁଣା ହୋଇଥିବା ଲୁଗାର ମୁହଁ ବା ପ୍ରାନ୍ତ—
Jari-muhañ The end of a cloth having lace in it.
जरीमुहुंडा

ଜରିମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ଲୁଗାର ମୁହଁ ବା ପ୍ରାନ୍ତରେ ଜରି ବୁଣା
Jari-muhāñ ହୋଇ ଥାଏ—(cloth) Having the ends embroidered with gold or silver thread.

ଜରିମୁହୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବିଣ—ଜରିମୁହାଁ (ଦେଖ)
Jari-muhuṇḍā Jarimuhāñ (See)
ଦେ. ବି—ଜରିମୁହଁ (ଦେଖ)
Jarimuhañ (See)

ଜରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜର୍+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Jarī ୧ । ଜରାଯୁକ୍ତ—1. Old.
(ଜରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଜୀର୍ଣ୍ଣ—2. Decrepit.
ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଜର୍=ସୁନା)—ସୁନା ରୂପାର ସରୁ ସୂତା—
Golden or silver lace; very fine threads of gold and silver.

ଜରୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ଜ୍ୱର)—୧ । ଜ୍ୱର ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ—
Jaruā 1. Suffering from fever; fevered.
जरुआ ୨ । ଯେ ବହୁକାଳ ଜ୍ୱର ଭୋଗୁ ଥାଏ—
ଜରେଇ } ସ୍ତ୍ରୀ. 2. Suffering from chronic fever.
ଜରେଈ }

ଜରୁଥ—ସଂ. ବି—ମାଂସ (ବୃ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jarutha Flesh.
ସଂ. ବିଣ.ପୁଂ.—କଟୁଭାଷୀ (ବୃ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
(ଜରୁଥା—ସ୍ତ୍ରୀ) Harsh-speaking.

ଜରୁର୍—ବୈଦେ. ଅ. (ଫା)—୧ । ଅତି ଶୀଘ୍ର; ଶୀଘ୍ର; ଅନତି ବିଳମ୍ବେ-
Jarur 1 Very soon; shortly; at once.
जरूर ୨ । ନିଶ୍ଚୟ—2 Certainly; without fail.
जरूर ବିଣ—ଜରୁରି (ଦେଖ)
Jaruri (See)

ଜରୁରତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ହେବା; ଅଶୁ
Jarurat ପ୍ରୟୋଜନ—Urgency; dire necessity.
जरूरत
जरूरत
(ଜରୁରାତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜରୁରି—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା)—୧ । ଅନତିବିଳମ୍ବେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ—
Jarury 1. Very urgent.
जरूरी ୨ । ଯାହା ନ ହେଲେ ନ ଚଳେ; ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ;
जरूरी ଏକାନ୍ତ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ—2. Absolutely necessary; indispensable; very important.
୩ । ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ—3. Unavoidable.

ବି—ଜରୁରତ୍ (ଦେଖ)
Jarurat (See)

ଜରୋର୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଆ ଜରୁର୍)—ଜରୁର୍ (ଦେଖ)
Jaror Jarur (See)
ବଡ ଗୁମାସ୍ତା ମନେ ଜରୋର୍ ପଠାଇ ଦେଲେ ।
ଭକ୍ତକବି. ସାଂସାରିକ ଚିତ୍ର ।
ବିଣ—ଜରୁରି (ଦେଖ)
Jaruri (See)

ଜରୋରତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ —ଜରୁରତ୍ (ଦେଖ)
Jarorat Jaruri (See)

ଜରୋରି—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଆ)—ଜରୁରି (ଦେଖ)
Jarori Jarurat (See)

ଜରୋଲ୍—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଜଙ୍ଗଲୀ ଗଛ—
Jarol Jarrole tree (a wild tree).
जरोल [ଦ୍ର—ଏହାର କାଠ ଖୁବ ମଜଭୁତ୍ । ଏ କାଠରେ
जरोल କଡ଼ି, ଖୁଣ୍ଟ, ଗାଡ଼ିର ଚକ ଆଦି ହୁଏ । ଏ ଗଛ ସିଲ୍‌ହଟ୍, କଛାଡ଼, ଚଟ୍ଟଗ୍ରାମ ଓ ଉତ୍ତର ଶାଳଗିରିରେ ହୁଏ ।]

ଜର୍ଜ୍—ବୈଦେ. ବି. (ନାମ) ପୁଂ. (ଇଂ)—ଇଂରାଜ ପୁରୁଷ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ
Jarj ନାମବିଶେଷ—An English personal name.
(ଜର୍ଜ୍ଜ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜର୍ଜ୍ ଦି ଫିଫ୍‌ଥ୍—ବୈଦେ. ବି. (ନାମ) ଇଂ.—ବର୍ତ୍ତମାନ ଇଂଲଣ୍ଡର ରାଜା
Jarj di phiphth ଓ ଭାରତ ସମ୍ରାଟ; ପଞ୍ଚମଜର୍ଜ; ଜର୍ଜ ନାମଧାରୀ ଇଂଲଣ୍ଡର ୫ମ ରାଜା—George V; King of England and the Emperor of India.
[ଦ୍ର—ଇଂଲଣ୍ଡର ସିଂହାସନକୁ ଅଧିକାର କରିଥିବା ଜର୍ଜ୍ ନାମଧାରୀ ରାଜାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏ ପଞ୍ଚମ ଅଟନ୍ତି ।]

ଜର୍ଜର—ସଂ. ବିଣ. (ଜୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ନିପାତନ, ଦ୍ୱିତ୍ୱ)—
Jarjara ୧ । ଅଭିଭୂତ; ଆକ୍ରାନ୍ତ—
(ଜର୍ଜ୍ଜର—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Attacked; overwhelmed.
୨ । ଜରଜର; ସର୍ବାଂଶରେ ବ୍ୟାପ୍ତ—
2. Suffused; spread over the whole.
୩ । ଦୁର୍ବଳ—3. Debilitated.
୪ । ବିନଷ୍ଟ; କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ; ଜୀର୍ଣ୍ଣ; ଫଟା; ଖଣ୍ଡିତ—
4 Decayed; cracked; worne out; tattered; torne.
୫ । ଚୂର୍ଣ୍ଣିତ—5. Shattered; powdered.
୬ । ଶିଥିଳ; ଶ୍ଲଥ—6. Relaxed; slackened.
୭ । ବୁଢ଼ା; ଜରାଗ୍ରସ୍ତ—7. Decrepit; very old.
୮ । ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ପକ୍ୱ (ପତ୍ର)—8. Very ripe (leaf).
ଜର୍ଜର ତମାଳ ଦଳ ପର ଛଡ ସଞ୍ଚ ଗୋ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ରତ୍ନାକର ଚମ୍ପୂ. ଜ. ଗୀତ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ, 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଆଙ୍ଗୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ବି.—୧ । ଶୈଳଜ; ଶିଳାଜତୁ — 1. Bitumen; benzoin

୨ । ଇନ୍ଦ୍ରଧ୍ୱଜ—2. A flag consecrated to Indra.

୩ । ଗୈରିକ; ଗେରୁ—3. Red ochre.

ଜର୍ଜରିକ—ସଂ. ବିଣ. (ଜର୍ଜର + ଇକ) = ୧ । ଜୀର୍ଣ୍ଣ; ଶୀର୍ଣ୍ଣ—
Jarjarika 1. Worne out; decayed.
(ଜର୍ଜ୍ଜରିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଜରାଗ୍ରସ୍ତ—2. Struck or debilitated with old age.

୩ । ପୁରାତନ ଓ ବହୁ ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ—3. Perforated with holes and worne out (through age).

ଜର୍ଜରିତ—ସଂ. ବିଣ ଓ ବି. (ଜୃ ଧାତୁ + କର୍ମ ତ; ନିପାତନ, ଦ୍ୱିତ୍ୱ)—
Jarjarita ଜର୍ଜର (ଦେଖ)—Jarjara (See)
(ଜର୍ଜ୍ଜରିତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜର୍ଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଜହ୍ଲା (ଦେଖ)
Jarrda Jahla (See)

ଜର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି—୧ । ଚନ୍ଦ୍ରମା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. Moon.
Jarnna ୨ । ବୃକ୍ଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Tree

ଜର୍ଣ୍ଣଲ୍—ବୈଦେ. ବି—୧ । (ଇଂ. ଜେନେରାଲ୍)—ସୈନ୍ୟାଧ୍ୟକ୍ଷ—
Jarnnal 1. A general or commander of an army.
जर्णल
जनरल; जरनल ୨ । (ଇଂ. ଜର୍ନାଲ୍) ସାମୟିକ ସମ୍ବାଦପତ୍ର—
(ଜର୍ନାଲ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Journal.

ଜର୍ଣ୍ଣଲ୍ କର୍ଣ୍ଣଲ୍—ବୈଦେ. (ସହଚର)—ବି. (ଇଂ. ଜେନେରାଲ୍ ଓ କର୍ଣ୍ଣେଲ୍)— ପଲ୍ଟଣଙ୍କ ଉପରସ୍ଥ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ—
Jarnnal karnnal The general and colonel of an army.
जर्नल कर्नल
जनरल करनल
(ଜର୍ନାଲ୍ କର୍ନାଲ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜର୍ଣ୍ଣଲି ଅର୍ଡ଼ର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜେନେରାଲ୍ + ଅର୍ଡ଼ର୍)—
Jarnnali ardar ଜର୍ଣ୍ଣଲି ହୁକୁମ (ଦେଖ)
जर्नल आड़र Jarnnali hukuma (See)
जनरली आर्डर

ଜର୍ଣ୍ଣଲି ହୁକୁମ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜେନେରାଲ୍ ଓ ଫା. ହୁକ୍ମ୍)—
Jarnnali hukuma ଯେଉଁ ହୁକୁମର ଅପିଲ ଶୁଣିବାକୁ ଉପରେ
जर्नलि हुकुम କେହି ନ ଥାଏ; ନାଦିର୍ ହୁକୁମ; ଯେଉଁ
जनरली हुक्म ଆଦେଶକୁ ଅବଶ୍ୟ ପାଳନ କରିବାକୁ ହେବ;
ଅଲଙ୍ଘ୍ୟ ଆଦେଶ—An order under the martial law; an order which must be obeyed at any cost (like an order issued to the soldiers by the commander.

[ଦ୍ର—ଇଂରାଜମାନେ ପ୍ରଥମେ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଅଧିକାର କରିବା ସମୟରେ ରେଲ ଆଦର ସୁବିଧା ନ ଥିଲା, ତେଣୁ ପଲ୍ଟଣମାନେ ଚାଲି କରି ସ୍ଥଳପଥ ବାଟେ ଦେଶର ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଉଥିଲେ । ପଲ୍ଟଣମାନେ ଜର୍ଣ୍ଣଲ କର୍ଣ୍ଣଲଙ୍କ ହୁକୁମରେ ଚାଲିତ ହେଉଥିବାର ଦେଖି ସେହି କାଳରୁ ଏହି ଶବ୍ଦ ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇଅଛି । ଜର୍ଣ୍ଣଲ ଓ କର୍ଣ୍ଣଲ ସାହେବଙ୍କ ହୁକୁମ ଅଲଙ୍ଘ୍ୟ ଓ ଅବଶ୍ୟ ପାଳନୀୟ ଓ ପ୍ରତିକାରର ଅସାଧ୍ୟ ଥିବାର ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନୁଭବ ଦ୍ୱାରା ଦେଖୁଥିଲେ ।]

ଜର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବି—୧ । ହାତୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jartta 1 Elephant.

୨ । ଯୋନି (ହି ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. The female organ of generation.

ଜର୍ଦ୍ଦା—ବୈଦେ ବି—ଜରଦା (ଦେଖ)
Jarda Jarada (See)

ଜର୍ଦାଲୁ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଏକପ୍ରକାର କାବୁଲୀ ମିଷ୍ଟ ଓ ଶୁଷ୍କଫଳ—
Jardalu A kind of sweet dry fruit brought from Kabul.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଉପର ଚୋପା ସୁସ୍ୱାଦୁ ଓ ମିଷ୍ଟ । ଏହା ଭିତରର ଶାଗୁଆ ମଞ୍ଜିକୁ ଭାଙ୍ଗିଦେଲେ ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ ବାଦାମ ପରି ସୁଖାଦ୍ୟ ଶସ ବାହାରେ ।]

ଜର୍କଶି କାମ—ଦେ. ବି. (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ) (ଫା. ଜର୍କଶି + ସଂ. କର୍ମ)—
Jar-kasi kama ଜରି ପରି ପତଳା ସୁନା ବା ରୂପାର ତାରକଶି-କାମ—Very thin filagree work of gold and silver.

ଜର୍ମ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ରୋଗ ବୀଜ; କୀଟାଣୁ—
Jar-m Germ.

ଜର୍ମନ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବିଣ — ଜର୍ମାନ୍ (ଦେଖ)
Jarman (etc) Jarman (See)

ଜର୍ମାନ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଇଂ. ଜର୍ମାନ୍)—
Jarman ଜର୍ମାନ୍ ଦେଶୀୟ ବା ଜାତୀୟ—German.

ଜର୍ମାନୀ—ବୈଦେ. ବି. ନାମ (ଇଂ)—ଇଉରୋପର ରାଜ୍ୟବିଶେଷ—
Jarmani Germany.

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଏ ରାଜ୍ୟ ଆସିଆ, ଆଫ୍ରିକା ଓ ଆମେରିକାରେ ଅନେକ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରି ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ବିସ୍ତାର କରିଥିଲା ଓ ଏ ରାଜ୍ୟର ସମ୍ରାଟଙ୍କୁ କାଇଜର ବୋଲି ଯାଉଥିଲା । ବିଗତ ମହାସମର (୧୯୧୪—୧୯୧୮) ଜର୍ମାନୀ ଦ୍ୱାରା ସୂତ୍ରପାତ ହେଲା ଓ ଶେଷରେ ଜର୍ମାନୀ ପରାସ୍ତ ହୋଇ ସନ୍ଧି କଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା ସାଧାରଣ ତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଣାଳୀରେ ଶାସିତ ।]

ଜଲ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା—
Jal (root) To cover.

ଜଲ୍କା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଜଲକା; ଯାହାର ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି ଅସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି—Blear-eyed; dim-sighted.
Jal-ka
(ଜଲ୍କୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

୧	ଇ	ଢ଼	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	କ୍ଷ	ଇସ୍ନ	ଉଅ	ଓ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

ଜଲ୍‌କା କରବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଗୁଣି ବା ମନ୍ତ୍ରଯନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା
Jal-kā kariba କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବଶ କରିବା—To bring a person under control by employing magical charms.

ଜଲ୍‌କିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଜର୍‌କିବା (ଦେଖ)
Jal-kibā Jar-kibā (See)

ଜଲ୍‌ଜଲୁଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଦେଖାଯିବା;
Jal-jaluā ଝାଲ୍‌ଝାଲୁଆ—Dimly or indistinctly seen.

ଜଲ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି (ସଂ. ଜ୍ୱଲ ଧାତୁ) –୧ । ଜଳିବା—
Jal-bā 1. To burn.

୨ । ପୋଡ଼ାଜଳା କରିବା, (ଦ୍ରବ୍ୟ ପଦାର୍ଥ) ଦାହଯନ୍ତ୍ରଣା ଅନୁଭବ କରିବା—2. To have a burning sensation

ଜଲ୍‌ବି—ଦେ. ବି—ଜିଲିବି (ଦେଖ)—
Jal-bi Jilibi (See)

ଜଳ—ସଂ. ବି (ଜଲ୍ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—
Jala ୧ । ପାଣି; ବାରି; ଉଦକ—1 Water.

୨ । ତରଳ ପଦାର୍ଥ—2 Liquid.

[ଦ୍ର—ସାଧୁଭାଷା ବ୍ୟବହାରପ୍ରିୟ ଲୋକେ ପାଣି ନ କହି ଜଳ, ଛାଲ ନ କହି ଜଳପାନ କହନ୍ତି । ତୀର୍ଥଜଳକୁ ସାଧାରଣତଃ ପାଣି ବୋଲି ନ କହି ଲୋକେ "ଗଙ୍ଗାଜଳ" "ଗୋଦାବରୀ ଜଳ" ବୋଲି କହନ୍ତି । ତୀର୍ଥଜଳ ପରସ୍ପର ମୁଣ୍ଡକୁ ଦିଆଦେଇ ହୋଇ ଦୁଇ ଜଣ 'ଜଳ' ବସନ୍ତି, ଅର୍ଥାତ୍ ବନ୍ଧୁତା ବାନ୍ଧନ୍ତି, ଓ ପରସ୍ପର 'ଜଳ' ବୋଲି ଡକାଡକି ହୁଅନ୍ତି ।]

୩ । ଉଶୀର; ବେଣାଚେର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. The fragrant root of Benā grass.

୪ । ପୂର୍ବାଷାଢ଼ା ନକ୍ଷତ୍ର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. The 20th asterism.

୫ । (ଫଳଜ୍ୟୋତିଷ) ଜନ୍ମକୁଣ୍ଡଳୀର ଚତୁର୍ଥ ସ୍ଥାନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. (astrology) The 4th compartment in a person's horoscope.

୬ । ସୁଗନ୍ଧ ବାଲା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. Name of a herb.

ସଂ. ବିଣ—୧ । ଜଡ଼—1 Inext.

୨ । ଶୀତଳ—2. Cold.

ଜଳଉଦରୀ—ଗ୍ରା. ବି—ଜଳୋଦରୀ ରୋଗ—
Jala-udari Dropsy.
ଜଲଉଦରୀ
जलंदर
(ଜଳଉଦ୍, ଜଳଉଦ୍ରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଳକଣା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+କଣା)—ପାଣିର ଅତି ଛୋଟ
Jala-kanā ଛୋଟ ବିନ୍ଦୁ—Small or minute particles of water.

ଜଳକଣ୍ଟକ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+କଣ୍ଟକ)—
Jala-kantaka ୧ । ସିଙ୍ଘଡ଼ା—1. The water-chestnut.

୨ । କୁମ୍ଭୀର—2 Crocodile; alligator.

୩ । କୁମ୍ଭୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3 An aquatic plant.

ଜଳକପି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+କପି)—
Jala-kapi ଶିଶୁମାର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Porpoise.

ଜଳକର—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ; ଜଳ+କର=ଶୁଳ୍କ; ସଂ. ଶବ୍ଦ କିନ୍ତୁ
Jala-kara ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—୧ । କ୍ଷେତ୍ରରେ ଜଳ ମଡ଼ାଇବା
ଜଲକର ପାଇଁ ଜଳସ୍ୱାମୀକୁ କ୍ଷେତ୍ରସ୍ୱାମୀ ଯେଉଁ ଖଜଣା ଦିଏ—
जलकर 1 Rent paid by the owner of a field to the owner of water with which the field is irrigated; water-rate.

୨ । ଜମିଦାରଙ୍କ ନଦୀ, ପୋଖରୀ, ଜୋଡ଼ ଇତ୍ୟାଦିର ଜଳକୁ ପ୍ରଜାମାନେ କ୍ଷେତରେ ମଡ଼ାଇବାପାଇଁ ଜମିଦାରଙ୍କୁ ଦେବା କର; ଜଳସେଚନ ଦ୍ୱାରା ଜମିଦାରଙ୍କର ହେବା ଆୟ—
2. Income derived from rivers, tanks etc. by the Zamindar.

୩ । ସରକାରୀ ନାଳରୁ ପାଣି ମାଡ଼ିବା ଜମିର ମାଲିକଙ୍କଠାରୁ ସରକାର ଆଦାୟକରିବା କର—3. Canal-revenue.

ସଂ. ବିଣ (ଜଳ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯହିଁରୁ ଜଳ ବାହାରେ—Producing water.

ଜଳକରଙ୍କ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+କରଙ୍କ)—୧ । ପଦ୍ମ—
Jala-karanka 1. Lotus.

୨ । ଶଙ୍ଖ—2. Conch.

୩ । ମେଘ—3. Cloud.

୪ । ନଡ଼ିଆ—4. Cocoanut.

ଜଳକଷ୍ଟ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ; ଜଳ+କଷ୍ଟ)—ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ଜଳ ନ
Jala-kashta ମିଳିବାରୁ ଲୋକମାନେ ଯେଉଁ ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରନ୍ତି—
Water-famine; scarcity of water.

ଜଳକା—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଝଲ. ଧାତୁ)—୧ । ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି କମିଯିବା
Jālakā ରୋଗ—1. Short-sightedness; dim-sightedness.
(ଜଳକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଯେ ଝାପସା ଦେଖେ ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖି ପାରେ ନାହିଁ
चुंधा 1. Blear-eyed; blear-sighted; dim-sighted.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଢ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ଢ଼' ଦେଖିବେ

ଚମକେ ଜଳକା ପ୍ରାୟ ସକାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖେ, ଜଲ୍‌କା ବେଗେ ଅସି ।
ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

୨ । ଯେଉଁ ଦର୍ପଣରୁ ପ୍ରତିଫଳନ୍-ଶକ୍ତି କମି ଯାଇଅଛି—
2 A looking glass which has lost its reflecting power.

ଜଳକା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଆଖି ଆଗରେ କୌଣସି
Jalakā karibā ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଠକାଇବା—(figurative) To
[ଜଳକା ବାନା(ନେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] cheat a person
चुंधा बनाना before his very eyes.

ଜଳକାକ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ + କାକ)— ୧ । ପାଣିକୁଆ—
Jala-kāka 1. A web-footed black aquatic bird; Pelecanus Fusicolis.
୨ । ଦାତ୍ୟୂହ; ଡାହୁକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2 Moorhen (bird).

ଜଳକିରାଟ—ସଂ. ବି.—ଗ୍ରାହ; କୁମ୍ଭୀର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jala-kirāṭa Alligator.

ଜଳକୁନ୍ତଳ - ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ + କୁନ୍ତଳ)— ଶୈବାଳ; ଶିଉଳି—
Jala-kuntala Moss

ଜଳକେଳି—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍; ଜଳ + କେଳି)—
Jala-keli ଜଳକ୍ରୀଡ଼ା (ଦେଖ)
Jala-krirdā (See)

ଜଳକେତୁ—ସଂ. ବି.—ପଶ୍ଚିମାକାଶରେ ଦେଖା ଯିବା ଏକପ୍ରକାର ପୁଚ୍ଛ-
Jala-ketu ଯୁକ୍ତ ତାରକା—A comet rising in the western sky.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଶିଖା ପଶ୍ଚିମ ଆଡ଼କୁ ଥାଏ ଓ ମୂଳ ମୋଟ; ଏହା ଦେଖିବାକୁ ସ୍ୱଚ୍ଛ; ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ ଏହା ଉଦୟ ହେଲେ ଦେଶରେ ୯ ମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୁଭିକ୍ଷ ହୁଏ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଜଳକେଶ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଜଳ + କେଶ)—
Jala-kesa ଜଳକୁନ୍ତଳ (ଦେଖ)
Jala-kuntala (See)

ଜଳକୋଷ—ସଂ. ବି.—(ମ. ପ. ଲୋ; ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ କୋଷ)—ଅଣ୍ଡକୋଷର
Jala-kosha ଜଳବୃଦ୍ଧି ରୋଗ; କୁରୁଣ୍ଡ—Hydrocele.

ଜଳକ୍ରିୟା—ସଂ.ବି.(ମ.ପ.ଲୋ; ଜଳସାଧ୍ୟ କ୍ରିୟା)—ପିତୃଗଣଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ
Jala-kriyā ଜଳସାଧ୍ୟ ତର୍ପଣ ରୂପ କାର୍ଯ୍ୟ; ଜଳତର୍ପଣ—
Oblation of water to the manes.
ତାହାଙ୍କ ଜଳକ୍ରିୟା କରିବାକୁ ନୃପ,
ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କି ଆଜ୍ଞା ଦେଇ କରିଗଲେ ତପ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ବନ ।

ଜଳକ୍ରୀଡ଼ା—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍; ଜଳ + କ୍ରୀଡ଼ା)—ଜଳବିହାର; ପାଣିରେ
Jalakrirdā ସନ୍ତରଣ, ନୌକାଚାଳନ ଆଦି ନାନାପ୍ରକାର
କୌତୁକ—Water-sports; sporting in water.

ଜଳ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ପାଣି ପିଇବା—
Jala khāibā 1. To drink water.
जल खाना [ଦ୍ର—ଜଳକୁ ଖାଆନ୍ତି ନାହିଁ, ପିଅନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏହିପରି
जलखाना ପ୍ରୟୋଗ କଟକ ଓ ବାଲେଶ୍ୱରରେ ଦେଖାଯାଏ ।]
୨ । ସାମାନ୍ୟ ଲଘୁଖାଦ୍ୟ ଖାଇ ପାଣି ପିଇବା—
2. To lunch.

ଜଳଖିଆ—ଦେ. ବି.—(ଶୋଷ କଲେ ସାମାନ୍ୟ କିଛିଏ ଲଘୁ ଖାଦ୍ୟ ଖାଇ
Jala-khiā ତା ଉପରେ ଜଳପାନ କରିବାର ବିଧି ଥିବାରୁ)—
जलखाबार ଶୁଷ୍କ ଲଘୁ ଖାଦ୍ୟ ବା ମିଷ୍ଟାନ୍ନ—Tiffen; lunch;
जलखावा light refreshment.
ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେଖିଲେ ରକ୍ଷସ କେତେ ଗୁଡ଼ାଏ ବାଘ, ହରିଣ, ହାତୀ, ଅଗରେ ରଖି
ଗୋଟା ଗୋଟା କରି ଜଳଖିଆ କରୁଛ । ଖଳକଣ୍ଠ. ପିଲ୍ଲଙ୍କ ରାମାୟଣ ।

ଜଳଗଣ୍ଡୁଷ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ + ଗଣ୍ଡୁଷ)—
Jala-gandusha ଗଣ୍ଡୁଷ ବା ପୋଷପୂର୍ଣ୍ଣ ଜଳ—
A handful of water.

ଜଳଗର୍ଭ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜଳ + ଗର୍ଭ)—ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ—
Jala-garbha Full of water; having water in it.
(ଜଳଗର୍ଭା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବି. (ନାମ)—ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ପ୍ରଧାନ ଶିଷ୍ୟ
ଆନନ୍ଦଙ୍କର ପୂର୍ବଜନ୍ମର ନାମ—The name of the Buddha's chief disciple Ānanda in his previous existence.

ଜଳଘଟ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଜଳ + ଘଟ)—
Jala-ghaṭa ୧ । ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ମାଠିଆ—
(ଜଳକୁମ୍ଭ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. A pitcher filled with water.
୨ । ଯେଉଁ ମାଠିଆରେ ପାଣି ଅଣାଯାଏ—
2. A water-pitcher.

ଜଳଘଟିକା—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଜଳ + ଘଟିକା)—
Jala-ghaṭikā ଜଳଦ୍ୱାରା ନିରୂପିତ ସମୟଜ୍ଞାପକ ଯନ୍ତ୍ର—
(ଜଳଘଣ୍ଟା—ଅନ୍ୟରୂପ) Water-clock.
[ଦ୍ର—ଏ ଦେଶରେ ପୂର୍ବେ ଗୋଟିଏ ଛିଦ୍ର ଥିବା ପାତ୍ରକୁ ଜଳରେ ଭସାଇ ଦେଉଥିଲେ, ଛିଦ୍ରବାଟେ ପାଣି ପଶିପଶି କେତେକ କାଳ ପରେ ଉକ୍ତ ପାତ୍ର ବୁଡ଼ି ଯାଉଥିଲା । ଉକ୍ତ ସମୟକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ପାତ୍ରରେ ଚିହ୍ନ ଦେଇ ଉକ୍ତ ଚିହ୍ନରୁ ଲୋକେ ସମୟ ଜାଣୁଥିଲେ । ନିଉଟନ୍ ଯେଉଁ ଜଳଘଟିକା ପ୍ରଥମେ ନିର୍ମାଣ କରିଥିଲେ ତହିଁର ଶଙ୍କୁଦଣ୍ଡ ଉଦୁପରସ୍ଥ ଜଳପାତ୍ରରୁ ପଡୁଥିବା ଜଳବିନ୍ଦୁର ଆଘାତରେ ଗୁଞ୍ଜିତ ହେଉଥିଲା ।]

ଜଳଘଡ଼ି—ଦେ ବି (ସଂ. ଜଳଘଟୀ)—ଜଳଘଟିକା (ଦେଖ)
Jala-gharḍi Jala-ghaṭikā (See)
জলঘড়ী
जलघड़ी
(ଜଳଘଣ୍ଟା—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଅ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ବାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍ଗ	ନ୍ତ

ଜଳଘାଟ—ଦେ. ବି. (ଜଳ+ଘଟ)—୧ । ଜଳାଶୟାଦିର ଯେଉଁଠାକୁ ଲୋକେ ଗାଧୋଇବାକୁ ବା ପାଣି ଅଣିବାକୁ ଯାଆନ୍ତି—
Jala-ghāṭa
जलघाट
पानीकाघाट
1. The place frequented by people who go to bathe in or fetch water from a river or tank.

ଜଳଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର କାତି ନ ଥିବା ସୁଖାଦ୍ୟ ବଡ଼ ମାଛ—
Jalaṅga
A kind of big fish without scale
[ଦ୍ର—ଏ ମାଛର ଆକାର ବାଳିଆମାଛ ପରି ଓ ଏହା ମଟୁଳ ପାଣିରେ ରହେ; ଲମ୍ବରେ ଏହା ୧୪ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼େ ।]
ସଂ. ବି—ମହାକାଳ ଲତା (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Name of a creeper.

ଜଳଚର୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗଡ଼ିଆ, ପୋଖରୀ, କୂପାଦି ଥିବା ଜମି—
Jalachar
Lands consisting of wells, tanks and reserviors of water.

ଜଳଚର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ; ଜଳ+ଚର୍ ଧାତୁ+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯେଉଁ ପ୍ରାଣୀ ଜଳରେ ବିଚରଣ କରେ-
Jala-chara
Aquatic (animal); living in water.
[ଦ୍ର—ଯେଉଁମାନେ ସ୍ଥଳରେ ବିଚରଣ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ସ୍ଥଳଚର; ଯେଉଁମାନେ ଜଳ ଓ ସ୍ଥଳ ଉଭୟରେ ବିଚରଣ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ଉଭୟଚର ।]
ବି—ଜଳଜନ୍ତୁ—Aquatic animals (birds and fishes).

ଜଳଚାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ; ଜଳ+ଚର ଧାତୁ+ କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ.)—ଜଳଚର (ଦେଖ)
Jala-chārī
Jala-chara (See)

ଜଳଚିକିତ୍ସା—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ) (୭ମୀ ତତ୍; ଜଳ+ ଚିକିତ୍ସା)—ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ ରୋଗୀଙ୍କୁ ଜଳର ବିଭିନ୍ନ ବ୍ୟବହାରଦ୍ୱାରା ନୀରୋଗ କରିବାର ପ୍ରଣାଳୀ—
Jala-chikitsā
Hydropathic treatment of diseases.
[ଦ୍ର—ପ୍ରକୃତ ପକ୍ଷେ ପଞ୍ଚମହାଭୂତ (ଅର୍ଥାତ୍, କ୍ଷିତି, ଅପ୍, ତେଜଃ, ମରୁତ୍, ବ୍ୟୋମ) ସାହାଯ୍ୟରେ ଏହି ଚିକିତ୍ସା କରାଯାଏ ଅର୍ଥାତ୍ ରୋଗୀ ପ୍ରତି ମାଟି, ପାଣି, ଖରା, ବାୟୁ ଓ ମେଲାରେ ବିଚରଣ କରିବା ଆଦି ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ; କିନ୍ତୁ ଏ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଜଳର ବହୁଳ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉ ଥିବାରୁ ଏହାକୁ ଜଳଚିକିତ୍ସା ନାମ ଦିଆଯାଇ ଅଛି ।]

ଜଳଛତ୍ର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଳ ସତ୍ର)—
Jala-chhatra
जलसत्र
जलछत्र
ତୃଷାର୍ତ୍ତ ପଥିକମାନଙ୍କୁ ଜଳ ବା ଅନ୍ୟ ପାନୀୟ ଯୋଗାଇବା ନିମନ୍ତେ ସ୍ଥାପିତ ଛତ୍ର; ଜଳସତ୍ର—
A temporary shed where water (with or without refreshments) is gratuitously given to thirsty passers by.

ଜଳଛବି—ଦେ. ବି—ଜଳ ସାହାଯ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଚିତ୍ରକୁ ଖଣ୍ଡିଏ କାଗଜରୁ ଅନ୍ୟ କାଗଜ ଉପରକୁ ଉଠାଇ ନିଆଯାଏ—
Jala-chhabi
जलछवि
जलछबि
Transfer-pictures; pictures which can be transferred by applying water.
(ଜଳଛପା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଳଜ—ସଂ. ବି. (ଜଳ+ଜନ୍ ଧାତୁ+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Jalaja
୧ । ପଦ୍ମ—1. Lotus.
୨ । ଶଙ୍ଖ—2. Conch-shell.
୩ । ଶୈବାଳ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Moss,
୪ । ଅମ୍ଳବେତସ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. A kind of pot-herb,
୫ । ମୋତି (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Pearl
୬ । କୋଚିଲା ଗଛ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6 Nux Vomica tree.
ସଂ. ବିଣ—ଜଳରୁ ଜାତ—
Sprung from water; aqatic.

ଜଳଜନ୍ତୁ—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍; ଜଳ+ଜନ୍ତୁ)—
Jala-jantu
(ଜଳଜୀବ—ଅନ୍ୟରୂପ)
୧ । ଜଳଚର ଜୀବ; ଜଳ ମଧ୍ୟରେ ବାସ କରୁଥିବା ଜନ୍ତୁ—1. Aquatic animal.
୨ । ମାଛ—2. Fish.

ଜଳଜପା—ଦେ. ବି. ୧ । (ସଂ. ଜଳ+ଜପ)—
Jalajapā
ପାଣି ଭିତରେ ରହି ମନ୍ତ୍ର ଜପିବା—
1. Recitation of a mystic formula while sitting in water.
୨ । (ସଂ. ଜଳଜ=ପଦ୍ମ+ପାଦ) ପଦ୍ମପାଦ—
2. Lotus-foot; gracefull foot compared to lotus.

କେତେ କେତେ ଜନ୍ମେ ଧନ ମୁଁ ଜଳଜପାରେ
ଲେଖିଛି ଅଳତା ଚନ୍ଦ୍ର ତୋ ଜଳଜପାରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।

ଜଳଜମି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଜମିରେ ବର୍ଷା ଦିନରେ ଜଳ ଜମି ରହିବାରୁ ଭଲ ଧାନ ଫସଲ ହୁଏ—
Jala-jami
Good paddy-growing land.
ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଅତି ନିକୃଷ୍ଟ ଧାନ-ଜମି (ଏଥିରେ ଖୁବ କମାଟ ଧାନ ହୁଏ)—An inferior quality of paddy-growing land.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଜଳଚର୍ (ଦେଖ)
Jalachar (See)

ଜଳଜଳ—ସଂ. ବିଣ. (ସଂ. ଜଳ)—୧ । ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ; ପାଣିସରସର—
Jala-jala
1. Watery; overflowing with water; from which water is dropping.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଙ୍କେତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; ଆଖି ନ ପାଇଲେ 'ଆକ୍ଷି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

୨ । (ସଂ. ଜାଜ୍ୱଲ୍ୟ) ଉପରେ ଜଳ ବୋଲା ହେଲା ଭଳି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦେଖାଯିବା; ଚକଚକିଆ—
2. Glittering; sparkling; shinning; lustrous; glaring; glowing.

୩ । ନିର୍ନିମେଷ (ଦୃଷ୍ଟି)—3. Without closing the eyelids; staring (look).

୪ । ଜଳବହୁଳ (ଯଥା—ଆଖୁ)—4 Filled or brimming with water (e.g. sugarcane).

୫ । (ସଂ. ଜର୍ଜର) ତେଲିଆ; ମସୃଣ—
5. Oily; smooth.

୬ । ବହୁ ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ (ଯଥା— ହାଣ୍ଡି)—
6. Having many pores; porous.

କ୍ରି. ବିଣ—ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରେ; ନିର୍ନିମେଷ ନୟନରେ (ଚାହିଁ ରହିବା); ଭକ ଭକ ହୋଇ—Staringly.

ଦୁଇ ଆଖିଦେଶରେ ଲଗାଇ କଜ୍ଜଳ,
ଚାହିଁଛି ସବୁରି ମୁଖକୁ ଜଳଜଳ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅନୁଶାସନ ।

ଦେ. ବି (ସଂ. ଜଳବହୁଳ)—ମାଛ ଆଦି ରନ୍ଧା ହୋଇଥିବା (ଫଳଫଳ—ବିପରୀତ) ତରକାରୀର ଜଳୀୟ ଅଂଶ—The watery portion or soup of a curry.

ତୁ ଖାଉଥା ଫଳ ଫଳ, ମତେ ଦଉଥା ଜଳ ଜଳ—ଢଗ ।

ଜଳଜଳ ଚାହିଁବା—ଦେ. କ୍ରି—ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁ ରହିବା; ଭକ ଭକ ହୋଇ ଚାହିଁ ରହିବା—To stare, to look on with a vacant stare.
Jalajala chāhiṅbā
ताकाना
ताकना

ଅବସ୍ଥା ତା ଖାଇ ମୁଁହକୁ ଜଳଜଳ,
ଚାହିଁଲେ ଦୁଲାଇ ଭଉଁ ଦୁଇ ଜଣ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଶ୍ୱମେଧ ।

ଜଳଜଳ କରି ଚାହିଁବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜଳଜଳ ଚାହିଁବା (ଦେଖ)
Jalajala-kari chāhiṅbā Jalajala chāhiṅbā (See)

ଜଳଜଳୀ ମାଣିକୀ । ଜଳଜଳ କରି ଅନେଇଥାଏ
ନଇବରି ପାଣବ—ଢଗ ।

ଜଳଜଳା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ବହୁ ଜଳା ବା ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ (ଯଥା ହାଣ୍ଡି)—
Jalajalā 1. Perforated; having many holes or pores.

ଜଳଜଳୀ } ସ୍ତ୍ରୀ
ଜଳଜଳେଇ }
୨ । (ପୁଂ) ଅଲଜ୍ଜୁକ; ବେହିୟା; ନିର୍ଲଜ୍ଜ—
2. Shameless; bare-faced.

୩ । ଯେ ଭକଭକ ହୋଇ ଚାହିଁ ବହେ—
3. Staring vacantly.

ଜଳଜଳା ମାଣିକୀ—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଗାଳି)—୧ । ନିର୍ଲଜ୍ଜା ସ୍ତ୍ରୀ—
Jalajalā māṇiki 1. Shameless woman.
(ଜଳଜଳୀ ମାଣିକୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଓଲମୀ ସ୍ତ୍ରୀ—
2. An idiotic woman.

ଜଳଜଳା ମାଣିକୀ । ଜଳଜଳ କରି ଅନେଇଥାଏ ନଇବରି ପାଣବ—ଢଗ ।

ଜଳଜଳାମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ଗାଳି) ଅତି ନିର୍ଲଜ୍ଜ—
Jalajalā-muhāṅ (a term of abuse) Very shameless.
ଜଳଜଳାମୁହାଁ } ସ୍ତ୍ରୀ
ଜଳଜଳୀମୁହାଁ }

ଜଳଜଳା ହାଣ୍ଡି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବର୍ଜିତ ଓ ହାଣ୍ଡିକା)—
Jalajalā hāṇdi ୧ । ଅଶୌଚ ପରେ ଯେଉଁ ହାଣ୍ଡିକୁ ପାକଶାଳାରୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦିଆ ଯାଇଥାଏ; ବାଇଜ ହାଣ୍ଡି; ପରିତ୍ୟକ୍ତ ହାଣ୍ଡି—1. Earthen cooking pots thrown away from the cook-room (on the occasion of purificatory ceremonies); discarded cooking pots.
बाईजीहाँड़ि

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନିର୍ଲଜ୍ଜ ଓ ଅତି ଘୃଣ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. (figurative) A shameless and mean person.

୩ । ବହୁ ଛିଦ୍ର ଯୁକ୍ତ ହାଣ୍ଡି—
3 A porous earthen pot.

ଜଳଜଳିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଜଳକା (ଦେଖ)
Jalajaliā 1. Jalakā (See)
(ଜଳଜଳେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯେଉଁ ହାଣ୍ଡିରେ ଛିଦ୍ର ଥାଏ—
(ଜଳଜଳୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Having holes (said of an earthen pot).

୩ । ପାଣ୍ଡୁ, ଶୋଥ, ଜର ଆଦି ଯୋଗୁଁ ଫୁଲୁକା ଦିଶୁଥିବା (ଆଖି, ମୁହଁ, ଗାଲ)—3. (eyes, face, cheeks) Swollen through fever or dropsy.

ଜଳଜାନ—ଦେ. ବି. (ଆଧୁନିକ ଜଡ଼ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—
Jala-jāna ହାଇଡ୍ରୋଜେନ୍—Hydrogen
जलदान
जलजनक
(ଜଳଜନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଳଟୁଙ୍ଗି—ଦେ. ବି—ତଡ଼ାଗମଧ୍ୟସ୍ଥ କ୍ରୀଡ଼ାଗୃହ—
Jala-tuṅgi A pleasure-house built in the middle of a tank.

ଜଳଡିମ୍ବ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ଡିମ୍ବ=କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରାଣୀ)—
Jala dimba ୧ । ଶାମୁକା; ଶମ୍ବୁକ—1. Oyster.
୨ । ଗେଣ୍ଡା—2 Snail.

ଜଳଡୁଗି—ପ୍ରାଦେ. ବି. (କଟକ)—ଜଳଡୁବି (ଦେଖ)
Jala-dugi Jala-dubi (See)

ଜଳଡୁବି—ଦେ. ବି—ମନୁଷ୍ୟର ଆକସ୍ମିକ ଭାବରେ ଜଳରେ ମଗ୍ନ ହୋଇ ମରିବା—Death by a drowing; a watery death.
Jala-dubi
जलडूबि
जलडुबी

× × ଅଛି ଗୋରୁ, ସାପକାମୁଡ଼ା, ଜଳଡୁବି ମାମଲା ପଡ଼ିଲେ
ପୋଲିସରେ ଏତଲାର ଗର୍ଜ ହେଉଛି । ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ପ	ଓଅ	ଞ୍ଜ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲ୍ଭ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଝ	ନ୍

ଜଳତରଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ତରଙ୍ଗ)—
Ja̱la-taraṅga ପାଣିର ଢେଉ—Wave of water.
ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ବାଦ୍ୟ [୨ ଗୋଟି ଧାତୁ ବା କାଚ ବା ଚିନାବାସନ ଗିନାରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପରିମାଣରେ ଜଳ ରଖି ଦୁଇ ଖଣ୍ଡି କାଠି ଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ଗିନାମାନଙ୍କ ଧାରକୁ କୌଶଳ କ୍ରମେ ବଜାଇବା ଦ୍ୱାରା ସଙ୍ଗୀତର ସାରେଗାମା ପାଧାନି (ସପ୍ତକ) ସ୍ୱର ଉଦ୍ଭାବନ କରାଯାଏ]—
A musical instrument consisting of a set of chinaware, glass or metal cups filled with water and tuned to produce the different notes of the musical scale by sriking the rims with two thin sticks; Zylophone

ଜଳତରଙ୍ଗ
ଜଳତରଙ୍ଗ

ଜଳତରଙ୍ଗ ମୋଚଙ୍ଗ ଧରୁ । ଅଭିମନ୍ୟୁ, ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

[ଦ୍ର—କାଠର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଖଣ୍ଡମାନ କାଷ୍ଠ ତାକୁ ସାରେଗାମାପାଧାନି ସ୍ୱରଗ୍ରାମ ଅନୁସାରେ ଖଞ୍ଜି ତାହାକୁ ୨ ଖଣ୍ଡ କାଠି ଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରିବା ଯନ୍ତ୍ରକୁ କାଷ୍ଠତରଙ୍ଗ (Zylophone) ବୋଲାଯାଏ, ଏହିପରି ଲୌହତରଙ୍ଗ ବାଜା ମଧ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ ।]
୨ । ପାଣିର ଢେଉ ଆକାରରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହାତର ଚୁଡ଼ି ବା ଗୋଡ଼ର ମଲ—2. Bangles or anklets apshed like undulating waves.

ଜଳତର୍ପଣ—ସଂ. ବି. (୪ର୍ଥୀ ତତ୍; ଜଳ+ତର୍ପଣ)—
Ja̱la-tarpaṇa ପିତୃଲୋକଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅଞ୍ଜଳି ଦ୍ୱାରା ମନ୍ତ୍ରୋଚ୍ଚାରଣ ପୂର୍ବକ ଜଳଦାନ—Libation of water offered to the manes of one's ancestors.

ଜଳତ୍ରାସ—ସଂ. ବି. (୫ମୀ ତତ୍; ଜଳ+ତ୍ରାସ)—
Ja̱la-trāsa ୧ । ପାଣି ଦେଖିଲେ ଡରିବା—
1 Terror at the sight of water,
୨ । ଜଳାତଙ୍କ ରୋଗ—2. Hydrophobia.
[ଦ୍ର—ଏ ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ ପ୍ରାଣୀ ପାଣି ଦେଖିଲେ ଡରେ ।]

ଜଳଦ—ସଂ. ବି. (ଜଳ+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା ସଂସାରକୁ ଜଳ
Ja̱lada ଦିଏ)—୧ । ମେଘ—1. Cloud.
୨ । ମୁସ୍ତକ; ମୁଥା (ଏହାର ରସ ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରରେ ଅନୁପାନ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ବୋଲି)—2. A fragrant bulbuous root of grass (often used as a vehicle in Indian medicines).
୩ । କର୍ପୂର (ହ୍ରୁ. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Camphor.
ବିଣ.—ଜଳଦାନକାରୀ—Giving water.

ଜଳଦକାଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳଦ+କାଳ)—ବର୍ଷାଋତୁ
Ja̱lada-kāla (ହ୍ରୁ. ଶବ୍ଦସାଗର)—The rainy season.

ଜଳଦଗମ୍ଭୀର—ସଂ. ବି. (ଉପମିତ କର୍ମଧା; ଜଳଦ+ଗମ୍ଭୀର)—ମେଘ
Ja̱lada-gambhira ଗର୍ଜନ ପରି ଗମ୍ଭୀର (ଯଥା; ସ୍ୱର, ଶବ୍ଦ)—
Deep and grave (rumbling); like the rumbling of clouds (voice, sound.)

ଜଳଦାଗମ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳଦ+ଆଗମ;—୧ । ଆକାଶରେ
Ja̱ladāgama ମେଘୋଦୟ—1. The appearance of rain-clouds in the sky.
୨ । ବର୍ଷା ଋତୁ—1. The rains; the rainy season.
୩ । ବର୍ଷାଋତୁର ଆରମ୍ଭ—
3. The advent of the rainy season.

ଜଳଦାନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ଦାନ)—୧ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
Ja̱la-dāna ପିଇବାକୁ ଜଳ ଦେବା—1. Giving of water to another to drink.
୨ । ଜଳତର୍ପଣ—
2. Libation of water to one's deceased ancestors.

ପିତୃଦେବତାଙ୍କ ସେ ଜଳଦାନ ଦେଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୩ । ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ଦାନ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ହାତକୁ ଟିକିଏ ଜଳ ଦେବା—3. The ceremony of giving a little water to the hands of a Brāhmaṇa before handing over a gift.

ଜଳଦି—ବୈଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ଫା. ଜଲ୍‌ଦୀ)—ଅତି ଶୀଘ୍ର—
Jaladi Very quickly or swiftly; very soon.
ଶୀଘ୍ର
ଜଲଦ୍
ଚଳନ୍ତୁ ଦୁଇ ଘର ଜଳଦି ଜଳଦି ଅଶ୍ରମକୁ ଫେରି ଆସିଲେ ।
ଗୋଲକଣ୍ଡ, ଓଡ଼ିଆ ରାମାୟଣ ।

ଜଳଦୀକ୍ଷା—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର; ବାଇବଲ୍)—ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍ ଧର୍ମରେ
Ja̱la-dikshā ଦୀକ୍ଷିତ ହେବା ବ୍ୟକ୍ତିର ପାଣିରେ ବୁଡ଼ିବା ରୂପ କର୍ମ; ଡୁବନ—Baptism.

ଜଳଦୀକ୍ଷା ଗୁରୁ—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ; ବାଇବଲ୍)—ଜଳରେ
Ja̱ladikshā guru 'ଡୁବନ' ଦ୍ୱାରା ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍ ଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ କରାଇବା ପୁରୋହିତ—Baptist; baptiser.

ଜଳଦୀକ୍ଷିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ; ବାଇବଲ୍)—ଡୁବନ କର୍ମଦ୍ୱାରା
Ja̱la-dikshita ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ—Baptised.

ଜଳଦେବ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଜଳ+ଦେବ)—୧ । ବରୁଣ—
Ja̱la-deba 1. Baruṇa; the Deity presiding over water.
(ଜଳଦେବତା—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ଜଳର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବତା—
2. A water-nymph; a naiad.

ଜଳଦୋଷ—ସଂ. ବି.(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ଦୋଷ)—୧ । ଶରୀରାଭ୍ୟନ୍ତରସ୍ଥ
Ja̱la-dosha ଦୂଷିତ ଜଳର ବୃଦ୍ଧି; ଜଳୋଦର ରୋଗ—
1. Dropsy.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଆଖି' ନ ପାଇଲେ 'ଆଖୀ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ;'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ ଦେଖିବେ ।

୨ । ବିଶୁଦ୍ଧ ପାନୀୟ ଜଳର ଅଭାବ ପରିଲକ୍ଷିତ ହେବା ସ୍ଥାନର ଦୋଷ—1. Defect of a locality consisting of want of pure drinking water.

୩ । ଅଣ୍ଡକୋଷରେ ଦୂଷିତ ଜଳର ବୃଦ୍ଧି; କୁରୁଣ୍ଡ—
3. Accummulation of water or serum in the testicles; hydrocele

[ଦ୍ର—ଗୋଟିଏ ଅଣ୍ଡକୋଷରେ ଜଳବୃଦ୍ଧି ହେଲେ ଏକଶିରା ଓ ଦୁଇଟି ଯାକ କୋଷରେ ହେଲେ କୁରୁଣ୍ଡ କୁହାଯାଏ ।]

ଜଳଦ୍ରୋଣୀ— ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ଦ୍ରୋଣୀ)—କ୍ଷେତ୍ରାଦି
Jala-droṇi ସେଚନାର୍ଥ ପାଣି ଉଠାଇ ଫୋପାଡ଼ିବାର ଯନ୍ତ୍ର; ଜଳସେଚନୀ; ସେଣା; ସୋଢ଼ୁଅ—A contrivance or bucket for lifting and throwing water for irrigation purposes.

ଜଳଧର— ସଂ. ବିଣ. (ଜଳ+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଜଳଧାରଣକାରୀ
Jaladhara Holding or containing water.
ସଂ. ବି.—୧ । ମେଘ—1. Cloud.
୨ । ସମୁଦ୍ର—2. The ocean.
୩ । ମୁଥା—3. Bulbuous grass-root.
୪ । ତିନିଶ ବୃକ୍ଷ (ଦେଖ)—
4. Tiniśa (tree) (See)
ଦେ. ବି. ପୁଂ.—୧ । ଲୋକଙ୍କ ନାମ—
1. A name given to males.
୨ । ପାଣି ବୁହାଳି—2, A water-carrier.

ଜଳଧର କହେ ହଳଧରକୁ ତ କଥର କପାଁ ମଲେ ?
ସ୍ୱର୍ଗରୁ ପଡ଼ିଲେ ପଞ୍ଚପାଣ୍ଡବ ମାର ବନବାସ ଗଲେ । ପ୍ରହେଳିକା ।

ଜଳଧାରୀ—ସଂ. ବି.—ପଥର ବା ଧାତୁର ପାତ୍ରୀ ଯହିଁ ମଧ୍ୟରେ ଶିବଲିଙ୍ଗ
Jala-dhāri ସ୍ଥାପିତ କରାଯାଏ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—A plate or slab of stone or metal on which an image of Śiba is placed for worship.

ଜଳଧାମା—ଦେ. ବିଣ.—(ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ)—ଜଳଜାତ—
Jala-dhāmā Growing in the water.

ବୃକ୍ଷର ନାମରେ ରମ୍ଭା, ବେଳ ଫୁଲ ଜଳଧାମା
ବାମା ନେତ୍ରଛିତ ଲତା ମୁଖ ଜାତ, ଠିକ ମଣ୍ଡପତ ନାମା ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଜଳଧାରା—ସଂ. ବି — (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ଧାରା)—୧ । ଜଳର
Jala-dhārā ପ୍ରବାହ—1. Current or stream of water.
୨ । ଅବିଶ୍ରାମ ଭାବରେ ତଳକୁ ପଡ଼ୁଥିବା ପାଣିର ଧାର—
2. Continuous dropping of water.
୩ । ବୃଷ୍ଟିଧାରା; ଅସରା—3. A shower of rain.
୪ । ଏକପ୍ରକାର ତପସ୍ୟା, ଯହିଁରେ ତପସ୍ୟା କରିବା ଲୋକ ଉପରେ ଅନ୍ୟ ଲୋକମାନେ ଅବିରତ ପାଣିର ଧାରା ଢାଳୁ ଥାଆନ୍ତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) –4. A kind of penance in which water is constantly poured over the practiser.

ଜଳଧି –ସଂ. ବି.—(ଜଳ+ଧା ଧାତୁ+ଅଧିକରଣ. ଇ)—୧ । ବାରିଧି;
Jaladhi ସାଗର; ସମୁଦ୍ର—1. The sea; the ocean.
୨ । ଶତଲକ୍ଷ କୋଟି ସଂଖ୍ୟା—
2. One hundred of trillion (number)

ଜଳଧିଗା—ସଂ. ବି. (ଜଳଧି+ଗମ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Jaladhigā ୧ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ—1. The Goddess of wealth.
୨ । ନଦୀ—2. River.

ଜଳଧିଜ—ସଂ. ବିଣ (ଜଳଧି+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Jaladhija ସମୁଦ୍ରୋଦ୍ଭବ—Born of the ocean
ବି—ଚନ୍ଦ୍ର—The moon.
[ଦ୍ର—କ୍ଷୀରସମୁଦ୍ରମନ୍ଥନରୁ ଏ ବାହାରିଥିଲେ ।]

ଜଳଧିଜା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜଳଧି+ଜନ୍ ଧାତୁ+ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Jaladhijā ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ (କ୍ଷୀରସମୁଦ୍ରମନ୍ଥନରୁ ଏ ବାହାରିଥିବାରୁ ଓ ଜଳଦେବ ବରୁଣଙ୍କ ପାଳିତା କନ୍ୟା ଥିବାରୁ)—The Goddess of wealth.
ଜଳଧିତନୟା, ଜଳଧିସୁତା } ଅନ୍ୟରୂପ

ଜଳନକୁଳ—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍; ଜଳ+ନକୁଳ)—ଓଧ—
Jala-nakula Otter.

ଜଳନାଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଳନାଳୀ)—ଜଳନାଳୀ (ଦେଖ)
Jala nāla Jalanāli (See)
नाला
नहर

ଜଳନାଳୀ—ସଂ. ବି.(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ନାଳୀ)—୧ । ପାଣିନାଳ; କୁଲ୍ୟା—
Jala-nāli 1. Water-course; canal.
୨ । ନର୍ଦ୍ଦମା; ପାଣିମାହାରୀ—
2. Water-channel; drain.

ଜଳନିଧି—ସଂ. ବି. (ଜଳ+ନି+ଧା ଧାତୁ+ଅଧିକରଣ ଇ)—
Jala-nidhi ୧ । ଜଳଧି (ଦେଖ)
1. Jaladhi (See)
୨ । ଚାରିସଂଖ୍ୟା—2. The number four.

ଜଳନିର୍ଗମ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ନିର୍ଗମ)—
Jala-nirgama ୧ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ଜଳ ବୋହିଯିବା—
(ଜଳନିର୍ଗମନ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. The flowing out of water from a place.
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ପାଣିମାହାରୀ—2. Drain for water.

ଜଳନୀଳିକା—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଜଳ+ନୀଳିକା)—
Jala-nilikā ପାଣି ଉପରେ ପଡ଼ିବା ଶିଉଳି; ନେଳୀ—
(ଜଳନୀଳୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Green moss formed on the surface of water.

୧	ଇ	ଓ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସୃ	ତ୍ଥ	ଗ୍ଧ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଥ	ଈ	ନ୍ତ

ଜଳନ୍ତ— ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଜ୍ୱଲତ୍)—ଜ୍ୱଳନ୍ତ (ଦେଖ)
Ja<u>l</u>anta Jwa<u>l</u>anta (See)

ଜଳନ୍ତର—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଗଞ୍ଜାମର ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଚୀନ ରାଜ୍ୟ—
Ja<u>l</u>antara Name of an ancient estate in Ganjam.

[ଦ୍ର—ଏ ରାଜ୍ୟର ରାଜା କବିସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ଥିଲେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ତାଙ୍କ କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ରର ଗୀତମାନ ରାଜା ବାଲୁକେଶଦେବଙ୍କ ନାମରେ ଭଣିତା କରିଥିଲେ ।]

ଜଳନ୍ତା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୱଲତ୍)—୧ । ଜଳୁଥିବା—
Ja<u>l</u>antā 1. Burning.
जलन्त ଜଳନ୍ତା ଅଙ୍ଗାର ତେଜରେ ପ୍ରଦୀପିତ ।
जलाउ,जलती କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଆଦି ।

୨ । ଯହିଁରେ ଜଳନ୍ତ ନିଆଁ ଥାଏ—2 Having fire burning in it; containing blazing fire.
(ଯଥା—ଜଳନ୍ତା ଚୁଲି ।)

ଜଳନ୍ତା ନିଆଁରେ କୁଟା ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରିୟା (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—
Ja<u>l</u>antā niāñre kuṭā pakā(ke)ibā କ୍ରୋଧ, ବିପତ୍ତି ବା ବିରକ୍ତିବେଳେ ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା ବା ସେସବୁ ବଢ଼ାଇବା ଭଳି କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା (ତୁଳନା କର—"କଟା ଘାଆରେ ଚୂନ ମାଡ଼ିବା")—
To add fuel to the fire.

ଜଳନ୍ଧର—ସଂ. ବି. (ଜଳଂ=ଜଳକୁ+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)
Ja<u>l</u>andhara ୧ । ଅସୁରବିଶେଷ—1. Name of a Demon.

[ଦ୍ର—ଏ ଶିବଙ୍କ କୋପାଗ୍ନିରୁ ସମୁଦ୍ରରେ ଜନ୍ମିଥିଲା । ଏ ଜନ୍ମ ହେଲାକ୍ଷଣି ଏପରି କାନ୍ଦିଲା ଯେ ତହିଁରେ ଦେବତାମାନେ ବ୍ୟଥିତ ହୋଇ ସମୁଦ୍ରକୁ ପଚାରିବାରୁ ଏ ମୋ ପୁତ୍ର ବୋଲି ସମୁଦ୍ର କହି ଏହାକୁ ପାଳିବାକୁ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରିବାରୁ ବ୍ରହ୍ମା ଏହାକୁ କୋଳରେ ନେଲେ; ଏ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଦାଢ଼ୀକୁ ଜୋରରେ ଟାଣିବାରୁ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଆଖିରୁ ପାଣି ଗଡ଼ିଲା । ଏଥି ପାଇଁ ଏହାର ନାମ ଜଳନ୍ଧର ହେଲା । ଏ ବଡ଼ ହୋଇ ଅମରାବତୀ ଅଧିକାର କରିବାରୁ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କପକ୍ଷରୁ ଶିବ ଏହା ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କଲେ । ସ୍ୱାମୀକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଏହାର ସ୍ତ୍ରୀ ବୃନ୍ଦା (କାଳନେମିର କନ୍ୟା) ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ପୂଜା କଲା ଓ ଏଥିଯୋଗୁଁ ଶିବ ତାକୁ ପରାସ୍ତ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । ବିଷ୍ଣୁ କୂଟ କରି ବୃନ୍ଦା ନିକଟକୁ ଯିବାରୁ ବୃନ୍ଦା ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ପୂଜା ବନ୍ଦ କଲା ଓ ଇତ୍ୟବସରରେ ଜଳନ୍ଧର ଯୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରାଣ ହରାଇଲା । ବୃନ୍ଦା ଏହା ସଙ୍ଗେ ସହମରଣ ଲଭିଲା ଓ ପରଜନ୍ମରେ ତୁଳସୀ ରୂପ ଧାରଣ କରି ସର୍ବତ୍ର ପୂଜା ପାଉଅଛି । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୨ । ପର୍ବତ—2. Mountain.

୩ । ଉତ୍ତରପଶ୍ଚିମ ଭାରତର ତୀର୍ଥବିଶେଷ—
3. Name of a holy place of pilgrimage in N. W. India.

୪ । ପଞ୍ଜାବ ପ୍ରଦେଶସ୍ଥ ନଗରବିଶେଷ—
4. Jalandar; a town in the Panjab.

ଜଳପ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ଜଳ୍ପ ଧାତୁ)—ଜଳପନ (ଦେଖ)
Ja<u>l</u>apa Ja<u>l</u>apana (See)

ମୋହର ବୁଦ୍ଧି ଅଟଇ ହେ ଅଳପ
କି ରୂପରେ ଭାରତ କରିବି ଜଳପ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

ଜଳପଞ୍ଜରୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାଲ+ପଞ୍ଜର)—ଝରକା; ଜଳାକବାଟ—
Ja<u>l</u>a-pañjarī Window; latticed window.

ଜଳପତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଜଳ+ପତି)—୧ । ବରୁଣ—
Ja<u>l</u>a-pati 1. Sea-god

୨ । ସମୁଦ୍ର—2. The ocean.

ଜଳପଥ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ପଥ)—
Ja<u>l</u>a-patha ୧ । ପାଣି ବୋହିଯିବା ବାଟ—
1 An outlet for water

୨ । (୭ମୀ ତତ୍;) ନଦୀ ଓ ସମୁଦ୍ର ଆଦି; ଯେଉଁ ବାଟେ ନୌକା ଦ୍ୱାରା ଲୋକେ ଯିବା ଆସିବା କରନ୍ତି—
2. Water used as passage.

ଜଳପନ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ଜଳ୍ପନ)—କଥନ; ଜଳ୍ପନ—
Ja<u>l</u>apana Speaking; talking.

ଜଳପା—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ଜଳ୍ପନ)—କଥା; ବଚନ—
Ja<u>l</u>apā Words

ଜଳନ୍ତର ପୁରନ୍ଦର ଗୃହଁ ଜଳପାରେ
ରସିକଜ ରସିକା ରସ କୁତୁହଳ ପାରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଜଳପାଇ—ଦେ. ବି—୧ । ବରପୋଲି ନାମକ ଗଛ ଓ ତହିଁର ଆମ୍ବଡ଼ା ପରି ଛୋଟ ଅମ୍ଳ ଫଳ—1. The wild olive tree and its fruit; Elæocarpus Serratus.
Ja<u>l</u>a-pāi
जलपाई
जलपाइ

[ଦ୍ର—ଏହା ରୁଦ୍ରାକ୍ଷ ଜାତୀୟ ଗଛ । ହିମାଳୟରେ ଓ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ଅରଣ୍ୟରେ ଜନ୍ମେ । ଏଥିର କଞ୍ଚା ଫଳ ଆଚାର ଓ ଚଟଣୀ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଓ ପାଚିଲା ଫଳ ଖିଆଯାଏ ।]

୨ । ଲୁଣିଆ ପାଣି ପଶୁଥିବା ସମୁଦ୍ରୋପକୂଳସ୍ଥ ନିମ୍ନଭୂମି—
2. Low water-logged land along the sea-coast.

[ଦ୍ର—ମେଦିନୀପୁର ଓ ବାଲେଶ୍ୱର ଅଞ୍ଚଳରେ ଏପରି ଭୂମି ଦେଖାଯାଏ । ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ଏହା ଜଳରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ ।]

୩ । ଜଳାଭୂମି; ଜୋଡ଼ୀ ଭୂମି—3. Marshy land.

ଜଳପାତିଆ—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ସ୍ୱରକାରୀ ପକ୍ଷୀ—
Ja<u>l</u>a-pātiā A kind of singing bird.

ଜଳପାତ୍ର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ପାତ୍ର)—
Ja<u>l</u>a-pātra ୧ । ପାଣି ରଖିବା ପାତ୍ର—
1. Water-vessel.

[ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ]

୨ । ଯେଉଁ ପାତ୍ରରୁ ପାଣି ପିଆଯାଏ—
2. Drinking vessel.

ଜଳପାନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ପାନ)—ପାଣି ପିଇବା—
Ja**l**a-pāna Drinking of water.
ଦେ. ବି—୧ । ପାଣି ପିଇବା ପୂର୍ବରୁ ଖୁଆଯିବା ଲଘୁ ଖାଦ୍ୟ;
जलखाबार ଜଳଖିଆ—1. Light refreshment;
जलपान luncheon; breakfast; tiffen
୨ । ମିଷ୍ଟାନ୍ନ—2. Sweetmeat.

କୌଣସି ଦେବକନ୍ୟା ବ୍ରାହ୍ମଣ ଜଳପାନ ମାଗି ବସିଲେ
ସାଥୀରେ ଚନ୍ଦ୍ରଧଙ୍କ ପାଞ୍ଚ ସାତ ଗୁଞ୍ଜା ଚୂଡ଼ା ଧର
ପଛକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି ଫକୀରମୋହନ- ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଜଳପାନି—ପ୍ରାଦେ. ବି (ବାଲେଶ୍ୱର) (ଭୁଲ. ବ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଜଳପାଣି)
Ja**l**a-pāni ଛାତ୍ରକୁ ମିଳୁଥିବା ମାସିକ ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟ; ଛାତ୍ରବୃତ୍ତି—
Stipend; scholarship.

ଜଳପାହି—ଦେ. ବି—ଜଳପାଇ (ଦେଖ)
Ja**l**a-pāhi Ja**l**apāi (See)

ଜଳପିଚିକା—ଦେ. ବି—ସୁଗନ୍ଧ ଜଳ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଉତ୍ସବାଦିରେ ନିମନ୍ତ୍ରିତ
Ja**l**a-pichikā ଲୋକଙ୍କ ଉପରକୁ ମାରିବା ପିଚକାରୀ—
पानीकि पिचकारी Syringe used for spraying scented water over guests.

ଜଳପିପ୍ପଳୀ—ସଂ. ବି—କଚରଙ୍ଗା (ଦେଖ)
Ja**l**a-pippa**l**i Kacharangā (See)
(ଜଳପିପ୍ପଳିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଳପିବା—ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି (ସଂ. ଜଳ୍ପ)—୧ । ଗପିବା—
Ja**l**apibā 1. To talk.
जल्पना ୨ । ପ୍ରଳାପ କରିବା; ବୃଥାରେ ଗପିବା—
जल्पना 2. To talk in vain; to rave.
ଜଳସ୍ଥଳୁ ବଳସ୍ଥଳୁ ଏବେ ଭରେ କର ଜାତ୍ରରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।

ଜଳପିମ୍ପି—ଦେ. ବି—ଜଳଫିମ୍ପି (ଦେଖ)
Ja**l**a-pimpi Ja**l**a-phimpi (See)

ଜଳପ୍ରଣାଳୀ—ସ ବି—ଜଳନାଳୀ (ଦେଖ)
Ja**l**a-pranā**l**i Ja**l**a-nā**l**i (See)

ଜଳପ୍ରଦାନ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ପ୍ରଦାନ)—
Ja**l**a-pradāna ଜଳଦାନ (ଦେଖ)
Ja**l**adāna (See)

ଜଳପ୍ରପା—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ପ୍ରପା=ଶାଳା)—
Ja**l**a-prapā ଜଳଦାନଗୃହ; ଜଳଛତ୍ର—A place where water is freely distributed to the thirsty.

ଜଳପ୍ରପାତ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ପ୍ରପାତ)—
Ja**l**a-prapāta ୧ । ଉଚ୍ଚସ୍ଥାନରୁ ଜଳର ପତନ—
1. Falling down of water from a high place.
୨ । ପର୍ବତ ଉପରୁ ଗଡ଼ୁଥିବା ଝରଣା—
2 Waterfall; a cascade

ଜଳପ୍ରବାହ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ପ୍ରବାହ)—ଜଳର ସ୍ରୋତ—
Ja**l**a-prabāha Current of water.

ଜଳପ୍ରାୟ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜଳ+ପ୍ରାୟ=ପ୍ରଚୁର)—
Ja**l**a-prāya ଜଳମୟସ୍ଥାନ; ଜଳାଭୂମି—
Marshy place; swamp.
ବିଣ—ଜଳବହୁଳ; ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ—Water logged; over-flowing with water.

ଜଳପ୍ରିୟ—ସ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜଳ+ପ୍ରିୟ)—ଯେ ଜଳକୁ ସୁଖପାଏ—
Ja**l**a-priya Fond of water.
ବି—୧ । ଚାତକ ପକ୍ଷୀ—1. A species of swallow.
୨ । ମତ୍ସ୍ୟ—2. Fish.

ଜଳପ୍ଲାବନ—ସ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍; ଜଳ+ପ୍ଲାବନ)—୧ । ବନ୍ୟା; ବଢ଼ି—
Ja**l**a-p**l**ābana 1. Inundation; flood.
୨ । ଜଳ ମାଡ଼ି ଦେଶ ବୁଡ଼ିଯିବା—2. Deluge.

ଜଳପ୍ଲାବିତ—ସ. ବିଣ. (ତୃତୀୟା ତତ୍, ଜଳ+ପ୍ଲାବିତ)—
Ja**l**a-p**l**ābita ଜଳରେ ମଗ୍ନ; ଜଳରେ ଆଚ୍ଛନ୍ନ (ଦେଶ)—
(a place) Inundated or overspread with flood; deluged.

ଜଳଫିମ୍ପି—ଦେ. ବି—ଦଳଫିମ୍ପି; ଡାହୁକଜାତୀୟ କୁଳେଚର ବର୍ଗର
Ja**l**a-phimpi ୧୨।୧୬ ଅଙ୍ଗୁଳ ଦୀର୍ଘ ଓ ଡେଙ୍ଗା ଗୋଡ଼ ଥିବା
जलपिंपि; ପକ୍ଷିବିଶେଷ; ଜଳକୁକ୍କୁଟ—
मुरगाबी A small bird living near water; The Jacana or Sora; Mitopidus Indicus (with long spreading toes); the Pheasant Jacana; Hydrophasianus Chirurgus; the Surgeon bird.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ପୋଖରୀର ପାଣିକୂଳରେ ଥାଆନ୍ତି ଓ ଦଳ ଉପରେ ଡେଙ୍ଗା ଗୋଡ଼ରେ ଖୁବ୍ ଦଉଡ଼ି ପାରନ୍ତି । ଗୋଡ଼ର ଚାରୋଟି ପାଦରେ ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ ୪ ଗୋଟି ନଖ । ଏମାନେ ପିଁ ପିଁ ଶବ୍ଦ କରନ୍ତି; ମୁଣ୍ଡ ଓ ପିଠି କଳା ଓ ଛାତି ଓ ପେଟ ଧଳା; ଅଣ୍ଟା ଲମ୍ବ ଓ ଥଣ୍ଟର ଅଗ ବଙ୍କା; ଡେଣା ଛୋଟ, ଲାଞ୍ଜ ଛୋଟ ଓ ଖଇରି]

ଜଳବଜା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଜଳସ୍ପୃଷ୍ଟ—
Ja**l**a-bajā 1. Touched with water.
ଜଳବଜା ସବଳେ ଦେଲେ ଦେହ ଭୋଗି । କୃଷ୍ଣସିଂ- ମହାଭାରତ ବନ ।
୨ । ଜଳସିକ୍ତ—2. Sprinkled with water.

ଜଳବରଣ୍ଡ—ସ. ବି—ବାଡ଼ିଫୁଟ୍ଟି; ପାଣିବସନ୍ତ—
Ja**l**a-baranta Chicken-pox.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇପ୍ର	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍

ଜଳବଲ୍କଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଜଳ+ବଲ୍କଳ)—
Ja‌la-balkala ଦଳ; ବୋରଝାଞ୍ଜି—Aquatic weeds floating over the surface of water; Salvinia Cucullata.

ଜଳବଲ୍ଲୀ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ବଲ୍ଲୀ)—
Jala-ballī ଶୃଙ୍ଗାଟକ ବା ଶିଙ୍ଘଡ଼ା ଲତା—
The Water-chestnut creeper.

ଜଳବସ୍ତି—ସଂ. ବି—ନାଭି ବୁଡ଼ିବା ଭଳି ପାଣିରେ ବସି ଗୋଡ଼ର ଦୁଇ
Jala-basti ବୁଢ଼ା ଆଙ୍ଗୁଠି ଭୂମିରେ ଲଗାଇ ଶୂନ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ; ଦୁଇ ଗୁଲ୍ଫ ଉପରେ ଗୁହ୍ୟକୁ ଆକୁଞ୍ଚନ ପ୍ରସାରଣ କରିବା (ଏହାକୁ ଉତ୍କଟାସନ ମଧ ବୋଲାଯାଏ)—
An exercise consisting of sitting in water while expanding and contracting the anus.

ଜଳବାୟସ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ବାୟସ)—
Jala-bāyasa ପାଣିକୁଆ ପକ୍ଷୀ—A black webfooted
कौड़िल्ला aquatic bird; the Cormorant.

ଜଳବାୟୁ—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର; ଜଳ+ବାୟୁ)—
Jala-bāyu କୌଣସି ସ୍ଥାନର ଜଳ ଓ ବାୟୁର ବିଶେଷତ୍ୱ; (ଏହା
ଜଳବାୟୁ, ଜଳହାଓୟା ଉପରେ ଅଧିବାସୀଙ୍କର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ନିର୍ଭର କରେ)-
आबहावया Climate; the special incidents of the water and air of a locality.

ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର)—
Jalabāyu paribarttana ଏକ ସ୍ଥାନର ଜଳବାୟୁ ଦ୍ୱାରା ଶରୀରର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ନଷ୍ଟ ହେଲେ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟପରିବର୍ତ୍ତନ ପାଇଁ ଉକ୍ତ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ବାସପରିବର୍ତ୍ତନ—
Change of climate; change of residence for the improvement of one's health.

ଜଳବାହ—ସଂ. ବିଣ. (ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ; ଜଳ+ବହ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ
Jala-bāha ଅ)—ପାଣି ବୁହାଳି; ଯେ ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ
(ଜଳବାହକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସ୍ଥାନକୁ ପାଣି ବହେ—
Water-carrier.
ବି—ମେଘ—Cloud.

ଜଳିବି—ଦେ. ବି—ଜିଳିବି (ଦେଖ)
Jalabi Jilibi (See)

ଜଳବିନ୍ଦୁ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ବିନ୍ଦୁ)—
Jala-bindu ୧ । ପାଣିର ଟୋପା—1. Drop of water.
୨ । ପାଣିର ଶୀକର—2. Fine drops of water; sprays of water.

ଜଳବିପ୍ରୁଷ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଳ+ବିପ୍ରୁଷ୍=ଜଳବିନ୍ଦୁ)—
Jala-biprusha ଜଳବିନ୍ଦୁ—Drop of water.

ବିମଳଜଳ ଗାଲୋପୃଳେ ଜଳ
ବିପୃଷ କ ପତ୍ରବାରେ ଟଳଟଳ । ଉଦ୍ଧ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଜଳବିମ୍ବ—ସଂ ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ବିମ୍ବ)—ପାଣି ଫୋଟକା—
Jala-bimba A bubble of water.

ଜଳବିଷୁବ—ସଂ. ବି—ଭୁଲା ସଂକ୍ରାନ୍ତି—
Jala-bishuba The crossing of the sun over the boundary line between the Virgo and the Libra

ଜଳବୁଦ୍ବୁଦ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ବୁଦ୍ବୁଦ)—
Jala-budbuda ଜଳବିମ୍ବ (ଦେଖ)
Jala-bimba (See)

ଜଳବୃଦ୍ଧି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ବୃଦ୍ଧି)—
Jala-bruddhi ଜଳଦୋଷ ୧,୩ (ଦେଖ)
Jala-dosha 1, 3 (See)

ଜଳବୃଶ୍ଚିକ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ବୃଶ୍ଚିକ)—
Jala-bruschika ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାଛ; ବାଗ୍ଦମାଳିଆ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି—
Prawn.

ଜଳବେଣୀ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ବେଣୀ)
Jala-benī ଜଳର ଧାର; ଜଳସ୍ରୋତ—A current or continuous flow of water.

ଜଳବେତସ—ସଂ. ବି—ନଈପାଳଙ୍ଗ ଶାଗ; ପାଣି ପାଳଙ୍ଗ; ପାଣି-
Jala-betasa ବେତ୍ସ—A wild variety of Rumex
ସଂ. ନଦୀକୂଳପ୍ରିୟ, Vesircarius (growing on river-
ପରିବ୍ୟାଧ, ନିକୁଞ୍ଜକ banks).
(ଜଳବାନୀର—ଅନ୍ୟନାମ)
[ଦ୍ର—ଏହା ପାଳଙ୍ଗ ଜାତୀୟ ଶାକଗୁଳ୍ମ; ନଈ କୂଳରେ ଜନ୍ମେ । ଏହା ଶାଗ ରୂପେ ପାଚନରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଜଳବ୍ୟଥ—ସଂ. ବି—କଉ ମାଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jala-byatha The Anabis fish.
(ଜଳବ୍ୟଧ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଳବ୍ୟାଳ—ସଂ. ବି—ପାଣିଧଣ୍ଡ ସାପ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jala-byāla Water-serpent.

ଜଳବ୍ରାହ୍ମୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—ହିଡ଼ିମିଚ୍ଚ ଶାଗ (ଏହା ପାଣି କୂଳରେ ଜନ୍ମେ)-
Jala-brahmī An aquatic plant used as kichen-vegetable and medicine.

ଜଳଭୃତ୍—ସଂ. ବି. (ଜଳ+ଭୃ ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Jalabhrut ୧ । ମେଘ—1. Cloud.
୨ । କର୍ପୂରବିଶେଷ—2. A kind of camphor.
୩ । ଜଳପାତ୍ର—4. A water-vessel.
ସଂ ବିଣ.—ଯେ ଜଳକୁ ଧାରଣ କରେ—
Holding or containing water.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂିକ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଜଳମଗ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. (୭ମୀ ତତ୍; ଜଳ+ମଗ୍ନ)—୧ । ପାଣିରେ
Ja<u>l</u>a-magna ବୁଡ଼ିଯାଇଥିବା—1. Immersed or sunk in water
୨ । ପାଣି ଭିତରେ ବୁଡ଼ି ରହିଥିବା—
2. Lying below the surface of water.

ଜଳମଧୂକ—ସଂ ବି.—ଜଳାଶୟ ନିକଟରେ ଜନ୍ମିବା ଏକପ୍ରକାର ମହୁଆ
Ja<u>l</u>a-madhūka ଗଛ—A kind of Mahuā tree growing near water.
ସଂ. ନାମ—ଦୀର୍ଘପତ୍ରକ, ହ୍ରସ୍ୱପୁଷ୍ପକ, ସ୍ୱାଦୁ, ଗୌଳିକା, ମଧୂଳିକା, କ୍ଷୌଦ୍ରପ୍ରିୟ, ପତଙ୍ଗ, କୀଟରେଷ୍ଟ, ଗୌରକାୟ, ମାଂଗଲ୍ୟ, ମଧୁପୁଷ୍ପ
ଜଲମହୁଆ
जलमहुआ
[ଦ୍ର—ଏ ବୃକ୍ଷ ଦକ୍ଷିଣଭାରତର କୋଙ୍କଣ ଅଞ୍ଚଳରେ ଜନ୍ମେ । ଏହାର ପତ୍ର ମହୁଆ ପତ୍ର ଠାରୁ ବଡ଼ ଓ ଫୁଲ ସାନ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ଶୀତଳ, ବ୍ରଣନାଶକ, ବଳବୀର୍ଯ୍ୟବର୍ଦ୍ଧକ, ରସାୟନ ଓ ବମନ ନିବାରକ,—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଜଳମନ୍ଦିର—ସଂ ବି. (୭ମୀ ତତ୍; ଜଳ+ମନ୍ଦିର)—ଗ୍ରୀଷ୍ମ କାଳରେ
Ja<u>l</u>a-mandira ଶାନ୍ତି ଓ ଶୀତଳତା ଲାଭ ନିମନ୍ତେ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିବା ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଜଳବେଷ୍ଟିତ ଗୃହ ବା ମଣ୍ଡପ—
A summer-house surrounded by water.

ଜଳମୟ—ସଂ. ବିଣ.—(ଜଳ+ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟାର୍ଥେ. ମୟ)—ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ; ଜଳ-
Ja<u>l</u>amaya ପ୍ଲାବିତ—Overflowing with or full of water; watery.

ଜଳମଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ମଳ)—ଫେଣ—
Ja<u>l</u>a-ma<u>l</u>a Foam.

ଜଳମସି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ମସି)—୧ । ମେଘ—
Ja<u>l</u>a-masi 1. Cloud.
୨ । ଏକ ପ୍ରକାର କର୍ପୂର—2. A kind of camphor.

ଜଳମାତୃକା—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଜଳ+ମାତୃକା)—ଜଳରେ ବାସ
Ja<u>l</u>a-mātṛukā କରୁଥିବା ୭ଟି ଦେବୀ—A class of female Deities supposed to live in water.
[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ନାମ ମତ୍ସୀ, କୂର୍ମୀ, ବାରାହୀ, ଦର୍ଦ୍ଦୁରୀ, ମକରୀ, ଜଳୁକା ଓ ତନ୍ତୁକା—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଜଳମାନୁଷ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଜଳ+ମାନୁଷ)—ଏକ କଳ୍ପିତ
Ja<u>l</u>a-manusha ଜଳଜନ୍ତୁ, ଯାହା ଦେହର ନାଭି ଠାରୁ ଉପର-ଭାଗ ମନୁଷ୍ୟ ପରି ଓ ତଳ ଅଂଶ ମାଛ ପରି
(ଜଳମାନୁଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—A nymph said to have the upper half of the body resembling human limbs and the lower half resembling a fish; water-nymph.

ଜଳମାର୍ଗ—ସ. ବି—୧ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳମାର୍ଗ)—ଜଳ ବୋହିଯିବା
Ja<u>l</u>a-mārga ବାଟ; ପାଣିକାଢ଼ିବାରଯିବାର ନଳା—1. Water-course; water-channel or drain.
୨ । (୭ମୀ ତତ୍) ଜଳପଥ; ସମୁଦ୍ର ଓ ନଦୀଆଦିଦ୍ୱାରା ଯିବା ଆସିବା ପଥ—2. Passage by water; voyage.

ଜଳମାର୍ଜାର—ସଂ ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ମାର୍ଜାର)—ଓଧ—
Ja<u>l</u>a-mārjāra Otter.

ଜଳମୁକ୍—ସଂ. ବି. (ଜଳ+ମୁଚ ଧାତୁ=ତ୍ୟାଗ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍,
Ja<u>l</u>amuk ଜଳମୁଚ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ.)—ମେଘ—Cloud.
ସଂ. ବିଣ—ଜଳମୋଚନକାରୀ—Emitting water.

ଜଳମୂର୍ତ୍ତି—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜଳ+ମୂର୍ତ୍ତି; ମହାଦେବଙ୍କର ଆଠ
Ja<u>l</u>a-mūrtti ମୂର୍ତ୍ତି ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଜଳମୟୀ ମୂର୍ତ୍ତି ଥିବାରୁ)—ମହାଦେବ; ଶିବ—Siba.

ଜଳମୂର୍ତ୍ତିକା—ସଂ. ବି—କରକା; କୁଆପଥର—
Ja<u>l</u>a-mūrttikā Hail-stone.

ଜଳଯନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ଯନ୍ତ୍ର)—
Ja<u>l</u>ajuntra ୧ । ପାଣି ଉଠାଇବା ଯନ୍ତ୍ର—
1. A machine for lifting water.
୨ । ପାଣିଦ୍ୱାରା ଚାଳିତ ଯନ୍ତ୍ର—
2. Water-engine; water-mill.
୩ । ଜଳଘଡ଼ି; ଜଳଦ୍ୱାରା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ଘଡ଼ି—
3. Water-clock; a clepsydra.
୪ । ଜଳ ଛାଣିବାର ଯନ୍ତ୍ର—4. A filter.
୫ । ପିଚକାରୀ—5. Syringe

ବହଇ ଦକ୍ଷିଣ ପବନ
ଛାଡ଼ିଲେ ଜଳଯନ୍ତ୍ରମାନ—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୬ । ଜଳଦ୍ୱାରା ଚାଳିତ ପାଣିର ଫୁଆର—6. Mechanically contrived jets or springs of water.
ଦେ. ବି—ଖଟ ବା ସିନ୍ଦୁକ ଇତ୍ୟାଦି ଉପରକୁ ପିମ୍ପୁଡ଼ି ଓ ଜନ୍ତୁ ଉଠି ନ ପାରିବେ ଏଥିପାଇଁ ଯାହାର ଗୋଡ଼ ତଳେ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ପଥରକୁଣ୍ଡୀ—Stone saucers full of water on which the posts of bedsteads and safes etc are put to prevent ants from infesting them.
ଜଲଯନ୍ତ୍ର
जलयन्तर

ଜଳଯନ୍ତ୍ର ଗୃହ—ସଂ. ବି—୧ । ଜଳଟୁଙ୍ଗୀ—1. A pleasure-house
Ja<u>l</u>a-jantra gṛuha in the midst of water.
୨ । ଜଳର ଫୁଆରଯୁକ୍ତ ଗୃହ—
2. A house with dancing jets of water in it for summer use.
୩ । ଚାରିପାଖେ ଜଳ ବେଢ଼ିଥିବା ଆରାମ ଗୃହ—
3. A house surrounded with water.
[ଦ୍ର—ଗରମଦିନେ ଏ ଘରେ ରହିଲେ ଥଣ୍ଡା ଲାଗେ ।]

ଜଳଯନ୍ତ୍ରପୁର—ସଂ. ବି—ଜଳଯନ୍ତ୍ର ଗୃହ (ଦେଖ)
Ja<u>l</u>a-jantra-pura Ja<u>l</u>a-jantra gṛuha (See)
(ଜଳଯନ୍ତ୍ରମନ୍ଦିର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଳଯନ୍ତ୍ରପୁରେ ରମା ସଙ୍ଗତରେ ବସି
ହେଉଥାଇ ବନ—ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଙ୍ଖ	ଞ୍ଚ	ଣ୍ଟ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁଧ	ଙଅ	ଡ଼	ନ୍

ଜଳଯାତ୍ରା—ସଂ. ବି. (ଜଳ + ଯାତ୍ରା)—
Ja̱la-jātrā ୧ । (୭ମୀ ତତ୍;) ଜଳପଥରେ ଗମନ—1. A voyage.
୨ । (୪ର୍ଥୀ ତତ୍) ଜଳ ଆଣିବା ପାଇଁ ଯିବା—
2. Going to fetch water.
୩ । ଅଭିଷେକ ଆଦି ପାଇଁ ତୀର୍ଥରୁ ପବିତ୍ର ଜଳ ଆଣିବା ପାଇଁ ଗମନ—3. Starting for bringing water from certain sacred centres for the purpose of installation-bath.
୪ । ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କର ଜ୍ୟୈଷ୍ଠ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଉତ୍ସବ—4. A festival observed amongst the Baishṇabas on the full-moon of Jyaisṭha.
[ଦ୍ର—ଏହିଦିନ ବିଷ୍ଣୁ ମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କୁ ଶୀତଳ ଜଳରେ ସ୍ନାନ କରାଯାଏ ।]
୫ । ଦେବଉତ୍ଥାପନ (କାର୍ତ୍ତିକ ଶୁକ୍ଳ) ଏକାଦଶୀର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ଦିନ ରାଜପୁତାନାରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଉତ୍ସବବିଶେଷ—5 A festival observed in Rājaputānā on the 14th day of Kārtika (light half).
[ଦ୍ର—ଏହିଦିନ ଉଦୟପୁରର ରାଣା ସରଦାରମାନଙ୍କ ସହିତ ଖୁବ୍ ସମାରୋହରେ କୌଣସି ହ୍ରଦ ନିକଟକୁ ଯାଇ ସେଠାରେ ଜଳଦେବତାଙ୍କ ପୂଜା କରନ୍ତି । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]

ଜଳଯାତ୍ରୀ—ସଂ. ବି. (ଜଳଯାତ୍ରା + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ଜଳପଥରେ
Ja̱la-jātrī ଗମନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—A voyager.

ଜଳଯାନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ + ଯାନ)—ଜଳପଥରେ ଯିବା
Ja̱la-jāna ଆସିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ନୌକା ଆଦି—
Boat; vessel; a ship.

ଜଳଯୋଗ—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ) —ଜଳଖିଆ—
Ja̱la-joga Light refreshment; luncheon; tiffen.

ଜଳରଙ୍କ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜଳ+ରଙ୍କ)—ବଗ—
Ja̱la-raṅka The Ardea Nivea, an aquatic bird

ଜଳରଙ୍କୁ—ସଂ. ବି. (ଜଳ + ରଙ୍କୁ)—ଦାତ୍ୟୂହ ବା ଡାହୁକ ପକ୍ଷୀ—
Ja̱la-raṅku An aquatic bird; Tringa Geonsis; the water-hen.

ଜଳରଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—୧ । ପାଣିଭଉଁରୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
Ja̱la-raṇḍa 1. Eddy; whirlpool.
୨ । ଜଳକଣା—2. Particles of water.
୩ । ସାପ (ହି ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Serpent.

ଜଳରଥ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ + ରଥ)—ନୌକା—
Ja̱la-ratha Boat.

ମରକତ ଜଳରଥ ପତନ
ମଧ୍ୟ ସନ୍ତରି ଚଞ୍ଚଳ ଚଳନ—ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଜଳରସ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜଳ ଅଟେ ରସ=ସାର ଭାଗ
Ja̱la-rasa ଯହିଁରେ)—ଲବଣ—Salt.

ଜଳରୁଦ୍ରି—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଜଳୋଦର)—ଉଦରୀ ରୋଗ—
Ja̱la-rudri Dropsy.

ଜଳରୁଦର }
ଜଳରୁଦୁର } ଅନ୍ୟରୂପ

ଜଳରୁହ—ସଂ. ବି. (ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ; ଜଳ+ରୁହ ଧାତୁ+ କର୍ତ୍ତୃ.
Ja̱la-ruha ଅ)—ଜଳଜ; ପଦ୍ମ—Lotus.
ବିଣ—ଜଳଜାତ—Produced from water; growing on water.

ଜଳରୋଦରି—ଗ୍ରା. ବି—ଜଳରୁଦ୍ରି (ଦେଖ)
Ja̱la-rodari Ja̱larudri (See)

ଜଳରୋଦର }
ଜଳରୋଦୁର } ଅନ୍ୟରୂପ

ଜଳଲତା—ସଂ. ବି. (ଉପମିତ କର୍ମଧାରୟ; ଜଳ + ଲତା)—
Ja̱la-latā ଢେଉ—Wave; billow.

ଜଳଲାଗି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଳ+ଲସ୍ଜ୍ ଧାତୁ)—
Ja̱la-lāgi ଦେବବିଗ୍ରହଙ୍କ ଉପରେ ପାଣି ଢାଳିବା—
Pouring out of water on the image of a Deity.
ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ବିଗ୍ରହ ଉପରେ ପାଣି ଢଳା ଯାଉଥାଏ—
(image) On which water in being poured out.

ଜଳଶାୟୀ—ସଂ. ବିଣ. (ଜଳ+ଶୀ ଧାତୁ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ. ଯେ ଜଳ
Ja̱la-śāyī ଉପରେ ଶୁଏ)—ଜଳ ଉପରେ ଶୟନ କରିଥିବା—
(ଜଳଶାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Lying on water.
ବି—ପ୍ରଳୟଜଳ ଉପରେ ଶାୟିତ ବିଷ୍ଣୁ—
Bishṇu floating on the surface of the Universal Deluge.
ଦେ. ବି—ଶିବଲିଙ୍ଗ ବା ଅନ୍ୟ ଦେବବିଗ୍ରହଙ୍କୁ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଇ ରଖିବା—Keeping the image of a Deity immersed in water; dipping of an image in water.
ଦେ. ବିଣ—ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଇ ରଖାଯାଇ ଥିବା (ଦେବବିଗ୍ରହ)—
(an image) Kept immersed or dipped n water.

ଜଳଶୀକର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ଶୀକର)—
ja̱la-śīkara ପାଣିର କ୍ଷୁଦ୍ର କଣା—
Particles or sprays of water.

ଜଳଶୁକ୍ତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ + ଶୁକ୍ତି)—ଶାମୁକା—
Ja̱la-śukti Oyster.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

ଜଳଶୂକ—ସଂ. ବି—ଶୈବାଳ—
Ja<u>l</u>a-śuka — Moss.

ଜଳଶୂକର—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍; ଜଳ+ଶୂକର)—କୁମ୍ଭୀର—
Ja<u>l</u>a-śūkara — Alligator.

ଜଳସତ୍ର—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍; ଜଳ+ସତ୍ର)—ପାଣିଛତ୍ର; ଯେଉଁଠାରେ ତୃଷାର୍ତ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଜଳ ବିତରଣ କରାଯାଏ—
Ja<u>l</u>a-satra — A place for distributing water free to the thirsty.

ଜଳସର୍ପିଣୀ—ସଂ. ବି. (ଜଳ+ସୃପ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Ja<u>l</u>a-sarpiṇi — ଜୋକ—Leech.

ଜଳସା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଜଲ୍‌ସା)—
Jalasā — ୧। ମହୋତ୍ସବ—1. A big festival; festivity.
জলসা
जलसा — ୨। ମଜଲିସ; ମଜଲିସ୍ବ—2. A big feast.
୩। ସମ୍ମିଳନୀ—3. A big gathering.
୪। ମଜଲିସ୍—4 A show.

ଜଳସାଇ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ. (ସଂ. ଜଳଶାୟୀ)—
Ja<u>l</u>a-sāi — ଜଳଶାୟୀ (ଦେଖ) Ja<u>l</u>aśāyi (See)

ଜଳସାତ୍—ଦେ. ବିଣ. (ଜଳ+ପରିଣତ ଅର୍ଥରେ ସାତ୍)—
Ja<u>l</u>a-sāt — ୧। ଜଳରେ ନିକ୍ଷିପ୍ତ—
1. Thrown into water.
୨। ଜଳରେ ପରିଣତ—
2. Turned into water; liquified.

ଜଳସାତ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଜଳସାତ୍)—ଜଳସାତ୍ (ଦେଖ)
Ja<u>l</u>a-sāta — Ja<u>l</u>asāt (See)

ଶୋଭନା-ହସ୍ତିନା-ଗୌରବ ରସନା-ଜାହ୍ନବୀ—
ଜଳେ ଯକ୍ଷାନଳ ତହିଁ କଲେ ଜଳସାତ। ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା।

ଜଳସିଂହ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର)—
Ja<u>l</u>a-simha — ଭିମି ଜାତୀୟ ଜଳଜୀବବିଶେଷ—
(ଜଳସିଂହୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) — Sea-lion.
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଆକାରରେ ୧୫ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ନ୍ତି। ଏମାନଙ୍କ ଦେହସାକ ହଳଦିଆ ମିଶା କଳା ଲୋମରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ବେକ ଉପରେ ସିଂହର କେଶର ପରି ଲମ୍ବ ବାଳ ଥାଏ; ଏମାନେ ଶାନ୍ତ-ପ୍ରକୃତିକ, କିନ୍ତୁ ଆକ୍ରମଣକାରୀ ପ୍ରତି ବିଶେଷ ବଳ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି। ଏମାନେ ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ ଆମେରିକା ଓ ଆସିଆ ନିକଟସ୍ଥ ପ୍ରଶାନ୍ତ ମହାସାଗରରେ ଦେଖା ଯାଆନ୍ତି। ହି. ଶବ୍ଦସାଗର।]

ଜଳସିକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ତୃତୀୟା ତତ୍; ଜଳ+ସିକ୍ତ)—
Ja<u>l</u>a-sikta — ୧। ପାଣି ଛିଞ୍ଚା ହୋଇଥିବା; ଯାହା ଉପରେ ପାଣି ଛିଞ୍ଚା ହୋଇଅଛି—1. Sprinkled with water.
୨। ଆର୍ଦ୍ର—2. Moistened; wet

ଜଳସେଇ—ଗ୍ରା. ବି ଓ ବିଣ. (ସଂ. ଜଳଶାୟୀ)—
Ja<u>l</u>a-sei — ଜଳଶାୟୀ (ଦେଖ) Ja<u>l</u>a-śāyi (See)

ଜଳସେକ—ସଂ. ବି. (୩ୟା ତତ୍; ଜଳ+ସେକ)—
Ja<u>l</u>a-seka — ୧। ପାଣି ଛିଞ୍ଚିବା—1. Sprinkling of water.
୨। କନାକୁ ଗରମ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଇ ଚିପୁଡ଼ି ତହିଁରୁ ବାମ୍ଫ ବାହାରୁଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଶରୀରକୁ ସେକିବା—
2. Fomentation with hot water; wet fomentation.

ଜଳସ୍ତମ୍ଭ—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍; ଜଳ+ସ୍ତମ୍ଭ)—
Ja<u>l</u>a-stambha — ନଦୀ ଓ ସମୁଦ୍ରର ଗର୍ଭରୁ ଉଠି ବା କମ୍ପା ତହିଁରେ ମେଘରୁ ପତିତ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ସ୍ତମ୍ଭାକାର ଜଳରାଶି (ଏହା ଗୋଟିଏ ବିଚିତ୍ର ନୈସର୍ଗିକ ଘଟଣା)—
A water-spout; a moving column of water (a natural phenomenon).

ଜଳସ୍ପର୍ଶ—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍; ଜଳ+ସ୍ପର୍ଶ)—୧। ପାଣିକୁ ସ୍ପର୍ଶକରିବା ବା ଛୁଇଁବା—1. Touching of water.
Ja<u>l</u>asparśa
୨। ପାଣି ପିଇବା—2. Drinking of water.
(ଯଥା—ମୁଁ ତାଙ୍କ ଘରେ ଖାଇବା କଥା ଦୂରେ ଥାଉ, ସେ ଗ୍ରାମରେ ଜଳସ୍ପର୍ଶ ବି କରିବି ନାହିଁ।)

ଜଳସ୍ପର୍ଶ — ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଜଳ+ସ୍ପୃଶ୍ୟ) ଯେଉଁ ଉଚ୍ଚଶ୍ରେଣୀର ଶୂଦ୍ରଜାତିର ସ୍ପୃଷ୍ଟ ଜଳ ବ୍ରାହ୍ମଣାଦି ଉଚ୍ଚଜାତି ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି; ପାଣିଛୁଆଁ (ଉଚ୍ଚ ଶୂଦ୍ରଜାତି)—
জলস্পর্শ
जलस्पर्श — (a Śūdra of high caste) The water touched by whom can be used by Brahmans and other high caste people.

ଜଳସ୍ରୋତଃ—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍; ଜଳ+ସ୍ରୋତସ୍)—
Ja<u>l</u>a-srotaḥ — ଜଳପ୍ରବାହ (ଦେଖ) Ja<u>l</u>a-prabāha (See)

ଜଳହସ୍ତୀ—ସଂ. ବି—ହସ୍ତିସଦୃଶ କ୍ଷୁଦ୍ରାୟତନବିଶିଷ୍ଟ ଜଳଜନ୍ତୁବିଶେଷ—
Ja<u>l</u>a hasti — A sea elephant; the hippopotamus.
(ଜଳହସ୍ତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) [ଦ୍ର—ଏମାନେ ସୀଲ୍‌ଜାତୀୟ ଓ ସ୍ତନ୍ୟପାୟୀ। ଏମାନେ ଲମ୍ବରେ ୧୫ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓ ଉଚ୍ଚରେ ୩ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ନ୍ତି; ଏମାନଙ୍କ ଚମଡ଼ା କଳା, ମୋଟ, ମସୃଣ ଓ ଲୋମହୀନ; ମୁହଁ ଉପର ପାଖେ ୧୬ ଓ ତଳପାଖେ ୧୪ ଦାନ୍ତ ଥାଏ। ଏମାନେ ଦକ୍ଷିଣ ମହାସାଗର, ଭୂମଧ୍ୟସାଗର ଓ ନୀଳନଦରେ ଦେଖା ଯାଆନ୍ତି। ୧୫।୨୦ ମାଈଙ୍କ ଦଳରେ ଗୋଟିଏ ଅଣ୍ଡିରା ଜଳହସ୍ତୀ ଥାଏ। ଅଣ୍ଡିରା ଜଳହସ୍ତୀର ଉପର ୫୦ ହାତଶୁଣ୍ଢ ପରି ...ଅଧଫୁଟେ ଆଗକୁ ବାହାରି ଥାଏ। ଏମାନେ ସମୁଦ୍ରର ଉଦ୍ଭିଦ୍ଆଦି ଖାଆନ୍ତି। ଏହାର ମାଂସ କଳା ଓ କଟୁତ ତରଫାମିଶା ଥିବାରୁ ଅଖାଦ୍ୟ।

୧	ଚ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଣ୍ଠ	ଇଂ	ଋଃ	ଘ
୨	ଇ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍

ଏହାର ଚର୍ବିରେ ମହମବତୀ ତିଆରି ହୁଏ । ପାଳଲେ ଏ ପୋଷ-ମାନିବାର ଦେଖା ଅଛି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଜଳହାସ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ହାସ)—ଫେଣ—
Jala-hāsa — Foam.

ଜଳା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଜଳାଶୟ)—ଜଳମୟ—Watery; water-logged; swampy; marshy (land).
Jalā
জলা (ଯଥା—ଜଳା ଭୂଇଁ)
दलदल ,ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାଲ)—୧ । ଛିଦ୍ର; ରନ୍ଧ୍ର—
1. Hole; loop-hole.

ଜଳାକବାଟର ଯେ ଜଳାରେ ଉଶୀର
ବୋଳଲେ ବହିବାକୁ ଶୀତଳ ସମୀର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

জ্বালা ୨ । (ସଂ. ଜ୍ୱାଲା) ଦେହ ଜଳାପୋଡ଼ା କରିବା—
जलन 2. Burning sensation; inflammation.

ଜଳ୍ଲା—ଦେ. ବି—ଜହ୍ଲା (ଦେଖ)
Jalā — Jahlā (See)

ଜଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜ୍ୱଲ୍ ଧାତୁ)—
Jalā(e)ibā ୧ । ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ କରିବା, ନିଆଁ ଲଗାଇବା—
জ্বালান; জালান 1. To light up; to set fire to; to kindle up.
जलना; जहाना
(ଯଥା—ଦୀପ ଜଳାଇବା, ଚୁଲି ଜଳାଇବା ।)
୨ । ଅଗ୍ନିକୁ ତେଜିବା—2. To blaze a fire.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଜ୍ୱାଳା ଦେବା; ବିରକ୍ତ କରିବା—
3. (figurative) To torment; to vex; to cause pain.
୪ । ପୋଡ଼ି ଦେବା—4. To burn up; to cremate.
(ଯଥା—ଶବ ଜଳାଇବା ।)

ଜଳାକବାଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାଲକବାଟକ)—ଝରକା; ଗବାକ୍ଷ—
Jalā-kabāṭa Window; latticed window.
ঝবকা; ঝরোকা
जाली; झरोखा

ଜଳାକବାଟି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାଲକବାଟିକା)—ଜଳାକବାଟ (ଦେଖ)
Jalā-kabāṭi — Jalā-kabāṭa (See)

ତା ଦେଖି ବାହୁଡ଼ିଲ ମୁହିଁ
ଜଳାକବାଟ ବାଟେ ଚାହିଁ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଜଳାକା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜଳ+ଅକ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଜଳୌକା; ଜୋକ—Leech.
Jalākā

ଜଳାଖୁ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ଆଖୁ=ବିରାଡ଼ି)—
Jalākhu ଜଳମାର୍ଜାର; ଓଧ—Otter.

ଜଳାଗବାକ୍ଷ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାଲ+ଗବାକ୍ଷ)—ଜଳାକବାଟ (ଦେଖ)
Jalā-gabāksha — Jalā-kabāṭa (See)
କୁଳବଧୂମାନେ ଜଳାଗବାକ୍ଷରେ ଚାହିଁ । ଶିଶୁଶଙ୍କର ଉଷାଅଭିଳାଷ ।

ଜଳାଙ୍କ—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର; ଭୂଗୋଳପରିଭାଷା)—
Jalāṅka ଯେଉଁ ଅଞ୍ଚଳରୁ ବର୍ଷାପାଣି ଗଡ଼ି ଆସି କୌଣସି ନଦୀରେ ପଡ଼େ—Water-shed.

ଜଳାଞ୍ଜଳି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ, ଜଳ+ଅଞ୍ଜଳି)—
Jalāñjali ୧ । ପାଣିର ଆଞ୍ଜୁଳା; ଅଞ୍ଜଳିପରିମିତ ଜଳ—
1. A foldful of water; as much water as can be contained in the cupped palms of both the hands.
୨ । ଜଳତର୍ପଣ ସମୟରେ ପିତୃଲୋକଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅର୍ପିତ ଜଳ—2. Libations of handfuls of water offered to the manes.
୩ । ଶବଦାହ ପରେ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରେତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଦିଆଯିବା ପାଣିର ଆଞ୍ଜୁଳା—3. Handful of water offered to the departed soul of a person during his obsequal rites.
୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) (ଯେଉଁ ମୃତବ୍ୟକ୍ତି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦିଆଯାଏ ତା ସଙ୍ଗେ ଜଳାଞ୍ଜଳିଦାତା ସଂବନ୍ଧ ତ୍ୟାଗ କରିଥିବା ଦୃଷ୍ଟିରେ) କୌଣସି ବିଷୟ ସଙ୍ଗେ ସମ୍ବନ୍ଧ ତ୍ୟାଗ—
4. Cutting off all connection with any thing.
(ଯଥା—ସେ ଟୋକାଟା ପଢ଼ାପଢ଼ିକୁ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେଲାଣି ।)

ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ପାଣିର ଆଞ୍ଜୁଳା ଦେଇ ତର୍ପଣ କରିବା—1. To cut off libations of water to the manes by handfuls.
Jalāñjali debā
জলাংজলি দেওয়া
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ସମ୍ବନ୍ଧ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା—
2. (figurative) To give up all connection with; to wash one's hands free of a matter; to abandon any work.
जलांजलि देना
(ଯଥା:—ନନ୍-କୋ-ଅପରେସନରେ ମାତିବା ଦିନରୁ ମୁଁ ପଢ଼ାରେ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେଲିଣି ।)
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବିଦାୟ ଗ୍ରହଣ କରିବା—3. (figurative) To bid goodbye or farewell to.

ଜଳାତଙ୍କ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜଳରେ ଆତଙ୍କ, ଯହିଁରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ରୋଗରେ ଜଳ ଦେଖିଲେ ଆତଙ୍କ ହୁଏ)—ରୋଗ-ବିଶେଷ—Hydrophobia.
Jalātaṅka
[ଦ୍ର—ପାଗଳ ବିଲୁଆ ବା କୁକୁର କାମୁଡ଼ିଲେ ମନଷ୍ୟର ଏ ରୋଗ ହୁଏ । ରୋଗୀ ପାଣି ଦେଖିଲାକ୍ଷଣି ଡରେ ।]

ଜଳାତନ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଜ୍ୱାଳା; ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—୧ । ଅତିଶୟ ବିରକ୍ତ—1. Much worried; bothered.
Jalātana
জ্বলাতন ୨ । ଅତିଶୟ କଷ୍ଟପ୍ରାପ୍ତ—2. Distressed.
तङ्ग

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଙ୍କେତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଡ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଗିଁା ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଜଳାତି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଳାତ୍ୟୟ)—ଶରତ୍‌କାଳ—
Jaḻāti — Autumn; end of the rains.

ବାଳା ଜଳାହୂଳଗିଲା ନୂଳାଭରଣ କୋମଳା ଜଳାତନିର୍ମଳାତବସ୍ତ୍ରଳା ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଜଳାତ୍ୟୟ—ସଂ. ବି.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ଜଳ+ଅତ୍ୟୟ)—୧ । ଶରତ୍‌କାଳ—
Jaḻātyaya — 1. Autumn.

୨ । ଜଳନିଃସରଣ—
2. The flowing or coming out of water.

ଜଳାଧାର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ଆଧାର)—୧ । ଜଳପାତ୍ର—
Jaḻādhāra — 1. A vessel or receptacle of water.

୨ । ଜଳାଶୟ; ପୋଖରୀ—
2. Tank; reservoir of water; pond.

୩ । ସମୁଦ୍ର—3. The sea.

ସଂ. ବିଣ.—(ବହୁବ୍ରୀହି)—ଜଳସ୍ଥିତ—
Situated in water.

ଜଳାଧିପ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ଅଧିପ)—୧ । ବରୁଣ—
Jaḻādhipa — 1. The water-god; Baruṇa.
(ଜଳାଧିପତି; ଜଳାଧୀଶ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସମୁଦ୍ର—
2. The ocean.

ଜଳାନ୍ନବ—ଗ୍ରା. ବି. ଓ ବିଣ.—(ସଂ. ଜଳ ଓ ଅର୍ଣ୍ଣବ)—
Jaḻānnaba — ଜଳାର୍ଣ୍ଣବ (ଦେଖ)
Jaḻārṇṇaba (See)

ଜଳାପୋଡ଼ା—ଦେ. ବି.— (ସଂ ଜ୍ୱାଳା ଓ ପ୍ରଦାହ)—ଶରୀରର ପ୍ରଦାହ—
Jaḻā-poṛā — Burning sensation in the body; inflammation; smarting pain.
জ্বলাপুড়া
जलन, दाह

ଜଳାବର୍ତ୍ତ—ସଂ ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ଆବର୍ତ୍ତ)—ଜଳର ଭଉଁରୀ—
Jaḻābartta — Whirlpool; eddy.

ଜଳାର୍ଣ୍ଣବ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ଅର୍ଣ୍ଣବ)—୧ । ସମୁଦ୍ର—
Jaḻārṇṇaba — 1. The sea.

୨ । ବର୍ଷାକାଳ—2. The rainy season.

ଦେ. ବି.—(ବର୍ଷା ବା ବଢ଼ି ଯୋଗୁଁ ସମୁଦ୍ର ପରି) ସବୁ ଆଡ଼େ ପାଣି ଘୋଟିଯିବା ଅବସ୍ଥା—2. Water pervading the whole country; the state of a country being flooded with water.

ବିଣ.—ପାଣିରେ ଛଇଲିଟ; ଜଳମୟ—(a country) With water spreading through the length and breadth (of it).

ଜଳାର୍ଥୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଉପପଦ ତତ୍; ଜଳ+ଅର୍ଥିନ; ୧ମା. ୧ବ.)
Jaḻārthī — ଜଳ ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷିତ—
(ଜଳାର୍ଥିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Waiting for water.

ଜଳାର୍ଦ୍ର—ସଂ. ବିଣ. (୩ୟା ତତ୍; ଜଳ+ଆର୍ଦ୍ର)—ଜଳସିକ୍ତ; ଓଦା—
Jaḻārdra — Wet; moistened.

ଜଳାଶୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ଆଶୟ)—୧ । ହ୍ରଦ; ତଡ଼ାଗ;
Jaḻāśaya — ପୋଖରୀ—1. A reservoir of water; lake; pond.

୨ । ବରୁଣ ଦେବ—2. An epithet of Baruṇa.

୩ । ବିଷ୍ଣୁ—3 An epithet of Bishṇu.

ଜଳିଆ—ଦେ ବିଣ.—(ସଂ. ଜଳୀୟ)—୧ । ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ—
Jaḻiā — 1 Full of water; watery.

୨ । ପାଣିଆଁ; ଜଳ ପରି ପତଳା—2. Fluid; liquid.

ବି. ପୁଂ—ଜଳଧରର ଅନାଦରାର୍ଥ ଡାକ ନାମ—A name by which a person named Jaḻadhara is vulgarly called.

ଜଳିଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । (ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ଅଗ୍ନିର) ଶିଖା ଉପରକୁ ଉଠିବା—
Jaḻi-uṭhibā — 1. The blazing of a fire.
जलेउठा — ଦେ. କ୍ରି.—ଅଗ୍ନିମୟ ହେବା—
जलाउठना — To break out into fire.
(ଯଥା—ସାମାନ୍ୟ ଉତ୍ତାପ ପାଇଲେ ଫସ୍‌ଫରସ୍ ଜଳି ଉଠେ ।)

ଜଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜ୍ୱଲ ଧାତୁ)—୧ । ପ୍ରଦୀପ୍ତ ହେବା; ଅଗ୍ନି-
Jaḻibā — ଯୁକ୍ତ ହେବା; ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ହେବା—
जला — To be kindled; to burn.
जलना — ଜଳନ୍ତ ପଦ୍ମରାଗ ଦୀପେ
(ଲିଭିବା—ବିପରୀତ) ବଢନ୍ତ ତମ ଚନ୍ଦ୍ରାତପେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୨ । ଜାଜ୍ୱଲ୍ୟମାନ ହେବା; ଦାଉଦାଉ ହେବା—
2. To glitter; to shine; to be dazzling.

କୋଥାନଲେ ଜଳେ ଚକ୍ଷୁ ଭୀଷଣ ଆକାର । ମଧୁସୂଦନ. କାଳସମାମ୍ବଣ ।
ସୂର୍ଯ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ର, ନକ୍ଷତ୍ର ରଜନୀ ଦିବାରେ
ଜଳୁଥନ୍ତି ସକଳ କୁରୁଙ୍କ ନାଶରେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଭୀଷ୍ମ ।

जला — ୩ । ଜଳାପୋଡ଼ା କରିବା; (ଶରୀର) ପ୍ରଦାହ କରିବା—
जलना, झोपना — 3. To feel burning sensation in the body; to feel inflammation or burning pain.
ଜଳାଇବା }
ଜଳେଇବା } ଣିଜନ୍ତରୂପ

କର୍କୋଟକ ନାଗ ପୁଣିତ ଗେହ୍ବାଇଛ
ଏଣୁ ଅତଯିବ ଯାକ ମୋର ଜଳୁଛି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

(ଲିଭିବା—ବିପରୀତ) ୪ । ଶିଖାଯୁକ୍ତ ହେବା—
4. To blaze, to burn with a flame.

୫ । ପ୍ରଚଣ୍ଡ ହେବା—5. To become furious.

ଏଣୁ ଅତି କ୍ରୋଧରେ ଜଳିଲେ ସେ ଯତି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୬ । ପୋଡ଼ିଯିବା; ଦଗ୍ଧ ହେବା—6. To be burnt.

୭ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଈର୍ଷାରେ ଦଗ୍ଧ ହେବା ବା କ୍ଳିଷ୍ଟ ହେବା—
7. (figurative) To be afflicted with envy.

[ଦ୍ର—ଜଳିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଉଠିବା, ଯିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଈ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଙ୍ଗ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍କ	ଇଅ	ଓ	ଚ୍ଛ

ଜଳିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଜଳିବା (ଦେଖ)
Jaliba Jaliba (See)

ଜଳିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପୋଡ଼ିଯିବା; ଜଳକର ଭସ୍ମ ହୋଇଯିବା—
Jali-jiba 1. To be burnt to ashes.
ଜ୍ଵଲେଯାଓୟା କହତ ସବୁ ଲୋକଙ୍କର ଗଲ୍ପ ଜଳ
जल जाना ଦେଖି ସହଦେବ କହିଲେ ମନେ ଘେନ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କ୍ଲିଷ୍ଟ ହେବା—
2. (figurative) To be afflicted.

ଜଳିଲା—ଦେ. ବିଣ—ଜ୍ଵଳନ୍ତ; ଜଳୁଥିବା; ପୋଡ଼ି ଯାଇଥିବା—
Jalila Burning; burnt.
ଜ୍ଵଲନ୍ତ ଯେହ୍ନେ ଜୀବଦାଢ଼ା ଜଳିଲା ପୂରୁଷେ ଏକଥା କୋହେଉ ।
जलता हुआ ଭକ୍ତ. କୋଷ୍ଟବୃନ୍ଦାବନସୁନ୍ଦରୀ ।

ଜଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଳ)—୧ । ପରିଖା; ଗଡ଼ଖାଇ—
Jali 1. Moat.
ଖାଇ ହିରଣ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ ନଦୀ ବେଳା ସ୍ଥଳ ଖୋଳ
खाई ସେନାର ଗୁରୁପଣ ଯାକ କଲେ ଜଳି ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।
୨ । ଜଳପାଣ୍ଡି; ଜଳାଭୂମି; ଜୋଡ଼ି—2. Fen; bog.
ଏ ଅବ୍ଦ ଗହନ ପାଦପେ ଗହଳ ଅଛ ସେ ସ୍ଥଳୀ
ସରୋଜାଳଂକୃତ ଠାବେ ଠାବେ ଥିଲା ସଜଳ ଜଳୀ । ରଘୁନାଥ ।

ଜଳୁଆ—ଦେ ବିଣ. (ସଂ. ଜଳୀୟ)—୧ । ପାଣିଚିଆ; ପାଣିପରି—
Jalua 1. Watery.
୨ । ଜଳାର୍ଦ୍ର—2. Wet; moistened with water.
୩ । (ସଂ. ଜ୍ଵାଳା) ଯାହାଦ୍ଵାରା ପୋଡ଼ାଜଳା ହୁଏ—
3. Producing inflammation or burning pain.

ଜଳୁକ—ସଂ. ବି. (ଜଳ୍ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନମୋଚନ କରିବା+ସ୍ଵାର୍ଥେ. ଉକ; ସ ସ୍ଥାନରେ ଲ)—ଜୋକ—Leech.
Jaluka

ଜଳୁଖୋଗା—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ହିମାଳୟର ଗୋଟିଏ ଗିରି ସଙ୍କଟ—
Jalukhoga Name of a pass of the Himalayas.
[ଦ୍ର—ସ୍ୱାମୀ ପ୍ରମାନନ୍ଦ ନାମକ ବଙ୍ଗଳା ଗ୍ରନ୍ଥ ୨୨୨ପୃଷ୍ଠା ।]

ଜଳୂକା—ସଂ. ବି. (ଜଳ୍ ଧାତୁ+ସ୍ଵାର୍ଥେ ଉକ)—
Jaluka ଜୋକ—Leech.

ଜଳେଇ ପୋଡ଼େଇ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାଳି ପୋଡ଼ି ମାରିବା (ଦେଖ)
Jalei pordei mariba Jali pordi mariba (See)

ଜଳେଚର—ସଂ. ବି. (ଅଲୁକ୍ ସମାସ; ଜଳେ+ଚର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Jale-chara ଜଳଚର (ଦେଖ)
Jala-chara (See)

ଜଳେନ୍ଧନ—ସଂ. ବି. (ଜଳ+ଇନ୍ଧନ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ବଡ଼ବାନଳ—
Jalendhana Submarine fire.

ଜଳେଶ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ଈଶ)—୧ । ବରୁଣ—
Jalesa 2. The sea-god.
୨ । ସମୁଦ୍ର—2. Ocean.

ଜଳେଶୟ—ସଂ. ବି. (ଅଲୁକ୍ ସମାସ; ଜଳେ+ଶୀ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Jale-saya ୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishnu.
୨ । ମତ୍ସ୍ୟ—2. Fish.
୩ । ସମୁଦ୍ର—3. The ocean.
ସଂ. ବିଣ—ଜଳସ୍ଥିତ—Situated in water.

ଜଳେଶ୍ୱର—ସଂ. ବି—ଜଳେଶ (ଦେଖ)
Jaleswara Jalesa (See)
ଦେ. ବି—ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାର ଗୋଟିଏ ଥାନା ଓ ଗ୍ରାମ—
Name of a police station and village in Balasore district.

ଜଳୋଚ୍ଛ୍ୱାସ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ)—୧ । ଜୁଆର—
Jalochchhwasa 1. Flow-tide.
୨ । ଢେଉ—2. Wave.

ଜଳୋଦର—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜଳ+ଉଦର)—ଜଳୋଦରୀ (ଦେଖ)
Jalodara Jalodari (See)

ଜଳୋଦରୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଳୋଦର)—ଉଦରୀ ରୋଗ; ଉଦରର
Jalodari ଜଳବୃଦ୍ଧି ରୋଗ—Dropsy.
জলোদরী
जलन्दर, जिलन्दर

ଜଳୌକା—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜଳ+ଓକସ୍=ବାସସ୍ଥାନ)—ଜୋକ—
Jalauka Leech.

ଜଳ୍ପ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଗପିବା—
Jalp (root) To talk.

ଜଳ୍ପ—ସଂ. ବି. (ଜଳ୍ପ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ଗପିବା; କଥନ—
Jalpa 1. Talking.
୨ । ପରମତ ଖଣ୍ଡନପୂର୍ବକ ସ୍ଵମତ ସ୍ଥାପନ—2. Assertion of one's view-point by meeting that of another person.
୨ । ଗପ; ଉକ୍ତି—2. Talk; speech.
କେବେହେଁ ଅସାଧୁକୁ ନ କହିବ ଜଳ୍ପ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୩ । ବହୁଭାଷଣ; ବାଗ୍ଜଳତା; ଅନେକ ବକିବା ବା ଗପିବା—
3 Chattering; partling.
୪ । ବୃଥା ଭାଷଣ—4. Gossiping; idle talk.
୫ । ପ୍ରଗଲ୍ଭତା—5. Talkativeness; wrangling.
[ଦ୍ର—ଏହାର ପଦ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅକାର ଜଳପ, ଜଳପନ ଓ ଜଳପନା ।]

ଜଳ୍ପକ—ସଂ. ବିଣ.ପୁଂ.(ଜଳ୍ପ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ବାଚାଳ;ବହୁଭାଷୀ—
Jalpaka Chattering; prattling; garrulous.
(ଜଳ୍ପିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜଳ୍ପନ—ସଂ. ବି. (ଜଳ୍ପ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ଜଳ୍ପ (ଦେଖ)
Jalpana Jalpa (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମ ନା ଏବ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଜିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ' ଦେଖିବେ

ଜଳ୍ପନା—ସଂ. ବି. (ଜଳ୍ପ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ.+ଆ)—ଜଳ୍ପ (ଦେଖ)
Jalpanā — Jalpa (See)

ଜଳ୍ପନା କଳ୍ପନା—ସଂ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ମୁହଁରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା ଓ ମନରେ କଳ୍ପନା ବା ଚିନ୍ତା କରିବା—Talking and contemplation of a matter.
Jalpanā kalpanā

[ଦ୍ର—ଅଭିହିତ ଓ ବାକ୍ୟରେ ପ୍ରକାଶିତ କୌଣସି ବିଷୟ କାର୍ଯ୍ୟତଃ ନ କଲେ 'ଉକ୍ତ ବିଷୟଟି କେବଳ ଜଳ୍ପନା କଳ୍ପନାରେ ଶେଷ ହେଲା' ବୋଲି ଯାଇ ଥାଏ ।

ଏ ଶବ୍ଦର ସାଧାରଣ ବ୍ୟବହାର କଳ୍ପନା-ଜଳ୍ପନା । କାରଣ, ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ପ୍ରଥମେ ମନ ମଧ୍ୟରେ କଳ୍ପନା କରାଯାଏ ଓ ପରେ ତାହା ମୁଖରେ ପ୍ରକାଶ କରି ଯାଇ ଥାଏ ଓ ସବା ଶେଷରେ ତାହା କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରି ଯାଇ ଥାଏ ।]

ଜଳ୍ପାକ—ସଂ. ବି. (ଜଳ୍ପ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଆକ)—ଜଳ୍ପକ (ଦେଖ)
Jalpāka — Jalpaka (See)
(ଜଳ୍ପାକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜଳ୍ପିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଜଳ୍ପ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଗପ କରି ଯାଇ ଥିବା (ବିଷୟ)—1 Talked of (matter).
Jalpita
୨ । କଥିତ; ପ୍ରସ୍ତାବିତ—3. Spoken of; proposed
ସଂ. ବି (+ଭାବ. ତ)—ଜଳ୍ପ (ଦେଖ) Jalpa (See)

ଜଳ୍ପିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି.—(ସଂ. ଜଳ୍ପ ଧାତୁ)—ବୃଥା ଗଳ୍ପ କରିବା—To be engaged in idle talk.
Jalpibā
ଜଳ୍ପ୍ନା — ଅସନ୍ତ ପୂଜକ ଦଳ ଜଳ୍ପି ନାନା ମତେ । ରାଧାନାଥ, ମହାଯାତ୍ରା ।
जल्पना

ଜଲ୍ଲା—ଦେ. ବିଣ.—(ସଂ. ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ)—ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—Bright.
Jallā
ଜିଲ୍ଲା — ଜଲ୍ଲା ଦରପଣ ବର୍ଣ୍ଣ ବିଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରକଃ—ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣଗୀତା ।
जिल्ला — ଜହ୍ଲା (ଦେଖ) Jahlā (See)

ଜଲ୍ଲାଦ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଯେଉଁ ରାଜଭୃତ୍ୟ ରାଜାଦେଶରେ ମୃତ୍ୟୁଦଣ୍ଡରେ ଦଣ୍ଡିତ ଅପରାଧୀର ମୁଣ୍ଡ କାଟେ—A public executioner.
Jallād
ଜଲ୍ଲାଦ
जल्लाद्
(ଜଲ୍ଲାଦ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜହ୍ଲା—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ସାନ ରୂପାପାଢ଼ିଆ ପରି ପତଳା ମାଛ; ଶଙ୍କାରଖାଇ ମାଛ—A kind of small fresh-water-fish.
Jahlā

[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ଦେହରେ ଛୋଟ କାଢ଼ ଅଛି, ଦେହ ଚେପ୍ଟା, ପିଠି ନେଳିଆ । ଏମାନେ ପାଣି ଭିତରେ ବିଚରଣ କରି କଡ଼ ଲେଉଟାଇବା ବେଳେ ରୂପା ପାତିଆ ପରି ଦେଖା ଯାଆନ୍ତି । ଏମାନେ ଲମ୍ବରେ ୮।୧୦ ଇଞ୍ଚ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ନ୍ତି ।]

ଜଶମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜୈସନ୍=ପୋଖରାଜ୍ ପଥର; ବୋଧ ହୁଏ ପୂର୍ବେ ଅଳଙ୍କାରରେ ପୋଖରାଜ ପଥର ବସୁଥିଲା)—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ବାହୁରେ ପିନ୍ଧିବା ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ; ଅନନ୍ତକଡ଼ା—An ornament for the arm; armlet.
Jaśam
ଜଶମ
जशम

ଜସ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ବଧ କରିବା—
Jas (root) 1. To kill.
୨ । ଆଘାତ କରିବା—2. To strike.
୩ । ଅପମାନ କରିବା—3. To insult.

ଜସୁରି—ସଂ. ବି. (ଜସ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉରି)—ବଜ୍ର; ଚଡ଼ଚଡ଼ି—Thunderbolt.
Jasuri

ଜସ୍ତା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯଶଦ୍)—
Jastā
ଦସ୍ତା; ରୂପା ପରି ଧଳା ଧାତୁବିଶେଷ—Zinc; pewter.
ଦସ୍ତା
जस्ता

[ଦ୍ର—୫ ଭାଗ ରଙ୍ଗା ଓ ଏକ ଭାଗ ସୀସା ମିଶ୍ରିତ କରି ଏହା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ତମ୍ବା ସଙ୍ଗେ ଦସ୍ତା ମିଶାଇଲେ କଂସା ଓ ପିତଳ ହୁଏ ।]

ଜହ—ପ୍ରାଦେ. ବିଣ. (ସମ୍ବଲପୁର) (ସଂ. ଯଥେଷ୍ଟ)—ପ୍ରଚୁର; ଯଥେଷ୍ଟ—Sufficient.
Jaha

ଜହକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ହା ଧାତୁ=ତ୍ୟାଗ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ପରିତ୍ୟାଗକାରୀ—Forsaking; deserting.
Jahaka
ବିଣ—୧ । ସମୟ; କାଳ—1. Time.
୨ । ବାଳକ—2 A boy.
୩ । (+କର୍ମ. ଅକ) ସାପକାତି— 3. The slough of a snake.

ଜହନ—ପ୍ରା. ବି. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ଜଘନ)—ଅଣ୍ଟା; କଟି—Waist.
Jahana
କହନେ ଘଟକ କଲେ କାଞ୍ଚଦାମ ମାଳେ । ପ୍ରାଚୀ ରସବାରିଧି ।

ଜହର—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜହର୍; ମୂଳ. ସଂ. ଗରଳ)—
Jahara ୧ । ବିଷ; ଗରଳ—1. Poison
ଜହର ୨ । ପ୍ରାଣନାଶକ ବିଷ—1. Fatal poison.
जहर — ଘଟନା ଘରହରେ ଅବଶ୍ୟତ ଜହରେ ତୋ ସେନ ଆସ୍ୱାଦୀ ହୋଇଲୁରେ ॥ କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଳୋଭାଗ୍ୟ. ସ ଗୀତ ।
୩ । (ଫା. ଜହର୍) ବହୁ ମୂଲ୍ୟ ଚକଚକିଆ କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରସ୍ତରଖଣ୍ଡ; ରତ୍ନ; ମଣି—3. Gem; precious stone.
ଦେ. ବି—ରାଜପୁତାନାର ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ନିଜନିଜର ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଯେଉଁ ଅଗ୍ନିକୁଣ୍ଡରେ ପଶି ନିଜର ସତୀତ୍ୱ ରକ୍ଷା କରୁଥିଲେ—Self-immolation by Rajput women by throwing themselves into

୧	ଚ	ଡ	ର,ଋ	ଝ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ମ୍ପ	ଋ	ଊ
୨	ଛ	ଢ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅନ୍ତଃସ୍ଥବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଋ	ଈ	ନ୍ନ

blazing fire to save themselves from outrage by Mahomedan conquerers.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ; ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଯଥେଷ୍ଟ; ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ—Sufficient; enough.

ଜହର ଅନଳ—ଦେ. ବି—(ପ୍ରାଣନାଶାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ ଦୁଇ ବସ୍ତୁ) ବିଷ ଓ
Jahara anaḷa ଅଗ୍ନି—Poison and fire (used for committing suicide).

ଜହର ଖାଇଲା ପରି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅତ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟାକୁଳିତ ହେବା—
Jahara khāilā pari hebā To writhe in agony.

ଜହର ଚଢ଼ା(ଢେ଼)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜହର ଦେବା (ଦେଖ)
Jhara chaṛhā(e)ibā Jahara debā (See)
जहर चढ़ान
जहर चढ़ाना

ଜହରଜାଳା—ଦେ. ବି. (ପା. ଜହର + ସଂ. ଜ୍ୱାଳା)—ବିଷପାନ କରିଥିବା
Jahara-jāḷā ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନୁଭୂତ କଷ୍ଟ—The pangs felt by a poisoned person.

ଜହରତ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଜଓହର)—ମଣିମୁକ୍ତାଦି ନାନାଜାତୀୟ
Jaharati ବହୁମୂଲ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତର—Jewellery.
जहरात ବିଣ—ମଣିମୁକ୍ତାଦିସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
जहुआर; जवाहिर Pertaining to jewellery.

ଜହର ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିପ୍ରତି ଔଷଧ ବା ଖାଦ୍ୟାଦି
Jahara debā ସହିତ ବିଷ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—
जहर देओया To administer poison to another person
जहर देना (with food or medicine)

ଜହରପଟି—ବୈଦେ. ବି. (ପା)—ବିଷ ମଡ଼ା ହୋଇଥିବା କାଗଜ ବ
Jahara-paṭi କନାଖଣ୍ଡ—A poultice besmeared with poison.
जहरपटी
जहरपट्टी

ଜହରବ୍ରତ—ଦେ. ବି—ରାଜପୁତ ରମଣୀମାନଙ୍କର ସତୀତ୍ୱ ରକ୍ଷା କରିବା
Jahara-brata ନିମନ୍ତେ ଅଗ୍ନିକୁଣ୍ଡରେ ପଡ଼ି ବା ବିଷପାନଦ୍ୱାରା
जहरव्रत ଜୀବନ ହରାଇବାରୂପ ବ୍ରତ—The vow of Rajaput
जहरव्रत females for keeping their chastity unsullied from forcible attacks by throwing themselves into fire or taking poison.

ଜହରମହୁରା—ଦେ. ବି—ଜାରମହୁରା (ଦେଖ)
Jahara-mahurā Jāra-mahurā (See)

ଜହରାତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଜହର; ଜଓହର; ଜୱାହିର (ପା) ଗଓହର; ତୁଲ. ସ. ଗହ୍ୱର)—
Jaharāt
जहरात ୧ । ଖଣିଜ ବହୁମୂଲ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତର; ବହୁମୂଲ୍ୟ ମଣିମୁକ୍ତାଦି—
जवाहीर; जवाहीरात 1. Jewels; gems.
୨ । ମଣିମୁକ୍ତାଖଚିତ ଅଳଙ୍କାର—
2. Jewellery; ornaments set with gems.

ଜହରି—ବୈଦେ. ବିଣ. (ପା. ଜଓହରୀ)—
Jahari ୧ । ଜହର ପରି କଟୁ ବା ଅଭୁଗ୍ର—
जहरी 1. Very irritating like poison.
जउहरी (ଯଥା—ଜହରି ଲଙ୍କାମରିଚ ।)
(ଜହରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବିଷବ୍ୟବସାୟୀ—
2. A dealer in poison.
୩ । ଯେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବିଷ ପ୍ରୟୋଗ କରେ—
3. Administering poison to another person.
୪ । ବହୁମୂଲ୍ୟ ମଣିରତ୍ନାଦିର ବ୍ୟବସାୟୀ—
4. Dealing in jewellery.
୫ । ଜବରଦସ୍ତିଆ; ଜବର୍ଦସ୍ତ—5 Using force.
ବୈଦେ. ବି—ମଣିରତ୍ନ ବ୍ୟବସାୟୀ ବ୍ୟକ୍ତି—A jeweller.

ଜହରି ଚମ୍ପା—ଦେ ବି. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ଚମ୍ପକାଦି ବର୍ଗର
Jahari champā ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପୁଷ୍ପବିଶେଷ—Magnolia.
जहरीचाँपा [ଦ୍ର—ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ପତ୍ର ଗହଳରେ ଲୁଚି ଫୁଟିଥିବା
जहरीचंपा ଏ ଫୁଲର ଗନ୍ଧ ବହୁଦୂର ଛୁଟେ । ଫୁଲ ଧଳା ଓ ପାଖୁଡ଼ା ମୋଟା ।]

ଜହରି ଲଙ୍କାମରିଚ—ଦେ. ବି—ଭାରି ରାଗୁଆ ଧାନୁଆଁ ଲଙ୍କାମରିଚ—
Jahari laṅkāmaricha A kind of very pungent and fiery tiny long pepper.

ଜହଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ତୁଳ. ଇଂ. ଜେଲ୍)—ପୁଲିସ୍-
Jahal ଦ୍ୱାରା ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟଙ୍କ ନିକଟକୁ ଅଭିଯୁକ୍ତ ଆସାମୀର ଚାଲାଣ—
Being sent up by the police (said of an accused) to the magistrate.

ଜହାଁପନା—ବୈଦେ. ଅ. (ଆ. ଜହାଁପନା = ପୃଥିବୀପତି)—
Jahāṅpanā (ରାଜା ଓ ବଡ଼ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ) ଶ୍ରୀମନ୍
जाहाँपना ମହିମା ! ହଜୁର !—Oh Lord ! your honor
जहाँपना

ଜହୁରତ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଜହରତ)—ଜହରତ (ଦେଖ)
Jahurati Jaharati (See)

ଜହୁରା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ଜହରାତ୍ (ଦେଖ)
Jahurā Jaharāt (See)

ଜହୁରାତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ଜହରାତ୍ (ଦେଖ)
Jahurāt Jaharāt (See)

ଜହୁରାତ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ଜହରତ (ଦେଖ)
Jahurāti Jaharati (See)

ଜହୁରି—ବୈଦେ. ବି. (ପା. ଜଓହରୀ)—
Jahuri ୧ । ଯେ ବହୁମୂଲ୍ୟ ମଣିରତ୍ନାଦିର ବ୍ୟବସାୟ କରେ—
जहुरी 1. Jeweller; a dealer in precious stones.
जौहरी ୨ । ଯେ ମଣିମୁକ୍ତାଦିପରୀକ୍ଷା କରି ମୂଲ୍ୟ ନିରୂପଣ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ, 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଆର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

କରି ପାରେ—2. One who can test jewellery and gems and assign their proper value.

ଜହ୍ନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ରମା; ଚନ୍ଦ୍ର—
Jahna 1. The moon.
চান্দ ହେ ଜହ୍ନ । ଦଣ୍ଡେ ଉହି ମୋ ମିଳନ ସେଜ—ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରିଧି ।
चन्द्रमा [ଦ୍ର—ଜହ୍ନ ମଧ୍ୟରେ ଲକ୍ଷିତ 'କଳଙ୍କ'କୁ ହିନ୍ଦୁମାନେ ମୃଗ ବା ଶଶକ ବୋଲି କଳ୍ପନା କରିଥିଲେ । ଏ ଦେଶର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଏହି କଳଙ୍କ ଦେଖାଇ ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ କହନ୍ତି ଯେ ବୁଢ଼ୀ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ-ବୁଢ଼ୀଟିଏ ବସି ଅରଟରେ ସୂତା କାଟୁଛି ।]
୨ । ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା; ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ—2. Moonlight.
୩ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କୁ ଦିଆ ଯିବା ନାମ—
3. A name given to females.

ଜହ୍ନଆଲୁଅ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା + ଆଲୋକ)—ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ;
Jahna-ālua ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା—Moonlight.
[ଦ୍ର—ଶୁଭ୍ର ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାକୁ ଲୋକେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶୁଭ୍ର ବା ଚୋପା ବା ଧଳଧଳିଆ ବସ୍ତୁ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରନ୍ତି; ଯଥା— ଋଣ ବା ରଣୀ ଫୁଲ ପରି, ଜହ୍ନିଫୁଲ ଭଳି, ପିଠଉ ଭଳି ଜହ୍ନ ପଡ଼ିଛି । କବିମାନେ ଚନ୍ଦ୍ର-କିରଣକୁ ଅମୃତବତ୍, ଦଧିବତ୍ କଳ୍ପନା କରିଅଛନ୍ତି । ଶରତ୍‌କାଳରେ ଆକାଶ ନିର୍ମେଘ ଓ ନିର୍ମଳ ଥିବାରୁ ସେ ସମୟରେ ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ ବିଶେଷ ଶୁଭ୍ର ଦେଖାଯାଏ ।]

ଜହ୍ନ ଉଇଁବା—ଦେ. ବି—ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ—
Jahna uiṅbā The rising of the moon.
চান্দ উঠা
चाँद उठना, चाँद निकलना
(ଜହ୍ନ ଉଠିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜହ୍ନ କାନ୍ଥି ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚନ୍ଦ୍ର ଅସ୍ତାଚଳୋନ୍ମୁଖ ହୋଇ ମଳିନ
Jahna kānthi lāgibā ପଡ଼ିବା (କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ଅସ୍ତ ହୋଇ ନ ଥିବା)—The moon about to set

ଜହ୍ନପକ୍ଷ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଓ ପକ୍ଷ)— ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ; ଅମାବାସ୍ୟା
Jahna-paksha ପରଦିନଠାରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୧୫ ଦିନ—
চান্দপক্ষ The bright fortnight of the lunar
चाँदनीपक्ष month.

ଜହ୍ନପଖ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଓ ପକ୍ଷ)—
Jahna-pakha ଜହ୍ନପକ୍ଷ (ଦେଖ)
Jahna-paksha (See)

ଜହ୍ନ ପଡ଼ିବା— ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର ଆକାଶରେ ଦେଖାଯିବା—
Jahna paṛibā 1. The appearance of the moon
চাঁদ পড়া in the sky.
चाँदनी खिलना ୨ । ଚନ୍ଦ୍ର କିରଣ ପୃଥିବୀରେ ପଡ଼ିବା—
2. The shinning of the moon on the face of the earth.

ଜହ୍ନ ବୁଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚନ୍ଦ୍ରାସ୍ତ ହେବା—
Jahna buṛibā The setting of the moon
চাঁদ ডুবা
चाँद डूबना

ଜହ୍ନ ବୁଢ଼ା ହୋଇ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚନ୍ଦ ବୁଢ଼ା ହୋଇ ଯିବା (ଦେଖ)
Jahna buṛhā hoi jibā Chānda buṛhā hoi jibā (See)

ଜହ୍ନମାମୁ—ଦେ. ବି (ଶିଶୁରଞ୍ଜନ ଭାଷା) ଚନ୍ଦ୍ର—
Jahna-māmu The moon (personified as the
চাঁদমামা maternal uncle of infants).
चंदामामा [ଦ୍ର— ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ମାତାମାନେ ଚନ୍ଦ୍ର ଦେଖାଇବା ସମୟରେ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ 'ଜହ୍ନମାମୁଁ' ବୋଲି କହି ଥାଆନ୍ତି; ଅତଏବ ଜହ୍ନ ସବୁ ଶିଶୁଙ୍କର ମାମୁ ଅଟନ୍ତି । ଏହାର କାରଣ 'ଲକ୍ଷ୍ମୀ' ସମସ୍ତଙ୍କର 'ମାଆ' । ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ସମୁଦ୍ରରୁ ଜାତ । ଚନ୍ଦ୍ର ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ଭାଇ ଓ ସମସ୍ତଙ୍କର ମାମୁ । ଶିଶୁଗୀତମାନଙ୍କରେ 'ଜହ୍ନମାମୁ'କୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ଅନେକ ପଦ୍ୟ ରଚିତ ହୋଇଅଛି । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ପିତା, ପୁତ୍ରାଦି ସମସ୍ତଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବନ୍ଧୁତା ଦେଖାଇବାକୁ ଗଲେ ଲୋକେ କହନ୍ତି 'ଅମୁକ ଲୋକ ସେ ଘରେ ଜହ୍ନମାମୁ ହୋଇଛି' ।]

ଜହ୍ନରାତି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା + ରାତ୍ରି) ଚନ୍ଦ୍ରମା ରାତି; ଯେଉଁ
Jahna-rāti ରାତିରେ ଚନ୍ଦ୍ର କିରଣ ପଡ଼ି ଥାଏ—
চান্দনীরাত Moon litnight.
चाँदनीरात

ଜହ୍ନା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯବନାଳ; ଯାବନାଳ)—
Jahnā ୧ । ଶସ୍ୟବିଶେଷ —1. A kind of corn.
জনাব ୨ । ଭୁଟ୍ଟା; ଜନାର; ବାଜରା—2. Maize.
जोन्हार ୩ । ଫୁଟିଫୁଟିକା ବା ଅମରପୋଇ ଗୁଳ୍ମ—
(ଜହ୍ନାର—ଅନ୍ୟରୂପ) 3. A kind of wild plant.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମକା— Indian corn.

ଜହ୍ନି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନୀ)—
Jahni ତରକାରୀ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ଏକ ପ୍ରକାର ଲତା ଫଳ—
ସଂ ଝିଙ୍ଗି, ଝିଙ୍ଗାକ, କୃତବେଧନ—A cucurbitacious creeper
ঝিঙ্গা, তরুই, ধুন্দুল and its fruit used as a kitchen-
झिङ्गा, झिङ्गलि, तुरई vegetable; Luffa Acutangula.
ତେ. ବୀରକାୟା
[ଦ୍ର—ଏହା ବର୍ଷାଦିନରେ ଫଳେ । ଏ ଫଳର ପିଠିରେ ୧୦ ଗୋଟି ଶିରା । ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଏହାର ଫୁଲ ଫୁଟେ, ଫୁଲ ଶୁଭ୍ର ଧଳଧଳିଆ । ଫଳଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରାୟ ଏକ ହସ୍ତ ଲମ୍ବ ହୁଏ । ଏହାର ମଞ୍ଜି ଅତ୍ୟନ୍ତ କୃଷ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣ । ଏକ ପ୍ରକାର ଜହ୍ନି ଗୋଟଗୋଟକିଆ ହୋଇ ଫଳ ଧରେ । ଏହାକୁ ବଡ଼ ଜହ୍ନି କହନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ଜାତୀୟ ଜହ୍ନି ପେଣ୍ଡି ପେଣ୍ଡି ହୋଇ ଫଳ ଧରେ । ଏହାକୁ ପେଣ୍ଡି ଜହ୍ନି କହନ୍ତି । ଜହ୍ନିକୁ ଗଞ୍ଜାମରେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ 'ଭୋରଡ଼ା' ବୋଲି କହନ୍ତି ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ, ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ, ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଂୟ	ଉଅ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଏଁ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନୃ

ଜହ୍ନିଓଷା—ଦେ. ବି—ଅବିବାହିତା ବାଳିକାମାନେ କରୁଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର
Jahni-oshā ଉପବାସ—A vow observed by unmarried girls.

[ଦ୍ର—ଏହି ଓଷା ଭାଦ୍ର ପୂର୍ଣ୍ଣିମାଠାରୁ ଆଶ୍ୱିନ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା (କୁମାର ପୂର୍ଣ୍ଣିମା) ଯାଏ ପାଳିବାକୁ ହୁଏ । ଏଥିରେ ବାଳିକାମାନେ ସନ୍ଧ୍ୟା ବେଳେ ଗୁଡ଼ିଏ ଜହ୍ନି ଫୁଲ ତୋଳି ଆଣି ତିନି ଗୋଟି ମଣ୍ଡଳ କାଟି ସେ ଗୋଟି ଜହ୍ନି ପତ୍ରରେ ଫୁଲଗୁଡ଼ିକ ରଖି ନିଜନିଜର ଭାଇ ବାପଙ୍କ ମଙ୍ଗଳକାମନାରେ ତାକୁ ଚାଳ ଉପରକୁ ଫୋପାଡ଼ନ୍ତି ।]

ଜହ୍ନିଖାଇ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଗାଳିବିଶେଷ—
Jahni-khāi A term of abuse.

ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—ଦେଶୀପର୍ବରେ ସାଇଯାତ୍ରାରେ ବାହାରିବା ଏକ ଦେବୀପ୍ରତିମା (ଏ ଦଶହରା ଦିନ ପାଣିରେ ପଡ଼ନ୍ତି)—Name of the image of a Goddess which is constructed and brought out in a procession in the town of Puri during the Durgā-Pūjā.

ଜହ୍ନିପୋକ—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବି. (ଏମାନଙ୍କ ଦେହରୁ ବାହାରିବା ଜ୍ୟୋତିଃ ଜହ୍ନି ଫୁଲ ପରି ସ୍ନିଗ୍ଧ ଓ ଶୁଭ୍ର ଥିବାରୁ ତୁଳ ବଂ. ଜୋନାକି ପୋକା)—
Jahni-poka
୧ । ଜୁକୁଜୁକିଆ ପୋକ—1. Glow-worm.
୨ । ଜହ୍ନି ଗଛରେ ଲାଗି ନଷ୍ଟ କରିବା ଏକପ୍ରକାର ପୋକ—2. A kind of insect attacking the 'Jahni' creeper.

ଜହ୍ନିଫୁଲ—ଦେ. ବି—ଜହ୍ନି ଲତାର ଶୁଭ୍ର ହରିଦ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ଫୁଲ—
Jahni-phula The bright yellow flower of the 'Jahni' creeper.
तुरईका फूल

[ଦ୍ର—ପିଲାମାନେ ସନ୍ଧ୍ୟା ବେଳେ ଗୁଡ଼ିଏ ଜହ୍ନିଫୁଲ ତୋଳି ସେ ଫୁଲତକ ଧରି ପ୍ରତିବେଶୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାର ଦ୍ୱାର ବୁଲି 'ଜହ୍ନିଫୁଲ ଚୋଓଠା ! ଚୁଟିଆ ମୂଷା କହି ଯାଇଛି ଚାଉଳ ମୁଠିଏ ରଖିଥା' ଏହି ଗୀତ ବୋଲି ମୁଠିଏ ମୁଠିଏ ଚାଉଳ ସଂଗ୍ରହ କରି ସେଗୁଡ଼ିକର ବିନିମୟରେ ଭୁଜା କିଣନ୍ତି ଓ 'ଜହ୍ନି ଜହ୍ନି ଅଞ୍ଜୁଳି, ନାଡି ପଡ଼େ ତିନି ଅଞ୍ଜୁଳି' ଇତ୍ୟାଦି ଗୀତ ବୋଲି ଅଞ୍ଜୁଳିରେ ସଂଗୃହୀତ ଜହ୍ନି ଫୁଲକୁ ଚାଳକୁ ପକାନ୍ତି ।

ଶୁଭ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣକୁ ମଧ୍ୟ ଜହ୍ନି ଫୁଲ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରାଯାଏ । ଯଥା—ଜହ୍ନିଫୁଲ ପରି ଜହ୍ନ ପଡ଼ିଛି ।]

ଜହ୍ନିଫୁଲ ଗୀତ—ଦେ. ବି—ଜହ୍ନିଫୁଲ ଓଷା କରୁଥିବା ବାଳିକାମାନଙ୍କର ଗୀତ—The songs sung by girls observing the jahni-oshā vow.
Jahni-phula gita

ଭାଦ୍ରଅମାସର ଜହ୍ନିଫୁଲ ଗୀତ ଖୁଦୁ-କୁଣି-ଓଷା-ମେଳ ।
ନନ୍ଦକିଶୋର. କର୍ଣ୍ଣଭୂଷଣୀ ।

[ଦ୍ର—ବାଳମାନେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଗୀତ ଗାଇ ଜହ୍ନିଫୁଲ ଚାଳକୁ ପକାନ୍ତି, ଯଥା—ଜହ୍ନି ଜହ୍ନି ଅଞ୍ଜୁଳି, ନାଡିପଡ଼େ ତିନି ଅଞ୍ଜୁଳି,

ଦୋଳରେ ଯାଏ, ଦୋଳରେ ଆସେ,
ଚେକା ପିଢ଼ା ଖଣ୍ଡେ ମାଡ଼ି ବସେ,
ମୋ ବୋହୂ ମୋ କୋଡ଼ରେ ବସେ,
ନାତୁଣୀବୋହୂ ଭାତ ପରଷେ—ଇତ୍ୟାଦି ।]

ଜହ୍ନିଫୁଲ ପରି ଆୟୁଷ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି) (ଅଶୀ-ର୍ବାଦନ)—ଅଳ୍ପାୟୁ ହେବା—To be short-lived.
Jahniphula-pari āyusha pāibā

ଜହ୍ନି ଫୁଲ ପରି ଆୟୁଷ ପା
ସନ୍ଧ୍ୟେ ଫୁଟି ସକାଳେ ଯା—ଚଗ ।

[ଦ୍ର—ଜହ୍ନିଫୁଲ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ବଡ଼ ଚୋପା ହୋଇ ଫୁଟେ ଓ ସକାଳୁ ମଉଳି ପଡ଼େ । ଏଥିପାଇଁ ଥଟ୍ଟାରେ ଏହି ଚଗ ବୋଲାଯାଏ ।]

ଜହ୍ନିମଞ୍ଜି ପରି ଗୋରା—ଦେ ବିଣ. (ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି)—ଜହ୍ନିଫଳର ମଞ୍ଜିପରି ଘୋର କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଚର୍ମବିଶିଷ୍ଟ—(ironical) Having a very dark complexion of the body.
Jahni-mañji pari gorā

ଜହ୍ନୁ—ସଂ. ବି. (ହା ଧାତୁ=ତ୍ୟାଗ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ନୁ; ଯେ ଧର୍ମପାଇଁ ସଂସାର ତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ)—୧ । ସୁହୋତ୍ରଙ୍କ ପୁତ୍ର ରାଜର୍ଷି-ବିଶେଷ—1. The name of a sage-king.
Jahnu

[ଦ୍ର—ତପସ୍ୟାବଳରେ ଭଗୀରଥ ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ସ୍ୱର୍ଗରୁ ପୃଥିବୀକୁ ଆଣିବା ବେଳେ ଗଙ୍ଗାନଦୀ ଜହ୍ନୁ ରାଜାଙ୍କ ଯଜ୍ଞଭୂମିକୁ ପ୍ଲାବିତ କରିବାରୁ ଜହ୍ନୁ କ୍ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ପିଇଦେଲେ । ପରେ ଭଗୀରଥ ତପସ୍ୟାଦ୍ୱାରା ଏହାଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବାରୁ ଏ ଏହାଙ୍କ ଜାନୁ (ମତାନ୍ତରରେ କାନ) ବାଟେ ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ବାହାର କଲେ; ଗଙ୍ଗା ବହିଯାଇ ସମୁଦ୍ରରେ ପଡ଼ିଲେ ଓ ସଗର ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର କଲେ । ଜହ୍ନୁଙ୍କଠାରୁ ଗଙ୍ଗାନଦୀ ବାହାରିଥିବାରୁ ଗଙ୍ଗାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ନାମ ଜାହ୍ନବୀ ।]

ଜହ୍ନୁଆଶ୍ରମ—ଦେ. ବି—ପ୍ରୟାଗ ତୀର୍ଥ; ଗଙ୍ଗାଯମୁନାର ସଙ୍ଗମସ୍ଥଳ—
Jahnu-āśrama Prayāga or Allahabad.

ଜହ୍ନୁକନ୍ୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜହ୍ନୁ+କନ୍ୟା)—ଗଙ୍ଗାନଦୀ—
Jahnu-kanyā The Ganges.
(ଜହ୍ନୁତନୟା, ଜହ୍ନୁସୁତା—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ପୁରାଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ଯେ ଭଗୀରଥ ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ଆଣୁଥିବା ସମୟରେ ଗଙ୍ଗା-ପ୍ରବାହରେ ତପୋବନ ପ୍ଲାବିତ ହେବାର ଦେଖି ରାଜର୍ଷି ଜହ୍ନୁ ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ପିଇ ଦେଲେ । ପରେ ଭଗୀରଥ ଜହ୍ନୁ ଋଷିଙ୍କୁ ସ୍ତବରେ ତୁଷ୍ଟ କରିବାରୁ ମୁନି ଆପଣାର ଜାନୁଦେଶ ବିଦାରଣ କରି ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ବାହାର କରି ଛାଡ଼ି ଦେଲେ । ସେହି କାରଣରୁ ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ଜହ୍ନୁ ମୁନିଙ୍କ କନ୍ୟା (ଜାହ୍ନବୀ) ବୋଲି ବୋଲାଯାଏ ।]

ଜହ୍ନୁ ସପ୍ତମୀ—ସଂ. ବି—ବୈଶାଖ ଶୁକ୍ଳ ସପ୍ତମୀ—The 7th day of the bright fortnight of the month of Baiśākha.
Jahnu saptamī

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗ୍ୟା'ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

[ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ଜହ୍ନୁମୁନି ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ପାନ କରିଥିଲେ ।]

ଜହ୍ଲା—ଦେ. ବି—ଜରାଳ ବା ଜରାଡ଼ ମାଛ; ଖଙ୍କାରଖାଇ ମାଛ; ରୂପା-ପାତିଆ ମାଛ—A kind of small fresh-water-fish.
Jahlā

[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ଦେହରେ ଶ୍ଵେତ କାତି ଥାଏ । ଦେହ ଚେପ୍ଟା, ପିଠି ନେଳିଆ । ଏମାନେ ପାଣିଉପରେ ଖେଳ କରି ଲେଉଟାଇବା ବେଳେ ରୂପା ପାତିଆ ପରି ଦେଖା ଯାଆନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଶ୍ଵେତ ଗୁଡ଼ିକୁ ଜରାଡ଼ ଓ ବଡ଼ ଗୁଡ଼ିକୁ ଜହ୍ଲା କୁହାଯାଏ ।]

ଜହ୍ଲାଦ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜଲ୍ଲାଦ୍)—ଜଲ୍ଲାଦ (ଦେଖ)
Jahlāda Jallāda (See)

ଜା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ମାତା; ମାଆ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jā 1. Mother.

୨ । ସାନଜାଆ; ସ୍ଵାମୀଙ୍କ ସାନଭାଇର ସ୍ତ୍ରୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
2. The wife of one's husband's younger brother.

ଜା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଯା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jā (etc) J̄ā etc (See)

ଜାଆ—ଦେ. ବି—ଯାଆ (ଦେଖ)
Jā-ā J̄ā-ā (See)

ଜାଆଲ—ଦେ. ବି—ଜାଲ (ଦେଖ)
Jā-ālā Jālā (See)
(ଜାହାଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାଆଁଳ(ଳା) (ଇତ୍ୟାଦି)—ଯାଆଁଳ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jā-āṅḻa(ā) etc J̄ā-āṅḻa etc (See)

ଜାଆଁବାଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯାମଳ)—ଯାଆଁବାଳ (ଦେଖ)
Jā-āṅbāḻa J̄ā-āṅbāḻa (See)

ଜାଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ ଜାତି)—୧ । ଧଳା ବାସନାଯୁକ୍ତ ଏକପାଖୁଡ଼ିଆ ଫୁଲବିଶେଷ; ଜାଇଫୁଲ—1. One-pettalled jasmine; Jasminum Grandiflorum.
Jāi
ଜାତି; ଚାମେଲି
चाम्बेलि; चम्बेलि ଜାଇ ଫିଙ୍ଗିଦେଇ ଚୋଲ ଭରନ୍ତି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ- ସଙ୍ଗୀତ ।

୨ । କଞ୍ଚାମୁଗ ରଗଡ଼ା ହୋଇ ଚୋପା କଢ଼ା ହୋଇଥିବା ଡାଲି—2. Split moong-pulse cleared of its chaff

[ଦ୍ର—ବିବାହ ଆଦି ମଙ୍ଗଳକାର୍ଯ୍ୟରେ ଆମନ୍ତ୍ରିତ ଶତଶତ ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ମୁଗ ଭାଜି ଡାଲି ତିଆରି ନ କରି କଞ୍ଚାମୁଗ ଯାକ ରଗଡ଼ି ପକାଇ ସେଥିରେ ହଳଦି ପାଣି ଓ ସାମାନ୍ୟରେ ଘିଅ ଗୋଳାଇ କାଣ୍ଡି ଦେଲେ ଅତି ସୁନ୍ଦର ମୁଗଡାଲି ହୁଏ । ଏହାକୁ ଜାଇ କହନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଶୁଭଦିନ ଦେଖି ଜାଇ ରଗଡ଼ାଆରମ୍ଭ କରାଯାଏ । ଏ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଜାଇବାଇରଗଡ଼ା ବା ଜାଇରଗଡ଼ା କହନ୍ତି ।]

आचींल ୩ । ଦେହରେ ଦେଖାଯିବା କଳା ଦାଗ; କଳାଜାଇ ମଦା—
तिल 3 A mole in the body.

୪ । ଜାଇକାଠି (ଦେଖ)
4. Jāi-kāṭhi (See)

ଜାଇଁଲ—ଗ୍ରା. (ଇତର) କ୍ରି.—ଜାଣିଲ କ୍ରିୟାର ଇତରବ୍ୟବହୃତ ରୂପ—
Jāiṅla Slang form of the verb (you) have known.

ଜାଇକାଠି—ଦେ. ବି.—ଗଞ୍ଜାମରେ ମିଳୁଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ତୃଣ । [ଏହାର ପଟି ଦ୍ଵାରା ପାରଲାଖେମଣ୍ଡି ଅଞ୍ଚଳରେ ପଟି, ଝୁଡ଼ି, ବାଗ୍ ଆଦି ବୁଣା ଯାଏ]—A kind of reed with the strips of which various wicker-works are woven in Parlakhemidi in Madras.
Jāi-kāṭhi

ଜାଇଗି(ରୀ)ରି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଜାଗିର (ଦେଖ)
Jāigi(r)ri Jāgiri (See)

ଜାଇଣ୍ଟ୍—ବୈଦେ ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବିଣ—(କଚିରିଆ; ଇଂ. ଜଏଣ୍ଟ୍)—ଇକ୍‌ମାଲି—Joint.
Jāiṇṭ

ଜାଇଣ୍ଟ୍ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ଇଂ)—(କଚିରିଆ ଭାଷା; ଇଂ. ଜଏଣ୍ଟ୍ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍)—
Jāiṇṭ mājishṭreṭ
ଜଏଣ୍ଟ୍ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ (ଦେଖ)
Jaeṇṭ mājishṭreṭ (See)

ଜାଇତ୍ରୀ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଜାତିପତ୍ରୀ)—ଜାତିଫଳ ବା ଜାଇଫଳର ଚୋପା ଉପରେ ଜାଲପରି ମାଡ଼ିଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ପତଳା ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ମସଲା—Myristica Fragrans; mace (a kind of spice); Kino; Muristica Malabarica (Kirtikar).
Jaitrī
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ; ମଲନାଶିନୀ
ତେ. ଜାଜଏଟି; ଯାପତ୍ରୀ
জৈত্রী
जबित्री, जावित्री

[ଦ୍ର—ମଲକ୍କା ଦ୍ଵୀପପୁଞ୍ଜ ଓ ଦକ୍ଷିଣଭାରତର ଶୀତଳ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ଏ ବୃକ୍ଷ ଜନ୍ମେ ।]

ଜାଇଦା(ଦ୍)ଦ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜାୟଦାଦ୍=ସମ୍ପତ୍ତି)—
Jāidā(t)d ଜାଏଦାଦ୍ (ଦେଖ)
Jāedād (See)

ଜାଇପତ୍ରୀ—ଦେ ବି. (ସଂ. ଜାତିପତ୍ରୀ)—ଜାଇତ୍ରୀ (ଦେଖ)
Jāi-patrī Jāitrī (See)

ଜାଇଫଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ.ଜାତିଫଳ)—ମଲକ୍କା ଦ୍ଵୀପ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ବୃକ୍ଷବିଶେଷର ମସଲା ଫଳବିଶେଷ—Nutmeg; Muristica Fragrans; Muristica Moschata.
Jāi-phala
ସଂ ସୁରପ୍ରିୟ, ମାଲତିଫଳ
ତେ. ଜାଜ
जायफल
जायफल

[ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହାର ମାଦକ ଓ ଧାରକ ଗୁଣ ଅଛି । ଏହାକୁ ଘୋରି ଟକା ଯାଗାରେ ଲଗାଇଲେ ସେଠାରେ କେଶ କଅଁଳେ । ଏହାକୁ ଘୋରି ପାଣିରେ ମିଶାଇ ଲୋକେ ବାସପାଣି ତିଆରି କରନ୍ତି । ପାନ ଓ ଭାଙ୍ଗରେ ଏହା ମସଲାରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଜାଇଫଳର ଏକ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଘ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଗ୍	ଡ୍ଥ	ଖ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଗ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଢ	ନ୍

ଚରୁଡ଼ା ଟେ କୁ (ଲହୁଣୀ ସଙ୍ଗେ ବାଟି) ଏହାକୁ ଏକ ପାନ କରି ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଏହିମାତ୍ରାରେ ୩ ପାନ ଖାଇଲେ ୩ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଉପ୍ତାନକ ରକ୍ତାମାଶୟ (କାଳରକ୍ତ ଝାଡ଼ା) ଭଲ ହୁଏ । ଶିଶୁମାନଙ୍କ ପକ୍ଷେ ଏ ମାତ୍ରାର ଅର୍ଦ୍ଧେକ ଦିଆଯାଏ ।]

ଜାଇଫୁଲ—ଦେ. ବି.—ଜାଇ (୧) (ଦେଖ)
Jāi-phula Jāi (1) (See)

ଜାଇବଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସହରର ଶବ୍ଦ)—ବିବାହାଦିରେ ବ୍ୟସ୍ତ ହେବା
Jāi-bardi ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଜାଇ ଓ ବଡ଼ି—Split moong and balls of moong or brihi paste prepared for feeding guests in social festivals.

ଯାହା ଯେ ଯାହାର କଲେ ଅପ୍ରୋଜନ,
ଶୁଖାଇଲେ ଜାଇବଡ଼ି ଉକାସ. ସାଥିଭଉଆ ବାହା ।

ଜାଇ ବାଇରଗଡ଼ା--ଦେ. ବି —ବିଭାହବାହାଦି ପର୍ବରୁ ଗୋଟିଏ
Jāi-bāi-ragardā ଶୁଭଦିନ ଦେଖି ଉକ୍ତ ଉତ୍ସବ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ 'ଜାଇ' ପାଇଁ ପ୍ରଥମେ ମୁଗରୁ ଚକିରେ ରଗଡ଼ିବା କର୍ମ—The first ceremonial grinding of moong (pulse) on an auspicious day to prepare dal for some familyfeast e. g. (marriage, investiture).

ଜାଇମନ୍ଦା—ଦେ. ବି.—କୌଣସି କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ଦେହର ଜନ୍ମ-
Jāi-mandā କାଳରୁ ଦେଖା ଯିବା ଭଳି ଚିହ୍ନ; କଳାଜାଇ ମନ୍ଦା—
अँचौल A mole on the body (of some persons).
तिल

ଜାଇରଗଡ଼ା—ଦେ. ବି.—ଜାଇବାଇରଗଡ଼ା (ଦେଖ)
Jāi-ragardā Jāi-bāi-ragardā (See)

ଜାଉ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଯବାଗୁ)—୧ । ମାଣ୍ଡିଆ, ଯବ, ଖୁଦ ଓ ଗୁଣ୍ଡିଲ
Jāu ଆଦିର ଚୂନାରେ ପାଣି ଦେଇ ସିଦ୍ଧ କରି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ପାଣି-
माँड़ ପାଣିଆ ଓ ବହଳିଆ ଖାଦ୍ୟ; ଖିରସା—1. Gruel; pap;
लपसी, माँड़ gruel prepared from powderd rice and other grains boiled in water.

୨ । ଅନ୍ନ ମଣ୍ଡ—2. Paste prepared from boiled rice.

୩ । ଛଅଗୁଣ ଜଳରେ ଉତ୍ତମରୂପେ ସିଦ୍ଧ କରାଯିବା ଗୁଣ୍ଡିଲ—3 Rice well boiled with 6 times its quantity of water.

ଜାଉ ଖାଇବ କ ମାଛ ଡୁବୁଡୋଇବ—ଚଗ ।

[ଦ୍ର—ଏକ ସମୟରେ ଦୁଇଟି ଅନବାର୍ଯ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହେଲେ ଏ ଚଗ ବୋଲାଯାଏ ।]

ଜାଉଆ—ଦେ. ବିଣ.—ଜାଉ ପରି ତରଳ ଓ କଅଁଳ; ଲକେଇ—
Jāuā Gruel-like.

ଜାଉ ଜାଉ } --ଅନ୍ୟରୂପ
ଜାଉ ଜାଉଆ }

[ଦ୍ର—ଭାତ ଅତି କଅଁଳ ହୋଇ ଗଲେ ଜାଉଆ ହୋଇ ଯାଏ]

ଜାଉଁଳି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଯାଉଁଳି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jāuñli (etc) Jāuñli etc (See)

ଜାଉପାଣି—ଦେ. ବି.—ଅତି ପାଣିଆ ଜାଉ—
Jāu-pāni Watery gruel.

ଜାଉଳି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଜାଉଁଳି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jāuli (etc) Jāuñli etc (See)

ଜାଏତ୍—ପ୍ରାଦେ.—(ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ତୁଲ. ନଏତ୍=ନଦୀ; ସ୍ୱଏତ୍
Jāet =ସ୍ୱଚ୍ଛ, ପାଏନ୍=ପାଣି)—ଜାତି—Caste.

ଜାଏଦାଦ୍—ବୈଦେ. ବି. (ପା ଜାୟଦଦ୍=ସମ୍ପତ୍ତି)—୧ । ଜମିବାଡ଼ି;
Jāedād ଭୂସମ୍ପତ୍ତି—1. Immovable property.
जाएदाद ୨ । ବିଷୟସମ୍ପତ୍ତି; ସ୍ଥାବର ଓ ଅସ୍ଥାବର ସମ୍ପତ୍ତି—
जायदाद 2. Property (movable and immovable).

ଜାଂଘିକ—ସଂ. ବିଣ. (ଜଂଘା + ଜୀବିକା ଅର୍ଥରେ. ଇକ)—ଜଂଘାଜୀବୀ;
Jāmghika ଦ୍ରୁତଗାମୀ—Swift-going; fleet.
ବି.—୧ । ପତ୍ର ବା ସମ୍ବାଦବାହକ—1. A courier; messenger.
୨ । ଉଷ୍ଟ୍ର—2. A camel.

ଜାଁକ୍—ଦେ. ବି.—୧ । ଗର୍ବ; ମୁହଁବାଲଗି—
Jāñk 1. Vaunting; vain boast.
जाँक ୨ । ଗର୍ବ—2. Pride.
ढोंग ପିନ୍ଧି ନୂଆ ଚକଚକିଆ ପୋଷାକ,
ଯୋଡ଼ାଏ ବତରୁ ମନେ ବଡ ଜାଁକ । ରାଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।

ଜାଁକ୍‌ଜମକ—ଦେ ବି. (ସଂ. ଗୃକଚକ୍ୟ)—୧ । ଚାକଚକ୍ୟ—
Jāñk-jamaka 1. Glitter.
जाँकजमक, जाँकाल, जमकाल ୨ । ଆଡ଼ମ୍ବର; ସମାରୋହ—
चमकदमक, आबताब 2. Pomp; pride; splendour.
ବିଣ.—୧ । ଆଡ଼ମ୍ବରପୂର୍ଣ୍ଣ—1. Showy; grand.
୨ । ଚକଚକିଆ; ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—Bright; glittering.

ଜାଁକଡ଼ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଜାକଡ଼୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jāñkard (etc) Jākard etc (See)

ଜାକ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଯନ୍ତ୍ରକ)—୧ । ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ—
Jāka 1. Narrow.
तंग ଟେସ୍ତ—2. Tight.
୩ । ଭିଡ଼; ଘନସମାବିଷ୍ଟ—3. Crowded.
୪ । ସଙ୍କୁଚିତ—4. Contracted; straitened.
ବି.—ଭିଡ଼; ଗହଳି—Crowd.

ଜାକଜମକ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ.-ଜାଁକ୍‌ଜମକ (ଦେଖ)
Jāka-jamaka Jāñk-jamaka (See)

ଜାକଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜାକେଟ୍)—ଜାକେଟ (ଦେଖ)
Jākat Jāket (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ବୃତ୍ତାରେ ଦୃଢ଼ତ ୧ ଚକ୍ଷୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ଷୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ଷୁ କୌଣସ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ଷୁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଜୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ଯୂଥ' ଦେଖିବେ; 'ଦଧି' ନ ମିଳିଲେ 'ଦନ୍ଧି' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ

ବୈଦେ. ବି. (ହି)—ଜାକଡ଼୍ (ଦେଖ)
Jākard (See)

ଜାକଟ୍ ବହି—ଦେ. ବି.—ଜାକଡ଼୍ ବହି (ଦେଖ)
Jākaṭ bahi Jākard bahi (See)

ଜାକଡ଼୍—ବୈଦେ. ବି. (ହି.)—୧ । କେତା ବିକେତା ଠାରୁ ପରୀକ୍ଷାର୍ଥ
Jākard ଗ୍ରହଣ କରିବା ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟର ମୂଲ୍ୟ ବିକେତା ନିକଟରେ
ଜାଁକଡ଼ ଜମା ରଖିବା ଓ ପସନ୍ଦ ନ ହେଲେ ଦ୍ରବ୍ୟ ଫେରାଇ ଦେଇ ମୂଲ୍ୟ
जाँकड़ ଫେରି ପାଇବାର ଅଙ୍ଗୀକାର ବା ଚୁକ୍ତି—1. An agreement to take a commodity on inspection from a shopkeeper on depositing its price, the price to be returned if the thing is not approved; a conditional sale; a purchase on trust.
୨ । ପରୀକ୍ଷାର୍ଥ ବା ଦେଖିବା ପାଇଁ ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ (ଲୁଗା, ଅଳଙ୍କାର) ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିନ ସକାଶେ ନେବାର ରୀତି—
2. The system of taking things on inspection.

ଜାକଡ଼୍ ଖାତା—ଦେ. ବି.—ଜାକଡ଼୍ ବହି (ଦେଖ)
Jākard khātā Jākard bahi (See)

ଜାକଡ଼୍ ବହି—ଦେ. ବି.—ଯେଉଁ ପୁସ୍ତକରେ ପରୀକ୍ଷାର୍ଥ ଦିଆଯିବା
Jākard bahi ପଦାର୍ଥର ତାଲିକା ଓ ବିବରଣ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୁଏ—
ଜାଁକଡ଼ବଇ An account-book containing parti-
जाँकड़ बहि culars of things sent to purchasers on inspection.

ଜାକସାର—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ—
Jākasāra 1. Very narrow.
(ଫରୀକତ—ବିପରୀତ) (ଯଥା—ଜାକସାର ଘର)
तंग ୨ । (ପୋଷାକ ଅର୍ଥ) ଯାହା ଦେହକୁ ଖିବ୍ କସି ହୁଏ; କସା-
(ଢିଲା; ଗଲଗଲିଆ—ବିପରୀତ) କସ୍—2. Tight.
(ଜାକସାରିଆ—ଅପଭ୍ରଂଶ)

ଜାକସିରି—ଦେ. ବି.—ଶିଶୁମାନଙ୍କର ଅତିସାର ରୋଗ—
Jākasiri Infantile dysentery.

ଜାକିଜାକି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ପଶ୍ଚାତ୍‌ପଦ
Jāki-jāki hebā ହେବା ବା କୁଣ୍ଠିତ ହେବା—To srink
छिटकना from doing a thing.

ଜାକିଜୁକି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦେହକୁ ସଙ୍କୁଚିତ କରିବା—
Jāki-juki hebā 1. To contract one's limbs.
सिकोड़ना ୨ । ବ୍ୟୟ କରିବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ ହେବା—
2. To be close-fisted; to shrink from spending money.

ଜାକିଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜାକେଟ୍)—ଜାକେଟ୍ (ଦେଖ)
Jākiṭ Jākeṭ (See)

ଜାକିଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଦୃଢ଼ଭାବରେ କୁଣ୍ଢାଇ ଧରିବା—
Jāki-dharibā To embrace closely; to hold tightly.

ଚକିତ ଶିଶୁକୁ ହସ୍ତେ ଧରିଲେକ ଜାକି, ଥିକଟେ ତା ମାଟା ଫୋଡେ ଖୁନ୍ତାକେ ରଖି
ରାଧାନାଥ, ମହାଯାତ୍ରା ।

ଜାକିବା——ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଯନ୍ତ୍ର; ଯନ୍ତ୍ରୀକୃତ)—
Jākibā ୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଲୁଗାଇ କରି ରଖିବା—
(ଜକାଇବା —ଣିଜନ୍ତ) 1. To keep a thing concealed
ଜାଁକା (e. g. in the mouth, in the armpit or
जकड़ना waist-cloth).
୨ । ଗାଲରେ ଗୁଆଆଦି ପୂରାଇବା—2. To keep a thing inside the mouth below the cheeks.
୩ । ଟାଇଟ୍ କରିବା—3. To tighten.
୪ । ଧରି ରଖିବା; ଛାଡ଼ି ନ ଦେବା; ଭିଡ଼ି ଧରିବା—
4. To tenaciously hold a thing; not to give up a thing.
୫ । ଦୁଇଆଡ଼ୁ ଚାପିବା—
5. To press from both sides.
୬ । ଛୋଟ କରିବା; ସଙ୍କୁଚିତ କରିବା—6. To contract.
୭ । ଧନକୁ ସଞ୍ଚୟକରି ରଖିବା—7. To store riches.
୮ । ବ୍ୟୟ କରିବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ ହେବା—8. To be close-fisted or miserly; to be niggardly.
୯ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ କାଖରେ ରଖି ବହିବା—
9. To carry a thing in the armpit.

ନାଁ ମାତାଙ୍କୁ, ଘାଁ ମାତାଙ୍କୁ, ମାତାଙ୍କଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଆଉ ମାତାଙ୍କୁ,
ପାଞ୍ଚେ ପଡ଼ର ଜାକି ମାତାଙ୍କୁ—ଢଗ ।

୧୦ । ଦୃଢ଼ରୂପେ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବା—
10. To embrac closely.
[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା, ନେବା, ଆଣିବା, ଧରିବା, ରଖିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]
୧୧ । ସଙ୍କୁଚିତ କରିବା—11. To contract.

ଜାକି ରଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦୃଢ଼ରୂପେ ଧରି ରଖିବା; ଛାଡ଼ି ନ
Jāki rakhibā ଦେବା—1. To hold on a thing very tightly.

ହଜାର ହଜାର ଯାର ପ୍ରଣୟବନ୍ତ ବଳାର ଚାହିଁ କେହି
ରଖିଥିବ ଜାକି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୨ । ଲୋଭପରବଶ ହୋଇ ଧନ ପ୍ରଭୃତି ସଞ୍ଚୟ କରିବା—
2. To avariciously save money and other things.

ଲୁବ୍ଧଲୋକ ଧନକୁ ଜାକି ରଖିଥାନ୍ତି
ଅଦାଯୁରେ ଅପାତ୍ର ଲୋକରେ ଦିଅନ୍ତି—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଶାନ୍ତି ।

ଜାକି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଲୁଗା ଅର୍ଥ) ଦେହକୁ କସାକସ୍
Jāki hebā ହେବା; କସ୍ ହେବା—1. To sit tight on
कस हुआ the body (said of a dress.)

୧	ଇ	ଉ	ର,ହ୍ର	ଙ	ଏ	ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇମ୍ବ	ଡ୍ରଥ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ । ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		କ୍ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

ଜୁସ୍ତ ହାନା ୨ । ବହୁ ଲୋକ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଠେସାଠେସି ହୋଇ ରହିବା—2 To press against one another painfully; to huddle; to be huddled together.

ଜାକୁଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଜାକସାର (ଦେଖ)
Jākuā 1. Jākasāra (See)

ଜାକେଇ } ସ୍ତ୍ରୀ
ଜାକୋଇ }
୨ । (ପୁଂ) ଯେ ଜାକେ—One who contracts; one who conceals a thing.
୩ । କୃପଣ—3. Miserly.

ଜାକେଟ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଅଧା କୁର୍ତ୍ତା—
Jāket 1. Jacket; lady's waist-coat.
जाकेट ୨ । ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ଅଧା କୁର୍ତ୍ତା—
जाकेट 2. Waist-coat of males.

ଜାଗତିଆର୍—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଜାଗରିତ)—
Jāgatiār ୧ । ସାବଧାନ ବା ସତର୍କ; ଚେତାଳ—
जागन्त 1. Cautious; careful; watchful.
चौकस ୨ । ଉନ୍ନିଦ୍ର; ଅନିଦ୍ରିତ—3. Wakeful.
(ଜାଗତିଆର—ବି)

ଜାଗର—ସଂ. ବି (ଜାଗୃ ଧାତୁ=ନିଦ ଭାଙ୍ଗିବା; ଚେଇଁବା; ନିଦରୁ
Jāgara ଉଠିବା+ଭାବ. ଅ)—
୧ । ଚେଇଁବା; ଅନିଦ୍ରା; ଜାଗରଣ—1. Wakefulness.
ସର୍ବ ସିଦ୍ଧୁର ରଜନୀ ଜାଗରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୨ । ନିଦରୁ ଉଠିବା; ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ—
2. Waking from sleep.
୩ । ସତର୍କତା—3. Watchfulness; vigilance.
୪ । ମନର ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥାରେ ମନୋବୃତ୍ତିମାନ ଜାଗ୍ରତ ଥାଏ—4. The state of mind in which one is vigilant.
୫ । ପାଗୁଳ—5. The cud.
୬ । କବଚ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—6. Coat of mail.
जागन्त ଦେ. ବିଣ—ଉନ୍ନିଦ୍ର—
चौकस Vigilant; watchful.
जागरनी ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାଗରଣ)—୧ । ଶିବରାତ୍ରୀ ଉତ୍ସବ ବା ଯାତ୍ରା; ଫାଲ୍‌ଗୁନ କୃଷ୍ଣ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ—
1. The festival of Śibarātri.
୨ । ଯେଉଁ ପ୍ରଦୀପ ଦେବତାଙ୍କ ମନ୍ଦିରରେ ଦିବାନିଶି ଜଳୁଥାଏ—2. Lamp kept burning day and night before a Deity.
ଦେଉଳ ଭିତରେ ଯଇଁ ଜାଗର ଦେଇ ଯେ—ଉକ୍ତ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।
। ଯେଉଁ ଦୀପ ଶିବରାତ୍ରି ଦିନ ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ରରେ ଶିବମନ୍ଦିରର ଚୂଡ଼ାକୁ ଉଠାଯାଏ—3. The lamp or light which is lifted to the top of the temple of God Śiba on the Śibarātri night.

ଜାଗରକ—ସଂ. ବିଣ. (ଜାଗୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ନିଦ୍ରାରହିତ—
Jāgaraka Wakeful.

ଜାଗରଜାତ—ଗ୍ରା. ବି—ଜାଗରଯାତ୍ରା (ଦେଖ)
Jāgara-jāta Jāgarajātrā (See)
(ଜାଗର ଜାତର୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାଗରଯାତ୍ରା—ଦେ. ବି—ଶିବରାତ୍ରି ବ୍ରତ; ଜାଗର ଅମାବାସ୍ୟା ରାତ୍ରିରେ
Jāgara-jātrā ଦୀପଜଳା ଉତ୍ସବ —The festival of lighting lamps on the night of Jāgara amābāsyā.
[ଦ୍ର—ଏ ରାତିଯାକ ଜାଗରଣ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ; ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ରରେ ଜଣେ ଲୋକ ମହାଦେବଙ୍କ ମନ୍ଦିରର ଚୂଡ଼ାକୁ 'ମହାଦୀପ' ନେଇ ଉଠି ସେଠାରେ ଉକ୍ତ ଦୀପକୁ ସ୍ଥାପନ କରେ ।]

ଜାଗର ଜାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ରାତିଯାକ ଦେବତାଙ୍କ ନିକଟରେ କମ୍ବା
Jāgara jāḷibā ଶିବରାତ୍ରିର ରାତିରେ ମହାଦେବଙ୍କ ନିକଟରେ ଦୀପ ଜାଳି ନିଜେ ଉଜାଗର ହୋଇ ଜଗି ବସିବା—
To keep a vigil throughout the night by setting up a lighted lamp before a Deity.
[ଦ୍ର—କେହି କେହି ଅପୁତ୍ରକ ପିତାମାତା ପୂର୍ବରୁ ମନାସି ଥାଆନ୍ତି ଯେ ତାଙ୍କର ପୁଅ ହେଲେ ସେମାନେ ପୁଅର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଶିବରାତ୍ରି ଦିନ ଜାଗର ଜାଳିବେ । ତଦନୁସାରେ ପୁତ୍ରବୃଏ ହୋଇ ବଢ଼ିଗଲେ ଉକ୍ତ ପୁଅକୁ ଶିବମନ୍ଦିରକୁ ନେଇ ସେଠାରେ ଶିବରାତ୍ରିର ରାତିରେ ତା ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଠେକା ବାନ୍ଧି ମାଟିପିଣ୍ଡୁଳା ରଖି ତା ଉପରେ ଘୃତପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୀପ ରାତିଯାକ ଜାଳନ୍ତି ।]

ଜାଗରଣ—ସଂ. ବି. (ଜାଗୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଅନିଦ୍ରା;
Jāgaraṇa ଚେଇଁବା—1. Watchfulness; sleeplessness; vigil.
୨ । ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ—2. Awaking from sleep
୩ । ସତର୍କତା—3. Vigilance.
୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅଭ୍ୟୁଦୟାକାଙ୍କ୍ଷା; ନିଜର ଉନ୍ନତିର ଚେଷ୍ଟା—
4. (figurative) Awakening; a desire or exertion for one's improvement.

ଜାଗରଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ରାତିଯାକ ଚେଇଁବା—To keep up
Jāgaraṇa karibā at night; to sit up late at night.

ଜାଗରତ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. (ସଂ. ଜାଗ୍ରତ)—ସତର୍କ—
Jāgarata Cautious.
ଅହେ ଯୁଧିଷ୍ଠିର କ୍ଷୁଧାରେ ହେଲେ ଅଣ୍ଡି
ଶାଇବାରେଟି ହୋଇଥିବ ଜାଗରତ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଅନୁଶାସନ ।

ଜାଗର ଦୀପ—ଦେ. ବି—ଦେବତାଙ୍କ ନିକଟରେ ରାତିଯାକ ଜଳାଯିବା ଦୀପ-
Jāgara dipa A lamp kept lighted throughout the night before a Deity.

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୃଶ୍ଯ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉହିଁର ବଦଳିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଁଦୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅନ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଢ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼' ଦେଖିବେ ।

ଜାଗରିଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଜାଗୃ ଧାତୁ + ଇନ)—
Jāgariṇa — ଜାଗରିତ (ଦେଖ) — Jāgarita (See)

ଜାଗରିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଜାଗୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Jāgarita
୧ । ବିନିଦ୍ର; ଯେ ଶୋଇ ନାହିଁ— 1. Sleepless; wakeful.
୨ । ଉନ୍ନିଦ୍ର; ଯାହାର ନିଦ୍ରା ଭଙ୍ଗ ହୋଇଅଛି— 2. Awakened from sleep.
୩ । ସାବଧାନ—3. Vigilant; watchful.
ସଂ. ବି. (+ ଭାବ. ତ)—
୧ । ଜାଗରଣ—1. Sleeplessness.
୨ । ସାଂଖ୍ୟ ଓ ବେଦାନ୍ତ ମତରେ ମନର ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥାରେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଦ୍ୱାରା ସବୁ ପ୍ରକାର ବ୍ୟବହାର ଓ କାର୍ଯ୍ୟର ଅନୁଭବ ହୁଏ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 3. (Sāmkhya and Bedānta philosophy) The state of mind in which one is conscious of all matters through the senses.

ଜାଗରିତ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ନିଦରୁ ଉଠିବା—
Jāgarita hebā — To awake; to rise from sleep.
জাগরিত হওয়া
जागरित होना

ଜାଗରିତା—ସଂ. ବିଣ. (ଜାଗୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ୧ମା. ୧ବ)—
Jāgaritā — ଯେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନିଦରୁ ଉଠାଏ— One who awakens another from sleep.

ଜାଗରୁକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଜାଗୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଊକ)—
Jāgaruka
(ଜାଗରୁକା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । ଜାଗରଣଶୀଳ—1. Wakeful.
୨ । ସତର୍କ; ସାବଧାନ— 2. Watchful; vigilant.
୩ । ହୁସିଆର—3. Careful
୪ । ଉନିଦ୍ର—4. Awake.
ସଂ. ବି—ଚୈତନ୍ୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Consciousness

ଜାଗରୂକ—ସଂ. ବିଣ. (ଜାଗୃ ଧାତୁ + ଊକ)—
Jāgarūka
୧ । ଜାଗରଣଶୀଳ—1. Wakeful.
୨ । ସତର୍କ; ସାବଧାନ—8. Watchful.

ଥରକେ ଯେବେ ଲୋକ ନ ହେଲ ଜାଗରୂକ (୨)
କହିବା କେତେ ତୁହା ତୁହାକୁ ଗୋ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଜାଗର୍ତ୍ତ—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଜାଗ୍ରତ୍) — ଜାଗ୍ରତ (ଦେଖ)
Jāgarta — Jāgrata (See)
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବିଣ—୧ । ହୁସିଆର; ସାବଧାନ— 1. Vigilant; watchful.
୨ । କୌଣସି ଘଟଣାର ଅପେକ୍ଷାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଥିବା— 2. Prepared; in order.
୩ । ସୁବିନ୍ୟସ୍ତ—3. Shipshape; well arranged.

ଜାଗର୍ତ୍ତି—ସଂ. ବି. (ଜାଗୃ ଧାତୁ + ଭାବ ତି)—
Jāgartti
୧ । ଜାଗରଣ—1 Awaking; wakefulness.
୨ । ଅପ୍ରମାଦ—2. Freedom from defect or blunder.

ଜାଗର୍ଯ୍ୟା—ସଂ. ବି. (ଜାଗୃ ଧାତୁ + ଭାବ. ଯ + ଆ)—
Jāgarjyā
୧ । ନିଦ୍ରାରୁ ଉଠିବା; ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ— 1. Waking up from sleep.
୨ । ବିନିଦ୍ରତା—2. Wakefulness.
୩ । ସାବଧାନତା—3. Watchfulness; vigilance.

ଜାଗା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜାୟଗାହ୍)—
Jāgā
জায়গা
जगह, जागा
୧ । ସ୍ଥାନ—1. Space; place.
୨ । ବସ୍ତୁ ରଖିବାର ପାତ୍ର— 2. Receptacle; vessel.
୩ । ଜାଗାଘର (ଦେଖ) — 3 Jāgā-ghara (See)

ଜାଗାଘର—ଦେ. ବି—୧ । ଆଖଡ଼ା ଘର; ସଙ୍ଗୀତ ବା ମଲ୍ଲବିଦ୍ୟା ଅଭ୍ୟାସ କରିବାର ସ୍ଥାନ—1. Gymnasium; a place where rehearsales in music and athletic exercises take place.
Jāgā-ghara
୨ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ସନ୍ଧ୍ୟା ବେଳେ ବଇଠକ ଓ ଆମୋଦପ୍ରମୋଦ କରନ୍ତି— 2. Village club-house; an evening club
[ଦ୍ର—ଜାଗାଘରମାନଙ୍କରେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଜାଗାସାଙ୍ଗମାନେ ସଙ୍ଗୀତ ଓ ବାଦ୍ୟାଦିର ଚର୍ଚ୍ଚା କରନ୍ତି, ଭାଙ୍ଗ ଓ ଗୁଡ଼ାଖିଆ ଆଦି କରନ୍ତି ଓ ସମୟେ ସମୟେ ଭୋଜୀ ମଧ୍ୟ କରନ୍ତି ।]

ଜାଗାଜାଗା—ବୈଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଜାଗେଜାଗେ (ଦେଖ)
Jāgā-jāgā — Jāge-jāge (See)

ଜାଗାପିଲା—ଦେ. ବି—ଆଖଡ଼ା ଘରେ ନାଟ, ଗୀତ, କୁସ୍ତି ଆଦି ଶିଖୁଥିବା ଦଳର ଯୁବକଗଣ—Young men belonging to a party practising music and athletic feats at the gymnasium.
Jāgā-pilā

ଜାଗା ବର୍ ଜାଗା—ବୈଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ଫା. ଜାୟଗାହ୍ ବର୍ ଜାୟଗାହ୍)—
Jāgā bar jāgā
জায়গা বর জায়গা
जागह बर जगह
୧ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ଥାନରେ— 1. In every place.
୨ । ସବୁ ଠାରେ—2. At all places
୨ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ— 2. At different places.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇମ୍ପ	ଙ୍ଖ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ୈ	ଇଅ	ଞ୍ଚ	ନ୍

ଜାଗାସାଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—ଏକ ଜାଗାଘରେ ଯେଉଁମାନେ ଏକତ୍ର
Jāgā-sāṅga ଆମୋଦାହ୍ଲାଦ କରନ୍ତି—Members of a
(ଜାଗାସାଙ୍ଗୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) village-club.

ଜାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜାଗୃ ଧାତୁ)—
Jāgibā ୧ । ଚେଇଁବା; ନିଦ୍ରାରହିତ ହେବା—
(ଜଗେଇବା—ଣିଜନ୍ତ) 1. To keep awake; to watch up.
ଜାଗା ୨ । ନିଦରୁ ଉଠିବା—
जागना 2. To rise from up sleep; to wake up.

ଜାଗି ବାହିନୁ ବଳେ କାହିଚ ସ୍ୱରେ । ରାଧାନାଥ. ମେଘଦୂତ ।

୩ । ସତର୍କ ରହିବା—3 To be on the alert.
୪ । ନିଜର ଉନ୍ନତି କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା—
4. To exert for self-improvement.

ସେ ଜାତି ଜାଗିଲେ ଜଗତେ ତାହାଙ୍କୁ କାହିଁ କସ କେତେ ମାନ ।
ଦୀନକୃଷ୍ଣ. ଗୀତଲହରୀ ।

୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଆଳସ୍ୟ ବା ଜଡ଼ତା ବା ନିରୁତ୍ସାହ ପରିତ୍ୟାଗ ପୂର୍ବକ ଉଦ୍ୟମ କରିବା ବା ଚଞ୍ଚଳ ହେବା—
5. To throw off idleness and be active.
୬ । (ଅଗ୍ନି) ଜଳି ଉଠିବା—
6. (fire) To burn; to blaze up.
୭ । (ସକର୍ମକ) ନିଆଁ ଯେପରି ଲିଭି ନ ଯାଏ ସେପରି କରି ନିଆଁକୁ ଜଳାଇ ରଖିବା—7. To keep a fire burning.
୮ । ସତେଜ ହେବା—8. To brighten up.
୯ । ସମୃଦ୍ଧ ହେବା—9. To prosper.

ଜାଗିର୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି—ଜାଗିରି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jāgir etc Jāgiri etc (See)

ଜାଗିରି—ବୈଦେ ବି. (ଫା. ଜାଗୀର୍; ଜା=ଜମି; ଗୀର=ଗ୍ରହଣ)—
Jāgiri ୧ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଭୂମ୍ୟଧିକାରୀ ବା
জায়গীর ଭୂପତିଙ୍କଠାରୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଥିବା ନିଷ୍କର
जागीर ଭୂମି ବା ଗ୍ରାମ; ପେନ୍ସନ୍ ବା ପୁରସ୍କାର ସ୍ୱରୂପ ରାଜାଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ଭୂଖଣ୍ଡ—Land or village granted rent-free by the land-lord or king for services rendered; grant of land as pension or reward.
୨ । ବେତନ ପରିବର୍ତ୍ତେ ଭୃତ୍ୟଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ଭୂମି—
2 Service-tenure; land granted rent-free to a servant in lieu of service; Jaighir.
(ଯଥା—ବଢ଼େଇ ଜାଗିରି, କମାର ଜାଗିରି, ମାଳି ଜାଗିରି, ମସାଲଚୀ ଜାଗିରି, ସରବରାକାରୀ ଜାଗିରି, ସେବକ ଜାଗିରି ଚଉକିଦାରୀ ଜାଗିରି ।)
[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ଚଳନ୍ତି ।]

ଜାଗିରିଖିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଜାଗୀର୍+ସଂ. ଖାଦ ଧାତୁ)—
Jāgiri-khiā ଯେଉଁ ଭୃତ୍ୟ ଜାଗିରି ଭୋଗ କରେ—
Holding or enjoying service-tenure

ଜାଗିରିଦାର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜାଗୀରଦାର୍)—ଜାଗିର ଭୋଗ
Jāgiri-dār କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—Holder of Jaighir or
জায়গীরদার service-tenure.
जागीरदार

[ଦ୍ର—ଇଂରାଜମାନେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜଆଡୁ ପ୍ରଥମେ ଆସି ଓଡ଼ିଶା ଅଧିକାର କରିବା ସମୟରେ ଓଡ଼ିଶାର ଦ୍ୱାର ସ୍ୱରୂପ ଚିଲିକା ହ୍ରଦର ମୁହାଣ ବାଟେ ସେମାନଙ୍କ ଫଉଜ ଆସିଥିଲେ । ସେହି ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କୁ ସହାୟତା କରିଥିବାରୁ ଫତେ ମହମ୍ମଦ୍ ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଇଂରାଜ ସରକାର ପାରିକୁଦ, ମାଲୁଦ, ଅଜାରି, ବଜ୍ରକୋଟ ପ୍ରଗଣାମାନ ଜାଗିରିସ୍ୱରୂପ ଚିରକାଳ ପାଇଁ ନିଷ୍କରରୂପେ ଦେଲେ । ଫତେ ମହମ୍ମଦ ଓ ତାଙ୍କ ବଂଶଧରମାନ ଅବଧି ଜାଗିରିଦାର୍ ବୋଲି ପରିଚିତ ।]

ଜାଗୁଡ଼—ସଂ. ବି. (ଯଙ୍ ଲୁଗନ୍ତଗୁଡ଼୍ ଧାତୁ=ବେଷ୍ଟନ କରିବା, ପେଷଣ
Jāguṛa କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । କୁଙ୍କୁମ (ଦେଖ)
1. Kuṅkuma (See)
୨ । ପ୍ରାଚୀନ ଦେଶବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Name of an ancient country.

ଜାଗୁଲାଈ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଜାଗ୍ରଦ୍ ଗୌରୀ)—
Jāguḷāi ୧ । ଗ୍ରାମଦେବୀ ବା ଯୋଗିନୀବିଶେଷ—
(ଜାଗୁଲେଈ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Name of a village-Goddess.
୨ । ଶ୍ରାବଣମାସ କୃଷ୍ଣପଞ୍ଚମୀ ରାତିରେ ଗ୍ରାମର ଦ୍ୱାରେ ଦ୍ୱାରେ ପିଠାଭୋଗ ପାଇବା ଦେବୀବିଶେଷ—2. A village-Goddess worshipped by the offering of cakes at every door of the village on the night of the 5th day of the bright fortnight of Srābaṇa.

ଜାଗୁଲାଇ । ମାଁ ପାଗୁଲାଇ । ସବୁଦିଅଁଙ୍କର ମାଆ
ବଇଚ କୁଳ ଖାଇବୁ ଯେବେ ମୋ ହୁଆରକୁ ଆ ।
ଜାଗୁଲାଇ ପଞ୍ଚମୀ. ଶିଶୁଗୀତ ।

ଜାଗୁଲାଈ ପଞ୍ଚମୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାଗ୍ରଦ୍ଗୌରୀ ପଞ୍ଚମୀ)—
Jāguḷāi pañchami ଜାଗ୍ରଦ୍ଗୌରୀ ପଞ୍ଚମୀ; ଶ୍ରାବଣ ଶୁକ୍ଳ-
(ଜାଗୁଲେଈପଞ୍ଚମୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପଞ୍ଚମୀ—The 5th day of the bright fortnight of Śrābaṇa.
[ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ରାତିରେ ଗ୍ରାମର ଭଣ୍ଡାରି ଗୋଟିଏ ମାଟିର ଜାଗୁଲାଈ ମୂର୍ତ୍ତି ନିର୍ମାଣ କରି ଗ୍ରାମର ଦ୍ୱାରେ ଦ୍ୱାରେ ନେଇ ବୁଲାଏ ଓ ଗୃହସ୍ଥମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରରେ ଉକ୍ତ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କୁ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ପୂଜା ଦିଆଯିବା ପରେ ଉକ୍ତ ପ୍ରତିମାକୁ ନେଇ ପାଣିରେ ପକାଇ ଦିଏ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ଗନ୍ଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାନ୍ଧ' ଖୋଜିବେ, କୁଥ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅକ୍ଷି ନ ପାଇଲେ 'ଅକ୍ଷି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଜାଗୁଲି—ଦେ. ବି—ଦହି ବସାଇବା ନିମିତ୍ତ ନିର୍ମିତ ଚଉଡ଼ାମୁହାଁ Jāguli କ୍ଷୁଦ୍ର ମାଟିପାତ୍ର; ପଗୁଲି—A small pan for coagulating milk into curd.

ଜାଗୁଳେଇ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଜାଗୁଳାଇ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jāguḷei (etc) Jāguḷāi etc (See)

ଜାଗୃ (ଧାତୁ)—ସଂ—ନିଦ୍ରାରୁ ଉଠିବା—
Jāgṛu (root) To wake up from sleep.

ଜାଗେ ଜାଗେ—ବୈଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ, ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ Jāge jāge ସ୍ଥାନରେ—At different places.
জায়গায় জায়গায়
जगह गह

ଜାଗ୍ରତ୍—ସଂ. ବିଣ. [ଜାଗୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅତ୍ (ଶତୃ)]—
Jāgrat ୧ । ଜାଗରଣଶୀଳ—1. Wakeful.
୨ । ନିଦ୍ରାହୀନ—2. Sleepless.
ବି—ଜାଗରଣ ଅବସ୍ଥା—Wakefulness.

ଜାଗ୍ରତ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ଜାଗୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ତ) —
Jāgrata ୧ । ଜାଗରଣଶୀଳ—1. Wakeful; watchful.
(ନିଦ୍ରିତ—ବିପରୀତ) ୨ । ସାବଧାନ; ସତର୍କ—
(ଜାଗ୍ରତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Vigilant; careful.
୩ । ଜାଗରୁକ; ଯେ ଚେଇଁଛି—
3. Awake; not asleep.
୪ । ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥାରେ ଜୀବ ସବୁ ବିଷୟ ଜାଣି ପାରେ—
4. Conscious; sentient.
ବି—ଚେଇଁବା; ନିଦ୍ରାହୀନତା—Sleeplessness.
ଜାଗ୍ରତ ଭକ୍ତ ସ୍ୱଜନ,-ବେନି ଯେ କଲେ ଶୟନ
କଳ ଭଦ୍ରବେଗେ ଶ୍ରୀଜା ନନ୍ଦ ଉଙ୍ଗିଳ—ପ୍ରାଚୀ. କଳାବତୀ ।

ଜାଗ୍ରତି—ସଂ. ବି. (ଜାଗୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—ଜାଗରଣ—
Jāgrati Wakefulness.

ଜାଗ୍ରଦବସ୍ଥା—ସଂ ବି. (ଜାଗ୍ରତ୍+ଅବସ୍ଥା)—ଚେଇଁବା ଅବସ୍ଥା—
Jāgradabasthā The state of being watchful or wakeful.

ଜାଘନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜଘନ+ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ.)—
Jāghanī ୧ । ଉରୁଦେଶ; କଟି—1. The front thigh; lap.
୨ । ଲାଙ୍ଗୁଡ଼; ପୁଚ୍ଛ—2. Tail.

ଜାଙ୍ଗଲ—ସଂ. ବି. (ଜଙ୍ଗଲ+ଅ)—୧ । ହରିଣାଦି ବନ୍ୟପଶୁ—
Jāṅgaḷa 1. Wild beasts.
୨ । ଜଳହୀନ ଦେଶ—2. Waterless country.
[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଦେଶରେ ବର୍ଷାର ପରିମାଣ ଅତି କମ୍, ଖରା ଓ ଗରମ ଅତି ବେଶି, ବଡ଼ବଡ଼ ଗଛ ଓ ଘାସ ଅଧିକ ନ ଥାଏ ଏବଂ ଜଙ୍ଘା ଗୁଳ୍ମ ଅଧିକ ଥାଏ ଓ ହରିଣ ଆଦି ପଶୁ ରହନ୍ତି ତାକୁ ଜାଙ୍ଗଲ ବୋଲାଯାଏ—ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର ।]
୩ । ଲଙ୍ଗଳିଆ ନାମକ ବିଷବୃକ୍ଷ—
3. Gloriosa Superba; Methonica Superba (M. W.); Hyodrolea Zeylancia (Kirtikar).
ଯୋର ଘୋର ଜାଙ୍ଗଳ, ଗରଳ ଭୂଲେ ଦିହା ପଇଲ ରେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଶୋରଚନ୍ଦ୍ର, ଘ-ଗୀତ ।
୪ । ତିତ୍ତିର ପକ୍ଷୀ (ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. Partridge (bird).
୪ । ମାଂସ—5. Flesh; meat.
୬ । ଜାଙ୍ଗଲ ଦେଶରେ ମିଳୁଥିବା ହରିଣ ଆଦି ଜନ୍ତୁ (ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—6. Animals found in waterless tracts.
[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ମାଂସ ମଧୁର, ରୁକ୍ଷ, ଲଘୁ, ପାଚକ, ରୁଚିକାରକ ଓ ଶୀତଳ । ଏହା ଶ୍ଳୀପଦ, ପ୍ରମେହ, ଗଣ୍ଡମାଳା ଆଦି ରୋଗୀର ଖାଦ୍ୟ—ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର ।]
ବିଣ—୧ । ବନ୍ୟ; ବନଚର—1. Wild.
୨ । ବନଜାତ—2. Growing wild.
୩ । ଅସଭ୍ୟ—3. Uncivilised.
୪ । ଅରଣ୍ୟମୟ—4. Full of forests.
୫ । ଜଙ୍ଗଲସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—5 Relating to forests.

ଜାଙ୍ଗଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଦେହ—
Jāṅgala Body.
ଦେ. ବିଣ.—ଜଙ୍ଗଲି; ବନ୍ୟ—Wild; jungly.
ଉତ୍ପତ୍ତି ବଣ୍ଟେର, ହୋଇ ସୁବାସର, ଗନିଲେ ଜାଙ୍ଗଲ ବାଟେ—
ନନ୍ଦକଶୋର, ଶମସ୍ତା ।

ଜାଙ୍ଗଲି—ସଂ. ବିଣ. ଓ ବି—ଜାଙ୍ଗଲିକ (ଦେଖ)
Jāṅgaḷi Jāṅgaḷika (See)

ଜାଙ୍ଗଲିକ—ସଂ. ବିଣ. (ଜଙ୍ଗଲ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଇକ)—ଜଙ୍ଗଲବାସୀ—
Jāṅgaḷika Inhabiting the forest; wild.
ବି—୧ । ସାପୁଆ; ଯେ ସାପ ଧରେ—
1. Snake-catcher; snake-charmer.
୨ । ବିଷବୈଦ୍ୟ—2. A doctor of snake-poisoning; a person who cures snake-bites.

ଜାଙ୍ଗଲୀ—ସଂ. ବି. (ଜାଙ୍ଗଲ+ଈ)—ବାଇଡଙ୍କ; କପିକଚ୍ଛୁ; (ହ୍ର. Jāṅgaḷī ଶବ୍ଦସାଗର)—Cowhage.

ଜାଙ୍ଗି—ଦେ. ବି—ଜଙ୍ଘି ହରିଡ଼ା (ଦେଖ)
Jāṅgi Jaṅghi harirḍā (See)

ଜାଙ୍ଗି ହରିଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଜଙ୍ଘି ହରିଡ଼ା (ଦେଖ)
Jāṅgi harirḍā Jaṅghi harirḍā (See)

ଜାଙ୍ଗୁଲ—ସଂ. ବି. (ଜଙ୍ଗୁଲ+ଅ)—୧ । ବିଷ—
Jāṅguḷa 1. Poison.
(ଜାଙ୍ଗୁଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ତରଡ଼ା (ଦେଖ)
2. Tarardā (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଏ	ଉଅ	ହ୍ମ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଈ	ହ୍ନ

ଜାଙ୍ଗୁଲା—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ ଜାଗ୍ରଦ୍‌ଗୌରୀ)—
Jāṅgulā ଜାଗୁଳାଈ (ଦେଖ)
Jāgulāī (See)

ଜାଙ୍ଗୁଲିକ—ସଂ. ବି. (ଜାଙ୍ଗୁଲ+ଜ୍ଞାତାର୍ଥେ ଇକ)—
Jāṅgulika ୧ । ବିଷବୈଦ୍ୟ—
ଜାଙ୍ଗୂଲିକ } ଅନ୍ୟରୂପ 1 One who cures poisoning.
ଜାଙ୍ଗୂଳ ୨ । ସାପୁଆ —2. Snake-charmer; snake-catcher.
୩ । ବିଷ ବ୍ୟବସାୟୀ—
3. A dealer in poison.

ଜାଙ୍ଗୁଲିକା—ଦେ. ବି—ଜାଗୁଲାଈ (ଦେଖ)
Jāṅgulikā Jāgulei (See)

ଜାଙ୍ଗୁଲୀ—ସଂ. ବି—ସାପ ବିଷ ଝାଡ଼ିବା ବିଦ୍ୟା—
Jāṅguli The art of curing snake-bite.

ଜାଙ୍ଘି ହରିଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଜଙ୍ଘି ହରିଡ଼ା (ଦେଖ)
Jāṅghi harirdā Janghi harirdā (See)

ଜାଚଇ—ବୈଦେ. ବି. (ସଂ. ଯାଚନ)—
Jāchāi ୧ । କୌଣସି ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ପରୀକ୍ଷା କରି ତହିଁର
ଜାଚାଈ ପ୍ରକୃତ ମୂଲ୍ୟ ଓ ଯୋଗ୍ୟତା ସ୍ଥିର କରିବା—
जाँच 1. Appraisment; examination; testing the purity and value of a thing.
୨ । ପରଖ; ପରୀକ୍ଷା—2. Test.

ଜାଜୁଲ୍‌ମାନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. (ସଂ. ଜାଜ୍ଜ୍ୱଲ୍ୟମାନ)—
Jājul-mān ୧ । ଜାଜ୍ଜ୍ୱଲ୍ୟମାନ (ଦେଖ)
1. Jājjwalyamāna (See)
୨ । ଅଗ୍ନିଶର୍ମା; କ୍ରୋଧରେ ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ—
2. Burning with rage.

ଜାଜୁଲ୍ୟ—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ଜାଜ୍ଜ୍ୱଲ୍ୟମାନ)—
Jājulya ୧ । ଜାଜ୍ଜ୍ୱଲ୍ୟମାନ (ଦେଖ)
1. Jājjwalyamāna (See)
ଜାଜୁଲ୍ୟ ତେଜ ତାହାଙ୍କର
ଦେଖି ବୋଇଲେ କେୟାପୁର । ପ୍ରାଚୀ. ନିର୍ଗୁଣ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଜାଜୁଲ୍ୟତା—ଗ୍ରା. ବି. (ଅପପ୍ରୟୋଗ)—ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା—
Jājulyatā Brightness.
ଯେ ତହିଁ ପାଇବ ଦେଖ ଜାଜୁଲ୍ୟତାମବ । ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣଗୀତା ।

ଜାଜୁଲ୍ୟମାନ—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଜାଜ୍ଜ୍ୱଲ୍ୟମାନ)—
Jājulyamāna ଜାଜ୍ଜ୍ୱଲ୍ୟମାନ (ଦେଖ)
Jājjwalyamāna (See)

ଜାଜ୍ୱଲ୍ୟମାନ—ସଂ. ବିଣ. (ଯଙନ୍ତ ଜ୍ୱଲ=ଜାଜ୍ୱଲ ଧାତୁ=ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୀପ୍ତି
Jājwatyamāna ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଶାନ)—
୧ । ଦେଦୀପ୍ୟମାନ; ବିଶେଷ ଭାବରେ ଦୀପ୍ତି ପାଉଥିବା; ଅତି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—1 Dazzling; shining.
୨ । ଅତି ଜ୍ୱଳନ୍ତ—
2. Blazing; refulgent; splendid.

ଜାଞ୍ଚ—ବୈଦେ. ବି. (ସଂ ଯାଚନ; ସେଟଲ୍‌ମେଣ୍ଟରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
Jāñch ୧ । ଭୂମିମାପ କାର୍ଯ୍ୟ ଠିକ୍ ରୂପେ ହୋଇ ଅଛି କି ନାହିଁ
জাঁচ ଏହା ପରୀକ୍ଷା କରିବା; ପ୍ରତାଳ—
जाँच 1. Check whether a land or plot has been properly measured.
୨ । ତନ୍ନ ତନ୍ନ କରି ଦୋଷଗୁଣ ନିରୂପଣ କରିବା—
2. Minute examination of the defects and bright points of a matter.

ଜାଞ୍ଜିବାର୍—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଇଂରେଜ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଅଧୀନ ଜଣେ ଆରବୀ
Jāñjibār ରାଜାଙ୍କ ଶାସିତ ପୂର୍ବଆଫ୍ରିକାର ରାଜ୍ୟବିଶେଷ—
জাংজিবার An Arab State in East Africa under
जंजीबर the protection and suzerainity of
(ଜାଞ୍ଜିବର୍—ଅନ୍ୟରୂପ) Great Britain
[ଦ୍ର—ଏ ରାଜ୍ୟର ରାଜାଙ୍କୁ ସୁଲ୍‌ତାନ୍ ବୋଲାଯାଏ । ଏହାର ଉପକୂଳକୁ କେନିଆ ବୋଲାଯାଏ । କେନିଆରେ ଇଂରେଜମାନେ ଉପନିବେଶ କରି ଅଛନ୍ତି । ଏହି ରାଜ୍ୟରେ ଓ କେନିଆରେ ବହୁ ବର୍ଷରୁ ଓ ବହୁ ପୁରୁଷରୁ ବହୁ ସହସ୍ର ଭାରତବାସୀ ବାସ କରି ଅଛନ୍ତି ।]

ଜାଠ—ଦେ. ବିଣ—କୃପଣ—
Jātha Miserly; close-fisted.
जाठ ବି—୧ । କାନ୍ଧ—1. Shoulder.
जाठ ୨ । ପଞ୍ଜାବ, ରାଜପୁତାନା ଓ ସିନ୍ଧୁ ପ୍ରଭୃତି ସ୍ଥାନର କ୍ଷତ୍ରିୟଜାତିବିଶେଷ—The Jaths, a caste of Kshatriyas of the Punjāb, Rājaputānā and Sindh.
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଯଦୁବଂଶୀୟ କ୍ଷତ୍ରିୟ ବୋଲି ଆପଣାକୁ ପରିଚୟ ଦିଅନ୍ତି । ଏମାନେ ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ଭାରତୀୟ ସୈନ୍ୟବିଭାଗରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଅଛନ୍ତି । ସଂଯୁକ୍ତ ପ୍ରଦେଶରେ ଓ ଉତ୍ତରଭାରତରେ ଏହି ଜାତି କୃଷକ ବା କିଷାନ୍ ନାମରେ ଅଭିହିତ ।]
୩ । ଦଳ—3. Batch.
୪ । ବିଲାତର ରକ୍ଷଣଶୀଳ ନାମକ ରାଜନୈତିକ ଦଳ—
4. The Conservative party in English politics.

ଜାଠର—ସଂ. ବିଣ. (ଜଠର+ଅ)—ଜଠର ବା ଗର୍ଭ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Jāthara Pertaining to the belly.
(ଜାଠରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବି—ଜଠରାଗ୍ନି; କ୍ଷୁଧା—Digestive fire or energy; hunger.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ, 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅନ୍ଧାରୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅନ୍ଧାରି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଜାଡ଼—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାଡ୍ୟ)—
Jārḍa ୧ । ହିମ; ଶୈତ୍ୟ; ଥଣ୍ଡା—1. Cold
शीत ଘୋର ଜାଡ ମାଡ଼ି ପଡ଼ିଲା କହୁଁ କହୁଁ ମଞ୍ଚରେ ।
जाड़ा ମଧୁସୂଦନ. ଛନ୍ଦମାଳା ।
୨ । ଶୀତକାଳ—2. Winter.
୩ । ଦେହକୁ ଶୀତ କରିବା—3. Feeling of cold.
ବିଣ—୧ । ଜଡ଼ (ଦେଖ)
1 Jarḍa (See)
୨ । ମୂକ—2. Dumb.
ଜାଡ କାଲି ପ୍ରାୟେ ହୋଇ ବସିଅଛି । ପ୍ରାଚୀ, ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଜାଡ଼ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶୀତ କରିବା—
Jārḍa karibā Feeling of cold.
शीत लागा
जाड़ा लगना

ଜାଡ଼ଦିନ—ଦେ. ବି—ଶୀତ ଋତୁ—
Jārḍa-dina Winter.
शीतकाल
जाड़ाकादिन

ଜାଡ଼ଲୁଗା—ଦେ. ବି—ଶୀତ ଲୁଗା; ଶୀତବସ୍ତ୍ର—
Jārḍa-lugā Winter-cloth.
गरमकापड़
जाड़ाका कपड़ा

ଜାଡ଼ା—ଦେ· ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ଜଡ଼)—ଜଡ଼; ମୂକ—
Jārḍa Dumb.
(ଜାଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତୁର) ବି—ଜଡ଼ା, ଗବ—
Castor-oil-seed.

ଜାଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାଡ୍ୟ)—ଶୀତ; ଥଣ୍ଡା—
Jārḍi Cold.

ଜାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ଜଡ଼; ଜାଡ୍ୟ)—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଥଣ୍ଡା ହେତୁ
Jārḍibā (ପାଟି) ଖଣ୍ଡ ମାରିଯିବା—1. (the mouth) To lose
ঠাণ্ডাহওয়া the power of articulate speech owing to extreme cold.
୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୀତ ହେତୁ ଶରୀର ଅବଶ ହୋଇ ଯିବା; କୋଲ ମାରିବା—2. (the body) To become benumbed with extreme cold.
୩ । ଜମି ଯିବା; ଜମାଟ ବାନ୍ଧିବା—
3. To become frozen.
୪ । ଜଡ଼ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—
5 To become inert or dull.
୫ । ଅତିଶୟ ଶୀତଳ ହେବା—
5. To become very cold.
କୁହୁଡ଼ି ପଡ଼ିଲା ଗୋ ଜାଡ଼ିଲା ବସୁନ୍ଧରୀ । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଜାଡ଼ୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ସଂ ଜଡ଼)—୧ । ମୂକା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
Jārḍi 1. Dumb (female).
କହିଲା ବୋହୂଟି ଜନମରୁ ଜାଡୀ, ପୁଣି ସେ ଚେପଟାନାକୀ ।
ଭକାରୀ. ସାଆନ୍ତ୍ରଆ ବାହା ।
ବି.—(ସଂ. ଜାଡ୍ୟ) ଜଡ଼ତା—Numbness
ବାହିଲା ଜାଡୀ ଶୁକ କଣ୍ଠେ ରହିଲା ନାହିଁ କହିବାର ଆରମ୍ଭିଲା ସେ ।
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଜାଡ଼ୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ଜଡ଼)—ସ୍ପଷ୍ଟ ଉଚ୍ଚାରଣଶକ୍ତି ରହିତ;
Jārḍuā ଜଡ଼; ମୂକ—Dumb; incapable of making articulate speech.
ଜାଡ଼େଇ
ଜାଡ଼ୋଇ } —ସ୍ତ୍ରୀ

ଜାଡ଼ୁଆ ଗୋସାଇଁ—ଦେ. ବି.—(ବ୍ୟକ୍ତିରୂପେ କଳ୍ପିତ) ଶୀତ—
Jārḍuā gosāin̐ Cold (personified).
(ଜାଡ଼ୁଆ ଗୋସେଇଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଏକୋଇ ଗଲ୍ । ତହିଁ ଜାଡୁଆ ଗୋସାଇଁ ପରସନ୍ । ତଗ ।

ଜାଡ଼ୁଆଲି—ଦେ. ବି—ଶୀତବସ୍ତ୍ର—
Jārḍuāli Winter-clothes.
ବିଣ.—ଶୀତକାଳୀନ—Pertaining to winter; wintry

ଜାଡ଼େଇବା—ଦେ କ୍ରି.—ଜାଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Jārḍeibā Jārḍibā (See)

ଜାଡ୍ୟ—ସଂ. ବି (ଜଡ଼+ଭାବ. ଯ)—୧ । ଜଡ଼ତା; ନିର୍ଜୀବଭାବ—
Jāḍya 1. Inertness; dullness.
୨ । ଜଡ଼ବୁଦ୍ଧି; ମୂର୍ଖତା—2 Stupidity.
୩ । ଥଣ୍ଡା; ଶୀତ—3. Cold.
୪ । ଶୀତବୋଧ—4. Feeling of cold.
୫ । ଶୈଥିଲ୍ୟ; ଆଳସ୍ୟ—5. Idleness; laxity.
୬ । ସ୍ତମ୍ଭୀଭାବ—6. Stupefaction.

ଜାଡ୍ୟାପହ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଜାଡ୍ୟ+ଅପ+ହନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)
Jāḍyāpaha ଯେ ବା ଯାହା ଜଡ଼ତା ନାଶ କରେ—That
(ଜାଡ୍ୟାପହା—ସ୍ତ୍ରୀ) which or he who cures a man's dullness.

ଜାଣ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜାଲ)—ଚିଲ୍କା ବା ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳସ୍ଥ ଜଳରେ
Jāṇa ମାଛ ଧରିବା ପାଇଁ ନିରୂପିତ ସ୍ଥାନ—Fishery-grounds in the Chilka lake or the sea-shore.

ଜାଣକାର—ଦେ.ବି.—(ସଂ. ଜ୍ଞାନୀ)—୧ । ବିଜ୍ଞ—
Jāṇakāra 1 Wise.
जानकार ୨ । ଚତୁର—2. Clever.
୩ । ବହୁଦର୍ଶୀ—3. Experienced.

ଜାଣତ—ଗ୍ରାମ୍ୟ. ବିଣ. (ସଂ. ଜାନତ୍)—୧ । ଜ୍ଞାନର ବିଷୟୀଭୂତ—
Jāṇata 1. Within one's knowledge or cognizance.
जानत ୨ । ଯେ ଜାଣି ଥାଏ ବା ଅନୁଭବ କରି ଥାଏ; ଯେ ଜାଣଇ;
जान ବିଜ୍ଞ—2. Experienced; knowing; cognizant.
(ଜାଣନ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଇ	ଓ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍ର	ଡ଼ଥ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍

ବି.—ଜ୍ଞାନ—Knowledge.

ଜାଣତ ପକ୍ଷେ—ଗ୍ରା. କ୍ରି. ବିଣ—ଜାଣତରେ (ଦେଖ)
Jāṇata pakshe Jāṇatare (See)
(ଯଥା—ମୁଁ ଜାଣତ ପକ୍ଷେ ଦୋଷୀ ନୁହେଁ ।)

ଜାଣତରେ—ଗ୍ରା. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ଜ୍ଞାନତଃ)—ଜ୍ଞାତସାରରେ; ଜାଣୁଜାଣୁ;
Jāṇatare ଜ୍ଞାନତଃ—Knowingly; consciously; to one's knowledge.
जानतपक्षे, जानते जानते
जानते जानते, जानमे (ଯଥା—ମୁଁ ହେତୁ ପାଇଲି ଧନ ଠାରୁ ମୋ ଜାଣତରେ କିଛି ଅପରାଧ କରି ନାହିଁ ।)

ଜାଣନ୍ତ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଜାଣତ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jāṇanta (etc) Jāṇata etc (See)

ଜାଣନ୍ତା—ଦେ. ବିଣ.—୧ । (ସଂ. ଜ୍ଞାତ) ଜ୍ଞାତ—
Jāṇantā 1. Known.
୨ । (ସଂ. ଜ୍ଞାତା) ଯେ ଜାଣେ—
1. One who knows; knowing.

ଜାଣନ୍ତା ପ୍ରମାଣେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଜାଣତରେ (ଦେଖ)
Jāṇantā pramāṇe Jāṇatare (See)
ଜାଣନ୍ତା ପ୍ରମାଣେ, ଜଗତେ କାହାର,
ଦୋଷ କେବେ ମୁହିଁ କରି ନାହିଁତ । ନନ୍ଦକିଶୋର. କୃଷ୍ଣକୁମାରୀ ।

ଜାଣିବାହାଣ—ଦେ. ବି.—ଜାଣମାନଙ୍କରେ ମାଛ ଧରିବା ପାଇଁ ଜାଲ
Jāṇa-bāhāṇa ପକାଇବା—Casting nets in the fishery-grounds.

ଜାଣି—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ଅ.—୧ । ତୁଲ୍ୟ; ପରି—
Jāṇi 1. Like.
जेने କଳିତ କୋମଳ ବାହୁଲତାର ତା ଠାଣି,
जानो ଶିରିଷ ମାଳାରେ କୋକନଦ ଫୁଲମାଳା ଜାଣି । ଶିଶୁଶଙ୍କର ଉଷାଅଭିଲାଷ ।
୨ । ଫଳତଃ; ଫଳରେ—2. As a matter of fact.
ଏହି ଲୋକଙ୍କ ଜାଣି ତା ଦୁଃଖ ହରିଛି । କୁନ୍ତଳାକୁମାରୀ. ନଅଭୁଣୀ ।

ଜାଣିଘେନିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି.—ଜାଣିବା—
Jāṇi-ghenibā To know.

ଜାଣିଚତୁର—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଜାଣିସିଆଣା (ଦେଖ)
Jāṇi-chatura Jāṇi-siāṇā (See)
(ଜାଣିଚତୁରି—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଜାଣିଚତୁରୀ; ଜାଣିଚତୁରେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜାଣିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜ୍ଞା ଧାତୁ)—୧ । ଚିହ୍ନିବା—
Jāṇibā 1. To recognise; to be acquainted with.
जाना ଏକା ହୋଇ ବାଟକୁ ନ ଜାଣି ସେ ବନେ ।
जानना କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।
ଜଣାଇବା } ଣିଜନ୍ତ
ଜଣେଇବା }
୨ । ଜ୍ଞାତ ହେବା; ଅବଗତ ହେବା—
1. To know.
୩ । ସଂସାର ସମ୍ବନ୍ଧେ ଅଭିଜ୍ଞ ହେବା—3. To have worldly wisdom or experience.
୪ । ଅନୁଭବ କରିବା—
4. To experience; to perceive.
୫ । ବୁଝିବା; ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିବା—5. To understand.
ଶୋଣିତ ନଗରୀ ଜାଣ ଦପକ ପ୍ରାନ୍ତରେ । ଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।
୬ । ବାରିବା; ଏକାଧିକ ବସ୍ତୁର ପ୍ରଭେଦ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିବା—
6 To distinguish.
ରାତ୍ର ଦିବସ ନ ଜାଣିଲି ।
ତା ରୂପ ଧ୍ୟାନେ ଦିନଗଲି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
[ଦ୍ର—ଶୁଣିବା ଶବ୍ଦ ଏହାର ସହଚର ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଜାଣିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ନେବା, ପକାଇବା, ଯିବା, ଆସିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯେଉଁ ବିଷୟ ଜାଣିଥାଏ; ଅଭିଜ୍ଞ—
1. Knowing; experienced.
(ଯଥା—ସେ ଜଣେ ଜାଣିବା ଶୁଣିବା ଲୋକ ହୋଇ ଅଧର୍ମ କଲେ ।)
जान्‌वार ୨ । ଚତୁର—2. Clever.
जानकार ୩ । ବୁଦ୍ଧିମାନ୍—3. Intelligent.
୪ । ବିଜ୍ଞ; ଜ୍ଞାନୀ—4. Wise.
ଜାଣିମା ମନ୍ତ୍ରୀ ଯେବେ ନୃପ ପାଖେ ଥାଏ
ମହତ ସମ୍ପତ୍ତି ସେ ପ୍ରାପତ କରାଏ ।

ଜାଣିବାପଣ—ଦେ. ବି—ବୁଝିବା ଶକ୍ତି; ଅଭିଜ୍ଞତା; ଜ୍ଞାନୀପଣ; ବିଜ୍ଞତା—
Jāṇibā-paṇa Wisdom; prudence.
ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ଜାଣିବାପଣ ଯେତେ
ଜଣାପଡ଼ିଗଲା ପରି ମଣୁଛି ମୁହିଁ ଚିତ୍ତେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

ଜାଣିବାବନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ. (ପଦ୍ୟ)—ବିଜ୍ଞ; ଅଭିଜ୍ଞ—
Jāṇibā-banta Wise; experienced.
ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ଧନ ଅଣିବାକୁ ମନ
ନ କରିବ ଜାଣିବାବନ୍ତ ହେଲେ ଜନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

ଜାଣିବାର—ଦେ. ବିଣ—ଜାଣିବା (ଦେଖ)
Jāṇibāra Jāṇibā (See)
जान्‌वार (ଯଥା—ତୁ ଜାଣିବାର ପିଲା ହୋଇ ଏପରି ଅବୁଝା
जानता ହେଉଛୁ ।)

ଜାଣିବାର ଶୁଣିବାର—ଦେ. ବିଣ—ଜାଣିବା (ଦେଖ)
Jāṇibāra śuṇibāra Jāṇibā (See)

ଜାଣିବା ଶୁଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଉତ୍ତମରୂପେ ବୁଝି ଜାଣିବା—
Jāṇibā śuṇibā 1. To know very well.
जानासुना ୨ । ଉତ୍ତମରୂପେ ପରିଚିତ ହେବା—2 To be
जानना सुनना intimately or well acquainted with.

ଜାଣିବା ଶୁଣିବା ଲୋକ—ଦେ. ବି—୧ । ବିଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତି—
Jāṇibā śuṇibā loka 1. A wise man.
जानवार सुनवार लोक ୨ । ବିଦ୍ୱାନ୍—2. Learned man.
୩ । ଅନୁଭବୀ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A man of experience.
ଜାଣିବା ଶୁଣିବା ଲୋକମାନେ କହିଲେ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ରୂତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ଜାଣିମା—ଗ୍ରା. (ପ୍ରାଚୀନ) କ୍ରି ଓ ବିଣ—ଜାଣିବା (ଦେଖ)
Jāṇimā Jāṇibā (See)
ଯାଗ ବଦ୍ଧ୍ୟା ଜାଣିମା ବିଜନମାନଙ୍କରେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

ଜାଣିମାର—ଗ୍ରା. ବିଣ—ଜାଣିବା (ଦେଖ)
Jāṇimāra Jāṇibā (See)
ଯୁଧିଷ୍ଠିର ରଜା ଅଟନ୍ତି ଜାଣିମାର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସଭା ।

ଜାଣିସିଆଣା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଅତି ଚତୁର; ଧୂର୍ତ୍ତ—
Jāṇi-siāṇā Very cunning; shrewd.
সেয়ানপাগল
(ଜାଣିସିଆଣୀ —ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜାଣିଶୁଣି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଉତ୍ତମରୂପେ ଅବଗତ ହୋଇ; ବୁଝିସୁଝି—
Jāṇi-śuṇi Knowing full well; with eyes wide open; intimately.
জেনেশুনে
जानसुनकर
ଧିକ ଧିକ । ଅହା ଜାଣିଶୁଣି କରେ;
ଶାସ୍ତ୍ରବନ୍ତ ରତ ଅସନ୍ତ ନଗ୍ରରେ । ରାଧାନାଥ. ଦରବାର ।

ଜାଣୁଜାଣୁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଜାଣିଶୁଣି (ଦେଖ)
Jāṇu-jāṇu Jāṇi-śuṇi (See)
(ଯଥା—ଜାଣୁ ଜାଣୁ ନିଅଁରେ ହାତ ଦେଲା ।)

ଜାଣୁମଣି—ଦେ. ବି—ବିବେକିତା—Conscientiousness.
Jāṇu-maṇi ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁଂ—୧ । ଚତୁର—1. Clever.
जानमनि
ଭଲ ଜାଣୁମଣି ଯୁବତୀ ରତନ ପତ୍ନୀରୂପ ଦେଇ ମୋକର ।
ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
୨ । ବିବେକୀ; ବିଜ୍ଞଶ୍ରେଷ୍ଠ—2. Very wise.

ଜାତ—ସଂ. ବିଣ. (ଜନ୍. ଧାତୁ=ଜନ୍ମ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Jāta ୧ । ଭୂମିଷ୍ଠ, ଉତ୍ପନ୍ନ; ଯାହା ଜନ୍ମିଅଛି—
1. Born; produced; grown.
୨ । ପ୍ରସୂତ—2. Begotten.
୩ । ସ୍ପଷ୍ଟ; ବ୍ୟକ୍ତ; ପ୍ରକଟିତ—
3. Published; manifest.
୪ । ପ୍ରଶସ୍ତ—4. Broad.
୫ । କାରଣଦ୍ୱାରା କାର୍ଯ୍ୟରୂପେ ଘଟିଥିବା—
5. Caused as a result; resulting from.
୭ । ଘଟିଥିବା—7. Occasioned; happened.
୮ । ନ୍ୟସ୍ତ; ଭୁକ୍ତ—8. Included; diposited.
୯ । ନବଜାତ; ଶିଶୁ—9. Newly born.
ବି. (+ଭାବ. ତ)—୧ । ଶ୍ରେଣୀ; ଜାତି—
1. Kind; variety; class; species; caste.
୨ । ସମୂହ—2 Collection; multitide.
କାମ ସୃଷ୍ଟି ଜାତ ପାଳିବା ତହିଁ ଅର୍ଥେ ରଚିଲେ ପ୍ରଭୁ ।
ଗୋପୀକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।
୩ । ବ୍ୟକ୍ତ; ପ୍ରକଟନ—
3. Publication; manifestation.
୪ । ଜନ୍ମ; ଉତ୍ପତ୍ତି—4. Production; growth; birth.
ଦେ. ବି (ସଂ. ଯାତ୍ରା)—ଯାତ (ଦେଖ)—
Jāta (See)

ଜାତକ—ସଂ. ବି (ଜାତ=ଜନ୍ମ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. କ)—୧ । ଜନ୍ମକୋଷ୍ଠୀ;
Jātaka ଜନ୍ମପତ୍ରିକା—1. Horoscope.
୨ । ଜାତ ଶିଶୁର ଶୁଭାଶୁଭନିର୍ଣ୍ଣାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥ—2. A book dealing with astrological calculations of a child's nativity.
୩ । ବୁଦ୍ଧାବତାର ପୂର୍ବେ ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ୫୫୦ ଥର ପୃଥିବୀରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିବାର ବୃତ୍ତାନ୍ତ ସନ୍ନିବେଶିତ ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ; ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—
3. The title of a book of the Buddhists describing the 550 previous births of the Buddha.
୪ । ଜାତକର୍ମ; (ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର) ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ ହେବା ସମୟରେ ପିତାଙ୍କର ଅନୁଷ୍ଠେୟ ସଂସ୍କାର କର୍ମ—4. Purificatory rites and ceremonials performed by the Hindu father on the birth of a child.
୫ । ନବଜାତ ସନ୍ତାନ—5. A new-born child.
୬ । ଭିକ୍ଷୁ—6. A man of the twice-born caste in the last stage of his existence.
ବିଣ—ଉତ୍ପନ୍ନ—Produced; born.
ଦେ. ବି (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ)—ଜାତକାରୀ—One who gives birth.
ଅପେ ଜନନି ଜାତକ ଅପଣେ ମରଣ—ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣଗୀତା ।

ଜାତକ କର୍ମ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜାତ କର୍ମ)—ଜାତ କର୍ମ (ଦେଖ)
Jātaka karma Jāta karma (See)
ଶୁଭଇ ଶଙ୍ଖନାଦ ଭେରୀ,
ଶୁଭେ ଜାତକ କର୍ମ କରି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଜାତକ ଦେଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରାନୁସାରେ ଗଣନା
Jātaka dekhibā କରି ମନୁଷ୍ୟଜୀବନର ଶୁଭାଶୁଭ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିବାର୍ଥ ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଜନ୍ମ-କୋଷ୍ଠୀ ପରୀକ୍ଷା କରିବା—
To examine a person's horoscope.

ଜାତକପତ୍ର—ଦେ. ବି. (ସବତର ଶବ୍ଦ)—ଜାତକ ଆଦି—
Jātaka-patra Horoscope etc.
ठिकुजिपत्र
ଭୁ ମୁଁ ତହିଁ ବର କନିଅଁ, ଜାତକ ପତ୍ରରେ ଅଛି—ତଙ୍କ ।
(ଜାତକପତରର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାତକ ବୁଝିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାତକ ଦେଖିବା (ଦେଖ)
Jātaka bujhibā Jātaka dekhibā (See)
ठिकुजि बुझा
जन्मकुण्डली बुझना

ଜାତକ ମିଳିବା—ଦେ. ବି—ଜାତକ ମେଳ ହେବା (ଦେଖ)
Jātaka miḷibā Jātaka meḷa hebā (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଡଅ	ଲ୍ଲ
୨	ଈ	ଊ	ଋୁ	ଌୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ମ

ଜାତକ ମେଳ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ପ୍ରସ୍ତାବିତ ବରକନ୍ୟାଙ୍କର ଜାତକରେ ଥିବା ଗ୍ରହଲଗ୍ନାଦି ପରସ୍ପରଙ୍କ ମିଳନ ପ୍ରତି ଅନୁକୂଳ ଥିବା ଦେଖାଯିବା—The tallying of the horoscopes of the bride and bridegroom elect which is favourable to their union.
Jātaka meḷa hebā
ଠିକୁଜିମିଲା
जन्मपत्री मिलना
(ଜାତକ ଅମେଳ ହେବା—ବିପରୀତ)

ଜାତକରେ ନାହିଁ—ଦେ. (ବାକ୍ୟ)—(ଅମୁକ ବିଷୟ) (ଅମୁକର) ପ୍ରକୃତିବିରୁଦ୍ଧ ଅଟେ—(such and such a thing) Is against the nature (of a person).
Jātakare nāhiñ
কোষ্ঠীতেনাই
(ଯଥା—ଖୋସାମତ କରିବା ମୋ ଜାତକରେ ନାହିଁ ।)

ଜାତକର୍ମ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜାତ=ଜନ୍ମ+କର୍ମ)—ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଦଶକର୍ମ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ସଂସ୍କାର; ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ ହେବା ସମୟରେ ହିନ୍ଦୁ ପିତାଙ୍କ ଅନୁଷ୍ଠେୟ ସଂସ୍କାରବିଶେଷ—Purificatory rite performed by the Hindu father at the birth of a child.
Jāta-karma

ଜାତକ ସୁଝିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାତକ ମେଳ ହେବା (ଦେଖ) Jātaka meḷa hebā (See)
Jātaka sujhibā
(ଜାତକ ନ ସୁଝିବା—ବିପରୀତ)
(ଜାତକ ସୁଝେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାତକସ୍ଥାଣୀ—ଦେ. ବିଣ—ନିଜର ଜନ୍ମସ୍ଥାନନିବାସୀ—One who does not leave his birth-place.
Jātaka-sthāṇi

ଜାତକସ୍ଥାଣୀ ସେନ ଅଛି ଭରସା—ଉପେ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ଜାତକୋପ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜାତ+କୋପ)—ଜାତକ୍ରୋଧ (ଦେଖ) Jāta-krodha (See)
Jāta-kopa
(ଜାତକୋପା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜାତକ୍ରିୟା—ସଂ. ବି. (ଜାତ+କ୍ରିୟା)—ଜାତକର୍ମ (ଦେଖ) Jāta-karma (See)
Jāta-kriyā

ଜାତକ୍ରୋଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଜାତ+କ୍ରୋଧ)—ମହାକୁପିତ; ଅତ୍ୟନ୍ତ ରୁଷ୍ଟ; କ୍ରୋଧାନ୍ଧ—Blinded whith anger; angry.
Jāta-krodha
(ଜାତକ୍ରୋଧା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜାତକ୍ଲମ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜାତ+କ୍ଲମ)—ଯାହାର କ୍ଲାନ୍ତି ଜନ୍ମିଅଛି; ପରିଶ୍ରାନ୍ତ; ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଲାନ୍ତ—Fatigued; tired.
Jāta-kḷama
(ଜାତକ୍ଲମା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜାତଚକ୍ଷୁ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜାତ+ଚକ୍ଷୁ)—ଯାହାର ଆଖି ଫିଟିଅଛି; (ଯଥା—ବିରାଡ଼ିଛୁଆ; କୁକୁରଛୁଆ)—(a puppy or kitten) Having its eye-lids opened.
Jāta-chakshu

ଜାତଦନ୍ତ—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜାତ+ଦନ୍ତ)—(ଶିଶୁ) ଯାହାର ଦାନ୍ତ ଉଠିଅଛି—(an infant) Whose teeth have come out; teething.
Jāta-danta

ଜାତପକ୍ଷ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜାତ+ପକ୍ଷ)—(ପକ୍ଷିଶାବକ) ଯାହାର ପକ୍ଷ ଗଜୁରିଅଛି—(a young bird) Whose wings have grown up; fledged.
Jāta-paksha
(ଅଜାତପକ୍ଷ—ବିପରୀତ)

ଜାତପୁତ୍ର—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜାତ+ପୁତ୍ର)—ଯାହାର ପୁତ୍ର ଜନ୍ମିଅଛି; ପୁତ୍ରବାନ୍—One who has a son born unto him.
Jāta-putra
(ଜାତପୁତ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜାତବେଦ—ଦେ. ବି. (ସଂ ଜାତବେଦାଃ)—
Jāta-beda
୧ । ଅଗ୍ନି—1. Fire; the fire-god.

ବକ୍ଷୋଜେ ଯା ନଖ କ୍ଷତ ଜାତବେଦକଣଜାତ
ଜ୍ୱଳା ମଣି ଥାଡେ ଅଞ୍ଚଳରେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ଜଠରାଗ୍ନି—
2. The digestive fire inside the body.

ଦେ. ବି—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—Śrikṛushṇa.

ଜାତବେଦ ଜାତବେତ ଗର୍ଭେ ସହର । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଜାତବେଦାଃ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜାତ=ଉତ୍ପନ୍ନ+ବେଦ; ଜାତବେଦସ୍ ଶବ୍ଦ; ୧ମା. ୧ବ)—ଜାତବେଦ (ଦେଖ) Jāta-beda (See)
Jāta-bedāḥ

ଜାତବ୍ୟବହାର—ସଂ.ବିଣ.ପୁଂ.(ବହୁବ୍ରୀହି; ଜାତ=ପ୍ରାପ୍ତ+ବ୍ୟବହାର)-(ହିନ୍ଦୁ ସ୍ମୃତି) ବୟଃପ୍ରାପ୍ତ; ସାବାଳକ; ପ୍ରାପ୍ତବୟସ୍କ—(Hindu law) One who has attained his majority.
Jāta-byabahāra
(ଜାତବ୍ୟବହାରା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜାତମାତ୍ର—ସଂ. ବିଣ. (ଜାତ+କ୍ରିୟାକାଳାର୍ଥେ. ମାତ୍ର)—
Jāta-mātra
ଯେ ଏହିକ୍ଷଣି ଜନ୍ମ ହୋଇଅଛି—
Born just now.
କ୍ରି. ବିଣ—ଜନ୍ମିବା ମାତ୍ରକେ; ଜନ୍ମ ଲଭିବାକ୍ଷଣି—
Immediately on being born; just after birth.

ଜାତରୂପ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜାତ=ଉତ୍ପନ୍ନ+ରୂପ=ଆକୃତି ଯାହାର)—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ; ସୁନା—Gold.
Jāta-rūpa

ବକ୍ଷପାକ୍ଷ ଅବ ଜାତରୂପ ଫର କଳଙ୍କି ଆସିଲି ପଦ୍ମ ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବିଣ—୧ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣନିର୍ମିତ—1 Golden.
୨ । ସୁନ୍ଦର—2. Beautiful.
୩ । ମୂର୍ତ୍ତିମନ୍ତରୂପ; ଯେ ମୂର୍ତ୍ତି ଧାରଣ କରିଅଛି—
3. Embodied; corporeal.

ଜାତଶ୍ରମ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜାତ+ଶ୍ରମ)—ପରିଶ୍ରାନ୍ତ; ଜାତକ୍ଲମ—Fatigued.
Jāta-śrama
(ଜାତଶ୍ରମା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଖିଁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

ଜାତସ୍ପୃହ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜାତ+ସ୍ପୃହା)—
Jāta-spṛuha ଯାହାର ସ୍ପୃହା ଜନ୍ମିଅଛି—Interested.
(ଜାତସ୍ପୃହା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜାତାଙ୍କୁର—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜାତ+ଅଙ୍କୁର)—
Jātāṅkura ଯାହାର ଗଜା ହୋଇଅଛି—Sprouted.

ଜାତାନ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜାତ+ଅନ୍ଧ)—
Jātāndha ଜନ୍ମାନ୍ଧ—Born blind
(ଜାତାନ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜାତାପତ୍ୟା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ସନ୍ତାନ
Jātāpatyā ଜନ୍ମିଅଛି—(a woman) Who has given birth to a child.

ଜାତାଶୌଚ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଜାତ=ଜନ୍ମ+ଅଶୌଚ)—
Jātāsaucha ଶିଶୁ ଜନ୍ମ ହେଲେ ଜ୍ଞାତିମାନଙ୍କୁ ଲାଗିବା ଅଶୌଚ;
(ମୃତାଶୌଚ—ବିପରୀତ) ଜୁଡ଼ିକିଅ; ସୂତକାଶୌଚ—
Uncleanness affecting the kinsmen on the birth of a child (extending over a period of 10 days).

ଜାତି—ସଂ. ବି. (ଜନ୍ ଧାତୁ=ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବା+ଭାବ. ତି)—
Jāti ୧ । ଗୁଣ; ଧର୍ମ; ଆକୃତି ଆଦିର ସମାନତା ଯୋଗୁଁ କରାଯିବା ବିଭାଗ; କୋଷ୍ଠ; ପ୍ରକାରଭେଦ—
1. Species; genus.

[ଦ୍ର—ଏକ ଗୁଣବିଶିଷ୍ଟ ଏକାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଜୀବ ବା ବସ୍ତୁର ସମଷ୍ଟି ବା ସମାଜକୁ ଜାତି ବୋଲାଯାଏ ।]

୨ । ଶାଖା; ସୃଷ୍ଟି ବିଭାଗ; ଶ୍ରେଣୀ—2. Class.

୩ । (ଅଧିକରଣ. ତି) ଗୋତ୍ର; ବଂଶ—3. Family; clan).

୪ । (+କର୍ତ୍ତ୍ରି. ତି) (ଗୁଣକର୍ମ ବିଭାଗଜ) ବ୍ରାହ୍ମଣାଦି ଚତୁର୍ବର୍ଣ୍ଣ—
4. One of the four original castes of the Hindus.

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଥମେ ଗୁଣକର୍ମବିଭାଗ ଅନୁସାରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ, ବୈଶ୍ୟ ଓ ଶୂଦ୍ର ଏହି ଚାରିଜାତି ବା ବର୍ଣ୍ଣର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା ବୋଲି ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଲେଖାଅଛି । କିନ୍ତୁ କାଳକ୍ରମେ ଏ ଜାତିବିଭାଗ ଜନ୍ମଗତ ହୋଇ ପଡ଼ିଅଛି । ଏହି ୪ବର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟରେ ସାମାଜିକ ରୀତିନୀତିର ପାର୍ଥକ୍ୟ ଅନୁସାରେ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ସମାଜର ସୂତ୍ରପାତ ହେଲା । କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଏକ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ, (ହିନ୍ଦୁ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ, ମୁସଲମାନ), ଏକ ଦେଶବାସୀ (ଓଡ଼ିଆ, ବଙ୍ଗାଳୀ), ଏକ ସମାଜଭୁକ୍ତ (ହିନ୍ଦୁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗଉଡ଼, କମାର, ତେଲି; ମୁସଲମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସିଆ, ସୁନ୍ନି; ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରୋଟେଷ୍ଟାଣ୍ଟ, ରୋମାନ୍‌କାଥଲିକ୍)ମାନଙ୍କୁ ସେହି ସେହି ଜାତିର ଲୋକ ବୋଲି କହିଥାଉଁ । ଫଳତଃ ଏକ ଧର୍ମରେ, ଏକ ଗୁଣରେ, ଏକ ଦେଶରେ, ଏକ ବ୍ୟବସାୟରେ, ଏକ ବ୍ୟବହାରରେ, ଏକ ଧର୍ମବିଶ୍ୱାସରେ ଏକାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଜୀବ ବା ବସ୍ତୁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଦେଖା ହେଲେ ତାଙ୍କୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ଏକ ଜାତିର ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରୁଁ ।]

୫ । କୁଳ; ମନୁଷ୍ୟ ଯେଉଁ କୁଳରେ ଜନ୍ମ ଲଭିଥାଏ—
5. Class to which a person belongs by birth.
(ଯଥା—ସେ ଜାତିରେ ହିନ୍ଦୁଥିଲେ, ପରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ହେଲେ ।)

୬ । ଜୀବାଦିଙ୍କ ଶ୍ରେଣୀ; ବର୍ଗ—
6. Class or species of animals.
(ଯଥା—ଗୋଜାତି; ଅଶ୍ୱଜାତି ।)

୭ । ଜାତିଗତ ବା ସାମାଜିକ ଶାଖା; ଘାଟକ—
7. Society; social sub-caste; caste-guild.
ବାର ଜାତ ତେର ଗୋଷ୍ଠୀ, ବନ୍ଧକ୍ଷମ ହେଲେ ସବୁ ଗଲା । ତଗ ।

୮ । ଏକ ଦେଶବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ—8. Nation; nationality; persons who belong to one country.
(ଯଥା—ଓଡ଼ିଆ ଜାତି; ବଙ୍ଗାଳି ଜାତି ।)

୯ । ବିଭିନ୍ନ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସମଷ୍ଟି—9. Group of persons professing a particular religion.
(ଯଥା—ହିନ୍ଦୁ ଜାତି; ମୁସଲମାନ ଜାତି ।)

୧୦ । ନାରୀଧର୍ମ; ସତୀତ୍ୱ—10. Chastity.

୧୧ । ମାଳତୀଫୁଲ—11. Mālati flower.

୧୨ । ଜାଇ ଫୁଲ—12. Jāi flower.

୧୩ । ଲୌକିକ ଛନ୍ଦର ଦୁଇ ବିଭାଗରୁ ଏକତର (ଯଥା—ଆର୍ଯ୍ୟା)—13. One of the 2 classes of popular Sanskrit metres.

୧୪ । ଏକଜାତୀୟ ଯାବତୀୟ ପଦାର୍ଥର ଅସାଧାରଣ ଧର୍ମ (ଯେଉଁ ଧର୍ମ ସେହି ଜାତୀୟ ପଦାର୍ଥରେ ଥାଏ. ଭିନ୍ନ ଜାତିରେ ଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ନାହିଁ । ଯଥା—ବ୍ରାହ୍ମଣତ୍ୱ)—
(ଯଥା—ପଠାଣ ଘରେ ଖାଇବାରୁ ମଧୁମିଶ୍ରଙ୍କ ଜାତି ଗଲା ।)

୧୫ । (+ଅଧିକରଣ ତି)—ଚୁଲ୍ଲୀ—15. Oven.

୧୬ । ଆମଲକୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
16. Embellic myrobalan.

୧୭ । ଜାଇଫଳ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—17. Nutmeg.

୧୮ । ଜାଇତ୍ରୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—18. Mace (spice).

ଜାତ ଦେ. ବି—ପ୍ରକାର—Kind; sort.

जात ଦେ. ବିଣ—ଜାତିଆ; ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—Excellent.
ଜାତ କୁସୁମର ବାରାସ୍ତ୍ରନ ବ୍ରହ୍ମ ଅନାଇ ମୁଁ ଭୁଲିଥିଲି ମନମନ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋସଚମ୍ପୂ କ ଗୀତ ।

ଜାତି ଅଟକ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅକ୍ରିୟା ଆଦି କରିବାହେତୁ ସମାଜଚ୍ୟୁତ—
Jāti aṭaka hebā ହେବା—To be excommunicated.
জাতথেকে যাওয়া
जातसे बाहर होना
(ଜାତିରୁ ଅଟକହେବା; ଜାତିରୁ ବାସନ୍ଦ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଡ଼ଅ	ଞ୍ଜ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଏ୍	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍

ଜାତିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଜାତୀୟ)—୧ । ଜାତୀୟ—
Jātiā 1 Belonging to a class or nation
জাতের ୨ । କୁଳୀନ; ଉଚ୍ଚବଂଶୀୟ—
जातका 2. Of noble birth; noble; of high family, well-born.
(ଅଜାତିଆ—ବିପରୀତ)
୩ । ରାଜାମାନଙ୍କ ବଂଶରେ କ୍ଷତ୍ରିୟକୁଳର ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଜାତ ସନ୍ତାନ—3. Born of a married wife of Kshatriya caste.
୪ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ; ଉତ୍ତମଜାତୀୟ—4. Excellent.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ.—ଯେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଜାତିର ଲୋକଙ୍କୁ ଛୁଇଁ ନ ଥିବାରୁ ପବିତ୍ର ଅଛି—One who has remained pure for not having touched an untouchable person.

ଜାତିଆ ଅନ୍ତର—ଦେ. ବି.—ରାଜା ଆଦିଙ୍କର ରକ୍ଷିତା କ୍ଷତ୍ରିୟକନ୍ୟା-ଗର୍ଭରୁ ଜାତ ସନ୍ତାନ—A son born of a Kshatriya girl (with whom marriage has not been performed.)
Jātiā antara

ଜାତିଆଣ—ଦେ. ବିଣ.—ଜାତି ବା ସମାଜ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; ଜାତୀୟ—
Jātiāṇa Pertaining to a particular society.
ଚାଷୀମାନଙ୍କ ଜାତିଆଣ ଟଙ୍କାରେ ମନ୍ଦିରଟି ତିଆରି ହୋଇଅଛି ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଜାତିଆଣ କାମ—ଦେ. ବି.—ଜାତିକାମ; ଜାତିର କାର୍ଯ୍ୟ; ଜାତିଆମାନଙ୍କର ସାମାଜିକ ବୈଠକ ବା ଭୋଜି—Social function; caste-feast or meeting.
Jātiāṇa kāma

ଜାତିଆଣ ଭାତ—ଦେ. ବି.—ଜାତିଭାତ (ଦେଖ)
Jātiāṇa bhāta Jāti-bhāta (See)

ଜାତିଆଣ ସଭା—ଦେ. ବି.—ଏକ ଜାତି ବା ପାଠକର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ସମାଜଗତ ବିଷୟର ବିଚାର ନିମନ୍ତେ ଜାତିର ନେତାମାନଙ୍କ ବୈଠକ—
Jātiāṇa sabhā
A gathering of representative castemen for considering questions arising inside a particular caste-guild or society.

ଜାତିକର—ଦେ. ବିଣ.—ଜାତିଆ; ଉତ୍କୃଷ୍ଟଜାତୀୟ—
Jātikara Of excellent class.
ଜାତିକରଜା ସୁକେଶୀ, ଜାତିକର ଦିବ୍ୟ ଗୌରକ ସୁନ୍ଦରୀ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଭୃଙ୍ଗୀଗୀତ ।

ଜାତିକର୍ମ—ଦେ. ବି.—ଜାତିଗତ ବ୍ୟବସାୟ; ଜାତି ବା ପାଠକବିଶେଷର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କର୍ମ—Acts proper for the people of a particular caste.
Jāti-karma
[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ସମାଜରେ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ଜାତି ନିମନ୍ତେ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟ ନିରୂପିତ ହୋଇଅଛି ଯଥା—ଭଣ୍ଡାରିଙ୍କର କ୍ଷୌର କର୍ମ, ଚଷାଙ୍କର କୃଷିକର୍ମ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ଜାତିକା—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଜାତୀୟ)—୧ । ଜାତୀୟ; ଶ୍ରେଣୀୟ—
Jātikā 1. Belonging to a class or sort.
বকমের ୨ । ପ୍ରକାରର—
जातका, रकमका 2. Of a kind.
(ଯଥା—ଏକଜାତିକା ଲୋକ ।)

ଜାତିକାମ—ଦେ. ବି.—ଜାତିଆମାନଙ୍କର ଅପଣାଅପଣା ପାଠକର ସାମାଜିକ ବୈଠକ ବା ଭୋଜି—Caste-feast or meeting.
Jāti-kāma

ଜାତିକିଆ—ଗ୍ରା. ବିଣ.—ଜାତିକା (ଦେଖ)
Jātikiā Jātikā (See)

ଜାତିକିଜାତି—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ଜାତିର ବା ପ୍ରକାରର—
Jāti-ki-jāti Of different so
୨ । ନାନାଜାତୀୟ - 2 Of various castes.
ଦେ. ବି.—୧ । ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ଜାତିମାନେ—2. Various castes.
୨ । ଅନେକ ପ୍ରକାର—2. Various sorts.

ଜାତିକୁଳ—ଦେ. ବି. (ସଦ୍ଭବ; ସଂ. ଜାତି+କୁଳ)—
Jāti-kula ୧ । ବଂଶ—1. Family.
জাতিকুল ୨ । ବଂଶମର୍ଯ୍ୟାଦା—
जातिकुल 2. Glory of a family.

ଜାତିକୋଷ—ସଂ. ବି—ଜାଇଫଳ—
Jāti-kosha Nutmeg.
(ଜାତିକୋଶ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାତିକୋଷୀ—ସଂ. ବି—ଜାଇତ୍ରୀ—
Jāti-koshi Mace (spice).
(ଜାତିକୋଶୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାତି ଖୋଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜାତି+ଖାଦ୍ ଧାତୁ)—
Jāti khoibā ୧ । ଜାତିଭାଇମାନଙ୍କୁ ପଂକ୍ତିଭୋଜନ ଦେବା—1. To give a caste-dinner.
(ଜାତି ଖୁଆଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । (ସଂ. ଜାତି+କ୍ଷେପଣ; ପ୍ରା. ଖେବଣ; ତୁଳ. ହି. ଖୋନା=ହରାଇବା)—ଜାତି ହରାଇବା (ଦେଖ)
2. Jāti harāibā (See)

ଜାତିଚ୍ୟୁତ—ସଂ. ବିଣ. (୫ମୀ ତତ୍; ଜାତି+ଚ୍ୟୁତ)—
Jāti-chyuta ଜାତି ହରାଇଥିବା; ଅକାର୍ଯ୍ୟ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ସମାଜରୁ ପତିତ; ସମାଜରୁ ବହିଷ୍କୃତ; ଜାତିଭ୍ରଷ୍ଟ—Deprived of the privileges of one's caste or society; having fallen from or lost one's caste; excommunicated.
(ଜାତିଚ୍ୟୁତି—ବିଶେଷ୍ୟ)

ଜାତିଚ୍ୟୁତି—ସଂ. ବି. (୫ମୀ ତତ୍; ଜାତି+ଚ୍ୟୁତି)—
Jāti-chyuti ଜାତିନାଶ; ଅକାର୍ଯ୍ୟ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ନିଜର ଜାତି ହରାଇବା; ଜାତିଧ୍ୱଂସ—Loss of one's caste; excommunication.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବ ବର୍ଣ୍ଣ ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଥ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଜାତିଜାତି—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଜାତିର ବା ପ୍ରକାରର—
Jāti-jāti 1. Of different sorts
ନାନାଜାତେର ୨ । ନାନାଜାତୀୟ 2. Of various sorts.
(ଜାତିକଜାତି, ଜାତିଜାତିଆ, ଜାତିଜାତିକଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାତିଜ୍ଞାପକ—ସଂ. ବିଣ. (ଉପପଦ ତତ୍; ଜାତି+ଜ୍ଞାପକ)—
Jāti-jñāpaka ଜାତିବାଚକ (ଦେଖ)
Jāti-bāchaka (See)

ଜାତିତତ୍ତ୍ୱ—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ) (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜାତି+ତତ୍ତ୍ୱ)—
Jāti-tattwa ମାନବ ଜାତିର ମୂଳ ବିଭାଗ ଓ ପରିଣତିର ସମ୍ବନ୍ଧ ବିଷୟକ ବିଜ୍ଞାନ; ମାନବବିଜ୍ଞାନ—
(ଜାତିବିଜ୍ଞାନ—ଅନ୍ୟରୂପ) Ethnology.

ଜାତି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାତି ହରାଇବା (ଦେଖ)
Jāti debā Jāti harāibā (See)

ଜାତିଧର୍ମ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ, ଜାତି+ଧର୍ମ)—
Jāti-dharma ୧ । ଜାତିଗତ ଧର୍ମ; ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଜାତିର ଆଚରଣୀୟ ବ୍ୟବସାୟ; ଜାତିଗତ ପେଶା—1. The duties of a member of a particularl caste or society.
୨ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ଏକଜନ୍ମ ଶ୍ରେଣୀର ଜୀବର କ୍ରିୟା ବା ଗୁଣ—
2. The generic property or attribute of a particular class of beings.
୩ । (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ) ଜାତି ଓ ଧର୍ମ—
3. One's caste and religion

ଜାତିଧର୍ମ ନିର୍ବିଶେଷରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଜାତି ବା ଧର୍ମ ବିଷୟରେ
Jāti-dharma nirbiseshare ପ୍ରଭେଦ ବିଚାର ନ କରି—
जाति धर्म्म निर्विशेषे Without distinction of caste or creed.
(ଯଥା—ମହାପୁରୁଷମାନେ ଜାତିଧର୍ମ ନିର୍ବିଶେଷରେ ପରର ଉପକାର କରି ଥାଆନ୍ତି ।)

ଜାତିଧ୍ୱଂସ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜାତି+ଧ୍ୱଂସ)—
Jāti-dhwamsa ଜାତିଚ୍ୟୁତି (ଦେଖ)
Jāti-chyuti (See)

ଜାତିନାଶ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜାତି+ନାଶ)—
Jāti-nāsa ଜାତିଚ୍ୟୁତି (ଦେଖ)
Jāti-chyuti (See)

ଜାତି ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ଲୋକର ସାମାଜିକ ବହିଷ୍କୃତା
Jāti-nebā ନଷ୍ଟ କରାଇବା; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅପବିତ୍ର କରାଇ
जात लेना ବା ଅଖାଦ୍ୟ ଖୁଆଇ ତାହାକୁ ଜାତିଭ୍ରଷ୍ଟ କରାଇବା—
जात लेना 1. To make a person unclean by making him do or eat prohibited things.

୨ । କୁଳସ୍ତ୍ରୀର ସତୀତ୍ୱ ନାଶ କରିବା—
2. To commit adultery with a woman of family.
ପଞ୍ଚୁଥିଲା ପାଟ ସାଢ଼ୀ, ଜାତି ନବ ବୋଲି ପଠାଣଟୋକା ଦୁଆର ବସିଲା ମାଡ଼ି—ଡଗ ।

ଜାତିପତି—ଗ୍ରା. ବି. (ଅନର୍ଥକ ଦ୍ୱିତୀୟ ସହଚର)—
Jāti-pati ୧ । ଜାତିକୁଳ (ଦେଖ)
जातिपंति 1 Jāti-kula (See)
୨ । ଜାତି ଓ ସମାଜ—2 Caste and society.

ଜାତିପତି ହରା(ଏ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାତି ହରାଇବା (ଦେଖ)
Jāti-pati harā(e)ibā Jāti harāibā (See)

ଜାତିପତ୍ର—ସଂ. ବି—ଜାଇତ୍ରୀ—Mace; the thin peel surround-
Jāti-patra ing the nutmeg (a spice).
ଜାତିପତ୍ରୀ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଜାତିପର୍ଣ୍ଣୀ }

ଜାତିପଦ୍ମିନୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ପଦ୍ମିନୀଜାତୀୟା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
Jāti-padmini (woman) Belonging to the Padmini class.
ବନେ ବୋଲୁଁ ଜାତି ଜାତପଦ୍ମିନୀ ସୁନ୍ଦରୀତନ୍ତି ଗତ ମୁଁ କରୁଚେ ମାତ ମାତ ।
ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଜାତିପନ୍ତି—ଗ୍ରା. ବି. (ଅନର୍ଥକ ଦ୍ୱିତୀୟ ସହଚର)—ଜାତିପତି (ଦେଖ)
Jāti-panti Jāti-pati (See)

ଜାତିପାଟକ—ଦେ. ବି.—୧ । ହିନ୍ଦୁଆ ଜାତିର ସମସ୍ତ ଲୋକ—
Jāti-pāṭaka 1 All the members of a Hindu caste-guild.
୨ । ଶୂଦ୍ର ଜାତିର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶାଖା (ସଂଖ୍ୟାରେ ୩୬ ଗୋଷ୍ଠି)
2. The 36 sub-sects or sub-castes or caste-guilds amongst the Śūdras.

ଜାତିପାତ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଜାତି+ପାତ)—ଅକାର୍ଯ୍ୟ ଆଚରଣ ଦ୍ୱାରା
Jāti-pāta ନିଜର ଜାତି ହରାଇବା—Loss of one's caste.

ଜାତିପୁଅ—ଦେ. ବି.—ଜାତିଭାଇ (ଦେଖ)
Jati-pua Jāti-bhāi (See)

ଜାତିଫଳ—ସଂ. ବି.—ଜାଇଫଳ—
Jāti-phala Nutmeg.
(ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—କୋଷକ, ସୁମନଫଳ, କୋଶ, ଜାତିଶସ୍ୟ, ଶାଲୁକ, ମାଲତୀଫଳ, ପଦ୍ମସାର, ମଜ୍ଜସାର, ଜାତିସାର, ପୁଷ୍ପ ।)

ଜାତିବାଚକ—ସଂ. ବିଣ. (ଜାତି+ବାଚକ)—ଯାହାଦ୍ୱାରା କୌଣସି
Jāti-bāchaka ବ୍ୟକ୍ତି ବା ପଦାର୍ଥର ଶ୍ରେଣୀ ବା ଜାତି ବୁଝାଯାଏ;
ଗଣସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Indicating the species or class to which a certain person or thing belongs; generic; expressing a class.

ଜାତିବାସନ୍ଦ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଜାତିରୁ ଅଟକ ହେବା (ଦେଖ)
Jāti-bāsanda hebā To be excommunicated
(ଜାତିବାରିକ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) from one's society.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଞ୍ଚ	ଞ୍ଛ	ଧ
୨	ଇ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍

ଜାତିବାଟାଳ—ଦେ. ବ.—ଜାତିଚ୍ୟୁତି; ଜାତିଭ୍ରଷ୍ଟ ହେବା—
Jāti-bitāla Excommunication from a society or caste.

ଦେ. ବଣ.—ଜାତିବାଟାଳିଆ (ଦେଖ)
Jāti-bitālia (See)

ଜାତିବାଟାଳିଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଜାତିଚ୍ୟୁତ; ଜାତିଭ୍ରଷ୍ଟ—
Jāti-bitālia Excommunicated from a society.
(ଜାତିବାଟାଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜାତିବୈର—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଜାତି + ବୈର)—ସ୍ୱାଭାବିକ ଶତ୍ରୁତା
Jāti-baira (ଯଥା—ଅହିନକୁଳ ମଧ୍ୟରେ)—Natural hostility; racial animosity or antagonism.

ଜାତିବୋଧକ—ସଂ. ବ. (ଉପପଦ ତତ୍; ଜାତି + ବୋଧକ)—
Jāti-bodhaka ଜାତିବାଚକ (ଦେଖ)
Jāti-bāchaka (See)

ଜାତିବ୍ରାହ୍ମଣ—ସଂ. ବ. (ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥକ) (ତୃତୀୟା ତତ୍; ଜାତି=ଜନ୍ମ+
Jāti-brāhmana ବ୍ରାହ୍ମଣ)—ଯେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବ୍ରାହ୍ମଣୋଚିତ ଆଚାର ପାଳେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଳରେ ଜାତ ବୋଲି ବ୍ରାହ୍ମଣରୂପେ ପରିଚିତ ହୁଏ—A Brāhmana by birth only but not observing the rules and duties of his caste; a Brahman in name only.

ଜାତିଭାଇ—ଦେ. ବ.—୧ । ଏକଜାତୀୟ ଲୋକ; ସ୍ୱଜାତିଭୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—
Jāti-bhāi 1. People belonging to the same caste or society.
জাতভাই
जाति बिरादर

୨ । ସାହୁମାନଙ୍କର ଏକକୁଳ ବା ପାଟକର ବ୍ୟକ୍ତି—
2. A member of the same social caste guild.

ଜାତିଭାତ—ଦେ. ବ.—ଏକଜାତି, ସମାଜ ବା ଗୋଷ୍ଠୀର ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର
Jāti-bhāta ଏକତ୍ର ଭୋଜନ ବା ଭୋଜି—Caste-feast.

କେହି ଗରିବ ଜାତିଭାତ ଦେଇ ନ ପାରିଲେ ପଞ୍ଚଗୋସାଇଁ କିଛି ମାନ୍ୟ ନେଇ ତାହାକୁ ଉଠାଇ ନଥିବେ । ଫକୀରମୋହନ- ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଜାତିଭୁକ୍ତ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—(ନବାଗତ ବା ପତିତ ବ୍ୟକ୍ତି) ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ
Jātibhukta hebā ସମାଜରେ ଗୃହୀତ ହେବା—To be admitted into the folds of a particular society or caste-guild.
जातिभुक्तहओया

ଜାତିଭୋଜି—ଦେ. ବ.—ଜାତିଭାତ (ଦେଖ)
Jāti-bhoji Jāti-bhāta (See)

ଜାତିଭ୍ରଂଶ—ସଂ. ବ. (୫ମୀ ତତ୍, ଜାତି+ଭ୍ରଂଶ)—ଜାତିଚ୍ୟୁତି;
Jāti-bhramsa ଜାତିନାଶ—Loss of one's social status

ଜାତିଭ୍ରଂଶକର—ସଂ. ବଣ—ଯାହା ଲୋକକୁ ଜାତିଭ୍ରଷ୍ଟ କରେ—
Jāti-bhramsa-kara Causing a person to lose his caste.

[ଦ୍ର—ମନୁସଂହିତା ଅନୁସାରେ ବ୍ରାହ୍ମଣପୀଡ଼ନ, ମଦ୍ୟପାନ, ଅଖାଦ୍ୟଭୋଜନ, କପଟ ବ୍ୟବହାର, ପୁରୁଷମୈଥୁନ ଆଦି ପାପ ଜାତିଭ୍ରଂଶକର ପାପ ଅଟେ । ଅଜ୍ଞାନକୃତ ପାପ ପାଇଁ ପ୍ରାଜାପତ୍ୟ ଓ ଜ୍ଞାନକୃତ ପାପପାଇଁ ସାନ୍ତପନ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଛି ।]

ଜାତିଭ୍ରଷ୍ଟ—ସଂ ବଣ. (୫ମୀ ତତ୍, ଜାତି+ଭ୍ରଷ୍ଟ)—
Jāti-bhrashta ଜାତିଚ୍ୟୁତ (ଦେଖ)
Jātichyuta (See)

ଜାତି ମର(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଜାତି ମାରିବାର ଣିଜନ୍ତ)—
Jāti marā(e)ibā ଜାତି ହରାଇବା (ଦେଖ)
জাতখোয়ান Jāti harāibā (See)
जातखोना

ଜାତିମହତ୍ତ୍ୱ—ସଂ. ବ (ଜାତିର ମହତ୍ତ୍ୱ)—ଜାତୀୟ ଗୌରବ—
Jāti-mahatwa National honour.

ଦେ. ବ. (ସହଚର)—ଜାତି ଓ ମର୍ଯ୍ୟାଦା—
Caste and respect.

ଜାତିମହନ୍ତ—ଦେ. ବ—ସାମାଜିକ ଉପଜାତି ବା ପାଟକର ନେତା—
Jāti–mahanta Headman of a caste-guild.

ଜାତି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାତି ନେବା (ଦେଖ)
Jāti māribā . Jāti nebā (See)
জাত মারা
जात मारना

ଜାତି ଯିବା—ଦେ. କ୍ର—ଅକ୍ରିୟା ବା ଅଖାଦ୍ୟଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର
Jāti jibā ଜାତି ଧ୍ୱଂସ ହେବା—Loss of one's caste.
জাত যাওয়া
जात जाना

ଜାତିରୁ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାତିଚ୍ୟୁତ ହେବା—
Jātiru jibā To be excommunicated.
জাতথেকে যাওয়া
जातसे जाना

ଜାତିରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବି°—ଜାତି ହିସାବରେ; ଜାତି ଗଣନାରେ; ଜାତି
Jātire ବିଷୟରେ; ଜନ୍ମତଃ—By caste; by birth.
(ଯଥା—ସେ ଜାତିରେ ତନ୍ତୀ ।)

ଜାତିରେ ଚଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାତିରେ ମିଶିବା; (ନବାଗତ ବା ପତିତ
Jātire chalibā ବ୍ୟକ୍ତି) ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମାଜରେ ଗୃହୀତ ହେବା—
জাতে চলা To be admitted into the folds of a
जातमे चलना particular society or caste.
(ଜାତିରେ ମିଶିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାତିରେ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଜାତିରେ ଚଳିବା (ଦେଖ)
Jātire jibā 1. Jātire chalibā (See)
୨ । ଜାତି ହେବା (ଦେଖ)
2. Jāti hebā (See)

ଜାତିଷ୍ଟ—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଜାତି ଓ ଇଷ୍ଟ)—୧ । ଉଚ୍ଚଜାତୀୟ—
Jātishta 1. Of a high caste; respectable,

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଂ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗୀ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ।

୨ । ଏକଜାତି ବା ସମାଜଭୁକ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)— 2. Of the same caste or society.

ଦେ. ବି—ଜାତି ବା ସମାଜର ନେତା —Head of a caste; headman of a caste-guild.

ଜାତିଶସ୍ୟ—ସଂ. ବି—ଜାଇଫଳ—
Jāti-śasya Nutmeg.

ଜାତିସଙ୍କର—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜାତି + ସଙ୍କର)—ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର;
Jāti-sankara ଭିନ୍ନଭିନ୍ନଜାତିର ପିତା ଓ ମାତାଙ୍କ ଔରସ ଜାତ— A hybrid; admixture of bloods of different castes.

ଜାତିସର୍ଦ୍ଦାର—ଦେ. ବି (ସ. ଜାତି+ଫା. ସର୍ଦ୍ଦାର)—ସାମାଜିକ
Jāti-sarddāra ଉପଜାତିର ନେତା; ଜାତିମହନ୍ତ—
(ଜାତିସରଦାର—ଅନ୍ୟରୂପ) Headman of a caste-guild.

ଜାତିସାର—ସଂ. ବି—ଜାଇଫଳ (ଦେଖ)
Jāti-sāra Jāi-phala (See)
(ଜାତିସ୍ୱତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାତି ସାରିବା—ଦେ. କ୍ରି —୧ । ଜାତିନେବା (ଦେଖ)
Jāti sāribā 1. Jātinebā (See)
୨ । ଜାତିହରାଇବା (ଦେଖ)
2. Jāti harāibā (See)

ଜାତିସ୍ୱଭାବ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜାତି + ସ୍ୱଭାବ)—
Jātiswabhāba ୧ । ଜାତିଧର୍ମ; ଏକଜାତୀୟ ଜୀବମାନଙ୍କ ପ୍ରକୃତିର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ—1. Racial character; the characteristic of a species.
୨ । ଅଳଙ୍କାର ଓ ଗୁଣବର୍ଣ୍ଣନାତ୍ମକ ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. A figure of speech in Rhetoric.

ଜାତିସ୍ମର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜାତି=ପୂର୍ବଜନ୍ମ+ସ୍ମୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Jati-smara ଯାହାର ପୂର୍ବଜନ୍ମ ସ୍ମରଣ ଥାଏ; ପୂର୍ବଜନ୍ମରେ କେଉଁଠାରେ କେଉଁ ଜାତିରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲା ଏହା ଯେ ସ୍ମରଣ ରଖିଥାଏ—Remembering the particulars of one's previous birth

ପୂର୍ବ କଳ୍ପର ଏ ବଚନ, କରୁଥିଲେ ହୋଇ ଜାତିସ୍ମର ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ସଂ. ବି—ତୀର୍ଥବିଶେଷ—
Name of a place of pilgrimage.

ଜାତି ହରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅକର୍ମାଚରଣଦ୍ୱାରା ଅପଣାର
Jāti harā(re)ibā ଜାତି ନଷ୍ଟ କରିବା—1. To break the
जात खोआना rules of one's caste; to lose
जात खोआना one's caste by doing prohibited
(ଜାତି ହାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) acts.

୨ । ଜାତ୍ୟନ୍ତର ଗ୍ରହଣ କରିବା; ଆପଣା ଜାତିରୁ ଯାଇ ଅନ୍ୟ ଜାତିରେ ବା ଧର୍ମରେ ପଶିବା—2. To give up one's original caste, society or religion and take to another.

ଜାତି ହାରିବା—ଦେ. କ୍ରି— ଜାତି ହରାଇବା (ଦେଖ)
Jāti hāribā Jāti harāibā (See)

ଜାତିହୀନ—ସଂ. ବିଣ. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜାତି + ହୀନ)—
Jāti-hīna ୧ । ଜାତିଚ୍ୟୁତ; ସମାଜଭ୍ରଷ୍ଟ—
1. Excommunicated.
୨ । ନୀଚ ଜାତିର—2. Of low caste.

ଜାତି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ବା ଦଣ୍ଡଭୋଗ ପରେ (ପତିତବ୍ୟକ୍ତି)
Jāti hebā ପୁନର୍ବାର ଆପଣା ସମାଜରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା—
জাতে উঠা To be admitted to one's caste or society
जात होना after performing prescribed expiation or undergoing the prescribed punishment.

ଜାତୀ—ସଂ. ବି. (ଜାତି + ଈ)—୧ । ଜାଇଫୁଲ—
Jātī 1 Jasminum Grandiflorum.
୨ । ଜାଇଫଳ ଗଛ—2 Nutmeg tree.
୩ । ମାଳତୀ ଫୁଲ—3. Mālatī flower.
୪ । ଅଁଳା —4. Embellic myrobalan.

ଜାତୀପତ୍ର—ସଂ. ବି—ଜାତିପତ୍ର (ଦେଖ)
Jātī-patra Jāti-patra (See)
(ଜାତୀପତ୍ରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାତୀଫଳ—ସଂ. ବି—ଜାଇଫଳ—
Jātī-phala Nutmeg.
(ଜାତୀପୂଗ, ଜାତୀକୋଶ, ଜାତୀକୋଷ —ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାତୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଜାତି + ଭବାର୍ଥେ ଈୟ)—୧ । ଜାତିସମ୍ବନ୍ଧୀୟ -
Jātīya 1. National.
୨ । ଶ୍ରେଣୀର; ପ୍ରକାରର—2. Of a certain kind; belonging to a particular class.
୩ । ବର୍ଣ୍ଣ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—3 Tribal.
୪ । କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ ଜାତିର ସାଧାରଣ—
4. Common to or pertaining to a particular nation.

ଜାତୀୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ) —ଏକଜାତୀୟ ସମସ୍ତ
Jātīya anusthāna ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ମଙ୍ଗଳକର ସାଧାରଣ କାର୍ଯ୍ୟ—
A natioanl institution; institution beneficial to all the members of a society

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଉଅ	ୟ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ର୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ନ୍

ଜାତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ—ଦେ. ବ—ଜାତୀୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ (ଦେଖ)
Jātiya kārjya Jātiya anusthāna (See)

ଜାତୀୟ ପାଣ୍ଠି—ଦେ. ବ—ଜାତିବିଶେଷର ସାଧାରଣ ହିତକର କାର୍ଯ୍ୟରେ
Jātiya pānthi ବ୍ୟୟିତ ହେବା ନିମନ୍ତେ ସେହି ଜାତିର ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ସମବେତ ଉଦ୍ୟମରେ ସଂଗୃହୀତ ଧନରାଶି—A national fund; the coffers of a nation.

ଜାତୀୟ ଫଣ୍ଡ୍—ଦେ. ବ—ଜାତୀୟ ପାଣ୍ଠି (ଦେଖ)
Jātiya phand Jātiya pānthi (See)

ଜାତୀୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ—ଦେ. ବ—ଆଧୁନିକ ଭାରତରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ପ୍ରାଚ୍ୟ
Jātiya bidyālaya ଶୈତିମାତି ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯିବା ବିଦ୍ୟାଳୟ; ଜାତିବିଶେଷର ଆକାଙ୍କ୍ଷାପୂରଣ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବିଦ୍ୟାଳୟ—National school.

ଜାତୀୟ ବିଧାନ—ସଂ. ବ—ଜାତୀୟ ବିଧି (ଦେଖ)
Jātiya bidhāna Jātiya bidhi (See)

ଜାତୀୟ ବିଧି—ସଂ. ବ—୧ । ଅନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ନିୟମ—
Jātiya bidhi 1 International Law.
୨ । ଜାତିବିଶେଷର ବିଶିଷ୍ଟ ବିଧି—2 The rules for the guidance of all the members of a particular community or nation.

ଜାତୀୟ ସ୍ୱଭାବ—ସଂ. ବ—ଏକଜାତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଜୀବଙ୍କର ବିଶିଷ୍ଟ
Jātiya swabhāba ପ୍ରକୃତି - National traits or characteristics; caste-ways.

ଜାତୀଲତା—ସଂ. ବ. (ଜାତୀ+ଲତା)-ଜାଇଫଳ ଗଛ—
Jāti-latā The nutmeg tree.

ଜାତୀଶ୍ୱର—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀତତ୍; ଜାତି+ଈଶ୍ୱର)—
Jātiswara ୧ । ଜାତି-ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି—
1. A man of high caste.
୨ । ଜାତିର ପ୍ରଭୁ ବା ମୁଖ୍ୟବ୍ୟକ୍ତି—2. The headman of a particular caste.
୩ । ବ୍ରାହ୍ମଣ—3. A Brāhmana.

ଜାତୁ—ସଂ. ଅ. (ଜୈ ଧାତୁ=କ୍ଷୀଣ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତୁ)—
Jātu ୧ । (ସମ୍ଭାବନାସୂଚକ) କଦାଚିତ୍—
1. Ever; at any time.
୨ । (ନିଷେଧାର୍ଥକ) ନାଁ—2. No.
୩ । (ନିନ୍ଦାସୂଚକ) ଛି—3. (interjection indicating blame) Fie !

ଜାତୁକର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବ. ପୁଂ—ମୁନିବିଶେଷ—
Jātu-karnna Name of a sage.
(ଜାତୂକର୍ଣ୍ଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏ ଗୋଟିଏ ଉପସ୍ମୃତି ରଚନା କରିଥିଲେ । ହରିବଂଶ ଅନୁସାରେ ଅଷ୍ଟାବିଂଶ ଦ୍ୱାପରଯୁଗରେ ଏହାଙ୍କର ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) ।]

ଜାତୁକର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । କବି ଭବଭୂତିଙ୍କ ମାତା—
Jātu-karnni Name of the mother of the Sanskrit poet Bhababhūti.
୨ । କବି ଭବଭୂତିଙ୍କ ପିତା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Name of the father of Bhababhūti.

ଜାତୁଜ—ସଂ. ବି. (ଜାତୁ=କଦାଚିତ୍+ଜନ୍ ଧାତୁ+ଅ)—
Jātuja ଗର୍ଭବତୀ ସ୍ତ୍ରୀର ଇଚ୍ଛା; ଦୋହଦ (ହି ଶବ୍ଦସାଗର)—
The longing of a pregnant woman

ଜାତୁଧାନ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜାତୁ=କଦାଚିତ୍+ଧାନ=ସଦ୍-
Jātu-dhāna ବିଧାନ, ଯେ କଦାଚିତ୍ ସଦ୍‌ବିଧାନ ଅନୁସରଣ କରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଯେ ସଦ୍‌ବିଧାନ ଅନୁସରଣ କରେ ନାହିଁ)—ରାକ୍ଷସ; ଅସୁର—Demon; evil spirit; a goblin; Rākshasa.

ଜାତୁମାତୁ—ଗ୍ରା. (ପ୍ରାଚୀନପଦ୍ୟ) ବି—ଜାତିକୁଳ (ଦେଖ)
Jātu mātu Jāti-kula (See)
କସ ଜାତୁମାତୁ ଘାର କସ ଅବଧଣ୍ଡ । ପ୍ରାଚୀ. ବୃନ୍ଦାବନଭୂଷଣଗୀତା ।

ଜାତୁଷ—ସଂ. ବଣ. (ଜତୁ+ବିକାର ଅର୍ଥରେ. ଅ; 'ଷ' ଆଗମ)—
Jātusha ଜତୁନିର୍ମିତ—Made of lac.

ଜାତୂ—ସଂ. ବ—ବଜ୍ର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jātū Thunder.

ଜାତେଷ୍ଟି—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜାତ+ଇଷ୍ଟି=ଯାଗ)—ଜାତ-
Jāteshti କର୍ମ ସଂସ୍କାର; ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ ହେଲେ ପିତାଙ୍କ ଅନୁଷ୍ଠେୟ ଯାଗାଦି କର୍ମ—Rites and ceremonies performed by the father on the birth of a son.

ଜାତୋକ୍ଷ—ସଂ. ବ—ବାଛୁରି ଅବସ୍ଥାରୁ ଧରି ଯାଇଥିବା ବଳଦ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Bullock which was cas-
Jātoksha trated while it was a calf.

ଜାତ୍ୟ—ସଂ. ବଣ. (ଜାତି+ସାଧୁ ଅର୍ଥରେ. ଯ)—
Jātya ୧ । ସୁଜାତ; କୁଳୀନ—
1. Of noble birth; well-born.
୨ । ଆନନ୍ଦଜନକ—2. Pleasing.
୩ । ପ୍ରଧାନ; ଶ୍ରେଷ୍ଠ—3 Chief; principal
୪ । ସୁନ୍ଦର—4. Beautiful.
୫ । ସମକୋଣୀ (କ୍ଷେତ୍ର)—
5. Rectangular; right-angled (figure).
(ଯଥା—ଜାତ୍ୟଚିଭୁଜ, ଜାତ୍ୟଚତୁର୍ଭୁଜ ।)

ଜାତ୍ୟଂଶ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଜାତି+ଅଂଶ)—୧ । ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷରେ
Jātyamsa କୁଳ ବା ଜାତିସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଅବସ୍ଥିତି—
1. Position according to a person's caste.
(ଯଥା—ସେ ଆପଣଙ୍କଠାରୁ ଜାତ୍ୟଂଶରେ ସାନ ନୁହେଁ ମାତ୍ର ଧନରେ ।)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍ଖା ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍ଖା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । ବଂଶ; କୁଳ; ଗୋତ୍ର—2. Family.
୩ । ଉପଜାତି; ଜାତିମଧ୍ୟସ୍ଥ ବିଭାଗ—3. Sub-caste.

ଜାତ୍ୟ ଚତୁର୍ଭୁଜ— ସଂ. ବି—ଯେଉଁ ଚତୁର୍ଭୁଜର କୋଣମାନ ସମକୋଣ—
Jātya chaturbhuja — Rectangle; square.

ଜାତ୍ୟ ତ୍ରିଭୁଜ—ସଂ. ବି.—ସମକୋଣୀ ତ୍ରିଭୁଜ—
Jātya tribhuja — Right-angled triangle

ଜାତ୍ୟନ୍ତର – ସଂ. ବି (କର୍ମଧାରୟ; ଅନ୍ୟ+ଜାତି; 'ଅନ୍ୟ' ଶବ୍ଦ ସ୍ଥାନରେ 'ଅନ୍ତର' ଆଦେଶ ହୁଏ ।)—ଅନ୍ୟ ଜାତି—
Jātyantara — A different caste.

ଜାତ୍ୟନ୍ତରଗ୍ରହଣ—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ)—ନିଜର ଜାତି, ସମାଜ ବା ଧର୍ମ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟ ଜାତି ବା ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିବା—Assuming a religion or caste other than one's own.
Jātyantara-grahaṇa

ଜାତ୍ୟନ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (୫ମୀ ତତ୍; ଜାତି=ଜନ୍ମ+ଅନ୍ଧ)—
Jātyandha — ଜନ୍ମାନ୍ଧ; ଜନ୍ମ ସମୟରୁ ଅନ୍ଧ—
(ଜାତ୍ୟନ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) — Born blind.

ଜାତ୍ୟଭିମାନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜାତି+ଅଭିମାନ)—
Jātyabhimāna — ୧ । ଉଚ୍ଚ ଜାତିରେ ଜନ୍ମ ହେବା ହେତୁ ଅହଙ୍କାର; କୌଳୀନ୍ୟଗର୍ବ—1. Pride of high birth; pride of caste.
୨ । ନିଜର ଜାତି ପ୍ରତି ସ୍ନେହ—2. Attachment to one's own nation.

ଜାତ୍ୟାସନ—ସଂ. ବି.—ତାନ୍ତ୍ରିକମାନଙ୍କର ଆସନବିଶେଷ—
Jātyāsana — A posture practised in tantric exercise.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ସାଧକ ହାତ ଓ ଗୋଡ଼କୁ ଭୂମିରେ ଲଗାଇ ଗତି କରେ । ଏ ଆସନରେ ସିଦ୍ଧିଲାଭ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି ପୂର୍ବଜନ୍ମର ବିଷୟମାନ ଜାଣି ପାରେ । ହି ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଜାଦା—ବୈଦେ. ବି. ପୁଂ (ଫା.—ପୁତ୍ର—
Jādā — Son.
जादा
जादा
(ଜାଦୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) [ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା—ହାରାମଜାଦା, ହାରାମଜାଦୀ, ସାହାଜାଦା, ସାହାଜାଦୀ, ନବାବ୍‌ଜାଦା, ସାହେବଜାଦା ଇତ୍ୟାଦି ।]

ଜାଦୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦଦ୍ରୁ)—ଦାଦୁ (ଦେଖ)
Jādu — Dādu (See)
दाद

ଜାଦୁ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା; ତୁଲ. ପ୍ରାଚୀନ ସଂ. ଯାତୁ, ଯାତୁ ବିଦ୍ୟା—ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର)—୧ । କୁହୁକ; ଭେଲ୍କି; ମାୟା, ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ; ଭୌତିକ ବିଦ୍ୟା—1. Magic; sorcery.
ਜ਼ਾਦੂ
जादू
जाद्
୨ । ବଶୀକରଣ ଆଦି ତାନ୍ତ୍ରିକ ବିଦ୍ୟା—2. Mystic charm or enchantment.

ଜାଦୁଅ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.—ଦାଦୁଅ (ଦେଖ)
Jāduā — Dāduā (See)
(ଜାଦେଈ, ଜାଦୋଈ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜାଦୁକର—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜାଦୁଗର୍)—ଐନ୍ଦ୍ରଜାଲିକ; କୁହୁକୀ—
Jādukara — Magician; sorcerer; a diviner.
जादूकर — କବା ଏହା ଜାଦୂକର ଜାଦୁକ୍ରିୟା । ଉକାବ- ରତ୍ନମାଳୀ ।
जादूगर

ଜାଦୁକରି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜାଦୁଗରୀ)—ଭେଳକିବାଜୀ; କୁହୁକ—
Jādukari — Magic; sorcery.
जादूकरि
जादूगरि

ଜାଦୁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । କୁହୁକ କରିବା—
Jādu karibā — 1 To employ charm.
जादू करा — ୨ । ମନ୍ତ୍ରାଦି ପ୍ରୟୋଗ କରି ବଶ କରିବା—
जादू करना — 2. To enchant.

ଜାଦୁଖାଈ—ଦେ. ବି.—ଦାଦୁଖାଈ (ଦେଖ)
Jādu-khāī — Dādu-khāī (See)

ଜାଦୁଗର—ବୈଦେ ବି. (ଫା)—ଜାଦୁକର (ଦେଖ)
Jādugara — Jādukara (See)

ଜାଦୁଗରି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଜାଦୁକରି (ଦେଖ)
Jādugari — Jādukari (See)
(ଜାଦୁଗିରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାଦୁଘର—ଦେ. ବି. (ଫା. ଜାଦୁ+ସଂ. ଗୃହ; ଯେଉଁ ଘରର ଅଦ୍ଭୁତ ପଦାର୍ଥସମୂହ ଦର୍ଶକର ମନକୁ ମୁଗ୍ଧ କରେ)—ପ୍ରାକୃତିକ ଓ ଶିଳ୍ପବିଜ୍ଞାନ ଜାତ ପଦାର୍ଥସମୂହ ସଂଗୃହୀତ ହୋଇ ରଖା ଯାଇଥିବା ସ୍ଥାନ; କୌତୁକାଗାର—Museum.
Jādu-ghara
जादूघर
अजायबघर; जादूघर
[ଦ୍ର—ଆଧୁନିକ ବଡ଼ବଡ଼ ନଗରମାନଙ୍କରେ ବିଚିତ୍ର ବସ୍ତୁବହୁଳ ଜାଦୁଘରମାନ ଅଛି । ଭାରତବର୍ଷରେ କଲିକତାର ଜାଦୁଘର ପ୍ରଧାନ ।]

ଜାଦୁବିଦ୍ୟା—ଦେ. ବି. (ଫା. ଜାଦୁ+ସଂ. ବିଦ୍ୟା)—୧ । ଭେଳକିବାଜୀ—
Jādu-bidyā — 1. Magic; sorcery.
जादूविद्या — ୨ । ବଶୀକରଣ ବିଦ୍ୟା—
जादुविद्या — 2. Charm; enchantment.

ଜାଦୁମଲମ—ଦେ. ବି—ଦାଦୁମଲମ (ଦେଖ)
Jādu-malama — Dādu-malama (See)

ଜାଦୁରା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଦାଦୁରା (ଦେଖ)
Jādurā — Dādurā (See)
(ଜାଦୁରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜାନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା; ତୁଲ. ସଂ. ଜୀବନ) ୧ । ଜୀବନ—
Jān — 1. Life.
जान — ୨ । ପ୍ରାଣବାୟୁ; ଦମ୍—2. Breath of life.

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଟ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇପ୍ର	ଉଅ	ଈ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ତୁ

जान ୩ । ଆତ୍ମା—3. Soul.
୪ । କୌଣସି ରାଗର ପ୍ରଧାନ ସ୍ୱର—
4. The chief tune of a musical air.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଦହି କରିବା ପାଇଁ ଦୁଧରେ ପକାଇବା ମହି—The small quantity of curd put into milk in order to turn it into curd.

ଜାନ୍ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅତି ବିରକ୍ତ ବା ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ କରିବା—
Jān khāibā 1. To tease or bother much.
जान खाओया ୨ । ବାରଂବାର ଜିଦ କରିବା—
जान खाना 2. To importune.

ଜାନ୍ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଜୀବନ ସମର୍ପଣ କରିବା—1. To dedicate or offer one's life to a work.
Jān debā
जान देओया
जान देना ୨ । ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିବା—
2. To die; to give up one's life.

ଜାନ୍ ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପ୍ରାଣରେ ମାରିବା—
Jān nebā 1. To kill.
जान लओया ୨ । ଜାନ୍ ଖାଇବା (ଦେଖ)
जान लेना 2. Jān khāibā (See)

ଜାନ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ସଂ. ଜ୍ଞା ଧାତୁ)—ଜାଣିବା—
Jān-bā To know.
ବିଣ—୧ । ଜାଣିବାର; ବିଜ୍ଞ; ଜ୍ଞାନୀ—
Wise; intelligent.

ଜାନ୍‌ବାର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଜାନ୍‌ବା (ଦେଖ)
Jān-bār Jānbā (See)

ଜାନ୍ ବିତା(ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଫା. ଜାନ୍+ସଂ. ବ୍ୟତୀତ୍ୟ)—ଜୀବନ କଟାଇବା—To pass or spend one's life.
Jān bitā(te)ibā
जान बितान
जान बिताना

ଜାନ୍‌ଲା—ବୈଦେ. ବି. (ପାର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍. ଜାନେଲା; ତୁଳ. ସଂ. ଜାଲାନ୍ତର)—
Jānlā ଝରକା; ଗବାକ୍ଷ—Window.
जानला
झरोका

ଜାନକୀ—ସଂ ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜନକ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥରେ ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Jānakī ସୀତା; ଜନକନନ୍ଦିନୀ—Sītā, the foster daughter of Janaka.

ଜାନକୀନାଥ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜାନକୀ+ନାଥ)—ରାମଚନ୍ଦ୍ର—
Jānakī-nāthā A name of Rāmachandra.
(ଜାନକୀଜୀବନ; ଜାନକୀରମଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାନତ୍—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଜ୍ଞାତ)—ଜ୍ଞାତ; ସୁପରିଚିତ—
Jānat Well-known.
जानत्

ଜାନପଦ—ସଂ. ବିଣ. (ଜନପଦ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥରେ ବା ଭବାର୍ଥରେ ଅ)—
Jānapada ୧ । ଜନପଦ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Rural.
୨ । ଜନପଦଜାତ; ଗ୍ରାମ୍ୟ—2. Rustic.
୩ । ନଗର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—3. Pertaining to a city.
ସଂ. ବି. (+ସ୍ୱାର୍ଥେ ଅ)—୧ । ଜନପଦ; ଗ୍ରାମ; ଦେଶ—
1. Country; inhabited tract of country.
୨ । ନାଗରିକ—2. Citizen.
୩ । ଦେଶୁଆଲୋକ; ମଫସଲବାସିନ୍ଦା—
3. Country-people; a rustic.
୪ । କର; ମାଲଗୁଜାରି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. Revenue; rent.
୫ । (ହିନ୍ଦୁ ସ୍ମୃତି) ପ୍ରଜାବର୍ଗଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପରସ୍ପର ବ୍ୟବହାର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଲେଖାଯିବା ଦଲିଲର ଏକ ଶ୍ରେଣୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. (Hindu Law) A class of documents written in respect of the mutual dealings between the subjects.
[ଦ୍ର—ଏହା ଦୁଇ ପ୍ରକାର, ଯାହା ପକ୍ଷମାନେ ନିଜ ହାତରେ ଲେଖନ୍ତି ସେଥିରେ ସାକ୍ଷୀ ପଡିବା ଦରକାର ହୁଏ ନାହିଁ, ଯାହା ନବିସିନ୍ଦା ଲେଖିଥାଏ ସେଥିରେ ସାକ୍ଷୀ ପଡ଼ନ୍ତି ।]
ଦେ. ବି—ଉତ୍କଳର ସ୍ୱାଧୀନ ରାଜାଙ୍କ ଅମଳରେ ଗ୍ରାମଶାସନ ପାଇଁ ଗଠିତ ଗ୍ରାମପଞ୍ଚ ବା ସଭା—
Village-panchayet fomed during the rule of the independent kings of Orissa.

ଜାନପଦୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜନପଦ+ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Jānapadī ୧ । ବୃତ୍ତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. Occupation.
୨ । ଅପ୍ସରାବିଶେଷ—
2. Name of a heavenly nymph.
[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କୁ ଇନ୍ଦ୍ର ଶରଦ୍ୱାନ୍ ଋଷିଙ୍କ ତପସ୍ୟା ଭଙ୍ଗ କରିବାକୁ ପଠାଇଥିଲେ; ମହର୍ଷି ମୋହିତ ହୋଇ ତାଙ୍କର ଶୁକ୍ରପାତ ହେଲା । ସେହି ଶୁକ୍ରରୁ କୃପ ଓ କୃପୀ ଜନ୍ମିଲେ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) ।]

ଜାନବେ—ବୈଦେ. ଅ. (ଫା. ଜାନିବ୍) (କଚେରିଆ ଭାଷା) (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି) ତରଫରୁ (ପ୍ରତିନିଧିରୂପେ ସ୍ୱାକ୍ଷର କରିବା); ପକ୍ଷରୁ; ଅନ୍ୟର ପ୍ରତିନିଧି ସ୍ୱରୂପ—On behalf of (a person); as a representative of.
Jānabe
तरफ
जानीब, तरफ
[ଦ୍ର—ଏଥିର ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ 'ଜା' କିମ୍ବା 'ଜ୍ନା' । କେହି ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟଲୋକ ପକ୍ଷରୁ ଦଲିଲଆଦିରେ ଦସ୍ତଖତ କଲେ ସ୍ୱାକ୍ଷରକାରୀ ପ୍ରତିନିଧି ଅସଲବ୍ୟକ୍ତିର ନାମ ପୂର୍ବରେ ଏହି ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ ବ୍ୟବହାର କରିଥାଏ; ଯଥା—ଲୋକନାଥ ମିଶ୍ର (ସ୍ୱାକ୍ଷରକାରୀ) 'ଜ୍ନା' ହରିହରମିଶ୍ର (ଅସଲବ୍ୟକ୍ତି)]

ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ନୃଚିତ ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉହିଁର ସଙ୍କେତ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅକ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅକ୍ଷ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଜାନା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ତୁଳ. ଓଡ଼ିଆ, ଜେନା)—
Jānā — ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କର ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—
Family-title of a class of Sudras.

ଜାନାନା—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ. (ଫା.)—ଜନାନା (ଦେଖ)
Jānānā — Janānā (See)

ଜାନାଲ୍ଲା—ବୈଦେ. (ପର୍ତ୍ତୁ)—ଜାନ୍‌ଲା (ଦେଖ)
Jānālā — Jān-lā (See)

ଜାନି—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି ସମାସରେ 'ଜାୟା' ଶବ୍ଦ ସ୍ଥାନରେ 'ଜାନି' ଅଦେଶ ହୁଏ)—ସ୍ତ୍ରୀ; ଭାର୍ଯ୍ୟା (ହି ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jāni — Wife.
(ଯଥା—ଯୁବଜାନି, ସୀତାଜାନି, ରୁକ୍ମିଣୀଜାନି ।)
[ଦ୍ର—ଏହା ସ୍ତ୍ରୀବାଚକ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସମାସ ହୁଏ ।]

ଜାନୁ—ସଂ. ବି. (ଜନ ଧାତୁ=(ଗତି) ଜନ୍ମାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ ଉ)—
Jānu — ଊରୁସନ୍ଧି; ଆଣ୍ଠୁ—The knee.
ଦେ. ବି. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) (ଫା. ଜାନୂ=ଜଙ୍ଘ; ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
ଜଙ୍ଘ—Thigh.

> ଆଣ୍ଠୁରୁ ଲଙ୍ଗପଦ୍ମ ଯାଏ
> ଜାନୁ ଏ ବେନି ଭାଲ ହୁଏ । ପ୍ରାଚୀ. ପୂର୍ଣ୍ଣତମ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।

ଜାନୁଅର—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଜାନୁଆର (ଦେଖ)
Jānuar — Jānuār (See)

ଜାନୁଆର—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜାନ୍‌ବର୍=ଜୀବିତ)—
Jānuār — ୧ । ଜୀବ; ଜନ୍ତୁ; ପ୍ରାଣୀ—1. Animal.
জানোয়ার — ୨ । ପଶୁ— 2. Beast; brute.
जानवर — ୩ । ପଶୁବତ୍ ମୂର୍ଖ ଓ ବୁଦ୍ଧିହୀନ ବ୍ୟକ୍ତି—
3. A poor thing; a stupid person.

> ଜଣା ଖାଲେସେ ଅଦମି ଜାନୁଆର୍ ହୋ ଯାତା ହେ ।
> ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଜାନୁଆରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)–ଇଂରାଜ ବର୍ଷର ପ୍ରଥମ ମାସ—
Jānuāri — January.
জানুয়ারী
जनवरी
(ଜାନୁଏରୀ, ଜାନୁୟାରୀ, ଜନୋରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାନୁଗତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜାନୁ+ଗତି)—
Jānu-gati — ଆଣ୍ଠେଇବା; ଆଣ୍ଠୁରେ ଭର ଦେଇ ଚାଲିବା; ହାମୁଡ଼େଇବା; ଘୋଡ଼ମେଇବା—Crawling; moving by the knees.

ଜାନୁଘଣ୍ଟ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ସତ୍ୟଯୁଗର ରାଜଚକ୍ରବର୍ତ୍ତିବିଶେଷ—
Jānu-ghanṭa — Name of an ancient king of the golden age of Hindu mythology.
[ଦ୍ର—ସତ୍ୟଯୁଗରେ ୬ ଜଣ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ, ଯଥା—ବଳି, ବେଣ, ମାନ୍ଧାତା, ପୁରୁରବାଃ, ଜାନୁଘଣ୍ଟ ଓ ପରଶୁରାମ । ଉକ୍ତ ଜାନୁଘଣ୍ଟ ଜାନୁରେ ଘଣ୍ଟା ବାନ୍ଧୁଥିଲେ । ମାଦଳାପାଞ୍ଜିରେ ଏହାଙ୍କର ନାମୋଲ୍ଲେଖ ଅଛି । କିନ୍ତୁ ସଂସ୍କୃତ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ଜାନୁଘଣ୍ଟ ପରବର୍ତ୍ତିରେ ଧୁନ୍ଧୁମାର ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି ଓ ପରଶୁରାମଙ୍କ ପରବର୍ତ୍ତିରେ କାର୍ତ୍ତବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ନାମ ଲେଖାଅଛି ।]

ଜାନୁଜଂଘ—ଦେ. ବି. (ସହଚର)—ଗୋଡ଼ର ଆଣ୍ଠୁଠାରୁ ପିଚ୍ଛ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଂଶ—
Jānu-jaṁgha — The part of the leg between the knee and the buttock.

ଜାନୁପାଣି—ସଂ. ବି.—ଘୋଡ଼ମେଇ ଚାଲିବା; ଆଣ୍ଠେଇ ଚାଲିବା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jānu-pāṇi — Crawling.

ଜାନୁ-ଯଉବନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାନୁ ଯୌବନ)—(ଯୁବତୀର) ଜାନୁ ଓ ଅନ୍ୟ ଅବୟବମାନଙ୍କରେ ଯୌବନ ଯୋଗୁଁ ବିକଶିତ ଲକ୍ଷଣାଦି—
Jānu-jaubana — Robust thigh and other indications of youth of a woman.

> ଝୁଣ୍ଟୁଝୁଣ୍ଟୁ ହୋଇ ଗାଧୋଇ ପାଧୋଇ କଇରୁ ଆସୁଛି ଗୋରୀ
> ଜାନୁ ଯଉବନ ସବୁ ଦିଶୁଅଛି ସରୁ ଲୁଗା ପୁନ୍ଥି କରୁ—ଚଉ ।

ଜାନେଲା—ବୈଦେ. ବି (ପର୍ତ୍ତୁ)—ଜାନ୍‌ଲା (ଦେଖ)
Jānelā — Jān-lā (See)

ଜାପ—ସଂ. ବି. (ଜପ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—
Jāpa — ୧ । ଜପ; ମନ୍ତ୍ର ଜପିବା—1. Muttering of prayer or esoteric formulas with the help of a bead.
୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ ଅ) ମନ୍ତ୍ରଜପକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. A mutterer of mantras.
ଦେ. ବି. (ସଂ. ଗୃପ)—୧ । ବାହୁ, ହାତ ବା ଦାନ୍ତ ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଧରିଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଜ୍ଞାନ ହୋଇଗଲେ ହାତର ମୁଠା ବା ଦାନ୍ତ ପ୍ରଭୃତି ନ ଫିଟିବା; ଶାଙ୍କୁଳ; ଜାବ—1. The jamming of the hand or arms or fist round a thing held or clenched tightly, due to the holder becoming unconscious; tightened grip of the arms or fingers.
জাপটা
दाब, जकड़
୨ । ରୋଗ ଯୋଗୁଁ ଦାନ୍ତର ଶାଙ୍କୁଳ ପଡ଼ିଯିବା—
2. Lock-jaw.

ଜାପକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜପ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Jāpaka — ଯେ ଜପ କରେ—Counting on the beads; given to incessant muttering of prayers.
(ଜାପିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜାପଟ—ପ୍ରାଦେ. ବି. (କଟକ)—ଗଦା ହୋଇଥିବା ଧାନ ଉପରେ ଦିଆଯିବା ମୁଦ୍ରା ବା ମୁଦ—
Jāpaṭa — Seal or mark affixed to a heap of paddy-grains.

‹	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଭୂଅ	ଢ
୬	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ଢ଼

ଜାପଟି ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୃଢ଼ଭାବରେ ଧରିବା—
Jāpaṭi dharibā To grasp or embrace tightly; to hold fast.
চেপে ধরা
जकड़ना

ଜାପଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାବୁଡ଼ିବା; ଦୃଢ଼ଭାବରେ ଧରିବା—
Jāpaṭibā To hold tightly.
চাপা
जकड़ना

ଜାପନ—ସ. ବି. (ଜପ୍ ଧାତୁ ଣିଚ=ଜାପି ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Jāpana ୧ । ମନା କରିବା; ନାମଞ୍ଜୁର କରିବା—
1. Rejection; declining.
୨ । ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ—2. Disavowal.
୩ । ନିବର୍ତ୍ତନ—3. Turning back; cessation.
୪ । ନିଷ୍ପାଦନ—4. Finishing; accomplishment; completion.

ଜାପାନ୍—ବୈଦେ ବି. (ନାମ) (ଇଂ)—ଚୀନ ଓ ରୁଷିଆର ପୂର୍ବରେ
Jāpan ପ୍ରଶାନ୍ତ ମହାସାଗରରେ ଥିବା ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜ ସମ୍ବଳିତ ରାଜ୍ୟ—
জাপান Japan.
जापान [ଦ୍ର—ଏ ଦ୍ୱୀପର ଅଧିବାସୀମାନେ ଗତ ୨୦୦ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଆଧୁନିକ ଜଗତରେ ଗୋଟିଏ ପରାକ୍ରମଶାଳୀ ସଭ୍ୟ ଜାତି ବୋଲି ଗଣ୍ୟ ହୋଇଅଛନ୍ତି । କ୍ୟୁସ୍ୟୁ, ସିକୋକୁ, ହୋଣ୍ଡୋ ଓ ୟେଜୋ ଏହି ଚାରି ଗୋଟି ଦ୍ୱୀପ ଯଥାକ୍ରମେ ଦକ୍ଷିଣରୁ ଉତ୍ତରକୁ ବିସ୍ତୃତ ହୋଇ ଜାପାନ ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜ ସୃଷ୍ଟି କରିଅଛି । ଏହାର ରାଜଧାନୀ ଟୋକିଓ । ଜାପାନୀ ଭାଷାରେ ଏ ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜର ନାମ ନିପନ୍ । ଏହାର ଅଧିବାସୀମାନେ ବୌଦ୍ଧ ।]

ଜାପାନ୍ ପାଲିଶ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜାପାନ୍+ପଲିସ୍)—
Jāpān pālis ଏକ ପ୍ରକାର କଳା ରଙ୍ଗର ବାର୍ଣ୍ଣିସ୍—
জাপান পালিস Japan varnish.
जापान पालिस
(ଜାପାନ୍ ବାର୍ଣ୍ଣିସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାପାନୀ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଜାପାନ ଦେଶୀୟ—
Jāpāni 1. Produced in or belonging to Japan; Japanese.
জাপানী
जापानी ୨ । ଜାପାନରେ ବାସ କରୁଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
2. Inhabiting Japan.
ଦେ. ବି—ଜାପାନର ଅଧିବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—A Jap or Japanese.

ଜାପିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ଚୃପ)—ଚିପିବା; ଚାପିବା—
Jāpibā To press; to squeeze.
চাপা
चिपटना

ଜାଫ୍ରାନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—ଜାଫରାନ୍ (ଦେଖ)
Jāf-rān Jāfarān (See)
(ଜାଫ୍ରାନ୍ କେଶର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାଫ୍ରାଣୀ—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଅ)—ଜାଫ୍ରାନ୍‌ର ରଙ୍ଗଯୁକ୍ତ; ନାରଙ୍ଗିଆ ହଳଦିଆ—Saffron-coloured.
Jāf-rāni

ଜାଫ୍ରି—ବୈଦେ. ବି. (ଉର୍ଦ୍ଦୁ. ଜାଫ୍ରୀ)—
Jāph-ri କାଠ, ବେତ ବା ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବା
জাফরী ଚତୁଷ୍କୋଣିଆ ସଚ୍ଛିଦ୍ର ଜାଲି—Lattice-work of
झंझरी, जाली wood cane or bamboo.

ଜାଫ୍ରି ବାଡ଼—ଦେ. ବି—ଜାଫ୍ରି ନିର୍ମିତ ବାଡ଼—
Jāf-ri bāṛḍa Latticed fencing.
জাফরীবেড়া
जाफरी

ଜାଫରାଲି (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ ବି. (ଉର୍ଦ୍ଦୁ)—
Jafar li (etc) ଜାଫ୍ରି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jāfri etc. (See)

ଜାଫରାନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଜାଫ୍ରାନ୍; ଭୁଲ. ଇଟାଲୀୟ
Jāfarān ଜାଫ୍ରେନୋ)—କୁଙ୍କୁମ; ପାରସ୍ୟ ଓ କାଶ୍ମୀର
জাফ্রান ଦେଶୀୟ ଶାକବିଶେଷରେ ପୁଷ୍ପ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଗର୍ଭକେଶର—
केशर, जाफ्रान Saffron; Crocus Sativus.
[ଦ୍ର—ଏହା କାର୍ତ୍ତିକଜାତ ବାର୍ଷିକ ଶାକ ଗୁଳ୍ମ । ଏହା ପ୍ରଥମେ ଦକ୍ଷିଣ-ଇଉରୋପରୁ ଆନୀତ ହୋଇଥିଲା । ଏଥିର ପୁଷ୍ପକେଶର ଖାଦ୍ୟରେ ମସଲା ରୂପେ ଓ ଔଷଧରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏଥିର ବର୍ଣ୍ଣ ନାରଙ୍ଗିଆ ହଳଦିଆ ।]

ଜାଫରାନ୍ କେଶର—ଦେ. ବି—ଜାଫରାନ୍ (ଦେଖ)
Jāfarān kesara Jāfrān (See)

ଜାଫ୍ରେଲି (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ ବି. (ଉର୍ଦ୍ଦୁ)—
Jāphreli (etc.) ଜାଫ୍ରି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jāph-ri etc. (See)

ଜାବ—ଦେ. ବି.—ଜାପ (ଦେଖ)
Jāba Jāpa (See)

ଜାବଟ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ବୃନ୍ଦାବନ ନିକଟସ୍ଥ ଗ୍ରାମବିଶେଷ—
Jābaṭa Name of a village near Brundābana in the district of Muttra.

ଅବନ୍ତୀ, ଗୋକୁଳ ଜାବଟରେ,
ରହି କନ୍ୟାପଦେ ଗୋକୁଳ ସମ୍ପଦେ ବୃଦ୍ଧି କଲ୍ପତରୁ ତଳରେ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ- ବଧୂବଧ ଉଲ୍ଲାସଣି ।

[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ରାଧିକାଙ୍କର ପିତା ରାଜା ବୃଷଭାନୁଙ୍କ ବାସସ୍ଥାନ ଥିଲା ।]

ଜାବଡ଼—ଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଜବର୍)—୧ । ଦୃଢ଼—
Jābarḍa 1. Tight.
୨ । ଘନ—2. Dense.
ଦେ. ବି.—(ସ. ଜବ) ଦ୍ରୁତବେଗ—
Swift motion or velocity.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ଜାବଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚପେଟ)—୧ । ଗୁଷୁଣ୍ଡା—
Jābarḍā 1. Slap.
जावड़ा ୨ । ଦୃଢ଼ଭାବରେ ଧରିବା—
चपत 2. Holding tightly.

ଜାବଡ଼ି ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଖୁବ୍ ଚିପି କରି ଧରିବା—
Jābarḍi dharibā To hold with a firm grip.
चेपेधवा
जकड़ना

ଜାବତା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜାବିତା, ଜାପ୍ତା = ଆଇନ୍, ନିୟମ)—
Jābatā ୧ । ରାଜବିଧି; ଆଇନ୍; ନିୟମ—
जाबेता 1. Law; rule.
आबता ୨ । କାଇଦା; ଦୃଢ଼ ନିୟମ—
2. Strict rule.
୩ । ନିୟମାଧୀନତା—3. Discipline.
୪ । ଆୟତ୍ତ; ଅଧିକାର—
4. Control; mastery; restraint.
ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଆଇନସଙ୍ଗତ; ଆଇନର ରୀତି ଅନୁଯାୟୀ—
1. Legal; according to legal formalities
୨ । ରୀତିମତ—2. Regular.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (କଚେରିଆ)—ତାଲିକା—
List; schedule.

ଜାବତା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । କାଇଦା କରିବା—
Jābatā karibā 1. To lay down hard and fast rules.
୨ । ଶାସନ କରିବା; ଗାଳି ଦେବା—
2. To censure; to pass strictures.

ଜାବତା ନକଲ—ବୈଦେ. ବି.—(ଅ,) (ଅଦାଲତଙ୍କ ନିୟମାନୁସାରେ
Jābatā nakala ପ୍ରସ୍ତୁତ ନକଲ)—ଅଦାଲତଙ୍କ ସ୍ୱାକ୍ଷରିତ ବା
जाबेता नकल ମୋହରମରା ପ୍ରତିଲିପି; ସହିମୋହର ନକଲ—
जावता नकल Certified copy of a document.

ଜାବଦା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବିଣ—(ପାଣି) ଯାହା ପିଇଲେ ଖାଦ୍ୟ
Jābadā ଜୀର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ ନାହିଁ; ଯାହା ଖାଦ୍ୟ ଜୀର୍ଣ୍ଣ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ ନାହିଁ—(water) Which is not favourable to digestion.

ଜାବ ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି.—କ୍ରୋଧ ବା ବାତାଦି ରୋଗ ଯୋଗୁଁ ମୁଠାଇ
Jāba parḍibā ଧରିଥିବା ବସ୍ତୁରୁ ଧରିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଠା ନ ଫିଟିବା ଅବସ୍ଥା—Lock-jaw.

ଜାବା—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଜାଭା (ଦେଖ)
Jābā Jāvā (See)

ଜାବାଲ—ସଂ. ବି. (ଅଜ+ଆଲ; ନିପାତନ)—୧ । ଛେଳି ରଖୁଆଳ—
Jābāla 1. A goat-herd.
୨ । ଜାବାଲି (ଦେଖ)
2. Jābāli (See)
୩ । (ଜବାଲା+ଅପତ୍ୟାର୍ଥ. ଅ)—ଋଷିବିଶେଷ—
3 Name of a sage.
[ଦ୍ର—ଏ ଜବାଲାନାମ୍ନୀ ଋଷିପତ୍ନୀଙ୍କ ପୁତ୍ର ଥିଲେ । ଛାନ୍ଦୋଗ୍ୟ ଉପନିଷଦରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ ଏ ଋଷିମାନଙ୍କଠାରୁ ବେଦଶିକ୍ଷା କରିବାକୁ ଯିବା ସମୟରେ ଋଷିମାନେ ତାଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ନାମ ପଚାରିଲେ; ଏ ତାହା ଜାଣି ନ ଥିବାରୁ ଯାଇ ମାତାଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ । ମାତା କହିଲେ ମୁଁ ଯୌବନରେ ବହୁପୁରୁଷ ସଙ୍ଗମ କରିଥିଲି; ତୁମ୍ଭେ କାହାର ଔରସ ମୁଁ କହିପାରିବି ନାହିଁ । ଏ ଫେରିଯାଇ ଋଷିଙ୍କୁ ସେହି କଥା କହିଲେ । ଋଷି ଏହାଙ୍କ ସତ୍ୟବାଦିତାରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ଏହାଙ୍କ ଉପନୟନ କର୍ମ କଲେ । ଏହାଙ୍କର ଅନ୍ୟନାମ ସତ୍ୟକାମ—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) ।]

ଜାବାଲି—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ନାମ)—୧ । ଋଷିବିଶେଷ—
Jābāli 1. Name of a sage.
[ଦ୍ର—ଜାବାଲି କଶ୍ୟପବଂଶୀୟ ଥିଲେ । ଏ ଦଶରଥଙ୍କ ଗୁରୁ ଓ ଜଣେ ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ । ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ବନବାସ ସମୟରେ ଏ ଚିତ୍ରକୂଟକୁ ଯାଇ ବନରୁ ପ୍ରତ୍ୟାଗମନ କରିବାକୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ବୁଝାଇଲେ, କିନ୍ତୁ ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ । ଏହାଙ୍କ ଉପଦେଶରେ ଚାର୍ବାକ ମତର ଆଭାସ ଦେଖାଯାଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]
୨ । ସଂହିତାକାର ଋଷିବିଶେଷ—2. Name of the author of a treatise on Hindu law.
୩ । ଛାଗୋପଜୀବୀ; ଛାଗବ୍ୟବସାୟୀ; ଜାବାଲ—
3 A person who rears goats for a living.

ଜାବିତା (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜାବିତା)—
Jābitā (etc) ଜାବତା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jābatā etc. (See)

ଜାବିତା ମାଫିକେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଠିକଣା ମୁତାବକ; ଉଚିତମତେ—
Jābitā māphike Duly; properly.

ଜାବୁଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଜାବଡ଼ା (ଦେଖ)
Jāburḍā Jābarḍā (See)

ଜାବୁଡ଼ା ଜାବୁଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଦୃଢ଼ଭାବରେ ପରସ୍ପର ଧରାଧରି ହେବା—
Jāburḍā jāburḍi Mutual tight embracing.
जापटा जापटि

ଜାବୁଡ଼ି ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାବୁଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Jāburḍi dharibā Jāburḍibā (See)

ଜାବୁଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୃଢ଼ଭାବରେ ଧରିବା—To grasp or
Jāburḍibā embrace tightly; to hold fast.
जापटाना
जकड़ना

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯୃ	ଡ଼ଅ	ଣ୍ଣ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୃ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ,	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

ଜାବେଡା (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଜାବଡା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jābetā (etc) Jābatā etc, (See)
(ଜାବେଦା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାବୋଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଜାବଡ଼ା (ଦେଖ)
Jāborḍā Jābarḍā (See)

ଜାବୋଡ଼ିବା—ଦେ କ୍ରି—ଜାବୁଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Jāborḍibā Jāburḍibā (See)

ଜାମ୍—ବୈଦେ. ବି. (କାଠିଆବାଡ଼)—ପଶ୍ଚିମଭାରତ ଓ କାଠିଆବାଡ଼ ଅଞ୍ଚଳର ରାଜାମାନଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ; ନବନଗରର ରାଜାଙ୍କ ଉପାଧି; ଜାମ୍ ସାହେବ୍—1. The title of some Ruling chiefs in W. India.
Jām

ଜାମ ୨। (ଇଂ) (କଳକି ଖାଇ) ଦୁଇଟି ବସ୍ତୁ ପରସ୍ପର ସହିତ ଦୃଢ଼ଭାବରେ ଲାଗିଯିବା—2. Jamming or tightly fitting to each other.
জাম
जाम

୩। ଗୁଡ଼ମିଶ୍ରିତ ଚଟଣୀ; ମୁରବ୍ବା—3. Jam.
(ଯଥା—ଆମ୍ବ ଆଦି ଫଳକୁ ଚକୁଡ଼ା ଚକୁଡ଼ା କରି ଚିନି ପାଗ କରି ତନ୍ନପାଗରେ ଏହାକୁ ସିଝାଇ ଜାମ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ।]

୪। (ରେଳବେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ଲୋକଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ)—ସ୍ଲିପର ଉପରେ ଯେଉଁ ଲମ୍ବ ଲୁହା କଡ଼ି ଅବଦ୍ଧ ଥାଏ ଓ ଯାହା ଉପରେ ରେଳଗାଡ଼ିର ଚକ ଚଳେ—
4. Iron railway-plates.

ଜାମ୍ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୁଇଟି ପଦାର୍ଥ ପରସ୍ପର ସହିତ ଦୃଢ଼ଭାବରେ ଲାଗିଯିବା—To become jammed together.
Jām khāibā
জাম খাওয়া
जाम खाना

ଜାମ୍ଚି—ଦେ. ବି—ଜାମୋଚ୍ (ଦେଖ)
Jām-chi Jāmoch [Haines] (See)

ଜାମ୍ଦାନ୍—ବୈଦେ ବି. (ଫା)—ଜାମ୍ଦାନି (ଦେଖ)
Jām-dān Jām-dāni (See)

ଜାମ୍ଦାନି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜାମହ୍‌ଦାନୀ)—୧। ବୁଣାହେବା ବେଳୁ ସୂକ୍ଷ୍ମ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଋକ୍ତ ଓ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ଥିବା ସୂତା ଲୁଗା—1. Figured net-cloth.
Jām-dāni
জামদানী
जामदानी

୨। ତନ୍ତରେ ବୁଣା ହେବା ବେଳେ ଫୁଲ ପକାଥିବା ଲୁଗା—2. A stuff of exquisite flower-work on netting; figured cloth.

ଜାମ୍‌ରୁଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜାମ୍ବୋଲାନା; ଭୁଲ. ସ. ଜମ୍ବୁ)—ଜମ୍ବୁକାଦି ବର୍ଗର ଉଦ୍ୟାନଜାତ ଫଳତରୁବିଶେଷ—Eugenia Alba.
Jām-rul
জামরুল
जमरूद

[ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ପ୍ରଥମେ ମାଲଦ୍ୱୀପରୁ ଭାରତକୁ ଅଣାଯାଇ ହୋଇଥିଲା। ଏହା ବର୍ଷା ଋତୁରେ ଫଳ ଧରେ; ଫଳ ଧଳା ଓ ମସୃଣ। ଏହାକୁ ଖିଆଇଲେ ଏଥିରୁ ସୁସ୍ୱାଦୁ ରସ ବାହାରେ।]
(ଜାମ୍‌ରୋଲ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାମ୍‌ସେଦ୍‌ଜୀ ଟାଟା—ଦେ. ବି. (ନାମ.—ବମ୍ବେ ଅଞ୍ଚଳର ଜଗଦ୍‌ବିଖ୍ୟାତ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ପାର୍ସୀ ବଣିକ—Sir Jāmsedjee Tata; the late Parsi capitalist of Bombay.
Jāmsed-ji ṭāṭā
জামসেদজী তাতা
जमशेदजी टाटा

[ଦ୍ର—ଏ ସିଂହଭୂମ ଅନ୍ତର୍ଗତ କାଳିମାଟିନାମକ ନଗରରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଲୌହକାରଖାନାର ସ୍ୱତ୍ୱାଧିକାରୀ ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା। ତାଙ୍କ ନାମାନୁସାରେ ଏହି ନଗରର ନାମ ଜାମସେଦ୍‌ପୁର ବା ଟାଟା-ନଗର ହୋଇଅଛି।]

ଜାମ—ପ୍ରାଦେ.—୧। (ଘୁମୁସର ଅଞ୍ଚଳ) ବି.—ପିଜୁଳି ଗଛ ଓ ଫଳ—1. Guava.
Jāma

୨। (ଗଞ୍ଜାମ ଓ ସିଂହଭୂମ ଭୁଲ. ବ. ଜାମ୍; ହି. ଜାମୁନ୍)—ବି.—ଜାମୁ (ଦେଖ)
2. Jāmu (See)

ଜାମଦଗ୍ନେୟ—ସ. ବି. ପୁଂ (ଜମଦଗ୍ନି + ଅପତ୍ୟାର୍ଥରେ ଏୟ)—(ଜମଦଗ୍ନିଙ୍କ ପୁତ୍ର) ପରଶୁରାମ-Parasurāma, the son of Jamadagni.
Jāmadagneya

ଜାମଦଗ୍ନ୍ୟ—ସ. ବି. ପୁଂ. (ଜମଦଗ୍ନି + ଅପତ୍ୟାର୍ଥରେ ଯ)—ଜାମଦଗ୍ନେୟ (ଦେଖ)
Jāmadagnya Jāmadagneya (See)

ଜାମଳ—ସ. ବି—ତନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—A class of Tantra or esoteric treatise.
Jāmaḷa
(ଯଥା—ରୁଦ୍ରଜାମଳ।)

ଜାମା—ସ. ବି. (ଜମ୍ ଧାତୁ = ଖାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Jāmā ୧। କନ୍ୟା; ଝିଅ—1. Daughter.

୨। ପୁତ୍ରବଧୂ; ବୋହୂ—
2. A daughter in-law.

ଜାମା ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜାମା = ବସ୍ତ୍ର; ଆଣ୍ଠୁପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବା କୁର୍ତ୍ତା ବା ଚପକନ)—କୁର୍ତ୍ତା ବା ଅଙ୍ଗା—Coat; frock.
জামা
जामा

ଗଣ୍ଡ ଦନ ଜାମା ଦେହରେ ନ ଥିଲେ ପାଖରେ ନ ଦୁଏ କହ।
ଉଦ୍ଭାସ- ସାଥୁଣ୍ଡିଆ ବାହା।

ଜାମାତା—ସ. ବି. ପୁଂ (ଜାୟା = ସ୍ତ୍ରୀ + ମା ଧାତୁ = ଗ୍ରହଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ ତୃ; ୧ମା. ୧ବ)—୧। ଜୁଆଇଁ; କନ୍ୟାର ସ୍ୱାମୀ—1. Son-in-law.
Jāmātā

୨। ସ୍ୱାମୀ—2. Husband

୩। ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ ଫୁଲ—3. Sunflower. (Apte).

୪। ପ୍ରଭୁ; ସ୍ୱାମିନ—4. Lord; master (Apte).

୫। (ଜ = ସୂର୍ଯ୍ୟ + ଅ + ମା ଧାତୁ = ମାପିବା + କରଣେ. ତୃ) ସୂର୍ଯ୍ୟର ପରିଧି—5. The orb or circumference of the sun.

ଜାମାତୃକ—ସ. ବି. ପୁଂ (ଜାମାତ + କ)—ଜାମାତା (ଦେଖ)
Jāmātṛuka Jāmātā (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଶାଢ଼ି' ନ ମିଳିଲେ 'ଶାଢ଼ୀ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଁଖୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଜାମାନିମା—ଦେ. ବି. (ସହଚର, ଫା. ଜାମା+ଅନର୍ଥକ ୨ୟ ସହଚର ନିମା)—କୁରୁତା ଓ ପାଇଜାମା; କୋଟ୍ ପାଣ୍ଟ୍—Coat and pant.
Jāmā-nimā

ପିନ୍ଧିଥିବା ଜାମାନିମାଗୁଡ଼ିକ, ଗୁପତ ଅଙ୍ଗ ଦିଶିଲେ ଝଲକ ।
—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତା ।

ଜାମାଜୋଡ଼ି—ଦେ. ବି.—(ଫା. ଜାମା ଓ ସଂ. ଯୁଗ୍ମ)—୧ । କୁର୍ତ୍ତା ଓ ଜୋତା—1. Coat and shoes.
Jāmā-jorḍa
জামাজোড়া ୨ । ମନୁଷ୍ୟ ପିନ୍ଧିବା କୁରୁତା (ଜାମା) ଓ ଲୁଗା ଚାଦର
जामाजोड़ा (ଜୋଡ଼ି)—2. Coat and pair of cloths put on by a person.
(ଜାମାଜୋଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ)
୩ । ପୋଷାକ—3. Dress.
୪ । ପୋଷାକଦ୍ୱାରା ସଜ୍ଜା—4. Equipment.
ହୋମରାଚୋମରା ଦେ. ବିଣ—କୁର୍ତ୍ତା ଓ ଜୋତାଦ୍ୱାରା ସୁସଜ୍ଜିତ; ଲମ୍ବଣାଟେପଟ୍ଟାବୃତ—Dressed from top to toe; dressed from head to foot.

ଜାମାରୁ—ବୈଦେ. ବି (ତେଲୁ.?)—ସାଧା କିମ୍ବା ସରୁଧଡ଼ିଆ ପିନ୍ଧା ଲୁଗା—
Jāmāru Wear ing cloth with small or no border.

ଜାମାରୁ ଜୋଡ଼ି—ଦେ. ବି.—ସାଧା କିମ୍ବା ସରୁଧଡ଼ିଆ ଲୁଗା ଓ ଚାଦର—
Jāmāru jorḍa A pair of cloths with small or no border.

ଜାମି—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜନ୍ ଧାତୁ=ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ମି)—
Jāmi ୧ । ଭଗିନୀ; ଭଉଣୀ—1. Sister.
(ଜାମୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଦୁହିତା; ଝିଅ; କନ୍ୟା—
2. Daughter.
୩ । ପୁତ୍ରବଧୂ; ବୋହୂ— 3. Daughter-in-law.
୪ । କୁଳବଧୂ; କୁଳକାମିନୀ—4. A respectable and virtuous lady; house-wife.
୫ । ପତିବ୍ରତା ସ୍ତ୍ରୀ—5. A chaste woman.
୬ । ଆପଣାର ଗୋତ୍ରୀୟା ବା ସମ୍ବନ୍ଧଯୁକ୍ତା ସ୍ତ୍ରୀ—
6. A woman related to one's self.

[ଦ୍ର—ସମ୍ଭବତଃ ଓଡ଼ିଶାର ରାଜପରିବାରମାନଙ୍କରେ କନ୍ୟା-ବାଚକ 'ଜେମା' ଶବ୍ଦ ଏହି ଶବ୍ଦର ଅପଭ୍ରଂଶ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ)—ବି.—ପିଜୁଳି; ଗୁଆଳିଆ—Guava.

ଜାମିତ୍ର—ସଂ. ବି. (ଜାମି=ସ୍ତ୍ରୀ+ତ୍ରୈ ଧାତୁ=ତ୍ରାଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ;
Jāmitra ଏହି ଅର୍ଥରେ ଭୂଲ. ଗ୍ରୀକ୍. ଡାଇଆମେଟ୍ରନ)—(ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ) ଲଗ୍ନର ସପ୍ତମ ସ୍ଥାନ—
(ଯାମିତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ) (astrology) The 7th. house from one's natal sign.

[ଦ୍ର—ମତାନ୍ତରରେ ଏହି ଶବ୍ଦ 'ଜାୟାମିତ୍ର' ଶବ୍ଦରୁ ନିଷ୍ପନ୍ନ, କାରଣ ଲଗ୍ନର ୭ମ ସ୍ଥାନ ସ୍ତ୍ରୀର ଭାଗ୍ୟସୂଚନା କରେ ।]

ଜାମିତ୍ରବେଧ—ସଂ. ବି.—(ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ) ପାପଗ୍ରହର ୭ମ ସ୍ଥାନରେ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଅବସ୍ଥିତି ରୂପ ଅଶୁଭ ଯୋଗ—
Jāmitra-bedha
(ଯାମିତ୍ରବେଧ—ଅନ୍ୟରୂପ) (astrology) The conjuction of the planet moon with the 7th. house of an inauspicious planet.

[ଦ୍ର—ଏ ଯୋଗରେ ବିବାହାଦି ଶୁଭକର୍ମ ନିଷିଦ୍ଧ; ଯେଉଁ ସମୟରେ ନକ୍ଷତ୍ରର ରାଶିଠାରୁ ୭ମ ରାଶିରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଶନି ବା ମଙ୍ଗଳ ଥାଆନ୍ତି ସେହି ସମୟରେ ଜାମିତ୍ରବେଧ ହୁଏ । କେତେକ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ମତରେ ଚନ୍ଦ୍ରର ୭ମ ସ୍ଥାନରେ ପାପ ଗ୍ରହ ଥିଲେ ଜାମିତ୍ରବେଧ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ଯେବେ ଚନ୍ଦ୍ର ଆପଣା ମୂଳତ୍ରିକୋଣରେ ବା କ୍ଷେତ୍ରରେ ବା ଶୁଭଗ୍ରହର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଥାଆନ୍ତି କିମ୍ବା ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଆପଣା କ୍ଷେତ୍ରରେ ବା ଶୁଭଗ୍ରହର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଥାଆନ୍ତି ତେବେ ଜାମିତ୍ରବେଧରେ ଦୋଷ ଲାଗେ ନାହିଁ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]

ଜାମିନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—୧ । ପର ପାଇଁ ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି; ପ୍ରତିଭୂ—1 A surety; bail.
Jāmin
জামিন ୨ । ପ୍ରତିଭୂତ୍ୱ; ପରର ଋଣ ଆଦି ନିମନ୍ତେ ଦାୟିତ୍ୱ —
जामिन 2. Surety-ship.
୩ । ମୁଚୁଲିକା; ଅନ୍ୟର କାର୍ଯ୍ୟ ସକାଶେ ଦାୟୀ ହେବାର ଅଙ୍ଗୀକାର ପତ୍ର ବା ନିଦର୍ଶନ ପତ୍ର—
3. Surety-bond.
୪ । ପରର କର୍ମ ପାଇଁ ଦାୟୀ ରହିବା ନିମନ୍ତେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର ଯେଉଁ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଆବଦ୍ଧ ରଖେ ବା ଯେଉଁ ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ ଦେବାକୁ ଅଙ୍ଗୀକାର କରେ—
4. Security in cash or property.

[ଦ୍ର—ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ତାରିଖରେ ଅଦାଲତରେ ହାଜର ହେବ (ହାଜର ଜାମିନ୍); କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଭବିଷ୍ୟତରେ ଶାନ୍ତିଭଙ୍ଗ ନ କରିବ (ଫାଇଲ୍ ଜାମିନ୍) ଏଥିପାଇଁ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ଲୋକ (ଜାମିନ୍‌ଦାର) କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଅଙ୍ଗୀକାରପତ୍ର (ଜାମିନ୍‌ନାମା) ଲେଖି ଦିଏ ଓ ଯେବେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କାର୍ଯ୍ୟମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟରେ କରା ନ ଯିବ ତେବେ ତହିଁର କ୍ଷତିପୂରଣ କରିବା ପାଇଁ ଜାମିନ୍‌ଦାର ବ୍ୟକ୍ତିଗତଭାବରେ ଦାୟୀ ହୁଏ (ଖାତିର୍ ଜାମିନ୍) କିମ୍ବା ନିଜର ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଆବଦ୍ଧ ରଖେ (ସମ୍ପତ୍ତି ଜାମିନ୍), କିମ୍ବା ନଗଦ ଟଙ୍କା ଉପାଜିତ୍ କରେ (ନଗଦ ଜାମିନ୍) ।]

୫ । ଦୁଇ ଖଣ୍ଡ ଅଟାଣିଆ ବା ପୃଥକ୍ ବସ୍ତୁକୁ ତ୍ରାଣ କରିବା ପାଇଁ ତହିଁ ତଳେ ଜୋଡ଼ାଯିବା କାଠ ବା ଧାତୁର ଖଣ୍ଡ—
5. A bit of wood or metal put under two separate or weak bits.
୬ । ଆଶ୍ରୟ; ଠିଆ—6. Prop; support.

୧	ଇ	ଉ	ରୃ,ର୍	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ଉଥ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଥ	ଞ	ନ୍

ଜାମିନ୍ ଜବତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ ଜାମିନ୍ ଓ ଫା. ଜପ୍ତ)—(ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଜାମିନ୍‌ଦାର୍ ନିଜର ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଆବଦ୍ଧ ରଖିଥାଏ ତାହା) କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧିତ ନ ହେଲେ ଜାମିନ୍ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ଧନ ବା ସମ୍ପତ୍ତିର କ୍ରୋକ୍—Forfeiture of surety bond.
Jāmin jabat
জামিনজবৎ
जमिनजफत

ଜାମିନ୍‌ଦାର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଜାମିନ୍ ଓ ଫା. ଦାର୍)—ପ୍ରତିଭୂ; ଯେ ଅନ୍ୟର ଋଣ ଆଦି ଦାୟିତ୍ୱ ସକାଶେ ନିଜେ ଦାୟୀ ରହେ—Surety.
Jāmin-dār
জামিনদার
जमिनदार

ଜାମିନ୍‌ଦାରି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ପ୍ରତିଭୂତ୍ୱ—Suretyship.
Jāmin-dāri
জামিনদারী
जामिनदारी

ଜାମିନ୍ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆପଣାର କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଦାୟୀ ହୋଇ ଜାମିନ୍‌ନାମା (ଅଙ୍ଗୀକାରପତ୍ର) ଲେଖି ଦେବା କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଉପସ୍ଥିତ କରାଇବା—1. To furnish a security or surety.
Jāmin debā
জামিন দেওয়া
जामिन देना
୨ । ଜାମିନ୍ ହେବା (ଦେଖ)
2 Jāmin hebā (See)

ଜାମିନ୍ ନାମା—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—ମୁଚୁଲିକା; ପ୍ରତିଭୂର ସମ୍ପାଦିତ ଅଙ୍ଗୀକାରପତ୍ର—Surety bond.
Jāmin-nāmā
জামিননামা
जामिननामा

ଜାମିନ୍ ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଉପସ୍ଥିତ ଅସାମୀର ଭବିଷ୍ୟତ କାର୍ଯ୍ୟ ବା ଦାୟିତ୍ୱ ନିମନ୍ତେ ଉପଯୁକ୍ତ ଓ ଯଥେଷ୍ଟ ଜାମିନ୍ ଗ୍ରହଣ କରିବା—To accept surety or bail for a person or accused.
Jāmin nebā
জামীন লওয়া
जामिन लेना

ଜାମିନ୍ ଭତା—ଦେ. ବି—ଜାମିନ୍‌ଦାର୍ ପର ପାଇଁ ଆପଣା ଉପରେ ଯେଉଁ ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ ସେଥିପାଇଁ ପରଠାରୁ ପାଇବା ପୁରସ୍କାର—Allowance to a surety.
Jāmin bhatā
জামিনভত্তা
जामिनभत्ता
(ଜାମିନ୍‌ଭତ୍ତା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାମିନ୍ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟର କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଦାୟୀ ରହିବାର ଅଙ୍ଗୀକାର କରିବା—To stand surety for another person.
Jāmin hebā
জামিন হওয়া
जामिन होना

ସଙ୍କଟରେ ପଡ଼ିଛି ମରିବା ପାଇଁ
ଜାମିନ ହୋଇଛି ଦେବା ପାଇଁ—ଚଗ ।

ଜାମିନି (ଇତ୍ୟାଦି,—ସ୍ତ୍ରୀ. ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—ଜାମିନ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jamini (etc) Jāmin etc. (See)
জামিনি
जामिनि
ବୈଦେ. ବିଣ—ଜାମିନ୍ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to security.

ଜାମୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜମ୍ବୂ)—୧ । ଫଳତରୁବିଶେଷ—1. Eugenia Jambolina; Blackberry.
Jāmu
ସଂ. ଜମ୍ବୁ, ମେଦମଦ୍ଦୁମା, ଜମ୍ବୂଲ, ଜମ୍ବୁ, ରାଜଫଳା, ମହାସ୍କନ୍ଧା, ରାଜାର୍ହା, ରାଜଫଳା, ରାଜଜମ୍ବୁ, ସୁରଭିପତ୍ରା, ନୀଲଫଳା, ଶୁକପ୍ରିୟା, ଶ୍ୟାମଳା।
জাম;কালাজাম
जामन;जाम;जामुन
ତେ. ନେରୁଡ଼ି
[ଦ୍ର—ଏହା ଉଦ୍ୟାନଜାତ ନାତିଦୀର୍ଘ ତରୁ । ଏହା ଗ୍ରୀଷ୍ମପ୍ରଧାନ ଦେଶରେ ଜନ୍ମେ ଓ ପତ୍ରଝଡ଼ା ହୁଏ ନାହିଁ—ଏଥିର ଫଳ ପାଚିଲେ ଘୋର ବାଇଁଗଣୀ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ । ପାଚିଲା କୋଳିର ଖୋସା ନାହିଁ । ପାଚିଲା ଫଳ ଖାଇବାକୁ ଖଟା, ମିଠା ଓ କଷାକଷା ଲାଗେ ଓ ଜୀର୍ଣ୍ଣକର । ଏ ଗଛର କାଠ ଖୁବ ଶକ୍ତ ଓ ପାଣିରେ ରହିଲେ ଶୀଘ୍ର ସଡ଼ିଯାଏ ନାହିଁ । ଜାମୁକାଠରୁ ମଞ୍ଜ ପାଣ୍ଡୁର । ପାଚିଲା ଜାମୁକୋଳିର ରସରୁ ଜୀର୍ଣ୍ଣକାରକ ସିରକା ତିଆରି ହୁଏ । ଗୋଆରେ ଏ ରସରୁ ମଦ ତିଆରି ହୁଏ । କୋଳିର ମଞ୍ଜି ବହୁମୂତ୍ର ରୋଗରେ ଉପକାରୀ । ବୌଦ୍ଧମାନେ ଯାମୁ ଗଛକୁ ପବିତ୍ର ଜ୍ଞାନ କରନ୍ତି । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏ ଫଳ ସଂଗ୍ରାହୀ, ରୁକ୍ଷ ଓ ପିତ୍ତ ଏବଂ ଦାହ ଦୂର କରେ । ବଣ ଜାମୁ ଅପେକ୍ଷା ଉଦ୍ୟାନଜାତ ଜାମୁ କୋଳି ବେଶି ରୁଚିକର ଓ ବଡ଼ ।]
୨ । (ସଂ. ନାଦେୟୀ, କାକଜମ୍ବୁ, ଭୃଙ୍ଗେଷ୍ଟା) ବଣଜାମୁ; କାକଜମ୍ବୁ—2. Ardisa Humilis.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଗଛ ଜାମୁଗଛ ପରି ତେଙ୍ଗା କିନ୍ତୁ ଫଳ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ।]
ସଂ. ହ୍ରସ୍ୱଫଳା, ଭୃଙ୍ଗବଲ୍ଲଭା, ୩ । ଭୂଇଁଜାମୁ—1. A small-fruited variety of Blackberry.
ପିକଭକ୍ଷା
[ଦ୍ର—ଏହା ଜାମୁଜାତୀୟ ଗୁଳ୍ମ; କିନ୍ତୁ ଫଳ ଅତି ଶ୍ରେଷ୍ଠ, କଣ୍ଡେଇକୋଳି ପରି ।]
୪ । ଗୋଲାପଜାମୁ—4. Rose-apple; roseberry.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଫଳ ବଡ଼ ବଡ଼, ଗୋଲ ଓ ପୀତବର୍ଣ୍ଣ । ପାଚିଲା ଫଳ ଈଷତ୍ ମିଠା ଲାଗେ ।]

ଜାମୁକ—ଦେ. ବି—୧ । ବାଣୁଆମାନେ ବନ୍ଧୁକର ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ ରନ୍ଧ୍ରରେ ନିଆଁ ଲଗାଇବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ଦଉଡ଼ିରେ ନିଆଁ ରଖିଥାଆନ୍ତି; ଶଲିତା; ପଲିତା—1. A cord lighted with fire to ignite a match-lock; match of a gun.
Jāmuki
जामगी

ବାରଡ ଗୁଳ ଗୁଳା ଭାର ଭାର
ଉନ୍ଧକ ଜାମୁକ ନିଆଁ ପଥର—ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।

୨ । ଝାଆଁସ୍ (ଦେଖ)
2. Jhā-ānrā (See)

ଜାମୁକ ନଳି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ବନ୍ଧୁକର ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ ଛିଦ୍ରରେ ଶଲିତା (ଅଗ୍ନିଶଲାକା) ଦ୍ୱାରା ଅଗ୍ନି ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ—Match-lock (gun).
Jāmuki nali
जामगीबंदुक
(ଜାମୁଡବନ୍ଧୁକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କ୍ଷ୍ଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ଷ୍ୟ' ଦେଖିବେ, 'ବଧ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ୍' ଦେଖିବେ ।

ଜାମୁଡାଳ —ଦେ. ବି—ଜାମୁଗଛର ନାଲି କଅଁଳ ପତ୍ର ଓ ଶିଖାଯୁକ୍ତ ସାନ
Jāmu-ḍāḻi ଡାଳ—A small branch of Jāmu tree with red tender shoots and leaves attached to it.

[ଦ୍ର—ଏହାକୁ ପିଲାମାନେ ଓ ଅନାର୍ଯ୍ୟ ବନ୍ୟ ପୁରୁଷମାନେ ମୁଣ୍ଡର ପାଗ ଉପରେ ଓ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଜୁଡ଼ାରେ ଖୋସନ୍ତି ।]

ଜାମୁଡାଳ ନାଚ—ଦେ. ବି—ଆଦିମ ଅଧିବାସୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ
Jāmu-ḍāḻi nācha ନୃତ୍ୟବିଶେଷ—A kind of dancing performed by aborigines.

ଶବରୁଣୀଙ୍କର ଜାମୁଡାଳ ନାଚ, କେଳାର ହାରୁଡା ଖେଳ—
ନନ୍ଦକିଶୋର. ନର୍ସରଣୀ ।

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ନାଚୁଣୀମାନେ ଜାମୁଡାଳ ହାତରେ ଧରି ବା ଜୁଡ଼ାରେ ଖୋସି ନାଚ କରନ୍ତି ।]

ଜାମୁରଧି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କ୍ଷୁଦ୍ର ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Jāmur-dhi Caseoria Graveolens.
चिल्ला

ଜାମୁଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଅନୁଗୁଳ) ବି—କାଠମର୍ଦ୍ଦମର୍ଦ୍ଦି (ଦେଖ)
Jāmula Kāṭha-mar̤dmar̤di (See)
(Haines)

ଜାମେୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଜାମି=ଭଗ୍ନୀ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥରେ ଏୟ)—
Jāmeya ଭଣଜା—Sister's son.
(ଜାମେୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜାମେୱାର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ସର୍ବାଙ୍ଗରେ ଫୁଲକାମ ବୁଣା
Jāmewār ହୋଇଥିବା ଏକପ୍ରକାର ଶାଲ—A shawl with flowers woven over it.
জামেয়ার
जमेवार

ଜାମୋଚ୍—ଦେ. ବି—ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—
Jāmoch Rhabeda Lycioides.

[ଦ୍ର—ଏହା ୨ ଫୁଟଠାରୁ ୦ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ । ଏହାର ଡାଳ ଭାରି ଟେମଡ଼ା; ଫୁଲ ନାଲିଆ ଓ କୋଳ ନାରଙ୍ଗିବର୍ଣ୍ଣ । ଏହାର ବକଲାର ତନ୍ତୁରେ ଦଉଡ଼ି ହୁଏ । ଏହା ନଦୀର କଙ୍କରମୟ ଗର୍ଭରେ ଜନ୍ମେ ।]

ଜାମ୍ବ—ଗ୍ରା. ବି—ଜାମୁ (ଦେଖ)
Jāmba Jāmu (See)
জাম
जाम्ब

ଜାମ୍ବବ—ସଂ. ବି. (ଜମ୍ବୁ+ଫଳାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ଜାମୁକୋଳି—
Jāmbaba 1. Black-berry.

୨ । ଜାମ୍ବୁନଦ; ସୁନା—2. Gold.

୩ । ରାମାୟଣବର୍ଣ୍ଣିତ ଭାଲୁମାନଙ୍କ ରାଜା; ଜାମ୍ବବାନ୍—
3. Jāmbabān, the king of bears (mentioned in the Rāmāyaṇa).

୪ । ଜାମୁକୋଳିରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଦ—
4. Spirit distilled from backberries.

ଜାମ୍ବବତୀ—ସଂ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । (ନାମ) (ଜାମ୍ବବତ୍+ଅପତ୍ୟାର୍ଥରେ.
Jāmba-batī ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ରାଣୀବିଶେଷ—
1. Name of a queen of Śrīkṛushṇa.

[ଦ୍ର—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସ୍ୟମନ୍ତକ ମଣି ପାଇଁ ଏହାଙ୍କ ପିତା ଜାମ୍ବବାନ୍‌ଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରି ତାହାଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରିବାରୁ ଜାମ୍ବବାନ୍ ସ୍ୟମନ୍ତକ ମଣି ସହିତ ଆପଣା କନ୍ୟା ଜାମ୍ବବତୀଙ୍କୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଅର୍ପଣ କଲେ । ଜାମ୍ବବତୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ 'ଶାମ୍ବ' ଜନ୍ମିଥିଲେ ।]

୨ । ନାଗଦମନୀ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
2. Nāga-damanī (See)

ଜାମ୍ବବନ୍ତ—ଦେ. ବି—ଜାମ୍ବବାନ୍ (ଦେଖ)
Jāmba-banta Jāmbabān (See)

ଯୁବରାଜ ଅଙ୍ଗଦ ଭୁଲେ ହନୁମନ୍ତ
ନଳ ନୀଳ ସୁଷେଣ ତାର ଜାମ୍ବବନ୍ତ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଜାମ୍ବବାନ୍—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଜମ୍ବା+ବତ୍; ଜାମ୍ବବତ୍; ୧ମା. ୧ବ;
Jāmba-bān ଯାହାର ଶରୀରର ବର୍ଣ୍ଣ ଜାମୁ ପରି କଳା; ଜମ୍ବା ଜମ୍ବ=ଜାକୁଆ+ବତ୍; M. W.)—
୧ । ଋକ୍ଷରାଜ; ରାମାୟଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଭଲ୍ଲୁକରାଜ—1. The king of bears (mentioned in the Rāmāyaṇa).

[ଦ୍ର—ଏ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ପୁତ୍ର ଓ ସୁଗ୍ରୀବଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ । ଏ ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରରେ ବିଚକ୍ଷଣ ଥିଲେ । ହନୁମାନ୍ ଗନ୍ଧମାଦନ ପର୍ବତକୁ ଲଙ୍କାକୁ ବୋହି ଆଣିବାରୁ ଏ ସେଥିରୁ ଅମରମହୌଷଧି ବାଛି ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ଦେଇ ତାହାଙ୍କୁ ଶକ୍ତିଭେଦରୁ ବଞ୍ଚାଇଥିଲେ ।]

୨ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଶଶୁର; ଜାମ୍ବବତୀଙ୍କ ପିତା—
2. Father-in-law of Śrīkṛushṇa.

[ଦ୍ର—ତ୍ରେତା ଯୁଗର ରାମାୟଣବର୍ଣ୍ଣିତ ଜାମ୍ବବାନ୍ ଓ ଦ୍ୱାପର ଯୁଗର ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଶ୍ୱଶୁର ଜାମ୍ବବାନ୍ ଏକ ଥିବାର ପୁରାଣାଦିରେ ଅଛି । ଏ ସତ୍ୟ ଯୁଗରେ ବାମନାବତାର ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ପରିକ୍ରମା କରିଥିବାର ମଧ୍ୟ ଲେଖାଅଛି । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର].

ଜାମ୍ବବି—ସଂ. ବି—ବଜ୍ର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jāmbabi Thunder.

ଜାମ୍ବବୌଷ୍ଠ—ସଂ. ବି—ବ୍ରଣାଦିର ଚିକିତ୍ସାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତର
Jāmbabaushṭha କ୍ଷୁଦ୍ର ଅସ୍ତ୍ର ବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
(ଜାମ୍ବୋଷ୍ଠ—ଅନ୍ୟରୂପ) A kind of small surgical instrument used to operate boils in ancient India.

ଜାମ୍ବୁ—ପ୍ରାଦେ. (ରାଏପୁର) ବି—ଗୁଆଳିଆ; ପିଜୁଳି—
Jāmbu Guava.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନ୍

ଜାମ୍ବିଳ—ସଂ. ବି—ଆଣ୍ଠୁଗଣ୍ଠିର ଚକି ହାଡ଼ (ହି ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jāmbiḷa The round bone capping the knee-joint.

ଜାମ୍ବୁନଦ—ସଂ. ବିଣ. (ଜମ୍ବୁନଦୀ=ସୁମେରୁ ପର୍ବତୋଦ୍ଭୂତ ନଦୀବିଶେଷ +ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—ଜମ୍ବୁ ନଦୀରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ—
Jāmbu-nada Got from the river Jambu.
ସଂ. ବି—୧ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ; ସୁନା—1. Gold.
୨ । ଧୁତୁରା ଗଛ ଓ ଫୁଲ—2. The thorn-apple plant and its flower.

ଜାମ୍ବୁବାନ୍—ସଂ. ବି. (ଜମ୍ବୁ+ବତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Jāmbu-bān ଜାମ୍ବବାନ୍ (ଦେଖ)
(ଜାମ୍ବୂବାନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) Jāmbabān (See)

ଜାମ୍ବୁମାଳୀ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ହନୁମାନ୍ ରାବଣର ଅଶୋକ ବନକୁ Jāmbu-māḷi ଉଜାଡ଼ିବା ସମୟରେ ହନୁମାନ୍ ଦ୍ୱାରା ହତ ପ୍ରହସ୍ତ ନାମକ ଅସୁରର ପୁତ୍ର—Name of the son of demon Prahasta killed by Hanumān.

ଜାମ୍ବେବ—ଗ୍ରା ବି—ଜାମ୍ବବାନ୍; ଋକ୍ଷରାଜ—
Jāmbeba Jambubān, the mythological king of bears.

ଜାୟ— ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜାୟ୍=ସ୍ଥାନ; ଅ. ଜାୟଜ୍=ଉଚିତ; Jāy ଜାଇଜ୍)—୧ । ବିବରଣ; ହିସାବ—1. Account
ଜାୟ ୨ । ହିସାବର ବିବରଣ ବା ତାଲିକା; ତପସିଲ—
जाय 2. List
୩ । ହିସାବ କରିସିବା କୌଣସି ବିଷୟରେ ସ୍ମାରକ ଚିହ୍ନ; √—
3 Tick mark.
୪ । ଲିଖିତ ବିସ୍ତୃତ ବିବରଣ—4. Detailed account.
(ବିପରୀତ—ବେଜାୟ) ବିଣ· (ଅ. ଜାୟଜ୍=ଉଚିତ)—
ଜାୟ ୧ । ଉତ୍ତମ—1 Good.
जायज ୨ । ନ୍ୟାଯ୍ୟାନୁଗତ—2. Legal; lawful.
୩ । ଉଚିତ—3. Proper.

ଜାୟକ—ସଂ. ବି—ପୀତ ଚନ୍ଦନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jayaka Yellow Sandal-wood.

ଜାୟଗା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜାୟଗାହ୍; ଜାୟ୍=ସ୍ଥାନ; ଗାହ୍=ସ୍ଥାନ; ସହଚର ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟ)—
Jāyagā
ଜାୟଗା ୧ । ସ୍ଥାନ—1. Place.
जगह ୨ । ଜମି; ଭୂମି—2. Land.
୩ । ପରିସର; ଫାଙ୍କ—3. Space; room.
୪ । ସୁଯୋଗ; ସୁବିଧା—4. Opportunity.
୫ । ପାତ୍ର; ଆଧାର—5. Reservoir, container.
୬ । ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳ—6. Place of refuge.
୭ । ଖାଇ ବସିବା ନିମନ୍ତେ ପରିଷ୍କୃତ ସ୍ଥାନ—
7. A place made clean and ready for taking meal on it.
୮ । ଆବାସ ସ୍ଥଳ; ବସା—
8. Residence; lodgings.

ଜାୟଗିର୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଜାଗିର୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jāyagir (etc) Jāgiri etc. (See)

ଜାୟଜାତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜାୟଦାଦ୍)—
Jāyajāt ୧ । ସମ୍ପତ୍ତି—1. Property.
জায়দাদ ୨ । ଭୂସମ୍ପତ୍ତି—2. Landed property.
जायदाद
ଜାୟଦାତ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଜାୟଦାଦ୍ }

ଜାୟତ୍ରୀ—ଦେ ବି—ଜାୟିତ୍ରୀ (ଦେଖ)
Jāyatri Jāyitri (See)

ଜାୟଦା—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଅ)—ଜିଅଦା (ଦେଖ)
Jāyadā Jiādā (See)

ଜାୟଦାଦ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଜାୟଜାତ୍ (ଦେଖ)
Jāyadād Jāyajāt (See)

ଜାୟନମାଜ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜାୟ୍=ସ୍ଥାନ+ନମାଜ୍=Jāya-namāj ମୁସଲମାନଙ୍କ ସ୍ତବ)—ଯେଉଁ ଛୋଟ ଆସନରେ ବସି
জায়নমাজ ମୁସଲମାନ୍ମାନେ ନମାଜ ପଢ଼ନ୍ତି—
जायनमाज Prayer-mat of Mahomedans.

ଜାୟବେଜାୟ—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଅ. ଜାୟଜ୍ ଓ ବେଜାୟଜ୍; ବିପରୀତାର୍ଥ Jāya-bejāya ସହଚର)—୧ । ନ୍ୟାଯ୍ୟ ଓ ଅନ୍ୟାଯ୍ୟ—
জায়বেজায় 1. Right and wrong.
जाबेजा ୨ । ଉତ୍ତମ ଓ ମଧ୍ୟମ—2. Good and bad.
୩ । ବକ୍ତବ୍ୟ ଏବଂ ଅବକ୍ତବ୍ୟ—
3. Speakable and unspeakable.
୪ । ଉଚିତ ଓ ଅନୁଚିତ—
4. Proper and improper.
ବି—ଉଚିତ ଓ ଅନୁଚିତ କର୍ମ—
Proper and improper acts

ଜାୟମାନ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଆନ)—ଉତ୍ପଦ୍ୟମାନ; Jāyamāna ଯାହା ଜାତ ହେଉଅଛି—In the act of (ଜାୟମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) being produced.

ଜାୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜନ୍ ଧାତୁ+ଅଧିକରଣ. ଯ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ; ଯାହା-Jāyā ଠାରେ ମନୁଷ୍ୟ ଅପତ୍ୟରୂପେ ଜନ୍ମେ)—
୧ । ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀ; ଭାର୍ଯ୍ୟା; ପତ୍ନୀ—1. Wife.
[ଦ୍ର—ବହୁବ୍ରୀହି ସମାସରେ 'ଜାୟା' ଶବ୍ଦ 'ଜାନି' ଆକାର ଧାରଣ କରେ; ଯଥା—ଯୁବଜାନି, ବାମାର୍ଦ୍ଧଜାନି ।]
[ଦ୍ର—ଆର୍ଯ୍ୟ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି ଯେ ପତି ସ୍ୱୟଂ ଭାର୍ଯ୍ୟାଗର୍ଭରେ ପ୍ରବେଶ କରି ପୁତ୍ରରୂପେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରେ । ତେଣୁ ଭାର୍ଯ୍ୟାକୁ ଜାୟା କୁହାଯାଏ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ୧ ଚକ୍ରୀ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରୀ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରୀ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରୀ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗଳା' ଦେଖିବେ; 'ଅଳଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳଙ୍କାର' ଦେଖିବେ।

୨ । ଜନ୍ମଲଗ୍ନର ୭ମ ସ୍ଥାନ—2. The 7th place from the Lagna of one's birth.

ଜାୟାଘ୍ନ—ସଂ. ବି—ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ଜନ୍ମକୁଣ୍ଡଳୀର ଯୋଗବିଶେଷ—
Jāyāghna Name of an astrological conjuction in the horoscope of a person.

[ଦ୍ର—ଜାତକରେ ଲଗ୍ନର ୭ମ ସ୍ଥାନରେ ମଙ୍ଗଳ ବା ରାହୁ ଥିଲେ ଏ ଯୋଗ ହୁଏ । ଯେଉଁ ପୁରୁଷର ଏପରି ଘଟେ ତାହାର ସ୍ତ୍ରୀ ବହୁଦିନ ବଞ୍ଚେ ନାହିଁ ।]

ବିଣ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଜାତକରେ ଉପରୋକ୍ତ ଯୋଗ ଥାଏ—(a person) Who has got the above conjunction in his horoscope.

ଜାୟାଜୀବ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜାୟା+ଆଜୀବ; ଯେଉଁ ଲୋକ ସ୍ତ୍ରୀଦ୍ୱାରା ଜୀବିକାନିର୍ବାହ କରେ)—୧ । ବେଶ୍ୟାପତି; ଭଡ଼ୁଆ—1. A man who hires out his wife; a cuckold.
Jāyājiba
ଜାୟାନୁଜୀବୀ, ଜାୟାଜୀବୀ } ଅନ୍ୟରୂପ

୨ । ନଟ—2. An actor; a dancer.

ବ ତୋ ସାହସ ଜାୟାଜୀବ ପ୍ରାନ୍ତେ
କିବା ଏହାଠାରେ ଏତେ ଜନ୍ମିଷ୍ୟେ । ଗୋପକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

୩ । ବକପକ୍ଷୀ—3. The heron

[ଦ୍ର—ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ ବଗୁଲୀ ଡିମ୍ବ ପ୍ରସବ କଲାପରେ ବଗ ଉକ୍ତ ଡିମ୍ବକୁ ଉଷୁମାଏ; ବଗୁଲୀ ଚରିବାକୁ ଯାଏ ଓ ବଗକୁ ଆଣି ଆହାର ଯୋଗାଏ ।]

ଜାୟାତ୍ୱ—ସଂ. ବି. (ଜାୟା+ଭାବ. ତ୍ୱ)—ଭାର୍ଯ୍ୟାତ୍ୱ—
Jāyātwa Wifehood.

ଜାୟାପତି—ସଂ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ଜାୟା+ପତି)—
Jāyā-pati ପତି ଓ ପତ୍ନୀ; ସ୍ୱାମୀସ୍ତ୍ରୀ; ଦମ୍ପତି—
Married couple; man and wife; husband and wife.

ବଲ୍ଲିକା ପାଦପ ଜଗତ ସ୍ୱରୂପ ଉଦାହରିତ ଜାୟାପତି ସେ ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

[ଦ୍ର—ସମାସରେ ଜାୟା ଓ ପତି ଏହି ଦୁଇ ଶବ୍ଦ ନିପାତନରେ 'ଦମ୍ପତି' ଓ 'ଜମ୍ପତି' ଏହି ଦୁଇ ଆକାର ମଧ୍ୟ ଧାରଣ କରେ ।]

ଜାୟିଗିର୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଜାଗିର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jāyigiri (etc) Jāgiri etc (See)
(ଜାୟିଗିର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାୟିତ୍ରୀ—ଗ୍ରା. ବି—ଜାୟିତ୍ରୀ (ଦେଖ)
Jāyitiri Jāyitri (See)

ଜାୟିତ୍ରୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାତିପତ୍ରୀ)—ସୁଗନ୍ଧ ମସଲାବିଶେଷ—
Jāyitri Mace (a spice).
ଜାୟତ୍ରୀ
जावित्री

[ଦ୍ର—ଜାୟିତ୍ରୀ ଜାଇଫଳର ଶସଉପରେ ଥିବା ଛାଲ । ଜାଇଫଳ ଗଛ ଉଚ୍ଚରେ ୩୦।୪୦ ହାତ ବଢ଼େ; ଏହା ମଲକା, ଜାବା, ବୋର୍ଣ୍ଣିଓ ଆଦିଦ୍ୱୀପରେ ଜନ୍ମେ । ଦକ୍ଷିଣଭାରତର ନୀଳଗିରି ପାହାଡ଼ର କେତେକ ଅଂଶରେ ଏ ଗଛର କୃଷି କରାଯାଉଅଛି । ଛୋଟ ମଞ୍ଜିରୁ ଏ ଗଛ ଉତ୍ପାଦନ କରାଯାଏ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗଛମାନଙ୍କୁ ଖରାତେଜରୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ପଡ଼େ ଓ ଗ୍ରୀଷ୍ମଦିନେ ଏହାର ମୂଳରେ ପାଣି ଦେଇ ଗଛଗଛକୁ ବଞ୍ଚାଇବାକୁ ହୁଏ । ମଞ୍ଜିରୁ ପ୍ରଥମେ ଚାରା ଉଠାଇ ଗଛ ୧୪ ବା ୨ ହାତ ଉଚ୍ଚ ହେଲେ ଗଛକୁ ୧୫।୨୦ ହାତ ଛଡ଼ାଛଡ଼ା କରି ପୋତିବାକୁ ହୁଏ । ସାନ ଗଛ ମୂଳରେ ପାଣି ରହିଲେ ବା ଘାସଆଦି ଉଠିଲେ ଗଛ ମରିଯାଏ । ଅଣ୍ଡିରା ଓ ମାଈ ଗଛ ପୃଥକ୍ । ୮।୧୦ଟି ମାଈଗଛ ପରେ ଗୋଟିଏ ଅଣ୍ଡିରା ଗଛ ରୋଇବାକୁ ହୁଏ, ଯେପରିକି ଅଣ୍ଡିରାଗଛରେ ପବନ ଲାଗି ମାଈଗଛରେ ବାଜିବ । ଅଣ୍ଡିରାଗଛର ଫୁଲରୁ ପରାଗ ଉଡ଼ି ମାଈଗଛର ଫୁଲରେ ପଡ଼ିଲେ ଫଳ ଧରେ । ଗଛ ଲଗାଇବାର ୭ ବର୍ଷରେ ଫଳ ଫଳେ । ଲଗେଲଗେ ୧୫ ବର୍ଷ ଏ ଗଛ ଫଳେ ଓ ପ୍ରତି ବର୍ଷ ଫଳର ସଂଖ୍ୟା ବଢ଼େ । ଗୋଟିଏ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଗଛରେ ବର୍ଷକେ ୨ ହଜାର ଫଳ ଫଳେ । ପାଚିଲା ଫଳ ସ୍ୱଭାବରେ ଗଛରୁ ମାଟିକୁ ଝଡ଼ିପଡ଼େ । ଫଳ ଉପରେ ନାଲିମିଶା ହଳଦିଆ ପତଳା ଛାଲିକା ଥାଏ । ତାକୁ ଫଳରୁ ଛଡ଼ାଇ ନେଇ ଶୁଖାଇଲେ ତାହା ଜାୟିତ୍ରୀ ହୁଏ । ଏହି ପତଳା ଛାଲିକା କାଢ଼ି ନେଲା ପରେ ଫଳ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଟାଣୁଆ ଚୋପା ବା ଖୋଳ ରହେ, ସେ ଖୋଳକୁ ଭାଙ୍ଗିଦେଲେ ତହିଁ ମଧ୍ୟର ଶସ ଜାଇଫଳ । ଏହାକୁ ଛାଇରେ ଶୁଖା ଯାଏ ଓ ଏହା ବଜାରରେ ଜାଇଫଳରୂପେ ବିକା ଯାଏ । ଜାଇଫଳରୁ ଏକପ୍ରକାର ସୁଗନ୍ଧ ତେଲ ଓ ଅର୍କ ବାହାରେ । ଜାୟିତ୍ରୀ ଓ ଜାୟିଫଳ ମସଲାରୂପେ ଓ ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ସଂଗ୍ରାହକ, କେଶବର୍ଦ୍ଧକ, ଶୀତଳ ଓ ରୁଚକ ।]

ଜାୟିଫଳ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଜାତିଫଳ)—ଜାଇଫଳ (ଦେଖ)
Jayi-phala Jai-phala (See)
জাএফল
जायफर, जायफल

ଜାୟୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଜି ଧାତୁ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ) — ଜୟୀ; ଜୟଯୁକ୍ତ—
Jāyi Victorious.
(ଜାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସଂ. ବି.—ସଙ୍ଗୀତର ଘୋଷା—
The burden of a song.

ଜାୟୁ—ସଂ ବି. (ଜି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—୧ । ବୈଦ୍ୟ—,
Jāyu 1. Physician.

୨ । ଔଷଧ—2. Medicine.

ସଂ. ବିଣ.—ଜେତା—Victorious.

ଜାର୍—ବୈଦେ. ବି. ପୁଂ. (ଇଂ. ଜାର୍, ଲାଟିନ୍ କାଇଜାର୍)—ରୁଷିଆ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ରାଜତନ୍ତ୍ରାଧୀନ ଥିବା ସମୟରେ ତହିଁର ସମ୍ରାଟଙ୍କ ଉପାଧି—
Jār The late Czar of the Russian empire.
জার
जार
(ଜାରିନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

୯	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଂପ୍	ଉ୍ଅ	ଘ୍ନ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ପ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

ଜାରୁକରେଇ ପାରୁକରେଇ—ଗ୍ରା. ବିଣ ସ୍ତ୍ରୀ (ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଭାଷା)—
Jār-karei pār-karei ଯେ ଅନ୍ୟକୁ ବିପଦରେ ପକାଇ ପୁଣି ତାକୁ ବିପଦରୁ ପାର କରାଇ ନିଜର ବାହାଦୁରି ଦେଖାଇ ହୁଏ; ଯେ ଡାହାଣୀ ହୋଇ ଲାଗେ ଓ ଗୁଣିଆଁ ହୋଇ ଛାଡ଼େ—(a woman) Who can cause some one to be accused and at the same time can save her out of the difficulty.

ଜାର—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଜୃ ଧାତୁ=ଜୀର୍ଣ୍ଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅ; ଯେ ଦାମ୍ପତ୍ୟ
Jāra ପ୍ରଣୟକୁ କାଠ ପରି ଜୀର୍ଣ୍ଣ କରେ)—ପରପୁରୁଷ; ଉପପତି; ଗୁପ୍ତ ପତି; ବ୍ୟଭିଚାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—An illicit lover; a gallant; a secret lover of a married
(ଜାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) woman; a paramour; adulterer.

ଜାରକ—ସଂ. ବିଣ. (ଜୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅକ)—ଯାହା ଜୀର୍ଣ୍ଣ କରେ;
Jāraka ଜୀର୍ଣ୍ଣକାରକ; ପରିପାଚକ; ହଜମୀ—Promoting digestion; digestive.

ସଂ. ବି.—ଜୀର୍ଣ୍ଣକାରକ ଔଷଧ; ହଜମୀ ଗୁଳା—
Digestive preparation.

ଜାରକ କାଗଜି—ଦେ. ବି.—ଜୁଆଣୀ ମିଶାଇ ଲେମ୍ବୁର ରସଦ୍ୱାରା ଜାରଣ
Jāraka kāgaji କରି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇ ଥିବା ଲେମ୍ବୁ ବା କାଗଜିର (ଜାରକ ଲେମ୍ବୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଆଚାର—Pickled lime and aniseed used as a digestive preparation.

ଜାରକର୍ମ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜାର+କର୍ମନ୍)—ବ୍ୟଭିଚାର; ପରସ୍ତ୍ରୀ-
Jāra-karma ଗମନ—Adultery.

ଜାରଜ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଜାର=ଉପପତି+ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ;
Jāraja ଯେ ପରପୁରୁଷ ଔରସରେ ଜନ୍ମେ)—ବେଜନ୍ମା, ବେଧଫଲ—
(ଜାରଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) Illegitimate son.

ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—କ୍ଷେତ୍ରଜ (ସନ୍ତାନ)—
Illegitimate; adulterine; bastard.

[ବି—ହିନ୍ଦୁସ୍ମୃତି ଅନୁସାରେ ଜାରଜଙ୍କୁ ୨ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇ ଅଛି । ବିବାହିତ ପତିଙ୍କ ଜୀବନକାଳରେ ପରପୁରୁଷ ଔରସ ସନ୍ତାନକୁ କୁଣ୍ଡ ଓ ବିଧବା ଗର୍ଭରେ ପରପୁରୁଷ ଔରସ ସନ୍ତାନକୁ ଗୋଲକ କୁହାଯାଏ । ଜାରଜପୁତ୍ର କୌଣସି ଧର୍ମକାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ ବା ପିଣ୍ଡଦାନରେ ଅଧିକାରୀ ନୁହେଁ ।]

ଜାରଜଯୋଗ—ସଂ. ବି.—ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ ଜାତକରେ ଘଟିବା
Jāraja-joga ଗ୍ରହସ୍ଥିତିଯୁକ୍ତ ଯୋଗବିଶେଷ—Name of a kind of astrological conjunction of planets in a person's horoscope.

[ବି—ଜାତକରେ ଯଦି ଲଗ୍ନ ବା ଚନ୍ଦ୍ର ଉପରେ ବୃହସ୍ପତିଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ି ନ ଥାଏ ବା ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ସହିତ ଚନ୍ଦ୍ର ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ନ ଥାଏ କିମ୍ବା ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ସହିତ ପାପଯୁକ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରମା ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଥାଏ, ତେବେ ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଜାରଜ ଯୋଗ ହେବାର ଅନୁମିତ ହୁଏ । ଦ୍ୱିତୀୟା, ସପ୍ତମୀ ଓ ଦ୍ୱାଦଶୀ ତିଥିରେ ଓ ରବିବାର, ଶନିବାର ବା ମଙ୍ଗଳବାର ଦିନ ଯଦି କୃତ୍ତିକା, ମୃଗଶିର, ପୁନର୍ବସୁ, ଉତ୍ତରାଷାଢ଼ା, ଧନିଷ୍ଠା ବା ପୂର୍ବଭାଦ୍ରପଦ ନକ୍ଷତ୍ର ପଡ଼େ ତେବେ ଏହାକୁ ଜାରଜ ଯୋଗ ବୋଲି ଯାଏ ଏ ଯୋଗରେ ଜନ୍ମିବା ବାଳକ ମାତାଙ୍କ ବିବାହିତ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଔରସ ନ ଥିବାର ଜ୍ୟୋତିଷୀମାନେ ଅନୁମାନ କରନ୍ତି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଜାରଜାତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (୫ମୀ ତତ୍; ଜାର+ଜାତ)—ଜାରଜ—
Jāra-jāta Bastard
(ଜାରଜାତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଜାରଜ ସନ୍ତାନ; ବେଧଫଲ—
A bastard.

ଜାରଜାତକ—ସଂ ବି. ଓ ବିଣ—ଜାରଜାତ (ଦେଖ)
Jāra-jātaka Jārajāta (See)
(ଜାରଜାତକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜାରଜାତକା—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—(ସଂ. ଜାରଜାତକ)—
Jāra-jātakā ଜାରଜ (ଦେଖ)
(ଜାରଜାତକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Jāraja (See)

ଜାରଣ—ସଂ. ବି. (ଜୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍; ଜାରି ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Jāraṇa ୧ । କ୍ଷୟୀକରଣ—1 Causing decay.
୨ । ଘନ ପଦାର୍ଥ ତରଳ ପଦାର୍ଥରେ ମିଳାଇ ଯିବା—
2. Being dissolved.
୩ । ପରିପାକ କରଣ; ପାଣିରେ ମିଳାଇଦେବା—
3. Act of dissolving a thing in a liquid.
୪ । ଜୀର୍ଣ୍ଣକରଣ—4. Digesting.
୫ । ଧାତୁଦ୍ରବ୍ୟାଦିର ମାରଣ ବା ଶୋଧନ—
5. The process of oxidising metals for medicinal purposes.
୬ । ଔଷଧାର୍ଥ ପାରା ଧାତୁର ଏକାଦଶ ସଂସ୍କାର—
6. The eleventh process of refining quicksilver.
୭ । ଭସ୍ମକରଣ—7. Oxidation; reduction to ashes

ସଂ. ବିଣ. (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—ଜୀର୍ଣ୍ଣକାରକ—Digestive.

ଜାରଣ ମାରଣ—ଦେ ବି. (ସଂ. ଜାରଣ+ସଂ. ମାରଣ; ଏକାର୍ଥକ
Jāraṇa māraṇa ସହଚର)—୧ । ଧାତୁଦ୍ରବ୍ୟାଦିର ଶୋଧନ—
ଜାରଣ ମାରଣ 1. Process of oxidising or refining
जारण मारण metals for medicinal purposes.

[ବି—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ, ରୌପ୍ୟ, ପାରା ଆଦି ଧାତୁକୁ ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାଦ୍ୱାରା ଜାରଣ ବା ଶୋଧନ କଲେ ତାହା ଔଷଧ-ରୂପେ ମନୁଷ୍ୟର ନାନାଭାବରେ ଉପକାର କରେ; କିନ୍ତୁ ଶୋଧିତ ନ ହୋଇ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲେ ମନୁଷ୍ୟଶରୀରରେ ନାନା ଅପକାର

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ

ଘଟାଏ । ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଜାରିତ ଧାତୁକୁ ଭସ୍ମ ବୋଲି ଯାଏ ।]

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆୟତ୍ତ କରିବା ସକାଶେ ନରମ ଗରମ, ସତ୍ ଅସତ୍ ସବୁ ପ୍ରକାର ଉପାୟ—
2. All conceivable means (fair or foul) of bringing a person under control.

ଜାରମହୁରା—ଦେ. ବି (ଫା. ଜହର ଓ ସଂ. ମଧୁର)—ଜାଲମହୁରା;
Jāra-mahurā
जहर मोहरा
ଗୁ. ସାପମହୁରା
ଫା. ପାଦଜହର
ସର୍ପଖାଦକ ଚରଢ଼ ଜାତୀୟ ପକ୍ଷୀଙ୍କ ପେଟରୁ ବାହାରିବା କୋଟଲ୍ଲିମଞ୍ଜି ପରି ଦେଖା ଯାଉଥିବା ଏକପ୍ରକାର କଳା ଓ ହଳଦିଆ ବର୍ଣ୍ଣର ପଥୁରିଆ ଜିନିଷ—A calcinous formation and pebble-like substance got from the intestines of flamingo and some ruminant birds and supposed to be an antidote against snake-poison.

[ଦ୍ର—ଏହା କଳା ଓ ଚକଚକ ଦେଖାଯାଏ । ସାପକାମୁଡ଼ା କ୍ଷତ ଜାଗାରେ ଏହାକୁ ଲଗାଇ ଦେଲେ ଏ ଦଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହରୁ ସାପ ବିଷ ଶୋଷି ନିଏ ଓ ବିଷ ଦେହରୁ ନ ଯିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହା କ୍ଷତ ସ୍ଥାନରେ ଲାଗିରହେ । କେଳାମାନେ ଏହା ସଂଗ୍ରହ କରି ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଅନ୍ତି । ପାଗୁଳି କରିବା କେତେକ ଜୀବ (ଯଥା— ଛେଳି, ମୃଗ ଓ ଆମେରିକାର ଲାମା)ଙ୍କର ଅନ୍ତବୁଜୁଳାରୁ ମଧ୍ୟ ଜାରମହୁରା ବାହାରେ ।]

ଜାରା—ଗ୍ରା. ବି. ପୁଂ. (ସଂ. ଜାର)—ଜାର; ଉପପତି—
Jārā — A gallant; paramour.

ଜାରପୁରୁଷ ପ୍ରେମରତେ, ନଣ ଦିବସ ଅବରତେ—
ଉପେନ୍ଦ୍ର. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. 'ଜାର'ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)—ଉପପତ୍ନୀ; ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀ—
Concubine.

କୁଆଡ଼େ ଜାରପତି ଥିଲା ଭଣ୍ଡା ଅପଣା କରି କେ ଜାଣେ—
ଉପେନ୍ଦ୍ର. ଚଉତିଶା ।

ଜେରା
जिरह
ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି—୧ । (ଫା. ଜର୍‌ହ୍) ଜେରା, ସାକ୍ଷୀକୁ ବିପକ୍ଷ ପକ୍ଷ ଉକିଲଙ୍କର ପଚାରିବା କୂଟ ପ୍ରଶ୍ନ—
1. Cross examination.

ଜାରା
जारा
୨ । (ଇଂ. ଜାରାଉଡ୍) ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆ ଦ୍ୱୀପର ବୃକ୍ଷବିଶେଷର ଖୁବ୍ ଟାଣ କାଠ—
2. Jārā wood; the hard wood of an Australian tree; Eucalyptus Rostrata.

[ଦ୍ର—ଏ କାଠ କଲିକତାରେ ବିକି ହୁଏ, ଏଥିରେ ଗାଡ଼ି ଓ ଘରର ଉପକରଣମାନ ତିଆରି ହୁଏ ।]

ଜାରା କରିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି—ଜେରା କରିବା; ଅପର ପକ୍ଷର ସାକ୍ଷୀଙ୍କୁ କୂଟ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବା—To cross-examine or cross-question a witness in court.
Jārā karibā
ଜେରା କରା
जिरह करना

ଜାରାଶବର—ଦେ. ବି. (ନାମ) (ସଂ ଜରା)—ଯେଉଁ ଶବରର ବାଣ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପାଦରେ ବାଜିବାରୁ ତାହାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିଥିଲା—Name of a fowler who unwittingly caused the death of Śrīkṛushṇa by aiming an arrow and hitting his toe, mistaking it for a deer.
Jārā-śabara

ଜାରାସନ୍ଧ—ଗ୍ରା. ବି—ଜରାସନ୍ଧ (ଦେଖ)
Jārāsandha — Jarāsandha (See)

ଜାରି— ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଜାରୀ=ପ୍ରଚଳିତ)
Jāri
ଜାରି
जारि
୧ । ଆରମ୍ଭ; ସୂତ୍ରପାତ; ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ—
1. Setting a thing on foot.
୨ । ପ୍ରଚାର—2. Circulation; promulgation.
୩ । ଅଧିକାର—3. Authority; control.
୪ । ପ୍ରୟୋଗ—4. Issuing; application.
୫ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତି—5. Carrying into action.
୬ । ଶାସନ—6. Rule, regime.
୭ । ବ୍ୟବହାର; ପ୍ରଚଳନ—7. Use; currency.
(ଯଥା—ଏ ହୁକୁମର ଜାରି ୩ ବର୍ଷ ହେଲା ହୋଇଅଛି ।)
୮ । ପ୍ରଭାବ—8. Influence.
(ଯଥା—ଆଜି କାଲି ରଥଙ୍କର ଆଠଗଡ଼ରେ ଭାରି ଜାରି ।)
୯ । କାର୍ଯ୍ୟ—9. Action
୧୦ । ବଳାତ୍କାର—10. Employing force.
୧୧ । ଜାହିର; ଆତ୍ମପ୍ରଶଂସା—
11. Self-aggrandisement.
୧୨ । ତେଜ—12. Power; vigour; activity.

ଆଜି ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଡକାଏତି ଗଞ୍ଜରେ ଭାରି ଜାରି । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

୧୩ । କଡ଼ାକଡ଼ି ନିୟମର ପ୍ରଚାର—
13. Promulgation of strict rules.
୧୪ । ପ୍ରବାହ—14. Current; flow.
୧୫ । ମହରମ ପର୍ବରେ ମୁସଲମାନ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକେ ତାଜିଆ ଆଗରେ ଗାଇବା ଏକ ପ୍ରକାର ଗୀତ—
15. A kind of song sung by Mahomedan females during the Mohorrum.
୧୬ । ଆଡ଼ମ୍ବର—16. Pomp; dis play
୧୭ । କଠୋର ନିୟମାଧୀନତା—17. Discipline.

ବିଣ—୧ । ପ୍ରଚଳିତ—1. Current; in vogue.
୨ । ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ—2. Established.
୩ । ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ—
3. Put in force; inaugurated.
୪ । ଜାହିର; ପ୍ରଚାରିତ—4. Promulgated; published.

ତାଙ୍କ ମହିମା କଥା ପୃଥିବୀ ଯାକ ଜାରି । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଙ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଅ	ଉଅ	ଣ୍ଠ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍ତ

୫ । (ଆ. ଜାହିର) ଶାସିତ—5. Controlled; ruled.
୬ । ପ୍ରବାହିତ—
6. Flowing; running (in current).
(ଯଥା—ଇଶ୍ୱରୀ ଲୋକର ବହୁତ ଖୁନ୍ ଜାରି ଅଛି ।)

ଜାରି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିବା—
Jāri kariba 1. To put into a force; to carry a thing into action.
जारि करा
जारि करना (ଯଥା—ପିଆଦା ଆସି ଡିକ୍ରି ଜାରି କରିଦେଇଗଲା ।)
୨ । ପ୍ରଚାର କରିବା—2 To serve.
(ଯଥା—ପିଆଦା ନୋଟିସ ଜାରି କରିବାକୁ ଯାଇଅଛି ।)
୩ । ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରିବା—3. To inaguraute.
୪ । କଡ଼ାକଡ଼ି ନିୟମ ପ୍ରଚାର କରିବା—
4. To promulgate hard and fast rules.
୫ । ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିବା—5 To establish.
ଭୂମି ପରେ କରେ ପ୍ରତ୍ୟପଣ ଜାରି । ରଘୁନାଥ. ଦରବାର ।
୬ । ଜବତ୍ କରିବା; ଦଣ୍ଡ ଆଦି ଦେଇ ଆୟତ୍ତ କରିବା—
6. To teach a lesson by punishing.

ଜାରି କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆପଣାର ପରାକ୍ରମ ସାଧାରଣଙ୍କ ଆଗେ
Jāri kārḍhibā ପ୍ରକାଶ କରିବା—To show one's might or power in public.

ଜାରିଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜାର+ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ବ୍ୟଭିଚାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ—
Jāriṇi An adulteress.

ଜାରିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଜୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍+କର୍ମ. ତ)—
Jārita ଶୋଧିତ; ମାରିତ; ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ବିଧିରେ ଭସ୍ମୀକୃତ (ଧାତ୍ୱାଦି)—Refined; oxidised.

ଜାରି ଦେଖା (ଖେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାରିକାଢ଼ିବା (ଦେଖ)
Jāri dekhā(khe)ibā Jāri kārḍhibā (See)

ଜାରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଜୃ ଧାତୁ)—
Jāribā ୧ । ଜାରଣ କରିବା; ଧାତୁଦ୍ରବ୍ୟାଦି ଶୋଧନ କରିବା—
जारा 1. To reduce or purify metals for medicinal purposes.
जारना
୨ । ଧାତୁ ଆଦି ଭସ୍ମ କରିବା—2. To reduce to ashes; to oxidise; to calcine.
୩ । ତୈଳ ଆଦିକୁ ଉତ୍ତାପରେ ଜଳଶୂନ୍ୟ କରିବା—
3. To heat oil etc. over fire so as to cause the water dissolved in it to evaporate.
୪ । ଜୀର୍ଣ୍ଣ କରିବା—4. To digest.
୫ । ଘନ ପଦାର୍ଥକୁ ପାଣିରେ ମିଳାଇବା—
5. To dissolve.
୬ । ନିସ୍ତେଜ କରିବା—6. To make powerless.
ମାର ସୁକୁମାରୀ ନ ପୂଣ କଷ୍ଟର ଜାରି ଯେତେକ ଏହା ସୁମର ମର ।
ଉପେ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

୭ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଉପଯୁକ୍ତ ଶାସ୍ତି ଦେବା; ଜବତ୍ କରିବା—
7. To teach a lesson by punishing.
ହରିଲେ ସକଳ ମନ; ଜାରିଲେ ଗାରିମା ଜନ ।
ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଜାରି ବାହାର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାରି କାଢ଼ିବା (ଦେଖ)
Jāri bāhāra kariba Jāri kārḍhibā (See)

ଜାରୁଲ୍—ଦେ. ବି—ଆସାମ, ଚଟ୍ଟଗ୍ରାମ ଓ ବ୍ରହ୍ମଦେଶରେ ଜାତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ
Jārul କାଠଗଛ—A kind of timber tree; Toon
जारुल wood; Larger Stroemina Flosreginae.
जेर [ଦ୍ର—ଏହା ଧାତକ୍ୟାଦି ବର୍ଗର ପୁଷ୍ପତରୁବିଶେଷ; ଏହାର ଫୁଲ ବଡ଼ବଡ଼ ଓ ପ୍ରାୟ ୩ ଅଙ୍ଗୁଳ ଚଉଡ଼ା । ଏ କାଠ କଲିକତାରେ ମିଳେ । ଏହା ବଡ଼ ଟାଣ । ଏଥିରେ ଚଉକି, ଅଲମାରି, ମେଜ ଇତ୍ୟାଦି ଗୃହୋପକରଣ, କଡ଼ିକାଠ ଓ ବରଗା ହୁଏ ।]

ଜାଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଜଅଲ୍; ଜାଲ୍)—୧ । କପଟଲେଖନ
Jāl କୃତ୍ରିମଲେଖା—1. Forged writing; forgery.
जाल ୨ । କପଟତା—2. Deception.
जाल ବିଣ—୧ । କୃତ୍ରିମ—1 Forged; counterfeit.
୨ । କପଟୀ—2. Deceptive.

ଜାଲ୍ ଅପରାଧ—ଦେ. ବି—ଜାଲ୍ କରିବା ଯୋଗୁଁ ହେବା ଅପରାଧ—
Jāl aparādha The offence of forgery.

ଜାଲ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୃତ୍ରିମ ଲେଖା ଲେଖିବା—
Jāl kariba 1. To forge; to forge a writing or document.
जाल करा
जाल करना (ଯଥା—ତୁମ୍ଭେ ତାଙ୍କ ଦସ୍ତଖତ ଜାଲ୍ କରିବ କି ?)
୨ । ଅସଦୁଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅସଲ ପଦାର୍ଥର ଅବିକଳ ନକଲ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—2. To counterfeit a genuine thing; to imitate culpably.
[ଦ୍ର—ଜାଲ୍ କରିବା ଆଇନ ଅନୁସାରେ ଗୁରୁତର ଅପରାଧ ଅଟେ ।]

ଜାଲ୍‌କାରିଆ—ଗ୍ରା. ବିଣ—ଯେ କପଟଲେଖା ଲେଖେ; ଜାଲିଆ—
Jālkāriā Forging.
जालिया

ଜାଲଜାଲିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଜାଲ=ଜାଲ)—
Jāl jāliā ୧ । ଜାଲପରି ଦିଶୁଥିବା; ଝିଲମିଲ—
जालीदार 1. Looking like a net; netlike; netted.
जालीदार ୨ । ଜାଲୁଜାଲୁଆ; ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖାଯିବା—
(ଜାଲଜାଲୁଅ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2 Seen indistinctly.
୩ । ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ଦେଖିପାରୁ ନ ଥିବା (ଚକ୍ଷୁ)—
3. Dim-sighted (eye).
୪ । ଉପରେ ଜାଲପରି ସରୁ ଆବରଣ ଥିବା—
4. Filmy; reticulated.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ଗଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, ଅଗିଁଆ ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୫ । ଜାଲମସ୍ତ; ଛନ୍ଦଣିମନ୍ଦଣି—
5. Knotty, complicated; twisted with one another; overtangled

ଜାଲ୍ ଜାଲିଆତି—ଦେ. ବି—୧ । ଜାଲ୍; ଜାଲ୍‌କର୍ମ—
Jāl jāliāti 1. Forgery.
୨ । ଠକାମି; ପ୍ରତାରଣା—1. Cheating; fraud.

ଜାଲ୍‌ଜାଲୁଆ—ଦେ. ବିଣ—ଜାଲ୍‌ଜାଲିଆ (ଦେଖ)
Jāl-jāluā Jāl-jāliā (See)

ଜାଲ୍ ଟଙ୍କା—ଦେ. ବି—ମେକିଟଙ୍କା; ନିକୃଷ୍ଟ ଧାତୁରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମୁଦ୍ରା—
Jāl ṭankā Counterfeit coin.
জাল টাকা
जाल रुपया

ଜାଲ୍ ଦଲିଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଜଅଲ୍ ଓ ଫା. ଦଲୀଲ୍)—
Jāl dalil ଅସଲ କାଗଜର ବିକୃତ ପ୍ରତିଲିପି—
জাল দলীল Forged document.
जाल दलील
(ଜାଲ୍‌ଦସ୍ତାବିଜ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାଲ୍ ଦସ୍ତଖତ—ବୈଦେ ବି (ଆ. ଜଅଲ୍ ଓ ଫା ଦସ୍ତ୍‌ଖତ୍)—
Jāl dastakhata କୃତ୍ରିମ ସ୍ୱାକ୍ଷର; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା କପଟ-
জাল দস্তখত ଭାବରେ ଲିଖିତ ବା ସ୍ୱାକ୍ଷରିତ ଅନ୍ୟର ନାମ
जाल दस्तखत Forged signature.

ଜାଲ୍ ଦସ୍ତାବିଜ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଜାଲ୍ ଓ ଫା. ଦସ୍ତଆବେଜ୍)—
Jāl dastābija ଜାଲ୍‌ଦଲିଲ—Forged document.

ଜାଲ୍ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦଲିଲ୍‌ଆଦିର କୃତ୍ରିମତା ଅବଧାରଣ କରିବା—
Jāl dharibā To detect a forgery.
জাল ধরা
जाल पकड़ना

ଜାଲ୍ ନୋଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଜଅଲ୍ ଓ ଇଂ. ନୋଟ୍)—
Jāl-noṭ କୃତ୍ରିମ କାଗଜ-ମୁଦ୍ରା—Forged note.
জাল নোট
जाल नोट

ଜାଲ୍‌ଫିସାଦ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଜଅଲ୍+ଫସାଦ) (ସହଚର)—
Jāl-phisād କପଟ ଲେଖା ଓ ପ୍ରତାରଣା—
জাল ফসাদ Forgery and deception.
जालफसाद

ଜାଲ୍‌ଫିସାଦି—ଦେ. ବି—ଜାଲ୍‌ଫିସାଦ୍ (ଦେଖ)
Jāl-phisādi Jālphisād (See)
জালফেসাদী ବୈଦେ. ବିଣ—ଯେ କୃତ୍ରିମ ଲେଖା ଲେଖେ ଓ
जालफसादी ପ୍ରତାରଣା କରେ—Forging and deceptive.

ଜାଲ୍‌ଫିସାଦିଆ—ବୈଦେ. ବିଣ—ଜାଲ୍ ଫିସାଦି (ଦେଖ)
Jal-phisādiā Jāl-phisādi (See)

ଜାଲ୍ ମନୁଷ୍ୟ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁଲୋକ ଆପଣାକୁ ଅନ୍ୟବ୍ୟକ୍ତି ବୋଲି
Jāl manushya ଛଳା ଦିଏ—An imposter.
জাল মানুষ
जाल आदमी

ଜାଲ୍ ମୁଦ୍ରା—ଦେ. ବି—ମେକିଟଙ୍କା; ନିକୃଷ୍ଟ ଧାତୁରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମୁଦ୍ରା—
Jāl mudrā Countrefeit coin; base coin.

ଜାଲ୍‌ସାଜ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଆ. ଜଅଲ୍+ଫା. ସାଜ୍)—ଜାଲିଆ;
Jāl-sāj ପ୍ରତାରକ—Forging; imposting; cheating.
জালসাজ
जालसाज

ଜାଲ୍‌ସାଜି—ବୈଦେ ବି. (ଆ ଜାଲ୍+ଫା. ସାଜୀ)—
Jāl-sāji ୧ । ଜାଲ୍‌କର୍ମ—1. Forgery.
জালসাজি ୨ । ଠକାମି; ପ୍ରତାରଣା—2. Deception.
जालसाजी

ଜାଲ୍ ସାଜିଆ—ବୈଦେ. ବିଣ.—(ଫା. ଜାଲ ସାଜ୍)—ଜାଲିଆ—
Jāl sājiā Forging.

ଜାଲ୍‌ସାଦ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଜାଲ୍‌ସାଜ୍)—ଜାଲ୍ ସାଜ୍ (ଦେଖ)
Jāl-sād Jālsāj (See)

ଜାଲ୍ ସାଦି—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜାଲ୍ ସାଜୀ)—ଜାଲ୍ ସାଜି (ଦେଖ)
Jāl-sādi Jāl-sāji (See)

ଜାଲ—ସଂ. ବି. (ଜଲ୍ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Jāla ୧ । ଜୀବଜନ୍ତୁ (ଯଥା—ମାଛ, ପକ୍ଷୀ ଆଦି) ଧରିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ତନ୍ତୁ, ସୂତ୍ର ବା ଲୌହର ତାର ନିର୍ମିତ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ଫାନ୍ଦ; ଜାଲ—1. Net; snare.
୨ । ଆଖିର ତାରା ଉପରେ ପଡ଼ିଲ ମାଡ଼ିବା ରୋଗ—
2. A disease of the eye in which the pupils are overspread with a net-like overgrowth.
୩ । ଲୂତାତନ୍ତୁ; ବୁଢ଼ିଆଣୀ ସୂତାର ଗୋଲାକାର ଫାନ୍ଦ—
3. Spider's web.
୪ । ରଥାଦିର ଆବରଣ ବା ଜାଲି ପଡ଼ିଥିବା ଘଣ୍ଟାଟୋପ—
4. Netted covering or hood for cars etc.
୫ । ଗବାକ୍ଷ ବା କ୍ଷୁଦ୍ର ଜାଲିଥିବା ଝରକା—
5. Latticed window.
୬ । କଳିକା; କୋରକ; କଢ଼ି—6, Bud; blossom.
୭ । ସରୁ ଜାଲିକାମ—7. Lattice work.
୮ । ସମୂହ—8. Multitude; collection; assemblage.
୯ । ଭେଳିକିବାଜି; ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ; ଭେଲ୍କି—
9 Magic; jugglery.
୧୦ । ମିଥ୍ୟା; ପ୍ରବଞ୍ଚନା; ପ୍ରତାରଣା; ଛଳ; କପଟ—
10. Deception; falsehood.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଣ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଋଅ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍ଗ	ନ୍ନ

୧୧ । ଦମ୍ଭ; ଗର୍ବ—11. Pride; arrogance.

୧୨ । ଅନ୍ୟକୁ ବିପଦରେ ପକାଇବା ପାଇଁ କଳ୍ପିତ କପଟ ଉପାୟ ବା କୌଶଳ—12. Stratagem or artifice to involve a person in trouble.

୧୩ । ଅଭିମାନ; (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—13. Sullen displeasure.

୧୪ । କ୍ଷାର; ଗଛ ଆଦିକୁ ଜଳାଇ ସେଥିରୁ ବାହାର କରିବା ପାଉଁଶ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—14. Ashes of vegetables.

୧୫ । କଦମ୍ବଗଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—15. Nuclea Kadamba (tree)

୧୬ । ଏକପ୍ରକାର ତୋପ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—16. A kind of cannon.

ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୱଲ ଧାତୁ)—୧ । ଜାଳେଣି କାଠ; ଇନ୍ଧନ—1. Fuel; fire-wood.

୨ । ଅଗ୍ନିର ତାପ ବା ତେଜ—2 Heat of fire.

୩ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ତତାଇବା ପାଇଁ ଜାଳ ଜାଳିବା—3. Lighting of fuel to heat something.

ଅଗ୍ନି ଜାଳନ୍ତେ ଅମ୍ବିକା ସଙ୍ଗେଣୀ,
ଅନେକ ଜାଳେ ନ ତାତିଲା ପାଣି । ପ୍ରତାପ. ଶଶିସେଣା ।

୪ । ପୋଡ଼ି; ପୋଡ଼ିବା କ୍ରିୟା—4. Act of burning.

କଣୁକ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ପିତ୍ତଳ ମିଶିଛି ତେବେ ତା ଜାଳ ପ୍ରତଇଭଇ କଲେ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୫ । ତାପ—5. Heat.

ଦେନ୍ତି ଘନକାଳ ଜାଳ ମଣି ବନ୍ଧୁ ଜ୍ୱାଳ କାଳ ।
ଉପେ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଜାଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାଲ)—୧ । ଜୀବଜନ୍ତୁ ଆଦି ଧରିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ସୂତ୍ରାଦି ନିର୍ମିତ ଯନ୍ତ୍ର; ଫାନ୍ଦ—1. Snare.
Jāla
জাল
जाल

୨ । ଫାସ—2. Noose.

୩ । ବୁଢ଼ିଆଣୀ ସୂତା—3. Cobweb; spider's web.

୪ । ମାଛ ଧରିବାର କ୍ଷୁଦ୍ର, କ୍ଷୁଦ୍ର, ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ ଯନ୍ତ୍ର—4. Net.

[ଦ୍ର—ଏହା ଅନେକ ପ୍ରକାରର; ଯଥା—ଖୁଅଜାଲ, ଖେପା ଜାଲ, ପେଲଣା ଜାଲ, କାଠି ବା ଖାଉ ଜାଲ, ଗଣ୍ଠି ଜାଲ ବା ଚୂନା ଜାଲ, ଉଡ଼ ବା ବଡ଼ ଜାଲ ଓ ଜାଲ ପୋଲୁହ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଂ. (ଆ. ଜଅଲ)—ଜାଲ୍ (ଦେଖ) Jāl (See)

ଜାଲକ—ସଂ. ବି. (ଜାଲ+ସଜ୍ଞାର୍ଥରେ କ)—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଜାଲ—1. Small net.
Jālaka

୨ । ଫୁଲର କଢ଼ି; କୋରକ; କଳିକା—2. Bud; blossom.

୩ । କୁଲାୟ; ପକ୍ଷୀର ବସା—3. Bird's nest.

୪ । ଫୁଲ ବା କଢ଼ିର ପେନ୍ଥା—4. A bunch of flowers or blossoms.

୫ । ତାରକସି କାମ—5. Filigree.

୬ । ଗବାକ୍ଷ—6. Latticed window.

୭ । କାରୁକାର୍ଯ୍ୟଯୁକ୍ତ ଭୂଷଣ—7 An ornament with filigree work.

୮ । କାକୁଡ଼ି, ବୋଇତକଖାରୁ, ପାଣିକଖାରୁ, ଭେଣ୍ଡି, ଜହ୍ନି ଇତ୍ୟାଦି ଫଳମାନଙ୍କର ପ୍ରଥମ ଅବସ୍ଥା ବା କସି—8. Young edible fruit (e. g. cucumber, pumpkin etc).

୯ । ଗର୍ବ; ଦମ୍ଭ—9. Pride, arrogance.

୧୦ । କ୍ଷୁଦ୍ର ପଦାର୍ଥର ସମୂହ ବା ସମଷ୍ଟି—10. A collection or multitude of small things.

୧୧ । କଦଳୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—11. Plantain.

ଜାଲ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଜାଳେଣି କାଠ ସଂଗ୍ରହ କରିବା—1. To gather twigs etc. for fuel.
Jāla karibā

୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ଅଭିପ୍ରେତ କାଠକୁ ଜାଳିବା କାଠରେ ପରିଣତ କରିବା—2. To turn wood intended for other use to fuel.

ଜାଲକାରକ—ସଂ. ବି (ଜାଲ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ବୁଢ଼ିଆଣୀ; ମାକଡ଼ସା—Spider.
Jāla-kāraka

ଜାଲକିନୀ—ସଂ. ବି (ଜାଲକ+ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ମାଈ ମେଣ୍ଢା; ମେଣ୍ଢୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—A she-ram; ewe.
Jālakinī

ଜାଲକୀ—ସଂ. ବି (ଜାଲକ+ଜୀବିକାର୍ଥେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଶସ୍ତ୍ର ବ୍ୟବସାୟଦ୍ୱାରା ଜୀବିକାନିର୍ବାହକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—A person who earns his livelihood by dealing with weapons.
Jālakī

ଜାଲକୀଟ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ.; ଜାଲ+କୀଟ)—୧ । ବୁଢ଼ିଆଣୀ, ମାକଡ଼ସା; ଊର୍ଣ୍ଣନାଭ—1. Spider.
Jāla-kīṭa

୨ । ବୁଢିଆଣୀର ଜାଲରେ ପଡ଼ିବା କୀଟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. An insect which becomes entangled in a spider's web.

ଜାଲଗଣ୍ଠି—ଦେ. ବି—୧ । ବର୍ଷାୟୁ ତୃଣବିଶେଷ—1. A long creeping grass, Panicum Javanicum.
Jāla ganṭhi
জালগাঁইঠ
जालकागाँठ

[ଦ୍ର—ଏହା ଶୁଅଁପର ଏକପ୍ରକାର ଘାସ; ଲଟେଇ ଲଟେଇ ମାଡ଼େ ଓ ଦେଢ଼ ବା ଦୁଇ ହାତ ଲମ୍ବ ହୁଏ ।]

୨ । ଜାଲର ଘରମାନଙ୍କ କୋଣରେ ପଡ଼ିଥିବା ଗଣ୍ଠି—2. Knots at the corners of the squares of a net.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଶାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଶାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଲୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଳୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗିଆ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଦେ. ବିଣ—ଜାଲ୍‌ଜାଲିଆ (ଦେଖ)
Jāl-jāliā (See)

ଜାଲଗର୍ଦ୍ଦଭ—ସଂ. ବି—ଚର୍ମରୋଗବିଶେଷ; ବିସର୍ପ ରୋଗ—
Jāla-gardabha — Cutaneous erysipelas.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଦେହର ସ୍ଥାନବିଶେଷ ଫୁଲିଯାଏ ଓ ପୀଡ଼ା କରେ ଓ ଜର ହୁଏ ।]

ଜାଲଘର—ଦେ. ବି—ଜାଲର ଫାଙ୍କମାନ—
Jāla-gharā — The spaces made in a net.

ଜାଲଜୀବୀ—ସଂ. ବି (ଜାଲ + ଜୀବ୍ ଧାତୁ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.; ଯେ
Jāla-jībī — ଜାଲ ସାହାଯ୍ୟରେ ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରେ)—କେଉଟ; ଜାଲୁଆ—Fisherman.

ଜାଲଟିବାଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଦଣ୍ଡରେ ସୂତା ଛନ୍ଦା ହୋଇ ଛନ୍ଦା
Jālati-bāṛdi — ହୋଇଥିବା ସୂତାର ଫାସରୁ ଜାଲ ବୁଣିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରାଯାଏ—The staff which forms the base for knitting nets.

ଜାଲଣୀକାଠ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜ୍ୱଳନ) ଇନ୍ଧନ; ଜାଳିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ
Jālaṇikātha — କାଷ୍ଠ—Fuel.
জ্বালানী কাঠ
जलावनी

ଜାଲତି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜାଲ)—୧ । ଛୋଟ ଜାଲ—
Jālati — 1. Small net.
জালী
जाली
୨ । ବାଦୁଡ଼ିଆଦିଙ୍କ ଆକ୍ରମଣରୁ ଗଛର ଫଳକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ଗଛ ବା ଫଳ ଉପରେ ଘେରି ହେବା ଜାଲ—
2. Net-work put over trees or fruits to protect them from depredations of bats.
୩ । ଆମ୍ବ ଆଦି ଫଳ ତୋଳିବା ନିମନ୍ତେ ଆଙ୍କୁଡ଼ି ଅଗରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଜାଲର ପାତିଆ; ଝୁଣ୍ଟୁଣୀ ଜାଲ—
3. A net-work basket or pouch attached to the top of a pole to pluck fruits (which fall into it instead of falling on the ground from high).
୪ । କୁକୁର, ଗୋରୁ ଆଦିଙ୍କ ମୁହଁରେ ବନ୍ଧା ହେବା ଜାଲକାମର ପାତିଆ; ବାଆଁରି; ଗୋମେଷାଦି ପଶୁଙ୍କ ଭୁଣ୍ଡୀ; ପଶୁମାନଙ୍କ ମୁହଁ ଓ ନାକ ଢାଙ୍କିବା ଜାଲ—
4. Netted muzzle tied to the mouth of dogs or cattle to prevent them from using their mouth.

ଜାଲ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୁଲିରେ ନିଆଁ ଜାଳିବା ନିମନ୍ତେ ଜାଳଣୀକାଠ
Jāla debā — ପୂରାଇବା—To supply fuel to a fire in the oven.

ଜାଲ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମାଛ ଧରିବାପାଇଁ ପୋଖରୀ
Jāla pakā(ke)ibā — ଆଦି ଜଳାଶୟରେ ଜାଲ ବିସ୍ତାର କରିବା—
জাল ফেলা — 1. To cast nets for fishing.
जाल डालना — ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନିଶ୍ଚିତ ବସ୍ତୁ ମିଳିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଉଦ୍ୟମ କରିବା—2. (figurative) To try to secure an uncertain thing.

ଜାଲପାଦ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜାଲ + ପାଦ)—୧ । ହଂସ—
Jāla-pāda — 1. Swan;
୨ । ହଂସପାଦର ଆଙ୍ଗୁଳି ପରି ଯୁକ୍ତାଙ୍ଗୁଳି ଜୀବ; ଲିପ୍ତପଦ ଜୀବ—2 Web-footed birds and animals.
୩ । ଶବଳ ପକ୍ଷୀ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—
3. A kind of gander.
୪ । (ନାମ) ଜାବାଲି ଋଷିଙ୍କର ଏକ ଶିଷ୍ୟ—
4. The name of a disciple of sage Jābāli.
ସଂ. ବିଣ—ଯାହାର ପାଦର ଆଙ୍ଗୁଠିଯାକ ପରସ୍ପର ସହିତ ଲାଗି ରହିଥାଏ (ସିନ୍ଧୁଘୋଟକ, ସିଲ୍ ପ୍ରଭୃତି ଜୀବ); ହଂସପାଦିଆ—Web-footed.

ଜାଲପାହି—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ସଂ. ଜଳ; ଭୁଲ
Jāla-pāhi — ବି. ଜଲପାହି)—ସମୁଦ୍ରନିକଟସ୍ଥ ଜଳମୟ ନୀଚ ଭୂମି—Low marshy land on the sea-coast

ଜାଲପୋଡ଼ୁଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାଲ + ପ୍ଲବ)—
Jāla-porḍhuā — ମାଛ ଧରିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ପୋଲୁହ ଆକୃତିରେ
জালপোলো — ଖଞ୍ଜା ହୋଇଥିବା ୫ ଖଣ୍ଡ ବାଉଁଶର ଆବୃତ ଜାଲ—
ଜାଲପୋଢ଼ୁହ, ଜାଲପୋରୁହ, ଜାଲପୋଲୁହ, ଜାଲପୋଲ୍ହୁ — ଅନ୍ୟରୂପ
A contrivance consisting of a circular net controlled by five sticks converging at the top.

ଜାଲପ୍ରାୟା—ସଂ. ବି. (ଜାଲ + ପ୍ରାୟ + ଆ)—କବଚ; ସାଞ୍ଜୁ—
Jāla-prāyā — Coat of mail.

ଜାଲଫାନ୍ଦ—ଦେ. ବି—ଜାଲର ଘର—
Jāla phānda — The circular or square spaces in a net.
(ଜାଲଫାଶ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାଲଫାଶ—ଦେ. ବି—୧ । ଜାଲଫାନ୍ଦ (ଦେଖ)
Jāla-phāśa — 1. Jāla-phānda (See)
জালফাঁশ
जालफाँस — ୨ । ଯେଉଁ ଜାଲରେ ଫାଶ ଲାଗିଥାଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାର ଦଉଡ଼ିକୁ ଟାଣି ଦେଲେ ସଙ୍କୁଚିତ ହୋଇଥାଏ—2. Noosed net.

ଜାଲବ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ବଲ୍ଵଲ ଦୈତ୍ୟର ପୁତ୍ର ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ
Jālaba — (ଏହାକୁ ବଳଦେବ ବଧ କରିଥିଲେ; ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Name of ad emon killed by Baladeba.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ବ	ନ୍ତ

ଜାଲବର୍ବ୍ବୁରକ—ସଂ. ବ—କ୍ଷୁଦ୍ର ଶାଖାଯୁକ୍ତ ଏକପ୍ରକାର ବବୁର ଗଛ—
Jāla-barbburaka A kind of Acacia tree with small branches.

ଜାଲ ବସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୀବଜନ୍ତୁଙ୍କୁ ଧରିବା ପାଇଁ ଫାନ୍ଦ ପକାଇବା—To lay a snare for catching animals.
Jāla basā(se)ibā
जाल पाता
जाल फैलाना
[ଜାଲ ପାରିବା, ଜାଲ ମେଲ୍ଲ(ଲେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଜାଲବାଡ଼—ଦେ. ବ—୧ । ଜାଲିବାଡ଼ (ଦେଖ)
Jāla-bārda 1. Jāli-bārda (See)
୨ । ମାଛ ଯେଉଁ ପଳାଇ ପିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ଭୁଇ ଜଳାଶୟର ସୀମାରେ ବନ୍ଧାଯିବା ଜାଲର ବାଡ଼—1. A wall of nets set up at a boundary to prevent fishes from escaping.

ଜାଲ ବାହାଣ—ଦେ ବ. (ସଂ. ଜାଲ ଓ ବାହନ)—
Jāla bāhāṇa ମାଛ ଧରିବାପାଇଁ ଜାଲକୁ ମେଲି ମେଲି ଅଗ୍ରସର ହେବା—Spreading, laying or letting off nets for fishing.

ଜାଲ ବାହାଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାଲ ବୋହିବା; ଜାଲକୁ ପାଣିରେ ମେଲି ମେଲି ଅଗ୍ରସର ହେବା—
Jāla bāhāṇa karibā
To go on spreading out nets for fishing.

ଜାଲ ବୁଣିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ ଜାଲ+ବୟନ)—
Jāla buṇibā ସୂତାଦ୍ୱାରା ଜାଲ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—
जाल बोना To weave or knit a net.
जाल बुनना

ଜାଲ ବୁହାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାଲ ବାହାଣ କରିବା—
Jāla buhāibā To go on spreading out or laying nets for fishing.
(ଜାଲ ବୋହିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାଲମ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ଜାଲମ୍)—
Jālama (etc) ଜାଲିମ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jālim etc. (See)

ଜାଲମହୁରା—ଦେ. ବ—ଜାରମହୁରା (ଦେଖ)
Jāla-mahurā Jāra-mahurā (See)

ଜାଲମୁଣା—ଦେ. ବ—ଜାଲ ନିର୍ମିତ ଥଳି; ଗାଞ୍ଜିଆ—
Jāla-muṇā Net-purse; net pouch; a wallet made of net-work.
जालथले
जालका थैला

ଜାଲ ମେଲ୍ଲ(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଏକତ୍ର ସଙ୍ଗୃହୀତ ଜାଲକୁ ମାଛ ଧରିବା ପାଇଁ ପାଣିରେ ଖେଳେଇବା—
Jāla melā(le)ibā
1. To spread out nets for fishing.
୨ । ଜାଲ ପକାଇବା—2. Jāla pakāibā (See)

ଜାଳା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଜ୍ୱାଳା)—୧ । ଜୁଲମ୍; ନିର୍ଯାତନ—
Jāḻā 1. Oppression.
जाला
ज्वाला
ନର ଶରୀର ଜର ବ୍ୟାଧିର ଘର
ଯାହା ଜାଳାରେ ସଦା ଜଳେ ଅନ୍ତର । ନନ୍ଦକିଶୋର. ନିଷ୍କର୍ଣୀ ।
୨ । ତାପ—2. Heat.
୩ । ଜଳା ପୋଡ଼ା—
3. Burning sensation; inflammation.
ବିଷ ଜାଳାରେ ହେଲେ ହର
ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ଗଙ୍ଗାଧର । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
୪ । ଦାଉ; ବାଧା—
4. Painful sensation; pang.
ବନ ଦେଖି ପୀଡ଼ିଲା ମଦନ ଶର ଜାଳା । ଶିଶୁଶଙ୍କର. ଉଷାଅଭିଳାଷ ।

ଜାଳା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅଳଞ୍ଜର, ଭୁଲ. ଫା. ଜାର୍ଗୀ, ଇଂ. ଜାର୍)—
Jāḻā ୧ । ବଡ଼ ଗର୍ବ ବା ମାଠିଆ; ପାଣି ରଖିବାର ବଡ଼ କଳସୀ—
जाला 1. Large jar.
ज्वाला ୨ । ଦୀର୍ଘାକାର ସ୍ଥୂଳୋଦର ମୃତ୍ ପାତ୍ର—
2. A big earthen vessel.
୩ । ମାଟିର କୁଣ୍ଡ; ବଡ଼ ନନ୍ଦିଆ—3. Large crator.
୪ । (ସଂ. ଜ୍ୱଲ ଧାତୁ) ଅଗ୍ନି—4. Fire.
ଜାଳ ପ୍ରାୟେ ବିଶ୍ୱଅଛି ନୋହେ ଜାଳ ଭେଳେ । ପ୍ରାଚୀ. ବୃନ୍ଦାବନଭୂଷଣ ଗୀତା ।

ଜାଳାକ୍ଷ—ସଂ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜାଳ+ଅକ୍ଷି)—
Jāḻāksha ଗବାକ୍ଷ; ଝରକା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Latticed window.

ଜାଲାତନ୍—ଦେ. ବଣ. (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ; ସଂ. ଜ୍ୱାଳା. ଭୁଲ. ଅ. ଜାଲତ୍ୱତନ=ଦେଶରୁ ନିର୍ବାସିତ)—
Jāḻātan
जालातन् ଜ୍ୱାଳାରେ ଅସ୍ଥିର; ପୀଡ଼ିତ; ସନ୍ତାପପ୍ରପୀଡ଼ିତ—
(ଜାଲାତନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) Oppressed.

ଜାଲି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଜାଲ)—୧ । ଜାଲ ପରି ପତଳା ଆବରଣ—
Jāli 1. Film.
जाली ୨ । ଜାଲ ପରି ଛିଦ୍ରବିଶିଷ୍ଟ ପଦାର୍ଥ ବା ଭୂଷଣ—
जाली 2. A thing or ornament of network; lattice-work.
୩ । ବହୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ଛିଦ୍ରବିଶିଷ୍ଟ ଜାଲ—
3. A net with small holes.
୪ । ସୁନା ରୁପା ଆଦି ଧାତୁର ତାରକସି କାମ—
4. Filigree work.
୫ । ଦୋଷ—5. Fault; blemish.
୬ । ଦୁଃଖ; ବାଧା—6. Pang; bothoraton.
୭ । ଝରକା; ଜାଳକବାଟ—7. Latticed window.
ଜାଲିଟି ନିକଟେ ଅନାଇ ଦେଇଛି ବାଲି ଚିହ୍ନିବ ସେ ଶୁଣିବ—
ବଢସର୍ବ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୃଢ଼ର ୧ ଚକ୍ଷ୍ଣିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ଷ୍ଣିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ଷ୍ଣିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ଷ୍ଣିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଆଗ୍ୟା'ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ ଦେଖିବେ

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର; ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଘରର ଛଣକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଉପରେ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ତାଟି—A latticed mat spread over the straw-thatch of a house.

ଜାଲିଅତ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଜାଲିସ୍ତ୍)—ଜାଲିଆ ୨ । (ଦେଖ)
Jāliat — Jālia 2. (See)

ଜାଲିଅତି—ଦେ. ବି. (ଫା. ଜାଲିସ୍ତ୍)—ଜାଲିଆତି (ଦେଖ)
Jāliati — Jāliāti (See)

ଜାଲିଆ—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ଜାଳିକ) ଜାଲୁଆ; କେଉଟ; ଯେ ଜାଲଦ୍ୱାରା ମାଛ ଧରି ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରେ—1. Fisherman (using nets).
Jālia
जल; जालिया
जालिया
୨ । (ଅ. ଜାଲ୍) ଜାଲ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—2. Forger.

जालियात दे' ବିଣ—୧ । ଯେ ଜାଲ୍ କରେ; ଜାଲ୍‌କାରୀ—1. Forging.
जालिया
୨ । ଶଠ; ଠକ—2. Cheating; deceptive.
୩ । କପଟୀ—3. Hypocritical.

ଜାଲିଆତ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଜାଲିସ୍ତ୍)—ଜାଲିଆ ୨ । (ଦେଖ)
Jāliāt — Jālia 2. (See)

ଜାଲିଆତି—ଦେ. ବି. (ଫା. ଜାଲିସ୍ତ୍)—୧ । ଜାଲ୍‌କର୍ମ—1. Forgery.
Jāliāti
୨ । ଠକାମି; ଶଠତା; ପ୍ରବଞ୍ଚନା—2 Cheating; deception.
୩ । କପଟତା; ପ୍ରବଞ୍ଚନା—3. Hypocrisy.

ଜାଲିକ—ସଂ. ବି. (ଜାଲ+ଜୀବିକା ଅର୍ଥରେ ଇକ)—
Jālika ୧ । ଜାଲଜୀବୀ—1. One who ekes out his livelihood with a net or a snare.
୨ । କେଉଟ; ଧୀବର—2. Fisherman.
୩ । ବ୍ୟାଧ; ଜାଲ ବା ଫାଶଦ୍ୱାରା ପଶୁପକ୍ଷୀଙ୍କୁ ଯେ ଧରେ—3. A fowler; a person who catches animals with snares; a huntsman.
୪ । ଯେ ଜାଲ ବୁଣେ—4. Weaver of nets.
୫ । ମାକଡ଼ସା—5. Spider.
୬ । ଜୋକ—6. Leech.
୭ । ମାକଡ଼—7. Monkey.
୮ । ପ୍ରବଞ୍ଚକ—8. A cheat; a rogue.
୯ । ଯେ କୁହୁକ ଦେଖାଏ; ବାଜୀଗର; ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲିକ—9. A juggler; conjurer.
୧୦ । ଝରକା; ଜଳାକବାଟ—10. Latticed window.
୧୧ । ପ୍ରଦେଶର ଶାସନକର୍ତ୍ତା—11. A provincial governor.
୧୨ । କଦଳୀ—12 Plantain.
(ଜାଲିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୧୩ । ଶିକୁଳିରେ ନିର୍ମିତ ସାଞ୍ଜୁ—13. A chain-armour.
୧୪ । ପଶମରେ ତିଆରି ଜାଲିବାଲି ଓଢ଼ଣା—14. A woollen net used as veil.
ଦେ. ବି—ଉଦ୍ଦୀପନ— Inciting.

ଯେନ ଭୁଲକେ ତାପ ଜାଳକେ (କାମତାପ ଉଦ୍ଦୀପନାର୍ଥ) ଲଭେ ଅନ୍ତରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ
—ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଜାଲି କବାଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାଲ ଓ କପାଟ)—
Jāli kabāta ଜାଲିକାମ ହୋଇଥିବା କବାଟ—A door of network; a latticed door.
जाली कपाट
जाली दरवाजा

ଜାଲିକା—ସଂ ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜାଲିକ=ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ମୁହଁ ଘୋଡ଼ାଇବାର ଜାଲ୍ ଜାଲୁଆ ଢାଙ୍କୁଣୀ; କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ ମୁଖାବରଣ ବା ଓଢ଼ଣୀ—1. A veil or mask of net-work for the face.
Jālikā
(ଜାଲିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ବିଧବା - 2. Widow.
୩ । ଜୋକ—3. A leech.
୪ । ତାରର ବର୍ମ; ତାରରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ସାଞ୍ଜୁ—4. An armour of network.
୫ । ପାଶ; ଫାନ୍ଦ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Snare.
୬ । ମାକଡ଼ସା; ବୁଢ଼ିଆଣୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—6. Spider.
୭ । ଲୁହା—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) 7. Iron.

ଜାଲିକାମ—ଦେ. ବି.—(ଧାତୁ ଆଦିର) ତାରକସି କାମ—Filigree work.
Jāli-kāma
जालीकाज
जालीकाम

ଜାଲିଚଟୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାଲ ବା ଜର୍ଜରିକ ଓ ଚଟୁ)—
Jāli-chatu ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ କରଚୁଲି; ନିଆଁ ଉପରେ ବସିଥିବା ଘିଅଆଦି ଝାଂଝରୀ; साँचा ତରଳ ବସ୍ତୁ ପ୍ରଭୃତିରୁ ପିଠା ଇତ୍ୟାଦି ଛାଣିଆଣିବା
पौना, झरना ସକାଶେ ବ୍ୟବହୃତ ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ ଚଉଡ଼ାମୁହାଁ ଚଟୁ ବା ଅଣକ—A ladle with numerous small holes to lift cakes etc from the frying pan; a perforated iron ladle for straining cakes from boiling ghee.

ବସନ୍ତମୁଖୀଙ୍କ ଉପମା ଖଟୁ
କାମ କାକର ଛଳା ଜାଲିଚଟୁ । ଯଦୁମଣି. ରହସ୍ୟବଚନ ।

[ଦ୍ର—ଏହାର ଛିଦ୍ର ବାଟେ ପିଠା ଆଦିରୁ ଘିଅ ବୋହି ପଡ଼େ; ଏହା ଉପରେ ପିଠଉ ବା ବେସନ ରଖି ଏହାକୁ ଘିଅ କଡ଼େଇ ଉପରେ ଝାଡ଼ିଲେ ଲଡ଼ୁଦାନା, ବୁନ୍ଦିଆ ଆଦି ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍ୱ	ଉଅ	ୱ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୱ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନ୍

ଜାଲିଜାଲିଆ—ଦେ. ବଣ.—ଜାଲ୍‌ଜାଲିଆ (ଦେଖ)
Jāli-jālia Jāl-jālia (See)
(ଜାଲୁଜାଲୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାଳିଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୱଲ ଧାତୁ; ଜ୍ୱଳନ)—୧ । ନିଆଁ ଜାଳିବା ପାଇଁ
Jāḻiṇi ବ୍ୟବହୃତ କାଠ; ଚୁଲିରେ ଜଳା ହେବା କାଠ, ଇନ୍ଧନ—
जालनीकाठ 1. Fuel.
जलावन ମିଟମିଟ ଅଗି ନୁଆବୋହୁଟିଏ ସଜାଡୁଥିଲା ଜାଳଣି ।
ନନ୍ଦକିଶୋର ନିର୍ଝରିଣୀ ।
୨ । ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥରେ ସହଜରେ ନିଆଁ ଲାଗେ ଓ ଯାହା ଚୁଲିରେ ପ୍ରଥମେ ନିଆଁ ଧରାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ—2. An inflammable substance with
(ଜାଳନ,ଜାଳେଣି—ଅନ୍ୟରୂପ) which a fire is first lighted.

ଜାଳିଣି କାଠ—ଦେ. ବି.—ଜାଳିଣି ୧ (ଦେଖ)
Jāḻiṇi kāṭha Jāḻiṇi 1. (See)

ଜାଲିନଥ—ଦେ. ବି.—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ନାସିକାର ବାମ ପୁଡ଼ାରେ ପିନ୍ଧା
Jāli-natha ଯିବା ଜାଲିକାମବିଶିଷ୍ଟ ଚକ୍ରାକାର ମୁଦ୍ରାକାର ଭୂଲ୍ୟ
जालीनथ ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ; ଦକ୍ଷିଣୀ ନୋଥ—A nose-ring
जालीनथ of filigree work
(ଜାଲିନୋଥ, ଜାଲିନ୍ଥେଥ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାଳିନି କାଠ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଜ୍ୱଳନ + କାଷ୍ଠ)—ନିଆଁ ଜାଳିବା ପାଇଁ
Jāḻini kāṭha ବ୍ୟବହୃତ କାଠ—Fuel.
जालनीकाठ
जलावनी

ଜାଲିନୀ—ସଂ. ବି. (ଜାଲ୍ ଧାତୁ + ଇନ୍ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଛବିଦ୍ୱାରା
Jāḻiṇī ସଜ୍ଜିତ କୋଠରୀ—1. A room furnished with pictures.
୨ । କୋଷାତକୀ ଫଳ; ତରଡ଼ା—
2. A kind of wild melon.
[ଦ୍ର—ଏହାକୁ ପାଣିରେ ସଢ଼ାଇ ଦେଲେ ଏହାର ଶାଂସ ସଢ଼ି ଯାଇ ଶାଂସର ତଳେ ଥିବା ଜାଲୁଜାଲୁଆ ଆବରଣ ରହିଯାଏ ଓ ତାକୁ ଗାଧୋଇଲା ବେଳେ ଦେହରେ ଘଷିଲେ ଦେହରୁ ମଇଳା ଛାଡ଼ି ଯାଏ ।]
୩ । ପ୍ରମେହପୀଡ଼କା; ପ୍ରମେହ ରୋଗରେ ଦେହରେ ବାହାରିବା ବ୍ରଣ—3. Postules or boils or eruptions on the body of gonorrhoeal patients.
୪ । ଚିତ୍ରଶାଳା; ଚିତ୍ରକରଙ୍କ ଚିତ୍ରଶାଳା—
4. A painter's studio.

ଜାଲିପଟିଆମ—ଦେ. ବି.—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର କାନର ତାରକସି କାମର
Jālipaṭiāma ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ; ସନ୍ଧିଦ୍ର କାପ—A kind of filigree-work earring worn by females.
ସୁନା ମଲ୍ଲିକଢ଼ୀ ଫୁଲ ଜାଲିପଟିଆମ,
ବାଳାର କରୁଛ ଶ୍ରବଣକୁ ମନୋରମ ଯେ । ଉତ୍କ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।

ଜାଳିପୋଡ଼ି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ବହୁ ନିର୍ଯାତନ ଦେଇ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ
Jāḻi-porḍi māribā କରି ପକାଇବା; ବହୁ ଦୁଃଖ ଦେବା—
জেলেপুড়ে মারা To torture (a person) by causing
जला जला कर मारना pains and troubles to him.
[ଜଳା(ଳେ)ଇ ପୋଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଜାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜ୍ୱଲ ଧାତୁ)—(ଜଳିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—
Jāḻibā ୧ । ଜଳାଇବା; ଅଗ୍ନି ଲଗାଇବା—
জালান 1. To light fire; to ignite.
जराना, जलाना
ଜଳାଇବା } ଣିଜନ୍ତରୂପ
ଜଳେଇବା }
ସେ କବାଟ ହଳେ ଅଗ୍ନିକି ଜାଳିନାକୁ
ଗଲେ ଏକା ହୋଇ ହୋମର ଘରକୁ—
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।
୨ । ଦହନ କରିବା; ପୋଡ଼ିବା—2. To burn.
୩ । ଉତ୍ତପ୍ତ କରିବା—3. To heat.

ଜାଲିବାଡ଼—ଦେ. ବି—ଜାଲି ପରି ଛିଦ୍ରା ହୋଇ ଘେରା ହୋଇଥିବା
Jāli-bārḍa ବାଡ଼; ଜାଲିବାଡ଼—Network fencing; a
জালীবাড়া fence of wire-netting; fretted fencing
जालीका आड़ or partition.

ଜାଲିବୋଟ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜଲିବୋଟ୍)—ଛୋଟ ସଉଖୀନ୍
Jāli-boṭa ଡଙ୍ଗା—Jolly boat;
জলিবোট a small pleasure-boat.
जालिबोट

ଜାଲିମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଜାଲିମ୍=ଅତ୍ୟାଚାରୀ; ଭୁଲ. ସଂ. ଜାଲ୍ =ଖଳଲୋକ)—
Jālim
জালিমী ୧ । ରାଗ; କୋପ—1. Anger.
जालिमी ୨ । ଜୁଲମ୍; ଅତ୍ୟାଚାର—2. Oppression.
୩ । ହାକିମି; ହୁକୁମତ—
3. Show of authority.
୪ । ଗର୍ବ; ଦମ୍ଭ—4. Arrogance.
୫ । (ମନ୍ଦାର୍ଥ) ସ୍ୱଭାବ; ଚାଲିଚଳନ; ଢଙ୍ଗ—
5. Manners; conduct.
(ଯଥା—ସହରୀ ଜାଲିମ୍ ।)
୬ । ପରାକ୍ରମ—6. Might.
জালিম ବୈଦେ. ବି. (ଆ.)—୧ । ଅତ୍ୟାଚାରୀ; ଜୁଲମ୍‌ବାଜ୍—
जालिम 1. Oppressive.
୨ । ଅନ୍ୟାୟ କର୍ମକାରୀ—2. Unjust.
୩ । ପ୍ରବଳ ପ୍ରତାପୀ; ପରାକ୍ରମଶାଳୀ—
3. Mighty; powerful.

ଜାଲିମ୍ କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ହାକିମି ଦେଖାଇବା—
Jālim kārḍhibā 1. To show off one's authority.
জালিমি দেখান ୨ । ଗର୍ବ ଦେଖାଇବା—
जालिमी दिखाना 2. To show arrogance.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୃତଭ ୧ ଚକ୍ଷିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବ ୨ ଚକ୍ଷିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ଷିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଥ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ

ଜାଲିମ୍ ଦେଖା(ଖୋ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାଲିମ୍ କାଢ଼ିବା (ଦେଖ)
Jālim dekhā(khe)ibā — Jālim kārdhibā (See)

ଜାଲିମ୍‌ବାଜ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଜାଲିମ୍)—
Jālim-bāj
जालिम
जालिम
୧ । ଅତ୍ୟାଚାରୀ; ଜୁଲୁମ୍‌ବାଜ୍—1. Oppressive.
୨ । ଭାରି କଡ଼ାମିଜାଜିଆ (ବ୍ୟକ୍ତି)—2. Of high temper.
୩ । ଗର୍ବୀ—3 Arrogant.
୪ । ପ୍ରଭୁତ୍ୱ ପ୍ରିୟ; ହୁକୁମଦିଆ—4. Fond of showing off one's authority.

ଜାଲିମି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. ଓ ବିଣ (ଫା)—
Jālimi (etc) — ଜାଲିମ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—Jālim etc (See)

ଜାଳୁଆ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଜାଳଣୀକାଠ ଆଣି ଯୋଗାଏ—
Jāluā One who supplies or brings fuel (to a family).

ଜାଲୁଜାଲୁଆ—ଦେ. ବିଣ —ଜାଲ୍‌ଜାଲିଆ (ଦେଖ)
Jālu-jāluā — Jāl-jālā (See)

ଜାଲେଣି—ଦେ. ବି—ଜାଳଣି (ଦେଖ)
Jāleni — Jālani (See)

ଜାଲ୍ମ—ସଂ. ବି. (ଜଲ୍ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ମ)—
Jālma
୧ । ଖଳ ବ୍ୟକ୍ତି—1. A wicked person; miscreant.
୨ । ନୀଚ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A mean-minded person.
୩ । ପତିତ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A degraded person.
୪ । ଇତର ଲୋକ—4. A low-born person.

(ଜାଲ୍ମୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଅବିବେଚକ—1. Inconsiderate.
୨ । ହିଂସ୍ର—2 Revengeful.
୩ । ମୂର୍ଖ—3. Illiterate; boorish.
୪ । କଡ଼ା; କଠୋର—4. Severe; harsh.
୫ । ଜଡ଼; ଆଳସ୍ୟପରାୟଣ—5. Idle; lazy.
୬ । ନିଷ୍ଠୁର; କ୍ରୂର; ନିର୍ଦ୍ଦୟ—6. Cruel.
୭ । ପାମର; ନୀଚ; ଦୁରାତ୍ମା—7. Lowly; wicked; mean-minded.
(ଯଥା—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ମିତ୍ର, ଗୁରୁ ବା ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦ୍ୱେଷ କରେ ତାକୁ ଜାଲ୍ମ ବୋଲାଯାଏ ।]
୮ । ଘୃଣିତ—8. Despised.
୯ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଉତ୍ତମରୂପେ ପଢ଼ି ବା ବୋଲି ନ ପାରେ—9. Reading or reciting badly (Apte).
୧୦ । ନୀଚଜାତ—10. Low-born.
୧୧ । ସମାଜରୁ ପତିତ—11. Degraded from society.

ଜାଲ୍ମକ—ସଂ. ବି. ଓ ବିଣ. (ଜାଲ୍ମ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ଜାଲ୍ମ (ଦେଖ)
Jālmaka — Jālma (See)

ଜାଲ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ଜଲ+ଯ, ଏହାଙ୍କର ଜଳମୟୀ ମୂର୍ତ୍ତି ଥିବାରୁ)—
Jālya — ଶିବ; ମହାଦେବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Lord Śiba.

ଜାସାମ—ଗ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ମନ୍ଦାର—
Jāsāma — China rose.

ଜାସୁସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ଗୁପ୍ତଭାବରେ ଅପରାଧୀର ପଛ ଲଗାଇବା ବ୍ୟକ୍ତି; ଗୁପ୍ତଚର; ଭେଦୁଆ—
Jāsus
जासू
जासूस, जासू
A spy; an informer.

ଜାସ୍ତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଯାସ୍ତ୍)—ହେପାଜତ, ଯତ୍ନ—
Jāst
जास्त
जास्ति
Care.

ଜାସ୍ତି—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଯାସ୍‌ଦ୍‌ତୀ=ଆଧିକ୍ୟ)—ଆଧିକ୍ୟ—
Jāsti
यास्ति
यास्ति
Excess; increase; addition
ବିଣ—୧ । ଅତ୍ୟଧିକ—1. Too much; excessive.
୨ । ଅଧିକତର—2. More than.

ଜାସ୍ପତି—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜାୟା+ପତି; ନିପାତନ)—
Jāspati — ଜାମାତା; ଜୁଆଇଁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Son-in-law.

ଜାହକ—ସଂ. ବି. (ହା ଧାତୁ=ତ୍ୟାଗ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ; ନିପାତନ)-
Jāhaka
୧ । ଓଧ—1. Polecat; otter.
୨ । ଜୋକ—2. Leech.
୩ । ଖଟ—3. A bed-stead.
୪ । ଶଯ୍ୟା; ବିଛଣା—4. Bed; bedding
୫ । ବିରାଡ଼ି (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—5. Cat.
୬ । ବିଳେଶୟ ଜୀବ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—6. An animal which lives by burrowing den.
୭ । ଏଣ୍ଡୁଅ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—7. Chameleon; lizard.
୮ । ଗେଣ୍ଡା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—8. Snail.

ଜାହାଁଜାହାଁ—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ଯତ୍ର; ପ୍ରା. ଜତ୍ଥ; ଦ୍ୱିରୁକ୍ତି)—
Jāhān-jāhān
जाहँजाहाँ
जहाँजहाँ
୧ । ଯେଉଁ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କୁ—1. To which places.
୨ । ଯେଉଁ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ—2. At which places.
୩ । ସବୁ ସ୍ଥାନରେ—3. At all places whatever.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଅ	ଋଅ	ଣ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଵ	ନ

ଜାହାଁତାହାଁ—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ଯତ୍ର+ ତତ୍ର; ପ୍ରା· ଜହ+ତହ)—
Jāhāṅ-tāhāṅ ୧ । ଯେଉଁଠାରେ ଇଚ୍ଛା ସେଠାରେ; ସବୁଠାରେ-
जाहाँताहाँ 1. At all places.
जहाँतहाँ ୨ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ଥାନରେ—
2. At every place.

ଜାହାଁପନା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜହାଁପନାହ୍=ଜଗଦାଶ୍ରୟ; ଜହାଁ=
Jāhāṅ-panā ପୃଥିବୀ+ପନାହ୍=ରକ୍ଷକ)—
जाहाँपना ପୃଥିବୀପତି; ଜଗଦାଶ୍ରୟ; ପ୍ରଭୁ—Lord of the world.
जाहाँपना ଅ. (ବାଦସାହା ପ୍ରଭୃତିଙ୍କୁ ନିମ୍ନତର ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର
(ଜାହାଁପାନା—ଅନ୍ୟରୂପ) ସମ୍ବୋଧନ)—ପ୍ରଭୁ ! ହଜୁର !—
My Lord ! Your Highness.

ଜାହାଁବାଜ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଜହାନ୍=ପୃଥିବୀ+ଦର୍ଶକ ଅର୍ଥରେ
Jāhāṅ-bāj ଫାରସୀ ବାଜ୍ ପ୍ରତ୍ୟୟ, କିମ୍ବା ଅ. ଜେହନ୍=
जाहाँबाज बୁଦ୍ଧି+ଅଧିକାରୀ ଅର୍ଥରେ ବାଜ୍ ପ୍ରତ୍ୟୟ;
जहाँदीद ତୁଳ. ଫା. ଜହାଁଦୀଦ୍=ଅନୁଭବୀ)—
୧ । ବହୁଦର୍ଶୀ; ଅନୁଭବୀ—1 Experienced
୨ । ତୀକ୍ଷ୍ଣବୁଦ୍ଧି—2. Sharp-witted.
୩ । କୂଟବୁଦ୍ଧି—
3. Crafty; of crooked policy.
୪ । ଖେଚେଡ଼ା; ଦୁଷ୍ଟ—4. Wicked; wanton.
୫ । ଦୁର୍ଦ୍ଦମନୀୟ—
5. Difficult to control; unmanageable.

ଜାହାଁଲ—ଦେ. ବି—ଜାଲ (ଦେଖ)
Jāhāṅlā Jāla (See)

ଜାହାଙ୍ଗୀର୍—ବୈଦେ. ବି. (ନାମ)—ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ୍; ଅକବର
Jāhāṅgir ବାଦସାହାଙ୍କ ପୁତ୍ର—
जाहाङ्गीर Jehangir; the Moghal Emperor; son of Akbar.
जहाँगीर
[ଦ୍ର—ଏ ଅକବରଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ୧୬୦୫ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ସମ୍ରାଟ ହେଲେ ଓ ୧୬୨୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜତ୍ୱ କରିଥିଲେ । ଏ ଅକବରଙ୍କ ଅମଳରେ ଜୟପୁରର ହିନ୍ଦୁ ରାଜାଙ୍କ କନ୍ୟା ଯୋଧବାଈଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ ଓ ପରେ ସେର୍ ଆଫଗାନ୍ ନାମକ ସେନାପତିଙ୍କୁ ମରାଇ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ନୂରଜାହାନଙ୍କୁ ବିବାହ କଲେ । ଏହାଙ୍କ ଅମଳରେ ଇଂଲଣ୍ଡର ରାଜା ୧ମ ଜେମ୍ସଙ୍କଠାରୁ ରାଜଦୂତ ଆସିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ନିକଟରୁ ବୃନ୍ଦାବନର ଗୋବିନ୍ଦଜୀଙ୍କ ମନ୍ଦିର ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲା । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]

ଜାହାଜ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଜହାଜ)—
Jāhāja ବୋଇତ; ପୋତ; ସମୁଦ୍ରଗାମୀ ବଡ଼ ନୌକା—
जाहाज Ship; a sea-going vessel.
जहाज [ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳରେ ଚିଲିକା ମୁହାଣ, ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ଓ ତମଲୁକ୍ ଏବଂ ଅଳ୍ପକାଳ ପୂର୍ବେ ବାଲେଶ୍ୱର ନଗର ବହୁବାଣିଜ୍ୟର ପ୍ରଧାନ କେନ୍ଦ୍ରମାନ ଥିଲା ଓ ଓଡ଼ିଆମାନେ ଜାହାଜ ଚଲାଇ ଯାବା, ବାଲିଆଦି ଦ୍ୱୀପ ଓ ଆଫ୍ରିକାର ଉପକୂଳକୁ ବାଣିଜ୍ୟ ସକାଶେ ଯାଉଥିଲେ । ଇଂରେଜମାନେ ପ୍ରଥମେ ଭାରତକୁ ଆସିବା ସମୟରେ ବାଲେଶ୍ୱର ଗୋଟିଏ ବନ୍ଦର ଥିଲା ଏବଂ ସେମାନେ ବାଲେଶ୍ୱର ନିକଟସ୍ଥ ପିପିଲିରେ ବାଣିଜ୍ୟ କୋଠି ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ଫରାସୀମାନେ ମଧ୍ୟ ଫରାସିଡାଙ୍ଗାରେ ବାଣିଜ୍ୟକୋଠି କରିଥିଲେ । ମାତ୍ର କାଳକ୍ରମେ ବଲଙ୍ଗ ନଦୀର ମୁହାଣ ପୋତି ହୋଇ ଯିବାରୁ ବାଲେଶ୍ୱର ବନ୍ଦର ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା ।

ଉତ୍କଳର କାହାଣୀମାନଙ୍କରେ ସାଧବ ଓ ମହାଜନମାନେ ଜାହାଜ ବା ବୋଇତରେ ଚଢ଼ି ସମୁଦ୍ରପାରସ୍ଥ ଦୂର ଦେଶକୁ ବାଣିଜ୍ୟ କରିବା ସକାଶେ ଯାଉଥିବା କଥା ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି । ଭୁବନେଶ୍ୱର ଗ୍ରାମର ପ୍ରାନ୍ତରେ ଥିବା କପାଳିନୀ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କର ଦେଉଳକୁ ଲୋକେ ବୋଇତାଳ ଦେଉଳ ବୋଲି କହନ୍ତି, କାରଣ ଏହା ତିନି ଗୋଟି ମାସ୍ତୁଲ ଥିବା ଜାହାଜର ଆକୃତିରେ ନିର୍ମିତ । ବୋଇତକଥାରୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରଚଳିତ ନ ଥିଲା । ଏହା ବିଦେଶରୁ ବୋଇତରେ ଏଦେଶକୁ ଆମଦାନି ହୋଇ ଆସିଥିବାରୁ ଏହାକୁ ବୋଇତକଥାରୁ ବା ବୋଇତାଳୁ ବୋଲାଯାଏ । କାର୍ତ୍ତିକମାସର ଦୀପାବଳୀ (ଦେବାଳି) ଅମାବାସ୍ୟାର ରାତି ନ ପାହୁଣୁ ଓଡ଼ିଶାର ହିନ୍ଦୁ ଗୃହିଣୀମାନେ ଅଗଣାରେ ବୋଇତର ଚିତ୍ର ଅଙ୍କନ କରି ତହିଁ ଉପରେ ଘରର ବାକ୍ସ, ସିନ୍ଦୁକ, ପେଡ଼ି, ପେଟରା ଆଦି ରଖି ଲକ୍ଷ୍ମୀପୂଜା କରନ୍ତି । ବୋଧହୁଏ ପୂର୍ବେ ଏହି ସମୟରେ ଉତ୍କଳର ସାଧବ (ମହାଜନ) ମାନେ ବାଣିଜ୍ୟାର୍ଥ ବୋଇତରେ ବିଦେଶଯାତ୍ରା କରୁଥିଲେ । ରଜସଂକ୍ରାନ୍ତିର ତୃତୀୟ ଦିନ ମଧ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଅଗଣାରେ ବୋଇତର ଚିତ୍ର ଅଙ୍କନ କରି ପୂଜା କରନ୍ତି । ସମ୍ଭବତଃ ସେ ସମୟରେ ବୋଇତ ବିଦେଶରୁ ବାହୁଡ଼ି ଆସୁଥିଲା । କାହାଣୀରେ ଅଛି ଯେ ବୋଇତ ଅନୁକୂଳ କରି ଗଲା ବେଳେ ଏବଂ ବାହୁଡ଼ି ଆସିବା ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ସାଧବଘରର ସଧବା ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଯାଇ ତାହାକୁ ବନ୍ଦାଉଥିଲେ ।

ପୂର୍ବେ ଓଡ଼ିଆମାନେ ଯେଉଁ ବୋଇତ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ ତାହା ବାଷ୍ପୀୟ ପୋତ ନୁହେ । ତାହା ପାଲ ଓ କାତକେରୁଆଳ ଦ୍ୱାରା ଚାଳିତ ହେଉଥିଲା । ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ ଦରିଆ ମଝିରେ ଜାହାଜ ନ ଚଳିଲେ ସେ ଜାହାଜରେ କୌଣସି ନୀତିବିଗର୍ହିତ କାର୍ଯ୍ୟ ହେବା ଯୋଗୁଁ ଦେବତା କୁପିତ ହୋଇଥିବା ଆଶଙ୍କା କରି ଜାହାଜର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଦେବତାଙ୍କୁ ଭୋଗ ଯାଚୁଥିଲେ ଏବଂ ଅପରାଧୀକୁ ସମୁଦ୍ରକୁ ନିକ୍ଷେପ କରୁଥିଲେ ବା ବଳି ଦେଉଥିଲେ ।

ଜାହାଜିଆମାନେ ଦିଗବାରଣ କରିବାକୁ କମ୍ପାସ୍ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ । ଜାହାଜିଆ ଭାଷାରେ ଦିଗ ବିଦିଗମାନଙ୍କର ନାମ ଯଥା—ଗାହି=ଉତ୍ତର, ସୋଇଲ=ଦକ୍ଷିଣ, ଉଦର=ପୂର୍ବ, ପିଛୁଡ଼ି=ପଶ୍ଚିମ, ଗାହିମଚଲେଇ=ଉ. ପୂ., ବେଗଣୀୟା ପିଛୁଡ=ଉ. ପ., ଦକ୍ଷିଣ ପିଛୁଡ଼ି=ଦ. ପ., ଦକ୍ଷିଣଉଦର=ଦ. ପୂ., ଘୋଷ=ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ, ଦମନ୍=ତଳ, ଉଞ୍ଜା=ଡାହାଣ ଓ ଡାବୁ=ବାମ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ; ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବଦଳିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କ୍ଷୀ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ଷି' ଦେଖିବେ, 'ବଧ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଜାହାଜକୁ ପବନରେ ଚଳାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ପାଲମାନଙ୍କର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମ ଥିଲା, ଯଥା—ଗାଉ=ମାସ୍ତୁଲରେ ବନ୍ଧାଯିବା ପ୍ରଧାନ ପାଲ, ଟବର=ମାସ୍ତୁଲ ଆଗପାଖରେ ବନ୍ଧାଯିବା ପାଲ, ଓ ଜାଉ= ମାସ୍ତୁଲରେ ସଂଲଗ୍ନ ଲଗିରେ ଲଟକା ହେବା ପାଲ ।

ଜାହାଜର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଙ୍ଗର ନାମ ଯଥା—ଶୁକାନ, ମାସ୍ତୁଲ ବା ଢଗବାରଣ ଖୁଣ୍ଟି, ପାଲ ବା ସେଢ଼, ପାଗଡ଼, ବାନ୍ଧୁଟିଆ, କାଢ, କେରୁଆଲ, ମଙ୍ଗ ଓ ଲଙ୍ଗର ।

ଜାହାଜର କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କର ଉପାଧି ଯଥା—ତଣ୍ଡେଲ, ଶୁକାନି, ଖଲାସୀ ଓ ବୋଇତିଆଲ ।

ପ୍ରକାରଭେଦରେ ଜାହାଜର ନାମ—ପାଲଟଣା ଜାହାଜ, କଲ ଜାହାଜ ବା ଧୂଆଁକଲ ଜାହାଜ, ଯୁଦ୍ଧଜାହାଜ ବା ମନୁଆର୍ ଜାହାଜ, ସଉଦାଗରୀ ଜାହାଜ ଓ ଟର୍ପିଡୋ ବା ବୁଡ଼ା ଜାହାଜ ।]

ଜାହାଜପଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଚିଲିକାର ମାଲୁଦ ନିକଟରେ ଥିବା
Jāhāja-pardiā ଗୋଟିଏ ଅଭୁଚ ସ୍ଥାନ ଓ ତନ୍ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ପଡ଼ିଆ—Name of a high land including a vast field near by near Malud on the Chilka lake in Puri district.

[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାର ସ୍ୱାଧୀନ ରାଜାଙ୍କ ଅମଳରେ ଜାହାଜ ସମୁଦ୍ରରୁ ଆସି ଏହିଠାରେ ଲାଗୁଥିଲା ।]

ଜାହାଜାତି—ଦେ. ବିଣ.—ଜାହାଜ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Jāhājāti Relating to a ship; nautical.
জাহাজাতি
जहाजी

ଶୁଣାଶୁଣିରେ ଜାହାଜାତି କାରବାର ବାଲେଶ୍ୱରରୁ ଉଠି ଯିବ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଜାହାଜି—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ.—ଜାହାଜିଆ (ଦେଖ)
Jāhāji Jāhājiā (See)

ଜାହାଜିଆ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—୧ । ପୋତାଧ୍ୟକ୍ଷ; କାପ୍ତାନ—
Jāhājiā 1. Captain of a ship.
জাহাজী ୨ । ନାବିକ; ନୌକର୍ମଚାରୀ—
जहाजी 2. A sailor; a mariner.
୩ । ବୋଇତିଆଲ; ଜାହାଜଦ୍ୱାରା ବାଣିଜ୍ୟ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
3. A person who trades with the help of a ship; an export merchant.

ବାଲେଶ୍ୱରରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଜାହାଜିଆ ମହାଜନ ଥିଲେ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଜାହାଜ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
1. Pertaining to a ship.
୨ । ନୌସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Nautical.
୩ । ଜାହାଜରେ ସମୁଦ୍ରପାରସ୍ଥ ବିଦେଶରୁ ଆନୀତ; ବିଦେଶୀ (ଯଥା ଜାହାଜୀ ଗୁଆ)—3 Imported from a foreign transmarine country.

ଜାହାଜୀ ଗୁଆ—ଦେ. ବି. (ଅ. ଜହାଜୀ+ଫ. ଗୁବାକ)—ଏକପ୍ରକାର
Jāhāji guā ବଡ଼ା ଗୁଆ—A species of big areca nut.
জাহাজীসুপারী
जाहाजीसुपारी

ଜାହାନମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଜହନ୍ନମ=କୋରାଣବର୍ଣ୍ଣିତ ନରକ)—
Jāhānam ନରକ—The hell of the Mahomedan Scripture.
জাহান্নম
जहन्नम
(ଜାହାନ୍ନମ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାହାନମ୍‌କୁ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି.—କୁଚରିତ୍ରାଦି ହେତୁ ବିନାଶର ପଥରେ
Jāhānamku jibā ଅଗ୍ରସର ହେବା—To go to the dogs; to go hell.
তাহান্নমে যাওয়া
जहन्नमने जाना

ଜାହାନିଆଁ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ) (ନାମ)—ଜନୈକ ମୁସଲମାନ ପରି-
Jāhāniāñ ବ୍ରାଜକ ମହାପୁରୁଷ—Name of a Mahomedan traveller-saint.

[ଦ୍ର—ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା କାକଟପୁର ନିକଟସ୍ଥ ସମୁଦ୍ରକୂଳରେ ଏହାଙ୍କର ଗାଦି ଅଛି । ସହକାର—୧୨ଶ ସଂଖ୍ୟା—ରାଧାଚରଣପଣ୍ଡା ।]

ଜାହାର—ଗ୍ରା. ବି.—ଯାଆଁଳ (ଦେଖ)
Jāhāra Jāañla (See)

ଜାହାଳ—ଦେ. ବି.—ଜାଲ (ଦେଖ)
Jāhālā Jālā (See)

ଜାହିର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଜାହିର୍=ବ୍ୟକ୍ତ; ପ୍ରକାଶିତ)—
Jāhir ୧ । ପ୍ରକାଶ—1. Display; manifestation.
জাহের, যাহির ୨ । ପ୍ରଚାର—2. Publication.
जाहिर ବିଣ.—୧ । ବାହ୍ୟ—1. External.
୨ । ବ୍ୟକ୍ତ—2. Apparent.
୩ । ନିକେ ନିକେ ପ୍ରକଟିତ ବା ପ୍ରକାଶିତ—
3. Manifest; evident.
୪ । ପ୍ରକାଶ୍ୟ—4. Public.
୫ । ସର୍ବତ୍ର ପ୍ରକାଶିତ; ପ୍ରକଟିତ—
5. Made public; published.
୬ । ଉନ୍ମୁକ୍ତ; ସ୍ଫୁଟ—6. Open.
୭ । ବିଦିତ—7. Known.
୮ । ଦଣ୍ଡପାଇବା ଦ୍ୱାରା ଉପଶାନ୍ତ; ଶାସିତ; ବଶୀକୃତ—
8. Brought under control by means of punishment.

ଜାହିର୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସାଧାରଣରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା; ରଟନା
Jāhir karibā କରିବା—1. To publish or proclaim openly; to disclose
জাহেরকরা
जाहीर करना (ଯଥା—ବିଦ୍ୟା ଜାହିର୍ କରିବା ।)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଁ	·ଂ·	ଳ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଁ ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

୨ । ଦେଖାଇବା—2. To show; to display.
(ଯଥା—କରାମତ ଜାହିର କରିବା) ।

୩ । ଦଣ୍ଡଆଦି ଦେଇ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଜନ୍ତୁକୁ କାବୁକରିବା ବା ଶାସନ କରିବା—3. To bring a person or animal under control by punishment; to teach a person a lesson.

ଜାହିରା—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ. (ଆ. ଜାହିର=ପ୍ରକାଶ୍ୟରୂପେ)—
Jāhirā ଜାହିର (ଦେଖ)
Jāhir (See)

ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଦେବସ୍ଥଳୀର ବୃକ୍ଷାବଳି—
Trees growing in the precincts of a temple

ଜାହିରତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଦିଆଯିବା
Jāhirāt ବିଜ୍ଞାପନ; ଜାହିରତ୍ ନାମା—Public notice.

ବିଣ. (ଆ. ଜାହିର)—ପ୍ରକାଶିତ—Published.

ଜାହିରତ୍‌ନାମା—ବୈଦେ. ବି (ଆ)—ଜାହିରତ୍ (ଦେଖ)
Jāhirāt-nāmā Jāhirāt (See)

ଜାହିରି—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ. (ଆ)—ଜାହିର (ଦେଖ)
Jāhiri Jāhir (See)

ଜାହେର—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ. (ଆ. ଜାହିର)—ଜାହିର (ଦେଖ)
Jāher Jāhir (See)

ଠକୁରଙ୍କ କରାମତ ନେକନାମି ଦୁନିଆରେ ଜାହେର ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଜାହ୍ନବୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜହ୍ନୁ=ମୁନିବିଶେଷ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥରେ ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ.
Jāhnabī ଈ)—ଗଙ୍ଗା; ଭାଗୀରଥୀ—The river Ganges.
[ଦ୍ର—ଜହ୍ନୁମୁନିଙ୍କ ଜଂଘରୁ ଗଙ୍ଗା ବାହାରି ଥିବା କଥା ପୁରାଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି । 'ଜହ୍ନୁ' ଶବ୍ଦ ଦେଖ ।]

ଜି (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଜିଣିବା; ଜୟ କରିବା—
Ji (root) 1. To overcome; to win; to conquer.
(ଜାପି—ଣିଜନ୍ତରୂପ) ୨ । ଅନ୍ୟକୁ ଯୁଦ୍ଧାଦିରେ ପରାଜିତ କରିବା—
2. To defeat; to vanquish; to subdue.

୩ । ବଶ କରିବା; ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବା—3. To curb; to restrain; to bring under control.

୪ । ଅପରାଧୀକୁ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରି ଦଣ୍ଡାଦେଶ ଦେବା—
4. To convict an accused.

୫ । ଅନ୍ୟକୁ ବଳିଯିବା—
5. To surpass; to excel.

ଜି—ସଂ. ବି. (ଜି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ପିଶାଚ—
Ji Demon (Apte).

ଦେ. ବି—୧ । (କଚେରିଆ) 'ଜିଲ୍ଲା'ର ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ 'ଜି'—
1. The conventional sign of 'Jillā'.

୨ । ଜୀ (ଦେଖ)
2, Jī (See)

ଜିଅଗ୍ରାଫି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜିଓଗ୍ରାଫୀ)—ଭୂଗୋଳବିଦ୍ୟା—
Jiagrāphi Geography.

ଜିଅମେଟ୍ରି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜିଓମେଟ୍ରୀ)—ଜ୍ୟାମିତି—
Jiametri Geometry.

ଜିଅର୍‌ବାର୍—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜେର୍‌ବାର୍=କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ)—
Jiar-bār ୧ । (ଧନର) ଅପବ୍ୟୟ; ବୃଥାବ୍ୟୟ—
জেরবার 1. Waste of money.
जेरबार ୨ । କ୍ଷତି—2. Loss.

ବିଣ—୧ । ଅପବ୍ୟୟିତ—1. Waste.

୨ । ଧନର ଅପବ୍ୟୟ କରିବା ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି), ବ୍ୟୟଗ୍ରସ୍ତ—2. (a person) Put to wasteful expense.

୩ । କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ—
3. Sustaining loss; put to loss.

ଜିଅର୍‌ବାରି—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜେର୍‌ବାରୀ)—୧ । କ୍ଷତି—
Jiar-bārī 1. Loss.

୨ । ଅପବ୍ୟୟ—2. Waste.

୩ । ଅପବ୍ୟୟ ବା କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହେବା ଅବସ୍ଥା—
3 State of being put to loss or waste.

ଜିଅଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜିଙ୍ଗିନୀ; ଜିଙ୍ଗଣୀ)—୧ । କାଣିମୁଲା ଗଛ—
Jiaḷa 1. A kind of tree exuding gum; Odina Wodier.
ସଂ. ନାମ—ଜିଂଗଣୀ; ଝିଂଗିନୀ; ଝିଂଗିନୀ; ଝିଂଗୀ; ସୁନିର୍ଯ୍ୟାସା ପ୍ରମୋଦିନୀ; ପାର୍ବତୀ; କୃଷ୍ଣଶାଲ୍ମଲୀ
ଜିଓଲ୍
जिगन
(ଜିଓଲ—ଅନ୍ୟନାମ)

[ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ପାହାଡ଼ ଓ ହିମାଳୟ ତରାଇର ଜଙ୍ଗଲରେ ହୁଏ । ଏ ଗଛ ଆମ୍ରାଦି ବର୍ଗର । ଏହାର ପତ୍ର ମହୁଲଗଛର ପତ୍ରପରି ଓ ଡାଳର ୨ ପାଖରେ ଜୋଡ଼ା ଜୋଡ଼ା ପତ୍ର ଧରେ । ପ୍ରତିବର୍ଷ ଏ ଗଛ ପତ୍ରଝଡ଼ାଏ, ଏହାର ଫୁଲ ଧଳା ଓ ଫଳ ବରକୋଳି ପରି । ବୈଦ୍ୟଙ୍କ ମତରେ ଏହା କଷା, ସ୍ୱାଦିଷ୍ଟ ଓ ଗରମ ଅଟେ, ଏହା ବ୍ରଣ, ଅତିସାର, ବାତ ଓ ହୃଦ୍‌ରୋଗରେ ଉପକାରୀ ଓ ମୁଖର ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଦୂର କରେ । ଏ ଗଛରୁ ଅଜସ୍ର ଅଠା ବୁହେ ।]

୨ । ମାଗୁରଆଦି ମାଛ—
2. Fish of the Māgura species.

୩ । ଲଙ୍ଗଳମୁଣ୍ଡାର ମଝି ଘର ଉପରେ ମରାଯାଇଥିବା ଜୋକାଅ ବା କୁହୁଣ୍ଡୀ (ଯାହା ଭଲେ ଲଙ୍ଗଳଲୁହା ପଶେ)-
3. Iron staple through which the plough-share is thrust into the plough.

୪ । ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ବନସିକଣାରେ ଲୁଚା ହେବା

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, ଭୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍ଗ ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଜୀଅନ୍ତା ମାଛଅଦି—4. Living ait stuck to the angler's hook.

ଜିଅଲ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜେଲ୍)—
Jiala (etc) ଜେଲ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Jel etc (See)

ଜିଅଲଜି—ଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜିଓଲଜୀ)—ଭୂତତ୍ତ୍ୱ ବିଦ୍ୟା—
Jialaji Geology.

ଜିଆ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ନାମ କଞ୍ଚୁକ, ମହୀଲତା, ଗଣ୍ଡୂପଦ; ଭୁଲ. ସଂ.
Jiā ଜ୍ୟା=ଧନୁର ଦଉଡ଼ି)—
केँचुआ, केँचो ୧ । କେଞ୍ଚୁଆ; ମହୀଲତା ନାମକ କୀଟ—
केचवा, केचुअ Earth-worm.
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଅସ୍ଥିହୀନ କ୍ଷୁଦ୍ର ସର୍ପାକୃତି; ବର୍ଷାଦିନେ ଭୂମିରେ ବହୁତ ଦେଖାଯାନ୍ତି । ଏମାନେ ଭୂମିତଳେ ମାଟି ଗାଳନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କୁ ପୋଡ଼ି ବା ଭାଜି ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଖାଇଲେ ସାନ୍ନିପାତିକ ତୃଷା ବନ୍ଦ ହୁଏ ।]
୨ । ମନୁଷ୍ୟ ପେଟରୁ ମଳ ସଙ୍ଗେ ବାହାରିବା ବଡ଼ କୃମି—
2. Tape-worm.
ପ୍ରାଦେ—୧ । (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଗଡ଼ିଶା (ମାଛ) (ଦେଖ)
1. Gar̲disā (fish) (See)
୨ । (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ରଟା (ମାଛ) (ଦେଖ)
2. Ratā (fish) (See)
୩ । ଶିଶୁ—3. Infant.

ଜିଆଁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଜୀବ)—
Jiān̐ ୧ । ସନ୍ତାନ; ପିଲା—1. Child.
୨ । ବାଳକ—2. Boy.

ଜିଆଁଣିଆଁ—ଦେ. ବିଣ—ଜଳର କ୍ରମବୃଦ୍ଧି ଦେଖି ଯେଉଁ ନଦୀରେ
Jiān̐ṇiān̐ ବନ୍ୟା ଆସିବାର ସମ୍ଭାବନା କରାଯାଏ—(river) Showing prievious indications of a forthcoming flood.
(ଯଥା—ନଈ ଜିଆଁଣିଆଁ ହେଲାଣି ।)

ଜିଆଗଲା—ଦେ. ବିଣ—ଜିଆ ଭୂମିତଳ ଭେଦ କରି ଗାଳିଥିବା
Jiā-galā (ମାଟି)—(earth) Ploughed up by
केँचुआखोँड़ा earth worms.
(ଜିଆତଡ଼ା—ଅନ୍ୟତମ)

ଜିଆତଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ—ଜିଆଗଲା (ଦେଖ)
Jiā-tar̲dā Jiā-galā (See)

ଜିଆଦ—ଦେ. ବି—କ୍ଷୁଦ୍ର ମୃଗବିଶେଷ—
Jiāda A species of small deer.

ଜିଆଦା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜ୍ୟାଦତ୍=ଆଧିକ୍ୟ; ଅଧିକ; ବହୁତ)—
Jiādā ୧ । ଆଧିକ୍ୟ; ଅଧିକତା—1. Excess.
জিয়াদা ୨ । ବଳି ପଡ଼ିବା ଅଂଶ ବା ପଦାର୍ଥ—2. Surplus.
ज़ियादती
ज़ियादा; ज़ियादा ବିଣ. (ଫ. ଜ୍ୟାଦା=ଅଧିକ; ବହୁତ)—
୧ । ପ୍ରଚୁର—1. More than enough
୨ । ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ; ଅଧିକା—2 Excessive.
୩ । ଅଧିକ; ବହୁତ—3. Much; many; great.

ଜିଆନାଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଜିଆ (ଦେଖ)
Jiā-nār̲da Jiā (See)

ଜିଆପୁଚା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ପୁତ୍ରଂଜୀବ (ଦେଖ)
Jiā-putā Putramjība (See)

ଜିଆ ମାରିବା—ଦେ. ବି—ଗୋରୁଙ୍କ ଆଖିରୁ ପାଣି ବୋହିବା ରୋଗ—
Jiā māribā A cattle-disease causing watery discharge from the eyes.
[ଦ୍ର—ମନୁଷ୍ୟ ଲୁଣି ପାଣି କୁଳୁକୁଞ୍ଚା କରି ଗୋରୁ ଆଖିକୁ ଛାଡ଼ିଲେ ଏ ରୋଗ ଭଲ ହୁଏ ।]

ଜିଆଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଉପରୁ ସହଜରେ ପାଣି ଶୁଷି
Jiāl ନ ଯିବା (କ୍ଷେତ ବା କିଆରି)—(a field) From which water is not soaked up easily.

ଜିଉ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ସଂ. ଦ୍ୟୂତ)—ବିବାହ ସମୟରେ
Jiu ବରକନ୍ୟାଙ୍କର କଉଡ଼ି ଖେଳ; ଜୁଆ ଖେଳ—
The game of cowries (sea-shells) played by the bride and the bridegroom during marriage.
ବୈଦେ. ବି. (ହିବ୍ରୁ)—ୟୀହୁଦି (ଦେଖ)
Ȳihudi (See)
ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜୀବ)—ଜୀ (ଦେଖ)—Jī (See)

ଜିଉଁତିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଜିଉନ୍ତିଆ (ଦେଖ)
Jiun̐tiā Jiuntiā (See)

ଜିଉଦି—ବୈଦେ. ବି. (ହିବ୍ରୁ)—ୟୀହୁଦି (ଦେଖ)
Jiudi Ȳihudi (See)

ଜିଉନା—ପ୍ରାଦେ. (ଜଳେଶ୍ୱର) ବି. (ସଂ. ଜୀବନ)—ଧନ; ଅର୍ଥ—
Jiunā Money.

ଜିଉନ୍ତିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଜୀତାଷ୍ଟମୀ ବା ଜୀମୂତାଷ୍ଟମୀ;
Jiuntiā ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହିନ୍ଦି ଏହି ଶବ୍ଦ)—
ଜୀତାଷ୍ଟମୀ; ଆଶ୍ୱିନ କୃଷ୍ଣାଷ୍ଟମୀ ବ୍ରତ—
A religious vow observed on the 8th of the dark fortnight of Āświna.
। ଆଶ୍ୱିନ ଶୁକ୍ଳ ସପ୍ତମୀ ଦିନ (ଭାଇଜିଉନ୍ତିଆ) ଓ ଭାଦ୍ରବ ଶୁକ୍ଳ ଷଷ୍ଠୀ ଦିନ (ପୁଅଜିଉନ୍ତିଆ) ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନେ କରିବା ବ୍ରତ—2. A religious vow observed by women having brothers on the 7th day of the light fortnight of Āświna and by those having sons on the 6th day of the light fortnight of Bhādra.

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଟ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ଉଅ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଢ଼ୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଅ	ଞ	ଟ୍

[ବି—ପୁଅଙ୍କ ହିନ୍ଦୁଆ ପାଳିବା ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଏହି ବ୍ରତରେ ବେକରେ ଗୋଟିଏ ଗଣ୍ଠିଦିଆ ସୂତା (ରକ୍ଷା କବଚ) ପିନ୍ଧନ୍ତି, ଭାଦ୍ର ଶୁକ୍ଳ ଷଷ୍ଠୀରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନେ ଓଷା କରନ୍ତି ।]

୩ । ଉକ୍ତ ବ୍ରତ ପାଳନ କରି ବା ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ବେକରେ ଯେଉଁ ରକ୍ଷାକବଚ ପିନ୍ଧନ୍ତି—2 The sacred string worn round the neck by matrous observing the above vow.

ଜିଉଳ—ଦେ. ବି—୧ । ମାଗୁର ଆଦି ମାଛ—
Jiula — 1. Species of fish comprising the Magura kind; fishes of the miscellaneous species.
ଜିଓଲୀ, ଜିଓଲ

୨ । ଜିଅଲ ଗଛ; କାଣି ମୂଳାଗଛ—
2. Odina Wodier (tree).

ଜିଉଲି—ଦେ. ବି—ଜିଉଳ (ଦେଖ)
Jiuli — Jiula (See)

ଜିଓଗ୍ରାଫି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଭୂଗୋଳ ବିଦ୍ୟା—
Jiography — Geography.
ଜିଓଗ୍ରାଫୀ
जिओग्राफी

ଜିଓମେଟ୍ରି—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଜ୍ୟାମିତି—
Jiometri — Geometry.
জিওমেটী
जिओमेट्री

ଜିଓଲ—ଦେ. ବି—ଜିଉଳ (ଦେଖ)
Jiola — Jiula (See)

ଜିଓଲଜି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଭୂତତ୍ତ୍ୱ ବିଦ୍ୟା—
Jiolaji — Geology.
ଜିଓଲଜୀ
जिओलजी

ଜିକ୍‌ଜିକ୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚାକଚକ୍ୟ)—
Jik-jik — ଚାକଚକ୍ୟ—Brilliance.
চিকচিক — ଦେ. ବିଣ—ଜିକଜିକ; ଚକ୍‌ଚକ୍—
जगमग — Shining; brilliance.

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଚକଚକ ହୋଇ—Brilliantly.

ଜିକ—ଦେ. ବି—ଜିକ; ଚାକଚକ୍ୟ—
Jika — Brilliance.
চিকচিকানি
जगमगाहट

ଜିକର—ବୈଦେ. ବି. (ପା. ଜିକ୍ର=ଚର୍ଚ୍ଚା)—
Jikar — ୧ । ସୂଚନା—1. Indication.
जिकर — ୨ । ପ୍ରସଙ୍ଗ—2. Reference.

जिक्र — (ଯଥା—ଏହି ପୁସ୍ତକର ଆମ୍ଭେମାନେ ଏ ପୁସ୍ତକର ଜିକର ଲେଖାଯିବ ।)

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଜିଗର (ଦେଖ)
Jigara (See)

ଜିକିଜିକି—ଦେ. ବଣ ଓ କ୍ରି. ବିଣ—ଜିକ୍‌ଜିକ୍ (ଦେଖ)
Jiki-jiki — Jikjik (See)

ଜିଗମିଷା—ସଂ. ବି. (ଗମ୍ ଧାତୁ=ଯିବା+ଇଚ୍ଛା ଅର୍ଥରେ ସନ୍=ଜିଗମିଷ
Jigamishā — ଧାତୁ+ଭାବ ଅ+ଆ)—ଗମନେଚ୍ଛା; ଗମନ କରିବାର ଇଚ୍ଛା—Intention of going.

ଜିଗମିଷିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଜିଗମିଷ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା+କର୍ତ୍ତୃ
Jigamishita — ବା କର୍ମ୍ମ ଜିଗମିଷା+ସଞ୍ଜାତାର୍ଥେ. ଇତ)—
ଜିଗମିଷୁ (ଦେଖ)
Jigamishu (See)

ଜିଗମିଷୁ—ସଂ. ବିଣ. (ଗମ୍ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛା ଅର୍ଥରେ ସନ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)
Jigamishu — ଗମନେଚ୍ଛୁ; ଯିବାପାଇଁ ଇଚ୍ଛୁକ—Intent or bent upon going.

ଜିଗର—ବୈଦେ. ବି.—୧ । ପା. ଜିଗର୍=କଲିଜା; ମନ)—
Jigara — ନିର୍ବନ୍ଧାତିଶଯ୍ୟ—1. Importunity.
জিগর, জিগির — ୨ । ବାରମ୍ବାର ଅନୁରୋଧ—2. Repeated request or insistence.
जगर

୩ । ଜିଦ୍; ଜିଦ—3. Zid.
ନକାଣି ଉମସୁକଥା ସକାଶେ ଏତେ ଜିଗର କାହିଁକି ?
ଉପାସ୍ତଚରଣ. ସମାରଚନ ।

୪ । ବିଶେଷଭାବରେ ଉଲ୍ଲେଖ—4. Specific mention; mentioning a thing by giving stress on it.

୫ । ଜିକର (ଦେଖ)
5. Jikar (See)

ଜିଗର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ବାରମ୍ବାର ପ୍ରାର୍ଥନା, ଅନୁରୋଧ ବା
Jigara karibā — ଅଳି କରିବା; କୌଣସି କଥା ପାଇଁ ଜିଦ୍
জিগর করা, জিগরলগান — କରିବା—1. To insist on a thing; to importune.
जिगर करना

୨ । ବାରମ୍ବାର କଥା କହି ବିରକ୍ତ କରିବା—
2. To tease by incessant taking.

ଜିଗରଦସ୍ତ—ବୈଦେ. ବଣ. (ପା)—ଜିଗରଦାର (ଦେଖ)—
Jigara-dast — Jigara-dār (See)

ଜିଗରଦସ୍ତି—ଦେ. ବି.—ଜିଗରଦାରି (ଦେଖ)
Jigara-dasti — Jigara-dāri (See)

ଜିଗରଦାର—ବୈଦେ. ବଣ. (ପା. ଜିଗରଦାର୍)—୧ । ଜିଦ୍‌ଖୋର;
Jigara-dār — ଏକ ଗୁଆଁ, ଏକଜିଦିଆ—
जिगरदार; जिगरबाज — 1. Headstrong; perverse; importunate; pertinacious.
जगरदार

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ କିମ୍ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ କୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ଚିହ୍ନିତ ୨ ବା ୧ ସହିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌କହ ଦେଖିବେ

୨ । ବିରକ୍ତକାରୀ—2. Teasing.

ଜିଗରଦାର୍—ଦେ. ବି. (ଫା ଜିଗର୍‌ଦାର)—ଏକଜିଦିଆ ଖୋଇ—
Jigara-dāri   Headstrong nature.
জিগরদারী
जिगरदारी

ଜିଗରବାଜ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଜିଗର୍‌ବାଜ୍)—ଜିଗର୍‌ଦାର (ଦେଖ)
Jigara-bāj   Jigar-dār (See)
জিগরবাজ
जिगरबाज

ଜିଗରବାଜି—ଦେ. ବି.—ଜିଗରଦାର୍ (ଦେଖ)
Jigarabāji   Jigaradāri (See)
জিগরবাজি
जिगरबाजी

ଜିଗର୍ ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜିଗର କରିବା (ଦେଖ)
Jigara lagā(e)ibā   Jigara karibā (See)

ଜିଗରିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଜିଗରଦାର୍ (ଦେଖ)
Jigariā   Jigara-dār (See)

ଜିଗିର୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—ଜିଗର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jigir (etc)   Jigara etc (See)

ଜିଗୀଷା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଜି ଧାତୁ=ଜିଣିବା+ଇଚ୍ଛା ଅର୍ଥରେ ସନ୍ ଜିଗୀଷ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Jigishā
୧ । ଜୟ କରିବାର ଇଚ୍ଛା; ଜୟାଭିଲାଷ—
1. Wish to conquer; desire for conquering or excelling.
୨ । ଯୁଦ୍ଧପ୍ରିୟତା—2. Martial spirit; military ardour
୩ । ଉଦ୍ୟମ—3. Special effort; emulation.
୪ । ଉତ୍କର୍ଷ; ପ୍ରକର୍ଷ—4. Excellence.
୫ । ଉଚ୍ଚାଭିଳାଷ—5. Ambition.
୬ । ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା—6. Rivalry.

ଜିଗୀଷିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଜିଗୀଷା+ସଞ୍ଜାତ ଅର୍ଥରେ ଇତ)—
Jigishita   ଜିଗୀଷୁ (ଦେଖ)
Jigishu (See)

ଜିଗୀଷୁ—ସଂ. ବିଣ. (ଜି-ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—
Jigishu   ୧ । ଜୟୋତ୍ସୁକ; ଜୟ କରିବାର ଇଚ୍ଛାଯୁକ୍ତ—
1. Striving to conquer; desirous of conquering.
୨ । ଉଦ୍ୟମୀ; ଉଦ୍ୟମଶୀଳ—
2. Energetic; resourceful.
୩ । ଜୟଶୀଳ ବା ଉତ୍କର୍ଷଲାଭପାଇଁ ଇଚ୍ଛୁକ—
3. Having desire to excel; emulating.
୪ । ଉଚ୍ଚାଭିଳାଷୀ—4. Ambitious.
୫ । ଯୁଦ୍ଧପ୍ରିୟ—5. Martial.

ଜିଘତ୍ସା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଦ୍ ଧାତୁ+ଖାଇବା+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍= Jighatsā ଜିଘତ୍ସ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ,—୧ । ଭୋଜନେଚ୍ଛା—
1. Wish or desire for eating.
୨ । କ୍ଷୁଧା 2. Hunger; appetite.
୩ । ଚେଷ୍ଟା—3. Striving for.

ଜିଘତ୍ସିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଜିଘତ୍ସା+ସଞ୍ଜାତାର୍ଥେ ଇତ)—
Jighatsita   ୧ । ବୁଭୁକ୍ଷୁ; ଭୋଜନେଚ୍ଛୁ—
1. Desirous of eating.
୨ । କ୍ଷୁଧିତ—2. Hungry

ଜିଘତ୍ସୁ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଦ୍ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—
Jighatsu   ଜିଘତ୍ସିତ (ଦେଖ)
Jighatsita (See)

ଜିଘାଂସ—ଦେ. ବି. (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ଜିଘାଂସା)—ଜିଘାଂସା (ଦେଖ)
Jighāmsa   Jighāmsā (See)

ନିର୍ଲୋଭୀ ସେ ପରମହଂସ
ତାହାଙ୍କୁ ନ କର ଜିଘାଂସ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଜିଘାଂସା—ସଂ ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ହନ୍ ଧାତୁ=ବଧ କରିବା+ଇଚ୍ଛାଅର୍ଥରେ ସନ୍
Jighāmsā   =ଜିଘାଂସ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
୧ । ହନନେଚ୍ଛା; ବଧ କରିବାର ଇଚ୍ଛା—
1. A desire to kill or injure.
୨ । ବଧ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା—2. Endeavour to kill.
୩ । ଶତ୍ରୁତା—3. Enmity.
୪ । ପ୍ରତିହିଂସା—4. Malice; revenge; rancour.

ଜିଘାଂସାବୃତ୍ତି—ସଂ. ବି (ଜିଘାଂସା+ବୃତ୍ତି)—ଜୀବହତ୍ୟା କାର୍ଯ୍ୟ; ଜୀବହିଂସା—
Jighāmsā-brutti   Killing animals; habitual desire to take life or kill animals.

ଜିଘାଂସିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଜିଘାଂସା+ସଞ୍ଜାତ ଅର୍ଥରେ ଇତ)—
Jighāmsita   ଜିଘାଂସୁ (ଦେଖ)
(ଜିଘାଂସିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)   Jighāmsu (See)
୨ । (ଜିଘାଂସ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—ଯାହାକୁ ମାରି ପକାଇବାକୁ ଅନ୍ୟ ଲୋକ ଚେଷ୍ଟା ବା ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ—
2. Sought to be killed or injured.

ଜିଘାଂସିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜିଘାଂସା=ଶତ୍ରୁତା; ପ୍ରତିହିଂସା)—
Jighāmsibā   ୧ । ଛିଙ୍ଗାସିବା; ତାଚ୍ଛଲ୍ୟପୂର୍ବକ ଗାଳିଦେବା—
তুচ্ছতাচ্ছিল্য করা   1. To rebuke; to taunt.
नक बढ़ाना
୨ । ଘୃଣାପ୍ରକାଶପୂର୍ବକ ଗାଳିଦେବା—
2. To rebuke with contempt.
୩ । ବାରମ୍ବାର ଗାଳିଦେବା—
3. To rebuke repeatedly.

ˎ	ଇ	ଉ	ର୍,ର୍ବ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଡ଼ୟ	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଯେ୍	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଵ	ନ୍ତ

୪ । ଉପହାସ କରିବା—
4. To sneer at; to deride.

ଜିଘାଂସୁ—ସଂ. ବିଣ (ହନ୍ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—
Jighāmsu ୧ । ହନନେଚ୍ଛୁ—1. Desirous of killing.
୨ । ହିଂସାପରାୟଣ—2. Malicious; revengeful.

ଜିଘୃକ୍ଷା—ସଂ. ବିଣ (ଗ୍ରହ ଧାତୁ=ଗ୍ରହଣ କରିବା+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍=
Jighṛukshā ଜିଘୃକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ ଆ)—
୧ । ଗ୍ରହଣ କରିବାର ଇଚ୍ଛା—
1. A desire for taking.
୨ । ଲୋଭ—2 Greediness; avarice.

ଜିଘୃକ୍ଷିତ—ସଂ. ବିଣ (ଗ୍ରହ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍=ଜିଘୃକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+
Jighṛukshita କର୍ତ୍ତୃ. ତ; କିମ୍ବା ଜିଘୃକ୍ଷା+ସଞ୍ଜାତାର୍ଥେ. ଇତ)—
ଗ୍ରହଣେଚ୍ଛୁ—Desirous of taking (something); avaricious.

ଜିଘୃକ୍ଷୁ—ସଂ. ବିଣ (ଗ୍ରହ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—
Jighṛukshu ଜିଘୃକ୍ଷିତ (ଦେଖ)
Jighṛukshita (See).

ଜିଘ୍ନସେନୀ—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଯାଜ୍ଞସେନୀ)—ଦ୍ରୌପଦୀ—
Jighna-senī Draupadī; the wife of the 5 Pāṇḍaba-brothers.

ଜିଘ୍ର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଘ୍ରା ଧାତୁ=ଗନ୍ଧ ଗ୍ରହଣକରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Jighra ୧ । ଘ୍ରାଣକାରୀ—1. Smelling.
(ଜିଘ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ସନ୍ଦେହକାରୀ—2. Suspecting.
୩ । ଅନୁମାନକାରୀ—3. Guessing; conjecturing.

ଜିଘ୍ରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜିଘ୍ର)—ବାସିବା—To smell.
Jighribā
ଦେଖା ନୁଖ ଜିଘ୍ରଇ ଅଦର—ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଜିଙ୍କ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଜିଙ୍କ୍, Zinc.)—
Jiṅk ଦସ୍ତା ଧାତୁ—Zinc.
ज़िंक [ଦ୍ର- ଇଂରାଜିର 'Z' ଜେଡ୍ ଅକ୍ଷରର ଉଚ୍ଚାରଣର ସମାନ
जिङ्क ଉଚ୍ଚାରଣ ଯୁକ୍ତ ଅକ୍ଷର ଓଡ଼ିଆ ବା ସଂସ୍କୃତରେ ନ ଥିବାରୁ Z ଅକ୍ଷରକୁ ଓଡ଼ିଆରେ 'ଜ' ଅକ୍ଷର ଲେଖି ଚଳାଇବାକୁ ହୁଏ ।]

ଜିଙ୍ଗଣୀ—ସଂ. ବି.—ଜିଅଳ ୧ (ଦେଖ)
Jiṅganī Jiaḷa (See)
(ଜିଙ୍ଗିଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜିଙ୍ଗୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଜିଙ୍ଗ=ଗମନ; ଜି ଧାତୁ=ଜୟକରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ;
Jiṅgī ଯେ ସମସ୍ତ ଲତାଗୁଲ୍ମଙ୍କୁ ଜୟ କରେ)—
ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା (ଦେଖ)
Mañjishthā (See)

ଜିଜିଆ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଜିଜ୍ୟା)—ମୁସଲମାନ୍ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ଅମଳରେ
Jijiā ଭାରତବର୍ଷର ଅମୁସଲମାନ ପ୍ରଜାଙ୍କଠାରୁ ଆଦାୟ କରାଯିବା
जिजिया କର ବା ଟିକସ—A poll-tax or capitation-tax
जिज़िया levied from non-Mahomedans or infidels by the Mahomedan emperors of India.
[ଦ୍ର—ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ଆକବର ଏହି ପ୍ରଥା ଉଠାଇ ଦେଇଥିଲେ, ମାତ୍ର ଆଉରଙ୍ଗଜେବ ପୁଣି ଏହା ଚଳାଇ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଅପ୍ରିୟ ହୋଇଥିଲେ ।]

ଜିଜୀବିଷା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜୀବ୍ ଧାତୁ=ବଞ୍ଚିବା+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍
Jijībishā =ଜିଜୀବିଷ୍ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ଆ)—
୧ । ଜୀଇଁ ରହିବାର ଇଚ୍ଛା—
1. A desire for living.
୨ । ଜୀବନ ପ୍ରତି ମାୟା—2. Love of life.

ଜିଜୀବିଷୁ—ସଂ ବିଣ. (ଜୀବ୍ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ. ସନ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—
Jijībishu ୧ । ବଞ୍ଚି ରହିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ—1 Desirous of living.
୨ । ଦୀର୍ଘଜୀବନକାମୀ—2 Desiring a long life.

ଜିଜ୍ଞାସ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ. (ଜ୍ଞା ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ. ସନ୍)—
Jijñās (root) ୧ । ଜାଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବା—
1. To wish to know.
୨ । ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବା—
2. To wish to enquire.

ଜିଜ୍ଞାସକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜ୍ଞା ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ. ସନ୍+କର୍ତ୍ତୃ.
Jijñāsaka ଅକ)—୧ । ଯେ କୌଣସି ବିଷୟ ଜାଣିବାକୁ
(ଜିଜ୍ଞାସିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଇଚ୍ଛୁକ ହୋଇ ପ୍ରଶ୍ନ କରେ—
1. Desirous of knowing anything; inquisitive.
୨ । ପ୍ରଶ୍ନକାରୀ—
2. One who questions; interrogating.

ଜିଜ୍ଞାସନ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ଞା ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ. ସନ୍+ଭାବ. ଅନ)—
Jijñāsana ୧ । ପ୍ରଶ୍ନକରଣ—1. Questioning.
୨ । ଅନୁସନ୍ଧାନ—2. Enquiry; investigation.

ଜିଜ୍ଞାସନୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଜିଜ୍ଞାସ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—
Jijñāsanīya ଜିଜ୍ଞାସ୍ୟ (ଦେଖ)—Jijñāsya (See)

ଜିଜ୍ଞାସମାନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. [ଜ୍ଞା ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ. ସନ୍+କର୍ତ୍ତୃ.
Jijñāsamāna ଅନ (ଶାନଚ)]—
(ଜିଜ୍ଞାସମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ଜିଜ୍ଞାସୁ; ଯେ ପ୍ରଶ୍ନ କରୁଅଛି—
1. Questioning or enquiring about.
୨ । ଅନୁସନ୍ଧିତ୍ସୁ—2. Inquisitive.

ଜିଜ୍ଞାସା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜ୍ଞା ଧାତୁ=ଜାଣିବା+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ. ସନ୍
Jijñāsā +ଭାବ. ଅ+ଆ)—

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦନ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ୟାନ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞାନ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଜିଜ୍ଞାସିତ } ବିଣ
ଜିଜ୍ଞାସ୍ୟ
ଜିଜ୍ଞାସମାନ୍ୟ

୧ । ଜାଣିବାର ଇଚ୍ଛା— 1. A desire for knowledge.
୨ । ଅନୁସନ୍ଧାନ— 2. Search; investigation.
୩ । ପ୍ରଶ୍ନ—3. Question; query.
୪ । ପରୀକ୍ଷା; ପରୀକ୍ଷା— 4. Test; examination.
୫ । ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବାର ଇଚ୍ଛା— 5. Inquisitiveness.
୬ । କୌତୂହଳ—6. Curiosity.

ଜିଜ୍ଞାସା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପ୍ରଶ୍ନ କରିବା; ପଚାରିବା—
Jijnāsā karibā — 1. To ask; to question.
ଜିଜ୍ଞାସା କରା — ୨ । ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା—
जिज्ञासा करना — 2. To investigate; to enquire.

ଜିଜ୍ଞାସାବାଦ—ସଂ. ବି. (ଜିଜ୍ଞାସା + ବଦ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—ଜିଜ୍ଞାସା
Jijnāsā-bāda — ଓ ବାର୍ତ୍ତା; ସମ୍ବାଦ ଦାନ ଓ ଗ୍ରହଣ; ଆଳାପ—
Exchange of news; question and answer; series of interrogatories and replies.

ଜିଜ୍ଞାସାର୍ହ—ସଂ. ବିଣ. (ଉପପଦ ତତ୍, ଜିଜ୍ଞାସା + ଅର୍ହ)—
Jijnāsārha — ୧ । ଜିଜ୍ଞାସାର ଯୋଗ୍ୟ (ବିଷୟ)—1. (matter) Worth asking about or enquiring after.
୨ । ପ୍ରଶ୍ନ କରିବାର ଉପଯୁକ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)— 2. (person) Fit to be questioned or asked

ଜିଜ୍ଞାସିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଜ୍ଞା ଧାତୁ + ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ. ସନ୍ = ଜିଜ୍ଞାସ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—
Jijnāsita
୧ । ଯାହାକୁ ପ୍ରଶ୍ନ କରାଯାଏ— 1. (a person) Questioned; asked.
୨ । ଯେଉଁ ବିଷୟରେ ପ୍ରଶ୍ନ କରାଯାଏ—2. (a matter) Enquired after; sought after.

ଜିଜ୍ଞାସିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. (ସଂ. ଜିଜ୍ଞାସ୍ ଧାତୁ)—ଜିଜ୍ଞାସା କରିବା;
Jijnāsibā — ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା—To enquire.
জিজ্ঞাসা — ଫଳ ଜିଜ୍ଞାସିଲେ ନୃପ ସ୍ୱପ୍ନବନ୍ତ ବୃନ୍ଦେ ଭଲାଇ—
जिज्ञासना — ରଘୁନାଥ, ନଳଦମୟନ୍ତୀ ।

ଜିଜ୍ଞାସୁ—ସଂ. ବିଣ. (ଜ୍ଞା ଧାତୁ + ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍ + କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)
Jijnāsu — ୧ । ଜିଜ୍ଞାସାକାରୀ; ପ୍ରଶ୍ନକାରୀ— 1. Inquisitive; enquiring.
୨ । ଜାଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ ବା ଅଭିଳାଷୀ— 2. Desirous of knowing; wishing to know.
୩ । ମୁମୁକ୍ଷୁ; ଅପ୍ରମୁକ୍ତି କାମନାରେ ତତ୍ତ୍ୱଜିଜ୍ଞାସୁ — 3. Desirous of getting absolution; inquisitive after the truth of salvation.

ଜିଜ୍ଞାସ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଜ୍ଞା ଧାତୁ + ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍ = ଜିଜ୍ଞାସ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ ଯ)—
Jijnāsya
୧ । ଜିଜ୍ଞାସାର ବିଷୟୀଭୂତ— 1. Subject of question.
୨ । ପ୍ରଶ୍ନର ଯୋଗ୍ୟ; ଅନୁସନ୍ଧେୟ— 2. Fit to be questioned or enquired into; worthy of investigation.
୩ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପଚାରିବା ଉଚିତ— 3. (person) Fit who asked questions.

ଜିଜ୍ଞାସ୍ୟମାନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜ୍ଞା ଧାତୁ + ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍ + କର୍ମ. ଆନ)-
Jijnāsyamāna — ୧ । ଯାହା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପ୍ରଶ୍ନ ବା ଅନୁସନ୍ଧାନ କରାଯାଉଅଛି —1. Subject of enquiry.
(ଜିଜ୍ଞାସ୍ୟମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ଯେଉଁ ବିଷୟରେ ଅନୁସନ୍ଧାନ ଚାଲୁଅଛି— 2. The subject-matter under enquiry; which is being enquired about.

ଜିଞ୍ଜର୍ ବିଅର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଅଦାରସ ମିଶିଥିବା ପାନୀୟବିଶେଷ-
Jinjar biar — Ginger beer.
জিংজর বিয়ার
जिंजर बियार

ଜିଞ୍ଜରେଡ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଅଦାରସ ମିଶା ପାନୀୟବିଶେଷ—
Jinjareḍ — Gingerade.
জিংজবেড়
जिंजरेड्
(ଜିଞ୍ଜରେଟ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜିଞ୍ଜିର (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଜଞ୍ଜିର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jinjira (etc) — Janjira etc. (See)

ଜିଞ୍ଜିରା (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଜଞ୍ଜିର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jinjirā (etc) — Janjira etc. (See)

ଜିଞ୍ଜିରି (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଜଞ୍ଜିର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jinjiri (etc) — Janjira etc. (See)

ଜିଡ଼—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଟୀ)—ପ୍ଲକ୍ଷ ବୃକ୍ଷ; ବଟ ଜାତୀୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Jirḍa — The waved leafed fig tree.
পাকুড়
पाकर

ଜିଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବିଣ—ଛିଡ଼ା; ଦଣ୍ଡାୟମାନ—
Jirḍā — Standing.

ଜିଣ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜି ଧାତୁ; ପ୍ରା. ଜିଣ ଧାତୁ = ଜୟ କରିବା; ସ ଜିତ)—ଜୟଲାଭ—Victory.
Jiṇa
জিত — (ଯଥା—ବୀର ପୁରୁଷର ଜୀବନରେ ହାର ଜିଣ ସଦା-
जीत — ସର୍ବଦା ଲାଗି ରହିଛି ।)
(ହାର — ବିପରୀତ)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଙ	ଦୃ

ଜିଣନ୍ତା—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଜେତା)—
Jinantā ଜେତା; ଯେ ଜୟଲାଭ କରେ—
জেতা Winning, victorious
जीतनेवाला

ତୃଷ୍ଣା କରୁଥିଲେ ମୋତେ ଜିଣନ୍ତା କୋହିବେ ତୋତେ
ଯୁବତୀ ସବାଙ୍କୁ ମୃତ୍ୟୁ ହେବ ତୋହର ।
ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।

ଜିଣା—ଦେ. ବି. (ଜି ଧାତୁ; ପ୍ରା. ଜିଣ ଧାତୁ)—
Jiṇā ୧ । ଯୁଦ୍ଧରେ ଜୟ—1. Victory.
জিতা, জেতা ୨ । ଖେଳରେ ଜୟଲାଭ—
जीतना, जीत 2. Winning in a game.
(ବିପରୀତ—ହାର) ୩ । ଜୟଲାଭର ଫଳରେ କୌଣସି ବସ୍ତୁର ପ୍ରାପ୍ତି-
3. Aquisition of a thing by conquest.

ଦେ. ବିଣ—୧ । ଜୟକାରୀ; ଜୟୀ—
1. Victorious; winning.
ଅହାଲାଦ ଗୁଣରେ ତାକୁ ସେ ଜିଣା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୨ । ଜୟଲବ୍ଧ; ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥକୁ ଅନ୍ୟଠାରୁ ଜୟ କରି ଅଣାଯାଇ ଥାଏ—2. Got as a result of conquest.
୩ । ଜିତ; ଯାହାକୁ ଜୟ କରାଯାଇ ଥାଏ—
3 Won; conquered.
୪ । ପରାଜିତ—4. Vanquished.
୫ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ—5. Chief; prominent.
ତୃଷ୍ଣା ସୁତ ନାରଦ ଋଷିଙ୍କରେ ଜିଣା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଜିଣା(ଣେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଜି ଧାତୁ; ଜିଣିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—
Jiṇā(ṇe)ibā ୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଜୟୀ କରାଇବା—
জিতান, জেতান 1. To cause a person to gain victory.
जीतवाना
୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଜୟୀ ହେବାର ଉପାୟ ବା ସୁବିଧା କରିଦେବା—2. To put a person in the way of conquering.

ଜିଣା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ପଦ୍ୟ)—ଜିଣିବା (ଦେଖ)
Jiṇā karibā Jiṇibā (See)
ଯେଉଁମାନେ କରେ ଅଛନ୍ତି ଧରି ବୀଣା
ଗାଉଛନ୍ତି କୋକିଳର ସ୍ୱର କରି ଜିଣା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଜିଣାଜିଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜି ଧାତୁ)—
Jiṇājiṇi ୧ । ବହୁବାର ଜିତିବା ବା ଜୟଲାଭ—
জিতাজিতি 1. Repeated victories.
୨ । ଦୁଇ ପକ୍ଷ ଯୁଦ୍ଧ କଲା ବେଳେ କେବେ ଥର ଏକ ପକ୍ଷ ଜିତିବା ଓ କେବେ ଥର ଅପର ପକ୍ଷ ଜିତିବା—
2. Alternate victories and defeats.
୩ । ଜୟଲାଭ; ଜିତିବା—3 Victory.

ଜିଣାଣ—ଗ୍ରା. ବି. (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ଜି ଧାତୁ)—ଜୟ; ଜୟଲାଭ—
Jiṇāṇa Victory.

ଜିଣା ପଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜୟ ଓ ପକ୍ଷ)—
Jiṇā paṭa ୧ । ଯୁଦ୍ଧ କରୁଥିବା ବା ଖେଳୁଥିବା ଦୁଇ ବିପକ୍ଷ ଦଳ
জেতা পক্ষ ମଧ୍ୟରୁ ଜେତା ପକ୍ଷର ଜୟ କରିବାର ସୁଯୋଗ;
जितना पक्ष ଜିତାପଟ—1. Good luck of the party which wins in a game or a fight.
୨ । ଯୁଦ୍ଧ ବା ଖେଳରେ ଜୟ ଲାଭ କରିବା ପକ୍ଷ—
2. Winning party in a game or a fight.

ଜିଣିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜି ଧାତୁ; ପ୍ରା. ଜିଣ ଧାତୁ)—
Jiṇibā ୧ । (ଶତ୍ରୁକୁ) ଜୟ କରିବା—1. To conquer;
জিতা to vanquish an enemy.
जीतना ୨ । (ବିପକ୍ଷ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଦଳକୁ) ପରାସ୍ତ କରିବା—
2. To beat one's adversary.
୩ । ଜିତିବା; ଜୟ ଲାଭ ଦ୍ୱାରା ପାଇବା—3. To win something as a result of victory or conquest.
୪ । ଅତିକ୍ରମ କରିବା; ଲଙ୍ଘନ କରିବା; ପାର ହେବା—
4. To overcome; to cross; to pass over (e.g. a sea, a danger.)
୫ । ବଳିବା; ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ହେବା; ଉତ୍କୃଷ୍ଟତର ହେବା—
5. To exceed; to excel.
ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ କମଳ ଜିଣି ସୁନ୍ଦର ବଦନ । ମଧୁସୂଦନ. ବାଳରାମାୟଣ ।

ଜିତ୍—ସଂ. ବିଣ. (ଜି ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ଯେ ଜୟ କରି ଥାଏ—
Jit Victorious, one who has vanquished another.
[ଦ୍ର—ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ; ଯଥା—
ଶତ୍ରୁଜିତ୍, ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ୍, ବିଶ୍ୱଜିତ୍;
জিত ଦେ. ବି.—ଜୟ; ଜୟଲାଭ—Victory; winning.
जीत [ଯଥା—ହାରିଜିତ୍ କାହାରିକୁ ଛାଡ଼ି ନାହିଁ ।]
(ହାର—ବିପରୀତ)

ଜିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଜି ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—୧ । ପରାଜିତ; ଯାହାକୁ ଅନ୍ୟ
Jita ବ୍ୟକ୍ତି ଜିତିଛି—1. Vanquished; conquered; subdued.
୨ । ଜୟଲବ୍ଧ—2. Won; acquired by conquest.
ଦ୍ରୁପଦ ଝିଅ ଜିତ ହୋଇବେ କେସନେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।
୩ । ସ୍ୱାୟତ୍ତୀକୃତ—3. Brought under full control.

ଜିତକାଶି—ସଂ. ବି.—ମୁଠା କରି ଯାଇଥିବା କରତଳ—
Jitakāśi The doubled fist (M. W.)

ଜିତକାଶୀ—ସଂ. ବିଣ.—(ଜିତ+କାଶ୍ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା+ଇନ୍;
Jita-kāśī ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ଜୟଶୀଳ; ବିଜୟୀ—
1. Victorious.
ଜିତକାଶୀ ହେବାକୁ ଭୀମ ମହାମଲ୍ଲ,
ଗରଜନ କରୁଅଛନ୍ତି ଶୁଣ ଇନ୍ଦ୍ର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।
୨ । ଗର୍ବିତ—2. Proud.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ନାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

ଜିତକ୍ରୋଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜିତ+କ୍ରୋଧ)—ଯେ କ୍ରୋଧ ବା
Jitakrodha ରାଗକୁ ସଂଯତ କରିଅଛି; ଶାନ୍ତପ୍ରକୃତିକ; ସହିଷ୍ଣୁ; କ୍ଷମାଶୀଳ—One who has subdued one's anger; one who succeeds in checking an
(ଜିତକ୍ରୋଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) outburst of passionate anger; patient; forbearing; of a forgiving disposition.

ଜିତମନ୍ୟୁ—ସଂ. ବିଣ.—ଜିତକ୍ରୋଧ (ଦେଖ)
Jita-manyu Jita-krodha (See)

ଜିତଶତ୍ରୁ—ସଂ ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜିତ+ଶତ୍ରୁ)—ଶତ୍ରୁଜୟକାରୀ—
Jita-śatru One who has vanquished one's foes.

ଜିତା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଜି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀକୁ
Jitā ପରାଜୟ କରି ଯାଇ ଅଛି; ପରାଜିତା—
जेता Vanquished (female).
जीतार ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଜେତା)—ଜୟୀ; ଜୟଯୁକ୍ତ—
Victorious; winning.

ଗୋବିନ୍ଦ ଉତ୍ତର ସେ ଜିତା, ଖଣ୍ଡିବେ ଗୋପପୁର ଚିନ୍ତା ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

जित ଦେ. ବି—ଜୟ, ଜିଣା—
जीत Victory.

ଜିତାଇ—ଗ୍ରା. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବି.—ଜୟ; ଜିଣା—
Jitāi Victory.
जित ଓଲଟ ପାଦ ଅସିନ ଯାହାର,
जीत ଜିତା ନେଥିବ ଜିତାଇ ତାହାର । ପ୍ରାଚୀ. ପଦବେ ଗୀତା ।

ଜିତା ତେଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—'ଜିଣିବା'ର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Jitā(te)ibā ଜିଣାଇବା (ଦେଖ)
Jiṇāibā (See)

ଜିତାକ୍ଷର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ(ବହୁବ୍ରୀହି;ଜିତ+ଅକ୍ଷର)—ପଠନରେ ସୁପଟୁ—
Jitākshara Skilled or expert in reading.
(ଜିତାକ୍ଷରା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜିତାତ୍ମତ୍ୱ—ସଂ. ବି. (ଜିତାତ୍ମନ୍+ଭାବ. ତ୍ୱ)—ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟତା—
Jitātmatwa Self-control.

ଜିତାତ୍ମା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଜିତ+ଆତ୍ମନ୍)—ଯେ ମନକୁ ଜୟ
Jitātmā କରି ଅଛି; ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ; ସଂଯତେନ୍ଦ୍ରିୟ—
Of subdued passions; self-controlling; stoical.

ଜିତା ପଟ—ଦେ. ବି.—ଜିଣା ପଟ (ଦେଖ) ।
Jitā pata Jiṇā paṭa (See)

ଜିତାପଣ—ଦେ. ବି.—ଜୟଶୀଳତା—
Jitā-paṇa Victoriousness.

କନ୍ଦର୍ପ ଦର୍ପହର ଦର୍ପଣ ଝଳ ସାର ସୁନ୍ଦର ଜିତାପଣ ଚନ୍ଦ୍ର ।
ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ ।

ଜିତାମିତ୍ର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜିତ+ଅମିତ୍ର)—
Jitāmitra ୧ । ଜିତଶତ୍ରୁ; ଯେ ଶତ୍ରୁଙ୍କୁ ପରାଜୟ କରିଅଛି—
(ଜିତାମିତ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ) One who has subdued his enemies.
୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. The God Bishṇu.

ଜିତାରି—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଜିତାମିତ୍ର (ଦେଖ)
Jitāri Jitāmitra (See)
ସଂ. ବି.—ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କର ଏକ ନାମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
A name of the Buddha

ଜିତାଷ୍ଟମୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଆଶ୍ୱିନମାସର କୃଷ୍ଣପକ୍ଷର ଅଷ୍ଟମୀ; ଜୀମୂତାଷ୍ଟମୀ;
Jitāshṭami ଦୁତିବାହନ ପୂଜା—The 8th day of the dark fortnight of the month of Āświna.
[ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ଶରତ୍‌କାଳୀନ ଦୁର୍ଗୋତ୍ସବ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ; ଦୁତିବାହନ ବା ଜୀମୂତବାହନ ପୂଜା ମଧ୍ୟ ହୁଏ । ଏହାର ଅନ୍ୟ ନାମ ମୂଳାଷ୍ଟମୀ । ଏଦିନ ପୁତ୍ରବତୀ କାମିନୀମାନେ ସନ୍ତାନଙ୍କ ମଙ୍ଗଳ କାମନାରେ ଗଳାରେ ରକ୍ଷୀ ବାନ୍ଧନ୍ତି ।]

ଜିତାହବ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜିତ+ଆହବ)—ଯୁଦ୍ଧରେ ଜୟୀ—
Jitāhaba Victorious in war.

ଜିତାହାର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜିତ+ଆହାର)—
Jitāhāra ୧ । ଖାଦ୍ୟବିଷୟରେ ମିତାଚାରୀ; ସଂଯତାହାରୀ—
(ଜିତାହାରା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Abstinent; abstemious.
୨ । ଯେ କ୍ଷୁଧାକୁ ଜୟ କରିଅଛି—
2. Of subdued appetite.

ଜିତି—ସଂ. ବି. (ଜି ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—ବିଜୟ; ଜୟଲାଭ—
Jiti Victory.

ଜିତିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜି ଧାତୁ)—
Jitibā ୧ । ଜିଣିବା; ଜୟଲାଭ କରିବା—
जिता 1. To win; to gain victory.
जितना
ତୁହି ଯେ ଜଗତ ଜିତିବେ
ତବତ ତୋତେ ଜିତେ ଜିବେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୨ । ପରାସ୍ତ କରିବା—
2. To conquer; to overcome.
୩ । ଟପିବା; ବଳିଯିବା; ଅତିକ୍ରମ କରିବା—
3 To surpass; to exceed.
(ଯଥା—ଭାରତରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଇନ୍ ଅନୁଯାୟୀ ବାଳିକା ୧୨ ବର୍ଷରୁ ଜିତିଲେ ସହବାସ ପାଇଁ ସମ୍ମତି ଦେଇ ପାରେ—ଉତ୍କଳସେବକ ।)
୪ । ଅନ୍ୟଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ହେବା—4. To excel.

ଜିତୁମ—ସଂ. ବି. (ଗ୍ରୀକ୍ ଭାଷା; ତୁଳ. ସଂ. ଯୁଗ୍ମ) (ଜ୍ୟୋତିଷ)—
Jituma ମିଥୁନରାଶି—The Gemini (a sign of the zodiac) (Apte).
[ଦ୍ର—ଜ୍ୟୋତିଷର ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ଶବ୍ଦ ଗ୍ରୀକ୍‌ଭାଷାରୁ ସଂସ୍କୃତକୁ ଆସିଅଛି ।]

୧	ି	ଓ	ର,ହ୍ର	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇପ୍ସ	ଈଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ପ୍ଟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ର

ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜିତ+ଇନ୍ଦ୍ରିୟ)—
Jitendriya ଯେ କାମକ୍ରୋଧାଦିରିପୁମାନଙ୍କୁ ବଶୀଭୂତ କରିଅଛି—
(ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Continent; self-controlling; of
ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟତା } ବି subdued passions; one who has his
ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟତ୍ୱ } passions under control; stoical.
[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର କୌଣସି ବିଷୟ ଦେଖିଲେ, ଶୁଣିଲେ, ଖାଇଲେ, ଛୁଇଁଲେ ବା ଶୁଙ୍ଘିଲେ ହର୍ଷ ବା ବିଷାଦ ହୁଏ ନାହିଁ, ମନୁସଂହିତା ଅନୁସାରେ ତାଙ୍କୁ ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ ବୋଲାଯାଏ ।]
ସଂ. ବି—ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ; ତପସ୍ୱୀ—An ascetic.

ଜିତୁମ—ସଂ. ବି—୧ । ଜିତୁମ (ଦେଖ)
Jittama 1. Jituma (See)
୨ । ଜୟଶୀଳ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—Victorious.

ଜିତ୍ୱର—ସଂ. ବି. (ଜି ଧାତୁ+ଶୀଳାର୍ଥରେ ବର; ତ ଆଗମ)—
Jitwara ଜୟଶୀଳ; ବିଜୟୀ—Victorious.
(ଜିତ୍ୱରୀ; ଜିତ୍ୱରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜିତ୍ୱରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜିତ୍ୱର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ବାରାଣସୀ; କାଶୀ—
Jitwari Benares.
ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଜିତ୍ୱରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Jitwara

ଜିତ୍ମ—ସଂ. ବି—ଜିତୁମ (ଦେଖ)
Jitma Jituma (See)

ଜିତ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଜି ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ଜେୟ; ଜୟଯୋଗ୍ୟ—
Jitya Conquerable; fit to be subdued.
ସଂ. ବି—ବଡ଼ ଲଙ୍ଗଳ (ହି ଶବ୍ଦସାଗର)—
A big plough.

ଜିତ୍ୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଜିତ୍ୟ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Jityā ୧ । ଲଙ୍ଗଳର ଫାଳ; ଲଙ୍ଗଳଲୁହା—
1. Plough-share.
୨ । ହେଙ୍ଗୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Asafœtida.

ଜିଦ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—୧ । ଝୋଁକ୍; ଜିଗର—
Jid 1. Zid; obstinacy.
জেদ ୨ । ନିର୍ବନ୍ଧ; ହଠ—2 Importunity; pertinacity.
जिद्; हठ ୩ । ଆଗ୍ରହାତିଶଯ୍ୟ—3. Insistence.
୪ । ଖେଳରେ ରଖାଯିବା ବାଜି; ଜିଦ—
4. Wager in a game of hazards.
[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜିଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ଚଳନ୍ତି ।]

ଜିଦ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବିଷୟ ପାଇଁ ଜିଗର କରିବା; ହଠ
Jid karibā କରିବା—To importune; to insist on a
জেদকরা thing,
जिद् पकड़ना; जिदियाना
(ଜିଦ୍ ଧରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜିଦ୍‌ଖୋର୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା)—ଏକଗୁଆଁ; ଜିଗରିଆ; ଯେ ଆପଣ
Jid-khor କଥା ବଜାୟ ରଖିବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟର ଉପଦେଶ ବା
জেদখোর; জেদ্‌বাজ ଯୁକ୍ତିକୁ ମାନେ ନାହିଁ—Headstrong;
जिद्खोर; जिद्बाज perverse; importunate; pertinacious.
(ଜିଦେଇ, ଜିଦ୍‌ଖୋରଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଜିଦ୍‌ଖୋରୀ—ବି)

ଜିଦ୍‌ଖୋରିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଜିଦ୍‌ଖୋର୍)—
Jid-khoriā ଜିଦ୍‌ଖୋର୍ (ଦେଖ)
Jid-khor (See)

ଜିଦ୍‌ଦାର୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା)—ଜିଦ୍‌ଖୋର୍ (ଦେଖ)
Jid-dār Jid-khor (See)
(ଜିଦ୍‌ଦାରୀ—ବି)

ଜିଦ୍‌ବାଜ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା)—ଜିଦ୍‌ଖୋର୍ (ଦେଖ)
Jid-bāj Jid-khor (See)

ଜିଦ୍ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜିଦି ମାରିବା (ଦେଖ)
Jid māribā Jidi māribā (See)

ଜିଦାଜିଦ୍—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଜିଦାଜିଦି (ଦେଖ)
Jidājid Jidājidi (See)

ଜିଦାଜିଦି—ଦେ. ବି—୧ । ଦୁଇଜଣ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ପରସ୍ପର କଥା ରକ୍ଷା
Jidājidi କରିବା ପାଇଁ ଜିଦି ମରାମରି ହେବା—
জেদাজেদি 1. Betting; hazarding for each other's
हाड़ाहोड़ी proposition (e. g. in gambling); mutual staking.
୨ । ପ୍ରତିଯୋଗିତା—
2. Rivalry; emulation.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ପ୍ରତିଯୋଗୀ—1. Emulating.
୨ । ଜିଦି ମରାମରି ହେବା ବ୍ୟକ୍ତି—
2. Betting; staking mutually.

ଜିଦି (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି—ଜିଦ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jidi (etc) Jid etc. (See)

ଜିଦିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଜିଦ୍ଦୀ)—ଜିଦ୍‌ଖୋର (ଦେଖ)
Jidiā Jid-khor (See)
জেদী
जिद्दि

ଜିଦି ମରାମରି—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଜିଦାଜିଦି (ଦେଖ)
Jidi marāmari Jidājidi (See)
୨ । ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଆସ୍ପର୍ଦ୍ଧା ପ୍ରଦର୍ଶନପୂର୍ବକ ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରିବା—2. Emulating.

ଜିଦିସ—ଦେ. ବି. (ଫା. ଜୀନ୍‌ପୋଶ୍)—
Jidisa ଘୋଡ଼ାର ସାଜବିଶେଷ; ଜିନ ଉପରେ ପକାଯିବା
जीनपोष ଆସ୍ତରଣ—A kind of saddle; a covering for the saddle.

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୃଢ଼ିତ ୧ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚଢ଼ିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଁଟୋ'କୁ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ସାଜିଲେ ସବଂ ସୁଆର ଜିନ ଜନ୍ଦସ ଗଲ ମେଶ ଦଉଡ଼ ଗୃହଦମା କଢ଼ଥିଲ ।
ବ୍ରଜନାଥ- ସମରତରଙ୍ଗ ।

ଜିନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜୀନ୍)—
Jin ୧ । ଘୋଡ଼ା ପିଠିରେ ବସିବା ପାଇଁ ପକାଇବା ଚମସିନ;
ଜିନ ଅଶ୍ୱ ପୃଷ୍ଠର ଚର୍ମାସନ—1. Saddle.
जीन

୨ । (ଆ. ଜୀନ୍) ଭୂତ—2. Spirit; ghost.

୩ । ପ୍ରେତ; ଦୈତ୍ୟ—3 Demon; goblin

୪ । (ଇଂ. Jean, ଯୀନ) ମୋଟା ଓ ଘନବୁଣା ସୂତା ଲୁଗା- 4. A thick woven cotton cloth; twilled cotton cloth.

[ଦ୍ର—ଏହି ଲୁଗା ବୁଣିବା ପାଇଁ ୪।୫ ଟା ବଅସୂତା ଓ ଝାଁପ ଆବଶ୍ୟକ ।]

ଜିନ୍ ଉଦ୍ଧାରଣ—ଦେ. ବି—ମୁସଲମାନ ରାଜାଙ୍କ ଅମଳରେ ପ୍ରଦତ୍ତ
Jin uddhārana ନିଷ୍କର ଭୂବୃତ୍ତିବିଶେଷ— A class of revenue-free tenure created during the Mahomedan rule.

[ଦ୍ର—ସମ୍ଭବତଃ ରାଜଦରବାରରେ କାହାକୁ ଲାଗିଥିବା ଜିନ ବା ଭୂତକୁ ଛଡ଼ାଇଥିବା ଯୋଗୁଁ ଗୁଣିଆକୁ ପୁରସ୍କାର ସ୍ୱରୂପ ଏ ଜମି ଦିଆ ଯାଇଥିଲା ।]

ଜିନ୍‌କର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜୀନ୍‌ଗର୍)—ଜିନ୍‌ଗର୍ (ଦେଖ)
Jin-kar Jin-gar (See)

ଜିନ୍‌ଗର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜୀନ୍‌ଗର୍)—
Jin-gar ଘୋଡ଼ାର ଜିନ୍ ତିଆର କରିବା ଜାତିବିଶେଷ— A caste which manufactures saddlery from leather.

ଜିନ୍‌ଦିଗ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଜିନ୍ଦଗୀ)—
Jin-dig (etc) ଜିନ୍ଦଗୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Jind-gi etc. (See)

ହଜୁରଙ୍କ ଖାନା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ହବେ ଖାଇଛ
ଜିନ୍‌ଦିଗ୍ ଭର ସେ ଇଅଦ କରୁଥିବ । ଫକୀରମୋହନ- ଛ ମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଜିନ୍‌ପୋଷ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଘୋଡ଼ାର ଜିନ ଉପରେ ପକାଯିବା
Jin-posh ଆସ୍ତରଣ—Saddle-cloth; a covering for
ଜିନପୋଷ the saddle.
जीनपोश

ଜିନ୍‌ବାଡ଼ି—ଦେ. ବି—କାଠରେ ଛିଦ୍ର କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଭଅଁରକୁ
Jin-bārdi ବୁଲାଇବା ସକାଶେ ଦଉଡ଼ି ଲାଗିଥିବା ଯଷ୍ଟି; କମାଣି—
ଜିନବାଡ଼ି A bow attached with a string to bore holes into wood with the gimlet.

ଜିନ୍‌ସବାର୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଜୀନ୍+ସଵାର୍=ଆରୋହୀ)—
Jin-sabār ଘୋଡ଼ା ପିଠିରେ ଜିନ୍ ପକାଇ ଘୋଡ଼ା ଚଢ଼ିବା
ଜିନସବାର (ବ୍ୟକ୍ତି)—(a person) Riding on a
जिनसवार saddled horse.
ଜିନସୱାର } ଅନ୍ୟରୂପ
ଜିନ୍‌ସଉଆର }

ଜିନ୍‌ସବାରି—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଜୀନ୍+ସଵାର୍=ଯାନାରୋହଣ)—
Jin-sabāri ଚଢ଼ିବାର ଯୋଗ୍ୟ (ଘୋଡ଼ା); (ଅର୍ଥାତ୍
ଜିନସବାରୀ ଯେଉଁ ଘୋଡ଼ା ଉପରେ ମନୁଷ୍ୟ ଚଢ଼ନ୍ତି
जीनसवारी ଏବଂ ଯେ ବଗିରେ ଲାଗେ ନାହିଁ)—
ଜିନ୍‌ସୱାରି } ଅନ୍ୟରୂପ (a horse) Used for riding
ଜିନ୍‌ସଉଆରି } only; going in the saddle only.

ବି—ଘୋଡ଼ା ଉପରେ ଜିନ୍ ପକାଇ ଚଢ଼ିବା—. Riding on a saddled horse.

ଜିନ—ସଂ. ବି. (ଜି ଧାତୁ = ଜୟ କରିବା; ଭବଃ ପ୍ରଭାବରେ ଜଗତ ଜୟ
Jina କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ନ)—

୧ । ବୁଦ୍ଧଦେବ—1. Buddha.

୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. Bishnu.

୩ । ବୌଦ୍ଧମତ ପ୍ରଚାରକ ମୁନି – 3. A Buddhist missionary.

୪ । ଅର୍ହତ; ବୌଦ୍ଧ ବା ଜୈନ ଋଷି— 4. A Buddhist or Jaina saint.

ସଂ. ବିଣ—୧ । ଜୟଶୀଳ— 1. Victorious; triumphant.

୨ । ଅତି ବୃଦ୍ଧ—2. Very old.

ଜିନତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଶୋଭା; ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—
Jinat Beauty; grace.
ଶୋଭା
जनत

ଜିନା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ଅ. (ଫା ଜିଂଦା = ଜୀବିତ; ଭୁଲ ହି.
Jinā ଜିଂଦା)—

୧ । ଜୀଇଁ ଥାଉଁ ଥାଉଁ—1. While living.

୨ । ଜୀବିତକାଳ ମଧ୍ୟରେ— 2. During one's lifetime.

ଜିନାକାରି—ବୈଦେ. ବି. ପୁଂ. (ଫା. ଜୀନା = ବ୍ୟଭିଚାର)—ପରସ୍ତ୍ରୀ-
Jinākāri ଗମନ; ବ୍ୟଭିଚାର—Adultery.
ଜିନାକାରୀ
जीनाकारी

(ଜିନାଖାରି; ଜିନାକାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜିନିଆ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ ଜିନିଆ; Jinnia)—ବିଦେଶୀ ପୁଷ୍ପ-
Jinia ଶାକବିଶେଷ - Zinnia Elegans.
ଜିନିୟା [ଦ୍ର—ଏଗଛ ବର୍ଷେ ମାତ୍ର ବଞ୍ଚି ରହେ । ଏହାର ଫୁଲ
जिनिया ଭୁଟୁମ ବା ଗେଣ୍ଡୁ ଫୁଲ ପରି । ଆଧୁନିକ ସଉଖୀନ୍‌ମାନଙ୍କ ଉଦ୍ୟାନରେ ଏହା ଦେଖାଯାଏ ।]

ଜିନିକି (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜିନ୍ଦଗୀ)—
Jiniki (etc) ଜିନ୍ଦକି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
(ଜିନକି—ଅନ୍ୟରୂପ) Jind-ki etc (See)

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଋଅ	ଧ୍ବ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ବାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ନ

ଜିନିପୋକ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ଦ୍ର. ଜୋନାକି)—
Jini-poka ଖଦ୍ୟୋତ; ଜୁଳୁଜୁଳିଆ ପୋକ—Fire-fly.

ଜିନିସ – ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜିନ୍‌ସ୍; ଜିଂସ୍)—ବସ୍ତୁ; ଦ୍ରବ୍ୟ; ପଦାର୍ଥ;
Jinisa ଚିଜ—Thing; article.
জিনিস
जिनिस, जिंस

ଜିନିସପତ୍ର—ଦେ. ବି. (ବହୁବଚନ; ଫା. ଜିନ୍‌ସ୍+ଅନର୍ଥକ ସହଚର
Jinisa-patra ପତ୍ର; ତୁଳନାକର; କ'ଗଜପତ୍ର)—
জিনিসপত্র ୧ । ଦ୍ରବ୍ୟାଦିସମୂହ—1. Goods; things.
माल, चीजबस्त ୨ । ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟସମୂହ—
(ଜିନିସ ପତ୍ରର—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Merchandise.
୩ । ପର୍ଯ୍ୟଟକ ବା ଯାତ୍ରୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଥିବା ପଦାର୍ଥସମୂହ—
3. Articles and luggages; traveller's baggage.
୪ । ଘରର ଉପକରଣସମୂହ; ଘରଚରଣୀ ବସ୍ତୁମାନ—
4. Furniture of a house; house-hold articles.

ଜିନିସପାତି—ଦେ. ବି—ଜିନିସପତ୍ର (ଦେଖ)
Jinisa-pāti Jinisapatra (See)

ଜିନିସାତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ବହୁବଚନ) (ଫା. ଜିନ୍‌ସାତ୍)—
Jinisāt ଜିନିସପତ୍ର (ଦେଖ)—
Jinisapatra (See)

ବିଲାତ ଜିନିସାତ୍ ସହିତ ରୂପ ନାମଧେୟ ପଦାର୍ଥବିଶେଷ
ଏ ଦେଶକୁ ନୂଆ ଆମଦାନି ହୋଇଅଛି—ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ

ଜିନ୍ଦକି (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ଜିନ୍ଦଗି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jind-ki (etc) Jind-gi etc (See).

ଜିନ୍ଦଗି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜିନ୍ଦଗୀ)—୧ । ଜୀବନ—
Jind-gi 1. Life.
জীবন; জীন্দগি ୨ । ଜୀବନକାଳ—
ज़िंदगी 1. Lifetime.
(ଜିନ୍ଦିକ, ଜିନ୍ଦକ, ଜିନ୍ଦଗି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜିନ୍ଦଗିଭର—ବୈଦେ. ଅ. (ଫା. ଜିନ୍ଦଗୀଭର୍)—୧ । ଜୀବନକାଳ ମଧ୍ୟରେ—
Jindgi-bhar 1. During the lifetime.
জিন্দগিভর ୨ । ଜୀବଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—2. As long as one lives;
ज़िन्दगीभर throughout one's life; for life.

ଜିନ୍ଦଗିଭରି—ବୈଦେ. ଅ. (ଫା)—ଜିନ୍ଦକିଭର (ଦେଖ)
Jindgi-bhari Jindki-bhar (See)

ଜିନ୍ଦିକ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜିନ୍ଦଗୀ) —
Jindik (etc) ଜିନ୍ଦଗି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
(ଜିନ୍ଦକ, ଜିନ୍ଦଗ୍, ଜିନ୍ଦଗି—ଅନ୍ୟରୂପ) Jind-gi etc (See)

ଜିବ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ଜିହ୍ବା)—ଜିଭ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jiba (etc) Jibha etc (See)

ଜିବାଜିବ—ସଂ. ବି—ଚକୋର ପକ୍ଷୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
Jibājiba Chakora bird (See)

ଜିବି—ଦେ. ବି—ଜିଭି (ଦେଖ)
Jibi Jibhi (See)

ଜିବିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜିହ୍ବା)—ଜିହ୍ବା ଆକୃତିର ଗଜା ବା ମିଷ୍ଟାନ୍ନ
Jibiā ବିଶେଷ—A kind of sweetmeat (consisting of
জিবাগজা thin strips) fried in ghee.
जीभा

ଜିବେଇ—ଦେ. ବି—ଜିବିଆ (ଦେଖ)
Jibei Jibiā (See)

ଜିବ୍ରା—ବୈଦେ. ବି. (ଅଫ୍ରିକା ଦେଶଭାଷାରୁ ଆନୀତ ଶବ୍ଦ; ଇଂ. ଜେବ୍ରା)—
Jibrā ଘୋଟକ ଓ ଗର୍ଦ୍ଦଭଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ ବନ୍ୟଜନ୍ତୁବିଶେଷ—
জেব্রা The Zebra.
ज़ीब्रा [ଦ୍ର—ଏହା ଅଫ୍ରିକାରେ ଦେଖାଯାଏ । ଏହାର ହଳଦିଆ ଦେହରେ କଳା ଡୋରି ବା ପଟା ପଡ଼ିଥାଏ । ଏହା ଗୋଷ୍ଠିଏ ଦ୍ରୁତଗାମୀ ପଶୁ ।]

ଜିଭ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଜିହ୍ବା)—ଜିଭ—
Jibh The tongue.

ଜିଭ୍‌କୁରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଜିଭଛେଲା (ଦେଖ)
Jibh-kurā Jibha-chhelā (See)

ଜିଭ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜିହ୍ବା)—୧ । ଜିହ୍ବା—1. The tongue.
Jibha ୨ । କଲମ ଓ ନିବ୍ ଆଦିର ଜିହ୍ବାଆକାରର ଅଗ୍ରଭାଗ—
ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ— 2 Tongue-like tip of a nib or pen.
ଜିହ୍ବା; ରସଜ୍ଞା; ରସନା; ରସାଳ; ରସିକା;
ସ୍ବାଦୁସ୍ରବା; ରସଲା; ରସ୍ଫାଳ; ଲଳନା
জিব; জিভ
जीभ

ଜିଭଅଗରେ ଥିବା—ଦେ. କ୍ରି. ୧ । (କୌଣସି ବିଷୟ ବା ଗ୍ରନ୍ଥ)—
Jibha-agare thibā କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଉତ୍ତମରୂପେ କଣ୍ଠସ୍ଥ
जिह्वाग्रहोना ହୋଇଥିବା—1. (a matter) To have been fully mastered or committed to memory (so as to be recited whenever required); to be at the tip of one's tongue.
(ଯଥା—ସେ ବହିଟାଯାକ ମୋ ଜିଭ ଅଗରେ ଅଛି ।)
୨ । (କୌଣସି ବିଷୟ ବା ନାମ)—ଖୁବ ଜଣା ଥାଇ ଯୁବା କଥା ପଡ଼ିଲା ବେଳେ ସ୍ମରଣପଥରେ ନ ପଡ଼ିବା ବା ନ ପଇଟିବା—2. (a matter or a name) To be very familiar to a person but which he is unable to recall when it is required to be mentioned.

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ସ୍ଥାନରେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଦ୍ୱାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ଶବ୍ଦ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଡ଼' ଦେଖିବେ।

(ଯଥା— ଅମୁକ ଲୋକର ନାମ ମୋ ଜିଭ ଅଗରେ ଅଛି, କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ପଡ଼ୁନାହିଁ ।)

ଜିଭ କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୁଖଗହ୍ୱରରୁ ଜିହ୍ୱାକୁ ବାହାରକୁ ବାହାର କରିବା—1. To draw out one's tongue.
Jibha kārdhibā
ଜିଭ କାଢ଼ା
जीभ निकालना

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅଚେତ ହେବା—2. (figurative) To become senseless.

ଜିଭ କାମୁଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅଜାଣତରେ ଜିଭର ଅଗକୁ ଦାନ୍ତରେ କ୍ଷତ କରିବା—1. To bite the tip of the tongue unintentionally with the teeth.
Jibha kāmurdibā
দাঁতে; জিবকাটা
दाँतसे जीभकाटना

୨ । ଲଜ୍ଜା ବା ବିସ୍ମୟରେ କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ ବା ମ୍ରିୟମାଣ ହେବା—2. To bite one's tongue as a sign of shame or astonishment.

ଜିଭ ଚିରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦାନ୍ତକାଠିର ଫାଳ ବା ଧାତୁର ସରୁ ପତଳା ପାତଦ୍ୱାରା ଜିଭରୁ ଛଉଆ ଚାଞ୍ଛି ସଫା କରିବା—To scrape off dirt from the tongue while brushing the teeth.
Jibha chiribā
জিব ছোলা
जीभछीलना

ଜିଭଛେଲା—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ସରୁ ଧାତୁର ପାତଦ୍ୱାରା ଦାନ୍ତ ଘଷିବା ସମୟରେ ଜିଭରୁ ଛଉଆ ଚାଞ୍ଛି ବାହାର କରାଯାଏ—1. Tongue-scraper.
Jibha-chhelā
জিবছোলা
जीभ छीला; जीभी

୨ । ଦାନ୍ତକାଠିର ଫାଳ ବା ସରୁପାତଆ ବା ଜିଭଛେଲାଦ୍ୱାରା ଜିଭରୁ ଛଉଆ ସଫା କରିବା କର୍ମ—2. Scraping off of the dirt from the tongue.
(ଜିଭଚିରା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜିଭ ଛେଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜିଭ ଚିରିବା (ଦେଖ)
Jibha chhelibā Jibha chiribā (See)

ଜିଭନାଳଗୁ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଜିହ୍ୱାଲାଳସା)—ଖାଦ୍ୟପ୍ରତି ଲାଳସା; ସ୍ୱାଦଲୋଲୁପତା—Hankering after dainties.
Jibha-nālachā
জিভলালচ
जीबलालच; चटोरपन

ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ଜିହ୍ୱଲ)—ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରତି ଅତ୍ୟଧିକ ଲାଳସାଯୁକ୍ତ; ସ୍ୱାଦଲୋଲୁପ—Hankering after dainties or particular articles of food.
জিভলালচে
चटोरा; जभला
(ଜିଭନାଳସ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜିଭନାଳଚିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଜିଭନାଳଗୁ (ଦେଖ)
Jibha-nālachiā Jibha-nālachā (See)
(ଜିଭନାଳଚିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଜିଭନାଳଚେଇ; ଜିଭନାଳଚେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜିଭରେ ଘା—ଦେ. ବି.—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ୧ । କଥା କହି ନ ପାରିବା—1. Inability to speak or use the tongue.
Jibhare ghā
जिभे घा

୨ । ଜିହ୍ୱାରେ ହୋଇଥିବା କ୍ଷତ; ଗୁଣ୍ଡା—2. Sores on the tongue.

ଜିଭରେ ହାଡ଼ ହେବା—ଦେ. ବି.—ମିଥ୍ୟା କଥା କହିବା ପାଇଁ ସାହସ ହେବା—Having the courage to tell a lie.
Jibhare hārda hebā

(ଯଥା—ମତେ ମିଥ୍ୟାବାଦୀ ବୋଲି କହିବାକୁ କାହା ଜିଭରେ ହାଡ଼ ହେଲାଣି ?)

ଜିଭ ଲଡ଼ବଡ଼—ଦେ. ବି.—ପେଟୁପଣ—Gluttony.
Jibha lardabarda
লালচা
चटोरपन

ଜିଭ ଲଡ଼ବଡ଼ ହେବା—ଦେ. ବି—୧ । କୌଣସି ଗୋପନୀୟ ବିଷୟ ପ୍ରକାଶ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଅଥୟ ହେବା—1. Being impatient to divulge or speak out a secret or a forbidden thing.
Jibha lardabarda hebā
জিব চোকান
जिभ हीलना

୨ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଖାଇବା ନିମନ୍ତେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲୋଲୁପ ବା ଲାଳାୟିତ ହେବା—2. Hankering after a dainty food.

ଜିଭ ଲଡ଼ବଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ପେଟୁପଣ—Gluttony.
Jibha lardabardiā
चटोरपन
(ଜିଭ ଲୁଡ଼ୁବୁଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ ବିଣ.—ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରତି ଲୋଲୁପ ବା ଲାଳାୟିତ—Hankering after dainty food; gluttonous.
লালচে
चटोरा
(ଜିଭ ଲଡ଼ବଡ଼ୀ, ଜିଭ ଲଡ଼ବଡ଼େଇ—ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)

ଜିଭ ଲଡ଼ବଡ଼ିଆ ଖୋଇ—ଦେ. ବି.—ଅତିରିକ୍ତ ଭୋଜନଲାଳସା; ଆହାରଲୋଲୁପତା—Gluttony.
Jibha lardabardiā khoi
লালচা
चटोरपन

ଜିଭ ଲହକା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଲୋଲଜିହ୍ୱ)—ଯାହାର ଜିଭ ସବୁବେଳେ ପଦାରେ ଝୁଲୁଥାଏ—Having the tongue thrust forward beyond the mouth.
Jibha lahakā

ଜିଭ ଲହଲହ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ପଦାକୁ କାଢ଼ି ଜିଭକୁ ଇତସ୍ତତଃ ଚାଳିତ କରିବା—1. To wag the tongue.
Jibha lahalaha karibā
জিভ দোলান
जीभ बढ़ाना

ଜିଭଲାଳଗୁ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଜିଭନାଳଗୁ (ଦେଖ)
Jibha-lālachā Jibha-nālachā (See)
(ଜିଭଲାଳସା; ଜିଭଲାଳଗୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିହ୍ନିତ ବେଙ୍ଗଳ ଉପରେ ଘା, ଶିର ପଛ ବେଙ୍ଗଳ ପୂର୍ବ ମା—ତଗ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଖ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଅ	ଊ	ଣ୍ଣ
୧	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

ଜିଭଲାଳଚଥା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଜିଭନାଳଚଥା (ଦେଖ)
Jibha-lālachiā Jibha-nālachiā (See)
(ଜିଭ ଲାଳଚଥା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଜିଭ ଲାଳଚେଇ } ସ୍ତ୍ରୀ
ଜିଭ ଲାଳଚେଇ

ଜିଭ ଲୁଡ଼ୁବୁଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—
Jibha lurduburdiā ଜିଭ ଲଡ଼ବଡ଼ିଆ (ଦେଖ)
Jibha lardabardiā (See)
ଜିଭ ଲୁଡ଼ବୁଡ଼ୀ } ସ୍ତ୍ରୀ
ଜିଭ ଲଡ଼ବଡ଼େଇ

ଜିଭ ଲୁଡ଼ୁବୁଡ଼ୁ—ଦେ. ବି—ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରତି ଆସକ୍ତି; ପେଟପ୍ରଣ—
Jibha lurduburdu Gluttony.

ଜିଭ ଲେଉଟିବା—ଦେ କ୍ରି—୧ । ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ପାରିବା—
Jibha leutibā 1. To be able to pronounce a word.
जीभ खुला (ଯଥା—ଇଂରେଜି ଶବ୍ଦମାନ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବାକୁ
जीभ खोलना ସେ ପିଲାର ଜିଭ ଲେଉଟୁ ନାହିଁ ।)
୨ । କହି ପାରିବା—
2. To be able to speak out.
ନାହିଁ କରିବାକୁ କି ଜିଭ ଲେଉଟିବ ?—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଜିଭ ସିଲା(ଲେ)ଇ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରକାଶ ନ
Jibha silā (le) i karibā କରି ଚୁପ୍ ରହିବା—1. To keep
জিভ সেলাই করা silent over a thing.
जीभ बंद करना ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କୌଣସି କଥା ପ୍ରକାଶ
କରିବାକୁ ଅନୁମତି ନ ଦେବା—2. Not to allow a
person to speak out a thing

ଜିଭ ହୁଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅକଥ୍ୟ କଥା କହିବା—To speak or
Jibha hurdibā utter a thing which should not
জিভ কবনা be uttered.

ଜିଭା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଶଗଡ଼ଦଣ୍ଡାରେ ଲାଗିଥିବା ଆଟ
Jibhā ସାହା (ଫଳ)—The cross-bar at the front or
pointed end of a bullock-cart

ଜିଭି—ଦେ. ବି—ଜିଭଛେଲା—
Jibhi 1. Tongue-scraper.
জীভী ୨ । ଜିଭ ଆକାରର ଗଜା—2. A kind of sweet-
जीभी meat shaped like the tongue.

ଜିମ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ଖାଇବା; ଭୋଜନ କରିବା—
Jim (root) To eat.

ଜିମ୍‌ଖାଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଜମିଖାଡ଼ି (ଦେଖ)
Jim-khārdi Jimikhārdi (See)

ଜିମ୍‌ଖାନା—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ ଜିମ୍ ଓ ଫା. ଖାନା)—ସାଧାରଣଙ୍କର
Jim-khānā ବ୍ୟାୟାମ ଅଭ୍ୟାସ ଓ ଖେଳ କରିବାର ସୁବିଧାଜନକ
জীমখানা ସ୍ଥାନ; ଯାଗାଘର—Gymkhana.
जामखाना

ଜିମ୍‌ନାଷ୍ଟିକ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜିମନାଷ୍ଟିକ୍ସ୍)—
Jim-nāshtik ୧ । ବଳିଷ୍ଠ ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗିବିଶିଷ୍ଟ କାଷ୍ଠାଦି ନିର୍ମିତ ଯନ୍ତ୍ରାଦି
জিমনাষ্টিক ସାହାଯ୍ୟରେ କରାଯିବା ବ୍ୟାୟାମ—
जिमनास्टिक 1. Physical exercise.
୨ । କୌଶଳପୂର୍ଣ୍ଣ ମଲ୍ଲବିଦ୍ୟା—2. Gymnastics.

ଜିମା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଜିମ୍ମା=ଦାୟିତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିଜ୍ଞା)—
Jimā ୧ । ନ୍ୟାସ; ଜିମ୍ମା—
জিম্মা 1. Custody; charge; care; trust.
जिम्मा ୨ । ଅଧିକାର; ଅଧିକାର—2. Control.
(ଜିମ୍ମା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ଦାୟିତ୍ୱ; ଜବାବଦେହି—
3. Responsibility.
୪ । କାର୍ଯ୍ୟର ଭାର—4. Charge of some matter.
ଅ—ମାରଫତେ—Through; per (as in 'per bearer').

ଜିମା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟରେ
Jimā karibā ନ୍ୟସ୍ତ କରିବା—To commit a thing to
জিম্মা করা; জিম্মা দেওয়া the custody of a person.
जिम्मा करना

ଜିମାଣି—ଦେ. ବି—ଜିମିଖାଡ଼ି (ଦେଖ)
Jimāni Jimikhārdi (See)

ଜିମାଦାର—ବୈଦେ. ବିଣ. ଓ ବି (ଫା. ଜିମ୍ମାଦାର; ଜିମ୍ମାବାର)—
Jimā-dāra ୧ । ସଂରକ୍ଷଣକର୍ତ୍ତା; ଯାହା ନିକଟରେ କୌଣସି
জিম্মাদার ବସ୍ତୁ ଗଚ୍ଛିତ ଥାଏ—1. Trustee; custodian.
जिम्मेदार, जिम्मादार ୨ । କୌଣସି ବିଷୟ ପାଇଁ ଦାୟୀ—
2. Responsible for any matter.

ଜିମା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜିମା କରିବା (ଦେଖ)
Jimā debā Jimā karibā (See)

ଜିମାନାମା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜିମ୍ମାନାମେହ୍)—କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ
Jimā-nāmā କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟରେ ଗଚ୍ଛିତ ରଖିବାର
জিম্মানামা ଦଲିଲ୍‌ଲିପି—Trust deed; a deed indi-
जिम्मानामा cating receipt of a thing entrusted to
a person.

ଜିମା ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଆପଣା ଅଧିକାର ବା
Jimā nebā ଦାୟିତ୍ୱରେ ରଖିବାକୁ ନେବା—
জিম্মা লওয়া 1. To take a thing into one's custody
जिम्मा लेना or charge.
୨ । କୌଣସି ବିଷୟର ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିବା—
2 To take upon one's self the responsibi-
lity for a matter.

ଜିମା ରଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟରେ
Jimā rakhibā କିଛିକାଳ ପାଇଁ ନ୍ୟସ୍ତ ରଖିବା—
জিম্মা রাখা; জিম্মায় রাখা To keep a thing in the custody
जिमा देना or charge of a person.

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଜମିଆଁ—ବୈଦେ. ବ. (ଅ)—ମୁସଲମାନ ରାଜାମାନଙ୍କ ଅମଳରେ
Jimiāñ ଅମୁସଲମାନଙ୍କଠାରୁ ଆଦାୟ ହେବା ଜିଜିଆ ପରି ଏକପ୍ରକାର ଶୁଳ୍କ —A poll-tax levied from non-mahomedans.

ଜିମିଖାଡ଼ି—ଦେ. ବ—ଚୋରୀ ଜାତୀୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷ; ଜିମେଇ—
Jimikhāṛdi A kind of small fresh-water-fish.
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ମଧୁର ପାଣିରେ ରହନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଦେହ ୪।୫ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ, ଦେହରେ ଛୋଟ ଛୋଟ କାତି ଥାଏ ଓ ଦୁଇ କଡ଼ ପାଖେ ଦୁଇଟି ଲମ୍ବ ନାଳ ବା କଳା ଡୋର (ରେଖା) ଥାଏ ।]

ଜିମେଇ—ଦେ. ବ—ଜିମିଖାଡ଼ି (ଦେଖ)
Jimei Jimikhāṛdi (See)
(ଜମେଇଖାଡ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜିର୍‌ଗା—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ଜାରଗାହ୍)—ମୁସଲମାନଙ୍କ ଜାତୀୟ ବା
Jir-gā ରାଜନୈତିକ ସମ୍ମିଳନୀ—A social or political
जिरगा conference of the Mahomedans inhabi-
जिरगा ting the N. W. Frontier provinces of India.
[ଦ୍ର—କାବୁଲ ଓ ଭାରତର ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ ସୀମାନ୍ତବାସୀ ଅଫ୍ରିଦୀ ଆଦି ଜାତିମାନେ ଜିରଗା ବସାଇ ରାଜନୈତିକ ସମସ୍ୟାମାନ ଆଲୋଚନା କରନ୍ତି ।]

ଜିରନ୍ଦାଜ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜିରନ୍‌ଦାଜ୍)—ହୁକା ବସାଯିବା
Jirandāj ବୈଠକର ମୁହଁରେ ଯେଉଁ ଚିତ୍ରିତ ବସ୍ତ୍ରଖଣ୍ଡ ଘୋଡ଼ାଇ
जिरन्दाज ଦିଆଯାଏ—An ornamental cover for the
जिरनदाज hooka-stand.

ଜିରା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜୀରକ)—ଜୀରା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jirā (etc) Jīrā etc (See)

ଜିରାଇତ୍—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବୈଦେ. ବି (ଅ. ଜରାଇତ୍
Jirā-it =କୃଷିକର୍ମ; ଭୁଲ. ହି. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଜିରାୟତ୍)—
୧ । କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ଚାଷ କରିବା ନିମନ୍ତେ ରଇତକୁ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ଜମିଦାରଙ୍କ ନିଜଚାଷ ଜମି—
1. Zirayet land; zamindar's private land leased out temporarily to a royat.
୨ । ଚାଷଜମି; ଅବାଦ ହୋଇଥିବା ଜମି—
2. Arable land.

ଜିରାଇତି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବି— ଜିରାଇତ୍ (ଦେଖ)
Jirā-iti Jirā-it (See)

ଜିରାଫ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ଜରାଫ୍‌ରୁ ଯୋନଦେଶୀୟ ଭାଷାରେ ବ୍ୟବ-
Jirāph ହୃତ ଶବ୍ଦ ଜାରାଫାରୁ ଇଂ. ଜିରାଫ୍; Giraffe)—ଦୀର୍ଘାକାର
जिराफ चतुष्पदविशेष—The Giraffe.
जिरफा [ଦ୍ର—ଏହା ଆଫ୍ରିକାଦେଶୀୟ ଚତୁଷ୍ପଦ । ଓଟର ବେକ ଓ ଗୋଡ଼ ଅପେକ୍ଷା ଏହାର ବେକ ଓ ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବ । ଏହାର ପଛ ଗୋଡ଼ ଆଗ ଗୋଡ଼ର ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ଗୁଣ ଲମ୍ବ । ଏହାର ଦୁଇଟି ଶିଙ୍ଘ ଅଛି; ଏହାର ପଦ, ପୁଚ୍ଛ, ଗଳା, କର୍ଣ୍ଣ ଓ ଜିହ୍ୱା ଦୀର୍ଘ । ଏହାର ଆଖି ମୁହଁ ଉପରକୁ ପଦାକୁ ବାହାରି ଥାଏ । ଏ ମୁହଁକୁ ନ ବୁଲାଇ କେବଳ ଆଖିକୁ ପଛଆଡ଼କୁ ଫେରାଇ ଚାହିଁ ପାରେ । ଏ ପାଦରୁ ଜିଭକୁ ୧୭ଇଞ୍ଚ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାହାରକୁ କାଢ଼ିପାରେ । ଏ ମରୁପ୍ରଦେଶରେ ବିଚରଣ କରେ ଓ ଏହାର ଲମ୍ବ ବେକ ଯୋଗୁଁ ଏ ସେହି ପ୍ରଦେଶରେ ଜନ୍ମିବା ଡେଙ୍ଗା ତାଳ, ଖଜୁରି ଓ କଣ୍ଟା ଗଛରୁ ପତ୍ର ଆଦି ମୁହଁ ଦ୍ୱାରା ଛିଣ୍ଡାଇ ଆଣି ଖାଏ । ଏହାର ଦେହ ଚିତ୍ରମୃଗ ପରି ଈଷତ୍ ହଳଦିଆ ଲୋମରେ ଆବୃତ ଓ ତହିଁରେ ଛିଟିଛିଟି ଧଳା ଦାଗମାନ ଥାଏ । ଏମାନେ ଦଳ ବାନ୍ଧି ରହନ୍ତି । ଏହା ଗୋଡ଼ରେ ଖୁରା ଅଛି ।]

ଜିରାୟତ୍—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବ—
Jirā-yat ଜିରାଇତ୍ (ଦେଖ)
Jirā-it (See)

ଜିରାୟତି—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବ—
Jirā-yati ଜିରାଇତ୍ (ଦେଖ)
Jirā-it (See)

ଜିରାଳି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ମହୁରାଳି (ମାଛ) (ଦେଖ)
Jirāli Mahurāli (fish) (See)

ଜିରେଇତି—ଗ୍ରା. ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବ—
Jire-iti ଜିରାଇତ୍ (ଦେଖ)
Jirā-it (See)

ଜିରେଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) କି. (ଭୁଲ. ବ. ଜିରାନ)—
Jireibā ଖାଇ ସାରି ଟିକିଏ ବିଶ୍ରାମ ନେବା—
To rest a while after meals.

ଜିରେଇ ଶିଆଳି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଜୀରକ+ଶାଳି; ଏହା ଜୀରା ପରି
Jirei siāli ଛୋଟ ଥିବାରୁ)—ଏକପ୍ରକାର ସରୁ ଶାରଦ ଧାନ—
जिरिया A kind of fine winter-paddy.

ଜିରେଫ୍— ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଜିରାଫ୍ (ଦେଖ)
Jiref Jirāf (See)

ଜିଲ୍—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଝିଲ୍ଲୀ; ଭୁଲ. ଫା. ଜୀର୍)—
Jil ୧ । ବେହେଲାରୁ ବାହାରୁଥିବା ୪ ଗୋଟି ସ୍ୱର ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ;
जिल କେଁକେଁଆ ସ୍ୱର—1. Shrill note of the
जील violin.
୨ । ବେହେଲାର ତୀକ୍ଷ୍ଣ ସ୍ୱରବିଶିଷ୍ଟ ତାର ବା ତନ୍ତ୍ରୀ—
2. The treble string of a violin.
[ଦ୍ର—ବେହେଲାର ୪ଗୋଟି ତାରରୁ ୪ଗୋଟି ସ୍ୱର ବାହାରେ, ଯଥା— ଜିଲ୍ ବା ପଞ୍ଚମ, ସୁର, ମଧ୍ୟମ ଓ ଖାଦ; ଖାଦ ସବୁଠାରୁ ଉଚ୍ଚ ଓ ଜିଲ୍ ସବୁଠାରୁ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ୠ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଙ୍ଗ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଅ	ଉଅ	ଞ୍ଚ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍ଟ

୩ । ତବଲା ବା ପଖୋଜର ବାମ ପାଖରୁ ଉଠିବା ସ୍ୱର—
3. The sound produced by the left hand side of a drum.

ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ଜିଲ୍ଲା)—ଔଜ୍ଜ୍ୱଲ୍ୟ—Brightness.

ଜିଲ୍‌କଜ୍—ବୈଦେ. ବ (ଫା)—ମୁସଲମାନ ମାସବିଶେଷ—
Jil-kaj Name of a Mahomedan month.
जिलकज [ଦ୍ର—ଏହା ସଫାଲର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଓ ଜିଲ୍‌ହେଜ୍‌ର
जिलकज ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ମାସ ।]

ଜିଲ୍‌ପି—ଦେ. ବ—ଜିଲିବି (ଦେଖ)
Jil-pi Jilibi (See)

ଜିଲ୍‌ଫା—ବୈଦେ. ବ. (ଅ)—ରାଗିଣୀବିଶେଷ—
Jil-phā Name of a musical air.

ଜିଲ୍‌ବି—ଦେ. ବ—ଜିଲିବି (ଦେଖ)
Jil-bi Jilibi (See)

ଜିଲ୍‌ହେଜ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଫା)—ମୁସଲମାନ ମାସବିଶେଷ; ମହରମର
Jil-hej ପୂର୍ବ ମାସ—Name of a Mahomedan month.
जिलहेज
जीलहेज

ଜିଲତ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ଜିଲ୍ଲତ୍)—
Jilat ୧ । ଲଜ୍ଜା—1. Shame.
जिलत ୨ । ଅପମାନ; ବେଇଜ୍ଜତି—2. Insult.
जिल्लत ୩ । ଅନାଦର—3. Disrespect; disregard.
୪ । ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା; ଦୁର୍ଗତି—4. Misery.
(ଯଥା—ଜିଲତ୍ ଦେବା, ଜିଲତ୍ ପାଇବା, ଜିଲତ୍‌ରେ ପଡ଼ିବା ।)

ଜିଲତ୍ ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଅ. ଜିଲ୍ଲତ୍)—
Jilat uṭhā(ṭhe)ibā ୧ । ଅପମାନିତ ହେବା—
जिलत उठान 1. To be insulted.
जिल्लत उठाना ୨ । ଲଜ୍ଜିତ ହେବା—
2. To be put to shame.

ଜିଲଦ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ଜିଲ୍ଦ୍=ଚମଡ଼ା)—
Jilad ୧ । ବହିର ମଲାଟ ଉପରେ ବନ୍ଧା ହେବା ଚମଡ଼ା—
जिलद 1. Parchment or leather put on the
जिल्द stiff cover of a book.
୨ । ପୁସ୍ତକର ଖଣ୍ଡ—
2. Volume of a book; copy of a book.
୩ । ଚମଡ଼ା—3. Leather.

ଜିଲଦ୍‌ବନ୍ଦ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ଜିଲ୍ଦ୍‌ବନ୍ଦ୍)—
Jilad-band ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବହି ବାନ୍ଧେ—Book-binder.
जिलदबन्द
जिल्दबन्द

ଜିଲଦ୍‌ବନ୍ଦୀ—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ଜିଲ୍ଦ୍‌ବନ୍ଦୀ)—ବହିକୁ ସିଲାଇ କରି
Jiladbandī ଚମଡ଼ା ଆଦି ଦ୍ୱାରା ବାନ୍ଧିବା କର୍ମ—
जिलदबन्दी Book-binding.
जिल्दबन्दी

ଜିଲଦ୍ ବାନ୍ଧିବା—ପୁସ୍ତକ ସିଲାଇ କରି ଉପରେ ମୋଟା କାଗଜ ଓ
Jilad bāndhibā ଚମଡ଼ା ଦେଇ ବାନ୍ଧିବା—
जिलद बान्धा To bind a book.
जिल्द बाँधना

ଜିଲା—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ଜିଲ୍ଲା, ଭୁଲ. ଫ. ଔଜ୍ଜ୍ୱଲ୍ୟ)—
Jilā ୧ । ଆଭା; ଜ୍ୟୋତିଷ; ଔଜ୍ଜ୍ୱଲ୍ୟ—
जिला 1. Brightness; blaze.
जिल्ला ୨ । ସ୍ନିଗ୍ଧତା; ଚିକ୍କଣତା—2. Smoothness.
जेला ୩ । (ଅ. ଜିଲ୍ଲା) ପ୍ରଦେଶର ଶାସନବିଭାଗ—
जिल्ला 3. An administrative district.
(ଜିଲ୍ଲା—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଇଂରେଜ ଶାସିତ ଭାରତ ବର୍ଷ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ପ୍ରଦେଶ (Province) ରେ ବିଭକ୍ତ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରଦେଶ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବିଭାଗ (Division) ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଭାଗ କେତେକ ଜିଲ୍ଲା (District) ର ସମଷ୍ଟି । ପ୍ରତି ଜିଲ୍ଲା ଜଣେ ଜଣେ ଶାସକଙ୍କର ଅଧୀନ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜିଲ୍ଲା ଦୁଇ ବା ତତୋଽଧିକ ଉପଜିଲ୍ଲା ବା ମହକୁମା (Sub-division) ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମହକୁମା କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଥାନାର ସମଷ୍ଟି ।

ଜିଲ୍ଲାର ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ 'ଜି' ।]

ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବ.—କିଲ୍ଲାର ଶାସନୀୟ ବିଭାଗବିଶେଷ—Subdivision of a Killā.
[ଯଥା—ଖୋର୍ଦ୍ଧା କିଲ୍ଲାର ବାଣପୁର, ଭୁବନେଶ୍ୱର, ରାମେଶ୍ୱର, ବଳଭଦ୍ରପୁର, ଚାପଙ୍ଗ, ମାଣିକଗୋଡ଼ା, କୁଶପଲ୍ଲୀ, ପାଞ୍ଚଗଡ଼ ଓ ବାଣ୍ଡିମାଳ, ଏବଂ ନୟାଗଡ଼ କିଲ୍ଲାର କାନ୍ଧମାଳ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଜିଲ୍ଲା ।]

ବୈଦେ. ବିଣ. (ଅ. ଜିଲ୍ଲା=ଦୀପ୍ତି)—୧ । ଚିକ୍କଣ—
1. Smooth.
୨ । ପାଲିସ୍ କରି ଯାଇଥିବା—2. Polished.
୩ । ଚକଚକିଆ—3. Shining; brilliant.

ଜିଲାଓଆରି—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଜିଲ୍ଲାୱାର୍)—୧ । ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ
Jilā-uāri ଜିଲ୍ଲାର ଧାରାବାହିକରୂପେ ଚର୍ଚ୍ଚା କରି ଯାଇଥିବାରୂପେ—
जेलाओयारि 1. Dealing with each the district in detail.
୨ । ପ୍ରତି ଜିଲ୍ଲା; ଏକ ଜିଲ୍ଲା ପରେ ଅନ୍ୟ ଜିଲ୍ଲା—
(ଜିଲ୍ଲାୱାର—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. District by district.

ଜିଲା କଲେକ୍ଟର—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ଜିଲ୍ଲା ଓ ଇଂ. କଲେକ୍ଟର୍)—ଜିଲ୍ଲାର
Jilā kalekṭar ରାଜସ୍ୱ ଅଦାୟକାରୀ ବିଷୟର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ସର୍ବୋଚ୍ଚ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍ଖି ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଜେଲା କଲେକ୍ଟର — ରାଜକର୍ମଚାରୀ— District Collector.
जिला किलटर
ଜିଲ୍ଲା କଲଟର, ଜିଲ୍ଲା କଲେଟର } ଅନ୍ୟରୂପ

ଜିଲ୍ଲା ଜଜ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଜିଲା ଓ ଇଂ. ଜଜ୍)—ଜିଲ୍ଲାର ଦେୱାନି
Jilā jaj ବିଚାରର ବିଭାଗର ଉଚ୍ଚତମ ରାଜକର୍ମଚାରୀ—
ଜେଲାଜଜ District Judge.
जिलाजज

ଜିଲ୍ଲାଦାର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—୧ । କେନାଲ୍ ରେଭନ୍ୟୁ ବା ସରକାରୀ
Jilā-dār ଜଳକର ଅସୁଲ କର୍ମଚାରୀ; ତହସିଲଦାରଙ୍କ ଉପରସ୍ଥ
ଜିଲାଦାର କର୍ମଚାରୀ—1. Ziladar; the superior officer
जिलादार; जिलेदार above the Tahasildar or collecting officer of canal revenue.
(ଜିଲ୍ଲାଦାରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଜିଲ୍ଲାଦାରୀ—ଜିଲ୍ଲାଦାରର କର୍ମ ବା ଚାକିରି)

୨ । ସରବରାହକାର; ଜମିଦାରଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ମଫସଲର ଖଜଣା ଅସୁଲ କରିବାର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ତହସିଲଦାରମାନଙ୍କ ଉପରସ୍ଥ କର୍ମଚାରୀ— 2. The superior officer above a Zamindar's rent-collector.

ବିଣ. (ଫା)—୧ । ଦୀପ୍ତିମାନ୍ ; ଚକଚକିଆ—1. Shining.
୨ । ମସୃଣ ଓ ଚିକ୍କଣ—2. Smooth; oily.

ଜିଲପି (ବି)— ଦେ. ବି—ଜିଲିବି (ଦେଖ)
Jilāpi (bi) Jilibi (See)

ଜିଲ୍ଲାବୋର୍ଡ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଜିଲ୍ଲା ଓ ଇ. ବୋର୍ଡ)—ଜିଲ୍ଲାର
Jilā-bord ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ, ଶିକ୍ଷା, ରାସ୍ତା ଆଦି କେତେକ ବିଷୟ ବୁଝିବା
ଜେଲାବୋଡ଼ ସକାଶେ ସରକାରଙ୍କ ମନୋନୀତ ଓ ବେ-ସରକାରୀ ଲୋକ
जिलाबोर्ड प्रतिनिधि ମେମ୍ବରମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଗଠିତ କମିଟୀ—
(ଜିଲାବୋର୍ଡ—ଅନ୍ୟରୂପ) District Board

ଜିଲ୍ଲା ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଜିଲା ଓ ଇ. ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍)—
Jilā mājishtret ଜିଲାର ଫଉଜଦାରୀ ମକଦମା ଓ ଶାନ୍ତିରକ୍ଷା
ଜେଲା ମାଜିଷ୍ଟେଟ୍ ଆଦିର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ଉଚ୍ଚତମ ରାଜକର୍ମଚାରୀ—
जिला मेजेष्टर District Magistrate
ଜିଲ୍ଲା ମାଜିଷ୍ଟର, ଜିଲ୍ଲା ମେଜେଷ୍ଟର } —ଅନ୍ୟରୂପ

ଜିଲ୍ଲା ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ—ବୈଦେ. (ଆ. ଜିଲ୍ଲା ଓ ଇଂ ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ)
Jilā suparintendent ପୁଲିସବିଭାଗର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ରାଜକର୍ମଚାରୀ -
ଜେଲା ସୁପରିଂଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ District Superintendent
जिला सुपरिंटंट of Police.

ଜିଲ୍ଲା ହାକିମ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଜିଲ୍ଲା ହାକିମ୍)—ଜିଲ୍ଲାର ଜୁଦାରୁ
Jilā hākima ବିଭାଗର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ରାଜକର୍ମଚାରୀ—The
ଜେଲା ହାକିମ highest officer in a district in
जिला हाकीम a particular department.

ଜିଲି—ଦେ. ବି.—ଜିଲିବି (ଦେଖ)
Jili Jilibi (See)

ଜିଳିକି—ଦେ. ବି.—ଜୁଳୁକି (ଦେଖ)
Jiḷiki Juḷuki (See)

ଜିଲିପି—ଦେ. ବି.—ଜିଲିବି (ଦେଖ)
Jilipi Jilibi (See)

ଜିଲିବି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚଲ୍ଲି= =ଜୁଳ୍; କାମ୍ୟା ହ୍ଲିଲ୍ଲୀ=ପତଳା ପାତ୍ରିଆ;
Jilibi ତୁଳ. ହି. ଜିଲ୍ଲବ୍=ପିଠଉକୁ ଫେଣାଇବା)—କୁଣ୍ଡଳାକୃତ
ଜିଲେବୀ ଦ୍ରବ୍ୟଭଜା ମିଷ୍ଟାନ୍ନବିଶେଷ—
जिलेबि; जिलाबी A kind of spiral sweetmeat.
(ସଂ. ନାମ—କୁଣ୍ଡଳୀ) [ଦ୍ର—ବିରି ବଟା ହୋଇ ଫେଣିଆ ହେବା ପରେ ପିଠଉକୁ ଗୋଟିଏ ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ ଖଡ଼େଇ ବା କନାଦ୍ୱାରା କୁଣ୍ଡଳାକାର କରି ଫୁଟିଲା ତେଲ ବା ଘିଅରେ ଛାଡ଼ି ଦିଆଯାଏ । ତାହା ଘିଅ ବା ତେଲରେ ସିଦ୍ଧ ହୋଇ କୁଣ୍ଡଳାକାର ଫମ୍ପା ଖଣ୍ଡରେ ପରିଣତ ହୁଏ । ଗରମ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ଏହି ଫମ୍ପା ଜିନିଷକୁ ଚିନି ବା ଗୁଡ଼ର ଶିରା ମଧ୍ୟରେ ପକାଇ ଦେଲେ ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ଶିରା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଯାଏ; ତାକୁ ଜିଲିବି କହନ୍ତି । ଯେଉଁ ପିଷ୍ଟକ ଶିରାରେ ବତୁରି ହୁଏ ନାହିଁ ତାକୁ ଝିଲି କହନ୍ତି ।]

ଜିଲ୍ଲା (ଇତ୍ୟାଦି)— ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ଜିଲା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jillā (etc) Jilā etc (See)

ଜିଲ୍ଲେ—ଦେ. ବିଣ—ଅମୁକ ଜିଲ୍ଲା ମଧ୍ୟସ୍ଥ—
Jille Situated in such and such a district.
(ଯଥା—ମୌଜେ ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱରପୁର, ଜିଲ୍ଲେ କଟକ ।)

ଜିଶୁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ.ବି. (ହେବ୍ରୁ ଓ ଇଂ)—ଯୀଶୁ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jiśu (etc) Jīśu etc (See)

ଜିଷ୍ (ଧାତୁ) —ସଂ—ସିଞ୍ଚିବା—
Jish (root) To sprinkle.

ଜିଷ୍ଣୁ— ସଂ. ବିଣ. (ଜି ଧାତୁ+ଶୀଳାର୍ଥରେ କର୍ତ୍ତୃ. ଷ୍ଣୁ)—
Jishṇu ଜୟଶୀଳ; ବିଜୟୀ—Victorious; triumphant.
ସଂ. ବି. (ଯେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଜୟ କରିଅଛନ୍ତି)—୧ । ବିଷ୍ଣୁ— 1. Visnu.
୨ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—2. Srikṛushṇa.
୩ । ଇନ୍ଦ୍ର— 3. God Indra.
୪ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—4. The sun.
୫ । ଅର୍ଜୁନ—5. Arjuna; one of the Pāṇḍab-brothers
୬ । ବସୁ (ଦେବତା)— 6. The Basu class of Deities.
୭ । ବସ୍ତୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—7. Thing; article

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ଋ	ଌ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଅ୍	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଙ	ନ୍

ଜି ହଜୁର !—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ଜୀବ୍+ଅ. ହୁଜୁର) (ସମ୍ମାନସୂଚକ
Ji hajur ! ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଜବାବ ଦେବାରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
जीहुजूर ! ହଁ,ମହାଶୟ :—Yes, Your Honor ! yes, Your
जीहुज़ूर ! Highness (a term used in responding to one's superior).

[ଦ୍ର—ରାଜା ଓ ହାକିମମାନଙ୍କୁ ନିମ୍ନବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ତାଙ୍କର ଉତ୍ତର ଦେବାବେଳେ, କୌଣସି ବିଷୟରେ ସମ୍ମତି ଜ୍ଞାପନ କରିବା ବେଳେ ଏ ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଉର୍ଦ୍ଦୁ ଜୀ ଶବ୍ଦ ସଂ. ଜିତ୍ =ଜୟୀ କିମ୍ବା ସଂ. ଜୀବର ଅପଭ୍ରଂଶ ଓ ଅ. ହୁଜୁର ଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଆ 'ଛାମୁ' ଶବ୍ଦ ପରି ବଡ଼ଲୋକଙ୍କ ସାମୀପ୍ୟ ବା ସାନ୍ନିଧ୍ୟବାଚକ; ଜି ହଜୁର ଏହି ପଦର ଅର୍ଥ ହଁ, ମହାଶୟ !]

ଜିହଲ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—
Jihal (etc) ଜେଲ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jel etc (See)

ଜିହଲ— ଦେ. ବି—ଜିଅଳ (ଦେଖ)
Jihaḷa Jiaḷa (See)

ଜିହାଦ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଜିହାଦ୍)—୧ । ଧର୍ମରକ୍ଷା ବା ଧର୍ମପ୍ରଚାର
Jihād ନିମନ୍ତେ ଭିନ୍ନ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀଙ୍କ ସହିତ ମୁସଲମାନ୍‌ଙ୍କର ଯୁଦ୍ଧ—
जिहाद 1. A religious crusade against the infidel by the Mahomedans.
जिहाद्
୨ । ନିଜର ଧର୍ମରକ୍ଷାର୍ଥ ଯୁଦ୍ଧ—2. A war for the preservation of one's religion.

ଜିହାନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ହା ଧାତୁ=ଯିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—
Jihāna ୧ । ଯାଉଥିବା—1. Going.
(ଜିହାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ପ୍ରାପ୍ତ ହେଉଥିବା—2. Obtaining.

ଜିହାନକ—ସଂ. ବି. (ଜିହାନ+କ)—ସୃଷ୍ଟିର ବିନାଶ; ପ୍ରଳୟ—
Jihānaka Destruction or dissolution of the world.

ଜିହାସା—ସଂ. ବି. (ହା ଧାତୁ=ତ୍ୟାଗ କରିବା+ଇଚ୍ଛାର୍ଥେ ସନ୍=ଜିହାସ
Jihāsā ଧାତୁ+ଭାବ ଅ+ଆ)—୧ । ତ୍ୟାଗ କରିବାର ଇଚ୍ଛା—
1. Desire to give up or avoid something.
୨ । ଘୃଣା—2. Aversion; repugnance.

ଜିହାସୁ—ସଂ. ବି. (ହା ଧାତୁ=ତ୍ୟାଗ କରିବା+ଇଚ୍ଛାର୍ଥେ ସନ୍=
Jihāsu ଜିହାସ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—୧ । ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ—2. Desirous of giving up or avoiding something.

ଜିହୀର୍ଷା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ହୃ ଧାତୁ=ହରଣ କରିବା+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍
Jihīrshā =ଜିହୀର୍ଷ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ଆ)—୧ । ହରଣ କରିବାର ବା ଚୋର କରିବାର ଇଚ୍ଛା ବା ଅଭିଳାଷ—
1. A desire to steal or commit theft; stealing propensity.
୨ । ମନୁଷ୍ୟ ଚୋରାଇ ନେବାର ଇଚ୍ଛା—
2. An intention to kidnap or abduct.
୩ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ କାଢ଼ିନେବାର ଇଚ୍ଛା—
3. Desire for seizing or snatching a thing.

ଜିହୀର୍ଷୁ—ସଂ. ବିଣ. (ହୃ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍=ଜିହୀର୍ଷ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.
Jihīrshu ଉ)—ହରଣେଚ୍ଛୁ, ହରଣ କରିବାକୁ ଅଭିଳାଷୀ—
Desirous of stealing; wishing to seize or take.

ଜିହ୍ୱ—ସଂ ବି. ପୁଂ. (ଲିହ୍ ଧାତୁ=ଆସ୍ୱାଦନ କରିବା+କରଣେ ବ;
Jihwa ନିପାତନ)—୧ । ଜିଭ; ରସନା; ରସନେନ୍ଦ୍ରିୟ;
(ଜିହ୍ୱା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଆସ୍ୱାଦନେନ୍ଦ୍ରିୟ—1. The tongue; the organ of taste.

[ଦ୍ର—'ହ୍ୱ'ର ଉଚ୍ଚାରଣ କ୍ରମେ କ୍ରମେ 'ଭ'ରେ ପରିଣତ ହୋଇ ପ୍ରାକୃତରେ 'ଜିଭ' ହୋଇଅଛି ।]

୨ । ଅଗ୍ନିର ଶିଖା—
2. The tongue or flame of fire.
୩ । ବାକ୍ୟ—3. Sentence.
୪ । ତଗରମୂଳ—4. The root of Tagara plant.

ଜିହ୍ୱକ—ସଂ. ବି. (ଜିହ୍ୱ+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ କ)—ଏକପ୍ରକାର ସନ୍ନିପାତରୋଗ—
Jihwaka A kind of collapse or typhus.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ରୋଗୀର ଜିଭ କଣ୍ଟକମୟ ହୁଏ, ରୋଗୀ ସ୍ପଷ୍ଟ କଥା କହି ପାରେ ନାହିଁ ଏବଂ ରୋଗୀର ଜିଭ ଥରେ । ଏଥିରେ ରୋଗୀକୁ ଶ୍ୱାସକାସ ଆଦି ମଧ୍ୟ ଧରେ । ଏ ରୋଗର ଅବଧି ୧୬ଦିନ; ଏ ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ରୋଗୀ କାଲ କିମ୍ବା ଘୁଙ୍ଗା ହୋଇଯାଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଜିହ୍ୱଳ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜିହ୍ୱ+ଲା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Jihwaḷa ୧ । ପେଟୁ; ଉଦରମ୍ଭରି—
(ଜିହ୍ୱଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Voracious (M. W.)
୨ । ଜିଭ ଲାଳଚଥା; ଜିଭ ଲଡ଼ବଡ଼ିଆ—
2. Having excessive hankering after dainty dishes.

ଜିହ୍ୱା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଜିହ୍ୱ+ଆ)—ଜିହ୍ୱ (ଦେଖ)
Jihwā Jihwa (See)
[ଦ୍ର—ଏହା ଜିହ୍ୱ ଶବ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗରେ ଆକାର ।]

ଜିହ୍ୱୋଲ୍କା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜିହ୍ୱା+ଉଲ୍କା)—ଅଗ୍ନି ତୁଲ୍ୟ ଜିହ୍ୱା; ଉଲ୍କା
Jihwā-ulkā ସଦୃଶ ଜିହ୍ୱା—Tongue resembling a shooting star.

ବୁଲଇ ଜିହ୍ୱୋଲ୍କା ଦେଖାଇ ଉଡ଼ି ଶଙ୍କା ଜନ୍ମାଇ ଗଲେ ବ୍ୟାପି ସେ ।
(ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ)

ଜିହ୍ୱାଗ୍ର—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜିହ୍ୱା+ଅଗ୍ର)—ଜିଭର ଅଗ—
Jihwāgra The tip of the tongue.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପରିବର୍ତ୍ତେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ୟୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲୁବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

ଜିହ୍ୱାଗ୍ରବର୍ତ୍ତୀ—ସଂ. ବଣ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍ ଓ ଉପପଦ; ଜିହ୍ୱା+ଅଗ୍ରବର୍ତ୍ତୀ)— Jihwāgra-bartti ୧ । ଯାହା (କଥା ପ୍ରଭୃତି) ମନୁଷ୍ୟର ଜିଭ ଅଗରେ ଥାଏ—1. Well mastered (subject); committed to memory.
୨ । ଯେଉଁ କଥାକୁ ମନୁଷ୍ୟ ବଗୁରବାମାନେ କହିପାରେ— 2. Ready to be uttered or expressed in words.

ଜିହ୍ୱାନିର୍ଲେଖନ—ସଂ ବ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜିହ୍ୱା+ନିର୍ଲେଖନ)— Jihwā-nirlekhana ୧ । ଜିଭ ଛେଲିବା; ଜିଭରୁ ଛିଆଳି କାଢ଼ିବା ନିମନ୍ତେ ପାତିଆ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ଜିଭକୁ ଘଷିବା— 1. Scraping of the tongue for cleansing it.
୨ । ଜିଭଛେଲା ପାତିଆ—2. Tongue-scraper.

ଜିହ୍ୱାପ—ସଂ. ବଣ (ଜିହ୍ୱା+ପା ଧାତୁ=ପିଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)— Jihwāpa ଯେ ଜିଭ ଦ୍ୱାରା ପାଣି ପିଏ— Drinking water by the tongue only.
ସଂ. ବ—୧ । କୁକୁର—1. Dog.
୨ । ବାଘ—2 Tiger.
୩ । ବିରାଡ଼ି—3. Cat
୪ । ଭାଲୁ—4 Bear.
[ଦ୍ର—ବିରାଡ଼ି କୁକୁର ଆଦି ଜନ୍ତୁମାନେ ପାଣିରେ ମୁହଁ ଲଗାଇ କରି ପାଣି ପିଅନ୍ତି ନାହିଁ; ଏମାନେ ଗୁବୁ ଗୁବୁ କରି ଜିଭଦ୍ୱାରା ପାଣି ପିଅନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଜିଭ ଚାମଚର କାର୍ଯ୍ୟ କରେ ।]

ଜିହ୍ୱାମଳ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜିହ୍ୱା+ମଳ)— ଜିଭର ଛିଆଳି— Jihwā-mala The fur of the tongue.

ଜିହ୍ୱାମୂଳ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜିହ୍ୱା+ମୂଳ)—କଣ୍ଠର ଯେଉଁ Jihwā-mūla ଅଂଶରୁ ଜିହ୍ୱା ବାହାରି ଥାଏ— The root of the tongue.

ଜିହ୍ୱାମୂଳୀୟ—ସଂ. ବଣ (ଜିହ୍ୱାମୂଳ+ଭବାର୍ଥେ. ଈୟ)—ଜିହ୍ୱାମୂଳରୁ Jihwā-mūliya ଉଚ୍ଚାରିତ—Guttural.
ସଂ. ବ (ବ୍ୟାକରଣ)—ଜିହ୍ୱାମୂଳରୁ ଉଚ୍ଚାରିତ ବା ଉଚ୍ଚାର୍ଯ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ— (grammar) Letters or alphabets uttered from the root of the tongue; the gutturals.
[ଦ୍ର—କ, ଖ, ଗ, ଘ, ଙ, ହ ଏବଂ ଃ ଏମାନେ ଜିହ୍ୱାମୂଳୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ ।]

ଜିହ୍ୱାରଦ—ସଂ.ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜିହ୍ୱା+ରଦ; ଯାହାର ଜିହ୍ୱା ରଦ ବା ଦନ୍ତର Jihwā-rada . କାର୍ଯ୍ୟ କରେ)—ପକ୍ଷୀ—Bird.

ଜିହ୍ୱାଳ—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ଜିହ୍ୱଲ=ପେଟୁ) ଜିହ୍ୱା ବା ଜିଭ ଥିବା; ଜିହ୍ୱା-Jihwāla ଯୁକ୍ତ—Having tongues; tongued.
ଅପିଚ-ଜିହ୍ୱାଳଙ୍କୁଳା ବାହାରର ଉତ୍ପ୍ତ ମେଦର ଅଙ୍ଗେ—
ରାଧାନାଥ. ଯଯାତି ।

ଜିହ୍ୱାଲାଲସା—ସଂ.ବ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜିହ୍ୱା+ଲାଲସା)—ଜିଭଲାଳଚ; Jihwā-lālasā ରୁଚିକର ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରତି ଅତିରିକ୍ତ ବାସନା— Hankering after dainties.

ଜିହ୍ୱାଲିହ—ସଂ. ବ (ଜିହ୍ୱା+ଲିହ୍ ଧାତୁ=ଚାଟିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)— Jihwālih ୧ । କୁକୁର—1. Dog.
୨ । ବିରାଡ଼ି—2. Cat

ଜିହ୍ୱାସୁଖ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜିହ୍ୱା+ସୁଖ) ରୁଚିକର ଖାଦ୍ୟ ଖାଇବା Jihwā-sukha ଯୋଗୁଁ ଲାଭ ସୁଖ—Pleasure of the palate; pleasure derived from taking dainty food.

ଜିହ୍ୱାଶଲ୍ୟ—ସଂ. ବି—ଖଦିର (ହ୍ନ. ଶବ୍ଦସାଗର)— Jihwā-śalya Catechu.

ଜିହ୍ୱାସ୍ତମ୍ଭ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜିହ୍ୱା+ସ୍ତମ୍ଭ)—ଜିଭର ପକ୍ଷାଘାତ Jihwā-stambha ରୋଗ—Paralysis of the tongue.
[ଦ୍ର—ଏ ରୋଗରେ ମନୁଷ୍ୟର ଜିଭ ଅବଶ ଓ ଅକର୍ମଣ୍ୟ ହେବାରୁ ମନୁଷ୍ୟ କଥା କହିପାରେ ନାହିଁ ।]

ଜିହ୍ୱାସ୍ୱାଦ—ସଂ. ବ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜିହ୍ୱା+ଆସ୍ୱାଦ)—ଚାଟିବା; ଲେହନ— Jihwāswāda Licking (with the tongue).
(ଜିହ୍ୱାସ୍ୱାଦନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜିହ୍ୱିକା—ସଂ. ବ (ଜିହ୍ୱ+ଇକ+ଆ)—୧ । ଜିଭରୁ ଛିଆଳି ଛାଞ୍ଚିବା-Jihwikā କର୍ମ (ହ୍ନ. ଶବ୍ଦସାଗର)— 1. The act of scraping off the furs from the tongue.
୨ । ଜିଭ ଛେଲା; ଜିଭ ଛେଲିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଧାତୁର ପତଳା ପାତିଆ—2 Tongue-scraper.

ଜିହ୍ୱୋଲ୍ଲେଖନ—ସଂ. ବ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜିହ୍ୱା+ଉଲ୍ଲେଖନ) — Jihwollekhana ଜିହ୍ୱାନିର୍ଲେଖନ (ଦେଖ) Jihwā-nirlekhana (See).

ଜିହ୍ମ—ସଂ. ବଣ (ହା ଧାତୁ=ଗତିକରିବା; ତ୍ୟାଗକରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ମ; Jihma ନିପାତନ; ଯାହା ସରଳତା ବା ସରଳତା ତ୍ୟାଗ କରିଅଛି)
୧ । ଗାଲୁ—1. Sloping.
୨ । ବଙ୍କା; ବକ୍ର—2. Tortuous; curved; awry
୩ । କୁଟିଳ—3. Crooked; oblique.
୪ । ଖଳ—4 Wicked; morally crooked.
୫ । କପଟୀ; ଛଳପୂର୍ଣ୍ଣ— 5. Deceitful
୬ । ଜଡ଼—6. Lazy; slothful; inert
୭ । ମିଥ୍ୟାବାଦୀ—7. False; lying.
୮ । କୃପଣ—8. Miserly.
୯ । ଅପ୍ରସନ୍ନ—9. Dissatisfied; discontented.
୧୦ । ଅଧାର୍ମିକ—10 Irreligious
୧୧ । ମ୍ଳାନ—11. Poorly.

୧	ଇ	ଢ଼	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍ଥ	ଉଥ	ୟ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଅ	ଡ଼	ଦ୍ର

୧୨ । ମନ୍ଦଗଚ୍ଛନ୍ତଶିଷ୍ଟ—12. Slowly moving.

ସ. ବି—୧ । ମିଥ୍ୟା; ମିଛ—1. Falsehood.

୨ । ଖଳତା—2. Wickedness.

୩ । ଅସତ୍ୟପଣ—3. Dishonesty.

୪ । (ବକ୍ର ହୋଇ ବଢ଼ିବାରୁ) ତଗର (ଗଛ) (ଦେଖ)
4. Tagara (tree) (See).

ଜିହ୍ମଗ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ଜିହ୍ମ+ଗମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଯେ ବକ୍ର
Jihmaga ଗତି କରେ; ବକ୍ରଗାମୀ—1. Moving tortuously or obliquely; having a tortuous movement.
(ଜିହ୍ମଗା—ସ୍ତ୍ରୀ)

୨ । ମନ୍ଦ ଗଚ୍ଛକାରୀ—2. Moving slowly.

ସ. ବି.—୧ । ସର୍ପ—1 Snake.

୨ । ଶର—2. Arrow.

ଜିହ୍ମଗତି—ସ. ବି. ଓ ବିଣ—(କର୍ମଧା ଓ ବହୁବ୍ରୀହି; ଜିହ୍ମ+ଗତି)—
Jihma-gati ଜିହ୍ମଗ (ଦେଖ)
Jihmaga (See)

ଜିହ୍ମଗାମୀ—ସ. ବି. ଓ ବିଣ. ପୁଂ (ଜିହ୍ମ+ଗମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍;
Jihma-gāmī ୧ମା. ୧ବ)—ଜିହ୍ମଗ (ଦେଖ)
(ଜିହ୍ମଗାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Jihmaga (See)

ଜୀ—ଦେ. ବି. (ସ. ଜୀବ)—୧ । ଜୀବନ; ପ୍ରାଣ—
Jī 1. Life.
ଜୀ, ଜୀଉ

୨ । ମନ; ହୃଦୟ—
ଜୀ. ଜୀଉ 2. Mind; heart.

୩ । ଆକାଙ୍କ୍ଷା—3. Desire; wish.

୪ । (ସ୍ନେହ; ଭକ୍ତି ଓ ବାତ୍ସଲ୍ୟସୂଚକ ପ୍ରୟୋଗ) ଭକ୍ତି, ସ୍ନେହ ବା ବାତ୍ସଲ୍ୟର ପାତ୍ର; ଶ୍ରୀମାନ୍; ମହାଶୟ—4. A person worthy of love, affection or respect.

[ଦ୍ର—ଭକ୍ତି ବା ସମାଦରାର୍ଥରେ—ବାବାଜୀ, ଠାକୁରଜୀ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଜୀ; ପୁତ୍ର ବା ଶିଷ୍ୟ ଅଦିଙ୍କ ପ୍ରତି ବାତ୍ସଲ୍ୟ ଅର୍ଥରେ—ବାବୁଜୀ, ବାଲକଦାସ ଜୀ; ସ୍ନେହାର୍ଥରେ—ବାଇଜୀ, ସାନୁଜୀ ।]

[ଦ୍ର—ନାମ ପରେ ସମ୍ମାନର ଚିହ୍ନଦର୍ଶନରୂପେ 'ଜୀ' ଯୁକ୍ତ ହେବା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅଭିଧାନକାର ଶ୍ରୀ ଲ୍ ସନ ସାହେବ ଲେଖିଅଛନ୍ତି ।]

ଦେ. ଅ.—(ସମ୍ବୋଧନାର୍ଥେ)—ଭୃତ୍ୟ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ଉତ୍ତର ପ୍ରଦାନ କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଭକ୍ତିସୂଚକ ସମ୍ବୋଧନ—ହଁ, ମହାଶୟ !—(Interjection) Yes sir ! here sir !

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୀ ଭାଷାରେ ଏହି ଶବ୍ଦର ଅବ୍ୟୟସୂଚକ ବ୍ୟବହାରର ବିଶେଷ ପ୍ରଚଳନ ଦେଖାଯାଏ ।]

ଜୀଅନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ.—ଜୀଅନ୍ତା (ଦେଖ)
Jianta Jiantā (See)

ଜୀଅନ୍ତା—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ଜୀବତ୍)—ଜୀଇଁଥିବା—
Jiantā Living.
ଜ୍ୟାନ୍ତ (ଯଥା—ଜୀଅନ୍ତା ଗଛଟି କାଟିବାକୁ କାହା ହାତ ଯିବ ?)
जीन्दा; जीताजागता
(ମନ୍ତ୍ର—ସପଶ୍ତ)

ଜୀଅଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ଜୀବ୍ ଧାତୁ; ଜୀଇଁବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—
Jiaibā ୧ । ବଞ୍ଚାଇବା; ଜୀବିତ କରିବା—
जीयान 1. To give life; to cause to live.
जिलाना ୨ । ମୃତ ପ୍ରାଣୀକୁ ପୁନରୁଜ୍ଜୀବିତ କରିବା—
2. To revive; to bring to life a dead animal.

୩ । ନିର୍ଜୀବ ବସ୍ତୁକୁ ଜୀବଦାନ କରିବା—
3. To animate a dead thing.

୪ । ଶୁଷ୍କ ଯାଇଥିବା ବୃକ୍ଷାଦିକୁ ଜଳଦାନ ଓ ଯତ୍ନଦ୍ୱାରା ସଜୀବ ବା ସତେଜ କରିବା—4. To bring a withered plant to life.

୫ । ଜୀବନରେ ରଖିବା; ଜୀବିତ ପ୍ରାଣୀର ପ୍ରାଣ ନାଶ ନ କରି ତାକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବା ବା ରକ୍ଷା କରିବା—
5. To preserve the life of a living being; to prevent the death of a living being.

୬ । କୌଣସି ଜୀବକୁ ପୋଷିବା; ରଖିବା; ପାଳିବା—
6. To maintain or domesticate an animal.

୭ । ଔଷଧାଦି ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା ରୋଗୀକୁ ଜୀବିତ ରଖିବା—
7. To keep a patient alive by medical appliances.

ଜୀଅଁ—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ଜୀବିତ)—ସଜୀବ; ଜୀବିତ—
Jiān Living; animate.
জ্যান্ত
जीताजागता
जीआँ ଦେ. ବି—ଜୀଇଁବା; ବଞ୍ଚିବା—
जीना Living.

ଜୀଅଁଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୀଅଇବା (ଦେଖ)
Jiānibā Jiā-ibā (See)
(ଜିଅଁଇବା; ଜିଏଁଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୀଅଁଇ ରଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମାଛ ଆଦି ପାଳି ଜୀଅନ୍ତା ରଖିବା—
Jiāni rakhibā To keep an animal alive.
(ଯଥା—ଦରକାରବେଳେ ମାଛ ଧରି ଯିବା ପାଇଁ ଲୋକେ ବଡ଼ ଗଡ଼ିଆରେ ବହୁତ ମାଛ ଜିଅଁଇ ରଖନ୍ତି ।)

ଜୀଇ ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ) ସଜୀବ ହେବା—
Ji-i uṭhibā To revive; to be restored to life.
জীয়ে উঠা ମୃତ୍ୟୁମୂର୍ଚ୍ଛିତ ବସା ବର୍ଣ୍ଣରେ କହୁଲେ
जी उठना ଜୀଇ ଉଠିଲ କୁମରମଣି, ସେ କୁମର—ପ୍ରାଚୀ. ପ୍ରଭାବ ଗଣିଖେଲା ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ସ୍ଥଳରେ ପ୍ରଚଳିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଚାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଚାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ, 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଖ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ୍ଷା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

ଜୀଇଁ ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୀଇ ଉଠିବା (ଦେଖ)
Ji-iñ uthibā — Jii uthibā (See)

ଜୀଇଁବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୀଇବା (ଦେଖ)
Ji-iñbā — Ji-ibā (See)

ଜୀଇଁ ରହିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଞ୍ଚି ରହିବା; ଜୀବିତ ଥିବା—
Ji-iñ rahibā To live; to go on living; to be alive.
বেঁচে থাকা
जीते रहना

ଜୀଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜୀବ୍ ଧାତୁ)—
Ji-ibā ୧ । ବଞ୍ଚି ରହିବା; ନ ମରିବା; ସଜୀବ ରହିବା—
জীআ 1. To keep one's self alive; not to die;
जीना to live.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଖାଦ୍ୟ ପରିପକ୍ୱ ନ ହୋଇ ରହିବା—
2. (figurative) To remain undigested.
[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଉଠିବା, ଯିବା ଓ ରହିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଜୀଉ—ଦେ. ବି—ଜୀ (ଦେଖ)
Jiu — Ji (See)

ଜୀଉ ଅଣିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଜୀବନ)—
Jiu āṇibā ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଆତ୍ମା ପରଲୋକରେ କିପରି ଚଳୁଅଛି ତାହା ଜାଣିବା ପାଇଁ ଅବଲମ୍ବିତ ପ୍ରଥାବିଶେଷ—
A custom to ascertain, by the use of charms, the condition of the spirit of a dead person after death.

[ଦ୍ର—ଏହି ପ୍ରଥା ଅନାର୍ଯ୍ୟ 'ଗଣ୍ଡ' ଜାତି ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ । ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ପୁତ୍ର, କନ୍ୟା ବା ସ୍ୱଜନମାନେ ଦଶାହ ରାତ୍ରିରେ ଗୋଟିଏ ପବିତ୍ରୀକୃତ ନିର୍ଜନ ପ୍ରକୋଷ୍ଠରେ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଆତ୍ମାକୁ ପୂଜା କରିବା ପରେ ଗୋଟିଏ କଦଳୀ ପତ୍ରରେ ମଇଦା ବା ଅଟା ବିଛାଇ ତହିଁ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ହାଣ୍ଡି ଲୁଚୁଡ଼ାଇ ଦିଅନ୍ତି ଏବଂ ପ୍ରାର୍ଥନା କରନ୍ତି, "ହେ ସ୍ୱର୍ଗତ ପିତଃ ! ତୁମେ କିପରି ଅଛ ଦୟା କରି ଜଣାଅ ।" ଏପରି କହି ସମସ୍ତେ ସେ ଘର ବନ୍ଦ କରି ଦେଇ ଚାଲି ଆସନ୍ତି । ଏହି ସମୟରେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ କଂସାଟିଏ ଧରି ଘରୁ ବାହାର କଂସା ବଜାଇ ବଜାଇ ଗୀତ ବୋଲନ୍ତି, "ହେ ଜୀବନ ପୁରୁଷ ! କାହିଁ ଅଛ ବଳେ କର ।" ଏହା ବୋଲି ବୋଲି ସେମାନେ ଶ୍ମଶାନ ଆଡ଼କୁ ଯାଆନ୍ତି ଏବଂ ଖଣ୍ଡିଏ ଦୂର ଯାଇ ଫେରି ଆସି ବନ୍ଦ ହୋଇଥିବା ଘରକୁ ଫିଟାଇ ସେ ହାଣ୍ଡିଟିକୁ ଉଠାଇ ମଇଦାରେ କି ଚିହ୍ନ ପଡ଼ିଛି ତାହା ଦେଖନ୍ତି । ସେ ଚିହ୍ନରୁ ସ୍ୱର୍ଗତ ଆତ୍ମାର ଅବସ୍ଥାର ସଙ୍କେତ ବୁଝାଯାଏ । ତହିଁରେ ଗୋରୁ, ହାତୀ ଆଦି ପଶୁଙ୍କ ପାଦଚିହ୍ନର ସାଦୃଶ୍ୟ ଥିଲେ ଆତ୍ମା କୁଶଳରେ ଅଛି ଏବଂ ଜୀବ ଜନ୍ତୁ ଆଦିଙ୍କ ପାଦଚିହ୍ନର ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଲକ୍ଷିତ ହେଲେ ଆତ୍ମା କଷ୍ଟ ପାଉଛି ବୋଲି ବୁଝାଯାଏ । ଏହା ଦେଖାଯାଇ ଅଛି ଯେ ଅପମୃତ୍ୟୁରେ ମରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଁ ସଞ୍ଚିତ ମଇଦାରେ ବିରାଡ଼ିର ପାଦଚିହ୍ନ (ଖୋଜ) ପଡ଼ିଥାଏ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଅନ୍ୟ କେତେକ ଅଞ୍ଚଳରେ ମଧ୍ୟ ହାଣ୍ଡି ତଳେ ବାଲିରେ ଏହିପରି ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ ଖୋଜିବା ପ୍ରଥା ଚଳେ ।]

ଜୀଉଛି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜୀବିତବତ୍ସା)—
Jiuchhi ଗ୍ରାମ ଦେବତା ବା ଯୋଗିନୀ ବିଶେଷ—
Name of a village-Goddess.

ଜୀଉଣି ପନ୍ଥା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି. (ସଂ. ଜୀବନ + ପନ୍ଥା)—
Jiuṇi panthā ଜୀବିକା; ଜୀବନୋପାୟ—
Livelihood.

ଜୀତ—ସଂ. ବିଣ—ଜୀନ (ଦେଖ)
Jita — Jina (See)

ଜୀତକାମୀ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଜିତକାମୀ)—ଜୟାଭିଳାଷୀ—
Jitakāmi Desirous of gaining victory
ପାଣ୍ଡବେ ଅର୍ଜୁ ଜୀତକାମୀ ହୋଇଥିଲେ
ଶଲ୍ୟଙ୍କର ଦେହକୁ ନାରାଚ ବନ୍ଧିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶଲ୍ୟ ।

ଜୀତ ଗଛ—ଦେ. ବି—ବାଦାମ ଗଛ—
Jita gachha Olive tree.
जैतून का झाड़ [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ବାଇବଲ୍ ଓଲ୍ଡଟେଷ୍ଟାମେଣ୍ଟର ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦରେ ବ୍ୟବହୃତ; ତୁଳ. ହି. ଜୈତୁନ୍ ।]

ଜୀନ—ସଂ. ବିଣ. (ଜ୍ୟା ଧାତୁ = ବୃଦ୍ଧ ପାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Jina ୧ । ଜୀର୍ଣ୍ଣ—1. Worne out; delapidated.
୨ । ବୃଦ୍ଧ; ସ୍ଥବିର; ପ୍ରାଚୀନ—2. Old; ancient.

ଜୀବ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ବଞ୍ଚିବା—
Jib (root) To live.

ଜୀବ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ. (ଭଜି ଭାଷା) କ୍ରି—ଜୀଇବା; ବଞ୍ଚିବା—
Jib-bā To live; to be alive.

ଜୀବ—ସଂ. ବି (ଜୀବ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଜନ୍ତୁ; ପ୍ରାଣୀ; ଚେତନ
Jiba ପଦାର୍ଥ; ଦେହୀ—1. Living being; animal; a being; creature; sentient being.
୨ । ପ୍ରାଣବାୟୁ—2. The breath of life.
୩ । (+ ଭାବ. ଅ) ଜୀବନ; ପ୍ରାଣ—
3. Life; existence.
୪ । ବୈଦିକ ମରୁତ୍ ଦେବତାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—
4. One of the vedic wind-Deities.
୫ । ଜୀବାତ୍ମା—5. Animal soul; the soul.
ଜୀବ ପରମ ବ୍ରହ୍ମ ଅଂଶ,
ଏ ଭବ ମୁକ୍ତିରେ ପ୍ରବେଶ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୬ । ଜୀବନୀଶକ୍ତି—6. Vitality.
୭ । ଚୈତନ୍ୟ—7. Sense; sensation.
୮ । ପ୍ରବୃତ୍ତି; ଇଚ୍ଛା—8 Desire; inclination.

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ତ୍ରଥ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍କ	ନ୍

୯ । ପେଷା; ଜୀବନୋପାୟ; ଜୀବିକା; ବୃତ୍ତି—
9. Livelihood; profession

୧୦ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ପୁଷ୍ୟାନକ୍ଷତ୍ର—
10. The 8th lunar mansion (constellation).

୧୧ । ଜୀବଦ୍ଦଶା; ଜୀବନକାଳ; ଆୟୁ—
11. Lifetime; term of life.

୧୨ । ବିଷ୍ଣୁ—12. A name of Bishṇu.

୧୩ । ବୃହସ୍ପତି (ଗ୍ରହ)—13. Jupiter (planet).

୧୪ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ବୃହସ୍ପତିଙ୍କ ଦଶାରେ ୩ୟ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଦଶା—
14. (astrology) The 3rd lustrum in the cycle of Jupiter (Apte).

୧୫ । (ନ୍ୟାୟ) କାର୍ଯ୍ୟକାରଣ ସମ୍ବନ୍ଧ—
15. (logic) The association of cause and effect (Apte).

ସଂ. ବିଣ—ଜୀବନ୍ତ—Alive.
(ଯଥା—ଜୀବପତି=ଜୀବନ୍ତପତି ।)

ସଂ. କ୍ରି (ସଂ. ଜୀବ୍ ଧାତୁର ଲୋଟ୍ ୨ୟ ପୁରୁଷ ଏକବଚନ)—
ବଞ୍ଚିରହ; ଜୀଅଁ; ଜୀଇଁଥାଅ—
Live; may you live long.
(ଯଥା—ଚିରଂଜୀବ; ଶତଂଜୀବ ।)

[ଦ୍ର—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷତଃ ବାଳକ ବା ବାଳିକା ଛିଙ୍କିଲେ-ପାଖରେ ଥିବା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଛିଙ୍କିବା ଲୋକର ଅମଙ୍ଗଳ ହେବ ବୋଲି ଆଶଙ୍କା କରି ସେହି ଭାବୀ ଅମଙ୍ଗଳ ନିବାରଣାର୍ଥ ଆଶୀର୍ବାଦସୂଚକ 'ଜୀବ', 'ଶତଂଜୀବ' ଓ 'ଚିରଂଜୀବ' ଆଦି ବାକ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି ।]

ଜୀବଞ୍ଜୀବ—ସଂ. ବି (ଜୀବ=ଜୀବନକାଳ+ଜୀବ୍ ଧାତୁ=ବଞ୍ଚିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯେ ଦୀର୍ଘକାଳ ବଞ୍ଚେ, ଚକୋରପକ୍ଷୀ—
Jībaṁjība
The Himalayan patridge; Francoline patridge.

ଜୀବକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଜୀବ ଧାତୁ=ବଞ୍ଚାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Jībaka
୧ । ଦୁଷ୍ପ୍ରାପ୍ୟ ଔଷଧବିଶେଷ—
1. Name of a very rare medicinal root.

ସ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଜୀବକ, ବଳଦ, ଚିରଜୀବ, କୂର୍ଚ୍ଚଶୀର୍ଷ, ମଧୁରକ, ଶୃଙ୍ଗ, ହ୍ରସ୍ୱାଙ୍ଗ, ଜୀବନ, ଦୀର୍ଘାୟୁ, ପ୍ରାଣଦ, ଭୃଙ୍ଗାହ୍ୱ, ଚିରଂଜୀବୀ, ମଙ୍ଗଳା, ଆୟୁଷ୍ମାନ୍ ।

[ଦ୍ର—ଏହା ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ଅଷ୍ଟବର୍ଗ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଔଷଧ; ଏହି ଗୁଳ୍ମ ହିମାଦ୍ରି ଶିଖରରେ ଜନ୍ମେ ବୋଲି ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରରେ ଲେଖା ଅଛି । ଏହାର କନ୍ଦ ରସୁଣ ପରି ଓ ସାରହୀନ; ପତ୍ର ସୂକ୍ଷ୍ମ ଓ ଏହାର ଆକୃତି କୂର୍ଚ୍ଚକ ବା ଭୁଳିକା ପରି । ଏହା ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୁଷ୍ପ୍ରାପ୍ୟ । ଏହାର ଅଭାବରେ ବୈଦ୍ୟମାନେ ଗୁଳୁଚି ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ବୈଦ୍ୟଙ୍କ ମତରେ ଏହା ମଧୁର, ବଳକାରକ, ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, କଫ ଓ ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ । ଏହା ପିତ୍ତ, ଦାହ, ରକ୍ତଦୁଷ୍ଟି, କୃଶତା ଓ କ୍ଷୟ ରୋଗରେ ପ୍ରଧାନ ଔଷଧ; ଋଷଭକ ନାମକ ଦୁଷ୍ପ୍ରାପ୍ୟ ଔଷଧ ମଧ୍ୟ ଏହି ଜାତୀୟ ଗୁଳ୍ମ । କିନ୍ତୁ ଦୁହିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଏହି କି ଋଷଭକର କନ୍ଦ ଗୋରୁ ଶିଙ୍ଗ ଆକୃତିର ଓ ଜୀବକ କନ୍ଦର ଆକୃତି ଝାଡ଼ୁ ପରି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୨ । ('ଜୀବ' ଅର୍ଥାତ୍ 'ବଞ୍ଚି ରହ' ବୋଲି ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟକୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କରନ୍ତି) ଆଶୀର୍ବାଦକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. One who utters benediction on another.

୩ । ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ଚିକିତ୍ସକ ଓ ଆତ୍ରେୟ ମୁନିଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ—
3. Name of the physician of the Buddha and disciple of sage Ātreya.

୪ । ଭିକ୍ଷୁକ—4. A beggar; mendicant.

୫ । ଦୀର୍ଘଜୀବୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
5. A long-lived person.

୬ । ବୃଦ୍ଧିଜୀବୀ; ସୁଧଖୋର—6. A usurer

୭ । ସାପୁଆ—7. A snake charmer; snake-catcher.

୮ । (+କର୍ମ. ଅକ) ସେବକ; ଚାକର; ଭୃତ୍ୟ; ଦାସ—
8. Slave; servant; attendant.

୯ । ପ୍ରାଣୀ—9. Animal

୧୦ । ପୀତ ଶାଳବୃକ୍ଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
10. A kind of timber-tree.

ସଂ. ବିଣ—ଦୀର୍ଘଜୀବୀ—Long-lived

ଜୀବକଣା—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ; ବିଜ୍ଞାନପରିଭାଷା)—ରକ୍ତରେ ଥିବା କୀଟାଣୁ—Blood corpuscles.
Jība-kaṇā

ଜୀବକୁଳ—ସଂ. ବି—ଜୀବଲୋକ (ଦେଖ)
Jība-kuḷa — Jība-loka (See)

ଜୀବଗୃହ—ସଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ+ ଗୃହ; ଜୀବର ବାସସ୍ଥାନ)—
Jība-gṛuha ଦେହ; ଶରୀର—(the abode of the soul) The body.

ଜୀବଘନ—ସଂ. ବି—ବ୍ରହ୍ମା—
Jība-ghana Brahmā (Apte).

ଜୀବ ଛାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମରିବା; ଜୀବନୀଶକ୍ତି ଲୋପ ହେବା—
Jība chhāṛibā To die.
জীবছাড়া ଦେ. ବି.—ମରଣ ଘଟିବା—
जी छोड़ना Dying.

ଜୀବଜ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜୀବ+ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Jībaja ଜୀଅନ୍ତା ଜନ୍ମିଥିବା (ଶିଶୁ)—
(ଜୀବଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) (a child) Born alive.

ଜୀବଜଗତ୍—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ+ଜଗତ୍)—
Jība-jagat ଜୀବଲୋକ (ଦେଖ)—Jībaloka (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅକ୍ଷ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଜୀବଜନ୍ତୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜୀବ+ଜନ୍ତୁ; ଏକାର୍ଥକ ସହଚର)—
Jiba-jantu ୧ । ବିବିଧ ଜୀବ; ପ୍ରାଣିସମୂହ; ନାନାଜନ୍ତୁ—
जीवजन्तु 1. Animals; various creatures.
जीवजन्तु ୨ । ସାଧାରଣ ପ୍ରାଣୀ—
2. A general term for animals.

ଜୀବଜୀବ—ସଂ. ବି — ଜୀବଂଜୀବ (ଦେଖ)
Jiba-jiba Jibamjiba (See)

ଜୀବଜୀବକ— ସଂ. ବି. (ଜୀବଜୀବ=ଚକୋର+ସ୍ୱାର୍ଥରେ କ)—
Jiba-jibaka ଜୀବଂଜୀବ (ଦେଖ)—Jibamjiba (See)

ଜୀବଞ୍ଜୀବ—ସଂ. ବି — ଜୀବଂଜୀବ (ଦେଖ)
Jibañjiba Jibamjiba (See)

ଜୀବତ୍— ସଂ. ବିଣ. (ଜୀବ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅତ୍)—ବଞ୍ଚିଥିବା; ଜୀଅନ୍ତା—
Jibat Living; alive.
[ଦ୍ର—ଏହାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାର ନାହିଁ ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା— ଜୀବତ୍‌ପିତୃକ, ଜୀବନ୍ମାତୃକ, ଜୀବତ୍‌ସ୍ୱାମିକା ।]

ଜୀବତ୍‌ପତି—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜୀବତ୍ +ପତି)—ସଧବା; ଅହ୍ୟ—
Jibat-pati Having one's husband living.

ଜୀବତ୍‌ପତିକା— ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜୀବତ୍+ପତି+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ) —
Jibat-patikā ଜୀବତ୍‌ପତି (ଦେଖ)
Jibat-pati (See)

ଜୀବତ୍‌ପତ୍ନୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜୀବତ୍+ପତି+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)
Jibat patni ଜୀବତ୍‌ପତି (ଦେଖ)
Jibat-pati (See)

ଜୀବତ୍‌ପତ୍ନୀକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜୀବତ୍+ପତ୍ନୀ; କ ଆଗମ)—ଯାହାର ସ୍ତ୍ରୀ ଜୀବିତା—
Jibat-patnika Having the wife still living.

ଜୀବତ୍‌ପିତୃକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜୀବତ୍+ପିତୃ; କ ଆଗମ)—
Jibat-pitṛuka ଯାହାଙ୍କର ପିତା ବିଦ୍ୟମାନ ଅଛନ୍ତି—Having
(ଜୀବତ୍‌ପିତୃକା—ସ୍ତ୍ରୀ) one's father still living.
[ଦ୍ର—ଜୀବତ୍‌ପିତୃକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଅମାସ୍ନାନ, ଗୟାଶ୍ରାଦ୍ଧ, ଦକ୍ଷିଣମୁଖ ଭୋଜନ, ଶ୍ମଶ୍ରୁ ମୁଣ୍ଡନ ନିଷିଦ୍ଧ । ନିରଗ୍ନି ଜୀବତ୍‌ପିତୃକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୃଦ୍ଧିଶ୍ରାଦ୍ଧ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରିବାର ଅଧିକାରୀ ନୁହନ୍ତି । ସାଗ୍ନିକ ଜୀବତ୍‌ପିତୃକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସବୁ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରି ପାରିବେ— ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଜୀବତ୍‌ମାନ—ଗ୍ରା. ବିଣ. (କଟକଅ ଭାଷା)—ଜୀବିତ; ବିଦ୍ୟମାନ—
Jibat-māna Living
(ଜୀବତମାନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୀବତତ୍ତ୍ୱ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ+ତତ୍ତ୍ୱ)—
Jiba-tattwa ପ୍ରାଣିବିଜ୍ଞାନ; ପ୍ରାଣିତତ୍ତ୍ୱ ବିଦ୍ୟା—
Zoology; biology.

ଜୀବତି—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି (ସଂ. ଜୀବିତ)—ଜୀବନ—
Jibati Life.
ଝୁରି ଝୁରି ତନୁ କ୍ଷୀଣ ଯାଉଅଛି କେବଳ ରହିଛି ଜୀବତି—
ପ୍ରାଚୀ ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।
ସଂ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜୀବ୍ ଧାତୁ ବର୍ତ୍ତମାନକାଳ ସଂ. ପ୍ରଥମ ପୁରୁଷ ଏକବଚନ)—(ସେ) ବଞ୍ଚେ; ଜୀବିତ ରହେ—
(he) Lives.
ତୋ ମୁଖ ରତି ସୁଖରୁ ଜୀବତି ସଖୀଏ—ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରିଧି ।

ଜୀବତୋକା— ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଜୀବ=ଜୀବିତ+ତୋକ= ଅପତ୍ୟ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Jiba-tokā
ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ସନ୍ତାନମାନେ ଜୀବିତ ଅଛନ୍ତି —
A woman whose children are living.

ଜୀବତ୍ତୋକା— ସଂ, ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜୀବତ୍+ତୋକ+ଆ) —
Jibattokā ଜୀବତୋକା (ଦେଖ)
Jiba-tokā (See)

ଜୀବତ୍ୟାଗ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ+ତ୍ୟାଗ)—ମୃତ୍ୟୁ—
Jiba-tyāga Death.

ଜୀବଥ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜୀବ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଥ)—
Jibatha ୧ । ବହୁକାଳଜୀବୀ, ଦୀର୍ଘଜୀବୀ—
(ଜୀବଥା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Long-lived.
୨ । ଧାର୍ମିକ—2 Pious; virtuous.
ସଂ. ବି—୧ । ଜୀବନ—1. Life.
୨ । କଚ୍ଛପ—2. Tortoise.
୩ । ମୟୂର—3. Peacock.
୪ । ମେଘ— 4. Cloud.
୫ । ଧର୍ମ; ପୁଣ୍ୟ—Piety.

ଜୀବଦ—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ. (ଜୀବ+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Jibada ଯେ ପ୍ରାଣ ଦାନ କରେ ବା ଜୀବ ବଞ୍ଚାଏ; ଜୀବ-
(ଜୀବଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦାତା; ପ୍ରାଣଦାତା—One who breathes life into another; one who saves another; life-giver; preserver of life; vivifier.
ସଂ. ବି—୧ । ବୈଦ୍ୟ; ଚିକିତ୍ସକ—1. A physician.
୨ । ଜୀବକ ନାମକ ଗୁଳ୍ମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. A rare medicinal plant.
୩ । ଜୀବନ୍ତୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
3. Jibanti (See)
୪ । (ଜୀବ+ଦୋ ଧାତୁ ଛେଦନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
ଶତ୍ରୁ— 4. Enemy.

ଜୀବଦାତା—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଜୀବ+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ୧ମା. ୧ବ)—
Jibadātā ଜୀବଦ (ଦେଖ)
(ଜୀବଦାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Jibada (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ୟ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଃ	ପ୍ର	ଥ୍ୟ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅଂ	ଯ	ସ	ତ୍ୟ	ଇଥ	ଈ	ନ୍

ଜୀବଦାନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ+ଦାନ)—
Jība-dāna ୧ । ଜୀବନ୍ୟାସ (ଦେଖ)
1. Jība-nyāsa (See)
୨ । ପ୍ରାଣୀକୁ ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରୁ ରକ୍ଷା କରିବା—
2. Saving a being from death.

ଜୀବଦ୍ଦଶା—ସଂ. ବି. (ଜୀବତ୍+ଦଶା)—
Jībaddaśā ୧ । ପୃଥିବୀରେ ଜୀଇଁ ରହିବା ଅବସ୍ଥା; ଜୀବନ—
1. Life; mortal existence.
୨ । ଅମଳ; ଜୀବିତକାଳ—2. Life-time.
୩ । ଜୀବିତାବସ୍ଥା—3 State of existence.

ଜୀବଧନ—ସଂ. ବି. (ରୂପକ କର୍ମଧା; ଜୀବ=ଜୀବିତ ପ୍ରାଣୀ+ଧନ)—
Jība-dhana ୧ । ଧନ ବା ସମ୍ପତ୍ତିରୂପେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଥିବା ଗୋମେଷାଦି ପ୍ରାଣୀ—1. Livestock; wealth consisting of living animals.
୨ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ପ୍ରାଣଧନ; ଆପଣା ପ୍ରାଣର ସମାନ; ପ୍ରିୟତମ ବ୍ୟକ୍ତି—2. One's dearest person.
ଜୀବନେ ଅଛି ବାଳା ତୋ ଜୀବଧନ । ରାଧାନାଥ. ମେଘଦୂତ ।

ଜୀବଧବ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ+ଧବ)—
Jībadhaba ୧ । ସ୍ୱାମୀ—1. Husband.
୨ । ଜନ୍ତୁରାଣ; ଯମ—
2. The God of death.
କେ ପୁଣି କେବେଗ ଯିବ ଜୀବଧବେ (୧) କହିବ
ଜୀବଧବ (୨) କେଉଁଠି ଜୀବ । ଉପେନ୍ଦ୍ର. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।

ଜୀବଧବପୁର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଜୀବଧବ+ପୁର)—
Jība-dhaba-pura ୧ । ଯମପୁର—1. The abode of death.
୨ । ମୃତ୍ୟୁ—2. Death.

ଜୀବଧାନୀ—ସଂ. ବି. (ଜୀବ+ଧା ଧାତୁ+ଅଧିକରଣ. ଅନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ;
Jība-dhānī ଯାହା ଜୀବଗଣଙ୍କୁ ଧାରଣ କରେ)—
ପୃଥିବୀ—The earth.

ଜୀବଧାରୀ—ସଂ. ବି. (ଜୀବ+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Jība-dhārī ପ୍ରାଣୀ—Animal; living being.

ଜୀବନ—ସଂ. ବି. (ଜୀବ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Jībana ୧ । ପ୍ରାଣ—1. Life.
୨ । ଜୀବିତ ହେବା ଅବସ୍ଥା; ପ୍ରାଣଧାରଣ—
2. Existence.
୩ । ପେଶା; ବୃତ୍ତି; ଜୀବିକା; ଜୀବନୋପାୟ—
3. Livelihood; means of subsistence.
୪ । ପ୍ରାଣୀ—4. Animal.
୫ । (+କରଣ. ଅନ) ଜଳ—5. Water.
୬ । ପ୍ରାଣବାୟୁ—
6. The vital airs; life's breath.
୭ । ପ୍ରାଣର ସମାନ; ଜୀବଧନ; ପ୍ରିୟତମ ବ୍ୟକ୍ତି—
7. One's dearest person; beloved person, one 'dearest dear'.
ମୋ ଜୀବନ କାହିଁ ହଜାଇଲି
କାହିଁ ଆଣି ଦିଅ ଥିଲ ବୋଲି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ
୮ । ସଦ୍ୟଜାତ ଲହୁଣୀ ବା ଘିଅ—
8. Fresh butter or ghee.
୯ । ଜୀବାତ୍ମା—
9. The vital energy; the living soul.
୧୦ । ବାୟୁ; ସମୀରଣ—10. The air; wind.
୧୧ । (ଜୀବ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) ପୁତ୍ର—11. Son.
୧୨ । ପରମେଶ୍ୱର—
12. God; the Supreme Being
୧୩ । ଜୀବକ (ଦେଖ)
13. Jībaka (See)
୧୪ । ମଜ୍ଜା—14 Marrow of the bones; pith; sap.
୧୫ । ହୈୟଙ୍ଗବୀନ; ଗତ କାଲିର ଦୁଧରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଲହୁଣୀ—
15. Butter made from yesterday's milk.
୧୬ । (+ଅଧିକରଣ ଅନ)—ଜୀବିତକାଳ; ଜନ୍ମ ଓ ମୃତ୍ୟୁର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ସମୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—16. Life-time.
ତୈଙ୍କୁ ଜୀବନ ଅଧେ ଦେଇ ଶିବା କାନ୍ତ କଲାପରି ବସୁରତ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।
୧୭ । (+କରଣ ଅନ)—ଜୀବିତ ରଖିବା ବସ୍ତୁ; ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥ ଯୋଗୁଁ ଜଣକର ପ୍ରାଣ ରହିଛି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—17. A thing essential for one's existence.
(ଯଥା—ମାଆ ଦୁଧହିଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏ ଶିଶୁଟିର ଏକମାତ୍ର ଜୀବନ ହୋଇଛି ।)
୧୮ । ପୁତ୍ର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—18. Son.
୧୯ । ଗଙ୍ଗା ନଦୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
19. The river Ganges.
ସଂ. ବିଣ—୧ । ପୋଷଣାଦାତା; ପୋଷଣକର୍ତ୍ତା—
1. One who maintains another.
୨ । ଜୀବଦାତା; ଉଜ୍ଜୀବକ—2 Preserver of one's life; life-giving; enlivening.
୩ । ଜୀବାଧିଷ୍ଠାତା—3. Pervading the life.
[ଦ୍ର—ବାତ୍ସଲ୍ୟରେ ପୁତ୍ର ବା ଶିଷ୍ୟଆଦିଙ୍କୁ 'ବାବାଜୀ, ବାବାଜୀଉ ବାବାଜୀବନ' ଇତ୍ୟାଦି ସମ୍ବୋଧନ କରାଯାଏ ।]

ଜୀବନ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ବା ବ୍ୟକ୍ତି ନିମନ୍ତେ ଆପଣାର ପ୍ରାଣକୁ ପାଣି ଛଡ଼ାଇବା—
Jībana utsarga karibā
জীবন উৎসর্গ করা
जीवन उत्सग करना
To sacrifice one's life for some object or person, to dedicate one's life.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ ଦେଖିବେ'

ଜୀବନ ଉପରେ ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—ପ୍ରାଣାନ୍ତକ ସଙ୍କଟାପନ୍ନ ହେବା ଅବସ୍ଥା—1. The state of a person being in danger of his life.
Jībana upare pardibā
প্রাণেরদায় হওয়া
जीको पड़ना
୨ । ଅତି ଗୁରୁତର ମନୋଦୁଃଖ ବା କଷ୍ଟ ଅବସ୍ଥା—2, The state of extreme anguish or pain.

ଜୀବନକ—ସଂ. ବି. (ଜୀବନ+ସ୍ୱାର୍ଥରେ କ; ଯାହା ପ୍ରାଣରକ୍ଷା କରେ)—
Jībanaka ଖାଦ୍ୟ; ଅନ୍ନ—Food.

ଜୀବନ ଘେନିବା—ଦେ. କ୍ରି—ହତ୍ୟା କରିବା; ପ୍ରାଣ ନେବା—
Jībana ghenibā To kill; to take one's life.
জীবন লওয়া
जीव लेना
ବୋଇଲେ ତୋ ଜୀବନ ଘେନିବି ମୁଁ ଆଜ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।

ଜୀବନଚରିତ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବନ+ଚରିତ)—
Jībana-charita ୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଜୀବିତକାଳରେ ଘଟିବା ବିଷୟମାନଙ୍କ ବିବରଣ ବା ବର୍ଣ୍ଣନା—2. Description of the events of the life of a person.
୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଜୀବିତ କାଳର ଘଟନାର ବିବରଣ-ସମ୍ବଳିତ ଗ୍ରନ୍ଥ—2. Biography; a book describing the life and acts of a person.

ଜୀବନ ଛାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି ଓ ବି—ଜୀବ ଛାଡ଼ିବା (ଦେଖ)—
Jībana chhārdibā Jība chhārdibā (See)
জীব ছাড়া
जीव छोड़ना

ଜୀବନଜ—ସଂ. ବି. (୫ମୀ ତତ୍; ଜୀବନ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Jībanaja ପଦ୍ମ; ଜଳଜ—Lotus.
ଜୀବନଜବଦନାକୁ ଜୀବନ ଯତନେ ବିକି ଦେଇଅଛି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ—ତୃଷ୍ଣାଗୀତ ।

ଜୀବନତରଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବନ+ତରଙ୍ଗ)—
Jībana-taraṅga ୧ । ଜଳତରଙ୍ଗ—1. Wave of water.
୨ । (ରୂପକ କର୍ମଧା) ତରଙ୍ଗପରି ଦୋଳାୟମାନ ପ୍ରାଣ—2. The wave of life.

ଜୀବନଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜୀବନ+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Jībanada ୧ । ଜୀବନ ଦାତା; ଯେ ପ୍ରାଣ ଦିଏ—
(ଜୀବନଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Life-giving.
୨ । ଜଳଦାତା—2. Giving water.
୩ । ବର୍ଷା କରୁଥିବା; ବର୍ଷୁଥିବା—3. Raining.
ଜୀବନଦ ନୀଳ ଜଳଦ ଯୁଗଳ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋଲଚଉତିଶ, ଜ. ଗୀତ ।

ଜୀବନ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ମରିବା; ଅନ୍ୟବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଁ ପ୍ରାଣ ହାରିବା—
Jībana debā To die (for another).
প্রাণ দেওয়া
जीव देना

ଜୀବନଧନ—ସଂ. ବି. (ରୂପକ. କର୍ମଧା, ଜୀବନ+ଧନ)—
Jībana-dhana ଜୀବଧନ (ଦେଖ) Jība-dhana (See)

ଜୀବନ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଞ୍ଚିବା—To live.
Jībana dharibā
জীবন ধরা
जीवधारण करना
ଚକ୍ଷୁବିହୀନେ ଘୋରବନେ ଜୀବନ ଧରିବେ କେସନେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଜୀବନଧର୍ମ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବନ+ଧର୍ମ)—
Jībana-dharma ଜୀଅନ୍ତା ପ୍ରାଣୀର ସ୍ୱାଭାବିକ କର୍ମ—The natural acts of a living being.

ଜୀବନଧାରଣ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଜୀବନ+ଧାରଣ)—
Jībana-dhāraṇa ପ୍ରାଣଧାରଣ; ବଞ୍ଚିରହିବା—Living; existence; being alive.

ଜୀବନ ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମାରି ପକାଇବା; ବଧ କରିବା—
Jībana nebā 1. To kill.
প্রাণ লওয়া ୨ । ପ୍ରାଣାନ୍ତକ କଷ୍ଟ ଦେବା—
जीव लेना 2. To give extreme pain.

ଜୀବନ ପଶିବା—ଦେ. ବି—ଦେହରେ ପ୍ରାଣବାୟୁ ସଞ୍ଚରିବା—
Jībana paśibā The dawning of the vital spark in the body.
প্রাণ ঢুকা
जी पड़ना

ଜୀବନ ବାହାରିଯିବା—ଦେ. ବି—ଜୀବନ ଯିବା (ଦେଖ)
Jībana bāhāri-jībā Jībana jībā (See)

ଜୀବନ ବିକିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ନିଜର ପ୍ରାଣକୁ (ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ) ସମର୍ପଣ କରିବା; ଦାସତ୍ୱ ସ୍ୱୀକାର କରିବା—
Jībana bikibā To dedicate one's life to another.
জীব বেঁচা
जी बेंचना
ଜୀବନବଦନାକୁ ଜୀବନ ଯତନେ ବିକି ଦେଇଅଛି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ତୃଷ୍ଣା ଗୀତ ।

ଜୀବନବୃତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜୀବନ+ବୃତ୍ତି)—୧ । ଜୀବିକା—
Jībana-bṛuta 1. Livelihood.
୨ । ପେଶା—2. Profession.

ଜୀବନବୃତ୍ତ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବନ+ବୃତ୍ତ)—ଜୀବନଚରିତ; ଜୀବନୀ—Biography.
Jībana-bṛutta
(ଜୀବନବୃତ୍ତାନ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୀବନବୃତ୍ତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବନ+ବୃତ୍ତି)—୧ । ଜୀବିକା—
Jībana-bṛutti 1. Livelihood.
୨ । ପେଶା—2. Profession.

ଜୀବନମରଣ—ସଂ. ବି. (ବିପରୀତାର୍ଥ ସମାହାର)—ଜୀଇଁବା ଓ ମରିବା—
Jībana-maraṇa Life and death; living and dying.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଏ	ଉଅ	ଝ
୨	ଈ	ଊ ରୁ		ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍ଦ

ଜୀବନମରଣ ସମସ୍ୟା—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ; ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଓ ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବନ + ମରଣ + ସମସ୍ୟା)—
Jībana-maraṇa samasyā ଜୀବନ ରହିବ କି ଯିବ ଏହିପରି ସଙ୍କଟ—
The question of life and death.

ଜୀବନମୁକ୍ତ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ.—ଜୀବନ୍ମୁକ୍ତ (ଦେଖ)
Jībana-mukta Jībanmukta (See)

ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡେ ଜୀବନମୁକ୍ତ ଅଛଇ କେ ସଭେ ?
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଜୀବନମୂର୍ଚ୍ଛା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜୀବନ ଓ ମୂର୍ଚ୍ଛା)—ଜୀବନତ୍ୟାଗ; ପ୍ରାଣ
Jībana-mūrchchhā ଛାଡ଼ିବା—Giving up one's life.
जीवनमूर्छा ଦେ. ବିଣ.—ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଜୀବନସଙ୍କଟ ଥାଏ; ଯହିଁରେ ପ୍ରାଣ ସଙ୍କଟାପନ୍ନ ହୁଏ—(work) Endangering life; causing danger to one's life.

ଜୀବନମୃତ—ଦେ. ବିଣ.—ଜୀବନ୍ମୃତ (ଦେଖ)
Jībana-mṛuta Jībanmṛuta (See)

ଶଙ୍ଖେ ଏହାର ଚେକ ହର,
ଜୀବନମୃତ ପ୍ରାୟ କର । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଜୀବନ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ମରିବା—
Jībana jībā 1. Dying.
जीव याओया ୨ । ପ୍ରାଣାନ୍ତକ କଲବଲ ହେବା—
जी छूटना 2. Being extremely tormented.
୩ । ମୁମୂର୍ଷୁ ଅବସ୍ଥା—
3. Dying condition; ebbing of life.

ଜୀବନଯୋନି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବନ + ଯୋନି = ଉତ୍ପତ୍ତି)—
Jībana-joni ଦେହରେ ପ୍ରାଣସଞ୍ଚାରର କାରଣ; ସଞ୍ଜୀବନ ଯନ୍ତ୍ର—
The cause of existence.

ଜୀବନଶଙ୍ଖାଳି—ଦେ. ବି.—ଜୀବଧନ; ପ୍ରିୟତମ ବ୍ୟକ୍ତି—
Jībana-śaṅkhāḷi One's dearest person.

ଜୀବନଷ୍ଟି—ଦେ. ବି.—୧ । ମୃତ୍ୟୁ—
Jība-nashṭi 1. Death; extinction.
୨ । ପ୍ରାଣିକ୍ଷୟ—2. Death of animals.

ଜୀବନସଙ୍ଗୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବନ + ସଙ୍ଗୀ)—
Jībana-saṅgī ୧ । ସ୍ୱାମୀ—1. Husband.
(ଜୀବନ ସଙ୍ଗିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ପ୍ରିୟତମ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. One's dearest person.

ଜୀବନ ହାରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ମରିବା; ପ୍ରାଣ ବିସର୍ଜନ କରିବା—
Jībana hāribā To die.
প্রাণ হারা
जी छोड़ना

ଜୀବନା—ସଂ. ବି.—(ଜୀବ୍ ଧାତୁ + କରଣ ଅନ + ଆ)—
Jībanā ୧ । ମହୌଷଧ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. Medicine.
୨ । ଜୀବନ୍ତୀ ଲତା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jībantī creeper (See)

ଜୀବନାନ୍ତ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବନ + ଅନ୍ତ)—୧ । ମୃତ୍ୟୁ—
Jībanānta 1. Death; the end of life.
୨ । ଜୀବିତକାଳର ଶେଷ—
2. End of one's lifetime.

ଜୀବନାବଧି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—(ଜୀବନ + ଅବଧି)—୧ । ଜନ୍ମ
Jībanābadhi ସମୟରୁ; ଜନ୍ମାବଧି—
জন্মাবধি 1 From birth.
୩ । ମରଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—3. Till death.

ଜୀବନାବାସ—ସଂ. ବି.—୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜୀବନ = ଜଳ + ଆବାସ)—
Jībanābāsa ବରୁଣ ଦେବତା—1. Baruna; the God of water
୨ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବନ = ପ୍ରାଣ + ଆବାସ)—ଦେହ; ଶରୀର—2. The body.
ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଜଳରେ ବାସକାରୀ—
Living in water.

ଜୀବନାଶ—ସଂ. ବିଣ. (ଜୀବନ + ଅଶ୍ ଧାତୁ = ଭକ୍ଷଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ.
Jībanāśa ଅ)—ସାଂଘାତିକ; ପ୍ରାଣନାଶକ; ପ୍ରାଣଘାତୀ—
Destructive of life; fatal; mortal.
ସଂ. ବି. (ଜୀବ + ନାଶ) ମୃତ୍ୟୁ; ପ୍ରାଣନାଶ—Death.

ଜୀବନାଶା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବନ + ଆଶା)—ବଞ୍ଚିବାର ଆଶା—
Jībanāśā Hope of life.

ଜୀବନାଶା ଟଳି ଯାଉଅଛି କଳି ପାରୁ ନାହିଁ ମୁଁ ମୋ ହୃଦନ୍ତର ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ କଣୋରାଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଗୀତ ।

ଜୀବନିକା—ସଂ. ବି.—(ଜୀବନ + କ + ଆ)—ହରିଡ଼ା; ହରିତକୀ
Jībanikā (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—Myrobalan.

ଜୀବନିକାୟ—ସଂ. ବି.—(ଜୀବ = ଜୀବନ + ନିକାୟ = ବାସସ୍ଥାନ—
Jība-nikāya ଜୀବିତ ପ୍ରାଣୀ—Living being.

ଜୀବନୀ—ସଂ. ବିଣ. (ଜୀବ ଧାତୁ + କରଣ ଅନ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଯାହାଦ୍ୱାରା
Jībanī ଆୟୁ ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ)—୧ । ଆୟୁର୍ବୃଦ୍ଧିକାରକ—
1. Producing longevity.
୨ । ପ୍ରାଣଦା—2. Life-giving; vital.
୩ । ଯାହା ଜୀବନ ଦାନ କରେ—3. Reviving life.
(ଯଥା—ଜୀବନୀ ଶକ୍ତି ।)
ସଂ. ବି—୧ । ଜୀବନ୍ତୀ ବୃକ୍ଷ (ଦେଖ)—1. Jībantī (See).
୨ । ମହାମେଦା (ଦେଖ)—
2. Mahāmedā (See)
୩ । ମେଦା (ଦେଖ)—
3. Medā (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚଢ଼ିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗଡ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଘ୍ୟ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୪ । କାଙ୍କୋଲ (ଦେଖ)—
4. Kāṅkolā (See)

जीवनी ଦେ. ବି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଜୀବନଚରିତ—
जीवनी 1. Biography.
୨ । ଜୀବିକା—2. Livelihood; that by which one lives

ଜୀବନୀୟ—ସଂ. ବିଣ—(ଜୀବନ+ପ୍ରୟୋଜନାର୍ଥେ. ଈୟ)—୧ । ଯାହା
Jībanīya ପ୍ରାଣଧାରଣ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ—1. Necessary for life.
୨ । ଆୟୁର୍ବୃଦ୍ଧିକର—2. Conducive to longevity.
ସଂ. ବି—୧ । ଆୟୁଷ୍କର ଉପାୟ—1. A thing conducing longevity.
୨ । ପ୍ରାଣଧାରଣାର୍ଥ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ପଦାର୍ଥସମୂହ—
2. Necessaries of life.
(ଯଥା—ଖାଦ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ ।)

ଜୀବନୀୟଗଣ—ସଂ. ବି—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ କେତେଗୋଟି ବଳ-
Jībanīya-gaṇa କାରକ ମହୌଷଧ—A group of
(ଜୀବନୀୟବର୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) strength-giving herbs.
(ଯଥା—ଜୀବନ୍ତୀ, କାକୋଲୀ, ମେଦା, ମୁଦ୍ଗପର୍ଣ୍ଣୀ, ମାଷପର୍ଣ୍ଣୀ, ଜୀବକ, ବୃଷଭକ ଓ ମଧୁକ; ମତାନ୍ତରରେ ଜୀବକ, ବୃଷଭକ, ମେଦା, ମହାମେଦା, କାକୋଲୀ, କ୍ଷୀରକାକୋଲୀ, ଋଦ୍ଧି ଓ ବୃଦ୍ଧି । ଜୀବନୀୟଗଣକୁ ଅଷ୍ଟବର୍ଗ ମଧ୍ୟ ବୋଲାଯାଏ ।)

ଜୀବନୀୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଜୀବନ+ଈୟ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଜୀବନ୍ତୀ (ଦେଖ)
Jībanīyā Jībantī (See)

ଜୀବନୀଶକ୍ତି—ସଂ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ଶକ୍ତିଦ୍ୱାରା ଜୀବମାନେ ବଞ୍ଚି ରହନ୍ତି—
Jībanīśakti 1. Vitality.
୨ । ପ୍ରାଣ—2. Spark of life.

ଜୀବନୋପାୟ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବନ+ଉପାୟ)—ଜୀବିକା—
Jībanopāya Livelihood; subsistence; means of support.

ଜୀବନୌଷଧ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବନ+ଔଷଧ)—ଯେଉଁ
Jībanaushadha ଔଷଧଦ୍ୱାରା ମୃତ ପ୍ରାଣୀ ଜୀଏଁ—A medicine which revives the dead.

ଜୀବନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଜୀବତ୍)—୧ । ଜୀଇଁଥିବା; ଜୀଅନ୍ତା—
Jībanta 1. Living; existing.
जिवन्त, जिआन्त, জ্যান্ত ୨ । ବଞ୍ଚିଥିବା; ସଜୀବ—2. Alive.
जीताजागता କ୍ରି. ବିଂ—ସଜୀବ ଅବସ୍ଥାରେ—While still alive.

ଶିଶୁ ସଙ୍ଗେ, ମା ଗୋ । ଏହି ରୂପେ ମୋର ଜୀବନ୍ତେ ହେଲା ସମାଧି—
ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।

ଜୀବନ୍ତା—ଦେ. ବିଣ—ଜୀବନ୍ତ (ଦେଖ)
Jībantā Jībanta (See)

ଜୀବନ୍ତି—ସଂ. କ୍ରି (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ; ସଂ. ଜୀବ୍ ଧାତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳ
Jībanti ୧ମ ପୁରୁଷର ବହୁବଚନ କ୍ରିୟା)—(ସେମାନେ) ଜୀବନ ଧାରଣ କରନ୍ତି, ବା ଜୀଅନ୍ତି—(they) Do live or exist.

ଦେବଙ୍କ ଅମୃତ ପ୍ରମାଣେ ଜୀବନ୍ତି ତହିଁ ପ୍ରାଣୀମାନେ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଜୀବନ୍ତିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଜୀବନ୍ତୀ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ନିର୍ମୂଳୀ;
Jībantikā ମଲଙ୍ଗ—1 Orchid; a parasitic plant; mistletoe.
୨ । ହରିତକୀ; ହରଡ଼ା—2. Myrobalan.
୩ । ଗୁଳୁଚି—3. Menispermum Glabrum; a climbing plant (much esteemed for its medicinal properties).

ଜୀବନ୍ତୀ—ସଂ. ବି—୧ । ଶାକଲତାବିଶେଷ—
Jībantī 1. A kind of creeping herb; Celtis Orientalis.
ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଜୀବନ୍ତୀ, ଜୀବବର୍ଦ୍ଧିନୀ, ସ୍ୱାଦୁ, ଜୀବନୀ, ଜୀବା, ଜୀବନୀୟା, ଶଶଶିମ୍ବିକା, ଶାକଶ୍ରେଷ୍ଠା, ମଧୁଶ୍ରବା, ପାକଶ୍ରେଷ୍ଠା, ପଯସ୍ୱିନୀ

[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ଔଷଧରେ ଲାଗେ; ଏଥିର ଡାଙ୍ଗରୁ ଦୁଧପରି ରସ ବାହାରେ । ଫଳ ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା ହୁଏ । ଏହା ୩ ପ୍ରକାର, ବୃହତ୍‌ଜୀବନ୍ତୀ, ପୀତଜୀବନ୍ତୀ ଓ ଛିନ୍ନଜୀବନ୍ତୀ । ଏହା ରକ୍ତପିତ୍ତ, ବାତ, କ୍ଷୟ, ଦାହ, ଜ୍ୱର ଓ ତ୍ରିଦୋଷ ନାଶ କରେ, ବୀର୍ଯ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି କରେ, ଚକ୍ଷୁର ହିତ କରେ, ଭୂତ ବିଦ୍ରାବଣ କରେ, ରସ ବନ୍ଧନ କରେ, ସ୍ୱରଶୁଦ୍ଧି ଓ ବଳବୃଦ୍ଧି କରେ, ପ୍ରମେହ, ଚକ୍ଷୁ ଓ ପାଦର ଜ୍ୱାଳା, କୃମି ଓ କୁଷ୍ଠ ନିବାରଣ କରେ; ଏଥିର ମୂଳ ଓ ପତ୍ରର ବିଧିମତ ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା ବହୁମୂତ୍ର, ମେହ, କାଶ, ଶ୍ୱାସ, ଶୁକ୍ର-ଦୌର୍ବଲ୍ୟ, ସ୍ୱଭାବତା, ରକ୍ତ-ଦୋଷ ଓ ମୁଖରୋଗ ଆରୋଗ୍ୟ ହୁଏ ।

୨ । ଏକପ୍ରକାର ଲତା (ଏଥିର ଫୁଲରେ ମକରନ୍ଦ ଥାଏ)
(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. A kind of creeper with flowers containing honey.
୩ । ଗୁଜରାଟ ଅଞ୍ଚଳରେ ଜାତ ଏକପ୍ରକାର ହଳଦିଆ ହରିଡ଼ା—
3. A kind of yellow myrobalan found in Gujerat.
୪ । ଜୀବନ୍ତିକା (ଦେଖ)—
4. Jībantikā (See)

ଜୀବନ୍ମୁକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜୀବତ୍+ମୁକ୍ତ; କର୍ମଧା)—ଜୀବଦଶାରେ
Jībanmukta ମୋକ୍ଷପ୍ରାପ୍ତ; ଅନ୍ତର୍ଭକ୍ତ; ସଂସାରରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ
(ଜୀବନ୍ମୁକ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ନିର୍ବିକାର ଓ ନିର୍ଲିପ୍ତ—Liberated while
(ଜୀବନ୍ମୁକ୍ତି—ବି) still living; (a person) who has been assured of salvation while yet alive.

[ଦ୍ର—ବେଦାନ୍ତସାର ମତରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଖଣ୍ଡ ଚୈତନ୍ୟ-ସ୍ୱରୂପ ବ୍ରହ୍ମଙ୍କ ଜ୍ଞାନଦ୍ୱାରା ଅଜ୍ଞାନ ନାଶ କରି ଆତ୍ମରୂପ ଅଖଣ୍ଡ ବ୍ରହ୍ମଙ୍କ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

ସାକ୍ଷାତ୍କାର କରିଅଛି ଓ ଯେ ଅଜ୍ଞାନ ଏବଂ ଅଜ୍ଞାନର କାର୍ଯ୍ୟ ପାପ, ପୁଣ୍ୟ ଏବଂ ସଂଶୟ, ଭ୍ରମଆଦିର ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇଅଛି ସେ ଜୀବନ୍ମୁକ୍ତ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଜୀବନ୍ମୁକ୍ତି—ସଂ. ବି. (ଜୀବତ୍+ମୁକ୍ତି; ୭ମୀ ତତ୍)—ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ ହେତୁରୁ
Jībanmukti ଜୀବଦଶାରେ ସଂସାରର ମାୟାବନ୍ଧନରୁ ପରିତ୍ରାଣ-ଲାଭ; ସଂସାରରେ ଥାଇ ନିର୍ବିକାର ଓ ନିର୍ଲିପ୍ତ ଭାବ; ସଂସାରର ମାୟାପାଶ ଛେଦନ— 1. Freedom from the bonds of the world or wordly ties.

୨ । ତପସ୍ୟାଦିଦ୍ୱାରା ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ସଂସାରରେ ପୁନର୍ଜନ୍ମ ଲଭିବା ବିଷୟରେ ନିଷ୍କୃତି—2. Freedom from future birth earned by austerities while yet living.

ଜୀବନ୍ମୃତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଜୀବତ୍+ମୃତ; ଜୀବିତାବସ୍ଥାରେ ମୃତ)—
Jībanmṛuta ଜୀବଦଶାରେ ମୃତକଳ୍ପ; ଯେ ପ୍ରାଣ ଥାଉଁ ଥାଉଁ (ଜୀବନ୍ମୃତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ମରିବା ପରି ଥାଏ; କଷ୍ଟ କରି ମରିବା ପ୍ରାୟ; ଜୀଇଁ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ମରିବା ପରି; ମଲା ପରି; ମୃତ-ପ୍ରାୟ—Dead in spite of life; dead while living; dead as its were; half-dead.

ଜନ୍ମୀ ହୋଇ ଅଛେ ତହିଁ ହେଲୁଁ ଜୀବନ୍ମୃତ ।
ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୁଖ ଓ ଅକର୍ମଣ୍ୟ, ଯେ ଅତି ଦୁଃଖରେ ନିଜର ଭରଣପୋଷଣ ଓ ଜୀବନଯାପନ କରେ ଓ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅତିଥିସତ୍କାର ନ କରେ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ସେ ଜୀବନ୍ମୃତ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଜୀବନ୍ମୃତ୍ୟୁ—ସଂ. ବି.—୧ । ଜୀବଦଶାରେ ମୃତ୍ୟୁତୁଲ୍ୟ ଅବସ୍ଥା—
Jībanmṛutyu 1. Living death

୨ । ଅତି ଯନ୍ତ୍ରଣାମୟ ଜୀବନ—
2. A life full of misery.

ଜୀବନ୍ୟାସ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ଜୀବ+ନ୍ୟାସ)— ୧ । ଦେହରେ
Jība-nyāsa ପ୍ରାଣ ପ୍ରତିଷ୍ଠା—1. Revival of life.

୨ । ମୃତ ବା ନିର୍ଜୀବ ଦେହରେ ପ୍ରାଣ ଦେବା—
2. Breathing of life into the dead or inanimate.

ନିର୍ଜୀବ କାଷ୍ଠ ପିତୁଳୀ ଜୀବନ୍ୟାସ ହେବ,
ନିଃଶବ୍ଦ ଶବ୍ଦ ଭେଦିଲେ ବଚନ କହିବ । ପ୍ରାଚୀ; ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣ ଗୀତା ।

୩ । ମଲାଜୀବକୁ ବଞ୍ଚାଇବା—
3. Restoration to life.

୪ । ଦେବତା ଆଦିଙ୍କ ପ୍ରତିମାରେ ମନ୍ତ୍ରାଦିଦ୍ୱାରା କାଳ୍ପନିକ ପ୍ରାଣ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରାଇବା—4. Giving of life to an idol; animating an image by means of mantras.

୫ । ପ୍ରାଣପ୍ରତିଷ୍ଠାର ମନ୍ତ୍ର—5. The esoteric formulas used in consecrating an image.

ଜୀବ ପଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତରଭାଗ) କ୍ରି.—ଜୀଇଁବା—
Jība paṛdbā To live.

ଜୀବପତି—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜୀବ=ଜୀବିତ ଅଛି ପତି
Jība-pati ଯାହାର)—ଅବିଧବା; ଜୀବିତଭର୍ତ୍ତୃକା; ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ସ୍ୱାମୀ ବଞ୍ଚି ଅଛି—(a woman) Whose husband is still living.

ସଂ. ବି. ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ+ପତି)—ଧର୍ମରାଜ; ଯମ—
The God of death.

ଜୀବପତ୍ନୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜୀବ+ପତ୍ନୀ)—ଜୀବପତି (ଦେଖ)
Jība-patnī Jībapati (See)

ଜୀବପ୍ରିୟା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ+ପ୍ରିୟ+ଆ)—ହରିଡ଼ା
Jība-priyā (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Myrobalan.

ଜୀବବଧ—ସଂ ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ+ବଧ)—୧ । ପ୍ରାଣିହତ୍ୟା;
Jība-badha ପ୍ରାଣୀକୁ ମାରି ପକାଇବା—1. Taking of life; killing of animals.

୨ । ପ୍ରାଣିହତ୍ୟାଜନିତ ପାପ ବା ଅପରାଧ—
2. The sin or offence of killing an animal.

ଜୀବବନ୍ଧୁ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ+ବନ୍ଧୁ)—୧ । ପ୍ରାଣବନ୍ଧୁ;
Jība-bandhu ଜୀବନସଙ୍ଗୀ—1. Life-mate; one's dearest person.

ଜୀବବନ୍ଧୁ ବୋଲୁ ବୋଲୁ ଜୀବ
ଜୀବଥିବ ପୁରିବୁ କି ଯିବ—ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

୨ । ବନ୍ଧୁକ; ବଧୁଲି ଫୁଲ (ଦେଖ)
2. Badhuli (See)

ଜୀବବଳି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ+ବଳି)—ଯଜ୍ଞାର୍ଥ ବା ଦେବତ
Jība-baḻi ଆଦିଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଗୋମେଷାଦି ଜୀବଙ୍କର ହତ୍ୟା—
Animal-sacrifice.

ଜୀବବଲ୍ଲୀ—ସଂ. ବି—କ୍ଷୀରକକ୍କୋଳ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
Jība-ballī Kshīra-kakkoḻa (See)

ଜୀବବସ୍ତୁ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ+ବସ୍ତୁ; ଅଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର)—
Jība-bastu ଜୀବର ସୂକ୍ଷ୍ମ ଅବସ୍ଥାର ରୂପ—Protoplasm.

ଜୀବବାଣୀବିଦ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଜୀବବାଣୀବିଦ୍)—ଯେ ସକଳ
Jība-bāṇī-bida ପ୍ରକାର ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ଭାଷା ଜାଣନ୍ତି—
(a person) Able to understand the meaning of the language of all animals.

ସପ୍ତମେ ସର୍ବଜୀବ ପ୍ରାଣୀ—ବିଦ ଅଟନ୍ତି ବେଣୁପାଣି—
ପ୍ରାଚୀ, ପୂର୍ଣ୍ଣତମଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

ଜୀବବାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜୀବ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Jība-bān ସଜୀବ—Living; alive.
(ଜୀବବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜୀବବୃତ୍ତି—ସଂ. ବି. ୧ । (ଜୀବର ବୃତ୍ତି; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Jība-bṛutti ଜୀବ ଦେହରେ ଥିବା ସ୍ୱାଭାବିକ ଗୁଣମାନ—
1. The natural attributes of living being
୨ । (ଜୀବ ପାଳନରୂପ ବୃତ୍ତି; କର୍ମଧା) ଗୋମେଷାଦି ପଶୁ ଓ ପକ୍ଷିପାଳନ ବ୍ୟବସାୟ—2. Profession of rearing and selling animals (e. g. beasts, birds); animal breeding.

ଜୀବମନ୍ଦିର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ+ମନ୍ଦିର; ଯେଉଁ ମନ୍ଦିରରେ
Jība-mandira ପ୍ରାଣ ଅବସ୍ଥାନ କରେ); ଦେହ—The body; (the receptacle of the soul).

ଜୀବମାତୃକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ+ମାତୃକା)—
Jība-mātrukā ଜୀବର ମଙ୍ଗଳସାଧିକା ସପ୍ତମାତୃକାବିଶେଷ—
A class of seven female Deities protecting the lives of living beings.
[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ନାମ କୁମାରୀ, ଧନଦା, ନନ୍ଦା, ବିମଳା, ମଙ୍ଗଳା, ବଳା ଓ ପଦ୍ମା; ଏମାନେ ସପ୍ତମାତୃକା ।]

ଜୀବ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ—
Jība jibā 1. Death.
ପ୍ରାଣ ଯାଓଯା ୨ । ମୁମୂର୍ଷୁ ଅବସ୍ଥା; ପ୍ରାଣବାୟୁ ବହିର୍ଗତ ହେବା
ଜୀ ଜୁଟନା ଅବସ୍ଥା—2. Dying condition.

ଜୀବର କାରଣ—ଦେ. ବି—୧ । ଜୀବ ବା ପ୍ରାଣୀର ମୋକ୍ଷ ବା ମୁକ୍ତି—
Jībara kāraṇa 1. Salvation of a living being;
(ଜୀବର କାରେଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) liberation of soul.
୨ । ଜୀବର ମୋକ୍ଷଦାତା—
2. Saviour of life; redeemer.

ଜୀବରକ୍ତ—ସଂ. ବି—ଗର୍ଭଧାରଣର ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀ-ରଜଃ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jība-rakta Menstrual blood which is capable of fecundation.

ଜୀବର ଧନ—ଗ୍ରା. ବି—ଜୀବଧନ (ଦେଖ)
Jībara dhana Jībadhana (See)

ଜୀବଲୋକ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ+ଲୋକ)—
Jība-loka ୧ । ପୃଥିବୀର ସୃଷ୍ଟ ପ୍ରାଣିସମୂହ—1. All the created beings; the animal world.
୨ । ସଂସାର; ମର୍ତ୍ତ୍ୟଲୋକ—2. The created world (consisting of living beings); the animated nature.
୩ । ଜୀବଯୋନି; ସଂସାରରେ ଜୀବ ରୂପେ ଜନ୍ମ—
3. Animal existence in the world.

୪ । ସମୁଦାୟ ମନୁଷ୍ୟ ଜାତି—4. Mankind.

ଜୀବଶାକ—ସଂ. ବି—ସୁନିସୁନିଆ ଶାଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jība-śāka A kind of aqatic pot-herb.

ଜୀବଶୂନ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (୩ୟା ତତ୍; ଜୀବ+ଶୂନ୍ୟ)—
Jība-śūnya ୧ । ପ୍ରାଣହୀନ, ମୃତ—1. Dead; lifeless.
୨ । ଜଡ଼; ନିର୍ଜୀବ—2. Inanimate.
୩ । ଜୀବଜନ୍ତୁଶୂନ୍ୟ; ପ୍ରାଣିହୀନ—
3. Devoid of living beings; having no living creature on or in it.

ଜୀବସଂକ୍ରମଣ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ+ସଂକ୍ରମଣ)—ଜୀବର ଏକ
Jība-saṁkramaṇa ଶରୀରରୁ ଶରୀରାନ୍ତରକୁ ଗମନ; ଜନ୍ମାନ୍ତରପରିଗ୍ରହ—Metemphsychosis; transmigration.

ଜୀବସଙ୍ଗୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜୀବ+ସଙ୍ଗୀ)—
Jība-saṅgī ୧ । ଆଜୀବନ ସଙ୍ଗୀ; ଜୀବନସଙ୍ଗୀ—
1. Lifelong companion.
୨ । ପ୍ରାଣପ୍ରିୟତମ ସଙ୍ଗୀ; ପ୍ରାଣବନ୍ଧୁ—
2. Dearest companion.
ଭଙ୍ଗୀ ରହି, ଭୃଙ୍ଗାଳ ଭୃଙ୍ଗୀ ଭ୍ରମର, ଜୀବସଙ୍ଗୀ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋପାଟନ୍ତି. ଭ ଗୀତ ।

ଜୀବସାଧନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ+ସାଧନ)—
Jība-sādhana ଧାନ୍ୟ; ଧାନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Paddy.

ଜୀବସୁତା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜୀବ+ସୁତ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Jība-sutā ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ପୁତ୍ର ବଞ୍ଚିଅଛି; ଜୀବତ୍ତୋକା—
(ଜୀବସୂ—ଅନ୍ୟରୂପ) (a woman) Having her son or sons still living.

ଜୀବସୋଦର—ଦେ. ବି—ପ୍ରାଣସଖା—
Jība-sodara Lifelong companion.
ନିଷ୍ପ୍ରୟ ପୁରୁଷ ଦରହାସିନୀ କୁଶଳ ଦରଶୋଷା ସେ ଜୀବସୋଦର ପ୍ରେମସ୍ୱଭର ।
ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଜୀବସ୍ଥାନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ+ସ୍ଥାନ)—
Jība-sthāna ୧ । ଶରୀରର ମର୍ମସ୍ଥାନ—
1. A vital part of the body.
୨ । ହୃଦୟ—2. The heart.

ଜୀବହତ୍ୟା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଜୀବ+ହତ୍ୟା)—
Jība-hatyā ଜୀବବଧ (ଦେଖ)
Jība-badha (See)

ଜୀବହିଂସା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଜୀବ+ହିଂସା)—
Jībahiṁsā ୧ । ଜୀବ ବଧ (ଦେଖ)
1. Jība badha (See)
୨ । ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ନିଷ୍ଠୁର ବ୍ୟବହାର—
2. Cruelty to animals.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଳୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଇଅ	ୱ	ନ୍

ଜୀବହୀନ—ସଂ. ବିଣ. (୩ୟା ତତ୍; ଜୀବ+ହୀନ)—
Jība-hīna ୧ । ପ୍ରାଣହୀନ—1. Lifeless; inanimate
୨ । ମୃତ—2. Dead.
୩ । ପ୍ରାଣୀହୀନ—
3. Destitute of animated beings.
ସଂ. ବି—ଷଡ଼କ୍ଷର ମନ୍ତ୍ରବିଶେଷ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—
Name of on esoteric formula of six syllables.

ଜୀବା—ସଂ. ବି—୧ । ଧନୁର ଜ୍ୟା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jībā 1. Bow-string.
୨ । (ଜ୍ୟାମିତି) ବୃତ୍ତର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡକୁ ଯୋଗ କରିବା ରେଖା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. (geometry) Chord.
୩ । ଜୀବନ୍ତୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
3. Jībantī (See)
୪ । ବଚ୍ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. Liquorice root.
୫ । ଜୀବନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5 Life
୬ । ଜୀବନୋପାୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. Livelihood.

ଜୀବାଣୁ—ସଂ. ବି. (ବିଜ୍ଞାନପରିଭାଷା; ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ+ଅଣୁ)—ରୋଗ-ବୀଜ; କ୍ଷୁଦ୍ରତମ ଜୀବର
Jībāṇu ସାଗ୍ରାଂଶ—Germ.

ଜୀବାତୁ—ସଂ. ବି. (ଜୀବ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଆତୁ);—୧ । ଜୀବନ—
Jībātu 1. Life.
ଜଙ୍ଗମ ହେବାର ଜମ୍ବୁନଦସାର ଜଗତେ ଜୀବାତୁ ପର ବିଶୁ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କବିତା ।
୨ । ଜୀବିକା—3. Livelihood.
୩ । (+କରଣ. ଆତୁ) ଜୀବନୌଷଧି—
3. Medicine which restores or revives life.
୪ । ଅନ୍ନ—4. Food.

ଜୀବାତ୍ମା—ସଂ. ବି. (ଜୀବ+ଆତ୍ମନ୍)—
Jībātmā ୧ । ପ୍ରାଣୀର ଅଭ୍ୟନ୍ତରସ୍ଥ ଆତ୍ମା—
(ପରମାତ୍ମା—ବିପରୀତ) 1. Individual soul; animal soul (as distingwished from Supreme Soul).
୨ । ମନୁଷ୍ୟର ଆତ୍ମା—2. Human soul
୩ । ପ୍ରାଣପୁରୁଷ—
3. The inner soul; the sentient soul.
୪ । ଦେହୀ—4. Animal; living being.
୫ । ଶରୀରସ୍ଥ ଚୈତନ୍ୟ; ଦେହର ଆଭ୍ୟନ୍ତରିକ ସ୍ୱଚ୍ଛ ପଦାର୍ଥ ଯହିଁରେ ପରମାତ୍ମା ବା ଈଶ୍ୱର ପ୍ରତିବିମ୍ବିତ ହୁଅନ୍ତି—
5. The inner conciousness; the vital principle in the body.
୬ । ପ୍ରାଣ—6. Life.
[ଦ୍ର—ଜୀବାତ୍ମା ଦେହସ୍ଥ ଚୈତନ୍ୟ ଅଟେ; ଏହା ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରାଣୀର ଦେହରେ ଆବଦ୍ଧ । ପରମାତ୍ମା ବା ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ସତ୍ତା ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପୀ ଚୈତନ୍ୟ ଅଟେ । ଈଶ୍ୱର ପରମାତ୍ମା ଅଟନ୍ତି ।
ପ୍ରାଣୀର ଶରୀରରେ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ପ୍ରତିବିମ୍ବିତ ପଦାର୍ଥ ଜୀବାତ୍ମା ଅଟେ । ଜୀବାତ୍ମା ପରମାତ୍ମାରୁ ବାହାରି ପ୍ରାଣିଦେହରେ ଥାଏ । ପ୍ରାଣୀ ମୃତ ହେଲେ ସେହି ପ୍ରାଣମଧ୍ୟସ୍ଥ ଜୀବାତ୍ମା ପରମାତ୍ମାରେ ଲୀନ ହୁଏ ।]

ଜୀବାଧାନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ+ଆଧାନ)—
Jībādhāna ୧ । ପ୍ରାଣରକ୍ଷା—
1. Preservation or saving of life.
୨ । ପ୍ରାଣଧାରଣ—
2. Living; animated existence.

ଜୀବାଧାର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ+ଆଧାର)—
Jībādhāra ୧ । ଜଗତ୍; ବିଶ୍ୱବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ (ଯେଉଁଠାରେ ଜୀବମାନେ ରହନ୍ତି; ଯାହା ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ଆଶ୍ରୟ); ଜୀବଜଗତ୍—
1. The universe; the animal world; the world.
୨ । ଶରୀର; ଦେହ—2. The body.
୩ । ହୃତ୍ପିଣ୍ଡ—3. The heart.

ଜୀବାନ୍ତକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ+ଅନ୍ତକ)—
Jībāntaka ୧ । ବ୍ୟାଧ—1. Fowler; hunter.
୨ । ପ୍ରାଣଘାତୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. Murderer; killer; slayer.
୩ । ପ୍ରାଣଘାତୀ ଅସ୍ତ୍ର—3. Fatal weapon.
ସଂ. ବିଣ—ପ୍ରାଣଘାତୀ; ପ୍ରାଣାନ୍ତକର—Mortal; fatal; causing death; slaying.

ଜୀବାବଶେଷ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ+ଅବଶେଷ; ପ୍ରାଣିବିଜ୍ଞାନ-
Jībābaśesha ପରିଭାଷା; ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—
୧ । ଭୂଗର୍ଭରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ବହୁକାଳ ପୂର୍ବେ ମୃତ ପ୍ରାଣୀର ଦେହାବଶେଷ; ପ୍ରସ୍ତରୀଭୂତ ବହୁକାଳ ପୂର୍ବର ଜୀବଦେହ—
1. Fossil; fossilized remains of animals.
୨ । ଜୀବନ ମାତ୍ର ଅବଶିଷ୍ଟ ରହିବା ଅବସ୍ଥା—
2. Remnant of life only in a body.
୩ । ପ୍ରାଣୀର ଆସନ୍ନମୃତ୍ୟୁ ଓ ଶେଷ ଅବସ୍ଥା (ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥାରେ ପ୍ରାଣୀର କେବଳ ମାତ୍ର ନିଶ୍ୱାସ ବାୟୁ ବହୁଥାଏ)—3. Last stage of life (when life only remains in the body.

ଜୀବିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜୀବ ଧାତୁ+କରଣ. ଅକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ. ଯେଉଁ
Jībikā ଉପାୟଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରାଣ ଧାରଣ କରେ ବା ବଞ୍ଚେ)—

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାର' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଜ୍ଞା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୧ । ବୃତ୍ତି; ଜୀବନୋପାୟ; ପେଶା (ଯଥା—କୃଷିବାଣିଜ୍ୟାଦି)—
1. Livelihood; profession; living.
୨ । ଜୀବନ—2. Life
୩ । ଜୀବନ୍ତୀ (ଦେଖ)—
3. Jibanti (See)

ଜୀବିକା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କର୍ମକୁ ଜୀବନର ଏକମାତ୍ର ବ୍ରତ ବା କର୍ମ ପରି ଅଭ୍ୟାସ କରିବା; ପେଶା କରିବା—To be habituated to a thing as if it was one's profession.
Jibika karibā
জীবিকা কৰা
जीविका करना

ବୟସୀଏ ଭାଷି ଚାଲ ଚାଲି, ପରିହାସ କି ଜୀବିକା କଲ—
ଉପେନ୍ଦ୍ର. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ଜୀବିକାନିର୍ବାହ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଜୀବିକା + ନିର୍ବାହ)—
Jibikā-nirbāha କୌଣସି ଉପାୟଦ୍ୱାରା ପେଟ ପୋଷିବା—
Earning one's livelihood; maintenance.

ଜୀବିତ—ସଂ. ବି. (ଜୀବ ଧାତୁ + ଭାବେ. ତ)— ୧ । ଜୀବନ—
Jibita 1. Life.

ଭ୍ରାତୃ ବୋଇଲେ ଏ ଅଠର ବାକୁ ସତ
ଇନ୍ଦ୍ର ନ ପାରନ୍ତି ନେଇ ମୋହୋର ଜୀବିତ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଭୀଷ୍ମ ।

୨ । ଆୟୁ; ଜୀବଦ୍ଦଶା; ଜୀବନକାଳ—
2. Lifetime; age.
(ଜୀବିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ବଞ୍ଚିଅଛି; ଯେ ପ୍ରାଣଧାରଣ କରିଅଛି—1. Living; existent; having life.
୨ । ଜୀବନ୍ତ; ସଜୀବ; ଜୀଅନ୍ତା—
2. Animate; alive.

ଜୀବିତକାଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବିତ = କାଳ)—
Jibita-kāla ଜୀବଦ୍ଦଶା; ବଞ୍ଚିଥିବା ସମୟ; ଅମଳ—
Life-time; period or duration of one's life.

ଜୀବିତପ୍ରୟୋଜନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବିତ + ପ୍ରୟୋଜନ)—
Jibita-prayojana ୧ । ଜୀବିକା—
1. Living; livelihood.
୨ । ଜୀବ ବଞ୍ଚିବାର ଅତି ଆବଶ୍ୟକ ବସ୍ତୁନିଚୟ—
2. The necessaries of life.

ଜୀବିତବାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜୀବିତ + ବତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Jibita-bān ବଞ୍ଚିଥିବା—Living; alive.
(ଜୀବିତବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜୀବିତେଶ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବିତ + ଈଶ)—
Jibitesa ୧ । ଜୀବର ପ୍ରଭୁ; ପ୍ରାଣର ଈଶ୍ୱର ବା ମାଲିକ—
(ଜୀବିତେଶ୍ୱର—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. The lord of one's life.
୨ । ଜଗଦୀଶ୍ୱର; ଈଶ୍ୱର; ପରମେଶ୍ୱର—
2. God; the Lord of the universe.
୩ । ପ୍ରାଣେଶ୍ୱର; ସ୍ୱାମୀ—3. Husband.
୪ । ପ୍ରିୟତମ ବ୍ୟକ୍ତି—
4. One's dearest person.

ଜୀବିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ପଦ୍ୟ)— ଜୀଇଁବା; ବଞ୍ଚିବା—
Jibibā To live.

ଯୋଗ ଅଭ୍ୟାସେ ଯୋଗିଜନେ
ଜୀବେ ଜୀବନ୍ତି ଯୋଗ ଧ୍ୟାନେ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

ଜୀବୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜୀବ ଧାତୁ + ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ; ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, ଯଥା—ଦୀର୍ଘଜୀବୀ, ଚିରଂଜୀବୀ)—
Jibi
(ଜୀବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ଯେ ଜୀଏଁ; ଜୀବନଧାରୀ—
1. One who lives, living
୨ । ଯେ କୌଣସି ଜୀବିକା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରାଣ ଧାରଣ କରେ—
2. Living on; depending upon something for one's livelihood.
(ଯଥା— ମୃଗୟାଜୀବୀ, ପଣ୍ୟଜୀବୀ ।)

ଜୀବେଶ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ + ଈଶ)—
Jibesa ୧ । ସ୍ୱାମୀ—1. Husband.
୨ । ଯମ—2. The God of death.

ଯାର ନାହିଁ ଜୀବେଶ ତାର ଜୀବ ଜୀବେଶ ଦେଶରେ ପ୍ରବେଶ କରିବ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।

ଜୀବେଶ୍ୱର—ସଂ. ବି—ଜୀବେଶ (ଦେଖ)
Jibeswara Jibesa (See)
(ଜୀବେଶ୍ୱରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ + ଈଶ୍ୱରୀ)—
ପ୍ରାଣପ୍ରିୟା ସ୍ତ୍ରୀ—One's beloved or dearest woman.

ଋଣୀ ହୋଇଥିଲି ମୁଁ ଜୀବେଶ୍ୱରୀଠାରେ କରିଥିଲି ନିୟମ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଜୀବୋପାଧି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ + ଉପାଧି)—
Jibopādhi ପ୍ରାଣୀର ଅବଶ୍ୟଂଭାବୀ ଅବସ୍ଥାତ୍ରୟ; ସ୍ୱପ୍ନ, ସୁଷୁପ୍ତି ଓ ଜାଗ୍ରତ ଅବସ୍ଥା—The necessary conditions of animal life; e.g. dream, sleep and waking.

ଜୀବ୍ରିଅଲ୍—ଦେ. ବି. (ନାମ) (ବାଇବଲ୍)—
Jibrial ବାଇବଲ୍‌ରେ ଲିଖିତ ଦେବଦୂତ—
Gibrial; the name of an angel mentioned in the Bible.

ଜୀଭମଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି. (ସଂ. ଜିହ୍ୱା + ମଳ)—
Jibha-mal ଜିହ୍ୱା ଉପରେ ଜମିଥିବା ଛିତଅ—
The dirts over (one's) tongue; furs on the tongue.

ଜୀମୂତ—ସଂ. ବି. (ଜୀ = ଜୀବନ, ଜଳ + ମୂ ଧାତୁ ବନ୍ଧନ କରିବା, ଧାରଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ତ, ଯେ ଜଳ ଧାରଣ କରେ)—
Jimūta
୧ । ମେଘ—1. Cloud.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଞ୍ଚ	ଡ଼ଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଳୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ଦ

୨ । ପର୍ବତ—2 Mountain.

୩ । ଇନ୍ଦ୍ର—3. God Indra.

ଜୀମୂତକୂଟ—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀମୂତ+କୂଟ)—
Jīmūta-kūṭa କ୍ଷୁଦ୍ର ପର୍ବତ; ପାହାଡ଼—A hill.

ଜୀମୂତକେତୁ—ସ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜୀମୂତ, ମେଘ ହୋଇଅଛି କେତୁ= ଧ୍ୱଜ ଯାହାର)—
Jīmūta-ketu
(ନାମ) ହିମାଳୟସ୍ଥ ବିଦ୍ୟାଧରଗଣଙ୍କ ରାଜା—
The king of the Bidyādharas (aerial beings said to inhabit the Himalayas).

ଜୀମୂତବାହନ—ସ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଜୀମୂତ ଅଟେ ବାହନ ଯାହାର)—
Jīmūta-bāhana ୧ । ଇନ୍ଦ୍ର—1. Indra; the God of clouds.

୨ । (ନାମ) ବଙ୍ଗଦେଶପ୍ରଚଳିତ ବ୍ୟବସ୍ଥାଶାସ୍ତ୍ର ବା ସ୍ମୃତି ଦାୟଭାଗର ଗ୍ରନ୍ଥକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ନାମ—
2. Name of the author of the Dāyabhāga, a digest of Hindu Law governing the Bengal school.

୩ । ଜୀମୂତକେତୁ (ଦେଖ)
3 Jīmūta-ketu (See)

ଜୀର—ସ. ବ (ଜୃ ଧାତୁ=ଜୀର୍ଣ୍ଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ, କିମ୍ବା ଜୁ ଧାତୁ= ବେଗେ ଯିବା+ର; ଦୀ ହ୍ରାସରେ ଈ)—ଜୀରକ (ଦେଖ)
Jīra Jīraka (See)

ଜୀରକ—ସ. ବ. (ଜୃ ଧାତୁ=ଜୀର୍ଣ୍ଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅକ; କିମ୍ବା ଜୀର +ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ; ଯାହା ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ବା ପରିପାକ
Jīraka
ସ. ନାମ—ଜୀରକ, ଅଜାଜୀ, କଣ୍ଠ)—୧ । ଜୀରା—Cuminseed; Cuminum Cyminum.
କଣା, ଜୀର୍ଣ୍ଣ, ଜୀର, ଦୀପ୍ୟ,
ଜୀରଣ, ଅଜାଜିକା, ବହ୍ନିଶିଖ,
ମାଗଧ, ଦୀପକ
ଫା. ଜୀରହ୍
ତା. ଜୀରମ୍
ତେ. ଜିଲ୍ଲକର୍ରା
ଜୀରା, ଜୀରେ
जीरा

[ଦ୍ର—ଜୀରା ଧନ୍ୟାଦି ବର୍ଗର ଶାକ ଗୁଳ୍ମ । ଏହା ଆକାରରେ ପାନମହୁରି ପରି କିନ୍ତୁ ଛୋଟ । ଏ ଗୁଳ୍ମର ପତ୍ର ଦୁବ ପରି ସରୁ । ବଙ୍ଗଦେଶ ଓ ଆସାମ ଛଡ଼ା ଭାରତର ସର୍ବତ୍ର ଏହାର କୃଷି ହୁଏ । ମିଶରଦେଶ ଓ ଭୂମଧ୍ୟସାଗର ଉପକୂଳସ୍ଥ ମାଲ୍ଟା ଆଦି ଦ୍ୱୀପରେ ଏ ଗୁଳ୍ମ ମନକୁ ଉଠେ । ମାଲ୍ଟାର ଜୀରା (European caraway) ଖୁବ୍ ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ । ଜୀରା ୨ ପ୍ରକାରର; ଧଳା ବା ସାଧାରଣ ଜୀରା ଓ କୃଷ୍ଣଜୀରକ; ସାଧାରଣ ଜୀରା ମରିଚ ସଙ୍ଗେ ବଟା ହୋଇ ତିଅଣରେ ମିଶାଯାଏ, ଏବଂ ଘିଅରେ ଫୁଟା ଯାଇ ଏଥିରେ ତିଅଣ ବଘାର ଯାଏ । ଜୀରା ମଧ୍ୟ ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଭାବପ୍ରକାଶରେ ଏହାର ନାମ ଜୀରକ, ଦୀର୍ଘଜୀରକ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା କଟୁ, ଉଷ୍ଣ ଓ ଦୀପକ ଏବଂ ଅତିସାର, ଗ୍ରହଣୀ, କୃମି, କଫ ଓ ବାତପ୍ରଶମକ । ଯାହାକୁ ସାଧାରଣତଃ କଳାଜୀରା ବୋଲାଯାଏ ତାହା ତ୍ରିକୋଣ ଉଗ୍ର ସୁଗନ୍ଧ ବୀଜବିଶେଷ (Nigella Sativa; black cumin) । କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ (Carum Bulbacastanum) ପାନମହୁରି ପରି କଳାଜୀରା, ସାଧାରଣ ଜୀରା ଜାତୀୟ (Black Caraway) ଏହା ଆଫଗାନିସ୍ଥାନ, କାଶ୍ମୀର ଆଦିରେ ଜନ୍ମେ ଓ ସେଠାରୁ ଏ ଦେଶକୁ ଆସେ ।]

୨ । ଖଡ୍ଗ—2. Sword.

୩ । ଅଣୁ ଧାନ୍ୟ—3. Tiny grains.

୪ । ଫୁଲର କେଶର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. The filaments of flower

ଜୀରକାଦି ମୋଦକ—ସ. ବି.—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରକଥିତ ଜୀରା ଆଦି
Jīrakādi modaka ଉପାଦାନରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମୋଦକବିଶେଷ—
A medicinal preparation of which the chief ingredient is cumin seed.

ଜୀରା—ଦେ. ବ. (ସ. ଜୀରକ)—ଜୀରକ (ଦେଖ)
Jīrā Jīraka (See)
ଜୀରେ, ଜୀରା
जीरा

ଜୀରାମରିଚ—ଦେ. ବ. (ସହଚର) (ସ. ଜୀର+ମରିଚ)—ଏକତ୍ର ବଟା
Jīrā-maricha ହୋଇ କିମ୍ବା ଗୁଣ୍ଡ ହୋଇ ତିଅଣକୁ ସୁଗନ୍ଧ ଓ ସୁସ୍ୱାଦୁବିଶିଷ୍ଟ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଜୀରା ଓ ମରିଚ—Cumin seed and black pepper (used together as sauce for curry).

[ଦ୍ର—ଜୀରାମରିଚ ୩ ପ୍ରକାରରେ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ । ଯଥା—(୧) ବଟା, (୨) ଗୁଣ୍ଡ, (୩) ପାଣି ବା ବଟା ହୋଇ ପାଣି ସଙ୍ଗେ ଗୋଳିଆ ।]

ଜୀରାରୁ ଶିରା କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—କୌଣସି କଥାରୁ ଅତି ସାମାନ୍ୟ
Jīrāru śirā kāṛhibā କଥା ବାହାର କରି ତାକୁ ବଡ଼ କଥା
जीरह काढ़ना ବୋଲି ଗଣନା କରିବା—
To make a mountain of a molehill.

ଜୀର୍ଣ୍ଣ—ସ.ବଣ.ପୁଂ—(ଜୃ ଧାତୁ=ପରିପାକ ବା ଜୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ.ତ)
Jirṇṇa ୧ । କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ—1. Worn out; decayed;
(ଜୀର୍ଣ୍ଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) wasted; dilapidated.

୨ । ଶୀର୍ଣ୍ଣ—2. Reduced; emaciated.

୩ । କ୍ଷୀଣ—3. Weakened; debilitated.

୪ । ଜାରିତ—4. Refined; oxidised.

୫ । ଜର୍ଜରିତ—5 Overcome; overpowered

୬ । ଗଳିତ—6. Shrivelled; torn,

୭ । ଅତି ପୁରାତନ—7. Very old.

୮ । ଯାହା ହଜମ ବା ପରିପାକ ହୋଇଅଛି—
8. Digested.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅଁ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

୯ । ଅକର୍ମଣ୍ୟ; ଅକାମିକା—
9. Worthless; useless; decrepit.
୧୦ । (+କର୍ମ. ତ)—ପରିପକ୍ୱ -10. Ripened
୧୧ । ପୁରୁଣା ହେବାରୁ ଚିରି; ପୋଉଡ଼ା—
11. Tattered; old and torn.

ଜୀର୍ଣ୍ଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜୄ ଧାତୁ)—୧ । ହଜମ କରିବା—
Jirnna kariba 1. To digest (food).
জীর্ণ কার ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଖରଚ କରିବା—
जीरण करना 2. (figurative) To spend.
(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଆତ୍ମସାତ କରିବା—
3. (figurative) To appropriate to one's use.

ଜୀର୍ଣ୍ଣଘର—ଦେ. ବି—ରୋମନ୍ଥକାରୀ ଜନ୍ତୁମାନଙ୍କର ପ୍ରଥମପେଟ (ଯହିଁରେ
Jirnna-ghara ଭୁକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟମାନ ପ୍ରଥମେ ରହେ ଓ ରୋମନ୍ଥ ପରେ ଯହିଁରୁ ବାହାରି ଉଦରକୁ ଯାଏ)—The first stomach or pouch of ruminating animals.

ଜୀର୍ଣ୍ଣଜୀରକାଦିମୋଦକ—ସଂ. ବି—ଜୀରାଆଦି ଉପାଦାନରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ
Jirnna-jirakadi-modaka ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ରୋଗର ଔଷଧବିଶେଷ- A medicine prepared with cumin seed and other ingredients and used for curing indigestion.

ଜୀର୍ଣ୍ଣଜ୍ୱର—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଜୀର୍ଣ୍ଣ+ଜ୍ୱର)—ପୁରାତନ ଜର; ଯେଉଁ ଜର
Jirnna-jwara ବହୁଦିନ ଶରୀରରେ ରହେ—
Chronic fever

ଜୀର୍ଣ୍ଣତା—ସଂ. ବି. (ଜୀର୍ଣ୍ଣ+ଭାବାର୍ଥେ. ତା)—୧ । ପରିପାକ—
Jirnnata 1. Digestion.
(ଜୀର୍ଣ୍ଣତ୍ୱ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ପୁରାତନ ହେବା ଯୋଗୁ ବସ୍ତୁର କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ ଅବସ୍ଥା—2. The state of being torn up or worn out.
୩ । ଜରା; ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 3. Old age.

ଜୀର୍ଣ୍ଣଦାରୁ—ସଂ. ବି—ବୃଦ୍ଧଦାରକ (ଦେଖ)
Jirnna-daru Bruddha-daraka (See)

ଜୀର୍ଣ୍ଣଦେହ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜୀର୍ଣ୍ଣ+ଦେହ)—
Jirnna-deha ୧ । ଯାହାର ଶରୀର ଜରା ବା ରୋଗାଦିଦ୍ୱାରା (ଜୀର୍ଣ୍ଣଦେହା—ସ୍ତ୍ରୀ) କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଅଛି; ଜରାଗ୍ରସ୍ତଦେହ; ଶୀର୍ଣ୍ଣଶରୀର—1 Worn out; dibilitated.
୨ । କ୍ଷୀଣକଳେବର—2. Of weakened constitution or impaired health; emaciated.
ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—୧ । ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଶରୀର—
1. Emaciated body and limbs.
୨ । ଭଗ୍ନ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ—2. Impaired health.

ଜୀର୍ଣ୍ଣପତ୍ର—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜୀର୍ଣ୍ଣ+ପତ୍ର)—ପଟ୍ଟିକା ଲୋଧ୍ର (ଦେଖ)
Jirnna-patra Pattika-lodhra (See)

ଜୀର୍ଣ୍ଣପର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯେଉଁ ଗଛର ପତ୍ର ପୁରୁଣା ହୋଇ-
Jirnna-parnna ଅଛି ବା ଯହିଁରୁ ପତ୍ର ସବୁ ଝଡ଼ି ପଡ଼ିଅଛି—
(a tree) With leaves ripened and dropped down.
ସଂ. ବି—୧ । (କର୍ମଧା)—ପାଚିଲା ବା ଶୁଖିଲା ପତ୍ର—
1. Dry leaves.
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି)—କଦମ୍ବ ଗଛ—
2. The Kadamba tree; Nauclea Cadamba.

ଜୀର୍ଣ୍ଣବଜ୍ର—ସଂ. ବି—ବୈକ୍ରାନ୍ତମଣି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jirnna-bajra A kind of gem.

ଜୀର୍ଣ୍ଣବଟିକା—ସଂ. ବି. (ଜୀର୍ଣ୍ଣକାରୀ ବଟିକା; ମ. ପ. ଲୋ)—
Jirnna-batika ଖାଦ୍ୟର ଜୀର୍ଣ୍ଣକାରକ ବଟି—
Digestive pill.

ଜୀର୍ଣ୍ଣବସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଜୀର୍ଣ୍ଣ+ବସ୍ତ୍ର)—ପୁରୁଣା ଚିରିଲୁଗା; ଦରିବା;
Jirnna-bastra କନ୍ଥଡ଼ା— Tattered raiment; threadbare clothes.
(ଜୀର୍ଣ୍ଣବସ୍ତ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର ଲୁଗା ଚିରା ଓ ପୁରୁଣା—Having threadbare or tattered clothes.

ଜୀର୍ଣ୍ଣବାଟିକା—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଜୀର୍ଣ୍ଣ+ବାଟିକା)—
Jirnna-batika ପୁରୁଣା ଓ ଭଙ୍ଗାଘର; ପୁରୁଣା ଓ ଖଣ୍ଡିଆଘର—
Ruined mansion.

ଜୀର୍ଣ୍ଣଶୀର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ. (ସମାର୍ଥ ବାଚକ ଅନୁଚରଶବ୍ଦଦ୍ୱୟ, ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଓ ଶୀର୍ଣ୍ଣ)—
Jirnna-sirnna ପୁରୁଣା; ପୁରୁଣା ଓ କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ—
Worn out and emaciated.

ଜୀର୍ଣ୍ଣଶୂଳ—ସଂ. ବି—ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ପରିପାକ ହେବା ସମୟରେ ପେଟକୁ
Jirnna-sula ମାରିବା ରୋଗ; ପରିଣାମ ଶୂଳ—A kind of colic which appears when the food is being digested in the stomach.

ଜୀର୍ଣ୍ଣସଂସ୍କାର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଜୀର୍ଣ୍ଣ+ସଂସ୍କାର)—ପୁରୁଣା ଓ ଭଙ୍ଗା
Jirnna-samskara ବସ୍ତୁର ମରାମତି; ପୁନର୍ନିର୍ମାଣ—
Repair of old things; renovation.

ଜୀର୍ଣ୍ଣସଂସ୍କୃତ—ସଂ. ବିଣ—ପୁନର୍ନିର୍ମିତ—
Jirnna-samskruta Repaired; renovated.

ଜୀର୍ଣ୍ଣା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଜୀର୍ଣ୍ଣ+ସ୍ତ୍ରୀ ଆ)—୧ । ପୁରାତନୀ—
Jirnna 1. Old (female)
୨ । ଶୀର୍ଣ୍ଣା—2. Worn out.
୩ । ବୁଢ଼ୀ (ସ୍ତ୍ରୀ)—3. Old (woman).
ସଂ. ବି—୧ । ସ୍ଥୂଳଜୀରକ; ମୋଟା ଜୀରା—
1. A kind of thick cumin seed.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ଼	ଋଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଞ	ନ୍

୨ । କଳାଜୀରା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Black cumin seed.

ଜୀର୍ଣ୍ଣାସ୍ଥି ମୃତ୍ତିକା—ସଂ. ବି—ଯେଉଁ ମାଟିରେ ହାଡ଼ଗୁଣ୍ଡା ମିଶି ସଢ଼ିଅଛି—
Jirnnāsthi-mruttikā Soil in which bone has been made to putrefy.

[ଦ୍ର—ଶବ୍ଦାର୍ଥଚିନ୍ତାମଣି ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଏ ମୃତ୍ତିକା ତିଆରି କରିବାର ବିଧି ଲେଖାଅଛି । ଯେଉଁ ମାଟିରୁ ଶିଳାଜତୁ ବାହାରେ ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ଗହିରିଆ ଗାତ ଖୋଳି ସେ ଗାତରେ ଗୁଣ୍ଡ଼ିଏ ହାଡ଼ ପୂରାଇ ତହିଁ ଉପରେ ସାଜିକ୍ଷାର, ଲୁଣ ଓ ଗନ୍ଧକ ୬ମାସ ଯାକେ ଢାଳିବ । ୩ବର୍ଷରେ ସେ ହାଡ଼ଆଦି ମିଳାଇଯାଇ ମାଟି ସଙ୍ଗେ ମିଶିଯିବ । ସେହି ମାଟିରେ ବାସନ ତିଆରି କରି ସେ ବାସନରେ ଖାଇଲେ ଉପକାର ହୁଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଜୀର୍ଣ୍ଣି—ସଂ. ବି. (ଜୄ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—୧ । ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ—
Jirnni 1. Old age.

୨ । ଜୀର୍ଣ୍ଣାବସ୍ଥା—
2. Infirmity; worn out condition.

୩ । କ୍ଷୟ—3. Decay.

୪ । ପରିପାକ—4. Digestion.

ଜୀର୍ଣ୍ଣୋଦ୍ଧାର—ସଂ. ବି. (ଜୀର୍ଣ୍ଣ+ଉଦ୍ଧାର, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଜୀର୍ଣ୍ଣସଂସ୍କାର;
Jirnnoddhāra ପୁରୁଣା ଜିନିଷର ମରାମତି—
Repair of old things.

ଜୀର୍ଣ୍ଣୋଦ୍ଧୃତ—ସଂ. ବି.—ମରାମତି କରା ଯାଇଥିବା—
Jirnnoddhruta Repaired.

ଜୁ—ବୈଦେ. ବି.—(ଫା.ଜୂ; ମୂଳ ସଂ. ଯୋଗ)—ଶକ୍ତି; କ୍ଷମତା—
Ju 1. Power.
ଜୁ
ଜୁ

୨ । ସାମର୍ଥ୍ୟ—
2. Ability

ଦେ. ଅ. (ସଂ. ଯୁଜ ଧାତୁ)—ସଗଡ଼ିଆବଳଦଙ୍କୁ ଯୁଆଳିରେ କାନ୍ଧ ଦେବାପାଇଁ ଗାଡ଼ୁଆନ୍‌ର ଉଚ୍ଚାରିତ ଶବ୍ଦ—
An interjection used to bullocks to put their shoulders to the yoke.

ଜୁଅ—ଦେ ବି. (ସଂ. ଦ୍ୟୂତ, ପ୍ରା. ଜୂଅ)—୧ । ଦ୍ୟୂତକ୍ରୀଡ଼ା; ପଣରଖି
Jua ଖେଳିବା; ବାଜୀ ରଖି ଖେଳିବା ଖେଳ; ଜୁଆ ଖେଳ—
1. Gambling.
ଜୁୟା
জুআ

କେଉଁ ରୂପେ ପାଣ୍ଡବେ ଜୁଅରେ ହାରିଲେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

[ଦ୍ର—ଧନ ବାଜୀ ରଖି କଉଡ଼ି, ପଶା, ତାସ୍, ଆଦି ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ଖେଳ ହୁଏ ତାହାକୁ ଜୁଅ ବା ଜୁଆ ଖେଳ ବୋଲାଯାଏ । ହାରିବା ଲୋକ ଜିଣିବା ଲୋକକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିମାଣ ଅର୍ଥ ଦେବ ଏହି ପଣ ରଖି ଜୁଆ ଖେଳାଯାଏ । ଫଳତଃ ଯେଉଁ ଅନିଶ୍ଚିତ ଫଳ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପଣ ରଖାଯାଏ ତାହାହିଁ ଜୁଆ । ଆଜିକାଲି ପଣ ରଖି କରା ଯାଉଥିବା ଘୋଡ଼ଦୌଡ଼ ମଧ୍ୟ ଏକ ପ୍ରକାର ଜୁଆ ଖେଳ ।]

୨ । ନବବିବାହିତ ବରକନ୍ୟାଙ୍କର ସାତମଙ୍ଗଳା ମଧ୍ୟରେ ଖେଳିବା କଉଡ଼ିଖେଳ—
2. A ceremonial game of cowries played by the bride and bridegroom during the first seven days of marriage.

ଜୁଅ କଉଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦ୍ୟୂତ+କପର୍ଦ୍ଦକ)—ବିବାହରେ ୭ଦିନ
Jua kaurdi ଯାଏ ବର କନ୍ୟା ଯେଉଁ କଉଡ଼ିରେ ଖେଳନ୍ତି—
The sea-shells with which the bride and bridegroom play during marriage.

ଜୁଅ ଶକଟା—ଦେ. ବି – ଜୁଆ ଶକଟା (ଦେଖ)
Jua śakatā Juā śakatā (See)

ଜୁଆ—ଦେ. ବି—୧ । ଆମ୍ବ ଆଦି କଞ୍ଚା ଫଳକୁ ଲୁଣ, ମସଲା ଓ ତେଲ
Juā ଆଦି ଦେଇ ଅଚାର କରିବା—
1. Seasoning of mango and other raw fruits with salt, spices and oil; pickling.

୨ । (ସଂ. ଦ୍ୟୂତ; ପ୍ରା. ଜୁତ) ଜୁଅ (ଦେଖ)
2. Jua (See)

ଦେ. ବିଣ—ଲୁଣ, ମସଲା ଓ ତେଲ ଆଦିଦ୍ୱାରା ପାଗ କରାଯାଇଥିବା (ଆମ୍ବ ଆଦି)—Seasoned or prepared (pickle). pickled (fruit).

ପ୍ରାଦେ—୧ । (ସମ୍ବଲପୁର; ସିଂହଭୂମ) ବି. (ସଂ. ଯୁଗ) (ତୁଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଜୁଆ) ଶଗଡ଼ ବା ହଳର ଯୁଆଳି—
Yoke.

୨ । (ଯାଜପୁର) ବି—ଦୁଧକୁ ଦହିଦହି କରିବା ପାଇଁ ହେଲେ ତହିଁରେ ମିଶା ଯିବା ଖଟା ବସ୍ତୁ; ମହି—2. Sour thing added to milk to turn it into curd.

ଜୁଆଇଁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାମାତୃ)—୧ । (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର)
Juāin କନ୍ୟାର ସ୍ୱାମୀ—1. Husband of (one's) daughter; son-in-law.
জামাই
दामाद्; जमाइ

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ବୋଇଲେ ତୁମ ଜୁଆଇଁ କି—
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

୨ । ନବବିବାହିତ ବର—2. Bridegroom.

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଜାମାତା ଶଶୁର ଘରେ ପାଇବା ଆଦର ପରି ଆଦର ପାଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—3. (figurative) A person who gets a son-in-law's treatment and hospitality at some place.

ଜୁଆଇଁ ଡା(ଡ଼)କରା—ଦେ. ବି—ଜୁଆଇଁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ (ଦେଖ)
Juāin dā(da)karā Juāin nimantrana (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗିଆ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ'

ଜୁଆଇଁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ—ଦେ. ବି—୧ । ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କ ଗୃହକୁ ଉତ୍ସବାଦି ଉପ-
Juāiñ nimantraṇa ଲକ୍ଷରେ ଜାମାତାଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରାଯିବା—
जमाई निमन्त्रण 1. Formal invitation of a son-in-law
जमाइका दावत to the house of the bride's father.

[ଦ୍ର—ବିବାହର ଏକବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ପଡୁଥିବା ଗୁରୁଗୋଷ୍ଠ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା, ଯଥା—ପୁଷ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣିମା, ଗହ୍ମାପୂର୍ଣ୍ଣିମା, ଦୋଳପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଓ ସ୍ନାନପୂର୍ଣ୍ଣିମା (ମତାନ୍ତରେ କୁମାରପୂର୍ଣ୍ଣିମା) କୁ ଶ୍ୱଶୁରଘରକୁ ଜୋଇଁ ଡାକରା ହୋଇଯିବାର ପ୍ରଥା ଓଡ଼ିଶାରେ ଚଳେ ।]

୨ । ବିବାହ କରିବା ପାଇଁ ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କ ଘରଠାକୁ ସବାରିବ ଯିବା ସକାଶେ ବିବାହ ପୂର୍ବେ ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କ ନିକଟରୁ ଭାବୀ ଜାମାତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ବସ୍ତ୍ର, ମହାପ୍ରସାଦ, ନାରିକେଳ ଓ ସମ୍ବନ୍ଧ ଲେଖ ସହ ପଠାଯିବା ନିମନ୍ତ୍ରଣ—
2 Formal invitation sent to the bride-groom (accompanied with new cloth and formal letter) to attend his marriage ceremony at the father-in-law's house.

ଜୁଆଇଁ ବିଦାକି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାମାତା + ବିଦାୟ)—୧ । ଉତ୍ସବା-
Juāiñ bidāki ଦିରେ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଆସିଥିବା ଜାମାତାଙ୍କୁ ବିଦାୟକାଳୀନ ଦିଆ ଯିବା ଉପହାର, ବସ୍ତ୍ର ଓ ଅର୍ଥାଦି—
1. Money and cloths presented to a son-in-law when he takes leave after attending the father-in-law's house on invitation.

୨ । ବିବାହ ପରେ ଜାମାତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କନ୍ୟା ଜାମାତାଙ୍କ ଘରକୁ 'ବାହୁଡ଼ା ବରକନ୍ୟା' ହୋଇ ଯିବାବେଳେ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦିଆଯିବା ଯୌତୁକ ବା ଉପହାର-ସମ୍ଭାର—
2. Presents accompanying a newly married couple while starting for the bride-groom's home.

ଜୁଆଇଁ ବେଭାର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାମାତା + ବ୍ୟବହାର)—ଜାମାତାଙ୍କ
Juāiñ bebhāra ଗୃହକୁ ଶ୍ୱଶୁରଗୃହରୁ ଉତ୍ସବାଦି ଉପଲକ୍ଷରେ ପ୍ରେରିତ ଉପଢୌକନ—Presents sent to a son-in-law on special occasions.

ଜୁଆଇଁ ଭୋଜନ—ଦେ. ବି. (ଜାମାତା + ଭୋଜନ)—
Juāiñ bhojana ୧ । ଜାମାତାଙ୍କୁ ଶ୍ୱଶୁରାଳୟରେ ଦିଆଯିବା
जमाई भोजन ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୋଜନ—1. Entertainment like
जमाइ भोजन that given to a son-in-law in the house of his father-in-law.

୨ । କିଛି କାର୍ଯ୍ୟ ନ କରି (ଶ୍ୱଶୁର ଘରେ ଜୋଇଁ ଭୋଜନ ମାଗିବା ପରି) ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଗୃହରେ ମିଳିବା ଭୋଜନ—2. Getting food at another's house without doing any work (like a son-in-law at the house of his father-in-law).

ଜୁଆଇଁ ମର୍ଯ୍ୟାଦା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାମାତା + ମର୍ଯ୍ୟାଦା)—
Juāiñ marjyādā ୧ । ଜୁଆଇଙ୍କୁ ଶ୍ୱଶୁରଘରେ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ସମ୍ମାନ—
1. Honour shown to a son-in-law at the father-in-law's house.

୨ । ଶ୍ୱଶୁରଗୃହର ଉତ୍ସବାଦି ଉପଲକ୍ଷରେ କିମ୍ବା ପର୍ବୋପଲକ୍ଷରେ କିମ୍ବା ଶ୍ୱଶୁର ଘରକୁ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଆସିଥିବା ଜାମାତାଙ୍କୁ ଉପହାର ଦିଆଯିବା ଲୁଗା—
2. Cloth presented to a son-in-law on occasions of special festivals when he attends the father-in-law's house on special invitation.

ଜୁଆଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତେଲ ବା ଘିଅ ଆଦି ରଖିବା ଦ୍ୱାରା ହାଣ୍ଡି
Juāibā ଘଡ଼ି ଆଦି ମୃତ୍ପାତ୍ରକୁ ସଜ୍ଜ କରିବା—
1. To season earthen pots by keeping oil, ghee etc. in them.

୨ । ଆମ୍ବୁଲ, ଆଚାର ଓ ତେନ୍ତୁଳି ଆଦିରେ ମସଲା ଓ ତେଲ ଆଦି ଦେଇ ମୁଖରୋଚକ କରିବା—2. To season pickles with spice, oil etc.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—କାତୁରି ବେଣ୍ଟ ଆଦିର ମୂଳରେ କଣା କରି ସେ କଣାରେ ଜାଉ ଦେଇ ଶସ୍ତ୍ରର ମୂଳକୁ ବସାଇ ଦେବା—To set the butt-end of the blade of a knife or bill-hook into the wooden handle.

ଜୁଆଁଇଁ(ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଜୁଆଇଁ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Juāñiñ (etc) Juāiñ etc (See)

ଜୁଆଁଣିଆ ଘାସ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—
Juāñṇiā ghāsa ଏକ ପ୍ରକାର ମୋଟ ଓ କରଡ଼ା ଘାସ—
A kind of coarse and tough grass

ବୁଢା ବଳଦକୁ ଜୁଆଁଣିଆ ଘାସ
ଖାଉ କି ନ ଖାଉ ମେଲି ଦେଇ ଆସ । ଋଗ ।

[ଦ୍ର—ଏହା ପାଣି ପାଖରେ ଓ ସନ୍ତସନ୍ତିଆ ଜାଗାରେ ଉଠେ । ଏଥିରେ ଜୁଆଁଣି ପରି ଫଳ ହୁଏ ।]

ଜୁଆଁଲା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଯାମଳ; ଯମଜ)—
Juāñlā ଜାଆଁଳା; ଯମଜ—
Twin; born together.

ଜୁଆଁଲ ଜିଆଁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—
Juāñlā jiāñ ଯମଜ ସନ୍ତାନ; ଯାଆଁଳା ପିଲା—Twins.

ଜୁଆଖିଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ସିଂହଭୂମ) ବି. (ସଂ. ଯୁଗକୀଲକ)—
Juā-khila ଶଗଡ଼ର ବାଲୁଙ୍ଗି—The pins attached to the ends of a yoke.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟୁ	ଉଅ	ଣ୍ଡ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

ଜୁଆଖେଳା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦ୍ୟୂତ ଓ ଖେଳ)—ଦ୍ୟୂତକ୍ରୀଡ଼ା—
Juā-kheḷā Play at gambling; gambling.
(ଜୁଆଖେଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଭୁମ୍ବର ଶୁଣି କରି ଜୁଆ ଖେଳା ସତ ।
জুআখেলা କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ ।
जुआखेल

ଜୁଆଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—୧ । ପତ୍ରଶବର; ପାତୁଆ; ଓଡ଼ିଶାର ଆଦିମ ଅଧିବାସୀବିଶେଷ; ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତର ପାର୍ବତ୍ୟ ଜାତିବିଶେଷ—1. A wild tribe inhabiting the forests of the Orissa States.
Juāṅga
জুয়াঙ্গ
जुयाङ्ग

[ଦ୍ର—ପିଆରମୋହନଙ୍କ ଓଡ଼ିଶାର ଇତିହାସରେ ଓଡ଼ିଶାର ଆଦିମ ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କୁ ୩ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇ ଅଛି ।

୧—ଯେଉଁମାନେ ଭାରତର ଉତ୍ତରପୂର୍ବ କୋଣ ବାଟେ ଭାରତକୁ ଆସିଥିଲେ, ଯଥା—କୋଲ ବା କୋହ୍ଲ, ମୁଣ୍ଡା କୋଲ, ଖାଡ଼ିଆ, ପୁରାଣ, ଭୂମିଜ ବା ଭୂୟାଁ ଓ ସାନ୍ତାଳ ପ୍ରଭୃତି ।

୨ । ଯେଉଁମାନେ ଭାରତର ଉତ୍ତରପଶ୍ଚିମ କୋଣ ବାଟେ ଆସିଥିଲେ, ଯଥା—କନ୍ଧ, ଗଣ୍ଡ, ଝୋରାଗଣ୍ଡ, ଧାରୁଆଗଣ୍ଡ, ଘାସିଆ, ଜୁଆଙ୍ଗ, ତାଲା ବା ତଅଁଲା, ପାତୁଆ, ପତରଶବର, ମାଳଶବର, ସଉରା ଓ ହାଁଡ଼ ପ୍ରଭୃତି ।

୩—ଯେଉଁମାନେ ହିନ୍ଦୁ ସମାଜର ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଓ ସେବକ ରୂପେ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ଆଶ୍ରୟ ଧରି ରହିଲେ । କଣ୍ଡରା, କନ୍ଦଲ, ଖଇରା, ଘୁସୁରିଆ, ଚମାର, ଡମ, ପାଣ, ବାଉରି, ବାଖୁଡ଼ି, ଶିଆଳ, ଭୂୟାଁ ଓ ହାଡ଼ି ବା ମେହେନ୍ତର ।

ଜୁଆଙ୍ଗମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅବଧି ସ୍ତ୍ରୀମାନେ କେବଳ ପତ୍ର ପିନ୍ଧି ଲଜ୍ଜା ନିବାରଣ କରିବା ପ୍ରଥା ଢେଙ୍କାନାଳ, କେନ୍ଦୁଝର ଓ ହିନ୍ଦୋଳରେ ଦେଖାଯାଏ ।]

୨ । ମୁଣ୍ଡା ଜାତି ବା ଜୁଆଙ୍ଗ ଜାତିର ଭାଷା—
2. Languages of the Juāṅgas or Muṇḍās.

ଜୁଆଚୋର—ଦେ. ବି. (ଗାଳି) (ସଂ. ଦ୍ୟୂତ+ଚୌର)—
Juā-chora ୧ । ଜୁଆ ଖେଳାଳି—1. Gambler.
জুয়াচোর, জুচ্চোর ୨ । ଜୁଆ ଖେଳରେ ଯେ ଠକାଏ—
जुआचोर 2. A person who swindles by gambling.

ଦେ. ବିଣ—ପ୍ରତାରକ; ଧପାବାଜ; ଠକ—
Cheating; fraudulent; deceitful.

ଜୁଆଚୋରି—ଦେ. ବି—ପ୍ରବଞ୍ଚନା; ଶଠତା; ପ୍ରତାରଣା—
Juā-chori Swindling; cheating.
জুয়াচুরি,জুচ্চুরি
जुआचोरि

ଜୁଆଣ—ଗ୍ରା. ବିଣ ଓ ବି—ଜୁଆନ୍ (ଦେଖ)
Juāṇa Juān (See)

ଜୁଆଣ ପାଣି—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବି—ମନ୍ତ୍ରପୂତ ଜଳ; ଫଳପାଣି—
Juāṇa pāṇi Consecrated water sprinkled over fruit-trees with a view to make them very fruitful.

ଜୁଆଣିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ବଣ ଜୁଆଣୀ; ଶସ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ହେବା ତୃଣବିଶେଷ·
Juāṇiā 1. A kind of weed growing in cornfields.
୨ । ଜୁଆଁଣିଆ ଘାସ (ଦେଖ)
2. Juāṅṇiā ghāsa (See)

ଜୁଆଣୀ—ଦେ· ବି. (ସଂ. ଯବାନୀ; ଯମାନୀ)—
Juāṇī ସୁଗନ୍ଧ ମସଲାବିଶେଷ; ଧାନ୍ୟାଦି ବର୍ଗର କୃଷି-
ସଂ. ଦୀପନୀ, ବାତାରି, ଜାତ ଶାକବିଶେଷର ଫଳ—A kind
ଶୂଳହନ୍ତ୍ରୀ, ଯବାନୀ, ଯମାନୀ of seed used as condiment;
জোয়ান্ caraway seed; Carum Copticum
अजवान, अजवाइन, Ajowan.
अजोआन [ଦ୍ର—ଏଥିରୁ ତେଲ ଓ ଅର୍କ ତିଆରି ହୁଏ, ଏହା
ତେ. ଓମମୁ ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହା ଖୁବ୍ ଜୀର୍ଣ୍ଣକର ।]

ଜୁଆଣୀ ଅରକ—ଦେ. ବି—ଜୁଆଣୀରୁ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ
Juāṇī araka ନିର୍ଯ୍ୟାସ—Essence destilled from
জোয়ান আরক caraway seeds.
अजवाइन का आरक

ଜୁଆଦ—ଦେ. ବି—ମୃଗବିଶେଷ—
Juāda A kind of deer.

ଜୁଆନ୍—ଦେ. ବିଣ.—(ସଂ. ଯୁବା; ଯୌବନ; ଫା. ଜବାନ୍)—
Juān ୧ । ଯୁବା; ଯୁବକ—1. Young.
জোয়ান্ ୨ । ପରିଣତବୟସ୍କ—
जवान 2. Adult.
ବି—୧ । ଯୁବକ—1. Young person.
୨ । ଯୁବକ ଓ ବଳିଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Young and strong person.

ଜୁଆନ୍ ବୟସ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯୁବା ଓ ବୟସ)—ଯୌବନ—
Juān bayasa Youth.
জোয়ান্ বয়স
जवानि

ଜୁଆନ୍ ମର୍ଦ୍ଦ—ଦେ. ବି.—ବଳିଷ୍ଠ ଯୁବା ପୁରୁଷ; ସୁନ୍ଦର ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ
Juān mardda ଯୁବକ—A strong and stout youth.
জোয়ান্ মর্দ
जवान मरद्
(ଜୁଆନ୍ ମରଦ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୁଆନ୍‌ଜବର୍— ଦେ. ବିଣ. (ଜାହାଜିଆ ଭାଷା)—ଯୁବା ଓ ବଳିଷ୍ଠ—
Juān-jabar Young and strong.
জোয়ান জবর 'ଚଣ୍ଡେଲ—ଜୁଆନଜବର; ଖଲାସି—ଏଁ, ଯାଁ ।
जवानजबर ଫକୀରମୋହନ· ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

ଜୁଆନି—ଗ୍ରା. ବିଣ ଓ ବି.—ଜୁଆନ୍ (ଦେଖ)
Juāni Juān (See)

ଜୁଆନିଆ—ଦେ. ବି.—ଜୁଆଣିଆ (ଦେଖ)
Juānia Juāṇia (See)
(ଜୁଆନିଆଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୁଆର—ଦେ ବି. (ସଂ. ଜଳବାର)—୧ । ସମୁଦ୍ରର ଜଳବୃଦ୍ଧି ବା ଜଳ-
Juāra ସ୍ଫୀତି; ସମୁଦ୍ରର ଜଳୋଚ୍ଛ୍ୱାସ—
জোয়ার, জুয়ার 1. Flowtide; floodtide.
ज्वार ୨ । ସମୁଦ୍ରର ଜଳସ୍ଫୀତି ଯୋଗୁଁ ନଦୀର ଉଜାଣି ପ୍ରବାହ-
(ଭଟ୍ଟା—ବିପରୀତ) ବୃଦ୍ଧି—2. Flowtide entering a river.
୩ । ପାଣି ବଢ଼ି—3. Flood or flow of water.

[ଦ୍ର—ସମୁଦ୍ରର ଜଳ ତିଥି ଅନୁସାରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ ଫୁଲି ଉଠେ ଓ ବସି ପଡ଼େ । ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଓ ଅମାବାସ୍ୟାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୁଆରକୁ ଉଠିଆ ଜୁଆର (Flowtide) ଓ ପକ୍ଷର ମଝିର (ସପ୍ତମୀ ଓ ଅଷ୍ଟମୀର) ସାମାନ୍ୟ ଜୁଆରକୁ ପଡ଼ିଆ ଜୁଆର (Ebbtide) କୁହାଯାଏ । ପଣ୍ଡିତମାନେ ସ୍ଥିର କରି ଅଛନ୍ତି ଯେ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ହ୍ରାସବୃଦ୍ଧି ସଙ୍ଗେ ସମୁଦ୍ରର ଜୁଆରର ସମ୍ପର୍କ ଅଛି, ଏମନ୍ତ କି, ଜଳରାଶିର ମଧ୍ୟ ସମ୍ପର୍କ ଅଛି । ମନୁଷ୍ୟ ଦେହରେ ଥିବା ଜଳ ବା ରସ ମଧ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ହ୍ରାସବୃଦ୍ଧିଦ୍ୱାରା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହୁଏ ଓ ଅମାବାସ୍ୟା, ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଆଦିରେ ମନୁଷ୍ୟ ଦେହରେ ରସାଧିକ୍ୟ ହୋଇ ବାତଜ୍ୱର ଓ ରକ୍ତଗଡ଼ା ଆଦି ହୁଏ; ଏଥିପାଇଁ ହିନ୍ଦୁମାନେ ଉପବାସପାଳନର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥିବାର ଅନୁମିତ ହୁଏ ।]

୪ । (ସଂ. ଯାବନାଳ) ବାଜରା ଶସ୍ୟ; ଭୁଟ୍ଟା; ଧାନ୍ୟାଦି ବର୍ଗର
জোয়ার, জুয়ার କୃଷିଜାତ ଶସ୍ୟବିଶେଷ—4. Indian or great
ज्वार millet; Sorghum Vulgare.

[ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ଆଖୁ ଗଛ ପରି ବଢ଼େ, ଏଥିର ନଡ଼ା ଶକ୍ତ ଓ ସିଧା; ପେଣ୍ଡା ପେଣ୍ଡା ହୋଇ ଅଗରେ କେଣ୍ଡାମାନ ଧରେ । ଭାରତର ଉତ୍ତର-ପଶ୍ଚିମ ପ୍ରଦେଶମାନଙ୍କରେ, ପଞ୍ଜାବ, ବୋମ୍ବାଇ ଓ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହାର ଚାଷ ହୁଏ । ଏହା ସେ ଅଞ୍ଚଳରେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ଖାଦ୍ୟ । ଏହା ବର୍ଷା ଓ ଶୀତ ଋତୁରେ ଫଳେ ।]

୫ । (ସଂ. ଦ୍ୟୂତ) ଜୁଆରି; ଜୁଆ ଖେଳାଳି—
5. Gamester; gambler.

ଜୁଆରଭଟ୍ଟା(ଟ୍ଟା)—ଦେ. ବି. (ବିପରୀତ ସହଚର)—ସମୁଦ୍ରର ସ୍ଫୀତି ଓ
Juāra-bhaṭā (ṭṭā) ସ୍ଫୀତିର ହ୍ରାସ—
জোয়ারভাটা Flow and ebb of the sea
ज्वारभाटा

ଖେଳାଇ ଜୀବନ ଜଳଧିରେ ସୁଖ ଦୁଃଖର ଜୁଆରଭଟ୍ଟା ।

ରାଧାନାଥ: ଯଯାତି ।

ଜୁଆରି—ଦେ. ବି.—ଜୁଆର ୪ (ଦେଖ)
Juārā Juāra 4. (See)

ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି.—ମକ୍କା, ମକା—Maize; Indian corn; Tea Mays. (Haines)

ଜୁଆରିଆ—ଦେ. ବିଣ.—ଜୁଆରି (ଦେଖ)
Juāria Juārī (See)

ଜୁଆରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ମାଛସାହାଣ) ମହା ଧରି ନଈ ମୁହାଣକୁ ଆସିବା—
Juāriba (shoals of fish) To proceed to the mouth of a river.

ଜୁଆରୀ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଦ୍ୟୂତରତ)—ଜୁଆଖେଳାଳି; ଦ୍ୟୂତକାର—
Juārī Gambler; gamester.
জুয়ারী
जुआरी

ପୁଂଶ୍ଚଳୀ ନାରୀ ନଗର ରକ୍ଷକ ଜନ,
ପରବେଶ୍ମ ଭକ୍ତ ଯେ ଜୁଆରୀର ଅନ୍ନ ।

କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଦ୍ୟୂତକ୍ରୀଡ଼ାରତ—
1. Addicted to gambling
୨ । ଯେଉଁ ନଦୀ ଭିତରକୁ ଜୁଆର ପାଣି ମାଡ଼େ—
2. Tidal; (river) visited by flowtide.

ଜୁଆଳକଣ୍ଟିଆ—ଦେ. ବିଣ.—ଯେଉଁ ବଳଦ ଜୁଆଳରୁ ଫିଟିଲେ ଆଉ
Juāḷakaṇṭiā ଧରି ହୁଏ ନାହିଁ—(a bullock) Which runs away after it is unyoked.

ଜୁଆଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯୁଗ)—୧ । ରଥ, ଲଙ୍ଗଳ ଓ ଶଗଡ଼ର
Juāḷi ଯେଉଁ ଦଣ୍ଡ ବଳଦ ବା ଘୋଡ଼ାଙ୍କ କାନ୍ଧରେ ରହେ—
জুআল, জুয়াল, জোয়াল 1 Yoke of a cart or
जुआ; जूहड़ plough.

ଉତ୍ତର ମଧ୍ୟ ସେହି ଶଙ୍ଗରଙ୍କ ଠାଣେ,
ଧରି ଘୋଡ଼ା ଜୁଆଳି ଝୁମି ଗଲେ କ୍ଷଣେ ।

କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବିରାଟ ।

[ଦ୍ର—ଶଗଡ଼ର ଜୁଆଳିର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ କଣା ହୋଇ ଯେଉଁ ଛୋଟ ଗୁଲା କାଠ ଖିଲ ଦୁଇଖଣ୍ଡି ସେ କଣାରେ ଗଳା ଯାଇ ବଳଦଙ୍କ କାନ୍ଧକୁ ଅଟକା ଯାଏ ତାକୁ ବାଲୁଳି କହନ୍ତି ।

ଲଙ୍ଗଳର ଜୁଆଳିର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ତଳଆଡ଼ୁ ଯେଉଁ ଖିଲ ଦୁଇ ଖଣ୍ଡ ସ୍ଥାୟୀରୂପେ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇଥାଏ ଓ ଯହିଁରେ ଖାଡ଼ିଯୋତ ଗଳାଯାଇ ବଳଦଙ୍କ ବେକ ବନ୍ଧା ହୁଏ ତାକୁ 'ଶୋଉଳ' 'ଶଥଳ' ଓ ଯାଜପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ 'ଶଇଳ' (ସଂ. ଶଲ୍ୟ) ଏବଂ ଗଞ୍ଜାମରେ 'ଜୁଆଳିକଳା' ବୋଲାଯାଏ ।

ଜୁଆଳି ମଝିରେ ଲଙ୍ଗଳର ଈଶକୁ ଅଟକାଇବା ପାଇଁ ଥିବା ଫାଙ୍କଦିଆ ଛୋଟ ଦଉଡ଼ିକୁ 'ଆନ୍ଦ' ବା 'ଆନ୍ଦ ଜୋତ' ବୋଲା ଯାଏ ଓ ଯେଉଁ ବଡ଼ ଦଉଡ଼ାରେ ଈଶ ଜୁଆଳି ସଙ୍ଗେ ଭିଡ଼ା ହୋଇ ବନ୍ଧା ଯାଏ ତାକୁ ଲଙ୍ଗଳ ଦଉଡ଼ା କହନ୍ତି ।]

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମନୁଷ୍ୟର କୌଣସି ବନ୍ଧନ—
2. (figurative) Any tie with which a person is bound down.

ଜୁଆଳି କିଲା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ସଂ. ଯୁଗ ଓ କୀଲକରୁ)—
Juāḷi-kilā ଜୁଆଳିର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ବଳଦଙ୍କୁ ଅଟକାଇବା ପାଇଁ ମରି ଯାଇଥିବା ଖିଲ—The pins put to the ends of a yoke.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ଋଥ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ଙ୍

ଜୁଆଳି ପଡ଼ିବା (ବେକରେ)—ଦେ. ବ. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—୧ । ମନୁଷ୍ୟ
Juāli pardibā କୌଣସି ବନ୍ଧନରେ ବା ଗୁରୁତର କାର୍ଯ୍ୟରେ
(ଜୁଆଳି ବନ୍ଧା ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ନିଯୋଜିତ ହେବା—
1. (figuraive) Being yoked to some difficult task or duty.
(ଯଥା—ବେଶ୍, ବର୍ତ୍ତମାନ ତା ବେକରେ ଜୁଆଳି ପଡ଼ିଲା; ଏଣିକି ଏହାକୁ ନ କର ସେ ଯାଉଛି କେଣେ ?)
୨ । ବିବାହ ବନ୍ଧନରେ ଆବଦ୍ଧ ହେବା—
2. Being bound with marriage bond.
୩ । କୌଣସି ସାଂସାରିକ ବା ପାରିବାରିକ ବନ୍ଧନରେ ଆବଦ୍ଧ ହେବା—3. Being yoked to worldly ties or family-responsibilities.
(ଯଥା—ବାପା ମରିବାରୁ ଏଥର ତା ବେକରେ ଜୁଆଳି ପଡ଼ିଲାଣି, ସେ ଘରଦ୍ୱାର କଥା ନ ବୁଝି ଆଉ ଯାଉଛି କେତେକେ ?)

ଜୁଆ ଶକଟା—ଦେ. ବି. (ସହଚର)—ଜୁଆ ଖେଳ ଓ ଶକଟା ବା
Juā śakatā ଗଞ୍ଜପା—Gambling and another hazard-play at cards.

ଜୁଆ ଶକଟା ପାଗ ରଙ୍ଗ
ପଶା କ୍ୟାସ୍ଲବଲ ବେଶ୍ୟା ସଙ୍ଗ
ଏ ଛଅରସରେ ମାତେ ଯିଏ
ଶ୍ଳେକେ ମର ଥାକର ଖାଏ—ରଗ ।

ଜୁଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯୂଥି; ଯୂଥିକ)—୧ । ଯୂଇ (ଦେଖ)
Ju-i 1. Jūi (See)
ଜୁଇ, ଜୁଈ ୨ । (ସଂ. ଜ୍ୟୋତି) ନିଆଁ—2. Fire.
জুই ୩ । ଶବଦାହ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଗ୍ନି; ଚିତାଗ୍ନି—
3. Fire for burning a dead body; cremation-fire.
୪ । ଯେଉଁ ଗର୍ତ୍ତରେ ଶବଦାହ ନିମିତ୍ତ ଚିତା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ—
4. The pit over which funeral pile is set up.
୫ । ଏକପ୍ରକାର ଛୋଟ ପକ୍ଷୀ—5. A kind of small bird.
୬ । (ସଂ. ଜୀବକ) ଛୋଟ ଔଷଧବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
6. A medicinal plant.

ଜୁଇଁ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ସଂ. ଜାମାତା) (ଜୋ ସ୍ଥାନରେ
Juin̄ ଜୁ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ଜୋଇଁ; ଜାମାତା—Son-in-law.

ଜୁଇଗାଡ଼—ଗ୍ରା. ବି—ଯେଉଁ ଗାତରେ ଚିତାଗ୍ନି ଜଳେ—The hole
Jui-gārda dug in the ground over which fire is lighted to burn dead bodies.

ଜୁଇଗାତ—ଦେ. ବି—ଜୁଇଗାଡ଼ (ଦେଖ)
Jui-gāta Jui-gārda (See)

ଜୁଇନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟୋତି)—ନିଆଁ; ଅଗ୍ନି—
Juin Fire.

ଜୁଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୁଆଇବା (ଦେଖ)
Juibā Juā-ibā (See)

ଜୁଉଳି—ଦେ. ବି—ଜୋଅଳି; ଜଅଳି; ଜୋଡ଼ଳି; ଲଙ୍ଗଳମୁଣ୍ଡାରେ
Ju-uli ଲଙ୍ଗଳ-ଲୁହା ରହିବା ପାଇଁ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା ଘର ଉପରେ ମରା ଯାଇଥିବା '⊓' ଏହି ଆକାରର ଲୁହାର ଖିଲ—Nail hooked at both ends and thrust into the blade of the plough over the groove into which the plough-iron in thrust.

ଜୁଏଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୁଆଇବା (ଦେଖ)
Jue-ibā Juā-ibā (See)

ଜୁଏଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜ୍ୟୁଏଲ୍)—୧ । ମଣିମୁକ୍ତାଦି ପଥର—
Juel 1. Jewel.
জুয়েল ୨ । ପକେଟ ଘଡ଼ି ବା ହାତର ଚକମାନଙ୍କ ଅକ୍ଷ ଘୂରିବା
जुयेल पାଇଁ ଅକ୍ଷର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଥିବା କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରସ୍ତରଖଣ୍ଡ—
2. Jewel of a watch.

ଜୁଏଲର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜ୍ୟୁଏଲର୍)—ଜହୁରୀ; ମଣିମୁକ୍ତା ଓ
Juelar ଅଳଙ୍କାର ବ୍ୟବସାୟୀ—A jeweller.
জুয়েলার
जुयेलर

ଜୁକ୍‌ଜୁକ୍—ଦେ. ଅ—୧ । ସାମାନ୍ୟ ଆଲୋକ ସହିତ ଜକଜକ୍ ଦେଖା
Juk juk ଯିବା—1. Twinkling of small bright things.
ঝিকঝিক
झिलमिल; जुगजुग ୨ । ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ହୋଇ ଅଗ୍ନି ଜଳିବା—
(ଜୁକୁଜୁକୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Flickering of fire.

ଜୁକା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—(ଜୋ ସ୍ଥାନରେ ଜୁ ଉଚ୍ଚାରଣ)
Juka ଜୋକ—Leech.

ଜୁକୁଜୁକିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଅଳ୍ପ ସାମାନ୍ୟ ପାଣି ଥିବା (ମାଟି ବା ଛିଅଣ)—
Juku-jukiā Slightly watery; moist.
ভিজা
गीला
(ଜୁକୁଜୁକିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୁଖ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଯୁଜ୍ ଧାତୁ = ଯୁକ୍ତ ହେବା; କମ୍ବା
Jukh ସଂ. ଜୁଷ ଧାତୁ = ପରିତର୍କଣ, ଅନ୍ୱେଷ; ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବଂ. ଜୁଖ୍; ଜୁଁଖ୍; ହି. ଜୋଖ୍)—
୧ । ତଉଲ୍—1. Weighment.
୨ । ଓଜନ—2. Weight.

ଜୁଖିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ସଂ. ଯୁଜ ଧାତୁ; କମ୍ବା ଜୁଷ ଧାତୁ
Jukh-bā ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବ. ଜୁଖା; ଜୁଁଖା ଓ ହି.
(ଜୁଖିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଜୋଖ୍‌ନା)—ତଉଲିବା; ତୁଲିବା; ଓଜନ କରିବା—To weigh.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପୂର୍ବ ବା ପରସ୍ଥିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଲୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଲୂଅ' ଦେଖିବେ, 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଟୈଁା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଜୁଖା—ପ୍ରାଦେ. (ଆଠମଲ୍ଲିକ) ବି—ଜାଉ—
Jukhā — Gruel.

ଜୁଗ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଜଗିବା (ଦେଖ)
Jug-bā — Jugibā (See)

ଜୁଗାଜୋଗ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ସଂ. ଯୋଗ+ଅଯୋଗ)—
Jugājoga — ଯୋଗାଯୋଗ (ଦେଖ) Jogājoga (See)

ଜୁଗାଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି— ଜଗୁଆଳ; ଜଗିଆ—
Jugāli — Watchman; guard.

ଜୁଗିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି— ଜଗିବା (ଦେଖ)
Jugibā — Jagibā (See)

ଜୁଗୁଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଜୁଗାଲି (ଦେଖ)
Juguā — Jugāli (See)

ଜୁଗୁପ୍ସକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଗୁପ୍ ଧାତୁ ନିନ୍ଦାକରିବା + ସ୍ୱାର୍ଥେ ସନ୍+ଅକ)—
Jugupsaka
(ଜୁଗୁପ୍ସିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । ନିନ୍ଦାକାରୀ; କୁତ୍ସାକାରୀ— 1. Speaking evil of another; blaspheming.
୨ । ଘୃଣାକାରୀ—2. Detesting.

ଜୁଗୁପ୍ସନ—ସଂ ବି. (ଗୁପ୍ ଧାତୁ ନିନ୍ଦା କରିବା+ ସ୍ୱାର୍ଥେ ସନ୍+ଭାବ. ଅନ)—
Jugupsana
୧ । କୁତ୍ସା; ନିନ୍ଦା—1. Blaming; speaking evil of another; blaspheming.
୨ । ଘୃଣାକରିବା—2. Hating.
୩ । ଅପବାଦ—3. Defamation.

ଜୁଗୁପ୍ସା—ସଂ. ବି. (ଗୁପ୍ ଧାତୁ ନିନ୍ଦା କରିବା+ ସ୍ୱାର୍ଥେ ସନ୍+ ଭାବେ ଅ +ଆ)—ଜୁଗୁପ୍ସନ (ଦେଖ)
Jugupsā — Jugupsana (See)

ଜୁଗୁପ୍ସିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଗୁପ୍ ଧାତୁ ନିନ୍ଦା କରିବା+ସ୍ୱାର୍ଥେ ସନ୍+କର୍ମ.ତ)-
Jugupsita
୧ । ନିନ୍ଦିତ—1. Slandered.
୨ । ଯାହାକୁ ଅପବାଦ ଦିଆଯାଇ ଥାଏ— 2. Defamed.
୩ । ଘୃଣିତ—3. Hated.

ଜୁଗୁଲି—ପ୍ରାଦେ. (ଅଳ) ବି—ଜୁଉଲି (ଦେଖ)
Juguli — Ju-uli (See)

ଜୁଗୋପିଷା—ସଂ. ବି. (ଗୁପ୍ ଧାତୁ=ଗୋପନ କରିବା+ଇଚ୍ଛାର୍ଥେ ସନ୍+ଭାବ. ଅ+ଆ)—
Jugophishā
(ଜୁଗୋପିଷୁ—ବିଣ)
ଗୋପନ କରିବାର ଇଚ୍ଛା— A desire to conceal.

ଜୁଜ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜୁଜ୍) (ଛାପାଖାନାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ)—
Juj
ଜୁଜ୍
जुज
ଫରମା; ୪, ୮,୧୨ ବା ୧୬ ପୃଷ୍ଠାରେ ଭଙ୍ଗା ହୋଇଥିବା କାଗଜର ଫର୍ଦ୍ଦ—(a term used by printers) Form; one sheet of paper folded into 4, 8, 12 or 16 pages.

ଜୁଜ୍‌ବନ୍ଦି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା) (ଛାପାଖାନାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ)—
Juj-bandi
ଜୁଜବନ୍ଦି
जुजबन्दी
ଏକ ଫରଦ କାଗଜ ୪,୮, ୧୨ ବା ୧୬ ପୃଷ୍ଠାରେ ଭଙ୍ଗା ହୋଇ ଏହିପରି ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଫରମାର ଏକତ୍ର ସିଲାଇ—(a term used by printers) Bound in forms of 4, 8, 12 or 16 pages

ଜୁଜେଷ୍ଟି—ଗ୍ରା. ବି. (ନାମ) (ସଂ. ଯୁଧିଷ୍ଠିର)—ଯୁଧିଷ୍ଠିର (ଦେଖ)
Jujeshṭi — Judhishṭhira (See)
ଜୁଜେଷ୍ଠୀ
जुजेठल
(ଯୁଜେଷ୍ଟି, ଯୁଢ଼େଷ୍ଟି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୁଜୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜୂଃ=ପିଶାଚୀ)—
Juju
ଜୁଜୁ
୧ । (ଶିଶୁଭାଷା) କଳ୍ପିତ ଭୟସଞ୍ଚାରକ ମୂର୍ତ୍ତି; କୋକମିନା— 1. Imaginary scarecrow; bugbear.
୨ । ଭୂତପ୍ରେତାଦି—2. Ghosts.
୩ । ଭୀତି ସଞ୍ଚାରକ ରୂପ— 3. A frightful figure.

ଜୁଜ୍ଝ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ଯୁଦ୍ଧ; ପ୍ରା ଯୁଜ୍ଝ)—ଯୁଦ୍ଧ—
Jujjha — War; fight.
ଜୁଝା
जुझ
(ଜୁଝ, ଜୁଝ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୁଜ୍ଝା(ଜ୍ଝେ)ଇବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି. (ସଂ. ଯୁଦ୍ଧ)—
Jujjhā(jhe)ibā
ଜୁଝାନ
जुझाना, जुझवाना
୧ । ଅନ୍ୟକୁ ଯୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା— 1. To instigate a person to fight.
୨ । ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯୁଦ୍ଧ ଲଗାଇ ଦେବା— 2. To cause a fight between two persons.

ଜୁଜ୍ଝିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି. (ସଂ. ଯୁଦ୍ଧ)—ଯୁଦ୍ଧ କରିବା—
Jujjhibā — To fight.
ଜୁଝା
जुझना
(ଜୁଝିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୁଟ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଏକତ୍ର ହେବା; ମିଳିତ ହେବା; ଯୁକ୍ତ ହେବା—
Juṭ (root) — To be united or gathered up; to be combined.

ଜୁଟ୍—ସଂ. ବି. (ସଂ. ଯୁକ୍ତ ପ୍ରା. ଜୁତ୍ତ; ସଂ. ଜୁଟ ଧାତୁ)—
Juṭ
ଜୁଟ୍, ଜୋଟ
जुट
୧ । ଏକତ୍ର ହେବା ଅବସ୍ଥା—The state of being united.
୨ । ସଂଘ—2. Union; collection.
୩ । ସମ୍ମିଳନ—3. Meeting together.

୧	ଲ	ଡ଼	ର,ଢ଼	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍ପ	ଊଅ	ଯ୍ଯ
୨	ଈ	ଉ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଋଅ	ଞ	ନ

୪ । ସଙ୍ଗମ—4. Copulation

୫ । ଜୋଡ଼ା; ଯୁଗ—5. Couple; pair.

୬ । ଦଳ; ମଣ୍ଡଳୀ—6. Company; batch; herd.

জুট ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଝୋଟ—Jute; flax.

जुट

ଦେ. ବିଣ.—୧ । ସମ୍ମିଳିତ—1. Gathered together; united; combined.

জুট, জোট

जुट ୨ । ଦଳବଦ୍ଧ—2. Herded; formed into a party.

ଜୁଟ୍ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜୁଟ୍ ଧାତୁ)—୧ । ପରସ୍ପର ମିଳିତ

Jut khāibā ହେବା—1. To meet together, to be united together

জুট খাওয়া; জুট লাগা

जुट खाना ୨ । ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗମ କରିବା; ଜୋଡ଼ ପଡ଼ିବା—2 To copulate; to couple.

ଜୁଟ୍ ଲାଗିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଜୁଟ୍ ହେବା }

୩ । ପରସ୍ପର ସର୍ବତୋଭାବରେ ମେଳ ହେବା; ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ସର୍ବତୋଭାବେ ମେଳ ଖାଇବା—3. To coincide with each other; to tally exactly with each other.

ଜୁଟ୍ ଖୁଆଇବା—ଦେ. କ୍ରି—'ଜୁଟ୍ ଖାଇବା'ର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—

Jut khuāibā Causative form of 'Jut khāibā'.

জুট খাওআন

जुट खिलाना

(ଜୁଟ୍ ଖୋଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୁଟ୍ ଫ୍ଲାନେଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜୁଟ୍ ଫ୍ଲାନେଲ୍)—

Jut phlānel ଝୋଟରେ ବୁଣା ଅଥଚ ପଶମ ପରି ଦେଖାଯାଉଥିବା ଏକପ୍ରକାର ବସ୍ତ୍ର—Jute flannel.

জুট ফ্লানেল

जुट फुलालयन

(ଜୁଟ୍‌ଫୁଲ୍ଲନୟନ୍; ଜୁଟ୍‌ଫ୍ଲାଲେନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୁଟ୍ ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜୁଟ୍ ଧାତୁ; ସଂ. ଯୁକ୍ତ; ପ୍ରା. ଜୁତ୍ତ; ସଂ. ଜୁଡ଼ ଧାତୁ=ବାନ୍ଧିବା)—୧ । ମେଳ ହେବା-

Jut bāndhibā 1. To form an union.

জুট বাঁধা

जुट बाँधना ୨ । (ବହୁବ୍ୟକ୍ତି) କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଦଳ ବାନ୍ଧିବା—2. (many persons) To combine together for any particular purpose.

୩ । ଗୋଟିଏ ଘନସନ୍ନିବେଶରେ ମିଳିତ ହେବା (ଯେପରି ବାଲି, ଗୋଡ଼ି ଓ ସିମେଣ୍ଟକୁ ପାଣିରେ ଗୋଳେଇ ଏକାଠେଇ ଜମେଇ ଦେଲେ କଠିନ ପ୍ରସ୍ତର ପରି ଗୋଟିଏ ଅଛିଣ୍ଡା ଜିନିଷ ହୋଇଯାଏ)—

3. To form into a compact mass.

ଜୁଟ୍ ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—'ଜୁଟ୍ ଲାଗିବା'ର ଣିଜନ୍ତରୂପ—

Jut lagā(ge)ibā Causative form of 'Jut lāgibā'.

ଜୁଟ୍ ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୁଟ୍ ଖାଇବା (ଦେଖ)

Jut lāgibā Jut khāibā (See).

ଜୁଟ୍ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଯୁକ୍ତ; ପ୍ରା. ଜୁତ୍ତ; ସଂ. ଜୁଟ୍ ଧାତୁ)—

Jut hebā ୧ । ଏକତ୍ର ହେବା—1. To come together.

জুট হওআ ୨ । ଦଳବଦ୍ଧ ହେବା—2. To flock together; to form into a union.

जुट होना

୩ । ପରସ୍ପର ମିଳିତ ହେବା; ସମ୍ମିଳିତ ହେବା—3. To meet each other.

୪ । ସଂଯୁକ୍ତ ହେବା—4 To be joined together.

ଜୁଟକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଜୁଟ୍ ଧାତୁ=ଏକତ୍ର ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—

Juṭaka ୧ । ମସ୍ତକର କେଶର ଶିଖା; ଜଟ—

(ଜୁଟିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. A tuft of hair on the head

୨ । ଗୋଛ—2 Cluster.

୩ । ଏକପ୍ରକାର କର୍ପୂର—3. A kind of camphor.

ଦେ. ବିଣ—ଯେ ଜାର ପୁରୁଷ ନିକଟରେ ଉପପତ୍ନୀ ଆଣି ପହଞ୍ଚାଏ; ଭଡ଼ୁଆ—A pander; procurer; a bawd; a go-between.

ଜୁଟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜୁଟ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଜୁଟାଇବା କାର୍ଯ୍ୟ—

Juṭā 1. The act of bringing about a meeting or gathering.

জুটা ୨ । ଭଡ଼ୁଆକାମ; ଜାର ପୁରୁଷ ପାଖେ ପରସ୍ତ୍ରୀ ଭେଟାଇବା

जुटाना କାମ—2. The act of pandering.

(ଜୁଟେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ଜାର ପୁରୁଷ

জোটা ନିକଟରେ କଟପୀ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଭେଟାଏ—1. Pandering.

जुटानेवाला ୨ । ଯେ ବରକନ୍ୟା ଜୁଟାଏ—

2. Acting as a negotiator in a marriage.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ; ସଂ. ଜୁଷ୍ଟ ପ୍ରା. ଜୁଠ; ଭୁଲ ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଜୁଠା)—ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ; ଅଇଁଠା-

Orts; remains of one's partaken food; what is left after meals in the plate; leavings of the table.

ବିଣ—ଅଇଁଠା ହୋଇଥିବା; ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଭୁକ୍ତାବଶିଷ୍ଟ; ଅଂଶତଃ ଭୁକ୍ତ—Left after meals; partly eaten.

ଜୁଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜୁଟ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ)—

Juṭā(ṭe)ibā ୧ । ଏକତ୍ର କରିବା; ସଂଗ୍ରହ କରିବା—

জুটানা; জোটান 1. To collect; to gather.

जुटाना, जुटवाना (ଯଥା—ପୁସ୍ତକାଗାରରେ ସେ ଗୁଡ଼ିଏ ବାଛେ ପୁସ୍ତକ ଆଣି ଜୁଟାଇଛି ।)

୨ । ଏକାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଏକସ୍ଥାନରେ ଏକତ୍ର କରାଇବା—

2. To cause many persons to gather.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ସ୍ଥଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

(ଯଥା— ଅଙ୍କ ସଭାରେ ସେ ୨୦୦ ଲୋକ ଆଣି ଜୁଟାଇଛି ।)

୩ । ପ୍ରଣୟାର୍ଥୀ ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମିଳନ ଘଟାଇବା— 2. To bring about love-interview between lovers.

(ଯଥା— ଦୂତୀ ରାଧିକାଙ୍କୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପାଖେ ଜୁଟାଇଲେ ।)

୪ । ଦୁଇଜଣଙ୍କର ମିଳନ ଘଟାଇବା—1. To bring about a meeting between two persons

(ଯଥା— ଶତ୍ରୁ ଦୁହିଙ୍କୁ ସେ ଆଣି ଜୁଟାଇ ଦେଲେ ।)

୫ । କୌଶଳ ବା ଯୋଗାଡ଼ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଅଭିପ୍ରେତ ସ୍ଥାନରେ ପହଞ୍ଚାଇବା—5. To succeed in bringing any thing to a place by skill or stratagem; to procure.

(ଯଥା—ଏ ଭୋଜିପାଇଁ ମୁଁ ଖୁବ୍ ଚଷ୍ଟା କରି ୫୦ଟଙ୍କା ଜୁଟାଇଛି ।)

୬ । ବିବାହସମ୍ପର୍କରେ ବରକନ୍ୟା ଯୋଗାଇ ଦେବା— 6. To negotiate for and bring about a marriage; to act as a match-maker,

(ଯଥା—ଏ କନ୍ୟାଟି ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ବରପାଏ ଜୁଟେଇ ପାରିବ କି ?)

୭ । ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷଙ୍କ ସଙ୍ଗମ କରାଇବା— 7. To cause a male and a female to couple or copulate.

(ଯଥା—ଏ କାଠିଆବାଡ଼ ଘୋଡ଼ୀସଙ୍ଗେ ଗୋଟିଏ ଆରବୀ ଘୋଡ଼ା ଜୁଟାଇବାକୁ ହେବ ।)

ଜୁଟାଜୁଟି—ଦେ. ବି. (ସହଚର)— 'ଜୁଟାଇବା' ସକାନ୍ତ
Jutājuti କର୍ମମାନ (ଦେଖ)
ଜୁଟାଜୁଟି, ଜୋଟପାଟ Many acts of jutāibā (See)
ଜୁଟାଜୁଟି

ଜୁଟିକା—ସଂ. ବି. (ଜୁଟ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅକ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Jutikā ୧ । ଚୁଟି; ଶିଖା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 1. Tuft of hair.
୨ । ଗୋଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Bunch.
୩ । ଏକପ୍ରକାର କର୍ପୂର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 3. A kind of camphor.

ଜୁଟିବା—ଦେ. କି. (ସଂ. ଜୁଟ୍ ଧାତୁ)—୧ । ମିଳିତ ହେବା—
Jutibā 1. To meet.
ଜୁଟା, ଜୋଟା ୨ । ଏକତ୍ର ହେବା—2. To be gathered or collected together.
ଜୁଟନା ଜୁଟନା
୩ । ପ୍ରାପ୍ତହେବା; ମିଳିବା; ହାତକୁ ଆସିବା—3 To be got or had or attained; to come to hand.

(ଯଥା— ମୋତେ ଅଙ୍କ ମୁଠିଏ ଅନ୍ନ ଜୁଟିଲା ନାହିଁ ।)

୪ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ବା ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟରେ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହେବା; ଭେଟିବା—4. To arrive at a place or reach near a person.

(ଯଥା—ତୁମ୍ଭେମାନେ ଯାଉଥାଅ, ମୁଁ ପଛରୁ ଯାଇ ନିକଟ ଠାରେ ଜୁଟି ଯିବି ଯେ ।)

ଜୁଠା— ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ଓ ବିଣ—(ସଂ. ଜୁଷ୍ଟ, ପ୍ରା. ଜୁଟ୍‌ଠ)—
Juthā ଜୁଟା (ଦେଖ)
Jutā (See)

ଜୁଡ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.— ବନ୍ଧନ କରିବା—
Jurd (root) To bind up.

ଜୁଡ୍—ପ୍ରାଦେ. ବି. (ସମ୍ବଲପୁର)—(ତୁଳ. ହି. ଜୁଡ୍ = ଥଣ୍ଡା, ଶୀତଳ;
Jurd ସଂ. ଜଡ଼; ତୁଳ. ଓ ଜାଡ଼)—ଶର୍ଦ୍ଦି—Cold.
ପ୍ରାଦେ. ବିଣ.—୧ । ନରମ—1. Soft.
୨ । ଶରଦିଆ—2 Suffering from cold.
୩ । ଥଣ୍ଡା; ଶୀତଳ—3. Cold.

ଜୁଡ୍‌ଖର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ବି. (ବିପରୀତାର୍ଥ ସହଚର; ସଂ. ଜଡ଼
Jurd-khar + ଖର)—ଶରଦି ଗରମି ରୋଗ —Apoplexy.
ବିଣ.— ୧ । ଶରଦ ଓ ଗରମ—1. Cool and warm.
୨ । ନରମ ଓ ଶକ୍ତ—2. Soft and hard.

ଜୁଡ୍‌ବୁଡ୍—ଦେ. ଅ.—ତେଲ ବା ଜଳାଦିଦ୍ୱାରା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆର୍ଦ୍ର;
Jurd-burd (ଯେପରି କି ଦେହରୁ ତେଲ ବା ପାଣି ବୋହି ପଡୁଥାଏ); (ତେଲ ବା ପାଣି) ସରସର—With water or oil dripping from the body.

(ଯଥା—ତା ଦିହସାକ ପାଣିରେ ଜୁଡ୍‌ବୁଡ୍ ହୋଇଛି; ସେ ଜୁଡ୍‌ବୁଡ୍ କରି ତେଲ ଲଗେଇଛି ।)

ଜୁଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—(ସଂ. ଜଡ଼, ତୁଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ
Jurda ହି. ଜୁଡ଼) —ଶରଦି—Cold.

(ଯଥା—ମୋତେ ଜଡ଼ ଧରିଛେ ।)

ଜୁଡ଼ ଧରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଶରଦ ଧରିବା—
Jurda dharibā Catching of cold

ଜୁଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜୁଡ଼ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା; ସଂ. ଜୁଟ=
Jurdā ଜଟାର ଗ୍ରନ୍ଥି)—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ଏକତ୍ର ବନ୍ଧା ହୋଇ ଖୋଁପା ଥିବା ମୁଣ୍ଡର କେଶ; ଖୋପା; ଖୋଷା—Chignon;
ଜୁଡ଼ା artistically tied knot of hair on the head; braided and made up hair.

[ଦ୍ର—ନାନା ଦେଶରେ ଓ ନାନା ସମାଜରେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ନାନା ପ୍ରକାରେ ଓ ନାନା କୌଶଳରେ ମଣ୍ଡର ବାଳକୁ ଜୁଡ଼ା ବାନ୍ଧନ୍ତି । କେହି କପାଳ ଉପରେ, କେହି ମୁଣ୍ଡ ପଛରେ, କେହି ବେଣୀ ପକାଇ, କେହି ଲମ୍ବ କରି, କେହି ଗୋଲ କରି, କେହି ଟେଭି ଫାଲ ପରି; କେହି ବେଲ ଆଦି ବର୍ତ୍ତିଷ୍ଣୁ ଫଳ ପରି, କେହି ସିଧା କରି ବା ବଙ୍କା କରି, କେହି ବେକର ବା ମୁଣ୍ଡର ଏକ ପାଖରେ,

୯	ଘ	ଊ	ଋ,ୠ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଣ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଉ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଘଅ	ଞ	ନ୍ତ

ଜୁଡା ବାନ୍ଧନ୍ତି । ଜୁଡ଼ାର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମ ମଧ୍ୟ ଅଛି । ଯଥା— ଲୋଟଣୀ ଜୁଡ଼ା, ଦକ୍ଷିଣୀ ବା ଖୋସା ଜୁଡ଼ା, ଭେଙ୍ଗା ଜୁଡ଼ା, ବଙ୍ଗାଳିଆ ଜୁଡ଼ା, ମନା ଜୁଡ଼ା, ଗଣ୍ଠି ଜୁଡ଼ା, ଫାଶ ଗଣ୍ଠି, ଟେଙ୍ଗା, ଦୁଦାସରଗଣ୍ଠି ଇତ୍ୟାଦି ।]

ଜୁଡ଼ା ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ମୁଣ୍ଡ କେଶକୁ ସଙ୍କୁଚିତ କରି ଗଣ୍ଠି ବାନ୍ଧିବା—To dress up the hair of the head into a chignon.
Jurdā pakā(ke)ibā
খোঁপা বাঁধা
जूड़ा बाँधना

ଜୁଡ଼ାପାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଜୁଡ଼ା ପକାଇବା (ଦେଖ)
Jurdā pārdibā Jurdā pakāibā (See)
(ଜୁଡ଼ା ପାଢ଼ିବ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୁଡ଼ା ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୁଡ଼ା ପକାଇବା (ଦେଖ)
Jurdā bāndhibā Jurdā pakāibā (See)

ଜୁଡ଼ା ଭାଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଜୁଡ଼ାର ବନ୍ଧନ ମୁକ୍ତ କରିବା—To loosen a chignon.
Jurdā bhāṅgibā
খোঁপা ভাঁগা ଅଇଲେ ଶଗଡ଼ିଆ ପଇଲେ ଭେଣ୍ଡାକୁଳେ, ବାନ୍ଧିଲି ଜୁଡ଼ାକୁ
जूड़ा तोड़ना ଭଙ୍ଗିବି ନାହିଁ—ଶଗଡ଼ିଆ ଗୀତ ।

ଜୁଡ଼ି - ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର, ମେଦନୀପୁର) (ସଂ. ଯୁଗ୍ମ; ତୁଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବଙ୍ଗଳା ଏହି ଶବ୍ଦ)—
Jurdi
୧ । ସମଧର୍ମୀ ସହଚର—1. Companion.
୨ । ଏକ ସଙ୍ଗେ ଗାଡ଼ିରେ ଲାଗିବା ଦୁଇଟି ଘୋଡ଼ା—
2. A pair of horses yoked to a coach.
୩ । ଯୁଗ—3. A pair; a couple.
୪ । ଦୁଇଟି ଘୋଡ଼ା ଟାଣିବା ଗାଡ଼ି—
4. A coach drawn by two horses.
୫ । ଯୁଗ୍ମବସ୍ତୁ ବା ଜୀବ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ—5. One of a pair or couple of things or animals.

ଜୁଡ଼ି ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜୁରୀ)—ଜୁରି (ଦେଖ)
জুরী
जूरी
Juri (See)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ଓ ବିଣ—୧ । ଜୁଡ଼୍ (ଦେଖ)
1. Jurd (See)
୨ । (ତୁଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଏହି ଶବ୍ଦ) କମ୍ପଜ୍ୱର—
2. Ague.

ଜୁଡ଼ିଖର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ଓ ବିଣ—ଜୁଡ଼୍‌ଖର (ଦେଖ)
Jurdi khar Jurd-khar (See)

ଜୁଡ଼ିଗାଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. ବି. (ବାଲେଶ୍ୱର; ତୁଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବଙ୍ଗଳା ଏହି ଶବ୍ଦ)—ଯୋଡ଼ାଏ ଘୋଡ଼ା ଲାଗିଥିବା ଗାଡ଼ି—A carriage dawn by a pair of horses.
Jurdi gārdi

ଜୁଡ଼ି ଡାକରା—ଦେ. ବି—ଜଜଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବସି ଦଉରା ମକଦମା ବିଚାର କରିବା ପାଇଁ ଜୁରୀଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ—Summons to a person to attend the court of sessions as a juror.
Jurdi dākarā
জুরী সমন
जुरीसमन

ଜୁଡ଼ିଦାର—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଗାଡ଼ିରେ ଏକ ସଙ୍ଗେ ଲାଗିବା ଯୋଡ଼ାଏ ଘୋଡ଼ାରୁ ଗୋଟିଏ—One of a pair (of horses for a carriage).
Jurdidār
জুড়ীদার

ଜୁଡ଼ୀଦାର ଦେ ବିଣ—ଯେଉଁ ଗାଡ଼ିରେ ଯୋଡ଼ାଏ ଘୋଡ଼ା ଲାଗି ଥାଆନ୍ତି—(a carriage) Drawn by a pair of horses.
जुड़ीदार

'ଜୁଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର; ମେଦନୀପୁର) କ୍ରି. (ସଂ ଜୁଡ଼୍ ଧାତୁ; ତୁ ବଂ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ)—
Jurdibā
ଯୋଡ଼ିବା (ଦେଖ)—Jordibā (See)

ଜୁଡ଼ିରେ ବସିବା—ଦେ କ୍ରି—ଦଉରା ମକଦମା ବିଚାର ସମୟରେ ଜଜଙ୍କ ନିକଟ ଜୁରିରୂପେ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଯାଇ ବସିବା—To sit on a jury.
Jurdire basibā
জুড়িতে বসা
जुरीमें बैठना [ଦୃ—ମଫସଲରେ ଏହା ସମ୍ମାନସୂଚକ ।]

ଜୁଡ଼ି ସମନ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜୁରି+ସମନ୍ସ)—
Jurdi samana ଜୁଡ଼ି ଡାକରା (ଦେଖ)
Jurdi dākarā (See)

ଜୁଡିସିଅଲ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଇଂ)—ବିଚାରବିଭାଗୀୟ; ନ୍ୟାୟ-ବିଚାର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Judicial.
Judisial
জুডিসিআল (ଯଥା—ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ବା ଅଯୋଧ୍ୟା ବା ସିନ୍ଧ ପ୍ରଦେଶର
जुडिशल ଜୁଡ଼ିସିଅଲ୍ କମିସନର—Judicial Commisioner.)

ଜୁଡ଼ି ହାଙ୍କା(ଙ୍କେ)ଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର, ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—
Jurdi hankā(ṅke)ibā ୧ । ଗାଡ଼ିରେ ଯୋଗ ହୋଇଥିବା ଦୁଇଟି
জুড়ি হাঁকন ଘୋଡ଼ାଙ୍କୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରି ଗାଡ଼ି ଚଳାଇବା—
जुड़ी हाँकना 1. To drive a pair of horses attached to a carriage; to drive a coach and a pair.
(ଜୁଡ଼ି ହାଙ୍କିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ଯୋଡ଼ିଏ ଘୋଡ଼ା ଲାଗିଥିବା ଗାଡ଼ିରେ ଚଢ଼ି ବୁଲିବା—
2. To use a coach driven by a pair of horses.
[ଦୃ—ସେ ଯୋଡ଼ି ହାଙ୍କାଇଲେଣି=ସେ ଖୁବ୍ ବଡ଼ଲୋକ ହେଲେଣି ।]

ଜୁଡ଼ୁବୁଡ଼ିଆ—ଦେ. ଅ—ଜୁଡ଼୍‌ବୁଡ଼୍ (ଦେଖ)
Jurduburdiā Jurd-burd (See)

ଜୁଡ଼ୁବୁଡ଼ୁ—ଦେ. ଅ—ଜୁଡ଼୍‌ବୁଡ଼୍ (ଦେଖ)
Jurduburdu Jurd-burd (See)

ଜୁଡ଼େନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ପରସ୍ପର ସହିତ ଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା ବା ଲାଗି ହୋଇଥିବା (ଦୁଇ ବସ୍ତୁ)—(two things) Joinede togther; joined to each other.
Jurden

ଜୁଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯୋଜନ)—୧ । ଚାରିକୋଶ; ଯୋଜନ—1. Distance of 4 kros or 8 miles.
Juna
योजन

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ କିମ୍ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ, 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଟ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଳ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଲ' ଦେଖିବେ

ଅନ୍ୟ ସଂ ନାମ—ଉଲୂକ; ଉଲପ ୨ । (ସଂ. ଜୂର୍ଣ୍ଣି)—ଘର ଛୁଆଣି
ଖଡ଼ି କରିବ ଓ ମୁନ୍ଦୁରା ବୁଣିବା ନିମନ୍ତେ
ଜୁନ ବ୍ୟବହୃତ ତୃଣବିଶେଷ; ଶର—
A kind of rush; a reed used for thatching and matting; Saccharum Fuscum.

ଜୁଣ ମସିଣା—ଦେ. ବି—ଜୁଣ ତୃଣରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବା ଚଟେଇ—
Juṇa masiṇā A small mat made of Juṇa reeds.
ଖଡ଼ିର ମାଁଦୁର
उलूकी चटाई

ଜୁଣ ମୁନ୍ଦୁରା—ଦେ. ବି—ଜୁଣ ତୃଣରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବା ଏକପ୍ରକାର
Juṇa mundurā ମୋଟା ଓ ବଡ଼ ମସିଣା—A thick and big mat made of Juṇa reeds

ଜୁତ୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯୁତ=ମିଶ୍ରଣ; ସଂ. ଯୁକ୍ତି)—
Jut ୧ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଧାତୁ ସହିତ ନିକୃଷ୍ଟ ଧାତୁର ମିଶ୍ରଣ—1. Alloy.
ଜুৎ ୨ । (ସଂ. ଦ୍ୟୁତି) ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ—
खोट 2. Health.
জুৎ; জুতি ୩ । ଶରୀରର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—3. Beauty; elegance.
जोति ୪ । ଶୋଭା; ଗଠଣ—4 Symmetry; grace.
୫ । (ସଂ. ଜ୍ୟୋତିଃ) ତେଜ—5 Brightness.
୬ । ସୁବିଧା—6. Convenience.
(ଜୁତିଜାତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଣ. (ସଂ. ଦ୍ୟୁତ)—ସୁନ୍ଦର; ହବ୍ୟ—
Beautiful; worthy of appreciation.

ଜୁତିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ତୁଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଜୁତ୍‌ନା)—ଚଷିବା—
Jutbā To plough up (a land).

ଜୁତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦ୍ୟୂତ; ପ୍ରା. ଜୂତ)—୧ । ଜୁଆ ଖେଳ—
Juta 1. Gambling.
জুয়া ୨ । (ସଂ. ଯୁଗ ବା ଯୋକ୍ତ୍ର ପ୍ରା. ଜୋତ୍ତ)—
जुआ ଶଗଡ଼ ବା ଲଙ୍ଗଳକୁ ଯୁଆଳ ମଝିରେ ବାନ୍ଧିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ରଜ୍ଜୁ; ଜୋତ; ଯୁଗବନ୍ଧନ ରଜ୍ଜୁ—
জোত 2. Rope for tying the shaft of the cart or
जोत plough to the middle of the yoke.

ଜୋତା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯୁକ୍ତ; ପ୍ରା. ଜୁତ୍ତ; ତୁଳ. ସଂ. ପାଦଜ; ସଂ. ଯୋକ୍ତ୍ର=ଚର୍ମ ଦଉଡ଼ି)—
Jutā
ସଂ. ନାମ—ଉପାନହ, ପାଦତ୍ର ୧ । ଚର୍ମ ପାଦୁକା; ଜୋତା—
ପାଦତ୍ରାଣ 1. Shoes; slippers.
জুতা, জুতো ୨ । ଜୋତା ଦ୍ୱାରା ମାଡ଼—
जूता, जूती, जोड़ा 2. Shoe-beating.
ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ—ପାଣ୍ଡୋଇ [ଦ୍ର—ସଂ. ଯୋକ୍ତ୍ର ଅର୍ଥ ବାନ୍ଧିବା
ପ୍ରାଚୀନ ବ—ପାନଇ ଚମଦଉଡ଼ା, ଏଥିରୁ ଜୋତା ବା
ମ. ଜୋଡା ଜୋତା ଶବ୍ଦର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଥିବ ।
ଆଗେ ଜୋତାକୁ ଚମ ଦଉଡ଼ିରେ ଗୋଡ଼ରେ ବାନ୍ଧୁଥିଲେ ।
ଜୋତା ଅନେକ ପ୍ରକାରର ଅଛି । ଯଥା—ଚଢ଼ାଉ, ବୁଟ୍, ଚଟି, ମରହଟ୍ଟୀ, ପମ୍ପସୁ, ଡବୀ ଇତ୍ୟାଦି; ଜୋତାର ଉପକରଣ ଅନୁସାରେ ନାମ, ଯଥା—ରବର ଜୋତା, କନା ଜୋତା, କାନ୍‌ଭସ୍ ଜୋତା, ଶମ୍ବର, ଉଲ୍, କାର୍ପେଟ୍ ଇତ୍ୟାଦି । ରଙ୍ଗ ଓ ଚମଡ଼ା ଅନୁସାରେ ନାମ ଯଥା—ବାର୍ଣ୍ଣିସ୍, ବାଦାମି, କଳା ଇତ୍ୟାଦି । ଜୋତାର ତଳ ଅଂଶକୁ 'ତଳା', ଗୋଇଠି ଉପରେ ପଛ ଆଡ଼କୁ ଥିବା ଅଂଶକୁ 'ଏଡ଼ୀ ବା ଏଣ୍ଡୀ' ଓ ଜୋତାର ଅଗକୁ 'ଠୋକର' ଏବଂ ଗୋଡ଼ ଉପରେ ଜୋତାର ଯେଉଁ ଚମଡ଼ା ଥାଏ ତାକୁ ଉପର-ଚମଡ଼ା ବା ଉପରପଟ୍ଟୀ କହନ୍ତି; ଭାରତରେ ପ୍ରାଚୀନ କାଳରୁ ଜୋତାର ବ୍ୟବହାର ଅଛି ; ମହାଭାରତ ଅନୁଶାସନ ପର୍ବରେ ଗୋଟିଏ ଉପାଖ୍ୟାନ ଅଛି ଯେ ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ ଜମଦଗ୍ନି ଋଷିଙ୍କୁ ଖରାରୁ ଶରୀରକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଜୋଡ଼ାଏ ଜୋତା ଓ ଖଣ୍ଡିଏ ଛତା ଦେଇଥିଲେ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର) । ଓଡ଼ିଶାର ମନ୍ଦିରମାନଙ୍କର ଖୋଦିତ ପ୍ରସ୍ତରମାନଙ୍କରେ ଜୋତା ପିନ୍ଧିଥିବା ଲୋକଙ୍କ ଚିତ୍ର ଦେଖାଯାଏ; ଉତ୍କଳର ବ୍ରାହ୍ମଣବାଳକ ଉପନୟନ ପରେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ବେଶରେ ଭିକ୍ଷିଆଣି କରିଯିବା ବେଳେ ମରହଟ୍ଟୀ ଜୋତା ମାଡ଼ନ୍ତି ଓ ତାଳପତ୍ର ଛତା ଧରନ୍ତି ।]
୩ । ଶଗଡ଼ ବା ଲଙ୍ଗଳ ଦଉଡ଼ା—
3. Rope for tying the shaft of the cart or plough to the yoke.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଜୋତ ଦଉଡ଼; ଜୁଆଳ ସଙ୍ଗେ ବଳଦ ବେକକୁ ଯେଉଁ ଦଉଡ଼ିରେ ବନ୍ଧାଯାଏ—
Rope for tying the bullock's neck to the yoke.

ଜୋତା ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୋତା ଉଠାଇବା (ଦେଖ)
Jutā uṭhā(ṭhe)ibā Jotā uṭhāibā (See)

ଜୋତାଏଡ଼ି(ଣ୍ଡୀ)—ଦେ. ବି—ଜୋତାର ତଳଭାଗର ଯେଉଁ ଅଂଶ ଗୋଇଠି ତଳେ ଥାଏ—The heel of a shoe.
Jutā-erḍi(ṇḍi)
জুতোর এড়ী
जुताका एड़ी

ଜୋତା କସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୋତାରେ ପ୍ରହାର କରିବା—
Jutā kasibā To strike or beat with the shoes;
জুতান to drub with the shoes.
जुतिआना

ଜୋତା ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୋତାରେ ପ୍ରହାର ଖାଇବା—
Jutā khāibā To be beaten with the shoes; to get
জুতা খাওয়া a sound shoe-beating.
जुता खाना

ଜୋତାଖିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । (ଗାଳି ବିଶେଷ) ନିର୍ଲଜ୍ଜ—
Jutā-khiā 1. (a term of abuse) Shameless
জুতাখোর ୨ । ଜୋତା ମାଡ଼ ଖାଇବାର ଉପଯୁକ୍ତ—
जुताखोर 2. Fit to be punished by drubbing with shoes.

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଁ	ଢ଼	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

ଜୁତା ଚଢ଼ା(ଢେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଜୁତା ଦେବା (ଦେଖ)
Jutā chardhā(rdhe)ibā 1. Jutā debā (See)
জুতা চড়ান ୨ । ଜୁତା ପିନ୍ଧିବା—2. To put on shoes.
जूति डाना

ଜୁତା ଚଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୋତା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର ହେବା—
Jutā chardhibā Being beaten with shoes.
জুতা চড়া
जूता बैठना

ଜୁତା ଚାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପାଦଲେହନ କରିବା;
Jutā chātibā ତୋଷାମଦ କରିବା—
জুতো চাটা (figurative) To flatter.
जूता चाटना

ଜୁତା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଜୋତାରେ ପ୍ରହାର କରିବା—
Jutā debā 1. To strike or beat with the shoes.
জুতা দেওয়া
जूता देना ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମୁହଁଭୋଡ଼ ଜବାବ ଦେଇ ଅପମାନିତ କରିବା—3. (figurative) To insult a person by speaking to his face.

ଜୁତାପାହାର—ଦେ. ବି—ଜୋତାଦ୍ୱାରା ଆଘାତ—
Jutā-pāhāra Shoe-beating.
জুতোর মার
जूतौंकी मार, जूतीकारी

ଜୁତାଫିତା—ଦେ. ବି—ଜୋତାରେ ବନ୍ଧା ହେବା ଫିତା—
Jutā-phitā Shoe-tape.

ଜୁତାବରଦାର—ଦେ. ବିଶ—ଜୋତାବୁହା (ଦେଖ)
Jutā-bar-dār Jutā-buhā (See)

ଜୁତା ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୁତା ଚଢ଼ିବା (ଦେଖ)
Jutā basibā Jutā chardhibā (See)

ଜୁତାବୁହା—ଦେ. ବିଶ—ପାଦୁକା-ବାହକ; ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଜୋତାକୁ ବହନ କରିବା (ଭୃତ୍ୟ)—Shoe-bearer; (a servant) carrying the shoes of the master.
Jutā-buhā
জুতাবরদার
जूतिबरदार

ଜୁତାମାଡ଼—ଦେ. ବି—ଜୁତାପାହାର (ଦେଖ)
Jutā-mārda Jutā-pāhāra (See)

ଜୁତାମାଡ଼ଖିଆ—ଦେ. ବିଶ—ଜୁତାଖିଆ (ଦେଖ)
Jutā mārda-khiā Jutā-khiā (See)

ଜୁତା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୁତା ଦେବା (ଦେଖ)
Jutā māribā Jutā debā (See)

ଜୁତା ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୁତା ଦେବା (ଦେଖ)
Jutā lagā(ge)ibā Jutā debā (See)

ଜୁତାମିଶା ଗୋଇଠା—ଦେ. ବି—ଜୋତାପିନ୍ଧା ଗୋଡ଼ଦ୍ୱାରା ଗୋଇଠା—
Jutā-misā goithā A kick with shoes on.

ଜୁତି—ସଂ. ବି—ବେଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Speed; velocity.
Juti ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟୋତିଃ; ଦ୍ୟୁତି)—
ଜ୍ୟୋତିଃ; ଦୀପ୍ତି; ତେଜଃ—Brightness, splendour; brilliance.

ଜୁତିଆ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଦ୍ୱିତୀୟ)—ଦୁତିଆ; ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଧବା-
Jutia ବିବାହ ପ୍ରଥା—The custom of widow-marriage amongst the Śūdras.

ଜୁତ୍ର—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଯୁକ୍ତ)—୧ । ସୁନ୍ଦର—
Jutra .. Fine.
ଦେଖ ଦେଖ ସଖି ପଦ୍ମଚୂଡ଼ ପଦ
ଧରଣୀର ପରେ କେଡ଼େ ଜୁତ୍ର । ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।
୨ । ରୁଚିକର—2. Tasteful.
୩ । ସୁବିଧାଜନକ—3. Convenient.
ଦେ. ବି—ଜୋତ୍ର (ଦେଖ)
Jotra (See)

ଜୁତ୍ରହୀନ—ଦେ. ବିଣ—ଜୋତ୍ରହୀନ (ଦେଖ)
Jutra-hīna Jotra-hīna (See)

ଜୁଦା—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଜୁଦାହ୍)—୧ । ପୃଥକ୍; ଭିନ୍ନ, ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର—
Judā 1. Separate; different.
জুদা ୨ । ପୃଥକାନ୍ନବାସ—
जुदा 2. Separated in mess and lodging.

ଜୁନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଇଂରାଜୀ ଗଣନାରେ ଷଷ୍ଠ ମାସ—
Jun Month of June.
জুন [ଦ୍ର—ଏହି ମାସ ପ୍ରାୟଶଃ ଜ୍ୟୈଷ୍ଠ ମାସର ଶେଷ ୧୫ ଦିନ ଓ
जून ଆଷାଢ଼ମାସର ପ୍ରଥମ ୧୫ ଦିନରେ ପଡ଼େ ।]

ଜୁନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ କଳାହାଣ୍ଡି) ବିଣ. (ସଂ. ଜୀର୍ଣ୍ଣ)—
Junā ୧ । ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଓ ପୁରୁଣା—1. Old and worn out.
ରଥ ଯାଉଥିବେ ରଥ ଦେଖି ସିନି
ଜୁନା ଦୁଖ ଭୁଲିଥା । ସମ୍ବଲପୁରୀ ଗୀତ ।
୨ । ଅତି ପୁରୁଣା—2. Very old.
ବି—ରାଜପୁତ ରାଜାମାନଙ୍କର ଭୁକ୍ତାବଶେଷ—
The remains of the partaken food of Rajput kings; the leavings of the table of kings.
[ଦ୍ର—ରାଜାମାନେ ସାମନ୍ତ ରାଜାମାନଙ୍କୁ ଏହି ଜୁନା ଦେଇ ସମ୍ମାନିତ କରନ୍ତି ।]

ଜୁନାଗଡ଼—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଗୁଜରାଟର ରାଜ୍ୟ ଓ ନଗରବିଶେଷ—
Junā-garda Name of a State and city in Gujerat.
জুনাগড় [ଦ୍ର—ଏହା କାଠିଆବାଡ଼ ମଧ୍ୟସ୍ଥିତ ଜୁନାଗଡ଼
जुनागढ़ ନାମକ କରଦ ରାଜ୍ୟର ରାଜଧାନୀ । ଗିର୍ଣ୍ଣାର ଓ ଦାତାର ନାମକ ଦୁଇ ପର୍ବତର ଅଧିତ୍ୟକାରେ ଉକ୍ତ ନଗର ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଅଛି । ଏହା ପ୍ରାଚୀନ ଓ ନୂତନ ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ । ପ୍ରାଚୀନ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଏହାଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, ଆଁଖି ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଦୁର୍ଗ ନଗରର ଅଳ୍ପଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏଠାରେ ବୌଦ୍ଧ ଓ ଜୈନ ଯୁଗରେ ଖୋଦିତ ଅନେକ ଗୁମ୍ଫା ଅଛି ଓ ଗୋଟିଏ ମସଜିଦ୍ ମଧ୍ୟ ଅଛି । ନୂତନ ନଗର ବର୍ତ୍ତମାନ ମସ୍ତଫାବାଦ୍ ନାମରେ ଅଭିହିତ—ମଦନମୋହନ—ତୀର୍ଥଦର୍ଶନ ।]

ଜୁନାମାନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଚୂନାମାଛ—
Junā-mān Very small fish.

ଜୁନିଅର୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଇଂ. ଜୁନିଅର୍)—
Juniar ୧ । ବୟସ ବା କାର୍ଯ୍ୟକାଳ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ—
জুনিঅর 1. Junior in age or service.
जूनियर
(ସିନିଅର୍—ବିପରୀତ)

ଜୁବନ୍ଧ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବିଲର ପରିମାଣ ବା କ୍ଷେତ୍ରଫଳ—
Jubandha The area of a field.

ଜୁବା—ଦେ. ବି—ଜୁବ୍ବା (ଦେଖ)
Jubā Jubbā (See)

ଜୁବାନ୍—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଜୁଆନ୍ (ଦେଖ)
Jubān Juān (See)

ଜୁବିଲି—ବୈଦେ. ବି. (ହେବ୍ରୁ ଭାଷାରୁ ଆଗତ; ଇଂ. ଜୁବିଲି)—
Jubili ରାଜାଆଦିଙ୍କ ରାଜତ୍ୱ କରିବାର ୫୦ ବର୍ଷ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ
জুবিলি ଯେଉଁ ଉତ୍ସବ କରାଯାଏ—Jubilee.
जुबलि

ଜୁବ୍ବା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଜୁବ୍ବା)—କାନ୍ଧରୁ ଆଣ୍ଠୁପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବିବା ଖୋଲା-
Jubbā ମେଲା କୁର୍ତ୍ତା—A long vest or jacket.
জুব্বা
जुब्बा

ଜୁଭେନାଇଲ୍ ଅଫେଣ୍ଡର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଅଦାଲତରେ ଦଣ୍ଡ-
Jubhenāil aphendar ପ୍ରାପ୍ତ ଅପରାଧୀ ଯୁବକ ବା ବାଳକ—
Juvenile offender.

ଜୁମ୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯମକ; ଭୁଲ—ଆ. ଜମା)—
Jum ୧ । ଯାତ୍ରାଆଦିରେ ବହୁ ଜନସମାଗମ—
জুম 1. The gathering of a large crowd attracted
जुमना by a show or performance.
୨ । ନିଶାର ଗାଢ଼ତା; ନିଶାର ମାଦକ ଜମିବା ଅବସ୍ଥା—
2. The state of intoxication reaching its pitch or climax.
୩ । ଆହ୍ଲାଦ; ଆନନ୍ଦ; ମଉଜ—
3. Amusement; glee.

ଜମକ୍—ଦେ. ବି (ସଂ. ଯମକ)—ଜୁମ୍ (ଦେଖ)—
Jumak Jum (See)

ଜୁମକ୍ ନିଶା—ଦେ. ବି—୧ । ଗାଢ଼ତା ନିଶା—1. The climax
Jumak nisā or pitch of intoxication.
୨ । ମଉଜିଆ ନିଶା—2. A state of delightful stupor while intoxicated.

ଜୁମର—ଦେ. ବି (ନାମ)—ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣ ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—
Jumara Name of a grammatical work in Sanskrit read as a primer.
ଅମର ଜୁମର ନଠେଇ ଘୋଷ, ଆଉ ସବୁ ପାଠ ଗୁଳରେ ଖୋସ—ପ୍ରବଚନ ।
[ଦ୍ର—ଏହାର ଅନ୍ୟ ନାମ 'ସଂକ୍ଷିପ୍ତସାର'; ଜୁମରନନ୍ଦୀ ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥର ବୃତ୍ତି ରଚନା କରିଥିଲେ ବୋଲି, ଏହାକୁ ଜୁମର ବ୍ୟାକରଣ ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି ।]

ଜୁମଲା—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ଜୁମ୍‌ଲା)—ମୋଟ, ସମଷ୍ଟି—
Jumalā Total.
জুমলা
जुमला

ଜୁମା—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ଜୁମାହ୍)—(ମୁସଲମାନଙ୍କ) ଶୁକ୍ରବାର—
Jumā Friday (according to the Mahomedans).
জুমা
जुमा
(ଜୁମ୍ମା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୁମା(ମେ)ଇବା—ଦେ କ୍ରି (ଆ. ଜମା)—ଜମା କରିବା (ଦେଖ)
Jumā(me)ibā Jamā karibā (See)
জমান
जुमान

ଜୁମାନମାଜ୍—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ଜୁମାହ୍+ନମାଜ୍)—ଶୁକ୍ରବାର ଦିନ
Jumā-nimāj ମୁସଲମାନଙ୍କର ପାଠ କରିବା ସ୍ତବ—Friday-
জুমানমাজ prayer of the Mahomedans.
जुमानमाज
(ଜୁମାନିମାଜ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୁମାମସଜିଦ୍—ବୈଦେ. ବି (ଆ)—ଯେଉଁ ଭଜନାଳୟରେ ମୁସଲମାନ-
Jumā-masajid ମାନେ ଶୁକ୍ରବାର ଦିନ ସମବେତ ହୋଇ ନମାଜ୍ ପଢ଼ନ୍ତି ବା ଭଜନ କରନ୍ତି—The mosque where Mahomedans assemble for Friday-prayer.
(ଜୁମ୍ମାମସଜିଦ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏହା ଆଗ୍ରାର ସୁନାମପ୍ରସିଦ୍ଧ ମସଜିଦ । କଟକ ନଗରର ବାଲୁବଜାରରେ ମୁସଲମାନ ବାଦଶାହା ଆରଙ୍ଗଜେବଙ୍କ ଅମଳରେ ନିର୍ମିତ ମସଜିଦ୍‌କୁ ମଧ୍ୟ ଜୁମାମସଜିଦ୍ ବୋଲାଯାଏ । ଶୁକ୍ରବାର ମୁସଲମାନଙ୍କ ଭଜନର ପ୍ରଶସ୍ତ ଦିନ ।]

ଜୁମିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଆ. ଜମା)—୧ । କୌଣସି ଘଟନାକ୍ରମେ ବହୁଲୋକ
Jumibā ଏକତ୍ର ହେବା—1. Gathering of a crowd
জুমা on a certain occasion.
जुमना; जुमकना (ଯଥା—ଯାତ୍ରା ଜୁମିଛି=ଭଲ ଯାତ୍ରା ହେବାରୁ ବହୁଲୋକେ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ତାହା ଦେଖିବାକୁ ଏକତ୍ର ହୋଇଛନ୍ତି । ସେହିପରି ନାଟ ଜୁମିଛି ଏବଂ ଗାଅଣା ବାଜଣା ଜୁମିଛି ଇତ୍ୟାଦି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ଋଥ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଥ	ଡ଼	ନ୍‍

୨ । (ନିଶା) ଜମକ୍ ହେବା; ଗାଢ଼ ହେବା —
2. (intoxication) To reach its pitch.

ଜୁମି ରହିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଆ. ଜମା)—ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଦୃଢ଼ରୂପେ ଏକତ୍ର ହୋଇ ଜମି ରହିବା—To accumulate firmly at a place; to be heaped up at a place.
Jumi rahibā
ଜମେ ଯାଓୟା
जम जाना

ଜୁମିଲା—ବୈଦେ. ଅ (ଆ. ଜୁମ୍ଲା=ମୋଟ)—ବାବଦକୁ—
Jumilā Towards the account of; in part payment of.
জুমিলা
जुमला [ଦ୍ର—ମୋର ଟ ୧୦ଙ୍କା ପାଉଣା ବାବଦକୁ ଯେବେ ଟ୧ଙ୍କା ପାଏଁ ତେବେ ଉକ୍ତ ୧୦ଙ୍କା ଜୁମିଲାକୁ ମୁଁ ଟ୧ଙ୍କା ପାଇଲି ବୋଲାଯିବ; ଏହାର ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ । ଜୁ । ବା । ଯୁ ।]

ଜୁମେରାତ୍—ବୈଦେ ବି. (ଆ)—(ମୁସଲମାନଙ୍କର) ଗୁରୁବାର—
Jumerāt Thursday (according to Mahomedans.)
জমেৰাৎ
जुमेरात

ଜୁର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଜୋଡ଼; ଜଳମଗ୍ନ ସ୍ଥାନ—
Jur Marsh; marshy land.

ଜୁର—ଦେ. ବି. (ଫା. ଜୁଲ୍ମ୍=ଅତ୍ୟାଚାର; ଜୁର୍ମ=ଅପରାଧ ଜମ୍ଭା ସଂ. ଜ ଧାତୁ=ଜୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା)—୧ । ବଳାତ୍କାର ହରଣ—
Jura
1. Snatching; forcible taking away.
୨ । ଲୁଣ୍ଠ—2. Looting; plundering.

ଅସୁର ସୁରଙ୍କ ରମ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟରଙ୍କ ପଣ ଶୁଣି ସିନ୍ଧୁର ଜୁରରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୩ । ଅପବ୍ୟୟ—3. Waste; squandering.
୪ । ବିନାଶ; ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତତା—
4. Depredation; destruction; devastation.
୫ । ଇତସ୍ତତଃ କରିବା; ଓଲଟପାଲଟ କରିବା—
5. Topsyturvification.

ଦେ. ବିଣ.—୧ । ବଳାତ୍କାର ଅପହୃତ—
1. Snatched away; forcibly taken.
୨ । ଲୁଣ୍ଠିତ—2. Looted; plundered.

ବହୁତ ଫଖାଇ ଧନ କରି ନେଲ ଜୁର,
ଭକ୍ତ. ବୈଦେଶ୍ୱିଶବଳାସ ।

୩ । ଅପବ୍ୟୟିତ—3. Wasted; squandered.
୪ । ବିନଷ୍ଟ; ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ; ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ—
4. Destroyed; devastated.

ଅଧମ କରନ୍ତି କୃଷକେ ଶସ୍ୟ କରଣ ଜୁର ।
ମଧୁସୂଦନ. ଛନ୍ଦମାଳା ।

୫ । ଓଲଟ ପାଲଟ—
5. Topsyturvy; turned upside down.

ଜୁର କରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଜୁର କରିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Jura karā(re)iba Causative form of Jura kariba.

ସୁ ରଥଙ୍କୁ ମହାଭଣ ଜର କରାଇବା । ପ୍ରାଚୀ. ନଳଚରିତ ।

ଜୁର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ବଳାତ୍କାର ହରଣ କରିବା—
Jura kariba 1. To snatch away forcibly.
୨ । ଲୁଟିବା; ଲୁଟ କରିବା—
2. To loot; to plunder.

ରାଜ ରତ୍ନଭଣ୍ଡାରକୁ ଜୁର କାହିଁ ଗଲା ।
ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

୩ । ବିନାଶ କରିବା; ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ କରିବା—
3. To commit depredation; to devastate.
୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଜିଣିବା—1. (figurative) To win.
୨ । ବଳି ପଡ଼ିବା—2. To exceed.

ଜୁରମାର—ଦେ. ବି.—୧ । ଲୁଟତରାଜ; ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷେପ—
Jura-māra 1. Depredation; devastation.
୨ । ଲୁଟପାଟ—2. Plundering.
୩ । ବିନାଶ; ଭୁରମାର—3. Destruction
ବିଣ.—୧ । ବିନଷ୍ଟ—1. Devastated; destroyed.
୨ । ଲୁଣ୍ଠିତ—2. Looted.

ଜୁରି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଅଦାଲତରେ ଜଜଙ୍କ ସହିତ ଦଉରା ମକଦ୍ଦମା ବିଚାର କରିବା କାର୍ଯ୍ୟରେ ସହାୟତା କରିବା ନିମନ୍ତେ ବସିବା ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ—
Juri
জুরি
जुरी Jury.
[ଦ୍ର— ସେସନ୍ ଜଜଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସାଧାରଣଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧି ସ୍ୱରୂପ ଦୁଇ ଜଣରୁ ବାର ଜଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜୁରି ବସନ୍ତି ।]

ଜୁରିଆ—ଦେ. ବି.—ଯେ ଜୁର କରେ; ଲୁଟିଆରା—
Juriā Dacoit; looter.
লুটিয়াৰা
लुटेरा

ଜୁରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଜୁର କରିବା (ଦେଖ)
Juribā Jura kariba (See)

ଜୁରୁ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି.—ଜୋକ—
Juru Leech.

ଜୁର୍ମ—ବୈଦେ. ବି.— (ଫା)—ଅପରାଧ—
Jurm Offence.
জৰ্ম
जुर्म

ଜୁର୍ମାନା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଜୋରମାନା; ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ—
Jurmānā Fine.
জরিমানা
जुरमाना

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୃଢ଼ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

ଜୁର୍ଲା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି.—ଅସରପା—
Jurlā Cockroach.

ଜୁଲ୍‌ଜୁଲ୍—ଦେ. ଅ.—(ସଂ. ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କିମ୍ବା ଜ୍ୱଳଜ୍ୱଳ)—
Jul-jul ୧ । ମିଟି ମିଟି କରି—
जल्जल्, ज्वलज्वल 2. In a peeping manner.
୨ । ମୃଦୁ ଦୃଷ୍ଟି କରି—2. With a sweet glance.
୩ । ସ୍ନିଗ୍ଧଭାବରେ ଆଖି ପିଟିକି (ଦୃଷ୍ଟି କରିବା)—
3. With repeated sweet glances.
୪ । ସ୍ନିଗ୍ଧଭାବରେ (ଆଲୋକ ଦେବା); ଜୁକ୍ ଜୁକ୍—
4. In a twinkling manner.
[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ କ୍ଷୁଦ୍ର ବସ୍ତୁର ଦୀପ୍ତିପ୍ରକାଶ ସୂଚନା କରେ । ଯଥା— କଅଁଳା ପିଲାଟି ଦୀପ ଆଡ଼କୁ ଜୁଲ୍‌ଜୁଲ୍ କରି ଚାହିଁଛି । ପକ୍ଷୀ ବରଡ଼ାଟି ରାତିରେ ଜୁଲ୍‌ଜୁଲ୍ କରି ଚାହିଁଛି । ଜଳଜଳ କରି ଚାହିଁବାରେ ସ୍ନିଗ୍ଧତା ଭାବ ନାହିଁ ।
ଜଳଜଳ କରି ଚାହିଁବା=ମଟମଟ କରି ଚାହିଁବା
ଜୁଳୁଜୁଳୁ କରି ଚାହିଁବା=ମିଟିମିଟି କରି ଚାହିଁବା ।]

ଜୁଲ୍‌ଜୁଲା ପୋକ—ଦେ. ବି.—ଜୁଳୁଜୁଳା ପୋକ (ଦେଖ)
Jul-julā poka Julujulā poka (See)

ଜୁଲ୍‌ପି—ଦେ. ବି- (ଫା. ଜୁଲ୍‌ଫି; ସଂ. ନାମ କାକପକ୍ଷ)—
Jul-pi ୧ । କପାଳ ପାଖରୁ ଇତସ୍ତତଃ କର୍ଣ୍ଣମୂଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବିଥିବା
जुल्फि କ୍ଷୁଦ୍ର କୁଞ୍ଚିତ ବା ବକ୍ରାଗ୍ର କେଶଗୁଚ୍ଛ—1. Curling lock
ज़ुल्फ़ of hair hanging down the sides of the temples of the head.
୨ । ଆଖିକୋଣ ଓ କାନ ମଧ୍ୟରେ ଲମ୍ବିଥିବା ସଯତ୍ନରକ୍ଷିତ କେଶଗୁଚ୍ଛ ବା କଳ୍ପୀ—2. Curled rings of hair hanging between the ends of the eyes and the ears.
୩ । ଗାଲମୁଞ୍ଛ—3. Whiskers.
୪ । ବବୁର ବାଳ—4. Bobbed hair.

ଜୁଲ୍‌ପିକଟା—ଦେ. ବି.—୧ । କେଶ ବିନ୍ୟାସ କରିବା ସମୟରେ କାନ
Jul-pi-kaṭā ଓ ଚକ୍ଷୁ କୋଣ ମଧ୍ୟରେ କେତେକ ଲେଖାଏଁ ବାଳ
जुलफि काटा ବା କଳ୍ପୀ ଛାଡ଼ିବା—1. To have a curl or
ज़ुल्फ़ काटना ringlet of hair hanging down the sides between the eye and the ear.
୨ । ଗାଲମୁଞ୍ଛ—2. Whiskers.
जुलफिकाटा ବିଣ.—କଳ୍ପୀ ଲମ୍ବାଯାଇ ବିନ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଥିବା
ज़ुल्फ़वाला କେଶଯୁକ୍ତ—With a curl or ringlet of hair descending in front of the ear.

ଜୁଳ—ଦେ. ବି.—ଜୁଳୁକି (ଦେଖ)
Jula Juluki (See)

ଜୁଳକି—ଦେ. ବି—ଜୁଳୁକି (ଦେଖ)
Julaki Juluki (See).

ଜୁଲମ୍—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ଜୁଲ୍‌ମ୍)—
Julam ୧ । ଉତ୍ପୀଡ଼ନ; ଅତ୍ୟାଚାର—
जुलम 1. Oppression; high-handedness.
ज़ुल्म ମଙ୍ଗରାଜ କାହାର ଉପରେ ଜୁଲମ କଲେ ସେ ଯଦି ସାଆନ୍ତାଣୀଙ୍କ କାନରେ ଦୁଃଖ କଥାଟା ଶୁଣାଇ ପାରିଲା—ତେବେ ତ ବମ୍ । ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
୨ । ବଳାତ୍କାର; ବଳପ୍ରୟୋଗ—
2. Use of criminal force.
୩ । ଉତ୍ପୀଡ଼ନଜନିତ କଷ୍ଟ—
3. Hardship due to oppression.
୪ । ନିଷ୍ଠୁରତା—4 Cruelty.
୫ । ଅନ୍ୟାୟ—5. Injustice.
ଦେ. ବିଣ—ଅତିରିକ୍ତ; ବେଜାୟ—Excessive.
(ଯଥା—ଆମ ଉପରେ ଏ ବନ୍ଦୋବସ୍ତରେ ବହୁତ ଜୁଲମ୍ ଖଜଣା ଧାର୍ଯ୍ୟହେଲା ।)

ଜୁଲମ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଅତ୍ୟାଚାର କରିବା—
Julam karibā To oppress; to take violent measures.

ଜୁଲମ୍‌ଦାର୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା)—ଉତ୍ପୀଡ଼କ; ଅତ୍ୟାଚାରୀ—
Julam-dār Oppressive; tyrannous; high-handed.

ଜୁଲମ୍‌ବାଜ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ଜୁଲମ୍‌ଦାର୍ (ଦେଖ)
Julam-bāj Julam-dār (See).

ଜୁଲମାନା—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି (ଆ. ଜୁର୍‌ମାନା)—ଜୋରିମାନା; ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ—
Julamānā Fine.

ଜୁଳା—ଦେ. ବି (ପ୍ରାଚୀନ)—(ସଂ. ଜ୍ୱାଳା)—୧ । ଜ୍ୱାଳା—
Julā 1. Distress; pangs.
୨ । ଚକ୍ଷୁର ତାରା—2. The pupil of the eye.
୩ । ତେଜ; ଦୀପ୍ତି—3. Brightness.
ବେନି ନେତ୍ରରେ କଜ୍ଜଳ ଜୁଳା ଝଟକିତା—ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମବୈବର୍ତ୍ତପୁରାଣଗୀତା ।

ଜୁଲା—ବୈଦେ, ବି (ଫା. ଜୌଲହ୍)—ମୁସଲମାନ ତନ୍ତୀ—
Julā Mahomedan weaver.
ଜୋଲଆଣି } ସ୍ତ୍ରୀ
ଜୁଲଆଣି }
[ଦ୍ର—କଟକ ସହରରେ ଜୁଲାସାହି ବୋଲି ବର୍ତ୍ତମାନ ଗୋଟିଏ ଗଳି ଅଛି ।]
জোলা
जुलाहा
(ଜୁଲ୍ଲା, ଜୋଲ, ଜୋଲ୍ହା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୁଲାଇ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଇଂରାଜୀ ଗଣନାରେ ୭ମ ମାସ—
Julāi ·Month of July.
জুলাই (ଦ୍ର—ଏହା ଓଡ଼ିଆ ଆଷାଢ଼-ଶ୍ରାବଣ)
जुलाई

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଉଅ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ଋୁ	ଌୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ନ୍

ଜୁଲପ୍—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ଜୁଲ୍ଲାବ୍; ଫା. ଜୁଲାବ୍; ପର୍ତ୍ତୁ. ଜଲାପା)—
Julāp ୧ । ଜେଦା; ମଳଭେଦକ ଔଷଧ; ବିରେଚକ ଔଷଧ; ଯେଉଁ
জুলাপ; জোলাপ ଔଷଧ ଖାଇଲେ ଝାଡ଼ା ହୁଏ—
जुलाब 1. Purgative; a purge; a cathartic.
(ଜୁଲ୍ଲାପ୍, ଜୁଲାବ୍, ଜୁଲ୍ଲାବ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ଫା. ଜୁଲାବ୍=ଗୋଲାପପାଣି; ଏହା ସାରକ ବା ମଳଭେଦକ ବୋଲି ଏହି ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ । ଏଥିର ଅପଭ୍ରଂଶରେ ଆରବୀ ଓ ଉର୍ଦ୍ଦୁରେ ଜୁଲାବ୍ ଓ ଜଲ୍ଲାବ୍ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ତୁଳ. ପର୍ତ୍ତୁଗିଜ୍. ଜଲାପା (Jalapa =ଅମେରିକାର ଜଲାପା ନାମକ ଗଛର ମୂଳଜାତ ମଳଭେଦକ ଔଷଧ ।]
୨ । କଲମ୍ବୀ ଆଦି ବର୍ଗର ଲତାବିଶେଷ —
2. Ipomoea Purga; Jalap.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଆଦ୍ୟ ବାସ ଦକ୍ଷିଣ ଆମେରିକାର ମେକ୍‌ସିକୋ ଦେଶ; ଏହା ଏ ଦେଶକୁ ଅଣା ହୋଇ ନୀଳଗିରି ଓ ମହୀଶୂର ପାହାଡ଼ରେ ଲଗା ହେଉଅଛି । ଏହାର ମୂଳ ଜଲାପ (Jalap) ନାମରେ ଖ୍ୟାତ ଓ ବିରେଚକ । ଆମ ଦେଶୀ ଜୁଲାପ ଗଛକୁ ଭନ୍ଦୁଡ଼ୀ କହନ୍ତି ।]

ଜୁଲପ୍ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝାଡ଼ା କରାଇବା ପାଇଁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
Julāp debā ବିରେଚକଔଷଧ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—To administer purgative to a person.
জোলাপ দেওয়া
जुलाब देना

ଜୁଲପ୍ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝାଡ଼ାଔଷଧର ଗୁଣ ପ୍ରକାଶ ହୋଇ ଝାଡ଼ା
Julāp dharibā ହେବା—Purging due to a dose of
জোলাপ ধরা purgative; the taking effect of a purgative dose.

ଜୁଲପ୍ ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝାଡ଼ା କରାଇବା ପାଇଁ ଔଷଧ ଖାଇବା—
Julāp nebā To take a purgative.
জোলাপ লওয়া
जुलाब लेना

ଜୁଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୁଲ୍ଲୀ; ନୟନଜୁଲି ବା ନୟନଜୋଡ଼
Juli ଶବ୍ଦରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
জুলী ୧ । ପାଣି ଯିବାର ସରୁ ନାଳ ବା ମାହାଳି—
1. A narrow trench or shallow channel for flow of water.

ଜୁଲିକି—ଦେ. ବି—ଜୁଲୁକି (ଦେଖ)
Julīki Juluki (See)

ଜୁଲିପି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଜୁଲ୍‌ପି (ଦେଖ)
Julipi Jul-pi (See)
(ଜୁଲ୍‌ଫି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୁଲୁ—ବୈଦେ. ବି. (ନାମ)—ଆଫ୍ରିକାର ଦକ୍ଷିଣାଂଶବାସୀ ବଳିଷ୍ଠ
Julu କୃଷ୍ଣାଙ୍ଗ ଜାତିବିଶେଷ—The Zulus.
জুলু [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ଦେଶକୁ ଜୁଲୁଲାଣ୍ଡ (Zululand)
जुलु କୁହାଯାଏ ।]

ଜୁଲୁକି—ଦେ. ବି—୧ । କବାଟରେ କିଳଣୀକୁ ଅଟକାଇବାର ଲୁହା ବା
Juluki କାଠର ଅଙ୍କୁଡ଼ି; ଛିଟକିଣି; ଠିକିଆ; କୁଡ଼ୁକା—
হাঁসকল 1. A wooden or iron hook to hold
कुलाबा; जमुरका the shutter-bar of a door; bolt of a door.
୨ । ଗାଈକୁ ଦୁହିଁବାବେଳେ ତାହାର ଅଗ ବା ପଛ ଗୋଡ଼କୁ ଛନ୍ଦିବା ଦଉଡ଼ି; ଛନ୍ଦଣୀ—2. A string used to tie up the two fore or hind legs of a cow while she is milked.

ଜୁଲୁକି କବାଟ—ଦେ. ବି—ଜଲାକବାଟ (ଦେଖ)—
Juluki-kabāṭa Jalā-kabāṭa (See)
ନବଗ୍ରହ ହୋଇଛନ୍ତି ଜୁଲୁକି କବାଟ—ପ୍ରାଚୀ, ବ୍ରହ୍ମନବ୍ରତଗୀତା ।

ଜୁଲୁଜୁଲା ପୋକ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜ୍ୱଲ ଧାତୁ; ସଂ. ଜ୍ୟୋତିରିଙ୍ଗଣ)
Julujulā poka ଯେଉଁ ପୋକ ରାତିରେ ଜୁଳୁଜୁଳୁ କରେ;
জুলীপোকা; জুনীপোক ଖଦ୍ୟୋତ; ଜ୍ୟୋତିରିଙ୍ଗଣ— Firefly
जुगनू [ଦ୍ର—ବର୍ଣ୍ଣଭେଦରେ ଜୁଳୁଜୁଳାପୋକ
(ଜୁଳୁଜୁଳିଆପୋକ— ଅନ୍ୟରୂପ) ତିନିପ୍ରକାର; ଯଥା—ଧଳା ହଳଦିଆ ଓ ପାଣ୍ଡୁର ।]

ଜୁଲୁଜୁଲୁ—ଦେ. ଅ—ଜୁଲ୍‌ଜୁଲ୍ (ଦେଖ)—
Julujulu Juljul (See)

ଜୁଲୁପି—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ଜୁଲ୍‌ପି (ଦେଖ)
Julupi Jul-pi (See)
(ଜୁଲ୍‌ଫି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୁଲୁମ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି (ଆ)—ଜୁଲମ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Julum (etc) Julam etc (See)

ଜୁଲୁସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଆ.)—୧ । ସିଂହାସନାରୋହଣ—
Julus 1. Installation.
জুলুস ୨ । ଉତ୍ସବାଦି ଉପଲକ୍ଷେ ସମାରୋହ—
जुलूस 2. Grand display on the occasion of a rejoicing.
୩ । ଜାକଜମକ—3. Grandeur, show.
୪ । ଶୋଭାଯାତ୍ରା—4. Procession.

ଜୁଲ୍ଲା—ଦେ. ବି—ଜୁଲା (ଦେଖ)—
Jullā Jula (See)

ଜୁଷ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ସେବା କରିବା—
Jush (root) To serve; to attend.

ଜୁଷ୍—ସଂ. ବି. (ଜୁଷ ଧାତୁ=ସେବା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Jush ୧ । ସେବକ—1. Attendant, servant.
୨ । ସହାୟ—2. Helper.
୩ । ପ୍ରଣୟୀ—3. Lover.
୪ । ପୂଜକ—4. Worshipper

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଥମ ୧ ଚକ୍ଷିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ଷିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ଷିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ଷିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜୂଷ)—ସୁରୁଆ; ଡାଲି, ମାଂସ ଆଦି ସିଝା ହୋଇ ଥିବା ପାଣି; ଝୋଳ—Broth; soup.
ଜୁସ୍
ज़ूस

ଜୁଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ. (ଜୁଷ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ ତ)—୧ । ପୂଜିତ—
Jushta 1. Worshipped.
୨ । ସେବିତ—2. Followed; served; attended to.
୩ । ଉତ୍ସୃଷ୍ଟ—3. Dedicated.
୪ । ସନ୍ତୁଷ୍ଟ—4 Gratified; pleased.
୫ । ଉପକୃତ—5 Benefitted.
୬ । ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ—6. Left in the plate after meals.

ଜୁଷ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ଜୁଷ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ)—୧ ସେବ୍ୟ—
Jushya 1. Fit to be served.
୨ । ପୂଜ୍ୟ; ଉପାସ୍ୟ—2. Fit to be worshipped.

ଜୁହା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଜୁଆ (ଦେଖ)
Juhā Juā (See)

ଜୁହାଁ—ପ୍ରାଦେ. (ଲଇଥ) ବି. (ସଂ. ଯୂକା; ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଜୁଁ)
Juhān ଉକୁଣି—Louse.

ଜୁହାଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଜୁଆଡ଼ି; ଦ୍ୟୂତାସକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—
Juhārdi Gambler.

ଜୁହାର—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଅବହାର=ଯୁଦ୍ଧାଦିର ସାମୟିକ ବିରାମ; ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—୧ । ଦଣ୍ଡବତ; ନମସ୍କାର; ଅଭିବାଦନ—
Juhāra
ଜୁହାର୍; ଜୋହାର 1. Salutation; a bow.
जुहार ୨ । ରାଜା ଆଦିଙ୍କୁ ଯୋଡ଼ହାତରେ ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ ନମସ୍କାର—
2. Obeisance to a high personage with folded palms.
୩ । ଭୟରେ କୌଣସି ଦୁଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନମସ୍କାରପୂର୍ବକ ତାହାଠାରୁ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥାନ—3. Keeping away from a wicked person, with folded hands, at a safe distance, through fear.
ଓଷ୍ଠେ ସୁଧା ସୁଦେହାର ଥାଇଁ ଅମରେ ନହାରକର କରନ୍ତି ଆହାର; ତାଙ୍କୁ ଜୁହାର ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
ଅ—(ନମସ୍କାର କଲାବେଳେ ଉଚ୍ଚାରିତ ଶବ୍ଦ)—ମହାଶୟ, ନମସ୍କାର !
(Interj) Good morning ! Good day !

ଜୁହାର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ନମସ୍କାର କରିବା—
Juhāra karibā 1. To bow down; to salute.
ଜୁହାର୍ କରା ୨ । ମାନ୍ୟ କରିବା—
: हार करना 2. To show respect.
(ଜୁହାର ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ହାତ ଯୋଡ଼ି ମିନତି କରିବା—
3. To pray or beseech with folded hands.
୪ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁକୁ ଭୟ ନମସ୍କାରପୂର୍ବକ ଦୂରେଇଯିବା ହୋଇ ରହିବା—
4. To keep oneself at a safe distance from a person or thing with folded hands, through fear.
୫ । ହାର ମାନିବା; ଶକ୍ତି ରହିବା—
5. To submit; to yield; to admit defeat.
(ଯଥା—ଜୁହାର କରୁଛି ଭାଇ ! ମୁଁ କି ଏଥିକି ଭାଜନ ? ମତେ ଆଉ ଏତେ ଝନ୍‌ଝଟରେ ପକାନା ।]

ଜୁହାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଜୁହାର କରିବା (ଦେଖ)—
Juhāribā 1 Juhāra karibā (See).
ଧରଣୀ ନର୍ଜର କବ ରବ ଖର ପୁଣି ତାଙ୍କୁ ନ ଜୁହାରିବାର
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ରତ୍ନାକର ଜନ୍ମ ।
୨ । ଭୟରେ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତି(ଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କରି ତା) ଠାରୁ ଦୂରରେ ରହିବା—2. To keep away from a person or thing through fear.
ମୁଁ ହାରିଲି ହେଉ ଏତେକ ଗୋ
ଜୁହାରିଲି ଶ୍ୟାମ ପ୍ରୀତିକି ଗୋ—ପ୍ରାଚୀନ ସଙ୍ଗୀତ

ଜୁହାଲ—ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) ବି.—ଶଗଡ଼ର ଜୁଆଳି—
Juhāla The yoke of a cart.

ଜୁହୁ—ସଂ. ବି (ହୁ ଧାତୁ=ହୋମ କରିବା + କରଣ କ୍ୱିପ୍)—
Juhu ଯଜ୍ଞୀୟ କାଷ୍ଠପାତ୍ରବିଶେଷ—A kind of wooden
(ଜୁହୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) vessel used in vedic sacrifice.

ଜୁହ୍ନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର). ବିଣ - ଜୁନା (ଦେଖ)—
Juhnā Junā (See).

ଜୂ—ବୈ. ବି (ଫା. ଜୁ)—ଜୁ (ଦେଖ)—Ju (See).
Jū ସଂ. ବି (ଜୁ ଧାତୁ=ବେଗରେ ଗମନ କରିବା)—
୧ । (+ଅଧିକରଣ. କ୍ୱିପ୍)—ଆକାଶ—1. The sky.
୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ କ୍ୱିପ୍)—ସରସ୍ୱତୀ—2. The Goddess of learning.
୩ । ପିଶାଚୀ—3. Demoness.
୪ । (+ଭାବ. କ୍ୱିପ୍)ଶୀଘ୍ର ଗମନ—4. Swift movement.

ଜୂଟ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଏକତ୍ର ହେବା; ଜମା ହେବା—To be massed
Juṭ (root) together; to be heaped up.

ଜୂଟ—ସଂ. ବି (ଜୂଟ୍ ଧାତୁ ଏକତ୍ର ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—୧ । ଜଟା—
Jūṭa 1 Matted locks of hair grown by ascetics.
୨ । ସମୂହ—2. Cluster; collection.
(ଯଥା— ଜଟାଜୂଟ ।)
୩ । ରାଶି; ଗଦା —3. Mass; heap.
୪ । ବନ୍ଧନ—4. Tying up.

ଜୂଟକ—ସଂ. ବି (ଜୂଟ୍ ଧାତୁ ଏକତ୍ର ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Jūṭaka ଜୂଟ (ଦେଖ)
Jūṭa (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ୱ	ଉଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଞ	ଡ଼

ଜୂତ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଦ୍ୟୂତ) —୧ ଜୁଆଖେଳ—
Jūta 1. Gambling.

ଜୂତ ଯୁତ କଲେ ମନ କନ୍ୟା ପୁରୁଷ—ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

୨ । ପଶାଖେଳ—2. Play at dice.

ଜୂତରେ ଅଜ୍ଞାନ ରଜା ହୋଇଲେ ଜାଣ—ପ୍ରାଚୀ, ନଳଚରିତ ।

ଜୂତି—ସଂ ବି. (ଜୁ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—୧ । ଗତି—
Jūti 1. Motion.

୨ । ବେଗ—2. Velocity; swiftness.

ଜୂର—ଦେ ବି. ଓ ବିଣ—ଜୁର (ଦେଖ)
Jūra Jura (See)

ଜୀବନ ହରିବ ତାହାର, ସର୍ବ ସମ୍ପଦ କରି ଜୂର—
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଜୂରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୁର କରିବା (ଦେଖ)
Jūribā Jura karibā (See)

ନାଶିକା । ଲମ୍ବ ଜୁର ମୁନଙ୍କର—ଭଞ୍ଜ, କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ଜୂର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି—ଜୁଣ (ଦେଖ)
Jūrnna Juna (See)

ଜୂଷ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ବଧ କରିବା—
Jūsh (root) To kill.

ଜୂଷ—ସଂ. ବି. (ଜୂଷ୍ ଧାତୁ=ବଧ କରିବା+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଅ)—କ୍ୱାଥ; ଅଣ; ଝୋଳ; ଡାଲି ଆଦିର ଅଣ—Broth; soup.
Jūsha

ଜୃନ୍ଭ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ହାଇ ମାରିବା—
Jṛun-bh (root) To yawn.

ଜୃମ୍ଭ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଜୃନ୍ଭ୍ (ଦେଖ)
Jṛumbh (root) Jṛun-bh (See)

ଜୃମ୍ଭ—ସଂ. ବି. (ଜୃନ୍ଭ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ହାଇ—
Jṛumbha 1. A yawn.
(ଜୃଂଭ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ହାଇ ମାରିବା—
2. Yawning; gaping.

୩ । ଆଁ କରିବା; ମୁଖ ବ୍ୟାଦନ—
3 Gaping of the mouth.

୪ । ବ୍ୟାଦାନ, ବିକାଶ—
4. Opening; being widened; expansion.

୫ । ସ୍ଫୁରଣ; ପ୍ରକାଶ—5 Manifestation.

୬ । ଆଳସ୍ୟ—6. Idleness.

୭ । ଆଳସ୍ୟରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଜଡ଼ତା—
7. Inertness due to idleness

ଜୃମ୍ଭକ—ସଂ. ବିଣ. (ଜୃନ୍ଭ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Jṛumbhaka ୧ । ଯେ ସର୍ବଦା ହାଇ ମାରେ—
(ଜୃଂଭକ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Gaping; yawning.
(ଜୃମ୍ଭିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ନିଦ୍ରାକାରକ—
2. Soporific; producing or causing sleep.

୩ । ଆଳସ୍ୟକର—
3. Conducing to idleness.

ବି—ଦକ୍ଷପ୍ରଜାପତିଙ୍କ କନ୍ୟାଦ୍ୱୟଙ୍କ ଗର୍ଭରେ କୃଶାଶ୍ୱ ମହର୍ଷିଙ୍କ ଔରସଜାତ ଶତପୁତ୍ର (ଏମାନେ ଅସ୍ତ୍ରରୂପରେ ରାମାୟଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ)—The hundred sons of sage Kṛuśāśwa born of the two daughters of Daksha, personifying weapons (mentioned in the Rāmāyaṇa).

[ଦ୍ର—ଏ ଅସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କୁ ନିକ୍ଷେପ କଲେ ଶତ୍ରୁମାନେ ନିଦ୍ରାରେ ଅଚେତନ ହୁଅନ୍ତି ।]

ଜୃମ୍ଭକାସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି. (ଜୃମ୍ଭକ+ଅସ୍ତ୍ର)—୧ । କୃଶାଶ୍ୱ ମୁନିଙ୍କ ଶତ ପୁତ୍ର ଅଧିଷ୍ଠିତ ଅସ୍ତ୍ର—
Jṛumbhakāstra
1. The weapons presided over by the hundred sons of Kṛuśāśwa.

[ଦ୍ର—ରାମଚନ୍ଦ୍ର ତାଡ଼କା ଆଦି ରାକ୍ଷସଙ୍କୁ ବଧ କରିବା ସମୟରେ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ପ୍ରୟୋଗମନ୍ତ୍ର ସହିତ ଏ ଅସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ଘୋର ତପସ୍ୟା ବଳରେ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ଏ ଅସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଅଗ୍ନିଙ୍କଠାରୁ ପାଇଥିଲେ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୨ । ଯେଉଁ ଅସ୍ତ୍ର ଜୃମ୍ଭଣ କରାଏ; ଯେଉଁ ଅସ୍ତ୍ରରେ ଆହତ ଯୋଦ୍ଧୃଗଣ ନିଦ୍ରାରେ ଅବସନ୍ନ ହୋଇ ହାଇ ମାରନ୍ତି—2. The weapon which induces sleep on persons whom it strikes.

ଜୃମ୍ଭଣ—ସଂ. ବି. (ଜୃନ୍ଭ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ହାଇ ମାରିବା—
Jṛumbhaṇa 1. Act of gaping or yawning.
(ଜୃଂଭଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ହାଇ—2. A yawn.

୩ । ପ୍ରକାଶ—3 Expansion; manifestation.

୪ । ପ୍ରସ୍ଫୁଟନ—4. Opening.

୫ । ଜଡ଼ତା; ଆଳସ୍ୟ—5. Idleness.

୬ । ଅବସାଦ; ନିଦ୍ରା—6. Sleep.

୭ । ମୁଖବ୍ୟାଦାନ—
7. Opening the mouth wide; gaping.

ଜୃମ୍ଭତ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜୃନ୍ଭ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅତ୍)—
Jṛumbat ୧ । ବିକାଶପ୍ରାପ୍ତ; ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ; ପ୍ରକାଶମାନ—
(ଜୃଂଭତ୍— ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Opened; manifest.
(ଜୃମ୍ଭତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ହାଇ ମାରୁଥିବା—2. Yawning.

ଜୃମ୍ଭମାଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜୃନ୍ଭ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—
Jṛumbha-māṇa ୧ । ଯେ ହାଇ ମାରୁଅଛି—1. Yawning.
(ଜୃଂଭମାଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ପ୍ରକାଶମାନ—2. Manifest.
(ଜୃମ୍ଭମାଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ଯେ ପାଟି ମେଲି କରିଅଛି; ଆଁ କରିଥିବା—
3. Gaping.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କଥ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ଗା'ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ୍' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ,

ଜୃମ୍ଭା—ସଂ. ବି. (ଜୃମ୍ଭ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ + ଆ)—ଜୃମ୍ଭ (ଦେଖ)
Jṛumbhā — Jṛumbha (See)

ଜୃମ୍ଭିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜୃମ୍ଭ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ହାଇ—
Jṛumbhikā — 1. A yawn.
୨ । ଆଳସ୍ୟ—2. Idleness.
୩ । ରୋଗବିଶେଷ—3. Name of a disease.
[ଦ୍ର—ଏ ରୋଗରେ ରୋଗୀ ଅଳସ ହୁଏ ଓ ଘନଘନ ହାଇ ମାରେ; କିଦ୍ୱାଲୁ ଅବରୋଧ କରିବାରୁ ଏ ରୋଗ ଜନ୍ମେ—
ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଜୃମ୍ଭିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଜୃମ୍ଭ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Jṛumbhita — ୧ । ବିସ୍ତାରିତ; ବିକାଶପ୍ରାପ୍ତ—
(ଜୃମ୍ଭିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) — 1 Expanded; opened.
(ଜୃମ୍ଭିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) — ୨ । ହାଇ ମାରୁଥିବା—
2. Gaping; yawning.
୩ । ମୁହଁ ଆଁ କରିବା—
3. With mouth wide agape.
୪ । ଚେଷ୍ଟିତ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—4, Exerting.
ସଂ. ବି. (+ ଭାବ. ତ)—୧ । ରମ୍ଭା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) –
1. Plantain.
୨ । ସ୍ଫୋଟନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Cracking.
୩ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ବା ଇଚ୍ଛା । (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) –
3. The desire or longing of females

ଜେ—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ଜୟ)– (ଧନ୍ୟବାଦ, ଅଭିବାଦନ, ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ, କୃତଜ୍ଞତା ଜ୍ଞାପନାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ—(Interjection used in thanksgiving, making obeisance, showing respect and gratitude)
Je
जय
जय; जै
୧ । ଆପଣଙ୍କର (ବା ଅମୁକଙ୍କର) ଜୟ ହେଉ—
1. Glory to Thee in the highest !.
୨ । ନମସ୍କାର ମହାଶୟ !—
2. Obeisance to Thee !.
୩ । ଆପଣଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ—3. Thanks to Thee !.

ଜେଇଁ ଜାଇଁ ରଖିବା—ଦେ. କି. (ସଂ. ଜୀବନ)—ନାନା ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନପୂର୍ବକ କୌଣସି ପ୍ରାଣୀ ବା ବୃକ୍ଷ ଆଦିକୁ ସଜୀବ ରଖିବା—
Jeiñ jaiñ rakhibā
बाँचिये राखा
जीलाकर रखना — To keep a plant or animal alive anyhow.

ଜେଇଁବା—ଗ୍ରା. କି. (ସଂ. ଜୀବ ଧାତୁ)—୧ । ଜୀଇଁବା—
Jeiñbā — 1. To live.
जिऍ — ୨ । ଜୀଆଁଇବା—
जिलाँना — 1. To cause to live.

ଜେଉଟ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଲକୁଚ)—ଅଳ୍ପ ଅମ୍ଳ ସ୍ୱାଦଯୁକ୍ତ ଫଳ ଓ ତାହାର ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ—A tree bearing sourish edible fruits like mangosteen; the monkey jack; Artocarpus Lacooch Anthochynus' Pictorius; Stalagmites Pictoria (Fallon).
Jeuṭa
ସଂ. ଲକୁଚ; କ୍ଷୁଦ୍ରପନସ; ଲିକୁଚ; ଲକୁଚ; ଡହୁ; ଡହୁ; ଶୌରବର୍ଣ୍ଣ; ଅମ୍ଳକ; ନିକୁଚ; କଷାୟୀ; ଦୃଢ଼ବଲ୍କଲ; କଷାୟୀ; ଶାଲ; ଶୂର, ସ୍ଥୂଲସ୍କନ୍ଧ
ମ. ବଟାରଫଳ, କ୍ଷୁଦ୍ର ଫଣସ
ଗୁ. ଲକୁଚ
(ଜେଉଡ଼—ଅନ୍ୟରୂପ)
ম াঁদার; ডেঁফল, ডেলো- মান্দাব, মাদাব; ডহুয়া
डाहो, बाढ़ाल ,धावा, बड़हर

ଅମ୍ବ ପନସ ପୁନ୍ନାଗ ଜେଉଟ।
ବେଲ ବରୁଣ କପିଥ ପ୍ରକଟ ।
ବିଶ୍ୱନାଥ. ବଚିତ୍ର ରାମାୟଣ

[ଦ୍ର—ଏହା ଉଦ୍ୟାନତରୁବିଶେଷ; ପନସମାନ ଜାତିର ଉପଜାତି ଭଳି. କିନ୍ତୁ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଛୋଟ ଓ ଗୋଲାକାର; ଫଳମାନ ଅତି ଅଙ୍କାବର ଓ ବହୁ ସ୍ଥାନରେ ଲୁଦ୍ଧ ଓ ଲୁଣ୍ଠିତ; ପାଚିଲେ ହଳଦିଆ ହୁଏ; ବର୍ଷା ସମୟରେ ଫଳେ । ଫଳ ଈଷତ୍ ଅମ୍ଳସେବକଶିଷ୍ଟ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଅପକ୍ୱ ଫଳ ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ଗୁରୁ, ବିଷ୍ଟମ୍ଭକାରକ, ତ୍ରିଦୋଷଜନକ, ରକ୍ତକାରକ, ଶୁକ୍ରଘ୍ନ, ଅଗ୍ନିନାଶକ ଓ ଚକ୍ଷୁର ହିତକର । ପାଚିଲା ଫଳ ବାୟୁ, ପିତ୍ତ, କଫ, ଅଗ୍ନି ଓ ବିଷ୍ଟମ୍ଭକର, ରୁଚିକର ଓ ଶୁକ୍ରଜନକ ।]

ଜେଏର୍‌ବାଆର୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ଜେର୍‌ବାର୍)—ଜେର୍‌ବାର୍ (ଦେଖ)
Je-er-bā-ār — Jer-bār (See).
(ଜେଏର୍‌ବାର୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜେଗା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି—ଜାଗା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jegā (etc) — Jāgā etc (See).
ଯେବେ ସେ ଜେଗାରୁ ଫିଟିଲା ଗାଈ—ଗ୍ରାମୀ, ପରଚେଶୀଗା ।

ଜେଜି—ଦେ. ବି. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଜ୍ୟେଷ୍ଠ)—୧ । ପିତାମହ—
Jeji — 1. Grandfather.
୨ । ପିତାମହୀ—2. Grandmother.

ଜେଜି ବାପା—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ସଂ.ଜ୍ୟେଷ୍ଠ,—ପିତାମହ; ଗୋସାଇଁ ବାପା—
Jeji bāpā — Grandfather.
বড় দাদা; ঠাকুর দাদা
दादा

ଜେଜି ମା—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ପିତାମହୀ; ବୁଢ଼ୀମାଆ—
Jeji mā — Grandmother.
দীদীমা
दादी
(ଜେଜିମାଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜେଜୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ପିତାମହୀ; ବୁଢ଼ୀମାଆ—
Jeji — Grandmother.
দীদীমা
दादी

× × × ଘର ଭିତରକୁ ଯାଇ ମାକୁ ଅଭି ଜେଜୀକୁ × × × ଖବର ଦେଲା ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇପ୍ସ	ଡଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଜ୍ଞ	ନ୍

ଜେଜେ—ଦେ ଅ—ଜେ (ଦେଖ)
Jeje Je (See)
ଦେ. ବି—୧ । ପିତାମହ—1. Grandfather.
୨ । ଦେବତା—2. Deity.
୩ । ମାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—3. Honoured, respected or revered person.
ଦେ. ବିଣ—ମାନାର୍ହ; ପୂଜାର୍ହ—
Honourable; respectable.

ଜେଜେ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ନମସ୍କାର ବା ପ୍ରଣାମ କରିବା—
Jeje karibā To bow down; to salute.

ଜେଜେକାର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜୟଜୟକାର)—
Jeje-kāra ଧନ୍ୟବାଦାର୍ଥକ ସ୍ତୁତିଗାନ; ଜୟ ଜୟ ଧ୍ୱନି—
जयजयकार Songs of praise; hallelujahs.
जैजैकार

ଜେଜେ ନାନୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ଭଗିନୀ—
Jeje nānī 1. Elder sister.
दीदी ୨ । ପିଉସୀ; ପିତାଙ୍କର ଭଉଣୀ—
जीजी 2. Aunt; sister of one's father

ଜେଜେ ବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଜେଜେ ବାପା—
Jeje bā Grandfather.

ଜେଜେ ବାପା—ଦେ. ବି—ଜେଜି ବାପା (ଦେଖ)—
Jeje bāpā Jeji bāpā (See)

ଜେଜେ ଭାଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭ୍ରାତା)—
Jeje bhāi ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭାଇ—
बड़दादा The eldest brother.
बड़्दादा

ଜେଜେ ଭାଇନା—ଦେ. ବି. (ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ)—
Jeje bhāinā ଜେଜେ ଭାଇ (ଦେଖ)
ଜେଜେ ଭାଇନନା, ଜେଜେ ଭାଇନା } ଅନ୍ୟରୂପ Jejebhāi (See)

ଜେଜେ ମା—ଦେ ବି—ଜେଜି ମା (ଦେଖ)
Jeje mā Jeji mā (See)
(ଜେଜେ ମାଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜେଟି—ବୈଦେ ବି (ଇଂ. ଜେଟ୍ଟୀ)—ଜାହାଜ ବା ବୋଟରୁ କୂଳକୁ ମାଲ
Jeṭi ବା ମନୁଷ୍ୟ ଉତାରିବା ପାଇଁ କରାଯିବା ମଞ୍ଚ—Jetty.
जेटि
जेटी
(ଜେଟ୍ଟି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜେଠପା—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି. (ସଂ.ଜ୍ୟେଷ୍ଠତାତ, ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ)-
Jeṭhapā ଜ୍ୟେଷ୍ଠତାତ—Father's elder brother.
जेठा

ଜେଠ ଶଶୁର—ଗ୍ରା. ବି. ପୁଂ (ସଂ. ଜ୍ୟେଷ୍ଠ+ଶ୍ୱଶୁର)—
Jeṭha śaśura ସ୍ୱାମୀ ବା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠତାତ—
জেঠশ্বশুর Father-in-law's elder brother

ଜେଠ ଶାଶୁ—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ+ଶ୍ୱଶ୍ରୂ)—
Jeṭha śāśu ଜେଠେଇ ଶାଶୁ; ଶାଶୁଙ୍କର ବଡ଼ଜାଆ—
জেঠশাশু Elder sister-in-law of mother-in-law; the wife of the elder brother of one's father-in-law.

ଜେଠା—ଗ୍ରା ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟେଷ୍ଠତାତ)—ପିତାଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭାଇ; ଜ୍ୟେଷ୍ଠ
Jeṭhā ତାତ; ଦଦେଇ; ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପିତୃବ୍ୟ—Father's
জেঠতুতা, জেঠা elder brother; elder paternal uncle.
ଦେ. ବିଣ. (ବି)—୧ । ଫାଜିଲ୍—1. Braggart.
୨ । ପ୍ରଗଲ୍ଭ—2. Talkative.

ଜେଠାଈ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜ୍ୟେଷ୍ଠ+ଆର୍ଯ୍ୟିକା)—
Jeṭhāī ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପିତୃବ୍ୟ ପତ୍ନୀ—Elder aunt; wife
जेठाई of one's elder paternal uncle.
(ଜେଠେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜେଠାଈ ମା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟେଷ୍ଠା+ମାତା)—
Jeṭhāī mā ୧ । ଜେଠାଈ (ଦେଖ)
ଜେଠାଈ ମାଆ, ଜେଠେଇ ମା } ଅନ୍ୟରୂପ 1. Jeṭhāī (See)
୨ । ପିତାଙ୍କର ଜେଠାଈ—
2. Wife of the elder paternal uncle of one's father.

ଜେଠା ପୁଅ—ଗ୍ରା. ବି—ପିତାଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭ୍ରାତାଙ୍କ ପୁତ୍ର; ଦଦେଇଙ୍କ ପୁଅ—
Jeṭhā pua One's elder cousin-brother, elder
জেঠতুতো ভাই paternal uncle's son.

ଜେଠୀ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟେଷ୍ଠ)—
Jeṭhī ୧ । ବଣିଆମାନଙ୍କ ବଂଶଗତ ଉପାଧି ବିଶେଷ—
1. A family-title of goldsmiths.
୨ । ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ବଡ଼ ଭଉଣୀ; ଦେଢ଼ଶାଶୁ—
2. Wife's elder sister.

ଜେଠେଇ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଜେଠାଈ (ଦେଖ)
Jeṭhei Jeṭhāī (See)

ଜେଠେଇ ମା—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଜେଠାଈ ମା (ଦେଖ)—
Jeṭheī mā Jeṭhāī mā (See)
(ଜେଠେଇ ମାଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜେଡ଼ ଶାଶୁ—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଜେଠୀ ୨ (ଦେଖ)
Jerḍa śāśu Jeṭhī 2 (See)

ଜେଡ଼ଶୁର—ଗ୍ରା. ବି ପୁଂ. (ସଂ. ଜ୍ୟେଷ୍ଠ+ଶ୍ୱଶୁର)—
Jerḍaśura ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ବଡ଼ ଭାଇ—The elder brother of
भासुर, जेठ one's husband.
जेठ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଆଁଖି' ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଜେଡ଼ୁତା—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟେଷ୍ଠଭାତ) — ଜେଠା (ଦେଖ)
Jerḍutā Jeṭhā (See)

ଜେଡ଼ୁତା ପୁଅ—ଗ୍ରା. ବି—ଜେଠା ପୁଅ (ଦେଖ)
Jerḍutā pua Jeṭhā pua (See)

ଜେଡ଼ୁତାଶ୍ୱଶୁର—ଗ୍ରା. ବି. (ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଓ ଶ୍ୱଶୁର)—
Jerḍutāśura ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କ ବଡ଼ ଭାଇ—
Elder brother of one's father-in-law

ଜେଡ଼ୁଶୁର—ଗ୍ରା. ବି—ଜେଡ଼ଶୁର (ଦେଖ)
Jerḍuśura Jerḍaśura (See)

ଜେନ୍ଦ୍ ଆଭେସ୍ତା—ବୈଦେ. ବି. (ପ୍ରାଚୀନ ଇରାନ୍ ଦେଶୀୟ ଭାଷା)—
Jenḍ ābhestā ପାର୍ସୀମାନଙ୍କ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ—The Scripture
জেন্দাভেস্তা of the Parsees written in the
जेन्दावेस्ता ancient Eranian language.
(ଜେଣ୍ଡାଭେଷ୍ଟା, ଜେଣ୍ଡାଭେସ୍ତା, ଜେନ୍ଦାଭେସ୍ତା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜେତବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଜି ଧାତୁ=ଜୟ କରିବା+କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—
Jetabya ଜେୟ; ଜୟଯୋଗ୍ୟ—To be conquered; conquerable; vincible.

ଜେତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜି ଧାତୁ=ଜୟ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ତ. ୧ମା. ୧ବ)-
Jetā ୧ । ଯେ ଜୟ କରିଥାଏ—1. Conquering.
୨ । ଜୟ ଯୁକ୍ତ; ଜୟଶୀଳ—2. Victorious.
ସଂ. ବି—୧ । ବିଷ୍ଣୁ (ହ୍ରୁ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. A name of Bishṇu.
୨ । ଜୟଲାଭ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
2. Conqueror; victor.

ଜେନରଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜେନେରାଲ୍)—ପଲଟଣଙ୍କ ସେନାପତି—
Jenaral Commander; general of an army.
জেনেরাল বିଣ—ସାଧାରଣ—General.
जनरल

ଜେନରଲ୍ ନମ୍ବର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜେନେରାଲ୍=ସାଧାରଣ+ ନମ୍ବର୍=ସଂଖ୍ୟା)—
Jeneral nambar
ଲାଖରାଜ ବାହେଲ ସମ୍ପତ୍ତିର ସାଧାରଣ ନମ୍ବର—
The general number given to every revenue-free estate in Orissa.
[ଦ୍ର—ଇଂରାଜମାନେ ଓଡ଼ିଶା ଅଧିକାର କରି ପ୍ରଥମ ରାଜସ୍ୱ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିବା ସମ୍ପର୍କରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ତାଙ୍କ ଦଖଲି ଜମିକୁ ରାଜସ୍ୱ ନ ଦେଇ ଦଖଲ କରିବାର ଦାବୀ କଲେ ଉକ୍ତ ଜମିମାନଙ୍କର ୧୮୪୨-୪୭ ସାଲରେ ଗୋଟିଏ ତାଲିକା କରି ଉକ୍ତ ଦାବୀଦାର ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ସନନ୍ଦ ତଲବ କଲେ ଓ ଏପରି ଜମିର ତାଲିକା କରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜମିର ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ କ୍ରମସଂଖ୍ୟା ଦେଇ ତହିଁ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ମକଦ୍ଦମା ଦାଏର କଲେ । ସେହି ମକଦ୍ଦମାର କ୍ରମସଂଖ୍ୟା (ଜେନେରାଲ୍ ନମ୍ବର୍) ଅନୁସାରେ ସନନ୍ଦମାନ ପରୀକ୍ଷା କରି ଓ ଦାବୀଦାରମାନଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରମାଣ ନେଇ ଯେଉଁ ସମ୍ପତ୍ତିମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧେ ସନ୍ତୋଷଜନକ ପ୍ରମାଣ ପାଇଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ଲାଖରାଜ ବାହେଲ (Confirmed Lakheraj) କଲେ ଓ ଉକ୍ତ ମକଦ୍ଦମାର ନମ୍ବର ଅନୁସାରେ ତଦବଧି ତତ୍ତ୍ୱ ସମ୍ପତ୍ତିମାନ ଚିହ୍ନିତ ହୋଇ ଆସୁଅଛି । ଯେଉଁ ଜମିମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧେ ସନ୍ତୋଷଜନକ ପ୍ରମାଣ ନ ପାଇଲେ ସେମାନ ବାଜ୍ୟାପ୍ତ (Resumed lakheraj) କଲେ ଓ ତହିଁରେ ଖଜଣା ଧାର୍ଯ୍ୟ କରି ସେଥିରେ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ବିଶିଷ୍ଟ ନମ୍ବର (Special number) ଇସ୍ପିସଲ ନମ୍ବର ଦେଲେ ।]

ଜେନା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜି ଧାତୁରୁ)—୧ । ରାଜପୁତ୍ର—
Jenā 1. Prince.
ଏହିରୂପେ ଭୂମିର ଦୁଃଶାସନ ଜେନା—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୨ । କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କ ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀର ଗର୍ଭଜାତ ସନ୍ତାନମାନଙ୍କ ଉପାଧି—2. The title of illegitimate sons of Kshatriyas.
୩ । ଶୂଦ୍ର ଓ ଖଣ୍ଡାଏତମାନଙ୍କର ଉପାଧି—
3. A family-title of Khanḍāetas and Śūdras.
[ଦ୍ର—ମେଦିନୀପୁରରେ ଏହି ଉପାଧିଧାରୀ ଓଡ଼ିଆମାନେ ଏ ଉପାଧିକୁ 'ଜାନା' ଆକାରରେ ପରିଣତ କରିଅଛନ୍ତି ।]
୪ । ପାଣମାନଙ୍କର ବଂଶୋପାଧି—
4 Family-title of Pāṇas (an untouchable caste).

ଜେନାବଳି—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଗ୍ରାମଦେବୀବିଶେଷ—
Jenābaḷi Name of a village-Goddess.

ଜେନାମଣି—ଦେ. ବି—୧ । ରାଜପୁତ୍ର—
Jenāmaṇi 1. A prince.
୨ । ଯୁବରାଜ—2. The heir-apparent to the throne
ଅରିଜନଙ୍କୁ ଦୁଃଶାସନ ଜେନାମଣି
ଭୂମିର ଅଗ୍ରଜ ବୋଲିଲେ ଶରଶ୍ରେଣୀ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଭୀଷ୍ମ ।

ଜେପ୍‌ଲିନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଜର୍ମାନ୍ ନାମ ଜେପେଲିନ୍)—ବାୟୁ ଅପେକ୍ଷା
Jep-lin ହାଲୁକା ଗ୍ୟାସଦ୍ୱାରା ପୂର୍ଣ୍ଣ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ବମ୍ବାରେ
জেপেলীন ଝୁଲା ଯାଇ ପରିଚାଳିତ ଏକପ୍ରକାର ଉଡ଼ାଜାହାଜ—
जेप्लीन Zeppelin; air-ship
(ଜେପେଲିନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଜର୍ମାନୀନିବାସୀ କାଉଣ୍ଟ୍ ଜେପେଲିନ୍ ନାମକ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଏହାର ଆବିଷ୍କାରକ ଥିଲେ । ସିଗା ଆକାରର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ବମ୍ବା ମଧ୍ୟରେ ବାୟୁ ଅପେକ୍ଷା ହାଲୁକା ବାଷ୍ପ (ଯଥା, ହାଇଡ୍ରୋଜେନ୍) ପୁରାଇ ତହିଁ ତଳେ ଆରୋହୀଙ୍କୁ ବହନ କରିବା ଯାନ ବନ୍ଧା ଯାଏ ଓ ବାୟୁ ଅପେକ୍ଷା ଏହା ହାଲୁକା ଥିବାରୁ ଶୂନ୍ୟକୁ ଉଠେ ଏବଂ ମଟର ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଚାଳିତ ହୁଏ । ସବୁ ପ୍ରକାର ଆକାଶଯାନ ଅପେକ୍ଷା ଏହା ବଡ଼ ।]

·	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ୍ଚ	ଇଂ	ଉଂ	ଙ୍କ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଥ	ଙ୍ଗ	ନ୍

ଜେବ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଜେବ୍) ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ସିଂହଭୂମ)—
Jeb କୁର୍ତ୍ତାର ପକେଟ୍—Pocket of a coat
ଜେବ
जेब

ଜେବ୍‌ଘଡ଼ି—ବୈଦେ. ବି—ପକେଟରେ ରଖିବା ଛୋଟ ଘଡ଼ି—
Jeb-ghardi Watch; pocket-watch.
ଜେବଘଡ଼ି
जेबघड़ी

ଜେ'ବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. ପୁଂ.—ଜେଜେବାପା—
Je'bā Grandfather.

ଜେବ୍ରା—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ.)—ଜିବ୍ରା (ଦେଖ)
Jebrā Jibrā (See)

ଜେମନ—ସଂ. ବି. (ଜିମ୍ ଧାତୁ=ଭକ୍ଷଣ କରିବା+ଭାବ. ଅନ)—
Jemana ଭୋଜନ; ଖାଇବା—Eating.

ଜେମନାଳୟ—ସଂ. ବି. (ଜେମନ+ଆଳୟ;୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଖାଦ୍ୟାଗାର;
Jemanālaya ହୋଟେଲ୍—Hotel; restaurant; dining room.

ଜେମା—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଜାମା=କନ୍ୟା)—୧ । ରାଜପୁତ୍ରୀ—
Jemā 1 Princess; a king's daughter.
ଜୟ କାଞ୍ଚୀଜେମା କମ୍ପମନୋରମା—ରଘୁନାଥ, ଚଇକା ।
୨ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ନାମ—
2. A name given to females.

ଜେ'ମା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି ସ୍ତ୍ରୀ—ଜେଜେ ମାଆ—
Je'mā Grandmother.

ଜେମା ଦେଈ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଜେମା (ଦେଖ)
Jemā dei Jemā (See
ବୋଲଇ ଶୁଣିମା ଶଚିସେଣା ଜେମାଦେଈ—ପ୍ରାଚୀ. ପ୍ରତାପ, ଶଶିସେଣା ।

ଜେମାମଣି—ଦେ. ବି—ରାଜାଙ୍କ କନ୍ୟାଙ୍କ ପ୍ରତି ସ୍ନେହ ସମ୍ବୋଧନ—
Jemā-mani Name by which a princess is fondly addressed.

ଜେମି—ଦେ. ବି—'ଜେମା'ର ସେହ୍ଲା ଡାକ ନାମ—A name by
Jemi which 'Jemā' is fondly called.

ଜେମିଖାଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଜିମିଖାଡ଼ି (ଦେଖ)
Jemi-khārdi Jimi-khārdi (See)

ଜେୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଜି ଧାତୁ=ଜୟ କରିବା+କର୍ମ. ଯ)—ଜୟ
Jeya କରିବାର ଯୋଗ୍ୟ—Conquerable; fit to be conquered.

ଜେର୍—ବୈଦେ.ବି (ଫା. ଜେର୍=ନିମ୍ନ; ଏହି ଅର୍ଥରୁ, ନିମ୍ନରେ ଲେଖା
Jer ଥିବା ହିସାବ)—ଏହି ପୃଷ୍ଠା ବା ସ୍ତମ୍ଭର ଶେଷରେ ସମଷ୍ଟି
ଜେର କରାଯାଇ ଲେଖା ଥିବା ହିସାବ—Account totalled
जेर and written at the foot of a page or column.

ଜେର୍‌କଡ଼ି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଘୋଡ଼ାର ଲଗାମର ଓଠ ତଳ
Jer-kardi ଅଂଶରୁ ପେଟ ତଳକୁ ଯାଇଥିବା ଚର୍ମରଜ୍ଜୁ (ଜେର୍‌ବନ୍ଦ୍)
ଜେବକଡ଼ି ରେ ସଲଗ୍ନ ମୁଦ୍ରା—A ring in a strip of
जेरकड़ी leather joining the horse's face with the breast-plate.

ଜେର୍ ଗଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ହିସାବ ଖାତାର ପୂର୍ବପୃଷ୍ଠାର
Jer gardā(rde)ibā ସର୍ବନିମ୍ନରେ ମୋଟ ହୋଇଥିବା ସଂଖ୍ୟାକୁ
ଜେର ଗଡ଼ାନ ଅପର ପୃଷ୍ଠାର ଅଗ୍ରକୁ ଆଣି ଲେଖିବା—To carry
जेर गड़ाना over an account or figure from the foot of the last page to the top of the next page.

ଜେର୍ ଟାଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜେର୍ ଗଡ଼ାଇବା (ଦେଖ)
Jer tānibā Jer gardāibā (See)
ଜେର ଟାନା

ଜେର୍‌ବନ୍ଦ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ଘୋଡ଼ା ମୁହଁରୁ ପେଟ ତଳକୁ ଯାଇ
Jer-band ଥିବା ଚର୍ମରଜ୍ଜୁ—A strip of leather joining
ଜେରବନ୍ଦ the horses face to the breast-plate.
जेरबन्द

ଜେର୍‌ବାର୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଜେର୍‌ବାର୍)—୧ । ଭାରାକ୍ରାନ୍ତ—
Jer-bār 1. Loaded; burdened.
ଜେରବାବ ୨ । କ୍ଳାନ୍ତଶ୍ରାନ୍ତ—2. Exhausted.
जेरबार ୩ । ଋଣଭାରଗ୍ରସ୍ତ—3. Indebted.
(ଜେର୍‌ବାସ୍ତ—ବି) ୪ । ବୃଥା ବ୍ୟୟ ବା ଅପବ୍ୟୟଗ୍ରସ୍ତ—
4. Obliged to waste money; put to waste or squandering.
୫ । ଜର୍ଜରିତ; ଆକ୍ରାନ୍ତ; ବିପନ୍ନ—5. Overwhelmed.
୬ । ହଇରାଣ—6. Troubled; afflicted.
୭ । କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ—7. Put to loss or damage.
୮ । ବିପନ୍ନ; ବିପଦ୍‌ଗ୍ରସ୍ତ—8. Endangered.
[ଦ୍ର—ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଅପବ୍ୟୟଗ୍ରସ୍ତ ହେବା ଅର୍ଥରେ ଏ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]
ବି (ଫା. ଜେର୍‌ବାସ୍ତ)—୧ । ଅପବ୍ୟୟ—1. Waste.
୨ । ବୃଥା ବ୍ୟୟ—2. Useless expense.
୩ । କ୍ଷତି—3. Loss.

ଜେର୍‌ବାର୍ କରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅପବ୍ୟୟରେ
Jer-bār karā(re)ibā ପକାଇବା—To cause waste of
ଜେରବାର କରାନ a person's money.
जेरबार करना

ଜେର୍‌ବାର୍ କରିବା—ଦେ.କ୍ରି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅପବ୍ୟୟରେ ପକାଇବା—
Jer-bār karibā To cause waste of a person's money; to put a person to improper expense.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଙ୍କେତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗେ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଜେର୍‌ବାର୍‌ରେ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅପବ୍ୟୟରେ ପକାଇବା—To cause waste of a person's money.
Jer-bār-re pakā(ke)ibā
জেরবারে ফেলা
जेरबारमें फेंकना

ଜେର୍‌ବାର୍ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଅପବ୍ୟୟଗ୍ରସ୍ତ ହେବା—To be obliged to waste money.
Jer-bār hebā
জেরবার হওয়া
जेरबार होना

ଜେର୍‌ବାରି—ବୈଦେ. ବିଣ—ଯେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅପବ୍ୟୟଗ୍ରସ୍ତ କରାଏ—Causing another person to waste money.
Jer-bāri
জেরবারী
जेरबारी
ବୈଦେ. ବି—ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଅପବ୍ୟୟ କରିବା ଅବସ୍ଥା—The state of being obliged to incur loss and expense.

ଜେର୍‌ବାରିଆ—ବୈଦେ. ବିଣ—ଜେର୍‌ବାରି (ଦେଖ)
Jer-bāriā — Jer-bāri (See)

ଜେରା—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଜିରହ୍)—ବିଚାରାଳୟରେ ଉପସ୍ଥିତ ସାକ୍ଷୀକୁ ଅପର ପକ୍ଷର କୂଟପ୍ରଶ୍ନ ଦ୍ୱାରା କରାଯିବା ପରୀକ୍ଷା—Cross-examination.
Jerā
জেরা
जिरह, जिरा

ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ କଥା ଲୁଚାଉଥିଲା,
ହେଲେ, ବୁଢ଼ୀ ଜେରାରେ ପଡ଼ିଗଲା । ଫକୀରମୋହନ, ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଜେରା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅପର ପକ୍ଷରେ ସାକ୍ଷୀକୁ କୂଟପ୍ରଶ୍ନ କରିବା—To cross-examine or cross-question a witness in court.
Jerā karibā
জেরা করা
जिरह करना

ଜେରାରେ ପଡ଼ିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବିପକ୍ଷ ପକ୍ଷର କୂଟପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ଯାଇ ଘାବରେଇ ଯିବା—To be cornered in cross-examination.
Jerāre pardi-jibā
জেরায় পড়েযাওয়া
जिरहमें घबराना

ଜେରୁଜାଲମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ହେବ୍ରୁ. ନାମ. ଜେରୁସାଲେମ୍)—ଯିଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଯେଉଁ ନଗରରେ ଜନ୍ମିଥିଲେ; ଆସିଆ ମହାଦେଶସ୍ଥ ଭୂଖଣ୍ଡର ଗୋଟିଏ ନଗର; ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ଜନ୍ମସ୍ଥାନ—Jerusalem; the birth-place of Jesus Christ.
Jerujālam
জেরুসালম
जेरुसालम
ଜେରଜାଲେମ୍, ଜେରୁସାଲେମ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ

ଜେଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । କାରାଗାର—1. Prison.
Jel
জেল
जेल
୨ । କଏଦ ଦଣ୍ଡ—2. Imprisonment.
୩ । କଏଦ ଦଣ୍ଡର ଆଜ୍ଞା—3. Order of imprisonment.

ଜେଲ୍ ଉଆର୍ଡ଼ର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜେଲ୍+ୱାର୍ଡର୍)—ଜେଲ୍‌ଖାନାରେ କଇଦଙ୍କୁ ଜଗିବା ସିପାହୀ—Jail-warder.
Jel uārdar
জেল ওয়ার্ডর
जेल उवार्डर
ଜେଲ୍‌ଉଆର୍ଡ଼ର୍, ଜେଲ୍‌ୱାଡ଼ର୍ } ଅନ୍ୟରୂପ

ଜେଲ୍ ଖଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—କାରାଦଣ୍ଡ ଭୋଗ କରିବା—To undergo a sentence of imprisonment.
Jel khatibā
জেল খাটা
जेल काटना
ଜେଲ୍ ଖାଟିବା, ଜେଲ୍ ଭୋଗିବା } ଅନ୍ୟରୂପ

ଜେଲ୍ ଖଲାସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜେଲ୍; ହି. ଖଲାସ୍=ମୁକ୍ତ)—କାରାମୁକ୍ତି—Release from imprisonment.
Jel khalās
জেল খলাস
जेल खलासि
ବୈଦେ. ବିଣ—କାରାମୁକ୍ତ—Released from imprisonment.

ଜେଲ ଖଲସି—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଜେଲ୍ ଖଲାସ୍ (ଦେଖ)
Jel khalāsi — Jel khalās (See)

ଜେଲଖାନା—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜେଲ୍+ଫା. ଖାନା)—ଜେଲ୍ (ଦେଖ)
Jel-khānā — Jel (See)
জেলখানা
जेलखाना

ଜେଲ୍ ଦଣ୍ଡ—ଦେ. ବି—କାରାଦଣ୍ଡ; କଏଦଦଣ୍ଡ; କାରାବାସ ଦଣ୍ଡ—The punishment of imprisonment.
Jel danda
জেলদণ্ড
जेल

ଜେଲ୍ ଦାରୋଗା—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜେଲ୍+ଫା. ଦରୋଗା)—ଜେଲ୍‌ଖାନାରେ କଏଦୀମାନଙ୍କ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରକ କର୍ମଚାରୀ—Jail-superintendent.
Jel dārogā
জেল দারোগা
जेल दरोगा
(ଜେଲ୍‌ଦାରୁଗା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜେଲ୍ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅସାମୀକୁ କାରାଦଣ୍ଡ ଭୋଗ କରିବାକୁ ପଠାଇବା—1. To send a person to jail.
Jel debā
জেল দেওয়া
जेल देना
୨ । କାରାଦଣ୍ଡ ଆଦେଶ ଦେବା—2. To pass a sentence of imprisonment.

ଜେଲ୍ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କାରାଦଣ୍ଡରେ ଦଣ୍ଡିତ ହେବା—1. To be sentenced to imprisonment.
Jel pāibā
জেল পাওয়া
जेल पाना
୨ । କାରାଦଣ୍ଡ ଭୋଗ କରିବା—2. To undergo a sentence of imprisonment.
(ଜେଲଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ଝ	ଛ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟୃ	ଜୃଅ	ୱ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ୟୃ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଜ୍ଞ	ନୃ

ଜେଲ ବାବୁ—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଜେଲ୍+ବ. ବାବୁ)—
Jel bābu ଜେଲ୍‌ଖାନାର ପ୍ରଧାନ କର୍ମଚାରୀ ବା ଅଧ୍ୟକ୍ଷ—
জেল বাবু Jailer.
जेलका अफसर

ଜେଲ ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଜେଲ୍‌ଖାନାର ପ୍ରଧାନ
Jel suparintendent ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରକ—Jail superintendent.
জেল সুপরিন্টেণ্ডেণ্ট
जेल सुपरिंटेंडेंट

ଜେଲ୍ ହୁକୁମ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଜେଲ୍+ଫା. ହୁକୁମ୍)—
Jel hukum କଇଦ ଦଣ୍ଡ ପାଇବାର ଆଦେଶ ବା ଆଜ୍ଞା—
জেল হুকুম A sentence or conviction of imprisonment.
जेल हुक्म

ଜେଲର—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଜେଲଖାନାର ପ୍ରଧାନ କର୍ମଚାରୀ ବା
Jelar ଅଧ୍ୟକ୍ଷ—Jailer
জেলার
जेलर

ଜେଲାଟିନ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ ଜେଲାଟିନ୍)—ଜୀବଜନ୍ତୁ ଓ ବିଶେଷତଃ
Jelātin ମାଛଙ୍କ ହାଡ଼, କାତ ଓ ଚମଡ଼ାକୁ ସିଝାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରବା
জেলাটিন একପ୍ରକାର ସ୍ୱଚ୍ଛ ଓ ତରଳ ଅଠା—
जेलाटिन Gelatin.
(ଜେଲେଟିନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ଏହାକୁ ପାଣିରେ ବତୁରାଇ ଉଷୁମ କଲେ ଏହା କାଉଁଆ ଓ ଅଠାଳିଆ ହୁଏ, ଏବଂ ଶୁଖି ଗଲେ ଟାଣୁଆ ହୁଏ । ଏଥିରେ ନାନା ଖେଳନା ଓ ଛବି ଆଦର ବେଶ ତିଆର ହୁଏ ଓ ଏହା ଫଟୋଗ୍ରାଫ୍ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଜେଷ୍ଠ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବଣ.—(ସଂ. ଜ୍ୟେଷ୍ଠ)—ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଇତ୍ୟାଦି
Jeshta (etc) (ଦେଖ) Jyeshṭha etc (See)
জেষ্ঠ ଦେ. ବ.—(ସଂ. ଜୈ୍ୟଷ୍ଠ)—ଜୈ୍ୟଷ୍ଠ (ଦେଖ)
जेष्ठ Jyaishṭha (See)
(ଜେଷ୍ଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜେ ହୁକୁମ୍—ଦେ. ଅବ୍ୟୟ ଓ ବଣ.—ଜୋ ହୁକୁମ୍ (ଦେଖ)
Je hukum Jo hukum (See)

ଜୈଗିଷବ୍ୟ—ସଂ. ବ.—(ନାମ) ମହାଭାରତୋକ୍ତ ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରବେତ୍ତା
Jaigishabya ଅଭୂତକର୍ମା ଋଷିବିଶେଷ—
Name of a sage
[ଦ୍ର—ଅସିତ ଦେବଲ ନାମକ ଜଣେ ଋଷି ଆଦିତ୍ୟ ତୀର୍ଥରେ ବାସ କରୁଥିଲେ । ସେଠାରେ ଏ ଋଷି ଆସି ପହଞ୍ଚ କେତେ ଦିନ ଯୋଗସାଧନ କରବାପରେ ସିଦ୍ଧି ଲାଭ କଲେ । ଏହାଙ୍କ ଯୋଗସିଦ୍ଧିର ମାହାତ୍ମ୍ୟ ପରୀକ୍ଷାଦ୍ୱାରା ଦେଖି ଅସିତ ଦେବଲ ଏହାଙ୍କ ଶିଷ୍ୟତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କର ଯୋଗସିଦ୍ଧି ଲାଭ କଲେ । (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଜୈତ୍ର—ସଂ. ବଣ. ପୁ. (ଜି ଧାତୁ=ଜୟ କରବା+ଶୀଳାର୍ଥେ ତ୍ର)—
Jaitra ୧ । ଜୟଶୀଳ—1. Victorious; triumphant.
(ଜୈତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଜୟକାରକ—Securing or bringing about victory.
ସଂ. ବ.—୧ । ପାରଦ—1. Mercury.
୨ । ଔଷଧ—2. Medicine; drug.
୩ । ରଥବିଶେଷ—3. A kind of car.

ଜୈତ୍ରମଣି—ସଂ. ବ. (କର୍ମଧା; ଜୈତ୍ର+ମଣି)—ଜୟକ୍ଷମ ମଣି;
Jaitra-maṇi ଜୟକାରକ ମଣି; ଯେଉଁ ମଣିକୁ ପିନ୍ଧିବା ଲୋକ କଷ୍ଟେ ଶତ୍ରୁକୁ ଜୟ କରେ—A gem said to possess the quality of securing victory to the wearer.
ଶତ୍ରୁ ଦର୍ପହାରୀ ଏହୁ ଜୈତ୍ରମଣି,
ଶିରୋମଣିରୂପେ ପିନ୍ଧିବୁ ନୃମଣି । ରଘୁନାଥ· କବିକେଶରୀ ।

ଜୈତ୍ରୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜୈତ୍ର+ସ୍ତ୍ରୀ)—ଜୟନ୍ତୀ (ବୃକ୍ଷ) (ଦେଖ)
Jaitrī Jayantī (tree) (See)

ଜୈନ—ସଂ. ବି. (ଜିନ+ଜ୍ଞାନାର୍ଥେ ଅ)—୧ । ଜିନ ମତାବଲମ୍ବୀ ବ୍ୟକ୍ତି
Jaina 1. A Jaina; a person professing the
जैन Jaina faith (a faith akin to
जैन Buddhism.)
୨ । ଜିନଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଧର୍ମ—2. A religion or faith promulgated by saint Jina.
ସଂ. ବଣ—ଜିନ ମୁନିଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Relating to sage Jina.

ଜୈନ ଧର୍ମ—ସଂ. ବ.—ଜିନ ବା ଋଷଭଙ୍କ କର୍ତ୍ତୃକ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଧର୍ମ—
Jaina dharma The Jaina religion (akin to Buddhism.)
[ଦ୍ର—ଏହା ବୌଦ୍ଧଧର୍ମର ରୂପାନ୍ତର ବା ସମ୍ପ୍ରଦାୟବିଶେଷ ବୋଲି କେହି କେହି ଅନୁମାନ କରନ୍ତି । ଜୈନମାନେ ୩ ଶାଖାରେ ବିଭକ୍ତ; ଯଥା—ଦିଗମ୍ବର, ଶ୍ୱେତାମ୍ବର ଓ ସ୍ଥାନକବାସୀ । ଜୈନ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ କଳ୍ପସୂତ୍ର ଓ ଆଗମ ଏହି ଦୁଇ ପ୍ରଧାନ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ । ଏମାନଙ୍କର ପୂଜାର୍ହ ଦେବତା ଠିଆ ଉଲଗ୍ନ ମୂର୍ତ୍ତି । ଅହିଂସା ଓ ଜୀବରେ ଦୟା ଏ ଧର୍ମର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷା; ଜୈନଧର୍ମ ବହୁ ପ୍ରାଚୀନ ଧର୍ମ ଥିବାର ଅନୁମିତ ହୁଏ । ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ଜନ୍ମ ପୂର୍ବରୁ ଯେଉଁ ପର ୨୪ ଟି ତୀର୍ଥଙ୍କର ହୋଇଥିଲେ ସେହି ଜୈନମାନଙ୍କ ଅନ୍ତିମ ତୀର୍ଥଙ୍କର ମହାବୀରଙ୍କ (ଯେ ଖ୍ରୀ. ପୂ. ୫୨୭ ରେ ନିର୍ବାଣପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲେ, ତାଙ୍କ) ପୂର୍ବରୁ ୨୪ଜଣ ତୀର୍ଥଙ୍କର ପୃଥିବୀରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲେ । ଜୈନମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରକୁ ଆଗମ ଓ ପୁରାଣ ଆଦିରେ ବିଭକ୍ତ କରଅଛନ୍ତି । ଉଦୟଗିରି ଓ ଜୁନାଗଡ଼ର ଶିଳାଳିପିମାନଙ୍କରୁ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପଣ୍ଡିତମାନେ ଅନୁମାନ କରନ୍ତି ଯେ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ ପୂର୍ବରୁ ଜୈନଧର୍ମ ଭାରତବର୍ଷରେ ଚଳୁଥିଲା । ଜୈନମାନେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା ବୋଲି ମାନନ୍ତି ନାହିଁ । ଏମାନେ ଜିନ ବା ଅର୍ହତଙ୍କୁ ଈଶ୍ୱର ବୋଲି ମାନନ୍ତି,

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, କୁଥ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଁଟ୍ୟା ନ ପାଇଲେ 'ଆଣ୍ଠା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ତାଙ୍କୁ ଉପାସନା କରନ୍ତି ଓ ତାଙ୍କପାଇଁ ମନ୍ଦିର ତିଆରି କରନ୍ତି । ଋଷଭ ଜୈନମାନଙ୍କର ପ୍ରଥମ ତୀର୍ଥଙ୍କର । ଏହାଙ୍କୁ ହିନ୍ଦୁମାନେ ଭଗବାନଙ୍କ ୨୪ ଅବତାରରୁ ଏକ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି । ମହାବୀର ତୀର୍ଥଙ୍କରମାନଙ୍କ ଉପଦେଶମାନ ସଙ୍କଳନ କରି ଜୈନ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଥିଲେ । ଦିଗମ୍ବରମାନେ ଉଲଗ୍ନ ତୀର୍ଥଙ୍କରଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି ପୂଜା କରନ୍ତି, ଶ୍ୱେତାମ୍ବରମାନେ କୌପୀନ ପରିହିତ ମୂର୍ତ୍ତି ପୂଜା କରନ୍ତି । ଜୀବ ଆପଣା କର୍ମ ଅନୁସାରେ ସୁଖ ଦୁଃଖ ଭୋଗ କଲେ ବୋଲି ଜୈନମାନଙ୍କ ମତ । ହି ଶବ୍ଦସାଗର]

ଜୈନୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜୈନ)—ଜିନ ମତାବଲମ୍ବୀ—
Jaini A follower of the Jaina faith.
जैन
जैनो

ଜୈପାଳ—ସଂ. ବି.—କନକା (ଦେଖ)
Jaipāla Kanakā (See)

ଜୈବାତୃକ—ସଂ. ବି. (ଜୀବ୍ ଧାତୁ=ବଞ୍ଚିବା + କରଣ ଅତୃକ୍)—
Jaibātṛuka ୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—1. Moon.
୨ । ପୁତ୍ର—2. Son.
୩ । କର୍ପୂର—3. Camphor.
୪ । ଔଷଧ—4 Medicine
ସଂ. ବି.—୧ । (କର୍ତ୍ତୃ-ଅତୃକ୍) ଦୀର୍ଘାୟୁ—1. Long-lived
୨ । କୃଶ—2 Thin; lean.

ଜୈମିନି—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ପୂର୍ବମୀମାଂସା ନାମକ ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ରର ପ୍ରଣେତା
Jaimini ଋଷି—The name of a sage, the founder of the Pūrba-mimāṁsā school of Hindu philosophy.
[ଦ୍ର—ଏ ବ୍ୟାସଦେବଙ୍କର ୪ ମୁଖ୍ୟ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ । ଏ ଭାରତସଂହିତା ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଥିବାର କଥିତ ଅଛି । ତହିଁର କେବଳ ଅଶ୍ୱମେଧ ପର୍ବ ମିଳିଅଛି । ବଜ୍ରପାତ କାଳରେ ଏହାଙ୍କ ନାମ ସ୍ମରଣ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ ବଜ୍ର ପଡ଼େ ନାହିଁ । ବଜ୍ରବାରକ ଋଷି ୫ ଜଣ—ଜୈମିନି, ସୁମନ୍ତ, ବୈଶମ୍ପାୟନ, ପୁଲସ୍ତ୍ୟ, ପୁଲହ ।]

ଜୈମିନି ଦର୍ଶନ—ସଂ. ବି.—ଜୈମିନି ଋଷିକୃତ ବେଦର ପୂର୍ବମୀମାଂସା
Jaimini darśana ନାମକ ଦର୍ଶନ; ଶ୍ରୁତି ଉପରେ ବୋଧଉତ୍ପାଦକ ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ର—The Pūrba-mimāṁsā philosophy of sage Jaimini.

ଜୈମିନି ଭାରତ—ସଂ. ବି. (ଜୈମିନି + ଭାରତ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Jaimini bhārata ଜୈମିନି ମୁନିଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ମହାଭାରତ ଗ୍ରନ୍ଥ—
ଜୈମିନିଭାରତସଂହିତା
ଜୈମିନିମହାଭାରତ } ଅନ୍ୟରୂପ The Mahābhārata written by sage Jaimini.
[ଦ୍ର—ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥର ଅଶ୍ୱମେଧ ପର୍ବମାତ୍ର ମିଳିଅଛି ।]

ଜୈଲ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜେଲ୍)—
Jaila (etc) ଜେଲ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jel etc (See)

ଜୋ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା ଜୁ)—୧ । ଜୁ (ଦେଖ)
Jo 1. Ju (See)
ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯୋଗ) ବୀଜବପନାଦିର ପ୍ରକୃତ ସୁଯୋଗ—
1 Fit time for sowing seed and doing other agricultural operations.
୨ । ଜୋଓକାଠି; ତନ୍ତୁବାୟକର୍ତ୍ତୃକ ବ୍ୟବହୃତ ଯଷ୍ଟିଦଣ୍ଡବିଶେଷ, ଯଦ୍ୱାରା ଟାଣୀ ଓ ଭରଣୀ ସୂତାକୁ ଟାଣି ରଖାଯାଏ—3 The rods which a weaver uses for holding the warp and the woof during weaving.
୩ । ଅବସର; ସୁବିଧା—4. Opportunity.

ଜୋଅଳ—ଦେ. ବି—ଜୁଉଳି (ଦେଖ)
Joaḷa Juuḷi (See)
(ଜୋଅଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୋଆଳି—ଦେ. ବି—ଜୁଆଳି (ଦେଖ)
Joāḷi Juāḷi (See)

ଜୋଇ—ପ୍ରାଦେ—୧ । (ଯାଜପୁର) ବି—ଜୁଇଗାଡ଼; ଚିତାଗର୍ତ୍ତ—
Joi The pit on which the cremation-pile is put.
୨ । (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ ଜ୍ୟୋତି)—ଜୋଏ (ଦେଖ)
2 Joe (See)

ଜୋଇଁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାମାତା)—
Joiṅ (etc) ଜୁଆଇଁ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
জামাই Juāiṅ etc (See)
जमाइ

ଜୋଇଡେବି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ଜ୍ୟୋତି + ଫା. ଡିବା)—
Joi-ḍebi ଦିଆସିଲି—Match-box.

ଜୋଇବା—ଦେ. ବି—ଜୁଆଇବା (ଦେଖ)
Joibā Juāibā (See)

ଜୋଏ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟୋତି)—
Joe ୧ । ଅଗ୍ନି; ନିଆଁ—1. Fire.
୨ । ଆଲୋକ—2. Light.

ଜୋଏଡେବି—ଦେ. ବି—ଦିଆସିଲି—
Joe ḍebi Match-box.

ଜୋଏବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ନିଆଁ ଲଗାଇବା; ଚୁଲି ଲଗାଇବା—
Joebā To kindle the fire.

ଜୋଏଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଯୋଗ)—ଇତର ଜନ୍ତୁମିଥୁନଙ୍କ ସଙ୍ଗମ; ଜୋଡ଼—Crossing of 2 animals.
Joel

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇମ୍ପ	ଉ୍ଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଜ୍ଞ	ନ୍

ଜୋଏଲ୍ ଯିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—(ଇତର ଜନ୍ତୁମିଥୁନ)
Joel jibā ସଙ୍ଗମ କରିବା; ଜୋଡ଼ ପଡ଼ିବା—
To breed or cross (said of animals).

ଜୋଏଲୁଠା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଅଳ୍ପଚକ୍ର; କୁମ୍ଭାରଚକ—
Joe-luthā Potter's wheel.

ଜୋଓକାଠି—ଦେ. ବି—ଜୋକାଠି (ଦେଖ)
Jo-okāṭhi Jo-kāṭhi (See)

ଜୋକ—ଦେ. ବି. (ସଂ: ଜଲୌକା)—ରକ୍ତଶୋଷକ ଜଳଚର ପଦହୀନ
Joka କୀଟବିଶେଷ—Leech.
জোক ଜୋଁକ [ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଜୋକ ଲମ୍ବରେ ୨ ଇଞ୍ଚ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ନ୍ତି; ଏମାନଙ୍କ ମୁହଁରେ ଗୋଟିଏ ଶୋଷଣଯନ୍ତ୍ର ଅଛି। ଏମାନେ ପ୍ରାଣିଦେହରେ ଲାଗିଗଲେ ସେହି ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଶରୀରସ୍ଥ ରକ୍ତକୁ ଶୋଷି ଗଡ଼ି ପଡ଼ି ଫୁଲି ଯାଆନ୍ତି। ଏମାନେ ଦେହରେ ଥରେ ଲାଗିଲେ ରକ୍ତ ଶୋଷି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେହରୁ ଛାଡ଼ନ୍ତି ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଏମାନେ ଶୋଷୁଥିବା ସ୍ଥାନରେ ଚୂଆ ଏ ଲୁଣ ଲଗାଇଦେଲେ ଏମାନେ ସେ ସ୍ଥାନରୁ ଖସିପଡ଼ନ୍ତି। ଏମାନେ ଜୋଡ଼, ଦଳୁଆ ପୋଖରୀ, ଧାନ ବିଲ ପ୍ରଭୃତିରେ ଥାଆନ୍ତି। ସେଠାରେ କୌଣସି ଲୋକ ପାଣିରେ ପଶିଲେ ତା ଦେହରେ ଲାଗି-ଯାଇ ରକ୍ତ ଶୋଷନ୍ତି। ନିର୍ବିଷ ଓ ସବିଷ ଭେଦରେ ଜୋକ ୧୨ ପ୍ରକାର। ସାଧାରଣତଃ ସାନ ଜୋକଙ୍କୁ ଗାଇଆ ଓ ବଡ଼ ଜୋକଙ୍କୁ ମଇଁଷିଆ ଜୋକ ବୋଲାଯାଏ। ଯେବେ କୌଣସି ଲୋକ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅର୍ଥ ଶୋଷଣ କରେ ଓ ତାହାର ସର୍ବନାଶ ନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାକୁ ଛାଡ଼ି କରି ଯାଏ ନାହିଁ ସେସ୍ଥଳରେ ଲୋକେ କହନ୍ତି 'ପ୍ରଥମ ବ୍ୟକ୍ତି ୨ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଠାରେ ଜୋକପରି ଲାଗିଛି'। ସମୁଦ୍ରରେ ଏକପ୍ରକାର ଜୋକ ଅଛନ୍ତି। ସେମାନେ ୨୪ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବରେ ବଢ଼ନ୍ତି; ହି. ଶବ୍ଦସାଗର।]

ଜୋକା—ଦେ. ବି.—୧। ଶର୍ଦ୍ଦିହେତୁ ଦାନ୍ତମୂଳରେ ହେବା ଫୁଲା;
Jokā ଜୋକଆ—1. Swelling of the gums.
ଜୌଁକୀ ୨। ଦୁଇଆଡ଼େ ବକ୍ରାଗ୍ର ଏକପ୍ରକାର କଣ୍ଟା—
2. A nail hooked at both ends (to hold two planks or slabs tightly when both ends are driven into them.)

ଜୋ କାଠି—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଯୁଜ ଧାତୁ+କାଷ୍ଠ)—ଯେଉଁ କାଠିଦ୍ୱାରା
Jo kāṭhi 'ଲୁଗା ବୁଣା ହେଉଥିବା ସମୟରେ ଭରଣୀ ସୂତାର ଶେଷ ମୁଣ୍ଡକୁ ଟାଣୀ ସହିତ ଟାଣିକରି ରଖା ଯାଏ—
Rod used in holding the warp-threads with the ends of the woof during weaving.

ଜୋକଆ—ଦେ. ବି.—୧। ଜୋକା (ଦେଖ)
Jokiā 1. Jokā (See)

୨। ଓଲୁଆ (ଦେଖ)
2. Oluā (See)

ଜୋଖ—ଦେ. ବି.—୧। (ସଂ. ଜୁଷ ଧାତୁ=ତର୍କଣା କରିବା)—ତୁଳନା;
Jokha ଉପମା—1. Comparison.
জুখ, জুঁখ; জোখ ୨। ଓଜନ; ତଉଲ—
जोख 2. Weighment.
[ଦ୍ର—ଏହା ମାପ ଓ ଲେଖ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସହଚର ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଲେଖଜୋଖ, ମାପଜୋଖ।]
জোড় (ସଂ. ଯୁଜ ଧାତୁ) ସନ୍ଧି ସ୍ଥଳ; ଦୁଇଟି ପଦାର୍ଥ ଯୋଗ ହୋଇ
जोड़ ଥିବା ସ୍ଥାନ—Joint; a place where two things are joined together.
୪। (ସଂ. ଯକ୍ଷ) ଜକ ୩।୪ (ଦେଖ)
4 Jaka 3 and 4 (See)
ଦେ. ବିଣ.—୧। (ସଂ. ଯୋଗ୍ୟ) ତୁଲ୍ୟ; ସଦୃଶ—
1. Similar.
୨। (ସଂ. ଯୁକ୍ତ; ପ୍ରା. ଜୁକ୍କ)—ଅନ୍ୟବସ୍ତୁ ସଙ୍ଗେ ଜୋଖା ହୋଇଥିବା—2. Joined to another thing.

ଜୋଖମ୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯୋଗ; ସଂ. ଧୃକ୍ଷ ଧାତୁ=କ୍ଲେଶନ,
Jokham ଯୋଗେଷ୍ଟନ୍)—୧। ଦାୟିତ୍ୱ—
জোখম 1. Responsibility.
जोखम, जोखिम ୨। ଅନିଷ୍ଟ—2. Injury.
୩। କ୍ଲେଶ; କଷ୍ଟ; ଦୁଃଖ—3 Hardship.

ଜୋଖମ୍‌ଦାର—ଦେ. ବିଣ.—୧। ଯାହା ଉପରେ କୌଣସି ଦାୟିତ୍ୱ
Jokham-dār ଥାଏ; ଦାୟୀ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
জোখমদার 1. Responsible (person).
जोखमदार ୨। ଦାୟିତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ (କାର୍ଯ୍ୟ)—
2. (work) Entailing a grave responsibility.
୩। ଯେ ବହୁ କଷ୍ଟ ସହେ—3. Undergoing much trouble or hardship.

ଜୋଖମୁହଁ—ଦେ. ବି.—ଜୋଡ଼ ମୁହଁ—The place or joint
Jokha-muhañ where a thing is joined with another.
জোড়
जोड़

ଜୋଖା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜୁଷ ଧାତୁ=ଅନ୍ତଶ୍ଚ; ଉପଯୋଗ; ପରିତର୍କଣ)
Jokhā ୧। ମୋଟାମୋଟି ପରିମାଣ; ମୋଟାମୋଟି ମାପ—
জোকা, জোখা, জোঁখা, জুখা 1. Rough measurement; estimate.
जोखाई ୨। ହିସାବ ମିଳାଇବା—
2. Squaring up of an account.
୩। (ସଂ. ଯୁଜ ଧାତୁ) ଗୋଟିଏ ପଦାର୍ଥରେ ଅନ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଯୋଗ କରିବା—3. Adding or joining a thing to or with another.

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ବୃତ୍ତାରେ ଦୃଢ଼ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

୪ । ତୁଳନ; ତୁଳନାକରଣ—4. Comparison.

୫ । ଜୋଡ଼; ମେଳ—5. Coincidence; tallying.

୬ । ଜୋକା (ଦେଖ)
6 Jokā (See)

୭ । (ସଂ. ଯକ୍ଷ)—ଜକ ୩।୪ (ଦେଖ)
7 Jaka 3,4 (See).

ଦେ. ବିଣ—୧ । ତୁଲ୍ୟ; ସଦୃଶ—1. Similar; equal.

୨ । (ସଂ. ଯୁଜ ଧାତୁ)—ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁରେ ଯୋଗ କରାଯାଇଥିବା—
2. Added to another thing.

୩ । ସଂଯୁକ୍ତ—3. United; joined together.

୪ । ଦୂରସମ୍ପର୍କୀୟ—4. Distantly related.

(ଯଥା—ସେ ମୋର ଲେଖା ଜୋଖା ବନ୍ଧୁ ଅଛନ୍ତି ।)

ଜୋଖା(ଖେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୋଖିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Jokhā(khe)ibā — Causative form of the verb Jokhibā.
জুখান; জোকান
जोखाना
ଜୋଡ଼ାଇବା—To cause to join.

ଜୋଖାଜୋଖି—ଦେ. ବି (ସହଚର)—ଜୋଡ଼ିବା କାର୍ଯ୍ୟାଦି—
Jokhā-jokhi — Acts of joining.
জোকাজোকি
जोखाजोखी

ଜୋଖାମୁହଁ—ଦେ. ବି—ଜୋଖମୁହଁ (ଦେଖ)
Jokhā-muhan — Jokha-muhan (See).

ଜୋଖିଆ—ଦେ. ବି—ଜୋକା (ଦେଖ)
Jokhiā — Jokā (See).

ଜୋଖିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଜୁଷ ଧାତୁ=ତର୍କଣା କରିବା; ଅନୁମାନ କରିବା)—୧ । ଗଣନାକରିବା; ହିସାବ ମିଳାଇବା—
Jokhibā
জুখা; জোকা
जोखना
1. To square up an account.

୨ । ମୋଟାମୋଟି ପରିମାଣ କରିବା—
2. To make a rough or tentative estimate or account.

୩ । ଉପମାଦେବା; ସ୍ଥୂଳତଃ ତୁଳନା କରିବା—
3. To compare roughly.

୪ । (ସଂ. ଯୁଜ ଧାତୁ; ଯୋଜନ) ଜୋଡ଼ିବା—
4. To unite.

୫ । କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁରେ ଯୋଗ କରିବା—
5. To join a thing to another.

ଜୋଗଣ—ଦେ. ବି, (ସଂ. ଯୋଜନ; ତୁଳ; ସଂ. ଜେମନ=ଭୋଜନ)—
Jogaṇa — ରାଜାଙ୍କର ଭୋଜନ; ମଣୋହି—
Name given to the meal of a Rājā.

ବିଣ—ରାଜାଙ୍କ ଭୋଜନର ସାମଗ୍ରୀ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ—
Used as a material for a king's food.

(ଯଥା—ଜୋଗଣ ଓଖର=ରାଜାଙ୍କ ପିଇବା ଦୁଧ ।)

[ଦ୍ର—ରାଜାମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ପଦାର୍ଥ, ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ ଓ ଦୈନିକ ନୀତି ଆଦିକୁ ସାଧାରଣ ନାମରେ ନ ଡାକି ଲୋକେ ସମ୍ମାନସୂଚକ ଭିନ୍ନ ନାମରେ ଡାକନ୍ତି । ଯଥା—ଗଭି (=ମୁଣ୍ଡ); ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ (=ଦେହ); ଛାମୁ (=ଆପଣ); କାଠିଲାଗି (=ଦାନ୍ତଘଷା) ମୁଣୋହି; ଜୋଗଣ (=ଭୋଜନ); ପହଡ଼ (=ନିଦ୍ରା); ଗୁଲେଇ (=ଘୋଡ଼ା ଫେରିବା); ଭଣ୍ଡଆ (=ପାନ); ଓଖର (=ଦୁଧ); ପକଅର (=କ୍ଷୌର); ଶ୍ରୀହସ୍ତ (=ହାତ); ଶ୍ରୀମୁଖ (=ମୁହଁ); ଶୀତଳ ମୁଣୋହି (ଜଳଖିଆ)]

ଜୋଗଣ ବଢ଼ିବା—ଦେ. ବି—୧ । ରାଜାଙ୍କର ଭୋଜନକ୍ରିୟାର ସମାପ୍ତି—
Jogaṇa bardhibā — 1. The finish of a Rājā's meal

୨ । ରାଜାଙ୍କର ଭୋଜନକ୍ରିୟା—
2. A Rājā's dinner.

ଜୋଗଣଲାଗି—ଦେ. ବିଣ (ରାଜାଙ୍କ ପ୍ରତି ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ)—
Jogaṇa-lāgi — ଭୋଜନରେ ବ୍ୟାପୃତ—
Engaged in taking food.

(ଯଥା—ଛାମୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୋଗଣଲାଗି ହୋଇଛନ୍ତି ।)

ଜୋଗଣାହାରି—ଦେ. ବି—୧ । ରାଜାଙ୍କ ପାଚକ—
Jogaṇāhāri — 1. Rājā's cook.

୨ । ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ସେବକବିଶେଷ; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସୁଆର ବା ପାଚକମାନଙ୍କୁ କାଠ ପରିବା, ବାଠା ମସଲା ଆଦି ଯୋଗାଏ—2. A class of sebakas of the Deity Jagannath of Puri who supply cooking materials to the cooks.

ଜୋଗଣିଆ—ଦେ. ବି—ଜୋଗଣାହାରି (ଦେଖ)
Jogaṇiā — Jogaṇāhāri (See)

ଜୋଗଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ଯୋଜନ) ୧ । ରାଜାଙ୍କର ଜୋଗଣ ସାମଗ୍ରୀ ସଂଗ୍ରହ ବା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—1. To gather together or keep ready the victuals of a Rājā.
Jogaṇibā

୨ । ପାଚକ ନିକଟରେ କାଠ ପରିବା ଓ ବାଠା ମସଲା, ଚାଉଳ ଓ ଡାଲି ଯୋଗାଇବା—To supply articles to the cook in the kitchen

ଜୋଗସାଜସ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯୋଗ+ଫା. ସାଜିସ୍=ମେଳ; କଚରିଆ ଶବ୍ଦ)—ଏକମେଳ; ଶଲା (ମନ୍ଦ ଅର୍ଥରେ)—
Joga-sājasa — Collusion.
যোগসাজস
सट्टीपट्टा, जोगसाजिस
ବିଣ—ମେଳ ବାନ୍ଧି କରାଯିବା (କର୍ମ)—Collusive (etc).
ଜୋଗସାଜସୀ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଜୋଗସାଜସ୍ }

ଜୋଗା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଯୋଗ୍ୟ)—
Jogā — ୧ । ପାରଙ୍ଗମ; ଯୋଗ୍ୟ; ଉପଯୁକ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଞ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଉଅ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ଋୁ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

জোগ 1. Able; fit (person)
जोगा ୨ । ଗୁଣବାନ୍; ଗୁଣୀ—2. Qualified; talented.
୩ । ବିଦ୍ୱାନ୍—3. Learned.

ଜୋଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଯୋଗାଇବା (ଦେଖ)
Jogā(ge)ibā Jogāibā (See)

ଜୋଗାଡ଼—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯୋଗ; ଯୋଜନ)—
Jogārḍa ୧ । କୌଣସି ବିଷୟର ଆୟୋଜନ; ଉପାଦାନସଂଗ୍ରହ;
জোগাড় ତଦ୍‌ବିର—1. Preparation; arrangement.
प्रबंध ୨ । କର୍ମ କରିବାହର ଉପାୟ ଓ ଉପକରଣ ସଂଗ୍ରହ—
2 Collection of means and materials for a work.
୩ । କନ୍ୟା ଶାଶୁଘରକୁ ଯିବା ସମୟରେ ବାପଘରୁ ତା ସଙ୍ଗେ ପଠାଯିବା ସାମଗ୍ରୀଚୟ—3. Various articles despatched with a daughter when she is sent to her husband's family for the first time after attaining puberty.
୪ । ଉଚିତ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—4. Fit or proper management or arrangement.
୫ । ଚେଷ୍ଟା—5. Effort; endeavour.
୬ । ଦେବତା ଓ ରାଜା ଆଦିଙ୍କ ଖାଦ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ବିବିଧ ଉପକରଣ ବା ସଜ୍ଜା—6 A collection of eatables for Rājās or Deities.
୭ । ଉପାୟ—7. Device; means.
୮ । ରାଜାଙ୍କୁ ଉପହାର ଦିଆଯିବା ପ୍ରସ୍ତୁତ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ବା ମହାପ୍ରସାଦର ସଜ୍ଜା—8. A collection of dainty foods presented to a Rājā.

ଜୋଗାଡ଼ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଉପକରଣ ସଂଗ୍ରହ କରିବା—
Jogārḍa karibā 1. To collect materials.
জোগাড়করা ୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟସାଧନର ଉପାୟମାନ କରିବା—
प्रबन्धकरना 2. To pursue the means to attain an object.
୩ । ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିବା—3. To arrange.
୪ । ଉଦ୍ୟମ ବା ଚେଷ୍ଟା କରିବା—
4. To endeavour.

ଜୋଗାଡ଼ ଜନ୍ତର—ଗ୍ରା. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ସଂ. ଯୋଜନ+ଯନ୍ତ୍ର)—
Jogārḍa jantara ୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ
জোগাড়যন্ত্র ସମସ୍ତ ଉପାୟ ଓ ଉପକରଣ—1. All conceivable
प्रबंध means and materials necessary for the attainment of some aim.
୨ । ବନ୍ଦୋବସ୍ତ; ବ୍ୟବସ୍ଥା—2. Arrangement.
୩ । ଉଦ୍ୟମ; ଚେଷ୍ଟା—3. Effort; endeavour.

ଜୋଗାଡ଼ ଯନ୍ତ୍ର—ଦେ. ବି. (ସହଚର)—ଯୋଗାଡ଼ ଜନ୍ତର (ଦେଖ)
Jogārḍa jantra Jogārḍa jantara (See)

ଜୋଗାଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଉଦ୍ୟମୀ; ଅଧ୍ୟବସାୟୀ—
Jogārḍiā 1. Persevering.
যোগাড়ে ୨ । ଯେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଉପଯୁକ୍ତ ଉପାୟ
योगाड़िया ଅବଲମ୍ବନ କରେ; ଉଦ୍‌ଯୋଗୀ—
2. One who takes proper steps for some object to be attained.
୩ । କୌଶଳୀ—3. Skilful.
ବି—ଯେଉଁ ମୂଲିଆ କାରିଗରର ହାତପାଖକୁ ମାଲମସଲା ଯୋଗାଇ ଦିଏ; ଯୁଆଁଳିଆ—A labourer who supplies materials to the mason.

ଜୋଗାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ସମସ୍ତ ଉପକରଣ
Jogārḍibā ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ରଖିବା—
যোগাড়কবা 1. To keep every material ready.
୨ । ଯୋଗାଡ଼ କରିବା; ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା—
2. To make arrangements.
୩ । ରନ୍ଧନ ଆରମ୍ଭ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ଯାବତୀୟ ରନ୍ଧନସାମଗ୍ରୀ କଟା ବଟା ଇତ୍ୟାଦି କରି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ରଖିବା—3. To dress for cooking; to keep all the materials ready for cooking.
୪ । ତରକାରି ଆଦି ନିମନ୍ତେ ଯଥାଯଥ ଉପକରଣ ପାକହାଣ୍ଡିରେ ଏକତ୍ର ଅଜାଡ଼ିବା—4. To pour the different necessary ingredients into the cooking pot.

ଜୋଗାଜୋଗ—ଦେ. ବି. (କଟକିଆ ଭାଷା; ସଂ. ଯୋଗ+ବିପରୀତାର୍ଥକ
Jogājoga କିମ୍ବା ଏକାର୍ଥକ ସହଚରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ଅଯୋଗ)—
জোগাজোগ ୧ । ଏକଯୋଗ—1. Conjunction.
मेलमाल ୨ । ଏକମେଳ; ଜୋଗସାଜସ—2. Collusion
୩ । ସୁଯୋଗ; ସୁବିଧା—3 Opportunity.

ଜୋଛନା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା; ପ୍ରା. ଜୋନ୍‌ହା) (ପଦ୍ୟ)—
Jochhanā ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ—Moon-light.
জোচ্ছনা [ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦସ୍ଥ ସ୍ତ ର ଦେଶଜ ଭାଷାରେ ଛ ଉଚ୍ଚାରଣ
जुन्हैया ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସ୍ଥଳରେ ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ; ଯଥା—ବସ୍ତ୍ର=ବଛ, ମତ୍ସ୍ୟ=ମାଛ; ଚକସ୍ତା=ଚକଛ ।]

ଜୋଟ୍—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜୁଟ ଧାତୁ; ସଂ. ଯୋଟକ)—ଜୁଟ୍ (ଦେଖ)
Joṭ Juṭ (See).
জোট
जोट

ଜୋଟ୍ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଯୋଟକ; ସଂ. ଜୁଟ ଧାତୁ)—
Joṭ khāibā ୧ । ବହୁ ପଦାର୍ଥ ଏକତ୍ର ଘନଭାବରେ ମିଳିଯିବା;

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପଠ ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କ୍ଷୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ଷୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

জোট খাওয়া — ଅଭିନ୍ନଭାବରେ ମିଳିତ ହେବା— 1. To be intimately mixed together; to exactly tally with each other.
जोट खाना

ଜୋଟ ପଡ଼ିବା, ଜୋଟ୍ ଲାଗିବା } ଅନ୍ୟରୂପ

୨ । ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ସଙ୍ଗମ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ମିଳିତ ହେବା—2. To be joined together in the act of copulation; to cohabit.

(ଜୋଟ୍ ଖୁଆଇବା; ଜୋଟ୍ ଖୋଇବା—ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)

୩ । ବିପରୀତ ଦିଗରୁ ଆସି ପରସ୍ପର ଦାଖଲ ହେବା—3. To meet each other by coming from opposite directions.

୪ । (ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମତ) ଏକ ହେବା—4. (the opinions of two persons) To agree with each other.

ଜୋଟ୍ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୁଟ୍ ହେବା (ଦେଖ)— Jot heba — Jut heba (See)

ଜୋଟ—ସଂ. ବି (ସଂ. ଜୁଟ୍ ଧାତୁ=ଏକତ୍ର ହେବା+ଅ)—୧ । ଏକତ୍ର ସଂଯୋଗ; ସମ୍ମିଳନ—1. Union; combination; conjunction.
Jota
জোট
जोट

୨ । ସଂହତି—2. Cohesion.

୩ । ସଙ୍ଗମ—3. General union.

୪ । ଦଳ—4. Flock.

ଜୋଟ କରା(ରେ)ଇବା—ଦେ.କ୍ରି (ସଂ. ଜୁଟ ଧାତୁ=ମିଳିତ ହେବା)—୧ । ଜବାଦ ପଶୁଯୁଗଳଙ୍କୁ ଏକତ୍ର କରାଇ ସଙ୍ଗମ କରାଇବା—1. To bring about the pairing or matching between a male and a female animal.
Jota karā(re)ibā
যোটান, জুটান
जुटाना, जुटवाना

ଜୋଟ ଖୁଆଇବା, ଜୋଟ ଖୋଇବା, ଜୋଟ ପକାଇବା, ଜୋଟ ଲଗାଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ

୨ । ଦୁଇ ବସ୍ତୁକୁ ମିଳେଇବା—2. To match two things.

ଜୋଟ ଖୋଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୋଟ କରାଇବା (ଦେଖ)— Jota khoibā — Jota karāibā (See)
জোট খাওয়ান
जोट खिलाना

(ଜୋଟ ଖୁଆଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୋଟଜାଟ—ଦେ. ବି—୧ । ଯୋଗାଡ଼ସଞ୍ଚ— 1. Bringing together of different materials.
Jota-jāta
জোটজাট
जोटजाट

୨ । ମିଳାମିଶା; ପରସ୍ପର ସମ୍ମିଳନ— 2. Conglomeration.

୩ । ବହୁ ପଦାର୍ଥକୁ ଏକତ୍ର ସଂଗ୍ରହ କରଣ— 3. Bringing together of many things; collection.

୪ । ଜୁଟାଜୁଟି; ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକାଙ୍କ ମିଳନ ଘଟାଇବା— 4. The causing of lovers to meet; bringing about a meeting between lovers.

୫ । ଜାର ନିକଟରେ ପରସ୍ତ୍ରୀ ଜୁଟାଇବା— 5. Pandering.

(ଜୋଟାଜୋଟି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୋଟଣ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜୁଟଧାତୁ; କିମ୍ବା, ସଂ. ଯୋଜନ)— ୧ । ମିଳନ; ଜୁଟିବା—1. Union; coming together.
Jotana
জোটন

୨ । ଯୋଚିବା; ସଂଯୋଜନା—2 Yoking.
जुटना

୩ । ଜୁଟାଇବା କର୍ମ—3. Bringing about a union.

ଜୋଟଣା—ଦେ. ବି—ଜୋଟଣ (ଦେଖ)—Jotana (See)
Jotanā

ଜୋଟ-ପାଟ—ଦେ. ବି—ଜୋଟଜାଟ (ଦେଖ)—Jotajāta (See).
Jota-pāta

ଜୋଟ ବାନ୍ଧିବା—ଦେ.କ୍ରି—୧ । (ବହୁ ପଦାର୍ଥ ବା ଜୀବ) ଏକତ୍ର ହେବା— Jota bāndhibā 1. To collect into a crowd or mass.
জোটবাঁধা

୨ । (ଦୁଇ ଜୀବ) ସଙ୍ଗମାର୍ଥ ଏକତ୍ର ହେବା— 2. To form into a couple; to pair.
जोड़बाँधना

୩ । ସମାଗତ ହେବା—3. To conglomerate.

ଜୋଟା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜୁଟଧାତୁ)—ମିଳନ; ସଂଯୋଗ; ଜୁଟିବା— Union; meeting.
Jotā
জুটা, জোট

ବିଣ—ସଂଯୁକ୍ତ; ମିଳିତ; ସଂଘଟିତ—United.

ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ— ଜୁଟା (ଦେଖ) Jutā (See)

(ଜୋଟେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜୋଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୁଟାଇବା (ଦେଖ)— Jotā(te)ibā — Jutāibā (See)

ଜୋଟାଜୋଟି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯୋଜନ)—ଜୁଟାଜୁଟି (ଦେଖ) Jotā-joti — Jutā-juti (See)
জোটাজোটি
जोटाजोटि

ଜୋଟି—ଦେ ବି—ଝୋଟି (ଦେଖ)—Jhoti (See)
Joti

ଜୋଟିଙ୍ଗ—ସଂ. ବି—ଶିବ; ମହାଦେବ (ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଭୁଲ. ସଂ. ଜ୍ୟୋତିର୍ଲିଙ୍ଗ)—Lord Siba.
Jotinga

ଜୋଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୁଟିବା (ଦେଖ) Jotibā — Jutibā (See)

ଜୋଠାଣି—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି (ଭୁଲ.ହ୍ର. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଜେଠାଣି)— ବଡ଼ ଯାଆ—Elder sister-in-law; the wife of the elder brother of one's husband.
Jothāni

ଜୋଡ଼ଣି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ପରସ୍ପର ଜୋଡ଼ା ହୋଇଥିବା— Joined together.
Jord-ni

(ଜୋଡ଼ନ୍ ଅନ୍ୟରୂପ) ବି— ଦୁଇ ବସ୍ତୁର ପରସ୍ପର ଜୋଡ଼ା ହୋଇଥିବା

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ଢ଼ଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଲଅ	ଞ	ନ୍ତ

ଅବସ୍ଥା—The state of two things being joined together.

ଜୋଡ଼—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜୁଡ୍ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା)—୧ । ମିଳନ; ସମ୍ମିଳନ—1. Mixing together; union.
Jorda
জোড়
जोड़

୨ । ଯୋଡ଼ା; ଯୁଗ୍ମ; ଯୁଗଳ—2. A pair.

୩ । ଏକତ୍ରାବସ୍ଥିତ ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ; ଦମ୍ପତି—3. Couple.
[ଦ୍ର—ବିଶେଷତଃ ମନୁଷ୍ୟେତରପ୍ରାଣିଦମ୍ପତି ପ୍ରତି ଏହା ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ]

୪ । ଇତର ଜନ୍ତୁମିଥୁନଙ୍କ ସଙ୍ଗମ—4. Cohabitation or crossing of animals.

୫ । ଏକତ୍ର ବ୍ୟବହୃତ ଧୋତି ଚଦର; ଅଧୋବାସ ଓ ଉତ୍ତରୀୟ—5. A pair of cloths (upper and lower).

ଜୋଡ଼ାଟିଏ କୁଣାଗଲା ବାଦ୍ ଶାଢ଼ୀଆ ତାକୁ ଓଳିଏ ଯାଏ ଚଳିଚଳି ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୬ । (ଗଣିତ) ଯୋଗ; ବହୁ ସଂଖ୍ୟାର ମିଶ୍ରଣ—6. (mathematies) Addition

୭ । ଦୁଇଟି ପୃଥକ୍ ପଦାର୍ଥ ବା ଅଂଶକୁ ଏକତ୍ର ଯୋଗକରିବା—7. Uniting or joining together of two separate things or parts.

୮ । ଦୁଇଟି ପଦାର୍ଥ ବା ଅଂଶଯୁକ୍ତ ହେବା ସ୍ଥାନ—8. A joint; the place where two things are joined together; juncture.

୯ । (ଶାବରୀ ଭାଷା—ଜୋର); ବହୁଦୂରବିସ୍ତୃତ ଜଳାଶୟ—Ditch; a long narrow stretch of water.

জোল
दलदल

ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ)—୧ । ପାଣିଚ ନଡ଼ିଆ ଓ ଝୁରୁଡ଼ି ନଡ଼ିଆର ପରିମାଣ ବିଶେଷ—1. An aggregate or unit of 720 or 864 cocoanuts.

[ଦ୍ର—ପାଣିଚ ନଡ଼ିଆ ୧ ଜୋଡ଼=କା ୦ ୩/ (ନଅପଣ ୭୨୦ କଡ଼ା); ଝୁରୁଡ଼ିନଡ଼ିଆ ୧ ଜୋଡ଼=କା ୦୩୵ ୧୬ ଗଣ୍ଡା (ଏଗାର ପଣ ୧୬ ଗଣ୍ଡା=୮୬୪ କଡ଼ା) ।]

୨ । (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଛୋଟ ନଦୀ—2. Streamlet.

(ବିଜୋଡ଼—ବିପରୀତ) ଦେ. ବିଣ—ସମସଂଖ୍ୟକ (ସଂଖ୍ୟା)—Even (number).

ଜୋଡ଼ ଖାଇବା—ଦେ.କ୍ରି—୧ । (ଦୁଇ ବସ୍ତୁ) ଏକତ୍ର ସଂଯୁକ୍ତ ବା ସମ୍ମିଳିତ ହେବା—1. To unite closely; to mix together.
Jorda khāibā
জোড় খাওআ
जोड़ा खाना

୨ । (ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ) ସଙ୍ଗମ କରିବା—
(ଜୋଡ଼ା ଖୁଆଇବା—ଣିଜନ୍ତ) 2. To copulate; to couple.

୩ । (ଇତର ପ୍ରାଣିମିଥୁନ) ହଳୁଆ ପଡ଼ିବା—3. To pair.

ଜୋଡ଼ ଛଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୁଇଟି ସଂଯୁକ୍ତ ବସ୍ତୁ ବା ଜୀବଙ୍କୁ ପୃଥକ୍ କରାଇବା—To separate two closely united things or a couple.
Jorda chhardā(rde)ibā
জোড় ভাঁগা
जोड़ा छुड़ाना

ଜୋଡ଼ତୋଡ଼—ଦେ. ବି. (ସହଚର)—୧ । ଜୋଡ଼ିବା ଓ ଭାଙ୍ଗିବା କ୍ରିୟା—1. Act of joining together and breaking up.
Jorda-torda
জোড়তাড়
जोड़तोड़

୨ । ଭାଙ୍ଗିବା ଓ ଜୋଡ଼ିବା ଆଦି କ୍ରିୟାଦ୍ୱାରା କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ସମାଧାନ—2. Accomplishing a thing by all sorts of means (e. g. breaking and joining).

୩ । ଆୟୋଜନ—3. Arrangement.
(ଯଥା—ମୁଁ ଜୋଡ଼ତୋଡ଼ କରି ୧୦ ଟଙ୍କା ସଞ୍ଚିଲି କଲିଣି)

୪ । ଛଳ; କପଟ—4. Deceit.

ଜୋଡ଼ନାଶି—ଦେ. ବି—ଜୋଡ଼ଲଞ୍ଜି (ଦେଖ)—Jorda-lānji (See)
Jorda-nāśi

ଜୋଡ଼ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୋଡ଼ ଖାଇବା (ଦେଖ)—Jorda khāibā (See)
Jorda pardibā

ଜୋଡ଼ ଫିଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ କ୍ରି—ଜୋଡ଼ ଛଡ଼ାଇବା (ଦେଖ)—Jorda chhardāibā (See)
Jorda phitā(te)ibā

ଜୋଡ଼ ଫିଟିବା—ଦେ. ବି—ଦୁଇଟି ବସ୍ତୁ ବା ଜୀବ ଛଡ଼ାଛଡ଼ି ହୋଇ ଯିବା—The dissolution or separation of a couple or a pair of things or animals.
Jorda phitibā

ଜୋଡ଼ ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଜୀବ ବା ବସ୍ତୁଙ୍କୁ ଜୋଡ଼ାଜୋଡ଼ା କରିବା—1 To arrange things or animals in pairs.
Jorda bāndhibā
জোড় বাঁধা
जोड़ा बाँधना

୨ । (ଦୁଇଜଣ) ଏକାଠି ସମ୍ମିଳିତ ହେବା—2. (two persons) To unite; to join together; to combine.
(ଯଥା—ସେମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ବେଶ ଜୋଡ଼ ବାନ୍ଧିଲେଣି, ଆଉ ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଖଟଖଟ କିଛି ଲାଗୁ ନାହିଁ ।)

ଜୋଡ଼ ବିଜୋଡ଼—ଦେ. ବିଣ. (ବିପରୀତାର୍ଥକ ଶବ୍ଦ ଦ୍ୱୟ)—୧ । ଜୋଡ଼ାଜୋଡ଼ା ହୋଇ ନ ଥିବା; ଏକ ଜୋଡ଼ାର ଗୋଟିଏ ବସ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ଜୋଡ଼ାର ବସ୍ତୁ ସଙ୍ଗେ ରଖା ଯାଇଥିବା—1. Not arranged in pairs; not symmetrically arranged.
Jorda bijorda
জোড় বিজোড়
जोड़बेजोड़

୨ । ସମ ଓ ଅସମ (ବସ୍ତୁ)—2. Odd and even (things).

୩ । ଅସମ—3. Incongruous; dissimilar; unsymmetrical.

ଜୋଡ଼ ବେଳ—ଦେ ବି—୧ । (ପଶୁ ଆଦିଙ୍କର) ସଙ୍ଗମ ଋତୁ—
Jorda bela 1. Pairing time; season for pairing (of animalas).
(ଜୋଡ଼ ବେଳା—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷଙ୍କର ମୈଥୁନସମୟ—
2. The time of copulation.

ଜୋଡ଼ ଭଙ୍ଗା(ଙ୍ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୋଡ଼ ଛଡ଼ାଇବା (ଦେଖ)
Jorda bhangā(nge)ibā Jorda chhardāibā (See)

ଜୋଡ଼ ଭାଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୋଡ଼ ଫିଟିବା (ଦେଖ)
Jorda bhāngibā Jorda phitibā (See)
ଦେ. କ୍ରି—ଜୋଡ଼ ଛଡ଼ାଇବା (ଦେଖ)
Jorda chhardāibā (See)

ଜୋଡ଼ ମୁହଁ—ଦେ. ବି—ଜୋଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଦୁଇଟି ବସ୍ତୁର ସମ୍ମିଳନ ସ୍ଥାନ—The joining point of two things; juncture.
Jorda muhan
জোড়মুখ
जोड़ा

ଜୋଡ଼ ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୋଡ଼ ଖାଇବା (ଦେଖ)
Jorda lāgibā Jorda khāibā (See)
[ଜୋଡ଼ ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ]

ଜୋଡ଼ ଲଞ୍ଜି—ଦେ ବି—ବନ୍ଧୁଦୂର ବିସ୍ତୃତ ଜଳାଶୟର ଏକପ୍ରାନ୍ତ—
Jorda lanji One end of a ditch or fen.
(ଜୋଡ଼ ଲଞ୍ଜି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୋଡ଼ହସ୍ତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯୁକ୍ତହସ୍ତ)—ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା ଉପଲକ୍ଷରେ ଦୁଇ ହାତର ଅଞ୍ଜଳିବନ୍ଧନ; ହାତ ଜୋଡ଼ିବା; ଅଞ୍ଜଳିବନ୍ଧନ— Folding together of the palms of both hands (in supplication)
Jordahasta
জোড়হস্ত
जोड़हाथ
(ଜୋଡ଼ହାତ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ବିଣ—ଦୁଇ ହାତ ଜୋଡ଼ିଥିବା; କୃତାଞ୍ଜଳି—With palms folded.

ଜୋଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜୁଡ଼ ଧାତୁ = ବନ୍ଧନ କରିବା)—
Jordā ୧ । ଯୁଗ୍ମ; ଯୁଗଳ; ଦୁଇଟି ସମଭାବାପନ୍ନ ବସ୍ତୁ ବା ଜୀବ—
1. A couple; a pair.
जोड़ा
୨ । ସ୍ତ୍ରୀପୁରୁଷ; ଦମ୍ପତି—
2. A couple of animals; husband and wife, man and woman.
୩ । ଦୁଇଟି ପୃଥକ୍ ବସ୍ତୁ ବା ଅଂଶକୁ ସଂଯୁକ୍ତ କରିବା; ଜୋଡ଼ିବା—3. Joining together of two things or parts.
୪ । ଏକ ହଳ; ଯାନାଦିରେ ବାମ ଓ ଦକ୍ଷିଣରେ ଲାଗିବା ପଶୁ—4. A pair of animals for vehichles.
୫ । ଡାହାଣ ଓ ବାମ ଅଙ୍ଗରେ ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ବସ୍ତୁଦ୍ୱୟ (ଜୋତା ଓ ଅଳଙ୍କାର ପ୍ରଭୃତି)—
5. A pair (of shoes, ornaments etc) to suit the right and left limbs.
୬ । ଏକ ବସ୍ତୁ ସଦୃଶ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁ—
6. One of a pair; a complement; a thing which will suit another.
୭ । ଅଧୋବାସ ଓ ଉତ୍ତରୀୟ ବସ୍ତ୍ର—
7. A pair of cloths (upper and lower garments) put or arranged together.
୮ । ଯମଜ—8 Twins.
ବିଣ—୧ । ଏକତ୍ର ଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା—
1. United; joined.
୨ । ଜାଉଁଳ—2. Arranged in a pair.
୩ । ଯମଜ—3. Born twins.
୪ । ଝଲା ହୋଇ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା—
4. Soldered together.
୫ । ଦୁଇ ସଂଖ୍ୟକ—
5. A couple; numbering two.
କେତେବେଳେ ଜୋଡ଼ା ଖଇଜାରେ ଘର
କେତେବେଳେ ଭୁଲ ଫୁଙ୍କି ଫୁଙ୍କି ମର—ତଶ ।

ଜୋଡ଼ାଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯୋଜନ)—
Jordāi ଗାନ୍ଥନି; ମାଟି ବା ଚୂନ ଦ୍ୱାରା ଇଟା ବା ପଥର ବସାଇବା—Masonry-work.
জোড়াই
जोड़वाइ
ବିଣ—ଗାନ୍ଥନି କରା ଯାଇଥିବା—
Consisting of masonry work.

ଜୋଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଯୁଜ ଧାତୁ; ସଂ. ଜୁଡ଼ ଧାତୁ)—
Jordā(rde)ibā ୧ । ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଜୋଡ଼ିବା କ୍ରିୟା କରାଇବା—
জোড়ান 1. To cause to join.
जोड़वाना ୨ । ଦୁଇ ଜନ୍ତୁଙ୍କୁ ଏକତ୍ର ସଙ୍ଗମ କରାଇବା—
2. To cause two animals to pair.
୩ । ଜୋଡ଼ାଜୋଡ଼ା କରି ସଜ୍ଜିତ କରିବା—
3. To arrange in pairs.
୪ । ଜୋଡ଼ିବା—4. To join together.

ଜୋଡ଼ାଏ—(ଅନାଦରାର୍ଥକ)—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—୧ । ଦୁଇଟା—
Jordāe 1. Two; a pair.
এক জোড়া ୨ । ଦୁଇଟା ମାତ୍ର—2. Two only.
एक जोड

ଜୋଡ଼ାକ—(ଅନାଦରାର୍ଥକ)—ଦେ. ବିଣ ଓ ବି—ଜୋଡ଼ାଏ (ଦେଖ)
Jordāka Jordāe (See)
জুটো
दोनो

ଜୋଡ଼ାକମ—ଦେ. ବି—ଜୋଡ଼ି ନାଗରା (ଦେଖ)
Jordā-kama Jordi nāgarā (See)

୧	ଇ	ଡ଼	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ଠ	ଢ଼ଅ	ଢ
୨	ଈ	ଡ଼	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଥ	ଢ଼	ନ୍

ଜୋଡ଼ାକୁ ଜୋଡ଼ା—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଜୋଡ଼ା ଜୋଡ଼ା (ଦେଖ)
Jordāku jordā — Jordā jordā (See)

ଜୋଡ଼ା ଛଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—
Jordā chhardā(rde)ibā (etc) ଜୋଡ଼ ଛଡ଼ାଇବା (ଦେଖ)
Jorda chhardaibā (See)

ଜୋଡ଼ା-ଜୋଡ଼ା—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଦୁଇଟି ଲେଖାଏଁ ହୋଇ ସଙ୍ଗ
Jordā-jordā ହୋଇଥିବା—In couples; arranged into or formed into pairs.
জোড়াজোড়া
जोड़ाजोड़ा

ଜୋଡ଼ା ଜୋଡ଼ି—ଦେ. ବି—୧ । ଦୁଇଟି ଭଗ୍ନ ଅଂଶ ବା ପଦାର୍ଥକୁ ଏକତ୍ର
Jordā jordi କରିବା—1. Joining together of two things or parts.
জোড়াজুড়ি
जोड़जाड़ ୨ । ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ବହୁ ବସ୍ତୁ ବା ଉପକରଣର ଏକତ୍ରୀକରଣ—2. Bringing together or collecting of different materials or ingredients.

୩ । ଭଗ୍ନ ବା ଛିନ୍ନ ବା ଚିରା ପଦାର୍ଥକୁ ମରାମତି କରିବା—
3. Repairing or patching up of broken or torn things.

ଦେ. ବିଣ—ମରାମତି କରାଯାଇ ଥିବା; ନାନାଖଣ୍ଡ ଏକତ୍ର କରାଯାଇ ଥିବା—Joined together (many bits); repaired.

ଜୋଡ଼ା ଦିହୁଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଜୋଡ଼ା ମଶାଲ (ଦେଖ)
Jordā dihurdi — Jordā masālā (See)

ଜୋଡ଼ା ଫିଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୋଡ଼ ଫିଟିବା (ଦେଖ)
Jordā phitibā — Jorda phitibā (See)

ଜୋଡ଼ା ବେତ—ଦେ. ବି—ଜୋଡ଼ି ବେତ (ଦେଖ)
Jerdā beta — Jordi beta (See)

ଜୋଡ଼ା ଭାରିଯା—ଦେ. ବି—ଏକ ପୁରୁଷର ଥିବା ଦୁଇଟି ସ୍ତ୍ରୀ—
Jordā bhārijā Two wives possessed by a man at a time.

ଡାକେ କାହିଁ କି, ହାକେ କାହିଁ, କିଏ ର କାହିଁ କାହାକୁ
ଜୋଡ଼ାଭାରିଯାରେ କି ଜଳୁ ଅଛି, ପଡ଼ୁର ଯା ତୋ ମାଆକୁ—ଢଗ ।

ଜୋଡ଼ା ମଶାଲ—ଦେ. ବି—୧ । ରାଜା ଆଦିଙ୍କ ଗହଣରେ ବାମ ଓ
Jordā masālā ଦକ୍ଷିଣ ପାଖରେ ଜଳା ଯାଉଥିବା ମଶାଲ ବା
জোড়া মশাল ଦିହୁଡ଼ି—1. Two torches lighted on both (right and left) sides of a Raja or a Deity in procession.

୨ । ଦୁଇ ଶାଖା ଥିବା ମଶାଲ—
2 Two torches attached to one handle.

ଜୋଡ଼ା ମହୁରି—ଦେ. ବି—ଜୋଡ଼ି ମହୁରି (ଦେଖ)
Jordā mahuri — Jordi mahuri (See)

ଜୋଡ଼ା ମୁହାଁ—ଦେ. ବି—ଜୋଡ଼ ମୁହାଁ (ଦେଖ)
Jordā muhān — Jorda muhān (See)

ଜୋଡ଼ା ଶଙ୍ଖ—ଦେ. ବି—ଜଣକ ଦ୍ୱାରା ଏକତ୍ର ନିନାଦିତ ଶଙ୍ଖଯୁଗ୍ମ—
Jordā śankha A pair of conches simultaneously sounded by one person.

ଜୋଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସ. ଯୁଗ୍ମ; ଯୁଗଳ, ସ. ଜୁଡ଼ ଧାତୁ)—
Jordi ୧ । ଯୁଗ୍ମ—1. A couple.
জুড়ি, জোড়ি ୨ । ଦ୍ୱୟ—2. A pair; two.
जोड़ि ୩ । (ଆଦରାର୍ଥକ) ଦୁଇଟି ପଦାର୍ଥ—4. Two things.
୪ । ବଗିଗାଡ଼ିରେ ଲାଗିବା ଦୁଇଟି ଘୋଡ଼ା—
4. A pair of horses for a carriage.
୫ । ଘୋଡ଼ା ଆଦି ଏକ ସମୟରେ ଦୁଇ ପଛଗୋଡ଼ରେ ମାରିବା ନାଡ—5. Kick with two hind legs of a beast; double kick of a beast.
জোলি; জুলি ୬ । (ଗ୍ରାମ୍ୟଭାଷା ଜୋର)—ଲମ୍ବ ଅଥଚ କମ ଚଉଡ଼ା
दलदल ଜଳାଶୟ—6. A long and narrow expanse of water.

[ଦ୍ର—ଜୋଡ଼ ଅପେକ୍ଷା ଜୋଡ଼ି ଆକାରରେ କ୍ଷୁଦ୍ରତର ।]

ଜୁଡ଼ୀ ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜୁରି)—ଜୁରି; ଜଡ଼ି—7. Jury.
जोड़ी ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—୧ । ଚଷମା—
1. Spectacles.
୨ । ଜୋତା—2. A pair of shoes.
ଦେ. ବିଣ—ଯୁଗ୍ମଭାବରେ ସ୍ଥିତ ବା ସଜ୍ଜିତ; ଜାଡ଼ିଳ; ଯୁଗ୍ମ—
Double; arranged in pairs.

ଜୋଡ଼ିଏ—ଦେ. ବିଣ ଓ ବି. (ଆଦର ବା ସ୍ନେହାର୍ଥକ)—
Jordie ଜୋଡ଼ାଏ (ଦେଖ)
একজোড়া Jordāe (See)
एकजोड़ा

ଜୋଡ଼ିକ—ଦେ. ବିଣ ଓ ବି. (ଆଦର ବା ସ୍ନେହାର୍ଥକ)—
Jordika ଜୋଡ଼ାଏ (ଦେଖ)
জুটি Jordāe (See)
दोठो ଯୋଖା ମଳକି ! ଶଙ୍ଖାଳ କରିଛୁ ଯୁଥ ଜୋଡ଼ିକ—ଢଗ ।

ଜୋଡ଼ିକବାଟ—ଦେ. ବି. (ସ. ଯୁଗଳ + କପାଟ)—
Jordi-kabāta ଦୁଇଟି ଫାଳଥିବା କବାଟ—
জোড়াকপাট A door with two folds or flaps.

ଜୋଡ଼ିକି(କୁ)ଜୋଡ଼ି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଯୁଗ୍ମ ଯୁଗ୍ମ ହୋଇ—
Jordiki(ku)-jordi 1. In pairs; arranged in couples.
জোড়াজোড়া ୨ । ଏକ ଜୋଡ଼ା ପରେ ଅନ୍ୟ ଜୋଡ଼ାଏ—
जोड़ाजोड़ा 2. One pair after another.

ଜୋଡ଼ିଗାଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଗାଡ଼ିରେ ଦୁଇଟି ଘୋଡ଼ା ଲାଗନ୍ତି—
Jordi-gārdi A carriage drawn by a pair of horses.
জুড়ি গাড়ি
जोड़ि गाड़ि

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। 'ଅତଏବ,୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, କୃଥ ନ ମିଳିଲେ 'କୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, ଅର୍ଘ୍ୟ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଯୋଡ଼ିଘୋଡ଼ା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ଯୁଗଳ+ଘୋଟକ)—
Jordi-ghorda ଯୋଡ଼ିଗାଡ଼ିରେ ଲାଗିବା ଅଶ୍ୱଯୁଗଳ—
জুড়িঘোড়া A pair of horses for a carriage.
जोड़िघोड़ा

ଯୋଡ଼ି ଚଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଯୋଡ଼ିଗାଡ଼ିରେ ଭ୍ରମଣ
Jordi chalā(le)ibā କରିବା—1. To take a drive in
জুড়ি চালান a carriage and pair.
जोड़ि हाँकना ୨ । ଯୋଡ଼ି ଗାଡ଼ିରେ ଲାଗିଥିବା ଅଶ୍ୱଯୁଗଳଙ୍କ ବାଗ
[ଯୋଡ଼ିଚଲା(ଲେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ବା ଲଗାମକୁ ଧରି ଗାଡ଼ି ଚଳାଇବା—2. To drive a coach and pair (one's self).

ଯୋଡ଼ିଜାଡ଼ି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭଙ୍ଗିଯାଇଥିବା ଅନେକ ସ୍ଥାନ ବା
Jordi-jārdi debā ପଦାର୍ଥକୁ ଯୋଡ଼ିବା—
জোড়েজুড়ে দেওয়া To unite many broken parts or
जोड़जाड़ देना things.

ଯୋଡ଼ି ଯୋଡ଼ି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଯୋଡ଼ିକି ଯୋଡ଼ି (ଦେଖ)
Jordi jordi Jordiki jorrdi (See)

ଯୋଡ଼ି(ଡେ)ଡଉଁରିଆ—ଦେ. ବି. (ଜଣିଆଶବ୍ଦ)—ପାଖକୁ ପାଖ ଝାଳି
Jordi-(de)da-unriā ଯାଇଥିବା ରୂପାର ପୋଲ୍ତା ଡଉଁରିଆ—
A pair of amulets soldered together.

ଯୋଡ଼ି ଥୋଇଲି—ଦେ. ବି—ଯୋଡ଼ି ପୋଇଲି (ଦେଖ)
Jordi thoilī Jordi poilī (See)

ଯୋଡ଼ି ନାଗରା—ଦେ. ବି—ଏକ ସମୟରେ ଜଣେ ବାଦକର ଦୁଇହାତ-
Jordi nāgarā ଦ୍ୱାରା ବାଦିତ ହାଣ୍ଡି ଆକୃତିର ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟଦ୍ୱୟ—
A musical instrument consisting of two cup-shaped drums sounded simultaneously by both the hands of the drummer

ଯୋଡ଼ି ପୋଇଲି—ଦେ. ବି—ପ୍ରଭୁ ବା ସାଆନ୍ତାଣୀଙ୍କ ସେବାରେ ଖଟିବା
Jordi poilī ଦାସୀଦ୍ୱୟ—A couple of maid servants serving a master or mistress.

ଯୋଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜୁଡ଼୍ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା)—୧ । ଦୁଇଟି
Jordibā ପଦାର୍ଥ ବା ଅଂଶକୁ ଏକତ୍ର ସଂଯୁକ୍ତ କରିବା—
জোড়া 1. To unite; to join together two things
जोड़ना or parts.
୨ । ଏକାଧିକ ସଂଖ୍ୟାକୁ ମିଶାଇବା—
1. To add up numbers.
୩ । ହିସାବ ମିଳାଇବା—
3. To square up an account.
୪ । ଗୀତ ବା ପଦ୍ୟାଦି ରଚନା କରିବା—
4. To compose a song or poem.
୫ । ପୃଥଗବସ୍ଥିତ ଉପାଦାନମାନଙ୍କୁ ଏକତ୍ର ସଂଗ୍ରହ କରିବା—
5. To bring together various materials.
୬ । ଭଙ୍ଗି ଯାଇଥିବା ପଦାର୍ଥର ଅଂଶକୁ ଅଠା ଆଦି ଦ୍ୱାରା ସଂଯୋଜିତ କରିବା ବା ଝାଳିବା—6. To join or solder together two broken parts.

ଯୋଡ଼ି ବିଚାର—ଦେ. ବି.—ଜୁରିଙ୍କଦ୍ୱାରା ଦଉରା ମକଦ୍ଦମାର ବିଚାର—
Jordi bichāra A trial by jury.
জুরি বিচার
जुड़ि बिचार

ଯୋଡ଼ି ବେତ—ଦେ. ବି.—ଜାକିଁଲ ବେତ; ଦଣ୍ଡିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ପ୍ରହାର
Jordi beta କରିବା ନିମନ୍ତେ ଏକତ୍ର ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଦୁଇଟି
জোড়া বেত ବେତ—Two canes tied together for the
जोड़िबेत purpose of caning convicted persons.

ଯୋଡ଼ି ମହୁରି—ଦେ. ବି.—ଯୋଡ଼ା ମହୁରି; ଜଣେ ଲୋକ ଏକ
Jordi mahuri ସମୟରେ ଏକତ୍ର ବଜାଇବା ଦୁଇଟି ମହୁରି ବା କାହାଳୀ—A double-trumpet blown by one person simultaneously.

ଯୋଡ଼ି ମଶାଲ—ଦେ. ବି.—ଯୋଡ଼ା ମଶାଲ (ଦେଖ)
Jordi masāla Jordā masāla (See)

ଯୋଡ଼ି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଘୋଡ଼ା ଆଦି ପଶୁ) ଦୁଇ ପଛଗୋଡ଼ରେ
Jordi māribā ଏକ ସମୟରେ ନାତ ମାରିବା—To kick
दुलत्ति मारना with the two hind legs simultaneously.

ଯୋଡ଼ିରେ ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ମକଦ୍ଦମା ବିଚାର କରିବା ପାଇଁ
Jordire basibā ଜଜଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଜୁରିରୂପେ ବିଚାରାସନରେ ବସିବା—
জুরিতে বসা To sit on the jury; to sit as a juror.
जुड़िमे बैठना ୨। ଦୁଇଟି ଘୋଡ଼ା ଯୋଗ ହେବା ଗାଡ଼ିରେ ବସିବା—
To take a drive in a coach and pair.

ଯୋଡ଼ି ଶଙ୍ଖ—ଦେ. ବି.—ଯୋଡ଼ା ଶଙ୍ଖ (ଦେଖ)
Jordi śankha Jordā sankha (See)

ଯୋଡ଼ି ଶାଲ—ଦେ. ବି.—ଏକକ ବ୍ୟବହୃତ ଦୁଇଟି ଶାଲ, ଦୋଶାଲ—
Jordi śāla A pair of shawls used together.
দোশালা
दुसाला

ଯୋଡ଼ି ହାଙ୍କା(ଙ୍କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଯୋଡ଼ି ଚଲାଇବା (ଦେଖ)
Jordi hankā(nke)ibā Jordi chalāibā (See)

ଯୋଡ଼ି ହାଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଯୋଡ଼ି ଚଲାଇବା (ଦେଖ)
Jordi hānkibā Jordi chalāibā (See)

ଯୋତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯୋକ୍ତ୍ର; ଯୋତ୍ର)—୧ । ଯୁଗବନ୍ଧନରଜ୍ଜୁ; ହଳ
Jota ବା ଶଗଡ଼ର ଜୁଆଳିକୁ ଯଥାକ୍ରମେ ଇଷ ବା ଦଣ୍ଡା ସଙ୍ଗେ
जोत ବାନ୍ଧିବା ଦଉଡ଼ି—1. Rope for tying the yoke to the shaft of a plough or cart.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଥି	ଉଥ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

୨ । ଧାନ କଟାଲେଉ ଅଣ୍ଟା ବାନ୍ଧ ବିଲରୁ ବୋହି ଆଣିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଦଉଡ଼ି—2. Rope used to tie up and carry the sheaves of corn harvested from the field.

ଜୋତ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜୋତ୍)—୧ । କର୍ଷଣଯୋଗ୍ୟ ଭୂମି—
জোত 1. Arable land; a land fit for tillage.
जोत ୨ । ଜମିଦାରଙ୍କ ଅଧୀନରେ ପ୍ରଜା ଦଖଲ କରୁଥିବା ଜମି; ପ୍ରଜାସ୍ୱତ୍ୱ ବିଶିଷ୍ଟ ଜମି; ରଇତି ଜମି—2. A tenure or holding of a tenant

ଜୋତ ଅବାଦ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଭୂମି ଚାଷ କରିବା—
Jota ābāda karibā 1. To cultivate arable land.
জোত আবাদ করা ୨ । ରଇତି ସ୍ୱତ୍ୱରେ (ପ୍ରଜା) କର୍ଷଣ କରିବା;
जोतना ରଇତରୂପେ ଜମି ଚାଷ କରିବା—2. To cultivate a holding as a tenant.

ଜୋତ ଦଉଡ଼ି—ଦେ. ବି.—ଜୋତ (ଦେଖ)
Jota daurḍi Jota (See)
(ଜୋତଦଉଡ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୋତଦାର—ବୈଦେ. (ଫା. ଜୋତ୍‌ଦାର୍)—
Jotadār ପ୍ରଜାସ୍ୱତ୍ୱଯୁକ୍ତ ଜମିର ଅଧିକାରୀ—
জোতদার A tenure-holder; tenant; raiyat.
जोतदार

ଜୋତର—ଗ୍ରା. ବି—ଜୋତ୍ର (ଦେଖ)
Jotara Jotra (See)

ଜୋତା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ.ବି—୧ । ଜୁତା (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Jotā (etc) 1. Jutā (etc) (See)
জুতা ୨ । ଯୋଚା (ଦେଖ)
जूता 2. Jochā (See)

ଜୋତା(ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଯୋଜନ)—
Jotā(te)ibā ୧ । ଜୋତିବା କ୍ରିୟାର ପ୍ରଯୋଜକ ରୂପ—
জুতান্ 1. Causative form of Jotibā.
जोतवाना ୨ । ଜୋତାରେ ପ୍ରହାର କରିବା—
2. To beat with shoes.

ଜୋତା ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଜୋତାରେ ମାଡ଼ ଦେବାକୁ
Jotā uthā(the)ibā ଉଦ୍ୟତ ହେବା; ଜୋତା ଦ୍ୱାରା ଅପରକୁ
জুতা উঠানো ଆଘାତ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେବା—1. To be
जूती उठाना ready to give a shoe-beating.
୨ । ଅପରର ପିନ୍ଧିବା ଜୋତାକୁ ଉଠାଇବା ରୂପ ନୀଚ ଭୃତ୍ୟକର୍ମ କରିବା—2. To do another's menial works, such as removing his shoes.

ଜୋତା ପଡ଼ିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ହତିଆର୍ ବା କଟୁରି ଅଧର ଧାର)
Jotā pardi-jibā କାଠ, ପଥର ବା ଲୁହାରେ ବାଜି ବନ୍ଦର ବା ଖେଡ଼ଡ଼ା ହୋଇଯିବା-(the blade of a weapon) To become blunted by coming in contact with wood, stone, iron or such other hard things.

ଜୋତା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୋତାରେ ପିଟିବା—
Jotā māribā To give a shoe-beating.
জুতা মারা, জুতান
जुता मारना, जुतियाना

ଜୋତି—ଗ୍ରାମ୍ୟ. ବି (ସଂ. ଜ୍ୟୋତିଃ)—ଜ୍ୟୋତି (ଦେଖ)
Joti Jyoti (See)
জোতি
जोति

ଜୋତିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଯୋଜନ)—ଯୋଚିବା (ଦେଖ)
Jotibā Jochibā (See)
জোতা ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର, ଆଠମଲ୍ଲିକ) କ୍ରି. (ଭୁଲ. ଏହି
जोतना ଅର୍ଥରେ ହି. ଜୋତ୍‌ନା)—ଚାଷ କରିବା—
To cultivate the land; to till the land.

ଜୋତିଷ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟୋତିଷ)—୧ । ଜ୍ୟୋତିଷ (ଦେଖ)
Jotisha 1. Jyotisha (See)
জোতিষ ୨ । (ସଂ. ଜ୍ୟୋତିଷୀ) ଜ୍ୟୋତିଷୀ (ଦେଖ)
जोतिष 2. Jyotishī (See)

ଜୋତିଷ ନାୟ(ହା)କ—ଦେ. ବି—ଜଉତିଷ ନାୟକ (ଦେଖ)
Jotisha nāya(hā)ka Jautisha nāyaka (See)

ଜୋତ୍ର—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜୋତ୍)—
Jotra ୧ । ରୟତି ବୃତ୍ତି—
জোত 1. Tenure; tenant's holding.
जोत ୨ । ଭୂସମ୍ପତ୍ତି—2. Landed property.
୩ । ସମ୍ପତ୍ତି—3. Property.
୪ । ସଙ୍ଗତି; ସ୍ୱଚ୍ଛଳ—4. Well-to-do condition.
୫ । ବ୍ୟବସାୟର ପୁଞ୍ଜି; ପାଣ୍ଠି—5. Capital; stock.
୬ । ଉପାୟ—6. Means.
୭ । ସୁବିଧା; ସୁଯୋଗ—
7. Favourable opportunity.

ଜୋତ୍ରସମ୍ପନ୍ନ—ଦେ. ବିଣ—ସଙ୍ଗତିସମ୍ପନ୍ନ; ସମ୍ପତ୍ତିଶାଳୀ—
Jotra-sampanna Well-to-do; affluent.

ଜୋତ୍ରବିହୀନ—ଦେ.ବିଣ—୧ । ସମ୍ପତ୍ତିହୀନ; ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗରିବ; ସଙ୍ଗତିହୀନ-
Jotra-bihīna 1. Very poor; indigent; having no property or assets.
୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେଣା ପରିଶୋଧ କରିବା ସକାଶେ ସମ୍ପତ୍ତି ଅଣ୍ଟେ ନାହିଁ; ଦେବାଳିଆ—2. Insolvent.

ଜୋବରା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ମଇଳା; ମଳଯୁକ୍ତ; ଅପରିଚ୍ଛନ୍ନ—
Jobarā 1. Dirty.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ସ୍ଥାନାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଶାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଶାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଥ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

(ଜୋବସ୍ତ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅଳଥା ଯୁକ୍ତ—
2. Full of filth or rubbish.
୩ । ଅପରିଷ୍କୃତ—3. Uncleansed.
୪ । ବିବର୍ଣ୍ଣ—4. Pale.
ଦେ. ବି—ମହାନଦୀର କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ କଟକର ଉପକଣ୍ଠସ୍ଥ ଗ୍ରାମ ବା ନଗରାଂଶ—A part on the outskirts of the town of Cuttack on the bank of Mahānadi.
[ଦ୍ର—ଏହିଠାରେ ଇଂରାଜ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ଗୋଟିଏ ପଥର ବନ୍ଧ (Anicut) ଦ୍ୱାରା ମହାନଦୀର ପାଣିକୁ ଅଟକାଇ ରଖି ତହିଁରୁ ଗୁଡ଼ିଏ କେନାଲ୍ ବାହାର କରାଇ କଟକ ଜିଲ୍ଲାର କୃଷିକ୍ଷେତ୍ରରେ ଜଳସେଚନ ଓ ନୌଯାତ୍ରାଦିର ସୁବିଧା କରାଇ ଅଛନ୍ତି ।]

ଜୋଯଖ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—ନରକ (ମୁସଲମାନମାନଙ୍କର)—
Jojakh Hell (of Mahomedans).
জাহানম
जहन्नम

ଜୋର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜୋର୍)—
Jor ୧ । ବଳ; ବେଗ—1. Force; velocity.
জোর ୨ । ଜବରଦସ୍ତି; ବଳପ୍ରୟୋଗ—2. Use of force.
जोर ୩ । ପରାକ୍ରମ; ଶକ୍ତି; କ୍ଷମତା—
3. Strength; power; might.
୪ । ଅଧିକାର—4. Authority.
୫ । ଜିଗର—5. Obstinacy; insistence.
୬ । କଥା ଉପରେ ଦେବା ଗୁରୁତ୍ୱ—6. Emphasis.
୭ । ଉଚ୍ଚାରଣର ଗୁରୁତ୍ୱ—7. Stress.
ବୈଦେ. ବିଣ—୧ । ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱର ଯୁକ୍ତ—1. Loud.
୨ । (ମୂଲ୍ୟରେ) ଅତ୍ୟଧିକ—
2. Excessive; dear (in price).
୩ । କଡ଼ା (ହୁକୁମ)—3. Strict (order).

ଜୋର୍ ଜବରଦସ୍ତି—ବୈଦେ. ବି. ((ସହଚର ଶବ୍ଦ)—
Jor jabar-dasti ଜୋର୍‌ଜୁଲମ୍ (ଦେଖ)
জোর জবরদস্তি Jor-julam (See)

ଜୋର୍‌ଜାରି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଜୋର୍‌ଜୁଲମ୍ (ଦେଖ)
Jor-jāri Jorjulam (See)
জোরজারী
जोरजारी

ଜୋର୍‌ଜୁଲମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା) (ସହଚରଶବ୍ଦ)—
Jor-julam ୧ । ବଳାତ୍କାର; ବଳଜୋର୍; ବଳପ୍ରକାଶ—
জোরজুলুম 1. Show of force; compulsion;coercion.
जोरजुल्म ୨ । ଜିଗର—2. Insistence.
(ଜୋର୍‌ଜୁଲୁମ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ବଳପ୍ରୟୋଗ—
3. Use of force.
୪ । ଉତ୍ପୀଡ଼ନ—4. Oppression; tyranny.

ଜୋର୍‌ଦାର୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା)—୧ । ଶକ୍ତିଶାଳୀ; ପରାକ୍ରମଶାଳୀ—
Jor-dār 1. Powerful; mighty.
জোরদার; জোরাল ୨ । ବଳବାନ୍—2. Strong.
जोरदार; जोरावर

ଜୋର୍‌ଦାରି—ବୈଦେ. ବି—ବଳୁଆ ପଣିଆଁ—
Jordāri The condition of being strong.
জোরদারী
जोरदारी

ଜୋର୍‌ଦାରିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ଫା.ଜୋର୍‌ଦାର୍+ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଇଆ)—
Jordāriā ଜୋର୍‌ଦାର୍ (ଦେଖ)
Jor-dār (See)

ଜୋର୍‌ସୋର୍—ବୈଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ଫା. ଜୋର୍‌ଶୋର୍=ଅତ୍ୟଧିକ ଜୋର୍)—ଅତି କ୍ଷିପ୍ରଭାବରେ—Rapidly.
Jor-sor
জোরসোর
जोरसोरसे

ଜୋର—ଗ୍ରାମ୍ୟ (ଉତ୍ତର) ବି—ଜୋଡ଼; ବିସ୍ତୃତ ଜଳାଶୟ; ନୟନଜୋଡ଼—
Jora A long expanse of water; ditch.
জোল ବି—୧ । ଛୋଟ ପାଣିନାଳ—
दलदल 1. A small water-channel.
୨ । ଛୋଟ ନଦୀ—2. Streamlet.
ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ. (ଫା. ଜୋର୍)—ଜୋର୍ (ଦେଖ)
Jor (See)

ଜୋର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବଳପ୍ରୟୋଗ କରିବା—
Jora kariba 1. To use force.
জোর করা ୨ । ବଳପୂର୍ବକ ବାଧ୍ୟ କରିବା—
जोर करना 2. To compel by use of force.
୩ । ବଳପ୍ରୟୋଗ ଲୋଡ଼ିବା—
3 To require use of force.
୪ । ବିଶେଷ ପ୍ରୟତ୍ନ କରିବା—4. To strive hard.

ଜୋର ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ଅଙ୍ଗ ବା ଦ୍ରବ୍ୟ ଉପରେ)—
Jora deba ଆପଣାର ଭାରକୁ ନ୍ୟସ୍ତ କରିବା—1. To rest
জোরদেওয়া one's weight on (a thing or a limb).
जोर देना (ଯଥା—ଦେଖ, କାହୁଆ ଭୂଇଁରେ ଗଛ କାଟିଲବେଳେ ବାଡ଼ି ଉପରେ ଖୁବ୍ ଜୋର ଦେଇ ଚାଲୁଥିବୁ ।)
୨ । (କହିଲାବେଳେ କୌଣସି କଥା ବା ବିଷୟ ଉପରେ)—ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେବା—2. To put emphasis (on a particular word or subject .
(ଯଥା—କହିଲାବେଳେ ଅମୁକ ବିଷୟ ଉପରେ ଟିକିଏ ଜୋର ଦେଇ ନ କହିଲେ ତାର ଗୁରୁତ୍ୱ କ ବୁଝା ପଡ଼ିବ ନାହିଁ ।)

ଜୋର ପାଇବା—ଦେ. ବି—୧ । ସମଧିକ ବଳଲାଭ କରିବା—
Jora pāibā 1. Gaining of sufficient strength.

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଂ	ଉଅ	ଣ୍ଣ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ	ଇଅ	ଔ	ନ୍ନ

জোর পাওয়া (ଯଥା—୭ ମାସ ଜରରେ ପଡ଼ି ବର୍ତ୍ତମାନ ଚାଲିବାକୁ
जोर पाना ମୋର ଜୋର ପାଉ ନାହିଁ ।)

୨ । କାହାର କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ-ସାଧନୋପଯୋଗୀ ବଳ ବା ଦାବୀ ଥିବାର ଅନୁମାନ ହେବା—2. Having a claim of right in respect of a certain person or matter; considering oneself able to do a thing.

(ଯଥା—ତାକୁ ଏଠାକୁ ଡାକି ଆଣିବାକୁ ମୋର ଜୋର ପାଉଛି; ତାଙ୍କୁ ଏ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଖଣ୍ଡନପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କରିବାକୁ ମୋର ଜୋର ପାଉଛି ।)

ଜୋରବରୁ—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା)—ଜୋରଦାରୁ (ଦେଖ)
Jorābar Jor-dār (See)

ଜୋରବରି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଜୋରଦାରି (ଦେଖ)
Jorābari Jor-dāri (See)

ଜୋରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଶବର ଜାତିର ଗୋଟିଏ
Joriā ଶାଖା—A branch of the Sabara caste.
[ଦ୍ର—ଶବର ଜାତିର ଅପର ଶାଖା 'ଝୁଣ୍ଟିଆ' ।]

ଜୋରିଜାରି—ବୈଦେ ବି. (ଫା)—ଜୋରଜୁଲମ୍ (ଦେଖ)
Jorijāri Jor-julam (See)

ଜୋରିବାନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଜୋରିମାନା (ଦେଖ)
Joribānā Jorimānā (See)

ଜୋରିମାନା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଜୁରମାନା)—ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ—
Jorimānā Fine; penalty.
জরিমানা
जुरमाना

ଜୋରୁ—ଦେ. ବି. (ହି. ଜୋଡ଼ା=ଯୁଗ୍ମରୁ ଉର୍ଦ୍ଦୁ; ମୁସଲମାନୀଭାଷା)—
Joru ଭାର୍ଯ୍ୟା—Wife.
জোরু
जोरू

ଜୋରୁବେଟୀ—ଦେ. ବି. (ଉର୍ଦ୍ଦୁ; ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ସ୍ତ୍ରୀ ଓ କନ୍ୟା—
Joru-beṭi Wife and daughter.

ଜୋରେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବଳୁଆ ହେବା—
Joreibā 1. To become strong.
୨ । କ୍ଷମତାବାନ୍ ହେବା—2. To become powerful.

ଜୋଲା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜୋଲ୍‌ହା, ଜୁଲାହ୍)—ମୁସଲମାନ୍ ତନ୍ତୁବାୟ
Jolā ଜାତି—A Mahomedan weaver.
জোলা [ଦ୍ର—କଟକ ସହରରେ 'ଜୋଲାସାହି' ନାମରେ ଗୋଟିଏ
जोलहा ବସ୍ତି ଅଛି ।]
(ଜୋଲ୍ହା, ଜୋଲ୍ଲା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୋଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ଜଳ)—(କୌଣସି ସ୍ଥାନ) ଜଳାର୍ଦ୍ର
Jolā(le)ibā ହୋଇ ସନ୍ତସନ୍ତିଆ ହେବା; ଜଳଯୁକ୍ତ ହେବା—
জোলান (a place) To be saturated with water; to
(ଜୋଲ୍ଲେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) be impregnated with water.

ଜୋଲାପ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଜୁଲାବ୍; ପର୍ତ୍ତୁ. ଜଲାପା)—
Jolāp (etc)
(ଜୋଲାବ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ଜୁଲାପ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Julāp etc. (See)

ଜୋଲି—ଦେ. ବି.—୧ । ଲଙ୍ଗଳର ଫାଳକିଲା ବା ଠିକିଲା—
Joḷi 1. The wooden pin which sets the ploughblade tight to the beam of the plough.
୨ । ଜୁଉଳି (ଦେଖ)
2. Ju-uḷi (See)

ଜୋଲିକି—ଦେ. ବି.—ଜୁଲୁକି (ଦେଖ)
Joḷiki Juḷuki (See)

ଜୋଷ—ସ. ବି.—(ଜୁଷ୍ ଧାତୁ=ତୃପ୍ତ କରିବା; ତୃପ୍ତ ହେବା + ଭାବ. ଅ)
Josha ୧ । ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦତା; ସୁଖ—1. Happiness; ease; enjoyment.
୨ । ସନ୍ତୋଷ—2. Contentment.
୩ । ସ୍ତୁତି; ପ୍ରଶଂସା—3. Praise.
୪ । ମୌନ—4. Silence.
୫ । ଲଂଘନ; ଉପବାସ—5. Fasting.

ଜୋଷଣ—ସ. ବି. (ଜୁଷ୍ ଧାତୁ=ତୃପ୍ତ ହେବା; ତୃପ୍ତ କରିବା+ଭାବ.
Joshaṇa ଅନ)—ଜୋଷ (ଦେଖ)
Josha (See)

ଜୋଷମ୍—ସ.ଅ. (ଜୁଷ୍ ଧାତୁ+କରଣ ଅମ୍)—ତୁଷ୍ଣୀଭାବରେ;ମୌନଭାବରେ,
Josham ଚୁପ୍ ହୋଇ—1. Silently.
୨। ସୁଖ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦରେ—2. With ease.
୩ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ—3. Completely.

ଜୋଷା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ଜୁଷ୍ ଧାତୁ=ତୃପ୍ତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ.
Joshā ଆ.)—ନାରୀ;ସ୍ତ୍ରୀ—Woman; a female.

ଜୋଷିତ୍—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଜୁଷ୍ ଧାତୁ=ତୃପ୍ତି କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇତ୍)—
Joshita ଜୋଷା (ଦେଖ)
Joshā (See)

ଜୋଷିତା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜୁଷ ଧାତୁ=ତୃପ୍ତି କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇତ୍+ସ୍ତ୍ରୀ;
Joshitā ଆ)—ଜୋଷା (ଦେଖ)
Joshā (See)

ଜୋହଲ—ଦେ. ବି.—ଜୋଳି (ଦେଖ)
Johaḷa Joḷi (See)

ଜୋହାର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି.—ଜୁହାର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Johāra (etc) Juhāra etc (See)

ଜୋହାରିବା—ଦେ. ବି.—ଜୁହାର କରିବା (ଦେଖ)
Johāribā Juhāra karibā (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

ଜୋହୁକୁମ୍—ବୈଦେ. ଅ.—ଆପଣ ଯାହା କହିଲେ ତାହା ମୋର
Jo hukum ଶିରୋଧାର୍ଯ୍ୟ; ଆଜ୍ଞା ହଁ !
জো হুকুম A phrase meaning 'As you please'.
जो हुकम
ବୈଦେ. ବଣ.—ଯେ ଉପରସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମନ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଓ କଥାରେ ହାଁ ଜୀ ହାଁ ଜୀ କରେ, ଅର୍ଥାତ୍ ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟାଯ୍ୟ କଥାକୁ ମଧ୍ୟ ସମର୍ଥନ କରେ—A toad-eater; a fawning sycophant.

ଜୋହ୍ଲା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜୋଲ୍‌ହା, ଜୁଲହା)—ଜୋଲା (ଦେଖ)
Johlā Jolā (See)

ଜୋହ୍ଲା(ହ୍ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଜୋଲାଇବା (ଦେଖ)
Johlā (hle)ibā Jolāibā (See)

ଜୌ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜତୁ)—ଜଉ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Jau (etc) Jau (etc) (See)

ଜୌଜୁତ୍ସୁ—ବୈଦେ. ବି. (ଯାପାନୀ)—ଜ୍ୟୁଜୁତ୍ସୁ (ଦେଖ)
Jaujutsu Jyujutsu (See)

ଜୌତିଷ—ଗ୍ରା. ବି.—(ସଂ. ଜ୍ୟୋତିଷ)—ଜଉତିଷ (ଦେଖ)
Jautisha Jautisha (See)

ଜ୍ଞ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ଜ୍ଞା ଧାତୁ=ଜାଣିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଜ୍ଞାନୀ—
Jña 1. Having extensive knowledge; wise.
(ଜ୍ଞା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ମନୀଷୀ; ପଣ୍ଡିତ—2. Learned.
[ଏହି ଶବ୍ଦର ପ୍ରାୟ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ ନାହିଁ; ଉପସର୍ଗ ବା ଉପପଦ ପରେ ଏହାର ପ୍ରୟୋଗ ହୁଏ; ଯଥା—ବିଜ୍ଞ, ସୁଜ୍ଞ, ମିତଜ୍ଞ, ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ ଇତ୍ୟାଦି ।]
୩ । ଦେଶକାଳଜ୍ଞ—
3. Conversant with the country and time.
୪ । ଅଭିଜ୍ଞ; ଅନୁଭବୀ—4. Experienced.
ସଂ. ବି.—୧ । ଜ୍ଞାନୀ ବ୍ୟକ୍ତି; ପଣ୍ଡିତ—
1. Philosopher; wise man.
୨ । ବ୍ରହ୍ମା—2. Brahmā.
୩ । ଚନ୍ଦ୍ର—3. The moon.
୪ । ମଙ୍ଗଳ ଗ୍ରହ—4. The planet Mars.
୫ । ବୁଧ ଗ୍ରହ—5. The planet Mercury.

ଜ୍ଞପିତ—ସଂ. ବଣ. (ଜ୍ଞା ଧାତୁ=ଜାଣିବା; ଣିଚ (ଇ)=ଜ୍ଞପ୍ ଧାତୁ+
Jñapita କର୍ମ. ତ)—୧ । ବିଜ୍ଞାପିତ; ଜଣାଇ ଦିଆ ଯାଇଥିବା (ବିଷୟ)—1. Notified; intimated
୨ । ପ୍ରକାଶିତ—2. Revealed; published.
୩ । ଶାଣିତ—3. Sharpened; whetted.
୪ । ପ୍ରକଟିତ; ଦୃଷ୍ଟ; ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଆଗତ—4. Discovered; brought into view; seen.
୫ । ଶିକ୍ଷା ଦିଆ ଯାଇଥିବା—
5. Taught; expounded.
୬ । ଯାହାଙ୍କୁ ଜଣାଇ ଦିଆ ଯାଇ ଥାଏ—
6. (a person) who has been informed.

ଜ୍ଞପ୍ତ—ସଂ. ବଣ. (ଜ୍ଞା ଧାତୁ ଣିଚ=ଜଣାଇବା+କର୍ମ. ତ)—
Jñapta ଜ୍ଞପିତ (ଦେଖ)—Jñapita (See)

ଜ୍ଞପ୍ତି—ସଂ. ବି (ଜ୍ଞା ଧାତୁ, ଣିଚ୍+ଭାବ. ତି)—୧ । ଜ୍ଞାନ—
Jñapti 1. Knowledge.
୨ । ବୋଧ; ବୁଦ୍ଧି—
2. Perception; sense; understanding.
୩ । ଜାଣିବା—3. Knowing.
୪ । ବିଜ୍ଞାପନ—4. Notification; notice.

ଜ୍ଞା (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଜାଣିବା—
Jñā 1. To know.
୨ । ବୋଧକରିବା; ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଦ୍ୱାରା ଅନୁଭବ କରିବା—
2. To perceive by the senses.
୩ । ବୁଝିବା—3. To understand; to realise.

ଜ୍ଞାତ—ସଂ. ବଣ (ଜ୍ଞା ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ବିଦିତ—
Jñāta 1. Known; learnt.
୨ । ପରିଚିତ—2. Acquainted with; aware of.
୩ । ଅବଗତ; ଜଣାଇ ଦିଆ ଯାଇଥିବା—
3. Informed.
୪ । କୌଣସି ବିଷୟ ଉତ୍ତମରୂପେ ଜାଣିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
4. Skilled; one who knows a matter well; well versed in any matter.

ଜ୍ଞାତବ—ଦେ. ବି (କଚେରୀଅ)—ଖବର; ସନ୍ଦେଶ—
Jñātaba Information.
ବଣ. (ସଂ.ଜ୍ଞାତ) ୧ । ଜ୍ଞାତ (ବିଷୟ)—1. Known (thing).
୨ । ଅବଗତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—2. Informed (person); knowing.

ଜ୍ଞାତବ୍ୟ—ସଂ. ବଣ (ଜ୍ଞା ଧାତୁ+କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—
Jñātabya ୧ । ଜ୍ଞେୟ; ଜାଣିବାର ଯୋଗ୍ୟ—
1. Knowable; capable of being known; fit to be known.
ଦେ. ବି—ଯାହା ଜାଣିବାର ବିଷୟ ବା ଯୋଗ୍ୟ—
A thing worth knowing.

ଜ୍ଞାତଯୌବନା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜ୍ଞାତ+ଯୌବନ+ଅ)—
Jñāta jaubana ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ରରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ନାୟିକାଭେଦ; ଯେଉଁ ନାୟିକା ଆପଣାର ଯୌବନ ବିଷୟ ଜାଣିଅଛି—
A class of heroines in the Hindu love-plots; a lady who is conscious of having attained youth.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଘ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ଉଅ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଳୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ପ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଢ	ନ୍

[ଦ୍ର—ଏ ନାୟିକା ୨ ଶ୍ରେଣୀର; ନବୋଢ଼ା ଓ ବିଶ୍ରବ୍ଧନବୋଢା—
ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଜ୍ଞାତସାର—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜ୍ଞାତ+ସାର)—ଜ୍ଞାନର ସୀମା—
Jnāta-sāra Range of knowledge; ken.
ସଂ ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ବିବେକୀ; ଜ୍ଞାନୀ—
Learned; considerate.

ଉଡ଼ବଥ ମୃଷା ବୁଝେ ତ ଜ୍ଞାତସାର
ମୃଷା ବୋଇଲା ହେ ବୁଝେ ତ ବଳଆର—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

ଜ୍ଞାତସାରକୁ ଆସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜଣାଯିବା—
Jnāta-sāraku āsibā To come to one's knowledge or notice.
জ্ঞাতসারে আসা
ज्ञानमें आना
(ଜ୍ଞାତସାରରେ ଆସିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜ୍ଞାତସାରରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଜାଣିକରି; ଜାଣିଶୁଣି; ଜ୍ଞାନଗୋଚରରେ
Jnāta-sāra-re Knowingly; wittingly.
জ্ঞাতসারে
जानमें

ଜ୍ଞାତସିଦ୍ଧାନ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଜ୍ଞାତ ହୋଇଅଛି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଯାହାଦ୍ୱାରା—ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଶାସ୍ତ୍ରତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞ—
Jnāta-siddhānta
1. Versed in the scriptures.
୨ । ବୈଜ୍ଞାନିକ; ବିଜ୍ଞାନବେତ୍ତା; ତାତ୍ତ୍ୱିକ—
2 Acquainted with any science.

ଜ୍ଞାତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଜ୍ଞା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ, ୧ମା. ୧ବ)—
Jnātā ୧ । ଜ୍ଞାନବାନ୍; ଯେ କୌଣସି ବିଷୟ ଜାଣିଥାଏ ବା
(ଜ୍ଞାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବୁଝିଥାଏ—1. Knowing or understanding a thing.
୨ । ଜ୍ଞାନୀ—2. Learned; wise; sagacious.

ଜ୍ଞାତାର୍ଥ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଜ୍ଞାତ ହୋଇଅଛି ଅର୍ଥ ଯାହାଦ୍ୱାରା ବା ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଯେ କୌଣସି ବିଷୟର ଅର୍ଥ ବା
Jnātārtha
(ଜ୍ଞାତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ମର୍ମ ବୁଝିଅଛି—1. Knowing or understanding the meaning or purport of a thing.
୨ । ଯାହାର ଅର୍ଥ ଜଣାଯାଇଅଛି—2. Of which the meaning or purport is known.

ଜ୍ଞାତି—ସଂ. ବି. (ଜ୍ଞା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ବା କର୍ମ ତି)—୧ । ଦାୟାଦ;
Jnāti ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ—1. Heir.
୨ । ସ୍ୱଜନ; ସପିଣ୍ଡ; ସଗୋତ୍ର—2. Relative; kinsman; a collateral relation; agnate.

ବାହାରୁଛନ୍ତି ଏବେ ଜ୍ଞାତିଙ୍କି ସହାର ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ଉଦ୍ଯୋଗ ।

ଜ୍ଞାତି କୁଟୁମ୍ବ—ଦେ. ବି.—(ଏକାର୍ଥବୋଧକ ସହଚର ଶବ୍ଦ ଦ୍ୱୟ; ସଂ. ଜ୍ଞାତି
Jnāti kutumba +କୁଟୁମ୍ବ)—୧ । ଭାଇଅ; ସଗୋତ୍ର—
জ্ঞাতি কুটুম্ব 1. Collateral relations.
୨ । ଆପଣା ପରିବାରଭୁକ୍ତ ଓ ବହିର୍ଭୂତ ସ୍ୱଜନବର୍ଗ—
2. Relations and kinsmen; kins of all descriptions; kith and kin.

ଜ୍ଞାତି ଗୋଷ୍ଠୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ଞାତି+ଗୋଷ୍ଠୀ)—
Jnāti goshthi ଜ୍ଞାତି କୁଟୁମ୍ବ (ଦେଖ)
Jnāti kutumba (See)

ଜ୍ଞାତିତା—ସଂ. ବି. (ଜ୍ଞାତି+ଭାବେ. ତା)—୧ । ଜ୍ଞାତିର ଧର୍ମ ବା
Jnātitā ବ୍ୟବହାର; ସ୍ୱଜନତା; ସଗୋତ୍ରତା—
(ଜ୍ଞାତିତ୍ୱ—ଅନ୍ୟରୂପ) Kinship; relationship.
୨ । ଜ୍ଞାତିର ଅନିଷ୍ଟ ଚେଷ୍ଟା; ଜ୍ଞାତି ପ୍ରତି ଅନିଷ୍ଟ ପ୍ରଦର୍ଶନ—
2. Thinking or doing injury to a kinsman.

ଜ୍ଞାତିତ୍ୱ ସାଧିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଭଗାରିଙ୍କ ପରି ଅନିଷ୍ଟ ସାଧନ କରିବା—
Jnātitwa sādhibā To do or hatch mischief as a jealous kinsman.

ଜ୍ଞାତିବନ୍ଧୁ—ସଂ. ବି. (ବିପରୀତାର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟ)—ରକ୍ତସମ୍ପର୍କୀୟ
Jnāti-bandhu ଭାଇଅ ଓ ବିବାହ ସମ୍ପର୍କୀୟ ବାନ୍ଧବ; ସଗୋତ୍ର ଓ ଅସଗୋତ୍ର ଆତ୍ମୀୟ; ସଗୋତ୍ର ଓ ଅସଗୋତ୍ର ସପିଣ୍ଡ ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ—Kinsmen (by birth) and relations (by marriage.)

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ବ୍ୟବସ୍ଥାଶାସ୍ତ୍ର (ସ୍ମୃତି) ଅନୁସାରେ ମୃତବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଯେଉଁମାନେ ପିଣ୍ଡ ଦେଇ ତାହାର ଧନକୁ ସମ୍ପତ୍ତିରେ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ହୋଇପାରିବେ ସେମାନେ ସପିଣ୍ଡ ଓ ୨ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ ଯଥା—
୧ । ସଗୋତ୍ର—ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁମାନେ ଆପଣା ଗୋତ୍ରରେ ଜନ୍ମ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି; ଯଥା—ପୁଅ, ନାତି, ପୁରୁଷ, କଣ୍ଟକଇ ଇତ୍ୟାଦି ଏମାନେ ଜ୍ଞାତି ।
୨ । ଅସଗୋତ୍ର—ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁମାନେ ବିବାହ ସମ୍ପର୍କରେ ଆପଣାର ଆତ୍ମୀୟ, ଯଥା—ଝିଅର ପୁଅ, ଝିଅର ନାତି ଇତ୍ୟାଦି, ଏମାନେ ବନ୍ଧୁ ।]

ଜ୍ଞାତିବିରୋଧ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ଞାତି+ବିରୋଧ, ୭ମୀ ତତ୍)—ଭାଇଅଲି କଳି;
Jnāti-birodha ଜ୍ଞାତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଘଟିବା ବିବାଦ—
Quarrel amongst kinsmen.

ଜ୍ଞାତିଭାଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ଞାତି+ଭ୍ରାତୃ)—୧ । ଜ୍ଞାତି କୁଟୁମ୍ବ—
Jnāti-bhāi 1. Kinsmen.
জ্ঞাতি ভাই ୨ । ବହୁ ପୁରୁଷ ଛଡ଼ା ଭାଇଲେଖା ବ୍ୟକ୍ତି—
2. An agnatic cousin; a cousin many degrees removed; a distant cousin.

ଜ୍ଞାତିଭେଦ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ଞାତି+ଭେଦ; ୭ମୀ ତତ୍)—
Jnāti-bheda ଜ୍ଞାତିବିରୋଧ (ଦେଖ)—
Jnāti birodha (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଜ୍ଞାତିଶତ୍ରୁ—ସଂ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ଜ୍ଞାତି+ଶତ୍ରୁ)—ଯେଉଁ ଲୋକ ଆପଣାର ଜ୍ଞାତି
Jñāti-śatru ଅଥଚ ଶତ୍ରୁ; ଭଗାରି—
Jealous kinsman.

ଜ୍ଞାତେୟ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ଞାତି+ଭାବେ ଏୟ)—ଜ୍ଞାତିତ୍ୱ—
Jñāteya Kinship; relationship.

ଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବି (ଜ୍ଞା. ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଜାଣିବା—
Jñāna 1. Knowing.
୨ । ବୋଧ; ବୁଦ୍ଧି—
2. Knowledge; an idea; understanding.
୩ । ପ୍ରତୀତି; ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଦ୍ୱାରା ଅନୁଭୂତି—3. Perception.
୪ । ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ; ପରମାର୍ଥଜ୍ଞାନ—
4. Wisdom; true knowledge; religious or philosophical or scientific knowledge.
୫ । ଚୈତନ୍ୟ; ସଂଜ୍ଞା; ଚେତା—5. Consciousness.
୬ । ହିତାହିତ ବିଚାର ବୁଦ୍ଧି—6. Perception of what is right and what is wrong.
୭ । ଭଲ ମନ୍ଦ ବାଛିବାର ବୋଧ ଶକ୍ତି; ହୋସ୍; ବୋଧଶକ୍ତି—
7. Discretion.
ଦେ. ବି—୧ । ବାଳିକାର ଯୌବନପ୍ରାପ୍ତି—
1. Physical maturity of a girl.
(ଯଥା—ସେ ବାଳିକାଟି ଜ୍ଞାନ ପାଇଲାଣି ।)
୨ । ବୟଃପ୍ରାପ୍ତ ହେବା ଅବସ୍ଥା; ସାବାଳଗୀ—2. Majority.
୩ । ଖିଆଲ; ସ୍ମରଣ—3. Remembrance.
(ଯଥା—ମୋର ଏ କଥାରେ ଜ୍ଞାନ ନ ଥିଲା ।)
[ଦ୍ର—'ଜ୍ଞାନ'କୁ କବି ଓ ପଣ୍ଡିତମାନେ ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚନ୍ଦ୍ର, ଚକ୍ଷୁର ଅଞ୍ଜନ, ଦୀପ, ଅଗ୍ନି, ସମୁଦ୍ର ଆଦି ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରି ଅଛନ୍ତି । ଏଥିଯୋଗୁଁ ଜ୍ଞାନାଗ୍ନି, ଜ୍ଞାନାର୍ଣ୍ଣବ, ଜ୍ଞାନୋଦୟ, ଜ୍ଞାନୋଷ୍ଣ, ଜ୍ଞାନାଞ୍ଜନ, ଜ୍ଞାନେନ୍ଦୁ ଇତ୍ୟାଦି ପଦ ସ୍ଥଳବିଶେଷରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ଥାଏ ।
'ଜ୍ଞାନ' ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା ସମୟେ 'ଜ୍ଞ'ର ଅନୁନାସିକ ଉଚ୍ଚାରଣ ପ୍ରକଟିତ ନ ହୋଇ ସାଧାରଣତଃ 'ଗ୍ୟାନ' ବୋଲି ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ ।]

ଜ୍ଞାନ କରିବା—ଦେ· କ୍ରି—୧ । ବିଚାର କରିବା—
Jñāna karibā 1. To consider.
জ্ঞান করা ୨ । ଖାତିର କରିବା; ସମ୍ମାନ କରିବା; ଗଉର କରିବା—
2. To regard, to look up with respect.
୩ । ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ କରିବା—3. To care; to have regard for.
୪ । ଚେତିବା; ସାବଧାନ ହେବା—
4. To take care; to eware.
୫ । ସ୍ମରଣ କରିବା—5. To remember.

ଜ୍ଞାନକାଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜ୍ଞାନ+କାଣ୍ଡ=ଅଧ୍ୟାୟ, ପ୍ରକରଣ)—
Jñāna-kāṇḍa ପ୍ରତ୍ୟେକ ବେଦର ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ ବର୍ଣ୍ଣନାତ୍ମକ ଅଂଶ—
(କର୍ମକାଣ୍ଡ—ବିପରୀତ) The philosophical portion of each of the Bedas.

ଜ୍ଞାନକୃତ—ସଂ. ବିଣ. (୩ୟା ତତ୍; ଜ୍ଞାନ+କୃତ)—
Jñāna-kṛuta ଜାଣି ଶୁଣି କରା ଯାଇଥିବା—
(ଜ୍ଞାନକୃତ—ବିପରୀତ) Done or committed wilfully.

ଜ୍ଞାନକୃତ ନରହତ୍ୟା—ସଂ. ବି—ଜାଣି ଶୁଣି ମନୁଷ୍ୟ ମାରିବାର (ହତ୍ୟା
Jñāna-kṛuta narahatyā କରିବାର) ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମାରିବା—
Culpable homicide.
[ଦ୍ର—ଏହି ଅପରାଧର ବର୍ଣ୍ଣନା ଓ ସଜା ଭାରତୀୟ ଦଣ୍ଡବିଧି ଆଇନର ୨୯୯ ଓ ୩୦୦ ଦଫାରେ ଦିଆଯାଇ ଅଛି ।]

ଜ୍ଞାନକୃତ ପାପ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଜ୍ଞାନକୃତ+ପାପ)—
Jñāna-kṛuta pāpa ଯେଉଁ ପାପକୁ ପୂର୍ବରୁ ପାପ ବୋଲି ଜାଣି ଶୁଣି ମନୁଷ୍ୟ ଆଚରଣ କରିଥାଏ—
Sinful acts of commission.

ଜ୍ଞାନଗମ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (୩ୟା ତତ୍; ଜ୍ଞାନ+ଗମ୍ୟ)—
Jñāna-gamya ୧ । ବୋଧଗମ୍ୟ; ଜ୍ଞେୟ—
1. Knowable; capable of being known or understood.
୨ । ଯାହା ବୁଝାଯାଇ ପାରେ—2. Comprehensible.

ଜ୍ଞାନଗୋଚର—ସଂ. ବିଣ. (୩ୟା ତତ୍; ଜ୍ଞାନ+ଗୋଚର)—
Jñāna-gochara ଜ୍ଞାନଗମ୍ୟ (ଦେଖ)
Jñāna-gamya (see)

ଜ୍ଞାନଚକ୍ଷୁଃ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ଞାନ+ଚକ୍ଷୁଃ; ଜ୍ଞାନ ରୂପକ ଚକ୍ଷୁ=ରୂପକ
Jñāna-chakshuḥ କର୍ମଧା)—ବୋଧଶକ୍ତି (ଯାହାକୁ ମନୁଷ୍ୟର ଚକ୍ଷୁ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରାଯାଇ ଥାଏ)—
Mind's eye; inner perception; the eye of intelligence.
ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ବେଦଜ୍ଞାନରୂପ ନେତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
A person who is versed in the Bedas.

ଜ୍ଞାନତଃ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ (ଜ୍ଞାନ+ତସ୍)—ଜାଣି ଶୁଣି—
Jñānataḥ Knowingly; wittingly; wilfully; with eyes wide open.

ଜ୍ଞାନତତ୍ତ୍ୱ—ସଂ. ବି (ଜ୍ଞାନ+ତତ୍ତ୍ୱ, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଜ୍ଞାନ—
Jñāna-tattwa True knowledge; philosophical or higher knowledge

ଜ୍ଞାନଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜ୍ଞାନ+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Jñānada ଯାହା ମନୁଷ୍ୟକୁ ଜ୍ଞାନ ବା ବୋଧଶକ୍ତି ଦିଏ—
(ଜ୍ଞାନଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) Imparting knowledge; communicating ideas.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋୃ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ନ୍ଥ	ଣ୍ଣ
୨	ଈ	ଊ	ଋୁ	ଌୁ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ୍ୟ	ଇଥ	ଂଞ୍ଜ	ନ୍

ଜ୍ଞାନଦର୍ପଣ—ସଂ. ବି (ଜ୍ଞାନ+ଦର୍ପଣ; ରୂପକ କର୍ମଧା)—
Jñāna-darpaṇa ଜ୍ଞାନରୂପ ଆରସୀ—Wisdom (compared to a mirror).

ଜ୍ଞାନଦାସ—ଦେ. ବି (ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି)—ବେତ୍ରାଦି; (ଯାହାର ପ୍ରହାର ଦ୍ୱାରା
Jñāna-dāsa ବାଳକ ବା ଶିଷ୍ୟ ବା ଅପରାଧୀର ଚୈତନ୍ୟ ଉଦୟ
জ্ঞানদাস ହୁଏ); ଚଇତନ ଦାସ—Thrashing cane (ironically).

(ଯଥା—ପିଲାମାନେ ପାଠରେ ମନ ଦେଉ ନାହାନ୍ତି, ଜ୍ଞାନଦାସେ ବାହାରିଲେ ସମସ୍ତେ ପାଠରେ ଲାଗିଯିବେ=ଅର୍ଥାତ୍ ବେତ ବାହାରିଲେ ସମସ୍ତେ ତତ୍ପରେ ପଢ଼ିବସିବେ ।)

ଜ୍ଞାନଦୂଷଣ—ଦେ. ବିଣ—ଦୁଷ୍ଟବୁଦ୍ଧି—
Jñāna-dūshaṇa Wicked.

ଜ୍ଞାନ-ଦୂଷଣ କାମ ଭୂଷଣ ଦେବା କଷଣ ସବୁ—ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଜ୍ଞାନ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ବାଳିକା) ପ୍ରଥମେ ଋତୁମତୀ ହେବା—
Jñāna pāibā 1. (a girl) To have the menses for
জ্ঞান পাওয়া the first time; to attain maturity.

୨ । ଅନୁଭବଦ୍ୱାରା ଅଭିଜ୍ଞତା ଲାଭ କରିବା—
2. To learn a thing by experience.

୩ । (ବାଳକ ବାଳିକା) ବୟଃପ୍ରାପ୍ତ ବା ସାବାଳକ ହେବା—
3. To attain majority.

୪ । (ବାଳକ ବାଳିକା) ହିତାହିତ ବୁଝିବାଭଳି ହେବା; ହୋସ୍ ପାଇବା—4. To attain the age discretion.

୫ । ଶିକ୍ଷାକରିବା; ଜ୍ଞାନଲାଭ କରିବା—
5. To acquire knowledge.

ଜ୍ଞାନପୂର୍ବକ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜ୍ଞାନ+ପୂର୍ବ+କ)—
Jñāna-pūrbaka ଜ୍ଞାନତଃ (ଦେଖ)
Jñānataḥ (See).

ଜ୍ଞାନବନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଜ୍ଞାନବତ୍)—ଜ୍ଞାନବାନ୍ (ଦେଖ)
Jñāna-banta Jñānabān (See).

ଜ୍ଞାନବନ୍ତା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ (ସଂ. ଜ୍ଞାନବତ୍)—ଜ୍ଞାନବାନ୍ (ଦେଖ)
Jñānabantā Jñānabān (See).

ଏହି ସକାଶରୁ କି ଭୂମାରଙ୍କ ପେଟା
ବୋଲୁଛନ୍ତି ସ୍ୱଭେ ଯେ ଅଟ ଜ୍ଞାନବନ୍ତା—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଜ୍ଞାନବାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଜ୍ଞାନ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Jñānabān ୧ । ଜ୍ଞାନୀ—1. Wise.

୨ ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ; ପଣ୍ଡିତ—2. Learned.

୩ । ଚତୁରବୁଦ୍ଧିସମ୍ପନ୍ନ—
(ଜ୍ଞାନବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 3. Intelligent; knowing.

ଜ୍ଞାନବିଛୁ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଅଜ୍ଞାବିଛୁ (ଦେଖ)
Jñāna-bichhu Ājñā-bichhu (See).

ଜ୍ଞାନବିପର୍ଯ୍ୟୟ—ସଂ. ବି (ଜ୍ଞାନ+ବିପର୍ଯ୍ୟୟ=୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବୁଦ୍ଧିଭ୍ରଂଶ—
Jñāna-biparjyaya Subversion of knowledge; overthrow of understanding.

ଜ୍ଞାନବିରୁଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ (ଜ୍ଞାନ=ବୁଦ୍ଧି+ବିରୁଦ୍ଧ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Jñāna-biruddha ନିଜର ବିଶ୍ୱାସ ବା ଜାଣିବା କଥାର ବିପରୀତ—
Opposed to one's knowledge or belief.

ଜ୍ଞାନବୀଜ—ସଂ. ବି (ଜ୍ଞାନ ରୂପକ ବୀଜ, ରୂପକ କର୍ମଧା)—
Jñāna-bija ଜ୍ଞାନରୂପ ମଞ୍ଜି; ଶିଷ୍ୟ ଜ୍ଞାନଲାଭ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଗୁରୁଙ୍କଦ୍ୱାରା ଦିଆଯିବା ପ୍ରଥମ ଶିକ୍ଷା—
The seeds of knowledge; rudiments of knowledge.

ଜ୍ଞାନବୁଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯେ ଜ୍ଞାନ ବା ବିବେକ ଲୁପ୍ତ କରେ—
Jñāna-burḍā 1. Causing one to lose balance of mind.

୨ । ଯେ ବିମୁଗ୍ଧ କରେ—2. Captivating.

ଯେ ଗୋରା ପୁବାଳକ ଜ୍ଞାନବୁଡ଼ା—ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ, କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ଜ୍ଞାନ ବୁଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବିବେକ ବା ଧୈର୍ଯ୍ୟକୁ ଲୋପ
Jñāna-burḍā(rḍe)ibā କରିବା—1. To cause one to lose patience or balance of mind.

୨ । ବିମୁଗ୍ଧ କରିବା—2. To captivate.

ତୋଳା ଜ୍ଞାନ ବୁଡ଼ାଇବ, ଶିଳୀମୁଖ ଚଳିବା ଗୋଲକୁ ଛଡ଼ାଇବ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ଜ୍ଞାନ ବୁଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅଜ୍ଞାନ ହେବା; ଚେତା ବୁଡ଼ିବା—
Jñāna-burḍibā 1. Becoming senseless.
(ଜ୍ଞାନ ବୁଡ଼ିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବୁଦ୍ଧି ହଜି ଯିବା—
2. Losing balance of mind or mental equilibrium.

ଜ୍ଞାନଭ୍ରଂଶ—ସଂ. ବି (ଜ୍ଞାନ+ଭ୍ରଂଶ, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍.)—ଜ୍ଞାନଲୋପ—
Jñāna-bhraṁśa Cessation of balance of mind.

ଦେ. ବିଣ—ଜ୍ଞାନଭ୍ରଷ୍ଟ (ଦେଖ)
Jñāna-bhrashṭa (See)

ବୋଲେ ମୁଁ ନୋହେ ଜ୍ଞାନଭ୍ରଂଶ,
କେମନ୍ତେ ଦେଲୁ ନର ମାଂସ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

ଜ୍ଞାନ ଭ୍ରଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଯାହାର ଜ୍ଞାନଭ୍ରଂଶ ଘଟିଅଛି—
Jñāna-bhrashṭa 1. One who has lost balance of mind.
(ଜ୍ଞାନଭ୍ରଷ୍ଟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

୨ । ପାଗଳ; ବାତୁଳ—2. Mad.

୩ । ହିତାହିତ ବିବେଚନାଶୂନ୍ୟ—
3. Devoid of discrimination.

ଜ୍ଞାନମଞ୍ଜି—ଦେ. ବି (ବ୍ୟଙ୍ଗ; ଯାହା ପେଟରେ ପଡ଼ିଲେ ମନୁଷ୍ୟର ଚେତନା
Jñāna-mañji ଲାଭ ହୁଏ)—ଭାତ, ଚାଉଳ, ଧାନ
জ্ঞানবীচি ଇତ୍ୟାଦି ଖାଦ୍ୟ ଶସ୍ୟ—
Food-grains, such as rice, paddy etc.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନିଆ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଜ୍ଞାନମିଶ୍ରା ଭକ୍ତି—ସଂ. ଦେ. ବି—(ଭକ୍ତି ତଳେ ନୋଟ (ଦେଖ)
Jnāna-miśrā bhakti — See notes under Bhakti.)
ଯେଉଁ ଭକ୍ତି ଲାଭ କରିବା ପାଇଁ ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନର ସାଧନ କରା ଯାଏ—
Devotion to be attained by the pursuit of pure knowledge.

ଜ୍ଞାନଯୋଗ—ସଂ. ବି (ଜ୍ଞାନ+ଯୋଗ; ରୂପକ କର୍ମଧା)—୧ । ଅଧ୍ୟାତ୍ମ-
Jnāna-joga — ଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରିବାର ଶାସ୍ତ୍ରନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରଣାଳୀ ବା ମାର୍ଗ—1. Contemplative devotion; the way to salvation through the attainment of higher knowledge.
୨ । (୭ମୀ ତତ୍) ଜ୍ଞାନ ସଙ୍ଗେ ସମ୍ବନ୍ଧ—
2. Connection with wisdom.

ଜ୍ଞାନରାଜ— ସଂ. ବି (ନାମ)—'ସିଦ୍ଧାନ୍ତସୁନ୍ଦର' ନାମକ ଜ୍ୟୋତିଷ ଗ୍ରନ୍ଥର
Jnāna-rāja — ପ୍ରଣେତା—The name of the author of the Sanscrit astrological book 'Siddhānta Sundara.'
[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ବଂଶ ଦୈବଜ୍ଞ; ଗୋଦାବରୀ ଓ ବିଦର୍ଭନଦୀ ଦ୍ୱୟର ସଙ୍ଗମ ସ୍ଥଳରେ ଏହାଙ୍କର ବାସସ୍ଥାନ ଥିଲା ।]

ଜ୍ଞାନସାଧନ—ସଂ. ବି (ଜ୍ଞାନ+ସାଧନ, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଜ୍ଞାନଲାଭ—
Jnāna-sādhana — 1. Attainment of knowledge.
୨ । ଜ୍ଞାନ-ଲାଭରେ ସହାୟ—
2. A help for the attainment of knowledge.
୩ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ—3. The senses.
ସଂ. ବିଣ—ଯେ ଜ୍ଞାନଲାଭ କରିବାରେ ସହାୟକ—Helpful towards the acquisition of knowledge.

ଜ୍ଞାନ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଜଣାଯିବା—
Jnāna hebā — 1 Seeming; appearing.
ଜ୍ଞାନ ହଓଆ
ग्यान होना
୨ । ଚୈତନ୍ୟ ଉଦୟ ହେବା—
2. Becoming conscious.
୩ । (ବାଳକ ବାଳିକାଙ୍କ) ବୟଃପ୍ରାପ୍ତ ହେବା; ପ୍ରଥମ ଯୌବନରେ ପଦାର୍ପଣ କରିବା—
3. Attainment of the age of discretion or maturity; stepping into adolescence.

ଜ୍ଞାନାଞ୍ଜନ—ସଂ. ବି (ଜ୍ଞାନ+ଅଞ୍ଜନ, ରୂପକ କର୍ମଧା)—ଅଞ୍ଜନ ପରି
Jnānānjana — ଦିବ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳକାରୀ ଜ୍ଞାନ—
The salve of knowledge.
[ଦ୍ର—ଚକ୍ଷୁର ଦୃଷ୍ଟି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଲୋକେ ଚକ୍ଷୁରେ ଅଞ୍ଜନ ଦେଇଥାନ୍ତି । ସେହିପରି ଜ୍ଞାନ ମନୁଷ୍ୟର ମନରୂପ ଚକ୍ଷୁ ବା ଦିବ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରେ ବୋଲି ଜ୍ଞାନକୁ ଅଞ୍ଜନ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରାଯାଏ ।]

ଜ୍ଞାନାଞ୍ଜନଶଳାକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଜ୍ଞାନ+ଅଞ୍ଜନ+ଶଳାକା, ରୂପକ ଓ
Jnānānjana-śalākā — ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଶିଷ୍ୟକୁ ଗୁରୁ ଦେଇଥିବା ଶିକ୍ଷା—A preceptor's spiritual teaching imparted to the pupil; a pencil used by the preceptor for applying the salve of knowledge to the mind's eye of the pupil (allegorical sense).
[ଦ୍ର—ଜ୍ଞାନରୂପ ଅଞ୍ଜନକୁ ଶିଷ୍ୟର ଦିବ୍ୟଚକ୍ଷୁରେ ଦେଇ ଶିଷ୍ୟର ଜ୍ଞାନଚକ୍ଷୁର ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଗୁରୁ ଶିଷ୍ୟକୁ ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି ତାହାକୁ ଶାସ୍ତ୍ରକାରମାନେ ଆଖିରେ କଜ୍ଜ୍ୱଳ ଲଗାଇବା କାଠି ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରି ଲେଖି ଅଛନ୍ତି ଯେ ଅଜ୍ଞାନତିମିରାନ୍ଧ ଶିଷ୍ୟର ଦିବ୍ୟ ଚକ୍ଷୁକୁ ଗୁରୁ ଜ୍ଞାନାଞ୍ଜନ-ଶଳାକାଦ୍ୱାରା ଉନ୍ମୀଳିତ କରନ୍ତି ।]

ଜ୍ଞାନାପନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ (ଜ୍ଞାନ+ଆପନ୍ନ, ୩ୟା ତତ୍)—୧ । ଜ୍ଞାନପ୍ରାପ୍ତ;
Jnānāpanna — ଜ୍ଞାନୀ—1. Learned; wise.
(ଜ୍ଞାନାପନ୍ନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯେ ଜାଣେ—2 Knowing

ଜ୍ଞାନୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜ୍ଞାନିନ୍ ଶବ୍ଦ; ଜ୍ଞାନ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥେ. ଇନ୍; ୧ମା.
Jnānī — ୧ବ.)—୧ । ବିଜ୍ଞ—1. Wise.
(ଜ୍ଞାନିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ପଣ୍ଡିତ; ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ—2 Learned.
୩ । ବିଚକ୍ଷଣ—3. Skilful.
୪ । ବୋଧ ସମ୍ପନ୍ନ; ବୁଦ୍ଧିମାନ୍—4. Intelligent.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ଆତ୍ମତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତି—1. A sage.
୨ । ଦୈବଜ୍ଞ—
2 A fore-teller; a fortune-teller.

ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରିୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜ୍ଞାନ+ଇନ୍ଦ୍ରିୟ)—
Jnānendriya — (ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ରାନୁସାରେ) ବାହ୍ୟବସ୍ତୁକୁ ଜାଣି ପାରିବା
(କର୍ମେନ୍ଦ୍ରିୟ—ବିପରୀତ) ନିମନ୍ତେ ଶରୀରର ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସକଳ; ଶରୀରସ୍ଥ ପଞ୍ଚେନ୍ଦ୍ରିୟ (ଯଥା—ଚକ୍ଷୁ, କର୍ଣ୍ଣ, ନାସିକା ଜିହ୍ୱା ଓ ତ୍ୱକ୍)—The organs or perception or sensation, (numbering 5 according to Hindu philosophy, viz. 1, The Eye or the organ of sight; 2 The Ear or the organ of hearing; 3. The Nose or the organ of smelling; 4. The Tongue or the organ or taste; 5. The Skin or the organ of touch.)

ଜ୍ଞାନୋଦୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜ୍ଞାନ+ଉଦୟ)—
Jnānodaya — ୧ । ମନୁଷ୍ୟ ମନରେ ଜ୍ଞାନ ବା ବୋଧରୂପ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଆବିର୍ଭାବ—1. The rise or dawn of knowledge in the human mind.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍ଁ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନୃ

୨ । ମନୁଷ୍ୟ ଜନ୍ମ ହେବା ପରେ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ନିଜର ଜଗତରେ ଅସ୍ତିତ୍ୱ ବିଷୟର ଉପଲବ୍ଧି—2. One's first consciousness of one's existence in the world as a responsible being.

ଜ୍ଞାନ୍ତି—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଜ୍ଞାତି)—ଜ୍ଞାତି (ଦେଖ)
Jnānti Jnāti See)

ଜ୍ଞାପକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜ୍ଞା ଧାତୁ; ଣିଚ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Jnāpaka ୧ । ସୂଚକ; ଯେ (ପଦାର୍ଥ ବା ମନୁଷ୍ୟ) କୌଣସି ବିଷୟ ଜଣାଇ ଦିଏ—1. Indicating; notifying; informing; making known.
[ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା—ସମୟଜ୍ଞାପକ, ଅନିଷ୍ଟଜ୍ଞାପକ ।]
୨ । ଯେ ଅଜ୍ଞାନକୁ ଜ୍ଞାନ ଦିଏ—
2. Imparting knowledge.
ସଂ. ବି—୧ । ଏତଲା ଦେଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
1 Informant; reporter.
୨ । ଶିକ୍ଷକ—2. Teacher; instructor.

ଜ୍ଞାପନ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ଞା ଧାତୁ; ଣିଚ+ଭାବ. ଅନ)—
Jnāpana ୧ । ଜଣାଇବା; ବିଦିତ କରାଇବା—
1. Act of announcing; notifying; making a thing known.
୨ । ଆବେଦନ—2. Application.
୩ । ଏତଲା ଦେବା—
3. Giving information; reporting.
୪ । ଶିକ୍ଷା ଦେବା—
4. Instructing; teaching.

ଜ୍ଞାପନୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଜ୍ଞା ଧାତୁ; ଣିଚ+କର୍ମ ଅନୀୟ)—
Jnāpaniya ଜଣାଇବାର ଯୋଗ୍ୟ—Worth notifying or announcing; fit to be announced.

ଜ୍ଞାପୟିତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜ୍ଞା ଧାତୁ; ଣିଚ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ. ୧ମା.୧ବ.)—
Jnāpayitā ଯେ ଜଣାଇ ଦିଏ—Informant; one who
(ଜ୍ଞାପୟିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) brings a thing to the notice of another.

ଜ୍ଞାପି (ଧାତୁ)—ସଂ. (ଜ୍ଞା ଧାତୁ+ଣିଚ)—୧ । ଜଣାଇବା—
Jnāpi (root). 1. To cause to know.
୨ । ଏତଲା ଦେବା—
2. To inform; to bring to the notice of.

ଜ୍ଞାପିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଜ୍ଞା ଧାତୁ; ଣିଚ+କର୍ମ ତ)—
Jnāpitá ଜଣାଇ ଦିଆଯାଇଥିବା—
Made known; published; announced.

ଜ୍ଞେୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଜ୍ଞା ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ଜ୍ଞାତବ୍ୟ (ଦେଖ);
Jneya Jnātabya (See)

ଜ୍ୱର (ଧାତୁ)—ସଂ—ସନ୍ତପ୍ତ ହେବା—
Jwar (root) To be heated.

ଜ୍ୱର—ସଂ. ବି (ଜ୍ୱର ଧାତୁ+କରଣ. ଅ)—୧ । ଗାତ୍ରଦାହ, ଗାତ୍ରତାପ-
Jwara ଯୁକ୍ତରୋଗ—1. Fever; burning sensation in the body.
୨ । ମନୋଦୁଃଖ—2. Grief.
୩ । ପୀଡ଼ା—3. Pain; trouble.
ଦେ. ବିଣ—ଅତ୍ୟାଚାରୀ—Oppressive; tyrannous.
ହିରଣ୍ୟ କଶିପୁ ଅସୁର, ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ ମୁଣ୍ଡେ ଥିଲା ଜ୍ୱର ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଜ୍ୱରଘ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. (ଜ୍ୱର+ହନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯାହା ଜ୍ୱରକୁ
Jwara-ghna ଆରୋଗ୍ୟ କରେ; ଜ୍ୱରନାଶକ (ଔଷଧ)—
Febrifuge; dispelling or curing fever; antifebrile.

ଜ୍ୱରନାଶନ—ସଂ. ବିଣ. (ଜ୍ୱର+ନାଶନ)—ଜ୍ୱରଘ୍ନ (ଦେଖ)
Jwara-nāśana Jwaraghna (See)
ଦେ. ବି—ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆରୁ ଆନୀତ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
The Eucalyptus tree.
[ଦ୍ର—ଏଥିର ପତ୍ର ତେଜପତ୍ର ପରି ଓ ଏହା ଲେମ୍ବୁଗୋଟାକୁ ଚାପାରିବା ରସ ପରି ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ । ଏହି ପତ୍ରରୁ ତେଲ ଓ ଅର୍କ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଏ ବୃକ୍ଷ ଯେଉଁ ଅଞ୍ଚଳରେ ଲଗାଯାଏ, ସେଠାରେ ମାଲେରିଆ ଜ୍ୱର କମିଯାଏ । ଏହା ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆରେ ପରୀକ୍ଷା କରାଯାଇ ଅଛି । ଏ ଗଛର ଗଣ୍ଠିରୁ ଏକପ୍ରକାର ଝୁଣା ପରି ଅଠା ବାହାରେ, ସେ ଅଠାକୁ ଶୁଖାଇ ଧୂପ ଓ ବାର୍ଣ୍ଣିସ୍ କରାଯାଏ । ଏ ଗଛରୁ ପ୍ରତିବର୍ଷ ମନକୁ ଛାଲ ଛଡ଼େ ।]

ଜ୍ୱରପ୍ରକୋପ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୱର+ପ୍ରକୋପ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Jwara-prakopa ଜ୍ୱରର ତେଜ ବା ଦାଉ—
The rage or paroxysm of fever.

ଜ୍ୱରବୋଧ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୱର+ବୋଧ)—୧ । ଜ୍ୱର ଅନୁଭବ—
Jwara-bodha 1. Feeling of fever.
୨ । ଜ୍ୱର ଦେଖାଇବା ଅବସ୍ଥା—2. Feverishness.

ଜ୍ୱରଭାବ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୱର+ଭାବ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଜ୍ୱର ଦେଖାଇବା
Jwara-bhāba ଅବସ୍ଥା—Feverishness.

ଜ୍ୱରହନ୍ତା—ସଂ. ବିଣ. (ଜ୍ୱର+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ୧ମା. ୧ବ)—
Jwara-hantā ଜ୍ୱରଘ୍ନ (ଦେଖ)
(ଜ୍ୱରହନ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Jwaraghna (See)

ଜ୍ୱରହନ୍ତ୍ରୀ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୱର+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ+ସ୍ତ୍ରୀ ଈ; ୬ଷ୍ଠୀ
Jwara-hantri ତତ୍)—ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା—
The Indian madder; Rubia Manjistha.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସତର ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଜ୍ୱରାକ୍ରାନ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜ୍ୱର+ଆକ୍ରାନ୍ତ; ୭ମୀ ତତ୍)—
Jwarākrānta ଜ୍ୱରପ୍ରପୀଡ଼ିତ—Attacked with fever; suffering from fever.
(ଜ୍ୱରାକ୍ରାନ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜ୍ୱରାଗ୍ନି—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୱର+ଅଗ୍ନି; ରୂପକ)—ଜ୍ୱରଜନିତ ତାପ—
Jwarāgni Feverish heat.

ଜ୍ୱରାଙ୍କୁଶ—ସଂ. ବିଣ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜ୍ୱର+ଅଙ୍କୁଶ)—ଜ୍ୱରଘ୍ନ (ଦେଖ)
Jwarānkusa Jwaraghna (See)

ଜ୍ୱରାତିସାର—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୱର+ଅତିସାର ମ. ପ. ଲୋ)—
Jwarātisāra ଜ୍ୱରସଙ୍ଗେ ହେବା ପତଳା ଝାଡ଼ା ବା ଗ୍ରହଣୀ—
Dysentery with fever.
[ଦ୍ର—ଜୀର୍ଣ୍ଣଜ୍ୱରରେ ଏହା ଗୋଟିଏ ଉପଦ୍ରବ ।]

ଜ୍ୱରାନ୍ତକ—ସଂ. ବିଣ. (ଜ୍ୱର+ଅନ୍ତକ, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଜ୍ୱରଘ୍ନ (ଦେଖ)
Jwarāntaka Jwaraghna (See)

ଜ୍ୱରାପହା—ସଂ. ବିଣ. (ଜ୍ୱର+ଅପହା=ନାଶକ)—
Jwarāpahā ଜ୍ୱରଘ୍ନ (ଦେଖ)
Jwaraghna (See)

ଜ୍ୱରାରି—ସଂ. ବିଣ. (ଜ୍ୱର+ଅରି; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଜ୍ୱରଘ୍ନ (ଦେଖ)
Jwarāri Jwaraghna (See)

ଜ୍ୱରାଶନି—ସଂ. ବିଣ. (ଜ୍ୱର+ଅଶନି; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଜ୍ୱରଘ୍ନ (ଦେଖ)
Jwarāsani Jwaraghna (See)

ଜ୍ୱରିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜ୍ୱର+ସଞ୍ଜାତାର୍ଥେ ଇତ)—ଜ୍ୱରାକ୍ରାନ୍ତ; ଜ୍ୱରଯୁକ୍ତ—Feverish; attacked with or suffering from fever.
Jwarita
(ଜ୍ୱରିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜ୍ୱରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜ୍ୱର+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥେ ଇନ୍; ୧ମା, ୧ବ)—ଜ୍ୱରାକ୍ରାନ୍ତ—
Jwarī Attacked with or suffering from fever.
(ଜ୍ୱରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜ୍ୱଲ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଦୀପ୍ତ ହେବା—
Jwal (root) To illumine; to blaze up.

ଜ୍ୱଲଜ୍ଜ୍ୱଳ—ସଂ. ବିଣ. (ଜ୍ୱଳତ୍+ଜ୍ୱଳ)—ପ୍ରଦୀପ୍ତ—
Jwalajjwala Blazing.
ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ—ପ୍ରଚଣ୍ଡ ତେଜରେ—Blazingly.

ଜ୍ୱଳତ୍—ସଂ. ବିଣ. [ଜ୍ୱଲ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅତ୍ (ଶତୃ)]—ଜଳୁଥିବା—
Jwalat Blazing; burning.
[ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା—ଜ୍ୱଳଦଗ୍ନି, ଜ୍ୱଳଦଙ୍ଗାର ।]

ଜ୍ୱଳନ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୱଲ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Jwalana ୧ । ଦୀପନ; ନିଆଁ ଲଗାଇବା—1. Burning.
୨ । ଜ୍ୱାଳା—2. Blaze.
୩ । ଜଳିବା—3. Flaming.
୪ । ଦାଉଦାଉ ହେବା—4. Shining; glittering.
୫ । ଦୀପ୍ତି—5. Lustre; glitter.
୬ । ଅଗ୍ନିଶିଖା—6 A flame of fire.
୭ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)=ଅଗ୍ନି—Fire
୮ । (+ଭାବ. ଅନ) ପୋଡ଼ାଜଳା; ଦାହ—8. Burning sensation; inflammation.
୯ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) ଧଳାଚିତା ଗଛ—
9. Leadwort (plant).
ସଂ. ବିଣ. (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) ଜଳୁଥିବା—
Blazing; burning.

ଜ୍ୱଳନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଜ୍ୱଳତ୍)—୧ । ଜଳୁଥିବା; ପ୍ରଦୀପ୍ତ—
Jwalanta 1. Burning; blazing.
ज्वलन्त ୨ । ଜାଜ୍ୱଲ୍ୟମାନ—
জলন্ত হুআ 2. Shining; dazzling; bright; brilliant.

ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଅଙ୍ଗାର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୱଳତ୍+ଅଙ୍ଗାର)—ଜଳୁଥିବା ଅଙ୍ଗାର-
Jwalanta angāra Live coal; burning coal or charcoal.
ज्वलन्त अङ्गार

ଜ୍ୱଳନ୍ତ ନିଦର୍ଶନ—ଦେ. ବି.—୧ । ନିଃସନ୍ଦେହ ପ୍ରମାଣ—
Jwalanta nidarsana 1 Clear evidence.
ज्वलन्त निदर्शन ୨ । ଜାଜ୍ୱଲ୍ୟମାନ ଉଦାହରଣ—2. A bright or brilliant or dazzling example.
[ଦ୍ର—ଏହିପରି ଜ୍ୱଳନ୍ତ ପ୍ରତିଭା, ଜ୍ୱଳନ୍ତ ତେଜ ଆଦି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଜ୍ୱଳନ୍ତ ପ୍ରମାଣ—ଦେ. ବି.—ଜ୍ୱଳନ୍ତ ନିଦର୍ଶନ (ଦେଖ)
Jwalanta pramāna Jwalanta nidarsana (See)
ज्वलन्त प्रमाण

ଜ୍ୱଳନ୍ତା—ଦେ. ବିଣ. (ବି. ଜ୍ୱଳତ୍)—ପ୍ରଦୀପ୍ତ; ଜଳୁଥିବା—
Jwalantā Burning; blazing.
ज्वलन्त ଜ୍ୱଳନ୍ତା ଅଗ୍ନି ଯା ବଦନ, ନୟନ ଗୋଲକ ଗଗନ ।
জলন্তা হুআ ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଜ୍ୱଳିତ—ସଂ. ବିଣ.—(ଜ୍ୱଲ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ଯାହା ଜଳୁଅଛି ବା ଜଳି ଉଠି ଅଛି—1. Burning.
Jwalita
୨ । ଦଗ୍ଧ—2. Burnt.
୩ । ଦୀପ୍ତ; ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—
3. Bright; dazzling; kindled.
୪ । ଆଲୋକିତ—4. Illuminated.
ସଂ. ବି. (+ଭାବ. ତ) ଜ୍ୱଳନ; ଜଳିବା—Burning.

ଜ୍ୱଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜ୍ୱଲ ଧାତୁ)—ଜଳିବା; ଦୀପ୍ତ ହେବା—
Jwalibā To burn; to blaze.
জলা ଜ୍ୱଳ ହୃଦୟ ତାକୁ ନାଶେ ବାଳର ।
জলনা, জলনা ରାଧାନାଥ ମେଘଦୂତ ।

ଜ୍ୱାଳ—ସ. ବି. (ଜ୍ୱଲ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଜ୍ୱାଳା (ଦେଖ)
Jwāla Jwālā (See)

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଡ଼ୁଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ଦ

ଜ୍ୱାଳା—ସଂ. ବି.—(ଜ୍ୱଲ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Jwālā ୧ । ଅଗ୍ନିଶିଖା—1. A flame.
ଶର ଜ୍ୱାଳାଙ୍କରେ ଭୂଷର ସୈନ୍ୟ ଭୂଣ—
ବନକୁ ପୋଡ଼ି ଦେଲେ ଅରଜୁନ ଜାଣ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ
୨ । ପ୍ରଚଣ୍ଡ ବା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଆଲୋକ—
2. Illumination; bright light.
୩ । ଶରୀରର ପ୍ରଦାହ ବା ଜଳାପୋଡ଼ା—
3. Inflammation; burning sensation.
୪ । ଦେହରେ ନିଆଁ ଲାଗିବାଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ କଷ୍ଟ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ; ନିଆଁରେ ପୋଡ଼ି ହେବା ଦ୍ୱାରା ଅନୁଭୂତ କଷ୍ଟ—4. Burning pain.
୫ । ଦୁଃଖ—5. Misery.
୬ । କଷ୍ଟ; କ୍ଲେଶ—6. Trouble; pain; pangs.
୭ । ତୀବ୍ରତା—7. Virulence.
୮ । ଦାଉ; ନିର୍ଯାତନ; ଅତ୍ୟାଚାର—
8. Oppression; torment; torture.
[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର କଷ୍ଟାନୁଭୂତି ପ୍ରକାଶ କରେ; ଯଥା—ପେଟର ଜ୍ୱାଳା; ସଂସାରର ଜ୍ୱାଳା; ପିଲାଙ୍କ ଜ୍ୱାଳା, ମୁରବିଙ୍କ ଜ୍ୱାଳା ।]
୯ । ପୋଡ଼ା ଭାତ; ଦଗ୍ଧାନ୍ନ—9. Burnt rice.
ଦେ. ବି.—(ଯୋଗୀ ବା ବାୟୁସାଧକମାନଙ୍କର ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ)—
ମୁଖ—Mouth.

ଜ୍ୱାଳଣ କାଠ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଜାଳେଣି କାଠ—
Jwālaṇa kāṭha Fuel.
(ଜ୍ୱାଳନ୍ କାଠ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜ୍ୱାଳାତନ—ଦେ. ବିଣ. (ବଂ ରୁ ଅନୁକୃତ)—ଜାଳାତନ (ଦେଖ)
Jwālātana Jālātana (See)

ଜ୍ୱାଳାବକ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୱାଳା+ବକ୍ତ୍ର; ବହୁବ୍ରୀହି; ହଳାହଳ ବିଷପାନ
Jwālābaktra ହେତୁରୁ ଏହାଙ୍କ କଣ୍ଠ ସର୍ବଦା ଜଳୁ ଥିବାରୁ)—
୧ । ଶିବ; ମହାଦେବ—1. An epithet of Śiba.
୨ । ବ୍ରହ୍ମା—2. Brahmā.

ଜ୍ୱାଳାମୁଖୀ—ସଂ. ବି (ଜ୍ୱାଳା+ମୁଖ+ଇନ୍)—୧ । ଚୀନର ଭୂଭାଗର ହିନ୍ଦୁ
Jwālā-mukhī ତୀର୍ଥ ବିଶେଷ (ଯେଉଁଠାରେ ଭଗବତୀଙ୍କ ଜିହ୍ୱା ପତିତ ହୋଇଥିବାର ବିଷୟ ପୁରାଣରେ ଲେଖା ଅଛି)—
1. The name of a famous holy place in Chinese Tartary whither the Hindus go on pilgrimage.
୨ । ଆଗ୍ନେୟଗିରି—2. A volcano; a place where subterranean fire breaks out.
୩ । ପଞ୍ଜାବର ଉତ୍ତରରେ ହିମାଳୟ ପର୍ବତର ନିମ୍ନ ଦେଶରେ ଅବସ୍ଥିତ ଅଗ୍ନି ଉଦ୍ଗୀରଣ କରୁଥିବା ହିନ୍ଦୁ ତୀର୍ଥ ବିଶେଷ—
3. Name of a holy place of Hindu pilgrimage at the foot of the Himalayas.

ଜ୍ୱାଳାଯନ୍ତ୍ରଣା—ସଂ. ବି (ଜ୍ୱାଳା ଓ ଯନ୍ତ୍ରଣା; ଏକାର୍ଥବୋଧକ ସମ୍ବନ୍ଧର)—
Jwālā-jantraṇā ବିଶେଷ ଯନ୍ତ୍ରଣା—Pangs; torture.

ଜ୍ୱାଳିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଜ୍ୱଲ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ଜ୍ୱାଳଧାତୁ+କର୍ମ ତ)—
Jwālita ୧ । ଜଳାଯାଇଥିବା; ଦାହିତ—1. Burnt.
୨ । ଦୀପିତ—2. Kindled; lighted.
୩ । ସନ୍ତାପିତ; କ୍ଲେଶିତ—3 Afflicted; troubled.

ଜ୍ୱାଳିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଜ୍ୱାଳିନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ ଈ)—ଦୁର୍ଗା; ପାର୍ବତୀ—
Jwālinī The Goddess Durgā

ଜ୍ୱାଳୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଜ୍ୱାଳା+ଇନ୍, ୧ମା ୧ବ)—ଜ୍ୱାଳାବକ୍ତ୍ର; ଶିବ—
Jwālī Śiba.

ଜ୍ୟା (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଜୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା—To be worn out;
Jyā (root) to wear away.

ଜ୍ୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଜ୍ୟା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ କ୍ୱିପ୍; ଯାହା କ୍ରମଶଃ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ବା
Jyā କ୍ଷୟ ହୁଏ)—୧ । ଧନୁର ଗୁଣ—1. Bow-string.
୨ । ପୃଥିବୀ—2. The earth.
ବହତ ଜ୍ୟା ଜାମାତା ମୁଁ ତୈଳ୍ୟାର ବୋଲାଇ
ଏଥ କବଳ କରିବ କିରୁ ଅଳ କାହିଁ ? ଉପେ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।
୩ । ମାତା—3. Mother.
୪ । (ଜ୍ୟାମିତି) ବୃତ୍ତର ପ୍ରାନ୍ତଦ୍ୱୟକୁ ଯୋଗ କରିଥିବା ସରଳରେଖା—
4. (geometry) The chord of an arc.
ଦେ ବି—ଜିଆ; ଜିଆଦାଢ଼; ମହୀଲତା—Earth-worm.

ଜ୍ୟାବାଳି—ଦେ. ବି. (ଜ୍ୟାରୂପ ବାଳୀ ବା ସ୍ତ୍ରୀ; ରୂପକ)—
Jyābāli ୧ । ଭୂଦେବୀ—1. The earth personified.
୨ । (ସଂ. ଜାବାଲ) ଜାବାଲି (ଦେଖ)
2 Jābāli (See)
(୧,୨) ବନବାସୀବର ସଖ ଲୋକତ
ବସୁହ ମୂର୍ତ୍ତିକ ଜ୍ୟାବଳୀ ଯୁକ୍ତ । ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଜ୍ୟାମିତି—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟା=ପୃଥିବୀ, ବୃତ୍ତଖଣ୍ଡର ଗୁଣରେଖା+ମା
Jyāmiti ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—କ୍ଷେତ୍ରତତ୍ତ୍ୱ ବା ରେଖାଗଣିତ—
Geometry.
[ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତ ଧାତୁପ୍ରତ୍ୟୟ ଅନୁସାରେ ଜ୍ୟାମିତି ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ କ୍ଷେତ୍ରତତ୍ତ୍ୱ (Geometry) ନ ହୋଇ କ୍ଷେତ୍ରପରିମାଣ (Mensuration) ବା ତ୍ରିକୋଣମିତି (Trigonometry) ହେବ । ଅତଏବ ଏ ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀ ଜିଓମେଟ୍ରୀରୁ (Geometry) ଉତ୍ପନ୍ନ ବୋଲି ଅନୁମିତ ହୁଏ ।]

ଜ୍ୟାୟାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ପ୍ରଶଂସ୍ୟ ବା ବୃଦ୍ଧ+ଅତି ଅର୍ଥରେ. ଈୟସ;
Jyāyān ନିପାତନ; ୧ମା. ୧ବ)—
(ଜ୍ୟାୟସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବଡ଼; ବୟସରେ ବଡ଼—
(କନୀୟାନ—ବିପରୀତ) 1. Elder; older.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; ଅଗ୍ନି ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । ବର୍ଷୀୟାନ୍; ଅତି ବୃଦ୍ଧ; ପୁରାତନ—
2. Very old or aged; ancient

୩ । ପ୍ରଶଂସାର୍ହ; ପ୍ରଶଂସନୀୟ—
3. Commendable; praiseworthy.

୪ । ସର୍ବପ୍ରଥମ—4. First.

୫ । ଅଗ୍ରଜ—5. Eldest.

୬ । ପୋଢ଼ୁଅ; ପ୍ରଥମ ଜାତ—6. First-born.

୭ । ଯେ ବୟସରେ ବଡ଼—7. Elderly.

୮ । ସର୍ବୋତ୍ତମ—8. Best.

୯ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟତର—9. Higher; superior.

୧୦ । ଗୁରୁତର—10. Greater.

ଜ୍ୟାରୋପ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟା+ଆରୋପ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଧନୁରେ ଗୁଣ ଚଢ଼ାଇବା—Stringing of a bow.
Jyāropa

ଜ୍ୟାରୋପଣ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟା+ଆରୋପଣ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଧନୁରେ ଗୁଣ ଚଢ଼ାଇବା—Stringing of a bow,
Jyāropaṇa

ଜ୍ୟୁଜୁତ୍ସୁ—ବୈଦେ. (ଯାପାନୀ) ବି. (ମୂଳ. ସଂ. ଯୁଯୁତ୍ସୁ=ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ)—ଯାପାନ ଦେଶ ପ୍ରଚଳିତ ଆକ୍ରମଣାର୍ଥ ଓ ଆତ୍ମରକ୍ଷାର୍ଥ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ଅଙ୍ଗଚାଳନ—
Jyujutsu
Japaneese gymnastics used for attack and defence.

ଜ୍ୟେଷ୍ଠ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ପ୍ରଶସ୍ୟ ବା ବୃଦ୍ଧ+ଅତି ଅର୍ଥରେ ଇଷ୍ଠ; ନିପାତନ)—ବୃଦ୍ଧତମ; ଅତି ବୃଦ୍ଧ—Oldest.
Jyeshtha
(ଜ୍ୟେଷ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(କନିଷ୍ଠ—ବିପରୀତ)

ଜ୍ୟେଷ୍ଠତାତ—ସଂ ବି. ପୁଂ. (ଜ୍ୟେଷ୍ଠ+ତାତ; କର୍ମଧା)—ବଡ଼ବାପା; ଦେଠା; ଦେଢ଼ୁଆ—Father's elder brother; elder paternal uncle.
Jyeshṭha-tāta

ଜ୍ୟେଷ୍ଠବର୍ଣ୍ଣ—ସଂ ବି. (ଜ୍ୟେଷ୍ଠ+ବର୍ଣ୍ଣ; କର୍ମଧା)—ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଚତୁର୍ବର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟରେ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ଜାତି; ବ୍ରାହ୍ମଣଜାତି—The Brāhmaṇa caste amongst the Hindus.
Jyeshṭha-barṇṇa

ଜ୍ୟେଷ୍ଠଶ୍ୱଶ୍ରୂ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜ୍ୟେଷ୍ଠା+ଶ୍ୱଶ୍ରୂ; କର୍ମଧା)—ଦେଢ଼ଶାଶୁ; ପତ୍ନୀର ବଡ଼ ଭଉଣୀ—Wife's elder sister.
Jyeshṭā-śwaśrū

ଜ୍ୟେଷ୍ଠା—ସଂ ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜ୍ୟେଷ୍ଠ+ଆ)—
Jyeshṭhā
୧ । ହିନ୍ଦୁ ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ୨୭ ଗୋଟି ନକ୍ଷତ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ଅଷ୍ଟାଦଶ ନକ୍ଷତ୍ର (ନକ୍ଷତ୍ର ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ)—
1. Scorpion's body or back; the name of the 18th star of Hindu astronomy; the 18th lunar mansion (Hindu astronomy).

୨ । ଗୃହଗୋଧିକା; ଝିଟିପିଟି—
2. The common house-lizard.

୩ । ହାତର ମଝି ଆଙ୍ଗୁଠି—
3. The middle fingurr of the hand.

୪ । ଗଙ୍ଗାନଦୀ—4. The river Gaṅgā.

୫ । ଅଲକ୍ଷ୍ମୀ; ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ବଡ଼ ଭଉଣୀ—5 The Goddess of misfortune; the elder sister of Laksmī.

୬ । ପ୍ରଥମବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀ (ମନୁ. ୯।୧୨୨)—
6. The eldest wife (M. W).

୭ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସ୍ୱାମୀ ବେଶି ଦେଖି ପାରନ୍ତି; ସୁଭଗା ସ୍ତ୍ରୀ—7. A preferred wife (M W); the most favourite wife.

୮ । ବାର୍ହସ୍ପତ୍ୟ ଦ୍ୱାଦଶ ବର୍ଷମାନଙ୍କର ଅଷ୍ଟମ ବର୍ଷ—
8. The 18th year in the Jupiter's cycle of years (M. W).

୯ । ତନ୍ତ୍ରୀବିଶେଷ; ତାରଯୁକ୍ତ ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
9. A kind of stringed musical instrument (M. W).

ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଜ୍ୟେଷ୍ଠର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Jyeshṭha.

জ্যেষ্ঠাংশ
जेयष्ठांश
ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟେଷ୍ଠାଂଶ)—୧ ଜ୍ୟେଷ୍ଠାଂଶ; ହିନ୍ଦୁ ସ୍ମୃତି ଅନୁସାରେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୁତ୍ର ଅନ୍ୟ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ପାଇବା ଅଧିକା ଭାଗ—
1. A largest share in the paternal property which devolves on the eldest brother during partition; the property in excess claimed by the eldest brother according to the Hindu law out of the paternal property during partition.

୨ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୁତ୍ର ସମସ୍ତ ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତିରେ ଅଧିକାରୀ ହେବା ପ୍ରଥା, ଯଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ପୁଅମାନେ କେବଳ ଖୋରାକ-ପୋଷାକ ପାଆନ୍ତି—2. Primogeniture.

ଜ୍ୟେଷ୍ଠାଂଶ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟେଷ୍ଠ+ଅଂଶ; କର୍ମଧା; କିମ୍ବା ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ବଡ଼ ଭାଇ ସାନଭାଇମାନଙ୍କଠାରୁ ପାଇବା ଅଧିକା ଅଂଶ—
Jyeshṭhāṁśa
The extra share of the paternal property which devolves on the eldest brother in excess of the regular shares of other brothers in partition (Hindu law).

ଜ୍ୟେଷ୍ଠାମ୍ବୁ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟେଷ୍ଠ+ଅମ୍ବୁ)—ଚାଉଳଧୁଆ ପାଣି—Water obtained after washing rice. (before cooking).
Jyeshṭhāmbu

ଜ୍ୟେଷ୍ଠାଶ୍ରମ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟେଷ୍ଠ+ଆଶ୍ରମ; କର୍ମଧା)—ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମ—The status of a householder.
Jyeshṭhāśrama

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ଥ	ଢ଼ୃ	ଝ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	୯

ଜ୍ୟେଷ୍ଠାଶ୍ରମୀ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟେଷ୍ଠ+ଆଶ୍ରମ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ଗୃହସ୍ଥ;
Jyeshthāsramī ଗୃହୀ—A house-holder.
[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆଶ୍ରମସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମୀ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ପୋଷିବାରୁ ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମ ଅନ୍ୟ ସବୁ ଆଶ୍ରମ ଅପେକ୍ଷା ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବା ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ବୋଲି ଶାସ୍ତ୍ର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିଅଛି ।]

ଜ୍ୟେଷ୍ଠିମଧୁ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ଯଷ୍ଟିମଧୁ) ଜାଠିମଧୁ (ଦେଖ)
Jyeshṭhi-madhu Jāṭhimadhu (See)

ଜ୍ୟେଷ୍ଠୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜ୍ୟେଷ୍ଠ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଝିଟିପିଟି; ଗୃହଗୋଧିକା—
Jyeshṭhī The common house-lizard.

ଜ୍ୟୈଷ୍ଠ—ସଂ.ବି. (ଜ୍ୟେଷ୍ଠା + ତଦ୍‌ଯୁକ୍ତ ମାସାର୍ଥେ.ଅ) —ଜ୍ୟେଷ୍ଠାନକ୍ଷତ୍ର-
Jyaishṭha ଯୁକ୍ତ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାବିଶିଷ୍ଟ ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ମାସ; ବୈଶାଖର ପରବର୍ତ୍ତୀ ମାସ—The lunar month folowing the month of Baisākha (May-June).

ଜ୍ୟୈଷ୍ଠୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜ୍ୟେଷ୍ଠା+ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ.)—
Jyaishṭhī ଜ୍ୟେଷ୍ଠାନକ୍ଷତ୍ରଯୁକ୍ତ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା; ଜ୍ୟୈଷ୍ଠପୂର୍ଣ୍ଣିମା; ଦେବସ୍ନାନ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା—The full-moon day of the month Jyaishṭha.

ଜ୍ୟୈଷ୍ଠ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟେଷ୍ଠ+ଭାବେ. ଯ)—ଜ୍ୟେଷ୍ଠତ୍ୱ; ଶ୍ରେଷ୍ଠତ୍ୱ—
Jyaishṭhya State of being eldest or best.

ଜ୍ୟୋତି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟୋତିସ୍)—୧ । ଜ୍ୟୋତିଃ (ଦେଖ)
Jyoti 1. Jyotiḥ (See)
୨ । (ଯୋଗସାଧକଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ପରିଭାଷା)—
ଚକ୍ଷୁ—2. Eye.
[ଦ୍ର—ଊର୍ମି, ଧୂର୍ମି, ଜ୍ୱାଳା (ଦେଖ) ।]

ଜ୍ୟୋତିଃ—ସଂ.ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜ୍ୟୋତିସ୍ ଶବ୍ଦ) (ଦ୍ୟୁତ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା
Jyotiḥ +କର୍ତ୍ତୃ. ଇସ୍; ନିପାତନ)—
୧ । ଆଲୋକ—1. Light,
୨ । ତେଜଃ—2. Lustre; glare.
୩ । ଗ୍ରହନକ୍ଷତ୍ରାଦି—
3. Luminous bodies; luminaries
୪ । ନକ୍ଷତ୍ର—4. Star.
୫ । ଆଖିର ପିତୁଳା —
5. The pupil of the eye.
୬ । ଚୈତନ୍ୟ—6. Consciousness.
୭ । ଆତ୍ମା—7. Soul.
୮ । ଜ୍ୟୋତିଃଶାସ୍ତ୍ର—8. Astronomy; astrology.
୯ । ଅଗ୍ନି – 9. Fire.
୧୦ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—10. The sun.
୧୧ । ପୁତ୍ର—11. Son
୧୨ । ଶିଖା—12. Flame.
୧୩ । ଦୀପ୍ତି; ଜ୍ୱାଳା—
13 Splendour; brilliance.
୧୪ । ମେଥି—14. Fenugreek;Trigonella Foenum Graekum.

ଜ୍ୟୋତିଃଶାସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଃ + ଶାସ୍ତ୍ର)— ୧ । ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ର;
Jyctiḥ-ṡāstra ଗ୍ରହ ନକ୍ଷତ୍ରାଦିବିଷୟକ ବିଜ୍ଞାନ—
1. The science of stars and planets.
୨ । ଗଣିତ ଜ୍ୟୋତିଷ; ଯେଉଁ ଶାସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଗ୍ରହନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କର ସ୍ଥିତି,ଗତି, ସଞ୍ଚାର,ଗ୍ରହଣ,କକ୍ଷ ଇତ୍ୟାଦି ନିର୍ଣ୍ଣୀତ ହୁଏ—
2 Astronomy.
୩ । ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ; ଯଦ୍ଦ୍ୱାରା ଗ୍ରହନକ୍ଷତ୍ରଙ୍କ ଗତିବିଧି ଆଦି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ଜୀବନ ଉପରେ ପକାଇବା ପ୍ରଭାବ ଜଣା ଯାଏ—3. Astrology.
[ଦ୍ର—ଜ୍ୟୋତିଃଶାସ୍ତ୍ରର ୩ ଗୋଟି ଶାଖା ଅଛି, ଯଥା—
୧ । ଗଣିତ ବା ତନ୍ତ୍ର—(ଏଥିରେ ଗ୍ରହନକ୍ଷତ୍ରଙ୍କ ଗତି, ସ୍ଥିତି ଆଲୋଚିତ ହୋଇଥାଏ ।
୨ । ହୋରା ବା ଅଙ୍ଗବିନିଶ୍ଚୟ—(ଏଥିରେ ଜନ୍ମ, ଯାତ୍ରା ଓ ବିବାହାଦି ବିବେଚିତ ହୁଏ ।)
୩ । ସଂହିତା ।]

ଜ୍ୟୋତିପୁର—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟପୁର)—ପରଂବ୍ରହ୍ମର ବାସସ୍ଥାନ—
Jyoti-pura The imaginary abode of the Brahma..
ଏତେ ପୃଥିବୀ ତଳେ ହିତ, ଜ୍ୟୋତିପୁରକୁ ଲିଭା ମାତ୍ର—
ପ୍ରାଚୀ, ନିର୍ଗୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଜ୍ୟୋତିମଣ୍ଡଳ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜ୍ୟୋତିର୍ମଣ୍ଡଳ)—ଜ୍ୟୋତିର୍ମଣ୍ଡଳ; ବ୍ରହ୍ମର
Jyoti-maṇḍaḷa କଳ୍ପିତ ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ପୁର—
The imaginary abode of the Brahma.
ସେ ଜ୍ୟୋତିମଣ୍ଡଳ ବାରତା, କହିଲେ ନ ସରେ ବେବସ୍ଥା—
ପ୍ରାଚୀ, ନିର୍ଗୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଜ୍ୟୋତିମୟ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ)—ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ (ଦେଖ)
Jyoti-maya Jyotirmaya (See).
ବ୍ରହ୍ମା ନିକଟେ ହୋଇ ଭିଆ, ଦିଶି ଜ୍ୟୋତିମୟ ପ୍ରଭା—
ପ୍ରାଚୀ, ନିର୍ଗୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବି.—ଜ୍ୟୋତିଃଶାସ୍ତ୍ର (ଦେଖ)
Jyotirbijñana Jyotiḥ-ṡāstra (See)

ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜ୍ୟୋତିଃ+ବିଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍.
Jyotirbid ୧ମା. ୧ବ.)—ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ; ଦୈବଜ୍ଞ—
Astronomer; astrologer.

ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ୍ୟା—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଃ + ବିଦ୍ୟା)—ଜ୍ୟୋତିଃଶାସ୍ତ୍ର (ଦେଖ)
Jyotirbidyā Jyotiḥ-ṡāstra (See)

ଜ୍ୟୋତିର୍ବେତ୍ତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜ୍ୟୋତିଃ + ବିଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତୃନ୍.
Jyotirbettā ୧ମା. ୧ବ.)—ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ୍ (ଦେଖ)
Jyotirbid (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଁଖ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଜ୍ୟୋତିରିଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଃ + ଇନଗ୍ ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଖଦ୍ୟୋତ; ଜୁଳୁଜୁଳିଆ ପୋକ—
Jyotiriṅga — Glow-worm; fire-fly.

ଜ୍ୟୋତିରିଙ୍ଗଣ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଃ + ଇନଗ୍ ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—ଖଦ୍ୟୋତ; ଜୁଳୁଜୁଳିଆ ପୋକ—
Jyotiriṅgaṇa — Fire-fly; glow-worm.

ଜ୍ୟୋତିର୍ମ୍ମଣ୍ଡଳ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଃ + ମଣ୍ଡଳ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Jyotirmmaṇḍaḷa ୧ । ଗ୍ରହ ନକ୍ଷତ୍ରାଦିଙ୍କ ସଞ୍ଚାରସ୍ଥଳ; ଆକାଶମଣ୍ଡଳ—1. The stellar regions; the celestial sphere.
(ଜ୍ୟୋତିର୍ମଣ୍ଡଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ଯାବତୀୟ ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ପଦାର୍ଥର ସମଷ୍ଟି—
2. The aggregate of all luminous things.

ଜ୍ୟୋତିର୍ମ୍ମୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜ୍ୟୋତିଃ + ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟାର୍ଥ ମୟ)—
Jyotirmmaya ୧ । ଦୀପ୍ତିଶାଳୀ—
(ଜ୍ୟୋତିର୍ମ୍ମୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Lustrous; very bright.
(ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଜ୍ୟୋତିଃପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Full of light.

ଜ୍ୟୋତିର୍ଲିଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ଶିବଲିଙ୍ଗ ବିଶେଷ—
Jyotirliṅga — Name of a Siba-linga.
[ଦ୍ର—ଶିବପୁରାଣମତେ ରାମେଶ୍ୱର, କେଦାରନାଥ ପ୍ରଭୃତି ଦ୍ୱାଦଶ ଜ୍ୟୋତିର୍ଲିଙ୍ଗ ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ଏ ସ୍ଥାନମାନ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ତୀର୍ଥସ୍ଥାନ । ମଦନମୋହନ ତୀର୍ଥଦର୍ଶନ ୧ମ ଭାଗ ।]

ଜ୍ୟୋତିଶ୍ଚକ୍ର—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଃ + ଚକ୍ର; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Jyotiśchakra ୧ । ଚନ୍ଦ୍ରସୂର୍ଯ୍ୟାଦି ସହ ନକ୍ଷତ୍ରସମୂହ—
1. The heavenly bodies.
୨ । ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ରାଶି ଚକ୍ର—2. (Astrology) The zodiac; the circle bearing the 12 zodiacal signs; the sidereal heavens.

ଜ୍ୟୋତିଷ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଃ + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—
Jyotisha ଜ୍ୟୋତିଃଶାସ୍ତ୍ର (ଦେଖ)
Jyotiḥśāstra (See)
ଦେ. ବି.—ଜ୍ୟୋତିଷ ନାୟକ (ଦେଖ)
Jyotisha-nāyaka (See)

ଜ୍ୟୋତିଷଚକ୍ର—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଷ + ଚକ୍ର, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Jyotisha-chakra ରବିମାର୍ଗ ଯେଉଁ ତାରାରାଶି ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଯାଇ ଅଛି, ରାଶିଚକ୍ର—The zodiac.

ଜ୍ୟୋତିଷ ନାୟକ—ଦେ. ବି. — ଜ୍ୟୋତିଃଶାସ୍ତ୍ରବ୍ୟବସାୟୀ ଓଡ଼ିଆ
Jyotisha nāyaka ନାୟକ ଜାତି—A caste of astrologers in Orissa.

ଜ୍ୟୋତିଷ ବେଧଶାଳା—ସଂ. ବି.—(ଜ୍ୟୋତିଷ + ବେଧ + ଶାଳା)—
Jyotisha bedhaśāḷā ଜ୍ୟୋତିଷଜ୍ଞାନ ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନ ମନ୍ଦିର; ମାନମନ୍ଦିର—Observatory.

ଜ୍ୟୋତିଷିକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜ୍ୟୋତିଷ୍ + ଜ୍ଞାତାର୍ଥେ, ଇକ)—
Jyotishika ୧ । ଜ୍ୟୋତିର୍ବେତ୍ତା—Versed in the science of stars and planets.
୨ । ଜ୍ୟୋତିଷ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
2. Relating to astronomy or astrology.

ଜ୍ୟୋତିଷୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜ୍ୟୋତିଷ + ଜ୍ଞାତାର୍ଥେ ଇନ୍ ; ୧ମା.୧ବ.)-
Jyotishī ଜ୍ୟୋତିର୍ବେତ୍ତା—Versed in the science of stars and planets; astronomer; astrologer.
[ଦ୍ର—ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଦେଶରେ ଗୋଟିଏ ବିଶିଷ୍ଟ ଜାତି (ଜ୍ୟୋତିଷ ନାୟକ) ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ବିଦ୍ୟାକୁ ବଂଶପରମ୍ପରାକ୍ରମେ ଆଲୋଚନା କରନ୍ତି ।]

ଜ୍ୟୋତିଷ୍କର—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଃ + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Jyotishkara ୧ । ଗ୍ରହନକ୍ଷତ୍ରାଦି ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ପଦାର୍ଥ—
A planet; a star; a luminary.
୨ । ଚିତ୍ରକ ବୃକ୍ଷ (ଦେଖ)
3. Chitraka (See)
୩ । ଗଣିକାରିକା ବୃକ୍ଷ (ଦେଖ)
3. Gaṇikārikā (See)
୪ । ମେଥିକା ବୀଜ—
4. The seed of fenugreek.
୫ । ମେରୁ ଶୃଙ୍ଗ ବିଶେଷ—
5. Name of a peak of the Meru mountain.

ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଟୋମ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜ୍ୟୋତିଃ + ସ୍ତୋମ = ସ୍ତୁତି; ଯେଉଁ ଯାଗରେ ଗ୍ରହନକ୍ଷତ୍ରାଦିଙ୍କ ସ୍ତବ କରାଯାଏ)—
Jyotishṭoma ଯଜ୍ଞ ବିଶେଷ—Name of a vedic sacrifice.
[ଦ୍ର—ଏଥିର ୧୬ ଜଣ ଋତ୍ୱିକ ଆବଶ୍ୟକ ଓ ୧୧୨୪ ଗାଈ ଦକ୍ଷିଣା ଦିଆଯାଏ ।]

ଜ୍ୟୋତିଷ୍ପଥ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜ୍ୟୋତିଃ + ପଥ)—ଆକାଶ—
Jyotishpatha The sky; the stellar heavens.

ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମନ୍ତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତ୍)—
Jyotishmanta ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମାନ୍ (ଦେଖ)
Jyotishmān (See)

ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତ୍ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Jyotishmatī ୧ । ରାତିରେ ଆଲୋକ ବିକୀରଣକାରୀ ବନ୍ୟ ଲତା ବିଶେଷ; ଫୁଟ୍‌ଫୁଟିକା ଗୁଳ୍ମ—
ଲତାଫଟକୀ
मालकाङ्गनी, काङ्गनी
ମ. କାଙ୍ଗୋଣୀ, ତୋଗେ,
ତେ. କାଙ୍ଗୋଣୀ, ଉଭୁଲୁ
ଗୁ. ମାଲକାଙ୍ଗଣ
A luminous wild plant; Cardiospermum Helicacabum. Ballon vine; winter cherry (Kirtikar) Staff tree.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସୃ	ଊଅ	ଧ୍ଵ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତୃ

ଘା କାଲ
ସଂ. ନାମ—କଟେଖି, ଜ୍ୟୋତିଷ୍କା କଙ୍ଗୁନୀ, ପାରାବତ ପଦୀ, ପଣ୍ୟା, ଲତା, କୁନ୍ଦମୀ
[ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା କଟୁ, ତିକ୍ତ ରସ, ବାୟୁ ଓ କଫନାଶକ, ରୁକ୍ଷ, ବମନକାରକ, ଦାହପ୍ରଦ, ଅଗ୍ନିବର୍ଦ୍ଧକ ଓ ମେଧାପ୍ରଦ ।]

୨ । ରାତ୍ରି—2. Night.

୩ । ଚିତ୍ରବୃତ୍ତି ବିଶେଷ—
3. Name of a pictorial composition.

ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମାନ୍‌ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of jyotishmān.

ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତ୍ ଶବ୍ଦ; ଜ୍ୟୋତିଷ୍ + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ମତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Jyotishmān
(ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ; ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଶିଷ୍ଟ—
1. Bright; luminous; shining.

୨ । ରାତ୍ରିରେ ଆଲୋକ ବିକୀରଣକାରୀ—
2. Phosphorescent; glowing.

ସଂ. ବି—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. The sun.

୨ । କୁଶଦ୍ୱୀପର ଜନୈକ ରାଜା—2. Name of a king of the mythological Kuśa island.

ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜ୍ୟୋତିଷ୍ + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ନ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Jyotsnā ୧ । ଚନ୍ଦ୍ର କିରଣ; ଚନ୍ଦ୍ରିକା; ଚନ୍ଦ୍ରାଲୋକ—
1. Moonbeam.

୨ । କାନ୍ତି; ଔଜ୍ଜ୍ୱଲ୍ୟ—2. Lustre.

୩ । ଶୋଭା—3. Grace.

ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାପକ୍ଷ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା + ପକ୍ଷ)—
Jyotsnā-paksha ଶୁକ୍ଳ ପକ୍ଷ; ଆଲୁଅ ପକ୍ଷ—
The bright fortnight of the month ending with the full moon.

ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାପ୍ରିୟ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା + ପ୍ରିୟ)—
Jyotsnā-priya ଚକୋର ପକ୍ଷୀ—The Himalayan Partridge; Pedrix Rufa.

ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାବୃକ୍ଷ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା + ବୃକ୍ଷ)—
Jyotsnā-bṛuksha ଦୀପରୁଖା; ପିଲସଜ—
A standing lamp; lamp-stand.

ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାମୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା + ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟାର୍ଥେ, ମୟ)—
Jyotsnā-maya ଚନ୍ଦ୍ର କିରଣ ଦ୍ୱାରା ଆଲୋକିତ—
(ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାମୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Moonlit.

ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ରଜନୀ—ଦେ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାଯୁକ୍ତରଜନୀ)—
Jyotsnā rajani ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ରାତି—Moonlit night.

ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ରାତ୍ରି—ଦେ. ବି. (ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାଯୁକ୍ତ ରାତ୍ରି; ମ. ପ. ଲୋ)—
Jyot-snā rātri ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷର ରାତି—Moonlit night.

ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Jyot-snī ୧ । ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାମୟୀ ରାତ୍ରୀ—1. Moonlit night.

୨ । ଜହ୍ନି—2. A cocurbitacious plant and its fruit; Luffa Acutangula.

୩ । ରେଣୁକା ନାମକ ଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ—
3. A sort of perfumed drug.

ଜ୍ୟୌତ୍ସ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. (ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା + ଅ)—୧ । ଦୀପ୍ତ—
Jyaut-sna 1. Illuminated.

୨ । ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାଯୁକ୍ତ—
2. Moonlit; bright with moon-light.

ଜ୍ୟୌତ୍ସ୍ନିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା + ଇକ + ଆ)—ଜହ୍ନରାତି—
Jyaut-snikā Moonlit night.

ଜ୍ୟୌତିଷ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଷ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—
Jyautisha ଜ୍ୟୋତିଃଶାସ୍ତ୍ର (ଦେଖ)
Jyotiḥ-śāstra (See)

ଜ୍ୟୌତିଷିକ—ସଂ. ବିଣ. (ଜ୍ୟୋତିଷ + ତଦ୍‌ଜ୍ଞାନାର୍ଥେ, ଇକ)—
Jyautishika ୧ । ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
1. Pertaining to astronomy or astrology

୨ । ଜ୍ୟୋତିର୍ବେତ୍ତା—
2. Versed in astronomy or astrology.

ସଂ. ବି.—ଜ୍ୟୋତିର୍ବେତ୍ତା ବ୍ୟକ୍ତି—
Astronomer or Astrologer.

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ଝ

ଝ—ନବମ ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣ; ଚ ବର୍ଗର ଚତୁର୍ଥ ବର୍ଣ୍ଣ, ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ ତାଳୁ—
Jha — The 9th consonant represented by the sound Jh (palatal).

ଝ—ସଂ. ବି. (ଝଟ୍ ଧାତୁ=ଏକତ୍ର କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Jha
୧ । ଝଞ୍ଜାବାତ—1. Hurricane; tornado
୨ । ଜଳବର୍ଷଣ—2. Heavy rain; outpour.
୩ । ଧ୍ୱନି—3. A sound.
୪ । ବୃହସ୍ପତି; ସୁରଗୁରୁ—
4. Bṛuhaspati, the preceptor of the Gods.
୫ । ଇନ୍ଦ୍ର—5. Indra.
୬ । ଦୈତ୍ୟରାଜ—6. A king of demons.
ସଂ. ବିଣ—୧ । ନିଦ୍ରିତ—1. Asleep; sleeping.
୨ । ନଷ୍ଟ—2. Spoiled.

ଝଅଁ ଝଅଁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଝାଇଁ ଝାଇଁ (ଦେଖ)
Jha-añ-jha-añ — Jhāiñ-jhāñ (See)

ଝଅକମାରି—ଦେ. ବି—ଝକମାରି (ଦେଖ)
Jha-aka-māri — Jhaka-māri (See)

ଝଅକ ମାରିବା—ଦେ· କ୍ରି—ଝକ ମାରିବା (ଦେଖ)
Jha-aka māribā — Jhaka māribā (See)

ଝଁଝଁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଝାଇଁ ଝାଇଁ (ଦେଖ)
Jhañ-jhañ — Jhāiñ-jhāiñ (See)

ଝକ୍‌ଝକ୍—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚକଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି)—୧ । ଦୀପ୍ତି; କାନ୍ତି; ଝଟକ—
Jhak-jhak — 1. Glitter; glare.
झकझक
୨ । (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଝକମାରି; ସର୍ବଦା କଳହ—
झकझक — 2. Constant loud quarrelling; bickering.
୩ । ଦରଦାମ ବିଷୟରେ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଓଜର ଆପତ୍ତି—
3. Higgling and haggling.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଦୀପ୍ତିଶାଳୀ; ଝଟକୁଥିବା; ଜକଜକ—
1. Sparkling; glittering; shining; glaring.
୨ । କଳହପ୍ରିୟ; ସର୍ବଦା କଳହ କରୁଥିବା—
2. Quarrelsome; wrangling.
୩ । ବାରମ୍ବାର କଥା କହୁଥିବା; ବାଚାଳ—
3. Garrulous; talkative.
୪ । ଯେ ପଣ୍ୟାଦି ଦ୍ରବ୍ୟର ମୂଲ୍ୟ ଆଦିରେ ବହୁତ ଓଜର ଆପତ୍ତି କରେ—4. Higgling and haggling.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଜକଜକ ହୋଇ—
In a glittering manner; brightly.
ଦୋଳେ ଝକଝକ ପୃଷ୍ଠେ ଫଳକ ବର୍ତ୍ତୁଳ—ରାଧାନାଥ. ବେଣୀସଂହାର ।

ଝକ୍‌ଝକିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । କଳହପ୍ରିୟ—
Jhaka-jhakiā — 4. Wrangling; quarrelsome.
ঝগড়াটে
୨ । ଯେ ଦରଦାମରେ ବହୁତ ଓଜର ଆପତ୍ତି କରେ,
झकझकिया — 2. Higgling and haggling.

ଝକଝକୀ, ଝକଝକେଇ } ସ୍ତ୍ରୀ. ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଚକଧାତୁ)—ଝଟକୁଥିବା—
Glittering.

ଝକଝକିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. (ସଂ. ଚକଧାତୁ)—
Jhaka-jhakibā — ଝଟକିବା; ଜକଜକ ଦିଶିବା—
To glitter; to shine.
ଝକଝକେ ଅଶ୍ୱ ପ୍ରଦୋଷ କିରଣେ । ରାଧାନାଥ. ନନ୍ଦିକେଶ୍ୱରୀ ।

ଝକ—ଦେ. ବି—କାନ୍ତି; ଦୀପ୍ତି; ଚମକ; ଝଟକ—
Jhaka — Glitter, glare.
ঝক
ହେବାରୁ ବ୍ୟାପିଲା ଝକ ପ୍ରଭାବରେ ଲୁଟିବା ଭାଳିଲା ମନ ।
झकझकाहट
ଭଞ୍ଜ, କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସୁନ୍ଦରୀ ।

ଝକଦେହା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦେହକାନ୍ତିବିଶିଷ୍ଟ—
Jhaka-dehā — Having a bright body.
ହାଟକ ରୂପ ଜିଣିବାକୁ ଯାହା
ହଟ କରୁଅଛି ସେ ଝକଦେହା । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ।

ଝକମକ—ଦେ. ବି—ଦୀପ୍ତିଶାଳୀ; ଜାଜ୍ୱଲ୍ୟମାନ—
Jhaka-maka — Glittering; glaring; shining.
ঝকমক
କଉସ୍ତୁଭ ସମ କରେ ଝକମକ
झकाझक
ପ୍ରଭ ବଡବକ୍ଷେ ଚନ୍ଦ୍ରମା ପଦକ । ରାଧାନାଥ, ନନ୍ଦିକେଶ୍ୱରୀ ।

ଝକମକି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚକ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି+ମନ୍ ଚ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି)—
Jhakamaki — ୧ । ଅଗ୍ନିସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗ ଉତ୍ପାଦକ ପ୍ରସ୍ତର ଖଣ୍ଡ; ଚକମକି-
চকমকী
(ଯହିଁରେ ଲୁହା ବା ଦାଆ ପଥର ଆଘାତ କଲେ
चकमक
ନିଆଁ ଝଡ଼େ)—
1. Flint-stone; fire-stone.
[ଦ୍ର—ଦିଆସିଲିର ଏ ଦେଶରେ ପ୍ରଚଳନ ନ ଥିବା ସମୟରେ ଲୋକେ ଝକମକି ସାହାଯ୍ୟରେ ଅଗ୍ନିସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗ ଝାଡ଼ି, ତାକୁ ଶୋଲ ଉପରେ ପକାଇ ନିଆଁକୁ ଧରୁଥିଲେ ।]
୨ । ଝକମକି ପଥର ଓ ତହିଁରୁ ନିଆଁ ବାହାର କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଅନ୍ୟ ପଥର ବା ଲୁହା—
2. Flint and steel.
চকমকী বংধুক
୩ । ଚକମକି ବନ୍ଧୁକ; ଯେଉଁ ବନ୍ଧୁକ ମଧ୍ୟସ୍ଥ
चकमाकी बंदुक
ବାରୁଦରେ ନିଆଁ ଲଗାଇବା ପାଇଁ ଖଇଚା ଦରକାର ହୁଏ ନାହିଁ, ଘୋଡ଼ାକୁ ଟିପିଲେ ନିଆଁ ବାହାରି ବାରୁଦରେ ଲାଗେ—
3. Flint-lock; a gun or pistol having a flint fixed on the hammer which, on striking the steel, ignites the priming.

୧	ଘ	ଡ	ର,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍	ଉଅ	ଘ
୨	ଛ	ଭ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚଁ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍

୪ । ଦୀପ୍ତି—4. Glare; glitter; lustre.

ଝକମକଆ—ଦେ. ବଣ—ଜାଜ୍ୱଲ୍ୟମାନ; କାନ୍ତିବିଶିଷ୍ଟ—
Jhakamakiā Shining; glittering; burnished.
ঝকমকে
ঝকাঝক

ଝକମକି ଝାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝକମକି ମାରିବା (ଦେଖ)
Jhakamaki jhāṛibā Jhakamaki māribā (See)

ଝକମକି ନଳୀ—ଦେ. ବ—ଝକମକି (୩) (ଦେଖ)
Jhakamaki naḷī Jhakamaki (3) (See)
(ଝକମକି ବନ୍ଧୁକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝକମକି ପଥର—ଦେ. ବ—ଝକମକି (୧) (ଦେଖ)
Jhakamaki pathara Jhakamaki (1) (See)

ଝକମକି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝକମକି ପଥରରେ ଲୁହା ଆଘାତ କରି
Jhakamaki māribā ଚକ୍‌ମକିରୁ ଅଗ୍ନି ସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗ ନିର୍ଗତ କରାଇବା—
চকমকী ঝাড়া To strike out fire from flint.
চকমক মারনা

ଝକମକି ମୁଣି—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ମୁଣିରେ ଝକମକି ପଥର ଓ ଚକ୍ମକିରୁ
Jhakamaki muṇi ନିଆଁ ଝାଡ଼ିବାପାଇଁ ଖଣ୍ଡିଏ ଲୁହା ବା ଦାରୁଆ ପଥର ଓ ଝୁଡ଼ିବା ନିଆଁକୁ ଧରିବା ପାଇଁ ସୋଲ ଥାଏ—A small bag containing flints, steel and tinder; tinder-bag.
[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ପିକାଖିଆ ଲୋକେ ସବୁବେଳେ ଝକମକି ମୁଣି ସାଙ୍ଗରେ ରଖୁଥିଲେ ।]

ଝକମାରି—ଦେ. ବ—୧ । ଭୁଲ୍; ଦୋଷ; ନିଜକୃତ ଅପରାଧ—
Jhaka-māri 1. Mistake; fault; shortcoming.
ঝকমারী ୨ । ଅବିବେଚନାର କାର୍ଯ୍ୟ—
নাদানী, ভাবারী 2. A thoughtless act; levity of conduct.
୩ । ନିର୍ବୋଧତା; ବେକୁବି—3. Foolishness; folly.
୪ । ଅନୁତାପ—4. Regret; repentance.
୫ । ନାଚାରି; ଉପାୟାନ୍ତର ନ ଥିବା ଅବସ୍ଥା—
5. Utter helplessness.
୬ । ନିଜକୃତ ଦୋଷ ବା ତ୍ରୁଟିର ସ୍ୱୀକାର—
6. Admission of one's fault or mistake.
ଦେ. ବଣ—ତ୍ରୁଟିଯୁକ୍ତ; ଅବିବେଚକ; ବିଚାରଶୂନ୍ୟ (କର୍ମ)—
Faulty; foolish (act); thoughtless; nonsensical.

ଝକ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବେକୁବି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—
Jhaka māribā 1. To do a foolish thing; to commit a folly.
ঝক মারা
ঝেহ মারনা; ঝখ মারনা ୨ । ସମୟ ବୃଥା ନଷ୍ଟ କରିବା—
2. To waste time.

୩ । ନିଜର ବେକୁବି ବା ତ୍ରୁଟି ସ୍ୱୀକାର କରିବା—
3. To admit one's folly or fault.
ଝକମାରି ଏ ସକଳ କରିବେ କିଏ । ରୂପାସ. ଗୀତଲହରୀ ।
୪ । ନିଜକୃତ ଦୋଷ ବା ଅପରାଧ ନିମନ୍ତେ ଅନୁତାପ କରିବା—
4. To repent for one's folly or fault.
୫ । ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟ ବା କଥାକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିବା—
5. To retract one's acts or words.
୬ । ନିଜର କର୍ମ ଯୋଗୁଁ କଷ୍ଟ ବା ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରିବା—
6. To suffer for one's own action; to get into trouble; to get into an awkward predicament.
ଝକମାରିଲି, ନିଆଁ ଘରେ ମୁଣ୍ଡମାରିଲି,
ଗୁହାଳର ପାଣି ପେଟେ ପିଇଲି । ଶିଶୁବଚନ ।

ଝକାଝକ୍—ଦେ. ବ (ସ. ଝଷ ଧାତୁ=ନାଶନ; ଯୋଗେଷ୍ଟନ୍ତ)—
Jhakājhak ୧ । ଟଣାଟଣି; ଟଣାଓଟରା—
ঝকাঝকি 1. Mutual pulling; tugging.
ঝকঝোর ୨ । ଟଣାଟଣି ପୂର୍ବକ ବିବାଦ; ଯଉଳଦାଙ୍ଗି—
2. Affray; brawl.
୩ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ କଳକଳିଆ ବା ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ବିବାଦ—
3. Wrangling; mutual quarrelling; loud recrimination between two persons.
୪ । ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟର ଦାମ ସମ୍ବନ୍ଧେ ବାଦ ପ୍ରତିବାଦ—
4. Higgling and haggling.
୫ । ବିବାଦ—5. Dispute; altercation.
ଦେ. ବଣ.—ଝଙ୍କାଝଙ୍କ୍ (ଦେଖ)
Jhaṅkājhank (See)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ (ଭୁଲ.ଏହି ଅର୍ଥରେ ହ୍ର.ଏହି ଶବ୍ଦ)—
ଚକ୍‌ଚକ୍—Glittering.

ଝକାଝକ୍ କଳି—ଦେ. ବ—ଝଙ୍କାଝଙ୍କ୍ ଟକରାଳ (ଦେଖ)
Jhakājhak kaḷi Jhaṅkājhaṅk takarāḷa (See)

ଝକାଝକି—ଦେ. ବ—ଝକାଝକ୍ (ଦେଖ)
Jhakājhaki Jhakājhak (See)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ—ଜାକଜମକ ପୂର୍ଣ୍ଣ; ଆଡ଼ମ୍ବରମୟ—
Very grand.
(ଯଥା—ଏବର୍ଷ ପଞ୍ଚାୟାରେ ସ୍କୁଲର ଫଳ ଖୁବ୍ ଝକାଝକ ।)

ଝକି—ଦେ. ବଣ ଓ ବ—ଝକ୍କି (ଦେଖ)
Jhaki Jhakki (See)

ଝକ୍କି—ଦେ. ବ. (ସ. ଝଷ ଧାତୁ=କ୍ଲେଶନ, ସନ୍ତାପନ)—
Jhakki ୧ । ଝୁକି; ଗୁରୁ ଦାୟିତ୍ୱ—
ঝুঁকি 1. Grave responsibility.
ঝোঁকি ୨ । କଷ୍ଟ; ଦୁଃଖ; କ୍ଲେଶ—
2 Botheration; trouble.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ୍ୟା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୩ । ଝୁଙ୍କ; ଜିଗର; ଜିଦ—
3. Pertinacity, waywardness.
୪ । ଖିଆଲ—4. Whim; caprice.
ବିଣ—୧ । ଜିଗରବାଜ; ଏକଜିଦିଆ—
1. Wayward; pertinacious.
୫ । ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତଚିତ୍ତ—
5. Whimsical; capricious.

ଝଗଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ରାଜାଙ୍କର ସ୍ନାନଗାଧ—
Jhagarda — Bath of kings.
ଦେ. ବି—୧ । କୃଷ୍ଣଚୂଡ଼ା ଗଛ—
1. The Gold-mohur tree.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଫୁଲ ତୋଫା ନାଲି ଓ ପେନ୍ଥିପେନ୍ଥି ।]
୨ । ଝଗଡ଼ା (ଦେଖ)
2. Jhagarḍā (See)
୩ । ଜଞ୍ଜାଳ—3. Complications.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଜଞ୍ଜାଳଗ୍ରସ୍ତ—1. Complicated.
ଏଣୁ କର ଭଦ୍ରେ ସନ୍ଧ୍ୟା ବୈଷ୍ଣବର ଦୃଢ
ନ ପାରନ୍ତି ଗୃହସ୍ଥଙ୍କେ ବଷସୂ ଝଗଡ । ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଭକ୍ତିଗୀତା ।
୨ । ଭ୍ରାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Full of mistakes or errors.
ଝଗଡ ବାଟେ ପଡିଲେ ମୂର୍ଖେ ହେବେ ଭ୍ରମି । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଗଡ଼ଝାଟି—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଝଗଡ଼ାଝାଟିଆ (ଦେଖ)
Jhagarda-jhāti — Jhagarḍā-jhāṭiā (See)
(ଝଗଡ଼ଝାଟିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝଗଡ଼ଦାର—ଦେ. ବି—ଝଗଡ଼ିଆ (ଦେଖ)
Jhagardadār — Jhagarḍiā (See)

ଝଗଡ଼ା—ଦେ. ବି· (ତା. ଜଗଡ଼ମ୍; ଭୁଲ. ସଂ. ଝଟିକା)—୧ । କଳହ—
Jhagarḍā — 1. Quarrel.
ঝগড়া
ଝଗଡା ସାଙ୍ଗେ କୃଷ୍ଣ ମଥୁରା ରହିଲା । ବଳରାମ ଦାସ. କୋଇଲି ।
झगड़ा
୨ । ଝକାଝକ୍ (ଦେଖ)
2. Jhakājhak (See)
୩ । ଜଞ୍ଜାଳ—3. Complications; entanglements.
ଦେ. ବି—ଝଗଡ଼ (ଦେଖ)
Jhagarda (See)

ଝଗଡ଼ାଝାଁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଝଗଡ଼ାଝାଟି (ଦେଖ)
Jhagarḍā-jhāṅrḍi — Jhagarḍā-jhāṭi (See)

ଝଗଡ଼ାଝାଟି—ଦେ. ବି. (ତା. ଜଗଡ଼ମ୍, ଭୁଲ. ସଂ. ଝଟିକା)—
Jhagarḍā-jhāti — ବାଗ୍‌ଯୁଦ୍ଧ; କଳକଳିଆ—
ঝগড়াঝাটি — Altercation; wrangling.

ଝଗଡ଼ାଝାଟିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—କଳିହୁଡ଼ା—
Jhagarḍā-jhāṭiā — Quarrelsome.
(ଝଗଡ଼ାଝାଟେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବି—ଝଗଡ଼ା; କଳକଳିଆ—
Altercation; wrangling.

ଝଗଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ—କଳିହୁଡ଼ା; କଳହପ୍ରିୟ=
Jhagarḍiā — Quarrelsome; wrangling.
ঝগড়াটিয়া; ঝগড়াটে
झगड़ालू

ଝଗଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କଳି କରିବା—1. To quarrel.
Jhagarḍibā — ୨ । ବକିବା—2 To talk too much.
ঝগড়া করা — ୩ । ଅଳି କରିବା—3. To importune.
झगड़ना — ୪ । ଲଢ଼ିବା—4. To fight.

ଝଗଡ଼ି ହେବା—ଦେ କ୍ରି.—୧ । କଳକଳିଆ ବା ବହୁ ବାଦାନୁବାଦ
Jhagarḍi hebā — କରିବା; ବାଗ୍‌ଯୁଦ୍ଧ କରିବା—
1. To wrangle.
୨ । ଅକାରଣ ବକି ହେବା; ବକବାଦ କରିବା—2. To go on talking uselessly; to be garrulous.
୩ । ବୃଥା ଧନ୍ଦାଳ ହେବା; ବୃଥାରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ବା ସଂସାରବନ୍ଧନରେ ଆସକ୍ତ ହୋଇ ଘାଣ୍ଟି ହେବା—
3. To bother one's self unnecessarily; to impose botheration on one's self by being immersed in wordly affairs or in any matter for nothing.
ଝଗଡ଼ି ମାନ ହେଲ ହେ ଶ୍ୟାମ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳାକଉତୁକ, ୧. ଗୀତ ।

ଝଗର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—୧ । ଝଗଡ଼ା; କଳି—
Jhagar — 1. Quarrel.
୨ । ଗାଳି—2. Abuse.

ଝଗରଦାର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ.—ଝଗଡ଼ିଆ (ଦେଖ)
Jhagar-dār — Jhagarḍiā (See)

ଝଙ୍କ୍ ଝଙ୍କ୍—ଦେ. ଅ.—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ବତାସ ବା ପବନ ବହିବାର
Jhaṅk-jhaṅk — ଶବ୍ଦ—The sound of blowing wind.

ଝଙ୍କ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ସଂ. ଝଙ୍କାର; ଝଣତ୍କାର)—କଙ୍କଣ
Jhaṅka — ଆଦି ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ; ଝମ ଝମ; ଝଣ ଝଣ—
ঝনঝন — The jingling sound of ornaments to which
झनकार — small bells are attached.
କଟି କିଙ୍କିଣୀ, ଘଣ୍ଟି ଠଣ ଠଣ, କଙ୍କଣ ଝଙ୍କ ବାଜେ—ପ୍ରାଚୀ. ନଳଚରିତ ।

ଝଙ୍କା—ଦେ. ବି.—୧ । ବଡ଼ ଅଗଭୀର ଟୋକେଇ—
Jhaṅka — 1. A big and shallow basket.
ঝাঁকা — ୨ ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ—
झाँका — 2. Excess; exuberance.
୩ । ବଡ଼ ବଡ଼ ପେନ୍ଥା (ଫଳ ଆଦିର)—
3. Large bunches.
ଦେ. ବିଣ.—ଝଙ୍କାଳିଆ (ଦେଖ)
Jhaṅkāliā (See)

ଝଙ୍କା(ଙ୍କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ଧକ୍ ଧାତୁ=ନାଶନ)—
Jhaṅkā(ṅke)ibā — ୧ । ଝାଙ୍କିବା; ଦୋହଲାଇବା—

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍

ঝাঙ্কবান্; ঝাঁকা 1. To shake down or jerk.
झटकाना ୨ । ଶସ୍ୟାଦି କ୍ଷୁଦ୍ର ପଦାର୍ଥ ଥିବା ପାତ୍ର ବା ଅଖାକୁ ଦୋହଲାଇବା—2. To shake a bag or basket (as of grains), so as to cause the contents to lie closer or occupy less space inside it.

୩ । (ଗଛ ଲତା) ପତ୍ର ଓ ଶାଖାବହୁଳତା ଦ୍ୱାରା ବିସ୍ତୃତ ଲାଭ କରିବା—3. (a tree or creeper) To spread out its leaves and branches.

ଝଙ୍କାଝଙ୍କ—ଦେ. ବି.—ଝକାଝକ (ଦେଖ)
Jhaṅkājhaṅk Jhakājhak (See)
হরাভরা; ঝংখাড় ଦେ. ବିଣ.—୧ । ବହୁଳ; ପ୍ରଚୁର—
1. Extensive; exuberant.

୨ । ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା ଫଳ ଆଦିରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ (ବୃକ୍ଷାଦି)—
2. (trees) Laden with bunches of fruits and flowers.

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—୧ । ବଡ଼ ବଡ଼ ଟୋକାଇ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି—
1. In large basketfuls.

୨ । ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ—2. In sufficient quantities; exuberently.

୩ । ଟଣା ଓଟରା ହୋଇ—
3. Accompanied with pulling and pushing.

୪ । ଉଭୟ ପକ୍ଷରୁ ଖୁବ ବଳ ପ୍ରୟୋଗ ପୂର୍ବକ—
4. Very vigorously on both sides.

(ଯଥା—ସେ ଦୁହେଁ ଝଙ୍କାଝଙ୍କ ଲଢ଼ିଲେ ।)

ଝଙ୍କାଝଙ୍କ ତକରାଳ—ଦେ. ବି.—ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଖୁବ୍ ବାଦ ବିବାଦ
Jhaṅkājhaṅk takarāḷa ସହିତ କଳି କଜିଆ—Quarrel
ঝকাঝক তকরার accompanied with much wrangling or recrimination.
झक्की, झकझक

ଝଙ୍କାଝଙ୍କ କଜିଆ } —ଅନ୍ୟରୂପ
ଝଙ୍କାଝଙ୍କ କଳି }

ଝଙ୍କାଝଙ୍କା—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଝଙ୍କାଝଙ୍କ (ଦେଖ)
Jhaṅkā-jhaṅkā 1. Jhaṅkājhaṅk (See)
ঝাঙ্কাঝাঙ্কা ୨ । ଝଙ୍କାଳିଆ (ଦେଖ)
झांका झांका 2. Jhaṅkāḷiā (See

ଦେ. ବି.—୧ । ଅନେକ ପେନ୍ଥା—1. Many bunches.

୨ । ଅନେକ ବଡ଼ ଟୋକେଇ—
2. Many big baskets.

ଝଙ୍କାଝଙ୍କି—ଦେ. ବି—ଝକାଝକ (ଦେଖ)
Jhaṅkā-jhaṅki Jhakājhak (See)

ଝଙ୍କାଝୋର—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ନିଶାରେ ବେହୋସ—
Jhaṅkājhor 1, Dead drunk; senseless through
চুর intoxication.
चूर ୨ । ଝଙ୍କାଝଙ୍କ (ଦେଖ)
2. Jhaṅkājhaṅk (See)

ଦେ. କ୍ରି: ବିଣ—ଝଙ୍କାଝଙ୍କ (ଦେଖ)
Jhaṅkājhaṅk (See)

ଝଙ୍କା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଗଛ ଆଦି) ଝାମ୍ପୁଳ ହୋଇ ବଢ଼ିବା—
Jhaṅkā māribā (trees) To grow bushy or with
ঝাঁপুড়ান spreading top.
झंखाड़ना

ଝଙ୍କାର—ସଂ. ବି. (ଝମ୍=ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ+କୃ ଧାତୁ+ଭାବ ଅ)—
Jhaṅkāra ୧ । ଝମ୍‌ଝମ୍ ଶବ୍ଦ; ଝଣଝଣ ଶବ୍ଦ—
1. Jingling sound; clanging.

ବସ୍ତ୍ରାଞ୍ଚଳର ଚମ୍ପକ ଅଙ୍ଗୁଳି କଙ୍କଣେ ମଧୁ ଝଙ୍କାର—
ରାଧାନାଥ, ପାର୍ବତୀ ।

୨ । ଗୁଞ୍ଜନ; ଭ୍ରମରାଦିଙ୍କ ଗୁଣୁଗୁଣୁ ଶବ୍ଦ—
2. Humming sound; buzzing of bees.

ମଧୁପ ଝଙ୍କାର କରେ ଯେ କାଳେ,
ମଲ୍ଲିକାଳିକା ମୋହ ସେହି କାଳେ—ଗୋପୀନାଥ, ଇନ୍ଦୁରେଖା ।

୩ । ପବନର ବେଗଦ୍ୱାରା ବୃକ୍ଷାଦିର ପତ୍ର ଓ ଶାଖା ସଞ୍ଚାଳିତ ହେବାର ଶବ୍ଦ; ସାଇଁ ସାଇଁ—3. Rustling sound produced by wind blowing on the leaves and branches of trees.

୪ । ବୀଣାଦି ଯନ୍ତ୍ରର ନିକ୍ୱଣ—4. The twanging sound of a harp or other stringed instrument.

୫ । ଶିଞ୍ଜନ; ଧନୁର ଟଙ୍କାର—
5. Twanging of a bow.

୬ । କ୍ରୋଧ, ବିରକ୍ତି, ଅସନ୍ତୋଷ ପ୍ରଭୃତି ବ୍ୟଞ୍ଜକ ତର୍ଜ୍ଜନଗର୍ଜ୍ଜନ—
6. Chafing and roaring through anger or displeasure.

୭ । କୋଳାହଳ; ଘୋଟଘାଣ୍ଟ—
7 Bustle; hubbub.

ঝাঙ্করানি ଦେ. ବି—ପବନର ବେଗ ବା ଦପଟା—
झकोर Gust or blast of wind.

ଝଙ୍କାରିଣୀ—ସଂ. ବି. (ଝଙ୍କାର+ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ ଈ)—ଗଙ୍ଗାନଦୀ—
Jhaṅkāriṇī The river Ganges.

ଝଙ୍କାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଶବ୍ଦାୟିତ କରିବା—
Jhaṅkāribā 1. To cause to echo; to cause
ঝঙ্কারা to resound.
झंकारना ଆକାଶ ଝଙ୍କାରଇ ଏଣୁ ତା ଗୀତ ।
ରାଧାନାଥ, ମେଘଦୂତ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଏହାଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଂଧା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

୨ । ଝଣ ଝଣ ଶବ୍ଦ କରିବା—2 To hum; to buzz; to produce a buzzing sound.

ଝଙ୍କାଳିଆ—ଦେ. ବଣ—୧ । ଝାମ୍ପୁଲା; ଛତା ପରି ବିସ୍ତୃତ—
Jhaṅkāḻiā 1. Spreading umbrella.
ঝাঁকড়া
ଝଙ୍କାଳିଆ-ଛାୟା ତରୁ-ମଞ୍ଜୁ-କୁଞ୍ଜେ । ରଘୁନାଥ. ଯଯାତି ।
झंखाड़ ୨ । ବିସ୍ତୃତାଗ୍ର—2. Spreading at the top.
୩ । ବୁଦାଳିଆ—3. Bushy.

ଝଙ୍କି—ଦେ ବି. (ସଂ. ଧୃକ୍ଷ ଧାତୁ=କ୍ଳେଶନ)—ଏକଜିଦ୍; ଜିଗର; ଝୁଙ୍କି—Pertinacity; obstinacy.
Jhaṅki
ঝোঁক
हठ
একগুয়েঁ ଦେ. ବଣ—ଏକଗୁଆଁ; ଏକଜିଦିଆ; ଯେ ବ୍ୟକ୍ତି
हठी ଆପଣାର କଥାକୁ ବଜାୟ ରଖିବାକୁ କୌଣସି ଯୁକ୍ତିତର୍କ ମାନେ ନାହିଁ—Headstrong; pertinacious; obstinate.

ଝଙ୍କିବା—ଦେ, କ୍ରି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ସଂ. ଝଙ୍କାର)—ଝାଇଁ ଝାଇଁ
Jhaṅkibā ଶବ୍ଦ କରିବା—To make a jingling sound.
ଯେଇଁ ଝଙ୍କ ଝଙ୍କ ଝଙ୍କ ଝଞ୍ଜାଳ ଝାଙ୍କେ—ଯାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଝଙ୍କୃତ—ସ. ବଣ. (ଝମ୍+କୃ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Jhaṅkṛuta ୧ । ଝଣଝଣ ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରା ନିନାଦିତ—
1. Resounding with jingling sound; reverberating.
୨ । ଗୁଞ୍ଜିତ—2. Buzzing.
୩ । ଶିଞ୍ଜିତ—3. Jingling.
୪ । ନିକ୍ୱଣିତ—4. Twanging.

ଝଙ୍କୃତି—ସ. ବି—ଝଙ୍କାର (ଦେଖ)
Jhaṅkṛuti Jhaṅkāra (See)

ଝଜକା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଭୟତ୍ରସ୍ତ; ତୁଳ. ସଂ. ଦ୍ୱିଧା; ଜଂଜାଳ)—
Jhajakā ୧ । ଭୟଜନିତ କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ତା; ଚମକା; ଛନିଆ;
ঘাবড়া ହଠାତ୍ ଭୟ ଯୋଗୁଁ ଅବାକାବା ହେବା—
घबरा, झंझट 1. The state of being dumbfounded; alarm; sudden fright.
୨ । ଧନ୍ଦାଳ ହେବା ଅବସ୍ଥା, ଧନ୍ଦିକା—
2. Perplexity due to being in a dilemma.
୩ । ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟାଦିର ଅନୁଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ—
3. Low muffling sound of drums.
ଦେ. ବଣ—୧ । ଛନିଆ, ଭୟତ୍ରସ୍ତ—1. Alarmed.
୨ । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼—
2. Bewilderd; perplexed
୩ । କାର୍ଯ୍ୟ ବ୍ୟସ୍ତ—3. Verybusy.

ଝଜକିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝଜକି ହେବା (ଦେଖ)
Jhajakibā Jhajaki hebā (See)

ଝଜକି ହେବା—ଦେ କ୍ରି. (ସଂ. ଦ୍ୱିଧା)—
Jhajaki hebā ୧ । ଭୟରେ କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ ହେବା; ଛନିଆ
ঘাবড়ান ହେବା—1. To be dumbfounded with fear;
घबराना to be frightened or alarmed.
୨ । ଧନ୍ଦି ହେବା; ଧନ୍ଦିକି ହେବା—2. To be perplexed; to be between the horns of a dilemma.
୩ । (ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟାଦି) ଅନୁଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ କରିବା—
3 To produce a low muffling sound.

ଝଜା—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଧ୍ୱଜା)—
Jhajā ରଥ ବା ମନ୍ଦିର ଉପରେ ଉଡୁଥିବା ପତାକା—
ধ্বজা Pennon; flag (flying over a temple
झंडी or car).

ଝଜି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ସାନ ଗାମୁଛା; ଡଉଲିଆ; ଝାଡ଼ଣ—
Jhaji A small towel; a duster.

ଝଞ୍ଜ(ଝ)କା—ଦେ. ବି—ଝଜକା (ଦେଖ)
Jhañja(jha)kā Jhajkā (See)

ଝଞ୍ଜକା ଧରିବା—ଦେ. ବି—ଧନ୍ଦକାରେ ପଡ଼ିବା ଅବସ୍ଥା; କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟ-
Jhañjakā dharibā ବିମୂଢ଼ତା—Being in perplexity; being between the horns of a dilemma.

ଝଞ୍ଜ(ଝ)କିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝଜକି ହେବା (ଦେଖ)
Jhañja(jha)kibā Jhajaki hebā (See)

ଝଞ୍ଜ(ଝ)ଟ—ଦେ. ବି. (ସ. ଝଞ୍ଜା; ଜଞ୍ଜାଳ)—
Jhañja(jha)aṭa ୧ । ଗୋଳମାଳ; ଅଡୁଆ—1. Disturbance;
ঝঞ্জাট (ଝଞ୍ଝଟ—ଅନ୍ୟରୂପ) odo; complication.
झंझट ୨ । ଆନ୍ଦୋଳନ—2. Commotion; agitation.
୩ । କଷ୍ଟ—4. Difficulty; trouble.
୪ । ବିରକ୍ତି, ମାନସିକ ବ୍ୟସ୍ତତା—4. Perplexity; mental trouble; vexation.
୫ । ଲେନ୍‌ଦେନ୍; ଜଞ୍ଜାଳ—
5 Complicated state of affairs.
୬ । କାର୍ଯ୍ୟବ୍ୟସ୍ତତା; କାର୍ଯ୍ୟାଭିଶଯ୍ୟ—
6. Pressure of work.
୭ । କ୍ଳେଶ—7. Trouble.
୮ । ଧନ୍ଦିକା; ଦ୍ୱିଧାଭାବଜନିତ ଅବସ୍ଥା; ଉଭୟ ସଙ୍କଟ—
8. Dilemma.
୯ । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ତା—9. Perplexity.

ଝଞ୍ଜ(ଝ)ଟିଆ—ଦେ. ବଣ. (ସ. ଝଞ୍ଜା; ଜଞ୍ଜାଳ)—
Jhañja(ñjha)ṭia ୧ । ଧନ୍ଦାମୟ—1. Perplexing.
ঝঞ্জাট ୨ । ଅତି ବ୍ୟସ୍ତ—
झंझटिया 2. Disturbed; troubled.
୩ । ଅଡୁଆ; ଗୋଳମାଳିଆ—3 Complicated

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଅ	ଉଅ	ଲ୍ଳ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ଲ୍ଲ

୪ । ଉଦ୍ବେଜନକ—4. Troublesome.

୫ । ଦୁସ୍ତର—5 Beset with difficulties.

୬ । କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ (କର୍ମ)—
6. Hard (task or work).

ଝଞ୍ଜ(ଝ)ନା—ସଂ. ବି. (ଝମ୍ + ଝନ୍, ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ ଧ୍ୱନି + ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Jhañj(jha)anā ୧ । ବିଜୁଳି, ବିଦ୍ୟୁତ୍—1. Lightning.
୨ । ବଜ୍ର—Thunder.
୩ । ବଜ୍ରପାତ ଧ୍ୱନି—3. Sound of thunder.

ଝଞ୍ଜ(ଝ)ନି—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) (ସଂ. ଝଣତ୍କାର)—
Jhañja(jha)ni ୧ । ଧାତବ ଅସ୍ତ୍ରାଦିର ପରସ୍ପର ସଂଘର୍ଷଜନିତ ଶବ୍ଦ, ଝଣତ୍କାର—1. Clanging metallic sound (e. g. of metallic weapons striking each other; of a sword being suddenly and swiftly taken out from the scabbard
ঝঙ্কটে
ঝনঝন
(ଝଞ୍ଜନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଅସ୍ତ୍ର ଝଞ୍ଜନ । ମଧୁସୂଦନ ।

୨ । ବଜ୍ରଧ୍ୱନି—2. Thundering sound.

ଝଞ୍ଜା(ଝା)—ସଂ.ବି. (ଝମ୍, ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ + ଜନ୍ ଧାତୁ + ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ.ଆ)—
Jhañj(jhā)ā ୧ । ବତାସ; ଝଡ଼; ଝଡ଼; ତୋଫାନ—
1. Storm; tempest; tornado.
ଝଂଝା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଝଂଝା }

ପବନରେ ଦୂର ହେବାକ ଘାଣ ପାଇ
ଝଞ୍ଜାବତ ଲଭବା ପ୍ରୟୋଗ ଗଲେ ହୋଇ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଶଲ୍ୟ ।

୨ । ଝଡ଼ି ବରଷା; ଝଡ଼ ସହିତ ବର୍ଷା—
2. Rain accompanied by tempest; stormy rain

୩ । ଘୋର ବୃଷ୍ଟି—3. Heavy rain.

୪ । ବାତ୍ୟାର ଗର୍ଜନ—
4. Roaring sound of wind.

୫ । ଝଙ୍କାର ଧ୍ୱନି—5. Clanging sound; sharp clanking sound.

୬ । ତୃପ୍ତି—6. Contentment.

୭ । ଝାଞ୍ଜ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—7 Cymbals.

୮ । ଝେଟ ଝେଟ ବିନ୍ଦୁପାତ ସହ ବର୍ଷା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
8. Dripping shower.

ଝଞ୍ଜା(ଝା)ନିଳ—ସଂ. ବି. (ମ. ଧ. ଲୋ; ଝଞ୍ଜା + ଅନିଳ)—
Jhañjā(jhā)nila ଝଞ୍ଜାପବନ (ଦେଖ)
Jhañjā-pabana (See)

ଝଞ୍ଜା(ଝା)ପବନ—ସଂ. ବି. (ମ. ଧ. ଲୋ; ଝଞ୍ଜାଯୁକ୍ତ ପବନ)—
Jhañjā(jhā)-pabana ୧ । ଝଡ଼; ତୋଫାନ—
1. Tempest; storm; hurricane.
ଝଞ୍ଜାବାତ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଝଞ୍ଜାବାୟୁ }
୨ । ବର୍ଷା ସହିତ ବତାସ—
2. Tempest accompanied with rain.

୩ । ଘୂର୍ଣ୍ଣିଅବୃତ; ଘୂର୍ଣ୍ଣିବାୟୁ—
3. A tornado; typhoon.

୪ । ଗର୍ଜନଯୁକ୍ତ ପବନ—4. Roaring wind.

ବହୁଇ ଝଞ୍ଜାପବନ କୃଷାନୁବଧାଣ । ପ୍ରାଚୀ. ଉନବିଂଶଗୁଣ ।

ଝଞ୍ଜା(ଝା)ବର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବି. (ମ. ଧ. ଲୋ; ଝଞ୍ଜା + ଆବର୍ତ୍ତ)—
Jhañjā(jhā)bartta ଘୂର୍ଣ୍ଣିଅବୃତ; ଘୂର୍ଣ୍ଣିବାୟୁ—
Whirlwind; tornado.

ଝଞ୍ଜା(ଝା)ରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଦେଖାଇବା ନିମିତ୍ତ
Jhañjā(jhā)ribā ଅସ୍ତ୍ରାଳନ ପୂର୍ବକ ଅସ୍ତ୍ରଆଦି ସଂଚାଳନ କରିବା—
1. To clang a weapon (e.g a sword) for display; to brandish a weapon.

ଅଣ୍ଟରେ ମାଦ କରେ ଝଞ୍ଜାରଣ ଫଣା । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

୨ । ନିଜର ଉତ୍କର୍ଷ ପ୍ରକାଶ କରିବା—2. To display one's valour or excellence or might.

୩ । (ସଂ. ଜର୍ଜର) ଝିଞ୍ଜାରିବା; (ପୋକମାନେ) ଲୁଗା ଆଦିକୁ ଟିକିଟିକି କରି ଭର୍ଜିବା; କୁଟିକୁଟା କରିବା—
3. To reduce into shreds (as worms eating into fabrics).

ଝଞ୍ଜା(ଝା)ଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଝଞ୍ଜା)—ଧାତବ ବାଦ୍ୟ ବିଶେଷ, ଝାଞ୍ଜ—
Jhañjā(jhā)la Metallic cymbals.

ସଜାଇ ବାଦ୍ୟ ଘଣ୍ଟାଟିକ
ତାଳ ଝଞ୍ଜାଳ ସେ ତାଳେକ । ଯଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତି ଗୀତା ।

ଝଞ୍ଜିର (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜଞ୍ଜୀର)—
Jhanjira (etc) ଜଞ୍ଜିର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
(ଝୁଞ୍ଜିର; ଝଞ୍ଜିର—ଅନ୍ୟରୂପ) Jañjira etc (See)

ଝଞ୍ଝା (ଇତ୍ୟାଦି)—ସ—ଝଞ୍ଜା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jhañjhā (etc) Jhañjā etc (See)

ଝଟ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଓଳାଇବା—1 To sweep; to cleanse.
Jhaṭ (root) ୨ । ଗଦା କରିବା; ଜମା କରିବା—
2. To heap up.

୩ । ଅଡୁଆଜଡ଼ୁଆ ହେବା—
3 To become complicated (Apte).

୪ । ଜଟାଯୁକ୍ତ ହେବା—4. To become matted or clotted together (as hair) (Apte).

ଝଟ୍—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ଝଟିତି)—୧ । ଅତିଶୀଘ୍ର; ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍—
Jhaṭ 1. Very soon; quickly; immediately; at once.
ঝাট
ঝট

୨ । ସତ୍ୱର—2. Hastily; speedily

୩ । ଅତି ଦ୍ରୁତଗତିରେ—
3. With speed; with lightning speed.

ଦେ. ବି—୧ । ବେଗଗତି—1. Quick-motion.
୨ । ତ୍ୱରା—2. Haste.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ହଳନ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ-ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କ୍ଷଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧି' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍ଗ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ' ଦେଖିବେ

ଝଟ୍‌କରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଝଟ୍ (ଦେଖ)
Jhaṭ-kari — Jhaṭ (See)
ଝଟ୍‌କିନା, ଝଟ୍‌କିନି, ଝଟ୍‌ଦିସ୍, ଝଟ୍‌ଦିନ୍ — ଅନ୍ୟରୂପ

ଝଟକିରି ଅବା ଲଭିଲ ବଧନ୍ତି ଅଟକ ରହିଲ୍ ପାଣିରେ । — କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ଝଟ୍ ଝଟ୍—ଦେ. ବି—୧ । ଦୀପ୍ତି; ଝଟକ—
Jhaṭ-jhaṭ — 1. Splendour; glitter.
ঝকঝক, ঝকঝক, ভোরবেলা, ঝুটপুটা, ঝুকমুখ

୨ । ଉଷା; ଭୋର; ଅନ୍ଧାରୁଆ ସକାଳ; ଫସର ଫାଟିବା ବେଳ—2. Early morning; dawn.

ଦେ. ବିଣ—ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ; ଦୀପ୍ତିମାନ୍; ଜାଜ୍ୱଲ୍ୟମାନ— Shining; bright; burnished; glittering.

ହେଉଥାଏ ରତ୍ନଜ୍ୟୋତିରେ ଝଟ ଝଟ । — କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

ঝাটপট, ঝটপট

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଅତିଶୀଘ୍ର, ତୁରନ୍ତ; ଝଟପଟ— Quickly; immediately; at once; in no time; in a trice.

ଝଟ୍‌ଝଟି—ଦେ. ବି—ଉଷା; ଭୋର; ଅନ୍ଧାରୁଆ ସକାଳ—
Jhaṭ-jhaṭi — Early morning.
ভোরবেলা, ঝুকমুখ
(ଝଟ୍‌ପଟି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝଟ୍‌ଝଟିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ତ୍ୱରାଯୁକ୍ତ; ତରବରିଆ—
Jhaṭ-jhaṭiā — 1. Hasty; speedy.
(ଝଟ୍‌ପଟିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

୨ । ତ୍ୱରିତ—2. Quick.

୩ । ଦୀପ୍ତିମାନ୍—3 Shining; bright.

ଦେ. ବି—ବଡ଼ଭୋର—Early morning.

ଝଟ୍‌ପଟ୍—ଦେ. ବି—ଝଟ୍‌ଝଟ୍ (ଦେଖ)
Jhaṭ-paṭ — Jhaṭ-jhaṭ (See)
ঝাটপট, ঝটপট

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଝଟ୍‌ଝଟ୍ (ଦେଖ) — Jhaṭ-jhaṭ (See)

ଯାହା ବୋଲିବାର ପରିଷ୍କାର କରି
ଝଟ୍‌ପଟ୍ କହି ପକାଇଁ । — ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଝଟ୍‌ପଟିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଝଟ୍‌ଝଟିଆ (ଦେଖ)
Jhaṭ-paṭiā — 1. Jhaṭ-jhaṭiā (See)

୨ । ତ୍ୱରିତ—2. Quick.

(ଯଥା—ଝଟ୍‌ପଟିଆ କାମ ।)

ଝଟ୍‌ପରା—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଅତିଶୀଘ୍ର; ସତ୍ୱର—
Jhaṭ-parā — At once; immediately.

ଝଟ୍‌ପୋଶି—ପ୍ରାଦେ. (କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା) ବିଣ—ଝଟ୍‌ଝଟିଆ (ଦେଖ)
Jhaṭ-posi — Jhaṭ-jhaṭiā (See)

ଝଟକ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚକଚକ୍ୟ)—ଦୀପ୍ତି; କାନ୍ତି; ତେଜ—
Jhaṭaka — Glitter.
চটক, ঝকঝক

ବର୍ଣ୍ଣ ଝଟକ ବଳ୍କଳରେ ନାହିଁ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଦେ. ବିଣ—ଯଣିକ ଆଭାଯୁକ୍ତ—Glittering.

ବଦନ ମୋ ଚନ୍ଦ୍ର ପରି ଭାଟଙ୍କ;
ବୃହସ୍ପତି ଶୁକ୍ର ପରି ଝଟକ—ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଅତିଶୀଘ୍ର—Quickly.

ଯା କହିଲ ଝଟକେ ନେତ୍ରଗୋଚର
ହେବ ଭବନେ ମୋର ହେ କାମବର—ରାଧାନାଥ. ମେଘଦୂତ ।

ଝଟକା—ଦେ. ବି (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ପବନ ବା ବାୟୁର ଗୋଟିଏ ଦମ୍ପା ବା ଛୋଡ଼—1. A puff of wind; a squall.
Jhaṭakā
ঝটকা, ঝকোরা; ঝোঁকা

୨ । ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଅଥବା ଦ୍ୱାରା କ୍ଷିପ୍ର ଆଘାତ— 2 A sudden blow as of a tail or a whip

୩ । ଦମ୍ପାଯୁକ୍ତ ଆଘାତ— 3. A smart sweep; a whisk; a quib.

୪ । ଝିଙ୍କା—4 Jerk.

ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଏକ ଘୋଡ଼ାଯୁକ୍ତ ଦୁଇଚକିଆ ଶଗଡ଼; ଏକ୍କା ଗାଡ଼ି—A gig; one-horse-rickshaw.

[ଦ୍ର—ଏହିପ୍ରକାର ଗାଡ଼ିକୁ ହିନ୍ଦୀରେ ଇକ୍କା ବା ଏକ୍କା ବୋଲାଯାଏ ।]

ଝଟକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଝଟିତ)—୧ । ଝଟକାମାରିବା; ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଅଥବା ଦ୍ୱାରା ଜୋରରେ ହଠାତ୍ ଆଘାତ କରିବା—1. To flap or whisk (as the tail or wing.
Jhaṭakā(ke)ibā
ঝটকান, ঝটকানা

୨ । (ଝଟକିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—ଆଭାଯୁକ୍ତ ବା ଚକ୍‌ଚକ୍ କରାଇବା—2. To burnish; to impart glow to a thing.

ଝଟକିନା—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଝଟ୍ (ଦେଖ)
Jhaṭa-kinā — Jhaṭ (See).
(ଝଟକିନି, ଝଟକରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝଟକିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଶୋଭା ପାଇବା; ଚକ୍‌ଚକ୍ ହେବା; ଜାଜ୍ୱଲ୍ୟମାନ ହେବା—1. To shine; to glitter.
Jhaṭakibā
চমকা, ঝটকনা

ଝଲ ପାଗ୍ରା ଲ ଝଟକେ ନାହିଁ କ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ କଣୋସାତମ୍ଭ ଝ ଗୀତ ।

୨ । ସାଧାରଣରେ ଭଲରୂପେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା; ଖ୍ୟାତ ହେବା; ପ୍ରସିଦ୍ଧ ହେବା—2. To be well-known in public.

(ଯଥା—ଦେଶତମାମ୍ ତାଙ୍କ କୀର୍ତ୍ତି ଭାରି ଝଟକୁଛି ।)

ଝଟଝଟ—ଦେ. ବିଣ—ଚକଚକିଆ—
Jhaṭa-jhaṭa — Glittering; shining;
ঝকমক, ঝকমক

ଝଟଝଟ ହେଉଥାଏ ଭୂଷା ଶିରା—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳତା ।

॰	ଇ	ଉ	ରି,ରୀ	ଋ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍ଯ	ଉଅ	ଣ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍

ଝଟତି — ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ଝଟିତି) — ୧ । ହଠାତ୍—
Jhaṭati — 1. Suddenly.
ঝটপট — ୨ । ଅତିଶୀଘ୍ର—
झटपट — 2 Immediately; quickly.
ପୁଣି ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ପୋଏ ପାଶରେ ଅଛନ୍ତି
କର୍ଣ୍ଣ ହାତେ କ ହୋଇ ନ ପାରେ ଝଟତି—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।

ଝଟତିରେ — ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ — ଝଟତି (ଦେଖ)
Jhaṭatire — Jhatati (See)
ପ୍ରେମ ଲକ୍ଷଣ କପଟ ପଦପାତ୍ର ରଖି ଝଟତିରେ ପୁଣି ଗତ କଲେ ପୁରକୁ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଝଟତ୍ରୀ — ଦେ. ବି — ଝଟନେତ୍ରୀ (ଦେଖ)
Jhaṭatrī — Jhaṭa-netrī (See)

ଝଟନେତ୍ରୀ — ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ — ଗ୍ରାମଦେବୀଙ୍କ ନାମବିଶେଷ—
Jhaṭanetrī — Name of one of the village Goddesses.
(ଝଟତ୍ରୀ, ଝଟବରୀ —ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝଟବରୀ — ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ — ଗ୍ରାମଦେବୀଙ୍କ ନାମବିଶେଷ—
Jhaṭabarī — Name of one of the popular village goddesses.

ଝଟମଟ — ଦେ. ବିଣ. — ଦୀପ୍ତିମନ୍ତ; ଝକମକ; ଜକଜକ—
Jhaṭa-maṭa — Glittering.
ঝকমক — ଅର୍ଜୁନଙ୍କ କବଚ ମଣି ଝଟମଟ ହୋଇ ଦିବୁଛି ଅଛ ଯୁଦ୍ଧ ଭୂମି ବାଟ ।
झकमक — କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।

ଝଟା — ଦେ. ବି. — ୧ । ବୃକ୍ଷ ଗୁଳ୍ମାଦିର ସଂଗୃହୀତ ସରୁସରୁ ଶାଖାଗୁଚ୍ଛ;
Jhaṭā — ଝାଟ — 1. Twigs and small branches of
झाडी — creepers and trees; brushwood; wattle
୨ । ଝୋଟି; ମୁରୁଜ ଆଦିରେ ଲେଖିବା ଚିତ୍ର—
2. Drawing on floor or wall with white powder or lime-water.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଶିମ୍ବ—Bean.
ଅରେ ଚହଟା ! ଝଟାଲିଟା ଭଲେ ନ କର ହଟ ।
ଯଦୁମଣି. ରହସ୍ୟବଚନ ।
ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) ବି.—(ଭୂଲ ବି. ଝାଁଟା)—ଝାଡ଼ୁ; ପଡ଼ିଁଆ—Broom-stick.
ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) —ବି.—ଝାଟମାଟି କାନ୍ଥରେ ଦିଆ ଯିବା ଝାଟ ବା ଡାଳିଆ—Twigs put as the inner frame in a mud-and-wattle wall

ଝଟାଝଟ — ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ — ଝଟ୍‌ଝଟ୍ (ଦେଖ)
Jhaṭā-jhaṭ — Jhaṭ-jhaṭ (See)

ଝଟାଝଟି — ଦେ. ବି. — (ବହୁବଚନ) ଅନେକଗୁଡ଼ାଏ ଝଟା—
Jhaṭā-jhaṭi — A collection of twigs.

ଝଟାପଟ୍ — ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ — ଝଟ୍‌ଝଟ୍ (ଦେଖ)
Jhaṭā-pat — Jhaṭ-jhaṭ (See)

ଝଟାତ୍ — ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. — (ସଂ. ଝଟିତି ବା ହଠାତ୍)—ଝଟ୍; ହଠାତ୍—
Jhaṭāt — Suddenly.

ଝଟାତ୍‌କିନା — ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ — ଝଟାତ୍ (ଦେଖ)
Jhaṭāt-kinā — Jhaṭāt (See)
ଝଟାତ୍‌କିନ }
ଝଟାତ୍ କରି }
ଝଟାତ୍ ଦିନ୍ }

ଝଟାପଟା — ଦେ. ବି. — ୧ । ମାଡ଼ ମରାମରି ବା ଧରାପରା; ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର ଧରାଧରି ହୋଇ କଳି; ଧଡ଼ାପଡ଼ା—
Jhaṭā-paṭā
ঝগড়াঝাটী — 1. Quarrel accompanied with mutual
झगड़ा — tangling together; falling upon each other; affray.
୨ । କଳିକଜିଆ—2. Quarrelling; strife.
ଦେ. ବିଣ. — ୧ । ପରସ୍ପରରେ ଧରାଧରି ବା ମରାମରି—
1. Grappling or struggling with each other.
୨ । ପରସ୍ପର ଲାଗିଥିବା (କଳି)—2. Wrangling.
୩ । ଯାହା କୌଣସି ବସ୍ତୁରେ ଲାଗିଲେ ଛାଡ଼େ ନାହିଁ—
3. Clinging; adhesive.
୪ । ଗୁଡ଼େଇ ଭୁଡ଼େଇ ହୋଇ ଲାଗି ରହିଥିବା—
4. Entangled in a confused manner; complicatedly entwined.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. — ଗୁଡ଼େଇ ଭୁଡ଼େଇ ହୋଇ ସଂଲଗ୍ନ ହେବା ପ୍ରକାରେ—Intricately; entwining each other; in an entangled manner.
କାନକୋଳ କଣ୍ଟା, ଯହିଁରେ ଲାଗିବ ଝଟାପଟା । କାହାଣୀର ଲଥା ।

ଝଟାପଟି — ଦେ. ବି. — ଝଟାପଟା (ଦେଖ)
Jhaṭāpaṭī — Jhaṭāpaṭā (See)

ଝଟାଳ — ଦେ. ବିଣ. — (ସଂ. ଜଟିଳ; ସଂ. ଝଟ ଧାତୁ) — ୧ । ଅଡ଼ୁଆ-ଛଡ଼ୁଆ—1. Complicated; entangled.
Jhaṭāḻa
୨ । ଝାଟପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Entwined with twigs.
୩ । ଶାଖାଯୁକ୍ତ ଶୃଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ—
3. Having branching horns.
(ଯଥା—ଝଟାଳ ମିରିଗ ।)
୪ । ବହୁଶାଖାଯୁକ୍ତ—4. Having many branches.

ଝଟାଳିଆ — ଦେ. ବିଣ. — ଝଟାଳ (ଦେଖ)
Jhaṭāḻia — Jhaṭāḻa (See)
ବିଚରନ୍ତି ମୃଗଯୂଥ, ଶୋଭେ କାହା 'ଶିରେ ଲଗ୍ନ ଝଟାଳିଆ ଶୃଙ୍ଗ ।
ଚିନ୍ତାମଣି. ବକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ।

ଝଟିକା — ଦେ. ବି. (ଝଟ ଧାତୁ=ସ୍ପର୍ଶ କରିବା)—ଝଡ଼; ତୋଫାନ;
Jhaṭikā — ବତ୍ୟାର—Tempest; high wind; storm;
ঝড় — hurricane; cyclone.
झक्कड़

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତିର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଆଁଖି ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଝଟିତ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. ବିଣ.—(ସ. 'ଝଟିତ')—ଅତିଶୀଘ୍ର—
Jhaṭita At once; in no time; immediately.

ବଢ଼ି ଜଗତର ଗୁହ୍ୟ ପୂଛିଲେ ଝଟିତ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।

ଝଟିତର—ଗ୍ରା. କ୍ରି. ବିଣ.—ଝଟିତ (ଦେଖ)
Jhaṭitara Jhatiat (See)

ତାହା ଅଣିବ ମନକୁ ଝଟିତର—ଉପେନ୍ଦ୍ର, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଝଟିତି—ସ. କ୍ରି. ବିଣ. (ଝଟ ଧାତୁ=ଗଦା ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇତ)—
Jhaṭiti ୧ । ଅତି ଶୀଘ୍ର—
1. Immediately; in no time; sharp.
୨ । ଦ୍ରୁତବେଗରେ—2. Quickly.

ଝଟିତି ଆକାଶରେ ଉଡ଼ି ଘୋଟି ଗଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଆଦି ।

ଝଟୁଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି. (ଭୂଲ. ଗଞ୍ଜାମ. ଝଟା)—ଶିମ୍ବ—
Jhaṭuā Bean.

ଝଡ଼ ଝଡ଼—ଦେ ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ସ. ଝର)—ଗଛରୁ
Jhaṛḍ-jharḍ ଶୁଖିଲା ପାଚ ଝଡ଼ି ପଡ଼ିବା ଶବ୍ଦ; ଖଲଖଲ ଧ୍ୱନି,
ঝরঝর ଗଛରୁ ଶୁଖିଲା ପତ୍ର ଝଡ଼ି ପଡ଼ିବାର ଶବ୍ଦ—
झड़झड़ Rustling sound of falling leaves or crumbling earth falling down from a wall.

ଝଡ଼—ଦେ. ବି. (ସ. ଝଟ ଧାତୁ=ଗଦା କରିବା)—
Jharḍa ୧ । ବାତ୍ୟା; ତୋଫାନ; ଝଞ୍ଜାବାତ—
ঝড় 1. Highwind; storm; tempest.
झड़ी ୨ । ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ ବୃଷ୍ଟି ସହ ପ୍ରବଳ ବାତ୍ୟା—
2. Continuous wind and rain.

ଝଡ଼ଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—ଚିଲିକାର ଏକପ୍ରକାର ଲୁଣି ମାଛ—A kind of
Jharḍaṅga salt-water-fish found in the lake Chilkā.

ଝଡ଼ଝାଟି—ଦେ. ବି—ଝଡ଼ ତୋଫାନ (ଦେଖ)
Jharḍa-jhāṭi Jharḍa tophāna (See)

ଝଡ଼ ତୋଫାନ—ଦେ. ବି—ବାତ୍ୟା ଓ ବୃଷ୍ଟି—
Jharḍa tophāna Wind and rain; rain and storm.
ঝড়ঝাটী
झड़बतास, झकड़

ଝଡ଼ତି ପଡ଼ତି—ଦେ. ବି—ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଓ ଶସ୍ୟାଦି ସ୍ଥାନାନ୍ତର କରାଯିବା
Jhardati pardati ଯୋଗୁଁ ସେଥିରୁ ଯାହା ତଳେ ଝଡ଼ି ପଡ଼ି
ঝাড়তি পড়তি ଲୋକସାନ୍ ହୋଇଯାଏ—Wastage of loose articles (e. g. grain) in transit.

ଝଡ଼ ବତାସ—ଦେ. ବି—ଝଡ଼ ତୋଫାନ (ଦେଖ)
Jharḍa batāsa Jharḍa tophāna (See)

ଝଡ଼ ବୃଷ୍ଟି—ଦେ. ବି—ଝଡ଼ ତୋଫାନ (ଦେଖ)
Jharḍa brushti Jharḍa tophāna (See)

ଝଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସ. ଝଟ ଧାତୁ=ଗଦା କରିବା, ଓଳାଇବା; ଝାଟ
Jharḍā =ସମ୍ମାର୍ଜନ)—
ঝাড়া ୧ । ଦେହ ଝାଡ଼ିଝୁଡ଼ି ହେବା—1. Shaking off lethargy
झटका from the limbs by whisking.
୨ । ଝଡ଼ିବା—
2. Shedding; falling (e. g. off leaves).
୩ । ଲୁଗା ଆଦିରୁ ଧୂଳି ଝାଡ଼ିବା—
3. To beat or shake off the dust from clothes etc.
୪ । ଝାଡ଼ିବା; ଝାଡ଼ୁଣୀ ଦ୍ୱାରା ପରିଷ୍କାର କରିବା; ସମ୍ମାର୍ଜ୍ଜନ କରିବା—
4. Sweeping; cleansing with broomstick.
୫ । ମନୁଷ୍ୟର ଦେହର ସଞ୍ଚାଳନ—
5. Shaking of one's limbs.
୬ । ମନ୍ତ୍ରାଦି ଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟଠାରୁ ଭୂତପ୍ରେତାଦି ବା ରୋଗ ଛଡ଼ାଇବା; ମନ୍ତ୍ରାଦି ଦ୍ୱାରା ମାର୍ଜ୍ଜନ—
6. Exorcism; dispelling of evil spirits or sickness from a person by conjuration.
୭ । ଏକ ପ୍ରକାର ପିଠା ବା ମିଷ୍ଟାନ୍ନ—
7. A kind of cake or sweetmeat.
୮ । ଝରି; ଫୁଲତୋଡ଼ା—8. Nosegay; bouquet.

ନିର୍ମଳ କପୋଳେ ଭଙ୍ଗିଲେ ଅଳକା
ବନ୍ଧ ମଲ୍ଲୀକଳି ଝଡ଼ା ଗୋ । ପ୍ରାଚୀ, ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

୯ । ତୀବ୍ର ଗାଳି; ଗାଳିମନ୍ଦ; ସୋଧା; ସୋଧନ—
9. A shower of rebuke.
୧୦ । ସମ୍ମାର୍ଜ୍ଜିତ ଅଳିଆ—10. Refuse; sweepings.
୧୧ । ପରିଷ୍କାରକରଣ; ଆବର୍ଜ୍ଜନାର ଦୂରୀକରଣ—
11. Clearance.
୧୨ । ଗଛରୁ ଝଡ଼ିବା ଫଳ ପୁଷ୍ପ ଆଦି—
12. Fruits etc. fallen down from trees.
୧୩ । ଝଣ୍ଡା; ପତାକା—
13. Flagstaff (Howells).
୧୪ । ନଡ଼ିଆ ଗଛରୁ ବର୍ଷକେ ଥରେ ବାହୁଙ୍ଗା ଝାଡ଼ିବା କର୍ମ—
14. Act of clearing dry branches etc. from cocoanut trees.
୧୫ । (କଚେରିଆ ଭାଷା) କୌଣସି ଘର ତଲାସି କରିବାକୁ ଯିବା ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀ ଓ ସାକ୍ଷୀମାନେ ଘର ଭିତରକୁ ପଶିବା ପୂର୍ବରୁ ସେମାନଙ୍କ ଲୁଗାପଟା ଭିତରେ କୌଣସି ଜିନିଷ ଲୁଚାଇ ରଖି ନାହାନ୍ତି, ଏହା ପ୍ରମାଣିତ କରିବା ପାଇଁ ନିଜନିଜର ଲୁଗାପଟାକୁ ଲେଉଟାପାଉଟା କରି ଦେଖାଇବା କର୍ମ—
15. Submitting one's self to a careful search before beginning a house-search.
୧୬ । ବାଲୁଙ୍ଗା ଧାନ, ଯଦ୍ଦ୍ୱାରା ଗଛ ଧାନକ୍ଷେତରେ ଧାନ ଗଛ ସଙ୍ଗେ ଉଠିଥାଏ—16. Paddy of self-grown plants which come out in a paddy field.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଞ୍ଚ	ଡ଼ ଢ଼	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଜ୍ଞ	ନ୍ନ

ଦେ. ବଣ—ଯାହା ଝଡ଼ି ପଡ଼ିଥାଏ—That which has dropped to the ground.

୧୬ । (କଚେରୀ ଭାଷା)—ସନ୍ଦେହୀ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଜେଲଖାନାକୁ ନିଆ ଯାଉଥିବା ବନ୍ଦୀ ଅପଣା ଲୁଗାପଟା ମଧ୍ୟରେ କିଛି ଜିନିଷ ଲୁଚାଇ ରଖି ନାହିଁ, ଏହା ଦେଖିବା ପାଇଁ ସେ ବ୍ୟକ୍ତିର ଲୁଗାପଟା ଝଡ଼ାଝଡ଼ି କରି ଦେଖିବା; ଦେହ ତଲ୍ଲାସୀ—16. Search a convict's clothes and person before he is admitted into jail to see if he has not secreted any thing.

୧୭ । ଡାଳରୁ ଝଡ଼ି ପଡ଼ିଥିବା ପଦାର୍ଥ ବା ଅଂଶ—
17. Droppings; things which have dropped down.

ଦ. ବଣ.—୧ । ସମାର୍ଜ୍ଜିତ—
1. Well swept.

୨ । ଗଛରୁ ଝଡ଼ିଥିବା—2. Shed or dropped from trees.

(ଯଥା—ଅକାଳ ଝଡ଼ା ଫଳ ।)

୩ । ଯହିଁରୁ ମାଛ କଣ୍ଟା ଆଦି କଢ଼ା ହୋଇଥାଏ—
3. (curry) From which coarse matters and bones have been taken out.

(ଯଥା, ଝଡ଼ା ମହୁର ।)

ଗ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ.—ଝୁରା; ଆଦିମ ଜାତିବିଶେଷ—
A race of aborigines.

ଝଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଝାଡ଼ିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Jhar̤dā (r̤de)ibā 1. Causative of Jhār̤dibā.
ঝরান, ঝড়ান ଝଡାଇଲ ଭଷ୍ମ ପଡିଥିବା ଧୂଳି ।
झटकारना, झड़वाना କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । ଝଡ଼ିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
2. Causative of Jhar̤dibā.

ପୂଷା ପୁରୋଡାଶ ଭକ୍ଷଣ କରୁଥିଲେ,
ମୁଠି ମାରେ ତାଙ୍କ ଦାନ୍ତକୁ ଝଡାଇଲେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

ଝଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ମନ୍ଦ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
Jhar̤dā(r̤de)i hebā ୧ । ଭୁକ୍ତ ଖାଦ୍ୟାଦିର ଜୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବ୍ୟାୟାମାଦି କରିବା—1. To engage in brisk exercise with a view to digest one's food.

[ଦ୍ର—କୌଣସି ନିଷ୍କର୍ମା ପରାନ୍ନଭୋଗୀ ଲୋକକୁ କୌଣସି ବୃଥା ପରିଶ୍ରମ କରିବାର ଦେଖିଲେ ଲୋକେ ଥଟ୍ଟାରେ କହି ଥାଆନ୍ତି 'ତାର ତ କିଛି କାମ ନାହିଁ; ସେ ଭାତ ଝଡ଼େଇ ହଉଛି'।]

୨ । ମତ୍ତ ହେବା; ମସ୍ତ ହେବା—
2. To be excited; to be maddened.

ଝଡ଼ାଝଡ଼୍—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ଝଟିତି)—୧ । ଝଟିତି; ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍—
Jhar̤dā-jhar̤d 1. At once; immediately.
ঝড়াঝড় ୨ । ଲଗେଲଗେ—
झड़ाझड़ 2. Continuously.
୩ । ଏକର ପରେ ଅନ୍ୟ—3. One after the other.

ଝଡ଼ାଝଡ଼ି—ଦେ. ବ.—୧ । ଅନେକ ଥର ଝାଡ଼ିବା କର୍ମ—
Jhar̤dā-jhar̤di 1. Repeated jerkings.
ঝাড়াঝাড়ি ୨ । ପରସ୍ପର ଦେହରୁ ଧୂଳି ଝାଡ଼ିବା କର୍ମ—
झाड़बुहार 2. Cleaning each other's body of dust.

୩ । ବହୁବାର ଘରର ତଳ, କାନ୍ଥ ଓ ଗୃହ ଓ ଘରେ ଥିବା ଜିନିଷପତ୍ରକୁ ଝାଡ଼ିବା ବା ଝାଡ଼ୁ ଦ୍ୱାରା ସାଫ କରିବା—
3. Repeated cleansing of the floor, walls and articles of a house.

୪ । ଜିନିଷପତ୍ର ପାତ୍ର ବା ଅଖାରୁ ନେଇ ଯିବା ପରେ ତହିଁରେ ବାକି ରହିଯିବା ଛୋଟ ଖଣ୍ଡ ଓ ଟୁକି—4. Refuse matter left in a bag or pot after it is emptied.

୫ । ଝାଡ଼ଫୁଙ୍କ (ଦେଖ)
5. Jhār̤da-phuṅka (See)

ଝଡ଼ାଝପଟ—ଦେ. ବ—ଝପଟ (ଦେଖ)—
Jhar̤dā-jhapaṭa Jhapaṭa (See)

ଝଡ଼ା ତଦାରଖି—ଦେ. ବ (କଚେରୀ)(ସଂ. ଝଟ ଧାତୁ+ଫା. ତଦାରୁଖ୍)
Jhar̤dā tadārakhi କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସର୍ବାଙ୍ଗ ତଲ୍ଲାସୀ କରିବା;
ঝাড়া କୌଣସି ଲୋକର ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ ଓ
झाड़ा ଲୁଗାପଟାକୁ ଝାଡ଼ି ସେ କିଛି କଥା ଲୁଚାଇ ରଖିଥିବା ସମ୍ବନ୍ଧେ ସନ୍ଦେହ ଦୂର କରିବା ପାଇଁ
ଝଡ଼ା ତଲ୍ଲାସୀ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଝଡ଼ା ତଦାରଖ }
ପରିଦର୍ଶନ—Thorough search of the body and clothes of a person.

ଝଡ଼ା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (କଚେରୀ) (ଖାନତଲ୍ଲାସୀ ପାଇଁ ଘରେ
Jhar̤dā debā ପଶିବା ବ୍ୟକ୍ତି) ଘରେ ପଶିବା ପୂର୍ବରୁ ସର୍ବସମକ୍ଷରେ
ঝাড়া দেওয়া ଆପଣା ଦେହ ଓ ପୋଷାକକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଝାଡ଼ିବା—
झाड़ा देना 1. To clearly show to the people present that the officer about to enter a house for house-search has secreted nothing in his body or clothes.

୨ । (କୁକୁର ବା ବାଘଆଦି ହିଂସ୍ର ଜନ୍ତୁ) କୌଣସି ଶିକାର (ଯଥା ଛେଳି, ପକ୍ଷୀ)କୁ ବେକ ପାଖରୁ ପାଟିରେ ଧରି ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ଏକାଧିକ ଥର ଶୂନ୍ୟରେ ସଞ୍ଚାଳିତ କରିବା—2. (a beast of prey) To give repeated jerkings to its victim by holding it between the jaws.

[ଦ୍ର—ଏପରି ଝଡ଼ା ଦେବା ଦ୍ୱାରା ଆକ୍ରାନ୍ତ ଜୀବ ମୃତ କିମ୍ବା ଅର୍ଦ୍ଧପ୍ରାଣ ହୋଇଯାଏ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଝଡ଼ା ପୋଛା—ଦେ. ବି—କୌଣସି ସ୍ଥାନ ଓଳାଇ ଓ ପୋଛି ସଫା କରିବା
Jhardā pochhā କର୍ମ—Cleansing a place by
ঝাড়াপুছা sweeping.
झाड़पोंछ

ଝଡ଼ା ଫୁଙ୍କା—ଦେ. ବି—ଝାଡ଼ ଫୁଙ୍କ (ଦେଖ)
Jhardā phunkā Jhārda phunnka (See)

ଝଡ଼ା ବେଶର—ଦେ. ବି—ଯିଁଥା ମାଛରୁ କଣ୍ଟାସବୁ ବାହାର କରାଯାଇ
Jhardā besara ତହିଁରେ ବଟା ସୋରିଷ ଦିଆଯାଇ ହୋଇଥିବା
(ଝଡ଼ା ବେଶର—ଅନ୍ୟରୂପ) ଏକପ୍ରକାର ବ୍ୟଞ୍ଜନ—A curry prepared from fish after the bones are taken out and it is mixed with rye-paste.

ଝଡ଼ା ମହୁର—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ମହୁର ତିଆଣରୁ ମାଛକଣ୍ଟା କଢ଼ା
Jhardā mahura ହୋଇଥାଏ—A stew or hotchpotch
(ଝଡ଼ା ମୋହର—ଅନ୍ୟରୂପ) (curry) from which the bones of the fish have been carefully removed before it is served to guests

ଝଡା ମହୁରେ କଲ ଖଡା ରନ୍ଧନ
କାମୁଡା ଘୋଡା ମୁଖେ ଦେଲ ଚୁମ୍ବନ—ଯଦୁମଣି. ରହସ୍ୟବଚନ ।

[ଦ୍ର—ମାଛ ଓ ପରିବା ଏକତ୍ର ସିଝା ହୋଇ ମହୁର ତିଆରି ହୁଏ ଓ କେବଳ ମାଛରେ ବଟା ସୋରିଷ ମିଶାଯାଇ ବେଶର ତିଆରି ହୁଏ । ଖାଇବା ସମୟରେ ଖାଇବା ବ୍ୟକ୍ତି ଉକ୍ତ ମହୁର ବା ବେଶରରୁ ମାଛ କଣ୍ଟାକୁ କାଢ଼ି ଖାଇବା କଷ୍ଟ ଓ ଅସୁବିଧାଜନକ ହୁଏ, ଏଥିପାଇଁ ଆଗରୁ ରନ୍ଧା ହେବା ମାଛରୁ କଣ୍ଟାଗୁଡ଼ିକ ଝାଡ଼ି ଦେଇଥିଲେ ଖାଇବା ଲୋକ ଉକ୍ତ ଝଡ଼ା ମହୁର ବା ବେଶରକୁ ଆନନ୍ଦସହକାରେ ଖାଏ ।]

ଝଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଝଡ଼ (ଦେଖ)
Jhardi Jharda (See)

କମାନେ ନଭ ମାସ କଣା ଝଡି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଢୋଲ—A drum.

ଧସା ଜାଗର ନଭବଭ ଝଡି
ଢେଲଙ୍କି ବାଜା ଗୁଙ୍ଗୁ ଗୁଡୁ ଗୁଡୁ—ବ୍ରଜନାଥ, ସମରତରଙ୍ଗ ।

ଝଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଝଡ଼ଯୁକ୍ତ (ପାଗ)—
Jhardiā 1. Tempestuous; windy (weather).
ঝড়ো ୨ । ଝଡ଼ ଯୋଗୁଁ ଗଛରୁ ଝଡ଼ି ପଡ଼ିଥିବା (ଫଳ)—
2. Wind-fallen (fruits).

ଝଡ଼ିଆ ପାଗ—ଦେ. ବି—ଝଡ଼ଯୁକ୍ତ ଋତୁ—
Jhardiā pāga Cloudy weather.

ଝଡ଼ିଆ ପୋକ—ଦେ. ବି—ପକ୍ଷ ଲାଗିଥିବା ଉଇ ବା ପିମ୍ପୁଡ଼ି—
Jhardiā poka Winged ants.
बादला पोका [ଦ୍ର—ପିମ୍ପୁଡ଼ି, ଜନା ଓ ଉଇ ଇତ୍ୟାଦି ବୁଢ଼ା ହେଲେ ସେମାନଙ୍କଠାରେ ପକ୍ଷ ଲାଗେ ଓ ସେମାନେ ହୁଙ୍କା ବା ଗାତରୁ ବାହାରି ଉଡ଼ନ୍ତି । କିଛିକ୍ଷଣ ଉଡ଼ିବା ପରେ ପକ୍ଷ ଛାଡ଼ି ପଡ଼ିବାରୁ ସେମାନେ ତଳେ ଖସି ପଡ଼ନ୍ତି ଓ ବେଙ୍ଗ, କୁଆ ଓ ବଣି ଆଦି ତାଙ୍କୁ ଖୁଣ୍ଟି କରି ଖାଇ ଯାଆନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରବାଦ ଅଛି 'ପିମ୍ପୁଡ଼ି ଠେଇଁ ପକ୍ଷି ଲାଗେ ମରିବା ପାଇଁ ।' ଶୁଣା ଅଛି ଯେ, ପ୍ରଶାନ୍ତ ମହାସାଗରରେ ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜ ଓ ଚୀନ ଦେଶବାସୀ କେତେକ ଲୋକ ମୁଢ଼ି ଆଦି ସଙ୍ଗେ ଝଡ଼ିଆ ପୋକ ଖାଇବାକୁ ସୁଖ ପାଆନ୍ତି । ଝଡ଼ିଆ ପୋକ ଉଡ଼ିବାର ଦେଖା ଗଲେ ଶୀଘ୍ର ବିଶେଷ ଝଡ଼ ବା ବୃଷ୍ଟି ହେବ ବୋଲି ଲୋକେ ଅନୁମାନ କରନ୍ତି ।]

ଝଡ଼ି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସ୍ୱସ୍ଥାନରୁ ଚ୍ୟୁତ ହୋଇ ତଳକୁ ଖସି
Jhardi pardibā ପଡ଼ିବା—To fall down; to drop down.
ঝরে পড়া
गिर पड़ना

ସେ ବୃକ୍ଷଙ୍କ ଦେହ ଘର୍ଷଣୁ ଅନଳ
ଜାତ ହୋଇ ଝଡି ପଡିଲା ମଣ୍ଡିତଳ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଝଡ଼ିପୋକ—ଦେ. ବି—ଝଡ଼ିଆ ପୋକ (ଦେଖ)
Jhardi-poka Jhardiā poka (See)

ଝଡ଼ିବରଷା—ଦେ. ବି. (ସହଚର)—ତୋଫାନ ଓ ମେଘବର୍ଷା—
Jhardi-barashā Tempest accompanied with rain.
ঝড়বৃষ্টি
झड़ी

ଝଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଝଟଧାତୁ)—୧ । ବୃକ୍ଷାଦିରୁ (ପତ୍ରାଦି ବା ଫଳ)
Jhardibā ସ୍ୱସ୍ଥାନଚ୍ୟୁତ ହୋଇ ଭୂତଳରେ ପଡ଼ିବା; ଖସି ପଡ଼ିବା—
ঝরা 1. To drop down from its proper place
झड़ना (e.g. leaves and fruits from the tree.)

ଝଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ

ବଳ୍ମୀଷଣ ଝଡିଲା ପତ୍ରମାନ ଖାଇ
ତପରେ ଶୀର୍ଣ୍ଣ କରି ଦେଲା ନିଜ ଦେହ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । ସ୍ଖଳିତ ହେବା—2. To be dislocated; to be discharged.

୩ । କୃଶ ହେବା; କ୍ଷୀଣ ହେବା—
3. To become weak, emaciated or lean.
(ଯଥା—ଭ୍ରରଦିନଆଁ ଜରରେ ସେ ଖୁବ୍ ଝଡ଼ି ଗଲାଣି ।)

୪ । (ଅନ୍ନ ଆଦି) ପେଟରେ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା—
4. To be digested.

୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବହୁଧା ପ୍ରକାଶିତ ହେବା; ଝରିବା—
5. To appear profusely; to be emitted profusely.

ସ୍ମିତ ସୁଧାବିନ୍ଦୁ ଝଡୁଥାଇ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୬ । ଭାଙ୍ଗି ଯାଇ ତଳେ ପଡ଼ିବା—
6. To break and fall down.

ବୃକ୍ଷମାନେ କରିଣ ମଡମଡ ରଡି
ସେ ଚିର ଶୃଙ୍ଗରୁ ପଡିଲେ ତଳେ ଝଡି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୭ । ଲୁପ୍ତ ହେବା—7. To disappear.

ହେଲେ ଦିବ୍ୟ ବାସ, ଝଡ଼ିଲା ସେ ତ୍ରାସ, ମୃଦୁ ହେଲା ତ୍ୱଦସ୍ଥଳୀ ।
ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ ।

୧	ଇ	ଜ୍	ର୍,ଙ୍	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ଼	ଡଅ	ଝ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍ତ

୮ । (ଆକ୍ରାନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହରୁ ମନ୍ତ୍ରାଦି ଦ୍ୱାରା ଭୂତ, ପ୍ରେତ, ବିଷ ଓ ରୋଗାଦି) ଛାଡ଼ିବା—8. (Evil spirit disease or poison) To be expelled from the body by the application of charms

ଭକ୍ତେ ମିଶି ପ୍ରୀତ ବିଷ ନ ଝଡ଼ିଲ

ଭ୍ରାତ ବୈରାଗ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରରେ । ନନ୍ଦକିଶୋର. ଶର୍ମିଷ୍ଠା ।

୯ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କ୍ଷୟ ହେବା; କମିବା—
9. (figurative) To lessen; to diminish.

ଝଡ଼ିବ ବଳ କୋମଳ ଗାତ୍ରରୁ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୧୦ । (ପୁରୁଷ ପକ୍ଷରେ) ମୈଥୁନ ପରେ ବୀର୍ଯ୍ୟପାତ କରିବା—
10. To have one's semen discharged after copulation (said of males).

୧୧ । (ସ୍ତ୍ରୀ ପକ୍ଷରେ) ମୈଥୁନ କାଳରେ ଅତ୍ୟଧିକ ରୂପେ ଉତ୍ତେଜିତ ହେବା—11. To have orgasm during copulation (said of females).

[ଦ୍ର—ଏଥିର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ପଡ଼ିବା ଓ ଯିବା କ୍ରିୟା ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଝଡ଼ି ଲଗାଣ—ଦେ. ବି—ତୋଫାନ ସହିତ ବହୁଦିନବ୍ୟାପୀ ଅନବରତ
Jhar̤di lagāṇa ବର୍ଷା—Continuous rain and storm
ঝাড় বৃষ্টি lasting for days.
झड़ी लगाना

ଝଣ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ସଂ. ଝନତ୍, ଝଣତ୍)—
Jhaṇ ଝଣ ଝଣ (ଦେଖ)
Jhaṇa jhaṇa (See)

ଝଣଝଣ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ସଂ. ଝନତ୍, ଝଣତ୍)—
Jhaṇa-jhaṇa ୧ । ଶିମ୍ବ, ଜାତୀୟ ଛୁଇଁ ଶୁଖି ଗଲେ ତା ଭିତରେ
ঝন, ঝাঁ ଥିବା ମଞ୍ଜିର ବାଜିବା ଶବ୍ଦ—
झनझन, झनक 1. Rattling sound (heard in dry pods of flax or bean).

୨ । ଧାତୁଖଣ୍ଡାଦିର ପରସ୍ପର ଆଘାତପ୍ରତିଘାତର ଶବ୍ଦ; ଟାଣ ଭୂମିରେ ବା ପଥରରେ ଟଙ୍କା ବା ଧାତୁଖଣ୍ଡ ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ; ଝଣତ୍କାର—
2. Metallic clang; bang; ringing sound.

ଝଣଝଣ
ଝଣଝଣା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଝଣଝଣି

[ଦ୍ର—ଝୁଣ ଝୁଣ=ଅଳଙ୍କାରାଦିର ମୃଦୁ-ମଧୁର ଶବ୍ଦ, ଝଣ ଝଣ ଅପେକ୍ଷା ଅନୁଚ୍ଚ ।]

୩ । ଝଣଝଣ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବକ (ନଗଦ ବନ୍ଧୁ ଟଙ୍କା ଗଣିବା)—
3. (to count cash) With clanging sound.

(ଯଥା—ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଖୁବ ବଡ଼ଲୋକ ହେଲାଣି, ପାଞ୍ଚ ହଜାର ଟଙ୍କା ଝଣଝଣ ଗଣି ଦେବ ।)

ଝଣଝଣାୟମାନ—ସଂ. ବଣ—ଝଣଝଣ ଶବ୍ଦକାରୀ (କ୍ଷୀରେନ୍ଦ୍ର)
Jhaṇa-jhaṇāyamāna Tinkling.

ଝଣଝଣି—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଝଣଝଣ (ଦେଖ)
Jhaṇa-jhaṇi Jhaṇa-jhaṇa (See)

ଝଣଝଣିଆଁ—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଧନ୍ ବା ଧଣ୍ ଧାତୁ, ଶବ୍ଦ କରିବା)—
Jhaṇa-jhaṇiāñ ୧ । ଝଣଝଣ ଶବ୍ଦକାରୀ—1. Making or producing a clanking sound.

୨ । ଶୁଷ୍କ; ଶୁଖିଲା—2. Dried.

[ଦ୍ର—ଛେପଟ ଛୁଇଁ ଭିତରେ ମଞ୍ଜି ଶୁଖି ଝଣଝଣ ହୋଇ ବାଜିବାରୁ ଛୁଇଁ ଝଣଝଣିଆ ହୋଇଯିବାର ବୁଝାଯାଏ ।]

ଝଣ ଝାଣ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଝଣ ଝଣ (ଦେଖ)—
Jhaṇa-jhāṇa Jhaṇa-jhaṇa (See)

ଝଣତ୍କାର—ସଂ. ବି (ଝନତ୍=ଧ୍ୱନ୍ୟର୍ଥକ+କାର)—କଙ୍କଣାଦିର
Jhaṇatkāra ଝଣଝଣ ଶବ୍ଦ—Clanking sound; tinkling or rattling sound.

ଝଣତା—ଦେ. ବଣ—ଧଣତା; ବିସ୍ୱାଦ—
Jhaṇatā Unsavoury; unseasoned.

[ଦ୍ର—ତରକାରୀ ଗରମ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ତହିଁରେ ପାଣି ମିଶାଇ ଦେଲେ ଯେଉଁ ପଖାଳ ହୁଏ, ତାହାକୁ ଝଣତା ପଖାଳ କହନ୍ତି; ତାହା ବିସ୍ୱାଦ ଲାଗେ ।]

ଝଣାଝଣ୍—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଝଣଝଣ (ଦେଖ)—
Jhaṇā-jhaṇ Jhaṇa-jhaṇa (See)

ଝଣାତ୍—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଝଣଝଣ (ଦେଖ)
Jhaṇāt 1. Jhaṇa-jhaṇa (See)

୨ । ଝଣାତ୍କିନା (ଦେଖ)—
2. Jhaṇāt-kinā (See)

ଝଣାତ୍ କିନା—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଧାତୁଜନିତ ଶବ୍ଦ; କଂସା ବା
Jhaṇāt kinā ବାସନ ଆଦି ଭୂମିରେ ପଡ଼ିବା ଶବ୍ଦ— 1. The
ঝনাৎ clank of metallic things falling or striking
झनकरके a hard substance.

ଝଣାତ୍କର
ଝଣାତ୍କିନ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଝଣାତ୍କରି

[ଦ୍ର—ଦୁଇଟି ଧାତୁ ଖଣ୍ଡ ଥରେ ପଡ଼ିଗଲେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ଥରେ ମାତ୍ର ଶୁଣାଯାଏ, ତାକୁ ଝଣାତ୍ କହନ୍ତି ।]

୨ । ଝଟ୍କିନା; ହଠାତ୍—2. Suddenly.

ଝଣେ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବଣ ଓ ବି.—ଜଣେ—
Jhaṇe One (person).

ଝଣ୍ଟା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଶିମ୍ବ—
Jhaṇṭā Bean.

ଝଣ୍ଟା(ଣ୍ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝାଣ୍ଟେଇବା (ଦେଖ)—
Jhaṇt(ṭe)ibā Jhāṇṭeibā (See)

ଝଣ୍ଟି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜଟା)—ମୁଣ୍ଡରେ ଥିବା ଛୋଟ କେଶଗୁଚ୍ଛ ବା ଚୁଟି—
Jhaṇṭi Little tuft of hair on the head.

ଝଣ୍ଟିଆ—ଦେ. ବି (ଝଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ଗୋଡ଼ ଅଙ୍ଗୁଠିରେ ପିନ୍ଧିବା ରୁପା
Jhaṇṭia ମୁଦି ବିଶେଷ—A tinkling silver ring for the toes.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପରିବର୍ତ୍ତେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ ।

ଝଣ୍ଟିକା—ଦେ. ବି—ବୃହତ୍ ଗୁଳ୍ମ ବିଶେଷ—
Jhantika Causjera Pheedii (Haines).

ଝଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ଜୟନ୍ତ; ସଂ. ଦଣ୍ଡ)—୧ । ମାଳା; ଧଣ୍ଡା—
Jhanda 1. Garland.
୨ । ପତାକାଯୁକ୍ତ ଦଣ୍ଡ—2. Flagstaff.
ঝাণ্ডা ଗୋଉବାସିଙ୍କର ଦୁଇତ ବାରକ ମଙ୍ଗଳ ଝଣ୍ଡାଗୁଡ଼େ
झंडा ଚମକଇ ଯହିଁ ଉଗ୍ରତଣ୍ଡା ଖେଳାଇ ଖଣ୍ଡା । ରାଧାନାଥ. ଉଷା ।
୩ । ପତାକା—3. Flag.

ଝଣ୍ଡି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଦଣ୍ଡ; ଜୟନ୍ତ)—୧ । ପତାକା—
Jhandi 1. Flag.
ঝাণ্ডি ୨ । ପତାକାଯୁକ୍ତ ଦଣ୍ଡ—
झंडी 2. Flagstaff.
୩ । ଚେନ୍ ସର୍ଭେ ବା ଲେଭ୍‌ଲିଙ୍ଗ୍ ଯନ୍ତ୍ର ବା କମ୍ପାସ୍ ସାହାଯ୍ୟରେ ଭୂମି ମାପିବା ସମୟରେ ସମ୍ମୁଖସ୍ଥ ଶଙ୍କୁ ବା ଷ୍ଟେସନ ଉପରେ ଠିଆ ଭାବରେ ଧରିଯିବା ପତାକାଦଣ୍ଡ—3. A flagstaff held on the next station during surveying with the chain or compass or level.

ଝନ୍‌କାର—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—୧ । ଘୋଟୋ; ଘୋଡ଼ ଘାଅ—
Jhan-kāra 1. Ado; bustle; hubbub; uproar.
୨ । ଆଡ଼ମ୍ବର—2. Grand display.

ଝନ୍‌ଝଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଂଜାଲ)—ଅସୁବିଧା; ହଇରାଣ—
Jhanjhata Trouble.
ঝাংঝাট (ଯଥା. ମୁଁ ବଡ଼ ଝନ୍‌ଝଟରେ ପଡ଼ିଛି ।
झंझट

ଝନ୍‌ଝନ୍—ଦେ. ଅ ଓ ବି (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଝଣ୍ ଝଣ୍ ଶବ୍ଦ—
Jhan-jhan (ଯଥା ଲୁହା ଶିକୁଳିର ଚାଳନ ଜନିତ ଶବ୍ଦ)—
ঝনঝন 1. A bang; a clap; metallic clank.
झनक
ପତନେ କବଚ ଗାତ୍ରେ ବଜାଇ ଝନ୍ ଝନ । ରାଧାନାଥ. ବେଣୀସଂହାର ।
୨ । ଶୁଷ୍କ ଦ୍ରବ୍ୟାଦିର ପରସ୍ପର ଘାତପ୍ରତିଘାତ ଶବ୍ଦ—(ଯଥା—ବାଉଁଶନଳ ମଧ୍ୟରେ ଗୁଡ଼ିଏ ଶୁଖିଲା ମଞ୍ଜି ପୂରାଇ ହଲାଇବାର ଶବ୍ଦ)—2. The sound of many hard and dry things striking each other (as seeds in a dry pod).

ଝନ୍‌ଝନା—ଦେ. ଅ.—ଝନ୍ ଝନ୍ (ଦେଖ)
Jhan-jhanā Jhan-jhan (See)

ଝନ୍‌ଝନି—ଦେ. ଅ ଓ ବି.—ଝନ୍‌ଝନ୍ (ଦେଖ)
Jhan-jhani Jhan-jhan (See)
ଗମ୍ଭୀର ସମର ବାଦ୍ୟ, ଅସ୍ତ୍ରର ଝନ୍‌ଝନ । ରାଧାନାଥ. ବେଣୀସଂହାର ।

ଝନକା—ଦେ. ବି—ଘୋଡ଼ା ଓ ଗୋରୁମାନଙ୍କର ଏକପ୍ରକାର ରୋଗ—
Jhanakā A disease attacking cattle and horses; rheumatism of the legs.
ঝনকা
झनक बात [ଦ୍ର—ଏ ରୋଗରେ ଗୋରୁ ଓ ଘୋଡ଼ାଙ୍କର ଗୋଡ଼ ଗଣ୍ଠିଗଣ୍ଠି ହୋଇଯାଏ] ।

ଝନତ୍‌କାର—ସଂ. ବି.—ଝଣତ୍‌କାର (ଦେଖ)
Jhanat-kāra Jhanat-kāra (See)

ଝନନ—ଦେ. ଅ.—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଝନ୍ ଝନ୍ (ଦେଖ)
Jhanana Jhan-jhan (See)

ଝପ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ଝଟିତି; ଜବ; କ୍ଷିପ୍ର; ଭୁଲ ସଂ. ଝମ୍ପ)—
Jhap ୧ । ଅବିଳମ୍ବେ; ଶୀଘ୍ର; ଝଟ୍; ହଠାତ୍; କ୍ଷଣମାତ୍ର ବିଳମ୍ବ ନ କରି; ଝଟିତି—1. Speedily; hastily;
ঝপ্, ঝপ্‌করে, ঝপাঝপ
झप immediately; quickly; briskly; at once; in a whit.
୨ । ଝପ୍ ଝପ୍ (ଦେଖ)
2. Jhap-jhap (See)
୩ । ପାଣିରେ କାଠ ଆଦି ପଡ଼ିବା ଶବ୍ଦ—
3. Splashing sound; swish.

ଝପ୍ କରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଝପ୍ (ଦେଖ)
Jhap-kari Jhap (See)
[ଝପ୍‌କନା, ଝପ୍‌କିନ, ଝପ୍‌କିର, ଝପ୍‌ଦିନ୍, ଝପ୍‌ଧନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଝପ୍ ଝପ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ମେଘ ବର୍ଷିବାର ଶବ୍ଦ—
Jhap-jhap 1. Pattering sound; splashing sound; (as of rain).
ঝপঝপ
झपझप ୨ । ପାଣିରେ ଲୋକ ପଡ଼ିବାର ପତନଶବ୍ଦ—
(ଝପର ଝପର-ଅନ୍ୟରୂପ) 2. splashing sound of person springing into water.
୩ । ଝପର ଝପର (ଦେଖ)
3. Jhapara jhapara (See)

ଝପ୍‌ଝାପ୍—ଦେ. ଅ.—ଝପ୍ ଝପ୍ (ଦେଖ)
Jhap-jhāp Jhap-jhap (See)
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. ଝପ୍ (ଦେଖ)
Jhap (See)

ଝପକ—ଦେ. ବି.(ସଂ. ପଲକ)—ପଲକମାତ୍ର ସମୟ; ମୁହୂର୍ତ୍ତମାତ୍ର ସମୟ—
Jhapak Twinkling; a moment.
পলক
झपक

ଝପଟ୍‌ସିଂହ—ଦେ. ବି.—(ଯଣ୍ଡିସୂଚକ) ରାଜଦତ୍ତ ଉପାଧି ବିଶେଷ—
Jhapat-simha A title conferred (on Kshatriyas) by kings.

ଝପଟ୍—ଦେ. ବି (ସଂ. ଝମ୍ପ; ଭୁଲ ଇଂ. ଜମ୍ପ)—୧ । ଦଉଡ଼; ଧାଇଁବା—
Jhapat 1. Race; running.
দৌড়, ঝাপ্ ୨ । ଲୁଦା ମାରି ଦୌଡ଼ିବା—
झपट 2. Scampering; running on all fours.
ବାଘ ଝପଟକୁ ଗଜ ଉଡ଼ଟକୁ ସ୍ଥାନ ନୋହି ସନ୍ଧିଘର । ଉପେନ୍ଦ୍ର-ବୈଦେହୀଶ-ବିଳାସ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ଉଅ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍

ଝପଟା—ଦେ. ବି—ଝପଟ (ଦେଖ)—
Jhapaṭā Jhapaṭa (See)

ଝପଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଝପଟିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ; Causative
Jhapaṭā(te)ibā of Jhapaṭiba)—ଦଉଡ଼େଇବା—
দৌড়ান To cause to run.
झपटाना ପରନ୍ତପ ପୃଥୁ ଦେଲେ ଝପଟାଇ ଅଶ୍ୱବର—ସ୍ୱାମୀନାଥ, ମହାଯାତ୍ରା

ଝପଟାଝପଟି—ଦେ. ବି—୧ । ବହୁଲୋକ ବା ଜନ୍ତୁ ଦଉଡ଼ିବା—
Jhapaṭā-jhapaṭi 1. General running of many persons or animals.
দৌড়াদৌড়ি ୨ । ଗୋଡ଼ାଗୋଡ଼ି; ପରସ୍ପରକୁ ଗୋଡ଼ାଇବା—
झपटाझपटि 2. Running after one another.

ଝପଟିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଝମ୍ପ)—୧ । ଦ୍ରୁତଗତିରେ ଦଉଡ଼ିବା; ଧାବିତ
Jhapaṭibā ହେବା—1. To run swiftly.
ঝপটা, দৌড়া, ঝাপা ଜାଣି ସେ ଯିବାର ସମ୍ଭୁକା ଘାଟ
झपटना, डपटना ଦେଖିବାକୁ ତାକୁ ଅଗେ ଝପଟ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଭ ।
୨ । ଲମ୍ଫସହ ଦଉଡ଼ିବା—
2. To run with big leaps; to scamper.

ଝପରଝପର—ଦେ. ଅ(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ସାନ ଟୋପାରେ ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ ବର୍ଷିବା—
Jhapara-jhapara Raining in small continuous drops.
ঝপরঝপর
टपरटपर [ଦ୍ର—ବଡ଼ ଟୋପାରେ ବର୍ଷାକୁ ଟପରଟପର ବା ଟପ ଟପ କହନ୍ତି ।]

ଝପାଝପ୍—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଝପ୍ (ଦେଖ)—
Jhapājhap Jhap (See)
ঝপাঝপ ଦେ. ଅ—ଝପ୍‌ଝପ୍ (ଦେଖ)—
झपाझप Jhap-jhap (See)

ଝବା—ଦେ. ବି—୧ । ଛୋଟ ମାଠିଆ ବା କଳସୀ—
Jhabā 1. Small pitcher or jar.
ঘড়া ୨ । କିଆରୀରେ ଧାନ ବା ଅନ୍ୟ ଶସ୍ୟ ଗଛମାନ ଏକ
झाबलो; झकड़ो ଏକ ସ୍ଥାନରେ ବହଳ ହୋଇ ଓ ଏକ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ପତଳା ହୋଇ ଉଠିଥିବା ଅବସ୍ଥା—2. The state of paddy or other corn plants growing thickly at one place and thinly at other places in a field.
ଦେ. ବିଣ—ଏକ ଅଂଶରେ ବହଳିଆ ଓ ଏକ ଅଂଶରେ ପତଳା ହୋଇ ଧାନ ବା ଅନ୍ୟ ଶସ୍ୟ ଗଛ ଉଠିଥିବା ଅବସ୍ଥାଯୁକ୍ତ (କିଆରୀ)—(corn field) With plants growing up very irregularly.
(ଯଥା—ଏ ବର୍ଷ ମୋ ମୁଗକ୍ଷେତରେ ପୋକ ଲାଗି ଝବା ହୋଇଗଲା ।)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ଅଳକା ପରି କପାଳରେ କେଶ ଉପରେ ପିନ୍ଧିବା ରୂପାର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—A silver ornament worn by females on the head over the hair.

ଝମ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଭକ୍ଷଣ କରିବା—
Jham (root) To eat.

ଝମ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ବର୍ଷାର ଝଙ୍କାର ଶବ୍ଦ—
Jham 1 Pattering sound of rain.
ঝম ঝম ୨ । ଧାତୁମୟ ପଦାର୍ଥଦ୍ୱୟ ପରସ୍ପର ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ—
झमझम 2. Metallic clank.
ଝମଝମ ଝମଝମ ଝୁଣ୍ଟିଆ ବାଜେ
ସା ଯବା ଗଛତ ଗୋହିରି ଦାଣ୍ଡେ—ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
୩ । କୂଅର ପାଣିରେ କୌଣସି ଜିନିଷ ଖସି ପଡ଼ିବାର ଶବ୍ଦ—
3. Rustling sound of water striking a thing falling into a well.
(ଯଥା—ରାତିଅଧରେ କୂଅରେ ଶୁଭିଲା ଝମ୍)
୪ । ଅଳଙ୍କାରାଦିର ଶବ୍ଦ—
4 Tinkling sound of ornaments.
ଦେ. ବିଣ—ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ (ବୃଷ୍ଟି)—
(raining) Cats and dogs; copious (shower).

ଝମକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଧ୍ମା ଧାତୁ)—୧ । ଧମକ—
Jhamaka 1. Threatening.
ধমক ୨ । କ୍ଷମତା—2. Might.
धमक; झमक ୩ । ଚାକଚକ୍ୟ; ଝଟକ—3. Splendour; glitter.
୪ । ଆଭା; ତେଜ—4. Brightness.
୫ । କ୍ରୋଧଜନିତ ଆବେଗ—
5. Agitation through anger.
୬ । ଝମଝମ ଶବ୍ଦ—
6. Clanking sound; tinkling sound.
ତାଙ୍କର ପାଦ୍ଗତ ନୂପୁର ଝମକରେ
ପିନ୍ଧେ କି କାମଦେବ ଝମକ ବୁଲୁରେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ଶାନ୍ତି ।

ଝମକ ଝମକ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଝାଞ୍ଜ ମୃଦଙ୍ଗାଦି ବାଦ୍ୟ
Jhamaka jhamaka ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ—
Clank of cymbals and drums.
ଝମକ ଝମକ ତାଳ ଝମକେ—ପ୍ରାଚୀ, ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଝମକ ଝୁଣ୍ଟିଆ—ଦେ. ବି—ଗୋଡ଼ ଅଙ୍ଗୁଠିରେ ପିନ୍ଧା ଯିବା ରୂପାର
Jhamaka jhuṇṭiā ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—Tinkling rings for the toes.

ଝମକା—ଦେ. ବି—ଝମକ (ଦେଖ)
Jhamakā Jhamaka (See)

ଝମକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଝମକିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—
Jhamakā(ke)ibā ୧ । ଧମକାଇବା—1. To threaten.
ঝমকান ୨ । ଝମଝମ ଶବ୍ଦ କରିବା—
झमकाना 2. To make a jingling or clanking sound.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ପାଦ ଧୂଳି ଝାଡ଼ିବା ଛଳେ
ନୂପୁର ଝମକାଇ ଚଳେ—ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୩ । କୌଣସି ତେଜୋମୟ ପଦାର୍ଥ (ଅସ୍ତ୍ରାଦି)କୁ ଦେଖାଇବା—
3. To display a glittering thing.
ଖାପୁଁ କାଢ଼ି ଝମକାଇଲେ କରେ ଖଣ୍ଡା—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୪ । ଇତସ୍ତତଃ ଚାଳିତ କରିବା—
To wave; to move to and fro.
ଇନ୍ଦ୍ର ତାହା ଦେଖି ବଜ୍ରକୁ ଝମକାଇ
ଫିଙ୍ଗିଲେ କୁମାରଙ୍କ ଦେହକୁ ଦେଖାଇ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଝମକିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଧ୍ମା ଧାତୁ)—୧ । ଚାକଚକ୍ୟ ହେବା; ଦୀପ୍ତି ପାଇବା—1. To shine; to glitter.
Jhamakibā
ঝমকা
झमकना
ବଳୟ ଝମକେ ଗୋ ଚମକ ଉଠେ ହସ୍ତୁ ।
ପ୍ରାଚୀ, ରତ୍ନସଂମଞ୍ଜୁଷ ।

୨ । (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଝମ ଝମ ଶବ୍ଦ କରିବା—
2 To make a clanking sound.
ବିଷାଦ ଅସହଣ ନଖେ ହସ୍ତ ଭରଣ ଶବ୍ଦାର ଝମକେ କୃପାଣ ସେ ।
ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୩ । (ଅନ୍ଧ ବା କଣା) ସାବଧାନ ହୋଇ ଯାତାୟାତ କରିବା—
3. To feel one's way (in the dark as a blind man).
ଅନ୍ଧାର ଘରେ କଣା (କାଣୀ) ଝମକେ
ଯାହା ପାଉଥାଏ ଅନ୍ଧାରେ ଯାକେ—ଢଗ ।

ଝମଝମ—ଦେ. ଅ—୧ । ଝମ୍ (ଦେଖ)
Jhama-jhama 1. Jham (See)
୨ । ଝିମି ଝିମି (ଦେଖ)
2. Jhimi jhimi (See)
ଶରୀର ଝମ ଝମ କରୁଥାଏ ଦମ ଦମ । ଅଭିମନ୍ୟୁ, ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଝମର ଝମର—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଘୁଙ୍ଗୁର ଆଦି ଅଳଙ୍କାର ଚାଳନଜନିତ ଉଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ—High tinkling sound of ornaments.
Jhamara jhamara
ঝমরঝমর
झमझम
[ଦ୍ର—ଝୁମୁରୁ ଝୁମୁର ବା ଝୁମୁଝୁମୁ ଅଳଙ୍କାରର ଅନୁଚ୍ଚ ମଧୁର ଧ୍ୱନି ଓ ଝମର ଝମର ଅପେକ୍ଷା କ୍ଷୀଣତର ।]

ଝମା—ଦେ. ବି—ଝାମା (ଦେଖ)
Jhamā Jhāmā (See)

ଝମାଝମ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଧମାଧମ୍ (ଦେଖ)
Jhamā-jham Dhamā-dham (See)

ଝମ୍ପ—ସଂ. ବି. (ଝମ୍=ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ+ପା ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ; ଭୂଭ, ଇଂ. ଜମ୍ପ୍)—ଲମ୍ଫ; କୁଦା; ଡିଆଁ—
Jhampa
A jump; a spring; a plunge; a leap.

ଝମ୍ପ (ଧାତୁ)—(ଝମ୍ପ ଶବ୍ଦରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଯୌଗିକ ଧାତୁ)—
Jhampa (root) ୧ । କୁଦିବା—
1. To jump; to leap.
୨ । ଶିକାରକୁ ଝାମ୍ପିବା; ଶିକାର ଉପରେ କୁଦି କରି ପଡ଼ିବା—
2. To pounce up on a prey.

ଝମ୍ପନ୍—ଦେ. ବି—ଝାମ୍ପାନ୍ (ଦେଖ)
Jhampan Jhāmpān (See)

ଝମ୍ପନ—ସଂ. ବି. (ଝମ୍ପ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Jhampana ୧ । କୁଦିବା—1. Jumping; leaping.
୨ । ଶିକାରକୁ ଆକ୍ରମଣ କରି ମାଡ଼ିବସିବା—
2. Pouncing on a prey.

ଝମ୍ପଲମ୍ପ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଝମ୍ପ, ଲମ୍ଫ)—
Jhampa-lampha karibā ୧ । ଲମ୍ଫଝମ୍ପ କରିବା; ଡେଇଁବା କୁଦିବା—1 To leap and jump.
লম্ফঝম্পকরা
झँपना
୨ । ମୁହଁ ହାତ ହଲାଇ ଆସ୍ଫାଳନ କରିବା—
2. To brag and bluster with motions.

ଝମ୍ପା—ସଂ. ବି—୧ । ଝମ୍ପ (ଦେଖ)
Jhampā 1. Jhampa (See)
୨ । ଝାମ୍ପିବା; ଜବରଦସ୍ତି ଛଡ଼ାଇ ନେବା; ବଳପୂର୍ବକ ଅପହରଣ—2. Kidnapping; snatching away; forcible taking away.
ଖୋଉଣୀ ସାରା ସଖି ମଠାଗଣନ କ୍ଷାନ ଝମ୍ପା ରୂପବନ୍ତୁଁ ।
ଭଞ୍ଜ, କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସୁନ୍ଦରୀ ।
ଦେ. ବି. ଝୁମ୍ପା (ଦେଖ)
Jhumpā (See)

ଝମ୍ପାକ—ସଂ. ବି. (ଝମ୍ପ+ଅକ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ କୁଦେ)—ବାନର; କପି; ମାକଡ଼—
Jhampāka
Monkey; baboon.

ଝମ୍ପା ଝାଲର—ଦେ. ବି. (ସନ୍ଦେହଜ; ସଂ. ଝମ୍ପ+ଝଲ୍ଲରୀ)—ପାଟଫୁଲ ପରି ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା ଓ କେନ୍ଦୁକେନ୍ଦୁ ହୋଇ ତଳକୁ ଓହୋଳ ଥିବା ବସ୍ତ୍ରାଦିର ଅଳଙ୍କାର—Tassels and strings (used as ornament).
Jhampā jhālara
ঝাঁপাঝালর
झब्बाझालर

ଝମ୍ପା ଝାଲରିଆ—ଦେ. ବଣ.—୧ । ଯହିଁରେ ଫୁଲ ଓ ଝାଲର ଲାଗି ଥାଏ—1. Furnished with tassels and strings.
Jhampā jhālariā
ঝাম্পা ঝালরিআ
झब्बा झालरवाला
୨ । ଯାହା ପେନ୍ଥାପେନ୍ଥା ଓ କେନ୍ଦୁକେନ୍ଦୁ ହୋଇ ତଳକୁ ଲମ୍ବି ଥାଏ—2. Hanging down in tassels and strings.
ଝମ୍ପାଝାଲରିଆ ଅଳକ ଝଳକ ଶୋଭୁଥାଏ କେଶବେଶେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଝମ୍ପାଣ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି.—ଗର୍ଭିଣୀ ହେବାନ୍ତ ଦିନ ଗୁଣିଆଁ ବା ସର୍ପବୈଦ୍ୟମାନେ ବିଷଧର ସାପମାନଙ୍କୁ ଧରି ମଣ୍ଡପରେ ସେମାନଙ୍କୁ ବେକରେ ଗୁଡ଼ାଇ ଓ ଖେଳାଇ ଜନତାକୁ ମନ୍ତ୍ରଶକ୍ତି ଦେଖାଇବା କ୍ରିୟା—The act of snake-charmers exhibiting their power by
Jhampāṇa

୧	ଇ	ଊ	ର୍ୟ,ର୍ଯ୍	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ;ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଉଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୂ	ଲୁ	ସ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ର୍ଯ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

catching snakes and making them play on the Garbhanā sankrānti day.

ଝମ୍ପାନ୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଝମ୍ପ)—ପାହାଡ଼ିଆ ଉଚ୍ଚାବଚ ସ୍ଥାନରେ
Jhampan ବ୍ୟବହୃତ ଏକ ପ୍ରକାର ଖଟୁଆ—Jhampan;
ঝাঁম্পান sedan chair borne on bamboo poles
झाम्पान by 4 bearers.

[ଦ୍ର,—ଗୋଟିଏ ଖଟୁଲି ବା ଖଟୁଆର ୨ ମୁଣ୍ଡରେ ୨ଟି ବଡ଼ ବାଉଁଶ ବନ୍ଧା ହୋଇ ଥାଏ । ଉକ୍ତ ୨ଟି ବଡ଼ ବାଉଁଶର ୨ ମୁଣ୍ଡରେ ଦଉଡ଼ି ଲାଗି ଥାଇ ୨ ଖଣ୍ଡ ସାନ ବାଉଁଶରେ ତାହା ଝୁଲେ, ଏବଂ ଉକ୍ତ ଦୁଇ ସାନ ବାଉଁଶକୁ ଦୁଇ ଆଡ଼ୁ ୨ ଜଣ ଲେଖାଏଁ ୪ ଜଣ ବାହକ କାନ୍ଧରେ ବୁହନ୍ତି । ଏହା ପାର୍ବତ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳରେ ଉଚ୍ଚ ନୀଚ ସ୍ଥାନରେ ଯିବା ଆସିବା କରିବା ପାଇଁ ବଡ଼ଲୋକେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।]

ଝମ୍ପାରୁ—ସଂ. ବି.—(ଝମ୍ପ୍ + ରୁ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଉ;
Jhampāru ଯେ ଝମ୍ପ ସହିତ ଗମନ କରେ)—
ଝମ୍ପାକ (ଦେଖ)
Jhampāka (See)

ଝମ୍ପାଶୀ—ସଂ. ବି. (ଝମ୍ପ+ଅଶ ଧାତୁ ଭକ୍ଷଣ କରିବା+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.
Jhampāśi ଯେ ମାଛକୁ ଝାମ୍ପ କରି ଖାଏ)—ମାଛରଙ୍କା ପକ୍ଷୀ—
The king-fisher (bird)

ଝମ୍ପୀ— ସଂ. ବି. (ଝମ୍ପ+ଇନ୍; ୧ମା ୧ବ.)—ବାନର; ମାଙ୍କଡ଼—
Jhampi Monkey; ape.

ଝର୍ଝମ୍ପା —ଦେ ବି.—ଜଙ୍ଗଲ ମାଝାରି ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—A moderate-
Jhar-jhampā sized wild tree; Actinodaphne Augustifolia (Haines).

ଝର—ସଂ. ବି. (ଝୃ ଧାତୁ=ତଳକୁ ପଡ଼ିବା+କରଣ. ଅ)—
Jhara ୧ । ନିର୍ଝର; ଝରଣା—
1. Natural spring; water-fall.
୨ । ପର୍ବତ ଉପରୁ ତଳକୁ ବହୁଥିବା ଜଳପ୍ରବାହ—
2. Hill-spring; cascade.
୩ । ଭୂଗର୍ଭସ୍ଥ ଜଳପ୍ରବାହ ଯାହା ମାଟି ଭେଦ କରି ଉଠେ; ଫୁଆରା—3. Fountain; spring of underground water.
୪ । ଭୂଗର୍ଭୋତ୍ଥିତ ଅବିରଳ ଜଳପ୍ରବାହ—
4. Inexhaustible spring of under-ground water.
୫ । ସମୂହ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
5. Multitude; collection.
୬ ବେଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—6. Velocity.
୭ । ଲଗାଣ; ଅବିରତ ଧାରାରେ ବୃଷ୍ଟି (ହି ଶବ୍ଦସାଗର)—
7. Continuous shower of rain.
୮ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଅବିରତ ପତନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
8. Continuous shower of any thing.
୯ । ଆଞ୍ଚ; ତାପ; ଜ୍ୱାଳା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—9. Heat.
୧୦ । ତାଲାର ଭିତରର କଳ—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
10. The inner mechanism of a padlock.

ଝରକଲମ—ଦେ. ବି. (ଇଂ.ରୁ ଅନୁବାଦ; ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର)—
Jhara-kalama ଯେଉଁ କଲମରେ ଆଗରୁ ସ୍ୟାହି ପଶି ଥାଏ
ঝরকলম ଓ ସେହି ସ୍ୟାହି ଲେଖିଲାବେଳେ କଲମମୁନ୍ଦିକୁ ଝରି ଆସେ—Fountain pen.

ଝରକା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାଲକ)—୧ । ଖିଡ଼କି; ଜାଳକବାଟି; ଗବାକ୍ଷ—
Jharakā 1. Latticed window.
ঝরকা ୨ । ଜାଳାକ୍ଷ; ପଞ୍ଜରା—2. Window; shutter.
झरोखा ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବାଉଳି ୨ (ଦେଖ)
Bāuḷi 2 (See)

ଝରଝର—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ପାଣିଧାର ତଳକୁ ବହିବାର
Jhara-jhara ଶବ୍ଦ; ଝରଣାର ଜଳପତନ ଶବ୍ଦ—Sound of
ঝরঝর water flowing down (e.g. a spring).
झरझर . ସର୍ବଦା ଶବଦ ଶୁଭଇ ଝରଝର
ତାହା ଶୁଣି କରଣ୍ଠ ହୋଇଲେ କାତର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ବନ ।
ଦେ. ବିଣ—ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ ପଡ଼ୁଥିବା (ଜଳୀୟପଦାର୍ଥ)—
Falling in copious torrents (liquid).
ହେଳେ ବୁଲୁକିର କରକାକୁ ଆଖେ କରବରଣ ମୋ ଲେନ୍ତ ବୃଷ୍ଟି ଝରଝର ।
ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଝରିବା ପ୍ରକାରେ; ଅବିରତ ପ୍ରବାହରେ—
In copious torrents (said of liquid flowing down); copiously.
ଝରଝର ଲୋତକଧାରା ନୟନୁ
ଝରି ତଳୁଛି ବକ୍ଷ ଉତ୍ତରୁଛି ଧନୁ । ମଧୁସୂଦନ. ସୀତାବନବାସ ।

ଝରଝରା —ଦେ. ବି—ଝର୍ଝରା (ଦେଖ)
Jharajharā Jharjharā (See)
ଜଗଝମ୍ପ, ଝରଝରା, ଦାମାମା, ଦୁନ୍ଦୁଭି । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

ଝରଣ—ଦେ. ବି—ଝରଣା (ଦେଖ)
Jharaṇa Jharaṇā (See)
ସେ ଶୃଙ୍ଗମାନଙ୍କରୁ ବାହାର ଝରଣ
ଶବଦରେ ପୂରୁଅଛନ୍ତି ସେ ଶ୍ରବଣ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ବନ ।

ଝରଣା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଝର)—୧ । ନିର୍ଝର—
Jharaṇā 1. Spring; cascade.
ঝরণ ୨ । (କେଶ୍ରାକୁ ଧାନ; ଗଛରୁ ପତ୍ର) ଝଡ଼ିବା; ଭୂମିରେ
झरन ଖସି ପଡ଼ିବା—2. Dropping down; falling down.
୩ । ପାଣିଆଦି ଝରିବା କର୍ମ—
3. Oozing; trickling down (of liquid).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନିଆ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଝରନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ହି. ଝରନ୍)—
Jharan ଝରଣା ୧ (ଦେଖ)
Jharaṇā 1 (See)

ଝରନା – ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଝରଣା ୧ (ଦେଖ)
Jharanā Jharaṇā 1 (See)

ଝରପୂଯା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଝର + ପୂଯ)—ଯେଉଁ ବ୍ରଣ ବା ଘାଆରୁ
Jhara-pūjā ପୂଯ ବହିବା ବନ୍ଦ ହୁଏ ନାହିଁ; ନାଡ଼ୀବ୍ରଣଯୁକ୍ତ
नालीघा (କ୍ଷତ)—(a sore) Having sinus.
नासूर ଦେ. ବି—ନାଡ଼ୀବ୍ରଣ—Sinus.

ଝରା—ଦେ. ବି. (ଆ. ଡର; ଭୁଲ ସଂ. ଧାରା)—
Jharā ୧। ପୁଷ୍ପର ଲମ୍ବମାନ ଗୁଚ୍ଛ ବା ଫେନ୍ଥା—
झालर 1. A hanging bunch of flowers.
झब्बा ୨। ମୁଣ୍ଡରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଫୁଲ ଗଭା; ଫୁଲଗୁନ୍ଥା ଚୋଡ଼ା—
2. A hanging nosegay worn on the hair.

ଝୁମ୍ପାଝାଲିରିଆ ଅଳକ ଝଳକ ଶୋଭିଲାର କେଶବେଶେ
ଝରା ଖଞ୍ଜି ବମ୍ଭ ଓଷ୍ଠେ ଶତ ଚୁମ୍ବ ରଚିବ ଦେବେ ହରଷେ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ।

୩। ଟୋପିଆଦିରୁ ଏକପାଖରେ ଓହ୍ଲୋଇଥିବା ଜରି ବା ରେଶମ ଡୋରର ଝୁମ୍ପା ବା ଗୁଚ୍ଛ—3. Tassels hanging down from a cap.

୪। ଜୁଡ଼ାର ଅଳଙ୍କାର ବିଶେଷ; ଝରା କାଠିରୁ ଓହ୍ଲୋଇ ଥିବା ଘୁଙ୍ଗୁରୁ ଲଗା ଝଞ୍ଜିରମାଳ—4. Chain-tassels hanging from a lady's hairpin.

ମସ୍ତକ ମଣ୍ଡନ ଝରାରେ। କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ।

୫। ଝରାଗୁଡ଼ (ଦେଖ)
5. Jharā-gurda (See)

୬। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ; ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ)—ଭୂଷଣ ସ୍ୱରୂପ; ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି—6. (figurative) Ornament.

ଧରାଧରାଧିପସୁତା ରଣି ତପସ୍ତେ ଚୋ ବନା
ପରଭବ କାହିଁ ହେବ ନନ୍ଦାରେ ଧରା ଝରା। କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ

୭। (ଗ୍ରାମ୍ୟ ଓ ଇତର; ଡ଼ା ସ୍ଥାନରେ ର ଉଚ୍ଚାରଣ)—ଝଡ଼ା; ଗଛରୁ ଝଡ଼ି ପଡ଼ି ଥିବା ଧାନ ବା ଫଳ ଆଦି—
7. Grains or fruits which have dropped from plants and trees.

ଦେ. ବିଣ.—୧। ଝରି ଥିବା—
1. Which has dripped or oozed.
୨। (ଇତର ଓ ଗ୍ରାମ୍ୟ)—ଝଡ଼ି ପଡ଼ିଥିବା—
2. Which has fallen down or dropped.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ)—ବି.—ରାଜାଙ୍କ ଅବିବାହିତା ବା ରକ୍ଷିତା ଦାସୀ; ରାଜାଙ୍କ ବିଶେଷ ସ୍ନେହ ଓ ଅନୁଗ୍ରହ ପାତ୍ରୀ ଦାସୀ—
A favourite concubine of a Rājā.

[ଦ୍ର—ଗଡ଼ଜାତରେ ରାଜାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ପାଟ-ମହାଦେଇ ବା ପାଟରାଣୀ, ଅନ୍ୟ ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ମହାଦେଇ ବା ରାଣୀ, ନାମମାତ୍ର ଅର୍ଥାତ୍ ଗାନ୍ଧର୍ବ ମତରେ ବିବାହିତା ଦାସୀଙ୍କୁ ଫୁଲଦେଇ ବା ଫୁଲବିବାହୀ ବା ଫୁଲବେଇ ଆଦି କହନ୍ତି। ରାଜା ଯେଉଁ ଦାସୀକୁ ଫୁଲଝରାଟିଏ ଉପହାର ଦେଇ ଅନୁଗୃହୀତା ରକ୍ଷିତା ରୂପେ ବରଣ କରିଥାଆନ୍ତି, ତାକୁ ଝରା କହନ୍ତି।]

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—୧। ବାଲୁଙ୍ଗା ଧାନ—
1 Paddy growing without culture.
୨। ଶୂଦ୍ର ଜାତିବିଶେଷ (ଏମାନେ ନଈବାଲିକୁ ଚଲାଇ ସେଥିରୁ ସୁନାର ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର କଣାମାନ ଝାରନ୍ତି—
2. A caste of Sudras (whose occupation is to get gold-dust from the river-bed by sifting and washing the sands.)

ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଜଙ୍ଗଲ ମାଛ—
A kind of fish

ଝରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ କ୍ଷରଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ)—ଝରିବାର ଣିଜନ୍ତ
Jharā(re)ibā ରୂପ—Causative of Jharibā.
ঝরান ୧। କ୍ଷରିତ କରାଇବା—
झरवाना 1. To distill; to cause to ooze.
୨। ବୁହାଇବା; (ଅଶ୍ରୁ) ଗଡ଼ାଇବା—
2. To let fall; to drop down (tears).

ଝରଝର ନୟନୁ ଅଶ୍ରୁ ଝରାନ୍ତି। ନନ୍ଦକିଶୋର, ଶର୍ମିଷ୍ଠା।

୩। (ଦୃଷ୍ଟି) ନିକ୍ଷେପ କରିବା—2. To cast (glance).

ଅପାଙ୍ଗ ଭୃଙ୍ଗଭଙ୍ଗି ଝରା ସୁଦତିରେ। କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ।

ଝରାକାଠି—ଦେ. ବି—ଝୁମ୍ପା ଓହ୍ଲୋଇ ଥିବା ଖୋଜକାଠି; ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ
Jharā-kāṭhi ଜୁଡ଼ାର ଅଳଙ୍କାର କାଠି ବିଶେଷ—
A hairpin with a bunch of pendant chains (worn on the chignon).

[ଦ୍ର—ଏହା ସୁନା, ରୂପା ବା ହାତିଦାନ୍ତର ସରୁ କାଠି; ଏଥିର ଅଗରେ ଗୁଡ଼ିଏ ଝୁମ୍ପାଲଗା ଶିକୁଳି ଓହ୍ଲୋଇ ଥାଏ ଓ ଏହା ଜୁଡ଼ାରେ ଗୁଞ୍ଜାଯାଏ। ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇଲେ ବେଳେ ଏ ଝରାଗୁଡ଼ିକ ରୁଣୁଝୁଣୁ ଶବ୍ଦ କରେ।]

ଝରାଗୁଡ଼—ଦେ. ବି. (ସଂ. କ୍ଷରିତ+ଗୁଡ଼)—
Jharā-gurda ପାଣିଆ ଗୁଡ଼; କନା ଭିଆରି କଲା ବେଳେ ଗୁଡ଼ରୁ
ঝরাগুড় ଝରିଥିବା ପାଣିଆ ଗୁଡ଼—Treacle; molasses,
রাব

ଝରାଝର—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଝରଝର (ଦେଖ)
Jharājhar Jharajhara (See)

ଝରାଝୋର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ. (ସଂ. ଝର୍ଝର; ଭୁଲ. ହି. ଝରାଝର)—
Jharājhor ଅନର୍ଗଳ; ସର୍ବଦା—
Always; unintermittently.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଂ	ଡ଼ଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

ଝରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଝରି; ସଂ. ଧାର)—
Jhari ୧ । ସରୁ ମୁହଁ ଓ ଲମ୍ବ ବେକ ଥିବା ଜଳପାତ୍ର;
झारी ଯୋରେଇ—1. A narrow-necked
झारी water-jug.

ଭୃଶିକ ସୁନା ଝରି ମଧ୍ୟେ ଜଳ ଭରି
ଭାର୍ଯ୍ୟା ସଙ୍ଗେ ଗୋଡ ଧୋଇଲେ ପ୍ରୀତ ଭରି ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଅନୁଶାସନ ।

୨ । ନଳ ଲାଗିଥିବା ଗାଲ; ଗଡ଼ୁ—
2. A spouted jug.

ରଙ୍କ ପାଇଛି ଝରି, ପାଣି ପିଇପିଇ ମରି—ଢଗ ।

୩ । ପନୀର ବା ଗୋଲାପଜଳ ଛିଞ୍ଚିବାର ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ ପାତ୍ର; ଗୋଲାପପାସ୍—3. A pot with perforated mouth for sprinkling scents on guests.

୪ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥରୁ ଝରିବା ଜଳୀୟ ପଦାର୍ଥ—
4. Any watery substance which drops from anything.

ଚନ୍ଦ୍ରରୁ ଉପୁଜ ସୁଧା ଝରି, ତାର ତୃଷିତର ମୃତ୍ୟୁଶ ଭରି—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଣୋସଚମ୍ପୂ ଚ ଗୀତ ।

୫ । ଯନ୍ତ୍ର ବା ରନ୍ଦା ସାହାଯ୍ୟରେ କାଠ ଆଦିରେ କରାଯିବା
झुरी ଲମ୍ବ ସରୁ ନାଳୀ—5. Narrow grooves made in wood-work.

୬ । ଏକ ପ୍ରକାର ଟାଣୁଆ ଘାସ—6. *Eihinoitóa*
झरुआ Colona (A kind of stiff grass).

[ଦ୍ର—ଏହା ସରୁ ଓ ସିଧା, ଜଳସିକ୍ତ ସ୍ଥାନରେ ବଢ଼େ ।]

୭ । କୋଲପ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା କଳ ବା ଘୋଡ଼ା (ଯାହାକୁ କୁଞ୍ଚି ଦ୍ୱାରା ଆଗକୁ ବା ପଛକୁ ଘସାଇ ଦିଆ ଗଲେ କୋଲପ ବନ୍ଦ ହୁଏ ବା ଖୋଲି ଯାଏ)—7. The lever of
झड़ी a padlock.

୮ । (ଗ୍ରା. ଇତର ବ୍ୟବହୃତ; ଡ଼ ସ୍ଥାନରେ ର ଉଚ୍ଚାରଣ)—
ଝଡ଼ (ଦେଖ)
8. Jharda (See)

ଝରିଆ—ଦେ. ବି—ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶରେ କଥିତ ଏକପ୍ରକାର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା—
Jhariā A form of the Oriya language spoken in the Central Provinces.

ଗ୍ରା. (ଇତର) ବିଣ—ଝଡ଼ିଆ (ଦେଖ)
Jhardiā (See)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଝଡ଼; ତୋଫାନ—
1. Tempest.

୨ । ତୋଫାନମିଶା ବର୍ଷା—2. Rain with wind.

ଝରିଆ ପାଗ—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି—ଝଡ଼ିଆ ପାଗ (ଦେଖ)
Jhariā pāga Jhardiā pāga (See)

ଝରିଆ ପୋକ—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି—ଝଡ଼ିଆ ପୋକ (ଦେଖ)
Jhariā poka Jhardiā poka (See)

ଝରିଆର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଲଗାଣ; ଅନବରତ ୩।୪ ଦିନ
Jhariāra ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହେବା ଝଡ଼ି ଓ ବରଷା—Continuous rain and wind for 3 or 4 days.

ଝରିଝମ୍ପା—ଦେ. ବି—ଘର ଛାତତଳେ କେଉ କେଉ ହୋଇ ଝୁଲୁଥିବା
Jhari-jhampā ଚକଚକିଆ ଝୁମ୍ପା—Bunches of dazzling tassels hanging under the roof of a house as decoration.

ଶୋଳକ ସୁମୃତ ହୋଇଛନ୍ତି ଝରିଝମ୍ପା । ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନଗ୍ରପଣଗୀତା ।

ଝରି ପୋକ—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି—ଝଡ଼ିଆ ପୋକ (ଦେଖ)
Jhari-poka Jhardiā-poka (See)

ଝରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଝର; ସଂ କ୍ଷର ଧାତୁ)—
Jharibā ୧ । (ଜଳୀୟ ପଦାର୍ଥ) କ୍ଷରିବା; ଧାରରେ ବହିବା;
झरा ଗଡ଼ିବା—1. To flow down continuously; to
झरना fall down by drops; to drip.

କ ଅବା ପଶିଲେ ହୃଦରେ
ନୟନୁ ଅଶ୍ରୁ ତା ନ ଝରେ । ଜଗନ୍ନାଥ—ଭାଗବତ ।

୨ । ସ୍ରବିବା; ସୂକ୍ଷ୍ମଧାରରେ ବହିବା—2. To ooze.

ବନ୍ଦୁ ବନ୍ଦୁ ଝାଳ ଝରିବ ଇନ୍ଦୁମୁଖରୁ ଶ୍ରମେ ।
ଉଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

୩ । (ପାତ୍ର) ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ ହେଲେ ତହିଁରୁ ପାଣି ବହିବା—
3. To leak.

(ଯଥା—ଏ ଗରାଟା ଝରିଲାଣି ।)

୪ । (ଗ୍ରାମ୍ୟ; ଇତର; ପଦ୍ୟ) ଝଡ଼ିବା ୧ (ଦେଖ)
4. Jhardibā 1 (See)

ମାରବେ ପଡ଼ଇ ଝରି । ନନ୍ଦକିଶୋର. ଶର୍ମିଷ୍ଠା ।

ଝରି ରନ୍ଦା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ରନ୍ଦା ସାହାଯ୍ୟରେ କାଠରେ ଲମ୍ବ ଓ
Jhari randā ସରୁ ନାଳୀ ଖୋଲାଯାଏ—
Ploughplane of carpenters.

ଝରୋଖା(ଗା)—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି. (ଭୂଲ. ହି. ଝରୋଖା)—
Jharokhā(gā) ଝରକା—Window.

ଝର୍କା—ଦେ. ବି—ଝରକା (ଦେଖ)
Jharkā Jharakā (See)

ଝର୍ଝ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଶବ୍ଦ କରିବା—
Jharjha (root) To make a sound.

ଝର୍ଝର—ସଂ. ବି. (ଝର୍ଝ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅର)—
Jharjhara ୧ । କଳିଯୁଗ—1 The Kali or Iron age.

୨ । ନଦୀବିଶେଷ—2. Name of a river.

। ଝରଣାରୁ ପାଣି ତଳେ ପଡ଼ିବାର ଶବ୍ଦ; ଉଚ୍ଚରୁ ତଳକୁ ଜଳ ବେଗରେ ପଡ଼ିବାର ଶବ୍ଦ—3. Sound of falling water; pattering sound.

ଗିରି ଗହ୍ୱରରେ ଝରଇ ନିର୍ଝର
ଝର୍ଝର-ଶୁଭଇ ଧ୍ୱନି । ନନ୍ଦକିଶୋର. ନିର୍ଝରିଣୀ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । 'ଅତଏବ, ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଆଖି ନ ପାଇଲେ 'ଆକ୍ଷି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୪ । ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ତାସା—4. A kind of kettle-drum (which is struck with small twigs and makes a pattering sound.

୫ । ଝାଞ୍ଜ—5. Thin and wide cymbals.

ହସ୍ତ ବଳୟ ପଦ କିଙ୍କିଣ
ସ୍ୱନ ପ୍ରକାର ମର୍ଦ୍ଦଳ ଝର୍ଝର । ଉପେ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

୬ । ବେତ୍ରନିର୍ମିତ ଦଣ୍ଡବିଶେଷ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—
6. A kind of stick or staff of cane.

୭ । ଜାଲିଚଟୁ—7. A sieve-like ladle.

୮ । ହିରଣ୍ୟାକ୍ଷ ଅସୁରର ଏକ ପୁତ୍ରର ନାମ—
8. Name of a son of demon Hiraṇyākshā.

୯ । ଗୋଡ଼ରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଗହଣାବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
9. A kind of ornament for the leg.

ଝର୍ଝରକ—ସଂ. ବି. (ଝର୍ଝର+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ) —କଳିଯୁଗ—
Jharjharaka The Kali age; the Iron age.

ଝର୍ଝରା— ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଝର୍ଝର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ବେଶ୍ୟା—
Jharjharā A prostitute.

ଝର୍ଝରାବତୀ— ସଂ. ବି. (ଝର୍ଝର+ବତ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ ଗଙ୍ଗାନଦୀ
Jharjharā-batī (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. The river Ganges.

୨ । କୁରୁବକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
Kurubaka (See)

ସଂ. ବିଣ.—ଝଙ୍କାରିଣୀ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—
Making a pattering sound.

ଝର୍ଝରିକା—ସଂ. ବି. (ଝର୍ଝରୀ+କ+ଆ)—ତାରାଦେବୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jharjharikā The Goddess Tārā.

ଝର୍ଝରୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଝର୍ଝର+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ଶିବ
Jharjharī (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—God Śiba.

ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଝର୍ଝର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଚଟକା ନାଗରା; ତାସା—1. A kind of flat shallow kettle-drum.

[ଦ୍ର—ଏହା ଚଲମ ପରି ଓ ବଜାଇଲା ବେଳେ ଏହାକୁ ଦୁଇଟି କାଠିରେ ଆଘାତ କରା ଯାଏ ।]

୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ମନ୍ଦିରା; ଛୋଟ ଝାଞ୍ଜ—
2 A kind of small cymbals.

୩ । ବେଶ୍ୟା (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—3. Prostitute.

ଝର୍ଝରୀକ—ସଂ. ବି. (ଝର୍ଝରୀ+କ)—୧ । ଦେଶ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jharjharīka 1. Country.

୨ । ଶରୀର—2. Body.

୩ । ଚିତ୍ର—3. A painting; picture.

ଝଲ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହେବା; ଦୀପ୍ତି ପାଇବା; (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)
Jhal (root). To dazzle; to glitter.

ଝଲକ--ଦେ. ବି (ସଂ. ଜ୍ୱଲକ; ସଂ. ଝଲ୍ଲିକା=ଦୀପ୍ତି; ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
Jhalaka ୧ । ଆଲୋକର ଚମକ ବା କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ ପ୍ରଭା—
झलक 1. Flash of light.

झलक, चिलक ୨ । ତେଜଃ; ଦୀପ୍ତି—
2 Lustre; glamour; radiance.

୩ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ; କାନ୍ତି—3. Grace; beauty.

ତହିଁ ପାଖରେ ସୁନା ଦୁବର ଝଲକ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୪ । ଅଗ୍ନିଶିଖା—4 Flame of fire.

୫ । (ସଂ ଝଲ୍ଲକ) କଂସାଳ ବାଦ୍ୟ—5. A musical instrument of bellmetal.

୬ । ନୋଲକ; ଫାସିଆରେ ଝୁଲୁଥିବା ଗୋଲ ରତ୍ନ ବା ଧାତୁ ଗୋଲକ—6. A pendant gem.

୭ । କର୍ଣ୍ଣାଲଙ୍କାରବିଶେଷ—7 A earring.

ଶ୍ରବଣେ ଭର ମୋ ଝଲକ ଚକ ଫେରନ୍ତା ମୁକୁତା ବନ୍ଧ ।
ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

୮ । ଆନ୍ଦୋଳନ—8. Agitation.

୯ । ଆଲୋକତରଙ୍ଗ—9. A wave of light.

୧୦ । ପ୍ରତିବିମ୍ବ—10 Reflected image.

୧୧ । ତରଙ୍ଗ; ଢେଉ—11. Wave.

ଦେ. ବିଣ.—୧ । ପ୍ରତିବିମ୍ବିତ—1. Reflected.

୨ । ଦୀପ୍ତ—2. Lighted; illuminated.

୩ । ଝଟକୁଥିବା; ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—
3. Bright; dazzling.

ପାଟପଟନୀ ମଣ୍ଡି ବେଶ, ବକ୍ଷେ ଝଲକ ଚନ୍ଦ୍ରହାର ।
ଯଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।

ଝଲକ ଦଣ୍ଡି—ଦେ. ବି.—ନାକଦଣ୍ଡି ଫୋଡ଼ା ହୋଇ ତହିଁରେ ପିନ୍ଧା ଯିବା
Jhalaka daṇḍi ଏକ ପ୍ରକାର ଦଣ୍ଡି; ଯେଉଁ ଦଣ୍ଡିରେ ନୋଲକ ଝୁଲୁ ଥାଏ—A kind of nose-ring with a pendant.

ଝଲକ ମାଳୀ—ଦେ. ବି. (ଛୋଟ ଛୋଟ ସୁନାର ପତ୍ରମାନ ଏଥିରେ ଝୁଲୁ
Jhalaka-māḷī ଥିବାରୁ)—ଅଳକା—An ornament with pendants worn over the fore-head.

କପୋଳେ ଝଲକମାଳୀ ଝଲକେ ।
ଦୀନକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

ଝଲକ ଲଡ଼ୁ—ଦେ. ବି—(ଶିଶୁଗୀତ) ମିଷ୍ଟାନ୍ନବିଶେଷ—
Jhalaka laṛu (Nursery song) A kind of sweetmeat.

ଝଲକଲଡ଼ୁ ପାଅକେ ପାଣ୍, ପୁଅ ବୋଇଲା କଉଡ଼ି ଆଣ୍
ମାଅ ବୋଇଲା କଉଡ଼ି ନାହିଁ, ଝଲକଲଡ଼ୁ ପାଇବ କାହିଁ । ଶିଶୁଗୀତ ।

ଝଲକହୀନ—ଦେ. ବିଣ—ତେଜୋହୀନ; ଦୀପ୍ତିଶୂନ୍ୟ—
Jhalaka-hīna Lustreless.

କହିଲେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଯେତେ ଭାନୁ ଉଦିତେ ଗତେ ଦେଖାଗଲେ ଝଲକହୀନ ସେ ସେହିମତ—
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୧	ଇ	ଊ	ର୍, ରୂ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ, ଷ	ଙ୍କ	ଇମ୍ପ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

ଝଲକା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଝଲ୍ଲିକା=ଦୀପ୍ତି)—୧ । ତରଙ୍ଗ; ଆଘାତ ଦ୍ୱାରା
Jhalakā ଉପରକୁ ଉଠି ଆସିବା ଊର୍ମିପ୍ରବାହ; ତରଙ୍ଗାକାର ପ୍ରବାହ—1. A gush; a violent flowing up or
ঝলকা rising of water or liquid; flapping
झलका or rushing of a wave of liquid.
(ଯଥା—ଝଲକାଏ ପାଣି, ରକ୍ତ, ବାନ୍ତି ଇତ୍ୟାଦି ।)

୨ । କର୍ଣ୍ଣଭୂଷଣବିଶେଷ—2. A kind of earring.

କର୍ଣ୍ଣେ ଥିଲା ସଙ୍ଗ ଝଲକାଝଲକ ଚାରୁବାକର ଝଳ ଝଳ—
ଉଷ. କୋହିନୂରାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

୩ । (ଗ୍ରାମ୍ୟ, ଇତର) ଝରକା; ବାତାୟନ—
3. Window.

୪ । ଝଲକ ଦଣ୍ଡି (ଦେଖ)—
4. Jhalaka daṇḍi (See)

ଝଲକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ଝଲ୍ଲିକା=ଦୀପ୍ତି; ଝଲକିବାର
Jhalakā (ke)ibā ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—Causative of
ঝলকান Jhalakibā)
झलकाना ୧ । ଦୀପ୍ତିମୟ କରାଇବା—1. To cause to shine.

୨ । ଜଳପାତ୍ରକୁ ଦୋହୋଲାଇ ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଜଳୀୟ ବସ୍ତୁକୁ ଆନ୍ଦୋଳିତ କରିବା—3 To shake a pot containing liquid so as to produce waves in it.

ଝଲକାଏ—ଦେ. ବିଣ—ଜଳୀୟ ପଦାର୍ଥର ଏକ ଊର୍ମି ବା ଢେଉ
Jhalakāe ପରିମିତ; ମହାଏ—A splash; gushing wave
একঝলকা or shower; one gush of (flowing liquid).
(ଯଥା—ଝଲକାଏ ବାନ୍ତି; ଭଙ୍ଗାରେ ଝଲକାଏ ପାଣି ପଶିଗଲା ।)

ଝଲକିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଚଲ ଧାତୁ)—୧ । ଦୋହୋଲିବା; ହଲିବା;
Jhalakibā ଝୁଲିବା—1. To dangle, to hang to and fro.
ঝলকা
झलकना, छिलकना ୨ । ଜଳଆଦି ପାତ୍ରରେ ଚହଲିବା; ଆନ୍ଦୋଳିତ ହେବା—2. To shake; to be agitated (said of liquid in a pot).

୩ । (ସଂ. ଝଲ୍ଲକ) ଝଟକିବା; ଦୀପ୍ତି ପାଇବା—
3. To glow; to dazzle.

ତହୁଁ ଆଉ ଯାହା ଝଲକୁଥିଲା ଗୁଣ,
କରୁଥିଲା ଯୁବାଜନଙ୍କ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ବଣ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ଆଦିପର୍ବ ।

୪ । ପାତ୍ରରେ ଜଳଆଦି ଚହଲିକରି ଲଡ଼ିଯିବା; ଉଛୁଳି ପଡ଼ିବା;
ଚହଲିବା—4. To be spilt (said of a liquid running out of a pot by shaking or horizontal agitation).

ଝଲକଇ ଝାଳ ବଦନେ ସୁଧାଧର—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳଡା ।

୫ । ଉଦ୍ବିଗ୍ନ ହେବା; (ମନରେ) ଅସ୍ଥିର ବା ଚଞ୍ଚଳ ହେବା—
5. To be mentally agitated or perturbed.

ଝଲକଗଲ କୃଷ୍ଣ ଅକାରଣେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଶୋରଚନ୍ଦ୍ରା. ୫ ଗୀତ ।

୬ । ଇତସ୍ତତଃ ହେବା—6. To waver.

୭ । ବିଳସିତ ହେବା; ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା—
7. To be clearly manifest.

ଚିହ୍ନିଥିବା ଜାମା ନିମାସୁତକ,
ଗୁପତ ଅଙ୍ଗ ହଟିଲେ ଝଲକ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ଝଲକ୍କା—ସଂ. ବି (ଝଲ୍ ଧାତୁ+ଅକ୍କ+ଆ)—୧ । ଶିଖା (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—
Jhalakkā 1. Flame.

୨ । ଜ୍ୱାଳା; ଅର୍ଚ୍ଚିଃ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—2. Blaze.

ଝଲଜ୍ଝଲ—ସଂ. ବି—' । ପାଣି ଟୋପା ଟୋପା ହୋଇ ପଡ଼ିବାର ଶବ୍ଦ—
Jhaḻajjhaḻa 1. The sound of falling drops (Apte).

୨ । ହାତୀ କାନ ବାଡ଼େଇବାର ଶବ୍ଦ—2. The sound of flapping of an elephant's ears (Apte).

ଝଲଝଲ—ଦେ. ଅ—୧ । (ସଂ. ଜ୍ୱଲ; ସଂ. ଝଲ୍ଲକା) ଦୀପ୍ତିଯୁକ୍ତ—
Jhalajhala 1. Radiant; dazzling.
ঝলঝল ସବୁ ବଗମାନଙ୍କେ ଲତା କୁଳୁକୁଳା,
झलझल ଝଲଝଲ ହୋଇ ହଟିଲେ ଭେଳା ଭେଳା ।
(ଝଲ୍ଝଲ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ଆଦି ।

୨ । (ସଂ. ଜାଲ) ଅତ୍ୟନ୍ତ ପତଳା ହେତୁ ଯାହାର ଏପାଖ ସେପାଖ ଫୁଟି ଦେଖାଯାଉଥାଏ; ଜାଲଜାଲୁଆ (ଲୁଗା)—
2. Thin and transparent (cloth); net-like.

୩ । (ସଂ. ଚଞ୍ଚଳ) ଦୋହୋଲୁଥିବା—3. Dangling.

ଝଲଝଲିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ହସ୍ତୀର କର୍ଣ୍ଣ (ନନେ)—
Jhaḻajhaḻiā 1. The ear of the elephant.

୨ । ଆସ୍ଫାଳନ (ନନେ)—2. Blustering.

ଦେ. ବିଣ—୧ । ପତଳା; ସରୁ—1. Of delicate texture.

୨ । ଜାଲଜାଲୁଆ—2. Net-like.

ଝଲଝଲିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଦୀପ୍ତିଯୁକ୍ତ—
Jhalajhaliā 1. Radiant; glowing.
ঝলঝলা, ঝলঝলিআ ୨ । ଝୁଲୁଥିବା—2. Dangling; loosely hanging.
झलझला

୩ । ଖୁବ୍ ପତଳା ଜାଲଜାଲୁଆ ଲୁଗା—
3 Very thin cloth, net-like in texture.

ଝଲମ—ଦେ. ବି—ଦେଉଳର ଶୀର୍ଷ ବା ଗୃହର ଯେଉଁ ଅଂଶ କାନ୍ଥ
Jhalama ଉପରୁ ବାହାରକୁ ବଳି ପଡ଼ିଥାଏ—A cornice or
କାନ୍ସ projection of the outer roof beyond the
कन्सा walls of a temple.

ଝଲମଲ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଝଲକ୍କା=ଅଗ୍ନି+ମଳନ)—୧ । ଚକ୍କଣ—
Jhalamala 1. Smooth.
ঝলমল ୨ । ଦୀପ୍ତି ଦ୍ୱାରା ତରଙ୍ଗାୟିତ—2. Glistening,
झलमला shining with waves of light.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ-ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗୀ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୩ । ଦୀପ୍ତିଶାଳୀ; ଜକଜକ—3. Shining; radiant.

୪ । ଅସ୍ଥିର ଦ୍ୟୁତିସହ ଝଟକୁଥିବା—
4. Glittering; twinkling.

୫ । ସୁନ୍ଦର—
5. Graceful.

ଅତୁଲ୍ୟ ଅମୂଲ୍ୟ ଝଳ ଝଳମଳ ଗଣ୍ଡକୁ ମୋ ଗଣ୍ଡେ ଘଷି ରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୬ । ଟୁବ୍ ପତଳା—6. Very thin in texture.

୭ । ଜାଲଜାଲୁଆ—
7. Net-like in texture.

ଦେ. ବି—ସୂତାର ଏକପ୍ରକାର ପତଳା କନା—
A very thin fabric of cotton.

ଝଲମଲିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଝଲମଲ (ଦେଖ)
Jhalamaliā Jhalamala (See).

ଝଲର—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଜାଲ)—ଜାଲଜାଲୁଆ; ଯେଉଁ ଲୁଗା ଜାଲ
Jhalarā ପରି ବସ୍ତୁ ଛିଦ୍ରବିଶିଷ୍ଟ ଓ ପତଳା—
झलमल Thin and netlike in texture
झिलमिला; झिल्लड़ (fabric).

ଝଲସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଝଲସିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—
Jhalasā(se)ibā ୧ । ଈଷତ୍ ଦଗ୍ଧ କରିବା—
झलसाना 1. To scorch; to singe.
झुलसाना ୨ । (ଆଖିକୁ) ଆଲୋକାଧିକ ଦ୍ୱାରା ପୀଡ଼ାଯୁକ୍ତ କରିବା—
2. To dazzle (the eyes) with excessive light.

ଝଲସିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଝଲ ଧାତୁ; ଜ୍ୱଲ ଧାତୁ; ସ. ଝଲା = ଅଲୋକ-
Jhalasibā ତରଙ୍ଗ)—୧ । (ଆଖି) ଉତ୍ତାପ ବା ଆଲୋକର
झलसा ଆଧିକ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ପୀଡ଼ାଯୁକ୍ତ ହେବା ଓ ବୁଜି ହୋଇଯିବା—
झुलसना 1. (the eyes) To be dazed.

୨ । ଜକଜକ ହେବା; ଝଟକିବା—
2. To shine; to glitter.

…ଶତ ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ, ଝଲସି ଉଠଇ, ତଳ ନିର୍ଝରର ବକ୍ଷୁଁ ।
ନନ୍ଦକିଶୋର. ନିର୍ଝରିଣୀ ।

୩ । କ୍ଷଣେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଓ କ୍ଷଣେ ପ୍ରଭାହୀନ ହୋଇ ଝଟକିବା—
3. To twinkle; to sparkle.

୪ । ତାପର ଆଧିକ୍ୟରେ ଅର୍ଦ୍ଧଦଗ୍ଧ ହେବା—
4. To be scorched; to be singed.

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଉଠିବା, ପଡ଼ିବା, ଯିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ମଧ୍ୟ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଝଲା—ସଂ. ବି (ଝଲ ଧାତୁ + ଅ)—୧ । ଆତପର ଊର୍ମି; ଖରାର
Jhaḷā ତରଙ୍ଗ (ମେଦିନୀ)—1. A wave of sun's rays.

୨ । କନ୍ୟା; ଝିଅ—2. Daughter (Apte).

୩ । ବାଳିକା—3. A girl (Apte).

୪ । ଝିଙ୍କାରି—4. A cricket (Apte).

୫ । ଖରା—5. Sunshine (Apte).

୬ । ଝଟକୁଥିବା ଆଲୋକ—
6. Glittering light (Apte).

୭ । ଆଭା; ଔଜ୍ଜ୍ୱଲ୍ୟ—
7. Splendour (Apte)

झाला ଦେ. ବି (ସଂ. ଉଦ୍ଧାର, ତୁଳନାକର ଓ. ଉଝାଳିବା, ଉଝଲା)-
झालना ଝାଳିବାକର୍ମ; ଦୁଇଖଣ୍ଡ ଧାତୁକୁ ଅନ୍ୟ ଧାତୁ ଦ୍ରବ ଦ୍ୱାରା ସଂଯୁକ୍ତ କରି ମିଶାଇବା —Soldering of two pieces of metal.

ଦେ. ବିଣ—ପରସ୍ପର ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇ ମିଶା ଯାଇଥିବା (ଧାତୁଖଣ୍ଡ ଦ୍ୱୟ)—Soldered.

ଝଳାଇ—ଦେ. ବି—ଝଳେଇ (ଦେଖ)
Jhaḷāi Jhaḷei (See).

ଝଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଝଳିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Jhaḷā(ḷe)ibā 1. Causative of Jhaḷibā.
झालान ୨ । ଝାଳିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
झलाना; झलवाना 2. Causative of Jhāḷibā.

୩ । ପୂର୍ବ ସ୍ମୃତିକୁ ଜ୍ୱଳନ୍ତଭାବରେ ପ୍ରତିଭାତ କରାଇବା—
3. To bring something vividly to one's recollection.

ସେ ସବୁ ଛବି ଫ୍ରାନ୍ସର ଅତୀତ ଗୌରବକୁ ଝଳାଉଛି ।
ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ୩୨।୪ ।

୪ । ସଂଲଗ୍ନ କରାଇବା; ମିଶାଇବା—
4. To cause to stick or adhere.

ଝଳାଅ କୁଞ୍ଜରକୁମ୍ଭଲାକୃତ ଛତରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଝଳାଳି—ଦେ. ବିଣ—ଝଳାଝଳ ବ୍ୟବସାୟ କରିବା ଲୋକ; ଯେ
Jhaḷāḷi ଅଳଙ୍କାରାଦି ଝାଳେ—One who solders.
झलहावा ସଂ ବି—ଗୁଆ—The areca nut (Apte),

ଝଳି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜ୍ୱଲ ଧାତୁ; ସ. ଝଲା)—୧ । ଦୀପ୍ତି—
Jhaḷi 1. Glamour.
झलक
झलकनि

କମ୍ପୁଥିଲା ପରି ଝଲକା ଝଲକ ତାରକାବଳୀର ଝଳି ।
ଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

୨ । ଚିକ୍କଣତା—2. Gloss; smoothness.

୩ । ଶୋଭା; କାନ୍ତି—3. Beauty; grace.

ଲପନର ଝଳ; କବ କବଳୁ ପ୍ରସାର ଅର୍ଗଳ ।
ଫାଲମଣି, ଚନ୍ଦ୍ରାତରଙ୍ଗିଣୀ ।

୪ । ଆଲୋକତରଙ୍ଗ—4. Wave of light.

ଦେ. ବିଣ—୧ । ଦୀପ୍ତ; ଦୀପ୍ତିମାନ୍; ତୋଫା; ଜକଜକ କରୁଥିବା—
1. Radiant; glittering; bright; shining dazzling.

ଝଳ ପାଖାଲୀ ଝଟକେ ନାହିଁକି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଯଶୋଦାଚମ୍ପୂ ୯. ଗୀତ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଞ୍ଚ	ଷ୍ଣ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍ତ

୨ । ଚକ୍କଣ—2, Glossy; smooth.

ଚୁମ୍ବାର ଚୁମ୍ବି ମୋ ଅଧର ବଦନେ ପାଡ଼ି ନେତ୍ରକଞ୍ଜ ଶୋଷି
ଅତୁଲ୍ୟ ଅମୂଲ୍ୟ ଝଳ ଝଲମଲ ଗଣ୍ଡକୁ ମୋ ଘଣ୍ଟେ ଘଷି ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ଦେ. ଝଣର ଝଣ —ଚୋପା—Dazzlingly.

ଅରେ ଝଳ ଶୋଭା, ଝୁଲୁ କାଣ୍ଡ ଭଳ ହେଲେ ମୋହ ପଢ଼ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କବିତା ।

ଝଲିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ଚଲ୍ ଧାତୁ, ଜ୍ୱଲ ଧାତୁ)—
Jhaḷibā ୧ । ଚକ୍କଣ ହେବା—1. To be glossy.
ଝଲକା. ଝଲା ୨ । ଶୋଭା ପାଇବା—2. To be beautiful.
ঝলকনা ଗୁରୁ ପ୍ରେମାଳ ଝଳ ଦର ସତ । ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

୩ । ଝକଝକ ହେବା; ଚକ୍‌ଚକ୍ କରିବା; କାନ୍ତି ପ୍ରକାଶ କରିବା; ଝଟକିବା—3 To glitter, to glisten.

କାହିଁ ଚଲବାର ଖେଳବାଡ଼ କରେ
କଜ୍ଜଳ ପରାୟେ ଝଳେ ଶୌରକରେ । ରାଧାନାଥ. ନନ୍ଦକେଶରୀ ।

୪ । ପ୍ରବେଶ କରିବା—4. To enter into.

ଗଣ୍ଡାଳକ କର୍ଣ୍ଣ ଲାଗି ତାର ପୁଣି ଉଣ୍ଟାଇଲା ମନେ ଝଳ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ବଶୋଗବଣ୍ଡ୍ଣ, ଗ, ଗୀତ ।

୫ । (ଦୁଇ ପଦାର୍ଥ) ଏକତ୍ର ଅବିଭକ୍ତ ଭାବରେ ମିଶିବା; ସଂଲଗ୍ନ ହେବା; ଜଡ଼ିଯିବା—5. To be inextricably mixed together; to stick to.

କାହା କୁରୁସ କୁରୁଳୀ, କପୋଳେ ଯାଇଛି ଝଳ ।
ଗୋପକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

୬ । ଧାତୁଖଣ୍ଡଦ୍ୱୟ ଏକତ୍ର ସଂଯୁକ୍ତ ହେବା; ଝଲାହେବା—
6. To be soldered to each other.

୭ । ଗରିବା; ବୋହିବା; ଝରିବା—7. To drop down; to fall down by drops; to drip.

ବନସ୍ଥଳଏଣି ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ତଡେ ଝଳ । ରାଧାନାଥ, ନନ୍ଦକେଶରୀ ।

୮ । ଉଦ୍ଭାସିତ ହେବା—9. To become manifest.

ଝଳ ଉଠୁ ଛଦେ ଛଦେ ,ବଣ୍ଡଗୀତ ଅଧାର । ଦ୍ୱାରକା. ଗୀତଲହରୀ ।

ଝଲୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଏକ ସଙ୍ଗେ ୩ରୁ ଅଧିକ ହାଣ୍ଡି ବସିବା
Jhalu ପାଇଁ ଗଢ଼ା ଥିବା ଚୁଲି—An oven on which more than 3 pots can be set at a time.

ଝଲେଇ—ଦେ. ବି—ଭଙ୍ଗା ଅଳଙ୍କାର ବା ବାସନକୁ ଝାଳିବା ମଜୁରି—
Jhalei Wages or cost for soldering an ornament or utensil.
ঝালাই
ঝলাই

ଝଲ୍ଲ—ଦେ. ବି—୧ । ବ୍ରାତ୍ୟ (ସଂସ୍କାରହୀନ) କ୍ଷତ୍ରିୟ ଓ ସବର୍ଣ୍ଣା ସ୍ତ୍ରୀ ଔରସ
Jhalla ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଜାତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. A degraded caste amongst the Hindus.

୨ । ଭଣ୍ଡ; ବିଦୂଷକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. A jester; buffoon.

୩ । ପଟହ ବାଦ୍ୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. A kind of drum.

୪ । ଜ୍ୱାଳା; ତେଜ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. Blaze; inflammation; glare.

୫ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବାଜି ରଖି ଲଢ଼େଇ କରେ—
5. A prize-fighter (Apte).

ଝଲ୍ଲକ—ସ. ବି. (ଝଲ୍ଲ=ଅନୁକରଣ ଧ୍ୱନ+କୈ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା +
Jhallaka କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—କଂସାର କରତାଳ, ଗିନି—
(ଝଲ୍ଲକ୍, ଝଲ୍ଲକୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Bell-metal cymbals.

ଝଲ୍ଲକଣ୍ଠ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଝଲ୍ଲ=ଦୀପ୍ତି ଅଛି କଣ୍ଠରେ ଯାହାର)—
Jhalla-kaṇṭha ପାରା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Pigeon.

ଝଲ୍ଲରୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଝଲ୍ଲ=ଅନୁକରଣ ଧ୍ୱନି + ଋ ଧାତୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Jhallarī
ଝଲରୀ } ଅନ୍ୟରୂପ ୧ । ବାଦ୍ୟବିଶେଷ; ନାଗରା—1. A kind of drum.
ଝଲ୍ଲରୀ }

୨ । କୁଡ଼ୁକା—2. Bolt of a door.

୩ । କ୍ଲେଦ—3 Liquid filth; moisture (Apte).

୪ । ଶୁଦ୍ଧତା—4. Purity.

୫ । ଝାଞ୍ଜ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
5. Bellmetal cymbals.

୬ । ସ୍ୱେଦ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. Sweat; perspiration.

୭ । ମୁଦ୍ରାକାର କେଶଗୁଚ୍ଛ—
7. A lock of hair; a curl.

ଝଲ୍ଲିକା—ସ. ବି. (ଝଲ୍ଲ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ+ଆ)—
Jhallikā ୧ । ଜ୍ୱାଳା; ଦୀପ୍ତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. Blaze; glare.

୨ । ଗାତ୍ରମାର୍ଜ୍ଜନୀ; ଗାମୁଛା—2. Towel; napkin.

୩ । ଗାମୁଛାରେ ଦେହ ପୋଛିଲେ ଦେହରୁ ବାହାରିବା ମଳ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Dirt coming out of the body when rubbed with a towel.

୪ । ସୂର୍ଯ୍ୟ କିରଣର ତେଜ—
4. The blaze of sun's rays.

ଝଷ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ବଧ କରିବା—
Jhash (root) 1. To kill

୨ । ନେବା—2. To take (Apte).

୩ । ପିନ୍ଧିବା—3. To put on; to wear (Apte).

ଝଷ—ସ. ବି. (ଝଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—
Jhasha ୧ । ମାଛ; ମତ୍ସ୍ୟ—1. Fish.

ଝଷମାନେ ରହିଁରେ ହୋଇଣ ଅକୁଳ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଅଦି ।

୨ । ଗ୍ରୀଷ୍ମ; ତାପ—2. Heat; warmth.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗୀ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

୩ । ବନ—3. Forest.
୪ । ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ମୀନ ରାଶି—4. The zodiacal sign of Piscus.
୫ । ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ମକର ରାଶି—5. The zodiacal sign of Capricornus (Apte).
୬ । ମରୁଭୂମି—6. A desert (Apte).
୭ । ଭୟଙ୍କର ଅରଣ୍ୟ—7. A dreary forest (Apte).
୮ । ମକର; ମଗର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
8. The seal; a marine animal.

ଝଷକେତନ—ସଂ. ବି—(ବହୁବ୍ରୀହି; ଝଷ+କେତନ; ଏହାଙ୍କର ପତାକାରେ ମାଛର ରୂପ ଅଙ୍କିତ ଥିବାରୁ)—
Jhasha-ketana
କନ୍ଦର୍ପ; ମଦନ; କାମଦେବ—The God Cupid (of the Hindus).
ଝଷକେତୁ, ଝଷଧ୍ୱଜ, ଝଷାଙ୍କ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଝଷକେତନର ଏ କସ ଦାଉ—ଗୋପୀଭୋଗ, ଇନ୍ଦୁରେଖା ।

ଝଷଧ୍ୱଜ—ସଂ. ବି—ଝଷକେତନ (ଦେଖ)
Jhasha-dhwaja Jhasha-ketana (See)
ଝଷଧ୍ୱଜ ପୀଡା ଶାନ୍ତି ତାହାରୁ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଣୋଇ ଚମ୍ପୂ ଝ. ଗୀତ ।

ଝଷନିକେତ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଝଷ+ନିକେତ)—୧ । ଜଳାଶୟ—
Jhashaniketa 1. Tank; pond.

ଝଷଶ୍ରେଷ୍ଠ—ସଂ. ବି (୭ମୀ ତତ୍; ଝଷ+ଶ୍ରେଷ୍ଠ)—ରୋହି ମାଛ—
Jhasha-śreshṭha The Labio Rohita fish.
(ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ରକ୍ତୋଦର, ରକ୍ତମୁଖ, ରକ୍ତବସ୍ତ, ରକ୍ତପକ୍ଷତି, କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ, ରୋହିତ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)

ଝଷା—ସଂ. ବି. (ଝଷ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ+ଆ)—
Jhashā ନାଗବଳା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
Nāgabaḻā (See)

ଝଷୋଦରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ନାମ)—ମତ୍ସ୍ୟଗନ୍ଧା; ବ୍ୟାସଦେବଙ୍କ ମାତା—
Jhashodarī An epithet or name of sage Byāsa's mother.

ଝସା(ସେ)ଇ ପଶିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଧର୍ଷଣ+ପ୍ରବେଶ)—
Jhasā(se)i paśibā ୧ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ବଳପୂର୍ବକ ପ୍ରବେଶ କରିବା—1. To enter a place forcibly.
ଘୁସେ ଢୁକ୍‌ନା
ଧଁସନା, ଝିଲନା
(ଝସି ପଶିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ସମୁଦ୍ର ବଳେ ଯାଇ ପଶିଲେ ଝସାଇ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।
୨ । ବହୁଲୋକଙ୍କୁ ଠେଲି ପେଲି କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଯିବା—
2. To force one's way to a place.
ଶାଳ୍ୱ ସୈନ୍ୟ ଭିତରେ ଝସାଇ ପଶିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।
୩ । ଦ୍ରୁତଗତିରେ କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଯିବା—
3. To go to a place swiftly.
ସେ ଜଳ ଭିତରେ ପଶିଲା ଝସାଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ଆଦି ।
୪ । ଝାଁସିବା (ଦେଖ)
4. Jhāsibā (See)

ଝସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଧର୍ଷଣ; ଧ୍ୱଂସ)—ବଳପ୍ରୟୋଗ କରିବା—
Jhasā(se)ibā To use force.
[ଦ୍ର—କେବଳ ଝସାଇ ପଶିବା ଓ ଝସାଇ ଆସିବା ଶବ୍ଦରେ ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପର ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଯାଏ ।]

ଝାଆଁ ଝାଆଁ—ଦେ. ଅ—ଝାଇଁ ଝାଇଁ (ଦେଖ)
Jhā-āṅ jhā-āṅ Jhāiṅ jhāiṅ (See)

ଝାଆଁର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଝାବୁକ)—ନଦୀଗର୍ଭସ୍ଥ ବାଲି ଓ ପଥରସନ୍ଧିରେ ଉଠିବା ଏକପ୍ରକାର କ୍ଷୁପ ବା ବୁଦାଳିଆ ଗୁଳ୍ମ—
Jhā-āṅrā A kind of bushy plant growing in riverbeds and the crevices of stones.
[ଦ୍ର—ଏହା ଲମ୍ବରେ ୧।୨ ହାତ ବଢ଼େ ଓ ଏହାର ଡାଙ୍ଗକୁ ଚିର ଲୋକେ ଲଇ କରନ୍ତି । କଟକ ନିକଟ ନରାଜ ପଥରବନ୍ଧ ତଳେ ଓ ମହାନଦୀର ପ୍ରସ୍ତରଶଯ୍ୟା ଓ ଦ୍ୱୀପମାନଙ୍କ ପଥର ସନ୍ଧିରେ ଏ ଗଛ ଅନେକ ଉଠେ ।]

ଝାଇ—ଦେ. କ୍ରି—ଗୁଡ଼ରେ ପାଗ କରିବା—
Jhāi To prepare syrup by over-heating molasses.

ଝାଇଁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଧ୍ମା ଧାତୁ=ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଗ କରିବା)—
Jhāiṅ ୧ । ତୀବ୍ର ଗ୍ରୀଷ୍ମ; ଗରମି—1. Excessive heat.
୨ । ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳ—2. Summer.
ଦେ. ଅ—୧ । ଝାଇଁଝାଇଁ; ମୋଲ୍ଲମାରିବା—
ଝାଁ 1. Fainting; faint; swoon.
ଝାଁୟଁ ୨ । ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଧାତୁ ଆଦିର ଆଘାତ ଜନିତ ଶବ୍ଦ (ଯଥା; ଦୁଇ ଧାତୁପାତ୍ର ବାଜିବା, ଘଣ୍ଟା ବାଜିବା, ହାଣ୍ଡିରେ ଚାଉଳ ଭାଜିବା)—
2. Tinkling; clanking sound.
ଚାଉଳ ଭାଜିଲି ଝାଇଁ—କେଳା ଗୀତ ।
୩ । ଉତ୍ତପ୍ତ—3. Heated; warm.
୪ । ଅତ୍ୟଧିକରୂପେ ଭଜା ହୋଇଥିବା—
4. Roasted over much.
୫ । ଉତ୍ତାପରେ ପୋଡ଼ି ଯାଇଥିବା—
5. Burnt; calcined.
୬ । ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ଉତ୍ପନ୍ନ (ଯଥା—ଝାଇଁମୁଗ)—
6. Produced or harvested in summer.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. ବିଣ—ଝାଏଁ (ଦେଖ)
Jhāeṅ (See)
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଝାଇଁମୀନ (ଦେଖ)
Jhāiṅ-mīna (See)

ଝାଇଁକରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ଝଟିତି; ଝମ୍ପା ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Jhāiṅ kari ଝଟ୍—Very soon; immediately; at once.
ଝାଁକରେ
ଝଟପଟ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଉଅ	ଢ
´	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲ୍ଲ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍ଦ

ଝାଇଁକନା
ଝାଇକନ୍ନ
ଝାଇକର } ଅନ୍ୟରୂପ
ଝାଇଁଦସ୍
ଝାଇଁଧସ୍

ଝାଇଁକ ଝାଇଁ—ଦେ. ଅ—ଘଣ୍ଟାକୁ ପିଟିବାର ତାଳ ବା ଉକ୍ତି—
Jhāiṅki jhāiṅ Part of the rhythmic formula pronounced while beating a gong.
[ଦ୍ର—ଝାଇଁକ ଝାଇଁ, ଝାଇଁକ ଝଝାଇଁ ଟାଇଁକ ଝାଇଁ; ଝାଇଁ-ଝାଇଁକର ଝାଇଁକ ଝାଇଁ—ଏହା ଘଣ୍ଟ ପିଟିବାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉକ୍ତି ଅଟେ ।]

ଝାଇଁଝାଇଁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ ବା ସଂ. ଝଙ୍କାର)—
Jhāiṅ-jhāiṅ ୧ । ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଟାଣ ପଦାର୍ଥଦ୍ୱୟର ଆଘାତଜନିତ
झाँईझाँईं ଶବ୍ଦ—1 Sound of repeated tinkling or
झायँझायँ clanking; repeated clanging sound.
(ଯଥା—ଘଣ୍ଟ ବାଜିବାର, ଶୃଙ୍ଖଳ ଭିଡ଼ିବାର, ଝାଞ୍ଜବାଜିବାର ଶବ୍ଦ ।)
୨ । ଝିଙ୍କାରିମାନଙ୍କର ରାବିବା ଶବ୍ଦ—
2. The chirping of crickets.
ଝାଇଁ ଝାଇଁ ସ୍ୱନେ ଡାକେ ଝିଙ୍କାରି ।
ସୀମାନ୍ତରେ ଦାବାନଳ ସଞ୍ଚରି । ଗୋଲୋକ. ଇନ୍ଦୁରେଖା ।
୩ । ନିଶା ଗର୍ଜିବାର ଶବ୍ଦ—3. The deep distant sound observed at dead of night.
ସୁଗଭୀର ନିଶିଥିନୀ ଝାଇଁ ଝାଇଁରବେ ।
ରଘୁନାଥ. ଶ୍ମଶାନ ଦୃଶ୍ୟ ।
୪ । ଝିମି ଝିମି; ଝୋଲ୍ ମାରିବାର ଅନୁଭୂତି—
4. Tingling sensation; a sensation of fainting.
(ଯଥା—ମୋ ଦେହ ଝାଇଁ ଝାଇଁ ହେଉଛି ।)
୫ । ଭିଁ ଭିଁ; କାନରେ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଗର୍ଜନାଦ ବାଜିବା ଅନୁଭୂତି—5. A feeling of tinkling inside the ear.
(ଯଥା—କାନ ଝାଇଁ ଝାଇଁ ହେଲା ।)

ଝାଇଁଝାଇଁ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ବା ଝଙ୍କାର)—
Jhāiṅ jhāiṅ hebā ୧ । ଶରୀରର କୌଣସି ଅଙ୍ଗ ବହୁକାଳ
झाईझाईं करना ଏକ ଅବସ୍ଥାରେ ରହି ଅବଶ ହୋଇ ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ତାହାକୁ ସ୍ଥାନଭ୍ରଷ୍ଟ କରିବା ସମୟରେ ଝିମି-
झनझन होना ଝିମି ଅନୁରୂପ ଅନୁଭୂତି; ଝିମିଝିମି ହେବା—
1. Tingling sensation due to moving a limb already benumbed by being kept in one fixed position for a long time.
୨ । କାନମୂଳରେ ଜୋରରେ ଚାପୁଡ଼ା ବାଜିଲେ କିମ୍ବା ଦେହର କୌଣସି ଗଣ୍ଠିରେ ହଠାତ୍ ଠୋକର ଲାଗିଲେ ମସ୍ତିଷ୍କରେ ଯେଉଁ ଝିମି ଝିମି ଅନୁଭୂତି ହୁଏ—
2. A tingling or twanging sensation felt in the brain when the root of the ear or any other limb-joint is suddenly struck with force.
୩ । କାନର ଛିଦ୍ରରେ ବହୁକାଳ ତେଲ ନ ପକାଇଲେ କାନ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଝିମି ଝିମି ଅନୁଭୂତି ହୁଏ—3. A sensation of reverberating felt inside the ear when oil is not put into the ear-hole for a long time.
୪ । ଘଣ୍ଟା ବା ଝାଞ୍ଜର ଘୋରତର ଶବ୍ଦ ବହୁକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶୁଣିଲେ କାନ ଭିତରେ ଜଣାଯିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଅପ୍ରୀତିକର ଭିଁ ଭିଁ ଅନୁଭୂତି—4. Unpleasant sensation felt in the ear produced by hearing a continuous shrill sound for long time.
୫ । ହାଣ୍ଡିରେ ଚାଉଳ ବା ମୁଗ ଆଦି ଭାଜିବା ସମୟର ଉଜାଉଜି ଖଡ଼ିକାଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ଚାଉଳ ଆଦିକୁ ଲେଉଟ ପାଲଟ କରିବା ବା ଖେଳିବା ସମୟରେ ହେବା ଶବ୍ଦ—
5. Metallic sound produced while stirring rice etc with the frying stick in a pot over the fire.
୬ । ଫଟା ଘଣ୍ଟ ବା ଝାଞ୍ଜ ବାଜିବାର ବହୁକାଳସ୍ଥାୟୀ ଶବ୍ଦ ବା ଧ୍ୱନି—6. A long lingering tingling sound produced with the cymbals or by striking a broken gong; long din of metallic instruments.
୭ । ଖରା ଦ୍ୱାରା ଶସ୍ୟ ଆଦି (ଯଥା—ମୁଗ) ଉତ୍ତମରୂପେ ଶୁଖି ଯିବା—7. Grains completely drying through heat.
(ଯଥା – ଗମର ମୁଗ ଡାଲି ବୈଶାଖ ମାସ ଖରାରେ ଝାଇଁଝାଇଁ ହୋଇ ଶୁଖି ଗଲାଣି ।)
[ଦ୍ର—ଝିମଝିମ ଶବ୍ଦ—ଅଳ୍ପକାଳସ୍ଥାୟୀ,
ଝାଇଁଝାଇଁ ଶବ୍ଦ—ଅଧିକକାଳ ସ୍ଥାୟୀ ଓ ଉଚ୍ଚତର ।]

ଝାଇଁପଖାଳ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଧ୍ମା ଧାତୁ; + ପ୍ରକ୍ଷାଳନାନ୍ନ)—ଗରମ
Jhāiṅ pakhāḷa ପଖାଳ; ତବତ ଭାତ ତାତି ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ତହିଁରେ ପାଣି ଦେଲେ ଯେଉଁ ପଖାଳ ହୁଏ; ଶୁଇଁପଖାଳ; ଟଟକା ସଜ ପଖାଳ—Boiled rice soaked with water while still warm.

ଝାଇଁପାଣି—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଧ୍ମା ଧାତୁ + ପାନୀୟ)—ଯେଉଁ ପାଣିକୁ
Jhāiṅ-pāṇi ଅଗ୍ନି ଉତ୍ତାପରେ ଗରମ ନ କରି ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ତାତିଲା ଲୁହା ଖଣ୍ଡିକା ଆଦି ମାଡ଼ି ଗରମ କରାଯାଏ—
Water made warm by immersing a red-hot iron in it.
[ଦ୍ର—ଏହା ରୋଗୀର ପାନୀୟ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ଝାଇଁ ମାରିବା—ଦେ. ବି.—୧ । ବହୁକାଳ ଏକ ଅବସ୍ଥାରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିବା ଯୋଗୁଁ ଅବଶ ହୋଇ ଥିବା ଶରୀରର କୌଣସି ଅଙ୍ଗକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତର କଲେ ବା ଘୁଞ୍ଚାଇଲେ ଯେଉଁ ଝିମି ଝିମି ଅନୁଭୂତ ହୁଏ—1. Tingling sensation felt while moving a benumbed limb.
Jhāiñ māribā
୨ । ଝୋଲା ମାରିବା—2. Swooning; feeling of physical drooping; fainting.

ଝାଇଁ ମୀନ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) —ବି.—ଅତି ଛୋଟ ମାଛ—
Jhāiñ mīna Very small fish; fry

ଝାଇଁ ମୁଗ—ଦେ. ବି.—ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ଅମଳ ହେବା ଏକ ପ୍ରକାର ମୁଗ; ଧଳା ମୁଗ—A greenish white variety of moong (cereal) harvested in summer; Phaseplus Typica.
Jhāiñ muga
हालिमुग
हरी मुग
(ଯଥା—ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ ଈଷତ୍ ହରିତ୍ ବା ସାଦା ।)

ଝାଉ—ଦେ. ବି.—ଝାଉଁ (ଦେଖ)
Jhāu Jhāuñ (See)

ଝାଉଁ—ଦେ. ବି [ସଂ. ଝାବକ (Kirtikar); ତୁଳ. ଝାବୁକ=ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ଗଛ]—୧ । ସରୁ ତାର ଭଳି ପତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ ଗଛ; ସଂ. ନାମ—ଝାବକ, ପିଚୁକ, ବିଲାତି ଝାଉଁ—1. Casuarina Muricata; Casuarina Equisetifolia; tamarisk (Kirtikar).
Jhāuñ
ଅଫଳ, ବହୁଗ୍ରନ୍ଥି
बिलाति झाम; झाम; झाउ
झाउ; जङ्गलि झाउँ
ତେ. ଇରୁସାରୁମାନୁ
[ଦ୍ର—ଏହା ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆରୁ ଆନୀତ ଗଛ, ଉଚ୍ଚରେ ୪୦।୫୦ ହାତ ବଢ଼େ । ଏହାର ଡାଳଗୁଡ଼ିକ ଲମ୍ବ ଓ ସରୁ ତାରପରି; ଫଳ ଛୋଟ ଓ କଣ୍ଟାଳିଆ; ଏହା ସମୁଦ୍ରତୀରରେ ଓ ବାଲିରେ ବେଶି ଜନ୍ମେ; ପବନରେ ଏହାର ପତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଝାଇଁ-ଝାଇଁ ବା ସାଇଁସାଇଁ ଶବ୍ଦ କରେ । ୧୦ ବର୍ଷରେ ଏଥିର ଗଣ୍ଡିରୁ ଭଲ ଟାଣୁଆ କଡ଼ୀ ଓ ଖୁଣ୍ଟର ଉପଯୋଗୀ ଶକ୍ତ କାଠ ମିଳେ; ଏହାର ଫଳ ଗୋଖୁରା ଫଳପରି ଓ ଫୁଲ ଗୋଲାପୀ ରଙ୍ଗର; ଏହାର କାଠ ଗଣ୍ଠିଗଣ୍ଠିଆ; ଏହାର ଡାଳ ଖୁବ୍ ଟେମଡ଼ା ।
୨ । (ସଂ. ଝାବୁକ) ଧଳା ଘୋଡ଼ାଲଣ୍ଡିଆ; ଏକଜାତୀୟ ବନ୍ୟ କ୍ଷୁପ ବା ଗୁଳ୍ମ—Tamarix Gallica.
बनझाउ
[ଦ୍ର—ଏହା ଉଚ୍ଚରେ ୪।୫ ହାତ ବଢ଼େ, ନଦୀକୂଳରେ ଓ ବାଲିଚରରେ ଏକତ୍ର ବହୁତ ଗଛ ଜନ୍ମେ; ଡାଳ ବା ଦଣ୍ଡଗୁଡ଼ିକ ବଡ଼ ଝାଉଁଗଛର ଡାଳପରି ଡାଳମାନ ପବନରେ ଝାଇଁଝାଇଁ ବା ସାଇଁସାଇଁ ଶବ୍ଦ କରେ । ଫଳ ତିନିକୋଣିଆ ଓ ଛୋଟ । ଏହାର ଗଣ୍ଡି ବା ଦଣ୍ଡ ଗାଢ଼ର ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ । ଏହା ଘୋଡ଼ାଲଣ୍ଡପରି ସରୁ ଟେମଡ଼ା ହୋଇଥିବାରୁ ଏହାକୁ 'ଘୋଡ଼ାଲଣ୍ଡିଆ' ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି ।]
୩ । ନାଲି ଘୋଡ଼ାଲଣ୍ଡିଆ; ନାଲିଝାଉଁ—
लालझाउ 3. Tamaria Dioica.

[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ରର ଖୋଳ ଅଛି । ମାଈ ଓ ଅଣ୍ଡିରା ଗଛ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ।]

ଝାଉଁ କରି—ଦେ. ଅ—ଝାଉଁକିନି (ଦେଖ)—
Jhāuñ kari Jhāuñkini (See)
ଝାଉଁକରି, ଝାଉଁକିନା, ଝାଉଁ କିନି, ଝାଉଁଦିନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝାଉଁ-ଝାଉଁ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଝାଞ୍ଜ ଓ ଘଣ୍ଟାଆଦିର ଝଣଝଣ ଶବ୍ଦ—High sound of repeated tinkling of cymbals and gongs.
Jhāuñ-jhāuñ
झाइँ झाइँ

ଝାଉଁ ନଡ଼ିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ଖୁରୁଡ଼ି—
Jhāuñ naṛiā Dry cocoanut.

ଝାଉଁଳା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ଶ୍ୟାମଲ)—୧ । ନେତ୍ରରୋଗବିଶେଷ—
Jhāuñḷā 1. A disease of the eye.
झान
झाँवर
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଆଖି ଉପରେ ଆଖିପତା ଘୋଡ଼ାଇ ହୋଇ ପଡ଼େ ।]
୨ । ଝାଉଁଳିଯିବା; ମଉଳିଯିବା—2. Withering.
ଦେ. ବିଣ—ମଉଳି ଯାଇଥିବା—Withered.

ଝାଉଁଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝାଉଁଳିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Jhāuñḷā(ḷe)ibā Causative of Jhāuñḷibā.
झान खाओआन
झवराना
ମଉଳାଇବା; ଶୁଖାଇବା—To cause to wither.
ଝାଉଁଳାଇ ତା ମୁଖସାରସ କ୍ଷଣେ—ଗୋଲୋକ. ଇନ୍ଦୁରେଖା ।

ଝାଉଁଳିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଶ୍ୟାମଲ, କମ୍ବା ସଂ. ଧ୍ମା ଧାତୁ=ଅଗ୍ନି-ସଂଯୋଜନ)—୧ । ତୃଷାଦି ଖରାରେ ବା ଶୁଖିକରି ନିସ୍ତେଜ ହେବା ବା ମଉଳିବା—1. To droop; to wither (said of plants).
Jhāuñḷibā
झान खाओआ
झवरना
ଝାଉଁଳିବା ନବ ତମାଳରମା—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଶୋସ୍ତି ଚମ୍ପୂ, ୫ ଗୀତ ।
୨ । ନିସ୍ତେଜ ହେବା—
2. To wane; to fade; to languish.
ବାସି ଫୁଲ ଯାଇଛି ମଉଳି,
ବଦାଦେ କ ପଡ଼ିଛି ଝାଉଁଳି । ନନ୍ଦକିଶୋର. ନିର୍ଝରିଣୀ ।
୩ । (ମୁହଁ) ଲଜ୍ଜା ବା ଭୟରେ ଶୁଖି ଯିବା—
3. (the face) To become pale or wan through fear or shame.
ମୃଦୁ ଶ୍ୟାମଳ ଗୋରା, ଝାଉଁଳି ଗଲେ ପରା, ହରପରଶରକ୍ୱର ଭୂଷାରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।
୪ । ଲଜ୍ଜାରେ (ମୁଣ୍ଡ) ତଳକୁ ପୋତି ହେବା—
4. To droop; to be crestfallen.
ଦେ. ବିଣ.—ମଉଳି ଥିବା; ନିସ୍ତେଜ ହୋଇଥିବା—
Turned pale; withered.
ଖରା ଖୁର ଝାଉଁଳିବା ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ ପାଇଲୁ ରେ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ କଶୋସ୍ତିଚମ୍ପୂ, ଶ. ଗୀତ ।

ଝାଏଁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଝୋଲ ମାରିବା—
Jhāeñ Feeling of drooping; swooning.
ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ଝଟିତି)—ଝଟିତି; ଝଟ୍—
Soon; very soon.

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ଡ଼ଅ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍

ଝାଏଁ କରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. ବିଣ.—ସତ୍ୱର; ତତ୍କ୍ଷଣେ—
Jhāeñ kari Very soon; immediately; at once.
(ଝାଏଁ କଲ୍ଲା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝାଏଁଜ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—(ସଂ. ଝର୍ଝରୀ)—୧ । ଝାଞ୍ଜ—
Jhāeñj 1. Cymbals.
୨ । (ସଂ. ଧ୍ମା ଧାତୁ=ଅଗ୍ନିସଂଯୋଜକ) ଝାଞ୍ଜି; ଖରା—
2. The blaze of sun's rays.
୩ । ତାତି—3. Warmth; heat.
୪ । ଅଂଶୁ; କିରଣ—4. Ray.
୫ । ଅଗ୍ନି ବା ଖରାର ତେଜ—
5. Warmth or glare of sun's rays or fire.
[ଦ୍ର—ତୁଳନା କର ସମ୍ବଲପୁରୀ—ନଏଦ୍=ନଦୀ; ବାଏଡ୍=ବାଢ଼, ଖଏନ୍=ଖଣି, ପାଏନ୍=ପାଣି ।]

ଝାଏଁନେ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ସତ୍ୱର)—ସତ୍ୱରେ; ଶୀଘ୍ର,
Jhāeñ ne ଅତି ଚଞ୍ଚଳ—Very soon; swiftly; at once.
(ଝାଏ ନେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝାଏଁମାରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଝୋଲ୍ଲମାରିବା—
Jhāeñ māribā Swooning; physical drooping down.

ଝାଁଝାଁ—ଦେ. ଅ.—ଝାଇଁ ଝାଇଁ (ଦେଖ)
Jhāñ-jhāiñ Jhāiñ jhāiñ (See)

ତାତ ପବନଟା ଦେହରେ ଝାଁ ଝାଁ ବାଜୁ ଅଛି ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଝାଁଣ୍ଟି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଛୋଟ ଛୋଟ ଡାଳ; ଗଛର ଶୁଖିଲା
Jhāñṭi ଛୋଟ ଡାଳ ଆଦି; ଝାଟି—A collection of twigs and small branches.

ଝାଁଙ୍କ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଝଙ୍କାର)—୧ । ମତ୍ତତା; କଳି ବା
Jhāṅka କ୍ରୋଧର ବେଗ—1. A fit of madness or rage or quarrelling; paroxysm.
ঝোঙ্ক
झोंक (ଯଥା—ମୁଁ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଝାଙ୍କେ କଳି କଲି ।)
ঝাঁকা ୨ । (ସଂ. ଜାଲକ) ଝଙ୍କା ବା ବଡ଼ ଟୋକେଇ—
झाका 2. A large basket.
ঝাঁক ୩ । (ସଂ. ଯୂଥ) କ୍ଷୁଦ୍ର ଜୀବମାନଙ୍କର ପଙ୍କ୍ତି ବା ଦଳ ବା
झुंड ସମୂହ—3. A multitude or swarm of small animals; a crowd.
ঝাকী
झाँका ୪ । ଢାଲ—4. Shield.
୫ । ଘୂର୍ଣ୍ଣନ—5. Whirling.
୬ । ଝିଙ୍କା—6 Jerk; vigorous pull; tug.

ଝାଙ୍କ ଛଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ କ୍ରି.—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଅତିରିକ୍ତ
Jhāṅka chharḍā(rḍe)ibā ପରିଶ୍ରମ କରାଇ ଅଶାନ୍ତ
[ଝାଙ୍କ ଛଣ୍ଡା (ଣ୍ଡେଇବା)—ଅନ୍ୟରୂପ] କରାଇବା—1. To pester; to bother; to overpower a person with labour.
୨ । କଳି ଆଦିର ବେଗ ଉଠାଇବା—
2. To have a paroxysm (of quarrel etc.)

ଝାଙ୍କ ଛିଡ଼ିଯିବା—ଦେ. ବି.—ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଳି ବା ବାଗ୍ବି-
Jhāṅka chhirḍi jibā ତଣ୍ଡାର ବେଗ ଉଠି ନିବର୍ତ୍ତିବା ବା
ଝାଙ୍କ ଛାଡ଼ିବା } ଉଭୟେ କ୍ଲାନ୍ତ ହେବା—
ଝାଙ୍କ ଛାଡ଼ ଯିବା } —ଅନ୍ୟରୂପ Being tired after a
ଝାଙ୍କ ଛିଡ଼ିବା } fit of quarreling.
(ଯଥା—ତାର ମୋର କଳିରେ ଝାଙ୍କ ଛିଡ଼ି ଗଲା ।)

ଝାଙ୍କଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଝାଟ)—ଛତରା; ଅଗ୍ରଭାଗ ବିସ୍ତୃତ; ଝାମ୍ପୁଡ଼ା—
Jhāṅkarḍā Bushy; shaggy; spreading.
ঝাঁকড়া
झंखाड़; झाँकर

ଝାଙ୍କ ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦଳଭୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିବା, ପଙ୍କ୍ତି ବାନ୍ଧିବା—
Jhāṅka bāndhibā To swarm into a crowd; to flock together.
ঝাঁক বাঁধা
झुंडमे रहना

ଝାଙ୍କର—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଜାତିବିଶେଷ—
Jhāṅkar 1. A non-Ariyan caste in Sambalpur.
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ବଣଦେବତାଙ୍କ ପୂଜାହାରୀ କାମ କରନ୍ତି ଓ ଗ୍ରାମ ଚଉକିଦାର କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି ।]
୨ । ଗ୍ରାମର ଚଉକିଦାର—2. Village-watchman.
[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କୁ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ଜାଗିରିକୁ ଝାଙ୍କର ଜାଗିର ବୋଲାଯାଏ ।]

ଝାଙ୍କରା—ଦେ. ବିଣ—ଝାଙ୍କଡ଼ା (ଦେଖ)
Jhāṅkarā Jhāṅkarḍā (See).

ଝାଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଅଧ୍ୟକ୍ଷ; ପ୍ରା. ଅଜ୍ଝକ=ଆଖିର ସମ୍ମୁଖରେ)—
Jhāṅkibā ୧ । ଲୁଚିକରି ଚାହିଁବା ଓ
ঝাঁকা ଚାହିଁକରି ଲୁଚିବା—1. To look from a covert.
झाँकना

ଝାଙ୍କି ନୟନକୁ ଦେଇ ଅୟନକୁ ଗଡ଼ିବନ୍ତି ପୁଣପୁଣି ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

୨ । ଝାଙ୍କି ମାରିବା; ଉହୁଙ୍କି କରି କୌଣସି ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନର ଅନ୍ତରାଳରୁ ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ଚାହିଁବା—
2. To peep across a high barrier.

ଠାବେ ଠାବେ ଅଭ୍ରଖଣ୍ଡ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକାନ୍ତି
ଶିର ତୋଳି ଶୈଳଶିଖୁଁ ଝାଙ୍କୁଥାନ୍ତି—ରାଧାନାଥ. ଚିଲିକା ।

୩ । (ସଂ. ଝମ୍ପ) ଇତସ୍ତତଃ ବା ତଳକୁ ଟାଣିବା; ଆକର୍ଷଣ କରିବା; ଜୋରରେ ଝିଙ୍କିବା; ବେଗରେ କମ୍ପିତ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଟାଣିବା—3. To pull down; to tug; to draw with force; to jerk.

ଝାଙ୍କିନେଇ ମନ-ମର୍କଟ ଯା ସ୍ତନ-ସମ୍ପୁଟରେ ଭିଡ଼ାଇଲୁ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୪ । (ନିଦ୍ରା ଓ ନିଶା ଆଦି) ଆକ୍ରମଣ କରି ଅବନତ କରିବା; ଢୁଲାଇବା; ଅଚେତନ କରିବା—
4. To cause one to totter; to overpower one (said of sleep or intoxication).

୬ । ଘୁରାଇବା—6. To whirl.

୭ । ଝାମ୍ପିବା—7. To swoop (Howells).

୮ । ଦୋହୋଲାଇବା; ଜୋରରେ ହଲାଇବା—
8. To give a violent shaking.

ଝାଙ୍କି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଲୁଚିକରି ବାରଂବାର ଚାହିଁବା—
Jhānki māribā — 1. To peep stealthily.
ଉଁକି ମାରା — ୨ । ଉଚ୍ଚ ପଦାର୍ଥର ଅନ୍ତରାଳରୁ ଚାହିଁବା—
झाँक मारना — To peep over a high barrier.

ଝାଙ୍କି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଟାଣିହେବା; ତଳକୁ ଖସି ଆସିବା—
Jhānki heba — 1. To be pulled or drawn downwards.

ତେଣୁ ଝାଙ୍କି ହୋଇ ସେ କରଶାଖା ଘନ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । ଘୂର୍ଣ୍ଣିତ ହେବା; (ମୁଣ୍ଡ) ବୁଲାଇ ହେବା—
2. To reel.
(ଯଥା—ମୋ ମୁଣ୍ଡଟା ଝାଙ୍କି ହେଉଛି ।)

ଝାଙ୍କୁଲା—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବିଣ—ଝାମ୍ପୁଲା—
Jhānkulā — Bushy; spreading.

ଝାଙ୍କେ—ଦେ. ଅ—ଏକ ଝାଙ୍କ; ଏକ ଦଫା; ଦୁହେଁ; ଟୁଙ୍କେ—
Jhānke — One shower or paroxysm (e.g. of rebuke, or thrashing); a fit.
(ଯଥା—ମୁଁ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଝାଙ୍କେ କଳି କଲି ।)

ଝାଙ୍କେ ଝାଙ୍କେ—ଦେ. ଅ—ଦଳଦଳ ହୋଇ—
Jhānke jhānke — In numbers; in crowds.
ঝাঁকঝাঁক

ଗଜ ତୁରଗ ଶାଳା ପାଶେ,
ବସନ୍ତି ମୃଗ ଝାଙ୍କେ ଝାଙ୍କେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଝାଙ୍ଗଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ପୁଂ (ସଂ. ଜାଙ୍ଗଳକ)—ଧାଙ୍ଗଡ଼ା;
Jhāngarḍā — ଟୋକା—Young chap.
(ଝାଙ୍ଗଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଝାଙ୍ଗଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଝାଞ୍ଜ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଝର୍ଝର)—କଂସାମିଶା ପିତଳର ବୃହଦାକାର ଓ
Jhānja — ପତଳା କରତାଳ—Thin and wide cymbals of brass mixed with bell-metal.
ঝাঁঝর
झाँझ — [ଦ୍ର—ଏହା ଦେବାଳୟାଦିରେ ମୃଦଙ୍ଗ ବାଦ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ଓ ହରିକୀର୍ତ୍ତନରେ ବଜାଯାଏ ।]

ଝାଞ୍ଜ ପେଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝାଞ୍ଜ ବଜାଇବା—
Jhānja pelibā — To strike or sound cymbals.
(ଝାଞ୍ଜ ପିଟିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅରୁଣ ପରାଏ ଚରୁଁ ପେଲୁଥିଲ ଝାଞ୍ଜ—
ଦ୍ରାବୀ. ବ୍ରହ୍ମନନ୍ଦପ୍ରଶଂଗୀତା ।

ଝାଞ୍ଜରି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଝର୍ଝରି)—ଲୁହାର ବା ପିତଳର ବହୁ ଛିଦ୍ର ବା
Jhānjari — ଜାଲିବିଶିଷ୍ଟ ଚୁଲୁଣୀ—A metal strainer.
ঝাঁঝরি
झांझरी

ଝାଞ୍ଜରି ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝାଞ୍ଜରିବା (ଦେଖ)
Jhānjari pakā(ke)ibā — Jhānjaribā (See)

ଝାଞ୍ଜରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଜର୍ଜର)—କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ (ପୋକଆଦି
Jhānjaribā — ଖାଇ) ବହୁ ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ କରିବା—To bore innumberable holes into a thing (e. g. insects eating into a book or wood),

ଝାଞ୍ଜି—ଦେ. ବି [ସଂ. ଦ୍ରା ଧାତୁ (ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଗ) କିମ୍ବା ଜର୍ଜରି]—
Jhānji — ୧ । ଗରମ; ଉତ୍ତାପ; ତାତି; ସନ୍ତାପ—1. Heat; excessive heat.
ঝাঁঝ
झाँझ

ଝଞ୍ଝଥିବ ପୀଡ଼ା ଝାଞ୍ଜି ତାତିରୁ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଜଗୋପାଳଚମ୍ପୂ. ୧. ଗୀତ ।

୨ । (ସଂ. ଜର୍ଜର=ଶୈବାଳ) ଚୋରଝାଞ୍ଜି ନାମକ ଭାସମାନ
ঝাঁজী — ଦଳବିଶେଷ—2. A kind of aquatic broad-and-thick-leaved plant floating on water.
[ଦ୍ର—ଏଥିର ପତ୍ର ଗୋଲ, ଗୋଲାପଫୁଲର ପାଖୁଡ଼ାପରି; ତେଣ ସବୁସବୁ, ଫୁଲ ନାହିଁ; ଏହା ପବନଦ୍ୱାରା ଜଳାଶୟର ଏପାଖ ସେପାଖକୁ ଉଡ଼ି ହୋଇ ଯାଇ ଭାସୁଥାଏ ।]

୩ । ଅତାପତାପିତ ବାୟୁ; ତପ୍ତ ବାୟୁ; ଲୁ; ତତଲ—
3. Hot waves of air; heat-waves.
(ଯଥା—ବୈଶାଖମାସ ଦୁଇପହରବେଳେ ଖୁବ୍ ଝାଞ୍ଜି ପିଟୁଛି ।)
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅସହ୍ୟ ତାପଯୁକ୍ତ—1. Unbearably hot.
୨ । ଉତ୍ତପ୍ତ—2. Heated.

ଝାଞ୍ଜି ତାତି—ଦେ. ବି—ଅସହ୍ୟ ଉତ୍ତାପ—
Jhānji tāti — Intolerable heat.

ଝାଞ୍ଜି ପିଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଉତ୍ତପ୍ତ ବାୟୁ ବେଗରେ ବହିବା—
Jhānji piṭibā — Blowing of hot blasts of air.
ଝାଞ୍ଜି ବୋହିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଝାଞ୍ଜି ମାରିବା }
[ଦ୍ର—ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳ ଦ୍ୱିପ୍ରହର ସମୟରେ ଝାଞ୍ଜି ପିଟେ ।]

ଝାଞ୍ଜି ମୃଗ—ଦେ. ବି—ଝାଇଁ ମୃଗ (ଦେଖ)
Jhānji muga — Jhāin-muga (See)

ଝାଞ୍ଜିରି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଝର୍ଝରି)—ପାଣିନଳା ମୁହଁରେ ଦିଆଯିବା ଲୁହାର
Jhānjiri — ଜାଲି—A latticed frame given at the mouth of water-pipes.
ঝাঁঝরী
री

୧	ଁ	ଡ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ୟ	ଡ଼ଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ଼

ଝାଞ୍ଜିର୍ ମଙ୍ଗଳା—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଗ୍ରାମଦେବତା ବା ଯୋଗିନୀବିଶେଷ—
Jhāñjiri maṅgaḷā   Name of a village-Goddess.

ଝାଟ—ସଂ.ବି—(ସଂ. ଝଟଧାତୁ=ସଂହତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ) ୧ । ନିକୁଞ୍ଜ—
Jhāṭa   1. Grove.
୨ । ଗୁଳ୍ମ; କ୍ଷୁଦ୍ର ବୃକ୍ଷ—2. Small tree; plant.
୩ । ବୁଦା—3. Bush.
୪ । ମାର୍ଜନା; ଓଳାଇବା—4. Sweeping with a broom.
ଦେ. ବି—ପ୍ରହାରାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ ପତ୍ର ଓ ଶାଖାବିହୀନ ଛୋଟ ଡାଳ; ଛାଟ; ଛାଟିଆ—1. A small leafless and branchless twig used for thrashing.

ଝାଟପାଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଝାଟ+ନିରର୍ଥକ ସହଚର)—ଝାଡ଼ୁରେ
Jhāṭa-pāṭa   ଓଳାଇବା; ଝାଡ଼ିବା—Sweeping with a mop or brush.
ঝাঁট, ঝাঁটি
झाड़पोंछ

ଝାଟା—ସଂ.ବି. (ଝଟଧାତୁ=ଗଦା ହେବା, ଣିଜନ୍ତ ଝାଟଧାତୁ=ଗଦା କରିବା
Jhāṭā   +କରଣ ଅ)—୧ । ସମ୍ମାର୍ଜ୍ଜନୀ (ଝାଡ଼ୁ)—
1. Broom; sweeping mop.
୨ । ଯୂଇ (ଦେଖ)
2. Jūi (See)
୩ । ଭୂଇଁ ଅଁଳା (ଦେଖ)
3. Bhūiñ-a-añḷā (See)

ଝାଟି—ଦେ. ବି. (ସଂ.ଝାଟ)—୧ । ବୃକ୍ଷର ସରୁ ସରୁ ଶାଖାମାନଙ୍କ ଗୁଚ୍ଛ—
Jhāṭi   1. A custer of twigs of a tree or plant; wattle.
ফাকড়া, কঞ্চি
टहनी   ୨ । ଅଡ଼ୁଆଛଡ଼ୁଆ ଲତା ଓ ଗୁଳ୍ମ—
2. Tangled twigs and creepers.
୩ । ଝଟା—3. Twigs; brush-wood.
୪ । ବାଉଁଶ କଣି—4. The twigs of bamboo.
୫ । ହରଡ଼ ଆଦି ଗଛର ସରୁଦଣ୍ଡ—
5. Thin stems of plants.

ଝାଟିଆ—ଦେ. ବି.—ଝାଟି (ଦେଖ)
Jhāṭiā   Jhāṭi (See)
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଝାଟିପୂର୍ଣ୍ଣ—1. Full of twigs.
୨ । ଅଡ଼ୁଆ ଛଡ଼ୁଆ—2. Complicated; tangled.

ଝାଟିକା—ସଂ. ବି.—ଯୂଇ (ଦେଖ) (Apte)
Jhāṭikā   Jūi (See)
ଝାଟୀ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଝଟୀକା }

ଝାଟି ଚମ୍ପା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ବଡ଼ ଗଛ—
Jhāṭi champā   A kind of big wild tree.

[ଦ୍ର—ଏହା ଉଚ୍ଚରେ ୮୧୦ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼େ; ପତ୍ର ଆମ୍ବ ପତ୍ର ପରି । ପତ୍ରକୁ ୨ଟି ମରିଚ ସଙ୍ଗେ ବାଟିଲେ ନାଲନାଲିଆ ହୁଏ । ତାକୁ ଘାଆରେ ଲଗାଇଲେ ଘାଆ ଶୁଖିଯାଏ ।]

ଝାଟିମାଟି—ଦେ. ବି.—ଝାଟିଦ୍ୱାରା ବାଡ଼ ଦେଇ ତା ଉପରେ ମାଟି ଲିପି
Jhāṭi-māṭi   କାନ୍ଥ ତିଆରି କରିବା ପ୍ରଣାଳୀ—
ঝিটাবেড়া; ছিটাবেড়া   Mud-and-wattle; clay besmeared over twigs twined together for raising a wall.

ଝାଟିମାଟି କାନ୍ଥ—ଦେ. ବି—ଝାଟିମାଟି ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ କରାଯାଇଥିବା
Jhāṭi-māṭi kāntha   ଘରର କାନ୍ଥ—Wall raised by
ঝিটাবেড়াবদেবাল   putting clay over twigs, mud-and-wattle wall.

ଝାଟିମାଟି ସଡ଼କ—ଦେ. ବି—ବାଲି ବା କାଦୁଅ ଉପରେ ଗୁଡ଼ାଏ ଝାଟି
Jhāṭimāṭi sarḍaka   ଦେଇ ତା ଉପରେ ମାଟି ବିଛାଇ କରାଯିବା
ঝিটাবেড়ারবাস্তা   ସଡ଼କ—A fair-weather road made by spreading earth on twigs laid over sand or mud.

[ଦ୍ର—ଏ ସଡ଼କରେ ଘୋଡ଼ା ବଳଦଆଦିଙ୍କ ଗୋଡ଼ ବା ଗାଡ଼ିର ଚକ ବାଲିରେ ବା କାଦୁଅରେ ଭିତରକୁ ପଶିଯାଏ ନାହିଁ, ଏଥି ପାଇଁ ଗମନାଗମନର ସୁବିଧା ହୁଏ ।]

ଝାଟୁଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଝାଟ=ମାର୍ଜନା)—
Jhāṭuā   ୧ । ଝାଡ଼ୁଣୀ—1. Sweeping mop.
ঝাটা   ୨ । ଝାଡ଼ୁଣୀ ଦ୍ୱାରା ଓଳିଆ ହୋଇଥିବା ଅଳିଆ ବା
झाड़न   ଆବର୍ଜ୍ଜନା—2. Sweepings.
(ଝାଟେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)   ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ଦୁଷ୍ଟ—
୧ । ଧୃଷ୍ଟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—1. Pertinacious.
୨ । ଯେ ଅଡ଼ୁଆ ଲଗାଏ—
2. Creating complications.

ଝାଟୁଆ(ଏ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଝାଟ)—ଆବର୍ଜ୍ଜନା ସବୁ ଓଳାଇବା—
Jhāṭuā(e)ibā   To sweep; to brush.
ঝাড়া   ଘରଯାକ ସବୁ ସେ ଝାଟୁଆଇ ରହି ।
झाड़ना   କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ ।

ଝାଟୁଆ ଗଦା—ଦେ. ବି—ଅଳିଆ ଗଦା; ଯେଉଁ ଗଦାରେ ଅଳିଆମାନ
Jhāṭuā gadā   ଜମାକରା ଯାଏ—Refuse-heap; a heap of sweepings and refuse matter.

ଝାଟେଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଝାଟ)—ଝାଟୁଆଇବା (ଦେଖ)
Jhāṭeibā   Jhāṭuāibā (See)
(ଝାଟୋଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝାଡ଼ କୁନ୍ଦୁରି—ଦେ. ବି—ମଟକା (୧) (ଦେଖ)
Jhārḍa kunduri   Maṭakā (1) (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ

ଝାଡ଼—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଝାଟ=କ୍ଷୁଦ୍ର ବୃକ୍ଷ; ଝଟ ଧାତୁ=ସଂଘାତକରଣ)—
Jhārḍa ୧ । ଅରଣ୍ୟ; ବଣ; ଜଙ୍ଗଲ—1. Forest.
ঝাড় ଝାଡ ହସାରେ ମନ ହସାଇ ପଶୁ ।
झाड़ ମନବୋଧ. ଚଉତିଶା ।
୨ । ବୁଦା—2. Shrub; bush.
୩ । ଗୁଚ୍ଛ; ଗୁଚ୍ଛ—3. Tuft; cluster; bunch.
୪ । (ଏହା ବୁଦାର ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ ଦେଖାଯିବାରୁ) ବହୁଶାଖାଯୁକ୍ତ ପ୍ରଦୀପମଣ୍ଡିତ କାଚର ଆଲୋକାଧାର; ବହୁଶାଖାଯୁକ୍ତ କାଚର ଦୀପବୃକ୍ଷ—
4. A cluster of glass lamps; chandeliers candelebra.
ଝୁଲୁଛି ମାଣିକ୍ୟ ହାଣ୍ଡି, ମାଣିକ୍ୟର ଝାଡ
ଥୋପା ଥୋପା ଗଜମୁକ୍ତା ଗୁନ୍ଥିତ ଚୂଡରେ । ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି, ବଜ୍ରମାଳଦଶ୍ୟ ।
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି— ସୁନା ତାର ବା ରୂପା ତାରରେ ନିର୍ମିତ ଶାଖାପତ୍ରଯୁକ୍ତ ବୃକ୍ଷାକୃତିବିଶିଷ୍ଟ ଅତରଦାନ—
Attardan of gold or silver filagree work in the shape of a tree.

ଝାଡ଼ଖଣ୍ଡ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଝାଟ+ଖଣ୍ଡ)—
Jhārḍa-khanḍa ୧ । ଜଙ୍ଗଲ ମୁଲକ; ବଣୁଆ ରାଜ୍ୟ ବା ଦେଶ;
ঝাড়খণ্ড ଯେଉଁ ରାଜ୍ୟ ଜଙ୍ଗଲରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ; ଆରଣ୍ୟ
झाड़खण्ड ଅଞ୍ଚଳ; ଗଡ଼ଜାତ—1. Wild tract of country; hill-state; a country full of forests.
ଝାଡଖଣ୍ଡ ରସା ବାଦସା ଭଣେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ କଶୋଷ ଚମ୍ପୂ ଙ. ଗୀତ ।
୨ । ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ଛତିଶଗଡ଼ ଆଦି ଅରଣ୍ୟମୟ ଅଞ୍ଚଳ—
2. The wild tract of the Central Province.
୩ । ବୈଦ୍ୟନାଥ ଧାମ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର) (ଦେଖ)
3. Baidyanātha dhāma (See)
[ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟନାଥ ଧାମଠାରୁ ଗଞ୍ଜାମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁ ପାହାଡ଼ ଓ ଜଙ୍ଗଲ ଶ୍ରେଣୀ ଲାଗିଛି ତହିଁର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଂଶ ଝାଡ଼ଖଣ୍ଡ ନାମରେ ଅଭିହିତ ହେବାର ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ଦେଖାଯାଏ । ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କ ରଚିତ ଭାରତ ଇତିହାସମାନଙ୍କରେ ଛତିଶଗଡ଼ ଓ ଗଣ୍ଡୱାନା ଅଞ୍ଚଳର ଉତ୍ତରାଂଶ ଝାଡ଼ଖଣ୍ଡ ନାମରେ ଅଭିହିତ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) । ବଙ୍ଗୀୟ ବୈଷ୍ଣବ ସାହିତ୍ୟରେ ବୈଦ୍ୟନାଥଧାମ ଓ ସ୍ଥଳବିଶେଷରେ ଓଡ଼ିଶାର ଗଡ଼ଜାତ ଓ ଛତିଶଗଡ଼ ଓ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ଅରଣ୍ୟମୟ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଝାଡ଼ଖଣ୍ଡ ନାମରେ ଅଭିହିତ କରାଯାଇଅଛି]

ଝାଡ଼ଖଣ୍ଡ ବାଦସା—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଝାଟ+ଖଣ୍ଡ+ଫା. ପାଦ୍‌ଶାହ୍)
Jhārḍa-khanḍa bādasā ଝାଡ଼ଖଣ୍ଡ ବା ଆରଣ୍ୟ ପ୍ରଦେଶର
ঝাড়খণ্ড বাদসাহা ରାଜା—The king of the wild tracts of
झाड़खंड बादसाहा Central India.
(ଝାଡ଼ଖଣ୍ଡ ପାଇଶା; ଝାଡ଼ିଖଣ୍ଡ ପାଦସା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝାଡ଼ଖଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—ଝାଡ଼ଖଣ୍ଡ (ଦେଖ)
Jhārḍa-khanḍi Jhārḍa-khanḍa (See).

ଝାଡ଼ ଗିଲାସ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଝାଟ+ଇଂ. ଗ୍ଲାସ୍)—ଝାଡ଼ ୪ (ଦେଖ)
Jhārḍa gilāsa Jhārḍa 4 (See)
ঝাড়গেলাস
झाड़गिलास

ଝାଡ଼ ଗୁରୁଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଜଙ୍ଗଲରେ ମନକୁ ଉଠିଥିବା ଆମ୍ବଗଛମାନଙ୍କରେ
Jhārḍa-gururḍi ଯେଉଁ ଗୁରୁଡ଼ି ବା ଛୋଟଛୋଟ ଆମ୍ବ
ଝାଡ଼ଗୁରୁଡ଼ି ଫଳେ; ବନ୍ୟ ଆମ୍ରବୃକ୍ଷଜାତ କ୍ଷୁଦ୍ର
ଝାଡ଼ଗିରଡ଼ି } ଅନ୍ୟରୂପ ଫଳ—Small mangoes from
ଝାଡ଼ଗେରଡ଼ି trees growing wild in forest.

ଝାଡ଼ ଜୟପୁର—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ବିଶାଖାପଟ୍ଟଣା
Jhārḍa jayapura ଜିଲ୍ଲା ଅନ୍ତର୍ଗତ ଉକ୍ତନାମୀୟ ଜମିଦାରୀ
(ଝାଡ଼ି ଜୟପୁର—ଅନ୍ୟରୂପ) ରାଜ୍ୟ—The Jeypur estate in the disrict of Vizagapatam.
[ଦ୍ର—ରାଜପୁତନା ଅଞ୍ଚଳର ଗଡ଼ଜାତ 'ଜୟପୁର' ଠାରୁ ବିଶାଖାପଟ୍ଟଣା ଜିଲ୍ଲାର ଜୟପୁର ରାଜ୍ୟକୁ ଚିହ୍ନାଇବା ପାଇଁ ଲୋକେ ରାଜ୍ୟକୁ ଝାଡ଼ଜୟପୁର ନାମରେ ଡକାଯାଏ । ଏହା ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶର ଅଧୀନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏଥିର ଅଧିକାଂଶ ଲୋକ ଓଡ଼ିଆ ଓ ଏଥିର ରାଜା ଓଡ଼ିଆ । ନୂତନ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ସୀମାନିରୂପକ କମିସନ୍ ଏହାକୁ ଓଡ଼ିଆ ଅଞ୍ଚଳରୂପେ ଗଣ୍ୟ କରିଅଛନ୍ତି ।]

ଝାଡ଼ଝୁଡ଼—ଦେ. ବି—୧ । କୌଣସି ପାତ୍ରରୁ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ
Jhārḍa jhurḍa ରୂପେ ନିଃଶେଷିତ ହୋଇଥିବା ଅବସ୍ଥା—
ঝাড়াঝুড়ি 1. The condition of a pot being
झाड़ बुहार emptied of all the contents.
୨ । ଝାଡ଼ ଫୁଙ୍କ (ଦେଖ)
2. Jhārḍa phunka (See)
୩ । କୌଣସି ସ୍ଥାନ ଉତ୍ତମରୂପେ ସମ୍ମାର୍ଜନ ବା ପରିଷ୍କାର କରିବା; ଝଡ଼ାଝୁଡ଼ା—
3. Sweeping a place clean.
ଦେ. ବିଣ—ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ନିଃଶେଷିତ (ଦ୍ରବ୍ୟ ବା ଆଧାର)—
(a pot) Emptied completely.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ନିଃଶେଷିତ କରି—
1. Emptying completely.
୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଧୂଳି ଓ ଅଳିଆ ଆଦି ପରିଷ୍କାର କରି—
2. By cleansing and dusting thoroughly.

ଝାଡ଼ଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଝଟ ଧାତୁ=ଜଡ଼ା ହେବା)—
Jhārḍana ୧ । ଯାହାଦ୍ୱାରା ଘର ବା ଘରର ଉପକରଣମାନଙ୍କରୁ
ঝাড়ন ଧୂଳି ଝାଡ଼ନ୍ତି; ପୋଛା; ସମ୍ମାର୍ଜନୀ—1. A duster.
झाड़न ୨ । ଝାଡ଼ିବା କର୍ମ; ଝଡ଼ା—
2. Act of shaking off; dusting or cleansing.

॰	ଇ	ଉ	ଋ,ହ୍	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	କ୍ଷ	ଇଁ	ଉଅ	ଞ
୦	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗିଁ	ଇଅ	ଙ	ନ୍

ঝালঝাড়া ୩ । ଗାଳି ବୃଷ୍ଟି; ଝୋଧନ—
3. A shower of rebukes or abuses.

ଝାଡ଼ଣି—ଦେ. ବି—ଝାଡ଼ଣ ୧ ଓ ୩ (ଦେଖ)
Jhārdani — Jhārdana 1 & 3 (See)
(ଝାଡ଼ିଣି; ଝାଡ଼େଣି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝାଡ଼ନ—ଦେ. ବି—ଝାଡ଼ଣ (ଦେଖ)
Jhārdana — Jhārdana (See)

ଝାଡ଼ ପା(ଫା)ନ(ନୁ)ସ—ଦେ. ବି. (ହି. ଝାଡ଼+ଫା· ଫାନୁସ୍)—
Jhārda pā(phā)na(nu)sa ୧ । ବେଲୁନ୍ ଓ ମଜଲିସରେ
ঝাড়ফানস ସଜା ଯିବା ଡାଳର ଅନେକ ଗ୍ଲୋବମାନ—
झाड़फानूस 1 Chandeliars and chinese lanterns.
୨ । ଏକପ୍ରକାର ବାଣ ବା ଅତସବାଜି ଯାହା ଜଳା ଗଲେ ଝାଡ଼ ପରି ଦେଖାଯାଏ—
2 A kind of firework which exhibits chandelier-figures when set on fire.

ଝାଡ଼ପୁଡ଼—ଗ୍ରା. ବି—ଝାଡ଼ଝୁଡ଼ (ଦେଖ)
Jhārda-purda — Jhārda-jhurda (See)

ଝାଡ଼ ଫୁଙ୍କ—ଦେ. ବି. (ସହଚର; ଝାଡ଼=ସମ୍ମାର୍ଜନ+ଫୁତ୍କାର)—
Jhārda phunka ରୋଗ ବା ଭୂତାଦି ଅପସାରଣାର୍ଥ ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ
ঝাড়ফুঙ্ক କରି ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ବା ଭୂତାକ୍ରାନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଙ୍ଗରେ
झाड़फूंक ଆଙ୍ଗୁଠି ଚଳାଇବା (ଝାଡ଼ିବା) ଓ ଅଙ୍ଗମାନଙ୍କରେ ଫୁତ୍କାର ଦେବା (ଫୁଙ୍କିବା)—Moving the fingers and blowing whiffs on the body of a person attacked with fever or evil spirits; exorcising, making passes over the body of a person possessed of evil spirit or suffering from some disease.

ଝାଡ଼ବାଈ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଗ୍ରାମଦେବତାବିଶେଷ—
Jhārda-bāi — Name of a village-Goddess.

ଝାଡ଼ବାସିନୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଗ୍ରାମଦେବତାବିଶେଷ—
Jhārda-bāsini — Name of a village-Goddess.

ଝାଡ଼ ମାଲି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଡାଆଣୀ ଓ ଭୂତ ଆଦି ଛଡ଼ାଇବା
Jhārda-māli ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ମନ୍ତ୍ରତନ୍ତ୍ରସମ୍ବଳିତ ଗୁଣିବିଦ୍ୟା—
Charms and esoteric formulae used by exorcists.

ଝାଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସ. ଝଟ ଧାତୁ=ସଫା କରଣ; ଏ ଶବ୍ଦ ହିନ୍ଦୀରେ
Jhārdā ବ୍ୟବହୃତ)—
বাহ্যে; বাহ্যি ୧ । ମଳ; ଗୁହ; ବିଷ୍ଠା—1. Ordure.
झाड़ा ୨ । ଅଧିକ ମଳ ନିଃସରଣ; ଅତିସାର ବା ଓଳିଉଠା ରୋଗ—2. Diarrhoea; dysentery; cholera.
୩ । ମଳତ୍ୟାଗ; ହଗଣା; ହଗିବା—3. Act of easing oneself; discharge from the bowels.
୪ । ସିତାରର ସବୁ ତାରମାନ ଏକସଙ୍ଗେ ବାଜିବା—
4. The simultaneous vibration of all the strings of a guitar.
୫ । ଝଡ଼ା (ଦେଖ)
5. Jharda (See)

ଝାଡ଼ାକଇ—ଦେ. ବି. (ସ. ଝଟ ଧାତୁ+ଅ. କୈ)—ଓଳିଉଠା ରୋଗ;
Jhārdā-kai ବିସୂଚିକା—Cholera.
ওলাওঠা; ভেদবমি [ଦ୍ର—ଏହି ରୋଗରେ ବିଶେଷ ଝାଡ଼ା ଓ କଇ
हैजा (ବାନ୍ତି) ହୁଏ; ଶେଷରେ ଶୀଘ୍ର ହାତଗୋଡ଼ ଥଣ୍ଡା ହୁଏ ଓ ମନୁଷ୍ୟ ମରିଯାଏ । ଏହା ଗୋଟିଏ ସଂକ୍ରାମକ ଓ ସାଂଘାତିକ ରୋଗ । ଜୀବାଣୁମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା (Bacilli) ଏହି ରୋଗ ଜାତ ହୁଏ ବୋଲି ଆଧୁନିକ ଯୁଗର ପାରଦର୍ଶୀ ଚିକିତ୍ସକମାନେ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିଅଛନ୍ତି । ଭାରତରେ ପ୍ରାଚୀନକାଳରେ ଏ ରୋଗ ନ ଥିଲା । ଷୋଡ଼ଶ ଶତାବ୍ଦିରେ ଏହା ପ୍ରଥମେ ପଞ୍ଜାବରେ ଇଂରେଜଙ୍କ ସୈନ୍ୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦେଖାଗଲା ।]

ଝାଡ଼ାକଇଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଓଳିଉଠା ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ—
Jhārdā-kaiā — 1. Attacked with cholera.
(ଯଥା—ଝାଡ଼ାକଇଆ ମଲୁ ।)
୨ । (ଗାଳି ବା ଅଭିଶାପରେ ବ୍ୟବହୃତ) ସେ ଓଳାଉଠାରେ ମରିବ—2. (a curse) Beest thou attacked with cholera.

ଝାଡ଼ା କବଜ—ଦେ. ବି. (ହି. ଝାଡ଼ା+ଅ. କବ୍ଜିୟତ୍)—
Jhārdā kabaja କୋଷ୍ଠବଦ୍ଧ ହେବା —
বাহ্যিকবজ Constipation; costiveness.
कब्जियत
(ଝାଡ଼ା କବଜି; ଝାଡ଼ା କବଜିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝାଡ଼ା କରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଔଷଧାଦି ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା କୋଷ୍ଠଶୁଦ୍ଧି
Jhārdā karā(re)ibā କରାଇବା—To cause looseness
বাহ্যিকরান of bowels by a dose of purgative
झाड़ा करवाना medicine or appliance.

ଝାଡ଼ା ତଲବ—ଦେ. ବି. (ହି. ଝାଡ଼ା+ଅ. ତଲବ)—
Jhārdā talaba ପେଟଖସି ମାଡ଼ିବା; ମଳତ୍ୟାଗ କରିବା ନିମନ୍ତେ
বাহ্যেপাওয়া ବେଗ ଦେଖାଇବା; ମଳୋତ୍ସର୍ଗର ବେଗ; ଗୁରୁଶଙ୍କା—A tendency of easing one's self.
झाड़ा तलब
[ଝାଡ଼ା ଦେଖା(ଖେ)ଇବା, ଝାଡ଼ା ମାଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଝାଡ଼ା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି (ଢେଙ୍କାନାଳିଆ)—ଝଡ଼ା ଦେବା (ଦେଖ)
Jhārdā debā — Jhardā debā (See)
ঝাড়া দেওয়া
झाड़ा देना

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତିର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଗିଂ ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗୀ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଥ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଝାଡ଼ା ପରିଷ୍କାର—ଦେ. ବି—କୋଷ୍ଠ ପରିଷ୍କାର; କୋଷ୍ଠଶୁଦ୍ଧି—
Jhārdā parishkāra — Easy evacuation of the bowels.
বাহ্যিসাফ
झाड़ासाफ

ଝାଡ଼ା ଫେରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମଳତ୍ୟାଗ କରିବା; ମଳୋତ୍ସର୍ଗ କରିବା; ଯୋଗସ୍ଥପାଣି ବସିବା—
Jhārdā pheribā — To ease oneself; to defecate.
বাহ্যি ফেরা
झाड़ा फिरना
[ଝାଡ଼ା ଫେରା(ରେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତ]

ଝାଡ଼ା ବନ୍ଦ—ଦେ. ବି. (ହି. ଝାଡ଼ା + ସଂ. ବନ୍ଧନ)—
Jhārdā banda
১ । ଝାଡ଼ା କବଜ (ଦେଖ)
বাহ্যিবন্ধ
1. Jhārdā kabaja (See)
झाड़ाबन्द
୨ । ଅଦୌ ମଳୋତ୍ସର୍ଗ ନ ହେବା—
2. Stoppage of the action of bowels.

ଝାଡ଼ାବାଛ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଏକପ୍ରକାର ଧାନ—
Jhārdābāchha — A species of paddy.

ଝାଡ଼ାବାନ୍ତି—ଦେ. ବି—ଝାଡ଼ାକାଇ (ଦେଖ)
Jhārdā-bānti — Jhārdā-kai (See)

ଝାଡ଼ାବାନ୍ତିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଝାଡ଼ାକାଇଆ (ଦେଖ)
Jhārdā-bāntiā — Jhārdā-kaiā (See)

ଝାଡ଼ା ମାଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—ଝାଡ଼ା ତଳିବ (ଦେଖ)
Jhārdā mārdibā — Jhārdā talaba (See)

ଝାଡ଼ା ସଫା—ଦେ. ବି. (ହି. ଝାଡ଼ା + ଫା. ସାଫ୍)—
Jhārdā saphā — ଝାଡ଼ା ପରିଷ୍କାର (ଦେଖ)
Jhārdā parishkāra (See)
(ଝାଡ଼ାସାଫ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝାଡ଼ା ହେବା—ଦେ. ବି—୧ । ମଳୋତ୍ସର୍ଗ—
Jhārdā heba — 1. Motion of bowels.
বাহ্যে হওয়া
୨ । ଅତିରିକ୍ତ ମଳନିଃସରଣ ଦ୍ୱାରା ଅକାନ୍ତ ହେବା—
झाड़ा होना
2. Excessive passing of stools; dysentery or diarrhoea; looseness of bowels.

ଝାଡ଼ି—ଦେ. ବି—କ୍ଷୁଦ୍ର ବନ; ଛୋଟ ଜଙ୍ଗଲ; ଯେଉଁ ବନରେ ଛୋଟ ଛୋଟ ବୃକ୍ଷମାନ ଥାଏ—Bushy or small forest;
Jhārdi
झाड़ी
the woods; a forest full of bushes and small trees.

ଝାଡ଼ିଗୁରୁଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଝାଡ଼ାଗୁରୁଡ଼ି (ଦେଖ)
Jhārdi-gururdi — Jhārdā-gururdi (See)

ଝାଡ଼ିଚମ୍ପା—ଦେ. ବି—ଝାଟିଚମ୍ପା (ଦେଖ)
Jhārdi-champā — Jhāti-champā (See)

ଝାଡ଼ିଝୁଡ଼ି—ଦେ. କି. ବିଣ. (ଝାଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକାରୀ ଝୁଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ କି, ବିଣ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)—
Jhārdijhurdi
ঝেড়েঝুড়ে
झाड़झूड़कर
୧ । ଉତ୍ତମରୂପେ ପରିଷ୍କାରପୂର୍ବକ; ଉତ୍ତମରୂପେ ଓଳାଅପୋଛାଅ କରି—
(ଝାଡ଼ିଝୁଡ଼ିକରି—ଅନ୍ୟରୂପ)
1. After cleansing thoroughly; after a thorough sweeping.
(ଯଥା—ଘରଟିକୁ ଝାଡ଼ିଝୁଡ଼ି ସଫା କରିଦିଅ ।)
୨ । ନିଃଶେଷ କରି; କିଛି ମାତ୍ର ବାକି ନ ରଖି—
2. Exhaustively; without leaving out any thing in it.
(ଯଥା—ବାକ୍ସକୁ ଝାଡ଼ିଝୁଡ଼ି ଦେଖିଲି ଯେ ସେଥିରେ ଗୋଟିଏ ଅଣା ପଇସା ପଡ଼ିଛି ।)
୩ । ଦେହରେ ବା ଗୃହାଦିରେ ଟିକିଏ ମାତ୍ର ମଳ ବା ଧୂଳି ନ ଛାଡ଼ି—
3. Without leaving a speck of dust or dirt (in the body or house or place).
୪ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟରେ କପର୍ଦ୍ଦକ ମାତ୍ର ବା ସମ୍ବଳ ମାତ୍ର ନ ଛାଡ଼ି—4. Without leaving a single penny or article with a person
(ଯଥା—ଡକେଇତମାନେ ତା ଘରୁ ସବୁ ଝାଡ଼ିଝୁଡ଼ି ଲୁଟି କରି ନେଲେ ।)
୫ । ଦେହରେ ରୋଗର ସାମାନ୍ୟ ଚିହ୍ନ ମାତ୍ର ନ ଛାଡ଼ି—
5. Without leaving an atom of disease in the body of a person
(ଯଥା—ବୈଦ୍ୟ ରୋଗୀ ଦେହରୁ ଜରକୁ ଝାଡ଼ିଝୁଡ଼ି ନେଇଗଲେ ।)

ଝାଡ଼ିଝୁଡ଼ି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହର ସବୁ ଅଙ୍ଗରୁ ଧୂଳି ଝାଡ଼ି ବା ମଇଳା ଆଦି ଗାମୁଛା ବା ଝାଡ଼ଣ ଦ୍ୱାରା ସଫା କରିବା—
Jhārdijhurdi deba
ঝেড়েঝুড়ে দেওয়া
झाड़झूड़ करदेना
1. To cleanse the body of a person of all dust and dirt with a cloth or duster.
୨ । କୌଣସି ଗୃହ ବା ସ୍ଥାନର ସବୁ ଅଂଶକୁ ଓଳାଇ କରି ସୁପରିଷ୍କୃତ କରିବା—2. To thoroughly sweep a place or house clean.
୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନିଃସମ୍ବଳ କରିଦେବା; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ସମସ୍ତ ଧନ ନିଃଶେଷିତ କରିବା—
3. To make a person pennyless.
୪ । ଶୂନ୍ୟ କରିଦେବା; ଖାଲି କରିଦେବା—
4 To empty; to exhaust.
୫ । ରୋଗୀ ବା ଭୂତାବିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିର ସର୍ବାଙ୍ଗକୁ ମନ୍ତ୍ରପାଠ ପୂର୍ବକ ଏକାଧିକଥର ଝାଡ଼ିବା—10. To repeatedly make passes and blow air through the mouth on the body of a patient during exorcism.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଚ୍ଛ	ଉଥ	ଓ
୬	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍

ଝାଡ଼ଝୁଡ଼ି ହେବା—ଦେ. ବି—୧ । ଆପଣା ଦେହ ଓ ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗକୁ
Jhārdijhurdi hebā ହଲାଇ ଦେହରୁ ଧୂଳିଆଦି ଖସାଇ ଦେବା—
ঝাড়া 1. To shake off the dust from one's body.
ঝাড়না ୨ । ଆପଣା ପିନ୍ଧିବା ଲୁଗାପଟାକୁ ଜୋରରେ ହଲାଇ ତହିଁରେ ଲାଗିଥିବା ଅଳଅଁ ଓ ଧୂଳିଆଦି ଦୂର କରିବା—
2. To shake off the dust or dirt off one's cloth.

୩ । ଦେହରେ ଲାଗିଥିବା ଧୂଳି ଓ ମଇଳାକୁ ହାତ କିମ୍ବା ଗାମୁଛାଦ୍ୱାରା ଶରୀରରେ ଆଘାତ କରି ପୋଛିବା—
3. To shake off dust from one's body with the hand or a duster.

ଏ ଅନ୍ତରେ ସାତ୍ୟକି ହୋଇ ଝାଡ଼ଝୁଡ଼ି
ଉଠି ଅଣ୍ଟ କରି ଧଇଲେ ଖଣ୍ଡା ଉଡ଼ି । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଦ୍ରୋଣ ।

ଝାଡ଼ଣି—ଦେ. ବି—ଝାଡ଼ଣ (ଦେଖ)
Jhārdini Jhārdana (See)

ଝାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଝଟ୍ ଧାତୁ=ସଂଶୀକରଣ; ଝଡ଼ିବାର ଣିଜନ୍ତ-
Jhārdibā ରୂପ)—୧ । କୌଣସି ସ୍ଥାନ ବା ବସ୍ତୁକୁ ସମ୍ମାର୍ଜନୀ-
ঝাড়া ଦ୍ୱାରା ପରିଷ୍କାର କରିବା; ଓଳାଇବା—
ঝাড়না 1. To cleanse a place or thing of dirt; to sweep a place clean.

୨ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥରୁ (ଯଥା—ଗଛଡ଼ାଳରୁ) ତହିଁର କୌଣସି ଅଂଶ (ଯଥା—ଫଳ)କୁ ପୃଥକ୍ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଉକ୍ତ ପଦାର୍ଥକୁ କମ୍ପାଇବା—
2. To lustily shake a thing (e. g. a branch) to separate a part (e. g, the fruits) from it.

୩ । କୁଲାରେ ଶସ୍ୟାଦି ପାଛୁଡ଼ିବା—
3. To winnow corn etc

ତଣ୍ଡୁଳ ଆଶେ ତୁଷ କୁଟି
ଝାଡ଼ ଯେସନେ ପ୍ରାଣୀ ଫୁଟି । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

୪ । କରତଳଦ୍ୱାରା, ଲୁଗାଦ୍ୱାରା ବା ଝାଡ଼ଣଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହରେ ବା କୌଣସି ପଦାର୍ଥରେ ଲାଗିଥିବା ଧୂଳିକୁ ଦୂର କରିବା—4. To free the body of a person or thing of dust by using a duster or cloth or the palm.

୫ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥରେ ଲାଗିଥିବା ଧୂଳି ବା ମଇଳା ବା ଅନ୍ୟବସ୍ତୁ ଯେଉଁପରି ଝଡ଼ିପଡ଼ିବ ବା ଉଡ଼ିଯିବ ସେହିପରି ଉକ୍ତ ପଦାର୍ଥକୁ ଜୋରରେ ହଲାଇବା—5. To shake a thing lustily and with jerks so as the dirt or dust clinging to it will fall down or fly away.

ଏହା ଦେଖି କୃଷ୍ଣ ବାହୁକୁ ଦେଲେ ଝାଡ଼
ପଡ଼ିଲେ ଫଣପୁରୁଷମାନେ ତଳେ ଝଡ଼ି । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, କର୍ଣ୍ଣ ।

୬ । ଭୂତପ୍ରେତାଦି ବା ରୋଗ ବା ସର୍ପବିଷ ନିବାରଣାର୍ଥ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଙ୍ଗରେ ହାତ ବୁଲାଇବା—
6 To exorcise; to expel spirits or disease or venom from the body by moving the fingers or making passes on it while chanting charms.

ବଦେହ ପ୍ରେତ ଝାଡ଼ିବାକୁ ଅନ୍ତର-ଗର୍ଭୁ ତୋ ବାଣୀ ମନ୍ତ୍ରର ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୭ । ନଡ଼ିଆଗଛରୁ ବର୍ଷକେ ଥରେ ଶୁଖିଲା ବାହୁଙ୍ଗା, ଚଅଁର, ଖୋସାଆଦିକୁ ହାଣି ସଫା କରିବା—6. To cleanse cocoanut trees of dry branches and sheaths etc (once in a year).
[ଝାଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ]

୮ । (ବାଘ, ବିରାଡ଼ି ଓ କୁକୁରଆଦି ହିଂସ୍ରଜନ୍ତୁ) ଶିକାରକୁ ମୁହଁରେ ଧରି ଜୋର୍ ପୂର୍ବକ ଇତସ୍ତତଃ ଛିଞ୍ଚାଡ଼ିବା—
8. To give a rude shaking to a prey (said of tigers, cats and dogs).

ହରିଣ ଶିଶୁକୁ ପଥେ ହର୍ଯ୍ୟକ୍ଷ ଯେପରି
ହାବୋଡ଼, କାମୋଡ଼ ଦନ୍ତେ କ୍ଷୀଣ ପ୍ରାଣ ଚାର ହବ ଝାଡ଼ ।
ରାଧାନାଥ, ମହାଯାତ୍ରା ।

୯ । କୁବାକ୍ୟଦ୍ୱାରା ଗାଳି ଦେବା—
9. To abuse or give vent to one's rage.
(ଯଥା—ତାକୁ ବୁଢ଼ୀ ଝାଡ଼ି ଦେଲା ।)

୧୦ । ବଳ ଝଡ଼ାଇବା; ଶରୀରର ବଳ ବା ମାଂସ ହରଣ କରିବା; ବଳହୀନ-ବା ଶକ୍ତିହୀନ କରିବା—
10 To take away strength or flesh from the body; to emaciate.
(ଯଥା—୮ଦିନ ଜ୍ୱର ତାକୁ ଏକଦମ୍ ଝାଡ଼ିଦେଲା ।)

୧୧ । (ଗଛରୁ ଫଳପୁଷ୍ପାଦି) ଛିଣ୍ଡାଇ ପକାଇବା—
11. To pluck (flowers or fruits from a tree).
ବୃକ୍ଷ ଉପାଡ଼ ସେ ଫଳ ଝାଡ଼ଇ ମୁଖର । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୧୨ । ଜୋର୍ କରି ଇତସ୍ତତଃ ସଞ୍ଚାଳିତ କରିବା—
12 To wave with force; to shake lustily to and fro.

ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ହାଣିବା ବୋଲନ୍ତେ ପାଇକ
ଯାକ ଖଣ୍ଡା ଝାଡ଼ିଲେ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱେ ଉଡ଼ ବକ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ଦ୍ରୋଣ ।

୧୩ । ଘରକୁଆଣି ବେଳେ ଚାଳରୁ ନଡ଼ା ଉଠାଇ ଚାଳକୁ ପରିଷ୍କାର କରିବା—13. To clear away the old thatch of a. thatched house when it is annually dismantled for rethaching.

୧୪ । (ଲୋତକ) ଗଡ଼ାଇବା; ବୁହାଇବା; ଝଡ଼ାଇବା—
14. To let fall; to let flow (e.g. tear).
ଏହା କହି ଜସ୍ୱନ ଯୁଗୁଁ ଅଶ୍ରୁ ଝାଡ଼,
ପଡ଼ିଲେ ଭୂମି ତଳେ ହୋଇଣ ଅଜାଡ଼ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, କର୍ଣ୍ଣ ।

୧୫ । ଖସାଇବା; ସ୍ଥାନ ଚ୍ୟୁତ କରିବା—
15. To dislodge; to dislocate.

ମୁଷ୍ଟି ପ୍ରହାର ବାମ କରେ,
ଦନ୍ତ ଝାଡ଼ିଲେ ବେଗଭରେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୧୬ । ନିଜର ସର୍ବାଙ୍ଗକୁ ଜୋରରେ କମ୍ପାଇବା; ନିଜର ଦେହକୁ ଇତସ୍ତତଃ ହଲାଇବା—16. To shake one's body lustily.

(ଯଥା—ଘୋଡ଼ା ଦୁଷ୍ଟାମି କରି ଦେହକୁ ଝାଡ଼ିଦେଲାରୁ ଅରୋହୀ ତା ପିଠିରୁ ଖସି ପଡ଼ିଲେ ।)

୧୭ । କମ୍ପାଇବା—17. To shake.

ରାବଣ ଏହା ଶୁଣି ଝାଡ଼ି ମୁଣ୍ଡମାଳୀ,
ବୋଇଲା ତୋର ରାମ ଅଟେ ବଳୀ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୧୮ । ନିଜର ଅଙ୍ଗବିଶେଷ (ଯଥା—ହାତ, ଗୋଡ଼, କାନ, ଡେଣା)କୁ ଜୋରରେ କମ୍ପାଇବା—18. To shake a particular limb of one's body.

କେବେ ଅବା ସ୍ୱପ୍ନେ ଝାଡ଼ୁଅଛି ଡେଣା ବିହଙ୍ଗ ସ୍ୱଳୀତଶାୟୀ—ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।

୧୯ । ନଡ଼ାକେଣ୍ଡାରେ ଲାଗିଥିବା ଶସ୍ୟ ଖସି ପଡ଼ିବା ପାଇଁ ଶସ୍ୟର କେଣ୍ଡାକୁ ବା ହଳାକୁ ତଳେ ବା ପଟାଉପରେ ବାଡ଼େଇବା ବା ଛୁଆଁଡ଼ିବା—19. To thresh out corn from the blade or sheaf.

୨୦ । ନିର୍ଧନ ବା ଅର୍ଥଶୂନ୍ୟ କରିବା; ସମସ୍ତ ଧନ ନିଃଶେଷିତ କରିବା—20. To make a man pennyless; to exhaust a person of all his money.

(ଯଥା—ଏ ବର୍ଷ ପୁଅ ବିଭାଘର ମୋତେ ଝାଡ଼ିଦେଲା ।)

୨୧ । ଖାଲି କରିବା; ଫାଙ୍କା କରିବା—
21. To make empty; to exhaust.

(ଯଥା—ଲୋକଙ୍କୁ ଦାନ କରି କରି ସେ ତା ଭଣ୍ଡାର ଝାଡ଼ିଦେଲା ।)

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା, ପକାଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଝାଡ଼ୁ—ଦେ. ବି [ସଂ. ଝୃଟ ଧାତୁ=ଓଲାଇବା; ତୁଳ. ଫା. ଜାରୁ=ଝାଡ଼ୁଣୀ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)]—ସମ୍ମାର୍ଜନୀ; ଝାଡ଼ୁଣୀ; ବଢ଼ଣୀ; ପଦ୍ମବିନ୍ଦୁଙ୍ଗ—Broom; sweeping mop; broomstick.
Jhārdu
ঝাড়ু, ঝাঁটা
झाड़ू

ଝାଡ଼ୁଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ବଣୁଆ; ଜଙ୍ଗଲବାସୀ—1. Living in the jungle; wild.
Jhārduā
ঝাড়ুয়া
झाड़वार

କେ ବୋଲେ ସେ ଅସୁରୁଣି, କଲେ ଝାଡ଼ୁଆଙ୍କ ବଧ—
ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।

୨ । ଅରଣ୍ୟକ—2. Belonging or relating to forests; jungly.

ଦେ. ବି—ଝାଡ଼ୁଆ ବ୍ରାହ୍ମଣ (ଦେଖ)—
Jhārduā brāhmaṇa (See)

ଝାଡ଼ୁଆ ନାଆ(ହା)—ଦେ. ବି—ସରୁଆ ନୌକାବିଶେଷ—
Jhārduā nā-ā(hā) A kind of narrow country-boat.

ଝାଡ଼ୁଆ ନାଆ ଆଗ ମଙ୍ଗ ଖଡ଼ା ହୋଇଅଛି—ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଝାଡ଼ୁଆ ବ୍ରାହ୍ମଣ—ଦେ. ବି — ୧ । ସମ୍ବଲପୁରବାସୀ ଆରଣ୍ୟକ ବ୍ରାହ୍ମଣ—
Jhārduā brāhmaṇa 1. A class of Brāhmans of Sambalpur (orginal inhabitants of the place).

[ଦ୍ର—ଝାଡ଼ୁଆ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ସମ୍ବଲପୁରର ଆଦିମ ନିବାସୀ; ଓଡ଼ିଆ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ସମ୍ବଲପୁରକୁ ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ଏମାନେ ଆସି ସମ୍ବଲପୁରରେ ସ୍ଥାୟୀ ଅଧିବାସୀ ହୋଇଥିଲେ ; କେହି କେହି କହନ୍ତି ଯଯାତିକେଶରୀ କାନ୍ୟକୁବ୍ଜରୁ ଯେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଅଣାଇ ଥିଲେ ଏମାନେ ସେମାନଙ୍କ ବଂଶଧର । କଥିତ ଅଛି ଯେ ଏମାନେ ପ୍ରଥମେ ଓଡ଼ିଶାରୁ ଆସି ସମ୍ବଲପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ବସତି କରିଥିଲେ, ପରେ ଯେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଓଡ଼ିଶାରୁ ଆସିଲେ ସେମାନେ ଆପଣାକୁ ଓଡ଼ିଆ ଓ ପୂର୍ବାଗତ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଝାଡ଼ୁଆ ନାମ ଦେଲେ ।

ମତାନ୍ତରରେ ଝାଡ଼ୁଆ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ରାଜପୁତ ରାଜାମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଉତ୍ତର-ଭାରତରୁ ସମ୍ବଲପୁରକୁ ଆସିଥିଲେ । ସମ୍ବଲପୁର ଅଞ୍ଚଳ ପୂର୍ବେ ଜଙ୍ଗଲ ଥିବାରୁ ଏହି ଜଙ୍ଗଲ ବା ଝାଡ଼ ଶବ୍ଦ ଅନୁସାରେ ଏ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ 'ଝାଡ଼ୁଆ' ବୋଲାଯାଏ । ଏମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦାକ୍ଷିଣୁଆ ବା ଓଡ଼ିଆ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ସାମାଜିକ ଭାବରେ ମିଶନ୍ତି ନାହିଁ ।]

୨ । ସମ୍ବଲପୁର ଅଧିବାସୀ ଗଉଡ଼ ଓ କରଣମାନଙ୍କ ଶ୍ରେଣୀ-ବିଶେଷ—2. Sub-castes of cowherds and Karaṇas of Sambalpur.

ଝାଡ଼ୁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ସମ୍ମାର୍ଜନୀଦ୍ୱାରା ଗୃହାଦି ଓଲାଇବା—
Jhārdu karibā To sweep a place clean with a broomstick.
ঝাড়ু দেওয়া
झाड़ू देना

ଝାଡ଼ୁକସ୍—ଦେ. ବି. (ହି. ଝାଡ଼ୁ+ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ କସ୍)—
Jhārdu-kas ଝାଡ଼ୁବରଦାର (ଦେଖ)
Jhārdu bar-dār (See)

ଝାଡ଼ୁ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଝାଡ଼ୁଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାରିତ ହେବା—
Jhārdu khāibā To get a thrashing with broom-stick.
ঝাড়ু খাওয়া
झाड़ू खाना

ଝାଡ଼ୁଖିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.—୧ । ଯେ ଝାଡ଼ୁରେ ମାଡ଼ ଖାଏ—
Jhārdu-khiā 1. Getting a thrashing with broom-stick.
ঝাঁটা খেগো
झाड़ू खोर

୨ । (ଗାଳି) ଯାହାକୁ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଝାଡ଼ୁ ମାରେ—
(ଝାଡ଼ୁଖାଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. (a term of abuse), One who is
(ଝାଡ଼ୁଖୋରି—ଅନ୍ୟରୂପ) beaten with a broomstick by a woman.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଲ୍ୟ	ତ୍ଥ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ	ଲଥ	ଡ଼	ଟ୍

ଝାଡ଼ୁଝୁଡ଼ୁ—ଦେ. ବି. ଣ ଓ କ୍ରି. ଣ—ଝାଡ଼ଝୁଡ଼ (ଦେଖ)
Jhārdu-jhurdu Jhārda-jhurda (See)

ଝାଡ଼ୁ ଟୋକେଇ—ଦେ. ବି. (ସହରର ଶବ୍ଦ)—
Jhārdu tokei ମେହେନ୍ତର ଓ ମେହେନ୍ତରଶ୍ରେଣୀମାନଙ୍କର ରାସ୍ତାଘାଟ ଓ ପାଇଖାନା ସଫା କରିବାର ଦୁଇଟି ଆବଶ୍ୟକ ଉପକରଣ, ବଢ଼ିଣା ଓ ଟୋକେଇ—Broom and basket used by sweepers (in cleansing roads and latrines).

ଝାଡ଼ୁଣୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଝାଡ଼ୁ; ବଢ଼ିଣା; ପଛିଆ—
Jhārduni Broom-stick
(ଝାଡ଼ୁନି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝାଡ଼ୁଦୁମା—ଦେ. ବିଣ. (ହି. ଝାଡ଼ୁ+ଫା. ଦୁମ୍=ଲାଙ୍ଗୁଡ଼)—ଯେଉଁ
Jhārdu-dumā ହାତୀର ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଝାଡ଼ୁ ପରି ଅଗ୍ରବିସ୍ତୃତ (ଏପରି
ଝାଡୁହ୍ମା ହାତୀ ଅଶୁଭ ବୋଲି ବିବେଚିତ)—(elephant)
ଝାଡ୍ଡୁ ଦୁମା Having the end of the tail spreading out like a broom-stick.

ଝାଡ଼ୁ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଝାଡ଼ୁଦ୍ୱାରା ଓଳାଇବା-
Jhārdu debā 1. To sweep a place clean with a
ଝାଁଟା ଦେଓଆ ଝାଡ୍ଡୁ ଦେନା broom.
(ଝାଡ଼ୁ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)— ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଝାଡ଼ୁଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର କରିବା—2. To beat with a broom-stick.

ଝାଡ଼ୁପୁଡ଼ୁ—ଦେ. ବିଣ.—ଝାଡ଼ଝୁଡ଼ (ଦେଖ)
Jhārdu-purdu Jhārda-jhurda (See)

ଝାଡ଼ୁବରଦାର—ଦେ ବି.—(ହି. ଝାଡ଼ୁ+ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ ବରଦାର=
Jhārdu-bardār ବାହକ)—ରାସ୍ତା ଘାଟ ଆଦି ପରିଷ୍କାର କରିବା
ଝାଡ଼ୁ ବରଦାର ଯେଉଁ ଲୋକର ବୃତ୍ତି ଅଟେ; ମେହେନ୍ତର—
ଝାଡ୍ଡୁ ବରଦାର A sweeper by profession.
(ଝାଡ଼ୁଦାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝାଡ଼ୁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଝାଡ଼ୁ ଦେବା (ଦେଖ)
Jhārdu māribā Jhārdu debā (See)
ଝାଡୁମାରା ୨ । ଅତି ଅପମାନ କରିବା—
ଝାଡ୍ଡୁ ମାରନା 2. To grossly insult a person.

ଝାଡ଼ୁମାଲି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଝାଡ଼ୁ ବରଦାର (ଦେଖ)
Jhārdu-māli Jhārdu-bardār (See)

ଝାଡ଼ୁ ମୁଠା—ଦେ. ବି.—(ହି. ଝାଡ଼ୁ+ସଂ. ମୁଷ୍ଟି)—ସମ୍ମାର୍ଜ୍ଜନା ପାଇଁ
Jhārdu muthā ଏକତ୍ର ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଖଡ଼ିକା ବା ଖଜୁରି-
(ଝାଡ଼ୁମୁଠି—ଅନ୍ୟରୂପ) ପତ୍ରାଦିର ଗୁଚ୍ଛ; ଝାଡ଼ୁଣୀ ମୁଠା—
Broom-stick.

ଝାଡ଼େଶ୍ୱରୀ—ଦେ. ବି.—ଦେବୀବିଶେଷ—
Jhārdeswari Name of a village-Goddess.

ଝାଣ୍ଟା – ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) ବି.—(ଭୁଲ. ବ. ଝାଁଟା)—ଝାଡ଼ୁ—
Jhāntā Broom-stick.

ଝାଣ୍ଟିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଘର ବା କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଝାଡ଼ୁଦ୍ୱାରା ପରିଷ୍କାର
Jhāntibā କରିବା—To sweep a place or house
ଝାଁଟା clean.
ଝାଡ଼ନା

ଝାଣ୍ଟେଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) କ୍ରି.—୧ । ଝାଣ୍ଟିବା (ଦେଖ)
Jhānteibā 1. Jhāntibā (See)
ଝାଁଟାନ ୨ । ଝାଣ୍ଟିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
ଝଡ଼ବାନା 2. Causative of Jhāntibā.

ଝାଟି—ଦେ. କ୍ରି. ଣ.—(ସଂ. ଝଟିତି)—ଝଟ୍‌କିନା; ଝଟିତି; ଅବିଳମ୍ବ-
Jhāti At once; sharp; very soon; quickly,
ଝାଟ speedily.
ଝଟ

ଉଦୟ ଏବେଳ କନ୍ତ ଲୋକର ଭାବ ସେବେଳ ଉତ୍ତ,
ବାସେ ପୋଛବ ସେକ ମ ଛିବ ଏକ ପୁଚ୍ଛିବ ଝାଟ ।
ଉତ୍ତ- ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଝାଟିକା—ଦେ. କ୍ରି. ଣ. (ସଂ. ଝଟିତି)—ଝାଟି (ଦେଖ)
Jhātikā Jhāti (See)
(ଝାଟିକାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝାଟିକାରେ—ଦେ. କ୍ରି. ଣ—ଝାଟିକା (ଦେଖ)
Jhātikāre Jhātikā (See)

ଝୁଣ୍ଟି କାମେ ଭ୍ରମ ହେଲେ ସେ, ଝାଟିକାରେ ଗୃହ କଲେ ସେ—
ଅଭିମନ୍ୟୁ- ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଝାନ୍‌ସି—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ରାଜପୁତାନା ଅନ୍ତର୍ଗତ ଗୋଟିଏ ବଡ଼
Jhān-si ସହର—Jhānsi; a town in Rājaputanā.
ଝାଂସୀ [ଦ୍ର—ଅରଛା ରାଜ୍ୟର ରାଜା ବୀରସିଂହଙ୍କଦ୍ୱାରା ଏଠାରେ
ଝାଁସୀ ଏକ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଦୁର୍ଗ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲା । ଝାନ୍‌ସି ରାଣୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀବାଈ ଉକ୍ତ ଦୁର୍ଗ ରକ୍ଷା ପାଇଁ ଇଂରେଜଙ୍କ ସହିତ ଘୋର ଯୁଦ୍ଧ କରିଥିବା ବିଷୟ ଇତିହାସ ପ୍ରସିଦ୍ଧ—ମଦନମୋହନ. ତୀର୍ଥଦର୍ଶନ. ୪ର୍ଥ ।]

ଝାପଟା—ଦେ. ବି.—୧ । (ସଂ. ଝମ୍ପ) ବେଗରେ କୌଣସି ତରଳ
Jhāptā ପଦାର୍ଥ (ଯଥା; ଜଳ) ଅନ୍ୟ କଠିନ ପଦାର୍ଥ ଉପରେ
ଝାପଟା ଜୋରରେ କରିବା ଆଘାତ ବା ଛାଟ୍‌ଣା—
ଝପାଟା 1. Forceful throwing of a liquid (e. g. a handful of water) over a solid thing (e. g. on the face of a fainting person).
(ଯଥା—ବର୍ଷାର ଝାପଟା ।)
୨ । (ସଂ. ଚପେଟ) ଝଡ଼ ବା ପବନର ଏକ ପ୍ରବଳ ଧକ୍କା—
2. A gush of blowing wind or tempest.
ଝାପଟା ୩ । (ସଂ. ଯୁଗ୍ମ; ପ୍ରା. ଜୁମ୍ମ) ମୁଣ୍ଡରେ ଲଗାଇବା ସୁନାର
ଝୁମର ଝଣ୍ଟିର ଓ ଝୁମ୍ପାଲଗା ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—
3. A kind of pendant for the hair.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାନ ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଷ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଷ' ଦେଖିବେ, 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଡ' ଦେଖିବେ ।

[ଦ୍ର—ଏହା ସୁନା ବା ରୁପାର ଗୁଡ଼ିଏ ଝୁମ୍ପା ଲଗା ଜଞ୍ଜିର ଲଟକି ଥିବା ଗହଣା ଅଳଙ୍କାର । କପାଳର ଏକପାଖରେ ବାଳ ଉପରେ ଏହାକୁ ଅଙ୍କୁଶିଦ୍ୱାରା ଲଗା ଯାଏ ଓ ଝୁମ୍ପା ଲଗା ଜଞ୍ଜିରମାନ କପାଳଆଡ଼ୁ କାନ ଉପରକୁ ଝୁଲୁଥାଏ । ସଯୁକ୍ତ ପ୍ରଦେଶର ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ମୁଣ୍ଡର ଡାହାଣ ପାଖରେ ଏହାକୁ ପିନ୍ଧନ୍ତି, ପଞ୍ଜାବର ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ମୁଣ୍ଡର ଦୁଇ ପାଖରେ ଦୁଇଟି ଝାପ୍‌ଟା ପିନ୍ଧନ୍ତି ।]

ଝାପ୍‌ଟା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ବର୍ଷା ଜଳ ଆଦି) ଜୋରରେ ଛାଟିହୋଇ ମାରିବା; ଛାଟିବା—1. (rain water) To strike slantingly against something; to dash.
Jhāp-ṭā māribā
ঝাপটা মারা
झपटा मारना

୨ । (ଝଡ଼ ବା ପବନର ହୁଗ୍ଗା) ଥରେ ଆଘାତ କରିବା—2. (wind) To strike violently with a gush.

୩ । (ପାଣି) ଛାଟି ଦେବା—3. To dash (water) against a thing to splash.

ଝାପ୍‌ସା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅସ୍ପଷ୍ଟ; ଧୂମସାର)—
Jhāp-sā ୧ । ଅସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ଦେଖାଯିବା (ବସ୍ତୁ)—
ঝাপসা 1. Seen indistinctly; dimly seen.
धुँधला ୨ । ଅସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ଦେଖି ପାରିବା; ଜାଲଜାଲୁଆ (ଦୃଷ୍ଟି)—2. Filmy; blurred (eye-sight).

ଦେ. ବି—୧ । ଚାଳଶା; ୪୦ ବର୍ଷ ଟପିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଅକ୍ଷର ଆଦି ସଫା ପଢ଼ି ନ ପାରିବା ଅବସ୍ଥା—1. Dimness of eyesight after the age of 40 years.

୨ । ଚକ୍ଷୁର ରୋଗବିଶେଷ; ଯେଉଁ ରୋଗରେ ଆଖି ଉପରେ ପତଳା ଆବରଣ ମାଡ଼ି ଯିବାରୁ ରୋଗୀକୁ ପଦାର୍ଥ ସବୁ କୁହୁଡ଼ି ମାଡ଼ିଥିବା ଭଳି ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖା ଯାଏ; ଚାଳଶା ଧରିବା ରୋଗ—2. Glaucoma; an eyedisease causing dimness of vision.

ଝାପ୍‌ସା ଝାପ୍‌ସା—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଅସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ଦେଖିବା ପ୍ରକାରେ—
Jhāp-sā jhāp-sā (to see) Dimly; indistinctly.
ঝাপসা ঝাপসা
धुँधला धुँधला

ଝାପଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୁକୁମ ଗଛ—
Jhāpaḍā Garcina Purpurea (tree).

[ଦ୍ର—ଏହା ୧୦।୧୨ ହାତ ଉଚ୍ଚର ଗଛ, ପତ୍ର ପାନ ପରି । ଏହି ଗଛର ଫଳକୁ ଛେଚି ପାଣିରେ ଗୋଳି ଲୁଗାକୁ ଗୋଲାପୀ (ହଳଦିଆ ମିଶା ନାଲି) ରଙ୍ଗ କରନ୍ତି; କୁକୁମ '୨' ଦେଖ) ।]

ଝାପି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଶୁ. ଝାଂପି)—
Jhāpi ପେଟେରା (ଦେଖ)
Peṭarā (See)

ଝାବକ—ସଂ. ବି—ଝାଉଁ (ଦେଖ)
Jhābaka Jhāuṅ (See)

ଝାବରା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଅଗାଡ଼ି—
Jhābarā Chaff or empty paddy.

ଝାବୁ—ସଂ. ବି. (ଝା=ଅନୁକାର ଧ୍ୱନି+ବା ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ; ଯାହାର ଶାଖା ପବନରେ ଦୋହୋଲି ଝାଁ ଝାଁ (ଝାବୂ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଶବ୍ଦ କରେ)—ଝାଉଁ (ଦେଖ)
Jhābu Jhāuṅ (See)

ଝାବୁକ—ସଂ. ବି. (ଝାବୁ+ସ୍ୱାର୍ଥେ କ)—ଝାଉଁ (ଦେଖ)
Jhābuka Jhāuṅ (See)

ଝାମ—ଦେ. ବି.(ସଂ. ଧ୍ମା ଧାତୁ=ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଗ କରିବା)—୧ । ମଥାଭ୍ରମ—1. Feeling of giddiness.
Jhāma

୨ । ମୂର୍ଚ୍ଛା; ଝୋଲ୍‌ମାରିବା—2. Fainting, swoon.

ବାଇଜୟନ୍ତୀ ବେଂମେ ବଇଦହନଭ୍ରମେ ଦେଖି ପଡ଼ନ୍ତେ ପର ଝାମେ ସେ ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୩ । ଅଗ୍ନିର ତାତି—3. Heat or blaze of fire.

୪ । ଅଗ୍ନିମାଣ୍ଡ; ଅପରାଧୀର ଜଳନ୍ତା କାଠିଁଉପରେ ଚାଲିବା ରୂପ ପରୀକ୍ଷା—4. The test through which accused persons were made to pass, in ancient times viz. of walking over burning charcoal to free themselves from false accusations.

ବକଲ୍ପ ଥିଲେ ଦେବ ଅନଳେ ହାସ
ବହନ୍ତି ଜନେ ଝାମ ଲଗନ୍ତେ ଦୋଷ ସେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୫ । ଗାଡ଼ିର ଚକର ପରିଧିରେ ବେଢ଼ିଥିବା ଲୌହବଳୟ—5. The outer ring of iron round the rim of a wheel.

୬ । ପଣାସଂକ୍ରାନ୍ତିରେ ଯେଉଁ ଦହକ କାଠିଁରେ ପାଟୁଆମାନେ ଚାଲନ୍ତି; ପଣାସଂକ୍ରାନ୍ତିରେ ଭକ୍ତଧାମୀମାନେ ଯେଉଁ କାଠିଁଗଦାରେ ଚାଲନ୍ତି—6. The blazing fire over which devotees walk bare-footed on the Chaitra saṁkrānti; heap of fire lit up on Panāsaṁkrānti for walking upon it.

୭ । (ସଂ. କ୍ଷାମ)—କ୍ଷୀଣ; ଦୁର୍ବଳ—7. Lean; weak.

ଭେଟନ୍ତି ସୁଦାମ ଥିଆ କଣ୍ଠି ତୁଟ ଝାମ । ଶିଶୁଶଙ୍କର. ଉଷାଭିଳାଷ ।

ଦେ. ବିଣ—ମୂର୍ଚ୍ଛିତ—Fainted; swooned.

ଝାମକ—ସଂ. ବି. (ଝମ୍ ଧାତୁ=ଭକ୍ଷଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Jhāmaka ଝାମା; ଅତିଦଗ୍ଧ ଇଷ୍ଟକ—
Overburnt brick; vitrified brick.

ଝାମ ଖେଳ—ଦେ. ବି—ଚୈତ୍ର ସଂକ୍ରାନ୍ତିରେ ପାଟୁଆମାନଙ୍କର କାଠିଁଉପରେ
Jhāma khela ଚାଲିବା ଉତ୍ସବ—The festival or feat of devotees walking over live coal on Chaitra saṁkrānti day.

କେ ବୋଇଲେ ଭଲ ଏହାର ନାଚ ଗୁଣ
କାମ ଝାମଖେଳ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କୁ କରେ ଉଣା । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ଼	ଓଅ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଯ଼	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଣ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଜ୍ଞ	ନ୍

ଝାମ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମଥାଭ୍ରମ—
Jhāma māribā 1. Giddiness of the brain.
୨ । ଝୋଲ୍ଲ ମାରିବା—2. Fainting; swooning; a fit of fainting.

ଝାମ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ହେବା—
Jhāma jibā To have a fit; to swoon.
ମନୋରମ ଚରମ ଦେଶ ଭେଉଛ ଝାମ ଯିବେ ଦାମ୍ଭିକେ ଦେଖିକରି ।
ଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ଝାମ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝାମ ଯିବା (ଦେଖ)
Jhāma hebā Jhāma jibā (See)
ହନୁ ମୁଖୁଁ ଶୁଣି ରାମ କ୍ଷଣ ହାରି ହେଲେ ଝାମ
ଧନୁଶର ପକାଇ ଭୂମିର । ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।

ଝାମା—ଦେ ବି. (ସଂ. ଝାମକ)—୧ । ଅତିରିକ୍ତ ଦାହରେ ପିଣ୍ଡୀକୃତ ଇଷ୍ଟକ
Jhāmā ଖଣ୍ଡ; ପୋଡ଼ିଯାଇ ଜୁଲୁରି ପଡ଼ିଥିବା ଇଟା—
झामा 1. Vitrified brick, over-burnt brick.
झाँवा ୨ । ଝାମ (ଦେଖ)
2. Jhāma (See)

ଝାମି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଗୁଆଳିଆ; ପିଜୁଳି—
Jhāmi Guava.

ଝାମୁ—ଦେ. ବି—୧ । ଝାମ (ଦେଖ)
Jhāmu 1. Jhāma (See)
୨ । ଝାଉଁ (ଦେଖ)—2. Jhāuñ (See)
୩ । ଝାମୁଯାତ (ଦେଖ)—3. Jhāmujata (See)

ଝାମୁଆ(ଆଁ)—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ବ୍ରତଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଜଳନ୍ତାଙ୍ଗାର
Jhāmuā(āñ) ଗାତରେ ପଣାସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦିନ ଚାଲନ୍ତି—The devotees who walk over blazing charcoal on the Chaitra samkrānti day.

ଝାମୁ ଓଷା—ଦେ. ବି—ଝାମୁଯାତ ସମୟରେ କୌଣସି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି
Jhāmu oshā ମହାଦେବଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପାଳନ କରିବା ବ୍ରତ—The religious vow observed on the Chaitria Samkrānt.

ଝାମୁ ଗୀତ—ଦେ. ବି—ଝାମୁ ଯାତ ସମୟରେ ପାଟୁଆମାନେ ନାଚନାଚ
Jhāmu gita ଯେଉଁ ଗୀତ ବୋଲନ୍ତି—Songs sung by the persons who observe the Jhāmu-oshā vow.

ଝାମୁ ନାଟ—ଦେ. ବି—ଝାମୁ ଯାତ ସମୟରେ ପାଟୁଆମାନେ ଗୀତ ବୋଲି
Jhāmu nāṭa ଯେଉଁ ନୃତ୍ୟ କରନ୍ତି—Dancing done by the persons who observe the Jhāmu-oshā vow.

ଝାମୁ ପରବ—ଗ୍ରା. ବି—ଝାମୁ ଯାତ (ଦେଖ)
Jhāmu paraba Jhāmu jata (See)
(ଝାମୁପର୍ବ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝାମୁ ଯାତ—ଦେ. ବି—ପଟୁଆଯାତ; ପଣାସଂକ୍ରାନ୍ତିରେ ବ୍ରତଧାରୀ ପାଟୁଆ-
Jhāmu jāta ମାନଙ୍କର ନିଆଁରେ ଚାଲିବା ଓ ବାଦ୍ୟ ସହିତ ଗୀତ ବୋଲି ନାଚିବା ପର୍ବ—The festival of fire-walking, dancing accompanied with music performed by some devotees on Chaitra samkrānti.

[ବି—ପଣା ସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦିନ ସାତଟି ଗାତ ଭୂଇଁରେ ଖୋଳା ହୋଇ ସେଥିରେ ନିଆଁ ଦହକୁ ଥାଏ । ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଗାତରେ ଦୁଧ ଓ ପାଣି ପୂର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ । ବ୍ରତଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଦୁଧପାଣି ଥିବା ଗାତରେ ଗୋଡ଼ ବୁଡ଼ାଇ ସାରି ତାପରେ ନିଆଁ ଜଳୁଥିବା ୭ଟି ଗାତରେ ଏକାଦିକ୍ରମେ ଗୋଡ଼ ଦେଇ ଦେଇ ଚାଲି ଯାଏ ଓ ତାହା ଗୋଡ଼ରେ ଫୋଟକା ହୁଏ ନାହିଁ । କଟକଜିଲ୍ଲାର ବାଙ୍କି ଓ କେତେକ ଗଡ଼ଜାତରେ ଏ ଯାତ ହୁଏ । ସେ ଦିନ ଓ ତା ପରେ କେତେ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ରତଧାରୀମାନେ ବେଶ ପିନ୍ଧି ଗ୍ରାମ ଗ୍ରାମ ବୁଲି ବାଦ୍ୟ ସହ ନାଚନ୍ତି ଓ ଗୀତ ଗାଆନ୍ତି ।]

ଝାମ୍ପ—ଦେ ବି. (ସଂ. ଝମ୍ପ)—୧ । କୁଦା; ଲମ୍ଫ—
Jhāmpa 1. Spring; jump; leap.
झाँम्प ୨ । ପୋଲୁହ (ଦେଖ)
फलांग 2. Poluha (See)
झापटा ୩ । ପକ୍ଷୀମାନେ ଗୋଡ଼ର ନଖଦ୍ୱାରା ଶିକାର ଉପରେ
झपट କରିବା ଆକ୍ରମଣ; ଚଞ୍ଚୁ—3. Pounce; swoop.
झँखाड़ ୪ । ଚଉଡ଼ା ଗଛ; ଝଙ୍କା ଗଛ; ଝାମ୍ପୁଡ଼ାଗଛ—
झाँकड़ा 4. A tree with spreading or bushy top.
टोका ୫ । (ସଂ. ସମ୍ପୁଟ) ମୁଣ୍ଡରେ ପିନ୍ଧିବା ତାଳପତ୍ରର ବେଣ୍ଟ ନ ଥିବା
टोप ଛତାବିଶେଷ; ଟୋପର—5. A wide-brimmed
झाँपी hat of palm-leaf for the head.
झाँपी ୬ । ଢୋଡ଼ଣୀଯୁକ୍ତ ବଡ଼ ଟୋକେଇ—
6. A big baskets with a lid.
ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର)—ବି.—ଯେଉଁ ତାଟର ପିଠିପାଖରେ ବଡ଼ି ପାଇଁ ବଟା ହୋଇଥିବା ବିରି ପିଣ୍ଡୀକୃତ ହୋଇ ସ୍ଥାପିତ ହୁଏ—A wicker-work tray on the back of which balls of Phaseolus paste are put for being dred up into Bardi.

ଝାମ୍ପୁଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ପିଧାନ = ଆଚ୍ଛାଦନ)—୧ । ଛତରା; ଛତ୍ରାକାର
Jhāmpardā ଅଗ୍ରଭାଗଯୁକ୍ତ—1. Overspreading; with
झँपुड़ा; झँपुड़ा a spreading top; bushy.
झँपाल, झोंकड़ा, झाकड़ा ୨ । ଝାମ୍ପୁଡ଼ାମୁଣ୍ଡା (ଦେଖ)
झबरा, झबरीला 2. Jhāmpurdā-mundā (See)
୩ । ଇତସ୍ତତଃ ମୁକୁଳା ହୋଇଥିବା (ଅଳ୍ପ ଲମ୍ବ ବାଳ)
3. Tangled; shaggy (short hair).
୪ । ଯେ (ହିଂସ୍ର ପଶୁ ପକ୍ଷୀ) ଶିକାରକୁ ଚଞ୍ଚୁ ମାରେ; ଶିକାରୀ—
4. Preying, pouncing (bird or beast).
(ଝାମ୍ପୁଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଢ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼' ଦେଖିବେ

ଝାମ୍ପଡ଼ାମୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.—ଝାମ୍ପୁଡ଼ାମୁଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Jhāmpardā-mundā Jhāmpurdā-mundā (See)
(ଝାମ୍ପଡ଼ିମୁଣ୍ଡୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଝାମ୍ପଡ଼ି—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ.—ଝାମ୍ପୁଡ଼ି ମୁଣ୍ଡୀ (ଦେଖ)
Jhāmpardi Jhāmpurdi mundi (See)
(ଝାମ୍ପୁଡ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝାମ୍ପ ମାରିବା—ଦେ.କ୍ରି.—୧ । (ହିଂସ୍ର ପଶୁପକ୍ଷୀମାନେ) ନଖଦ୍ୱାରା ଆକର୍ଷଣ କରି କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ନେଇଯିବା—
Jhāmpa māribā
ଝାପଟା ମାରା 1. To snatch away a thing by pouncing
ঝপটনা (said of birds and beasts of prey.)
୨ । ଶିକାର ଉପରେ ବଳପୂର୍ବକ ଆକ୍ରମଣ କରି ପଡ଼ିବା—
2. To swoop upon a prey-

ଝାମ୍ପରା(ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. (ଉତ୍ତର) ବିଣ.—ଝାମ୍ପଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jhāmparā (etc) Jhāmpardā etc (See)
(ଝାମ୍ପୁରା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଗ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ଛୋଟ ଜଳାଶୟ—
A small tank.

ଝାମ୍ପରି—ଗ୍ରା. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଝାମ୍ପୁଡ଼ିମୁଣ୍ଡୀ (ଦେଖ)
Jhāmpari Jhāmpurdi-mundi (See)
(ଝାମ୍ପୁରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝାମ୍ପଲା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.—୧ । ଝାମ୍ପୁଲା (ଦେଖ)
Jhāmpalā 1. Jhāmpulā (See)
୨ । ଝାମ୍ପୁଲାଶିଂଘା (ଦେଖ)
2. Jhāmpulā-śimghā (See)

ଝାମ୍ପଲାଶିଂଘା—ଦେ. ବିଣ—ଝାମ୍ପୁଲା ଶିଂଘା (ଦେଖ)
Jhāmpalā-śimghā Jhāmpulā-śimghā (See).

ଝାମ୍ପାନ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଝମ୍ପ+ଯାନ)—ଝମ୍ପାନ୍ (ଦେଖ)
Jhāmpān Jhampan (See).
[ଦ୍ର—ଏହା ଖଇ ଚଳାଇବା ଡଙ୍ଗା ଆକାରରେ ବାଉଁଶ ଓ ବେତରେ ଗୁନ୍ଥା ହୋଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥାଏ । ଏହାର ଲମ୍ବା ଓ ଚୌଡ଼ା ଅଢ଼େଇ ଫୁଟ ଏବଂ ଉଚ୍ଚତା ଅର୍ଦ୍ଧ ଫୁଟ; ହରଦ୍ୱାର ହୃଷୀକେଶ ପ୍ରଭୃତି ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହା ମନୁଷ୍ୟବାହ୍ୟ ଯାନରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ— ମଦନମୋହନ ତୀର୍ଥଦର୍ଶନ ୪ର୍ଥ ।]

ଝାମ୍ପି—ଦେ. ବି (ସଂ. ସମ୍ପୁଟ)—୧ । ମୁଣ୍ଡରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ତାଳପତ୍ରର
Jhāmpi ଟୋପି; ଝମ୍ପା—1. A wide-brimmed-hat
ଟୋକା made of palm-leaf.
टोप

କେହୁ ଝାମ୍ପି ଖାଏ ମୁଣ୍ଡେ ହାତରେ ତଉଡ଼ ଖଣ୍ଡେ ଧରି × × ×
ବାଡ଼ୁଳି ଖାଏ କାନ୍ଧରେ ପକାଇ ଖାସ କାଟିବାକୁ ବାହାରିଅଛି—
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

[ଦ୍ର—ଏହା ସାହେବଙ୍କ ଟୋପି ବା ପଲମ ପରି ଓ ଖୁବ୍ ଚଉଡ଼ା ବଡ଼ ଫନ୍ଦଯୁକ୍ତ ଓ ଏହାକୁ ମୁଣ୍ଡରେ ପିନ୍ଧିଲେ ମୁଣ୍ଡ ଖରା ଓ ବର୍ଷାରୁ ରକ୍ଷା ପାଏ;ଅଥଚ ଦୁଇ ହାତ ସ୍ୱାଧୀନ ରହିବାରୁ ହାତରେ ଆବଶ୍ୟକ କର୍ମ କରାଯାଇ ପାରେ ।]

ঝাঁপী ୨ । ଆବରଣଯୁକ୍ତ ବଡ଼ ଟୋକେଇ—
झाँपी 2. A big basket with a lid.
ଗ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—(ଭୁଲ ଏହି ଅର୍ଥରେ ହ୍ରୀ.ଏହି ଶବ୍ଦ)—
୧ । ପେଡ଼ି—1. A covered basket; work-basket.
୨ । ପେଟରା—2. A cane-box with a lid.

ଝାମ୍ପି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝାମ୍ପମାରିବା ୨ (ଦେଖ)
Jhāmpi pardibā Jhāmp māribā 2. (See).

ଝାମ୍ପିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ ଝମ୍ପ)—୧ । ଝାମ୍ପ ମାରିବା (ଦେଖ)
Jhāmpibā Jhāmpa māribā (See)
ছো মারা; ঝাপটা মারা ଜଳ ଚରଙ୍ଗକୁ ଝାମ୍ପଇ ତା ଶୋଭା ଚନ୍ଦ୍ର ଚପଳ ସଞ୍ଚାଣ ।
झपटना, पंझामारना କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଝାମ୍ପୁଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ—ଝାମ୍ପଡ଼ା (ଦେଖ)
Jhāmpurdā Jhāmpardā (See).

ଝାମ୍ପୁଡ଼ାଚିଲ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଝମ୍ପ+ଚିଲ୍ଲ)—ଯେଉଁ ଚିଲ ଝାମ୍ପମାରି
Jhāmpurdā chila କୌଣସି ପଦାର୍ଥ (ଯଥା ମାଛ)କୁ ନେଇଯାଏ—
A pouncing kite.

ଝାମ୍ପୁଡ଼ାମୁଣ୍ଡା—ଦେ.ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯାହାର ମୁଣ୍ଡରେ ଛୋଟ ଛୋଟ କେଶ
Jhāmpurdā-mundā ଅଲୁଲାୟିତ ଓ ଅଡ଼ୁଆ ହୋଇଥାଏ—
(ଝାମ୍ପୁଡ଼ିମୁଣ୍ଡୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Having dishevelled
ঝাকড়াচুলো or tangled short hair.
୨ । ଯାହାର ମୁଣ୍ଡର ବାଳ ଝାମ୍ପୁଡ଼ା ହୋଇଥାଏ—
2. Having a bushy head of hair.

ଝାମ୍ପୁଡ଼ି—ଦେ. ବିଣ, ସ୍ତ୍ରୀ— ଝାମ୍ପୁଡ଼ିମୁଣ୍ଡୀ (ଦେଖ)
Jhāmpurdi Jhāmpurdi-mundi (See).

ଝାମ୍ପୁଡ଼ିମୁଣ୍ଡୀ— ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଝାମ୍ପୁଡ଼ାମୁଣ୍ଡାର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Jhāmpurdi-mundi Feminne of Jhāmpurdā-mundā.

ଝାମ୍ପୁରା—ଗ୍ରା (ଉତ୍ତର) ବିଣ ପୁଂ—ଝାମ୍ପଡ଼ା (ଦେଖ)
Jhāmpurā Jhāmpardā (See).
(ଝାମ୍ପୁରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଝାମ୍ପୁରା ଚିଲ—ଗ୍ରା. (ଉତ୍ତର) ବି—ଝାମ୍ପୁଡ଼ା ଚିଲ (ଦେଖ)
Jhāmpurā chila Jhāmpurdā chila (See).

ଝାମ୍ପୁରା ମୁଣ୍ଡା—ଗ୍ରା (ଉତ୍ତର) ବିଣ. ପୁଂ—ଝାମ୍ପୁଡ଼ାମୁଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Jhāmpurā-mundā Jhāmpurdā-mundā (See).
(ଝାମ୍ପୁରିମୁଣ୍ଡୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଝାମ୍ପୁରି—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଝାମ୍ପୁଡ଼ିମୁଣ୍ଡୀ (ଦେଖ)
Jhāmpuri Jhāmpurdimundi (See)

ଝାମ୍ପୁଲା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବିଣ—ଝାମ୍ପଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jhāmpulā (etc) Jhampardā etc (See)
ঝাঁকড়া କାଣ ନ ଜାଣ୍ ଝାମ୍ପୁଲା ଖଣ୍, ଗାଡ଼ଅଶିଂଗା ସବୁଠୁ ଟାଣ୍—କୃଷିବଚନ ।

୧	ନ	ଉ	ର୍‌,ର୍ଦ୍ଧ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଉପ	ଉଂଅ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ପ	ସ	ଟଁ୍ୟ	ଲଅ	ଞ୍ଜ

ଝାମ୍ପୁଲ୍ଶିଂଘା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ଗାଈ ବା ବଳଦର ଶୃଙ୍ଗଦ୍ୱୟ ଦୁଇଆଡେ ବିପରୀତ ଦିଗରେ ବାହାରକୁ ବାହାରିଥାଏ—(cow or bullock) Having horns growing away from each other; with horns diverging away from each other.
Jhampula-simgha

ଝାର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ଝାଟ=କ୍ଷୁଦ୍ର ବୃକ୍ଷ; ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଏହି ଶବ୍ଦ)—ଝାଡ଼; ଜଙ୍ଗଲ—Forest.
Jhar
[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦରୁ ଝାରସୁଗୁଡ଼ା, ଝାରକଟା ଆଦି ସ୍ଥାନର ନାମ ହୋଇଅଛି।]

ଝାରଖଣ୍ଡ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଝାଡ଼ଖଣ୍ଡ (ଦେଖ)
Jhar-khand — Jharda-khanda (See)

ଝାରବିଲେଇ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବଣବିଲୁଆ; କଟାସ—Wild cat.
Jhar-bilei

ଝାର—ପ୍ରାଦେ (କଳାହାଣ୍ଡି) ବି—ଘାସ—Grass.
Jhara

ଝାରା—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ବି—ଜାଲିଚଟୁ—A perforated ladle.
Jhara

ଝାରି—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବ. ଓ ହି. ଏହି ଶବ୍ଦ)—ଝରି; ଗଡ଼ୁ; ଗାଲ—Water-pot.
Jhari

ଝାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଝାର୍‌ନା)—
Jhariba
୧। ଝାଡ଼ିବା (ଦେଖ)—1. Jhardiba (See)
୨। ଝରାଇବା; ଗଡ଼ାଇବା—2. To let fall; to drop.
ମୁକ୍ତାନଳୀ ଅଶ୍ରୁବିନ୍ଦୁ ଝାରି କେନ୍ତ-ଅନ୍ତେ—ନନ୍ଦକିଶୋର, ସୀତାବନବାସ।
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ବାଲିରେ ମିଶିଥିବା ସୁନାରେଣୁକୁ ପାଛୁଡ଼ି ବାହାର କରିବା—To cause the gold dusts to separate from sand by winnowing or seiving.
[ଦ୍ର—ସମ୍ବଲପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ଯେଉଁ ଜାତି ବାଲିରୁ ସୁନା ଝାରନ୍ତି ତାଙ୍କୁ ଝରା ବୋଲାଯାଏ।]

ଝାଲ୍—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି—(ସଂ. ଜ୍ୱାଳା, ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବ. ଏହି ଶବ୍ଦ) ରାଗ—Pungent taste.
Jhal
ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବିଣ—ରାଗୁଆ—Pungent.
ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଝାଳ (ଦେଖ)—Jhala (See)

ଝାଳ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜଳ; ଝର;ଧାର)—୧। ସ୍ୱେଦ; ଘର୍ମ—1. Sweat; perspiration.
Jhala
ঘাম
पसीना
ତାଟକାଝାଳେ ପୂର୍ଣ୍ଣ କଲେ ସେ ଦେହକୁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ, ସଭା।
[ଦ୍ର—ଝାଳ କେବଳ ସ୍ତନ୍ୟପାୟୀ ଜୀବଙ୍କଠାରୁ ବହେ। ରାସାୟନିକ ବିଶ୍ଳେଷଣ ଦ୍ୱାରା ଦେଖା ଯାଇଅଛି ଯେ ଝାଳର ଉପାଦାନ ପ୍ରାୟ ପ୍ରସ୍ରାବର ଉପାଦାନ ପରି। ଝାଳରେ କ୍ଷାର, ଚର୍ବି ଓ ପ୍ରୋଟିନ (ଶରୀର ଧାତୁ) ଥାଏ। ଏହା ଲୋମକୂପରୁ ନିର୍ଗତ ହୁଏ। ଗ୍ରୀଷ୍ମାଧିକ୍ୟରେ, ଅଧିକ ପରିଶ୍ରମରେ ବା ବ୍ୟାୟାମରେ, ଲଜ୍ଜା, କ୍ରୋଧ ଓ ଭୟଆଦି ଗଭୀର ଆବେଗରେ କିମ୍ବା ଅତ୍ୟଧିକ ଜଳପାନ କଲେ ଅଧିକ ଝାଳ ବୁହେ। ଏହା ଛଡ଼ା ରୋଗ ଯୋଗୁଁ ପ୍ରସ୍ରାବର ପରିମାଣ କମ ହୋଇଗଲେ ଝାଳର ପରିମାଣ କମ ହୁଏ। ସୁସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶରୀରରୁ ବହିବା ଝାଳରେ ଗନ୍ଧ ନ ଥାଏ, କିନ୍ତୁ ରୋଗୀର ଦେହର ଝାଳ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ହୁଏ। ହି. ଶବ୍ଦସାଗର।]
ঝাল, ঝাইল, ঝালি
झालना
୨। (ସଂ. ଉଦ୍ଧାର; ପ୍ରା. ଉଜ୍ଝାଳ) ଦୁଇଟି ଭିନ୍ନ ଧାତୁଖଣ୍ଡକୁ ଗଳିତ ଧାତୁ ଦ୍ୱାରା ଯୋଡ଼ିବା; ଝାଳିବା—2. Soldering.
ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି (ଭୁଲ. ବ. ଝାଲ୍=ରାଗ; କଟୁ ସ୍ୱାଦ)—ଲଙ୍କାମରିଚ—Chillies.

ଝାଳ ଗମ୍‌ଗମ୍—ଦେ. ବିଣ—ଝାଳରେ ବୁଡ଼ି ଯାଇଥିବା; ଘର୍ମାକ୍ତ—Profusely perspiring.
Jhala gam-gam
ঘামদরদব; **पसीने से तर**
(ଝାଳ ସରସର; ଝାଳ ଜରଜର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝାଳ ପାଟିଆ—ଦେ. ବି—ଧାତୁଖଣ୍ଡମାନଙ୍କୁ ଅଗ୍ନି ଉତ୍ତାପରେ ତରଳ ଧାତୁଦ୍ୱାରା ସଂଯୋଗ କରିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଧାତୁର ପତ୍ର—Thin bits of metal used for soldering.
Jhala patia
ঝাল
टाँक

ଝାଳପୋଛା ଧନ—ଦେ. ବି—ଝାଳବୁହା କଉଡ଼ି (ଦେଖ)
Jhala-pochha dhana — Jhala-buha kaurdi (See)

ଝାଳ ବ(ବୋ)ହିବା—ଦେ ବି—ସ୍ୱେଦ ନିର୍ଗମନ—Perspiration.
Jhala ba(bo)hiba
ঘাম দেওয়া **पसीना आना**
(ଝାଳଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝାଳବୁହା—ଦେ. ବିଣ—୧। କଠୋର ପରିଶ୍ରମଦ୍ୱାରା ଉପାର୍ଜିତ—1. Hard-earned; earned by the sweat of the brow.
Jhala-buha
पसीनासे कमाइहुइ
(ଯଥା—ଝାଳବୁହା କଉଡ଼ି।)
୨। ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ ବା ପରିଶ୍ରମ କଲେ ଶରୀରରୁ ଶ୍ରମଝାଳ ବହେ—2. (work or labour) Which causes one to perspire.
(ଯଥା—ଝାଳବୁହା ମିହନ୍ତ)

ଝାଳବୁହା କଉଡ଼ି—ଦେ. ବି—କଠୋର ପରିଶ୍ରମଦ୍ୱାରା ଉପାର୍ଜିତ ଧନ—Money earned by hard labour.
Jhala-buha kaurdi
রক্তউঠা পয়সা
गाढे पसीनेकि कमाइ
(ଝାଳବୁହା ଧନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୃତ ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ଆଉ ଯଥାକ୍ରମେ ଚହ୍ନିର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନିଆ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଥ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଝାଲର—ଦେ. ବି. (ସ. ଜାଲ; ଭୁଲ. ସ. ଝଲ୍ଲା=ଟୋକେଇ; ସ. Jhālara ଜୁଲ ବା ଟୁଲ ଧାତୁ Beams; ସ. ଝଲ୍ଲରୀ : ଦ୍ର. ঝালর ଶବ୍ଦସାଗର)—୧ । ତରଙ୍ଗ ବା ଜାଲ ଆକାରର ଯେଉଁ झालर କାରୁକାର୍ଯ୍ୟବିଶିଷ୍ଟ ବସ୍ତ୍ରଖଣ୍ଡ ବା ସୂତୁଲିମାନ ମଶାରି ଓ ଗୃହ ଆଦିର ଧଡ଼ିରୁ ଲମ୍ବିତ ଥାଏ—

1. Ornamental or network fringe of cloth; hanging fringe; frilled edging.

ଚନ୍ଦ୍ରାତପ ତଳେ ଝୁଲଇ ମଞ୍ଜୁଳ
ଝାଲର ପଗଏ ତହିଁ ସଙ୍ଗେ ଫୁଲ—ରାଧାନାଥ, ଚିଲିକା ।

୨ । ମୟୂର ଚନ୍ଦ୍ରିକା—

2. Tail-feather of a peacock.

ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଏକପ୍ରକାର ଧାନ—

A species of paddy.

ଝାଲରଦାର—ଦେ. ବି (ସ ଝଲ୍ଲରୀ+ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ.ଦାର)—ଯେଉଁଥିରେ ଝାଲର ଓହୋଳି ଥାଏ—
Jhālara-dār
ঝালরদার Having hanging fringes or frills.
झालरदार

ଝାଲରି—ଦେ. ବି—୧ । ଝାଲର (ଦେଖ)
Jhālari 1. Jhālara (See)

୨ । କବାଟ, ସବାର ପ୍ରଭୃତିରେ ଏକତ୍ର ସଂଯୋଜିତ ଝରକା ପରି ପରସ୍ପର ଅସଂଲଗ୍ନ କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡମାନ; ଝିଲ୍‌ମିଲ୍—

2. Venetian blind.

ଝାଲରିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ଜାଲ)—୧ । ଜାଲିଜାଲିଆ—
Jhālariā 1. Reticulated; netty.

୨ । ଝାଲରଯୁକ୍ତ; ଝାଲରଦାର—

2. Having hanging fringes; frilled.

୩ । ମୟୂରଚନ୍ଦ୍ରିକାଯୁକ୍ତ—3 Decorated with the tail-feathers of the peacock.

କମନୀୟ କେକା ଝାଲରିଆ ମେ ଜ ଜଗତାନନ୍ଦଜନକ ଲୋ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ଝାଲା—ଦେ. ବି—ଗୁଜରାଟ ଓ ମାରବାଡ଼ ଅଞ୍ଚଳ ଅଧିବାସୀ ରାଜପୁତ ଜାତିବିଶେଷ—A sect of Rājaputas inhabiting Gujerat and Mālwa
Jhālā

ଝାଲି—ଦେ. ବି. (ସ. ଜାଲ)—
Jhāli ୧ । ପୁଚ୍ଛ; ଲାଞ୍ଜ; ଲଙ୍ଗୁଡ଼—

1. The tail of an animal.

୨ । ଆଚାର—2. Pickle; fruit-preserve.

୩ । ଝାଲର—3. Ornamental network or fringe of cloth or strings.

୪ । କାନ ଭିତରର ସୂକ୍ଷ୍ମ ଚର୍ମ—

4. Membrane inside the ear.

ଝାଲି—ସ. ବି—କଞ୍ଚା ଆମ୍ବ ଚକୁଡ଼ା ଚକୁଡ଼ା କଟା ହୋଇ ସେଥିରେ ସୋରିଷ, ଲୁଣ ଓ ହେଙ୍ଗୁ ମିଶା ଯାଇ କଡ଼ାଇରେ ସନ୍ତୁଳା ହୋଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ଆଚାର (ଭାବପ୍ରକାଶ)—A kind of raw-mango-pickle fried with mustard, salt and asafoetida.
Jhāli

ଝାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ଝଲ ବା ଜ୍ୱଲ ଧାତୁ; ସ. ଉଦ୍ଧାର)—
Jhāḷibā ୧ । ଧାତୁନିର୍ମିତ ପାତ୍ର ଓ ଅଲଙ୍କାରାଦିର ଅଂଶମାନଙ୍କୁ
ঝালা ଗଳିତ ଧାତୁଦ୍ୱାରା ସଂଯୋଜନ କରିବା ବା ଯୋଡ଼ିବା—
झालना 1. To solder the different parts of a metal-pot or ornament.

୨ । ସଂଲଗ୍ନ କରିବା—2. To attach.

ଝାଳ ଦେଲୁ ନାହିଁ ଝଳ ଗୃହମଣ୍ଡି ଗଣ୍ଡକୁ ମୋ ଗଣ୍ଡେ ଥରେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୩ । ଅଲଙ୍କାରାଦି ଧାତୁ ପଦାର୍ଥକୁ ଘଷି ମାଜି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରିବା—3. To brighten or burnish ornaments or other metalic things.

୪ । ଉଝାଳିବା; କୂଅ ପୋଖରୀ ଆଦିର ପଙ୍କୋଦ୍ଧାର କରିବା—4. To clear out silt from the bottom of an old well or tank.

୫ । ଭଙ୍ଗା ବାସନ ବା ଅଲଙ୍କାର ଉପରେ ଧାତୁର ପାତିଆ ଦେଇ ମରାମତ କରିବା—To mend a broken or damaged utensil or ornament.

ଝାଳୁଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ସ୍ୱେଦଯୁକ୍ତ; ଘର୍ମାକ୍ତ—
Jhāḷuā 1. Perspiring.
ঘামুয়া, ঘেমো ୨ । ଯହିଁରୁ ସର୍ବଦା କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଳକଣାମାନ ବହେ—
पसोनेदार 2. Giving out moisture.
ଝାଳେଇ } ସ୍ତ୍ରୀ— ୩ । ପୁଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଦେହରୁ
ଝାଳୋଇ } ସର୍ବଦା ଝାଳ ବହୁଥାଏ—

3. (a person) Who perspires profusely.

ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବିଣ (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବଂ. ଝାଲୁୟା)—ରାଗୁଆ; ରାଗା—Pungent.

ଝାଳେଇବା—ଦେ.କ୍ରି—୧ । (ଅଙ୍ଗରୁ) ସ୍ୱେଦସ୍ରାବହେବା; ସ୍ୱେଦ
Jhāḷeibā ମୋଚନ କରିବା; (ଅଙ୍ଗ) ଘର୍ମାକ୍ତ ହେବା—
ঘামা 1. To perspire; to sweat.
पसीजना
(ଝାଳେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

୨ । (କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଦେହଯାକ) କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଳକଣାରେ ଆଚ୍ଛନ୍ନ ହେବା—2. To be covered over with minute particles of water; to give out moisture.

୩ । ବାଷ୍ପଅଣିବାରି ବା କୃତ୍ରିମ ଉପାୟରେ ମନୁଷ୍ୟର ଦେହରୁ ସ୍ୱେଦୋଦ୍‌ଗମ କରାଇବା—3. To bring about perspiration by means of vapour-bath or medicine.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୃ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଦ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍‌

ଝାଲେ(ଲି)ରୀ—ଦେ. ବ—ଝାଲର (ଦେଖ)
Jhāle(li)ri Jhālara (See)
(ଝାଲେରିଆ-ବଣ)

ଝାସ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଝଷ ଧାତୁ=ବଧ କରିବା, ସଂ. ଝମ୍ପ; ସଂ. ଧ୍ୱଂସ)-
Jhāsa ୧ । କୌଣସି ସତ୍ୟର ପରୀକ୍ଷା ବା ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ ନିମନ୍ତେ
ଝାଁପ ଜଳ ବା ଅଗ୍ନିକୁ ଡେଇଁବା—
झँप 1. Jumping into fire or water for ordeal or suicide.

ବନ୍ଧକରୁ ଥିଲେ ଦେବ ଅନଳେ ଝାସ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । (ସଂ. ଧର୍ଷଣ) ଅଗ୍ନି ବା ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ତେଜ; ତାତି; ତାପ; ଧାସ—2. Glare; blaze of the sun or fire.

ମାପବନ ପବନ ନବଘନରିପୁ ଧନଞ୍ଜୟ ଝାସରୁ କରେ କରୁ କେଳି ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଳଦେବ ଚମ୍ପୂ.ନ ଗୀତ ।

ଝାସ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଝଷ ଧାତୁ)—ଝାସିବା (ଦେଖ)
Jhāsa debā Jhāsibā (See)
ଝାଁପ ଦେଓଯ଼ା ଜାଣୁ ଜାଣୁ ଜଳନ୍ତା ଅନଳରେ ଝାସ
झँप देना ଦେବାକୁ କରୁଅଛ କିଷମ ସାହସ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ଉଦ୍ୟୋଗ ।

ଝାସି ପଶିବା—ଦେ.କ୍ରି—ଝସାଇ ପଶିବା; ବଳାତ୍କାରରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା-
Jhāsi pasibā To forcibly enter a place.
ଘୁଷେ ଢୁକା ବନ୍ଧ ପାଳିନ୍ତ ହ୍ରଦ କୂଳେ
धँसना, घुसना ଝାସି ପଶିଲେ ଶୀଘ୍ର ଜଳେ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

ଝାସିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଝଷ ଧାତୁ=ବଧ କରିବା; ସଂ. ଝମ୍ପ; ସଂ.
Jhāsibā ଘୃଷ ଧାତୁ=ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ କରିବା)—
ଘୁଷା, ଢୁକ ୧ । ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ ବା ଆତ୍ମହତ୍ୟା ନିମନ୍ତେ ଅଗ୍ନିକୁ ବା
झिलना, धँसना ଜଳକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ିବା—1. To plunge into fire or water to commit suicide.

୨ । ପରଜନ୍ମରେ ଅଭିପ୍ସିତ ଫଳଲାଭର ସଂକଳ୍ପ କରି ଜୀବନ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବା ନିମିତ୍ତ କୌଣସି ମହାତୀର୍ଥରେ ଜଳକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ିବା—
2. To jump into the water of a sacred tank with the belief or resolve to attain one's aim in the next bitrh.

ବରତ କି କରି ନାହୁଁ ଝାସିଥିଲ ଅଜଣାରେ ପୂର୍ବରୁ ।
ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୩ । କୌଣସି ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମହତ୍ ଫଳ ପ୍ରାପ୍ତ୍ୟର୍ଥ ନିଜର ପ୍ରାଣକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରି ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିବା—
3. To sacrifice one's life for same noble aim.

ରଣେ ଝାସନ୍ତି ଯେଉଁ ବୀର
ସମରେ ତ୍ୟଜନ୍ତି ଶରୀର । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

୪ । ହଠାତ୍ ଆକ୍ରମଣ କରିବା—
4. To attack suddenly.

୫ । ଡେଇଁ ପଡ଼ିବା; ଲମ୍ଫ ଦେବା—
5. To jump into.

ଜଳରେ ପଡ଼ନ୍ତେ ଝାସି, ଧଇଲେ ଦାସୀ ଯେ । ପ୍ରତାପ, ଶଶିସେଣା ।

୬ । ଦ୍ରୁତଗତିରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା—
6. To enter swiftly.

ସଙ୍କୁଚେଣ ଠିକ ଝାଡେ ଝାସୁ । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

୭ । କୌଣସି ଜୀବ ବା ଶିକାର ଉପରକୁ କୁଦିବା—
7. To swoop upon a prey.

ଝି—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଦୁହିତା; ପ୍ରା.ଧୀଆ; ପା. ଧୀତା; ସଂ. ଜାମି=
Jhi କନ୍ୟା; ଇଣ୍ଡୋୟୋରୋପୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟଭାଷା ଦ୍ଝି, Zi)—
ঝি କନ୍ୟା; ଝିଅ—Daughter.
झी ବେଳସୁଁ) କୁହୁଡୁଣୀ ଘର ଝି । ତିକିଣାମାନ
ଦେଖିଲକ୍ଷଣି (ବୋଲନ୍ତି) ଏଇଟାମାନ କ ?—ତଗ ।

ପ୍ରାଦେ. ୧ । (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବ. ଏହି ଶବ୍ଦ)—ଦାସୀ—1. Maid servant.

୨ । (ସିଂହଭୂମ) ବି—ପିଉସୀ—
2. Father's sister.

୩ । (ଗଡ଼ଜାତ) ଅ. (ପୋଷଣୀ ଓ ନଈକୁ ମଇଁଷିମାନଙ୍କୁ ଗାଧୋଇବାକୁ ନେଇଥିବା ଜଗୁଆଳର ଡାକ) ପାଣିରେ ସମୁଦାୟ ଶରୀର ବୁଡ଼ାଇ ଭଲ ଶୋଇ ପଡ଼—
3. A word used by the driver buffaloes requiring them to lie down in the water while having a bath.

ଝିଅ—ଦେ.ବି.ସ୍ତ୍ରୀ.(ସଂ.ଦୁହିତା; ପ୍ରା.ଧୀଆ; ଧୀଦା; ସଂ.ଜାମି; ପ୍ରାଚୀନ ବଙ୍ଗଳା
Jhia ଝିଉ; ପାଳି ଧୀ, ଧି, ଧୀତା)—
ঝী ୧ । କନ୍ୟା—1. Daughter.
धाया ଝିଅକୁ ମାରୁ ବୋହୂକୁ ଶିଖାଇବା ନ୍ୟାୟ. ତଗ ।
(ପୁଅ—ବିପରୀତ) ୨ । ବାଳିକା—2. Girl.

ଶରଣ ରଖାଇ ଦୁଃଖୀ ଝିଅକୁ ମା
ଋଣ ଶ୍ରୀଚରଣ ତଳେ ରାଧାନାଥ, ପାର୍ବତୀ ।

୩ । କନ୍ୟାସ୍ଥାନୀୟା ବାଳିକା—3. A girl whom a person treats as his daughter.

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଆପଣାଠାରୁ ବୟସରେ ଖୁବ୍ ସାନ ଅପରିଚିତା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ବା ବାଳିକାକୁ ବାହାରେ ଭେଟିଲେ ତାଙ୍କୁ କିଛି କଥା କହିବାର ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ତାଙ୍କୁ ଆଲୋ ଝିଅ ! ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରାଯାଏ; ଆପଣାର ସମାନବୟସ୍କା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକକୁ ଭଉଣୀ ! ଓ ଆପଣାଠାରୁ ବୟସରେ ବଡ଼ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକକୁ ମାଉସୀ ! ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରାଯାଏ । ଉକ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ସଙ୍ଗେ ଖୁବ୍ ଆଳାପ-ପରିଚୟ ଥିଲେ ଆପଣାଠାରୁ ବୟସରେ ସାନ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକକୁ ମାଆ ବାଇ ! ସମ୍ବୋଧନ କରାଯାଏ ଓ ବୟସରେ ବଡ଼ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକକୁ ମାଆ ବା ମାଉସୀ ! ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରାଯାଏ । ଏହିପରି ଆପଣାଠାରୁ ଅଳ୍ପବୟସ୍କ ଅପରିଚିତ ପୁରୁଷ ଲୋକକୁ ଆରେ ପୁଅ !, ସମବୟସ୍କକୁ ଭାଇ ! ଓ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱବୟସ୍କକୁ ମଉସା ! ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରାଯାଏ ଏବଂ ପରିଚିତ ଅଳ୍ପବୟସ୍କ ପୁରୁଷକୁ ବାପ ! ବାପା ! ବାବା

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଓ ବେଶି ବୟସର ପୁରୁଷଙ୍କୁ ବାବା ! ମଉଷା ! ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରାଯାଏ ।]

୩ । ଅମୁକ ବଂଶ ଜାତା ବା ଅମୁକ ଜାତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ—

3. A woman born of a particular caste or family.

(ଯଥା— ସେ ଗଉଡ଼ ଘର ଝିଅ ।)

ଝିଅ ଝିଅଣୀ -ଦେ. ବି (ବହୁବଚନ)—୧ । କୌଣସି ପରିବାରର କନ୍ୟା
Jhia jhiāṇi ଓ କନ୍ୟାସ୍ଥାନୀୟା ବାଳିକାଗଣ; ଝିଅ ଓ ଝିଅସ୍ତ୍ରୀ ଆଦି—
ଝିଉଡ଼ୀ, ଝିଅଡ଼ୀ 1 Daughters and girls of the status
घियानी of a daughter in a family.

ଝିଅ ଝିଅଣୀଆ, ଝିଅ ଝିଅଣିଆ, ଝିଅ ଝିଇଣିଅଁ, ଝିଅ ଝିଅଣି, ଝିଅ ଝିଅଣିଆ — ଅନ୍ୟରୂପ

୨ । ପିତୃଗୃହରେ ସ୍ଥିତା ବା ପିତୃଗୃହକୁ ଆଗତା ବିବାହିତା କନ୍ୟାଗଣ—

2. Daughters while staying in their fathers' houses.

ଝିଅ ପୁଅ—ଦେ. ବି (ଦ୍ୱିପଦୀୟ ଲିଙ୍ଗ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ସଂ. ଦୁହିତା+ପୁତ୍ର)—
Jhia pua କନ୍ୟା ଓ ପୁତ୍ର; ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତି—
ঝীপুত Children (both female and male).
बेटाबेटी

ଝିଅ ବିଆଣ—ଦେ. ବି—କନ୍ୟା ପ୍ରସବ କରିବା—
Jhia biāṇa Giving birth to daughters.

ଝିଅ ବିଆଣୀ—ଦେ.ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କ ପ୍ରତି
Jhia biāṇi ଗାଳି)—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ କେବଳ
(ଝିଅବେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) କନ୍ୟା ପ୍ରସବ କରେ—
ঝীরমা (a term of abuse) (A woman)—
Bearing female children only.

ଝିଅ ବୋହୂ—ଦେ. ବି (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ସଂ. ଦୁହିତା+ବଧୂ)—
Jhia bohu ୧ । କନ୍ୟା ଓ ପୁତ୍ରବଧୂ—
ঝীবউ 1. Daughter and daughter-in-law.
बेटीबौ ୨ । ପରିବାରରେ ଜାତା ଓ ବିବାହ ଦ୍ୱାରା ପରିବାରକୁ ଆଗତା ଯୁବତୀ ସ୍ତ୍ରୀଗଣ—
Young female members in a family.

(ଯଥା—ଭୂଇଁଆମାନଙ୍କ ଜୁଲମରେ ଏ ଗ୍ରାମରେ ଝିଅବୋହୂ ଯେପରି ଚଳିବା କଷ୍ଟକର ହେଲାଣି ।)

ଝିଅ ମା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି (ସଂ. ଦୁହିତା+ମାତା)—ରାଣୀଙ୍କ
Jhia mā ଝିଅଙ୍କୁ ପାଳିଥିବା ଅନ୍ତଃପୁରସ୍ଥ ଧାଈ—
The nurse of a female child of a Rāṇi.

ଝିଅର ମା—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—କେବଳ ଦୁହିତା ପ୍ରସବକାରୀ ସ୍ତ୍ରୀ—
Jhiara mā A woman giving birth to daughters only.
(ଝିଅର ମାଅ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝିଅଣିଆ(ଆଁ)—ଦେ. ବି—ପରିବାରସ୍ଥ କନ୍ୟାସ୍ଥାନୀୟା ସ୍ତ୍ରୀଗଣ
Jhiāṇiā (ଆଁ) (ଯଥା—ଝିଅସ୍ତ୍ରୀ,ଭଉଣୀ)—Women of the
ঝিউড়ী status or position of the daughter
घियानी in the family.

ଦେ. ବିଣ—୧ । କନ୍ୟାସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
1. Relating to a daughter.

(ଝିଅଣୀ, ଝିଅଣୀଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କନ୍ୟାର ବ୍ୟବହାରଯୋଗ୍ୟ—2. Fit to be used by the daughters; fit to be given to a daughter.

୩ । କନ୍ୟା ଘରକୁ ପଠାଇବାର ଉପଯୁକ୍ତ ବା ଅଳ୍ପ ମୂଲ୍ୟର (ଭେଟିର)ଆଦି—3 (present) Economical or appropriate to be sent to the married daughter's house.

(ଯଥା—ଝିଅଣିଆ ଭେଟିର ପାଇଁ ଅଳ୍ପଦାମର ଲୁଗା କିଣାଯିବ ।)

ଝିଆରି—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଦୁହିତୃ)—ଭାତୃଝିଅ; ବଡ଼ ବା ସାନ
Jhiāri ଭାଇର କନ୍ୟା—Niece; brother's daughter.
ভাইঝী [ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ ବଙ୍ଗଳାରେ ଝିଆରି ଶବ୍ଦ ଝିଅ
भतीजी ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥିବାର ଦେଖାଯାଏ ।]

ଝିଆରି ଜୋଇଁ—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ସଂ. ଭ୍ରାତୃ ଜାମାତା)—
Jhiāri join ଝିଆରିର ସ୍ୱାମୀ—Niece's husband;
ভাইজামাই nephew-in-law

ଝିଇ—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର ଓ ବାଲେଶ୍ୱର; ସିଂହଭୂମ ଓ ଗଡ଼ଜାତ)—
Jhi i ଝି (ଦେଖ) Jhi (See).

ଝିଇ ପକା(କେ)ଇବା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ ଓ ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ପୋଢ଼ୁଆ
Jhi-i pakā(ke)ibā ବା ଅଣିରା ମଇଁଷିଙ୍କ ଜଗୁଆଳ ପିଲାମାନେ ପୋଢ଼ୁଆଙ୍କ ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ରେ ହାତ ମାରି "ଝି ! ଝି ! ତଳର ଝି" ଡାକ ଡାକିବା ଦ୍ୱାରା ପୋଢ଼ୁଆମାନଙ୍କୁ ଗାଧୋଇବା ପାଇଁ ପାଣିରେ ଶୁଆଇବା—(the buffalo-herds) To get the buffaloes to lie down in water during a bath by uttering a call.

ଝିଁ ଝିଁ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଝିଙ୍କାରି ରବ—
Jhiṅ Jhiṅ The chirping of crickets.
ঝিঁ ঝিঁ କାହିଁ ଝରେ ଝର, ଝର୍ଝରେ ଝିଙ୍କାରି, କାହିଁ ସ୍ୱନେ ଝିଁ ଝିଁ ସ୍ୱରେ ।
चिंचिं झींझीं ରାଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା।

ଝିକର—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଝିଙ୍କର (ଦେଖ)
Jhikara Jhinkara (See).

ଝିକା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ସବଳରେ ଆକର୍ଷଣ; ଝିଙ୍କା—
Jhikā A tight pull; a jerk; tug.

ଝିକା ଝିକି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଝିଙ୍କା ଝିଙ୍କି (ଦେଖ)
Jhikā jhiki Jhinkā jhinki (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଲ୍ୟ	ତ୍ୱ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍ନ

ଝିକିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି (ସଂ. ଧ୍ୱସ ଧାତୁ=ସନ୍ଦୀପନ, କ୍ଲେଶନ)—
Jhikibā ଝିଙ୍କିବା; ସବଳରେ ଆକର୍ଷଣ କରିବା; ଝାଙ୍କିବା—
[ଝିଙ୍କା(କେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ] To draw tightly; to pull with a jerk; to tug.

ଝିଙ୍କ—ଦେ. ବି (ସାନ୍ତାଳୀ ଭାଷା)—୧। ମୂଷାଜାତୀୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ବନ୍ୟ
Jhiṅka ଚତୁଷ୍ପଦ ଜନ୍ତୁବିଶେଷ—
ସଂ. ଶ୍ୱେଦାର, ଶଲ୍ୟ, ଶଲ୍ଲକୀ, ଶଲ୍ୟମୃଗ 1. Hedgehog; the Porcupine; Hystrix Cristata; Hystrix Bengalensis.
ଶଜାରୁ; ସେଜାରୁ
से, साही, खार पुश्त
ମ. ସାଲ, ସାଲୀଦର
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ବନରେ ଭୂଇଁରେ ଗାତ କରି ରହନ୍ତି ଓ ରାତିରେ ବାହାରନ୍ତି। ଏମାନଙ୍କ ଦେହରେ ୧ ଫୁଟ ଲମ୍ବ ଗୁଡ଼ିଏ ମୁନିଆଁ କାଠି ଥାଏ ଓ ଶତ୍ରୁ ଆକ୍ରମଣ କଲେ ଏମାନେ ଆତ୍ମରକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ଦେହ ଝାଡ଼ି ଦେଲେ ଏ ମୁନିଆଁ କାଠିଗୁଡ଼ିକ ଶତ୍ରୁଆଡ଼କୁ ଛୁଟି ହୋଇ ଯାଏ ଓ ଶତ୍ରୁଦେହରେ ବିଦ୍ଧ ହୁଏ। ଏମାନେ ଉଦ୍ଭିଦ ଓ ଫଳ ଖାଇ ବଞ୍ଚନ୍ତି। ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହାର ମାଂସ ଗୁରୁ, ସ୍ନିଗ୍ଧ, ଉଷ୍ଣ ଓ ଅଗ୍ନିଦୀପକ। ଏହା ଆମରୋଗ, ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ, ଶ୍ୱାସ, କାସ, ସନ୍ନିପାତ ହରଣ କରେ। ଏହାର ଅନ୍ତଃପୁଟୀ ଶୁଖାଇ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରି ସୂତିକା ବାତରେ ଓ ଶୂଳରୋଗରେ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ। ଏହାର ପିତ୍ତ ସେବନ, ଲେପନ ଓ ଅଞ୍ଜନ ରୂପରେ ବ୍ୟବହାର କଲେ ବୃଶ୍ଚିକ ବିଷ, ମୂଷିକ ବିଷ ଓ ସର୍ପ ବିଷ ଖଣ୍ଡିତ ହୁଏ—ବ୍ରଜବନ୍ଧୁ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ।

ପ୍ରକୃତରେ ଝିଙ୍କ ଗୋଟିଏ ଚତୁଷ୍ପଦ ଜୀବ। କେହି କେହି ଭ୍ରମରେ ଝିଙ୍କ ପକ୍ଷୀ ବୋଲି କହନ୍ତି। କିନ୍ତୁ ଏହା ପକ୍ଷୀ ନୁହେଁ, କିମ୍ବା କୌଣସି ପକ୍ଷୀର ଝିଙ୍କ କାଠି ପରି କାଠି ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ। ଯଥା—

ସେନା ଉପରେ କାଣ୍ଡମାନ ବସେ
ଝିଙ୍କ ପକ୍ଷୀ ପ୍ରାୟେ ଶରୀର ଦିଶେ—ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ।

ଦେହରେ ଝିଙ୍କ କାଠି ଭଳି ଗୁଡ଼ିଏ କାଠି ଥିବା ଓ ପକ୍ଷହୀନ ପକ୍ଷୀ (Apterrx) ନିଉଜିଲାଣ୍ଡରେ ଦେଖାଯାଏ। ଏ ପକ୍ଷୀ କୁକୁଡ଼ାଜାତୀୟ; କିନ୍ତୁ ଏମାନେ ଝିଙ୍କ ପରି କାଠିକୁ ବାହାରକୁ ଫିଙ୍ଗି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ।]

ଝିଙ୍କକାଠି—ଦେ. ବି—ଝିଙ୍କ ଜୀବଙ୍କ ଦେହର କାଠି—The erectile
Jhiṅka-kāṭhi spine or quill of a porcupine.

ଝିଙ୍କ କାଠି ଖଞ୍ଜି ବାନ୍ଧି କେଶପାଶ
କର୍ଣ୍ଣେ ଶଙ୍ଖରନ୍ଧ୍ର, ଶୋଭେ ଶଙ୍ଖପାଶ—ଚାରଣୀ, ଋଷିକୁଲ୍ୟା।

[ଦ୍ର—ଏ କାଠିମାନ ଲମ୍ବରେ ଏକ ମୁଠାଣି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୁଏ। ଏଥିରେ କଳା ଓ ଧଳା ପଟି ଥାଏ। ଏ କାଠିମାନ ପୋଥିର ଡୋରକୁ ଅଟକାଇବା ନିମନ୍ତେ ଓ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଜୁଡ଼ାରେ ଗୋଞ୍ଜ-କାଠିରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ।]

ଝିଙ୍କର—ଦେ. ବି. (ସଂ. କଙ୍କର)—୧। ଭଙ୍ଗା ହାଣ୍ଡିର ଖପରା—
Jhiṅkara 1. Bits of broken earthen pots; potsherd.
ଝିଁକୁର ୨। ହାଣ୍ଡିର ଭଙ୍ଗା ଧାର—
ठिकरा 2. Broken bits of the edge of earthen pots.
୩। ଖପରଲି ବା ଘର ଛପର କରିବାର ଖପରା—
3. Earthen tiles for thatching houses with.
୪। ଝିଙ୍କ ଜନ୍ତୁ—4. Porcupine.

ଝିଙ୍କର ଖେଳ—ଦେ. ବି—ଖପରାଡିଆଁ (ଦେଖ)
Jhiṅkara khe̱la Khaparā-ḍiāṅ (See)

ଝିଙ୍କର ଘର—ଦେ. ବି—ଖପରଲି ଘର—
Jhiṅkara ghara A house thatched with earthen tiles.
খপরলি खपरैल

ଝିଙ୍କର ଛି(ଛୁ)ଆଣି ଘର—ଦେ ବି—ଝିଙ୍କର ଘର (ଦେଖ)
Jhiṅkara-chhi(chhu)āṇi ghara Jhiṅkara ghara (See)

ଝିଙ୍କର ଜାଲ—ଦେ. ବି—ମଝିରେ ମଝିରେ ଝିଙ୍କର ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଜାଲ ବା ଦଉଡ଼ି—A rope in
Jhiṅkara jāla
(ଝିଙ୍କ ଦଉଡ଼ା(ଡ଼ି)—ଅନ୍ୟରୂପ) which potsherds are tied at intervals and which is dragged along the bottom of shallow muddy pools to dislodge the fishes from the bottom.
[ଦ୍ର—ଏ ଜାଲକୁ ପଙ୍କପାଣିରେ ଦୁଇଜଣ ଲୋକ ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରୁ ଧରି ଟାଣନ୍ତି ଓ ସେ ଜାଲ ପଛେ ପଛେ ପୋଲୁହ ଧରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ମାଛଙ୍କୁ ଅନେଷା କରି କରି ଚାଲନ୍ତି ଓ ଝିଙ୍କରଦ୍ୱାରା ଚାଳିତ ହୋଇ ମାଛ ଜଳାଶୟର ତଳକୁ ଛାଡ଼ି ଉପରକୁ ଉଠିବାର ଦେଖା ଗଲେ ପୋଲୁହାମାନେ ମାଛଙ୍କୁ ପୋଲୁହରେ ମାଡ଼ି ବସନ୍ତି।]

ଝିଙ୍କରଡିଆଁ—ଦେ. ବି—ଖପରାଡିଆଁ (ଦେଖ)
Jhiṅkara-ḍiāṅ Khaparāḍiāṅ (See)
ଦେ. ବିଣ—୧। (କାଳେ ଅଇଁଠାହାଣ୍ଡିର ଖପରାକୁ ଗୋଡ଼ରେ ମାଡ଼ିଲେ ଅଶୁଚି ହେବ ଏହି ଭୟରେ ବାଟ ଚାଲିଲା ବେଳେ ବାଟରେ ପଡ଼ିଥିବା ଖପରାମାନଙ୍କୁ ଡେଇଁ ଡେଇଁ ଯିବା ଲୋକ) ଅତିରିକ୍ତ ନିଷ୍ଠାପର—
1. Over-rigid in observing rules of outward purity.
୨। ଅତି ଚିଡ଼ିଲ—2. Very peevish.

ଝିଙ୍କର ଦଉଡ଼ା(ଡ଼ି)—ଦେ ବି—ଝିଙ୍କର ଜାଲ (ଦେଖ)
Jhiṅkara daur̤ḍā (r̤ḍi) Jhiṅkara jāla (See)

ଝିଙ୍କରିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କଙ୍କରମୟ)—ଖପରାପୂର୍ଣ୍ଣ—
Jhiṅkariā Full of small potsherds.

ଝିଙ୍କା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଧ୍ୱସ ଧାତୁ—ସନ୍ଦୀପନ କରିବା କିମ୍ବା ଧ୍ମା ଧାତୁ)—
Jhiṅkā ୧। ଚୁଲିର ଉପର ପରିଧିରେ ଥିବା ଗୋବ ବା ଶୃଙ୍ଗ ବା ମୃତ୍‌ପିଣ୍ଡ; ଚୁଲିର ଶିଂଘ—
ঝিঁক
1. Knobs or clods of earth placed on the upper circumference of an oven.

ସାଧାରଣ ଲେଖକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପରିବର୍ତ୍ତେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଗ୍ନିଆ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

[ଦ୍ର—ଚୁଲିରେ ସାଧାରଣତଃ ତିନି ଗୋଟି ଝିଙ୍କା ଥାଏ । ଏମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଚୁଲିରେ ହାଣ୍ଡି ବସେ; ଚୁଲିରେ ଝିଙ୍କା ଉପରେ ହାଣ୍ଡି ବସିଥିବାବେଳେ ଚୁଲିର ଉପର ମୁହଁର ପରିଧି ଓ ହାଣ୍ଡିର ତଳ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟବଧାନ ରହେ ସେହି ବାଟେ ଚୁଲିରୁ ଧୂଆଁ ବାହାରି ଯାଏ ।]

୨ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ; ଗୋଞ୍ଜକାଠି— 2. A kind of hairpin.

ঝিঁকা; ঝিকা ୩ । (ସଂ. ଧ୍ୱଂସ ଧାତୁ=ଆକର୍ଷଣ କରିବା; କ୍ଳେଶ
झटका; झोंका ଦେବା) ଓଟରା ବା ସବଳେ ଆକର୍ଷଣ; ହଠାତ୍ ସବେଗରେ ଆକର୍ଷଣ— 3. Tug; pulling with jerks

ଏମନ୍ତେ ହେଲେ ସଭା ମଧ୍ୟେ ବାଲ ଝିଙ୍କା—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଉଦ୍ୟୋଗ ।

ଦେ. ବିଣ—୧ । ଓଟରା ହେବା— 1. Pulled with a jerk.

୨ । ଊଣା—2. Lighter; less.

ଝିଙ୍କା(ଙ୍କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝିଙ୍କିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Jhinkā(nke)ibā Causative of Jhinkibā.
ঝিংকান; **झोंकवाना**

ଝିଙ୍କା ଓଟରା—ଦେ. ବି. (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର)—
Jainkā oṭarā ୧ । ଝିଙ୍କାଝିଙ୍କି (ଦେଖ)
টানাঝিকা 1. Jhinkā-jhinki (See)
झोंकाझटका; झकझोर ୨ । ବନ୍ଧୁବାର ଝିଙ୍କିବା କର୍ମ— 2. Act of pulling and drawing with jerks; tugging.

ଝିଙ୍କାଝିଙ୍କି— ଦେ. ବି—୧ । ଅନ୍ୟୋଽନ୍ୟରେ ଓଟାରିବା କର୍ମ—
Jhinkājhinki 1. Mutual pulling.
ঝিকাঝিকি; **खींचाखींचि** ୨ । ଠେଲା ଓଟରା— 2. Pushing and tugging.

ସେ କଠିନ ଝିଙ୍କାଝିଙ୍କିରୁ ନିସ୍ତାର
ଲଭ ଲଗି ଅଗ୍ରୁଁ ନୃଅ ନୃସିଥାର । ରାଧାନାଥ. ଦରବାର ।

ଦେ. ବିଣ—ଅନ୍ୟୋଽନ୍ୟରେ ଓଟରା ଓଟରି ହେଉଥିବା; ପରସ୍ପର ଦ୍ୱାରା ଆକର୍ଷିତ—Mutually pulled; pulled by each other.

ଝିଙ୍କା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ପଦାର୍ଥ (ଯଥା—ରଜ୍ଜୁ ବା ଭଙ୍ଗାର
Jhinkā māribā ଆଙ୍କୁଡ଼ା) କୁ ବଳପୂର୍ବକ ଆକର୍ଷଣ କରିବା—
ঝিকা মারা To pull with a jerk; to tug.
झटका मारना

ଝିଙ୍କାରୀ—(ସଂ. ଝିଞ୍ଜୀ; ଝିଲ୍ଲୀ; ଝିଁ ଝିଁ ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣରୁ)—ଝିଲ୍ଲୀ—
Jhinkārī Grasshopper; the cricket.
ঝিঝি [ଦ୍ର—ଏହା ଏକ ପ୍ରକାର ଝିଣ୍ଟିକା ବା ପତଙ୍ଗ ।
झिंगुर ଏମାନେ ବଣରେ ଓ ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନରେ ରହନ୍ତି ଓ ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳ ଦ୍ୱିପ୍ରହରୀ ସମୟରେ ତୀବ୍ର ଝିଁ ଝିଁ ଶବ୍ଦ କରନ୍ତି; ଓ ଶତ ଶତ ଝିଙ୍କାରୀଙ୍କ ଶବ୍ଦ ମିଶି ଏକ ଗମ୍ଭୀର ଓ ତୀବ୍ର ଧ୍ୱନି ଜାତ କରେ ।]

ଝାଇଁ ଝାଇଁ ସ୍ୱନେ ଡାକେ ଝିଙ୍କାରୀ । ଗୋଲୋକ, ଚନ୍ଦ୍ରରେଖା ।

ଝିଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଧ୍ୱଂସ ଧାତୁ=କ୍ଳେଶନ, ସନ୍ତାପନ)—
Jhinkibā ୧ । ବଳପୂର୍ବକ ଆକର୍ଷଣ କରିବା; ଓଟାରିବା;
ঝিকা ଝାଙ୍କିବା—1. To drag; to pull with a
झकझोरना, झोंकना jerk; to haul.

ସଭା ମଧ୍ୟେ ଝିଙ୍କିଲା ମୋ ବସନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ସଭା ।

୨ । ରଜ୍ଜୁ ଆଦିକୁ ଟାଣିବା— 2. To pull a rope; to tug.

୩ । ବଳପୂର୍ବକ ଆକର୍ଷଣ କରିବା— 3. To attract with force.

କେଉଁ ଯୁବତୀକ ନେଉ ନାହିଁ ଝିଙ୍କି ତା ନୟନ ଫାନ୍ଦ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୪ । ଊଣା କରିବା— 4 To lessen; to diminish.

୫ । ପ୍ରହାର କରିବାପାଇଁ ଅସ୍ତ୍ରାଦିକୁ ବଳପୂର୍ବକ ଟାଣି ଆଣିବା- 5. To draw out a weapon.

କାତି ଝିଙ୍କି ପକ୍ଷେ ଗଳରେ ପ୍ରହାର । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୬ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଏକତ୍ର ସଂଗ୍ରହ କରିବାପାଇଁ ବଳପୂର୍ବକ ଓଟାରିବା—6. (figurative) To pull down with force in order to gather.

ଝିଙ୍କି ଆଣି ଅଙ୍ଗେ କଲଣି ଜମା । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋଗଚନ୍ଦ୍ର. ୯. ଗୀତ ।

ଝିଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି (ସଂ. ଝିଙ୍ଗାକ; ତୁଳ. ବଂ. ଏହି
Jhingā ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ ଓ ହି. ଝିଂଗ୍)—ଜହ୍ନି (ଦେଖ)
Jahni (See)

ଝିଙ୍ଗାସ—ଦେ ବି. (ସଂ. ଧୃଷ ଧାତୁ ; ବା ଧିକ୍କାର)—
Jhingāsa କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମନକୁ ବଧେଇ କରି କହିବା କଥା;
झिड़की ଭର୍ତ୍ସନା; କଟୁବଚନ, କୁବଚନ; ଧିକ୍କାର ବଚନ— Admonition; reproof.

ଝିଙ୍ଗାସିବା—ଦେ. କ୍ରି—କଟୁବାକ୍ୟ କହିବା; ଭର୍ତ୍ସନା କରିବା—
Jhingāsibā To admonish; to call names.
झिड़कना, भिड़भिड़ाना

ଝିଙ୍ଗିଡ଼ି—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Jhingirḍi ଦୁନ୍ଦୁଭି ଆଦି ବାଦ୍ୟର ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣବିଶେଷ— The sound of small drums.

ଥେଁକ୍ ଥେଁକ୍ ଥେଇ ଥେଇ ଦୁନ୍ଦୁଭି ବାଜେ
ଝିଙ୍ଗିଡ଼ି ଚିଡ଼ି ଗିଡ଼ି ଥେଇ ଥେଇ ସାଜେ । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଝିଙ୍ଗିମା—ସଂ. ବି—୧ । ଏକ ପ୍ରକାର କାକୁଡ଼ି—
Jhingini 1. A sort of cucumber (Apte).

୨ । ମଶାଲ— 2. A torch; a firebrand (Apte).

୩ । ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ଗଛ—3. A wild tree.

୧	ଲ	ଡ଼	ର୍ୟ,ର୍‌	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଓଥ	ଢ଼
⁄	ଇ	ଉ	ରୁ	ଲ୍ଲ	ଯ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

[ଦ୍ର—ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ ଝିଙ୍ଗୀ, ପ୍ରମୋଦନୀ, ସୁବର୍ଣ୍ଣଯୂଥୀ; ଏ ଗଛ ଖୁବ୍ ବଡ଼ ହୁଏ; ଫୁଲ ଧଳା, ଫଳ ବରକୋଳ ପରି । ଏହାର ପଞ୍ଚ ମଣ୍ଡଳ ଗଛର ପତ୍ର ପରି ଶାଖାର ଦୁଇପାଖରେ ଲାଗିଥାଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଝିଜରି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—
Jhijari ସୁନା ବା ରୂପାରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଅଣ୍ଟା ଶିକୁଳି—
(ଝିଜରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) A gold or silver chain worn on the waist.

ଝିଞ୍ଜ(ଞ୍ଝ)ଟ—ଦେ. ବି—୧ । ସଙ୍ଗୀତର ରାଗିଣୀବିଶେଷ—
Jhiñja(ñjha)ṭa 1. Name of a musical air.
ঝিঁঝিট [ଦ୍ର—ଏହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜାତିର ରାଗିଣୀ । ଏଥିରେ ସବୁ
झिंझोटी ଶୁଦ୍ଧ ସ୍ୱର ଲାଗେ, ଏହା ଦିନର ଚତୁର୍ଥ ପ୍ରହରରେ
(ଝିଞ୍ଝଟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଗେୟ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]
୨ । (ସଂ. ଝଞ୍ଝା ବାତ; ଜଞ୍ଜାଳ)—ଝଞ୍ଜଟ (ଦେଖ)
3. Jhañjaṭa (See)

ଝିଞ୍ଜଟ ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅଡୁଆ ଲଗାଇବା; ନାନା
Jhiñjaṭa lagā(ge)ibā ଗୋଳମାଳିଆ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—
ঝংঝট লাগান 1. To complicate matters.
झंझट लगाना ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିରକ୍ତ କରି ବାରଂବାର ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା—2. To importune; to solicit or press repeatedly and unreasonably.
୩ । ବିରକ୍ତ କରିବା—3. To tease; to vex.

ଝିଞ୍ଜ(ଞ୍ଜି)ଟିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଜଞ୍ଜାଳ)—
Jhiñja(ñji)ṭiā ୧ । ଜଞ୍ଜାଳିଆ; ଗୋଳମାଳିଆ, ଅଡୁଆ ଅଡୁଆ—
ঝংঝটে 1. Complicated; entangled.
झंझटिया ୨ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଅନ୍ୟ ଲୋକ ସଙ୍ଗେ ଗୋଳମାଳ
ଝିଞ୍ଜଟେଇ } ସ୍ତ୍ରୀ ବା ଅଡୁଆ ଲଗାଏ; ଯେଉଁ ଲୋକ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି
ଝିଞ୍ଜଟୀ } ପ୍ରାର୍ଥନା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରାର୍ଥିତ ବ୍ୟକ୍ତି ମନରେ ବିରକ୍ତି ଜାତ କରାଏ—2. Teasing; importunate; vexatious, troublesome.
(ଝିଞ୍ଝଟିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝିଞ୍ଜ(ଞ୍ଜି)ର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଜଞ୍ଜିର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jhiñja(ñji)ra (etc) Jañjira etc. (See)

ଝିଞ୍ଜ(ଞ୍ଜି)ରା ପୋଲ—ଦେ. ବି—ଜଞ୍ଜିର ପୋଲ (ଦେଖ)
Jhiñja(ñji)rā pola Jañjira pola (See)

ଝିଞ୍ଜା(ଞ୍ଜି)ଟ—ଦେ. ବି—ଝଞ୍ଜଟ (ଦେଖ)
Jhiñjā(ñji)ṭa Jhañjaṭa (See)
(ଝଞ୍ଜାଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝିଞ୍ଜା(ଞ୍ଜି)ଟିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଝିଞ୍ଜଟିଆ (ଦେଖ)
Jhiñjā(ñji)ṭiā Jhiñjaṭiā (See)
(ଝଞ୍ଜାଟିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝିଞ୍ଜାରି—ଦେ. ବି—ବସ୍ତ୍ର ଓ ପୁସ୍ତକାଦିକୁ ଟିକ୍‌ଟିକ କରି କାଟିବା ପୋକ—
Jhiñjāri Canker; the silver-moth.
, ঘুণ घुन

ଝିଞ୍ଜାରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜର୍ଜର; ଜ୍ୱ ଧାତୁ=ଜୀର୍ଣ୍ଣ କରିବା) —
Jhiñjāribā ବିଦାରିବା; ବହୁ ଛିଦ୍ର କରିବା; ଜୀର୍ଣ୍ଣ ବା ସାରହୀନ
ঝাঁঝরান କରିବା; ଉଇ ନଷ୍ଟ କରିବା—To canker;
झंझोड़ना, घुनना to bore holes into a thing; to perforate.
[ଦ୍ର—ଜୀର୍ଣ୍ଣ କାଠ ବା ଲୁଗା ବା ପୁସ୍ତକକୁ ପୋକ ଝିଞ୍ଜାରି ପକାନ୍ତି ।]

ଝିଞ୍ଜିର(ରା) (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଜଞ୍ଜିର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jhiñjira(rā) (etc) Jañjira etc (See)

ଝିଞ୍ଜିରି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଜଞ୍ଜିର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jhiñjiri (etc) Jañjira etc (See)

ଝିଞ୍ଜି(ଞ୍ଝି)ମ—ସଂ. ବି—ଦାବାନଳଦଗ୍ଧ ବନ—
Jhiñji(ñjhi)ma A forest on fire (Apte).

ଝିଞ୍ଜୀ(ଞ୍ଝୀ)—ସଂ. ବି—ଝିଙ୍କାରି—
Jhiñji(ñjhi) A cricket (Apte).

ଝିଟ୍‌କା—ଦେ. ବି—ହଠାତ୍ କ୍ଷଣକାଳ ଝିଙ୍କିବା—
Jhiṭ-kā Sudden jerk.
ঝাংকা ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଆହାର ଦେଇ ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କୁ
झटका ମାରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ସ୍ପ୍ରିଙ୍ଗ୍ ବା କମାଣୀ ଯୁକ୍ତ କାଠର ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—A contrivance with a spring used as a trap to kill birds by decoying them with baits.

ଝିଟ୍‌କା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଜନ୍ତୁକୁ (ଯଥା—ଘୋଡ଼ାର
Jhiṭ-kā māribā ବାଗ, ନାହାଟାଣିକା ଦଉଡ଼ି) ହଠାତ୍ କ୍ଷଣକାଳ
ঝাঁকিমারা ପାଇଁ ବଳପୂର୍ବକ ଝିଙ୍କି ଦେଇ ପୁନର୍ବାର
झटकारना ଶିଥିଳ କରିଦେବା—To jerk; to give a quickly and suddenly arrested push or pull.

ଝିଟ୍‌ପିଟ୍—ଦେ. ବି—ଝିଟିପିଟି (ଦେଖ)
Jhiṭ-piṭ Jhiṭipiṭi (See)

ଝିଟ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଧୃଷ୍ଟ)—୧ । ଚେମରଚଟୁ; ଧିଠ;
Jhiṭa ଧୃଷ୍ଟ; ଜଗଡ଼ିଆ—1. Importunate; pertinacious.
ধীট ୨ । ବେହୁସ୍ଥା; ନିର୍ଲଜ୍ଜ—
ढीठ 2. Shameless; immodest.
ଝିଟେଇ } ସ୍ତ୍ରୀ ମାଇକିନିଆଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ସବୁବେଳେ ଉଲଗସ ହେବାରୁ ସେ ଭାରି
ଝିଟୋଇ } ଝିଟ ହୋଇ ଯାଇଛି । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।
୩ । ଅଶ୍ଳୀଳ—3. Indecent.

ଝିଟପଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଧୃଷ୍ଟତା)—୧ । ନିର୍ଲଜ୍ଜତା—
Jhiṭa-paṇa 1. Shameless-ness
ধীটামী ୨ । ଅଶ୍ଳୀଳତା—2. Indecency.
ढीठाई ୩ । ଧୃଷ୍ଟତା—3. Impertinence.
୪ । ଚେମରଚଟୁପଣ—4. Pertinacity; importunity.
(ଝିଟପଣିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଖ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଖ୍ୟା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଝିଟ ହୋଇ ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟରେ ନିର୍ଲଜ୍ଜ-
Jhiṭa hoi lāgibā ଭାବରେ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା—
To solicit unreasonably; to importune; to tease; to worry with requests.

ଝିଟିକା— ଦେ ବି. (ସଂ. ଉଚ୍ଚିଙ୍ଗଟ; ଉଚ୍ଚିଟିଙ୍ଗ; ସଂ. ଝିଲ୍ଲିକା)—ଲମ୍ବପଦ
Jhiṭikā ବିଶିଷ୍ଟ ପତଙ୍ଗବିଶେଷ; ଶଲଭ; ଝିଣ୍ଟିକା—
ସଂ. ନାମ – ଝିଲ୍ଲି, ଝିଲ୍ଲିକା, ଝିଲ୍ଲୀ, ଉଚ୍ଚିଙ୍ଗଟ, ଉଚ୍ଚିଟିଙ୍ଗ
ଝିଁଗିକା; ଝିଁଗି; ଉଁଇଚିଂଡ଼େ
टिड्डा; टिड्डी; झींगुर
[ଦ୍ର—ଏହି ଦୀର୍ଘପଦ ଷଟ୍‌ପଦୀ ପତଙ୍ଗ ବୃକ୍ଷର ପତ୍ରଆଦି ଖାଇ ବୃକ୍ଷକୁ ପତ୍ରହୀନ କରନ୍ତି । ଏମାନେ ସମୟେ ସମୟେ ବହୁ-ସଂଖ୍ୟାରେ ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ କୌଣସି କୌଣସି ଅଞ୍ଚଳର ସମସ୍ତ ଫସଲ ଓ ଗଛର ପତ୍ରକୁ ନଷ୍ଟ କରି ଦିଅନ୍ତି; ଏମାନେହିଁ ଝିଣ୍ଟିକା ।]
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—୧ । ଝିଟ୍‌କା (ଦେଖ)
1. Jhiṭ-kā (See)
୨ । ବର୍ଷା ପାଣିର ଛାଟ—
2. The splash of diogonal shower of rain.

ଝିଟିଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଝାଟି (ଦେଖ)
Jhiṭingā Jhāṭi (See)

ଝିଟିପିଟି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମୀ; ଚଟକୀ)—୧ । ପଲ୍ଲୀ ବା
Jhiṭi-piṭi ଗୃହଗୋଧିକା; ଗୃହରେ ଥିବା ସରୀ-
ସୃପବିଶେଷ—1. The common house–lizard; the house gecko; Hemidactylus.
ସଂ. ନାମ—ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମୀ, ମାଣିକ୍ୟା, ଚଟକୀ, ପଲ୍ଲୀ, ଭିତ୍ତିକା, ଗୃହଗୋଧା, ଗୃହଗୋଧିକା, ପଲ୍ଲିକା, ମୁଷଲୀ, ଗୃହୋଳିକା, ଗୃହଗୋଳିକା, କୁଡ୍ୟମତ୍ସ୍ୟ, ବିଶିଂବରୀ
टिकटिकी
छिपकली; टिकटिकी
[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ମସ୍ତକ ମଣ୍ଡଳାକାର, ଅଙ୍ଗୁଳି ନଖବିଶିଷ୍ଟ; ଏମାନେ ଠକ୍ ଠକ୍ ଶବ୍ଦ କରନ୍ତି । ଶରୀରର ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ଅଙ୍ଗରେ ଏମାନେ ପଡ଼ିଲେ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ମଙ୍ଗଳକର ବା ଅମଙ୍ଗଳକର ଫଳ ଘଟେ ବୋଲି ଲୋକେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି । ଏମାନେ କାନ୍ଥ ଉପରେ ସହଜରେ ଗତି କରନ୍ତି ଓ କାନ୍ଥରେ ବସିବା ପୋକ ଆଦି ଖାଆନ୍ତି; ଏମାନେ କାନ୍ଥଦେହରେ ପେଟ ଲଗାଇ ୪ ଗୋଡ଼ଦ୍ୱାରା ଚାଲନ୍ତି; ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରମତରେ ଏହାର ମାଂସ ଭକ୍ଷଣ କଲେ କୁଷ୍ଠ, ଉପଦଂଶ ଓ ଗଣ୍ଡମାଳା ବିନଷ୍ଟ ହୁଏ । ବ୍ରଜବନ୍ଧୁ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣକଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।]
୨ । ଘର ଚାଳର ତଳେ ଥିବା ଭୁଣ୍ଡାଟ ପଟାକୁ ଓ ଛଣଖାଇକୁ ସଂଯୋଗ କରିବା କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡ—
2. A small piece of wood joining the eaves-plate with the end-piece of a thatched roof; a bracket-like piece of wood attached to the eaves-plate to support the end-plate of a thatch to prevent it from falling down.

ଝିଟୁଆ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଝିଟ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jhiṭuā (etc) Jhiṭa etc (See)

ଝିଣ୍‌ଝିଣ୍—ଦେ. ବି—ଝିଣିଝିଣି (ଦେଖ)
Jhiṇ-jhiṇ Jhiṇi-jhiṇi (See)

ଝିଣ୍‌ଝିଣିଆ—ପ୍ରଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—କଙ୍କି (ଦେଖ)
Jhiṇ-jhiṇiā Kaṅki (See)

ଝିଣିଝିଣି—ଦେ. ବି.—(ଅନୁଭୂତିର କାଳ୍ପନିକ ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ)—ଅଙ୍ଗ-
Jhiṇi-jhiṇi ସୁପ୍ତି; ବହୁକାଳ ଏକ ଅବସ୍ଥାରେ ରହି ଗଲେ ରକ୍ତ-
झिनझिनि ସଞ୍ଚାଳନର ରୋଧ ହେବାରୁ ଅଙ୍ଗବିଶେଷର ଯେଉଁ ଅବଶ
सुनसुनी ଅବସ୍ଥା ବୋଧ ହୁଏ; ଅଙ୍ଗାଦିର ଅବଶତା; ଝିମି ଝିମି—
Numbness of limbs; sensation of the limb being asleep; 'limbs going to sleep'; 'pins and needles' (due to limbs temporarily losing sensation after being kept unmoved for a long period), tingling sensation.
ଦେ ଅ.—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)— ଝୁଣୁ ଝୁଣୁ (ଦେଖ)
Jhuṇu jhuṇu (See)

ଝିଣିଝିଣିଆ(ଆଁ)—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି.—ଏକପ୍ରକାର ଆମ୍ବ, ଯାହାକୁ
Jhiṇi-jhiṇiā (ā̃) ଖାଇଲେ ତଣ୍ଟି ଓ ପାଟି ଝିମି ଝିମି ହୋଇଯାଏ; ରସୁଣିଆ ଆମ୍ବ—A kind of mango which causes irritation in the throat and mouth.

ଝିଣିବା— ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର)—କ୍ରି.—ଝୁଣିବା (ଦେଖ)
Jhiṇibā Jhuṇibā (See)

ଝିଣ୍ଟିକା—ଦେ. ବି.—ଝିଟିକା (ଦେଖ)—Jhiṭikā (See)
Jhiṇṭikā 'ଝିଣ୍ଟିକା ମାରି ବଣି ପୋଷିବା ନ୍ୟାୟ' । ପ୍ରବଚନ ।
ସଂ. ବି.—ଝିଣ୍ଟୀ (ଦେଖ)
Jhiṇṭī (See)

ଝିଣ୍ଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଝୁଣିବା (ଦେଖ)
Jhiṇṭibā 1. Jhuṇibā (See).
୨ । (ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥ)—ଖାଇଦେବା; ଟିଳପକାଇବା—
2. (ironical) To devour; to eat up.

ଝିଣ୍ଟୀ—ସଂ. (ଝିନ୍=ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ+ଋ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ
Jhiṇṭī ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ନିପାତନ)—ବାସକାଦି ବର୍ଗୀୟ ବନ୍ୟ ପୁଷ୍ପ-
ସଂ. ନାମ—ଝିଣ୍ଟି, ଝିଣ୍ଟିକା, କଣ୍ଟସାରିକା, ଝିଣ୍ଟୀ, କୁରଣ୍ଟକ, ବର୍ଣ୍ଣପୁଷ୍ପ, ମହାସହ, ଅମ୍ଲାନ, ଅମ୍ଲାନକ
झिंटी, झिंटी झाँटी
कटसरैया, पियाबासा
କ୍ଷୁପବିଶେଷ—A kind of shrub growing wild; Barlaria.
[ଦ୍ର—ଏହା ଅନେକ ପ୍ରକାରର ।]
୧ । କଣ୍ଟା ଝିଣ୍ଟି ବା ଦାସକେରଣ୍ଡା; ଏ ଗଛର କାଣ୍ଡରେ କଣ୍ଟା ଥାଏ; ଫୁଲ ହଳଦିଆ.
ସଂ. କୁରୁଣ୍ଟକ, କଙ୍କିରାତ—
1. Barlaria Prionites.

୧	ଇ	ଊ	ର୍ୟ,ର୍ଯ୍ୟ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଆ	ଉଆ	ଣ୍ଣ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ତ

୨ । ସାଦାଝିଣ୍ଟି; ଗଛରେ କଣ୍ଟା ନାହିଁ. ଫଳ ଦୀର୍ଘ ଓ ଫୁଲ ଧଳା; ସଂ. ସୈରେୟୀ, ସୈରେୟକ, କଣ୍ଟସାରିକା ସହଚର, ସହାଚର, ଝିଣ୍ଟି—

୩ । ନେଳ ଝିଣ୍ଟି; ଫୁଲ ନେଳଆ ସଂ.ବାଣା ଦାସୀ; ଆର୍ତ୍ତଗଳ—

୪ । ନାଲ ଝିଣ୍ଟି ଅଁଟଲଇ ଫୁଲ; ଫୁଲ ଆରକ୍ତ ସଂ. କୁରୁବକ—

2. 3 & 4. Barlaria Cristata of different varieties; Dichotoma.

[ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଝିଣ୍ଟୀ କୁଷ୍ଠ, ବାୟୁ, ରକ୍ତଦୋଷ, କଫ, କଣ୍ଡୁ ଓ ବିଷ ହରଣ କରେ; ଏହା ତିକ୍ତ ମଧୁର ରସ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ଈଷତ୍ ଅମ୍ଳ ଓ କେଶରଞ୍ଜକ; ଏହା ସେବନ କଲେ କୁଷ୍ଠ, ବାତ, ବ୍ରଣ, ଚର୍ମବିକାର, ଶ୍ୱାସ, କାସ, ଜ୍ୱର, ଶୋଥ, ଅଗ୍ନିମାନ୍ଦ୍ୟ, ବାତରକ୍ତ, ରକ୍ତଦୋଷ, କଫ, କଣ୍ଡୁ, ଶୂଳ ଓ ଦାରୁଣ ବିଷବିକାର ନଷ୍ଟ ହୁଏ, କାନ୍ତି ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ, ବଳପଳିତ ନିବାରିତ ହୁଏ, ଦନ୍ତ ଓ କେଶର ଉପକାର ହୁଏ—ବୃଜବନ୍ଧୁ, ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।]

ଝିନ୍‌ଝଟ୍—ଦେ. ବି—ଝିଞ୍ଜଟ (ଦେଖ)
Jhin-jhaṭ Jhiñjaṭa (See)
(ଝିନ୍‌ଝିଟ୍; ଝିନ୍‌ଝୁଟ୍, ଝିନ୍‌ଝୋଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝିନ୍‌ଝଟିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଝିଞ୍ଜଟିଆ (ଦେଖ)
Jhin-jhaṭiā Jhiñjaṭiā (See)
(ଝିନ୍‌ଝିଟିଆ, ଝିନ୍‌ଝିଟୁଆ;
(ଝିନ୍‌ଝଟୁଆ, ଝିନ୍‌ଝୁଟିଆ, ଝିନ୍‌ଝୋଟିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ

ଝିନ୍‌ଝିଟ୍—ଦେ. ବି—ଝିଞ୍ଜଟ୍ (ଦେଖ)
Jhin-jhiṭ Jhiñjaṭ (See)

ଝିନ୍‌ଝିନ୍—ଦେ. ବି—ଝିଣିଝିଣି (ଦେଖ)
Jhin-jhin Jhiṇi-jhiṇi (See)

ଝିନ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚୀନ=ଚୀନଦେଶ; ଏ ଦେଶରେ ପୂର୍ବେ ଖୁବ୍ ପତଳା ଲୁଗା ତିଆରି ହେଉଥିବାରୁ; ସଂ ଚୀନାଂଶୁକ କିମ୍ବା ସଂ. କ୍ଷୀଣ; ପ୍ରାକୃତ. ଝୀଣ)—ସୂକ୍ଷ୍ମ; ବାରିକ୍; ଅତ୍ୟନ୍ତ ପାତଳ—Very thin and delicate (cloth).
Jhina
ঝিন
झीन, झीना

ବକଳ ପିନ୍ଧିଛ ଯାହାର କଟିଦେଶ
ଆର ଜନ୍ମେ ପିନ୍ଧେ ସେ ସରୁ ଝିନବାସ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

ଦେ. ବି—ଅତି ସରୁ ଲୁଗା—Very thin cloth.

ଝିନପତନୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୀନ+ପଟ୍ଟ)—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୂକ୍ଷ୍ମ ବସ୍ତ୍ର—
Jhina-patanī 1. Very delicate fabric.
ঝিলিমিলি ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ପତଳା ପାଟ ଲୁଗା; ହାଉଆ ଶାଢ଼ୀ—
2. Thin silk cloth; a thin kind of silk gauze.
ଝିନବସନ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଝିନବାସ }

ଝିନପତନୀ ଅଙ୍ଗେ ଶୋଭା, ଝଟକ ବିଦ୍ୟୁ ପ୍ରାୟ ଆଭା—
ବଳରାମ ଦାସ. କମଳଲୋଚନ ଚଉତିଶା ।

ଝିନଝଟ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଝଞ୍ଜଟ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jhinijhaṭ (etc) Jhañjata etc (See)

ଝିପ୍‌ଝିପ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଝିପିଝିପି (ଦେଖ)
Jhip-jhip Jhipi-jhipi (See)

ଝି-ପକା(କେ)ଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି—ଝିଇ ପକାଇବା (ଦେଖ)
Jhi-pakā(ke)ibā Jhi-i pakāibā (See)

ଝିପା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଏକପ୍ରକାର ଦୁବାଘାସ—
Jhipā A kind of creeping grass.

ଝିପିଝିପି—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଛୋଟ ଛୋଟ ଟୋପାରେ ବର୍ଷା ହେବା—Raining in small drops; drizzling; light shower of rain; gentle shower.
Jhipi jhipi
টিপিটিপি
झिरझिर
(ଝିପିର ଝିପିର—ଅନ୍ୟରୂପ) ଝିପିଝିପି ମେଘ ବରଷି ଅଇଲା
ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଦୁମୁଦୁମୁ—ନନ୍ଦକିଶୋର. ନର୍ଷ ହୃଣୀ ।

ଦେ. ବି—ସାମାନ୍ୟ ଓ କ୍ଷୁଦ୍ର ଟୋପାରେ ବର୍ଷା—
A drizzle; dribble; gentle shower.

[ଦ୍ର—ଦୁମ୍‌ଦୁମ୍, ଦୁମ୍ଦକାଣି=ଖୁବ୍ ବଡ଼ବଡ଼ ଟୋପାରେ ପ୍ରଚୁର ବର୍ଷା । ଟପଟପ, ଟପର ଟପର=ବଡ଼ ବଡ଼ ଟୋପାରେ ବରଷା । ଝପ୍‌ଝପ୍, ଝପଝପ, ଝପର ଝପର=ଏହାଠାରୁ ସାନ ଟୋପାରେ ବରଷା । ଝିପ୍‌ଝିପ୍, ଝିପିଝିପି, ଝିପିର ଝିପିର=ଏହା ଅପେକ୍ଷା ଛୋଟ ଟୋପାରେ ବର୍ଷା । ଝୁପ୍‌ଝୁପ୍, ଝୁପୁଝୁପୁ, ଝୁପୁରୁ ଝୁପୁରୁ=ଏହା ଅପେକ୍ଷା ଛୋଟ ଟୋପାରେ ବର୍ଷା । ଲିଫ୍‌ଲିଫ୍, ଲିଫିଲିଫି=ଏହା ଅପେକ୍ଷା କ୍ଷୁଦ୍ର ବିନ୍ଦୁରେ ବର୍ଷା । କୁଣ୍ଡାଝଡ଼ା (ଗ୍ରା)—ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ବିନ୍ଦୁରେ ବର୍ଷା ।]

ଝିମ୍‌ଝିମ୍—ଦେ. ବି—ଝିମିଝିମି (ଦେଖ)
Jhim-jhim Jhimi-jhimi (See)

ଝିମ୍ ଝିମ୍ ମାରିବା—ଦେ. ବି—ଝିମ୍ ଝିମ୍ ହେବା (ଦେଖ)
Jhim jhim māribā Jhim jhim hebā (See)

ଝିମ୍‌ଝିମ୍ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଅନୁଭୂତିର କାଳ୍ପନିକ ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ)—
Jhim-jhim hebā ୧ । ଝାଇଁ ଝାଇଁ (ଦେଖ)
ঝিম্‌ঝিম্ করা 1. Jhāiñ jhāiñ (See)
झुनझुनाना ୨ । ଅନଶନାଦିଜନିତ ଦୁର୍ବଳତା ବୋଧ—
2. A tingling or creeping sensation due to sheer weakness and fasting.

ଝିମା—ଦେ. ବି—୧ । ଏକପ୍ରକାର ବାତରୋଗ—
Jhimā 1. A fit or disease accompanied with a tingling sensation and stupor.
ঝিমা রোগ
सुन्न, सनसनी

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଦେହ ହାତ ଝିମ୍‌ଝିମ୍ ମାରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଅଙ୍ଗ ଆଦି ଅବଶ ଓ ସ୍ପନ୍ଦହୀନ ହୋଇଯାଏ ।]

୨ । ମୂର୍ଚ୍ଛାବାତ—2. Swoon.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଆଖି ନ ପାଇଲେ 'ଆକ୍ଷି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କ୍ଷୀଣ)—୧ । ଅବଶ; କାଲୁଆ—
1. Paralysed; benumbed.
୨ । ଯେଉଁ ଆମ୍ବ ଖାଇଲେ ପାଟି ଓ କୋଟିରେ ଝିମ୍ ଝିମ୍ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ; ରସୁଣିଆଁ (ଆମ୍ବ)—
2. (mango) Producing irritation in the throat and mouth.
ଧୀମା ୩ । ଯେ ଥମେଇ ଥମେଇ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରେ; ଅଳସୁଆ-
धीमा 3. Slothful; slow coach; laggard.
୪ । ସେମଟା (ଫଳ)—
4. Withered and shrunk (fruit).

ଝିମା(ମେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଦେହ) ଝିମିଝିମି ବୋଧ କରିବା—
Jhimā(me)ibā 1. To feel a tingling sensation in the body
ଝିମା
सनसनाना ୨ । ଅଙ୍ଗାଦି ଅବଶ ହୋଇ ଚଳତ୍ ଶକ୍ତିହୀନ ହେବା—
2. (limbs) To be benumbed or overpowered.
୩ । (ଅଙ୍ଗାଦି ଅବଶ ହେବା ପରି) ଧୀରେ ଧୀରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା; ଥମେଇବା—
3. To do some work very slowly (as if the doer is suffering from numbness).
ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) କ୍ରି—ନିଦ୍ରାତୁର ହୋଇ ଢୁଲାଇବା ବା ଝୁଙ୍କି ହେବା—To nod with drowsiness

ଝିମାଣି—ଦେ. ବି—୧ । ଦୁଇ ଦଳ ବାଳକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ପ୍ରକାର
Jhimāṇi ଖେଳ; ଡୁ ଡୁ ଖେଳ—1. A kind of out-door game amongst boys.
୨ । ଜୁଆ ଖେଳ—2. A game at hazards.
ଝିମାଣି ଖେଳରୁ ମହାଭାରତ ଉପୁଜିବା ନ୍ୟାୟ—ପ୍ରବଚନ ।
୩ । (ସଂ. ଧ୍ମା ଧାତୁ) ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା କାରଖାନାର ଅଗ୍ନି—2. The fire of an arms-factory.

ଝିମା ବାତ—ଦେ. ବି—ଝିମା (ଦେଖ)
Jhimā bāta Jhimā (See)
(ଝିମା ରୋଗ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝିମିଝିମା—ଦେ. ବିଣ—ରସୁଣିଆ (ଆମ୍ବ);ଯାହାକୁ ଖାଇଲେ ପାଟି ଝିମିଝିମି
Jhimi-jhimā ହୋଇଯାଏ (ଯଥା— ଝିମିଝିମା ଆମ୍ବ, ଝିମିଝିମା ବାଜ ଆମ୍ବ;—(mango) Which produces iritation in the throat and mouth.
ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ମାଇପେ ପିନ୍ଧିବା କାନର ଉପରକାନର ଫିରିଫିରି—A kind of earring worn on the upper part of the ear.

ଝିମିଝିମି—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ଝିମ୍ପମ)—୧ । ବହୁକାଳ ଏକ ଅବସ୍ଥାରେ
Jhimi-jhimi ଅବସ୍ଥିତି ଯୋଗୁଁ ରକ୍ତସଞ୍ଚାଳନରେ ବ୍ୟାଘାତ ହେବାରୁ ଅଙ୍ଗବିଶେଷରେ ଅବଶତା ଅନୁଭୂତ ବା ଯନ୍ତ୍ରଣାବୋଧ —1. Tingling sensation due to numbness of a limb if kept in one position for a long period.
୨ । ଘୁଙ୍ଗୁର ଆଦି ପିନ୍ଧି ପାଦକ୍ଷେପ ବା ନୃତ୍ୟାଦି କରିବା ଯୋଗୁଁ ଝୁମ୍‌ଝୁମ୍ ବା ଝୁମୁ ଝୁମୁ ଶବ୍ଦ; ଝୁମୁରୁ ଝୁମୁରୁ—
2. Tinkling sound caused by dancing while wearing small bells.

ଝିମିଟ(ଣ୍ଟ)—ଦେ. ବି—ମୁହୂର୍ତ୍ତ; ନିମିଷ ମାତ୍ର—
Jhimiṭa(ṇṭa) One moment only, instant; a very short time; 'no time'.
ଝିମିଟେ ମିଳାଇ ଗଲା ସେ ବୁଦ୍‌ବୁଦ ଜୋଧ । ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି. ଜନ୍ମାନ୍ତବିଭ ।

ଝିମିଟକ—ଦେ. ବି—ଝିମିଟ (ଦେଖ)
Jhimiṭaka Jhimiṭa (See)
ଝିମିଟକ କନ୍ଧ ଶରରୁ ଅନଳ ହୋଇଗଲା ଝୁରୁଝୁରୁ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।

ଝିମିଟକେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ମୁହୂର୍ତ୍ତକେ—
Jhimiṭa-ke In no time; in a moment, in a trice.

ଝିମିଟି—ଦେ. ବି—ଝିମାଣି (୧) (ଦେଖ)
Jhimiṭi Jhimāṇi (1) (See)

ଝିମିଣି—ଦେ. ବି—ଝିମାଣି (୧) (ଦେଖ)
Jhimiṇi Jhimāṇi (1) (See)

ଝିମିଣ୍ଟେ—ବି—ନିମେଷ ମାତ୍ର—
Jhiminṭe A very short time; a moment.
ଝିମିଣ୍ଟେ ଗଲେ କାଳ ପୁଣ ଆପଣା ବାଳକଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିବ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଝିମିରି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁମାନେ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ତିଆରି କରନ୍ତି; ହତିଆର-
Jhimiri କାରିଗର—Manufacturer of arms.

ଝିମିରି ଖେଳ—ଦେ. ବି—ଝିମାଣି (୧) (ଦେଖ)
Jhimiri khela Jhimāṇi (1) (See)

ଝିମିଶାଳି—ଦେ. ବି—ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରାଦି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାର କାରଖାନା—
Jhimi-śāla Arms-factory.

ଝିମୁଟ—ଦେ. ବି—ମୁହୂର୍ତ୍ତ—
Jhimuta A moment.
ଝିମୁଟ ହେବାକୁ ସହସ୍ର ଯାମ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଶୋଦା ଚଉତିଶା. ୯. ଗୀତ ।

ଝିମେଇ ଝିମେଇ—ଦେ. କ୍ରି. (ଅସମାପିକା କ୍ରିୟା; କ୍ରିୟାବିଶେଷଣ
Jhimei jhimei ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)—
୧ । ଅତି କ୍ଷୀଣ ଭାବରେ—
1. Very slightly.
୨ । ଧୀରେ ଧୀରେ—2. Slowly.
(ଯଥା—ପାଣି ପୋଖରୀରୁ ଝିମେଇ ଝିମେଇ ବହି ଯାଉଛି ।)
୩ । ଆଳସ୍ୟ ସହକାରେ—Idly; slothfully.
୪ । ନିଦ୍ରାତୁର ହୋଇ ଇତସ୍ତତଃ ଢୁଲାଇବା ପ୍ରକାରେ—
4. Drowsily; nodding.
(ଯଥା—ସେ ଝିମେଇ ଝିମେଇ ଗଲୁଛି ।)

୧	ଇ	ଡ଼	ର,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଙ
୨	ଈ	ଢ଼	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ

ଝିମ୍ପୁଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଝୁମ୍ପୁଡ଼ି (ଦେଖ)—
Jhimpurdi Jhumpurdi (See)
ଝିମ୍ପୁଡ଼ି ବାଂଶ ସଂଅ ଅଂକୁଲ ବଦର—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଝିରିକା—ସଂ. ବି—ଝିଙ୍କାରୀ—
Jhirikā A cricket (Apte).
(ଝିରୀ, ଝିରୀକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝିରିଝିରି—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ସଂ. ଧୀର)—
Jhiri-jhiri ପାଣି ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ଝରିବା ପ୍ରକାରେ—Water oozing or flowing very thinly or slightly.
ଝିରି ଝିରି ହୋଇ ବହଇ ସଲିଳ । ରାଧାନାଥ, ମହେନ୍ଦ୍ରଗିରି ।

ଝିଲ୍‌ଝିଲ୍—ଦେ. ଅ—ଚକ୍‌ଚକ୍; ଜକ ଜକ—
Jhil-jhil In a twinkling manner; flashing.
झिलमिल ବକୁଳ ଝିଲ୍ ଝିଲ୍ ମାରୁଛି । କୁନ୍ତଳାକୁମାରୀ. ଜଅରୁଣୀ ।

ଝିଲ୍‌ମିଲ୍—ଦେ. ବି— ୧ । ଖଡ଼ଖଡ଼ି; କବାଟ ବନ୍ଦ ହୋଇଥିବା
Jhilmil ଅବସ୍ଥାରେ ମଧ୍ୟ ଘର ଭିତରକୁ ବାୟୁ ଓ ଆଲୋକ
ঝিলিমিলি ପଶିବା ଭଳି ଅନେକ ଖଣ୍ଡ ପଟାରେ ତିଆରି ଏକ ପ୍ରକାର
झिलमिली କବାଟ—1. Venetian blind (for doors and windows); a shutter.
ଝିଲ୍‌ମିଲ୍, ଝିଲମିଲ } ଅନ୍ୟରୂପ [ଦ୍ର—ଝିଲ୍‌ମିଲ୍ କବାଟ ଏପରି ଭାବରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଯେ, ତାହାର ପଛ ଆଡ଼େ ଥିବା ଛଡ଼କୁ ଝିଙ୍କି ଟାଣି ଦେଲେ କବାଟ ବନ୍ଦଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ କବାଟ ଉପରେ ଥିବା ସରୁ ପଟାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଫାଙ୍କମାନ ମେଲା ହୋଇଯାଏ । ଓ ଉକ୍ତ ଛଡ଼କୁ ଛାଡ଼ି ଦେଲେ ଉକ୍ତ ଫାଙ୍କମାନ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ । ସେ ଫାଙ୍କମାନ ମେଲା ହେଲେ ଉକ୍ତ ଫାଙ୍କ ବାଟେ ବାୟୁ ଓ ଆଲୋକ ଗୃହ ମଧ୍ୟକୁ ଯାଏ । ଗାଡ଼ି ଓ ପାଲିଙ୍କିର କବାଟମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ଏ ପ୍ରକାର ସୃଷ୍ଟି ଥାଏ ।]
୨ । ଖୁବ୍ ପତଳା; ଜାଲିଜାଲିଆ—2. Gauze-like.
(ଝିଲ୍‌ମିଲ୍‌କାଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—୩ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଆଖିର ପଲକକୁ ସବୁବେଳେ ଉଠାଉ ଥାଏ ଓ ପକାଉଥାଏ ଓ ଯାହାର ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି ଉତ୍ତମ ନୁହେଁ—3 A dim-sighted person; one who always quickly moves his eyelids up and down.
ଦେ. ବଣ —ଅତି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—
Very bright; dazzling.

ଝିଲ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଜଲ; ସ. ବିଲ୍ଳ; ବିଲ=ଗର୍ତ୍ତ)—୧ । ଜଳପାଟ;
Jhila ଦହ; ବର୍ଷାପାଣିରେ ଯେଉଁ ବହୁବିସ୍ତୃତ ନିମ୍ନଭୂମି ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ
বিল ହୋଇଯାଏ—1. Marsh; swamp; morass;
झील bog.
୨ । ଅଗଭୀର ଜଳାଶୟ—2. Shallow lake.

ଝିଲ(ଲି)କିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ଧୀର).—(ପବନ) ଧୀରେ ବହିବା
Jhila(li)kibā (wind) To blow slowly.
ପଛପଟରୁ ପବନ ଛୁଟଏ ଝିଲକ ଦେଲା ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଝିଲ(ଲ)କେଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ପବନ) ଧୀରେ ଧୀରେ ବହିବା—
Jhila(ke)ibā (wind) To blow slowly.
ସିଲସିଲ ପବନ ଝିଲକେଇଲା ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଝିଲ(ଲି)ପି—ଦେ. ବି.—୧ । (ଫା. ଜୁଲ୍‌ଫ୍; ସ. ନାମ କାକପକ୍ଷ)—
Jhila(li)pi କର୍ଣ୍ଣମୂଳ ପାଖେ ଯେଉଁ କୁଞ୍ଚିତ ବକ୍ର କେଶ ଥାଏ—
জুলফি 1. Curling lock hanging down and
ज़ुलफ़ी dressed so as to descend and curve round the lobe of the ear.
କ ମଧୁର ହସେ ଗୌର ଗଣ୍ଡେ କଳା-କାନ ଝିଲପି ।
ରାଧାନାଥ. ଉଷା ।
ঝিলাপী ୨ । ଜିଲିବି (ଦେଖ)
जिलेबी 2. Jilibi (See)

ଝିଲ(ଲି)ପି କାଟିବା—ଦେ.କ୍ରି.—ମସ୍ତକର କେଶଗୁଚ୍ଛ କାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବିବା
Jhila(li)pi kāṭibā ପ୍ରକାରେ କେଶକୁ କାଟି ବିନ୍ୟାସ କରିବା—
জুলফি কাটা To wear hair cut and curled round
ज़ुलफ़ काटना the lobe of the ear.
(ଝିଲପି ଛାଡ଼ିବା, ଝିଲପି ରଖିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝିଲି—ଦେ. ବି.—ଝିଲ୍ଲି (ଦେଖ)
Jhili Jhilli (See)

ଝିଲିକନା—ଦେ. ବି.—ମଝିରେ ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ କନା,ଯାହା ମଧ୍ୟରେ ବଟା ବରିକୁ ପୂରାଇ କଡ଼ାଇରେ ଅଜାଡ଼ିଲେ ଝିଲି ଓ ଜଲପି
Jhili-kanā ତିଆରି ହୁଏ—A piece of rag with a hole in the centre through which liquid-paste is poured into the frying pan to prepare spiral jhili.

ଝିଲିପି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ.ବି—ଝିଲପି (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Jhilipi (etc) Jhilapi (etc) (See)

ଝିଲିପିର ପେଞ୍ଚ—ଦେ. ବି.—କୁଟବୁଦ୍ଧି (ଯାହା ଝିଲିପିର କୁଣ୍ଡଳ ପରି
Jhilipira peñcha ବକ୍ର)—Crooked policy
ঝিলিপির পেচ (like the tortuous folds of jilapi).

ଝିଲିମିଲି—ଦେ. ବି. ଓ ବଣ—୧ । ଝିଲ୍‌ମିଲ୍ (ଦେଖ)
Jhili-mili 1. Jhil-mil (See)
(ଝିଲିମିଲିକାଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ଝିଲିମିଲିକା (୧ ଓ ୩) (ଦେଖ)
2. Jhili-milikā (1 and 3) (See)

ଝିଲିମିଲିକରି ଚାହିଁବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଆଖି ମିଟିମିଟି କରିବା; ଅନବରତ
Jhili-mili kari chāhiṅbā ଆଖିର ପଲକକୁ ଉଠାଇବା—
To blink; to quickly move one's eye-lids; to repeatedly open and shut one's eye-lids while looking

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ-ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍ଗ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଢ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଢ଼' ଦେଖିବେ

ଝିଲିମିଲି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଝିଲିମିଲି କରି ଚାହିଁବା (ଦେଖ)
Jhili-mili karibā Jhili-mili kari chāhiṅbā (See)

ଝିଲିମିଲିକା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଝୁଲ ବା ଝୁଲ ଧାତୁ)—୧ । ଜୁଳୁଜୁଳିଆ
Jhili-milikā ପୋକ—1. Fire-fly.
ঝিলমিল ୨ । ଯେଉଁ କବାଟ ବନ୍ଦ ଥାଇ ସୁଦ୍ଧା ତହିଁର ଫାଙ୍କ ଖୋଲି ଯିବା ଓ ବନ୍ଦ କରିବା ପାଇଁ କଳ ଲାଗି ଥାଏ—
2. Venetian door.
୩ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସୀମନ୍ତରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଜାଲିଦାର ଭୂଷଣବିଶେଷ-
3. An ornament for the head.
ବହୁଁ ଚନ୍ଦ୍ର ଝୁମ୍ପ ଝିଲିମିଲିକା ।
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଝିଲୁପି—ଗ୍ରା. ବି.—ଝିଲପି (ଦେଖ)
Jhilupi Jhilapi (See)

ଝିଲ୍ଲି—ସଂ. ବି.—୧ । ଝିଙ୍କାରି—
Jhilli 1. A cricket (Apte)
କେବେ ଉଲ୍ଲୂକ ଅବା ଝିଲ୍ଲି,
କର୍କଶ ରବ ଠାରୁ ବଳି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୨ । ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
2. A kind of musical instrument (Apte)
୩ । ଚମଡ଼ାର ତନ୍ତୁରେ ନିର୍ମିତ କାଗଜ—
3. Parchment (Apte).
ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛିଲ୍ଲୀ)—୧ । (କାନ ଭିତରର) ସୂକ୍ଷ୍ମ ଚର୍ମ; (କାନର) ଜାଲି—1. Membrane; diaphram; thin skin inside the ear
୨ । (ସଂ. ଜାଲ)—କୁଣ୍ଡଳାକାର ରଚିତ ଓ ଘୃତପକ୍ୱ ସରୁ ସରୁ ନାଡ଼ି ଥିବା ମିଷ୍ଟାନ୍ନବିଶେଷ; ନାଡ଼ୀ—
2. A kind of spiral cake.
ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତି ଝିଲ୍ଲି ନାଡକା ସୁଶୋଭନ । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧ ଚିନ୍ତାମଣି ।
[ଦ୍ର—ବିରି ଓ ଚାଉଳ ବଟାକୁ ଗୋଟିଏ ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ ଖପୁରି ବା କନାରେ ପୂରାଇ ତହିଁରୁ ବାହାରିବା ଶରୀରର ନାଡ଼ୀ ଭଳି ତରଳ ପଦାର୍ଥକୁ ଫୁଟନ୍ତା ଘିଅରେ ପୁଆଇଲେ ଏହି ପିଠା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ଓ ଏହା ଉପରେ କନ୍ଦବୁନା ଛିଞ୍ଚି ଏହାକୁ ମିଠା କରାଯାଏ । ଏହାକୁ ଶିରାରେ ବୁଡ଼ାଇଲେ ଏହା ଝିଲପି ହୁଏ; ଶିରାରେ ନ ବୁଡାଇଲେ ଝିଲ୍ଲି ହୁଏ ।]
୩ । (ସଂ ଝିଲ୍ଲି)—ଝିଙ୍କାରିରବ—
Chirping of crickets.
ଝିଲ୍ଲିସଙ୍ଗେ ରବ ଛଟିଗପିକଥା
ପ୍ରଦୋଷର ମହାଛାୟା । ରାଧାନାଥ. ଯଯାତି ।

ଝିଲ୍ଲିକା—ସଂ. ବି. (ଝିଲ୍ଲ=ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ+ଇକ+ଆ)—
Jhillikā ଝିଲ୍ଲି (ଦେଖ)—Jhilli (See)

ଝିଲ୍ଲି ଶଙ୍ଖା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଶଙ୍ଖା ଉପରେ ଟିକିଟିକି ଦର୍ପଣଖଣ୍ଡମାନ
Jhilli śaṅkhā ବସାଯାଇ ଥାଏ—Lac-bracelets set with bits of mirror-glass.

ଝିଲ୍ଲୀ—ସଂ ବି.—ଝିଲ୍ଲି (ଦେଖ)
Jhillī Jhilli (See)

ଝୀଝୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ଅ—ଝି (ଦେଖ)
Jhī-jhī Jhi (See)

ଝୁଅ—ଗ୍ରା. (କୃଦ୍‌ଭାଷା) ବି. (ସଂ. ଦୁହିତା)—ଝିଅ (ଦେଖ)
Jhua Jhia (See)
ମାଥ ଝୁଅଙ୍କର ଗୋଡରେ ରତନର ଝୁଣ୍ଟିଆ । ନନ୍ଦକିଶୋର. ନିର୍ଝରିଣୀ ।

ଝୁଅ ଝୁଆଣି—ଗ୍ରା. ବି—ଝିଅ ଝିଆଣି (ଦେଖ)
Jhua jhuāṇi Jhia jhiāṇi (See)

ଝୁଅ ଝୁଆଣିଆ(ଆଁ)—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଝିଅ ଝିଆଣିଆ (ଦେଖ)
Jhua jhuāṇiā(āṅ) Jhia jhiāṇiā (See)

ଝୁଆଣିଆ(ଆଁ)—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଝିଆଣିଆ (ଦେଖ)
Jhuāṇiā(āṅ) Jhiāṇiā (See)

ଝୁକା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଫଳଆଦିର ପେନ୍ଥା ବା ଥୋପା—
Jhukā 1. Bunch of fruits.
ଆମ୍ବ ଫଳେ ଝୁକାଝୁକା
ତେନ୍ତୁଳି ଫଳେ ବଙ୍କା । ପ୍ରବଚନ ।
୨ । ଜନ୍ତୁ ଶିକାର କରିବା ପାଇଁ ଲୁଚି କରି ଜଗିବା—
2. Lying in ambush to shoot the prey.

ଝୁକା ବସିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଜନ୍ତୁ ଶିକାର କରିବାକୁ ଲୁଚି
Jhukā basibā କରି ଜଗିବା—To lie in ambush to shoot the prey.
(ଯଥା— ଆଜି ରଜାସାହେବ୍ ନଇଖଣ୍ଡିରେ ଝୁକା ବସିଛନ୍ତି ।)

ଝୁକିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—୧ । ଲକ୍ଷ୍ୟଭ୍ରଷ୍ଟ ହେବା—
Jhukibā 1. To miss the aim.
(ଯଥା—ମୋର କାଁଡ଼୍ ଝୁକିଗଲା ।)
୨ । (କ୍ଷେତରେ ଚାଷଆଦି କରିବା ପାଇଁ ପାଗ) ବିଲମ୍ବ ହେବା; ଅପାଗ ହେବା—2. (the proper season for ploughing) To pass away without the accomplishment of the requisite operations.

ଝୁଙ୍କ୍‌ତି—ଦେ. ବି—୧ । ନଇଁପଡ଼ିବା; ଅବନତି—
Jhuṅk-ti 1. Stooping; bending down; a
ঝুকতি pitching forward.

ଝୁଙ୍କ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଧୁକ୍ଷ; ଧୁକ୍ଷ ଧାତୁ—ସନ୍ଦୀପନ; କ୍ଲେଶନ)—
Jhuṅka ୧ । ନତି; ନତହେବା—1. Stooping.
ঝুঁক, ঝোঁক ୨ । ନିଶାର ଆକ୍ରମଣ ଯୋଗୁ ଟଳିବା—
झोंक 2. Tottering due to intoxication.
୩ । ମାଦକ ଦ୍ରବ୍ୟର ପ୍ରଭାବ; ନିଶା—
3. Intoxication.
୪ । କ୍ରୋଧାବେଗ; ରାଗର ଝଞ୍ଜା—4. Fit of anger.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	.ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଏ୍	ଉଅ	ଙ୍ଗ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୱ	ଇଅ	ଦ୍ଧ	ନ୍‌

ঝুকাব ୨ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ଓଜନ ହେତୁ ତରାଜୁର ଏକପାଖ ତଳକୁ ଝୁଙ୍କିବା—
2. The coming down of one of the scale-pans of a balance due to the relative heaviness of an article put on it.
୩ । ବେଶି ଓଜନ —3. Comparative heaviness of a thing put on the scalepan

ଝୁଙ୍କା— ଦେ. ବି—୧ । ଝୁଙ୍କିବା; ନଇଁବା—
Jhuṅkā 1. Stooping.
ঝুঁকা झुँका ୨ । ଝିଙ୍କା (ଦେଖ)—2. Jhiṅkā (See)

ଝୁଙ୍କା(ଙ୍କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝୁଙ୍କିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Jhuṅka(ṅke)ibā Causative of Jhuṅkibā.
ঝোঁকান झुकाना

ଝୁଙ୍କାଝୁଙ୍କି—ଦେ. ବି—ନୁଆଁଇବା କର୍ମ—
Jhuṅkā-jhuṅki Act of bending; causing to stoop
ঝোঁকাঝুঁকি, झुकाझुकि

ଝୁଙ୍କି—ଦେ. ବି—୧ । ଦାୟିତ୍ୱ—1. Responsibility.
Jhuṅki ପିଲ ପ୍ରସବ ଝୁଙ୍କି ଯାକ ସବୁ ଆମ୍ଭର । ଉକାର· ଯୌତୁକ ।
ঝক্কী ୨ । ଉତ୍ସାହ—2. Zeal.
झोंकी ୩ । ଖିଆଲ—3. Whim.
(ଯଥା—ତାର ଗୋଟାଏ ଝୁଙ୍କି ଉଠିଛି ।)
୪ । କ୍ଲେଶଜନକ ଭାର—4. Hard task.
୫ । ଝୁଙ୍କ (ଦେଖ)—5. Jhuṅka (See)

ଝୁଙ୍କି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆଗକୁ ନଇଁ ପଡ଼ିବା—
Jhuṅki parḍibā To bend forward.
ঝুঁকেপড়া झुकजाना

ଝୁଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଧୁକ୍ଷ; ଧୁକ୍ଷ ଧାତୁ=ସନ୍ଦୀପନ; କ୍ଲେଶନ)—
Jhuṅkibā ୧ । ନିଶାରେ ଟଳିବା—1. To reel with intoxication; to totter; to stagger.
ঝুংকা
झुकना ୨ । ଟଳିବା—2 To reel.
୩ । ଆଗକୁ ନଇଁ ପଡ଼ିବା—3. To stoop forward.
୪ । ଦୋହୋଲିବା—4. To shake.
୫ । କଷ୍ଟ ସହକାରେ ଲାଗିବା ବା ଶ୍ରମ କରିବା—
5. To labour at a thing with effort.

ବଙ୍ଗଳା ଏପିଡେମିକ୍ ଫିଭର୍ ଓ ବୋମ୍ବେ ପ୍ଲେଗ୍‌ରେ
କେତେ କେତେ ଡାକ୍ତର ଝୁଙ୍କିଥିଲେ, କଣ କଲେ ?
ଫକୀରମୋହନ· ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ

୬ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ ଗୁରୁ ଦାୟିତ୍ୱ ବା ଅଭିଯୋଗ ଲଦା ହେବା—6. (any grave responsibility or charge) To lie on the head of a person.

ଥରେ ଗୋଟାଏ ଗ୍ରେର ବାମଲା ତାହା ଉପରେ ଝୁଙ୍କିଥିଲା—
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୭ । ନଇଁବା; ନତହେବା—7. To bend.
୮ । ଗୋଟାଏ ପାଖକୁ ଢଳିବା—
8. To lean to one side; to incline.

ଝୁଙ୍କୁଡି—ଗ୍ରା. ବି—ଝୁଙ୍କ୍‌ଟି (ଦେଖ)
Jhuṅkuti Jhuṅk·ti (See)

ଝୁଞ୍ଜଲ—ଦେ. ବି—ବାଦ୍ୟବିଶେଷ; ଝାଞ୍ଜ—
Jhuñjaḷa A musical instrument; cymbals.
ঝাঁজ

ଝୁଟ୍—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଅଯୁକ୍ତ, ପ୍ରା. ଅଜୁତ୍ତ)—୧ । ସତ୍ୟଲଂଘନକାରୀ—
Jhuṭ 1. Transgressing one's promise.
ঝুট ୨ । ମିଥ୍ୟାବାଦୀ—2. Lying.
झूट, झूठ ୩ । ମିଥ୍ୟା—3. False; untrue.
୪ । କୃତ୍ରିମ—4. Forged; not genuine.
ବି—ମିଥ୍ୟା କଥା—False-hood.

ଝୁଟ୍‌ମୁଟ୍—ଦେ. ବିଣ. (ନିରର୍ଥକଦ୍ୱିତୀୟ ସହଚର)—ମିଥ୍ୟା—
Jhuṭ-muṭ False.
ঝুটমুট, झुठमुठ

ଝୁଟା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜୁଷ୍ଟ)—୧ । ଅଇଁଠା; ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ—
Jhuṭā 1. Leavings of one's meal; refuse; offal; orts.
এঁঠো
झुठा ୨ । ଝୁଟ୍ (ଦେଖ)—2. Jhuṭ (See)
ବିଣ.—ଝୁଟ୍ (ଦେଖ)—
Jhuṭ (See)

ଝୁଟା ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପରର ଅଇଁଠାକୁ ପରିଷ୍କାର କରିବା—1. To cleanse the leavings or refuse of another's meal.
Jhuṭā uṭhā(ṭhe)ibā
এঁঠো তোলা
झुटा उठाना
୨ । ଅତି ହୀନ କର୍ମ କରିବା—
2. To do the most humiliating work.

ଝୁଟାଖିଆ—ଦେ. ବି—ପରର ଅଇଁଠା ଖାଇବା—
Jhuṭā-khiā Partaking of the leavings of another.
এঁঠো খেকো ଦେ ବିଣ. ପୁଂ—(ଗାଳି) ଅଇଁଠାଖିଆ—
झुठिहारा (a term of abuse) Partaking of the leavings of another.
(ଜୁଠାଖାଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଝୁଟି—ଦେ. ବି—କାନ୍ଥରେ ନାନାବର୍ଣ୍ଣରେ ଲେଖିବା ଚିତ୍ର; ଚିତା;
Jhuṭi ଚିତ୍ରବଲ୍ଲୀ; ଝୋଟି—Drawings or paintings on the wall.
আলপনা

ଝୁଟୁଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଶିମ୍ବ—
Jhuṭuā Bean.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କ୍ରଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ରଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଖୋ'ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍ଖ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଢ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼' ଦେଖିବେ ।

ଝୁଡ଼ୁଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଝୁଡ଼ୁଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Jhurdngā — Jhurdungā (See)
(ଝୁଡ଼ୁଙ୍ଗା, ଝୁନ୍‌ଗା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝୁଡ଼ଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—ଝୁଡ଼ୁଙ୍ଗ (ଦେଖ)—
Jhurdanga — Jhurdunga (See)

ଝୁଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଟୋକେଇ —
Jhurdi — Basket; scuttle.
ଝୁଡ଼ୀ, **ଝୋବା**

ଝୁଡ଼ୁଙ୍ଗ—ଦେ ବ (ସଂ. ବର୍ବଟ)—୧ । ଏକପ୍ରକାର ଛୁଇଁ—
Jhurdunga — 1. A kind of pod-bearing creeper; Vigna Typisa
ବରବଟୀ
ବୋଡ଼ା
(ସଂ. ରାଜମାଷ, ମରୁତ୍‌କର, ବର୍ବଟ)
(ଝୁଡ଼ୁଙ୍ଗା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ପୂର୍ବଭାଦ୍ରପଦେ ଝୁଡ଼ୁଙ୍ଗ ଦାନ ଦେଲେ
ସବୁ ଭକ୍ଷ୍ୟ ତାକୁ ମିଳଇ ଜାଣ ଭଲେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ଅନୁଶାସନ ।

[ଦ୍ର—ଏହାର ଲମ୍ବା ଶିମ୍ବ ପରି । ଛୁଇଁ ଧଳା, କଳା ଓ ନାଲି ଭେଦରେ ୩ ପ୍ରକାର । ଏହା ବରଗଡ଼ା ଛୁଇଁ ପରି ତିଅଣରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ବରଗଡ଼ା ଛୁଇଁ ଅପେକ୍ଷା ଏହା ଆକାରରେ ସରୁ । ଝୁଡ଼ୁଙ୍ଗ ଆକାରଭେଦରେ ୩ ପ୍ରକାର;—୧ । ବଡ଼—ଲମ୍ବରେ ୧ା୨ ଫୁଟ ବଢ଼େ । ୨ । ମାକଡ଼ଦାନ୍ତିଆ—ଚୋପା ଖୁବ୍ ଟେମଡ଼ା; ଚୋପା ଖାଇ ହୁଏ ନାହିଁ । ୩ । କାଠିଝୁଡ଼ୁଙ୍ଗ—ସରୁଆ ଓ ଛୁଇଁ ସାନ ।]

୨ । ଏକପ୍ରକାର ଲୁଣି ମାଛ—
2. A kind of sea-fish.

ଝୁଡ଼ୁଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଝୁଡ଼ୁଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Jhurdungā — Jhurdunga (See).

ଝୁଣ୍ ଝୁଣ୍—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଝୁଣୁ ଝୁଣୁ (ଦେଖ)
Jhun-jhun — Jhunu jhunu (See)

ଝୁଣ୍‌ଝୁଣିଆଁ—ଦେ ବ—ଏକପ୍ରକାର ଔଷଧ ଗୁଳ୍ମ; ଝୁଣୁଝୁଣୁକା—
Jhun-jhuniān — A kind of herb.

ଝୁଣ୍‌ଝୁଣିଆ ଦେ. ବିଣ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଜଳହୀନ ହୋଇ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଖଣ୍ଡରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଥିବା; (ବିପରୀତ ସୁରୁସୁରିଆ)
1. Reduced to separate bits after water is dried up from it.
(ଯଥା—ଶଜନା ଶାଗକୁ ଝୁଣ୍‌ଝୁଣିଆଁ କରି ଭାଜିଦିଅ ।)

୨ । ଯାହା ଝୁଣୁ ଝୁଣୁ ଶବ୍ଦ କରେ—
2. Producing a metallic clank.

ଝୁଣା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଧୂନକ)—୧ । ସାଳବୃକ୍ଷର ସୁଗନ୍ଧ ନିର୍ଯ୍ୟାସ—
Jhunā — 1. Resin.
ଧୁନା
ଧୁନା, ରାଳ
ସଂ. ସର୍ଜ, ସାଲନିର୍ଯ୍ୟାସ, ଦେବେଷ୍ଟ, ତେ. ସର୍ଜରସମୁ

ଝୁଣା ଲଗି ହୃତ ହୋଇ ସୁଗନ୍ଧ ଛୁଟାରେ ।
ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

[ଦ୍ର—ଏଥିର ଚୂର୍ଣ୍ଣକୁ ବଡ଼ ନିଆଁରେ ପକାଇଲେ ସୁଗନ୍ଧ ଧୂଆଁ ଉଠେ ।]

୨ । ଚନ୍ଦରସ (ଦେଖ)
2. Chandarasa (See)

୩ । ଦନ୍ତ ଦ୍ୱାରା ଜୋରରେ ଆଘାତ କରି ଓଟାରିବା;
ଝୁଣିବା—3. Pulling a thing by pressing with the teeth.

୪ । ଜୋର୍‌ପୂର୍ବକ ଦୋହିଁବା—
4. To milk with much pressure.

ଝୁନା ୪ । (ସଂ. ଝୁଣୀ)—ଶୁଖିଲା ନଡ଼ିଆ; ଖୁରୁଡ଼ି ନଡ଼ିଆ—
4. Dried cocoanut.

ଝୁଣା(ଣେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝୁଣିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Jhunā(ne)ibā — Causative of Jhunibā.

ଝୁଣା ଗୁଗୁଳ—ଦେ. ବ (ସହଚର) (ସଂ. ଧୂନକ ଓ ଗୁଗ୍ଗୁଳ)—
Jhunā gugula — ଧୂପ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଝୁଣା ଓ ଗୁଗ୍ଗୁଳ—
ଧୂନାଓଗୁଗ୍ଗୁଲ — Resin and gum myrrh used as incense.
ଧୂପଧୂନା
(ଝୁଣାଗୁଗ୍ଗୁଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝୁଣା ଗୋକଳ—ଗ୍ରା ବ.—(ସଂ. ଧୂନା+ଗୁଗ୍ଗୁଳ)—
Jhunā gokala — ଝୁଣା ଗୁଗୁଳ (ଦେଖ)
ଝୁଣାଗୋଲୁଲ, ଝୁଣାଗୋଗଳ, ଝୁଣା ଗୋଗୁଳ —ଅନ୍ୟରୂପ — Jhunā gugula (See)

ଝୁଣି ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଝୁଣିବା (ଦେଖ)
Jhuni pakā(ke)ibā — 1 Jhunibā (See)

୨ । ଅଳି କରି କରି ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ କରିବା—
2. To bother by repeated requests.

ଝୁଣିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ଧୂର୍ବି ଧାତୁ ହନନେ; ଏହି ଧାତୁରୁ ସଂ. ଧୂର୍ତ୍ତି ଧୂର୍ତ୍ତି; ଧୂର୍ତ୍ତିରୁ ସଂ. ଝୁଣୀ=ଖୁରୁଡ଼ି ହୋଇଅଛି; ଭୁଲ ସଂ. ଧୂନୋତି)—୧ । ଟିକି ଟିକି କରି ଛିଣ୍ଡାଇବା—
Jhunibā
ଝୁନା
ଛାନା — 1. To tear to pieces or shreds.

ଶଙ୍ଖୀ ନଳା ତାହାର ଧରି ଝୁଣି ଦେବ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ: ମହାଭାରତ. ଅଦ୍ଧ ।

୨ । ଠେକଟିବା; ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଦାନ୍ତରେ କାମୁଡ଼ିବା—
2. To bite repeatedly; to gnaw.

୩ । କ୍ଷତବିକ୍ଷତ କରିବା—3. To wound.

ଝୁମ୍ପି କାମ ସଙ୍ଗେ ଝୁଣି ଦେବ ସିନା ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚମ୍ପାଗୀତ ।

୪ । ଦାନ୍ତରେ କାମୁଡ଼ି ଚୁଚୁମିବା ବା ଶୋଷିବା; ଦାନ୍ତରେ ଚାପି ରସ ଶୁଷ୍କ କରିବା—4. To suck hard with pressed teeth.
(ଯଥା—ସତୁରି ବରଷର ବୁଢ଼ୀ ଆଈଙ୍କ କ୍ଷୀର ନ ଥିବା ଥନକୁ ମାଆଛେଉଣ୍ଡ ଅବୁଝା ଜଗବନ୍ଧୁ ସବୁବେଳେ ଝୁଣୁଛି ।)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଉଅ	ଘ୍ନ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

୫ । ଝିଙ୍କିବା—
5. To pull with sudden jerks.

୬ । କମ୍ପାଇବା—6. To shake.
(ଯଥା ଶିର ଝୁଣିବା)

୭ । ଅତି ବିରକ୍ତ କରିବା—7. To tease; to pester.

ଝୁଣୀ(ଣି)—ସଂ. ବି—୧ । ଝୁରୁଡ଼ା ନଡ଼ିଆ—
Jhuṇī(ṇi) 1. Dried cocoanuts from which water has a dried up.

୨ । ଶୁଖିଲା ଗୁଆ—2. Dry areca nut.

ଝୁଣୁଝୁଣିଆଁ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଝୁଣ୍‌ଝୁଣିଆଁ (ଦେଖ)
Jhuṇujhuṇiāṅ Jhuṇ-jhuṇiāṅ (See)

ଝୁଣୁଝୁଣୁ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଝୁଣୁଝୁଣୁ; ଘୁଙ୍ଗୁର ଆଦିର
Jhuṇujhuṇu ମଧୁର ଧ୍ୱନି—The sweet tinkling sound of ornaments.
ଝୁନୁଝୁନୁ
झुनझुना [ଦ୍ର—ଝୁଣ୍‌ଝୁଣ୍ ଅପେକ୍ଷା ଝୁଣୁଝୁଣୁ ମଧୁରତର ଓ କ୍ଷୀଣତର ଧ୍ୱନି ।]

ଝୁଣୁଝୁଣୁକା—ଦେ. ବି—ବନ୍ୟ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—A wild plant
Jhuṇujhuṇukā Crotolaria Striata (Haines)

ଝୁଣ୍ଟ—ସଂ. ବି—(ଝୁଟ୍ ଧାତୁ=ସଂହତହେବା ସ୍ଥାନରେ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ନ
Jhuṇṭa ଆଗମ ଅ=ଉ)—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୁଳ୍ମ ବା ବୁଦା—1. Bush; shrub.

୨ । ଅକାଣ୍ଡ ବୃକ୍ଷ—2. Plant.

୩ । ବୃକ୍ଷ; ଗଛ—3. A tree. (Apte).

ଝୁଣ୍ଟା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ଝୁଣ୍ଟ)—୧ । ଅକାଣ୍ଡ ବୃକ୍ଷ; ବୁଦା—
Jhuṇṭā 1. Shrub; bush.
ঝোপ ୨ । ରାଜା ବା ଦେବତାଙ୍କ ନାମ ଧରି ବା ରାଣ ପକାଇ
झाड़ी କୌଣସି ବସ୍ତୁ (ଯଥା ଫସଲ)କୁ ଅଟକ କରିବା ନିମନ୍ତେ
झंड़ी ଭୂମିରେ ପୋତାଯିବା ପତାକା ବା ଡାଙ୍ଗ—2. A flag or pole put on the ground in the name of the king or a Deity to restrain a thing being removed therefrom.

হুচট্, হেঁচোট, উছোট ୩ । ଚାଲୁ ଚାଲୁ ଗୋଡ଼ର ଅଗ୍ରଭାଗ
ठोकर କୌଣସି କଠିନ ବସ୍ତୁଦ୍ୱାରା ଆଘାତ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—3. Stumbling.

ଝୁଣ୍ଟାଇ ହେବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଝୁଣ୍ଟିବା (ଦେଖ)
Jhuṇṭāi hebā Jhuṇṭibā (See)

ଝୁଣ୍ଟା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝୁଣ୍ଟା ମାରିବା (ଦେଖ)
Jhuṇṭā debā Jhuṇṭā māribā (See)

ଝୁଣ୍ଟା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ରାଜା ବା ଦେବତାଙ୍କ ରାଣ ପକାଇ କୌଣସି
Jhuṇṭā māribā ପଦାର୍ଥ ବା ଫସଲକୁ ଅଟକ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭୂମିରେ ଗୋଟିଏ ପତାକା ପୋତିବା—To set up a flag on the ground in the name of the king or a Deity, restraining a thing thereon being removed by any person; formal injunction by way of fixing a pole on the ground.

ଝୁଣ୍ଟି—ଦେ. ବି—ଉତ୍ସବ ଓ ବିବାହାଦି ଉପଲକ୍ଷେ ପିଟାଉରେ ଘରେ
Jhuṇṭi ଓ ଘର ବାହାରେ କାନ୍ଥରେ କରାଯିବା ଚିତ୍ରମାନ; ଝୋଟି—
আলপনা Figures drawn on the walls and floors of the house on festive occasions.

ସର୍ଜନା କଳ୍ପଣା ଝୁଣ୍ଟି ଅଳ୍ପଣା ହୋଇଛି—ପ୍ରାଚୀ ବ୍ରହ୍ମନରୂପଣଗୀତା ।

ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ସଂ. ଜୁଟ; ତୁଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବଂ. ଏହି ଶବ୍ଦ)—୧ । ମସ୍ତକର ଚୂଡ଼ା; ଜୁଟି; ମୁଣ୍ଡର ଗଣ୍ଠି—
1. A knot of hair on the head; chignon.

୨ । ଷଣ୍ଢ, ଓଟ ଆଦିଙ୍କ ଚୂଳ ବା ଚୂଡ଼ା—
2. Tuft or protuberance on the shoulder of the bull or camel.

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ସକାଳୁ ଦୁଆରେ ଗୋବର ପାଣି ଛିଞ୍ଚିବା—Sprinkling of water mixed with cowdung in the courtyard every morning.

ଝୁଣ୍ଟିଆ—ଦେ. ବି—ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଗୋଡ଼ର ମଝି ଅଙ୍ଗୁଠିରେ ପିନ୍ଧିବା
Jhuṇṭiā ମୁଦ୍ରିକାଯୁକ୍ତ ଝୁଣ ଝୁଣ ଶବ୍ଦକାରୀ ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—
আঙ্গঠা Tinkling ring for the 2nd fingers of the
अंगुठी leg; a ring (making a sound) worn by females on the small fingers of the leg.

ଝୁମୁ ଝୁମୁ ବଜାଇ ଝୁଣ୍ଟିଆ ଧୀର—ଗୋଲୋକ. ଇନ୍ଦୁରେଖା ।

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗୋଡ଼ର ବୁଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଠିରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ମୁଦି; ଚୁଟ୍କି—A ring worn by females on the thumb.

ଝୁଣ୍ଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚାଲୁ ଚାଲୁ ଗୋଡ଼ର ଅଙ୍ଗୁଠି କୌଣସି
Jhuṇṭibā କଠିନ ପଦାର୍ଥରେ ଆଘାତ ପାଇବା—
পায়ে ঠোকর লাগা, হোচাট খাওয়া 1. To trip in walking.
ठोकर खाना to stumble; to tumble; to strike one's fingers of the leg against something rising out of the ground while walking.

ଝୁଣ୍ଟୁଛି କୁରଙ୍ଗୀ ଗମନ କାଳେ
ଝୁରୁଛି କୁରଙ୍ଗ ପଛ ବଗେଲେ—ଗୋଲୋକ ଇନ୍ଦୁରେଖା ।

୨ । ପ୍ରତିବନ୍ଧକରେ ପାଦାଗ୍ର ବାଜିବା ଯୋଗୁଁ ଗତିରୁଦ୍ଧ ହେବା; ପ୍ରତିହତଗତି ହେବା—
2. To have one's motion retarded by tripping or striking one's foot against something rising from the ground.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୃଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ଉପରିସ୍ଥ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

୩ । କୌଣସି କଥା କହୁ କହୁ ବା ପଢ଼ୁ ପଢ଼ୁ ଅଟକିଯିବା—
3. To stutter or stumble while speaking or reading.

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନ ଜାଣି ଭ୍ରମରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା; ଭ୍ରମଯୁକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା; ଭ୍ରାନ୍ତିରେ ପଡ଼ିବା; ଭୁଲ କରିବା—
4. (figurative) To commit mistake or wrong; to transgress any rule unintentionally.

୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନାଦର କରିବା; ଖାତିର ନ କରିବା—
5. (figurative) To disregard; not to care.

ଝୁଲି ଝୁଲି ଚାଲୁ ମୋଦେ ମଦେ, ଝୁମୁଝୁମୁ ତୋ ଝୁଣ୍ଟିଆ ନାଦେ
ଝଟତ ନଗର-ପ୍ରଭୁ-ଶୀର-ଶିର-ଝରକୁ ମୁଁ ଝୁଣ୍ଟିଯାଏଁ ପାଦେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କବିତା ।

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ସକାଳୁ ଅଗଣାରେ ଗୋବର ପାଣି ଛିଞ୍ଚିବା; ଛଡ଼ା ଦେବା—To sprinkle water mixed with cowdung in the courtyard on the morning.

ଝୁଣ୍ଟେଇବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଅଠମଲ୍ଲିକ) କ୍ରି—ଝାଣ୍ଟେଇବା, ଖରିକିବା—To sweep a place or house clean.
Jhuṇṭeibā

ଝୁନ୍‌ଗା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଝୁଡ଼ୁଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Jhun-gā — Jhurḍuṅga (See).

ଝୁନା—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ବି—ଝୁଣା (ଦେଖ)
Jhunā — Jhuṇā (See)

ଝୁପ୍—ଦେ. ଅ—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—ଝପ୍ (ଦେଖ)
Jhup — Jhap (See)

ଝୁପ୍‌ଝାପ୍—ଦେ. ଅ—ଝପ୍‌ଝପ୍ (ଦେଖ)
Jhup-jhāp — Jhap-jhap (See)

ନାଆ ଉପରୁ ମଙ୍ଗଧରା, ବାହାଣିଆ, ବାଟକଡା,
ସବୁଗୁଡାକ ଝୁପ୍‌ଝାପ୍ କରି ନଈରେ ପଡ଼ିଗଲେ ।
ଫକୀରମୋହନ• ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଝୁପ୍‌ଝୁପ୍—ଦେ. ଅ—ଝିପ୍‌ଝିପ୍ (ଦେଖ)
Jhup-jhup — Jhip-jhip (See)
(ଝୁପୁରଝୁପୁର, ଝୁପୁରୁଝୁପୁରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝୁବା—ଦେ. ବି—ଝବା ୧ (ଦେଖ)
Jhubā — Jhabā 1 (See)

ଝୁମ୍‌କା—ଦେ. ବି—ଝୁମୁକା (ଦେଖ)
Jhum-kā — Jhumukā (See)

ଝୁମ୍‌ଝୁମ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଅଳଙ୍କାରାଦିର ମଧୁର କ୍ୱଣନ ବା ଝଣିଝଣି ଧ୍ୱନି—Sweet rattling noise of ornaments while moving.
Jhum-jhum
(ଝୁମୁଝୁମୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝୁମ୍‌ଝୁମ୍‌କା—ଦେ. ବି—ଝୁମୁଝୁମୁକା (ଦେଖ)
Jhum-jhumkā — Jhumu-jhumukā (See)
(ଝୁମୁଝୁମୁକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝୁମରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ହ୍ର)—୧ । ତନ୍ଦ୍ରା—1. Nap.
Jhum-rā
(ଝୁମୁରା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଢୁଲାଇବା; ଘୁମାଇବା—
2. Dozing.

ଝୁମ୍‌ରା(ରେ)ଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଘୁମାଇବା, ଢୋଲାଇବା—To doze.
Jhumrā(re)ibā
(ଝୁମ୍‌ରଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝୁମରି—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ରାଗିଣୀବିଶେଷ—
Jhumari — A metre.

ଝୁମା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଘୂର୍ଣ୍ଣି; ସଂ. ଝମ୍ପ)—୧ । ମୂର୍ଚ୍ଛା; ଭ୍ରମ—
Jhumā — 1. Fainting; swoon; stupor.

୨ । ନିଶା ଝୋଲରେ ଟଳିବା—
2. Reeling with intoxication.

୩ । ନିଦ ଝୋଲରେ ଟଳିବା—
3. Reeling with drowsiness.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଝୁମ୍‌ରା (ଦେଖ)
Jhumrā (See)

ଝୁମିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଘୂର୍ଣ୍ଣି)—
Jhumibā ୧ । ମୂର୍ଚ୍ଛା ବା ଭ୍ରମରେ ମୁଣ୍ଡ ବୁଲାଇବା—
ଝିମା — 1. To reel; to feel giddy.
ଝୁମନା
ଝୁମାଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଝୁମେଇବ

ସଂଗ୍ରାମ ଶରେ ଦେହରୁ ଝାଳ ଗଳି
ପଡନ୍ତେ ରଥେ ଝୁମି ରହିଲେ ବନମାଳୀ—
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ଦ୍ରୋଣ ।

୨ । ଢୁମାଇବା; ଢୁଲାଇବା—2. To doze.
ଝୁମି ଝୁମି ଲୁଠି ଢଳେ ଉପାଡ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ• କଣୋଖଳଣ୍ଡ ୫. ଗାଥା ।

୩ । ଯୁଦ୍ଧ କରିବା—3. To fight.
ଝୁମି କାମବାଣେ ଝୁଣି ଦେବ ସିନା—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଭୂଷା ଗୀତ ।

ଝୁମୁକା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଘୂର୍ଣ୍ଣି)—
Jhumukā ୧ । ଶିଶୁମାନଙ୍କର ଖେଳନାବିଶେଷ—
ଝୁମଝୁମି — 1. Children's rattle.
ଝୁନଝୁନା
(ଝୁମ୍‌କା—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ଏହା କାଠ ବା ଟିଣରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ଏହା ଫମ୍ପା ଓ ଏଥି ଭିତରେ ଗୋଡ଼ି ପୂରା ଯାଇଥାଏ । ଏହାର ବେଣ୍ଟ ଧରି ହଲାଇଲେ ଏହା ଝୁମୁଝୁମୁ ବାଜେ ।]

୨ । ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଛୋଟ ଗୋଲ ଲୁହା ମୁଦି ଲାଗିଥିବା ଗୁଡ଼ିଆମାନଙ୍କର ବୃତ୍ତାକାର ବଳା—
2. A circular ring with smaller loose ones attached to it used by confectioners while going out te hawk sweetmeats.

[ଦ୍ର—ଗୁଡ଼ିଆମାନେ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ବୋଝ ଧରି ବିକ୍ରି କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବୁଲିବା ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କର ଆଗମନ ବିଷୟ ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ଜଣାଇ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ଏହି ଝୁମୁକାକୁ ହାତରେ ଧରି ହଲାଉ ଥାଆନ୍ତି ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋୂ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଏ	ଙ୍ଗ	ଞ୍ଜ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍ଗ	ନ୍ଦ

୩ । କାନର ଅଲଙ୍କାରବିଶେଷ; ସୁନାର କାପ—
3. An earring with a round bob which revolves in the hole of the lobe of the ear.

ঝুমকা ୪ । ଏକଜାତୀୟ ଲତା ଓ ତାହାର ଫୁଲ—
झुमका 4. Passiflora; passion flower; Crotoleria Siricea (Haines).

[ଦ୍ର—ଏହି ଲତା ପ୍ରଥମେ ଆମେରିକାରୁ ଆନୀତ ହୋଇ ଅଜ୍ଞ-କାଲି ଏ ଦେଶରେ ବଗିଚାମାନଙ୍କରେ ଏହା କୃଷିଜାତ ହୋଇଅଛି । ଏଥିର ଫୁଲ ବାଇଗଣି ରଙ୍ଗର, ଚକ୍ରାକାର, ସୁଗନ୍ଧ ଓ ପଞ୍ଚଦଳ । ଫୁଲର ଦାଣ୍ଡିରେ ସୁନ୍ଦର କେଶରମାନ ଥାଏ । ଫୁଲ ବର୍ଷା ଦିନେ ଫୁଟେ । ଫୁଲର ଗନ୍ଧ ମୃଦୁମଧୁର । ଏ ଲତାର ପତ୍ର ତିନକୋଣିଆ । ଏହାକୁ ବାଡ଼, ଜାଲି ବା ଉଞ୍ଚାରେ ମଡ଼ାଇଲେ ଏହା ଭଲ ମାଡ଼େ । ଏହାର ମୂଳରୁ ୧୫।୨୦ ହାତ ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଯେଉଁଠାରେ ଭୂଇଁରେ ଚେର ମାଡ଼ିଥାଏ ସେଠାରେ ଚେରରୁ ନୂଆ ଲତା ଗଜୁରେ ଏବଂ ଉକ୍ତ ଗଜୁରିଥିବା ଲତାକୁ ଚେର ଅଂଶ ସହିତ କାଟି ଅନ୍ୟତ୍ର ରୋପଣ କଲେ ଏହା ପୁଣି ନୂଆ ଲତା ପରି ମାଡ଼େ । ଏ ଦେଶରେ ଏହାର ମଞ୍ଜି ହୁଏ ନାହିଁ । ଲତାକୁ କଲମ କରିବାଦ୍ୱାରା ବା ଗଜୁରିଥିବା ଲତାରୁ ନୂଆ ଗଛ ଉଠୁଥାଏ । ଏହା ତ୍ରିବିଧ । ଯଥା— ୧ ଝୁମୁକା (ଲତା)-(ଉପରେ ଦେଖ) । ୨. ଶୁଭ୍ରଝୁମୁକା— ଏହାର ଫୁଲ ଧଳା ଓ ମୃଦୁ ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ—White passiflora. ୩. ବଣଝୁମୁକା—ଫୁଲ ଧଳା ଈଷତ୍ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ—Passiflora Foetida.]

ଝୁମୁକି—ଦେ. ବି—ନାଚିବା ସମୟରେ ଗୋଡ଼ରେ ବନ୍ଧା ଯିବା ଘୁଙ୍ଗୁର
Jhumuki ବା ଘାଗୁଡ଼ି—Tinkling bells strung together and worn round the ankle of dancers.

ଝୁମୁକି କଠ(ଠା)ଉ—ଦେ. ବି—ଘୁଙ୍ଗୁର ଲାଗିଥିବା କାଷ୍ଠ ପାଦୁକା—
Jhumuki katha(ṭhā)u Wooden sandals with tinkling bells attached to them.

ମୁହିଁ ମାଉଥିବି ଝୁମୁକି କଠଉ ଶବଦ ଶୁଣାଉଥିବି—ଚଗ ।

ଝୁମୁକି ବାଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଘୁଙ୍ଗୁର ଲାଗିଥିବା ଯଷ୍ଟି—
Jhumuki bā̱rḏi A stick with tinkling bells.

ଝୁମୁଝୁମୁକା—ଦେ. ବି—ବନ୍ୟ ଛଣପଟ ଗୁଳ୍ମ (ଛଣପଟ ଦେଖ)—
Jhumu-jhum-kā Wild flax hemp (See Chhaṉa-
(ଝୁମୁଝୁମୁକା—ଅନ୍ୟରୂପ) paṭa).

ଝୁମୁଝୁମୁ—ଦେ. ଅ.—ଝୁମ୍‌ଝୁମ୍ (ଦେଖ)
Jhumu-jhumu Jhum-jhum (See).

ଝୁମୁଝୁମୁ ତୋ ଝୁଣ୍ଟିଆ ନାଦେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କବିତା ।

ଝୁମୁର ଝୁମୁର—ଦେ. ଅ—ଝୁମ୍‌ଝୁମ୍ (ଦେଖ)
Jhumur jhumur Jhum-jhum (See)
(ଝୁମୁରୁଝୁମୁରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏହା 'ଝୁମ୍‌ଝୁମ୍' ଅପେକ୍ଷା ମଧୁରତର କୁଣନ ଧ୍ୱନିବ୍ୟଞ୍ଜକ ।]

ଝୁମୁରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝୁମୁରୁ ଝୁମୁରୁ ଶବ୍ଦ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା—
Jhumuribā To produce a tinkling sound.
ঝুনু ঝুনু করা झनझनाना

ଝୁମ୍ପଇ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବି—ଝୁମ୍ପି (ଦେଖ)
Jhumpai Jhumpi (See)

ଝୁମ୍ପଇ ତଡ଼ାଇ ମଦନେ ଲଗାଇ ବଡ଼ାଇ କି ବଖାଣିଲେ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ, ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଝୁମ୍ପା—ଦେ. ବି—୧ । ଫିତା ବା ପାଟଫୁଲ ଅଗରେ ଲାଗିଥିବା ଫୁଲ—
Jhumpā 1. Tassel; flower-like design attached
ঝাপা, থোপা to the ends of dressing tapes.
झब्बा ୨ । ଗୁଚ୍ଛ ବା ଥୋପା, ପେନ୍ଥା—2. Cluster.

ଗଜ ମୁକୁତା ଝୁମ୍ପା ଫଳ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୩ । ମୁଣ୍ଡର ଜୁଡ଼ାରେ ଦିଆଯିବା ପାଟଫୁଲ ଅଗରେ ଲାଗିଥିବା ପେନ୍ଥା ବା ଗ୍ରନ୍ଥିଚୟ—3. Tassels or cluster of knots tied to the end of a tape for the chignon.

୪ । (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ) ଝୁଲୁଥିବା ଅଲଙ୍କାରର ଗୁଚ୍ଛଯୁକ୍ତ ଅଂଶ ବିଶେଷ—4. Tassellated pendants.

ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଢୁମ୍ପା (ଦେଖ)
Ḍhumpā (See)

ଝୁମ୍ପା ଗୀତ—ଦେ. ବି—ଢୁମ୍ପା ବାଦ୍ୟ ବଜାଇ ବୋଲିବା ଗୀତ—
Jhumpā-gīta Songs sung in accompaniment of Ḍhumpā drum.

ଝୁମ୍ପାଲଗା—ଦେ. ବି—(ଅଲଙ୍କାରବିଶେଷ) ଯହିଁରେ ଝୁମ୍ପା ବା ପେନ୍ଥା
Jhumpā-lagā ଲାଗିଥାଏ—(ornament etc) Having
झब्बेदार pendants; tassellated.

ଝୁମ୍ପି—ଦେ. ବି—୧ । ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଙ୍କ କର୍ଣ୍ଣାଲଙ୍କାରବିଶେଷ; ଫିରିଫିରି—
Jhumpi 1 Earring with pendants hanging
ঝুম্পী from the bores in the upper helix
झब्बा of the ear.

୨ । କପାଳ ଉପରକୁ ଲମ୍ବିଥିବା ବାଳ; ଚୂର୍ଣ୍ଣକୁନ୍ତଳ— 2. Ringlets of hair hanging down the forehead.

୩ । ଝୁମ୍ପା (ଦେଖ)— 3. Jhumpā (See)

ଝୁମ୍ପି ବରଡ଼ାଲୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଝୁଲୁଥିବା ମଲିକଡ଼ି—
Jhumpi barā̱rḏālu A kind of hanging ornament worn on the upper part of the ear.

ଝୁମ୍ପୁଡ଼ି—ଦେ. ବି—୧ । ବନ୍ୟ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—
Jhumpu̱rḏi 1. A kind of wild plant.
(ଝୁମ୍ପୁଡ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏହାର ଫୁଲ ଚଉଦଳିଆ ଏବଂ ପତ୍ର ପରି ସବୁଜ ବର୍ଣ୍ଣ । ଏହା ବର୍ଷା ଦିନେ ଫୁଟେ । ଫୁଲ ଭିତରେ କାଇଞ୍ଚ ଆକାରର ଗୋଟିଏ ମଞ୍ଜି ଥାଏ । ଏ ଗଛ ୩।୪ ହାତ ଉଚ୍ଚ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଆଙ୍ଖି' ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ହୁଏ । ଏହା କଣ୍ଟକମୟ; ଏହାର ଫଳମୂକୁଳିତ ଫୁଲକୁ ଲୋକେ ଶାଗ କରି ଖାଆନ୍ତି ।]

୨ । ଝାମ୍ପୁଡ଼ା ବା ବିସ୍ତୃତାଗ୍ର ଗୁଳ୍ମ— 2 Small bushy plant.

ଝୋପ ୩ । ଖୁଦ୍ର ବୁଦା—3. Bush; shrub.

ଝୁପବୀଘର ୪ । ଋଷିମାନଙ୍କ ଆଶ୍ରୟ ନିମନ୍ତେ କଳ୍ପିତ କୁଟୀର; ଝୋଁପାଡ଼, ଝୁପରୀ ପର୍ଣ୍ଣଶାଳା—4. Shed made of leaves and branches.

୫ । କୁଡ଼ିଆ—5. Cottage; cabin; hut

ଝୁମ୍ପୁଡ଼ି ଘର—ଦେ. ବି—ଛୋଟ ଓ ନୀଚ ଘର; ମେଣ୍ଟାକୁଡ଼ିଆ ପରି ଘର;
Jhumpurdi ghara କୁଡ଼ିଆ—A low hut; a cottage as high as a bush.
ଝୁପବୀଘର
ଝୋପଡ଼ୀ

ଝୁମ୍ପୁଡ଼ି ବଣ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ବଣ ବୁଦା-ବୁଦିଆ ଗୁଳ୍ମରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ—
Jhumpurdi bana A wood full of shrubs.
ଝୁପୀବନ

ଝୁମ୍ପୁଡ଼ିମୁଣ୍ଡି—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ.—ଝାମ୍ପୁଡ଼ାମୁଣ୍ଡାର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Jhumpurdi-mundi Feminine of jhāmpurdāmundā

ଝୁମ୍ପୁରି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି—ଝୁମ୍ପୁଡ଼ି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jhumpuri (etc) Jhumpurdi etc. (See)

ଝୁରୁଝୁରୁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—କୌଣସି ଚୂନା ଶୁଷ୍କ ପଦାର୍ଥ
Jhurjhur ଝଡ଼ି ପଡ଼ିବାର ଅନୁଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ; ଝୁଡ଼୍ ଝୁଡ଼୍—
Low rumbling sound of crumbling particless of small bits or grains.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ(ସଂ.ଜର୍ଜ୍ଜର)—୧ । ଅତି ବୃଦ୍ଧ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
1. Very old (person).

(ଝୁରୁଝୁରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ମୁମୂର୍ଷୁ—2. Dying; about to die.

ଝୁରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—(ଅଗ୍ନିର ଉତ୍ତାପ)ଦେହକୁ କାଟିବା—
Jhur-bā To affect with heat (said of fire).
(ଯଥା—ନିଆଁ ବହୁତ ଝୁରିଲା ।)

ଝୁରୁମାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଭୁଲ.ହି. ଝୁମ୍‌ନା) କ୍ରି—ଢୁମାଇବା—
Jhur-māibā To doze.

ଝୁରୁଲା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ପତଙ୍ଗବିଶେଷ; ଅସର୍ପା—
Jhur-lā Cockroach.

ଝୁରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଧୁର, ଯୁଗନ୍ଧର)—
Jhurā ୧ । ଶଗଡ଼ ଯୁଆଳିର ମଧ୍ୟଭାଗ (ଯେଉଁଠାରେ ଶଗଡ଼-ଦଣ୍ଡାର ଅଗ୍ରଭାଗ ଯୁଆଳି ସଙ୍ଗେ ସଂଯୋଜିତ ହୁଏ)—
1. The middle of the yoke to which the shaft of a cart is attached; the front end of the beam of a cart which is attached to the middle of the yoke.

ଚୂର, ଝୁରୀ ୩ । (ସଂ. ଚୂର୍ ଧାତୁ = ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା)—ଚୂର୍ଣ୍ଣ; ଚୂନା—
ଝୁରଝୁରୀ 3. Powder.

୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଖୁଦ୍ର ଖୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡ—2. Small particles of any thing; crumbs.

ଝୁରା ୪ । ବିରହର ସନ୍ତାପ; ପ୍ରିୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ବିଚ୍ଛେଦଜନିତ
ଝୁରନା ଶୋକ; ଝୁରିବା—4. Pining after one's absent beloved.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ ଓ ବାଣପୁର) ବି—ଶଗଡ଼ ଯୁଆଳିକୁ ଦଣ୍ଡାର ଅଗ ସଙ୍ଗେ ବାନ୍ଧିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଚମ ଦଉଡ଼ି—
The thong joining the shaft of a cart to the middle of the yoke.

[ଦ୍ର—କଡାଦଉଡ଼ିକୁ ଗଡା କହନ୍ତି ।]

ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଅଗ ପାଖରେ ବୋଝେଇ ବେଶୀ ହେବା ଯୋଗୁଁ ଅଗ ପାଖ ଭାରି ହୋଇଥିବା (ଶଗଡ଼)—
1. Front-heavy; (cart) which has become heavier in the front.

(ଉଲ୍ଟା, ଟପାଳିଆ—ବିପରୀତ)

୨ । ଚୂର୍ଣ୍ଣିତ—2. Powdered.

୩ । ଖୁଦ୍ର ଖୁଦ୍ର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଖଣ୍ଡବିଶିଷ୍ଟ—
3. Consisting of tiny bits.
(ଯଥା—ମାଛର ଝୁରା ଭଜା ।)

ପ୍ରାଦେ.—୧ । (ପୁରୀ) ବିଣ.—ଅତି ମାତ୍ରାରେ; ଅତ୍ୟଧିକ, ଆକଣ୍ଠ (ଭୋଜନ)—1. (Eating) To one's fill.

୨ । (ସିଂହଭୂମ) ବିଣ.—ଛୋଟ ଛୋଟ; ଚୂନା ଚୂନା—
2. Small bits of; tiny grains of.
(ଯଥା—ଝୁରା ଧାନ ।)

ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ)—ବି.—ଅତି ଭୋଜନ ଯୋଗୁଁ ଅନୁଭୂତ ଅସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ—Uneasiness felt after over-eating.

ଝୁରା କାଠି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଶଗଡ଼ର ଯୁଆଳି—
Jhurā kāthi The yoke of a cart.

ଝୁରା ଡିହ—ଦେ. ବି.—ଶଗଡ଼ ଦଣ୍ଡାର ଅଗ ଓ ଯୁଆଳି ମଧ୍ୟସ୍ଥଳ ସଂଯୁକ୍ତ
Jhurā diha ହେବା ସ୍ଥାନ—The centre of the yoke tied to the front end of the beam of a cart.

ଝୁରା ଭଜା—ଦେ. ବି.—କଣ୍ଟାଯାକ ବାହାରି କରାଯାଇ ଚୂନା ଚୂନା
Jhurā bhajā ହୋଇ ଭଜା ହୋଇଥିବା ମାଛ—
ଝୁରିଭାଜା Fish fried to powder.

ଝୁରା ଭାରି—ଦେ. ବି.—୧ । ଶଗଡ଼ର ଅଗ ପାଖରେ ବେଶୀ ବୋଝେଇ
Jhurā-bhāri ହେବା ଅବସ୍ଥା—1. The state of being over-loaded at the front (said of a cart).

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ଛ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ଼	ଓଅ	ଝ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଜ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ଜ୍ଞ

୨ । ଅତିଭୋଜନ ଯୋଗୁଁ ଅନୁଭୂତ ଅସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ—
2. Uneasiness felt after overeating.

ଝୁରା ମାଟି—ଦେ. ବ.—କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ମୃତ୍ତିକାଖଣ୍ଡମାନ—
Jhurā māṭi Loose bits of earth.

ଝୁରି—ଦେ. ବ.—ଛୋଟ ଛୋଟ ଜାଳ କାଠ—
Jhuri Twigs for fuel.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ.—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଗଛ—1. Plant.

୨ । ଚୂନା—2. Powder.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ.—ଛୋଟ ମାଛ; ଚୂନାମାଛ—
Small fish (e. g. fry).

ଚଗଡ ଝୁରିର ଝୋଲ୍ । ଚଗ ।

ପ୍ରାଦେ.—(ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. (ଚେ.) ବି.—ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ଆଗରେ କୁକୁଡ଼ା ଆଦି ବଳି ଦେବା ଉପଲକ୍ଷରେ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ନାମରେ ତାଙ୍କ ଆଗେ ଟିକିଏ ମଦ ତଳେ ଢାଳି ଦେବା—An oblation of wine made to a village-Goddess on the occasion of killing a victim.

ଝୁରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ ଝୁ ଧାତୁ=ତଳକୁ ପଡ଼ିବା)—୧ । ପ୍ରିୟ
Jhuribā ବ୍ୟକ୍ତିର ବିଚ୍ଛେଦରେ ଅଶ୍ରୁମୋଚନ କରିବା—
ଝୁରା 1. To shed tears after an absent dear
ঝুরনো person.

ଝୁରୁଥିବ ପ୍ରେୟସୀ ନିକ ବଳନେ । ରାଧାନାଥ. ମେଘଦୂତ ।

୨ । ଅନୁପସ୍ଥିତ ପ୍ରିୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁର ଗୁଣ ସ୍ମରଣ କରି ଅହରହଃ ଶୋଚନା କରିବା—2. To pine after or bemoan an absent dear person or thing.

ଝୁରିବାଁର ଏକା ହୋଇବ ସାର ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବ ଗୀତ ।

୩ । ପ୍ରତିବେଶୀ ବା ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀର ସୁଖରେ ଈର୍ଷାନ୍ୱିତ ହୋଇ ଆପଣାର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟକୁ ନିନ୍ଦା କରିବା ବା ଶୋଚନା କରିବା; ପରଶ୍ରୀକାତର ହେବା—3. To bemoan one's lot by envying the good fate of one's neighbour or rival.

[ଯଥା—ତାର ସୁଖ ଦେଖି ସାଇପଡ଼ିଶା ଝୁରି ମରୁଛନ୍ତି ।]

ଝୁରି ଭଜା—ଦେ. ବ.—ଝୁରା ଭଜା (ଦେଖ)
Jhuri bhajā Jhurā bhajā (See)

ଝୁରୁଲା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ.—ଅସରପା
Jhurulā Cockroach.

ଝୁର୍ମାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଘୁମାଇବା—
Jhurmāibā To doze.

ଝୁଲ୍‌ପି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଜୁଲ୍‌ପି (ଦେଖ)
Jhul-pi Jul-pi (See)
(ଝୁଲପ୍, ଝୁଲୁପ୍, ଝୁଲୁପି— ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝୁଲ୍‌ପିଆ—ପ୍ରାଦେ.(ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. ପୁଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଜୁଲ୍‌ପି ବାଳ
Jhul-piā ରଖେ—Having the hair cropped up to
(ଝୁଲୁପିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) hang down to the neck.

ଝୁଲ୍‌ପୁଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ବାମଣ୍ଡା ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବଡ଼ିସକାଳ; ଉଷା;
Jhul-pul ବଡ଼ଭୋର—Early morning.

ଝୁଲ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଝୁଲ ବା ଧୂଳ ଧାତୁ (Beams); କିମ୍ବା ସଂ. ତୂଳ;
Jhula ସଂ. ଦୁଲ ଧାତୁ)—୧ । ଘରର ଅଳନ୍ଧୁ; ଧୂମ୍ରମାର; ଅଳନ୍ଧୁମ;
ঝুল 1. Soot hanging from the roof.
झूल ୨ । (ଜ୍ୱଳ ସଂ. ଅଜ୍ଝଲ=ଜଳନ୍ତା ଅଙ୍ଗାର) ଅଗ୍ନିସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗ;
ଅଗ୍ନିକଣା—2. Sparks of fire.

ନଥାଁ ଝୁଲ ସବୁ ଲୁଗାପଟାଯାକ ଲୁଣିପଡ଼ିଲା ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୩ । ମୟୂରର ପୁଚ୍ଛ—3. Peacock-tail.

୪ । (ସଂ. ଦୁଲ ଧାତୁ) ହାତୀଉପରର ଚିତ୍ରିତ ଆସ୍ତରଣ—
4. The ornamental cover or cloth laid on the back of an elephant.

୫ । ଯାହା ଝୁଲୁଥାଏ ବା ଝୁଲି ପଡ଼ିଥାଏ; ଲମ୍ବମାନ—
5. A hanging or dangling thing.

୬ । ପାଦରେ ଗୋଡ଼ ପଟିଥିବାରୁ ବାଜୁଥିବା ଏକପ୍ରକାର ଝୁଣ୍ଟିଆ—6. A kind of tinkling ring for the 2nd finger of the leg.

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ. (ଝୋ ସ୍ଥାନରେ ଝୁ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
ତିଅଣର ଅଣ; ଝୋଳ—Soup of curry; broth.

ଝୁଲଙ୍ଗୋ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ(ସଂ. ଦୁଲ ଧାତୁ)—ଶ୍ଲଥ; ଢିଲା—
Jhulaṅgo Loose; slack.

(ଯଥା—ଖଟର ଆଡନ୍ ଭଲ ଭିଡ଼ା ହୋଇ ନ ଥିବାରୁ ଖଟଟି ଝୁଲଙ୍ଗୋ ହୋଇଗଲା ।)

ଝୁଲଣ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଦୋଳନ)—୧ । ଦୋଳନ; ଦୋଳିଖେଳିବା—
Jhulaṇa 1. Swinging.
ঝুলন; দোলন ୨ । ଶ୍ରାବଣ ଶୁକ୍ଳଦଶମୀଠାରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
झूलन ରାଧାକୃଷ୍ଣ ଯୁଗଳ ମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କର ଦୋଳିରେ ଝୁଲିବା ଉତ୍ସବ—2. The ceremony or festival of swinging of the Deities Rādhā and Kṛushṇa in a swing from the 10th of the bright fort-night of Śrābaṇa upto the fullmoon day.

[ଦ୍ର—ପୁରୀ ଓ ବୃନ୍ଦାବନରେ ଏହି ଯାତ୍ରା ଉପଲକ୍ଷରେ ବିଶେଷ ଉତ୍ସବ ହୁଏ ।]

ଝୁଲଣ ହାତୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଯେଉଁ ହାତୀ ଠିଆ ହେଲା
Jhulaṇa hāti ବେଳେ ଝୁଲୁଥାଏ—An elephant that rocks to and fro while standing.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ଝୁଲଣା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦୋଳନ)—୧ । ଝୁମ୍ପା; ଫୁଲ—
Jhulaṇā — 1. Tassel.
୨ । ଦୋଳି—2. Cradle; a swing.

ଝସ ବଉଳା ରତ୍ନ ରଜେ
ଝୁଲଣା ଘଥାକୁଞ୍ଜର ଯେ । ଅଭିମନ୍ୟୁ, ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଝୁଲପି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଝିଲପି (ଦେଖ)
Jhulapi — Jhilapi (See)

ଝୁଲା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦୁଲ ଧାତୁ)—୧ । ଝୁଲିବା—
Jhulā — 1. Swinging; rocking.
ঝুলা; ঝোলা — ପଦ ପଦକରେ ଯାଉ ଦେଉଥାଏ ଶଙ୍କପଦ ମଣିନଥ ଝୁଲା ।
झूला; झोला — କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୨ । ଦେହର ଇତସ୍ତତଃ ଚାଳନ—
2. Bodily movement to and fro.

ଝୁଲା ମଞ୍ଜୁଳ ତୋ ଲଗ୍ନ ଛବିକି ସଙ୍ଗମ ସହସ୍ର ଥରରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୩ । ଦଣ୍ଡି; ନାସିକାର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—
3 A nose-ring with a pendant

ନାସା ତଳ ଫୁଲ ତଳେ ଝଲମଲ ବୁଲାକ ଝୁଲା କି ମାନୁଥିଲା ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୪ । ଦୋଲା; ଦୋଳି—
4. Cradle; swinging basket.

୫ । ସଙ୍ଗୀତର ଏକପ୍ରକାର ସହଜ ତାଳ—
5. Name of a light air in music.

୬ । ଝୋଲା (ଦେଖ)—6. Jholā (See)

୭ । ହାଣ୍ଡୋଲା; ଯାନବିଶେଷ—
7. A swinging sedan chair.

[ଦ୍ର—ଏହା ମୁଣି ପରି ବାଉଁଶ ମଝିରେ ଝୁଲୁଥାଏ । ଏଥିରେ ମନୁଷ୍ୟ ବସିଲେ ବାହକମାନେ ବାଉଁଶର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡକୁ କାନ୍ଧେଇ ଏକ-ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟସ୍ଥାନକୁ ଯାଆନ୍ତି ।]

୮ । ଝୁଲାପୋଲ; ଯେଉଁ ପୋଲ ଉପରେ ଥିବା ଦଉଡ଼ିକୁ ହାତରେ ଧରି ତହିଁରେ ଝୁଲିଲା ପରି ହୋଇ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ପାର ହୁଅନ୍ତି—8. A swinging bridge which men pass by swinging on a rope.
(ଯଥା—ହରଦ୍ୱାରର ଉତ୍ତରରେ ଲକ୍ଷ୍ମଣଝୁଲା ।)

ଝୁଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—'ଝୁଲିବା'ର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Jhulā(le iba — Causative form of Jhulibā.
ঝুলান — ଝୁଲାଇ ନ ଦେଲି ରସକଳ୍ପବଲ୍ଲୀ ଉଦ୍ଭୂତସ୍ଥଳ ।
झुलाना — କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଉଦ୍ଧାକରଚମ୍ପୂ ।

ଝୁଲାଝୁଲି—ଦେ. ବି—ପରସ୍ପରକୁ ଝୁଲାଇବା—
Jhulā-jhuli — Rocking each other by turns.

ଝୁଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ, ଦୁଲ ଧାତୁ; ବେକରେ ଏହା ଝୁଲୁଥିବା ହେତୁ)—
Jhuli — ୧ । ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କର ମାଳ ଜପିବାର ମୁଣି; କୋଥଳି—
ঝুলী — 1. Satchel; a wallet containing rosary.
झारा

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଜପମାଳି ଓ ତିଳକଆଦି ଥାଏ ।]

୨ । ମୁଣା; ମୁଣି—2. A pouch; a wallet.

୩ । ଭିକ୍ଷୁକର ମୁଣି—3. Beggar's wallet.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ତବଲି ଅଧ୍ୟା; ଦୁଇଧାଡ଼ି ହାଣ୍ଡି ବସିବା ଅଧ୍ୟା ବା ଲମ୍ବଚୁଲି—1. A long oven on which 2 rows of pots can be set at a time.

[ଦ୍ର—ଖଦାରେ ଧାଡ଼ିଏ ମାତ୍ର ହାଣ୍ଡି ବସେ ।]

୨ । ଝିପା (ଦେଖ)—2. Jhipā (See)

ଝୁଲିପି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଝିଲପି (ଦେଖ)
Jhulipi — Jhilapi (See)

ଝୁଲିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଦୁଲ ଧାତୁ)—୧ । ତଳକୁ ଲମ୍ବି ଦୋହଲିବା-
Jhulibā — 1. To swing down.
ঝুলা — ୨ । ଲଟକିବା—
झूलना — 2. To be suspended.

ତାଙ୍କର ତାମ୍ବୂଳ ହୋଇ କହେ ବାରେ
ଝୁଲୁଥିବ କାନ୍ତା ପଣତ କାନରେ । ରାଧାନାଥ, ଦରବାର ।

୩ । ଓହୋଳପଡ଼ିବା—3. To dangle loosely.

୪ । ଫାଶି ଲଟକାଇ ହେବା; ଫାଶି ଦେଇବା—
4. To hang oneself.

୫ । ଚଳିବା; ଇତସ୍ତତଃ ଦୋଳାୟମାନ ହେବା—
5. To oscillate; to rock to and fro; to swing.
ଝୁଲି ଝୁଲି ଗଲୁ ମୋଦେ ମଦେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳଉ ।

[ଦ୍ର—ଏହି କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ପଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଝୁଲୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ, ଚୁଲ୍ଲୀ)—ଅଢ଼ୁଆ; ଦୁଇରୁ
Jhulu — ବେଶୀ ହାଣ୍ଡି ବସିବା ଚୁଲି—An oven on which more then 2 pots can be set at a time.

ଝୂଣି(ଳି)—ସଂ. ବି—୧ । ଏକଜାତୀୟ ଗୁଆ—
Jhūṇi(ḷi) — 1. A kind of betel-nut (Apte)

୨ । ଅମଙ୍ଗଳସୂଚକ ଶୂନ୍ୟ ଶବ୍ଦ—2. A voice from heaven boding ill-luck (Apte).

୩ । ଅଶୁଭ ଶକୁନ—
3. An evil omen (Apte).

୪ । ଝାଡ଼ି ଜଙ୍ଗଲ; ବୁଦାଳିଆ ବଣ—
4. Thicket (Apte).

ଝୃ (ଧାତୁ)—ଜୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା; ପୁରୁଣା ହୋଇଯିବା—
Jhṛṛu (root) — To grow old.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଥ୍	ଡ଼ଥ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍ଥ

ଝେଗୁଣା ତ୍ରିଣା ରିଣା—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଝାଞ୍ଜର ଉକ୍ତି
Jheguṇā triṇā riṇā ବିଶେଷ—A catch-word of striking cymbals.

ଝେ ଝଙ୍କ ଝଙ୍କ ଝଙ୍କ ଝଞ୍ଜାଳ ଝଙ୍କେ
ଝେଗୁଣା ତ୍ରିଣାରିଣା ଗୁଣିତ ଗୁଣାଙ୍କେ—ପ୍ରାଚୀ, ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଝେ ଝଙ୍କ ଝଙ୍କ ଝଙ୍କ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଝାଞ୍ଜର ଉକ୍ତି
Jhe jhaṅka jhaṅka jhaṅka ବିଶେଷ—A catch-word of striking cymbals.

ଝେ ଝଙ୍କ ଝଙ୍କ ଝଙ୍କ ଝଞ୍ଜାଳ ଝଙ୍କେ—ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଝେଞ୍ଜା(ଞ୍ଜେ)କା— ଦେ. ବି—ଝଞ୍ଜକା (ଦେଖ)
Jheñja(ñje)kā Jhañjakā (See)

ଝେବ—ଦେ. ବି—ଝବା ୧ (ଦେଖ)
Jheba Jhabā 1. (See)
(ଝେଁବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝୋଆ—ଦେ. ବି—ଝବା (୧) (ଦେଖ)
Jhoā Jhabā (1) (See).

ଝୋଟ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜୂଟ=କେଶ ଜଟା)—ନଳିତା ବା କାଉଁରିଆ
Jhoṭa ନାମକ ଗୁଳ୍ମର ଛାଲ ବା ବକଳାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଶୁକ୍ଳ
ପାଟ ଓ ଦାର୍ଢ୍ୟ ତନ୍ତୁବିଶେଷ—
জুট, पटुवा Jute; the coarse strong fibre of the East Indian Corchorus Olitorius; Corchorus Capsularis.

ଝୋଟି—ଦେ. ବି—ଝୁଟି (ଦେଖ)
Jhoṭi Jhuṭi (See).

କଟୁଲରେ ମାତ୍ର ଶୋଭେ ବସ୍ତ୍ରଖଣ୍ଡି
ଶ୍ୟାମପାଦେ ଝୋଟି ଦେଇଛନ୍ତି ମଣ୍ଡି—ଚାରଣୀଚରଣ. ଋଷିକୁଲ୍ୟା ।

ଝୋଟି ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆକ୍ରାନ୍ତ କରିବା—
Jhoṭi uṭhā(ṭhe)ibā To reduce to exhaustion.

ଝୋଟି ଉଠି(ଯିବା)ବା—ଦେ. ବି—ପରିଶ୍ରମରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଳାନ୍ତ ବା
Jhoṭi uṭhi (jibā)bā ଅଥୟ ହୋଇଯିବା—
Being utterly exhausted with labour or pestsred to death.

ଝୋଟି କୁଟା—ଦେ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ)—ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Jhoṭi kuṭā A kind of wild tree.
[ଦ୍ର—ଏହାର ସମୂଳ ପତ୍ରର କଳ୍କ ଚାଉଳଧୁଆ ଜଳ ସହିତ ସେବନ କଲେ ଜ୍ୱର ବିନଷ୍ଟ ହୁଏ । ଏ ଗଛର ରସ ଗର୍ଭସ୍ଥାପକ, ମେହନିବାରକ, ସଦ୍ୟୋବ୍ରଣନାଶକ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।]

ଝୋଟି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘର କାନ୍ଥରେ ପିଠଉଦ୍ୱାରା ଚିତ୍ରକରିବା—
Jhoṭi debā To paint the walls of a house with
(ଝୋଟି ପକାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) rice-paste or lime water.
আলপনা দেওয়া

ଝୋଟି ମୁରୁଜ—ଦେ. ବି (ସହଚର)—ଉତ୍ସବାଦି ଉପଲକ୍ଷେ ଘରର କାନ୍ଥ
Jhoṭi muruja ଓ ପିଣ୍ଡାରେ ପିଠଉ ଓ ମୁରୁଜ ଦ୍ୱାରା ଅଙ୍କିତ ଚିତ୍ର
আলপনা ମାନ—Figures drawn on the walls and varanda with paste and powder.

ଝୋଣ୍ଡ—ସଂ. ବି— ଗୁଆ ଗଛ—
Jhoṇḍa The betel-nut tree (Apte);

ଝୋପ—ଦେ. ବି (ସଂ. କ୍ଷୁପ)—୧ । ବୁଦା—
Jhopa 1. Bush; shrub.
(ଝୋଁପ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଗଛ—2. Plant.
ঝোপ ୩ । ବହୁଶାଖ କ୍ଷୁଦ୍ର ବୃକ୍ଷ; ଝାମ୍ପୁଡ଼ା ଗଛ—
झाड़ी 3. Bushy plant.

ଝୋପଡ଼ି—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. କ୍ଷୁପ)—୧ । ବୁଦିବୁଦିକିଆ; କ୍ଷୁପ ବହୁଳ
Jhopaṛḍi (ବିଣ)—1. Bushy; shrubby; full of bushes.
(ଝୋଁପଡ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ)
ঝোঁপড়ী ୨ । ବୁଦା ପରି ଛୋଟ ଓ ଗୁହଆଡ଼କୁ ଚାଳର ଓଳ ଓହ୍ଳୋଳ
झोंपड़ी, झोंपड़ा ପଡ଼ିଥିବା (ଘର)—2. Low and bushy; mean (hut).

ଝୋବା—ଦେ. ବି—ଝବା ୧ (ଦେଖ)
Jhobā Jhabā 1 (See).
(ଝୋବ—ଅନ୍ୟରୂପ) କରଞ୍ଜ ତେଲ ଝୋବା ପୁଞ୍ଜ ଛନ୍ଦ କ ଗୃହ ।
ভাঁড় ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଝୋରକା—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ଝରକା
Jhor-kā Window.

ଝୋରିଆ—ପ୍ରାଦେ (ମାନ୍ଦ୍ରାଜ) ବି—୧ । ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶବାସୀ ମିଶ୍ର
Jhoriā ଶୂଦ୍ର ଜାତିବିଶେଷ—
1. A class of the Śūdras of Madras.
୨ । ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶର ଅଧିବାସୀ ଝୋରିଆ ଜାତିର କଥିତ ଭାଷା—2. The language spoken by the Jhoriās of Madras

ଝୋଳ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜଳ)—ଅଣ; ରନ୍ଧା ମାଛ, ଡାଲି, ତିଅଣ
Jhoḷa ଆଦିରେ ଥିବା ଜଳୀୟ ଅଂଶ; ତିଅଣର ପାଣି—
ঝোল্ Soup; broth; gravy.
झोल, रस

ଝୋଲି—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି.—ନିଆଁ ଝୁଲି—
Jhola Sparks of fire.
ଦେ. ବି—ଝୁଲ (ଦେଖ)— Jhula (See).

ଝୋଳ ଝୋଳ—ଦେ. ବିଣ—ପାଣିପାଣିଆଁ (ବ୍ୟଞ୍ଜନାଦି); ଯେଉଁ
Jhoḷa jhoḷa ତିଅଣରେ ଜଳର ଭାଗ ଅଧିକ ଥାଏ—Soupy.
(ଝୋଳ ଝୋଳିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ঝোল ঝোল

ଝୋଲି— ଦେ. ବି (ସଂ. ଦୁଲ ଧାତୁ)—୧ । ଏକପ୍ରକାର ଯାନ; ଝୁଲି—
Jholā 1. A swinging sedan chair.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଆଗିଆ ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଝୋଲା ୨ । ବଡ଼ ଥଳିଆ—2. A big bag.

झोला ୩ । ପତଳା ଗୁଦଡ଼ି—3. A thin sheet.

କୁସୁମ ପାଖୁଡ଼ା ବସ୍ତ୍ର ଝୋଲି ପକାଇ—ଗୋପୀକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

୪ । ଲୁଗାର ମୁଣି ବା ଥଳି; ଝୁଲି—
4. Wallet; pouch; bag of cloth.

[ଦ୍ର ଏହା ଦେହରେ ଦଉଡ଼ି ଲଗାଇ ଏହାକୁ କାନ୍ଧରୁ କଡ଼ପଟେ ଝୁଲାଇବାକୁ ହୁଏ । କନଷ୍ଟେବଲ ଓ ପଲ୍ଟଣମାନେ ଏହାକୁ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।]

୫ । ଜପମାଳି ରହିବାର ମୁଣି—
5. A pouch containing rosaries.

୬ । ଭିକ୍ଷୁକର ମୁଣି; ଭିକ୍ଷାଝୁଲି—
6. Beggar's wallet.

ଝୋଲମରା—ଦେ. ବି—ଅଚେତନ ଅବସ୍ଥା; ମୂର୍ଚ୍ଛା; ମଥା ଭ୍ରମ—
Jholā-marā Swooning; giddiness.
ଝୋଲାମାରା ଦେ. ବିଣ—ମୂର୍ଚ୍ଛାପ୍ରାପ୍ତ; ଅଚେତନ—
Swooning; fainted.

ଝୋଲମରା ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ କେତେକ୍ଷଣ ପରେ । ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି, ଚନ୍ଦ୍ରମାଦର୍ଭ୍ୟ ।

ଝୋଲ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଚେତନ ହେବା; ମଥା ଭ୍ରମଜାତ ହେବା;
Jholā māribā ଦୁର୍ବଳତା, କ୍ଷୁଧା ବା ରୋଗଯୋଗୁଁ ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ହେବା—
ଝୋଲା ମାରା Fainting; swooning.
झोला मारना ଝଳ ପାଖାଳ ଝଟକେ ନାହିଁ କି
ଝୋଲ ମାଇଲା ଭୁକ୍ଷକୁ କାହିଁ କି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଗୋଖରଣ୍ଡ, ଝ ଗୀତ ।

ଝୋଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦୁଲ ଧାତୁ)—
Jholi ୧ । ଛୋଟ ମୁଣା; ମୁଣି; ଛୋଟ ଝୋଲା—
ଝୋଲୀ, ଝୁଲୀ 1. Small bag or sack; pouch; satchel.
झोली ୨ । ଝୁଲି ମୁଣି; ଭକ୍ତମାନେ ଯେଉଁ ମୁଣିରେ ଜପମାଳାଦି ରଖି ତାକୁ ହାତରେ ଝୁଲାଇ ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ହାତ ପୂରାଇ ମାଳ ଜପନ୍ତି—2. A bead-teller's wallet.

କଙ୍ଗାଳୀ ବରତ ଥାଳୀ ସେ ମୋର ତ ନାମ ଗଳାରତ ଦୁଃଖ-ଝୋଲି ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଝୋଲିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ତିଅଣରେ ବେଶି ପରିମାଣରେ ଝୋଲ
Jholiā ଥାଏ—Soupy (curry).
ଦେ. ବି—ରସ ଯୁକ୍ତ ଖାଦ୍ୟ—
Juicy or savoury food (Grundy).

ଝ୍ୟୁ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଯିବା; ଗତି କରିବା—
Jhyu (root) To move; to go (Apte).

ଞ

ଞ—ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ୧୦ମ ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଚ ବର୍ଗର ୫ମ ବର୍ଣ୍ଣ । ଏହା
Ña ଗୋଟିଏ ଅନୁନାସିକ ବର୍ଣ୍ଣ । ତାଳୁ ଓ ନାସିକା ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣସ୍ଥାନ । ଏ ଅକ୍ଷର ଭାଷାରେ 'ଇଅଁ' ବା 'ୟଁ' ରୂପେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ଏହାର ପ୍ରକୃତ ଉଚ୍ଚାରଣ 'ଚ ଛ ଜ ଝ' ଉଚ୍ଚାରଣ ଜନିତ 'ନ୍ୟ'—
The 10th consonant with a nasal sound; the nasal of the palatine consonants pronounced as 'an'.

(ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତ ଓ ଓଡ଼ିଆରେ ଞ ଅକ୍ଷରାଦ୍ୟ ଶବ୍ଦ ନାହିଁ ।)

ଞ—ସଂ. ବି—୧ । ଷଣ୍ଢ—1. Bull.
Ña ୨ । ବଳୀବର୍ଦ୍ଦ; ବଳଦ—2. Bullock.
୩ । ଗାନ—3. Singing.
୪ । ଗାୟକ—4. Singer; songster.
୫ । ଘର୍ଘର ଧ୍ୱନି—5. Rattling sound.
୬ । ଯୋଗୀ—6. A sage.
୭ । ଶବ୍ଦ—7. A sound.
ବିଣ—୧ । କ୍ରୂର—1. Cruel; hard-hearted.
୨ । ସ୍ୱଧର୍ମଭ୍ରଷ୍ଟ—2. Renegade.

ଟ

ଟ—ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ୧୧ଶ ବର୍ଣ୍ଣ । ଏହା ଟ ବର୍ଗର ପ୍ରଥମ ବର୍ଣ୍ଣ ।
Ṭa ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣସ୍ଥାନ ମୂର୍ଦ୍ଧା—The 11th consonant sound produced from the head; pronounced as ṭ in the ṭea.

ଟ—ସଂ. ବି. (ଟକ୍ ଧାତୁ =ଶବ୍ଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Ta ୧ । ଶବ୍ଦ—1. Sound.
୨ । ପାଦ; ଚତୁର୍ଥ ଭାଗ—4. Fourth part.
୩ । ଶିବ—3. God Śiba.
୪ । ବାମନ—4. A dwarf.
୫ । ଟଙ୍କାର—5. The twang of a bow.

୧	ଇ	ଊ	ର୍,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

୬ । କରଙ୍କ; ଗୋଲ ଡବା—
6. A head-like pot; a round box.
୭ । ମୁଣ୍ଡର ଖପୁରି—7. Skull.
୮ । ନଡ଼ିଆର ଖଡ଼େଇ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାର)—
8. Skull-shaped cocoanut-shell.
ବିଣ—ଜଗତ୍ ବିଖ୍ୟାତ; ତ୍ରିଭୁବନ ବିଖ୍ୟାତ—
World-famed.
[ଦ୍ର—ଟର କରଣୀ ଆକାର ଟ ବା ଟ । ଟଙ୍କାର ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ ସ୍ୱରୂପ ଏହି ଉତ୍ତ ସଂଖ୍ୟାର ପୂର୍ବରେ ଲେଖାଯାଏ । ଯଥା ଟ ୧୵ = ଏକ ଟଙ୍କା ତିନ ଅଣା । ସମ୍ବଲପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ 'ତ' ସ୍ଥାନରେ 'ଟ' ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି ।
ଯଥା—ଓଡ଼ିଆ ତାଟ=ସମ୍ବଲପୁର ଟାଟ, ତାଡ଼=ଟାଡ଼, ତଟ୍ଟୁ= ଟଟ୍ଟୁ, ତଣ୍ଟି=ଟଣ୍ଟି, ତେଣ୍ଡିବା=ଟେଣ୍ଡିବା ଇତ୍ୟାଦି ।]

ଟଉ—ଦେ. ବି—୧ । ଦସ୍ତା ଧାତୁ—
Tau 1. Zinc.
ଦସ୍ତା ୨ । ରଙ୍ଗା ମିଶ୍ରିତ ଧାତୁ—2. Pewter.
ଜସଦ [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଗରିବ ଲୋକଙ୍କ ବ୍ୟବହାରୋପଯୋଗୀ ପାନପାତ୍ରାଦି ଓ ଅଳଙ୍କାର ନିର୍ମିତ ହୁଏ; ଏଥିରେ ୪ ଭାଗ ଟିଣ ବା ରଙ୍ଗା ଓ ଏକ ଭାଗ ଶୀଶା ମିଶିଥାଏ; ସମୟସମୟରେ ଟିଣ ସଙ୍ଗେ ତମ୍ବା ଓ ଆଣ୍ଟିମନି ନାମକ ଧାତୁ ମିଶାଯାଏ ।]

ଟଂ—ଦେ. ଅ—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ସ. ଟଙ୍କାର)—ଟଙ୍କାର ଶବ୍ଦ; ଘଣ୍ଟା
Tam ଆଦି ବାଜିବାର ବିଶିଷ୍ଟ ଶବ୍ଦ; ଧନୁର୍ଗୁଣ ଟାଣି ଛାଡ଼ିବାର
ଠନ୍, ଟଂ ଶବ୍ଦ—Twang; the sound of a gong or
ଠନ୍ 'bell; chiming sound.
ଟଂ ଟଂ—ଦେ. ଅ—ଏକାଧିକ ଥର ଟଂଶବ୍ଦ—ଟଂ (ଦେଖ)—
Tam-tam Repeatedsound of a gong,
ଠନ୍‌ଠନ୍, ଠନ୍‌ଠନ୍ Tam (See)
ଟଁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ ଓ ବିଣ—ଟଁ ଟଁ (ଦେଖ)
Tañ Tañ-tañ (See)
ଟଁଟି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ତଣ୍ଟି; ଢୋଟ; କଣ୍ଠ—
Tañti 1. Throat.
୨ । ବେକ—2. Neck.
ଟଁଟିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତଣ୍ଟିଆ—
Tañtia A push on the throat.
ଟଁ ଟଁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ) ପୂର୍ଣ୍ଣମାତ୍ରାରେ; ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ—
Tañ-tañ 1. Fully; completly.
ଟଁଟଁସ୍ୱର (ଯଥା—ସେ ଟଁ ଟଁ କରି ପାଠ ପଢ଼ି ପକାଇବ ।)
ଟୁଁଟୁଁ ୨ । ଟଁ ଟଁ ଶବ୍ଦକର (ଯଥା—ଅଧୋବାୟୁ ନିଃସରଣ ଶବ୍ଦ)—
2. Making a long 'tañ' sound.
(ଯଥା—ଟଁ ଟଁ ଶବ୍ଦଠାରୁ ଟୁଁ ଟାଁ ଅନୁସ୍ୱର ।)

ବିଣ—(ବ୍ୟଙ୍ଗ)—୧ । ପୂର୍ଣ୍ଣ—1. Full.
୨ । ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ—2. Abundant.
(ଯଥା—ମୋ ଠେଇଁ ଟଙ୍କା ଟଁ ଟଁ ହଉଛି ।)
୩ । ଚରିତାର୍ଥ; କୃତାର୍ଥ; ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ—
3. Fully satisfied or satiated.
(ଯଥା—ମୁଁ ଖାଇକରି ଟଁ ଟଁ ହେଇଗଲି ।)

ଟକ୍ କରି—ଦେ. କ୍ରି—(ସ. ଦ୍ରୁତ; ହଠାତ୍; ଏକାବେଳକେ; ଅତିଶୀଘ୍ର—
Tak kari At once; at one gulp.
ଟକ୍‌କରେ (ଯଥା—ବଗ ମାଛଟାକୁ ଟକ୍‌କରି ଗିଳିଦେଲା ।)
ତଡ଼ାକ୍, ଖଟସେ
(ଟକ୍‌କିନା, ଟକ୍‌କିନ, ଟକ୍‌କରି, ଟକ୍‌ଦେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟକ୍‌ଟକ୍—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଭାତ ଫୁଟିବାର ଶବ୍ଦ—
Tak-tak 1. Bubbling sound; sound of boiling rice.
ଟକ୍‌ଟକ୍, ଟଗ୍‌ବଗ୍ ୨ । ଠକ ଠକ ଶବ୍ଦ—2. Rapping
ଖଦ୍‌ବଦ୍ sound; tapping sound.
ଠକ୍‌ଠକ୍ ୩ । ହାତ ଗୋଡ଼ର ଅଙ୍ଗୁଠି ଫୁଟିବାର ଶବ୍ଦ—
ଖଟଖଟ 3. Cracking sound of the finger-
ମଟମଟ joints when twisted.
ଚଟଚଟ [ଦ୍ର—ହାତଗୋଡ଼ ମୋଡ଼ିବା ସମୟରେ ହାତ ଓ ଗୋଡ଼ର ଅଙ୍ଗୁଠିମାନଙ୍କୁ ମୋଡ଼ିଦେଲେ ଅଙ୍ଗୁଠିର ଗଣ୍ଠିମାନ ଟକ୍ ଟକ୍ ଫୁଟିବାର ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଯାଏ । ଚାଲିବା ସମୟରେ କାହାର କାହାର ଗୋଡ଼ ଅଙ୍ଗୁଠିର ଗଣ୍ଠିମାନ ଟକ୍ ଟକ୍ ଶବ୍ଦ କରେ ।
ଟକ୍‌ଟକ୍ ୪ । କଳ ଘଡ଼ି ବା କାନ୍ଥ ଘଣ୍ଟାର ପେଣ୍ଡୁଲମ୍ ହଲିବା
ଚଟଚଟ ସମୟରେ ଶୁଣାଯିବା ଶବ୍ଦ—Ticking sound of a clock or time-piece.
ଟନଟନ ୫ । ଧକ ଧକ; ପୂଜପୂର୍ଣ୍ଣ ବଥ ଓ ଘାଆ ଆଦିର ବ୍ୟଥା—
ଟହକ 5. Throbbing or smarting pain of a boil or wound when filled with pus.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—ଚଞ୍ଚଳ ଚଞ୍ଚଳ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି—
In quick succession.

ଟକ୍‌ଟକ୍ ନାଲ୍(ଲି)—ଦେ. ବିଣ. (ତୁଳ. ହି. ଟଶ୍ମୁକ୍=ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ)—
Tak-tak nāl (li) ରଙ୍ଗ ଟହଟହ; ନାଲି ଟୁକୁ ଟୁକୁ—
ଟକ୍‌ଟକ୍ ଲାଲ, ଟକ୍‌ଟକେ ଲାଲ Bright red; carmine or
ଲାଲଗୁଲାଲ; ଟାଫା ଲାଲ crimson-coloured.
(ଯଥା—କଇଁଚକାକୁଡ଼ିଟ ପାଚି କରି ଟକ୍‌ଟକ୍ ନାଲ୍ ହୋଇଅଛି ।)
[ଦ୍ର—ଅପେକ୍ଷାକୃତ ବଡ଼ ବସ୍ତୁ (ମହାକାଳ ଫଳ ଇତ୍ୟାଦି) ନାଲ୍ ଟକ୍‌ଟକ୍ ଓ କ୍ଷୁଦ୍ର ବସ୍ତୁ (କାଇଁଚଫଳ) ନାଲି ଟୁକୁଟୁକୁ ବୋଲି ଯାଏ; ସାଧାରଣତଃ ଏ ଶବ୍ଦ ନାଲ୍(ଲି)ଟକ୍‌ଟକ୍ ଆକାରରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମତର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ '୧' ବା '୨' ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ଲୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଟକ୍‌ଟକ୍ ସଡ଼୍ ସଡ଼୍—ଦେ. ଅ.—ପୂଜପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ରଣ ବା ଘାଆ ଯୋଗୁଁ ଅନୁଭୂତ ତୀବ୍ର ବେଦନା—Smarting pain due to a boil or wound when filled up with undischarged pus; twitching pain.
Ṭak-ṭak sarḍ-sarḍ
ଟନ୍‌ଟନ୍
टहक

ଟକ୍‌ଟକ୍ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । (ବ୍ରଣ ଓ କାକୁ ଆଦି) ପାଚି ଯାଇ ଫାଟିବା ପୂର୍ବରୁ ବେଦନାଯୁକ୍ତ ହେବା; (ଘାଆ) ବ୍ୟଥାଯୁକ୍ତ ହେବା—(a tumour or boil) To become very painful owing to accumulation of pus before bursting.
Ṭak-ṭak hebā
ଟନଟନ କରା
टहकना

୨ । କୌଣସି ଗୁପ୍ତ କଥା ପ୍ରକାଶ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଅଧୀର ବା ବ୍ୟଗ୍ର ହେବା—To be impatient to speak or babble out a secret.

୩ । କୌଣସି ଲୋଭନୀୟ ବସ୍ତୁ ଖାଇବା ନିମନ୍ତେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲାଳାୟିତ ହେବା; ଲାଳଚେଇବା—3. To be eager or impatient to eat some particular articles; to hanker after or have a vehement hankering for some dainty food.

୪ । ଖାଇବା ପାଇଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟଗ୍ର ବା ଚଞ୍ଚଳ ହେବା—4. To be impatient for eating.

ଟକଟକ ହଓୟା ୫ । ଘଣ୍ଟା ଆଦି ଠକ ଠକ ହୋଇ ବାଜିବା—
खटखट होना 5. To tick like a watch or clock

ଟକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଟଙ୍କ)—୧ । ଖଟା ପଦାର୍ଥ—1. Sour or acid article.
Ṭaka
ଟକ
खट्टा
ଟକ୍ର
टकर

୨ । କୌଣସି ବିଶେଷ ଖାଦ୍ୟ ଖାଇବା ନିମନ୍ତେ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଇଚ୍ଛା ବା ଲାଳସା; ଟକର—2. Vehement or inordinate desire for a particular food.
(ଯଥା—ତାର ମାଛରେ ଭାରି ଟକ ।)

ଟକ ଦେ. ବଣ.—ଖଟା—"
खट्टा Acidish; sour.

ଟକଟକା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଖାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟଗ୍ର; ଲାଳାୟିତ; ଲାଳଚଥା—1. Gourmandising; having an inordinate hankering after food.
Ṭaka-ṭakā
ଉତାଳା
उतावला

୨ । ଲୋଭନୀୟ ବୃଷ୍ଟିଷ୍ଟ ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରତି ଲାଳସାଯୁକ୍ତ—2. Epicurean in diet; hankering after dainties.
(ଟକଟକୀ; ଟକଟକେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

୩ । ଭୂତୁଭୂରୟୁ; ଚଇଚଇଥା—3. Hasty; impatient

୪ । ଯେ କୌଣସି ଗୁପ୍ତ କଥା ଅପଣା ପେଟ ଭିତରେ ବହୁକାଳ ଲୁଚାଇ ନ ପାରି ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟଗ୍ର ହୁଏ—4. Impatient or eager to babble out or divulge a secret.

୫ । ବାଚାଳୁକ; ପ୍ରଗଳ୍ଭ; ବାଗ୍ମି—5. Babbling; talkative.

ଟକଟକିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଟକ ଟକା (ଦେଖ)
Ṭaka-ṭakiā Ṭaka-ṭakā (See)

୨ । ଲୋଭନୀୟ; ପ୍ରଲୋଭନଜନକ (ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ)—2. Dainty; appetising (food).
(ଯଥା—ଟକଟକିଆ ମାଲ ।)

ଟକାଟାକ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଟକ୍ ଟକ୍ (ଦେଖ)
Ṭaka-ṭāk Ṭak-ṭak (See)

ଟକ ମକ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଟକ୍ ଟକ୍ (ଦେଖ)
Ṭaka-maka Ṭak-ṭak (See)

ଟକର ଟକର—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଟକ୍ ଟକ୍ (ଦେଖ)
Ṭakara-ṭakara Ṭak-ṭak (See)

ଟକର ମକର—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଟକ୍ ଟକ୍ (ଦେଖ)
Ṭakara-makara Ṭak-tak (See)

ଟକରା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଟକଲା (ଦେଖ)
Ṭakarā Ṭakaḷā (See)
(ଟକରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଟକଲା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଖାଇବା ପାଇଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲାଳାୟିତ ବା କୌଣସି ବିଶେଷ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲୋଭୀ—1. Having inordinate hankering after food; impatient for food.
Ṭakaḷā
(ଟକଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

୨ । ଯେଉଁ ଲୋକ ପେଟ ଭିତରେ କୌଣସି କଥା ବହୁକାଳ ଗୋପନ କରି ରଖିପାରେ ନାହିଁ—2. One who can not keep secrets; babbler; tattler.
लुतरा

ଟକ ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଥରେ ଚାଖିବା ପରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର କୌଣସି ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ପ୍ରତି ବଳବତୀ ଲାଳସା ଜାତ ହେବା—Inordinate desire or hankering after a particular article of food after once-tasting it.
Ṭaka lāgibā
(ଯଥା—ମୋର ଆମ୍ବରେ ଭାରି ଟକ ଲାଗିଛି ।)

ଟକଲିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଟକଲା (ଦେଖ)
Ṭakaḷiā Ṭakaḷā
(ଟକଲେଇ-ସ୍ତ୍ରୀ)

ଟକସର—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ତସ୍କର)—ତସ୍କର; ଚୋର—
Ṭakasara Thief; robber.

ଟକାଟକ୍—ଦେ. ବି—୧ । କୌଣସି ବିଷୟରେ ଦୁଇଜଣଙ୍କର ପରସ୍ପର ପ୍ରତିଯୋଗିତା; ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା; ସ୍ପର୍ଦ୍ଧା—1. Emulation; rivalry.
Ṭakāṭak
ଟକର
होड़ाहोड़ी

୨ । ଜିଦାଜିଦି; ଜିଦମସ୍ତମର—1. Envious contention; staking for competition; betting.
(ଯଥା—ସେ ଦୁହିଙ୍କର ଖେଳରେ ଭାରି ଟକାଟକ୍ ଲାଗିଛି ।)

ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ଟକ୍ ଟକ୍ (ଦେଖ)—Ṭak-ṭak (See).

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍	ନ୍

ଟକାଟକି — ଦେ. ବ—ଟକାଟକ୍ (ଦେଖ)
Takātaki — Takāṭak (See)

ଟକ୍କରାଟକ୍କରୀ ବିଣ—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ
होड़ाहोड़ी (ଦୁଇ ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି); ସ୍ପର୍ଦ୍ଧାକାରୀ—
1. Emulating; rival.

ଦୁଇ ମନକୁ ଦୁହେଁ ଟକାଟକି
ଭଲନ୍ତି ପ୍ରୀତି ଭୁଞ୍ଜ ଥାଇ ନକି । ପ୍ରାଚୀ. ଉଦ୍‌ଧବସମ୍ପତ୍ତି ।

୨ । ଜିଦାଜିଦି (ହେବା ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱୟ); ଜିଦ ବା ବାଜି ମାରମାରି (ହେବା ବ୍ୟକ୍ତି)—2. Staking for competition; betting

ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ସେ ଦ୍ୱିଜଦ୍ୱୟ ଯୁଟକାକ
ବାଦାବାଦି ହେଲେ ହୋଇଣ ଟକାଟକ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଖିଳ୍ପ ।

ଟକ୍କର୍—ଦେ. ବ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Takkar — ୧ । ଦୁଇ ବସ୍ତୁର ପରସ୍ପରର ଧକ୍କା ଲାଗିବା ଦ୍ୱାରା
टक्कर — ଆଘାତ; ଠୋକର—1. Sudden impact;
ठोकर, टक्कर — clash; knock; rap; push.
(ଟକର୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଟକାଟକ୍ ବା ଜିଦାଜିଦି—
2. Competition.
୩ । ପ୍ରତିଯୋଗିତା—3. Rivalry; emulation.

ଟକ୍କର୍ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠୋକର ଖାଇବା; ଝୁଣ୍ଟିବା—
Takkar khāibā — To stumble; to trip.
(ଟକ୍କର୍ ନେବା, ଟକର୍ ଖାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
टक्कर खाओया **टक्कर खाना**

ଟକ୍କର୍ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ସମକକ୍ଷ ହେବା; କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ରୂପେ ଠିଆ ହେବା—To compete; to rival; to stand in competition with another.
Takkar debā
टक्कर देओया
टक्करदेना
(ଟକର୍ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟକ୍କର୍ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟକ୍କର୍ ଦେବା (ଦେଖ)
Takkar pakā(ke)ibā — Takkar debā (See)
(ଟକର୍ ପକାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟକ୍କର୍ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପ୍ରତିଯୋଗୀ ରୂପେ ପରୀକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା—
Takkar māribā
टक्कर मारा — 1. To compete.
टक्कर मारना ୨ । ବାଜି ମାରିବା—2. To stake.
(ଟକର୍ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ଠୋକର ବା ଧକ୍କା ମାରିବା—
3. To give a rap or violent push.

ଟକ୍ରୁ—ସଂ. ବି—ତାକୁଡ଼ି—
Takru — Spindle.

ଟଗର—ସଂ. ବି—୧ । ଟାଙ୍କଣା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tagara — 1. Borax.

୨ । ବିଳାସ; କ୍ରୀଡ଼ା (ହି.ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Sport.

ଦେ ବି. (ସଂ ତଗର)—ତଗର ଫୁଲ; ତଗର—
Tabornamontana Coronoria; Ticoma;
ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ପ୍ରତିଶବ୍ଦ— a plant with white flowers
ନନ୍ଦୀବୃକ୍ଷ [ଦ୍ର—ଏହା ଦ୍ୱିବିଧ—୧—Valeriana Hardwicki;
ତଗର ୨—Taborna Montana (କାର୍ତ୍ତିକାର) ।
टगार, टगर ଏ ଫୁଲର କ୍ଷୁପ ୩ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ । ପତ୍ର ମାଛର ଆକାର ପରି । ଗଛର ଡାଳ ଭାଙ୍ଗି ଦେଲେ କ୍ଷୀର ବହେ । ଫୁଲର ପାଖୁଡ଼ା ଧଳା । ଫୁଲର ଭିତର ଈଷତ୍ ହଳଦିଆ । ଫୁଲ ଦୁଇ ପ୍ରକାର । ଗୋଟିଏ ଏକ ପ୍ରସ୍ଥ ପାଖୁଡ଼ାବିଶିଷ୍ଟ ଓ ଫୁଲ ଈଷତ୍ ସୁଗନ୍ଧବିଶିଷ୍ଟ, ଅନ୍ୟଟି ବହୁ ପାଖୁଡ଼ାଯୁକ୍ତ ଓ ଫୁଲ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ।]

ଟଗର ପାଦ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତଗର ପାଦ)—
Tagara pāda — ତଗର ଫୁଲ ପରି ଫୁଲବିଶିଷ୍ଟ ଜଳଜ ଲତା-
(ଟଗରପାଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଶେଷ—An aquatic plant whith white flowers.

ଟଙ୍କ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଟଂ ଟଂ ଶବ୍ଦ କରିବା—
Taṅk (root) — 1. To make a twanging sound.
(ଟନକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବାନ୍ଧିବା; ଆବଦ୍ଧ କରିବା—
2. To confine; to bind.

ଟଙ୍କ—ସଂ. ବି (ଟଙ୍କ୍ ଧାତୁ=ବାନ୍ଧିବା+କରଣ. ଅ)—
Taṅka — ୧ । ପାହାଡ଼; କ୍ଷୁଦ୍ର ଶୈଳ—1. Hill
୨ । ଗଣ୍ଡ ଶୈଳ; ପର୍ବତ ଦେହରୁ ବିଚ୍ୟୁତ ବଡ଼ ପଥରଖଣ୍ଡ-
2. A block of stone separated from the main hill.
୩ । ଖଡ୍ଗ—3. Sword; scimitar.
୪ । ଟାଙ୍ଗର ଭୂମି—4. Hilly ground; rocky ground.
୫ । (+ଅସ୍ତ୍ର.ଅ) ଖଡ୍ଗକୋଷ; ଖଣ୍ଡାର ଖାପ—
5. Scabbard; sheath.
୬ । ଏକ ପ୍ରକାର ସରୁ କୋଡ଼; ଖଣତା—6. A spud or digging iron; a narrow-bladed spade; hoe.
୭ । କ୍ରୋଧ; ରାଗ—7. Anger; wrath.
୮ । (+ଦର୍ପ. ଅ) ଗର୍ବ—8. Arrogance.
୯ । ପରିମାଣବିଶେଷ; ଚାରି ମଷା ପରିମାଣ; ଏକଟଙ୍କାର ଦ୍ୱିପଞ୍ଚମାଂଶ—9 A weight of 4 'masas' or 68 grains; ⅖ of a tola.

[ଦ୍ର—ସ୍ଥଳବିଶେଷରେ ଏହା ୩ ମଷା ବା ୨୪ ରତି ପରିମାଣ ବୋଲି ଧରି ଯାଏ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପରିବର୍ତ୍ତେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ରଥ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନିଆ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

୧୦ । ଗୋଡ଼—10. The leg.
୧୧ । ମୁଦ୍ରା—11. Coin.
୧୨ । ପଥର କାଟିବାର ଅସ୍ତ୍ର; ଟାଙ୍ଗିଆ—12. Mattock; an axe used in chipping stone.
୧୩ । ରୌପ୍ୟ ମୁଦ୍ରା—13. A silver coin.
୧୪ । ଟଙ୍କା—14. A rupee.
୧୫ । ଜଙ୍ଘ—15. Thigh.
୧୬ । ଟାଙ୍ଗଣା; ସୁହାଗା—16. Borax.
୧୭ । କୁରାଢ଼ି; ପରଶୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—17. Axe; hatchet
୧୮ । କୋଷ; ଧନାଗାର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—18. Treasury.
୧୯ । ଶ୍ରୀ, ଭୈରବ ଓ କାନଡ଼ା ରାଗ ଯୋଗ ହୋଇ ରଚିତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜାତିର ରାଗିଣୀ—19. A kind of mixed musical strain.
[ଦ୍ର—ଏହା ଗାଇବାର ସମୟ ରାତି ୧୬ ଦଣ୍ଡ ଠାରୁ ୨୦ ଦଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ଏଥିରେ କୋମଳ ଓ ଋଷଭ ସ୍ୱର ଲାଗେ । କେତେମାନଙ୍କ ମତରେ ଏହାର ସ୍ୱରଗ୍ରାମ ସଗ ମପ ଧନ ସାସା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)]
୨୦ । ନୀଳ କପିତ୍ଥ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—20. The blue wood-apple.
୨୧ । ଏକ ଜଙ୍ଗଲୀ ଗଛ ଯହିଁରେ ବେଲ ବା କଇଥ ପରି ଫଳ ଧରେ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—21. A kind of wild tree producing fruits like marmalus.

टक ଦେ. ବି. (ସଂ. ଟଙ୍କ=ଅମ୍ଳ)—ଅମ୍ଳସ୍ୱାଦ; ଅମ୍ଳରସ; ଅମ୍ଳତା—
खटाई, तुर्ष 1. Sour or acid taste; sourness.
ଟଙ୍କ ନ ଥାଇ ଟଙ୍କ, ଟାଙ୍ଗର ମୁଣ୍ଡରେ ଗଣ୍ଡା । ଢଗ ।

टक, टको ଦେ. ବିଣ.—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଖଟା ଲାଗୁଥିବା; ଅତି ଅମ୍ଳ—
तुर्ष, खट्टा Very sour.

ଟଙ୍କ ଆମ୍ବିଲା—ଦେ. ବିଣ.—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଖଟ୍ଟା—
Tanka āmbilā Very sour.

ଟଙ୍କକ—ସଂ. ବି.—(ଟଙ୍କ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—୧ । ଟଙ୍କା—
Tankaka 1. Rupee; silver coin,
୨ । ମୁଦ୍ରା—2. Coin.

ଟଙ୍କକଶାଳା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—ଟଙ୍କଶାଳା (ଦେଖ)
Tankaka-śālā . Tanka-śālā (See)

ଟଙ୍କଟୀକ—ସଂ. ବି.—ଶିବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tankatīka Śiba.

ଟଙ୍କଣ—ସଂ. ବି.—(ଟଙ୍କ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—୧ । ପ୍ରାବତୀୟ ଅଶ୍ୱ—
Tankaṇa 1. A horse of a hilly country.
୨ । ଟାଙ୍ଗଣା; ସୋହାଗା—2. Borax.
୩ । ଧାତୁ ଦ୍ରବ୍ୟରେ ଜୋଡ଼ ବା ଟାଳ ପକାଇ ଯୋଡ଼ିବା କର୍ମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Soldering.
୫ । (+ଭାବ. ଅନ) ବନ୍ଧନ—5. Binding.

ଟଙ୍କଧର—ସଂ. ବି (ଟଙ୍କ+ଧୃ ଧାତୁ=ଧରିବା+ଅ; ଟଙ୍କ ବା ପରଶୁ
Tanka-dhara ଏହାଙ୍କ ଧୃତ ଅସ୍ତ୍ର ଥିବାରୁ: ଏହା ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦ ମାତ୍ର ଏହାର ପ୍ରୟୋଗ କେବଳ ଭାଷାରେ ଦେଖାଯାଏ)—
ମହାଦେବ—Lord Śiba.
ଟଙ୍କଧର ପାଦେ ଜଗର ସାର—ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଟଙ୍କନ—ସଂ. ବି (ଟଙ୍କ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଟାଙ୍ଗଣା—
Tankana 1. Borax.
୨ । ଉଲ୍ଲେଖ—2. Mention.
୩ । ଟଙ୍କା—3. Rupee
୪ । ବନ୍ଧନ—4. Binding.

ଟଙ୍କପତି—ସଂ ବି—ଟଙ୍କଶାଳାର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tanka-pati Master of a mint.

ଟଙ୍କ ପାଣି—ଦେ. ବି—ଖଟା ପାଣି; ଆମ୍ବିଳ ତୋରାଣୀ—
Tanka-pāṇi Rice-water turned sour; sour liquid; fermented liquid.

ଟଙ୍କ ବଥୁଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଟଙ୍କ+ବାସ୍ତୁକ)—ଏକପ୍ରକାର ଖଟା ବଥୁଆ
Tanka bathuā ଶାଗ—A sour variety of Cheno-
टक बेथो podium Album (a kind of pot-herb).

ଟଙ୍କ ମରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ଆମ୍ବିଲା ଖାଦ୍ୟରୁ ଉପଯୁକ୍ତ
Tanka maribā ଉପାୟ ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା ଅମ୍ଳସ୍ୱାଦ କମିବା—
1. Disappearance or decrease of sour taste from a sour food.
(ଯଥା—ଉପଯୁକ୍ତ ପରିମାଣରେ ଲୁଣ ଦିଆ ନ ଯିବାରୁ କାଞ୍ଜି-ପାଣିରୁ ଟଙ୍କ ମରି ନାହିଁ ।)
टकोर याना ୨ । ଅତି ଆମ୍ବିଲା ପଦାର୍ଥ ଖାଇବା ଯୋଗୁଁ ମୁଖରେ (ଟଙ୍କ ମରିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଜନ୍ମିଥିବା ବିକାର ଲୋପ ପାଇବା—
2. Disappearance of the disagreeable sensation from the mouth due to taking very sour food.
(ଯଥା—ବହୁତ ଦିନର ବସାଦହି ଖାଇଲେ ୪ ଘଣ୍ଟା ପରେ ସୁଦ୍ଧା ମୁହଁରୁ ଟଙ୍କ ମରେ ନାହିଁ ।)

ଟଙ୍କ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ଜଳୀୟ ପଦାର୍ଥ ବାସି ରହି
Tanka māribā ଆମ୍ବିଲା ହୋଇଯିବା (ଯଥା—ତୋରାଣୀ; କାଞ୍ଜି)—1. To turn sour (said of some liquids e, g. stale rice-water).
टका ଦେ. ବି—୨ । ଅମ୍ଳରସ ଯୋଗୁଁ ଦାନ୍ତରେ ଦୁଃଖ ବା ବିକାର
टकोरना, दाँत उठना ବୋଧ ହେବା (ଯଥା—ପାଟି)—
2. A feeling of sourness (in the mouth) by tasting stale and sour food.
(ଯଥା—ବାସି ପଖାଳ ଖାଇଁ ମୋ ପାଟି ଟଙ୍କ ମାରି ଗଲାଣି ।)

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଞ୍ଚ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ନ୍ତ

ଟଙ୍କଶାଳା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଟାଙ୍କଶାଳା; ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ବା କାରଖାନାରେ ମୁଦ୍ରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ—Mint,
Tanka-śālā

ଟଙ୍କା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଟଙ୍କ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଜଙ୍ଘ—1. Thigh.
Tankā
୨ । ଏକ ତୋଳା ଓଜନର ପ୍ରାଚୀନଭାରତର ରୌପ୍ୟମୁଦ୍ରା—2 A silver coin current in ancient India
୩ । ପ୍ରାଚୀନକାଳର ତାମ୍ରମୁଦ୍ରାବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3, A copper coin current in ancient India.
ଦେ. ବି—୧ । ଷୋଳ ଅଣା ବା ପୂର୍ଣ୍ଣମାତ୍ରା ପରିମାଣ—1. Sixteen annas; full measure.
୨ । ଭାରତରେ ପ୍ରଚଳିତ ଏକ ତୋଳା ପରିମିତ ରୌପ୍ୟ ମୁଦ୍ରା—2. Rupee.

ଅବୁଝ ନଗରରେ ବେବୁଝ ରଜା
ଟଙ୍କା ସେର ଭାଜି, ଟଙ୍କା ସେର ଖଜା—ଢଗ ।

[ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନକାଳରେ ଭାରତରେ **ଟଙ୍କା** ନାମରେ ଯେଉଁ ରୌପ୍ୟ ମୁଦ୍ରା ଚଳୁଥିଲା ତାହାର ଏକ ତୋଳା ଓଜନ ଥିଲା । ଇଂରାଜ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ଅମଳରେ ପ୍ରଚଳିତ ଟଙ୍କା ମଧ୍ୟ ଏକ ତୋଳା ବା ୧୮୦ ଗ୍ରେନ୍ ଓଜନ ଅଟେ । ଏଥିରେ ୧୧ ଭାଗ ରୁପା ଓ ୧ ଭାଗ ତମ୍ବା ଥାଏ; ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଚଳିତ ୧ ଟଙ୍କା=୧୬ ଅଣା ବା ୧୬ଟି ଅଣି=୮ ଦୋଅଣି=୪ ସୁକି=୨ ଅଧୁଲି=୩୨ ଦୋପଇସା=୬୪ ପଇସା=୧୨୮ ଅଧଲା=୧୯୨ ପାହୁ ବା ପାହୁଲା; ଏଥିମଧ୍ୟରୁ ପାହୁଲା, ଅଧଲା, ପଇସା ଓ ଦୋପଇସା ତାମ୍ରନିର୍ମିତ । ଅଣି, ଦୋଅଣି, ସୁକି ଓ ଅଧୁଲି ନିକେଲ୍ ଧାତୁ ନିର୍ମିତ । ଦୋଅଣି, ସୁକି ଓ ଅଧୁଲି ମଧ୍ୟ ରୌପ୍ୟନିର୍ମିତ । କାଲେଣ୍ଡରୀସେର=୮୦ ଟଙ୍କା; କଟକୀ ସେର=୧୦୫ ଟଙ୍କା ।]

ଟାକା ୩ । ଧନ; ଅର୍ଥ—1. Riches; money.
टका; रुपैया ୪ । ନଗଦ ମୁଦ୍ରା—4. Hard cash; cash.
টাঁকা ୫ । ଲୁଗାକୁ ସିଲାଇ କରିବା; ଟାଙ୍କା ମାରିବା—
टाँका 5. Stiching; stich.

ଟଙ୍କା(ଙ୍କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟାଙ୍କିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—The causative form of 'ṭaṅkibā'.
Taṅkā(ṅke)ibā
টাঁকান, **टाँकवाना**

ଟଙ୍କାଏ କାନ୍ତର—ଦେ. ବି—ପ୍ରାୟ ଏକ ଟଙ୍କା; ଏକ ଟଙ୍କା ବା ତହିଁରୁ କିଛି କମି ବା ବେଶି ଧନ—
Taṅkāe kāntara
টাকাখানিক About a rupee; a rupee or so.
(ଯଥା—ବର୍ତ୍ତମାନ ଟଙ୍କାଏ କାନ୍ତର ହେଲେ ମୋ କାମ ଚଳିଯିବ ।)
(ଟଙ୍କାଏ ଖଣ୍ଡେ; ଟଙ୍କାଏ ମଣାଏ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟଙ୍କା କଉଡ଼ି—ଦେ. ବି (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ସଂ. ଟଙ୍କା + କପର୍ଦ୍ଦକ)—ଟଙ୍କା ଟୋକର (ଦେଖ)
Taṅkā kaurḍi
Taṅkā ṭokara (See).

ଟଙ୍କାକିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯହିଁର ମୂଲ୍ୟ ଏକ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର—
Taṅkākiā 1. Of the value of one rupee.
টাকাকিয়া ୨ । ଯହିଁର ପ୍ରତ୍ୟେକର ମୂଲ୍ୟ ଏକ ଟଙ୍କା—
(ଟଙ୍କିକିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Worth one rupee each.

ଟଙ୍କା ଗଛ—ଦେ. ବି (ଯେଉଁ ଗଛରେ ଟଙ୍କା ଫଳେ)—
Taṅkā gachha (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ୧ । ଧନୋପାର୍ଜକ ବ୍ୟକ୍ତି—
টাকার গাছ (figurative) 1. Earner; one who earns
रुपैयाका झाड़ money (of. Pagoda-tree).
(ଯଥା—ଅର୍ଜନକାରିଆ ପୁଅ ମୋର ଟଙ୍କା ଗଛ ।)
୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ ଧନ ପାଏ—2 A person from whom another gets much money.

ଟଙ୍କା ଗଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୁଦ୍ରାକୁ ସୁମାରି କରିବା—
Taṅkā gaṇibā 1. To count money.
টাকা গুনা ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନଗଦ ଅର୍ଥ ବା ମୁଦ୍ରା ଦେବା—
रुपैया गीनना 2. (figurative) To pay cash.
(ଯଥା—ଆମ ଗ୍ରାମର ରାମ ସାହୁ ଦଶ ହଜାର ଟଙ୍କା ଗଣିଦେବ ।)
୩ । ଧନ ବ୍ୟୟ କରିବା—3. To spend money.
(ଯଥା—ବୃଥା ପୁଳାଏ ଟଙ୍କା ଗଣି ମୁଁ ପୁଅକୁ ପଢ଼େଇଲି ।)

ଟଙ୍କା ଟଙ୍କି—ଦେ. ବି (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକାରୀ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶବ୍ଦ)—
Taṅkā ṭaṅki ଟଙ୍କା ଫଙ୍କା (ଦେଖ)
টাকাটুকি 1. Taṅkā phaṅkā (See).
(ଯଥା—ମୁଁ ଅନେକ ଦିନ ହେଲା ଶୂନ୍ୟଶଯ୍ୟା ଶଢ଼ ଘରେ ଅଛି, ମୋ ହାତକୁ ଟଙ୍କାଟଙ୍କି କାହୁଁ ଆସିବ ।)
(ଟଙ୍କାଟଙ୍କି—ଅନ୍ୟରୂପ)
টাঁকাটুঁকী ୨ । ବହୁବାର ଟାଙ୍କିବା କର୍ମ—
टंकाइ 2. Several acts of stitching.

ଟଙ୍କା ଟୋକର—ଦେ. ବି (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଧନ; ଅର୍ଥ—
Taṅkā ṭokara Riches; money (generally.)
টাকাকড়ি × ଟଙ୍କାଟୋକର ଗଣିନେଇ × ଲଙ୍ଗର ଉଠେଇଦେଲୁ ।
रुपैआपैसा ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଟଙ୍କା ପଇସା—ଦେ. ବି (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଟଙ୍କା ଟୋକର (ଦେଖ)
Taṅkā paisā Taṅkā ṭokara (See).

ଟଙ୍କା ଫଙ୍କା—ଦେ. ବି (ଟଙ୍କା ଶବ୍ଦ ଓ ତାହା ସଙ୍ଗେ ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକାରୀ ନିରର୍ଥକ ଫଙ୍କା ଶବ୍ଦ)—
Taṅkā phaṅkā
টাকা ফাকা, টাকা মাকা ୧ । ଅର୍ଥ ଇତ୍ୟାଦି; ଧନ—
रुपैया उपैया 1. Riches; money etc.
୨ । ମୁଦ୍ରା—2. Coins (generally).

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ

ଟଙ୍କା ବନ୍ଧା(ନ୍ଧେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅପଣା ପାଖରେ ଥିବା ପଇସା ଓ ରେଜକିମାନଙ୍କୁ ବଦଳାଇ ସେହି ମୂଲ୍ୟର ଟଙ୍କା ଆଣିବା—1. To get pice and other small coins changed into rupees.
Taṅkā bandhā(ndhe)ibā
টাকা বাঁধান
रुपैया बंधाना

୨ । ଅପଣା ପାଖରେ ଥିବା ଟଙ୍କାମାନଙ୍କୁ ବଦଳାଇ ତଦ୍‌ବଦଳରେ ମୋହର ବା କରେନ୍ସି ନୋଟ୍ ଆଣିବା—2. To get rupees changed into gold coins or currency notes.

ଟଙ୍କା ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆପଣାର ଦେୟ ଧନ (ଯଥା—ଜମିଦାରଙ୍କ ଦେୟ ଖଜଣା) ଦାଖଲ କରିବା ପାଇଁ ସଂଗ୍ରହ କରିବା—1. To collect sufficient money to pay one's dues.
Taṅkā bāndhibā
টাকা বাঁধা
रुपैया बांधना

୨ । ଆପଣାର ଦେୟ ଧନ ଅଭିପ୍ରେତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିକଟରେ ଦାଖଲ କରିବା—2. To pay or deposit one's dues at its destination.

୩ । ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଧନ ସଙ୍ଗରେ ନେବା—3. To have with one's self money sufficient for the intended purpose.

ଟଙ୍କାବାଲା—ଦେ. ଣ. ପୁଂ—ଧନୀ; ଧନବାନ୍—Rich.
Taṅkā-bālā
টাকাবালা, **टकेवाला**
(ଟଙ୍କାବାଲି—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଟଙ୍କା ଭଙ୍ଗା (ଙ୍ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆପଣା ପାଖରେ ଥିବା ଟଙ୍କାକୁ ବଦଳାଇ ତଦ୍‌ବଦଳରେ କ୍ଷୁଦ୍ରତର ମୁଦ୍ରା ଆଣିବା—To get the rupee changed into small coins.
Taṅkā bhaṅgā(ṅge)ibā
টাকা ভাঁগান
रुपैया तुड़वाना

ଟଙ୍କା ଭଙ୍ଗେଇ—ଦେ. ବି—୧ । ଟଙ୍କାକୁ କ୍ଷୁଦ୍ରତର ମୁଦ୍ରାରେ ବଦଳ କରାଇବା କର୍ମ—1 Change of a rupee into small coins.
Taṅkā bhaṅgei
টাকা ভাঙ্গাই

୨ । ଟଙ୍କା ପରିବର୍ତ୍ତେ କ୍ଷୁଦ୍ରତର ମୁଦ୍ରା ବଦଳାଇ ଦେବାବାଲା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଯେଉଁ କମିସନ୍ ବା ବଟ୍ଟ ଦିଆଯାଏ—2. Commission paid for getting a rupee exchanged into small coins.

ଟଙ୍କାର—ସଂ. ବି (ଟନ୍=ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ+କୃ ଧାତୁ+ଘଞ. ଅ)—୧ । ଧନୁ ଓଟାର ଛାଡ଼ିବାର ଟଂ ଟଂ ଶବ୍ଦ; ଧନୁକର ଜ୍ୟା ଶବ୍ଦ—1. The twang of a bow-string.
Taṅkāra

୨ । ତାରରେ ଅଙ୍ଗୁଠି ମାରିବା ଶବ୍ଦ—2. The sound produced by striking a string.

୩ । ଟଂ ଟଂ ଶବ୍ଦ; ଠଣ ଠଣ ଶବ୍ଦ; ଧାତୁଖଣ୍ଡରେ ଅଘାତ କରିବାଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପନ୍ନ ଶବ୍ଦ—3. Metallic clang.

୪ । ଯଶଃ; ଖ୍ୟାତି—4. Fame; reputation.

୫ । ବିସ୍ମୟ; ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ—5. Surprise; wonder

ବିଣ—ଟଙ୍କାରଯୁକ୍ତ; ଟଙ୍କାର ଶବ୍ଦଯୁକ୍ତ—Twanging.

ଟଙ୍କା ରକ୍ମି ଜମା—ଦେ. ବି—ଜମିଉପରେ ଧାର୍ଯ୍ୟହେବା କାଳ୍ପନିକ ଖଜଣା—An imaginary assessment of rent on holdings.
Taṅkā rakmī jamā

[ଦ୍ର—ମୋଗଲ୍‌ମାନଙ୍କ କାଗଜପତ୍ରରେ ତୋଡ଼ରମଲଙ୍କ ଓଡ଼ିଶାର ଭୂରାଜସ୍ୱ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ସମ୍ପର୍କରେ ଦୁଇପ୍ରକାର ଜମାର ଉଲ୍ଲେଖ ଥିଲା । 'ଟଙ୍କାରକ୍ମୀ' ନାମରେ ଏବଂ ଦ୍ୱିତୀୟଟି 'ଭକ୍‌ସିର୍' ନାମରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା । ପ୍ରଥମଟି କାଳ୍ପନିକ ଏବଂ ଦ୍ୱିତୀୟଟି ସଂଶୋଧିତ ଜମା । ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।]

ଟଙ୍କାରିତ—ସଂ. ବିଣ (ଟଙ୍କାର+ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ. ଇତ)—ଟଙ୍କାର ଶବ୍ଦଯୁକ୍ତ (ଧନୁ)—Twanged (bow); emitting a twanging sound.
Taṅkārita

ଟଙ୍କାରିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି (ସଂ. ଟଙ୍କାର)—ଟଂ ଟଂ ଶବ୍ଦ କରି ଧନୁକୁ ଓଟାରିବା—To draw the bow with a twang.
Taṅkāribā
টঙ্কারা, **टंकारना**

ଟଙ୍କାରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ତାରାଦେବୀ; ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଦଶମହାବିଦ୍ୟାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ—1. One of the 10 'Mahābidyās' or Goddesses mentioned in the 'Tantras'.
Taṅkārī

୨ । ଡଙ୍କାରୀ (ଦେଖ)—2. Ḍaṅkārī (See).

ଟଙ୍କାଶାଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଟଙ୍କଶାଳା)—ଟଙ୍କଶାଳା (ଦେଖ)
Taṅkā-śāla Taṅka-śālā (See)

ଟଙ୍କାଶାଳା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଟଙ୍କଶାଳା)—ଟଙ୍କଶାଳା (ଦେଖ)
Taṅkā-śālā Taṅka-śālā (See)
টাকশালা **टकशाल**

ଟଙ୍କା ସୁନା—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଟଙ୍କା ଟୋକର (ଦେଖ)
Taṅkā sunā Taṅkā ṭokara (See)

ଟଙ୍କି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଟଙ୍କା)—୧ । ଲାଖରାଜ ଭୂମି ନିମନ୍ତେ ଲାଖରାଜଦାରମାନେ ସରକାରଙ୍କୁ ଦେବା ନିରୂପିତ ସାମାନ୍ୟ ରାଜକର—1. Nominal or quit-rent paid by holders of revenue-free grants.
Taṅki

[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାର ରାଜାମାନେ ବ୍ରାହ୍ମଣଶାସନମାନ ବସାଇ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଭୂ-ବୃତ୍ତି ଦାନ କରିଥିଲେ ତାହା ଉପରେ ନାମମାତ୍ର କର ଧାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ (ଯଥା—ଏକ ବାଟିକୁ ଟଙ୍କାଏ ଲେଖାଏଁ) ଓ ଉକ୍ତ ଜମିମାନଙ୍କର ଟଙ୍କି ଖଜଣା ଚିରକାଳ ସକାଶେ ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ହୋଇ ରହିବ ବୋଲି ଗ୍ରହୀତାମାନଙ୍କୁ ସନନ୍ଦ ମିଳିଥିଲା । ଇଂରାଜ ସରକାର ଓଡ଼ିଶା ରାଜସ୍ୱ ବନ୍ଦୋବସ୍ତବେଳେ ସନନ୍ଦମାନ ପରୀକ୍ଷା କରି ଉକ୍ତ ସନନ୍ଦମାନ ଅନୁମୋଦନ କରିଅଛନ୍ତି ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଅ	ଡ଼ଅ	ଣ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ	ଇଆ	ଢ଼	ନ

୨ । ଯେଉଁ ଲାଖରାଜ ବୃତ୍ତି ଉପରେ ଟଙ୍କି କର ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଅଛି—2. Revenue-free holding held on quit-rent.

ବିଣ—୧ । ଯେଉଁ ଜମି ନିମନ୍ତେ ଟଙ୍କି ଖଜଣା ଦେଯାଏ ଅଛି 1 (land) Held on payment of a nominal rent.

୨ । ଯେଉଁ ରାଜସ୍ୱ ନାମମାତ୍ର ବା ଟଙ୍କିରୂପେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ (ଯଥା—ଟଙ୍କି ଖଜଣା)—2. (sum) Paid in the shape of quit-rent; nominal (rent).

[ଦ୍ର—ଟଙ୍କି ଅନେକ ପ୍ରକାର ଅଛି; ଯଥା—ବାଟୀଟଙ୍କି, ବାହେଲ ଟଙ୍କି, ଟଙ୍କି ବାଯ୍ୟାପ୍ତି, ଦେବୋତ୍ତର ଟଙ୍କି, ବ୍ରହ୍ମୋତ୍ତର ଟଙ୍କି ଇତ୍ୟାଦି ।]

ଟଙ୍କିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ)—
Ṭaṅkiā ଯହିଁର ମୂଲ୍ୟ ବା ପରିମାଣ ଏତେ ଟଙ୍କା ଅଛି—
টাকার Worth so many rupees.
रुपैयाका (ଯଥା—ଦଶଟଙ୍କିଆ ନୋଟ୍, ପାଞ୍ଚଟଙ୍କିଆ ଜୋଡ଼ି, ଆଠ ଟଙ୍କିଆ ଚାକିରି ।)

ପ୍ରାଦେ. ବିଣ. (ଗନ୍ଧଜାତ)—ଖରାପ ଗନ୍ଧ ବା ବାସନାଯୁକ୍ତ (ବାସି ତୋରାଣି ବା ଭାତ)—
Stale and bad-smelling (food).
(ଯଥା—ଏ ଭାତ ଭାରି ଟଙ୍କିଆ ବାସୁଛି ।)

ଟଙ୍କିଆଣ—ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ଜମି ପାଇଁ ଟଙ୍କି ଖଜଣା ଦିଆଯାଏ—
Ṭaṅkiāṇa (land) Paying Ṭaṅki or quitrent.

ଟଙ୍କିକା—ସଂ. ବି. (ଟଙ୍କ+ସ୍ୱାର୍ଥେ, କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ପଥର କାଟିବାର
Ṭaṅkikā ଟାଙ୍ଗିଆ—Hatchet for chipping stones.

ଟଙ୍କିକିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଟଙ୍କାକିଆ (ଦେଖ)
Ṭaṅkikiā Ṭaṅkākiā (See)

ଟଙ୍କିଛାଡ଼ ପରୁଆନା—ଦେ. ବି—ଟଙ୍କି ବା ଖଜଣା ଛାଡ଼ ହେବାର
Ṭaṅki-chhāṛda paruānā ଆଦେଶପତ୍ର—An order
ଟଙ୍କି ଛାଡ ପରୱାନା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଟଙ୍କି ଛାଡ଼ ପରବାନା }
issued by a proper authority sanctioning the exemption of a land from payment of quit-rent.

ଟଙ୍କିଜମା—ଦେ. ବି—ଟଙ୍କି ବୃତ୍ତି ଉପରେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଚିରସ୍ଥାୟୀ ନାମମାତ୍ର
Ṭaṅki-jamā ଖଜଣା—Quit-rent fixed in perpetuity on Ṭaṅki lands.

ଟଙ୍କିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଟଙ୍କ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଧ୍ୱନିତ—
Ṭaṅkita 1. Twanging; sounding; resounding.
୨ । ଉଲ୍ଲିଖିତ—2. Written; enunciated; defined; mentioned.
୩ । ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା; ବଦ୍ଧ—2. Bound.
୪ । ସିଲେଇ କରି ଯାଇଥିବା—4. Stitched.

ଟଙ୍କିଦାର(ର)—ଦେ. ବି—ଟଙ୍କି ଖଜଣା ଦିଆଯିବା ବୃତ୍ତିର ଅଧିକାରୀ—
Ṭaṅkidār(ra) Holder of a tenure paying quit-rent.
[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଲାଖରାଜଦାରମାନେ ପ୍ରଥମରୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ନାମମାତ୍ର ରାଜସ୍ୱ (ଟଙ୍କି) ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଇ ଆସୁଅଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ବାହେଲ ଟଙ୍କିଦାର Confirmed Ṭaṅkidārs ଓ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ସନନ୍ଦ ଆଦି ସନ୍ଦେହଜନକ ଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କର ଟଙ୍କି ଜମା ପରେ ସରକାର ବୃଦ୍ଧି କରିଅଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ବାଯ୍ୟାପ୍ତି ଟଙ୍କିଦାର Resumed Ṭaṅkidārs ବୋଲାଯାଏ ।]

ଟଙ୍କି ବାଯ୍ୟାପ୍ତି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଟଙ୍କି ଜମିର ସନନ୍ଦ ଦେଖି ଇଂରାଜ
Ṭaṅki bājyāpti ସରକାର ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନ ହୋଇ ସେ ଜମି ଉପରେ (ଟଙ୍କି ବାଜଆପ୍ତି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅଧିକ ଖଜଣା ବସାଇ ଅଛନ୍ତି—
Resumed Ṭaṅki lands

ଟଙ୍କି ବାହେଲ୍—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଟଙ୍କି ଜମିମାନଙ୍କ ସନନ୍ଦ ପରୀକ୍ଷା
Ṭaṅki bāhel କରି ସରକାର ବାହାଦୁର ତାହା ଅନୁମୋଦନ
ଟଙ୍କି ବାହାଲ୍(ଲ) } ଅନ୍ୟରୂପ
ଟଙ୍କି ବାହେଲ }
କରିଅଛନ୍ତି—Confirmed Ṭaṅki tenures.
(ଯଥା—ଏହା ଦୁଇ ଶ୍ରେଣୀର—ଦେବୋତ୍ତର ଟଙ୍କି ବାହେଲ ଓ ବ୍ରହ୍ମୋତ୍ତର ଟଙ୍କି ବାହେଲ ।)

ଟଙ୍କିବାହେଲ ଫଏସଲା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଆଦେଶଦ୍ୱାରା ଟଙ୍କି ବୃତ୍ତି ସବୁ
Ṭaṅki-bāhel phaesalā ଇଂରାଜ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କଦ୍ୱାରା ଅନୁମୋଦିତ ହୋଇଅଛି—Judgment confirming Ṭaṅki tenures.

ଟଙ୍କିଳ—ସଂ. ବିଣ.(ଟଙ୍କ୍ ଧାତୁ+ଇଲ)—ପାହାଡ଼ିଆ; ଠାଙ୍ଗର (ପ୍ରଦେଶ)—
Ṭaṅkiḷa Hilly; stony; rocky; mountainous (tract).
ଦେ. ବିଣ—ଖଟାଳିଆ—Sour.

ଟଙ୍କୀ—ସଂ. ବି—ଶ୍ରୀରାଗର ରାଗିଣୀବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Ṭaṅkī Name of a secondary musical air.

ଟଙ୍କୁରିତ—ଦେ. ବି—୧ । ରୋମାଞ୍ଚିତ—
Ṭaṅkurita With hairs standing on end.
୨ । ଟାଙ୍କୁରି ଥିବା (ଲୋମ)—2. Bristling (hairs).

ଟଙ୍କୁରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟାଙ୍କୁରିବା (ଦେଖ)
Ṭaṅkuribā Ṭāṅkuribā (See)

ଟଙ୍କେ—ଗ୍ରା. ବି—ଟଙ୍କାଏ; ଏକଟଙ୍କା ମାତ୍ର—
Ṭaṅke One rupee only.

ଟଙ୍କେଇତ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଧନଶାଳୀ—
Ṭaṅkeita Rich; owning a large cash.
টাকাওয়ালা **टकैत**
(ଟଙ୍କେଇତି - ସ୍ତ୍ରୀ)

ଟଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (ଟଙ୍କ୍ ଧାତୁ+କରଣ. ଅ)—
Ṭaṅga ୧ । ଟାଙ୍ଗିଅ—1. Hatchet.
୨ । ସୋହାଗା—2. Borax.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚକ୍ରଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରଚିହ୍ନ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, ଲୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'ଲୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଘ୍ୟ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୩ । ଖଣତା—3 Hoe; spud.

୪ । ଜଙ୍ଘ; ଫଳ୍ପଆ—4. Thigh; part of the leg between the knee and buttock.

୫ । ୪ ମସା ପରିମାଣ—

5. A standard of weight; 68 grains troy.

୬ । ଗୋଡ଼ର ପେଣ୍ଡୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

6. The calf of the leg.

ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତୁଙ୍ଗ ଓ ଫା. ତଙ୍ଗ୍ = ଟାଣୁଆ, ସିଧା)—

ଟଙ୍ଗ ୧ । ସର୍ବୋଚ୍ଚ—1. Heighest.

ଟଙ୍କ (ଯଥା—ଟଙ୍ଗ ଡାଳରେ ଅମ୍ବ ଅଛି ।)

୨ । ଦୁଇ ପାଖ ଭୂମିରେ ଠିକ୍ ମତେ ନ ଲାଗି ମଝିଟା ଲାଗି ଥିବାରୁ ହଲଚଲ ହେଉଥିବା (ପଥର ଆଦି)—

2. Not securely set; bobbing (as an uneven stone when set on the ground); touching the ground in the middle but not at both ends.

୩ । ଟଙ୍ଗ; କ୍ରୋଧ ଦ୍ୱାରା ଯାହାର ଦେହ ଉନ୍ନତ ବା ସିଧା ହୋଇଅଛି—3 With the body stiffened with anger.

୪ । ଉଦ୍ଦ୍ରୁକ୍ତ (ଲିଙ୍ଗ)—

4. Stiffened and erect (male organ).

୫ । ଦୃଢ଼—5. Stiff.

ଟଙ୍ଗଟଙ୍ଗ—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ତଙ୍ଗ ଧାତୁ = କମ୍ପନ ବା ପଦସ୍ଖଳନ; Tanga-tanga ଯୋଗେଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର)—୧ । ସାଧାରଣ ଭାବରେ ଗୋଡ଼ ଟଙ୍ଗସ୍ ଟଙ୍ଗସ୍ ଉଠାଇ ଦେହକୁ ସିଧା କରି ପଦ କ୍ଷେପ କରି ଡଗ ଚାଲିବା ପ୍ରକାରେ (ଅନାସ୍ଥା ବା ଗର୍ବ ପ୍ରକାଶ କରି (ଟଙ୍ଗରଟଙ୍ଗର—ଅନ୍ୟରୂପ) ବା ଖାତିର ନକରି ଚାଲିଯିବା ପ୍ରକାରେ ।

1. In a striding or stalking manner; (indicating pride or unconcern).

(ଯଥା—ସେ ମୋ କଥା ନ ଶୁଣି ସେଠାରୁ ଟଙ୍ଗଟଙ୍ଗ ଚାଲିଗଲା ।)

୨ । ଜମିକୁ ଗଭୀରଭାବେ ଚାଷ ନ କରି ଉପରଠାଉରିଆ କରି ହଳ ବୁଲାଇବା ପ୍ରକାରେ—2. Superficially; not deeply (as in ploughing).

ବାହ୍ମଣ ଚାଷ। ହଳ ଟଙ୍ଗଟଙ୍ଗ ଉପରେ ଘାସ । ଢଗ ।

୩ । ପଥର ଓ କାଠ ଗଡ଼ ଇତ୍ୟାଦିର ଦୁଇ ପାଖ ଓ ମଧ୍ୟଭାଗ ଭୂମିରେ ସମାନ ହୋଇ ନ ବସିବାରୁ ମଝିଟା ଭୂମିରେ ଲାଗିଥାଇ ଏ ପାଖ ସେ ପାଖ ନ ଲାଗିବା ପ୍ରକାରେ—

3. Unevenly (set) (said of a stone or log).

୪ । ଟଂ ଟଂ (ଦେଖ)—4 Tam tam (See)

ଟଙ୍ଗଟାଙ୍ଗ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଟଂ ଟଂ ଶବ୍ଦ କରିବା Tang-tang ପ୍ରକାରେ (ଯଥା—ଘଣ୍ଟ ବାଜିବା; ବେହେଲା ତାର ବାଜିବା)—1. Making a twang or chiming sound.

୨ । ଟଙ୍ଗଟଙ୍ଗ (ଦେଖ)—2. Tanga-tanga (See)

ଟଙ୍ଗଣ—ସଂ. ବି. (ଟଙ୍କ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—

Tangana ୧ । ଟାଙ୍କଣା; ସୋହାଗା—1. Borax.

୨ । ଜଡ଼ା ହେବା; ସଂଲଗ୍ନ କରାଯିବା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

2. To be stuck to.

ଟଙ୍ଗଣ ମଙ୍ଗଣ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଏପାଖ ସେପାଖ ଯିବା ଆସିବା Tangana mangana heba କରିବା—1. To come and টোটো করে বেড়ান go; to walk about.

टकराते फिरना, ୨ । କିଛି କାର୍ଯ୍ୟ ନ ଥାଇ ଏ ପାଖରୁ ସେପାଖ टक्कर खाना, डग मारना ବୁଲିବା ଚାଲିବା; ବୁଲିଯିବା ଓ ବୁଲି ଆସିବା-2. To take a walk up and down without having any particular object or aim; to loaf about; to wander aimlessly.

ଟଙ୍ଗ ମଙ୍ଗ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟଙ୍ଗଣ ମଙ୍ଗଣ ହେବା (ଦେଖ)

Tanga manga heba Tangana mangana heba(See)

ଟଙ୍ଗା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଟଙ୍କ୍ ଧାତୁ = ବାନ୍ଧିବା; ତୁଳ. ସଂ. ତୁଙ୍ଗ = ଉଚ୍ଚ; Tanga ସଂ. ଟଙ୍କଣ; ଟଙ୍ଗଣ = ଜଡ଼ା ହେବା; (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

টাঙ্গা ୧ । ବାନ୍ଧି କରି ଝୁଲାଇବା; ଲଟକାଇବା—

टाँगना 1. Hanging; suspending a thing.

୨ । ଲିଆରୁ ଧାନ ବାହାର କରିବା ସକାଶେ ବାଉଁଶ କାଟିରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଏକପ୍ରକାର ଟୋକେଇ; ଖଇଝଡ଼ା-

খইচালা 2. A kind of wicker-work seive for

झरना sifting chaff from fried paddy.

ବିଣ—ଝୁଲା ହୋଇଥିବା; ଝୁଲୁଥିବା—

Hung; suspended; hanging.

ଟଙ୍ଗା ତହିଁ କେତେ ତନ୍ତ୍ର ପ୍ରାକୃତର ଦ୍ରବ୍ୟ ସାମର୍ଥ୍ୟିକ ରୂପ

ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି. ବନମାଳୀଦାସ ।

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ତୁଳ. ଉର୍ଦ୍ଦୁ ଟାଙ୍ଗା)—ଦୁଇ ଚକିଆ ଆବରଣଯୁକ୍ତ ଘୋଡ଼ା ଗାଡ଼ି (ଏଥିରେ ଗୋଟିଏ ଘୋଡ଼ା ଲାଗେ)—Dog-cart; two-wheeled horse-cart with a hood.

ପ୍ରାଦେ. (କୁଜଙ୍ଗ) ବି—ଧରା ଯାଉଥିବା ମାଛ ରଖିବାର ଖାଲୋଇ-A basket used by fisherman for keeping fish while fishing.

ଟଙ୍ଗା(ଙ୍ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟାଙ୍ଗିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—

Tanga(nge)iba The causative form of tangiba.

টাঙ্গান ୧ । ଲଟକାଇବା; ଟାଙ୍ଗିବା; ଝୁଲାଇବା—

टंगवाना 1. To hang or suspend a thing.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଂ	ଉଂ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ଟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଜ୍ଞ	ନ୍ତ

୨ । ଦଉଡ଼ି ଦ୍ୱାରା ବାନ୍ଧି ଓହୋଳାଇବା—
2. To have a thing suspended by means of a string.
୩ । ଟଙ୍ଗାଇବା; (ଲିଙ୍ଗ) ଉଦ୍ଧ୍ୱ ହେବା—
3. (the penis) To become stiff and erect.

ଟଙ୍ଗାଟଙ୍ଗି—ଦେ. ବି.—ନାନା ପଦାର୍ଥ ଟାଙ୍ଗିବା କର୍ମ—
Ṭangāṭangi Act of hanging many articles.
টাংগা টাংগী **टाँगा टागी**

ଟଙ୍ଗା ମାରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି.—ଘଣ୍ଟା ମାରିବା; ଘଣ୍ଟା ବଜାଇବା—
Ṭangā māribā To ring the bell.

ଟଙ୍ଗା ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଟାଙ୍ଗିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ—
Ṭangā jibā Passive voice of Ṭāngibā
টাঁগাহওয়া **टंगना**
(ଟଙ୍ଗା ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟଙ୍ଗାରି—ସଂ. ବି. (ଟଙ୍ଗ+ଅରି)—ସାନ କୁରାଢ଼ି; ଟାଙ୍ଗିଆ—
Ṭangāri Small axe.
ଦେ. ବି—ଅନୁଗୁଳର ପର୍ବତବିଶେଷ—
Name of a mountain of Angul in Orissa.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଉଚ୍ଚତା ୧୯୫୨ ଫୁଟ ।]

ଟଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଭୁଙ୍ଗ ବା ଫା. ତଙ୍ଗ୍; ସଂ. ଟଙ୍ଗଣ)—
Ṭangibā ୧ । ପଥରର ଦୁଇ ପ୍ରାନ୍ତ ଓ ମଧ୍ୟଭାଗ ଭୂମିରେ ସମତଳ
हिलना ଭାବରେ ନ ଲାଗିବାରୁ ତାହାର ମଝିଠା ଭୂଇଁରେ ଲଗିଥିବା କିନ୍ତୁ ଦୁଇପାଖ ଭୂମିରେ ଠିକ୍ ହୋଇ ନ ଜମିବା; ଛିପିଛିପେଇବା; ଟଙ୍ଗଟଙ୍ଗ ହେବା—1. To bob; not to sit stiff or firm on the ground (said of a stone not properly set on the ground and becoming unsteady like a sea-saw when pressure is put on one end of it)
উঠা ୨ । (ଲିଙ୍ଗ) ଉଦ୍ଧ୍ୱ ହେବା; ଟଙ୍ଗେଇବା—
खड़ाहोना 2. To become rigid and erect (said of a male organ when excited.

ଟଟ୍ଟଟ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଅବ୍ୟକ୍ତ 'ଟଟ୍' (ଜିଭ ଓ ତାଳୁଦ୍ୱାରା
Ṭaṭ-ṭaṭ ଉତ୍ପନ୍ନ) ଶବ୍ଦ; ପଶୁଅଦିଙ୍କୁ ଗାଡ଼ିରେ ଚଳାଇବା ନିମନ୍ତେ ପାଟିରେ
টট্টট্ ଉଚ୍ଚାରିତ ହେବା ଡାକରା—The sound 'Ṭaṭ' made
तत तत् by the tongue taken back to the palate while driving cattle.

ଟଟନୀ—ସଂ. ବି. (ଟଟ୍ ଟଟ୍ ଶବ୍ଦ କରୁଥିବାରୁ, ଭୁଲ. ବ. ଟିକ୍ଟିକ୍ଟିକା)—ଝିଟିପିଟି—House-lizard.
Ṭaṭṭanī

ଟଟ୍ଟରୀ—ସଂ. ବି.—୧ । ଡାଙ୍ଗ୍ ଡାଙ୍ଗ୍; ଢୋଲର ଶବ୍ଦ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Ṭaṭṭarī 1. The sound of drum-beating.
୨ । ବାଲଙ୍ଗି; ବାଗାଡ଼ମ୍ବର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Boast; bombast.
୩ । ଥଟ୍ଟା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Joke.

ଟଟ୍ଟି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତଟୀ=ନଦୀ ଆଦିର କୂଳ; ହି.ରୁ ଅନୁକୃତ)—
Ṭaṭṭi ମଳ ମୂତ୍ର ତ୍ୟାଗ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଘାଟ ବନ୍ଧା ବା ଘେରା
পায়খানা, টাট্টি ସ୍ଥାନ; ପାଇଖାନା—
टट्टी (ଟଟ୍ଟି—ଅନ୍ୟରୂପ) Latrine.

ଟଟ୍ଟି ଫେରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଟଟ୍ଟି ଯିବା ୨ (ଦେଖ)
Ṭaṭṭi pheribā Ṭaṭṭi jibā 2 (See)
(ଟଟ୍ଟି ଫେରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟଟ୍ଟି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ମଳ ତ୍ୟାଗ କରିବା ପାଇଁ ପାଇଖାନାକୁ
Ṭaṭṭi jibā ଯିବା—1. To go to the privy to ease
ঘাটে যাওয়া oneself.
टट्टी जाना ୨ । ଝାଡ଼ା ଫେରିବା—
(ଟଟ୍ଟି ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. To ease one's self.

ଟଟ୍ଟୁ—ଦେ. ବି. (ହି.ରୁ ଅନୁକୃତ) ଦୃଢ଼କାୟ, ସହିଷ୍ଣୁ, ଏବଂ ଛୋଟ ଘୋଡ଼ା;
Ṭaṭṭu ଟାଙ୍ଗୁ; ଅନାଦରପାଳିତ ଛୋଟ ଘୋଡ଼ା; ଦଳଗିଆ ଘୋଡ଼ା
টাট্টু A tat; a pony; a nag.
टट्टु (ଟଟ୍ଟୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟଟ୍ଟର—ସଂ. ବି.—ଭେରୀର ଶବ୍ଦ—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Ṭaṭṭara The sound of a bugle.

ଟଣ୍କିନି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଟଣ୍ ଟଣ୍ ଶବ୍ଦ
Ṭaṇ-kini କରି—1. Making a tinkling sound.
টন্ করে (ଯଥା—ଘଣ୍ଟା ଟଣ୍କିନି ବାଜିଲା ।)
टनटन ୨ । ତୀବ୍ର ବେଦନା ବା ବଥା କରି—
2. Giving acute pain.
ଟଣ କରି, ଟଣ୍କିନା, ଟଣ୍ କରି, ଟଣ୍ଦସ୍ —ଅନ୍ୟରୂପ
୩ । ହଠାତ୍—3. Suddenly.
(ଯଥା—ସୂତା ଖଣ୍ଡ ଟଣ୍କିନି ଛିଣ୍ଡି ଗଲା ।)

ଟଣ୍ଟଣ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଘଣ୍ଟି ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ—
Ṭaṇ-ṭaṇ 1. Chiming sound of a bell or gong or clock.
টন্টন্
टनटन [ଦ୍ର—ଟଣ୍ଟୁ ଟଣ୍ଟୁ ଠାରୁ ଟଣ୍ ଟଣ୍ ଉଚ୍ଚତର ଶବ୍ଦ ।]
୨ । ଶରୀରରେ ଧମ୍ ଧମ୍ ବା ଧକ୍ ଧକ୍ ବେଦନା ଅନୁଭୂତି—
2. Throbbing bodily pain.
୩ । ବଥ ପାଚି ଫାଟି ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ପୂଜ ଜମାହେବା ହେତୁ ଅନୁଭୂତ ତୀବ୍ର ବେଦନା; ଟକ ଟକ—3. Acute pain felt before a boil bursts; twitching or aching sensation; acute throbbing sensation.
୪ । କାନବିନ୍ଧିବାର ତୀବ୍ର ବେଦନା—
4. Acute pang of the ear-ache.
୫ । ଟିଁ ଟିଁ; ପୂର୍ଣ୍ଣ ମାତ୍ରାରେ—5. Fully; to the fill.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍କା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ

ଟଣକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତନ ଧାତୁ; ସଂ. ଟଙ୍କ ଧାତୁ)—୧ । ବ୍ୟଥାପ୍ରଦ ବଥ; ବ୍ରଣ—1. Painful boil.
Tanaka
ଟନ୍‌କ ଚର୍ଭ ଉପରେ ଟଣକର ଘା । ପ୍ରବଚନ ।
टनक ୨ । ହାତ ଆଙ୍ଗୁଠିର ଗଣ୍ଠିଦ୍ୱାରା ଶରୀରର ହାଡ଼ୁଆ ସ୍ଥାନରେ କରାଯିବା; ଆଘାତ; ଠଣା—2. A rap with the knuckles on a bony part of the body.
ବି. ବିଣ—ଟାଣ—Hard.

ଟଣକପଣ—ଦେ. ବି—ଟାଣପଣ; ମନର ଦମ୍ଭ; ସହିଷ୍ଣୁତା—
Tanaka-pana Strength of mind; fortitude.

ଟଣକା—ଦେ ବି. (ତନ୍ ଧାତୁର ଣିଜନ୍ତ ତାନ ଧାତୁ=ଆକର୍ଷଣ କରିବା; ବିସ୍ତାରିତ କରିବା)—୧ । ଯେଉଁ ଦଉଡ଼ି ଦୁଇ ଗୋଟି ପଦାର୍ଥକୁ ବା ଏକ ପଦାର୍ଥର (ଯଥା—ଶଗଡ଼ର ଚାଳିର) ଦୁଇ ବିପରୀତ ଅଂଶକୁ ପରସ୍ପର ଆଡ଼କୁ ଟାଣି ଧରି ରଖେ—1. A string which is tied to the two ends of a thing or to two things to bring them towards each other.
Tanaka
টনকা
डोरी
টনটানানি ୨ । ଶରୀରରେ ଅନୁଭୂତ ବଥା—
टहक 2. Aching pain.
(ଯଥା—କାନ ଟଣକା ।)

ଟଣକିବା—ଦେ. କି. (ସଂ. ତନ ଧାତୁ)—(କାନ) ବଥିବା—
Tanakiba To ache (said of the ear.)
টনটন করা टनटन करना

ଟଣା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତନ ଧାତୁ)—୧ । ଟାଣିବା—
Tana 1. Drawing out; extending; pulling.
টানা ୨ । ତନ୍ତରେ ଲୁଗା ବୁଣିବା ପାଇଁ ଲମ୍ବ ବାଗର ସୁତା
टान ଦେବା; ଟାଣି—2. Laying the warp in the loom.
[ଦ୍ର—ତନ୍ତରେ ଲମ୍ବଭାବାଗର ସୁତା ଦେବାକୁ ବୁଣା ଟା ଭରଣି ବୋଲାଯାଏ ।]
୩ । (ଶରୀରର) ବେଦନା—3. Aching pain; throbbing pain; pang.
(ଯଥା—କାନଟଣା, ପେଟଟଣା ।)
ବିଣ—ବିସ୍ତାରିତ ହୋଇଥିବା—Drawn; extended; pulled.

ଟଣା(ଣେ)ଇବା—ଦେ. କି. (ସଂ. ତନ ଧାତୁ ଣିଚ ତାନ ଧାତୁ)—
Tana(ne)iba ଟାଣିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
টানান The causative form of 'tāniba'; to
तनाना; टनाना cause to draw.

ଟଣାଓଟରା—ଦେ. ବି—୧ । ପରସ୍ପର ଓଟରା ଓଟରି ବା ଝିଙ୍କାଝିଙ୍କି—
Tana-otara 1 Mutual pulling or straining.
টানাটানি ୨ । ବିଶେଷ ଭାବରେ ଟାଣିବା ବା ଝିଙ୍କିବା—
खींचतान Pushing or shoving; straining.

ଟଣାଝିଙ୍କା } ଅନ୍ୟରୂପ ୩ । ଏକ ବସ୍ତୁକୁ ଏକ ସମୟରେ ବିପରୀତ ଦିଗରୁ ଝିଙ୍କିବା—
ଟଣାଟଣି
3. Pulling a thing simultaneously from opposite directions.
୪ । (ସମୟ ବା ଧନର) ଅଭାବ; ନଅଣ୍ଟ—
4. Want; deficiency; falling short.

ଟଣା ପଙ୍ଖା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ପଙ୍ଖା ଛାତରୁ ଝୁଲି ହୋଇ ରହିଁରେ ଦଉଡ଼ି ଲାଗି ହାତଦ୍ୱାରା ଟଣା ପାଇ ପବନ କରାଯାଏ—Ceiling-fan.
Tana pankha
টানাপাখা

ଟଣା ଯିବା—ଦେ. କି—ଟାଣିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ—
Tana jiba The passive voice of Taniba.
টানা যাওআ ସୁରଭି ସୁଷମ ବଦଥ କୁସୁମମୟ ଚନ୍ଦ୍ରାତପ ଟଣାଯିବ ।
तानाजाना କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
(ଟଣା ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟଣ୍ଟା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତଣ୍ଟା (ଦେଖ)
Tanta Tanta (See)

ଟଣ୍ଟି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତଣ୍ଟି (ଦେଖ)
Tanti Tanti (See)

ଟଣ୍ଟିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତଣ୍ଟିଆ (ଦେଖ)
Tantia Tantia (See)

ଟଣ୍ଡେଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଡାହାଣୀ—
Tandai Witch.

ଟନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟନ୍)—ବାଲେଶ୍ୱରୀ ଓଜନରେ ୨୭½ ମହଣ; ୨୦ ହନ୍ଦର—Ton (weight); 20 hundred-weight; about 27½ standard maunds.
Tan
টন
टन

ଟନିକ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଆରୋଗ୍ୟୋନ୍ମୁଖ ରୋଗୀ ବା ଦୁର୍ବଳ ବ୍ୟକ୍ତିର ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ବଳକାରକ ଔଷଧବିଶେଷ—
Tanik
টনিক Tonic (medicine).
टनिक

ଟନେଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ ଟନେଲ୍)—ପର୍ବତାଦିର ଗର୍ଭରେ ବା ଭୂଗର୍ଭରେ ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ଖୋଳାଯାଇ କରାଯିବା ବାଟ—Tunnel.
Tanel

ଟପ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । ଗାଡ଼ି ଓ ଡାମ୍ବାନ୍ ଆଦି ଉପରେ ଥିବା ଛତାକାର ଆବରଣ—1. Hood of a carriage or sedan-chair.
Tap
টপ
टप ୨ । (ଇଂ. ଟାପ୍) ଜଳ ନିଷ୍କାସନ ପାଇଁ ଦେହର ଅଂଶ
টাপ टेप ବିଶେଷ (ଯଥା, କୋଷ, ପେଟ)କୁ ଫୋଡ଼ିବା—
टेप 2. Tapping.

ଟପ୍ କରିବା—ଦେ. କି—ଏକଶିରା ବା ଜଳକୋଷ ବା ଜଳୋଦରୀ ରୋଗୀର ପେଟରୁ ଜଳୀୟ ଅଂଶ ନିଷ୍କାସଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଉକ୍ତ ଅଂଶ ଫୋଡ଼ିବା—
Tap kariba
টাপ করা
टेप करना To tap a hydrocele or a dropsy.

୧	ଇ	ଉ	ର୍‌,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଙ୍ଘ	ଞ୍ଝ	ଣ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁଂ	ଛଅ	ଝ	ନ

ଟପ୍‌ଟପ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଟପଟପ (ଦେଖ)
Ṭap-ṭap — Ṭapaṭapa (See)

ଟପ୍‌ଟାପ୍—ଦେ. ଅ ଓ କ୍ରି. ବିଣ—ଟପଟପ (ଦେଖ)
Ṭap-ṭāp — Ṭapaṭapa (See)

ଟପକ ନବିସ୍—ଦେ. ବି—୧ । ଚୁଗୁଲିଆ; ଯେଉଁ ଲୋକ ଲୋକଙ୍କର ଗୁପ୍ତ କଥାକୁ ଅନ୍ୟବ୍ୟକ୍ତିର କାନରେ ଗୋପନରେ କହିଦିଏ ବା ପ୍ରକାଶ କରେ—
Ṭapaka nabis
ଟପକନବିସି, ଟପକନବିସିଆ } ବିଣ
(ଟପକନବିସି—ଅନ୍ୟରୂପ)
टपक नविस
1. One who reports secretly; a secret reporter; a backbiter; informer.

୨ । ଯେଉଁ ଲୋକ ସାମାନ୍ୟରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସାରିଦିଏ ଓ ମଝିରେ ଅନେକ ବିଷୟ ବା ଅଙ୍ଗ ଛାଡ଼ିଯାଏ—
2. A person who does any work in a slipshod manner.

ଟପକ ନବିସି—ଦେ. ବି—ଟପକ ନବିସ୍ (ଦେଖ)
Ṭapaka nabisi — Ṭapaka nabis (See)
टपकनवीसी ଦେ. ବି—ଟପକନବିସ୍‌ର କର୍ମ—
The act of a backbiter.
ଦେ. ବିଣ—ଟପକନବିସିର କୃତ (କର୍ମ)—Slipshod (act).

ଟପକ ବିସିନି—ଦେ. ବି—ବାଦରସିକ ବ୍ୟକ୍ତି—
Ṭapaka bisini — An ill-mannered gallant.

ଟପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଟପକିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Ṭapakā(ke)ibā — 1. The causative of Ṭapakibā.
टपकाना
୨ । ଟପାଇବା (ଦେଖ)
टपकाना — 2. Ṭapāibā (See)

ଟପକିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତପ ଧାତୁ=କ୍ଷରଣ; କିମ୍ବା ଟପ୍‌ଟପ ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । କୌଣସି ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ପାତ୍ରରୁ ବା କୋଠାର ଛାତରୁ ଛିଦ୍ର ବାଟେ ଟୋପା ଟୋପା ହୋଇ ଜଳ ପଡ଼ିବା—To drip; to ooze or fall drop by drop (said of water from a leaking vessel or roof).
Ṭapakibā
टपका
टपकना

୨ । କୌଣସି ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନକୁ ଡେଇଁ କରି ଯିବା—
2. To leap or jump over a high place

ଟପଟପ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) (ସଂ. ତପ ଧାତୁ=କ୍ଷରଣ; ସଂ. ଅଟୋପ)—
Ṭapaṭapa
टपटप ୧ । ବଡ଼ ବଡ଼ ଟୋପାରେ ବର୍ଷା ହେବା—
टपाटप; टिपटिप 1. Pattering of rain.

୨ । ଆଖିରୁ ବଡ଼ ବଡ଼ ଟୋପାରେ ବହୁତ ଲୁହ ବୋହିବା—
2. Weeping profusely; shedding profuse tears.

ଟପଟପ ଗାର ବରଷୁ ଅଛ ଯେ ତୋ ନୟନ ଖଞ୍ଜରୀଟ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୩ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ମୁନିଆଁ ପଦାର୍ଥରେ ଫୁଟାଇବା—
3. Thursting a pointed thing into a soft thing.

ହୃଦା ବେଦନା କୁଆ ନ ଜାଣେ
ଟପଟପ କରୁ ଠେଙ୍ଗୁରେ ହାଣେ—ଇତ ।

୪ । ପରର ମନକୁ ବାଧିଲା ପରି କଷ୍ଟରେ ବଚନ କହିବା—
4. Speaking out harshly or sharply; in a pain spoken manner.

ଟପଟପ ଭାଷା କେବେ ସହିବ—ଅଭିମନ୍ୟୁ, ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

(ଟପର ଟପର—ଅନ୍ୟରୂପ) କ୍ରି. ବିଣ—ତୀକ୍ଷ୍ଣଭାବରେ (ମୁନିଆଁ କଣ୍ଟକର ମୁନ ନରମ ପଦାର୍ଥରେ ଭୁଷିବା)—Sharply.
(ଯଥା—କଣ୍ଟାଟାକୁ ହାତରେ ଟପଟପ ଫୋଡ଼ି ଦେଉଛି ।)

ଟପନବିସ୍—ଦେ. ବିଣ—ଟପକ ନବିସ୍ (ଦେଖ)
Ṭapanabis — Ṭapaka nabis (See)
(ଟପନବିସି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟପ ଯନ୍ତ୍ର—ଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟାପ୍ ଓ ସଂ. ଯନ୍ତ୍ର)—ଅଣ୍ଡକୋଷ ଆଦିରୁ ଜଳ ବାହାର କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ମୁନିଆଁ ଶଲାକାବିଶେଷ—Tapping instrument.
Ṭapa jantra
टपयन्त्र
टपजन्तर

ଟପର ଟପର—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Ṭapara ṭapara ୧ । ବଡ଼ ବଡ଼ ଟୋପାରେ ମେଘ ବରଷିବା
टपटप ଶବ୍ଦ—1. Pattering sound of rain.
टपाटप ମେଘ ବରଷିଲା ଟପର ଟପର ମୋ ଭୁଆରେ କିଏ ରେ ?—ଶିଶୁଗୀତ ।
[ଦ୍ର—ଏହାଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବର୍ଷାକୁ ଟୁପୁରୁ ଟୁପୁରୁ, ତାଠାରୁ କ୍ଷୀଣତର ବର୍ଷାକୁ ଝିପିଝିପି, ତହିଁ କ୍ଷୀଣରେ ବର୍ଷାକୁ ଝିପିଝିପି ଓ ତହିଁ କ୍ଷୀଣରେ ବର୍ଷାକୁ ଭୁଣ୍ଡୁରୁଝୁଡ଼ା କହନ୍ତି ।]

ଟପା—ଦେ ବି. (ସଂ. ଲମ୍ଫ)—୧ । ସରଳ ତାଳଯୁକ୍ତ ଗୀତବିଶେଷ—
Ṭapā 1. A solo; a short light air in music; a short merry song.
टप्पा
टप्पा (ଟପ୍ପା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଡାକ ୨ । (ଭୁଲ. ଦ୍ରାବିଡ଼—ଟପାଲ) ଚିଠି ନେବାର ଡାକ; ପୋଷ୍ଟ—2. Post.
डाक
ଟପା ଥିବା ଘର ବଚନ ଗୋଚର ସେଭେ ସମାଗୁର ଗୋପେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳୋଷଚମ୍ପୂ, ୫-ଗୀତ ।

୩ । ଟପିବା; ଡେଇଁବା—3. Leaping; jumping.

୪ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଡାକଥଳି ବହେ—
4. Post-man; postal runner.

ବାଘେଇର ଭୟ ଦେଖି କାହିଁକି ମଧ୍ୟ ଚୋଟ ଅଛନ୍ତି ବୁଝି କହିଲ
ଓହୋ ଟପାଟା ହାକୁଳର ସେ—ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଟାଗା ୫ । ଡାଗା ସିଲାଇ; ବହୁଦୂର ବ୍ୟବଧାନରେ ଗୋଟାଏ
टप्पा ଲେଖାଏ ଟାଙ୍କା ଦେଇ କରାଯିବା ସିଲେଇ; ଡାଗା—
5. Long stitch.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚକ୍ଷ୍ଣିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ଷ୍ଣିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ଷ୍ଣିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ଷ୍ଣିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ପ୍ରାଦେ. ୧ । (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଯାନାଦିର ଡାକ—1. Relay of horses for travelling a long distance.

୨ । (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ସ୍ୱାଧୀନଦେଶରେ ଗ୍ରାମ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଏକ ଗ୍ରାମରୁ ଗ୍ରାମାନ୍ତର ବାଟେ ଦୂର ଦେଶକୁ ପତ୍ରାଦି ନିଆ ଯିବାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—2. An arrangement of taking letters from village to villege.

୩ । (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତିଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଚିଡ଼ାଇବା—3. Teasing a person by innuendoes.

ଟପା(ପେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଟପିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Ṭapā(pe)iba 1. The causative form of Ṭapibā.
ଟପାନ ୨ । ଟପି ଯିବାର ଉପାୟ କରିବା; ଡେଇଁଇବା—
ଟପବାନା; ଟପକାନା 2. To cause to leap or jump over.
୩ । ଅତିକ୍ରମ କରାଇବା—
3. To cause to exceed or to outrun.
(ଯଥା—ପଛର ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ଆଗରେ ଯାଉଥିବା ଘୋଡ଼ାକୁ ଟପାଇ ଆପଣା ଘୋଡ଼ାକୁ ଝପଟେଇ ନେଇ ଚାଲିଗଲା ।).

ଟପାଟପ୍—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଅବିରାମ; ଗୋଟା ଗୋଟା କରି ଏକା-
Ṭapā-ṭap ଥରକେ—1. In quick succession; without
ଟପାଟପ stopping.
ଟପାଟପ ମନ ଭୃଷି ପାଇଲେ ଟପାଟପ ପାତ୍ରରେ ପକାଇ ଦିଏ—
କାଳକଣ୍ଠ ଦାଶ, ପିଲଙ୍କ ରାମାୟଣ ।

୨ । ଟପଟପ ଭାବରେ—2. With a continuous pattering sound (as of rain).
(ଯଥା—ବର୍ଷା ଟପାଟପ୍ ପଡ଼ୁଛି ।)

ଟପାନବିସ୍—ଦେ. ବିଣ—ଟପକ ନବିସ୍ (ଦେଖ)
Ṭapānabis Ṭapaka nabis (See)
(ଟପାନବିସି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟପାନବିସିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଟପକ ନବିସି (ଦେଖ)
Ṭapānabisiā Ṭapaka nabisi (See)

ଟପାବାଲା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଡାକବାଲା; ଡାକପିଅନ—
Ṭapā-bālā Postman.

ଟପାଲ—ଦେ. ବି—ଟପାଳିଆ (ଦେଖ)
Ṭapāla Ṭapāḷia (See)

ଟପାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—ପଛଗରୁଆ (ଶଗଡ଼); ହାଲୁରି—
Ṭapāḷiā (a cart) Which is lightly loaded on
(ଲୁଚ୍, ନଦରୁ—ବିପରୀତ) the front side and heavier on the back side.

ଟପିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ପତ୍ ଧାତୁ=ଗତି କରିବା; ପତ୍ ଧାତୁ ବ୍ୟବ-
Ṭapibā ହାରରେ ଟପ୍ ହୋଇଅଛି; କିମ୍ବା ସଂ. ଲଙ୍ଘ ଧାତୁ)—
ଟପକାନ ୧ । ଲଙ୍ଘନ ପ୍ରଦାନ କରି ଡେଇଁ ଯିବା—
ଟପନା 1. To jump or leap over.

୨ । ଅତିକ୍ରମ କରିବା—2. To exceed; to pass over.
ଆସବଲ୍ଲୀ ଶୃଙ୍ଗ ଟପି ଉଠୁଥିଲା ଯାଇଁ ଯାହା ହିମଗିରି ଶିଖର ।
ନନ୍ଦକିଶୋର, କୃଷ୍ଣକୁମାରୀ ।

୨ । ବଳି ପଡ଼ିବା—2. To excel.
(ଯଥା—ପାଠରେ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଟପି ଯାଏ ।)

ଟପୁଡ଼ିଆଁ—ଦେ. ବିଣ—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଏଠୁଁ ସେଠୁଁ କରିବା;
Ṭapu-ḍiān̄ ଉଅଠଅ କରି କରାଯିବା (କର୍ମ)—
1. Done in a slovenly manner.
(ଯଥା—ତାର ଯେତେକ କାମ ସବୁ ଟପୁଡ଼ିଆଁ ।)
୨ । ଆବଡ଼ା ଖାବଡ଼ା—2. Rough; uneven.
୩ । ଟପୁଡ଼ିଆଁ (ଦେଖ)—Tapu-ḍiān̄ (See)

ଟବ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ନନ୍ଦିଆ; କୁଣ୍ଡ—
Ṭab Tub.
ଟବ୍ ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
ଟବ୍ କୌଣସି ଭାରି ବସ୍ତୁର ପାଣିରେ ପଡ଼ି ବୁଡ଼ିଯିବାର ଶବ୍ଦ-
ଟୁବ ଡପ The thumping sound of a heavy thing falling and sinking in water.
ଟବ୍ ପରି ତଳେ ବୁଡ଼ିବ ଶେଷ । ଅଭିମନ୍ୟୁ, ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଟବ୍ କରି—ଦେ. ଅ—(ପାଣିରେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଭାରି ପଡ଼ି) ହଠାତ୍
Ṭab kari (ବୁଡ଼ିଯିବା ଶବ୍ଦ)—At once, with a splash
ଟୁବଝାରେ (said of a heavy thing falling and
ଡପକର୍ sinking in water.)
(ଟବ୍‌କିନା, ଟବ୍‌କିନି, ଟବ୍‌କରି, ଟବ୍‌ଦିସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟବ୍‌ଟବ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଜଳ ଦ୍ୱାରା ଅର୍ଦ୍ଧାଧିକ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପାତ୍ର
Ṭab-ṭab ଡହଳିଲେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ହୁଏ—
ଟୁବ୍ ଟୁବ୍ Sound caused by shaking a vessel
ଡପଡପ more than half full of water.
(ଟବର ଟବର—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ପଇଡ଼ିଟାରେ ପାଣି ଟବ୍‌ଟବ୍ ହଉଛି ।)
[ଦ୍ର—ଟବ୍‌ଟବ୍ ଠାରୁ ଟୁବ୍ ଟୁବ୍ କ୍ଷୁଦ୍ରତର ଶବ୍ଦ ।]

ଟବ୍‌ଟାବ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Ṭabṭāb ଜଳରେ କଉ ଆଦି ମାଛ ଉପରକୁ କ୍ଷଣେ ଉଠି
ଟୁବ୍‌ଟାବ୍ ପୁଣି ବୁଡ଼ିଯିବାର ଶବ୍ଦ—Sound of small fishes
ଡପଡପ (as anabas) while coming up to the surface of water and immediately dipping into it.

ଟଭର—ଦେ. ବି. (ଜାହାଜିଆ ଶବ୍ଦ; ଇଂ ଟପ୍‌ସେଲ୍)—
Ṭabhara ଜାହାଜର ମାସ୍ତୁଲର ଅଗ ପାଖରେ ବନ୍ଧାହେବା ପାଲ—
Top sail.
ତୋଲ ଉପରେ ସବଳ, ଗଭର, ଟଭର—ପଛକୁ କଲମି ତୋଲ ଅଉ ବରଗାମାନ ଟେକି ଦେଇ ଶେଷ ଗୁଡ଼ାଇ ଠିକ କରି ରଖି ଦେଉଛନ୍ତି ।
ଫକୀରମୋହନ, ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ଡ	ଏ	ହ୍ରସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଏ୍	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଵ	ନ

ଟଭା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମାତୁଲଙ୍ଗ; ବୀଜପୂର)—
Ṭabhā ଖୁସକ୍ ଅମ୍ଳ ଅଛି ସୁଗନ୍ଧି ଏକ ଜାତୀୟ ବଡ଼ ଲେମ୍ବୁ—
टाबानेबु Citron.
बिजौरा

ଟଭାରି—ଦେ ବି—ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Ṭabhāri Mallotus Pettata; a wild tree.
[ଦ୍ର—ଏହି ବୃକ୍ଷ ସିଂହଭୂମ, ମୟୂରଭଞ୍ଜ, ପୁରୀ ଓ ଅନୁଗୁଳରେ ଜନ୍ମେ । Haines.]

ଟମ୍‌ଟମ୍--ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟାନ୍‌ଡେମ୍=ଆଗ ପଛ ହୋଇ ଦୁଇଟା ଘୋଡ଼ା ଲାଗିଥିବା ଗାଡ଼ି)—
Ṭam-ṭam
टमटम ଏକ ଘୋଡ଼ା ଯୋଚ ଚଳାଇବା ଦୁଇ ଚକିଆ ବଗି ଗାଡ଼ି; ଦୁଇ-ଚକିଆ ବଗି ଗାଡ଼ି—A dog cart
टमटम

ଟମକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ନାଗରା; ଧେଣ୍ଡୁରା—
Ṭamaka 1. Drum; tom tom.
टमटम ଟମକ ଯେ ବାଜେ ତୁଳ ବଜାରେ ।
टमकी କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୨ । ନାଗରା ଦ୍ୱାରା ଘୋଷଣା—2. Proclamation; publication by beat of drum.

ଟମକ ନିଶାଣ—ଦେ ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଟମକ ଓ ନିଶାଣ; ସାନ ଓ ବଡ଼ ନାଗରା—Drums big and small.
Ṭamaka nisāṇa
ଦଳା ମାଡ଼େ ବାଜି ଯିବ ଟମକ ନିଶାଣ । ପ୍ରାଚୀ. ବୃନ୍ଦାବନଭୂଷଣ ଗୀତା ।

ଟମକ ବାଜିବା—ଦେ. ବି—କୌଣସି ବିଷୟ ସର୍ବତ୍ର ଉଦ୍‌ଘୋଷିତ ହେବା—
Ṭamaka bājibā Wide publication of a matter
ଟମକଇ ବାଜଇ ଜଗତ ଯାକେ ତୁ କି ନ ଜାଣୁ କପଟ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ଟମକିଆ—ଦେ. ବି—ଧେଣ୍ଡୁରା ଦେବା ଲୋକ; ନାଗରଚୀ—
Ṭamakiā Drummer.
ସେ ଉଗ୍ରସେ ନାୟକ ଶୁଣି ବାହାରିଲେ
ଟମକିଆମାନଙ୍କ ଆଗରେ କହିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଟମଟମା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁଲ. ଇଂ. ଟମ୍‌ଟମ୍; ଟମଟମ୍ ଶବ୍ଦ କରୁଥିବାରୁ)—ଧେଣ୍ଡୁରା; ନାଗରା—
Ṭamaṭamā
टमटम् Tomtom; drum.
टमकी

ଟମରସ—ପ୍ରାଦେ. (କାମଣ୍ଡା) ବି—ପିଜୁଳି; ଗୁଆଳଥ—
Ṭamarasa Guava.

ଟମାଟମ୍—ଦେ. ବିଣ—ଟୁମାଟୁମ୍ (ଦେଖ)
Ṭamāṭam Ṭumāṭum (See)

ଟର ଆମ୍ବିଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଖୁବ୍ ଆମ୍ବିଳା; ଭାରି ଖଟା—
Ṭar āmbil Very sour.

ଟରଟର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି. ବିଣ—
Ṭar ṭar ୧ । ବକ୍ତା ହୋଇ ଗୁହିଁ ରହିବା ପ୍ରକାରେ; ବକବକ—
1. Staringly; looking on foolishly.
୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ—2. Fully; deeply (black).
(ଯଥା—କଳିଆ ଟରଟର=ଛିପଣ୍ଡକଳା; ଘୋରକୃଷ୍ଣ ।)
ଦଶ ଆଇସି କଳିଆ ଟର୍‌ଟର୍
ଗିଣ୍ଡି ଆଇସି ହଳଦିଆ ଟେର୍‌ଟର୍ । ସମ୍ବଲପୁର. ଗୀତ ।

ଟରର—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଟଲ୍ ଧାତୁ)—୧ । ନିଶାରେ ଅଜ୍ଞାନ ବା ଅସ୍ଥିର; ଟଳଟଳଯୁମାନ; ଚୁର—
Ṭar-r
टर्र 1. Reeling with intoxication.
टर्रा ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ରାଗାନ୍ଧ; କ୍ରୋଧାନ୍ଧ—
2. Maddened or blinded with rage.

ଟରକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କି—ଟରକିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Ṭaraka(ke)ibā Causative of Tarakibā.
ଭାଗାନ ଆସନ୍ନ ବିପଦ ବିଷୟରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଜୀବକୁ ପୂର୍ବରୁ
टरकाना ସାବଧାନ କରି ଦେଇ ତାକୁ ସେ ସ୍ଥାନ ତ୍ୟାଗ କରିବାର ସୁବିଧା କରିଦେବା—To scare away a person or animal from a place by giving a hint of impending danger.

ଟରକିବା—ଦେ. କି. (ସଂ. ଟଳ ଧାତୁ; ସଂ. ସତର୍କ)—
Ṭarakibā ଚରକିବା; ଆସନ୍ନ ବିପଦ ବିଷୟରେ ପୂର୍ବରୁ ସତର୍କ-
ଭାଗା . ହୋଇ କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ଖସି ପଳାଇଯିବା—
टरकना To steal or flee away from a place after scenting danger betimes.

ଟରଣୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଅଟର୍ଣ୍ଣୀ)—ଟର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)
Ṭaraṇi Ṭarṇṇi (See)
(ଟରମୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟର୍କ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ତୁରସ୍କ ଦେଶୀୟ ଲୋକ—
Ṭark Turk.
तुर्क तुर्क

ଟର୍କି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । ତୁରସ୍କ—
Ṭarki 1. Turkey (country).
तुर्की तुर्की ୨ । ମୟୂର ଜାତୀୟ ବିଦେଶୀ କୁକ୍କୁଟ—
2. Turkey (bird).

ଟର୍ଚ୍ଚ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟର୍ଚ୍ଚ=ମଶାଲ)—ଟର୍ଚ୍ଚଲାଇଟ୍ (ଦେଖ)
Ṭarch Ṭarch lāiṭ (See)

ଟର୍ଚ୍ଚଲାଇଟ୍--ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ମଶାଲ ଆକାରର ବେଶଲଗିଥିବା ବିଜୁଳିବତି—Electric torch-light.
Ṭarch-lāiṭ
टॉर्चलाइट टर्चलाइट

ଟର୍ଣ୍ଣୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଆଟର୍ଣ୍ଣୀ=ମୁକ୍ତାରି)—
Ṭarṇṇi ଅର୍ଥଲୋଭରେ ମୁକ୍ତାର ଓକିଲଙ୍କ ନିକଟରେ ମକଦ୍ଦମା
टाउटर ଜୁଟାଇବା ଲୋକ—A tout; a procurer of
मकदमाका दालाल legal business for legal practitioners.
(ଟର୍ନୀ; ଟରମୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟର୍ମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । କଲେଜ, ସ୍କୁଲ ଓ କଚେରିମାନଙ୍କ
Tarm ବଡ଼ବଡ଼ ଛୁଟିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟବଧାନ ଥିବା ସମୟ
টহরম (ଯହିଁରେ କି ପିଲାମାନେ କଲେଜରେ ରହି ପାଠ ପଢ଼ନ୍ତି)—
टर्म 1. Term in a college, school or court.
[ଦ୍ର—ଭାରତବର୍ଷରେ ଗ୍ରୀଷ୍ମଛୁଟିଠାରୁ ପୂଜା ଛୁଟି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋଟିଏ ଟର୍ମ୍; ପୂଜାଛୁଟିଠାରୁ ଗ୍ରୀଷ୍ମମଧ୍ୟ ଛୁଟି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋଟିଏ ଟର୍ମ୍ ।]
୨ । ଚୁକ୍ତିର ସର୍ତ୍ତ—2. Term of an agreement.

ଟର୍ମିନାଲ୍ ଟାକ୍ସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କଲିକତା ପୁରୀ ପ୍ରଭୃତି ବଡ଼
Tarminal taks ବଡ଼ ସହର ଓ ତୀର୍ଥକୁ ଯାଉଥିବା ଯାତ୍ରୀଙ୍କ
টর্মীনাল্ টেক্স ଠାରୁ ରେଲ ଟିକଟ୍ ଉପରେ ରେଲ ମାସୁଲ
टर्मिनेल टैक्स ଛଡ଼ା ଆଦାୟ କରାଯିବା ଅଧିକା ଟାକ୍ସ—
Terminal tax.
[ଦ୍ର—ଏହି ଟାକ୍ସ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଟିକଟ୍ କିଣିବା ଲୋକଠାରୁ ଦୁଇପଇସା ବା ଚାରିପଇସା ଲେଖାଏ ଆଦାୟ ହୁଏ ଓ ତାହା ଟିକଟର ମାସୁଲ ସଙ୍ଗେ ସାମିଲ ହୋଇ ଆଦାୟ କରାଯାଏ । ରେଲ କୋମ୍ପାନୀ ତାହା ଏକାଠେଇଁ କରି ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କୁ ଦିଅନ୍ତି । ଏତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ଉକ୍ତ ସ୍ଥାନର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟୋନ୍ନତିଜନକ କାର୍ଯ୍ୟର ବ୍ୟୟ ନିର୍ବାହ କରନ୍ତି ।]

ଟଳ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ବିଚଳିତ ବା ବିକଳ ହେବା—
Tal (root) To totter; to reel.

ଟଳଟଳ—ଦେ. ବିଣ.—(ସଂ. ଟଳ୍ ଧାତୁ=ବୈକଲ୍ୟ)—୧ । ଉତ୍କଣ୍ଠିତ;
Talatala ଅସ୍ଥିର—1. Anxious; restless.
টলটল ବୋଇଲେ ହେ ନାଥ ତୁମ୍ଭେ କି ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲ,
डगमग କୃପା କରି କହ ମୋତେ ମନ ଟଳଟଳ । ତୁଳସୀକୃତ ରାମାୟଣ ।
୨ । ଦୋହଲୁ ଥିବା—2. Waving.
୩ । ଟଳୁଥିବା; ବିଚଳିତ ହେଉଥିବା—
3. Tottering; staggering.
ସେ ଜଳେ ନ ପାରିଲା ରହି ଉପରେ ଟଳ ଟଳ ହୋଇ ।
ଯଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତି ଗୀତା ।
୪ । ଯାହାର ମୂଳ ଭୂମିରେ ସ୍ଥିର ହୋଇ ବସି ନ ଥାଏ—
4. Unstable.
ଟଳଟଳ ହେବ ମେରୁ ଭୂଧର ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧ ଚିନ୍ତାମଣି ।
କ୍ରି. ବିଣ.—୧ । ଦୋହଲୁ ଥିବା ପ୍ରକାରେ; ବିଚଳିତ ହେଉଥିବା ପ୍ରକାରେ—1. Staggeringty; totteringty; reeling.
୨ । ଅସ୍ଥିର ଭାବରେ—
2. Unsteadily; unstably.
୩ । ଆସନ୍ନ ବିଚଳନର ଭୟ ଜନ୍ମାଉ ଥିବା ପ୍ରକାରେ—
3. Threatening to fall down.
ଟଳିଲା ହସ୍ତିନା-ହର୍ମ୍ମ୍ୟଶ୍ରେଣୀ ଟଳଟଳେ ।
ରାଧାନାଥ. ବେଣୀସଂହାର ।

ଟଳଟଳାୟମାନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—୧ । ଟଳୁଥିବା—
Talatalayamana 1. Tottering; reeling.
(ଟଳଟଳାୟମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । କମ୍ପମାନ—
2 Shaking; wavering.
୩ । ଅସ୍ଥିର—3. Restless.

ଟଳଟଳିଆ—ଦେ. ବିଣ. ଓ କ୍ରି. ବିଣ.—ଟଳଟଳ (ଦେଖ)
Talatalia Talatala (See)
টলটলিআ ଟଳଟଳିଆ ଏ ବଳ ଅଟଇ । ପ୍ରାଚୀ, ଘରତେ ଗୀତା ।

ଟଳମଟଳ—ଦେ. ବିଣ ଓ କ୍ରି ବିଣ.—ଟଳଟଳ (ଦେଖ)
Talamatala Talatala (See)
ଟଳମ୍‌ଟଳ, ଟଳମଟଳା, ଟଳମ୍‌ଟଳା —ଅନ୍ୟରୂପ
ବାହାର ହେଲେ ବାନର ବଳ,
କୂର୍ମ ହେଲା ଟଳମଟଳ
ବିଶ୍ୱନାଥ ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।

ଟଳମଳ—ଦେ. ବିଣ. ଓ କ୍ରି. ବିଣ.—ଟଳ ଟଳ (ଦେଖ)
Talamala Talatala (See)
ଅ.—୧ । ଟହ ଟହ (ଦେଖ)—1. Taha taha (See)
୨ । ଆଗ ପାଖ ଉପରକୁ ଉଠିଲା ବେଳେ ପଛ ପାଖ ତଳକୁ ଯାଉଥିବା ଓ ତଳ ପାଖ ଉପରକୁ ଉଠିଲା ବେଳେ ଆଗ ପାଖ ତଳକୁ ଯାଉଥିବା; ଢିପିଢିପା—2 Bobbing.

ଟଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଟଳ ଧାତୁ)—୧ । (ଟଳିବା କ୍ରିୟାର
Tala(le)iba ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—ଟାଳିବା (ଦେଖ)
টালান 1. The causative form of taliba;
टलाना Taliba (See)
[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକ ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଟଳାଟଳି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଟାଳଟୁଳ ବା ଭଣ୍ଡାଭଣ୍ଡି କରିବା;
Talatali kariba ଦମ୍‌ଦିଲାସା ଦେଇ ସମୟକୁ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ କରିବା
টালটুল করা, টালটোল করা To cause a fixed time-
टलाटलि करना limit to expire by various excuses.

ଟଳି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ଟଳ ଧାତୁ)—୧ । ଟଳି ଟଳି ଢଳେ
Tali pardiba ପଡ଼ିଯିବା—1. To fall to the ground
টলেপড়া reeling; to topple down.
टलजाना ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମରିବା—
(ଟଳିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. (figurative) To die.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଲୁପ୍ତ ହେବା—
3. (figurative) To disappear.
ଟଳି ପଡୁଥାଏ ମୋର ବଚେବଚନା—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଟଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ ଟଳ ଧାତୁ)—୧ । (ମନ) ବିଚଳିତ ହେବା—
Taliba 1. (the mind) To be moved; to be
টলা टलना agitated.
ଦେନିକାର ନିମେଷ ମାତ୍ର ଅହାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ତା ମନ ଟଳି ଗଲା ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ.
୨ । ଖସିପଡ଼ିବା; ଗଡ଼ି ପଡ଼ିବା—
2. To fall down; to come down.
ମଥାରୁ କୁମୁଦ ବନ୍ଧୁ ଟଳିଲାରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୧	ଇ	ଉ	ର୍, ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ, ଷ	ଙ୍କ	ଇଅ	ଡ଼	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ଢ଼

୩ । (ପବନରେ) ଦୋହଲିବା—
3. To rock; to wave to and fro.

୪ । ଠିଆ ହୋଇ ନ ପାରି ଇତସ୍ତତଃ ଟଳିବା—
4. To stagger; to totter.

ପାଦଲେ ଅନ୍ଧ ପଣସ ଛାଡଲେ ସକଳ।
କଳଲ ଶରୀର ମୋ ଟଳିଲ କଳେବର । ପ୍ରାଚୀ, ଇନ୍ଦ୍ରସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

୫ । (ପ୍ରତିଜ୍ଞା; କଥା) ଅନ୍ୟଥା ହେବା—
5. To be nullified; to be rendered

୬ । (ଉପାୟ) ନିଷ୍ଫଳ ହେବା—
6. To be frustrated.

୭ । (ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବେଳା) ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହେବା—
7. To expire; to pass by.

୮ । (ବଳ) କମିବା—8. To become less; to diminish.

୯ । (ଧୈର୍ଯ୍ୟ) ନାଶ ହେବା—9. To decline or vanish.

୧୦ । (ମନୁଷ୍ୟ ନିଦ୍ରାରେ) ଘାରି ହେବା; ଢଳିବା—
10. To reel; to dose.

୧୧ । (ମନ) ସନ୍ଦେହରେ ଦୋଳାୟମାନ ହେବା—
11. (mind) To waver, to hesitate.

୧୨ । (ମନରୁ ବିବେକ; ଅନୁରାଗ) ଲୁପ୍ତ ହେବା—
12. To disappear.

ପ୍ରତାପ ଯେ ଜଳୁଥିବ, ବିବେକ ତ ଟଳୁଥିବ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୧୩ । (ମନ) ତରଳି ଯିବା; (କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି) ଆକୃଷ୍ଟ ହେବା—13. (mind) To be enamoured of.

୧୪ । (ଆଦେଶ) ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରିବା; ଅତିକ୍ରମ କରିବା—
14. To violate; to transgress; to go beyond.

ସ୍ୱାମୀ ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କ କଥାରୁ ସେ ପଦେ ଟଳେ ନାହିଁ—
କୁନ୍ତଳାକୁମାରୀ. ନଅଭଉଣୀ ।

୧୫ । ମୁଗ୍ଧ ହେବା—
15. To be captivated or charmed.

୧୬ । ବିଚଳିତ ହେବା; ମନର ସ୍ଥିରତା ହରାଇବା—
15. To lose one's balance of mind or mental equilibrium.

୧୭ । ସ୍ଥାନଚ୍ୟୁତ ହେବା; ସ୍ଖଳିତ ହେବା—
17. To be displaced; to budge.

୧୮ । (ଆଦେଶ) ଲଙ୍ଘିତ ହେବା; ଖଣ୍ଡିତ ହେବା; ଉଲ୍ଲଙ୍ଘିତ ହେବା—18. (order) To be violated or disobeyed.

ତୋ ଆଜ୍ଞା ଟଳିଲା କଞ୍ଚାଇ । ଉପେନ୍ଦ୍ର. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୧୯ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ହାରିବା; ପରାଜିତ ହେବା—
19. (figurative) To be defeated.

୨୦ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହେବା—
20. (figurative) To fail; not to succeed.

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ପଡ଼ିବା, ଯିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଟଲେମି—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଆଲେକଜାଣ୍ଡ୍ରିୟାର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଗ୍ରୀକ୍ ଜ୍ୟୋତିଷୀ—Ptolemy.
Ṭalemi
ଟଲେମୀ
टलेमी

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ମୂଳ କରି ସଂସ୍କୃତ ଜ୍ୟୋତିଷ ରୋମକସିଦ୍ଧାନ୍ତ ରଚିତ । ଅଶୋକଙ୍କ ଲିପିରେ ଏହାଙ୍କ ନାମ ତୁରମୟ ବୋଲି ଲେଖାଅଛି ।]

ଟସକର—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ତସ୍କର)—ତସ୍କର ୧ (ଦେଖ)
Ṭasakara — Taskara 1 (See)

କଣ୍ଟିଆଳ ତେ ବଟିଲା, ଘେର ଟସକର ବାଟେ ବୁଢ଼ା ପଡ଼ିଲା—
ପ୍ରାଚୀ ପ୍ରତାପ. ଶଶିସେଣା ।

ଟସର (ଇତ୍ୟାଦି)—ତସର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ṭasara (etc) — Tasara etc (See)

ଟସର ମିଶାଇ ଦେଲେ ନଦ ଆଉ ପସନ୍ଦ ହରାଇ ପାଟ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଟସ୍କର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତସ୍କର)—ତସ୍କର ୧ (ଦେଖ)
Ṭaskara — Taskara 1 (See)

ଟହକ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଟଙ୍କ—ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ)—
Ṭahaka ୧ । ସୁନ୍ଦର; ରମଣୀୟ; ମନୋହର—
1. Beautiful; graceful.

ଟହକହାସୀ କଶୋଘ ମନ, ଟକ ଗଉ ରସେ ବୁଡ଼ିବ ଦେକ—
ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

୨ । ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ—2. Red.

ଟହକ ଗଛର ମହକ ଫଳ, ଉପରେ କାହିଁକି ପଡ଼ିଲୁ ?—ଢଗ ।
(ଆମ୍ବଗଛର ଫଳକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ।)

ଟହଟ—ଦେ. ଅ—ଟହଟହ (ଦେଖ)
Ṭahaṭa — Ṭahaṭaha (See)

ଟହଟହ—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ଅଟ୍ଟହାସ୍ୟ)—ଉଚ୍ଚହାସ୍ୟ ଧ୍ୱନି—
Ṭahaṭaha — Loud laugh.

ହାସ ପ୍ରକାଶ କଲେ ଟହଟହ ହୋଇ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

ଟୁକଟୁକ
टहटहे

ଦେ. ବିଶେଷଣର ବିଣ—୧ । (ଏହି ଅର୍ଥରେ 'ରଙ୍ଗ ଟହଟହ' ପ୍ରୟୋଗ ହୁଏ) ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗାଢ଼ (ରକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ)—
Deep (red).

୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ (ପକ୍ୱ)—2. Fully (ripe).

ଟହବର—ଦେ. ବି—ଶିବିକା; ପାଲିଙ୍କି; ତାମଯାନ—
Ṭahabara — Palki; sedan chair.

ବଳେ ହେଲେ ଟହବରେ ମହାଗଣ୍ଡ ଦେଶେ—ଚିନ୍ତାମଣି. ଶଙ୍କରମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଟହଲ—ଦେ. ବି. (ହିନ୍ଦିରୁ ଅନୁକୃତ; ସଂ. ଚଲ ଧାତୁ)—
Ṭahala ୧ । ପରିକ୍ରମା; ବୁଲାବୁଲି—
टहल 1. Wandering; walking up and down;
टहल roving; rambling, perambulation.

୨ । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରକ୍ଷାର୍ଥେ ଭ୍ରମଣ—
2. Constitutional walk.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଧ' ଦେଖିବେ; 'କୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଥ' ଦେଖିବେ, 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୩ । ଘୋଡ଼ାକୁ ସକାଳେ ସଞ୍ଜରେ ଟହଲାଇବା—
3. The taking out of a horse for a morning walk or stroll.

୪ । ଚାକରି—4. Service.

୫ । ଗୃହର ବା ଦେବ ମନ୍ଦିରର ବା ମଠର ନୀଚ କାର୍ଯ୍ୟ—
5. Menial household duties.

୬ । ସେବା; ଶୁଶ୍ରୂଷା—
6. Service of or attendance on a master.

ଟହଲ ଟାକର—ଦେ. ବି—୧ । ଗୃହର ଛୋଟ ବା ନୀଚ କର୍ମମାନ—
Ṭahala ṭākara 1. Petty or menial works of the household.
टहल टाकर, **टहलटकोर**

ଟହଲ ଟାକର୍
ଟହଲ ଟୁକୁର୍ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଟହଲ ଟୁକୁର୍

୨ । ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଡାକହାକ ଶୁଣିବା କର୍ମ—
2. Personal service and carrying out orders of the master; acts of an orderly.

୩ । ସେବା ସୁଶ୍ରୂଷା—4. Acts of service of or attendance on a person.

ଟହଲଦାର୍—ଦେ. ବି—ଟହଲିଆ (ଦେଖ)
Ṭahaladār   Ṭahaliā (See)

ଟହଲ ବଜା(ଜେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆପଣା ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ ଚାକରିର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ ନିର୍ବାହ କରିବା—
Ṭahala baja(je)ibā
टहल बाजान
टहल बजाना
To render one's fixed service.

ଟହଲ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ବ୍ୟଙ୍ଗ)—ଏକ ପ୍ରାନ୍ତରୁ ଅନ୍ୟ ପ୍ରାନ୍ତକୁ ବିନା କାର୍ଯ୍ୟରେ ବୁଲିବା—
Ṭahala māribā
To walk up and down aimlessly.

ଟହଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଟହଲିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Ṭahalā(le)ibā   1. The causative form of 'ṭahalibā'
टहलान
टहलवाना

୨ । ଘୋଡ଼ା ଆଦିଙ୍କୁ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳୁ ବୁଲାଇନେବା; ଶ୍ରମ ଅପନୋଦନାର୍ଥ ଚଲାଇବା—
2. To take out for a walk; to walk up and down (a horse).

ଘୋଡ଼ା ଚଢ଼ୋଇକି ଯେ ଫିଙ୍ଗାଇଣ ଦେଲେ
ଟହଲାଇ ସାରଣ ଧରି ଛଡ଼ା ହେଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୩ । ବୁଲାଇବା; ଚଲାଇବା—
3. To cause to move.

ଟହଲିଆ—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ହିନ୍ଦୀ. ଟହଲୁଆ)—
Ṭahaliā   ୧ । ସେବାକାରୀ; ଯେଉଁ ଚାକର ପ୍ରଭୁଙ୍କର ସେବା କରେ ବା ଆଦେଶ ବହନ କରେ—
टहलिया
टहलुआ   1. Orderly servant; personal attendant.
(ଟହଲିଆଣୀ—ଣୀ)

୨ । ପାଇକଥଳ—2. Menial servant.

୩ । ଦେବାଳୟ ବା ମଠର ନୀଚଭୃତ୍ୟସେବାକାରୀ ବୈଷ୍ଣବ—
3. A mendicant who does the menial duties of a temple or math.

ଟହଲିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଚଲ ଧାତୁ)—୧ । ପରିକ୍ରମା କରିବା; ଆଗକୁ ପଛକୁ ଚାଲିବୁଲି କରିବା; ଭ୍ରମଣ କରିବା—
Ṭahalibā
टहला   1. To walk up and down; to go backward and forward.
टहलना

୨ । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ବୁଲିବା—
2. To take a constitutional walk.

୩ । ଧୀରେ ଧୀରେ ବୁଲିବା—
3. To move or walk slowly.

ଟହୁ—ଦେ. ବି—ଟଉ (ଦେଖ)
Ṭahu   Ṭau (See).

ଟା—ଦେ (ଅବ୍ୟୟ)—୧ । (ଅନାଦରାର୍ଥ ପ୍ରତ୍ୟୟ; ଅନ୍ୟ ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୋଗ ହେଲେ ସଂଖ୍ୟା ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରେ)—(ଏତେ) ଗୋଟା—
Ṭā
टा
टा
(ଟି—ଆଦରାର୍ଥକ)
1. (Particle affixed to a word to denote number) So many.

(ଯଥା—ଦଶଟା ଲୋକ ଆସିଥିଲେ ।)

୨ । (ବସ୍ତୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ; ବକ୍ତାର ଦୃଢ଼ତାଦ୍ୟୋତକ ବ୍ୟବହାର)—ସେ; ତାହା; ଏହା—
2 (used in emphasis) That; this; it.
(ଯଥା—ଗୋରୁଟା ଫସଲ ଖାଇଗଲା ।)
[ଦ—ଏହିପରି ସ୍ଥଳରେ ଆଦରାର୍ଥରେ ଟି ପ୍ରତ୍ୟୟ ହୁଏ ।]

୩ । (ଏତେ) ଘଣ୍ଟା ବାଜିବା ସମୟ—
3. O'clock.
(ଯଥା—୫ଟା ବେଳ ହେଲାଣି ।)

ଟାଆଁଶ—ଦେ· ବିଣ (ଭୁଲ· ସଂ. କର୍କଶ)—ଟାଆଁଶା (ଦେଖ)—
Ṭā-āṅśa   Ṭā-āṅśā (See).

ଟାଆଁଶା—ଦେ. ବିଣ (ଭୁଲ. ସଂ. କର୍କଶ)—
Ṭā-āṅśā   ୧ । କର୍କଶ; କରଡ଼ା (ଲୋମ ବା କେଶ)—
कड़ा   1. Rough; tough; bristling; wiry (said of hair).
कड़ा

୨ । ଟାଣୁଆ; ନିଷ୍ଠୁର (କଥା)—
2. Rough; harsh or cruel (words).

୩ । ଦୃଢ଼—3. Firm

୪ । କଠିନ—4. Hard.

୫ । ଅବାଧ୍ୟତାପୂର୍ଣ୍ଣ (କଥା)—
5. Impudent (words); impertinent.

୬ । କରଡ଼ା; ଚମଡ଼ା—6. Tenacious.

°	ର	ଡ଼	ଋ,ୠ	ଝ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ୍ଚ	ଋଯୁ	ଓଅ	ଲ
ʼ	ଛ	ଡ଼	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଋଅ	ଞ	ନ୍

ଟାଇ— ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟାଇ=ବନ୍ଧନୀ)—
Ṭāi ୧ । ଦୁଇ ଜଣ ପରୀକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କର ପରୀକ୍ଷାରେ ସମାନ ନମ୍ବର
टाई ରହିବା ଅବସ୍ଥା—
টাই 1. A tie between two examinees.
୨ । ଦୁଇ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ଖେଳାଳିଙ୍କର ଖେଳରେ ସମାନ ଫଳ ପାଇବା ଅବସ୍ଥା—
2. A tie between two players in a game.
[ଦ୍ର—ଏ ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ଉପରତଳ ଓ ନମ୍ବରର ନ କରି ଦୁଇଜଣଙ୍କ ନାମ ଲେଖି ଗୋଟିଏ ବ୍ରାକେଟ୍ ବା ବନ୍ଧନୀ ଦିଆଯାଏ ।]

ଟାଇଆ—ଦେ. ବି—ଟାହିଆ (ଦେଖ)
Ṭāiā Ṭāhiā (See)

ଟାଇଁ କରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ- ଟଙ୍କାର)—
Ṭāiñ kari ୧ । ଟାଇଁ ଟାଇଁ ଶବ୍ଦ କରି—
ठन् करे 1- With a hard sound like that of a
ঠনাক metal striking a metal.
ଟାଇଁ କିନି; ଟାଇଁକିରି } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଶୀଘ୍ର; ହଠାତ୍—
ଟାଇଁ ଦିନି; ଟାଇଁ ଧନି } 2. All on a sudden.

ଟାଇଁଟାଇଁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Ṭāiñ-ṭāiñ ୧ । କଠିନ ବା ଧାତୁମୟ ପଦାର୍ଥରେ କୌଣସି
ठनठन କଠିନ ବସ୍ତୁ ବାଡ଼େଇବାର ଧ୍ୱନି—
ঠনঠন 1. Metallic hard sound; sound of striking a metal with another hard substance.
[ଦ୍ର—ଘଣ୍ଟା ବାଡ଼େଇବାର; କମାର ହାତୁଡ଼ିରେ ଲୁହା ବାଡ଼େଇବାର; ଶୁଖିଲା ଠେକାଠାଏ ଫମ୍ପା ହାଣ୍ଡିରେ ଜୋରରେ ବାଜିବାର ଶବ୍ଦକୁ ଟାଇଁ ଟାଇଁ ଶବ୍ଦ କୁହାଯାଏ ।]
୨ । ତୀବ୍ର; ପ୍ରଚଣ୍ଡ; କଠୋରଭାବରେ—
2. Afflicting; giving pain; sharply.
(ଯଥା—ଖରାଟା ଟାଇଁ ଟାଇଁ ମାରୁଛି ।)
୩ । ଟାଉଁ ଟାଉଁ; ବିରକ୍ତିଆ; ଚିଡ଼ଚିଡ଼—3 Fretting.
ଅଲ ସବୁବେଳେ ଟାଇଁଟାଇଁ, ଗଣ୍ଡା ପୂନଅଁ ଦିନ ମାଇଁ—ଭଗ ।

ଟାଇଁଟାଇଁଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ପ୍ରଚଣ୍ଡ ବା ତୀବ୍ର (ରୌଦ୍ର)—
Ṭāiñ-ṭāiñā 1. Blasting; very hot (rays of the sun).
(ଯଥା—ଆଜି ଭାରି ଟାଇଁଟାଇଁଆ ଖରା ହୋଇଛି ।)
୨ । ନିସ୍ତବ୍ଧ (ପଡ଼ିଆ)—
2. Lonely (field).
୩ । ବୃକ୍ଷଲତାଶୂନ୍ୟ ବା ଛାୟାଶୂନ୍ୟ (ସ୍ଥାନ)—
3. Open (*tract of country*); devoid of a shade to protect a wayfarer from the heat of the sun.
(ଯଥା—ଟାଇଁଟାଇଁଆ ପଡ଼ିଆ ବିଲ ।)

୪ । ଯାହା ଦୃଢ଼ ପଦାର୍ଥଦ୍ୱାରା ଆହତ ହେଲେ ଟାଇଁ ଟାଇଁ ଶବ୍ଦ କରେ—
4 Producing a metallic clang when struck with a hard substance.

ଟାଇଟ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଇଂ)—ଚୁସ୍ତ; କସି ହୋଇଥିବା—
Ṭāiṭ Tight.

ଟାଇଟଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟାଇଟ୍ଲ୍)—ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆ ଯିବା
Ṭāiṭal ଉପାଧି—Title given to a person.
टाईटल টাইটল
(ଟାଇଟ୍ଲ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟାଇଟଲ୍ ପରୀକ୍ଷା—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା
Ṭāiṭal parikshā ଛାତ୍ର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କଠାରୁ ଉପାଧି ପାଏ—
टाईटल परीक्षा Title-examination.
টাইটল পরীক্ষা ୨ । ସଂସ୍କୃତ ଟୋଲରୁ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ କାବ୍ୟତୀର୍ଥ, ସାଂଖ୍ୟତୀର୍ଥ, ବେଦାନ୍ତତୀର୍ଥ ଆଦି ଉପାଧି ଯେଉଁ ପରୀକ୍ଷାରେ ମିଳେ—
2. Title-examination of Sanscit schools.

ଟାଇଟଲ୍ ପେଜ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ପୁସ୍ତକର ନାମ ଲେଖା ଥିବା
Ṭāiṭal pej ପୃଷ୍ଠା; ଉପର ପୃଷ୍ଠା—
टाईटेल पेज Title-page of a book.
টাইটল পেজ

ଟାଇନ୍— ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟାଇମ୍)—୧ । ଟାଇମ୍ (ଦେଖ)
Ṭāin 1. Ṭāim (See)
टाईन টাইন ୨ । ସମୟର ନିୟମ ରକ୍ଷା—
(ଟାଇନ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Punctuality.
୩ । ସୁବ୍ୟବସ୍ଥା—3. Good arrangement; method.

ଟାଇଟେଲ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—
Ṭāiṭel (etc) ଟାଇଟଲ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—Ṭāiṭal etc (See)

ଟାଇପ୍— ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । ଛାଞ୍ଚରେ ଢଳା ହୋଇ ଥିବା
Ṭāip ସୀସାରେ ତିଆରି ଛାପିବାର ଅକ୍ଷର—
टाईप 1. Type cast in mould for printing.
টাইপ
୨ । ଛପା ଅକ୍ଷରର ପ୍ରକାର—
2. Type; kind or class of printed letter.
[ଦ୍ର—ଛପା ଅକ୍ଷରର ଆକାରପ୍ରକାରଭେଦରେ ଟାଇପ୍‌ର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମ ଅଛି—
ଯଥା—ଗ୍ରେଟ୍ ପ୍ରାଇମର୍, ଇଙ୍ଗ୍ଲିସ୍ ବଡ଼ୀ, ପାଇକା, ସ୍ମଲ୍ ପାଇକା, ଲଙ୍ଗ୍ ପ୍ରାଇମର୍ ।]

ଟାଇପ୍ କପି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟାଇପ୍‌ଡ୍ କପୀ)—ହାତଲେଖାର
Ṭāip kapi ଟାଇପ୍ କରାଯାଇଥିବା ନକଲ—
टाईपकापी Typed copy.
টাইপকপি

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ୟା'ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଟାଇପ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଇଂ ଟାଇପ୍)— ଟାଇପ୍ ରାଇଟର୍ ଯନ୍ତ୍ରରେ ଅକ୍ଷର ଛାପିବା—To type by the type-writer.
Ṭāip karibā
টাইপ কবা टाईप करना

ଟାଇପ୍ କଳ— ଦେ. ବ.—ଟାଇପ୍ ରାଇଟର୍ (ଦେଖ)
Ṭāip kaḷa — Ṭāip rāiṭar (See)
টাইপ কল

ଟାଇପ ଫାଉଣ୍ଡ୍ରି—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଛାପାଖାନାପାଇଁ ଶୀଶାର ଅକ୍ଷର ଢଳା ହେବା କାରଖାନା— Type-foundry.
Ṭāip phāunḍrī
টাইপফাউণ্ড্রী; टाइप् फाउण्ड्री

ଟାଇପ୍‌ରାଇଟର—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଟାଇପ୍ କରିବାର କଳ— Type-writer.
Ṭāip-rāiṭar
টাইপরাইটর टाईपराईटर

ଟାଇ ପିନ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ପୁରୁଷମାନଙ୍କର କାମିଜରେ ଲଗିଥିବା ଏକପ୍ରକାର କଣ୍ଟା—Tie-pin.
Ṭāi pin
টাইপীন टाईपीन

ଟାଇପିଷ୍ଟ—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଟାଇପ୍ କର୍ମ ଜାଣିଥିବା ଲୋକ— Typist.
Ṭāipishṭ
টাইপিষ্ট टाईपीष्ट

ଟାଇଫଏଡ ଜର—ଦେ. ବ. (ଇଂ ଟାଇଫଏଡ୍+ଜ୍ୱର)—ବାତକଫ-ପ୍ରକୋପଜନିତ ଏକପ୍ରକାର ମାରାତ୍ମକ ଜ୍ୱର— Typhoid or enteric fever.
Ṭāiphaeḍ jara
টাইফএড় टाईफयड्

ଟାଇମ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—୧ । ସମୟ— 1. Time.
Ṭāim
টাইম ୨ । ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ—
टाईम 2. Proper time.
୩ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ—3. Fixed time.

ଟାଇମ୍‌ଟେବଲ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ ଟାଇମ୍‌ଟେବ୍‌ଲ୍)— ରେଲ ଗାଡ଼ିର ଯିବା ଆସିବାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟଜ୍ଞାପକ ପୁସ୍ତକ— Railway time-table.
Ṭāim ṭebal
টাইমটেবল
टाईमटेबल
(ଟାଇମ୍‌ଟେବ୍‌ଲ, ଟାଇମଟେବୁଲ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟାଇମ୍‌ପିସ—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)— ଟେବଲ ଉପରେ ବା କାନ୍ଥକୁଡ଼ରେ ରଖାଯିବା ଏକପ୍ରକାର ଘଣ୍ଟା— Time-piece.
Ṭāim-pis
টাইমপীস टाइम पीस
[ଦ୍ର—ଏହା ପକେଟ୍‌ଘଡ଼ି ବା ୱାଚ୍ ଠାରୁ ବଡ଼; ଏଥିରେ ସମୟଜ୍ଞାପକ ଘଣ୍ଟି ବାଜେ ନାହିଁ ।]

ଟାଇମସ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଲଣ୍ଡନର ପ୍ରଧାନ ରାଜନୀତିକ ସମ୍ବାଦପତ୍ର— The Times newspaper of London.
Ṭāimas
টাইমস टाइमस
(ଟାଇମ୍ସ— ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟାଇଲ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)— କୋଠାର ଛାତ ବା ମେଜିଆରେ ବସ୍ତାହେବା ଚତୁଷ୍କୋଣ ବା ବର୍ଗକ୍ଷେତ୍ରାକାର ପତଳା ଇଷ୍ଟକ— Tile.
Ṭāil
টালি; টাইল্ खपड़ा
(ଟାଇଲ୍‌—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟାଉଁ ଟାଉଁ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—କର୍କଶ ଭାବରେ (କଥା କହିବା)— Rudely (speaking).
Ṭāuñ ṭāuñ
ଦେ. ବଣ—ଟାଉଁଟାଉଁଆ (ଦେଖ)
Ṭāuñ-ṭāuñā (See)

ଟାଉଁ ଟାଉଁଆ—୧ । ବିରକ୍ତିସୂଚକ ବା ବିରକ୍ତି ପ୍ରକାଶକ ବା କର୍କଶ (କଥା)—1. Harsh (words)
Ṭāuñ-ṭāuñā
୨ । ରୁକ୍ଷପ୍ରକୃତିକ (ବ୍ୟକ୍ତି)— 2. Harsh-natured (person); surly; rude.

ଟାଉଁ ଟାଉଁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କ୍ରୋଧ ବା ଘୃଣାରେ (ନାସିକା) କୁଞ୍ଚନ କରିବା; (ନାକ) ଛଇଁଆଡ଼ିବା; ଚିଡ଼ ଚିଡ଼ ହେବା—To fret with anger or contempt.
Ṭāuñ-ṭāuñ karibā

ଟାଉଁ ଟାଉଁ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ ବିରକ୍ତି-ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିବା— To fret at a person.
Ṭāuñṭāuñ hebā
खीजना

ଟାଉଁଶା—ଦେ. ବଣ—ଟାଆଁଶା (ଦେଖ)
Ṭāuñsā — Ṭā-āñsā (Seee)

ଟାଉକା—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ଚୋର ସାମାନ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଚୋରିକରେ— Pilferer; petty thief.
Ṭāukā
ছিচকাচোব अंटीबाज

ଟାଉକା ଚୋର—ଦେ. ବ—ଟାଉକା (ଦେଖ)
Ṭāukā chora — Ṭāukā (See)

ଟାଉଟ୍—ବୈଦେ. ବ ଇଂ)—ଟର୍ଣ୍ଣି (ଦେଖ)
Ṭāuṭ — Ṭarṇṇī (See)

ଟାଉଟର୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ ଟାଉଟ୍)—ଟର୍ଣ୍ଣି (ଦେଖ)
Ṭāuṭar — Ṭarṇṇī (See)

ଟାଉଟାଉ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—(ସ. ତ୍ୱରିତ)-ଅତିଶୀଘ୍ର; ତ୍ୱରିତଭାବରେ— sharp; very quickly, hastily.
Ṭāu-ṭāu
চটপট जल्द (ଯଥା—ପିଲାମାନେ ୧୦ଟା ବେଳେ ଗାଧୋଇ ଟାଉଟାଉ କରି ଭାତ ଗଣ୍ଡାଏ ଖାଇ ଦେଇ ସ୍କୁଲକୁ ଦଉଡ଼ନ୍ତି)
ବଣ—୧ । ଚଞ୍ଚଳ; ଅସ୍ଥିର—1. Restless.
୨ । ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ—2. Anxious.
ରସିକ ଚତୁର ଚିତ୍ତର ଚିତ୍ତର
ଟାଉ ଟାଉ ହେଉ ମନ ।—ଅଭିମନ୍ୟୁ .ବଦଗ୍ଧ ଚିନ୍ତାମଣି ।
୩ । ଅସ୍ଥିରପ୍ରକୃତିକ; ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତ ଚିତ୍ତ } 3. Of restless desposition; fickle-minded.

ଟାଉଟାଉଆ—ଦେ. ବଣ (ସ. ତ୍ୱରିତ)—୧ । ଭୁରୁଭୁରିଆ— 1. Hasty by nature.
Ṭāu-ṭāuā

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଁ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଡ଼	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଂ	୍ଋ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଂ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ଦ

বাস্তবাগীশ **উতাবলা** ୨ । ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତଚିତ୍ତ—
2. Fickle-minded.

ଟାଉନ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ସହର; ନଗର—Town
Tāun
টাউন্ **टाउन्**
[ଦ୍ର—ଏହି ଇଂରାଜି ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଆହୁରି ଅନେକ ଇଂରାଜି ଓ ବୈଦେଶିକ ଶବ୍ଦମାନ ଲାଗିଥିବା ଇଂରାଜି ଓ ବୈଦେଶିକ ଶବ୍ଦମାନ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଚଳନ୍ତି । ଯଥା—ଟାଉନ୍ ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର୍, ଟାଉନ୍ ଜମାଦାର, ଟାଉନ୍ ସବ୍‌ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର, ଟାଉନ୍ ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ ।]

ଟାଉନ୍ କ୍ଲବ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ନଗରବାସୀମାନଙ୍କର ପ୍ରତିଦିନ
Tāun klab ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ବସାଉଠା, ଖେଳ କୌତୁକ ଓ ଗପ
টাউনক্লব **टाउन क्लब** କରିବାର ଘର—Town club.

ଟାଉନ୍ ଡିଉଟି—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ) (ସମ୍ବଲପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
Tāun ḍiuṭi ସହରକୁ ପଣ୍ୟ ନେବାଆଣିବା ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା ମ୍ୟୁନିସି-
টাউন ড্যুটী ପାଲିଟିକୁ ଦିଆଯିବା ମାସୁଲ—Town-duty levied
टाउन ड्युटी on merchandise by a municipality; octroi.

ଟାଉନ୍ ଥାନା—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ସହରମଧ୍ୟସ୍ଥ ପୁଲିସ୍ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ
Tāun thānā କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ବା ଅଡ୍ଡା—Town police-
টাউনথানা station
कुतवाली

ଟାଉନ୍ ପୁଲିସ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ନଗରର ଶାନ୍ତିରକ୍ଷକ ଫଉଜ—
Tāun pulis Town-police.
টাউন পুলিস; **टाउन पुलिस**

ଟାଉନ୍ ପ୍ଲାନିଙ୍ଗ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ ଟାଉନ୍ ପ୍ଲାନିଙ୍ଗ୍)—ନଗରବାସୀଙ୍କ
Tāun plāning ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରକ୍ଷା ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ରଖାଯାଇ ଘରମାନ
ତିଆରି କରିବାର ପ୍ରଣାଳୀ—Town-planning.

ଟାଉନ୍ ଲାଇବ୍ରେରି—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—କୌଣସି ସହରର ଲୋକ
Tāun lāibreri ମାନଙ୍କର ବ୍ୟବହାରାର୍ଥ ସାଧାରଣ ପୁସ୍ତକାଗାର—
টাউন লাইব্রেরী; **टाउन् लाइब्रेरी** Town-library.
[ଦ୍ର—ଟାଉନ୍ ଲାଇବ୍ରେରି ସଂଲଗ୍ନ ଯେଉଁ ବଡ଼ ଲମ୍ବ କାମରାରେ ସାଧାରଣ ସଭାମାନ ବସେ, ତାକୁ ଟାଉନ୍ ଲାଇବ୍ରେରି ହଲ ବୋଲାଯାଏ ।]

ଟାଉନ୍ ସ୍କୁଲ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଟାଉନ୍+ସ୍କୁଲ୍)—୧ । ସହରରେ
Tāun skul ଥିବା ବିଦ୍ୟାଳୟ—A school in a town.
୨ । (ନାମ) କଟକ ସହରରେ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ରାୟବାହାଦୁର ମଧୁସୂଦନ ରାଓଙ୍କ ସ୍ଥାପିତ 'ଟାଉନ ଭିକ୍ଟୋରିଆ ହାଇ ଇଂଲିସ୍ ସ୍କୁଲ୍'ର ଡାକନାମ—
2. The name by which the Town Victoria Rai High English school started by the late Bahadoor Madhusudan Rao at Cuttack
(ଟାଉନ୍ ଇସ୍କୁଲ୍—ଅନ୍ୟନାମ) is popularly known.

ଟାଉନ୍ ହଲ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ନଗର ବା ସହରର ଅଧିବାସୀ
Tāun hal ମାନଙ୍କର ସାଧାରଣ ସଭା ସମିତି ବସିବାର ବଡ଼ ଓ ଲମ୍ବ
টাউন হল; **टाउनहाल** କାମରା—Town hall.

ଟାଉଲି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ.—ଟାହୁଲି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tāuli (etc) Tahuli etc (See)

ଟାଉଲି ମାଉଲି—ଦେ. ବ— ଟାହୁଲି (ଦେଖ)
Tāuli māuli Tāhuli (See)

ଚଷା ଟାଉଲି ମାଉଲି କେତେ କଥା କହେ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ. ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଟାଏଟ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ, (ତୁଳ. ହି ଟଟ୍ଟର୍)—ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ
Tāeṭ ବୁଣା ହୋଇଥିବା ତଲେଇ, ତାଟି—Mat made of bamboo-laths.

ଟାଁସମାଲପା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଏକପ୍ରକାର ବାଦ୍ୟ—
Tāñsamālapā A kind of musical instrument.

ଟାକ୍—ଦେ. ବ—(ସଂ. ଟଙ୍କନ) କଳରେ ସିଲାଇ କରାଯିବା ପୂର୍ବରୁ ହାତ
Tāk ଦ୍ୱାରା ଛୁଞ୍ଚିରେ କରାଯାଇଥିବା ଟାଙ୍କା ସିଲାଇ—
টাঁক, **टाँका** Hand-stiching.
ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ ଓ କ୍ରି ବିଣ—ଟିକଏ—
A little; a bit.

ଟାକର—ଦେ. ବ—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଠଣା; ଆଙ୍ଗୁଠିର ଗଣ୍ଠି ଦ୍ୱାରା
Tākara ମୁଣ୍ଡର ଖପୁରିରେ କରାଯିବା ଆଘାତ—
ঠোকর, **ठोंग, खुद्का** A rap on the skull with the knuckles.

ପୁରନ୍ଦରମଣି ଶ୍ୟାମେ ଅଛ ମୋ ଭରସ
ପର ପରିବାଦ ମୁଣ୍ଡେ ଟାକର ବରଷ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଟାକରଖାଇ—ଦେ. ବ.—ଚିଲିକାର ଏକପ୍ରକାର ମାଛ—
Tākara-khāi A kind of fish of the Chilka lake.

ଟାକର ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି-୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପରଦ୍ୱାରା ଅପମାନିତ ହେବା—
Tākara khāibā 1. (figurative) To be insulted by another.
୨ । ଉପହସିତ ହେବା—To be jeered at,

ଏ ଉତ୍ତରସେ ଯେ ପୁଅ ଖାଏ,
ଭେକେ ମରୁ ଟାକର ଖାଏ । ଚଗ ।

ଟାକର ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଠଣା ମାରିବା; ଆଘାତ କରିବା—
Tākara māribā 1. To rap with the knuckle.
ঠোকর মারা ଟାକର ମାରି ମୋ ଅଣା, ମୁଣ୍ଡେ ଚଞ୍ଚଳଚିହ୍ନଣା—
धौल मारना, ठोंगना କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
টিটকারি মারা ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଉପହାସ କରିବା—
चटकारना 2. (figurative) To jeer at.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବଳିଯିବା; ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ହେବା—
3. (figurative) To excel.

ନାଗରମଣୀକୁ ଟାକର ମାରୁଛ ତୋ କରପଇଠଧର ଦାସୀ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍ଖି ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

ଠାକର—ଦେ. ବି. (ଠକ୍ ଠକ୍ ଶବ୍ଦାନୁକରଣ)—୧ । ତାଳୁ ଓ ଜିଭଦ୍ୱାରା
Ṭākarā   କୃତ ଅବ୍ୟକ୍ତ ଠକ୍‌ଠକ୍ ଶବ୍ଦ—1. Clicking sound
টাকরা   produced by the tongue taken back
चटकारा. टिटकारा   quickly to the palate.

[ଦ୍ର—ଗୋରୁଙ୍କୁ ଅଡ଼ାଇବା ସମୟରେ ଏ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ ।]

୨ । ତାଳୁ—2. Palate.

ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି (ତୁଳ. ବଂ. ଟାକ୍)—ମୁଣ୍ଡର ଚନ୍ଦା ବା କେଶହୀନ ସ୍ଥଳ—Baldness of the head.

ବିଣ—ଠାଙ୍କରା; ଚନ୍ଦା—Bald.

ଠାକର ଆମ୍ବୁଲ—ଦେ. ବି—ଠାକୁଆ ଆମ୍ବୁଲ—
Ṭākarā āmbula   Scraped mango pickled without its stone being removed.

ଠାକର ଫୁଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ତାଳୁରେ ଜିଭ ଲଗାଇ ଶବ୍ଦ
Ṭākarā phuṭā(ṭe)ibā   କରିବା—To utter a clicking
টাকরা মারা   sound with the tongue and
टिटकारना   the palate.

(ଠାକର ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)   ପାଟିରେ ଠାକର ଫୁଟାଉଥିଲ—
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଠାକି ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠାକି ରହିବା (ଦେଖ)
Ṭāki basibā   Ṭāki rahibā (See)

ଠାକିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠାକି ରହିବା (ଦେଖ)
Ṭākibā   Ṭāki rahibā (See)

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ବସିବା ଓ ରହିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଠାକି ରହିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ତର୍କ ଧାତୁ)—୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ
Ṭāki rahibā   (ଯଥା—ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ ଭୋଜ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ) ମିଳିବ
টাঁকা   ବୋଲି ଚାହିଁ ବସିବା; ଉତ୍କଣ୍ଠାସହକାରେ
टकटकाना   ଅପେକ୍ଷା କରିବା—1. To eagerly look out for; to hankeringly wait for.

ଅଯାଚିତ ବୃତ୍ତି ଅଜଗର ତୃଣ-ଭୂମିରେ ଲଗି,
ଓଠାଇବା ଅଶେ ଶ୍ୱାସେ ମୃଗ ଯହିଁ ରହନ୍ତି ଠାକି ।
ରାଧାନାଥ. ଉଷା ।

୨ । ଆଶା କରିବା—2. To expect.

ଠାକିଛି ସୁଧାଂଶୁ କଳାକୁ ଅକାଶୁଁ କରିବାକୁ ପାଣିଗତ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋଘବନ୍ଧୁ, ୪. ଗୀତ ।

୩ । ଅଧୈର୍ଯ୍ୟ ସହକାରେ ଜଗି ରହିବା —
3. To watch impatiently for.

ପ୍ରଣୟୀ-ଅନକେ କୋଟି କୋଟି ଯୁଗ ବସି ରହିଥାନ୍ତି ଠାକି—
ନନ୍ଦକିଶୋର. ଶର୍ମିଷ୍ଠା ।

୪ । ଅନିମେଷ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁ ରହିବା—
4. To wait with winkless eyes; to be on the look out for.

ଯେମନ୍ତେ ବ୍ୟାଧ ଯେ ମୃଗର,
ଛିଦ୍ର ଠାକଇ ନିରନ୍ତର ।   ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୫ । ନାକେଇବା (ଦେଖ)—   5. Nākeibā (See)

ଠାକୁ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ତର୍କୁ)—ଅରଟ ଲୌହ-ଶଳାକା ତାକୁଡ଼ି—
Ṭāku   Spindle.
টাকুয়া,   **टाकुआ**

ଠାକୁଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଠଙ୍କ ?)—୧ । ପକ୍ୱ ଅମ୍ବଫଳର ମଞ୍ଜି—
Ṭākuā   1. Stone of the ripe mango fruit.
गुठली   ଆମ୍ବ ଖାଇଲା ପୁଅକୁ ଠାକୁଆ ଭଣ୍ଡଉଛି—ଢଗ ।

୨ । (ସଂ. ତର୍କୁ) ବାଣୀ ବା ଝୋଟର ସୁତୁଲି କାଟିବାର
টাকুয়া   ତାକୁଡ଼ି—2. A spindle for spinning
दमखड़ा, टकुआ   strings of jute or hemp.

୩ । ତାକୁଡ଼ି ମୂଳରେ ଥିବା ମାଟିର, ଖପରାର ବା ପଥରର ପାତଳା ଚକତି—3. A thin round piece attached to the base of a spindle.

ବିଣ—ଠାକୁଆ ପରି ଚେପଟା—Flat like a mango-stone.

ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—ଏକପ୍ରକାର ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ଖଜା—
A kind of sweetmeat like the stone of mango.

[ଦ୍ର—ପୁରୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କଠାରେ ଏହି ପିଠା ଭୋଗ ହୁଏ । ଏହାର ଆକୃତି ଆମ୍ବ ଠାକୁଆ ପରି ହୋଇଥିବାରୁ ଏହାକୁ ଠାକୁଆ ବୋଲି କହନ୍ତି ।]

(ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଏକପ୍ରକାର ମୋଟା ବନ୍ୟ ଲତା—A kind of thick wild creeper.

[ଦ୍ର—ଏହା ଆମ୍ବ ପ୍ରଭୃତି ବଡ଼ ଗଛରେ ମାଡ଼େ । ଏହାକୁ ଲଇ କରନ୍ତି । ଏ ଲତାକୁ ଛେଚି ଚିପୁଡ଼ିଲେ ଏଥିରୁ ମହୁପରି ବହଳ ରସ ବାହାରେ । ତେଣୁ ଲୋକେ ଏହାକୁ ମହୁ ସଙ୍ଗେ ମିଶାଇ ବିକନ୍ତି ।]

ଠାକୁଆ ଆମ୍ବୁଲ—ଦେ. ବି—କଞ୍ଚା ଆମ୍ବ ଉପରୁ ଚୋପା ଚାଞ୍ଛି ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ
Ṭākuā āmbula   ଠାକୁଆ ଓ କୋଇଲି ନ କାଢି ଶୁଖାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ
আমশী   କରିବା ଆମ୍ବୁଲ; ଠାକର ଆମ୍ବୁଲ—Unripe mango
अमहर   scraped of its rind and seasoned for being used as pickle.

ଠାକୁଆ ଗାଲ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଗାଲ ଠାକୁଆ ପରି ସେମିତା ବା
Ṭākuā gāla   ଚେପଟା ହୋଇଥାଏ (ଏହା ଦନ୍ତହୀନତା, ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ଓ ଦୁର୍ବଳତାର ଚିହ୍ନ)—Hollow cheek (due to old age and ill health).

ଠାକୁଆ ଗାଲି—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଗାଲ)—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ଗାଲ ଆମ୍ବ-
Ṭākuā gāli   ଠାକୁଆ ପରି ଚେପ୍‌ଟା ହୋଇ ପାଟିର ଜହ୍ୱର ମଧ୍ୟକୁ ପଶି ଯାଇଥାଏ ଓ ଥୋଡ଼ ବାହାରିଥାଏ—(a term of abuse) Bony-cheeked; (a woman) with sunken cheeks and long snout.

(ଠାକୁଆଗାଲେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଦ୍ୟ	ଉଅ	ଷ୍ଣ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଳୁ	ଏ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ହ

[ଦ୍ର—ଏପରି ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମୁଖ ବଡ଼ ଅସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯାଏ । ଏ ବିଶେଷଣ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଗାଳି ଦେବାରେ ବା ଚିଡ଼ାଇବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଟାକୁଆ ମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ ପୁଂ. (ଗାଳି)—ଯାହାର ମୁହଁ ଆମ୍ବ ଟାକୁଆ ଭଳିଆ ଲମ୍ବା ଓ ଚେପ୍ଟା—(a term of abuse) Having a long and narrow face; bony-faced.
Ṭākuā muhān̄
(ଟାକୁଆମୁହୀଁ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଟାକୁଆଳି—ଦେ. ବି—ବଡ଼ ବନ୍ୟବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Ṭākuāli A wild tree; Vitis Repanda (Haines).

ଟାକୁଟାକୁ କରିବା—ଦେ କ୍ରି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Ṭāku-ṭāku karibā ଟାକୁଟାକୁ ହେବା (ଦେଖ)
Ṭāku-ṭāku hebā (See)

ଟାକୁଟାକୁ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Ṭāku-ṭāku hebā ୧ । ଭୋକରେ ପାଟୁ ପାଟୁ ହେବା ବା ବିକଳ ହେବା—
1 To feel the extreme pangs of hunger.
୨ । ଖାଇବା ପାଇଁ ଠାକ ବହିବା—
2. To wait impatiently for food.

ଟାକ୍ସ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କର; ଶୁଳ୍କ; ଟିକସ୍—
Ṭāks Tax; rate.
ଟେକ୍ସ **टिकस**

ଟାକ୍ସ ଦାତା—ଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟାକ୍ସ ଓ ସଂ. ଦାତା)—କରଦାତା—
Ṭāks dātā Rent-payer; tax-payer.
ଟେକ୍ସଦାତା **टिकसदाता**

ଟାକ୍ସ ଦାରୋଗା—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟାକ୍ସ ଓ ଫା. ଦାରୋଗା)—
Ṭāks dārogā କର ସଂଗ୍ରହକାରୀ କର୍ମଚାରୀ—
ଟେକ୍ସ ଦାରୋଗା Tax-collector; tax-darogah.
टिकस दारोगा

ଟାକ୍ସ ବସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଉପରେ ବା ଘର-ଉପରେ ଶୁଳ୍କ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—
Ṭāks basā(se)ibā
To assess tax on a person or holding.

ଟାକ୍ସ ବସିବା—ଦେ. ବି – କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ସ୍ଥାନ ଉପରେ ଶୁଳ୍କ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଯିବା—Assessment of tax on a person or holding.
Ṭāks basibā

ଟାକ୍ସି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଭଡ଼ାରେ ଚାଲିବା ମଟର ଗାଡ଼ି—
Ṭāksi Taxi.
ଟେକ୍ସୀ **टेक्सी**

ଟାକ୍ସି ଡ୍ରାଇଭର୍—ବୈଦେ.ବି.(ଇଂ)—ଭଡ଼ାଟିଆ ମଟର ଗାଡ଼ିର ଚାଳକ—
Ṭāksi drāibhar A taxi-driver.
ଟେକ୍ସି ଡ୍ରାଇଭର **टेक्सी ड्राइवर**

ଟାକ୍ସି ମିଟର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ) – ଭଡ଼ାଟିଆ ମଟର ଗାଡ଼ିରେ ଥିବା ଦୂରତ୍ୱ ଯନ୍ତ୍ର (ଯହିଁରୁ ଗାଡ଼ି କେତେ ବାଟ ଚାଲିଛି ଏହା ଜଣାଯାଏ)—Taxi-moter.
Ṭāksi miṭar
ଟେକ୍ସି ମିଟର **टेक्सी मिटर**

ଟାଙ୍କ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । ଜଳାଧାର; ଟାଙ୍କି—
Ṭāṅk 1. Cistern; water-reservoir.
ଟାଙ୍କ ୨ । ମୋଟା ଲୁହାପଟରେ ଆଚ୍ଛାଦିତ ଗାଡ଼ି; ଯହିଁରେ ସୈନିକମାନେ ବସି ଶତ୍ରୁବେଷ୍ଟିତ ସ୍ଥାନକୁ ନିରାପଦରେ ଯାଇ ଶତ୍ରୁଙ୍କୁ ଆକ୍ରମଣ କରନ୍ତି—
टांकी 2. Tank; armoured car.
ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଆମ୍ବ ଟାକୁଆ—
The stone inside the mango fruit.

ଟାଙ୍କ—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ଟଙ୍ଗ) ଜଙ୍ଘ —
Ṭāṅka 1. Thigh.
ଠେଙ୍ଗ ୨ । (ସଂ. ଟଙ୍କ) ଗୋଡ଼—
टाँग 2. Leg.
টাঁকা ୩ । (ସଂ. ଟଙ୍କ ଧାତୁ) ଛୁଞ୍ଚଦ୍ୱାରା ସିଲାଇ ବା ଛାଗା—
टाँका 3. A stitch.
ঠুক ୪ । ପ୍ରହାରାଦିର ଏକ ହଣ୍ଟା —
ठोंक 4. One shower of cudgelling or abuse.
(ଯଥା—ମୁଁ ତାକୁ ଆଚ୍ଛା କରି ଟାଙ୍କେ ଦେଇଚନ୍ତି ।)

ଟାଙ୍କା—ବୈଦେ. ବି. (ସଂ. ଟଙ୍କନ=ବନ୍ଧନ)—
Ṭāṅkā ୧ । ଲୁଗା ସିଲାଇ କରିବାର ଥର; ଛାଗା—
টাঁকা 1. A stitch
टंका ୨ । ମୋଟା ସିଲାଇ କରିବା—2. Rough sewing

ଟାଙ୍କି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟାଙ୍କ୍)—ବହୁ ପରିମିତ ଜଳ ବା ତେଲ ସଞ୍ଚୟ କରିବାର ବୃହତ୍ ଲୌହମୟ ଆଧାର—
Ṭāṅki
টাঁকী Iron-tank for storing oil or water.
टंकी
टाँकी ଦେ. ବି. (ସଂ. ଟଙ୍କ)—ପଥର କାଟିବାର ଲୁହା ଛେଣି—
Iron chisel for cutting stone.

ଟାଙ୍କିଟୁଙ୍କି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ବ୍ୟଙ୍ଗ) (ତୁଳ. ପେଟେଟୁଙ୍କି ଦେବା, ପେଟେ ମାରି ଦେବା; ପେଟେଠେ ଗୋଡ଼ ଠୁଙ୍କେ ଦେଇଆ ଦେବା)—ପେଟେ ଭୋଜନ କରିବା; ପେଟ ଭର୍ତ୍ତି କରି ଖାଇବା—To eat one's belly-ful.
Ṭāṅki-ṭuṅki debā
ठुंक देना
ସେଥି ଆନନ୍ଦରେ କଂସାକ ପଖାଳ ଟାଙ୍କିଟୁଙ୍କି ଦେଇ ସଙ୍ଗାତ ପାଖରୁ ଚାଲିଯାଏ—ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଟାଙ୍କି ତେଲ—ଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟାଙ୍କ୍ + ସଂ. ତୈଳ)—ଯେଉଁ କିରାସିନ ତେଲ ପ୍ରଥମେ ଆମଦାନି ହୋଇ ଟାଙ୍କି ବା ବଡ଼ ବଡ଼ ଲୌହଧାରରେ ସଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରଖାଯାଏ ଓ ପରେ ବେପାରିମାନଙ୍କୁ ଖୁଚୁରା ବିକ୍ରୟ କରାଯାଏ—
Ṭāṅki tela
Keroisine oil at first stored in tanks at depots in bulk and afterwards sold in retail to dealers; bulk oil.

ଟାଙ୍କି ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଖୁବ୍ କସି କରି ଟାଣି ଧରିବା—
Ṭāṅki dharibā 1. To hold down by pulling tightly.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ପଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଳଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

୨ । ଓହଳାଇ ଧରିବା—
2. To hold a thing suspended

ଟାଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଟଙ୍କ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ; ତୁଳ. ଇଂ ଟାକ୍)—
Ṭāṅkibā ୧ । ଛୁଞ୍ଚିଦ୍ୱାରା ସିଲେଇ କରିବା; ଛାଗା ଗଳାଇବା—
ଟାଁକନା 1. To stitch; to sew roughly.
टाँका ୨ । ଦୁଇଖଣ୍ଡ ଲୁଗାକୁ ଛାଗା ଗଳାଇ ସିଇଁବା—
2. To tack together two pieces of cloth.
୩ । (ସଂ. ତର୍କଣ) ହାତଦ୍ୱାରା କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଟେକି ବା ଧରି ତହିଁର ଓଜନକୁ ଅଟକଳ କରିବା—
3. To estimate the approximate weight of an article by lifting or holding it on the palm.
୪ । (ସଂ. ଟଙ୍କ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ) (ରୋମ) ଟାଙ୍କୁରିବା=
4. (the down of the body) To stand on end; to horripilate.
[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଟାଙ୍କି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କସି ହେବା—
Ṭāṅki hebā 1. To sit tight (said of tight clothes).
(ଯଥା—ଏ କୁର୍ତ୍ତାଟା ମୋ ଦେହକୁ ଟାଙ୍କି ହଉଛି ।)
୨ । ଟାଙ୍ଗି ହେବା; ଝୁଲୁଚି ହେବା—
2. To be suspended.

ଟାଙ୍କୁ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଟଙ୍ଗ=ଜଙ୍ଘ; ଟଙ୍କ=ଗୋଡ଼)—୧ । କଟିତଳ ଓ
Ṭāṅku ପିଠି ଉପରର ଅସ୍ଥିମୟ ଅଂଶ; ଠେଙ୍ଗ—
ठेङ्ग 1. Buttock; rumpilium.
टाँक ୨ । ଜଙ୍ଘ—2. Thigh,
୩ । ଜଙ୍ଘ ତଳକୁ ଥିବା ଗୋଡ଼ର ଅଂଶ—
3. Part of the legs below the thigh.
୪ । ଟାଙ୍କୁଆ (ଦେଖ)—4. Ṭāṅkuā (See).
ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ ଓ ମେଦନୀପୁର)—ଟାଙ୍କୁଆ (ଦେଖ)
Ṭāṅkuā (See).

ଟାଙ୍କୁଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଟଙ୍କ=ପାହାଡ଼)—ଉଇ ହୁଙ୍କା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା
Ṭāṅkuā ଉଇ ବସା (ଏଥିରୁ ଛତୁ ଜନ୍ମେ)—
बमेठा Matrix or mould or soft substance found inside the deep cavities of ant-hills from which mushrooms grow out.
ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ ଓ ମେଦନୀପୁର) ବି—ଅମ୍ବ ଟାଙ୍କୁଆ—
The seed of a mango fruit.

ଟାଙ୍କୁ ମହୁ—ଦେ. ବି—ଅମ୍ବ ଟାଙ୍କୁଆ ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ ଛୋଟ ଛୋଟ
Ṭāṅku mahu ମହୁଫେଣାରୁ ଜାତ ମହୁ—
Honey from small hives shaped like mango-stones

ଟାଙ୍କୁର—ଦେ. ବି—ରୋମାଞ୍ଚ; ପୁଲକୋଦ୍ଗମ—
Ṭāṅkurā Horripilation; loose-flesh.
শিহবা **पुलकाई**

ଟାଙ୍କୁରି ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଟଙ୍କ ଧାତୁ)—
Ṭāṅkuri uṭhibā ରୋମାଞ୍ଚିତ ହେବା, ପୁଲକିତ ହେବା—
শিহরেউঠা To be suddenly horripilated.
पुलकना

ଟାଙ୍କୁରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଟଙ୍କ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ)—
Ṭāṅkuribā ୧ । (ଦେହର ଲୋମମାନ) ଭୟ, ଶୀତ,
শিহবা ଚମକ, ବା ପ୍ରେମାତିଶଯ୍ୟରେ ଠିଆ ହେବା; ପୁଲକିତ ହେବା—
रोंगटे खड़ा होना To stand on end; to bristle (the down of the body in an ecstasy of fear, love or intense cold).
ଟାଙ୍କୁରିଛି ଲୋମସବୁ ତାହାର—ଗୋପୀଙ୍କ ଉତ୍କଣ୍ଠା ।
୨ । (ଶରୀର) ରୋମାଞ୍ଚିତ ହେବା—
2 (the body) To be horripilated.

ଟାଙ୍କୁ ହାଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦୁଇ ଜଙ୍ଘ ନିକଟରୁ ଗୋଡ଼କୁ ହାଣି-
Ṭāṅku hāṇibā ଦେବା—1. To cut a person's the legs at the thighs.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅକର୍ମଣ୍ୟ କରିଦେବା—
2. (figurative). 2. To disable a person.
(ଯଥା—ମୁଁ ତୋ ଟାଙ୍କୁ ହାଣିଦେବି ।)

ଟାଙ୍କେ—ଦେ. ବି—ଏକ ଟାଙ୍କା ବା ଛାଗା ମାତ୍ର—
Ṭāṅke One stitch only.
ঠোকন ଦେ. ବି—ନିର୍ଦ୍ଦୟ ମାଡ଼, ବିଶେଷ ପ୍ରହାର—
ठोंक A severe beating; a shower of thrashings.

ଟାଙ୍କେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟାଙ୍କିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Ṭāṅkeibā Causative form of Ṭāṅkibā.
টাঁকান **टँकाना**

ଟାଙ୍କେ ଛେଚିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବିଶେଷ ଆଘାତ କରିବା; ଖୁବ୍ ପ୍ରହାର
Ṭāṅke chhechibā ଦେବା; ନିର୍ଦ୍ଦୟ ମାଡ଼ ଦେବା—
ঠোকন কসা To beat severely; to give a sound
टाँकना thrashing.
(ଟାଙ୍କେ କସିବା, ଟାଙ୍କେ ମାଡ଼ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟାଙ୍କେ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଟାଙ୍କେ ଛେଚିବା—
Ṭāṅke debā 1. To give a sound beating.
୨ । ନିର୍ଦ୍ଦୟ ଶୋଧନ ଦେବା—
2. To administer a shower of rebuke.
(ଟାଙ୍କେ ଚଢ଼ା(ଢେ଼,ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟାଙ୍କୋ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଟାକୁଆ (ଦେଖ)
Ṭāṅko Ṭākuā (See).

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ୠ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଋଗ୍ୱ	ରୁଅ	ଖ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଳୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍

ଟାଙ୍କୋରିବା—ଗ୍ରା କ୍ରି—ଠାକୁରିବା (ଦେଖ)
Ṭāṅkoribā Ṭāṅkuribā (See).

ଟାଙ୍ଗନା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଟାଙ୍ଗଣା (ଦେଖ)
Ṭāṅgnā Ṭāṅgaṇā (See).

ଟାଙ୍ଗଣ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଟଙ୍ଗନ୍; ତୁଳ. ସଂ. ତୁରଙ୍ଗମ୍)—
Ṭāṅgaṇa ୧ । ଟଟୁ ଘୋଡ଼ା; କ୍ଷୁଦ୍ରାକୃତି ଘୋଟକବିଶେଷ—
ଟାଙ୍ଗନ 1. A pony; a hill-pony; a tat.

ରଥ ଚଳାଇ ରହୁଛି କେହୁ
କାହା ଟାଙ୍ଗଣ ଯାଉଛି ବହୁ—ବ୍ରଜନାଥ: ସମରତରଙ୍ଗ ।

[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କୁ ପାହାଡ଼ିଆ ଘୋଡ଼ା ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ଏମାନେ ଦ୍ରୁତଗାମୀ ଓ କଷ୍ଟସହିଷ୍ଣୁ । ଏମାନଙ୍କର ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ ଖୁବ୍ ମଜବୁତ୍ ।]

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଖୁବ୍ ଚଞ୍ଚଳ ଓ କର୍ମଠ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. (figurative) A brisk and active person.

(ଯଥା—ସେ ପରା ଟାଙ୍ଗଣ ଖଣ୍ଡେ ।)

ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ଟଙ୍କଣ)—ଟାଙ୍ଗଣା (ଦେଖ)
ଟାଂଗନା 1. Ṭāṅgaṇā (See).

ହାଂଗନା ୨ । (ସଂ. କଙ୍ଗୁ) କୃଷିଜାତ ବାର୍ଷିକ ଶସ୍ୟବିଶେଷ; କଙ୍ଗୁ—
କଂଗୁ 2. Italian millet; Setaria Italica.
କଂକୁନୀ, କଙ୍ଗନୀ [ଦ୍ର—ଏହାର କାଣ୍ଡ ସିଧା,ସରୁ ଓ ଡାଳୁଆ ।] (Haines).

ଟାଙ୍ଗଣା—ଦେ. ବି (ସଂ.ଟଙ୍ଗଣ;ଟଙ୍କଣ)—ସୋହାଗା; ଉପଧାତୁ ବିଶେଷ—
Ṭāṅgaṇā Borax, Sodas Biboras.

ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଲୋହଦ୍ରାବୀ, କନକ, ଧାତୁବଲ୍ଲଭ, ଟଙ୍କଣ, ଗଙ୍ଗେଶ, ସୌଭାଗ୍ୟ; କ୍ଷାର; ଧାତୁଦ୍ରାବକ,ଟଙ୍କଣ, ଟଙ୍ଗଣ, ଟଙ୍କ,ଟଙ୍ଗ
ସୋହାଗା, ଟଙ୍ଗଣ
ଟଙ୍କଣା, ସୁହାଗୋ
ଫା. ତାଗାର
ଆ. ବୂରକ୍
ତେ. ବେଲଗାରମୁ,ଏଲ୍ଲଗାରମୁ
ମ. ଟଙ୍କଣକ୍ଷାର, ସ୍ୱାଗୀକ୍ଷାର, ସବାଗୀ
ଗୁ. ଟଙ୍କଣପାଟଯ୍ୟୋ, ଟଙ୍କଣଫୁଲଯ୍ୟୋ

ଉହୁଁ ହରଦ୍ରା ଟାଙ୍ଗଣା ମିଶାଇ
ପୋଛି ଦେବାର ଶାଣ ଦେଇ ଉହୁଁ—
ଉଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

[ଦ୍ର—ସୁନା ରୁପାରେ ଟାଙ୍ଗଣା ମିଶାଇଲେ ତାହା ଶୀଘ୍ର ଅଉଟି ହୁଏ; ଏହାକୁ ନିଆଁରେ ପକାଇଲେ ଏହା ଫୁରୁସି ଯାଇ ଖଇ ପରି ଫୁଲି ଉଠେ । ଏହି ଉକ୍ତ ଖଇ ଚୂନାକୁ ପାଣିରେ ବତୁରାଇ ସୁନା ରୁପାରେ ବୋଳି ତାହାକୁ ନିଆଁରେ ପୋଡ଼ିଲେ ତାହାର ବର୍ଣ୍ଣ ଖୁବ୍ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୁଏ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା ଅଗ୍ନିବର୍ଦ୍ଧକ, ରୁକ୍ଷ, କଫଘ୍ନ, ରଜଃପ୍ରବର୍ତ୍ତକ, ବଳକାରକ, ମୂଢଗର୍ଭାକର୍ଷକ, ବାୟୁ ଓ ପିତ୍ତବର୍ଦ୍ଧକ । ଟାଙ୍ଗଣାଖଇର ଚୂନା ଘାଆ ଆଦିରେ ପକାଇଲେ ପୂଯ ହୁଏ ନାହିଁ ଓ ରୋଗବୀଜ ଶସ୍ତ୍ରର କ୍ରିୟାକୁ ଅକର୍ମଣ କରେ ନାହିଁ ଓ ଏହା କ୍ଷତ ଆଦିକୁ ନାଶ କରେ, ଏଥିପାଇଁ ଡାକ୍ତରମାନେ ଘାଆ ଧୁଆ ପାଣି, ମଲମ, ପଟି, ଅଞ୍ଜନ ଆଦିରେ ଏହାର ବହୁଧା ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଲୁଗା ଆଦି ରଙ୍ଗାଇବାକୁ ହେଲେ ରଙ୍ଗରେ ଟାଙ୍ଗଣା ମିଶାଇଲେ ରଙ୍ଗ ବେଶି ସ୍ଥାୟୀ ହୁଏ । ଲୁହା, ପିତଳ, ସୁନା ରୁପା, ଓ କାଚବାସନ ଝାଳିବାରେ ମଧ୍ୟ ଟାଙ୍ଗଣା ଲାଗେ । ସାଧାରଣତଃ ଅସଲ ଧାତୁକୁ ଟାଙ୍ଗଣା ଓ ପୋଡ଼ାହେବା ଟାଙ୍ଗଣାକୁ ଟାଙ୍ଗଣାଖଇ ବା ସୋହାଗା କୁହାଯାଏ ।]

ଟାଙ୍ଗଣା ଖଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଟଙ୍ଗଣକ୍ଷାର)—ନିଆଁରେ ପକାଯିବାରୁ ଫୁଲିଯିବା ଟାଙ୍ଗଣା—Fried borax.
Ṭāṅgaṇā khai
ଟଙ୍କନଖାର
ଟଙ୍କଣଖାର
[ଦ୍ର—ଟାଙ୍ଗଣାକୁ ନିଆଁରେ ପକାଇଲେ ତାହା ଖୁବ୍ ବଡ଼ ହୋଇ ଫୁଲି ଯାଏ । ଉକ୍ତ ଖଇ ଫୁଲୁକା, ହାଲୁକା ଏବଂ ଏହା ସହଜରେ ଚୂନା ହୋଇଯାଏ ।]

ଟାଙ୍ଗର—ଦେ ବି—୧ । (ସଂ. ଟଙ୍କ) ବୃକ୍ଷଲତାହୀନ ପାହାଡ଼ିଆ ଭୂମି; ଟାଙ୍ଗି —
Ṭāṅgara
ଡାଙ୍ଗା 1. Rocky land; a barren hilly tract.
ଡୁଙ୍ଗର

ଟାଁକ ୨ । ମସ୍ତକର କେଶହୀନତା—
ଗଂଜ, ଚଂଦ୍ଲାଇ 2. Baldness of the head.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଢେଲା—
A brickbat or clod of earth for throwing.

ଦେ. ବିଣ—ଟାଙ୍ଗରା (ଦେଖ)—Ṭāṅgarā (See)

ଟାଙ୍ଗରା—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ଟଙ୍କ) ରୋଗବିଶେଷ; ଯେଉଁ ରୋଗ
Ṭāṅgarā ହେଲେ ମୁଣ୍ଡର ବାଳ ଉପୁଡ଼ି ଯାଏ; ଖଲ୍ଲାଟ; ମସ୍ତକର
ଟାଁକ କେଶହୀନତା—1. Alopacia; baldness.
ଗଂଜ; ଚଂଦ୍ଲାଇ

କୋଳଂଗା ୨ । (ସଂ. ନ୍ୟଙ୍ଗଟ=ଶିକା) ଢେଙ୍ଗଡ଼ା; ରନ୍ଧନଶାଳାରେ
ତଗାର, ତାଖା ହାଣ୍ଡି ଆଦି ରଖିବାର ମାଟିର ପିଣ୍ଡୀ ବା ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନ—
2. A grooved niche in the kitchen for keeping cooking pots.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର; ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ—ପାହାଡ଼ିଆ ଓ ଉଦ୍ଭିଦ-ଶୂନ୍ୟ (ଭୂମି)—Barren and hilly (tract of land).

(ଟାଙ୍ଗରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବିଣ—୧ । ଚନ୍ଦାମୁଣ୍ଡିଆ; ଯାହା ମୁଣ୍ଡର
ଟାକୁଆ; ଟେକୋ ମଝିରୁ ବାଳସବୁ ଉପୁଡ଼ି ଯାଇଥାଏ—
ଚଁଦ୍ଲା, ଗଂଜା 1. Bald-headed.
ଟାକପଡ଼ା ୨ । କେଶହୀନ (ମସ୍ତକ)—
ଚଂଦ୍ଲା 2. Bald (head).

ଟାଙ୍ଗରପୁଟ—ଦେ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Ṭāṅgarā-puṭa A kind of tree.

[ଦ୍ର—ଏହା ଇଟା ବାଡ଼ ଓ ପଥର ସନ୍ଧିରେ ଜନ୍ମେ । ଏହାର ପତ୍ର ଛୋଟ, ସରୁ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଚିକ୍କଣ । ଏହାର ରସ ପିଚ୍ଛିଳ, ତିକ୍ତ ଏବଂ କଟୁ । ଏହାର ସମୂଳ ପତ୍ରର ପ୍ରଲେପ ଅଗ୍ନିଦଗ୍ଧ ବ୍ରଣ ଓ ଉଷ୍ଣତାଜନିତ ବ୍ରଣ ଓ ଶୋଥ ପ୍ରଶମନ କରେ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥାଗାରରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧୋ'ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଟାଙ୍ଗରାମୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ଯାହା ମୁଣ୍ଡରୁ ବାଳ ଉପୁଡ଼ି ଯାଇଅଛି—
Tāṅgarā muṇḍā Bald-headed.
ଟେକୋ ଗଞ୍ଜା
(ଟାଙ୍ଗରାମୁଣ୍ଡୀ; ଟାଙ୍ଗରାମୁଣ୍ଡୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଟାଙ୍ଗରା ମୁଣ୍ଡିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟାଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ.—୧ । (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଏକବଳଦିଆ ବା ଏକ-
Tāṅgā ଘୋଡ଼ାକିଆ ଦୁଇଚକିଆ ସ୍ପ୍ରିଙ୍ଗଲଗା ଗାଡ଼ି; ଝଟକା—
1. A springed cart drawn by a single bullock or horse.
[ଦ୍ର—ଏହା ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଅଞ୍ଚଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହାକୁ ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏକ୍କା ବୋଲାଯାଏ ।]
୨ । (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଏକପ୍ରକାର ଦୁଇଚକିଆ ଛପ୍‌ପରା ଘୋଡ଼ା ଗାଡ଼ି—2. A kind of hooded two-wheeled carriage drawn by a horse.
[ଦ୍ର—ଏ ଗାଡ଼ିର ପଛଆଡ଼େ ଆରୋହୀଙ୍କ ଆସନ ଥାଏ ଓ ଆରୋହୀମାନେ ପଛଆଡ଼କୁ ମୁହଁ କରି ବସନ୍ତି ଓ ଆଗପାଖେ ଗାଡ଼ିଆନ୍ ବସେ। ଏ ଗାଡ଼ିର ଚକ ଖୁବ ଛୋଟ ଓ ଆରୋହୀଙ୍କ ଆସନ ମଧ୍ୟ ଭୂମିଠାରୁ ଅଳ୍ପ ଉଚ୍ଚରେ ଥାଏ । ଗାଡ଼ି ଓଲଟି ପଡ଼ିଲେ ମଧ୍ୟ ଆରୋହୀଙ୍କର ଗୁରୁତର ଆଘାତ ହେବାର ଆଶଙ୍କା ନ ଥାଏ ।]

ଟାଙ୍ଗି—ଦେ. ବ—୧ । (ସଂ. ଟଙ୍କ; ତୁଙ୍ଗ) କ୍ଷୁଦ୍ର ପାହାଡ଼—
Tāṅgi 1. Hill; hillock.
ଡାଙ୍ଗା ୨ । ଟାଙ୍ଗର; ପାହାଡ଼ିଆ ସ୍ଥାନ—2. Hilly country.
ଡୁଙ୍ଗର ୩ । ପ୍ରସ୍ତରମୟ ପ୍ରଦେଶ—3. Stony country.
ଟାଂଗୀ ୪ । (ସଂ. ଟଙ୍କ) କ୍ଷୁଦ୍ର କୁରାଢ଼ୀ—
ਟାଙ୍ଗୀ 4. Small axe; hatchet; tomahawk.
ପ୍ରାଦେ—୧ । (ସିଂହଭୂମ, ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଫାରସା—
Poleaxe.

ଟାଙ୍ଗିଆ—ଦେ. ବ—ଟାଙ୍ଗି (୪) (ଦେଖ)
Tāṅgiā Tāṅgi (4) (See)

ଟାଙ୍ଗିଆ ପଶା—ଦେ. ବ—୧ । ଟାଙ୍ଗିଆ ଦେହରେ ଲାଗିଥିବା ଲୌହଖଣ୍ଡ;
Tāṅgiā pasā ଟାଙ୍ଗିଆର ଫଳକ—
1. The blade of a hatchet.
୨ । ଟାଙ୍ଗିଆର ପଛଆଡ଼ ବା ବେଣ୍ଟ ଧରି ତାହାର ପଶା ବା ଲୌହଖଣ୍ଡଦ୍ୱାରା ଦିଆଯିବା ପ୍ରହାର—2. A blow with the blunt side of a hatchet.
ତାରମଜାଡାକୁ ଟାଙ୍ଗିଆ ପଶା—ଉଗ ।

ଟାଙ୍ଗିବଥୁଆ—ଦେ. ବ—(ସଂ. ଟଙ୍କବାସ୍ତୁକ) ଟଙ୍କବଥୁଆ (ଦେଖ)
Tāṅgi-bathuā Taṅka-bathuā (See)

ଟାଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ତୁଙ୍ଗ=ଉଚ୍ଚ ବା ଟଙ୍କ ଧାତୁ=ବାନ୍ଧିବା)—
Tāṅgibā ୧ । ଝୁଲାଇବା; ଲଟକାଇବା; କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ
ଟାଙ୍ଗାନ ଦଉଡ଼ିରେ ବାନ୍ଧି ଓହଳାଇବା—1. To hang
ਟାଂଗନਾ or suspend a thing, with a rope or string.
୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ (ଲୁଗା, ମଶାରି ଆଦିକୁ) ଦଉଡ଼ି ଉପରେ ଟାଣି ଦେବା—2. To suspend or put a thing (cloth etc.) on a string.

ଟାଙ୍ଗି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଦଉଡ଼ିଦ୍ୱାରା ଝୁଲା ହୋଇ
Tāṅgi hebā ରହିବା ବା କଷି ହୋଇଯିବା—To remain
ଟାଙ୍ଗାନ ହওয়া suspended.
ਟਾਂਗਾ ਹੋਨਾ (ଯଥା—ଶଗଡ଼ର ଦଣ୍ଡାପାଖ ଭାରି ହୋଇଗଲେ ଯୁଆଳିରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ବଳଦଙ୍କ ବେକ ଟାଙ୍ଗି ହୋଇଯାଏ ।)

ଟାଙ୍ଗେରା—ଗ୍ରା. ବ ଓ ବଣ—ଟାଙ୍ଗରା (ଦେଖ)
Tāṅgerā Tāṅgarā (See)

ଟାଟ୍‌ଲୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ—ଚନ୍ଦାମୁଣ୍ଡିଆ—
Tāṭ-lu Bald headed.

ଟାଟାରିକ୍ ଏସିଡ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ଟାର୍ଟାରିକ୍ ଏସିଡ୍)—
Tāṭārik esid ତେନ୍ତୁଳିରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ରାସାୟନିକ ଦ୍ରବ—
ଟାର୍ଟାରିକ ଏସିଡ଼ Tartaric acid.
ਟਾਟਾਰਿਕ ਏਸਿਡ

ଟାଟି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ (ତୁଳ. ହି. ଟଟ୍ଟୀ)—ତାଟି; ବାଉଁଶ-
Tāṭi କଡା ବା ପାତିଆରେ ବୁଣାହୋଇଥିବା ପରଦା; ତଲେଇ—
A partition made of split bamboo woven together.

ଟାଡ଼୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର; ତୁଳ. ହି. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ) ବ—
Tāṛḍ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ବାହୁରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ; ତାଡ଼—
An ornament for the arm; armlet.

ଟାଣ—ଦେ. ବ (ସଂ. ତନ ଧାତୁ=ବୃଦ୍ଧି କରିବା; ତୁଳ. ସଂ. କଠିନ;
Tāṇa ପ୍ରା. କଠିଣ)—୧ । କର୍କଶତା—1. Harshness;
ଟାନ rudeness; roughness.
ਕਠਿਨ, ਕੜਾ ୨ । କାଠିନ୍ୟ—Hardness; rigidity.
୩ । ହେମତ; ଧୈର୍ଯ୍ୟ; ଦମ୍—
3. Patience; courage.
୪ । ଗର୍ବ; ଗୁମାନ—
4. Pride; arrogance; haughtiness.
୫ । ଅଣ୍ଟ; ଦାମ୍ଭିକତା; ଭ୍ରୁକୁଟି—
5. Brazenness; impudence.
୬ । ଜୋର୍—6; Force.
୭ । କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି ସ୍ପୃହା; ମମତା; ଆସକ୍ତି—
7. Tendency; eagerness; inclination.
(ଯଥା—ସଂସାର ପ୍ରତି ମନୁଷ୍ୟର ଗୋଟାଏ ଟାଣ ଥାଏ ।)
୮ । ସ୍ରୋତର ବେଗ—
8. Velocity of a current of water.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଣ୍ଟ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ର୍ଯ୍ୟ	ଇଅ	ଷ୍ଟ	ନ୍ତ

୯ । ଟିକା; ଆକର୍ଷଣ—9. Attraction; pull.

୧୦ । ନିଷ୍ଠୁରତା—10. Cruelty.

ଘେର ପଣେ ଆସି ମୋର ପାଶେ ବସି ଘୋର ଅଚରଇ ଟାଣ ଗୋ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୧୧ । ଶକ୍ତି—11. Power.

ଦୁଃଖେ ପାପେ ସର୍ବ ସାଂସାରିକ ପ୍ରୀତି ଟାଣ ପଡ଼ିଯାଏ ଜଣା—
ନନ୍ଦକିଶୋର. କର୍ଣ୍ଣ୍ୟରଣୀ ।

୧୨ । ଦୈହିକ ବଳ—12. Bodily strength.

୧୩ । ମାନସିକ ବଳ—13. Strength of mind.

୧୪ । (ବ. ଭୁ ଅନୁକୃତ) ମାନସିକ ଆକର୍ଷଣ—
14. Attachment; partiality.

ଦେ. ବିଣ—୧ । କଠିନ; କରଡ଼ା—1. Hard; rigid; strong; callous; tough.

ମନେ କଲ ରାମ ବାଣତ ବଡ଼ ଟାଣ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । କର୍କଶ; ନିଷ୍ଠୁର—2. Harsh; cruel.

୩ । ତୀକ୍ଷ୍ଣ; ଅସହ୍ୟ—3. Unbearable.

୪ । ଦାମ୍ଭିକ—4. Brazen-faced.

୫ । ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରବିଶିଷ୍ଟ—5. Loud.

୬ । ସଚ୍ଛଳ ଅବସ୍ଥାପନ୍ନ; ସଙ୍ଗତିସମ୍ପନ୍ନ—
6. Well to do; better off.

୭ । ଶ୍ରମସହିଷ୍ଣୁ, କଷ୍ଟସହିଷ୍ଣୁ—
7. Able to bear strain; hardy.

୮ । ମହର୍ଘ; ଉଚ୍ଚ (ମୂଲ୍ୟ)—8. Dear; high (price).

୯ । ସବଳ—9. Strong.

ଟାଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭିରୁଡ଼ାଇବା; ଆଖି ଦେଖାଇବା; ଦାମ୍ଭିକତା ପ୍ରକାଶ କରିବା—To speak impudently; to brazen.
Ṭāṇa karibā

ଟାଣ କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟାଣ କରିବା (ଦେଖ)
Ṭāṇa kāṛhibā Ṭāṇa karibā (See)

ଟାଣ ଖରା—ଦେ. ବି—ପ୍ରଚଣ୍ଡ ବା ଅସହ୍ୟ ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ—
Ṭāṇa kharā Excessive or unbearable rays of the sun.
ପ୍ରଚଣ୍ଡରୋଦ କଡ଼ାଧୂପ

ଟାଣ ଖୁଣ୍ଟା—ଦେ. ପଦ୍ୟ. ବିଣ—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ପୀଡ଼ାଦାୟକ—
Ṭāṇa khuṇṭā 1 Very painful.

୨ । ମର୍ମଭେଦ—2. Cutting to the quick.

ଟାଣ ଖୁଣ୍ଟା ଗୁରୁଜନ ଗଞ୍ଜନାରୁ ମୋ ପ୍ରାଣ ସଖୀ ସହିବ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଲୋକଗୀତ ।

ଟାଣଟାଣ କଥା—ଦେ. ବି—କର୍କଶ ବା ଅସହ୍ୟ ବାକ୍ୟ—
Ṭāṇa-ṭāṇa kathā Harsh language.
ଶକ୍ତକଥା, କଡ଼ା କଡା ବାତ୍

ଟାଣଟୁଣ—ଦେ. ବି (ଅନର୍ଥକ ୨ୟ ପଦତର)—୧ । ଗର୍ବ; ଦାମ୍ଭିକତା—
Ṭāṇa-ṭuṇa 1. Pride; arrogance.

୨ । ଟଣା; ଓଟରା—2. Pulling and pushing.

୩ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଭାବଗ୍ରସ୍ତ ଅବସ୍ଥା—
3. State of dire need or want.

ଟାଣପଣ—ଦେ. ବି—୧ । ଦମ୍ଭ; ଗର୍ବ—1. Arrogance.
Ṭāṇa-paṇa ବଢ଼ିଅଛି ଟାଣପଣ ଗଙ୍ଗାର କୁମର—ରାଧାନାଥ. ବାଣହରଣ ।
କଡ଼ାଇ

୨ । ଦାମ୍ଭିକତା—2. Brazenness; impudence.

(ଟାଣପଣିଆ-ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ସମ୍ପନ୍ନଶାଳତା—
3. Affluence; well-to-do condition.

ଟାଣମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେଉଁ ଲୋକର ମୁହଁ ଟାଣ, ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ଲୋକ ଆପଣାର ଦୋଷ ବା ଅପରାଧକୁ ମୁହଁରେ ସ୍ୱୀକାର କରେ ନାହିଁ; ଭିରୁଡ଼ା—
Ṭāṇa-muhāṅ
(ଟାଣମୁହୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
1. One (e. g. a thief) who does not easily confess his guilt.
[ଯଥା—ଚୋରମାନେ ଟାଣମୁହାଁ ।]

୨ । ଦାମ୍ଭିକ—2. Brazen-faced; impudent.

୩ । ନିର୍ଲଜ୍ଜ—Shameless.

ଟାଣହଟା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯେଉଁ ଅଳସୁଆ ବଳଦ ବା ଛାତ୍ର ଗୁଡ଼ାଏ ମାଡ଼ ନ ଖାଇଲେ କାମ କରେ ନାହିଁ ବା ଭଲ କରି ପଢ଼ାପଢ଼ି କରେ ନାହିଁ—
Ṭāṇa-haṭā
1. One (bullock or pupil) who does not work properly unless soundly cudgelled.

୨ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଅଳସୁଆ ବଳଦ ବା ଅମନଯୋଗୀ ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ଗୁଡ଼ାଏ ପ୍ରହାର କରି କାମରେ ଲାଗିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରାଏ; ଉତ୍ପୀଡ଼କ, ନିଷ୍ଠୁର—2. High-handed; one who gives a sound cudgelling to unwilling bullocks or pupils and makes them work.

୩ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଅନ୍ୟ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷା ନ କରି ଆପଣା ଉପରେ ପଡ଼ିଥିବା କାମକୁ ତୁଲାଇ ନିଏ—
3. A person who accomplishes a work without waiting for help from others.

ଟାଣହାତ—ଦେ. ବି—କଠୋର ଶାସନ—Iron rule.
Ṭāṇa hāta ଦେ. ବିଣ—ଟାଣହଟା (ଦେଖ)
(ଟାଣହାଟିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) Ṭāṇahaṭā (See)

ଟାଣି—ଦେ. ବି (ସଂ. ତନ ଧାତୁ)—ଲୁଗା ବୁଣିବାବେଳେ ତନ୍ତରେ ଯେଉଁ ସୂତାକୁ ଟାଣି କରି ରଖାଯାଇ ଥାଏ; ବସ୍ତ୍ରର ଲମ୍ବ-ଭାଗର ସୂତା—Warp.
Ṭāṇi
ଟାନା
ତାନା; ତାନୀ

[ଦ୍ର—ତନ୍ତରେ ପ୍ରଥମେ ଲମ୍ବଭାଗର ସୂତାମାନଙ୍କୁ ଟାଣି କରି ରଖାଯାଏ ଓ ପରେ ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ଚଉଡ଼ାଭାଗର ସୂତାକୁ କାଣ୍ଡିଆ ଦ୍ୱାରା ଭରଣା କରାଯାଇ ଲୁଗା ବୁଣାଯାଏ ବୋଲି ଏ ସୂତାମାନଙ୍କର ନାମ ଯଥାକ୍ରମେ ଟାଣି ଓ ଭରଣି ହୋଇଅଛି ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଂଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗିଆ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

ଦେ. କ୍ରି· ବିଣ (ଟାଣିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ)—
টেনে କର୍କଶରୂପେ; ନିଷ୍ଠୁରଭାବରେ—Harshly; cruelly.
तानकर ଟାଣି ପଢ଼େ ପଦେ ବୋଲନ୍ତି— କବିସୂର୍ଯ୍ୟ· ସଙ୍ଗୀତ ।

ଟାଣି ଓଟାରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ ('ଟାଣିବା' ଓ 'ଓଟାରିବା' କ୍ରିୟାର
Ṭāṇi oṭāri ଅସମାପିକାରୂପ କ୍ରି. ବିଣ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)—
ଟାଣି ଟୁଣି (ଦେଖ)
Ṭāṇi-ṭuṇi (See)

ଟାଣିଟୁଣି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ଅସମାପିକା ରୂପ)—୧ । ନିଃଶେଷ କରି;
Ṭāṇi-ṭuṇi ସମସ୍ତ ଟାଣି ନେଇ—1. Drawing out
টেনেটুনে; तानखी चकर everything completely.
ନେ ବଳଦ ଟାଣି ଟୁଣି; ଅଛି ନାହିଁ ଟି ବୋଓଡାପାଣି । ଶିଶୁଗୀତ ।
୨ । ବହୁତ ପରିଶ୍ରମ ସହି; ଖୁବ୍ ଜୋରରେ—
2. Laying much stress or strain; with much straining.
୩ । ବଡ଼ ପାଟି କରି—3. Loudly.
ଦ୍ରୋଣ ଭୀଷ୍ମ କର୍ଣ୍ଣ ଯେ ଶଲ୍ୟଙ୍କୁ ନ ଜାଣି
ନ କହ ସଭା ମଧ୍ୟେ ହୋଇ ଟାଣି ଟୁଣି—କୃଷ୍ଣସିଂହ·ମହାଭାରତ ଉଦ୍ୟୋଗ ।
୪ । ଭିଡ଼ିଓଟାରି; କ୍ଲିଷ୍ଟାର୍ଥ ବା କଳ୍ପିତାର୍ଥ ପ୍ରୟୋଗପୂର୍ବକ—
4. By much straining of language; by applying far-fetched meaning.
ଅପଣ ନ ହୁଏ ଟାଣି ଟୁଣି ଏକ ପ୍ରକାର ପାଠ ଲଗାଇସିବେ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।
[ଦ୍ର—କୌଣସି ବାକ୍ୟାର୍ଥ ବକ୍ତାଙ୍କ ଅଭିପ୍ରାୟର ଅନୁକୂଳ ନ ହେଲେ କ୍ଲିଷ୍ଟାର୍ଥ ବା କଳ୍ପିତାର୍ଥ ପ୍ରୟୋଗ କରି ତାଙ୍କ ଅଭିପ୍ରାୟର ଅନୁକୂଳ ଅର୍ଥ କରି ଗଲେ ଏହି ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ ।]
୫ । ଗର୍ବ ପ୍ରକାଶ ବା ଆସ୍ଫାଳନପୂର୍ବକ—
Boastfully; arrogantly.

ଟାଣିଟୁଣି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ
Ṭāṇi-ṭuṇi hebā ହେବା ବା ଦ୍ୱିଧା କରିବା; କୁନ୍ଥ୍ କୁନ୍ଥ୍ ହେବା-
1. To hesitate to do a thing.
୨ । ଅଭାବ ବା ନଅଣ୍ଟ ଯୋଗୁଁ ବ୍ୟୟ କରିବାକୁ ସଙ୍କୁଚିତ ବା କୁଣ୍ଠିତ ହେବା; ବ୍ୟୟକୁଣ୍ଠ ହେବା—
2. To stint at spending money (due to want).
୩ । ଗର୍ବିତ ହେବା; ଆସ୍ଫାଳନ କରିବା—
3. To be arrogant; to brag.
ନ ପାରି କରି ପର ଭୁଲରେ ଆରଣି
କହୁଥାଅ ସଭାରେ ହୋଇ ଟାଣି ଟୁଣି—କୃଷ୍ଣସିଂହ· ମହାଭାରତ· ଦ୍ରୋଣ ।

ଟାଣିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତନ୍ ଧାତୁ—ଅକର୍ଷଣ କରିବା; ସଂ. ଆକର୍ଷଣ)—
Ṭāṇibā ୧ । ଝିଙ୍କିବା; ଓଟାରିବା; ଆକର୍ଷଣ କରିବା—
টানা; खींचना,तानना 1. To draw; to attract; to pull.
[ଟଣା(ଣେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ] ୨ । (ଛତା) ଉପରେ ବିସ୍ତୃତ କରିବା—
2. To spread above (umbrella etc).
୩ । (ଗାର; ଚିତ୍ର) କାଟିବା; ଅଙ୍କିବା; ଲେଖିବା—
3. To draw (a figure or line).
୪ । (ସୂତା) ଲମ୍ବ ଭାବରେ ଟାଙ୍ଗିବା—
4. To lay (a line or rope).
୫ । (ରେଖା ଆଦି) ଲମ୍ବରେ ବଢ଼ାଇବା; ଲମ୍ବ କରିବା—
5. To lengthen (a straight line).
୬ । (ପାଣିକୁ) ନିଃଶେଷ କରିବା ବା ଶୁଖାଇବା —
6. To drain out (water)
୭ । (ଗଞ୍ଜେଇ ଧୂଆଁ ଆଦି) ଶୋଷିବା—
7. To suck or inhale.
୮ । (ପେଟ, କାନ) ବ୍ୟଥା କରିବା—
81 To ache (said of belly and ear.)
୯ । ଜୋର୍ କରିବା ବା ଚେଷ୍ଟା କରିବା—
9. To strain.
খটান, টাঙ্গান ୧୦ । (ମଶିରି, ଚନ୍ଦ୍ରୁଆ ଆଦିର) ଚାରିକୋଣରେ ଦଉଡ଼ି
टांगना ବାନ୍ଧି ବିସ୍ତାର ପୂର୍ବକ ବାନ୍ଧିବା; ଟଙ୍ଗାଇବା—
10. To hang up a canopy or mosquito-net.
୧୧ । ଏକ ବସ୍ତୁର ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡ ବା ମଝିକୁ ସ୍ଥିର ରଖିଅନ୍ୟ ମୁଣ୍ଡକୁ ବା ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡକୁ ବିପରୀତ ଦିଗକୁ ଓଟାରିବା—
11. To pull a thing on one sideor in opposite directions.
(ଯଥା—ରବର ଖଣ୍ଡ ବା ସୂତାକୁ ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରୁ ଟାଣିଲେ ତାହା ବଢ଼ିଯାଏ ।)
[ଦ୍ର—ଟାଣିବା, ଝିଙ୍କିବା, ଓଟାରିବା ସମାର୍ଥବୋଧକ; ଝିଙ୍କିବାରେ ଏକକାଳୀନ ଜୋର୍ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ତାହା ଶିଥିଳ ହେବାର ସୂଚିତ ହୁଏ । ଆପେ ଠିଆ ହୋଇ ଅନ୍ୟବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଆପଣା ଆଡ଼କୁ ଆଣିବା ପାଇଁ ବଳ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାକୁ ଓଟାରିବା ଏବଂ ଆପେ ଗତି କରୁଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଆକୃଷ୍ଟ ବସ୍ତୁକୁ ମଧ୍ୟ ଗତି କରାଇବାକୁ ଟାଣିବା ବୋଲାଯାଏ ।]

ଟାଣି ଭରଣି—ଦେ. ବି (ସହଚରି)—ଲୁଗା ବୁଣିବାରେ ତନ୍ତରେ ବ୍ୟବହୃତ
Ṭāṇi bharaṇi ଲମ୍ବାଗର ଓ ଚଉଡ଼ାବାଗର ସୂତା—
টানাবোনা, টানাপড়েন The warp and woof of a cloth.
तानाबाना

ଟାଣି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କଷ୍ଟରେ କଥା କହିବା ବା ନିଃଶ୍ୱାସ
Ṭāṇi hebā ମାରିବା; ନିଃଶ୍ୱାସ ନେବା ବା କଥା କହିବା ନିମନ୍ତେ ସମଧିକ ଉଦ୍ୟମ କରିବା, ଓଟାରିହେବା —
1. To strain while talking or breathing.
(ଯଥା—ଅତି ଦୁର୍ବଳ ବା ରୋଗୀ ବ୍ୟକ୍ତି କଥା କହିଲାବେଳେ ଏବଂ ଶ୍ୱାସରୋଗୀ ନିଃଶ୍ୱାସ ମାରିବାବେଳେ ଟାଣିହୁଏ ।)
୨ । ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ କଥା କହିବା—
2. To speak loudly.
କହିଲେ ଭୀମସେନ କ୍ରୋଧେ ହୋଇ ଟାଣି—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ସଭା ।

ଽ	ଇ	ଉ	ର,ର୍	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଋ
୬	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଇଅ	ଋ	ଢ଼

୩ । ଅସ୍ଫାଳନ କରିବା—3. To boast; to brag.

୪ । ଠାଣିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟ—
4. Passive voice of Ṭāṇibā.

(ଅଠାଣୁଆଁ)—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍. କଟିନ)—୧ । କଠିନ—
Ṭāṇuāṅ(ā) 1. Hard; tough.
शक्त ୨ । ଅତି ଅଧିକ—2. Excessive.
कड़ा ୩ । ଦୃଢ଼; ସବଳ; ମଜବୁତ୍; ବଳୁଆ—
ଠାଣେଇ } —ସ୍ତ୍ରୀ 3. Strong.
ଠାଣୋଇ ୪ । ଧନବାନ୍—
4. Rich; wealthy.
୫ । କ୍ଷମତାଶାଳୀ—5. Influential; powerful.
୬ । କଡ଼ା; ତୀକ୍ଷ୍ଣ, ଅସହ୍ୟ—
6. Intolerable; unbearable.
୭ । ଗର୍ବିତ—7. Proud; arrogant.
୮ । ମହର୍ଘ—8. Dear (in price).
୯ । ଦାମ୍ଭିକ—9. Brazen-faced.

ଠାଣେ—ଦେ (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଜୋର୍ କରି; ଠାଣ କରି—
Ṭāṇe 1. With force; forcibly
टाणे ଠାଣେ ବକ୍ଷେ ଶମ୍ଭୁ ସଦୃଶ କଳମ୍ବ ରୁଦ୍ଧକୁ ଏକା ଅଠନ୍ତୁ—
जोरसे କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଇନ୍ଦୋମତୀଚମ୍ପୂ, ଟ. ଗୀତ ।

୨ । ଉତ୍ତମରୂପେ—2. Excellently; well.

କହେ ଜଗଦ୍ଦେବ ଶିକ୍ଷା ହେଲେ ହେଲେ ଠାଣେ
କେ କାହା ସ୍ୱଭାବ ଛଡ଼େ ପରାଣ ପ୍ରୟାଣେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ଠାଣେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅପେକ୍ଷାକୃତ ସବଳ ହେବା—
Ṭāṇeibā 1. To become stronger.
(ଯଥା—ରୋଗୀ ଦୁଇ ମାସ ବିଶ୍ରାମ ପରେ ଠାଣେଇଲାଣି ।)
୨ । ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଠାଣ ବା କଠିନ ହେବା—
2. To harden; to stiffen.
(ଠାଣୋଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ଏ ମାଟି ଖରାରେ ଠାଣେଇଲାଣି ।)

ଠାନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଠାଣ (ଦେଖ)
Ṭān Ṭāṇa (See)

ଟାପ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର; ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ସ୍ଥାୟୀ ଜଳସ୍ରୋତ ସଙ୍ଗେ
Ṭāpa ଯେଉଁ ପ୍ରାକୃତିକ କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଳାଶୟର ସମ୍ବନ୍ଧ ନ ଥାଏ;
ଯେଉଁ କ୍ଷୁଦ୍ର ତଡ଼ାଗ କୌଣସି ନଦୀ ସଙ୍ଗେ ସମ୍ପୃକ୍ତ
ନୁହେ—A small tank or expanse of water
which has no connection with any
permanent current.

ଟାପ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଟାପୁ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ṭāpa (etc) Ṭāpu etc (See)

ଟାପରା—ଦେ. ବି. (ସ୍. ଟଟ୍ଟରୀ)—୧ । ଥଟ୍ଟା; ତାମସା; ରଙ୍ଗ; ପରି-
Ṭāparā ହାସ; ରହସ୍ୟ —
ठिठोली 1. Jest; joke; mockery.
ठट्ठा ଭୁଲାଏ କ ଜାତ ଭୁଲର ଘିରତ ତାମସା ଟାପରା ଟାଣ୍ଡ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୨ । ସାମାଜିକ ପ୍ରଥା ଅନୁସାରେ ପରିହାସ ଯୋଗ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. Relations with whom a person can
cut jokes under the rules of one's society.
ठिठोलिया ଦେ. ବିଣ—ପରିହାସଯୋଗ୍ୟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
(a person) Fit to be cut jokes with.

ଟାପରା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଥଟ୍ଟା ଖେଳିବା; ପରିହାସ କରିବା —
Ṭāparā karibā To play or cut jokes; to jest.
ठिठोली करना [ଦ୍ର—ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ସମାଜରେ ଅଜା ନାତି, ଅଜା ନାତୁଣୀ,
ठट्ठा करना ଦିଅର ଭାଉଜ, ଶଳା ଭଣୋଇ, ଭଣୋଇ ଶାଳୀ, ଆଈ
ନାତି ଓ ଭଣୋଇ ଶଳାଭାରିଜ ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ
ଟାପରା କରି ପାରନ୍ତି ।]

ଟାପରା ଖେଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟାପରା କରିବା (ଦେଖ)
Ṭāparā kheḷibā Ṭāparā karibā (See)

ଟାପରା ଟାପରି - ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଟାପରା ଟାପୁରି (ଦେଖ)
Ṭāparā ṭāpari Ṭāparā ṭāpuri (See)

ଟାପରା ଟାପୁରି—ଦେ. ବି— ୧ । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଥଟ୍ଟା
Ṭāparā ṭāpuri ତାମସା—
ठिठोठुट्टि 1. Mutual joking.
ହସ କୌତୁକ କଥା ଟାପରା ଟାପୁରି କଥା ଢେର ହେଲା—
ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

खोंचाखूँचि ୨ । ପରସ୍ପର ଖୁଦୁରା ଖୁଦୁରି ହେବା—
2. Poking at each other.
୩ । ଶାଗ କିଆରି ବା ବଗିଚାର ମାଟିକୁ କାଠିରେ ଏକାଧିକବାର
ଖୁଦୁରିଇବା—3. Slackening the soil of a
garden by means of a poker.
ଦେ. ବିଣ—ପରସ୍ପର ଥଟ୍ଟା ଖେଳୁଥିବା—Joking or jesting
with each other.

ଟାପରା ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟାପରା କରିବା (ଦେଖ)
Ṭāparā lagā(ge)ibā Ṭāparā karibā (See)

ଟାପରେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଟାପରା କରିବା; ଥଟ୍ଟା ଖେଳିବା—
Ṭāpareibā 1. To play jokes.
टापरान ୨ । ଖୁରସାଇବା (ଦେଖ)
ठट्ठा करना 2. Khurasāibā (See)
୩ । ଖୁଦୁରାଇବା; ଅନ୍ୟର ଦେହରେ ଆଙ୍ଗୁଠି ଅଗ
खोचा ଗେଞ୍ଜିବା—3. To poke at another with the
fingers.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ ଦେଖିବେ'

୪ । ବଳଦଙ୍କ ଦେହରେ ହାତମାରି ଓ ମୁହଁରେ ଟାକରା ଫୁଟାଇ ଗାଡ଼ିକୁ ଚଞ୍ଚଳ ଗତିରେ ଚଳାଇବା—4. To drive (a cart) quickly by patting the bullocks.

ତାପଡ଼ାନ
থপকনা

(ଯଥା—ମୁଁ ଟାପରେଇ କରି ନେଲେ ଏ ଗାଡ଼ିକୁ ୨ ଘଣ୍ଟାରେ ଆଠଗଡ଼କୁ କଟକରେ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେବି ।)

ଟାପୁ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସ୍ଥା ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ ସ୍ଥାପି ଧାତୁ; ଯାହା ଭୂମିରେ ସ୍ଥାପନ କରାଯାଏ)—୧ । ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ଖୁରା—1. The hoofs of a horse.
Ṭāpu
টাপ
टाप

୨ । ଜୀବର ପାଦଚିହ୍ନ—2. Foot-steps of animals.

୩ । ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ଗୋଡ଼—3. The legs of a horse.

୪ । ଜୀବର ପାଦ—4. The foot of an animal.

ଟାପୁ ୫ । ଦ୍ୱୀପ—5. Island.

टापु ୬ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ) ମନୁଷ୍ୟର ଦୁଇ ହାତ ଓ ଦୁଇ ଗୋଡ଼; ଖୁରା ହାତ—6. The 2 legs and 2 hands of a man

(ଯଥା—ଲୋକେ ମିଳି ତାର ଖୁରା ଟାପୁ ବାନ୍ଧି ଦେଲେ ।)

ଟାପୁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଘୋଡ଼ା) ଖୁରା ଦ୍ୱାରା ଭୂମିକୁ ଆଘାତ କରିବା; ଖୁରା ଖାଇବା—To paw; to strike a place with the hoofs (said of a horse).
Ṭāpu māribā
টাপ মারা
टापना

ଟାମ୍‌ଜାନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ତାମଜାନ (ଦେଖ)
Ṭām-jān Tāmajāna (See)
তামজান

ଟାମ୍‌ଟୁର୍‌କୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଲୁରିର; ଧୂସର ବର୍ଣ୍ଣ କ୍ଷୁଦ୍ର କପୋତ—Small grey dove.
Ṭām-ṭur-ku

[ଦ୍ର—ଏହାର ଧ୍ୱନି କରୁଣରବୋଦ୍ଦୀପକ ।]

ଟାୟା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଟାହିଆ (ଦେଖ)
Ṭāyā Ṭāhiā (See)

ଟାୟାର୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ମଟର୍ ବା ସାଇକଲ୍ ଅଧର ଚକ ଚାରିପାଖେ ଘେରାଯିବା ରବର ନଳ—Tyre.
Ṭāyār
টায়ার, टायार

ଟାର—ସଂ. ବି—୧ । ଘୋଡ଼ା—1. A horse (Apte).
Ṭāra

୨ । ଗାଣ୍ଡିଆ ଲୋକ; ଅସ୍ୱାଭାବିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ପୁରୁଷର କାମପ୍ରବୃତ୍ତି ଚରିତାର୍ଥ କରାଇବା ବ୍ୟକ୍ତି—2. A catamite (Apte).

୩ । ଲୁଚୁଣା—3. A pander.

ଟାରିଫ୍‌ବୋର୍ଡ଼—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଶୁଳ୍କ ବିଷୟକ ନିୟମମାନ ପ୍ରଣୟନ କରିବା ପାଇଁ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗଠିତ ସମିତି—Tariff board.
Ṭārif-borrd
টারিফ্‌ বোর্ড
टरिफबोर्ड

ଟାଲ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଟଲ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଛଳ—1. Pretext.
Ṭāla
টাল
टाल

୨ । ବିଳମ୍ବ; କାଳକ୍ଷେପଣ—2. Delay; whiling away of time.

୩ । ନିଜର ଦାୟିତ୍ୱ ଅନ୍ୟ ଉପରେ ପକାଇବା—3. Laying one's own responsibility on the shoulder of another.

୪ । ବାହାନା; ଛଳନା—4. Excuse.

ଟାଲି—ଦେ. ବି (ସଂ. ତଳ) କୌଣସି ନଦୀ ବା ଜଳାଶୟର ଗଭୀର ଅଂଶ; ଖାଲ; ଗଣ୍ଡ—Deep part of a river or tank.
Ṭāla
টাল

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ପୋଖରୀ ବନ୍ଧ ବା ବଡ଼ ହିଡ଼ର ଘାଇ—A breach made in a big ridge of a paddy field or the embankment of a tank.

ଟାଲଟୁଲ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଟଲ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଭଣ୍ଡାଭଣ୍ଡି; ଠକାଠକି; ଛଳନା—1 Deception.
Ṭāla-ṭula
টাল্‌টোল্ टालटुल

୨ । ଛଳନା ଦ୍ୱାରା ବାରମ୍ବାର କାଳକ୍ଷେପଣ—3. Repeatedly putting off or letting the time-limit expire under some pretence or another; wasting time under some excuse; procrastination; temporizing.

୩ । ମୂଳୋତ୍ପାଟନ—3. Uprooting; eradication.

୪ । ଟାଳିବା; ସ୍ଥାନଭ୍ରଷ୍ଟ କରିବା—4. Dislocating.

ଟାଲ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି କଥା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁଛି ବୋଲି କହିବା—1. To evade; to refer to some matter as depending upon a 3rd person.
Ṭāla debā
টালদেওয়া
टालमारना

୨ । ନିଜର ଦାୟିତ୍ୱକୁ ଅନ୍ୟ ଉପରେ ପକାଇବା; ଆପଣାଠାରୁ ଢୁଗଢାଡ଼ାଇବା—2. To dodge; to shuffle; to shirk one's responsibility.

୩ । ନାନା ଛଳନାରେ କାଳକ୍ଷେପଣ କରିବା; ଦମଦିଲାସା ଦେବା—3. To put off from time to time on various pretexts; to temporize.

ଟାଲମଟାଲ—ଦେ. ବି—୧ । ଟାଲଟୁଲ—1. Procrastination; wasting time or putting off on various excuses.
Ṭālamaṭāla
টালমাটাল
टाल-मटाल

୨ । ଟଳିବା; ଦୋହଲିବା—2. Staggering; reeling.

ଟାଲମଟୁଲ, ଟାଲମ୍‌ଟୁଲ }—ଅନ୍ୟରୂପ

୩ । ପତନୋନ୍ମୁଖ ଅବସ୍ଥା—3. Tottering condition; tumbling condition.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଏ	ଓଅ	ଝ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଏ୍	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍

୪ । ବଞ୍ଚନା—4. Deception.

୫ । ଓଲଟାଇ ଦେବା; ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ କରିବା—
5. Turning a thing upside down.

୬ । ଛଳନାଦ୍ୱାରା ବିଳମ୍ବ କରିବା; ଦମ୍ଦିଲାସା—
6. Delaying by excuses.

ଟାଲମଟୁଲ—ଦେ. ବି—ଟାଲମଟାଲ (ଦେଖ)
Ṭā̱lamaṭu̱la Ṭā̱lamaṭā̱la (See).
টালমাটাল **टालम-टुल**

ଟାଳ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟାଳ ଦେବା (ଦେଖ)
Ṭā̱la māribā Ṭā̱la debā (See).

ଟାଲି—ଦେ. ବି—ଟାଇଲ୍ ଦେଖ)
Ṭāli Ṭāil (See).

ଟାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଟଲ୍ ଧାତୁ; ଣିଚ୍ ଟାଳି ଧାତୁ; ଟଳିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—୧ । ଟଳାଇବା; ବିଚଳିତ କରିବା; ଶିଥିଳ କରିବା; ହୁଗୁଳାଇବା—
Ṭā̱libā
টালা
लालना
1. To dislocate; to loosen.

୨ । ମୂଳୋତ୍ପାଟନ କରିବା; ଓପାଡ଼ିବା—
2. To uproot (as a tree).

୩ । ବଞ୍ଚନା କରିବା; ଭଣ୍ଡିବା; ଭଣ୍ଡାଇବା—
3. To dodge; to deceive; to brick.

୪ । ଛଳନା କରିବା—
4. To pretend; to prevaricate.

୫ । ଛଳନା ଦ୍ୱାରା କାଳକ୍ଷେପଣ କରିବା—
5. To while time or put off under various pretexts; to evade; to dilly-dally.

ମିଆଦ ଟାଳିଲି ପିଆଦା ପଠାଏ ମାରି ଝିଙ୍କେ ଆସୁ ଯାଉ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।

୬ । (ଗୁରୁଜନଙ୍କୁ) ଥଟ୍ଟା ବା ପରିହାସ କରିବା—
6. To jest ones elders.

୭ । (ଅଙ୍ଗୀକାର) ଅନ୍ୟଥା କରିବା—
7. To break (one's promise).

୮ । (ଆଜ୍ଞା) ଅବଜ୍ଞା କରିବା; ଲଂଘନ କରିବା—
8. To disobey (an order).

ଟଙ୍କଧର ପାଦେ କଙ୍କର ଯାଉ
ଟାଳିବ କେ ଆଜ୍ଞା ସଂସାରେ ତାର—ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

୯ । ନିଜର ଦାୟିତ୍ୱ ଅନ୍ୟ ଉପରେ ଲଦିଦେବା ବା ପକାଇଦେବା—9 To shirk one's responsibility to another.

୧୦ । (ଆଦେଶ) ରଦ୍ଦ କରିବା—
10. To set aside (an order)

୧୧ । ଆଘାତ ଆଦିକୁ ଅଟକିବା; ସମ୍ଭାଳିନେବା—
11. To ward off (a blow).

ସୁଯୋଧନ ରଜା ଅଟନ୍ତି ବୁଦ୍ଧିଶାଳୀ
ସେ ଗଦା ପ୍ରହାରକୁ ଦେଲେ କରେ ଟାଳି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ.ଶଲ୍ୟ.

୧୨ । (ଶୁଣ୍ଠୀ ପିପ୍ପଳୀ ଆଦି) ଔଷଧରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରିବା ପାଇଁ ଈଷତ୍ ଭୃଷ୍ଟ କରିବା—12. To scorch bits of dry ginger and long pepper etc for using them as medicine.

ଟାହାଙ୍ଗିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ଚାହିଁବା—
Ṭāhāṇgibā To look with one's head raised or lifted up.

ଭଲ୍ ଧାନକେ ମୟୁର ବାଏ (ଛ)
ଖାଏ କି ନ ଖାଏ ଟାହାଙ୍ଗି ଥାଏ—ଢଗ ।

ଟାହି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଅଟ୍ଟହାସ; ଟଟ୍ଟରୀ)—୧ । କୌତୁକ—1. Fun.
Ṭāhi ୨ । ଥଟ୍ଟା; ପରିହାସ; ଟାପରା—
ঠাট্টা; **ठट्टा** 2. Jest; joke; mockery.

ଟାହିରେ ପଶୁର କି ପ୍ରଜାପତି
ଟଙ୍କେ ବଢାଉଛି ମଦନ ଛତି—ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ମେକାନି ୩ । କନ୍ଦର୍ପ ପରିହାସ—3. Flirtation.

[ଦ୍ର—ଏହା ଟାପରା ପୂର୍ବେ ସହଚର ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ]

ଟାହିଆ—ଦେ. ବି (ଭୁଲ. ଇଂ. Tiara; ଟାୟାରା)—ଠାକୁରଙ୍କ ପ୍ରଭା ପଛ ଅଡ଼େ ଦିଆଯିବା ବା ମୁଣ୍ଡ ଜୁଡ଼ାରେ ଖୋସାଯିବା (ଟାହ୍ୟା-ଅନ୍ୟରୂପ) ଫୁଲଦ୍ୱାରା ସଜ୍ଜିତ ମୟୂରପୁଚ୍ଛାକାର ଆଭରଣ-ବିଶେଷ—A fan-shaped nosegay or bouquet arranged for show in the back-ground of an image or a chignon
Ṭāhiā
ঠাট্টাবাজ, **ठठोल**

ଦେ. ବିଣ.—ଥଟ୍ଟିଲ; ପରିହାସପ୍ରିୟ—Jestive; jocular.

ଟାହି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଥଟ୍ଟା କରିବା—To jest.
Ṭāhi karibā ଟାହି କରି ହସି ଉଠନ୍ତି ପୁଣି—ଗ୍ରାଚୀ. ପରଚେଗୀତ ।
মেকা; **ठट्टा उड़ाना**

ଟାହି ଖେଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୁହଁରେ ଥଟ୍ଟା କରିବା—
Ṭāhi khe̱libā 1. To crack jokes; to banter.

୨ । କାର୍ଯ୍ୟତଃ ପରିହାସ କରିବା—
2. To cut practical jokes.

ଟାହି ଟାପରା—ଦେ. ବି (ଏକାର୍ଥ ସହଚର)—୧ । କୌତୁକ—
Ṭāhi tāparā 1. Fun.
ঠাট্টাবাটখারা; **हाँसीठट्टा** ୨ । ଥଟ୍ଟା ପରିହାସ—
2. Jest; joking.

ଟାହିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟାହି କରିବା—To jest.
Ṭāhibā

ଟାହୁଲି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଟାହି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ṭāhili (etc.) Ṭāhi etc (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗଁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଗଁଆ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଟାହଲିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଥଟ୍ଟାଳିଆ; ପରିହାସପ୍ରିୟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Ṭāhilia 1. Fond of fun; jocular; given to joking.
ठट्ठेबाज **ठठोल** (ଟାହୁଲେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

୨ । ପରିହାସଯୁକ୍ତ (କଥା)—
2. Humorous; funny (words).

ଟାହୁଳି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଟାହି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ṭāhuḷi etc. Tāhi (etc) (See)

ନଈଶୁଆ ସବୁବେଳେ ମୋ କଥାକୁ ଟାହୁଳି କରିବ—
ଭିକାରିଚରଣ. ଉଦ୍ଧୃତମାଳୀ ।

ଟାହୁଲି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଟାହି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ṭāhuli etc Ṭābi etc (See)

ଶ୍ୟାମଦାସ ଗୁମାସ୍ତା ଜ୍ୟୋତିଷଙ୍କୁ ହିକିଏ ଟାହୁଲି କରି କହିଲେ—
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଟାହୁଲିଆ—ଦେ. ବିଣ ପୁଂ—ଟାହଲିଆ (ଦେଖ)
Ṭāhuliā Ṭāhilia (See)
(ଟାହୁଲେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଟାହ୍ୟା—ଦେ. ବି—ଟାହିଆ (ଦେଖ)
Ṭāhyā Ṭāhia (See)

ଟି—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ହି; ଏହା ଶବ୍ଦପରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ)—୧ । ବାକ୍ୟ-
Ṭi ପୂରଣ ଓ ଶବ୍ଦ ଉପରେ ଜୋର୍ ଦେବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ପ୍ରତ୍ୟୟ ବିଶେଷ—1. A particle used to complete a sentence and give emphasis on a word, corresponding to the English "too".

ଅଖିଳ ଜନନୀ ନାସା ମୃଗମଦ କମ୍ପିଟି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବ ଚମ୍ପୂ, ଣ ଗୀତ ।

୨ । ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ—2. Interrogative.
[ଯଥା—ତୁମ୍ଭେ କାଲି ଫେରି ଆସିବଟି ?]

୩ । ନିଶ୍ଚେ (ନିଶ୍ଚୟାର୍ଥକ)—3. (a particle used to denote certainty) Certainly.

ଅବଶ୍ୟ ତା ଶ୍ରମୂରେ ନିବେଦନ କଲିଟି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବ ଚମ୍ପୂ, ଣ ଗୀତ ।

୪ । ଆଶୟାର୍ଥ ପ୍ରକାଶକ—4. A particle used to indicate the speaker's intention.

ଆଶ୍ରୟ କୋହିବ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ଗିରିଟି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଳଦେବ ଚମ୍ପୂ, ଣ ଗୀତ ।

୫ । (ଅଦରାର୍ଥକ) ଏକମାତ୍ର; ଗୋଟିଏ—
5. Sole; one only.

ଉହିବ ଏହିଟି ବୋଲି କୃପାକଲ୍ପ ବଲ୍ଲୀଟି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବ ଚମ୍ପୂ, ଣ ଗୀତ ।

[ଦ୍ର—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବଙ୍କ ଚମ୍ପୂର 'ଣ' ଗୀତରେ 'ଟି' ର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରୟୋଗର ଉଦାହରଣ ସୁଲଭ ଅଟେ ।]

୬ । (ଆଦରାର୍ଥକ, ବହୁସଂଖ୍ୟାବାଚକ)—ସଂଖ୍ୟକ—
6. Numbering (so many).
[ଯଥା—ପାଞ୍ଚଟି ଟଙ୍କା ତାଙ୍କୁ ମିଳିଲା ।]

୭ । କ୍ଷୁଦ୍ରାର୍ଥକ—7. Tiny.

କି କରନ୍ତି ବାଳେ ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ଟିକି ପିଲାଟି—ପ୍ରାଚୀନ ଭଜନ

୮ । କାରୁଣ୍ୟବ୍ୟଞ୍ଜକ—8. A particle denoting compassion.
[ଯଥା—ବୁଢ଼ୀଟି କେତେ ଦୁଃଖ ପାଉଛନ୍ତି ।]

ଟିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଟିଟ୍ଟିଭ) ୧ । ଟିଟ୍ଟିଭ (ଦେଖ)
Ṭiā 1. Ṭiṭṭiva (See)
টিয়া, টেঁয়া ୨ । ତୋତା ପକ୍ଷୀ; ଏକ ଜାତୀୟ ଶୁକ ପକ୍ଷୀ—
तुईआ 2. A kind of parrot; rose-ringed paraquat; Palaeornis Torquatus.

[ଦ୍—ଏହା ସାଧାରଣ ଶୁଆନାମକ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ନୀଳପକ୍ଷ ଓ ରକ୍ତଚଞ୍ଚୁ ବିଶିଷ୍ଟ ପକ୍ଷୀ ଏବଂ ଲମ୍ବରେ ମୁଠାଣିଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼େ । ଅଣ୍ଡିରି ପକ୍ଷୀର କଣ୍ଠ ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱେ କଳା ଓ ନାଲି କଣ୍ଠି ପରି ଗାର ବୁଲିଥାଏ । ମାଈ ପକ୍ଷୀର କଣ୍ଠ ବୁଲି ନ ଥାଏ ।

୩ । ଟେହିବା; ଉତ୍ତେଜନା—3. Instigation.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଭରତଅ ପକ୍ଷୀ—
1. The lark.

୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟ ବା କରାର—
2. Fixed time.

ଟିଆଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ ତପ ଧାତୁ; ଣିଜନ୍ତ ତାପି ଧାତୁ, କମ୍ପା ସଂ
Ṭiāibā ତିଜ ଧାତୁ=ତୀକ୍ଷ୍ଣ କରିବା, ତିକ୍ କରିବା)—
টুআন, টুয়ান ଉତ୍ତେଜିତ କରାଇବା, ମତାଇବା,ତେଜିବା—
उसकाना To instigate, to goad.
(ଟିହାଇବା, ଟେହିବା, ଟିଏଇବା; ଟେହିବା, ଟ୍ୟାହିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟିଆ କରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—କରାର କରିବା—
Ṭiā karibā To make a bargain; to appoint a time.

ଟିଆମତା—ଦେ. ବି. (ସହଚର)—ଉତ୍ତେଜନା—
Ṭiā-matā Instigation.

ଟିଇକ—ଗ୍ରା. ବିଣ—ଟିକକ (ଦେଖ)
Ṭi-ika Tikaka (See)

ଟିଇକେ—ଗ୍ରା. କ୍ରି. ବିଣ—କ୍ଷଣକେ—
Ṭi-ike In an instant.

କ୍ଷଣକେ ଅଛି ଏ ଟିଇକେ ନାଶ—ପ୍ରାଚୀ ପରଚେ ଗୀତ ।

ଟିଉଟର୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଶିକ୍ଷକ; ଗୁରୁ—
Ṭiuṭar Teacher.
টিউটর **ट्यूटर**

ଟିଉବ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—
Ṭiub ନଳ—Tube.
টিউব **टिउब**

ଟିଉବ୍ ଉଏଲ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଟିଉବ୍‌ୱେଲ୍)—କଳକୂଅ—
Ṭiub uel Tube well.
টিউবউএল্ **ट्यूबवेल**

[ଦ୍ର—କୂଅ ପାଇଁ ମାଟିରେ ଗହିରା ଗାତ ନ ଖୋଳି ଗୋଟିଏ ଲୁହା ନଳକୁ ମାଟିରେ ଜଳ ଥିବାଯାଏ ଠେଲି ମାଡ଼ିବାକୁ ହୁଏ ଓ

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ଋ	ୡ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍ପ	ଢ଼ଅ	ଭ
୬	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ୍	ର୍ଯ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

ନଳଟି ମାଟି ଭିତରକୁ କ୍ରମଶଃ ପଶୁଥାଏ । ଏହିପରି ପଶୁ ପଶୁ ନଳ ଯେତେବେଳେ ଭୂଗର୍ଭସ୍ଥ ଜଳସ୍ରୋତକୁ ବାଜୁଡ଼େ ସେତେବେଳେ ସେହି ନଳବାଟେ ଉକ୍ତ ଜଳ ପିଚକା କରି ଉପରକୁ ଉଠି ଆସେ ଓ ନଳ ମୁହଁରେ ପାଣି ବାହାରେ ।]

ଟିଉସନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟ୍ୟୁଇସନ୍)—୧ । ଶିକ୍ଷକତା— 1. Teachership.
Tiusan
ଟିଉସନ ୨ । ଘରେ ସ୍କୁଲଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ପଢ଼ାଇବା—
ଟ୍ୟୁସନ 2. Private tuition.
(ଟିଉସନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟିଏ—ଦେ. ପ୍ରତ୍ୟୟ. (ଆଦରାର୍ଥକ)—ଏକଗୋଟି ମାତ୍ର— One only.
Tie
একটি ଚମ୍ପା ଫୁଲଟିଏ ପାଇଲି ବନ ହୁଳହ ପ୍ରାଏ—ନନ୍ଦକିଶୋର. ପଲ୍ଲୀ ଚିତ୍ର ।
एकता [ଦ୍ର—ଏହା ବିଶେଷ୍ୟ ପଦରେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ବ୍ୟବହୃତ (ଟାଏ—ଅନାଦରାର୍ଥକ) ହୁଏ; ଯଥା—ମନୁଷ୍ୟଟିଏ, ପିଲାଟିଏ ।]

ଟି. ଏ—ବୈଦେ. (ସାଙ୍କେତିକ) ବି. (ଇଂ. ଟ୍ରାଭ୍ଲିଙ୍ଗ୍ ଆଲାଉଆନ୍ସରେ
T. A. ଥିବା ଦୁଇଟି ଶବ୍ଦର ପ୍ରଥମ ଦୁଇ ଇଂରାଜୀ ଅକ୍ଷର)—
টি এ ଟ୍ରାଭଲିଙ୍ଗ୍ ଆଲାଉଆନ୍ସ; ଗସ୍ତଖର୍ଚ୍ଚ—T. A; abbrevia-
टि ए tion of the word travelling allowance.

ଟି. ଏ. ବିଲ—ବୈଦେ. ବି. ଇଂ. (ଟ୍ରାଭ୍ଲିଙ୍ଗ୍ ଆଲାଉଆନ୍ସର ପ୍ରଥମ ଦୁଇ
T. A. bil ଇଂରାଜୀ ଅକ୍ଷର ଓ ଇଂ. ବିଲ୍)—କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଠାରୁ
টি এ বিল ପଠାଯିବା ଗସ୍ତଖର୍ଚ୍ଚର ବିବରଣ ଲେଖା ଥିବା ବିଲ୍—
T. A. bill; a bill for travelling allowance.

ଟିଏଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟିଆଇବା (ଦେଖ)
Ti-eibā Tiā-ibā (See)

ଟିଁଟିଁଆଁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଟିଟ୍ଟିଭ)—ଟିଟ୍ଟିଭ (ଦେଖ)
Tiñ-tiñ-āñ Tittibha (See)
ଦେ. ବିଣ—ଟିଁଟିଁ ଶବ୍ଦ କରୁଥିବା— Making a trilling sound.

ଟିଁଟିଁଆଁ ବଣି—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ବଣିଚଢ଼େଇ—
Tiñ-tiñ-āñ bani A kind of myna bird.

ଟିକ୍‌ଟିକ୍—ଦେ. ବି—୧ । (ଟିକ୍‌ଟିକ୍ ଶବ୍ଦ କରିବା ଯୋଗୁଁ; ସଂ. ଠିଠିକା)—
Tik-tik ଝିଟିପିଟି; ପଲ୍ଲୀ; ଗୃହଗୋଧିକା—
টিকটিকি 1. The house-lizard; the house gecko;
छिपकलि Hemidactylus.
টুকুরা টুকুরা ୨ । (ସଂ. ସ୍ତୋକ) ଅତି ଖୁଦ୍ର ଖୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡ—
टुकड़ा टुकड़ा 1. Particles; tiny bits.
টিকরা ୩ । ଶାଖାଶ୍ରୟୀ ପକ୍ଷିବିଶେଷ—
3. Reed warbler (a sweet singing bird); Acrocephalus Calamoherpe.
ମୃଦୁ ନାଦେ କାହିଁ ରଟେ ଟିକଟିକ କହଙ୍ଗ କାନନବାସୀ—
ରାଧାନାଥ. ଉଷାଶ୍ରୀ ।
[ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରାୟ ୮ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ ହୁଏ । ଏହାର ଦେହ ଈଷତ୍ ହଳଦିଆ । ଏହା କୀଟ ପତଙ୍ଗ ଆଦି ଖାଏ । ଏହାର ଗାନ ମଧୁର ।]
টিকটিকী ୪ । (ଇଂ. ଟ୍ରାଇଙ୍ଗଲ୍; ଫ. ବିକାଷ୍ଟ) ତ୍ରିକୋଣ ବେତରଖ
टिकटिकी; टिकठी ଦଣ୍ଡକୁ ଭୂମିରେ ତେଖ ଲଗାଇ ଠିଆ କରାଯିବା ଯନ୍ତ୍ର, ଯହିଁରେ ଦଣ୍ଡିତ ବ୍ୟକ୍ତିର ହାତଗୋଡ଼କୁ ବାନ୍ଧି ତା ପିଠିରେ ବା ପିଚ୍ଛରେ ବେତ ମାଡ଼ ଦିଆ ଯାଏ—
4. Triangle; a triangular form to which offenders are tied and caned.
টিকটিকী ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡିଟେକ୍ଟିଭ୍)—ଗୁପ୍ତ ପୁଲିସ; ଗୁପ୍ତ
खुफिया पुलिस ଚର—Detective; detective police.
ଦେ. ବିଣ—ଖୁଦ୍ର ଖୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡରେ ବିଭକ୍ତ—
টুকরাটুকরা, टुकड़ाटुकड़ा Divided into tiny bits.
(ଯଥା—ଟିକ୍‌ଟିକ୍ କାଗଜତକ ପବନରେ ଉଡ଼ିଗଲା ।]
টিকটিক ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଘଡ଼ି ଓ ଘଣ୍ଟାର ଚଳଚଳ
टिकटिक ବାଜିବା ଶବ୍ଦ—The ticking sound of a clock or watch.

ଟିକ୍‌ଟିକି—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଟିକ୍‌ଟିକ୍ (ଦେଖ)
Tik-tiki Tik-tik (See)

ଟିକ୍‌ଲି—ଦେ. ବି—ଟିକଲି (ଦେଖ)
Tik-li Tikili (See)

ଟିକି—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ସ୍ତୋକ)—ଅଳ୍ପ ପରିମାଣ; ସାମାନ୍ୟ, ବିକଟେ,
Tika ଟି—Little in quantity; small; tiny.
টুকু [ଦ୍ର—ଏହା ବିଶେଷ୍ୟ ପରେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ସଂଖ୍ୟା, ଆକାର
ଠୀ ବା ପରିମାଣର ଖୁଦ୍ରତା ବା ଅଳ୍ପତା ବୁଝାଏ, ଯଥା—ପିଲାଟିକ= ଏକମାତ୍ର ଖୁଦ୍ର ପିଲା, ଦୁଧଟିକ=ଟିକିଏ ଦୁଧ ବା ଅତି ଅଳ୍ପ ମାତ୍ର ଥିବା ଦୁଧ ।]
ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଟିକକ (ଦେଖ)—Tikaka (See)

ଟିକକ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ସ୍ତୋକ)—୧ । ଅତି ସାମାନ୍ୟ—
Tikaka 1. Insignificant.
এতটুকু ୨ । ଅତି ଅଳ୍ପ—2. Very little.
थोड़ासा ୩ । ଅତି ଖୁଦ୍ର—3. Very small; tiny.
ଦେ. ବି—୧ । ଅତି ସାମାନ୍ୟ ବସ୍ତୁ—1. A little.
୨ । ଅତି ଖୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡ—2. A bit.
ଦେ. ଅ—ଟିକ (ଦେଖ)—Tika (See)

ଟିକକ ଠାଉଁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—କିଛିମାତ୍ର ଅବଶିଷ୍ଟ ନ ରଖି—
Tikaka thauñ Leaving no remnant.
अवलसे आखिरतक (ଯଥା—ମୁଁ ତାକୁ ସବୁ କଥା ଟିକକଠାଉଁ କହିଗଲି ।)

ଟିକକ ଠାଉଁ ନିଖକ ଯାଏ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଟିକକ ଠାଉଁ (ଦେଖ)
Tikaka thauñ nikhaka jāe Tikaka thauñ (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଆଁଖି' ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଳଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ।

ଟିକଟ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟିକେଟ୍)—
Ṭikaṭa ୧ । ରେଲ ଅଡ୍ଡାରେ ଚଢ଼ି ଯିବା ନିମନ୍ତେ ଯାତ୍ରୀ ଭଡ଼ା
ଟିକିଟ ଦେଇ ଥିବାର ଚିହ୍ନ ସ୍ୱରୂପ କର୍ମଚାରୀଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରାପ୍ତ କ୍ଷୁଦ୍ର
टिकट କାଗଜ ଖଣ୍ଡମାନ—1. Railway tickets.
୨ । ଡାକ ଟିକଲି—
2. Postage tickets; postal stamps.
୩ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଉପରେ ମରା ଯାଇଥିବା ଚିହ୍ନିତ କାଗଜ—
3. Label
୪ । ଥିଏଟର, ମେଳା, ପ୍ରଦର୍ଶନୀ ଆଦିକୁ ଯିବା ପାଇଁ ଦର୍ଶକଙ୍କୁ ଦିଆ ଯିବା ଅନୁମତିସୂଚକ କାଗଜ—
4. Ticket or pass for admission to a show, theatre etc.
୫ । ରେଜିଷ୍ଟ୍ରିଖାନାରୁ ଦଲିଲର ସମ୍ପାଦନକାରୀଙ୍କୁ ମିଳିବା ନିଦର୍ଶନ କାଗଜଖଣ୍ଡ—5. A slip of paper granted to the presenter of a deed for registration which he has to deliver before the registerd document is returned to him after copying.
[ଦ୍ର—ଦଲିଲସମ୍ପାଦନକାରୀ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନାମରେ ଉକ୍ତ ଟିକଟ ପଛରେ ବରାଦ ଲେଖିଦିଏ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ତାରିଖରେ ଉକ୍ତ ଟିକଟ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରିଖାନାରେ ଦାଖଲ କରି ଦଲିଲ ଓାପସ ପାଏ ।]
ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଟିକସ; ଟାକ୍ସ—Tax.

ଟିକଟ କଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୂଲ୍ୟ ଦେଇ ରେଳକର୍ମଚାରୀଆଦିଙ୍କ-
Ṭikaṭa kaṭā(ṭe)ibā ଠାରୁ ରେଲ ଗାଡ଼ିର ଟିକଟ ଆଣିବା; ଟିକଟ
ଟିକିଟ କାଟାନ କରିବା; ଟିକଟ କିଣିବା—
टिकट कटाना To purchase a ticket on payment of the fare or fee.

ଟିକଟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟିକଟ କଟାଇବା (ଦେଖ)
Ṭikaṭa karibā Ṭikaṭa kaṭāibā (See)
ଟିକିଟ କରା टिकट करना

ଟିକଟ କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୂଲ୍ୟ ନେଇ ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ରେଲ-
Ṭikaṭa kāṭibā ଗାଡ଼ିର ଟିକଟ ଦେବା—
ଟିକିଟ କାଟା 1. To issue tickets.
टिकट काटना ୨ । ଟିକଟ କରିବା; ଟିକଟ କିଣିବା—
2. To purchase tickets on payment of the fare.

ଟିକନ୍—ବୈଦେ· ବି (ଇଂ. ଟିକିଙ୍ଗ୍)—ଗଦି ଓ ଶେଯ ଆଦିର ଖୋଳ
Ṭikān ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଏକପ୍ରକାର ସୂତାର ମୋଟା
ଟିକିଂ ଡୋରିଆ ଲୁଗା—Ticking; a coarse
ठीकन striped cotton-stuff for cushions etc.

ଟିକମ୍—ଦେ. ବି (ସଂ. ସ୍ତୋକ)—ଅତି ଖର୍ବକାୟ ବ୍ୟକ୍ତି; ବାମନ;
Ṭikam ବାଙ୍ଗର—Dwarf.
ବେଁଟେ ଦେ. ବିଣ—ଖର୍ବକାୟ; ବାଙ୍ଗୁରା—
ठुमका, बौना Dwarfish.

ଟିକମା—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ —ଟିକମ୍ (ଦେଖ)
Ṭikamā Ṭikam (See).

ଟିକର—ଦେ. ବି (ସଂ. କଙ୍କର)—୧—ଗୋଡ଼ି—
Ṭikara 1. Shingles; pebbles; gravel.
ଟିକର टेकर
୨ । ଢିପ; ଉଚ୍ଚ ଜମି—2. High land.
୩ । ବାଲିସ୍ତୂପ ବା ବନ୍ଧ—3. Sandbank.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଉଚ୍ଚ ବା ନଗିଡ଼ା (ଭୂମି)—
1. High and dry (land); elevated.
୨ । ପଥୁରିଆ; ଗୋଡ଼ିଆ (ଭୂମି)—
2. Shingly; stony; gravelly,
ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି; ପରିହାସ—
Banter; joke.

ଟିକର କରିବା—ପ୍ରଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ପରିହାସ କରିବା; ବ୍ୟଙ୍ଗ
Ṭikara karibā କରିବା—To banter.

ଟିକର ମାରି ହେବା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ଟିକର କରିବା (ଦେଖ)
Ṭikara māri hebā Ṭikara karibā (See).

ଟିକରା—ଦେ. ବି—ଟିକର (ଦେଖ)
Ṭikarā Ṭikara (See).
ଦେ. ବିଣ—୧ । (ସଂ. ସ୍ତୋକ) ଅଳ୍ପପରିମିତ—
1. Of small dimensions; petty.
୨ । ଟିକର (ଦେଖ)—
2. Tikara (See).
ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ହୁଙ୍କା—Ant hill.
(ଯଥା—ଉଇ ଟିକରା ।)

ଟିକରା ଚାଷ—ଦେ. ବି—ଛୋଟ ଛୋଟ ଜମିରେ ଚାଷ କରିବା—
Ṭikarā chāsha Cultivation of tiny plots of land.
କେବେଁ ନ କରିବୁ ଟିକରା ଚାଷ
କର ଦେଇ ନାହିଁ ଘରରେ ଆଶ—କୃଷିବଚନ

ଟିକରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତିକାରୀ—
Ṭikariā 1. Bantering; scoffing.
(ଟିକରେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଥଟ୍ଟାଳିଆ—2. Jestive; jocular.

ଟିକଲ—ଦେ. ବି—ପରିହାସ; ଠାପରା—
Ṭikala Jest; joke.

ଟିକସ—ବୈଦେ. ବି—୧ । (ଇଂ. ଟାକ୍ସ୍) କର; ଶୁଳ୍କ—
Ṭikasa 1. Tax; toll; duty.
ଟେକ୍ସ, ଟାକ୍ସ; टिकस

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଯ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଞ	ନ

୨ । ଗ୍ରା. (ଇଂ. ଟିକେଟ୍) ଅନୁମତି ସୂଚକ କ୍ଷୁଦ୍ର କାଗଜଖଣ୍ଡ—
টিকিট; **टिकट** 2. Ticket.

ଟିକସ ଦାରୋଗା—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଟାକ୍ସ୍ + ଫା. ଦାରୋଗା)—ଟାକ୍ସ
Ṭikasa dārogā ବା କର ସଂଗ୍ରାହକ କର୍ମଚାରୀ—
টেক্স দারোগা Tax collector.
टिकस दारोगा

ଟିକସ ବସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କର ଧାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—
Ṭikasa basā(se)ibā To assess tax.
টাক্স বসান; **टिकस लगाना**

ଟିକା—ଦେ. ବି (ସଂ. ତିଲକ; ତୁଲ. ସଂ. ବଟିକା)—୧ । କପାଳରେ
Ṭikā ଦିଆଯିବା ଗୋରୋଚନା ଓ ଚନ୍ଦନ ଆଦିର ଚୋପା—
টীকা; **टीका** 1. A circular-finger mark of different colours painted on the brow.

ଦେଲେ ଶ୍ରୀଚନ୍ଦନ ଟିକା ରାମ ଲଲାଟରେ—ମଧୁସୂଦନ. ବାଲରାମାୟଣ ।

টীকা ୨ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ରୌପ୍ୟାଦି ନିର୍ମିତ ପଦକ; ମସ୍ତକର ଅଳଂକାର ବିଶେଷ—2. A silver or gold medal worn as an ornament.

টীকা ୩ । ବସନ୍ତ ରୋଗସଂକ୍ରମଣର ଭୀଷଣତା ନିବାରଣାର୍ଥ ବସନ୍ତ-
टीका ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ ମନୁଷ୍ୟ ବା ଗୋରୁଙ୍କଠାରୁ ପୂଜ (ବୀଜ) ନିଆଯାଇ ମନୁଷ୍ୟର ହାତ ବା ବାହୁରେ ଛିଦ୍ର କରି ଉକ୍ତ ପୂଜକୁ ଭର୍ତ୍ତି କରିବା ପ୍ରଣାଳୀ—
3. Vaccination; inoculation.

[ଦ୍ର—ମନୁଷ୍ୟବୀଜରେ ଦିଆଯିବା ଟିକାକୁ ଦେଶୀଟିକା ଓ ଗୋବୀଜରେ ଦିଆଯିବା ଟିକାକୁ ବିଲାତି ଟିକା କୁହାଯାଏ ।]

୪ । ଅଭିଷେକ ଉପଲକ୍ଷରେ ରାଜା ଓ ଯୁବରାଜଙ୍କ କପାଳରେ ଦିଆଯିବା ଚିହ୍ନ; ରାଜଟୀକା—
4. A circular finger-mark given on the brow of a Raja and heir apparent on the occasion of installation; sign of royalty.

টেক্কা ୫ । ତାସ୍ ଖେଳରେ ଏକ ସଂଖ୍ୟକ ତାସ—
इक्का 5. The ace at cards.

୬ । ଅଙ୍ଗୁଳିର ଅଗ ଦ୍ୱାରା ଆଘାତ; ଥୋପି—
6. A tap with the tip of a finger.

୭ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠତ୍ୱସୂଚକ ଚିହ୍ନ—
7. (fig) Sign of excellence amongst many.

ପାଇଛି ଟିକା ସୁନ୍ଦରୀ ଯାକେ—ଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ଦେ ବିଣ—୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ପ୍ରଧାନ—1. Chief.

ତରଳ ତାରକାହାରମଧ୍ୟ ନାୟକାନଗଟିକା । ରାଧାନାଥ. ଉଷା ।

୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—2. Excellent.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—୧ । ପ୍ରଜାଙ୍କର ରାଜାଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କରିବା ଉପଲକ୍ଷରେ ଦେବା ଭେଟି—1. Present given to a king by a subject after making obeisance.

୨ । ରାଜା ଓ କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କ ଘରେ ବୈବାହିକ ମହାପ୍ରସାଦ-ନିର୍ବନ୍ଧର ଅଙ୍ଗବିଶେଷ; ଟିକାଲାଗି—
2. The ceremony of betrothal amongst the Kshatriyas.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ କନ୍ୟାପକ୍ଷର ଅଭିଭାବକ ବର ଘରକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କୁ ନବବସ୍ତ୍ର ଓ ଅଳଙ୍କାରାଦି ଦେଇ କନ୍ୟାପ୍ରଦାନ କରିବାକୁ ସଂକଳ୍ପ ପୂର୍ବକ ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଟିକା ବା ଚୋପାଟିଏ ମାରି ଦିଅନ୍ତି ।]

୩ । ଏକ ରାଜଧାନୀକୁ ଆଗତ ଅନ୍ୟଦେଶର ରାଜାଙ୍କୁ ପ୍ରଥମ ରାଜଧାନୀର ଅଧୀଶ୍ୱରଙ୍କ ଗୃହରେ ଭୋଜନ କରିବା ନିମନ୍ତେ କରାଯିବା ସବିଧି ନିମନ୍ତ୍ରଣ—
3. A formal invitation for dinner sent by a Raja to a brother-chief during his visit to the former's capital.

[ଦ୍ର—ଅର୍ଘ୍ୟ, ପୁଷ୍ପ, ଧୂପ, ଦୀପ ଓ ପଟ୍ଟବସ୍ତ୍ରାଦି ଦେଇ ଏ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରାଯାଏ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗୋରୁଆଦିଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଥିବା ଶୁକ୍ଳ—Big white patch found on the head of coloured cattle.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଶୁକ୍ଳଥିଆ; ଯେଉଁ ଗୋରୁ ମୁଣ୍ଡରେ ଶୁକ୍ଳ ଥାଏ—(cattle) Having a white patch on the head.

ଟିକା(କେ)ଇତ—ଦେ. ବି. (ଏହାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଟିକା ବା ସମ୍ମାନସୂଚକ
Ṭikā(ke)ita ଚିହ୍ନ ଦିଆ ଯିବାରୁ)—୧ । ଯୁବରାଜ; ରାଜାଙ୍କର
टिकैत; टिकाइ ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ର; ରାଜ୍ୟର ଭାବୀ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ—
1. The eldest prince; the heir-apparent to the throne.

୨ । ରାଜଦ୍ୱାରରେ ବିଶିଷ୍ଟ ସମ୍ମାନର ଚିହ୍ନସ୍ୱରୂପ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର କପାଳରେ ଟିକା ଦିଆଯାଇ ଥାଏ—2. A person specially honoured by the king by being given a mark of sandal on the brow.

୩ । ଯୁବକ ରାଜା—3. A young king.

ଟିକାଇତ ଅଷ୍ଟବର୍ଗର କହିଇ ଶ୍ୟାମ ଏକ ଅଚରିତ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବ ଚମ୍ପୂ ଠ. ଗୀତ ।

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଶ୍ରେଷ୍ଠବ୍ୟକ୍ତି—4. Chief.

ଟିକାଇତ ତୁ ରସିକାଙ୍କ ସେନା । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଟିକାଏ—ଦେ. ଅ—ଟିକକ (ଦେଖ)
Ṭikāe Ṭikaka (See)
একটু ଟିକାଏ ହେଲେ ଯେ ହୃଦୟ ସରୋଜେ ନୋହିଲା ହାସ ବିକାଶ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଳଦେବ ଚମ୍ପୂ ଠ ଗୀତ ।

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଅଳ୍ପକ୍ଷଣ ମାତ୍ର—For a short time.

ଟିକାଏତ—ଦେ. ବି—ଟିକାଇତ (ଦେଖ)
Ṭikāeta Ṭikāita (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ସେମାନେ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ଆଉ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ଯ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ୍' ଦେଖିବେ ।

ଟିକାକ—ଦେ. ଅ—ଟିକକ (ଦେଖ)
Ṭikāka — Ṭikaka (See)

ଟିକାକ ଚୋଷକୁ ଭ୍ରମା କେତେ ଭୂଷା ଭୁଷିଲରେ । କବିସମ୍ରାଟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଟିକା ଘେ(ଘି)ନିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବସନ୍ତବୀଜର ଟିକା ଅଙ୍ଗରେ ଗ୍ରହଣ କରିବା—1. To be vaccinated or inoculated.
Ṭikā ghe(ghi)nibā
ଟୀକା ଲଓଆ ଟୀକା ଲଗାନା
(ଟୀକା ନେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କପାଳରେ ଚିତା ଧାରଣ କରିବା—2. To paint a circular mark on the forehead.

ଟିକାଦିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଠାରେ ବସନ୍ତ ବୀଜର ଟିକା ଦିଏ—1. Vaccinator; inoculator.
Ṭikādiā
ଟୀକାଦାବ
ଟୀକାଦାର ୨ । ଟିକାଦେବା କର୍ମ—
ଟୀକା ଦେଓଆ 2. Vaccinating.
ଟୀକା ଚଢ଼ାନା

ଟିକା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହରେ ବସନ୍ତ ରୋଗନିବାରକ ବୀଜ ପ୍ରବେଶ କରାଇବା—1. To vaccinate; to inoculate.
Ṭikā debā
ଟୀକା ଦେଓଆ
ଟୀକା ଚଢ଼ାନା ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର କପାଳରେ ଚିତା ବା ଠୋପା ଦେବା—2. To paint a circular mark on the forehead of a person.

ଟିକା ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟିକା ଘେନିବା (ଦେଖ)
Ṭikā nebā — Ṭikā ghenibā (See)

ଟିକାୟତ—ଦେ. ବି—ଟିକାଇତ (ଦେଖ)
Ṭikāyata — Ṭikāita (See)
(ଟିକାଏତ, ଟିକାଇତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟିକାଲଗି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବିବାହ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ରାଜାଙ୍କ ଘରେ କନ୍ୟା ପକ୍ଷର ପୁରୋହିତ ବର ଘରକୁ ଯାଇ କରିବା ସ୍ୱୀକାର ବା ନିର୍ବନ୍ଧ ବିଧି—The ceremony of betrothal amongst the Kshatriyas.
Ṭikā-lāgi

ଟିକି—ଦେ. ଅ—୧ । ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ—
Ṭiki 1. Interrogative.
ନାକି (ଯଥା—ତୁ ସେଠାକୁ ଯିବୁଟିକି ?)
ଟୋକ ୨ । ନିଶ୍ଚୟାର୍ଥକ—2. A particle used to denote certainty.

ନବୀନ ଟିକି ଧୂଳ ଏ ବଡ ଶୀତଳ କୁତୁହଳୀ ଟିକି ବିହାର—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ କଣୋମ୍ବାକଣ୍ଟ ଗୀତ ।

ଦେ. ବଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର—Very small; tiny.

ଟିକି ନୂଆ ବୋହୂ ଜଳ ଅଣ୍ଟ ଅଣୁ ପାଦ ଭାର ଗଲା ଖସି—
କବିକଣୋର. ନଳଚରଣୀ ।

ଦେ. ପ୍ରତ୍ୟୟ—ଦ୍ୱିତୀୟା ବିଭକ୍ତି ଏକବଚନ ଆଦର ବା ସ୍ନେହାର୍ଥ—
(ଟିକୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) Objective singular case-suffix.

ଏଡ଼ିଲେ ବେଶ୍ୟା ସୁଣ୍ୟ ପଳାଙ୍କ ପାଦ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅନୁଶାସନ ।

ଟିକିଆ—ଦେ. ବି—ଧୂମପାନବେଳେ ଗୁଡ଼ାଖୁରେ ବା ମଦର ଗୋଲାରେ ନିଆଁ ଧରାଇବା ପାଇଁ ପେଜଗୋଳିଆ ଅଙ୍ଗାରଗୁଣ୍ଡାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପିଣ୍ଡିକାକାର ଖଣ୍ଡ—Dried cakes of powdered charcoal used to ignite tobacco or opium preparations (bullets) for smoking.
Ṭikiā
ଟିକିୟା, ଟିକେ
ଟିକିୟା

ଟିକିଏ—ଦେ.ବଣ ଓ ବି—(ସଂ. ସ୍ତୋକ) ଅତି ଅଳ୍ପ; କଣିକେ; କିଞ୍ଚିତ—
Ṭiki-e Very small; a bit.
ଏକଟୁ ଦେ. ଅ—୧ । ସାମାନ୍ୟ ପରିମାଣରେ—
ଟୁକ, ଟୁକସା 1. A little; in a small quantity.

ଟିକିଏ ହେଲେ କବେକ ନ କରି ସେବକ ବେକ କରଇ ବୋଲି ଦର୍ପକ—
କବିସମ୍ରାଟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୨ । ଅଳ୍ପ ସମୟ ପାଇଁ—
2 For a short time; for a moment.

ଟିକିଏ ରହ ନମସ୍କାରୁଥାଏ କରୁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୩ । ଅନୁଗ୍ରହପୂର୍ବକ (ଅମୁକ କର୍ମ କର)—
3. Do please; please.

[ବି—ଇଂରାଜୀରେ ଯେଉଁ ଅର୍ଥରେ 'please' ଅର୍ଥାତ୍ 'ଅନୁଗ୍ରହପୂର୍ବକ' ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଓଡ଼ିଆରେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ 'ଟିକିଏ' ସେହି ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା—ନାହିଁର ଭାଇ ! ମତେ ଟିକିଏ ଉଠିଲ ନଇପାରି କରି ଦିଅ ।]

ଟିକିଏକ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବି ଓ ବଣ—କ୍ଷଣକ; ମୁହୂର୍ତ୍ତକ; ଟିକକ—
Ṭikieka A while; a whit.

ଟିକିଏକ ଭଙ୍ଗରେ ତେଡା ପା'ଇ ଗ୍ରାମ
ଧଇଲେ କରେ ଗଦା କରି ମହାଭିମ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

ଟିକିଏ ନିଖିଏ—ଦେ. ବି—ଅତି ସାମାନ୍ୟ ପରିମାଣ; କଣିକେ—
Ṭiki-e-nikhie Minute quantity.
ଅଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ଦେ. ବଣ—ଅତି ସାମାନ୍ୟ ବା ଅଳ୍ପ—
Minute; small.

ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ଅତି ସାମାନ୍ୟ ପରିମାଣରେ—
In minute quantity

ଟିକିଏ ମାତ୍ର—ଦେ. ବି ଓ ବଣ—ଟିକିଏ ନିଖିଏ (ଦେଖ)
Ṭiki-e mātra — Tikie nikhie (See)
ଅଳ୍ପମାତ୍ର

ଟିକିକ—ଦେ. ଅ ଓ ବଣ ଓ ବି—ଟିକକ (ଦେଖ)
Tikika — Tikaka (See)

ଟିକି ଚଡେଇ ଟିକିକ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ି ମରଇ—ପ୍ରହେଳିକା ।

ଟିକିକେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—୧ । ଅତି ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ—
Ṭikike 1. In a very short time.
ଏକଟୁତେ ୨ । ସାମାନ୍ୟ କାରଣରେ—2. Slightly.

ଟିକି ଜୀବନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ତୋକ+ଜୀବନ)—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଜୀବନ; ଯାହାର ଜୀବନ ଅଳ୍ପକେ ବାହାରିଯାଏ; ସୁକୁମାରଆ—
Ṭiki-jībana
ସ୍ୱଳ୍ପପ୍ରାଣ 1. Very tender or delicate life; frail life.
୨ । ହେୟ ଜୀବନ—2. Despicable or mean-life.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଗ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍	ଓଥ୍	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍

୩ । ଭୀରୁତା—3. Timidity; cowardice.

ଦେ. ବିଣ—ଟିକିଜୀବନିଆଁ (ଦେଖ)
Ṭiki-jibaniān (See)

ଟିକିଜୀବନିଆଁ—ଦେ. ବିଣ. (ଭୁଲ. ସଂ. କ୍ଷୁଦ୍ରଚେତା)—
Ṭiki-jibaniān ୧ । ଯେ ସାମାନ୍ୟ ଆଘାତ ବା ପୀଡ଼ାରେ ମରିଯାଏ; ସୁକୁମାରିଆ—
ସ୍ୱଳ୍ପପ୍ରାଣ
1. Of very frail vitality.
୨ । କ୍ଷୁଦ୍ରଚେତା, ନୀଚମନା—2. Mean-minded.
୩ । ଭୀରୁ—3 Coward; timid.

ଟିକିଟିକି—ଦେ· ବି ଓ ବିଣ—ଟିକ୍‌ଟିକ୍ (ଦେଖ)
Ṭiki-ṭiki Ṭik-ṭik (See)

ଟିକିଦିନୁ—ଦେ· (ପଦ୍ୟ) ଅ—ପିଲା ଦିନରୁ—
Ṭiki-dinu From childhood.
ଛେଲେବେଲାଥେକେ ଟିକି ଦିନୁ ହେବେ କଣା ତୁମ୍ଭର—
बचपनसे (ଟିକିଟିଦିନୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅଭିମନ୍ୟୁ· ବଦରଥଚିନ୍ତାମଣି ।

ଟିକିନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଟିକନ୍ (ଦେଖ)
Ṭikin Ṭikan (See)

ଟିକି ପିଲା—ଦେ. ବି—ଅତି ଛୋଟ ପିଲା; ଶିଶୁ—
Ṭiki pilā Child; infant.
କଚି ଛେଲେ କି ବଡେ କଲେ ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ଟିକିପିଲାଟି—ପ୍ରାଚୀନ· ଭଜନ ।
[ଦ୍ର—ଏହିପରି ଟିକି ଚଢ଼େଇ, ଟିକି ବାଛୁରୀ, ଟିକି ଛୁଆ ଆଦି ମଧ୍ୟ ହୁଏ ।]

ଟିକିବା—ଦେ. କ୍ରି· (ସଂ. ସ୍ଥା ଧାତୁ)—୧ । ତିଷ୍ଠିବା; ସମ୍ଭାଳିବା—
Ṭikibā 1. To go on; to get on.
ଟିକା; ଟେକା ୨ । ସ୍ଥାୟୀ ହେବା—2. To last.
टिकना ୩ । ଉନ୍ନତି ହେବା—3. To thrive.
୪ । ଫଳବାନ୍ ହେବା—
4. To fructify; to be effective.

ଟିକିମା—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଟିକମ୍ (ଦେଖ)
Ṭikimā Ṭikam (See)

ଟିକିରି—ଦେ. ବିଣ—କ୍ଷୁଦ୍ର; ସାମାନ୍ୟ. ଅତି ଛୋଟ—
Ṭikiri Pretty; very small; tiny.

ଟିକିଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତିଳକରୁ ଟିକା; ଟିକାରୁ କ୍ଷୁଦ୍ରାର୍ଥେ ନିଷ୍ପନ୍ନ)—
Ṭikili ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ଭ୍ରୂଲତା ମଧ୍ୟରେ ଦେବା ପତଳା ଓ ଚକ୍ରାକାର ଟୋପି—Wafer; small disks of thin
ଟୀପ
टिकलि; चाँदला coloured material worn by females in the middle of the eye-brows.
[ଦ୍ର—ବିଭିନ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣର କାଗଜ ବା ଧାତୁର ପତଳା ଓ ଚକ୍ରାକାର କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡକୁ ଟିକିଲି ଏବଂ ସିନ୍ଦୂର, ଗୋରଚନା ଓ ଚନ୍ଦନକଳା ଆଦିରେ ରଞ୍ଜିତ କ୍ଷୁଦ୍ର ବିନ୍ଦୁମାନଙ୍କୁ ଟୋପି ଓ ବଡ଼ବିନ୍ଦୁମାନଙ୍କୁ ଟୋପା ବୋଲାଯାଏ ।]

ଟିକେ—ଦେ ଅ—ଟିକିଏ (ଦେଖ)
Ṭike Ṭikie (See)

ଟିକେଇତ—ଗ୍ରା ବି—ଟିକାଇତ (ଦେଖ)
Ṭikeita Ṭikāita (See)

ଟିକେ ନିଖେ—ଗ୍ରା. ଅ—ଟିକିଏ ନିଖିଏ (ଦେଖ)
Ṭike nikhe Ṭikie nikhie (See)

ଟିଖେ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—ଟିକିଏ (ଦେଖ
Ṭikhe Ṭikie (see)

ଟିଙ୍କ୍‌ଚର—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ସୁରାରେ ଦ୍ରବୀଭୂତ ଡାକ୍ତରୀ ଔଷଧ
Ṭink-char ବିଶେଷ, ଅରିଷ୍ଟ; ଅରକ—Tincture.
টিঙ্কচর [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥ ସୁରାରେ ମିଶିଥାଏ ସେହି
टिंचर ପଦାର୍ଥର ବୈଦେଶିକ ନାମ ଅନୁସାରେ ଟିଙ୍କ୍‌ଚରର ନାମ ହୁଏ, ଯଥା ଟିଙ୍କ୍‌ଚର୍ ଓପିଅଇ=ଅଫିମ ଅରକ ।]

ଟିଙ୍କ—ଦେ. ବି. (ସଂ ଅଷ୍ଟପଦୀ; ଭୁଲ. ଇଂ. ଟିକ୍)—ପଶୁଙ୍କ ଦେହରେ
Ṭinka ଲାଗି ରହି ରକ୍ତ ଶୋଷିବା ଅଷ୍ଟପଦୀ କୀଟବିଶେଷ—
এঁটেলী; অঁটালী Tick; a parasitic insect sucking
अठाई; अँठइ blood from beasts; the Persian tick; Argas Persicus.
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ପଶୁଙ୍କ ଚମକୁ କାମୁଡ଼ି କରି ଲାଗି ଥାଆନ୍ତି; ଏମାନଙ୍କ ମୁହଁରେ ଗୋଟିଏ ରକ୍ତଶୋଷକ ନଳ ଅଛି । ପଶୁଙ୍କ ଦେହରୁ ରକ୍ତ ଶୋଷି ଏମାନଙ୍କ ଦେହ ରକ୍ତରେ ଫୁଲି ଯାଏ ଏବଂ ଗୋଡ଼ଯାକ ଅତି ସାନ ଦେଖାଯାଏ । ଟିଙ୍କ ଅନେକ ପ୍ରକାର ଦେଖା ଯାଆନ୍ତି; ଯଥା—୧. ଘାଗୁଡ଼ିଆ=ବଡ଼ ଓ ଚେପ୍ଟା, ୨ ପଥୁରିଆ=ପଥରି ପରି ଟାଣୁଆ, ଖୁବ୍ ପତଳା ଓ ଚେପ୍ଟା; ୩. ଜଉଟିଙ୍କ=କଲାଜିରା ପରି ସାନ, ମେଞ୍ଚା ମେଞ୍ଚା ହୋଇ ପଶୁଙ୍କ ଦେହରେ ଲାଗନ୍ତି, ୪. ମଣ୍ଡାଟିଙ୍କ=ବଡ଼ ଓ ନରମ, ୫ ଗୁଡ଼ାଟିଙ୍କ=ଏମାନେ ସରୁ ସରୁ ।]

ଟିଙ୍କ ଜର—ଦେ. ବି—ଗୋରୁଙ୍କର ହେବା ଏକପ୍ରକାର ଜ୍ୱର—
Ṭinka jara Tick fever.

ଟିଙ୍କି—ଗ୍ରା. ବି—ଟିଙ୍କ (ଦେଖ)
Ṭinki Ṭinka (See)

ଟିଙ୍ଗ୍‌ଟିଙ୍ଗା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଚିଡ଼ିଲ—Surly; of an irritable
Ṭing-ṭingā disposition; peevish.
(ଟିଙ୍ଗ୍‌ଟିଙ୍ଗେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଟିଙ୍ଗ୍‌ଟିଙ୍ଗା(ଙ୍ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚିଡ଼ିବା—
Ṭing-ṭingā(nge)ibā To fret; to be irritated.

ଟିଙ୍ଗ୍‌ଶୁଳା—ଦେ. ବିଣ—ଟିଙ୍ଗିଶୁଳା (ଦେଖ)
Ṭing-śūlā Ṭingi-śūlā (See)

ଟିଙ୍ଗ୍‌ଶୁଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଟିଙ୍ଗିଶୁଳା (ଦେଖ)
Ṭing-śūliā Ṭingi-śūlā (See)

ଟିଙ୍ଗ୍‌ଶୁଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟିଙ୍ଗିଶୁଳାଇବା (ଦେଖ)
Ṭing-śūlā(le)ibā Ṭingi-śūlāibā (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗ୍ୟା'ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ ଦେଖିବେ;

ଟିଙ୍ଗା—ଦେ ବି. (ସଂ. ଭୃଙ୍ଗ) —ଲିଙ୍ଗର ଉତ୍ଥାନ ବା ଉଦ୍ରେକ—
Ṭiṅgā Erection of the male organ.
ଦେ ବିଣ—ଟିଙ୍ଗି ଶୂଳା— Surly; currish.

ଟିଙ୍ଗା(ଙ୍ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଭୃଙ୍ଗ)—
Ṭiṅgā(ṅge)ibā ୧ । (ଲିଙ୍ଗ) ଉଦ୍ରିକ୍ତ ହେବା—
ঠাটান, টাটান, ঠাড় হওয়া 1. To become turgid or erect
खड़ाहोना, ठाढ़ होना (said of the male organ when irritated).
୨ । ଶଗଡ଼ର ଏକମୁଣ୍ଡକୁ ମାଡ଼ି ବସି ଅନ୍ୟ ପାଖ ଉପରକୁ ଉଠାଇବା—
2. To raise one end of a thing by holding the other end (as of a cart).
୩ । ଟିଙ୍ଗ ହେବା; ଗିଗିଗିପେଇବା—3. To bob.

ଟିଙ୍ଗାରି ସି)ହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—
Ṭingāri si)hebā ୧ । ଚଢ଼ିମର୍କଟି ହେବା (ଦେଖ)
1. Chadi-markaṭi hebā (See)
୨ । ଚଢ଼ିବା (ଦେଖ)—2. Chadibā (See)

ଟିଙ୍ଗି ଶୂଳା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଚିଡ଼ିଲ; ଯେ ସାମାନ୍ୟ କଥାରେ ରାଗି
Ṭiṅgi-śūḷā ଉଠେ—1. Surly; illnatured &
খীটখীটে rude; irascible by nature;
चीड़चीड़ा peevish.
୨ । ଯେଉଁ କଥାରେ ଲୋକ ହଠାତ୍ ଚିଡ଼ି ଉଠେ—
2. Irritating.

ଟିଙ୍ଗି ଶୂଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଟିଙ୍ଗି ଶୂଳା (ଦେଖ)
Ṭiṅgiśūḷiā Ṭiṅgi-śūḷā (See)

ଟିଙ୍ଗି ଶୂଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟିକିଏ କଥାରେ ଚିଡ଼ିବା; ସହଜରେ
Ṭiṅgi-śūḷā(e)ibā ରାଗିଯିବା—To be easily irritated or provoked.

ଟିତ୍‌କାରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଧିକ୍କାର) —ଧିକ୍କାର ବାକ୍ୟ—
Ṭit-kāri Hooting words.
টিট্‌কারী, টিটকিরী फटकार
(ଟିଟକାରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟିତ୍‌କାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଧିକ୍କାର କରିବା—
Ṭit-kāribā To hoot at.
টিটকিরী দেওয়া फटकारना
(ଟିଟକାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟିତ୍‌କାରି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଧିକ୍କାର କରିବା; ଟିତ୍‌କାରିବା—
Ṭit-kāri māribā To hoot at.
টিটকিরী মারা फटकारना

ଟି-ଟି-ଆଇ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ସାଙ୍କେତିକ ଅକ୍ଷରତ୍ରୟ)—
Ṭi-ṭi-āi ରେଳ ଗାଡ଼ିର ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଟିକଟ ଚେକ୍ କରିବାପାଇଁ
টিটিআই ନିଯୁକ୍ତ କର୍ମଚାରୀ—Travelling ticket inspec-
टिटिआइ tor; travelling ticket examiner.
(ଟିଟିଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟିଟିଭ—ଦେ. ବି—ଟିଟ୍ଟିଭ (ଦେଖ)
Ṭitiva Ṭiṭṭiva (See)

ଟିଟିର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତିତ୍ତିର)—ତିତ୍ତିର (ପକ୍ଷୀ) (ଦେଖ)
Ṭitira Tittira (bird) (See)

ଟିଟ୍ଟିଭ—ସଂ. ବି. (ଟିଟ୍ଟି =ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ+ଭାଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତି. ଅ;
Ṭiṭṭiva ଭୂଲ. ଲାଟିନ୍ ଟୋଟାନସ୍, ଇଂ. ଟାଟ୍‌ଲର୍)—
টিটিভ ଟେଣ୍ଟେଣ୍ୟା; ଟେଁଟେଁୟା ପକ୍ଷୀ; ଟେଣ୍ଟେଇ ଚଢ଼େଇ—
टिटिह, टि टहरी The tattler bird; Totanus Flavipes
ଟିଟ୍ଟିଭୀ }
ଟିଟ୍ଟିଭୀ } ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ
[ଦ୍ର—ଏହା କୂଳେଚର ବର୍ଗର ପକ୍ଷୀବିଶେଷ ଏହାର ଦେହ ପାଉଁଶିଆ ଧଳା ଓ ଚିକ୍କଣ । ଏହାର ମୁଣ୍ଡରେ ପଛଆଡ଼ ପରି କଳା ପରର ଚୋପି ଅଛି; ଥଣ୍ଟ ସରୁ, କଳା ଓ ଲମ୍ବ; ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ ଓ ସରୁ; ଲାଞ୍ଜର ଅଗ କଳା । ଏହା ପ୍ରାୟ ୮ ଆଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ ହୁଏ; ଏ ରାତିରେ ଗୋଡ଼କୁ ଆକାଶ ଆଡ଼କୁ ଟେକି ଚିତ ହୋଇ ଶୁଏ; ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ, କାଳେ ସେ ଶୋଇଲାବେଳେ ଆକାଶ ତା ଉପରେ ଖସି ଅଜାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିଯିବ ଓ ଯେବେ ଖସି ପଡ଼ିବ ତେବେ ସେ ତାହାର ଗୋଡ଼ ଦ୍ୱାରା ଆକାଶକୁ ଟେକି ଧରି ଆପଣାକୁ ବଞ୍ଚାଇବ, ଏହି ଧାରଣାରେ ଟିଟ୍ଟିଭ ପକ୍ଷୀ ଗୋଡ଼ ଟେକି ଚିତ ହୋଇ ଶୁଏ । ଏ ଉଡ଼ିଲା ବେଳେ ଏହାର ପ୍ରସାରିତ ପକ୍ଷରେ ଧଳା ଓ କଳା ପଟି ଦେଖାଯାଏ । ଗେଣ୍ଡା ଓ ପୋକଜୋକ ଏହାର ଖାଦ୍ୟ । ଏ ନଈ କୂଳରେ ଟେଁ ଟେଁ ଶବ୍ଦ କରି ଉଡ଼େ । ଏ ଚାଲିଲା ବେଳେ ଲାଞ୍ଜକୁ ସର୍ବଦା ନଚାଉ ଥାଏ ।]

ଟିଟ୍ଟିଭକ—ସଂ. ବି. (ଟିଟ୍ଟିଭ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ଟିଟ୍ଟିଭ (ଦେଖ)
Ṭiṭṭivaka Ṭiṭṭiva (See)

ଟିଣ୍‌ଟିଣ୍—ଦେ. ଅ. (ଧନ୍ୟନୁକରଣ)—
Ṭin-ṭin ଘଣ୍ଟି ଆଦି ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ—
টুনটুন Tinkle of bells etc.
टनटन [ଦ୍ର—'ଟଣ୍‌ଟଣ୍' ଠାରୁ 'ଟିଣ୍‌ଟିଣ୍' ଏବଂ ଟିଣ୍‌ଟିଣ୍ ଠାରୁ 'ଟୁଣ୍‌ଟୁଣ୍' ମୃଦୁତର ।]

ଟିଣ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟିନ୍; ସଂ. ନାମ ବଙ୍ଗ)—
Ṭiṇa ୧ । ଟିନ୍ ବା ରଙ୍ଗ ନାମକ ଧାତୁ; ରଙ୍ଗା—
টীন 1. Tin (metal).
टीन ୨ । ରଙ୍ଗା ଚଢ଼ାଯାଇ ଲିପା ହୋଇଥିବା ଲୁହାର ଚଦର—
2 Tin plate.
୩ । ଦଣ୍ଡା ଲଗା ଲୁହାର ଭୁଜୁଭୁଜିଆ ପଟା—
(ଟିନି—ଅନ୍ୟରୂପ) 3. Corrugated iron.
୪ । ଟିଣ ପତ୍ରର ଡିବା—4. Tin canister.

ଟିଣ କୋଳି—ଦେ. ବି—କ୍ଷୁଦ୍ର ବୃକ୍ଷବିଶେଷ ଓ ତହିଁର କୋଳି—
Ṭiṇa koḷi A small tree; Ziziphus Rugosa.
ଟିଣିଆଁକୋଳି }
ଟିଣିଅକୋଳି } ଅନ୍ୟରୂପ
[ଦ୍ର—ଏହାର ଫଳ ଧଳା ଓ ଖଟା ରସୁଆଳ; ଏ କୋଳି ବରକୋଳି ଜାତୀୟ ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋୃ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଅ	ଉଅ	ୱ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଇଅ	ଓ	ନ୍ୱ

-ଟିଣ ବାକ୍ସ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟିନ୍‌ବକ୍ସ)—ଟିଣରେ ତିଆରି ପେଡ଼ି--
Ṭiṇa bāksa Tin box; tin trunk.
টিনের বাক্স **टीनका बकस**
(ଟିଣବାକସ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟିଣା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ରାଗୀ; ଯେ ଅଳ୍ପ କଥାରେ ଚିଡ଼ିଯାଏ; ଚିଡ଼ିଲ--
Ṭiṇā 1. Surly; of an irritable temper; peevish.
বদরাগী
चोड़चोड़ा ୨ । ଯେଉଁ କଥା ଶୁଣିଲେ ଲୋକ ଚିଡ଼ି ଉଠେ—
2. Irritatory (wards).

ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଘାସ—A kind of grass.
ଟିଣା ଡାଙ୍ଗଣା, ଲେମ୍ବୁ ଘାସ, ଯାକୁ ନେଇ ବେଗେ ଯାଉଛି ଘାସ—ଚଗ ।
[ଦ୍ର—ଏ ଘାସ ଶ୍ରାବଣ ମାସରୁ ମାର୍ଗଶିର ଯାଏ ବିଲ ଓ ହିଡ଼ରେ ଜନ୍ମେ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ଇଂ. ଟିନ୍; ଟିଣରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାରୁ)—ଟିଣର ଡିବିରି; କିରାସିନି ଦୀପ—
Kerosine lamp made of tin.

ଟିଣା ସିଝୁ—ଦେ. ବି—ସିଝୁ (ଦେଖ)
Ṭiṇā sijhu Sijhu (See)

ଟିଣିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ଘାସ—
Ṭiṇiā 1. A kind of meadow grass.
টুনা [ଦ୍ର—ଏହା ପଡ଼ିଆରେ ଉଠେ ଓ ପ୍ରାୟ ଏକ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚରେ ବଢ଼େ । ଏହାର ପତ୍ର ବଳଦା ପରି ସରୁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପତ୍ରର ଅଗରେ ପିଆଜଫୁଲ ଭଳି ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ଈଷତ୍ ନାଲ୍ ଛତାକାର ଭୁଣ୍ଡି ଥାଏ ।]
सहिरी ୨ । ବନ୍ୟବୃକ୍ଷବିଶେଷ—2. A kind of wild tree; Albezzia Odoratissima; Acacia Speciosa (Haines).
[ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ଖୁବ୍ ବଡ଼ ହୁଏ । ଏହାର ପତ୍ର ଛୋଟ; ଫଳ ଚେପ୍‌ଟା ଓ ୬୮ ଇଞ୍ଚ ଲମ୍ବର ଛୁଇଁ ପରି; ଫୁଲ ହଳଦିଆ ଏବଂ ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା ହୋଇ ଫୁଟେ । ଏହାର କାଠ ଖୁବ୍ ଶକ୍ତ ବୋଲି ଘର, ସଗଡ଼ ଓ ହଳର ଉପକରଣ ହୁଏ ।]

ଟିଣିଟିଣି—ଦେ. ଅ.—ଟିଣ୍ ଟିଣ୍ (ଦେଖ)
Ṭiṇi-ṭiṇi Ṭiṇ ṭiṇ (See)

ଟିଣ୍ଟିନିକା—ସଂ. ବି.—୧ । ଜଳଶିରୀଷ ଗଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Ṭiṇṭinikā 1. A kind of tree growing near water.
୨ । ଜୋକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Leech.

ଟିଣ୍ଡିଶ—ସଂ. ବି.—ଭେଣ୍ଡି (ଫଳ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Ṭiṇḍiśa Lady's finger (fruit).

-ଟିନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ.)—ଟିଣ (ଦେଖ)
Ṭin Ṭiṇa (See)

ଟିନ୍ ଟିନ୍—ଦେ. ଅ.—ଟିଣ୍ ଟିଣ୍ (ଦେଖ)
Ṭiṇ ṭiṇ Ṭiṇ ṭiṇ (See)

ଟିପ୍‌ଟିପ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—(ବର୍ଷା) ଛୋଟ ଛୋଟ ଟୋପାରେ ପଡ଼ିବା—(rain) Dripping in small drops.
Ṭip-ṭip
টিপটিপ টিপটাপ [ଦ୍ର—ଝିପ୍‌ଝିପ୍ ବା ଫିସ୍ ଫିସ୍=ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ ଟୋପାରେ ପଡ଼ିବା (ବର୍ଷା); ଝିପି ଝିପି ବା ଲଫି
टिपटिप
(ଟିପି ଟିପି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଲଫି=ଝିପ୍‌ଝିପ୍ ଠାରୁ ବଡ଼ ବଡ଼ ଟୋପା । ଟିପ୍ ଟିପ୍ ବା ଟୁପୁରୁ ଟୁପୁରୁ=ଝିପି ଝିପି ଠାରୁ ବଡ଼ ବଡ଼ ଟୋପା । ଠପ ଠପ ବା ଠପର ଠପର=ଟିପ୍ ଟିପ୍ ଠାରୁ ବଡ଼ ବଡ଼ ଟୋପା । ଅସରା=ସାଧାରଣ ବର୍ଷା । ଘୁମୁକାଣି=ବଡ଼ ବଡ଼ ଟୋପାରେ କିଛି ସମୟ ଅବିରତ ବର୍ଷା ।]

ଟିପ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଚାଳନ କରିବା—
Ṭip (root) 1 To move.
୨ । ପ୍ରେରଣ କରିବା—2. To send.

ଟିପ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଟିପ୍ ଧାତୁ=ଚାଳନ କରିବା, ତୁଳ. ଇଂ. ଟିପ୍=ଅଗ୍ରଭାଗ)—୧ । ଅଙ୍ଗୁଳିର ଅଗ୍ରଭାଗ—
Ṭipa
টিপ 1. Finger-tip.
नोक ୨ । ଅଙ୍ଗୁଳିର ଅଗ ପବ—
2. The top phalanx of a finger.
चुटकी ୩ । ଦୁଇ ଅଙ୍ଗୁଠିର ଅଗ ମଧ୍ୟରେ ଧରା ଯିବା (ନାସ ଆଦିର) ପରିମାଣ—3. A quantity of powdered thing held between the phalanges of 2 fingers; a pinch (e. g. of snuff.)
(ଯଥା—ମିଶ୍ରେ ଆପଣେ ! ଟିପେ ନାସ ଶୁଙ୍ଘିବ କି ?)
टिक्का टिक्की ୪ । ଅଙ୍ଗୁଠିର ଅଗ୍ରଭାଗ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁ ଦେହରେ ଚାପି
टीप ହୋଇ ଯାଇଥିବାର ଚିହ୍ନ—4. Mark left by the phalanx of the finger; finger-impression.
୫ । କରଜପତ୍ର; ତମସୁକ—5. Bond.
୬ । ଟିପଚିହ୍ନ; ପକ୍ଷ, ଅସାମୀ ବା ମୁଦାଲ୍ଲାମାନେ ରାଜକୀୟ ଆଦେଶ ବା ବିଧି ଅନୁସାରେ (ରେଜିଷ୍ଟ୍ରିଖାନା ବା ଥାନା ବା ଜେଲଖାନାରେ) ବାମହସ୍ତର ବୁଢ଼ାଅଙ୍ଗୁଠି ଅଗରେ କାଳି ବୋଳି କାଗଜରେ ଯେଉଁ ଚିହ୍ନ ଲଗାନ୍ତି—
6. Left hand thumb-impression left on a bit of paper.
[ଦ୍ର—ବହୁବର୍ଷବ୍ୟାପୀ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଗବେଷଣାଦ୍ୱାରା ଦେଖାଯାଇ ଅଛି ଯେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକର ଟିପ ଉପରେ ଥିବା ରେଖାମାନ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଟିପର ରେଖା ସଙ୍ଗେ ସମାନ ନୁହେଁ । ଏଥିପାଇଁ ଲକ୍ଷେ ଲୋକଙ୍କ ଟିପଚିହ୍ନ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ ଲୋକର ଟିପଚିହ୍ନ ବାରି ହୋଇ ପାରିବ । ସାଧାରଣତଃ ଦଲିଲ ଆଦିରେ ବାମହସ୍ତ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଓଲଟା ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଁଖି' ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ ଦେଖିବେ ।

ବୃଦ୍ଧାଙ୍ଗୁଷ୍ଠିର ଟିପଚିହ୍ନ ଦିଆଯାଏ । ପରୀକ୍ଷାଦ୍ୱାରା ଦେଖା ଯାଇଅଛି ଯେ ମନୁଷ୍ୟର ହାତର ଦଶଆଙ୍ଗୁଠିରେ ଯେଉଁ ସବୁ ଶଙ୍ଖ ଚକ୍ରାଦି ଆକୃତିର ସରୁରେଖାମାନ ଅଛି ବୟସବୃଦ୍ଧି ସଙ୍ଗେ ମନୁଷ୍ୟ ଆକାରରେ ବଢ଼ିଲେ ସୁଦ୍ଧା ତହିଁର ସ୍ଥିତି ବଦଳେ ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ଆଜି ଯାହା ହାତର ଟିପଚିହ୍ନ ନିଆଯାଇ ଥିବ ୧୦ ବର୍ଷ ପରେ ମଧ୍ୟ ତାହାର ଟିପଚିହ୍ନ ନେଲେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଆଙ୍ଗୁଠିର ଟିପଚିହ୍ନ ମଧ୍ୟରେ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଲକ୍ଷିତ ହେବ । ଏଥିପାଇଁ ଦାଗୀ ଓ ବନ୍ଦୀମାନଙ୍କର ୧୦ଟି ଯାକ ଆଙ୍ଗୁଠିର ଟିପଚିହ୍ନ ନିଆଯାଏ । କିନ୍ତୁ ସାଧାରଣତଃ ଦଲିଲମାନଙ୍କରେ କେବଳ ବାଆଁହାତ ବୁଢ଼ା ଆଙ୍ଗୁଠିର ଟିପଚିହ୍ନ ନିଆଯାଏ କାହିଁକି ? ପରୀକ୍ଷାଦ୍ୱାରା ଦେଖାଯାଇ ଅଛି ହାତର ସବୁ ଆଙ୍ଗୁଠି ମଧ୍ୟରେ ଉକ୍ତ ଆଙ୍ଗୁଠି ଉପରେ ସର୍ବାପେକ୍ଷା କମ୍ କାମ ବା ଉପଦ୍ରବ ପଡ଼େ; ଏଥିପାଇଁ ତାହା କ୍ଷତ ବା ନଷ୍ଟ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଅନ୍ୟ ଆଙ୍ଗୁଠିମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା କମ୍; ଏଥିପାଇଁ ଉକ୍ତ ଆଙ୍ଗୁଠିର ଟିପଚିହ୍ନ ନେଲେ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଟିପଚିହ୍ନ ଦେବା ମନୁଷ୍ୟର ଉକ୍ତ ଆଙ୍ଗୁଠିର ଟିପଚିହ୍ନ ପୁଣି ନିଆଯାଇ ଉଭୟ ଟିପଚିହ୍ନକୁ ତୁଳନା କରି ଉକ୍ତ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଚିହ୍ନଟ କରି ହେବ, ଏହି ଆଶାରେ ଉକ୍ତ ଆଙ୍ଗୁଠିର ଟିପଚିହ୍ନ ନିଆଯାଏ । କିନ୍ତୁ ପରେ ସେ ଆଙ୍ଗୁଠି କ୍ଷତ ହେଲେ ବା କଟି ଗଲେ ପ୍ରଥମେ ନିଆଯିବା ଟିପଚିହ୍ନଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ଲୋକକୁ ଚିହ୍ନଟ କରିବା ଅସମ୍ଭବ ।]

ଫୋଁଟା ୭ । ତାସ୍ ବା ଗଞ୍ଜପା ସାରରେ ୧ଠାରୁ ୧୦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ਟੀਪ ସଂଖ୍ୟା ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ବିନ୍ଦୁ—7. Points (from 1 to 10) marked on a playing card.

ଟିପ ଗୁଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଟିପ ଦେବା (ଦେଖ)
Ṭipa chāḷibā 1. Ṭipa debā (See)
୨ । ଲେଖିବା—2. To write.

ଟିପ ଚିହ୍ନ—ଦେ. ବି—୧ । ଆଙ୍ଗୁଠିର ଅଗ୍ରଭାଗରେ କାଳି ଲଗାଇ
Ṭipa chihna ତଦ୍ଦ୍ୱାରା କାଗଜରେ ବସାଯିବା ଚିହ୍ନ ବା ଛାପ—
ଟିପସହି 1. Finger-impression put on a
ਟਿੱਪੋ, ਟਿੱਕੋ piece of paper.
୨ । ଦଲିଲଆଦିରେ ଦିଆଯିବା ବାମହସ୍ତ ବୃଦ୍ଧାଙ୍ଗୁଳିର ଅଗର ଛାପ—2. Impression of the thumb of the left hand put on a deed.
୩ । କୌଣସି ଚିହ୍ନଗ୍ରାହୀ ବସ୍ତୁରେ ବସିଯାଇଥିବା ଟିପର ଦାଗ—3. Impression of the finger-tips left on any impressionable thing.

ଟିପଚିହ୍ନ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଦଲିଲ ସମ୍ପାଦନ କରିବାର
Ṭipa-chihna debā ନିଦର୍ଶନ ସ୍ୱରୂପ (ଦଲିଲର ସମ୍ପାଦନକାରୀ
ଟିଁପସହି କରନା ବ୍ୟକ୍ତି) କାଳିବୋଳା ବାମ ହାତର ବୁଢ଼ା
ਟਿੱਪੋ ਦੇਣਾ ଆଙ୍ଗୁଠିର ଛାପ ଲଗାଇବା—
To imprint one's finger-impression on a document.

ଟିପ ଛୁଆଁଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ଦଲିଲର ଲେଖକ ଅଶିକ୍ଷିତ
Ṭipa-chhuāṅibā ଦଲିଲସମ୍ପାଦନକାରୀର ସମ୍ମୁଖ ଲେଖିବାପୂର୍ବରୁ କଲମକୁ ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଟିପଦ୍ୱାରା ସ୍ପର୍ଶ କରାଇବା—
1. (the scribe of a document) To get the pen touched by the fingers of an illiterate executant.
୨ । ଟିପ ଦେବା ୧-୪ (ଦେଖ)
2. Ṭipa debā 1-4 (See)

ଟିପ ଛୁଇଁବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟିପ ଛୁଆଁଇବା (ଦେଖ)
Ṭipa chhuiṅbā Ṭipa chhuāṅibā (See)
(ଟିପଛୁଆଁଇଁବା, ଟିପଛୁଇଁବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟିପଟାଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଦୁଇ ଆଙ୍ଗୁଠିର ଟିପ
Ṭipa-ṭāṇa karibā ମଧ୍ୟରେ ଦୃଢ଼ଭାବରେ ଧରିବା—
To hold anything tightly between the phalanges of 2 fingers.

ଟିପଣା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଟିପ୍ ଧାତୁ; ସଂ. ଟିପ୍ପନ)—୧ । ସ୍ମାରକଲିପି—
Ṭipaṇā 1. Memorandum notes.
ଠିକୁଜୀ ୨ । ଜାତକ ବା ଜନ୍ମପତ୍ରିକାରୁ ଉଦ୍ଧୃତ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଲିପି;
ਟਿੱਪਣ; ਟੀਪ କୋଷ୍ଠୀ—2. Short jottings taken from a horoscope.

ମଧ୍ୟସ୍ଥ ସକଳ ଟିପଣା ଦେଖିଣ କାହିଁ କାହିଁ ଦଉଛନ୍ତି ।
ଉକ୍ତାସଂଚରଣ, ସାଆନ୍ତଅ ବାହା ।

୩ । ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ଥିବା ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଗାର—
3. Finger mark; a notch (Beams).

ଟିପଣା ଦେଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବିବାହ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ବରପାତ୍ର ଓ କନ୍ୟା-
Ṭipaṇā dekhibā ପାତ୍ରୀଙ୍କ ଜାତକକୁ ତୁଳନା କରିବା—
ठिकुजी देखा To compare the horoscopes of
ਟਿੱਪਣ ਮਿਲਾਨਾ the bride and the bridegroom elect to see if they tally.
ଟିପଣା ପକା(କେ)ଇବା
ଟିପଣା ବୁଝିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଟିପଣା ମିଳା(ଳେ)ଇବା

ଟିପଣା ମିଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାତକ ସୁଝିବା; ବିବାହମେଳକ ଘଟିବା;
Ṭipaṇā miḷibā ବରକନ୍ୟା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ପ୍ରସ୍ତାବିତ ବରପାତ୍ର ଓ
ठिकुजी मिला କନ୍ୟାପାତ୍ରଙ୍କର ଜାତକ ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଅନୁକୂଳ
ਟਿੱਪਣ ਮਿਲਣਾ ଥିବା—Favourable tallying of 2
(ଟିପଣାସୁଝିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) horoscopes (of the bride and the bridegroom elect) with each other.

ଟିପଣୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଟିପ୍ପନୀ)—୧ । ଟିପଣା (ଦେଖ)
Ṭipaṇi 1. Ṭipaṇā (See)
टिपनी ୨ । ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଟୀକା—2. Short gloss or concise
ਟਿਪਣੀ commentary.

ବିହିଦନ୍ତ ବୋଇଲେ ପରୀକ୍ଷ ଯେବେ,
ଟୀକା ଟିପଣୀ ତାହା କରି ଶୁଣ ଏବେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ, ବନ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଅ	ଋଅ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍

ଟିପ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଲେଖାଲେଖି ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି
Ṭipa debā — କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବା—
ঢিপ দেওয়া — 1. To begin any work or writing.
टिपो देना — (ଯଥା—ମୁଁ ଭାଲପଦ ପୋଥିରେ ୧୫ ଦିନ ହେଲା ଟିପ ଦେଇ ନାହିଁ ।
ଟିପ ଛୁଇଁବା }
ଟିପ ଛୁଇଁବା } —ଅନ୍ୟରୂପ — ୨ । ଲେଖିବା—
ଟିପ ଲଗା(ଗେ)ଇବା } — 2. To write.

ଆଉ ଆଉ ଗୁଣ କେଉଁ ବିଚକ୍ଷଣ ଟିପ ଦେବ ବସି କାହିଁ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଲେଖାକୁ ସଂଶୋଧନ କରିବା ବା କାଟିଦେବା—3. To correct the writings of of a person by scoring through something already written.

୪ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁକୁ ଅଙ୍ଗୁଳିର ଅଗ୍ରଭାଗଦ୍ୱାରା ସ୍ପର୍ଶ କରିବା—4. To touch a person or a thing slightly with the finger-tip.

୫ । ଟିପଚିହ୍ନ ଦେବା (ଦେଖ)
5. Ṭipa-chihna debā (See)

ଟିପ ବସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଦଲିଲରେ ନିଜର ଟିପଚିହ୍ନ ଦେବା—1. To imprint one's
Ṭipa basā(se)ibā
finger impression on a document.

୨ । କୌଣସି ନରମ ପଦାର୍ଥ ଉପରେ ଟିପକୁ ମାଡ଼ି ଦେଇଁରେ ଆପଣାର ଅଙ୍ଗୁଠିର ଟିପଚିହ୍ନକୁ ଅଙ୍କିତ କରି ଦେବା—
2. To impress the marks of one's finger-tips on the body of a soft thing.

ଟିପି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଟିପ ଦେବା (୧—୪) (ଦେଖ)
Ṭipa māribā — 1. Ṭipa debā (1--4) (See)
টিপমারা — ୨ । ତାସ୍ ବା ଗଞ୍ଜପା ଖେଳରେ ବଡ଼ ବା କୁଙ୍କୁମ ସାର
टिपना — ପକାଇ ଛୋଟ ସାରକୁ ଜିତି କରି ନେବା—2. To play with a card of higher value by throwing it against a card of lower value.

୩ । ଫଳ ଆଦି କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ପରୀକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ଟିପ ବା ଅଙ୍ଗୁଠିର ଅଗଦ୍ୱାରା ତାହାକୁ ଟିପି ଦେବା—
3. To press with the tip of one's finger a thing to see if it is soft or ripe.

ଟିପ ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଟିପ ଦେବା (୧—୪) (ଦେଖ)
Ṭipa lagā(ge)ibā — Ṭipa debā (1-4) (See)

ଟିପା—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଟିପ୍ପଣୀ)—୧ । ଲେଖି ରଖିଥିବା ସ୍ମାରକ ଟୀକା—
Ṭipā — 1. Memo.
টিপ — ୨ । ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ନୋଟ—
टिपा, टिप्पणी — 2. Short notes; jottings

୩ । ଛିତା; ଫୋଟା—3. A small circular mark on the brow made with the tip of the finger dipped in sandal-paste etc.

୪ । ମଇଁଷିଙ୍କ ବେକରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ପୋଲା ବାଉଁଶ ନଳ ଓ ତାହାର ଦୁଇ ପାଖରେ ଝୁଲୁଥିବା ଦୁଇ ଖଣ୍ଡ କାଠି; ଟପେଇ—4. A hollow piece of bamboo tube suspended to the neck of a buffalo and having two small sticks suspended on both sides of it.

ମହିଷ-ଟିପାର ଗୁରୁ ଗୁରୁ ଧ୍ୱନି, ;
ଘୋଷେ ମୁଖରିତ ଅରଣ୍ୟ ସରଣୀ । ରାଧାନାଥ. ଚିଲିକା ।

[ଦ୍ର—ଦୁଷ୍ଟ ବା ଓଲିଆ ଗୋରୁ ମଇଁଷିଙ୍କ ବେକରେ ଏହା ବନ୍ଧା ହୋଇ ଥାଏ । ସେମାନେ ଚାଲିଲା ବେଳେ କାଠି ଦୁଇ ଖଣ୍ଡି ପୋଲା ନଳରେ ବାଜିବାରୁ ଟଣ ଟଣ ଶବ୍ଦ ହୁଏ ଏବଂ ଏଥିରୁ ସେମାନଙ୍କର ଗତିବିଧି ଜଣା ଯାଏ ।]

୫ । ପାଇକମାନେ ବାଆଁ ହାତରେ ଧରିବା ଚାରିକୋଣିଆ ଢାଲ—
5. A four cornered shield used by the foot-soldiers.

টিপ — ୬ । ମାଇପେ କପାଳରେ ଦେବା ଗୁଞ୍ଜର ପୋକର
टिकली — ଦୃଢ଼ ପକ୍ଷର ନାଲି ଓ ନେଳ ଟିକଲି—6. Small circular slips of the hard green or red stiff wing of a kind of insect.

୭ । ଛୁଞ୍ଚିରେ ସିଲାଇ କର୍ମ—
7. Sewing with the needle.

୮ । ଗାର—8. Stitch.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବସନ୍ତ ରୋଗ ନିବାରଣ ପାଇଁ ଦେବା ଟିକା—Vaccination; inoculation.

ଟିପାଇ—ଦେ ବି—ଟିପେଇ (ଦେଖ)
Ṭipāi — Ṭipei (See)

ଟିପା(ପେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଟେପ ଧାତୁ=ପ୍ରେରଣ; ଚାଳନ)—
Ṭipā(pe)ibā — ୧ । ଗୋଡ଼ର ଅଗ୍ରଭାଗକୁ ଭୂମିରେ ଲଗାଇ
টিপেটিপে যাওয়া — ଛୋଟେଇ ଛୋଟେଇ ଚାଲିବା—1. To walk
टिपवाना — with the fore part of the soles touching the ground.

୨ । ଛୋଟେଇ ଛୋଟେଇ ଚାଲିବା—
2. To limp; to walk lamely.

୩ । ଟିପିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
3. Causative form of Ṭipibā.

ଟିପା(ପେ)ଇ ହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—୧ । ଟିକା ଦେବା—
Ṭipā(pe)i hebā — 1. To be vaccinated or inoculated.

୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା ନିଜର ଗୋଡ଼ହାତ ମୋଡ଼ାଇ ହେବା—2. To have one's limbs massaged by another.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ, ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଆଁଖି ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଟିପାଏ—ଦେ. ବି, ବିଣ ଓ କ୍ରି. ବିଣ—ଟିପେ (ଦେଖ)
Ṭipāe — Ṭipe (See)

ଟିପା କାଗଜ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ କ୍ଷୁଦ୍ର କାଗଜ ଖଣ୍ଡରେ କୌଣସି ବିଷୟ ଅସ୍ଥାୟୀଭାବରେ ଟିପି ନିଆଯାଏ—
Ṭipā kāgaja
টেপাকাগজ
याद्‌दास्त टीपा
Memorandum slip; a slip of paper in which casual notes are jotted down; rough draft.

ଟିପା କାଠି—ଦେ. ବି—ହାଲୁକା କାଠରେ ନିର୍ମିତ ଦଣ୍ଡବିଶେଷ—
Ṭipā kāṭhi — A log of light wood used by the No<u>l</u>iā fishermen of Puri for floating on the billowy sea.

ଟିପା କାଠି ପୃଷ୍ଠେ ଚଳନ୍ତେ ନୋଳିଆ
ଗାଏ 'ଜୟ ଗଙ୍ଗେଶ୍ୱର' । ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।

[ଦ୍ର—ଏହା ଚକ୍ଷିପଣ ଓ ୪।୫ ହାତ ଲମ୍ବା ଓ ଅତି ହାଲୁକା କାଠ । ପୁରୀର ନୋଳିଆମାନେ ଏହା ଉପରେ ବସି ତରଙ୍ଗମୟ ସମୁଦ୍ରରେ ମାଛ ଧରିବା ପାଇଁ ଅନାୟାସରେ ବିଚରଣ କରନ୍ତି । ଏହା ପାଣିରେ ଭାସି ଉଠେ ।]

ଟିପା ଖାତା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଖାତା ବା ବହିରେ କୌଣସି ବିଷୟ ଅସ୍ଥାୟୀଭାବରେ ଲେଖାଯାଏ; ଚିଠାଖାତା; ହାତଚିଠା—
Ṭipā khātā
টেপাখাতা
टीपाखाता
Note-book; pocket-book.

ଟିପାଟିପି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଟିପ ଧାତୁ=ପ୍ରେରଣ; ଚାଳନ)—
Ṭipā-ṭipi
টেপাটেপী
टीपाटीपि
୧ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ଠାରାଠାରି; ଠାରିବା, ଠାରଠାର—1. Mutual significant glances; mutual nods and winks.

୨ । ସଂକ୍ଷେପରେ ଲେଖିବା—2. Taking down of stray notes.

୩ । ସ୍ମାରକ ଲିପି—3. Memorandum.

୪ । ଗୋପନରେ କଥାଭାଷା—4. Whisperings.

୫ । ଚିପାଚିପି—5. Pinching; squeezing.

୬ । କାହାଣୀରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଭାଇଭଉଣୀଙ୍କ ନାମ—6. Names of a brother and sister in the folktale.

ଟିପାଟିପି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୁଇଜଣ ପରସ୍ପରମଧ୍ୟରେ ଠାରାଠାରି ହେବା—
Ṭipāṭipi hebā
টেপাটেপি হওয়া
To carry on or exchange thoughts by mutual nods and signs.

ଟିପାରା—ଦେ. ବି. (ନାମ) (ସଂ. ତ୍ରିପୁରା)—ବଙ୍ଗଦେଶସ୍ଥ ତ୍ରିପୁରା ରାଜ୍ୟ—
Ṭipāra
টিপারা
Tippara State in Bengal.

ଟିପାରି—ଦେ. ବି. (ଇଂ. ଷ୍ଟ୍ରବେରି)—
Ṭipāri
টিপারী, টেপারী
बिलायती मकी
୧ । ବିଦେଶୀ ଖାଦ୍ୟ ଫଳବିଶେଷ; ଟେପାରି—1. Cape goose berry; Brazil cherry; Physalis Peruvina.

[ଦ୍ର—ଏହା ବଙ୍ଗନାଦି ବର୍ଗର ବର୍ଷାୟୁ ଫଳ ଶାକ । ଫଳ ଶ୍ଳେଷ୍ଟ ଓ ବାଇଗଣ ପରି ବହୁବୀଜ, ଫଳ ଅଣ୍ଡାକାର ଫଳ ପରି ଫୁଲର ବହିଚ୍ଛଦରେ ଆବୃତ ଥାଏ । ଏ ଗଛ ଆମେରିକାର ପେରୁ ଦେଶରୁ ଏ ଦେଶକୁ ଅଣାଯାଇ କୃଷି କରାଯାଉଅଛି (ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର) । ପାଚିଲା ଫଳ ସୁସ୍ୱାଦ୍ୟ ।]

୨ । ଡଙ୍କାରି (ଦେଖ)—2. Ḍaṅkāri (See)

ଟିପି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଅଗ; ଅଗ୍ରଭାଗ—
Ṭipi — Top.

ଟିପି ଚଢ଼େଇ—ଦେ. ବି—କ୍ଷୁଦ୍ର ପକ୍ଷିବିଶେଷ—
Ṭipi chaṛhei — A kind of small bird.

ଟିପି ଚଢ଼େଇ ଟିକିକ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ି ମରଇ । ପ୍ରହେଳିକା ।

[ଦ୍ର—ଏ ୩।୪ ଇଞ୍ଚ ଲମ୍ବ ହୁଏ । ଲୋକେ ଏହାକୁ ପୋଷନ୍ତି ।]

ଟିପିଟିପି—ଦେ. ଅ—ଟିପ୍‌ଟିପ୍ (ଦେଖ)
Ṭipi-ṭipi — Ṭip-ṭip (See)

ଇନ୍ଦ୍ର ଟିପିଟିପି କରଣ ଜଳ ବୃଷ୍ଟି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଟିପିଣ୍(ନ୍)—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଟିଫିଣ୍ (ଦେଖ)
Ṭipiṇ(n) — Ṭiphiṇ (See)

ଟିପିବା—ଦେ, କ୍ରି. (ସଂ. ଟିପ୍ ଧାତୁ=ଚାଳନ, ପ୍ରେରଣ)—
Ṭipibā
টিপা, টেপা
टिपना
୧ । ନଖ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ସାମାନ୍ୟ ଆଘାତ କରିବା; ଉତ୍ତେଜିବା
1. To pinch softly; to titilate; to hurt softly; to tip.

ମୋତେ ଭୁଲା କଲ କର ଭେଳୁ ମୁଁ ନଖରଖର
ଟିପୁଁ ଚେତ ଲଭେ ଜରଜର । ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

୨ । ଟିପ ଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରିବା ବା ଚିପିବା—
2. To strike or press with the tip of the finger.

କେତେକ ଲୋକ ତହିଁ ମୃଦଙ୍ଗ ଟିପେଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

୩ । ଅଙ୍ଗମାନଙ୍କୁ ଆଙ୍ଗୁଠି ଦ୍ୱାରା ମୋଡ଼ିବା ବା ଘଷିବା; ମର୍ଦ୍ଦନ କରିବା—3. To perform massage on the body; to rub the body with the fingers; to press.

୪ । ସ୍ମରଣାର୍ଥେ କୌଣସି ବିଷୟ ସଂକ୍ଷେପରେ ଲେଖି ରଖିବା; କୌଣସି କଥା ସଂକ୍ଷେପରେ ଲେଖିବା; ନୋଟ୍ କରିବା—
4. To note down; to jot down anything for future reference.

୫ । ଆଖି ମାରିବା; ଠାରି ବା ସଙ୍କେତ ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିବା—5. To convey one's idea by signs, winks or glances.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ପ	ଡ଼ୁଅ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଇଅ	ଙ୍କ	ନ୍ତ

୬ । ଗୋପନରେ କହିବା; କାନରେ ଭୁନ କର କହିବା—
6. To report a thing privately or in whispers; to hint.

ଟିପି ଦେଲେ କଂସ ଅଗେ କେ ନୃଶଂସ ନନ୍ଦବନ୍ଦୀ ହେବେ ଶୋଷେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋଷବନ୍ଦଞ୍ଚୁ, ୫ ଗୀତ ।

୭ । ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା; ହସ୍ତୀ, ଅଶ୍ୱ ଆଦିଙ୍କୁ ଗ୍ଭଳିତ କରିବା—
7. To goad to action; to drive a horse or elephant.

କିଗର୍ଭି ଦେଶ ରାଜା ଶୁଣିଣ କୋପିଲେ
ମାହୁନ୍ତାଙ୍କୁ ତାହାଙ୍କୁ ହାଗି ଟିପି ଦେଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୮ । (ବନ୍ଧୁକର ଗୁଳି, ଶର, ଢେଲା ଆଦିଙ୍କୁ) ଲକ୍ଷ୍ୟ ବସ୍ତୁ ପ୍ରତି ଫିଙ୍ଗିବା—8. To despatch (a ball, stone etc) towards an aim; to throw at.

୯ । ସିଲେଇ କରିବା; ଟିପେ ଦିଟିପ ସେଇଁ ଦେବା—
9. To sew a stitch or two.

(ଯଥା—ଏ ଚିରା ଲୁଗା ଖଣ୍ଡ ଠାଏ ଦୁଇଠାଏ ଟିପି ଦେଇ ସାର ତୁମ ସାଙ୍ଗେ ଯିବି ।)

[ଦ୍ର—'ଟିପିବା' କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଆଣିବା, ଦେବା, ନେବା, ପକା(କେ)ଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଟିପୁଣା—ଦେ. ବି—ଚିତ୍ରକାରମାନେ କୌଣସି ରୂପକୁ ଚିତ୍ର କରିବା Tipuṇā ପୂର୍ବରୁ ଯେଉଁ ପଟରେ ମୋଟାମୋଟି ଚିହ୍ନ ଅଙ୍କନ କରନ୍ତି—The canvas on which a painter chalks or pencils the outlines of a picture before actually painting it.

ଟିପେ—ଦେ. ବି. ବିଣ—ଚିମୁଟାଏ; ଟିପରେ ଧରିବା ଭଳି—
Ṭipe A quantity of something contained between the phalanges of 2 fingers; a pinch of.

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଲେଶମାତ୍ର; ସାମାନ୍ୟ ପରିମାଣରେ——
A little; in a small degree; slightly.

ଢେକିବା ଖଣ୍ଡି ଟିପେ ଗୁଞ୍ଜାଇ ନ ପାରିଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ବନ ।

ଟିପେଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରିପଦୀ)—୧ । ତିନିଗୋଡ଼ିଆ ଷ୍ଟୁଲ୍—
Ṭipei Tripod.
तिपाई ୨ । ଶଗଡ଼ର ଧୁରମୁଣ୍ଡିକୁ ଟେକି ଧରିବାର ଠିଅ ବା ଠେସ—
तिरकाइ 2. A forked prop to support the front-
उटड़ा, उटङ्गा point of a standing cart (so as to make the body of the cart parallel with the ground).

୩ । ଟିପା (୪) (ଦେଖ)
3. Ṭipā (4) (See)

୪ । ଟିପା କାଠି (ଦେଖ)
4. Ṭipā kāṭhi (See)

୫ । ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଶୋଲ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଦଉଡ଼ି—
5. A contrivance having two bunches of pithy stems of cork attached to the both ends of a string and used as a buoy to keep a person a float in water; a float.

[ଦ୍ର—ଖଣ୍ଡେ ଦଉଡ଼ିର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଶୋଲ ବିଡ଼ା ଦୁଇଟା ବନ୍ଧା ହୋଇଥାଏ । ଲୋକେ ଏହା ଉପରେ ବସିଲେ ଏହା ପାଣିରେ ବୁଡ଼ି ନ ଯାଇ ଭାସେ ଓ ମନୁଷ୍ୟ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ିଯାଏ ନାହିଁ ।]

୬ । (ବଣିଅ ଶବ୍ଦ) ତିନି ଗୋଟି ଗୋଡ଼ ଥିବା ଏକପ୍ରକାର ଛୋଟ ଚଉକି—6. A three legged stool used by goldsmiths.

[ଦ୍ର—ଏହା ୧ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚ; ବଣିଆମାନେ ଏହା ଉପରେ ଛୋଟ ଛୋଟ ସୁନା ରୁପାର ବସ୍ତୁ ରଖି ଏହାକୁ ବସିବା ସ୍ଥାନର ସାମନାରେ ଡେ଼ସ୍କ୍ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।]

ଟିଫିଣ(ନ୍)(ଣି)—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଟିଫ୍ଫିନ)—ଜଳଖିଆ—
Ṭiphiṇ(n)(ṇi) Light refreshments.
টিফিন टिफन

ଟିମ—ଦେ. ବି. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଡିମ୍ଭ)—୧ । ଶିଶୁ—
Ṭima 1. Child; infant.
(ଟିମୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ ବାଙ୍ଗୁର ବ୍ୟକ୍ତି—
2. A stout dwarf.

ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯାହା ପେଟ ଟିମାଟିମ ହୋଇ ଫୁଲିଥାଏ—
1. Having one's belly swollen.

୨ । ବାଙ୍ଗୁର ଓ ସ୍ଥୂଳକାୟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
2. Stout and dwarfish (person).

୩ । ଛୋଟ ଏବଂ ମୋଟ(ବସ୍ତୁ)—
3. Stumpy; stout and thick (thing).

ବୈଦେ. ବି (ଇ ଟୀମ୍)—କ୍ରିକେଟ୍ ଆଦି ଖେଳିବା ଦଳ; ଖେଳୁ-
টীম আଡ଼ଙ୍କ ଗୋଟିଏ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଦଳ— Team (of players).
टीम

ଟିମକ୍—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ —ଟିମ (ଦେଖ)
Ṭimak Ṭima (See).

ଟିମା—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଟିମ (ଦେଖ)
Ṭimā Ṭima (See).

ଟିମା(ମେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ତୁଳ. ଇଂ. ଟିମ୍ପାନି=ପେଟ ଫୁଲାଇବା)—
Ṭimā(me)ibā ପୂର୍ଣ୍ଣ ପାନଭୋଜନ ବା ବାୟୁଦୋଷ ଯୋଗୁଁ
টুইটুম্বুরহওয়া (ପେଟ) ଢୋଲ ଭଳି ଫୁଲିବା—
फुलना To swell like a drum (said of the belly after a full meal or drink).

ଟିମି—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଟିମ (ଦେଖ)
Ṭimi Ṭima (See).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାଁର ବଦଳିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଁଖୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଖା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଟିମ୍ପଣି—ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) ବି—ପାଚଣ (ଦେଖ)
Ṭimpaṇi — Pāchaṇa (See).

ଟିମ୍ବିରି—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବିରୁଡ଼ି (ଦେଖ)
Ṭimbiri — Birurḍi (See .

ଟିର୍‌କା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆଗରୁ ସାବଧାନ କରାଇ
Ṭir-kā(ke)ibā — ଡରୁଡ଼ାଇ ଦେବା; ଚମକାଇବା—
ଭାଗାନ 1. To scare away by cautioning beforehand.
[ଟିରକା(କେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ୨ । ଗୋପନରେ ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା; ଲୁଆଇବା; ମଜାଇବା—
2. To instigate a person by giving secret advice; to secretly incite a person

ଟିର୍‌କା ଟିର୍‌କି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟିର୍‌କାଇବା (ଦେଖ)
Ṭir-kā ṭir-ki karibā — Ṭir-kāibā (See).

ଟିର୍‌କି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଟିରିକି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ṭir-ki (etc) — Ṭiri-ki etc (See).

ଟିରିକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟିର୍‌କାଇବା (ଦେଖ)
Ṭirikā(ke)ibā — Ṭir-kāibā (See).

ଟିରିକି—ଦେ. ବି (ତୁଳ. ହିଂ. ତୀର; ଗାର୍ଯ୍ୟକ୍)—
Ṭiriki — ୧ । ମେରୁଦଣ୍ଡର ନିମ୍ନ ସ୍ଥାନ—
1. The coccyx; fundament or lowest point of the lower end of the spine.
୨ । ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାର—2. Anus.

ଅଖି କଜଳ ସୁହାଯାଏ
ଟିରିକି କଜଳ ସୁହା ନ ଯାଏ—ଢଗ ।

ଟିରିକି କଜଳ—ଦେ. ବି (ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି)—ଆଖିରେ କଜଳ ନ ଦେଇ
Ṭiriki kajaḷa — ଅସ୍ଥାନ ବା ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାରରେ ଦେଉଥିବା କଜ୍ଜଳ (ଯାହା ପ୍ରତିବେଶୀଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିକଟୁ ହୁଏ)—
Black rouge painted at the wrong part of the body (which become an eyesore to the neighbours).

ଟିରିକି ନଚା(ଚେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କର୍ମହୀନ ବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟବିହୀନ
Ṭiriki nachā(che)ibā — ହୋଇ ବୃଥାରେ ଏକ ସ୍ଥାନରୁ
ଟୋଟୋ କରିୟା ବେଡ଼ା — ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଇ, ବସିବସି, ବା ବୁଲିବୁଲି ସମୟ ନଷ୍ଟ କରିବା—
To loaf ; to lounge aimlessly.

ଟିରିକି ନାଚିବା—ଦେ. ବି—ଗୁହ୍ୟ ଦ୍ୱାରର ଯନ୍ତ୍ରଣା ଯୋଗୁଁ
Ṭiriki nāchibā — ଛଟପଟ ହେବା—
Bocoming restless in agony on account of pain in the anus.
(ଟିରିକି ନାଚିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୁଢା ମାକଡ ରେ ବୁଢା ମାକଡ । ମୋ ବରକୋଳି ପାଚିଲା ।
ଗୋଡ଼ଯାଉ ତୋ ବରକୋଳି ମୋ ଟିରିକି ନାଚିଲା ।
ବୁଢାମାକଡ କାହାଣୀ

ଟିରିକିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । (ଓଦା ଭୂଇଁ ବା ଚିକ୍କଣ) ଖରା ଯୋଗୁଁ
Ṭirikibā — ଫାଟିଯିବା; ଚଡ଼କିବା—1 To crack (said of
ଫାଟା — clayey soil hardened by drought.)
ଫାଟକନା ୨ । (ଜମି) ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୁଷ୍କ ହୋଇ ହଳ ହେବାର ଅଯୋଗ୍ୟ ହେବା; ପାଗଛଡ଼ା ହେବା—2. (Land) To become too dry to be ploughed.

ଟିଲ୍—ଦେ. ବି—କେହି କାହାକୁ ଶପଥ ପକାଇବା ସମୟରେ ଶପଥ
Ṭil — ଦୋଷ ବାଧିବ ନାହିଁ ବୋଲି ଦ୍ୱିତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ତର୍ଜନୀ ଓ ମଧ୍ୟମ
ଟିକଟିକୀ — ଅଙ୍ଗୁଳିକୁ ଛନ୍ଦି ରଖିବା—A pose made by the index and the middle finger to undo the evil effects of an oath uttered.

ଟିଲା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ସଂ. ସ୍ଥଲୀ=ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର; ସଂ.
Ṭilā — ଅଷ୍ଠୀଲା=ବାଲିଗରଡ଼ା; ତୁଳ. ବଂ ଓ ହି. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ)—ଖାଲଜମିକୁ ଘେରିଥିବା ଡିହ ଜମି—
High land surrounding a low field.

ଟିଲି—ଦେ. ବି.—ଟିଲ୍ (ଦେଖ)
Ṭili — Ṭil (See)

ଟିହା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଟିଆ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ṭihā (etc) — Ṭiā etc (See)

ଟିହାଇବା—ଦେ କ୍ରି—ଟିଆଇବା (ଦେଖ)
Ṭihāibā — Ṭiā-ibā (See)
(ଟିହେଇବା, ଟେହିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟିହାଟେହି—ଦେ. ବି—କୌଣସି କୁକାର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଉତ୍ତେଜିତ
Ṭihā-tehi — କରିବା—Instigation.
ଟୁଆଟୁଇ ବହକାବ

ଟିହିକା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଟିଟ୍ଟିଭ ପକ୍ଷୀର ଟିଁ ଟିଁ ଡାକ—
Ṭihikā — Tittering or the tit-tit sound of the lapwing.

ଟିହିକିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—(ଟିଟ୍ଟିଭ ବା ତଦ୍ରୂପ ପକ୍ଷୀ)
Ṭihikibā — ଟିଁ ଟିଁ ସ୍ୱରକରିବା—To make a tit-tit sound; to titter (said of the lapwing).

ଟିହିଙ୍କିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର; ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ନିକ୍ଷିପ୍ତ ହେବା—
Ṭihiṅkibā — To be thrown.

ଟିହିଙ୍ଗାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—କୁଦି କୁଦି ପଳାଇବା—
Ṭihiṅgāibā — To run away frisking; to run with leaps and bounds.

ଟିହିଲାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଟିହିଙ୍ଗାଇବା (ଦେଖ)
Ṭihilāibā — Ṭihiṅgāibā (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ତ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ର୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍

ଟିହ୍ଲାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଟିଆଇବା (ଦେଖ)
Ṭihlā-ibā Ṭiā-ibā (See)

ଟୀକ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଗମନ କରିବା—
Ṭik (root) To go; to move

ଟୀକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଟୀକ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କରଣେ ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ.
Ṭikā ଆ; ମୂଳ ଗ୍ରନ୍ଥର ଅର୍ଥ ଯାହାଦ୍ୱାରା ଗୃହୀତ ହୁଏ)—
ବ୍ୟାଖ୍ୟା; ଗ୍ରନ୍ଥର ଅର୍ଥର ପ୍ରକାଶକରଣ—Annotation; commentary; explanation.

टीका ଦେ. ବି—୧ । ରାଜଟୀକା; ରାଜାଙ୍କର ସିଂହାସନାରୋହଣ
टोका କାଳରେ ତାଙ୍କ କପାଳରେ ଦିଆଯିବା ଚନ୍ଦନାଦିର ଫୋଟା—
1. A mark with sandal paste etc. put on the forehead of a king on the occasion of his accession.
୨ । ଟିକା (ଦେଖ)—2. Ṭikā (See)

ଟୀକାକାର—ସଂ. ବି. (ଟୀକା+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବ୍ୟାଖ୍ୟାର
Ṭikā-kāra ପ୍ରଣେତା—Commentator; annotator,

ଟୀକିରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ହୁଙ୍କା—
Ṭikirā Ant hill.

ଟୁଆଁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ସ୍ତୋକ)—କ୍ଷୁଦ୍ର; ଟିକି—
Ṭuān Tiny.

ଟୁଆଁ ଟୁଇଁ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୁପ୍ତ ଗୁପ୍ତ ହୋଇ କଥାଭାଷା ହେବା—
Ṭuān ṭuin hebā To talk in whispers.
शब्दकरा

ଟୁଆଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ (ଇଂ. ଟାୱେଲ୍) ବି—ମୋଟା
Ṭuāla ଓ ମୋଟ ଗାମୁଛା—Towel.

ଟୁଇଁ—ଦେ. ବିଣ ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ତୁଳ. ଇଂ. ଟାଇନି)—ଛୋଟ; କ୍ଷୁଦ୍ର—
Ṭuin Very small; tiny.
टुइयाँ

ଟୁଇଁ ଟାଇଁ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟୁଆଁ ଟୁଇଁ ହେବା (ଦେଖ)
Ṭuin ṭāin hebā Ṭuān ṭuin hebā (See)

ଟୁଇଁବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଭିଦ ଧାତୁ)—ବଥ ବା ଫୋଟକାକୁ ଫୋଡ଼ିବା—
Ṭuinbā To lance a boil or blister.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଆଖିରେ ଅଙ୍ଗୁଠି ଗେଞ୍ଜିବା—
To poke a person's eye with the finger.

ଟୁଇଲ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଟ୍ୱିଲ୍)—ଏକପ୍ରକାର ମୋଟା ଓ ଚିକ୍କଣ
Ṭuil ସୂତା ଲୁଗା—Twill.
टुइल्; टेर्चाबुना [ଦ୍ର—ଏ ଲୁଗାର ବୁଣା ଏପରି ଯେ ଏଥିରେ
टुइल ତେରଛା ରେଖାମାନ ପଡ଼ିଲା ପରି ଦେଖାଯାଏ ।]

ଟୁଁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ମୃଦୁ ମଧୁର ଧ୍ୱନି—
A low sound.

ଟୁଁକି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ସାନ ସାନ ଛିଦ୍ର ବା କଣା—
Ṭunki Small hole

ଟୁଁଟାଁ—ଦେ. ଅ (ବହୁବଚନ)—ଟୁଁ (ଦେଖ)
Ṭunṭān Ṭun (See)
(ଟୁଇଁଟାଆଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟୁକ୍‌ଟାକ୍—ଦେ. ଅ—ଟକ୍‌ଟକ୍ (ଦେଖ)
Ṭuk-ṭāk Ṭak-tak (See)
टुकटाक [ଦ୍ର—ଏହା ଟକଟକ୍ ଅପେକ୍ଷା କ୍ଷୀଣତର ।]
(ଟୁକୁଟାକ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟୁକ୍‌ଟୁକ୍—ଦେ. ଅ—ଟୁକ୍‌ଟାକ୍ (ଦେଖ)
Ṭuk-ṭuk Ṭukṭāk (See)
ଦେ. ବିଣର ବିଣ—ଟହଟହ (ଦେଖ)
Ṭahaṭaha (See)
(ଟୁକୁଟୁକୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟୁକ୍‌ନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗୋରୁଙ୍କୁ କୁଣ୍ଡଚ ଓ ଘୋଡ଼ାଙ୍କୁ
Ṭuk-nā ଖୁଆଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କୁଣ୍ଡବିଶେଷ—
A tub for feeding cattle; mangor.

ଟୁକ୍‌ରା—ଦେ. ବି—ଟୁକୁରା (ଦେଖ)
Ṭuk-rā Ṭukurā (See)
ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ଟୋକେଇ—Basket.

ଟୁକ୍‌ଲା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ପୁଂ—ଟୋକା (ଦେଖ)
Ṭuk-lā Ṭokā (See)
(ଟୁକ୍‌ଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଟୁକ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସ୍ତୋକ)—ଭୋଜନକ୍ରିୟା—
Ṭuka Eating.

ଟୁକ ଚଳିବା—ଦେ. ବି—ଭୋଜନକ୍ରିୟାର ସମାଧାନ—
Ṭuka chaḷibā The accomplishment of one's meal.
(ଯଥା—ମୁଁ ରୋଜଗାର ନ କଲେ ପରିବାରର ସମସ୍ତଙ୍କର ଟୁକ ଚଳିବ କାହିଁ ।)

ଟୁକଣା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଳପାତ୍ର—
Ṭukaṇā Small water-pot.
ଦେ. ବି—ଟୁକୁଣା (ଦେଖ)—Ṭukuṇā (See)

ଟୁକନା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ଟୋକେଇ—
Ṭukanā Basket.

ଟୁକା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ପୁଂ—ଟୋକା (ଦେଖ)
Ṭukā Ṭokā (See)
(ଟୁକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଟୁକିନି—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ଭୋଗେଇ—
Ṭukini A small wicker-work tray.

ଟୁକୁବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ସ୍ତୋକ)—୧ । ଶସ୍ୟାଦି ଚଞ୍ଚୁ ଗୋଟାଇ
Ṭukibā ବା ଖୁଣ୍ଟି ଖାଇବା; ଠୋକିବା—

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବ୍ୟତ୍ୟୟ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଣ୍ଣ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଣ୍ଣ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼ ଦେଖିବେ

ଖୁଁଟା 1. To eat small particles by picking up
खुटकना, चुगना .from the ground.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଦୋଷ ଦେଖାଇବା—
टोकना 1 (fig) To find fault with.
ଟ କା ୩ । ଟିପି ନେବା—
टाँकना 3. To jot down notes.

ଟୁକା—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି— ୧ । ପଥର ବାଟି ବା ଗିନା—
Ṭuki 1. Small saucer or cup of stone.
୨ । (ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ସ୍ତ୍ରୀ; ଟୁକାର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
2. Feminine of Ṭukā.

ଟୁକୁଜୀବନ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଟିକିଜୀବନ (ଦେଖ)
Ṭuku-jībana Ṭiki-jībana (See)

ଟୁକୁଜୀବନିଆଁ—ଦେ. ବିଣ—ଟିକିଜୀବନିଆଁ (ଦେଖ)
Ṭuku-jībaniāṅ Ṭiki-jībaniāṅ (See)

ଟୁକୁଟୁକୁ—ଦେ. ଅ ଓ ବିଣର ବିଣ—ଟୁକ୍‌ଟୁକ୍ (ଦେଖ)
Ṭuku-ṭuku Ṭuk-ṭuk (See)

ଟୁକୁଣା—ଦେ. ବି. (ସ୍ତୁ. ସ୍ତୋକ=କ୍ଷୁଦ୍ର) —
Ṭukuṇā ୧ । ପିତ୍ତଳର ଛୋଟ ଗଡ଼ୁ ବା ଛାଲି—
ट कुनी 1. Small brass jug.
टाकना ୨ । ବଟୁଲି ବା ପିତ୍ତଳର ପାକ ପାତ୍ର—
2. Brass cooking pot.

ଟୁକୁମଟାମ—ଦେ. ବି—ଚଳର ସମତା ପରୀକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ରାଜମିସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର
Ṭuku-maṭāma ତ୍ରିକୋଣାକାର ଫଳକଯୁକ୍ତ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ;
ଓଳମ ଭଙ୍ଗାମଟାମ—
साहुल Mason's triangular plumb-level.

ଟୁକୁମୂଷା— ଦେ. ବି. (ଶିଶୁରଞ୍ଜନ) (ସଂ. ସ୍ତୋକ+ମୂଷିକ)—ଟୁଙ୍ଗେଇ
Ṭuku-mūshā ମୂଷାର ସ୍ନେହ ସମ୍ବୋଧନ—(a nursery
(ଟୁକୁମୂଷୀ— ସ୍ତ୍ରୀ) word) An endearing term applied
नेंगटी इन्दुर to the common house-mouse.
(ଟୁକୁଲୁମୂଷା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଟୁକୁମୂଷୀ ଲୋ ଟୁକୁଲୁମୂଷୀ ! ଧାନ ଭରଣକ ଖାଇଥା ବସି,
ଭୁ ଥାଅ ମୁଁ ଯାଉଛି ରୁଷି । ଶିଶୁ ଗୀତ ।

ଟୁକୁରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ତୋକ)—
Ṭukurā କ୍ଷୁଦ୍ର, ଅଂଶ ବା ଖଣ୍ଡ; ଟିକି ଅଂଶ ବା ଭାଗ—
ट करा Small piece; fragment; bit.
टुकड़ा

ଟୁକୁରା ଟୁକୁରା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି କାଟିବା ବା ଭାଙ୍ଗିବା;
Ṭukurā ṭukurā kariba ଟିକଟିକ କରିବା—
ट करा ट करा करा To cut into pieces; to reduce into
टुकड़ा टुकड़ा करना bits or fragments.

ଟୁକୁଲା—ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି, ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ପୁଂ—
Ṭukulā ଟୋକା (ଦେଖ)
(ଟୁକୁଲୀ — ସ୍ତ୍ରୀ) Ṭokā (See)

ଟୁକୁଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଭେଣ୍ଡେଇ—
Ṭukuli A small try.
ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି, ସମ୍ବଲପୁର, ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ବାଳିକା—
Girl.

ଟୁକେଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଟୋକେଇ (ଦେଖ)
Ṭukei Ṭokei (See)

ଟୁକେଇମୂଷା—ଗ୍ରା. ବି. (ଶିଶୁରଞ୍ଜନ)—ଟୁଙ୍ଗେଇମୂଷା (ଦେଖ)
Ṭukei-mūshā Ṭuṅgeimūshā (See)
ଟୁକୁମୂଷା ଲୋ ଟୁକେଇମୂଷୀ
ଭୁ ଥାଅ ମୁଁ ଯାଉଛି ରୁଷି । ଶିଶୁ ଗୀତ ।
(ଟୁକେଇମୂଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଟୁକେଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଟୋକୀ; ଅପ୍ରାପ୍ତବୟସ୍କା କନ୍ୟା—
Tukela Girl; lass.

ଟୁଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟୁକିବା (ଦେଖ)
Ṭuṅkibā Ṭukibā (See)

ଟୁଙ୍ଗ୍‌ଟାଙ୍ଗ୍—ଦେ. ଅ—୧ । ଟଙ୍ଗ୍‌ଟାଙ୍ଗ୍ (ଦେଖ)
Ṭuṅg-ṭāṅg 1. Ṭaṅg-ṭāṅg (See).
टङ्ग्‌टाङ्ग् ୨ । ଟୁଣ୍ ଟୁଣ୍ (ଦେଖ)—2. Ṭuṇ-ṭuṇ (See).

ଟୁଙ୍ଗ୍‌ଟୁଙ୍ଗ୍—ଦେ. ଅ—ଟଙ୍ଗଟଙ୍ଗ; ଧୀର ଭାବରେ (ଗଚ୍ଛ କର);
Ṭuṅg-ṭuṅg ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଗୁଲ କରି—
टङ्ग्‌टङ्ग् Slowly (moving).
(ଟୁଙ୍ଗୁଟୁଙ୍ଗୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗଲା, ହଳ ଟୁଙ୍ଗ୍ ଟୁଙ୍ଗ୍ ଚାଲରେ ଯାଏ ।
ପ୍ରବଚନ ।

ଟୁଙ୍ଗ୍‌ରା—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ସରୁଆ ଗୋଲ ଗୋଲ ପଥର ବା କାଚ-
Ṭuṅg-rā. ଗଡ଼ଡ଼ା - A kind of small roundish pebbles
strung into a necklace.
[ଦ୍ର—ଏହା ସୁନାମୁଗ ପରି ଛୋଟ ଛୋଟ; ପ୍ରାୟ ଗଳାରେ ଏଥିରେ
ମାଳ ଗୁନ୍ଥା ହୋଇ ବିକି ହୁଏ ।]

ଟୁଙ୍ଗ୍‌ରି—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଛୋଟ ପାହାଡ଼—
Ṭuṅg-ri Hillock.
(ଟୁଙ୍ଗୁରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟୁଙ୍ଗ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁଙ୍ଗ)—
Ṭuṅga କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କର ବଂଶାନୁଗତ ଉପାଧିବିଶେଷ—
A family-title of the Kshatriyas.

ଟୁଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—କନ୍ଦା; ବନ୍ୟ ଆଳୁବିଶେଷ—
Ṭuṅgā A kind of wild yam; an edible jungle-root; Dioscora Wallichii (Haines).
[ଦ୍ର—ଏ ଆଳୁ ଶବର ଆଦି ଗରିବ ଲୋକେ ଖାଆନ୍ତି ।]

ଟୁଙ୍ଗାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ମୁଣ୍ଡକୁ) ଉପରୁ ତଳକୁ ଓ ତଳୁ ଉପରକୁ
Ṭuṅgāribā ହଲାଇବା—To bring (the head) up and
नाड़ा down; to nod.
झुकाना [ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟା କେବଳ 'ମୁଣ୍ଡ' କର୍ମ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।
ଯଥା—ମୁଣ୍ଡ ଟୁଙ୍ଗାରିବା ।]

୧	୦	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋପ୍	ଋଥ	ଊ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଏ୍	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଋଥ	୭	ନ୍

ଟୁଙ୍ଗି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁଙ୍ଗ; ତୁଲ. ବଟଙ୍କ=ପକ୍ଷଶାଳା, ପାୱାଭିତ୍ତି)—
Tuṅgi (ଉଚ୍ଚନ ଓ ବହାରୁବ ନମିତ୍ତ) କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୃହ—
ଟୁଙ୍ଗୀ A block-house.
[ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଗୃହଠାରୁ ପୃଥକ୍ ଓ ଉଚ୍ଚ ଏବଂ ଚତୁଷ୍କୋଣ ।]
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଡାବଲପୁଆ (ଖେଳ) (ଦେଖ)
Dābalapuā (game) (See)

ଟୁଙ୍ଗିଘାଟ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ପର୍ବତବିଶେଷ—
Tuṅgi-ghāṭa A mountain in Singhbhum.
[ଦ୍ର—ଏହା ସିଂହଭୂମର ଏକ ପର୍ବତ । ପୂର୍ବେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ରାଜଦଣ୍ଡରେ ନିର୍ବାସିତ ହେଲେ ତାହାଙ୍କୁ ଏହି ପର୍ବତର ବାହାରେ ଛାଡ଼ି ଦିଆ ଯାଉଥିଲା ।]

ଟୁଙ୍ଗିବାଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଡାବଲ (ଦେଖ)
Tuṅgi-bāṛdi Dābala (See)

ଟୁଙ୍ଗେଇ—ଦେ. ବି—୧ । ଏକଜାତୀୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ମୂଷା; ଘରୁଆମୂଷା—
Tuṅgei 1. A small species of mouse; the
নেংটিইন্দুর common house-mouse, Mus Musculus.
୨ । ବାଇଆ ଚଢ଼େଇ (ଦେଖ)
2. Bāiā bird (See)

ଟୁଙ୍ଗେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୁଣ୍ଡକୁ ଉପରୁ ତଳକୁ ଓ ତଳୁ ଉପରକୁ
Tuṅgeibā ହଲାଇବା; ନୁଗାଇବା—1. To bring the
নাড়া head up and down as a sign of assent.
झुकाना ୨ । ଟୁକୁଟୁକୁ କରି କାଟିବା; କୋଚେଇବା—
2. To hack into pieces.

ଟୁଟା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ତୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଏହି ଶବ୍ଦ) ବିଣ—
Tuṭā ଭଙ୍ଗା; ଭୁଟା—Broken.

ଟୁଟା ଫଟା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. (ସହଚର ତୁଲ. ହି. ଟୁଟାଫୁଟା)—
Tuṭā phaṭā ଭଙ୍ଗା ଭୁଟା—Broken and torn.
(ଟୁଟାଫୁଟା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟୁଟୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ସାତଗାଡ଼ି ଖେଳ (ଦେଖ)
Tuṭu Sātagāti khela (See)
(ଟୁଟୋ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟୁଣ୍‌ଟୁଣ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଘଣ୍ଟି ବାଜିବା ଶବ୍ଦ—
Tuṇ-tuṇ Tinkling of bells.
টুন্‌টুন্ ଦେ. ବିଣ—୧ । ପ୍ରସବୋନ୍ମୁଖୀ; ଆସନ୍ନପ୍ରସବା—
ठनठन 1. Ready to burst; fully pregnant;
(ଟୁଣୁଟୁଣୁ, ଟୁଣ୍‌ଟାଣ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) about to give birth.
୨ । ଯେଉଁ ଧାନ ଗଛର କେଣ୍ଡା ପକାଇବା ଭଳି ଅବସ୍ଥା ହୋଇଥାଏ—2. (paddy plant) Having the corn in the ear about to burst.
ଅଙ୍ଗେ ଲୁଚେ ଗଚ୍ଛେ ଲୁଣ୍ ଗର୍ଭିଣୀକୁ ଟୁଣ୍‌ଟୁଣ୍ । ପ୍ରବଚନ ।

ଟୁଣା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତନ୍ତ୍ର)—ଗାରଡ଼ି, ଗୁଣିବିଦ୍ୟା; ମନ୍ତ୍ରଯନ୍ତ୍ର—
Tuṇā Magic; enchantment; sorcery
জাদু टोना

ଟୁଣାଟୁଣି—ଦେ. ବି—ଟୁଣା (ଦେଖ)
Tuṇā-ṭuṇi Tuṇā (See)

ଟୁଣାବାଜ୍—ଦେ. ବିଣ—ଗୁଣିଆ; ଗାରଡ଼ିଆ; ଗୁଣିବିଦ୍ୟାରେ ନିପୁଣ—
Tuṇā-bāj Skilled in sorcery or black art.
टोनहाया

ଟୁଣି—ଦେ. ବି—ଟୁଣା (ଦେଖ)
Tuṇi Tuṇā (See)

ଟୁଣୀ—ଦେ. ବି. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଟୁଣାବାଜ୍ (ଦେଖ)
Tuṇi Tuṇābāj (See)
[ଟୁଣିଆ(ଆଁ)—ଅନ୍ୟରୂପ]
(ଟୁଣେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଟୁଣୁକା—ଦେ ବି—୧ । ଜଡ଼ିବୁଟି; ସାମାନ୍ୟ ଉପାଦାନବିଶିଷ୍ଟ ଔଷଧ—
Tuṇukā 1. Medicinal herbs; simple medicines.
টোটকা ୨ । ଟୁଣା (ଦେଖ)
टोटका 2. Tuṇā (See)
(ଟୁଣୁକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟୁଣୁକାଟୁଣୁକି—ଦେ. ବି—ଟୁଣୁକା (ଦେଖ)
Tuṇukā-ṭuṇuki Tuṇukā (See)
টোটকাটুটকি टोटका
(ଟୁଣୁକାଟୁଣୁକି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟୁଣୁଟୁଣୁ—ଦେ. ଅ—ଟୁଣ୍‌ଟୁଣ୍ (ଦେଖ)
Tuṇu-ṭuṇu Tuṇ-ṭuṇ (See)
টুন্‌টুন্ ଧର୍ମ ଅର୍ଥ କାମ ଯେ ହୋଇଲେ ତ୍ରିବେଣୀ,
ठनठन ଔଷଧ ଗଣ୍ଡ ହୋଇ ବାଜେ ଟୁଣୁଟୁଣୁ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ କର୍ଣ୍ଣ ।

ଟୁଣ୍ଡ—ପ୍ରାଦେ. (ଭାଗପୁର) ବି—ଭୁଣ୍ଡ (ଦେଖ)
Tuṇda Tuṇda (See)

ଟୁପ୍—ଦେ. ଅ—ଟୁପ୍‌ଟୁପ୍ (ଦେଖ)
Tup Tup-ṭup (See)

ଟୁପ୍‌ଟୁପ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଧୀରେ ଧୀରେ ବର୍ଷା ହେବାର
Tup-ṭup ଶବ୍ଦ—1. Soft pattering sound of rain.
টুপটাপ [ଦ୍ର—'ଟୁପ୍‌ଟୁପ୍' 'ଟପ୍‌ଟପ୍' ଠାରୁ କ୍ଷୀଣତର ।]
पटपट ୨ । ଅନୁଚ୍ଚସ୍ୱରରେ ଦୁଇ ବା ତତୋଽଧିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର
ଟୁପ୍‌ଟାପ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବାର ଶବ୍ଦ; ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍—
ଟୁପୁଟୁପୁ } 2. Talking in whispers or
ফুসফাস undertone.
फुसफुस ୩ । ଛୋଟ ମୁନିଆଁ ବସ୍ତୁ ନରମ ବସ୍ତୁରେ ଗଳିବା—
3. Pricking of of soft things by small pointed things.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅ।ର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ରଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

ଟୁପ୍‌ଟୁପିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଗୋଜା; ମୁନିଆଁ—
Ṭup-ṭupiā Pointed.

ଟୁପ୍‌ଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଭୁଲ. ହି. ଟୋପ୍‌ରି) ବି—ଛୋଟ ଟୋକେଇ—
Ṭup-li Small basket.
[ଦ୍ର—ବଡ଼ ଟୋକେଇକୁ 'ଟୁପା' କହନ୍ତି ।]

ଟୁପକ ନବିସ—ଦେ. ବିଣ. (ଭୁଲ. ହି. ଟୁପ୍‌କନା=ଗୋପନରେ ଚୁଗୁଲି କରିବା)—ଟପକ ନବିସ (ଦେଖ)
Ṭupaka nabisa Ṭapaka nabisa (See)
(ଟୁପୁକ୍‌ନବିସି—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଟୁପକନବିସି—ବି)

ଟୁପର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଅକ୍ଷିପୋଟଳି—
Ṭupar A cover for the eye; mask drawn over the eyes.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ନାଲି; ରକ୍ତାଭ—Red.

ଟୁପା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଭୁଲ. ହି. ଟୋପା) ବି—ବଡ଼ ଟୋକେଇ—
Ṭupā Big basket.
ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ବାଉଁଶିଆ; ବାଉଁଶପାତିଆରେ ବୁଣା ଛୋଟ ପାଚିଆ—A small basket made of thin lath of bamboo.
ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଟୋପା—Drop.

ଟୁପି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ସମ୍ବଲପୁର ଭୁଲ. ବ. ଟୁପୀ) ବି—
Ṭupi ଟୋପି—Cap.

ଟୁପୁକ୍ ବିସିନି—ଦେ. ବିଣ—ଟପକ ବିସିନି (ଦେଖ)
Ṭupuk bisini Ṭapaka bisini (See)

ଟୁପୁର୍ ଟୁପୁର୍—ଦେ. ଅ—ଟୁପ୍‌ଟୁପ୍ (ଦେଖ)
Ṭupur ṭupur Ṭup-ṭup (See)
ଟুপুরটাপুর
(ଟୁପୁରୁଟୁପୁରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟୁପୁରି ବାଇଗଣ—ଦେ. ବି.—ଟୋପର ବାଇଗଣ (ଦେଖ)
Ṭupuri bāigaṇa Ṭopara bāigaṇa (See)

ଟୁପୁରୁ ପାଣି—ଦେ. ବି.—ଝିପିଝିପି ବର୍ଷା—
Ṭupuru pāṇi Raining in small drops or driblets.
ବାଃ ନାଗ କରେ ଟୁପୁରୁ ପାଣି—ପ୍ରବଚନ ।

ଟୁବ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ଅ. (ଭୁଲ. ପ୍ରା. ବୁଡ୍ ଧାତୁର ବର୍ଣ୍ଣବିପର୍ଯ୍ୟୟରେ ଡୁବ୍)—ଟବ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ṭub (etc.) Ṭab etc. (See)
টুব
অসমীয়া
[ଦ୍ର—ଏହା ଟବ୍ ଅପେକ୍ଷା ମୃଦୁତର ।]

ଟୁବ୍‌ଟାବ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ଜୀବ (ଯଥା—ମାଛ) ବା କ୍ଷୁଦ୍ର ଫଳର (ଜାମୁ କୋଳିର)— ପାଣିରେ ବୁଡ଼ିବା ବା ଉଠିବା ବେଳେ ହେବା ଅନୁଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ—Slight sound made by small fishes etc. rising to the surface of water and then sinking into it.
Ṭub-ṭab
টুবটুব টুবটাব
ଟୁବ୍ ଟୁବ୍ } —ଅନ୍ୟରୂପ
ଟୁବୁ ଟୁବୁ }
[ଦ୍ର—ଏହା 'ଟବ୍ ଟବ୍' ଅପେକ୍ଷା ମୃଦୁତର ।]

ଟୁବ—ଦେ. ବି.—(ଭୁଲ. ପ୍ରା. ବୁଡ୍ ଧାତୁର ବର୍ଣ୍ଣବିପର୍ଯ୍ୟୟରେ ଡୁବ) –
Ṭuba ୧ । ଛୋଟ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ଗର୍ତ୍ତ—
ডোবর 1. Small pits full of water.
गड्ढा, खाती ୨ । ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଳାଶୟ; ଖାତ—
2. Very small tank.
୩ । ଚୁଆ; ଗ୍ରୀଷ୍ମଦିନେ ଶୁଖିଲା ନଦୀବାଲିରେ ପାଣି ଝରି ଜମିବା ପାଇଁ ଖୋଳାଯିବା ଛୋଟ ଗାତ—
3 A small pit dug in the dry river-bed for the oozing water to be collected during summer.
[ଦ୍ର—ଏହି ଟୁବ ବା ଚୁଆରେ ପାଣି ଝରିଝରି ଏହା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଯାଏ; ଲୋକେ ଏଥିରୁ ପାଣି ନିଅନ୍ତି ।]

ଟୁବା—ଦେ. ବି.—୧ । ପାଣିରେ ଡୁବିବା; ଡୁବା—
Ṭubā A dip in water
ডুবা **डुबी** ୨ । ପାଣିରେ କରତଳ ବାଡ଼େଇବାର ଶବ୍ଦ—
2. The sound produced by striking the surface of water with the hollowed palms.

ଟୁବା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଅଳ୍ପ ସମୟ ପାଣିରେ ଡୁବିବା—
Ṭubā māribā 1. To dive in water for a short time; to take a dip in water.
ডুবমারা
୨ । ପାଣିରେ କରତଳ ବାଡ଼େଇ ଶବ୍ଦ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା—
2. To produce a loud sound by striking the surface of water with the hollowed palms.

ଟୁବି—ଦେ. ବି.—ଟୁବ (ଦେଖ)
Ṭubi Ṭuba (See)

ଟୁବୁକୁଳି—ଦେ. ବି.—ଚିଲିକାରେ ଦେଖାଯିବା ଏକଜାତୀୟ ପକ୍ଷୀ—
Ṭubukuḷi A species of birds (frequenting the Chilka lake).

ଟୁବୁରେଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ପୂଜପୂର୍ଣ୍ଣ କୌଣସି ବ୍ରଣ ବା ବଥ ଫାଟି ନ ଯାଇ ଫୁଲି ଉଠିବା—To be inflated with accumulation of pus (said of a ripe boil which does not burst).
Ṭubureibā
আউরান্
सुजना
(ଟୁବୁରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟୁମା(ମେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଟୁବୁରେଇବା (ଦେଖ)
Ṭumā(me)ibā 1. Ṭubureibā (See).
টেটুম্বুর হওয়া ୨ । (ଜଳାଶୟ) ମୁହଁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା; ଟୁମାଟୁମ୍ ହେବା; ଡୁମେଇବା—2. To be filled to the brim.
फुलना

୧	ର	ଡ଼	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଣ,ଯ	ଙ୍କ	ଇସ୍ପ	ଉଅ	ଛ
୨	ଛ	ଭ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଜ୍ଞ	ନ୍

ଟମାଟୁମ୍—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଅତିଭୋଜନରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବା ଫୁଲିଥିବା
Tumāṭum (ପେଟ)—1. Distended or swollen as by
ਟੇਟ ਸੁਬ, ਟਇਟੁਸ੍ਰ ਰ ਭਰਪੂਰ over-eating (said of belly.)
(ଟମ୍ଟାମ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ (ପୋଖରୀ)—
2. (a tank) Full to the brim.

ଟୁମୁରେଇବା—ଦେ କ୍ରି.—ଟୁବୁରେଇବା (ଦେଖ)
Ṭumureibā Ṭubureibā (See)
ଟୁମ୍ରେଇବା; ଟୁମ୍ବାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟୁର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଗସ୍ତ; ରାଜକାର୍ଯ୍ୟ ଉପଲକ୍ଷେ ଭ୍ରମଣ—
Ṭur Tour.
ਟੂਰ ਟੂਰ ਗਸ਼ਤ

ଟୁର ଡାଏ(ଇ)ରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଗସ୍ତର ବିବରଣପତ୍ର—
Ṭur ḍāe(i)ri Tour diary.
ਟੂਰਡਾਏਰਿ ਟੂਰਡਾਇਰਿ

ଟୁର ପ୍ରୋଗ୍ରାମ୍—ବୈଦେ. ବି.(ଇଂ)—ଗସ୍ତର ପୂର୍ବରୁ କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ଗସ୍ତର
Ṭur progrām ନିର୍ଘଣ୍ଟ—Tour programme.
ਟੂਰਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਟੂਰਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ

ଟୁରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କର ଗୋଡ଼ରେ ପିନ୍ଧିବା
Ṭura ବଳୟ ବା ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—A kind of anklet worn by females.

ଟୁରା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ପୁ°—ପିତୃମାତୃହୀନ
Ṭurā ଶିଶୁ; ଛେଉଣ୍ଡ ପିଲା—
(ଟୁରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Orphan.
ବିଣ.—୧ । ଠୁଙ୍ଗା; ବାଙ୍ଗର—1. Short of stature; dwarfish.
୨ । ପିତୃମାତୃହୀନ—2. Orphaned; parentless.

ଟୁରିଙ୍ଗ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଗସ୍ତ କରିବା—
Ṭuring Touring.
ਟੂਰਿਙ੍ਗ ਟੂਰਿਙ੍ਗ

ଟୁରିଙ୍ଗ୍ ଅଫିସର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଗସ୍ତ କରିବା କର୍ମଚାରୀ—
Ṭuring aphisar Touring officer.
ਟੂਰਿਙ੍ਗ ਅਫਿਸਰ ਟੂਰਿਙ੍ਗਅਫਸਰ

ଟୁରିଙ୍ଗ କାର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଏଣେ ତେଣେ ଯିବା ଆସିବା
Ṭuring kār କରିବା ଏକପ୍ରକାର ମଜବୁତ ଓ ହାଲୁକା ମଟର ଗାଡ଼ି-
ਟੂਰਿਙ੍ਗ ਕਾਰ Touring car.
ਟੂਰਿੰਗ ਕਾਰ

ଟୁର୍ଣ୍ଣାମେଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଖେଳ,
Ṭurnāment ଯହିଁରେ ଜିତିବା ଲୋକ ପୁରସ୍କାର ପାଏ—
ਟੂਰਨਾਮੇਂਟ Tournament.

ଟୁଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇ. ଷ୍ଟୁଲ୍)—ବାଜୁ ନ ଥିବା ଗୋଡ଼ଥିବା
Ṭul କାଠର ଚୌକି—Stool.
टूल चौकी

ଟୁଲ୍ ଟୁଲ୍—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଟଳଟଳ—
Ṭul ṭul 1 Tottering.
ଟୁଲୁ ଟୁଲୁ ୨ । ଅତି କ୍ଷୀଣ—
लडखड 2. Very weak; emaciated.
(ଟୁଲୁ ଟୁଲୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ଢୁଳାଇଥିବା—3 Drowsy.

ଟୁଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ମହୁଲ (ଦେଖ)
Ṭula Mahula (See)

ଟୁଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—୧ । ଛିଦ୍ର; କଣା—
Ṭula 1. Hole.
୨ (ଭୁଲ. ବି. ଟୋଲା ଓ ହି. ଟୋଲା) ପଡ଼ାଗାଁ; କ୍ଷୁଦ୍ର ଗାଁ;
ପଡ଼ା—2. A hamlet.
୩ । କୌଣସି ଗ୍ରାମର ସାହି; ମହଲ୍ଲା; ବସ୍ତି—
3. Part or quarter of a village.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ବାଲେଶ୍ୱର) ବିଣ.—ଟୋଲକା (ଦେଖ)
Ṭolakā (See.

ଟୁଲି—ଦେ. ବି.—ଟୋଲା (ଦେଖ)
Ṭuli Ṭolā (See)

ଟୁସି କଲରା—ଦେ. ବି.—ଏକପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ର କଲରା ଓ ତାହାର ଗଛ—
Ṭusi kalarā Memordica Diorca; (Haines).
बनउछे करेलो

ଟୁହୁଟୁ—ଦେ. ବିଣର ବିଣ.—ଟହଟହ (ଦେଖ)
Ṭuhuṭu Ṭaha-ṭaha (See)
ਟੁਹੁ ਟੁਹੁ ପଣସ ପତର ରଙ୍ଗ ଟୁହୁ ଟୁ, ମାଇବ କାନ୍ଦୁଡ଼ା ଭଙ୍ଗିବ ଦୁଇ ।
(ଟୁହୁ ଟୁହୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଶିଶୁଖେଳ ଗୀତ ।

ଟେ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ପ୍ରତ୍ୟୟ (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—ଟାଏ;
Ṭe ଗୋଟାଏ; ଏକଗୋଟା— (a particle added to a
टे टो noun) A; one,
ଉପାନ୍ତ ବୃକ୍ଷଟେ ଧରିଲ କର ସଙ୍ଗ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଅନୁ ।
ଭଙ୍ଗା ଦରପଣ ପଇଥାଟେ, ଦୁଃଖର ଦୁଃଖର ଘରଭାଟେ । ଭଗ ।
[ଦ୍ର—ଏହା ବିଶେଷଣ ପରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଯଥା ଦୁଷ୍ଟ ଟେ ।]

ଟେଇବା—ଦେ କ୍ରି.—(ସଂ.ଉଜ ଧାତୁ)—୧ । ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା;
Ṭeibā ଟେହିବା; ଟିଆଇବା—1. To incite; to instigate.
टु्यान ୨ । କୌଣସି ମନ୍ଦ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ କରାଇବା ପାଇଁ
उसकाना କାହାରିକୁ ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା—2. To instigate a person to do an evil act.

ଟେଂରା—ପ୍ରାଦେ.—(ମେଦନୀପୁର; ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବି. ଓ ହିନ୍ଦି ଏହି ଶବ୍ଦ) ବି.—କଣ୍ଟକିରା (ଦେଖ)
Ṭemrā Kanṭakirā (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଦେଖିବେ; 'କଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କଥ' ଦେଖିବେ, 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗିଁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍କା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

ଟେଁଟେଁ—ଦେ. ଅ.—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଟିଟ୍ଟିଭ ପକ୍ଷୀର ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ-
Ṭeñ ṭeñ — The sound of the lapwing bird.
टिँटिँ ট্যাঁট্যাঁ
(ଟେଏଁ ଟେଏଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟେଁଟେଁୟାଁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ.—ଟିଁଟିଁଆଁ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ṭeñ-ṭeñ-yāñ (etc) — Ṭiñ-ṭiñ-āñ etc. (See)
(ଟେଏଁ ଟେଇଁଆଁ, ଟେଏଁ ଟେଁୟାଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟେଁଭା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଟଭା (ଦେଖ)
Ṭeñbhā — Ṭabhā (See)

ଟେକ୍‌ଘଡ଼ି—ଦେ. ବି (ବଂ. ରୁ ଅନୁକୃତ)—ଜେବ୍ ଘଡ଼ି; ଯେଉଁ ଘଡ଼ି
Ṭek-ghaṛi — ପକେଟରେ ରଖା ଯାଇ ପାରେ; ୱାଚ୍— Watch; pocket-watch.
टेँकघड़ि
জেবঘড়ি

ଟେକସହି—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ସ୍ଥା ଧାତୁ; ବ. ରୁ ଅନୁକୃତ)—
Ṭek-sahi — ସ୍ଥିତିଶୀଳ; ସ୍ଥାୟୀ—Lasting; durable; able to withstand wear and tear.
टेकसई
টিকাউ

ଟେକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥା ଧାତୁ)—୧ । ମହତ୍ତ୍ୱ; ସମ୍ମାନ—
Ṭeka — 1. Glory; respect.
टेक
টেক; বড়াই

କମଣ୍ଡଳୁ ଦକ୍ଷିଣେ ଭୃଗୁ ଅଙ୍ଗିରଙ୍କ
ସଙ୍ଗେ ଗଲେ ଦଣ୍ଡ ଦେଖାଇ ଯାଇ ଟେକ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୨ । ମର୍ଯ୍ୟାଦା—2. Honour; prestige.
୩ । ଆଧିକ୍ୟ—3. Excess.
୪ । ପ୍ରାଧାନ୍ୟ—4. Superiority.

ପ୍ରବୋଧୁଁ ପ୍ରବୋଧୁଁ ପ୍ରବୋଧ ହେଲଣ ବସ୍ତ୍ରାରଲ ନଜ ଟେକ ।
ଜଳକଣୋର. ଶମସ୍ଥ ।

୫ । ପ୍ରଶଂସା—5. Praise.
୬ । ଗର୍ବ—6. Pride; arrogance.
୭ । ଦୁର୍ମାନ; ଅଭିମାନ—7. Sullenness.
୮ । ବାଦ୍ୟବିଶେଷ—8. A sort of drum.

ସଜାଇ ବାଦ୍ୟ ଘଣ୍ଟା ଟେକ ତାଲ ଝଂକାଳ ସେ ଡାକ୍ରେକ ।
ଯଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।

୯ । ଠେକ (ଦେଖ)—9. Ṭheka (See)
୧୦ । ସୁନାମ—10. Reputation; good name.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ—1. Superior.

ପେଟକଟା ସାଇହାତ ବନ୍ଧୁକ
ଗରନାଳ ବାଣ ସବୁଙ୍କୁ ଟେକ । ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।

୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—2. Excellent.

ଟେକହା—ପ୍ରାଦେ. (ବିସ୍ତୁର) ବିଣ—ଅଖାଡ଼ୁଆ—
Ṭekahā — Fool-hardy; inconsiderate.

ଟେକା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଲୋଷ୍ଟ୍ରକ; ଇଷ୍ଟକ)—ଢେଲା; ଟେଲା; ମାଟି,
Ṭekā — ଇଟା ବା ପଥରର ଛୋଟ ଖଣ୍ଡ, ଯାହା ଦୂରସ୍ଥ ବସ୍ତୁକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଫିଙ୍ଗାଯାଏ—Brickbat; clod of earth; a piece of stone used for pelting.
ଢିଲ; ଢେଲା
ঢেলা; চাকা

ଟେକା ସୁନା ଦୁହିଁଙ୍କି ସମାନ ଆଚରି
ଦେଲେ ରାଜ ମୋହକୁ ଛାଡ଼ି ସେ ବଗୁରି ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ତୋଲା ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଉତ୍ତୋଳକ)—୧ । ଟେକିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
উচক্কা — 1. One who lifts up.
୨ । (ସଂ. ଉତ୍‌କୃତ) ଉତ୍ତୋଳିତ—2. Lifted.

ଟେକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—'ଟେକିବା' କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Ṭekā(ke)ibā — Causative form of Ṭekibā.
ତୋଲାନ উঠবালা, টেকালা

ଟେକାଟେକି—ଦେ. ବି—୧ । ଧରାଧରି—
Ṭekā-ṭeki — 1. Holding a thing up.
ତୋଲାତୁଲୀ — ୨ । ଉପରକୁ ଉଠାଇବା—
উঠাউঠি — 2. Lifting up; raising up.
୩ । ପରସ୍ପରର ପ୍ରଶଂସା—3. Mutual admiration or aggrandisement.
୪ । ଗୁହାରି; ତୋଷାମୋଦ—4. Flattery.

ଟେକାଟେକି ମୋତେ କରି ନାନାମତେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଗଣେଶ ଚମ୍ପୂ ଟ ଗୀତ ।

୫ । ଆତ୍ମପ୍ରଶଂସା—
5. Self-adulation; self-aggrandisement.

ଆପଣାକୁ ଯେ ଟେକାଟେକି କରଇ
ଗୁରୁ ରଜା ଆଗରେ ଯେ ମିଛ କହଇ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଉଦ୍ୟୋ

ଟେକା ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟେକା ମାରିବା (ଦେଖ)
Ṭekā pakā(ke)ibā — Ṭekā māribā (See)

ଟେକା ପାଣି—ଦେ. ବି—୧ । କୂପରୁ ଉତ୍ତୋଳିତ ଜଳ, କୂଅପାଣି—
Ṭekā pāṇi — 1. Water lifted from the well; well-water
(ଯଥା—ନଈରେ ଗାଧୋଇବା ମୋର ଅଭ୍ୟାସ ଥିଲା; ଏଥିଯୋଗୁଁ ଟେକାପାଣି ମୋ' ଦେହରେ ଚଳୁ ନାହିଁ ।)
୨ । ଉଚ୍ଚଶ୍ରେଣୀସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତି ଜଳପାତ୍ର ଟେକି ଧରି ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଲୋକର ଅଞ୍ଜୁଳାକୁ ଯେଉଁ ପାଣି ଗଡ଼ାଇଦିଏ—
2. Water given to an untouchable person to drink with his folded hands, by a person holding the water-pot on high and causing the water to flow down and fall into the former's palm, without the former's hand touching the latter's.

`	ଈ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଞ୍ଚ	ଞ୍ଜ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ	ଇଅ	ଜ୍ଞ	ନ୍ତ

୩ । ମାତୃସ୍ତନ୍ୟର ଅଭାବବଶତଃ ସ୍ତନ୍ୟପାୟୀ ଶିଶୁମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଗାଈ ଦୁଧ—
3. Cow's milk procured for children owing to the want of mother's milk.

(ଯଥା—ଟେକା ପାଣିରେ ମାଅଛେଉଣ୍ଡ ଜଗବନ୍ଧୁର ଜୀବନ ରହିଛି ।)

ଟେକାପାଣି ଟେକାଭାତ—ଦେ. ବି—ସମାଜଚ୍ୟୁତ ବା ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ନ
Ṭekā-pāṇi ṭekā-bhāta ଛୁଇଁ ତାହାଙ୍କୁ ଦେବା ପାଣି ଓ ଭାତ—
Water and food given to an excommunicated or untouchable person without touching him or his plate.
[ଦ୍ର—ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏପରି ପ୍ରଥା ଅଛି ଯେ ପରିବାରର କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ସମାଜଚ୍ୟୁତ ହେଲେ ସେ ଆପଣା ପରିବାରସ୍ଥ ଲୋକଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ପାତ୍ରରେ ଭାତ ଖାଏ ନାହିଁ କି ପାଣି ପିଏ ନାହିଁ; ଅନ୍ୟ ଲୋକେ ତାକୁ ବା ତାର ବାସନକୁ ନ ଛୁଇଁ ଟେକି କରି ଖାଇବାକୁ ଭାତ ଓ ପିଇବାକୁ ପାଣି ଦିଅନ୍ତି ।]

ଟେକା ଫାନ୍ଦ—ଦେ. ବି—୧ । ଏକପ୍ରକାର ଫାଶ; ଦଉଡ଼ିରେ ପକାଇବା
Ṭekā phānda ଏକ ପ୍ରକାର ଗଣ୍ଠି—A running knot
सरकफंन्दा of a rope; slip-knot.
୨ । ପଶୁ ପକ୍ଷୀ ଧରିବାର ଏକ ପ୍ରକାର ଫାନ୍ଦ—
2. A kind of snare or noose.

କାଲ ରୂପକ ଜଳ କାଣ୍ଡ ଥିବାର ଧରି ଟେକାଫାନ୍ଦ ।
ପ୍ରାଚୀ. ନିର୍ଗୁଣ. ମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଟେକା ବିଲ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ କର୍ଷିତ ଭୂମିର ମାଟି ଗୁନା ନ ହୋଇ
Ṭekā bila ଲୋଷ୍ଟ୍ରଖଣ୍ଡମାନ ରହିଥାଏ—
A field which has been ploughed up but not harrowed.

ଟେକା ଭାତ—ଦେ. ବି—ଉଚ୍ଚ ଜାତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ବା ସମାଜଚ୍ୟୁତ
Ṭekā bhāta ବ୍ୟକ୍ତିର ଭୋଜନ ପାତ୍ରକୁ ନ ଛୁଇଁ ଯେଉଁ ଭାତ ପରିବେଷଣ କରେ—Rice served to an untouchable or excommunicated person without touching his plate.

ଟେକା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୂରସ୍ଥିତ କୌଣସି ଜୀବ ବା ବସ୍ତୁକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ
Ṭekā māribā କରି ଟେକାକୁ ଜୋରରେ ଫିଙ୍ଗିବା—
ঢিল মারা To pelt at a thing or animal from
ढेला मारना some distance.
[ଟେକା ପକା(କେ)ଇବା, ଟେକା ଛାଡ଼ିବା, ଟେକା ଫିଙ୍ଗିବା, ଟେକା ଫୋପଡା(ଡେ)ଇବା, ଟେକା ଫୋପାଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟେକି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଶାକତରୁ (ଦେଖ)
Ṭeki Śāka-taru (See)

ଟେକି କରି ପାଣି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ପିଇବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଙ୍ଗକୁ ନ ଛୁଇଁ
Ṭeki kari pāṇi debā ଜଳପାତ୍ରକୁ ଟେକି ଧରି ତା ହାତକୁ ପାଣି ଅଜାଡ଼ି ଦେବା—To pour water into the folded palms of an untouchable drinker, without touching him.

ଟେକି କରି ଭାତ ପରଶିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଭୋଜନ
Ṭeki kari bhāta parashibā ପାତ୍ରକୁ ନ ଛୁଇଁ ଭାତକୁ ଟିକିଏ ଉଚ୍ଚରୁ ଉକ୍ତ ପତ୍ରରେ ଅଜାଡ଼ି ଦେବା—
To serve rice etc. without touching the plate of an untouchable eater

ଟେକି ଟାକି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବସ୍ତୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ଉଠାଇବା—
Ṭeki ṭāki debā 1. To lift up a thing completely.
উঠাউঠি কৰা ୨ । ବିଶେଷ ପ୍ରଶଂସା କରିବା—
उठाउठि करना 2. To praise very much

ଟେକି ଟାକି ହୋଇ ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଉତ୍କଟୋରୁ+ବସ ଧାତୁ)-
Ṭeki ṭāki hoi basibā ୧ । ଭୂମିରେ ଶରୀରର ଅନ୍ୟ କୌଣସି
উবু হইযা বসা ଅଙ୍ଗ ଓ ପିନ୍ଧିଥିବା ଲୁଗାର କୌଣସି ଅଂଶ ନ
उकडूँ बैठना ଲଗାଇ କେବଳ ତଳପାଦରେ ଭରା ଦେଇ ଭୂମିରେ ବସିବା; ଡେଇଁ ହୋଇ ବସିବା; ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଜାନୁ ହୋଇ ବସିବା—To sit upright on the ground by the soles of the feet; to sit up; to sit on the heels.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଅଶାନ୍ତ ବା ଉଦ୍‌ଗ୍ରୀବ ହୋଇ ବସିବା; ସଜବାଜ ହୋଇ ବସିବା—
2. (figurative) To sit ready in expectation of doing something.

(ଯଥା—ଆମ ସାଆନ୍ତାଣୀ ବାପଘରକୁ ଯିବାକୁ ଟେକିଟାକି ହୋଇ ବସିଛନ୍ତି ।]

ଟେକି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା ପୁତ୍ର ବା କନ୍ୟାକୁ
Ṭeki-debā ହାତରେ ଧରି ବା ଉଠାଇ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ହସ୍ତରେ
তুলেদেওয়া ଅର୍ପଣ କରିବା—1. To give away a thing;
उठाकरदेना to hand over a thing.
[ଯଥା—(୧) ପିତାମାତା ଶିଶୁକୁ ପୋଷ୍ୟ ପିତାଙ୍କୁ ଟେକିଦେଲେ (୨) କନ୍ୟାପିତା କନ୍ୟାକୁ ଜୋଇଁଙ୍କୁ ଟେକିଦେଲେ ।]
୨ । ବସ୍ତୁ ଉପରକୁ ଉଠାଇବା; ଉତ୍ତୋଳନ କରିବା—
2. To lift up.
୩ । (ମୁଖ) ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଆଡ଼କୁ ବୁଲାଇବା—
3. To turn (the head) upwards.

ଟେକିଥିଲ ମୁଖ ଏ ଶୀତ ମଯୂଖ ଜାତ ହୋଇ ମନ୍ଦ ତଳ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଡ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ।

ତୁଲେ ଲୱ୍‌ଯା **ଉଠା ଲେ ଜାନା** 1. To lift up and carry away a person or thing; to carry away a person on high.

(ଯଥା— ଡକାଇତମାନେ ଘରୁ ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥ ଟେକିନେଲେ ।)

୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ବସ୍ତୁକୁ ତାଙ୍କ ହସ୍ତରୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା— 2. To take a thing which is handed over by another.

× × ଚଣ୍ଡୀପାଠ ନିମନ୍ତେ ବାବୁଙ୍କ ହାତରୁ ସଙ୍କଳ୍ପଗୁଆ ଟେକିନେଇ ଓଙ୍କାର ଅର୍ଘିଲେ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସମାଜରେ ଚଳାଇ ନେବା— 3. To accept a person as a member of a particular society.

× × ମୋ ମୁଲକରେ ପାଞ୍ଚ ଜଣ ଲୋକେ ଟେକିନେଲେ ସିନା, କୋହୁଲେ ଭୁ ଏକାବେଳକେ କରତ୍ରାନ ହୋଇ ଯାଇଥାନ୍ତୁ—ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୪ । କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କୁ ଅସତ୍ ଅଭିପ୍ରାୟରେ ଅପହରଣ କରିବା—4 To abduct or kidnap a woman by force with criminal intention.

ଟେକିବା—ଦେ. କ୍ର) ସ୍ଥ. ଉତ୍ତୋଳନ; ସ. ଉତ୍କ୍ଷରଣ)—
Ṭekibā ୧ । ଉତ୍ତୋଳନ କରିବା; ଉଠାଇବା—
ଉଠାନ. ତୁଲା 1. To lift up; to raise up.
ଉଚକାନା, ଉଠାନା ଟେକ ଏ ସୁନ୍ଦର ଶ୍ୟାମୁଣ୍ଡ ପର ସରକୃତା ଫରମାସ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବରଥ. ଚମ୍ପୁ ଗୀତ ।

[ଟେକା(କେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ) ୨ । ପ୍ରଶଂସା କରିବା— 2. To praise.

୩ । ଖୋସାମତ କରିବା—3. To flatter.

୪ । (ସ୍ୱରକୁ) ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଉଚ୍ଚ କରିବା; ବଢ଼ାଇବା; ଉଠାଇବା—4. To raise (the voice); to speak in a higher tone.

ଯେତେବେଳେ ଟେକ ଗାଅନ୍ତି ସେ ଗୀତ
ପରଭୃତ ଗରବ ହୋଇଯାଏ ଦୂରିତ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ସଭା ।

୫ । (ରୋଗ) ବଢ଼ିବା; ବୃଦ୍ଧିପାଇବା; ପ୍ରବଳ ହେବା— 5. (a disease) To increase; to predominate.

(ଯଥା—ତାର ଅଙ୍ଗ ଅପସ୍ମାର ଟେକିଛି ।)

୬ । ଭୂମିରୁ ଉତ୍ତୋଳନ କରିବା— 6. To lift up (a thing) from the ground.

(ଯଥା—ବାଉଣା ଟେକିବଥ ।)

୭ । ଦେବତା ଓ ପିତୃଲୋକଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅଞ୍ଜୁଳା ଦ୍ୱାରା ଜଳ ଉଠାଇ ତଳକୁ ଛାଡ଼ିଦେବା; ପାଣିଅଞ୍ଜୁଳା ଦେବା— 7. To offer handfuls of water to the Deities or the manes.

(ଯଥା—ସେ ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବତାଙ୍କୁ ନିତି ପାଣି ଟେକନ୍ତି ।)

୮ । ଟେକ ଦେବା (୧) (ଦେଖ) 8. Ṭeki debā (1) (See).

୯ । ଛତା ଆଦିକୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଉଠାଇ କରି ଧରିବା—9. To hold up (an umbrella) over the head of a person.

୧୦ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ନମସ୍କାର ବା ଆଶୀର୍ବାଦ କରିବା ନିମନ୍ତେ ନିଜ ହାତକୁ ଉପରକୁ ଉଠାଇବା— 10. To raise up one's palms for making obeisance to or blessing a person.

୧୧ । (ମୁଣ୍ଡ) ସିଧାକରି ରଖିବା— 11. To keep (the head) erect,

୧୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନ୍ୟର ମୁଖକୁ ସାହସ ସହିତ ଚାହିଁବା— 12. (figurative) To look up to another's face with courage.

ଯେଉଁ ରାଜା ହୃଦୟରେ ଭୟ ହୁଏ ଜାତ,
ମୁଣ୍ଡ ଟେକିବାକୁ କି ଥାଏ ତା ଅଯୁତ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

୧୩ । ନେବା; ଚଳାଇବା—13. To cause to move.

ବଡ଼ ସୁଖ ଯେତେ ମନୋରଥ ରଥ ଟେକିଲ ଏମନ୍ତ କହି—
ଉପେନ୍ଦ୍ର. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୧୪ । ନିମ୍ନତର ବସ୍ତୁକୁ ଉଚ୍ଚତର କରିବା — 14. To heighten.

(ଯଥା—ଏ ନୂଆଣିଆଁ ଗୁଳିଟିକୁ ହାତେ ଟେକିଲେ ବି ଚଳିବ ନାହିଁ ।)

(ଟେକାହେବା, ଟେକିହେବା—କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଆଣିବା, ଦେବା, ପକା(କେ)ଇବା, ନେବା, କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଟେକି ହେବା—ଦେ. କ୍ର—୧ । ଆତ୍ମ ପ୍ରଶଂସା କରିବା—
Ṭeki hebā 1. To praise one's self.

(ଯଥା—ଆପେ ଟେକି ହେଲେ ଲାଭ କଅଣ ? ସଂସାର ଲୋକେ ସିନା ତୁମକୁ ଟେକିଲେ ସୁନ୍ଦର ହେବ ।)

୨ । (ଟେକିବାର କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ) ଉପରକୁ ଉଠାଯିବା— 2. To be raised up.

ଟେକ ହୋଇ ଗଲା କାଳେ ନ ରହିଲା ସୁବର୍ଣ୍ଣମୂଳ ତେଳ ବାଙ୍କରେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଟେକ୍‌ସ—ବୈଦେ. ବି (ଇ. ଟାକ୍ସ)—ଟାକ୍ସ (ଦେଖ)—
Ṭeksa Ṭāks (See)
टैक्स, टैकस

ଟେକ୍ସି—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଟାକ୍ସି)—ଟାକ୍ସି (ଦେଖ)
Ṭeksi Ṭāksi (See).
टैक्सि टैक्सी

ଟେଙ୍କର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବିରୁଡ଼ି—
Ṭeṅkara A wasp.

ଟେଙ୍ଗ୍‌ଟା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଏଣ୍ଡୁଅ—
Ṭeṅg-ṭā Chameleon,
(ଟେଙ୍ଗ୍‌ଟେଙ୍ଗା - ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଈ୍ୟ	ୠ	ଲ
୬	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରୈ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ

ଠେଙ୍ଗ୍‌ନା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ସମ୍ବଲପୁର ଭୁଲ. ଏହି ଶବ୍ଦ)—ବି.—
Ṭeṅg-nā କଣ୍ଟିଆ ମାଛ—A kind of fish with two sharp spikes on the sides and one on the neck.
ଠେଙ୍ଗ୍‌ଣା } ଠେଙ୍ଗ୍‌ନ }—ଅନ୍ୟରୂପ

ମାଗୁରମାଛର ମୁଣ୍ଡ ଚେପଟା, ଠେଙ୍ଗ୍‌ନା ମାଛର କଣ୍ଟା,
ଅମୃତରୁ ନୁଆ ସପୁରୁ ଅଣ୍ଟା ଘେନ ଦେବ କୋଷା ମଠା । ଛଗ

ଠେଙ୍ଗ୍‌ରା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବ. ଏହି ଶବ୍ଦ)—
Ṭeṅg-rā ଠେଙ୍ଗ୍‌ନା (ଦେଖ) Ṭeṅgnā (See)

ଠେଙ୍ଗ୍‌ରି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ହାଡ଼ଗୋଡ଼—
Ṭeṅg-ri The bones of the body.
(ଯଥା—ତୋର ଠେଙ୍ଗ୍‌ରି ଭାଙ୍ଗି ଦେବି ।)

ଠେଙ୍ଗରା(ଡ଼ା)—ଦେ. ବି—ଠେଙ୍ଗଡ଼ା (ଦେଖ)
Ṭeṅgarā rḍā) Ṭeṅgarḍā (See)

ଠେଙ୍ଗା(ଙ୍ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟିଙ୍ଗାଇବା (ଦେଖ)
Ṭeṅgā(ṅge)ibā Ṭiṅgāibā (See)
(ଠେଙ୍ଗିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠେଠେଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଏଣ୍ଡୁଅ—
Ṭeṭeṅgā Chameleon.

ଠେଣ୍ଟୁଆ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଟିଁଟିଁଆ (ଦେଖ)
Ṭeṇṭuā Ṭiṅṭiṅā (See)

ଠେଣ୍ଟୁ ମେଣ୍ଟୁ—ଗ୍ରା. ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. (ଇଂ. ଷ୍ଟେଟ୍‌ମେଣ୍ଟ୍) ବି—
Ṭeṇṭu-meṇṭu ଲିଖିତ ବର୍ଣ୍ଣନାପତ୍ର—Statement.

ଠେଣ୍ଟେଇ—ଦେ. ବି—ଟିଟ୍ଟିଭ (ଦେଖ)
Ṭeṇṭei Ṭiṭṭibha (See)
(ଠେଣ୍ଟୋଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠେଣ୍ଟେଇ ଗୋଡ଼—ଦେ. ବି— ନଳୀଗୋଡ଼—
Ṭeṇṭei gorḍa Long and slender legs like the tattler bird or lapwing.

ଠେଣ୍ଟେଇ ଗୋଡ଼ୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଗାଳି)—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ଗୋଡ଼
Ṭeṇṭei gorḍi ଠେଣ୍ଟେଇ ଚଢ଼େଇର ଗୋଡ଼ ପରି ସରୁ ଓ ଲମ୍ବ; ନଳୀଗୋଡ଼ୀ; ଠେଣ୍ଟେଇଗୋଡ଼ୀ—(a woman) Having long and thin legs.
ଦେ. ବି—ମତ୍ସ୍ୟାଶୀ ପକ୍ଷିବିଶେଷ—
A species of fish-eating bird.

ଠେଣ୍ଟେୟା(ୟାଁ)—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଟିଁଟିଁଆଁ (ଦେଖ)
Ṭeṇṭeyā(yāṅ) Ṭiṅṭiṅā (See)

ଠେଣ୍ଡର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ରେଟ୍‌ରେ
Ṭeṇḍar ଠିକାରେ କରିବା ପାଇଁ ଉମେଦ୍‌ୱାର ଲୋକମାନଙ୍କର
ଟେଣ୍ଡର ପ୍ରସ୍ତାବ—1. Tender for executing a work.
टेंडर ୨ । କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟରମାନଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ରେଟରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତାବ ପତ୍ର—2. The paper containing tenders from contractors.

ଠେଣ୍ଡର ଫାରମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଟେଣ୍ଡର ଦେବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ
Ṭeṇḍar phāram ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟର ରେଟ ପୂରଣ କରିବାପାଇଁ
ଟେଣ୍ଡରଫର୍ମ ଭୁଲ ପତ୍ର ଦେଉଥିବା ଲେଖା ଥିବା ଫାରମ—
टेंडरफारम Tender-form.
(ଠେଣ୍ଡରଫର୍ମ, ଠେଣ୍ଡରଫାର୍ମ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠେଣ୍ଡିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢେଣ୍ଡିବା (ଦେଖ)
Ṭeṇḍibā Ṭeṇḍibā (See)

ଠେନି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଏହି ଶବ୍ଦ;
Ṭeni ଭୁଲ ଇଂ. Tiny ଟାଇନୀ)—ଅତିଛୋଟ—Tiny.

ଠେନିବାଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ପୋଷା ଗୋବରା ଚଢ଼େଇଙ୍କୁ
Ṭeni-bārḍi ବସାଇବା ପାଇଁ ଭୂମିରେ ପୋତାଯିବା ଯୁକ୍ତଚିହ୍ନ ସଦୃଶ ଯଷ୍ଟିବିଶେଷ—A crossed stick used as a perch for domesticated Gobarā birds.

ଠେନିସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟେନିସ୍)—ହାଲୁକା ପେଣ୍ଡୁ ଓ ଜାଲି ଚଟୁ
Ṭenis ଆକାରର ବେଣ୍ଟଥିବା ବାଟ୍ ଦ୍ୱାରା ମଝିରେ ଥିବା
ଟେନିସ ଜାଲବାଡ଼ର ଦୁଇପାଖରେ ଦୁଇଦଳ ବିପକ୍ଷ ଖେଳାଳିଙ୍କ
टेनिस ମଧ୍ୟରେ ଖେଳାଯିବା ଏକପ୍ରକାର ଖେଳ—
The game of tennis.
[ଦ୍ର—ଟେନିସ୍ ଖେଳରେ ଯେଉଁ ଫମ୍ପା ପେଣ୍ଡୁରେ ଖେଳ ଖେଳାଯାଏ ତାକୁ ଟେନିସ୍‌ବଲ୍ ଓ ଯେଉଁ ଜାଲିଚଟୁ ଆକାରର ଜାଲବୁଣା କାଠିଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ପେଣ୍ଡୁକୁ ଆଘାତ କରାଯାଏ ତାକୁ ର୍‌କେଟ୍ କହନ୍ତି ।]

ଠେପ୍‌ରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଅତିଛୋଟ; କ୍ଷୁଦ୍ର—
Ṭep-ri Very small.
(ଯଥା—ଠେପରି ବୁଢ଼ିଆ=ଛୋଟ ଖେଡ ।)

ଠେପାରି—ଦେ. ବି. (ଇଂ. ଷ୍ଟ୍ରବେରି)—ଟିପାରି (ଦେଖ)
Ṭepāri Ṭipāri (See)

ଠେପ୍ପାଘର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ଭୁଲ. ତେ. ତାପାଲା=ଡାକଘର)—
Ṭeppāghara ଡାକଘର—Post office.

ଠେବ(ବୁ)ଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟେବ୍ଲ)—ମେଜ; ପାଦବିଶିଷ୍ଟ କାଷ୍ଠ
Ṭeba(bu)l ପ୍ରସ୍ତରାଦିର ପଟା—Table.
ଟବିଲ टेबुल [ଦ୍ର—ଚଉକି ବା ଚେଆର୍‌ରେ ବସିବା ଲୋକ ଟେବଲ ଉପରେ ବହି ଓ କାଗଜ ରଖି ଲେଖା ପଢ଼ା କରେ ।]

ଠେମ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଭୁଲ ହି, ଠେମ୍=ଫାଁପଣିଆ; ଢେମାଚ)ବି—
Ṭem ଆଡ଼ମ୍ବର—Ado.
ଟାଇମ ଗ୍ରା. ବୈଦେ ବି. (ଇଂ. ଟାଇମ୍)—୧ । ନିରୂପିତ ସମୟ—
टैम 1. Fixed time.
୨ । ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ—2. Proper time; time.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, ରୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'ରୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଆଁଖି ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

ଟେମ୍ କରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଆଡ଼ମ୍ବର ଦେଖାଇବା—
Ṭem kariba̅ To exhibit outward show.

ଟେମୁରୁ— ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—କେନ୍ଦୁ (ଦେଖ)
Ṭemuru Kendu (See)

ଟେମ୍ପ(ମ୍ପୋ)ରାରି—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଇଂ. ଟେମ୍ପୋରାରି)—
Ṭempa(mpo)ra̅ri̅ ଅସ୍ଥାୟୀ, ଅଳ୍ପସମୟ ସ୍ଥାୟୀ—Temporary.
টোম্পরারী **टेमपरेरी**

ଟେମ୍ପରେଚର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଉତ୍ତାପର ନ୍ୟୂନାଧିକ୍ୟ—
Ṭemparechar Temperature.
টেম্পারেচর **टेम्परेचर**

ଟେମ୍ପ(ମ୍ପୁ)ଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ ଟେମ୍ପୁଲ୍)—ମନ୍ଦିର—
Ṭempa(mpu)l Temple.
টেম্পল **टेंपल**

ଟେର୍— ଦେ. ବି.(ସଂ. ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟକ; ତୁଳ. ଇଂ.ଟ୍ରେସ୍)—୧। ତଥ୍ୟ; ସମ୍ବାଦ
Ṭer 1. News.
টের ୨। ସୂଚନା—
पता 2. Indication; inkling; hint.
୩। କିନାରା; ପତ୍ତା; ସନ୍ଧାନ—3. Clue.
୪। ପ୍ରମାଣ—4. Proof.
(ଯଥା—ଚୋରର କିଛି ଟେର୍ ମିଳିଲା ନାହିଁ।)
୫। ଅନୁସନ୍ଧାନ—5. Investigation.
୬। ଇସାରା; ଇଙ୍ଗିତ—6. Glance.
୭। ଦର୍ଶନ—7. Sight.
(ଯଥା—ଦିନ ଯାକ ସିଂହଦ୍ୱାରରେ ବସି ରହିଲି, ମାତ୍ର ଗମ୍ଭୀରା ସାଆନ୍ତଙ୍କର ଟେର୍ ମିଳିଲା ନାହିଁ।)
୮। ସୀମା; ପାର; ଶେଷ—
8. End; extremity; verge.
୯। ଚିହ୍ନ ମାତ୍ର; ସତ୍ତା—9. Trace; existence.

ଟେର୍ ଦେଖା(ଖେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ସନ୍ଧାନ ବା କିନାରା ଜଣାଇବା;
Ṭer dekha̅(khe)iba̅ ପତ୍ତା ଦେବା—To give any clue.
টের দেখানা

ଟେର୍ ପାଇବା— ଦେ. କ୍ରି.—୧। ସନ୍ଧାନ ପାଇବା—
Ṭer pa̅iba̅ 1. To get any clue; to get a scent
টের পাওয়া of something.
पता पाना ୨। ଜାଣିବା; ଜ୍ଞାତ ହେବା—
2. To come to know.

ଟେର୍ ମିଳିବା—ଦେ. ବି.—ଥରେ ମାତ୍ର ଦର୍ଶନ ମିଳିବା—।
Ṭer mil̲iba̅ 1. Having a single interview; getting
টের মিলা the sight of a thing,
पता मिलना

ଟେର—ସଂ. ବିଣ.—ବକ୍ର ଚକ୍ଷୁବିଶିଷ୍ଟ; ଟେରା—
Ṭera Squint-eyed; squinting; cross-eyed.

ଟେରକ—ସଂ. ବିଣ.—ଟେର (ଦେଖ)
Ṭeraka Ṭera (See)

ଟେରା—ଦେ. ବି.—୧। ତମ୍ବୁ; ପଟ୍ଟଭବନ—
Ṭera̅ 1. Tent.
ডের ଟେରା ଭିତରେ ଯେତେକ ଅପୂର୍ବ ନାରୀ
ଡେରା ଚୋପ ଚଉରୀ ଅଛି ତୋ ଦେହେ ଘେରି। ମନବୋଧ. ଚଉତିଶା।
୨। ଲୁଗାର ପରଦା—
2. Hangings; screen of cloth.
(ଟେରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ଟେର; ଟେରାକ୍ଷ)—
টেরা ୧। ବକ୍ର ଦୃଷ୍ଟିବିଶିଷ୍ଟ—1. Squint-eyed.
୨। ବକ୍ରଚକ୍ଷୁ—2. Cross-eyed.

ଟେରା ଆଖି—ଦେ. ବି.—ବକ୍ରଦୃଷ୍ଟିଯୁକ୍ତ ଚକ୍ଷୁ—
Ṭera̅ a̅khi Squint-eye.
টেরাচোখ **टेढ़ा आँख**

ଟେରାଇ—ଦେ. ବି. (ନାମ) (ସଂ. ତୀର; ତଳ)—ହିମାଳୟ ପର୍ବତର
Ṭera̅i ପାଦଦେଶସ୍ଥ ନୀଚ ଭୂମି—Terai; low land at the
তরাই foot of the Himalays.
तराई

ଟେରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ଟେର)—ବକ୍ରଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁବା—
Ṭera̅(re)iba̅ To squint; to look from the corner
টেরা চাওয়া of the eyes; to cast sidelong glances.
टेढ़ा नजर करना

ଟେରାକୋଟା—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ମୂର୍ତ୍ତି ଆଦି ତିଆରି କରିବା
Ṭera̅kota̅ ସକାଶେ ବ୍ୟବହୃତ ପୋଡ଼ା ମାଟି—
টেরাকোটা **टाराकोटा** Terracota.

ଟେରାକ୍ଷ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବହୁବ୍ରୀହି ଟେର+ଅକ୍ଷି)—ଟେରା; ଯେ
Ṭera̅ksha ବଙ୍କେଇ କରି ଚାହେଁ—Squint-eyed.
(ଟେରାକ୍ଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଟେରା ଚାହାଣି—ଦେ. ବି.—ବକ୍ରଦୃଷ୍ଟି; ବଙ୍କେଇ କରି ଚାହିଁବା—
Ṭera̅ cha̅ha̅ṇi Sidelong glance.
টেরাচাউনা **तिरछी चितवन**

ଟେରା ଫିଟା—ଦେ. ବି.—୧। ଦେବତାଙ୍କର ଦ୍ୱିପ୍ରହର ଧୂପ ପରେ
Ṭera̅ phiṭa̅ ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଦର୍ଶନ କରିବାର ଅବସର—
1. The time when the pilgrims are allowed to see a Deity after the noon-day offering is over.
୨। ଦେବତାଙ୍କର ସକାଳ ଧୂପ ଆଦି ତିନି ଧୂପର ପୂଜାର ସମାପ୍ତି—2. The finish of the daily rituals of or offerings before a Deity.
[ଦ୍ର—ଦେବତାଙ୍କୁ ନୈବେଦ୍ୟ ଆଦି ଲାଗିହେବାବେଳେ ଯାତ୍ରୀମାନେ ଦର୍ଶନ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ; କାରଣ ତହିଁର ଅର୍ଗଳଠାରେ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଅ	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ବାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଝ	ନ୍ତୁ

ଗୋଟିଏ କନାହଟବାଡ଼ (ଟେରା) ପଡ଼ିଥାଏ । ଧୂପ ସରିବା ପରେ ଉକ୍ତ ଟେରାବାଡ଼ ଫିଟାଇ ଦିଆଯାଏ । ଏହାକୁ ଟେରାଫିଟା କହନ୍ତି । ଟେରାଫିଟା ହେଲେ ଯାତ୍ରୀମାନେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ପାଖେ ଠିଆ ହୋଇ ଦେବତାଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରନ୍ତି । ଦେବତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ବଢ଼ା ହୋଇଥିବା ନୈବେଦ୍ୟମାନ ଉଠାଇ ନିଆଯାଇ ମନ୍ଦିରର ଚଣ୍ଡାଣ ଧୋପଖାଳ (ଧୂଆଧୋଇ) ହେଲା ପରେ ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କୁ ଦେବଦର୍ଶନର ପୂର୍ଣ୍ଣ ସୁବିଧା ମିଳେ । ଏହାକୁ ସାହାଣମେଳା ବୋଲାଯାଏ ।]

ଟେରା ବାଡ଼—ଦେ. ବି—କନାହଟବାଡ଼; ବସ୍ତ୍ର ନିର୍ମିତ ଯବନିକା; ପରଦା—
Ṭerā bārḍa Curtain; a screen made of cloth.
परदा ଟେରାବାଡ ପକାଇଲେ ବହନ ସେଠାରେ—
पर्दा ପ୍ରାଚୀ. ଜଳଚରିତ ।

ଟେରି—ଦେ. ବି (ସଂ. ତୀର୍ଯ୍ୟକ୍)—ମୁଣ୍ଡବାଳର ତୀର୍ଯ୍ୟକ୍ ବିନ୍ୟାସ;
Ṭeri ତେରଛା ସୁନ୍ଥା କାଟିବା; ଫିରେଇ—A mode of
টেরী, টেড়ী, তেড়ী dressing the hair by parting it in
टेढ़ी the middle or one side of the head.

ଟେରି କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁଣ୍ଡବାଳକୁ ପାନିଆରେ କୁଣ୍ଡାଇ ରେଖାକାର କରିବା; ମୁଣ୍ଡବାଳ ତେରଛେଇ କରି ସୁନ୍ଥା କରିବା—To dress the hair by parting it in the middle or on one side.
Ṭeri kāṭibā
ଟେରି ପକାଇବା, ଟେରି ଭାଙ୍ଗିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
টেরী কাটা, टेढ़ी काढ़ना

ଟେରୁ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଟେରକ) (ବ୍ୟଙ୍ଗ)—ଟେରା—
Ṭeru Squint eyed.

ଟେରେଇ ଟେରେଇ ଚାହିଁବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟେରାଇବା (ଦେଖ)
Ṭerei ṭerei chāhiñbā Ṭerāibā (See)

ଟେଳା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଦଳ; ଦଳମା)—୧ । ବୋଲୁଅ; ବଡ଼ ଟେକା; ଲୋଷ୍ଟ୍ର; ଢେଲା, ଢେଣୁଆ—1. Clod of earth
Ṭeḻā
ঢিল ୨ । ମାଟିର ବଡ଼ ବଡ଼ ଖଣ୍ଡ—
ढेला 2. Large lumps of dry earth.
୩ । (ମାଛ, ମାଂସ, ଅଫିମ ଆଦିର) ବଡ଼ ବଡ଼ ଖଣ୍ଡ ବା ମୁଣ୍ଡା—
3. Big pieces or bits (of fish etc).
(ଯଥା—ସେ ନିତି ସକାଳୁ ଅଫିମ ଟେଳାଏ ଖାଏ ।)
[ଦ୍ର—'ଟେଳା' 'ଟେକା' ଠାରୁ ଆକାରରେ ବଡ଼ ।]

ଟେଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ (ଯଥା—ମାଂସ ବା ବଡ଼ ବଡ଼ ମାଛକୁ) ଟେଳା ଟେଳା ବା ବଡ଼ ବଡ଼ ଖଣ୍ଡରେ ବିଭକ୍ତ କରିବା—
Ṭeḻā(ḻe)ibā
To divide a thing into big lumps

ଟେଳା ଛାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଢେଲା ପକାଇବା—
Ṭeḻā chhārḍibā To pelt clods of earth at a person or thing.
ଟେଳା ପକା(କେ)ଇବା, ଟେଳା ଫିଙ୍ଗିବା, ଟେଳା ମାରିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ঢিল ছুড়া ढेला छोड़ना

ଟେଳା ବୃଷ୍ଟି—ଦେ. ବି—ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ବୋଲୁଅ ପକାଇବା—
Ṭeḻā bṛushṭi Repeated throwing of missiles of
ঢিলবৃষ্টি clods of earth.

ଟେଳା ଭାଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଜମିରେ ଥିବା ଟେଳାଗୁଡ଼ିକୁ ହାତୁଡ଼ିଦ୍ଵାରା ପିଟି ବା ମଇ ଦେଇ ଗୁଣ୍ଡା କରିବା—
Ṭeḻā bhāṅgibā
To disintegrate the clods of a ploughed field by hammering them into powder or by drawing a ladder over them.
[ଦ୍ର—ପ୍ରଥମେ ଶୁଖିଲା ଜମିରେ ହଳ ବୁଲାଇଲେ ମାଟି ଟେଳା-ଟେଳା ହୋଇଯାଏ । ପରେ ତାହା ଉପରେ ମଇ ଦେଲେ ସେ ଟେଳାଗୁଡ଼ିକ ଭାଙ୍ଗିଯାଇ ମାଟି ଚୂନା ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ବିଲ ବିହନ ବୁଣିବାର ଉପଯୋଗୀ ହୁଏ ।]

ଟେଳା ମୁଣ୍ଡେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଶୁଷ୍କ ଜମିରେ ହଳ ବୁଲାହେବା ପୂର୍ବରୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଫଗୁଣ ବା ଚୈତ୍ର ମାସରେ—
Ṭeḻā muṇḍe
Before a field is ploughed; betore the annual ploughing season.
(ଯଥା—ଖାତକ ଦଖଲବନ୍ଧକ ଦ୍ଵାରା କରଜ ନେଇଥିବା ଋଣ ଟଙ୍କା ଯେଉଁ ବର୍ଷ ଟେଳା ମୁଣ୍ଡେ ମୂଳେ ମୂଳେ ମହାଜନକୁ ସୁଝିବ ମହାଜନ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବନ୍ଧକୀ ଜମିର ଦଖଲ ଖାତକକୁ ଛାଡ଼ିଦେବ ବୋଲି ତମସୁକରେ ସର୍ତ୍ତ ଲେଖା ଥାଏ ।)

ଟେଳାରେ ପୋତି ପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଅତ୍ୟୁକ୍ତି)—
Ṭeḻāre poti pakāibā କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରକୁ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ବୋଲୁଅ ପକାଇବା—
(ଟେଳା ଲଦିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
To overpower a person by missiles of clods.

ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ; ଟେଲେଗ୍ରାଫ୍; ଗ୍ରୀକ୍. ଟେଲି=ଦୂର+ଗ୍ରାଫୋ=ଲେଖିବା)—୧ । ବିଦ୍ୟୁତ୍ ସାହାଯ୍ୟରେ ତାର ଦ୍ଵାରା ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଲିଖିତ ସମ୍ବାଦ ପ୍ରେରଣ କରିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟା—1. Telegraph
Ṭeligrāph
টেলিগ্রাফ
टेलिग्राफ
୨ । ତାର ଦ୍ଵାରା ପ୍ରେରିତ ଲିଖିତ ସମ୍ବାଦ; ତାର ଖବର—
2. Telegram; telegraphic message.
[ଦ୍ର—ଇଂରେଜୀରେ 'ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍'ର ଅର୍ଥ ବୈଦ୍ୟୁତିକ ଉପାୟରେ ତାର ଦ୍ଵାରା ସମ୍ବାଦପ୍ରେରଣ କ୍ରିୟା ଓ 'ଟେଲିଗ୍ରାମ୍'ର ଅର୍ଥ ତାରଦ୍ଵାରା ପ୍ରେରିତ ସମ୍ବାଦର ଲିପି, ମାତ୍ର ଓଡ଼ିଆରେ ଏ ଦୁଇ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାରରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଏ ନାହିଁ ।]

ଟେଲିଗ୍ରାମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟେଲେଗ୍ରାମ୍)—ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍ (ଦେଖ)
Ṭeligrām Ṭeligrāph (See)
টেলিগ্রাম टेलिग्राम

ଟେଲିଗ୍ରାଫିକ୍ ମନିଅର୍ଡ଼ର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ତାର ଖବର ଦ୍ଵାରା ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ଟଙ୍କା ପଠାଯିବା ରୀତି—
Ṭeligrāphik mani-arḍar
Telegraphic money order.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ କରି ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ' ଦେଖିବେ

ଟେଲିପାଥୀ—ବୈଦେ. (ଇଂ. ଟେଲେପାଥୀ)—ମାନସିକ ଶକ୍ତି ବଳରେ ଦୂରସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିର ମନକୁ ଠଉରାଇବା ବା ଜାଣିବା ପ୍ରକ୍ରିୟା—Telepathy.
Ṭelipāthi
টেলিপাথী
टेलिपाथी

ଟେଲିଫୋନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟେଲେଫୋନ୍)—ଦୂରସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବୈଦ୍ୟୁତିକ ତାର ସାହାଯ୍ୟରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—Telephone.
Ṭeliphon
টেলিফোন
टेलिफोन
(ଟେଲିଫୋଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟେଲିଭିଜନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟେଲେଭିଜନ୍)—ବୈଦ୍ୟୁତିକ ଶକ୍ତି ବା ଯୋଗସାଧନଲବ୍ଧ ମାନସିକ ଶକ୍ତି ବଳରେ ଦୂରସ୍ଥ ପଦାର୍ଥକୁ ଦେଖିବା କ୍ରିୟା—Television.
Ṭelibhijan
টেলিভিজন
टेलिभिजन

ଟେଲିସ୍କୋପ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟେଲେସ୍କୋପ୍)—ଦୂରବୀକ୍ଷଣ ଯନ୍ତ୍ର—Telescope.
Ṭeliskop
টেলিস্কোপ टेलिस्कोप

ଟେହିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟେଇବା (ଦେଖ)
Ṭehibā Ṭeibā (See)
(ଟେହିଁବା, ଟ୍ୟାହିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟୋକ ଚଳିବା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ତୋକ)—ସାମାନ୍ୟ ପ୍ରକାରେ ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ ବା ଗ୍ରାସାଚ୍ଛାଦନ କର୍ମ ଚଳିବା; ଠୁକ ବା ଠୋକ ଚଳିବା—The eking out of one's bare maintenance or livelihood.
Ṭoka chaḻibā
গুজরান চলা
गुजरान चलना
[ଟୋକ ଚଳା(ଳେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ]
(ଯଥା—ସେ ଟଙ୍କାର ଖଣ୍ଡିଏ ପାଇବାରୁ ତାର ଟୋକ ଚଳୁଛି ।)

ଟୋକଣା—ଦେ. ବି—ବଡ଼ ପିତଳ ହଣ୍ଡା—Big brass cooking pot or jar.
Ṭokaṇā
টোকনা
[ଦ୍ର—ଛୋଟ ପିତଳ ହାଣ୍ଡିକୁ ଟୁକୁଣା ବୋଲାଯାଏ ।]
टुकना, टोकना ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଗାଲ; ଧାତୁନିର୍ମିତ ଜଳ ପାତ୍ର—Metal water-pot.

ଟୋକ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟୋକିବା (୨) (ଦେଖ)
Ṭoka debā Tokibā (2) (See)

ଟୋକର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଠୋକର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ṭokara (etc) Ṭhokara etc. (See)

ଟୋକରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି— ଠୋକରାଇବା (ଦେଖ)
Ṭokarā(re)ibā Ṭhokarāibā (See)

ଟୋକଲ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଟିକିଲି (ଦେଖ)
Ṭokala Ṭikili (See)

ଟୋକଲି—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ଭୋଗେଇ—A small tray.
Ṭokali

ଟୋକଲୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୋକ=ଶିଶୁ)—ଟୋକୀ; ବାଳିକା; ଟୋକୁଲୀ;—Girl; lass; a little girl.
Ṭokaḻi
ছোকরী
छोकरी
(ଟୋକଲା—ପୁଂ)
(ଟୋକଳୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟୋକା—ଦେ. ବି (ସଂ. ତୋକ)—୧ । ପିଲା ବା ବାଳକ—1. Boy; lad.
Ṭokā
ছোকরা
छोकरा
୨ । ଯୁବକ—2. Youth; young man.
୩ । (ଅନାଦର ଅର୍ଥରେ) ଆଧୁନିକ ଯୁଗର ଯୁବକ—3. The youngsters of to-day.
(ଟୋକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଯଥା—ଆଜିକାଲିର ଟୋକାଙ୍କୁ ବଳ ପାରୁ ନାହିଁ ।)
୪ । ଅନୁଭବହୀନ ଯୁବକ—4. Inexperienced youth.

ତୁ ପର ଟୋକା ଘାତକାମର ଟୋକା,
ଭଙ୍ଗିବୁ ଧନୁ ଖଣ୍ଡେ ପୁରୁଣା ପୋକା ରେ—ବିଶ୍ୱନାଥ.ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।

୫ । ଅପରିଣତବୟସ୍କ ଯୁବକ—5. Raw youth.

ଟୋକାଇ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଟୋକେଇ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ṭokāi (etc) Ṭokei etc (See)

ଟୋକା ଟାକରା—ଦେ. ବି (ସହଚର; କିରର୍ଥକ ୨ୟ ଶବ୍ଦ; ବହୁବଚନ, ଅନାଦରାର୍ଥରେ)—୧ । ବାଳକମାନେ—1. Boys generally.
Ṭokā ṭākarā
टोकवा
ଟୋକାଟକରା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଟୋକାଟାକଲା }
ଟୋକୀଟାକରୀ } ସ୍ତ୍ରୀ
ଟୋକୀଟାକଲୀ }
୨ । ଅପରିଣତ ଓ ଅନୁଭବହୀନ ଯୁବକଗଣ—2. Inexperienced and raw youths.

ଟୋକା ଟାକରିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ବାଲସୁଲଭ; ବାଲୋଚିତ—1. Boyish; puerile.
Ṭokā ṭākariā
ଟୋକାଟାକଳିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଟୋକାଟାକରିଆ }
୨ । ଚପଳ—2. Hasty.
(ଯଥା—ଏଁ ଟୋକାଟାକରିଆ ବୁଦ୍ଧିରେ ମାମଲତ ଚଳିବ ନାହିଁ ।)
ଦେ. ବି—ଟୋକା ଟାକରା (ଦେଖ)
Ṭokā ṭākarā (See).

ଟୋକା ଟୁକୁରି—ଦେ. ବି (ବିପରୀତାର୍ଥ ସହଚର; ବହୁବଚନ)—ବାଳକବାଳିକାଗଣ—Boys and girls; lads and lasses.
Ṭokā ṭukuri
ଟୋକାଟୁକୁଲି }
ଟୋକାଟୋକୁରି } ଅନ୍ୟରୂପ
ଟୋକାଟୋକୁଲି }

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଥ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍

ଟୋକାବୁଦ୍ଧି—ଦେ. ବ (ଅନାଦର ଅର୍ଥରେ)—ବାଳସ୍ୱଭାବ; ଟିଲ୍ଲବୁଦ୍ଧି, Ṭokā buddhi ଅପ୍ରଗଳ୍‌ଭତା; ଅପକ୍ୱ ବୁଦ୍ଧି— ଛୋଳେମୀ Youthful rawness; anything prompted by youthful rawness; outcome of (ଟୋକାବୁଦ୍ଧିଆ—ବଣ) inexperience (as of youth).
(ଯଥା—୧ । ଆଜଯାଏ ତୋର ଟୋକା ବୁଦ୍ଧି ଗଲା ନାହିଁ ।
୨ । ରାଜ୍ୟ ଶାସନ ପରି ଗୁରୁତର କାର୍ଯ୍ୟ ଟୋକାବୁଦ୍ଧିରେ ଚଳେ ନାହିଁ ।)

ଟୋକାଳିଆ—ଦେ. ବଣ (ଅନାଦରାର୍ଥକ)— Ṭokāliā ବାଳସୁଲଭ; ବାଳୋଚିତ— 1. Puerile.
(ଯଥା—ଟୋକାଳିଆ ଢଙ୍ଗ ।)
୨ । ଯୁବକସୁଲଭ— 2. Becoming or befitting a youth.

ଟୋକିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ ଟୀକ୍ ଧାତୁ=ଟୀକା ଲେଖିବା; ତୁଳ. Ṭokibā ତେ. ଟୁକ୍କୁ, ତା. ତୋକ୍କୁ)— ଟୁକ୍‌ନା ୧ । ଟିପିବା—1. To note down; to टीपना jot down.
୨ । ଦୋଷ ଦେଖାଇବା, ବାରିବା; ଟୁଣ୍ଡୁଣା ଦେବା— 2. To point out faults; to reprove; to dissuade a person from doing a thing by pointing out defects.
ଠୋକରାନ ୩ । ବୁଣି ଯାଇଥିବା କୌଣସି କ୍ଷୁଦ୍ର ପଦାର୍ଥ (ଯଥା— खुटकना ଶସ୍ୟାଦି) ଭୂମିରୁ ଖୁଣ୍ଟି କରି ଖାଇବା; ଖୁଣ୍ଟିବା— 3. To eat by picking up small particles (e.g. of grain) scattered over the ground; to pick up.
୪ । କ୍ଷୁଦ୍ର କଠିନ ପଦାର୍ଥ (ଯଥା—ଶୁଖୁଲ; ମୁଗ) ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ଚୋବାଇ ଖାଇବା—4. To eat small particles of grains or hard things one by one by chewing.
୫ । ପକ୍ଷୀଙ୍କ ଆହାର ପରି ଅଳ୍ପମାତ୍ରାରେ ଖାଇବା— 5. To eat scantily (like a bird).
୬ । ଝୁଣ୍ଟିବା—6. To stumble; to trip in walking.

ଟୋକୁଲି—ଦେ ବ—ଟୋକଲି (ଦେଖ)— Ṭokuli Ṭokali (See)
(ଟୋକୁଲୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟୋକେଇ—ଦେ. ବ (ସଂ. ସ୍ତୋକ=ଅଳ୍ପ; ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ପଦାର୍ଥ Tokei ରହିବା ଯୋଗୁଁ)—ବାଉଁଶ ବା ବେତ ପାତିଆରେ (ଟୋକାଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବୁଣା ଛୋଟ ବେତା—A small टोकरी, टुकरी, ঝুড়ী basket. টোকরা, টোকরী

ଟୋକେଇ କ(କୁ)ଣ୍ଢେଇ—ଦେ. ବ—ଗୃହର ପ୍ରୟୋଜନୀୟ କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର Ṭokei ka(ku)ṇḍhei ଉପକରଣମାନ—Household arti- घटीबाटी cles of every day use.
(ଟୋକାଇକଣ୍ଢାଇ, ଟୋକାଇକୁଣ୍ଢାଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟୋକେଇ କ(କୁ)ଣ୍ଢେଇ ଫୁଲ—ଦେ.ବ (ସଂ. ସ୍ତୋକ ଓ କୁଟଜ)—ବନ୍ୟ Ṭokei ka(ku ṇḍhei phula ପୁଷ୍ପବିଶେଷ; କୁଟଜଫୁଲ— A kind of wild flower.
[ଦ୍ର—ଏ ଫୁଲର ଗଛ ଲଟାଳିଆ; ପତ୍ର ତ୍ରିକୋଣାକାର; ଫୁଲ ସରୁ ଓ ଏକ ଇଞ୍ଚ ଲମ୍ବ ଏବଂ ପେଚ୍ଛା ପେଚ୍ଛା ହୋଇ ଫୁଟେ । ଲୋକେ ଏ ଫୁଲରେ ଲୁଣ ମସଲା ଓ ବେଶର ଆଦି ଦେଇ ଏହାକୁ ପତ୍ରପୋଡ଼ା ଭଜା କରି ଖାଆନ୍ତି ।

ଟୋକେଇ ଭୋଗେଇ ଫୁଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଟୋକେଇ Ṭokei bhogei phula କଣ୍ଢେଇ ଫୁଲ (ଦେଖ) Ṭokei kaṇḍhei phula (See)

ଟୋଟ(ଟା)ଲ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ଟୋଟାଲ୍)—୧ । ଏକାଧିକ ସଂଖ୍ୟାର Ṭota(ṭā)l ସମଷ୍ଟି—1. Total; sum total of more than टोटल, एकुन one number टोटल ୨ । ଏକାଧିକ ସଂଖ୍ୟାକୁ ମିଶାଇବା; ମିଶାଣ— 2. Addition of more than one number.

ଟୋଟା—ଦେ. ବ (ଇଂ. କାର୍ଟ୍ରିଜ୍)—ବନ୍ଧୁକରେ ପୁରାଇ ଫାଏର Ṭoṭā କରିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ବାରୁଦ ଓ ଗୁଳିପୂର୍ଣ୍ଣ ନଳୀ; টোটা କାର୍ତୁସ୍—Cartridge. टोटा

ଟୋଡ଼ରମଲ୍ଲ—ଦେ. ବ (ନାମ)—ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ଅକବରଙ୍କର ଜଣେକ Ṭorḍaramalla ପ୍ରଧାନ ହିନ୍ଦୁ ସେନାପତି—A great general of the Moghal emperor, Akbar.
[ଦ୍ର—ଏ ବଡ଼ ରାଜନୀତିକୁଶଳ ଥିଲେ; ଏ ଅକବରଙ୍କର ରାଜସ୍ୱ-ସଚିବ ଥାଇ ଓଡ଼ିଶାର ରାଜସ୍ୱ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ପ୍ରଚଳିତ କରିଥିବା ଜରିବ ଆଦି ଆଜିକାଲି ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାରେ ଚଳୁଅଛି ।]

ଟୋଡ଼ରା—ପ୍ରାଦେ. (ଭଦ୍ରିଭାଷା) ବ—ବେକ— Ṭorḍarā Neck.

ଟୋପ—ଦେ. ବ—୧ । ପାଣି ଝରିବାକୁ ଜମିବାପାଇଁ ନଈବାଲିରେ Topa ଖରାଦିନେ ଖୋଳା ହେବା ଛୋଟ ଗାତ—1. Small ଗର୍ତ୍ତ pits dug in the sands of a dried up river. गढा ୨ । ଭୂମିରେ ଖୋଳା ହେବା ଗର୍ତ୍ତ; ଗାଡ଼; ଗାତ— 2. Hole; pit.
ଭୁଲ୍ଲୋଦରୀ ଜମ୍ବୁନାର କାମ-ମୋହ-ଟୋପ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ, 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ' ଦେଖିବେ, 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ୍' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୩ । ଭୂଗର୍ଭରେ ଗର୍ତ୍ତ ଆକାରରେ ନିର୍ମିତ କାରାଗୃହ; ଅନ୍ଧକୂପ— 3. Dungeon; an underground prison.

ନନ୍ଦ ବନ୍ଦୀ ହେଲେ ଶ୍ରୀଖୋପେ—ବନ୍ଦସ୍ବର୍ଗ. କଳଶାଗରମଣ୍ଡ. ଗୀତ ।

୪ । ବଣୁଆ ହାତୀଙ୍କୁ ଧରିବା ସକାଶେ ଖୋଳା ହେବା ଗାତ—4. Deep holes dug in the ground to decoy wild elephants there, who fall into it and cannot get up.

ଖୋପ ସ୍ଥଧା ମୋ ମନ ମତ୍ତକରୀ—ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବଦଗ୍ରହଣ ଚିନ୍ତାମଣି ।

୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବିପନ୍ନ କରିବା ପାଇଁ ଦୁଷ୍ଟ କୌଶଳ—5. (figurative) A snare; or plot to put a person to trouble.

टुपी — ୬ । ଟୋପି—6. Cap; hat.

टोप — ଦମ୍ପତିର ମୁଣ୍ଡ ମଧ୍ୟପାଟ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଟିହାଁଲୁ ଭୂଷିତ ଟୋପ ରେ ।
ଭଞ୍ଜ. ବେଦେଶ୍ମାଶକଳାସ ।

୭ । ଟୋପର (ଦେଖ)—7. Ṭopara (See)

ଟୋପ ଚଉର—ଦେ. ବି—ବାହ୍ୟ ଆବରଣ—
Ṭopa chaurā Outer covering.

ଟେଳ ଭିତରେ ଦେଖ ଅପୂର୍ବ କାଶ
ଟୋପଚଉର ଅଛ ତୋ ଦେହ ପେଇର । ମନବୋଧ. ଚଉତିଶା ।

ଟୋପର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ତୂପ)—
Ṭopara ୧ । ବାଉଁଶପାତିଆ ବା ତାଳପତ୍ରରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମୁଣ୍ଡର
टोपर आବରଣ ବା ଘାଙ୍କୁଣୀ; ଘୁମ୍ପି—1. A helmet
टोप made of palm-leaves or bamboo-laths.

୨ । ଟୋପି—2. Cap; hat.

୩ । ମୁକୁଟ—3. Coronet; crown.

ଏହା କହୁଣ ସୁଲକ୍ଷଣ ସୁବଳକୁ
ବୋଇଲେ ଆଣ ସାଞ୍ଜୁ ଟୋପର ସକଳକୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସ୍ୱର୍ଗ ।

୪ । ଟୋପ ବା ଭୂଗର୍ଭସ୍ଥ ଗର୍ତ୍ତ—
4. A hole or pit dug in the ground.

୫ । ପକ୍ଷିବିଶେଷ—5. A species of bird.

ବାସର ଯୌବନ ଖୋଷିଲେ ସସଙ୍କେ ବନେ ଟୋପର । ସ୍ଥାନନାଥ ଭଣା ।

[ଦ୍ର—ଏ ଦଦରର ମଧ୍ୟଭାଗରେ ବା ଦୁଇପ୍ରାନ୍ତର ବେଳେ ବୋଲାଏ ।]

ଟୋପର ବାଇଗଣ—ଦେ. ବି—ଛୋଟ ଓ କଣ୍ଟାଳିଆ ବାଇଗଣ—
Ṭopara bāigaṇa Small and thorny brinjal.

[ଦ୍ର—ଏହାକୁ ବାଇଗଣ ଟୋପର ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।]

ଟୋପଲି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ବଂ. ଏହି ଶବ୍ଦ ଏହି
Ṭopali ଅର୍ଥରେ)—ଛୋଟବୋଝକାଟ୍ ବା ପୁଟୁଳା; ସାନ ପୋଟଳା—
A small package or parcel.

ଟୋପା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଷ୍ଟୁଟ ଧାତୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ; ତୁଳ. ଅସାମୀ;
Ṭopā ଟୋପା=ବଡ଼ବିନ୍ଦୁ)—୧ । ଜଳାଦି ତରଳପଦାର୍ଥର
फोँटा ବିନ୍ଦୁ ବା ଗୁନ୍ଦା—1. A drop of liquid.
बुँद ୨ । ବର୍ଷାବିନ୍ଦୁ—2. Rain-drop.

୩ । ଲୋତକବିନ୍ଦୁ—3. Tear-drop.

୪ । କପାଳରେ ଦିଆଯିବା ସିନ୍ଦୂର, ଚନ୍ଦନାଦିର ବିନ୍ଦୁ; ଚକ୍ରାକାର ଚିତା; ତିଳକ ବିନ୍ଦୁ—4. Circular mark made with the tip of the finger on the forehead with sandal paste etc.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ବାମଣ୍ଡା ତୁଳ. ହି. ଟୋପା= ଟୋକେଇ) ବି—ଗୁଉଳଧୁଆ ବାଉଁଶିଆ—
A small basket made of thin laths of bamboo for washing rice.

ଟୋପାଟୋପା—ଦେ ଅ.—ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ ହୋଇ—
Ṭopā-ṭopā Drop by drop; in drops.
फोँटा-फोँटा [ଦ୍ର—ବଡ଼ ବଡ଼ ଟୋପାରେ ବର୍ଷା ହେଲେ ଟୋପା-
बुँद-बुँद ଟୋପା ବା ଟପଟପ ଏବଂ ଛୋଟ ଛୋଟ ଟୋପାରେ ବର୍ଷା ହେଲେ ଟୋପି ଟୋପି ବା ଟୁପୁଟୁପୁ ବୋଲାଯାଏ ।]

ଟୋପି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଷ୍ଟୁଟ ଧାତୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ)—
Ṭopi ୧ । କପାଳରେ ଦିଆଯିବା ତିଳକାଦିର କ୍ଷୁଦ୍ର ବିନ୍ଦୁ—
टीप 1. A small circular mark or spot painted
बुन्दकी on the forehead; with sandal paste etc; tip.

କପାଳେ ଦେଇ ଫଗୁଟୋପି
ନଚାଏ ନବଯୁବତୀ ଗୋପୀ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୨ । ଜଳାଦି ତରଳ ପଦାର୍ଥର କ୍ଷୁଦ୍ର ବିନ୍ଦୁ—
2. Small drop of liquid.

ଅର୍ଜ୍ଜୁନଙ୍କ ମୁଖରେ ଦେଖି ଝାଳ ଟୋପି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

[ଦ୍ର—'ଟୋପି' 'ଟୋପା' ଠାରୁ କ୍ଷୁଦ୍ରତର ।]

टुपी ୩ । (ସଂ. ସ୍ତୂପ)—ମସ୍ତକାବରଣ—3. Cap.
टोपी ୪ । ବନ୍ଧୁକନଳୀର ମୂଳରେ ଥିବା ଛିଦ୍ରପାଖେ ଲଗାଯିବା ବାରୁଦଯୁକ୍ତ ଧାତୁମୟ ଖୋଳ (ଯାହା ଉପରେ ଘୋଡ଼ା ଛୁଟିଲେ ନିଆଁ ବାହାରି ନଳୀଭିତରର ବାରୁଦକୁ ଧରେ)—
4. Percussion cap.

୫ । ଟିକିଲି (ଦେଖ)—5. Ṭikili (See)

୬ । ଛୋଟ ଡାଲା; ଶୁଙ୍ଗୁଡ଼ି—
6. Small basket; tray.

ଟୋପିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଯେ ଟୋପି ପିନ୍ଧିଥାଏ—
Ṭopiā Wearing a hat.
टुपीदार टोपीदार

ଟୋପିଚନ୍ଦନ—ଦେ. ବି—ଚନ୍ଦନର ଟୋପି ବା ଚିତା—A small
Ṭopi-chandana circular mark of sandal paste.

ଟୋପିଟୋପି—ଦେ. ଅ.—କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଟୋପାରେ—
Ṭopi-ṭopi In small drops.
(ଯଥା—ଦୁଇଦିନ ହେଲା ଟୋପି ଟୋପି ବରଷୁଛି ।)

ଦେ. ବିଣ—କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ବିନ୍ଦୁବିଶିଷ୍ଟ—
Consisting of small drops.

୧	୮	ଓ	ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଋ	ଋ	ୠ
୨	ଛ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ	ଋ	ଡ଼	ନ୍

ଦେହରେ ଦେଖି ଲୋକେ ଟୋପି ଟୋପି ଖାଲ
ମଣ୍ଡ ଏ କ ଅକା ମୁହଁରୁ ମାଳ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସଭା ।

ଟୋପିଦାର୍—ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ବନ୍ଧୁକର ନଳୀର ମୂଳରେ ଥିବା
Ṭopidār ଛିଦ୍ର ଉପରେ ଟୋପି ଲଗାଯାଇ ସେ ଟୋପି ଉପରେ
टुपीदार ଘୋଡ଼ାର ଆଘାତହେଲେ ନଳୀମଧ୍ୟସ୍ଥ ବାରୁଦରେ
टोपदारी ନିଆଁ ଲାଗି ବନ୍ଧୁକ ଫଟେ ହୁଏ—(a gun) Fired with percussion caps; flint-lock; hammer-gun.
[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ବନ୍ଧୁକରେ ଚକ୍‌ମକି ଦ୍ୱାରା ନିଆଁ ଲଗାଇ ଫଟେଇ କରିବାକୁ ହୁଏ ତାକୁ ଘୋଡ଼ାଦାର୍ ବନ୍ଧୁକ ବୋଲାଯାଏ ।]

ଟୋପି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର କପାଳରେ ଚନ୍ଦନାଦିର
Ṭopi debā ଟୋପା ଚିତ୍ରଣ କରିବା—To put a tip of
टीप देओया sandal etc on the forehead of a person.
टीका देना

ଟୋପି ପିନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ନିଜର କପାଳରେ ଚନ୍ଦନାଦିର ଟୋପି
Ṭopi pindhibā ଘେନିବା; ଚିତା ଲଗାଇବା ବା କାଟିବା—
टीप पवा To put a tip of sandal etc. on the
टीका लगाना forehead.
[ଟୋପି ମାରିବା, ଟୋପି ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଟୋରି—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଇଂଲଣ୍ଡର ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଚୀନ ରାଜନୈତିକ
Ṭori ଦଳର ସଭ୍ୟ; ରକ୍ଷଣଶୀଳ ଦଳଭୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—A Tory; a
टोरी member of the conservative party in
टोरी English politics.
(ହ୍ୱିଗ୍—ବିପରୀତ)

ଟୋଲ୍—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ତଲ)—ସଂସ୍କୃତ ବିଦ୍ୟାଳୟ; ଚଉପାଢ଼ୀ—
Ṭol Sanskrit school.
टोल [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କେବଳ ସଂସ୍କୃତ ଶିକ୍ଷା
टोल ଦିଆଯାଏ ତାକୁ ଟୋଲ୍ କହନ୍ତି ।]

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ; ସମ୍ବଲପୁର ବି.—ମହୁଲଫଳର ମଞ୍ଜି—
The seed of the fruit of the Mahuā tree.
[ଦ୍ର—ଏଥିରୁ ତେଲ ବାହାରେ । ଏହା ଦେଖିବାକୁ ଘିଅ ପରି, ମାତ୍ର ଶୀତଦିନେ ଏହା ଘିଅପରି ବସି ଯାଏ ନାହିଁ । ଗଡ଼ଜାତ ଓ ସମ୍ବଲପୁରରେ ଲୋକେ ଏହାକୁ ଛଅଣ ଆଦିରେ ପକାଇ ଓ ଏଥିରେ ପିଠା ଛାଣିକରି ଖାଆନ୍ତି । ବେପାରୀମାନେ ଏହାକୁ ଗୁଆଘିଅ ସଙ୍ଗେ ମିଶାନ୍ତି ।]

ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟୋଲ୍)—ସାଧାରଣ ରାସ୍ତା ବା ପୋଲ ଉପରେ
टोल मନୁଷ୍ୟ ଓ ଯାନାଦିର ଗମନାଗମନ ଯୋଗୁଁ ଆଦାୟ ହେବା
टोल ଶୁଳ୍କ—Toll realised from passengers and vehicles for using a public road or bridge.

ଟୋଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତଲ)—ଗୁରୁ ଆଘାତ ଯୋଗୁଁ ପିତଳ ବାସନ
Ṭola ଆଦିରେ ଯେଉଁ ଅଂଶ ବସି ଯାଏ ବା ଦବି ଯାଏ—
टोल Indentation; a dent or depression in
दबाव, विल metallic vessel produced by its striking against a harder substance.

ଟୋଲକ—ଦେ. ବି.—୧ । (ସଂ. ସିନ୍ଧୁରିକା)—ବୋଇତି କଖାରୁ—
Ṭolaka 1. The red pumpkin.
୨ । ପାନ ବରଜରେ ଅଗ୍ରଭାଗରୁ ପଚିଆ ଦେବା ହେତୁ ପାନରେ ଧରିବା ଏକପ୍ରକାର ରୋଗ—2. A kind of disease infecting betel leaves.
୩ । ଗୋରୁ ମଇଁଷି ଆଦିଙ୍କୁ ଧରିବା ରୋଗବିଶେଷ—
3. A kind of cattle-disease.
[ଦ୍ର—ଏ ରୋଗ ହେଲେ ଗୋରୁ ଆଦିଙ୍କ ଜିଭରେ ଘାଆ ହୁଏ, ଦାନ୍ତ ହଲେ ଓ ଦେହରେ ଉତ୍ତାପ ବଢ଼ି ଯାଏ; ସେମାନେ ନିଃଶ୍ୱାସ ମାରିଲା ବେଳେ ଫେଣ ବୁହନ୍ତି; ଆଗ ଗୋଡ଼ରେ ଖୋଟେଇ ଖୋଟେଇ ଚାଲନ୍ତି, ଏବଂ ୨୪ ଦିନ କାଳ କିଛି ଖାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।]

ଟୋଲକା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତଲ)—
Ṭolakā ୧ । କଠିନ ପଦାର୍ଥର ଆଘାତ ଯୋଗୁଁ କୌଣସି ଅଂଶ
टोलपड़ा, हुमड़ा ନଇଁ ଯାଇଥିବା; ଆଘାତ ବାଜିବା ହେତୁ ଚେପା
विपटा ହୋଇଥିବା (ଧାତୁପାତ୍ର)—
1 Dented or depressed (utensil).
୨ । ପାଚି ପୂଜ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଫୁଲିଥିବା (ବଥ)—
2 Swollen and suppurated (boil).

ଟୋଲକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟୋଲାଇବା (ଦେଖ)
Ṭolakā(ke)ibā Ṭolāibā (See)

ଟୋଲଙ୍କ—ଦେ. ବି—ଏକ ଜାତୀୟ ବନ୍ୟ ଲତା ଓ ତାହାର ଖାଦ୍ୟ ଫଳ—
Ṭolaṅka A kind of wild creeper and its edible fruit.
[ଦ୍ର—ଏ ଫଳକୁ ଛଅଣ ଓ ଭଜା କରି ଖିଆଯାଏ ।]

ଟୋଲା—ପ୍ରାଦେ.—୧ । (ପୁରୀ) ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା ସ୍ୱାହାଙ୍ଗର ପ୍ରଥମ
Ṭolā ଅଧିବାସୀ ବୈଦିକ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ବଂଶର ପୂର୍ବ
ମର୍ଯ୍ୟାଦାସୂଚକ ଉପାଧିବିଶେଷ—A distinguishing title of some Brahman families of Puri district.
(ଯଥା—ଟୋଲା ମିଶ୍ରେ ।)
୨ । (ସମ୍ବଲପୁର) (ତୁଲ. ବଂ. ଓ ହି. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ)—ତୁଲା (ଦେଖ)
2. Ṭulā (See)
ଦେ. ବିଣ—ଟୋଲକା (୧) (ଦେଖ)
Ṭolakā (1.) (See)

ଟୋଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସକର୍ମକ) କୌଣସି ପାତ୍ରକୁ ଟୋଲା
Ṭolā(le)ibā କରିବା—1. To dent a pot.
हुमड़ाना ୨ । (ଅକର୍ମକ) (କୌଣସି ପାତ୍ର) ଟୋଲା ହୋଇଯିବା;
विपटाना ଟୋଲେଇ ଯିବା—2. (a pot) To become
टोलखाओया dented.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ।

ଚିପଟନା ୩ । (ବଥ) ପାଚି ପୂଜ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଫୁଲିବା—
ফোলা 3. (a boil) To be ripe and
ਖੁਜਲਾ suppurated.

ଟୋଲି—ପ୍ରାଦେ. ବି. ୧ । (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ· (ଟେ) ଅଧପାହି—
Ṭoli 1. Half a pie; $\frac{1}{6}$ of a pice.
୨ । (ସମ୍ବଲପୁର)—ଧାନ ବିଲରେ ଜନ୍ମିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଘାସ—2. A kind of grass growing in paddy-fields.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଫଳ ଗୋଲିଆ ପରି ।]
୩ । (ସମ୍ବଲପୁର) ଟୁଲି (ଦେଖ)—3. Ṭuli (See)

ଟୋଲୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଢୋଲୁ; ପେଟୁଆ ସ୍ଥୂଳୋଦର—
Ṭoluā Pot-bellied.
(ଟୋଲେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଟ୍ରଙ୍କ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଲୁହା ବା ମୋଟ ଟିଣପାତିଆର ସାନ
Ṭrank ସିନ୍ଦୁକ ବା ବାକସ—
ট্রঙ্ক Iron or tin trunk.
ਟਰੰਕ

ଟ୍ରଙ୍କ୍ ରୋଡ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)— କଲିକତାରୁ କଟକ ଓ ପୁରୀ ବାଟେ
Ṭrank roḍ ମାନ୍ଦ୍ରାଜକୁ ପଡ଼ିଥିବା ରାଜପଥ—
ট্রঙ্ক রোড় The Grand Trunk road from Calcutta
ट्रंक रोड to Madras via Cuttack and Puri.

ଟ୍ରଲି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟ୍ରଲି)—
Ṭrali ରେଲ ଲାଇନ୍ ପରିଦର୍ଶକ ଇଞ୍ଜିନିଅରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ
ট্রলি ଠେଲା ଗାଡ଼ି—Trolly.
ट्राली

ଟ୍ରଷ୍ଟ ଫଣ୍ଡ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଯେଉଁ ଧନ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କର୍ମ ପାଇଁ
Ṭrasht-phanḍ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିକଟରେ ଗଚ୍ଛିତ ଥାଏ—
ট্রষ্টফণ্ড Trust fund.
ट्रस्टफंड

ଟ୍ରଷ୍ଟୀ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପାଇଁ ଯାହାଙ୍କ
Ṭrashṭi ମାରଫତରେ କୌଣସି ଧନ ବା ସମ୍ପତ୍ତି ନ୍ୟସ୍ତ ଥାଏ;
ট্রষ্টি ମାରଫତଦାର—Trustee.
ट्रस्टी

ଟ୍ରାଙ୍ଗୁଲର୍ ସର୍ଭେ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଟ୍ରାଙ୍ଗୁଲର୍ ସର୍ଭେ)—
Ṭrāngulār sarbhe ଚେନ୍ ଦ୍ୱାରା ଏକପ୍ରକାର ଜମି ମାପ—
ট্রাঙ্গুলার সর্ভে Triangular survey.
ट्रेंगुलार सरभे

ଟ୍ରାଇସାଇକ(କେ)ଲ୍—ବୈଦେ ବି (ଇଂ)—ଗୋଡ଼ରେ ଚଲା ଯିବା
Ṭrāisāika (ke)l ତିନିଚକିଆ ଗାଡ଼ି—
ট্রাইসাইকেল Tricycle.
ट्रैसीकल

ଟ୍ରାନ୍ସ୍‌ଫର୍— ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ବଦଳି; ସ୍ଥାନପରିବର୍ତ୍ତନ; ଏକ ସ୍କୁଲ
Ṭrānsfar ବା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ଗମନ—
ট্রানসফর Transfer
ट्रैनसफर

ଟ୍ରାନ୍ସ୍‌ଫର୍ ସାଟି(ର୍ଟି)ଫିକ(କେ)ଟ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ.) ଟ୍ରାନ୍ସ୍‌ଫର୍
Ṭrānsfar sāṭi(rṭi)phika(ke)ṭ ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍)—
ট্রন স্ফর সাটিফিকেট ଛାତ୍ର ଏକ ସ୍କୁଲରୁ ନାମ କଟାଇଲେ
ट्रांसफर सार्टिफिकट ସମୟରେ ତାଙ୍କୁ ସ୍କୁଲର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ ଲେଖ—Transfer-certificate.

ଟ୍ରାନ୍ସ୍‌ଲେଟର୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ) —ଅନୁବାଦକ—
Ṭrānsleṭar Translator.
ট্রানসলের ट्रानसलेटर

ଟ୍ରାଫିକ୍—ବୈଦେ· ବି (ଇଂ ଟ୍ରାଫିକ୍)—୧ । ଲୋକସାଧାରଣ ବା
Ṭrāphik ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟାଦିର ଯାନାଦିରେ ଗମନାଗମନ—
ট্রাফিক 1. Traffic.
ट्राफिक ୨ । ରେଲର ଯେଉଁ ବିଭାଗରେ ଯାତ୍ରୀ ଓ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟାଦିର ଗମନାଗମନ ବିଷୟ ବୁଝାଯାଏ—
2. Traffic department of a Railway.
[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦ ଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା ଶବ୍ଦ ରେଲ ବିଭାଗରେ ଚଳେ । ଯଥା—ଟ୍ରାଫିକ୍ ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର, ଟ୍ରାଫିକ୍ ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ ।]

ଟ୍ରାଭର୍ସ୍ ସର୍ଭେ— ବୈଦେ. ବି.—(ଇଂ) କୌଣସି ଅଞ୍ଚଳର ଏକ
Ṭrābhars sarbhe ମୁଣ୍ଡରୁ ଅନ୍ୟ ମୁଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ
ট্রাভর্স সর্ভে କରା ଯିବା ଜମି ମାପ—
Traverse survey.

ଟ୍ରାଭ୍‌ଲିଙ୍ଗ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ ଟ୍ରାଭ୍‌ଲିଙ୍ଗ୍)—ଟୁର୍; ସରକାରୀ କାମରେ
Ṭrābh-ling ପରିଭ୍ରମଣ—Travelling.
ট্রাভলিঙ্গ ट्रावलिङ्ग

ଟ୍ରାଭ୍‌ଲିଙ୍ଗ୍ ଆଲାଉଆନସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଗସ୍ତକାରୀ କର୍ମଚାରୀ
Ṭrābh-ling ālāuāns ଅଦିଙ୍କୁ ମିଳିବା ଖରଚ; ଗସ୍ତଖରଚ—
ট্রাভলিঙ্গ আলাউআন্স Travelling allowance.
ट्रावलिङ्गआलौआनस

ଟ୍ରାଭ୍‌ଲିଙ୍ଗ୍ ଆଲାଉଆନସ୍ ବିଲ୍— ବୈଦେ. ବି· (ଇଂ)—ଗସ୍ତ କରିବା
Ṭrābh-ling ālāuāns bil କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଗସ୍ତ ଖରଚ ପାଇଁ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କଠାକୁ ପଠାଇବା ବିଲ୍—
Travelling allowance bill.

ଟ୍ରାଭ୍‌ଲିଙ୍ଗ୍ ଏଜେଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—କୌଣସି ବ୍ୟବସାୟୀର
Ṭrābh-ling ejenṭ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟର ପ୍ରସାର ବଢ଼ାଇବା ପାଇଁ
ট্রাভিলিঙ্গ এজেন্ট ନିଯୁକ୍ତ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳ ଭ୍ରମଣକାରୀ କର୍ମଚାରୀ—
ट्रावलिङ्ग एजेण्ट Travelling agent.

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ର୍ର	ଋ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍ବ	ଓଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍

ଟ୍ରାମ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଲୌହ ଲାଇନ୍ ଉପରେ ଚାଳିତ
Trām ଏକପ୍ରକାର ଚାରିଚକିଆ ଗାଡ଼ି—
ট্রাম Tram-car.
ट्रैम

ଟ୍ରାମ୍‌ୱେ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଟ୍ରାମ୍ ଗାଡ଼ି ଯେଉଁ ଲୁହା
Trām-ue ଲାଇନ୍ ଉପରେ ଚଳେ—
ট্রামওয়ে Tram way.
ट्रैमवे

ଟ୍ରିପ୍ଲିକେଟ୍—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ଇଂ)—
Ṭripliket ତ୍ରିଗୁଣ ବା ତ୍ରିଗୁଣାତ୍ମକ—
ট্রিপ্লিকেট Triplicate.
ट्रिप्लिकेट

ଟ୍ରିବ୍ୟୁଟେରି ଚିଫ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—
Ṭributerī chif ଯେଉଁ ରାଜା ସମ୍ରାଟଙ୍କୁ ପେସ୍କସ ଦିଅନ୍ତି—
Tributary chief

ଟ୍ରିବ୍ୟୁଟେରି ମାହାଲ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଟ୍ରିବ୍ୟୁଟାରି=କରଦ +
Ṭributerī māhāla ଫା. ମାହାଲ=ରାଜ୍ୟ)—
ট্রিবুটেরী মাহাল ଯେଉଁ ରାଜ୍ୟର ରାଜା ସମ୍ରାଟଙ୍କୁ ଟ୍ରିବ୍ୟୁଟ୍ ବା ପେସ୍କସ୍ ଦିଅନ୍ତି—Tributary Mahals.

[ଦ୍ର—ଇଂରାଜମାନେ ଭାରତକୁ ଅଧିକାର କରିବା ସମୟରେ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ରାଜ୍ୟର ରାଜାମାନେ ସରକାରଙ୍କୁ ପେସ୍କସ୍ ଦେବାର ଚୁକ୍ତି କରି ଇଂରାଜଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସନ୍ଧି କଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ଟ୍ରିବ୍ୟୁଟେରି ବା କରଦ ଓ ଯେଉଁମାନେ ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ଇଂରାଜଙ୍କୁ ସୈନ୍ୟାଦିଦ୍ୱାରା ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ସନ୍ଧି କଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ଫିଉଡେଟରି ଚିଫ୍ ବୋଲାଗଲା । ଓଡ଼ିଶାର ଗଡ଼ଜାତମାନ ପୂର୍ବେ 'ଟ୍ରିବ୍ୟୁଟେରି ମାହାଲ' ନାମରେ ଡକା ଯାଉଥିଲା, ପରେ ସେମାନେ ଫିଉଡେଟରି ଷ୍ଟେଟ୍ ନାମରେ ଅଭିହିତ ହେଲେ ଓ ଏବେ ସେମାନେ ଓଡ଼ିଶା ଷ୍ଟେଟ୍ ନାମରେ ଅଭିହିତ ।]

ଟ୍ରେଇନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବୈଦେ. (ଇଂ. ଟ୍ରେନ)—
Ṭrein ଟ୍ରେନ୍; ରେଲ ଗାଡ଼ି—Railway train.

ଟ୍ରେଜର୍ ଟ୍ରୋଭ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—
Ṭrejar ṭrobh ଅଜ୍ଞାତ-ସ୍ୱାମିକ ପ୍ରୋଥିତ ଧନ—
Treasure trove.

ଟ୍ରେଜରର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)— ଧନାଗାରର ରକ୍ଷକ—
Ṭrejarar Treasurer.
ট্রেজরর **ट्रेजरर**

ଟ୍ରେଜରି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—
Ṭrejarī ୧ । ଖଜଣାଖାନା; ରାଜକୀୟ ଧନାଗାର—
ট্রেজরী 1. Treasury.
ट्रेजरी ୨ । ଲୁହା ସିନ୍ଦୁକ—2. Iron safe.

ଟ୍ରେଜରି ଅଫିସର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—
Ṭrejarī aphisar ଯେଉଁ ହାକିମ ଜିଲ୍ଲାର ବା ମହକୁମାର ସରକାରୀ
ট্রেজরী অফিসর ଖଜଣାଖାନାର ତତ୍ତ୍ୱ ନିଅନ୍ତି—
ट्रेजरी अफसर Treasury officer.

ଟ୍ରେଞ୍ଚ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—
Ṭrench ଭୂପୃଷ୍ଠରେ ଖୋଳା ଯାଇଥିବା ଲମ୍ବ ଓ ଅବୃତ ପରିଖା
ট্রেঞ্চ Trench.
ट्रेञ्च

ଟ୍ରେଞ୍ଚିଙ୍ଗ୍ ଗ୍ରାଉଣ୍ଡ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—
Ṭrenching graund ମିଉନିସିପାଲିଟି ଓ ମେହେନ୍ତରମାନଙ୍କ
ট্রেঞ্চিঙ্গ্ গ্রাউণ্ড ଦ୍ୱାରା ସହରର ପାଇଖାନାମାନଙ୍କରୁ ନିଆ-
ट्रेञ्चिङ्ग ग्राउण्ड ଯାଉଥିବା ବିଷ୍ଠା ପୋତାଯିବା ପାଇଁ ସହରଠାରୁ କେତେଦୂରରେ ଥିବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭୂମି—Trenching ground.

ଟ୍ରେଡ୍ ଉଇଣ୍ଡ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଉତ୍ତର ମେରୁ ଆଡ଼ୁ ବିଷୁବ ରେଖା
Ṭred uind ଆଡ଼କୁ ବହୁଥିବା ପବନ; ବାଣିଜ୍ୟ ବାୟୁ—
ট্রেড় উইণ্ড Trade-wind.
ट्रेड वाईण्ड [ଦ୍ର—ଏହି ବାୟୁ ଦ୍ୱାରା ବାଣିଜ୍ୟ ପୋତମାନଙ୍କ ଗତିରେ ସୁବିଧା ହେବାରୁ ଏହି ନାମକରଣ ହୋଇଅଛି ।]

ଟ୍ରେଡ୍ କମିସନର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କୌଣସିଦେଶର ବାଣିଜ୍ୟ
Ṭred kamisanar ବ୍ୟବହାର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ କରିବା ନିମନ୍ତେ କ୍ଷମତାପ୍ରାପ୍ତ ରାଜକର୍ମଚାରୀ—Trade Commissioner.

ଟ୍ରେଡ୍ ମାର୍କ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଉପରେ
Ṭred mārk ଚିହ୍ନିତ ଉକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟର ନିର୍ମାତାଙ୍କ ଉଦ୍ଭାବିତ ବିଶିଷ୍ଟ
ট্রেড় মার্ক, **ट्रेड़मार्क** ଚିହ୍ନ—Trade mark.
[ଦ୍ର—ଏ ଚିହ୍ନ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଉପରେ ମାରି ପାରିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ଏହା ସରକାରଙ୍କଠାରେ ଆଇନ ଅନୁସାରେ ରେଜିଷ୍ଟରି କରାଯାଏ ।]

ଟ୍ରେଣ୍ଡ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟ୍ରେନ୍‌ଡ୍)—
Ṭrend କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟର ପରିଚାଳନା ନିମନ୍ତେ ଶିକ୍ଷା
(ଯଥା—ଟ୍ରେଣ୍ଡ୍ ଗୁରୁ) ପ୍ରାପ୍ତ—Trained.

ଟ୍ରେନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ରେଲ୍‌ଗାଡ଼ି—
Ṭren Train.

ଟ୍ରେନିଙ୍ଗ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କୌଣସି ବିଷୟରେ ଯୋଗ୍ୟ ହେବା
Ṭrening ନିମନ୍ତେ ପାଇବା ଶିକ୍ଷା—Training.
ট্রেনিঙ্গ [ଦ୍ର—ଏହି ଇଂରେଜି ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ କ୍ଲାସ୍, ସ୍କୁଲ୍,
ट्रेनिङ्ग କଲେଜ ଆଦି ଶବ୍ଦ ଓ ପୂର୍ବରେ ଗୁରୁ, ପଣ୍ଡିତ, ଏଗ୍ରିକଲଚର, ଫରେଷ୍ଟ, କନଷ୍ଟେବଲ, ପୁଲିସ ଆଦି ଶବ୍ଦ ଲାଗେ ।]

ଟ୍ରେନିଙ୍ଗ୍ କଲେଜ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—
Ṭrening kalej ଉଚ୍ଚ ଶ୍ରେଣୀର ଟ୍ରେନିଙ୍ଗ ସ୍କୁଲ୍—
ট্রেনিঙ্গ কলেজ Training college.
ट्रेनिंग कालेज

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଁଖ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍ଖ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଟ୍ରେନିଙ୍ଗ୍ ସ୍କୁଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ
Ṭrening skul କର୍ମ ପାଇଁ ଯୋଗ୍ୟ ହେବା ନିମନ୍ତେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ-
ট্রেনিঙ্গ স্কুল মାନଙ୍କୁ ତାଲିମ ଦିଆଯାଏ—
ट्रेनिंग स्कूल Training school.
(ଯଥା—ଯେଉଁ କର୍ମ ପାଇଁ ଟ୍ରେନିଙ୍ଗ୍ ଦିଆଯାଏ ସେହି ସେହି ନାମ ଏହି ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟର ପୂର୍ବରେ ଲାଗେ । ଯଥା—ଗୁରୁ ଟ୍ରେନିଙ୍ଗ୍ ସ୍କୁଲ୍, ପୁଲିସ ଟ୍ରେନିଙ୍ଗ୍ ସ୍କୁଲ୍, ଶିଚର ଟ୍ରେନିଙ୍ଗ୍ ସ୍କୁଲ୍ ।)

ଟ୍ରେସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଅସଲ ନକ୍ସାରୁ ଟ୍ରେସିଙ୍ଗ୍ କାଗଜ ବା
Ṭres ଟ୍ରେସିଙ୍ଗ୍ କ୍ଲଥ୍ ସାହାଯ୍ୟରେ ଅଙ୍କିତ ନକ୍ସା—
ট্রেস A trace (map).
ट्रेस

ଟ୍ରେସ୍‌ପାସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟ୍ରେସ୍‌ପାସ୍) (କଚିରିଆ ଶବ୍ଦ)—
Ṭrespās ପରର ସ୍ଥାନରେ ଅନଧିକାର ପ୍ରବେଶ—
ট্রেসপাস Tresspass.
ट्रेसपास

ଟ୍ରେସ୍‌ପାସର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟ୍ରେସ୍‌ପାସର୍) (କଚିରିଆ ଶବ୍ଦ)—
Ṭrespasar ପରର ସ୍ଥାନ ବା ଗୃହରେ ଅନଧିକାର ପ୍ରବେଶକାରୀ—
ট্রেসপাসর Tresspasser.
ट्रेसपासर

ଟ୍ରେସିଙ୍ଗ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଅସଲ ନକସା ଉପରେ ଟ୍ରେସିଙ୍ଗ୍ କ୍ଲଥ୍
Ṭresing ବା ଟ୍ରେସିଙ୍ଗ କାଗଜ ପକାଇ ଚିତ୍ରାଦି ଅଙ୍କନ କରିବା—
ট্রেসিঙ্গ Tracing.
ट्रेसिङ्ग

ଟ୍ରେସିଙ୍ଗ୍ କ୍ଲଥ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଯେଉଁ ମହମଜାମା ସ୍ୱଚ୍ଛ କନାକୁ
Ṭresing klath ଚିତ୍ରଥିବା ଅନ୍ୟ କାଗଜ ଉପରେ ରଖି ଚିତ୍ର
ট্রেসিঙ্গ ক্লথ ଆଦିକୁ ଅବିକଳ ଅଙ୍କିତ କରାଯାଇ ପାରେ—
ट्रेसिङ्ग कलाथ Tracing cloth.

ଟ୍ରେସିଙ୍ଗ୍ ପେପର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଯେଉଁ ମହମଜାମା ସ୍ୱଚ୍ଛ କାଗଜ
Ṭresing pepar ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ କାଗଜରେ ଥିବା ଚିତ୍ର ଆଦିକୁ
ট্রেসিঙ্গ পেপর ଅବିକଳ ଉତାରି ନିଆଯାଇ ପାରେ—
ट्रेसिङ्ग पेपर Tracing paper.
(ଟ୍ରେସିଙ୍ଗ୍ କାଗଜ—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ଏହି ଟ୍ରେସିଙ୍ଗ୍ ପେପର୍ ବା ଟ୍ରେସିଙ୍ଗ୍ କ୍ଲଥ୍‌ରେ ମହମ ମଡ଼ା ହୋଇଥିବାରୁ ଏହା ସ୍ୱଚ୍ଛ ଅଟେ; ଏଥିପାଇଁ ଏହା ତଳେ କୌଣସି ଚିତ୍ରାଙ୍କିତ ବା ଲେଖା ହୋଇଥିବା କାଗଜ ରଖିଲେ ତଳ କାଗଜର ଚିତ୍ର ବା ଲେଖା ସ୍ପଷ୍ଟ ରୂପେ ଉପରକୁ ଦେଖାଯାଏ ଓ ସେହି ରେଖାମାନଙ୍କୁ ନଜର କରି ପେନ୍ସିଲ ବା କଲମରେ ଚିତ୍ର ଆଦି ଟ୍ରେସିଙ୍ଗ୍ ପେପର୍ ବା ଟ୍ରେସିଙ୍ଗ୍ କ୍ଲଥ୍‌ରେ ଅବିକଳ ଉତୁରିଯାଏ ।]

ଠ

ଠ—ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣର ଦ୍ୱାଦଶ ବର୍ଣ୍ଣ; ଟ ବର୍ଗର ୨ୟ ବର୍ଣ୍ଣ; ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣ
Ṭha ସ୍ଥାନ ମୂର୍ଦ୍ଧା—The twelfth consonant. Its sound is produced from the head (cerebral). This letter is not represented by any single letter in the English alphabet, but resembles the sound of 'ṭ' followed immediately by the sound 'h' as in 'pent-house'. Generally the oria letter 'ଠ' is rendered into English by writing 'th' with some distinguishing mark or dot to differentiate it from the English pronunciation of th, as in 'path' and of th as in 'the'. Thus the word ଠାକୁର is transliterated in English as Ṭhākura.

ସଂ. ବି—୧ । ଶିବ—1. Śiba.
୨ । ମହାଧ୍ୱନି—2. A great sound
୩ । ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳ—3. Moon's disc.
୪ । ଶୂନ୍ୟ—4. The void; the space.
ଠ ପରି ଜଗତ ବଶେ, ଠିକେ କବିରିକ ଭାସେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ରତ୍ନାକର ଚମ୍ପୂ, ଠ. ଗୀତ ।

ବିଣ—ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗୋଚର—
Perceptible by the senses.
ଦେ. ବି—ଶୂନ; ଶୂନ୍ୟ ସଂଖ୍ୟା—Zero.
(ଯଥା—ସେ ପରୀକ୍ଷାରେ ଠ ନମ୍ବର ପାଇଅଛି ।)

ଠଅ—ଦେ. ବିଣ—ଶୂନ୍ୟାକାର; ପୂର୍ଣ୍ଣବୃତ୍ତାକୃତି—
Ṭhaa Zero-like; circular.
ଠଅ ହୋଇଣ ମଣ୍ଡଳ ଗୋଟିଏ । ପ୍ରାଚୀ. ପରିଚେ ଗୀତ ।
ବି—ଶୂନ୍ୟସଂଖ୍ୟା—Zero.

ଠଉଁ—ଦେ. ଅ. (ପଞ୍ଚମୀ ବିଭକ୍ତିସୂଚକ ପ୍ରତ୍ୟୟବିଶେଷ; ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ
Ṭhaun̄ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ)—୧ । ରୁ; ଠାରୁ—
থেকে 1, From.
से (ଯଥା—କଟକ ଠଉଁ ପୁରୀ ୫୪ ମାଇଲ ।)
୨ । ଅପେକ୍ଷା—2. Than.
(ଯଥା—ସେ ମୋ ଠଉଁ ୫ବର୍ଷ ବଡ଼ ।)

ଠଉର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥିର)—୧ । ସ୍ଥିରତା—
Ṭhaura 1. Certainty.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଞ୍ଚ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍ଦ

ठाउर; ठाअर; ठाहव ୨ । ଠାବ; ଦୃଢ଼ ଅବସ୍ଥିତ—
ठौर, ठउर 2. Firm footing; stability.
(ଯଥା—ଶିଉଳରେ ଗୋଡ଼ର ଠଉର ହେଲା ନାହିଁ ।)
୩ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗୋଚର; ଅନୁଭବ—
3. Perception; ken
(ଯଥା—କୁହୁଡ଼ି ହେତୁ ବାଟର ଠଉର ହେଲା ନାହିଁ ।)
୪ । ନିଶ୍ଚୟାତ୍ମକ ଜ୍ଞାନ; ଠିକଣା—4. Knowing; ascertainment; certain knowledge; positive assurance.
୫ । ଅନୁମାନ—5 Guess.
(ଯଥା—ମୁଁ ତା କଥାରେ କିଛି ଠଉର ପାଇଲି ନାହିଁ ।)
ବିଣ—୧ । ସ୍ଥିର; ଦୃଢ଼ସ୍ଥାୟୀ—1. Stable, firm;
୨ । ସ୍ଥିରୀକୃତ—2 Ascertained.
୩ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟଦ୍ୱାରା ଅନୁଭୂତ—
3. Perceived by the senses.
୪ । ଅନୁମିତ—4 Guessed.

ଠଉର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ସ୍ଥିର)—୧ । ଠିକଣା କରିବା—
Ṭhaura karibā 1. To ascertain.
ठाओर कवा ୨ । ଅନୁମାନ କରିବା—2. To guess.
ठौर करना

ଠଉର ଠିକଣା—ଦେ. ବି—୧ । ସୁବନ୍ଦୋବସ୍ତ—
Ṭhaura ṭhikaṇā 1. Good arrangement.
ठाओर ठिकाना ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁର ପତ୍ତା—
ठौर ठिकाना 2. Address or whereabouts of a person or thing.

ଠଉର ପଡ଼ିବା—ଦେ· କ୍ରି—ଠଉରିବା (ଦେଖ)
Ṭhaura pardibā Ṭhauribā (See)

ଠଉର ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠଉରିବା (ଦେଖ)
Ṭhaura hebā Ṭhauribā (See)

ଠଉରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି· (ସଂ. ସ୍ଥିର)—୧ । ଅନୁସନ୍ଧାନ ପୂର୍ବକ
Ṭhaurā(re)ibā ସ୍ଥିର କରିବା—1. To ascertain after
ठाओरान enquiry or search.
ठारना ଠଉରାଇ ଅବସର କଲେ ଭୁ ପ୍ରସଙ୍ଗ ମୋର ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣ୍ଠୋଲ୍ଲସିତ ୦. ଗୀତ ।

୨ । ଅନୁମାନ କରିବା—
2. To guess; to infer; to conjecture.
ଠଣି କରି ପ୍ରେମପଥ କଲିବଣା ଠଉରାଇଲି ଯା କାହିଁ ।
ଗୋଲେକି. ଇନ୍ଦୁରେଖା ।
୩ । ଖୋଜିବା; ଖୋଜିବା; ଅନ୍ଧାରରେ ଖଣ୍ଡାଳିବା—
3. To seek; to search; to feel in the dark.
୪ । କଳ୍ପନାଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିର କରିବା ବା ଭାବିବା—
4. To imagine.

ଠଉରାଇବ କେ ତୋ ବଭ୍ରମ ଗତି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତାକଲ୍ଲୋଳ ।
୫ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଗୋଚରକୁ ଆଣିବା; ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଦ୍ୱାରା ଅନୁଭବ କରିବା— 5. To perceive; to feel; to find.

ଠଉରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ, ସ୍ଥିର)—୧ । ସ୍ଥିର ହେବା; ସ୍ଥିର ବା ଦୃଢ଼-
Ṭhauribā ଭାବରେ ରହିବା—1. To remain fixed; to
ठाउरा remain undisturbed; to become settled.
ठहरना କି ମାତ କି ଜାତଶୀଳ, କି କୁଳବରତ ଫଳ
ଠଉର ପାଉନ୍ତି ମୋ ମନରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣ୍ଠୋଲ୍ଲସିତ କ. ଗୀତ ।
୨ । ସ୍ଥିରୀକୃତ ହେବା; ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ହେବା—
2. To be adjudged; to be determined.
୩ । ଠାକିବା; ବଞ୍ଚିବା—3. To live; to subsist.
ଠଉରିବ ନାହିଁ ବୋଲି ଠଉର କରିଗ ପାଇଣ ମଦନ ପଳାଏ ରଚେ ଛଇଳ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ଗୀତ
୪ । ଅପେକ୍ଷା କରିବା—4. To wait.
ଠଉରିବ ନାହିଁ ବୋଲି ଠଉର କରିଗ ପାଇଣ ମଦନ ପଳାଏ ରଚେ ଛଇଳ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ଗୀତ ।
୫ । ଅନୁମିତ ହେବା—
5. To be guessed or inferred.
୬ । ସହ୍ୟ କରିବା; ସହିବା—
6. To bear up; to endure.
୭ । ଭାର ସମ୍ଭାଳିବା—7. To sustain.
୮ । ଠଉରାଇବା (ଦେଖ)—8. Ṭhaurāibā (See)

ଠଂ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଅ.—ଧାତୁମୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ସଙ୍ଗେ କୌଣସି
Ṭhaṁ କଠିନ ପଦାର୍ଥ ବାଜିଲେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ଜାତ ହୁଏ; ଟଂ—
ठं Sound of a metallic vessel struck by a hard substance; clanking sound.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ.—ଠଙ୍ (ଦେଖ)
Ṭhaṅg (See)

ଠଂ ଠଂ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ. (ବହୁବଚନ)—ଠଂ (ଦେଖ)
Ṭhaṁ ṭhaṁ Ṭhaṁ (See)

ଠକ୍—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ.—(ସଂ. ସ୍ତକ୍; ସ୍ଥକ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରତିଘାତ)
Ṭhak କାଠ ଅବା କୌଣସି ଦୃଢ଼ ବସ୍ତୁରେ ଅନ୍ୟ ଦୃଢ଼ ବସ୍ତୁ ଥରେ
ठक ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ; ଧାତବ ପଦାର୍ଥ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କଠିନ ବସ୍ତୁ-
ठक ଦ୍ୱୟର ଥରେ ପ୍ରତିଘାତଜନିତ ଶବ୍ଦ—Clattering sound of two hard things (except metal) striking against each other; click.
(ଯଥା—ଦୁଇଖଣ୍ଡ କାଠର ପରସ୍ପର ସହିତ ଥରେ ଅଘାତଜନିତ ଶବ୍ଦ ।)

ଠକ୍ କରି—ଦେ. ଅ.—୧ । ହଠାତ୍—
Ṭhak kari 1. Suddenly.
टक करे ପାପିଷ୍ଠାର ଧନ ପାଣି ପରି ବହି ଯାଉଛି,
झट ଏବେ ଜାଣ ଠକ୍ କରି ଛାଡ଼ି ପଡ଼ିବ । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।
(ଠକ୍କିନା, ଠକ୍କିନ, ଠକ୍କରି, ଠକ୍ଦେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗ୍ୟା'କୁ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ୍ୟା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

ଠକ୍ ଠକ୍—ଦେ. ଅ. ବହୁବଚନ (ସଂ. ସ୍ତକ୍, ଷ୍ଟକ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରତିଘାତ)—
Ṭhak ṭhak ୧ । କାଷ୍ଠାଦି ଦୃଢ଼ ବସ୍ତୁରେ ଅନ୍ୟ ଦୃଢ଼ ବସ୍ତୁର
ठक ठक ଏକାଧିକ ଥର ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ, ଧାତବ ପଦାର୍ଥ ଛଡ଼ା
ठक ठक ଅନ୍ୟ କଠିନ ବସ୍ତୁଦ୍ୱୟର ଏକାଧିକ ଥର ଘାତପ୍ରତିଘାତ-
ଜନିତ ଶବ୍ଦ—1. Rattling sound; repeated tapping or rapping sound.
(ଯଥା—କାଠହଣା ଚଢ଼େଇ ଗଛରେ ଠକ୍ ଠକ କରୁଛି; ଦାନ୍ତ ଶୀତରେ ଠକ୍ ଠକ୍ ବାଜୁଛି ।)
୨ । ଖାଦ୍ୟାଭାବରୁ ବିକଳ ହୋଇ ଛଟ୍‌ପଟ୍ ହେବା—
2. Starving.
(ଯଥା—ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଯୋଗୁଁ ତା ପିଲାମାନେ ଠକ୍ ଠକ୍ ହୋଇ ମଲେ ।)
୩ । ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ; ଟୋପା ଟୋପା ହୋଇ; ଥପ୍‌ଥପ୍—
3. Repeatedly; in copious drops.
(ଯଥା—ତା ଆଖିରୁ ଠକ୍ ଠକ୍ ଲୁହ ଗଡ଼ି ପଡ଼ିଲା ।)
୪ । ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ; ବାରମ୍ବାର—
4. Repeatedly; in every moment.
(ଯଥା—ମୋ ବାଆଁ ଆଖି ଠକ୍ ଠକ୍ ହେଉଛି ।)
କ୍ରି. ବିଣ.—ଠକ ଠକ ଶବ୍ଦ କରି—
1. Making a clicking sound.
(ଯଥା—ସେ କଠୋଉ ମାଡ଼ି ଠକ୍ ଠକ୍ ଚାଲି ଯାଉଛି ।)
୨ । ଅତି ଦ୍ରୁତଗତିରେ ନୁହେଁ ବା ଅତି ଧୀର ଗତିରେ ନୁହେଁ ଏପରି ଚାଲିବା ପ୍ରକାରେ—
2. In a stalking manner (neither rapidly nor slowly).
(ଯଥା—ଦେଢ଼ ବରଷର ପିଲା ଆମ ଜଗବନ୍ଧୁଟି ଠକ୍ ଠକ୍ ଚାଲିଲାଣି ।)
ଦେ. ବିଣ.—୧ । ବିରକ୍ତ; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ ବିରକ୍ତି ଭାବ ମୁଖରେ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିବା—
1. Giving vent to annoyance by words.
(ଯଥା—ବଡ଼ ଯାଆ ସବୁବେଳେ ସାନ ଯାଆ ଉପରେ ଠକ୍ ଠକ୍ ହେଉଛି ।)
୨ । ଶୁଷ୍କ; ନୀରସ (ସ୍ଥାନ)—2. Dried up.
(ଯଥା—ମରୁଡ଼ିରେ ଧାନ ବିଲ ଯାକ ଠକ୍ ଠକ୍ ହୋଇ ଗଲାଣି ।)
୫ । ଅଭୁକ୍ତ; ଉପବାସ ଜର୍ଜରିତ; ଛଟପଟ; ଘାଣ୍ଟି ଘାଣ୍ଟି—
3. Starving; fasting.
(ଯଥା—ଠକ୍ ଠକ୍ ମଦନ ଗୋପାଳ ।)
୪ । ଚଞ୍ଚଳ ଚାଲୁଥିବା—4. Walking briskly.
(ଯଥା—ଆମ ସାଆନ୍ତଙ୍କର ଠକ୍ ଠକ୍ ଚାଲି ସଙ୍ଗେ ମୁଁ ଚାଲି ପାରିବି ନାହିଁ ।)

ଦେ. ବି.—୧ । ବାରଂବାର ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର କଳି କଜିଆ—
1. Constant quarrelling between two persons; bickerings.
୨ । ବାରଂବାର କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ ବିରକ୍ତି ପ୍ରକାଶ—
2. Giving vent to one's displeasure repeatedly.
(ଯଥା—ମୁଁ ସେ ଘରେ ଏତେ ଠକ୍ ଠକ୍ ସହି ରହି ପାରିବି ନାହିଁ ।)

ଠକ୍ ଠକ୍ ଠକସା—ଦେ. ବିଣ.—ଯେ ଠକ୍ ଠକ୍ ହୋଇ ଗତି କରେ—
Ṭhak ṭhak ṭhakasā Making a rattling sound during movement.
ଠକ ଠକ ଠକସା, ୩ ମୁଣ୍ଡ ୧୦ ଗୋଡ଼ କହୁଦବୁଝ ମଞ୍ଜୁଷା ।
ପ୍ରହେଳିକା ।
(ଏଥିର ଉତ୍ତର—ହଳ ବୁଲାଉ ଥିବା ଦୁଇଟି ବଳଦ ଓ ଗୋଟିଏ ମନୁଷ୍ୟ ।)

ଠକ୍ ଠକ୍ ମଦନଗୋପାଳ—ଦେ. ବି.—ଖାଇବାକୁ ପାଉ ନ ଥିବା
Ṭhak ṭhak madanagopāla ଗରିବ ଲୋକ—
A famishing poor person.

ଠକ୍ ଠକ୍ ହୋଇ ଚାଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚଞ୍ଚଳ ଚଞ୍ଚଳ ପଦକ୍ଷେପ
Ṭhak-ṭhak hoi chāliba କରି ଚାଲିବା—
To stalk; to walk briskly.
(ଯଥା—ଶିଶୁଟି ଏବେ ଠକ୍ ଠକ୍ ହୋଇ ଚାଲିଲାଣି ।)

ଠକ୍‌ଠକି—ଦେ. ବି—୧ । ବିପଦ; ଉତ୍ପାତ—
Ṭhakṭhaki 1. Calamity; hardship.
୨ । ସଙ୍କଟ; କଠିନ ବ୍ୟାପାର; ବିଷମ ସମସ୍ୟା—
2 Crisis; dilemma; difficulty.
୩ । ଠକ୍‌ଠକି ତନ୍ତ (ଦେଖ)—
3. Ṭhak-ṭhaki tanta (See).
ବିଣ—ଯାହା ଠକ୍ ଠକ୍ ଶବ୍ଦ କରେ—
Producing a clicking or clapping sound.

ଠକ୍‌ଠକିଆ—ଦେ. ବିଣ— ଯେଉଁ ମାଟି ଶୁଖି ଯାଇଥିବାରୁ ହଳ ବୁଲାହେବା
Ṭhak-ṭhakiā ସମୟରେ ତହିଁ ମଧ୍ୟକୁ ଲଙ୍ଗଳ ଲୁହା ପ୍ରବେଶ ନ କରି ଉପରେ ଉପରେ ଡେଇଁ ଡେଇଁ (ଠକଠକ ହୋଇ) ଚାଲିଯାଏ; ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୁଷ୍କ ଓ ଟାଣୁଆ ଭୂମି—
Dry (land).

ଠକ୍‌ଠକି ତନ୍ତ—ଦେ. ବି— ଯେଉଁ ତନ୍ତ ଚଳାଇବା ସମୟରେ
Ṭhak-ṭhaki tanta ଠକ୍ ଠକ୍ ଶବ୍ଦ ଶୁଭେ—
ठकठकी तान्त Fly-shuttle loom.
ठकठकि ताँत

ଠକ୍‌ଠାକ୍—ଦେ. ଅ—୧ । ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ; ହଠାତ୍;—
Ṭhak-ṭhāk 1. At once; in no time.
(ଯଥା—ମୋତେ ମୋର ପ୍ରାପ୍ୟ ଦେବାର ହେଲେ ଠକ୍‌ଠାକ୍ ଦେଇଦିଅ ।) ୨ । ନଗଦ; ରୋକ୍ ସୋକ୍—2. In cash.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଅ	ଊଁ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ପ	ସ	ଙ୍ଖ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

ଠକ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସ୍ଥଗ=ଧୂର୍ତ୍ତ; ସ୍ଥଗ୍ ବା ଷ୍ଠଗ୍ ଧାତୁ=ଗୋପନ)—
Ṭhaka
(ଠକୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
ठक, ठग
ठग
୧ । ଠଗ; ପ୍ରତାରକ; ପ୍ରବଞ୍ଚକ—
1. Cheating; swindling; fraudulent; roguish; deceiving.
ଠକ ମୁଁ ବୋଲେ ମାନସେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବ ରଥ୍ ଠ ଗୀତ୍
୨ । ଛଳକାରକ; କପଟୀ—
2. Hypocritical;
୩ । ଛଳମୟ; ପ୍ରତାରଣାପୂର୍ଣ୍ଣ—
3. Full of deceit; deceitful.
୪ । ନିଷ୍ଠୁର—4. Cruel.
୫ । ଖଳ—5. Wicked.
୬ । ଚତୁର—6 Sly; clever,
ଆରେ ଠିକହାଗୀ, ଠକପଣ ପୁଣି କହ ଆଏ ମିଶି ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
ବି—୧ । ପ୍ରତାରକ ବ୍ୟକ୍ତି; ଧୂର୍ତ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—
1. A sharper; a rogue; swindler; cheat.
୨ । ରାଜପଥର ଦସ୍ୟୁ—
2. Highway robber; thug.
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ପୂର୍ବେ ଭାରତର ରାଜପଥ ମାନଙ୍କରେ ଅତ୍ୟଧିକ ଅତ୍ୟାଚାର କରୁଥିଲେ; ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ଓ ବିଶେଷତଃ ବାଟୋଇମାନଙ୍କୁ ବିଷ ଦେଇ ବା ଗଳା ଚିପି ମାରି ଧନ ଅପହରଣ କରୁଥିଲେ । ଇଂରାଜମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ଦମନ କଲେ ।]
୩ । ନରହନ୍ତା – 3. A cut-throat

ଠକର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଠୋକର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ṭhakara (etc) Ṭhokara etc (See).

ଠକର ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠୋକର ଖାଇବା (ଦେଖ)
Ṭhakara khāibā Ṭhokara khāibā (See).

ଠକର ଠକର—ଦେ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଠକ୍ ଠକ୍ (ଦେଖ)
Ṭhakara ṭhakara Ṭhak ṭhak (See).

ଠକରା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Ṭhakarā ବଣ ନିକଟସ୍ଥ ଭୂମିରେ ଫସଲ ଜଗିବା ଲୋକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବନ୍ୟ ଜନ୍ତୁଙ୍କୁ ଘଉଡ଼େଇବା ପାଇଁ ଗଛ ଉପରେ ଠକ ଠକ ବଜାଯିବା ବାଉଁଶର ଏକପ୍ରକାର ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ର—
A contrivance of bamboo which is sounded with 2 sticks and produces clicking sounds to scare away wild animals from the fields in the night.
[ଦ୍ର—ଦୁଇଅଡ଼େ ଗଣ୍ଠିଥିବା ଏକପବ ମୋଟ ବାଉଁଶରେ ଆଙ୍ଗୁଳେ ଚଉଡ଼ାରେ ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବା ଛିଦ୍ର କରି ତାହାର ଦାଢ଼ରେ ଦୁଇଖଣ୍ଡ କାଠି ବାଡ଼େଇଲେ ଉଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ ହୁଏ ।]

ଠକା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥଗ୍ ଧାତୁ)—ଠକେଇ; ଠକିବା କର୍ମ—
Ṭhakā Cheating; deception.
ठकान ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—୧ । ଠିକ୍—
ठगाइ 1. Correct; right.
୨ । ଅସଲ; ଖାଣ୍ଟି—2. Genuine; original.
କ୍ରି. ବିଣ—ଠିକ୍‌ରୂପେ; ଆଚ୍ଛା—Well; correctly.
(ଯଥା— ତୁ ଠକା କହିଲୁ=ତୁ ଠିକ୍ କହିଲୁ ।)

ଠକା(କେ)ଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥଗ୍ ଧାତୁ)—ପ୍ରବଞ୍ଚନା; ପ୍ରତାରଣା—
Ṭhakā(ke)i Deception; cheating; fraud; roguery.
ठकामि
ठगाइ

ଠକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ୍ଥଗ୍ ଧାତୁ=ଗୋପନ)—
Ṭhakā(ke)ibā ୧ । ପ୍ରତାରଣା କରିବା; ଭଣ୍ଡିବା—
ठकान 1. To cheat; to swindle; to deceive; to delude; to practise deception.
ठगाना
୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଉପରଠାଉରିଆ କରି ସମ୍ପନ୍ନ କରିବା—2. To finish a work any how.
୩ । (କୋଲପ ବା ତାଲାକୁ) ବନ୍ଦ ନ କରି ବନ୍ଦ ହେବାଭଳି ଅଟକାଇ ରଖିଦେବା—3. To leave a padlock unlocked but in a position appearing to an onlooker as if it were locked.
୪ । (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ) କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ବା ପଦରେ ଅସ୍ଥାୟୀଭାବରେ (ଅର୍ଥାତ୍ ଆପାତତଃ କିଛିଦିନ ପାଇଁ) ରଖାଇବା—4. To place man temporarily in a post for the present.

ଠକାଠକ୍—ଦେ. ଅ—୧ । ହସାଇବେ ଅଚଳ ଅବସ୍ଥା—
Ṭhakāṭhak 1. Very poor and destitute condition.
(ଯଥା—ତା କଥା ଠକାଠକ୍ ।)
୩ । ଆସନ୍ନମୃତ୍ୟୁ ସମୟ—
3. Time of impending death.

ଠକାଠକି—ଦେ ବି—୧ । ଭଣ୍ଡାଭଣ୍ଡି; ଭଣ୍ଡାଇବା—
Ṭhakāṭhaki 1. Deception.
ठगाठगि ୨ । ପରସ୍ପର ପ୍ରତାରଣା—
ठगाठगि 2. Mutual deception or cheating.

ଠକାମି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥଗ)—ଠକାଇ (ଦେଖ)
Ṭhakāmi Ṭhakāi (See)

ଠକାରି—ଦେ. ବି—୧ । ଠାରଠୁର; ସଙ୍କେତ—
Ṭhakārā 1. Dumb significant signs; gesture.
ठार ୨ । ଠକପଣ; ଠକାମି—2. Roguery.
इशारा ଠକାରି ପରି ଠକାରି ପରହରି କପାଳୁ କହିଛି ।
ठकामी ଭକ୍ତ. କୋଷ୍ଠବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍ଗିଆ ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ठगाइ ୩ । କପଟ; ଛଳ—3. Deceit; feigning.
୪ । ଗୋପନୀୟ ପରାମର୍ଶ—4. Secret consultation.

ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଠ + ଆକାର)—ଠପରି ଆକାର ଯାହାର; ପୂର୍ଣ୍ଣ ଗୋଲ—Shaped like the letter ṭh; round; circular.

ଠକାର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠାରିବା; ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଲକ୍ଷରେ ଦୁଇ
Ṭhakāra karibā ଜଣଙ୍କର ଭାବ ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ କରିବା—
ठारा To make signs or nods.
इसारा करना

ଠକାର କଳି—ଦେ. ବି—ଲୋକେ ଦେଖିବାକୁ ବାହାରେ କଳି କରୁ
Ṭhakāra kaḻi ଭିତରେ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ—Quarrel for outward show.

ଶାଶୁ ବୋହୂଙ୍କର ଠକାର କଳି
ଚଳିଲା ଖାଇବା କବାଟ କଳି । ଚଗ ।

ଠକିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ସ୍ଥଗ; ସ୍ଥଗ୍ ଧାତୁ = ଗୋପନେ)—
Ṭhakibā ୧ । ପ୍ରତାରିତ ହେବା—
ठका 1. To be deceived.
ठगना ୨ । ପ୍ରତାରଣା କରିବା—2. To cheat; to deceive.
ठकाना ୩ । ଭଣ୍ଡାଇବା; ଭଣ୍ଡିବା—To simulate.

ଠଣସୁନ୍ଦର ମୁଖ ଦେଖାଇ,
ଠକି ଲୁଟିଗଲି କାହିଁ ପାଇଁ । ଗୋପୀକ. ଇନ୍ଦୁରେଖା ।

୪ । ଛଳନା କ୍ରମେ କାଳକ୍ଷେପ କରିବା—
4. To put off on various excuses.

ଠକି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଠକିବା ୧ (ଦେଖ)
Ṭhaki jibā Ṭhakibā 1 (See)

ଠକ୍କର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି.—ଠୋକର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ṭhakkar (etc) Ṭhokara etc. (See)

ଠକ୍କୁର—ସଂ. ବି.—୧ । ଠାକୁର; ଦେବତା ପ୍ରତିମା—
Ṭhakkura 1. Image of a Deity.
୨ । ଗଣ୍ୟମାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. A man of rank (M. W.)
୩ । ଦେବ—3. Deity. (M. W.)

ଠଗ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ.—ଠକ (ଦେଖ)
Ṭhaga Ṭhaka (See)

ଠଗାମି—ଦେ. ବି.—ଠକାଇ (ଦେଖ)
Ṭhagāmi Ṭhakāi (See)

ଠଗି—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ନରହନ୍ତା ଦସ୍ୟୁ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବା ଠଗ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Ṭhagi 1. Pertaining to the 'Ṭhugs'.
ठगी ୨ । ଠଗ ଦମନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
ठगी 2. Pertaining to the prevention of the depredations formerly committed by the Ṭhugs of India.

ଠଗିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—(ଭୂଲ. ହି. ଠଗ୍‌ନା)—ଠକିବା;
Ṭhagibā ଭଣ୍ଡିବା—To cheat; to deceive.

ଠଙ୍—ପ୍ରାଦେ.—(ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ମୂଲ୍ୟ; ଦାମ—
Ṭhaṅg Price.

ଯତନଥ ମାଲର ଠଙ୍ ନାହିଁ । ଚଗ ।

ଅ.—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଖଣ୍ଡା ଆଦିରେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଜୋରରେ ହଠାତ୍ କାଟି ଦେବା ପ୍ରକାରେ—
Swiftly or suddenly (to cut asunder the head with a sharp weapon); swiftly and with a thud.
(ଯଥା—ମୁଣ୍ଡଟା ଠଙ୍ କରି ହାଣି ଦେଲାରେ) ।

ଠ ଠା ଠି—ଦେ. ବି.—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୀନ ବା ନିର୍ଦ୍ଧନ ଅବସ୍ଥା; ଅଭାବ;
Ṭha ṭhā ṭhi ଅର୍ଥାଭାବ—Utter want; destitution; extreme poverty.

ଠଣ୍—ଦେ. ଅ—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଠଣ୍ ଠଣ୍ (ଦେଖ)
Ṭhaṇ Ṭhaṇ ṭhaṇ (See)

ଠଣ୍ ଠଣ୍—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—୧ । ଧାତୁମୟ ପଦାର୍ଥର ପରସ୍ପର
Ṭhaṇ ṭhaṇ ଆଘାତଜନିତ ଶବ୍ଦ; ଟଙ୍କା ଗଣିବାର ଶବ୍ଦ; ଘଣ୍ଟି ଶବ୍ଦ—
ठनठन् 1. Clanging sound; ding; clang.
ठनाक्, ठनठन ୨ । ଫୋମ୍ପା ପାତ୍ରର ଶବ୍ଦ—
2. Sound of a hollow vessel; hollow sound.
ବିଣ—୧ । ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ; ଗଜଗଜ (ଧନ)—
1. Plentiful (cash).
(ଯଥା—ତା ପାଖରେ ଟଙ୍କା ଠଣ୍‌ଠଣ୍ ହେଉଛି ।)
୨ । ଅତି ଅଭାବଗ୍ରସ୍ତ ବା ନିର୍ଦ୍ଧନ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
2. Very needy; indigent (person).
(ଯଥା—ମୁଁ ଏବେ ଠଣ୍‌ଠଣ୍ ମଦନ ଗୋପାଳ ।)
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ନଗଦ—In cash.
(ଯଥା—ସେ ଟ ୩୦୦୦ ଠଣ୍‌ଠଣ୍ କରି ଗଣି ଦେଲା ।)

ଠଣ୍‌ଠଣ୍ ମଦନଗୋପାଳ—ଦେ. ବି—କପର୍ଦ୍ଦକ ଶୂନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
Ṭhaṇ-ṭhaṇ madanagopāḻa A penniless person.

ଠଣ—ଦେ. ବି. (ସ୍ଥା ଧାତୁ)—୧ । ଅଙ୍ଗର ଶୋଭା—
Ṭhaṇa 1. Symmetry; bodily grace.
डौल ଠଣ ସୁନ୍ଦର ପିକ୍ଷେମଣି, ଠିକେ କମଳା ଯାର ବର୍ଣ୍ଣ ।
डौल କମଳଲୋଚନ. ଚଉତିଶା ।
୨ । ଠାଣ—2. Pose of the body.
୩ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—3. Grace; beauty,
୪ । ଅଙ୍ଗର ଗଠନ—4. Cut of the body.
କୋଇଲି ! ଠଣ ଯେ ସୁନ୍ଦର ବେନି ପୋଏ । ବଳରାମ ଦାସ. କୋଇଲି ।
ବିଣ—ସୁନ୍ଦର—Graceful.
ଠଣ ଚନ୍ଦ୍ରମୁହଁରେ, ଠଉରିବ କେତୁରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ରତ୍ନାକରଚମ୍ପୂ ଠ ଗୀତ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଁ	ଇଅ	ଡ଼	ଙ୍କ

ଠଣରଣ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Ṭhaṇaraṇa   କଙ୍କଣ, ଘଣ୍ଟି ଆଦି ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ—
Tinkling sound.
କନ୍ତୁ କଙ୍କିଣୀ, ଘଣ୍ଟି ଠଣରଣ କଙ୍କଣ ଝଙ୍କ ବାଜେ । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଠଣା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥାନ; ତୁଳ. ପ୍ରା. ଠାଣ)—
Ṭhaṇā   ୧ । କାନ୍ଥକୁଣ୍ଡ—1. Niche.
କୁଲୁଙ୍ଗୀ   ଠଣାରେ ମୂର୍ତ୍ତି ରଖି ଦେଇଥିଲା ।
ताका   ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
୨ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ—
2. Seat; appropriate place.
ଠୋନା   ୩ । ବନ୍ଧାଙ୍ଗୁଳିର ଗଣ୍ଠି ଦ୍ୱାରା ମସ୍ତକର ଖପୁରିରେ ଆଘାତ-
ठोंग, ठुगा   3. A blow on the skull with the knuckles.
ଠଣା ଠୁଙ୍କି ଚାପନ୍ତୀସ, ମୁଣ୍ଡେ ମନମଥ ପାଶ
ବନ୍ଧନ କର ତୁ ମୋତେ ମୋ ଦନ୍ତରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋଷରଚମ୍ପୂ. ଠ ଗୀତ ।
ଠୋ   ୩ । ଠାବ; ସ୍ଥାନ; ଅବସ୍ଥିତି; ବାସସ୍ଥଳ—
ठहर   3. Residence; habitat.
୬ । ଶିବିର; ଛାଉଣି—6. Encampment (Beams).
୭ । ପହରା; ଜଗିବା—7. Watching; guarding.
ଗ୍ରାମ ଅଞ୍ଚଳ ପାଇଣ କପି ସଜନ, କପି ପେଣି ଠାବେ ଠାବେ ଠଣା ଦେଲେ ।
ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।

ଠଣା ଠୁଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅଙ୍ଗୁଠିର ଗଣ୍ଠି ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟର ମୁଣ୍ଡର
Ṭhaṇā ṭhuṅkibā   ଖପୁରିରେ ଆଘାତ କରିବା—
ଠୋନାମାରା   1. To strike on the skull with
धौलमारना   the kunckles.
ଠଣାଦେବା } ଅନ୍ୟରୂପ   ଠଣା ଠୁଙ୍କି ଚାପ ତ୍ରାସ ମୁଣ୍ଡେ ମନମଥ ପାଶ
ଠଣାମାରିବା }   ବନ୍ଧନ କର ତୁ ମୋତେ ମୋ ଦନ୍ତରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋଷରଚମ୍ପୂ. ଠ ଗୀତ ।
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଆଘାତ କରିବା—
2. (figurative) To strike.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବଳପୂର୍ବକ ଦୂର କରିବା—
3. (figurative) To remove with force.

ଠଣ୍ଠଣ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—
Ṭhanṭhaṇa   ୧ । ଖାଲି କାଂସ୍ୟ ପାତ୍ରାଦିରେ ଆଘାତଜନିତ ଶବ୍ଦ—
ठंठन   1. Clanging or ringing sound produced
ठनठन   by striking an empty metal vessel.
(ଠଣ୍ଠନ—ଅନ୍ୟରୂପ)   ୨ । ଠଣଠଣ (ଦେଖ)
2. Ṭhaṇaṭhaṇa (See)

ଠନ୍‌କି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ପ୍ରସ୍ରାବପୋଡ଼ା ରୋଗ—
Ṭhan-ki   Painful urination.

ଠନୁ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—୧ । (ଅମୁକ) ସ୍ଥାନରୁ—
Ṭhanu   1. From a place.
୨ । ଠାରୁ—2. From.
(ଯଥା—ଅଇଠନୁ=ଅଇଠାରୁ ।)

ଠବର୍ତ୍ତୁଳ—ଦେ. ବିଣ—ଠ ପରି ଗୋଲାକାର; ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଗୋଲ—
Ṭhabarttuḷa   Completely circular; all round.
ଠିକ ଠବର୍ତ୍ତୁଳ ଚନ୍ଦ୍ରାନନା ତୋ ଚରିତ୍ରରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଣୋଷରଚମ୍ପୂ, ଠ ଗୀତ ।

ଠମକ—ଦେ. ବି (ସ୍ତମ୍ଭ ଧାତୁ; ସଂ. ଧାମ)—
Ṭhamaka   ୧ । ହାବଭାବ ସହିତ ଗତିଭଙ୍ଗି; ଛଇ—
ठमक   1. Coquetry.
ठमक   ୨ । ନୃତ୍ୟଭଙ୍ଗିରେ ଚାଲିବା—
2. Affected gait.
୩ । ଆଡ଼ମ୍ବର—3. Parade; pomp; show.

ଠରକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟରକାଇବା (ଦେଖ)
Ṭhar-kā(ke)ibā   Ṭarakāibā (See).

ଠରକିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠିରିକିଯିବା (ଦେଖ)
Ṭharakibā   Ṭhirikijibā (See).
(ଠରକି ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠରା—ଦେ. ବି (ସ୍ତୁ, ସ୍ତୃ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନେ)—
Ṭharā   ନେତ୍ରହସ୍ତାଦିଦ୍ୱାରା ସଙ୍କେତ ଦ୍ୱାରା ମନୋଭାବର
ठारा   ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି; ଇଙ୍ଗିତ; ଇସାରା—
सैन   Ogling; making signals with the eyes, head and hands.

ଠରାଠରି—ଦେ. ବି—ପରସ୍ପର ସଙ୍କେତ ଦ୍ୱାରା ମନୋଗତ ଭାବର
Ṭharāṭhari   ଆଦାନପ୍ରଦାନ; ଠାରଠୁରି—
ठारठोर   Mutual exchange of significant glances and signs: reciprocal nodding and gestures.
ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ନ କହୁଣ ଠରାଠରି ହୋଇଣ ଅଗମ୍ୟ ବନରେ ପଶିଲେ ଗୋ ।
ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।
(ଠରାଠୁରି—ଅନ୍ୟରୂପ)   ବିଣ—ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଠାର ଦ୍ୱାରା
ମନୋଗତଭାବ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ)—
Exchanging thoughts with each other by glances and signs.

ଠସ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସ୍ଥାସକ=ଜଳବୁଦ୍‌ବୁଦ)—
Ṭhasa   ୧ । (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ) ଲୁହା କମ୍ବା କଂସାର ଏକପ୍ରକାର ଛାଞ୍ଚ—
ठासा   1. A die; a mould.
ठसा   [ଦ୍ର—ଏହା ଉପରେ ସୁନା ବା ରୁପାର ପାଲଟ ରଖି ପିଟିଲେ ଛାଞ୍ଚର ଆକାର ଅନୁରୂପ ପାଲଟର ଆକାର ହୋଇଯାଏ ।]
୨ । ଠସକ (ଦେଖ)—2. Ṭhasaka (See).

ଠସକ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଷ୍ଟୈ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ)—୧ । ଥଟ୍ଟା; ଟାପରା—
Ṭhasaka   1. Jesting; joke.
ठठोली   ୨ । ପରିହାସ—2. Fun; sport;
ठसक   ୩ । ଉପହାସ—Taunting; gibe.

ବିଣ—୧ । ପରିହାସଯୁକ୍ତ (କଥା)—
1. Uttered in jest; jocular.
୨ । ମିଥ୍ୟା—2. False,

ଠସକା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ମସକା; ଭଙ୍ଗୁର—
Ṭhasakā 1. Brittle; fragile; frangible.
ठुनको ୨ । ଫୁଲୁକା ଏବଂ ମସକା—
खसता 2. Swollen and fragile.

ଠସକାଇ—ଦେ. ବି—ଅଶକ୍ତତା; ଅସମର୍ଥତା—
Ṭhasakāi Inability; unfitness.

ଠସଲି—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଠସକ (ଦେଖ)
Ṭhasali Ṭhasaka (See).

ଠସା—ଦେ. ବି—ଠସ (ଦେଖ)
Ṭhasā Ṭhasa (See).
ବି. ଓ ବିଣ—ଠସକ (ଦେଖ)
Ṭhasaka (See)

ଠହର—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ (ସଂ. ସ୍ଥିର; ଭୁଲ. ଏହି
Ṭhahara ଅର୍ଥରେ ହି. ଏହି ଶବ୍ଦ)—ସ୍ଥିର—
Settled.

ଠହରାଏବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—
Ṭhaharāebā ଠଉରାଇବା (ଦେଖ)
Ṭhaurāibā (See)

ଠହରିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି (ହିନ୍ଦି ଠହରନା)—
Ṭhaharibā ଅପେକ୍ଷା କରିବା; ସମ୍ଭାଳିବା—
1. To wait.
୨ । ଠଉରିବା (ଦେଖ)—2. Ṭhauribā (See).

ଠା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି ଓ ଅ—ଠାଆ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ṭhā (etc) Ṭhā-ā etc (See).

ଅଠଠା ବନ୍ଧ ହୋଇ କହନ୍ତି ବୋଇଲେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ବନ ।

ଠାଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସ୍ଥାନ ପ୍ରା. ଠା, ଠାଆଁ, ଠାଣ)—୧ । ସ୍ଥାନ—
Ṭhā-ā 1. Place; locality.
ठा, ठाई ୨ । ଜାଗା; ବ୍ୟବଧାନ—2. Space.
ठा, ठाँव ୩ । ଭୋଜନସ୍ଥଳ—
3. The place prepared for taking meals on it.
୪ । (ରାଜା ଆଦିଙ୍କ) ଭୋଜନ—
4. Meals; taking food (of Rājās).
୫ । ଭୋଜନ ସ୍ଥାନରେ ଭୋଜନ ପାତ୍ର ରଖାଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଭୂମିରେ ମୁରୁଜ ଦ୍ୱାରା ଲେଖାଯିବା ଚିତ୍ର—
5. Figures drawn over tho place where plates for a meal are kept.
୬ । ଭୋଜନ ନିମନ୍ତେ ସ୍ଥାନ ଓ ଆସନ ଆଦି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—
6. Preparation for taking meal.

[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗରେ (ଯଥା—ଏ, ଏହି, ସେ, ସେହି, ତା, ତାହା, ମୋ, ତୁମ୍ଭ) ବ୍ୟବହୃତ ହେଲେ ୧—ସ୍ଥାନ, ୨—ପାଖ, ୩—ସମ୍ପର୍କ ଅର୍ଥ ବୁଝାଏ ।]
ଦେ. ଅ—(ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ)—(ଅମୁକ) ସ୍ଥାନର—
Of such or such place.

ଠାଆଁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଠାଆ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Ṭhā-āṅ (etc) Ṭhā-ā etc. (See)

ଠାଆ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ସ୍ଥାନ; ପ୍ରା. ଠାଣ)—୧ । ଭୋଜନ
Ṭhāā-karibā ପାଇଁ ସ୍ଥାନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—1. To make
ठाइँ करना a place ready for dining.
[ଦ୍ର—ଭୋଜନ ସ୍ଥାନକୁ ଓଳାଇ, ପାଣି ଛିଞ୍ଚି, ପୀଢ଼ା ବା ଆସନ ପକାଇ, ଭୋଜନ ପତ୍ର ବା ପାତ୍ର ପଡ଼ିବା ସ୍ଥାନରେ ମୁରୁଜ ଦ୍ୱାରା ଚିତ୍ର କାଟିବାକୁ ବୁଝାଏ; ପୀଢ଼ା ଉପରେ ଭୋଜନ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି ବସନ୍ତି ଓ ମୁରୁଜ ଦିଆଯାଇ ଥିବା ସ୍ଥାନରେ ପାତ୍ର ବା ପତ୍ର ରଖାଯାଇ ତହିଁରେ ଖାଦ୍ୟାଦି ବଢ଼ାଯାଇ ଖିଆଯାଏ ।]
୨ । (ରାଜା ଆଦି) ଭୋଜନରେ ବସିବା—
2. To dine; to take one's meal.

ଠାଆକୁ ଠାଆ—ଦେ. ଅ.—ସ୍ଥାନକୁ ସ୍ଥାନ; ଏକ ସ୍ଥାନ ପରେ ଅନ୍ୟ
Ṭhā-āku ṭhā-ā ସ୍ଥାନରେ; ବହୁ ସ୍ଥାନରେ—In places;
ठाय ठाय place after place; in many
जगह जगह places.
(ଠାଆକୁ ଠା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠାଆ ଠାଆ—ଦେ. ଅ.—୧ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ—
Ṭhā-ā ṭhā-ā 1. Separately.
ठाइँ ठाइँ ୨ । ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ—
जगह जगह 2. At many places.

ଠାଆ ଠାଆକେ—ଦେ. ଅ.—ଠାଆକୁ ଠାଆ (ଦେଖ)
Ṭhā-ā ṭhā-āke Ṭhā-āku ṭhā-ā (See)

ଠାଆ ଠିକଣା—ଦେ. ବି—୧ । ସୁବ୍ୟବସ୍ଥା—
Ṭhā-ā ṭhikaṇā 1. Good arrangement.
ठिकठिकाना ୨ । ସ୍ଥିରତା—2. Certainty
ठिकाना

ଠାଆ ପୀଢ଼ା—ଦେ. ବି (ସଂ. ସ୍ଥାନ ଓ ପୀଠ)—୧ । ଭୋଜନ ସ୍ଥାନରେ
Ṭhā-ā pirḍhā ମୁରୁଜ ଦେଇ ଓ ପୀଢ଼ା ପକାଇ ଭୋଜନସ୍ଥାନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—1. Setting the place for meal in order; making a place ready for occupation of the diner.

ଠାଆ ପୀଢ଼ା କରି କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଘେନି ଗଲେ,
ଭଦଅନ୍ତରେ ସବୁ ବଢ଼ାବଢ଼ି କଲେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ: ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ଯୋଗ ।

୨ । ଭୋଜନକ୍ରିୟା—2. The act of eating.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ୍	ଉଅ	ଙ୍ଗ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍

ଠାଅବଢ଼ା—ଦେ. ବି (ସହରର ଶବ୍ଦ)—ଭୋଜନ ସ୍ଥାନରେ ଜଣକପାଇଁ
Ṭhā-ā-bar̤ḍhā ସଜ୍ଜିତ ଭୋଜନ ଦ୍ରବ୍ୟ—Meal set for one person.

ଏ କ୍ଷୁଧେ ଠାଅବଢ଼ା ହୋଇଛି ପାଶେ ହୁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଆଦି ।

ଠାଅ ବଢ଼ା(ଢ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ରାଜାମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ)—
Ṭhā-ā bar̤ḍhā(r̤ḍhe)ibā ଭୋଜନ କ୍ରିୟା ପରିସମାପ୍ତ କରିବା—To finish meal.

ଠାଅ ବଢ଼ିବା—ଦେ. ବି (ରାଜାମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ)—ଭୋଜନର
Ṭhā-ā bar̤ḍhibā ସମାପ୍ତି—Finish of one's meal.
(ଯଥା—ଦିନ ୧୧ଟା ବେଳେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଠାଅ ବଢ଼େ ।)

ଠାଅ ସଜ—ଦେ. ବି—ଭୋଜନ ପାତ୍ରାଦି; ଏକ ସାଜ ଭୋଜନ ପାତ୍ର—
Ṭhā-ā saja Dinner-set; a full set of plates and cups etc. for dinner.

ଠାଇଁ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସ୍ଥାନ)—୧ । ସ୍ଥାନ—1. Place.
Ṭhāin̐ ୨ । ଦିଗ—2. Direction.
ठाईं ଏବେ ଯାଇଁଅଛନ୍ତି କୋଉରେ ମୋ ଠାଇଁ କି—
ठायँ କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ ।
୩ । ଶୂଦ୍ର ସମାଜରେ ବିଧବାର ଦ୍ୱିତୀୟ ବିବାହ; ଥୁଆଥୋଇ;
সাঙ্গা ଦୁତିଅ ଦେବା ପ୍ରଥା—3. The custom of
सगाई widow-marriage among the Śūdras.
୪ । ଆଶ୍ରୟ—4. Shelter.
ठाईं ପାଇ ଅଭାଗିମା ଠାଇଁ ତୋ ବକ୍ଷେ—
ठायँ କନକଲୋଚନ. କୃଷ୍ଣକୁମାରୀ ।
ठाईं ଅ (ସଂ. ସ୍ଥାନେ) ଠାରେ—In, it.
से ବ୍ରହ୍ମା କହିଲେ ସେ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଠାଇଁ—ପ୍ରାଚୀ, ପରଦେଶୀତା ।

ଠାଇଁଆଁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଠାୟାଁ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ṭhāinān̐ (etc) Ṭhāyān̐ etc (See)
(ଠାଇଁଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଠାଇ କରି—ଦେ.. କ୍ରି. ବିଣ—ଠୋ କରି; ସଶବ୍ଦ ଓ ଜୋର୍ କରି
Ṭhāi kari (ଚଟକଣା ମାରିବା ବା ଆଘାତ କରିବା)—
ठाईकरे Producing a clapping sound.
ठायँकर (ଯଥା—ସେ ମୋତେ ଠାଇ କରି ଗୋଟାଏ ଚଟକଣା ମାଇଲା ।)
(ଠାଇକିନା, ଠାଇକିନି, ଠାଇଦିସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠାଇଠାଇ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ବହୁବାର)—୧ । ଗାଲରେ ଜୋର୍‌ରେ
Ṭhāi-ṭhāi ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଚାପୁଡ଼ା ମାରିବା ପ୍ରକାରେ—
ठाईठाई 1. (to deal slaps) With repeatated
ठायँठायँ clapping sounds.
(ଯଥା—ସେ ମତେ ଠାଇଠାଇ ପୁଞ୍ଜାଏ ଚାପୁଡ଼ା ମାଇଲା ।)
୨ । ଶୀତରେ ଦେହ ବିଶେଷ କମ୍ପିବା ପ୍ରକାରେ—
2. With a shiver (through cold).

ଠାଉଆ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଚୋର ପୂର୍ବରୁ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଠାବ କରି
Ṭhāuā ବା ଭଣ୍ଡି ପରେ ଚୋରି କରେ—A thief who
(ଠାଉଆ ଚୋର—ଅନ୍ୟରୂପ) steals after reconnoitre or preliminary survey.

ଠାଉକା—ଦେ. ବି—୧ । ଚୁଇଁ; ଯେଉଁ ଚୋର ଘର ଘରୁ ଛୋଟ ଛୋଟ
Ṭhāukā ବା ଅଳ୍ପ ମୂଲ୍ୟର ଜିନିଷ ଗୃହସ୍ୱାମୀର ଅସାବଧାନତା
(ଠାଉକିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସମୟରେ ଚୋରି କରି ନିଏ—
चाई 1. Petty thief; pilferer.
୨ । ଠାଉଆ (ଦେଖ)—Ṭhāuā (See)

ଠାଉରିଆ—ଦେ. ବି—ଠାଉଆ (ଦେଖ)
Ṭhāuriā Ṭhāuā (See)

ଠାଏ—ଦେ. ଅ—୧ । (ଅମୁକ) ସ୍ଥାନରେ—
Ṭhāe 1. At (a place); in.
ठाये ଓଣ, ପରମ ଆତ୍ମା ପ୍ରାୟେ, ଉଦାସୀ ମତେ ସବୁଠାଏ—
में ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।
୨ । ଏକ ସ୍ଥାନରେ—
2. At one place, at a certain place.
ଏକଠା ହୋଇଣ ବସିଲେ ଠାଏ ଅସି—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ ।
୩ । (ଅମୁକ) ସ୍ଥାନକୁ—3. To (a place).
କେଶିଧ୍ୱଜରଠାରୁ ଭୟେ, ପଳାଇ ଗଲା ଆନ ଠାଏ—
ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।
୪ । (୭ମୀ ବିଭକ୍ତି ପ୍ରତ୍ୟୟ) ଠାରେ—
4. (a suffix donoting) In; at.

ଠାଏ—ଦେ. ଅ—ଠାଏ (ଦେଖ)
Ṭhāen̐ Ṭhāe (See)

ଠାଏଁ ଠାଏଁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ; ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ
Ṭhāen̐ ṭhāen̐ ସ୍ଥାନରେ—At different places.
ଗୁହାରି ଶୁଣନ୍ତି ଯେ ଠାଏ, ପଦ୍ମ ଚରଣ ଆଗ ଜୋଡ଼େ—
ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
୨ । କେତେକ ସ୍ଥାନରେ—2. At some places.
(ଠାଏଁ ଠାଏଁକେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ—
3. At many places.

ଠାଏ ଠାଏ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଠାଏଁ ଠାଏଁ (ଦେଖ)
Ṭhāe ṭhāe Ṭhāen̐ ṭhāen̐ (See)

ଠାଁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି (ସଂ. ସ୍ଥାନ)—ରାଜାଙ୍କ ଭୋଜନ ପାଇଁ
Ṭhān̐ ସଜ୍ଜିତ ସାମଗ୍ରୀଚୟ—
Articles of food set for a Rājā.

ଠାଁ ଜ(ଜା)ଗା—ଦେ. ବି—ଖାଇବାର ସ୍ଥାନ—
Ṭhān̐ ja(jā)gā The place where one takes his meal.
ରାମହରି ନାରୁ ଖବର ପାଇ ଠାଁଜାଗାରୁ ଉଠି ଲଣ୍ଡଭଣ୍ଡ ହୋଇ ଧାଇଁଛନ୍ତି—ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅ'ର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କ୍ଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ଷ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ'କି ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଦ୍ଧୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

ଠାଁସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠାସିବା (ଦେଖ)
Thāṅsibā — Thāsibā (See)

ଠାକର—ଦେ. ବି—୧ । ବାଣବିଶେଷ; ଭୂମିବାଣ (କାଠଗଡ଼ରେ ଗର୍ତ୍ତ କରି ତହିଁରେ ବାରୁଦ ଗୁଳ ଖୁନ୍ଦା ହେବା ବାଣ)—
Thākarā
ठिकरा
ठिकरा
1. A kind of fire-work made by ramming powder into a hole made in a trunk or log of wood.
୨ । ଦେଉଳ ବା କୋଠାର ଛାତ ଉପରେ ସର୍ବ ଶେଷରେ ଯେଉଁ ପଥର ବା ଟାଇଲ୍‌ଖଣ୍ଡ ପକାଇ ଛାତ ମୁଦା ଯାଏ— 2. The last stone or tile set at the apex of a spire, temple, dome or building.
୩ । ଢେଲୁଆ; ଢିମା; ଟେଲା— 3. Big clod of earth; shard.
୪ । ଠାକର; ଠଣା; ଅଙ୍ଗୁଠିର ଗଣ୍ଠି ଦ୍ୱାରା ମୁଣ୍ଡରେ ଆଘାତ— 4. A rap on the head with the knuckle.
୫ । ଖପର—5. Potsherd.

ଦେ ବଣ—୧ । (ସ. ଶୁଷ୍କ) ଶୁଷ୍କ— 1. Dried up; having no moisture.
ठिकरा ୨ । ନିର୍ଜଳ—2. Waterless.
ठोठरा, ठाँठ ୩ । ନୀରସ; ରସଶୂନ୍ୟ—2. Sapless; juiceless.
ଓଳିଆ ଗଲେଣି କମା ଗାଈ
ଚକୁଳ ପଡ଼ିଛି ଠାକର ହୋଇ—ଡଗ ।
୪ । ଫୋଲା; ଶୂନ୍ୟଗର୍ଭ—4. Empty.

ଠାକର ବସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଯେଉଁଠାରେ ଚୁଲି ନ ଥାଏ ସେହିଠାରେ ହାଣ୍ଡି ବସିବା ନିମନ୍ତେ ତିନିଖଣ୍ଡ ଟେଲା ରଖି ଦେଇ ତା ଉପରେ ହାଣ୍ଡି ବସାଇ ରୋଷେଇ କରିବା—1. To cook by provisionally setting up an oven on three clods of earth or stone.
Thākarā basā(se)ibā
୨ । ଖାଦ୍ୟାଦି ରାନ୍ଧିବା—2. To cook one's food.
(ଠାକର ବସିବା—ବି)

ଠାକିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ୍ଥା ଧାତୁ; ତୁଳ. ଇଂ. ସ୍ଟିକ୍, ସ୍ଟେ)—
Thākibā
टिकां; तिष्ठा
टिकना
୧ । ସ୍ଥିର ହେବା—1. To be satationary; to have a firm footing.
(ଯଥା—ପିଚ୍ଛିଳରେ ମୋ ଗୋଡ଼ ଠାକୁ ନାହିଁ ।)
୨ । ବଞ୍ଚିବା; ଜୀବନରେ ରହିବା— 2. To live; to be alive.
(ଯଥା—ଏ ବର୍ଷ ଏପରି ଶୀତ ହେଲେ ବୁଢ଼ାର ଠାକିବା କଷ୍ଟ)
୩ । ଥାକିବା; ଅବସ୍ଥାନ କରିବା—3. To stay.
୪ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ସ୍ଥିରଭାବରେ କିଛିଦିନ ରହିବା— 4. To stick to a place.

ଠାକୁ—ଦେ. ଅ. (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ)—
Thāku
ठाँइए, थाय
को
୧ । (ଅମୁକ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ସ୍ଥାନର) ନିକଟକୁ— 1. Near; to (such a person or place).
ଯାଅ ହେ ଏବେ ତୁମ୍ଭେ ବନମହୀ ଠାକୁ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୨ । (ଅମୁକ) ସ୍ଥାନକୁ—2. To (such a place).
ବେଢ଼ି ଠାକୁ ଗଲେ ସେ କଣ୍ୱ ମହାଋଷି । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଆଦି ।

ଠାକୁଠା—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଠାଆକୁ ଠାଆ (ଦେଖ)
Thāku-thā — Thā-āku thā-ā (See)

ଠାକୁ ଠାକୁ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭୋକରେ ବା ମୁମୂର୍ଷୁ ଅବସ୍ଥାରେ ପାଟିକୁ ଠାକୁ ଠାକୁ କରିବା, ପାକୁଘାଟି ହେବା—To repeatedly open and shut the mouth in the throes of hunger or death.
Thāku thāku hebā

ଠାକୁ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭୋଜନ କରିବାକୁ ଯିବା—
Thāku jibā — To go to take one's meal.
(ଠାଆକୁ ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ସପ୍ତମୀ ଦିନ ଏକବାର ଗାଁ ବେଲକୁହେ ଠାକୁ ଯାଉଥିଲେ ।
ଫକୀରମୋହନ ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଠାକୁର—ଦେ. ବି. (ସ. ଠକ୍କୁର)—
Thākura
ठाकुर
ठाकुर
୧ । ଦେବ; ମହାପ୍ରଭୁ— 1. Deity; God; the Lord.
ଠାକୁର ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ପଦାମ୍ବୁଜ ଧ୍ୟାନରଙ୍କ ।
(ଠାକୁରାଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଯଶୋମତୀଚଉତିଶା ଗୀତ ।
୨ । ଦେବ ପ୍ରତିମା—2. Idol; image of a Deity.
୩ । ପ୍ରଭୁ; ସ୍ୱାମିନ୍—3. Lord; master.
୪ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବା ମାନନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି— 4. Respected person; His Holiness.
(ଯଥା—ଠାକୁର ଆଜ୍ଞା ।)
୫ । ଗୁରୁ ବ୍ୟକ୍ତି—5. One's elder.
ଭୀମସେନ ଠାକୁରଙ୍କ ଅଟେ ଏ ଆଦେଶ । ଜଗନ୍ନାଥ. ବେଣୀସଂହାର ।
୬ । ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ— 6. An address used to Brāhmaṇas.
୭ । ବଙ୍ଗୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ— 7 A family-title of Brāhmaṇas in Bengal.
୮ । କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କ ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ— 8. A family-title amongst Kshatriyas.
୯ । ଭାରତର ପଶ୍ଚିମାଞ୍ଚଳରେ ଭଣ୍ଡାରୀମାନଙ୍କ ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—9. A family-title of barbers in N. W. India.
୧୦ । ଗୁରୁଦେବ—10. Spiritual preceptor.
ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ରାଜାମାନଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି— Family-title of Rajas in Singhbhum.

୧	ଢ	ଡ଼	ର଼,ର଼	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋ	ଝ୍ଅ	ଞ
୨	ଋ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ଅ	ଞ	ଳ

ଠାକୁର କୋଠି—ଦେ. ବି—ଠାକୁର ଘର (ଦେଖ)
Ṭhākura koṭhi Ṭhākura ghara (See)

ଠାକୁର ଘର—ଦେ. ବି—ଦେବାଳୟ; ବିଗ୍ରହଙ୍କ ଘର; ଦେବମନ୍ଦିର—
Ṭhākura ghara A temple; shrine; a house where images of Deities are kept and worshipped.
ঠাকুরবাড়ী, ঠাকুরঘর
ठाकुरबाड़ी, ठाकुरद्वारा

ଠାକୁର ଦେବତା—ଦେ. ବି. (ଏକାର୍ଥବୋଧକ ସହଚର ଶବ୍ଦ; ସ. ଠକ୍କୁର+ଦେବତା)—
Ṭhākura debatā ଦେବଦେବୀ; ବିଧି ଦେବତା— Deities (in general).
ঠাকুর দেবতা
(ଯଥା—ପିଲାଏ ଏବେ ଅଙ୍ଗ୍ରେଜୀ ପାଠ ପଢ଼ି ଆଉ ଆମ ଠାକୁର ଦେବତାଙ୍କୁ ମାନିଲେ ନାହିଁ ।)

ଠାକୁର ପୂଜା—ଦେ. ବି. (ସ. ଠକ୍କୁର+ପୂଜା)—
Ṭhākura pūjā ୧ । ଦେବୋପାସନା— 1. Prayer and devotional rites.
ঠাকুর পূজা
ठाकुरसेवा ୨ । ପ୍ରତିମା ପୂଜା—2. Image-worship.

ଠାକୁର ବାଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଠାକୁର ଘର (ଦେଖ)
Ṭhākura bāṛi Ṭhākura ghara (See)

ଠାକୁର ବାପା—ଦେ. ବି. ପୁଂ—ପିତାମହ—
Ṭhākura bāpā Paternal grandfather.
(ଠାକୁର ମା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ঠাকুরদাদা दादा

ଠାକୁର ରଜା—ଦେ. ବି—ପୁରୀର ରାଜା—
Ṭhākura rajā The name by which the Raja of Puri is generally styled.
[ଦ୍ର—ପୁରୀର ରାଜା ହିନ୍ଦୁ ଜାତିର ଉପାସ୍ୟ ଶ୍ରୀଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ଦେବଙ୍କର ସେବାଏବଂ ମାଇଫଳଦାତା ବୋଲି ହିନ୍ଦୁମାନେ ତାଙ୍କୁ ଠାକୁର ରଜା କହନ୍ତି ।]

ଠାକୁର ସେବା—ଦେ. ବି. (ସ. ଠକ୍କୁର+ସେବା)—
Ṭhākura sebā ଠାକୁର ପୂଜା (ଦେଖ)
ঠাকুর সেবা Ṭhākura pūjā (See)
ठाकुरसेवा

ଠାକୁରାଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଠାକୁରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)—
Ṭhākurāṇi ୧ । ଦେବୀ—1. Goddess.
ঠাকুরাণী, ঠাকরন ଠାକୁର ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ପଦାମ୍ବୁଜ ଧ୍ୟାନରଙ୍କ ।
ठकुराइन,ठकुरानी କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚଉଷଠିଚନ୍ଦ୍ର, ଠ ଗୀତ ।
୨ । ରାଣୀ—2. Queen.
କାନ୍ତର ବଚନ ଜାଣି, ପଦୁଇରୁ ଠାକୁରାଣୀ, ବଶୁନ୍ଦରୁ ଶ୍ରୀମୁଖ ଚରସ ।
ବିଶ୍ୱନାଥ, ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।
୩ । ସ୍ୱାମିନୀ; ପ୍ରଭୁ ପତ୍ନୀ; ପ୍ରଭୁଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ—
3. Lady; mistress.
୪ । ଗୃହିଣୀ; ଗୃହକର୍ତ୍ତ୍ରୀ—4. Mistress of the house.
୫ । ଗୁରୁପତ୍ନୀ—5. Spiritual preceptor's wife.
୬ । ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ—6. The Goddess of fortune.
ବୋଲୁ ଠାକୁରାଣୀ ରଖ ଛଳ ଭଣି ଅଯୋଧ୍ୟାବର ସେ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୭ । ଦୁର୍ଗା, ପାର୍ବତୀ—7. Goddess Durgā.
୮ । ବସୁମାତା; ବସୁଧା ଦେବୀ—
8. The Goddess of earth; earth personified.
୯ । ଗ୍ରାମ ଦେବତା—9. Village Goddess.
୧୦ । ଶୀତଳାଦେବୀ; ବସନ୍ତ ରୋଗ—
10. Small pox; the Goddess of small pox.
୧୧ । ଗୋବସନ୍ତ—11. Cattle-pox.
୧୨ । କେନ୍ଦୁଝର ରାଜ୍ୟର ପର୍ବତବିଶେଷ—11. Name of a mountain in Keonjhar State.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଉଚ୍ଚତା ୩୦୦୩ ଫୁଟ ।]

ଠାକୁରାଣୀ ଉଭାହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠାକୁରାଣୀ ଲାଗିବା (ଦେଖ)
Ṭhākurāṇi ubhāhebā Ṭhākurāṇi lāgibā (See).

ଠାକୁରାଣୀ ଓହ୍ଲା(ହ୍ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠାକୁରାଣୀ ଛାଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Ṭhākurāṇi ohlā(hle)ibā Ṭhākurāṇi chhāṛibā (See).

ଠାକୁରାଣୀ ଗାଧୁଆ—ଦେ. ବି—୧ । ଠାକୁରାଣୀ ମାଜଣା (ଦେଖ)
Ṭhākurāṇi gādhuā 1. Ṭhākurāṇi mājaṇā (See).
୨ । ରଜ ସଙ୍କ୍ରାନ୍ତିର ପରବର୍ତ୍ତୀ ତୃତୀୟ ଦିବସ ପ୍ରତ୍ୟୁଷରେ ଦେବୀ ବସୁମତୀଙ୍କୁ ସ୍ନାନ କରାଇ ପୂଜା କରିବାର ବିଧି—
2. The ceremonial bathing of the Earth-Goddess on the 3rd day of 'Raja saṁkrānti.
[ଦ୍ର—ରଜ ସଙ୍କ୍ରାନ୍ତି ସମୟରେ ବସୁମତୀ ରଜସ୍ୱଳା ହୋଇଥିବାରୁ ତୃତୀୟ ଦିନ ଶୁଦ୍ଧିସ୍ନାନ କରି ପବିତ୍ର ହୁଅନ୍ତି ।]

ଠାକୁରାଣୀ ଛାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠାକୁରାଣୀ ଲାଗିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହରୁ
Ṭhākurāṇi chhāṛibā ଦେବତାଙ୍କର ଆବେଶ ଛାଡ଼ିଯିବା— The disappearance of the spirit of the Goddess from a person possessed by a Goddess.

ଠାକୁରାଣୀ ଯାତ୍ରା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଫାଲ୍‌ଗୁନ ଶୁକ୍ଳ ଦ୍ୱିତୀୟାଠାରୁ
Ṭhākurāṇi jātrā ଚୈତ୍ରମାସ ଶେଷପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କରାଯିବା ଉତ୍ସବ— A festival begun on the 2nd day of the bright fortnight of Fāl-guna.
[ଦ୍ର—ଏହିଉପଲକ୍ଷରେ ଗୋଟିଏ ଶୁଭମୁହୂର୍ତ୍ତ ଠୋରାଯାଏ । ବିଶେଷତଃ ଚୈତ୍ର ମାସର ସବୁ ମଙ୍ଗଳବାରରେ ତାରା ତାରିଣୀ ଆଦି ଦେବୀଙ୍କ ନିକଟରେ ପୂଜା ଓ ପଶୁ ପକ୍ଷୀ ଆଦି ବଳି ଦିଆଯାଏ ।]

ଠାକୁରାଣୀ ମାଜଣା—ଦେ. ବି—ଗ୍ରାମ ଦେବତାଙ୍କୁ ବିଧିପୂର୍ବକ ସ୍ନାନ
Ṭhākurāṇi mājaṇā କରାଇବା—The ceremonial bathing of the village-Deity.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଟିଠା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଣ୍ଟା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ।

ଠାକୁରାଣୀ ଲାଗିବା—ଦେ. ବ—କାଳସୀ ଲାଗିବା; ଦେବତା ଭରା ହେବା; ନରଦେହରେ ଗ୍ରାମଦେବତାଙ୍କର ଆବେଶ, ବା ଅବତରଣ—
Ṭhākurāṇi lāgibā
ঠাকুরের ভর হওয়া
A person being possessed with the spirit of a Goddess.

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଠାକୁରାଣୀ ଲାଗନ୍ତି ତାଙ୍କୁ କାଳସୀ କହନ୍ତି । ଏ ବ୍ୟକ୍ତି ଠାକୁରାଣୀ ଲାଗିବା ସମୟରେ ଥରଥର ହେଉଥାଏ ଓ ମୁଣ୍ଡ ହଲାଉଥାଏ, ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ଆଦେଶ ସାଧାରଣଙ୍କଠାରେ ବ୍ୟକ୍ତ କରେ ଏବଂ ଅନେକ ଅଦ୍ଭୁତ କଥା କହିବାର ଓ କରିବାର ଶୁଣାଯାଏ ଓ ଦେଖାଯାଏ । କେତେକ ସମୟ ପରେ ତା ଦେହରୁ ଠାକୁରାଣୀ ଓହ୍ଲାଇ ଗଲାରୁ ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ପୁନର୍ବାର ସାଧାରଣ ମନୁଷ୍ୟ ପରି ବ୍ୟବହାର କରେ । ଗ୍ରାମରେ କୌଣସି ବିପଦ (ବସନ୍ତ,ଓଲାଉଠା) ହେଲେ ଲୋକେ ଗ୍ରାମଦେବତାଙ୍କୁ ମାନସିକ କରି ବାଜା ଆଦି ବଜାଇଲେ ଗ୍ରାମଦେବତାଙ୍କ ସେବକଙ୍କୁ ବା ଅନ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଠାକୁରାଣୀ ଲାଗନ୍ତି ଓ ସେ ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କୁ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ଆଦେଶ (ହୁକୁମ) ଶୁଣାନ୍ତି, ଗ୍ରାମ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରନ୍ତି ଓ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ଭୋଗ ଲଗାଯିବା ଛେନାପଣା ପିଅନ୍ତି । କାଳସୀ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ଆଦେଶକୁ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ଆଗରେ କହିବାକୁ 'ଅବତରବା' ବୋଲାଯାଏ ।]

ଠାକେରା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବଣ—ଠାଙ୍ଗରା—
Ṭhākerā (etc) Bald-headed.
টেকো
ବ—ଠାକରା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Ṭhākarā etc. (See).

ଠାଟ—ଦେ. ବ ('ସ୍ଥା ଧାତୁ; 'ସଂ. ସ୍ଥିତି, ସ୍ଥାନ)—
Ṭhāṭa
ঠাট
୧ । ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ; ଶରୀରର ଗଠନ; ଗଢ଼ଣ—1. Figure; the build or make of one's body.
୨ । ଦେହ; ଶରୀର—2. Body.

ଠା ଠା—ଦେ. ଅ—ଠାଆକୁ ଠାଅ (ଦେଖ)
Ṭhā ṭhā Ṭhā-āku ṭhā-ā (See)

ଠା ଠାଏ—ଦେ. କି. ବଣ—ଠାଅ ଠାଅକେ (ଦେଖ)
Ṭhā ṭhāe Ṭhā-ā ṭhā-āke (See).
(ଠାଏଠାଏ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠାଠାକେ—ଦେ. କି. ବଣ—ଠାଅକୁ ଠାଅ (ଦେଖ)
Ṭhāṭhāke Ṭhā-āku ṭhā-ā (See)
(ଠାଅଠାଅକେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠାଠିକ—ଦେ. ବଣ—ଅତି ସୁନ୍ଦର ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ—
Ṭhā-ṭhika Very graceful.
ଠାଠିକ ଢଙ୍ଗେ ଅମୂଳକରୁ କି ଶବ୍ଦେ ଅବଗା କ ବଙ୍କାଳକାରେ ।
ଭୂଷଣ୍ଡ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।

ଠାଡ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ, (ସଂ. ସ୍ଥା ଧାତୁ; ତୁଳ. ହି. ଠାଡ଼)—
Ṭhāḍ ଦଣ୍ଡାୟମାନ—Standing; erect.

ଠାଡ୍ ହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି (ତୁଳ. ହି. ଠାଡ଼ ହୋନା—ଠିଆ ହେବା; ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହେବା—
Ṭhāḍ hebā
To stand up; to stand erect.

ଠାଣା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ସ୍ଥାନ; ପ୍ରା. ଠାଣ)—ପ୍ରହରୀର ସ୍ଥାନ—
Ṭhāṇā The post of a sentinal.

ଠାଣି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ସ୍ଥାନ)—୧ । ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ—
Ṭhāṇi 1. Pose of the body.
ঢঙ্; ঠমক
ठाट; ठमक
ଲେଖାରେ ହେଲେଚ ଲେଖାମାନଙ୍କରେ ଲେଖାରେ ନୋହି ସେ ଠାଣି ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୨ । ଆକୃତି—2. Figure; form.
ମଣ୍ଡଳେ କି ସମ୍ଭବେ କେବେ ସେ ଅଦ୍ଭୁତ ଲାବଣ୍ୟ ଠାଣି ।
ରାଧାନାଥ. ନନ୍ଦିକେଶ୍ୱରୀ ।
୩ । କଥାର ଭଙ୍ଗୀ—3. Mode of speech.
୪ । ରୀତି; ଢଙ୍ଗ; ଭଙ୍ଗୀ—4. Mode; manner.
ତରୁଣୀ ତୋ ବାଣୀ ମୃଦୁ ମୃଦୁ ଠାଣି ଶୁଣିଥିବ ପୁଣି ଯାହା କାନ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୫ । ସ୍ଥିରତା; ଧୈର୍ଯ୍ୟ—5. Patience.
ମାର ରଖିଛି ଶର ଶାଣି, ତାର ତ ଚରିତ ଅଛୁ ପରୁ ଜାଣି,
ସାରକୁ ସେଜସିବ ଛଣି, କାର ସେ ରହେ ଠାଣି ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଠାଣି ମାଣି—ଦେ. ବ. (ଅନର୍ଥକ ଦ୍ୱିତୀୟ ସହଚର)—ଠାଣି (ଦେଖ)
Ṭhāṇi māṇi Ṭhāṇi (See)
ঢঙঢাঙ
ठमक ठुकम

ଠାଣେଦାର—ଦେ. ବ. (ହି. ଥାନେଦାରରୁ ଅନୁକୃତ)—
Ṭhāṇedāra
থানাদার
थानेदार
୧ । ଥାନାଦାର; ଥାନାର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ଅଫିସର—1. The officer in charge of a police-station.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପରାକ୍ରମଶାଳୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. (figurative) A mighty or powerful person.
ଦେ. ବଣ—ପରାକ୍ରମଶାଳୀ—Mighty; powerful.
ଠାଣେଦାର ରଣରଣ ଠୋ କରି ନେବ ପ୍ରାଣ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଠା ଦେବା—ଦେ. କି—ଆଶ୍ରୟ ଦେବା; ସ୍ଥାନ ଦେବା—
Ṭhā debā To give shelter.

ଠାନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ.(ସଂ.ସ୍ଥାନ; ପ୍ରା.ଠାଣ; ତୁଳ. ହି.ଠାନ୍)—
Ṭhān ୧ । ଠା; ସ୍ଥାନ—1. Place.
୨ । ଆଧାର—2. Receptacle.

ଠାନ୍ ଠାନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି. ବଣ—ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ—
Ṭhān ṭhān In some places.

ଠାନ୍‌ଲେ—ପ୍ରାଦେ. (ଭତ୍ରିଭାଷା) (୫ମୀ ବିଭକ୍ତିର ପ୍ରତ୍ୟୟ)—ଠାରୁ—
Ṭhānle From.

ଠାନୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) (୫ମୀ ବିଭକ୍ତିର ପ୍ରତ୍ୟୟ)ଅ—ଠାରୁ—
Ṭhānu From.

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ର୍	ଓ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍ଁ	ଉ୍ଥ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଯ	ଢ଼	ନ୍ନ

ଠାପର୍ା—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ—ଠାପୁଆ (ଦେଖ)
Ṭhāparā Ṭhāpuā (See)
(ଠାପର୍ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଠାପୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସ୍ଥା. ଧାତୁ, ଶୈଥ; ସ୍ଥାପି ଧାତୁ) —
Ṭhāpuā ୧ । ମଠଆ—1. Dilatory; slow; sluggish.
सुस्त ୨ । କର୍ମକୋଡ଼ି; ଅଳସୁଆ; ଶ୍ରମବିମୁଖ—
(ଠାପେଇ; ଠାପୋଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Idle; lazy.
କେହି ବା ଠାପୁଆ ପଣେ ଧର୍ମ୍ମିକ ଧରି
ପରଠାରୁ ସଦା ଅର୍ଥଶୋଷଣ ପ୍ରୟାସୀ । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।
୩ । ଯେଉଁ ଲୋକ ବାହାନା କରି କାର୍ଯ୍ୟରୁ ବା ପରିଶ୍ରମରୁ ଅବ୍ୟାହତି ପାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରେ; ଛଠାଗଲା—
3. One who puts off work on various lame excuses (e.g. feigning inability or disease).

ଠାପୁର୍ ଠାପୁର୍—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଘୋଡ଼ାଟାପୁ ମାଟିରେ
Ṭhāpur ṭhāpur ବାଜିଲେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ହୁଏ—
Thudding sound caused by the horse's hoofs striking the earth.

ଠାପେ(ପୋ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବାହାନା କରିବା; ଛଠା ଗାଳିବା—
Ṭhāpe(po)iba 1. To feign; to plead excuses for being exempted from work.
୨ । ଲେଙ୍ଗେଇ ଲେଙ୍ଗେଇ ଚାଲିବା—2. To limp.

ଠାବ—ଦେ. ବି. (ସଂ ସ୍ଥାନ; ପ୍ରା. ଠାଣ; ଠାଁ; ସଂ. ସ୍ଥାପନ)—
Ṭhāba ୧ । ସ୍ଥାନ; ଜାଗା—1. Place; space; room.
ठाई; ठिकाना ଦେବେ ମୁଁ ମହାଭିତ କଲି, ବସିବା ଠାବେ ତା ଲଭିଲି ।
ठाँव ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବାସସ୍ଥାନ; ଠିକଣା—
2. Dewelling place; address or whereabouts of a person.
(ଯଥା—୩ ବରଷ ଖୋଜି ଖୋଜି ନିରୁଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଠାବ ମିଳିଲା ନାହିଁ ।)
୩ । ଠିକଣା; ନିଶ୍ଚିତ ସମ୍ବାଦ; ପତ୍ତା; ସନ୍ଧାନ—
3. Certain news; trace; clue.
(ଯଥା—ମୁଁ ତାଙ୍କର ତୀର୍ଥଯାତ୍ରାର କୌଣସି ଠାବ ପାଇଲି ନାହିଁ ।)
୪ । ଆଶ୍ରୟ—4. Shelter.
୫ । ପାତ୍ର; ଆଧାର—5. Pot; receptacle.
ଠାବ ଅଣ ବୋଲି ସମ୍ପେ ଧାଇଲି କହିଲେ
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଭାଟିଆ ମୁକୁଟଲୀ ଆଣି ଦେଲେ । ପ୍ରାଚୀ. ବଳରାମ ।

ଠାବ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅନୁସନ୍ଧାନ ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ଅଜ୍ଞାତ
Ṭhāba kariba ବିଷୟ ବା ସମ୍ବାଦ ସ୍ଥିର କରି ବୁଝିବା;
ठिकाना करा ଠିକଣା କରିବା—
टाँव करना 1. To find out the clue to something after inquiry; : to ascertain an unknown matter.
ବୁଲି ରଖିଥିଲେ ଖୋଜ ନ ପାଇ
ଖବରକେ ସେ ଠାବ କଲେ ଯାଇଁ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ପତ୍ତା ବା ଠିକଣା ଅନୁସନ୍ଧାନ ଦ୍ୱାରା ଜାଣିବା—2. To ascertain the address or whereabouts of a person.
(ଯଥା—ହନୁମାନ ସୀତାଙ୍କୁ ଠାବ କରିବାକୁ ଲଙ୍କାକୁ ଗଲେ ।)
୩ । ରହିବା; ଅବସ୍ଥାନ କରିବା—3 To stay.
ମନେ କଲି ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଯେସନ ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ
ଏ ମେଘର ମଧ୍ୟେ କରିଛନ୍ତି ଠାବ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅନୁଶାସନ ।

ଠାବକୁ—ଦେ (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. ବିଣ. (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ)—
Ṭhāba-ku ଠାକୁ; ନିକଟକୁ ; ପାଖକୁ—To; near.
(ଯଥା—ନାରଦ ଗଲେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଠାବକୁ ।)

ଠାବ ଠାବକେ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ଅ—ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ; କେତେ ସ୍ଥାନରେ—
Ṭhāba ṭhāba-ke At some places.
ଠାବ ଠାବକେ ଦେଖ ଶ୍ୟାମ ଅଛବ
ସମ୍ପୁଟିତ ପ୍ରସୂନେ ଶବଳ ଛବ । ରାଧାନାଥ, ତୁଳସୀ ସ୍ତବକ ।

ଠାବ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆଶ୍ରୟ ବା ସ୍ଥାନ ଦେବା—
Ṭhāba deba To give shelter,
(ଯଥା—ମୋ କଥାଟା ଏପରି ବିକଟ ଯେ ମତେ ପୃଥିବୀ ଠାବ ଦେଉ ନାହିଁ ।)

ଠାବର—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ଅ—ଠାବରେ—
Ṭhāba-ra Ṭhābare (See)
ବର୍ତ୍ତମାନ ଭୂତ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଖୋଜ ସାର
ବୋଲିବାର ସମ୍ଭବଲ ଏହାଙ୍କ ଠାବର । ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଠାବରୁ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ଅ—ଠାରୁ—
Ṭhāba-ru From.
ବଧୂ ଅଧିକକ ଶାଶୁ ଠାବରୁ
ବୋଧ ତାକୁ ବାଣୀ ଏହି ନ୍ୟାସରୁ । ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଠାବରେ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ଅ—୧ । ନିକଟରେ; ପାଖରେ—
Ṭhābare 1 Near.
୨ । ଠାରେ—2. At; in; with.
ସ୍ୱାମୀ ଯାହା ଠାବରେ କରି ଥାଏ କୋପ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଉଦ୍ଯୋଗ ।

ଠାବେ ଠାବେ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ଅ—କୌଣସି କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ—
Ṭhābe ṭhābe At some places.
ठाई ठाई ଠାବେ ଠାବେ ଭଠେ ଶ୍ୱେତ-ଶିଳାସ୍ତମ୍ଭ ପ୍ରାୟେ କୁମ୍ଭୀର ।
जगह जगह ରାଧାନାଥ, ଉଷା ।

ଠାମ—ଦେ. ବି—ଗଢ଼ଣ; ଗଠନ—
Ṭhāma Formation; make; figure; build.
ठाम (ଯଥା—ସୁଠାମ ।)
ठाम

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଲୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଲୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଠାୟାଁ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ.—ଯେଉଁ ପୁରୁଷ ବିଧବା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କ
Ṭhāyāñ ସମାଜରେ ପ୍ରଚଳିତ 'ଦୁତିଅ' ପ୍ରଥା ଅନୁସାରେ
(ଠାୟାଁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିବାହ କରେ—The husband of a remarried Śūdra widow.

[ଦ୍ର—ଠାୟାଁ । ଠାୟାଁଣୀଙ୍କ ଔରସ ପୁତ୍ରକୁ ଗଜମନ ଠାୟାଁ ଓ କନ୍ୟାକୁ ଗଜମନ ଠାୟାଁଣୀ ବୋଲାଯାଏ ।]

ଠାୟାଁଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—୧ । ୧ । ଦ୍ୱିତୀୟ ବିବାହିତା ଶୂଦ୍ର ବିଧବା—
Ṭhāyāñṇi 1. A remarried Śūdra widow.
୨ । ସ୍ୱାମୀଦ୍ୱାରା ପରିତ୍ୟକ୍ତା ବା ବିଧବା ଯେଉଁ ଶୂଦ୍ରାଣୀ ଦୁତିଅ ପ୍ରଥା ଅନୁସାରେ ଯଥାକ୍ରମେ ଏକାଧିକ ପତି ଗ୍ରହଣ କରେ—2. A Śūdra widow who takes successive husbands.

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ବିଧବା ଶୂଦ୍ରାଣୀ ଯଥାକ୍ରମେ ଏକାଧିକ ପତିଙ୍କୁ 'ଦୁତିଅ' କୁଏ ତାକୁ 'ତିନ ଠାୟାଁଣୀ' ବୋଲାଯାଏ ।]

ଠାୟେ—ଦେ. ଅ.—୧ । ଠାରେ; ନିକଟରେ—
Ṭhāye 1. At; near.
ठैं
সাঁ

ଆମ୍ଭ ନୃତ୍ୟ ଗୀତ ଦେଖି ଦାନ ଦେବ, ଜଣାଅ ରାଜାଙ୍କ ଠାୟେ ।
ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

୨ । ଏକ ସ୍ଥାନରେ—2. In one place.

ଆସ୍ଥାନରେ ଥିବ ଠାୟେ, କାହିଁକି ନ ଚଳିବ ପାୟେ ।
ପ୍ରାଚୀ. ନିର୍ଗୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

୩ । କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ—3. At a certain place.

ଠାର୍ ଠୁର୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ତୃ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ)—ନେତ୍ର ଓ ହସ୍ତାଦିର ସଙ୍କେତଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ମନୋଭାବର ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ—Mutual exchange of view by dumb signs and glances.
Ṭhār thur
ঠারঠোর
সঁজ

ଠାରଠୁର କଥା ହୋଇଣ ସରସରେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

ଠାର୍ ଠୁର୍ ଉଣେଇଶ୍ ବିଶ୍—ଦେ.—ଉପସ୍ଥିତ ତୃତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅବୋଧ ସଙ୍କେତ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଭାବର ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ—Exchange of thought betweeu two persons, which is not understood by a third person present there.
Ṭhār thur ūṇeiś biś
ঠার্ ঠোর উনীশ বীশ

ଠାର—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ସ୍ତୃ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା; ଆଖି ପତାଦ୍ୱାରା ଆଖିକୁ ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବାର ଭଙ୍ଗୀ)—୧ । ଉପସ୍ଥିତ ତୃତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅବୋଧ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଭାବର ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ ନିମନ୍ତେ କରାଯିବା ଚକ୍ଷୁ ଓ ଅଙ୍ଗାଦିଦ୍ୱାରା ସଙ୍କେତ—1. Gesture; signal; dumb signs through which two persons exchange thought with each other without third persons knowing the meaning; dactylology: manual conversation.
Ṭhāra
ঠার
সঁজ

[ଦ୍ର—ମୁହଁରେ କଥା ନ କହି ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇ ଓ ହାତଦ୍ୱାରା ଓ ଅଙ୍ଗୁଠିଦ୍ୱାରା ବଧିର ଓ ମୂକମାନଙ୍କ ନିକଟରେ କଥକ ନିଜ ମନର ଭାବ ବ୍ୟକ୍ତ କରନ୍ତି । ଏହାକୁ ଠାର ବୋଲାଯାଏ । ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ଏହି ଠାର ସାହାଯ୍ୟରେ ବଧିର ଓ ମୂକମାନଙ୍କୁ ଅଭୂତରୂପେ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯିବା ନିମନ୍ତେ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଅଛି । ହାତଦ୍ୱାରା କରାଯିବା ଠାର ଦୁଇ ପ୍ରକାର; ଯଥା—(୧) ଅଙ୍ଗୁଠିମାନଙ୍କର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅବସ୍ଥାନ-ଭଙ୍ଗି ଓ ଚାଳନାଦ୍ୱାରା ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅକ୍ଷର ଓ ଅଙ୍କ ପ୍ରକାଶ କରାଯିବା (Dactylology or manual alphabet system) ଯଥା—ଏକ ଅଙ୍ଗୁଠି ଉଠାଇଲେ ୧ ସଂଖ୍ୟା, ଦୁଇ ଅଙ୍ଗୁଠି ଉଠାଇଲେ ୨ ସଂଖ୍ୟା ଇତ୍ୟାଦି । ଏହା ମଧ୍ୟ ଏକହାତିଆ ଠାର ଓ ଦୁଇହାତିଆ ଠାର ଏପରି ଦୁଇ ପ୍ରକାର । (୨) ଅଙ୍ଗୁଠି ଓ ହାତ ଆଦି ଚାଳନାଦ୍ୱାରା ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବସ୍ତୁ ବା ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରାଯିବା (Manual signs; motion; action or gesture by which the speaker conveys his meaning) । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ସମାଜରେ ଶାଶୁଘରକୁ ଆସିଥିବା ନବବଧୂମାନେ ଶାଶୁଘରେ ସମ୍ମାନାସ୍ପଦ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ (ଯଥା—ଶାଶୂ, ନଣନ୍ଦ, ବଡ଼ ଯାଆଙ୍କୁ) ପାଟି ଫିଟାଇ କଥା ନ କହି 'ହୁଁ ହୁଁ' ଓ 'ଠାର' ଦ୍ୱାରା ମନୋଗତ ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି । ଏବେ ମଧ୍ୟ ଏ ରୀତି କେତେକ ରକ୍ଷଣଶୀଳ ପରିବାରରେ ଚଳୁ ଅଛି । କନ୍ୟାମାନେ ଶାଶୁଘରକୁ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ପିତୃଗୃହରେ ଏହା ପ୍ରବୀଣାମାନଙ୍କଠାରୁ ରୀତିମତେ ଶିକ୍ଷାକରି ଥାଆନ୍ତି ।

ନାଟୁଆମାନେ ମୁହଁରେ ବୋଲିବା ସଂଗୀତର ମର୍ମକୁ ପାରିଜା ବା ହସ୍ତକ କରି ଅର୍ଥାତ୍ ହସ୍ତଚାଳନ ଓ ମୁଖଭଙ୍ଗୀ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି, ଏହା ମଧ୍ୟ ଏକପ୍ରକାର ଠାର ।

ଆମ ଦେଶରେ ପିଲାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ 'ଅହିଠାର' ଏହି ଶ୍ରେଣୀର । ତାହାର 'ବୀଜପଦ' ଏହି :—

"ଅହି, କଲଶ, ଚକ୍ର, ଟଙ୍କାର, ତଲୟ (ତାଳ), ପବନ; ଯବ, ଶଶି ପରିମାଣ; ଆଙ୍ଗୁଠି ଟେକି ଅକ୍ଷର ଦେଖାଇବ ଜାଣ, ଫୁଙ୍କି ମାରିଣ ମାତ୍ରା କରିବ ବଖାଣ ।"

ଅ ଆ ଇ ଈ ଋ ଌ ଏ ଐ ଓ ଔ=
୧ ୨ ୩ ୪ ୫ ୬ ୭ ୮ ୯ ୧୦

ହାତକୁ (ଅହି) ସର୍ପାକୃତି କରି ତା ପରେ ଯେତୋଟି ଅଙ୍ଗୁଠି ଦେଖାଇବ ସେହି ସଂଖ୍ୟକ ସ୍ୱର ବୁଝାଯିବ । ଯଥା—ଏକ ଅଙ୍ଗୁଠି ଦେଖାଇଲେ ଅ, ୨ ଅଙ୍ଗୁଠି ଦେଖାଇଲେ—ଆ, ଇତ୍ୟାଦି

କ ବର୍ଗ=କଲଶ, ଚ ବର୍ଗ=ଚକ୍ର, ଟ ବର୍ଗ=ଧନୁଷ୍ଟଙ୍କାର, ତ ବର୍ଗ=ତାଳ, ପ ବର୍ଗ=ପବନ (ହାତ ଦ୍ୱାରା ବିଞ୍ଚିବା) ଯରଲବ=ଯବଧାନ, ଶଷସହ=ଚନ୍ଦ୍ର; ଅଙ୍ଗୁଠିର ସଂଖ୍ୟା ଦ୍ୱାରା

୧	ଇ	ଊ	ର,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟୃ	ଊଅ	ଣ୍ମ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ପେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଥ	ଊ	ନ୍

ବର୍ଗର ସେହି ସଂଖ୍ୟକ ବର୍ଣ୍ଣ ବୁଝାଯିବ । ଫୁଙ୍କ ମାରିଲେ ଅକ୍ଷରରେ ମାତ୍ରା ଦିଆଯିବାର ବୁଝାଯିବ ।]

୨ । ତୃତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅବୋଧ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଭାବର ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ—
2. Cipher-language.

ଶୋଭା କାମିନୀର ନୀର ବଶେ ପୟୋଧରଧର ଜାଣେ ପ୍ରକାଶୁଁ ସେ ଠାର ଠାର ହେ ।
ଭଞ୍ଜ ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

[ଦ୍ର—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅବୋଧ କଥା ବା ଲେଖାଦ୍ୱାରା ୨ ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଭାବ ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ କରିବାକୁ cipher ଠାର ବୋଲାଯାଏ । ଦୂରଦେଶସ୍ଥ ରାଜକର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ପ୍ରଣାଳୀ ଦ୍ୱାରା ଗୋପନୀୟ ଚିଠି ଓ ତାର ଖବର ପ୍ରେରିତ ହୁଏ । ଉକ୍ତ ଠାରର ବୀଜ (key) ନ ଜାଣିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଏଥିରୁ କିଛି ମାତ୍ର ବୁଝି ପାରେ ନାହିଁ ।

ଆମ ଦେଶରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ପ୍ରକାର 'ଠାର' ଅଛି ।

ଶଶିଠାର—ଏଥିର ବୀଜ; ଅ=କ, ଖ=ଗ, ଘ=ଙ, ଚ=ଟ, ଛ=ଠ, ଜ=ଡ଼, ଝ=ଢ଼, ଞ=ଣ, ତ=ପ, ଥ=ଫ, ଦ=ବ, ଧ=ଭ, ନ=ମ, ର ଓ ଲ=ସ, ହ=ଢ ।

ଏଥିର ଉଦାହରଣ ଯଥା—'ମୁଁ ଆଜି ଘରକୁ ଯିବି' ଏହି ବାକ୍ୟ ଶଶିଠାରରେ='ନୁ କାଡ଼ି ଙ ସଡ଼ ଉଦ୍' ହେବ ।

ଶେଲେଷା ବା ଶ୍ଲେଷ ଠାର—ଏଥିରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୂଳ ଅକ୍ଷରଟି ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇ ତହିଁରେ ଉକ୍ତ ଅକ୍ଷରର ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ 'ଶଲସ' ଶବ୍ଦ ଲାଗେ । ଯଥା—ମୁଁ=ମ ଶୁଲୁସୁ, ଆଜି=ଅ ଶାଲାସା ଜ ଶିଲସି, ଘରକୁ=ଘ ଶଲସ ର ଶଲସ କ ଶୁଲୁସୁ, ବେଗ ହୋଇ=ବ ଶେଲେସେ ଗ ଶଲସ ହ ଶୋଲୋସୋ ଅ ଶିଲସି, ଯିବି=ଯ ଶିଲସି ବ ଶିଲସି ।

ଫୁଲ ଠାର—ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅକ୍ଷର ପରେ 'ଫୁଲ' ପଦ ଯୋଗ ହୁଏ । ମୁଁ ଯାଉଛି ଏହାକୁ କହିବାକୁ ହେଲେ ମୁଁ ଫୁଲ ଯା ଫୁଲ ଉ ଫୁଲ ଛି ଫୁଲ ।

ପ୍ନ ଠାର—ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅକ୍ଷର ପରେ ପ୍ନ ଯୋଗ ହୁଏ, କିନ୍ତୁ ଶବ୍ଦର ଶେଷ ଅକ୍ଷରରେ ପ୍ନ ଲାଗେ ନାହିଁ । ଯଥା—'ମୁଁ ଖାଇବି' ଏହା କହିବାକୁ ହେଲେ ମୁଁ ପ୍ନୁ, ଖା ପ୍ନା ଇ ପ୍ନି ବି ।

ଆଉ ଗୋଟିଏ ଠାରରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶବ୍ଦକୁ ଓଲଟା କରି କୁହାଯାଏ । ଯଥା—ପାନ ଖଣ୍ଡେ ଦିଅ=ନପା ଣ୍ଡେଖ ଅଦି ।

ଆଉ ଏକପ୍ରକାର ଠାର ଅଛି, ସେଥିରେ ଗୋଟିଏ ସୂତ୍ର ଏପରି ଥାଏ ଯେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦ ମଧ୍ୟରେ ପୂର୍ବରୁ ସ୍ଥିରୀକୃତ ୨।୩।୪ ବା ତତୋଽଧିକସଂଖ୍ୟକ 'ଶୂନ୍ୟ ଶବ୍ଦ' ନିହିତ କରାଯାଇ ଲେଖାଯାଏ । ଲେଖକର ମନୋଭାବ ଜାଣିବାକୁ ହେଲେ ପ୍ରଥମ ଶବ୍ଦକୁ ଗଣି ସେହିଠାରୁ ୩ୟ ଶବ୍ଦ ଛାଡ଼ିଦେଇ ୬ଷ୍ଠ ଶବ୍ଦ ଓ ସେଠାରୁ ପୁଣି ୩ଟି ଶବ୍ଦ ଛାଡ଼ିଦେଇ ୯ମ ଶବ୍ଦ ପଢ଼ିବାକୁ ହୁଏ । ମୁଁ କାଲି ଘରରେ ପାଇକ ନେଇ ଗଡ଼ରେ ପହଞ୍ଚିବ । ଏହି ବାକ୍ୟଟି ଲେଖିବାକୁ ହେଲେ—

୧ ୨ ୩ ୧ ୨ ୩
ମୁଁ ଏଠାରେ ଭଲ ଅଛି । କାଲି ମତେ ଜର କଲା ।
୧ ୨ ୩ ୧ ୨ ୩
ପାଇକ ତିନି ଜଣ ପଞ୍ଚା ନେଇ ଜମି ଚାଷ କଲେ ।
୧ ୨ ୩
ଗଡ଼ରେ ବରଷକ ପରେ ମୁଁ ପହଞ୍ଚିବ ।

ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତଲିପି, ବହିର୍ଲିପି, ଆଦ୍ୟଲିପି, ମଧ୍ୟଲିପି ଯୁକ୍ତ ଠାର ଅଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧାଡ଼ି ବା ପଦର ଆଦ୍ୟ, ମଧ୍ୟ ବା ଶେଷ ଅକ୍ଷରକୁ ସ୍ତମ୍ଭାକାର କରି ପଢ଼ିଲେ କଥକର ମନୋଭାବ ବୁଝାଯାଏ ।

ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧାଡ଼ିରେ ଥିବା ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରସ୍ୱରୂପ ପ୍ରଦତ୍ତ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ଆଦ୍ୟ, ମଧ୍ୟ ବା ଶେଷ ଅକ୍ଷରକୁ ସ୍ତମ୍ଭାକାରରେ ପଢ଼ିଲେ ଅର୍ଥ ଜଣାଯାଏ ।

ଆଜି କାଲିର କ୍ଷିପ୍ର ଲେଖ (short hand) ମଧ୍ୟ ଏକପ୍ରକାର ଠାର]

୩ । ଆଖିଠାର; ଆଖିର ଭଙ୍ଗୀଦ୍ୱାରା କରାଯିବା ଇଙ୍ଗିତ ବା ମନୋଭାବର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି—3. Signals made by various movements and glances of the eye.

ଠାର ନେତ୍ରାନ୍ତ ମନ ମୋହନ ପାଶୀ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ଅ. (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ)—୧ । (୭ମୀ ବିଭକ୍ତିର ଚିହ୍ନ) ଠାରେ—1. In; at.

କରନ୍ତି ସ୍ୱଧର୍ମୀ ଆଗ୍ରହ
ସଙ୍ଗକୁ ଭେଜ ସର୍ବଠାର । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୨ । (୫ମୀ ବିଭକ୍ତିର ଚିହ୍ନ) ଠାରୁ—2. From.

ଏ ଭାଗବତ ଗ୍ରନ୍ଥସାର
ମୋ ଶିକ୍ଷା ପୂର୍ବେ ଘାଙ୍କଠାର । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଦେ. ଅ.—(୬ଷ୍ଠୀ ବିଭକ୍ତିର ଚିହ୍ନ)—(ଅମୁକ) ସ୍ଥାନର—Of such or such a place.

(ଯଥା—ଏ କେଉଁଠାର ଲୋକ ।)

ଠାରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ସ୍ଥ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ)—୧ । ନେତ୍ର, ବକ୍ତ୍ର ଓ ହସ୍ତାଦିର ଭଙ୍ଗିଦ୍ୱାରା ସଙ୍କେତ ବା ଇଙ୍ଗିତ କରିବା—1.To convey one's meaning to another by signs, winks or gestures; to signal.
Ṭhāribā
ठारा
इसारा करना, सैनमारना

ଠାରି ଦେଲେ ନେତ୍ରାଞ୍ଚଳେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଶୋରଚନ୍ଦ୍ର ଠ. ଗୀତ ।

୨ । କୌଣସି ବିଷୟର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ସ୍ମାରକ-ଲେଖ କାଗଜ ଆଦିରେ ଟିପି ରଖିବା (ଏହା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦୁର୍ବୋଧ୍ୟ)—2. To jot down short notes in shorthand.

ଠାରୁ—ଦେ. ଅ. (୫ମୀ ବିଭକ୍ତିର ଚିହ୍ନ)—୧ । ରୁ—1. From.
Ṭhāru
থেকে, হইতে
୨ । (ଅମୁକ) ସ୍ଥାନରୁ—2. From (a place).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ୟା'ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

ସେ ୩ । (ଅମୁକ) ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟରୁ—
3. From (some person).

୪ । (ଅମୁକ) ଅପେକ୍ଷା—4. Than

୫ । (ଅମୁକ) ସମୟରୁ ଆରମ୍ଭ କରି —
5. Since; beginning from (such a time).

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଚକା; ଝାଙ୍ଗର—Bald.

ଠାରୁମୁଁଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. ପୁଂ—ଚକାମୁଣ୍ଡିଆ; ଝାଙ୍ଗର—Bald-headed.
Ṭhāru-muṅṛdā
(ଠାରୁମୁଁଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଠାରୁମୁଁଡ଼ା ଠେକେ ଗେଲା । ଶିଶୁ ପରିହାସ ।

ଠାରେ—ଦେ. ଅ. (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ)—୧ । (ଅଧିକରଣ ବା ୭ମୀ ବିଭକ୍ତି ଚିହ୍ନ) ରେ; ନିକଟରେ—1. At; near.
Ṭhāre
ତେ, ଠେଁ, ଠେଁଇ

ସେ ସେ କଥା କହ ଅନ୍ତଠାରେ । ପ୍ରାଚୀ. କର୍ଣ୍ଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

୨ । ହେଁ; ସତ୍ତ୍ୱେ; (ଅମୁକକଥା) ଘଟିଥାଇ ସୁଦ୍ଧା—
2. In spite of.

ସାହା ହୋଇ କୃଷ୍ଣର ଭୂଲରେ ଭୂମେ ମୋର
ଥିବାଠାରେ ଦାସୀ ହୋଇଲି ମୁଁ ତାହାର । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ବନ ।

୩ । (ଅମୁକ ବିଷୟ ଘଟିଥିବା) ଅବସ୍ଥାରେ—3. Under the circumstances of.

ଏରୂପେ ହେଲାଠାରେ ଭୂପ ତାଙ୍କ ସେନା
ଯୁଦ୍ଧକଲେ ସଜନ ହୋଇ କ୍ଷେପମନା । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ଭୀଷ୍ମ ।

୪ । (ଅମୁକ) ସ୍ଥାନରେ—4. In a place; at a place.

ଏରୂପେ ଇନ୍ଦ୍ର ଙ୍କ ଦେହରୁ ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟା,
ଗୁରୁଠାରେ ରଖିଲେ ବ୍ରହ୍ମାଲୋକ ପିତା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

୫ । (ଅମୁକ ସ୍ତ୍ରୀର) ଆତ୍ମେ; ଗର୍ଭରେ (ଜାତ)—
5. In the womb of; (born) from such or such a woman.

ପଞ୍ଚକୁମର ତାରଠାରେ
ହୋଇଲେ ଅତି ମନୋହରେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଠାସକୁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପର ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବା—
Ṭhāsaku māribā 1. To depend on another.

୨ । ଅନୁମାନ କରିବା; ଅନ୍ଦାଜ କରିବା; ଠଉରାଇବା—
2. To guess; to conjecture.

(ଯଥା—୧ । ବୁଢ଼ା ବାଡ଼ି ଧରି ଅନ୍ଧାର ବାଟରେ ଠାସକୁ ମାରି ଚାଲୁଛି —୨ । ଠାସକୁ ମାରି ମୁଁ ଏ ଛତା ଲେଖାକୁ ପଢ଼ିଗଲି ।)

୩ । ତଣ୍ଡାଳିବା, ଅଣ୍ଡାଳିବା—3. To feel in the dark.

ଠାସିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ସ୍ତ୍ୟାସ୍ତ=ଦୃଢ଼ ସନ୍ନିବେଶିତ)—୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ କୌଣସି ପାତ୍ର ବା ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥାନରେ ପୂରାଇ ଉପରୁ ଚାପିବା; ଚେପିବା—1 To stuff in or press a thing into a narrow space; to ram down something into a narrow tube or space; to cram down with force.
Ṭhāsibā
ଠାସା, ଠାଁସା
ଠାସନା ଠୁସନା
ଠସା(ସେ)ଇବା } —ଣିଜନ୍ତରୂପ
ଠାସେଇବା

(ଯଥା—ବାଣୁଆ ବନ୍ଧୁକ ନଳରେ ବାରୁଦକୁ ଠାସୁଛି ।)

୨ । ଠସା ବା ଛାଞ୍ଚରେ ସୁନା ରୁପା ଆଦିର ପାତିଆ ରଖି ପାତିଆ ଉପରେ ମାଡ଼ ଦେବା—2. To beat a thin metal-plate over a mould or a die.

୩ । ଜୋର୍‌କରି ପେଲିବା—
3. To push with force.

୪ । (ଅଶ୍ଳୀଳ) ସ୍ତ୍ରୀକୁ ମୈଥୁନ କରିବା—
4. (indecent) To cohabit a woman.

ଠାସୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—କୌଣସି ବିଷୟ ନ ଜାଣି ଅନ୍ଦାଜରେ ସେ ବିଷୟ କହିବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ—Habituated to saying things by guess or without personal knowledge.
Ṭhāsuā
ଠାସେଈ } ସ୍ତ୍ରୀ
ଠାସୋଈ

ଠି—ଦେ. ଅ (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲାଗେ; ୭ମୀ ବିଭକ୍ତିର ଚିହ୍ନ)—ଠାରେ; ଠାଇଁ; ଠେଇଁ;—In, at.
Ṭhi
ଠାଇଁ,
ମେ

(ଯଥା—ସେଠି ବସିଲେ ଖାଇବାକୁ ମିଳିବ ନାହିଁ ।)

ପ୍ର.ଦେ (ମେଦନାପୁର) (କ୍ରିୟା ପ୍ରତ୍ୟୟ)—(ମୁଁ) ଛି; ଅଛି—
[ଯଥା—ଖାଉଠି =ମୁଁ ଖାଉଛି]

ପ୍ରାଦେ. (ଜାଜପୁର) ପ୍ରତ୍ୟୟ—କୁ—To.
(ଯଥା—ତାଠି=ତାକୁ ।)
(ଠି, ଠାଇଁ, ଠେଇଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥିତି ବା ସ୍ଥିତ)—୧ । ମର୍ଯ୍ୟାଦା; ଠେକ—
Ṭhia 1. Prestige.
ଠେକନା
ଟେକ, ଟେୟା

୨ । ଠିଆ; ଅବଲମ୍ବନ; ଅଣ୍ଡା; କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଟେକି ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ତଳେ ଲଗାଯିବା ଖୁଣ୍ଟି ଆଦି—
2. Prop; support.

୩ । ମନୁଷ୍ୟ ଚାଲିବା ସମୟରେ ଯେଉଁ ଯଷ୍ଟିକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରିଥାଏ—3. Walking stick.

୪ । ଯଷ୍ଟି ଆଦିର ମୂଳଦ୍ୱାରା କରାଯିବା ଆଘାତ; ଉଦ୍‌ଗୋଡ—
4. A push by the butt-end of a stick.

ଠିଆ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ଧାର ସ୍ଥାନରେ ବା ଅଜ୍ଞାତଗଭୀରତା ଜଳରେ ବା ଖସଡ଼ା ବାଟରେ ଚାଲିବା ନିମନ୍ତେ ଯଷ୍ଟିକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରିବା—To feel one's way with the help of a stick while walking in the dark or wading in water of unknown depth or in a slippery place.
Ṭhia māriba

୨ । ଯଷ୍ଟି ଆଦିର ମୂଳଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରିବା; ଉଦ୍‌ମାରିବା—2. To give a push with the butt-end of a stick; to ram.

ଠିଆ—ଦେ. ବ (ସଂ. ଖଡ଼୍ଗ=ତୃଣାଦିର ନାଡ଼ ବା ସ୍ଥା ଧାତୁରୁ ସ୍ଥା; ସଂ. ସ୍ଥିତ; ପ୍ରା. ଠିଅ; ସଂ ସ୍ଥାତା—
Ṭhiā
ଠିଡ଼, ଖାଡ଼ା
ଠାଢ଼ା

୧ । ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହେବା; ଉଭା ହେବା—
1. Standing up;

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ୍	ଉଥ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଙ୍ଗ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍କ	ନ୍

୨ । ଉଚ୍ଚତା; ଡେଙ୍ଗ—2. Height; stature.
(ଯଥା—ସେ ଠିଆରେ ୫ ହାତ ।)

୩ । ଭୂପୃଷ୍ଠରୁ ସମକୋଣଭାବରେ ଅବସ୍ଥିତ—
3. Upright position;perpendicular position.

ବିଣ—୧ । ଦଣ୍ଡାୟମାନ; ଛିଡ଼ା—1. Standing; erect.

ଜେଉଁ ଗୋପୀ ହୋଇ ଠିଆ ସେ, ତୁସିବା ଭଞ୍ଜିଲ
ବଚିଲକୁ କାନ୍ଧୁ ହେଲୁ ଏତେ ଅପାଠିଆ । ଅଭିମନ୍ୟୁ, ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଠିଆ କରତ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ କରତକୁ ୨ଜଣ ମନୁଷ୍ୟ ଠିଆ ହୋଇ
Thia karata ଧରି ବଡ଼ କାଠ ଚିରନ୍ତି; ବଡ଼ କରତ; ଠେଲା-
(ହାତକରତ—ବିପରୀତ) କରତ—Cross-cut saw (as
ঠেলাকরত, বড় করাত opposed to hand-saw).
आरा

ଠିଆ କରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ପଦାର୍ଥକୁ
Thia kara(re)iba ଦଣ୍ଡାୟମାନ କରାଇବା —1. To make
ঠাড় করান a person or thing stand erect.
ठाढ़ा करना

୨ । ଠିଆ ହୋଇ ଅପେକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ବାଧ୍ୟ କରାଇବା—2. To cause or oblige a person to wait standing or to dance attendance.

୩ । ଦଣ୍ଡ ଭୋଗ ନିମନ୍ତେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଠିଆ ହେବାପାଇଁ ଉଧାନ କରିବା—3. To make a person stand up on his legs (as a punishment).

୪ । [ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଘରର ନିର୍ମାଣ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା—
4. (figurative) To erect (a house)

୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା—5. (figurative) To start an institution.

ଠିଆ କୋରଣା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ କୋରଣାର ଲୁହା ଯନ୍ତ୍ର ଗୋଟିଏ
Thia korana ପିଢ଼ାରେ ଠିଆ ଭାଗରେ ମରାଥାଏ;
(ହାତ କୋରଣା—ବିପରୀତ) ଗଡ କୋରଣା—
ঠাড়াকুরনী An erect-bladed scraper (as opposed to
ठाढ़ाखुरचनी hand-scraper.
(ଠିଆ କୋରଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠିଆ ଗୋଇଠା—ଦେ. ବି—ଠିଆ ହୋଇଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଏକ ଗୋଡ଼ରେ
Thia goitha ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମାରିବା ଗୋଇଠା—
খাড়া লাথি A standing kick; a kick administered
ठाढ़ा लात by a person while standing.

ଠିଆଗୋଡ଼ିଆ ଖେତ—ଦେ. ବି—ଠିଆଲଙ୍ଗୁଳୀ ଖେତ (ଦେଖ)
Thia-gordia kheta Thia languli kheta (See).

ଠିଆଚିତା—କପାଳରେ ଲମ୍ବକରି କାଟିଥିବା ତିଳକ; ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱପୁଣ୍ଡ୍ର; ଭ୍ରୂଯୁଗର
Thia chita ମଧ୍ୟସ୍ଥଳରୁ କିମ୍ବା ନାସାଗ୍ରରୁ କପାଳମଧ୍ୟସ୍ଥଳର କେଶ
লম্বাফোটা ମୂଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବଭାଗରେ ଯେଉଁ ଚିତା କଟାଯାଏ—
A long perpendicular mark of sandal-paste made on the forehead.

ଗୋମୟେ ଦେଲେ ଠିଆ ଚିତା
ଯେ ପ୍ରଭୁ ଗୋବ୍ରାହ୍ମଣହିତା—ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।

[ଦ୍ର—ଚିତା ନାନାପ୍ରକାରରେ କଟାଯାଏ । ଯଥା —ହରିମନ୍ଦିର ଚିତା; ରାମାନନ୍ଦ ଚିତା, ଗଦାଦଣ୍ଡା ଚିତା ବା ଠିଆ ଚିତା ଇତ୍ୟାଦି ।]

ଠିଆଚିରା—ଦେ. ବି—ଠିଆହୋଇ ଡିଆଁବା—
Thia chira Leap while standing;
फलांग scamper.

ଠିଆ ଠାକୁର—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଠାକୁର ବା ଦେବତା ଦଣ୍ଡାୟମାନ
Thia thakura ମୂର୍ତ୍ତିରେ ଗଢ଼ା ହୋଇଥାଆନ୍ତି—
A standing image; an image built in a standing posture.

ଠିଆଠାଣି—ଦେ. ବି—ଠିଆହେବାର ଭଙ୍ଗି ବା ଛଟା—
Thia-thani Pose; standing posture; stature.

ବିଣ—ସୁଗଠିତ; ମନୋହର ଆକାର ବିଶିଷ୍ଟ—
Of graceful stature or build.

ଠିଆ ଠିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । କିଛିକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦଣ୍ଡାୟମାନ—
Thia thia 1. Standing for some time,
খাড়া খাড়া (ଯଥା—ମୁଁ ସେଠାରେ ଠିଆ ଠିଆ ହୋଇ ଘଣ୍ଟାଏ
खडे खडे ପରେ ତାଙ୍କୁ ନ ଦେଖି ଫେରି ଆଇଲି ।)

୨ । ଠିଆ ହୋଇ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିବା—
2. Waiting in a standing posture.

କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଠିଆ ହୋଇ ହୋଇ ଅର୍ଥାତ୍ ନ ବସି—
1. In a standing posture
(ଯଥା—ମୋର କାଲି ରାତିଯାକ ଠିଆ ଠିଆ ପାହିଗଲା ।)

খাড়াদম ୨ । ଗୋଡ଼େ ଗୋଡ଼େ; ଖଡ଼େଦମ୍; ଚଞ୍ଚଳ ଅର୍ଥାତ୍ ବିଲମ୍ବ
खडेदम न କରି; କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ନ ବସି ବା ବିଶ୍ରାମ
ଠିଆରେ ଠିଆରେ } ଅନ୍ୟରୂପ ନ କରି; ଅତି ଶୀଘ୍ର—
ଠିଆ ଠିଆରେ } 2. Without delay i. e. without taking any rest or without sitting; for an instant.
(ଯଥା—ତୁ ଡାକଘରୁ ପାର୍ସେଲ୍‌ଟି ଠିଆ ଠିଆ ନେଇ ଆସିବୁ)

ଠିଆ ଠିଆ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅନିଚ୍ଛା ବା ଆଳସ୍ୟ ବଶତଃ
Thia thia heb କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ନ କରି ଠିଆ ହୋଇ
ବିଲମ୍ବ କରିବା—1. To delay in doing a work (due to unwillingness or laziness) by halting and standing at intervals.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ହ୍ରସ୍ୱ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କ୍ରଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ୱଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ'ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୋ'ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗୋ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ୍ଟ' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଚାଲିବା ବେଳେ କାହାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ଚାଲିବା; ମଝିରେ ରହି ରହି ଗତି କରିବା—
2. To loiter during walk; to walk with frequent halts.

ଠିଆଡ଼୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ଭୁଲ. ହି. ଠାଢ଼)—ଠିଆ; **Thiard** ଦଣ୍ଡାୟମାନ—Standing erect.

ଠିଆ ପହଁରା—ଦେ. ବି—୧ । ପାଣିରେ ଠିଆ ହେବା ଭାଗରେ ପହଁରିବା—
Thiā pahanrā 1. A dexterous mode of swimming
ଊଁଡ ସାଁତାର with the legs in a standing position.
୨ । ଠିଆ ହୋଇ ଘର ଦ୍ୱାର ଝାଡ଼ୁଣିଦ୍ୱାରା ସମ୍ମାର୍ଜନ କରିବା ବା ଓଳାଇବା—
2. Sweeping a place while standing, i. e. without stooping low.
[ଦ୍ର—ନଇଁ କରି ନ ଓଳାଇଲେ ଝାଡ଼ୁଣି ଅଗ୍ର ଦୃଢ଼ରୂପେ ଭୂମିରେ ଲାଗେ ନାହିଁ ।]

ଠିଆ ପହରା—ଦେ. ବି—ଖଡ଼ାପହରା; ବସିବାର ଦଣ୍ଡାୟମାନ ଅବସ୍ଥାରେ
Thiā paharā (ଅର୍ଥାତ୍ ନ ବସି) ପହରା ଦେବା ବା ଜଗିବା—
ଖାଡା ପাহারা Keeping watch while standing (i. e.
खड़ा पहरा without sitting).

ଠିଆ ପାଲା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ସତ୍ୟନାରାୟଣ ବା ସତ୍ୟପୀର ପୂଜାରେ
Thiā pālā ପୂଜକମାନେ ଠିଆ ହୋଇ ବା ନାଚ ନାଚ ପାଲା (ଠିଆପୂଜା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବୋଲନ୍ତି—The chanting of Pālā songs by a band of musicians while standing or dancing.
[ଦ୍ର—ସତ୍ୟନାରାୟଣ ପୂଜାର ପାଲା ବା ଗୀତକୁ ବସି କରି ପୋଥିଦ୍ୱାରା ବୋଲିବାକୁ 'ପୋଥିପୂଜା' ଓ ନାଚ କରି ବୋଲିବାକୁ 'ଠିଆପାଲା' ବା 'ଠିଆପୂଜା' ବୋଲାଯାଏ ।]

ଠିଆ ପୁଚି—ଦେ. ବି—ଯୁବତୀ ଓ ବାଳିକାମାନେ ଠିଆ ହେବା ଅବସ୍ଥାରେ
Thiā puchi ଅର୍ଥାତ୍ ଚାଲି ଚାଲି ଯେଉଁ ପୁଚି ଖେଳ ଖେଳନ୍ତି—
A frisking dance danced by girls in a standing posture.
ଠିଆ ପୁଚି କାଉଙ୍ଗ, ଗୋଡ ଚଉଁତ ସାରଙ୍ଗ—ପୁଚିଗୀତ ।
[ଦ୍ର—ବାଳିକାମାନେ ବସ ବସି ପୁଚି ଖେଳ ଖେଳନ୍ତି ଓ ଠିଆ ହୋଇ ବା ଚାଲି ଚାଲି ମଧ୍ୟ ପୁଚି ଖେଳନ୍ତି ।]

ଠିଆ ଫୁଲି ଜନକ୍ ରାଏତ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଯେଉଁ ନିର୍ମଳ
Thiā phuli janak rāet ରାତ୍ରିରେ ଅତି ଶୁଭ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ ପଡ଼ିଥାଏ—A very clear moonlit night.

ଠିଆ ଭାଗରେ—ଦେ.କ୍ରି ବିଣ—ଦଣ୍ଡାୟମାନ ଅବସ୍ଥାରେ; ଲମ୍ବ ଭାଗରେ-
Thiā bhāgare Perpendicularly.

ଠିଆ ବାହି ଦଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—ମଲ୍ଲଭୂମିରେ ଲମ୍ବ ଭାବରେ ପୋତା
Thiā bāhi dandā ହୋଇଥିବା କାଠ ଖୁଣ୍ଟ, ଯାହାକୁ ମଲ୍ଲ-
मालखंभ ମାନେ ବାହୁ ଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରନ୍ତି;
ମାଲଖୁମ୍ବ—A perpendicular pillar in a gymnasium against which the athletes strike their arms.
ରଙ୍ଗ ତେଜ ଛଇଁ ଛଇଁ ଠିଆ-ବାହି-ଦଣ୍ଡା । ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରଜନାରାୟଣ ଗୀତା ।

ଠିଆ ମରୁଡ଼ି—ଦେ. ବି—କେଣ୍ଡା ବାହାର ଖୀର ନ ହୋଇଥିବା
Thiā marurdi ଅବସ୍ଥାରେ ଜଳାଭାବରୁ ଧାନ ଗଛ ମରିଯିବା; ଧାନ ଗଛ ଫୁଲ ଉଡ଼େଇବା ପୂର୍ବରୁ ଜଳାଭାବରୁ ଶୁଖି ମଉଳିଯିବା—Withering of paddy plants for want of water while the ears of corn have not come out from the stalks.
[ଦ୍ର—ଧାନଗଛ ଫୁଲ ଉଡ଼େଇବା ପରେ ଧାନ ମଧ୍ୟରେ ଗୁଉଳ ଜନ୍ମେ । ଗୁଉଳ ଜନ୍ମିବାରୁ ଧାନ କେଣ୍ଡାମାନ ଭାରି ହୋଇ ଯାଏ ଓ ଗଛରୁ ତଳକୁ ଝୁଙ୍କି ପଡ଼େ । ଧାନ କେଣ୍ଡାମାନ ଝୁଙ୍କିବା ପୂର୍ବରୁ ଧାନଗଛମାନ ଲମ୍ବ ଭାବରେ ଠିଆ ହୋଇ ଥାଏ । ସେହି ସମୟରେ ବର୍ଷା ନ ହେଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ମରୁଡ଼ି ହେଲେ ତାକୁ ଠିଆ ମରୁଡ଼ି ବୋଲାଯାଏ ।]

ଠିଆ ମୁତୁରା—ଦେ ବିଣ. ପୁଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଠିଆ ଠିଆ ପ୍ରସ୍ରାବ କରେ-
Thiā muturā One who makes water standing.
(ଠିଆ ମୁତୁରୀ – ସ୍ତ୍ରୀ)

ଠିଆ ମେଲା—ଦେ. ବିଣ—ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ଉନ୍ମୁକ୍ତ (ଦ୍ୱାର)—
Thiā melā Wide open (door).
(ଅଡ଼ମେଲା; ଦରମେଲା; ଅଡ଼ମେଲା—ବିପରୀତ)

ଠିଆ ଯୋଗୀ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଯୋଗୀ ଦିବାରାତ୍ରି ଠିଆ ହୋଇ ରହନ୍ତି-
Thiā jogi An anchorite who passes his whole
ठाड़ेश्वरी time (day and night) in a standing posture.
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଠିଆରେ ଠିଆରେ ଖାଇପିଇ, ମଳୋତ୍ସର୍ଗ, ମୂତ୍ରୋତ୍ସର୍ଗାଦି କରନ୍ତି ଓ ଗୋଟିଏ ଅଲଗୁଣୀ ବା ବୃକ୍ଷଶାଖା ବା କାନ୍ଥକୁ ଆଉଜି ଠିଆରେ ଠିଆରେ ନିଦ୍ରା ଯାଆନ୍ତି ।]

ଠିଆରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବିଣ. (ଗାଳି)—
Thiāriā ୧ । ବିଚାରହୀନ; ଚିନ୍ତାହୀନ; ଅବିବେଚକ—
1. Thoughtless.
୨ । ଅଭଦ୍ର—
2. Uncouth; rude (Howells).

ଠିଆରିଆ କଥା—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବି—୧ । ଅବଜ୍ଞାସୂଚକ କଥା—
Thiāriā kathā 1. Disrespectful or impertinent language.
୨ । ଉପରଠାଉରିଆ କଥା—2. Half-hearted utterance; superficial words.

ଠିଆରିଆ କାମ—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବି—ଉପରଠାଉରିଆ କାମ; ଯେଉଁ
Thiāriā kāma କାମକୁ ମନୁଷ୍ୟ ମନ ଲଗାଇ କରେ ନାହିଁ—
Work done half-heartedly; superficial work.

୧	୮	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇପ୍ସ	ଋଅ	ଞ
୨	ଐ	ଊ	ଋୁ	ଌୁ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍ଗ	ନ୍ନ

ଠିଆରେ ଠିଆରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଠିଆ ଠିଆ (ଦେଖ)
Ṭhiāre ṭhiāre Ṭhiā ṭhiā (See)

ଠିଆ ଲଙ୍ଗୁଳି ଖେ(କ୍ଷେ)ତ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଜଳମଗ୍ନ କ୍ଷେତରେ
Ṭhiā laṅguḻi khe(kshe)ta ସର୍ବଦା ଆଣ୍ଠୁଠାରୁ ବେଶି ଜଳ
(ଠିଆଲଙ୍ଗୁଳିଆ କ୍ଷେତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପୂର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ । ଯେଉଁ କ୍ଷେତରେ କୃଷି-ପ୍ରକ୍ରିୟା ସବୁ (ଯଥା—ଧାନରୁଆ, ହଳବଙ୍କ, ଖେଳୁଆ ଆଦି) କୃଷକ ଠିଆ ହୋଇ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୁଏ— Water-logged field where the agriculturist is obliged to perform agricultural operations in a standing posture (as there is more than knee-deep of water in it).

ଠିଆ ହଗୁରା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଠିଆ ହୋଇ ଝାଡ଼ା
Ṭhiā hagurā ଫେରେ—A person who eases himself
(ଠିଆ ହଗୁରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) in a standing posture (e. g. without sitting.)

ଠିଆ ହଗୁରା ମାଛି—ଦେ· ବି—ଏକପ୍ରକାର ବଡ଼ ମାଛି—
Ṭhiā hagurā māchhi A kind of big flea.
[ଦ୍ର—ଏ ମାଛିମାନେ ଖାଦ୍ୟ ଉପରେ ଟିକି ଟିକି ହଗି ଦିଅନ୍ତି, ସେ ବିଷ୍ଠା ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ କୃମିରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଏ ।]

ଠିଆ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ସ୍ଥିର ମୂଳ; ପ୍ରା. ଠିଆ କିମ୍ବା ସ୍ଥା
Ṭhiā hebā ଧାତୁ ସ୍ଥା=ଠିଆ)—
ଖାଡ଼ାହଓୟା; দাঁড়ান ୧ । ଛିଡ଼ା ହେବା; ଗୋଡ଼ରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ
खड़ा होना; ठाढ़ा होना ହେବା—1. To stand on the legs; to stand up.

୨ । ଲମ୍ବ ଭାବରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିବା; ଭୂପୃଷ୍ଠ ସଙ୍ଗେ ସମକୋଣ ଉତ୍ପନ୍ନ କରି ଅବସ୍ଥାନ କରିବା—
2 To stand erect or perpendicularly; to stand on end.
(ଯଥା—ବାଘକୁ ଦେଖି ମୋ ଦେହର ଲୋମସବୁ ଠିଆ ହୋଇଗଲା ।)

୩ । ବିଦ୍ୟମାନ ହେବା; ଅବସ୍ଥାନ କରିବା—
3. To be present.
(ଯଥା—ସେ ଗଛଟା ତିନି ବର୍ଷ ହେଲା ମରି ସେହିପରି ଠିଆ ହୋଇ ରହିଅଛି ।)

୪ । ମସ୍ତକ ଉତ୍ତୋଳନ କରିବା—
5. To raise one's head.
(ଯଥା—ଲଜ୍ଜାରେ ମୁଁ ଦାଣ୍ଡରେ ଠିଆ ହୋଇ ପାରୁ ନାହିଁ)

୫ । (ଲିଙ୍ଗ) ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ହେବା—5. To become rigid and erect (said of the male organ).

୬ । ବିପକ୍ଷତା ଆଚରଣ କରିବା—
6. To stand against.
(ଯଥା—ସେ ସର୍ବଦା ମୋ ବିପକ୍ଷରେ ଠିଆ ହେଉଅଛନ୍ତି)

୭ । ସମକକ୍ଷ ହେବା; ପ୍ରତିଯୋଗୀ ହେବା—
7. To cope (with); to vie (with).
(ଯଥା—ବଳରେ ଭୀମ ଆଗରେ ଠିଆ ହେବାକୁ କୌରବ-ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜଣେ କେହି ବୀର ନ ଥିଲେ ।)

୮ । ଅନୁସରଣ ବା ପ୍ରାର୍ଥନାର ପୂରଣାର୍ଥ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିକଟରେ କିଛି କାଳ ଠାକ ରହିବା—8. To dance attendance on a person for the grant of some prayer; to wait upon a person.
(ଯଥା—ସେତ ଏଥର କେତେ କାହା ଦୁଆରେ ଠିଆ ହଉହଉ ତା ଦିନ ସରିବ ନାହିଁ ।)

୯ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଉପଯୁକ୍ତ ହେବା; ଯୋଗ୍ୟ ହେବା—
9. (figurative) To stand on one's own legs.
(ଯଥା—ତା ପିଲାଟିମାନେ ଆଜି ସରିକି ଦାଣ୍ଡରେ ଠିଆ ହେଲେ ।)

୧୦ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଗୃହ ଆଦି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ନିର୍ମିତ ହେବା; ସମାପ୍ତ ହେବା—10. (figurative) (a house) To be erected or completed.

୧୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) (କୌଣସି ଅନୁଷ୍ଠାନ) ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେବା—
11. To be started.

୧୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନିର୍ବାଚନ ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହେବା—
12. To stand as a candidate for an Election.

[ଦ୍ର—ଇଂରାଜୀରେ ଷ୍ଟାଣ୍ଡ୍ (stand) ପରି ଠିଆ ହେବାର ଅନେକ ଲକ୍ଷଣସୂଚକ (figurative) ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଯାଏ]
[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଯିବା, ରହିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।

ଠିଏ ଠିଏ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—କେବଳ ମାତ୍ର ଠିଅ ବା ଡିରିକୁ ଆଶ୍ରା
Ṭhie ṭhie କରି—Depending upon props only (said of old delapidated houses and walls which are supported by props).
(ଯଥା—ଦଦରା କାନ୍ଥକୁ ମୁଁ ଠିଏ ଠିଏ ଅ କରିବ ସମ୍ଭାଳି ନେଇଛି ।)

ଠିଁ—ଦେ. ଅ.—ଠି (ଦେଖ)
Ṭhiñ Ṭhi (See)

ଠିକ୍—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ସ୍ଥୂଟ୍ ଧାତୁ=ସବୃତି, ଗୋପନ; କିମ୍ବା ସ୍ଥୂଗ୍,
Ṭhik ସ୍ଥକ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରତିଘାତ)—୧ । ପ୍ରକୃତ; ଯଥାର୍ଥ—
ঠিক 1. Actual; exact.
ठीक (ଯଥା—ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ଆଗେ ଘଟଣାର ଠିକ୍ ବିବରଣ କହୁଛି)
୨ । ଶୁଦ୍ଧ; ଅଭ୍ରାନ୍ତ—2. Correct; right,
(ଯଥା—ଏ ଛାତ୍ରର ଅଙ୍କ ଖଣ୍ଡିକ ଠିକ୍ ହୋଇଛି ।)

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଚିହ୍ନା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

୩ । ଉପଯୁକ୍ତ—3. Fit; fitting; proper.
(ଯଥା—ଠିକ୍ ସମୟରେ ନ ଶୋଇଲେ ମୋ ଦେହ ବିଗିଡ଼େ)

୪ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟରୁ କ୍ଷଣମାତ୍ର ବେଶି ବା କମ୍ ନୁହେଁ—Precise; punctual.
(ଯଥା—ସେ ଠିକ୍ ୧୨ଟା ବେଳେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଗଲା।)

୫ । ତତ୍ତ୍ୱରୂପ, ସ୍ୱାଭାବିକ—5. Natural.
(ଯଥା—ଛବିଖଣ୍ଡିକ ଠିକ୍ ବାଘଛୁଆ ପରି ଦିଶୁଛି।)

୬ । ସତ୍ୟ—6. True.
(ଯଥା—ସାକ୍ଷୀ ହାକିମଙ୍କ ଆଗରେ ହଲପ ନେଇ ଠିକ୍ କଥା କହି ଗଲା।)

୭ । ଅବିକଳ—7. Genuine, exact.
(ଯଥା—ଏ ପିତଳ ଖଣ୍ଡିକ ଠିକ୍ ସୁନା ପରି ଦେଖାଯାଉଛି)

୮ । ନିଶ୍ଚିତ—8. Certain; accurate.
(ଯଥା—ହଜି ଥିବା ବଳଦର ଠିକ ଖବର ମୁଁ ପାଇଲି ନାହିଁ।)

୯ । ସ୍ଥିର; ନିଶ୍ଚଳ—9 Sure; stable; fixed,
(ଯଥା—ଘୋଡ଼ା ପିଠିରେ ଠିକ୍ ଆସନ ଜମାଇ ବସି ନ ପାରିଲେ ତୁମେ ଖସି ପଡ଼ିବ।)

୧୦ । ନ୍ୟାୟପର; ସତ୍—
10. Upright; just; honest; righteous.
(ଯଥା—ରାଜା ଠିକ୍ ବିଚାର କଲେ।)

୧୧ । ସ୍ଥିରୀକୃତ; ନିଶ୍ଚିତ—11. Certain; ascertained.
(ଯଥା—ମକରମାସର ୮ ଦିନକୁ ବିବାହ ଠିକ୍ ହେଲା।)

୧୨ । ଦୋଷଶୂନ୍ୟ—
12. Faultless; free from blemishes.
(ଯଥା— ଏ ପିଲାଟାର ଆଚରଣ ଠିକ୍ ଅଛି।)

୧୩ । ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ; ଅଟଳ—
13. Firm; unchangeable.
(ଯଥା—ଆମ ସାଆନ୍ତଙ୍କ ଜବାବ୍ ଠିକ୍ ଅଛି।)

୧୪ । ଅଚ୍ଛା; ସୁନ୍ଦର; ଉତ୍ତମ—14. Good.
(ଯଥା—ତୁମ୍ଭଙ୍କ ମିଜାଜ୍ ଠିକ୍ ଥିଲାବେଳେ ମୋ ଗୁହାରିଟା ଶୁଣିବେ।)

୧୫ । ସୁଶାସିତ—15. Brought under control.
(ଯଥା—ଚାବୁକସୁଆର ଦୁଷ୍ଟ ଘୋଡ଼ାକୁ ଠିକ୍ କରଦେଲା।)

୧୬ । ସୁଧାରିଦିଆ ଯାଇଥିବା; ସୁଧୁରିଥିବା—
16. Set right.
(ଯଥା—ଘଡ଼ିବାଲା ବିଗିଡ଼ିଥିବା ଘଣ୍ଟାକୁ ଠିକ୍ କରି ଦେଲା।)

୧୭ । ସୁବ୍ୟବସ୍ଥିତ—
17. Nicely arranged; well organised.

କ୍ରି. ବିଣ.—୧ । ସତ୍ୟରେ; ସତେ ସତେ—1. Truly.

୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ—2. Fully; completely.

୩ । ନିଶ୍ଚିତରୂପେ; ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟରୂପେ—
3. Certainly; surely.

୪ । ନିୟମିତରୂପେ—4. Punctually.

୫ । ପ୍ରକୃତରେ—5. Actually.

୬ । ଅବିକଳ—6. Exactly.

୭ । ନ୍ୟାୟତଃ—7. Righteously; justly.

୮ । ଅବିକଳ—8. Exactly.

୯ । ଉପଯୁକ୍ତରୂପେ—9 Properly.

୧୦ । ଅଭ୍ରାନ୍ତରୂପେ—10. Correctly, unerringly.

୧୧ । କ୍ଷଣମାତ୍ର ଆଗପଛ ନ କରି—11. Punctually.

୧୨ । ସମାନଭାବରେ—12. Equally.

୧୩ । ସୁନ୍ଦରଭାବରେ—13. Nicely; well.

ଠିକ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଧମକାଣରେ ବ୍ୟବହୃତ)—୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସୁଶାସିତ କରିବା ବା ଜବତ୍ କରିବା—
Ṭhik karibā
ঠিক কবা
ठीक बनाना
1 (figurative) To bring under control; to teach a lesson.
(ଯଥା—ମୁଁ ତତେ ଠିକ୍ କରି ଦେବି)

୨ । ନିଷ୍ପନ୍ନ ବା ସମ୍ପନ୍ନ କରିବା—2. To complete; to accomplish.

୩ । ନିଶ୍ଚୟ ବା ସ୍ଥିର କରିବା; ନିରୂପଣ କରିବା—
3. To ascertain; to settle; to make sure.

୪ । ବାଟକୁ ଆଣିବା; ସୁଧାରିବା—4. To set right.

ଠିକ ଠାକ୍—ଦେ. ବିଣ ଓ କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ସୁନିଶ୍ଚିତ; ସ୍ଥିରୀକୃତ—
Ṭhik-ṭhāk
ঠিক্‌ঠাক্, ठिकठाक
1. Settled.

୨ । ନିୟମାଧୀନ—2. Ordered; orderly

୩ । ନିରୂପିତ; ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ—3. Certain; ascertained.

୪ । ସୁସମାହିତ—4. Completed; well arranged.

୫ । କମ୍ ବା ବେଶି ନ ହୋଇ—5. Fitting, exact; precise.

୬ । ନିଷ୍ପତ୍ତି କରି ଯାଇଥିବା—
6. Decided; settled.

ଠିକ୍ ଠିକଣା—ଦେ. ବି.—୧ । ସ୍ଥିରତା—1. Certainty.
Ṭhik ṭhikanā
ঠিকঠেকানা; ठिकठिकाना

୨ । ବନ୍ଦୋବସ୍ତ; ଆୟୋଜନ—2. Arrangement.

୩ । ସ୍ଥିରୀକରଣ—3. Ascertainment.

୪ । ଇୟତ୍ତା—Estimate.

୫ । ସୁବ୍ୟବସ୍ଥା—5. Good arrangement; nice order.

ଠିକ୍ଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଠିକ୍ରି; ତାସ୍ ଖେଳର ନାଲି ଚତୁଷ୍କୋଣାକୃତି ରଙ୍ଗ—
Ṭhik ṛdi
The diamond of cards.

୧	ଗ	ଊ	ର,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍

ଠିକ୍ରି—ଦେ. ବି—ଠିକିରି (ଦେଖ)
Ṭhik-ri Ṭh?kiri (See)

ଠିକ—ଦେ. ବି—୧ । ନିଶ୍ଚୟ—1. Surety; precision; accuracy.
Ṭhika

୨ । ସମଷ୍ଟି—2. Addition; summing up; total.

ଗରଭ ହୋଇଥିବା ଗାଈଙ୍କ ମାନଙ୍କ
ନାମ ପକାଇଲେ ଖରଣେ କରି ଠିକ—କୃଷ୍ଣସିଂହ.ମହାଭାରତ. ବନ ।

୩ । ସ୍ଥିରତା—3. Fixity; stability.

୪ । ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ବା ସାରକଥା—4. Summary.

ଯେତେ କହିଲ ବେଦ ଠିକ—ପ୍ରାଚୀ ନିର୍ଗୁଣ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ବିଣ—୧ । ସାର; ବହୁମୂଲ୍ୟବାନ୍ (କଥା)—
1. Very valuable.

(ଯଥା—ଠିକ କଥା ପଦେ ଏ ସମୟରେ ଶୁଣା ଯାଉ ନାହିଁ ।)

୨ । ସୁନ୍ଦର; ମନୋହର—
2. Charming; graceful; nice.

ଅରେ ଠିକହାସି । ଠକପଣ ପୁଣି କିଛି ଥାଏ ନିଶି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ,ସଙ୍ଗୀତ ।

୩ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ; ଅଚ୍ଛିନ୍ନ—3. Complete; full.

ଠିକଠ ବର୍ତ୍ତୁଳ ଚନ୍ଦ୍ରାନନା ଜୋ ଉତ୍ତରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ କଣୋଇ ଚମ୍ପୁ ଠ ଗୀତ ।

ଠିକ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସମଷ୍ଟି କରିବା; ଯୋଗ କରିବା—
Ṭhika karibā 1. To sum up; to add together.
ঠিক দেওয়া ୨ । ଏକାଧିକ ସଂଖ୍ୟାର ଯୋଗଫଳ ବାହାର କରିବା—
जोड़ना 2. To cast up a sum, to work out the total of more than one number.

ଠିକ ଠିକ—ଦେ. ବିଣ (ବହୁବଚନ)—୧ । କୌଣସି ସମାଜର ବା
Ṭhika ṭhika ସ୍ଥାନର ବିଶିଷ୍ଟ ବା ଗଣ୍ୟମାନ୍ୟ (ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ)—
1. Very respectable and leading (persons) of a locality or society. elite;

(ଯଥା—ଏ ଗାଆଁରୁ ଠିକ ଠିକ ୫ ଜଣ ଲୋକଙ୍କୁ ଡାକି ଏ ବିଷୟ କରାଇବା ।)

୨ । ସାର; ମୂଲ୍ୟବାନ୍—
2. Substantial; valuable.

ଶୁଣ ବାବୁ ନରକାର ଠିକଠିକ କଥା—ପ୍ରାଚୀ ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣଗୀତା ।

୩ । ବଛା ବଛା—3. Chosen; select.

ଠିକଣା—ଦେ. ବି [ସଂ ସ୍ଥା ଧାତୁ (Beams); ସ. ସ୍ଥାନ]—
Ṭhikaṇā ୧ । ସ୍ଥିରତା; ଥୟ; ନିଶ୍ଚିତତା—
ঠিকানা 1. Stability; certainty; precision; fixity.
ठिकाना ୨ । କୂଳ କିନାରା, ତତ୍ତ୍ୱ; ନିଦର୍ଶନ; କଳନା—
2. Trace or vestige of any thing.

୩ । ପତ୍ତା; ବାସସ୍ଥାନ, କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ରହିବା ସ୍ଥାନ—
3. Residence; address; where-abouts of a person.

୪ । ସତ୍ୟ ବା ସୁନିଶ୍ଚିତ ସମ୍ବାଦ—4. Accurate or exact information.

୫ । ଯୋଗାଡ଼; ଆୟୋଜନ; ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—
5. Arrangement; disposition.

୬ । ଶେଷ ସୀମା, ଶେଷ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—
6. The end; last aim; desired limit.

୭ । କୌଣସି ବିଷୟର ସ୍ଥିରୀକରଣ—
7. Ascertainment.

ଠିକଣା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଅନୁସନ୍ଧାନଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବିଷୟର
Ṭhikaṇā karibā ସୁନିଶ୍ଚିତ ସମ୍ବାଦ ସଂଗ୍ରହ କରିବା—
ঠিকানা করা 1. To gather exact information.
ठिकाना करना ୨ । ଠାବ କରିବା—
2. To trace an affair; to seek.

୩ । ସୁଧାରିବା—3. To set right.

୪ । ଯୋଗାଡ଼ କରିବା; ଆୟୋଜନ କରିବା—
4 To arrange.

୫ । ସ୍ଥିର କରିବା—
5. To fit; to ascertain; to settle.

୬ । ଖୋଜି ବାହାର କରିବା—6. To find out; to seek out.

ଠିକଣା ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଠିକଣା କରିବା (ଦେଖ)
Ṭhikaṇā lagā(ge)ibā Ṭhikaṇā karibā (See)
ঠিকানা লাগান **ठिकाना लगाना**

ଠିକଣା ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । କୌଣସି ବିଷୟର ପତ୍ତା ମିଳିବା—
Ṭhikaṇā lāgibā 1. A matter being traced.
ঠিকানা লাগা **ठिकाना लगना**

୨ । ସ୍ଥିରୀକରଣ—2. Settlement; ascertainment.

ଠିକ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଠିକ କରିବା—
Ṭhika debā Ṭhika karibā (See)

ଠିକ ବନ୍ଧ—ଦେ. ବି.—ଅଟଳ ବା ଦୃଢ଼ ବନ୍ଧ—
Ṭhika bandha A firm embankment.

ମନେ କଳ୍ପିଲ ମାନେ ସାଧି, ତକ୍ଷଣ ହୋଏ ଠିକବନ୍ଧ ।
ପ୍ରାଚୀ. ନିର୍ଗୁଣମହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଠିକ ମୁଣ୍ଡ—ଦେ. ବି.—୧ । ଶେଷକାଳ; ମୃତ୍ୟୁକାଳ—
Ṭhika muṇḍa 1. Death.
(ଠିକଣାମୁଣ୍ଡ—ଅନ୍ୟରୂପ)

୨ । ଅଭିପ୍ରେତ ଶେଷ ସ୍ଥାନ—
2. Intended limit; terminus.

ଠିକର—ଦେ. ବି.—ଠୋକର (ଦେଖ)
Ṭhikar Ṭhokara (See)

ଠିକର ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଝୁଣ୍ଟି ପଡ଼ିବା—
Ṭhikar khāibā 1. To stumble; to trip.
ঠোকর খাওয়া ୨ । ତଳେ ବାଜି ପୁଣି ଉପରକୁ ଉଠିବା—
ठोकर खाना 2. To rebound.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କଥ' ଦେଖିବେ, 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଁକା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍କା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଠିକରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଠିକରିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Ṭhikarā(re)ibā 1. The causative form of
ଠିକବା, ठिठकाना 'Ṭhikaribā'.

୨ । ଝଲସାଇବା—2. To dazzle

ବସ୍ତ୍ର ନୈଶସିନ୍ଧୁ-ବାସ୍ପ କାକକର ଆଖି ଠିକରଇ ।
ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

[ଠିକ୍‌ରା(ରେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଠିକରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ସ୍ତୁକ୍, ସ୍ଥୁକ୍=ପ୍ରତିଘାତ)—(ଆଖି) ଝଲସି
Ṭhikaribā ଯିବା ବା ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଯିବା; ବାଧା ପାଇବା—
ଠିକବାନ To be dazzled; to be dazed (said of the
ठिठकना eyes.)

ଠିକରି ପଡୁଛ୍ଛ ଠାବେ ଠାବେ ନେତ୍ର ହେଉ ଏ ଚନ୍ଦ୍ରମା ହାତ ।
ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ପଡ଼ିବା, ଯିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ଲାଗେ ।]

ଠିକା—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ସ୍ଥିରୀକରଣ)—୧ । କୌଣସି କାମ ପାଇଁ
Ṭhikā ଅଗରୁ ସ୍ଥିରୀକୃତ ମୂଲ୍ୟ ବା ଦର—
ଠିକା 1. Contracted rate for a whole work;
ठीका consolidated fare for a work agreed to beforehand.

୨ । ପୂର୍ବରୁ ପାରିଶ୍ରମିକ ଚୁକ୍ତି କରି ବା ସ୍ଥିର କରି କରାଯିବା କାର୍ଯ୍ୟ; କାନ୍ଟ୍ରାକ୍ଟ କାମ—2. Job-work; piece-work; work done by contract.

୩ । ଅସ୍ଥାୟୀ କାର୍ଯ୍ୟ ବା ଚାକିରି—
3. Temporary service or arrangement.

୪ । ମଜୁରିରେ କରାଯିବା କାମ—
4. Hire; mercenary work.

୫ । ଠିକାରେ କାମ କରିବା ପ୍ରଣାଳୀ ବା ରୀତି—
5. Contract system.

୬ । ଇଜାରା; ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରରେ କିଛି କାଳ ପାଇଁ ଦିଆଯିବା ଭୂସମ୍ପତ୍ତିର ପଟ୍ଟା—Ijara; farming; temporary lease.

ଟେକ୍କା ୭ । ତାସ୍ ଖେଳରେ ଏକ ସଂଖ୍ୟା ଚିହ୍ନିତ ତାସ୍—
इक्का 7. The ace in card play.

ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅସ୍ଥାୟୀ—1. Temporary.

୨ । ଆଗରୁ ପାରିଶ୍ରମିକ ସ୍ଥିର ହୋଇଥିବା (କାର୍ଯ୍ୟ)—
2. Contracted (work).

ଠିକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସମ୍ମୁଖରେ ବାଧା
Ṭhikā(ke)ibā ଛାମୁଡ଼େଇବା—1. To make a man
ଠେକାନ encounter obstacles; to put obstacles in
ठिकवाना one's way.

୨ । ମନୁଷ୍ୟକୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବା—
2. To teach a man a lesson.

୩ । ଠିକ୍ କରିବା; ଠିକଣା ବା ସ୍ଥିର ବା ମନୋନୀତ କରିବା—3. To settle or select a thing wanted

(ଯଥା—କୃଷି ଓ ଶଗଡ଼ ଦୁଇକାମର ଉପଯୋଗୀ ଗୋଟିଏ ବଳଦ ମୁଁ ଠିକେଇଛି ।)

ଠିକା ଗାଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଭଡ଼ାଟିଆ ଗାଡ଼ି; ଭଡ଼ା ଘୋଡ଼ା ଗାଡ଼ି—
Ṭhikā gāṛi Hackney carriage.
ଠିକାଗାଡ଼ୀ किरायागाड़ी

ଠିକାଠିକା—ଦେ.ବିଣ(ବହୁ)—୧ । ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ;ଗୋଟିଗୋଟିକିଆ-
Ṭhikā-ṭhikā 1. Solitary

୨ । ବିରଳ—2. Rare.

ଠିକାଦାର—ଦେ. ବିଣ—୧ । କାନ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର; କାମଚୁକ୍ତି; କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର-
Ṭhikā-dār 1. Contractor; one who undertakes
ଠିକାଦାବ to do any work on contract system.
ठिकेदार

ନାନାପ୍ରକାର ମିଷ୍ଟାନ୍ନ, ନାନାପ୍ରକାର ପେୟ, ଆସନ,
ଦାନ୍ତଖୁଣ୍ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏବ ଠିକାଦାର ହାଜର ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

୨ । ଇଜାରାଦାର; ବାର୍ଷିକ ବା ସାମୟିକ ଜମାରେ ଗାଁ ଅବର ମାଲ୍ଗୁଜାରି ଆଦାୟର ସ୍ୱତ୍ତ୍ୱ ପଟ୍ଟାନେଇ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
2 Ijaradar; a peron who takes a farming lease.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଗ୍ରାମର ପ୍ରଜାଙ୍କଠାରୁ ଖଜଣା ଆଦାୟ କରି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ରାଜସ୍ୱ ଜମିଦାରଙ୍କ ନିକଟ ଦାଖଲ କରିବା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାଳ ନିମନ୍ତେ ଇଜାରା ନେଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—Farmer of a village under a zamindar.

ଠିକାଦାରି—ଦେ. ବି—ଠିକାଦାରର କାର୍ଯ୍ୟ—The position or
Ṭhikādārı state of being a contractor.
ଠିକାଦାରି ठीकेदारी

ଠିକା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ନିରୂପିତ ପାରିଶ୍ରମିକ ଓ
Ṭhikā debā ସମୟରେ ଶେଷ କରିବା ନିମନ୍ତେ କାନ୍ଟ୍ରାକ୍ଟ ଉପରେ
ଠିକା ଦେଓଆ ଅର୍ପଣ କରିବା—To let out a work on
ठीका देना contract.

ଠିକା ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଠିକା ପ୍ରଣାଳୀରେ ନିଷ୍ପନ୍ନ
Ṭhikā nebā କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭାର ଗ୍ରହଣ କରିବା—
ଠିକା ଲଓଆ To undertake any work on contract.
ठीका लेना

ଠିକିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ସ୍ତୁକ; ସ୍ଥୁକ ଧାତୁ=ପ୍ରତିଘାତ)—
Ṭhikibā ୧ । ଗତିରୁଦ୍ଧ ହେବା; ବାଧା ପାଇବା; ଛାମୁଡ଼ିବା—
ଠୀକା; ଠେକା 1. To be obstructed; to be hindered; to
ठिकना encounter a hindrance.

୧	ଈ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଣ,ଙ	ଞ୍ଜ	ଇପୃ	ଭୃଅ	ଷ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ୍ର	ଂ୍ୟ	ଛଅ	ଊ୍	ଚ଼

୨ । କୌଣସି ଦୃଢ଼ପଦାର୍ଥରେ ଆଘାତ ପାଇବା —
2. To strike against a hard thing; to collide against a hard thing.
୩ । ଶେକାଯିବା; ଅଟକାଯିବା —
3. To be detained or checked.
୪ । ଅତିରିକ୍ତ ହେବା, ସମଧିକ ହେବା; ବଳପଡ଼ିବା —
4. To exceed.
୫ । ନିଶ୍ଚିତ ହେବା — 5. To be fixed or settled
୬ । ସଂସାରରେ ବା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ଧକ୍କା ପାଇବା —
6. To encounter difficulties in one's field of action or in the world.

ଠିକ ଯିବା — ଦେ. କ୍ରି — ୧ । କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ବାଧା ପାଇବା —
Thiki jiba 1. To meet with difficulties.
ঠীকে যাওয়া ୨ । ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହେବା —
ठीक जाना 2. To be baffled.

ଠିକିରି — ଦେ. ବି — ୧ । ତାସ୍‌ଖେଳରେ ନାଲିରଙ୍ଗ ଚତୁଷ୍କୋଣ ଆକାରର
Thikiri ତାସ୍; ରୁହିତନ୍ — 1. The diamond cards of card play.
রুইতন
ईंट ୨ । ଗୁଡ଼ାଖୁ ଖାଇବା ଚିଲମର କଣ୍ଠଦେଶରେ ଦିଆଯିବା ଗୋଡ଼ି — 2. A bit of flint put at the neck
ঠিকরী of the mouthpiece or receiver of a
कंकड़ hubble-bubble.

ଠିକିରିବା — ଦେ. କ୍ରି — ଠିକରିବା (ଦେଖ)
Thikiriba Thikariba (See)

ଠିକିରି ବାହାରିବା — ଦେ. କ୍ରି — ଫୁଟି କରି ବାହାରିବା; ପ୍ରକଟିତ ହେବା-
Thikiri bahariba To bulge out.

ଠିକ ଶିଖିବା — ଦେ. କ୍ରି — ସଂସାରକ୍ଷେତ୍ରରେ ନାନା ବାଧା ଅନୁଭବ କରି
Thiki sikhiba ଶିକ୍ଷା ବା ଅଭିଜ୍ଞତା ଲାଭ କରିବା; ଅନୁଭବଦ୍ୱାରା
ঠীকে শিখা ବହୁଦର୍ଶୀ ହେବା — To learn a lesson or to acquire experience by encountering difficulties in the world.
[ଦ୍ର — ଠିକିଲା ନାସ୍ତି ଘର କରେ — ପ୍ରବଚନ; ଏଦ୍ୱାରା ଅର୍ଥ = ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ସଂସାରରେ ବହୁତ ଦୁଃଖ ପାଇଥାଏ ସେ ଖୁବ୍ ଅଭିଜ୍ଞତା ଲାଭ କରେ ।]

ଠିକେ — ଦେ. ଅ — ଠିକ୍ କଥା କହିବାକୁ ଗଲେ — To speak the
Thike truth; roughly speaking
କ୍ରି. ବିଣ — ସଂକ୍ଷେପରେ; ସ୍ଥୂଳତଃ — Briefly, roughly.
ଠାକୁ ଡାକେ ଲୋକେ, ଠିକେ କହ ଏକ ଲୋକେ । କବିସମ୍ରାଟ୍, ସଙ୍ଗୀତ ।

ଠିକେ ଠିକେ — ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ — ୧ । ସଂକ୍ଷେପରେ —
Thike thike 1. Briefly; succinctly.
୨ । ସ୍ଥୂଳତଃ — 2. Roughly; on the whole.

ଏଥିକୁ ଅସ୍ମେମାନେ ଠିକେ ଠିକେ କେତେ କଥା ଲେଖି ମଙ୍ଗରାଜ ଅଟ୍ଟାଳିକାର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ... ବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବୁ ।
ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଠିକେଣ — ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ଅ — ଠିକେ ଠିକେ (ଦେଖ)
Thikena Thike thike (See)

ଠିକେଦାର — ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ଭୁଲ. ହି. ଠୀକେଦାର୍) —
Thikedar ଠିକାଦାର (ଦେଖ) — Thikadar (See)

ଠିକ୍କା — ଦେ. ବି — ୧ । ତାସ୍ ଖେଳରେ ଗୋଟିଏ ବିନ୍ଦୁ ବା ସଂଖ୍ୟା
Thikka ଥିବା ତାସ୍ ଖଣ୍ଡ; ଟିକ୍କା —
টেক্কা 1. The ace of cards; the card having
एक्का a single point on it.
[ଦ୍ର — ତାସ ଖେଳରେ ୪ ରଙ୍ଗ (ନାଲି ପାନ — Heart, ଇସ୍କାପାନ ବା କଳାପାନ- Spade, ଚିଡ଼ିତନ — Club, ଏବଂ ଠିକିରି ବା ରୁହିତନ୍ — Diamond), ପ୍ରତ୍ୟେକ ରଙ୍ଗର ୧୩ଖଣ୍ଡ କେଳାଏ (୧ ଠାରୁ ୧୦, ଗୋଲାମ — ୧୧, ବିବି — ୧୨, ସାହେବ — ୧୩) ଥାଏ । ୧ ସଂଖ୍ୟା ବା ବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ତାସର ମୂଲ୍ୟ ୧୪ ଅର୍ଥାତ୍ ସମସ୍ତଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ । ଏଥିପାଇଁ ସମସ୍ତଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ 'ଠିକ୍କା' ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରାଯାଏ ।]
୨ । ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି —
2. The chief person in an assemblage.

ଠିପି — ଦେ. ବି. (ସ୍ଥା ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ ସ୍ଥାପି ଧାତୁ) —
Thipi ଶିଶି ପ୍ରଭୃତିର ମୁହଁ ବନ୍ଦ କରିବା ନିମିତ୍ତ ଦିଆଯାଇ
ছিপি ଥିବା ଗୋଜିଣି ବା ଖିଲ — A cork; plug;
ठेपी stopper.

ଠିପିଦାର — ଦେ. ବିଣ — ଠିପି ଦିଆଯାଇଥିବା (ବୋତଲ ବା ଅନ୍ୟପାତ୍ର)-
Thipi dar Corked; stoppered (bottle)
ছিপিদার ठेपीदार

ଠିର୍‌କା — ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି — ବାଉଁଶ ନିର୍ମିତ ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ର ବିଶେଷ-.
Thir-ka A kind of contrivance made of bamboo
(ଠରକା — ଅନ୍ୟରୂପ) which is struck with 2 sticks and produces a hollow sound which scares away wild beasts from fields during the night.
[ଦ୍ର — ଗୋଟିଏ ପୋଲା ବାଉଁଶ ନଳୀରୁ ଫାଳେ ଚିରି ତାହାର ପଛ ପାଖ ମୁନ୍ଦ ସେଥିରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଦଉଡ଼ି ଲଗାଇ ୨ ଖଣ୍ଡ କାଠିରେ ତା ଉପରେ ଆଘାତ କଲେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ଦ୍ୱାରା ରାତିରେ ଫସଲ ନଷ୍ଟ କରୁଥିବା ପଶୁମାନେ ଦୂରେଇ କରି ପଳାନ୍ତି ।]

ଠିର୍‌କା(କେ)ଇବା — ଦେ. କ୍ରି — କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବା ଜୀବକୁ ଆଗରୁ
Thirka(ke)iba ସାବଧାନ କରି ଦେବାକୁ କୌଣସି ସ୍ଥଳରୁ ସେ ସ୍ଥଳ
[ଠିରିକା(କେ)ଇବା — ଅନ୍ୟରୂପ] ଯିବାର ଉପାୟ କରିବା;
ଟିର୍‌କେଇବା — To warn away a person or animal from a place.

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ୟା'ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଠିରିକା— ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଠିରୁକା (ଦେଖ)
Thirikā — Thirkā (See)

ଠିରିକିବା— ଗ୍ରା. କ୍ରି—ମାଟିରୁ ପାଣି ବା ଆର୍ଦ୍ରତା ଶୁଖି ଯିବା (ମାଟି ଟାଣ ହୋଇଯାଏ)—To dry up (said of a soil) and harden.
Thirikibā
(ଠିରିକିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠିଲ୍—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ସ୍ଥୂଳ)—
Thil
୧ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—1. Full.
ଭରପୂର (ଯଥା—ଭୋଜନରେ ମୋ ପେଟ ଠିଲ୍ ହୋଇଗଲା ।)
ଠିଲାଠିଲ ୨ । ପ୍ରଚୁର—2. More than sufficient.

ଠିଲେଇବା— ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ସ୍ଥୂଳ)—
Thileibā
୧ । ଅଧିକ ମାତ୍ରାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା—
ଠିଲନା 1. To be full to overflowing.
(ଯଥା—ନଈରେ ପାଣି ଠିଲେଇଛି ।)
୨ । ପଛଆଡ଼ୁ ଠେଲିବା—
2. To push from behind.
(ଯଥା—ଗଙ୍ଗାରେ ଜୁଆର ପାଣି ଠେଲେଇଛି ।)

ଠୁ—ଦେ. ଅ—ଠୁଁ (ଦେଖ)—
Thu — Thuṅ (See)
ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) କ୍ରି. (ପ୍ରତ୍ୟୟ)—ଛୁ (ଚୁ)—
(thou) Art doing.

ଠୁଇଲ୍ ହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—
Thuil hebā
ଠୁଳ ହେବା; ଏକତ୍ର ହେବା—
To be assembled; to be gathered.

ଠୁଂରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ହି. ଠୁମ୍‌ରୀ)—ଠୁମ୍‌ରୀ (ଦେଖ)
Thumri — Thum-ri (See)

ଠୁଁ—ଦେ. ଅ. (ପଞ୍ଚମୀ ବିଭକ୍ତିର ଚିହ୍ନ)—୧ । ଠାରୁ—
Thuṅ
1. From.
ଥେକେ ନୋହିଲେ ମରିବ ମୁଁ ଏତ ମୋଠୁଁ ସ୍ନେହ ।
ସେ କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ, ବନ ।
୨ । ଅପେକ୍ଷା—2. Than.
୩ । ଅମୁକ କାଳରୁ; ଅବଧି—3. Since.

ଠୁଁସିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଠେଁସିବା (ଦେଖ)
Thuṅsibā — 1. Theṅsibā (See)
ଠୁଁସା ୨ । ହାତୁଡ଼ିରେ ପିଟିବା—
ଠୁସକାନା, ଠୁଁସନା 2. To beat with a hammer.
୩ । ବାଡ଼ିର ଅଗ ବା ମୂଳରେ ଖୋଞ୍ଚିବା; ଖୁନ୍ଦିବା—
3. To ram.

ଠୁକ୍‌ଠାକ୍—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ ଓ ବି—ଠୁକୁଠୁକୁ (ଦେଖ)
Thuk-thāk — Thuku-thuku (See)

ଠୁକ୍‌ଠୁକ୍— ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ ଓ ବି—ଠୁକୁଠୁକୁ (ଦେଖ)
Thuk-thuk — Thuku-thuku (See)

ଠୁକ—ଦେ. ବି—ଟୋକ (ଦେଖ)
Thuka — Toka (See..

ଠୁକ ଚଳିବା—ଦେ ବି. (ସଂ. ସ୍ତୋକ)—ଠୁକି ଚଳିବା (ଦେଖ)
Thuka chalibā — Thuki chalibā (See)

ଠୁକର—ଦେ. ବି—ଠୋକର (ଦେଖ)
Thukara — Thokara (See)

ଠୁକ(କୁ)ରା(ରେ)ଇବା— ଦେ. କ୍ରି— ଠୋକରାଇବା (ଦେଖ)
Thuka(ku)rā(re)ibā — Thokarāibā (See)

ଠୁକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି —ଠୁକିବା (୨) (ଦେଖ)
Thukā(ke)ibā — Thukibā 2 (See)
(ଯଥା—ଅବଧାନେ ବାଳକର ତାଳୁରେ ବେତ ଠୁକାଉ ଅଛନ୍ତି ।)

ଠୁକା ଠିକି—ଦେ. ବି—ଠୁକାଠୁକି (ଦେଖ)
Thukā thiki — Thukā thuki (See)

ଠୁକା ଠୁକି—ଦେ. ବି—୧ । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସାମାନ୍ୟ ଉତ୍ତର-ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର ବା କଳି—
Thukāthuki
ଠୋକାଠୁକୀ 1. A breeze; slight verbal altercation.
ଠୌଁକଟୌଁକ
୨ । ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ସାମାନ୍ୟ ଶବ୍ଦରେ ଆଘାତ ପ୍ରତିଘାତ—2 Mutual pecking at each other.
ଚଢେଇ ଦୁଇଟି ଠୁକାଠୁକି—ଶିଶୁକ୍ରୀଡ଼ା ଗୀତ ।

ଠୁକି—ଦେ. ବି—ଟୋକ (ଦେଖ)
Thuki — Toka (See)

ଠୁକି ଚଳିବା—ଦେ. ବି (ସଂ. ସ୍ତୋକ)—ସାମାନ୍ୟପ୍ରକାରରେ ଖାଇବା ଜୀବନ ନିର୍ବାହ ହେବା; ଟୋକ ବା ଥୋକ ଚଳିବା—
Thuki chalibā
Bare living; eking out of one's livelihood; having a frugal fare.

ଠୁକି ଠୁକି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଧୀରେ ଧୀରେ ଆଘାତ କରିବା; ଥାପୁଡ଼େଇବା—To pat; to strike slowly.
Thuki thuki debā
ଠୁକା ଅର୍ଜୁନ ବାହୁ ଆଣ୍ଠୁ ଭୂଇଁବା ପାଇଁକି
ଠୌଁକନା ତପି ତପି ଇନ୍ଦ୍ର, ସେ ଦେଲେ ଠୁକି ଠୁକି ।
କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ, ବନ ।

ଠୁକିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଷ୍ଟୁଭ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା; ଧୁକ୍ଷ ଧାତୁ= କ୍ଲେଶନ; କିମ୍ବା ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Thukibā
ଠୁକାନ ୧ । ଧୀରଭାବରେ କଠିନ ପଦାର୍ଥରେ ଆଘାତ କରିବା—
ଠୁକନା 1. To strike on a hard thing slowly.
ଠ ବର୍ତ୍ତୁଳ ସୁଜେ ଜଣ
ଠୁକିଲେ ହେଲେ ଦମ୍ଭଶ—ଅବସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୨ । ଠୁକୁରାଇବା—2. To peck repeatedly; to strike gently.
୩ । (ଢେଲା) ଫିଙ୍ଗିବା—3. To pelt.
ଢେଳ ଠୁକିଲି ଲୋଷ୍ଟ ସବୁ ସୁଦପ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଚନ୍ଦ୍ରନ ଦେଉଳ ଦ୍ୱାରକୁ ରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୧	ଈ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍କ	ନ୍

ଠୁକୁଠାକ୍—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ ଓ ବି—ଠୁକୁଠୁକୁ (ଦେଖ)
Ṭhuku-ṭhāk Ṭhuku-ṭhuku (See).

ଠୁକୁଠୁକ୍ —ଦେ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ. ଓ ବି—ଠୁକୁଠୁକୁ (ଦେଖ)
Ṭhuku-ṭhuk Ṭhuku-ṭhuku (See).

ଠୁକୁଠୁକା—ଦେ. ବି—ବ୍ୟଞ୍ଜନର ପ୍ରକାରବିଶେଷ; କ୍ଷୁଦ୍ର ମତ୍ସ୍ୟାଦିର ଅଳ୍ପ ରସଯୁକ୍ତ ବ୍ୟଞ୍ଜନ; କ୍ଷୁଦ୍ର ମାଛ କିମ୍ବା କ୍ଷୁଦ୍ର ଫଳ-ଖଣ୍ଡ ବା ଛତୁକୁ ମସଲା ପାଣି ଦେଇ ପାଣି ଶୁଖି-ଯିବା ଅବସ୍ଥା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚୁଲିରେ ବସାଇ ତିଆର କରିବା ବ୍ୟଞ୍ଜନ, ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥାରେ ତିଅଣ ସଜଳ ବା ନିର୍ଜଳ ହୋଇ ନାହିଁ—Curry cooked in such a manner that it is neither watery nor waterless.
Ṭhuku-ṭhukā
ଚଡ଼ଚଡ଼ୀ, ସଡ଼ସଡ଼ୀ

ଠୁକୁଠୁକୁ—ଦେ ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ (ବହୁବଚନ)—ଦୃଢ଼ ପଦାର୍ଥରେ ଆଘାତ ଜନିତ ଧୀର ଅନୁଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ; ମୃଦୁ ଆଘାତଜନିତ ଶବ୍ଦ--Tapping sound; sound of gentle strokes on hard substance; ticking sound.
Ṭhuku-ṭhuku
ठुक्ठाक्, ठुकुठुकु
ठुमकठुमक

'ବାଡ଼ି ଠୁକୁ ଠୁକୁ କାନ ନଉଡ଼ା,
ବାଟେ ବାହିଜବର ଦେଖିବ ଏଡ଼ା,
ଚାଲନ୍ତେ କୁମ୍ଭାର ଚୋଟଣ ଭଳି
ବାପଘରେ ହେଲେ ନ ଯିବ ପେଲି—ଡାକବଚନ ।

[ବ୍ର—ଠକ ଠକ ଶବ୍ଦଠାରୁ ଠୁକୁ ଠୁକୁ ଶବ୍ଦ କ୍ଷୀଣତର । ବଢ଼େଇମାନେ ସାଧାରଣତଃ ହତୁଡ଼ି ଦ୍ୱାରା କାଠ କାଟିଲା ବେଳେ 'ଠକଠକ' ଶବ୍ଦ ହୁଏ, କିନ୍ତୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ହତୁଡ଼ିରେ ସୂକ୍ଷ୍ମ କାମ କଲା ବେଳେ ଠୁକୁଠୁକୁ ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଯାଏ ।]

ବି—ଗୃହର ଅଭ୍ୟନ୍ତରସ୍ଥ କଳହ, ଯାହାକି ସାଧାରଣରେ ପ୍ରକଟ ହୋଇ ନ ଥାଏ—Slight bickerings in a family, which is not known to outsiders.

ଠୁକୁର ଠୁକୁର—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଠୁକୁ ଠୁକୁ (ଦେଖ)
Ṭukur ṭhukur Ṭhuku ṭhuku (See)
(ଠୁକୁରୁ ଠୁକୁରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠୁକୁରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ହି. ଠୋକ୍ନା=ପଛୀର ଚଞ୍ଚୁ)—
Ṭhukurā(re)ibā ୧ । ଠକ ଠକ ଶବ୍ଦ କରି ବା ଦୃଢ଼ ପଦାର୍ଥରେ ସାମାନ୍ୟ ଆଘାତ କରି କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—1. To do anything by making a gentle hard sound.
ଠୋକରାନ
ठुकराना

୨ । ଠୋକରାଇବା; ଥଣ୍ଟ ଦ୍ୱାରା କଠିନ ବସ୍ତୁରେ ସାମାନ୍ୟ ଆଘାତ କରିବା—2. To peck.

ଠୁକେଇ ଠୁକେଇ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ଠୁକାଇବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପର ଦ୍ୱିତ୍ୱ; କ୍ରି. ବିଣ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)—ଭୂମିରେ ନାତିଧୀର ନାତିଶୀଘ୍ର ପାଦ ପକାଇ (ଚାଲିବା)—(to walk) With slow foot steps.
Ṭhukei ṭhukei
ठकठक
ठुमकठुमक

ଠୁଙ୍କା—ଦେ. ବି—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଠେଙ୍ଗାଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର—
Ṭhuṅkā 1. Beating; beating with a short cudgel; cudgelling.
ଠୋଁକନୀ, ଠେଁକନ୍
ठोंक

୨ । ଅବରୋଧ କରିବା; କଏଦ୍ କରିବା—
2. Confinement.

୩ । ଅକଣ୍ଠ ଭୋଜନ—3. Full meal.

ଠୁଙ୍କା(ଙ୍କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଠୁଙ୍କା ବା ପ୍ରହାର କରାଇବା—To cause a person to be cudgelled.
Ṭhuṅkā(ṅke)ibā
ଠୋଁକନା
ठोंकवाना

(ଯଥା—ପିଲାମାନେ ଘରେ ଦୁଷ୍ଟାମୀ କରିବାରୁ ପିତା ଗୁରୁଙ୍କୁ କହି ସେମାନଙ୍କୁ ଆଚ୍ଛାକରି ଠୁଙ୍କେଇଲେ ।)

ଠୁଙ୍କା ଠୁଙ୍କି—ଦେ. ଅ—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଠେଙ୍ଗାଣୀ ଦ୍ୱାରା ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ମାଡ଼ ମରାମରି—1. Mutual cudgelling.
Ṭhuṅkā ṭhuṅki
ଠୋଁକାଠୁଁକି
ठोंकाठुँकि

୨ । ଠେଙ୍ଗାଣୀ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର—
2. Cudgelling

ଠୁଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଠକର ଠକର ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Ṭhuṅkibā ୧ । ଠେଙ୍ଗାଣୀ ବା ବେଣ୍ଟ ବାଡ଼ିର ଗୋବ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର କରିବା; କୁଟିବା—1. To strike or give blows with the butt of short stout sticks.
ଠୋଁକା, ଠୁଁକା
ठोंकना

୨ । ଠେଙ୍ଗାଣୀ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର କରିବା—
2. To cudgel.

୩ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ) ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଖୁନ୍ଦି କରି ବା ପେଟକୁ ଠୁଁସି କରି ଖାଇବା; ଅକଣ୍ଠ ଭୋଜନ କରିବା—
3. (ironical) To eat one's full.

(ଯଥା—ସେ ତିନି ବେଳ ଠୁଙ୍କି ଦେଇ ଯା ଦୁଆର ତା ଦୁଆର ହୋଇ ବୁଲୁଛି ।)

୪ । କାରାବଦ୍ଧ କରିବା; ଘର ଭିତରେ ବନ୍ଦ କରି ଦୁଆର ପକାଇ ଅଟକିବା—4 To imprison or keep a person in confinement.

(ଯଥା—ସେ ଦୁଷ୍ଟଙ୍କୁ ୨ ଘଣ୍ଟା ଅନ୍ଧାର ଘରେ ଠୁଙ୍କି ଦେଲା ।)

୫ । କାରାବନ୍ଧନ ଆଦେଶ ଦେବା; ଜେଲ୍ ଦେବା—
5. To pass a sentence of imprisonment.

(ଯଥା—ମେଜେଷ୍ଟ୍ରର ଚୋରକୁ ୩ ମାସ ମିଆଦ ଠୁଙ୍କି ଦେଲେ ।)

୬ । ଆଘାତ କରିବା—6. To strike.

ଠଣା ଠୁଙ୍କି ଚାପ ତ୍ରାସ ମୃଣ୍ଡେ ମନମଥ ପାଶ
ବନ୍ଧନ କରି ତୁ ମତେ ମୋ ଚିତ୍ତରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋଗାଚନ୍ଦ୍ର. ୦ ଗୀତ ।

୭ । ବନ୍ଦ ହୋଇଥିବା କବାଟରେ ହାତ ଗୋଡ଼ ବା ଅଙ୍ଗୁଠି ଆଘାତ କରିବା—7. To knock at (the door).

ଜଣିତମ ହୋଇ ଥାଏ ବଇଠ
ଅବି ଜଣେ ଠୁଙ୍କ ଯାହା କବାଟ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ '୧'ବା '୨' ଚିହ୍ନ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାଙ୍କର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ'କି ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଣ୍ଟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଣ୍ଠା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

୮। ଧୀରେ ଧୀରେ ଆଘାତ କରିବା—
8. To strike slowly.

ମୃଗ ନବେଶିଙ୍ଗ ନିଜ ଉରକେ
ଛିଡ ଠୁଙ୍କି ଅଟଣ୍ଡିଲ କଟକେ। ଭଞ୍ଜ ଲାବଣ୍ୟବତୀ।

୯। ପିଟିବା; ମାଡ଼ଦେବା—9. To beat; to thrash.

୧୦। ଖିଲ ଆଦିକୁ ଛୋଟ ଛିଦ୍ରରେ ବାଡ଼େଇ ପୁରାଇବା—
10 To drive a peg into a small hole.

୧୧। (ନାଲିସ, ଅରଜି, ମକଦମା) ଦାଏର କରିବା—
11. To file (a suit or complaint or case).

୧୨। ଥାପଡ଼େଇବା; ଧୀରେ ଧୀରେ ଚପେଟାଘାତ କରିବା—
12. To pat; to tap

ଠୁଙ୍ଗା—ଦେ ବିଣ—୧। ଶାଖାପତ୍ରାଦିବିହୀନ; ଥୁଣ୍ଟା (ଗଛ)—
Ṭhungā 1. Pollard (tree); lopped off.

ठूँठा ୨। (ସଂ. ନଗ୍ନ) ଲଙ୍ଗଳା; ବସ୍ତ୍ରାଦି ଦ୍ୱାରା ଅନାବୃତଶରୀର—
ठुँट 2. With naked or uncovered body.
খোলা ঘড়ংগ

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ସର୍ବାଙ୍ଗରେ ଲୁଗା ନ ଥାଏ ତାକୁ ଲଙ୍ଗଳା (ନଗ୍ନ) ବୋଲାଯାଏ। ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଖଣ୍ଡିଏ ମାତ୍ର ଲୁଗା ବା କନା ଅଣ୍ଟା ଚାରିପାଖେ ପିନ୍ଧିଥାଏ ଓ ଅଣ୍ଟାପାଖ ଓ ଅଣ୍ଟାତଳ ଛଡ଼ା ଶରୀରର ଅନ୍ୟ ଅଂଶମାନ ଅନାବୃତ ଥାଏ ତାକୁ ଠୁଙ୍ଗା ବୋଲାଯାଏ।]

একলা ୩। (ସଂ. ଏକାକୀ) ଏକାକୀ—
अकेला 3. Alone; solitary.

ବଣ୍ଟା ଓଢ଼ା ହାତଟା ମୁହଁରେ ବୁଲାଇଦେଇ ଠୁଙ୍ଗା ହୋଇ ଭାତପତ୍ର ପାଖରେ ବସି
ବଡ ବଡ ଗୁଣ୍ଡାରେ ସୁଡ଼୍ ସୁଡ଼୍ ଶବ୍ଦରେ ଦଣ୍ଡକ ମଧ୍ୟରେ ପତ୍ର ଖାଲି କରି ଦେଲା।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ।

ଦେ. ବି—୧। ଏକ ବସ୍ତ୍ର ପରିଧାନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଣ୍ଟାଠାରୁ ଉପରକୁ ଥିବା ଅନାବୃତ ଦେହ—1. The bare upper part of the body of a person (who has got only one piece of cloth round the loins)

ठोंगा ୨। (ସଂ. ଦ୍ରୋଣ) ଠୋଙ୍ଗା; ପତ୍ର ବା କାଗଜର ଠୋଲା—
दोना 2. A cone-shaped case made of leaves or paper (to put sweetmeats etc.).

ଠୁଙ୍ଗ୍ରି—ଦେ. ବି (ହି. ଠୁମ୍ରୀ)—ଠୁମ୍ରୀ (ଦେଖ)
Ṭhung-rī Ṭhumrī (See)

ଠୁଠା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ (ଥୁ ସ୍ଥାନରେ ଠୁ ଉଚ୍ଚାରଣ; ସଂ. ସ୍ଥାଣୁ;
Ṭhuṭhā ତୁଳ. ହି. ଠୁଠ)—୧। ଯାହାର ହାତ, ଗୋଡ଼ ବା ଅଙ୍ଗୁଳି ଆଦି ଛିଣ୍ଡି ଯାଇଅଛି—1. Having no limbs or fingers; fingerless.

୨। ପଙ୍ଗୁ; କୋଢ଼ିଆ—2. Leprous.

୩। ଥୁଣ୍ଟା; ଶାଖାବିରହିତ ବୃକ୍ଷ)—
3. Lopped up (tree); pollarded.

ବି—୧। ପଙ୍ଗୁ—1. A fingerless leper; a cripple

୨। ଥୁଣ୍ଟା ଗଛ—2. Pollard.

ଠୁଠା ରୋଗ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୋଢ଼; କୁଷ୍ଠ ବ୍ୟାଧି—
Ṭhuṭhā rog Leprosy.

ଠୁଠୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ସାତଗାଟି ଖେଳ (ଦେଖ)
Ṭhuṭhu Sātagāti khela (See)

ଠୁଡ଼ଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ଜାଜପୁର) କ୍ରି—ଠୁଳ କରିବା—
Ṭhurḍaibā To gather; to amass

ଠୁଣ୍‌କା—ଦେ. ବି.—ଟୁଣୁକା (ଦେଖ)
Ṭhuṇ-kā Ṭuṇukā (See)

বেঁটে, খাট ବିଣ.—[ସଂ. ଖଣ୍ଡନ=ଖର୍ବ(ଅପ୍ରେ)]—୧। ବାଙ୍ଗୁରା;
ठुमका ଠୁରା—2. Dwarf; diminutive.

(ଠୁଣକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨। ଛୋଟ ଅଥଚ ସୁନ୍ଦର—2. Pretty; small and graceful.

୩। ଛୋଟ ଅଥଚ ମୋଟ—
(ଠୁଣକା; ଠୁଣୁକା—ଅନ୍ୟରୂପ) 3. Short and stout; stumpy.

ଠୁଣ୍‌କା ଠୁଣ୍‌କି—ଦେ. ବି.—ଟୁଣୁକା (ଦେଖ)
Ṭhuṇ-kā ṭhuṇ-ki Ṭuṇukā (See)

ଠୁଣ୍ ଠୁଣ୍—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ. (ବହୁବଚନ)—ଟୁଣ୍ ଟୁଣ୍ ଶବ୍ଦ—
Ṭhuṇ ṭhuṇ Jingle; tinkling sounds.
ठुँठुन् टुनटुन

ଠୁଣ୍‌ଠୁଣ୍‌କା—ଦେ. ବି.—ଟୁଣୁକା (ଦେଖ)
Ṭhuṇ-ṭhuṇkā Ṭuṇukā (See)
(ଠୁଣ୍‌ଠୁଣ୍‌କିଆ, ଠୁଣ୍‌ଠୁଣୁକା, ଠୁଣୁଠୁଣୁକିଆ, ଠୁଣୁଠୁଣୁକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠୁଣା—ଦେ. ବି.—୧। ଟୁଣୁକା (ଦେଖ)
Ṭhuṇā 1. Ṭuṇukā (See)

ঠোনা ୨। ଅଙ୍ଗୁଠିକୁ ବଙ୍କା କରି ଅଙ୍ଗୁଠିର ଗଣ୍ଠି ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟର
ठोंगा ଖପୁରିରେ କରିବା ଆଘାତ ଠଣା—2. A blow by the knuckle of the fisted fingers dealt on the skull of another.

(ଠୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ. ପୁଂ.—ଠୁଣ୍‌କା (ଦେଖ)
Ṭhuṇ-kā (See)

ଠୁଣି—ଦେ. ବି.—ଟୁଣୁକା (ଦେଖ)
Ṭhuṇi Ṭuṇukā (See)

ଠୁଣୁକା—ଦେ. ବି.—ଟୁଣୁକା (ଦେଖ)
Ṭhuṇukā Ṭuṇu-kā (See)
(ଠୁଣୁକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ. ପୁଂ—ଠୁଣ୍‌କା (ଦେଖ)
Ṭhuṇkā (See)

ଠୁଣୁ ଠୁଣୁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ). ଅ.—ଠୁଣ୍ ଠୁଣ୍ (ଦେଖ)
Ṭhuṇu ṭhuṇu Ṭhuṇ ṭhuṇ (See)

୧	୯	ଊ	ୠ,ୡ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ତ୍ପ୍ର	ତ୍ଥ	ଲ୍ଲ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଲ୍ଥ	ଢ଼	ଳ

ଠୁଣୁ ଠୁଣୁକା—ଦେ. ବ —ଟୁଣୁକା (ଦେଖ)
Ṭhuṇu-ṭhuṇukā Ṭuṇukā (See)
(ଠୁଣୁ ଠୁଣୁକିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠୁଣ୍ଟ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—(ଭୁକ. ହି. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଠୁଁଠ);
Ṭhunṭ ଚଞ୍ଚୁ; ଥଣ୍ଟ—Beak of a bird.
(ଠୁଁଠ, ଠୋଠ, ଠୁଣ୍ଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠୁଣ୍ଟା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ.—ଥୁଣ୍ଟା (ଦେଖ)
Ṭhunṭā Thunṭā (See)
(ଠୁଁଟା, ଠୋଠା, ଠୁଣ୍ଟା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠୁଣ୍ଠି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି —୧ । ଓଷ୍ଠ; ଚିବୁକ—
Ṭhunṭhi 1. Lip; chin.
୨ । ଚଞ୍ଚୁ; ଥଣ୍ଟ—2. Beak.

ଠୁଣ୍ଡି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଠୁଣ୍ଠି ୧ (ଦେଖ)
Ṭhundi Ṭhunṭhi 1 (See)
(ଠୁଣ୍ଡି, ଠୁଁଡି, ଠୁଁଢି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠୁମ୍‌ରି—ଦେ. ବି.—ଟପ୍ପା ଗୀତର ତାଳ—
Ṭhum-ri A light measure in music.
ठुंरी [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଦୁଇ ପାଦ ଥାଏ । ପ୍ରଥମ ପାଦରେ ୨୮
ठुमरी ଅକ୍ଷର ଓ ୨ୟ ପାଦରେ ୩୨ ଅକ୍ଷର । ପ୍ରତି ପାଦରେ ଷୋଡ଼ଶ ଅକ୍ଷରରେ ଯତି ପଡ଼େ ।]

ଠୁରା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.(ସଂ. ଖଣ୍ଡୁନ)—ଖର୍ବକାୟ; ବାଙ୍ଗର—
Ṭhurā Dwarfish; short; of low stature.
(ଠୁରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
ଖାଟ **ठुमका; ठिंगना**

ଠୁରି କାଣ୍ଡ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର ମୁଖଯୁକ୍ତ ଶର—
Ṭhuri kāṇḍ An arrow with a round head.
(ଠୁରିକାଣ୍ଡ; ଠୁରିକାଁଡ଼—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠୁରା ବେଙ୍ଗ—ଦେ. ବି.—ଖୁଲି ବେଙ୍ଗ; ଟିକି ବେଙ୍ଗ—
Ṭhurā beṅga Small frog.
(ଠୁରିବେଙ୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) କିସ କଥା ? ବେଙ୍ଗ ମଥା ।
କି ବେଙ୍ଗ ? ଠୁରା ବେଙ୍ଗ । କାହାଣୀର ଲଥା ।

ଠୁଳ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସ୍ଥୂଳ; ସ୍ତୂପୀକୃତ; ଭୁଲ ସଂ. ଅଷ୍ଠୀଲ)—
Ṭhuḷa ୧ । ଗଦା କରାଯାଇଥିବା—1. Heaped up.
ଜଡ଼ ୨ । ଏକତ୍ରିତ; ସହିତ; ମିଳିତ; ଜୁଣ୍ଡ—
इकट्ठा 2. Crowded; collected together; amassed.
ଗରଜନ ପବନ ହୋଇ ଏକ ମେଳ
ରହୁଛନ୍ତି ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ହୋଇଣ ସେ ଠୁଳ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ସଭା ।
। ଦଳବନ୍ଧ—3. Formed into a herd; herded together.
ଯାଣି ପିଇବାକୁ ଅସିବେ ହୋଇ ଠୁଳ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୪ । ସମଷ୍ଟି କରାଯାଇ ଥିବା (ବହୁସଂଖ୍ୟା)—
4. Added up; totalled (many numbers).
ବି—୧ । ମୋଟ; ସମଷ୍ଟି—1. Collection; total.
ଜମା; ଥାକ ୨ । ଗଦା; ଥାକ—2. Heap; stack.
टाल; अटाला ୩ । ରାଶି—3. Mass.
ବି ଓ ବିଣ—ଠୂଳ (ଦେଖ)—Ṭhūḷa (See)

ଠୁଳ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ସ୍ଥୂଳ)—୧ । ଗଦା କରିବା; ଜମା କରିବା—1. To heap up; to amass.
Ṭhuḷa karibā
ଜଡ଼ କରା ୨ । ସଂଗ୍ରହ କରିବା—2. To gather up.
टालकरना, बटोरना ୩ । ବହୁଲୋକଙ୍କୁ ଏକତ୍ର କରାଇବା—
3. To cause people to gather at a place.
୪ । ବହୁବସ୍ତୁକୁ ଏକତ୍ର ମିଶାଇବା—
4. To mix up many things.
୫ । (ବହୁସଂଖ୍ୟାକୁ) ଯୋଗ କରିବା; ଯୋଗ କରିବା—
5. To add up; to total.

ଠୁଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠୁଳ କରିବା (ଦେଖ)
Ṭhuḷā(ḷe)ibā Ṭhuḷa karibā (See)

ଠୁଳାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଠୁଳ କରିବା (ଦେଖ)
Ṭhuḷāibā Ṭhuḷa karibā (See)

ଠୁଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥୁ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ)—ମୁଣ୍ଡର ଖପୁରି—
Ṭhuli Skull.
ଖୁଲୀ **खोपड़ी**

ଠୁଳେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ସ୍ଥୂଳତଃ)—୧ । ସ୍ଥୂଳରେ—
Ṭhuḷe 1. Roughly.
ମୋଟେ ୨ । ଆଦୌ; ମୂଳୁ; ଭେଟେ; ଜମାରୁ—
सारा, बिलकुल 2. At all.
(ଯଥା—ମୋର କଟକକୁ ଯିବାକୁ ଏବେ ଠୁଳେ ଇଚ୍ଛା ହେଉ ନାହିଁ ।)
୩ । ଏକତ୍ର; ସମଷ୍ଟିରେ; ମୋଟରେ—
3. In a lump; in the gross; altogether.
ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱର ପ୍ରତିଫଳ ଠୁଳେ
ତେଣୁ ପାଇଲ ଏକାବେଳେ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
୪ । (ସଂ. ସ୍ତୋକ) କିଞ୍ଚିନ୍ମାତ୍ର—4. A little.

ଠୁସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠୁଁସିବା (ଦେଖ)
Ṭhusibā Ṭhuṅsibā (See)

ଠୂଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥୂଳ,—୧ । (ତାନ୍ତ୍ରିକ ସାଧନା) ମାତ୍ରା; ଚିହ୍ନ;
Ṭhūḷa ଲକ୍ଷଣ—1. (tantric exercise) Sign; symbol.
ତୋ ବର୍ଣ୍ଣ ବେଦରୁ ବାହାର
ଠୂଳ ଶୂନ୍ୟରୁ ଅଭ୍ୟନ୍ତର । ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣ ଗୀତା ।
। (ତାନ୍ତ୍ରିକ ସାଧନା) ଜୀବାତ୍ମା ଓ ଅଙ୍ଗୀର ବା ପରମାତ୍ମାର ମିଳନ ସ୍ଥାନ; ଅର୍ଦ୍ଧ ମାତ୍ରା—2. (tantric exercise)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗିଆ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଢ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼' ଦେଖିବେ।

The centre where the Individual Soul and the Divine Soul meet.

ଆକାଶ ପରେ ପୃଥ୍ୱୀ କ ସେ
ଶୂନ୍ୟ ଉପରେ ଠଲ ବସେ । ଭୂପତି ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ବିଣ—୧ । କେବଳ—1. Only; mere.

ଅବ୍ୟୟ ଅକ୍ଷୟ ଅଥୟ
ନାମଟି ଠୂଳ ଶୂନ୍ୟମୟ । ଭୂପତି· ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୨ । ସ୍ଥୂଳରୂପ ଧାରୀ—
2. Having a material shape.

ବି ଓ ବିଣ— ଠୂଳ (ଦେଖ)—Ṭhuḻa (See)

ଠୂଳରୂପ—ଦେ. ବି—ସ୍ଥୂଳ ରୂପ, ଦେହଧାରୀ ଆକାର—
Ṭhūḻa-rūpa Material shape.

ସାଧୁଜନଙ୍କୁ ହିତ କରେ
ଶୂନ୍ୟରେ ଠୂଳ ରୂପ ଧରେ । ପ୍ରାଚୀ· ନିର୍ଗୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଠୂଳ ଶୂନ୍ୟ—ଦେ. ବି (ତାନ୍ତ୍ରିକ ବା ଶୂନ୍ୟ ସାଧନା)—ଜୀବାତ୍ମା
Ṭhūla śūnya ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ମିଳନ-ସ୍ଥଳ-(tantric exercise)
The imaginary centre or meeting place of the Individual Soul and the Divine Soul.

ଠୂଳେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଠୁଳେ (ଦେଖ)
Ṭhūḻe Ṭhuḻe (See).

ସବୁ ମିଶାଇ କର ଗାଏ
ଠୂଳେ ପାଇଛ କଢଭାଏ—ଭୂପତି·ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

किछू ଅ (ସଂ. ସ୍ତୋକ)—କିଞ୍ଚିତ୍—
थोड़ा A little.

ଇଚ୍ଛା ହୋଇଲେ ଗୁଳେ ଠୂଳେ
ଇଚ୍ଛା ହେଲେ ରହେ ନିଷ୍କଳେ—ପ୍ରାଚୀ ନିର୍ଗୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଠେ—ଦେ. ଅ (ସଂ. ସ୍ଥାନେ; ତୁଲ. ପ୍ରା. ଠେଁ: ୭ମୀ ବିଭକ୍ତିର ଚିହ୍ନ;
Ṭhe ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ)—
୧ । ଠାଇଁ; ଠାରେ; ସ୍ଥାନରେ—1 At; in.
୨ । ପ୍ରତି; ଆଡ଼େ—2. For; towards
ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) କ୍ରି (ପ୍ରତ୍ୟୟ)—
(ସେ) ଅଛି; ଛି—(he) Is.
(a verbal inflexion in the present tense, 3rd person, singular number).
(ଯଥା—ସେ ଯାଜକେ ଯାଇଠେ ।)

ଠେଁ—ଦେ. ଅ—ଠେ (ଦେଖ)
Ṭheñ Ṭhe (See).

ଠେଁଇଁ—ଦେ. ଅ—ଠେ (ଦେଖ)
Ṭheñiñ Ṭhe (See).
(ଠେଇଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ତା ମନ ଯା ଠେଇଁ ବରସେଇ ଗଲା ।
କୁନ୍ତଳାକୁମାରୀ କଥଗୁଣୀ ।

ଠେଁକି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଠେକି; ମାଟିର ଛୋଟ ଘଡ଼ି—
Ṭheñki A small earthen pitcher or jug.

ଠେଁକେ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—ଠାରେ=
Ṭheñke At; in.

ଠେଁଟା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଥେଣ୍ଟା (ଦେଖ)
Ṭheñṭā Thenṭā (See).
(ଠେଣ୍ଟା, ଠେଁଠା, ଠେଣ୍ଠା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠେଁଠୁ—ପ୍ରାଦେ (ଲଡ଼ଆ) ବି—ଗଳା; ବେକ—
Ṭheñṭhu Throat; neck.
(ଠେଣ୍ଠୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠେଁଠେଁ—ଦେ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଠୋ ଠୋ ୨ (ଦେଖ)
Ṭheñ ṭheñ Ṭho ṭho 2 (See).

ଠେଁସ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସ୍ଥା ଧାତୁ)—୧ । ଅବଲମ୍ବନ; ଠିଆ—
Ṭheñsa 1. Prop; support.
(ଠେସ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଆଉଜିବା—
ठेंस 2. Leaning against.
ठेस; टेक ୩ । ପେଲା; ଧକ୍କା—3 Push.

ଠେଁସ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥଙ୍କୁ ଆଶ୍ରୟ କରିବା—
Ṭheñsa debā 1. To take the help of a prop.
(ଠେସ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଦୃଢ଼ ସଲଗ୍ନ ହୋଇ ଆଉଜିବା—
ठेंस देना 9. To lean against.
टेक लगाना କୁନ୍ଦନ କୁମ୍ଭ କୁଚେ ଲେପି ଚନ୍ଦନ ଠେଁସ ଦିଏ ହୃଦୟର ।
ଭଞ୍ଜ· ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।
୩ । ପେଲିବା—3. To push.

ଠେଁସା—ଦେ. ବି—୧ । ଆଧାର, ଭରା; ଆଶ୍ରୟ—
Ṭheñsā 1. Support; prop.
(ଠେସା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଠେଲା; ପେଲା—
ठेंसान 2. Push.
୩ । ଆଦେଶ ନ ମାନିବା; ଅବାଧତା—
3. Disobedience of order; insubordination; recalcitrance; refractoriness.
ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଅବାଧ—1. Insubordinate.
ଠେଁସୀ } ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ୨ । ପେଲୁଥିବା—
ଠେଁସେଇ } 2. Pushing; shoving.
୩ । କାର୍ଯ୍ୟର ଦାୟିତ୍ୱ ଆପଣା ଉପରକୁ ନ ନେବା—
3. Evasive.
୪ । ଅମାନିଆ—4. Disobedient.
ठेंसा ୫ । ଯେଉଁ ବାଳକ ବା ଭୃତ୍ୟ ଗୁରୁଜନ ବା ପ୍ରଭୁଙ୍କ
मगरा ବାକ୍ୟକୁ ଅବଜ୍ଞାସୂଚକ ଜବାବ ଦିଏ—
5. Refractory; recalcitrant (boy or servant).

ଠେଁସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠେଁସିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Ṭheñsā(se)ibā Causative form of Ṭheñsibā.
ठेंसाना

୯	ଇ	ଊ	ର୍‌,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଉଥ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ତଦ୍‌ବର୍ଗୀୟଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଥ	ଢ଼	ନ୍‌

ଠେଁସାଠେଁସି—ଦେ. ବି—୧ । ପେଲାପେଲି; ଧକାଧକି; ଠେଲାଠେଲି—
Ṭheñsā-theñsi 1. Mutual pushing, jostling.
(ଠେସାଠେସି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କଥାରେ ପେଲାପେଲି—
ठेंसाठेंसि · 2. Mutual recrimination.
ठेलाठेलि ୩ । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଅନ୍ୟନ୍ୟାନ୍ତିକ ଅନୁରୋଧ—
3. Mutual shuffling of work to each other's shoulder.

ଠେଁସିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପେଲିବା—
Ṭheñsibā 1. To push; to jostle.
(ଠେସିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଘଣ ବୋଲୁ ଠେଁସି ନଶି ଭାଷି ହସି ପଶିଗଲୁ
ठेंसना ठेलना ଅନ୍ତଃସ୍ୱରରେ—କବିସମ୍ରାଟ୍, ସଙ୍ଗୀତ ।
୨ । ଧକା ମାରିବା—2. To shove.
୩ । କଥାକୁ ଅବଜ୍ଞା କରିବା; କଥା ନ ମାନିବା—
3. To be refractory; to resist an order.
୪ । କାର୍ଯ୍ୟର ଦାୟିତ୍ୱ ଆପଣା ଉପରୁ ଘଷାଇବା—
4. To shirk or shufle responsibility.
୫ । ଚାପିବା; କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁରେ ଦୃଢ଼ରୂପେ ସଂଲଗ୍ନ କରିବା—5 To press.
ଠେଁସିଥାଇ ଉରେ ଉରଜକୁ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୬ । ଭରାଦେବା—
6. To support oneself upon a prop.
୭ । ବଳପୂର୍ବକ ଭର୍ତ୍ତି କରିବା—
7. To ram down; to stuff; cram.
୮ । ଅଧିକ ହେବା; ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ହେବା—8. To preponderate; to predominate; to exceed.
୯ । ଠିଲାଇବା (ଦେଖ)—9. Ṭhilāibā (See).
[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା, ପକା(କେ)ଇବା, ନେବା, ଆଣିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଠେକ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସ୍ଥା ଧାତୁ)—୧ । ଅବଲମ୍ବନ; ଭିତ୍ତି; ଠିଆ—
Ṭheka 1. Prop; support.
ठेकना ୨ । କାଠର ବା ଗଛର ଚଉଡ଼ାବାଗ; ଆଡ଼ବାଗ—
टेक, ठेक 2. The breadth of a timber or tree across its grains.
୩ । ଉଚ୍ଚ; ଉଚ୍ଚତା—3. Height.
(ଯଥା—ମୋ ଠାରୁ ସେ ଠେକରେ ଚାରି ଅଙ୍ଗୁଳି ବଡ଼)
୪ । ପଥର ବା କାଠକୁ ଉଠାଇବା ନିମନ୍ତେ ଉଲପାଖେ ମଝିରେ ଦିଆଯିବା କ୍ଷୁଦ୍ର ପଥର ବା କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡ; ମାଡ଼ି—4. Fulcrum.
୫ । ବାଧା—5. Obstacle; hindrance.
୬ । ଠେକରା ୨ । ୩ (ଦେଖ)
6. Ṭhekarā 2. 3 (See).

ବିଣ—୧ । ଉଚ୍ଚ; ଡେଙ୍ଗା—
1. High; tall.
୨ । ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଡେଙ୍ଗା; ଉଚ୍ଚତର—
2. Higher; taller.

ଠେକ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟିକିଏ ଉଚ୍ଚତର ହେବା; ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଡେଙ୍ଗା
Ṭheka jibā ହେବା—To be a little higher or
(ଠେକ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) taller.
(ଯଥା—ବଡ଼ ପୁଅଟି ସାନ ପୁଅଠାରୁ ଠେକ ଯିବ ।)

ଠେକର—ଦେ. ବି—ଲମ୍ବ କାଠ କିମ୍ବା ପଥର ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ତଳେ
Ṭhekara ତଳେ ଆଡ଼ ବାଗରେ ଦିଆଯିବା ଆଡ଼ କାଠ—
Cross-pieces over which a long log or stone is supported; stays put under long heavy logs or slabs to keep them level.

ଠେକରା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଠେକ; ଉଚ୍ଚ—
Ṭhekarā 1. High.
୨ । ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଡେଙ୍ଗା—2. Higher; taller.
ବି—୧ । ଢେଲୁଆ; ବୋଲୁଅ; ଚିମା—
Big clods of earth.
୨ । ଚଉକି, ମେଜ, ଖଟ ଆଦି ଟିପିଟିପି ହେଉଥିଲେ ଭୂମିରେ ଲାଗି ନ ଥିବା ଗୋଡ଼ ବା ପାଖ ତଳେ ଦିଆଯିବା ପତଳା କାଠ ବା ଖପରା—2. Thin piece of wood or shard put under the short leg or side of a bobbing or unstable chair, table etc.
୩ । ଅଗ ସରୁ ଓ ମୂଳ ମୋଟ ଖିଲା—3. Wedge.

ଠେକରା ବସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠାକରା ବସାଇବା (ଦେଖ)
Ṭhekarā basā(se)ibā Ṭhākarā basāibā (See)

ଠେକ ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାଧା ପାଇବା—
Ṭheka lāgibā To be obstructed.
ଗଲୁଁ ଗଲୁଁ ଯେବେ ଅଳସ୍ୟ ବା ଅସାବଧାନତା ଯୋଗୁ
ଠେକ ଲାଗି କେହି ଝୁଣ୍ଟି ପଡେ । ଗ୍ରାମ୍ୟାନାଥ. ବଟେକା ।

ଠେକା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥଗ୍ ବା ଷ୍ଠଗ୍ ଧାତୁ ଗୋପନ)—
Ṭhekā ୧ । ମୁଣ୍ଡରେ ଲୁଗା ଦ୍ୱାରା ଗୁଡ଼ାଅ ହୋଇଥିବା
पाग, पागड़ी ପରିଧାନ; ପାଗ; ପଗଡ଼ି—
पगिया, चीरा 1. Turban, head-dress.
୨ । ହାଉଇ ବାଣର ମୁଣ୍ଡରେ ବନ୍ଧାଯିବା ନାଗନଳି ବା ନକ୍ଷତ୍ରନଳି—2. A tube filled with Bengal lights tied to the top of a rocket which emits star-like sparks from high.
୩ । ମାଟିର ଘଡ଼ି—
3. Small earthen pitcher or jug,
ଠେକା କହେ ହେବାରେ
ତୁ କୋଉ ମଣିଷରେ ଲେଖାରେ—ଢଗ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଁଖି ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—୧ । ଟୋକେଇ; ପାଛିଆ—
1. Small basket.

୨ । (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ମୋଟ କାଠ ଆଦି ଫଟାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବଡ଼ ମୁଗୁର ବା ହାତୁଡ଼ି—
2. A big mallet used for spilling up thick logs of wood.

୩ । (ସମ୍ବଲପୁର; ଭୁଲ. ହି. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ)—
ଠିକା; କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟ—3. Contractor's job.

ଠେକାଦାର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଭୁଲ. ହି. ଏହି ଶବ୍ଦ) ବି—
Ṭhekā-dār ଠିକାଦାର (ଦେଖ) Ṭhikādāra (See)

ଠେକି— ଦେ ବି—ଠେକା ୩. (ଦେଖ)
Ṭheki Ṭhekā 3. (See)
ପ୍ରାଦେ. (ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ) ବି—ଚକି—Hand-mill.

ଠେକିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ସ୍ତୁଗ୍ ଧାତୁ)—
Ṭhekibā ୧ । ଗୋଟିଏ ଟାଣ ବସ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଟାଣ
ठेका ବସ୍ତୁରେ ବାଜିବା—
ठेकना 1. To strike (one hard thing against another); to collide with.

୨ । ଠିକିବା; ବାଧା ପାଇବା—
2. To be obstructed.

୩ । ସଂସାରରେ ଦୁଃଖ ପାଇବା—
3. To suffer in the world.

୪ । ସଂସାରରେ ଅନୁଭବ ଦ୍ୱାରା କଷ୍ଟ ବା ବାଧା ସଙ୍ଗେ ପରିଚିତ ହେବା—4. To become acquainted with the ups and downs of life by experience.

୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମାତ୍ରାରେ ଖୁବ ବେଶି ହୋଇଯିବା; ଖୁବ ଚଢ଼ା ହୋଇଯିବା—5. (figurative) To rise up to; to go up to.
(ଯଥା—ମୋର ନିଜ ଅଧଲକର ଆପୁ ଆସି ଅଢ଼ାକାଳି ଦଶ ପଇସାରେ ଠେକିଲାଣି ।)

ଠେକୁଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଶଶକ)—
Ṭhekuā ଶଶକ; ଶଶ—Hare; rabbit; Lupus Ruficaudatus
ସଂ. ଶଶ, ଶଶକ
शशा, खरगोस, [ଦ୍ର—ଏମାନେ ମୂଷା ଜାତୀୟ, କିନ୍ତୁ ମୂଷାଠାରୁ
खरगोस, चौगुड़ा ବଡ଼ ଜୀବ; ଲମ୍ବରେ ଏକ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ନ୍ତି ଏମାନଙ୍କ ପିଠି ଓ ପୁଚ୍ଛ ଖଇରି, ପେଟ ଧଳା । ଏମାନଙ୍କ କାନ ଦେହତୁଳନାରେ ଖୁବ ବଡ଼; ପ୍ରାୟ ୭ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ । ଏମାନେ ଘାସବଣ ଓ ବୁଦାଳିଆ ଜଙ୍ଗଲରେ ଓ ପଡ଼ିଆରେ ଗାତ ଖୋଳି ଦଳ ବାନ୍ଧି ରହନ୍ତି; ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଖୁବ୍ ଛୋଟ, ପଛ ଗୋଡ଼ ଆଗ ଗୋଡ଼ ଅପେକ୍ଷା ଡେଙ୍ଗା; ଏମାନେ ରାତିରେ ପଦାରେ ବେଶି ବୁଲନ୍ତି ଓ ଖୁବ କୁଦା ମାରନ୍ତି ଓ ଦଉଡ଼ନ୍ତି । ଏ ଭାରି ଡରକୁଳା; ଏହାଙ୍କ ଦେହର ରୋମ ଖୁବ୍ କୋମଳ । ଏ ସାମାନ୍ୟ ଆଘାତ ପାଇଲେ ମରିଯାଏ । ଠେକୁଆ ୬ ମାସ ବୟସରେ ଗର୍ଭ ଧାରଣ କରେ ଓ ମାସକ ଅନ୍ତରରେ ଗର୍ଭବତୀ ହୋଇ ଥରକେ ୭।୮ ଛୁଆ ଜନ୍ମ କରେ । କୌଣସି କୌଣସି ଦେଶରେ ଠେକୁଆମାନେ ଶୀତକାଳରେ ଧଳା ପାଲଟି ଯାଆନ୍ତି । ଏହାର ମାଂସ ସୁସ୍ୱାଦୁ । ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ର ମତେ ଏହା ଭକ୍ଷ୍ୟ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହାର ମାଂସ ଶୀତଳ, ଲଘୁ ଏବଂ ଶୋଥ, ଅତୀସାର, ପିତ୍ତ, ଓ ରକ୍ତନାଶକ, ମଳବଦ୍ଧକାରକ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]
ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ବଙ୍କାଠିଆ—
Wooden peg put on the wall.

ଠେଗ୍‌ଲା ଠେଗ୍‌ଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଠେଲାଠେଲି (ଦେଖ)
Ṭheg lā theg-li Ṭhelā theli (See)

ଠେଙ୍କି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଠେକ; ମାଟିର ଘଡ଼ି—
Ṭheṅki Small earthen jar or jug.

ଠେଙ୍ଗ—ଦେ ବି. (ସଂ. ଟଙ୍କ)—
Ṭheṅga ୧ । ଉଚ୍ଚ ଭୂମି; ଢିପା ଜମି—
टिकर, टीला 1. High ground.
टीकुर, टीला (ଯଥା—ସେଉଁ ଜମିରେ ଧାନ ଆଦି ଫସଲ ଭଲ
ठेंग, ठेंङ्ग ହୁଏ ନାହିଁ ।)
टाँग ୨ । (ସଂ. ଟଙ୍ଗ) ଗୋଡ଼—2. Leg.
୩ । ପିଚା; ଜଙ୍ଘ—3. Buttock.
ବିଣ—ଢିପା—High (land).

ଠେଙ୍ଗଣା—ଦେ. ବି—ଢିପ ଜମି—
Ṭheṅgaṇā High land.
टिकर ବିଣ—ଢିପ—High (land).
टीकुर

ଠେଙ୍ଗଣି—ଦେ. ବି—ଠେଙ୍ଗୁଣି (ଦେଖ)
Ṭheṅgaṇi Ṭheṅguṇi (See)
(ଠେଙ୍ଗଣି, ଠେଙ୍ଗିଣି, ଠେଙ୍ଗୁଣି, ଠେଙ୍ଗେଣି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠେଙ୍ଗା—ଦେ. ବି.— (ସଂ. ଟଙ୍କ=ଗୋଡ଼; ଏହା ଗୋଡ଼ ପରି ଲମ୍ବ ଓ
Ṭheṅgā ମୋଟ; ସଂ. ଦଣ୍ଡ)—
ठेंगा ୧ । ଲାଠି—1. A staff; club; bludgeon.
ठेङ्गा ୨ । ଲାଠିଦ୍ୱାରା ଆଘାତ—
2. A blow with a bludgeon.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଗଡ଼ଜାତର ଚଉକିଦାରବିଶେଷ—
A class of additional village-watchmen.

ଠେଙ୍ଗା(ଙ୍ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଠେଙ୍ଗା ଶବ୍ଦରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ନାମଧାତୁର
Ṭheṅgā(ṅge)ibā କ୍ରିୟା) ଠେଙ୍ଗାଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର କରିବା;
ठेंगान ଠେଙ୍ଗାରେ ବାଡ଼େଇବା ବା ପିଟିବା; ଠେଙ୍ଗା ମାରିବା—
ठेंगा बजाना To beat with a club; to cudgel.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଫ୍ପ	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଏ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍ଥ

ଠେଙ୍ଗା ଖାସି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—(ଭୁଲ. ହି. ଠସ୍କା + ଖାସୀ)
Ṭhengā khāsi ବଡ଼ ଜୋରରେ ହେଉଥିବା କାଶ; ଦମା କାଶ; ଶୁଖିଲା କାଶ—Severe cough; dry coughing.

ଶୁଖି ଖାସି, ବାରମାସି, ଠେଙ୍ଗା ଖାସି, ପସନ୍ ନେସି । ପ୍ରବଚନ ।

ଠେଙ୍ଗା ଜର—ଦେ. ବି.—(ଇଂ. ଡେଙ୍ଗ୍ୟୁ ବା ଓ. ଠେଙ୍ଗା)—ଛାନ୍ଦଦନ-
Ṭhengā jara ସ୍ଥାୟୀ ଏକପ୍ରକାର ଜ୍ୱର—
ঠেঙ্গাজ্বর Influenza; dengue fever.
डंगुजर [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଦେହହାତ ଭାରି ବଥେ ଓ ଦରଜ (ଠେଙ୍ଗା ଜ୍ୱର—ଅନ୍ୟରୂପ) ହୁଏ । ଛଅ ଦିନ ପରେ ଜର ମନକୁ ଛାଡ଼ି ଯାଏ । ଏହା ମାରାତ୍ମକ ନୁହେଁ । ଏହି ଜରରେ ଦେହରମାମ ଏପରି ପୀଡ଼ା ହୁଏ ଯେ, ରୋଗୀ ମନେ କରେ ସତରେ ତାକୁ କେହି ଯେପରି ଠେଙ୍ଗାରେ ଖୁବ୍ ପିଟାଇ ପିଟିଛି ।]

ଠେଙ୍ଗା ଠେଙ୍ଗି—ଦେ. ବି.—୧ । ଠେଙ୍ଗାରେ ମାଡ଼ ମରାମରି—
Ṭhengā-ṭhengi 1. Mutual striking with clubs.
ঠেঙ্গাঠেঙ্গি ୨ । ଠେଙ୍ଗାରେ ବିଶେଷ ମାଡ଼—
पीटापिटी 2. Belabouring with club or bludgeon.

ଠେଙ୍ଗା ବାଡ଼ି—ଦେ ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଲାଠି ଓ ବାଡ଼ି; ସବୁପ୍ରକାର
Ṭhengā bāṛdi ଅର୍ଥାତ୍ ବଡ଼ ଓ ସାନ ଯଷ୍ଟି—
লাঠি সোঁঠা Sticks, large and small.
लाठी सोंटा

ଠେଙ୍ଗି—ଦେ. ବି.—ଠେଙ୍ଗୁ (ଦେଖ)
Ṭhengi Ṭhengu (See)

ଗାଁଅ ଯୁଅଖୋଇ ଯଣ୍ଟିରେ ପଶେ,
ମାଥ ଭାଙ୍ଗିକୁଲା ଠେଙ୍ଗିରେ ପଶେ । ଡାକବଚନ ।

ଠେଙ୍ଗୁ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଠଙ୍କ)—୧ । କଣ୍ଟାଳର ଉପରି ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ
Ṭhengu ହାଡ଼—1. The upper part of the hip-bone
ঠেঙ্গ in vertibrate animals: ilium.
टाङ्ग, पुट्ठा ୨ । ଗୋରୁ ପ୍ରଭୃତି ପଶୁଙ୍କର ଜଙ୍ଘାହାଡ଼ର ଉପର ଭାଗ; ଯେଉଁ ଅଣ୍ଟା ପାଖେ ଗିରି ହାଡ଼ର ଦୁଇ ପାଖକୁ ବାହାରି ଥିବା ହାଡ଼ ଓ ତତ୍ ସଂଲଗ୍ନ ଶରୀରାଂଶ—
2. The rump of cattle; buttock.

ଠେଙ୍ଗୁଣି—ଦେ. ବି.—୧ । ଛୋଟ ଠେଙ୍ଗା—
Ṭhenguni 1. Cudgel; a short stout club.
সোঁঠা ୨ । ଗୋରୁ ରଖୁଆଳର ପାଞ୍ଚଣ—
सोंठा, लठिया 2. Cow-heard's staff.

ଅରଣିକି ବାଉଣି, ଗୋରୁମାର ଠେଙ୍ଗୁଣି—ଶିଶୁଛାନ୍ଦ ।

(ଠେଙ୍ଗଣୀ, ଠେଙ୍ଗଣି, ଠେଙ୍ଗେଣି—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ଠେଙ୍ଗୁ (ଦେଖ)—2. Ṭhengu (See)

ଠେଟର୍—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି.—(ଇଂ ଥିଏଟର୍)—ଥିଏଟର୍—
Ṭheṭar Theatre.
থেটর **ठेठर**

ଠେଠର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଥିଏଟର୍—
Ṭheṭhar Theatre.

ଠେଣ୍ଟ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି, (ଥ ସ୍ଥାନରେ ଠ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ଥେଣ୍ଟ;
Ṭhenṭ ଡକାଇତ—Robber; dacoit.
(ଠେଣ୍ଟୁ, ଠେଁଟ୍, ଠେଁଠ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠେପା—(ସମ୍ବଲପୁର)—ବି. (ଭୁଲ. ଠେପୀ=ବୋତଲର ଠିପି)—
Ṭhepā ମେଖ; ଖୁଣ୍ଟି; ଖିଲା—A small post or pole; a peg.

ଠେରି—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—ବୁଢ଼ୀ ସ୍ତ୍ରୀ; ବୁଢ଼ୀ—
Ṭheri Old woman hag.

ପହିଲେ ବସିଛ ଠେରି ବୁଢ଼ୀର ଅବୋଲ । ନାରାୟଣ ଦାସ.ହରିବଂଶ ।

ଠେଲ କୋ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଠୋଲଙ୍କ; ବନ୍ୟ ଖାଦ୍ୟ ଲତା-
Ṭhel ko ଫଳବିଶେଷ—A kind of edible wild fruit.
[ଦ୍ର—ଏ ଫଳ କଇଁଥକୋଳିଠୁ ଠାରୁ ଛୋଟ ଓ ମଚ୍ଚମଚ୍ଚିଆ ପଳ । ଏହାକୁ ତରକାରି କରି ଖିଆ ଯାଏ ।]

ଠେଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥଳ ଧାତୁ=ଗତି; ସଂ. ଠଲ ଧାତୁ)—
Ṭhela ୧ । ଠେଲାଠେଲି; ଲୋକ ଗହଳି; ଗାଦି ଜନତା—
ঠেলাঠেলি 1. Rush; dense crowd.
रेला
ঠেসান ୨ । କାନ୍ଥ ଆଦିକୁ ପଛ ଆଡ଼ୁ ଠେଲି ରଖିଥିବା ଠିଅ; ଠେସ—
टेकनी 2. A prop which keeps a thing in position by supporting it from behind.

ଠେଲଉଁ ଠେଲ—ଦେ. ବି.—ଠେଲାଠେଲି (ଦେଖ)
Ṭhelauñ ṭhela Ṭhelā-ṭheli (See)
(ଠେଲମ୍ ଠେଲା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠେଲା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥଳ ଧାତୁ ଗତି; ସଂ. ଠଲ ଧାତୁ)—
Ṭhelā ୧ । ପଛଆଡ଼ୁ ପେଲିବା; ପେଲା—
ঠেল 1. Pushing from behind.
ठेला ୨ । ତଳୁ ଉପରକୁ ଚାପ—2. Upward pressure.
୩ । ଲେଉଡ଼ା, ଧକ୍କା—3. A push; a shove.
୪ । (ପାନବରଜୀଙ୍କ ଭାଷା)—ବରଜର ଏକ ମୁଣ୍ଡର ତାଟିରେ ଦୁଇଆଡ଼ୁ ଲଗା ଯାଇ ଥିବା ବାଉଁଶଦ୍ୱୟ—4. A pair of bamboos which diogonally prop the wicker-frame at the end of a betel plantation.
[ଦ୍ର—ଏହା ତାଟିକୁ ଦୃଢ଼ ଓ ସିଧା କରି ଠେଲି ରଖେ ଓ ତୋଫାନର ବାଡ଼ିରୁ ପାନବରଜକୁ ରକ୍ଷା କରେ ।]
ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗୋରୁଙ୍କ ରୋଗରେ ବ୍ୟବହୃତ ଔଷଧବିଶେଷ—A sort of medicine used for cattle-diseases.

ଠେଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଠେଲିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Ṭhelā(le)ibā 1. The causative form of 'Ṭhelibā'
ঠেলান ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଠେଲିବା କର୍ମ କରାଇବା—
ठिलवाना To cause to be pushed.

ସାଧାରଣ ଲେଖକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସତତ ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଡ଼' ଦେଖିବେ

୨ । ଠିଲାଇବା (ଦେଖ)—2. Ṭhilāibā (See).

ଠେଲା ଗାଡ଼ି—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ଗାଡ଼ିକୁ ପଛଆଡ଼ୁ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ଠେଲିକରି ଚଳାଏ—
Ṭhelā gāṛi
ଠେଲା ଗାଡ଼ି 1. A cart which is pushed from behind, a push-push.
ଠେଲା
୨ । ଟ୍ରେଲି—2. Trolley.

ଠେଲା ଜାଲ—ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) ବି—ପେଲଣା ଜାଲ—
Ṭhelā jāla A kind of triangular net which is pushed forward at the apex

ଠେଲାଠେଲି—ଦେ. ବି—୧ । ପେଲାପେଲି; ପରସ୍ପରକୁ ପେଲିବା—
Ṭhelā-ṭheli 1. Jostling; mutual hustling; tussle.
ଠିଲାଠିଲି
ଠେଲାଠେଲୀ, ଠେଲମଠେଲା, ठेलठेल
୨ । ଭିଡ଼—
2. A press or rush of people; in rush.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ପରସ୍ପରକୁ ପେଲୁଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ)—
1. Hustling each other; mutually pushing.
୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲୋକଗହଳପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥାନ—
2. Densely crowded (place), packed up

ଠେଲିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ୍ଥୁଲ ଧାତୁ=ଗତି କମ୍ପା ଠଲ ଧାତୁ)—
Ṭhelibā ୧ । ପଛଆଡ଼ୁ ପେଲିବା—
ଠିଲା, ଠେଲା 1. To push from behind.
ठिलना ୨ । ପେଲିବା—2. To jostle.

ଜେମା ସେବାବାସୀ ମୋତେ ଉଦ୍ଧାରୁ
କୂପେ ଠେଲି ଗଲ ଗଲୁ—ନନ୍ଦକିଶୋର. ଶର୍ମିଷ୍ଠା ।

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା, ପକା(କେ)ଇବା, ନେବା, ଆଣିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଠେସ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଠେଁସ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ṭhesa (etc) Ṭheeñsa etc (See).

ଠେସିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଛେଚିବା—
Ṭhesibā To bruise a thing; to pestle.
ପ୍ରାଦେ (କଳାହାଣ୍ଡି) କ୍ରି—ପିଟିବା—
[ଠେସା(ସେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତ] To beat, to thrash.
ଦେ. କ୍ରି—ଠେଁସିବା (ଦେଖ)—Ṭheñsibā (See).

ଠୋ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ (ଏକବଚନ)—ଠୋ ଠୋ (ଦେଖ)
Ṭho Ṭho ṭho (See).
ସଂ. ବି—ମଣ୍ଡଳ—Circle.

ଠୋଓ—ଦେ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଠୋ ଠୋ ୧ (ଦେଖ)
Ṭho-o Ṭho ṭho 1 (See).

ଯିବା ସାଙ୍ଗେ କାଣ୍ଡ ହମାନ ଠୋଓ ଶବ୍ଦ
ନଳା କଲ ପ୍ରଳୟକାଳ ଘଡଘଡ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ

ଠୋକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ତବକ; ସ୍ତୋମକ; ପ୍ରା. ଥୋବକ; ସଂ.ସ୍ତୂପ)—
Ṭhoka ୧ । ସମଷ୍ଟି; ଥୋକ—1. Sum; total.
ଥୋକ ୨ । ରାଶି; ଗଦା—2. Heap; mass.
थोक

ଠୋକର—ଦେ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । କଠିନ ଦ୍ରବ୍ୟ ସଙ୍ଗେ କଠିନ ଦ୍ରବ୍ୟର ଜୋରରେ ଲାଗିବା ଆଘାତ—
Ṭhokara
ଠୋକର, ଠେକର 1. Hard knock; a hard thing coming in forceful contact with another hard thing; impact.
ठोकर

[ଦ୍ର—ଗୋଟିଏ ଜୀବ ବା ବସ୍ତୁ ବେଗରେ ଗତି କରୁଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଅଚଳ ବସ୍ତୁ ବା ବାଧାରେ ବାଜିଗଲେ ପ୍ରଥମ ବସ୍ତୁ ବା ଜୀବ ଯେଉଁ ପ୍ରତିଘାତ ପାଏ ତାକୁ ଠୋକର ବୋଲାଯାଏ; ଦ୍ୱିତୀୟ ବସ୍ତୁ ଯେଉଁ ଆଘାତ ପାଏ ତାକୁ ଠେଟ ବା ମାଡ଼ ବୋଲାଯାଏ । ୨ଟି ଗତିଶୀଳ କଠିନ ବସ୍ତୁ ବିପରୀତ ଦିଗରୁ ଆସି ଜୋରରେ ବାଜିଗଲେ ଉକ୍ତ ଦୁଇ ବସ୍ତୁର ଘାତପ୍ରତିଘାତକୁ ଲଢ଼େଇ ବା ବାଜୁଡ଼ାବାଜୁଡ଼ି କହନ୍ତି ।]

୨ । ଝୁଣ୍ଟି ପଡ଼ିବା—2. Stumbling; tripping.
୩ । ମନୁଷ୍ୟ ଚାଲୁ ଚାଲୁ ବାଟରେ ଯେଉଁ ବସ୍ତୁ ଗୋଡ଼ ଆଗରେ ବାଜିଗଲେ ମନୁଷ୍ୟ ଝୁଣ୍ଟି ପଡ଼େ—
3 Stumbling-block.
୪ । ବାଧା—4. Impediment; obstacle.
୫ । ଠଣା; ବକ୍ରୀକୃତ ଅଙ୍ଗୁଠିର ଗଣ୍ଠି ଦ୍ୱାରା ମୁଣ୍ଡଆଦି ଅସ୍ଥିମୟ ସ୍ଥାନରେ କରାଯିବା ଆଘାତ—5. A rap with the knuckles.
୬ । କଥା କହୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ କଥାର ଶ୍ଳେଷ ମନ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରକାଶ ପୂର୍ବକ ତାଙ୍କୁ କଥା କହିବାର ମଝିରେ ମଝିରେ ଦିଆଯିବା ବାଧା—6. Obstacles put on the way of a speaking person in the shape of ironical or pithy remarks or criticisms on the subject-mater of his speech.
୭ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅପ୍ରୀତିକର ସାଂସାରିକ ଅନୁଭବଜନିତ ଶିକ୍ଷା—7. (figurative) Lesson learnt by a person from bitter worldly experience.
୮ । ଧୀରେ ଧୀରେ କରାଯିବା ଆଘାତ—
8. Slight stroke.

ଠୋକର ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଝୁଣ୍ଟି ପଡ଼ିବା—
Ṭhokara khāibā 1 To stumble; to trip.
ଠୋକର ଖାଓଆ ୨ । ବାଧା ପାଇବା—
ठोकर खाना 2. To be obstructed.
୩ । ଠେକିବା ୩ (ଦେଖ)—3. Ṭhekibā 3 (See)

ଠୋକର ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଠଣା ଠୁକିବା—
Ṭhokara debā 1 To strike with the knuckle.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ର୍	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ଼	ଙ୍ଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

ଠୋକର ଦେଓଆ **ठोकर देना** ୨ । କଥା କହୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କଥା କହୁଥିବା ମଝିରେ ମଝିରେ ଖରା ମନ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରକାଶପୂର୍ବକ ବାଧା ଦେବା—2. To obstruct a person during his speech by passing unpleasant or ironical remarks at intervals.

୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସାବଧାନ ବା ସତର୍କ କରିଦେବା; ଚାଳ୍କଦ କରିବା—3. To warn; to give a warning.

୪ । ଧୀରେ ଧୀରେ ଆଘାତ କରିବା—4 To give slight strokes;

ଠୋକର ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠୋକର ଖାଇବା ୧।୨ (ଦେଖ)
Ṭhokara nebā Ṭhokara khāibā 1-2 (See)

ଠୋକର ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠୋକର ଦେବା ୧।୨।୪ (ଦେଖ)
Ṭhokara māribā Ṭhokara debā 1.2.4 (See)
ଠୋକର ମାରା **ठोकर मारना**

ଠୋକର ଲାଗିବା—ଦେ. ବି—ଚାଲୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଆଙ୍ଗୁଠି ବା ଗୋଡ଼ାର ଠାଣୁ ଭୂମିରୁ ବାହାର ପଡ଼ିଥିବା କୌଣସି କଠିନ ବସ୍ତୁରେ ବାଜିବା—
Ṭhokara lāgibā
ଠୋକର ଲାଗା
ठोकर लगना The coming of a stumbling block on the way.

ଠୋକରା—ଦେ. ବି—ଠୋକର (ଦେଖ)
Ṭhokarā Ṭhokara (See)

ଠୋକରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ଭୂଲ ସଂ. ଚ୍ଛୋଟ୍ଟ—ପକ୍ଷି ଚଞ୍ଚୁ)—୧ । କଠିନ ପଦାର୍ଥକୁ ଚଞ୍ଚୁ ଦ୍ୱାରା ଧୀରେ ଧୀରେ ଆଘାତ କରିବା; ଖୁମ୍ପିବା—
Ṭhokarā(re)ibā
ଠୋକବାନ
चोंचमारना, ठुकराना 1. To peck at.

୨ । କଠିନ ପଦାର୍ଥରେ ଅନ୍ୟ କଠିନ ବସ୍ତୁକୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଠୁକୁଠୁକୁ କରି ଆଘାତ କରିବା—
2. To rap; to knock slowly and repeatedly.

୩ । ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ସାମାନ୍ୟ ଠଣାମାରିବା—
3. To repeatedly strike with the knuckle.

୪ । ଠୋକର ଦେବା (ଦେଖ)
4. Ṭhokara debā (See)

ଠୋ କରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । (ସଂ. ସ୍ପଷ୍ଟ) ଠୋସ୍ କରି; ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ (କହିବା)—1·(to speak)Clearly or plainly.
Ṭho kari
ଠାଁଶ କରେ **ठाँ से** ୨ । (୨ଟ କଠିନ ବସ୍ତୁର ଆଘାତ ଜନିତ ଧ୍ୱନି) ଠୋ ଶବ୍ଦ ଛାଡ଼ କରି; ସଶବ୍ଦରେ—2. Producing a loud cracking sound.

ଠୋକନା; ଠୋକନ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଠୋକର; ଠୋଦସ୍ }
୩ । (ସଂ. ହଠାତ୍) ହଠାତ୍; ଅଗ୍ର ପଶ୍ଚାତ୍ କିଛି ବିଚାର ନ କରି—3. Suddenly; without mature consideration.

ଠୋ କରି ଛଣ୍ଡାଇ ଦେଲା । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଣୋଗଚମ୍ପୂ ଠ. ଗୀତ ।

ଠୋଙ୍ଗା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଦ୍ରୋଣ)—ଡାଲି ଚାଉଳ ଆଦି ରଖିବା ପାଇଁ କାଗଜ ବା ପତ୍ରର ଠୋଲ୍ମ ବା ପାତ୍ର; ଦନା—
Ṭhongā
ଠୋଁଗା
दोना A cone-shaped case or packet made of leaves or paper.

ଠୋଟିଆ—ଗ୍ରାଦେ, (ବସ୍ତୁର) ବିଣ.—୧ । ଅକିଞ୍ଚନ—
Ṭhotiā 1. Insignificant.
୨ । ଅସହାୟ—2. Helpless.

ଠୋ-ଠା—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ. (ବହୁବଚନ)—ଠୋ ଠୋ (ଦେଖ)
Ṭho-ṭhā Ṭho ṭho (See)
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଉଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ ଉତ୍ପନ୍ନ କରି—Producing loud cracking sounds (as of splitting wood).

କାଠ ହାଣୁ ଠୋ ଠା, ବାଘ ମାମୁଁ ଅଙ୍କେଇଲି ଯା—
ଏପାହ୍ରତୀ କାହାଣୀ ।

ବିଣ. ଓ କ୍ରି. ବିଣ—ଉଚ୍ଚ ଓ ସ୍ପଷ୍ଟ କଥା—Words spoken loudly and distinctly.
(ଠୋଓଠା, ଠୋଓଠାଅ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠୋ-ଠା ମରିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବହୁଲୋକ ବା ଜୀବ) ଜଣକ ପରେ ଜଣେ ଚଞ୍ଚଳ ମରିଯିବା—
Ṭho ṭhā marijibā
(many persons or animals) To die in quick succession.

ଠୋ ଠୋ—ଦେ. ଅ—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) (ଏକାଧିକ ଠୋ ଶବ୍ଦ)—
Ṭho-ṭho
ଠାଇଁ ଠାଇଁ
ठायँ ठायँ ୧ । କୁରାଢ଼ିରେ ବଡ଼ କାଠ ହାଣିବାର ଶବ୍ଦମାନ; ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି କୁରାଢ଼ି ଚୋଟର ଶବ୍ଦ—1. Repeated loud sounds produced by splitting logs with the axe.

୨ । ଏକାଧିକ ଡାଲଫୋଟକା ଫୁଟିବାର ଉଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ—
2. Loud cracking sounds of the bursting of many crackers.

୩ । ନଡ଼ିଆ ଆଦି କଠିନ ପଦାର୍ଥକୁ ପଥର ଉପରେ ଜୋରରେ ଏକାଧିକ ଥର ବାଡ଼େଇବାର ଶବ୍ଦ—3. Sound produced by repeated striking of cocoa nuts on a stones.
(ଠୋଓଠୋ, ଠୋଂଓଠୋଂଓ—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ଠୁକ୍ ଠୁକ୍ ଠାରୁ ଠକ ଠକ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚତର, ଠକ ଠକ ଠାରୁ ଠୋ ଠା ବା ଠୋ ଠୋ ଉଚ୍ଚତର, ଠୋ ଠୋ ଠାରୁ ଢୁ ଢା ଉଚ୍ଚତର ଶବ୍ଦ ।]

୪ । କଠିନ ପଦାର୍ଥ ବାଡ଼େଇ ହୋଇ ହଠାତ୍ ଫାଟିଯିବା ଶବ୍ଦ—4. The loud sound of bursting of hard things.

୫ । ବିଲରୁ ପାଣି ଶୁଖି ଯାଇ ଭୂମି ଫାଟିଯିବା—
5. Cracking of the surface of a field when it dries up.
(ଯଥା—ଏ ବର୍ଷ ଭାଦ୍ରମାସରୁ ବର୍ଷା ନ ହେବାରୁ କାର୍ତ୍ତିକମାସକୁ ବିଲଯାକ ଠୋ ଠୋ ଫାଟିଗଲାଣି ।)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୬ । ଖୁବ୍ ଜୋର୍‌ରେ ଏକାଧିକ ଥର ଚାପୁଡ଼ା ମାରିବାର ଶବ୍ଦ—6. Repeated clapping sounds of slapping.

(ଯଥା—ଅବଧାନେ ଆସି ମୋ ଗାଲରେ ଠୋ ଠୋ ଦୁଇପୁଞ୍ଜା ଚାପୁଡ଼ା ମାରିଲେ ।)

୭ । ବାରମ୍ବାର ବିକଟ ହାସ୍ୟର ଶବ୍ଦ; ଅଟ୍ଟହାସର ଧ୍ୱନି—7. Sound of repeated boisterous laughter or horse laugh.

[ଦ୍ର—ଠୋ ଠୋ ଶବ୍ଦ ଏକାଧିକ ଠୋ ଧ୍ୱନି ସୂଚନା କରେ । 'ଠୋ' ଶବ୍ଦ ହଠାତ୍ ଜାତ ହେବା କଠିନ ବସ୍ତୁଦ୍ୱୟର ଆଘାତ-ଜନିତ ଧ୍ୱନି ଅଟେ । ସେହି ଧ୍ୱନି ଜାତ ହେବା ପ୍ରସଙ୍ଗରୁ (ଯଥା—ନଡ଼ିଆକୁ ପଥରରେ ଜୋର୍ କରି ବାଡ଼େଇଦେଲେ ତାହା ହଠାତ୍ ଠୋ ଶବ୍ଦପୂର୍ବକ ଫାଟିଯାଏ, ଏହି ଭାବର ସଂକ୍ରମଣ ଦ୍ୱାରା) ଏହି ଠୋ ଠା ଓ ଠୋ ଠୋ ଶବ୍ଦର ଭିନ୍ନାର୍ଥକ ପ୍ରୟୋଗମାନ ଭାଷାରେ ଚଳେ, ଯଥା—ଖରାରେ ବାଲିଯାକ ଠୋଠୋ ଫାଟିଗଲା, ଖାଇବାକୁ ନ ପାଇ ପିଲାଗୁଡ଼ାକ ଠୋ ଠୋ ମରିଗଲେ, ସେ ଠୋ ଠୋ ହସିଲା ।]

ଠୋ ଠୋ ହସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠୋ ଠୋ ହୋଇ ହସିବା (ଦେଖ)
Ṭho ṭho hasibā Ṭho ṭho hoi hasibā (See)

ଠୋ ଠୋ ହୋଇ ହସିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଅଟ୍ଟହାସ୍ୟ)—ଉଚ୍ଚହାସ୍ୟ କରିବା—To laugh loudly; to laugh outright.
Ṭho ṭho hoi hasibā
हो हो हासा
ठठाना, कहकहा उठाना

ଠୋ ପଟକା—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—୧ । ଠୋ ଶବ୍ଦ କରି—
Ṭho paṭakā 1. Making a loud report.

୨ । ତତକ୍ଷଣାତ୍; ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ—2. At once; at a trice; immediately.

ଠୋ ପଟାକ୍ }
ଠୋ ଫଟକା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଠୋ ଫଟାକ୍ }
ଠୋଓ ପଟକା }

ଜୀବନଟା ପାଣି ଫୋଟକା,
ଫାଟିଯିବ ଠୋ ପଟକା । ଭକ୍ତ ଗୀତାବଳୀ ।

ଠୋ ପ(ଫ)ଟକା କଥା—ଦେ. ବି—୧ । ଆକସ୍ମିକ ବିଷୟ—
Ṭho pa(pha)ṭaka kathā 1. Accidental matter; a thing occurring suddenly

୨ । ସ୍ପଷ୍ଟ ଓ ସତ୍ୟ କଥା—
2. Plain spoken words; plain truth.

୩ । କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ବା ପ୍ରାର୍ଥନାର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦିଆଯିବା ଉତ୍ତର—3. Instant reply given to a question or prayer.
[ଠୋଓ ପ(ଫ)ଟକା କଥା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଠୋଲକ—ଦେ. ବି—ଠୋଲକା (ଦେଖ)
Ṭholaka Ṭholakā (See)

ଠୋଲକା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥୂଳ)—କାକରା ପିଠା; ଯେଉଁ ଘିଅପିଠାର ଦୁଇପାଖ ଫୁଲିଥାଏ—
Ṭholakā Swollen cakes (boiled in ghee).
गुड़पिठा
ठोंकवा

(ଠୋଲ୍ଲୋକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫୁଁପା; ଫୌଁପା ବିଣ—ଫୁଲିଥିବା; ଫୁଲୁକା—
फुलाहुआ Swollen; inflated.

ଠୋଲକା ମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ—ଯାହାଙ୍କର ମୁହଁ ଫୁଲିଯାଏ; ସୋଥାମୁହାଁ—
Ṭholakā muhāñ Having one's face swollen.
(ଠୋଲକାମୁହାଁ ; ଠୋଲକାମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଠୋଲା—ଦେ. ବି—ଦନା; ପତ୍ରାଧାର; ଠୁଙ୍ଗା—
Ṭholā A cone-shaped packet or cup made of leaves sewn with each other.
ठोंगा
दोना

ଠୋଲାରେ ବୁଇ ଛନ ଭୋଲା ଘିଅ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଠୋଲି—ଦେ. ବି—କ୍ଷୁଦ୍ର ଠୋଲା; କ୍ଷୁଦ୍ର ପତ୍ରପାତ୍ର—
Ṭholi Small cup made of leaves sewn together

ଠୋସ୍—ଦେ. ବିଣ—୧ । (ସଂ.କର୍କଶ) କର୍କଶ; ରୁକ୍ଷ (ବାକ୍ୟ, ଭାଷା)—
Ṭhos 1. Rough (words; language); rasping.
खरखरे
कड़ा, खरा; खुरखुरा

ତା କଥାରେ ଏକା ମିଠା ନାହିଁ. ଠୋସ୍ ଠୋସ୍ ।
ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୩ । (ସଂ. ସ୍ପଷ୍ଟ) ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ଉଚ୍ଚାରିତ—
3. Uttered clearly; distinct.

୪ । ସ୍ପଷ୍ଟବାଦୀ (ବାକ୍ୟ)—4. Plain (utterance)

୫ । ଟାଣୁଆ; କଠିନ; ଦୃଢ଼—5. Hard; firm.

୬ । ଘନ—6. Solid.

ଦେ, ବି—କଥା କହିଲା ବେଳେ କୌଣସି ବାକ୍ୟ ବା ଶବ୍ଦ ଉପରେ ଦିଆଯିବା ବିଶେଷ ଜୋର୍—Emphasis put on a word or sentence during speech.

[ଦ୍ର—ବଙ୍ଗଳା ଓ ହିନ୍ଦୀରେ ଠୋସ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ନିବିଡ଼, ଘନ, ଗାଢ଼, ଯାହା ପୋଲା ନୁହେଁ ।]

ଠୌର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଠଉର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ṭhaura (etc) Ṭhaura etc (See)

୧	ଈ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହଲନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ତ୍ସ	ତ୍ଥ	ଦ୍ଧ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଘ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଥ	ଝ	ନ୍ଦ

ଡ

ଡ—୧୩ ଶ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ । ଟ ବର୍ଗର ତୃତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ । ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ ମୂର୍ଦ୍ଧା । ଏ ଅକ୍ଷର ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦର ଆଦ୍ୟରେ ଥିଲେ ଏଥିର ଉଚ୍ଚାରଣ 'ଡ' ଓ ମଧ୍ୟରେ ବା ଶେଷରେ ଥିଲେ 'ଡ଼' ହୁଏ—
Ḍa — The 13th consonant and the 3rd letter of the 'Ṭa' series (cerebral), corresponding to the 'd' sound. When it occurs at the beginning of Oria words it is pronounced as in ḍay and when at the end or middle of a word it is pronounce as rd in bird.

ସଂ. ବି. (ଡପ୍ ଧାତୁ=ସ୍ତବ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
୧ । ଶିବ; ମହାଦେବ—1. Siba.
୨ । ଶବ୍ଦ—2 Sound.
୩ । ଭୟ; ତ୍ରାସ—3 Alarm; fright.
୪ । ବାଡ଼ବାଗ୍ନି—4 Submarine fire.
୫ । ଡମରୁ; କ୍ଷୀଣମଧ୍ୟ ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—5. A musical instrument narrow in the middle.
୬ । (ଡୀ ଧାତୁ=ଉଡ଼ିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
ଚାଷପକ୍ଷୀ; ଉଦରରେ ନୀଳ ପକ୍ଷୀ—6. The blue jay; The Indian Roller bird; Coracias Indica.

ଡଅଣା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଗୋରୁ ଓ ମଇଁଷିଙ୍କୁ ଚିହ୍ନ ଦେବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବକ୍ରାଗ୍ର ଲୌହଦଣ୍ଡ—
Ḍa-aṇā — A hooked iron rod used for searing cattle.

ଡଅଁର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦର=ଗର୍ତ୍ତ)—୧ । ପାଣି ଭଉଁରର ତୋଡ଼ ଦ୍ୱାରା ନଦୀ ଗର୍ଭରେ ହୋଇଥିବା ଗର୍ତ୍ତ ବା ଖାଲ—
Ḍa-añra
ଡହର; ଡଓର 1. Deep pools grooved by eddies in the river-bed.
(ଡିଅଁର—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ଜଳ ଭଉଁରୀ—2. Eddy.
୩ । ନଦୀର ଗଭୀର ଅଂଶ—
8. Deep part of a river.

ଡଅଁର କରଞ୍ଜ—ଦେ. ବି.—ପାଣିକୂଳରେ ଓ ଖାଲ ଜମିରେ ଜନ୍ମିବା ଏକପ୍ରକାର କରଞ୍ଜ ଗଛ—
Ḍa-añra karañja
ସଂ. ନାମ—କରଞ୍ଜୀ, Pongamia Indica.
ଉଦକୀର୍ଯ୍ୟ, ଷଡ଼ଗ୍ରନ୍ଥା, [ଦ୍ର—କରଞ୍ଜ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ;
ହସ୍ତିବାରୁଣୀ, ମର୍କଟୀ, ବାୟସୀ, କରଭଞ୍ଜିକା
ଡହର କରଞ୍ଜା
कंजा
(ଡହର କରଞ୍ଜ—ଅନ୍ୟନାମ)
ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ସ୍ତମ୍ଭନକାରକ, ତିକ୍ତକଷାୟରସ, କଟୁବିପାକ ଓ ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ; ଏହା ବମନ, ପିତ୍ତ, ଅର୍ଶ, କ୍ରିମି, କୁଷ୍ଠ ଓ ପ୍ରମେହ ନିବାରକ । ଏଥିର ଛୁଇଁ ଚେପଟା ଓ ପ୍ରତି ଛୁଇଁରେ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ଚେପଟା ମଞ୍ଜି ଥାଏ । ଏ ମଞ୍ଜିରୁ ଯାହା ଜଳାଇବା ତେଲ ବାହାରେ । ଏ ତେଲ ଚର୍ମରୋଗରେ ମଧ୍ୟ ଉପକାରୀ ।]

ଡଇଁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ଖେଳରେ ହାରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
Ḍaiñ The person who loses in a game.

ଡଇଁ ଡଇଁ—ଗ୍ରା. ବିଣ.—୧ । ଉପବାସକ୍ଲିଷ୍ଟ—
Ḍaiñ ḍaiñ 1. Starving; famishing.
ମରକୁଟେ ୨ । ଧଡ଼ଧଡ଼; କ୍ଷୀଣକାୟ—2. Emaciated.
(ଯଥା—ପିଲାଟା ନ ଖାଇ ନ ପିଇ ଡଇଁ ଡଇଁ ହୋଇ ବୁଲୁଛି)

ଡଉଁରା—ଦେ. ବି.—ଡେଉଁରିଆ (ଦେଖ)
Ḍauñrā Ḍeuñriā (See)

ଡଉଁରିଆ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଡମରୁ)—ଡେଉଁରିଆ (ଦେଖ)
Ḍauñriā Ḍeuñriā (See)

ଡଉଲ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଡମ୍ବର=ଆଡ଼ମ୍ବର; ବିଳାସ)—
Ḍaula ୧ । ସୁନ୍ଦର; ଗଢ଼ଣ—
ସୁଡୌଲ 1. Pretty; handsome; nice; graceful.
डौलदार ୨ । ସୁଡୌଲ; ସୁଠାମ; ସୁଗଠିତ ଶରୀରବିଶିଷ୍ଟ—
(ଡୌଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Of symmetrical build; well-shaped.
[ଦ୍ର—ସୁଡୌଲ=ସୁନ୍ଦର, ବେଡୌଲ=ଅସୁନ୍ଦର ।]
ଡୌଲ ବି.—ଢଙ୍ଗ; ଢଙ୍ଗ; ରୀତି; ଛାଞ୍ଚ—
डौल 2. Manner; fashion; method.
୨ । ଭାବଭଙ୍ଗୀ; ଆଚରଣ—2. Attitude.
୩ । ଅଙ୍ଗସୌଷ୍ଠବ; ସୁଗଠନ—
3. Symmetry of form; grace.
୪ । ମୂର୍ତ୍ତି—4. Shape
୫ । ଗଠନ—5. Form; make.

ଡଉଲ ଡାଉଲ—ଦେ. ବିଣ — ସୁଠାମ; ସୁଗଠିତ; ଗଢ଼ଣ—
Ḍaula ḍāula Pretty; handsome.
ଡୌଲଗୁଡ଼ି डौलडाल

ଡଉଲଦାର—ଦେ. ବିଣ.—ଡଉଲ ଡାଉଲ (ଦେଖ)
Ḍauladār Ḍaula ḍāula (See)
ସୁଡୌଲ डौलदार

ଡଉଲିଆ—ଦେ. ବିଣ.—ଡଉଲ ଡାଉଲ (ଦେଖ)
Ḍauliā Ḍaula ḍāula (See)

ଡଂବ—ପ୍ରାଦେ. (ବିଶାଖପଟଣା) ବି.—ବିଶାଖାପଟଣା ଜିଲ୍ଲାର ଓଡ଼ିଆ ଜାତିବିଶେଷ—
Ḍamba The name of an Oriya caste in the Vizag district.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ବୃଷ୍ଟାରେ ଦୃଢ଼ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇ ଯଥାକ୍ରମେ ଉହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଯ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଲୁଗା ବୁଣି ବା ମୁଷ୍ଟିଭିକ୍ଷା କରି ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ଅବଲମ୍ବନ କରି ଅଛନ୍ତି ।]

ଡଂଶିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି. (ସଂ. ଦଂଶ ଧାତୁ)—ଦଂଶିବା (ଦେଖ)
Ḍaṁśibā Daṁśibā (See)
দংশা ডঁসনা

ଡକ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଜାହାଜ ବନ୍ଦରରେ ଲାଗିବାର ଘାଟ—
Ḍak Dock; dockyard.
ডক্ ডক

ଡକଡକା—ଦେ. ବିଣ. ଓ ବି. ପୁଂ. (ସଂ. ଢକ୍କା; ଯେ ସବୁ କଥାକୁ ନାଗରା
Ḍakaḍakā ପିଟି ଘୋଷଣା କରିବା ଭଳି ସବୁଆଡ଼େ କହି ବୁଲେ)—
(ଡକଡକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ଡବଡବା; ଯେଉଁ ଲୋକ ପେଟରେ କିଛି
ঢেঁফো କଥା ଗୋପନ ନ ରଖି କହି ବୁଲେ—
ढिंगिया 1. Babbler; one who babbles out secrets.
୨ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଅସମ୍ଭବ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ କଥାମାନ ଗପେ; ଅତ୍ୟୁକ୍ତିକାରକ—
2. A marvel-teller, an exaggerator.
୩ । ବାବଦୂକ; ଗପଡ଼ୀ—3. Talkative; garrulous.

ଡକରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଡ—ଶବ୍ଦ; ସଂ. ଢକ୍କା; ସଂ. ହୁଙ୍କାର)—
Ḍakarā ୧ । ଆହ୍ୱାନ; ଡାକ—1. A call.
ডাক ୨ । ନିମନ୍ତ୍ରଣ—2. Invitation.
बुलावा, पुकार,

ଡକରା ବିଭୀଷଣ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଭୁବନେଶ୍ୱର ଲିଙ୍ଗରାଜ ମନ୍ଦିରର
Ḍakarā bibhīshaṇa ପୂର୍ବ ପାଖରେ ଥିବା ଶିବଲିଙ୍ଗବିଶେଷ—
Name of an image of Śiba to the east of Bhubaneswar temple.
[ଦ୍ର—ଏହା ଭୁବନେଶ୍ୱର ଥାନାର ଠିକ ପୂର୍ବରେ ଗୋଟିଏ ଭଗ୍ନ ମନ୍ଦିରରେ ଅବସ୍ଥିତ ।]

ଡକରା ହକରା—ଦେ. ବି. (ସନ୍ଧତର ଶବ୍ଦ)—ଡାକହାକ—
Ḍakarā hakarā Calling; hallooing.

ଡକା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଢକ୍କା)—
Ḍakā ୧ । ବୋବାଳି; ଧ୍ୱନି; ରବ; ଚିତ୍କାର—
ডাকা 1. Cry; sound.
डकार
ମୃଗାରି ମେଘ ପରି ଗାଣ୍ଡିବ କଲେ ଡକା।
ଶୁଣି କୁମ୍ଭର ଲୋକେ ହୋଇଲେ ଭାଟକା ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ଦ୍ରୋଣ ।
୨ । କ୍ରନ୍ଦନର ରୋଳ—2. Lamentation.
ଧାଇଁ ଅଇଲ ନ ସହି ଭାଳ ଡକା, ଥିବେକ ଯିବନ ସରି ଭେ ॥
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ
୩ । ବଡ଼; ଉଚ୍ଚ ଗର୍ଜନ—3. Violent roar.
୪ । ରଡ଼ଳ—5. Noise; uproar.
ହାତୁ ପିଟିଲେ ବ୍ରଜରେ ପଡେ ଡକା । ଦାଶରଥି, ବ୍ରଜବିହାର ।
୫ । ନିନ୍ଦା; ଅପବାଦ—
5. Scandal; bad name; evil reputation.
୬ । ଆତୁର ଶବ୍ଦ; ବିକଳ ଚିତ୍କାର—
6. Cry of distress.
ଡକା କରଇ ମୁଁ ବନ୍ଧୁ, ସରିଲଷ୍ଟ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୭ । ଡମରୁ ୧ (ଦେଖ)—7. Ḍamaru 1 (See)
ବିଣ—୧ । ଆହୂତ—1. Called
୨ । ନିମନ୍ତ୍ରିତ—2. Invited.

ଡକା(କେ)ଇତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଢକ୍କା, ସଂ. ହୁଙ୍କାର; ଓ. ଡାକ; ଯେଉଁ
Ḍakā(ke)ita ଦସ୍ୟୁ ଢକ୍କା ପିଟି ବା ଡାକ ମାରି ଧନ ଲୁଣ୍ଠନ
ডাকাইত্, ডাকাত্ କରେ)—ଖଣ୍ଟ; ଡାକୁ; ବଳ ପ୍ରୟୋଗ ପୂର୍ବକ
डकैत, डाकू ଚୌର୍ଯ୍ୟକର୍ମନିମନ୍ତେ ଦଳବଦ୍ଧ ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ ବ୍ୟକ୍ତି;
ଦସ୍ୟୁ—Dacoit; robber; bandit; highway-man.
ଡକାଇତ ପଣ କରେ ଜୀବେଁ ଯେତେ କାଳ । ପ୍ରାଚୀ. ଶିବ ସ୍ୱରୋଦୟ ।
[ଦ୍ର—ଚୋର ସଂଖ୍ୟାରେ ଏକ ବା ତତୋଽଧିକ ବ୍ୟକ୍ତି; ଚୋର ଦ୍ରବ୍ୟ ସ୍ୱାମୀର ଅଜ୍ଞାତରେ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଲୁଚାଇ କରି ଚୋରି କରେ । କିନ୍ତୁ ଡକାଇତମାନେ ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ ବଳ ପ୍ରୟୋଗପୂର୍ବକ ଡାକ-ହାକ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ଚୋରି କରନ୍ତି ଏବଂ କେହି ବାଧା ଦେଲେ ତାକୁ ମାରି ପକାଇବାକୁ ଦ୍ୱିଧା ବୋଧ କରନ୍ତି ନାହିଁ ।]

ଡକାଇତ ପଣ—ଦେ. ବି—ଡକାଇତି (ଦେଖ)
Ḍakāita paṇa Ḍakāiti (See)

ଡକା(କେ)ଇ(ଏ)ତି—ଦେ. ବି—ବଳ ପ୍ରୟୋଗପୂର୍ବକ ଦଳବଦ୍ଧ ଦସ୍ୟୁଙ୍କ
Ḍakā(ke)i(e)ti ଦ୍ୱାରା ଲୁଣ୍ଠତରାଜ; ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ ଲୁଣ୍ଠନ
ডাকাতি କରିବା—Dacoity; gang robbery.
डाका, डकैती [ଦ୍ର—ଭାରତୀୟ ଦଣ୍ଡବିଧି ଆଇନର ୩୯୧ ଦଫାରେ ଡକାଇତ ଅପରାଧର ସଂଜ୍ଞା ଦିଆ ଯାଇଅଛି । ୫ଜଣରୁ ଅଧିକ ବ୍ୟକ୍ତି ଚୋରି କରିବା ବା ଜବରଦସ୍ତି ଜିନିସ ଛଡ଼ାଇନେବା ସମ୍ପର୍କରେ ବଳ ପ୍ରୟୋଗ କଲେ ବା କାହାରିକୁ ଆଘାତ ବା ହତ୍ୟା କଲେ ବା କରିବାକୁ ଭୟ ଦେଖାଇଲେ ଉକ୍ତ ଅପରାଧକୁ ଡକାଇତି ବୋଲାଯାଏ । ଏହା ଗୋଟିଏ ଗୁରୁତର ଅପରାଧ ଓ ଏଥିର ଦଣ୍ଡବିଧାନ ୩୯୫ ଦଫାରେ ଅଛି ।]

ଡକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଡାକିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Ḍakā(ke)ibā 1. Causative of 'Ḍākibā'
ডাকান ୨ । ଡାକି ଆଣିବା ନିମନ୍ତେ ଲୋକ ପଠାଇବା—
बुलवाना 2. To call for; to send for.
ଶକୁନି ଦୁଃଶାସନ କର୍ଣ୍ଣେ ଡକାଇଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ବନ।
୩ । ତଲବ କରିବା; ଉପସ୍ଥିତ ହେବାପାଇଁ ସମ୍ବାଦ ପ୍ରେରଣ କରିବା—3. To summon.

୧	ଏ	ଓ	ର୍,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯୁ	ଉଅ	ଖ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଘ	ସ	ର୍ଯ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍

୪ । ଚିତ୍କାର କରିବାକୁ ବାଧ କରିବା—
4. To cause a person to shout.

ଡକାଏତ (ଇତ୍ୟାଦି)— ଡକାଇତ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Dakāeta etc Dakāita (etc) (See)

ଡକା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଡ଼ ପାଟିକରି କହିବା; ରଡ଼ି କରିବା—
Dakā karibā To speak in a very loud voice; to shout.
জোরে ডাকা
चीक मारना
କ କରୁଛ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୋଲି କଲେ ଡକା—
କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ଉଦ୍ୟୋଗ ।

ଡକା ଛାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡକା ପାଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Dakā chhārdibā Dakā pārdibā (See).
ପବନକୁ ଡକା ଛାଡ଼ିଲେ (୧) ପବନେ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଦାସ ।

ଡକାଡକି—ଦେ. ବି—୧ । ପରସ୍ପର ଆହ୍ୱାନ—
Daka daki Calling each other.
ଆସ ଆସ ଡକାଡକିରେ ସେ ଡକା ପକାଉ ଅଛନ୍ତି ପିକେ ।
ଭଞ୍ଜ କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।
ডাকাডুকি, ডাকডোক ୨ । ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ବାରମ୍ବାର ଡାକିବା—
हाँकपुकार 2. Outcry; repeated shouts.
ବିଣ—ପରସ୍ପର ଦ୍ୱାରା ଆହୂତ—
Called by each other.
ସଖାମାନେ ସଙ୍ଗିକି ଶୁଣି ଉଠିଲେ
ଡକାଡକି ହୋଇଲେ ଯୁଝିବାର ପାଇଁ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ସ୍ୱର୍ଗ ।

ଡକା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡକା ପାଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Dakā debā Dakā pārdibā (See).
ଡକାଦେବା ଯନେ ଅରକ୍ଷେ ଭଗ୍ନନେ ଦେଖିଲୁ ଶକଟ ଦଶା ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋଦୟଚମ୍ପୂ ଗୀତ ।

ଡକା ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡକା ପାଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Dakā pakā(ke)ibā Dakā pārdibā (See).

ଡକା ପାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ଶବ୍ଦ କରିବା—
Dakā pārdibā 1. To utter a loud cry.
ডাক ছাড়া ସେଠାରୁ ସେହି ସ୍ଥାନ ଡକା ପାଡ଼ି ଗଲା ।
डकारना କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।
(ଡକା ପାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ କାନ୍ଦିବା; କାନ୍ଦବୋବାଳି କରିବା—2. To lament loudly; to wail.
ମାତାମାନେ ତାହା ଦେଖିଣ ଦୁଃଖୀ ହୋଇ
ପାଡ଼ିଲେ ଡକା ଉଚ୍ଚେ ବଦନ ଶୁଖାଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଡକା ବୋବାଳି—ଦେ. କ୍ରି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—କାନ୍ଦବୋବାଳି;
Dakā bobāli ଅତି ଆର୍ତ୍ତ ସ୍ୱରରେ ରୋଦନ—
কাঁদাকাটা Wail; cry of distress.
रोना पीटना

ଡକାମଝା—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଡାକ କଟି; ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର କଟି ଡମରୁ ପରି
Dakā-majhā ସରୁ; ଡମରୁମଝା—Slender-waisted.
ଡାକ କରୁଅଛି ତୋତେ, ଡାକ କରୁଅଛି ଡକାମଝା ସରୁ ନୁହଇ
ମୁଁ କହୁଥିଲେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚମ୍ପା ଗୀତ ।

ଡକାର—ବିଦେ. ବି. (ଶବ୍ଦରୁ ଅନୁକୃତ; ସଂ. ଉଦ୍ଗାର)—
Dakāra ଉଦ୍ଗାର; ବମନ; ବାନ୍ତି—
ডকার Vomiting.
डकार

ଡକାହକା—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—
Dakā-hakā ୧ । ଡକାଡକି, ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ ଆହ୍ୱାନ; ଡାକହାକ—
ডকাডাকি 1, Calling each other.
बुलौआ ୨ । ଡାକହାକ (ଦେଖ)
2. Dāka-hāka (See)

ଡାକୁଣୀ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଡାକିନୀ)—ଡାଙ୍କେଣୀ (ଦେଖ)
Dākuṇi Dāṅkeṇi (See)
ডাইনী ଏ ଡାକୁଣୀକୁ କାହିଁକି ଛନ୍ଦି ଦେଲୁରେ ପଦଅ ।
चुड़ैल, डायन ଉଦାସୀ. ସୌଭଙ୍କ ।

ଡକେଟ୍—ବିଦେ. ବି (ଇଂ)—ବଡ଼ ଚିଠି ବା ଆଦେଶପତ୍ରର ସାରାଂଶ—
Daket Docket.
ডকেট डाकेट

ଡକ୍କାରି—ସଂ. ବି—ଚଣ୍ଡାଳବୀଣା; କେନ୍ଦେରି—
Dakkāri The lute of the Chāndālas (Apte).

ଡଗ—ଗ୍ରା. ବିଦେ. ବି (ଇଂ. ଡକ୍)—ଡକ୍ (ଦେଖ)
Daga Dak (See)

ଡଗଡଗ (ଚାଲିବା)—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ଦକ୍ଷ; ସଂ. ଡକ ଧାତୁ—ଗତି କରିବା)—
Dagadaga (chālibā)
ঢকঢক করে (চলা) ୧ । ଶୀଘ୍ର ଶୀଘ୍ର (ଚାଲିବା)—
डग मारकर (चलना) 1. (to walk) Briskly or hastily.
ଡଗଡଗ ସେ ଚାଲିଲୁ ଉଠିଛି ଜଗତ । ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରଜରଣ୍ଡଗଣ ଗୀତା ।
୨ । ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ ପାହୁଣ୍ଡ ପକାଇ (ଚାଲିବା)—
2. (to walk) With long strides; in a stalking manner.
ମୁଁ ସେ ବଗ—ଚାଲେ ଡଗଡଗ । ଶିଶୁଗୀତ ।

ଡଗଡଗା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଡକଡକା (ଦେଖ)
Dagadagā 1. Dakadakā (See)
(ଡଗଡଗିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଡଗଡଗ ହୋଇ ଚାଲେ—
ଡଗଡଗୀ } ସ୍ତ୍ରୀ 2. Stalking; habituated to walking
ଡଗଡଗେଇ } with long strides.

ଡଗର୍ କରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) କ୍ରି—ତଲାସ କରିବା—
Dagar karibā To search; to be on the look-out for a thing.

ଡଗର—ଦେ. ବି—୧ । ଦୂତ—
Dagara 1. Messenger.
ପାଇକ ଶୈଦଗେ ମୃତ୍ୟୁ-ଡଗର ବୁଲୁଅଛି ନିରନ୍ତର ।
हरकारा ମଧୁସୂଦନ. ସଙ୍ଗୀତମାଳା ।

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି (ତୁଳ. ହି. ଡଗର=ରାସ୍ତା)—
୧ । ପଦଚିହ୍ନ—1. Footstep.
୨ । ରାସ୍ତା; ମାର୍ଗ—2. Road; way; path.
୩ । ପଦାତି; ପିଅଦା—3. Peon.
୪ । ଗୁପ୍ତଚର—3. Spy.
୫ । ନିବିଡ଼ ଅରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ମନୁଷ୍ୟ ଚଲା ବାଟ—
डहर, डगर, 5. A foot-path running through a
पगडंडी dense forest.
୬ । ଚାଲିଯିବା ପରେ ପଡ଼ିଥିବା ମନୁଷ୍ୟ ବା ପଶୁର ପାଦଚିହ୍ନ—
6. Foot-print; foot-track.
ଶରଗତି ଉଦନ୍ତରେ ପଳାଇ ଗୁପତେ
ସେ ପଳାଶ କୁଞ୍ଜେ କୁଞ୍ଜେ ମହିଷ ଡଗରେ । ରାଧାନାଥ. ଉଷା ।
୭ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ରାଜାଜ୍ଞାକୁ ସାଧାରଣରେ ପ୍ରଚାର କରେ—
7. Proclaimer of royal order; herald.
ନେଇ ଡଗରକୁ ଆଗ ସେ ବୁଲାଇଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—୧ । ଖୋଜିବା; ଅନ୍ୱେଷଣ—
1. The act of searching.
୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ଧାନ—
2. A species of paddy.

ଡଗରାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ଜାଜପୁର) କ୍ରି—ବାଟ ଦେଖାଇ ନେବା—
Dagarāibā To lead the way.

ଡଗର ଡଗର—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଡଗଡଗ (ଦେଖ)
Dagara dagara Dagadaga (See)

ଡଗର ଫସର—ବୈଦେ. ବି. (ହି. ଦଗଲ ଫସଲ)—
Dagara phasara ଡଗଲ ଫସର (ଦେଖ)
Dagala phasara (See)
(ଡଗରଫସଲ, ଡଗଲଫସଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡଗରା—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ରାଜାଦେଶ ଉଦ୍‌ଘୋଷିତ
Dagarā ହୁଏ; ଭାଟ—1. A herald; a proclaimer
ପାଇକ of royal order.
हरावल ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରେ ତାକ ଡଗରା ଘୋଷିଲା ପଣ ଉଷାର । ରାଧାନାଥ, ଉଷା ।
୨ । ଗୁପ୍ତଚର—2. Spy.
ଡଗରା ବୁଲୁଛି ପୁର, ବଶୀର ବଶମ ଶର । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୩ । ଖଣ୍ଡାଏତ; ପାଇକମାନଙ୍କ ସର୍ଦ୍ଦାର—
3. The headman of the peons.
୪ । ଦୂତ; ବାର୍ତ୍ତାବହ—4. Messenger.
ଝଅର କର ସୈନ୍ୟ ଡକାଅ ଡଗରାକୁ
ଚାଲି ଯିବା ସମସ୍ତେ କାମ୍ୟକ ବନକୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୫ । ଖଣ୍ଡାଏତମାନଙ୍କର ଶାଖାବିଶେଷ—
5. A class or sect of Khandayats.
ବିଣ—ଯେ ଡଗ ଡଗ ହୋଇ ଚାଲେ; ଯାହାର ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବ—
Long-legged (ant etc); stalking

ଡଗରା(ରେ)ଇ—ଦେ. ବି—୧ । ଡଗରାର କାର୍ଯ୍ୟ—
Dagarā(re)i 1 The duty or post of a Dagarā.
୨ । ଡଗରାକୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ଜାଗିରୀ—2. Service-tenure granted to a Dagarā.
[ଦ୍ର—ଡଗରା ବା ଖଣ୍ଡାଏତ ବା ପାଇକସରଦାରମାନଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଶାର ସ୍ୱାଧୀନ ରାଜାଙ୍କର ଓ ମରହଟ୍ଟାଙ୍କ ଅମଳରେ ଦିଆ ଯାଇ ଥିବା ଭୂମି ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଡଗରାଇ ଜାଗିରୀ ନାମରେ ଖ୍ୟାତ ଓ ତାହା ସାବକ ଡଗରମାନେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ହସ୍ତାନ୍ତର କରିଥିବାରୁ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ତହିଁରେ ଜମା ଧାର୍ଯ୍ୟ କରି ତାହାକୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଜମିଦାରୀରେ ପରିଣତ କରିଅଛନ୍ତି । ଏ ଜମିମାନ ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅରାଜି ଡଗରାଇ ଜାଗିରୀ ବାଯ୍ୟାପ୍ତି (ଯହିଁର ସାଙ୍କେତିକ ଅ. ଡ. ଜା. ବା ଯଥା—ଅ. ଡ. ଜା. ବା. ମୌ କମାପୁର ଓଗ୍ର) ବୋଲି ସରକାରୀ ସେରସ୍ତାରେ ଲେଖା ଯାଉଅଛି ।]
୩ । ଯେ ଢେଙ୍କୁରା ବଜାଏ—3. A drummer.
ବିଣ—ଡଗରା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Pertaining to a Dagarā.

ଡଗରା ଜଣ୍ଡା—ଦେ.ବି—ବଡ଼ ବଡ଼ ଗୋଡ଼ ଥିବା ଏକପ୍ରକାର ଜଣ୍ଡା—
Dagarā jandā Black big ants with long legs.
ডেহুয়া পিঁপড়ে; ডেয়োঁ পিঁপড়ে

ଡଗରା ନାୟକ—ଦେ. ବି—ପାଇକ ସର୍ଦ୍ଦାର—
Dagarā nāyaka The head of the Pāikas or old
পাইকদের সর্দার militia of Orissa.
ଭଦ୍ରବ ଉଗ୍ରସେନ ଡଗରା ନାୟକ
ଡକାଇ ଆଜ୍ଞାଦେଲେ ଉଠ ତୁ ଝଟକ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ଡଗରେଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) କ୍ରି—ଡଗରାଇବା (ଦେଖ)
Dagareibā Dagarāibā (See)
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ଚୋର ଓ ପଶୁମାନଙ୍କର ପଦଚିହ୍ନ ଅନୁସରଣ କରିବା—To track a beast or thief by following their footsteps or other marks left by them.

ଡଗଲ ଫସର(ଲ)—ବୈଦେ.ବି—୧ । ଦମଦିଲାସା; ଭଣ୍ଡାଇବା; ଟାଳଟୁଳ—
Dagala phasara(la) 1. Putting off on various
दगलफसल excuses.
୨ । ଦଗାବାଜୀ—2. Fraud.
୩ । ଡେରି—3. Procrastination.

ଡଗା—ଦେ. ବି—ମାଟିର ମଦ୍ୟଭାଣ୍ଡ; ଅଧିଆ—
Dagā An earthen toddy-pot (Howells).
ভাঁড়

୧	୯	ଓ	ର୍,ର୍ବ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ଉଥ	ଈ
୨	୬	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଙ୍ଗୃ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଥ	ଭ	ନ୍

ଡଙ୍କ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଡଙ୍ଗ୍ ଧାତୁ=ଗତି)—୧ । ବୃକ୍ଷ ଓ ଲତାର
Ḍaṅka କୋମଳ ଅଗ୍ରଭାଗ—1. The tendrils or sprouts
ডগ; ডগা of a creeper or plant; tender shoots
डग; कल्ला of plant.

ଜେହୁ ପିଡାରେ ଚଢି କଖାରୁ ଡଙ୍କ ସଳଖି ଦେଉଅଛି ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୨ । କୌଣସି ଲମ୍ବ ପଦାର୍ଥର ସରୁ ଅଗ—
2. The slender top of a long thing.
୩ । ସାପ—3. Serpent.
୪ । ପ୍ରାଣୀର ବେକ—4. Neck of animal.
୫ । ବେକମୁଣ୍ଡା—5. Nape of the neck.
୬ । (ସଂ. ଦଂଶ) ସାପର ବିଷଦାନ୍ତ—
6. The fangs of a serpent.

ମରମେ ଗଲା ଡଙ୍କ ହାଣି
କଣ୍ଠା ନ ଦେଇ ଗଦ ଆଣି । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

হুল ୭ । ନାହୁଡ଼—7. The sting of venomous
डङ्क animals.

ଡଙ୍କ ଛୁଇଁବା—ଦେ. ବି. (ଶୁଭବାଚକ; କିମ୍ବା ସଂ. ଦଂଶ=ନାହୁଡ଼)—
Ḍaṅka chhuiṅbā ସର୍ପାଘାତ—(Euphemism) Snake-bite.
ଡଙ୍କମାରିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଡଙ୍କଲାଗିବା }
[ଦ୍ର—ସାପର ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା ଅମଙ୍ଗଳକର ଭାବି ଲୋକେ ସାପ ନାମ ନ ଧରି ଡଙ୍କ, ଲଥ, ଲହ, ଲମ୍ବଜନ୍ତୁ ଆଦି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।]

ଡଙ୍କ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡଙ୍କ ଛୁଇଁବା (ଦେଖ)
Ḍaṅka māribā Ḍaṅka chhuiṅbā (See)
হুল ফুটান ଦେ. କ୍ରି—ନାହୁଡ଼ଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରିବା—
डङ्क मारना To sting.

ଡଙ୍କ ମୋଡ଼ିଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଜଳାଭାବରୁ ବା ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଖରା-
Ḍaṅka mordidebā ଯୋଗୁଁ ବା ମୂଳକାଟି ଦେବାରୁ) ବୃକ୍ଷ-
मुरझाना ଲତାଦିର କୋମଳ ଅଗ୍ରଭାଗ ମଉଳିଯିବା ବା ଝାଉଁଳି ଯିବା—1. To wither at the top (said of plants and creepers).
(ଯଥା—ଖରାରେ ଲାଉ ଗଛଟି ଡଙ୍କ ମୋଡ଼ି ଦେଲାଣି ।)
୨ । (ଆଘାତାଦିଜନିତ ଦୁର୍ବଳତା ଯୋଗୁଁ କୌଣସି ପ୍ରାଣୀର) ମୁଣ୍ଡ ଅଂଶ ବେକଠାରୁ ଏକପାଖକୁ ଢଳି ପଡ଼ିବା—
2. To bend down one's head, being overcome with weakness.
(ଯଥା—ସର୍ପାଘାତରେ ସେ ମନୁଷ୍ୟଟି ଡଙ୍କ ମୋଡ଼ି ଦେଲାଣି ।)
୩ । ଲତା ବା ବୃକ୍ଷାଦିର କୋମଳ ଅଗ୍ରଭାଗକୁ ମୋଡ଼ି ପକାଇବା—3. To twist the tender shoot of a plant or creeper.
୪ । କୌଣସି ଲୋକର ବେକଠାରୁ ମୁଣ୍ଡକୁ ମୋଡ଼ି ମାରି ପକାଇବା—4. To wring out a person's neck.

ଡଙ୍କା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଢକ୍କା)—୧ । ଦୁନ୍ଦୁଭି; ଧେଣ୍ଡୁରା; ନାଗରା;
Ḍaṅkā ଢେଙ୍ଗୁରା—1 A drum; tomtom.
ডঙ্কা ୨ । (ସଂ. ଦ୍ରୋଣକ; ଦଣ୍ଡ; ଦର୍ବିକା) —ଅଣକ—
डङ्का 2. A wooden ladle or spoon.
ডোঁকা ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଲୁହା ବା ପିତଳର କରଚୁଲି—
डौंइ, डब्बु A metal ladle.

ଡଙ୍କା(ଙ୍କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଡଙ୍କ ଶବ୍ଦରୁ ଓଡ଼ିଆ ନାମ ଧାତୁ)—
Ḍaṅkā(ṅke)ibā (ଲତା) ବୃଦ୍ଧିପାଇ ଡଙ୍କ ବା ଅଗ୍ରଭାଗ
লতান ବିସ୍ତାର କରିବା; ଲଟାଇବା—
रेंगना; उगना To send out creeping tendrils or shoots (said of creepers while growing).

ଡଙ୍କା ପିଟିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ନାଗରା ବା ଢେଙ୍ଗୁରା ବଜାଇ କୌଣସି
Ḍaṅkā piṭibā କଥା ଘୋଷଣା କରିବା; ରାଷ୍ଟ୍ର କରିବା—
[ଡଙ୍କା ବଜା(ଜେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] To proclaim by beat
ডঙ্কা পেটা of drum; to publish anything.
डङ्कापीटना

ଡଙ୍କା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଡଙ୍କା ପିଟିବା (ଦେଖ)
Ḍaṅkā māribā 1. Ḍaṅkā piṭibā (See)
ডঙ্কামারা ୨ । ହାଣ୍ଡିରେ ସିଝୁଥିବା ତିଅଣ ଆଦିକୁ ଅଣକଦ୍ୱାରା
डङ्कापीटना ଘୋଳାଇବା—2. To stir boiling curry etc
হাতা মারা with the ladle.
डोइमारना

ଡଙ୍କାରି—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଟଙ୍କାରି)—ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟ କ୍ଷୁପ—
Ḍaṅkāri Wild; Goose-berry; Physalis Peruvina
ন টেপারী a plant used as medicine for some
टङ्कारी cattle diseases and as antidote against poisoning.

[ଦ୍ର—ଏହା ବଙ୍ଗନାଦିବର୍ଗର ବର୍ଷାୟୁ ଫଳ ଶାକ । ଏହାର ଫଳ ଟିକି ବାଇଗଣ ପରି ବହୁବୀଜ । ଅଶ୍ୱଗନ୍ଧା ଫଳ ପରି ଫଳର ମୂଳ ଫୁଲର ପାଖୁଡ଼ାରେ ଆବୃତ । ଏହା ଦକ୍ଷିଣ ଆମେରିକାର ଗଛ; ଏ ଦେଶକୁ ଅଣା ଯାଇ ଜଙ୍ଗଲୀ ହୋଇ ଅଛି । ଏ ଗଛରେ କଣ୍ଟା ନାହିଁ, ପତ୍ରର ଆକୃତି ମନ୍ଦାରପତ୍ର ପରି, କିନ୍ତୁ ମନ୍ଦାର ପତ୍ର ଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ନାଲି, ଧଳା ଓ ଗୋଲାପୀ ଫୁଲ ଭେଦରେ ଏ ଗଛ ତିନି ପ୍ରକାରର । ଫୁଲ ଗୋଛା ଗୋଛା ହୋଇ ଧରେ, ଫୁଲ ଝଡ଼ି ଗଲେ ଫଳ ମଧ୍ୟ ଥୋପା ଥୋପା ହୋଇ ଫଳେ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ବାତଘ୍ନ, ତିକ୍ତରସ, କଫନାଶକ, ଅଗ୍ନିଦୀପକ, ଲଘୁ ଏବଂ ଶୋଥ ଓ ଉଦର ରୋଗ ନାଶକ ଏବଂ ଉଦର ଓ ବିସର୍ପ ରୋଗରେ ହିତକର ।

ଗୋମେଷାଦିଙ୍କର ବେଙ୍ଗା ଓ ଖୋଷା ରୋଗରେ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଓ ଏହା ବିଷନାଶକ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ପିତଳର ଏକ ପ୍ରକାର ଚାଟୁ—
A kind of brass ladle.

ଡଙ୍କାରୁଣୀ—ଦେ. ବି.—ଗନ୍ଧଣା (ଦେଖ)
Ḍankāruṇi — Gandhaṇā (See)

ଡଙ୍କି—ଦେ. ବି.—(ଓଡ଼ିଆ ଡଙ୍କା=ଅଣକ+କ୍ଷୁଦ୍ରାର୍ଥେ ଇ)—
Ḍanki
୧ । ତମ୍ବା ବା ପିତଳନିର୍ମ୍ମିତ କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୁମଚ; ଚମଚୀ—
କୁଶୀ; କୋଶୀ 1. Metal spoon; a small ladle made of metal.
କର୍‌ଛି, କଲଛା

[ଦ୍ର—ଏଥିଦ୍ୱାରା ପଞ୍ଚପାତ୍ରିରୁ ଜଳ ଆଣି ପୂଜାବେଳେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ।]

୨ । (ସଂ. ବରଣ୍ଡ) ବେକମୂଳରେ ଉଠିବା ମାରାତ୍ମକ ବ୍ରଣ-ବିଶେଷ; ପୃଷ୍ଠ ବ୍ରଣ—2. A boil or carbuncle on the nape of the neck.

୩ । ମାଲଖମ୍ବରେ କରାଯିବା ଏକପ୍ରକାର କସରତ୍—
3. A kind of athletic exercise with a post or pillar.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି —୧ । ବାନ୍ତି ରୋଗ—
1. A disease accompanied with repeated vomiting.

(ଯଥା—ଡଙ୍କି ଧରିବା, ଡଙ୍କି ଦେଖାଇବା ।)

୨ । ଏକପ୍ରକାର ଲତା—
2. A kind of creeper.

ଡଙ୍କୁଣୀ—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଡାକିନୀ)—ଡାଙ୍କେଣୀ (ଦେଖ)
Ḍankuṇi — Ḍāṅkeṇi (See)
(ଡଙ୍କୁଣୀ—ପୁଂ) ଶାଶୁଆ ବାହୁଙ୍କୁ ଡଙ୍କୁଣୀଟା ବୋଲି ଗାଳ ଦଏ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଡଙ୍ଗର୍ ଫେରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. (ବ୍ୟଙ୍ଗ) କ୍ରି.—(ଭୁଲ. ହି. ଢଙ୍ଗର୍ =ଗୋମେଷାଦି ଚତୁଷ୍ପଦ ଜୀବ)—
Ḍaṅgar pherā(re)ibā
୧ । ହଳ ବୁଲାଇବା—1. To plough a field.

୨ । ଗୋମେଷାଦିଙ୍କୁ ଚରିବା ବେଳେ ଜଗିବା—
2. To tend cattle while grazing.

ଡଙ୍ଗା—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଦ୍ରୋଣ, ଦ୍ରୋଣୀ=ଅଣ୍ଡାକାର କାଷ୍ଠପାତ୍ର-ବିଶେଷ, ଲମ୍ବ, କାଠୁଆ; ଦ୍ରୋଣୀ=ଡଙ୍ଗା)—
Ḍaṅgā
ଡଙ୍ଗା; ଡୋଙ୍ଗା ୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ନାବ; ନାହା; ନୌକା—
ଡୋଙ୍ଗା, ଡୋଙ୍ଗୀ 1. A small country-boat.

୨ । ନୌକାକାର ପାତ୍ର; ଦ୍ରୋଣୀ—
2. A reservoir or cup shaped like a boat; boat-shaped cup or water-vessel; an oval wooden vessel.

[ଦ୍ର—ବସ୍ତୁତଃ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ବଡ଼ଲୋକଙ୍କର ବିବାହାଦି ଉତ୍ସବ ଉପଲକ୍ଷରେ ପିଇବା ଓ ହାତଗୋଡ଼ ଧୋଇବାପାଇଁ ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ ପାଣି ଲୋଡ଼ା ହୁଏ ଓ ଏଥିପାଇଁ ଡଙ୍ଗା ଗୋଟିଏ ଆଣି ଭୂଇଁରେ ଚକି ସେଥିରେ ପାଣି ଭରିଭ କରି ରଖାଯାଏ ।]

୩ । ଡଙ୍ଗା ମଟାମ (ଦେଖ)—
3. Ḍaṅgā maṭāma (See)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି —ଗୋଟିଏ ଗଛର ଭିତର ଅଂଶ ଖୋଳା ଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ସାନ ନାହା; ସାପୁଆ ଡଙ୍ଗା; ଭୁଲା ଡଙ୍ଗା—
A small boat made by excavating a tree; dug-out

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—କୁଣ୍ଡ—Crater; bucket.

ଡଙ୍ଗାପତନ—ଦେ. ବି—ଡଙ୍ଗା ମଟାମ ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ କୌଣସି କାନ୍ଥ ଆଦିକୁ ସମତଳ କରିବା—
Ḍaṅgā-patana
Making a structure level with the help of the plumb-level.

ଡଙ୍ଗାପାଣିଦିଆ—ଦେ. ବି—ନୌକାର ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଅଙ୍ଗ ତିଆରି ସରିବା ପରେ ଡଙ୍ଗାର ଆଗ ମଙ୍ଗର ବେକ ପାଖେ ଯେଉଁ ଚକିତ ପଟାଖଣ୍ଡ ଲାଗିବ ତହିଁ ଉପରେ ପାଣି ଢାଳିବା ରୂପ ମାଙ୍ଗଳ୍ୟ କର୍ମ—
Ḍaṅgā-pāṇi-diā
The ceremony of pouring water over the end-plate of a newly made boat before it is launched.

[ଦ୍ର—ଡଙ୍ଗାଟି ତିଆରି ସରିଲେ ତହିଁର ଆଗ ମଙ୍ଗର ବେକରେ ଚକିତ ପଟା ଖଣ୍ଡିକ ଲାଗି ନ ଥାଏ । ବଢ଼େଇ ସର୍ବ-ଶେଷରେ ଡଙ୍ଗାର ଆଗ ମଙ୍ଗରେ ଉକ୍ତ ପଟାଖଣ୍ଡି ରଖି ତା ଉପରେ ଢାଳେ ପାଣି ଢାଳେ ଓ ଡଙ୍ଗାର ସ୍ୱାମୀ ଉକ୍ତ ପାଣିକୁ ଖଣ୍ଡେ ନୂଆ ଲୁଗାରେ ଅଣ୍ଟି ଦେଖାଇ ଧରେ । ଡଙ୍ଗାପାଣିଦିଆ କାମ ଶେଷ ହେଲେ ବଢ଼େଇ ଉକ୍ତ କାଠ ଖଣ୍ଡକୁ କଣ୍ଟା ମାରି ଡଙ୍ଗାରେ ସଲଗ୍ନ କରିବା ପରେ ଡଙ୍ଗାର ନିର୍ମାଣକ୍ରିୟା ସମାପ୍ତ ହୁଏ ଓ ଡଙ୍ଗା ପାଣିକୁ ଯାଏ । ଏହା ନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଡଙ୍ଗା ପାଣିକୁ ଯାଏ ନାହିଁ ।]

ଡଙ୍ଗା ବାହିବା—ଦେ. କ୍ରି—କାତ ବା ଅହୁଲା ମାରି ନୌକା ଚଳାଇବା—
Ḍaṅgā bāhibā — To ply a boat.
ডিঙ্গি চালান **ডোঙ্গা চলানা**
ଡଙ୍ଗା ବୁହା(ହେ)ଇବା } —ଅନ୍ୟରୂପ
ଡଙ୍ଗା ବୋହିବା

ଡଙ୍ଗା-ମଟାମ—ଦେ. ବି — ରାଜମିସ୍ତ୍ରୀମାନେ କୋଠାର କାନ୍ଥ ବା ଚଟାଣର ସମତଳତା ପରୀକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ ତ୍ରିକୋଣ ଯନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି—
Ḍaṅgā-maṭāma
Mason's plumb-level in the shape of a triangle; mason's angle.

୧	ଇ	ଊ	ର୍‌, ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ର୍‌	ଋ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଈ	ନ୍ତ

ଡଙ୍ଗି—ଦେ. ବ (ଓଡ଼ିଆ. ଡଙ୍ଗା+କ୍ଷୁଦ୍ରାର୍ଥେ. ଇ)—
Dāṅgi — କ୍ଷୁଦ୍ର ଡଙ୍ଗା—Canoe; a small boat; a dug-out.
ডিঙ্গা
ଡୋଙ୍ଗା

ଡଙ୍ଗି କିଆରି—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—କଟଚଉଡ଼ା ଲମ୍ବା କିଆରି—
Ḍaṅgi kiāri — A long and narrow plot.

ଡଙ୍ଗୁର ନାଚ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—କୋଲ୍ହ ବା ଭୂୟାଁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ଏକପ୍ରକାର ନୃତ୍ୟ—
Ḍaṅgura nācha — A sort of dance amongst the Kolhas and Bhuyāṅs

ଡଜନ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ ଡଜନ୍)—ଦର୍ଜନ; ୧୨ ଗୋଟି ବସ୍ତୁର ସମାହାର—A dozen; an aggregate of 12 articles
Ḍajana
ডজন, দর্জন
ଦର୍ଜନ
ବିଣ—୧୨ ସଂଖ୍ୟକ; ୧୨ ଗୋଟି—A dozen of.

ଡଜନ ଦର—ଦେ. ବ (ଇଂ. ଡଜନ୍+ଫା. ଦର୍)—କୌଣସି ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟର ପ୍ରତି ୧୨ ଗୋଟାର ମୂଲ୍ୟ ବା କମତ—
Ḍajana dara — Rate per dozen of any ware.
ডজন দর
ଦର୍ଜନଭାବ
(ଯଥା—ଗେଞ୍ଜି ଗୁଡ଼ିକ ମୁଁ ଡଜନ ଦରରେ କଲିକତାରେ କିଣିବାରୁ ସସ୍ତାରେ ମିଳିଲା ।)
ଡଜନ ରେଟ, ଡଜନ ଭାଉ }—ଅନ୍ୟରୂପ
[ଦ୍ର—ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ବେଶି ସଂଖ୍ୟାରେ କିଣିବା ପାଇଁ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହିତ ବା ପ୍ରଲୋଭିତ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଦୋକାନୀମାନେ ଉକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟର ଡଜନ ଦରକୁ ଗୋଟିକିଆ ଦର ଅନୁପାତରେ ସସ୍ତା କରିଥାଅନ୍ତି ।]

ଡଜନ ଦରିଆ—ଦେ. ବିଣ.ଓ କ୍ର. ବିଣ—ଏକକ ୧୨ ଗୋଟା ଲେଖାଏଁ ବିକି କରି ଯିବା (ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ)—
Ḍajana dariā — (articles) Sold by the dozen.
ডজনদরে
(ଡଜନଦାରିଆ —ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡଜଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ.— ମହର୍ଗ; ମହଙ୍ଗା—
Ḍajal — Of high price; dear
(ଯଥା—ଇନର ଧାନ ଖୁବ୍‌ଲ ବଡ଼ା ଡଜଲ, ଅର୍ଥାତ୍ ଏ ବର୍ଷ ଧାନ ଖୁବ୍‌ଲ ଭାରି ମହର୍ଗ ହୋଇଅଛି ।)

ଡଣସେନା—ପ୍ରାଦେ. (କେନ୍ଦୁଝର) ବ:—ପାଇକମାନଙ୍କର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ—
Ḍaṇasenā — Head of pāikas

ଡଣା—ଦେ. ବ.—(ସଂ. ଦଣ୍ଡ)—ଛୋଟ ଜାତୀୟ ଏକପ୍ରକାର ମାଛ—
Ḍaṇā — A kind of fish
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ମଧୁର ପାଣିରେ ପଙ୍କୁଆ ପୋଖରୀ ଆଦିରେ ରହନ୍ତି, ଲମ୍ବରେ ୨।୨୨ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ନ୍ତି ଓ କୋଚଆ ପରି; ମୁଣ୍ଡ ବିସ୍ତୃତ ମୁଣ୍ଡ ପରି ଓ ମୁଣ୍ଡରେ ୨ ଗୋଟା କାନ ଥାଏ । ଏମାନେ ପଙ୍କ ଭିତରେ ରହନ୍ତି ଓ ପାଣି ଭିତରେ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ଗୋଡ଼ର ଓ ହାତର ଅଙ୍ଗୁଠିକୁ କାମୁଡ଼ି ଛିଣ୍ଡାଇ ପକାନ୍ତି; ଏମାନଙ୍କ ଦଂଶନ ଭାରି ଜ୍ୱାଳାପ୍ରଦ ।]

ଡଣ୍ଟା(ଣ୍ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଭୁଲ. ହି. ଡାଂଟ୍‌ନା=ଧମକାଇବା; ଡଟାନା=ଡରିବା)—ଦଣ୍ଟାଇବା (ଦେଖ)
Ḍaṇṭā(ṇṭe)ibā — Daṇṭāibā See)
[ଡଣ୍ଟା(ଣ୍ଟେ)ଇବା— ଅନ୍ୟରୂପ]

ଡଣ୍ଡ—ଦେ. ବ.—(ସଂ. ଦଣ୍ଡ; ଭୂମିରେ ପ୍ରଥମେ ଦଣ୍ଡବତ୍ ଅବସ୍ଥାନ କରି ଏହା ସାଧନ କରି ଯିବାରୁ) ଦଣ୍ଡ; ଏକପ୍ରକାର ବ୍ୟାୟାମ ବା କସରତ, ଯହିଁରେ ଦୁଇ କରତଳ ଓ ଦୁଇ ପଦତଳର ପଞ୍ଝାକୁ ଭୂମିରେ ସ୍ଥାପନ କରି ସମସ୍ତ ଦେହର ଭାର ସେହି ଚାରି ସ୍ଥାନରେ ରଖି ପ୍ରଥମେ ଦେହକୁ ଭୂମିର ସମାନ୍ତରାଳ କରି ଅବସ୍ଥାନ କରାଯାଏ, ଓ କରତଳ ଏବଂ ପଦତଳକୁ ଉକ୍ତ ଅବସ୍ଥିତିରେ ସ୍ଥିର କରି ରଖି ଦେହର ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଅଂଶକୁ ନାନା ପ୍ରକାରେ ଚାଳିତ କରାଯାଏ—A kind of athletic exercise.
Ḍaṇḍa
ডাংড়, ডণ
ଡଂଡ଼

ଡଣ୍ଡ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.— ଭୂମିରେ ଦୁଇ କରତଳ ଓ ଦୁଇ ପଦତଳର ଭାର ରଖି ନାନା ପ୍ରକାରେ ଶରୀର ଚାଳନା କରିବା—To practise the Ḍaṇḍa exercise.
Ḍaṇḍa karibā
ডণ পেলা
ଡଂଡ଼ ପେଲନା
ଡଣ୍ଡ ପେଲିବା, ଡଣ୍ଡ ମାରିବା, ଡଣ୍ଡ ପକା(କେ,ଇବା,ଡଣ୍ଡ ସାଧିବା }—ଅନ୍ୟରୂପ

ଡଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ. (ସଂବଲପୁର) ବ.—(ଭୁଲ. ହି. ଡଂଡା=ଲମ୍ବା ଓ ମୋଟା ବାଉଁଶ ବା କାଠ)—ଶଗଡ଼ର ଦଣ୍ଡା—
Ḍaṇḍā — The poles or shafts of a cart.

ଡଣ୍ଡି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. —୧ । ଦଣ୍ଡି (ଦେଖ)
Ḍaṇḍi — 1. Daṇḍi (See)
୨ । (ଭୁଲ ହି. ଡଣ୍ଡୀ) ଝମ୍ପାନ୍ (ଦେଖ)
2. Jhampān (See)

ଡପ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଗଦା କରିବା—
Ḍap (root) — To amass; to heap up (Apte).

ଡଫଲ ଶଙ୍ଖ— ପ୍ରାଦେ. (କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା) ବ.—(ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଡଫୋରଶଂଖ) ଯେ ଲୋକକୁ ତାଳକରି କହୁଥିଲେ—An exaggerator.
Ḍaphala śaṅkha

ଡଫା—ଦେ. ବିଣ.—ଡମ୍ଫା (ଦେଖ)
Ḍaphā — Ḍamphā (See)

ଡଫୋର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ. (ଭୁଲ. ହି. ଡଫୋରନା=ଚିତ୍କାର କରିବା)—ଡମ୍ଫା—Ḍamphā (See)
Ḍaphora

ଡବ୍‌ନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ଭୁଲ: ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଢପନା) ପାତ୍ରର ଢାଙ୍କୁଣି—Lid of a pot.
Ḍab-nā

ଡବ୍‌ରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ.—ଡେବିର; ବାମ—
Ḍab-ri — Left (side; hand).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ବ୍ୟବଚ ୧ ଚକ୍ଷ୍ଟ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବ ୨ ଚକ୍ଷ୍ଟ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । 'ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ଷ୍ଟ'ର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା' ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଦେଖିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ଷ୍ଟର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ଷ୍ଟ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଘଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଆଖି ନ ପାଇଲେ 'ଆକ୍ଷି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଡବକା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—(ଘରର) ଶେଣୀ—
Ḍabakā The long beams of a thatched house over which rafters are laid.

ଡବଡବ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ.—୧ । ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ମାଠିଆର ମୁହ ତଳକୁ କରି ପାଣି ଅଜାଡ଼ିଲେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ହୁଏ—
Ḍaba ḍaba
ডব ডব
डब डब
1. Sound produced by water when poured out from an upturned pot.
୨ । ଆକଣ୍ଠପୂର୍ଣ୍ଣ ଜଳକୁମ୍ଭ ବା ପଇଡ଼ଙ୍କୁ ହଲାଇଲେ ତହିଁରୁ ଜାତ ହେବା ଶବ୍ଦ—2. Sound produced by a pot or an unripe cocoanut more than half full of water.
୩ । ଚମଡ଼ା ଓଦା ହୋଇଥିବା ଢୋଲକୁ ବଜାଇଲେ ଯେପରି ଶବ୍ଦ ହୁଏ—3. Muffled sound as of a wet drum.
କ୍ରି. ବି—ଅଜସ୍ର ଭାବରେ; ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ (ଜଳ ଅଜାଡ଼ିବା)—Profusely, in torrents (said of gushing tears or water)
ଡବ ଡବ ବାରି ନିଃସରିବ ଘନ ପହରେ ନୟନ ଯୁଗୁଁ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବ ରଥଙ୍କ ଗୀତ ।

ଡବଡବା—ଦେ. ବିଣ. (ସ୍ତ୍ରୀ. ବାଚବୁକ; ସ୍ତ୍ରୀ. ବାମ୍ଭିକ)—
Ḍabaḍabā ଡକଡକା (ଦେଖ)
(ଡକଡକା, ଡକଡକେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) Ḍakaḍakā (See)

ଡବଲ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଡବ୍ଲ)—ଦ୍ୱିଗୁଣ ପରିମାଣ ବା ସଂଖ୍ୟା—
Ḍabal Double quantity or number.
ডবল
डबल
ବିଣ—୧ । ଦ୍ୱିଗୁଣିତ—1. Doubled.
୨ । ଦ୍ୱିଗୁଣ ଧର୍ମିତ—2. Double.

ଡବଲ୍ ନିମୋନିଆ—ବୈଦେ ବି. (ଇଂ. ଡବ୍ଲ ନ୍ୟୁମୋନିଆ)—
Ḍabal nimoniāī ଯେଉଁ ମାରାତ୍ମକ ବାତକଫ ରୋଗ ଫୁସ୍-
ডবল নিউমোনিয়া ଫୁସ୍ ଯନ୍ତ୍ରର ଉଭୟ ପାର୍ଶ୍ୱକୁ ଆକ୍ରମଣ କରେ
डबल निमोनिया ଓ ଯହିଁରେ ଦୁଇପାଖର ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍‌ରେ ପ୍ରଦାହ ଓ ଶୋଥ ହୁଏ—Double pneumonia

ଡବଲ୍ ପଇସା—ଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡବଲ+ଓ. ପଇସା)—ଦୋପଇସି;
Ḍabal paisā ଦୋହୋର ପଇସା; ଅଧଅଣା ପରିମିତ ତାମ୍ରମୁଦ୍ରା—
ডবল্‌পয়সা A copper coin of the value of two
डबलपाइ; टका pice or ½ anna; half-anna bit.

ଡବଲ୍ ପାନ—ଦେ. ବି. (ପାନବରଜୀଆଙ୍କ ଶବ୍ଦ)—
Ḍabal pāna ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ବଡ଼ ପାନ; ମହତ୍ତାପାନ—
ডবল পান Very big betel-leaf.
डबल पान

ଡବଲ୍ ପ୍ରମୋଶନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ସାଧାରଣ ଛାତ୍ର ବାର୍ଷିକ
Ḍabal pramosan ପରୀକ୍ଷାପରେ ବର୍ଷଶେଷରେ ଏକ ଶ୍ରେଣୀରୁ
ডবল প্রমোসন্ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଶ୍ରେଣୀକୁ ଉନ୍ନୀତ ହେବା ପରି
डबल प्रमोसन ଉନ୍ନୀତ ନ ହୋଇ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଛାତ୍ର ଏକାଥରକେ ଗୋଟିଏ କ୍ଲାସ୍‌କୁ ଡିଙ୍ଗି ତାହା ଉପର କ୍ଲାସ୍‌କୁ ପାଇବା ପ୍ରମୋସନ୍—Double promotion.
[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ସ୍କୁଲରେ ଏକଶ୍ରେଣୀରେ ପଢୁଥିବା ଛାତ୍ରମାନେ ବାର୍ଷିକ ପରୀକ୍ଷାରେ ପାସ୍ କଲେ ଉପର ଶ୍ରେଣୀକୁ ପ୍ରମୋସନ୍ ପାଆନ୍ତି । କିନ୍ତୁ କୌଣସି କୌଣସି ଅସାଧାରଣ ବୁଦ୍ଧିଶାଳୀ ଛାତ୍ରର ଅସାଧାରଣ ପାଠୋନ୍ନତି ଦେଖାଗଲେ ଶିକ୍ଷକମାନେ ତାକୁ ଡବଲପ୍ରମୋସନ୍ ଦିଅନ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ ଉକ୍ତ ଛାତ୍ରକୁ ଏକାବର୍ଷକେ ଉପରକ୍ଲାସ୍‌କୁ ଡେଇଁ ତହିଁ ଉପର କ୍ଲାସ୍‌କୁ ଉଠାଇ ଦିଅନ୍ତି ।]

ଡବଲ୍ ରୁ(ରୋ)ଟି—ଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡବ୍ଲ+ପ. ରୋଟୀ)—
Ḍabal ru(ro)ṭi (ଏହା ସାଧାରଣ ରୁଟି ଅପେକ୍ଷା ଆକାରରେ ବଡ଼
ডবলরুটী ଓ ଫୁଲୁକା ଥିବାରୁ) ପାଉଁରୋଟୀ—Loaf.
डबलरोटी

ଡବଲ୍ ଲକ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଦୋହରା କୋଲପ; ଜୋଡ଼ି
Ḍabal lak କୋଲପ—Double lock
ডবললক डबललक
[ଦ୍ର—କୌଣସି ସିନ୍ଦୁକ ବା ବାକ୍ସ ବା ଘରେ ଥିବା ଧନ ବା କାଗଜପତ୍ରକୁ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ନିରାପଦ କରିବା ପାଇଁ ସେଠାରେ ୨ଟି କୋଲପ ପଡ଼େ ଓ ଦୁଇ କୋଲପର ୨ଟି ଚାବି ପୃଥକ୍ ୨ ଜଣଙ୍କ ଠାରେ ଥାଏ; ଜଣେ କେହି ତାକୁ ଫିଟାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ୨ ଜଣଙ୍କ ଏକ ହେଲେ ତାହା ଫିଟେ ।]

ଡବଲି—ବୈଦେ. (ଅସାମ ଗୁଜରାଟ୍) ବି (ଇଂ ଡବ୍ଲ)—ଠିକାକାମ—
Ḍabali Contract work.

ଡବା—ଦେ. ବି. (ସ୍ତ୍ରୀ. ଦର୍ବି=ଅଣକ)—୧ । ଛୋଟ ଧାତୁମୟ ଫରୁଆ—
Ḍabā 1. A small metal case.
(ଡବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ରେଲ ଗାଡ଼ିର ଗୋଟିଏ କୋଠରି—
ডাবা 1. Railway compartment.
डिब्बा ୩ । କାମିରା; ରେଲ ଗାଡ଼ିର ଏକ ଖଣ୍ଡ—
3. Railway carriage or waggon.

ଡବା ମାଳି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବେକର ଏକପ୍ରକାର ହାର—
Ḍabā māli A kind of necklace.

ଡବାଳିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ, ଡବଡବ)
Ḍabāḷibā ୧ । ବହୁ ପରିମାଣରେ ପାଣି ଅଜାଡ଼ି ଦେବା—
1. To pour down water profusely.
୨ । ବହୁ ପରିମାଣରେ ପାଣି ଝରିବା—
2. (water) To ooze much.
(ଯଥା—ସେଠାରେ କୂଅ ଖୋଳିଲେ ପାଣି ଡବାଳିବ ।)

ଡବି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର; ବସ୍ତର) ବି—
Ḍabi ଧାତୁର ଡବା ବା ଫରୁଆ; କରଣ୍ଡ; ଡବା—
A small metal case.

୧	ଈ	ଊ	ରୃ,ରୂ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ବ	ତ୍ଥଅ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍

ଡବିତ୍ଥ—ସଂ. ବି—କାଠରେ ତିଆରି ମୃଗ; ଶିଶୁକ୍ରୀଡ଼ନକ ମୃଗାଦିର ମୂର୍ତ୍ତି—
Ḍabittha A wooden toy representing a deer or other beast.

ଡଭର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଡମ୍ବର)—
Ḍabhara ବାହ୍ୟାଡ଼ମ୍ବର; ଘେରୁ—
ଫଡ଼ং Pomp; grandeur.
भडक ବିଣ—୧ । ଦେଖାସୁନ୍ଦର; ରୂପସୁନ୍ଦର; ଉଜ୍ଜ୍ୱଳଚାଉଳ-
ডগডগে 1. Showy.
भडकीला, डप्पु ୨ । ସ୍ଥୂଳକାୟ—2. Fat; thick.

ଡଭା—ଦେ ବିଣ—୧ । ମୋଟା ଓ ପୋଲା; ଡୋଭା; ଡୋଲ, ଫମ୍ପା
Ḍabhā (ବାଉଁଶ)—1. Big and hollow (bamboo).
डप्पु
୨ । ବଡ଼—2. Large; big.
ବି—ଡବା (ଦେଖ)—Ḍabā (See)

ଡଭା ଛଣ—ଦେ. ବି—ମୋଟ ନାଡ଼ଯୁକ୍ତ ନଳା—
Ḍabhā chhaṇa Thick-stemmed straw.

ଡଭା ବାଉଁଶ—ଦେ. ବି—ମୋଟ ଓ ଫମ୍ପା ବାଉଁଶ—
Ḍabhā bāuṅśa Hallow and big bamboo.

ଡଭା ଡଭା—ଦେ ବିଣ. (ବହୁବଚନ)—ଡଭା (ଦେଖ)
Ḍabhā ḍabhā Ḍabhā (See)

ଡଭାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଡଭା (ଦେଖ)
Ḍabhāliā Ḍabhā (See)

ଡଭୋର—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଡଭର (ଦେଖ)
Ḍabhora Ḍabhara (See)

ଡମ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ରବ କରିବା; ଶବ୍ଦ କରିବା; ବାଦ୍ୟ ବଜାଇବା—
Ḍam (root) To sound (Apte).

ଡମ—ସଂ. ବି ପୁଂ. (ଡମ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା, ବାଦ୍ୟ ବଜାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Ḍama
ଡମଣୀ } ସ୍ତ୍ରୀ.
ଡମୁଣୀ }
ডোম, ডম
डोम
ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଜାତିବିଶେଷ, (ଏମାନେ ଢୋଲ ବଜାନ୍ତି ଓ ବାଉଁଶପାତିଆରେ କୁଲା, ବାଉଁଶିଆ, ଇତ୍ୟାଦି ବୁଣନ୍ତି)—The Dome caste; a low untouchable caste (who weave baskets of bamboo laths and also sound drums); a despised mixed caste (Apte).

[ଦ୍ର—ବ୍ରହ୍ମବୈବର୍ତ୍ତ ପୁରାଣରେ ଏମାନେ ଲେଟ ପିତା ଓ ଗୁଣ୍ଡାଳୀ ମାତାଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଜାତି ଥିବାର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଡମଘୁରୁଡ଼ୁ—ଦେ. ବି—ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ଏକ ପ୍ରକାର
Ḍama ghururḍu ଶକ୍ତ କାଠ ଗଛ—A kind of hard-wood-tree found in the Orissa States.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଭଲ ପାଳଅଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥାଏ । ଛପା ହେବାପାଇଁ ଛବିର ବ୍ଲକ୍ ତିଆରି କରିବାରେ ଏହା ଖୁବ୍ ଉପଯୋଗୀ ।]

ଡମଡମ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଢମଢମ; ଢାଉଁଢାଉଁ, ଢୋଲ
Ḍama-ḍama ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ—Loud sound of drum-
দমদম, ড্যাংড্যাং beating.
ढमढम ଡମଡମ କରି ବଜା ଢୋଲଅରେ
ନାଚବ କୋଥା କଲୁଅ । ଚଢଚଗୋଡ଼ା ଗୀତ ।

ଡମଣୀ—ଦେ. ବି—୧ । କବାଟକୁ ଝୁଲାଇବା ନିମନ୍ତେ ଚଉକାଠରେ
Ḍamaṇī ଲାଗିଥିବା ଶୃଙ୍ଗ ବା କୀଳକବିଶିଷ୍ଟ ଧାତୁଖଣ୍ଡ—
ডোমনী, হাঁসল 1 Pintle.
जफुरका, चूल [ଦ୍ର—ଏହି ଶୃଙ୍ଗରେ କବାଟରେ ଲାଗିଥିବା କବଜାର ଛିଦ୍ର ପଶିଲେ କବାଟ ଝୁଲି ରହେ । ଚୌକାଠରେ ଲଗାଯିବା ଲୌହଖଣ୍ଡକୁ ଡମଣୀ ଓ କବାଟରେ ଲଗାଯିବା ଲୌହଖଣ୍ଡକୁ କବଜା ବୋଲାଯାଏ ।]
ଡୋମନୀ ସ୍ତ୍ରୀ—୨ । ଡମର ସ୍ତ୍ରୀ—
डोमिन 2. A female of the 'Dome' class.

ଡମଣୀ କବିଜା—ଦେ. ବି (ସମାହାର ଶବ୍ଦ)—କବାଟକୁ ଚଉକାଠ ସଙ୍ଗେ
Ḍamaṇī kabijā ଝୁଲାଇବା ନିମନ୍ତେ ଆବଶ୍ୟକ ୨ଟି ଲୌହ-
হাঁসকল ଖଣ୍ଡ; ଡମଣୀ ଓ କବଜା—
नरमादगी Pintle and hinge for doors.

ଡମନ—ଦେ. ଅ (ଜାହାଜିଆ ଶବ୍ଦ)—(ପାଲଟଣା ଡଙ୍ଗା ବା ଜାହାଜର
Ḍaman ପାଲକୁ ତଳକୁ ଟାଣିଦେବା ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ନାଉରିମାନେ ଏହି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି; ଏହାର ଅର୍ଥ) ପାଲକୁ ତଳକୁ ଟାଣିଦିଅ—
(nautical term) Lower the sail.

ଡମର—ସଂ. ବି (ଡମ ଅନୁକରଣ ଧ୍ୱନି + ଋ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—
Ḍamara ୧ । ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରାଦି ସହିତ କଳହ, ଦଙ୍ଗା; ମାରପିଟ—
1. Affray amongst people armed with weapons; riot.
୨ । ଆକ୍ରମଣ—2. Attack; invasion; onslaught; assault.
୩ । ବିପ୍ଳବ—3. Insurrection; rebellion.
୪ । ଭୟରେ ପଳାଇବା; ଛତ୍ରଭଙ୍ଗ—
4. Fleeing out of fright; rout.
୫ । କୋଳାହଳ; ହୋଓଯା—
5. Tumult (Apte).
୬ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଗ୍ରାମମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯୁଦ୍ଧ—
6. Petty warfare between villages. (Apte).
୭ । ଚିତ୍କାର ଓ ସଙ୍କେତ ଦ୍ୱାରା ଶତ୍ରୁକୁ ଭୟଦେବା—
7. Terrifying an enemy by shouts and gestures (Apte.)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦେଖ ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ଲୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଲୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଭେ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବହ' ଦେଖିବେ

ଡମରୁ—ସଂ. ବି (ଡମ୍=ଅନୁକରଣଧ୍ୱନି+ରୁ ଧାତୁ=ଯିବା, ପାଇବା+ କର୍ତ୍ତୃ. ଉ; ଡମ୍ବା ଡମ ଧାତୁ=ବାଦ୍ୟ ବଜାଇବା +ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ ଅରୁ)—ମଝି ସରୁ ଓ ଦୁଇପାଖ ଚଉଡ଼ା ଚର୍ମବାଦ୍ୟବିଶେଷ—A small double-faced drum in the shape of an hour-glass.

Ḍamaru

[ଦ୍ର—ଏହାର ମଝିରେ ଖଣ୍ଡେ ଦଉଡ଼ାରେ ଗୋଟିଏ ଚମଡ଼ା ବା ଶିଶା ଗୋଲା ଝୁଲୁଥାଏ । ଏହାକୁ ମଝିରୁ ଧରି ହଲାଇଲେ ସେ କଉଡ଼ିଟି ଦୁଇପାଖର ଚମଡ଼ାରେ ବାଜି ଡବ ଡବ ବା ଡମ୍ ଡମ୍ ଶବ୍ଦ ଉତ୍ପନ୍ନ କରେ; ଏହା ଶିବଙ୍କର ବାଦ୍ୟ ।]

ଡମରୁଧର—ସଂ ବି (ଡମରୁ+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମହାଦେବ—

Ḍamaru-dhara Siba.

ଡମରୁମଧ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଡମରୁ+ମଧ୍ୟ)—

Ḍamaru-madhya ଡମରୁ ପରି ଯାହା ମଧ୍ୟ ବା କଟିଭାଗ ସରୁ—

(ଡମରୁମଧ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Slender in the middle.

ବି (ଭୂଗୋଳପରିଭାଷା)—ଯୋଜକ—

(Geography) Isthmus

ଡମରୁମଧ୍ୟା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଡମରୁ+ମଧ୍ୟ+ସ୍ତ୍ରୀ ଆ;ଡମରୁର ମଧ୍ୟସ୍ଥଳ ପରି ସରୁ କଟିଦେଶ ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର)—ସରୁକଙ୍କାଳୀ—

Ḍamaru-madhyā

Slender-waisted (woman).

ଡମାଡଉଲ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅମିତବ୍ୟୟୀ—

Ḍamāḍaula 1. Extravagant; spendthrift

୨ । ଅସ୍ଥିର—2. Restless.

୩ । ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତଚିତ୍ତ—3. Fickle-minded.

ଡମାଡୋଲ } ଅନ୍ୟରୂପ— ବି—୧ । ଅଯଥା ଆଡ଼ମ୍ବର—

ଡମାଡୌଲ } 1. Pomp; outward grandeur.

ଡମ୍ଫାଡ଼ୋଲ

ଡବାଁଡୋଲ ୨ । ଗୋଳମାଳ; ଘୋଘା—

2. Uproar; tumult; disorder.

୩ । ଧରପଗଡ଼; ଘଣ୍ଟାଘଣ୍ଟି—

3. Hurly-burly; a violent agitation.

ଡମାଡୋଲ—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବିଣ—ମୋଟୁଆ ଓ ଭୁଷ୍ଟୁଭୁଷ୍ଟ—

Ḍamāḍola Stout and pot-bellied.

ଡମଣୀ (ଇତ୍ୟାଦି) ଦେ. ବି.—ଡମଣୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Ḍamuṇi (etc) Damaṇi etc (See).

ଡମ୍ଫ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଶବ୍ଦକରିବା—

Ḍamp (root) 1. To sound (Apte).

୨ । ଫିଙ୍ଗିବା—2. To throw (Apte).

୩ । ଆଦେଶ ଦେବା—3. To order (Apte).

୪ । ଦେଖିବା—4. To behold (Apte)

ଡମ୍ଫ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଦମ୍ଭ)—୧ । କପଟ; ଛଳ—

Ḍampha 1. Deceit; hypocricy.

୨ । (ସଂ. ଡମ୍ଫ ଧାତୁ)—ଡେମ୍ଫ ନାଗରା (ଦେଖ)

2. Dempha nāgarā (See).

ବାଣ ମର୍ଦ୍ଦଳ ଡମ୍ଫ ତାଳ
ଧରଣୀ ଗୋପିବା ସକଳ—ପ୍ରାଚୀ. ଗୁଣ୍ଡିଚା ବିଜେ।ଦୟ ।

ଡମ୍ଫ ନାଗରା—ଦେ ବି—ଡେମ୍ଫ ନାଗରା (ଦେଖ)

Ḍampha nāgarā Ḍempha nāgarā (See).

ଡମ୍ଫା—ଦେ.ବିଣ (ସଂ. ଦମ୍ଭ;ସଂ ଡମ୍ଫ ଧାତୁ)—୧ । ଡବଡବା; ବାଚାଳ,

Ḍamphā ପ୍ରଗଲ୍‌ଭ; ବହୁଭାଷୀ; ବାକ୍‌ସର୍ବସ୍ୱ—

ଡେଁଫো 1. Swaggering; talkative; swashbuckler; blustering.

ডফোরশঁখ

୨ । ଆଗତଲା; ଆଗବୋଲା—

2. Forward in talk; presumptuous; officious.

୩ । ଉଦ୍ଧତ—3. Impertinent.

ফাঁকা ୪ । ଫମ୍ପା; ଫୋଲା—

खोखला 4. Hollow.

୫ । ଯେ ଖୁବ୍ କହେ କିନ୍ତୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ କିଛି କରେ ନାହିଁ—

5. Promising much but doing little.

ବି—ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟବିଶେଷ; ଡେମ୍ଫନାଗରା—

A kind of drum,

କର୍ତ୍ତାଳ, ବାହାଳ ବାଜେଘୋଷ ବେଣୁ ଡମ୍ଫା
ମୃଦଙ୍ଗ ଭୁରଙ୍ଗ ଦୁନ୍ଦୁଭିରେ ମଣ୍ଡି କମ୍ପା—ଭକ୍ତ. ଗିରଣ୍ୟବତୀ ।

ଡମ୍ଫାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଡମ୍ଫା (ଦେଖ)

Ḍamphāliā Ḍamphā (See)

ଡମ୍ଫିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅତି ରଞ୍ଜିତ କଥା କହିବା—

Ḍamphibā 1. To speak exaggerated stories.

डींग मारना ୨ । ବାହାଦୁରି କରିବା; ଗପିବା—

2. To swagger; to brag; to boast.

ଡମ୍ବ୍‌ବେଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—

Ḍamb-bel ଡମରୁ ଆକାରର ଏକ ପ୍ରକାର ଲୌହ ମୁଦ୍ଗର—

ডম্বেল Dumb-bell.

डम्बेल

ଡମ୍ବ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଡମ୍ବ)—ଡମ (ଦେଖ)

Ḍamba Ḍama (See)

ଡମ୍ବର—ସଂ. ବିଣ. (ଡମ୍ବ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରେରଣ କରିବା+ଅର)—

Ḍambara ୧ । ଉଦ୍ଧତ—1. Arrogant.

୨ । ବିଖ୍ୟାତ—2. Noted; celebrated.

୩ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—3. Excellent.

ବି—୧ । ଉତ୍କର୍ଷ—2. Excellence.

୨ । ଔଦ୍ଧତ୍ୟ; ଗର୍ବ—2. Arrogance; pride.

ଶମ୍ବରପର କମ୍ବଳ ସମ୍ବରସୁ ଡମ୍ବର ବଳିଲେ ଲମ୍ବ ଚକୁରବଟୀ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସର୍ଗୀତ । .

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ୍	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଯ	ସ	ଗଁ	ଇଅ	ଞ	ନ୍ନ

୩ । ପ୍ରକାଶ—
3. Manifestation; appearance.
କନକ ଦର୍ପଣ ବଦନ ମଣ୍ଡଳ ଗଣ୍ଡ ପ୍ରସାଦ ଡମ୍ବରକୁ ।
ଗୋପୀକୃଷ୍ଣ, ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

୪ । ଆଡ଼ମ୍ବର—4. Ado; grandeur.

୫ । ସମୂହ; ରାଶି—
5. Assemblage; collection; mass (Apte).

୬ । ବିସ୍ତାର—6. Extension.

୭ । ବିଳାସ—7. Sport.

୮ । ସାଦୃଶ୍ୟ—
8. Resemblance; likeness (Apte).
କଦମ୍ବ କଳଦଡମ୍ବର ବିଳାସୀ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଚଳକ. ।

ଡମ୍ବରୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଡମରୁ)—୧ । ଡମରୁ (ଦେଖ)
Dambaru 1. Damaru (See)
ডুগডুগী
ଡମ୍ବରୁମଧ୍ୟା ଙ୍କି ଠାଣି, ରବି ମେଖଳା ସ୍ତୁକ୍କିଣୀ ।
डमरू
ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୨ । ଚଳ କାନରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ସ୍ୱନାର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—
2. An ornament worn on the lower part of the ear.

ଡମ୍ବରୁଧର—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ସଂ. ଡମରୁ ଧର)—୧ । ମହାଦେବ—
Dambaru-dhasa 1. God Siba.
ଡମ୍ବରୁ ଧର ଯାକୁ ସେବା, ତରେ ଶଙ୍କର ସର୍ବ ଦେବା ।
ବଳରାମ ଦାସ, କମଳଲୋଚନ ଚଉତିଶା ।

୨ । ଲୋକଙ୍କ ନାମ—
2. A name given to males.

ଡମ୍ବରୁମଧ୍ୟା—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଡମରୁମଧ୍ୟା (ଦେଖ)
Dambaru-madhyā Damaru-madhyā (See)

ଡମ୍ବୁର—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) ବି. (ତୁଳ. ବଂ. ଡୁମୁର)—
Dambura ଡମ୍ବିରି ଗଛ ଓ ଫଳ—
Fig tree and its fruit.

ଡମ୍ଭ (ଧାତୁ)—ସଂ—ସଂଗ୍ରହ କରିବା—
Dambha (root) To collect (Apte).

ଡର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଡର (ଦେଖ)
Dar Dara (See)

ଡର୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି— ଡରିବା (ଦେଖ)
Dar-bā Daribā (See)

ଡର୍‌ହା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଡରୁଆ (ଦେଖ)
Dar-hā Daruā (See)

ଡର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦର; ପ୍ରା. ଡର)—
Dara ୧ । ଭୟ; ତ୍ରାସ—1. Dread; terror; fear; alarm.
ডর
डर

ନୀପ ଉପବନ ନିକଟ ପବନ ସ୍ମରଣକୁ ଯେବେ ଡର ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଶୋଧବଚମ୍ପୁ ଡ ଗୀତ ।

୨ । ଅନିଷ୍ଟାଦିର ଆଶଙ୍କା—2. Apprehension
ଡର ନାହିଁ କି ହେ ପର ରମଣୀ ହରଣ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଶୋଧବଚମ୍ପୁ ଡ ଗୀତ ।

ଡରକୁରା—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ—ଡରକୁଳା (ଦେଖ)
Darakurā Darakulā (See)
(ଡରକୁରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଡରକୁଳା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ଦରାକୁଳ)—
Darakulā ୧ । ଭୀରୁ; ଭୟାକୁ—
(ଡରକୁଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ 1. Timid; timorous.
ডরাকা डरपोक

ଡରକୋଲା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଡରକୁଳା (ଦେଖ)
Darakolā Darakulā (See)
(ଡରକୋଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ନ କଲେ ମତେ ବୋଲିବେ ଡରକୋଲା ।
ଗୋଲକଣ୍ଠ ଦାସ, ପିଲାଙ୍କ ରାମାୟଣ ।

ଡରଡର—ଦେ. ବିଣ—ଭୟାଶଙ୍କିତ ହେବା—
Dara-dara Apprehensive.

ଡର ଦେଖା(ଖେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡରାଇବା (ଦେଖ)
Dara dekhā(khe)ibā Darāibā (See)
ଦେ. କ୍ରି—ଡର ମାଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Dara mārdibā (See)

ଡର ଭୟ—ଦେ. ବି. (ଏକାର୍ଥବୋଧକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—
Dara-bhaya କୌଣସି ପ୍ରକାରର ଭୟ; ଛୋଟ ମାତ୍ର ଭୟ—
ভয়ডর, ভয়টয় The feeling of fear.
डरभय (ଯଥା—ଆଜି କାଲିର ଟୋକାମାନେ ଡର ଭୟ ସବୁ ଛାଡ଼ିଲେଣି ।)

ଡର ମାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଅମୁକକୁ) ଭୟ ବୋଧ ହେବା—
Dara mārdibā Being afraid; being overpowered
ভয়লাগা with a feeling of dread.
डर लगना (ଯଥା—ଏ କାମ କରିବାକୁ ମୋତେ ଭାରି ଡର ମାଡ଼ୁଛି ।)

ଡରମି—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ଡାଳିମ୍ବ (ଗଛ ଓ ଫଳ)—
Darami Pomegranate (tree and its fruit).

ଡରା—ଦେ. ବି—ଡରାଣ (ଦେଖ)
Darā Darāṇa (See)

ଡରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଦର —୧ । ଡରିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ-
Darā(re)ibā ରୂପ—1. The causative form of 'daribā'
ডরান; ভয়দেখান
डराना; डरपाना ୨ । ଭୟ ଦେଖାଇବା—2. To frighten; to cause alarm; to terrify.

କୁନ୍ତୀ ଗୃହକରେ ମୁଁ ଶୁଣ୍ଠାଏକ କଲି
ହୋମ କରୁଥିଲେ ସେ ଋଷିଙ୍କି ଡରାଇଲି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ.ଅାଦି ।

୩ । ଧମକାଇବା—3. To threaten.

୪ । ମାରିବାକୁ ବା ଆଘାତ କରିବାକୁ ଧମକାଇବା—
4. To threaten to beat or strike.

ରତି ସଂପ୍ରୀତି ହ୍ରାସ, ଶ୍ରବଣ ଅବଭଂସ
ଡରାଇ ଭଙ୍ଗାଇଲେ ଚକ୍ଷା ଦେହା । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା, ପକା(କେ)ଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଡରାଡରି—ଦେ. ବି—୧ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟକୁ ଭୟ ଦେଖାଇବା—
Ḍarāḍari 1. Frightening each other.
ডরাডরি ୨ । ଭୟ ପାଇବା—2. The state of being frightened.
डराडरी
୩ । ଡରାଣ; ଭୟ ଦେଖାଇବା—3. Frightening.

ଡରାଣ—ଦେ. ବି—୧ । ଭୟ ଦେଖାଇବା—
Ḍarāṇa 1. Frightening; causing dread.
ডরান ୨ । ଧମକ—2. Threatening; threat.
डरवा; डराव
କାହା ହାସ ଲୁହାଇବ କାମ ଡରାଣକୁ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

୩ । ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ସୁସମ୍ପାଦନର ଆଶାକୁ ଦୃଢ଼ତର କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ନିଆଯିବା ଜାମିନ୍‌ନାମା—
3. A formal security bond or bail bond taken from a 3rd person.

ଡରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଦର)—୧ । ଭୀତ ହେବା—
Ḍaribā 1. To be afraid of; to dread; to fear.
ডরা; ডরান ୨ । ହଠାତ୍ ଭୟ ପାଇବା—
डरना; डरपना 2. To be alarmed.
[ଡରା(ରେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତ] ସେ ମଧ୍ୟ ଡରିଗଲେ ଦେଖି ଭୀମବଳ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସଭା ।

୩ । ଆଶଙ୍କା କରିବା—3. To apprehend.

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଯିବା, ପକାଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ (ଡରିଯିବା, ଡରି ପକେଇବା) ଓ ମରିବା ଏବଂ ହରିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ (ଡରିମରି, ଡରିହରି) ।]

ଡରି ମରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ଡରିବା ଓ ମରିବା କ୍ରିୟାଦ୍ୱୟର ଅସମାପିକା ରୂପ କ୍ରି. ବିଣ. ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ
Ḍari mari ଭୀତ ହୋଇ; ମନରେ ବିଶେଷ ଭୟ ରଖି—
ডরেমরে
डरकेमारे 1. With great fear; with a great dread.
କରୁଣାସିନ୍ଧୁ ବୋଲି କରି
କହନ୍ତି ବୁଧେ ଡରି ମରି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।

୨ । ଭୟର କାରଣରୁ—2. On account of dread.

ଡରି ମରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସର୍ବଦା ଆଶଙ୍କିତ ହେବା; ଭୟରେ ସମୟ
Ḍari maribā କଟାଇବା—To lead a life of dread;
ভয়েমরা to pass one's days in fear.
ଗଗନ ସଲିଳ ରହିଁ ହଂସକୁଳ, ବିନଯାଏ ଡରି ମରୁ ମରୁ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ

ଡରି ହରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଡରି ମରି (ଦେଖ)
Ḍari hari Ḍari mari (See)
କେତେ ଡରିହରି କଲେଖେ । ରାଧାନାଥ. ବିବେକୀ ।

ଡରୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଭୀତ—1. Timid.
Ḍaruā ୨ । ଭୀରୁ—2. Timorous.
ডরালু ଯେତେକ ଯୋଦ୍ଧା ତହିଁ ଥିଲେଟି ଡରୁଆ ।
डरालुक କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବି
(ଡରେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ଯେ ଡରାଏ—
3. Frightening; fearful.

ଡରେଇ ହରେଇ—ଦେ.କ୍ରି.ବିଣ. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—୧ । ନାନାପ୍ରକାରେ
Ḍarei harei ଭୟ ଦେଖାଇ—1. By holding out dread.
ଅଳି କରି ଡରେଇ-ହରେଇ ମୋ ପାଖରୁ ଟଙ୍କା ପଇସା ନିଏ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

୨ । ଧମକା ଚମକା କରି—
2. By repeated threats.

ଡଲକ—ସଂ. ବି—୧ । ଛୁଟକଣି—1. A sling (Apte).
Ḍaḷaka ୨ । ଟୋକେଇ—2. Basket (Apte).

ଡଲା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଡଲ୍ଲକ=ବଂଶାଦିନିର୍ମିତ ପାତ୍ର)—
Ḍalā ବାଉଁଶ ବା ବେତ ପାତିଆର ଗୁଙ୍ଗୁଡ଼ା—
ডালা A wicker-work tray.
डला ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ବାଉଁଶିଆ—
1. Basket.
୨ । ଗାଣ୍ଡୁଆ—2. A wide-mouthed bamboo-strip-basket.

ଡଲ୍ଲକ—ସ.ବି—୧ । ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ନିର୍ମିତ ବଡ଼ ଗୁଙ୍ଗୁଡ଼ି; ଡଲା—
Ḍallaka 1. Wicker-work tray.
୨ । ଡଲକ (ଦେଖ)—Ḍaḷaka (See) (Apte)

ଡସ୍‌ନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଦର୍ଭାସନ; ଭୁଲ. ହି. ଏହି
Ḍas-nā ଅର୍ଥରେ ଡାସନ୍)—ବିଛଣା—Bedding.

ଡହକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦହ ଧାତୁ; ସଂ. ଧୂପ ଧାତୁ=ସନ୍ତାପନ)—
Ḍahaka ୧ । ଦହକ; ତାତି; ଅଗ୍ନିର ଜ୍ୱାଳା—
ডহক; ধকধকানি 1, Heat of fire.
दहक, धधक ୨ । ଜଳୁଥିବା ଅଙ୍ଗାରର ତେଜ—
2. Glare of red-hot fire or charcoal.
୩ । ଶରୀରର ଦାହ; ପ୍ରଦାହ—
3. Inflamation; burning sensation.
୪ । ଅସହ୍ୟ ଗ୍ରୀଷ୍ମ; ଝାଞ୍ଜି—4. Unbearable heat.

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ଼	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ବ

ଧକଧକ ବଣ—୧ । ତାତିଲା; ଉତ୍ତପ୍ତ—
ଦହଡ଼ 1. Hot; scorched.

୨ । ନିଆଁରେ ପାଚଯାଇ ନାଲି ହୋଇଥିବା; ଜାଜ୍ୱଲ୍ୟମାନ—
2 Glaring; blazing; red-hot.
(ଯଥା—ଚୁଲିରେ ଅଙ୍ଗାରଅଁ ଗୁଡ଼ିଏ ଡହକ ହୋଇଛି ।)

୩ । ଅଙ୍ଗାରଅଁ ଯୁକ୍ତ (ଚୁଲ୍ଲୀ)—3. (oven) Full of red-hot or live charcoal.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବଣ—ବଡ଼; ବୃହତ୍—Big.
(ଯଥା—ଏ ବରଷ ଡହକ ବଢ଼ିରେ ସବୁ ଫସଲ ଧୋଇଗଲା ।)

ଡହକ ବକଳ—ଦେ. ବଣ ଓ ବ—ଡହଲ ବକଳ (ଦେଖ)
Ḍahaka bikaḷa Ḍahaḷa bikaḷa (See)

ଡହକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି· (ସଂ. ଦହ ଧାତୁ; ସଂ. ଧୁକ୍ଷ ଧାତୁ=
Ḍahakā(ke)ibā ପ୍ରଯୋଜକ—୧ । ଡହକିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ
ফুঁকে জালান ରୂପ—1. The causative form of
दहकाना Ḍahakibā.

୨ । ନିଆଁକୁ ଫୁଙ୍କି ବା ବିଞ୍ଚି ଅଙ୍ଗ କରିବା—
2. To fan fire into a blaze; to cause to blaze.

ଡହକିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଦହ ଧାତୁ; ସଂ. ଧୁକ୍ଷ ଧାତୁ)—୧ । ଦହଡ଼ିବା,
Ḍahakibā ଅଙ୍ଗାରଅଁ ଯୁକ୍ତ ହେବା; (ଜଳନ୍ତା ଅଙ୍ଗାର) ବାହୁ
জলা, ধকধক করা ବାହୁ କରିବା—1. To be full of
दहेकना blazing fire or live charcoal.
(ଯଥା—ଚୁଲିଟା ଡହକୁଛି ।)

୨ । ଉତ୍ତପ୍ତ ହୋଇ ପାଚ ଯିବା—
2. To become red-hot or blazing.
(ଯଥା—କମାରର ଲେଖା ଉପରେ ଲୁହା ଖଣ୍ଡ ଡହକୁଛି ।)

ଡହଡ଼—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଦହ ଧାତୁ)—ଦହଡ଼ (ଦେଖ)
Ḍaharḍa Daharḍa (See)

ଡହଡ଼ହ—ଦେ. ବଣ.—(ସଂ. ଦହ ଧାତୁ)—ଦହଡ଼ (ଦେଖ)
Ḍahaḍaha Daharḍa (See).
তপ্ত ଡହ ଡହ ହେବ ମୃଦୁ ଝଙ୍କେସୁବ ଶ୍ୟାମ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ ତ ଭେଟି ।
दहड़ କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋଗୀକଣ୍ଠ, ଭ. ଗୀତ ।

ଡହଣା—ଦେ. ବ.—ପିଲାମାନଙ୍କର ଏକପ୍ରକାର ଖେଳ—
Ḍahaṇā A kind of childrens' game.

ଡହନିଆଁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ.—କୋଠିଆ ଓ ମୂଲିଆଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା
Ḍahaniāñ ଜମି, ଦେତା—Land given to a labourer engaged for the agricultural year.

ଡହର (ଇତ୍ୟାଦି) ଦେ. ବ.—ଡଅଁର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍahara (etc) Ḍa-añra etc (See)

ଡହର କରଞ୍ଜା—ଦେ. ବ.— ଡଅଁର କରଞ୍ଜ (ଦେଖ)
Ḍahara karañja Ḍa-añra karañja (See)

ଡହରା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ —୧ । ଉଦ୍ଧମା; ଭବଡଭା; ଯାହା ପେଟରେ
Ḍaharā କୌଣସି କଥା ରହେ ନାହିଁ—
ডেফো 1. Unable to keep a secret; babbling.
डफोर शङ्ख ୨ । ଗପଡ଼ି—2. Talkative; swaggering.
(ଡହରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ବାଉଳା; ପରିଭ୍ରମଣଶୀଳ; ଅସ୍ଥିର—
3. Restless; wandering; loafing.

୪ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପରର କଥା କହି ବୁଲେ—
4 Tattling; gossiping.

୫ । (ଜାହାଜୀଆ ଭାଷା)—ପୂର୍ବଦିଗ—
5. East quarter (according to the mariner's compass).

ଡହରା ଜନ୍ଦା—ଦେ. ବ.—ଡଗରା ଜନ୍ଦା (ଦେଖ)
Ḍaharā jandā Dagarā jandā (See)

ଡହଳ ବକଳ—ଦେ. ବ. (ସ୍ବ ଦାହାକୁଳ; ସ. ଦଗ୍ଧ+ଆକୁଳ)—
Ḍahaḷa bikaḷa ୧ । ପୀଡ଼ାରେ ଅସ୍ଥିର; ପୀଡ଼ାରେ ଅଧୀର—
আকুলি ব্যাকুলি 1. Restless through pain.
बेचैन ୨ । ଶୋକାକୁଳ—2. Afflicted with grief; overcome with sorrow.

ବ.—ପୀଡ଼ାଜନିତ ଅସ୍ଥିରତା ବା ଅଧୀରତା—
Affliction; restlessness due to pain.

ଡହଳା—ଦେ.ବଣ.—(ସଂ.ଲାଳାସ୍ୱିତ)—୧ । ବକଳା; ଖାଇବା ନିମନ୍ତେ
Ḍahaḷā ଆତୁର—1. Ravenous; gluttonous.
লালচে ୨ । ଝଲା; ଅତ୍ୟଧିକରୂପେ ଖାଦ୍ୟଲୋଲୁପ—
भुक्कड़, लालचि 2. Having an inordinate yearning or longing for food.

ଡା—ଦେ. ଅ.—ଡା ଡା (ଦେଖ)
Ḍa Ḍa ḍa (See)
ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ —ଡାକିନୀ—Witch.

ଡାଅଁ—ଦେ. ବଣ.— ଡାହାଣ (ଦେଖ)
Ḍa-añ Ḍahāṇa (See)
(ଡାଅଁଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାଅଁଣ ବାଅଁଣ—ଦେ. ଚ.—(ବିପରୀତାର୍ଥ ସହଚର; ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ସ. ଦକ୍ଷିଣ
Ḍa-añṇa bā-añṇa +ବାମ)—୧ । ଦକ୍ଷିଣ ଓ ବାମ
ডাআন বাআঁ ପାର୍ଶ୍ୱଦ୍ୱୟ—1. Right and left sides.
दायाँ बायाँ ୨ । ଶଗଡ଼ ବା ହଳର ଡାହାଣ ପାଖରେ ଚଳିବାରେ
(ଡାଅଣବାଅଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅଭ୍ୟସ୍ତ ବଳଦ ବାଆଁ ପାଖରେ ଯୋଚା ହୋଇଥିଲେ ଓ ବାଆଁ ପାଖରେ ଚଳିବା ବଳଦ ଡାହାଣ ପାଖରେ ଯୋଚା ହୋଇଥିଲେ ଉକ୍ତ ବଳଦ ନିୟମିତ ଭାବରେ ନ ଚଳିବାରୁ ଯେଉଁ ଅସୁବିଧା ଭୋଗ କରାଯାଏ—
2. The inconvenience felt in driving a cart when the right hand bullock is yoked to the left side of the yoke and vice versa.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଶାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଶାଢ଼ୀ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଢ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍ବଢ଼' ଦେଖିବେ।

ଦେ. ବଣ.—ଦକ୍ଷିଣ ଓ ବାମ (ପାର୍ଶ୍ୱ)—
Right and left (side).

ଡାଆଁଣବାଆଁଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଶଗଡ଼ରେ ବା ହଳରେ ଡାହାଣ ପାଖରେ ଯୋଚା ହୋଇଥିବା ବଳଦକୁ ବାଆଁ ପାଖରେ ଓ ବାଆଁ ପାଖରେ ଯୋଚା-ହୋଇଥିବା ବଳଦକୁ ଡାହାଣ ପାଖେ ଯୋଚିବା—
Ḍā-āṅṇa bā-āṅṇa karibā
To change the bullock of the right side to the left side of the yoke and vice versa

ଡାଆଁଣ ବାଆଁଣ ବତା(ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଏଣୁ ତେଣୁ କହିବା; କୌଣସି ନିଶ୍ଚିତ ବା ସତ୍ୟ ଉତ୍ତର ନ ଦେବା; ଗୋଳମାଳ କରି ଉତ୍ତର ଦେବା—To give prevaricating answers; to prevaricate.
Ḍā-āṅṇa bā-āṅṇa batā(te)ibā

ଡାଆଁଣ ବାଆଁଣ ବୁଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନାନା ଛଳନାକ୍ରମେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଏକ ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ନେବା—
Ḍā-āṅṇa bā-āṅṇa bulā(le,ibā
1. (figurative) To lead a person from place to place under various pretexts or under false scents.
(ଯଥା—ଶିରଫଦାସ ଆସାମୀ ଚୋରି ମାଲ କେଉଁଠାରେ ଅଛି ଏହା ଦେଖାଇବା ନିମନ୍ତେ ୩ ଦିନ ହେଲା ପୁଲିସ ଜମାଦାରଙ୍କୁ ଡାଆଁଣ ବାଆଁଣ ବୁଲାଉଛି ।)
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ହଇରାଣ କରିବା—
2. (figurative) To harass.

ଡାଆଁ ବାଆଁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବ—ଡାଆଁଣ ବାଆଁଣ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍā-āṅ bā-āṅ (etc) Ḍā-āṅṇa bā-āṅṇa etc (See).

ଡାଆଁଶ—ଦେ. ବ—ଡାଉଁଶ (ଦେଖ)
Ḍā-āṅśa Ḍāuṅśa (See).

ଡାଆଣ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ—ଡାହାଣ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍā-āṇa (etc) Ḍāhāṇa etc (See).
(ଡାଁଆଣ, ଡାଆଁଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାଆଣା—ଦେ. ବ—ଡାହାଣା (ଦେଖ)
Ḍā-āṇā Ḍāhāṇā (See).
(ଡାଁଆଣା, ଡାଆଁଣା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାଆଣିଆଁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଡାହାଣିଆଁ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍā-āṇiāṅ (etc) Ḍāhāṇiāṅ etc (See).
(ଡାଆଁଣିଆ, ଡାହାଣିଆ, ଡାଁଆଣିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାଆଁଣିଆ ଶବ୍ଦ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ବେଳ ଯାଉଛି ବୃଥା ।
ନନ୍ଦକିଶୋର, ନର୍ଣ୍ଣବଣୀ ।

ଡାଆଣୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଡାହାଣୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍā-āṇi (etc) Ḍāhāṇi etc (See).

ଡାଇ—ଦେ. ବ—ଅସ୍ତ୍ରାଘାତ—
Ḍāi Stroke with a weapon.
ବୈଦେ. ବ (ଇଂ.)—୧ । ପଶାକାଠି—
1. Die; a cube used in the game of dice.
ଡାଇ ୨ । ଛାଞ୍ଚ; ଠସା—2. Die; mould.
डाई ୩ । ରଙ୍ଗ—3. Die; colour.

ଡାଇଆଁ ବାଇଆଁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଡାଆଁଣ ବାଆଁଣ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍāiāṅ bāiāṅ (etc) Ḍā-āṅṇa bā-āṅṇa etc (See).

ଡାଇଁକିଡାଇଁ, ଡଇଁକିଡାଇଁ, ଡାଇଁକିଡିଡାଇଁ ଡାଇଁକିଡାଇଁ—
Ḍāiṅki-ḍāiṅ ḍaiṅki-ḍāiṅ ḍāiṅki-diḍāiṅ ḍāṅiki-ḍāiṅ
ଘଣ୍ଟ ବଜାଇବାର ଉକ୍ତି—
The formula or catchword for striking gongs.

ଡାଇଁଡାଇଁ—ଦେ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଘଣ୍ଟ ବଜାଇବାର ଶବ୍ଦ—
Ḍāiṅ ḍāiṅ The sound of striking gongs.
টাইটাই
ठनठन

ଡାଇଁ ବାଇଁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଡାଆଁଣ ବାଆଁଣ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍāiṅ-bāiṅ (etc) Ḍā-āṅṇa bā-āṅṇa etc (See).

ଡାଇକା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦାଇକା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍāikā (etc) Dāikā etc (See).

ଡାଇ ପକାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—(ଗାଈ) ଗର୍ଭର ପକାଇବା
Ḍāi pakāibā To miscarry (said of a cow.)

ଡାଇ ପ୍ରେସ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ) (ଛାପାଖାନା ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ)—
Ḍāi pres ଫଳକରୁ ଉପରକୁ ଉଠିଥିବା ଅକ୍ଷର ଓ ମନୋଗ୍ରାମ୍ ଆଦି ଛାପିବାର କଳ—Die-press.
ডাইপ্রেস্
डाइप्रेस

ଡାଇମନ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ.(ଇଂ)—ଡାଏମନ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍāiman (etc) Ḍāeman etc (See)

ଡାଇମନ୍ କଟା—ଦେ. ବଣ—ଡାଏମନ୍ କଟା (ଦେଖ)
Ḍāiman kaṭā Ḍāeman kaṭā (See)

ଡାଇରି—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—୧ ଦୈନିକ ଘଟଣାର ସ୍ମାରକ ଲିପି ବା ବିବରଣ—Diary.
Ḍāiri
ডাইরী ୨ । ଦୁଧ, ଦହି, ଲହୁଣୀ ଆଦି ସଂଗୃହୀତ ହୋଇ ବିକ୍ରି କରାଯିବାର ସ୍ଥାନ—2. Dairy.
डायरी, दिनचर्या
(ଡାଏରି, ଡାୟରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାଇରିଆ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ଡାୟାରିଆ)—ପତଳା ଝାଡ଼ାରୋଗ—
Ḍāiriā Diarrhoea.
ডাইরিআ, डायरिया

୧	୮	ଡ	ର୍, ର୍	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ, ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଅ	ଉଅ	ଢ
୨	ଋ	ଡ଼	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ

ଡାଇରି ଫାରମ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଡାଇରି ଫାର୍ମ୍)—ଗାଈ ପୋଷା
Ḍāiri phāram ଯାଇ ଯେଉଁଠାରେ ଦୁଧ, ଦହି, ଛେନା, ଲହୁଣୀ,
ডাইরি ফার্ম ଘିଅ ଆଦି ବ୍ୟବସାୟବୃଦ୍ଧିରେ ଅମଦାନି
डाईरि फारम କରାଯାଏ—Dairy-farm.
(ଡାଇରି ଫାର୍ମ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାଇରେକ୍ଟର୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—୧ । ଶିଳ୍ପ, କୃଷି ବା ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର
Ḍāirekṭar ପ୍ରାଦେଶିକ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ—1. The Provincial
ডাইরেক্টর Head of Education, Industries or
डाइरेक्टर Agriculture; Director of Public Instruc-
(ଡିରେକ୍ଟର୍—ଅନ୍ୟରୂପ) tion; Director of Agriculture.
୨ । ଯୌଥ କୋମ୍ପାନୀ ବା ସଙ୍ଘର ପରିଚାଳକ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. Director of a Company.

ଡାଇସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଡାଇ, ବହୁବଚନ ଡାଇସ୍)—
Ḍāis ୧ । ଲୁହା ଆଦି ଧାତୁର ପେଚ ତିଆରି କରିବା କଳ—
ডাইস 1. A turner's die; a machine for turning out screws.
डाइस
୨ । ବଣିଆଙ୍କ ଠସା—2. Goldsmith's die

ଡାଇରେକ୍ଟରୀ—ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ.)—କୌଣସି ଦେଶ ବା ନଗରର
Ḍāirekṭari ନାନାଦି ଜ୍ଞାତବ୍ୟ ବିଷୟ ଓ ଠିକଣା ସୂଚୀକ୍ରମେ ଦିଆ
ডাইরেক্টরী ଯାଇଥିବା ପୁସ୍ତକ—Directory.
डाइरेकटरी

ଡାଉଁ ବାଉଁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଡାଆଁଣ ବାଆଁଣ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍāuṅ bāuṅ (etc) Dā-āṅṇa bā-āṅṇa etc (See)

ଡାଉଁରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦାଉଁ ବା ସୁଯୋଗକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିବା—
Ḍāuṅrā(re)ibā To wait for an opportunity; to bide one's time.
ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ଧାରାବାହିକରୂପେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ
ନ କରି ଦରପନ୍ତରିଆ କରି କରିବା—To do a
work in a slovenly or imperfect manner.

ଡାଉଁଶ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଦଂଶ)—କୁକୁରମାଛି; ଜୀବଙ୍କ ଦେହରୁ ରକ୍ତ
Ḍāuṅśa ଶୋଷଣ କରିବା ବଡ଼ ମାଛିବିଶେଷ—
ডাঁশ A gadfly.
डांश
ତଥି ମାଛି ମହୁ ଡ଼େରିଥିବା ଲୋକ
ଡ ଉଁଶ ପ୍ଲବ ହୋଇ ହୁଏ ପକ୍ଷୀ ବକ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଅନୁଶାସନ ।

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଗୋରୁଗାଈ, ଘୋଡ଼ା, କୁକୁର ଓ ପକ୍ଷୀଙ୍କ ଦେହରେ ବସି ସେମାନଙ୍କୁ ଦଂଶନ କରନ୍ତି । ମନୁଷ୍ୟଠାରେ ଡାଉଁଶ ବସିବାର ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ ।]

ଡାଉନ୍ ଟ୍ରେନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡାଉନ୍=ନିମ୍ନକୁ, ତଳକୁ+
Ḍāun tren ଟ୍ରେନ୍=ରେଳଗାଡ଼ି)—ଯେଉଁ ରେଳଗାଡ଼ି ଦୂର-
ডাউন্ ট্রেন ବର୍ତ୍ତୀ ଷ୍ଟେସନ୍‌ରୁ କୌଣସି କେନ୍ଦ୍ରିକ ଷ୍ଟେସନ୍ ବା
डाउनट्रेन ପ୍ରଧାନ ଟର୍ମିନାଲ୍ ଷ୍ଟେସନ୍ (ଶେଷମୁଣ୍ଡ ଷ୍ଟେସନ୍)
(ଅପ୍ ଟ୍ରେନ୍—ବିପରୀତ) ବା ପ୍ରଧାନ ରାଜଧାନୀ ଆଡ଼କୁ ଆସେ—
Down train; a railway-train proceeding towards a central or terminal station or metropolis.

[ଦ୍ର—ଭାଷାକୋଷର ୧ମ ଖଣ୍ଡ ୩୬୭ ପୃଷ୍ଠାରେ 'ଅପ୍ ଟ୍ରେନ୍'ର ଅର୍ଥ-ଯେଉଁ ରେଲଗାଡ଼ି ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଷ୍ଟେସନ୍‌ରୁ ରେଲର କେନ୍ଦ୍ରିକ ବା ମୂଳ ଷ୍ଟେସନ୍‌କୁ ଯାଏ, ବୋଲି ଲେଖାଅଛି—ୱେବ୍‌ଷ୍ଟରଙ୍କୃତ ବିଖ୍ୟାତ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାକୋଷରେ (Webster's English Dictionary ରେ) ଡାଉନ୍ ଟ୍ରେନ୍ ଶବ୍ଦ ନାହିଁ । ଅପ୍ ଟ୍ରେନ୍ (up-train)ର ଅର୍ଥ ଲେଖା ଅଛି—A train going in the direction of the metropolis or the main terminus. ଅର୍ଥାତ୍ ରାଜଧାନୀ ବା ପ୍ରଧାନ ଟର୍ମିନାଲ୍ ଷ୍ଟେସନ୍‌ଆଡ଼କୁ ଯେଉଁ ରେଲଗାଡ଼ି ଯାଏ । ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ଦିଆଯାଇ ଥିବା 'ଅପ୍ ଟ୍ରେନ୍'ର ଅର୍ଥ ୱେବ୍‌ଷ୍ଟରଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଅର୍ଥ ସଙ୍ଗେ ମିଳୁଅଛି—କିନ୍ତୁ ବି. ଏନ୍. ଆର୍ (ବେଙ୍ଗଲ ନାଗପୁର ରେଲୱେ) ଇ. ଆଇ. ଆର୍ (ଇଷ୍ଟଇଣ୍ଡିଆନ୍ ରେଲୱେ), ଟାଇମ୍‌ଟେବୁଲ୍‌ମାନଙ୍କରେ ଥିବା ଅପ୍ ଓ ଡାଉନ୍ ଟ୍ରେନ୍‌ମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଉପରୋକ୍ତ ଅର୍ଥର ମେଳ ହେଉନାହିଁ । ଉପରୋକ୍ତ ଟାଇମ୍‌ଟେବୁଲ୍‌ମାନଙ୍କରୁ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ବି. ଏନ୍. ଆରର ବୋମ୍ବେ, ନାଗପୁର ଓ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଆଦି ଆଡ଼ୁ ହାବଡ଼ା ଷ୍ଟେସନ୍‌ଆଡ଼କୁ ଯେଉଁ ଗାଡ଼ିମାନ ଆସେ ସେମାନ ଡାଉନ୍ ଟ୍ରେନ୍ ଓ ହାବଡ଼ାରୁ ବୋମ୍ବେ, ମାନ୍ଦ୍ରାଜ, ନାଗପୁରଆଦି ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଷ୍ଟେସନ୍‌ମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଗାଡ଼ିମାନ ଯାଏ ତାକୁ ଅପ୍ ଟ୍ରେନ୍ ବୋଲାଯାଏ । ଇ. ଆଇ. ଆରର ସାହାରନପୁର୍, ଦିଲ୍ଲୀ, ପଞ୍ଜାବ, ବମ୍ବେ, ମାନ୍ଦ୍ରାଜ, ବର୍ଦ୍ଧମାନଆଦି ଆଡ଼ୁ ହାବଡ଼ାକୁ ଆସୁଥିବା ଗାଡ଼ିମାନ ଡାଉନ୍ ଟ୍ରେନ୍ ଓ ହାବଡ଼ାରୁ ପଞ୍ଜାବଆଦି ଆଡ଼କୁ ଯିବା ଗାଡ଼ିମାନ ଅପ୍ ଟ୍ରେନ୍ ନାମରେ ଅଭିହିତ, ଏବଂ ଏହି ନିୟମାନୁସାରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ରାଞ୍ଚ୍ ଲାଇନ୍‌ମାନଙ୍କରେ ଚଳୁଥିବା ଗାଡ଼ିମାନଙ୍କୁ ଯଥାକ୍ରମେ ଡାଉନ୍ ଟ୍ରେନ୍ ଓ ଅପ୍ ଟ୍ରେନ୍ ବୋଲାଯାଏ । ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ରେଲ-ମାନଙ୍କରେ ଟ୍ରିଚିନପଲ୍ଲୀଠାରୁ ମାନ୍ଦ୍ରାଜକୁ ଓ ମାନ୍ଦ୍ରାଜରୁ ୱାଲଟାୟାରକୁ ଯିବା ଗାଡ଼ିମାନଙ୍କୁ ଡାଉନ୍ ଟ୍ରେନ୍ ଓ ଏତଦ୍-ବିପରୀତଗାମୀ ଗାଡ଼ିମାନଙ୍କୁ ଅପ୍ ଟ୍ରେନ୍ ବୋଲାଯାଏ । ଏହି ଲକ୍ଷଣରେ ଭାଷାକୋଷର ୧ମ ଖଣ୍ଡରେ 'ଅପ୍ ଟ୍ରେନ୍'ର ଯେଉଁ ଅର୍ଥ ୱେବ୍‌ଷ୍ଟରଙ୍କ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାକୋଷର ଅର୍ଥାନୁସରଣରେ ଲେଖା ହୋଇଅଛି ତାହା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ତାହା 'ଡାଉନ୍ ଟ୍ରେନ୍'ର ଅର୍ଥ ବୁଝିବାକୁ ହେବ ଓ 'ଅପ୍ ଟ୍ରେନ୍'ର ଅର୍ଥ—ଯେଉଁ ରେଲଗାଡ଼ି କେନ୍ଦ୍ରିକ ବା ଟର୍ମିନାଲ୍ ଷ୍ଟେସନରୁ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଷ୍ଟେସନ୍‌ମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଯାଏ—The train which starts from a central or terminal station of a Railway for a distant destination—ବୁଝିବାକୁ ହେବ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପର ବପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ, 'କ୍ରିଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ରିଅ' ଦେଖିବେ; 'ବତ୍' ନ ପାଇଲେ 'ବକ୍ସ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ

ଡାଉଣୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ସ. ଡାକିନୀ)—ଡାହାଣୀ (ଦେଖ)
Ḍāuni Ḍahāṇi (See)

ଡାଉ ପୁଅ—ଗ୍ରା. ବ—ଡାବଲ ପୁଅ (ଦେଖ)
Ḍāu puā Ḍābala puā (See)

ଡାଏମନ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ଡାୟମଣ୍ଡ)—୧ । ହୀରକ; ହୀରା—
Ḍāeman 1. Diamond.
ডাএমন
୨ । ତାସର ଠିକିରି ରଙ୍ଗ—
ডায়মন 2. Diamond in card-play,
୩ । ହୀରା ପରି କୋଣବିଶିଷ୍ଟ ହୋଇ କଟା ହୋଇଥିବା କାରୁକର୍ମ—3 Artistic cutting made in ornaments.

ଡାଏମନ୍ କଟା—ଦେ. ବିଣ. (ଇଂ. ଡାୟମଣ୍ଡ କଟ୍; Diamond= ହୀରା ଓ ଇସ୍ପାତ୍ ଅଙ୍କିତ ତାସର ଠିକିରି ରଙ୍ଗ + cut=କଟା ହୋଇଥିବା)—ଡାଇମନ୍‌କଟା;
Ḍāeman kaṭā
ডাইমনকটা
ডৈমনকাটাহুআ
ଯେଉଁ ଅଳଙ୍କାରର କ୍ଷୁଦ୍ର ଅବୁଦ ବା ଅରୁମାନଙ୍କୁ କୋଣବିଶିଷ୍ଟ କରି କାଟି ବା ଉଖାରେ ଘଷି ହୀରା ଖଣ୍ଡପରି ଝକଝକ କରାଯାଏ—
Diamond.cut; (an ornament) with the raised points cut and polished and glittering like the facets of diamond.

ଡାଏମନ୍ କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଳଙ୍କାରର ଅବୁଦାକାର ଅଂଶମାନଙ୍କୁ କୋଣବିଶିଷ୍ଟ କରି କାଟି ବା ଉଖାରେ ଘଷି ଝକଝକ କରାଇବା—To file and polish points raised in an ornament into facets.
Ḍāeman kāṭibā
ডাইমন কাটা
ডৈমন কাটনা

ଡାଏରି—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଡାଇରି (ଦେଖ)
Ḍāeri Ḍāiri (See)

ଡାଁକୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବ.—(ହି. ଡାକୁ; ସ. ଦସ୍ୟୁ)—
Ḍāṅku ଡକାଇତ (ଦେଖ)—Ḍakāita (See)

ଡାଁଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ.—(ଦ ସ୍ଥାନରେ ଡ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
Ḍāṅrḍa ଦାଣ୍ଡ—The main road of a village.
ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବ.—ଦଣ୍ଡା—A narrow and long field lying waste for pasture.

ଡାଁଡ଼ୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ.—(ଭୁଲ. ହି. ଡଂଡାଲ୍=ନାଗରା; Ḍāṅrḍi ହାଡ଼ିମାନେ ନାଗରା ବଜାନ୍ତି) ମେହନ୍ତରାଣୀ—
A female sweeper.

ଡାକ୍‌ଟର୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ ଡକ୍‌ଟର୍)—
Ḍāk-ṭar (etc) ଡାକ୍ତର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍāktara etc. (See)

ଡାକ୍‌ଟରି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. ବ. ଓ ବିଣ.—
Ḍāk-ṭari ଡାକ୍ତରି (ଦେଖ)—Ḍāktari (See)

ଡାକ—ସ. ବ. ପୁଂ—ଶିବାନୁଚରବିଶେଷ; ପିଶାଚଗଣବିଶେଷ—
Ḍāka A class of Śiba's attendants.
(ଡାକିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବ. (ସ. ଡ=ଶବ୍ଦ; ଡକାର=ଶବ୍ଦକରଣ)
ডাক ୧ । ଚିତ୍କାର—1. Halloo; shout.
पुकार, हाँक ୨ । ଧ୍ୱନି; ଉଚ୍ଚଶବ୍ଦ; ରବ—
ডাক 2. Loud sound.
डाक ସେହି କାଳରେ କଲା ଭଉ ଭଉ ଡାକ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ବନ ।
୩ । ଗର୍ଜନ ଶବ୍ଦ—3. Roaring sound.
୪ । ଡାକିବା; ଆହ୍ୱାନ—4. Call.
୫ । ଜୀବ ଜନ୍ତୁଙ୍କ ରବ—
5. The sound produced by an animal.
୬ । ଉପସ୍ଥିତ ହେବାପାଇଁ ତଲବ—6. Summons.
୭ । ସ୍ୱର; କଣ୍ଠ ଧ୍ୱନି—7. Voice; sound from the mouth
୮ । ପ୍ରେରିତ ପତ୍ରାଦିକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ବହି ନେବାର ସ୍ୱତ୍ତ—8. Post; mail.
[ଦ୍ର—ପୂର୍ବକାଳରେ ବାଟରେ ବାଘ, ଭାଲୁ, ଚୋର ଆଦିଙ୍କର ଭୟ ଥିବାରୁ ପତ୍ରବାହକମାନେ ଡାକ ଡାକ ବା ଚିତ୍କାର କରି କରି ଯାଉ ଥିବାରୁ ଦୂରଦେଶକୁ ପତ୍ରାଦି ପ୍ରେରଣର ଏହି ନାମ ଦିଆଯାଇ ଅଛି ।]
୯ । ପୋଷ୍ଟ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ଚିଠି ପତ୍ରାଦି—
9. Mail; postal articles.
୧୦ । ଦ୍ରୁତବେଗରେ ଓ ବାଟରେ ନ ଥାମି ଯାନବାହନଦ୍ୱାରା ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଦୂର ଦେଶକୁ ଯିବା ନିମନ୍ତେ ମଝିରେ ମଝିରେ ନୂଆ ଘୋଡ଼ା ବା ବେହେରା ବଦଳାଇବାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—10. Stage; the system of keeping ready relays of horses or bearers at intervals for continuing long journeys in conveyances without any stoppage.
୧୧ । ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ନିକଟକୁ ପ୍ରତିଦିନ ଯିବା ଆସିବା ପତ୍ରାଦି—11. Letters received and sent by an official daily.
ডাক ୧୨ । ଡାକ କାମ; ପ୍ରତିମା ଆଦି ଉପରେ ସଜାଇବାର
डाँक ଓ ଜଡ଼ାଇବାର ଚକଚକା; ପନ୍ନୀ—12 Finery; tin foil.
ডাক ୧୩ । ଡାକ ଋଷି; ଯେଉଁ ପ୍ରାଚୀନ ଋଷି ପ୍ରଚଳିତ ଆଦି
घाघ ରଚନା କରି ଥିବାର କଥିତ—13. A name by which the imaginary author of some wise sayings is known.
୧୪ । ବୋଲି; ଜନଶ୍ରୁତି; ପ୍ରବାଦ—14. Saying; tradition.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଉଅ	ଞ୍ଚ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍

୧୫ । ପରିଶ୍ରମ କରିବା ସମୟରେ ଶ୍ରମାପନୋଦନାର୍ଥ କେଉଟ, ସବାରି ବେହେରା ଓ କୁଲି ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର ବୋଲିବା ପଦ— 15. Vociferations of palki-bearers, coolies and boatmen while engaged in their work.

୧୬ । ଖ୍ୟାତି; ସୁଖ୍ୟାତି—16. Reputation.

୧୭ । ଉଚ୍ଚସ୍ୱରରେ ଡାକିଲେ ଯେତେ ଦୂରତାରୁ ଶବ୍ଦ ଶୁଣା ଯାଏ—17. A distance from which a man's hallooing or shouts can be heard.
(ଯଥା—ତାଙ୍କ ଘର ମୋ ଘରଠାରୁ ଡାକେ ହେବ)

୧୮ । କୌଣସି ସମ୍ପତ୍ତି ପ୍ରକାଶ୍ୟ ନିଲାମ ହେଉଥିବା ବେଳେ କ୍ରୟେଚ୍ଛୁମାନଙ୍କର ଅଭିପ୍ସିତ ମୂଲ୍ୟର ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ଉଲ୍ଲେଖ—18. Bidding of auction-purchasers at a public sale.

୧୯ । ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ଆର୍ତ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରାର୍ଥନା— 19. A loud prayer of a person in distress.

ବିଣ—ବିଖ୍ୟାତ—Famous; notorious.

ସାଆନ୍ତ ସାଇରେ ଖୋଦ୍ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମଙ୍ଗରାଜଙ୍କ ଘର
ଏଥିପାଇଁ ଖୁବ୍ ଡାକ । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଡାକ ଅଫିସ୍—ଦେ. ବି. (ଓ. ଡାକ + ଇଂ. ଅଫିସ୍)—
Ḍāka aphis ଡାକ ଘର (ଦେଖ)
ডাক অফিস Ḍāka ghara (See)
डाक अफिस
[ଡାକ ଅଫିସ୍; ଡାକ ଅପି(ଫି)ସି—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଡାକ ଋଷି—ଦେ. ବି—କେତେକ ପ୍ରବଚନ ରଚୟିତା ପ୍ରାଚୀନ ଋଷିଙ୍କ
Ḍāka ṛushi କଳ୍ପିତ ନାମ—Name of a sage reputed
ডাক to be the author of certain wise saying in
घाघ rhyme.
[ଦ୍ର—ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ, କୃଷି, ଗଣିତ, ଋତୁ, ଶୁଭାଶୁଭ-ଶକୁନ, ବୃଷ୍ଟି, ଆସନ୍ନ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଆଦି ସମ୍ବନ୍ଧେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ପ୍ରବଚନ ଡାକ ଋଷିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରଚିତ ବୋଲି ଜନସାଧାରଣରେ ବିଖ୍ୟାତ । ଏହିପରି ବଚନମାନ ଭାରତର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ ଓ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ଚଳିବାର ଦେଖାଯାଏ ।]

ଡାକ ଋଷି ବଚନ—ଦେ. ବି—ପଦ୍ୟାକାରରେ ବହୁକାଳରୁ ପ୍ରଚଳିତ
Ḍāka ṛushi bachana କୃଷି, ବର୍ଷା, ଜ୍ୟୋତିଷ ଆଦି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ
ডাকের বচন ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ପ୍ରବଚନ; ପ୍ରବାଦ ବାକ୍ୟ—
घाघ बचन Some wise sayings or saws about agriculture, rain, astrology omens and impending famine attributed to a sage who is known by the name of Ḍāka.

(ଯଥା—୧ । ଆଗରେ ମଙ୍ଗଳ ପଛରେ ରବି,
ଘର ଘରକେ ପଡ଼ିଇ ବୋବି ।
୨ । ବାଡ଼ ଠୁଙ୍କୁ ଠୁଙ୍କୁ କାନ ନୁଙ୍ଗୁଡ଼ା,
ବାଟେ ଦ୍ୱିଜବର ଦେଖିବ ଏକା ।
ପାଅକେ କୁମ୍ଭାର କୋଣକେ ତେଲି
ଡାକ ବୋଲେ ପୁଚ୍ଛା ନ ଯିବୁ ପେଲି ।
୩ । ଉଭା ମୁଠି, ଆଡ଼ ହତୁଡ଼ି,
କଆଁର ମଧ୍ୟରେ ପୋତିବୁ କାଠି ।
ପର୍ବତ ଶିଖରେ ବୁଣିବୁ ଧାନ,
ନ ହେଲେ କାଟିବୁ ଡାକର କାନ ।
୪ । ହସି ପଶେ ଉଇଁ ନ ହସେ
ଦକ୍ଷିଣ ମେଘ ଉତ୍ତରେ ଆସେ
ସଞ୍ଜ ଗୋବରରେ ଅଂଶେଇ ବସେ
ଡାକ ବୋଲେ ବୃଷ୍ଟି ନଷ୍ଟେ ବରଷେ ।)

ଡାକ କାଗଜ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଛୋଟଆକାର କାଗଜରେ ଚିଠି
Ḍāka kāgaja ଲେଖାଯାଇ ଡାକରେ ପଠା ଯାଏ—
ডাক কাগজ Note-paper.
चिट्ठिका कागज [ଦ୍ର—ଏଥିରୁ ଏକ ଫର୍ଦ୍ଦ କାଗଜ ଲଫାଫାରେ ମୁଦାହୋଇ ସାଧାରଣ ଡାକମାସୁଲରେ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତକୁ ପ୍ରେରିତ ହୋଇ ପାରେ ବୋଲି ଏହି ନାମ ।]

ଡାକ କାବର—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ଓ ଡାକ; ଇଂ. କଭର୍)—
Ḍāka kābarā ଡାକ ଲଫାପା (ଦେଖ)
Ḍāka laphāpā (See)

ଡାକ କାମ—ଦେ. ବି—ପ୍ରତିମାରେ ପନୀ ସଜାଇବାର କାମ—
Ḍāka kāma Finery; tinfoil for dressing idols.
ডাকের কাজ डाँक

ଡାକ ଖର୍ଚ୍ଚା—ଦେ. ବି—ଡାକ ମାସୁଲ୍ (ଦେଖ)
Ḍāka kharchā Ḍāka māsul (See)
(ଡାକଖର୍ଚ୍ଚ, ଡାକ ଖରଚ, ଡାକ ଖରଚୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାକ ଗାଡ଼ି—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ଗାଡ଼ି, ଶଗଡ଼ ଓ ମଟର ଆଦି ଦ୍ୱାରା
Ḍāka gāṛdi ଡାକ ବୁହାଯାଏ—1. Mail-cart; mail-
ডাকগাড়ি carriage; mail-van.
डाकगाड़ि ୨ । ସାଧାରଣ ଯାତ୍ରୀ ନେବା ରେଲଗାଡ଼ିଠାରୁ ଦ୍ରୁତଗତିରେ ଚାଲିବା ରେଲଗାଡ଼ି, ଯହିଁରେ ସରକାରୀ ଡାକ ମଧ୍ୟ ବୁହାଯାଏ; ମେଲ୍ ଗାଡ଼ି— 2. Mail train; express train.

ଡାକ ଘର—ଦେ. ବି—ଦୂରଦେଶକୁ ବା ଦେଶରୁ ପ୍ରେରିତ ଚିଠିପତ୍ର
Ḍāka ghara ଆଦାନ ପ୍ରଦାନାର୍ଥ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସରକାରୀ ଗୃହ;
ডাকঘর ପୋଷ୍ଟ ଅଫିସ—Post office.
डाकखाना

ଡାକ ଚଉକା—ଦେ. ବି—୧ । ଡାକ ଘର (ଦେଖ)
Ḍāka chaukā 1. Ḍāka ghara (See).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୃଢ଼ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଗଂଧ ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍ଖ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ' ଦେଖିବେ ।

ড়াকচৌকী ୨ । ଯେଉଁଠାରେ ଡାକ ଦ୍ୱାରା ଯିବା ଆସିବା କରିବା
डाकचौकी ପାଲିକି ବା ଗାଡ଼ିର ବେହେରା ବା ଘୋଡ଼ାମାନଙ୍କର ବଦଳ ହୁଏ—

ଡାକ ଚଉକି
ଡାକଚୌକା } ଅନ୍ୟରୂପ—
ଡାକଚୌକି

2. A place where post-horses or post-bearers are changed.

୩ । ଯେଉଁଠାରେ ଡାକ ରନରମାନଙ୍କର ବଦଳ ହୁଏ—
3. A place where postal-runners are renewed.

ଡାକ ଚିଠି(ଟି)—ଦେ. ବି—ଡାକ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ପତ୍ର—
Ḍāka chiṭhi (ṭi) Letter sent by post.
ড়াকচিটি
डाकचिठि

ଡାକ ଛାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଡାକ ମାରିବା (ଦେଖ)
Ḍāka chhāṛḍibā 1. Ḍāka māribā (See).
ড়াক ছাড়া ୨ । ବିପନ୍ନ ଅବସ୍ଥାରେ ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଁ ଚିତ୍କାର କରିବା—
हाँक देना, पुकारना 2. To cry out for help in distress.

ଡାକ ଟିକଟ୍—ଦେ. ବି (ଓ. ଡାକ + ଇଂ. ଟିକେଟ୍)—
Ḍāka ṭikaṭ ଡାକରେ ପଠାଯିବା ଚିଠି ଆଦି ଦୂର ଦେଶକୁ
ডাকটিকিট ନେବାର ପାରିଶ୍ରମିକ ପାଇଁ ପଦାର୍ଥର ଓଜନ
डाकटिकट ଅନୁପାତରେ ପ୍ରେରକ ଯେଉଁ ଧନ ଦିଅନ୍ତି ତହିଁ ବିନିମୟରେ ଡାକଘରୁ ମିଳିବା ରାଜଚିହ୍ନାଙ୍କିତ ଟିକଟ୍—

ଡାକଟିକେଟ୍
ଡାକଟିକଲି
ଡାକଟିକଟ୍ } —ଅନ୍ୟରୂପ
ଡାକଟିକଟ୍

Postage stamps.

[ଦ୍ର— ଉପଯୁକ୍ତ ମୂଲ୍ୟର ଟିକଟ୍ ଚିଠି ଉପରେ ମରା ଥିଲେ ଉକ୍ତ ଚିଠି ଠିକଣାରେ ପହଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ଆଉ ଅଧିକ ଖରଚ ଲାଗେ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଚିଠି ଆଦିର ଉପରେ ଡାକ ଟିକଟ ମରା ଯାଇ ନ ଥାଏ ତାହା ବେଆରିଙ୍ଗ୍ (ବେରିଙ୍ଗ୍) ହୁଏ ଓ ସେଥିପାଇଁ ଚିଠି ପାଇବା ଲୋକ ଠାରୁ ଦୋହୋରା ଅର୍ଥ ଆଦାୟ କରାଯାଏ ।]

ଡାକ ଟିକିଲି—ଦେ. ବି—୧ । ଡାକ ଟିକଟ୍ (ଦେଖ)
Ḍāka ṭikili 1. Ḍāka ṭikaṭ (See).
ডাকের টিপ ୨ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ କପାଳରେ ମାରିବା
डाँकिक टिकिलि ଚକଚକିଆ ଟିଣ ପାତିଆରେ ନିର୍ମିତ ଟିକିଲି ବା ଚକତି—
2 A small circular bit of tinfoil put on the middle of the brow of females.

ଡାକ ଡଙ୍ଗା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ନାହାରେ ଡାକକୁ ନଦୀ ପାର କରାଯାଏ—
Ḍāka ḍaṅgā Mail-boat; a boat which ferries mail across a river.
ডাকডিংগী
डकडोंगा
(ଡାକଡଙ୍ଗି, ଡାକଡୁଙ୍ଗି— ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାକ ଥଳି—ଦେ. ବି (ଓ. ଡାକ + ସଂ. ସ୍ଥାଲୀ)—
Ḍāka thaḻi ଡାକ ବ୍ୟାଗ୍ (ଦେଖ)
ডাকথলে Ḍāka byāg (See).
डाकथली
(ଡାକଥଳିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାକଡୁକ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସହରର ଶବ୍ଦ)—
Ḍāka-ḍuka karibā ଆହ୍ୱାନ କରିବା; ଡାକିବା—
ডাকাডাকিকরা To call.

ଡାକ ତୁରୁପ—ଦେ. ବି (ଓ. ଡାକ + ଇଂ. ଟ୍ରମ୍ପ୍)—
Ḍāka turup ତାସର ଏକପ୍ରକାର ଖେଳ—
ডাকতুরুপ A kind of game at cards; a kind of whist-play.
डाकतुरप

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ କୌଣସି ଖେଳାଳିଙ୍କ ହାତରେ ୩ ଖଣ୍ଡ କମୋଡ଼ି ସଂଖ୍ୟକ ତାସ୍ ପଡ଼ିଲେ ସେ ଅପର ପକ୍ଷକୁ ଡାକ ବା ଡାକମାରି ଏ ବିଷୟ ଜଣାଇ ଦିଅନ୍ତି ।]

ଡାକ ଦି(ଦେ)ହାତି—ଦେ. ବି (ଓ. ଡାକ + ଫା. ଦେହାତ୍ = ଗ୍ରାମ, ମଫସଲ; ସହରରୁ ଗ୍ରାମକୁ ବା ମଫସଲକୁ ଓ
Ḍāka di(de)hāti
ডাকসেস ଗ୍ରାମରୁ ସହରକୁ ଯିବାଆସିବା କରୁଥିବା ଡାକର ବ୍ୟୟ
डाकसेस ନିର୍ବାହାର୍ଥ ଏ ଶୁଳ୍କ ଆଦାୟ ହେବାରୁ ସମ୍ଭବତଃ ଏହି ନାମ)-
(ଡାକସେସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଡାକ ବା ଚିଠି ନେବା ଆଣିବା ପାଇଁ ଦେଶର ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ପୂର୍ବେ ଯେଉଁ କର ନେଉଥିଲେ—
Dak-cess; a cess realised formerly by the Government for maintaining the postal service.

ଡାକ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଡାକ ମାରିବା (ଦେଖ)
Ḍāka debā 1. Ḍāka māribā (See)
ডাক দেওয়া ୨ । ନିଲାମରେ ବିକ୍ରି କରା ଯାଉଥିବା ସମ୍ପତ୍ତି ପାଇଁ
पुकार करना (କ୍ରୟେଚ୍ଛୁ ବ୍ୟକ୍ତି) ନିଜର ପ୍ରସ୍ତାବିତ ମୂଲ୍ୟ ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା—
2. To bid at an auction-sale.

ଡାକ ନାମ—ଦେ. ବି—୧ । ଲେଖକମାନେ ଆପଣା ଆପଣା ନାମ ପ୍ରକାଶ
Ḍāka nāma ନ କରି ଲେଖାରେ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଅନ୍ୟ ନାମ—
ডাক নাম 1. Nom-de-plume; a fictitious name as-
उर्फ sumed by a writer or author; pseudonym.

୨ । ଯେଉଁ ନାମରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସାଧାରଣତଃ ଲୋକେ ଡାକନ୍ତି; ଓରଫ—
2. A name by which a person is ordinarily known; alias.

୧	ଉ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍ୟ	ଉଅ	ଦ୍ମ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଂ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ମ

୩ । କୃପଣ, ଅଦାତା ଆଦି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଲୋକେ ଚିଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ବା ଘୃଣା ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ନାମରେ ଡାକନ୍ତି—3. Nick-name.

୪ । ସାଙ୍ଗ ସୁଖମାନେ ଥଟ୍ଟାରେ ବା ପ୍ରେମରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଯେଉଁ ନାମରେ ଡାକନ୍ତି—
4 A nickname given in sportive familiarity.

୫ । ପିତାମାତା ଆଦି ପିଲାଙ୍କୁ ଗେଲବସରରେ ଯେଉଁ ନାମରେ ଡାକନ୍ତି; ଗେହ୍ଲା ନାଆଁ—
5. A term by which fond parents or elders call their children in affection; fond name.

[ଦ୍ର—ଗୋଟିଏ ମାତୃଶୂନ୍ୟ ସ୍ତନନ୍ଧୟ ଶିଶୁକୁ ଶ୍ରୀମତୀ ପୀତାମ୍ବରୀ ଦେବୀ ଆଣି ପାଳିଅଛନ୍ତି। ତାହାର ନାମ ଜଗବନ୍ଧୁ, କିନ୍ତୁ ତା ପାଟି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଫିଟି ନ ଥିବାରୁ ସେ 'ଜଗବନ୍ଧୁ' ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ନ ପାରି ଦିନେ ଖନେଇ ଖନେଇ ନିଜର ନାମକୁ 'ଜୁଜୁ' ବୋଲି ଉଚ୍ଚାରଣ କଲା, ସେହି ଦିନଠାରୁ ତାକୁ ପାଳୟିତ୍ରୀ ଓ ଆମ୍ଭେମାନେ ସମସ୍ତେ ଜୁଜୁ ବୋଲି ଡାକୁ ଅଛୁଁ ।]

[ଦ୍ର—ସମ୍ବାଦପତ୍ର ଓ ସାମୟିକ ପତ୍ରର ଲେଖକମାନେ ବ୍ୟଙ୍ଗ ବିଦ୍ରୂପ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବା ଗୁରୁତର ଅଭିଯୋଗ ବା ସମାଲୋଚନା ଯୁକ୍ତ ବିଷୟ କୌଣସି ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖି ସେହି କାରଣରୁ ବା ଅନ୍ୟ କିଛି କାରଣରୁ ତହିଁରେ ନିଜର ପ୍ରକୃତ ନାମ ନ ଲେଖି ଗୋଟିଏ କାଳ୍ପନିକ ବା ଆକ୍ଷରିକ ଅର୍ଥବିଶିଷ୍ଟ ନାମ ଦିଅନ୍ତି । ଫକୀରମୋହନ ସେନାପତି କେତେକ ଲେଖାରେ ତାଙ୍କ ନାମ ଧୂର୍ଜଟି ରଖିଥିଲେ । ପଣ୍ଡିତ କୁଳମଣି ଦାସ ଭର୍ତ୍ତୃହରି ଶ୍ଲୋକମାନଙ୍କ ପଦ୍ୟାନୁବାଦରେ ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ପତ୍ରିକାରେ ଆପଣାର ନାମ ବାଚସ୍ପତି ଶର୍ମା ଓ ସମ୍ମାର୍ଜନୀଶୀର୍ଷକ ପ୍ରବନ୍ଧମାନଙ୍କରେ ବିଷ୍ଣୁଶର୍ମା ରଖିଅଛନ୍ତି । ଏ ଭାଷାକୋଷର ସଂଗ୍ରାହକ ଭାଗବତ ଟୁଙ୍ଗି ଆଦି ପ୍ରବନ୍ଧରେ ଆପଣା ନାମ ଦୁର୍ମୁଖ ଶର୍ମା ରଖିଥିଲେ । ଖ୍ୟାତନାମା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଲେଖା ଦେଖି ପାଠକମାନେ ଲେଖାକୁ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବରେ ଆଲୋଚନା ନ କରି ଲେଖକଙ୍କ ନାମ ଦେଖି ତଦ୍ୱାରା ଚାଳିତ ହୋଇ ନିଜର ସ୍ୱାଧୀନ ମନ୍ତବ୍ୟ ବା ମତ ସଂଗଠନ ବା ପ୍ରକାଶ କରିବେ ନାହିଁ, ଏହି ଆଶଙ୍କାରେ କେତେକ ଖ୍ୟାତନାମା ଲେଖକ ମଧ୍ୟ ଡାକ ନାମ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଜାତକରେ ରାଶିଗତ ନାମ ଗୋଟିଏ ଥାଏ, ପିତା ମାତା ସ୍ନେହରେ ଗୋଟିଏ ନାମ ଦିଅନ୍ତି । ଶାଶୁ ଘରେ ବୋହୂକୁ ଶାଶୁ ଶ୍ୱଶୁର ଗୋଟିଏ ନୂଆ ନାମ ଦିଅନ୍ତି । ପୋଷ୍ୟ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଗ୍ରହୀତାମାନେ ନୂଆ ନାମ ଦିଅନ୍ତି । ବେଶି ଅକ୍ଷର ଥିବାରୁ ଯେଉଁ ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବାକୁ ଆୟାସ ପଡ଼େ ତାକୁ ଲୋକେ ଗୋଟାଏ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ନାମ ଦିଅନ୍ତି । ଯଥା—ସତ୍ୟବାଦୀର ଡାକ ନାମ ବାଜି, ହୃଷିକେଶ=ହୁରୁଷୀ, ଧ୍ରୁବଚରଣ=ଧୋବା, ମନମୋହିନୀ=ମନା, ପଦ୍ମନାଭ=ପଦିଆ, ନରେନ୍ଦ୍ରକୁମାର=ନରୀ, ପୀତାମ୍ବରୀ=ପିତେଇ, ପଦ୍ମଚରଣ=ପଦ । ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ନାମକରଣ ପୂର୍ବରୁ ପିତାମାତା ଗେଲବସରରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ନାମ ଦିଅନ୍ତି । ଶାଶୁଶ୍ୱଶୁର ଆଦି ଗୁରୁଜନଙ୍କ ନାମ ଧରିବା ନିଷିଦ୍ଧ, ଏଥିପାଇଁ ଯେବେ କୌଣସି ବୋହୂର ବା ଭୃତ୍ୟର ନାମ ଶ୍ୱଶୁର ଘରର ବା ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ପରିବାରର କୌଣସି ଗୁରୁଜନଙ୍କ ନାମ ହୋଇଥାଏ ତେବେ ଶ୍ୱଶୁର ଘରେ ବା ଭୃତ୍ୟସ୍ୱାମୀମାନେ ବୋହୂକୁ ବା ଭୃତ୍ୟକୁ ଗୋଟିଏ ନୂଆ ନାମ ଦିଅନ୍ତି । ଅପତ୍ରିଆଣୀମାନଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ନାମକୁ ଯମଠାରୁ ଲୁଚାଇ ରଖିବା ଆଶାରେ ସେମାନଙ୍କୁ ବାଉରିଆ, ପାଣୁଆ, କଣ୍ଡୁରିଆ, ହାଡ଼ିଆ ଆଦି ଡାକ ନାମ ଦିଆଯାଏ । ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ନାମକରଣ ପରେ ପିତାମାତାଦି ଗୁରୁଜନମାନେ ନୂଆ ନାମ ଦିଅନ୍ତି । କୃପଣ ଓ ଦୁଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା ଅଶୁଭ, ଏଥିପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଲୋକେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଡାକ ନାମ ଦେଇ ଥାଆନ୍ତି । ସାଙ୍ଗସୁଖମାନେ ସ୍ନେହରେ ବା ଥଟ୍ଟାପରିହାସରେ ଆପଣା ଆପଣା ମଧ୍ୟରେ ଡାକ ନାମ ଦିଆଦେଇ ହୁଅନ୍ତି । ଏକନାମଧାରୀ ଏକାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବାରିବା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଡାକନାମ ଦିଆଯାଏ ।]

ଡାକ ନିଲାମ—ଦେ ବି. (ଓ ଡାକ+ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍. ଲୀଲାମ୍)—
Dāka nilāma ଯେଉଁ ପ୍ରକାଶ୍ୟ ବିକ୍ରିରେ ଖରିଦ୍‌ଦାରମାନଙ୍କ
ଡାକ নিলাম ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ହୁଏ; କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା
डाक निलाम ସମ୍ପତ୍ତି କିଣିବାପାଇଁ ଖରିଦ୍‌ଦାରମାନେ ନିଜ-ନିଜର ଇପ୍ସିତ ଜରସମନ ଉଲ୍ଲେଖ କରି ଯେଉଁ ନିଲାମରେ ଡାକନ୍ତି—Public auction.

[ଦ୍ର—ଡାକ ନିଲାମରେ ସମ୍ପତ୍ତି କିଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଯାହାର ଡାକ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ହୁଏ ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ଖରିଦ୍‌ଦାର ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ଟଙ୍କା ଦେବାକୁ ଡାକ ଦିଏ ତାକୁ ହିଁ ନିଲାମ ହେଉଥିବା ସମ୍ପତ୍ତି ବିକ୍ରି କରାଯାଏ ।]

ଡାକ ନୁ(ନୋ)ଟିସ୍(ସି)—ଦେ. ବି. (ଓ. ଡାକ+ଇଂ ନୋଟିସ୍)—
Dāka nu(no)ṭis(si) ଏକ ବ୍ୟକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟକୁ
ডাক নোটিস ଡାକ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ବିଜ୍ଞାପନ—
डाक नुटीस Notice sent by registered post.
(ଡାକ ଲୁ(ଲୋ)ଟିସ୍(ସି)— ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାକ ପକା(କେ)ଇବା - ଦେ. କ୍ରି - ଡାକ ମାରିବା (ଦେଖ)
Dāka pakā(ke)ibā Dāka māribā (See)
ডাকপাড়া पुकार मारना

ଡାକ ପାକି(କେ)ଟ୍—ଦେ. ବି. (ଓ ଡାକ+ଇଂ. ପାକେଟ୍)—
Dāka pāki(ke)ṭ ବଡ଼ ମୁଣିରେ ଭରିତ ହୋଇ ଡାକରେ
ডাক পাকেট ପଠାଯିବା ବନ୍ଧୁଡଗୁଡ଼ିଏ କାଗଜ ପତ୍ର—
डाक पाकेट A packet or bundle of papers sent by post.

ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଅଛ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ଅପର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଥି' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧି' ଦେଖିବେ, 'ଅଂଶ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଂଶ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଡାକ ପାଣି—ଦେ. ବ—୧ । ଯେଉଁ ଅଭିମନ୍ତ୍ରିତ ଜଳର ଶକ୍ତିଦ୍ୱାରା ବିଦେଶ-ପ୍ରବୃତ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହୋଇ ଘରକୁ ଫେରିଆସେ—
Ḍāka pāṇi
ডাকের জল 1. Enchanted water reputed to have the potency of attracting wanderers back to their homes.
फुँका हुआ पानी

୨ । ଗର୍ଭଣା ସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦିନ ବିଲରୁ ଯେଉଁ ପାଣି ନେଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଛିଞ୍ଚିବାକୁ ହୁଏ (ଏହା କଲେ ରୋଗ ଆଦି ହୁଏ ନାହିଁ)—2. Water brought from paddy fields on Garbhaṇā Saṁkrānti and sprinkled over the head.

ଡାକ ପାଣି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ବିଦେଶପ୍ରବୃତ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ କରାଇ ଘରକୁ ଫେରାଇ ଆଣିବା ନିମନ୍ତେ ଗୁଣିଆଁ ଦ୍ୱାରା ଅଭିମନ୍ତ୍ରିତ ଜଳ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—
Ḍāka pāṇi karibā
To employ charmed water for bringing a wanderer back to his home

ଡାକ ପାର୍ସ(ର୍ସେ)ଲ୍—ଦେ. ବ (ଓ ଡାକ + ଇଂ. ପାର୍ସେଲ) (ଡାକରେ ପ୍ରେରିତ ପୁଡ଼ା—A parcel sent by post.
Ḍāka pārsa(se)l
ডাক পার্সেল
डाक पारसल

ଡାକ ପିଅନ୍—ଦେ. ବ. (ଓ. ଡାକ; ଇଂ. ପିଅନ୍)—ଡାକ ଚିଠି ବାଣ୍ଟିବା ଚପରାଶୀ—Post peon.
Ḍāka pian
ডাক পিওন
डाक पिउन
(ଡାକ ପିଉନ୍; ଡାକ ପିଆଦା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାକପିଆ—ଦେ. ଵଣ—ଯେଉଁ ଲୋକ ବହୁତ ଡାକରେ ସୁଦ୍ଧା ଜବାବ ଦିଏ ନାହିଁ—A person who does not respond inspite of repeated calls.
Ḍākapiā

ଡାକ ପିଆଦା—ଦେ ବ—ଡାକ ପିଅନ୍ (ଦେଖ)
Ḍāka piādā Ḍāka pian (See).

ଡାକପୁଆ ବାଟ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଯେଉଁ ଦୂରତା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଡାକ ଦେଲେ ଶୁଭିବ; ଡାକେ ବାଟ—
Ḍākapuā bāṭa
The distance upto which a person's loud call can be heard.

ଡାକ ପୁଲିନ୍ଦା—ଦେ.ବ. (ଓ ଡାକ+ସ. ପୁଲ=ରାଶି, ପୁଞ୍ଜ)—
Ḍāka pulindā ୧ । ଡାକ ଲଫାପା (ଦେଖ)
1. Ḍāka laphāpā (See)
୨ । ଡାକ ପାକିଟ୍ (ଦେଖ)
2. Ḍāka pākiṭ (See)

ଡାକ ବଙ୍ଗଳା(ଲ୍ଳା)—ବୈଦେ. ବ—ଯେଉଁ ବଙ୍ଗଳା ବା କୋଠି ବା ବିଶ୍ରାମାଗାରରେ ଡାକ ବୋହିବା ବେହେରା-ମାନେ ଅପେକ୍ଷା କରନ୍ତି ଓ ମଫସଲ ଗସ୍ତ କରୁଥିବା ସରକାରୀ ଓ ବେସରକାରୀ ଭଦ୍ରଲୋକମାନେ ସାମୟିକ ଆଶ୍ରୟ ନିଅନ୍ତି—Dak bungalow, staging bungalow.
Ḍāka baṅgaḷā(ḷā)
ডাক বাংলা
डाकबंगला

[ବି—ଯେତେବେଳେ ଏ ଦେଶରେ ମଟର ଓ ରେଲଓ୍ୱେର ସୁବିଧା ନ ଥିଲା ସେହି ସମୟରେ ରାଜକର୍ମଚାରୀମାନେ ଦୂରସ୍ଥ ସ୍ଥାନକୁ ଯିବା ଆସିବା ପାଇଁ ଡାକସବାରି ବା ଡାକ ଘୋଡ଼ା ବା ଗାଡ଼ି ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ । ଡାକବଦଳ ଘୋଡ଼ା ବା ବେହେରା-ମାନେ ଏବଂ ରାଜକର୍ମଚାରୀମାନେ ଆଶ୍ରୟ ନେବା ପାଇଁ ୧୦।୧୨ ମାଇଲ ଅନ୍ତରରେ ସରକାରୀ ବଙ୍ଗଳାମାନ ଥିଲା, ସେହି ସମୟରୁ ଏ ଡାକବଙ୍ଗଳା ଶବ୍ଦ ଚଳୁଛି ।]

ଡାକ ବଚନ—ଦେ. ବ—ଡାକରଷି ବଚନ (ଦେଖ)
Ḍāka bachana Ḍākaṛushi bachana (See)

ଡାକ ବଦଳି—ଦେ. ବ—୧ । ଡାକ ବୋହିବା ଘୋଡ଼ା ବା ବେହେରା ମାନଙ୍କ ପରିବର୍ତ୍ତନ—1. Change of relays of horses or palky-bearers at staging places.
Ḍāka badaḷi
ডাক বদলান
डाक बदली

୨ । ଜଣେ ଡାକ ରନର୍ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦୂରତ୍ୱ ଅତିକ୍ରମ କରିବା ପରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଦୂରତ୍ୱ ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ଡାକ ରନର୍ ତା ଠାରୁ ଡାକ ମୁଣିର ଭାର ଗ୍ରହଣ କରିବା—2. Change of the post-bag between 2 runners.

ଡାକ ବସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାଟ ମଝିରେ ମଝିରେ ଡାକଗାଡ଼ିର ଘୋଡ଼ା ଓ ଡାକସବାରିର ଗଡ଼ଡ଼ମାନଙ୍କର ବଦଳାବଦଳ ହେବାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିବା—
Ḍāka basā(se)ibā
ডাক বসান
डाक बैठाना
To arrange for keeping ready relays of horses and bearers at stages.

ଡାକ ବସିବା—ଦେ. ବ—ଶୀଘ୍ର ଦୂରଦେଶକୁ ଯିବା ଆସିବା କରିବା ପାଇଁ ଯାନାଦିର ଡାକର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—
Ḍāka basibā
ডাক বসা
डाक बैठना
Arrangement for travelling long distances swiftly by keeping ready relays of horses or bearers at convenient distances.

ଡାକ ବହି—ଦେ. ବ—ପ୍ରେରିତ ପତ୍ରାଦି ପାଇବାର ସ୍ୱାକ୍ଷର ବା ନିଦର୍ଶନ ଯେଉଁ ପୁସ୍ତକରେ ଗ୍ରହୀତାଙ୍କଠାରୁ ନିଆଯାଏ—
Ḍāka bahi
ডাক বুক্
डाक बुक
Dak book.
(ଡାକ ବୁକ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାକ ବାକ୍ସ—ଦେ. ଚ. (ଓ. ଡାକ; ଇଂ. ବକ୍ସ)—ଯେଉଁ ବାକ୍ସରେ ଡାକରେ ଯିବାପାଇଁ ଚିଠି ପକାଯାଏ—Post box.
Ḍāka bāksa
ডাক বাক্স डाक बकस

ଡାକ ବାବୁ—ଦେ. ବ—ଡାକଘରର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ କର୍ମଚାରୀ; ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର—
Ḍāka bābu Post mas
ডাক মুন্সী डाक मुंशी

ଂ	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଅ	ଉଅ	ୟ
୵	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଞ	ନୁ

ଡାକ ବାଲା—ଦେ. ବି—୧ । ଡାକ ପିଅନ—1. Post-peon.
Ḍāka bālā ୨ । ଡାକ ହରକରା; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଏକ ଡାକଘରରୁ
ডাকওআলা ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଡାକଘରକୁ ପ୍ରେରିତ ଚିଠିପତ୍ର ଓ
डाकवाला ପୁଳିନ୍ଦା ଆଦି ବହନ କରି ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ଯାଏ—
2. Postal runner.

ଡାକ ବିଭାଗ—ଦେ ବି—ଦୂରଦେଶ ସହିତ ଚିଠିପତ୍ର ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ
Ḍāka bibāga କରିବା ନିମନ୍ତେ ନିଯୁକ୍ତ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା
ডাক বিভাগ ଗଠିତ ସରକାରୀ ବିଭାଗ—
डाक महकमा Postal department.
(ଡାକ ମହକୁମା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାକ ବ୍ୟାଗ୍—ଦେ. ବି. (ଓ. ଡାକ ଇଂ. ବାଗ୍)—୧ । ଡାକ ଚିଠି
Ḍāka byāg ଆଦି ବାନ୍ଧିବା ବେଳେ ଯେଉଁ ଥଳରେ ଡାକବାଲା
ডাক ব্যাগ ଚିଠି ଆଦି ବହନ କରେ—
डाक बेग 1. Postman's bag.
ଡାକ ବ୍ୟାଗ୍ / ଡାକ ବେଗ୍ —ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଡାକ ରନର୍‌ମାନେ ଏକ ଡାକଘରୁ ଅନ୍ୟ ଡାକଘରକୁ ନେବା ଚିଠିପତ୍ର ଆଦିର ମୁଣି—2. The bag carried by postal runners.
୩ । ଏକ ଡାକଘରରୁ ଅନ୍ୟ ଡାକଘରକୁ ରେଲ, ବଳିଗାଡ଼ି ବା ଜାହାଜ ଆଦିଦ୍ୱାରା ଚିଠି ପତ୍ର ଆଦି ପଠା ଯିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ମୁଣି—3. Mail-bag.
୪ । ଏକ ଡାକଘରରୁ ଅନ୍ୟ ଡାକ ଘରକୁ ପ୍ରେରିତ ଟଙ୍କା ଓ ନୋଟ୍ ଆଦି ପଠାଯିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ସୁଦୃଢ଼ ଚମଡ଼ାର ଥଳି—4. Strong leather-bags used for sending money and currency notes from one post office to another.

ଡାକ ମାରିବା—ଦେ. କି.—ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ଚଲାଉ କରିବା; ଡାକିବା-
Ḍāka māribā To call out; to halloo; to shout.
ডাক মারা पुकार देना

ଡାକ ମାସୁଲ୍—ଦେ. ବି. (ଓ. ଡାକ. ଫା. ମହସୁଲ୍)—ଡାକରେ ଚିଠି
Ḍāka māsul ବହିବା ପାଇଁ ଡାକବିଭାଗ ପ୍ରେରକମାନଙ୍କ ଠାରୁ
ডাক মাসুল ଆଦାୟ କରିବା ଶୁଳ୍କ—Cash paid to the
डक महसूल post office in lieu of postage; postal charges.
(ଡାକ ମାହାସୁଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାକ ମାଷ୍ଟର—ଦେ. ବି. (ଓ.ଡାକ+ଇ.ମାଷ୍ଟର)—ଡାକ ବାବୁ (ଦେଖ)
Ḍāka māstara Ḍāka-bābu (See)

ଡାକ ମୁଣା(ଣି)—ଦେ. ବି.—ଡାକ ବ୍ୟାଗ୍ (ଦେଖ)
Ḍāka muṇā (ṇi) Ḍāka byāg (See)

ଡାକ ମୁନସି—ଦେ. ବି.(ଓ. ଡାକ+ଫା. ମୁନ୍‌ଶୀ)—ଡାକ ବାବୁ (ଦେଖ)
Ḍāka-munsi Ḍāka bābu (See)
(ଡାକ ମୁନସି; ଡାକ ମୁନ୍‌ସୀ,—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ଓଡ଼ିଆ ବା ବଙ୍ଗାଳି ହିନ୍ଦୁ ହୋଇଥିଲେ ଲୋକେ ତାଙ୍କୁ ଡାକ ବାବୁ ଏବଂ ମୁସଲମାନ ବା ପଶ୍ଚିମା ହୋଇଥିଲେ ତାଙ୍କୁ ଡାକମୁନ୍‌ସି ଡାକନ୍ତି ।]

ଡାକ ମୋହର—ଦେ. ବି.—(ଓ.ଡାକ+ସଂ. ମୁଦ୍ରା) ଡାକ ଚିଠିମାନଙ୍କ
Ḍāka mohara ଉପରେ ଡାକ ବିଭାଗୀୟ କର୍ମଚାରୀମାନେ ଯେଉଁ
ডাক মোহর ଛାପା ମୁଦ୍ରିତ କରନ୍ତି—Seal of post office
डाक मुहर affixed to postal articles.

ଡାକ ରନର୍—ଦେ.ବି.—(ଓ ଇଂ ଡାକ+ଇଂ. ରନର୍)—ଯେଉଁ କୁଲି
Ḍāka ranar ଏକ ଡାକଘରରୁ ଚିଠି ଓ ପୁଳିନ୍ଦା ଆଦି ନେଇ ଅନ୍ୟ ଡାକଘରକୁ ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ଯାଏ—
Postal runner.
[ଦ୍ର—ସାଧାରଣ ପଦବାହକଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ପତ୍ରାଦି ଅପେକ୍ଷା ଡାକରେ ପ୍ରେରିତ ପତ୍ରାଦି ଠିକଣାରେ ଶୀଘ୍ର ପହଞ୍ଚିବ ବୋଲି ଡାକ ରନର୍‌ମାନେ ଦ୍ରୁତଗତିରେ ଚାଲନ୍ତି, ଏବଂ ରାତିରେ ମଧ ଯିବା-ଆସିବା କରନ୍ତି । ସାଧାରଣତଃ ଜଣେ ଡାକ ରନର୍ ୧୦ମାଇଲ ବାଟ ଦ୍ରୁତଗତିରେ ଯାଇ ସେଠାରେ ଥିବା ନୂଆ ରନର୍‌କୁ ଡାକ ବ୍ୟାଗ୍ ଦିଏ ଓ ଉକ୍ତ ରନର୍ ପରବର୍ତ୍ତୀ ୧୦ମାଇଲ ବାଟ ଯାଇ ଅନ୍ୟ ରନର୍‌କୁ ଦିଏ । ପୂର୍ବେ ଏହି ରନର୍‌ମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଭାରତର ଏକ ମୁଣ୍ଡରୁ ଅନ୍ୟ ମୁଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଡାକ ନିଆ ଅଣା ହେଉଥିଲା । ଆଜି କାଲି ରେଲ ଓ ମଟର ଆଦି ଚଳିବାରୁ ଡାକ ରନର୍‌ମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା କମିଛି; ତଥାପି ଯେଉଁଠାରେ ରେଲ ଓ ମଟର ଆଦି ଯିବାଆସିବା କରୁ ନାହିଁ ସେଠାରେ ରନର୍‌ମାନେ ହିଁ ଡାକ ବୋହୁ ଅଛନ୍ତି । ବିଲାତରୁ ଜାହାଜରେ ଡାକ ଯିବାଆସିବା କରେ; ବର୍ତ୍ତମାନ ଉଡ଼ାଜାହାଜ ହେବାରୁ ଜରୁରୀ ଚିଠିପତ୍ରାଦି ଉଡ଼ାଜାହାଜରେ ଭାରତ ଓ ବିଲାତ ମଧ୍ୟରେ ନିଆ ଅଣା ହେଉ ଅଛି । ଉଡ଼ାଜାହାଜରେ ଚିଠିପତ୍ରାଦି ବିଲାତକୁ ଡାକରେ ପଠାଇଲେ ସାଧାରଣ ଡାକମାସୁଲ ଅପେକ୍ଷା ପ୍ରେରକଙ୍କୁ ବେଶି ମାସୁଲ ଦେବାକୁ ପଡ଼େ । ଡାକ ରନର୍‌ମାନେ ଝୁମ୍ କୁଲଣା ବାଡ଼ିକୁ ଝୁମ୍ ଝୁମ୍ କରି ହଲାଇ ଶ୍ରମାପନୋଦନାର୍ଥ ଗୀତ ବୋଲି ବୋଲି ଦଉଡ଼ୁ ଥାଆନ୍ତି; ଶ୍ୱାପଦ ଓ ଦସ୍ୟୁ ସଙ୍କୁଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏକସଙ୍ଗରେ ଏକାଧିକ ରନର୍ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରସଜ୍ଜିତ ହୋଇ ଯିବା ଆସିବା କରନ୍ତି ।]

ଡାକ ରସିଦ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଓ. ଡାକ+ଇଂ. ରସିଦ୍)—ମନିଅର୍ଡ଼ର
Ḍāka rasid ବା ରେଜେଷ୍ଟ୍ରି ଚିଠି ଆଦି ଡାକ ଘରେ ଅର୍ପଣ କରିବା
ডাক রসিদ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ଯେଉଁ ରସିଦ ଦିଅନ୍ତି—
डाक रसिद Postal receipt; postal acknowledgement for registered letters and money orders.

ଡାକରା—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଡ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା)—୧ । ନିମନ୍ତ୍ରଣ
Ḍākarā 1. Invitation.
ডাক ୨ । ଆହ୍ୱାନ—
बुलावा, पुकार 2. Call.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କ୍ୱଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ୱଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଜ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୩ । କଚେରି ଅଦାଲତେ ହାଜର ହେବା ନିମନ୍ତେ ପକ୍ଷ ବା ସାକ୍ଷୀଆଦିଙ୍କ ତଲବ; ସମନ—Summons to a party or witness to attend a place.

ବୃନ୍ଦାବନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ସାଅନ୍ତାଣୀଙ୍କର ଡାକରା ଆସେ ।
ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୪ । ମକଦ୍ଦମାର ତାରିଖ ଦିନ ପକ୍ଷମାନଙ୍କ ନାମ ଧରି କଚେରୀଗୃହର ଦୁଆରମୁହଁ ପାଖେ ଚପରାସୀଦ୍ୱାରା 'ଅମୁକ ହାଜର ହୋ' ବୋଲି ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ଆହ୍ୱାନ—4. Loud call by the court-peon to a party by name at the door of a court-house on the date of a case.

୫ । ମଜୁରୀ ଉପାର୍ଜନାର୍ଥ ଦେଖିବା ପାଇଁ ଯିବାକୁ ଡାକ୍ତର ବା କୌଣସି ମକଦ୍ଦମା ଚଳାଇବାକୁ ମକ୍କେଲ ତରଫରୁ ବା ପକ୍ଷଙ୍କ ତରଫରୁ ଡାକ୍ତର ବା ଓକିଲଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ—5. Professional call.

ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ଆଶୀର୍ବାଦଘରର ପୂର୍ବଦିନ ବର ଘରୁ କନ୍ୟାକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିବା ପାଇଁ ପଠାଯିବା ସଙ୍କୁଳା—Formal invitation sent to the father's house of a girl on the eve of her coming to her husband's house for consummation.

[ଦ୍ର—ଡାକରା ନେଇଯାଇଥିବା ଲୋକ ଝିଅର କାନଶୁଣି ଶୁଣି ଆସି ବର ଘରେ କହିଲେ ବର ଘରେ ଉତ୍ସବର ଆୟୋଜନ କରାଯାଏ ।]

ଡାକରା ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମୋଚ୍ଚାରଣପୂର୍ବକ ଆହ୍ୱାନ—There being a call; the state of being called.
Ḍākarā paṛibā
ডাক পড়া
बुलावट होना ଦେ. କ୍ରି—ଆହୂତ ହେବା—To be called.

ଡାକରା ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. ଓ ବି—ଡାକରା ପଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Ḍākarā hebā Ḍākarā paṛibā (See)

ଡାକ ରସାଲି—ଦେ. ବି. (ଓ. ଡାକ + ଆ. ଇର୍‌ସାଲ୍)—ଡାକଦ୍ୱାରା
Ḍāka risāli ଟଙ୍କା ବା ଦ୍ରବ୍ୟାଦିର ପ୍ରେରଣ—
ডকেরিশালি Postal remittance.
डाकमें भेजना ଦେ. ବିଣ—ଡାକରେ ପ୍ରେରିତ (ଟଙ୍କା ଓ ଦ୍ରବ୍ୟ)—(money or article) Remitted by post.

ଡାକ ରେଜି(ଜେ)ଷ୍ଟରି—ଦେ. ବି. (ଓ. ଡାକ ଓ ଇଂ. ରେଜିଷ୍ଟ୍ରେସନ୍)-
Ḍāka reji(je)shṭari ଚିଠି ପତ୍ରାଦି ନିରୂପିତ ସ୍ଥାନରେ
ডাক রেজিষ্ট্রি ନିଃସନ୍ଦେହ ପହଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ପ୍ରେରକ
डाक रजिस्टरी ସାଧାରଣ ଡାକମାସୁଲ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ମାସୁଲ
ଡାକ ରେଜଷ୍ଟରି } ଅନ୍ୟରୂପ
ଡାକ ରେଜେଷ୍ଟ୍ରେଟ }
ଦେଇ ଚିଠି ପଠାଇବା ବିଷୟ ଡାକଘରର ପୁସ୍ତକରେ ଲିପିବଦ୍ଧ କରାଇବାର ବିଧି—Postal registration.

ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ପତ୍ର ବା ପାକେଟ୍ ପୋଷ୍ଟଅଫିସରେ ରେଜିଷ୍ଟରି କରାଯାଇ ଥାଏ—Registered by post (letter or packet).

ଡାକ ଲଫାପା(ଫା)—ଦେ. ବି. (ଓ.ଡାକ ଓ ଇଂ.ଲଫାଫା = ମୁଣା)—
Ḍāka laphāpā(phā) ୧ । ଯେଉଁ କାଗଜମୁଣାରେ ଚିଠି ଆଦି
ডাক লেফাফা ଭର୍ତ୍ତି କରାଯାଇ ଡାକରେ ପ୍ରେରିତ ହୁଏ—
डाक लिफाफा 1 Postal cover or envelope.
୨ । ଡାକ ଟିକଟ ମରାଯାଇଥିବା ଲଫାପା, ଯାହା ଡାକଘରେ ବିକ୍ରି କରାଯାଏ—Stamped postal envelope.

ଡାକ ସଂକ୍ରାନ୍ତି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନାପୁର; ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—
Ḍāka saṁkrānti ଗର୍ଭଣା ସଂକ୍ରାନ୍ତି—Garbhaṇā Saṁkrānti.
[ଦ୍ର—ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଏ ଦିନ କ୍ଷେତରୁ ପାଣି ଆଣି ଦେହରେ ଛୁଆଁ ହେଲେ ମନୁଷ୍ୟ ବର୍ଷକ ପାଇଁ ନୀରୋଗ ହୁଏ ।]

ଡାକ ସେସ୍—ଦେ. ବି.(ଓ. ଡାକ + ଇଂ.ସେସ୍)—ଡାକ ଦିହାତି (ଦେଖ)
Ḍāka ses Ḍāka dihāti (See)

ଡାକ ସାଜ—ଦେ. ବି—ରଙ୍ଗତା; ଯେଉଁ ଚକଚକିଆ ପାତିଆ ଆଦି ପ୍ରତିମା
Ḍāka sāja ଆଦିରେ ମଡ଼ା ଯାଏ—The tinfoils or finery
ডাকের সাজ with which temporary images are
डाँक साज decorated.

ଡାକ ହରକରା—ଦେ.ବି (ଓ.ଡାକ + ଫା.ହରକାରା)-ଡାକବାଲା (ଦେଖ)
Ḍāka harakarā Ḍākabālā (See)

ଡାକ ହାକ—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—
Ḍāka hāka ୧ । ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଆଦେଶମାନଙ୍କର ପାଳନ—
ডাক হাঁক 1. Carrying out of a master's orders.
हाँक पुकार ୨ । ଆହ୍ୱାନ, ଡାକରା—2. Summons.

ପାଇକେ ପାଇକଙ୍କୁ ଡାକହାକ କରି—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଭୀଷ୍ମ ।

୩ । ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଆଦେଶ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପାଳନ ବା ସମ୍ବାଦ ନେବା ପାଇଁ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ଭୃତ୍ୟଙ୍କୁ ଡାକିବା—3. The call of a master to an orderly to carry out urgent orders.

ଦେ. ବିଣ—ଡକାଡକି; ପରସ୍ପରକୁ ଡାକିବା ବ୍ୟକ୍ତି (ଗଣ)—(persons) Calling each other.

ଡାକହାକ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପରସ୍ପରକୁ ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ
Ḍākahāka karibā ଡାକିବା—
1. To call each other aloud.
୨ । ଡାକହାକ ଶୁଣିବା (ଦେଖ)
2. Ḍākahāka śuṇibā (See)

ଡାକହାକ ବଜା(ଜେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡାକହାକ ଶୁଣିବା (ଦେଖ)
Ḍākahāka bajā(je)ibā Ḍākahāka śuṇibā (See

ˎ	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ୍	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉ଼ଥ	ଝ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଌ	ଏ୍	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍

ଡାକହାକ ଶୁଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପ୍ରଭୁଦତ୍ତ ନାନା ଜରୁରୀ ଆଦେଶକୁ ବା
Ḍākahāka śuṇibā ଆହ୍ୱାନକୁ ଶୁଣି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତଦନୁସାରେ
କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—To carry out a master's immediate orders to act as an orderly servant.

ଡାକହାକ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ପରସ୍ପର ଡକାଡକି ହେବା—
Ḍākahāka hebā To call out to each other.
ডাকাডাকি হওয়া ଡାକହାକ ହୋଇ ସେ ସବୁ ବାହାରିଲେ—
हाँकफुकार होना କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ଆଦି ।

ଡାକି—ଦେ. ବି—ଡମରୁ—A double faced slender-waisted
Ḍāki drum.
ডুগডুগী ହରିକର ଡାକି ବେଣୀ ମଧ୍ୟରେ ବି କୃତାର୍ଥ କରନ୍ତେ ରୂପମାନ—
डौंरु କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଡାକି କଟି(ଟୀ)—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—କ୍ଷୀଣକଟୀ ସ୍ତ୍ରୀ—
Ḍāki kaṭi(ṭī) slender-waisted (woman).
ଭସିଲନ୍ତ ଡାକିକଟି ସୁନ୍ଦରୀ ଅନୁପାରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଡାକିଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଡାକିନୀ)—ଡାକିନୀ (ଦେଖ)
Ḍākiṇī Ḍākinī (See)
ডাইনী डाकिन
ଡାକେଣୀ, ଡାଙ୍କେଣୀ, ଡାଙ୍କଣୀ }
ଡାକ୍ଙେଣୀ, ଡାଙ୍କୁଣୀ, ଡାହାଣୀ } ଅନ୍ୟରୂପ

ଡାକିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଡାକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । କାଳୀଙ୍କଗଣ ବା
Ḍākinī ଅନୁଚରବିଶେଷ; ପିଶାଚୀବିଶେଷ—1. A class of female attendants of Goddess Kālī.
୨ । କୁହୁକିନୀ; ମାୟାବିନୀ ସ୍ତ୍ରୀ—2. A sorceress.
୩ । ଡାଙ୍କିଣୀ; ଡାହାଣୀ—3. Witch.
ଡାକିନୀ ଯୋଗିନ୍ତ ବୋଲି ଭାବୁଥାଇ ମନେ—ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଡାକି ଫୁକାରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଡାକି ହାକି (ଦେଖ)
Ḍāki phukāri Ḍāki hāki (See).

ଡାକି ବଜା(ଜେ)ଇ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଡାକି ହାକି (ଦେଖ)
Ḍāki bajā(je)i Ḍāki hāki (See).

ଡାକିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଡ=ଶବ୍ଦ କରିବା; ସଂ ହୁଙ୍କାର)—
Ḍākibā ୧ । ଆହ୍ୱାନ କରିବା—
ডাকা 1. To call.
बुलाना, पुकारना, हाँकना ଡାକମଧ୍ୟମକୁ ଡାକି ଆଣିବାକୁ ଏଠାକୁ କାହା
ଭରସା—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଶୋଗିଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଗୀତ
୨ । ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିବା—2. To invite.
୩ । ଉପସ୍ଥିତ ହେବାପାଇଁ ତଲବ କରିବା—
3. To summon; to send for.
୪ । ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ଚିତ୍କାର କରିବା—
4. To bowl; to shout.
ଡାକିଲେ ଦାନ ପଡଇ ଅବଜ୍ଞା କୋହି ଚଯ—ପ୍ରାଚୀ, ଜଳଚରିତ ।
୫ । ବୋବାଇବା; ରବ କରିବା; କଣ୍ଠରେ ସ୍ୱର କରିବା—
5. To utter a sound.
ଡାକନ୍ତେ ମୟୂର ଉର ଭଞ୍ଜିସି ଦର୍ଦୁର ରୂଢ ଚେଷ୍ଟା କଲ ହୋଇ ଥର ଥର ହେ ।
ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
[ଦ୍ର—ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଜାତୀୟ ପ୍ରାଣୀ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରରେ ଡାକନ୍ତି । ଯଥା—ପାରା ଧୁମୁରିବା, ଗୋରୁ ହମ୍ବାଳିବା, କୁକୁର ଓ ବିଲୁଆ ଭୁକିବା; ମେଣ୍ଢା ଓ ଛେଳି ମେଁ ମେଁ ହେବା, ବିରାଡ଼ି ମ୍ୟାଉଁ ମ୍ୟାଉଁ ହେବା; ବାଘ ହୁଙ୍କାଳିବା ।]
୬ । ସମ୍ବୋଧନ କରିବା—6. To hail; to accost
୭ । ଅନୁଗ୍ରହ ବା କୃପାପ୍ରାର୍ଥୀ ହୋଇ ଦେବତା ଆଦିଙ୍କ ନାମ ନେବା ବା ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା ବା ସ୍ମରଣ କରିବା—
7. To invoke (a Deity or God) for help or favour.
୮ । ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ କହିବା—8. To speak out.
୯ । (ବିଲ) ଶୁଖି କରି ଫାଟିବା—
9. To crack, being dried of all moisture (said of a field).
୧୦ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ ପୂର୍ବକ ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ କହିବା—10. To call out a person's name.
୧୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମ ଧରି ତାକୁ ପାଖକୁ ଆସିବାକୁ ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ କହିବା—11. To call a person to come near by uttering his name.
୧୨ । ଉଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ ଉତ୍ପନ୍ନ କରିବା—
12 To produce a loud sound.
(ଯଥା—ବାଉଁଶ ଉପରେ ଖୁବ ବୋଝ ଲଦି ଦେବାରୁ ବାଉଁଶ କଡ଼ କଡ଼ ଡାକୁଛି ।)
୧୩ । ଗର୍ଜନ କରିବା—13. To roar.
(ଯଥା—କାଲିଠାରୁ ମେଘ ଭାରି ଡାକୁଛି ।)
୧୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିବା; ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା—
13. ((figurative) (a book; the scriptures) To say; to lay down.
(ଯଥା—ମଦ ଖାଇଲେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରିବାକୁ ହୁଏ ବୋଲି ଆମ ଶାସ୍ତ୍ର ଡାକୁଛି ।)
[ଦ୍ର—ଡାକିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଆଣିବା, ଦେବା, ନେବା, ପକା(କେ)ଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ । ଡାକିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ହାକିବାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ଓ ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଫୁକାରିବା, ବଜାଇବା, ହାକିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଡାକି ମଧ୍ୟମା—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର କଟି ଡାକି ବା ଡମରୁର
Ḍāki madhyamā ମଧ୍ୟ ପରି ସରୁ; ଡମରୁମଧ୍ୟା—
(ଡାକିମଧ୍ୟା—ଅନ୍ୟରୂପ) Slender-waisted (woman).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଡାକନଧମାଙ୍କୁ ଡାକ ଅଣିବାକୁ ଏଠାକୁ କାହା ଭରସା—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳୋଗଚକ୍ଷୁ, ଭ.ଗୀତ ।

ଡାକିଲା—ଦେ. ବିଣ—ଡାକ ଦେଉଥିବା; ଗର୍ଜୁଥିବା—
Ḍākilā Sounding.
ডাকা
ଡାକିଲା ମେଘ ବରଷେ ନାହିଁ—ପ୍ରବଚନ ।
(ଡାକିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାକିଲେ ଓ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ନାମୋଚ୍ଚାରଣପୂର୍ବକ ଆହୂତ ବ୍ୟକ୍ତି) ଜବାବ ଦେବା—
Ḍākile o karibā
ডাকলে শুনা 1. To respond to a call.
(ଡାକିଲେ ଶୁଣିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥେ) ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅଭୀପ୍ସିତ ଫଳ ପ୍ରଦାନ କରିବା—
2. (figurative) To grant or produce the wished for result immediately.
(ଯଥା—ଆମ ବାଲୁକେଶ୍ୱର କବିରାଜଙ୍କ ଔଷଧ ଡାକିଲେ ଓ କରେ ।)

ଡାକି ହାକି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ପ୍ରକାଶ୍ୟଭାବରେ—
Ḍāki hāki Openly.
ডেকেহেঁকে
ବାଣ୍ଡେ ଡାକହାକ ଧର୍ମିଁ କରିବ—ଚକୁଳଆପଣା ଗୀତ ।
हाँक पुकारकर

ଡାକୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଡ=ଶବ୍ଦ, ସଂ. ହୁଂକାର; ସଂ. ଦସ୍ୟୁ)—
Ḍāku ୧ । ଡକାଇତ—Dacoit; robber.
୨ । ପ୍ରବଞ୍ଚକ ବ୍ୟକ୍ତି; ଠକ—2. A swindler.
ডাকাত ୩ । ଡକାଇତି—3 Dacoity; robbery.
डाकू ବିଣ—୧ । ବିଖ୍ୟାତ—1. Famous; notorious.
(ଯଥା—ଡାକୁ ନା ଭାରି ଡାକୁ ।)
୨ । ପ୍ରବଞ୍ଚକ—2. Swindling.

ଡାକୁଆ—ଦେ. ବି. ପୁଂ—୧ । (ଡାକ ଦେବା ଲୋକ) ଦଣ୍ଡୁଆସୀ ବା
Ḍākuā ଚଉକିଆ—1. Watchman.
ଡାକେଇ } ସ୍ତ୍ରୀ
ଡାକୋଇ }
୨ । ଯେ ଚିତ୍କାର କରେ—
2. A shouter.
୩ । ଯେ ଡାକିବାକୁ ଯାଏ; ଆହ୍ୱାନବାହକ ବ୍ୟକ୍ତି—
3. A caller; a messenger.

କାଲି ଯିବା ବୋଲନ୍ତି ଧର୍ମକ ବଳାଇ
ଡାକୁଆକୁ ବୋଇଲେ ହେ ଦେଇଯାଉ କହି—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ଉଦ୍ୟୋଗ ।

ଦେ. ବିଣ.—୧ । ବିଖ୍ୟାତ—1. Famous.
୨ । ଚିତ୍କାରକାରୀ—2. Shouting.

ଡାକୁଣୀ—ଦେ. ବି ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଡାକିନୀ)—ଡାଙ୍କେଣୀ (ଦେଖ)
Ḍākuṇī Ḍāṅkeṇī (See)
(ଡାକିଣୀ, ଡାକେଣୀ, ଡାଙ୍କୁଣୀ, ଡାଙ୍କେଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଗ୍ରୀବ ସ୍ୱର୍ଗଦେଖା ମାତ୍ରା ଶ୍ମଶାନ ଡାଙ୍କୁଣୀ ।
ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି, ଚନ୍ଦ୍ରମାଧବ୍ୟ ।

ଡାକେଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ସଂ. ଡାକିନୀ)—ଡାଙ୍କେଣୀ (ଦେଖ)
Ḍākeṇī Ḍāṅkeṇī (See)

ଡାକେ ବାଟ—ଦେ. ବି.—୧ । ଏକ ଲୁହାଟ ବାଟ; ଜଣକର ଉଚ୍ଚ ଡାକ ଯେତେଦୂରକୁ ଶୁଭେ ସେହି ଦୂରତ୍ୱର ପଥ—
Ḍāke bāṭa
একডাক পথ 2 A call's distance.
୨ । ପ୍ରାୟ ଏକ କ୍ୱାର୍ଟର ମାଇଲ—2. A distance of about one quarter of a mile.
୩ । ଡାକବୁହା ଘୋଡ଼ା ବା ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଏକ ଦମ୍ଭା ବା ଗତିରେ ଯେତେ ବାଟ ଯିବେ; ମଞ୍ଜିଲ; ପ୍ରାୟ ୧୦ ମାଇଲ୍ ବାଟ—3. 10 miles; the distance travelled by one relay of post-horses or dak-bearers at one stretch; stage.
[ଦ୍ର—ଏହାପରି ୨ ଡାକ ବାଟ, ୩ ଡାକ ବାଟ ଇତ୍ୟାଦି ପ୍ରୟୋଗ ହୁଏ ।]

ଡାକେଶ୍ୱରୀ—ଦେ. ବି ସ୍ତ୍ରୀ.—ଯୋଗିନୀବିଶେଷ—One of the
Ḍākeswarī attendants of Kālī, worshipped as a
ডাকেশ্বরী village-Deity.

ଡାକୋର—ଦେ. ବି. (ନାମ) (ସଂ. ଠକ୍କୁର; ତୁଳ. ହି. ଡାକୋର ଓ ଗୁଜରାଟୀ ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ)—ଗୁଜରାଟର ସହର ବିଶେଷ—Name of a city in Gujerat.
Ḍākora
ডাকোর
डाकोर [ଦ୍ର—ଏହା ବରୋଦାଠାରୁ ୪୧ ମାଇଲ ଦୂର । ଏଠାରେ ଦ୍ୱାରକା ନାଥ ଡାକୋରଜୀଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଅଛି । ଏହା ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଏକ ପବିତ୍ର ସ୍ଥାନ । ମଦନ ମୋହନ ତୀର୍ଥ ଦର୍ଶନ ।]

ଡାକ୍ଟର୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—(ତୁଳ. ତେ. ଡାକ୍ଟାରୁ)—
Ḍāktār (etc) ଡାକ୍ତର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Ḍāktara etc. (See)

ଡାକ୍ତର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡକ୍ଟର୍)—୧ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ରୀତିରେ
Ḍāktara ଚିକିତ୍ସା କରିବା ଚିକିତ୍ସକ—
ডাক্তার 1. Doctor· allopath.
डाक्टर, डाक्तर [ଦ୍ର—ପଶୁଚିକିତ୍ସକମାନଙ୍କୁ ପଶୁ ଡାକ୍ତର ,ସ୍ତ୍ରୀ
ଡାକ୍ତରାଣୀ } —ସ୍ତ୍ରୀ. ଚିକିତ୍ସକମାନଙ୍କୁ ଲେଡ଼ୀ ଡାକ୍ତର ଓ
ଡାକ୍ତରଆଣୀ } ଡାକ୍ତର ବ୍ୟବସାୟ କରୁଥିବା ଦେଶିଲୋକମାନଙ୍କୁ ନେଟିଭ୍ ଡାକ୍ତର ବୋଲାଯାଏ ।]
୨ । କୌଣସି ବିଦ୍ୟାରେ (ଯଥା; ଆଇନ୍ ଚିକିତ୍ସାଶାସ୍ତ୍ର, ଦର୍ଶନ, ସାହିତ୍ୟ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନଙ୍କ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରରେ ପାରଦର୍ଶିତା ଲାଭ କରିଥିବାର ନିଦର୍ଶନସ୍ୱରୂପ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ଉଚ୍ଚତମ ଉପାଧି ଲାଭ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—2. Doctor, a person who has got the title of Doctor in law, medicine, theology, divinity etc from a university.

୦	ଙ	ଡ଼	ଋ ୠ	ଌ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଂ	ଈଅ	ଘ
୨	ଢ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଵ	ନ୍

ଡାକ୍ତର ଖାନା—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ ଡକ୍ଟର+ଫା. ଖାନା=ସ୍ଥାନ, ଗୃହ)
Ḍāktara khānā ୧ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଚିକିତ୍ସା ପ୍ରଣାଳୀରେ ଚିକିତ୍ସା କରଣ
ডাক্তারখানা ଯିବାର ଆଳୟ; ଚିକିତ୍ସାଳୟ; ହାସପାତାଲ—
अस्पताल, दवाघर 1. Hospital.
୨ । ଯେଉଁଠାରେ ରୋଗୀମାନଙ୍କୁ ଔଷଧ ବିତରଣ ବା ବିକ୍ରି କରାଯାଏ; ଔଷଧାଳୟ—2. Dispensary.

ଡାକ୍ତର ସାହେବ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—୧ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପ୍ରଣାଳୀରେ
Ḍāktara sāheba ଚିକିତ୍ସକ ଇଉରୋପୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
ডাক্তার সাহেব 1. A European doctor.
डाक्टर साहेब ୨ । ଜିଲ୍ଲାର ପ୍ରଧାନ ସରକାରୀ ଡାକ୍ତର; ସିଭିଲ୍ ସର୍ଜନ୍—2. The Civil Surgeon of a district.

ଡାକ୍ତରି—ଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡକ୍ଟର+ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଇ)—
Ḍāktari ୧ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଚିକିତ୍ସା ପ୍ରଣାଳୀ—
ডাক্তারী 1. The western system of medical
डाक्टरी treatment; allopathy.
୨ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଚିକିତ୍ସା ବିଜ୍ଞାନ—
2. The western medical science.
୩ । ଡାକ୍ତର ବ୍ୟବସାୟ—
3. The profession of a doctor.
ବିଣ—୧ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଚିକିତ୍ସା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to the western medical science: allopathic.

ଡାକ୍ତରି ଔଷଧ—ଦେ. ବି—ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ବିଜ୍ଞାନାନୁମୋଦିତ ଔଷଧ—
Ḍāktari aushadha Allopathic medicine.
ডাক্তারী ঔষুধ डाक्टरी दवा
[ଡାକ୍ତରି ଓଷଦ(ଧ)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଡାଗର—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ମୂଳ ବି. ଡାଗର;
Ḍāgara ସଂ. ଦୀର୍ଘ)—୧ ବଡ଼—1. Big; great.
୨ । ଡେଙ୍ଗା—2. Tall.

ଡାଗରା—ଦେ. ବି—ଡଗା; ବଡ଼ ଉକୁଣୀ—
Ḍāgarā A large louse.
ডাগর জুঁ

ଡାଗରାଜି—ବୈଦେ. ବି—୧ ଚିରି; ଚିରିଯାଇଥିବା ଲୁଗାର ସିଲେଇ ବା
Ḍāgarāji ମରାମତି—1. Repair of a torne cloth by
বিফু sewing; darning.
रफु ୨ । କୋଠାଆଦିର ଅଂଶତଃ ଭଗ୍ନଅଂଶର ମରାମତି—
2 Petty repair works; petty repairs.

ଡାଙ୍କଣା—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ସଂ. ଡଙ୍କର=ଦୁଷ୍ଟ; ଶ୍ଲୋକ; ଶ୍ରୁ ଶବ୍ଦସାଗର)
Ḍāṅkaṇā (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ)—ଦୁଷ୍ଟ ଓ ଖଳ ବ୍ୟକ୍ତି—
ডেগরা Wicked person.
डुंगर
(ଡାଙ୍କେଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଡାଙ୍କି(ଙ୍କୁ)(ଙ୍କେ)ଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଡାକିନୀ)—ଡାକିନୀ; କାଳୀଙ୍କ
Ḍāṅki(ṅku) (ṅke)ṇi ଗଣଭୁକ୍ତା ଅପଦେବତା; ଯୋଗିନୀ—
ডাইন 1. The female attendants of
डँकिनी, डाकिन Goddess Kāḷi.
ଡାକି(କୁ)(କେ)ଣୀ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଡାହାଣୀ—
ଡଙ୍କୁଣୀ } 2. Witch; sorceress.
୩ । (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ) ଦୁଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ—
3. Wicked woman.
୪ । ଝାଡ଼ାବାନ୍ତି ରୋଗ—4. Cholera.
(ଯଥା—ଡାହାଣୀ ଚଳେ କୋଉ ଦେଶ ।)

ଡାଙ୍କେଣୀଖିଆ—ଦେ. ବିଣ ପୁଂ. (ଅଭିଶାପରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
Ḍāṅkeṇi-khiā ଯାହାକୁ ପିଶାଚୀ ଖାଇବ—
(ଡାଙ୍କେଣୀଖାଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) (term of cursing) (a person) To be devoured by a witch.

ଡାଙ୍କେଣୀ ବାଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ)—ହଇଜା—
Ḍāṅkeṇi bāṛi Cholera.

ଡାଙ୍ଗ୍—ପ୍ରାଦେ. (ଲଡ଼ଆ) ବି—ଅଲଗୁଣି—
Ḍāṅg Clothes-horse.

ଡାଙ୍ଗ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦଣ୍ଡ)—୧ । କାଠି—1. Twig.
Ḍāṅga ୨ । ବେତ୍ରାଦି ସରୁ ପ୍ରହରଣାସ୍ତ୍ର; ବାଡ଼ି—
ডাঙ্গ 2. Stick; staff.
डाँग ୩ । ସରୁ ଛୋଟ ବାଡ଼ି; ପାଞ୍ଚଣ—
3. A slender stick; peg.
ଚିଲିକିରେ ଲଗୀବା ଡାଙ୍ଗରେ ନେଇ
ଶୂଳ ଦେଲ ଚଢ଼ୁଁ ଝିଙ୍କି କାହିଁ ନୁହଁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ଆଦି ।
ডাঁঠা ୪ । ସରୁ ଓ ଲମ୍ବ ପତ୍ରଶୂନ୍ୟ ବୃକ୍ଷକାଣ୍ଡ—
डंठल 4. Leafless long slender stem of a tree.
ଦେ. ବିଣ—ଅସ୍ଥିକଙ୍କାଳସାର (ବ୍ୟକ୍ତି)—
डांगर (a person) Reduced to skeleton.

ଡାଙ୍ଗ ଡୁଙ୍ଗା—ଦେ. ବି. (ସହଚର; ନିରର୍ଥକ ଶେଷ ଶବ୍ଦ)—
Ḍāṅga duṅgā ଛୋଟ ଛୋଟ କାଠି; କାଠିକୁଟା—
Small twigs or bits of wood.

ଡାଙ୍ଗର—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଦୀର୍ଘ)—୧ । ଡେଙ୍ଗା—
Ḍāṅgara 1. Tall (person).
ডাগর ୨ । ଡେଙ୍ଗା ଓ ସ୍ଥୂଳ ଦେହ—
लम्बा 2. Tall and stout.

ଡାଙ୍ଗରା—ଦେ. ବିଣ— ପତ୍ର ଓ ଅଗ୍ରଭାଗ କାଣ୍ଡବିଶିଷ୍ଟ—
Ḍāṅgarā Consisting of leafless twigs.
ବି—ତାଟ—A tray.
ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ଫୁଟି କାକୁଡ଼ି—
A sort of cucumber.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଲୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଲୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଡାଙ୍ଗରାଜ ତୈଳ—ଦେ. ବି—ଔଷଧ ବୃକ୍ଷାଦିର ଶୁଷ୍କ ଡାଙ୍ଗ ବା କାଣ୍ଡ ଓ
Ḍāṅgarāja taila ମଞ୍ଜିଙ୍କରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଏକ ପ୍ରକାର ତୈଳ—
A medicinal oil prepared from dry sticks of certain plants.
ଗ୍ରା. (ଅଶ୍ଳୀଳ) ବି.—ଶୁକ୍ର; ବୀର୍ଯ୍ୟ—Semen.

ଡାଙ୍ଗା—ଦେ. ବି—ଡାଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Ḍāṅgā Ḍāṅga (See)

ଡାଙ୍ଗା ତୈଳ—ଦେ. ବି— ଡାଙ୍ଗରାଜ ତୈଳ (ଦେଖ)
Ḍāṅgā taila Ḍāṅgarāja taila (See)

ଡାଙ୍ଗି—ଦେ. ବି—ଡାଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Ḍāṅgi Ḍāṅga (See)

ଡାଙ୍ଗିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ଘରର ଚାଳ ବା ଘରକାନ୍ଥର ବାଉଁଶ
Ḍāṅgiā ବାଡ଼ରେ ବାନ୍ଧୁଡ଼ା ଲଗାଇବା ପାଇଁ ଯେଉଁ କଟକଟ ବା
ଡାଙ୍ଗୀ ଦଉଡ଼ା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ସେହି ଦଉଡ଼ାକୁ
ମୋଡ଼ିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ବାଉଁଶର ଛୋଟ ଡାଙ୍ଗ—
1. A short stick used to twist the cross-bamboos to stick to the rafter of a thatch or of a bamboo wall.
୨ । ନାହା, ବୋଟ ଆଦି ଟାଣିବା ଦଉଡ଼ିର ଅଗରେ ଲାଗିଥିବା କାଠି; ଟାଣିବାବାଲା ଯାହାକୁ କାଖରେ ଧରି ଟାଣନ୍ତି—2. Short stick attached to the end of a towing rope for being handled by the coolies while pulling boats.
୩ । ଗୋବର୍ ଚଢ଼େଇକୁ ବସାଇବା ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ ଡାଙ୍ଗ ବା କାଠି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ—3. The upper cross-like arm of a bird-perch.
୪ । ତନ୍ତ ସଲଗ୍ନ ଛୋଟ କାଠ—4. Small stick attached to a fly-shuttle loom.
[ଦ୍ର—ଏହାଦ୍ୱାରା ବୁଣା ହେଉଥିବା ଲୁଗାର ଧଡ଼ିରେ କୁମ୍ଭ ବା ଛକ ବୁଣାଯାଏ ।]
୫ । ଡାଙ୍ଗ (ଦେଖ)—5. Ḍāṅga (See)
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଯେ ଖଣ୍ଡା ବା କଟାରିରେ ବଳି (ପଶୁ) କୁ ହାଣେ—One who kills the sacrificial beast by means of a weapon.

ଡାଙ୍ଗିରି—ଦେ. ବି—ଡାହାଙ୍ଗିରି (ଦେଖ)
Ḍāṅgiri Ḍāhāṅgiri (See)

ଡାଙ୍ଗୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. ପୁଂ—ଢେଙ୍ଗା—
Ḍāṅgu Tall (man).

ଡାଙ୍ଗୁଆଁ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଏକାକୀ—
Ḍāṅguā Alone.
ତରେଇ ତ ଘରକୁ ଡାଙ୍ଗୁଆ ମଣିଷ,ବର କନ୍ୟାଙ୍କୁ ବନେଇ ନେଉଛୁ କଏ ?
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ, ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—୧ । ଅବିବାହିତ ପୁରୁଷ—
1. Bachelor.
୨ । ଯାହାର ସ୍ତ୍ରୀ ମରିଯାଇ ଥାଏ—2. Widower.
ପ୍ରାଦେ. (ସୋନପୁର) ବି — ମାଳୀଙ୍କ ପରି ଶୂଦ୍ର ଜାତୀୟ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ସେବକବିଶେଷ—A caste of Śūdra Sebaks of a village-Goddess.
[ଦ୍ର—ଆଶ୍ୱିନ ପୂଜା ସମୟରେ ଦେଖା ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ ଭର ହୁଅନ୍ତି ।]

ଡାଙ୍ଗୁଆ ମାଙ୍ଗୁଆ—ଦେ. ବି. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—
Ḍāṅguā māṅguā ୧ । ଅବିବାହିତ ବ୍ୟକ୍ତି—
1. Bachelor.
ଭୁକ ସବୁ ଦିନେ ଡାଙ୍ଗୁଆ ମାଙ୍ଗୁଆ ହୋଇ ରହିଥିବୁ ।
ଫକୀରମୋହନ, ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।
୨ । ଏକାକୀ—2. Lonely; solitary; single.

ଡାଡ଼—ଦେ. ବି—ପୈଶାଚିକ ଭାଷା (ଦେଖ)
Ḍārḍa Paiśāchika bhāshā (See)

ଡା ଡା—ଦେ. ଅ—ଗୀତ ବୋଲିବା ପୂର୍ବରୁ ଉଚ୍ଚାରିତ ସ୍ୱରବନ୍ଧ—
Ḍā ḍā Recitation of a musical air by the singer before begining to sing a song.
[ଦ୍ର—ବୋଲାଯିବା ଗୀତର ଅକ୍ଷର ଓ ଯତିକୁ ମିଳାଇ ପ୍ରଥମେ ଡା, ଡାରେ ଆଦି ବୋଲି ତା ପରେ ଗାୟକ ଗୀତ ବୋଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି ।]

ଡାଡିର୍ ଡାରା—ଦେ. ବି—ଡାଡିର୍ ଡାରା ଡାରା ଡାରା (ଦେଖ)
Ḍāḍir ḍārā Ḍāḍir ḍārā ḍārā ḍārā (See).

ଡାଡିର୍(ରି)ଡାରା ଡାରା ଡାରା—ଦେ. ବି—ସୀତାର ବଜାଇବାର ଉକ୍ତି
Ḍāḍir(ri) ḍārā ḍārā darā (ରେକଟ)—An air of guitar.

ଡାଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ଦଣ୍ଡ, ଭୂଲ; ହି ଡାଁଡ଼ା = ଯଷ୍ଟି, ଦଣ୍ଡ)—ଆଖୁ—Sugarcane.
Ḍāṇḍā
(ଡାଁଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାଣ୍ଡା ପନା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ଦଣ୍ଡ + ପ୍ରପାନକ)—
Ḍāṇḍā panā ଆଖୁ ଦୋରୁଅ—
The juice of sugarcane.

ଡାଣ୍ଡୀ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମେହେନ୍ତରାଣୀ—
Ḍāṇḍi A sweeper woman.
(ଡାଁଡ଼ୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାଫଣ—ଗ୍ରା. ବି—ଡାମ୍ଫଣ (ଦେଖ)
Ḍāphaṇa Ḍāmphaṇa (See).

ଡାଫନ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଡାମ୍ଫଣ (ଦେଖ)
Ḍāphan Ḍāmphaṇa (See).

ଡାଫରା—ଦେ. ବି (ଇଂ. ବଫ୍‌ଫର୍)—ଅନ୍ୟ ଜାହାଜ ବା ଅନ୍ୟ କିଛି
Ḍāpharā ଦୃଢ଼ ବସ୍ତୁ ସହିତ ଧକ୍କା ବାଜିଲେ ଧକ୍କାର ଚୋଟ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଐ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ୟ	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ଋୁ	ଌୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ

କମ୍ କରିବା ପାଇଁ ଜାହାଜ ବା ବୋଟ କଡ଼ରେ ଝୁଲୁଥିବା ଦଉଡ଼ିର ମୁଗୁଲା— Buffer (attached to the side of a boat or ship to deaden the violence of a collision).

ଡାବ—ଦେ. ବି—୧ । ଡାବଲ; ଛୋଟ ବାଡ଼ି—
Ḍāba 1. Small stick.
ଡାଙ୍ଗ ୨ । ଏକପ୍ରକାର ଯାଉ—
डांग 2. A kind of gruel.
୩ । ଔଷଧର ବ୍ୟବସ୍ଥାପତ୍ର—
नुसखा 3. Medical prescription, recipe.
୪ । ତାଲିକା—4. List.

କେତେଜଣ ବନ୍ଧ୍ୟା ଦେବାଙ୍କ ବରରୁ ପୁତ୍ରଲାଭ କରିଅଛନ୍ତି ସେଥିର ବିଶେଷ ଡାବ ଦେଇ ପାରିବୁ ନାହିଁ—ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୫ । (ସଂ. ଡମ୍ବର) ଆଡ଼ମ୍ବର—5. Ado.
ବିଣ— ସୁନ୍ଦର—Graceful
ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି (ତୁଳ. ବ. ଓ ହି. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏ ହି. ଶବ୍ଦ)—ପଇଡ଼; କାଳୀ ନଡ଼ିଆ— A raw cocoanut (with thin kernel and full of sweet drinkable water).

ଡାବ ଖଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—ଦୁଇଆଡ଼େ ଧାର ଥିବା ଖଣ୍ଡା—
Ḍāba khaṇḍā Double-edged sword.

ଡାବ ଛଣ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି (ସଂ. ଦାବ=ଅରଣ୍ୟ)—
Ḍāba chhaṇa ଜଙ୍ଗଲରେ ହେବା ଏକପ୍ରକାର ତୃଣ— A kind of thatching grass growing wild.

[ଦ୍ର—ଏହାକୁ କାଟି ଆଣି ଗରିବ ଲୋକେ ଏଥିରେ ଘର ଛୁଆଣି କରନ୍ତି ।]

ଡାବ ପୁଆ—ଦେ. ବି—ଡାବଲ ପୁଆ (ଦେଖ)
Ḍāba puā Ḍābala puā (See).

ଡାବର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଡାବଲ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍābara (etc) Ḍābala etc (See).

ଡାବରା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଡାମରା (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Ḍābarā (etc) Ḍāmarā (etc) (See).

ଡାବଲ—ଦେ ବି—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ବାଡ଼ି—
Ḍābala 1. Small stick.
(ଡାବଲା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଡାବଲପୁଆ ଖେଳରେ ବ୍ୟବହୃତ
ଡାଂଗ ଛୋଟ ବାଡ଼ି—2 A small stick used in
डांग Ḍabala-puā game.

ଡାବଲ ପୁଆ—ଦେ. ବି—ଗୁଡ଼ ଡାଣ୍ଡୁ ଖେଳ; ଗୁଲି ଡାଙ୍ଗ ଖେଳ;
Ḍābala puā ଗୋରୁ ଜଗୁଆଳ ଓ ଅନ୍ୟ ପିଲାମାନେ ଖଣ୍ଡେ ବାଡ଼ି
ଡାଂଗଗୁଲୀ; ଗୁଲିଡାଂଡା (ଡାବଲ) ଓ ଖଣ୍ଡେ ଛୋଟ କାଠିଦ୍ୱାରା ଖେଳିବା
गुल्लीडंडा ଖେଳ—A game played by urchins and cowherd boys with a stick and a small peg.

ଡାବଲ ହାତିଆ—ପ୍ରାଦେ. (କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା; ଯାଜପୁର) ବିଣ—
Ḍābala hātiā ଡାବଲା ହାତି (ଦେଖ)
(ଡାବଲା ହାତିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) Ḍābalā hāti (See)

ଡାବଲା ହାତି—ପ୍ରାଦେ. (କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା ଓ ଯାଜପୁର) ବିଣ (ସଂ.
Ḍābala hāti ଦାନଶୀଳ ହସ୍ତ)—୧ । ଅତିରିକ୍ତ ଦାନଶୀଳ—
(ଡାବଲା ହାତିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1 Unduly liberal.

ମୁଁ ତ ହେଲି ଵଧ ପୁରୁଷ, ତୁ ତ ହେଲୁ ଡାବଲା ହାତ
ବର୍ଷକେ ଗୋଟାଏ ଗୁଆ ସଇଲା, ଘର କରିବା କହ କମିତ—ଢଗ ।

ଡାବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—କିରାସିନ୍ ଆଦିର ବଡ଼ ଟିଣ—
Ḍābā A tin of kerosine oil; canister.
(ଡାବି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାବିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—୧ । ଘାଙ୍କିବା—
Ḍābibā 1 To cover; to envelop.
୨ । ଘାଙ୍କୁଣିରେ ଘୋଡ଼ାଇବା—
2. To cover with a lid.

ଡାବୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ ଓ କଟକ ସଦର) ବି (ତେଲୁଗୁ ଶବ୍ଦ)—
Ḍābu ୧ । ଧନ; ଅର୍ଥ—1. Money.
(ଡାବୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ନଗଦ ପଇସା—2. Cash.
୩ । (ଗଞ୍ଜାମ) ପଇସା—3. Pice.
୪ । (ଗଞ୍ଜାମ) ଚାରି ପାହୁଲା—4. Four pies.

ଡାବୁ ଖଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ଟଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Ḍābu khaṛd Taṇḍā (See).

ଡାମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଡେମ୍ ସୁଅର (ଦେଖ)
Ḍām Ḍem suar (See)

ଡାମର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ତୁଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଏହି
Ḍāmar ଶବ୍ଦ)—ଆଲକାତରା; ଝୁଲ—Coal tar.

ଡାମର—ସଂ. ବି—ତନ୍ତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—
Ḍāmara One of the works on Tantra.

[ଦ୍ର—ଏହା ଶିବକଥିତ ଶାସ୍ତ୍ର । ଏଥିର ଛଅ ଭାଗ ଅଛି— ଯୋଗ ଡାମର, ଦେବ ଡାମର, ଦୁର୍ଗା ଡାମର, ସାରସ୍ୱତ ଡାମର, ବ୍ରହ୍ମ ଡାମର ଓ ଗନ୍ଧର୍ବ ଡାମର । ଉଡ୍ଡୀଶ, ଡାମର ଆଦି ତନ୍ତ୍ରରେ ମୋହନ, ବଶୀକରଣ, ଉଚ୍ଚାଟନ, ମାରଣ ଆଦି ଅଭିଚାର ମନ୍ତ୍ର ଓ ପ୍ରୟୋଗ ଆଦି ଲେଖା ଅଛି ।]

ଦେ. ବିଣ—ଉଦ୍ଧତ; ଅବାଧ୍ୟ—Impertinent.

ଡାମରା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଶବର ଶବରୁଣୀମାନେ ଜଙ୍ଗଲରୁ
Ḍāmarā କାଟିବା ଡାଳ କାଠକୁ ଲଗରେ ବଡ଼ା ବାନ୍ଧି ଧାରବା

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୃଶ୍ୟତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । 'ଅତଏବ, ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା' ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, ଭୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଣ୍ଣୀ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଣ୍ଣି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ୍' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

(ଡାମେର୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ପରେ ଭିଡ଼ା ବଡ଼ାକୁ ମଜବୁତ କରିବା ପାଇଁ ପଛଆଡ଼ୁ ତା ମଝିରେ ଗେଞ୍ଜିବା ଖଣ୍ଡିଏ ଲମ୍ବା କାଠ—A long wedge of wood thrust into a bundle of faggots after the fuel is cut and tied into a bundle (to make the bundle tight and ready for being carried on the head).

[ଦ୍ର—ଯେପରି ବନ୍ଧିଣା ମୁଠା ବାନ୍ଧ ସାରି ତା ପଛଆଡ଼ୁ ଖଣ୍ଡେ ଚେଞ୍ଚଣା ବା ଖିଲ ପୁରାଇ ବାନ୍ଧିଥା ଯାଏ, ସେହିପରି ଏହା କାଠ-ବଡ଼ାରେ ଦିଆଯାଏ, ମାତ୍ର ଡାମର୍ ବନ୍ଧିଣାର ଖିଲଠାରୁ ବଡ଼ ।]

ଦେ. ବି—ଡାମର୍ କୁଆ (ଦେଖ)
Ḍāmarā kuā (See)

ଡାମର୍ କାଉ—ଗ୍ରା ବି—ଡାମର୍ କୁଆ (ଦେଖ)
Ḍāmarā kāu Ḍāmarā kuā (See)

ଡାମର୍ କାଉ ରେ ଡାମର୍ କାଉ
ସତ କହିବୁ ବନ୍ଧୁ କି ଯଶ ପାଉ—ଶିଶୁଗୀତ ।

ଡାମର୍ କୁଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦ୍ରୋଣ କାକ)—ବଡ଼ କୁଆ—
Ḍāmarā kuā A raven; a large crow; the carrion crow.
ଡ଼াঁଡ କାକ
ডোম কৌআ [ଦ୍ର—ଏମାନେ ସାଧାରଣ କୁଆ ଅପେକ୍ଷା ବଡ଼ ଓ ଘାଢ଼-କୃଷ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣ ଦେଖାଯାନ୍ତି ।]

ଡାମେଜ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ.)—କ୍ଷତିପୂରଣ; ଖେସାରତ୍—
Ḍāmej Damage.

ବିଣ. (ଇଂ. ଡାମେଜ୍‌ଡ୍)—ଯେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟ ନଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ—
Damaged.

ଡାମ୍ଫଣ—ଦେ. ବି—ମୋଟା ଲୁଗା, ବସ୍ତା ଓ ଚମଡ଼ା ଆଦି ସିଲାଇ କରିବାର
Ḍāmphaṇa ବଡ଼ ଛୁଞ୍ଚ; ଫୋଡ଼ଣୀ—Packing needle,
ଗୁଣছুঁচ big needle for sewing coarse stuff
सुतार; सुआ (e. g. gunny); awl.
(ଡାଫଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାମ୍ଫଣିଆଁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦର୍ଭ)—ଧାନ କିଆରିରେ ହେବା ଏକ
Ḍāmphaṇiāṅ ପ୍ରକାର ଲମ୍ବ ଓ ଚିକ୍କଣିଆଁ ଘାସ—A kind of grass growing in the paddy field.

[ଦ୍ର—ଏହା ଆଶ୍ୱିନ ମାସରେ ବିଲରେ ଉଠେ । ଏହାର ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଠାଣୁଆଁ କାଣ୍ଡ; ଏହା ଏକ ଫୁଟ ବଢ଼େ, ଅଗ ମୁନିଆଁ ।]

ଡାମ୍ଫରା—ଦେ. ବି. (ନାଉର ଭାଷା)—ଦୁଇଟି ଡଙ୍ଗା ପରସ୍ପରକୁ ଆଘାତ
Ḍāmpharā କରିବା—(nautical term) The jamming or collision of two boats.

ଡାମ୍ବର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଡମ୍ବର=ଆଡ଼ମ୍ବର; ବିଳାସ)—ଶୋଭା—
Ḍāmbara Beauty; grace.

ଚଞ୍ଚଳିତ କଳଦ ଡାମ୍ବର
କୋଟି କୋଟି ସିନ୍ଧୁ ଲହରୀ ଘମର—ପ୍ରାଚୀ, ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଡାରୱିନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ନାମ)—ଦାର୍‌ୱିନ୍ (ଦେଖ)
Ḍār-win Dār-win (See)
(ଡାରଉଇନ୍; ଡାରୁଇନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାରେ ଡାରେ—ଦେ. ଅ—ଡା ଡା (ଦେଖ).
Ḍāre Ḍāre Ḍā ḍā (See)
(ଡାର ଡାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାଲ୍‌ନା—ଦେ. ବି. (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—୧ । ଶୁଖିଲା—
Ḍālnā 1. A kind of soupless-curry.
ডালনা ୨ । ଡାଲିରେ ବଇଗଣ ପରିବା ପକାଇ ଯେଉଁ ବ୍ୟଞ୍ଜନ
(ଡାଲ୍ନା—ଅନ୍ୟରୂପ) ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ—2. A curry prepared by boiling pulse and vegetables together.

ଡାଲ୍‌ପୁରୀ—ଦେ. ବି—ଭିତରେ ଡାଲିର ପୂର ଦିଆଯାଇ ଥିବା ପୁରିପିଠା—
Ḍālpurī A kind of sandwich.
দালপুরী **डालपूरी**

ଡାଲ୍‌ବୁଟ୍—ଦେ. ବି—ରଗଡ଼ା ଓ ଚୋପା ଛଡ଼ା ହୋଇ ଦଳିଭୂତ ହୋଇ
Ḍālbuṭ ସାମାନ୍ୟ ଭଜା ହୋଇଥିବା ବୁଟ—
দালবুঁট Gram fried after being split.
डालबुँट

ଡାଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦଳ; ଦଳକ; ଡାଲୁ)—୧ । ବୃକ୍ଷଶାଖା—
Ḍāḷa 1. Bough; branch (of a tree).
ডাল্ ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଋଣ ଦିଆଯାଇଥିବା ମୂଳଧନ ଉପରେ
डहना; टहनी; डाल ହିସାବ ହେବା ସୁଧ—2. (figurative) Interest accruing on capital.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତି—
3. (figurative) Offspring.

ଡାଳ ଖାଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ନୀଚ ଜାତୀୟ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଅଶ୍ଳୀଳ
Ḍāḷa khāi ଓ ଆଦିରସଯୁକ୍ତ ଗୀତ ବୋଲି କରିବା ଏକପ୍ରକାର
(ଡାଲଖାଇ ନାଚ—ଅନ୍ୟରୂପ) ନାଚ—A kind of dance by low caste women.

[ଦ୍ର—ଏଥି ସଙ୍ଗେ ଢୋଲବାଜା ଓ ଯୁଦ୍ଧବାଦ୍ୟ ମଧ୍ୟ ବାଜୁଥାଏ ଓ ଯୁବତୀ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଦାଣ୍ଡରେ ଗୀତ ବୋଲି ନାଚୁଥାଆନ୍ତି ।]

ଡାଳ ଚିନି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦାରୁଚିନି)—ଗୁଡ଼ତ୍ୱକ; ବୃକ୍ଷବିଶେଷର
Ḍāḷa chini ସୁମିଷ୍ଟ ସୁବାସ ବଲ୍କଳ—Cinnamon;
Cinnamonum Zeylanicum;
ଡାଲଚିନି / ଡାଲଚେନି / ଡାଲଚେଣି } ଅନ୍ୟରୂପ Cinnamoni Bartex.
[ଦ୍ର—ଏ ବୃକ୍ଷର ପତ୍ର ମୋଟା ଓ ପତ୍ରର
ସଂ. ତ୍ୱକ୍‌ପତ୍ର; ବାଲଙ୍ଗ; ପିଠି ଚିକ୍କଣ । ଏହା ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତରେ
ଭୃଙ୍ଗ; ଚୋଚ; ଜନ୍ମେ । ତେଜପତ୍ରର ଗଛ ଦେଖିବାକୁ
ଉତ୍କଟଚ୍ଛଦ; ଗୁଡ଼ତ୍ୱକ; ଡାଲଚିନିର ଗଛ ପରି । କେହି କେହି
ଦାରୁଚିନି; ଦାରୁସିତା ତେଜପତ୍ର ଗଛର ବକଳକୁ ଡାଲଚିନି
ডালচিনি; **गुड़त्वक्**; ବୋଲି ଭ୍ରମ କରନ୍ତି ।

୧	ଳ	ଊ	ଋ,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇପ୍ସୁ	ଡ୍ଅ	ଢ
୨	ଈ	ଉ	ଋ	ଳୁ	ପେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଞ୍ଚ	ଳ

দাৰচিনি
दारचिनि,
कलमी दारचिनि
ମ. ଦାଲଚିନୀ
ଗୁ. ତଜ
ତେ. ସନଲଙ୍ଗ;
ତାଲଚିନୀ
ତା. କାରୁଆ; କରୁ
ଫା. ଦାର୍ଚିନୀ
ଆ. ସାଲିଖା

ବୈଦ୍ୟକ ଅନୁସାରେ ଏହା କଫ, ବାୟୁ, କଣ୍ଡୂ, ଆମଦୋଷ, ଅରୁଚି, ହୃଦ୍ରୋଗ, ବସ୍ତିରୋଗ, ବାତଜନିତ ଅର୍ଶ, କୃମି, ପୀନସ ଓ ଶୁକ୍ରରୋଗ ନାଶକ । ଏହା ମୁଖଶୋଷ ଓ ତୃଷ୍ଣା ନିବାରକ । ଡାଲଚିନିକୁ ଘୋରି କପାଳରେ ଲଗାଇଲେ ମୁଣ୍ଡବିନ୍ଧା ଭଲ ହୁଏ । ଡାଲଚିନି ତୈଳ ମଧ୍ୟ ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ଏହା ପାନ ଓ ତରକାରୀର ମସଲାରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଡାଲଭଙ୍ଗା କୋଶ—ଦେ. ବି—ଡାଲ ଖଣ୍ଡେ ଭାଙ୍ଗି ହାତରେ ନେଇ
Ḍā̤la-bhaṅgā kośa ଯେତେଦୂର ପଥ ଗଲା ପରେ ତାହା ଝାଉଁଳି
ডালভাঙ্গাকোশ ପଡ଼େ ସେତିକି ଦୂରତ୍ୱ; ପ୍ରାୟ ୩ମାଇଲ —
A distance of about 3 miles rougly determined by the withering of a fresh branch which a traveller carries during the journey.

ଡାଲ ଭୂତ—ଦେ. ବି—ଦୋଲଆଦି ଯାତ୍ରା ସମୟରେ ବାଳକମାନେ
Ḍā̤la bhūta ଦେହରେ ଡାଲ ଓ ପତ୍ର ଗୁଡ଼ାଇ ଯେଉଁ ଭୂତ ଆକୃତି ଧରି ନାଚନ୍ତି—A mask consisting of leaves and branches tied round the body of the dancer.

ଡାଲମା—ଦେ. ବି—ମୁଗ ବା ହରଡ଼ ଡାଲି ସଙ୍ଗେ ପରିବା ପକାଇ
Ḍālamā କରାଯିବା ତରକାରୀ; ଡାଲନା—A sort of curry prepared by boiling vegetables with pulse.

ଡାଲ ମାକୁଡ଼ୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଏକ ଡାଲରୁ ଅନ୍ୟ ଡାଲକୁ
Ḍā̤la mākuṟḍi ମାକଡ଼ଙ୍କ ପରି ଡେଇଁ ଖେଳିବା ପିଲାମାନଙ୍କ
ଡାଲମାକଡ଼ୀ
ଡାଲମାଙ୍କଡ଼ୀ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଡାଲମାଙ୍କୁଡ଼ୀ
चिलहवाड़ा
ଏକପ୍ରକାର ଖେଳ —1. A game played by boys by jumping from bough to bough like monkeys.

୨ । ଏକଡାଲରୁ ଅନ୍ୟ ଡାଲକୁ ଡେଇଁବା ମାକଡ଼; ଶାଖାମୃଗ- 2. Monkey.

୩ । ପିଲାମାନେ ଦେହରେ ଡାଳପତର ଗୁଡ଼େଇ ହୋଇ ନାଚିବା ଖେଳ; ଡାଲଭୂତ—3. A dance performed by boys putting a cloak of leaves and branches round the body.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ)—ମେଘ ବର୍ଷା ନ ହେଲେ ଗୋଟିଏ ପିଲାର ସର୍ବାଙ୍ଗକୁ ଜାମୁଡାଳରେ ଗୁଡ଼ାଇ ତା ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଟାଏ ବେଙ୍ଗ ରଖି ବାଜା ବଜାଇ ଗାଁରେ ବୁଲାଇବା ସ୍ୱାଙ୍ଗ—A boy covered over with branches of black-berry tree and going round the village, carrying a frog on the head, to invite rain in seasons of draught.

[ଦ୍ର—ସେହି ପିଲାର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଇନ୍ଦ୍ରରାଜାଙ୍କ ନାମ କରି ସମସ୍ତେ ହଳଦି ପାଣି ଢାଳନ୍ତି । ଏହିପରି କଲେ ଗଡ଼ଜାତିଆ ସାଧାରଣ ଲୋକେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ ଶୀଘ୍ର ଇନ୍ଦ୍ର ବର୍ଷା କରିବେ । ସେହି ସଜ୍ଜିତ ବାଳକକୁ ଡାଲମାକୁଡ଼ୀ ବୋଲାଯାଏ ।]

ଡାଲ ମେଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ବୃକ୍ଷାଦି) ବହୁଦୂରକୁ ଶାଖା ବିସ୍ତାର
Ḍā̤la melibā କରିବା—1. To send forth or spread
ডাল মেলান out branches (said of trees).
डाल फैलाना ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବହୁ ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତି ଜନ୍ମ କରିବା—
[ଡାଲ ମେଲା(ଲେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] 2. (figurative) To bring forth a bevy of offsprings.
୩ । ପୁଅ, ଝିଅ, ନାତି, ଅଣନାତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଜର ବଂଶ ବୃଦ୍ଧି କରିବା—3 To multiply (in progeny)
(ଯଥା—ଅଶି ବର୍ଷର ବୁଢ଼ୀ ଡାଲ ମେଲି କରି ବସିଛି ।)
୪ । ନାନାଆଡ଼େ ନାନା ସମ୍ପର୍କ ଲଗାଇବା—
4 To spread out one's connection to various branches or points.

ଡାଲ ରତ୍ନ—ଦେ. ବି. (ବୃକ୍ଷ ଶାଖାର ଭୂଷଣ; literally that which
Ḍā̤la ratna is an ornament to the branches)—
କୋକିଳ—The cuckoo

ବିଣ—ଯେ (ଯେଉଁ ପକ୍ଷୀ) ବୃକ୍ଷ ଡାଲରେ ବସି ସୁସ୍ୱରରେ ଗାନ କରିବାଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ଡାଲର ରତ୍ନ ସ୍ୱରୂପ ହୁଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ଡାଲକୁ ମଣ୍ଡି ଦିଏ—(a bird) Adorning the branch of a tree when he perches on it and pours forth melodious tunes.

କୋଇଲି ଲୋ । ଡାକିଲେ ଭଷେ ଯେତେକ ଶାଖ,
ଡାଲରତ୍ନ ଶୁଅ ପ୍ରାୟେ ଭଷୁଥାନ୍ତି ହରି ଲୋ କୋଇଲି ।
ମାରକଣ୍ଡ ଦାଶ. କେଶବ କୋଇଲି ।

ଡାଲ ସିଙ୍ଗ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Ḍā̤la siṅga Name of a wild tree (Haines).
(କୁମାର ଚକଣୀ—ଅନ୍ୟନାମ)

ଡାଲା—ଦେ. ବି. (ସ. ଡଲ୍ଲକ = ବଂଶାଦି ନିର୍ମିତ ପାତ୍ର)—
Ḍā̤lā ୧ । ବଡ଼ ଗୁଣ୍ଡୁଡ଼ି; ଟୋକେଇ—1. A large tray of wicker work.
ডালা
डाल, डलिया ୨ । ଭୋଗ ସାମଗ୍ରୀ ଓ ଫୁଲଆଦି ରଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବାଉଁଶ ନିର୍ମିତ ଅଗଭୀର ପାତ୍ର—
2. A shallaw tray for keeping flowers and offerings.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପରିବର୍ତ୍ତେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ, 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍କା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

डाली ୩ । (ଡାଲିମାନଙ୍କରେ ଏମାନ ପଠା ଯାଉଥିବାରୁ) ସିଧା;
डालीं ସଖା; ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ, ଆତ୍ମୀୟସ୍ୱଜନ, ଅତିଥି, ଭଦ୍ରଲୋକ ଓ ଭୋଟଦାତାମାନଙ୍କ ନିକଟକୁ ଆଦର, ସମ୍ମାନ, ଅନୁଗ୍ରହ ଓ ଇଲେକ୍ସନ୍ ଭୋଟ୍‌ରେ ଆକର୍ଷଣାର୍ଥ ବିଶିଷ୍ଟ ପର୍ବଆଦି ଉପଲକ୍ଷରେ ପଠାଯିବା ଖାଦ୍ୟସାମଗ୍ରୀଆଦିପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପଢୌକନ ବା ଭେଟି—3. Dalee; present of fruits etc sent to relatives, friends, officials and voters on special or festive occasions or before elections.

୪ । ବାକ୍ସ ବା ପେଡ଼ି ଆଦିର ଢାଙ୍କୁଣୀ—
4. The cover of a box or basket.

୫ । ବାକ୍ସ, ଟେବଲ୍ ଓ ଅଲମାରି ଆଦିର ଦରାଜ—
5. The drawyer of a box, table or almira.

ଡାଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦଳ; ଓ. ଡାଳଶବ୍ଦରୁ କ୍ଷୁଦ୍ରାର୍ଥେ ଇ)—
Ḍāḷi ୧ । ଛୋଟ ଡାଳ—1. Small branch.
डाँटा, डालापाल — ଘୋରଣା ପ୍ରାୟେ ପକ୍ୱ ଡାଳି ।
डाल, टहनी — ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୨ । ଶାଖା ବା ଡାଳ ଆକୃତିରେ କରାଯିବା ଚିତ୍ର—
2. Painting or picture drawn in the shape of branches.

୩ । ସବାରି ଓ ଗାଡ଼ିର ଆଗ ପାଖରେ ଲଣ୍ଠନ ଖଞ୍ଜିବା ନିମନ୍ତେ ଏବଂ କାନ୍ଥରେ ଦେବାଲ୍‌ଗିରି ଖଞ୍ଜିବା ନିମନ୍ତେ ବୃକ୍ଷଶାଖାକୃତି ଯେଉଁ ବକ୍ର ଧାତୁମୟ ଶଲାକା ଲାଗିଥାଏ—
3. A metal bracket attached to a carriage, palki or wall to put lanterns on it; bracket-like pegs.

୪ । ତରାଜୁର ଦଣ୍ଡୀର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଧ—4. The half portion of a weighing yard on each side of the pivot or central hole.

୫ । ନିଆଁ ଜଳୁଥିବା ଉମେଇ—5. An earthen pot with fire burning in it; fire-pan.

୬ । ଜଳନ୍ତା ନିଆଁ—7. Burning fire.

୭ । ଏକପ୍ରକାର ପାରିଧି ବା ଶିକାର ପ୍ରଣାଳୀ; ଡାଳି ପାରିଧି; ଡାଳି ବେଣ୍ଟ (ଏଥିରେ ଶିକାରୀମାନେ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଜଳନ୍ତାନିଆଁର ଉମେଇ ରଖି ବଣରେ ବୁଲନ୍ତି ଓ ଅଗ୍ନିଶିଖାକୁ ଦେଖି ମୃଗମାନେ ପାଖକୁ ଧାଇଁ ଆସିଲେ ତାଙ୍କୁ ବନ୍ଧୁକ ବା ଧନୁ ମାରନ୍ତି)—7. A kind of hunting (in which a burning fire-pan is carried over the head, when wild animals (deer) are attracted by the moving light and are shot down when they come near).

ଜଳେ କି ତହିଁ ଜ୍ୱଳନ କାମ ଡାଳି ବହି
ଆସୁଥିଲା ଉପମାକୁ ସେ ବାମା ଲଭଇ । ଉପେନ୍ଦ୍ର. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।

ଡାଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦଳ; ଦଳିତ; ଦାଳ; ଦାଲୀ = ଶମୀଧାନ୍ୟ)—
Ḍāli ୧ । ଦଗଡ଼ା ମୁଗ ଆଦି ଶସ୍ୟ—1. Split pease.
डाल, डाइल; [ଦ୍ର—ଦଗଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଶସ୍ୟର ନାମ ପରେ
दाइल, डालि ଏହି ପଦ ବସେ । ଯଥା—ମୁଗଡାଲି, ହରଡାଲି,
डाल ହରଡ଼ଡାଲି, ଖେସାରିଡାଲି ଇତ୍ୟାଦି ।]

୨ । ଦଗଡ଼ା ଓ ଶୁଖାଇଡ଼ା ମୁଗଆଦିର ତିଅଣ; ଡାଲି ତିଅଣ; ଦାଲ୍ମା—2. Soup made of split pease.

डाली ୩ । ଡାଲି; ବନ୍ଧୁ ଆଦିଙ୍କ ନିକଟକୁ ପ୍ରେରିତ ଖାଦ୍ୟସାମଗ୍ରୀ
डाली ସମ୍ବଳିତ ଉପଢୌକନ—3. Present of fruits and victuals sent to friends in a tray; dalee.

ଦେଇଥିଲେ ଡାଲି ଭରି ମେବା ନାନା । ରାଧାନାଥ. ଦରବାର ।

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଶସ୍ୟାଦି ରଖିବା ପାଇଁ ବେତ ବା ବାଉଁଶ ପାତିଆର ବଡ଼ ଟୋକେଇ—
Big wicker-baskets for storing grain.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଶବରମାନେ ରାଜା ବା ରାଜକର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ ଯେଉଁ ପରିବା ଆଦି ଭେଟି ଦିଅନ୍ତି; ଭେଟି—
Vegetables and fruits presented to the Raja or officials by Śabaras or people living in jungles.

ଡାଳିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦଳ ବା ଦାରୁ)—୧ । ଛୋଟ ଡାଳ—
Ḍāḷiā 1 Small branch.
डालपाला ୨ । ପତ୍ରବିହୀନ ସରୁଡାଳମାନ—2. Small boughs
टहनी or branches when shorn of leaves.

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ମାଟିତିଆରି କ୍ଷୁଦ୍ର କଳସି; ଘଡ଼ି—
Small earthen water jug.

ଡାଲିଆ—ଦେ. ବି—ବେତ ବାଉଁଶ ଆଦିରେ ବୁଣା ଛୋଟ ଡାଲି—
Ḍāliā Small trays of wicker work.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଢମା (ଦେଖ)
Ḍhamā (See)

ଡାଳି ଉ(ଓ)ରା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ, ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ପାଞ୍ଚଖେଣିଆ ବା
Ḍāḷi u(o)rā ସାତଖେଣିଆ ଘରର ସର୍ବ ନିମ୍ନ ଉରାର ଉପରେ (ତଳକ ଉରା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଯେଉଁ ଉରାମାନ ଥାଏ—The lesser cross-beams in a five-plated or seven-plated thatched house.

ଡାଳି କାଠ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦଳ+କାଷ୍ଠ)—ଯେଉଁ କାଠ ସରୁଆ ଓ
Ḍāḷi kāṭha ସଳଖ; ଯେଉଁ ଡାଳରେ ଗଣ୍ଠି ନ ଥାଏ—
टहना Long slender pieces of wood which consist of branches having no warts or joints on them.

୧	ଛ	ଡ଼	ଋ,ଋ୍	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଈପ୍ସ	ଡ୍ଯ	ଢ
୨	ଛ	ଡ଼	ରୁ	ଲୁ	ଏ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

ଡାଳ କୁଆ—ଦେ. ବି—ସାଧାରଣ ଗ୍ରାମ୍ୟ କାକ—
Ḍā̱ḻi kuā Ordinary crow; the house-crow.
কাগ कौआ
(ଡାଳ କାଉ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାଳକ୍ଷ କୋଳି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ; ନୂଆଗଡ଼, ଦଶପଲ୍ଲା, ଖଣ୍ଡପଡ଼ା)
Ḍaḻiksha koḻi ବି—ପିଜୁଳି—Guava.
(ଡାଳକ୍ଷ୍ୟ କୋଳି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାଳ ପଣସ—ଦେ. ବି—ଏକ ଜାତୀୟ ପଣସ (ଏହା ସାଧାରଣତଃ
Ḍāḻi paṇasa ଗଛର ଗଣ୍ଡିରେ ନ ଫଳି ଡାଳରେ ଫଳେ)—
A kind of jack-fruit which is borne on the branches of the tree (instead of on the trunk).
[ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଜାତୀୟ ପଣସ ଅପେକ୍ଷା ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଓ ସୁସ୍ୱାଦୁ ।]

ଡାଳ ପାରିଧି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଏକପ୍ରକାର ମୃଗୟା;
Ḍāḻi pāridhi ଯହିଁରେ ଶିକାରୀମାନେ ମୁଣ୍ଡରେ ଡାଳ ବା ଜଳନ୍ତା
ଡାଳ ଟେକାର } ଅନ୍ୟରୂପ ନିଆଁର ଡୁମ୍ବେଇ ନେଇ ବନରେ ବୁଲି
ଡାଳ ବେଣ୍ଟ } ପାଖକୁ ଆସିବା ମୃଗମାନଙ୍କୁ ଶିକାର କରିବା
ରୀତି—A kind of hunting in which animals are attracted by a burning fire-pan carried by an attendant on the head and are killed by the hunter when they come near.

[ଦ୍ର—ଡାଳପାରିଧିରେ ଶିକାରୀର ଅନୁଚର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଜଳନ୍ତା ନିଆଁର ଡୁମ୍ବେଇ ରଖି ସେ ଡୁମ୍ବେଇ ପଛରେ ଗୋଟିଏ ଚଉକିଆ ଡାଟି ବାନ୍ଧି ଆପଣା ଅଣ୍ଟାରେ ଘଣ୍ଟି ଘାଗୁଡ଼ି ବାନ୍ଧି ଅନ୍ଧାର ରାତିରେ ଜଙ୍ଗଲରେ ନାଚି ନାଚି ଦ୍ରୁତଗତିରେ ବୁଲୁଥାଏ ଓ ତା ପଛରେ ଶିକାରୀ ବନ୍ଧୁକ ବା କାଣ୍ଡ ଧରି ବୁଲୁଥାଏ । ବନ୍ୟଜନ୍ତୁମାନେ ସେହି ଗତିଶୀଳ ଆଲୋକ ଓ ଘଣ୍ଟି ଘାଗୁଡ଼ିର ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରା ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ନିକଟକୁ ଆସିଲେ ତା ପଛରେ ଥିବା ଶିକାରୀ ସେମାନଙ୍କୁ ବାଣ ବା ବନ୍ଧୁକ ମାରେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ବୈଦ୍ୟୁତିକ ମସାଲ (ଇଲେକ୍ଟ୍ରିକ୍ ଟର୍ଚ୍ଚ୍ ଲାଇଟ୍) ଦ୍ୱାରା ମୃଗମାନଙ୍କୁ ନିକଟକୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରି ଡାଳପାରିଧି କରାଯାଉଅଛି ।]

ଡାଳ ପୋହ(ହେ)(ହୋ)ଳା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦଳ ଓ ପ୍ରବାଳ)—
Ḍāḻi poha(he, ho)ḻā ୧ । ମାଳାରେ ଗୁନ୍ଥା ଯିବା ଲମ୍ବ-
লংবা পলা ଲମ୍ବ ଗଢ଼ରେ କଟା ହୋଇଥିବା ପ୍ରବାଳଖଣ୍ଡ;
लम्बा मुंगा ବୃକ୍ଷବତ୍ ପ୍ରବାଳର ଡାଳ ବା ଶାଖାରୁ କଟା ହୋଇଥିବା ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ ଖଣ୍ଡମାନ—1. Long pieces of coral used for stringing into necklaces.
[ଦ୍ର—ପ୍ରବାଳ ଏକପ୍ରକାର ସାମୁଦ୍ରିକ ଜୀବଙ୍କ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଗଠିତ ସ୍ତରମାନଙ୍କ ସମଷ୍ଟି ଅଟେ । ତାହା ଦେଖିବାକୁ ଶାଖାବିଶିଷ୍ଟ ବୃକ୍ଷ ପରି । ସେହି ଶାଖାରୁ ସରୁ ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ ଶାଖାବିହୀନ ଖଣ୍ଡମାନ କାଟିଲେ ତାହାକୁ ଡାଳ ପୋହଳା ଓ ଗୋଲ, ମୋଟା ଏବଂ ଗଣ୍ଠିଆ ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କୁ ମୁଣ୍ଡି ପୋହଳା ବୋଲାଯାଏ । ଏ ଡାଳ ପୋହୋଳର ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କୁ ଗୁନ୍ଥି କଣ୍ଠି ବା ମାଳ କରାଯାଏ ।]
୨ । ଏକଜାତୀୟ ନାଲି ଓ ଲମ୍ବା ଧାନ—
2. A species of paddy (red and long).

ଡାଳବି—ଗ୍ରା. ବି—ଡାଳିମ୍ବ (ଦେଖ)
Ḍāḻibi Ḍāḻimba (See)

ଡାଳି ବେଣ୍ଟ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଡାଳି ପାରିଧି (ଦେଖ)
Ḍāḻi beṇṭa Ḍāḻi pāridhi (See)

ଡାଲି ଭାତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦଳ + ଭକ୍ତ)—
Ḍāli bhāta ୧ । ଭୋଜନାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଡାଲି ଓ ଭାତ—
ডাল ভাত 1. Boiled pulse and rice used for
दाल भात meal.
୨ । ଶୂଦ୍ର ଘରର ଖୁଦ ପିଠା—
2. A Śūdra's caste-dinner.
[ଦ୍ର—ବଡ଼ଲୋକମାନଙ୍କ ଭୋଜିରେ 'କ୍ଷୀରି ଓ ପିଠା' ଆଦି ସାମଗ୍ରୀ ଖାଇବାକୁ ମିଳେ ଓ ଗରିବ ଲୋକମାନଙ୍କ ଭୋଜି ବା ଜାତିଭାତରେ ଜାତିଭାଇଙ୍କୁ 'ଡାଲି ଓ ଭାତ' ଖାଇବାକୁ ମିଳେ । ଏଥିପାଇଁ 'ଡାଲିଭାତ'ର ଏକ ଅର୍ଥ ହାଡ଼ିଆ ଓ ଗରିବ ଲୋକଙ୍କର ଜାତିଭାଇମାନଙ୍କୁ ଦେବା ଭୋଜି । ବଡ଼ ଲୋକମାନଙ୍କ ଭୋଜିକୁ ଖିରି ପିଠା ବୋଲାଯାଏ ।]

ଡାଳିମ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଡାଳିମ୍ବ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍāḻima (etc) Ḍāḻimba etc (See)

ଡାଳି ମହୁ—ଦେ. ବି—ଗଛର ଡାଳରେ ମହୁମାଛିମାନେ ବାନ୍ଧିଥିବା
Ḍāḻi mahu ଫେଣାରୁ ସଂଗୃହୀତ ମଧୁ—Honey from hives
ডালমধু made on branches of trees.
[ଦ୍ର—ମହୁମାଛିମାନେ ମହୁ ଫେଣା କରିବା ସ୍ଥାନବିଶେଷର ନାମ ଅନୁସାରେ ମହୁର ନାମ ଦିଆଯାଇ ଥାଏ । ଯଥା—କାନ୍ଥମହୁ, କୋରଡ଼ ମହୁ, ଡାଳ ମହୁ, ବାଉଁଶ ମହୁ । ମହୁମାଛିମାନଙ୍କ ନାମ ଅନୁସାରେ ମଧ୍ୟ ମହୁର ନାମ ଦିଆଯାଇ ଥାଏ । ଯଥା—ବାଘୁଆ, କକୁଟି । ଫେଣାର ଆକାର ଅନୁସାରେ ମଧ୍ୟ ବିଞ୍ଚଣୀ, ସାତଫେଣିଆଁ ଇତ୍ୟାଦି ନାମକରଣ ହୋଇଥାଏ ।]

ଡାଳିମା—ଡାଳିମ୍ବା (ଦେଖ)
Ḍāḻimā Ḍāḻimbā (See)

ଡାଳ ମାକୁଡ଼ୀ—ଦେ. ବି—ଡାଳ ମାକୁଡ଼ୀ (ଦେଖ)
Ḍāḻi mākurḍi Ḍāḻa mākurḍi (See)
(ଡାଳ ମାକଡ଼ୀ, ଡାଳ ମାଙ୍କଡ଼ୀ, ଡାଳ ମାଙ୍କୁଡ଼ୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାଳି ମୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଲଙ୍ଗଳମୁଣ୍ଡା ଗଛର ଗଣ୍ଡି ଅଂଶର
Ḍāḻi muṇḍā କାଠରୁ ତିଆରି ନ ହୋଇ ଗଛର ଡାଳ କାଠରୁ ତିଆରି ହୋଇ ଥାଏ—Plough made from the branch portion of a tree (and not from its trunk.)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଲୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଲୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଡାଲମ୍ବ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦାଡ଼ିମ୍ବ, ଦାଲିମ୍ବ, ଦାଡ଼ିମ)—
Ḍā̱limba ୧ । ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଅମ୍ଳମଧୁର ରୁଚିକର ବହୁବୀଜ ଫଳ ଓ ବୃକ୍ଷ—
ସଂ. କୁଚଫଳ, ରକ୍ତବୀଜ, ବୃତ୍ତଫଳ — 1. Pomegranate (fruit and tree) Punica Granatum.
ଡାଲିম, অনার
अनार, दाड़िम
ତେ. ଦାନିମ୍ମ
ଫା. ଅନାର
[ଦ୍ର—ଏହାର ଗଛ ସରୁ ଓ ବୃଦାଳିଆ ଓ ଫୁଲ ନାଲି । ଏ ଭାରତର ସର୍ବତ୍ର ଦେଖାଯାଏ । ଓଦୁଆଳିଆ ମାଟିରେ ଏ ଗଛ ଭଲ ରୂପେ ବଢ଼େ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଡାଲମ୍ବର ମଞ୍ଜି ମଧ୍ୟରେ ଆଦୌ ଟାଣୁଆ ଅଂଶ ବା ଦାନା ନ ଥାଏ ତାକୁ 'ବେଦାନା' ବୋଲାଯାଏ ଓ ଯହିଁର ମଞ୍ଜି ମଧ୍ୟରେ ଟାଣୁଆ ଦାନା ଥାଏ ତାହାକୁ ଅନାର ବୋଲାଯାଏ । କାବୁଲ ଆଦି ପଶ୍ଚିମାଞ୍ଚଳର ଡାଲମ୍ବ ବଡ଼ ଓ ସୁମିଷ୍ଟ ଏବଂ ସେହି ଅଞ୍ଚଳରୁ ଏ ଫଳ ଆମ ଦେଶକୁ ଆମଦାନି ହୁଏ । ସୁପକ୍ୱ ଫଳ ନ ପଚି ବହୁ ଦିନ ରହେ । ଡାଲମ୍ବମଞ୍ଜିଗୁଡ଼ିକ ଦେଖିବାକୁ ସୁନ୍ଦର, ସୁଗଠିତ ଓ ସୁବିନ୍ୟସ୍ତ ଥିବାରୁ ସୁନ୍ଦର ଦାନ୍ତକୁ କବିମାନେ ଡାଲମ୍ବ ମଞ୍ଜି ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରି ଥାଆନ୍ତି ।]

୨ । (ଡାଲମ୍ବ ଉପରୁ ଚୋପା ଛଡ଼ାଇଲେ ଯେପରି ଦେଖାଯାଏ ସେହିପରି ଦେଖା ଯିବାରୁ) ଗୁଡ଼ିଲବଟାକୁ ଘିଅରେ ପୁଆଇ କରାଯିବା ଏକ ପ୍ରକାର ବଡ଼ ଲଡ଼ୁ— (ଏହାର ଆକାର ଆତ ଫଳ ପରି)—
2. A kind of sweatmeat prepared by frying flour paste in ghee (having the appearance of custard apple).

୩ । ଏକ ଜାତୀୟ କଳା ପଥର ଯହିଁରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରଙ୍ଗର ଗୁଆ ବା ଚୋପାମାନ ଦେଖାଯାଏ—
3. A kind of stone having coloured spots on it; spotted lime stone.

[ଦ୍ର—ଏ ପଥର ଖୁବ ଟାଣ ହେବାରୁ ଏଥିରେ ଶିଳ, ଚନ୍ଦନ-ପେଡ଼ି, କୁଣ୍ଡ, ଖଲ ଆଦି ତିଆରି କରାଯାଏ ।
ଯେଉଁ ପଥରରେ ନାଲି ଚୋପି ଦେଖାଯାଏ ତାକୁ ରଙ୍ଗ ଡାଲମ୍ବା ବୋଲାଯାଏ । ସେହିପରି କଳା ଡାଲମ୍ବା ଆଦି ନାମକରଣ ହୁଏ ।]

୪ । ରାମାୟଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ ମର୍କଟ ସେନାପତି—
4. Name of a monkey general.
ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ କହନ୍ତି ଡାଲମ୍ବ ଉଭୁଛି । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଡାଲମ୍ବ ଦଶନା—ଦେ.ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ ଦାଡ଼ିମ୍ବ + ଦଶନ)—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର
Ḍā̱limba daśanā ଦାନ୍ତ ଡାଲମ୍ବ ମଞ୍ଜି ପରି ସୁନ୍ଦର—
A woman having teeth as graceful as the pomegranate seed.

ଡାଲମ୍ବ ମନଶିଳା—ଦେ. ବି. (ସ. ଦାଲିମ୍ବ ମନଃଶିଳା)—
Ḍā̱limba manaśi̱lā ଏକ ପ୍ରକାର ମନଃଶିଳା—
(ଡାଲମ୍ବା ମନଶିଳା—ଅନ୍ୟରୂପ) A kind of red arsenic.

ଡାଲମ୍ବା—ଦେ. ବି—୧ । ଡାଲମ୍ବ ୨ ଓ ୩ (ଦେଖ)
Ḍā̱limbā 1. Ḍā̱limbā 2 & 3 (See)
୨ । ଡାଲମ୍ବ ମନଶିଳା (ଦେଖ)
2. Ḍā̱limba manaśi̱lā (See)

ଡାଲି ରୁ(ରୋ)ଟି—ଦେ. ବି— ୧ । (ଭାରତର ଉତ୍ତରପଶ୍ଚିମ ଦେଶବାସୀଙ୍କର
Ḍā̱li ru(ro)ṭi ଖାଦ୍ୟର ୨ଟି ପ୍ରଧାନ ସାମଗ୍ରୀ) ଡାଲି ଓ ରୁଟି—
दालरुटी
डालरुटी
1. Soup of pulses and bread; the (two chief ingredients of the food of the people of Northwestern India).
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଜୀବିକା—
2 (figurative) Livelihood.

ଡାଲି ହଳଦି—ଦେ. ବି (ଦାରୁହରିଦ୍ରା)—ଦାରୁହରିଦ୍ରା; ଦାରୁହଳଦି—
Ḍā̱li ha̱ladi A medicinal plant of yellowish wood; Berberis Aristala; Cascinium Fenestratum
दारुहरिद्रा
दारुहलदी
ତେ. ମନିପସୁପୁ
ତା. ମରମଞ୍ଜିଲ୍
ମ. ଦାରୁହଳ୍ଦ
ଗୁ. ଦାରୁହଲଦର
ଫା. ଦାରୁଜୋର୍ଦ୍
ଆ. ଦାରୁହଲ୍ଦ୍
[ଦ୍ର—ଏହା ହିମାଳୟର ଜଙ୍ଗଲୀ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ । ଏହାର କାଠ ଓ ମୂଳ ହଳଦିଆ, ପିତା ଲାଗେ । ମୂଳ ଔଷଧରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହା ନେତ୍ର-ରୋଗ, କର୍ଣ୍ଣରୋଗ ଓ ମୁଖରୋଗବିନାଶକ ।]

ଡାଲୁଆ—ଦେ. ବି— ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ଉତ୍ପାଦିତ ଏକପ୍ରକାର ଧାନ; ଦାଳୁଆ—
Ḍā̱lua A species of paddy grown in summer.
(ଦାଳୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏ ଧାନର ଚାଉଳ ମୋଟା ଏବଂ ଗୁରୁପାକ । ଖରାଦିନେ କ୍ଷେତକୁ ପାଣି ବୁହାଇ ଏ ଧାନ ଫସଲକୁ ବଞ୍ଚାଯାଏ । ଡାଲୁଆ ଲାଗି କନାଶିରୀ ପାଣି ପିଇବା ନ୍ୟାୟ—ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ଲୋକେ ଡାଲୁଆ ଫସଲକୁ ବଞ୍ଚାଇବା କମନ୍ତେ ବିଲକୁ ପାଣି ବୋହିବାରୁ ଉକ୍ତ ବିଆସ୍ଥରେ ଥିବା କନାଶିରୀ ଗଛ ମଧ୍ୟ ପାଣି ପାଇ ବଞ୍ଚିଯାଏ । ସେହିପରି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ଉପକାର ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଯଦି ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଉପକୃତ ହୁଏ, ତେବେ ଏହି ପ୍ରବଚନ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ ।]

ଡାସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଡାସ୍)—ଲେଖିବାବେଳେ ବ୍ୟବହୃତ ବିରାମ-ଚିହ୍ନଦ୍ୟୋତକ ଏକପ୍ରକାର ଗାର (—);
Ḍās ୨ଟି ପରସ୍ପରସମ୍ବନ୍ଧ ଶବ୍ଦର ସଂଯୋଜକ ଚିହ୍ନ—
ড্যাস
डश
Dash.
(ଡ୍ୟାସ୍, ଡେସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦର କେତେକ ଅଂଶ ଏକ ଧାଡ଼ିରେ ଥାଇ ଜାଗା ନ ଅଣ୍ଟିଲେ ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ଡାସ୍ ଦେଇ ଅନ୍ୟ ଧାଡ଼ିରେ ବାକି ଅଂଶତକ ଲେଖାଯାଏ । ଏହା ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ବାମରୁ ଦକ୍ଷିଣକୁ ଲମ୍ବ ଗାର ।]

୧	ଈ	ଊ	ଋ,ଋ	ୠ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଢ଼	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍ଣ	ଡ଼ଅ	କ୍ଷ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍ନ

ଡାହ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଦାହ (ଦେଖ)
Ḍāha   Dāha (See).
दाह डाह

ଡାହକ—ଦେ. ବି—ଦାହକ (ଦେଖ)
Ḍāhaka   Dāhaka (See).

ଡାହା—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଦାହ (ଦେଖ)
Ḍāhā   Dāha (See).
ଡାହା ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ରସାଣ ହେମପାତ୍ରେ ସ୍ଥିତ କ ମାଣିକ୍ୟ ମଣି ରେ ।
ଉଞ୍ଜ, ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।

ଡାହାକ—ଦେ. ବି—ଦାହକ (ଦେଖ)
Ḍāhāka   Dāhaka (See).

ଡାହାଙ୍ଗିରି—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଖାଦ୍ଧ ଥିବା ଲୁଣି ମାଛ—
ḍāh āṅgiri   A class of edible salt-water fish (found in the sea near Puri and in the Chilka lake).

ଡାହାଣ—ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ଦକ୍ଷିଣ; ଭୁଲ. ପ୍ରା. ଦାହିଣ; ଦକ୍ଷ= କର୍ମଠ; ଡାହାଣ ହାତ ବାମ ହାତ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ
Ḍāhāṇa
ডাইন, ডাহিন, ডান, ডানি କର୍ମଠ ଥିବାରୁ)—୧ । ମନୁଷ୍ୟ ଅଙ୍ଗର
दाहिन   ଦକ୍ଷିଣ ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ (ଅଙ୍ଗ); ଖାଇବା (ହାତ; ଗୋଡ଼)—
1. Right(side of the limbs).
ବାଆଁ } ବିପରୀତ
ବାଅଣ }
(ଯଥା—ଡାହାଣ ହାତ, ଡାହାଣ ଗୋଡ଼ ।)
୨ । ମନୁଷ୍ୟର ଦକ୍ଷିଣ ପାଖରେ ଥିବା—
2 Belonging to the right side of a person.
(ଯଥା—ଶଗଡ଼ର ଡାହାଣ ବଳଦ ।)
[ଦ୍ର—ପୂର୍ବଦିଗକୁ ମୁହଁ କରି ଠିଆ ହେଲେ ମନୁଷ୍ୟର ଯେଉଁ ଅଙ୍ଗମାନ ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗକୁ ରହେ ତାକୁ ଦକ୍ଷିଣ ବା ଡାହାଣ ଅଙ୍ଗ ବୋଲି ଯାଏ । ମନୁଷ୍ୟ ଦକ୍ଷିଣ ବା ଡାହାଣ ହାତରେ ଖାଉ ଥିବାରୁ ଡାହାଣ ହାତକୁ ଖାଇବା (ଖାଇଲା, ଖାଇବା) ହାତ ବୋଲିଯାଏ ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟ ଶରୀରର ଯେଉଁ ଅଂଶରେ ଉକ୍ତ ଡାହାଣ ହାତ ଅଛି ସେହି ପାଖକୁ ଓ ସେହି ପାଖର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗକୁ ଡାହାଣ ବା ଖାଇବା (ଖାଇବା, ଖାଇଲା) ବୋଲାଯାଏ ଯଥା—ଖାଇବା ଗୋଡ଼; ଖାଇବା କାନ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ଡାହାଣ ପଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି—ଶଗଡ଼ର ଡାହାଣ ଚକ ଚାଲିବା ବେଳେ ଖାଲରେ ପଡ଼ିଯିବା ଅବସ୍ଥା—The state of the right wheel of a cart moving on a lower plane than the left one.
Ḍāhāṇa paṛdiā

ଡାହାଣ ବାଅଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦକ୍ଷିଣ + ବାମ)—
Ḍāhāṇa bā-āṇa   ଦକ୍ଷିଣ ଓ ବାମପାର୍ଶ୍ୱ—
Right and left sides.
ବିଣ—ଦକ୍ଷିଣ ଓ ବାମପାର୍ଶ୍ୱରେ ଅବସ୍ଥିତ—
Situate on the right and on the left sides.

ଡାହାଣ ବାଅଣ ବୋଦା—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ, ଗଡ଼ଜାତ) ବି—କୌଣସି ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ଆଗରେ ଏକସମୟରେ ବଳି ଦିଆଯିବା ଦୁଇଟି ବୋଦା ବା ପଶୁ—Two victims killed simultaneously before a Goddess.
Ḍāhāṇa bā-āṇa bodā
(ଡାହାଣ ବାହାଣ ବୋଦା—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ଠାକୁରାଣୀଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ବଳି ଦେଲେ ସେ ଯେତେ ପରି ପ୍ରସନ୍ନ ହେବେ, ଦୁଇଟି ବଳି ଦେଲେ ତଦପେକ୍ଷା ବେଶି ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ବେଶି ବର ଦେବେ, ଏହି ବିଶ୍ୱାସରେ ବିପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କୁ ଡାହାଣ ବାଅଣ ବୋଦା ଯାଚନ୍ତି ।]

ଡାହାଣହାତ ଚଳିବା—ଦେ. ବି—୧ । ଭୋଜନ କ୍ରିୟା—
Ḍāhāṇahāta chaḻibā   1. Meals.
दक्षिणहस्त चाला   ୨ । ଅନ୍ନ ସଂସ୍ଥାନ; ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ—
2. Livelihood; sustenance.

ଡାହାଣହାତ ଚାଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭୋଜନ କରିବା—
Ḍāhāṇahāta chāḻibā   To eat or take one's food.
दक्षिणहस्त चालान
[ଡାହାଣ ହାତ ଚଳା(ଲେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଡାହାଣା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—(ସଂ. ଡାକିନୀ=ଦେ. ଡାହାଣୀର ପୁଂଲିଙ୍ଗରେ ଡାହାଣା)—୧ । ଖାଦ୍ୟଲୋଲୁପ; ଲୋଭିଲା; ଯେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଖାଇବା ପଦାର୍ଥ ପ୍ରତି ଲୋଲୁପ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଏ; ଯେ ଖାଇବା ଲୋକର 'ପେଟରେ ପଶେ'—
Ḍāhāṇā
(ଡାହାଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
1. Yearning after or casting wistful glances on another man's food.
[ଦ୍ର—ଲୋକେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ ଯେବେ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରତି ଅନ୍ୟ କେହି (ଡାହାଣା ପୁରୁଷ ବା ଡାହାଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ) ଲୋଲୁପ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଏ ତେବେ ସେ ଖାଦ୍ୟକୁ ଖାଇଲେ ପେଟ ଅସୁଖ ହୁଏ ବା ପେଟ ଫାଟେ । ଡାହାଣା ବା ଡାହାଣୀ ଅମୁକ ଲୋକର 'ପେଟରେ ପଶିଛି' ବା ଖାଦ୍ୟରେ 'ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇଛି' ବୋଲି ଲୋକେ କହନ୍ତି । ପୁରୁଷ ଡାହାଣାଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ସ୍ତ୍ରୀ ଡାହାଣୀମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଅଧିକ ଭୟାନକ । ଡାହ ସ୍ତ୍ରୀ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ।]
୨ । ଯେଉଁ ଲୋକ କୌଣସି ସୁନ୍ଦର ବସ୍ତୁ ବା ଜୀବ (ଶିଶୁ, ଯୁବତୀ) ପ୍ରତି ଲୋଲୁପ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଏ ବା ତାକୁ 'ଖୁଣ୍ଟି ହୁଏ'—2. One who casts wistful or covetuous glances at a beautiful infant or lady.

ଡାହାଣିଆଁ (ଆ)—ଦେ.ବିଣ—୧ । ବହୁଲୋକ ଯେଉଁ ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥରେ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇବାରୁ ତାହା ସୁସ୍ୱାଦୁ ଲାଗେ ନାହିଁ; ଅଖିଦୃଷ୍ଟିଆ—1. (food) Spoiled by being exposed to the public gaze.
Ḍāhāṇiāṅ(ā)
(ଯଥା—ହାଟରେ ମାଛଗୁଡ଼ାକ ଡାହାଣିଆଁ ହୋଇଗଲାଣି ।)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଙ୍ଖୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଧ' ଦେଖିବେ

୨ । କୃଶ (ଯେଉଁ ଶିଶୁକୁ ଡାହାଣୀ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇଥାଏ ତାହା ପରି କୃଶ)—2. Weak and emaciated.

୩ । ଦକ୍ଷିଣ ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ—
3. Belonging to the right side.
(ଯଥା—ହଳ ବା ଖଗଡ଼ର ଡାହାଣିଆଁ ବଳଦ ।)

ଡାହାଣିଆଁ ଖର—ଦେ. ବି—ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତର ଅବ୍ୟବହିତ ପୂର୍ବରୁ ପଡ଼ିବା ଖର ବା ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ—The slanting rays of the sun just before it sets down.
Ḍahāṇiāñ kharā

ଡାହାଣିଆଁ ଦିଶିବା—ଦେ. କ୍ରି—(କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଜୀବ) ଶ୍ରୀହୀନ ଓ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଦେଖାଯିବା—To look pale and emaciated.
Ḍahāṇiāñ diśibā

[ଦ୍ର—ଲୋକେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ ଯେଉଁ ସୁନ୍ଦର ଶିଶୁ ବା ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥକୁ ଡାହାଣୀ ଖାଇଥାଏ ବା ଶୋଷିଥାଏ ତାହା ଶୁଖିଯାଏ ଓ ଶ୍ରୀହୀନ ହୁଏ ।]

ଡାହାଣିଆଁ ପୋକ—ଦେ. ବି—କାଠି ପୋକ (ଦେଖ)
Ḍahāṇiāñ poka — Stick insect; Diapheromera Famorata.

ଡାହାଣିଆଁ ବଳଦ—ଦେ. ବି—ବେଙ୍ଗଳାର ଶେଷ ମୁଣ୍ଡରେ ଯୋଚା ହୋଇଥିବା ବଳଦ—The bullock which is tethered to the end of the tether during paddy-treading operation.
Ḍahāṇiāñ baḷada

ଡାହାଣୀ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଡାକିନୀ)—୧ । ଡାକିନୀ; ଯୋଗିନୀ; ଅପଦେବତା; କାଳୀ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ସହଚରୀ—
Ḍahāṇi
ଡାଇନ୍, ଡାଈନୀ
डाइन , चुडैल
1. An evil spirit (female); an evil Deity; one of the 64 Joginis attending on Goddess Kāḷi.

୨ । ପିଶାଚୀ—2. A female ghost.

टोनहाई ୩ । ଗୁଣି ବିଦ୍ୟାରେ ପାରଙ୍ଗମା ସ୍ତ୍ରୀ—
3. A woman versed in sorcery or blackart.

୪ । ଲକ୍ଷୁଣୀ; ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ପରର ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରତି ବା ସୁନ୍ଦର ଶିଶୁ ପ୍ରତି ଲୋଲୁପ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଏ; ମାୟାବିନୀ—
4. Sorceress; witch; a woman who casts longing glances on a dainty article of food or on a fine-looking infant.

[ଦ୍ର—ଆମ ଦେଶରେ ଜଣେ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କୁ ଓ ବିଶେଷତଃ ଇତର ଜାତୀୟା କୁରୂପା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ କେହି କେହି ଡାହାଣୀ କହନ୍ତି । ଏମାନେ ସୁନ୍ଦର ଶିଶୁ, ଗାଈ ପକ୍ଷୀ କିମ୍ବା ଭଲ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ଦେଖିଲେ ତହିଁପ୍ରତି ଏପରି ଲୋଲୁପ କୁଦୃଷ୍ଟି ପକାନ୍ତି ଯେ ତଦ୍ୱାରା ଦୃଷ୍ଟ ଜୀବନ୍ତ ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ମରିଯାଏ ଓ ସେମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଥିବା ଖାଦ୍ୟକୁ ଯେ ଖାଏ ତାର ମଧ୍ୟ ଝାଡ଼ା ହୁଏ । ଏଥିପାଇଁ କହନ୍ତି ଯେ ଡାହାଣୀ ମୋ ପିଲାର ପେଟରେ ପଶି ପେଟ କୋରି ପକାଉଛି ବା ମୋ ପିଲାଟିକୁ ଡାହାଣୀ ଖାଇଗଲା ବା ମାରିପକାଇଲା, ଏ ଖାଦ୍ୟକୁ ଡାହାଣୀ ଦୃଷ୍ଟି କରିଛି । ଡାହାଣୀମାନେ ଆପଣା ଦେହ ସଙ୍ଗେ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଶିଶୁ ବା ମନୁଷ୍ୟ ଦେହରେ ଲାଗିଥିବା ଖଣ୍ଡିଏ ନଡ଼ା (ଯାହା କି ଡାହାଣୀଙ୍କ ଦେହକୁ ଯୋଗ କରିଥାଏ) ଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ଶିଶୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତି ଦେହରୁ ରକ୍ତ ଶୋଷି ନେବାର ପ୍ରବାଦ ଅଛି । ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ସାଧାରଣତଃ ଡାହାଣୀ ବୋଲି ପରିଚିତ ତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମାଆମାନେ ନିଜନିଜର ଶିଶୁକୁ ଓ ଗାଈ ପକ୍ଷୀ ପୋଷିଥିବା ଲୋକେ ଗାଈ ପକ୍ଷୀକୁ ଓ ଖାଦ୍ୟକୁ ଲୁଚାଇକରି ରଖନ୍ତି । ଏହି ଡାହାଣୀମାନେ ନିଶା ରାତିରେ ଛଦ୍ମ ଓ ବିକଟ ବେଶ ଧରି ଗୋପନରେ ଆପଣା ପରିବାରର ଅଜ୍ଞାତରେ ଘରୁ ବାହାରିଯାଇ ଗୁହପଡ଼ିଆରେ ସେମାନଙ୍କର ଅନ୍ୟ ସହଚରୀମାନଙ୍କୁ ଭେଟି ଲଙ୍ଗଳା ହୁଅନ୍ତି, ମୁଣ୍ଡକୁ ତଳକୁ କରି, ଗୋଡ଼କୁ ଉପରକୁ ଟେକି ହାତରେ ଜ୍ୱଳ ଜ୍ୱଳ କଞ୍ଚା ବସ୍ତୁ ଚରି ବୁଲିବାର ମଧ୍ୟ ଲୋକେ ଦେଖିଥିବାର କହନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କୁ କଞ୍ଚାଖିଆ ଡାହାଣୀ କୁହାଯାଏ । ଏମାନେ ଜୀବନ୍ତ (କଞ୍ଚା) ମନୁଷ୍ୟକୁ ମଧ୍ୟ ଖାଇଯାଆନ୍ତି । ଏମାନେ ଶ୍ମଶାନରେ ଶବର କଞ୍ଚା ମାଂସ ଖାଆନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ହାବୁଡ଼ରେ ନିଶା ରାତିରେ ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନରେ କେହି ମନୁଷ୍ୟ ପଡ଼ିଗଲେ ତାକୁ ମଧ୍ୟ ଖାଇଯାଆନ୍ତି ବୋଲି ଶୁଣା ଅଛି । ଶୁଖିଲାଖିଆ ଡାହାଣୀମାନେ ଶୁଖିଲା ବସ୍ତୁ ଓ ମୂର୍ଦ୍ଦାରର ଶୁଖିଲା ମାଂସ ଖାଆନ୍ତି । ଡାହାଣୀମାନେ ନାରୀରୂପଧାରୀ ଡାକିନୀ ବା ଅପଦେବତା ଥିବାର ଲୋକ ବିଶ୍ୱାସ । ଏମାନଙ୍କର କୌଣସି ଶିଶୁଠାରେ ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଲେ ସେ ଶିଶୁକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ମନ୍ତ୍ର ଯନ୍ତ୍ର (ଝାଡ଼ା ଫୁଙ୍କା), ଜଡ଼ିବୁଟି ଆଦି ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ ।

ଡାହାଣୀମାନେ ପାଲ ଦଉଡ଼ିକୁ ଡେଇଁ କରି କିମ୍ବା ସେମାନଙ୍କ ଘରପାଖେ ମଣ୍ଡଳାକାରରେ ଟଣା ହୋଇଥିବା ଗାରକୁ ଡେଇଁ କରି ଯାଆନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଏମାନଙ୍କର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମ ଅଛି ଯଥା—କଞ୍ଚାଖାଈ, ଶୁଖିଲାଖାଈ, ଶୋଷଣୀ, ଖୁଦୁଡ଼ୀ, ହାଡ଼ବାଈ, ଦୃଷ୍ଟି, ପିଶାଚୁଣୀ ବା ପିଶାଚୁଣୀ ଇତ୍ୟାଦି ।

ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ 'ଡାହାଣୀ' ଶବ୍ଦ ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଡାହାଣୀମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଓ ପ୍ରତିଷେଧକ ମନ୍ତ୍ରଯନ୍ତ୍ରକୁ 'ଗାରୁଡ଼ି ବିଦ୍ୟା' ବୋଲାଯାଏ ଓ ଏହା ଆସାମ ଦେଶସ୍ଥ 'କାଉଁରୀ କାମାକ୍ଷ୍ୟା' ବା 'କାଉଁରୀ କାମଚଣ୍ଡୀ' ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଯାଇ ଶିକ୍ଷା କରି ଯାଇ ପାରେ ବୋଲି ସାଧାରଣଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ । କାଉଁରୀ କାମଚଣ୍ଡୀ ଅଞ୍ଚଳରେ 'ନିତେଇ ମା ଧୋବଣୀ' 'କଟେଇ ମା ପତର ଶବରୁଣୀ' ପ୍ରଧାନ ଗୁରୁ ଥିଲେ ବୋଲି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଝାଡ଼ାଫୁଙ୍କାର ଅଧିକାଂଶ ମନ୍ତ୍ର

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ଉଅ	ଣ୍ଟ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍ତ

ସେମାନଙ୍କ ନାମରେ ଭଣିତା ହୋଇଥିବାର ଦେଖାଯାଏ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଶିକ୍ଷାବିସ୍ତାର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏ ସଂସ୍କାରଗୁଡ଼ିକ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ସମାଜରୁ ଉତ୍ପାଟିତ ହେଉଅଛି । ଏସଂସ୍କାର ସମ୍ବନ୍ଧରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଢଗ ଓ ପ୍ରବଚନ ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ । ଯଥା—ପଦାରେ ପୁଅ ଦେଇ ଡାହାଣୀକୁ ଡରିବା ନ୍ୟାୟ । ଡାହାଣୀ ବା ପିଶାଚୁଣୀମାନେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହରେ ପ୍ରବେଶ କରି ତାହାକୁ ବାଉଳ କରନ୍ତି । ଏହାକୁ ଡାହାଣୀ ଲାଗିବା ବୋଲାଯାଏ ଏବଂ ଗୁଣିଆଁ ଆସି ଝାଡ଼ଫୁଙ୍କ କଲେ ଡାହାଣୀମାନେ ସେ ବ୍ୟକ୍ତି ଦେହରୁ ଛାଡ଼ି ପଳାନ୍ତି । ନଚେତ୍ ସେ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୃତ୍ୟୁ ଅବଶ୍ୟଂଭାବୀ । ଏଥି ସମ୍ବନ୍ଧେ ଢଗ ଅଛି; ଯଥା—ଡାହାଣୀ ହୋଇ ଲାଗିବା, ଗୁଣିଆଁ ହୋଇ ଝାଡ଼ିବା ନ୍ୟାୟ ।]

ଡାହାଣୀ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ପୁଅ ରୋଗ; ଶିଶୁକୁ ଡାହାଣୀ ଦୃଷ୍ଟି କରିବା ଯୋଗୁଁ ଶିଶୁ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା—
Ḍāhāṇi khāibā — Possession of children by a witch; rickets; infantile marasmus
পুয়েঁ পাওয়া; ডাইনী চোষা

ଡାହାଣୀ ଛଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଶରୀରରୁ ମନ୍ତ୍ର-ଯନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା ଡାହାଣୀକୁ ନିଃସାରଣ କରିବା—To exorcize.
Ḍāhāṇi chhaṛḍā(ṛḍe)ibā
ডাইনী ছাড়ান
आसेब उतारना

ଡାହାଣୀ ପଶିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡାହାଣୀ ଖାଇବା (ଦେଖ)
Ḍāhāṇi pasibā — Ḍāhāṇi khāibā (See)

ଡାହାଣୀ ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ ଅପଦେବତାଙ୍କର ଆବିର୍ଭାବ ହେବା—Possession by evil spirits or witches.
Ḍāhāṇi lāgibā
ডাইন লাগা

ଡାହାଣୀ ହୋଇ ଲାଗିବା; ଗୁଣିଆ ହୋଇ ଝାଡ଼ିବା—ଢଗ ।

ଡାହା ମିଛ—ବୈଦେ. ବି. (ବି)—ଭୁଚ୍ଛା ମିଛ; କଞ୍ଚା ମିଛ; ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମିଥ୍ୟା କଥା—Downright falsehood.
Ḍāhā michha
ডাহামিথ্যা
ବିଣ—ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ମିଥ୍ୟା—Totally false.
निपट झूटा

ଡାହାଳ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—୧ । ପ୍ରାଚୀନ ଦେଶବିଶେଷ—
Ḍāhāḷa — 1. An ancient country.
୨ । ଡାହାଳ କୁକୁର (ଦେଖ)
2. Ḍāhāḷa kukura (See)

ଡାହାଳ କୁକୁର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦଳକ=ଡାଳ+କୁକ୍କୁର; ଏମାନଙ୍କର ଦେହ ଡାଳ ପରି ସରୁ ଥିବାରୁ)—ଏକପ୍ରକାର ଦୀର୍ଘକାୟ କ୍ଷୀଣକଟି ଲମ୍ବପାଦ ଗୋଞ୍ଜଆମୁହାଁ ଶିକାରୀ କୁକୁର—Grey hound.
Ḍāhāḷa kukura
ডালকোতা
डालकुत्ता; ताजीकुत्ता
(ଡାହାଳ କୁତା—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଡାହାଳକୁତି—ସ୍ତ୍ରୀ)
[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ଦେହ ଲମ୍ବ ଓ ଛିପିଛିପିକା; ମୁଣ୍ଡ ଛୋଟ ଓ ମୁହଁ ଗୋଞ୍ଜଆ; ପାଦ ସରୁ ଓ ଲମ୍ବ; ଉଦର ଓ କଟି ଅତ୍ୟନ୍ତ କୃଶ; ଦେହର ଲୋମ ପାତଳା ଏବଂ ଛୋଟ ଛୋଟ । ଏମାନେ ଅତି ଦ୍ରୁତଗାମୀ । ଏମାନଙ୍କୁ କୌଣସି ଜନ୍ତୁକୁ ଦେଖାଇ ଦେଲେ ବା ଜନ୍ତୁଠାରେ ଲଗାଇ ଦେଲେ ଉକ୍ତ ଜନ୍ତୁ ଏମାନଙ୍କଠାରୁ ସହଜରେ ପରିତ୍ରାଣ ପାଏ ନାହିଁ ।]

ଡାହାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—(ଡାହାଳ କୁକୁର ପରି) କ୍ଷୀଣକାୟ ଓ ଢେଙ୍ଗା (ବ୍ୟକ୍ତି)—Thin and tall (person).
Ḍāhāḷiā

ଡାହାଳିଆ କୁକୁର—ଦେ. ବି—ଡାହାଳ କୁକୁର (ଦେଖ)
Ḍāhāḷiā kukura — Ḍāhāḷa kukura (See).
(ଡାହାଳିଆ କୁତା—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଡାହାଳିଆ କୁତି—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଡାହି—ଦେ. ବି—୧ । ବୃକ୍ଷର ଡାଳ—
Ḍāhi — 1. Branch.
ডালপালা
୨ । ଛୋଟ ଡାଳ —2. Small branch.
टहनी

ପୁଷ୍ପିତ ଏବେ ଛୋଟ ହୋଇଛି ଡାହି—ମଧୁସୂଦନ. ଉତ୍ତର ରାମଚରିତ ।

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ପାର୍ବତ୍ୟ ଜଙ୍ଗଲ—

ଡାହି କାଟି ବନ୍ଦଗା ମାରି ପସଲ କାଢ ଥିଲୁଁ—
ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ୩୬।୮, ୩୧୭ ପୃଷ୍ଠା ।

ଡାହିଆ—ଦେ. ବି—ଡାହି (ଦେଖ)
Ḍāhiā — Ḍāhi (See)

ଡାହିକା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦାଇକା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍāhikā (etc) — Dāikā etc (See)

ଡାହୁ—ଦେ. ବି. (ଜାହାଜିଆ ଶବ୍ଦ)—ବାମ ଦିଗ—
Ḍāhu — (nautical term) The left (direction).
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଡାବଲ (ଦେଖ)—Ḍābala (See)

ଡାହୁକ—ସଂ. ବି. [ଦହ୍ ଧାତୁ=(ରୋଗ) ଦାହ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉକ]—କୂଳେଚର ପକ୍ଷିବିଶେଷ—The white-breasted water-hen; Amourornis Phœnicursis; water rail or the clapper rail; Rallus Aquaticus.
Ḍāhuka
ডাকপাখী; ডাহুক
डाहुक

ଡାହୁକ ଡାକ ପିକ ଶାମୁକ ଧ୍ୱନି
ଛଳେ ଚକ୍ରାର କଲ ଭୟେ ଅବନୀ—ଗୋପୀନାଥ, ଇନ୍ଦୁରେଖା ।

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ୧୬।୧୭ ଅଙ୍ଗୁଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ ହୁଅନ୍ତି । ଗୋଡ଼ ସରୁ ଓ ଲମ୍ବ; ମୁଣ୍ଡ ଓ ଛାତି ଧଳା; ପିଠି ପାଉଁଶିଆ କଳା; ଥଣ୍ଟ ସବୁଜ; ପଳାଇବା ସମୟରେ ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଟେକି ପଳାନ୍ତି; ଜଳର କୂଳରେ ବସା କରନ୍ତି; ବର୍ଷା ଓ ଶରତ୍କାଳରେ 'କକ୍ କକ୍ କୋଆ କୋଆ' ଡାକ ଡାକନ୍ତି; ଦିନ ରାତିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରହରର ଶେଷରେ ଡାକନ୍ତି; ବର୍ଷା ଆରମ୍ଭରେ ଅଣ୍ଡା ଦିଅନ୍ତି ।

ଏମାନଙ୍କ ମାଂସ ସୁସ୍ୱାଦୁ । ଚଢ଼େଇଆମାନେ ଡାହୁକ ଧରିବା ପାଇଁ ଫାଶ ମେଲାଇ ମେଲା ଫାଶର ମଝିରେ ଗୋଟିଏ ପିଞ୍ଜରାରେ ଗୋଟିଏ ଡାହୁକକୁ ବନ୍ଦ କରି ଥୋଇ ଦିଅନ୍ତି ଓ ଖଣ୍ଡିଦୂରରେ ଲୁଚି କରି ବସନ୍ତି । ପିଞ୍ଜରା ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଡାହୁକଟି ବୋବାଇ ଉଠିଲାକ୍ଷଣି ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଡାହୁକମାନେ ପିଞ୍ଜରା ନିକଟକୁ ଦଉଡ଼ି ଆସି ଲୁଣ୍ଡ ହୁଅନ୍ତି

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାଁର ଅପର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଲାଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଲାଉ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଓ ଉଡ଼ିପାରୁ ନଥିଲେ ସେହି ସମୟରେ ଫାଶର ଦଉଡ଼ିକୁ ଟାଣି ଦେଲାରୁ ଡାହୁକମାନେ ଜାଲରେ ଧରା ପଡ଼ନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରବାଦ ଅଛି 'ବଇଁଶମରା ଡାହୁକ ।'

ଡାହୁକମାନଙ୍କ ଗୋଡ଼ ସରୁ ଓ ଡେଙ୍ଗା ଥିବାରୁ ନଳୀଗୋଡ଼ୀ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ 'ଡାହୁକୀ' ଓ ପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ 'ଡାହୁକା' ବୋଲାଯାଏ ।]

ଡାହୁକା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ନଳୀଗୋଡ଼ା—
Ḍāhukā — Having long and slender legs (like a gun-barrel.)
(ଡାହୁକଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଡାହୁକୀ; ଡାହୁକେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଡାହୁ ପୁଅ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଡାବଲ ପୁଅ (ଦେଖ)
Ḍāhu puā — Ḍābala puā (See)

ଡାହୁଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ଗାଈ ଗର୍ଭସ୍ରାବ କରେ—
Ḍāhula — A cow which miscarries.

ଡି—ଦେ. ଅ—ଡି ଡି (ଦେଖ)
Ḍi — Ḍi ḍi (See)
(ଡିଃ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବି. (କଚେରୀରେ ବ୍ୟବହାର)—
୧ । ଡିକ୍ରୀର ସାଙ୍କେତିକ—
1. Abbreviation for the word decree.
(ଯଥା—ଡିକ୍ରୀଦାର=ଡି: ଦାର, ଡିକ୍ରୀଜାରୀ=ଡି: ଜାରୀ ।)
୨ । ଏକରର ଶହେଭାଗରୁ ଏକଭାଗର ବା ଡେସିମିଲ୍‌ର ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ—2. Abbreviation for the word decimal of an acre.

ଡିଅ—ଗ୍ରା. ବି—ଡିହ (ଦେଖ)
Ḍia — Ḍiha (See)

ଡିଆ—ଦେ. ବି—ଡିଅାଁ (ଦେଖ)
Ḍiā — Ḍiāñ (See)
ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ଦୀପ—Lamp.

ଡି. ଆଇ. ଜି—ବୈଦେ. ବି. (ସାଙ୍କେତିକ)—ପୁଲିସ ଆଦି ବିଭାଗର
Ḍi āi ji — ପ୍ରାଦେଶିକ ଅଧ୍ୟକ୍ଷଙ୍କ ସହକାରୀ; ଡେପୁଟି ଇନ୍‌ସ୍‌ପେକ୍ଟର
ଡି ଆଇ ଜି — ଜେନେରାଲର ୩ ଗୋଟି ବଡ଼ ଶବ୍ଦର ଆଦ୍ୟ ଇଂରାଜୀ
ଡି ଆଇ ଜି — ଅକ୍ଷର ସମ୍ବଳିତ ସାଙ୍କେତିକ—D. I G; abbreviation for Deputy Inspector General of Police or other department.

ଡିଅାଁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଡୀନ)— ୧ । ଲମ୍ଫ; କୁଦା—
Ḍiāñ — 1. A jump; a leap; bound.
ଡିଅାଁ } ଅନ୍ୟରୂପ — ୨ । ଡେଇଁବା; କୁଦିବା—
ଡିଁଅ } — 2. Jumping.
ଡିଅାଁ; ଡିଙ୍ଗା — ୩ । ଦଉଡ଼ିବା—3. Running about.
ଫଲାଁଗ, ଫାଁଦ୍ (ଯଥା—ଦୁଷ୍ଟ ବାଳକ ସ୍କୁଲକୁ ନ ଯାଇ ବହି ନ ପଢ଼ି ଖାଲି ଡିଅାଁ ମାରୁଛି ।)
୪ । ହୃଦୟର ସ୍ପନ୍ଦନ—
4. Throbbing; palpitation.
୫ । ଗୋରୁ, ମଇଁଷି ଇତ୍ୟାଦି ପଶୁ କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ପଶି ନ ପାରିବେ ଅଥଚ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଡେଇଁ କରି ସେଠାକୁ ଯାଇ ପାରିବେ ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବାଡ଼ରେ ପୋତା ହୋଇଥିବା କାଠ ବା ବାଉଁଶର ଛକ—
5. A turnpike; two bamboos placed crosswise in a gate which men pass by jumping over but which cattle cannot pass.
୬ । ଯେଉଁ ବାଡକୁ ମନୁଷ୍ୟ ଡେଇଁ କରି ଯାଇପାରେ; ଅଳ୍ପ ଉଚ୍ଚ ବାଡ଼—6. A low fence over which a man can leap.
୭ । ମାଛ ଧରିବା ପାଇଁ ନଦୀ ପ୍ରଭୃତିରେ କରାଯିବା ମାଟିର ଗଡ଼ା ବା ଜାଲ ଇତ୍ୟାଦିର କ୍ରମୋଚ୍ଚ ବାଡ଼—
7. A contrivance made of sloping nets or earth on which fishes fall while jumping up from water.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଉପରକୁ ମାଛ ଡେଇଁ ପଡ଼ିଲେ ପାଣିକୁ ପଳାଇ ଯାଇ ନ ପାରି ସହଜରେ ଧରା ପଡ଼ନ୍ତି ।]
ବିଣ—୧ । ଯେ କୁଦେ—1. Jumping.
(ଯଥା—ଡିଅାଁ ପୋକ ।)
୨ । ସଂକ୍ରାମକ; ଯେଉଁ ରୋଗ ଏକ ଲୋକଠାରୁ ଅନ୍ୟ ଲୋକଠାକୁ ଡିଏଁ ବା ସଂକ୍ରମଣ କରେ—
2. Contagious (disease); infectious.
୩ । ଯେଉଁ ବାଟରେ ଯିବାକୁ ହେଲେ ଅନେକ ଉଚ୍ଚ ବାଡ଼ ବା ପ୍ରଶସ୍ତ ଗର୍ତ୍ତ ଇତ୍ୟାଦି ଡେଇଁ କରି ଯିବାକୁ ହୁଏ—
(a road) To pass which a man has to jump over many fences and pits.
୪ । ବହୁ ଅନ୍ତର ବା ବ୍ୟବଧାନରେ ଅବସ୍ଥିତ (ଗ୍ରାମଆଦି)—
4. Situated at great intervals.
(ଯଥା—ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାର ଗ୍ରାମଗୁଡ଼ିକ ଡିଅାଁ ଅଟେ ।)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ହୁ. ଘାମକ)—ଉଇ—
White ant.

ଡିଅାଁଇ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅତିକ୍ରମ କରିବା; ବାଦ୍ ଦେବା—
Ḍiāñi debā — 1. To pass over.
(ଯଥା—ମୁଁ ଅସଲ୍‌କଥା ଡିଅାଁଇ ଦେଇ ଅନ୍ୟ କଥା କହିଗଲି ।)
୨ । (ରୋଗ) ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଦେହକୁ ସଂକ୍ରମଣ କରାଇ ଦେବା—
2. To cause one's disease to infect another person.

ଡିଅାଁଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଡୀନ)—
Ḍiāñibā — ୧ । ଡେଇଁବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
ଡିଙ୍ଗାନ — 1. The causative of Ḍeiñbā.

୧	ଈ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଣ
୨	ଇ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

ଉଚ୍ଛାଲନା; फन्दाना ୨ । ଗୋଟିଏ ଉଚ୍ଚ ପଦାର୍ଥ (ବାଡ଼ ବା ପାଚେରି)କୁ
ଡିଆଁଇବା ⎫ ଅନ୍ୟରୂପ ଅତିକ୍ରମ କରାଇ କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ନିକ୍ଷେପ
ଡ୍ୟାଇଁବା ⎭ କରିବା—2. To throw a thing
over a high fence wall.

୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଜୀବ ଉଚ୍ଚ ବାଡ଼ ଆଦି ଡେଇଁଯିବାର
ଉପାୟ କରିବା—
3. To cause another to jump or leap over
a high fence, wall or ridge.
(ଯଥା—ଅଣ୍ଡିରା ବାଛୁରିକୁ ଗଣ୍ଡା ବେଢ଼ା ଉପରେ ଡିଆଁଇବା)

ডিংগা ୪ । କୌଣସି ଉଚ୍ଚ ଦ୍ରବ୍ୟ ପଦାର୍ଥକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିବା; ଟପିବା;
उछलना, फाँदना ଡେଇଁବା; ଲୁଦିବା—
4. To overleap; to jump or leap over.

୫ । ଦଉଡ଼ିବା—
5. To run about; to frisk about.

୬ । ହସ୍ତସ୍ଥିତ ପଦାର୍ଥକୁ ଉପରକୁ ଫୋପାଡ଼ି ପୁନର୍ବାର ଧରିବା-
6. To toss a thing up; to throw a thing to
the air and again catch it (e. g. a ball).

କନକଗିରି ଘା ଶୁଣି ଡିଆଇଁ ଫଳକୁ
ବୋଇଲେ କାହିଁକ ପ୍ରଶ୍ନର ତୋ ମୁଣ୍ଡକୁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ ।

୭ । ନାଚିବା—7. To dance.

୮ । ସ୍ପନ୍ଦିତ ହେବା—2. To throb.
(ଯଥା—ମୋ ଡାହାଣ ଆଖି ଡିଆଁଉଛି ।)

୯ । (ରୋଗ) ସଂକ୍ରମଣ କରିବା—
9. To infect (said of contagious diseases).

ଡିଆଁ ଜର—ଦେ. ବି—ସଂକ୍ରାମକ ଜ୍ୱର; ଯେଉଁ ଜ୍ୱର ଜଣକୁ ହେଲା
Diāñ jara ପରେ ଅନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କୁ ଆକ୍ରମଣ କରେ—
ছুঁয়াচে জ্বর Contagious or infectious fever.
उड़नी बुखार

ଡିଆଁ ଡେଇଁ—ଦେ. ବି (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—୧ । ଲୁଦା; ଲମ୍ଫ—
Diāñ deiñ 3. Jump; leap
লাফালাফি ୨ । ଦଉଡ଼ିବା—2. Running; bounding
उछल कूद along; frisking.

୩ । ଏକାଧିକଥର ଡେଇଁବା କର୍ମ; ଲୁଦାଲୁଦି; ଲମ୍ଫଝମ୍ପ—
3 Repeated leaping.

ଡିଆଁ ପୋକ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ପୋକମାନେ ଡେଇଁ ଡେଇଁ ଚାଲନ୍ତି—
Diāñ poka Jumping insects.

ଡିଆଁ ବେଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ମଣ୍ଡୂକଜାତୀୟ ବେଙ୍ଗ,
Diāñ benga ଏମାନେ ବହୁତ ବ୍ୟବଧାନ ଡେଇଁ ପାରନ୍ତି—
Leaping frog (a kind of frog).
[ଦ୍ର—ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ଏମାନେ ମନୁଷ୍ୟର ଅଣ୍ଡକୁ
ଡେଇଁ ପଡ଼ନ୍ତି ।]

ଡିଆଁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଲୁଦିବା; ଲମ୍ଫ ଦେବା—
Diāñ māribā 1. To jump over; to leap over.
ডিঙাঁ মারা × × ମିଥ୍ୟ ସରପାବ ଡିଆଁ ମାରି ନଥା ନାଉଥାଏ ।
फान्दना ପଦ୍ମଲୋଚନ, ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୨ । ଦଉଡ଼ିବା—2. To run along.

୩ । ଦଉଡ଼ିକରି ପଳାଇବା—
3. To run away; to flee away.

୪ । ଶୀଘ୍ର କୌଣସି ସ୍ଥାନ ତ୍ୟାଗ କରିବା—
4 To leave a place in hot-haste.

ଅରେ ଡାକ କହ । ଡିଆଁ ମାରିଯିବାକୁ ବସନ୍ତେ ହିଃ
ତକା କରଇ ମୁଁ ବଳ୍ପ ଧରନ୍ତି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ଡିଆଁ ରୋଗ—ଦେ. ବି—ସଂକ୍ରାମକ ରୋଗ; ଯେଉଁ ରୋଗ ଏକ ବ୍ୟକ୍ତି-
Diāñ roga ଠାରୁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଡିଏଁ ବା ସଂକ୍ରମଣ କରେ—
ছোঁয়াচে রোগ Contagious disease, infectious
उड़नी बिमारी disease.

ଡିଆସିଲି—ଗ୍ରା. ବି—ଦିଆସିଲାଇ (ଦେଖ)
Diāsili Diāsilāi (See)

ଡିଉ—ବୈଦେ. ବିଣ (ଇଂ)—(ମହାଜନୀ ସିରସ୍ତା) ହୁଣ୍ଡି ବା ଟଙ୍କା ଆଦାୟ
Diu କରାଯିବାର ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ମିଆଦ—
ডিউ, डिउ Due (date of a hundi).

ଡିଉଟି—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଡ୍ୟୁଟି)—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ
Diuṭi ନ୍ୟସ୍ତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ—1 Particular duty
ডুাটি assigned to a person.
ड्युटि ୨ । ଅବକାରୀ ଦ୍ରବ୍ୟ ଉପରେ ସରକାରଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ
(ଡ୍ୟୁଟି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଶୁଳ୍କ—2. Duty or cess assessed
on exciseable articles.

୩ । ଡାକ୍ତରଖାନା ଆଦିରେ ମଲୁମାନଙ୍କୁ ଜଗିବା ପାଇଁ
ପ୍ରତ୍ୟେକ ଛାତ୍ର ବା ଭୃତ୍ୟର ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପାଳି—
3 Turn of a student or servant to attend
the patients etc in a hospital

ଡିଉ ଡେଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ) (ମହାଜନୀ ସିରସ୍ତା)—
Diu deṭ ତମସୁକ ବା ହୁଣ୍ଡି ଆଦିଦ୍ୱାରା ନିଆଯିବା ଟଙ୍କା ପରିଶୋଧ
ডিউডেট করিବା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟ—
डिउडेट Due date of a hundi or bond.

ଡି. ଏସ୍. ପି—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ସାଙ୍କେତିକ)—ପୁଲିସ୍ ଡେପୁଟି
Di. es. pi ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ; ଜିଲ୍ଲାର ପ୍ରଧାନ ପୁଲିସ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ
ডি এস্. পি ସହକାରୀ—D. S. P.; Deputy Superin-
डि. एस्. पि tendent of Police.

ଡିକି—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଡିକ୍ କି)—୧ । ରିଚାର୍ଡ ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର
Diki ଡାକନାମ— 1. Dicky; nick name
ডিকী of Richard.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ଦୀର୍ଘ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଏହାର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଟ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଟ୍ଟା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଡିକି (ଡିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (ଇଂ. ଡିକ୍କୀ=ଭୃତ୍ୟର ବସିବା ପାଇଁ ମଟର ଗାଡ଼ିର ପଛଆଡ଼େ ଥିବା ଆସନ) ମଟରଗାଡ଼ିର ଡ୍ରାଇଭର୍‌ର ସହାୟକ ଭୃତ୍ୟ; କ୍ଲିନର୍—
2. A servant or cleaner who accompanies a motor-car and helps the driver in any trouble.

ଡିକି ସିଟ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଡିକ୍କୀ)—ଭୃତ୍ୟ ବା ସଇସ ବସିବା ପାଇଁ କେତେକ ମଟରଗାଡ଼ିର ପଛଆଡ଼େ ଥିବା ଆସନ—
Ḍiki sit̤ ডিকীসিট **डिकीसीट**
Dickey; a seat at the back of some motor-cars for the servant or cleaner.

ଡିକ୍ଟେସନ୍—ବୈଦେ.ବି (ଇଂ)—ମୁଖରେ ବୋଲାଯିବା ପଦ ଓ ବାକ୍ୟମାନ ଲେଖିନେବା ପାଇଁ ଲେଖକଙ୍କୁ ଶୁଣାଇ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଉକ୍ତ ପଦମାନ ଡାକିବା—Dictation.
Ḍikt̤esan ডিক্টেসন **डिक्टेसन**

ଡିକ୍ରୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଡିଗ୍ରୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍikrī (etc) Ḍigrī etc. (See)
(ଡିକ୍ରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡିକ୍‌ସିନାରି—ବୈଦେ.ବି.(ଇଂ.ଡିକ୍ସନାରି)—ଅଭିଧାନ ଗ୍ରନ୍ଥ; ଭାଷାକୋଷ ଶବ୍ଦକୋଷ; ଯେଉଁ ପୁସ୍ତକରେ କୌଣସି ଭାଷାର ଶବ୍ଦ ମାନଙ୍କର ଅର୍ଥ ଲେଖା ହୋଇଥାଏ—
Ḍik-sinārī ডীক্সীনারী **डिकसनारी**
Dictionary; lexicon.
(ଡିକ୍ସନାରି, ଡିକ୍ସନେରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡିଗ୍‌ବାଜି—ଦେ. ବି.—(ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ) ଶୂନ୍ୟକୁ କୁଦି ଲେଉଟି ପଡ଼ିବା; ମାଙ୍କଡ଼ଚଢ଼—Somersault.
Ḍig-bāji ডীগবাজী **उछलकूद**
(ଡିଗିବାଜି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡିଗ୍ରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡିକ୍ରୀ)—୧ । ଫଇସଲା; ଅଦାଲତଙ୍କ ନିଷ୍ପତ୍ତି ବା ବ୍ୟବସ୍ଥା—1. Judicial decision; decree or final order.
Ḍigrī ডিক্রী, ডিগ্রী **डिक्री, डिगरी**
(ଡିଗିରି—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ମକଦ୍ଦମା ବିଚାର କରି ସାରି ଅଦାଲତ ଗୋଟିଏ ରାୟ (Judgment) ଦିଅନ୍ତି; ସେଥିରେ ମକଦ୍ଦମାର ସମସ୍ତ ହାଲ୍ ଓ ମୀମାଂସାର କାରଣମାନ ଖୋଲା ହୋଇ ଲେଖା ଥାଏ, କିନ୍ତୁ ଡିଗ୍ରୀରେ ଅରଜିରେ ପ୍ରାର୍ଥିତ ଦାବି ଓ ଜିଣିଥିବା ପକ୍ଷ କି ପ୍ରତିକାର କାହାଠାରୁ କିପରି ଆକାରରେ ପାଇବ ତାହାହିଁ କେବଳ ଲେଖା ଥାଏ । ମୀମାଂସାର ହେତୁ-ବାଦମାନ ଡିଗ୍ରୀରେ ଲେଖା ହୋଇ ନ ଥାଏ ।]

୨ । ମକଦ୍ଦମାରେ କୌଣସି ପକ୍ଷର ଜୟଲାଭ—
2. Success of one party in litigation.

୩ । ତାପମାନ ଯନ୍ତ୍ରରେ ତାପର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିମାଣ—
3. Degree of a thermometer.

୪ । ସମକୋଣର $\frac{1}{90}$ ଅଂଶ, କୋଣର ପରିମାପକ ଭାଗ—
3. One ninetieth part ($\frac{1}{90}$) of a right angle.

୫ । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଉଚ୍ଚ ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ କର୍ତ୍ତୃମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ ଉପାଧି; ଗ୍ରାଜୁଏଟ୍‌ମାନଙ୍କ ଉପାଧି (ଯଥା; ବି. ଏ, ଏମ୍. ଏ, ବି. ଏଲ୍, ବି. ଇ;)—5. Decree or title of academic distinction conferred on graduates of an university.

ଡିଗ୍ରୀ କରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଚେଷ୍ଟାଦ୍ୱାରା ମକଦ୍ଦମାରେ କୌଣସି ପକ୍ଷର ଜୟଲାଭ କରାଇବା—
Ḍigrī karā(re)ibā ডিগ্রী করান **डिग्रि करना**
To secure a decree; to get a case decreed.
(ଡିଗ୍ରି କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡିଗ୍ରୀ ଚୂଡ଼ାନ୍ତ—ଦେ. ବି.—(କଚେରିଆ ଭାଷା)—ବନ୍ଧକୀ ଓ ବଣ୍ଟାରା ମକଦ୍ଦମାର ପ୍ରାଥମିକ ଡିଗ୍ରୀକୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟ ପରେ ଶେଷ ଡିଗ୍ରୀରେ ପରିଣତ କରାଇବାର ପ୍ରଣାଳୀ—A preliminary decree being made absolute or final in a mortgage or partition suit
Ḍigrī churḍānta ডিগ্রীচূড়ন্ত
(ଡିଗ୍ରୀଚୂଡ଼ନ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡିଗ୍ରୀ ଜାରି—ବୈଦେ.ବି. (କଚେରିଆ ଭାଷା)—(ଇଂ ଡିକ୍ରୀ ଓ ଫା. ଜାରି) ଅଦାଲତଙ୍କ ନିଷ୍ପତ୍ତିକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରାଯିବାର ପଦ୍ଧତି—Execution of a judicial decree or order.
Ḍigrī jārī ডিগ্রীজারি **डिगरिजारी**

ମକଦ୍ଦମାର ଏତାଲାନାମା ଡିଗ୍ରୀଜାରି ପରୁଆନା ସବୁ ମୋ ପାଖରେ ଅଛି ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଡିଗ୍ରୀ ଟଙ୍କା—ଦେ. ବି.—(କଚେରିଆ ଭାଷା)—ଡିଗ୍ରୀଦାର ଦେଣଦାର ଠାରୁ ପାଇବା ପାଇଁ ଅଦାଲତ ଡିଗ୍ରୀ ଦେଇଥିବା ଟଙ୍କା; ଜର-ଡିଗ୍ରି—Decretal amount.
Ḍigrī t̤ankā ডিগ্রীটাকা **जरडिगिरी**
[ଦ୍ର—ଡିଗ୍ରି ଟଙ୍କା ଆଦାୟ ହେବା ପାଇଁ ଦେଣଦାରର ଚଳନ୍ତି ଓ ଅଚଳନ୍ତି ସମ୍ପତ୍ତି ନିଲାମ ହୁଏ । ଏବଂ ଦେଣଦାରର ଶରୀରରୁ (ଅର୍ଥାତ୍ ଡିଗ୍ରୀ ଟଙ୍କା ଆଦାୟ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଣଦାରକୁ ଗିରଫ୍ କରାଇ ଦେୱାନ୍‌ଫାଟକରେ ବନ୍ଦୀ କରି ରଖିବାଦ୍ୱାରା) ମଧ୍ୟ ଡିକ୍ରୀ ଡିଗ୍ରୀ ଟଙ୍କା ଆଦାୟ କରା ଯାଏ ।]

ଡିଗ୍ରୀ ଡିସ୍‌ମିସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ) (ବିପରୀତାର୍ଥକ ସହଚର)—
Ḍigrī dismis ডিগ্রী ডিসমিস **डिग्री डिसमिस**
୧ । ମକଦ୍ଦମାରେ ଜୟଲାଭ ଓ ପରାଜୟ—
1. A case being decreed in one's favour or dismissed against him.
୨ । ଅନୁକୂଳ ଓ ପ୍ରତିକୂଳ ଆଦେଶ—
2. Favourable and unfavourable orders.
ଡିଗ୍ରୀ ଡିସମିସ
ଡିଗ୍ରୀ ଡିସ୍(ସି)ମିସ୍(ସି) } ଅନ୍ୟରୂପ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍ତ	ଞ୍ଚ	ଝ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଥ	ଡ଼	ନ

ଡଗ୍ରୀଦାର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡଗ୍ରୀ ଓ ଫା. ଦାର୍) (କଚେରୀଆଭାଷା)
Ḍigridār ଯାହା ସପକ୍ଷରେ କୌଣସି ମକଦ୍ଦମା ଡଗ୍ରୀ ହୋଇ
डिग्रीदार ଥାଏ; ମକଦ୍ଦମାରେ ଜିତିଥିବା ପକ୍ଷ—
डिगरिदार Decree-holder.
(ଦେଣଦାର୍—ବିପରୀତ)

ଡଗ୍ରୀ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ବିଗ୍ରହକ) କୌଣସି ପକ୍ଷ ଜୟଯୁକ୍ତ ହେବାର
Ḍigri debā ଆଦେଶ ଦେବା—(a court) To pass a
डिग्री देना decree in favour of a party.
डिगरी देना
(ଡଗ୍ରୀ କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡଗ୍ରୀ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(କଚେରୀଆ ଭାଷା)—ଅଦାଲତରୁ ଆପଣା
Ḍigri pāibā ପକ୍ଷର ଅନୁକୂଳ ଆଦେଶ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା; ମକଦ୍ଦମାରେ
डीग्री पाना ଜୟଲାଭ କରିବା—To get a decree; to win
डिग्री पाना, डिग्री हासल करना a case.
(ଡଗ୍ରିହାସଲ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡଗ୍ରୀ ହେବା—ଦେ. ବି.—ମକଦ୍ଦମାରେ ଜୟଲାଭ କରିବା—
Ḍigri hebā Getting a decree in one's favour;
डीग्री होना winning a case.
डिग्री होना

ଡଙ୍ଗର—ସଂ. ବି.—(ଲଭନର୍ ଧାତୁ=ପାଇବା+ଅର; ଲ ସ୍ଥାନରେ ଡ
Ḍiṅgara ଆଦେଶ)—
୧ । ମୋଟା ଲୋକ—1. Fat man.
୨ । ବଦମାସ୍; ଦୁଷ୍ଟ ଲୋକ—2. Wicked person.
୩ । ଠକ—3. Knave; a cheat.
୪ । ଦାସ; ଗୋଲମ—4. Slave; servant.
डिङ्गर; ढोङ्गर; ढोङर ଦେ. ବି. (ସଂ. ଟଙ୍କି; ଭୃଙ୍ଗ)-ଟାଙ୍ଗର;
डुङ्गर ପାହାଡ଼ିଆ ଭୂମି—Hilly country.
ବନ ଡଙ୍ଗର ଲଙ୍ଘି ଣ ଅସନ୍ତ ରଥୀଏ । ସାରଳା ମହାଭାରତ. ସଭା ।
ବିଣ.—୧ । ଦୁଷ୍ଟ—1. Wicked.
୨ । ଶଠ—2. Cheating, deceitful.
ଡଙ୍ଗର ଭୁଲେ ନ ଗୁଣିବ ବାଳ । ବହୁଲୀମାଏ. ଚଉତିଶା ।
୩ । ଧୂର୍ତ୍ତ—3. Cunning.
କୋଇଲି ! ଡଙ୍ଗର ସବଣ ବଡ଼ ଦୁଷ୍ଟ । କାଳ୍ପକୋଇଲି ।
୪ । କଣା—4. One-eyed.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ.—ଅଟଳ୍ୟ—One who can not be defeated or over powered; indomitable.

ଡଙ୍ଗର ଆଖିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଯାହାର ଆଖି ଫୁଟିଯାଇ ଥାଏ—
Ḍiṅgara ākhiā Blinded.

ଡଙ୍ଗର ମାଳ—ପ୍ରାଦେ.(ଗଡ଼ଜାତ)ବି—ପର୍ବତର ଢାଲୁରେ ଥିବା ଗଡ଼ାଣିଆ
Ḍiṅgara māḷa ଜାଗାରେ କରାଯିବା ଶସ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ର—Field on the slope of a hill where crops are raised.

ଡିଙ୍ଗରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. (ସଂ. ଡିଙ୍ଗର)—ଦୁଷ୍ଟ—
Ḍiṅgarā Wicked.
ବି—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଢେମ୍ପ୍ରା; ଢେଙ୍ଗୁରା—Drum.

ଡିଙ୍ଗଲା—ପ୍ରାଦେ. (ଛୋଟନାଗପୁର ଓ ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନ) ବି—ବୋଇତ କଖାରୁ—
Ḍiṅgalā Cucurbita; red gourd.

ଡିଙ୍ଗା—ଦେ. ବି—୧ । କେଶକୀଟ; ବଡ଼ ଉକୁଣୀ; ଡାଗରା—
Ḍiṅgā 1. A big louse.
ଡେଙ୍ଗବ [ଦ୍ର—ମୁଣ୍ଡର ବଡ଼ ବଡ଼ ଉକୁଣୀଙ୍କୁ ଡଙ୍ଗା, ସାନ ଉକୁଣୀଙ୍କୁ
ଡୈଯ ଗଞ୍ଜ ଓ ଉକୁଣୀ ଡିମ୍ବକୁ ନିଶ ବୋଲାଯାଏ ।]
୨ । (ଫରାସୀ, ଦିନାମାର ଆଦି ଶବ୍ଦ ପରେ ଯୁକ୍ତ)—ଅମୁକ ଜାତିର ଅଧିକୃତ ସ୍ଥାନ ବା ବସତି—2. Place occupied by such and such a nation.
(ଯଥା—ଦିନାମାର ଡଙ୍ଗା, ଫରାସି ଡଙ୍ଗା ।)

ଡିଙ୍ଗାରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—ଟାଣି ହେବା—
Ḍiṅgāribā To strain; to stretch oneself.

ଡିଙ୍ଗାରି ହେବା--ପ୍ରାଦେ.(ବାଲେଶ୍ୱର)କ୍ରି—ଲଠି ବା ସିଧା ହୋଇଯିବା-
Ḍiṅgāri hebā To be stretched; to be straightened.

ଡିଙ୍ଗୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦ୍ରୋଣୀ)—ଛୋଟଡଙ୍ଗା; କୁଲାଡଙ୍ଗା; ଡଙ୍ଗୀ—
Ḍiṅgi Small boat; canoe; dug-out.
डिङ्गी **डींगी**

ଡିଟ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡିଟ୍ଟୋ)—ଡିଟୋ (ଦେଖ)
Ḍiṭa Ḍiṭo (See)

ଡିଟୋ—ବୈଦେ. ଅ. (ଇଂ. ଡିଟ୍ଟୋ)—ଏକଜନ; ପୂର୍ବେ ବା ଉପରେ
Ḍiṭo ଲେଖା ହୋଇଥିବା ବିଷୟ ବା ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗେ ଏକ—
डिटो **डिटो** Ditto.

ଡିଟୋ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡିଟୋ ମାରିବା (ଦେଖ)
Ḍiṭo karibā Ḍiṭo māribā (See)

ଡିଟୋ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର କଥାରେ ହଁ ମାରିବା-
Ḍiṭo māribā To ditto what another says; to
डटो मारा ditto slavishly.
डिटो मारना

ଡିଡାର—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ଜମିଦାର ଓ ରାଜାମାନଙ୍କର ବଳଦ
Ḍidār ଗୃହବାସ, ଗୋରୁ ଗାଈ ଆଦିଙ୍କ ଜଗୁଚେଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ
ଦିଆଯିବା ଜାଗିର—Jaghir; service-tenure given to a servant who looks after the cattle and agriculture of a Raja or Zamindar.

ଡି ! ଡି !—ଦେ. ଅ—ହଳ ଓ ଗାଡ଼ିରେ ଲାଗିଥିବା ବଳଦମାନଙ୍କୁ
Ḍi ḍi ଚାଳନ କରିବାପାଇଁ ଚାଳକର ଉଚ୍ଚାରିତ ଧ୍ୱନି—Sound
(ଡିଃ ଡିଃ—ଅନ୍ୟରୂପ) uttered to incite bullocks of a cart or plough to action.
[ଦ୍ର—ବଳଦଙ୍କୁ ଚାଳିତ କରିବା ପାଇଁ ଉଚ୍ଚାରିତ ଧ୍ୱନି 'ଢଃ' ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଆଖିଁ ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଡିଡିମ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଡିଣ୍ଡିମ)—ଡିଣ୍ଡିମ (ଦେଖ)
Didima Dindima (See)

ଡିଣା—ଦେ. ବ—୧ । ପାନ ରଖିବା ପାତ୍ରବିଶେଷ; ପାନଡିବା—
Dina 1. Betel-case.

୨ । ଶସ୍ୟାଦି ମାପିବାର ପିତ୍ତଳ ଗଉଣୀ ବା ଡିବା; ପିତଳ ଗଉଣୀ; ପିତଳ ମାଣିକା—2. A corn-measure; a corn-measuring pot of brass.

ଡିଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯୁବତୀ—
Dinda A young woman.

ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଅବିବାହିତ ପୁରୁଷ ବା ସ୍ତ୍ରୀ—Bachelor or maid.

ଡିଣ୍ଡିମ—ସଂ. ବ. (ଡିଣ୍ଡି=ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ+ମି ଧାତୁ=କ୍ଷେପଣ କରିବା
Dindima +କର୍ତ୍ତୃ ଅ, ତୁଳ. ଇଂ. ଡ୍ରମ୍)—୧ । ଅନେକ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରର ଏକମୁଖା ବାଦ୍ୟ; ଢୋଲ; ନାଗରା—
Drum; tomtom; tabor; kettle-drum.

ତୁଙ୍ଗେ ହେଉଛି ଏହି ଡିଣ୍ଡିମ ବାଜଣାରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳୋଲାବଳୀ, ବ. ଗୀତ ।

୨ । କୃଷ୍ଣପାକ ଫଳ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର); କରଡା (ଦେଖ)
A kind of acidish sweet berry.

ଡିଣ୍ଡିର—ସଂ. ବ—୧ । ସମୁଦ୍ର ଫେଣ (ଏହା ରଙ୍ଗ ଦିଆଯିବା ଜିନିଷକୁ
Dindira ପାଲିସ କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ)—1. Cuttle-bone; the bone of cuttle-fish (used in polishing furnitures to be dyed).

୨ । ପାଣିର ଫେଣ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Foam of water.

ଡିଣ୍ଡିଶ—ସଂ. ବ—ଭେଣ୍ଡି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Dindisa Lady's finger (fruit).

ଡିତ୍ଥ—ସଂ. ବ—୧ । କାଠର ତିଆରି ହାତୀ—
Dit-tha 1. An elephant made of wood; wooden elephant.

୨ । ବିଶିଷ୍ଟ ଲକ୍ଷଣବନ୍ତ ପୁରୁଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. A person with characteristic traits or mark.

ଡିତ୍ଥ ଡବିତ୍ଥ—ସଂ. ବ (ସଙ୍କେତ ଶବ୍ଦ)—କାଠରେ ତିଆରି ମୃଗ ଆଦି
Dittha dabittha ଖେଳନା—Wooden toys representing animals.

ଡିମ୍ବ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ପ୍ରେରଣ କରିବା—
Din-b (root) 1. To send out.

୨ । ବାହାରକୁ ଫିଙ୍ଗିବା; କାଢ଼ିବା—
2. To throw out; to bring out.

ଡିମ୍ଭ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଏକତ୍ର କରିବା—
Din-bh (root) To amass; to gather up.

ଡିନର୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଡିନର୍)—ସାହେବମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ବା ଦିନର
Dinar ପ୍ରଧାନ ଭୋଜନ—Dinner.
(ଡିନାର୍—ଅନ୍ୟରୂପ) [ବ୍ରୁ—ଏହା ରାତି ୮ଟା ବେଳେ ଖିଆ
ডিনার ଯାଏ ।]
डिनार २ । ସାହେବୀ ଖାନା—2. European meal.

ଡିନର ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ସାହେବୀ ଧରଣର ଭୋଜିରେ ଅନେକ
Dinar deba ସାହେବଙ୍କୁ ଓ ସାହେବୀ ଧରଣରେ ଖାଇବା ଦେଶୀ ଲୋକଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ଖୁଆଇବା; ଖାନା ଦେବା—
To give dinners in European style.

ଡିନାର୍—ବୈଦେ. ବ. (ଆ)—ପାରସ୍ୟଦେଶପ୍ରଚଳିତ କ୍ଷୁଦ୍ର ମୁଦ୍ରା
Dinar (ଆମ ଦେଶର କଡ଼ା ଗଣ୍ଡା ପରି ହିସାବରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
দিনাৰ A small coin of Persia used in squaring
दिनार up accounts.

(ଦିନାର୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ବୈଦେ. (ଇଂ)—ଡିନର୍ (ଦେଖ)
Dinar (See)

ଡିପ(ପୋ)ଜିଟ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଡିପୋଜିଟ୍ (ଦେଖ)
Dipa(po)jit Dipojit (See)

ଡିପାର୍ଟମେଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଡିପାର୍ଟ୍‌ମେଣ୍ଟ)—କାର୍ଯ୍ୟ ଚାଳନର
Dipat-ment ସୁବିଧା ପାଇଁ ଗଠିତ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ବିଭାଗ;
ডিপার্টমেন্ট ମହକୁମା—Department created for
डिपार्टमेण्ट division of work.
(ଡିପାର୍ଟ୍‌ମେଣ୍ଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡି ପି. ଡବ୍ଲ୍ୟୁ—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—(ସାଙ୍କେତିକ; ଡିପାର୍ଟମେଣ୍ଟ
Di. pi. dablyu ଅଫ ପବ୍ଲିକ୍ ୱାର୍କ୍ସରେ ଥିବା ପ୍ରଧାନ ଶବ୍ଦତ୍ରୟର
(ପି. ଡବ୍ଲ୍ୟୁ. ଡି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଆଦ୍ୟ ୩ ଇଂରାଜୀ ଅକ୍ଷର) ସରକାରଙ୍କ ବାସ୍ତୁକର୍ମିଷ୍ଠୀ ବିଭାଗ—
D. P. W; abbreviation for the Department of Public Works; P. W. D.

ଡି. ପି. ଆଇ—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ) (ସାଙ୍କେତିକ); (ଡାଇରେକ୍ଟର୍ ଅଫ୍
Di. pi. ai ପବ୍ଲିକ୍ ଇନ୍‌ଷ୍ଟ୍ରକ୍‌ସନ୍‌ର ପ୍ରଧାନ ଶବ୍ଦତ୍ରୟର ଆଦ୍ୟ
ডি. পি. আই ୩ ଇଂରାଜୀ ଅକ୍ଷର) ସରକାରୀ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର ପ୍ରାଦେଶିକ
डि पि. आइ କର୍ତ୍ତା ବା ହାକିମ—D. P I; abbreviation for the Director of Public Instruction of a province.

(ଯଥା—ତତ୍କାଳୀନ ଓଡ଼ିଶାର ଡି. ପି. ଆଇ ମହାମତି ଫକସ୍ ସାହେବଙ୍କର ଏ ଭାଷାକୋଷର ପ୍ରକାଶ ସମ୍ବନ୍ଧେ ପ୍ରଗାଢ଼ ଉଦ୍ୟମ ଓ ଉତ୍ସାହଦାନ ଲାଗି ସମ୍ପାଦକ ତାଙ୍କଠାରେ ଚିରଋଣୀ ।)

ଡିପୁ—ବୈଦେ. ବ. (ଫରାସୀ)—ଡିପୋ (ଦେଖ)
Dipu Dipo (See)

ଡିପୁଟୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଡେପୁଟୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Diputi (etc) Deputi etc (See)
(ଡିପୋଟୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଚ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇପ୍ସ	ଊଅ	ଘ
୨	ଊ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍

ଡିପୁଟେସନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଡେପୁଟେସନ୍ (ଦେଖ)
Diputesan Deputesan (See)

ଡିପୋ—ବୈଦେ. ବି. (ଫରାସୀ)—୧ । ଯେଉଁଠାରେ ମାଲମାନ
Dipo ସଂଗୃହୀତ ହୋଇ ଜମା ରହେ; ଗୋଦାମ; ଭଣ୍ଡାର; ଗଞ୍ଜ—
ଡୀପୋ 1. Depot for merchandise.
डिपो (ଯଥା—କୋଇଲା ଡିପୋ ।)
୨ । ଯେଉଁଠାରେ ଦେଶାନ୍ତରକୁ ପ୍ରେରିତ କୁଲିମାନେ ବିଦେଶକୁ ପଠାଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଏକତ୍ର ବା ଜୁଣ୍ଡ କରାଯାଆନ୍ତି—
2. Cooly-depot.

ଡିପୋଜିଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡିପଜିଟ୍)—
Dipojit ୧ । ଧନ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟରେ ଗଚ୍ଛିତ ରଖିବା;
ଡୀପାଜୀଟ ଅମାନତ—1. Deposit.
डिपाजिट ୨ । ନ୍ୟାସ; ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଜଣକ ମାରଫତରେ ଟଙ୍କା ଜମା କରାଯିବା—
2. A deposit in trust.
୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଜମା କରାଯିବା ଟଙ୍କା—
3. A sum deposited with some one for a particular purpose.

ଡିପୋଟୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି—ଡେପୁଟୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Dipoti (etc) Deputi etc (See)

ଡିପୋର୍ଟେସନ୍—ବୈଦେ. ବି· (ଇଂ)—ସ୍ୱଜାତିଦେଶରେ ଅପରାଧୀ ବା
Diportesan ସନ୍ଦେହୀ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦେଶାନ୍ତର ପ୍ରେରଣ—
ଡୀପୋର୍ଟେସନ (ଡିପୋଟେସନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) Deportation
डामल

ଡିପ୍ଲୋମା—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କୌଣସି ବିଦ୍ୟାରେ ପାରଦର୍ଶିତା
Diplomā ଲାଭ କରିଥିବା ଛାତ୍ରକୁ ଶେଷ ପରୀକ୍ଷା ପରେ ବିଦ୍ୟାଳୟର
ଡୀପ୍ଲୋମା ସର୍ବୋଚ୍ଚ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କଠାରୁ ମିଳିବା ସନନ୍ଦ—Deploma.
डिप्लोमा [ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ବିଦ୍ୟାଳୟ ବା କଲେଜର ଶେଷ ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ଡିପ୍ଲୋମା ମିଳେ; ଯେଉଁ ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ଡିପ୍ଲୋମା ମିଳେ ସେହି ପରୀକ୍ଷାକୁ 'ଡିପ୍ଲୋମା ଏକ୍‌ଜାମିନେସନ୍' ବୋଲାଯାଏ ।]

ଡିଫାମେସନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବିରୁଦ୍ଧରେ
Diphāmesan ଅପବାଦର ପ୍ରଚାର—Defamation.
ଡୀଫାମେସନ [ଦ୍ର—ଯେବେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର
डिफामेसन ସୁନାମରେ ବାଧା ଦେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲିଖିତଭାବରେ, ମୁଖରେ କିମ୍ବା ଇଙ୍ଗିତାଦିଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର କୌଣସି ନିନ୍ଦାଜନକ ବା ସମ୍ମାନହାନିକର ବିଷୟ ଏକାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରଚାର କରେ ତେବେ ତାହା 'ଡିଫାମେସନ୍' ହୁଏ । ଏଥିର ସଙ୍କ୍ଷା ଭାରତୀୟ ଦଣ୍ଡବିଧି ଆଇନର ୪୯୯ ଦଫାରେ ଓ ଦଣ୍ଡ ୫୦୦ ଦଫାରେ ବିବୃତ ହୋଇଅଛି ।]

ଡିଫେନ୍ସ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—୧ । ଫଉଜଦାରୀ ମକଦ୍ଦମାରେ ମୁଦ୍ଦାଲାର
Diphens ପକ୍ଷ—1. The side of the accused in a
ଡୀଫେନ୍ସ criminal case.
डिफेन्स ୨ । ଦେବାନୀ ମକଦ୍ଦମାରେ ପ୍ରତିବାଦୀର ପକ୍ଷ—
2. The side of the defendant in a civil suit.
୩ । ଫଉଜଦାରୀ ମକଦ୍ଦମାରେ ମୁଦ୍ଦେଇର ଉପସ୍ଥାପିତ ଅଭିଯୋଗ ଓ ଦେବାନୀ ମକଦ୍ଦମାରେ ବାଦୀର ଅରଜିଲିଖିତ ଦାବୀ ବା ବିବୃତିର ଉତ୍ତରରେ ଯଥାକ୍ରମେ ମୁଦ୍ଦାଲାର ଓ ପ୍ରତିବାଦୀର ଉପସ୍ଥାପିତ ଜବାବ; ସଫେଇ—
3 Defence of an accused or of a defendant in a criminal or civil case.

ଡିବା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦର୍ବୀ=ଅଣକ କିମ୍ବା ସଂ. ଡିମ୍ବ; କିମ୍ବା ତା. ଡିବ୍ବା)—୧ । ପାନ କଟା, ଭଙ୍ଗା ପାନ ବା ପାନଖିଲି
Dibā
ଡୀପେ, ଡୀପା; ରଖିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଧାତୁମୟ ଆବରଣଯୁକ୍ତ ପାତ୍ର-
ଡୀବା, ଡୀବୀ 1 Betel-case made of metal.
डिबिआ; डिबा ୨ । ଧାନ ମାପିବାର ଛୋଟ ଗଉଣୀ—
2. A corn-measuring pot.
୩ । ଧାତୁନିର୍ମିତ ଆବରଣଯୁକ୍ତ ଛୋଟ ପାତ୍ର; ସମ୍ପୁଟ—
3. A metal casket.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—କିରାସିନ ତେଲ ଜଳିବାର ଡିବି; ଡିବିରି; ଚିମ୍ନୀ ଲାଗି ନ ଥିବା କେରାସିନ୍ ତେଲ ଜଳିବା ଟିଣର ଦୀପ—
A kerosine burner or lamp without a chimney.
(ମେଦିନୀପୁର) ବି—କଉଟା—A small metal box for putting small things and carrying it in the waist-cloth.
ଦେ. ବିଣ—ଡିମ୍ବା (ଦେଖ)—Dimbā (See)

ଡିବାଡିବା—ଦେ. ବିଣ—ଡିମ୍ବାଡିମ୍ବା (ଦେଖ)
Dibā-dibā Dimbā-dimbā (See)

ଡିବି—ଦେ. ବି—୧ । ଡିବା (ଦେଖ)
Dibi 1. Dibā (See)
ଲମ୍ଫ ୨ । (ସଂ. ଦୀପ; ତୁଳ. ଗୁଜରାଟୀ. ଡିଓ)—
ଲ୍ୟାଂଫ କିରାସିନ ତେଲ ଜଳିବାର ଧାତୁମୟ ପ୍ରଦୀପ—
2. A kerosine burner or naked lamp.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ସିଂହଭୂମ) ବି—ଛୋଟ ହାଣ୍ଡି; ଅଟିକା—
Small earthen pot.

ଡିବିଥ—ଦେ. ବି—୧ । ଡିବା (ଦେଖ)
Dibiā 1. Dibā (See)
ଡିପେ ୨ । ଡିବି (ଦେଖ)
डिबिया 2. Dibi (See)
୩ । ଛୋଟ ଡିବା—3, Small metal case.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଥ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଁଖୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଡିବିକିରାଜି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଖାତରେ ପକାଇ ଖେଳିବା ବାଟି
Ḍibikirāji — ଖେଳର ଦ୍ୱିତୀୟ ଆଘାତ (ନକେ)—
The second stroke of a kind of a game with marbles.

ଡିବିଡିବି—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Ḍibi-ḍibi — ନାଗରା ବା ଡମରୁ ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ—
ডিম্‌ডীম্, ডীবডিবি — The sound of drum-beating.
डुगडुग, डिमडिम

ଡିବିଡିବି ଡମ୍ବରୁ ବଜାଇ ବଜେ ।
ପ୍ରତାପ. ଶଶିସେଣା ।

ଦେ. ବି —୨ । ଆମେରିକାରୁ ଏ ଦେଶକୁ ଆସିଥିବା ଉଦ୍ୟାନ-ତରୁ ବିଶେଷ— 2. American Sumach; Cæsalpinia Coriaria (tree).

ଡିବିଡିବି ବାଜିବା—ଦେ. କ୍ରି —(କୌଣସି ବିଷୟ) ସର୍ବତ୍ର ପ୍ରଘଟ ହେବା; ସାଧାରଣରେ ପ୍ରକଟିତ ବା ଘୋଷିତ ହେବା—
Ḍibiḍibi bājibā
ডিমডিম বাজা, ডিবডিব বাজা — To be published or proclaimed broad cast.
डीमडीमबजना

କଟକରେ ବାଜେ ଡିବଡିବ
ଝିଅ ନାତି କହୁ ଥାଏ ସିବ ସିବ—ତଗ ।

ଡିବିରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦୀପ; ଡିମ୍ବ=ଗୋଲ)—
Ḍibiri — ୧ । ପେଚର ମୁହଁରେ ଲଗାଯିବା ପେଞ୍ଚ ବିଶିଷ୍ଟ ମୁଦିଥା ବା ଗୁଣ୍ଡି—
টিবরী
डेबरी,डिबी, डिबरी — 1. The nut of a bolt or screw.

୨ । ଡିବି ୨ (ଦେଖ)—2 Ḍibi 2 (See)

ଡିବେଞ୍ଚର—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଋଣ ପାଇଁ କୌଣସି କମ୍ପାନୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ପାଦିତ ବନ୍ଧକ ଦଲିଲ—
Ḍibeñchar
ডিবেঞ্চার — Debenture.
डिबेंचर

ଡିମ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଡିମ୍ବ; ତୁଳ. ବ. ଡିମ୍)—
Ḍim — ଡିମ୍ବ—Egg.

ଡିମ୍(ମି)ଡିମ୍(ମି)—ଦେ. ଅ—ଡିବିଡିବି (ଦେଖ)
Ḍim(mi)-ḍim(mi) — Ḍibi-ḍibi (See)

ଡିମ୍(ମି)ରି—ଦେ. ବି—ଡିମ୍ବିରି (ଦେଖ)
Ḍim(mi)-ri — Ḍimbiri (See)

ଡିମ—ଗ୍ରା. ବି—ଡିମ୍ବ (ଦେଖ)
Ḍima — Ḍimba (See)

ଡିମା—ଦେ. ବିଣ—ଡିମ୍ବା ଡିମ୍ବା (ଦେଖ)
Ḍimā — Ḍimbā ḍimbā (See)

ଡିମାଇ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡିମାଇ; ଡେମୀ=ଅର୍ଦ୍ଧ)—
Ḍimāi — ୧ । ଡେମୀ; କାଗଜଫର୍ଦ୍ଦର ଆକାରବିଶେଷ; ୧ଫର୍ଦ୍ଦର ଅର୍ଦ୍ଧ—1 A certain size of half a sheet of paper, measuring 20 inches by 15½ inches; demy paper.
তিমাই
डिमाइ
(ଡିମେଇ, ଡେମୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ କାଗଜର ଫର୍ଦ୍ଦ ଲମ୍ବରେ ୨୦ ଇଞ୍ଚ ଓ ଚଉଡ଼ା ୧୫½ ଇଞ୍ଚ ଏପରି କାଗଜର ଫର୍ଦ୍ଦକୁ ୪ ଭାଙ୍ଗ ହେଲେ ଡିମାଇ ୪ ପେଜୀ; ଆଠ ଭାଙ୍ଗ ହେଲେ ଡିମାଇ ୮ ପେଜୀ, ୧୬ ଭାଙ୍ଗ ହେଲେ ଡିମାଇ ୧୬ ପେଜୀ ବୋଲାଯାଏ । ଛପା ହେବା ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ୨୨½ ଇଞ୍ଚ × ୧୭½ ଇଞ୍ଚ ଓ ହାତ ଲେଖାପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ୨୦ ଇଞ୍ଚ × ୧୫½ ଇଞ୍ଚ (ମତାନ୍ତରରେ ୨୧ ଇଞ୍ଚ × ୧୬ ଇଞ୍ଚ) ଆକାରର କାଗଜକୁ ଡିମାଇ ବୋଲାଯାଏ (ଚେମ୍ବର୍ସ ଇଂରାଜି ଡିକ୍ସନାରୀ) । ୧୮ ଇଞ୍ଚ × ୧୨ ଇଞ୍ଚ ଆକାରର କାଗଜକୁ ଡିମାଇ ବୋଲାଯାଏ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]

ଡିମାଡିମା—ଦେ. ବିଣ—ଡିମ୍ବାଡିମ୍ବା (ଦେଖ)
Ḍimā-ḍimā — Ḍimbā-ḍimbā (See)

ଡିମ୍ବ—ସଂ ବି. (ଡିନ୍ବ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରେରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା ଦ୍ୱାରା ଜୀବ ଗର୍ଭ ମଧ୍ୟରୁ ବାହାରକୁ ପ୍ରେରିତ ହୁଏ)—
Ḍimba

୧ । ଅଣ୍ଡା—1. Egg.

ବେନି ବଗେ ବେନି ଡିମ୍ବ କି କଦ୍ରୁ ଥିଲି ପ୍ରସବ—ଗୋଲୋକ.ଇନ୍ଦୁରେଖା ।

୨ । ମାଛ ଆଦି ଜୀବଙ୍କ ମଞ୍ଜି—
2. Spawn (of fish, crab etc).

୩ । ପତଙ୍ଗମାନଙ୍କ ଶୈଶବକାଳୀନ ଆକୃତି—
3. Chrysalis.

୪ । ଗର୍ଭସ୍ଥ ଶିଶୁ ଭ୍ରୂଣ—4 Embryo; fœtus.

୫ । ଶିଶୁ ଜନ୍ତୁ; ଛୁଆ— 5. Infant of animals; the young of an animal.

୬ । ମନୁଷ୍ୟ ଶିଶୁ—6. Child; infant.

୭ । (+କରଣ. ଅ) ଭୟଜନିତ ଚିତ୍କାରିବ ଚିତ୍କାର—
7 Exclamation due to fright.

୮ । ଫଉଜଦାରି; ଦଙ୍ଗା—8. Riot; affray.

୯ । ବିବାଦ; କଳହ—9. Dispute; quarrel.

୧୦ । ବିପ୍ଳବ—10. Insurrection; mutiny.

୧୧ । ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍—11. Lungs.

୧୨ । ପ୍ଳୀହା—12. Spleen.

୧୩ । କଳେବର (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—13. Body.

ଡିମ୍ବ ଉଷୁମା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଡିମ୍ବ+ଉଷ୍ମ)—ପକ୍ଷିମାତା ଡିମ୍ବ ଉପରେ ବସି ତାକୁ ଉଷ୍ମ କରିବା—Incubation brooding.
Ḍimba ushumā
ডীমে তা
अंडे सेना

ଡିମ୍ବ ଉଷୁମା(ମେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ପକ୍ଷିମାତା) ଡିମ୍ବ ପ୍ରସବ କଲା ପରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାଳ ଯାଏ ଡିମ୍ବ ଉପରେ ଅନବରତ ବସି ତାହାକୁ ଉଷ୍ଣତାଯୁକ୍ତ କରିବା—1. (a bird) To sit on the eggs for hatching; to incubate; to brood.
Ḍimba ushumā(me)ibā
ডীমে তা দেওয়া
अंडे सेना

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ୍	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଘ୍ନ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲ୍ଲ	ଯ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଝ	ନ୍ତ

[ଦ୍ର—ଡମ୍ବକୁ ନ ଉଷୁମାଇଲେ ଡିମ୍ବ କାଞ୍ଜିଆ ହୋଇଯାଏ ଓ ଡିମ୍ବରୁ ଛୁଆ ବାହାରେ ନାହିଁ । ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ପକ୍ଷିଦମ୍ପତି ଦୁହେଁ ପାଳ କରି ଡିମ୍ବ ଉଷୁମାଇବାର ଦେଖାଯାଏ ।]

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅନବରତ ନିଯୁକ୍ତ ରହିବା—2. (figurative) To be constantly kept engaged in some work.

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଘରୁ ବାହାର କିଛିକାଳ ପାଇଁ କେଉଁଆଡ଼େ ନ ଯିବା—3. (figurative) To always stay at home; not to stir out of one's residence.

ଡମ୍ବକେଶର—ଦେ. ବି—ଡିମ୍ବ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ହଳଦିଆ ଅଂଶ—
Ḍimba keśara — The yellow portion found inside the egg.

ଡମ୍ବକୋଷ(ଶ)—ସଂ. ବି (ଉଦ୍ଭିଦ ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—ପୁଷ୍ପର ଗର୍ଭକେଶର ନିମ୍ନସ୍ଥ ଶୂନ୍ୟଗର୍ଭ ଅଂଶ; ପୁଷ୍ପଯୋନି—The reproductive organ in a flower; the ovary of flowers.
Ḍimba-kosha(śa)

ଡମ୍ବଜ—ସଂ. ବିଣ (ଡିମ୍ବ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଡିମ୍ବରୁ ଜାତ; ଅଣ୍ଡଜ; ଯେଉଁ ଜୀବମାନେ ଡିମ୍ବରୁ ଜନ୍ମନ୍ତି—Oviparous (animals).
Ḍimbaja

[ଦ୍ର—ପକ୍ଷୀ, ସରୀସୃପ, ମତ୍ସ୍ୟ ଓ କୀଟାଦିଙ୍କୁ ଡିମ୍ବଜ ବୋଲାଯାଏ ।]

ଡମ୍ବ ତିଅଣ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଡିମ୍ବ+ତେମନ)—ଡିମ୍ବ ରନ୍ଧା ହୋଇ ଥିବା ବ୍ୟଞ୍ଜନ—Curry made with eggs.
Ḍimba tiaṇa
ডীমের তরকারী
अण्डेकी तरकारी

[ଡିମ୍ବ ତିଅଣ ବା ଅଇଁଷରେ ଲେଖା ?—ପ୍ରବଚନ ।
(ଡିମ୍ବି ତିଅଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଡିମ୍ବରେ ତରକାରି କରି ଖାଇଲେ ଆମିଷ ଖାଇବା ଲାଳସ ପରିତୃପ୍ତ ହୁଏ ନାହିଁ, ଅଥଚ ଜୀବହତ୍ୟା ପାପ ଅର୍ଜିତ ହୁଏ । ଏହିପରି ସ୍ଥଳରେ ଏ ଉକ୍ତି କୁହାଯାଏ ।]

ଡମ୍ବ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡିମ୍ବ ପାଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Ḍimba debā — Ḍimba pāṛdibā (See)

ଡମ୍ବ ପାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଡିମ୍ବ+ପାତନ)—ଡିମ୍ବ ଜନ୍ମ କରିବା—To lay eggs.
Ḍimba pāṛdibā
ডীম পাড়া, अंडा देना

ଡମ୍ବ ଫୁଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଡିମ୍ବ+ସ୍ଫୋଟନ)—
Ḍimba phuṭā(ṭe)ibā — ଡିମ୍ବକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟକାଳ ଉଷୁମାଇବା ପରେ ତାହାର ବହିରାବରଣ ଫଟାଇବା—To hatch eggs.
ডিম ফুটান
अंडा फुटाना

[ଦ୍ର—ଡିମ୍ବ କେବେକେବେ ମନକୁ ଓ କେବେକେବେ ମାତାର ଚଞ୍ଚୁ ଆଦିର ଆଘାତ ଦ୍ୱାରା ଫାଟି ଯାଏ । ଡିମ୍ବ ମନକୁ ଫାଟି ଛୁଆ ବାହାରିଲେ ତାକୁ ଡିମ୍ବ ଫୁଟିବା ଓ ମାଆ ଡିମ୍ବକୁ ଆଘାତ କରି ଫଟାଇଲେ ତାକୁ ଡିମ୍ବ ଫୁଟାଇବା କହନ୍ତି ।]

ଡମ୍ବ ଫୁଟିବା—ଦେ. ବି—ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ ପକ୍ଷିମାତାଦ୍ୱାରା ଉଷୁମ ହେବାପରେ ଡିମ୍ବ ଫାଟିଯାଇ ତହିଁରୁ ଛୁଆ ବାହାରିବା—The hatching of an egg.
Ḍimba phuṭibā
ডিম ফুটা
अंडा खटकना

ଡମ୍ବା—ଦେ. ବିଣ.—ଡିମ୍ବା ଡମ୍ବା (ଦେଖ)
Ḍimbā — Ḍimbā ḍimbā (See)

ଡମ୍ବା ଡିମ୍ବା—ଦେ. ବିଣ.—(ସଂ. ଡମ୍ବ)—୧ । ଆବୁଆବୁଆ—1. Bulbous.
Ḍimbā ḍimbā
ডিমের মত
आण्डासा, बैजावी

ଯଥା—ତାଙ୍କ ଦେହରେ ଡମ୍ବାଡିମ୍ବା ହୋଇ କଅଣ ଗୁଡ଼ାଏ ବାହାରି ଗଲାଣି ।)

୨ । ଡମ୍ବପରି ଫୁଲି ଥିବା (ଆଖି)—2. Swollen (eye).
(ଯଥା—କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ତା ଆଖି ଡିମ୍ବା ଡିମ୍ବା ହେଲାଣି ।)

୩ । ଡିମ୍ବାକୃତି; ଡିମ୍ବ ପରି ବୃତ୍ତାଭାସ ଆକାରବିଶିଷ୍ଟ—3 Oval; elliptical; egg-shaped,

ଦେ. ବି.—୧ । ଡମ୍ବପରି ଆକୃତି ବିଶିଷ୍ଟ ପଦାର୍ଥ—1. Any egg-shaped thing.

୨ । ବହୁକାଳ ହେଲା ଗୋଦର ହୋଇଥିବା ରୋଗୀର ଗୋଦର ଗୋଡ଼ ଉପରେ ବାହାରିବା ଅଣ୍ଡାକାର ଆବୁମାନ—2. Bulbous tumours appearing on the legs swollen with elephantiasis for a very long time.

୩ । ଅଙ୍ଗ ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗରେ ଆଳୁବାଡ଼ା ପରି ଫୁଲି ଥିବା ଫୁଲା ବା ଆବୁ—3. Egg-shaped protuberances appearing on the body.

ଡମ୍ବାହବ—ସଂ. ବି—ନୃପତିହୀନ ଯୁଦ୍ଧ; ଯେଉଁ ଯୁଦ୍ଧରେ ଉଭୟପକ୍ଷର ନରପତିମାନେ ଯୁଦ୍ଧଭୂମିରେ ଉପସ୍ଥିତ ନ ଥାନ୍ତି—Warfare in which the kings of the opposing sides do not take part.
Ḍimbāhaba

ଡମାରେଜ୍—ବୈଦେ. ବି.—(ଇଂ ଡିମରେଜ୍)—୧ । ବନ୍ଦରରେ ଜାହାଜ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିନ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ଦିନ ରହିଲେ ତହିଁ ପାଇଁ ଜାହାଜବାଲା ବନ୍ଦରସ୍ୱାମୀକୁ ଦେବା ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ—2. Demmurrage for a ship.
Ḍimārej
ডিমরেজ
डिमरेज

୨ । ଗଇର୍ ଖରଚ୍ (ଦେଖ)
2. Gair kharachā (See)

ଡିମ୍ବିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଡିମ୍ବ+ଇକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Ḍimbikā — ୧ । କାମୁକୀ ସ୍ତ୍ରୀ—1. A lascivious woman

୨ । ଜଳବୁଦ୍ବୁଦ—3. Water-bubble.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାରେ ଦ୍ୱିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ଅପର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଁଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗିଆ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୩ । ଶ୍ୟୋନାକ ବୃକ୍ଷ (କ୍ଷୀରେନ୍ଦ୍ର); ଫଣଫଣା (ଦେଖ)
3. Phaṇaphaṇā (See)

ଡିମ୍ବିରି— ଦେ. ବି. (ସଂ ଉଦୁମ୍ବର; ଉଡୁମ୍ବର)—ଶ୍ଲେଷ୍ଟ ଜାତିର ଡିମ୍ବିରି ଗଛ ଓ ତାହାର ଫଳ—Ficus Opposetifolia; Ficus Hispida; fig (tree and fruit).
Ḍimbiri
ସଂ. ଉଡୁମ୍ବର, ଜଘନଫଳା, ଫଲ୍‌ଗୁ, କାକୋଦୁମ୍ବରିକା
ଡୁମାବ, କାକଡୁମର, ଡୁମୁର
ଗୁଲର, ଉମର, କାଗସା, ଗୋବଲା, କାଠଗୁଲାରିୟା, କାଠୁମର
ତେ. ବ୍ରହ୍ମମେଡି, କାକିବାଡ଼ୁ
ଗଞ୍ଜାମ. ଖଟସଣ୍ଣ
ମ. ବୋକଡ଼ା, କାଲଉମ୍ବର
ଗୁ. ଟେଡ଼ଉମ୍ବରୋ
ଫା. ଅଂଜୀରେଦସ୍ତୀ
ଆ. ତନ୍‌ବସ୍ତି

ଭଗ୍ନ ବୋଇଲେ ଭୁ ରତ୍ନମ୍ଳାନ କର
ଡିମ୍ବିରିକ ଯାଇ ଧରନ୍ତୁ କୋଳ କର—
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

[ଦ୍ର—ଏହା ବଟଜାତୀୟ ନାତିଦୀର୍ଘ ଗୁଳ୍ମିଳ ଆରଣ୍ୟ ତରୁ । ଏହି ଗଛର କାଣ୍ଡରେ ବା ଶାଖାମୂଳରେ ଫଳ ଧରେ । ଏହାର ଫୁଲ ଦେଖା ଯାଏ ନାହିଁ । ପତ୍ରର ଦେହରେ ଅଂଶୁ ଥାଏ । ଗଛର ମୂଳ ହାଣି ଦେଲେ ଜଳବତ୍ ପ୍ରଚୁର ସ୍ୱଚ୍ଛ ଦ୍ରବ୍ୟ କ୍ଷରିତ ହୁଏ । ଏହାର ଫଳ ଗୋଲାକାର ଓ ଶ୍ଲେଷ୍ଟ ଡିମ୍ବ ପରି । ଫଳ ମଧ୍ୟରେ ଅସଂଖ୍ୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ବୀଜ ଥାଏ । ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଓ ବଟ ବୃକ୍ଷ ପରି ଡିମ୍ବିରି ଗଛର ସୂକ୍ଷ୍ମ ଫୁଲ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ମୁଖ, ଅର୍ଥାତ୍ ଫୁଲ ଗୋଟିଏ କୋଷ ମଧ୍ୟରେ ମୁଦ୍ରିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ପୁଂ ପୁଷ୍ପ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ.ପୁଷ୍ପର ଅଲଗା ଅଲଗା କୋଷ ହୁଏ । କୀଟମାନଙ୍କ ସହାୟତାରେ ଏ ପୁଷ୍ପର ଗର୍ଭାଧାନ ହୁଏ । ପୁଂ.କେଶରର ବୃଦ୍ଧି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏଥି ମଧ୍ୟରେ ଏକପ୍ରକାର କୀଟ ଜନ୍ମନ୍ତି । ଏହି ପୋକମାନେ ପୁଂ.ପରାଗକୁ ଗର୍ଭକେଶର ମଧ୍ୟକୁ ନେଇ ଯାଆନ୍ତି ଏବଂ ତଦ୍ୱାରା ଗର୍ଭକୋଷ ବଢ଼ି ଫଳ ଜନ୍ମେ । ଏ ଫଳ କୋମଳ; ଫଳର କରଡ଼ା ଚୋପା ନାହିଁ । ଫଳକୁ ଗଛରୁ ତୋଳି ଆଣି ଭାଙ୍ଗି ଦେଲେ ଫଳ ଭିତରେ ପରିପକ୍ୱ ଗର୍ଭକେଶର ଓ ଝିକଝିକ ମଞ୍ଜି ଦେଖାଯାଏ ଓ ପୋକକ ପରି ଗୁଡ଼ିଏ ଝିକଝିକ ପୋକ ବାହାରି ପଡ଼ନ୍ତି । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରମତରେ ଏହାର ଛାୟା ଖୁବ୍ ଶୀତଳ । ଫଳ ତରକାରି ହୁଏ ଓ ଡାଳ ଦାନ୍ତକାଠି ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହାର ଫଳ ମଧ୍ୟରେ ଫୁଲ ଥିବାରୁ ଲୋକେ ଫଳର ବାହାରେ ଫୁଲ ନ ଦେଖି ଭ୍ରମରେ ବର୍ଣ୍ଣନ୍ତି ଯେ ଡିମ୍ବିରି ଗଛର ଫୁଲ ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ନୟନର ଅଗୋଚର ବସ୍ତୁକୁ ଲୋକେ କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଡିମ୍ବିରି ଫୁଲ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରି ଥାଆନ୍ତି । କାବୁଲୀ ଡିମ୍ବିରି ଫଳକୁ ଅଞ୍ଜୀର କହନ୍ତି । ଏହା ଆମ ଦେଶର ଡିମ୍ବିରି ଫଳ ଅପେକ୍ଷା ବଡ଼ ଓ ଖାଇବାକୁ ମିଠା । ଏହା ଖାଇଲେ କୋଷ୍ଠ ପରିଷ୍କାର ହୁଏ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଡିମ୍ବିରି ସ୍ତମ୍ଭନକାରକ, ତିକ୍ତ କଷାୟ ରସ ଓ ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ; ଏହା କଫ, ପିତ୍ତ, ବ୍ରଣ, ଶ୍ୱିତ୍ର, କୁଷ୍ଠ, ପାଣ୍ଡୁ, ଅର୍ଶ ଓ କାମଳା ରୋଗରେ ଉପକାରୀ । ବୃହତ୍ତର ଫଳ ଓ ବୃହତ୍ତର ଆକୃତି ବିଶିଷ୍ଟ ଏହି ଜାତୀୟ ଗଛକୁ ଓଡ଼ିଆରେ ଉଦୁମ୍ବର ବା ଯଜ୍ଞ ଡିମ୍ବିରି (ସଂ. ଉଦୁମ୍ବର ଲା.—Ficus Glomerata: ଇଂ. Glomerous Fig or Kegtree) କହନ୍ତି ।]

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଜଙ୍ଗଲରେ ଥିବା ଏକପ୍ରକାର ସରୁଆ ଫିକା ରଙ୍ଗର ବିରୁଡ଼ି । (ଏମାନଙ୍କ ନାହୁଡ଼ ଅତି ବିଷାକ୍ତ)- A kind of slender brown wasp.

ଡିମ୍ବିରି ଫୁଲ—ଦେ. ବି—ଡିମ୍ବିରି ଗଛର ଫୁଲପରି ଅସମ୍ଭବ ବିଷୟ; ଆକାଶ କୁସୁମ—An imaginary thing which has no existence (like the flower of the fig tree).
Ḍimbiri phula
ଡୁମୁରଫୁଲ
ଗୁଲକା ଫୁଲ
[ଦ୍ର—ପ୍ରକୃତରେ କିନ୍ତୁ ଡିମ୍ବିରି ଗଛର ଫୁଲ ଫଳ ମଧ୍ୟରେ ଥାଏ ।]

ଡିମ୍ଭ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଡିନ୍‌ଭ ଧାତୁ=ଏକତ୍ର କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Ḍimbha
(ଡିମ୍ଭା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । ଶିଶୁ; କଅଁଳା ପିଲା—1. Child; infant; newborn child.
୨ । (ନାମ) ଶାଲ୍ୱ ଦେଶର ଅଧିପତି—2 Name of a king of the ancient Sālwa kingdom.
୩ । (ନାମ) ଜରାସନ୍ଧର ସେନାପତି—
3. Name of the general of king Jarāsandha.
ବିଣ—୧ । ମୂର୍ଖ—1. Illiterate.
୨ । ଅଜ୍ଞ—2. Ignorant.
୩ । ନିର୍ବୋଧ—3. Foolish.
୪ । ମୋଟାବୁଦ୍ଧିଆ—4. Blockhead; stupid.

ଡିମ୍ଭକ—ସଂ. ବି. (ଡିମ୍ଭ+ସ୍ୱାର୍ଥେ କ)—ଡିମ୍ଭ (ଦେଖ)
Ḍimbhaka Ḍimbha (See)

ଡିର୍‌ରା—ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) ବି—ଉଚ୍ଚଭୂମି ଖଣ୍ଡ—
Ḍir-rā A piece of high land.

ଡିରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଲତାଆଦିର ଡଙ୍କ—
Ḍira The tendril or tender shoot of a creeper.

ଡିରେକ୍‌ଟର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡାଇରେକ୍‌ଟର୍)—ଡାଇରେକ୍‌ଟର୍ (ଦେଖ)
Ḍirekṭar Ḍāirekṭar (See)

ଡିଲ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ.ବି. (ଅ. ଦିଲ୍)—ଦିଲ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍil (etc) Dil etc (See)
(ଡିଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡିଲ୍‌ଡଉଲ୍—ବୈଦେ. ବି—୧ । ମନ ଓ ରୂପ—
Ḍil ḍaul 1. Mind and shape.
डीलडौल
୨ । ମାନସିକ ଶାନ୍ତି ଓ ଶାରୀରିକ ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ—
2. Mental peace and bodily comforts.
ଅମ୍ଭେମାନେ ଏ ଗ୍ରୀଷ୍ମଦିନରେ ଡିଲଡଉଲ ମ୍ଳାନ
ହୋଇ ରାତ ଭୋଗ କରି ଆସୁଅଛୁଁ । ଗଡ଼ଜାତ ବାସିନୀ. ୨୪।୪।୨୯ ।
୩ । ଶରୀରର ଆକୃତି—3. The shape of the body.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଘ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଭ୍ଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ଟ୍

ଡିଲ୍ - ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତୁର) ବି—ଷଣ୍ଢର ଚୂଳ; କକୁଦ—
Dilā The hump or protuberance on the nape of the neck of a bull.

ଡିଲ୍ଲି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦିଲ୍ଲୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Dilli (etc) Dilli etc (See)

ଡିଶ୍ - ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡିଶ୍)—ପିଆଲା; ରେକାବି; ଥାଳିଆ—
Diś Dish.
ডিস **डीश**

ଡିସ୍କାଉଣ୍ଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡିସ୍କାଉଣ୍ଟ୍)—
Diś-kāunt ୧ । ଟଙ୍କା କରଜ ଦେଲା ବେଳେ ତହିଁରୁ
ডিসকাউন্ট ମହାଜନ କାଟି ରଖିବା ଆଗତୁରା ସୁଧ—
डिसकाउन्ट 1. Discount.
୨ । ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ନଗଦ ଧନ ନେଇ ଖରିଦ କରିବା ଲୋକକୁ ବେପାରି ଛାଡ଼ି ଦେବା ମୂଲ୍ୟର ଅଂଶ—2. Discount allowed to a purchaser for cash.

ଡିସ୍ଚାର୍ଜ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡିସ୍ଚାର୍ଜ୍)—୧ । ଚାକିରିରୁ ଛୁଟାଇ ବା
Diś-chārj ବାହାର କରିଦିଆଯିବା; ବରଖାସ୍ତ—
ডিসচার্জ 1. Discharge from service.
डिसचार्ज ୨ । ରେତଃସ୍ଖଳନ—
2. Discharge of semen
୩ । ରୋଗୀ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆରୋଗ୍ୟ ହେଲା ପରେ ଡାକ୍ତରଖାନାରୁ ଖଲାସ ହେବା—
3. Discharge of a patient from the hospital after cure.
୪ । ମୁକ୍ତି ପ୍ରଦାନ; ଖଲାସି—
4. Release; discharge.

ଡିଷ୍ଟିଲରି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ ଡିସ୍ଟିଲେରି)—
Dis-tilari ମଦଭାଟି; ଡେଷ୍ଟିଲେରି; ଭାତ ଆଦିକୁ ସଢ଼ାଇ କରି
ডেষ্টিলারী ତହିଁରୁ ଅରଖ ବାହାର କରି ମଦ ତିଆରି କରିବା ସ୍ଥାନ
भट्टी Distillary.
[ଡିଷ୍ଟଲ୍ଲ(ଲେ)ରି—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଡିସ୍ଟ୍ରେଣ୍ଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଖଜଣା ପାଇଁ କଲେକ୍ଟରଙ୍କ
Dis-trent ଆଦେଶରେ ପ୍ରଜାର ଫସଲ କୋରଖ—
ডিসট্রেন্ট Distraint of a tenant's standing crop
फसलकुर्की by a public servant at the instance of the landlord

ଡିସ୍ପିଉଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ) (ସେଟଲମେଣ୍ଟ ଯୋଗୁଁ ପ୍ରଚଳିତ ଶବ୍ଦ)—
Dis-piut ଖାନାପୁରି ବା ଖାନାପୁରି କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ ହେବାପରେ ଅର୍ଥାତ୍
ডিসপিউট ଅଟେଷ୍ଟେସନ୍ କାର୍ଯ୍ୟ ଚାଲିବା ସମୟରେ ଭୁଲ ସଂଶୋଧନ
डिसपूट ପାଇଁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଦାଏର କରିବା ଆପତ୍ତି—
(ଡିସ୍ପ୍ୟୁଟ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) A case or dispute filed by a person at the attestation-stage during the Settlement operations.

ଡିଶ୍ମଲ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଡେସିମଲ୍ (ଦେଖ)
Dis-mal Desimal (See)
(ଡିଶିମଲ୍; ଡିସିମିଲ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡିଶ୍ମିଶ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । ମକଦ୍ଦମାରେ ବାଦୀର ଦାବି
Dis-mis ନାମଞ୍ଜୁର ହେବା—1. Dismissal of the plaintiff's claim.
ଡିସ୍ମିସ୍ } ଅପଭ୍ରଂଶ
ଡିସ୍ମୀ } ୨ । ଚାକିରିରୁ ବରଖାସ୍ତ ହେବା—
ডিসমিস 2. Dismissal from any post or service.
डिसमिस
(ଡିଶିମିଶ୍, ଡିଶିମିଶି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ୍—ବୈଦେ.ବି.(ଇଂ)—ଜିଲ୍ଲା; ଶାସନବିଭାଗର ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ
Dishtrict ଅଞ୍ଚଳ—District; an administrative
ডিষ্ট্রিকট unit of a Division.
डिष्ट्रिक्ट
[ଦ୍ର—ଜିଲ୍ଲା ଅର୍ଥବାଚକ ଇଂ. ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଇଂରାଜି ଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଆରେ ଚଳୁଅଛି । ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ଶବ୍ଦ ଏଠାରେ ଦିଆଯାଇ ଅଛି । ଓଡ଼ିଆରେ ଚଳୁଥିବା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ଶବ୍ଦ ବାଦ ଦେଇ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଶବ୍ଦ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ଖୋଜ, ଉକ୍ତ ଅର୍ଥ ପୂର୍ବେ ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟର ଅର୍ଥଯୋଗ କଲେ ଉକ୍ତ ଶବ୍ଦର ମର୍ମ ବୁଝାଯିବ, ଯଥା— ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ଗେଜେଟ୍, ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ଗେଜେଟିଅର୍, ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ଟ୍ରାଫିକ୍ ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ, ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ କନ୍‌ଫରେନ୍ସ ।]

ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ଅଫିସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଜିଲ୍ଲାର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ରାଜସ୍ୱ
Dishtrikt aphis ଓ ଫଉଜଦାରୀ ହାକିମଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ—
ডিষ্ট্রিক্ট অফীস District Office.
डिष्ट्रिक्ट आफिस

ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ଅଫିସର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଜିଲ୍ଲାର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ରାଜସ୍ୱ-
Dishtrikt aphisar ଓ ଫଉଜଦାରୀ ବିଭାଗର କର୍ମଚାରୀ,ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ
ডিষ্ট্রিক্ট আফিসর ଓ କଲେକ୍ଟର—District Officer.
डिष्ट्रिक्ट अफसर

ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ଇଞ୍ଜିନିୟର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ+ଏଞ୍ଜିନିଅର)—
Dishtrikt injiniyar ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟବୋର୍ଡ ଅଧୀନ ପୂର୍ତ୍ତବିଭାଗର
ডিষ্ট্রিক্ট ইঞ্জীনীআর ସର୍ବୋଚ୍ଚ କର୍ମଚାରୀ—
डिष्ट्रिक्ट इंजिनिआर District Engineer.

ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ଇନସ୍ପେକ୍ଟର—ବୈଦେ ବି. (ଇଂ)—
Dishtrikt in-spek-tar ଜିଲ୍ଲାର ଶିକ୍ଷାବିଭାଗର ପ୍ରଧାନ ପରିଦର୍ଶକ—
ডিষ্ট্রিক্ট ইনসপেক্টর District Inspector of schools.
डिष्ट्रिक्ट इंसपेक्टर

ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ କମ(ମେ)ଟି—ବୈଦେ ବି. (ଇଂ. ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ+କମିଟି)—
Dishtrikt kami(me)ti ଜିଲ୍ଲାର ପ୍ରଧାନ ସଭା; ଯେଉଁ
ডিষ্ট্রিক্ট কমটি ସଭାରେ ଜିଲ୍ଲାର ବିଷୟମାନ ବିବେଚିତ ହୁଏ—
डिष्ट्रिक्ट कमेटि District-committee.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଥ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖନ୍ତୁ

ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ କାଉନ୍‌ସିଲ୍—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଇଂ)— Dishtrikt kāun-sil ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାର ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟବୋର୍ଡ— District Council; the Disttrict Board of Sambalpur.

ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ କୋର୍ଟ (ର୍ଟ)—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । ଜିଲ୍ଲାର ପ୍ରଧାନ Dishtrikt kot(rt) ବିଚାରାଳୟ—1. District Court.
ଡଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟକୋର୍ଟ ୨ । ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ଜଜଙ୍କ ବିଚାରାଳୟ—
डिष्ट्रिक्टकोर्ट 2. The court of the District Judge.

ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ଜଜ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଜିଲ୍ଲାର ଦେବାନୀ ବିଚାର Dishtrikt jaj ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ବିଚାରପତି—
ডিষ্ট্রিক্ট জজ District Judge.
डिष्ट्रिक्ट जज

ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ବୋର୍ଡ (ର୍ଡ)—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଜିଲ୍ଲାର ଶିକ୍ଷା, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଆଦି Dishtrikt bord(rd) ପରିଚାଳନ କରୁଥିବା ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ
ডিষ্ট্রিক্ট বোর্ড ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସ୍ୱାୟତ୍ତଶାସନାଧିକାରପ୍ରାପ୍ତ ସଭା—
डिष्ट्रिक्ट बोर्ड District Board.

ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଜିଲ୍ଲାର ପ୍ରଧାନ ଫଉଜଦାରୀ Dishtrikt mājishtret ବିଚାରପତି ଓ ଶାନ୍ତିରକ୍ଷକ ହାକିମ—
ডিষ্ট্রিক্ট ম্যাজিষ্ট্রেট District Magistrate.
* डिष्ट्रिक्ट मेजिष्टर

ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ.)—ଜିଲ୍ଲାର ପୁଲିସ- Dishtrikt suparintendent ବିଭାଗର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ରାଜ-
ডিষ্ট্রিক্ট সুপারিন্টেণ্ডেণ্ট କର୍ମଚାରୀ; ପୁଲିସ୍ ସାହେବ—
डिष्ट्रिक्ट सुपरिंटेंडेंट District Superintendent of Police.

ଡିଷ୍ଟ୍ରିବ୍ୟୁଟ୍ କରିବା—ବୈଦେ. କ୍ରି (ଇଂ)—(ଛାପାଖାନାରେ ବ୍ୟବହୃତ)— Dishtribiut karibā ଛାପା ହୋଇ ସାରିବା ପରେ କମ୍ପୋଜ୍
ডিষ্ট্রিব্যুট করা ହୋଇଥିବା ଟାଇପ୍‌ମାନଙ୍କୁ ଫରମାରୁ କାଢ଼ିନେଇ ପୁଣି
डिस्ट्रिब्यूट करना ସ୍ୱସ୍ଥାନରେ ସାଇତିବା—(printers word)— To distribute the types after a form is printed.

ଡିହ—ବୈଦେ. ବି. (ପ୍ରା. ଡୀହ ବା ଦେହ୍=ଗ୍ରାମ ସମଷ୍ଟି; ତୁଳ. Diha ସଂ. ଦେଶ)—୧ । ମାଟିର ଗଦା ବା ଢିପ—
ডহী; ভিটা 1. Mound of earth.
डिह, मेंड़, भीटा ୨ । ବାସଯୋଗ୍ୟ ଉଚ୍ଚ ଜମି—
2. A high habitable ground.
୩ । ଯେଉଁ ଜମି ଉପରେ ଘର ତୋଳା ଯାଏ—
3. Site of dewelling.
খোঁচা; ঠোঁসা ୪ । ଯଷ୍ଟିର ସ୍ଥୂଳ ଅଗ୍ରଦ୍ୱାରା ଭୁସା—
रेला 4. A push or poke with the butt or thick end of a rod.
(ଡିଘା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୫ । ଏକ ତହସିଲଦାରଙ୍କ ଅଧୀନ କେତେ ଗୋଟି ଗ୍ରାମର ସମଷ୍ଟି—5. An aggregate of some villages under one rent-collector.
ଦେ. ବିଣ—ଡିହି (ଦେଖ)—Dihi (See)
ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବିଣ—ଢିପ (ଜମି)— High land; upland.

ଡିହ ଅଣ୍ଡିରା—ଦେ. ବିଣ—ଡିହ କୁତା (ଦେଖ)
Diha andirā Diha kutā (See)

ଡିହ କୁତା—ଦେ. ବିଣ (ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥ)—କୁକୁର ଯେପରି ନିଜର ବାସ Diha kutā ସ୍ଥାନନିକଟରେ ପ୍ରଭୁତ୍ୱ ଦେଖାଏ, ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସେହିପରି
डिगिया ଆପଣାର ବାସସ୍ଥାନର ସାମନାରେ ଠିଆ ହୋଇ ସାହସ ଦେଖାଇ ହୁଏ; ଗେହେଶୂର— A person who brags of his bravery
(ଡିହ ବଲୁଆ-ଅନ୍ୟରୂପ) at his own house; a swaggerer.

ଡିହ ଜମି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଉଚ୍ଚ ଜମିରେ ଘର ତିଆରି ହୋଇଥାଏ— Diha jami Homestead land; building site.
ডীহীজমী

ଡିହ ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘର କରିବା ନିମନ୍ତେ କୌଣସି ନିମ୍ନ Diha bāndhibā ଭୂମିରେ ମାଟି ପକାଇ ଉଚ୍ଚ କରିବା—
ডীহীবাঁধা To raise a low ground by piling earth
मेड बाँधना on it to make it a building site.
(ଡିହମାଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡିହ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାଡ଼ିର ମୁଣ୍ଡଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରିବା ବା Diha māribā ଭୁଷିବା—To give a push with the
খোঁচা দেওয়া butt of a rod.
रेला मारना
(ଡିହପକା(କୋ)ଇବା, ଡିହ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡିହରେ ପୋଖରୀ ଖୋଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଧମକାଣ ବାକ୍ୟ)— Dihare pokhari khoḷibā (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କାହାରିକୁ ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ କରିବା—(figurative) (a threat) To utterly ruin a person and deprive him
ভিটামাটি উচ্ছন্নকরা of his homestead.
[ଦ୍ର— ଜଣେ ଲୋକକୁ ମାମଲା ମୋକଦ୍ଦମା ଆଦିରେ ପକାଇ ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ କରି ତାହାର ଘର ଡିହକୁ ଦଖଲ ନେଇ ଡିହର ଚିହ୍ନ ମାତ୍ର ନ ରଖିବାର ଧମକାଣ ଦେବାବେଳେ କଳ କଳଥିରେ ଏହା ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ।]

ଡିହରେ ବିଲୁଆ ଡେଇଁବା—ଦେ. ବି. (ଏକପ୍ରକାର ଅଭିଶାପ)— Dihire biluā deinbā (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବଂଶ ସମୂଳରେ ଲୋପ
ডীহীতে ঘুঘু চরা ହେବା; ବଂଶର ସମସ୍ତେ ମରି ଯାଇ ବାସଗୃହ ଶୂନ୍ୟରେ ପରିଣତ ହେବା—(figurative) (a form of curse) The turning of one's

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ହ୍ଵ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଥ	ଞ୍ଚ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଯ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍

homestead into a cremation ground by the death of all the members of the family.

[ଦ୍ର—ଅଭିଶପ୍ତ ମନୁଷ୍ୟର ବଂଶ ଲୋପ ହେଲେ ତାହାର ବାସଗୃହର ଡିହ ଫଳତଃ ପଡ଼ିଆ ବା ଶ୍ମଶାନରେ ପରିଣତ ହେବ । ଏହି ଅଭିଶାପକୁ ନାନା ପ୍ରକାରେ କୁହାଯାଏ । ଯଥା—ତୋ ଡିହରେ ବାଲୁଆ ଉଡ଼ୁ । ତୋ ଡିହରେ କଣ୍ଟା ଛଟା ହେଉ । ତୋ ଡିହରେ ଦୁବୁରି ଗଛ ଉଠୁ । ଇତ୍ୟାଦି ।]

ଡିହ ସାପ—ଦେ. ବି—ଘରର ଡିହ ଓ ଉଚ୍ଚ ଭୂମିରେ ବିଚରଣ କରୁଥିବା
Ḍiha sāpa ବିଷଧର ସାପ—Poisonous snakes inhabiting homesteads or high grounds.

ଡିହା—ଦେ. ବି—ଏକଜାତୀୟ ଗୋଖର ସାପ—
Ḍihā — A species of cobra.
(ସାପ ଶବ୍ଦରେ ନୋଟ୍ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ।)
ମଗରା ବିଣ—୧ । (ସଂ ଧୃଷ୍ଟ) ଧେଣ୍ଟା; ଯେଉଁ ଭୃତ୍ୟ ପ୍ରଭୁର
ढीठ, मगरा ଆଦେଶକୁ ଅବଜ୍ଞା କରେ; ଅମାନିଆଁ; ଉତ୍ତରଦାୟକ (ଭୃତ୍ୟ); ଠେସା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
1. Showing disrespect to authority; impertinent; refractory; recalcitrant (person); impudent (servant).
୨ । ଅବଜ୍ଞାସୂଚକ (କଥା)—
2. Impertinent; disrespectful (words).
୩ । ଡିହି (ଦେଖ)—3. Ḍihi (See)

ଡିହାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଡିହା ୧ ଓ ୨ (ଦେଖ)
Ḍihāḷiā — Ḍihā 1 and 2 (See)

ଡିହି—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଡିହ ବା ଉଚ୍ଚ ଜମିରେ ଉତ୍ପାଦିତ (ଫସଲ)—
Ḍihi 1. (crop) Grown on homestead or high land.
(ଯଥା—ଡିହି ବାଇଗଣ; ଡିହି କପା ଇତ୍ୟାଦି ।)
୨ । ଡିହ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
2. Relating to high land or homestead.
୩ । ଡିହରେ ବାସ କରୁଥିବା—
3. Living on homestead.
(ଯଥା—ଡିହି ନାଗ ।)
ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ଡିହ ଜମି; ଉତ୍ପାଦିକା ଶକ୍ତି ବଢ଼ିବାପାଇଁ ଦୁଇ ତିନି ବର୍ଷ ପଡ଼ିଆ ରଖାଯାଇଥିବା ଉଚ୍ଚ ଜମି—High land left fallow for 2 or 3 years for becoming more fertile.

ଡିହି କପା—ଦେ. ବି—ଡିହ ବା ଉଚ୍ଚ ଜମିରେ କରାଯିବା କପା—
Ḍihā kapā — Cotton plant grown on high land.
(ବିଲ କପା—ବିପରୀତ) [ଦ୍ର—ଡିହି ଜମିରେ କପା ଫସଲ ଭଲ ହୁଏ ।]

ଡିହି ଖରଚ—ଦେ. ବି—ଜମିଦାରମାନେ ତହସିଲଖରଚ ପାଇଁ
Ḍihi kharachā ପ୍ରଜାମାନଙ୍କଠାରୁ ସରକାରଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଖଜଣାର
डीही खरचा ଅତିରିକ୍ତ ଯେଉଁ ବେ-ଆଇନ୍ କର ଆଦାୟ
अबवाब, मिहौरी କରୁଥିଲେ—An illegal cess formerly levied by zamindars from tenants to meet the collection-charges.

ଡିହି ବାଇଗଣ—ଦେ. ବି—ଡିହ ବା ଉଚ୍ଚ ଜମିରେ କରାଯିବା ବାଇଗଣ—
Ḍihi bāigaṇa — Egg-plant grown on high land.
বাড়ীবেগুন
(ବିଲ ବାଇଗଣ—ବିପରୀତ)

ଡିହି ମୁଗ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ମୁଗ; କଳା ମୁଗ—
Ḍihi muga — A variety of moong (pulse).
[ଦ୍ର—ଏହା ଉଚ୍ଚ ଭୂମିରେ ହୁଏ ।]

ଡୀନ—ସଂ. ବି. (ଡୀ ଧାତୁ=ଉଡ଼ିବା + ଭାବ. ତ)—
Ḍīna ୧ । ପକ୍ଷୀଙ୍କର ଶୂନ୍ୟ ମାର୍ଗରେ ଗତି; ଉଡ଼ା—
1. Flying in the air.
୨ । ଆଗମ ଶାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମର କ୍ରିୟାକାଣ୍ଡ ବର୍ଣ୍ଣିତ କରାଯାଇଥିବା ଶାସ୍ତ୍ର—
2. A class of religious books dealing with ceremonials and rituals of the Hindu religion.
(+ କର୍ତ୍ତୃ. ତ) ବିଣ. ପୁଂ —ଉଡ୍ଡୀୟମାନ—Flying.
(ଡୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଡୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଡୁଡୁ ଖେଳ (ଦେଖ)
Ḍu — Ḍuḍu kheḷa (See)

ଡୁଆ—ଦେ. ବି —ଡୁହା (ଦେଖ)
Ḍuā — Ḍuhā (See)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ତୁଳ. ହି. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଡୋଇ ସଂ. ଦ୍ରୋଣୀ)—୧ । ଅଣକ; ଡଙ୍କା; କରଚୁଲି—
1. Wooden spoon for stirring boiling rice etc or for serving food from the cooking pot.
୨ । ଚଟୁ—2. A broad-bladed ladle.
ପ୍ରାଦେ. (ଆଠମଲିକ) ବି—୧ । (ତୁଳ. ହି. ଡୋରୁ) ଠିଆ ଆଡ଼ର ଚଳା—1. An erect spoon.
୨ । ପିଲାଙ୍କୁ ଦୁଧ ଖୁଆଇବାର ଚାମଚ; ଦୁଧପିଆ ଶାମୁକା—
2. A spoon for feeding infants with milk.

ଡୁଇଁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଖେଳରେ ହାରିବା—
Ḍuiṅ — Losing in a game.
ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଦୁଃଖିତ)—ଡୁଇଁଡାଇଁ (ଦେଖ)
Ḍuiṅ-ḍāiṅ (See)
ଡୁଇଁ ହେଉ ସିନା ଅଛେ ବଳ ଦନା । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳୋଗୀତ ଡୁଇଁଗୀତ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍କିଆ ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଡୁଇଁଡାଇଁ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଆନ୍ଦୋଳିତ; ଦୁଃଖିତ)—
Ḍuiṅ-ḍāiṅ ୧ । ବ୍ୟାକୁଳ—1. Perturbed; perplexed; agitated; distracted.
୨ । କାତର—2 Troubled, overwhelmed.
୩ । ଚିନ୍ତିତ—3. Anxious.
୪ । ଦୁଃଖିତ—4. Grieved.

ଡୁଗ୍‌ଡୁଗୀ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ବ. ଏହି ଶବ୍ଦ
Ḍug-dugi ଏହି ଅର୍ଥରେ)—
୧ । ସାପୁଆ ଓ ବାଜିଗର ଯେଉଁ ଛୋଟ ଡମରୁ ବାଦ୍ୟ ବଜାନ୍ତି—A kind of X shaped double-faced small drum played on by snake-charmers and magicians.
୨ । ଡୁଲ୍‌କୀ (ଦେଖ)—2. Ḍul-kī (See)

ଡୁଗି—ଦେ. ବି. (ଡୁଗୁଡୁଗୁ ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Ḍugi ତବଲାର ସହଚର ବାଦ୍ୟ; ବାମ୍ପା—
ডুগী A tabour struck by the left hand
डुग्गी while the right hand strikes on
(ଡୁଗ୍ଗି—ଅନ୍ୟରୂପ) another and longer drum called 'Tabalā'.

[ଦ୍ର—ଏହା ତବଲା ଅପେକ୍ଷା ଛୋଟ ଏବଂ ବାଁ ହାତରେ ବଜାଯାଏ । ଏହା ଗୋଟିଏ ଅଟକା ବା ଛୋଟ ନାଗରା ପରି । ଏହା ମାଟି, ପିତଳ ବା ତମ୍ବାରେ ତିଆରି ହୋଇ ଥାଏ ଏବଂ ଏହାର ମୁହଁ ଚମଡ଼ାରେ ଛାଉଣି ହୋଇ ଥାଏ । ତବଲା ଡୁଗି ଅପେକ୍ଷା ଲମ୍ବ ଓ କାଠରେ ତିଆରି । ତବଲାଟି ପଖୋଉଜରେ ଫାଳେ ଆକାର ଏବଂ ଏକମୁହାଁ ଡୁଗି ଛୋଟ ନାଗରା ପରି ।]

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଗଞ୍ଜପା ଖେଳ—
A kind of indoor game at cards (played with 96 cards).

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ୯୬ ପଟି ସାର ବା ତାସ୍ ଥାଏ ଓ ଏ ଖେଳ ୪ ଜଣ ଖେଳାଳି ଖେଳନ୍ତି ଓ ଦୁଇ ଜଣ ଲେଖାଏଁ ଏକପକ୍ଷ ହୋଇ ଖେଳନ୍ତି । ଯେଉଁ ଖେଳାଳି କଥା ହୋଇଥିବା ରଙ୍ଗର ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ସାର ପାଇଥାଏ ଖେଳ ଆରମ୍ଭ ହେବାବେଳେ ସେହି ଲୋକ ପ୍ରଥମେ ସାର ପକାଏ ।]

ଡୁଗି ତବଲା—ଦେ. (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ ଡୁଗି+ଆ. ତବଲହ୍)—ବାଁ ହାତରେ ବାଡ଼ିଇବା ପାଇଁ ବାମ୍ପା ଓ ଡାହାଣ ହାତରେ ବାଡ଼ିଇବା ପାଇଁ ତବଲା, ଏହିପରି ଦୁଇଟି ଏକ ସଙ୍ଗେ ବଜାଯିବା ଆଳଦ ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ର—
Ḍugi tabalā
ডুগী তবলা
डुग्गी तबला
ଡୁଗି ତବଲ୍ }
ଡୁଗି ତାବଲ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଡୁଗି ତବା }
A pair of kettle-drums sounded by striking them with the left and right hands respectively.

ଡୁଙ୍ଗବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—
Ḍuṅg-bā ୧ । ଝାଙ୍କିବା, ଲୁଚି କରି ଚାହିଁବା; ଉଙ୍କିବା—
1. To look stealthily; to peep.
୨ । ପୋଡ଼ିବା—2 To burn

ଡୁଙ୍ଗ୍ରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ସିଂହଭୂମ) ବି (ସଂ. ଟଙ୍କ, ଭୁଙ୍ଗ,
Ḍuṅg-ri ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଏହି ଶବ୍ଦ)—କ୍ଷୁଦ୍ର ଗିରି;
(ଡୁଙ୍ଗୁରି—ଅନ୍ୟରୂପ) ପାହାଡ଼; ମୁଣ୍ଡିଆ—Hillock; a hill.

ଡୁଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଯୁକ୍ତ ଧାତୁରୁ ଯୋଗ)—୧ । ଶଗଡ଼ର ଭିନ୍ନ
Ḍuṅgibā ଭିନ୍ନ ଅଂଶକୁ ଏକାଠି ସଂଯୋଜିତ କରି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଉପଯୁକ୍ତ କରିବା—
1.To put the different parts of a cart together so as to make the cart ready for use.
୨ । ଝାଙ୍କିବା; ଲୁଚିକରି ଚାହିଁବା—
2. To peep; to look from a covert.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—ଡୁଙ୍ଗବା (ଦେଖ)
(ଡୁଙ୍ଗେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) Ḍuṅg-bā (See)

ଡୁଙ୍ଗୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦ୍ରୋଣୀ; ଭୁଲ. ଇଂ ଡଗ୍‌ଆଉଟ୍)—୧ । ଛୋଟ
Ḍuṅgi ଡଙ୍ଗା; ଖୁଲ ଡଙ୍ଗା—1. Canoe; dug-out.
ডিঙ্গী ୨ । ତନ୍ତୀଙ୍କର ଭରଣୀ ସୂତା ଗୁଡ଼ା ହୋଇଥିବା ନଳୀ;
डोंगी କଣ୍ଡା, (ଦେଖ)—2. Fly shuttle
[ଦ୍ର—ଏ ନଳୀରେ ଭରଣୀ ସୂତା ଗୁଡ଼ିଆ ହୋଇଥାଏ । ତନ୍ତରେ ଲୁଗା ବୁଣା ହେଉଥିବାବେଳେ ଏହି ନଳୀକୁ ଟାଣୀ ସୂତା ଉପରେ ଆଡ଼ବାଗରେ ଚଳାଇବାକୁ ଏ ପାଖରୁ ସେ ପାଖକୁ ଫିଙ୍ଗାଯାଏ । ଏହା ଡଙ୍ଗା ପରି ଦୁଇମୁଣ୍ଡ ଗୋଜିଆ ଥିବାରୁ ଏହାର ଏହି ନାମ ।]

ଡୁଙ୍ଗୁର ଡୁଙ୍ଗୁର୍—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ.—ଢୋଲ ଆଦି ବାଜିବାର
Ḍuṅgur duṅgur କ୍ଷୀଣ ଶବ୍ଦ—
ডুগডুগ Low sound of drum-beating.
डुगडुग [ଦ୍ର—ଏହା ଡଙ୍ଗର ଡଙ୍ଗର ଠାରୁ ମାତର ।]
(ଡୁଙ୍ଗୁରୁ ଡୁଙ୍ଗୁରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡୁଙ୍ଗୁରା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି.—ଡେଙ୍ଗୁରା (ଦେଖ)
Ḍuṅgurā Ḍeṅgurā (See)

ଡୁଙ୍ଗୁରି—ପ୍ରାଦେ.(ସମ୍ବଲପୁର ଓ ସିଂହଭୂମ) ବି.—ଡୁଙ୍ଗ୍ରି (ଦେଖ)
Ḍuṅguri Ḍuṅgri (See)

ଡୁଙ୍ଗେଇ—ଦେ. ବି.—୧ । ଠୁଙ୍ଗେଇ ମୂଷା—
Ḍuṅgei 1. A small house-rat
(ଡୁଙ୍ଗେଇ ମୂଷା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଗୁଣ୍ଡୁରି ୨ (ଦେଖ)
2 Gunḍuri 2 (See)

ଡୁଡୁ—ଦେ.ବି.(ଏଥିରେ ଆକ୍ରମଣକାରୀ ବାଳକ 'ଡୁ ଡୁ' ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣ
Ḍuḍu କରେ ବୋଲି ଏହି ନାମକରଣ)—ବାଗ୍ ଡୁଡୁ; ବାଗୁଡୁ;
হাডুডুডু ଗୁଡୁ ଖେଳ;ଡୁଡୁ ଖେଳ; ଯୁବକ ଓ ବାଳକମାନଙ୍କର
कबाडी,कबड्डी ଉପଯୋଗୀ ଏକପ୍ରକାର ବ୍ୟାୟାମସାଧ୍ୟ କ୍ରୀଡ଼ା—
(ଡୁଡୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) A kind of field-game requiring

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ଼	ଉଅ	ହ୍ନ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଵ	ନ୍

physical exercise and played by two parties of young men or boys of equal number on both sides of a line drawn on the ground.

[ଦ୍ର—ଏ ଖେଳରେ ଭୂମିରେ ଗୋଟିଏ ମଧ୍ୟ-ରେଖା ଟଣା ଯାଏ ଓ ରେଖାର ଦୁଇପାଖରେ ସମାନ ସଂଖ୍ୟକ ଦୁଇଦଳ ଖେଳାଳି ରହନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷରୁ ଜଣେ ପିଲା ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଡୁଡୁ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ଉକ୍ତରେଖାକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଏକା ନିଶ୍ୱାସକେ ବିପକ୍ଷ ପକ୍ଷର ସୀମା-ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ (ପାହି)କୁ ଯାଇ ବିପକ୍ଷ ଦଳର ପିଲାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣକୁ ଛୁଇଁ ଦେଇ ଯେବେ ଅପରପକ୍ଷଙ୍କଦ୍ୱାରା ଧରା ନ ପଡ଼ି ସେହିକ୍ଷଣି ଏକା ନିଶ୍ୱାସକେ ମଧ୍ୟରେଖାକୁ ଡେଇଁ ଆପଣାର ସୀମା (ପାହି)କୁ ପଳାଇ ଆସି ପାରେ, ତେବେ ସେ ଯେଉଁଖେଳାଳିକୁ ଛୁଇଁଥାଏ ସେ ଖେଳାଳିଟି 'ମରେ'; ପରନ୍ତୁ ଆକ୍ରମଣକାରୀ ନିଜ ପାହିକୁ ନ ଆସୁଣୁ ଅପରପକ୍ଷର କୌଣସି ଖେଳାଳିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଧରା ପଡ଼ିଗଲେ ଆକ୍ରମଣକାରୀ ନିଜେ 'ମରେ'; ତତ୍ପରେ ଅପର ପକ୍ଷରୁ ଜଣେ ପିଲା ପୁଣି ଏ ପକ୍ଷକୁ ଆକ୍ରମଣ କରେ । ଏକ ପକ୍ଷରୁ ଗୋଟିଏ ଖେଳାଳି 'ମରି ଗଲେ' ବିପକ୍ଷ ପକ୍ଷର ମରିଥିବା ଜଣେ ଖେଳାଳି 'ଜୀଇଁ ଉଠେ' ଏହିପରି ଏ ଖେଳ ଚାଲିଥାଏ । ଆକ୍ରମଣକାରୀ ଖେଳାଳି ଏକା ନିଶ୍ୱାସକେ ଅପରପକ୍ଷର ପାହିକୁ ଯାଇ ଅପର ପକ୍ଷର ଜଣେ କାହାକୁ ଛୁଇଁ ଦେଇ ନିଶ୍ୱାସ ଶେଷ ନ ହେଉଣୁ ଆପଣା ସୀମାକୁ ଫେରି ନ ପାରିଲେ ସେ 'ମରେ' । ଆକ୍ରମଣକାରୀ ପିଲାର ଏକା ନିଶ୍ୱାସ ବାରି ହୋଇ ପାରିବା ନିମନ୍ତେ ଉକ୍ତ ପିଲା 'ଡୁ ଡୁ' 'ଡୁ ଡୁ' 'ବାଗୁ ଡୁ ଡୁ'; 'ହା ଡୁ ଡୁ' 'ଛେଡ଼ପାକ୍ ଡୁ ଡୁ' ଆଦି ଶବ୍ଦ ଓ ଗୀତରେ ପଦମାନ ମୁହଁରେ ବୋଲୁଥାଏ; ସେ ମୁଖର ଶବ୍ଦ ବନ୍ଦ କରି ଦେଲେ ଜଣା ଯାଏ ଯେ ନିଶ୍ୱାସ ନେବା ନିମନ୍ତେ ପାଟି ବନ୍ଦ କଲା । ଅତଏବ ଏକାନିଶ୍ୱାସ ହେଲାନାହିଁ ଏହି ଡୁ ଡୁ ଖେଳରେ ଆକ୍ରମଣକାରୀଙ୍କ ଉଚ୍ଚାରିତ ଗୋଟି କେତେ ପଦ ନିମ୍ନରେ ଦିଆ ଗଲା । ଯଥା—୧ । ଚେକ ଚେକ ମନ୍ଦରଙ୍ଗା, ଫୁଲ ଫୁଟେ ରଙ୍ଗା ରଙ୍ଗା । ୨ । କଳା କଳା ବାଇଗଣ ଧଳା ଝଳା କରିଛି, ନେଇ ଯା ତୋ ବାଇଗଣ ଦେଇ ଯା ମୋ କଉଡ଼ି । ୩ । ବାଘ ମଲା ଯନ୍ତାରେ, ଢିଙ୍କି ଢିଙ୍କି ଶବଦ କଲା ସମୁଦ୍ର ପନ୍ତାରେ । ୪ । ପଣସ ପତର ରଙ୍ଗ ଠୁଙ୍ଗୁ ଠୁ, ମାରିବି ଜାବୁଡ଼ା ଭାଙ୍ଗିବି ବୁକୁ ।

ଡୁଡ଼ୁକା—ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଲତାଫଳବିଶେଷ; ଏକ ପ୍ରକାର
Ḍurḍukā ଜହ୍ନି—A species of Luffa (fruit)

ଡୁଡ଼ୋ ବଘା—ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ଭୁଲ. ଦ୍ର. ଲକଡ଼ବଘା)—
Ḍurḍo baghā ବାଘେଟା; ଏକ ଜାତୀୟ ହେଟା—
A kind of hyena.

ଡୁଡ଼ୁମା—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ବିଶାଖାପାଟଣା ଜିଲ୍ଲାର ଜୟପୁର
Ḍurḍumā ରାଜ୍ୟର ରାଜଧାନୀଠାରୁ ତିନି ଚାରି ମାଇଲ ଦୂରରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ କମନୀୟ ଜଳପ୍ରପାତ—
Name of a fine waterfall in the Jeypur Estate of the Vizag district.

[ଦ୍ର—ଏହି ସ୍ଥାନକୁ ଅନେକ ବିଦେଶୀ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଓ ଶୀତ କାଳରେ ଆସନ୍ତି ।]

ଡୁଣ୍ଡୁ—ଦେ. ବି—୧ । ଫଣାହୀନ ଏକପ୍ରକାର ନିର୍ବିଷ ଜଳଚର
Ḍunḍu ସର୍ପ; ଧଣ୍ଡସାପ; ପାଣିଧଣ୍ଡ—1. A kind of venomless water-snake.
୨ । ଢେମଣା ସାପ—
2. A kind of non-venomous snake.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ମଧ୍ୟ ଫଣାହୀନ, ନିର୍ବିଷ ଓ ୪।୫ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ ହୁଅନ୍ତି ।]

ଡୁଣ୍ଡୁଭ(ମ)—ସଂ. ବି— ଡୁଣ୍ଡୁ (ଦେଖ)
Ḍunḍubha (ma) Ḍunḍu (See)

ଡୁଣ୍ଡୁଳ—ସଂ. ବି—ଏକପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ର ପେଚା—
Ḍunḍuḻa A kind of small owl; owlet.

ଡୁପ୍ଲିକେଟ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଇଂ)—ଦୋହରା; ଯୋଡ଼ାରୁ ଏକ;
Ḍupliket ମୂଳବସ୍ତୁର ଅବିକଳ ନକଲ ବା ସମାନ (ବସ୍ତୁ)—
ডুপ্লিকেট Duplicate.
डुप्लिकेट ବୈଦେ. ବି—ମୂଳ ଲେଖାର ଅବିକଳ ଦ୍ୱିତୀୟ ନକଲ—
Duplicate copy.
ଡୁପ୍ଲିକେଟ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଡୁପ୍ଲିକେଟ }

ଡୁପ୍ଲିକେଟ୍ କପି—ବୈଦେ. (ଇଂ)—ଦୋହରା ନକଲ, ମୂଳ ଲେଖର
Ḍupliket kapi ଅବିକଳ ପ୍ରତିଲିପି—Duplicate copy.
ডুপ্লিকেট কাপী डुप्लिकेटकापी

ଡୁବ୍‌ଡୁବି—ଗ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବ. ଏହି
Ḍub-ḍubi ଶବ୍ଦ)—ଡୁଗ୍‌ଡୁଗୀ (ଦେଖ)
Ḍug-ḍugi (See)

ଡୁବ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଡୁବା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍuba (etc) Ḍubā etc (See)

ଡୁବକ—ଦେ. ବି. (ବାଇବଲର ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦରେ ବ୍ୟବହୃତ;
Ḍubaka ଓଡ଼ିଆ ଡୁବ୍ ଧାତୁ ସଙ୍ଗେ ସଂସ୍କୃତ କର୍ତ୍ତୃ ଅକ ପ୍ରତ୍ୟୟ)—
ডুবক ୧ । ପାଦ୍ରୀ; ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍‌ମାନଙ୍କୁ ଜଳଦୀକ୍ଷା ଦେବା
बपतिस्मादेनेवाला ସମୟରେ ଯେଉଁ ପୁରୋହିତ ବା ପାଦ୍ରୀ ଦୀକ୍ଷାପ୍ରାର୍ଥୀ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପବିତ୍ର କୁଣ୍ଡର ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାନ୍ତି—
1. A baptist; a baptiser.

[ଦ୍ର—ଡୁବିତ ଶବ୍ଦ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ।]

ডুবরী; ডুবারু ୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଗଭୀର ଜଳରେ ବୁଡ଼ି ବହୁକ୍ଷଣ
पनडुब्बा ରହି ଅଭିପ୍ସିତ କାର୍ଯ୍ୟ (ପାଣି ତଳରେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଖୋଜିବା; ମୁକ୍ତା, ଶାମୁକାଆଦି ସଂଗ୍ରହ କରିବା) ସମ୍ପନ୍ନ କରି ଉପରକୁ ଉଠି ଆସିବାରେ କିମ୍ବା ପାଣି-ତଳରେ ବୁଡ଼ି ବହୁଦୂର ଗତିକରିବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ;

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚକ୍ଷ୍ଟିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ଷ୍ଟିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଖ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍କ୍ଷା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଢ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼' ଦେଖିବେ ।

ବୁଡ଼ାଳୀ (କୂଅରେ କୌଣସି ଜିନିଷ ପଡ଼ିଗଲେ ଡୁବକ ମାନେ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ି ତାହା ବାହାର କରନ୍ତି)—
An expert diver.

ଡୁବକ ପ୍ରଚାର ସମ୍ପ୍ରଦାୟ—ଦେ. ବି (ବାଇବଲ୍ ଅନୁବାଦକଙ୍କ ଭାଷା—
Ḍubaka prachāra sampradāya ଡୁବକ ଧର୍ମଯାଜକଙ୍କ ସଙ୍ଘ
ଡୁବକପ୍ରଚାରକ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ } ଅନ୍ୟରୂପ Baptist mission
ଡୁବକପାଦ୍ରୀ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ } society.

ଡୁବକ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ—ଦେ. ବି. (ବାଇବଲ ଅନୁବାଦକଙ୍କ ଭାଷା)—
Ḍubaka sampradāya ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍‌ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ—The Baptists; Baptist Christians.

(ଡୁବିତ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ ।)

ଡୁବନ—ଦେ. ବି—୧ । ନିମଜ୍ଜନ; ପାଣିରେ ଡୁବାଇବା—
Ḍubana 1. Immersion,
ଡୁବନ ୨ । (ବାଇବଲ୍ ଅନୁବାଦକଙ୍କ ଭାଷା) ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ
ବପତିସ୍ମା ହେବା ପୂର୍ବରୁ ପବିତ୍ର କୁଣ୍ଡରେ ସ୍ନାନ; ଜଳଦୀକ୍ଷା—
2. Baptism.

[ଦ୍ର—ବାଇବଲର ପୁରାତନ ଅନୁବାଦରେ ଏହି ଶବ୍ଦ ଥିଲା, ମାତ୍ର ୧୯୨୭ ସାଲରେ ରେଭରେଣ୍ଡ ପାଇକ୍‌ସାହେବଙ୍କ ଅନୁବାଦରେ ଏହା 'ଜଳଦୀକ୍ଷା' ହୋଇଅଛି । ଡୁବିତ ଶବ୍ଦ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ]

ଡୁବର—ଦେ. ବି—ଡୁବନ ୨ (ଦେଖ)
Ḍubara Ḍubana 2 (See).

ଡୁବା—ଦେ. ବି—୧ । ଡୁବକୀ; ବୁଡ଼; ବୁଡ଼ା—
Ḍubā 1. Diving in water; a dip in the water.
ଡୁବା
ଡୁବକୀ. ଡାବା ୨ । ଡୋବା; କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଳାଶୟ; ଗଡ଼ିଆ—
ଡୋବା 2. A small tank or pit for water.
ଗଡ୍ଢା ୩ । ପାଣିକୁ ହାତ ପାପୁଲି ଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରି 'ଡୁବ୍ ଡୁବ୍' ପରି ଶବ୍ଦ କରିବା—
3. A low report caused by slapping over the surface of water with concaved pamls.
ଡୁବନ ୪ । ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ବୁଡ଼ିଯିବା ଭଳି ଜଳର ଗଭୀରତା; ପୁରୁଷ—
ଡୁବାନ 4. A depth of water in which a man can sink

ଡୁବାଇ—ଦେ. ବି—୧ । ପାଣିକୁଆ ପକ୍ଷୀ—
Ḍubāi 1. The Diver bird; the Grebe; the
ଡୁବାରୀ Dabchick; Colimbus Holboellii;
ଡୁବକୀ Podilymbus Podicepes.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଲମ୍ବରେ ୧୨ ଅଙ୍ଗୁଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୁଅନ୍ତି; ମୁଣ୍ଡ କଳା, ପେଟ ଧଳା, ପକ୍ଷ କଳା ଓ ଛିଟ ଖଇରି, ଥଣ୍ଟ ସିଧା ଓ ଥଣ୍ଟର ଅଗ ଦାନ୍ତୁଆ, ପକ୍ଷ ଛୋଟ, ଲାଞ୍ଜ ଅତି ଛୋଟ; ପାଦ ହଂସପାଦ ପରି । ଏମାନେ ପାଣିରେ ବହୁକ୍ଷଣ ବୁଡ଼ି ରହି ଗୋଡ଼ ଓ ପକ୍ଷ ଦ୍ୱାରା ପହଁରି ମାଛ ଧରି ଖାଆନ୍ତି ଓ ଶୁଖିଲାରେ ବସି ପକ୍ଷକୁ ଶୁଖାନ୍ତି । ଏମାନେ ଜାଲପାଦ ।]

୨ । ଡୁବେଇ ୨ (ଦେଖ)—2. Ḍubei 2 (See).

୩ । ଦୁବେ (ଦେଖ)—3. Dube (See).

ଡୁବା(ବେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଡୁବିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Ḍubā(be)ibā 1. The causative form of Dubibā.
ଡ଼ୁବାନ, ଡୋବାନ
ଡୁବାନା, ଡୁବବାନା ୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁକୁ ପାଣିରେ ନିମଜ୍ଜିତ କରାଇବା; ବୁଡ଼ାଇବା; ମଗ୍ନ କରିବା—
2 To immerse a thing or person in water; to drown a person.

୩ । ଜାତି ଧର୍ମ ଆଦି ତ୍ୟାଗ କରିବା ବା ଲୋପ କରିବା—
3 To give up one's caste or religious practices.

(ଯଥା—ଆଜିକାଲିର ପିଲାଏ ଚଳା ପଢ଼ିଲା ସବୁ ଡୁବାଇଲେଣି ।)

୪ । ପରର ସର୍ବନାଶ ବା ଅନିଷ୍ଟ ଘଟାଇବା—
4. To cause another's ruin..

(ଯଥା—ନିଷ୍ଠୁର ମହାଜନ ମୋର ସର୍ବସ୍ୱ ନିଲାମ କରି ନେଇ ମତେ ଡୁବାଇ ଦେଲା ।)

୫ । ଲୋପ କରିବା; ନଷ୍ଟ କରିବା—
5. To annihilate; to destroy.

୬ । ଅପବାଦ ଦେଇ ଜାତିଚ୍ୟୁତ କରାଇବା—
6 To cause a person to be out-casted by making serious aspersions against him.

୭ । କୁଳ ଲୋପ କରିବା; ବଂଶକୁ ନିର୍ବଂଶ କରାଇବା—
7. To root out a family; to cause extinction of a family.

(ଯଥା—ଅମୁକ ବ୍ୟକ୍ତି ବିବାହ ନ କରି ଆପଣା କୁଳକୁ ଡୁବାଇ ଦେଲା ।)

୮ । ପ୍ରାପ୍ୟ ଧନକୁ ବହୁକାଳ ଆଦାୟ ନ ଦେଇ ତମାଦି କରାଇବା—8. To cause another person's dues to become unrealisable by lapse of time.

(ଯଥା—ଖାତକ ୧୨ ବର୍ଷ ହେଲା ମୋ ଠାରୁ ଟଙ୍କା କରଜ ନେଇ ସୁଧ ମୂଳ ସବୁ ଡୁବାଇ ଦେଲା ।)

୯ । ଧନ ନଷ୍ଟ ବା କ୍ଷତି କରାଇବା; ଗମାଇବା—
9. To cause loss of money.

(ଯଥା—ଆମ ଗୁଣବନ୍ତ ପୁଅ ଘରୁ କୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା ନେଇ ବେପାର କରି ଶେଷକୁ ମୂଳଧନତକ ଡୁବାଇ ଦେଲା ।)

୧	୯	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ୟ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	କ୍ଷ	ଇପ୍ସ	ଉଅ	ଈ
୬	ଝ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଜ୍ଞ	ନ

୧୦ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ମହତ୍ତ୍ୱ ଇଜ୍ଜତ୍ ବା ପ୍ରତିଷ୍ଠା ସୁନାମକୁ କ୍ଷୁଣ୍ଣ କରାଇବା —10. To cause loss to one's prestige or honour.

(ଯଥା—ମୁଁ ଗରିବ ଲୋକ ବୋଲି ଗାଁଅଁ ବାଲାଯାକ ଏକମେଲ ହୋଇ ମତେ ଡୁବାଇ ଦେବାକୁ ବସି ଅଛନ୍ତି ।)

୧୧ । (ସୁନାମ) କଳଙ୍କିତ କରିବା—
11. To bring stigma or stain upon one's good name.

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା ଓ ପକା(କେ)ଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଡୁବା(ବେ)ଇ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଜଳରେ ବୁଡ଼ାଇ ବଧ କରିବା—
Ḍubā(be)i māribā
ଡୁବିୟେମାରା **डुबाकर मारना**
1. To drown a person; to kill a person by causing him to sink in water or by immersing him in water.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ସର୍ବନାଶ କରିବା—
2. (figurative) To cause another's ruin.

ଡୁବା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପାଣିରେ ବୁଡ଼ି କିଛିକାଳପରେ ଉଠିବା-
Ḍubā māribā
ଡୁବ ମାରା
डुबकी देना, डुब मारना, डोबा देना
1. To dip into the water.

୨ । ହାତ ପାପୁଲି ଦ୍ୱାରା ପାଣିକୁ ଗୁଡ଼ୁଡ଼ା ମାରି ଏକ ପ୍ରକାର 'ଡୁବୁ' ଶବ୍ଦ ଉତ୍ପନ୍ନ କରିବା—
2. To cause a loud report by giving intensive slaps on the surface of water.

ଡୁବା ଯି(ହେ)ବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡୁବିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ—
Ḍubā ji(he)bā Passive voice of Ḍubibā, to sink.

ଡୁବାରି—ଦେ. ବି—ଡୁବକ ୨ (ଦେଖ)
Ḍubāri Ḍubaka 2 (See)

ଡୁବି—ଦେ ବି—୧ । ଡୁବେଇ ୧ (ଦେଖ)
Ḍ 1. Ḍubei 1 (See)
ଡୋବା, ଡୁବା **डुबकी**
୨ । ଡୁବିବା ଘଟଣା; ବୁଡ଼ିଯିବା—
2. Sinking; drowning.

୩ । ଡୁଗି (ଦେଖ)—3 Ḍugi (See)

ଡୁବିତ—ଦେ.ବିଣ (ବାଇବଲ ଅନୁବାଦକଙ୍କ ଭାଷା)—୧ । ପାଣିରେ ଡୁବା ହୋଇଥିବା—1. Immersed in water.
Ḍubita
ଡୁବିତ **जलदीक्षित**
୨ । ଡୁବନ ବା ଜଳସଂସ୍କାର ଦ୍ୱାରା ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ-
2. Baptised.

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଓ ଡୁବକ ଓ ଡୁବନ ଶବ୍ଦକୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ୍ ପାଦ୍ରୀ (Missionary) ମାନେ ଉଦ୍ଭାବନ କରି ଅଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଆ ଡୁବ ଧାତୁରେ ସଂସ୍କୃତ ଅକ, ଅନ ପ୍ରତ୍ୟୟ କରି ଡୁବକ, ଡୁବନ ଓ ଇତ ପ୍ରତ୍ୟୟ କରି ଡୁବିତ ଶବ୍ଦ କଳ୍ପନା କରି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଯଥାକ୍ରମେ ଇଂରେଜୀରେ Baptiser, Baptism ଓ Baptised ଅର୍ଥରେ ପ୍ରୟୋଗ କରି ଅଛନ୍ତି ।

ଶିଶୁ ଜନ୍ମ ହେବାର କିଛି ଦିନ ପରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମଯାଜକ ଗିର୍ଜାରେ ଥିବା ପବିତ୍ର ଜଳ କୁଣ୍ଡରେ ତାହାକୁ ସ୍ନାନ କରାଇ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ କରି ତାହାର ନାମକରଣ କରନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀବ୍ୟକ୍ତି ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କଲେ ତାକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଥମେ ପାଦ୍ରୀମାନେ ଜଳରେ ଡୁବାଇ ତା ପରେ ଦୀକ୍ଷା ଓ ନୂତନ ନାମ ଦିଅନ୍ତି । ଏହି ସ୍ନାନ ଓ ଦୀକ୍ଷା-ବିଧିକୁ 'ଡୁବନ' ବୋଲାଯାଏ । ଆମ ଦେଶରେ ଶିଶୁମାନଙ୍କ 'ନାମ-କରଣ' ବିଧି ସଙ୍ଗେ ଏ 'ଡୁବନ' ବିଧି ତୁଳନା କରାଯାଇ ପାରେ । ଶିଶୁର 'ନାମକରଣ' କରିବା ଓ ଅଧିକ ବୟସ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଗୁରୁ 'ନାମକରଣୀ' ଦେବା ବା 'ମନ୍ତ୍ର ଦେବା'କୁ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ 'Baptism' (ବାପ୍ଟିଜମ୍) ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରାଯାଇ ପାରେ ।

ବାଇବଲର ପୁରାତନ ଅନୁବାଦରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥିବା ଡୁବକ, ଡୁବନ ଓ ଡୁବିତ ଶବ୍ଦ ପରିବର୍ତ୍ତେ ରେଭରେଣ୍ଡ ଏଚ୍. ଡବ୍ଲୁ. ପାଇକ୍ ସାହେବ ତାଙ୍କର ୧୯୬୭ ରେ ଅନୁବାଦରେ ଯଥାକ୍ରମେ ଜଳଦୀକ୍ଷାଦାତା ଗୁରୁ, ଜଳଦୀକ୍ଷା, ଜଳଦୀକ୍ଷିତ ଶବ୍ଦମାନ ବ୍ୟବହାର କରି ଅଛନ୍ତି ।]

ଡୁବିବା—ଦେ. କ୍ରି. [ସଂ. ବୁଲ ଧାତୁ (Beams) ତୁଳ. ପ୍ରା. ବୁଡ଼ଧାତୁ=ନିମଜ୍ଜନ; ତୁଳ. ସଂ. ବୁଡ୍ ଧାତୁ=ଘୋଡ଼ାଇବା, ଲୁଚାଇବା, to hide; to conceal, ଛାଡ଼ିବା, ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବା, to emit, to discharge (Apte).
Ḍubibā
ଡୁବିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବର୍ଣ୍ଣ ବିପର୍ଯ୍ୟୟରେ 'ଡୁବ' ହୋଇଅଛି;
[ଡୁବାଇବା—ଣିଜନ୍ତ] ବଙ୍ଗଳା, ହିନ୍ଦୀ ଓ ମରାହଠୀ ଭାଷାରେ ଡୁବା, ଡୋବା ଏ ଅର୍ଥରେ ଡୁବିବା କ୍ରିୟାର ବ୍ୟବହାର ଅଛି]—
डूबना
[ଡୁବା(ବେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତ]
[ଡୁବା ହେ(ଯି)ବା—କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ]
୧ । ଜଳାଦିରେ ବୁଡ଼ିବା; ନିମଜ୍ଜିତ ହେବା; ଜଳମଗ୍ନ ହେବା—1. To dive; to dip; to sink; to plunge in water.

୨ । (ସଂ. ବୁଡ଼ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ, ତ୍ୟାଗ; ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର) ଆଚ୍ଛାଦିତ ହେବା—
2. To be covered over.

(ଯଥା—ଚନ୍ଦ୍ର ମେଘରେ ଡୁବି ଗଲେ ।)

୩ । ଅକ୍ରାନ୍ତ ହେବା; ବିହ୍ୱଳ ହେବା—
3. To be overwhelmed.

(ଯଥା—ମୁଁ ଦେଣାରେ ଡୁବି ଗଲିଣି ।)

୪ । ଅସ୍ତଗାମୀ ହେବା—4. To set.

ଡୁବିଲା ଦିନାନ୍ତେ ତପ୍ତ ହେମଛବି
ଧୀରେ ଦେଖାଇ ଗିରିଶୃଙ୍ଗେ ରବି । ରାଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।

୫ । ଅଦୃଶ୍ୟ ହେବା; ଉଭେଇଯିବା—
5. To vanish; to disappear.

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଂଖି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

(ଯଥା—ଆଜି କାଲି ଏ ଦେଶରୁ ଅତିଥିସତ୍କାର ଓ ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନମାନ ଡୁବିଗଲାଣି ।)

୬ । (ମୂଳଧନ ବା ପାଣ୍ଠି) ବିନଷ୍ଟ ହେବା—
6. (capital or invested money) To be lost
(ଯଥା—କାରବାରରେ ମୋ ମୂଳଧନ ଯାକ ଡୁବିଗଲା ।)

୭ । ଅଧୋଗତି ବା ଅବନତି ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—
7. To go down; to deteriorate.

ସୁବଳ୍କ ଲୋକ ଯେବେ ଗ୍ରାମରେ ଜଣେ ଥାଇ
ତାହାଙ୍କ ଲାଗି ପୃଥ୍ୱୀ କେବେହେଁ ନ ଡୁବଇ । ପୀତାମ୍ବର, ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

୮ । କୌଣସି ପ୍ରାପ୍ୟ ଧନ ଅବଧି ତମାଦି ବା ଗରଜାମି ଆଦି କାରଣରୁ ଆଦାୟ ହୋଇ ନ ପାରିବା—
8. (any money or due) To become unrealisable; to be barred by limitation.
(ଯଥା—ବାର ବର୍ଷ ହେଲା ଖାତକଠାରେ ମହାଜନଙ୍କର ପାଇବା ସୁଧମୂଳ ଯାକ ଡୁବିଗଲା ।)

୯ । ନଷ୍ଟ ହେବା; ଲୋପ ପାଇବା; ବିନାଶ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା; ଲୁପ୍ତ ହେବା—9. To be destroyed or ruined

୧୨ । (ବଂଶ, କୁଳ) ଲୁପ୍ତ ହେବା; ନିର୍ବଂଶ ହେବା—
12. (a family) To become extinct.

୧୩ । ପାଣିରେ ମୁଣ୍ଡ ବୁଡ଼ାଇ ସ୍ନାନ କରିବା—
13. To have a bath by taking a dip in water.
(ଯଥା—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଯିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।)

ଡୁବି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡୁବିବା ୧୩ (ଦେଖ)
Ḍubi pardibā — Ḍubibā 13 (See).
(ଯଥା—ମୁଁ ଘଣ୍ଟାକ ମଧ୍ୟରେ ଡୁବିପଡ଼ି ଆସିବି ।)

ଡୁବି ମରିବା— ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବୁଡ଼ି ମରିବା; ପାଣିରେ ବୁଡ଼ି ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବା—1. To commit suicide by throwing one's self into water; to drown oneself.
Ḍubi maribā
ডুবে মরা
डूब मरना
[ଡୁବା(ବେ)ଇ ମାରିବା—ଣିଜନ୍ତ]
୨ । ଗଭୀର ଜଳରେ ସନ୍ତରଣ କରିବାକୁ ଅସମର୍ଥ ହୋଇ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ିଯାଇ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିବା—2. To meet a watery death by being unable to swim; to be drowned.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହେବା—
3. (figurative) To suffer irreparable loss.
୪ । ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ ହେବା—
4. To be reduced to utter poverty,
୫ । ପରିଶୋଧର ଅଶାହୀନ ହୋଇ ଋଣଗ୍ରସ୍ତ ହେବା—
5. To become insolvent; to be heavily involved in debt.

ଡୁବୁ ଡୁବୁ—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଆକଣ୍ଠ ନିମଜ୍ଜିତ; ମଗ୍ନ ପ୍ରାୟ—
Ḍubu dubu — 1. About to sink; sinking.
ডুবুডুবু
डुबडुब
୨ । ପାଣିରେ ଥରେ ବୁଡ଼ିଯାଇ ପୁଣି ଭାସି ଉଠୁଥିବା; ଡୁବେଇଟୁବେଇ—2. Bobbing in water; alternately sinking down and rising up.

ଡୁବୁର—ଦେ. ବି.—ଡୁବକି ୨ (ଦେଖ)
Ḍubura — Ḍubaka 2 (See)
(ଡୁବୁରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡୁବେ—ଦେ. ବି.—ଦୁବେ (ଦେଖ)
Ḍube — Dube (See)

ଡୁବେଇ—ଦେ. ବି.—୧ । ଡୁବାଇ (ଦେଖ)
Ḍubei — 1. Ḍubāi (See)
୨ । ଏକପ୍ରକାରର ଗଭୀର କଂସା ବାସନ—
2. A kind of deep bell-metal utensil.
୩ । ପିଞ୍ଛା (ଦେଖ)—3. Pinchhā (See)
୪ । ଦୁବେ (ଦେଖ)—4. Dube (See)

ଡୁଭା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଡୋବ (ଦେଖ)
Ḍubhā — Ḍoba (See)

ଏତିକି ହେଲେ ଡୁଭା, ଫୁଲ ଫୁଟେ ଶୋଭା । ଶିଶୁଗୀତ ।

ଡୁମ୍ ଡୁମ୍—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ.—ଢୋଲ ବାଜିବାର ଅନୁଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ. ଡୁଗ୍‌ରୁ ଡୁଗ୍‌ରୁ ଶବ୍ଦ—
Ḍum dum — Low sound of drum; beating.
ডুম্‌ডুম্, ডেং ডেং
डुगडुग
[ଦ୍ର—ଡୁମ୍ ଡୁମ୍ ଶବ୍ଦ ଡମ୍ ଡମ୍ ଅପେକ୍ଷା ଅନୁଚ୍ଚ; ଡମ୍ ଡମ୍ ଅପେକ୍ଷା ତାଙ୍କି ତାଙ୍କି ଉଚ୍ଚତର ।]

ଡୁମ୍ ଡୁମା—ଦେ. ବିଣ.—ଡୁମ୍ ଡୁମ୍ ଶବ୍ଦଯୁକ୍ତ—
Ḍum dumā — Low sounding (like a low drum-beating.

ଡୁମ୍‌ସ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ.—ଜଳରେ ଓଦା ହୋଇ ଫୁଲିଥିବା
Ḍum' — Swollen and wet.
(ଯଥା—ଡୁମ୍‌ସ ଚାଉଳ ।)

ଡୁମ୍ରି – ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.(ସଂ.ଉଦୁମ୍ବର; ଉଡ଼ୁମ୍ବର)—ଡିମ୍ବିରି—
Ḍum-ri — Ficus; fig.

ଡୁମ—ଗ୍ରା. ବି.—ଡମ (ଦେଖ)
Ḍuma — Ḍama (See)

ଡୁମଣୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଡମଣୀ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Ḍumaṇī (etc). — Ḍamaṇī etc (See)

ଡୁମର—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି.—ଡିମ୍ବିରି—
Ḍumara — Fig.

୯	ଇ	ଉ	ର୍‌,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଉଅ	ଖ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ଙ୍ଗ

ଡୁମରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଢିପ—
Ḍumari High-land.
ବିଣ.—ଢିପ; ଉଚ୍ଚ (ଭୂମି)—High (ground.)

ଡୁମା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ବଡ଼ଜାତିଆ ଅଣ୍ଡିରା ଗୋବରା ଚଢ଼େଇ—A male of a large species of Gobarā bird.
Ḍumā
ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି. (ମୂଳ. ଇଂ. ଡେମନ୍)—ଅସୁର—Devil.
ପ୍ରାଦେ (କଳାହାଣ୍ଡି) ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ.—ଡାହାଣୀ—Witch.
ଦେ. ବିଣ.—ଡମ୍ବା ଡମ୍ବା (ଦେଖ)—Ḍimbā ḍimbā (See)

ଡୁମା(ମେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଟୁମାଇବା (ଦେଖ)
Ḍumā(me)ibā Ṭumāibā (See)

ଗୃହ ଶୁଣ୍, ବାଡ ଶୁଣ୍, ଯେତିକି ତୁନା ସେତିକି ଲୁଣ୍
ପାଣି ଦେଇଥିବୁ ଅଟେଇ ଗୁଣ୍; ଜାଳ ଦେଇଥିବୁ ଡୁମେଇ କରି,
ବସିଥିବୁ ଗୋଡ ଲମ୍ବେଇ କରି । ଢଗ ।

ଡୁମା ଡୁମା—ଦେ. ବିଣ.—ଡିମ୍ବା ଡିମ୍ବା (ଦେଖ)
Ḍumā ḍumā Ḍimbā dimbā (See)

ଡୁମାଳ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି. ପୁଂ—୧ । ଚଷାଙ୍କ ଜାତୀୟ ଶୂଦ୍ରବିଶେଷ
Ḍumāḷa 1. A low caste people.
(ଡୁମାଳୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ସମ୍ବଲପୁରର ଗଉଡ଼ ଜାତିର ଶାଖା ବିଶେଷ—
2. A sub-caste of Gauṛdas in Sambalpur.

ଡୁମୁଡୁମା—ଦେ. ବି.—ବନ୍ୟ ଶାକ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—
Ḍumuḍumā Monetia Tetracantha (herb).
ବିଣ.—ଡୁମ୍ ଡୁମା (ଦେଖ)—Ḍum ḍumā (See

ଡୁମୁ ଡୁମୁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ.—ଡୁମ୍ ଡୁମ୍ (ଦେଖ)
Ḍumu ḍumu Ḍum ḍum (See)
(ଡୁମୁରୁ ଡୁମୁରୁ; ଡୁମୁରୁ ଡୁମୁରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡୁମୁଣୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଡମଣୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍumuṇī (etc) Ḍamaṇī (See)

ଡୁମେର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଡିମ୍ବିରି (ଦେଖ)
Ḍumer Ḍimbiri (See)
ବିଣ—ଧୂସର—Brown.

ଡୁମେର୍ ଗୁରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଧୂସରବର୍ଣ୍ଣର ଗୋରୁ—
Ḍumer guriā Brown (cattle).

ଡୁମ୍ଫା—ଦେ. ବି.—ଢୁମ୍ପା (ଦେଖ)
Ḍumphā Ḍhumpā (See)

ଡୁମ୍ବାଳ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି. ପୁଂ—ଢୁମାଳ (ଦେଖ)
Ḍumbāḷa Ḍhumāḷa(See)
(ଡୁମ୍ବାଳୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଡୁମ୍ବେର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଡିମ୍ବିରି (ଦେଖ)
Ḍumber Ḍimbiri (See)

ଡୁରା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଡୋରିଆ ଲୁଗା—
Ḍurā Striped cloth.
ବିଣ—ଗାର ପଡ଼ିଥିବା—Striped.

ଡୁରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ମହୁଲ (ଦେଖ)
Ḍuri Mahula (See)

ଡୁରି ତେଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ମହୁଲ ତେଲ—
Ḍuri tel Mahula oil.

ଡୁର୍କା—ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) ବି.—ଛୋଟ ବାଘ; ନେପାଳବାଘ—
Ḍurkā A small species of tiger; leopard.

ଡୁଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କ୍ଷେତରୁ ପାଣି ବୋହି ଯାଇ ଜମା ହେବା ଗାତ—A hole or pit where water flowing from a field accummulates.
Ḍul

ଡୁଲ୍କି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଢୋଲକ)—ଢୋଲକୀ; ପିଲାଙ୍କ ଖେଳର ଉପଯୋଗୀ ଛୋଟ ଢୋଲ—A small double-faced drum used as a toy.
Ḍul-kī
(ଡୁଲ୍ଲୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ঢোলকী, ढोलकी

ଡୁଲ୍ ଡାଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ହିନ୍ଦୀ)—ଡୋଲ୍ ଡାଲ୍ (ଦେଖ)
Ḍul ḍāl Ḍol ḍāl (See)

ଡୁଲା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଲୁଗା ଘେରା ହୋଇଥିବା ପାଲିଙ୍କି ପରି ଖଟୁଆ; ଡୋଲି—A rude litter covered with cloth.
Ḍulā

ଡୁଲି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ସଂ. ଦୋଲକ; ଦୋଳା; ମୂଳ. ବି. ଡୁଲୀ)—୧ । ଡୋଲି; ଦୋଳା; ଛୋଟସବାରୀ; ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ କାନ୍ଧରେ ବୁହା ହେବା ଯାନବିଶେଷ—
Ḍuli
1. A small closed sedan chair for carrying a person; dooly; a litter.
୨ । ଶସ୍ୟ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ବୁଣା ବଡ଼ ପାତ୍ର; କୋଡ଼ମେଇଁ—2. A big basket for storing grains.
ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ବଡ଼ ବେତା—A big basket.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବିଆଡ଼—Cornfield.

ଡୁଶ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କୋଷ୍ଠବଦ୍ଧ ହେଲେ ସାବୁନ ପାଣି ବା ଲୁଣ ପାଣିପୂର୍ଣ୍ଣ ଗୋଟିଏ ପାତ୍ରରେ ରବରନଳ ଲଗାଇ ନଳଦ୍ୱାରା ପେଟଭିତରକୁ ପାଣି ଠେଲି ଝାଡ଼ା କରାଇବା ଯନ୍ତ୍ର—Douche.
Ḍuś
ডুস
डूस

ଡୁଶ୍ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—କୋଷ୍ଠବଦ୍ଧ ରୋଗୀର ପେଟରେ ଡୁଶ୍‌ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ପାଣି ପୂରାଇବା—To thrust water into the abdomen of a costive patient through the anus by means of a douche.
Ḍuś debā
ডুস দেওআ
डूस देना

ଡୁଶ୍ ନେବା—ଦେ କ୍ରି—ନିଜର ପେଟ ଭିତରକୁ ଡୁଶ୍‌ଦ୍ୱାରା ପାଣି ଠେଲିବା—
Ḍuś nebā To flush one's abdomen with water by means of a douche.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଡ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଂ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଡୁସିବା—ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) କ୍ରି—ନିଆଁ ଲଗେଇବା—
Ḍusibā To set fire; to ignite.

ଡୁହା—ଦେ. ବି. (ସଂ· ଦ୍ୱିପଦୀ)—୧ । ସଙ୍ଗୀତର ଘୋଷାପଦ; ଦୁଆ;
Ḍuhā ଦୁଆ—1. The refrain of a song.
দোহা ୨ । ଦୁଇପାଦ ଯୁକ୍ତ ଗୀତ—
दुहराव 2. A song with two lines; doggerel.

ଡୁହା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡୁହା ଧରିବା (ଦେଖ)
Ḍuhā karibā Ḍuhā dharibā (See)

ଡୁହା ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗାୟକ ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗୀତର ପଦମାନ
Ḍuhā dharibā ବୋଲିବା ପରେ (ତାଙ୍କର ସହଚରମାନେ)
দোআ ধরা ସଙ୍ଗୀତର ଘୋଷା ପଦକୁ ବାରମ୍ବାର ଗାଇବା;
दुहराव करना ଦୁଆ ଧରିବା—1. To catch or repeat the refrain of a song after it is sung by a singer.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୀର୍ତ୍ତି ଘୋଷଣା କରିବା; ପ୍ରଶଂସା କରିବା; ଜେଜେକାର କରିବା—2. (figurative) To repeat the praise of a person; to acclaim a person to the skies.

ଡୁହୁରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ତୁଳ. ହି. ଝୁରସୀ=ଲମ୍ବରେଖା)--
Ḍuhuri ଲଙ୍ଗଳର ଶିଆର—Furrow.

ଡେଇଁ ଡେଇଁ—କ୍ରି. ବିଣ. (ଅସମାପିକା କ୍ରିୟା)—୧ । ପୁସ୍ତକାଦିର
Ḍeiṅ ḍeiṅ କେତେକ ଅଂଶ ଛାଡ଼ିଦେଇ (ପଢ଼ିଯିବା)—
ଡେଇଁଡାଇଁ } ଅନ୍ୟରୂପ 1. (To read) by omitting
ଡେଇଁଡେଇଁକା } some portion of a book or
ডিঙ্গিয়ে ডিঙ্গিয়ে writing.
कूदकूद कर ୨ । ବହୁବାର ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରି (ଯିବା)—
2. (To go) Leaping many times; by successive leaps and bounds.
(ଯଥା—ଘୋଡ଼ାଟି ପାଞ୍ଚଟା ବାଡ଼ ଡେଇଁ ଡେଇଁ ବାଜି ଜିତିଲା ।)
୩ । ପାଦକୁ ଉଚ୍ଚକୁ ଉଠାଇ (ଚାଲିବା)—
3. (To walk) With high steps.

ଡେଇଁ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡିଆଇଁବା; ଡେଇଁବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Ḍeiṅ debā Causative of Ḍeiṅbā, to jump.

ଡେଇଁ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଲମ୍ଫ ଦେବା—1. To leap.
Ḍeiṅ paṛibā ଡେଇଁ ପଡ଼ିଲା ପ୍ରାୟ ବାବ ବଦନ ।
ডিঙ্গিয়ে পড়া ରାଧାନାଥ. ମେଘଦୂତ ।
कूद पड़ना ୨ । (ଅଗ୍ନି ଆଦିକୁ) ଝାସ ଦେବା—
2. To jump into (fire or water).
୩ । ଡେଇଁ ଯିବା (ଦେଖ)—3. Ḍein jibā (See)

ଡେଇଁବା—ଦେ, କ୍ରି. (ସଂ. ଡୀ ଧାତୁ=ଉଡ଼ିବା; ତୁଳ. ତା—ଡିଙ୍ଗୁ
Ḍeiṅbā =ଓଲ୍ଲାଇବା)—୧ । ଲମ୍ଫଦେବା; କୁଦିବା—
ডিঙ্গান, ডিঙ্গিয়ে যাওয়া 1. To jump; to leap; to
कूदना फांदना spring.
ଡେଁଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରିବା; କୌଣସି ଉଚ୍ଚ ବସ୍ତୁ
ଡେଁଇଁବା } ବା ଓସାରିଆ ପଦାର୍ଥକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିବା; ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରିବା—2. To leap over; to jump over a height or breadth, to over-leap.
୩ । (ଶରୀରର ଅଙ୍ଗବିଶେଷ) ସ୍ପନ୍ଦିତ ହେବା; ଫୁରିବା; କମ୍ପିତ ହେବା—3. To throb; to vibrate; to tremble (said of limbs).
ସବୁ ଅଙ୍ଗଯାକ ମୋହର ଡେଇଁଛନ୍ତି
ଛଦ୍ମଯେ ମହାଭୟ ହେଉଛି ଉପୁଜି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଦ୍ରୋଣ ।
[ଦ୍ର—ସ୍ପନ୍ଦନଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଶରୀରର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଙ୍ଗ ଡେଇଁଲେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଆଶୁ ଶୁଭ ବା ଅଶୁଭ ଫଳ ସୂଚିତ ହୁଏ; ସାଧାରଣତଃ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ଦକ୍ଷିଣ ଅଙ୍ଗ ଓ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ବାମ ଅଙ୍ଗ ଡେଇଁବା ଆଶୁ ଶୁଭଫଳ ସୂଚନା କରେ ।]
୪ । (ରୋଗଆଦି) ଏକବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସଂକ୍ରମଣ କରିବା—4. To infect (said of contagious diseases).
(ଯଥା—ତା ଦେହରୁ ମୋ ଦେହକୁ କାଛୁ କୁଣ୍ଡିଆ ଡେଇଁଲା ।)
୫ । ଦଉଡ଼ି ବୁଲିବା; ଡିଆଁ ମାରି ଦଉଡ଼ିବା—
5. To run about.
୬ । ନାଚ କୁଦ ହେବା; ଖେଳ ବୁଲିବା—
6. To frisk about; to skip about.
ଡେଇଁଥାଆ ବନ ଯାକ ଭ୍ରମି ମନ ଶ୍ରୀହରିଚନ୍ଦନ ବୋଲେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଳୋଗଚନ୍ଦ୍ର. ଭ-ଗୀତ ।
୭ । ବିରକ୍ତ ହେବା; ଚିଡ଼ିବା; ଚିଡ଼ ଚିଡ଼ ହେବା—
7. To snap at a person in displeasure; to snarl.
(ଯଥା—ଗୃହସ୍ଥର ପାକରେ ମାଛ ରନ୍ଧା ହେବା ଦେଖି ଆଗନ୍ତୁକ ନିରାମିଷାଶୀ ବାବାଜୀ ଡେଇଁଛନ୍ତି ।)
୮ । (ଡେଇଁବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ) ଡିଆଇଁବା; କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ହାତରେ ଶୂନ୍ୟକୁ ପକାଇ ଧରି ନେବା—
8. To throw up a thing to the air and then catch it; to toss a thing up.
(ଯଥା—ସେ ହାତରେ ପେଣ୍ଡୁ ଦୁଇଟା ଡେଇଁ ଡେଇଁ ଅସୁଛି ।)
୯ । (ଡେଇଁବାର ଣିଜନ୍ତ) ଡେଇଁବାର ଉପାୟ କରିବା—
9. To cause to jump.
(ଯଥା—ମୁଁ ଅଜି ଆମ ବାଛୁରିକୁ ନେଇ ଗଛା ବେଢ ଡେଇଁ ଆଣିଲି ।)
୧୦ । କୌଣସି ସୀମାକୁ ଟପିବା—
10. To exceed any limit.

୧	ଇ	ଉ	ର୍‌, ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ, ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ସ୍ନ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍ବ

ଆହୁ, ଡେଇଁ ବର୍ଷକେ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ଦିଅିବାର କେତେ ଜଣଙ୍କର ଅଛି ।
ଦୈନିକ ଆଶ. ୨୧୨।୨୧ ।

(ଯଥା—ରେଲଗାଡ଼ି କାଠଯୋଡ଼ି ନଦୀର ପୋଲ ଡେଇଁ ଅସିବା ପରେ ଗାଡ଼ିର ଗତି ଶିଥିଳ ହେଲା ।)

ଡେଇଁବା, ଡିଆଁଇବା, ଡେଇଁ ଦେବା } ଅନ୍ୟରୂପ — ୧୧ । ପାଠ କରିବା ସମୟରେ ପୁସ୍ତକାଦିର ଅଂଶବିଶେଷ ତ୍ୟାଗ କରି ଆଗକୁ ପଢ଼ିଯିବା, କେତେକ ଅଂଶ ଛାଡ଼ି ପଢ଼ିଯିବା; ଗଡ଼େଇ ପକାଇବା—11. To omit portions of a writing or book while reading it through.

(ଯଥା—ସେ ସାତକାଣ୍ଡ ରାମାୟଣ ପୋଥିକୁ ପହରକ ମଧ୍ୟରେ ଡେଇଁ ଗଲା ।)

୧୨ । (ଅକର୍ମକ) (କର୍ତ୍ତାରୂପ ସମୟର ସୀମା) ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହେବା; ବିତି ଯିବା—

12. (a fixed point of time) To pass.

(ଯଥା—ଭାଷାକୋଷର ୩ୟ ଖଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶିତ ହେବାବେଳକୁ ସମ୍ଭବତଃ ଦୋଳ ଡେଇଁଥିବ ।)

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଅସିବା, ପଡ଼ିବା, ଦେବା, ଯିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଡେଇଁଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲମ୍ଫ ଦେଇ ଅତିକ୍ରମ କରିଯିବା; କୁଦିଯିବା—
Deiñ-jibā To overleap; to leap over; to overcome by jumping.
ডিঙ্গিয়ে যাওয়া
कूद् जाना (ଯଥା—ଚୋର ଏ ବାଡ଼କୁ ଡେଇଁ ଯିବା କଥା ଆଗରୁ ଜଣା ଅଛି ।)

ଡେଇରି ଫାରମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଡାଇରି ଫାରମ୍ (ଦେଖ)
Deiri phāram Dāiri phāram (See)

ଡେଉଁ(ଉ)ରିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଡମରୁ)—
Deuñ(u)riā ୧ । ତଉଁରିଆ; ତାବିଜ; ମର୍ଦ୍ଦଳାକାର ଧାତୁମୟ ମାଦୁଲୀ, মাদলী ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ; ଧାତୁର ମର୍ଦ୍ଦଳାକାର କବଚ—
ढोलना, बाकना 1. Phylactery; an amulet; talisman; a charm made of metal; a drum-shaped locket.

[ଦ୍ର—ଧାତୁଦ୍ୱାରା ଡେଉଁରିଆ ତିଆରି ହୁଏ । ସେଥି ମଧ୍ୟରେ ମନ୍ତ୍ରଲେଖା କାଗଜ ବା ଭୂର୍ଜପତ୍ର ଖଣ୍ଡ ବା ଜଡ଼ିବୁଟି ଭରି ଲୋକେ ଭୟ, ରୋଗ, ଗ୍ରହଦୋଷ ଓ କୁଦୃଷ୍ଟି ନିବାରଣାର୍ଥ ବେକରେ, ବାହୁରେ ଓ ଅଣ୍ଟାରେ ପିନ୍ଧନ୍ତି । ସୁନା ରୁପାର ଡେଉଁରିଆ ତିଆରି କରି ଲୋକେ ଅଳଙ୍କାରରୂପେ ବେକରେ, ଅଣ୍ଟାରେ ବା ବାହୁରେ ମଧ୍ୟ ବାନ୍ଧନ୍ତି । ଅଷ୍ଟଧାତୁର ଡେଉଁରିଆ ଏକ ଧାତୁରେ ନିର୍ମିତ ଡେଉଁରିଆ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ଉପକାରୀ ଥିବାର କଥିତ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଓ କେତେକ ପୁରୁଷ ସଉକରେ ବେକରେ ସୁନା ରୁପାର ଡେଉଁରିଆ ମାଳ କରି ପିନ୍ଧନ୍ତି । ଗୁଣିଆମାନେ ରୋଗୀର ମନ୍ତ୍ରସନ୍ଧାନ ଅଉଷଧକୁ ପ୍ରତିହତ କରିବା ପାଇଁ ବାହାରେ ଡେଉଁରିଆ ବାନ୍ଧନ୍ତି ।]

୨ । ଖଟ, ପଲଙ୍କ ଓ ଡେସ୍କ ଆଦିର ବାଡ଼ରେ ଲଗାଯିବା ମୃଦଙ୍ଗାକାର କାଠି—
2. Ornamental railings attached to the side-posts or head-plates of bedsteads, desks etc.

ଡେଉଁରିଆ ମାଳି—ଦେ. ବି—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ବାହୁ ଓ ବେକରେ ବନ୍ଧାଯିବା
Deuñriā māla ଡେଉଁରିଆର ମାଳ; ବାହା ଡେଉଁରିଆ—
A string of amulets worn by females round the arm and neck as an ornament.

ଡେକ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଜାହାଜ ବା ବୋଟର ପଟା ବନ୍ଧା
Dek ହୋଇଥିବା ଉପର ଅଂଶ—
ডেক Deck of a ship or boat.
डेक

ଡେକ୍‌ଚି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଦେଗ୍‌ଚ୍; ଦେଗ୍‌ଚୀ=ତମ୍ବାର ଛୋଟ
Dek-chi ପାକ ପାତ୍ର)—ତମ୍ବା ବା ଆଲୁମିନିଅମ୍ ଧାତୁରେ ନିର୍ମିତ
ডেকচী ହାଣ୍ଡି ବା ରନ୍ଧନ ପାତ୍ର—Degchee; copper or
देग, देगची aluminium cooking pot.

ଡେକ୍ ଚେଆର୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଜାହାଜର ଡେକ୍‌ରେ ବ୍ୟବହାର
Dek cheār କରାଯିବା ଚଉକି; କାନ୍‌ଭାସ୍ ଚଉକି—
ডেক চেয়ার Deck-chair.
डेकचौकी

ଡେକ୍‌ନା—ପ୍ରାଦେ. (ଲରିଆ) ବି—ଓଡ଼ଶ; ଛାରପୋକ—
Dek-nā Bed bug.

ଡେକ୍ ପାସେଞ୍ଜର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଜାହାଜର ଡେକ୍‌ରେ ଯିବା
Dek pāseñjar ଯାତ୍ରୀ; ଜାହାଜର ନିମ୍ନତମ ଶ୍ରେଣୀର ଯାତ୍ରୀ—
ডেক পাসেঞ্জর Deck-passenger.
डेके पैसेंजर

ଡେକ୍ସ—ବୈଦେ. ବି (ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ) (ଇଂ. ଡେସ୍କ)—
Deksa ୧ । ମେଜ ଆଦିରେ ଲଗାଯିବା କାଠର ଗୁଞ୍ଜୁଡ଼ି ବା ଡାଲା;
ডেস্ক ଦରଜ—1. A drawyer under tables etc.
डेस्क ୨ । ଲେଖିବାର ଗଡ଼ାଣିଆ ଛୋଟ ମେଜ—
2. A writing desk.
ଡେକସ୍, ଡେସ୍କ } ଅନ୍ୟରୂପ
୩ । ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ପଢ଼ିବା ବେଳେ ବେଞ୍ଚ୍ ସମ୍ମୁଖରେ ଯେଉଁ କାଷ୍ଠନିର୍ମିତ ଗଡ଼ାଣିଆ ମେଜ ରଖାଯାଇଥାଏ—

ଡେକ୍ସନାରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡିକ୍‌ସିନାରୀ)—ଡିକ୍ସନାରୀ (ଦେଖ)
Deksanāri Diksanāri (See)
ডিক্সিনারী, **डिक्सिनरी**
(ଡେକ୍ସିନେରୀ; ଡେକ୍ସିନାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡେଗିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ)..କ୍ରି (ଭୁଲ. ହି.
Degibā ଡଗ୍‌ନା=ପାଦ୍ୱଦେବା, ବଢ଼ିବା; ନିଜର ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଲଂଘନ କରିବା) —୧ । ଡେଇଁବା—1. To jump

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କୀ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ ଦେଖିବେ।

୨ । ଝାମ୍ପିବା—2. To swoop.

ଡେଙ୍କା— ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଠେକା; ପଗଡ଼ି—
Ḍeṅkā Turban.

ଡେଙ୍ଗ୍—ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତରଭାଷା) ବିଣ—ଡେଙ୍ଗା—
Ḍeṅg Tall.

ଡେଙ୍ଗ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁଙ୍ଗ)—ଲମ୍ବରେ ଉଚ୍ଚତା; ଠିଆ ଭାଗରେ
Ḍeṅga କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଉଚ୍ଚତା—
ଲମ୍ବା Height (of a tall thing or person).
ଉଁଚାଇ (ଯଥା—ତା ବାପଠାରୁ ପୁଅଟି ଡେଙ୍ଗରେ ବୀତିଏ ଉଚ୍ଚ ।)
ঢেঙ্গা; ডেঙ্গা ବିଣ—ଡେଙ୍ଗା—Tall.
ଉଁଚା
ଡେଙ୍ଗ ନଡ଼ିଆ ବାଙ୍ଗର ଗୁଆ,
ଏହାଠାରୁଁ ଗୁଆ ବାଡ଼ିରେ ଛୁଆ – କୃଷିବଚନ ।

ଡେଙ୍ଗବେଜାରି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ)—ବନ୍ୟ ବର୍ଷାୟୁ କଣ୍ଟକୀ କ୍ଷୁପ;
Ḍeṅgabejāri ଅଗରା—A thorny shrub; Argemone
(ସଂ. ନାମ—ଶୃଗାଳକଣ୍ଟକ) Mexicana; Mexican poppy;
শিয়ালকাঁটা Gamboje Thistle.

ଡେଙ୍ଗରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଡେଙ୍ଗୁରା (ଦେଖ)
Ḍeṅgarā Ḍeṅgurā (See)

ଡେଙ୍ଗା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁଙ୍ଗ, ଦୀର୍ଘ)—
Ḍeṅgā ୧ । ଉଚ୍ଚତା—1. Tallness; height.
ঢেঙ্গা, ডাগর ୨ । (ପୁଂ) ଉଚ୍ଚ ଲୋକ ବା ବସ୍ତୁ—
ऊँचाइ 2 Tall person or thing.
ଡେଙ୍ଗୀ } ସ୍ତ୍ରୀ. ୩ । ସର୍ବୋଚ୍ଚ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ—3. Highest
ଡେଙ୍ଗେଇ } or tallest person or thing.
ଡେଙ୍ଗା ମୁଣ୍ଡରେ ଠେଙ୍ଗା ବାଜେ—ପ୍ରବଚନ ।
ঢেঙ্গা ଦେ. ବିଣ—୧ । ଦୀର୍ଘ; ଠିଆ ଭାଗରେ ଲମ୍ବା—
ऊँचा, लम्बा 1. Tall.
୨ । (ପୁଂ) ଉଚ୍ଚ (ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ)—
2. Tall (person or thing).
ଶୀର୍ଣ୍ଣକାୟ, ନୁହେଁ ଡେଙ୍ଗା ଅଥବା ବାଙ୍ଗର । ଚନ୍ଦ୍ରମଣି. ବକ୍ରମାଦତ୍ୟ ।
୩ । ସରୁ ଅଥଚ ଉଚ୍ଚ—
3. Slender and high; thin and tall.

ଡେଙ୍ଗା ଭେଜି—ଦେ. ବି—ଶ୍ୱେତ ବୃହତୀ (ଦେଖ)
Ḍeṅgā bheji Śweta bṛuhatī (See)

ଡେଙ୍ଗିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) କି (ତୁଳ. ହି. ଡୀଗ୍‌ନା=ଜାଙ୍ଗର
Ḍeṅgibā ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଲଂଘନ କରିବା; ତୁଳନ. ହି. ଡଙ୍ଗନା)
ଡେଇଁବା—To jump; to leap; to spring.

ଡେଙ୍ଗୁ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ତୁଳ. ସ୍ପେନ ଦେଶର ଭାଷା ଡେଙ୍ଗା=
Ḍeṅgu ହାଡ଼ଭଙ୍ଗା ଜର)—ଠେଙ୍ଗା ଜର—Dengu fever.
ডেঙ্গু [ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରଥମେ ସ୍ପେନ୍ ଦେଶରେ ଦେଖାଯାଇ
डेंगु ज्वर ଥିବାରୁ ଏପରି ନାମ ହୋଇଅଛି ।
(ଡେଙ୍ଗୁଜର—ଅନ୍ୟରୂପ) ଏ ଜର ୩ ଦିନ ମାତ୍ର ରହେ । ରୋଗୀର
ଦେହହାତ ଭାରି ଛେଚିଲା ପରି ହୁଏ ଓ ଦରଜ ବୋଧ ହୁଏ । ଠେଙ୍ଗାରେ ବିଶେଷ ମାଡ଼ ଖାଇଲେ ଶରୀର ଯେପରି ଅବଶ ହୁଏ ଏ ଜରରେ ସେହିପରି ଅନୁଭୂତି ଘଟେ, ଏହା ମାରାତ୍ମକ ନୁହେଁ ।]

ଡେଙ୍ଗୁରକ—ଦେ. ବି—ନାଗରା—
Ḍeṅguraka Drum; tomtom.
ଦାନବନ୍ଧୁ ପଣ ପଢ଼ ଥାଉଁ ବାଜେ ନଗର ପାଶେ ତହିଁକି
ସୁବା ଧ୍ୱନି ଡେଙ୍ଗୁରକ, ବିଯୋଗୀ ଶୁଣି ଉତ୍ସୁକ ।
ଉଞ୍ଜ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।

ଡେଙ୍ଗୁରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଡିଣ୍ଡିମ)—
Ḍeṅgurā ଧେଣ୍ଡୁରା; ଢକ୍କା; ନାଗରା—
ঢেঁড়া, ঢেঁট্‌রা Tomtom; drum; kettle-drum.
ঢেঁডরা ଡେଙ୍ଗୁରା ଦେଇ ବୁଲାଇବି ଦେଶ ।
ढिंढोरा ପ୍ରାଚୀ ପ୍ରତାପ. ଶଶିସେଣା ।
[ଦ୍ର—ଏହା ଏକମୁହିଁଆ ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟ; ୨ ଖଣ୍ଡ କାଠିଦ୍ୱାରା ୨ ହାତରେ ଏହା ବଜା ଯାଏ । କୌଣସି ସମ୍ବାଦ ସାଧାରଣରେ ବା ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ଘୋଷଣା କରିବା ନିମନ୍ତେ ଡେଙ୍ଗୁରା ବଜାଇ ତାହା ପ୍ରଚାର କରାଯାଏ ।
ଆମ ଦେଶରେ ସଧବା ସ୍ତ୍ରୀ ମୃତା ହେଲେ ତାହାର ଶବ ଆଗରେ ଡେଙ୍ଗୁରା ବଜାଇ ଶବକୁ ଶ୍ମଶାନକୁ ନିଅନ୍ତି; ଏହାକୁ ଅହ୍ୟଡେଙ୍ଗୁରା ବୋଲାଯାଏ ।]

ଡେଙ୍ଗୁରା ଦିଆ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଡେଙ୍ଗୁରା ପିଟା (ଦେଖ)
Ḍeṅgurā diā Ḍeṅgurā pitā (See)

ଡେଙ୍ଗୁରା ଦେବା—ଦେ. କି.—ଡେଙ୍ଗୁରା ପିଟିବା (ଦେଖ)
Ḍeṅgurā debā Ḍeṅgurā piṭibā (See)
ঢেঁড়া দেওয়া ବଳା କେଙ୍ଗୁରା ଦେଇକି ଅପସରସା,
ढिंडोरा देना ବଳାତ୍କାରେ ଶୋଭା ଗୁଣେ ଛଡ଼ାଇ ରସା ।
ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।

ଡେଙ୍ଗୁରା ପିଟା—ଦେ. ବି.— କୌଣସି ବିଷୟର ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ପ୍ରକଟନ—
Ḍeṅgurā piṭā Wide publication of a matter.
ঢাক পিটা ବିଣ.—ସର୍ବସାଧାରଣରେ ପ୍ରକଟିତ—
(ଡେଙ୍ଗୁରା ବଜା—ଅନ୍ୟରୂପ) Published broadcast.

ଡେଙ୍ଗୁରା ପିଟିବା—ଦେ. କି.—୧ । ଧେଣ୍ଡୁରା ଦେବା, ଢକ୍କା ବଜାଇବା
Ḍeṅgurā piṭibā 1. To sound a tomtom or
[ଡେଙ୍ଗୁରା ବଜା(ଜେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] drum
ডাঙ্গ পিটা ୨ । କୌଣସି ବିଷୟକୁ ଘୋଷଣା କରିବା ନିମନ୍ତେ
ঢাক পিটা ଢକ୍କା ବଜାଇବା—2. To proclaim a
ढिंढोरा पीटना matter by beat of drum; to beat a tomtom to announce any matter (e.g. an order).
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି (ଗୋପନୀୟ) ବିଷୟ ସାଧାରଣରେ ଘୋଷଣା କରିବା ବା କହି ବୁଲିବା—
3. (figurative) To publish a secret matter; to publish a scandal.

୧	ଇ	ଉ	ର,ର୍	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ତ୍ଥ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଥ	ଙ୍ଘ	ଙ୍

ଡେଙ୍ଗେଇ—ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଲମ୍ବଶରୀରଯୁକ୍ତା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
Ḍeṅgei 1. Tall (woman).
ঢেঙ্গী ୨ । କ୍ଷୀଣ ଅଥଚ ଲମ୍ବଶରୀରବିଶିଷ୍ଟା—
लंबी 2. Thin and tall (woman).
ଡେଙ୍ଗାଇ } ଅନ୍ୟରୂପ [ଦ୍ର—ଏହା ମଧ୍ୟ ଗାଳିରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ
ଡେଙ୍ଗୀ } ହୁଏ । ଡେଙ୍ଗେଇ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଅସୁନ୍ଦରୀଙ୍କ
ଡେଙ୍ଗ } ପୁଂଲିଙ୍ଗ ମଧ୍ୟରେ ଗଣିତ ହୁଅନ୍ତି ।]
ଡେଙ୍ଗା }

ଡେଙ୍ଗେନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ—ଡେଙ୍ଗେଇ—
Ḍeṅgen Tall (woman).

ଡେଣା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଡୀ ଧାତୁ ; ଡୀନ; ଉଡ୍ଡୀନ)—
Ḍeṇā ୧ । ପକ୍ଷୀମାନେ ଯେଉଁ ପକ୍ଷ ସାହାଯ୍ୟରେ ଉଡ଼ନ୍ତି—
ডানা; ডেনা 1. Wings; pinion (of bird).
डैना, पंख, पर ଏବେ ଡେଣା ଶୁଣାଉ ଅଛୁ ଦେଖ ହିଇ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।
୨ । ମାଛମାନେ ଯେଉଁ ପକ୍ଷ ସାହାଯ୍ୟରେ ପହଁରନ୍ତି—
2. Fins (of fishes).
ହି ୩ । ମନୁଷ୍ୟର ବାହୁ; ବାହା; ହାତର ମୂଳଭାଗ—
बाजु, भुजा 3. Arm (of a man).
ଗୃଳଲ ବେଳେ ଦୋହଲାଇ ଦୁଇ ଡେଣା
ହୋଇଥାଏ ଧନମଦେ ବୃକ୍ଷିବଣା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।
୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରଧାନ ସହାୟ—
4. (figurative) The chief source of a man's strength; chief help; the 'right hand' of a person.

ଡେଣା ଖସି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡେଣା ଛିଡ଼ି ପଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Ḍeṇā khasi paṛḍibā Ḍeṇā chhiṛḍi paṛḍibā (See)

ଡେଣା ଛିଡ଼ି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ପକ୍ଷୀର ଡେଣା ଛିଡ଼ି ପଡ଼ିଲେ ସେ
Ḍeṇā chhiṛḍi paṛḍibā ଯେପରି ଉଡ଼ିପାରେ ନାହିଁ)—
(ଡେଣା ଛିଣ୍ଡିପଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପ୍ରଧାନ ସହାୟକ
ডেনা ছিড়ে যাওআ ବ୍ୟକ୍ତି ମୃତ ବା ଅନ୍ତରିତ ହେବା ଯୋଗୁଁ
परंकटन् ମନୁଷ୍ୟ ସହାୟହୀନ ହେବା—(figurative) The state of being deprived of one's chief support or source of strength.

(ଯଥା—ବଡ଼ ପୁଅଟି ମରିଯିବାରୁ ବୁଢ଼ାର ଡେଣା ଛିଡ଼ି ପଡ଼ିଲା ।)

[ଦ୍ର—ଇଂରାଜୀରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ମର୍ମରେ 'Right hand-man' ଅର୍ଥାତ୍ 'ଡାହାଣହାତ ଭଳିଆ ବ୍ୟକ୍ତି' ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା—By the death of so and so, he has lost his right hand.]

ଡେଣୁଆଁ—ଦେ. ବି (ଡେଣା ବା ବାହୁର ବଳଦ୍ୱାରା ଦୂରକୁ କ୍ଷେପଣ କରି
Ḍeṇuān̐ ଯାଏ ବୋଲି)—୧ । ଢେଲା; ଟେକା; ଟେଳା;
ঢিল, ডেলা, ঢেলা ବୋଲୁଅ—1. Clods of earth or stone;
ढेला brickbats; brickbats for tying to the ends of the strings while weaving a mat.

ଡେଣ୍ଡ୍ରା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—(ତୁଳ. ହି. ଡେଁଡରା)—
Ḍeṇḍ-rā ଡେଙ୍ଗୁରା (ଦେଖ)
Ḍeṅgurā (See)

ଡେଣ୍ଡିଆ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ (ଖଣ୍ଡିଆ ସଙ୍ଗେ ନିରର୍ଥକ ଧ୍ୱନ୍ୟନୁ-
Ḍeṇḍiā କାରୀ ସହଚର ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)—ଖଣ୍ଡିଆ; କ୍ଷତ—
Wounded.
[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଆରେ ଖଣ୍ଡିଆ ସଙ୍ଗେ ଦଣ୍ଡିଆ ସହଚର ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ଯଥା, ଖଣ୍ଡିଆ ଦଣ୍ଡିଆ ।]

ଡେଣ୍ଡୁ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ଡୁଣ୍ଡୁଭ; ତୁଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ
Ḍeṇḍu ହି. ଡେଡ଼ହା; ଡେଁଢ଼ା ସାଁପ)—ଧଣ୍ଡ ସାପ—
(ଡେଣ୍ଡୁ ସାପ—ଅନ୍ୟରୂପ) A kind of water-snake.
ନାଗର ପୋ ଡେଣ୍ଡୁ—ପ୍ରବଚନ ।

ଡେନ୍—ବୈଦେ. ବଣ—ଡେନ୍‌ମାର୍କ ଦେଶୀୟ—
Ḍen Dane; Danish.
(ଡାନସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ବି—ଡେନ୍‌ମାର୍କବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—A Dane.

ଡେନ୍‌ମାର୍କ—ବୈଦେ.ବି (ନାମ)—ଇଉରୋପର ଜର୍ମାନୀରାଜ୍ୟର ଉତ୍ତରରେ
Den-mārk ଦ୍ୱୀପ ଓ ଉପଦ୍ୱୀପ ସମ୍ବଳିତ ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟ—
ডেনমার্ক Denmark.
डेनमार्क [ଦ୍ର—ଏହାର ରାଜଧାନୀ କୋପେନ୍‌ହେଗେନ୍]
(ଡେନ୍ମାର୍କ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡେନା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ଣ ସ୍ଥାନରେ ନ ଉଚ୍ଚାରଣ) ଡେଣା—
Ḍenā Wings.

ଡେପୁଟୀ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଡେପୁଟୀ)—ଦୋପଟୀ; ଡେପୁଟୀ କଲେକ୍ଟର
Ḍeputi ଓ ଡେପୁଟୀ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ; କଲେକ୍ଟରଙ୍କ ଅଧୀନ ଶାସନ
ডেপুটী ଓ ବିଚାର ବିଭାଗୀୟ ଉଚ୍ଚ କର୍ମଚାରୀ—Deputy;
डिपटी Deputy Collector; Deputy Magistrate.
[ଦ୍ର—ଏହି ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦ ଭାଷାରେ ଚଳନ୍ତି; ଯଥା—ଇନ୍ସପେକ୍ଟର, ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର, ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ, ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ, କମିସନର, ଗଭର୍ଣ୍ଣର ।]

ଡେପୁଟୀ ଇନ୍ସପେକ୍ଟର ଜେନେରାଲ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ପୁଲିସ ଓ
Ḍeputi ins-pekṭar jenaral ଅନ୍ୟ କେତେକ ବିଭାଗର
ডেপুটী ইন্সপেক্টর জেনেরল্ ପ୍ରାଦେଶିକ କର୍ତ୍ତାଙ୍କ ସହକାରୀ—
डिपटी इंसपेक्टर जेनरल Deputy Inspector General.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅ ୨ ୨ ପୃଷ୍ଠାରେ ୧୬୨ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଡ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, ଲୁଥ ନ ମିଳିଲେ 'ଲୁଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, ଅର୍ଘ୍ୟ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଡେପୁଟୀ କଲେକ୍ଟର୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଜିଲ୍ଲାର ରାଜସ୍ୱ ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ହାକିମଙ୍କ ସହକାରୀ—Deputy Collector.
Deputi kalektar
ଡେପୁଟୀ କଲେକ୍‌ଟର, ଡେପୁଟୀ କଲ୍‌ଟର, ଡେପୁଟୀ କଲେଟର—ଅନ୍ୟରୂପ— [ଦ୍ର—ଜିଲ୍ଲାକଲେକ୍ଟରଙ୍କ ଅଧୀନ ଶାସନବିଭାଗୀୟ ଉଚ୍ଚ କର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ ଗଞ୍ଜାମରେ ସବ୍ କଲେକ୍ଟର କହନ୍ତି ।]
ডেপুটী কালেক্টর
डिपटी कलक्टर

ଡେପୁଟୀ କମିସନର୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅନୁନ୍ନତ (ନନ୍ ରେଗୁଲେସନ୍) ଜିଲ୍ଲାର ଉଚ୍ଚତମ ଶାସନକର୍ତ୍ତା—Deputy Commissioner of a non-regulation District
Deputi kamisanar
ডেপুটী কমিসনার
डिपटी कमिसनर
[ଦ୍ର—ଇଂରାଜଶାସିତ ଉନ୍ନତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଜିଲ୍ଲାର ପ୍ରଧାନ ଶାସନକର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ-ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ କହନ୍ତି ।]

ଡେପୁଟୀ ଡାଇରେକ୍ଟର୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—କୌଣସି ରାଜକୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ ବିଭାଗର ଡାଇରେକ୍ଟରଙ୍କ ସହକାରୀ—Deputy Director of any department.
Deputi dairektar
ডেপুটি ডাইরেক্টর
डेपुटि डाइरेक्टर
(ଡେପୁଟୀ ଡିରେକ୍ଟର୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡେପୁଟୀ ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ପ୍ରତିନିଧି ସଭାପତି; ସ୍ଥାୟୀ ସଭାପତିଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ସଭାପତିଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ-ନିର୍ବାହକ ବ୍ୟକ୍ତି—Deputy President.
Deputi president
ডেপুটি প্রেসিডেন্ট **डिपटी प्रेसिडस्ट**

ଡେପୁଟୀ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଜିଲ୍ଲାର ଫଉଜଦାରୀ ଶାସନ ବିଭାଗର ପ୍ରଧାନ ରାଜକର୍ମଚାରୀବିଶେଷ; ଜିଲ୍ଲା ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟଙ୍କ ସହକାରୀ—
Deputi majishtret
ଡେପୁଟୀ ମାଜିଷ୍ଟର, ଡେପୁଟୀ ମେଜେଷ୍ଟର—ଅନ୍ୟରୂପ Deputy Magistrate.
ডেপুটী মাজিষ্ট্রেট **डिपटी मेजेष्टर**

ଡେପୁଟୀ ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଜିଲ୍ଲାର ପୁଲିସ ବିଭାଗର ଅଧ୍ୟକ୍ଷଙ୍କ ସହକାରୀ—Deputy Superintendent of Police.
Deputi suparintendent
ডেপুটী সুপরিন্টেণ্ডেন্ট
डिपटी सुपरन्ट

ଡେପୁଟେସନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—କୌଣସି କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ବା ଶାସକଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ୍ କରି ତାଙ୍କ ନିକଟରେ କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ, ଅଭିଯୋଗ ବା ପ୍ରାର୍ଥନା ଜଣାଇବା ପାଇଁ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିବା ଲୋକପ୍ରତିନିଧିଦଳ—Deputation of selected persons who wait upon a high personage.
Deputesan
ডেপুটেসন্
डेपुटेसन्

ଡେବରା—ଦେ. ବିଣ—ବାଉଁଆ; ଯେଉଁ ଲୋକର ବାମହସ୍ତ ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଦକ୍ଷ ବା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ—
Debara
ଡେବରୁଆ, ଡେବର ହାତିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ Left-handed (person).
ডেবরা, **बैंहत्था, डेबरा**

ଡେବ(ରି)ରି—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଦକ୍ଷିଣେତର, ସବ୍ୟେତର)—ବାମପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ; ବାଆଁ—Left; pertaining to the left side.
Deba(bi)ri
(ଡାହାଣ, ଖାଇସା—ବିପରୀତ)
ହିଁ: **डेरा; बायाँ** ଟେକ ଦେଲେ ଡେବରି ପାଦକୁ ଗଗନେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ସଭା ।

ଡେଭଲପ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡେଭେଲପମେଣ୍ଟ୍)—୧ । ଉନ୍ନତି; ବିବର୍ଦ୍ଧନ—1. Development.
Debhalap
ডেভেলপ
डेवलप
୨ । ଫଟୋଗ୍ରାଫ୍ ଯନ୍ତ୍ର ବା କାମେରାଦ୍ୱାରା କାଚ ଉପରେ ଉଠିଥିବା ଛବିକୁ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତାସହ କାଗଜରେ ଉଠାଇବା—Developing a photo from a negative plate.

ଡେଭଲପ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଫଟୋଗ୍ରାଫ୍ ନିଆ ଯାଇଥିବା ନେଗେଟିଭ୍ କାଚକୁ ମସଲା ପାଣିରେ ଧୋଇବା ଦ୍ୱାରା ସେଥିରେ ପଡ଼ିଥିବା ଛାୟାଚିତ୍ରର ଆକାର ଅନ୍ୟ କାଗଜରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ରୂପେ ଉଠାଯିବାର ଉପାୟ କରିବା—To develop a plate in photography.
Debhalap kariba
ডেভেলপ করা
डेवलप करना

ଡେଭିଡ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ନାମ)—ବାଇବ୍‌ଲ୍‌ଲିଖିତ ସ୍ତୁତିମାନଙ୍କ ଗାୟକ ରାଜା—King David; singer of Psalms in the Bible
Debhid
ডেভিড
डेवीड
(ଡାଉଦ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡେମ୍ ସୁଅର୍—ବୈଦେ. ବି (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ) (ଇଂ ଡାମ୍‌ଡ୍= ନାରକୀ ଓ ଫା. ସୁଅର୍=ଘୁଷୁରି)—ନାରକୀ; ପାପିଷ୍ଠ-(interjection) Damn you!
Dem suar
ଡେମ୍, ଡ୍ୟାମ୍ ସୁଅର୍—ଅନ୍ୟରୂପ
ড্যাম্ **डेम सुअर**

ଡେମରେଜ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଡେମରେଜ୍)—ଡିମରେଜ୍ (ଦେଖ)·
Demarej
ডিমারেজ **डेमरेज**
Dimarej (see)

ଡେମି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡେମୀ)—୧ । ଡିମାଇ (ଦେଖ) 1. Dimai (See)
Demi
ডেমি
डेमी, डिमाइ
୨ । ଡେମି ଅଫିସିଅଲ୍ ଚିଠି (ଦେଖ) 2. Demi aphisial chithi (See)
୩ । ଅରଜି ଓ ଦରଖାସ୍ତ ଆଦି ଲେଖିବା ପାଇଁ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ତରଫରୁ ଷ୍ଟାମ୍ପଭେଣ୍ଡରମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ବିକ୍ରି କରାଯାଉଥିବା ଫୁଲ୍‌ସ୍କାପ୍ କାଗଜର ଅଧ ଫର୍ଦ୍ଦ ଆକାର ମୋଟା କାଗଜ; ପଇସିକିଆ କାଗଜ;—3. Demy paper; single sheets of paper sold by Government on which petitions and plaints are written.

୧	ଇ	ଓ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍	ଭ୍ୟ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

ଡେମି ଅଫିସିଅଲ୍ ଚିଠି—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ଡେମୀ ଅଫିସିଅଲ୍—ଅର୍ଦ୍ଧ ସରକାରୀ + ଓ. ଚିଠି)—ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀଙ୍କର ସରକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଘରୋଇ ଚିଠି—Demi-official letter.
Ḍemi aphisial chiṭhi
ডেমি অফিসিআল চিঠি
डेमी आफिसियाल चिट्ठि

ଡେମି କାଗଜ—ଦେ. ବ—କଚେରୀରେ ଦରଖାସ୍ତ ଆଦି ଲେଖିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ପରିସିଦ୍ଧ କାଗଜଫର୍ଦ୍ଦ; କାର୍ଟ୍ରିଜ୍ କାଗଜ—Demy paper; cartridge paper sheets used for writing petitions and plaints.
Ḍemi kāgaja
ডেমি কাগজ
डिमाइ कागज

[ଦ୍ର—ଏହା ଆକାରରେ ଫୁଲସ୍କାପ୍ ଫର୍ଦ୍ଦର ଅଧେ ଓ ସାଧାରଣ କାଗଜ ଅପେକ୍ଷା ମୋଟ; ଏହାର ଲମ୍ବ ୧୩ ଇଞ୍ଚ ଏବଂ ଚଉଡ଼ା ୮ ଇଞ୍ଚ । ଏ କାଗଜର ଦେହରେ ସରକାରଙ୍କ ନାମ ସ୍ୱଚ୍ଛ ଅକ୍ଷରରେ ଛପା ହୋଇଥାଏ ଓ ଷ୍ଟାମ୍ପ ଭେଣ୍ଡରମାନେ ଏହା ବିକନ୍ତି ।]

ଡେମିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଶିଳରେ ଛେଚିବା—To pestle or bruise with stone.
Ḍemibā

ଡେମେଜ୍—ବୈଦେ. ବ ଓ ବଣ (ଇଂ)—ଡାମେଜ୍ (ଦେଖ)
Ḍemej — Ḍāmej (See)

ଡେମ୍ଫ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଦଣ୍ଡ)—
Ḍempha
বোঁটা
डाँठ, डंठी, ढिपुनी

୧ । ପତ୍ର, ଫୁଲ ଓ ଫଳ ଆଦିର ବୃନ୍ତ ବା ନାଡ଼—1. Stalk; petiole; foot-stalk (of a fruit, flower or leaf .

୨ । ପ୍ରାଦେଶ ପରିମାଣ; ବିସ୍ତାରିତ କରତଳର ବୁଢ଼ା ଆଙ୍ଗୁଠିର ଅଗରୁ ତର୍ଜ୍ଜନୀ ଆଙ୍ଗୁଠିର ଅଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତାରର ପରିମାଣ—2. The span of the stretched-out palm between the tips of the thumb and the fore finger

[ଦ୍ର—ବିସ୍ତୃତ କରତଳର ବୁଢ଼ା ଆଙ୍ଗୁଠିର ଅଗଠାରୁ କାଣୀ ଆଙ୍ଗୁଠିର ଅଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତିକୁ ବିତସ୍ତି ବୋଲାଯାଏ ।]

ବୈଦେ. ବ. (ଆ. ଦଫ୍; ଡଫ୍)—କାଠ, ତମ୍ବା ବା ପିତଳର ଏକପ୍ରକାର ଛୋଟ ଅଗଭୀର ବାଦ୍ୟ; ଡମ୍ଫ (ଏହାର ଆକାର ଡାଲି ପରି; ଏହାର ଗୋଟିଏ ପାଖ ଚମଡ଼ାରେ ଆବୃତ ଓ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ପାଖ ମେଲା ଥାଏ, ଏହା ୨ ଖଣ୍ଡ କାଠିଦ୍ୱାରା ୨ ହାତରେ ବଜାଯାଏ)—A kind of small shallow kettle-drum covered with hide on one side; tabor.
ডম্ফ
डफ

ଡେମ୍ଫ ନାଗରା—ବୈଦେ. ବ. (ଆ. ଦଫ୍; ଡଫ୍—ଫା. ନାଗରା)—
Ḍempha nāgarā
ডম্ফ
डफ

୧ । ଡେମ୍ଫ ୨—1. Ḍempha 2.

୨ । ଏକତ୍ର ବାଜିବା ଡେମ୍ଫ ଓ ନାଗରା ନାମକ ବାଦ୍ୟଦ୍ୱୟ—2. A pair of kettle-drums slightly differing from each other, sounded together.

[ଦ୍ର—ନାଗରା ହାଣ୍ଡି ଆକୃତି, ହାଣ୍ଡିର ମୁହଁରେ ଚମଡ଼ା ଛାଉଣି ହୋଇଥାଏ । ଡେମ୍ଫର ଆକୃତି ଗିନ୍ନି ପରି । ଏହାର ଏକ ମୁଣ୍ଡରେ ଚମଡ଼ା ଛାଉଣି ହୋଇଥାଏ ଓ ଅନ୍ୟ ମୁଣ୍ଡଟି ଖୋଲା ଥାଏ । ଡେମ୍ଫକୁ ଜଣେ ଲୋକ ଦୁଇ ହାତରେ ୨ ଖଣ୍ଡ କାଠି ଧରି ବଜାଏ, କିନ୍ତୁ ଡେମ୍ଫ ନାଗରା ଏକତ୍ର ବଜା ହେଲାବେଳେ ବାଁ ହାତରେ ନାଗରାକୁ ଖଣ୍ଡିଏ କାଠିରେ ଓ ଡାହାଣ ହାତରେ ନାଗରାକୁ ଗୋଟିଏ କାଠିରେ ଏକସମୟରେ ବଜାଯାଏ ।]

ଡେମ୍ଫେ—ଦେ. ବ ଓ ବଣ—ଏକ ଡେମ୍ଫ ପରିମାଣ—The length measured between the tips of the thumb and the fore-finger when the palm is stretched out.
Ḍemphe

କୁକୁର ଡେମ୍ଫେ ଜିଭଟା କାଡି ପକାଇ ଧକାଉ ଅଛି ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଡେମ୍ବ୍ରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବ—ଡେଉଁରିଆ (ଦେଖ)
Ḍemb-riā — Ḍeuṅriā (See)

ଡେମ୍ବୁରୁ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବ. (ଭୁଲ ବ. ଡୁମ୍ବୁରୁ)—ଡିମିରି—Fig.
Ḍembur

ଡେର୍ ଜମି—ଦେ. ବ—ଉଚ୍ଚ ଜମି—Land on a high level; high land.
Ḍer jami

ଡେର—ଦେ. ବ—୧ । ଠିଆ ଭାବ; କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଅଗ୍ରଭାଗ କାନ୍ଥ ବା ବାଡ଼ ପାଖକୁ ସଂଲଗ୍ନ କରି ତାହାକୁ ଠିଆ କରି ରଖିବାର ଅବସ୍ଥା—1. Leaning position of a thing.
Ḍera
ডের
खाड़ा

୨ । ଠିଆ (ଦେଖ)—2. Ṭhia (See)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ—ଡେଙ୍ଗା—Tall.

ଡେରା—ବୈଦେ. ବ. (ସଂ. ଦ୍ରାକ୍ ଧାତୁ=ନିକ୍ଷେପ କରିବା କିମ୍ବା ଧ୍ରା ଧାତୁ)—ତମ୍ବୁ; ବସ୍ତ୍ରଗୃହ; ଛାଉଣୀ—Tent; camp.
Ḍerā
ডেরা
डेरा

ଘର କର ଅଗମନେ ଘର ଡେରା ଆଗ କର ପକାଇଛ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଦେ. ବଣ.—କାନ୍ଥ ଆଦିରେ ଠିଆ ଭାବରେ ଆଉଜା ହୋଇ ଥିବା—Leaning against a wall in a standing posture.

କ ଥିବା ଡେରା କର ନଶିଲ । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ.—ବୁଣା ଜାତି; ଏକ ଜାତୀୟ ତନ୍ତି—A class of weavers.

ପ୍ରାଦେ.—(ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବ.—୧ । (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଏହି ଶବ୍ଦ) ଆଗନ୍ତୁକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ବସାଘର ବା ଅସ୍ଥାୟୀ ବାସସ୍ଥାନ—1. Lodgings of a guest.

୨ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ କରାଯିବା ଅସ୍ଥାୟୀ ବାସ—2. Temporary abode taken up at a place.

ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍କା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଢେର୍(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଢେରିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Ḍerā(re)ibā 1. The causative form of 'Ḍeribā, to set leaning.
ডেরান
उठंगवाना ୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଢେରି କରି ରଖାଇବା—2. To cause a thing to be placed in a leaning position.

ଢେର୍ ଘର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—୧ । ଗ୍ରାମର ସାଧାରଣ ଅତିଥି
Ḍerā ghara ଶାଳା—The village guest-house.
୨ । ବସା ଘର—2. Lodgings.

ଢେର୍ ଯି(ହେ)ବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଢେରିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ—
Ḍerā ji(he)bā Passive voice of the verb
ডেরা হওয়া Ḍeribā, to set in a leaning posture.
उठंगना ୧ । ଲମ୍ବ ଭାବରେ କାନ୍ଥ ଆଦିକୁ ଲଗାଇ ଠିଆ ରୂପେ ରଖାଯିବା—1. To be put in a standing position leaning against a wall.
୨ । (ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତି ଅଭିଶାପ ବଚନ) ଗର୍ଭବତୀ ଅବସ୍ଥାରେ ମରିବା—2. To die during pregnancy.
(ଢେର୍ ହୋ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ)

ଢେର୍ ହୋ—ଦେ. ଅ.—(ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ଗାଳିବିଶେଷ)—ତୁ ଗର୍ଭବତୀ
Ḍerā ho ହୋଇ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କର; ତୋ ପେଟ ଚିରା ହେଉ ଓ ତୋ ଶବ ଢେର୍ ହେଉ—(a curse used to women) Die while pregnant.

[ଦ୍ର—ଆମ ଦେଶରେ ଗର୍ଭିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ମଲେ ଶବକୁ ଦାହ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ତା ପେଟକୁ ଚିରି ଗର୍ଭସ୍ଥ ପିଲାକୁ ବାହାର କରି ଉକ୍ତ ଶବକୁ ଢେରି କରି ରଖି ମାତୃ ଶବ ଓ ଭ୍ରୂଣ ଶବକୁ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ସଂସ୍କାର କରନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ଢେର୍ ହେବାର ଏହି ଅର୍ଥ]

ଢେରି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଦେର୍)—ବିଳମ୍ବ; କାଳବିଳମ୍ବ—
Ḍeri Lateness; delay.
দেরী ବିଣ.—ବିଳମ୍ବ ହୋଇଥିବା; ବିଳମ୍ବିତ—
देर, देरी Late.

ଢେରି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ବିଳମ୍ବ କରିବା—
Ḍeri karibā To be late; to defer.
দেরি করা **देर करना**

ଢେରି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଢେରିବା (ଦେଖ)
Ḍeri debā 1. Ḍeribā (See)
(ସାଉଦେବା—ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ) ୨ । (କେଉଟଙ୍କ ଭାଷା) ନୌକାର ଆଗ
ডেরে রাখা ମଙ୍ଗକୁ କାତଦ୍ୱାରା ସଯତ କରିବା—2 (nautical term) To direct or regulate the direction or position of the front end of a boat by punting it with the punting rod.

ଢେରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଦ୍ରାଢ଼ ଧାତୁ=ନିକ୍ଷେପ)—୧ । କୌଣସି ଲମ୍ବ
Ḍeribā ବସ୍ତୁର ଅଗ୍ରଭାଗକୁ କାନ୍ଥ ବା ବାଡ଼ ଆଦିକୁ ଡଲଗ୍ କରି
ডেরা ଉକ୍ତ ବସ୍ତୁକୁ ଠିଆ କରାଇବା; ଆଉଜାଇବା—
उठंगना 1. To set a thing leaning against a wall etc.
(ଯଥା—ବାଡ଼ ଖଣ୍ଡ ଘର କଣରେ ଢେରି ଦିଅ ।)
୨ । ଠିଆ କରାଇବା; କୌଣସି ଲମ୍ବ ପଦାର୍ଥକୁ ଠିଆ ଭାବରେ ରଖାଇବା—2. To make a thing stand up; to erect; to set up.
(ଯଥା—ଭୂଇଁରେ ପଡ଼ିଥିବା ଖୁଣ୍ଟକୁ ଢେରିଦିଅ ।)
[ଢେର୍(ରେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତ] ୩ । କୌଣସି କଥା ବା ଶବ୍ଦ ଶୁଣିବା ନିମନ୍ତେ କାନକୁ ସେହି ଶବ୍ଦ ଆଡ଼କୁ ବୁଲାଇବା—3. To prick or turn the ears (in order to hear any sound more distinctly).
୪ । ନିବିଷ୍ଟ ଚିତ୍ତରେ କୌଣସି କଥା ଶୁଣିବା ନିମନ୍ତେ କାନସହିତ ମୁଣ୍ଡକୁ ବୁଲାଇବା; କାନ ପାତିବା—4. To try to hear or catch any sound with concentration; to listen to any thing.
ଶୁଣ ମା ଶୁଣ ମା ବାରେ ଢେରିଣ ଶ୍ରବଣ । ମଧୁସୂଦନ. ଉତ୍କଳ ଗାଥା ।
[ଦ୍ର—ଘୋଡ଼ା ଓ ଗାଈମାନେ ମୁଣ୍ଡକୁ ନ ବୁଲାଇ କାନକୁ ଶବ୍ଦ ଆଡ଼କୁ ଢେରିବାର ଦେଖାଯାଏ । କାରଣ ସେମାନେ ମୁଣ୍ଡକୁ ନ ବୁଲାଇ କାନକୁ ଏପାଖ ସେପାଖ ବୁଲାଇ ପାରନ୍ତି । ମାତ୍ର ମନୁଷ୍ୟର ସେପରି ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ସେ ମୁଣ୍ଡକୁ ନ ବୁଲାଇଲେ କେବଳ କାନକୁ ଇତସ୍ତତଃ ବୁଲାଇ ପାରେନାହିଁ । ଅତଏବ ମନୁଷ୍ୟ ପକ୍ଷରେ 'କାନ ଢେରିବାର' ଅର୍ଥ ନିବିଷ୍ଟ ଚିତ୍ତରେ କୌଣସି ଶବ୍ଦ ବା କଥା ଶୁଣିବା ।]
୫ । ବିସ୍ତାର କରିବା—5. To extend; to spread out.
୬ । ସିଧା କରିବା—6 To straighten.
୭ । (ନାଉରି ଭାଷା) କାତଦ୍ୱାରା ନୌକାର ଆଗ ମଙ୍ଗକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିଗଆଡ଼କୁ ବୁଲାଇବା—7. (nautical term) To regulate the front end of a boat by using the punting rod.
୮ । (ନାଉରି ଭାଷା) ଡଙ୍ଗାର ଆଗ ମଙ୍ଗକୁ କୂଳ ପାଖରୁ ଛଡ଼ାଇବା—8. (nautical term) To keep the front end of the boat off from the shore while plying it.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଡେଇଁବା; ଲମ୍ଫ ପ୍ରଦାନ କରିବା—To leap; to jump.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଘ	ଜ	ଷ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ଡ଼ଅ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଯ	ଇଥ	ଔ	ନ୍

ଡେରି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ବିଳମ୍ବ ଘଟିବା—
Ḍeri hebā   Being late; or delared
দেবী হওয়া ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଡେରିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ—
देर होना 1. To be made to lean in a standing posture.

୨ । ଆପଣାର ଦେହକୁ ଭୂତଳରୁ ସମକୋଣଭାବରେ ରଖିବା—
2. To keep one's body perpendicular to the earth's surface.

(ଯଥା—ତୁମେ ଡେରି ହୋଇ ବସ ।)

ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ) ନିଜର ବାହାଦୁରି ଦେଖାଇ ହେବା—To display one's excellence; to show off; to be ostentatious

ଡେରି ହୋଇ ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୋଡ଼ରେ ଭର ଦେଇ ବସିବା;
Ḍeri hoi basibā ନେବଳ ଗୋଡ଼ର ତଳପାଦ ଭୂମିରେ ଲଗାଇ
উবু হয়ে বসা ଦେହର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଅଂଶ ଭୂମିରେ ନ
उठ बैठना ଲଗାଇ ବସିବା; ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱଜାନୁ ହୋଇ ବସିବା—
To sit upright with the soles of the feet on the ground; to sit up; to sit on the heels; to squat with the knees held up.

ଡେଲଙ୍ଗା—ଦେ. ବିଣ—କୁବ୍ଜପୃଷ୍ଠ; କୁବ୍ଜ ବା ଉପରକୁ ବଙ୍କା ହୋଇଯାଇ
Ḍelangā ଥିବା (ପଟା); ଉପରକୁ ବାଙ୍କିଥିବା—
বাংকা Warped; bent; become curved.
टेढ़ा [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ପଟା ଉପରଆଡ଼କୁ ବାଙ୍କିଯାଇ ଥାଏ ତାକୁ ଡେଲଙ୍ଗା ଓ ତଳଆଡ଼କୁ ବାଙ୍କିଯାଇ ଥାଏ ତାକୁ ନୁଆଁ ବା ଲୁଆଁ କହନ୍ତି ।]

ଡେଲଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡେଲିଙ୍ଗିବା (ଦେଖ)
Ḍelangibā   Delingibā (See)

ଡେଲହୁସି—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ନାମ, ଡେଲହଉସୀ)—ଲର୍ଡ଼
Ḍelāhusi ଡେଲହୁସି; ଭାରତର ଗଭର୍ଣ୍ଣର ଜେନେରାଲ—
Lord Dalhousie, one Governor General of India.

[ଦ୍ର—ଏ ୧୮୪୮ରୁ ୧୮୫୬ ସାଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାରତର ବଡ଼ଲାଟ ହୋଇଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ଅମଳରେ ପଞ୍ଜାବ, ଦାର୍ଜିଲିଙ୍ଗ, ଅଯୋଧ୍ୟା, ସାଗର, ଝାନ୍ସି, ନାଗପୁର ଓ ବେରାର ଭାରତୀୟ ଇଂରାଜ ରାଜ୍ୟଭୁକ୍ତ ହେଲା ଏବଂ ୨ୟ ବ୍ରହ୍ମ ସମର ହୋଇ ରେଙ୍ଗୁନ, ମାର୍ତ୍ତାବାନ, ପେଗୁ ଆଦି ମଧ୍ୟ ଭାରତ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଭୁକ୍ତ ହେଲା । ଏହାଙ୍କ ଅମଳରେ ବଙ୍ଗ ପାଇଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଛୋଟଲାଟ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ । ଏହାଙ୍କ ଅମଳରେ କଲିକତା, ବମ୍ବେ ଓ ମାନ୍ଦ୍ରାଜଠାରୁ ପ୍ରଥମେ ରେଲ ଲାଇନମାନ ପଡ଼ିଲା, କେନାଲମାନ ଖୋଲା ହେଲା, ପକ୍କା ସଡ଼କ ହେଲା, ତାରଡାକ ବସିଲା, ଭୂଇପଇସିଆ ଡାକଟିକଟ ଚଳିଲା ଓ ଭାରତରେ ସରକାରଙ୍କ ଶିକ୍ଷାବିଭାଗ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଲା ।]

ଡେଲି—ବୈଦେ. ବିଣ (ଇଂ)—ଦୈନିକ—
Ḍeli   Daily.
ডেলী (ଯଥା—ଡେଲି ଆଣା; ଡେଲି ଖବର କାଗଜ ।)
डेली ବି—ଦୈନିକ ଖବର କାଗଜ—
Daily newspaper.

ଡେଲିଗେଟ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ସଭା, ସମିତି ଆଦିକୁ ଲୋକଙ୍କ
Ḍeliget ତରଫରୁ ମନୋନୀତ ବା ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇ ପଠାଯିବା
ডেলিগেট ପ୍ରତିନିଧି ବା ସଭ୍ୟ—Delegate.
डेलिगेट

ଡେଲିଗେଟ୍ ଫି—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ସଭା, ସମିତି ଆଦିରେ ପ୍ରତିନିଧି
Ḍeliget phi ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରାଯିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଉକ୍ତ ସଭାସମିତିକୁ ଦେୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଅର୍ଥ—Delegate-fee.

ଡେଲିଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—(କୌଣସି ଦିଘା ପତଳା ଲମ୍ବ ପଟା)
Ḍelingibā ବଙ୍କା ବା କୁବ୍ଜ ହୋଇଯିବା—To become
(ଡେଲଙ୍ଗିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) bent or curved (said of a thin plank); to bulge.
বাঁকান
कुबड़ना [ଦ୍ର—ପଟା ଆଦିର ମଧ୍ୟ ଅଂଶ ତଳଆଡ଼କୁ ବଙ୍କେଇ ଗଲେ ତାକୁ ନଇଁବା ବା ଲଇଁବା ଏବଂ ଉପରଆଡ଼କୁ ବଙ୍କେଇ ଗଲେ ତାକୁ ଡେଲଙ୍ଗିବା କହନ୍ତି ।]

ଡେଲିଙ୍ଗି ବାଉଁଶ—ଦେ. ବି—ବେଲଙ୍ଗି ବାଉଁଶ; ଏକପ୍ରକାର ସରୁ
Ḍelingi bāunsa ବାଉଁଶ—A kind of slender
(ଡେଲଙ୍ଗି—ଅନ୍ୟରୂପ) bamboo; Arundinacea
ସ୍ତ. ବଂଶ, କୀଚକ (Kirtikar); Oxylenanthera
বেউড় বাঁশ Nigrocilliate (Haines);
डोलू; नलबांस Bambusa Tulda.

ଡେଲ୍ଟା—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ନଦୀ ସମୁଦ୍ରରେ ପଡ଼ିବା ସ୍ଥାନ ବା ମୁହାଣରେ
Ḍeltā ପଟୁଦ୍ୱାରା ଗଠିତ ତ୍ରିକୋଣାକାର ଭୂମି; ନଦୀମୁଖସ୍ଥ
ডেল্টা, বদ্বীপ ତ୍ରିକୋଣ ଭୂମି—Delta.
डेल्टा [ଦ୍ର—ଗ୍ରୀକ୍ ଭାଷାର ('Δ') ଏହି ତ୍ରିକୋଣ ଅକ୍ଷରର ନାମ ଡେଲ୍ଟା । ସମୁଦ୍ରରେ ପଡ଼ିବା ପୂର୍ବରୁ ନଦୀ ବହୁଧାର ହୋଇ ବହି ଯାଇ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଏହିପରି ଆକାର ଧାରଣ କରୁଥିବାରୁ ଇଂରାଜୀରେ ଏହାର ନାମ ଡେଲ୍ଟା; ବଙ୍ଗଳାରେ ବ ଅକ୍ଷର (ব) ତ୍ରିକୋଣ ଅଟେ, ଅତଏବ ଡେଲ୍ଟାକୁ ବଙ୍ଗଳାରେ ବ ଦ୍ୱୀପ, ଆଖ୍ୟା ଦିଆ ଯାଇଅଛି । ଓଡ଼ିଆରେ କେତେକ ଲେଖକ ବଙ୍ଗଳା ଅନୁକରଣରେ 'ବ ଦ୍ୱୀପ' ରୂପକ ନିରର୍ଥକ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାର ଦେଖାଯାଏ ।]

ଡେଷ୍ଟ୍ରୟର୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—୧ । ଧ୍ୱଂସକାରୀ—
Ḍeshṭrayar   1. Destroyer.
ডেষ্ট্রয়র ୨ । ଶତ୍ରୁର ଜାହାଜ ଧ୍ୱଂସକାରୀ ରଣତରୀ—
डेष्ट्रायर 2. Destroyer; a class of battle-ships which can destroy the ships of the enemy.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୃଢ଼ତ ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ଯା'ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଡେସପାଚ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—୧ । ଗୁରୁତର ବିଷୟକ ସରକାରୀ ଚିଠି—1. Official despatch
Des-pāch
ଡେସ୍‌ପାଚ୍ ୨ । ଭାରତର ବଡ଼ଲାଟଙ୍କ ଠାରୁ ଓ ଠାରୁ ଯେଉଁ
डेस्‌पाच सରକାରୀ ରିପୋର୍ଟ ଓ ଆଦେଶମାନ ଭାରତ ସଚିବଙ୍କ ଠାରୁ ଓ ଠାକୁ ଯିବା ଆସିବା କରେ—2 Despatch from the Viceroy to the Secretary of State for India and vice versa.

ଡେସିମଲ୍—ବୈଦେ.ବି (ଇଂ)—୧ । ଦଶମିକ; ଏକସଂଖ୍ୟାର ଦଶୋତ୍ତର ଭାଗ—Decimal.
Desimal
ডেসিমল ୨ । ଏକ ଏକର୍ ଭୂମିର ୧/୧୦୦, ୧/୧୦୦୦, ୧/୧୦୦୦୦
डिसिमल ପ୍ରଭୃତି ଅଂଶ—2. One decimal of an acre.

[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାରେ ପୂର୍ବେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦସ୍ତିର ପଦ୍ଧକାରେ ଜମି ମାପ ହୋଇ ବାଟି, ମାଣ, ଗୁଣ୍ଠ, ବିଶ୍ୱା ଓ କାଣୀ ଦ୍ୱାରା ଜମିର କ୍ଷେତ୍ରଫଳ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହେଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଇଂରାଜ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ଭୂରାଜସ୍ୱ ସେଟଲମେଣ୍ଟରେ ଏକର୍, ଡେସିମଲ୍ ହିସାବରେ ଜମିର କ୍ଷେତ୍ରଫଳ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି । ୨୪ ଦସ୍ତି ପଦ୍ଧକାରେ ଏକମାଣ = ୧ ଏକର୍; ଏକର୍‌କୁ ଏକଶହ, ଏକହଜାର ଓ ସ୍ଥାନବିଶେଷରେ ଦଶହଜାର ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଂଶକୁ ଡେସିମଲ୍‌ଦ୍ୱାରା ଚହ୍ନିତ କରାଯାଏ । ଯେଉଁ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏକରକୁ ୧୦୦ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ, ସେଠାରେ ୧୦୦ ଡେସିମଲ୍ = ୧ ଏକର; ଯେଉଁଠାରେ ଏକରକୁ ୧୦୦୦ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ, ସେଠାରେ ୧୦୦୦ ଡେସିମଲ୍ = ୧ ଏକର୍; ଯେଉଁଠାରେ ଏକରକୁ ଦଶହଜାର ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ, ସେଠାରେ ୧୦୦୦୦ ଡେସିମଲ = ୧ ଏକର୍ । ବଡ଼ ବଡ଼ ସହରରେ (ଯଥା କଟକରେ) ଜମିମାନ ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ଥିବାରୁ ଏକରକୁ ଦଶହଜାର ଡେସିମଲରେ ବିଭକ୍ତ କରି ଯାଇ ସେଟଲ୍‌ମେଣ୍ଟ କରା ଯାଇଥିଲା ।]

ଡେସ୍କ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଡେକସ୍ (ଦେଖ)
Desk Dekas (See).

ଡୋଉଆ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ନୀଚ ତନ୍ତୁଜାତିବିଶେଷ—
Douā A low class of weavers

ଡୋଉଲ୍—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବି. ଓ ବିଣ—ଡଉଲ (ଦେଖ)
Doul Daula (See).

ଡୋକରା—ଦେ. ବିଣ (ତୁଲ. ସଂ. ଦୁଷ୍କର; ପ୍ରା. ଡୁକ୍କର; ତୁଲ. ସଂ. ଦକ୍କର =ଯୁବା)—୧ । ଅତି ବୃଦ୍ଧ; ଧୋକଡ଼ା—
Dokarā
ডোকরা 1. Very old; decrepit.
डोकरा ୨ । ଶ୍ଳଥଚର୍ମା—2. With hanging or
(ଡୋକରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) shrivelled skin.

ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଅଶକ୍ତ ଓ ବୃଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତି—
A decrepit old man.

ଡୋଜ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଔଷଧର ମାତ୍ରା; ପାନ—
Doj Dose (of medicine).
ড়োজ डोज

ଡୋବ(ଭ)ର୍—ବୈଦେ. ବି (ନାମ)—ଇଂଲଣ୍ଡ ଓ ଫ୍ରାନ୍ସ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ଜଳଭାଗ ବା ପ୍ରଣାଳୀ—
Doba(bha)r
ড়োভব The strait of Dover.
डोवर [ଦ୍ର—ଏ ପ୍ରଣାଳୀର ଉପକୂଳସ୍ଥ ଇଂଲଣ୍ଡର କେଣ୍ଟ କାଉଣ୍ଟିର ବନ୍ଦର ଓ ସହରର ନାମ ମଧ୍ୟ ଡୋବର୍ ।]

ଡୋବା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଦଭ୍ର =ସମୁଦ୍ର, ଝୀଲ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Dobā ୧ । ଠୁଙ୍ଗ; ଛୋଟ ବା ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଳାଶୟ—
ଡୋବ }ଅନ୍ୟରୂପ 1 A very small tank.
ଡୋବର }
୨ । ପାଣି ଝରିବା ନିମନ୍ତେ ଭୂମିରେ ବା
ড়োব, ড়োবঁর, ডুদা, ড়োৱা ନଈବାଲିରେ ଖୋଳାଯିବା ଗର୍ତ୍ତ—
डबरा 1. Small pits dug in the sandy bed of a river or ground for collecting water by percolation.

ଡୋଭା—ଦେ. ବି—ଆବୁ—
Dobhā Tumour.

ବିଣ—ମୋଟ ଓ ପୋଲ; ଫମ୍ପା; ଭଭା—
Large and empty; thick and hollow.
(ଯଥା—ଡୋଭା ବାଉଁଶ ।)

ଡୋମ୍‌ନା—ପ୍ରାଦେ. ବି (କନ୍ଧ ଭାଷା)—କନ୍ଧମାନଙ୍କ ପୁରୋହିତ—
Dom-nā The priest of the Khonds.
(ଡୋମ୍‌ଣା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡୋମ୍‌ରିଆ—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ଡେଉଁରିଆ (ଦେଖ)
Dom-riā Deuñriā (See).

ଡୋମ—ଗ୍ରା. ବି – ଡମ (ଦେଖ)
Doma Dama (See).

ଡୋମଣୀ (ଇତ୍ୟାଦି)— ଡମଣୀ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Domaṇī (etc) Damaṇī etc (See).
(ଡୋମୁଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡୋମିନିଅନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ) (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ଇଂରାଜ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ସ୍ୱାୟତ୍ତଶାସନାଦି ଅଧିକାର ପ୍ରାପ୍ତ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରାଜ୍ୟ—Dominion; a self-governing unit inside the British Empire.
Dominian
(ଡୋମିନିୟନ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଯଥା—ଉତ୍ତର ଆମେରିକାର କାନେଡ଼ା, ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆ, ମିଶର, ସୁଡାନ୍ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଆଫ୍ରିକାର ରୋଡେସିଆ ।)

ଡୋମିନିଅନ ଷ୍ଟେଟସ୍—ବୈଦେ·ବି(ଇଂ)(ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ଇଂରାଜ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର କାନେଡ଼ା, ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆ ଆଦି
Dominian shṭeṭas

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଉଅ	ୟ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ନ

ସ୍ୱାୟତ୍ତଶାସନାଧୀନ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କର ଶାସନ ରୀତି ଓ ରାଜନୀତିକ ଅବସ୍ଥା—Dominion status.

[ଦ୍ର—ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଧିକାଂଶ ଭାରତବାସୀ ଭାରତବର୍ଷ ନିମନ୍ତେ ଡୋମିନିଅନ୍ ଷ୍ଟେଟସ୍ ଇଂରେଜ ସରକାରଙ୍କଠାରୁ ଦାବି କରୁଅଛନ୍ତି ଓ ୧୯୨୮ ସାଲର ନେହେରୁଙ୍କ ରିପୋର୍ଟରେ ଓ ବିଲାତର ରାଉଣ୍ଡ୍ ଟେବିଲ୍ କନ୍ଫରେନ୍ସରେ ଅଧିକାଂଶ ଭାରତୀୟ ପ୍ରତିନିଧିଙ୍କଦ୍ୱାରା ଏକଥା ସମର୍ଥିତ ହୋଇଅଛି ।]

ଡୋମିସାଇଲ୍ଡ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଏକ ପ୍ରଦେଶରୁ ଆସି ଅନ୍ୟ
Domisāil-d ପ୍ରଦେଶରେ ସ୍ଥାୟୀରୂପେ ବାସ କରିଥିବା ଉପନିବେଶୀ—Domiciled.

[ଦ୍ର—ବିଦେଶୀ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ପ୍ରଦେଶରେ ଡୋମିସାଇଲ୍ଡ୍ ହୋଇଥିବାର ସନ୍ତୋଷଜନକ ପ୍ରମାଣ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ନିକଟ ଦର୍ଶାଇଲେ ସେହି ପ୍ରଦେଶର ସରକାରୀ ଚାକିରି ଆଦିରେ ପ୍ରଦେଶବାସୀଙ୍କ ସମାନ ଦାବି ତାଙ୍କୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତେ ।]

ଡୋମୁଣୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଡମଣୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Domuṇī (etc) Damaṇī etc (See)

ଡୋମ୍ବ(ମ୍ବୋ)—ପ୍ରାଦେ. (ଭିଜାଗାପାଟଣା) ବି—ଭିଜାଗାପାଟଣାରେ ବାସ
Domba(mbo) କରୁଥିବା ଓଡ଼ିଆ ଡମମାନଙ୍କର ଭାଷା—The Oriya language spoken by the Damas in Vizagapatam Agency.

ଡୋର—ସଂ. ବି—ପାଟ, ସୂତା ଆଦିର ସରୁ ଦଉଡ଼ି; ରଶି; ତାଗା—
Dora String; chord; line.

ଡୋର ଲମ୍ବ ଥୋପ ଯେସନ ଅନୁସରେ ଶଫରୀ—ରାଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।

[ଦ୍ର—ଜାଲ, ବନିଶି, ପୋଥି, କଣ୍ଠୁଆ ଆଦି ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ମସୃଣ ଓ ଦୃଢ଼ ସୂତାକୁ ଡୋର କୁହାଯାଏ । ଜଗନ୍ନାଥ ଆଦିଙ୍କ ପ୍ରତିମାମାନ ରଥକୁ ବିଜେ କରାଇବେଲେ ତାଙ୍କ ଅଣ୍ଟାରେ ପାଟ ଡୋର ବନ୍ଧା ହୁଏ, ସେହି ପାଟ ଡୋରକୁ ଟାଣି ଟାଣି ସେବକମାନେ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ପହଣ୍ଡି ବିଜେ କରାନ୍ତି ।]

ଡୋର୍; ଡୋରୀ; ଡୁରୀ ଦେ. ବି—୧ । ଆକର୍ଷଣ— 1. Attraction.
डोर; डोरा; डोरि ୨ । ସ୍ନେହବନ୍ଧନ; ପ୍ରଣୟପାଶ—
2. Attachment or tie of love.

ହୃଦୟ ମୋହର ବନ୍ଧା ଥିଲା ତାଙ୍କ ପାଦପଦ୍ମେ
ସ୍ନେହଡୋରେ—ରାଧାନାଥ, ପାର୍ବତୀ ।

୩ । କରଧୁନି; କଟିସୂତ୍ର—
3. A string worn round the waist.

୪ । ଦଉଡ଼ା; ରଜ୍ଜୁ—4. Rope.

ଡୋର ଲଗି ଯେଉଁ ପଞ୍ଚ ଯେ ହେବ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପର ଅବରଣ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଦଣ୍ଡୋପାଖ୍ୟାନ, ଭ-ଗୀତ ।

୫ । ବାବାଜିମାନେ କଉପୁନିର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡକୁ ଲମ୍ବ ତଳେ ଓ ଅଣ୍ଟା ପଛରେ ଖୋସିବା ପାଇଁ ଅଣ୍ଟାରେ ଗୁଡ଼ାଇ ଥିବା ସରୁ ଦଉଡ଼ି—
5 String tied round the waist for attaching the ends of the Kaupuni.

୬ । ଗାର, ରେଖା—6. Line.
(ଯଥା—ଏ ଲୁଗାର ଧଡ଼ିରେ କଳା ଡୋର ଅଛି ।)

ଡୋରକ—ସଂ. ବି (ଡୋର+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ.)—ଡୋର (ଦେଖ)
Doraka Dora (See)

ଡୋର କଣ୍ଟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଡୋର+କଣ୍ଟକ)—ବନିଶିର
Dora kaṇṭā ସୂତା ଓ ବନିଶି କଣ୍ଟା—
ডোর কাঁটা The angler's string and hook.
डोर काँटा

ଡୋର କୌପୁନି—ଦେ.ବି.(ସହଚର ଶବ୍ଦ; ସଂ. ଡୋର+କୌପୀନ)—
Dora kaupuni ବୈଷ୍ଣବମାନେ ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ଦୀକ୍ଷା ନେଇ ସନ୍ନ୍ୟାସ
ডোর কপনী ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିବା ସମୟରେ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଧର୍ମର
डोर कफनी ଚିହ୍ନସ୍ୱରୂପ ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ପାଇଥିବା ଅଣ୍ଟାରେ ବନ୍ଧା
(ଡୋର କଉପୁନି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଯିବା ଡୋର ଏବଂ କୌପୁନି—
A small strip of rag with a waist-band worn by ascetics which are presented to them by their spiritual preceptors at the time of the initiation ceremony.

ଡୋର କୌପୁନି ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଦୀକ୍ଷା
Dora kaupuni nebā ଗ୍ରହଣ କରିବା; ସନ୍ନ୍ୟାସ ଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ
ডোর কপনী লওয়া ହେବା—To be initiated into
डोर कफनी लेना the tenets of asceticism.

[ଦ୍ର—ଏହି ଉପଲକ୍ଷରେ ଉତ୍ସବ ହୁଏ; ସାଧୁ, ବୈଷ୍ଣବ, ସନ୍ଥ, ମହନ୍ତମାନଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରାଯାଏ ଓ ସେମାନଙ୍କୁ ଭୋଗ (ମହୋତ୍ସବ) ଦିଆଯାଏ ଓ ନାମ ସଂକୀର୍ତ୍ତନ ହୁଏ ।]

ଡୋର ଦେବା —ଦେ. କ୍ରି —ଡୋର ବାନ୍ଧିବା (ଦେଖ)
Dora debā Dora bāndhibā (See)

ଡୋର ବନ୍ଧା ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର
Dora bandhā hebā ସମାପ୍ତି ବା ବିରତି—(figurative)
পুঁথী বাঁধা হওয়া The cessation or finis of some work.

(ଯଥା—ଶ୍ରାବଣର ଉଦାହ ହେଲେ ପାଠପଢ଼ାରେ ଡୋର ବନ୍ଧା ଯାଏ ।)

[ଦ୍ର—ତାଳପତ୍ର ପୋଥିରେ ଡୋର ବନ୍ଧା ହୋଇ ରଖା ଯାଇଥାଏ । ପଢ଼ିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଉକ୍ତ ଡୋରକୁ ଫିଟାଇ କରି ପୋଥିକୁ ପଢ଼େ । ପୁଣି ପୋଥି ପଢ଼ି ସାରିଲେ ପୋଥିରେ ଡୋର ବାନ୍ଧି ରଖିଦିଏ । ଅତଏବ ପୋଥିରେ ଡୋର ବାନ୍ଧିବା ବା ଡୋର ଦେବା 'କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ସମାପ୍ତି ବା ବିରତି' ଏହି ଅର୍ଥର ସୂଚକ ।]

ଡୋର ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—
Dora bāndhibā ୧ । କୌଣସି କର୍ମର ସମାପ୍ତି କରିବା—
1. To finish a work.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗଳ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଟ୍ଟ' ଦେଖିବେ।

୨ । କୌଣସି କର୍ମ ବନ୍ଦ କରିବା—
2. To cease doing a work; to stop a work.

ଡୋର ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି —(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) (ସ୍ନେହର ଡୋର ଦ୍ୱାରା) ଟାଣିବା; ଆକର୍ଷଣ କରିବା—
Ḍora lagā(ge)ibā
ଡୁରୀ ଲାଗାନ (figurative) To attract.
डोर लगाना (ଯଥା—ମୋତେ ଜଗନ୍ନାଥେ ଡୋର ଲଗାଇଲେଣି । ଅର୍ଥାତ୍ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁ ମତେ ପୁରୀ ଯିବାକୁ ଆକର୍ଷଣ କଲେଣି ।)

ଡୋରା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଡୋର)—
Ḍorā ୧ । ଧୋରା; ଧାଡ଼ି; ସରୁ —1. Row; string.
ଡୋରା ୨ । ରେଖା—2. Line; stripe; streak.
डोरा (ଯଥା— ଗୁଣ୍ଡୁଚି ମୂଷା ପିଠିରେ ୫ଟି ଡୋରା ଅଛି ।)
ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି. (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଏହି ଶବ୍ଦ)— ପଲା (ଦେଖ)— Palā (See)

ଡୋରା ଡୋରା—ଦେ. ଗୁଣ—ସମାନ୍ତର ବହୁ ରେଖାବିଶିଷ୍ଟ—
Ḍorā ḍorā Striped.
ଡୋରା ଡୋରା ଡୋରା ଡୋରା ହୋଇ ପଡ଼ିଅଛି ଚିତ୍ରେ
डोरा डोरा ଠାବେ ଠାବେ ଯାର ମାଟ ପଡ଼ିଅଛି—ସ୍ୱାମୀନାଥ. ଚଳିକା ।

ଡୋରି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦୋର; ଡୋର; ଡୋରକ)—
Ḍori (etc) ଡୋରା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
ଡୁରୀ Ḍora etc (See)
डोरी

ଡୋରିଆ—ଦେ. ବି—ରେଖାରଞ୍ଜିତ ବସ୍ତ୍ର; ଧୁରେଇ ଲୁଗା—
Ḍoriā Striped cloth; check.
ଡୋରା ଡୋରା, ଡୁରିଆ [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଟାଣିସୁତା ଏକରଙ୍ଗର ଓ
डोरिया ଭରଣୀ ସୁତା ଅନ୍ୟ ରଙ୍ଗର ଥାଏ, କିମ୍ବା ଏକରଙ୍ଗୀ ଲୁଗାରେ ମଝିରେ ମଝିରେ ଅନ୍ୟ ରଙ୍ଗର ସୁତାର ଲମ୍ବ ଡୋରାମାନ ବୁଣାଯାଇ ଥାଏ । କେଉଁ କେଉଁ ଲୁଗାରେ ଛକ ପକ୍ଷ ଡୋରା ବୁଣା ଯାଇଥାଏ ଓ କେଉଁ କେଉଁ ଲୁଗାରେ ସମାନ୍ତର ଡୋରାମାନ ବୁଣା ଯାଇଥାଏ ।]

ଡୋରିଆ ରେଖୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଲହଡ଼ିଯୁକ୍ତ ଲୁହାର ବଡ଼ ବଡ଼ ପତର—Corrugated iron sheet.
Ḍoriā rekhu

ଡୋଲ୍—ଦେ. ବି. (ନାଉରିଭାଷା) (ସଂ. ଦୋଳ=ଝୁଲିବା, ଦୋହୋଲିବା)—ମାସ୍ତୁଲ—
Ḍol
ମାସ୍ତୁଲ Mast of a ship.
डोल ଜାହାଜରୁ ସଫା ସୂରତ କରି ଡୋଲ ଉପରେ ସବୁର,
ଗଭର, ଟପର ପଛକୁ କଲମି ଡୋଲ ଅଛି, ବଇଗାମାନ
ଟେକ ଦେଇ ଲେଜ ଗୁଡ଼ାଇ ଠିକ କରି ରଖିଦେଇ ଅଛନ୍ତି ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।
ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବଡ଼ ବାଉଁଶିଆ; ଟୋକେଇ—Big basket.

ଡୋଲ୍‌ଡାଲ୍—ବୈଦେ. ବି (ହି. ଡୋଲ୍=କୂଅରୁ ପାଣି କାଢ଼ିବା ବାଲଟି)— ଡୁଲ୍‌ଡାଲ୍; ବହିର୍ଦ୍ଦେଶ ଯିବା; ମଳୋତ୍ସର୍ଗ—
Ḍol-ḍāl
ଡୁଲ୍‌ଡାଲ, ବାହିଟାହି Easing one's self; passing stools.
डोलडाल [ଦ୍ର—ଝାଡ଼ାଫେରି ଯିବାକୁ ଆମ ଦେଶରେ 'ପୋଖରୀପାଣି ଯିବା' ଓ ଉତ୍ତରପଶ୍ଚିମ ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କରେ 'ଡୋଲ୍‌ଡାଲ୍ ଯିବା' କହନ୍ତି । ଏଥିରୁ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ଆମ ଦେଶରେ ଅନେକ ଗଡ଼ିଆ ପୋଖରୀ ଥିବାରୁ ସାଧାରଣତଃ ଲୋକେ ମଳୋତ୍ସର୍ଗ କରିସାରି ପୋଖରୀରେ ଶୌଚ କରିବାକୁ ଯାଉଥିବାରୁ ପୋଖରୀ ଯିବା, ପୋଖରୀପାଣି ଯିବା ଶବ୍ଦମାନ ଚଳିଛି । ଉତ୍ତରପଶ୍ଚିମାଞ୍ଚଳରେ ବହୁତ ପୋଖରୀ ନ ଥିବାରୁ ସାଧାରଣତଃ ଲୋକେ କୂଅରୁ 'ଡୋଲରେ' ପାଣି କାଢ଼ି ତଦ୍ୱାରା ଶୌଚ କରୁଥିବାରୁ ଡୋଲ୍‌ଡାଲ୍ ଶବ୍ଦ ଚଳିଅଛି । ଲୋକେ ଘରୁ ବାହାର ଦୂରକୁ ଝାଡ଼ା ଫେରିଯିବାକୁ ବାହାରକୁ ଯିବା (ବ. ବାହ୍ୟେ ଯାଓଆ, ସଂ. ବହିର୍ଦ୍ଦେଶ) ଓ ମଇଦାନ ଯିବା, ବାଡ଼ିକି ଯିବା ଆଦି ଶବ୍ଦମାନ ମଳୋତ୍ସର୍ଗ କରିବା ଅର୍ଥରେ ଚଳିଅଛି ।]

ଡୋଳ—ଦେ ବି—ଡୋଳା (ଦେଖ)
Ḍoḷa Ḍoḷā (See)
କ୍ରମଶରେ ରଜନୀ ପ୍ରଥମେ ବହୁଳ,
ନଦୀକୁ ଅଶେଷ କଲ ସବୁଙ୍କର ଡୋଳ କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

ଡୋଳା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦୁଲ ଧାତୁ=ହଲିବା; ଚଞ୍ଚଳ ହେବା; ଆଖିର ଡୋଳା ସର୍ବଦା ଇତସ୍ତତଃ ଚାଳିତ ହେଉଥିବାରୁ)—
Ḍoḷā
ପୁତୁଲ ୧ । ଚକ୍ଷୁ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଅଣ୍ଡାକାର କୋମଳ ପିଣ୍ଡ; ଚକ୍ଷୁଗୋଲକ—
डोडर; पुतली 1. Eye-ball.
ଚପଳତା ସମ୍ଭାଳି ବୋଲି ମୋ ଡୋଳା - କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
[ଦ୍ର—ଆଖିରଡୋଳା ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ, ଯଥା—୧. ଧଳା, ଯାହା ସ୍ଥିର ଥାଏ—ଧଳା ଡୋଳା । ୨. କଳା, ଯାହା ଦୃଷ୍ଟି ଚାଳନ ସଙ୍ଗେ ଇତସ୍ତତଃ ଚାଳିତ ହୁଏ—କଳାଡୋଳା ।]
୨ । ଆଖି—2. Eye.
୩ । ଚକ୍ଷୁର ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି—3. Eye sight.
୪ । ଆଖିର ପିତୁଳା; ଚକ୍ଷୁର ତାରା—
4. The pupil of the eye.

ଡୋଳା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦୋଲା)—୧ । ଶିବିକା; ଦାନ୍ଦୋଳା—
Ḍoḷā 1. Sedan chair.
ଡୁଲି ୨ । ଡୋଲି; ଶଗଡ଼ିଆ—2. A closed litter; doolie; dhooy.
डोलि

ଡୋଳା ଖୋସିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ବା ଭୂତାଦିଗ୍ରସ୍ତ ବା ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତି) କଳା ଡୋଳା କପାଳ ଆଡ଼କୁ ଉଠାଇବା;
Ḍoḷā khosibā
ଚୋଖ ଉପରେ ତୋଲା, ଶିବନେତ୍ରହଓଆ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଦୃଷ୍ଟି ବା ଶିବନେତ୍ର
पुतलि फिराना ହେବା; ଡୋଳା ଲେଉଟାଇ ଦେବା—To have
(ଡୋଳାଖୋସିଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) one's pupils upturned (as a result of any fit, disease or death.
(ଡୋଳା ଖୋସିଦେବା, ଡୋଳା ଖୋସି ହୋଇଯିବା—ଦ୍ର)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନୃ

ଡୋଳା ପ୍ରତିମା—ଦେ. ବି.—୧ । ଆଖିର କଳାଡୋଳା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତିବିମ୍ବିତ ହେଉଥିବା ଚକ୍ଷୁର ଅଗ୍ରସ୍ଥିତ ପଦାର୍ଥର ପିତୁଳୀ ବା ରୂପ; ଆଖିର ପୁଅ; ଚକ୍ଷୁର ପିତୁଳ—
Ḍoḷā pratimā
1. The image of a person or object presented to the eye which is reflected in the pupil of one's eye; the pupil or apple of the eye.

ଡୋଳା ପ୍ରତିମାକୁ ସଦୟେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଯଶୋଦା ଅଛନ୍ତି ପାଳି ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଜଗୋଷ୍ଠଚନ୍ଦ୍ର ତ ଗୀତ ।

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) (ନିଜର ଆଖି ପିତୁଳା ପରି)— ଅତି ସ୍ନେହ ଓ ଆଦରର ପାତ୍ର (ଯାହାକୁ ମନୁଷ୍ୟ ସର୍ବଦା ନିଜ ପାଖେ ପାଖେ ରଖିଥାଏ)—
2. (figurative) An object of fondest attachment which a person always wants to keep near him; the apple of one's eye (like the image reflected in one's pupil of the eye.)

[ଡୋଳାପିତୁଳା(ଳି)—ଅନ୍ୟରୂପ]

[ଦ୍ର—ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ଅତି ସ୍ନେହ ଓ ଆଦରର ପାତ୍ରକୁ ଡୋଳାପ୍ରତିମା (the apple of the eye) ବୋଲାଯାଏ ।]

ଡୋଳା ବୁଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଆଖିର କଳା ଡୋଳାକୁ ଇତସ୍ତତଃ ଚାଳନ କରି ଚାରିଆଡ଼େ ଦେଖିବା—1. To move one's eyeballs to see round.
Ḍoḷā bulā (le)ibā
ଚୋখ ফিরান
आँखफिरना

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଅଭୀପ୍ସିତ ଦ୍ରବ୍ୟ ପାଇଁ ନାନା ଆଡ଼ ଖୋଜିବା—2. (figurative) To search many places for some desired object.

(ଯଥା—ମୁଁ ମୋ ଝିଅପାଇଁ ଗୋଟିଏ ବର ପାଇଁ ଲାଗି ଚାରିଆଡ଼େ ଡୋଳା ବୁଲେଇଲିଣି ।)

ଡୋଲି—ଦେ. ବି.—୧ । ଡୋଲା ୨ (ଦେଖ)
Ḍoli
1. Ḍolā 2 (See)

[ଦ୍ର—ଧନୀ ପରିବାରର ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ପାଲିଙ୍କିରେ ଯିବା ଆସିବା କରନ୍ତି । ସବାରି ବହିବା ପାଇଁ ଚାରି କିମ୍ବା ତତୋଧିକ ବାହକ ଲୋଡ଼ା ହୁଅନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଡୋଲି ସବାରି ପରି ବଡ଼ ବା ଭାରି ନୁହେଁ ବୋଲି ତାକୁ ଦୁଇ ଜଣ ବାହକ ସହଜରେ ବହି ନେଇ ପାରନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ମଫସଲରେ ଓ ସର୍ବନି ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଓ ଗରିବ ଘରର ବୋହୂ ଝିଅପୁଣୀମାନେ ଡୋଲିରେ ଯିବା ଆସିବା କରନ୍ତି ।]

୨ । ମୁର୍ଦାରବୁହା ବା ମଲାବୁହା ଖଟିଆ—
2. A covered litter used as an ambulance.

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଡୁଲି ବା ଢୁଲି (Dooly, Dhooly) ରୂପ ଧାରଣ କରି ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ଚଳିଲାଣି ।]

୩ । (ସଂ. କଣ୍ଡୋଳ—ଶସ୍ୟାଧାର) ବାଉଁଶ ବା ବେତ ଆଦିର ପାତିଆରେ ବୁଣା ଗୋଲ ଗଭୀର ଟୋକେଇ; କୋଡ଼ମେଇ—
3. A large cylindrical basket for storing grains.

୪ । ଚାଳିଶ ଗୌଣୀ; ଶସ୍ୟାଦିର ମାପବିଶେଷ; ୨ ପୌଟି—
4. A measure of 40 'Gauṇis' of grains.

୫ । (ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥ; ପେଟ ଗୋଟିଏ ଡୋଲି ସଙ୍ଗେ ତୁଳାଯାଏ) ପେଟ; ଉଦର—5. (ironical) Belly.

ଡୋଲି ପୂରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୋଜନ ଦ୍ୱାରା ଉଦର ପୂର୍ତ୍ତି—
Ḍoli pūribā
Having a bellyful of meal; eating one's fill.

ଯେବେ ପୂରିଥାଏ ଡୋଲି, ତେବେ ସୁସାର ବଚନ ବୋଲି;
ଯେବେ ନ ପୂରଇ ଡୋଲି, ତେବେ ଘୋଡ଼ି ପାଥ କରି ବୋଲି—ଢଗ ।

ଡୋଲିରେ ବସିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) କ୍ରି—
Ḍolire basibā
ଭାରି ଦେଇ ଯିବା; ବାଲ୍ୟବିବାହିତା କନ୍ୟା ରଜସ୍ୱଳା ହେବା ପରେ ପ୍ରଥମେ ଶ୍ୱଶୁରାଳୟକୁ ଯିବା; ପହିଲିପାଳି ଯିବା—
(said of an early-married girl) To start for the husband's house for the first time for consummation of marriage after attaining puberty.

(ଯଥା—ଝିଅଟା ଆସି ଡୋଲିରେ ବସିଲାଣି, ତେବେ ତାର ପିଲା ବୁଦ୍ଧି ଛାଡ଼ୁ ନାହିଁ ।)

ଡୋଲି ଲେଉଟା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—
Ḍoli leuṭā
ଝିଅ ପହିଲିପାଳି ଯାଇ ତହିଁ ଆର ଦିନ ବାପଘରକୁ ଫେରି ଆସି ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ ସାମାନ୍ୟ କେତେକ ଭାର ନେଇ ସେହି ଦିନ ପୁଣି ଶାଶୁଘରକୁ ଫେରି ଯିବା—
The coming back of a matured girl to her husband's house the very day she is brought back therefrom on the next day of her first trip to the husband's house for consummation of marriage.

ଡୌକି—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୁଳ. ହି. ଡୋକରୀ—ବୁଢ଼ୀ ସ୍ତ୍ରୀ)—ମାଇପୀ ଲୋକ; ସ୍ତ୍ରୀ—
Ḍauki
Woman; females (generally).

(ଯଥା—ଡୌକିକେ ପଙ୍ଗତି ଲାଗିଛେ=ସ୍ତ୍ରୀଲୋକକୁ ଡାହାଣୀ ଲାଗିଛି ।)

ଡୌଁରିଆ—ଦେ. ବି—ଡେଉଁରିଆ (ଦେଖ)
Ḍauṅriā
Ḍeuṅriā (See)
(ଡୌରି, ଡୌରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ପୁସ୍ତକରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ଥାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କ୍ଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ଷ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ।

ଡୌଲ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବିଣ ଓ ବି—ଡଉଲ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍaula (etc) Daula etc (See)

ସାରେଣ ଦେଖିବାକୁ ଯେମନ୍ତ ଡୌଲ, କଥାଗୁଡ଼ିକ ବି ଖୁବ୍ ମଧୁର।
ଫକୀରମୋହନ, ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ।

ପ୍ରାଦେ. (ଭଞ୍ଜିଭୂଷା) ବି—ଯୋଗ୍ୟତା—Eligibility, fitness.

ଡୌଲତ—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଦୌଲତ୍)—ଦୌଲତ୍ (ଦେଖ)
Ḍaulat Daulat (See)

ଡ୍ର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧। ଡ୍ରନ୍ (ଦେଖ)
Ḍra 1. Ḍran (See)
ଡ୍ର ୨। ଡ୍ରୟର (ଦେଖ)
ड्रा 2. Ḍrayar (See)

ଡ୍ରଇଙ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ରେଖାଚିତ୍ର—
Ḍraiṅg Drawing.
ଡ୍ରଇଂ [ଦ୍ର—ଆଜିକାଲି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ବାଳକ ବାଳିକାମାନଙ୍କର
ड्रइंग ଏହା ଗୋଟିଏ ଶିକ୍ଷଣୀୟ ବିଷୟ ବା ସବ୍‌ଜେକ୍ଟରୂପେ
ଡ୍ରଇଂ, ଡ୍ରୟିଂ } ଅନ୍ୟରୂପ ନିରୂପିତ ହୋଇଅଛି।]

ଡ୍ରଇଙ୍ ରୁମ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ବଇଠକଖାନା; ବଡ଼ଲୋକେ
Ḍraiṅg rum ଯେଉଁ ସଜ୍ଜିତ କୋଠରିରେ ଆଗନ୍ତୁକ ଭଦ୍ର-
ଡ୍ରଇଂରୁମ ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଖା ଦିଅନ୍ତି—
ड्रइंगरूम Drawing room.

ଡ୍ର କରିବା—ବୈଦେ. କ୍ରି—(ଇଂ ଡ୍ର; କ୍ରିଥିଡ୍ର)—ବାଙ୍କ୍ ବା ଖଜଣାଖାନା
Ḍra kariba ଆଦିରେ ଅମାନତ୍ ଥିବା ଟଙ୍କାରୁ ଫାପସ୍ ବା
ଉଠାଇଆଣିବା—To draw or withdraw money from a bank etc.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି—ମାସିକ ବେତନରେ କର୍ମ କରିବା—
To draw as one's pay.
[ଦ୍ର—ସରକାରୀ ଚାକରମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଦରମା ଟଙ୍କା ମାସକୁ ମାସ ଖଜଣାଖାନାରୁ ଡ୍ର କରନ୍ତି। ଏଥିପାଇଁ ଗଞ୍ଜାମରେ ମାସିକ ବେତନ ପାଇବା ଅର୍ଥରେ ଏ କ୍ରିୟା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ। ଯଥା—ରାମବାବୁ ନାଇଡୁ ପଚାଶ ଟଙ୍କା ଡ୍ର କରନ୍ତି, ଅର୍ଥାତ୍ ରାମବାବୁଙ୍କର ଚାକିରିର ମାସିକ ବେତନ ପଚାଶ ଟଙ୍କା ଅଟେ।]

ଡ୍ରଗିଷ୍ଟ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଔଷଧବିକ୍ରେତା; ପୋଟଳ ବଣିଆ—
Ḍragisht Druggist.

ଡ୍ରନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡ୍ର କ୍ରିୟାର ବିଣ. ରୂପ ଡ୍ରନ୍=ଟଣା
Ḍran ହୋଇଥିବା; ଇଂ. ଡ୍ରନ୍ ଗେମ୍=ଯେଉଁ ଖେଳରେ ଉଭୟପକ୍ଷଙ୍କ
ଯୋଗ୍ୟତା ସମାନ ହୁଏ)—ଖେଳରେ ବା ପରୀକ୍ଷାରେ
କୌଣସି ପକ୍ଷର ହାରଜିତ ନ ହୋଇ ସମାନ ହେବା—
Drawn game; a draw between two parties in a game.

ଡ୍ରୟର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଟେବଲ, ଖଟଆଦିର ତଳେ ଦିଆଯାଇ-
Ḍrayar ଥିବା କାଠର ଗୁଣ୍ଡଗଡ଼ା; ଦରାଜ—
ଡ୍ରୟାର Drawer of a table, almirah.
ड्रायर

ଡ୍ରାଇ—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଇଂ)—ଶୁଷ୍କ; ଶୁଖିଲା—
Ḍrāi Dry.
ଡ୍ରାଇ ड्राई

ଡ୍ରାଇ ପ୍ରିଣ୍ଟିଙ୍ଗ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଶୁଖିଲା କାଗଜରେ ଛାପିବା
Ḍrāi priṅṭiṅg ପ୍ରକ୍ରିୟା—Dry printing.
ଡ୍ରାଇପ୍ରୀଣ୍ଟିଂ [ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଛାପିବା ପୂର୍ବରୁ କାଗଜକୁ ଓଦା
ड्राईप्रिंटिंग କରାଯାଏ; ଓଦା କରି ଛାପା କରାଯିବା କାଗଜରୁ
ତାହାର ମୌଳିକ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା ମଉଳଯାଏ, କିନ୍ତୁ ଡ୍ରାଇପ୍ରିଣ୍ଟିଙ୍ଗ
ଦ୍ୱାରା କାଗଜର ମୌଳିକ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରହେ।]

ଡ୍ରାଇଭର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧। ରେଲ ଓ ମଟରଗାଡ଼ି ଆଦିର
Ḍrāibhar କଳର ଚାଳକ—1. Driver of a railway train
ଡ୍ରାଇଭର ड्राइवर or motor car.
୨। କୋଚୁଆନ୍; ଗାଡ଼ୁଆନ୍—
2. Driver of a coach or cart.

ଡ୍ରା କରିବା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ (ଇଂ)—ଡ୍ର କରିବା (ଦେଖ)
Ḍrā kariba Ḍra kariba (See)

ଡ୍ରାଫ୍ଟ—ବୈଦେ.ବି.(ଇଂ)—ଚଠା; କୌଣସି ଲେଖାର ଖସଡ଼ା; ପାଣ୍ଡୁଲିପି-
Ḍrāpht Draft.
ଡ୍ରାଫ୍‌ଟ ड्राफ्ट

ଡ୍ରାଫ୍ଟ କପି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କୌଣସି ଲେଖାର ପ୍ରଥମ ଖସଡ଼ା
Ḍrāpht kapi ବା ଚଠା—Draft copy of a writing.
ଡ୍ରାଫ୍‌ଟକାପୀ ड्राफ्टकापी

ଡ୍ରାଫ୍‌ଟସ୍ ମାନ୍—ବୈଦେ ବି. (ଇଂ)—ନକସା ଆଙ୍କିବା କର୍ମଚାରୀ—
Ḍrāphṭs mān Draftsman.
ଡ୍ରାଫ୍‌ଟସ ମେନ ड्राफ्टस मैन

ଡ୍ରାମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ) (ଓଜନ ପରିମାଣ)—୬୦ ଟୋପା ପରିମାଣ
Ḍrām ବା ୬୦ ଗ୍ରେନ୍ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଓଜନ; ପ୍ରାୟ ୪ ମଷା—
ଡ୍ରାମ Liquid and solid dram.
ड्राम [ଦ୍ର—ତରଳୀୟ ଓ ଘନ ପଦାର୍ଥର ଓଜନ—୬୦ ଟୋପା ବା ଗ୍ରେନ୍=୧ ଡ୍ରାମ୍; ୮ କମ୍ବା ୧୬ ଡ୍ରାମ୍=୧ ଆଉନ୍ସ, ୧୬ କମ୍ବା ୧୨ ଆଉନ୍ସ=୧ ପାଉଣ୍ଡ, ୧୧୨ ପାଉଣ୍ଡ=୧ ହନ୍ଦର=କଟକୀ ୧ ମହଣରୁ କିଛି ବେଶି, ୨୦ ହନ୍ଦର=୧ ଟନ୍। ଡାକ୍ତରୀ ଔଷଧର ଓଜନ—୮ ଡ୍ରାମ୍=୧ ଆଉନ୍ସ, ୧୨ ଆଉନ୍ସ=୧ ପାଉଣ୍ଡ।]

ଡ୍ରିଲ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—୧। କାୟିକ ଅଙ୍ଗସଞ୍ଚାଳନାଦିର ଅଭ୍ୟାସ—
Ḍril 1. Drill.
ଡ୍ରିଲ [ଦ୍ର—ଏହା ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ଆଜିକାଲି କାୟିକଶିକ୍ଷାରୂପେ
ड्रिल ଶିକ୍ଷା ଦିଆ ଯାଉଅଛି।]

୧	୮	ଭ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ଚିହ୍ନ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଋ	ଢ଼	ଷ
୨	ଐ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍

୨ । ସେନା ଓ ପୁଲିସ ବାହିନୀର ସିପାହୀ ଅଧିକଙ୍କ ଦୈନିକ ପରେଡ୍—Drilling or parade of soldiers or police force.

୩ । ଧାତୁରେ ଛିଦ୍ର କରିବା ଉପଯୋଗୀ କଣିଆ ଆଦିକ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—3. Drilling instrument; instrument for boring metal, stone etc.

ଡ଼ିଲ୍ ମାଷ୍ଟର୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଡ୍ରିଲ୍ ଶିକ୍ଷା ଦେବାର ଶିକ୍ଷକ—
Dril mashtar — Drill-master
ড্রিল্ মাষ্টর — ड्रिल मास्टर
(ଡ଼ିଲ ଷ୍ଟର୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡ୍ରେଗୁନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଡ୍ରାଗୁନ୍)—ଘୋଡ଼ସବାର ସିପାହୀ—
Dregun — Dragoon; Cavalry Soldier.

ଡ୍ରେନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ,—୧ । ନର୍ଦ୍ଦମା; ଜଳପ୍ରଣାଳୀ; ନଳା—
Dren — 1. Drain.
ড্রেন — ୨ । ସଫେଇ ନାଳ—
ड्रेन — 2. Drainage channel.

ଡ୍ରେସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—୧ । ପୋଷାକ; ଦରେଶ୍—
Dres — 1. Dress
ড্রেস — ୨ । ଡାକ୍ତରମାନଙ୍କର ଅସ୍ତ୍ରୋପଚାର କରିବା ପରେ କ୍ଷତସ୍ଥାନ ଧୁଆ-
ड्रेस — ଧୋଇ ଓ ସଫାସଫା କରି ପଟି ଆଦି ବାନ୍ଧିବା କର୍ମ—
2. Dressing of a wound by a surgeon.
୩ । ପଥର ଆଦିକୁ କାଟି, ଚାଞ୍ଛି, ପାଲିସ୍ କରି ଚିକ୍କଣ କରିବା—
3. Dressing of stones etc.

ଡ୍ରେସିଙ୍ଗ୍—ଦେ. ବି—୧ । ଘା ଆଦି ଧୋଇଧାଇ ସଫା କରି ତହିଁରେ
Dresing ଔଷଧ ଦେଇ ତହିଁ ଉପରେ ଡାକ୍ତରି ପଟି ଚଢ଼ାଇବା—
ড্রেসিঙ্গ — 1. Surgical dressing of a wound.
ड्रेसिंग — ୨ । ଡ୍ରେସ୍ ୧।୩ (ଦେଖ)
2. Dres 1 and 3 (See).

[ଦ୍ର—ଏହି ଇଂରେଜି ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲାଗିଥିବା ଅନ୍ୟ କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ଇଂରାଜି ଶବ୍ଦ ଯୁକ୍ତ ଇଂରାଜି ଶବ୍ଦମାନ ଭାଷାରେ କ୍ରମଶଃ ଚଳୁଛି ଯଥା—ଡ୍ରେସିଙ୍ଗ୍ ଟେବଲ୍, ଡ୍ରେସିଙ୍ଗ୍ ଗାଉନ୍; ଡ୍ରେସିଙ୍ଗ୍‌କେସ୍, ଡ୍ରେସିଙ୍ଗ୍ କ୍ଲଥ, ଡ୍ରେସିଙ୍ଗ୍ ଜାକେଟ୍, ଡ୍ରେସିଙ୍ଗ୍ ରୁମ୍ ।]

ଡ୍ରେସିଙ୍ଗ୍ କ୍ଲଥ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ.)—କ୍ଷତ ଆଦି ଧୋଇ ତାହା ଡାକ୍ତରଙ୍କ
Dresing klath ଦ୍ୱାରା ଡ୍ରେସିଙ୍ଗ୍ ହେବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ସଫା
ড্রেসিঙ্গ্ ক্লথ — ପତଳା କନା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ—Dressing
ड्रेसिंगक्लथ — cloth.

ଡ୍ରେସିଙ୍ଗ୍ ଟେବଲ୍—ବୈଦେ. ବି.—(ଇଂ)—୧ । ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ଯେଉଁ
Dresing tebal ଟେବଲ ଉପରେ ରୋଗୀକୁ ଶୁଆଇ କ୍ଷତରେ ପଟି
ড্রেসিঙ্গ টেবিল — ବନ୍ଧା ଯାଏ—1. Dressing table in a
ड्रेसिङ्ग टेबुल — hospital.

ଡ୍ରେସିଙ୍ଗ ଟେବୁଲ } ୨ । ସମ୍ମୁଖରେ ଦର୍ପଣ ଲାଗି ଥିବା ଯେଉଁ
ଡ୍ରେସିଙ୍ଗ ଟେବୁ } ଟେବଲ୍ ସାମନାରେ ସାହେବ୍, ମେମ୍ ଓ ବାବୁ, ବାବୁଆଣୀମାନେ ଠିଆ ହୋଇ ପୋଷାକ ପରିଚ୍ଛଦରେ ସଜବାଜ ହୁଅନ୍ତି ଓ କେଶବେଶାଦିର ବିନ୍ୟାସ କରନ୍ତି—2. Dressing table; toilet table.

ଡ୍ରେସିଙ୍ଗ ରୁମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । ନଟ, ନଟୀମାନେ ପୋଷାକ
Dresing rum ପିନ୍ଧିବା ଓ ସଜ୍ଜିତ ହେବା ପାଇଁ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚକୁ
ড্রেসিঙ্গ রুম — ଲାଗି ଯେଉଁ କୋଠରି ଥାଏ—
ड्रेसिङ्ग रुम — 1. Dressing room; green room.
୨ । ଭଦ୍ରଲୋକ ଓ ଭଦ୍ରମହିଳାମାନଙ୍କର ପୋଷାକ ଓ ଡ୍ରେସିଙ୍ଗ୍ ଟେବଲ୍ ଆଦି ଯେଉଁ ଘରେ ଥାଏ ଓ ଯେଉଁ ଘରେ ସେମାନେ ସଜବାଜ ହୁଅନ୍ତି—2. Dressing room of a gentleman or lady.

ଢ

ଢ—ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଓ ଟ ବର୍ଗର ଚତୁର୍ଥ ବର୍ଣ୍ଣ । ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣ
Dh ସ୍ଥାନ ମୂର୍ଦ୍ଧା । ସାଧାରଣତଃ ଏ ଅକ୍ଷର ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦର ଆଦ୍ୟରେ ଥିଲେ ଏହା ଢ, ମଧ୍ୟ ବା ଶେଷରେ ଥିଲେ ଢ଼ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ—The 14th consonant (cerebral); corresponding to the .d. sound joined with .h. sound as in mad-house. This letter has no corresponding letter in English, but is transliterated in this work into dh. The letter ଢ଼ has the sound of rd added to h, as in birdhouse and is transliterated into rdh.

ସଂ. ବି.—୧ । ଢକ୍କା; ଢୋଲ—1. Drum.
୨ । କୁକୁର—2. Dog.
୩ । କୁକୁରର ଲାଙ୍ଗୁଡ଼—3 Tail of a dog.
୪ । ଧ୍ୱନି—4. Sound
୫ । ସର୍ପ—5. Serpent.

ଢଣ—ନିର୍ଗୁଣ —Worthless; devoid of qualily.

ଢଅ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଧବ)—ଧବ ଗଛ (ଦେଖ)
Dha-a — Dhaba tree (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ପୁସ୍ତକରେ ନୂଆ ୧ ଛନ୍ଦର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଛନ୍ଦର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଛନ୍ଦର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରା ଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉହାଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଛନ୍ଦର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଘ୍ୟ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଢଅ ଛତୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଧବ+ଛତ୍ରାକ)—ଢଉ ଛତୁ (ଦେଖ)
Ḍha-a chhatu — Ḍhau chhatu (See)

ଢଉ—ଦେ. ବି—୧ । ଢାଉ (ଦେଖ)—
Ḍhau — 1. Ḍhāu (See)
୨ । ଧବ ଗଛ (ଦେଖ)—2. Dhaba tree (See)

ଢଉ ଛତୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡଜାତ) ବି. (ସଂ. ଧବ+ଛତ୍ରାକ)—ଧବ ଗଛର ଗଣ୍ଡି ଓ ମୂଳରେ ବାହାରୁଥିବା ଏକପ୍ରକାର ଛତୁ—A kind of mushroom growing on the trunk and foot of Dhaba tree.
Ḍhau chhatu
[ଦ୍ର—ଏହା ହାଣ୍ଡିକାନ ବା ବେଣ୍ଟ ନ ଥିବା ପଙ୍ଖା ଆକୃତି-ବଶିଷ୍ଟ ଓ ବଡ଼ । ଏଥିର ଗୁଣ୍ଡା ପୋଡ଼ା ଘାଆ ପ୍ରତି ମହୌଷଧ ।]

ଢଂକାର— ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଢକ୍କାର; ଭୁଲ. ହି. ଡକାର) ଢକ୍କାର; ହାକୁଟି—Belching.
Ḍhaṁkāra
(ଢକାର, ଢିଁକାର—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ଟୁଙ୍ଗିଆ ଢଂକାର=ଖଇର ହାକୁଟି ।)

ଢଂ ଢଂ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ. (ବହୁଶବ୍ଦବ୍ୟଞ୍ଜକ)—(ସଂ. ଧ୍ୱନ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା)—୧ । ଘଣ୍ଟା ଧ୍ୱନି; ଟିଂ ଠିଂ—1. Ding-dong sound.
Ḍhaṁ ḍhaṁ
ढंग ढंग
डिम डिम
୨ । ଢୋଲ ବାଦ୍ୟର ଧ୍ୱନି—2 Sound of drums.
୩ । ବଡ଼ ହାଣ୍ଡି ଭିତରେ ସାନହାଣ୍ଡି ଛିନ୍ନ ହୋଇ ଗଳି ପଡ଼ିଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ହାଣ୍ଡି ହଲାଇବାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଶବ୍ଦ—3. Sound of jostling of earthen pots, one inside the other.
(ଢଂ, ଢଙ୍ଗ୍ ଢଙ୍ଗ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ୪ । ଢିଲା ଅଳଙ୍କାର ପିନ୍ଧି ଅଙ୍ଗ ଚାଳନ କଲେ ତହିଁରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଶବ୍ଦ—4. Sound of ill-fitting ornaments when the limb is moved.

ଢିଁ ଢିଁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)ଅ.—ଏକାଧିକଥର ଅଧୋବାୟୁର ନିର୍ଗମନ-ଜନିତ ଉଚ୍ଚଶବ୍ଦ—Loud sounds of passing wind
Ḍhaṅ ḍhaṅ
(ଢିଁ, ଢଅଁ ଢଅଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ढँ ढँ

ଢକ୍ କିନି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଅତି ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ; ଝଟ୍ (ଢୋକ ଦେବା); ଏକା ଢୋକକେ—(to swallow) At a gulp; in a moment.
Ḍhak kini
ढक करे
गटसे, ढकोस (ଯଥା—ଏ ଔଷଧ ଟିକ ଢକ୍‌କିନି ଗିଳି ଦେ ।)

ଢକ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବଟକ)—୧ । ବଣିଆଁଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ବଟକରି—
Ḍhaka — 1. A standard weighing bit used by goldsmiths; a metal-piece used as a standard of weight.
ढक, बाटखारा
बटखरा, बाँट
ढप — ୨ । କେବଳ ଖୋଳ, ପଞ୍ଜରା ଅବରଣ—
ढाँचा, ढपना — 2. Empty frame.

(ଯଥା—ନ ଖାଇ ନ ପିଇ ତାର ବର୍ତ୍ତମାନ ଢକ ରହିଲାଣି ।)
ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି.—ଢଗ—Doggerel sayings.

ଢକଢକ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ. (ବହୁଶବ୍ଦବ୍ୟଞ୍ଜକ) (ଭୁଲ. ସଂ, ଢୌକ ଧାତୁ=ଗତି କରିବା)—ପାଣି ଏକାଧିକ ଥର ଢୋକି କରି ପିଇବାର କଣ୍ଠଶବ୍ଦ—The sound of swallowing or gulping any liquid.
Ḍhaka ḍhaka
ढक ढक
डकडक; डगडग, ढकोस
ବାଘସିଂହଙ୍କ ଘରଆଡେ ଢକଢକ କରି ତାଲେ ପାଣି ପିଇ ଦେଇ ପଡ଼ି ଗଲେ ।
ଫକୀରମୋହନ• ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଢକଢକ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । (କୌଣସି ବଡ଼ ଗର୍ତ୍ତ ବା ସ୍ଥାନରେ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ସରୁଆ ଖିଲ ଅଧିକ ଢିଲା ହୋଇ ବସିଥିବାରୁ) ହୋହଲିବା; ହଲହଲ ହେବା—1. To sit slackly (as a slender stick in a bigger hole).
Ḍhaka ḍhaka hebā
ढनढनकरा ढनढने हओया
ढन मनाना
(ଯଥା—ମେରଗାଡ଼ିରେ ମାଛ ଠିକ୍ ମତେ ଝୁଲା ହୋଇ ନ ଥିବାରୁ ମେରଝୁଣ୍ଟା ଢକଢକ ହଉଛି ।)
୨ । ରୋଗ ବା ଅନାହାର ଯୋଗୁଁ କୌଣସି ଜୀବ ଦୁର୍ବଳ ଓ କ୍ଷୀଣ ହେବା—2. To be reduced to skeleton (owing to weakness, disease or fasting).
(ଯଥା—ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଯୋଗୁଁ ସେ ଅଞ୍ଚଳର ଲୋକମାନେ ଢକଢକ ହୋଇ ଗଲେଣି ।)

ଢକଢକିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଢିଗୁଲା; ଶ୍ଳଥ—
Ḍhaka-ḍhakiā — 1. Loose; loosely fitting.
ढनढने, ढनढनिया — ୨ । ଅତି ଦୁର୍ବଳ ଓ କ୍ଷୀଣ; ଶୀର୍ଣ୍ଣକାୟ—
डंगला — 2. Very thin; emaciated.
(ଯଥା—ଢକଢକିଆ ମନୁଷ୍ୟ ।)

ଢକର—ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) ବି—
Ḍhakara — ଶଗଡ଼ ଚାଲିବା ବେଳେ ଚକର ଘଷି ବଳଦଙ୍କ ଗାଣ୍ଡିକୁ ଖାଇ ନ ଯିବା ପାଇଁ ଦୁଇ ଚକ ଆଗରେ ଦଣ୍ଡା ସହିତ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ବାଉଁଶ ଖଣ୍ଡ—A bar tied across the shafts of a bullock cart in front of the wheels, to prevent the rumps of the bullocks from clashing with the revolving rims of the wheels.

ଢକା—ଦେ. ବି.—୧ । (ସଂ. ଢକ୍କ)ଢାକା; ଢେଙ୍କା—
Ḍhakā — 1. Dacca (name of a division, district and town in East Bengal.
(ଢକ୍କା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ढाक — ୨ । (ସଂ. ଢକ୍କା) ଡିଣ୍ଡିମ; ବାଦ୍ୟ; ଢୋଲ, ଢେଙ୍କୁରା; ବଡ଼ଢୋଲ; ପଟହ—2. Drum.
ढक्का
ढाका — ବିଣ—ଆଚ୍ଛାଦିତ—Covered.
ढँकाहुआ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଗ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଉଅ	ଈ
୨	ଢ଼	ଭ	ଋ	ଲୁ	ସ୍ପୃ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍

ଢକାଇ—ଦେ. ଣ—ଢାକାରେ ନିର୍ମିତ—
Ḍhakāi Manufactured in Dacca.
ଢକେଇ } ଅନ୍ୟରୂପ (ଯଥା—ଢକେଇ ଶାଢୀ ।)
ଢକ୍କାଇ }
ঢাকাই ढकई

ଢକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢଙ୍କାଇବା (ଦେଖ)
Ḍhakā(ke)ibā Ḍhaṅkāibā (See)

ଢକା ପିଟିବା—ଦେ କି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—
Ḍhakā piṭibā କୌଣସି ବିଷୟ ଜନସମାଜରେ ପ୍ରଚାର କରିବା—
ঢাক পিটা To publish a thing.
ढिंढोरा पिटना ଏବେସେ ପିଟିବେ ଢକା ସଖୀଙ୍କରୁ ଏଥେ ଏକା।
[ଢକ୍କା ପିଟିବା, ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ, କଳାକଉତୁକ, ୨ ଗୀତ ।
ଢକ୍କ,ବଜା(ଜେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଢକା ବଜା(ଜେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢକା ପିଟିବା (ଦେଖ)
Ḍhakā bajā(je)ibā Ḍhakā piṭibā (See)
[ଢକ୍କା ବଜା(ଜେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]
ঢাক বাজান

ଢକା ବାଜିବା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଢକ୍କା ଓ ବାଦନ)—
Ḍhakā bājibā ୧ । ଢୋଲ ଶବ୍ଦାୟମାନ ହେବା—
(ଢକ୍କା ବାଜିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Sounding of a drum.
ঢাক বাজা ୨ । (କୌଣସି ବିଷୟ) ସାଧାରଣରେ ପ୍ରଚାରିତ ହେବା—
ढिंढोरा फेरना 2. Wide publication of a matter (as if by beat of drum)
ଢକା ବାଜୁଥାଇ ତୁରେ । ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ, କଳାକଉତୁକ, ୮ ଗୀତ ।

ଢକାର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଉଦ୍ଗାର Beams)
Ḍhakāra ୧ । ଢେକୁର—1. Belching; hiccup.
ଢକ୍କାର—ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ବାନ୍ତି—2. Vomiting.
ঢেকুর डकार

ଢକୋ ଢକୋ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ - ଢକଢକ (ଦେଖ)
Ḍhako ḍhako Ḍhakaḍhaka (' See)

ଢକ୍କ—ସଂ. ବି—ଢାକା ନଗର—
Ḍhakka The Sanskrit name of the town of Dacca.

ଢକ୍କା—ସଂ. ବି. (ଢକ୍—ଅନୁକାର ଶବ୍ଦ+କୈ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା
Ḍhakkā +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବଡ଼ ଢୋଲ, ବଡ଼କାଠ—
1. Big drum.
୨ । ନାଗରା—2· Kettle-drum.

ଢଗ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ଟଙ୍କ)—
Ḍhag ବଣିଆଙ୍କ କଟକଣା; ଢକ—
Standard weight used by goldsmiths.

ଢଗ୍‌ବିରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)ବି. (ଭୁଲ. ହି. ଡେବ୍‌ରୀ=ଅଗ୍ନି ଅର୍ଦ୍ଧ)—
Ḍhag-biri ୧ । ଅଲୁଅ—1. Light.
୨ । ପ୍ରଦୀପ—2. Lamp.
୩ । ଡିବିରି—3. An open kerosene lamp.

ଢଗ—ଦେ. ବି. (ତୁଳ. ଇଂ. Doggerel, ଡଗ୍ଗରେଲ୍=ବ୍ୟଙ୍ଗପୂର୍ଣ୍ଣ
Ḍhaga ନୀଚ ଶ୍ରେଣୀର ପଦ୍ୟ)—
ঢামালি, হেয়াঁলি ୧ । ଢେଗ; ପରିହାସ ବା ବ୍ୟଙ୍ଗାତ୍ମକ ଛନ୍ଦ
बोलिठोलि ବା ମିତ୍ରାକ୍ଷର ମିଳିତ ବଚନ—
1. Badinage; banter; sarcastic doggerel; a gibe or proverb in rhyme.
୨ । ପ୍ରବଚନ—
2. Wise popular sayings; saws.
[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଢଗମାନଙ୍କରେ ଶେଷପଦମାନଙ୍କର ମେଳ ଥାଏ ଓ ଉପସ୍ଥିତ ଘଟଣାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ତାହା ବୋଲାଯାଏ ।]

ଢଗ ଢମା—ଦେ. ବି—ଢଗ ଢମାଳି (ଦେଖ)
Ḍhaga ḍhamā Ḍhaga ḍhamāḷi (See)
ଢଗ ଢମରେ କାଣ୍ଡ ମାନସ ତୋଷ । ଗୋପାଳ, ଉଦ୍ଧବେଶା ।

ଢଗ ଢମାଳି—ଦେ. ବି.(ସହଚର; ପ୍ରାୟ ଏକାର୍ଥବୋଧକ ଶବ୍ଦ)—
Ḍhaga ḍhamāḷi ୧ । ଢଗ ଓ ଢମାଳି—
बोलिठोली 1. Banter; badinage.
୨ । ବାଜେ ବା ଅପ୍ରୟୋଜନୀୟ କଥା—
2. Miscellaneous or useless words.
ଢମପଣେ ବର୍ଣ୍ଣିତ୍ର ମୁଁ ଗୋବିନ୍ଦଚରିତ
ଢଗଢମାଳ ହେଲେହେଁ ସାକ୍ଷାତେ ଅମୃତ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ, ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।
[ଦ୍ର—ଢଗରେ ପଦମାନଙ୍କ ଶେଷ ଅକ୍ଷରର ମେଳଥାଏ ଓ କୌଣସି କୌଣସି ଢଗରେ ଉପଦେଶ ଓ ଅନୁଭବପୂର୍ଣ୍ଣ ବଚନ ଥାଏ । ଢମାଳି ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି ବହୁଳ ଏବଂ ତହିଁରେ ଅକ୍ଷରର ମେଳ ନ ଥାଏ ।]

ଢଗ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢଗ ମେଲିବା (ଦେଖ)
Ḍhaga pakā(ke)ibā Ḍhaga melibā (See)

ଢଗ ମେଲିବା—ଦେ. କି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଘଟଣାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି
Ḍhaga melibā ଉପହାସ କରି ଢଗ ବୋଲିବା—
ঢামালী বলা To banter a person.
बाली छोड़ना ଗାଁର ମସ୍ତ ଲୋକ କ ଲୋକମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ
ଦେଖି ଢଗ ମେଲନ୍ତି । ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଢଙ୍କ—ଦେ ବି. (ସଂ. କଣ୍ଡୁରା, ଅବ୍ୟଙ୍ଗା)—ଶିମାଦି ବର୍ଗର ଲତା ଓ
Ḍhaṅka ତହିଁର ଛୁଇଁ ; ବାଇଡଙ୍କ—A species of creeper
আলকুশী and its bean; cowitch.
कौंच [ଦ୍ର—ଏହା ଦୁଇ ଜାତୀୟ । ଏକ ଜାତୀୟ ବନ୍ୟଜ । ଏହାର ଛୁଇଁ ଉପରେ ଅଁଶ ଥାଏ । ଏହା ଦେହରେ ଲାଗିଲେ ଭୟଙ୍କର

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ଗଳୁ ହୁଏ । ଏହାକୁ ବାଇଢଙ୍କ କହନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ଜାତୀୟ ଲତାକୁ ଲୋକେ ବାଡ଼ି ଓ ଅଗଣାରେ ଲଗାନ୍ତି । ଏହାର ଛୁଇଁ ତରକାରୀ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଓ ଏ ଛୁଇଁରେ ଆଁଶୁ ନ ଥାଏ ।]

ଦେ· ଭଣ—ଢଙ୍କସର ପାଣି (ଦେଖ)
Ḍhaṅkasara pāṇi (See)

ଢଙ୍କଣ—ଦେ. ବି—୧ । ତେଙ୍କଣ; ସରୁ ବାଉଁଶର ଲଗି—
Ḍhaṅkaṇa 1. A long and thin bamboo pole.
लगी
लगो
୨ । ଉଲୁଆ ଓ ଦୁଷ୍ଟଗୋରୁଙ୍କ ବେକରେ ଓହଳାଇ ଦିଆଯିବା ବାଉଁଶ ବା କାଠର ଖଣ୍ଡ; କାଠ ଘଣ୍ଟା—
काष्टिघण्टा 2. A log of bamboo or wood suspended
डिंगर, ठिंगुरा from the neck of wicked cattle.

ଢଙ୍କଣ ପାଳି—ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ) ବି—ଢଙ୍କଣ ଧର ଜମିଦାରଙ୍କ କଚେରୀ
Ḍhaṅkaṇa pāli ବା ଶମାରବାଡ଼ିର ଫସଲ ଖାଇବାକୁ ଆସିବା ମାଙ୍କଡ଼ମାନଙ୍କୁ ଜଗିବା ପାଇଁ ପ୍ରଜାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବେଠି ବନ୍ଧାଯାଇ ଥିବା ପାଳି—Turn for scaring away monkeys from a zamindar's Kutchery-house and its adjoining garden.

ଢଙ୍କ ପାଣି—ଦେ. ଭଣ—ଢଙ୍କସର ପାଣି (ଦେଖ)
Ḍhaṅka pāṇi Ḍhaṅkasara pāṇi (See)

ଢଙ୍କର—ଦେ. ଭଣ—ଢଙ୍କସର ପାଣି (ଦେଖ)
Ḍhaṅkara Ḍhaṅkasara pāṇi (See)

ଢଙ୍କସର—ଦେ. ଭଣ.—ଢଙ୍କସର ପାଣି (ଦେଖ)
Ḍhaṅkasara Ḍhaṅkasara pāṇi (See)

ଢଙ୍କସର ପାଣି—ଦେ. ଭଣ.—(ସଂ. ଢୁକ ଧାତୁ କମ୍ବା ଢୌକ ଧାତୁ=
Ḍhaṅkasara pāṇi ଢୋକ; ଯାହାକୁ ଢୋକ କରି ପିଆଯାଏ)—
गङ्गाजल ଅତ୍ୟନ୍ତ ଜଳୀୟ; ପାଣିଆଁ—
पतला Very watery.
(ଯଥା—ଆଜି ସବୁଜୀ ଭାଲକୁ ଢଙ୍କସର ପାଣି କରି ଦେଇଛୁ ।)

ଢଙ୍କା—ଦେ. ବି.—୧ । (ସଂ. ଢକ୍ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ—ସ୍ତ୍ରୀ. ଶବ୍ଦସାଗର)
Ḍhaṅkā ୧ । ଆଚ୍ଛାଦନ—1. Covering.
ढाँका
ढाँकना
୨ । (ସଂ. ଢକ୍କା) ବଡ଼ ନାଗରା; ମେଘା—
2. Big kettle-drum.
ढाक् [ଦ୍ର—ଏହା ମଠ ଓ ଠାକୁର ମନ୍ଦିରମାନଙ୍କରେ
डङ्का, ढका ପିଟାଯାଏ ଓ ବହୁଦୂରକୁ ମେଘ ଗର୍ଜନ ପରି ଶୁଭେ ।]
ढाका ୩ । (ସଂ. ଢକ୍କ) ଢାକା ଅଞ୍ଚଳ; ଡେଙ୍କା—
ढाका 3. Dacca (in East Bengal)
ଭଣ—ଆଚ୍ଛାଦିତ—Covered; closed.

ଢଙ୍କା(ଙ୍କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଢକ୍ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ; ଢୌକ ଧାତୁ
Ḍhaṅkā(ṅke)ibā =ଆବରଣ)—
(ଢାଙ୍କେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୧ । ଢାଙ୍କିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
ढाँकाना 1. The causative form of
ढकवाना 'Ḍhāṅkibā.
୨ । ଘୋଡ଼ାଇବା; ଢାଙ୍କିବା—
2. To cover; to conceal.

ଢଙ୍କୁଣ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଲମ୍ବ ବେଣ୍ଟଯୁକ୍ତ ବରଛା—
Ḍhaṅkuṇa Long-handled lance.
ତେଲଙ୍ଗା ବାହାର ଧରି ଢଙ୍କୁଣ,
ଯହିଁ ନ ଦଶିଲ୍ଲ ସୂର୍ଯ୍ୟ କିରଣ—ବ୍ରଜନାଥ ସମରତରଙ୍ଗ ।

ଢଙ୍କୁଣିଆ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଢଙ୍କୁଣଧାରୀ ପାଇକ—
Ḍhaṅkuṇiā Foot-soldiers holding long-handled lances.

ଢଙ୍ଗ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭଙ୍ଗୀ; ତଗ, ତଂଗନ=ଶଢ଼)—
Ḍhaṅga ୧ । ଢାଞ୍ଚା; ରୀତି; ଭଙ୍ଗୀ—
(ଢଂ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1 Manner; method; mode; fashion.
ढङ्ग
ढङ्ग ୨ । ସୁବ୍ୟବହାର; ଭଦ୍ରତା—
2. Good treatment; manners.
ଅଢଙ୍ଗରେ ଢ ଙ୍ଗ ନାହିଁ,
କହିକ ବାଇଦ ଶୁଭେ ନାହିଁ—ଢଗ ।
୩ । ପ୍ରକାର—3. Kind; sort.
୪ । ଉପାୟ—4 Means.
୫ । ଗଢ଼ଣ—5. Make; build.
୬ । ଲକ୍ଷଣ—6. Indication; trait.
୭ । ଚାଲି; ଚଳନ; ଆଚରଣ—7. Conduct.

ଢଙ୍ଗ କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛଇ ଦେଖାଇବା—
Ḍhaṅga kāṛhibā To put on airs.
ढङ्ग देखाना **ढङ्ग निकालना**

ଢଙ୍ଗ ଢଙ୍ଗ—ଦେ. ଅ—ଢଙ୍ଗର ଢଙ୍ଗର (ଦେଖ)
Ḍhaṅga ḍhaṅga Ḍhaṅgara ḍhaṅgara (See)

ଢଙ୍ଗଢଙ୍ଗିଆ—ଦେ. ଭଣ—୧ । ଢିଲାଢିଲା; ଗଳଗଳିଆ (ଅଳଙ୍କାର)—
Ḍhaṅga-ḍhaṅgiā 1. Loosely fitting (ornament).
ढङ्गढङ्गे ୨ । ଆଡ଼ମ୍ବରପୂର୍ଣ୍ଣ—
ढीला 2 Grand; grandiose.

ଢଙ୍ଗ ଢାଙ୍ଗ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭଙ୍ଗୀ)—୧ । ଆଡ଼ମ୍ବର—
Ḍhaṅga ḍhāṅga 1. Grandeur.
ढङ्गढाङ्ग ୨ । ଚାଲିଚଳନ; ଆଗ୍ରହ ବ୍ୟବହାର—
रंगढंग 2. Conduct; gait.
୩ । ରୀତି; ପ୍ରଥା—3. Manners and customs.

ଢଙ୍ଗର ଢଙ୍ଗର- ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—୧ । ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଢୋଲ
Ḍhaṅgara ḍhaṅgara ଅନବରତ ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ;
ढगढग ଢାଉଁ ଢାଉଁ—1. Loud sound of many
डिमडिम tomtoms or drums.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ୟ	ଊଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ନ୍ଦ

ସଢର ଷଣ୍ଡ ବାଇଦ ବାଜେ ଢଙ୍ଗରଢଙ୍ଗର—ଢଗ ।

୨ । ଢଂ ଢଂ ୧ (ଦେଖ)—2. Ḍhaṁ ḍham (See)

ଦେ. ବଣ—ଢ଼ିଗୁଲା; ଗଲଗଲ—2 Loose; slack; loosely fitting.

ଢଙ୍ଗିଆ—ଦେ. ବଣ—ଆଡ଼ମ୍ବରପ୍ରିୟ—
Ḍhaṅgiā Fond of outward show.
বঙ্গঢঙ্গে, टोंगी

ଢଣ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଧନୁସ୍)—ଧନୁ—
Ḍhaṇa Bow.

ଢଣ ଢଣ ହୋଇ ବୁଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦାନାପାଣି ନ ଖାଇ ନ ପିଇ
Ḍhaṇa ḍhaṇa hoi bulibā ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟହୀନ ଭାବରେ ଗୃହଅଟ୍ଟେ
টো টো করে বেড়ান ବୁଲିବା—To wander about
डांवा डोल होना aimlessly and without food; to loaf about.

ଢଣଢଣିଆଁ—ଦେ. ବଣ—୧ । ବହୁତ ବୁଲି ବୁଲି ହରକ୍ତ ଓ କ୍ଲାନ୍ତ
Ḍhaṇa-ḍhaṇiāṅ ହୋଇଥିବା—1. Over-fatigued by
ঢন্ ঢনিয়াঁ; ঢনঢনে too much wandering.
डांवाडोल ୨ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟହୀନ ଭାବରେ ବୁଲୁଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
2. Roving; loafing about (person).

ଢଣା—ଦେ. ବଣ—୧ । ପରିଶ୍ରାନ୍ତ; କ୍ଲାନ୍ତ—
Ḍhaṇā 1. Tired; fatigued; wearied.
ঢন্না ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଗୋରୁଙ୍କୁ ଧରିବା ରୋଗବିଶେଷ—
काहील A kind of cattle disease.

[ଦ୍ର—ଏ ରୋଗ ହେଲେ ଗୋରୁଙ୍କ ତାଳୁ ବାଟେ ଦୁଇଟା କଣା ଫୁଟି ଯାଏ । ସବୁବେଳେ ଗୋରୁ ଝୁଲନ୍ତି । ସେ କଣା ବାଟେ ପାଣି ତୋରାଣୀ ତାଳୁରେ ପଶିଯିବାରୁ ଗୋରୁ ଖାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଳତା ସିଠାକୁ ନିମ କାଠିରେ ଖୁନ୍ଦି ସେ କଣାକୁ ବୁଜି ଦେଲେ ଏ ରୋଗ ଭଲ ହୋଇଯାଏ ।]

ଢଣୁଆ—ଦେ ବ (ସଂ. ଦୋହନ)—ଦୁହାଁଳ ଗାଈ; ଢେଣୁଆ ଗାଈ—
Ḍhaṇuā Milch cow.
দুধাল, दुधारु
(ବରଡ଼ି, ବରଡ଼ା—ବିପରୀତ)

ଢନ୍‌କନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଛୋଟ ଜାତିର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକେ ପିନ୍ଧିବା
Ḍhankanā ପିତଳର ବାହୁଖଡ଼ୁ—A kind of broad wristlet worn by women of lower classes in Sambalpur.

ଢପ—ଦେ. ବ (ସଂ. ଭାବ; ଧବ=ଗଢ,—୧ । ଢାଞ୍ଚା; ଆକୃତି—
Ḍhapa 1. Shape; form.
ঢপ ୨ । ଗଠନ—2. Structure; mould.
ढप ୩ । ଛଇ; ଆଡ଼ମ୍ବର; ଶୋଭା—
3 Grandeur; show.
୪ । ଆଚରଣ—4. Behaviour; conduct; carriage.
୫ । ଆଚାର; ବ୍ୟବହାର—
5. Manners; deportment; attitude.
୬ । ଫେସନ୍; ଭଙ୍ଗି; ଢଙ୍ଗ—6. Fashion; mode.
୭ । ରୀତି; ପ୍ରଥା—7 Custom; usage.
୮ । ଅଭ୍ୟାସ—8. Habit.
୯ । ପ୍ରକାର—9. Manner; kind.
୧୦ । ସ୍ୱଭାବ—10. Nature.
୧୧ । ରୂପ; ଛବି—11. Mien; appearance.

ଢପ ଢପ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—୧ । ଚମଡ଼ା ଓଦା ବା ଢିଲା
Ḍhapa ḍhapa ହୋଇଥିବା ବା ଉପରେ ଲୁଗା ପକା ହୋଇଥିବା
ঢপঢপ ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟ ଉପରେ ଆଘାତ ଜନିତ ଶବ୍ଦ—
ढबढब 1. Dull sound of beating a drum whose hide has become slack or damp or is covered with a piece of cloth; sound of a muffled drum.
୨ । କୁଣ୍ଡା, ଚଷୁ ଆଦି ଅସାର ପଦାର୍ଥକୁ ଢିଙ୍କିରେ କୁଟିବା ଶବ୍ଦ—2. The hollow sound of beating husks with the ḍhiṅki
୩ । ଘୋଡ଼ାର ଟାପୁ ଟାଣୁଆ ମାଟିରେ ପଡ଼ିବାର ଶବ୍ଦ—
3. The thud of horse's hoofs on hard soil.
ଦେ. ବଣ—ଢକଢକ; ଶିଥିଳ; ଢିଗୁଲା (ଅଳଙ୍କାର)—
Loose (ornaments).

ଢପ ରକ୍ଷା—ଦେ. ବ—ଫେସନ୍ ବା ଢଙ୍ଗକୁ ସର୍ବଦା ବଜାଏ ରଖିବା—
Ḍhapa rakshā Continuance of a fashion.
ঢপরক্ষা

ଢପର ଢପର—ଦେ. ଅ—ଢପ ଢପ (ଦେଖ)
Ḍhapara ḍhapara Ḍhapa ḍhapa (See)

ଢବ୍‌ନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଢପ୍‌ନା (ଦେଖ)
Ḍhab-nā Ḍhap-nā (See)

ଢବ ଢବ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଡବ ଡବ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍhaba ḍhaba (etc) Ḍaba ḍaba etc. (See)

ଢବା—ଦେ. ବ—୧ । ଡବା; ମାଲ ଗାଡ଼ିର ଖଣ୍ଡେ ଗାଡ଼ି—
Ḍhabā 1. A goods-wagon.
୨ । ରେଲ ଗାଡ଼ିର କୋଠରି—
2. A compartment of a Railway carriage.
ବଣ—ଚୁଙ୍ଗା; ଡଭା; ପୋଲା ଓ ବଡ଼—
Hollow and big.
(ଯଥା—ଢବା ବାଉଁଶ ।)
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ. (ଭୂଲ., ହି. ଢବୁଆ=ସେଉଁକୁ ଜଗିବା ପାଇଁ କରା ଯାଇଥିବା ମଞ୍ଚା ଉପରେ କରାଯିବା ଛପର)—ଅନ୍ତଃ ଘର—A thatched house with an inner mud-covered roof.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ନିମ୍ନ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କର୍ଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ବି—୩ । କୋଠା; ପକ୍କାଘର; ପ୍ରାସାଦ—
3. A pucca house; building; a house of brick masonry; mansion.

ଢବା ଚିନାବରୁ ଗୋପ ନଗରର ବନ୍ଦି ଭୂପ ବାଲୁକେଶ ଦେବ ନୃପ
କୁଞ୍ଜପୁଞ୍ଜ ସନ୍ନିକ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଂଶୋପାଖ୍ୟାନ ଗୀତ ।

[ଦ୍ର—ଢବା ଶବ୍ଦ ଏହି ଅର୍ଥରେ ଗଞ୍ଜାମ ଅଞ୍ଚଳର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ବହୁଳ ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଯାଏ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—୧ । ଝିଙ୍କର ଛୁଆଣି ଘର; ଖପରଲି ଘର·
1. A house with a thin tiled roof.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ, ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଆଚ୍ଛାଦିତ (ଗୃହଘର)
(thatched house) Having an inner mud-roof.

ଢବା ଘର—ପ୍ରାଦେ.(ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଅଟ୍ଟ ଘର—
Ḍhabā ghara A thatched house with an inner mud roof.

ଢବା ତନାବି—ଦେ. ବି—କୋଠା ଘରର ଝରକା—
Ḍhabā tanābi Window of a mansion

ଢବାତନାବି ଦେହଳୀ ସମୀପରେ ପ୍ରିୟ ଅଳୀ,
ସମାଜେ ବରଜ ବଧ ମହଲାରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଢବାଲିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଢବା (ଦେଖ)
Ḍhabāliā Ḍhabā (See)

ଢମ୍ନି— ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଲୁଚିଆଣି ଖେଳ; ଲୁଚକାଳି ଖେଳ—
Ḍham-ni The game of 'Hide and Seek'.

ଢମ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦମ୍ଭ)—୧ । ଅହଙ୍କାର; ଗର୍ବ—
Ḍhama 1 Pride; arrogance.
ଢମ ଢମ ଯେ କଲା ସ୍ୱୟଂ କଂସ, ତାଲେ ଅସୁର ଗଲା ନାଶ ।
ଘମଣ୍ଡ ବଳରାମ ଦାସ, କମଲଲୋଚନ ଚଉତିଶା

୨ । ଦମ୍ଭ; ଗୁଡ଼ର; ମୁହଁ ବାଲିଙ୍ଗି—
2. Boast; vainglory; bragging.

୩ । ସାରହୀନ ବାହ୍ୟାଡ଼ମ୍ବର—
3. Outward show without any inner worth.
(ଯଥା—କଲିକା ସାଆନ୍ତମାନଙ୍କ ଢମକୁ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତ କରଣ ଯୁବକମାନେ ମଧ୍ୟ ବିରାଗ ଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖୁ ଅଛନ୍ତି ।)

୪ । ଢଙ୍ଗ; ରୀତି—4. Fashion; custom.

ଢମ(ମୁ)କ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ଅମୁକ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସହଚରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)
Ḍhama(mu)ka —କହି ନ ହେବା ବିଷୟ; ଫଲଣା; ଅମୁକ
ତୁସ୍ଥକା ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟନାମା, ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟନାମା (ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବିଷୟ)—
ଢିମକା So and so.
(ଯଥା—ମୋର ତୁ ଅମୁକ ଢମୁକ କରି ପକେଇବୁ ।)

ଢମ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗୁଡ଼ର କରିବା—
Ḍhama karibā 1. To boast; to brag.
ଢମ ଦେଖାନ ୨ । ଗର୍ବ କରିବା—2. To arrogate.
ଘମଣ୍ଡ କରନା ୩ । ବାହ୍ୟାଡ଼ମ୍ବର କରିବା—
3. To make a grand display.

ଢମ କହିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢମ କରିବା ୧ (ଦେଖ)
Ḍhama kahibā Ḍhama karibā 1 (See)

ଢମ କାଢ଼ିବା— ଦେ. କ୍ରି—ଢମ କରିବା (ଦେଖ)
Ḍhama kāṛhibā Ḍhama karibā (See)

ଢମ ଢମ—ଦେ.(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ, (ତୁଳ. ସଂ. ଧ୍ୱନ୍ ଧାତୁ)—
Ḍhama ḍhama ଢୋଲ ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ—
ଢଂଢଂ Sound of beating of drums.
ଢମଢମ [ଦ୍ର—ଢମଢମ ଢାଉଁଢାଉଁ ଅପେକ୍ଷା ଅନୁଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ ।]
(ଢମର ଢମର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢମ ଢମାଳି—ଦେ. ବି—ବାହ୍ୟାଡ଼ମ୍ବର—Outward show.
Ḍhama ḍhamāḷi ବୁଢ଼ୀ ଏ ଢମଢମାଳି ବୁଝେ ନାହିଁ ।
ରଙ୍ଗଢଙ୍ଗ ଫକୀରମୋହନ ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଢମଣା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଧାମନ୍=ଗୃହ; ଏମାନେ ଘରେ ବିଚରଣ
Ḍhamaṇā କରିବାରୁ; କିମ୍ବା ସଂ. ଦଣ୍ଡ)—ଏକପ୍ରକାର ନିର୍ବିଷ
ତେମନା ଫଣାହୀନ ଲମ୍ବା ସର୍ପ; ଢାମଣା ବା ଢେମଣା ସାପ—
ଡୋମା; ढामना Zamenis Mucosus (serpent).
(ଢମଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଲମ୍ବରେ ୪।୫ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢନ୍ତି, ଦେହର ଉପର ଈଷତ୍ ନାଲି, ପିଠିରେ କଳା ଓ ହଳଦିଆ ଚିହ୍ନିଆ ଚିହ୍ନ ଥାଏ, ପେଟପାଖ ଈଷତ୍ ହଳଦିଆ । ଏମାନେ ଗୁହଳରେ ବୁଲି ମୂଷା ଓ ଗଛରେ ଚଢ଼ି ଚଢ଼େଇ ଛୁଆ ଓ ଅଣ୍ଡା ଗିଳନ୍ତି । ଏମାନେ ଖୁବ୍ ଭୀରୁ । ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ ଏମାନେ ଗାଈଙ୍କ ପଛଗୋଡ଼ ବାଟେ ଚଢ଼ି ପଛଗୋଡରେ ଛନ୍ଦି ହୋଇ ଗାଈଙ୍କ ଥନ ଚୁଚୁମି ଦୁଧ ପିଇ ଯାଆନ୍ତି । ଏମାନେ ଘରେ ଓ ଘରର ଖଣ୍ଡା ଭିତରେ ବେଙ୍ଗ ଖାଇବାକୁ ଅନେକ ସମୟରେ ବୁଲନ୍ତି । ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ମାଈ ଢମଣା (ଢେମଣୀ) ଗୋଖରସାପଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଜୋଡ଼ ଖାଇଲେ ଏହାଙ୍କଠାରୁ ଦୋମିଶା ଜନ୍ମ ନିଅନ୍ତି ।]

ଢମ ଦେଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢମ କରିବା (ଦେଖ)
Ḍhama dekhāibā Ḍhama karibā (See)

ଢମ ପଣ—ଦେ. ବି—ଢମ (ଦେଖ)
Ḍhama paṇa Ḍhama (See)
ଢମପଣେ ବର୍ଣ୍ଣିଲି ମୁଁ ଗୋବିନ୍ଦ ଚରିତ । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଢମା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଧାମକ=ପରିମାଣ ବିଶେଷ)—ଗୋରୁଙ୍କୁ କୁଣ୍ଡା-
Ḍhamā ପାଣି ଖୁଆଇବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଭିତର ପାଖେ
ଧାମା ଲେପିଲେଇ ଛୁଆଣି ହୋଇଥିବା ବାଉଁଶ ଟୋକେଇ—
धामा Manger; scuttle; an impervious bamboo backet or trough used for feeding cattle with liquid food.

ବିଣ—୧ । ଢମ ପ୍ରିୟ—1. Boastful; showy.
୨ । ଗର୍ବୀ—2. Proud; haughty.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଟ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଂ	ଞ୍ଚ	ଞ୍ଜ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଟ୍ୟୁ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍ତ

୩ । ବଡ଼—3. Big.

ଢମା ଆଖିଆ—ଦେ· ବଣ—ଢେଗା ଆଖିଆ (ଦେଖ)
Ḍhamā ākhiā Ḍhegā ākhiā (See)

ଢମାଳି—ଦେ ବି. (ସଂ ଦମ୍ଭ)—୧ । ଛମ; ଛନ୍ଦୋବଦ୍ଧହୀନ ବ୍ୟଙ୍ଗ ବା
Ḍhamāḷi ପରିହାସ ବଚନ—1. Unrhymed jeer; gibe.
ଢାମାଲି; ଢମାଲୀ ଢମାଳ ଗୀତ ଢତେମେଳ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
ଧମାଲ [ଦ୍ର—ଛନ୍ଦରେ ପଦମାନଙ୍କର ମିତ୍ରାକ୍ଷର ମିଳେ, ମାତ୍ର ଢମାଳିରେ ତାହା ନ ଥାଏ । ଏହା ଛନ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସହଚରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]
୨ । ଦମ୍ଭ ବାଲଙ୍ଗ—2 Bragging; boasting.
୩ । ପରିହାସ; ରଙ୍ଗରସ—3. Jest; witticism
ଅନୁକ୍ଷଣ ଗୋପାଳ ଯାଇ ମିଳି
ହାସ୍ୟକେ କରନ୍ତି ଢମାଳି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୪ । ଗର୍ବ; ଅହଙ୍କାର—4. Pride; arrogance

ଢମାଳିଆ—ଦେ. ବଣ—୧ । ଗର୍ବୀ—
Ḍhamāḷiā 1. Proud; haughty.
ଢମାଲୀୟା ୨ । ଅସାର ଅଥଚ ବାହ୍ୟାଡ଼ମ୍ବର ଯୁକ୍ତ—
ଧମାଲିଯା, ଘମଂଡୀ 2. Showy but unsubstantial
ଢମାଳୁଣୀ } ସ୍ତ୍ରୀ
ଢମାଳେଇ }
ଢୋଲ ହୋଇ କରେ ନ ଥାଏ ସ୍ୱର,
ସର ହୋଇ ଯେତେ ନ ଥାଏ କ୍ଷୀର ।
ଢମାଳିଆ ନାମ ଅଟେ ସେ ପୁର,
କହେ ଦନାଇ ଏ କଥା ନକର । ଦନାଇଦାସଙ୍କ ପଦ୍ମଳ ।
୩ । ଆଡ଼ମ୍ବରପ୍ରିୟ—
3. Showy; fond of pomposity.
୪ । ବଚନସର୍ବସ୍ୱ—
4 Boasting, braggart, boastful.

ଢମାଳୁଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅପଦେବତା; ନୀଚଦେବୀ; ଅପୂଜ୍ୟ ଦେବତା-
Ḍhamāḷuṇi ବିଶେଷ—An inferior female Deity.
(ଢମାଳେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବଣ— ଢମାଳିଆର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
The feminine of Ḍhamāḷiā.

ଢମ୍ପା—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ଢକ୍ ଧାତୁ=ଲୁଚାଇବା)—ଆବୃତ—
Ḍhampā Covered
ଢାକା **ढांका हुआ**

ଢମ୍ପା(ମ୍ଫେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ଢକ୍ ଧାତୁ=ଲୁଚାଇବା)—
Ḍhampā(mphe)ibā ୧ । ଢାମ୍ପିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
ଢାକାନ 1. The causative form of 'Ḍhāmpibā.
ढाँकना ୨ । ଢାଙ୍କିବା; ଘୋଡ଼ାଇବା —
2. To cover.

ଢଳ ଢଳ—ଦେ. ବଣ—୧ । ଲୋତକପୂର୍ଣ୍ଣ (ଆଖି)—
Ḍhaḷa ḍhaḷa 1. Brimming with tears (eye);
ঢলঢল tearful.
डबाडब ଏହା ଶୁଣି ଦମୟନ୍ତୀ ନୟନକମଳ
ଲୋତକ କମଳରେ ହୋଇ ଢଳଢଳ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ବନ ।
୨ । ତରଳ ଓ ଚଞ୍ଚଳ; ଈଷତ୍ କମ୍ପିତ; ଅସ୍ଥିର; ଆନ୍ଦୋଳିତ
2. Tremulous; shaking.
ପଦ୍ମଙ୍କ ଭବ ହ୍ରଦ ଜଳ,
କମଳଦଳପର ଢଳଢଳ—ଭଞ୍ଜ ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
टलटल ୩ । ଟଳଟଳ; ଥରଥର—
डगमग 3. Trembling; tottering.
୪ । ଝକଝକ; ଚକଚକ; ସ୍ନିଗ୍ଧ—
4. Glistening; glittering;
sparkling; graceful.
ତା ମଧ୍ୟେ ଢଳଢଳ ଦୁଇ କମଳ—ମଧୁସୂଦନ ପଦ୍ମ ।

ଢଳଢଳିଆ—ଦେ ବଣ—ଢଳଢଳ (ଦେଖ)
Ḍhaḷaḍhaḷiā Ḍhaladhala (See).

ଢଳନୟନା—ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ – ଲୋଳନୟନା—
Ḍhaḷanayanā Having tremulous eyes.
ଡୋଳାଇ ଡୋଳାଇ ଚକପଡେ
ଢଳ ନୟନା ମୋ କୋଳ ପରେ । ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ର କାମଦୁହା. ଚଉତିଶା ।

ଢଳ ହଳ—ଦେ. ବଣ— ଢଳଢଳ (ଦେଖ)
Ḍhaḷa haḷa Ḍhaḷa ḍhaḷa (See).
କମଳଦଳେ ଢଳହଳ (୨) କାଳନ୍ଦୀଜଳ ପଦ୍ମ ଡୋଳା ଢଳୁଛି ।
ଭଞ୍ଜ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।

ଢଳା—ଦେ. ବ (ସଂ. ଢାଳ ଧାତୁ=ସ୍ଖଳନ; ଦ୍ରାହ୍ ଧାତୁ=ନିକ୍ଷେପ)—
Ḍhaḷā ୧ । ଢଳି ପଡ଼ିବା—
1. Falling down, tumbling.
ঢালা, ঢলনে ୨ । ଢଳିବା; ଏକପାଖକୁ ସାମାନ୍ୟରେ
ढरनी, ढलवाँ ନଇଁ ପଡ଼ିବା—2. Leaning; inclining to one side.
୩ । ଢାଳିବା କର୍ମ—3. Act of pouring.
ଢଳାଢଳ ନୟନ ଢଳା ରସକୁ ମନ ବଳାଅ ରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।
୪ । (ଦୃଷ୍ଟିକୁ) ବାଙ୍କ କରିବା—
4. Bending; ogling.
୫ । ଧାତୁ ଢାଳିବା ଛାଞ୍ଚ—5. Mould.
୬ । ଧାତୁକୁ ତରଳାଇ ଛାଞ୍ଚରେ ଢାଳିବା କର୍ମ—
6. Act of pouring molten metal into a mould.

ঢলা ବଣ—୧ । ଢଳିଥିବା; ସାମାନ୍ୟରେ ଏକପାଖକୁ ଟଳିଥିବା—1. Slightly leaning to one side
ঢালা ୨ । ଅଉଟା ହୋଇ ଛାଞ୍ଚରେ ଢଳା ଯାଇଥିବା—
ढलाहुआ 2. Molten and cast into a mould.
୩ । ଅଉଟା ହୋଇ ଛାଞ୍ଚରେ ଢଳା ହୋଇଥିବା ଧାତୁ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ—3 Made of molten metal cast in mould.
ଅମୃତ ଲହରରସେ ଢଳା
ବାଗ୍‌ଦେବୀ ବାଣୀ ବ୍ରହ୍ମକଳା—ମଧୁସୂଦନ, ସଙ୍ଗୀତମାଳା ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅଗ୍ରର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଟ୍ଟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଣ୍ଟା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୪ । ପ୍ରଚୁରରୂପେ ଢଳା ହୋଇଥିବା—
4. Poured profusely.

୫ । ଅପାଙ୍ଗ ଦୃଷ୍ଟିଯୁକ୍ତ (ନେତ୍ର)—
5. Ogling (eye)

ଢଳା ନେତ୍ର କର ମୋ ସଙ୍ଗ୍‌ଳା—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଛୋଟ ଢାଳ; ସାମସେଇ; ଝୁରି—
Very small water jug.

ଢଳାଇ—ଦେ. ବିଣ. ଓ ବି—୧ । ଢଳା (ଦେଖ)
Ḍhaḻāi — 1. Ḍhaḻā (See)
ঢালাই
ढलाई
୨ । ଧାତୁ ଆଦି ଢାଳିବା ମଜୁରି—
2. Wages paid for moulding a metal article.

ଢଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଢାଳିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Ḍhaḻā(ḻe)ibā 1. The causative form of Ḍhāḻibā.
୨ । ଢଳିବାର ଉପାୟ କରିବା—
2. To cause to lean.
ढलाना; ढलवाना
ঢালান
୩ । ଢାଳିବାର ଉପାୟ କରିବା—
3. To cause to be poured.

ଢଳାଢଳି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢଳାଢଳି କରିବା; ତରଳପଦାର୍ଥକୁ ଏକ ପାତ୍ରରୁ ଅନ୍ୟ ପାତ୍ରରେ ବା ସ୍ଥାନରେ ଢାଳିବା—To pour out.
Ḍhaḻāḍhali kaiibā
ঢালাঢাল্ করা
ढलकाना

ଢଳିତ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଢଲ ଧାତୁ)—ଚଞ୍ଚଳ; କମ୍ପିତ—
Ḍhalita — Tremulous.

ଢଳିପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ଢଲ ଧାତୁ)—୧ । ଢଳି ପଡ଼ିବା—
Ḍhaḻi paṛḍibā — 1. To tumble down to the ground.
ঢলেপড়া
ढलपड़ना

ନିଜ ନିଶ୍ୱାସରେ ପଡ଼ିଲେ ଢଳି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୨ । ମରିଯିବା—2. To die.
(ଯଥା—ଆପେ ଢଳି ପଡ଼ିଲେ ପୃଥିବୀ ଅନ୍ଧାର ।)

୩ । ଆଉଜି ପଡ଼ିବା—3. To lean

ମୋର ଉରକୁ ସେ ଢଳିପଡ଼ଇ—ଉପେ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

୪ । ମୁଗ୍ଧ ହେବା; ତନ୍ମୟ ହେବା; ମୋହଯୁକ୍ତ ହେବା—

ପଦ୍ମପତ୍ରର ପରି ଅଟଇ ନୟନ
ଯହିଁ ଲକ୍ଷଣି ଢଳିପଡ଼ନ୍ତି ମୁନିଜନ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ଢଳିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ସ୍ଖଲ ଧାତୁ=ସ୍ଖଳନ; ସଂ. ଢଲ ଧାତୁ)—
Ḍhaḻibā ୧ । ଶ୍ଳଥ ହେବା—1 To become loose.
ঢলা
ढुलना, ढलना
୨ । ଅଣେଇ ହେବା; ଆଉଜିବା ଏକପାଖକୁ ନଇଁବା—
2. To incline; to lean to one side.
[ଢଳା(ଳେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତ]

ଢୁଳାଇଲ ପରି ଢଳି ଢଳେ ପଡ଼ିଯିବା ଭଳି ।
ବନମାଳୀ. କଣ୍ଠୋଦ୍ଧାରଣ, ଚ ଗୀତ ।

୩ । ଦୋହୋଲିବା; ଟଳଟଳ ହେବା—
3. To reel; to totter.

୪ । ଭୂମିରେ ପଡ଼ିଯିବା—4. To reel down to the ground; to tumble down.

୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସପକ୍ଷତାବଲମ୍ବନ କରିବା; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ଅନୁକୂଳ ମତ ପୋଷଣ କରିବା—
5 To have a leaning or sympathy for a person or a party; to be partial to.
(ଯଥା—ହକିମ୍‌ରପତି ମକଦମାର ଆରମ୍ଭରୁ ବାଦୀ ପକ୍ଷକୁ ଢଳିଛନ୍ତି)
[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ପଡ଼ିବା, ଯିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଢଳେଇ—ଦେ. ବି—୧ । ଛାଞ୍ଚରେ ଧାତୁ ଆଦି ଢାଳିବା କର୍ମ—
Ḍhaḻei — 1. Casting metal in mould.
ঢালাই
ढलाई, ढालाई
୨ । ଢଳାକାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ମୂଲ—
2. The wages for casting metal.

ଢାଇ—ଦେ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—୧ । ମୁଣ୍ଡକୁ ମୁଣ୍ଡ ଲଢ଼ାଇ—
Ḍhāi 1. Butting of two goats or rams with each other; striking of two heads against each other.
ঠাই, ঢু
ठायँ
୨ । ଦୁଇଟି କଠିନ ବସ୍ତୁ ପରସ୍ପରକୁ ଆଘାତ କରିବାର ଶବ୍ଦ; ଢି ଢି ଶବ୍ଦ—
2. Sound of two hard things striking forcibly against each other.

ଢାଇ ଢାଇ—ଦେ. ଅ—୧ । (ଶିଶୁରଞ୍ଜନ) (ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ବୟଃସ୍ଥମାନେ ହାତ ବା ମୁଣ୍ଡ ଦେଖାଇ ଦେଲରେ ମୁଣ୍ଡକୁ ଲଢ଼ାଇବାକୁ ଆହ୍ୱାନ କରିବାବେଳେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ; ମୁଣ୍ଡିଆ ମାର—1. Words uttered by grown up persons inviting children to butt their heads against the head or palm of the inviter in jest.
Ḍhāi dhāi
ঢু ঢু
ठायँ,ठायँ

୨ । ଲଢ଼ୁଥିବା ମେଣ୍ଢା ଓ ଛେଳିଙ୍କୁ ଉତ୍ତେଜନା କରିବାର ଧ୍ୱନି—2. Words used to goad 2 goats or rams to butt each other's head.

୩ । (ବହୁବାର) ଢାଇ (ଦେଖ)—3. Ḍhāi (See).

ଢାଇ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଜୀବର ମୁଣ୍ଡରେ ମୁଣ୍ଡ ବାଡ଼େଇବା—To butt one's head against another's head.
Ḍhāi māribā
ঢু মারা
टक्कर मारना

ଢାଉ—ଦେ. ବି—୧ । ଧାଉ, ଗେରୁମାଟି; ଗୈରିକ—
Ḍhāu 1. Red chalk; red ochre; ruddles red stone.
গিরমাটি, গিরু, গেরু
गेरू
୨ । (ସଂ. ଧବ) ଜଙ୍ଗଲି ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ; ଧଅଗଛ—
ধ
धाव
2. Anogeissus Latifolia (tree)

୧	ଈ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଷ୍ଟ	ଊଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	୍‌

ଢାଉଆ—ଦେ ବଣ—ଢାଉ ରଙ୍ଗଯୁକ୍ତ; ଗେରୁଆ—
Dhāuā Ruddy; reddish; red-painted.
গেরুয়া, **गेरुआ**

ଢାଉଁ—ଦେ. ବ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ, ଶିଶୁଭାଷା)—ଢୋଲବାଦ୍ୟ; ଦାମାମା—
Dhāuṅ Drum.
[ଦ୍ର—ଢୋଲ, ମୃଦଙ୍ଗ ଅବା ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟଗଣର ସାଧାରଣ ନାମ ଢାଉଁ ।]
ধাঙ, ধাঙসা ଅ—ଢାଉଁ ଢାଉଁ (ଦେଖ)
धाहां, ढोल Dhāuṅ dhāuṅ (See)

ଢାଉଁ ଢାଉଁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Dhāuṅ dhāuṅ ଢୋଲ ବାଦ୍ୟର ଶବ୍ଦ—
ধাঁড ধাঁড The sound of drums; tomtom.
धायँधायँ, ढमढम ପ୍ରାଦେ. (ଛତିଶିଆ) ବ—ମାଙ୍କଡ଼—
Monkey.
(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ - ଢୋଲ (ଶିଶୁଭାଷା)—Drum.

ଢାଉକ—ଗ୍ରା. ବ—ଡାହୁକ (ଦେଖ)
Dhāuka Ḍāhuka (See)

ଢାଉ ରଙ୍ଗ—ଦେ. ବ—୧ । ଗଞ୍ଜପା ତାସର ନାଲି ରଙ୍ଗ—
Dhāu raṅga 1. The red coloured cards of 'Gañjapā' game.
धावा
(ଢାଉରଙ୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଫିକା ନାଲି ରଙ୍ଗ—
2 Light red colour.
୩ । ଏକ ପ୍ରକାର ବଡ଼ ଜଙ୍ଗଲି ଗଛ—
3. A kind of wild timber tree; Ulmus Entegrifolia; Heloptelea; Integrifolia (Haines).

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଚକାଟ ଅବର ପଟା ହୁଏ । କାଠ ଈଷତ୍ ନାଲି । ଏହା ଜୁରୁମ ଜାତୀୟ ଗଛ ।]

ଢାକ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଢକ୍କା)—
Dhāka ବୃହତ୍ ଢୋଲ—
ঢাক Big kettle drum.
ढका

ଢାକା—ଦେ. ବ. (ନାମ)—ପୂର୍ବବଙ୍ଗର ରାଜଧାନୀ—
Dhākā Dacca.
ঢাকা **ढाका**
(ଢାକ୍କା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢାକା(କେ)ଇ—ଦେ. ବଣ—ଢାକାରେ ତିଆରି—
Dhākā(ke)i Manufactured in Dacca.
ঢাকাই **ढकइ**
(ଢକ୍କାଇ, ଢାକେଇ, ଢାକ୍କେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢାକରି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—୧ । ଜଗୁଆଳ; ଜଗୁଆ—
Dhākari 1. Watchman.
୨ । ଯତ୍ନ—2. Care.

ଢାଗା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଟଙ୍କନ)—
Dhāgā ଛୁଞ୍ଚରେ ସିଧା ସିଲାଇ, ଦୁଇଖଣ୍ଡିଆ କରି ଟାଙ୍କ ମାରି
টাঁকা କରାଯିବା ସିଲାଇ—Single stitch.
धागा

ଢାଗା ଗଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖୁବ୍ ଦୁଇଖଣ୍ଡିଆ କରି ଢାଗା
Dhāgā gaḷā(ḷe)ibā ଦେଇ ସିଲାଇ କରିବା; ଛୁଞ୍ଚରେ
টাঁকা ଗୋଟିକିଆ ସିଲାଇ କରିବା—
धागा मारना To make a single stitch.
(ଢାଗା ମାରିବା, ଢାଗା ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢାଗୁଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବ—ଅଟୁ ଘର—
Dhāguā A thatched house with an inner mud-covered roof.

ଢାଙ୍କିଢୁଙ୍କି—ଦେ. ବଣ. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—
Dhāṅkidhuṅki ଉତ୍ତମରୂପେ ଆବୃତ—
Well covered; well concealed.

ଢାଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ ଢୌକ୍ ଧାତୁ=ଆବରଣ; ଢକ୍ ଧାତୁ=
Dhāṅkibā ଲୁଚାଇବା)—୧ । ଢାଙ୍କିବା; ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା;
ঢাঁকা ଘୋଡ଼ାଇବା—1. To cover.
ढाँकना, ढकना, ढाँपना ଶରୀର କବଚେ ଢାଙ୍କଇ ।
ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୨ । ଲୁଚାଇବା—2. To conceal; to hide.
୩ । ଉପରେ ମାଡ଼ିଯିବା—3. To overspread.
୪ । ଆବୃତ କରିବା; ଓଢ଼ଣା ପକାଇବା—
4. To veil.
୫ । (ଆଖି ପତାକୁ) ଘୋଡ଼ାଇ ଦେବା; ମୁଦ ଦେବା, ବୁଜିବା—
5. To close (the eye lids).
ଢାଙ୍କି ଚକ୍ଷୁ ପେଡ ପୁଣି ଉଠୁ ଥିଲା । ବକସୁଚି., ସଙ୍ଗୀତ ।

ଢାଙ୍କୁଣି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଢୌକ ଧାତୁ=ଆବରଣ)—
Dhāṅkuṇi ୧ । ଘୋଡ଼ଣି—1. A cover.
ঢাকনী ନୟନ୍ କପୁଡଗଣ କଲଜ ଢାଙ୍କୁଣି ।
ढकनी ଗ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।
୨ । ଆବରଣ; ସରପୋଷ—2. A lid.

ଢାଙ୍କେନ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଢାଙ୍କୁଣି (ଦେଖ)
Dhāṅken Dhāṅkuṇi (See)

ଢାଞ୍ଚା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ସ୍ଥା)—୧ । ନମୁନା—
Dhāñchā 1. Pattern.
টাঁচা ୨ । ଢଙ୍ଗ; କ୍ରମ; ସ୍ୱାଦ; ଧରଣ—
ढाञ्चा 2. Manner; mode; style.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

୩ । ଢଙ୍ଗ; ଆଚରଣ; ଚାଲିଚଳନ—
3. Mien; behaviour; fashion.

୪ । ଆକୃତି—4. Appearance; shape.

୫ । ଥାଟ; କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଗଢ଼ା ହେବା ପୂର୍ବରୁ ନିର୍ମିତ ସ୍ଥୂଳରୂପ—
5. Frame-work.

୬ । ଗଢ଼ଣ—6. Build; make.

ଢାପ୍‌ନି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଛପଣି)—
Ḍhāpni ଢାଙ୍କୁଣି; ଆବରଣ—Cover; lid.
(ଢାପନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢାପ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି. (ସଂ. ଢକ୍କା)—
Ḍhāpa ଢୋଲ—Drum.

ଢାପିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି —ଢାଙ୍କିବା, ଘୋଡ଼ାଇବା—
Ḍhāpibā To cover with a lid.

ଢାବଲ୍—ଦେ. ବି.—ବେପାରୀମାନଙ୍କର ବାଣିଜ୍ୟ ବସ୍ତୁ (କିରାସିନି; ଲଣ୍ଠନ
Ḍhābal ଆଦି) ଆସିବାପାଇଁ ପତଳା ଦେବଦାରୁ ଆଦି ପଟାରେ
বাক্স ତିଆରି ବଡ଼ ବଡ଼ କାଠର ବାକ୍ସ—Big boxes meant. for packing merchandise in

ଢାବଲାହାତିଆ—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବିଣ—ବ୍ୟୟଶୀଳ; ଅତିରିକ୍ତ
Ḍhābaḷāhātiā ଦାନଶୀଳ—Spendthrift

ଢାବା—ପ୍ରାଦେ· (ସିଂହଭୂମ) ବି.—ଅଟ୍ଟୁଘର; ଦୋମହଲା ଚାଳଘର—
Ḍhābā The clay roof of a double roofed thatched house.

ଢାବୁଆ— ପ୍ରାଦେ. (କେନ୍ଦୁଝର) ବି.— ପ୍ରାଚୀନ କାଳର ପ୍ରଚଳିତ ଓଜନ-
Ḍhābuā ବିଶେଷ—A standard of weight used in ancient times equal to 16 masas.

[ଦ୍ର—ଏହାର ପରିମାଣ ୧୬ ମସା ।]

ଢାମ—ଦେ ବି.—ଢମ (ଦେଖ)
Ḍhāma Ḍhama (See)

ଢାମଣ—ଦେ. ବି.—ଧାମଣ (ଦେଖ)
Ḍhāmaṇa Dhāmaṇa (See)

ଢାମଣା—ଦେ ବି.—୧ । ଧାମଣ (ଦେଖ)
Ḍhāmaṇā 1. Dhāmaṇa (See)

୨ । ଢମଣା (ଦେଖ)—2. Ḍhamaṇā (See)

ଢାମ୍ପ—ଦେ. ବି.—(ଅ. ଦଫ୍) ଅନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟବିଶେଷ; ଢେମ୍ପ—
Ḍhāmpa A kind of drum.
ডংফ डफ
(ଢାମ୍ପ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢାମ୍ପିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ପିଧାନ Beams)—ଢାଙ୍କିବା (ଦେଖ)
Ḍhāmpibā Ḍhāṅkibā (See)

ଢାଳ—ସଂ. ବି.—ଶରବାଣ ଆଘାତରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ଦୁର୍ଭେଦ୍ୟ
Ḍhāḷa ଚର୍ମନିର୍ମିତ ଦେହରକ୍ଷକ ଫଳକ; ଢାଲ—Shield.

ଢାଳ ପୃଥୁଳ ବିଶାଳ ଭୁଜ ହରିଢାଳ ସୁସଜ୍ଜିତ ତାଳବୃନ୍ତମାନରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ;ସଙ୍ଗୀତ ।

ଦେ. ବି.—୧ । ଧାତୁନିର୍ମିତ ଛୋଟ ଜଳପାତ୍ର ବା ଘଟି; ଲୋଟା—
ঘটি 1. Narrow mouthed metal water pot;
लोटा लोटिया small jug.
ঢালা ୨ । ଅଜାଡ଼ିବା କର୍ମ—
ঢালা 2. Act of pouring.

୩ । ଛାଉଣୀ—3. Thatching.

୪ । ଏକ ଧାତୁମୟ ପାତ୍ର ଉପରେ ଅନ୍ୟ ଧାତୁମୟ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଢାଳିବା କ୍ରିୟା; ପୁଟ—4. Laying a thin layer over some metal article.

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର ପ୍ରାନ୍ତ)—ଢେଲାଉଣୀ—
A concave earthen pan.

ଢାଲ—ସଂ. ବି.—ଢାଳ (ଦେଖ)
Ḍhāla Ḍhāḷa (See)

ଚୁମ୍ବି ଯୋଗ୍ୟ ଢାଲ ସିନା ଢଳାଉ, ଲୋକେ ।
ରାଧାନାଥ, ମହାଯାତ୍ରା ।

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.— ମୟୂରର ବ୍ୟଞ୍ଜନାକୃତି ପକ୍ଷ—
Peacock's feather.

ଢାଳଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଧାତୁ ନିର୍ମିତ ବସ୍ତୁରେ ଅନ୍ୟ ଧାତୁର ଦ୍ରାବକର
Ḍhāḷa debā ଲେପ ଦେବା—To overlay a thin layer
জল দেওআ of molten metal over an article of
फैलाना another metal.

ଢାଳା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ଆଶା; ଭରସା—
Ḍhāḷā Hope.

ଢାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ବିସ୍ତୃତ—
Ḍhāḷiā 1. Extended.

ଦେ. ବି.—ଢମା—2. An impervious bamboo basket.

ଢାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଢ୍ଵାଳ ଧାତୁ = ଗଳନ)—୧ । କୌଣସି
Ḍhāḷibā ତରଳ ପଦାର୍ଥକୁ ପାତ୍ରାଦିରୁ ଉପରୁ ତଳକୁ ପକାଇବା;
ঢালা ଅଜାଡ଼ିବା; ଛାଡ଼ିବା— 1. To pour out; to spill.
ढालना, ढारना, ढरकाना ढलकाना

ଢାଳେ ତ ଢାଳିଲୁ ନାହିଁ କୃପା-ସୁଧାସିରକ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳୋଚରିଞ୍ଜୁ ଚ ଗୀତ ।

[ଦ୍ର—କୌଣସି ତରଳ ପଦାର୍ଥ ଥିବା ପାତ୍ରର ମୁହଁ ପାଖକୁ ଅଣାଇ ଦେଇ ବା ଲେଉଟାଇ ପାତ୍ରରେ ଥିବା ତରଳ ପଦାର୍ଥକୁ ଢାଳିବାକୁ ହୁଏ । ବେଶି ପରିମାଣରେ ଢାଳିବାକୁ ଅଜାଡ଼ିବା କହନ୍ତି ।]

ढालना ୨ । ଧାତୁ ଇତ୍ୟାଦିକୁ ତରଳାଇ କରି ଛାଞ୍ଚରେ ଢାଳିବା—
2. To pour molten metal into a mould; to cast in a mould.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଃ	ଏ	ବସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଋଥ	ଖ୍ଯ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଘ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ମ

୩ । (ସଂ. ଢୁଲ୍ ଧାତୁ) ଚାମର ଆଦି ଇତସ୍ତତଃ ଚାଳନ କରିବା-
3. To wave a chowrie (or fan).

ଫୁଲ ଛତ ଫୁଲ ଅଳିଙ୍କ ଚାମର ଫୁରୁଣାରେ ଧରି କରେ,
ବେନି ପାଶରେ ମନ୍ଦେ ମନ୍ଦେ ଢାଳନ୍ତି କି କହିବ ବଚନରେ ।
ଦୀନକୃଷ୍ଣ. ଜଗମୋହନ ।

୪ । ବର୍ଷାକାଳ ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ ବର୍ଷା—
4. To rain cats and dogs; to rain incessantly.

(ଯଥା—ମେଘ ପଦ୍ଧରେ ଦେଉଛି ଢାଳୁଛି ।)

୫ । ଅଜସ୍ର ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟ କରିବା—
5. To spend money like water.

(ଯଥା—ସେ ଏହି ମକଦମାରେ ଟଙ୍କା ଢାଳିଦେଲା ।)

୬ । ଅଜସ୍ର ଅଜାଡ଼ିବା—6. To pour out profusely.

(ଯଥା—ମୋ ପତ୍ରରେ ଖିରିପିଠା ଢାଳି ଦେଇଗଲେ ।)

୭ । (ଢଳିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ) (ଅପାଙ୍ଗ; ଦୃଷ୍ଟି) କୌଣସି ପାଖକୁ ବୁଲାଇବା—7. To cast (a look: or glance) to one side.

ଚଞ୍ଚଳ ନୟନ ଦେ ଥରେ ଢାଳ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।

୮ । (ମୁହଁ) ତଳକୁ କରିବା—
8. To lower (the face)

କି କରି ଅନାଏ ବଦନ ଢାଳି । ଭଞ୍ଜ. ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା ।

୯ । (ପ୍ରାଣ) ସମର୍ପଣ କରିବା; ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବା; ଅକାତରରେ ଅର୍ପଣ କରିବା—9. To surender or offer unconditionally.

ପରିଚ୍ଛଦରୂପେ ସୈନ୍ୟ ନେଇ ସଙ୍ଗେ
ଅଙ୍ଗ ଢାଳିଥିଲେ ଯେ ରଣ-ରଙ୍ଗେ । ରଧାନାଥ. ଦରବାର ।

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା, ପକାଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଢାଳିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଢାଳିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ ଅଜାଡ଼ି
Ḍhā̱lijibā ହେବା—1. To be poured out; to be spilt.

ଢାଳିହୋଇଯିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଢାଳିହେବା }

୨ । ମନକୁ ଉଛୁଳିଯିବା—
2. To be spilt out of its own accord.

(ଯଥା—କାଳସିଢ଼ି ଅସମତଳ ଭୂମିରେ ରଖାଯିବାରୁ କାଳିଯାକ ଢାଳିଗଲା ।)

ଢାଳି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ନିଜ ଉପରେ ନିଜେ ପାଣି ଢାଳି ଗାଧୋଇବା—
Ḍhā̱li hebā To pour water on one's head or other limb for bathing.

୨ । ଢାଳିଯିବା (ଦେଖ)—Ḍhā̱lijibā (See)

ଢାଳି ହୋଇଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତରଳ ବସ୍ତୁ ପାତ୍ରରୁ ଅଜାଡ଼ି ହୋଇଯିବା।
Ḍhā̱li hoijibā ପାଣି ଆଦି ପାତ୍ରରୁ ବୋହିଯିବା—
ଢେଲେଯାଓଆ To flow away from a pot; to be spilt.
ढलकना, ढलना

ଢାଳୀ—ଦେ. ବିଣ—ଢାଲଧାରୀ; ଢାଲ ପିନ୍ଧିଥିବା—
Ḍhālī Armed with a shield; wearing a shield.
ঢালকী

ଢାଳୁ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଢାଲ ଧାତୁ=ଚାଳନ; ସଂ. ଧାର)—
Ḍhālu ଗଡ଼ାଣିଆ; କ୍ରମନିମ୍ନ; ପାହାଚିଆ—
ঢালু Sloping; inclined; slanting.
ভার, ঢাল্ল ବି—ଗଡ଼ନ୍ତି; ଗଡ଼ାଣିଆ ଜାଗା; କ୍ରମନିମ୍ନତା—
Inclination; slope.

ଢାଳୁଆ—ଦେ. ବିଣ—ଢାଳୁ (ଦେଖ)
Ḍhāluā Ḍhālu (See)

ଢାଳୁଆ ମୟୂର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଅଣ୍ଡିରା ମୟୂର, ଯେଉଁ
Ḍhāluā mayūra ମୟୂର ପଛଆଡ଼େ ଢାଲ ବା ପଙ୍ଖା ପରି ପର ଥାଏ—A male peacock; a peacock whose tail feather is spread like a fan or shield.

ଢାଳୁ କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ କାଟି କ୍ରମନିମ୍ନ କରିବା—
Ḍhālu kāṭibā To cut a place into a slope.
ঢালুকরা
ढालुकाटना

ଢାଳୁ ଗଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢାଳୁ କାଟିବା (ଦେଖ)
Ḍhālu garḍā(rḍe)ibā Ḍhālu kāṭibā (See)

ଢାଳେ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. ବିଣ—୧ । (ଥରେ ମୁଣ୍ଡ ଢାଳିବାକୁ ଯେତେ
Ḍhā̱le ସମୟ ଲାଗେ, ସେତିକି ସମୟରେ); କ୍ଷଣକରେ; ଏକ ପିଛୁଡ଼ାରେ—1. In the twinkling of the eye; in a moment; in a trice.

ଢାଳେ ପ୍ରଳୟ ବୃଷ୍ଟି କଲା ଶୋଭାଙ୍ଗୀ । ଗୋଲକ. ଇନ୍ଦୁରେଖା ।

୨ । ଅନାୟାସେ; ଅକ୍ଳେଶରେ; ସହଜରେ—2. Easily

ଢାଳେ ଅସୁର ଗଲା ନାଶ । ବଳରାମଦାସ. କମଳଲୋଚନ ଚଉତିଶା ।

୩ । ନିଶ୍ଚୟରେ—3. Certainly.

ଢାଳେ ନଗର ଢାଳେ ବଗର ଦର୍ଶନ ଦେଲୁ କରେ ।
ଭଞ୍ଜ କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

୪ । ଥରେମାତ୍ର; ବାରେ—4 Only once.

ଢାଳେ ତ ଢାଳିଲୁ କାହିଁ କୃପା ସୁଧାଝର କି ରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଶୋଭାଙ୍ଗ ତ ଗୀତ ।

୫ । ଟିକିଏ ମାତ୍ର; ଢିଲେ—5. A little.

୬ । ଦୃଷ୍ଟିମାତ୍ରକେ; କଟାକ୍ଷମାତ୍ରେ—6. At a glance.

একঘটি ବିଣ—ଏକ ଢାଳ ବା ଘଟପରିମିତ—
एकलोटा A small metal jug of (water).

(ଯଥା—ଢାଳେ ପାଣି ।)

ଢି—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଢି ଢା (ଦେଖ)
Ḍhi Ḍhi ḍhā (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କ୍ରଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ରଧ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କୀ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

ଢିଇମାଥା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ଅ—ଯେଉଁ ପକ୍ଷ ଖେଳରେ ଜିତେ, Ḍhiimāthā ସେ ପକ୍ଷର ହାରିବା ପକ୍ଷକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ବ୍ୟଙ୍ଗରେ (ଢିଇମାଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବୋଲିବା ଆପଣାର ଜୟସୂଚକ ପଦ—Exclamation uttered by a winning party in a game

ଢିଁଢିଁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଅଧୋବାୟୁର ଶବ୍ଦ— Ḍhiṅḍhiṅ Sound of passing wind. ଟିଁଟିଁ [ଦ୍ର—ଏହା ଢିଁଢିଁ ଅପେକ୍ଷା ଅଳ୍ପ ଶବ୍ଦ ।]

ଢିକା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ସଂ. ଧୃକ୍ଷ, ଧୃକ୍ଷ୍ ଧାତୁ=କ୍ଲେଶନ)—କ୍ଷଣକେ ବନ୍ଦ Ḍhikā ହୋଇ ପରକ୍ଷଣରେ ଖିନ୍ନଭାବରେ ଅନୁଭୂତ ବେଦନା— ବ୍ୟଥା Throbbing pain टीस (ଯଥା—ମୋ ଅଣ୍ଟାରୁ ଢିକା ଉଠୁଛି ।)

ଢିକାଘେନିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଙ୍ଗ ପିଠି ଘୋଳା ହେବା— Ḍhikāghenibā Throbbing pain in the limbs. ব্যথাকরা ଥୋଇବାରେ ତାହା କରି ମୋ କଥାଇଲା टीसमारना ଅଣ୍ଟାଠାରୁ ଢିକା ସେ ପିଠିକି ଯେନଇ ।

ଢିକାଉଠିବା } ଢିକାମାରିବା } କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ସଭା ।

ଢିଙ୍କି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଢେଙ୍କ=ବକ ଜାତୀୟ ପକ୍ଷୀ, ବଡ଼ିଆକାଙ୍କ, ଏହାର Ḍhiṅki ଆକୃତି ବଡ଼ିଆକାଙ୍କର ବେକ ସହିତ ଥଣ୍ଟର ଆକୃତି ପରି ঢেঙ্কী ଥିବାରୁ ସଂ. ଚକ୍ଷ୍ ଧାତୁ=ଆଘାତ) ଧାନ ଆଦି କୁଟିବା धनकुट्टी ढेंकली, ढेंकी ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ପାଦ ଚାଳିତ ସ୍ଥୂଳ ଗୋଲ କାଷ୍ଠଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—A husking pedal block with lever arrangements; Ḍhenki

ଢିଙ୍କି ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଗଲେ ବି ଧାନକୁଟା।—ଲୋକ—ପ୍ରବଚନ ।

[ଦ୍ର—ଏହା ଲମ୍ବରେ ୪।୫ ହାତ ଓ ଏଥିର ବ୍ୟାସ ଏକ ଫୁଟ । ଏହାର ମୁଣ୍ଡ ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ପାହାର ଓ ଅଣ୍ଟାରେ ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷ ଲାଗିଥାଏ । ଉଦୂଖଳ ମୁଷଳକୁ ପାଦୁକାରଣୀ ଯନ୍ତ୍ର କହନ୍ତି । ବୈଦିକ କାଳରେ (ଅଦ୍ୟାବଧି ମଧ୍ୟ ଦକ୍ଷିଣ ଓ ପଶ୍ଚିମରେ) ଧାନ କୁଟିବା ନିମନ୍ତେ ଉଦୂଖଳ (କାଠରେ ନିର୍ମିତ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ପାତ୍ର) ଏବଂ ମୁଷଳ (୪।୫ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚ କାଠର ଗୋଟିଏ ଠେଙ୍ଗା) Pestle and mortar) ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଥିଲା । ବଙ୍ଗ ଓ ଓଡ଼ିଶାରେ ଢିଙ୍କି ପ୍ରାଚୀନ ଉଦୂଖଳ ମୁଷଳର କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଅଛି । ଉଦୂଖଳରେ ଧାନ ଆଦି ଶସ୍ୟକୁ ଭରିଦେଇ ମନୁଷ୍ୟ ଠିଆ ହୋଇ ମୁଷଳକୁ ଦୁଇ ହାତରେ ଉଠାଇ ପକାଇ ଧାନ କୁଟେ । ଢିଙ୍କିକୁ ମନୁଷ୍ୟ ଗୋଡ଼ ଦ୍ୱାରା ଚଳାଇ ଧାନ କୁଟେ । ଉଦୂଖଳ ମୁଷଳରେ ଜଣେ ଲୋକ ଧାନ କୁଟି ପାରେ, ମାତ୍ର ଢିଙ୍କିରେ ଅନ୍ତତଃ ଜଣେ କୁଟିବା ପାଇଁ ଓ ଜଣେ ଗୁଣାଇବା ପାଇଁ ଏପରି ଦୁଇ ଜଣ ଦରକାର । ଶ୍ରମାପନୋଦନାର୍ଥ ଢିଙ୍କି କୁଟାଳିମାନେ ଗୀତ ବୋଲନ୍ତି । ଢିଙ୍କିଦ୍ୱାରା ଧାନ କୁଟି ଚାଉଳ କରାଯାଏ । ଚାଉଳ, ଡାଲି ଆଦି କୁଟି ଚୂନା କରାଯାଏ ଏବଂ ଧାନକୁ କୁଟି ଚୂଡ଼ା ମଧ୍ୟ କରାଯାଏ । ଧାନକୁଟା ଢିଙ୍କି ଅପେକ୍ଷା ଚୂଡ଼ା କୁଟା ଢିଙ୍କି ଛୋଟ ଓ ହାଲୁକା । ଉଦୂଖଳ ମୁଷଳ ଅପେକ୍ଷା ଢିଙ୍କିଦ୍ୱାରା ବେଶି ପରିମାଣରେ ଓ ଶୀଘ୍ର ଧାନ କୁଟି ହୁଏ । ଢିଙ୍କି ନାରଦଙ୍କ ଯାନ ବୋଲି ଲୌକିକ ବିଶ୍ୱାସ ।]

ଢିଙ୍କିଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଢେଙ୍କ=ବଡ଼ିଆକାଙ୍କ ବା ବଗ; ଏହାର ଗଢ଼ଣ Ḍhiṅkiā ବଡ଼ିଆକାଙ୍କ ପରି ହୋଇଥିବାରୁ)— ଫିରକି ୧ । କବାଟ ଓ ଝରକାକୁ ବନ୍ଦ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ठेंगुर, डेली, चौगना, ठेंगर ଢିଙ୍କି ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ କୁଳୁପ; ଛିଟକଣୀ—1. A hook or trigger-like contrivance for fastening doors and windows.

ढिंगर ୨ । ଦୁଷ୍ଟ ଗୋରୁଙ୍କ ବେକରେ ଓହଳାଯିବା ଗୋଟିଏ କାଠଖଣ୍ଡ—2. A clog attached to the neck of wild or restless cattle to impede their motion.

[ଦ୍ର—ଏହା ବେକରେ ବନ୍ଧା ହେଲେ ଗୋରୁ ଚାହିଁର ଭାରଦ୍ୱାରା ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ଦଉଡ଼ିପାରେ ନାହିଁ ।]

୩ । ଢପିଡ଼ିପା ୨ (ଦେଖ) 3. Ḍhipiḍhipā 2 (See).

ବିଣ—୧ । ଢିଙ୍କି ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ— 1. Like a 'Ḍhiṅki.

୨ । ଲମ୍ବ—2. Long; large.

ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—(ଏମାନଙ୍କ ଆଗପାଖ ଢିଙ୍କି ପରି ଲମ୍ବ ଥିବାରୁ)— ହେଣ୍ଟା—Hyena.

ଢିଙ୍କିଆ କୁମ୍ଭୀର—ଦେ. ବି—ଢିଙ୍କି ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ ଦୀର୍ଘାକାର କୁମ୍ଭୀର— Ḍhiṅkiā kimbhira A big alligator compared to a (ଢିଙ୍କିଆ କୁମ୍ଭୀର—ଅନ୍ୟରୂପ) dhiṅki in length and girth.

ଢିଙ୍କିଆ ଦଳ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଜଳଜ ଲତା— Ḍhiṅkiādaḷa A species af Nephrolipis (a very thick aquatic fern like the English Braken); Crinum defiaxum crinum Asiaticum.

[ଦ୍ର—ଏହାର ନାଡ଼ ବହୁତ ଦୂରକୁ ସୂଅ ନ ଥିବା ପାଣି ଉପରେ ମାଡ଼େ ଓ ସେଥିରୁ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଁଏ ୨ ଠାରୁ ୩ ଇଞ୍ଚ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ ପତ୍ରାକୃତି ଡାଳ ବାହାରିଥାଏ ।]

ଢିଙ୍କିଆ ବାଘ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ହେଣ୍ଟାବାଘ— Ḍhiṅkiā bāgha Hyena.

[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ଅଗ ପାଖ ଢିଙ୍କିପରି ଲମ୍ବ ଅଟେ ।]

ଢିଙ୍କିଆ ବାତ—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ବାତ, ଯାହା ଆକ୍ରମଣରେ ରୋଗୀ Ḍhiṅkiā bāta ସର୍ବଦା ଭୂମିରେ ଲମ୍ବ ହୋଇ ପଡ଼ି ରହେ—

ଢିଙ୍କିଆ ଲାଉ—ଦେ. ବି—ଏକଜାତୀୟ ଲମ୍ବ ଓ ବଡ଼ ଲାଉ— Ḍhiṅkiā lāu A kind of bottle gourd (large বড়লাউ and long); lagenaria vulgaris. लम्बाघिया ଢିଙ୍କିଆ ଲାଉ, ଟେକଟାକ ଦେଲେ ପାଗାକୁ ଯାଉ । ଢଗ ।

୧	ଘ	ଡ	ଉ,ଊ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ନ୍ଥ	ଓ
୨	ଘ	ଡ	ରୁ	ଲୁ	ଫ୍ଟେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ପ	ସ	ଗଂୟ	ଲଥ	ଊ	ନ୍

[ଦ୍ର—ଏ ଲତା ଥରେ ପିଡ଼ାରେ ମାଡ଼ିଲେ ଦୂର୍ ଫଳେ । ପାକଳ ଲାଉର ମୁଣ୍ଡ ପାଖକୁ କାଟି ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଯୋଗୀମାନେ ଥାଳ କରନ୍ତି ଓ ସୀତାରର ହାଣ୍ଡି ହୁଏ । ଢିଙ୍କିଆ ଲାଉ ଗଛକୁ ନିର୍ଲଜ୍ଜ ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗେ ଠଗରେ ଇତର ଲୋକେ ତୁଳନା କରିଥାନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ନିର୍ଲଜ୍ଜ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଉକ୍ତ ଠଗ ବୋଲା ଯାଇଥାଏ ।]

ଢିଙ୍କି ଓଷା—ଦେ. ବି—ଭାଲୁକୁଣୀ ଓଷା; ଖୁଦୁରୁକୁଣୀ ଓଷା, ଭାଦ୍ର
Ḍhiṅki oshā ମାସରେ ପ୍ରତି ରବିବାର ଦିନ ଅବିବାହିତା କଣ୍ଡରା ଏବଂ, କରଣ ଓ ଅନ୍ୟ ଶୂଦ୍ର କନ୍ୟାମାନେ ଢିଙ୍କିକୁ ପୂଜା କରିବା ଓଷା—A festival observed by unmarried Śūdra girls on the Sundays of the month of Bhādra.

ଢିଙ୍କିକୁଟା—ଦେ ବି— ଢିଙ୍କିରେ କୁଟିବା କ୍ରିୟା—
Ḍhiṅkikuṭā Husking and pounding operations.
ঢেংকিকুটা
ढेंकिकुटा ଦେ. ବିଣ.—ଯାହା ଢିଙ୍କିରେ କୁଟା ହୋଇଥାଏ—Pounded with the Ḍhenki.

ଢିଙ୍କିକୁଟା ପାଣିବୁହା—ଦେ. ବି (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଏକ ସମୟରେ ଜଣେ
Ḍhiṅkikuṭā pāṇibuhā ମନୁଷ୍ୟ ଉପରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ କାର୍ଯ୍ୟର ଭାର ପଡ଼ିଥିବାର ଅବସ୍ଥା—The state of a person having to perform many things at a time.
(ଯଥା—ତାକୁ ଢିଙ୍କିକୁଟା ପାଣିବୁହା ଲାଗିଛି ।)

[ଦ୍ର—ଘରେ କେହି ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ନ ଥିଲେ ଘରର ବଧୂ ଧାନ କୁଟିବା କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ରୋଷେଇ ପାଇଁ କୂଅରୁ ବା ଗଡ଼ିଆରୁ ପାଣି ବୋହିବା କାର୍ଯ୍ୟ ଏପରି ଉଭୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼େ । ଏହି ଅର୍ଥରୁ ଲକ୍ଷଣାର୍ଥର ସୃଷ୍ଟି ।]

ଢିଙ୍କି କୁଟାଳୀ—ଦେ. ବି. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁମାନେ ଢିଙ୍କିରେ
Ḍhiṅki kuṭāli କୁଟିବା କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି—Plying the 'Ḍhiṅki'.
ঢেংকিকোটা
ढिंकि कुटनेवाला

ଢିଙ୍କି କୁଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୋଡ଼ ସାହାଯ୍ୟରେ ଢିଙ୍କିକୁ ଭରଣ୍ଡି ଉପରୁ
Ḍhiṅki kuṭibā ଉପରକୁ ଉଠାଇ ପୁଣି ସେଥିରେ ପକାଇବା—
ঢেঙ্কিকুটা, ভানা To set a 'Ḍheṅki' going with the foot.
ढेंकि कुटना

[ଦ୍ର—ଜଣେ ବା ଦୁଇ ଜଣ ଲୋକ ଢିଙ୍କିଲାଞ୍ଜି ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇ ଗୋଟିଏ ପାଦ ତଳେ ରଖି ଆଉ ଗୋଟିଏ ପାଦ ଲାଞ୍ଜ ଉପରେ ରଖି ପାଦର ଭରଦ୍ୱାରା ଲାଞ୍ଜକୁ ତଳ ଆଡ଼କୁ ମାଡ଼ିଲେ ଢିଙ୍କିର ମୁଣ୍ଡରେ ଥିବା ମୁଷଳ ଉପରକୁ ଉଠିଯାଏ ଓ ପାଦକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଢିଙ୍କି ଭରଣ୍ଡି ଗାତରେ ମୁଷଳଟି ଦୁଲ୍କିନା ପଡ଼ିଯାଏ । ଏହିପରି ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ପାଦଭରଦ୍ୱାରା ମୁଷଳକୁ ଉଠାଇବା ଓ ପକାଇବାକୁ କୁଟିବା ବୋଲାଯାଏ । ଢିଙ୍କି କୁଟାଳୀମାନେ ଗୋଟିଏ ଗୋଡରେ ତଳେ ଠିଆ ହୋଇ ଅନ୍ୟ ଗୋଡ଼ରେ ଢିଙ୍କି କୁଟିବା ଯୋଗୁଁ ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ଅଶ୍ରଦ୍ଧ ବା ଭରା ଲୋଡ଼ା ହୁଏ । ଏଥିପାଇଁ ଢିଙ୍କି ତଳେ ଓହଳ ଥିବା ଖଣ୍ଡେ ଦଉଡ଼ିକୁ ଧରି କିମ୍ବା ଢିଙ୍କିର ପକ୍ଷୀ ଥିବା ସ୍ଥାନର ଦୁଇପାଖରେ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ବଡ଼ ଖୁଣ୍ଟ ପୋତାଯାଇ ମନୁଷ୍ୟର ଛାତି ଉଚ୍ଚରେ ଖଣ୍ଡେ ଆଡ଼ ଧାରଣା ପଡ଼ିଥାଏ । ସେହି ଅଡ଼ ଧାରଣାକୁ ଆଶ୍ରା କରି କୁଟାଳୀ ଧାନ କୁଟନ୍ତି ।

ଧାନର ଚାଉଳ ବାହାର କରିବାକୁ ହେଲେ ଢିଙ୍କିକୁ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ କୁଟିବାକୁ ହୁଏ । ଚାଉଳ ଆଦିକୁ ଗୁଣ୍ଡା କରିବାକୁ ହେଲେ ଢିଙ୍କିକୁ ଦୁମ୍ ଦୁମ୍ କରି କୁଟିବାକୁ ହୁଏ । ରଗଡ଼ା ମୁଗକୁ ଡାଲିବାକୁ ହେଲେ ଢିଙ୍କି ପାହାର ଅଗରେ ଫୁଲାଏ କୁଟା ଗୁଡ଼ାଇବାକୁ ହୁଏ ତାହାହେଲେ ଡାଲିଗୁଡ଼ିକ ଗୁଣ୍ଡା ହୋଇଯାଏ ନାହିଁ ।

ଢିଙ୍କି କୁଟିବାର ଶବ୍ଦ ଦୁଲ୍ ଦୁଲ୍ ବା ଦୁମ୍ ଦୁମ୍ । ଏ ଶବ୍ଦରେ ଘର, ଦ୍ୱାର, ସାହି ଓ ଗ୍ରାମ ଦୋହଲି ଉଠେ । ଏଥି ସଙ୍ଗେ ସମୟ ସମୟରେ ଢିଙ୍କିର ପକ୍ଷୀ ଢିଙ୍କିଖୁଣ୍ଟର କନାରେ ଘଷିହୋଇ କେଁ କେଁ କଣି କଣି ଶବ୍ଦ ହୁଏ । ବତୁରା ଧାନକୁ ସାମାନ୍ୟ ଉଷାଇଁ ଢିଙ୍କିଦ୍ୱାରା ଚୁଡ଼ା କୁଟାଯାଏ । ରାତି ନ ପାହୁଣୁ କେଉଟୁଣୀମାନେ ଚୁଡ଼ା କୁଟିବା ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି ଓ କେଉଟସାହିର ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଢିଙ୍କି ପାହାରର ଦୁଲ୍ ଦୁଲ୍ ଶବ୍ଦ ଗ୍ରାମାନ୍ତରକୁ ମଧ୍ୟ ଶୁଭେ ।

ଢିଙ୍କି କୁଟିବା ବିଶେଷ ପରିଶ୍ରମସାଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ । ଜେଲ୍‌ଖାନାରେ ଚୋରମାନଙ୍କୁ ଢିଙ୍କିଦ୍ୱାରା ନଡ଼ିଆକତାକୁ କୁଟିବା ଭଳି ଶ୍ରମସାଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟମାନ ଦିଆଯାଏ । ସାଧାରଣତଃ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଢିଙ୍କି କୁଟନ୍ତି । ଢିଙ୍କି କୁଟିବା ପୁରୁଷଙ୍କୁ କୁଟାଳୀ ଓ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ କୁଟୁଣୀ ବୋଲାଯାଏ । ଆମ ଦେଶରେ ଗରିବ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଅନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କର ଧାନକୁଟି ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ କହିବା 'ମୁଁ ଧାନ କୁଟି ପୁଅକୁ ପାଳିବି' ବାକ୍ୟର ଅର୍ଥ ମୁଁ ଅତି ଦୁଃଖରେ ଅର୍ଥାତ୍ ପର ଘରେ ଢିଙ୍କିକୁଟା କାର୍ଯ୍ୟ କରି ମୂଲସ୍ୱରୂପ ଯାହା ପାଇବି ସେଥିରେ ପିଲାକୁ ପୋଷିବି । ।]

ଢିଙ୍କି କୁଟୁଣୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଢିଙ୍କି କୁଟିବା ସ୍ତ୍ରୀ; କୁଟୁଭୁଣୀ—
Ḍhiṅki kuṭuṇi Females who paddle the 'Ḍhiṅki'.
(ଢିଙ୍କି କୁଟୁଭୁଣୀ— ଅନ୍ୟରୂପ)
ढेंकी कुटनी, ढिंकि कुटनेवाली

ଢିଙ୍କି ଖମ୍ବ—ଦେ. ବି—ଅର୍ଗଳୀ ବା କନା ହୋଇଥିବା ଦୁଇଟି ଖୁଣ୍ଟ, ଯାହା
Ḍhiṅki khamba ଭୂମିରେ ପୋତା ହୋଇଥାଏ ଓ ଯାହା
(ଢିଙ୍କିଖୁଣ୍ଟ— ଅନ୍ୟରୂପ) ଉପରେ ଢିଙ୍କିର ପକ୍ଷ ରହେ—The side supports of a 'Ḍheṅki'.
ঢেঙ্কিপোআ

ଢିଙ୍କି ଖୁସୁରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢିଙ୍କି ସମକାଇବା (ଦେଖ)
Ḍhiṅki khusurā(re)ibā Ḍhiṅki samakāibā (See)

ଢିଙ୍କି ଖୁସେଇବା—ଦେ. କ୍ରି— ଢିଙ୍କି ସମକାଇବା (ଦେଖ)
Ḍhiṅki khuseibā Ḍhiṅki samakāibā (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ'କୁ ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଆଁଖି ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଢିଙ୍କି ଗିଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କାହାକୁ ଅସମ୍ଭବ ବା ନ
Ḍhiṅki gilā(le)ibā ପାରିବା ଭଳି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ
ঢেংকি গিলান କରାଇବା ଓ କହିବା—To force one to do something quite impracticable and impossible.

ଢିଙ୍କି ଗିଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଅସମ୍ଭବ କର୍ମ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ
Ḍhiṅki gilibā ହେବା—To be forced to do something impossible.
ঢেঁকিগিলা
ବ.ପା ଉଣ ଢିଙ୍କି ଗିଳ—ପ୍ରବଚନ ।

ଢିଙ୍କିଗୀତ—ଦେ. ବି—ଢିଙ୍କି କୁଟିବା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଶ୍ରମାପନୋଦନ
Ḍhiṅkigīta ବା ଆନନ୍ଦ ସକାଶେ ଯେଉଁ ଗୀତ ବୋଲନ୍ତି—
Ḍheṅki songs.

[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ଢିଙ୍କି ଗୀତର ଗୋଟିଏ ଉଦାହରଣ ଦିଆଗଲା । ଯଥା—

ଢୁଲ୍ ଢୁଲ୍ ଢିଙ୍କି ଶବଦ,
ବ୍ରହ୍ମା ନ ପାଇଲେ ତାହାର ଭେଦ ଲୋ (ଘୋଷା)
ଆମ୍ଭ ଶାଶୁଣୀ ଗୁଣ ଖାଇଲା ଲୋ, କରଞ୍ଜ ସରୁଠୁଁ ଟାଣ,
ଓଷଧ ଫାଙ୍କସା ସବୁ ମିଶାଇ ଲୋ, ସବୁ ଟାଣି ନେଲା ଲୁଣ ଲୋ । ୧ ।
ନେଉଳ ନାକରେ ଫାଶିଆ ହେଲେ ଲୋ, ଏଣୁ ଅ ନାକରେ ଗୁଣା,
ଦେଖା ଶୋଇଅଛି ଉଚ୍ଚ ପଲଙ୍କରେ, ମଞ୍ଜାର ଧରେ କଣ୍ଢଣା ଲୋ । ୨ ।
ଟୋକେଇ କଣ୍ଢେଇ ବାପଘର ଗଲେ, ଶାଶୁଣୀ ଜଗିଛି ଘର,
କଂସା ଥାଳ ଗଲେ ଯାଉଛୁ ଦେଖି,ମଝେ କଥା ବାଉଜର ଲୋ । ୩ ।

ଢିଙ୍କିଶୃଳ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଶୃଳରେ ଢେଙ୍କି ବସିଥାଏ—
Ḍhiṅki chāli A leanto used for the 'Ḍhiṅki'.
ঢেংকিচালী

ଢିଙ୍କିଦ(ଧ)ମକା—ଦେ. ବି.—ଢିଙ୍କି ସମକା (ଦେଖ)
Ḍhiṅkida(dha)makā Ḍhiṅki samakā (See)

ଢିଙ୍କି ଦ(ଧ)ମକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଢିଙ୍କି ସମକାଇବା (ଦେଖ)
Ḍhiṅki da(dha)makā(ke)ibā
Ḍhiṅki samakāibā (See)

ଢିଙ୍କି ଢୁଲୁକା—ଦେ. ବି.—ଢିଙ୍କି ସମକା (ଦେଖ)
Ḍhiṅki dulukā Ḍhiṅki samakā (See)

ଢିଙ୍କି ଢୁଲୁକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଢିଙ୍କି ସମକାଇବା (ଦେଖ)
Ḍhiṅki dulukā(ke)ibā Ḍhiṅki samakāibā (See)

ଢିଙ୍କି ପକ୍ଷୀ—ଦେ. ବି.—ଢିଙ୍କିର ଅଗ ବା ମୁଣ୍ଡରୁ ପ୍ରାୟ ୩ ଭାଗ ଛାଡ଼ି
Ḍhiṅki pakshi ଢିଙ୍କିକୁ କଣା କରି ଯେଉଁ କାଠ ମଞ୍ଜାଇ
আক শলী ଥାଏ ଓ ଯାହା ଦୁଇ ପାଖରୁ ବାହାରି ଢିଙ୍କି ଖମ୍ବର ଅର୍ଗଳବନ୍ଧରେ ପଶିଥାଏ—
The wings of a 'Ḍhiṅki'.

ଢିଙ୍କି ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି.—ଢିଙ୍କିର ମୂଷଳ ଭରଣ୍ଡି ମଧ୍ୟରେ ପଡ଼ିବା—
Ḍhiṅki paṛibā The working of the 'Ḍhiṅki' pestle.
ঢেঁকি পড়া

ଢିଙ୍କି ପାହାର—ଦେ. ବି.—୧ । ଢିଙ୍କି ମୁଣ୍ଡରୁ ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ଭରଣ୍ଡିରେ
Ḍhiṅki pāhāra ପଡ଼ିବା ନିମିତ୍ତ ଲମ୍ବଭାବରେ ମୂଷଳାକାରରେ
ঢেকী মোনা ପଶିଥିବା କାଠ ଖଣ୍ଡ—
ঢিকোকা মুখা 1. The pestle of a 'Ḍhiṅki'.
(ଢେଙ୍କି ପାହୁରୁଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଢିଙ୍କିର ଆଘାତ—
2. A stroke of the Ḍheṅki.

ଢିଙ୍କି ପେଟ—ଦେ. ବି.—ଢିଙ୍କି ପାହାର ଲାଗିଥିବା ସ୍ଥାନରୁ ପକ୍ଷୀ ଲାଗି
Ḍhiṅki peṭa ଥିବା ସ୍ଥାନପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଂଶ—
ঢেঙ্কির পেট The middle part of a 'Ḍheṅki'.

ଢିଙ୍କିବାଲି—ପ୍ରାଦେ. ଉ. ସ୍ତ୍ରୀ—(କଟକ ସହର ପ୍ରଚଳିତ ଭାଷା)—
Ḍhiṅki bāli କୋଠାକାମ ପାଇଁ ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଢିଙ୍କିଦ୍ୱାରା ଚୂନ ସୁରୁକି ଆଦି କୁଟନ୍ତି—Women who work in pounding mortar and brick with the 'Ḍheṅki'.

ଢିଙ୍କି ଭରା—ଦେ. ବି.—ଯେଉଁ ଅଲଗୁଣି ବା ଓହଳିଥିବା ଦଉଡ଼ିକୁ
Ḍhiṅki bharā ଅବଲମ୍ବ କରି ଢିଙ୍କି କୁଟାଳୀମାନେ ଧାନ କୁଟନ୍ତି—
A support for the workers in a 'Ḍheṅki' while engaged in husking.

ଢିଙ୍କି ଭରଣ୍ଡି—ଦେ. ବି.—ଢିଙ୍କିର ମୂଷଳ ଯେଉଁ ଖାଲରେ ପଡ଼େ—
Ḍhiṅki bharāṇḍi The mortar of a 'Ḍheṅki'.
ঢেঙ্কি গড়

ଢିଙ୍କି ମୁଣ୍ଡ—ଦେ ବି.- ଢିଙ୍କିର ଅଗଠାରୁ ପାହାର ଲାଗିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଂଶ--
Ḍhiṅki muṇḍa The head of a 'Ḍheṅki'.
ঢেঙ্কি মাথা

ଢିଙ୍କି ମୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବି.—ଢିଙ୍କିର ଭରଣ୍ଡି ଗାତ ତଳେ ଦିଆ ଯାଇଥିବା
Ḍhiṅki muṇḍā କାଠ (ବା ପଥର)ର ମୁଣ୍ଡିଆ—
গড়কাঠ The anvil (wood or stone) of a Ḍheṅki.

ଢିଙ୍କି ମୂଷଳ—ଦେ. ବି.—ଢିଙ୍କି ପାହାର (ଦେଖ)
Ḍhiṅki mushala Ḍhiṅki pāhāra (See)

ଢିଙ୍କିରେ (ଧାନ ଆଦି) ଶୁଖା(ଖେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢିଙ୍କିରେ କୁଟା
Ḍhiṅkire (dhāna etc) śukhā(khe)ibā ଯାଉଥିବା ଧାନ ଆଦିକୁ ଲେଉଟ ପାଉଟ କରିବା—
To stir the contents of the mortar during the husking operation of the 'Ḍheṅki'

[ଦ୍ର—ଢିଙ୍କିର ମୂଷଳ ଉପରକୁ ଉଠି ପୁନର୍ବାର ତଳକୁ ପଡ଼ିବା ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଅଳ୍ପ ସମୟ ବ୍ୟବଧାନ ଥାଏ, ସେହି ସମୟରେ ଢିଙ୍କି ଭରଣ୍ଡିରେ ଥିବା ଧାନକୁ ହାତଦ୍ୱାରା ଏପରି ସାବଧାନ ହୋଇ ଲେଉଟ ପାଉଟ କରିବାକୁ ହୁଏ ଯେ ଢିଙ୍କିର ମୂଷଳ ଭରଣ୍ଡିରେ ପଡ଼ିବା ବେଳକୁ ହାତଟି ଭରଣ୍ଡି ଭିତରୁ ବାହାରି ଆସିଥାଏ । ନଚେତ୍ ସମା ଲଗା ମୂଷଳ ଥରେ କରପୃଷ୍ଠରେ ପଡ଼ିଲେ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଙ୍ଘ	ଞ୍ଝ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ପୈ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଚ	ନ୍

ହାତ କୁଟ ହୋଇଯିବ । ନୂଆ କରି ଶୁଖାଉଥିବା ଲୋକଙ୍କ ହାତରେ ଅନେକ ସମୟରେ ଢିଙ୍କି ପଡ଼ିଯାଏ ।]

ଢିଙ୍କିରେ ପଣିବା—ଦେ କ୍ରି—ଢିଙ୍କିରେ କୁଟାଯିବା ନିମନ୍ତେ ଧାନ ଆଦି
Ḍhiṅkire paṇibā ଆଣି ଢିଙ୍କି ଉଖୁଣ୍ଡିରେ ଭରିବା—
ঢেঙ্কিতে দেওয়া To fill the article to be husked in the mortar of the 'Ḍheṅki'.

ଢିଙ୍କି ଲାଞ୍ଜି—ଦେ. ବି—ପଞ୍ଚିଠାରୁ ଢିଙ୍କି ଛମୁଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉପରସ୍ଥ
Ḍhiṅki lāñji କ୍ରମନମ୍ର ଅଂଶ—The tail or pedal of
ঢেঙ্কিলেজ a 'Ḍheṅki'.
[ଦ୍ର—କୁଟାଳୀମାନେ ଏହା ଉପରେ ଗୋଡ଼ ଦେଇ ଢିଙ୍କିକୁ ଚାଳନ କରନ୍ତି ।]

ଢିଙ୍କିଲାଞ୍ଜି ଗାତ—ଦେ. ବି—ଢିଙ୍କିର ଲାଞ୍ଜି ତଳେ ଯେଉଁ ଗର୍ତ୍ତ ଥାଏ;
Ḍhiṅkilāñji gāta ଢିଙ୍କିର ମୁଣ୍ଡ ଉପରକୁ ଉଠିବା ସମୟରେ ଢିଙ୍କି ଲାଞ୍ଜି ଯେଉଁ ଗାତ ଭିତରକୁ ପଶି ଥାଏ—
The hole below the tail of the 'Ḍheṅki'.

ଢିଙ୍କିଶାଳ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଘରେ ଢିଙ୍କି ପଡ଼ି ଥାଏ—
Ḍhiṅkiśāḷa The room set apart for the
ঢেঙ্কিশাল,ঢেঁকশাল 'Ḍheṅki'.

[ଦ୍ର—ଢିଙ୍କି ଯେଉଁ ଘରେ ବସେ, ସେ ଘରେ ଢିଙ୍କି ଉଖୁଣ୍ଡି ଗୋଟିଏ ଖୋଳାଯିବା ଓ ଖୁଣ୍ଟି ଦୁଇଟି ପୋତାଯିବା ଦରକାର ଥିବାରୁ ସେଥିପାଇଁ ଖାସ୍ ଗୋଟିଏ ଘର ବା ଚାଳ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରଖାଯାଏ ଓ ସେହି ଘରେ ଢିଙ୍କି ରହେ ।

ଢିଙ୍କିଶାଳରେ ଢେଙ୍କାନାଳ ଚର୍ଚ୍ଚା ନ୍ୟାୟ—
ଢିଙ୍କିଶାଳରେ କୁଟିଭୁଣୀମାନେ ଓ ଧାନ ଆଦି କୁଟୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି-ମାନେ ଆପଣାର ପାରିବାରିକ, ସାମାଜିକ ବା ଗ୍ରାମୀୟ ବିଷୟର ଚର୍ଚ୍ଚା କରି ଥାଆନ୍ତି । ଢିଙ୍କିଶାଳରେ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ମୁହଁରେ ବହୁ ଦୂରଦେଶର ବିଷୟ ବା ରାଜ୍ୟଶାସନ ବିଷୟକ ଚର୍ଚ୍ଚା ଅନଧିକାରଚର୍ଚ୍ଚା ମାତ୍ର । କୌଣସି ଅନଧିକାର ବା ଅପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି 'ଢିଙ୍କିଶାଳରେ ଢେଙ୍କାନାଳର ଚର୍ଚ୍ଚା ପଡ଼ିଛି' ଏହି ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ଢିଙ୍କିଶାଳର କଥା ଚର୍ଚ୍ଚା ନ କରି ଢେଙ୍କାନାଳର ଚର୍ଚ୍ଚା କରୁଛି ।]

ଢିଙ୍କି ସମକା—ଦେ. ବି—ଢିଙ୍କି କୁଟିବାର ଶବ୍ଦ—
Ḍhiṅki samakā The sound of working a 'Ḍheṅki'.
[ଦ୍ର—ଢିଙ୍କିର ଅଳ୍ପ ଶବ୍ଦକୁ ସମକା—ସମ୍ ସମ୍ ଶବ୍ଦ; ତାଠାରୁ ବଡ଼କୁ ଦମକା—ଦମ୍ ଦମ୍ ଶବ୍ଦ; ତାଠାରୁ ବଡ଼କୁ, ଦୁଲୁକା—ଦୁଲୁଦୁଲୁ ଶବ୍ଦ କହନ୍ତି ।]

ଢିଙ୍କି ସମକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢିଙ୍କିକୁ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଦୋହଲାଇ
Ḍhiṅki samakā(ke)ibā କରି କୁଟିବା—To hustle the pedal of the 'Ḍheṅki'.

ହେ ଦମକେଇ ଲୋ ! ସମା କୁଟଇ ଧାନ, ଢିଙ୍କି ହେ ସମକେଇ ଲୋ ।
ତ ସଉତୁଣୀ ଢିଙ୍କି ଲାଞ୍ଜିରେ ଖାଆନ୍ତି ବଙ୍ଗଳା ପାନ—ଢେଙ୍କିକୁଟା ଗୀତ ।

ଢିଙ୍କି ସମା—ଦେ. ବି—ଢିଙ୍କି ମୁଷଳର ଅଗ୍ରଭାଗରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା
Ḍhiṅki samā ଲୁହାର ବଳା—The ring round the
সামা end of the pestle.

ଢିଢା—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—
Ḍiḍhā ୧ । ବନ୍ଧୁକ ତୋପ ଆଦି ଫୁଟିବା ଢୁଢା ଶବ୍ଦ—
ঢাইঢাই 1. Booming sound of cannon.
धायँधायँ ୨ । ଏକ କଠିନ ପଦାର୍ଥରେ ଅନ୍ୟ ଏକ କଠିନ ପଦାର୍ଥର ସବଳରେ ବାଜିବା ଶବ୍ଦ—
2 The clashing sound of two hard things.
୩ । ମୁଣ୍ଡକୁ କଠିନ ଭୂମିରେ ବାଡ଼େଇବାର ଶବ୍ଦ—
3 The sound of striking one's head on the hard ground.
(ଯଥା—ଢୁଢା ଶବ୍ଦ ଅପେକ୍ଷା ଢିଢା କ୍ଷୀଣ ଶବ୍ଦ ।).

ଢିଢି—ଦେ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଢିଢା (ଦେଖ)
Ḍhiḍhi Ḍhiḍhā (See).

ଢିଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମେଞ୍ଚା; ପୁଳା—
Ḍhiṇḍā Lump; handful.
(ଢିଂଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ମାଟି ଢିଣ୍ଡା, ଗୁଡ଼ ଢିଣ୍ଡାଏ ।)

ଢିଣ୍ଡିଶ—ସଂ. ବି—ଭେଣ୍ଡୀ—
Ḍhiṇḍiśa Lady's finger (a kitchen fruit).
ঢেঁড়স डेड़सा डिंडिस डिन्द

ଢିପ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସ୍ତୂପ ବା ଦ୍ୱୀପ)—୧ । ଦ୍ୱୀପାକାର ବା ଉଚ୍ଚ ଭୂମି;
Ḍhipa କୁଦ—1 High land; high ground.
ঢিপী ୨ । ମାଟିର ସ୍ତୂପ—2. Mound of earth; a raised
ढोह, ढूह land; hillock.
ଦେ. ବିଣ—ଉଚ୍ଚ; ଢିପ—High; raised.
(ଢିପଣା—ଅନ୍ୟରୂପ) ତଭୂଇସ୍ରେ ଢିପ ଯେ ଖାଲ କୋଣଯାଏ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଢିପା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଢିପ (ଦେଖ)
Ḍhipā 1. Ḍhipa (See).
ঢিপী ୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଭଳପାର ଗୋଟିଏ ଅଂଶରେ ଭରଦେଇ
ढिपा ଚାଲେ; ଢିପେଇ ଢିପେଇ ଚାଲିବା—
2. Limping; halting.
ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ପିଲାମାନଙ୍କର ବଜାଇବା ଏକପ୍ରକାର ବାଜା—A kind of musical instrument played on by children.
ରଜରେ ବାଳକ ବାଳିକାମାନେ ଦୋଳିରେ ଉପବେଶନ ଓ ଢିପା ବଜାଇବା ଇତ୍ୟାଦିରେ କାଳକ୍ଷେପ କରିବାକୁ ବଡ ଆମୋଦ ବୋଧ କରନ୍ତି ।
ଗଡ଼ଜାତବାସିନୀ ୨୨।୭।୨୯ ।

ଢିପା(ପେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢିପେଇ ଢିପେଇ ଚାଲିବା (ଦେଖ)
Ḍhipā(pe)ibā Ḍhipei ḍhipei chālibā (See

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦେଇ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ଅପର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଠ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳଙ୍କତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳଙ୍କୃତ' ଦେଖିବେ

ଢିପାଳିଆ—ଦେ. ଣ—ଢିପ (ଦେଖ)
Ḍhipālia — Ḍhipa (See).

ଢିପିଢିପା—ଦେ. ବି—୧ । ମଝିରେ ଥିବା ଠେକ ଉପରେ ରହି କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡ ଉଠିବା ପଡ଼ିବା ଅବସ୍ଥା—
Ḍhipiḍhipā (ଢିପଢିପା—ଅନ୍ୟରୂପ) नागरदोला ; ढेंकिकल डंडाडौली
1. Seesaw condition of anything due to a lever in its middle.
୨ । ମଝିରେ ଭୂଇଁରେ ଲାଗି ଥାଇ ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡ ଶୂନ୍ୟରେ ଥିବା ଗୋଟାଏ ଲମ୍ବ କାଠ ଯାହାର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ପିଲାଏ ବସି ଖେଳନ୍ତି—2 See-saw.

ଢିପିଢିପା(ପେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମଝିରେ ଥିବା ଅଖ ବା ଠେକ ଉପରେ ରହି ଶଗଡ଼ ପ୍ରଭୃତିର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡ ଉଠିବା ପଡ଼ିବା—To seesaw; to move up and down on a lever in the middle (like a cart or a 'Ḍhenki), to bob; to toss up and down.
Ḍhipiḍhipā(pe)ibā उठापड़ा डगडौल
ଢିପଢିପେଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଢିପଢିପାଇବା }

ଢିପେଇ ଢିପେଇ ଚାଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚଳପାର ଗୋଟିଏ ଅଂଶ ବା ଟିପରେ ଭର ଦେଇ ବା ଟିପେଇ ଟିପେଇ ଚାଲିବା—To limp (on the top of the foot); to walk in a halting manner.
Ḍhipei ḍhipei chālibā लेंगड़े चला लंगड़ाना
(ଯଥା—ମୋ ଗୋଇଠିରେ କଣ୍ଟା ପଶିଯିବାରୁ ମୁଁ ଢିପେଇ ଢିପେଇ ଚାଲୁଛି ।)

ଢିବି—ଦେ. ବି—ଡିବିରି (ଦେଖ)
Ḍhibi — Ḍibiri (See)
(ଢିବିରି—ଅନ୍ୟରୂପ)
ढिबरी, ढिबरी

ଢିମା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମଧ୍ୟମ) ୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରସ୍ତରଖଣ୍ଡ—
Ḍhimā 1. Pebble.
(ଢିମାଢିମି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଢେମା; ଢେଲୁଆ; ଲେଷ୍ଟ୍ର; ପଥରର ଅସମାନ ବଡ଼ ଖଣ୍ଡ—2. Large bit of stone; large fragment of stone or brick.
ढिल । ढीमा
୩ । ବେବଲ୍ ପଥର—
3. Rubble; undressed bits of stone.

ଢୀମା ବଣ· (ସଂ. ମନ୍ଦ; ମଧ୍ୟମ)—୧ । ଯେଉଁ ଲୋକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ ହୁଏ; ଅଳସୁଆ; ଧୀମା—
ढीमा धीमा
1. Slack; lazy; unwilling to work.
୨ । (ସଂ. ମନ୍ଥର) ମନ୍ଥରଗତିବିଶିଷ୍ଟ—2. Slow.
୩ । (ସଂ. ଡିମ୍ବ) ଡିମ୍ବ ପରି ପଦାକୁ ବାହାରିଥିବା (ଆଖି); ଢିମା—3. Bulging out (eyes).

ଢିମା ଆଖି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଡିମ୍ବ+ଅକ୍ଷି)—ଡିମ୍ବ ପରି ବଡ଼ ଓ ପଦାକୁ ବାହାରିଥିବା—Eyes bulging out like eggs.
Ḍhimā ākhi

ଢିମାଆଖିଆ—ଦେ. ଣ—ଯାହାର ଆଖିମାନ ଡିମ୍ବ ପରି ବଡ଼—
Ḍhimā ākhia With eyes as big as eggs.
(ଢିମାଆଖେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଢିମା ଆଖି ଦେଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ରାଗ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁବା, କ୍ରୋଧ ବ୍ୟଞ୍ଜକ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇବା—
Ḍhimā ākhi dekhāibā राँगा चोख देखान To set an angry look.

ଢିମା(ମେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ମଧ୍ୟମ; ମୃଦୁ)—ଢିମାଇ ଢିମାଇ ଚାଲିବା; ମନ୍ଥରଗତିରେ ଚାଲିବା; ମନ୍ଦ ଗତିରେ ଚାଲିବା—To walk slowly.
Ḍhimā(me)ibā ঢীমান धीमाकर चलना

ଢିମାଢିମା—ଦେ. ଣ—୧ । ଖାଲ ଢିପ; ଅସମତଳ (ପଥ ବା ଭୂମି)—
Ḍhimāḍhimā 1. Uneven or rough (land or road).
୨ । ଢିମାଦୃଶ୍ଟ—2 Strewn with large bits of stone; stony (ground); pebbly.

ଢିମିରା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ସାନ ସାନ ପର୍ବତ; ପାହାଡ଼; ମୁଣ୍ଡିଆ—
Ḍhimirā Hillocks.

ଢିରା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଧୃ ଧାତୁ=ଧାରଣ)—୧ । ଠେକ; ଧାରଣା—
Ḍhirā 1. A prop.
ভর ୨ । ଠେସ; ଠିଆ—2. A support.
सहारा ୩ । କାତ—3. The pole used in pushing a boat.
अड़वाड़ ୪ । ଅବଲମ୍ବନାର୍ଥ ଯଷ୍ଟି—
4 A stick used for support.
୫ । ବାଣୀ ବା ସୁତୁଲିକୁ ଢାଳିବା ବା ବଳିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଛକନ୍ଦିଆ ଡାଙ୍ଗୁଡ଼ି ବା ଶଲାକା—
5. A spindle with a cross at the bottom to spin strings.

ଢିରା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁରେ ଠେସ ବା ଠିଆ ଲଗାଇବା—1. To prop up a thing.
Ḍhirā debā ভর দেওয়া টেক देना
୨ । କୌଣସି ଠିଆ ବା ଢିରାକୁ ଆଶ୍ରୟ କରିବା—
2. To support one self on a prop.

ଢିରା ମାରି ଚାଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଅନ୍ଧକାର ସ୍ଥଳରେ ବାଟରେ କମ୍ପା ଗଭୀର ପାଣିରେ ଚାଲିବାବେଳେ) ବାଡ଼ିକୁ ଭୂମିରେ ମାରି ମାରି ବାଡ଼ି ଉପରେ ଭର ରଖି ଗମନ କରିବା—To walk by holding a stick for support.
Ḍhirā māri chālibā ভর দিএ চলা आसरेपर चलना

ଢିରା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କାତ ମାରିବା—
Ḍhirā māribā ভব দেওয়া 1. To use the pole in propelling a boat.

୧	ଈ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ଯ	ମ୍ଯଥ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଏ୍	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଞ	ନ

୨ । ପାଣିରେ ପଶି ଚାଲିବା ସମୟରେ ଯଷ୍ଟି ଦ୍ୱାରା ପାଣିକୁ କଳିବା—2. To feel or fathom the depth of water with a stick while wading.

୩ । ଚାଲିବା ସମୟରେ ଯଷ୍ଟି ଉପରେ ଭର ଦେବା—3. To walk with the support of a stick.

ଢିଲ୍—ଦେ. ବି—୧ । ଦୁଇ ପାଖର ଧାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବା ପାତ୍ରର ମୁଖ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିବା (ଜଳ)—
Ḍhil
ଟେଟୁମ୍ବୁର 1. Full to the brim; full to overflowing.
भरपूर ୨ । ପରିପୂରିତ—2. Filled up
୩ । ଢିଲା (ଦେଖ)—3. Ḍhilā (See)
ବିଣ—ଢିଲା (ଦେଖ)—Ḍhilā (See)

ଢିଲମଢିଲା—ଦେ. ବିଣ—ଅବହେଳାକାରୀ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Ḍhilamaḍhilā Negligent
ଟୀଲା ଦେ. ବି—ଢିଲା (ଦେଖ)
ढिलमढिला Ḍhilā (See)
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଅବହେଳା ସହକାରେ—Negligently.

ଢିଲା—ଦେ ବିଣ ଓ ବି—ଢିଲା (ଦେଖ)
Ḍhilā Ḍhilā (See)
ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡ୍ରିଲ)—ସୁନାରେ ଛିଦ୍ର କରିବା ଉଖିର ଛଳା—Drill-bits.

ଢିଲା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଶିଥିଳ; ହେଲା (ଭୁଲ) ପ୍ରା. ଶିଢିଲ; ସିଢୋଲୋ)—୧ । ଢିଲା; ଶିଥିଳ—
Ḍhilā
ଟୀଲା 1. Slack; loose; lax; not fitting in properly.
ढिला (ଯଥା—ମୋ ଦେହକୁ କୁର୍ତ୍ତାଟା ଢିଲା ହେଉଛି ।)
(ଢିଲମଢିଲା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଅଳସୁଆ; ସୁସ୍ତି—
(ଢିଲ୍ଲା, ଢାକୁଆ—ଅପସିଦ୍ଧ) 2. Lazy; slack (in doing any work) dilatory; slow.
୩ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅବହେଳାକାରୀ—
3. Negligent in work.
୪ । ଅନିୟମ, ବିଶୃଙ୍ଖଳ—
4. Irregular; undisciplined

ଟୀଲାମୀ ବି—୧ । ଶିଥିଳତା—1. Slackness; laxity.
ढिलाइ ତୁଏ ତାହାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଗଫଲତ, ନ ତୁଏ ଢିଲା—
ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
୨ । ଆଳସ୍ୟ; ଶୈଥିଲ୍ୟ; ହେଲା—
2 Laziness; dilatoriness; negligence.
୩ । ନିୟମ ବା ଶୃଙ୍ଖଳାର ଅଭାବ—
3. Irregularity; indiscipline.
ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଦାଉଣୀ; ଯେଉଁ ବନ୍ଧନରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଗୋରୁ ଏକସମୟରେ ଧାଡ଼ି ହୋଇ ବନ୍ଧା ହେବା ପାଇଁ ପଘା ଥାଏ—A rope used to yoke many bullocks in a row; a tether.

[ଦ୍ର—ବେଙ୍ଗଲାରେ ଓ ଗୋରୁଗୋଠରେ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଗୋରୁଙ୍କୁ ଧାଡ଼ି କରି ବାନ୍ଧିବାପାଇଁ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ)—ବି.—ମାଛ ଧରିବା ଜାଲ—
A kind of fishing net.

ଢିଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଶିଥିଳ; ହେଲା)—
Ḍhilā (le)ibā ଢିଲା କରିବା (ଦେଖ)—
Ḍhilā kariba (See)

ଢିଲା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଢୁଗୁଲା କରିବା—
Ḍhilā kariba 1. To slacken.
ढिलादेओया, ढिलान ୨ । ହେଲା କରିବା—
ढिलाना 2. To neglect one's work.
ଖଣ୍ଡ ଅଖଣ୍ଡରେ ଭାଗ ହୋଇ ନ ପାରିଲେ, କେଳାପୁଅ
ସେଦିନ ଘରରେ ତାହା ଘର ପହରା କାମରେ ଢିଲା କରି ଦଏ ।
ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
୩ । ଶିଥିଳ କରିବା—3. To relax.

ଢିଲାଢିଲି—ଦେ. ବି.—୧ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ହେଲା—
Ḍhilā dhili 1. Laxity or slackness in work.
ଟୀଲା ଟୀଲୀ ୨ । ଭିଡ଼; ଲୋକଗହଳି; ଠେଲାଠେଲି—
ढिलाई 2. Dense crowd; concourse (Howells)

ଢିଲିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର)—କ୍ରି.— ଚରିବା ପାଇଁ ଗାଈ ବାଛୁରୀଙ୍କୁ ଗୁହାଳରୁ ଫିଟାଇ ଦେବା—To set the cattle free for going out to graze.
Ḍhilibā

ଢିଶ୍‌ଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଆଷାଢ଼, ଶ୍ରାବଣ ମାସରେ ନୂଆ ପାଣିରେ ଗାଧୋଇବା ଯୋଗୁଁ ଦେହରେ ବାହାରୁ ଥିବା (ଢିଶ୍‌ଗା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଘିମିରିଠାରୁ ବଡ଼ ବଡ଼ ବ୍ରଣ ପରି କୁଣ୍ଡିଆ—A kind of big eruption on the body of persons, bathing in the new water of the rainy season.
Ḍhisṅgā

ଢୁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ.—ଢୁ ଢୁ (ଦେଖ)
Ḍhu Ḍhu ḍhu (See)
(ଢୁଃ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢୁଂ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ —ଢୁଙ୍ଗୁରୁ ଢୁଙ୍ଗୁରୁ (ଦେଖ)
Ḍhuṁ Ḍhuṅguru ḍhuṅguru (See)
धूँ
(ଢୁଂ ଢାଂ, ଢୁଂଢୁଂ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢୁଁ ଢୁଁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ.—ଢଁ ଢଁ (ଦେଖ)
Ḍhuṅḍhuṅ Ḍhaṅ ḍhaṅ (See)
(ଢୁଁ, ଢୁଁଢାଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢୁଆ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଢୁହା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍhuā etc Duhā etc (See)

ଢୁକ୍‌ଢୁକ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ଅ.—ଢୁକୁ ଢୁକୁ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍhuk ḍhuk Ḍhuku ḍhuku (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚକ୍ଷ୍ଟଂ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ଷଂ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ଷ୍ଟଂ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ଷ୍ଟଂ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଜ୍ୟ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଢ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼' ଦେଖିବେ।

ଢୁକ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ସଂ. ଢୌକ ଧାତୁ=ଗତି; ବା ସ୍ତୋକ)—
Ḍhuka ଢୋକ; ଥରକେ ମନୁଷ୍ୟ ଯେତେ ପାଣି ଗଳାଧଃକରଣ କରି ପାରେ—A gulp (of water).

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—(ଜଳାଦିର) ଗଣ୍ଡୂଷ—
A sip (of water.)

ଢୁକା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି.—ଢୋକା; ଢୋକିବା; ପିଇବା—
Ḍhukā Gulping; swallowing.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—୧ । ଭୁକାଇବା; ପ୍ରବେଶ କରାଇବା—
1. Thrusting.

୨ । ଢୁକିବା; ପ୍ରବେଶ କରିବା—2. Entering.

ଢୁକାଇ ଆଣିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—ଗାଈ ଗୋରୁଙ୍କୁ ଚରାଇ
Ḍhukāiānbā ଆଣି ଘରେ ପୁରାଇ ଦେବା—To bring cattle back to the house after grazing.

ଢୁକାଇ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଢୌକ ଧାତୁ=ଗତି)—ପହଞ୍ଚାଇବା;
Ḍhukāidebā ପ୍ରବେଶ କରାଇବା—
ঢুকিএ দেওয়া To cause a thing to reach; to reach
ढुकादेना a thing to a place; to thrust.

ଢୁକାଇ ଦେଲେ ଢୁଷିତ ଚକୋର ଚଞ୍ଚୁରେ ଶୀଘ୍ର-
ଭନୁ ଚନ୍ଦ୍ରକାକୁ ବଢ଼ି ଯାଏ ବଢ଼ି ସନ୍ଧ୍ୟ ରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋବଳମ୍ଭ ଚ. ଗୀତ ।

ଢୁକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ ଢୌକ ଧାତୁ=ଗତି)—
Ḍhukā(ke)ibā ୧ । ଢୁକିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
ঢুকান 1. The causative form of 'Ḍhukibā'.
ढकेलना ୨ । ଢୁକାଇ ଦେବା—2. To thrust.
(ଢୁକେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରବେଶ କରାଇବା—3. To cause a person to enter into a place.

୪ । ସଂଲଗ୍ନ କରାଇବା—4. To press.

ତାକ ଅନୁକମ୍ପା ସୁଧାଥିଲେ ।
ଢୁକାଇ ମୋ ହୃଦେ ପୟୋଧର । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୫ । ଢୁକୁଢୁକୁ ହେବା ୧ (ଦେଖ)
5. Ḍhukuḍhuku hebā 1 (See)

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଢୁକିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଢୌକ ଧାତୁ=ଗତି)—
Ḍhukibā ୧ । ପଶିବା; ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶ କରିବା—
ঢুকা 1. To enter into.
ढुकना ୨ । ପହଞ୍ଚିବା; ଉପସ୍ଥିତ ହେବା—
2. To arrive at; to reach.

୩ । ସଂଲଗ୍ନ ହେବା—
3. To be joined or attached to.

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର)—ଢୋକିବା—
To gulp; to swallow.

ଢୁକୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମାଟି ଭିତରେ ଥିବା କଳା ଓ ସଚ୍ଛିଦ୍ର
Ḍhuku ଉଇହାଙ୍କୁ—Molds of white ants found below the surface of the earth.

ଢୁକୁ ଢୁକାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ପରସ୍ତ୍ରୀକୁ ରକ୍ଷିତାରୂପେ
Ḍhuku dhukāibā ଘରେ ରଖିବା—To keep another person's wife in one's house as one's concubine.

ଢୁକୁ ଢୁକିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—କୌଣସି ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀ
Ḍhuku dhukibā ସ୍ୱେଚ୍ଛାକ୍ରମେ ପରପୁରୁଷର ରକ୍ଷିତା ରୂପେ ତାହା ଘରେ ବାସ କରିବା—(the wife of one person) To come to live with another male at his house as his concubine.

ଢୁକୁଢୁକୁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—୧ । ପାଣି ଢୋକିବାର ଶବ୍ଦ—
Ḍhukuḍhuku 1 The sound of gulping one
ঢুকঢুক sip of water.
तड़पतड़प ୨ । ଢିଲା, ଶ୍ଲଥ—2 Slack; loose.

ଢୁକ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ ୩ । ଜୀବନ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ କ୍ଷୀଣଭାବରେ
ଢୁକ୍‌ଢୁକ୍ } ନିଶ୍ୱାସ ମାରିବା, କ୍ଷୀଣଭାବରେ ହାଙ୍ଫିବା—
3. Slow panting of a dying animal.

ଢୁକୁଢୁକୁ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଢୋକେଇବା; ଜୀବନ ଯିବା
Ḍhukuḍhuku hebā ପୂର୍ବରୁ କ୍ଷୀଣଭାବରେ ନିଶ୍ୱାସ ନେବା ବା
খাবীখাওআ ପାଟିକୁ ପାକୁପାକୁ କରିବା; କ୍ଷୀଣରୂପେ
तड़पना ହାଙ୍ଫିବା - 1. To pant or gasp
(ଢୁକ୍‌ଢୁକ୍ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) very feebly just before death, to pant.

(ଯଥା—ପୋଖରୀର ପାଣି ଗୋଳ ହେବାରୁ ଭାକୁଡ଼ି ଓ ସେଉଳ ମାଛମାନେ ଢୁକୁଢୁକୁ ହେଲେଣି ।)

୨ । ମୁମୂର୍ଷୁ ଅବସ୍ଥାପନ୍ନ ହେବା—2. To be dying.

୩ । ଅତିକ୍ଷୀଣ ବା ମୃତପ୍ରାୟ ହେବା—
3. To be reduced to the last extremity; to have lost one's vitality.

ଢୁଙ୍କିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଢୋକିବା—
Ḍhuṅkbā To sip; to gulp down.

ଢୁଙ୍କୁରା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଢୁଳା—
Ḍhuṅkurā Dozing.

ଢୁଙ୍କୁରା(ରେ)ଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି—ଢୁଳାଇବା—
Ḍhuṅkurā(re)ibā To doze.

ଢୁଙ୍ଗଢାଙ୍ଗ୍—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଢୁଙ୍ଗୁରୁ ଢୁଙ୍ଗୁରୁ (ଦେଖ)
Ḍhuṅgdhāṅg Ḍhuṅguru ḍhuṅguru (See)
(ଢୁଙ୍ଗ୍‌ଢୁଙ୍ଗ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ः	ଇ	ଉ	ଋ,ଝ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଉଅ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଙ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଁ	ଇଅ	ଔ	ନ୍ନ

ଢୁଙ୍ଗା—ଦେ. ବଣ (ସ. ଢୁଣ୍ଢି=ଗଣେଶ)—୧ । ବେଢଙ୍ଗିଆ (ଲୋକ)
Dhungā ଯାହାର ଶରୀର ସୁଗଠିତ ନୁହେଁ—Unmethodical; unsymmterical.
୨ । ଥନ୍ଥଲପେଟା—2. Pot-bellied.
୩ । ଧୁମ୍ବସା; ମୋଟ ଓ ଡେଙ୍ଗା—3. Stout and tall.

ଢୁଙ୍ଗୁରୁ ଢୁଙ୍ଗୁରୁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଢୋଲଆଦିର ଅନୁଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ;
Dhunguru dhunguru ଢୂଙ୍ଗ୍ ଢୂଙ୍ଗ୍—Low sound of a drum.
ঢুংগুর ঢুংগুর
ডুগ ডুগ [ଦ୍ର—ଏହା ଢଙ୍ଗଢଙ୍ଗଠାରୁ ଅନୁଚ୍ଚ ।]
(ଢଙ୍ଗ୍ ଢାଙ୍ଗ୍, ଢଙ୍ଗ୍ ଢୁଙ୍ଗ୍, ଢଙ୍ଗୁରୁ ଢୁଙ୍ଗୁରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢୁଚନି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ଦ୍ୱ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଧୂଚନୀ)—
Dhuchani ଚାଉଳଧୁଆ ବାଉଁଶିଆ—A bamboo basket used for washing rice.

ଢୁଢା—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଢୁଢୁ (ଦେଖ)
Dhudhā Dhudhu (See)
ପ୍ରାଦେ· (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଖାଡ—1 Pit.
୨ । ଶିଶୁଙ୍କ ଧରିବା ନାଲରକ୍ତ ବାଗ—
2. Infantile Dysentry.

ଢୁଢୁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ.—୧ । ଢିଢା (ଦେଖ)
Dhu dhu 1 Dhidhā (See)
ঢু ঢু যাযঁ যাযঁ
୨ । ବିଶେଷ ଜୋରରେ ବହୁ ପରିମାଣର ଜଳ କଠିଣ ବସ୍ତୁ ଉପରେ ଅଜାଡ଼ ହେବା—
2. Sound of profuse pouring down of water on a hard substance.
(ଯଥା—ବାତୁଳ ରୋଗୀର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ବୈଦ୍ୟଙ୍କ ଉପଦେଶମତେ ଗୃହକରମାନେ ପଞ୍ଚଶ ଗରା ପାଣି ଢୁଢୁ କରି ଢାଳିଲେ ।)
୩ । ଭାରି ଅସରାରେ ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତରୂପେ ବହୁ ସମୟ ବର୍ଷା ହେବା—3. A very heavy downpour or shower; to rain cats and dogs
(ଯଥା—ଆଜ ଘଣ୍ଟାଏକାଳ ଢୁଢୁ ବରଷା ହେବାରୁ ଗଡ଼ଆ ପୋଖରୀ ପାଣିରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା ।)
୪ । ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ଓ ବାୟୁ ଯୋଗେ ପେଟ ମଧ୍ୟରେ ଉଚ୍ଚ କଳ କଳ
ঢবঢব ଶବ୍ଦ—4. Loud gurgling sound inside the abdomen due to indigestion and wind.
(ଯଥା—କାଲି ରାତିରେ ଖିରିପିଠା ଖାଇ ଆଜି ସକାଳୁ ତା ପେଟ ଢୁଢୁ ହେଉଅଛି ।)
୫ । ଢୁଢୁ (ଦେଖ)—5. Du du (See)

ଢୁଢୁଆ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ପାହାଡ଼ ଓ ଜଙ୍ଗଲରୁ ବାହାରିଥିବା
Dhudhuā ଛୋଟ ନାଳ ବା ଜୋଡ଼—A small stream rising from a hill or jungle.

ଢୁଢୁଆ କେଳା—ଦେ. ବି—ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟରୁ ଏ ଦେଶକୁ ସମୟେ ସମୟେ
Dhudhuā kelā ଆସିବା ଏକଜାତୀୟ ତେଲଙ୍ଗା କେଳା—
A class of wandering gipsies hailing from the Telugu country.
[ଦ୍ର—ଏ ଜାତିର କେଳୁଣୀମାନେ ଚକା କୁଟନ୍ତି । ଗାଲପଟରେ ଝୁମ୍ପକା ଓ ଖେଳନା ଭୁଣି ବକନ୍ତି ଓ ଭିକ ମାଗନ୍ତି ।]

ଢୁଢୁଆ ବାଇଗଣ—ଦେ. ବି—ପାଳୁଆ ବାଇଗଣ; ନଈକୂଳ ପଟୁରେ
Dhudhuā bāigana ହେବା ବଡ଼ ବା ଗୋଲ, ପାଣିଚିଆ
ବାଇଗଣ—A kind of brinjal grown on silted river-side land. (specially that grown in the bank of the Mahanadi river in Banki Estate in the District of Cuttack.)
ଭଣ, ବଣ, ଛଣ,
ବାଙ୍କିରଜା ଆଉ ବୋଇଲେ ମୋ ଢୁଢୁଆ ବାଇଗଣ । ଢଗ ।
[ଦ୍ର—ଭଣ୍ଡଡ଼ା ରାଜ୍ୟର ଭଣ ନଈର ମାଛରୁ ଓ ଜଙ୍ଗଲ ଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟମାନଙ୍କରୁ ଓ ଛଣ ବା ଚଣ୍ଡୀରୁ ଭଣ୍ଡଡ଼ା ରାଜାଙ୍କର ଯାହା ଆୟ ହୁଏ, ବାଙ୍କି ରଜାଙ୍କର ଢୁଢୁଆ ବାଇଗଣ ଫଳବା ପଟୁ ଜମିର ଖଜଣାରୁ ତହୁଁ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ଆୟ ହୁଏ, ଏହି ବିଷୟକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଏହି ଢଗ ବୋଲାଯାଏ ।]

ଢୁଢୁ ବରଷା—ଦେ. ବି—ଦୁମୁକାଣି ବରଷା; ମୁଷଳଧାରାରେ ବର୍ଷା—
Dhudhu barashā A very heavy downpour.
ঘোরবৃষ্টি, বড়পসলা, घारासारा, मूसलधार बरसना

ଢୁଣିନାଗ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଭଣ୍ଡସାପ—
Dhuninag A sort of cobra.

ଢୁଣ୍ଡବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି (ଭୁଲ. ହି. ଢୁଁଢନା) ଖୋଜିବା—
Dhundbā To search after.
(ଢୁଁଢ଼ିବା, ଢୁଢ଼ବା, ଢଣ୍ଡବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢୁଣ୍ଡୁଣ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଅନୁଚ୍ଚ ଢଁ ଢଁ ଶବ୍ଦ—
Dhundun Low tinkling sound.
(ଢଣ୍ଡୁଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢୁଣ୍ଡୁପନ୍ଥନାନା—ଦେ. ବି (ନାମ)—ନାନା ଫଡ଼୍ନବିସ (ଦେଖ)
Dhundupanthanānā Nānā phardnabisa (See)

ଢୁଣ୍ଡୁରା—ଦେ. ବି (ସ. ଢୁଣ୍ଢ ଧାତୁ=ଅନ୍ୱେଷଣ)—୧ । ଅନ୍ୱେଷଣ;
Dhundurā ଖୋଜାଖୋଜି; ଧୁଣ୍ଡିବା—1. Searching.
ঢুণ্ডা, ढूँढा

ଢୁଣ୍ଢ (ଧାତୁ)—ସ.—ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା; ଖୋଜିବା—
Dhundha (root) To search after; to seek for.

ଢୁଣ୍ଢା—ସ. ବି—(ନାମ) ହିରଣ୍ୟକଶିପୁର ଭଉଣୀ—Name of the
Dhundhā sister of Hiranya Kasipu.
[ଦ୍ର—ଏ ଶିବଙ୍କଠାରୁ ବର ପାଇଥିଲା ଯେ, ନିଆଁରେ ପୋଡ଼ି ହେବ ନାହିଁ । ପ୍ରହ୍ଲାଦକୁ ମାରି ପକାଇବା ପାଇଁ ନାନା

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଲିଖିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ସ୍ଥାନକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଯ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଂକ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ଉପାସ୍ଯ କରି ହିରଣ୍ୟକଶିପୁ କମ୍ପିତ ହେବାରୁ ଢୁଣ୍ଢାକୁ ଡାକିଲା । ଢୁଣ୍ଢା ପ୍ରହ୍ଲାଦକୁ କୋଳରେ ବସାଇ ନିଆଁ ଭିତରେ ଯାଇ ବସିଲା । ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଦୟାରୁ ପ୍ରହ୍ଲାଦ ପୋଡ଼ିଗଲା ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ଢୁଣ୍ଢା ଭସ୍ମ ହୋଇ ଗଲା—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) ।]

ଢୁଣ୍ଢି—ସଂ. ବି—ଗଣେଶଙ୍କର ଏକ ନାମ—
Ḍhunḍhi One of the names of Gaṇesa.

ଢୁଣ୍ଢିରାଜଗଣେଶ—ଦେ ବି (ସଂ. ଢୁଣ୍ଢି=ଗଣେଶ)—
Ḍhunḍhirājagaṇesa କାଶୀରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଗଣେଶ ମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କ ନାମ—Name of an idol of Ganesh at Benares.

ଢୁମୁଢୁମୁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—
Ḍhumuḍhumu ଢୋଲ ଆଦି ବାଦ୍ୟର ଅନୁଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ—
(ଢୁମ୍ ଢୁମ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) Low sound of drum
ढुम् ढुम्   [ଦ୍ର—ଡମଡମଠାରୁ ଅନୁଚ୍ଚ ।]
डिमडिम

ଢୁମ୍ପା—ଦେ. ବି (ଏ ବାଦ୍ୟରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଢୁମ୍ ଢୁମ୍ ଶବ୍ଦ ଅନୁକରଣ)—
Ḍhumpā ୧ । ଗଡ଼ଜାତ ଓ ଗଞ୍ଜାମରେ ବ୍ୟବହୃତ ମଇ ଗଛର କାଣ୍ଡ ବା ସିଆଳି ଲଟାର ଖୋଳରେ ନିର୍ମିତ ଏକପ୍ରକାର ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟ—1. A kind of long double mouthed drum made from the hollow bark of 'Mai' (Odina wodier) tree or 'Siāli' creeper.

[ଦ୍ର—ମଇ ଗଛର ଗୋଟିଏ ୭ ହାତ ଲମ୍ବର ସଳଖ ଗଣ୍ଡିକୁ କାଟି ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଇ ରଖିଲେ କେତେ ଦିନ ପରେ ତହିଁର ବକଳଟି କାଠରୁ ଶ୍ଳଥ ହୋଇ ଛାଡ଼ିଯାଏ ଓ ବକଳରୁ କାଠକୁ ଖସାଇଲେ କେବଳ ଫମ୍ପା ବକଳ ରହେ । ସେହି ଫମ୍ପା ବକଳକୁ ଶୁଖାଇ ଗଡ଼ଜାତର ଲୋକେ ତାହାର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଚମଡ଼ା ଛାଉଣି କରନ୍ତି । ବାଦକମାନେ ଉକ୍ତ ଲମ୍ବ ବାଦ୍ୟର ବିପରୀତ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଜୋଡ଼ା ଜୋଡ଼ା ହୋଇ ବସି ଘାଗୁଡ଼ିଲଗା କାଠି ବା ଡାଙ୍ଗ ଖଣ୍ଡିଏ ଲେଖାଏ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ଦୁଇ ହାତରେ ଧରି ଉକ୍ତ ଟୋଲ ଫମ୍ପା ବକଳର ଦେହରେ ତାଳ ଅନୁସାରେ ଆଘାତ କରି ଗୀତ ବୋଲନ୍ତି । ଏହାକୁ ଢୁମ୍ପା ବାଦ୍ୟ ବୋଲାଯାଏ—ଏହାର ଗୋଲେଇ ୩ ଫୁଟ ଓ ଲମ୍ବ ୧୦ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୁଏ । ଏହା ଦେଖିବାକୁ ବଡ଼ କାଠ ପରି ।]

୨ । ଢୁମ୍ପା ବାଦ୍ୟ ବଜାଇ ବୋଲାଯିବା ଗୀତ—
2. Songs sang in accompaniment of 'Ḍhumpā drum.

[ଦ୍ର—କବିସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ରଚିତ ଢୁମ୍ପା ଗୀତ ୨୫ (ଶ୍ଳେଷ ଢୁମ୍ପା ଓ ଜାଇ ଫୁଲ ଢୁମ୍ପା) ପଣ୍ଡିତ କୁଳମଣି ଦାଶଙ୍କ କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀର ୪ର୍ଥ ଭାଗ ୨୯୨।୨୯୩।୨୯୪ ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆ ହୋଇଅଛି ।]

ଢୁମ୍ପା ଗୀତ—ଦେ. ବି—ଢୁମ୍ପା ୨ (ଦେଖ)
Ḍhumpā gita Ḍhumpā 2 (See).
(ଢୁମ୍ପା ସଙ୍ଗୀତ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରଥମେ ଗଞ୍ଜାମ ଓ ଅଠଗଡ଼ରୁ ଉଦ୍ଭାବିତ ଓ କବିସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଥମେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ବୋଲି କେହି କେହି କହନ୍ତି ।]

ଢୁମ୍ପାରାଷ୍ଟ୍ର—ଦେ. ବି—କନ୍ଦମୂଳଜାତୀୟ ଲତାବିଶେଷ—
Ḍhumpā rāshṭra A kind of creeper with sweet bulbous roots.

ଢୁରି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଶଗଡ଼ର ଟିପେଇ—
Ḍhuri A triangular prop for the front end of a cart.

ଢୁଳ—ଦେ. ବି.(ସଂ. ଢୁଲ୍ ଧାତୁ=ଢଳନ)—ନିଦ୍ରାବେଶଜନିତ ଢଳିବା; ଢୁଳାଇବା—Dozing.
Ḍhuḷa
ढल, झपकी, झूम

ଢୁଳା—ଦେ. ବି—ଢୁଳ (ଦେଖ)
Ḍhuḷā Ḍhuḷa (See)
ଢୁଳା ବିଣ—୧ । ସର୍ବଦା ଢୁଳାଇବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ—
झुमाउ 1. Given to dozing; drowsy.
୨ । ଢୁଳୁଢୁଳୁ (ଦେଖ)
2. Ḍhuḷu-ḍhuḷu (See)

ଢୁଳାଇ—ଦେ. ବି—ଢୋଳାଇ (ଦେଖ)
Ḍhuḷāi Ḍhoḷāi (See)
(ଢୁଲେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢୁଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି· (ସଂ. ଢୁଲ୍ ଧାତୁ)—ନିଦ୍ରାକୃଷ୍ଟ ହୋଇ
Ḍhuḷā(le)ibā ଇତସ୍ତତଃ ଢଳିବା; ନିଦ୍ରାରେ ଘାରି ହେବା—
ଢୁଳା; ଢୋଳା To drowse; to doze.
झूमना, झपकी लेना ଢୁଳାଇଲା ପରି କାମ ଅନଳ ଲାଗିଛି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ଢୁଳା ରୋଗ—ଦେ. ବି—ନିଦ୍ରା ରୋଗ—
Ḍhuḷā roga Sleeping sickness.
କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ ରୋଗ ऊँघा रोग

ଢୁଳୁଢୁଳୁ—ଦେ. ବି—ନିଦ୍ରାକୃଷ୍ଟ ହେବାରୁ ଢଳିବା—
Ḍhuḷu-ḍhuḷu Dozing.
ଢୁଳୁଢୁଳୁ ବିଣ—୧ । ନିଦ୍ରାକୃଷ୍ଟ—1. Sleepy; drowsy.
झुलन ୨ । ନିଦ୍ରାକୃଷ୍ଟ; ନିଦ୍ରାରେ ଘାରି ହେବା; ଢୁଳାଉଥିବା—
ଢୁଳ ଢୁଳ } ଅନ୍ୟରୂପ 2. Dozing; drowsing.
ଢୁଳା ଢୁଳା } (ଯଥା—ଢୁଳୁଢୁଳୁ ଆଖି ।)

ଢୁସ୍—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଢୁସୁ (ଦେଖ)
Ḍhus Ḍhusu (See)
(ଢୁସ୍ ଢୁସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢୁସାଫଳ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ମଏଣ (ଦେଖ)
Ḍhusā-phaḷa Maeṇa (See).

୯	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଯ	ଇଅ	କ୍ଷ	ନ୍ନ

ଢୁସା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଧ୍ୱଂସ୍ ଧାତୁ=ହିଂସା କରିବା)—
Ḍhusā ୧ । ମୁଣ୍ଡ ଖପୁରି ଉପରେ ଆଙ୍ଗୁଠି ମୂଠା କରି ମାରିବା
ଢୁସା ଆଘାତ; ଠଣା—1. A hit on the head with
ढुसा the knuckles or back of the fist.
(ଢସି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ମୂଠା କରିଥାଇଥିବା କରତଳଦ୍ୱାରା ଭୁଷିବା ଆଘାତ—
2. A butting stroke with the fisted palm.
୩ । କୁସ୍ତିର ଗୋଟିଏ ପେଚ—
3. A trick in wrestling.
[ଦ୍ର—ଏ ପେଚରେ ଉପରେ ଥିବା ପହଲୱାନ ତଳେ ଥିବା ପହଲୱାନର ବେକରେ ହାତ ମାରି ତାହାକୁ ଚିତ କରେ ।]
(ଢସ୍ସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ସ୍ଥୂଳକାୟ—Fat
ଢୁସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଧ୍ୱଂସ୍ ଧାତୁ. ହିଂସା କରିବା)
Ḍhusā(se)ibā ୧ । ଢୁସିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
ଢୁସାନ 1. The causative form of Ḍhusibā.
टकराना, ठाँसवाना ୨ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ସବଳରେ ଆଘାତ କରାଇବା—
2 To cause to hit hard; to cause to ram or butt.
୩ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥରେ ଅନ୍ୟ ପଦାର୍ଥକୁ ଜୋରରେ ବଜାଇବା—3. To cause to collide.
ସେ ଆଘାତରେ ଦୁଃଶାସନ ଢୁସୁ ହୋଇ
ପଡ଼ିଲା ଉଠଦଣ୍ଡ ମୃଣ୍ଡକୁ ଢୁସାଇ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।
ଢୁସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୋରରେ ଆଘାତ କରିବା—
Ḍhusibā To strike or hit hard; to ram.
ଢୁସାନ ହାର ପରି ମଣି ମୁଁ ଅବୁଝରେ ଗଲ
ठाँसना ପଥର କାନ୍ତ ଥିଲ ଢହିଁ ଢୁସି ହେଲ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ସଭା ।
ଢୁସି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚାଲିବା ସମୟରେ ଅଗ୍ରସ୍ଥିତ ବାଧାଦ୍ୱାରା
Ḍhusi hebā ଆଘାତ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—To meet with an obstruction in front while walking.
ପିନ୍ଧିବା ଦୁଆରମାନଙ୍କୁ ଭେଟିଲେ
ନ ପିନ୍ଧିବା ଦ୍ୱାରମାନଙ୍କେ ଢୁସି ହେଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।
ଢୁସୁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—
Ḍhusu ୧ । ଢୁସ୍; ହଠାତ୍ ଭୂମିରେ ପଡ଼ିଯିବା ଶବ୍ଦ—
ଢୁସ 1. Heavy sound of sudden fall.
ठस् ୨ । ଢୁସ୍ ଶବ୍ଦ କରି—
(ଢୁସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Producing a thudding sound.
ସେ ଆଘାତରେ ଦୁଃଶାସନ ଢୁସୁ ହୋଇ
ପଡ଼ିଲା ଉଠଦଣ୍ଡ ମୃଣ୍ଡକୁ ଢୁସାଇ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, କର୍ଣ୍ଣ ।
ଢେଉ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଧ୍ୱସ୍ତ=ଭୁଜ କମ୍ପା ସମୁଦ୍ରର ଢେଉ ଆଘାତ
Ḍheu ବେଳେ ଢ଼ୁ ଢ଼ୁ ଶବ୍ଦ ଶୁଭିବାରୁ)—ଲହରୀ; ଜଳତରଙ୍ଗ;
ଢେଉ **लहर** ଊର୍ମି—Wave.
लहर, ढेउ

ଢେଁକ୍ରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଭଞ୍ଜା; ଗଛ ମାଡ଼ିବା
Ḍheṅkrā ପାଇଁ ବଧାଯିବା ଝଟା—Frame work or
ଢେଂକ୍ର } ଅନ୍ୟରୂପ trellis put on the ground to
ଢେଂକା } make creepers creep up.
ଢେଁକ୍ଲିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—୧ । (ତୁଳ. ଏହି
Ḍheṅk-libā ଅର୍ଥରେ ଢକେଲ୍ନା)—ପେଲି ଦେବା—
1. To push off.
୨ । ତରଳ ପଦାର୍ଥ ଢୋକ ଦେବା; ଗିଳି ଦେବା—
2. To swallow up; to gulp down.
ଢେଁକାର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଢେକ୍କାର; ହାଲୁକ୍—
Ḍheṅkāra Belching.
(ଢେଂକାର—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଢେଁଚ୍ଚ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ତୁଳ. ହି. ଢେଁକଲୀ=ଟେଣ୍ଡା)—
Ḍheṅchā ସାନ ଟେଣ୍ଡା—A small contrivance for
(ଢେଂଚ୍ଚ—ଅନ୍ୟରୂପ) lifting water.
[ଦ୍ର—ବେଶୀ ଗଭୀରରୁ ପାଣିକୁ ବଡ଼ ଟେଣ୍ଡାଦ୍ୱାରା ଉଠାଇ ଗୋଟିଏ ଖାଲରେ ପକାଇଲେ ଜମା କରି ସେଠାରୁ ଅଳ୍ପ ଗୋଟିଏ ଢେଁଚ୍ଚଦ୍ୱାରା ତାହା କିଆରୀକୁ ବୁହାଇବାକୁ ହୁଏ ।]
ଢେକାର—ଦେ. ବି—ଢକାର (ଦେଖ)
Ḍhekāra Ḍhakāra (See)
(ଢେକର; ଢେକୁର—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଢେକା—ଦେ. ବି—୧ । ଢାକ୍କା—
Ḍhekā 1. Dacca (in east Bengal).
ଢେକ୍କା } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ବହୁଦୂରସ୍ଥ ଦେଶ—
ଢେଙ୍କା } 2. Any distant country; far off or distant country.
(ଯଥା—ଲୋକେ ବାଟ ପଚାରି ପଚାରି ଢେକାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି ।)
୩ । (ସଂ. ଢକ୍କା) ବାଦ୍ୟବିଶେଷ; ଢକ୍କା—3 Drum.
୪ । ଢିକା (ଦେଖ) – 4. Ḍhikā (See)
ଢେକି—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ଢିଙ୍କି (ଦେଖ)
Ḍheki Ḍhiṅki (See)
ଢେଗ—ଗ୍ରା. ବି—ଢଗ (ଦେଖ)
Ḍhega Ḍhaga (See)
ଢେଗା—ଦେ. ବିଣ—ବର୍ତ୍ତୁଳ ଓ ବଡ଼; ଉମ୍ଭାଳିଆ—
Ḍhegā Egg-shaped; oval and protruding.
ଡେବରା (ଯଥା—ଢେଗା ଆଖି ।)
(ଢେଗାଢେଗା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବି—ଢାଗା—Single stitch.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ପାଟି ଖେଳରେ ସାନ କଉଡ଼ିମାନଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ମରାଯିବା ବଡ଼ କଉଡ଼ି—Big cowrie which is aimed at the row of small cowries in a Pati game.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଏ ଉପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ'ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ ।

ଢେଗାଆଖି— ଦେ ବି—ବଡ଼ ବଡ଼ ଉମ୍ନାକୃତି ଚକ୍ଷୁ—
Ḍhegāākhi Oval and protruding eyes.
ডেবরাচোখ

ଢେଗାଆଖିଆ—ଦେ. ବିଣ ପୁଂ—ବଡ଼ ବଡ଼ ଚକ୍ଷୁ ଯାହାର ଥାଏ—
Ḍhegā ākhiā Having oval and protruding eyes.
(ଢେଗା ଆଖେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଢେଗାଫଳ—ଦେ. ବି—ଅଣ୍ଡାକାର ବର୍ତ୍ତୁଳ ଫଳବିଶେଷ; ଲେଖନ
Ḍhegāphaḷa କୋଳି—A kind of egg-shaped fruit.

ଢେଗା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବସ୍ତ୍ରଖଣ୍ଡକୁ ଅଟକାଇ ରଖିବା
Ḍhegā māribā ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଦୂର ଦୂରିଆ କରି ଟାଙ୍କା ମାରି
টাঁকামারা ସିଲେଇ କରିବା—To make single and
टाँकामरना distant stitches.
(ଢେଗା ଗଳାଇବା; ଢେଗା ଗଲେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢେଙ୍କଣ—ଦେ. ବି—୧ । ଢଙ୍କଣ (ଦେଖ)
Ḍheṅkaṇa 1. Ḍhaṅkaṇa (See)
୨ । ଲମ୍ବ ବେଣ୍ଟଯୁକ୍ତ ବରଛା—
2. Long handled lance.

ଢେଙ୍କଲା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଟେକା—
Ḍheṅkaḷā Brick bats; clods of earth for flinging.

ଢେଙ୍କା—ଦେ. ବି—୧ । ଢେକା (ଦେଖ)
Ḍheṅkā 1. Ḍhekā (See)
ଢେଂକା } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଢିରା (ଦେଖ)
ଢେଁକା } 2. Dhirā (See)
୩ । ପ୍ରାଚୀନକାଳରେ ଢେଙ୍କାନାଳ ରାଜ୍ୟରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିବା ରଣପ୍ରିୟ ଶବର ରାଜା—3. Name of a king of the Sabara caste who ruled over the Dhenkanal State of Orissa in anceint times.

କପିଳ ସ ତୋଲ ନିବାସୀ ଶବର
ରଣରଙ୍କା ଢେଙ୍କା ଯା ବଂଶଶେଖର । ରଘୁନାଥ· ନନ୍ଦୀକେଶ୍ୱରୀ ।

[ଦ୍ର—ତାଙ୍କର ବାସସ୍ଥାନ ଶାଳଆ ପର୍ବତ ଶିଖରରେ ଥିଲା । ଶ୍ରୀଧର ଭଞ୍ଜ ନାମକ ଜଣେ କ୍ଷତ୍ରିୟ ତାଙ୍କୁ ପରାଜିତ କରି ତାହା ନାମରେ ରାଜ୍ୟର ନାମ ଢେଙ୍କାନାଳ ଦେଲେ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଠେକା—Turban.

ଢେଙ୍କାନାଳ—ଦେ. ବି. (ନାମ)-ଓଡ଼ିଶାର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଗଡ଼ଜାତ
Ḍheṅkānāḷa ରାଜ୍ୟ—Name of one of the bigger Orissa States.
ଢେଂକାନାଳ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଢେଁକାନାଳ }

ଢେଙ୍କାଶ୍ରାବଣ—ଦେ. ବି—ଧାରାଶ୍ରାବଣ; ଯେଉଁ ଶ୍ରାବଣମାସରେ ଢିଙ୍କି
Ḍheṅkāśrābaṇa ଲୁଟିଲା ପରି ଅନବରତ ବୃଷ୍ଟି ହୁଏ—
(ଢେକାଶ୍ରାବଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) Month of Śrābaṇa in which it rains incessantly.

ଅଗରେ ଢେଙ୍କାଶ୍ରାବଣ, ଭଦ୍ରବ ଚରଣିବନ
ଆଶ୍ୱିନ ମାସରେ ଗହଳା ଗହଳ, କାର୍ତ୍ତିକରେ ପାଇବୁ ଧନ ।
କୃଷିବଚନ ।

ଢେଙ୍କି—ଦେ. ବି—ଢିଙ୍କି (ଦେଖ)
Ḍheṅki Ḍhiṅki (See)
(ଢେଂକି, ଢେଁକି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢେଙ୍କିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ବାଲିରେ ଢିଙ୍କି ପରି ଖଣ୍ଡିଏ କାଠି ପୋତି
Ḍheṅkiā ଆଖି ଆଡ଼କୁ ବାଲି ଛୁଆଁଡ଼ିବା—
1. A mode of sprinkling sands towards the eyes of a person by means of a contrivance of a twig resembling a ḍhenki.
୨ । ପୂର୍ବେ ଅବଧାନମାନେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଦେଉଥିବା ଦଣ୍ଡବିଶେଷ—2 A kind of punishment given in the village schools in old days.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଡାହାଣ ଆଣ୍ଠୁକୁ ଭୂଇଁରେ ମାଡ଼ିବସି ବାଆଁ ଗୋଡ଼ର ତଳପାରେ ବସି ବାଆଁ ଗୋଡ଼ ଓ ଜଙ୍ଘ ସନ୍ଧିରେ ବାଆଁ ହାତ ପୂରାଇ ବାଆଁ ହାତଦ୍ୱାରା ନିଜର ନାକକୁ ଧରି ଡାହାଣ ହାତରେ ନିଜର ବାଳ ଧରି ମୁହଁକୁ ଭୂଇଁରେ ଲଗାଇବାକୁ ହୁଏ ।]

ଢେଙ୍କିବୁଁଧିଆ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଯେଉଁ ଗଛର ମୂଳ ପାଖ ବା
Ḍheṅkibuṅdhiā ଗଣ୍ଡି ଢିଙ୍କି ପରି ମୋଟ (ପ୍ରାୟ ୧ ଫୁଟ ବ୍ୟାସବିଶିଷ୍ଟ)—(a tree) Having the trunk at the foot about one foot in diameter.

ଢେଙ୍କୁଣ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଢଙ୍କୁଣ (ଦେଖ)
Ḍheṅkuṇa Ḍhaṅkuṇa (See).

ଢେଙ୍କୁଣିଆ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଢଙ୍କୁଣିଆ (ଦେଖ)
Ḍheṅkuṇiā Ḍhaṅkuṇiā (See).
[ଦ୍ର—୧୮୯୯ ସାଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେନ୍ଦୁଝରରେ ଢେଙ୍କୁଣିଆ ପାଇକ ନାମରେ ଏକ ଶ୍ରେଣୀର ଜାଗିରିଆ ପାଇକ ଥିଲେ ।]

ଢେଙ୍କୁଲି—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଛାଟକଣି—
Ḍheṅkuli A sling.

ଢେଙ୍ଗରା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ—ବଗଡ଼ା; ମୋଟା—
Ḍheṅgarā Coarse.
(ଯଥା—ଢେଙ୍ଗରା ଭାତ; ଢେଙ୍ଗରା ଚାଉଳ ।)

ଢେଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) ବିଣ—ଡେଙ୍ଗା—
Ḍheṅgā Tall

ଢେଣ କୋଇଲା (ଇତ୍ୟାଦି)—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—
Ḍheṇa koilā (etc) ଢେଣୁ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍheṇu etc (See).

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଂ	ଉଂ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

ଢେଣୁ—ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ) ବି (ସଂ ଧନୁ)—ପୁରୀ ସାଇଯାତରେ ବାହାରିବା
Ḍheṇu ନାଗାମାନଙ୍କ ପିଠିରେ ବନ୍ଧାଯିବା ଧନୁ—
Bow tied to the back of 'Nāgās in the 'Sāijāta of Puri town.

ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ)—ବି—ଗଡ଼ଜାତରେ ଗ୍ରାମ ଦେବତା ମଙ୍ଗଳାଙ୍କ ନିକଟରେ ବାଜିବା ବାଦ୍ୟବିଶେଷ—
A sort of musical instrument struck before "Village Goddess in the Orissa States.

[ଦ୍ର—କୌଣସି କୌଣସି ଗଡ଼ଜାତରେ ଆଶ୍ୱିନ ମାସ ଷୋଳ ପୂଜା ସମୟରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ କରଣ ପ୍ରଭୃତି ଅନ୍ୟଜାତୀୟ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ମଙ୍ଗଳାଙ୍କ ମନ୍ଦିରରୁ ପ୍ରତ୍ୟହ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କଳସ ପୋଖରୀକୁ ନେଇ ସେଠାରେ ସ୍ନାନ କରାନ୍ତି। ରାତିରେ ସେହି ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ମଙ୍ଗଳାଙ୍କ ଘରେ ରୁଣ୍ଡ ହୋଇ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କୁ ପୂଜା କରାନ୍ତି ଓ ସାଧବ ଗମନ ନାମରେ ଗୀତ ଗାଆନ୍ତି। ଗୋଟିଏ ହାଣ୍ଡି ମୁହଁରେ କୁମ୍ଭ ଘୋଡ଼ାଇ ତା ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଗୁଣଯୁକ୍ତ ଧନୁ ରଖି ତାକୁ ଟାଣି ଏକପ୍ରକାର ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ କରନ୍ତି। ଏଭଳି ବାଦ୍ୟକୁ କୋଇଲା କହନ୍ତି। ଏହି ଯାତ୍ରା "ଆଶ୍ୱିନ ମଙ୍ଗଳା" ଯାତ୍ରା ନାମରେ ପରିଚିତ।]

ଢେଣୁଁଆଁ—ଦେ. ବି—ଢେଣୁଆଁ (ଦେଖ)
Ḍheṇuñāñ Ḍeṇuāñ (See).

ଢେଣୁକ—ଦେ. ବି—ଧନୁ—
Ḍheṇuka Bow.

ଢେଣୁ କୋଇଲା (ଇତ୍ୟାଦି)—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—
Ḍheṇu koilā (etc) ଢେଣୁ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Ḍheṇu (etc) (See).

ଢେଣୁ ଗୀତ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଢେଣୁ ବାଦ୍ୟ ସହିତ ବୋଲାଯିବା
Ḍheṇu gita ଗୀତ—The songs sung in accompaniment of the Dheṇu music.

ଢେଣ୍ଡ୍ରା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଡେଙ୍ଗୁରା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍhendrā etc. Ḍeṅgurā etc (See)
ঢেংড়ৱা, ढिंढोरा

ଢେଣ୍ଡୁରା ଇତ୍ୟାଦି—ଡେଙ୍ଗୁରା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍhendurā etc. Ḍeṅgurā etc (See)

ଢେଁପ୍‌ଲିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଢେଁକ୍‌ଲିବା (ଦେଖ)
Ḍheñplibā Ḍheṅklibā (See)

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଗଡ଼ଜାତରେ ସବାରି କାନ୍ଧିଆ ବେହେରାଙ୍କ ଡାକବିଶେଷ—One of the words uttered by Palki bearers in the Orissa States.

(ଯଥା—ଢେଁପ୍‌ଲିବା, ଡିପେଇଥିବା ।)

ଢେପ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବିଣ—ଡିପ; ଉଚ୍ଚ (ଭୂମି)—
Ḍhepa High (land)

ବି—ଉଚ୍ଚ ଭୂମି—High land.

ଢେପା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଡିପା—
Ḍhepā 1. High.
টিপা ୨ । ଡେଙ୍ଗା—2. Tall.

ଗାଈ କରିବ ଗୁରୁଣ୍ଡ ଗାରଡ଼, ବଳଦ କରିବ ଢେପା
ଆଖି ବଳଦକୁ ମାଣେ ନ କରିବ, ପାଏ କରିଥିବ କପା । କୃଷିବଚନ ।

ଢେବା—ଦେ. ବିଣ—ଡିମ୍ବା (ଦେଖ)
Ḍhebā Ḍimbā (See)

ଢେବା ଗେବା—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଉଅଠଅ କରି; ବିଶ୍ରୀ ବା ଅସୁନ୍ଦର ଭାବରେ—1. Unelegantly.
Ḍhebā gebā
(ଯଥା—ସେ ଢେବା ଗେବା କରି କାମ କରୁଛି ।)
अड़ंबड़ ୨ । ହେବା ଗେବା; ଖାବୁ ଖାବୁଡ଼ିଆ; ଅସମାନ ଭାବରେ—2. Unevenly

ଢେଲ ଲଗାଇବ ଢେବା ଗେବା,
ଘିଅ ଖାଇବାକୁ ଆଗ
ଚଢ଼ି ହୋଇ ଶୋଇ ପଡ଼ିଥିବ,
ମାଡ଼ ବସିଥିବ କାଗ । ପ୍ରବଚନ ।

ଢେବା ଢେବା—ଦେ ବିଣ—ଡିମ୍ବା ଡିମ୍ବା (ଦେଖ)
Ḍhebā ḍhebā Ḍimbā ḍimbā (See)

ଢେମଣ—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ସଂ. ଧମନ=ଛଦ୍ମଗାଇ; ବହୁବିଳାସିନୀ)—
Ḍhemaṇa ୧ । ଉପପତି—1 A gallant; paramour.
(ଢେମଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଜାରଜ—2. Bastard; illegitimate.
୩ । ଅଲଜ୍ଜୁକ—3. A shameless person.
୪ । ଲୁଚରିଜ୍ଞ ବା ଲମ୍ପଟ ବ୍ୟକ୍ତି—4. A lewd lechér.

ଢେମଣା—ଦେ. ବି—୧ । ଢେମଣ (ଦେଖ)
Ḍhemaṇā 1. Dhemaṇa (See)
୨ । ଢମଣା (ଦେଖ)—2. Ḍhamaṇā (See)

ଢେମଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ସଂ. ଧମନ=ବହୁବିଳାସିନୀ)—
Ḍhemṇi ୧ । ଉପପତ୍ନୀ; ରକ୍ଷିତ ସ୍ତ୍ରୀ—1. Mistress, kept woman; concubine.
टेमनी
उढरी ୨ । ବେଶ୍ୟା— 2. Prostitute.
୩ । କୁଳଟା; କଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ—3. Adulteress.
୪ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତି ଗାଳି—4. A term of rebuke.
୫ । ମାଈ ଢେମଣା ସାପ—
5. A female 'Ḍhemaṇā' serpent.

ଢେମା—ଦେ. ବି—ଢିମା (ଦେଖ)
Ḍhemā Ḍhimā (See)

ଢେର—ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ଭୂରି)—୧ । ଯଥେଷ୍ଟ—
Ḍhera 1. Abundant; sufficient.
ঢের ଯେ ସବୁ କଥା ଲେଖିବାକୁ ଗଲେ ଢେର କାଗଜ,
ढेर କଲମ, ଢେର ସମୟ ଆବଶ୍ୟକ । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ୟା'ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ ଦେଖିବେ

୨ । ବହୁତ; ବହୁତ; ଅତ୍ୟଧିକ; ଅନେକ—
2. Too much; execessive; too many.

ବି.—ଅତ୍ୟଧିକ—Execess; plenty.

ଢେଗ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—୧ । ଏକପ୍ରକାର ପାଣିଛୁଆଁ ତନ୍ତି ଜାତି—1. A class of touchable weaver.
Dherā

୨ । (ଭୁଲ. ହି. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ)—ସୂତା ବଳିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ତାକୁଡ଼ି—2 A kind of spindle for spinning thread.

ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି.—ଘର ମଙ୍ଗଳାଙ୍କ ପୂଜାବିଶେଷ—
[ଦ୍ର—ଭାଦ୍ର ମାସରେ ଥରେ ମଙ୍ଗଳବାର ବା ଶନିବାର ଢେଳାମଣ୍ଡା କରି ପ୍ରତି ଘରେ କଳସ ବସାଇ ଘର ମଙ୍ଗଳାଙ୍କୁ ପୂଜା କରାଯାଏ, ଏବଂ ଗୋରୁଖୁଣ୍ଟ ମୂଳେ, ବାଡ଼ିରେ ଢେଳାପଣା ଢାଳି ଗାଁ ମୁଣ୍ଡ ଛକ, ପୋଖରୀ କୂଳରେ ଥିବା ବୁଦା ମୂଳରେ ସେହି ଢେଳାମଣ୍ଡାକୁ ଗ୍ରାମର ୨।୪ ଜଣ କୁଳୀ ରଖି ଦେଇ ଆସନ୍ତି । ସେହି ଦିନ ରାତିରେ ଗ୍ରାମର ସମସ୍ତ ଅଧ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ କମଳଭୁଞ୍ଜା କରନ୍ତି ।]

ଢେଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—(ସଂ. ଦଲ)—ଢେଲା; ଟେକା; ଲୋଷ୍ଟ୍ର—Clod of earth for flinging.
Dhel

ଢେଲା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦଳ, ଢଲ)—ଲୋଷ୍ଟ୍ର; ବଡ଼ ଟେକା— Big clod of earth used for pelting.
Dhelā
ଢେଲା
ଦେ. ବିଣ.—ଢେଗା (ଦେଖ)
Dhegā (See)
ଡेला

ଢେଲା ଆଖିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.—ଢେଗା ଆଖିଆ (ଦେଖ)
Dhelā ākhiā — Dhegā ākhiā (See)
(ଢେଲାଆଖିଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଢୋ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ.—ଢୋ ଢା (ଦେଖ)
Dho — Dho dhā (See)

ଢୋଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) କ୍ରି. (ଭୁଲ. ହି. ଢୋନା=ବୋହି ନେଇ ପଳାଇବା)—(ସମ୍ପତ୍ତି) ଉଡ଼ାଇ ନଷ୍ଟ କରିବା— To squander.
Dhoibā

ଢୋକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ତୋକ; କନ୍ନ. ଡୌକ=ଗଡ଼)—୧ । ଯେତିକି ପରିମିତ ଜଳ ଏକାଥରକେ ଗଲାଧଃକରଣ କରି ଯାଇ ପାରେ; ଏକ ଚଳକ ପରିମିତ ଜଳ— 1. A gulp of water; a draught.
Dhoka
ଢୋକ
ଘୁଁଟ

ଢୋକୁଟିକେ ଦିନା ହୃଏ ମୋ ସାର ଯାଉଛି ଭୃଷ୍ଟ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳୋପାଠମ୍ୱ, ୫: ଗୀତ ।

୨ । ଭୋଜନ କ୍ରିୟା—2. Eating.

୩ । ଜୀବିକା—3. Livelihood; sustenance.

(ଯଥା—ବ୍ୟବର ଖଣ୍ଡି ଗଲା ଦିନ ଆଜି ଆମର ଢୋକ ଚଳିବାକୁ ନାହିଁ ।)

[ଦ୍ର—ଢୋକେ ପି, ଦଣ୍ଡେ ଶୀ—ନ୍ୟାୟ ।
ଜ୍ୱପଗ୍ରସ୍ତ ବିପଦରୁ ଖଲାସ ହୋଇ ପରେ କି ଅବସ୍ଥା ହେବ ତାହାଁ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ନ ରଖିବା ସ୍ଥଳରେ ଏ ନ୍ୟାୟ ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଢୋକେ ପାଣି ପିଇ ଦେଲେ ଦଣ୍ଡକ ପାଇଁ ଶୋଷ ମରିଯିବ । ତାକୁ ତା ପରେ କିପରି ତୃଷା ନିବୃତ୍ତି ହେବ ଏଥିର ଉପାୟ ନ ଭାବିବା ସ୍ଥଳରେ ଏ ନ୍ୟାୟ ଉଲ୍ଲେଖ ହୁଅଯାଏ ।]

ଢୋକ ଚଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରିବା—
Dhoka chaḷā(le)ibā To carry on one's livelihood.

ଢୋକ ଚଳିବା—ଦେ. ବି.—ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ ହେବା—
Dhoka chaḷibā Maintenance.

ଢୋକ ଛାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ମୁମୂର୍ଷୁ ବ୍ୟକ୍ତି) ଖାଇବା ବନ୍ଦ କରିବା— ଆହାର ଛାଡ଼ିବା—To give up taking any food (said of a dying man.)
Dhoka chhārḍibā
আহার ছাড়া
अहार छोड़ना
(ଢୋକ ଛାଡ଼ି ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢୋକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଢୋକିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Dhokā (ke)ibā 1. The causative form of Dhokibā.
ঢেকান
୨ । ଢୋକିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରିବା—2. To cause another to gulp or swallow.
टुकवाना

୩ । (ଭିଡ଼ିବାର ଣିଜନ୍ତ) ପ୍ରବେଶ କରାଇବା—
3 To thrust; to cause to enter.

୪ । ମୁମୂର୍ଷୁ ହୋଇ ଶେଷ ନିଃଶ୍ୱାସ ତ୍ୟାଗ କରିବା—
4. To pant feebly just before dying.

ଢୋକାଏ—ଦେ. ବିଣ. ଓ ବି.—ଏକ ଢୋକ ମାତ୍ର—
Dhokāe One sip only (of)
এক ঢোক
(ଢୋକେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢୋକିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ସ୍ତୋକ; ସଂ. ଡୌକ ଧାତୁ=ଗତି)—
Dhokibā ୧ । ଗିଳିବା—1. To gulp down.
ঢোকা
୨ । ଗଲାଧଃକରଣ କରିବା—
ढोकना ढोकना 2. To swallow.

୩ । ପିଇବା—3. To drink.

ଢୋକୁଥିବ ତା ପଲ୍ଲବ, ଅଧରରୁ ମଧୁ ଦ୍ରବ ଢୋକିବା ବଦେକ ଲବ
ନୋହିଲା ରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ଢୋଡ୍ର—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି.—ଗଛର କୋରଡ଼—
Dhodra The hollow inside the trunk of a tree.

ବିଣ.—ପୋଲ (ଗଛ)—Hollow (tree)

ଢୋଢା—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ.—୧ । ଠୋ ଠା ଶବ୍ଦ; ବାଣ ଓ ବନ୍ଧୁକ ଆଦି ଫୁଟିବାର ଉଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ—1. The loud report of fire work or gun.
Dhoḍhā

୧	ଚ	ଓ	ର,ଋ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଲ୍ୟ	ଞ୍ଚ	ଘ
୨	ଛ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଲ୍ଥ	ଞ୍ଜ	ନ୍ନ

୨ । ଦୁଇଟି କଠିନ ବସ୍ତୁର ପରସ୍ପର ବାଡ଼େଇ ହେବାର ଉଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ—2. The loud sound of two hard things striking against each other.

ଢୋଲ—ଦେ ବି. (ସଂ. ଢୁଲ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଢୁଳ—
Ḍhola — 1. Dozing; drowsiness.
ঢুল
ऊँघ झपकी ୨ । ତନ୍ଦ୍ରାଳୁତା—2. Sleepiness.
ବସି ଥିଲୁ ଉହାଗରେ, ରଜନୀ ଅଛି ପହରେ,
ଅଲ୍ପ ଆସିଲା ଢୋଳ, ଏମନ୍ତ ବେଳ ଯେ । ଉଞ୍ଜ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।

ଢୋଲ—ସଂ. ବି.—ଦୁଇ ମୁହଁରେ ଚମଡ଼ା ଛାଉଣି ହୋଇଥିବା କାଠର ଲମ୍ବ ବାଦ୍ୟ— Drum
Ḍhola
ହାଣ୍ଡି ଖାଏ କଉଡ଼ି ଢୋଲ ଖାଏ ମାଡ଼ । ପ୍ରବଚନ ।

[ଦ୍ର—ଉତରେ ମୂଷା ପୂରେଇ ଢୋଲ ସେଇଁବା ନ୍ୟାୟ—ଅର୍ଥାତ୍ ଅନସ୍ଥାକାଶ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଘର ଉତରେ ରଖି ବାହାରରୁ ଲୋକଙ୍କୁ ଯିବା ଆସିବା ବନ୍ଦ କରିବା ନ୍ୟାୟ ନିଷ୍ଫଳ ପରିଶ୍ରମ । ଢୋଲର ଏକ ପାଖକୁ ବାଆଁ ହାତଦ୍ୱାରା ଓ ଅନ୍ୟ ପାଖକୁ ଡାହାଣ ହାତରେ ଖଣ୍ଡେ କାଠି ଧରି ବଜାଇବାକୁ ହୁଏ । ସେହି କାଠିକୁ ଢ଼େପ ବା ଢ଼େପକାଠି ବୋଲାଯାଏ ।]

ଦେ. ବି.—୧ । (ଢୋଲ ଆକାରରୁ) ପେଟ—1. Belly.
୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ଛୋଟ ଡଙ୍ଗା—
2 A dug-out or drum-like canoe.
୩ । ବୟା—3. A buoy.
୪ । ଢୋଲ ଆକାରର ଲୁହା ବା ଟିଣର ଫମ୍ପା ଗୋଲାକାର ନଳ ଦ୍ୱୟ ଯାହା ନୌକାରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ—
4. Two hollow iron cylinders joined together and used as a dug-out.
୫ । ଭସା ପୋଲ ଯେଉଁ ଫମ୍ପା ଲୁହା ବମ୍ବା ଉପରେ ଭାସେ—
5. Cylindrical hollow iron tubes on which floating bridges are supported.
ବିଣ—ଫମ୍ପା—Hollow.

ଢୋଲକି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଢୋଲ) —ଛୋଟ ଢୋଲ—
Ḍholaki — Small drum.
ঢোলক, ঢোলকী [ଦ୍ର—ସଙ୍ଗୀତ ବୋଲିବା ବେଳେ ଏହା ତାଳ
ढोलक, ढोलकी ଦେବା ପାଇଁ ବାଦିତ ହୁଏ; ଏହାର ଦୁଇମୁହଁକୁ
ଢୋଲକ } ଅନ୍ୟରୂପ ଦୁଇହାତଦ୍ୱାରା ବଜାଯାଏ ।]
ଢୋଲି

ଢୋଲ ଢୋଲନା—ଦେ. ବି—ମରହଟ୍ଟାଙ୍କ ବିବାହ ଉପଲକ୍ଷରେ ବର-
Ḍhola ḍholanā କନ୍ୟାଙ୍କ କଲ୍ୟାଣ ଲାଗି ବରର 'ଢୋଲ' ଓ କନ୍ୟାର 'ଢୋଲନା' ନାମକ ସୁନାର ମୁଦ୍ରିକାଦ୍ୱୟ—
The respective names of the two rings presented to the bridegroom and bride on occasions of marriage amongst the Marhattas.

ଢୋଲ ପିଟିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଢେଣ୍ଡୁରା ଦେବା; ଘୋଷଣା
Ḍholapiṭibā କରିବା—(figurative) To publish a
ঢোল পীটা matter by beat of drum.
ढोल पीटना

ଢୋଲା— ଦେ. ବିଣ—୧ । ଫମ୍ପା; ବଡ଼ ଓ ଫମ୍ପା—
Ḍholā 1· Hollow and big.
ঢোলা ୨ । (ପୁଂ) ପେଟୁଆ; ବଡ଼ପେଟୁଆ —
पोला 2. Pot-bellied
·ଢୋଲି —ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ଅକର୍ମଣ୍ୟ—3. Worthless
ঢোলা; ঢোস্কা; ঢোসা ୪ । ପେଟୁ; ଉଦରମ୍ଭରି—
पेटू 4. Greedy; gluttonous.
(ଢୋଲି—ସ୍ତ୍ରୀ) ୫ । ସ୍ଥୂଳକାୟ—5. Stout; corpulent.

ଢୋଲା ଆଖିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଢେଗା ଆଖିଆ (ଦେଖ)
Ḍholā ākhiā Ḍhegā ākhiā (See)

ଢୋଲା(ଲେ)ଇ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବୋଢ=ବହନ କରିବା; ହି.
Ḍholā(le)i ଶବ୍ଦସାଗର)—୧ । ଶଗଡ଼ରେ ଜିନିଷ ବୋଝାଇ
ঢোলাই କରି ବୋହିବା—1. Carrying and carting
ढुलवाई of burdens.
୨ । ଶଗଡ଼ ଭଡ଼ା—2. Cart hire.
୩ । ମାଟିକୁ ସମଭୂଲ କରିବା—
3. Levelling the ground.
୪ । ମାଟିକୁ ସମାନ କରିବାର ଖରଚ—
4 Cost of levelling a plot of land.
୫ । ଜଲରେ ଜମା କରିବା ପାଇଁ ପଥର ଗୋଡ଼ି ଆଦିକୁ ଡଙ୍ଗାରୁ ବା ଶଗଡ଼ରୁ ବାହାର କରିବା—
5. Unloading a cart or boat.

ଢୋଲା(ଲେ)ଇ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢୋଲାଇବା (ଦେଖ)
Ḍholā(le)ipaṛdibā Ḍholāibā (See)

ଢୋଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଢୁଲ୍ ଧାତୁ)—
Ḍholā(le)ibā ଢୁଳାଇବା; ଘୁମାଇବା—To doze.
ঢোলা ଢୋଲାଇବା ପରି ଭଲ, ଭଲେ ପଢ଼ିଯିବା ଭଲ ।
ऊंघाना କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳୋଗରେଣ୍ଡୁ ଛ. ଗୀତ ।

ଢୋଲିଆ—ଦେ. ବି—ଯେ ଢୋଲ ବଜାଏ; ବଜାଳି—
Ḍholiā A drummer.
ঢোলকী **ढोलिया**

ଢୋଲି—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଢୋଲାର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)—
Ḍholi ୧ । ଅତି ସ୍ଥୂଳକାୟା (ସ୍ତ୍ରୀ); ମୋଟୀ—
(ଢୋଲେଇ – ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Stout and big-bellied (woman).
୨ । ପେଟୁ (ସ୍ତ୍ରୀ)—2. Gluttonons (woman).

ଢୋଲୁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଢୋଲ)—୧ । ସ୍ଥୂଳୋଦର—
Ḍholu 1. Pot-bellied.
(ଢୋଲେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଉଦରମ୍ଭରି—2. Greedy.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଦୃଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଦ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍ଗ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ

ଢୌକ (ଧାତୁ) —ସଂ—ଗତି କରିବା—
Ḍhauka (root) To move.

ଢୌକନ—ସଂ. ବି (ଢୌକ. ଧାତୁ+ଅନ)—୧ । ଭେଟି; ଉପହାର—
Ḍhaukana 1. Offering; present.
୨ । ଲାଞ୍ଚ; ଉତ୍କୋଚ—2. Bribe.

ଣ

ଣ—ସଂ—ପଞ୍ଚଦଶ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ । ଟ ବର୍ଗର ପଞ୍ଚମ ବର୍ଣ୍ଣ । ଅନୁନାସିକ ।
Ṇa ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ ମୂର୍ଦ୍ଧା—Fifteenth consonant; cerebral; nasal; corresponding to cerebral gliding sound of N in 'turning
[ଦ୍ର—ଏ ଅକ୍ଷରାଦ୍ୟରେ କୌଣସି ଶବ୍ଦ ନ ଥିବାରୁ ଓଡ଼ିଶାର କବିମାନେ ଚଉତିଶା ପ୍ରଭୃତିରେ 'ଣାଦ୍ୟ' ପଦମାନଙ୍କୁ 'ଅ' ଅକ୍ଷରରେ ଆରମ୍ଭ କରିଅଛନ୍ତି ।
ହିନ୍ଦୀ ଓ ବଙ୍ଗଳାରେ ଣର ଉଚ୍ଚାରଣ ନ ପର । ଓଡ଼ିଆର 'ଣ'ର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନରେ ସମ୍ବଲପୁରିଆମାନେ 'ନ' ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି ।]
ବି—୧ । ଜ୍ଞାନ—1. Knowledge.
୨ । ଚୈତନ୍ୟ—2. Consciousness.
୩ । ନିଶ୍ଚୟ—3. Certainty.
୪ । ଭୂଷଣ—4. Ornament.
୫ । ଶିବ—5. Śiba.
୬ । ଜଳାଶୟ—6. Pond.
ବିଣ—ନିର୍ଗୁଣ—Devoid of any attribute.
ଅ. (ପଦ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ)—୧ । ଅସମାପିକା କ୍ରିୟା ଶେଷରେ ପଦ୍ୟରେ ଅକ୍ଷର ପୂରଣ ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ—
An inflection used after present participle in poetry
(ଯଥା—କରିଣ, ଖାଇଣ ଇତ୍ୟାଦି ।)
୨ । (ପ୍ରାଚୀନ କବି ପ୍ରୟୋଗ)—ସଂ. ଭାବନାର୍ଥ କ୍ରିୟା ଶେଷରେ ଅକ୍ଷର ପୂରଣାର୍ଥ ବ୍ୟବହାର—
2. A letter added to verbs in potential mood by classic poets.
ପାରିଲେଣ ସ୍ନେହ ମୋତେ ଭିକାରଣ ଧର । ପ୍ରଭାପ ଶଶିରେଖା ।
୩ । ଉପରେ—3. On.
ଦେବକୀ ଷଷ୍ଠ ଗର୍ଭପୂଣ,
କଂସ ତ କରତେ ତୀଳେଣ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୪ । ରେ—4. In.
କମଳ ଲୋଚନ ଶ୍ରୀହରି କରେଣ ଶଙ୍ଖ ଚକ୍ରଧାରୀ—କମଲଲୋଚନ. ଚଉତିଶା ।

ଣତ୍ୱ—ସଂ. ବି—'ନ' ଅକ୍ଷରର 'ଣ'ରେ ପରିଣତି—
Ṇatwa Change of dental 'N' into cerebral 'Ṇ'.

ଣତ୍ୱ ବିଧାନ—ସଂ—ପଦ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା 'ନ' ଅକ୍ଷର ଯେଉଁ ଯେଉଁ
Ṇatwa bidhāna ସ୍ଥାନରେ 'ଣ' ହୁଏ ଓ ଯେଉଁ ଯେଉଁ
(ଣତ୍ୱବିଧି—ଅନ୍ୟରୂପ) ସ୍ଥାନରେ 'ନ' ରହେ ତଦ୍ବିଷୟକ ବ୍ୟାକରଣଗତ ନିୟମ ବା ବିଧାନ—The grammatical rule as to where 'Na' is turned into 'Ṇa and where not.
[ଦ୍ର—୧ । ପଦ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଋ, ର, ଷ ର ପରବର୍ତ୍ତୀ 'ନ' 'ଣ' ହୁଏ । ୨ । 'ନ' ତନ୍ନ ତ ବର୍ଗୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ ସଂଯୁକ୍ତ 'ନ' 'ଣ' ହୁଏନାହିଁ । ୩ । ଯ, ବ, ହ, ଅନୁସ୍ୱାର, ବିସର୍ଗ, ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ, କ ବର୍ଗ, ପ ବର୍ଗ ବ୍ୟବଧାନ ଥିଲେହେଁ 'ନ' 'ଣ' ହୁଏ ।]

ଣ ସ୍ୱରୂପା—ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ମହାଶକ୍ତି ସ୍ୱରୂପିଣୀ—1. Creative.
Ṇa swarūpā ୨ । ଜନ୍ତୁ—2. Animal; living.
ସଂ. ବି—ମହାଶକ୍ତି ପରମେଶ୍ୱରୀ—
The Creative Power of the universe.

ଣି—ଦେ. (ପ୍ରତ୍ୟୟ) (କ୍ରିୟା ପରେ ବ୍ୟବହୃତ)—୧ । (ନିଶ୍ଚୟାର୍ଥ) ନିଶ୍ଚେ—
Ni 1. (an inflection used after verbs)—Certainly.
ଗଲେଣି ତୋ ସଙ୍ଗରୁ ଯେତେକ ଜନ—ମନବୋଧ ଚଉତିଶା ।
୨ । ତର୍କଣାର୍ଥ—2. Methinks.
(ଯଥା—ସେ ଶୋଇବେଣି ।)
୩ । ସମାପ୍ତ୍ୟର୍ଥ—3 Denoting the end.
ଗଲ୍ଲଣିତ ଗଲ୍ଲ କଥାରେ ସଙ୍ଗାତ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋଗ୍ରଚନ୍ଦ୍ର. ଗ. ଗୀତ ।

ଣିଚ୍—ସଂ. (ପ୍ରତ୍ୟୟ)—ପ୍ରେରଣାର୍ଥେ ବା ବିନିଯୋଗାର୍ଥେ ଧାତୁର
Ṇich ଉତ୍ତରରେ ହେବା ପ୍ରତ୍ୟୟବିଶେଷ—A suffix which changes a root into the causative form.

ଣିଜନ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ଣିଚ୍+ଅନ୍ତ)—ଣିଚ୍ ପ୍ରତ୍ୟୟବିଶିଷ୍ଟ—
Ṇijanta Having the causative suffix.
(ଯଥା—କୃ ଧାତୁର ଣିଚ୍=କାରି ଧାତୁ)

ଣିଜନ୍ତ ପ୍ରକରଣ—ସଂ. ବି—ଣିଚ୍ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଯୋଗେ ଧାତୁର ଯେଉଁ
Ṇijanta prakaraṇa ଯେଉଁ ରୂପାନ୍ତର ହୁଏ ତାହାର ନିୟମାବଳୀ—The rules for forming causative roots.

ଣୁ—ଦେ. (ପ୍ରତ୍ୟୟ)—ଉକାରାନ୍ତ ଅସମାପିକା କ୍ରିୟା ପରେ ବ୍ୟବହୃତ
Ṇu ସମାପ୍ତିସୂଚକ ପ୍ରତ୍ୟୟବିଶେଷ—An inflection added to verbs to denote the completion of a verb.

୧	ଇ	ଡ଼	ର୍,ର୍	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ୟ	ଡ଼ଅ	ଞ
୨	ଈ	ଢ଼	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

(ଯଥା—ମୁଁ ନ ଖାଉଣୁ ସେ ପଳାଇ ଗଲେ ।)

ଣ୍ୟ—ସଂ. ବି—ବ୍ରହ୍ମଲୋକସ୍ଥ ସରୋବରବିଶେଷ—Name of a tank
Nya in the Brahmaloka.

ତ

ତ—୧୬ଶ ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣ, 'ତ' ବର୍ଗର ପ୍ରଥମ ବର୍ଣ୍ଣ । ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣ-
Ta ସ୍ଥାନ 'ଦନ୍ତ' । ଏହାକୁ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାବେଳେ ଉପର ପାଟିର ଦାନ୍ତରେ ଜିହ୍ୱାଗ୍ର ସ୍ପର୍ଶ କରାଯାଏ—The 16th consonant corresponding to the dental sound of 'T' (in English) when it approaches partly the sound of 't' in the pronunciation the word path.

ସଂ. ବି. (ତକ୍ ଧାତୁ=ହାସ୍ୟ ବା ସହ୍ୟ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

୧ । ଚୋର—1. Thief

୨ । ବୃଷ—2. Bull.

୩ । ଅମୃତ—3. Nectar.

୪ । (+କରଣ. ଅ) ପୁଣ୍ୟ—4. Virtue; piety.

୫ । କ୍ରୋଡ଼—5. Lap.

୬ । ମ୍ଲେଚ୍ଛ—6. A barbarian.

୭ । ପୁଚ୍ଛ—7. Tail.

୮ । ଭ୍ରୂଣ—8. Embryo, foetus.

୯ । ଗର୍ଭ—9 Belly; womb.

୧୦ । ରତ୍ନ—10 Gem.

୧୧ । ଶଠ ବ୍ୟକ୍ତି—11. A cheat.

୧୨ । (ତୃ ଧାତୁ=ପାର ହେବା+ଭାବ. ଅ)—ତରଣ; ପାର ହେବା—12. Crossing.

ତ ଦେ. ଅ. (ସଂ. ତୁ)—ନିମ୍ନଲିଖିତ ଅର୍ଥ ଓ ସ୍ଥାନରେ ବ୍ୟବହାର
तो କରାଯିବା ଅବ୍ୟୟ—A participle added to a word or sentence corresponding to the uses of 'too', 'also'.

୧ । (ପାଦ ପୂରଣାର୍ଥକ) ତ—
1. (in filling up or completing a sentence) Too.

ସାନ୍ତ ତ ଭୂଷଣ ସାନ୍ତ ପଣକୁ
ଖାଉକ ଭୂଷଣ କେଉଁ ଗୁଣକୁ ?—ପ୍ରବଚନ ।

୨ । (ଅବଧାରଣ ବା ନିଶ୍ଚୟାର୍ଥକ) ନିଶ୍ଚେ—
2. Certainly.

ଯେ ତ ସେ, ଅତ ବାଡ଼ପଡ଼ା ନଗୁଆ କେ—ତଗ ।

୩ । (ତର୍କଣାର୍ଥ) ମୁଁ ଅନୁମାନ କରୁଛି; ବୋଧହୁଏ; ସମ୍ଭବତଃ—3. Methinks; meseems

ଠକସଇ ଅବସର କଲେ ତୁ ପ୍ରସଙ୍ଗ ମୋର ଯିବ ସଙ୍ଗୀବନେନାକୁ
ରହିତରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଣୋଘଚନ୍ଦ୍ର. ଠ ଗୀତ ।

୪ । ପକ୍ଷାନ୍ତରେ; ପରନ୍ତୁ; କିନ୍ତୁ—
4. On the other hand.

(ଯଥା—ମୁଁ ତ ଯାଇ ପାରୁ ନାହିଁ, ମୁଁ ନ ଗଲେ କଅଣ ହେଲା ? ତୁ ତ ଯିବୁ ।)

୫ । (ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ) କି ? କି ?—5 Interogative.

(ଯଥା—ତୁ ଯାଉଛୁ ତ ?)

୬ । (ସଂ. ତତଃ) ତେବେ; ତାହାହେଲେ; ଫଳତଃ—
6. Then; consequently.

(ଯଥା—ଋଣ ନ ମିଳିଲେ ତ ମୋର ଆଉ ଗତି ନାହିଁ ।)

୭ । (ଅନୁରୋଧ ବା ନିଯୋଗାର୍ଥକ) ମ—
7. Indicating a request.

(ଯଥା—ତାକୁ ଡାକ୍ ତ, କଅଣ ସେ କହୁଛି, ବୁଝିବା ।)

୮ । ପ୍ରତିଜ୍ଞାସୂଚକ—
8. Indicating a resolve.

(ଯଥା—ମୁଁ ଆଜି ଏ କାମ କରିବି ତ; କିଏ ମୋତେ ବନ୍ଦ କରିବ କରୁ ।)

୯ । ମାତ୍ର; ସୁଦ୍ଧା—9. Even.

ଘାଲେ ତ ଘାଲିଲୁ ନାହିଁ, କୃପାସୁଧା ଝରିବ ରେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଣୋଘଚନ୍ଦ୍ର. ଛ ଗୀତ ।

୧୦ । (ଅପେକ୍ଷାର୍ଥକ) ସିନା—
10. Indicating probalility or contingency.

(ଯଥା—ସେ ସେଠାକୁ ଗଲେ ତ ହୁଏ; ନୋହିଲେ ମୁଁ ସେଠାରେ କାହାକୁ ନ ପାଇ ଭାଁ ଭାଁ ହେଉଥିବି ।)

ଦେ. ପ୍ରତ୍ୟୟ (ସଂ. କ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟୟ)—ଏହା ଧାତୁ ସଙ୍ଗେ ଭାବ, କର୍ତ୍ତୃ ଓ କର୍ମବାଚ୍ୟରେ ଅତୀତକାଳ ଅର୍ଥରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ହୁଏ, (କ୍ରମେ ଉଦାହରଣ ଯଥା—କଷ୍ଟ, ଜୀବିତ, କୃତ)—An affix corresponding to 'ed', (in English) and 'kta' in Sanskrit, as in accomplished signed, added to the root verbs to denote past passive participles.

ଦେ. (ସାଙ୍କେତିକ; ଏପରି ବ୍ୟବହାର ସ୍ଥଳରେ ଏହାର ଉଭୟ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ବୁଇନ୍ଦୁ ଗାର ରହେ ଯଥା—। ତ ।)—

୧ । ତପ୍ପା; ପ୍ରଗନ୍ନା—1. An abbreviation for the word 'Tappā' or Pergunnah.

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଆଁଖୀ ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

(ଯଥା—ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର । ତ । ଗୋପାଳପୁର=ଗୋପାଳପୁର ତପ୍ପା ବା ପ୍ରଗନ୍ନାନିବାସୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର ।)

୨ । ତରଫ—2. On behalf of.

(ଯଥା—ଲିଖିତଂ ତହସିଲଦାର ରାମ ମହାନ୍ତି । ତ । ଜମିଦାର ରାମନାରାୟଣ ସିଂହ; ଅର୍ଥାତ୍ ଜମିଦାର ରାମନାରାୟଣଙ୍କ ତରଫରୁ ଲେଖୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ରାମ ମହାନ୍ତି ତହସିଲଦାର ।)

୩ । ତଉଜି—3. An abbreviation for Tauji.

(ଯଥା—। ପ୍ର । ରାହାଙ୍ଗ । ତ । ୨୭୮ ।)

ତଅ—ଦେ. ବି—ତହ (ଦେଖ)
Ta-a — Taha (See).

ତଅଁର—ଦେ. ବି (ସଂ. ତନ୍ତୁ)—୧ । ରଞ୍ଜିତ ସୂତ୍ରବିଶେଷ; ଏକପ୍ରକାର କସ୍ତା—1. A coloured thread.
Ta-añra
କସ୍ତା
୨ । ଲୁଗାର ଧଡ଼ିରେ ଦିଆଯିବା ଫିକା ନାଲି ସୂତା—2. Light-red thread used in the border of a cloth.

ତଅଁର ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଧୋବା ଲୁଗା ଧୋଇ କଲାବେଳେ) ଲୁଗା ଧଡ଼ିର ରଙ୍ଗକୁ ରକ୍ଷା କରିବା—To protect or preserve the colour of the dyed border of a cloth during washing.
Taañra dharibā
(ଯଥା—ଧୋବଣୀ ତଅଁର ଧରିବା ଖର୍ଚ୍ଚ ମାଗୁଛି ।)

ତଅଁରା—ଦେ. ବି—ନୀଚଜାତୀୟ ତନ୍ତିବିଶେଷ; ତଉଁଲା—A class of low-caste weavers who weave coarse cloth.
Ta-añrā
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ମୋଟା ଲୁଗା ବୁଣନ୍ତି; ଏମାନଙ୍କ ବୁଣିବା ଲୁଗାକୁ 'ତଉଁରି ଲୁଗା' କହନ୍ତି ।]

ତଅଁଳା—ଦେ. ବି—ତଅଁରା (ଦେଖ)
Ta-añḻā — Ta-añrā (See).
ଝରଭରପବାଚଧାରା ସପ୍ରଶସ୍ୟା ଶିଟବ୍-ଶୃଙ୍ଗେ ତଅଁଳା—ରାଧାନାଥ. ସାବଂଗ ।

ତଅକ୍—ବୈଦେ. ବି (ମୁସଲମାନୀ ଅଳଂକାର)—ହଂସଲି (ଦେଖ)
Ta-ak — Hamsali (See).

ତଅ ଖରଚ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ତହ୍‌ଖର୍ଚ୍)—ତହ ଖରଚ (ଦେଖ)
Ta-a-kharacha — Taha-kharacha (See).

ତଅପୋଇ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଖୁଦୁରୁକୁଣି ଓଷା କଥାରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ମହାଜନ ଝିଅର ନାମ—The name of the merchant's daughter narrated in the story of 'Khudurukuṇi vow observed by maidens.
Ta-a-poi

ତଅସିଲ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି (ଆ)—ତହସିଲ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ta-asila (etc) — Tahasila etc (See).

ତଇ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତପ୍ ଧାତୁ)—ଚଟକା ତଳବିଶିଷ୍ଟ କରେଇ, ଯହିଁରେ ଅମାଲୁ, ମାଲପୁଆ, ଜିଲିବି ଆଦି ଛଣାଯାଏ—A flat-bottomed and shallow frying pan.
Tai
ଚାଟୁ
तौ, ताई

ତଇଁ—ଗ୍ରା. ଅ (ସଂ. ତତ୍ ଶବ୍ଦର ୭ମୀ ବିଭକ୍ତି ଏକବଚନ, ତସ୍ମିନ୍)—
Taiñ
୧ । ତହିଁ (ଦେଖ)—1 Tahiñ (See).
୨ । ତଙ୍ଗି (ଦେଖ)—2. Taṅgi (See)

ତଇଁତଇଁ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—କଇଁକଇଁ (ଦେଖ)
Taiñ-taiñ — Kaiñ-kaiñ (See)

ତଇତୁଲା—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଗ୍ରାମଦେବୀଙ୍କ ନାମବିଶେଷ—
Taituḻā — Name of a village-Goddess.

ତଇନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ତୟୁନ୍; ଆ. ତୟ୍=ସମାପ୍ତ; ନିର୍ଣ୍ଣୀତ)—
Tain
୧ । ସ୍ଥିରତା; ନିଶ୍ଚୟ—1. Certainty.
तय्यन
୨ । ନିର୍ଣ୍ଣୟ—2 Ascertainment.
तयन
୩ । ଫଇସଲ—3. Disposal.
ବୈଦେ. ବିଣ.—୧ । ସ୍ଥିର; ନିଶ୍ଚିତ—1 Certain; fixed.
୨ । ନିର୍ଣ୍ଣୀତ—2 Ascertained.

ତଇନାତ୍—ବୈଦେ. ବି.—(ଆ. ତୟୁନାତ୍)—୧ । ପିଆଦା ପଠାଇ ବିଶେଷ ଜଗର ସହିତ ତଲବ ତାଗିଦା; ପିଆଦା ଯୋଗେ ବିଶେଷ ଜରୁର ତଲବ; ତମ୍ବିତାଗିଦା—Demand made through a special messenger.
Tainā̃ta
ତଇଁନାତି; ତଏନାତ, ତଏନାତି } ଅନ୍ୟରୂପ
तइनाति
तैनात ; तयनात्
୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ନିଯୁକ୍ତିକରଣ—2. Deputation; appointment.
୩ । ବାକିଦାର ପ୍ରଜା ଓ ଖାତକ ଆଦିଙ୍କଠାକୁ ପଠାଯିବା ପିଆଦା—3. A peon deputed to a tenant or debtor in arrears.
तयनाती
ବିଣ (ଆ. ତଅୟୁନାତ୍)—ବିଶେଷ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ (ପିଆଦା)—Specially deputed (peon).

ତଇନି—ବୈଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ତଇନ୍ (ଦେଖ)
Taini — Tain (See).

ତଇଳ—ପ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି (ସଂ. ତୈଳ)—ତୈଳ (ଦେଖ)
Taiḻa — Taiḻa (See).
ତଇଳ ବିନା ବାଳ ଦମୟନ୍ତୀଙ୍କର
ଉଡ଼ୁ ହେ ଥିଲା ଉପରକୁ ଫରଫର—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ତଇଲ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତୈଳ)—ତୈଳ (ଦେଖ)
Taila — Taiḻa (See).

ତଇଲପିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ତୈଳପାୟୀ)—୧ । ଯାହା ବହୁକାଳ ତେଲ ଲଗାଯାଇ ଦୃଢ଼ ବା ମସୃଣ କରାଯାଇଥାଏ—
Taiḻapiā
तेलपाका
(ଯଥା—ତଇଲପିଆ କାଣ୍ଡ; ତଇଲପିଆ ଯଷ୍ଟି)—1. (a stick) Saturated and made smooth with oil.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଫ୍	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍ଦ

୨ । ଯହିଁରେ ବହୁକାଳ ତେଲ ରଖାଯାଇ ସଡ଼ କରାଯାଇ ଥାଏ (ଯଥା—ତଇଲପିଆ ଘଡ଼ ବା ମାଠିଆ)—
2. (a pot) Soaked thoroughly with oil.
ବି—ଅସରପା ପୋକ—Cockroach; Blatta.

ତଇଲା—ଦେ. ବି—୧ । ବନପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବାଦଯୋଗ୍ୟ ଭୂମି—
Tailā 1. Arable land overgrown with jungle.
তয়লা
(ତଇଲ୍ଲା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଜଙ୍ଗଲ କଟାଯାଇ ଆବାଦ କରାଯାଇ ଥିବା ଜମି—2. Cultivated land reclaimed from jungle
ବିଣ—ଜଙ୍ଗଲ କାଟି ନୂତନ ଆବାଦ କରାଯାଇଥିବା—
Newly reclaimed (land).
[ଦ୍ର—ଜମି ଉପରେ ବଢ଼ିଥିବା ଜଙ୍ଗଲ ଆଦି ସଫା କରି ବୃକ୍ଷ ଆଦି ହାଣି ଯେଉଁ ଜମିକୁ ଲୋକେ ଫସଲ କରିବାର ଉପଯୋଗୀ କରନ୍ତି, ତାକୁ ତଇଲା ଜମି ବୋଲାଯାଏ ।]

ତଇଲ୍ଲ ପକା(କେ ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—୧ । (ଗାଳି ଓ
Tailā pakā(keibā ଅଶୁଭଚିନ୍ତା କରି) ଅମଙ୍ଗଳ ଘଟାଇବା—
1. To bring misfortune to another (by abusing and cursing).
(ଯଥା—ସେ ଆମକୁ ଗାଳି ଦେଇ ଦେଇ ତଇଲ୍ଲ ପକାଇଲାଣି ।)
୨ । ଉଜାଡ଼ଲାନ୍ତ କରିବା—2. To cause total destruction or ruin (of a person).
(ଯଥା—ସେମାନେ ସର୍ବଦା ମୋ ଘରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠରି ନେଇ ନେଇ ମୋତେ ତଇଲ୍ଲ ପକାଇଦେଲେଣି ।)

ତ: ଉ:—(ସାଙ୍କେତିକ) (ଓ. ତ=ତହିଁର; ଉ=ଉତ୍ତର)—
Ta: u: (ଦେଶୀୟ ଜରିପ ଖତିଆନରେ ଜମିର କ୍ରମିକ ବିବରଣୀସୂଚ କରିବାର ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ) ତାହାର ଉତ୍ତରରେ—
An abbreviation used in field books to denote the situation of a plot of land situate to the north of the foregoing plot
[ଦ୍ର—ଏ ଦେଶରେ ଇଂରାଜ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଚେନ୍ ଓ କମ୍ପାସ୍ ଦ୍ୱାରା ମାପ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ନଳ ବା ପଦକାଦ୍ୱାରା କ୍ଷେତ୍ରମାନ ମାପ ହେଉଥିଲା ଏବଂ ସେ ମାପ ଯେଉଁ ଖତିଆନରେ ଲେଖା ହୋଇ ରହୁଥିଲା, ସେଥିରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଜମିର ଉତ୍ତରରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜମି ଖଣ୍ଡି ଥିଲେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଜମିର କ୍ରମିକ ନମ୍ବର ଲେଖା ହେବା ପରେ 'ତ: ଉ' ଲେଖା ଯାଉଥିଲା, ଅର୍ଥାତ୍ ଏ କ୍ଷେତ୍ରଖଣ୍ଡି ପୂର୍ବୋକ୍ତ କ୍ଷେତ୍ରର ଉତ୍ତରରେ ଅବସ୍ଥିତ ।
ଏହିପରି 'ତ: ଦ'=ତହିଁ ଦକ୍ଷିଣରେ, ଅର୍ଥାତ୍ ପୂର୍ବୋକ୍ତ ନମ୍ବର ଜମିର ଦକ୍ଷିଣରେ, ତ ପୂ:=ତହିଁର ପୂର୍ବରେ ଅର୍ଥାତ୍ ପୂର୍ବୋକ୍ତ ନମ୍ବର ଜମିର ପୂର୍ବରେ, ତ: ପ:=ତହିଁର ପଶ୍ଚିମରେ ଅର୍ଥାତ୍ ପୂର୍ବୋକ୍ତ ନମ୍ବର ଜମିର ପଶ୍ଚିମରେ ।]

ତଉଁ—ଗ୍ରା. ଅବ୍ୟୟ—ତହୁଁ (ଦେଖ)
Taun̄ Tahun̄ (See)

ତଉଁରି—ଦେ. ବି—ଓଥଁରାଙ୍କ ବୁଣା ମୋଟା ଶାଢ଼ୀ; ତଅଁର ସୂତାର
Taun̄ri ଧଡ଼ିଯୁକ୍ତ ମୋଟା ଶାଢ଼ୀ—A coarse cloth for females with a light-red or dyed border.
ଦେ. ବିଣ—ତଉଁରିଆ (ଦେଖ)—Taun̄riā (See)

ତଉଁରିଆ—ଦେ. ବିଣ—ତଅଁର ସୂତାର ଧଡ଼ିଯୁକ୍ତ (ମୋଟ ଲୁଗା)—
Taun̄riā (coarse cloth) Furnished with a red or dyed border.

ଘଇତା ପଛକେ ସନ୍ଥିଆ ହେଉ
ଶାଢ଼ୀ ହେଉ ତଉଁରିଆ । ତଗ ।

ତଉଁଲା—ଦେ. ବି—ତଅଁରା (ଦେଖ)
Taun̄lā Taan̄rā (See)

ତଉଜି—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତୌଜୀ=ରାଜସ୍ୱ ତାଲିକା) (କଚେରିଆ ଶବ୍ଦ)—
Tauji ୧ । ତୌଜୀ, ଜମିଦାରୀର କ୍ରମିକ ସଂଖ୍ୟା—
তৌজি 1. Touzi; serial number of a Zamindary.
तउजी [ଦ୍ର—ଏଥିର ସାଙ୍କେତିକ ।ତା । ଯଥା—।ତା ୧୯୭୫=
(ତୌଜି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୧୯୭୫ ତଉଜୀ ନମ୍ବର ଭୁକ୍ତ ଜମିଦାରୀ ।]
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—୨ । ପେନ୍ସନ୍; ଖୋରାକ ପୋଷାକ ପାଇଁ ପ୍ରଦତ୍ତ ବୃତ୍ତି, ଭତ୍ତା—
2. Pension; maintenance allowance.

ନାଏ ମହାରାଜାଙ୍କ ତଉଜି ଦଶ ହଜାରରୁ ପାଞ୍ଚ ହଜାର କରିଦିଅ ବୋଲି ଲୁହ ପଡ଼ିଛି ।
ବୈ. ଅଶା. ତା ୨୧।୧୦।୧୮ ।

ତଉଜି ଖାନା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତୌଜୀ+ଫା. ଖାନା) (କଚେରିଆ
Tauji khānā ଶବ୍ଦ)—ଯେଉଁ ସରକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟରେ ଜମିଦାରୀ-
তৌজিখানা ମାନଙ୍କର କ୍ରମିକ ନମ୍ବର ଅନୁସାରେ ରାଜସ୍ୱସଂକ୍ରାନ୍ତ
तउजिखाना ହିସାବ ରଖାଯାଏ—Touzi office.
(ତୌଜିଖାନା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଉଜି ନବିସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ଯେଉଁ କର୍ମଚାରୀ ତଉଜି ହିସାବ
Tauji nabis ରଖେ—Touzi Nabis.
তৌজিনবীস तउजीनबीस
(ତୌଜି ନବିସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଉଜି ନମ୍ବର—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଓ ଇଂ)—କଲେକ୍ଟରଙ୍କ ତାଲିକାର
Taujinambara ଜମିଦାରୀ ମାହାଲ ପ୍ରଭୃତିର କ୍ରମିକ ସଂଖ୍ୟା—
তৌজি নম্বর The serial number of an estate borne
तउजीनम्बर on the Collector's revenue-roll.
(ତୌଜି ନମ୍ବର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ଅପର ମୁଦ୍ରଣଯନ୍ତ୍ରରେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଦେଖିବାକୁ ହେଲେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ନ ମିଳିଲେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପର ବର୍ଣ୍ଣ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଁଟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଣ୍ଟା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ତଉଫିର୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା.) (କଚେରିଆ ଶବ୍ଦ)—ସନନ୍ଦ ବା ଦାନପତ୍ର
Tauphir ଲିଖିତ ଜମିର ପରିମାଣରୁ ଅଧିକା (ଜମି); ଅଧିକା—
तउफीर (land) In excess of the area originally
तौफीर granted.
(ତୌଫିର୍—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ସନନ୍ଦ ବା ପଟ୍ଟା ବା ଦାନପତ୍ରଦ୍ୱାରା ଦିଆଯାଇଥିବା ଜମିର ପରିମାଣ ଅପେକ୍ଷା ଯଦି ସନନ୍ଦଗ୍ରହୀତାଙ୍କ ଦଖଲରେ ଅଧିକା ଜମି ଥିବାର ମାପଦ୍ୱାରା ଦେଖାଯାଏ, ତାହା 'ତଉଫିର୍' ଜମି ନାମରେ ବାସିପ୍ତ କରାଯାଇ ଏହି 'ତଉଫିର୍' ଜମି ଉପରେ କର ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଏ ।]

ତଉଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁଲ ଧାତୁ)—୧ । ତୌଲ; ତୌଲ୍ୟ; ତୁଳିବା
Taula କର୍ମ; ଓଜନ କରିବା କର୍ମ—
तोल 1. Weighing; weighment.
तौल ୨ । ଓଜନ—2. Weight.
(ତୌଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ତରାଜୁ; ତୁଳାଯନ୍ତ୍ର—
3. Weighing instrument; scale.

ତଉଲା—ଦେ. ବି.—ତଉଲ (ଦେଖ)
Taulā Taula (See)
(ତୌଲା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଣ.—ଓଜନ କରାଯାଇଥିବା—
Weighed.
ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ)—ବି.—ଏକ ତୋଲା ବା କଟକୀ ୧¼ ସେର ପରିମାଣ—Weight of 1¼ Cuttack seers.

ତଉଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ତଉଲିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Taulā(le)ibā Causative form of Taulibā.
तोलान तौलाना
[ତୌଲା(ଲେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ତଉଲା ଯିବା—ଦେ.କ୍ରି—ତୁଳିତ ହେବା; ତଉଲିବାର କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ—
Taulā jibā Passive voice of Taulibā.
(ତୌଲା ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଉଲା ସେର—ଦେ. ବି.—କଟକୀ ସେର; ଟ ୧୦୫ ଙ୍କା ଓଜନର
Taulā sera ସେର—A seer of 105 Rupee's
कटकी सेर weight.
(ତୌଲା ସେର—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ସେରର ଓଜନ ଟ ୮୦ଙ୍କା କିନ୍ତୁ କଟକୀ ସେରର ଓଜନ ଟ ୧୦୫ । ଟ ୮୦ଙ୍କା ଓଜନର ସେରକୁ ବାଲେଶ୍ୱରୀ ସେର ବୋଲାଯାଏ ।]

ତଉଲା ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ତଉଲିବାର କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ—
Taulā hebā Passive form of Taulibā.
(ତୌଲା ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଉଲିଆ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟାୱେଲ୍)—ଗୁଅଲିଆ; ଖଦଡ଼ା ଓ
Tauliā ସ୍ନେହ ଗାମୁଛା, ତୌଲିୟା; କ୍ଷୁଦ୍ର ଗାତ୍ରମାର୍ଜନୀ—
तुवालिया; तोलिया Towel.
तौलिया
(ତୌଲିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଉଲିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତୁଲ୍ ଧାତୁ)—
Taulibā ତୌଲିବା; ତୁଳିବା; ଓଜନ କରିବା—
तौला, ओजनकरा To weigh in the scale
तोलना, तुलना ଏହି ପଦେ ଧାତୁ ତଉଲନ୍ତି ଥବା ନରସିଂହ ମଣ୍ଡଳେ ।
[ତଉଲା(ଲେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତ] ରଘୁନାଥ, ପାଟଙ୍ଗ ।

ତଉଲୁଆଁ ଖାଇ ରୁପ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—
Tauluāṅkhāi rūpa କଳା ଚଞ୍ଚୁଯୁକ୍ତ ଶୁଆ—
Black-beaked parrot.

ତଏଁ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ସର୍ବନାମ—ତୁମ୍ଭେ—
Taeṅ You.

ତଏନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ—ତଇନ୍ (ଦେଖ)
Taen Tain (See)

ତଏନାତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ତଇନାତ୍ (ଦେଖ)
Taenāt Taināt (See)

ତଂ—ଦେ. ବିଣ—ତଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Taṁ Taṅga (See)

ତଃ—ସଂ ପ୍ରତ୍ୟୟ (ସଂ. ତସ୍, ଯଥା—ଫଳତଃ, କାର୍ଯ୍ୟତଃ)—
Taḥ (ବିଭକ୍ତିର ଚିହ୍ନ) ପଞ୍ଚମୀ ସପ୍ତମୀ ବିଭକ୍ତି ଅର୍ଥରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ; ରୁ, ରେ,—A particle added to words denoting 'From' or 'In'.
(ଯଥା—ଆପଣଙ୍କ ମନର ଭାବ କାର୍ଯ୍ୟତଃ ଜଣାଯିବ, ଅର୍ଥାତ୍ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଜଣାଯିବ । ଅନେକତଃ ଦେଖାଯାଏ ଯେ, ଲୋକମାନେ ଫଳତଃ=ଫଳରେ ଭଗାରି କୁହନ୍ତି ।)

ତଁଡେଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ହି. ଟଣ୍ଡେଲ୍)—
Taṅdei ଡାହାଣୀ—Witch.
(ତଁଡ଼େଇ, ତଂଡ଼େଇ, ତଂଡ଼େ, ତଂଡେଇ, ତଂଡି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଁଢ଼େ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
Taṅrdhe ୧ । ଡାହାଣୀ—1. Witch.
୨ । ଅନିଷ୍ଟକାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ—2. Harmful woman.
୩ । ଗୁଣି ଗାରେଡ଼ି ଜାଣିବା ସ୍ତ୍ରୀ—3. A woman versed in black magic; sorceress.

ତକ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ସହ୍ୟ କରିବା—
Tak (root) To bear; to endure.

ତକ୍‌ଦିର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ଭାଗ୍ୟ; କପାଳ, ଅଦୃଷ୍ଟ—
Tak-dir Luck.
तकदिर तक़दीर
(ତଗଦିର୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତକ୍‌ଦିର୍‌ବର—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଆ. ତକ୍‌ଦିର୍+ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ.ବର୍)—
Tak-dir-bar ଭାଗ୍ୟବାନ୍—Fortunate.
तकदीरवन्त तक़दीरवर
(ତକ୍‌ଦିର୍‌ବନ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଈୟ	ଊଅ	ଷ୍ଣ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଘ	ସ	ଙ୍ଖ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ନୃ

ତକମା—ବୈଦେ. ବି. (ତୁର୍କୀ=ତମ୍‌ଗା=ଶାସନଫଳକ ବା ସନନ୍ଦ)—
Takmā ୧ । ଶାସନଫଳକ; ତମ୍ବାପାଟୁଆ ସନନ୍ଦ—
তকমা 1. A firman; a written grant.
तकमा ୨ । ମେଡାଲ୍; ପଦକ—2. Medal.
ଛୁଟେ ଲକ୍ଷ୍ମମାନ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ତକମା । ରଥ ନାଥ, ଦରବାର ।

ତକ୍‌ମିରି—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତକ୍‌ରାର୍)—ତକ୍‌ରାର୍ (ଦେଖ)
Tak-miri Tak-rār (See)

ତକ୍‌ରାର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତକ୍‌ରାର, ତୁଲ. ସଂ. ତର୍କ)—
Tak-rār ୧ । କଳି; କଜିଆ; ଝଗଡ଼ା—
তকরার 1. Quarrel; dispute; altercation.
तकरार ୨ । ଆପତ୍ତି—2. Objection.
[ତକରାଲ(ଲି)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ତକ୍‌ରୀର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—୧ । କଥୋପକଥନ—
Tak-rīr 1. Conversation; talk
তকরীর ୨ । ବକ୍ତୃତା—2. Lecture; an address
तक़रीर

ତକଲା କୋଟ—ବୈଦେ. ବି. (ନାମ)—ହିମାଳୟର ଗିରିସଙ୍କଟବିଶେଷ,
Taklā koṭa (ନାଇନ୍‌ତାଲ୍ ବାଟେ ଭାରତରୁ ତିବତକୁ ଯିବାକୁ
(ତକଲାଖାର—ଅନ୍ୟରୂପ) ଏହାହିଁ ଜାଗପଦ ରାସ୍ତା)—
The name of a pass in the Himalayan ranges, through which people pass from India to Tibet.
(ସ୍ୱାମୀ ରାମାନନ୍ଦ ୨୧୭ ପୃଷ୍ଠା)

ତକ୍‌ଲିପ୍ (ଫ୍)—ବୈଦେ. ବି. (ଆ ତକ୍‌ଲୀଫ୍)—କଷ୍ଟ—
Tak-lip(ph) Hardship; difficulty.
তকলীফ ହଜୁର । ବୁଢ଼ା ଅଦ୍‌ମି, ବହୁତ ତକଲିଫ୍ ପାତା ।
तकलीफ ତୁକାରାଚରଣ, ସଂସାରଚକ୍ର ।

ତକଲିପି(ଫି)—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତକ୍‌ଲୀଫ୍)—କଷ୍ଟ—
Tak-lipi(phi) Hardship; difficulty.

ତକ୍‌ସିର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତକ୍‌ସୀର)
Tak-sir ୧ । ଅପରାଧ—1. Crime; guilt.
তকসীর ୨ । କସୋର; ଦୋଷ—2. Fault.
तक़सिर ୩ । ଭ୍ରାନ୍ତି; ଭୁଲ—3. Error; mistake.

ତକ୍‌ସିରି—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତକ୍‌ସୀର)—ତକ୍‌ସିର୍ (ଦେଖ)
Tak-siri Tak-sir (See)

ତକ—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ଅନ୍ତ+କ)—
Taka ୧ । ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ; ଅବଧି (ସ୍ଥାନ ବା ସମୟ)—
তক 1. Upto; till; until.
तक, तलक (ଯଥା—ମୁଁ ସନ୍ଧ୍ୟାତକ ଅପେକ୍ଷା କଲି, ସେ ଆସିଲେ ନାହିଁ; ମୁଁ କାହାଁତକ ଯିବି ?)
୨ । ଠାରେ—2. In.
(ଯଥା—ଏ କାର୍ଯ୍ୟଭାର ତୁମତକ ରହିଲା ।)
ଗୁନି, ସବ ଦେ. ପ୍ରତ୍ୟୟ—ସମୁଦାୟ; ମାନ—
समुचा All; the whole of.
(ଯଥା—ମୋ ଟଙ୍କାତକ ଚୋର ନେଇଗଲା ।)

ତକତ୍ ତାଉସ୍—ବୈଦେ. ବି—ତଖତ୍ ତାଉସ୍ (ଦେଖ)
Takat tāus Takhat tāus (See).

ତକତ୍ ନସୀନ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ତଖ୍‌ତ୍ ନସୀନ୍)—
Takat nasin ଗାଦୀନସୀନ; ସିଂହାସନାରୂଢ଼ (ରାଜା)—
তকতনসীন (a king) Installed on the throne.
तख़्तनशीन

ତକତ୍‌ପୋଷ—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ତକ୍ତପୋଷ (ଦେଖ)
Takat-posha Taktaposha (See).

ତକତ—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ତଖ୍‌ତ୍=ସିଂହାସନ)—
Takata ୧ । ଆପଣାର ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନ—
তক্ত 1. One's proper place.
तख्त ୨ । ରାଜସିଂହାସନ—2. Throne.
୩ । କ୍ଷମତା—3. Power.
୪ । ମଧ୍ୟସ୍ଥଳ—4. Centre; central place.
(ଯଥା—ରାମ ସାହୁର ବଲଦଟା ବ ଜୋଡ଼ିର ତକତରେ ଅଛି ।)
ବୈଦେ, ବି—୧ । ଉପଯୁକ୍ତ—1. Proper.
(ଯଥା—ଗୁଳାଟା ବାଘର ଦେଶ ତକତ ଜାଗାରେ ବସିଥିଲା ।)
୨ । ମଧ୍ୟସ୍ଥ; ସନ୍ନସ୍ଥ—2. Midde; central.
(ଯଥା—କୂଅଟାକୁ ଗ୍ରାମର ଏପରି ତକତ ସ୍ଥାନରେ ଖୋଳାଯିବ, ଯେପରି କି ଗ୍ରାମର ସମସ୍ତ ଲୋକ ତହିଁରୁ ପାଣି ବ୍ୟବହାର କରି ପାରିବେ ।)

ତକତକ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ତକ ଧାତୁ=ହସନ; ତର୍କ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି—
Takataka ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର)—୧ । ଚକ୍‌ଚକ୍ (ଦେଖ)
তকতক 1. Chak-chak (See).
चमकदार ୨ । ଈଷତ୍ ରକ୍ତାଭ; ଗୋଲାପୀ
2. Ruddy, Rosy.

ତକତକ ଗୋରା—ଦେ. ବିଣ—ରକ୍ତାଭ ଗୌର—
Takataka gorā Having a rosy fair complexion.

ତକତକିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଚକ୍‌ଚକ୍ (ଦେଖ)
Takatakiā Chak-chak (See).
তকতকিয়া ବିଶେଷ ବିଶେଷ ଖୁବ୍ (ଗୋରା)—ଯଥା, ତକତକିଆ ଗୋରା)—
Very (fair-coloured).

ତକତା—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ତଖ୍‌ତାହ୍=ପଟା)—
Takatā ୧ । ତକ୍ତା; କାଠର ପଟା—
তক্তা 1. A plank of wood; board.
तख़्ता ୨ । ପତଳା ଲମ୍ବା ଓ ଚଉଡ଼ା ଖଣ୍ଡ; ଫର୍ଦ—2; A sheet.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୟତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କ୍ଷୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ଷୁଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

୩ । କାଗଜର ଫର୍ଦ୍ଦ—
3. A sheet of paper.
୪ । ସ୍ଲେଟ ପଟା; ପଟି—4. Tablet.
୫ । (ସେଟଲମେଣ୍ଟ ଶବ୍ଦ) ଯେଉଁ ତ୍ରିପଦ ଟେବଲ ଉପରେ ନକ୍ସା ରଖି ଅମିନମାନେ ସରଜମିନ ମାପ ବେଳେ କାମ କରନ୍ତି—5 Plane table.
୬ । ଧାତୁର ଫଳକ—6. Metal plate.
୭ । ପଥରର ଲମ୍ବ ଓ ଚଉଡ଼ା ପତଳା ଖଣ୍ଡ—
7. Slab of stone.

ତକତି—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତଖ୍‌ତୀ)—୧ । ସ୍ଲେଟ ପଟା; ପଟି—
Takati — Small plate.
তক্তি — ୨ । ଛାତ୍ରମାନେ ଲେଖିବା ସ୍ଲେଟ—
तख़्ती — 2. Writing slate.

ତକରୁହାଁ—ଦେ. ବି—ଚିଲିକାରେ ଦେଖାଯିବା ଏକପ୍ରକାର ପକ୍ଷୀ—
Takaruhā̃ — A species of bird found in Chilkā.

ତକଲା(ଲି)—ଦେ. ବି (ସଂ. ତର୍କୁ)—ଟାକୁଆ—
Takalā(li) — Spinning spindle.
টেকো तकला, तकलि

ତକଲ୍ଲପ୍(ଫ୍)(ବ୍)—ବୈଦେ. ବି—୧ । (ଅ. ତଗଲ୍ଲବ=ବଞ୍ଚନା)—
Takallap(ph)(b) — ୧ । ପ୍ରବଞ୍ଚନା—Deception.
তগল্লব — ୨ । (ଅ) ତକଲୀପ୍ (ଦେଖ)
तगल्लब — Taklīp (See).

ତକସିମ୍ ଜମା—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତକ୍‌ସୀମ୍=ବଣ୍ଟନ+ଜମା=ରାଜସ୍ୱ, ଖଜଣା)—ସମ୍ରାଟ ଅକବରଙ୍କ ସଚିବ ତୋଡ଼ର-ମଲଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କରାଯାଇଥିବା ଓଡ଼ିଶାର ରାଜସ୍ୱ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—
Takasim jamā — The name of the Revenue Settlement of Orissa done by Akbar's minister Tordaramala.

ତୋଡ଼ରମଲଙ୍କ ଓଡ଼ିଶା ରାଜସ୍ୱ ବନ୍ଦୋବସ୍ତର ନାମ
ତକସିମ ଜମା ଓ ଟଙ୍କା ରକ୍ମି । ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।

ତକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ତର୍କ୍ ଧାତୁ=ବିଚାରିବା; ଜ୍ଞାନ)—
Takā(ke)ibā — ୧ । ଚାହିଁବା; ଦେଖିବା—1. To look at.
তাকান — ଅଛ ବୋଲି କାହା ମୁଖ ତକାନ୍ତେ,
तकना — ସେ ବୋଲେ କଂସରିଷ୍ଟ ଏହିମତେ । ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।
୨ । ଅପେକ୍ଷା କରିବା—2. To wait for.

ତକା(କେ)ଇ ରହିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚାହିଁ ରହିବା—
Takā(ke)i rahibā — 1. To keep looking at; to gaze at; to look at.
তাকিয়েথাকা
तकारहना — ୨ । ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିବା—
2. To keep waiting for; to wait for
ବାଟକୁ ତକାଇ ରହିଲ—ନୀଳକଣ୍ଠ ଦାସ. ପିଲାଙ୍କ ରାମାୟଣ ;

ତକାତକି—ଦେ. ବି—୧ । ପରସ୍ପର ଚାହାଁଚାହିଁ—
Takātaki — 1. Looking at each other.
তাকাতাকি — ୨ । ପରସ୍ପରକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିବା—
ताक — 2. Waiting for each other.
୩ । ଜଗାଜଗି—3. Watching each other.

ତକାବି—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତକାବୀ)—ତଗାବି (ଦେଖ)
Takābi — Tagābi (See)
তাগাবি तकावी

ତକିଆ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ତକ୍‌ୟା)—୧ । ମାଣ୍ଡି; ବାଲିସ୍; ଅପସର; ମୁଣ୍ଡିଆ—1. Pillow; bolster.
Takiā
তাকিয়া — ପ୍ରଳୟକାଳେ କୋଧାରୁଣ ଶମ୍ଭୁର ମସ୍ତକ ତକିଆ ପରି—
तकिया — କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ।
୨ । ମୁସଲମାନ ଫକୀର ବା ମହାପୁରୁଷମାନଙ୍କର କବର; ଆଶ୍ରମ (ଯଥା—ଫକୀରତକିଆ)—2. Grave of Mahomedan saints.

ତକିଆ ଖୋଳ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ତକ୍‌ୟା+ଗିଲଫ୍)—ମାଣ୍ଡିକୁ ଆବୃତ କରିବାପାଇଁ ତହିଁରେ ଖଞ୍ଜାଯିବା କନାର ମୁଣା ଭଳି ଆବରଣୀ (ଖୋଳ)—Pillow-case.
Takiā khoḷa
তাকিয়া খোল
तकियेका गिलाफ़

ତକିଳ—ସଂ. ବି (ତକ୍ ଧାତୁ=ସହ୍ୟ କରିବା+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଇଲ)—
Takiḷa — ୧ । ଧୂର୍ତ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. Knave; cheat
୨ । ଔଷଧ—2 Medicine

ତକିଳା—ସଂ. ବି (ତକିଳ+ଆ)—ଔଷଧ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Takiḷā — Medicine.

ତକ୍ତ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି (ଫା.ତଖ୍‌ତ)—ତକତ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Takta (etc) — Takata (etc) (See)

ତକ୍ତପୁରୁଷ—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ତକ୍ତପୋଷ (ଦେଖ)
Taktapurusha — Taktaposha (See)

ତକ୍ତପୋଷ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ତଖ୍ତ୍‌ପୋଶ୍=ବସିବାର ଆସ୍ତରଣ, ଅ. ତଖ୍‌ତାପୋଷ=କାଠର ଖଟ)—କାଠ ପଟାର ଖଟ—A bedstead made of planks.
Taktaposha
তকতপোষ
तख़तपोष — ସେହି ତକ୍ତପୋଷ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ପୁରୁଷ ଏବଂ ତଳେ ଗୋଟିଏ ସ୍ତ୍ରୀ ବସି ଉଭୟ କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ଲାଗି ଯାଇଅଛନ୍ତି ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ତକ୍ତା—ବୈଦେ. ବି—ତକତା (ଦେଖ)
Taktā — Takatā (See)

ତକ୍ତି—ବୈଦେ. ବି—ତକତି (ଦେଖ)
Takti — Takati (See)

ତକ୍ମା—ସଂ. ବି (ତକ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ ଅନ୍; ତକ୍ମନ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ)—
Takmā — ବସନ୍ତରୋଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Small pox.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ର୍ଯ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

ତକ୍ର—ସଂ. ବି [ତକ୍ ଧାତୁ=(ପୀଡ଼ା) ସହ୍ୟ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ର; ଯାହା
Takra ମନ୍ଥନପୀଡ଼ା ସହ୍ୟ କରିଥାଏ]—୧ । ଘୋଳ ଦହି; ଚହ୍ଲା—1. Churned butter-milk.

୨ । ଦୁଧ ଦହି ବସିଗଲେ ତହିଁର ଯେଉଁ ପାଣିଆ ଅଂଶ ପାତ୍ରର ତଳକୁ ରହିଯାଏ—2. Whey.

ତକ୍ରକୂର୍ଚ୍ଚିକା—ସଂ. ବି (ତକ୍ର+କୂର୍ଚ୍ଚିକା, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଗରମ
Takra-kūrchchikā ଦୁଧରେ ଦହି ପକାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଛେନା; ଦୁଧଛେନା—1. Cheese

୨ । ଲହୁଣୀ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—2. Butter.

ତକ୍ରପିଣ୍ଡ—ସଂ. ବି (ତକ୍ର+ପିଣ୍ଡ, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍;)—ଦହିଛେନା—
Takra-piṇḍa Inspissated whey.

ତକ୍ରଭିଦ୍—ସଂ. ବି (ତକ୍ର+ଭିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Takra-bhid କପିତ୍ଥ; କଇଁଥ—The wood apple.

ତକ୍ରମାଂସ—ସଂ. ବି (ତକ୍ର+ମାଂସ, ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—୧ । ଛେନା ସଙ୍ଗେ ମାଂସ
Takra-māṁsa ରନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ପାରସ୍ୟ ଦେଶୀୟ ଖାଦ୍ୟ; କୋର୍ମା—1. A sort of Persian curry

୨ । ମାଂସର ପକ୍ୱରସ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Meat soup; broth

ତକ୍ରସଂଧାନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତକ୍ର+ସନ୍ଧାନ)—ଦହି ସଙ୍ଗେ
Takra-saṁdhāna ସମ୍ବର ଲୁଣ, ବେଶର ଓ ହଳଦୀ ମିଶାଯାଇ ୧୫ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରଖାଯାଇ ଖଟାକରି କରାଯିବା କାଞ୍ଜି—
A kind of sour gruel made from churned curd.

(ଯଥା—ଏହା ସେବନ କଲେ ପ୍ଲୀହା ରୋଗ ଭଲ ହୁଏ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)

ତକ୍ରସାର—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତକ୍ର+ସାର)—ଲହୁଣି—
Takra-sāra Butter.

ତକ୍ରାଟ—ସଂ. ବି (ତକ୍ର=ଘୋଳ ଦହି+ଅଟ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+
Takrāṭa କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମନ୍ଥନ ଦଣ୍ଡ; ଖୁଆ—Churning stick; churner.

ତକ୍ରାର (ଲ୍)—ବୈଦେ. ବି—ତକ୍‌ରାର (ଦେଖ)
Takrār (l) Tak-rār (See)

ତକ୍ଷ (ଧାତୁ)—ସ—କାଠ ଚାଞ୍ଛିବା—
Taksha (root) To scrape wood.

ତକ୍ଷ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । (ନାମ) ରାଜା ଭରତଙ୍କ ପୁତ୍ର—
Taksha 1. The son of king Bharata, king of Gāndhāra (modern Kabul); his capital was at Taxillā (modern Rawalpiṇḍi).

ତକ୍ଷ ପୁଷ୍କଳ ବେନି ଭଇ,
ଭରତ ପତ୍ନୀ ଗର୍ଭେ ହୋଇ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

[ଦ୍ର—ଏ ଗାନ୍ଧାରର ରାଜା ଥିଲେ ଏବଂ ଏହାଙ୍କ ରାଜଧାନୀ ତକ୍ଷଶିଳା (ଆଧୁନିକ ରାୱଲପିଣ୍ଡି) ଥିଲା ।]

୨ । କାଠ ଚାଞ୍ଛିବା—2. Act of scraping wood.

ତକ୍ଷକ—ସଂ. ବି (ତକ୍ଷ୍ ଧାତୁ=କାଠ ଚାଞ୍ଛିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Takshaka ୧ । ସୂତ୍ରଧର; ବଢ଼େଇ—1. Carpenter.

୨ । ବିଶ୍ୱକର୍ମା—2. Biswakarmā, the mythical divine architect.

୩ । ନାଟକର ସୂତ୍ରଧାର; ନାଟ୍ୟାଧ୍ୟକ୍ଷ—
3 Stage-manager.

୪ । ପାତାଳର ଅଷ୍ଟନାଗ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ନାଗ—
4. One of the eight mythical serpents of the nether world.

[ଦ୍ର—ଏ କଶ୍ୟପଙ୍କ ଔରସରେ କଦ୍ରୁ ଗର୍ଭରୁ ଜାତ ଓ ସର୍ପରାଜ ବାସୁକିଙ୍କ ଭ୍ରାତା । ଖାଣ୍ଡବ ବନରେ ଏହାଙ୍କର ବାସ ଥିଲା । ଏ ପରୀକ୍ଷିତ ମହାରାଜାଙ୍କୁ ବ୍ରହ୍ମଶାପ ଅନୁସାରେ ଦଂଶନ କରିବାରୁ ପରୀକ୍ଷିତ ମୃତ ହେଲେ ଓ ତାଙ୍କ ପୁତ୍ର ଜନମେଜୟ ସର୍ପଯଜ୍ଞ କରି ସର୍ପକୁଳ ନିର୍ମୂଳ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେବାରୁ ତକ୍ଷକ ଆସ୍ତିକ ମୁନିଙ୍କ ଚେଷ୍ଟାରେ ଉକ୍ତ ଯଜ୍ଞାଗ୍ନିରେ ନ ପଡ଼ି ରକ୍ଷା ପାଇଥିଲେ ।]

୫ । ଏଣ୍ଡୁଅ—5. Chameleon

୬ । ଏଣ୍ଡୁଅ ପରି ଏକପ୍ରକାର ପକ୍ଷଯୁକ୍ତ ଜୀବ—
6. The flying lizard; dragon; Draco Volans

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଉଡ଼ି ବୁଲନ୍ତି ଓ ରାତିରେ ବିକଟ ଚିତ୍କାର କରନ୍ତି । ସେହି ଚିତ୍କାରର ଧ୍ୱନି 'ତକ୍ଷକ' 'ତକ୍ଷକ' ପରି ଶୁଭେ । ଏମାନେ ପରସ୍ପର କାମୁଡ଼ାକାମୁଡ଼ି ହୁଅନ୍ତି ।]

୭ । ଦେହ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଦଶ ବାୟୁ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ; ନାଗ ବାୟୁ—
7. One of the ten airs inside the human body.

[ଦ୍ର—ଶରୀର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଦଶ ବାୟୁ—ପ୍ରାଣ, ଅପାନ, ବ୍ୟାନ, ଉଦାନ, ସମାନ, ତକ୍ଷକ, ଧନଞ୍ଜୟ, ପୌଣ୍ଡ୍ରକ, ଦେବଦତ୍ତ ଓ ଶଙ୍ଖ ।]

୮ । ଭାଗବତୋକ୍ତ ପ୍ରସେନଜିତଙ୍କ ପୁତ୍ର—
8. Name of the son of King Prasenajit.

୯ । ସୂତକ ପିତା ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ମାତାଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଜାତିବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
9. Name of a class of half-caste Hindus.

ତକ୍ଷଣ—ସଂ. ବି. (ତକ୍ଷ ଧାତୁ=କାଠ ଚାଞ୍ଛିବା+ଭାବ. ଅନ)—
Takshaṇa ୧ । ବଢ଼େଇ କାମ—1. Carpentry.

୨ । ଅସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା କାଠ ଚାଞ୍ଛିବା; ରନ୍ଦା ମାରିବା—
2. Planing of wood; scraping of wood work.

୩ । ରନ୍ଦା; ରଞ୍ଜା—3. Carpenter's plane

୪ । ବଢ଼େଇ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. Carpenter.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅ ୀର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଲୁପ୍ତ ଉକ୍ତକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୫ । ପଥର କାଠ ଆଦି ଖୋଳି ମୂର୍ତ୍ତି ଆଦି ଗଢ଼ିବା କର୍ମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5 Carving of wood & stone.

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ତତ୍‌କ୍ଷଣ)—
তখুনি, তখনি — ଅତି ଚଞ୍ଚଳ; ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍; ଶୀଘ୍ର—
फौरन — At once; very soon; immediately.

ହୃଦପ୍ରେ ବସଇ ତକ୍ଷଣ, ଅନାଦି ପ୍ରଭୁ ନାରାୟଣ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ତକ୍ଷଣି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ତତ୍‌କ୍ଷଣ)—ତକ୍ଷଣ (ଦେଖ)
Takshani — Takshana (See)

ତକ୍ଷଣେ—ଦେ. କ୍ରି ବିଣ. (ସଂ. ତତ୍‌କ୍ଷଣ)—ତକ୍ଷଣ (ଦେଖ)
Takshane — Takshana (See)

ତକ୍ଷଣେ ଦୃଷ୍ଟାଙ୍ଗନା କର, ଶତ୍ରୁ ମଇତ୍ର ସମ ସର ।
ବ୍ରଜନାଥ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ତକ୍ଷଶିଳା—ସଂ. ବି. (ତକ୍ଷ+ଶିଳା)—
Taksha-sila — ପଞ୍ଜାବ ଅନ୍ତର୍ଗତ ନଗରୀବିଶେଷ (ତକ୍ଷ ରାଜାଙ୍କ ରାଜଧାନୀ; ବର୍ତ୍ତମାନ ନାମ ରାଓଲପିଣ୍ଡି)—
A town in the Punjab; Taxilla

[ଦ୍ର—ବର୍ତ୍ତମାନ ତକ୍ଷଶିଳାର ଭୂମି ତଳୁ ଅନେକ ବୌଦ୍ଧ ସ୍ତୂପାଦିର ଚିହ୍ନ ବାହାରୁଛି । ଗ୍ରୀକ୍‌ବୀର ସିକନ୍ଦରଙ୍କୁ ତକ୍ଷଶିଳାର ରାଜା ଖୁବ୍ ସମ୍ମାନ ଓ ସତ୍କାର କରିଥିଲେ । କେତେକ କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହା ଅଶୋକଙ୍କ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଭୁକ୍ତ ସମୃଦ୍ଧିମନ୍ତ ନଗର ଓ ପଶ୍ଚିମ ଭାରତର ପ୍ରଧାନ ବିଦ୍ୟାପୀଠ ଥିଲା । ଚାଣକ୍ୟ ଏହି ସ୍ଥାନର ଲୋକ ଥିଲେ ।]

ତକ୍ଷା—ସଂ. ବି. (ତକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କନିନ୍, ତକ୍ଷନ୍ ଶବ୍ଦ, ୧ମା.୧ବ)—
Taksha ୧ । ବିଶ୍ୱକର୍ମା—1. Biswakarma; the mythical divine architect
୨ । ବଢ଼େଇ—2. Carpenter
୩ । ଚିତ୍ରାନକ୍ଷତ୍ର—
3. The 14th Lunar mansion.

ତଖତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତଖ୍‌ତ୍)—ତକତ (ଦେଖ)
Takhat — Takata (See)

ତଖତ୍ ତାଉସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ତଖ୍‌ତ୍+ଆ. ତାଉସ୍)—
Takhat taus — ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ସାହାଜାହାନଙ୍କ ନିର୍ମିତ ମୟୂର-
তখত তাউসী — ସିଂହାସନ—Peacock-throne raised by
तख्त ताउस — the Moghal emperor Sahajahan
(ତଖତ୍ ତାଉସୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ଏଥି ଉପରେ ମଣିହୀରା ମୁକ୍ତାଖଚିତ ମୟୂରର ମୂର୍ତ୍ତି ଥିଲା । ଏହାର ନିର୍ମାଣରେ ୬ କୋଟି ଟଙ୍କା ଖରଚ ହୋଇଥିଲା । ଖ୍ରୀ ୧୭୩୯ ସାଲରେ ନାଦିର୍‌ସାହା ଏହାକୁ ଲୁଣ୍ଠନ କରି ନେଇ-ଗଲେ ।]

ତଖଲିପ୍(ଫ୍)—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଆ. ତକ୍‌ଲିଫ)—କଷ୍ଟ—
Takhalip(ph) — Pain; trouble; difficulty.

ତଖ୍ତ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ତକତ (ଦେଖ)
Takhta — Takata (See)

ତଗ୍‌ଦିର୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ତକ୍‌ଦୀର୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tag-dir (etc) — Tak-dir etc (See)

ତଗ୍‌ସିର୍—ବୈଦେ. ବି (ଆ)—ତକ୍‌ସିର୍ (ଦେଖ)
Tag-sir — Tak-sir (See)

ତଗର—ସଂ. ବି—୧ । (ତ=କ୍ରୋଡ଼+ଗୃ ଧାତୁ=ଗ୍ରାସ କରିବା+
Tagara — କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଟଗର (ଦେଖ)
Tagara (See)

(ସଂ. ନାମ—ତଗର, ବକ୍ର, କୁଟିଳ, ଶଠ, ମହୋରଗ, ନତ, ଦୀପନ, ବିନମ୍ର, କୁଂଚିତ, ଘଂଟି, ନହୁଷ, ପାର୍ଥିବ, ରାଜହର୍ଷଣ, କ୍ଷତ୍ର, ଧାନ, କାଳାନୁଶାରିବା, କାଳାନୁସାରକ)—

୨ । ତଗର ବୃକ୍ଷର ଚେର—
2. The root of the Tagara plant

[ଦ୍ର—ଏହା ସୁଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟରେ ଗଣାଯାଏ । ଏହାକୁ ଘୋରିବାଇଲେ ଦାନ୍ତର ଦରଜ ଭଲ ହୁଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୩ । ମଦନ ବୃକ୍ଷ ଓ ଫଳ; ମଏଣ (ଦେଖ)—
3. Maena (See)

ତଗର ପାଦ—ଦେ. ବି—୧ । ଟଗର ୨ (ଦେଖ) (ହରେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)-
Tagara pada — 1. Tagara 2. (See)
(ତଗରପାଦିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ତଗର ୨ (ଦେଖ)
2. Tagara 2 (See)

ତଗରା—ଦେ. ବି—୧ । ରାଜସେବକବିଶେଷ—1. A class of
Tagara — personal servants of a king.
তাগাড় — ବୈଦେ. ବି. (ତୁର୍କୀ. ତଗାର୍)—୨ । ରାଜମିସ୍ତ୍ରୀମାନେ
तगाड़ा — ପଲସ୍ତରା ବା ଗାନ୍ଥିଣିକାମ କରିବା ସମୟରେ ଚକଟା ମାଟି ବା ମସଲା ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ ମାଟିର ଓଟକା ପାତ୍ର ବା ମାଟି ତେଲୁଣୀ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି—2. An earthen pan used by masons to put mortar in

ତଗା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ପତାକା)—୧ । ନିଶାଣ; ପତାକା—
Taga — 1. Flag.
୨ । ଲମ୍ବା ବାଉଁଶ ଉପରେ ବନ୍ଧାଯାଇଥିବା ପତାକା—
2. A flag put on a long pole.

ତଗାଇଦା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି (ଆ. ତାକିଦ୍=ଆଦେଶ)—ମକଦମା—
Tagaida — Case; litigation.

ତଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ତାଗିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Taga(ge)ba — Causative form of Tagiba.

ତଗାଦା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତକାଜା)—୧ । ତାଗଦା; କୌଣସି ପ୍ରାପ୍ୟ
Tagada — ଦ୍ରବ୍ୟ ଦେବା ପାଇଁ ଦେବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପାଇବାକୁ ଅଧିକାରୀ
তাগাদা — ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନୁରୋଧ ବା ତଲବ—Demand for a
तगादा, तकाजा — thing from a person from whom it is due.

୧	ଈ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଐ	ଔ	ଞ
୨	ଇ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଏ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଯ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ୍ୟ	ଅଇ	ଅଉ	ଙ

୨ । ସ୍ୱୀକୃତ ବସ୍ତୁ ଦେବା ବା କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ସ୍ୱୀକାରକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅନୁରୋଧ—2. Request to a person to carry out a promised act

ତଗାବି—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତକାବି)—କୃଷିଯନ୍ତ୍ର ଓ ବୀଜାଦି କ୍ରୟ କରିବା
Tagābi ନିମନ୍ତେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ବା ଫସଲ ହାନି ସମୟରେ ରାଜା ବା
तावाबी;तगावी ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କୃଷକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଋଣ ବା
तक़ावी ଦାଦନ—Tuccavi loan, agricultural loan advanced to needy cultivators by the Government

[ଦ୍ର—ଏ ଆରବୀ ଶବ୍ଦ ତକାବି ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ଚଳୁଅଛି ।]

ତଗେଇ—ଦେ ବି. (ତୁର୍କୀ—ତଗାର) ପଞ୍ଚୁଲି; ଛେନା ଦହି ଆଦି
Tagei ରଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଚଉଡ଼ାମୁହାଁ ଛୋଟ ମାଟି ହାଣ୍ଡି—
छोटहाँड़ी A small wide-mouthed earthen pot.

ତଗ୍ୟ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ତତ୍ ଓ ଜ୍ଞା ଧାତୁରୁ)—୧ । ଜ୍ଞାନ—
Tagya 1. Knowledge.
୨ । ସ୍ମରଣ—2 Recollection.

ତଙ୍କ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଦୁଃଖରେ ପଡ଼ିବା—
Taṅk (root) 1. To undergo troubles.
(ତଂକ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସହିବା—2. To bear; to endure.
୩ । ହସିବା—3. To laugh (Apte)
୪ । ଦୁଃଖରେ ବଞ୍ଚି ରହିବା—
4. To live in distress (Apte).

ତଙ୍କ—ସଂ. ବି. (ତଙ୍କ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ପଥରକଟା ଅସ୍ତ୍ର-
Taṅka ବିଶେଷ; ଟାଙ୍ଗିଆ—1. An instrument for cutting stone.
୨ । ଆତଙ୍କ; ଡର; ଭୟ—2. Fear; apprehension.
୩ । ପ୍ରିୟବିୟୋଗ ଦୁଃଖ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. Grief due to separation from one's dear person.
୪ । ପିନ୍ଧିବାର ଲୁଗା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. Wearing cloth.
୫ । ଦୁଃଖରେ ଜୀବନଧାରଣ—
5. Miserable existence (Apte).

ତଙ୍କା—ସଂ. ବି.—ଟଙ୍କା (ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର)—
Taṅkā Ṭaṅkā (See)

ତଙ୍ଗ (ଧାତୁ)—୧ । ଗତି କରିବା; ଯିବା—
Taṅg (root) 1. To go; to move (Apte).
(ତଂଗ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଝୁଣ୍ଟି ପଡ଼ିବା—
2. To stumble (Apte).

ତଙ୍ଗ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ତଂଗ୍; ତୁଳ. ସଂ. ତଙ୍କ—ଭୟ; ଦୁଃଖ; ଓ
Taṅg ସଂ. ତଙ୍ଗ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଦୃଢ଼—
तंग 1. Fast.
तंग ୨ । ବିକଳ; କଷ୍ଟ, ଦୁଃଖରେ ଜର୍ଜରିତ; ସନ୍ତପ୍ତ—
2. Grieved; afflicted.
୩ । ଟାଣ; କସା କସ୍—3. Tight; fitting tightly.
୪ । ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ—4. Narrow.
୫ । ସଙ୍କୁଚିତ—5 Contracted.
୬ । ଅଭାବଗ୍ରସ୍ତ—6. In want; needy.
୭ । ଅସ୍ଥିର; ବେଚୈନ୍—7. Restless.
ବୈଦେ. ବି. (ଫା.) ଜିନ୍‌କୁ ଘୋଡ଼ାର ପିଠିରେ ଦୃଢ଼ କରି ସଂଲଗ୍ନ କରିବା ପାଇଁ ଘୋଡ଼ାର ଛାତିବାଟେ ବୁଲାଇ ନିଆଯାଇ କସାଯିବା ପଟି, ପେଟୀ—A tape passing around the breast of a horse to keep the saddle tight on its back.
ଦେ ବି.—ଢଙ୍ଗ; ଛଳ—
1. Affectation; air; foppery.
୨ । ଚାଲାକୀ; ଚତୁରତା—2. Shrewdness; cunning.

ତଙ୍ଗତଙ୍ଗ୍—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ଚଞ୍ଚଳ)—ଟଙ୍ଗ ଟଙ୍ଗ; ଅସ୍ଥିର ଦୃଷ୍ଟି
Taṅg taṅg ସହିତ—Glancing around restlessly.
চংবং, চংচং বেচৈন

ତଙ୍ଗଦସ୍ତ—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା.)—୧ । କୃପଣ—
Taṅg-dast 1. Close-fisted; miserly.
তঙ্গদস্ত ୨ । ଗରିବ; ଧନହୀନ—
तङ्गदस्त 2. Poor; penniless
(ତଙ୍ଗଦସ୍ତୀ—ବି)

ତଙ୍ଗହାଲ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା)—୧ । ନିର୍ଦ୍ଧନ; ଗରିବ—
Taṅg-hāl 1 Poor
୨ । ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ—2. Ill; sick.
୩ । ବିପନ୍ନ—3. Distressed; afflicted

ତଙ୍ଗି—ଦେ ବି (ସଂ. ଚଙ୍ଗ=ଦକ୍ଷ, ସୁନ୍ଦର)—ଚାଲାକୀ; ଚତୁରତା—
Taṅgi Shrewdness; cunning.
তংগী ବୈଦେ ବି (ଫା)—୧ । ଦୁଃଖ—
तंगी 1. Misery
୨ । ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣତା—2. Narrowness.
୩ । ବିପନ୍ନ ଅବସ୍ଥା—3. Distressed or afflicted condition.
୪ । ନିର୍ଦ୍ଧନତା—Poverty.
ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର)—ବି—ତମ୍ବି (ଦେଖ)
Tambī (See).

ତଙ୍ଗି ତୋ(ତୁ)ଫାନ(ନି)—ବୈଦେ. ବି (ଫା ତଙ୍ଗୀ=ବିପନ୍ନ ଅବସ୍ଥା+
Taṅgito(tu)phāna(ni) ତୁଫାନ୍=ବୃଥା ଦୋଷାରୋପଣ)—
୧ । ବାବଦୂକତା; ମୁହଁବାଲଗି—
1. Bragging; boasting.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ; 'ବ୍ରୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଚ୍ୟା'ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୨ । ବୃଥା ଅପବାଦ; କଳଙ୍କାରୋପଣ—2. Defamation; scandalisation.

ତଙ୍ଗିତୋ(ତୁ)ଫାନି—ବୈଦେ. ବିଣ—୧ । ବାବଦୂକ; ମୁହଁବାଲଗିଁକଲା-ବାଲା—1. Braggart; boastful.
Taṅgito(tu)phānī
(ତଙ୍ଗିତୋଫାନିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଅପବାଦ ରଟନାକାରୀ—2. Defamatory; scandalous.

ତଚ୍ଛରୂପ—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ତସ୍ୟ ରୂପ)—ହୁବେହୁବ୍; ଅବିକଳ—1. Exact; perfect.
Tachchharūpa
(ଯଥା—ଫଟୋଗ୍ରାଫ ଯନ୍ତ୍ର ମନୁଷ୍ୟର ତଚ୍ଛରୂପ ଛବି ଅଙ୍କିଥାଏ ।)
ହୁବହୁ ୨ । ଠିକ୍ ତାହାପରି—2. Exactly similar to that.
हुबहु ଗ୍ରା. ବି—ନିଜର ବିକଟ ରୂପ—
One's own furious image or form.
(ଯଥା—ଭୂତ କେବେ ତା ତଚ୍ଛରୂପ ଦେଖି ନାହୁଁ, ଦେଖିଲେ ହଗି ମୂତି ପକେଇବୁ ।)

ତଚ୍ଛୀଳ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ(ତତ୍+ଶୀଳ, ବହୁବ୍ରୀହି)—ତାହାପରି ସ୍ୱଭାବବିଶିଷ୍ଟ-Similar in nature to it or him or her; of similar nature.
Tachchhīla
(ତଚ୍ଛୀଳା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତଚ୍ଛୁ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ଚକ୍ଷୁ)—୧ । ଦେବପ୍ରତିମାମାନଙ୍କର ଚକ୍ଷୁ—
Tachchhu 1. The eyes painted on an image.
চখু ୨ । ଚକ୍ଷୁ—2. Eye
चक्षु

ତଚ୍ଛୁଦାନ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ଚକ୍ଷୁର୍ଦାନ)—ଦେବପ୍ରତିମାମାନଙ୍କ ପ୍ରାଣ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପୂର୍ବରୁ ଆଖିକୁ ଚିତ୍ରଣ କରିବା ବିଧି—
Tachchhudāna
চখুদান The painting of the eyes in an image just before the rite of giving life to it.
[ଦ୍ର—ପ୍ରାଣପ୍ରତିଷ୍ଠା ପୂର୍ବରୁ ନିର୍ମିତ ପ୍ରତିମାର ଦେହରେ ଚିତ୍ରକାରର ଏହାହିଁ ଶେଷ କାର୍ଯ୍ୟ । ପ୍ରତିମାର ସବୁ ଅଙ୍ଗ ତିଆରି ସରିବା ପରେ ଆଖିର ଚିତ୍ରଣ କରାଯାଏ । ତଚ୍ଛୁଦାନ ହେବା ପରେ ପ୍ରତିମାର ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଜୀବନ୍ୟାସ କରାଯାଏ ।]

ତଜ୍‌ଦିକ୍(ଗ୍)—ବୈଦେ. ବି (ଆ)—ତସ୍‌ଦିକ୍ (ଦେଖ)
Taj-dik (g) Tas-dik (See)

ତଜ୍‌ବିଜ୍—ବୈଦେ. ବି (ଆ)—୧ । ନିର୍ଣ୍ଣୟ; ଫଇସଲ୍—
Taj-bij 1. Decision.
তজবিজ ୨ । ବିଚାର; ବିଗ୍ରହ—
तजवीज 2. Judgment; trial.
୩ । ବିବେଚନା—3. Consideration.
୪ । ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—
4. Settlement; arrangement.
୫ । ଗବେଷଣା; ଅନ୍ୱେଷଣା—
5. Investigation; enquiry.
୬ । ପରୀକ୍ଷା—6. Examination; test.

ତଜ୍‌ବିଜ୍ ସାନି—ବୈଦେ.ବି.(ଆ)—୧ । (କଚେରିଆ)--କୌଣସି ଅଦାଲତଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଜର ଫଇସଲ ମୋକଦ୍ଦମାର ପୁନର୍ବିଚାର—
Taj bij sāni
ছানি তজবীজ 1. Review of a case once decided.
तजविज सानी ୨ । ପୁନର୍ବିବେଚନା—2. Reconsideration.

ତଜ୍ଜନିତ—ସଂ ବିଣ (ତତ୍+ଜନିତ, ୫ମୀ ତତ୍; ୫ମୀ ତତ୍)—
Tajjanita ସେହି କାରଣରୁ ଜାତ; ତହିଁରୁ ଜାତ—
Resulting therefrom; consequent thereto.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—ସେହି କାରଣରୁ—Therefore; consequently.

ତଜ୍ଜନ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ· (ତତ୍+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଯ) ତହିଁରୁ ଜାୟମାନ, ତହିଁରୁ ଉତ୍ପାଦ୍ୟ—Originating from that.
Tajjanya
তজ্জন্যে ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ତାହାଙ୍କ ନିମନ୍ତେ—1. For him or her.
उसवास्ते
୨ । ତହିଁ ନିମିତ୍ତ—2. For it; therefor.
୩ । ସେହି କାରଣରୁ—3. For that reason; owing to that.

ତଜ୍ଜାତ—ସଂ. ବିଣ. (ତତ+ଜାତ, ୫ମୀ ତତ୍)—୧ । ତହିଁରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ--
Tajjāta Produced from that; arising therefrom.
୨ । ତାହାଙ୍କଠାରୁ ଜନ୍ମ ଲଭିଥିବା—2. Produced by or born of him or her or that.

ତଜ୍ଜାତୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ତତ୍+ଜାତି+ଈୟ)—୧ । ସେହି ଜାତି ବା ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ତର୍ଗତ—1. Belonging to that species or class; of that class.
Tajjātiya
(ତଜ୍ଜାତୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ସେହି ପ୍ରକାର, ତତ୍ତୁଲ୍ୟ—2. Similar to that.

ତଜ୍ଜୀ—ସଂ. ବି·—ହିଂଗୁପତ୍ରୀ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
Tajjī Himgu-patri (See)

ତଞ୍ଚ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଗମନ କରିବା—1. To move; to go.
Tañch (root) ୨ । ସଙ୍କୁଚିତ ହେବା—2. To be contracted; to shrink.
(ତଂଚ, ତଂଚ୍, ତଞ୍ଚ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଞ୍ଚ—ସଂ. ବି. (ତଞ୍ଚ୍ ଧାତୁ=ଗମନ, ସଙ୍କୋଚନ+ଭାବ. ଅ)--ପ୍ରବଞ୍ଚନା, ପ୍ରତାରଣା—Deception; cheating.
Tañcha

ତଞ୍ଚକ—ସଂ. ବି (ତଞ୍ଚ୍ ଧାତୁ=ଗମନ, ସଙ୍କୋଚନ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Tañchaka ପ୍ରବଞ୍ଚକ ବା ପ୍ରତାରକ ବ୍ୟକ୍ତି—A cheat; a fraudulent person; an imposter.
ବିଣ—ପ୍ରତାରଣାକାରୀ—Fraudulent.
ଦେ. ବି (କଚେରିଆ ଭାଷା)—ପ୍ରତାରଣା—Fraud; deception.
तञ्चक, चालबाज़ी, छल
ଦେ. ବିଣ. (କଚେରିଆ ଭାଷା)—ପ୍ରତାରଣାଦୁଷ୍ଟ—Fraudulent.
तञ्चक, चालबाज

୧	୮	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଳ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇପ୍ସ	ତ୍ଥ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଇଅ	ଞ୍ଝ	ନ୍ତ

ଟଞ୍ଚକତା—ସଂ. ବି (ଟଞ୍ଚକ+ଭାବେ. ତା)—ପ୍ରବଞ୍ଚନା; ଶଠତା—
Tañchakatā Deceit; fraud.

ଟଞ୍ଚକତାପୂର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ (ଟଞ୍ଚକତା+ପୂର୍ଣ୍ଣ; ୩ୟା ତତ୍)—
Tañchakatā pūrṇṇa ପ୍ରବଞ୍ଚନାପୂର୍ଣ୍ଣ; ଶଠତାପୂର୍ଣ୍ଣ—
Full of deceit; fraudulent.

ଟଞ୍ଚକପୂର୍ଣ୍ଣ—ଦେ ବିଣ (କଟକୀଅ ଭାଷା)—ପ୍ରତାରଣା ପୂର୍ଣ୍ଣ—
Tañchaka-pūrṇṇa Fraudulent.
ଚାଲବାଜ

ଟଞ୍ଚକମୂଳକ—ଦେ. ବିଣ—(କଟକୀଅ ଭାଷା)—୧ । ପ୍ରତାରଣା ପୂର୍ଣ୍ଣ—
Tañchaka-mūlaka 1. Fraudulent.
ତঞ্চকমুলক ୨ । ପ୍ରତାରଣାହେତୁକ—
ଚାଲବ ଜ 2. Arising out of cheating; due to fraud or deceit.

ଟଞ୍ଛା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ତକ୍ଷ ଧାତୁ=କାଠ ଚାଞ୍ଛିବା)—ଚଞ୍ଛା—
Tañchhā Scraping.
চাঁচা ଦେ. ବିଣ—ଚଞ୍ଛା ହୋଇଥିବା; ଛେଲା ହୋଇଥିବା
ଛିଲାଇ (କାଠ ବା ଅଂଶ)—Scraped.

ଟଞ୍ଛା(ଞ୍ଛେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଚାଞ୍ଛିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—ଚଞ୍ଛାଇବା;
Tañchhā(ñchhe)ibā ଛେଲାଇବା; ଚାଞ୍ଛିବା କାର୍ଯ୍ୟ କରାଇବା-
চাঁছান To cause a place or thing to
ଛିଲାନା, ଛିଲବାନା be scraped by others.

ଟଞ୍ଛାଟଞ୍ଛି—ଦେ. ବି—ଛେଲାଛେଲି; କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା ସ୍ଥାନକୁ ଚାଞ୍ଛି
Tañchhātañchhi କରି ସଫା କରିବା—Scraping and
চাঁছাচাঁছী cleaning; scraping and clearing
ଛିଲାଛିଲି off.

ଟଞ୍ଛାଳୀ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଲୋକ ଚାଞ୍ଛେ ବା ଛେଲେ—
Tañchhāḷi One who scrapes; scraper.
যে চাঁছে ଛୀଲବା

ଟଞ୍ଜୁଳୀୟକ—ସଂ. ବି—ଲେଉଟିଆ ଶାଗ; ନେଉଟିଆ (ଦେଖ)
Tañjuḷīyaka Neutiā (See)
(ତଣ୍ଡୁଳୀୟକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟଞ୍ଜେବ୍—ବିଦେ. ବି. (ଫା)—ଖୁବ୍ ପତଳା ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ମଲମଲ୍ ଲୁଗା—
Tañjeb Fine excellent muslin.
তাঞ্জেব তংজেব

ତଟ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଉନ୍ନତ ହେବା—
Taṭ (root) 1. To rise; to be elevated or raised.
୨ । ଦୀପ୍ତି ପାଇବା—2. To shine.
୩ । ଗର୍ଜନ କରିବା—3. To groan; to roar.
୪ । ଆଘାତ କରିବା—4. To strike.

ତଟ—ସ. ବି. (ତଟ୍ ଧାତୁ=ଉନ୍ନତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Taṭa ୧ । ନଦୀ ଆଦିର କୂଳ; ତୀର—
(ତଟୀ, ତଟୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Shore; bank; strand.
୨ । ଢାଲୁ; ଗଡ଼ନ୍ତ—2. Declivity; slope.
୩ । ପର୍ବତ ଉପରସ୍ଥ ଉଚ୍ଚ ସମତଳ ଭୂମି—3. Plateau.
୪ । ଅଡ଼ଡ଼ା—4. Precipice, steep edges.
୫ । ନୈକଟ୍ୟ; ପାଖ—5. Closeness; proximity.
ତଟୁଁ କ ବଗମଜବ ଚକଲ ମୋ ଗୃହୁଁଜବ ତଟକୁ ଗଲେ,
ଅବ ଧାନ କଳା ତୁଲିଲ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋକଚନ୍ଦ୍ର, ଚ ଗୀତ ।
୬ । ଆକାଶ—6. The sky (Apte).
୭ । ଦିଗ୍‌ବଳୟ—7. Horizon.

ତଟକା—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ତତ୍କାଳ)—୧ । ସଦ୍ୟ; ତାଜା—
Taṭakā 1. Fresh; new.
টাট্‌কা ୨ । ଅବ୍ୟବହୃତ; ଅମ୍ଳାନ—2. Unsoiled.
टटका, तटका

ତଟସ୍ତ—ଗ୍ରା.ବିଣ (ସ. ତ୍ରସ୍ତ, ସ. ତଟସ୍ଥ=ଉଦାସୀନ ଅର୍ଥରୁ ଏ ଶବ୍ଦ
Taṭasta ଆସିବା ସମ୍ଭବପର ନୁହେଁ, ଭୁଲ. ଇଂ. ଆଷ୍ଟନିସ୍‌ଡ୍=
তটস্থ ଚକିତ)—୧ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ; ବିସ୍ମିତ—
तअज्जुब 1. Surprised; astonished.
(ତଟସ୍ଥ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କାତର; ବିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼—
2. Dum-founded.
୩ । ଭୟତ୍ରସ୍ତ—3. Overewhelmed with fear.

ତଟସ୍ଥ—ସ. ବିଣ. (ତଟ+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Taṭashta ୧ । ପକ୍ଷପାତଶୂନ୍ୟ; ଅପକ୍ଷପାତୀ—1. Impartial; neutrar.
୨ । ତୀରସ୍ଥ—2. Standing on the shore.
୩ । ଉଦାସୀନ; ନିର୍ଲିପ୍ତ—
3. Unconcerned, indifferent.
୪ । ସମୀପସ୍ଥ—4. Adjacent; near by.
୫ । ଗଙ୍ଗାତୀରେ—5. Standing on the shore.
୬ । ପର୍ବତର ଶୃଙ୍ଗ ଓ ନିମ୍ନଦେଶର ମଧ୍ୟସ୍ଥଳରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ—
6. Standing midway between the summit and valley.
ସ. ବି. (ହିନ୍ଦୁ ଦର୍ଶନ)—ପଦାର୍ଥର ସ୍ୱରୂପ ଛଡ଼ା ଏହାର ଗୁଣ
ଓ ଧର୍ମକୁ ନେଇ ଯେଉଁ ଲକ୍ଷଣ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଏ
(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—(Hindu philosophy)
The symptoms of a thing expressed with reference to its attributes and qualities and not to its actual shape or form.
ଦେ. ବିଣ—ତଟସ୍ତ (ଦେଖ)—Taṭasta (See)

ତଟାକ୍—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସ. ତ୍ୱରାତ୍)—
Taṭāk ୧ । ତ୍ୱରାତ୍; ଭୁସ୍‌କିନା; ଚଟାକ୍‌କିନା; ଚଟାକ୍‌କରି—
তড়াক 1 Immediately; at once.
तड़ाक (ଯଥା—ସେ ଗାଧୋଇବାକୁ କହିଯାଇ ପଡ଼ିବା ମାତ୍ରେ କୁମ୍ଭୀର
(ଚଟାକ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ତାକୁ ତଟାକ୍ ଧରି ପକାଇଲା ।)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆ ହୋଇଥିବା ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚହ୍ନିର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା—'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଗଁଧା ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

୨। ସତ୍ୱର, ଚଞ୍ଚଳ—
2. Hastily; in hot haste.

ତଟାକ୍ କରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ତଟାକ୍ (ଦେଖ)
Taṭāk kari — Taṭāk (See)
তডাক করে,তড়াক কর
(ତଟାକ୍‌କିନା, ତଟାକ୍‌କିନି, ତଟାକ୍‌କରି, ତଟାକ୍‌ଦେଇ, ତଟାକ୍‌ଧର୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଟାକ—ସଂ. ବି. (ତଟ=ତୀର+ଅକ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତ୍ରି. ଅ; ଯହିଁରେ ଜଳ ତଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇ ତଟକୁ ଆଘାତ କରେ)—ତଡ଼ାଗ; ବୃହତ୍ ପୁଷ୍କରିଣୀ—
Taṭāka — Tank; large pond.

ତଟାଗ—ସଂ. ବି. (ତଟ=ତୀର+ଅଗ୍ ଧାତୁ, ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତ୍ରି.ଅ)-
Taṭāga — ତଡ଼ାଗ; ବୃହତ୍ ପୁଷ୍କରିଣୀ—
Tank; large pond.

ତଟାଘାତ—ସଂ. ବି. (ତଟ+ଆଘାତ, ୭ମୀ ତତ୍)—
Taṭāghāta — ତଟାଦିରେ କରୀର କର୍ଷାଘାତ; ହସ୍ତୀ ଓ ବୃଷ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ବପ୍ରକ୍ରୀଡ଼ା; ଖୁରିଆଇବା—
Butting or striking a bank, with the tusks or horns (such as the elephants striking their tusks and bulls their horns against a bank.
[ଦ୍ର—ହାତୀମାନେ ଦାନ୍ତରେ, ଷଣ୍ଢ ଶିଙ୍ଗ ଓ ଖୁରରେ, ଘୋଡ଼ା ଟାପୁରେ ମାଟିକୁ କରିବା ଆଘାତକୁ ତଟାଘାତ ବୋଲାଯାଏ।]

ତଟାତ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ତଟାକ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Taṭāt (etc) — Taṭāk etc (See)

ତଟିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତଟ+ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ଯାହାର ତଟ ଅଛି)—
Taṭinī — ନଦୀ—River.
(ତଟୀ—ପୁଂ),

ତଟୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତଟ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଈ)—
Taṭī — ୧। ତୀର; କୂଳ—1. Shore; bank.
୨। ଦେଶ—2. Country.
୩। ସ୍ଥାନ—3. Place.
୪। ଗଡ଼ାଣି—4. Slope.
୫। (ତଟ+ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ)—ନଦ—
5. Big and comparatively shallow river.

ତଟୁ—ବୈଦେ. ବି. (ହି. ଟଟ୍ଟୁ)—
Taṭu — ୧। ଛୋଟ ଘୋଡ଼ା—1. Pony; tat.
टाटू — ଝପଟ ବେଳକୁ ବାଛି ବାଛି ଅଗେ ଆଦରୁ ଖୁଦର ତଟୁ।
टट्टू — ଭକ୍ତଚରଣ, ଗୀତଲହରୀ।
(ତଟ୍ଟୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଆମ ଦେଶୀ ତଟୁ ଅଳ୍ପ ଖାଇ ବେଶୀ କାମ କରନ୍ତି କିନ୍ତୁ ବିଦେଶର ତଟୁମାନେ ବେଶୀ ଖାଇ ଅଳ୍ପ କାମ କରନ୍ତି। ଏହି ହି. ଟଟ୍ଟୁ, ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ଟାଟ୍ ଆକାର ଧାରଣ କରି ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଅଛି।]
୨। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଭ୍ରମଣାଦି ଶ୍ରମସହିଷ୍ଣୁ ବ୍ୟକ୍ତି; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଖୁବ ଯିବାଆସିବା କରିପାରେ—
2. (figurative) A hard-working person; a person who can walk hard.

ତଡ଼୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧। ଦୁଃଖ ଦେବା—
Taṛd (root) — 1. To afflict.
୨। ଆଘାତ କରିବା—2. To hurt; to strike.
୩। ବନ୍ଧନ କରିବା—3. To bind.
୪। ତାଡ଼ନା ଦେବା; ଦଣ୍ଡ ଦେବା—4. To inflict. punishment; to punish by beating.
୫। ବାଦ୍ୟ ବଜାଇବା—
To strike a musical instrument.
୬। (ଗଣିତ) ଗୁଣନ କରିବା—
6. (mathematics) To multiply (Apte).
୭। କହିବା—To speak (Apte)
୮। ତକ୍ ତକ୍ କରିବା—
8. To shine (Apte).
୯। (ଗଣିତ ଜ୍ୟୋତିଷ)—କୌଣସି ଗ୍ରହ ଅନ୍ୟ ଗ୍ରହକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବା ବା ଅଂଶତଃ ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା—
9. (astronomy) To strike against touch, obscure or eclipse partially (Apte).
୧୦। ପ୍ରହାର କରିବା; ମାଡ଼ ମାରିବା—
10. To beat (Apte),

ତଡ଼୍‌ତଡ଼୍—ଦେ. ବିଣ. ଓ କ୍ରି. ବିଣ—(ସଂ. ସତ୍ୱର; ହିଂସ୍ର)—
Taṛd-taṛd — ୧। ତରତର; ଅତି ସତ୍ୱର; ଅତି ଉଦ୍‌ବେଗାନ୍ୱିତ
তাড়াতুড়ি — ହୋଇ—1. All in a hurry; in a bustle; in haste
(ତଡ଼ବଡ଼୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨। କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟସ୍ତ—
2 Very busy.

ତଡ଼୍‌ବଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ୱରା)—୧। ତ୍ୱରା—
Taṛd-baṛdi — 1. Haste; hurry; bustle.
୨। କାର୍ଯ୍ୟବ୍ୟସ୍ତତା—2. Being busy with work.
(ଯଥା—ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋତେ ଭାରି ତଡ଼ବଡ଼ି ଲାଗିଛି।)

ତଡ଼୍‌ରେ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କୋଡ଼)—ବୃକ୍ଷକୋଟର—
Taṛd-ro — Hollow of a tree.

ତଡ଼—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତଟ; ପ୍ରା. ତଡ଼)—୧। ନଦ୍ୟାଦିର ତୀର; କନାର; ପ୍ରାନ୍ତ—1. Shore; strand.
Taṛda
তট (ଯଥା—ଶିରିଜଗଞ୍ଜ ନିକଟରେ ଥିବା ସରକାରୀ ଅଫିସ ତଡ଼କୁ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଲଯ୍	ଡ଼ଅ	ଖ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଲଅ	ଢ଼	ନୃ

किनारा, करारा ବୋଲି ଯମୁନା ଖାଇ ଆସିଲିଣି । ଦୈ. ଆଶା ୨-।୮।୨୮ ।]

୨ । କୂଅ, ନଈ ବା ଖଣି ଗାତର ଅତଡ଼ା ବା ସିଧା କାନ୍ଥ—
2. Steep wall of a well or a deep hole.
(ଯଥା—ବାଳକଟି ଗଭୀର ଖଣିର ସିଧା ତଡ଼ ଧରି ଧରି ଗୋଟିଏ ପେନ୍‌ସିଲ୍‌ରେ ଭର୍ ଦେଇ ଦେଇ ୨ ଘଣ୍ଟା ପରେ ଖଣି ଭିତରୁ ପଦାକୁ ଆସିଲା । ଦୈ. ଆଶା. ୨୩।୮।୨୮ ।

ତଡ଼(ଢ଼)ଉ—ଦେ. ବି.—୧ । ଦେବତା ବା ରାଜାଙ୍କ ଭଣ୍ଡାରଘରର Tarḍa(rḍha)u ଚଳୁ ନେବା ଓ ହିସାବ ଲେଖିବା କରଣ ବା କାର୍ଯ୍ୟୀ
1. Accountant and store-keeper of a temple or a Rājā.
୨ । ପାଦର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—
2. A kind of ornament put on the foot

ତଡ଼(ଢ଼)ଉପଟ୍ଟନାୟକ—ଦେ. ବି.—ତଡ଼ଉ ୧ (ଦେଖ)
Tarḍa(rḍha)u paṭṭanāyaka Tarḍau (See)

ତଡ଼କା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାଟଙ୍କ; ତାଡ଼ଙ୍କ)—୧ । ବୃତ୍ତାକାରରେ Tarḍakā ବକ୍ର ହୋଇଥିବା ନାଲି ରଙ୍ଗ ଦିଆ ଫାଳେ ତାଳପତ୍ର—
1. A red-coloured palm leaf turned into a circle.
তড়কা तरकी
[ବି—ଏହା ପାନଥି, ଫରୁଆ, ଅଲତା, ସିନ୍ଦୁର, ହଳଦି ଆଦି ସଙ୍ଗେ ଝିଅ ଓ ବୋହୂଘରମାନଙ୍କୁ ବେଭାରରେ ପଠା ଯାଏ ।]
୨ । ତାଳପତ୍ର ପରି ତଡ଼ଭଡ଼ା କର୍ଣ୍ଣଭୂଷଣବିଶେଷ—
2. A kind of ear-ring.
୩ । ଧଡ଼କା; ଧମକ—3. Threat.
୪ । ମୂଷଳଧାରରେ ବର୍ଷା—
4. A very heavy shower.

ତଡ଼କା(କେ)ଇବା—ଦେ କ୍ରି.—୧ । ଧମକାଇବା; ଧଡ଼କାଇବା—
Tarḍakā(ke)ibā 1. To threaten.
ধড়কান ୨ । ଭୟ ଦେଖାଇବା—
धुड़कना 2. To frighten.

ତଡ଼କି—ଦେ. ବି —ତଡ଼କା ୨ (ଦେଖ)
Tarḍaki Tarḍakā 2 (See)

ତଡ଼ଙ୍ଗ୍ ତଡ଼ଙ୍ଗ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. ବିଣ—ତଡ଼ାତଡ଼ି;
Tarḍang tarḍang ଶୀଘ୍ରଶୀଘ୍ର; ଝଟପଟ—
Quickly; instantly; speedly.

ତଡ଼ତଡ଼ୁଆ—ଦେ.ବି.—ବନ୍ୟ ଲତାବିଶେଷ, ଯେ କି ବାଲିରେ ଜନ୍ମେ—
Tarḍatarḍuā Chamissoa Nodiflora (a wild creeper).

ତଡ଼ତି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ଝଟିତି; ତ୍ୱରିତ)—ଅତିଶୀଘ୍ର; ସତ୍ୱର—
Tarḍati At once; very soon.
তাডাতাড়ি ଏ କଥା ଅତି କଲୁପତ:
तड़ाक पड़ाक ପାଞ୍ଚିରେ ଲେଖିବେ ତଡ଼ତି—ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ତଡ଼ପ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତଳ୍ପ=ଶଯ୍ୟା)—୧ । (ଦେବତା ଓ ରାଜାଙ୍କ Tarḍapa ସମ୍ବନ୍ଧେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ) ଉତ୍ତମ ବସ୍ତ୍ର—
1. Good and fine cloth
ଉତ୍ତମମାନଙ୍କୁ ପକାଇ ତଳକୁ, ତଡ଼ପଙ୍କର ହୋଇଲେ ।
ଗୋପୀକୃଷ୍ଣ, ରସକଲ୍ଲୋଳ ।
୨ । ଜ୍ୱାଇଁ ଓ ମାମୁଙ୍କ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ସଙ୍ଗେ ପଠାଯିବା ପାଞ୍ଚିଲୁଗା—
2. The cloth, Pāñchi by name, sent along with the formal marriage invitations to the son-in-law and the maternal uncle.

ତଡ଼ପ ନାୟକ—ଦେ. ବି—ପିନ୍ଧିବା ସମୟରେ ରାଜା ବା ଦେବତାଙ୍କ Tarḍapa nāyaka ପରିଧାନ କରିବା ବସ୍ତ୍ରକୁ ଆଣି ଦେବାପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ଭୃତ୍ୟ—A servant who presents a cloth to a Deity or Rājā for wearing.

ତଡ଼ପ ଲାଗି—ଦେ. ବି (ସଂ. ତଳ୍ପ+ଲଗ୍ନ)—ଦେବତା ଓ ରାଜାଙ୍କ ବସ୍ତ୍ର Tarḍapa lāgi ପରିଧାନ କ୍ରିୟା—The ceremony of Rājās and Deities putting on cloth.
ଦେ. ବିଣ—ତଡ଼ପ ବା ବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧିଥିବା—
Wearing cloth.

ତଡ଼ବଡ଼—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ୱରା)—୧ । ଶୀଘ୍ରତା; ଭରତର—
Tarḍabarḍi 1. Haste; bustle.
তাড়াতাড়ি; তড়ীঘড়ী ୨ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅନବସର—
हड़बड़ि 2. Want of leisure.
(ତଡ଼ବଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ଧୂମ୍ଧାମ୍; ଗୋଳମାଳ—
3. Ado; confusion.
ଦେ. ବିଣ—ତ୍ୱରାଯୁକ୍ତ; ଚଞ୍ଚଳିଆ; ଅତର୍କିଆ—
Speedy; hasty.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଶୀଘ୍ର—1. Quickly.
୨ । ତ୍ୱରିତ—2. In haste; in a hurry.

ତଡ଼ବେଗ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ତ୍ୱରା+ବେଗ) —
Tarḍa-bega ତଡ଼ବଡ଼ (ଦେଖ)
(ତଡ଼ବେଗି, ତଡ଼ବେଗେ—ଅନ୍ୟରୂପ) Tarḍabarḍi (See)
ଭାଉ ତଡ଼ବେଗେ ପୁଣି ଉଠିଲେ । ଅଭିମନ୍ୟୁ, ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ତଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତଡ଼ ଧାତୁ=ଆଘାତ, ପ୍ରହାର କରିବା)—
Tarḍā ୧ । ତୀର୍—1. Shore; strand.
তট ୨ । ମୋଟ ଠେଙ୍ଗା; ଧଡ଼ା; ଲଗୁଡ଼—
तट 2. Cudgel.
সোটা ୩ । ବିତାଡ଼ନ; ତଡ଼ିବା—
सोंटा 3 Driving away; expulsion;
তাড়া ejectment.
घुड़की, निकाल ୪ । ଗଛଆଦିକୁ ଭୂମିରୁ ତାଡ଼ିବା କର୍ମ; ବୃକ୍ଷାଦିର
উখাড় ସମୂଳୋତ୍ପାଟନ—
उखाड़ 4. Uprooting; eradication.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣର ଉପସ୍ଥିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବ୍ରିଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ठेला ३ । ଠେଲିବା—5. Pushing.

ठेला ६ । ଯେଉଁ ଲମ୍ବ ଯଷ୍ଟିଦ୍ୱାରା ଠେକ ସାହାଯ୍ୟରେ
डंडा ଅନ୍ୟ ଭାର ବସ୍ତୁକୁ ଟେକିବାକୁ ବା ଘୁଞ୍ଚାଇବାକୁ ହୁଏ—
6. A leverbar.

ବଣ—୧ । ଠେଁସା; ଅବାଧ୍ୟ—1. Insubordinate.

୨ । ବହିଷ୍କୃତ—2. Driven away.

ତଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତଡ୍, ତଡ୍ ଧାତୁ=ଆଘାତ)—
Tarḍā(rḍe)ibā ୧ । (ତଡ଼ିବାର ପ୍ରଯୋଜକ ରୂପ) ଦୂର
ତାଡ଼ାନ କରାଇବା—1. To cause to be driven
ढकेलना, हाँकना away or expelled.
उखड़वाना ୨ । (ତାଡ଼ିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ) (ଗଛର ମୂଳକୁ)—
ହଲାଇ ଖୋଲାଇ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କରାଇବା; ଉତ୍ପାଟିତ
କରାଇବା—2. To cause to be uprooted.

୩ । (ମାଟି, ପଥରଆଦି) ଖୋଲାଇ ବାହାର କରାଇବା—
3. (mud, stones etc) To cause to be dug out.

୪ । (ଭୂମିକୁ ହଳଦ୍ୱାରା) ଚଷାଇବା—
4. To cause to be ploughed.

ଅନଙ୍ଗ ଲଙ୍ଗଳେ ତଡ଼ାଇଲ ହେ—ପ୍ରାଚୀନ ସଙ୍ଗୀତ ।

ତଡ଼ା(ଡ଼ା)ଉ—ଦେ. ବି—୧ । ତଡ଼ଉ ୨ (ଦେଖ)
Tarḍā(rḍhā)u 1. Tarḍau 2 (See)

ଶ୍ରୀ ପଦ୍ମରେ ତଡ଼ାଉ, ନୂପୁର, ମୁଦ୍ରିକା ମଣ୍ଡିତ ଅଙ୍ଗ ଭଲ—
ବିଶ୍ୱନାଥ, ବଡଚଉତିଶାରାମାୟଣ ।

୨ । ପୋଷାକ—2. Dress.

ମଣିମୟ ତଡାଉ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗେ ଲାଗି କରୁ,
ଭାଲପଟେ ସିନ୍ଦୁର ଉଲକ ଦେଲେ ନାଥ । ବିଶ୍ୱନାଥ, ବଡଚଉତିଶାରାମାୟଣ ।

ତଡ଼ାକ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. କ୍ରି ବଣ—୧ । ଟଟାକ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tarḍāk (etc) 1. Taṭāk etc (See)

୨ । ଢୋଲ, ବଡ଼କାଠ ପିଟିବାର ଉଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ—
2. High sound of beating drum.

ତଡ଼ାକ—ସଂ. ବି (ତଡ଼ ଧାତୁ ଆଘାତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ବୃହତ୍
Tarḍāka ପୁଷ୍କରିଣୀ—Tank; large pond.

ତଡ଼ା ଖା(ପା)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ତାଡ଼ନ)—(କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି)
Tarḍā khā(pā)ibā କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ବହିଷ୍କୃତ ହେବା—
ତାଡ଼ା খাওয়া To be driven away or expelled.
निकाला जाना

ତଡ଼ାଗ—ସଂ. ବି (ତଡ଼ ଧାତୁ=ଆଘାତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଗ)—
Tarḍāga ବୃହତ୍ ପୁଷ୍କରିଣୀ—Tank; large pond.

[ଦ୍ର—୨୦୦୦ ହାତ ପାର୍ଶ୍ୱ ଓ ପ୍ରସ୍ଥ ଥିବା ଚତୁରସ୍ର ଜଳାଶୟକୁ ତଡ଼ାଗ ବୋଲାଯାଏ—ବଶିଷ୍ଠସଂହିତା; ଯେଉଁ ପୋଖରୀରେ ପଦ୍ମଆଦି ଜଳଜ ଗୁଳ୍ମମାନ ଉଠିବା ଭଳି ଗଭୀର ଜଳ ଥାଏ—ଅପ୍ରେ ।]

ତଡ଼ାଘାତ—ସଂ. ବି (ତଡ଼+ଆଘାତ, ୭ମୀ ତତ୍)—ତଟାଘାତ (ଦେଖ)
Tarḍāghāta Taṭāghāta (See)

ତଡ଼ାତ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ତଟାକ୍ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Tarḍāt (etc) Taṭāk (etc) (See)

ତଡ଼ାତଡ଼—ଦେ. କ୍ରି ବଣ (ସଂ. ତ୍ୱରିତ; ସତ୍ୱର)—ଅତିସତ୍ୱର
Tarḍātarḍ 1. Hastily.
তাড়াতাড়ি ୨ । ଅତିଶୀଘ୍ର; ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍—2. Immediately.
ताड़ाक पड़ाक ୩ । (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ତାସା ବଜାଇବାର ଶବ୍ଦ—
তড়তড় 3. The sound of striking a shallow
तड़ातड़ kettle-drum with sticks.

୪ । (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଖୁବ୍ ଘୁଡ଼ାଏ ବର୍ଷିବାର ଶବ୍ଦ—
4. The sound of a heavy downpour.

ତଡ଼ାତଡ଼ି—ଦେ. ବି (ସଂ. ତାଡ଼ନ)—୧ । ଗଛ ଆଦିର ମୂଳକୁ
Tarḍātarḍi ଖୋଳିବା—1. Uprooting of trees etc.
তাড়াফোড়া ୨ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ଠେଲାଠେଲି—2. Jostling.
उखड़ाउखड़ी ୩ । ପରସ୍ପର ଠେଁସାଠେଁସି ହୋଇ କଥାଭାଷା
ठँसाठँसी କରିବା—3. Quarrelling with each other
ढकेलाढकेली during conversation.
ठेलमठेला ୪ । ଦୂର କରିଦେବା—4 Driving away.
লাঠালাঠি ୫ । (ବହୁବଚନ) ଠେଙ୍ଗା ବାଡ଼ି ଆଦି ବଡ଼ ପ୍ରହରଣାସ୍ତ୍ର—
लाठसोंटा 5. Sticks and cudgles.
তাড়াতাড়ি ଦେ. ବଣ—ପରସ୍ପରକୁ ଠେଲୁଥିବା—
हड़बड़ी Pushing each other.

ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ତଡ଼ବଡ଼; ଭରଭରକେ; ଭରକ୍ତ—
In a hurry

ତଡ଼ାତାବୁଡ଼—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଧନ୍ଦା; କାର୍ଯ୍ୟବ୍ୟସ୍ତତା—
Tarḍātāburḍa Busy engagement.

ତଡ଼ାତୁଡ଼ି—ଦେ. ବି ଓ ବଣ ଓ କ୍ରି ବଣ—ତଡ଼ାତଡ଼ି (ଦେଖ)
Tarḍāturḍi Tarḍātarḍi (See)

ତଡ଼ା ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି (କାନ ଶବ୍ଦ ପରେ ବ୍ୟବହୃତ) ଅତଡ଼ା ପଡ଼ିବା;
Tarḍā parḍibā ଭାବଦା ହେବା; ସ୍ତବ୍ଧ ହେବା—(the ears)
তালাপড়া To be stunned.
तड़पना, सुनहोना (ଯଥା—ମୃଦଙ୍ଗମାଡ଼ ଶୁଣି ମୋ କାନ ତଡ଼ା ପଡ଼ିଲା ।)

ତଡ଼ାବଡ଼ା(ଡ଼ି)—ଦେ. ବି. ବଣ. କ୍ରି. ବଣ—ତଡ଼ବଡ଼ (ଦେଖ)
Tarḍābarḍā (rḍi) Tarḍabarḍi (See)

ତଡ଼ା ଯି(ହେ)ବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ—
Tarḍā ji(he)bā 1. To be driven out.
তাড়ান হওয়া ୨ । ତାଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ—
2. To be uprooted.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍

ତଡ଼ି—ସଂ. ବି (ତଡ଼୍ ଧାତୁ=ଆଘାତ କରିବା+ଭାବ. ଇ)—
Tar̤di ୧ । ଆଘାତ—1. Stroke.
୨ । ପ୍ରହାର—2. Beating.
ବିଣ (+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ) ଆଘାତକାରୀ—Striking.
ଦେ. ବି (ସଂ. ତଟ)—ତୀର; କୂଳ—
Shore; strand.

ତଡ଼ିଘଡ଼ି—ଦେ. ବି. ବିଣ. କ୍ରି. ବିଣ—ତଡ଼ିବଡ଼ି (ଦେଖ)
Tar̤dighar̤dı Tar̤dabar̤di (See).

ତଡ଼ିତ୍—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତଡ଼୍ ଧାତୁ=ଆଘାତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇତ୍)—
Tar̤dit ୧ । କ୍ଷଣପ୍ରଭା; ବିଦ୍ୟୁତ୍; ବିଜୁଳି—
1. Lightning
୨ । ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତି—2. Electricity.

[ଦ୍ର—ପଦାର୍ଥବିଶେଷର ଆଘାତ ବା ଘର୍ଷଣଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ଆକର୍ଷଣୀ (positive) ଓ ବିଯୋଜନୀ (negative) ଶକ୍ତି (power) ଉଦ୍ଭୂତ ହୁଏ, ତାକୁ ତଡ଼ିତ୍ ବା ତାଡ଼ିତ୍ ଶକ୍ତି (electricity) ବୋଲାଯାଏ । ଏହା ଉତ୍ତାପ ଓ ଆଲୋକ ପରି ଶକ୍ତିବିଶେଷ । ପ୍ରଥମେ ଏହା ମେଘରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବାର ଜଣା ଥିଲା । ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ କୌଶଳରେ ଏହି ଶକ୍ତିକୁ ଉତ୍ପାଦିତ କରି ଏହାକୁ ନିୟୋଜିତ ଓ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରି ନାନାବିଧ ଅସାଧ୍ୟ ଓ ଅଦ୍ଭୁତ ପ୍ରକ୍ରିୟା (ଯଥା—ଦୂର ଦେଶକୁ ବାର୍ତ୍ତାର ଆଦାନପ୍ରଦାନ, ଯାନାଦି ଚାଳନ, ଆଲୋକଦାନ, ଚିକିତ୍ସା, ମୋହନ, ସ୍ତମ୍ଭନ, ଗିଲ୍ଟି କରିବା, ମନୁଷ୍ୟ ଆଦି ଜୀବଙ୍କୁ ପ୍ରାଣରେ ମାରିବା ଯନ୍ତ୍ର ଆଦି) ଦିନକୁଦିନ ସାଧିତ ହେଉଅଛି । ଏହି ଶକ୍ତି ସଙ୍ଗେ ଚୁମ୍ବକ-ଶକ୍ତି (magnetism)ର ସମ୍ବନ୍ଧ ଥିବାର ମଧ୍ୟ ଦେଖା ଯାଇ-ଅଛି । କୃତ୍ରିମ ତଡ଼ିତ୍ ଶକ୍ତି କେତେକ ଧାତୁ ଓ ଦ୍ରାବକର ସଂଶ୍ଳେଷଣ ଓ କେତେକ ପଦାର୍ଥର ଘର୍ଷଣ ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ ।]

ତଡ଼ିତ୍ପ୍ରଭ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତଡ଼ିତ୍+ପ୍ରଭା, ବହୁବ୍ରୀହି)—
Tar̤dit-prabha ବିଦ୍ୟୁତର ଆଭାଯୁକ୍ତ—
(ତଡ଼ିତ୍ପ୍ରଭା—ସ୍ତ୍ରୀ) Shining like lightning,

ତଡ଼ିତ୍ପ୍ରଭା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । (ତଡ଼ିତ୍+ପ୍ରଭା; ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍) ବିଦ୍ୟୁତର
Tar̤dit-prabhā ତେଜ—1. The halo of lightning; electric flash
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସ୍କନ୍ଦଙ୍କର ଏକ ମାତାଙ୍କ ନାମ—
2 Name of one of the foster-mothers of Skanda (M. W.)
ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ବହୁବ୍ରୀହି)—ତଡ଼ିତ୍ ପ୍ରଭର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗରୂପ—
Feminine form of Tar̤dit prabha.

ତଡ଼ିତି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—ଅତିଶୀଘ୍ର; ସତ୍ୱର—
Tar̤diti At once; very soon; immediatly.

ତଡ଼ିତ୍ୱାନ୍—ସଂ.ବି. ପୁଂ (ତଡ଼ିତ୍+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ. ବତ୍)—୧ । ମେଘ—
Tar̤ditvān 1. Clouds.
୨ । ଘଡ଼ଘଡ଼ିଯୁକ୍ତ ମେଘ—
2. The thunder clouds.
୩ । ମସ୍ତକ—3. Head.
(ତଡ଼ିତ୍ୱତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ତଡ଼ିତ୍ଗର୍ଭ (ଦେଖ)
1. Tar̤dit garbha (See)

ତଡ଼ିଦାଭ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—(ତଡ଼ିତ୍+ଆଭା; ବହୁବ୍ରୀହି)—ବିଦ୍ୟୁତର
Tar̤didābhā ଆଭାଯୁକ୍ତ—Flashing like lightening.
(ତଡ଼ିଦାଭା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତଡ଼ିଦାଭା—ସଂ. ବି. (ତଡ଼ିତ୍+ଆଭା; ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବିଦ୍ୟୁତର ତେଜ—
Tar̤didābhā Flash of lightening.
ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ —ତଡ଼ିଦାଭର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ରୂପ—
Feminine form of Tar̤didābha.

ତଡ଼ି ଦେବା—ଦେ କ୍ରି.—୧ । ଦୂର କରିଦେବା; ବାହାର କରିଦେବା—
Tar̤di debā 1. To drive away; to expel.
তাড়িয়ে দেওয়া ୨ । ହୁରୁଡ଼ାଇବା; ଘଉଡ଼ାଇବା—
ढकेलदेना 2. To scare away.
୩ । ଠେଲିଦେବା; (କୌଣସି ଦିଗକୁ) ପେଲିଦେବା; ଠେସି ଦେବା—3. To push from behind; to push down; to push off.
୪ । (ପଶୁଆଦିଙ୍କୁ) ଚଳାଇବା; ଅଡ଼ାଇବା—
4. To drive.

ତଡ଼ିଦ୍ଗର୍ଭ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତଡ଼ିତ୍+ଗର୍ଭ, ବହୁବ୍ରୀହି; ସନ୍ଧିଦ୍ୱାରା ତ+ଗ
Tar̤didgarbha =ଦ୍ଗ—୧ । ଯାହା ଗର୍ଭରେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଅଛି—
(ତଡ଼ିଦ୍ଗର୍ଭା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Charged with lightening or electricity.
୨ । ବିଦ୍ୟୁତ୍ବିଶିଷ୍ଟ—2. Electric
ସଂ. ବି.—ମେଘ—Cloud.

ତଡ଼ିଦ୍ବେଗ—ସଂ. ବି.—(ତଡ଼ିତ୍+ବେଗ; ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tar̤ditbega ୧ । ତଡ଼ିତର ବେଗ—
(ତଡ଼ିଦ୍ବେଗା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. The speed of lightening.
୨ । (ରୂପକ, କର୍ମଧା) ତଡ଼ିତର ବେଗ ପରି ବେଗ ବା ଗତି; ଶୀଘ୍ରଗତି—
2. Speed like that of the lighting; quick speed; lightning speed.
ସଂ. ବିଣ. କ୍ଲୀ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ତଡ଼ିତର ଗତି ପରି ବେଗବାନ୍—Quick in step or speed like the lightning.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ବର୍ଗସ୍ଥିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କ୍ରିଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ରିୟ' ଦେଖିବେ, 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଣ୍ଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଣ୍ଣ' ଦେଖିବେ, 'ଅଳଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

ତଡ଼ିଦ୍‌ବାସଃ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତଡ଼ିତ୍+ବାସସ୍; ସନ୍ଧିଦ୍ୱାରା ତ୍+ବା Tar̲dịdbāsah =ଦ୍ବା; ତଡ଼ିଦ୍ବାସସ୍, ୧ମା. ୧ବ.)—ବିଦ୍ୟୁତ୍ ପରି ଝଟକୁଥିବା ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିଥିବା—Wearing a bright or dazzling garment.

ତଡ଼ିନେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । (କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରୁ ବା ସ୍ଥାନା- Tar̲dinebā ନ୍ତରକୁ) ଦୂର କରି ନେବା; ବାହାର କରିନେବା—
ତାଡ଼ିୟେ ନେଓୟା 1. To drive away (from or to a
ডকেলনো place.)

୨ । (କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରୁ ବା ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ) ଠେଲି ନେବା; ପେଲି ନେବା; ଠେଁସି ନେବା—
2. To push from behind (from or to a place.)

୩ । (ପଶୁଆଦିଙ୍କୁ) ଚଲାଇବା; ଅଡ଼ାଇବା; ଓଡ଼ାଇବା—
3. To drive (cattle or carriage).
(ଯଥା—କଅଣ କହିବି ଆଉ, ସେ ବଳଦଙ୍କୁ ଇମିତି ବେଗରେ ତଡ଼ି ନେଲା ଯେ, ଗାଡ଼ିଟା ଯାଇଁ ଘଣ୍ଟାକେ ପୁରୀରେ ପହଞ୍ଚିଲା ।)

୪ । ଯେନକେନ ପ୍ରକାରେ ବା କଷ୍ଟେମଷ୍ଟେ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ବାହ କରିନେବା—4 To manage an affair with much difficulty or anyhow.
(ଯଥା—ମୋ ହାତରେ ଟଙ୍କା ପଇସାଟା ପଡ଼ିଲେ ମୁଁ ଏ ବାହାଘର କାମଟା ତଡ଼ିନେବି ।)

୫ । (ଉକ୍ତ ସମୟକୁ) ଘୁଞ୍ଚାଇ ନେବା; ପକାଇ ରଖିବା—
5. To keep pending; to postpone a matter.
(ଯଥା—ଭୁଛିବୁ ଭୁଛିବୁ ବୋଲି ତ କଅଣ କଥାଟାକୁ କେତେ ଦିନ ତଡ଼ି ନେଲୁଣି, ଆଉ କେତେଦିନ ଯିବ ?)

ତଡ଼ିନ୍ମୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତଡ଼ିତ୍+ସ୍ୱରୂପାର୍ଥେ. ମୟ)—ତଡ଼ିତ୍ ସ୍ୱରୂପ Tar̲dinmaya ଆଭାଯୁକ୍ତ—Flashing like lightning;
(ତଡ଼ିନ୍ମୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) having lightning flashes.

ତଡ଼ିବଡ଼ି—ଗ୍ରା. କ୍ରି. ବିଣ.—ଅତିଶୀଘ୍ର; ସତ୍ୱର—
Tar̲dibar̲di At once; immediately

ତଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ତଡ୍ ଧାତୁ=ତାଡ଼ନ, ଆଘାତ)—
Tar̲dibā ୧ । ଦୂର କରି ଦେବା; ବାହାର କରି ଦେବା, ବଳ-
ତାড়ান্ ପୂର୍ବକ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କରିବା—
बिड़ारना **ढकेलना** 1. To drive away; to expel.
ସମ୍ଭାଷଣ ନ କରି ରକ୍ଷା ସତୃଷ ବକ୍ଷୀ ଦେହାକୁ ଦୂରୁ ଦେଖି ତଡ଼ିଲ ରେ ।
ବଇଦେହୀଶ, ସଙ୍ଗୀତ ।

(ତଡ଼ା (ଡ଼ୋ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ, ୨ । ଠେଲିବା; ବଳପୂର୍ବକ ପଛ
(ତଡ଼ା ଯି(ହେ)ବା—କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ) ଆଡ଼ୁ ଆଗକୁ ପେଲିବା—
2. To push with force from behind.

୩ । ବଳପୂର୍ବକ ଆକ୍ରମଣ କରିବାକୁ ଗୋଡ଼ାଇବା—
3. To attack with force; to set upon; to chase.

୪ । (ପଶୁଆଦିଙ୍କୁ) ଚଲାଇବା; ଓଡ଼ାଇବା; ଅଡ଼ାଇବା—
4. To drive (cattle).

୫ । ଫୁରୁଡ଼େଇବା; ଘଉଡ଼ାଇବା—
5. To scare away; (animals) by chasing

୬ । ଅଧିକୃତ ସ୍ଥାନରୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଉଠାଇ ଦେବା—
6. To eject a person from an occupied place.

୭ । (ଅକର୍ମକ)—ନିଜେ ଠେଲି ହେବା—7. To push in; to push oneself; to push off.
(ଯଥା—ବଳଦଟା ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଡାହାଣ ପାଖରେ ଲାଗିବାକୁ ଭାରି ତଡ଼ୁଛି ।)
[ଦ୍ର—ତଡ଼ିବାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଆଣିବା, ଦେବା, ନେବା କ୍ରିୟା ଲାଗି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା—ତଡ଼ିଦେବା, ତଡ଼ିନେବା, ତଡ଼ିଆଣିବା ।]

ତଡ଼ିହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ତଡ଼ିବା ୬ (ଦେଖ)
Tar̲diheba Tar̲dibā 6 (See)
ତଡ଼ିବାର କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ—To be pushed aside.

ତଡ଼ୁକେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ତ୍ୱରିତ)—ତଟାକ୍ (ଦେଖ)
Tar̲duke Taṭāk (See)
ସଜ କରି ତଡ଼ୁକେ ଘୋଡାକୁ ଚଢ଼ିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ଅଦ୍ଵ

ତଡ଼େଦମ୍—ବୈଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ଆ)—ଖଡ଼େଦମ୍ (ଦେଖ)
Tar̲dedam Khar̲dedam (See)

ତଢ଼ଉ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ତଡ଼ଉ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tar̲dhau (etc) Tar̲dau etc (See)

ତଢ଼ାଉ—ଦେ. ବି—ତଡ଼ାଉ (ଦେଖ)
Tr̲dhāu Tar̲dāu (See)
ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ଦେବଙ୍କର ତଢ଼ାଉ ୬୬୧୪୦ ମାତ୍ର । ମାଦଳାପାଞ୍ଜି; ଜଗବନ୍ଧୁ, ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।

ତଣିଆ(ଆଁ)—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ମାଇପି ପିନ୍ଧା ମୋଟା ଲୁଗା,
Taniā(ān̐) ଏଥିରେ ଚଉଡ଼ା ନାଲି ଧଡ଼ି ଥାଏ; ତଣିଁର—
ତଣିଆ—ଲୁଗା } ଅନ୍ୟରୂପ A coarse cloth with thick
ତଣିଆ—ଶାଢ଼ୀ } red border, put on by women.

ତଣ୍ଟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସଙ୍କଟ; ସଂ. ତାନ୍ତ=ଦମନ)—
Tanṭā ୧ । ଗୋଳମାଲ, ଅଡୁଆ; ପ୍ରପଞ୍ଚ—
লেঠা 1. Complication; confusion.
झंझट ୨ । ସଙ୍କଟ; ଅପଦ—2. Danger; trouble; risk.
୩ । ଅଡ଼ଇ—3. Fix; awkward position.
୪ । ଉଭୟସଙ୍କଟ—4. Dilemma.

୧	ଋ	ଌ	ଗ,ଙ୍ଗ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଉଅ	ଊ
୦	ଢ଼	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ଦୃ

୫ । ଦାୟିତ୍ୱ — 5. Responsibility.
বর্শা ୬ । ଭେଣ୍ଟା —
বর্চ্ছা 6. Harpoon.
টোটা ଦେ. ବ — ଟୋଟା; କାର୍ତ୍ତୁଜ —
टोटा Cartridge.

ତଣ୍ଟା(ଣ୍ଟେ)ଇବା — ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତ୍ରୋଟୀ = ତୋଣ୍ଟି; ବେକର Tanṭāi(nṭe)ibā ସାମନା ପାଖ; ମନୁଷ୍ୟର ତୋଣ୍ଟିକୁ ଧଇଲେ କଣ୍টেফেলা ମନୁଷ୍ୟ କାବୁ ହୋଇ ରହେ; ସଂ. ଦାନ୍ତ = ডাঁটানা, ঢাঁটনা ଦମନ) — ୧ । ଅଡ଼ୁଆରେ ପକାଇବା; টুঁটিধরা ବନ୍ଧେଇବା; ଅପଦରେ ପକାଇବା; ବେକାରୁ पचड़ापकड़ना କରିବା — 1. To put a person in trouble or awkward position to corner a person, to embarass.

୨ । ଗଳାଧକ୍କା ବା ତଣ୍ଟିଆ ମାରିବା — 2. To give a push with the palm on the throat; to collar a person

୩ । (ପାଣି ବା ପ୍ରାଣ) ତଣ୍ଟି ବା କଣ୍ଠ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଠିବା — 3. (water or life) To rise up to the neck.

(ଯଥା — ବଢ଼ି ପାଣି ନଈକୂଳକୁ ତଣ୍ଟାଇଲାଣି; ତା ପ୍ରାଣ ଆସି ତଣ୍ଟାଇଲାଣି, ସେ ମରିବାକୁ ବସିଲାଣି ।)

ତଣ୍ଟି — ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୋଣ୍ଟି = ମନୁଷ୍ୟର କଣ୍ଠର ଗୋଲକ ବା ଶର୍ଣ୍ଣୀ, Tanṭi ମୂଳ = ଇଂ. ଥ୍ରୋଟ) — ୧ । ତୋଣ୍ଟି; ଗଳା; ବେକର টুঁটি, টুটি ସାମନା ଅଂଶ; ଶର୍ଣ୍ଣୀ — 1. Throat; the front टेंटवा, टेंटुआ part of the neck.

୨ । ଗଳାର ଭିତର କଣ୍ଠନାଳୀ ଯେଉଁ ନଳୀବାଟେ ଖାଦ୍ୟ ପେଟକୁ ଯାଏ — 2. Gullet.

୩ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ (ଯଥା — ନଦୀବନ୍ଧ ଇତ୍ୟାଦି)ର କଣ୍ଠ ଦେଶ — 3. The portion below the top of a thing (e. g. an embankment).

୪ । ଗଳାର ସ୍ୱର — 4. One's voice.

(ଯଥା — ତଣ୍ଟି ପଡ଼ିବା ।)

[ଦ୍ର — ତଣ୍ଟି ବା କଣ୍ଠନାଳୀବାଟେ ପ୍ରାଣବାୟୁ ଯିବା ଆସିବା କରେ । ତାକୁ ଚପି ଦେଲେ ବା କାଟି ଦେଲେ ପ୍ରାଣୀ ମରିଯାଏ । ହିନ୍ଦୁମାନେ ବେକ ହାଣି ଜୀବକୁ ଦେବୀଙ୍କ ଆଗରେ ବଳି ଦିଅନ୍ତି, ମୁସଲମାନମାନେ ତଣ୍ଟିକାଟି ଜୀବକୁ ହଲାଲ କରନ୍ତି । ଏହି ତଣ୍ଟି ଓ ତନ୍ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଅଂଶସମୂହ ଭିନ୍ନ ନାମ ନାମରେ ପ୍ରଚଳିତ ହେଲା ଯଥା — ତଣ୍ଟି ଓ ଗଳା = ବେକର ସାମନା ପାଖ — Throat. କଣ୍ଠ ଓ ବେକ = ସମୁଦାୟ ଗଳଦେଶ — Neck. ବେକମୁଣ୍ଡା = ବେକ ପଛଆଡ଼ — Nape of the neck; Nape]

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି — ଘରର ଓଳମୁଣ୍ଡରେ ବସାଯିବା ଖପରଲି, ଯାହାର ତଳେ ଗୋଟିଏ ଦାନ୍ତିଆ ବାହାରି ଥାଏ ଏବଂ ଏ ଦାନ୍ତିଆ ଓଳମୁଣ୍ଡର ବାଉଁଶରେ ଅଟକି ରହେ — Earthen flat tile having a spout below it which keeps it attached to the end of the eaves of a tile-thatched house.

ତଣ୍ଟିଆ — ଦେ. ବି — ବେକର ଆଗ ପାଖରେ ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକୃତି ହସ୍ତଦ୍ୱାରା Tanṭiā ମରାଯିବା ଧକ୍କା; ତୋଣ୍ଟିଆ; ଗଳଥା — গলাধাক্কা A push with palm on the throat. गरदनियाँ ବେକ ପଛରୁ ଲଗାଏ ତଣ୍ଟିଆ । ଯଥାନାଥ — ଜବେଦନ ।

[ଦ୍ର — ବେକ ପଛରୁ ଧକ୍କାକୁ ହାବୁକା ଓ ଆଗର ଧକ୍କାକୁ ତଣ୍ଟିଆ ଓ ଗଳଥା କୁହାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ସାଧାରଣତଃ ଲୋକେ ତଣ୍ଟିଆକୁ ହାବୁକା ଅର୍ଥରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।]

ତଣ୍ଟିଆ ଦେବା — ଦେ. କ୍ରି — ହାତର ରେଖା ତଣ୍ଟିରେ ବା ବେକରେ Tanṭiā debā ଦେଇ ଧକ୍କା ଦେବା — To give a push গলাধাক্কা দেওয়া with the extended palm on the गरदनी देना throat or neck.

ତଣ୍ଟିକଟା — ଦେ. ବି — ୧ । ପ୍ରାଣନାଶ କରିବା ନିମନ୍ତେ ତୋଣ୍ଟିର ନଳୀକୁ Tanṭikaṭā କାଟିବା — 1. Cutting of the throat or টুঁটিকাটা, গলাকাটা gullet. गलाकाटना

୨ । ଗୋରୁଙ୍କର ଘୁଡ଼ୁକାରୋଗ; ଘୁଡ଼ୁକା (ଦେଖ) 2. Ghurdukā (See)

୩ । ଯେ ଧନ ଅପହରଣ ଲୋଭରେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ତଣ୍ଟି କାଟି ମାରିପକାଏ; ଖଣ୍ଟ; ଠଗ — 3. Cut-throat; thug.

ଦେ. ବିଣ (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) — ୧ । ଅବିଶ୍ୱାସୀ; ଦଗାବାଜ — গলাকাটা 1. Untrustworthy; fraudulent; गलाकटा dangeruos (person).

ପରଦେ ନ ଯିବୁ ତଣ୍ଟିକଟାକୁ,
ପରଦେ ନ ଯିବୁ ବୃକ୍ଷକଟାକୁ । ପ୍ରବଚନ ।

୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ତଣ୍ଟି କାଟିବା ପରେ ତା ଠାରୁ ଅପହୃତ (ଧନ) — 2. (property) Taken from a person after killing him by cutting his throat.

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଠକେଇଦ୍ୱାରା ଲବ୍ଧ (ଧନ); ଅସତ୍ ଉପାୟରେ ଲବ୍ଧ (ଧନ) — 3. (property) Earned by cheating or by evil means.

ତଣ୍ଟି କଟାକଟି — ଦେ. ବି — ପରସ୍ପରର ଅନିଷ୍ଟ କରିବା — Tanṭi kaṭākaṭi Mutual harming. টুঁটি কাটাকাটি ବିଣ — ପରସ୍ପରର ଅନିଷ୍ଟକାରୀ — गला काटाकाटि Harming each other.

ତଣ୍ଟି କାଟିବା — ଦେ. କ୍ରି — ୧ । ଗଳା କାଟିବା — Tanṭi kāṭibā 1. To cut the throat. টুঁটি কাটা ୨ । ଗଳା କାଟି ମାରିଦେବା — गला काटना 2. To kill by cutting the throat.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥା' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥା' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର ଦେଖିବେ'

୩ । ସର୍ବନାଶ ଘଟାଇବା—3. To ruin a person; to cause ruin (of a person)

(ଯଥା—ବୃଦ୍ଧ ବୟସରେ ବାପମାଆଙ୍କର ତଣ୍ଟି କାଟିଦେଇ ଯୁବକ ପୁତ୍ର ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ହୋଇଗଲା ।)

୪ । ଦଗା ଦେବା; ଠକିବା—

4. To cheat; to commit fraud.

ଅଣ୍ଟି ଛୁରୁ ତଣ୍ଟି କାଟେ—ପ୍ରବଚନ ।

ତଣ୍ଟିଘା(ଘାଆ)—ଦେ. ବି—୧ । ଗଳବ୍ରଣ—

Tanṭi ghā(ghā-ā) 1. A boil on or in the throat.

ଗଳକ୍ଷତ ୨ । ଗୋରୁମାନଙ୍କର କଣ୍ଠନାଳୀର ଘାଆ ଓ ଫୁଲା; ଗୋରୁ-

ଗଳଘୁଆ ମାନଙ୍କର ଏକପ୍ରକାର ରୋଗ—2. A cattle disease accompanied by swelling of the throat.

ଗଳାଗ୍ରହ (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—୩ । ଗଳଗ୍ରହ—

ଗଳେକା ଢୋଲନା 3. A burden on one's shoulder.

(ଯଥା—ସେ ମୋର ତଣ୍ଟିଘା ହୋଇ ରହିଛି ।)

ତଣ୍ଟିଚପା—ଦେ. ବି—୧ । ଶ୍ୱାସ ବନ୍ଦ କରି ମାରି ପକାଇବା ନିମନ୍ତେ

Tanṭichipā ଗଳା ଚିପିବା—1. Choking up the

टुँटिटिपा, गलाटिपा throat in order to kill (a person)

गलाटिप strangling.

୨ । (କୌଣସି ଲୋକର) ଗଳାକୁ ଚିପି ଶ୍ୱାସ ବନ୍ଦ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଦିଆଯିବା ଦଣ୍ଡ ବା କଷ୍ଟ ବା ଅତ୍ୟାଚାର—

2. An assault caused by choking up the throat (of a person).

୩ । ଠକେଇ—Cheating; fraud.

୪ । ଠକେଇ ବା ଅସତ୍ ଉପାୟରେ ଧନ ଅର୍ଜନ—

4. Earning property by cheating or evil means.

(ଯଥା—ମୋତେ କିମ୍ବା ତଣ୍ଟିଚପା ବୁଦ୍ଧି ଆସେ ନାହିଁ ।)

ଦେ. ବିଣ—୧ । ପରକୁ ଗଳା ଚିପି ମାରିପକାଇ ତା ଠାରୁ ପାଇବା ଅପହୃତ (ଧନ)—1. (property) Taken from a person after strangling him.

୨ । ଠକେଇ ବା ଅସତ୍ ଉପାୟରେ ଲବ୍ଧ (ଧନ)—

2. (property). Earned by cheating or evil means.

୩ । ଯେ ପରର ଗଳା ଚିପି ମାରେ—

3. A strangler; one who commits murder by s t.i.g.

ତଣ୍ଟିଚିପିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗଳା ଚିପିବା—

Tanṭi chipibā 1. To press the throat of a person.

•[ବି—ଗଳା ଚିପିଲେ ଶ୍ୱାସନାଳୀ ରୁଦ୍ଧ ହେବାରୁ ଶ୍ୱାସ ବନ୍ଦ ହୁଏ ଓ ପ୍ରାଣୀ ମରିଯାଏ ।]

गलाटिपा ୨ । ଗଳା ଚିପି ମାରିପକାଇବା—

टेंटुआ टीपना; गला घोंटना 2. To strangle to death.

୩ । (ଲୋକକୁ) କଷ୍ଟ ଦେବା; ଅତ୍ୟାଚାର କରିବା—

3. To oppress

୪ । ଠକେଇ ବା ଅତ୍ୟାଚାରଦ୍ୱାରା ଧନ ଉପାର୍ଜନ କରିବା—

4. To earn property by cheating or evil means or by harrassment.

(ଯଥା—ଯେ ସର୍ବଦା ପ୍ରଜାଙ୍କର ତଣ୍ଟି ଚିପି କୋଠିଶର ସାଜେ, ସେ କ'ଣ ଭଲ ରାଜା ?)

ତଣ୍ଟି ଝୁଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ତୋଟିକୁ ଜୋର କରି ଧରିବା

Tanṭi jhuṇibā (ରୂପକାର୍ଥ); କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ

अति विरक्त करना ଜଗର କରି ବ୍ୟସ୍ତ କରିବା—

गला घोंटना (figurative) To trouble a person with importunities.

(ଯଥା—ମୁଁ ଖାତକ ପାଇଁ ଜାମିନ ହୋଇଥିଲି ବୋଲି ମହାଜନ ସବୁବେଳେ ଆସି ମୋ ତଣ୍ଟି ଝୁଣୁଛି ।)

ତଣ୍ଟି ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗଳା ଦରଜ ହୋଇ ଫୁଲିବା—

Tanṭi dharibā 1. Inflamation of the throat.

टुटिधवा, गला धरा ୨ । ଗଳା ସ୍ୱର ବିକୃତ ହେବା ବା ବସିଯିବା—

गलापकड़ना 2. Hoarseness of the voice.

ଦେ କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅକଳରେ ପକାଇବା ବା ଜୋର କରି ଧରିବା ବା ଜଗର କରି ଧରିବା—

.. To hold a man by the neck; to hold a man tight (actually and figuratively)..

୨ । (କୌଣସି ଖାଦ୍ୟପଦାର୍ଥ) ତୋଟିରେ ଅଟକିବା—

2. To stick in the throat.

ତଣ୍ଟି ଧାନ ଉଷୁନା(ସୁଆଁ) ହାଣ୍ଡି ପରି ଗର୍ଜିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସ୍ୱରଭଙ୍ଗ ହେବା

Tanṭi dhāna ushāñ (shuāñ) hānḍi pari garjibā

One voice becoming hoarse.

ତଣ୍ଟି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶର୍ଦ୍ଦି ଯୋଗୁଁ ଗଳାର ସ୍ୱର ବିକୃତ ହେବା

Tanṭi parḍibā ବା ଶୁଣା ନ ଯିବା—

गला बसेयाओय The state of the voice becoming

गलापड़ना, गलाबैठयान inaudible.

ତଣ୍ଟି ପଡ଼ିଯିବା
ତଣ୍ଟି ବସିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ତଣ୍ଟି ବସିଯିବା

ତଣ୍ଟିଫୁଲା—ଦେ. ବି—୧ । ଗୋରୁଙ୍କର ଘୁଡ଼ୁକା ରୋଗ—

Tanṭi phulā ଘୁଡ଼ୁକା (ଦେଖ)

गलाफुला 1. Ghurḍukā (See).

घूरका; गलाफुलना ୨ । ଶର୍ଦ୍ଦି ଯୋଗୁଁ ମନୁଷ୍ୟର ଗଳା ଫୁଲିବା ରୋଗ—2 The swelling of the throat.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଉଅ	ଊ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ୍	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ବାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଂ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ତୁ

ତଣ୍ଟିବନ୍ଧା—ଦେ. ବି—ଗୋରୁଙ୍କ ରୋଗବିଶେଷ—A cattle disease
Tanṭi bandhā resulting in the choking of the throat.

ତଣ୍ଟି ମେଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଉଚ୍ଚସ୍ବରରେ କଥା କହିବା—To speak in a loud voice.
Tanṭi melibā
ଗଳାକବে বলা **गला फाड़ना**
ଗ୍ରାମ ଭାଡ଼ା ଦେଖି ତୋଲେ ତଣ୍ଟି ମେଲି ।
କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ସଭା ।

ତଣ୍ଟି ମୋଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବେକକୁ ମୋଡ଼ି ମାରି ପକାଇବା—
Tanṭi morḍibā To wring a person's throat or neck.
ঘাড় ভাঁগা **गला मरोड़ना**

ତଣ୍ଟିରେ ଖୁର ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗଳା କାଟିବା—
Tanṭire khura debā 1. To cut throat.
গলায় খুর দেওয়া ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମରଣ ଭଳିଆ ଦୁଃଖ ଦେବା—
गलामे छुरा चलाना 2. To cause death-like anguish or mental sufferings.
ତଣ୍ଟିରେ ଖୁର ମାରିବା; ତଣ୍ଟିରେ ଛୁରୀ(ରି) ଦେବା (ମାରିବା)—ଅନ୍ୟରୂପ
(ଯଥା—ସେ ମନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଯେ, ମୋ ତଣ୍ଟିରେ ଖୁର ଦେଇଗଲେ ।)
୩ । ମରଣ ଭଳିଆ ସର୍ବସ୍ବାନ୍ତ କରିବା—
3. To cause death-like ruine.
(ଯଥା—ଜମିଦାର ମୋ ଜମିରକ ନିଲାମ କରି ନେଇ ମୋ ତଣ୍ଟିରେ ଖୁର ଦେଲେ ।)

ତଣ୍ଟିରେ ଠିଆ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଗଳା ଉପରେ ଠିଆ ହୋଇ ଗୋଡ଼ଦ୍ବାରା ତାହାର କଣ୍ଠନାଳୀକୁ ଚପି ତାକୁ ମାରି ପକାଇବା—
Tanṭire ṭhiā hebā
গলায় পা দেওআ
गला दबाना 1. To kill a person by treading on his throat.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ତଣ୍ଟିରେ ଖୁର ଦେବା ୨, ୩ (ଦେଖ)—
2. Tanṭire khura debā 2 & 3 (See)

ତଣ୍ଟିରେ ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ଆଦି) କଣ୍ଠନାଳୀରେ ଅଟକିବା—To stick in the throat.
Tanṭire lāgibā
গলায় লাগা (ଯଥା—ଲୌକିକ ବିଶ୍ବାସ ଯେ, କେହି ଦୂରସ୍ଥ
गला पकड़ना ପ୍ରିୟ ବ୍ୟକ୍ତି ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କଲେ, ସେହି ସମୟରେ ସ୍ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ତଣ୍ଟିରେ ଖାଦ୍ୟାଦି ଅଟକିଯାଏ ।)

ତଣ୍ଡ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଆଘାତ କରିବା—1. To hurt.
Tanḍ (root) ୨ । ବଧ କରିବା—2. To kill.

ତଣ୍ଡ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଦଣ୍ଡରୁ ଜାତ; ତଣ୍ଡ ଧାତୁ ଆଘାତ କରିବା, ବଧ କରିବା)—୧ । ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ; ଜୋରିମାନା—
Tanda
ডণ্ড 1 Penalty of fine; fine.
डण्ड ୨ । ଇଚ୍ଛା ବିରୋଧରେ ଦେବା ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ—2. Involuntary payments of illigal assessment.
୩ । ବାଧ୍ୟ ହୋଇ କରୁଥିବା ବୃଥା ଅର୍ଥବ୍ୟୟ—
3. Excessive or involuntary expense which a man is obliged to pay.
୪ । ଅନ୍ୟାୟ ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ—4. Unjustifiable fine.
୫ । ବିନା ଦୋଷରେ ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ—5. Unjustifiable fine.
୬ । ଜବରଦସ୍ତି ଅର୍ଥ ଦେବା—6. Payment through exterlion; payment brought about by force.
୭ । ଲୋକସାନ୍; କ୍ଷତି—7. Loss.
[ଦ୍ର—ବିନା ଦୋଷରେ ଓ ବାଧ ହୋଇ ଲୋକ ଯେଉଁ ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ ଦିଏ ବା ବ୍ୟୟ କରେ, ତାକୁ ତଣ୍ଡ ବୋଲାଯାଏ ।]

ତଣ୍ଡକ—ସଂ. ବି. (ତଣ୍ଡ୍ ଧାତୁ=ଆଘାତ କରିବା; ବଧ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ଖଞ୍ଜନ ପକ୍ଷୀ; କଜଳପାତିଆ—
Tandaka
1. The wagtail (Motacila Alba).
୨ । ଫେନ—2. Foam; froth.
୩ । ବଞ୍ଚକ—3 A rogue; a cheat.
୪ । ତରୁସ୍କନ୍ଧ—4. The trunk of a tree
୫ । ସମାସବହୁଳ ରଚନା—5. A composition abounding in compound words.
୬ । ମାୟା; ମୋହ—6. Fascination
୭ । ଜାଦୁକର—7. Juggler (Apte).
୮ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆୟୋଜନ ବା ସମାପ୍ତି—8. Complete arrangement or performance (Apte)
୯ । ଅଲଙ୍କରଣ; ସଜାଇବା—9. Decoration (Apte).
୧୦ । ଘରର ଭୂଲମ୍ବ ଖୁଣ୍ଟ—10. The upright post of a house (Apte).
ବିଣ—୧ । ବିନାଶକ—1. Destroyer.
୨ । ବହୁରୂପୀ; ବହୁବେଶଧାରୀ—
2. Assuming various disguises,
୩ । ବହୁଳ—3. Abundant.
୪ । ଅତିରିକ୍ତ—4 Excessive.

ତଣ୍ଡକାର—ସଂ. ବି—୧ । ବେଦଭାଷ୍ୟକାର ଜନୈକ ଋଷିଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ନାମ—
Tandakāra 1. Name of a sage; the name of the father of a commentator of the Vedas.
ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ ନିଏ—
1. Receiver of fine.
୨ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ ଆଦାୟ କରେ—
2. One who realises fine.
୩ । ପୂର୍ବ କାଳରେ ଓଡ଼ିଶା ରାଜାଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଯେଉଁ ପିଆଦାମାନେ ଗ୍ରାମ ଗ୍ରାମ ବୁଲି ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ଖଜଣା ତଲବ କରୁଥିଲେ – 3. Peons who used to demand

ସାଧାରଣ ଘେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ଅପସର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କ୍ଷଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ଷ୍ଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ୟା'ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଟ୍ଟ ଦେଖିବେ

rents from royats (under the Puri Raja) by going from village to village.

୪ । ଯେ ଦଣ୍ଡି କରି ଟଙ୍କା ନିଏ; ଯେ ଜବରଦସ୍ତି ଟଙ୍କା ଆଦାୟ କରେ—4. One who extorts money; one who commits extortion; extortioner.

ଦଣ୍ଡପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବୃଥାରେ ବ୍ୟୟ ବା କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହେବା—
Tanda pardiba Being put to loss or unnecessary expense.
ଡଣ୍ଡପଡ଼ା ডণ্ডপড়না

ଦଣ୍ଡବାନ୍ଧ—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ଦଣ୍ଡିବା ଓ ବାନ୍ଧିବା)—
Tandabandha ଜୁଲମ ପୂର୍ବକ ଦଣ୍ଡ ବା ଅର୍ଥଦଣ୍ଡର ଆଦାୟ ଜୋରଜୁଲୁମ ଜୋରିମାନା ଓ ଜବରଦସ୍ତି—Extortion.
जोरजुलुम

ଦଣ୍ଡରେ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବୃଥାରେ ବା ଅନ୍ୟାୟରେ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ କରିବା—
Tandare paka(ke)iba To put a person to loss or unnecessary expense.
ডণ্ডেফেলা
डंडडालना

ଦଣ୍ଡରେ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବୃଥା ବା ଅନ୍ୟାୟରେ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହେବା—
Tandare pardiba To be put to loss or unnecessay expenses.
ডণ্ডে পড়া डंडमे गीरना

ଦଣ୍ଡଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତଣ୍ଡେଲ୍)—ନୌକାଆଦିର ଖଲାସୀ—
Tandal A menial servant in a boat or a lock.
তণ্ডেল তंडेल

ଦଣ୍ଡା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତଡ଼=କୂଳ)—ସମୁଦ୍ରର ପଠାର; ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳ ଭୂମି—The foreshore of the sea.
Tanda

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଏକପ୍ରକାର ତୃଣ, ଯହିଁରେ ରକ୍ଷା-ପଞ୍ଚମୀ ଦିନ ଲୁଣ୍ଡା ତିଆରି କରିଯାଇ ଗୃହରେ ଟଙ୍ଗାଯାଏ; ଦଣ୍ଡୀ—A kind of reed grass.

ଦଣ୍ଡା(ଣ୍ଡେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଦଣ୍ଡିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—
Tanda(nde)iba ୧ । ଜୋରିମାନା କରାଇବା—1. To cause a person to pay fine.
ডণ্ডদেওয়া
डंडलगाना,

୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦଣ୍ଡ ଦେବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରିବା—2. To cause a person pay money against his wish
डंडडालना

୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ଜୋରିମାନା ଆଦାୟ କରିବା—3. To enforce or realise a fine.

୪ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବୃଥା ଖର୍ଚ୍ଚରେ ପକାଇବା, କେରବାର କରାଇବା—4. To put a man to unnecessary loss of money or expense.

ଦଣ୍ଡାଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଦଣ୍ଡେ (ଦେଖ)
Tandai Tandai (See)

ଦଣ୍ଡାକିନାରୁ(ରା)—ଦେ. ବି—ଦଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Tandakinar (ra) Tanda (See)
(ଦଣ୍ଡାକୂଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଦଣ୍ଡାଦଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—୧ । ଧନ ଅପବ୍ୟୟ କରିବା,ବା ଦଣ୍ଡ ଦେବାର—
Tandatandi 1. Incurring of unnecessary heavy expenses.

୨ । ଜବରଦସ୍ତି ଧନ ନେବା—2. Extortion.

ଦଣ୍ଡି—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ଋଷିବିଶେଷ; ଏହାଙ୍କ ପୂର୍ବ ବେଦର ସୂତ୍ରକାର—
Tandi Name of a sage.

ସଂ. ନାମ—କାଶ, ଶୁଭ୍ରପତ୍ର, ଶରପତ୍ର, ସ୍ୱାର୍ଦ୍ଦପତ୍ର, ଶିରସ୍ତମ୍ଭକ ଗଙ୍ଗାମ—ଛଡ଼ିଆଘାସ
କাশ काँस

ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ବଡ଼ ବେଣା ଘାସ; ଖସ୍ତି; କାଶ—A kind of reed grass; the percupine grass; Saccharum Spontaneum.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଫୁଲ କେଣ୍ଡା କେଣ୍ଡା ଓ ଧଳା ଶୁଭ୍ର ପରି । ଏ ଘାସ ଘରକୁଅଣିରେ ଲାଗେ ଓ ନଈବାଲିରେ ଓ ପଟୁରେ ହୁଏ । ଏହା ଉଚ୍ଚରେ ୫ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼େ । ଏହାର ପତ୍ର ସରୁ ସରୁ ଦାନ୍ତୁଆ ଓ ଲୋମଶ ଏବଂ ପତ୍ରରେ ଅସାବଧାନ ହାତ ଚଳାଇଲେ ଦାନ୍ତର କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର କଣ୍ଟକ ପରି ଲୋମଦ୍ୱାରା ହାତ କାଟି ହୋଇଯାଏ । ଏହାର ଅଗ୍ରଭାଗ ମୂଳଅ ଏ କଅଁଳ ଘାସକୁ ଗୋରୁ ଖାଆନ୍ତି ମାତ୍ର ଏ ଗଛ ବଢ଼ିଗଲେ ଦାନ୍ତର କଣ୍ଟା ଯୋଗୁଁ ଗୋରୁମାନେ ଖାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।]

ଦଣ୍ଡିଆ—ଦେ ବି.—୧ । ଦଣ୍ଡକାର; ଦଣ୍ଡି କରି ଅନ୍ୟଠାରୁ ଅର୍ଥ ନେବା ବ୍ୟକ୍ତି—1. One who commits extortion; one who realises money illigally by force.
Tandia

୨ । ଦଣ୍ଡି (ଦେଖ)—2. Tandi (See)

ଦଣ୍ଡିକୂଳ—ଦେ. ବି.—ଦଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Tandikula Tanda (See)

ଦଣ୍ଡିନେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଦଣ୍ଡିତ)—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ଅନ୍ୟାୟପୂର୍ବକ ଜବରଦସ୍ତି ଟଙ୍କା ଆଦାୟ କରି ନେବା—1. To extort money from a person.
Tandineba

ରାଜାମାନେ ଦଣ୍ଡି ନେବେ ପରଜାର ଧନ । ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଭକ୍ତି. ଗୀତା ।

୨ । ଅନ୍ୟାୟ ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ ଆଦାୟ କରିବା—2. To extorce an unjustifiable fine.

ଦଣ୍ଡିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଦଣ୍ଡ କମ୍ବା ଦଣ୍ଡ ଧାତୁ=ଆଘାତ କରିବା, ବଧ କରିବା)—୧ । ଅନ୍ୟାୟରେ ଜରିମାନା କରିବା—1. To impose an unjustifiabla fine.
Tandiba
তণ্ডদেওয়া
दंडना

୨ । ଜୋରିମାନା କରି ଅର୍ଥ ଆଦାୟ କରିବା—2. To impose and realise a fine.

୩ । ଭୟ ଦେଖାଇ ବା ଜବରଦସ୍ତି ଟଙ୍କା ଆଦାୟ କରିବା—3. To extort money.

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଷ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଝ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ଣ

ତଣ୍ଡି ବୃଂଶି, ରଙ୍କି, ଅରକ୍ଷିତ ସ୍ୱତ୍ତ । ରଘୁନାଥ- ଦରବାର ।

[ଦ୍ର—'ତଣ୍ଡିବା' ଶବ୍ଦରେ ବିନା ଦୋଷରେ ବା ଅନ୍ୟାୟରେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ କରିବା ଓ ତାହା ବଳପୂର୍ବକ ବା ଭୟ ଦେଖାଇ ଆଦାୟ କରିବାର ଭାବବୋଧିତ ହୁଏ । କ୍ଷମତାଶାଳୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଗରିବଠାରୁ ଧନ ତଣ୍ଡି ନିଅନ୍ତି ।]

ରଜା ନବ ତଣ୍ଡି, କେଳା ନବ ଭଣ୍ଡି । ଢଗ ।

ତଣ୍ଡୁ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତଣ୍ଡ୍ ଧାତୁ=ଆଘାତ, ବଧ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ+ଉ) Taṇḍu ୧ । ଶିବଗଣବିଶେଷ; ଶିବାନୁଚରବିଶେଷ; ଯେଉଁମାନେ ମହାଦେବଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଶ୍ମଶାନରେ ବିହାର କରନ୍ତି; ମଡ଼ାତଣ୍ଡିଆ; ମୁର୍ଦ୍ଦାରତଣ୍ଡିଆ—1. A class of attendants of Siba frequenting cremation grounds.

୨ । (ନାମ) ମୁନିବିଶେଷ, ଯେ କି ନୃତ୍ୟପ୍ରଣାଳୀର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ—2. Name of a sage; the father of the art of dancing.

୩ । ମହାଦେବଙ୍କ ଅନୁଚର ନନ୍ଦିକେଶ୍ୱର; ନନ୍ଦୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. A name of Siba's attendant Nandi

୪ । ମହାଭାରତୋକ୍ତ ମୁନିବିଶେଷ—(ଏହାଙ୍କ ପୁତ୍ରଙ୍କ ରଚିତ ମନ୍ତ୍ର ଯଜୁର୍ବେଦରେ ଅଛି । (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. Name of a sage, the father of the auother of some vedic formulae.

ତଣ୍ଡୁରଣ—ସଂ. ବି. (ତଣ୍ଡ ଧାତୁ+ସଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଉରଣ)—୧ । ଚାଉଳଧୁଆ Taṇḍuraṇa ପାଣି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. Water of washed rice.

୨ । ପୋକ ଜୋକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Warms and insects.

ତଣ୍ଡୁଳ—ସଂ. ବି. (ତଣ୍ଡ ଧାତୁ, ଆଘାତ କରିବା+କର୍ମ. ଉଳ)—Taṇḍuḷa ଢିଙ୍କି ଆଦି ଦ୍ୱାରା ଯାହାକୁ ଆଘାତ କରାଯାଏ—

୧ । ଚାଉଳ—1. Rice; husked rice.

୨ । ଲେଞ୍ଜଟିଆ ଶାଗ—2. A kind of pot-herb.

୩ । ବାଇବିଡ଼ଙ୍ଗ (ଦେଖ) (ହି ଶବ୍ଦସାଗର) 3. Bāibirḍaṅga (See)

୪ । ୮ ଗୋଟି ଶୋରିଷ ଓଜନର ପ୍ରାଚୀନକାଳର ହୀରାର ଓଜନବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. A standard of weighting diamond equel to the weight of eight mustard seeds.

ତଣ୍ଡୁଳକଣ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତଣ୍ଡୁଳ+କଣ)—ଖୁଦ— Taṇḍuḷakaṇa Small grains of rice.

(ତଣ୍ଡୁଳକଣା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଣ୍ଡୁଳା—ସଂ. ବି (ତଣ୍ଡୁଳ+ଆ)—୧ । ବାଇବିଡ଼ଙ୍ଗ (ଦେଖ) Taṇḍuḷā (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 1. Bāibirḍaṅga (See).

୨ । ନାଲିରଙ୍ଗର ଏକପ୍ରକାର କପା ଗଛ—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) 2 A kind of cotton-tree.

ତଣ୍ଡୁଳାମ୍ବୁ—ସଂ. ବି (ତଣ୍ଡୁଳ+ଅମ୍ବୁ)—ତଣ୍ଡୁଳୋଦକ (ଦେଖ) Taṇḍuḷāmbu Taṇḍulodaka (See).

ତଣ୍ଡୁଳିକାଶ୍ରମ—ସଂ. ବି (ତଣ୍ଡୁଳ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ+ଆଶ୍ରମ)— Taṇḍuḷikāśrama ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ତୀର୍ଥସ୍ଥାନବିଶେଷ— A place of pilgrimage of the Hindus.

ତଣ୍ଡୁଳିକାଶ୍ରମରେ ରହି ବନାବେଢ଼େ—କୃଷ୍ଣର୍ଷିହ, ମହାଭାରତ. ବନ ।

ତଣ୍ଡୁଳୀ—ସଂ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ)—ଲେଞ୍ଜଟିଆ ଶାଗ— Taṇḍuḷī A kind of pot herb.

(ତଣ୍ଡୁଳୀୟ, ତଣ୍ଡୁଳୀୟକ, ତଣ୍ଡୁଳେର, ଭଣ୍ଡୁଳେରକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଣ୍ଡୁଳୀୟିକା—ସଂ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ) — ବାଇବିଡ଼ଙ୍ଗ (ଦେଖ) Taṇḍuḷiyakā (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Bāibirḍaṅga (See)

(ତଣ୍ଡୁଳୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଣ୍ଡୁଳୋତ୍ଥ—ସଂ. ବି (ତଣ୍ଡୁଳ+ଉତ୍ ଉପସର୍ଗ+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)— Taṇḍuḷottha ତଣ୍ଡୁଳୋଦକ (ଦେଖ) Taṇḍuḷodaka (See).

ତଣ୍ଡୁଳୋଦକ—ସଂ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ) (ତଣ୍ଡୁଳ+ଉଦକ=ମ, ପ. ଲୋ.)— Taṇḍuḷodaka ୧ । ଅରୁଆ ଚାଉଳ ବା ଅରୁଆ ଚାଉଳ ଚୂନାକୁ ୪ ଗୁଣ ବା ୮ ଗୁଣ ପାଣିରେ ଧୋଇ ଚାଉଳ ଛାଣିନେଲେ ଯେଉଁ ପାଣି ରହେ—1. Rice water (rice washed in 4 or 8 times its weight in water).

ତଣ୍ଡୁଳଜଳ, ତଣ୍ଡୁଳାମ୍ବୁ } ଅନ୍ୟରୂପ

୨ । ଚାଉଳଧୁଆ ପାଣି—2. Rice water

ତଣ୍ଡେଲ୍—ଦେ. ବି—୧ । ନୌକା ଆଦିର ଖଲାସୀ— Tandel 1. A menial servant in a boat or a lock.

ତଣ୍ଡେଲ୍ ୨ । ନୌକାର ମାଝୀମାନଙ୍କ ସର୍ଦ୍ଦାର—

ଟାଣ୍ଡେଲ. ତଣ୍ଡେଲ 2. The headman amongst the Boatmen.

ତଣ୍ଡଲ୍, ତଣ୍ଡୋଲ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ

ତଣ୍ଡୈ(ଣ୍ଢୈ)—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ତଣ୍ଡକ—ଜାଦୁକର— Taṇḍai (ṇḍhai) Tuggler—Apte)—ଡାହାଣୀ— Witch.

ତତ୍—ସଂ. ସର୍ବନାମ (ସଂ. ତଦ୍=ସେ, ସେହି; ତାହା । ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ Tat ପୂର୍ବେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ସନ୍ଧି ହେଲେ 'ତଦ୍' ସ୍ଥାନରେ 'ତତ୍' ହୋଇଯାଏ । ଯଥା—ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍; ତତ୍କାଳ)— ସେ; ସେହି; ତାହା—A prefix compounded with a word denoting 'that'.

[ଦ୍ର—ତଦ୍ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସମାସରେ ନିଷ୍ପନ୍ନ ଅନେକ ସମସ୍ତ ଶବ୍ଦ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିଲେ ୨ୟ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ଦେଖି ତହିଁ ସଙ୍ଗେ ତାହା ଲଗାଇ ଅର୍ଥ କରାଯାଇ ପାରିବ ଯଥା —ତତ୍ପ୍ରସାଦ, ତତ୍ପଦକମଳ, ତତ୍ପ୍ରାର୍ଥନା ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅଠର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଡ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କ୍ଷ୍ଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କଷ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଂକାର' ଦେଖିବେ ।

ତତ୍‌କଥିତ—ସଂ. ବିଣ (ତଦ୍+କଥିତ; ୩ୟା ତତ୍)—ତାହାଙ୍କଦ୍ୱାରା
Tat-kathita କଥିତ—Said by him.
(ତତ୍କଥିତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତତ୍‌କାଳ—ସଂ. ବି (ତଦ୍+କାଳ)—୧ । ସେହି ସମୟ—
Tat-kāla 1. That time.
(ତତ୍କାଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସେହି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ—
2. That particular time.
তৎকাল ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍)—୧ । ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍—
तत काल 1. Instantly; mmediately; at once.
୨ । ଅତି ଶୀଘ୍ର—2. Sharp; quickly.
ସ୍ୱର୍ଗ ଇଚ୍ଛାକର ଶାଇଲେ ତତ୍‌କାଳ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ସଭା ।
୩ । ଯୁଗପତ୍—3. Simultaneously.

ତତ୍‌କାଳଧୀ—ସଂ. ବିଣ (ତତ୍‌କାଳ+ଧୀ=ବୁଦ୍ଧି; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Tat-kāladhi ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ପନ୍ନମତି; ଉପସ୍ଥିତ ବୁଦ୍ଧି—Quick witted;
(ତତ୍କାଳଧୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) having presence of mind.

ତତ୍‌କାଳ ବୁଦ୍ଧି—ସଂ. ବି (ତତ୍‌କାଳ+ବୁଦ୍ଧି; ମ. ପ. ଲୋ.)—
Tat-kāla buddhi ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ପନ୍ନମତି—Presence of mind.
(ତତ୍କାଳବୁଦ୍ଧି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତତ୍‌କାଳଯୋଗିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ର)—
Tatkāla jogini ଯାତ୍ରାଦି ସମୟରେ ଯାତ୍ରା କରିବା ବ୍ୟକ୍ତିର
(ତତ୍କାଳଯୋଗିନୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) କେଉଁ ଦିଗରେ ଯୋଗିନୀ ଥାଆନ୍ତି ଏହା ସ୍ଥିର କରିବା ବିଧି—An astrological calculation to find out if a moment is auspicious for a person to start on a journey with reference to the position of the jogini at that moment.

[ଦ୍ର—ପଣ୍ଡିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ ଯୋଗିନୀ ବା ରୁଦ୍ରାଣୀ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ତିଥିରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦିଗରେ ଥାଆନ୍ତି । ପ୍ରତିପଦା ଓ ନବମୀରେ ପୂର୍ବେ, ତୃତୀୟା ଓ ଏକାଦଶୀରେ ଅଗ୍ନିକୋଣେ, ପଞ୍ଚମୀ ଓ ତ୍ରୟୋଦଶୀରେ ଦକ୍ଷିଣରେ, ଚତୁର୍ଥୀ ଓ ଦ୍ୱାଦଶୀରେ ନୈର୍‌ଋତ କୋଣରେ, ଷଷ୍ଠୀ ଓ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀରେ ପଶ୍ଚିମରେ, ସପ୍ତମୀ ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ ବାୟୁକୋଣେ, ଦ୍ୱିତୀୟା ଓ ଦଶମୀରେ ଉତ୍ତରରେ, ଅଷ୍ଟମୀ ଓ ଅମାବାସ୍ୟାରେ ଐଶାନ୍ୟକୋଣରେ ଥାଆନ୍ତି । ଯୋଗିନୀର ଶେଷ ଏ ଦଣ୍ଡ ପରିତ୍ୟାଜ୍ୟ । ଦକ୍ଷିଣ ଓ ସମ୍ମୁଖସ୍ଥ ଯୋଗିନୀରେ ଯାତ୍ରା କଲେ ବଧବନ୍ଧନାଦି ହୁଏ, ବାମ ଓ ପୃଷ୍ଠଯୋଗିନୀ ସର୍ବାର୍ଥ ସିଦ୍ଧି ଦାନ କରେ । ଯେଉଁ ତିଥିରେ ଯେଉଁ ଦିଗରେ ଯୋଗିନୀ ଥାଆନ୍ତି ସେଠାରେ ଅର୍ଦ୍ଧଯାମ ରହି ତୁଳ ଦିଗ ଛାଡ଼ି ଯୋଡ଼ା ପର ଅନ୍ୟ ଦିଗକୁ ଦଉଡ଼ିଯାଏ । ଏହିପରି ସେ ଆଠ ଦିଗକୁ ଗତି କରେ । ପ୍ରତିପଦ୍‌ରେ ପୂର୍ବଦିଗରେ ଥାଏ । ସେଠାରୁ ଯଥାକ୍ରମେ ବାୟୁ, ଦକ୍ଷିଣ ଐଶାନ୍ୟ, ପଶ୍ଚିମ, ଅଗ୍ନି, ଉତ୍ତର ଓ ନୈର୍‌ଋତ ଆଡ଼କୁ ବାମଦିଗରେ ଭ୍ରମଣ କରେ । ଖଡ଼ିରତ୍ନ ପଞ୍ଜିକା ବଚନ ।]

ତତ୍‌କାଳିକ—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍‌କାଳ+ଭବାର୍ଥେ. ଇକ)—
Tatkālika ତାତ୍‌କାଳିକ; ତାତ୍‌କାଳୀନ; ସେହି ସମୟରେ
(ତତ୍କାଳିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଘଟିଥିବା; ସମସାମୟିକ; ତଦାମୀନ୍ତନ—
Apertaining to that time contemporary

ତତ୍‌କାଳୀନ—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍‌କାଳ+ଅର୍ଥ ଇନ)—
Tatkālina ତତ୍‌କାଳିକ (ଦେଖ)
(ତତ୍କାଳୀନ—ଅନ୍ୟରୂପ) Tatkālika (See)

ତତ୍‌କାଳେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ତତ୍‌କାଳ (ଦେଖ)
Tatkāle Tatkāla (See)
(ତତ୍କାଳେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତତ୍‌କୃତ—ଦେ. ବିଣ. (୩ୟା ତତ୍)—ତାହାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କୃତ—
Tatkruta Done by him; made by him.
(ତତ୍କୃତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତତ୍‌କ୍ରମ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ତଦ୍+କ୍ରମ)—ତହିଁର କ୍ରମ—
Tat-krama The sequence of that.
(ତତ୍କ୍ରମ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତତ୍‌କ୍ରମେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ସେହି ଅନୁସାରେ—
Tat-krame According to that;
ততক্রমে accordingly.
ततक्रमे
(ତତ୍କ୍ରମେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତତ୍‌କ୍ରିୟ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ତତ୍+କ୍ରିୟା)—
Tat-kriyā ୧ । ବିନା ଦରମାରେ ଯେ କାମ କରେ—
(ତତ୍କ୍ରିୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Working without any pay or remuneration.
୨ । ସେହି କର୍ମକାରୀ—2. Doing that work.
୩ । ସେହି ବ୍ୟବସାୟୀ—
3. Following that profession.

ତତ୍‌କ୍ଷଣ—ସଂ. ବି—ସେହିକ୍ଷଣ—
Tat-kshana The very moment; that time.
তখনি ସାକ୍ଷଣ କର ସୀତା ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ତତ୍କ୍ଷଣ ସବୁ ପରୁରେ ।
ततकाल ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
(ତତ୍କ୍ଷଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)
তখ্‌খনি ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ—
ततकाल 1. Immediately; at once.
୨ । ସେହି କ୍ଷଣରେ—2. At the very moment.

ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍—ସଂ. କ୍ରି. ବି—ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରୁ—
Tat-kshanāt From that very moment.
(ତକ୍ଷଣାତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତତ୍‌କ୍ଷଣୀ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ତତ୍‌କ୍ଷଣ (ଦେଖ)
Tat-kshani Tatkshana (See)
ତତ୍କ୍ଷଣୀ } ଅନ୍ୟରୂପ ଏମନ୍ତ ଶୁଣି ତାଙ୍କ ବାଣୀ
ତତକ୍ଷଣେ } ତକ୍ଷକ ବୋଇଲେ ତତକ୍ଷଣି । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

୧	୯	ଊ	ର୍ନ,ର୍ନ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଉପ୍ତ	ଭ୍ଅ	ଘ
୨	ଝ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଝ	ହ୍ନ

ତତ୍କ୍ଷଣେ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ—ସେହି କ୍ଷଣରେ—
Tat-kshaṇe In that very moment.
[ଦ୍ର—ସଂ. ତତ୍କ୍ଷଣେ ଅର୍ଥରେ ଓଡ଼ିଆରେ ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଦେ. କ୍ରି ବିଣ· (ସଂ. ତତ୍କ୍ଷଣେ) —ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ —
Immediately; at once.

[ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତରେ ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍‌ର ଅର୍ଥ ସେହି କ୍ଷଣରୁ ବା ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରୁ ଓ ସଂ. ତତ୍କ୍ଷଣେ ଅର୍ଥ ସେହି କ୍ଷଣରେ । ଓଡ଼ିଆରେ 'ତତ୍କ୍ଷଣେ' ଅର୍ଥରେ ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

[ବିଶେଷ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ—ବର୍ଣ୍ଣମାଳାକ୍ରମେ 'ତତ୍କ୍ଷଣେ' ଶବ୍ଦ ପରେ ଓ 'ତତ୍ପର' ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବରେ 'ତତ୍ତ୍ୱ' 'ତତ୍ତ୍ୱ' ଇତ୍ୟାଦି ଶବ୍ଦ ରହିବା ଉଚିତ ବୋଲି କେହି ପାଠକ ଭାବି ତତ୍ତ୍ୱ, ତତ୍ତ୍ୱ ଇତ୍ୟାଦି ଶବ୍ଦମାନଙ୍କୁ 'ତତ୍କ୍ଷଣେ ପରେ ତତ୍ପର ପୂର୍ବେ' ଖୋଜି ପାଇବେ । କିନ୍ତୁ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ବର୍ଣ୍ଣକ୍ରମ ଅନୁସାରେ ପ୍ରଥମେ ହଲନ୍ତ ଅକ୍ଷର, ତତ୍ପରେ ଉକ୍ତ ଅକ୍ଷର ତତ୍ପରେ ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଉକ୍ତ ଅକ୍ଷର ଓ ତତ୍ପରେ ଫଳାଯୁକ୍ତ ଉକ୍ତ ଅକ୍ଷର ବା ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର ଦିଆଯାଇ ଥିବାରୁ ତତୋଽଧିକ ପରେ ତତ୍ତ୍ୱ, ତତ୍ତ୍ୱ ଇତ୍ୟାଦି ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ ।]

ତତ୍ପର—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍ + ପର; ୭ମୀ ତତ୍)—
Tat-para ୧ । ଯତ୍ନବାନ; ବ୍ୟଗ୍ର—
(ତତ୍ପ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Intent on, bent upon.
(ତତ୍ପରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଏକମାତ୍ର ସେହି ବିଷୟରେ ନିବିଷ୍ଟ—
2. Occupied with that only.

ତତ୍ପତ୍ରୀ—ସଂ. ବି—୧ । କଦଳୀଗଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tat-patrī 1. The plantain tree.
(ତତ୍ପତ୍ରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବଂଶପତ୍ରୀ ନାମକ ଘାସ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. A kind of broad-bladed grass.

ତତ୍ପଦ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତଦ୍ + ପଦ)—୧ । ତାହାଙ୍କ ପଦ—
Tat-pada 1. His or her leg.
୨ । ପରମପଦ; ନିର୍ବାଣ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Final Beatitude.

ତତ୍ପଦାର୍ଥ—ସଂ. ବି. (ତଦ୍ + ପଦାର୍ଥ)—୧ । ସେହି ପଦାର୍ଥ—
Tatpadārtha 1 The same thing.
୨ । ପରମାତ୍ମା; ପରମେଶ୍ୱର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. God.
୩ । ନିବିଷ୍ଟ; ଆସକ୍ତ—3. Devoted to; eagerly engaged in; zealous.
୪ । ଦକ୍ଷ; ନିପୁଣ—4. Diligent; skilful.
୫ । ଚତୁର—5. Clever.
୬ । ଉଦ୍ୟତ—6. Ready; prepared.

ସଂ. ବି—ସମୟର ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ପରିମାଣବିଶେଷ; ନିମେଷର ୩୦ ଭାଗର ଏକ ଭାଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—.
A very short time, $\frac{1}{30}$th part of a wink of time.

ଦେ. ବିଣ—ତାହାର ପରବର୍ତ୍ତୀ—Next to that.
(ଯଥା—ତତ୍ପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଅମୁକ ବିଷୟ ଲେଖାଅଛି ।)

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ତତ୍ପରଃ)—ତାହାପରେ; ତଦନନ୍ତର—
After that; following upon that.

ପୁଲକ ଅଙ୍କୁରେ ନୂପୁରେ ଯେ ଥିବ
କରେ କପୋଳ ତତପର । ଭଞ୍ଜ, କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ତତ୍ପରତା—ସଂ. ବି (ତତ୍ପର + ଭାବ. ତା)—
Tatparatā ୧ । ଦକ୍ଷତା; କୁଶଳତା; ନିପୁଣତା—
1. Diligence.
୨ । ଚେଷ୍ଟା—2 Endeavour.
୩ । ବ୍ୟଗ୍ରତା—3. Eagerness; intentness.
୪ । ସଚେଷ୍ଟତା, ଦୃଢ଼ତା; ନିଷ୍ଠା—
4. Devotedness; steadiness; devotion.
୫ । ଯତ୍ନ—5. Care.
୬ । ଅଭିନିବେଶ—6. Attention

ତତ୍ପରାୟଣ—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍ + ପରାୟଣ=ଆସକ୍ତ; ୭ମୀ ତତ୍)—
Tatparāyaṇa ତଦାସକ୍ତ; ତଦାଶ୍ରିତ—Devoted there to; depending thereon.
(ତତ୍ପରାୟଣା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତତ୍ପରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ତତ୍ପରଃ)—ତାହା ପରେ—
Tat-pare After that.
ততপরে ସେ ଭେଟ ପାଇ ତତ୍ପରେ ।
तदुपरात ପ୍ରାଚୀ. ନିର୍ଗୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।
(ତତ୍ପରେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତତ୍ପଶ୍ଚାତ୍—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ. (ତତ୍ + ପଶ୍ଚାତ୍)—୧ । ତତ୍ପରେ; ତାହା ପରେ—1. After that.
Tat-paśchāt
(ତତ୍ପଶ୍ଚାତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ତାହାଙ୍କ ପରେ—2. After him.
୩ । ତାହାଙ୍କ ପଛରେ—3. Behind him.

ତତ୍ପିର (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ· ବି.—ତଦ୍‌ବିର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tat-pir (etc) Tadbir (See).
(ତତ୍ପିର, ତତ୍ପିର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତତ୍ପୁରୁଷ—ସଂ. ବି. (ବ୍ୟାକରଣ)—୧ । ୨ୟା, ୩ୟା; ୫ମୀ, ୬ଷ୍ଠୀ ଓ ୭ମୀ କାରକଯୁକ୍ତ ସମାସ—(grammar)
Tat-purusha
(ତତ୍ପୁରୁଷ—ଅନ୍ୟରୂପ) Name of a class of juxtrapositional or determinative compounds by which two words are joined together to form one.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ଉପସ୍ଥିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

[ଦ୍ର—ତତ୍‌ପୁରୁଷ ସମାସରେ ଉତ୍ତରପଦ ବା ଦ୍ୱିତୀୟପଦର ଅର୍ଥର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ସୂଚିତ ହୁଏ, କିନ୍ତୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ପଦର ଅର୍ଥ ପ୍ରଥମ ପଦଦ୍ୱାରା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ବା ସଙ୍କୁଚିତ ହୁଏ ।]

୨ । ପରମପୁରୁଷ; ପରମେଶ୍ୱର—2. God.

ତତ୍‌ପୂର୍ବ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତତ୍+ପୂର୍ବ)—୧ । ତାହାର ପୂର୍ବଦିଗ—
Tat-pūrba 1. East of that
(ତତ୍ପୂର୍ବ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ତହିଁର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ କାଳ—
2. Time previous to that.

ସଂ. ବିଣ.—୧ । ତହିଁର ପୂର୍ବକାଳରେ ଘଟିଥିବା—
1 Previous or prior to that.

୨ । ତହିଁର ପୂର୍ବଦିଗରେ ଅବସ୍ଥିତ—
2. Situate to the east of that.

୩ । ତହିଁର ପୂର୍ବକ୍ରମରେ ଅବସ୍ଥିତ—
3 Preceeding that.

୪ । ତାହା ଅପେକ୍ଷା ପୁରାତନ—
3. Older than that.

ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ.—ତତ୍‌ପୂର୍ବେ (ଦେଖ)—Tat-pūrbe (See)

ତତ୍‌ପୂର୍ବେ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ.—ତହିଁର ପୂର୍ବଦିଗରେ—
Tat-pūrbe East of that.
(ତତ୍ପୂର୍ବେ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଆ ଜମି ମାପ ଚଉହଦିରେ ତତ୍‌ପୂର୍ବେ 'ତତ୍‌ପୂର୍ବେ' ଶବ୍ଦର ସାଙ୍କେତିକ ତ: ପୂ: ।]

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—(ସଂ. ତତ୍‌ପୂର୍ବଂ) ତହିଁର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ; ତହିଁର ଆଗରୁ—Previously to that; before that.

ତତ୍‌ପ୍ରକାର—ସଂ. ବିଣ.—ସେହି ପ୍ରକାରର—
Tat-prakāra Of that kind; similar

ତତ୍‌ପ୍ରତି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—ତହିଁ ପ୍ରତି, ତହିଁକୁ—
Tat-prati To that (matter.)
(ତତ୍ପ୍ରତି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତତ୍‌ପ୍ରାର୍ଥୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—ସେହି ବିଷୟର ପ୍ରାର୍ଥନାକାରୀ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Tat-prārthī Praying for that; candidate for the same
(ତତ୍ପ୍ରାର୍ଥୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ତତ୍‌ପ୍ରାର୍ଥିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତତ୍‌ଫଳ—ସଂ. ବି.—୧ । କୁଷ୍ଠ ନାମକ ଔଷଧ; କୁଡ଼ (ଦେଖ)
Tat-phaḷa Kurdha (See)

୨ । କୁବଳୟ; ନୀଳକମଳ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. The blue lily.

୩ । ଚୋର ନାମକ ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ—
3. A medicinal scent.

ତତ୍‌ରେ ତତ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ.—ହଳ ବା ଶଗଡ଼ର ବାଁଅ
Tat re tat ବଳଦକୁ ଅଡ଼ାଇବାର ଧ୍ୱନି—The sound uttered by a plough man or cart driver goad the left side bullock.

ତତ୍‌ସଦୃଶ—ସଂ. ବିଣ. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତତ୍+ସଦୃଶ)—
Tat-sadṛuśa ତାହାପରି; ତାଦୃଶ; ତତ୍ତୁଲ୍ୟ—
Like that; resembling that

ତତ୍‌ସମ—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍+ସମ)—
Tat-sama ତାହାପରି; ତାଦୃଶ; ତତ୍ତୁଲ୍ୟ—
Like that; resembling that.

ଦେ. ବି ଓ ବିଣ. (ଅଭିଧାନକାରଙ୍କ ପରିଭାଷା)—
ଯେଉଁ ସବୁ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ, ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦର ମୂଳ ପିଣ୍ଡ ବା ପ୍ରଥମା ବିଭକ୍ତି ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବିଭକ୍ତ୍ୟନ୍ତ ଶବ୍ଦର ଆକାର ଧାରଣ କରି ଓଡ଼ିଆରେ ମୂଳଶବ୍ଦରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ—(lexicographer's phraseology) The class of oria words which have retaind the original sanscrit root words or inflicted words.

[ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦର ମୂଳ ପିଣ୍ଡ ସଙ୍ଗେ ଓଡ଼ିଆ ବିଭକ୍ତି ଯୋଗ କରାଯାଇ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ, ଯଥା—ନର, ପର୍ବତ, ଗୃହ, ବଣ । ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦର ପ୍ରଥମା ବିଭକ୍ତି ଏକ ବଚନର ଆକାର ଧାରଣ କରି ମୂଳ ଶବ୍ଦରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ, ଯଥା—ରାଜା, ବିଦ୍ୱାନ୍, ପ୍ରଶାନ୍ତଚେତାଃ । ମନସ୍ୱୀ । ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦର ବହୁବଚନର ଆକାର ଧାରଣ କରି ମୂଳ ଶବ୍ଦ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ, ଯଥା—ଗୁଣବନ୍ତ, ଭାଗ୍ୟବନ୍ତ । ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦର ଅନ୍ୟ ବିଭକ୍ତ୍ୟନ୍ତ ଶବ୍ଦର ଆକାର ଧାରଣ କରି ମୂଳ ପିଣ୍ଡ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ, ଯଥା—ତତପରେ, ତତ୍କ୍ଷଣେ । ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ଶବ୍ଦମାନଙ୍କୁ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ସଂସ୍କୃତ (ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ ସଂ) ରୂପେ ଶ୍ରେଣୀ ବିଭାଗ କରାଯାଇଅଛି ।]

ତତ୍‌ସାମୟିକ—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍+ସମୟ+ଇକ)—ସେହି ସମୟର—
Tat-sāmayika Of that time.

ତତ୍‌ସାମିଲାତ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଦେ. (କଚେରିଆ ଭାଷା) ବିଣ.—
Tat-sāmilāt ତତ୍ ସଂଲଗ୍ନ—Attached to that.

ତତ୍‌ସ୍ଥଳାଭିଷିକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ—ତାହାଙ୍କର ଭାବୀ ପ୍ରତିନିଧି—
Tat-sthaḷābhishikta Installed in his or her or its place.

ତତ୍‌ସ୍ୱରୂପ—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍+ସ୍ୱରୂପ)—
Tat-swarūpa ୧ । ତାହାଙ୍କ ପରି—
(ତତ୍‌ସ୍ୱରୂପା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Similar to him.
(ତତ୍‌ସ୍ୱରୂପତା—ବି) ୨ । ତାହାଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧି—
2. His representative; his substitute; representing him or her.

୩ । ଅବିକଳ—3. Exactly similar; resembling it him or her.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଅ	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ବାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଇଅ	ଙ୍କ	ନ୍

ସଂ. ବି—ତାହାର ନିଜର ପ୍ରକୃତ ରୂପ—
His (her or its) actual form.

ତତ—ସଂ. ବିଣ. (ତନ୍ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର କରିବା+କର୍ମ. ତ)—
Tata ୧ । ବିସ୍ତୃତ; ବ୍ୟାପ୍ତ—
1. Spread; expanded; stretched out.
୨ । ତାର ବା ତନ୍ତ୍ରୀଯୁକ୍ତ—2. Stringed.
ସଂ. ବି (+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ବାୟୁ—1. Air
୨ । ତନ୍ତ୍ରୀ ନିର୍ମିତ ବୀଣାଦି ବାଦ୍ୟ—
2. Stringed musical instrument.
୩ । (+ଭାବ. ତ) ବିସ୍ତାର—3. Extension.
୪ । (+ଅପାଦାନ. ତ) ପିତା—3. Father.
୫ । (+କର୍ମ. ତ) ପୁତ୍ର—5. Son.
୬ । ବଂଶ—6. Race; family.

ତତଃ—ସଂ. ଅ. (ତଦ୍+ତସ୍)—୧ । ତାହା ପରେ, ତଦନନ୍ତରେ—
Tataḥ 1. After that.
୨ । ତେବେ—2 Then.
୩ । ସେଠାରେ—3. There.
୪ । ତହିଁରେ—4. In that.
୫ । ତହିଁରୁ—5. From that.
୬ । ସେଠାରୁ—6. From that place; thence.
୭ । ସେହି ହେତୁରୁ—7. Owing to that.
୮ । ସେହି ସମୟରୁ—8. Since then.

ତତଗତ—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ତଦ୍ଗତ)—
Tatagata ତଦ୍‌ଗତ; ଏକାନ୍ତ ନିବିଷ୍ଟ—
(ତତସତ—ଅନ୍ୟରୂପ) With concentrated attention or devotion.

ତତପତ୍ରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତତ+ପତ୍ର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ, ବିସ୍ତୃତ ପତ୍ରଯୁକ୍ତ ଗଛ)—
Tatapatri କଦଳୀ ଗଛ—The plantain tree.

ତତଲା—ଦେ. (ଶୂଦ୍ର ଭାଷା) ବିଣ. (ସଂ. ତପ୍ତ)—
Tatalā ୧ । ଉଷ୍ଣ; ଗରମ; ତତଲ; ତପ୍ତ—
ଗରମ, তপ্ত 1. Hot; warm.
तत्ता ଏହା ସେହିପରି ତତଲା ନିଶ୍ୱାସ । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ, ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

୨ । ଗରମ କରି ଯାଇଥିବା; ଉତ୍ତପ୍ତ—
2. Heated; warmed.

ତତସ୍ତ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ତତଃ+ସେଠାରେ ଥିବା ଅର୍ଥରେ ତ୍ୟ)—
Tatastya ୧ । ତତ୍ରତ୍ୟ; ସେଠାକାର—1. Of the place.
୨ । ତଦାଗତ—2. Coming there from.

ତତା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତପ ଧାତୁରୁ ତପ୍ତ)—ତତାଇବାର କାର୍ଯ୍ୟ—
Tatā The act of heating.
ଦେ. ବିଣ—ଉଷ୍ଣ; ତାତିଥିବା; ତତଲା—Heated.

ତତା(ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତପ ଧାତୁରୁ ନିଷ୍ପନ୍ନ ତପ୍ତରୁ)—
Tatā(te)ibā ଗରମ କରିବା; ତପ୍ତ କରିବା—
তাতান To heat; to warm.
तपाना, तायना

ତତାତତି—ଦେ. ବି—ତତାଇବା କାର୍ଯ୍ୟ—
Tatātati The act of heating.

ତତି—ସଂ. ବି. (ତନ୍ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର+ଭାବ. ତି)—
Tati ୧ । ବିସ୍ତାର; ବିସ୍ତୃତି—1. Extension; extent.
୨ । ଧାଡ଼ି—2. Line; row.
୩ । ଶ୍ରେଣୀ—3. Class.
୪ । ସମୂହ—4. Multitude.
ଗୁରୁଜନ ତତି ଜାଣିଲେ କି ଗତି ଅଛି ଦୁର୍ଗପତି କହେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋଗୋଲକ ।

ତତୁ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତତ୍ତ୍ୱ)—ତତ୍ତ୍ୱ; ରହସ୍ୟ
Tatu Truth; reality.
তত କ୍ରି. ବିଣ—ଯଥାର୍ଥରେ—Actually; in fact.

ତତେ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ଯୁଷ୍ମଦ୍ ଶବ୍ଦ ଅନାଦରାର୍ଥେ ୧ବଚନ, ୨ୟା)—
Tate ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ; ତୋତେ—To you.
তোকে ବୋଲ ସେ ଦେଲ୍ୟ ସନ୍ତତେ ତୋତେ—
तिज्को ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
(ଆଦରାର୍ଥ—ତୁମକୁ, ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ)
(ତୋତେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତତୋଽଧିକ—ସଂ. ବିଣ (ତତଃ+ଅଧିକ)—୧ । ତାହାଠାରୁ ଅଧିକ—
Tatodhika 1. More than that.
(ତତୋନ୍ୟୂନ, ତତୋଽଳ୍ପ—ବିପରୀତ) ୨ । ଅଧିକତର—
2. Greater.

ତତ୍ତୁ—ଦେ (ପଦ୍ୟ) ବି—ତତୁ (ଦେଖ)
Tattu Tatu (See)
ସେ ନାମରୂପ କି ସ୍ୱାଦତତ୍ତୁ,
ଅକର୍ମୀ ହୋଇ କର୍ମୀ ହେତୁ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ତତ୍ତୁଲ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ତଦ୍+ତୁଲ୍ୟ)—୧ । ତାହାଙ୍କ ପରି—
Tattulya 1 Like him.
୨ । ସେହି ବସ୍ତୁ ପରି—2. Similar to that.

ତତ୍ତ୍ୱ—ସଂ. ବି (ତଦ୍=ସେହି+ଭାବାର୍ଥେ ତ୍ୱ; କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଅନେକ
Tattwa ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରୁ ଖୋଜିଲେ ପ୍ରଥମେ 'ତତ୍' 'ତତ୍' ଅର୍ଥାତ୍
(ତତ୍ୱ—ଅନ୍ୟରୂପ) ତାହା ନୁହେଁ ତାହା ନୁହେଁ କରି ଅବଶେଷରେ
ଲୋଡ଼ିବା ବସ୍ତୁକୁ ପାଇଲେ 'ତତ୍ତ୍ୱଂ' ଅର୍ଥାତ୍ 'ତାହାହିଁ
ତୁମ୍ଭେ' ଏହା କହିବାକୁ ହୁଏ । ଏଥିରୁ 'ତତ୍ତ୍ୱଂ' ଶବ୍ଦର
ଉତ୍ପତ୍ତି)—୧ । ପରମାତ୍ମା; ବ୍ରହ୍ମ; ଈଶ୍ୱର—1. The true God; God; The essential spirit pervading the universe.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍ଖି ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

୨। ସାର—2. Essence.

୩। ଯାଥାର୍ଥ୍ୟ; ସତ୍ୟ—
3. Truth; actual truth; reality.

୪। ଯାଥାର୍ଥ୍ୟ ଜ୍ଞାନ; ପ୍ରକୃତ ଜ୍ଞାନ—4. True knowledge.

୫। ସ୍ୱରୂପ; ପ୍ରକୃତ ଅବସ୍ଥା; ତଥ୍ୟ—5. Actual fact or circumstance; real nature of a thing.

୬। ସାର ବସ୍ତୁ; ପଦାର୍ଥ—
6. A thing; an object; substance; essence.

୭। ସ୍ୱରୂପତା—7. Identity.

୮। ଚିତ୍ତ, ହୃଦୟ—
8. The heart; reasoning faculty.

୯। ଅନ୍ୱେଷଣ—9. Searching.

୧୦। ଅନୁସନ୍ଧାନ—10. Investigation; enquiry.

୧୧। ବିଲମ୍ବିତ; ନୃତ୍ୟ—
11. A measured or slow dance.

୧୨। ବାଦ୍ୟବିଶେଷ—
12. A kind of musical instrument.

୧୩। ମତବାଦ—13. Theory.

୧୪। ହିନ୍ଦୁ ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଚତୁର୍ବିଂଶତି (ମତାନ୍ତରରେ ପଞ୍ଚବିଂଶତି) ତତ୍ତ୍ୱ ଯଥା—କ୍ଷିତି, ଅପ୍, ତେଜ, ମରୁତ, ବ୍ୟୋମ, ରୂପ, ରସ, ଗନ୍ଧ, ସ୍ପର୍ଶ, ଶବ୍ଦ, ଚକ୍ଷୁ, କର୍ଣ୍ଣ, ନାସିକା, ଜିହ୍ୱା, ତ୍ୱକ୍, ହସ୍ତ, ପଦ, ମୁଖ, ପାୟୁ, ଉପସ୍ଥ, ପ୍ରକୃତି, ମନ, ବୁଦ୍ଧି, ଅହଂକାର—14. The 24 essential elements of the creation according to Hindu philosophy.

୧୫। ସମ୍ବାଦ; ବାର୍ତ୍ତା; ଖବର—15. News.

୧୬। ମର୍ମ; ଗୂଢ଼ ଅର୍ଥ—
16. Inner or secret meaning of a thing.

ପ୍ରା. ଦେ. ବି (କଟକ) (ତୁଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବଙ୍ଗଳା ଏହି ଶବ୍ଦ)
୧। ବେଭାର—1. Social exchange of gifts and presents.

ଦେ. ବି—୧। ଶିକ୍ଷା—1. Learning; lesson.

୨। (ଗଣିତ) ଏକ କଉଡ଼ାର ୨୫ ଭାଗରୁ ଏକଭାଗ—
2. (Arith.) $\frac{1}{25}$th of one cowri.

୩। ଚେତ; ଧ୍ୟାନ—3. Keeping a thing in mind.

ତତ୍ତ୍ୱ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ଚେତିବା; ଧ୍ୟାନବା—
Tattwa kariba 1. To keep in mind.

୨। ବିଚାର କରିବା; ଦୃଢ଼ଭାବରେ ଚିନ୍ତା କରିବା—
2. To ponder seriously

୩। (କୌଣସି ଉପଦେଶାଦି) ଧ୍ୟାନ କରିବା—
3. To accept; to attend to; (an advice).

(ଯଥା—ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସଂସାର ଲୋଭରେ ପଡ଼ି ମୋ ଉପଦେଶକୁ ତତ୍ତ୍ୱ କରୁ ନାହୁଁ; ମୃତ୍ୟୁ ଶଯ୍ୟାରେ ଛଟପଟ ହୋଇ ମରିବୁ ସିନା? ସେତେବେଳେ ବଳେ ତତ୍ତ୍ୱ କରିବୁ ଯେ।)

ତତ୍ତ୍ୱଜିଜ୍ଞାସା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତତ୍ତ୍ୱ+ଜିଜ୍ଞାସା)—ପରଂବ୍ରହ୍ମ ତତ୍ତ୍ୱ
Tattwajijnasa ଜାଣିବାର ଇଚ୍ଛା—A hankering after true knowledge; enquiry after the true God; search after truth.

ତତ୍ତ୍ୱଜିଜ୍ଞାସୁ—ସଂ. ବିଣ (ତତ୍ତ୍ୱ+ଜିଜ୍ଞାସୁ)—୧। ବ୍ରହ୍ମ ବା ପାରମାର୍ଥିକ
Tattwajijnasu ବିଷୟ ଜାଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ—1 Desirous of knowing the first principles; thirsting after true knowledge; enquiring after the truth.

୨। ପ୍ରକୃତ କଥା ଜାଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ—2. Desiring to know the truth of some matter.

ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଣ (ତତ୍ତ୍ୱ+ଜ୍ଞା ଧାତୁ, ଜାଣିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tattwajna ୧। ଯେ ବ୍ରହ୍ମବିଷୟକ ଜ୍ଞାନଲାଭ କରିଅଛି; ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞ—
1. Acquainted with the truth; having acquired true knowledge

୨। ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ—
2. Philosopher; versed in Philosophy

୩। କୌଣସି ବିଷୟର ମର୍ମଜ୍ଞ—3. Acquainted with the true facts and circumstances of a matter

୪। ଯେ ସତ୍ୟକୁ ଜାଣେ—4. Knowing the truth.

ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ—ସଂ ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତତ୍ତ୍ୱ+ଜ୍ଞାନ)—
Tattwajnana ୧। ତତ୍ତ୍ୱାବବୋଧ; ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନ—
1. Philosophy.

୨। ଈଶ୍ୱରଜ୍ଞାନ—
2. Knowledge of God; Theosophy.

୩। ଯଥାର୍ଥଜ୍ଞାନ; ସ୍ୱରୂପବୋଧ—
3 True knowledge; true understanding.

ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ୍+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା ୧ବ)—
Tattwajnani ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞ (ଦେଖ)—Tattwajna (See).

ତତ୍ତ୍ୱତା—ସଂ. ବି (ତତ୍ତ୍ୱ+ଭାବ ତା)—ଯଥାର୍ଥତା; ବାସ୍ତବିକତା—
Tattwata Reality.

ତତ୍ତ୍ୱଦର୍ଶୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତତ୍ତ୍ୱ+ଦୃଶ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)—ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନୀ—
Tattwadarsi Philosopher; one who has acquired
(ତତ୍ତ୍ୱଦର୍ଶିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) true knowledge.
(ତତ୍ତ୍ୱଦ୍ରଷ୍ଟା—ବି)

ତତ୍ତ୍ୱ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଗୂଢ଼ାର୍ଥ ଅନ୍ୟକୁ
Tattwadeba କହିବା—1. To make a person under-
তত্ত্বদেওয়া stand the true or inner soul of a
तत्वदेना thing.

୧	ଇ	ଓ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଣ୍ଟ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ୟ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଚ	ନ୍ତ

୨ । ଶିକ୍ଷା ଦେବା—2. To teach a lesson.

ତତ୍ତ୍ୱନିରୂପଣ—ସଂ. ବ (ତତ୍ତ୍ୱ+ନିରୂପଣ, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍;)—
Tattwa nirūpaṇa ୧ । ସତ୍ୟନିର୍ଦ୍ଧାରଣ—1. Ascertainment of truth.

୨ । ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ; ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣ—2. True knowledge; determination of the truth of the universe.

ତତ୍ତ୍ୱନିର୍ଣ୍ଣୟ—ସଂ. ବିଣ (ତତ୍ତ୍ୱ+ନିର୍ଣ୍ଣୟ, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tattwa nirṇṇaya ତତ୍ତ୍ୱନିରୂପଣ (ଦେଖ) Tattwa nirūpaṇa (See)

ତତ୍ତ୍ୱନେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସମ୍ବାଦ ନେବା—1. To enquire
Tattwanebā about; to keep account.
তত্ত্বকরা, तलाश करना ୨ । ଖୋଜିବା—2 To search after.

୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ କରିବା, କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳିବା ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ରଖିବା, ତଦାରଖ କରିବା—3. To suppervise.

ତତ୍ତ୍ୱନ୍ୟାସ—ସଂ. ବି—ପୂଜା ସମୟରେ ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ନ୍ୟାସବିଶେଷ—
Tattwanyāsa Peculiar gestures or poses of the limbs during worship as directed by the 'Tantras'.

ତତ୍ତ୍ୱ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଶିକ୍ଷା ପାଇବା—
Tattwa pāibā 1. To learn a lesson; to get a lesson.
তত্ত্বলাভকরা

୨ । ଗୂଢ଼ ମର୍ମ ବୁଝିବା—2. *To arrive at the true knowledge of a matter.*

୩ । (କନ୍ୟା) ଯୁବତୀ ଅବସ୍ଥାକୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—
3 (a girl) To attain maturity

ତତ୍ତ୍ୱବାଦ—ସଂ. ବି (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ତତ୍ତ୍ୱ+ବାଦ)—ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ର
Tattwabāda ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବିଚାର—Philosophical discourse

ତତ୍ତ୍ୱବାଦୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତତ୍ତ୍ୱ+ବଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)—
Tattwabādī ୧ । ଯଥାର୍ଥବାଦୀ; ସ୍ପଷ୍ଟବକ୍ତା—1. Who speaks out the truth; plain spoken
(ତତ୍ତ୍ୱବାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ତତ୍ତ୍ୱଭାଷୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

୨ । ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ରବେତ୍ତା—2. Versed in philosophy.

ତତ୍ତ୍ୱବିଦ୍—ସଂ. ବିଣ—(ତତ୍ତ୍ୱ+ବିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ତତ୍ତ୍ୱବିତ୍;
Tattwabid ୧ମା. ୧ବ)—ତତ୍ତ୍ୱଦର୍ଶୀ (ଦେଖ)
(ତତ୍ତ୍ୱବେତ୍ତା—ଅନ୍ୟରୂପ) Tattwadarśī (See)

ସଂ. ବି—୧ । ପରମେଶ୍ୱର—1. God.

୨ । ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ରରେ ପଣ୍ଡିତ—2 Philosopher.

ତତ୍ତ୍ୱବୋଧ—ସଂ. ବି (ତତ୍ତ୍ୱ+ବୋଧ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଯଥାର୍ଥ ଜ୍ଞାନ—
Tattwabodha 1. Perception of truth; understanding of the truth.

୨ । ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ—2. True knowledge.

ତତ୍ତ୍ୱଭାବ—ସଂ. ବି—ସ୍ୱଭାବ; ପ୍ରକୃତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tattwabhāba Nature.

ତତ୍ତ୍ୱମସି—ସଂ. ବାକ୍ୟ (ତତ୍ ତ୍ୱଂ ଅସି=ତାହା ତୁମ୍ଭେ ଅଛ)—
Tattwamasi ବେଦାନ୍ତୋକ୍ତ ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନୀମାନଙ୍କର ଈଶ୍ୱରଧ୍ୟାନ ମନ୍ତ୍ର—
The watch word of Hindu philosophers.

ତତ୍ତ୍ୱମସି ସୂକ୍ତ—ସଂ. ବାକ୍ୟ—ଜ୍ଞାନଯୋଗ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବୈଦିକ ବଚନ—
Tattwamasi sūkta The Vedic passage dealing with philosophy.

ତତ୍ତ୍ୱମସି ସୂକ୍ତ ଉକ୍ତିରେ ସାର—ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ତତ୍ତ୍ୱଶାସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ.; ତତ୍ତ୍ୱ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଶାସ୍ତ୍ର)—ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ର;
Tattwaśāstra ଅଧ୍ୟାତ୍ମବିଦ୍ୟା—Philosophy.

ତତ୍ତ୍ୱାନୁସନ୍ଧାନ—ସଂ. ବି (ତତ୍ତ୍ୱ+ଅନୁସନ୍ଧାନ=୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କୌଣସି
Tattwānusandhāna ବିଷୟରେ ତଥ୍ୟ ଖୋଜିବା—
Searching after truth.

ତତ୍ତ୍ୱାନୁସନ୍ଧାୟୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତତ୍ତ୍ୱ+ଅନୁସନ୍ଧାୟୀ)—
Tattwānusandhāyī ଯେ ତଥ୍ୟ ଖୋଜେ—
(ତତ୍ତ୍ୱାନୁସନ୍ଧାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Searching after truth.

ତତ୍ତ୍ୱାନୁସନ୍ଧିତ୍ସା—ସଂ. ବି (ତତ୍ତ୍ୱ+ଅନୁ+ସମ୍+ଧା ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥେ
Tattwānusandhitsā ସନନ୍ତ+ଭାବ. ଅ ଆ)—ପ୍ରକୃତ
(ତତ୍ତ୍ୱାନୁସନ୍ଧିତ୍ସୁ—ବିଣ) ତଥ୍ୟ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା ଇଚ୍ଛା—
Hankering to seek truth.

ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ—ସଂ. ବି (ତତ୍ତ୍ୱ+ଅବଧାନ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tattwābadhāna କାର୍ଯ୍ୟପରିଦର୍ଶନ; ତତ୍ତ୍ୱ ନେବା; କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନ—Supervision; looking after; guidance.

ତତ୍ତ୍ୱାବଧାୟକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତତ୍ତ୍ୱ+ଅବଧାୟକ)—
Tattwābadhāyaka ଯେ କାର୍ଯ୍ୟର ତତ୍ତ୍ୱ ନିଏ—Supervising.
(ତତ୍ତ୍ୱାବଧାୟିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି—କାର୍ଯ୍ୟ ଦେଖିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
Superintendent; superviser.

ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତତ୍ତ୍ୱ+ଅବଧାରକ)—
Tattwābadhāraka କୌଣସି ତତ୍ତ୍ୱ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା ଲୋକ—
(ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Ascertaining the truth.

ସଂ. ବି—କାର୍ଯ୍ୟର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ; ମାନେଜର; ପରିଚାଳକ—
Superintendent; manager

ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରଣ—ସଂ. ବି (ତତ୍ତ୍ୱ+ଅବଧାରଣ=୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tattwābadhāraṇa ୧ । ତତ୍ତ୍ୱ ନିର୍ଣ୍ଣୟ—1 Ascertainment of truth.

୨ । ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ (ଦେଖ)—2. Tattwābadhāna (See).

ତତ୍ତ୍ୱାବବୋଧ—ସଂ. ବି (ତତ୍ତ୍ୱ+ଅବବୋଧ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ
Tatwābabodha (ଦେଖ)—Tattwajñāna (See).
(ତତ୍ତ୍ୱାବବୋଧକ—ବିଣ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ପଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ପଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ତତ୍ର—ସଂ. ଅ (ତଦ୍+ସ୍ଥାନାଧିକରଣ ଅର୍ଥରେ. ତ୍ର)—୧ । ସେଠାରେ—
Tatra 1. There.
(ବିଷୟାର୍ଥ—ଅତ୍ର) ୨ । ସେ ବିଷୟରେ—2. In that matter.
ଦେ. ଅ—ତେତେ—So much.
'ଯତ୍ର ଅସ୍ତି ତତ୍ର ଚାସ୍ତି'—ଚମାଳୀ ।

ତତ୍ରତ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ତତ୍ର=ସେଠାରେ+ଘଟିବାର୍ଥେ ବା ହେବା ଅର୍ଥରେ
Tatratya ତ୍ୟ)—୧ । ତତ୍ରସ୍ଥ; ସେଠାକାର—
(ଅତ୍ରତ୍ୟ—ବିପରୀତ) 1. Belonging to that place.
୨ । ସେଠାରେ ଘଟିଥିବା—2. Hapening or taking place there

ତତ୍ରଭବାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମାନ୍ୟାର୍ଥ ପ୍ରୟୋଗ; ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନାମ
Tatrabhabān ପୂର୍ବରେ ଲାଗେ; ତତ୍ର+ଭବାନ୍)—
(ତତ୍ରଭବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ସେ ମହାଶୟ—1. His honour.
(ଅତ୍ରଭବାନ୍—ବିପରୀତ) ୨ । ମାନନୀୟ; ମାନ୍ୟାସ୍ପଦ; ମାନ୍ୟବର—
2. The revered (so and so).
(ଯଥା—ତତ୍ରଭବାନ୍ ଗୁରୁଦେବ ନବଦ୍ୱୀପ ଗମନ କରିଅଛନ୍ତି ।)
[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଓ ଅତ୍ରଭବାନ୍ (=ଏ ମହାଶୟ) ଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଆରେ ଭ୍ରମରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେବାର ଦେଖାଯାଏ ।]

ତତ୍ରସ୍ଥ—ସଂ. ବିଣ (ତତ୍ର+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ସେଠାକାର; ତତ୍ରତ୍ୟ-
Tatrastha Belonging to that place; there of.

ତତ୍ରାଚ—ଗ୍ରା. ଅ (ଅଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରୟୋଗ; ତଥାପି ଅର୍ଥରେ; ଭୁଲ=ଭୁକ୍ତାପି,
Tatrācha ତତ୍ରାପି)—ତଥାପି; ତେବେ ସୁଦ୍ଧା—
Even then; then even.

ତତ୍ରାପି—ସଂ. ଅ (ତତ୍ର+ଅପି; ସେ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ; ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ)—
Tatrāpi ତେବେ ସୁଦ୍ଧା; ତଥାଚ, ତଥାପି; ତେବେହେଁ—
Even then; even.

ତଥା—ସଂ. ଅ (ତଦ୍=ସେ+ପ୍ରକାରାର୍ଥେ. ଥା)—୧ । ସେହିପ୍ରକାରେ—
Tathā 1. Similarly; in like manner; so; in that manner.
୨ । ପୂର୍ବ ପରି—2. As before.
୩ । ଅଧିକନ୍ତୁ ମଧ୍ୟ; ମଧ୍ୟ—3. Also.
୪ । ସେହିପରି ସ୍ଥଳରେ; ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ—
4. Under those circumstances.
୫ । ଏବଂ—5. And.
୬ । ତହିଁରେ—6. In that.
୭ । ତନ୍ନିମିତ୍ତ; ସେଥିପାଇଁ—7. For that reason.
୮ । ପ୍ରକୃତରେ; ଯଥାର୍ଥରେ—
8. Really; actually; truly.
୯ । ତାହାହିଁ—9. That alone
ତଥା ହେଉ ବୋଲି କହିଲା ତାକୁ ବୋଲି । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୧୦ । (ସଂସ୍କୃତରେ) ନିଶ୍ଚୟାର୍ଥକ; ସମୁଚ୍ଚୟାର୍ଥକ; ସ୍ୱୀକାରାର୍ଥକ; ସାଦୃଶ୍ୟାର୍ଥକ (ଅବ୍ୟୟ)—10. A conjunction used in Sanscrit to denote certainty, collection, consent and similarity.

ତଥାକଥିତ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ସେଠାରେ କୁହାଯାଇଥିବା—
Tathā kathita 1. There-described; there-said.
(ଯଥା—ରାମାୟଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ରାବଣର ମୃତ୍ୟୁ, ତଥାକଥିତ ଇନ୍ଦ୍ରଜିତର ବଧ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମର୍ମସ୍ପର୍ଶୀ ଅଟେ ।)
୨ । ଆଗରୁ କୁହାଯାଇଥିବା; ପୂର୍ବବର୍ଣ୍ଣିତ—
2. Afore-said.
(ଯଥା—ତଥାକଥିତ ଘଟଣାବଳୀର କାରଣ ଅବଧାରଣା କରିବା ମୋ ପକ୍ଷରେ ଅସମ୍ଭବ ।)
୩ । ସେହିପରି ଉକ୍ତ; ତଦ୍ରୂପୋକ୍ତ—
3. Illustrated alike; said alike.
(ଯଥା—ତଥାକଥିତ କୌଶଳକ୍ରମେ ରାବଣଠାରୁ ଚନ୍ଦ୍ରହାସ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ହସ୍ତଗତ ହୋଇଥିଲା ।)
୪ । ସେଥିପାଇଁ କୁହାଯାଇଥିବା—
4. Said for that reason.
(ଯଥା—ରୋଗୀର ମୁମୂର୍ଷୁ ଅବସ୍ଥା ସନ୍ଦର୍ଶନରେ ତଥାକଥିତ ଵିଷାଯ୍ୟନପ୍ରୟୋଗ କଦାପି ଅବିଧେୟ ହୋଇ ନାହିଁ ।)
୫ । ପୁଣି ବା ଅଧିକନ୍ତୁ କୁହାଯାଇଥିବା—
5. Again said; said in addition.
(ଯଥା—ଯୁଦ୍ଧ କ୍ଷେତ୍ରର ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଜନରବ, ତଥାକଥିତ 'ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମା ହତୋ ସତ୍ୟଂ ନରେ ବା କୁଞ୍ଜରେ ବା' ଏହି ଉଭୟ କଥାରେ ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ କର୍ଣ୍ଣାରଣରେ ସନ୍ଦେହ ରହୁଥିଲା ନାହିଁ ।)
୬ । ସେହି ନାମରେ ପ୍ରଚଳିତ ବା ଖ୍ୟାତ; ତଦ୍ରୂପ ଉକ୍ତ—
6. Spoken or called in that name; passed by that name; so called.

ତଥାଗତ—ସଂ. ବିଣ. (ତଥା+ଗତ; ଆଗତ)—୧ । ତଥାଭୂତ; ସେହି
Tathāgata ରୂପେ ଘଟିଥିବା—1. Such; so-conditioned; happening in that fashion.
୨ । ତଦ୍ରୂପ ଆଗତ; ସେହି ରୂପେ ଆସିଥିବା—
2. Arrived in that manner,
ସଂ. ବି—ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କର ଗୋଟିଏ ନାମ—
A name of the Buddha

ତଥାଚ—ସଂ. ଅ. (ତଥା+ଚ)—
Tathācha ୧ । ଏବଂ; ପୁନଶ୍ଚ—1. And; also.
୨ । ତେବେ ସୁଦ୍ଧା; ତଥାପି; ତେବେହେଁ—
2. Even so; even then; not withstanding yet; nevertheless; still.

՝	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍	ତ୍ଥ	ଢ
୬	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଞ	ନ୍ତ

ତଥାପି—ସଂ ଅ.(ତଥା+ଅପି)—୧ । ତେବେ ସୁଦ୍ଧା—
Tathāpi 1 Even then; neverthless.
୨ । ଏବେସୁଦ୍ଧା—2. Even now.
ଆପିରେ କହ ତଥାପିରେ ତ୍ରିପୁରାରି, ଅଛି କି ଥାଉଛ ପ୍ରାଣ—
ବଳଭୂର୍ଯ୍ୟ. କଲୋଜେମ୍ମ ।

ତଥାବିଧ—ସଂ. ଋଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତଥା+ବିଧା=ପ୍ରକାର)—ତଦ୍ବିଧ;
Tathābidha ସେହି ପ୍ରକାରର; ତାଦୃଶ—Such; similar.

ତଥାଭୂତ—ସଂ. ଋଣ. (ତଥା+ଭୂ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Tathābhūta ୧ । ସେହିରୂପେ ଉତ୍ପନ୍ନ ବା ସମ୍ଭୂତ—
1. Similarly produced.
୨ । ସେହିରୂପେ ଘଟିଥିବା; ତଦ୍ରୂପ—2. Similar.

ତଥାଗତ—ସଂ. ବ—ଗୌତମ ବୁଦ୍ଧ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tathārāja A name of the Buddha.

ତଥାସ୍ତୁ—ସଂ. ଅ. (ତଥା=ସେହିପରି+ଅସ୍ତୁ=ହେଉ; ସ୍ୱୀକାର ଓ
Tathāstu ଆଶୀର୍ବାଦାର୍ଥକ ବାକ୍ୟ, ଅବ୍ୟୟରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)—
ହେଉ; ତାହା ହେଉ—Be it so; amen; so it be.
ଉଚ୍ଚଲେ ବ୍ୟାସ ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ଗ୍ରନ୍ଥଗ୍ରନ୍ଥି
'ତଥାସ୍ତୁ' ବୋଲି ଲେଖି ବସିଲେ ଗଣପତି ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

ତଥାହି—ସଂ. ଅ. (ଯଥା=ସେହିପରି+ହି=ନିଶ୍ଚୟାର୍ଥକ)—
Tathāhi ୧ । ସେହିପରି—1. Similarly.
୨ । ଏବଂ ମଧ୍ୟ; ଅଧିକ ମଧ୍ୟ—2. And; also.
୩ । ଉଦାହରଣସ୍ୱରୂପ—3. As for instance.

ତଥି—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. ଋଣ. (ସଂ. ତତ୍ରହି ବା ତଥାହି ବା ତଦହିରୁ)
Tathi (ପଦ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ)—୧ । ସେଠାରେ—1. There.
तथिम ୨ । ତହିଁରେ—2. In that.
तहाँ ୩ । ତହିଁ; ତହିଁରେ—3. Of that.
ତନଗାର ତଥିରେ ହୋଇଛି ପ୍ରମାଣ । ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଭକ୍ତିଗୀତା ।
ଦେ. ସର୍ବନାମ—ତାହା—That.
ତଥି ଉପରେ ଚଢ଼ିଲେ ମାଧୋଇ । ଧର୍ମଦାସ. ଗୋପୀଭାଷା ।

ତଥିପରେ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. ଋଣ. (ସଂ. ତଦ ଓ ପର ଶବ୍ଦରୁ)
Tathipare (ପଦ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ)—୧ । ତହିଁ ଉତ୍ତାରୁ—
1 After that.
୨ । ତହିଁ ଉପରେ—2. Over that.
ତଥିପରେ ବସାଇ ପ୍ରମୋଦଭରେ । ମଧୁସୂଦନ. ଉତ୍ତରରାମଚରିତ ।

ତଥିରେ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ଅ—ତହିଁରେ—In that.
Tathire ବୃକ୍ଷର ତପ ଜପମାନ
ତଥିରେ କି ଅବା କାରଣ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ତଥେବ—ସଂ. କ୍ରି. ଋଣ. (ତଥା+ଇବ=ସେହିପରି)—
Tatheba ୧ । ଠିକ ସେହିପରି—1. Like that; just the same; in the same manner.
୨ । ତଦ୍ରୂପହି—2. Similarly; just so; likewise.
୩ । ସେହିପରି ମଧ୍ୟ—3. So also.
୪ । ଏବଂ ମଧ୍ୟ; ଅଧିକ ମଧ୍ୟ—4. And also.
ଋଣ—ସେହି ପ୍ରକାରର; ତଦ୍ରୂପ—Similar.

ତଥେବଚ—ସଂ. କ୍ରି. ଋଣ ଓ ଋଣ. (ତଥା+ଇବ+ଚ)—
Tathebacha ତଥେବ (ଦେଖ)—Tatheba (See)

ତଥୈବ—ସଂ. କ୍ରି. ଋଣ. (ତଥା+ଏବ)—ତଥେବ (ଦେଖ)
Tathaiba Tatheba (See)

ତଥୈବଚ—ସଂ କ୍ରି. ଋଣ. (ତଥା+ଏବ+ଚ)—ତଥେବ (ଦେଖ)
Tathaibacha Tatheba (See)

ତଥୈବାସ୍ତୁ—ସଂ. ବାକ୍ୟ (ତଥୈବ+ଅସ୍ତୁ)—ତାହାହିଁ ହେଉ; ସେହିପରି
Tathaibāstu ହେଉ—Be it so alone.

ତଥ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତଥା=ସେହିପରି+ଭାବେ. ଯ)—
Tathya ୧ । ସତ୍ୟ; ଯାଥାର୍ଥ୍ୟ—1 Reality; truth.
୨ । ପ୍ରକୃତ ଅବସ୍ଥା—2. Real condition.
୩ । ସ୍ଥିରତା—3. Certainty.
୪ । ଅସଲ—4. Actual state of affairs.
୫ । ତତ୍ତ୍ୱ; ଗୂଢ଼ମର୍ମ—5. Inner secret.
ସଂ. ଋଣ—୧ । ଯଥାର୍ଥ—1. Real; exact.
୨ । ସତ୍ୟ—2. True.
୩ । ପ୍ରକୃତ—3. Actual.

ତଥ୍ୟଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତଥ୍ୟ+ଜ୍ଞାନ)—
Tathyajñāna ଯଥାର୍ଥ ଜ୍ଞାନ; ପ୍ରକୃତ କଥା ଜାଣିବା—
True or secret knowledge.

ତଥ୍ୟବାଦୀ—ସଂ. ଋଣ. ପୁଂ (ତଥ୍ୟ+ବଦ୍ ଧାତୁ=କହିବା+ଇନ୍)—
Tathyabādī ଯଥାର୍ଥବାଦୀ; ପ୍ରକୃତବାଦୀ; ଯେ ପ୍ରକୃତ କଥା କହେ,
(ତଥ୍ୟବାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସତ୍ୟବାଦୀ—Plain spoken; one who
(ତଥ୍ୟଭାଷୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) speaks out the truth; one who calls a spade; a spade; truthful.

ତଥ୍ୟବାର୍ତ୍ତା—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତଥ୍ୟ+ବାର୍ତ୍ତା)—ଯଥାର୍ଥ ସମ୍ବାଦ—
Tathyabārttā True or correct news.

ତଥ୍ୟଭାଷୀ—ସଂ. ଋଣ. ପୁଂ (ତଥ୍ୟ+ଭାଷ୍ ଧାତୁ=କହିବା+ଇନ୍)—
Tathyabhāshī ତଥ୍ୟବାଦୀ (ଦେଖ)
(ତଥ୍ୟଭାଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Tathyabādī (See)

ତଥ୍ୟାନୁସନ୍ଧାନ—ସଂ. ବି. (ତଥ୍ୟ+ଅନୁସନ୍ଧାନ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tathyānusandhāna ତତ୍ତ୍ୱାନ୍ୱେଷଣ—Search after truth; enquiry about the truth of any thing.

ତଦ୍—ସଂ. ସର୍ବନାମ (ସମାସରେ ଏହା ଅନ୍ୟପଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ
Tad ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ;—୧ । ସେହି—1. That.
୨ । ସେ—2. He; she.
୩ । ବ୍ରହ୍ମ—3. The Supreme Being.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ତଦ୍‌ଗତ—ସଂ. ବିଣ.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁରୁଷ; ତଦ୍+ଗତ)—
Tadgata ୧ । ଏକାଗ୍ର—1. With concentrated attention.
(ତଦ୍ଗତ—ଅନ୍ୟରୂପ)—
୨ । ଅନନ୍ୟଚିତ୍ତ—2. Closely attentive.
(ଯଥା—ସେ ତଦ୍‌ଗତ ହୋଇ ପୁରାଣ ଶୁଣୁଛି ।)

ତଦ୍‌ବଂଶୀୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତଦ୍+ବଂଶ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଈୟ)—
Tadbaṁśiya ୧ । ସେହି ବଂଶରୁ ଜାତ—
(ତଦ୍‌ବଂଶୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Born of that family.
୨ । ସେହି ବଂଶ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
2. Relating to that family.

ତଦ୍‌ବତ୍—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ.—(ତଦ୍+ଉପମାର୍ଥେ ବତ୍)—ସେହିପରି—
Tadbat Like that; likewise.
ସଂ. ବିଣ.—ତଦନୁଯାୟୀ; ତତ୍ସମ; ତହିଁ ସମାନ—
Similar to that.

ତଦ୍‌ବିର୍—ବୈଦେ. ବି.—ତଦବିର୍ (ଦେଖ)
Tad-bir Tadabir (See)
(ତଦ୍ବିର୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଦ୍‌ବ୍ୟତିରିକ୍ତ—ସଂ. ବି. (ତଦ୍+ବ୍ୟତିରିକ୍ତ; ୫ମୀ ତତ୍)—ତାହାଠାରୁ
Tadbyatirikta ପୃଥକ୍—Separate from that.
ତଦ୍ୟତିରିକ୍ତ, ତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଦେ. ଅ.—୧ । ଏହା ଛଡ଼ା—
1. Besides that.
୨ । ତାହାଙ୍କ ଛଡ଼ା—2. Besides him or her.

ତଦ୍‌ଭିନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ.—(ତଦ୍+ଭିନ୍ନ)—ତାହା ଛଡ଼ା—
Tadbhinna Excepting that.

ତ: ଦ:—ଦେ. ଅ.—ଉତ୍ତର ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ)—
Ta: da: ୧ । ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଜମିର ଦକ୍ଷିଣରେ ଅବସ୍ଥିତ—
1. Situate to the south of the preceeding plot.
(ଯଥା—ତ: ଉ. ଭଲେ ନୋଟ ଦେଖ ।)

ତଦଅନ୍ତେ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ଅ. (ସଂ. ତଦନନ୍ତରଂ)—୧ । ତାପରେ—
Tada-ante 1. After that.
ତଦନ୍ତେ ୨ । ତହିଁ ଉତ୍ତାରୁ—2. Then.
୩ । ତହିଁ ପରେ—3. Following that.
ତଦ ଅନ୍ତେ ତାହାଙ୍କୁ ଏକ ଋଷିବର । କୃଷ୍ଣସିଂହ-ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

ତଦଅନ୍ତରେ—ଦେ. ଅ. (ପଦ୍ୟ)—ତଦ ଅନ୍ତେ (ଦେଖ)
Tada-antare Tada-ante (See)
ସମ ତଦଅନ୍ତରେ ଲୋଚକ ପକାଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ- ମହାଭାରତ. ବନ ।

ତଦତିରିକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ତଦ୍+ଅତିରିକ୍ତ; ୫ମୀ ତତ୍)—ତହିଁରୁ ଅଧିକ;
Tadatirikta ତହିଁରୁ ବେଶୀ—More than that; beyond that.

ତଦଧିକ—ସଂ.ବିଣ (ତଦ୍+ଅଧିକ; ୫ମୀ ତତ୍)—ତହିଁରୁ ଅଧିକ; ତହିଁରୁ
Tadadhika ବେଶୀ—More than that; beyond that

ତଦଧୀନ—ସଂ. ବିଣ (ତତ୍+ଅଧୀନ)—ତାହାଙ୍କ ଅଧୀନ—
Tadadhina Subject to him; subordinate to him.

ତଦନନ୍ତର—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ (ତଦ୍+ଅନନ୍ତର)—୧ । ତହିଁପରେ—
Tadanantara 1. After that; thereupon.
୨ । ତତ୍ପରେ—2. Afterwards.

ତଦନନ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତଦ୍+ଅନନ୍ୟ)—ସେହି;
Tadananya ତାହାଠାରୁ ଅନ୍ୟ ନୁହେଁ—
The very same; identical with him.

ତଦନ୍ୟତ୍ୱ—ସଂ. ବି. (ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ର)—କାର୍ଯ୍ୟ ଓ କାରଣ ମଧ୍ୟରେ
Tadanyatwa ଅଭେଦ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—(philosophy)
The similarity or identity of the cause and effect.

ତଦନୁ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ. (ତଦ୍+ଅନୁ)—୧ । ତହିଁ ପରେ—
Tadanu 1. After that.
୨ । ସେହିପରି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Like that.

ତଦନୁକାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତଦ୍+ଅନୁ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଇନ୍)—
Tadanukāri ତାଙ୍କ ବା ତାହାର ଅନୁସାରେ ଯେ ଚଳେ; ତାଙ୍କ
(ତଦନୁକାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବା ତାହାର ମତାବଲମ୍ବୀ ବା ଭାବାବଲମ୍ବୀ—
Following him or that; imitating him or that.

ତଦନୁକ୍ରମ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ—ସେହି ଅନୁସାରେ—
Tadanukrama Like that.
ସଂ. ବିଣ—ସେହିପରି ଧାରା ବା ଅନୁକ୍ରମ ଯାହାର ଅଛି—
Having that sequence.

ତଦନୁକ୍ରମେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ତଦନୁକ୍ରମଂ)—ସେହି ଅନୁସାରେ—
Tadanukrame According to that.

ତଦନୁଗ୍ରହ—ସଂ. ବି. (ତତ୍+ଅନୁଗ୍ରହ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ତାହାଙ୍କର
Tadanugraha ଅନୁଗ୍ରହ—His favour.

ତଦନୁଗୃହୀତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତତ୍+ଅନୁଗୃହୀତ; ୩ୟା ତତ୍)—
Tadanugṛuhita ତାହାଙ୍କର ଅନୁଗ୍ରହ ପ୍ରାପ୍ତ—
(ତଦନୁଗୃହୀତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Favoured by him.

ତଦନୁଯାୟୀ—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍+ଅନୁଯାୟୀ)—ସେହି ବସ୍ତୁ ପରି—
Tadanujāyi Corresponding to that; similar to that.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ତଦନୁସାରେ—Thus; like that; accordingly; according to that.

ତଦନୁରୂପ—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍+ଅନୁରୂପ)—ସେହି ପ୍ରକାରର; ତଦ୍ରୂପ—
Tadanurūpa Similar; resembling that.
ତଦନୁରୂପ ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ତଦନୁସାରେ; ସେହିରୂପେ—
Similarly; accordingly.

ତଦନୁରୂପେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ —ତଦନୁସାରେ; ସେହିରୂପେ—
Tadanurūpe Similarly; accordingly.
ତଦନୁରୂପ

୧	ଚ	ଉ	ର୍‌, ର୍ହ	ଛ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ, ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଉଅ	ଧ
୨	ଛ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍‌

ତଦନୁସାର—ସଂ. ବିଣ—୧ । ତାହା ପରି—
Tadanusāra 1. Like that; similar to that.
୨ । ତହିଁର ଅନୁକୂଳ—2. Favourable to that.

ତଦନୁସାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତତ୍‌+ଅନୁସାରୀ)—ତଦନୁକାରୀ (ଦେଖ)
Tadanusārī Tadanukārī (See)
(ତଦନୁସାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତଦନୁସାରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ତଦନୁସାରଂ)—ସେହି ଅନୁସାରେ -
Tadanusāre According to that·
তদনুসারে

ତଦନ୍ତ—ସଂ. ବି. (ତତ୍‌+ଅନ୍ତ, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍‌)—
Tadanta ୧ । ତାହାର ଅନ୍ତ ବା ଶେଷ—1. Its end.
୨ । ତାହାର ସୀମା—2. Its bounds.
୩ । ସ୍ୱରୂପ-ନିର୍ଣ୍ଣୟ; ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରଣ—
3. Ascertaining the truth
ସମସ୍ତେ ହୋଇ ରୁକ୍ମିଣୀଙ୍କି ପେଷିଲେ
କଥା ତଦନ୍ତ ପାଇବା ପାଇଁ, ଗୋ ସୁନ୍ଦରି—ପ୍ରାଚୀ, ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।
୪ । ପରୀକ୍ଷା—4. Examination.
୫ । ପ୍ରକୃତ ପରିଚୟ—5 Acquaintance with the true state of affairs.
୬ । ଅନୁସନ୍ଧାନ; ତଦାରଖ—
6. Enquiry; investigation
୭ । ବିବରଣ; ବୃତ୍ତାନ୍ତ—7. Description; detail.
କେତେ ସହସ୍ର କୋଟି କପି ଏହା ସଙ୍ଗରେ ନ ଜାଣଇ ଏଥି ତଦନ୍ତ—
ବିଶ୍ୱନାଥ, ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।
তদন্ত ଦେ. ବି—ତାହାଙ୍କର ତଥ୍ୟ ବା ତତ୍ତ୍ୱ—
तहकीकात His whereabouts.
ତୋର ଅଗ୍ରଜ ମୁନି ଶାନ୍ତ, ସେ କାହୁଁ ଜାଣିବେ ତଦନ୍ତ—
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
ସଂ. ବିଣ—ତହିଁରେ ଶେଷ ହୋଇଥିବା—
Ending with that.
ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ—ତତ୍ପରେ; ତଦନନ୍ତର; ତାହା ଶେଷ ହୁଅନ୍ତେ—
Atter that; on the completion of that.

ତଦନ୍ତଃପାତୀ—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍‌+ଅନ୍ତଃପାତୀ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍‌)—ତହିଁର
Tadantahpāti ମଧ୍ୟଗତ, ତହିଁର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ, ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ ବା ନିହିତ—Situated within that; included within that.

ତଦନ୍ତ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା—
Tadanta karibā To enquire; to investigate.
তদন্তকরা तहकीकात करना

ତଦନ୍ତର—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ତଦନନ୍ତରଂ)—ତଦନନ୍ତର (ଦେଖ)
Tadantara Tadanantara (See)

ତଦନ୍ତରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ତଦନ୍ତରଂ)—୧ । ତହିଁପରେ—
Tadantare 1 After that.
୨ । ଅନୁସନ୍ଧାନର ଫଳରେ—
2. As a result of inquiry.

ତଦନ୍ତର୍ଗତ—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍‌+ଅନ୍ତର୍ଗତ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍‌)—
Tadantargata ତଦନ୍ତଃପାତୀ (ଦେଖ)
Tadantahpāti (See)

ତଦନ୍ତର୍ବର୍ତ୍ତୀ—ସଂ. ବିଣ (ତତ୍‌+ଅନ୍ତର୍ବର୍ତ୍ତୀ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍‌)—
Tadantarbartti ତଦନ୍ତଃପାତୀ (ଦେଖ)
(ତଦନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ, ତଦନ୍ତର୍ଭୂତ—ଅନ୍ୟରୂପ) Tadantahpāti (See)

ତଦନ୍ତେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ପଦ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ) (ସଂ. 'ତଦନ୍ତ'ରେ
Tadante ଦେଶଜ ସପ୍ତମୀ ବିଭକ୍ତିର ଏକାର ଯୋଗରେ; ଯଥା—
তদন্তে ଦୁଃଖିତେ)—ତହିଁ ପରେ—After that.
उसके बाद ତଦନ୍ତେ ଆମ୍ଭକୁ ଦ୍ୱାଦଶ ଭଗ କର ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ତଦନ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତତ୍‌+ଅନ୍ୟ; ୫ମୀ ତତ୍‌)—
Tadanya ତାହାଠାରୁ ପୃଥକ୍‌—
(ତଦନ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Separate from that.

ତଦପି—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ. (ତତ୍‌+ଅପି)—
Tadapi ୧ । ତେବେ ସୁଦ୍ଧା; ତଥାପି—
1. Even then; not withstanding.
୨ । ସେହି ମଧ୍ୟ—2. That even or also,

ତଦପେକ୍ଷା—ଦେ. ଅ—ତାହାଠାରୁ—
Tadapekshā Than that.

ତଦବଧି—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ. (ତତ୍‌+ଅବଧି)—
Tadabadhi ୧ । ସେହି କାଳରୁ; ସେହି ସମୟରୁ—1. Since then; from that time; thenceforth.
୨ । ସେହି ସ୍ଥାନରୁ—2. From that place.

ତଦବସ୍ଥ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତଦ୍‌+ଅବସ୍ଥା)—
Tadabastha ୧ । ସେହି ଅବସ୍ଥାପ୍ରାପ୍ତ; ପୂର୍ବଭାବାପନ୍ନ;
(ତଦବସ୍ଥା—ସ୍ତ୍ରୀ) ତାହା ପରି ଅବସ୍ଥା ପ୍ରାପ୍ତ—
1. Having attained that condition; so circumstanced; thus situated.
୨ । ତଦ୍ରୂପ—2. Similar to that.
୩ । ଅବିକଳ ସେହି—3. Identical; same.
୪ । (ଗଣିତ ପରିଭାଷା) ପୌନଃପୁନିକ ଦଶମିକରେ ଯେଉଁ ଦଶମିକାଂଶରେ ପୌନଃପୁନିକ ଚିହ୍ନ ନ ଥାଏ—
4. (mathematics) Non-recurring portion of a mixed recurring decimal.
(ଯଥା—•୯୨୦୩୫୬ ରେ ୦୩୫ ତଦବସ୍ଥ ଅଟେ ।)

ତଦବସ୍ଥତା—ସଂ. ବି. (ତଦବସ୍ଥ+ଭାବେ. ତା)—
Tadabasthatā ତାଦବସ୍ଥ୍ୟ; ତଦ୍ରୂପତା—Identity.
(ତାଦବସ୍ଥ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱଗତ ୧ ଚକ୍ରଂିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରଂିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରଂିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରଂିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଘ୍ୟ ନ ପାଇଲେ 'ଆର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ତଦବସ୍ଥା—ସଂ. ବି. (ତତ୍+ଅବସ୍ଥା)—ସେହି ଅବସ୍ଥା—
Tadabasthā — That condition.

ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ତଦବସ୍ଥର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ରୂପ—
Feminine form of 'Tadabastha.'

ତଦବସ୍ଥାପନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍+ଅବସ୍ଥା+ପଦ୍ ଧାତୁ+ତ)—
Tadabasthāpanna — ତଦବସ୍ଥ ୧ (ଦେଖ)
Tadabastha 1 (See)

ତଦବିର(ରି)—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତଦ୍‌ବୀର)—
Tadabir(ri) — ୧ । ଅଭୀଷ୍ଟ ସାଧନୋପାୟ; ଉଦ୍ୟମ; ଉଦ୍‌ଯୋଗ—
তদবীর — 1. Means; steps; diligence.

× × × ତୁବ କଣ ଗୋଟାଏ ? ତଦ୍‌ବିର କଲେ କୁଆଡ଼େ ଉଡ଼ିଯିବ ।
ଉତ୍କଳ. ସ୍ୱାଗତ ।

तदबीर — ୨ । ପ୍ରତୀକାର—2. Remedy.
୩ । ଚେଷ୍ଟା—3. Endeavour; efforts.
୪ । ଅନୁଷ୍ଠାନ—4. Taking step.
୫ । ଆୟୋଜନ; ଯୋଗାଡ଼; ବ୍ୟବସ୍ଥା—
5. Arrangement.
୬ । (କଚେରୀ) ମକଦ୍ଦମାର ତାରିଖ ପୂର୍ବରୁ ମକଦ୍ଦମା ପାଇଁ କରାଯିବା ସମସ୍ତ ଆନୁପୂର୍ବିକ ଉଦ୍ୟମ—
6. Priliminary steps taken for the proper prosecution of a case in court.

ତଦ୍‌ବିରକାର—ଦେ. ବିଣ—ଯେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ବା ମକଦ୍ଦମାର ଆନୁପୂର୍ବିକ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରୁଥାଏ—Taking the
Tadbir-kāra — priliminary steps in respect of a case or matter.

ତଦବିରିଆ—ଦେ. ବିଣ· (ଆ. ତଦ୍‌ବୀର+ଓ. ପ୍ରତ୍ୟୟ. ଇଆ)—
Tadabiriā — ତଦ୍ଵିରିଆ (ଦେଖ)—Tadbiriā (See)

ତଦଭାବ—ସଂ. ବି. (ତତ୍=ତହିଁର+ଅଭାବ)—ତାହାର ଅଭାବ;
Tadabhāba — ସେହି ବିଷୟ, ବସ୍ତୁ ବା ମନୁଷ୍ୟର ଅଭାବ—
Absence of that (thing or article or person).

ତଦଭାବେ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ—ତହିଁର ଅଭାବରେ; ତାହା ନ ମିଳିଲେ;
Tadabhābe — ତାହାର ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ—
In absence or want of that (thing, article or person)
(ଯଥା—ଶ୍ରାଦ୍ଧ ପିଣ୍ଡ ଉପରେ ଖଣ୍ଡେ ବସ୍ତ୍ର ଦେବ ଅଥବା ତଦଭାବେ ସୂତ୍ର ଖଣ୍ଡେ ଦେବ ।)

ତଦଭିନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. (୫ମୀ ତତ୍; ତତ୍+ଅଭିନ୍ନ)—
Tadabhinna — ୧ । ତତ୍‌ସ୍ୱରୂପ—1. Similar to that.
୨ । ଅବିକଳ ସେହିପରି—2. Identical.
୩ । ସେହି—3. Same.

ତଦମନା—ଦେ. ବିଣ. (ତତ୍+ଅମନା)—
Tadamanā — ତହିଁରେ ଅମନୋଯୋଗୀ—
Inattentive in that.

ମାନାସ୍ତୁଳେ ଜପୁଥିବେରୁ ବୋଲିବ ବେଇଁ ପାଇଁ ହେଲ ତଦମନା ।
ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ତଦର୍ଥ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ତଦର୍ଥଂ)—ସେଥିଲାଗି; ତନ୍ନିମିତ୍ତ—
Tadartha — On that account; for that purpose.

ସଂ. ବି. (ତତ୍+ଅର୍ଥ)—୧ । ସେହି ଅର୍ଥ—
1. That meaning.
୨ । ସେହି କାରଣ—2. That reason.
ବିଣ—ସେହି ଅର୍ଥଯୁକ୍ତ—
Having that meaning or purpose.

ତଦର୍ଥତା—ସଂ. ବି· (ତଦର୍ଥ+ଭାବେ. ତା)—ତାଦର୍ଥ୍ୟ—
Tadarthatā — Identity of object or meaning.

ତଦର୍ଥେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ ତଦର୍ଥଂ)—୧ । ସେହି ନିମନ୍ତେ—
Tadarthe — 1. For that.
তদর্থে, उसवास्ते — ୨ । ସେହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ—
2 With that view.

ତଦର୍ପଣ—ସଂ· ବି. (ତତ୍+ଅର୍ପଣ; ୬ଷ୍ଠୀ; ତତ୍ ଓ ୭ମୀ ତତ୍)—
Tadarpaṇa — ୧ । ତାହାଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ—
1. An offering to him.
୨ । ତାହାଠାରେ ନ୍ୟସ୍ତକରଣ—
2. Entrusting to him.
୩ । ପ୍ରତ୍ୟର୍ପଣ—3. Giving back.

ତଦର୍ପିତ—ସଂ· ବିଣ. (ତତ୍=ତାହାଙ୍କୁ, ତାହାଙ୍କଦ୍ୱାରା, ତାହାଙ୍କଠାରେ
Tadarpita — +ଅର୍ପିତ=ଦତ୍ତ, ନ୍ୟସ୍ତ)—୧ । ତାହାଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ—
1. Given to him.
୨ । ତାହାଙ୍କଠାରେ ନ୍ୟସ୍ତ—2. Offered to him.
୩ । ତାହାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଉତ୍ସୃଷ୍ଟ—3. Dedicated to his or her or its service or cause.
୪ । ତାହାଙ୍କଦ୍ୱାରା ଦତ୍ତ—4. Given by him or her.

ତଦର୍ପିତଚିତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍+ଅର୍ପିତ+ଚିତ୍ତ)—ତନ୍ମୟଚିତ୍ତ;
Tadarpita-chitta — ତାହାଙ୍କଠାରେ ମନକୁ ଅର୍ପଣ କରିଥିବା—
Wholly absorbed in that.

ତଦର୍ପିତ ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍+ଅର୍ପିତ+ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି)—ତନ୍ମୟ
Tadarpita chitta brutti — ଚିତ୍ତ; ତାହାଙ୍କଠାରେ ମନକୁ ଅର୍ପଣ କରିଥିବା—Wholly absorbed in that.

ତଦର୍ପିତପ୍ରାଣ—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍=ତାହାଙ୍କଠାରେ+ଅର୍ପିତ ହୋଇ
Tadarpita-prāṇa — ଅଛି(+ପ୍ରାଣ (ଯାହାର); ବହୁବ୍ରୀହି)—
ତାହାଙ୍କଠାରେ ପ୍ରାଣ ସମର୍ପଣ କରିଥିବା; ତଦ୍‌ଗତପ୍ରାଣ—
Having one's life devoted to him, her or it.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଙ୍ଘ	ଞ୍ଜ	ଣ୍ଡ,ଣ୍ଢ	ନ୍ତ	ମ୍ପ	ଙ୍ଗ	ଞ୍ଚ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଙ୍ଘ	ଞ୍ଜ	ଣ୍ଡ	ନ୍ତ	ମ୍ପ	ଙ୍ଗ	ଞ୍ଚ

[ଦ୍ର—ଏହିପରି ତଦର୍ପିତମନା; ତଦର୍ପିତମନୋବୃତ୍ତି, ତଦର୍ପିତ-ଜୀବନ ଇତ୍ୟାଦି ପଦ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ।]

ସଂ. ବି.—(ତଦର୍ପିତ=ତାହାଙ୍କୁ ଅର୍ପିତ ହୋଇଥିବା+ପ୍ରାଣ; କର୍ମଧା)—ତାଙ୍କୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରାଯାଇଥିବା ଜୀବନ—Life dedicated to him

ତଦା—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ.—(ତତ୍+କାଳାଧିକରଣାର୍ଥେ. ଦା)—
Tadā ତତ୍କାଳେ; ତେତେବେଳେ; ସେହି ସମୟରେ—Then; at that time.

ତଦାକାର—ସଂ. ବି. (ତତ୍=ଆକାର)—ସେହିରୂପ—
Tadākāra That shape or form.
ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସେହି ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ—Of that shape; similar in the same form; taking up the same form.

ତଦାକାରକାରିତା—ସଂ. ବିଣ. (ତଦାକାର+କାରିତା)—୧ । ସେହି
Tadākārakāritā ରୂପର ଅନୁକରଣରେ ଗଠିତ—1. Fashioned after that figure.
୨ । ସେହିରୂପରେ ମିଳିତ ହୋଇଥିବା—2. Assimilated to that form.

ତଦାକାରିତ ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି—ସଂ. ବି. (ତଦାକାରିତ+ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି; କର୍ମଧା)—
Tadākāritachittabrutti ସେହିରୂପରେ ମିଳିତ ହୋଇଥିବା ବୃତ୍ତି—Mental faculty assimilated to that form.
ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର ବୃତ୍ତି ତାହାର ଆକାରରେ ନିବିଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି—Having one's mind fully devoted to that form.

ତଦାତ୍ମକ—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍+ଆତ୍ମା+କ; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Tadātmaka ୧ । ତାହାପରି—1. Similar to that.
୨ । ତାହାଠାରେ ଅର୍ପିତ ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି ଯାହାର—2. Having a concentrated attention on it.

ତଦାତ୍ମା—ସଂ. ବିଣ (ତତ୍+ଆତ୍ମା; ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ତାହାପରି;
Tadātmā ତତ୍ସ୍ୱରୂପ—1. Similar to that.
୨ । ଅଭିନ୍ନ ହୃଦୟ—2. Of the same mind.

ତଦାନୀଂ—ସଂ. ଅ (ତତ୍+କାଳାର୍ଥେ ଦାନୀଂ)—ସେହି ସମୟରେ;
Tadānim ତଦା—Then; at that time.
(ଇଦାନୀଂ—ବିପରୀତ)

ତଦାନୀନ୍ତନ—ସଂ. ବିଣ (ତଦାନୀଂ+ଭବାର୍ଥେ. ତନ)—୧ । ସେହି
Tadānintana ସମୟରେ ଘଟିଥିବା—1. Happening in
(ଇଦାନୀନ୍ତନ—ବିପରୀତ) or belonging to that time.
୨ । ସେହି ସମୟର—2. Of that time.
୩ । ତତ୍କାଳୀନ—3. Prevalent in those days.

ତଦା ପ୍ରଭୃତି—ସଂ. ଅ (ତଦା+ପ୍ରଭୃତି=ଅବଧି)—ତଦବଧି; ସେହି
Tadā prabhruti ଦିନଠାରୁ; ତତ୍କାଳାବଧି—From that time.

ତଦାରକ—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ତଦାରୁକ୍)—ତଦାରଖ (ଦେଖ)
Tadāraka Tadārakha (See).
ଥାନା ଥମାରରେ ନୂଆ ଜଣେ ମାତ୍ର ତଦାରକ ହେଲା—ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ତଦାରକ(ଖ)—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ତଦାରୁକ୍)—୧ । ତଦନ୍ତ—
Tadārak(kh) 1 Enquiry.
তদারখ ୨ । ଅନୁସନ୍ଧାନ—2. Investigation.
तदारुक् ୩ । ପୂର୍ବରୁ ସତର୍କତା—3. Precaution
୪ । ସ୍ଥାନୀୟ ପରୀକ୍ଷା—4. Local enquiry.
୫ । ପ୍ରତୀକାର—5. Remedy; provision.
୬ । ହଜିବା ଦ୍ରବ୍ୟ ବା ଫେରାର୍ ଆସାମୀକୁ ଖୋଜିବା—6. Search after a messing thing or an absconder.
୭ । କୌଣସି ଅପରାଧ ବା ଦୁର୍ଘଟଣା ନ ଘଟିବା ବିଷୟରେ ପ୍ରବାଦ—7. Precautionary measures.

ତଦାରଖି—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ତଦାରୁକ୍)—ତଦାରଖ (ଦେଖ)
Tadārakhi Tadārakha (See)
ମାମଲା ତଦାରଖି ଆରମ୍ଭ ହେଲା—ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ତଦିତର—ସଂ. ବିଣ (ତଦ=ତାହାଠାରୁ+ଇତର=ପୃଥକ୍; ୫ମୀ
Taditara ତତ୍)—ତାହାଠାରୁ ଅନ୍ୟ; ତଦନ୍ୟ—Different from that.

ତଦୀୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ କ୍ଲୀ (ତତ୍+ଈୟ=ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ)—
Tadiya ୧ । ତତ୍ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; ତାହାଙ୍କର—1. Relating to
(ତଦୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) that; appertaining or belonging to him, her or it.
୨ । ତାହାଙ୍କ ଅଧିକାରରେ ସ୍ଥିତ—2, Within his control.

ତଦୁତ୍ତର—ସଂ. ବି (ତଦ୍+ଉତ୍ତର)—୧ । ତାହାର ଉତ୍ତରଦିଗ—
Taduttara 1. North of that.
୨ । ତାହାର ଜବାବ—2. Answer to that.

ତଦୁତ୍ତରେ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ତାହାର ଉତ୍ତର ଦିଗରେ—
Taduttare 1. To the north of that.
୨ । ତାହାର ଉତ୍ତରସ୍ୱରୂପ—2. In reply to that.
ଦେ. ଅ (ଭୂଇଁରଆରେ ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷା)—ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଜମିର ଉତ୍ତରରେ (ଏଥିର ସାଙ୍କେତିକ ତଃଉଃ ତଃଉ:—ଦେଖ)—North of the last plot.

ତଦୁତ୍ତାରୁ(ରେ)—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ତଦୁତ୍ତର°)—ତାହାପରେ; ତାହା-
Taduttāru(re) ବାଦ—After that.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ସେ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗ୍ଯା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ଯ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ତଦୁପରି—ସ. କ୍ରି. ବିଣ. (ତତ୍+ଉପରି; ୭ମୀ ତତ୍)—
Tadupari ୧ । ତାହା ଉପରେ; ତହିଁର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ—
1. Above him, her or that; over that; upon that.
୨ । ତହିଁରୁ ଅଧିକା—2. In addition to that.

ତଦୂର୍ଦ୍ଧ୍ୱ—ଦେ. ବି (ତତ୍+ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ)—୧ । ତହିଁର ଉପରେ—
Tadūrddhwa 1 The top of that.
୨ । ତହୁଁ ଅଧିକା—2. Excess of that.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ତହିଁର ଉପରେ ସ୍ଥିତ—1. Situated above that.
୨ । ତହୁଁ ଅଧିକ—2. More than that.
ସ. କ୍ରି. ବିଣ (ସ. ତଦୂର୍ଦ୍ଧ୍ୱଂ)—୧ । ତାଠୁ ବଳି—
1. In excess of that.
୨ । ତାକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି; ତଦୁପରି—
2. Beyond that; above that.

ତଦୂର୍ଦ୍ଧ୍ୱେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସ. ତଦୂର୍ଦ୍ଧ୍ୱଂ)—ତଦୂର୍ଦ୍ଧ୍ୱ (ଦେଖ)
Tadūrddhwe Tadūrddhwa (See)

ତଦେକ—ସ. ବିଣ (ତତ୍+ଏକ; ତାହା ହୋଇଅଛି ଏକ (ଅଭିନ୍ନ) ଯାହାଠାରୁ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ତାହା ସହିତ ଏକଭାବାପନ୍ନ; ତଦ୍ରୂପ; ତତ୍ସ୍ୱରୂପ—Similar to that.
Tadeka

ତଦେକାତ୍ମା—ସ. ବିଣ [ତତ୍ (ସେହି ହୋଇଅଛି) ଏକ (ଅଭିନ୍ନ) ଆତ୍ମା ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି]—୧ । ତାହା ସହିତ ଅଭିନ୍ନ; ତତ୍ସ୍ୱରୂପ—1. Similar to that.
Tadekātmā
(ତଦେକାତ୍ମତ୍ୱ—ବି)
୨ । ଅଭିନ୍ନହୃଦୟ—2. Very intimate; closely intimate; quite constant.

ତଦ୍ଗତ—ସ. ବିଣ [ତତ୍ (ତହିଁରେ) ଗତ (ଆସକ୍ତ); ୭ମୀ ତତ୍]—
Tadgata ୧ । ଏକାଗ୍ର; ଅଭିନିବିଷ୍ଟ; ତନ୍ନିଷ୍ଠ—1. Closely attentive; diligent.
୨ । ତହିଁରେ ଆସକ୍ତ—2 Wholly devoted or attached to that; intent on that.

ତଦ୍ଗତଚିତ୍ତ—ସ. ବିଣ (ତଦ୍ଗତ+ଚିତ୍ତ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ତାହାଙ୍କଠାରେ
Tadgatachitta କିମ୍ବା ସେହି ବିଷୟରେ ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି ଅର୍ପିତ କରିଥିବା; ତଦର୍ପିତ ଚିତ୍ତ—Having given one's thoughts wholly to that: having his mind wholly immersed in that.

ତଦ୍ଗତଚେତାଃ—ସ. ବିଣ (ତଦ୍ଗତ+ଚେତଃ; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Tadgata chetāḥ ତଦ୍ଗତଚିତ୍ତ (ଦେଖ)
Tadgata chitta (See)

ତଦ୍ଗତଜୀବନ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ [ତତ୍ (ତହିଁରେ) ଗତ (ଆସକ୍ତ ହୋଇଛି)
Tadgata jibana ଜୀବନ (ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—ତାହାଙ୍କଠାରେ
(ତଦ୍ଗତଜୀବନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯାହାଙ୍କର ପ୍ରାଣ ଆସକ୍ତ—Having one's life completely attached or devoted to him, her or it.
(ତଦ୍ଗତପ୍ରାଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଦ୍ଗୁଣ—ସ. ବି (ତଦ୍=ତାହାଙ୍କର+ଗୁଣ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tadguṇa ୧ । ତାହାର ଗୁଣ—1 Its, his or her quality or attribute.
୨ । କାବ୍ୟର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ, ଯେଉଁ ଅଳଙ୍କାରରେ ଆପଣାର ଗୁଣ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଅନ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁର ଗୁଣ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୁଏ—
2. A figure in rhetoric.
୩ । କେତେକ ବସ୍ତୁର କବିବର୍ଣ୍ଣିତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଗୁଣ—
3. Celebrated qualities of certain things in poetical license.
(ଯଥା—ବିରହିଣୀର ଶରୀରକୁ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଅଗ୍ନିପରି ଦହନ କରେ ।)
୪ । କେତେକ ଦ୍ରବ୍ୟର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଗୁଣ—4. The celebrated or well known qualities of certain things.
(ଯଥା—ଚନ୍ଦନର ଶୀତଳତ୍ୱ, ଅଗ୍ନିର ଦାହକତ୍ୱ ।)
ବିଣ [ତଦ୍ (ତାହାଙ୍କର) ଗୁଣ (ପରିଗୁଣ ଯାହାର) ବହୁବ୍ରୀହି]—ତାଙ୍କ ଗୁଣପରି ଗୁଣବିଶିଷ୍ଟ—Having attributes similar to those passed by him, her or it; having equivalent attributes with him, her or it.

ତଦ୍ଦକ୍ଷିଣ—ସ. ବି (ତତ୍=ତହିଁର+ଦକ୍ଷିଣ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ତହିଁର
Taddakshiṇa ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗ—South of that.

ତଦ୍ଦକ୍ଷିଣେ—ସ. କ୍ରି. ବିଣ. [ତଦ୍ (ତହିଁର)+ଦକ୍ଷିଣେ (ଦକ୍ଷିଣ
Taddakshiṇe ଦିଗରେ)]—୧ । ତହିଁର ଦକ୍ଷିଣଦିଗରେ—
1. To the south of that.
୨ । ପୂର୍ବାଲିଖିତ ଜମିର ଦକ୍ଷିଣଦିଗରେ; ଜରିପ ଖତିୟାନରେ କୌଣସି ଜମିର ନମ୍ବର ପାଖେ ଲେଖା ଯାଇଥିବା ସାଙ୍କେତିକ 'ତ: ଦ:' ଚିହ୍ନର ମର୍ମ (ଉ. ଉ. ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ; ଏଥିର ସାଙ୍କେତିକ ତ. ଦ)—
2. The meaning of an abbreviation 'Ta. Da' noted against a plot of land in old survey field books, corresponding to the English abbreviation 'S' meaning 'South', as in the expression "The plot is bounded 'N' by the river; 'S' by the embankment."

ତଦ୍ଦଣ୍ଡ—ସ. କ୍ରି. ବିଣ. (ତତ୍=ସେହି+ଦଣ୍ଡ=ମୁହୂର୍ତ୍ତ)—
Taddaṇḍa ସେହିକ୍ଷଣି; ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ; ତଦଣ୍ଡେ; ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍—Immediately; in the nick of time; instantly; instantaneously.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଐ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଉଃ	ଣ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ନ

ତ—୧ । ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତ—1. That very moment.
୨ । ସେହି ବାଡ଼ି; ସେହି ଯଷ୍ଟି—2 That very stick.

ତଦ୍ଦଣ୍ଡେ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ—
Taddande 1. At that moment.
୨ । ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍; ସେହି କ୍ଷଣିକା; ଖୋଡ଼େ ଗୋଡ଼େ—
2. Immediately; in no time.
(ଯଥା—ତୁମ୍ଭେ ଅର କୋଠରୀରୁ ପୁସ୍ତକଖଣ୍ଡିକ ନେଇ ତୁ ତଦ୍ଦଣ୍ଡେ ଆସି ପହଞ୍ଚିବ ।)

ତଦ୍ଦିନ—ସଂ. ଅ. (ତତ୍+ଦିନ)—୧ । ସେହି ଦିବସ—
Taddina 1. That very day; the same day.
୨ । ମଧ୍ୟାହ୍ନରେ—2. In the middle of the day.
୩ । ପ୍ରତିଦିନ—3. Daily; every day.

ତଦ୍ଦିନେ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ.—୧ । ସେହିଦିନ ମଧ୍ୟରେ
Taddine 1. Within that day
୨ । ସେହି ଦିନପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—2. Upto that day.

ତଦ୍ଦେଶୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ତତ୍+ଦେଶ+ଈୟ)—ସେହି ଦେଶସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; ସେ ଦେଶର—Appertaining to that country or place; of that country.
Taddesiya

ତଦ୍ଧନ—ସଂ. ବି (ତତ୍+ଧନ; କର୍ମଧାରୟ; ଷଷ୍ଠୀ)—୧ । (କର୍ମଧା) ସେହି ସମ୍ପତ୍ତି—1. That very property.
Taddhana
୨ । (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍) ତାହାଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତି—
2. The property of that person.
ସଂ. ବିଣ—କୃପଣ—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Miserly.

ତଦ୍ଧିତ—ସଂ. ବି [ତଦ୍ (ସେହି ମୂଳ ଶବ୍ଦ)+ହିତ (ଯାହା ଉପଯୁକ୍ତ ହୁଏ) ଯାହା ମୂଳ ଶବ୍ଦର ଉପଯୁକ୍ତ]—୧ । ତାହାଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ—1 His or her benefit.
Taddhita
୨ । (ବ୍ୟାକରଣ) ବିଶେଷ୍ୟ, ବିଶେଷଣ ଓ ସର୍ବନାମ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ପରେ ବିଶେଷ ବିଶେଷ ଅର୍ଥରେ ଯେଉଁ ପ୍ରତ୍ୟୟମାନ ଯୋଗ କରାଯାଇ ନୂତନ ଶବ୍ଦ ଗଠିତ ହୁଏ—2. Name of certain class of suffixes added to nouns, pronouns and adjectives
(ଯଥା—ମତ୍, ବତ୍, ଇନ୍, ବିନ୍, ଯ ।)
ସଂ. ବିଣ—ତତ୍ପକ୍ଷେ ହିତକର ବା ମଙ୍ଗଳଜନକ—Conducing to the benefit of that person or object; beneficial thereto.

ତଦ୍ଧିତ ପଦ—ସଂ. ବି—ବିଶେଷ୍ୟ, ବିଶେଷଣ ଓ ସର୍ବନାମ ଶବ୍ଦ ପରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଯୋଗ କରାଯାଇ ଯେଉଁ ପଦମାନ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ—Derivatives from nouns, pronouns and adjectives
Taddhita pada
(ଯଥା—ଜ୍ଞାନବାନ୍; ଦୟାଳୁ (ବିଶେଷ୍ୟରୁ ନିଷ୍ପନ୍ନ); ମହିମା, ଗରିଷ୍ଠ (ବିଶେଷଣରୁ ନିଷ୍ପନ୍ନ); ତଦୀୟ, ମଦୀୟ, ତାଦୃଶ (ସର୍ବନାମରୁ ନିଷ୍ପନ୍ନ ।)

ତଦ୍ଧିତପ୍ରକରଣ—ସଂ. ବି (ତଦ୍ଧିତ+ପ୍ରକରଣ)—ବ୍ୟାକରଣର ଯେଉଁ ଅଂଶରେ ତଦ୍ଧିତ ପ୍ରତ୍ୟୟମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଚର୍ଚ୍ଚା କରାଯାଇଥାଏ—The part of the Grammar dealing with 'Taddhita' suffixes.
Taddhita prakarana

ତଦ୍ଧିତ ପ୍ରତ୍ୟୟ—ସଂ. ବି (ତଦ୍ଧିତ+ପ୍ରତ୍ୟୟ)—ବିଶେଷ୍ୟ, ବିଶେଷଣ ଓ ସର୍ବନାମ ଶବ୍ଦର ଉତ୍ତର ବିଶେଷ ବିଶେଷ ଅର୍ଥରେ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ପ୍ରତ୍ୟୟମାନ ହୁଏ—Affixes added to nouns, pronouns, adjectives to form derivative words.
Taddhita pratyaya
[ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତରେ ତଦ୍ଧିତ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଅନେକ; ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ପ୍ରଚଳିତ ପ୍ରତ୍ୟୟ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଏଠାରେ ଦିଆଗଲା । ଯଥା—୧ । ଅପତ୍ୟାର୍ଥରେ. ଅ—ପଣ୍ଡୁ+ଅ=ପାଣ୍ଡବ; ଯାଦବ, ମାନବ । ଇ—ଦଶରଥ+ଇ=ଦାଶରଥି; ସୌମିତ୍ରି । ଇକ—ରେବତୀ+ଇକ=ରୈବତିକ । ଏୟ—ଗଙ୍ଗା+ଏୟ=ଗାଙ୍ଗେୟ; ଭାଗିନେୟ । ଆୟନ—କାତ୍ୟାୟନ । ଯ—ଯମଦଗ୍ନି+ଯ=ଯାମଦଗ୍ନ୍ୟ । ଈୟ—ମାତୃଷ୍ୱସୃ+ଈୟ=ମାତୃଷ୍ୱସ୍ରୀୟ । ୨ । ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥରେ ଇକ—ବୈଦିକ; ମାନସିକ; ବାଚିକ; ଶାରୀରିକ । ଅ—ଶାରୀର; ମାନସ; ରାଜସ । ଈୟ—ସ୍ୱୀୟ; ପରକୀୟ, ମଦୀୟ; ଉତ୍କଳୀୟ । ୩ । ସ୍ୱାର୍ଥରେ. ଧେୟ—ଭାଗଧେୟ; ନାମଧେୟ । ଅ—ଶୃଗାଳ, ଚୌର, କୌତୂହଳ । କ—ବାଳକ, ତାରକା, ରଥିକା । ୪ । ସମୂହ ଅର୍ଥରେ ତା—ଗ୍ରାମତା; ଜନତା । ୫ ଭାବାର୍ଥରେ ତା—ମୂର୍ଖତା; ଲଘୁତା । ତ୍ୱ—ଲଘୁତ୍ୱ, ମୂର୍ଖତ୍ୱ । ଇମନ—ମହିମା; ଦ୍ରାଘିମା । ୬ । ସାଦୃଶ୍ୟାର୍ଥରେ ବତ୍—ଗୁରୁବତ୍; ମାତୃବତ୍ । କଳ୍ପ—ପିତୃକଳ୍ପ । ୭ । ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥରେ ବତ୍—ଧନବାନ୍; ଗୁଣବାନ୍ । ମତ୍—ଶ୍ରୀମାନ୍; ଅଂଶୁମାନ୍; ବିନ୍—ମେଧାବୀ; ମାୟାବୀ । ଇନ୍—ଧନୀ, ଗୁଣୀ; ଧନ୍ୱୀ । ଇନ—ମଳିନ । ଶାଳିନ୍—ଧନଶାଳୀ । ବଳ—ରଜସ୍ୱଳା; ଦନ୍ତାବଳ; କୃଷୀବଳ । ଉର—ଦନ୍ତୁର । ବ—କେଶବ; ଗାଣ୍ଡୀବ । ଆଳୁ—ଦୟାଳୁ; ନିଦ୍ରାଳୁ । ଲ—ମାଂସଳ; ମୃଦୁଳ; ଶ୍ରୀଳ । ଇଲ—ଫେନିଲ, ଜଟିଳ; ପଙ୍କିଲ । ଶ—ରୋମଶ; କର୍କଶ । ଉଲ—ବାତୁଲ । ୮ । ସ୍ୱରୂପାର୍ଥରେ ମୟ—ବାଙ୍ମୟ; ମୃଣ୍ମୟ । ୯ । ଅତିଶାୟ୍ୟାର୍ଥରେ ଇଷ୍ଠ—ଗରିଷ୍ଠ; ପାପିଷ୍ଠ; ବଳିଷ୍ଠ । ଈୟସ୍—ଲଘୀୟାନ୍; କନୀୟାନ୍ । ତର—ଲଘୁତର; ଗୁରୁତର । ତମ—କ୍ଷୁଦ୍ରତମ । ୧୦ । ନିପୁଣାର୍ଥରେ ଠ—କର୍ମଠ । ୧୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଅର୍ଥରେ ତର—ଅଶ୍ୱତର । ୧୨ । ପରିଣତ ଅର୍ଥରେ ସାତ୍—ଜଳସାତ୍; ଧୂଳିସାତ୍ । ୧୩ । ଦେୟ ଅର୍ଥରେ ସାତ୍—ବିପ୍ରସାତ୍; ପାତ୍ରସାତ୍ । ୧୪ । ଜନ୍ମିବା ବା ସଞ୍ଜାତ ଅର୍ଥରେ ଇତ—ପୁଷ୍ପିତ; ଦୁଃଖିତ । ୧୫ । ପୂର୍ବେ ହୋଇ ନ ଥିଲା ବର୍ତ୍ତମାନ ହୋଇଅଛି (ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବାର୍ଥେ ଚ୍ୱିପ୍ରତ୍ୟୟ=ଈ—ବଶୀକରଣ; ମନ୍ଦୀଭୂତ । ୧୬ । ପ୍ରକାରାର୍ଥରେ ଜାତୀୟ—ବିଜାତୀୟ; ସ୍ୱଜାତୀୟ । ୧୭ । ସଂଖ୍ୟାପୂରଣାର୍ଥରେ ଥ—ଷଷ୍ଠ; ଚତୁର୍ଥ । ତମ—

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାନା ଏବ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ଇଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗୋ'ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ବିଂଶତିତମ । ମ—ଦଶମ; ପଞ୍ଚମ; ପ୍ରଥମ; ସପ୍ତମ । ଅ—ଏକାଦଶ । ୧୮ । ପ୍ରକାରାର୍ଥରେ ଧା—ବହୁଧା; ଶତଧା । ୧୯ । ଅବୟବାର୍ଥରେ ତୟ—ତ୍ରିତୟ; ଚତୁଷ୍ଟୟ । ୨୦ । ପରିମାଣ ଅର୍ଥରେ ମାତ୍ର—କ୍ଷଣମାତ୍ର; ତନ୍ମାତ୍ର; କ୍ଷଣମାତ୍ର । ୨୧ । ପ୍ରକାର ଅର୍ଥରେ ଥା—ସର୍ବଥା; ଅନ୍ୟଥା । ଧା—ଦ୍ୱିଧା; ତ୍ରିଧା; ବହୁଧା; ଶତଧା । ୨୨ । କାଳାଧିକରଣରେ ଦା—ଏକଦା; ସର୍ବଦା । ୨୩ । ଉତ୍ପନ୍ନ ଅର୍ଥରେ ତ୍ୟ—ଅତ୍ରତ୍ୟ; ତତ୍ରତ୍ୟ । ତନ—ଅଦ୍ୟତନ; ଅଧୁନାତନ; ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱତନ । ମ—ଅଧମ; ମଧ୍ୟମ ।

ଏମାନ ସଂସ୍କୃତ ପ୍ରତ୍ୟୟ; ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଦେଖାଯାଏ । ଯଥା—ଈ—କଟକୀ; ଦକ୍ଷିଣୀ । ଇଆ ବା ଇୟା—କଟକିଆ; ମାଡ଼ୁଆରୀୟା; ଦକ୍ଷିଣିଆ । ଉଆ—ଡାଳୁଆ; ନାଳୁଆ; ବାଳୁଆ; ମଳୁଆ । ଅ—ଦଗା । ଉରି—ଦଗୁରି, ମୂଳୁରି; ଦାଲୁରି । ପଣ, ପଣିଆଁ—ବୁଢ଼ାପଣ; ପିଲାପଣିଆଁ । ଗିରି—ବାବୁଗିରି । ଈ, ଟ୍ୟା—ଇଂରେଜୀ; ଦରେଟି; କଣାଟ୍ୟା । କ—ବର୍ଷକ; ଚୋପାକ । ଏ—ମାସେ; ଦିନେ । ଠି, ଠାଇଁ—ଯେଉଁଠି, ଏଠାଇଁ । ଠୁ, ଠାଉଁ—ତାଠୁ; କାହାଠାଉଁ । ଠିକ, ଠାକୁ—ସେଠିକ; ମୋଠାକୁ । ଥିରେ—ସେଥିରେ । ଥିକ, ଥିକୁ—ଯୁଥିକ; ଏଥିକୁ ।]

ତଦ୍ବତ୍—ସଂ. ବିଣ. (ତଦ୍+ସାଦୃଶ୍ୟାର୍ଥେ; ବତ୍)—
Tadbat ୧ । ତଦ୍ରୂପ; ତଦ୍ତୁଲ୍ୟ—1 Similar to that; like that; similar thereto.
୨ । (ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବତ୍)—ତଦ୍ବିଶିଷ୍ଟ—
2. Having that.

ତଦ୍ବଳ—ସଂ. ବି—୧ । ଏକପ୍ରକାର ବାଣ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tadbala 1. A kind of dart.
୨ । ତାହାଙ୍କ ବଳ—2. His strength.
୩ । ତାହାଙ୍କ ସୈନ୍ୟ—3 His army.

ତଦ୍ବାଚକ—ସଂ. ବିଣ. (ତଦ୍+ବାଚକ)—୧ । ତାହା କହୁଥିବା—
Tadbāchaka 1. Saying that.
୨ । ସେହି ଅର୍ଥବୋଧକ—2. Signifying that.

ତଦ୍ବିଧ—ସଂ. ବିଣ. (ତଦ୍+ବିଧା=ପ୍ରକାର)—ସେହିପରି; ତଥାବିଧ—
Tadbidha Like that; such like; similar.

ତଦ୍ବିର (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି—ତଦ୍‌ବିର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tadbir (etc) Tadabir etc (See)

ତଦ୍ବିରିଆ—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଅ. ତଦବୀର)—ଯୋଗାଡ଼ିଆ, ଉଦ୍ୟମୀ—
Tadbiriā Prompt in making arrangements or taking steps; diligent.

ତଦ୍ବିଷୟ—ସଂ. ଚ.(ତଦ୍+ବିଷୟ)—ସେହି ବିଷୟ ବା କଥା—
Tadbishaya That matter or affair.

ତଦ୍ବ୍ୟତିରିକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ତଦ୍.+ବ୍ୟତିରିକ୍ତ)—ତଦ୍ଭିନ୍ନ; ତଦନ୍ୟ; ତାହା
Tadbyatirikta ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ—Different from that.

କ୍ରି. ବିଣ.—ତାହା ଛଡ଼ା—
Besides that; apart from that.

ତଦ୍ବ୍ୟତିରେକେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—ତାହା ଛଡ଼ା—
Tadbyatireke Besides that.

ତଦ୍ବ୍ୟତୀତ—ସଂ. ବିଣ. ଓ କ୍ରି. ବିଣ.—(ତଦ୍+ବ୍ୟତୀତ)—
Tadbyatīta ତଦ୍ବ୍ୟତିରିକ୍ତ (ଦେଖ)—
Tadbyatirikta (See)

ତଦ୍ଭବ—ସଂ. ବିଣ—ତହିଁରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ବା ଜାତ—
Tadbhaba Born or produced from that.
ସଂ. ବିଣ. (ଅଭିଧାନକାରଙ୍କ ପରିଭାଷା)—ଭାଷାର ଯେଉଁ ଶବ୍ଦମାନ ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦରୁ ଅପଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି—(Lexicographer's term) Words which have come from Sankrit and have under gone some change.
(ଯଥା—ସଂ. ହସ୍ତରୁ ହାତ; ଘର୍ଷଣରୁ ଘଷା, ଦୁହିତାରୁ ଝିଅ, ଅର୍ଜ୍ଜନରୁ ଅରଜନ, ଘୃତରୁ ଘିଅ ।)
[ଦ୍ର—ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ଶବ୍ଦମାନ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ଦେଶୀୟ ବା ଦେଶ୍ୟ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଅଛି ।]

ତଦ୍ଭାବ—ସଂ. ବି.(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତଦ୍+ଭାବ)—୧ । ସେହି ଅବସ୍ଥା—
Tadbhāba 1. That state or condition.
୨ । ତଦ୍ବିଷୟକ ଚିନ୍ତା—2. Thoughts thereof.
୩ । ତହିଁର ଅବସ୍ଥା—3. The state of that thing or person.
୪ । ତାହାଙ୍କ ମନୋଗତ ଭାବ—4 His or her sentiments or intentions.

ତଦ୍ଭାବାପନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. [ତଦ୍ଭାବ (କୁ)+ଆପନ୍ନ (ପ୍ରାପ୍ତ); ୨ୟା ତତ୍]—
Tadbhābāpanna ୧ । ତାହାର ଅବସ୍ଥାପ୍ରାପ୍ତ—1. Having attained the condition of that person.
୩ । ତଦବସ୍ଥ—3 Thus circumstanced; situated in that condition.

ତଦ୍ଭିନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. (ତଦ୍+ଭିନ୍ନ=ପୃଥକ୍, ୫ମୀ ତତ୍)—
Tadbhinna ୧ । ତଦତର; ତଦନ୍ୟ; ତାହାଠାରୁ ପୃଥକ୍—
1 Barring him or her; different or separate from that.
୨ । ତାହାଠାରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର—2. Distinct from that.

ତଦ୍ଭୁଜ—ସଂ ବି.—ତରଭୁଜ (ଦେଖ) (ହରେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)
Tadbhuja Tarabhuja (See)

ତଦ୍ୟପି—ସଂ. ଅ.—ତଥାପି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tadyapi Even then.

ତଦ୍ରୂପ—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍=ତାହାର କିମ୍ବା ସେହି+ରୂପ=ପ୍ରକାର)—
Tadrūpa ୧ । ତତ୍ସଦୃଶ; ତଦ୍ବତ୍—1. Similar to that; of that form; of that kind; like that.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଂ	ଓ୍ୱ	ଣ୍ଟ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ତ୍ସ

୨ । ସେହି ପ୍ରକାରର—2. Similar; such; such-like
ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ସେହିପରି—1. In that manner.
୨ । ତଦନୁସାରେ—2. According to that.

ତଦ୍ରୂପେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ତଦ୍ରୂପ)—ସେହିପରି—
Tadrūpe Likewise; similarly.
তদ্রূপে **वैसाहि**

ତନ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ବିସ୍ତାର କରିବା—
Tan (root) 1. To spread.
୨ । ବୃଦ୍ଧି କରିବା—2. To lengthen; to enlarge

ତନ୍‌କା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ତନ୍‌ଖ୍ୱାହ୍=ବେତନ)—
Tan-kā ତନ୍‌ଖା (ଦେଖ)—Tan-khā (See)

ତନ୍‌ଖା—ବୈଦେ ବି. (ଫା. ତନ୍‌ଖ୍ୱାହ୍=ବେତନ; ତୁଳନା କର ସଂ.
Tan-khā ଟଙ୍କ; ଦେ. ଟଙ୍କା, ପ୍ରାଚୀନ ବଙ୍ଗଳା)—
মাইনা, তনখা ୧ । ଦରମା; ବେତନ; ଚାକରର ମାସିକ ପ୍ରାପ୍ୟ
तनखाह, तनखा ପାରିଶ୍ରମିକ—1. Pay; salary; monthly wages (of a servant)
୨ । ବରାଦ ଚିଠି, କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଟଙ୍କା ଦେବା ନିମନ୍ତେ କର୍ମଚାରୀ ବା ପ୍ରଜାଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଆଦେଶପତ୍ର; ଚିଠି—
2. Bill of exchange, an order or letter issued to a servant to pay mony to a third person.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବନ୍ଧକ ଦେଇ ଋଣ ଆଣିବା—
Borrowing money on mortgage or pledge.

ତନ୍‌ଖି—ବୈଦେ. ବି—ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ—
Tan-khi Supervision.
দেখাশোনা **निगाह, देखभाल**

ତନ୍‌ଖି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଫା ତନ୍‌ଖୋଆ)—
Tan-khi karibā ୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ତତ୍ତ୍ୱ ନେବା;
তত্বাবধারণ করা ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରଣ କରିବା; ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା—
निगाह करना 1. To supervise a work; to look after a work.
୨ । ତଦନ୍ତ କରିବା; ତଦାରଖ କରିବା; ପରୀକ୍ଷା କରିବା—
2. To enquire; to investigate; to examine a matter; to inspect a thing.
୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ଆନୁମାନିକ ବ୍ୟୟ ପୂର୍ବରୁ ସ୍ଥିର କରିବା, ଏଷ୍ଟିମେଟ୍ କରିବା—3 To prepare an estimate for a certain work.
୪ । କୌଣସି ବିଷୟର ତଥ୍ୟ ନିରୂପଣ କରିବା; ଠିକଣା କରିବା—4. To ascertain any matter.

ତନ୍‌ଖି ବଙ୍ଗଳା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ତନ୍‌ଖୋଆ+ଇଂ. ବଙ୍ଗଳା
Tan-khi baṅgalā Bangalow)—ମଫସଲର ସରକାରୀ କର୍ମବିଭାଗ ପରିଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ଯିବା କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କର ସାମୟିକ ଅବସ୍ଥାନ ନିମନ୍ତେ ସେହି ସେହି ବିଭାଗର ମଫସଲ କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥଳମାନଙ୍କରେ ତୋଳାଯାଇଥିବା ଘର—
Inspection Bungalow.

ତନ୍‌ଖିବା—ବୈଦେ. କ୍ରି. (ଫା. ତନ୍‌ଖୋଆ)—ତନ୍‌ଖି କରିବା (ଦେଖ)
Tan-khibā Tan-khi karibā (See)

ତନତନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. ବିଣ—ତନ୍ନତନ୍ନ (ଦେଖ)
Tan-tan Tanna–tanna (See)

ତନ—ଗ୍ରା. ବି.—୧ । (ସଂ. ତନୁ) ଲଗ୍ନିକ ବନ୍ଧୁ—
Tana 1. Close relative.
୨ । (ସଂ. ତନୟ) ପୁଅ—2. Son.
तन ୩ । (ସଂ. ତନସ୍)ତନୁ—3. Body.

ଲୁଚି ଯାଇଁ ମୋହର ହୃଦପଣ
ମୋର ତନ ଜୀବନ ଧନ ପ୍ରାଣ—ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ସଂ. ପ୍ରତ୍ୟୟ—ଘଟିବା ଅର୍ଥରେ କାଳ ଓ ସ୍ଥାନବାଚକ ଶବ୍ଦ 'ସଦା', 'ଅଦ୍ୟ', 'ଅଧୁନା' ପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ କରାଯିବା ପ୍ରତ୍ୟୟ—
A suffix added to words denoting time and place; and meaning 'happening in', 'placed in'.

ତନଇ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. ପୁଂ. (ସଂ. ତନୟ)—ପୁଅ—
Tanai Son
(ତନଈ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତନଘନ—ଦେ. ବି. ବିଣ ଓ କ୍ରି. ବିଣ—ତନାଘନା (ଦେଖ)
Tana-ghana Tanā–ghanā (See)

× × ଏ ବିଷୟରେ ପେସ୍କାର ବାବୁଙ୍କର ଭାରି ତନଘନ ଲାଗିଛି—
ଫକୀରମୋହନ, ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ତନମନ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବି.—୧ । ତନ୍ମନ (ଦେଖ)
Tanamana 1. Tanmana (See)

ବହୁ ରତନ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମାଳା ଯତନ ତନମନ ଯେଣେ ମନୋରଥ ଗୋ ବୈଦେହି ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ

तनमन ୨ । (ସଂ. ତନୁସ୍+ମନଃ)—ଶରୀର ଓ ମନ—
2 Body and mind.

ତନମାତ୍ର—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. ଓ କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ତନ୍ମାତ୍ର)—
Tanamātra ତନ୍ମାତ୍ର (ଦେଖ)—Tanmātra (See).

ଗନ୍ଧ ରୂପ ଯେ ରସ ଶବ୍ଦ
ସ୍ପର୍ଶାଦି ତନମାତ୍ର ଭେଦ—ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।

ତନୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତନ୍ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ।ଅୟ;
Tanaya ଯେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିବା ଦ୍ୱାରା ବଂଶକୁ ବିସ୍ତାର କରେ)—
(ତନୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ପୁତ୍ର—Son.

ତନୟି—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. ପୁଂ (ସଂ. ତନୟ)—ପୁତ୍ର—
Tanayi Son.
(ତନୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ହ୍ରସ୍ୱ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ'କୁ ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଁକା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ତନୟିତ୍ନୁ—ସଂ. ବି (ତନ୍ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇତ୍ନୁ)—
Tanayitnu ୧ । ବଜ୍ର—1. Thunder.
୨ । ମେଘ—2. Cloud.

ତନା କରିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି (ମୂଳ ହି. ତାନା=ଟାଣୀ
Tanā karibā ସୂତା)—ଲୁଗା ବୁଣିବାଲାଗି ଟାଣୀ ସୂତାକୁ ସଜାଡ଼ି ରଖିବା—To keep the warp thread ready for weaving.

ତନାଘନା—ଦେ. ବି (ସଂ. ତନ ଧାତୁ ଓ ଘନ ଶବ୍ଦ ସମ୍ମିଶ୍ରଣରେ)—
Tanā-ghanā ୧ । ତରବର—1. Hot haste;
তাড়াতাড়ি (ଯଥା—ବିଭାଘର ଆଉ ୩ ଦିନ ଅଛି ବୋଲି ସ୍ତ୍ରୀମାନେ
तानाबाना ବାନ୍ଧିବା କାମରେ ଭାରି ତନାଘନା ଲଗିଛନ୍ତି ।)
୨ । ତମ୍ବା; ତାଗିଦା—2. Urgent pressure.
(ଯଥା— ଲାଟବନ୍ଦ ଖଜଣା ଅଦାୟ ନିମନ୍ତେ ପିଆଦାମାନେ ଭାରି ତନାଘନା ଲଗାଇଛନ୍ତି ।)
ବିଣ — ଅତି ତ୍ୱରାଯୁକ୍ତ—Hasty.
କ୍ରି. ବିଣ—ତ୍ୱରାଯୁକ୍ତଭାବରେ—In hot haste.

ତନାଘନା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ତମ୍ବା କରିବା—
Tanāghanā karibā 1. To apply urgent pressure;
তাড়াতাড়ি করা to demand with pressure.
तानाबाना करना ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ତ୍ୱରାଯୁକ୍ତ କରିବା—
[ତନାଘନା ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] 2. To hasten; to urge haste.

ତନାଘିଚ୍ଚା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ତନ ଧାତୁ)—
Tanāghichā ଟଣାଟଣି; ଟଣା ଓଟରା—
টানাটানি खींचतान Pushing and shuffling.

ତନାଜା—ବୈଦେ ବି (ଆ)—୧ । ଅଡୁଆ; ବଖେଡ଼ା—
Tanājā 1. Complication.
तनाज़ा ୨ । ଶତ୍ରୁତା—2. Enmity.
୨ । ଅଦାଉତି—3. Grudge.

ତନାବି—ବୈଦେ. ବି (ତେ)—ଜଲାକବାଟ; ଗବାକ୍ଷ; ଝରକା—
Tanābi Window; latticed window.
ବଳତ ଲଳିତ ହରିତାଳ ଦେହ ସଭିଧ ତନାବ ଗୃହଁ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ତନି—ପ୍ରାଦେ (ମେଦନୀପୁର) ବି—ତୋରାଣୀ—
Tani Water from moistened rice.

ତନିମା—ସଂ. ବି (ତନୁ=କୃଶ+ଭାବାର୍ଥେ. ଇମନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Tanimā ୧ । କୃଶତା—1. Thinness.
୨ । ସୂକ୍ଷ୍ମତା—Minuteness.
୩ । ଯନ୍ତ୍ରକ—Lever.

ତନିଷ୍ଠ—ସଂ. ବିଣ. (ତନୁ=ଅଳ୍ପ+ଅତିଶୟାର୍ଥେ, ଇଷ୍ଠ)—
Tanishtha ୧ । ଅତି ଅଳ୍ପ—1. Very little.
୨ । ଅତିକୃଶ—2. Very weak.
୩ । କ୍ଷୀଣତର—3. Very thin; minute.

ତନୀୟାନ୍—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ. (ତନୁ=ଅଳ୍ପ+ଅତିଶୟ ଅର୍ଥରେ, ଈୟସ୍;
Tanīyān ୧ମା. ୧ବ) - ୧ । ଅତିଅଳ୍ପ—
(ତନୀୟସୀ - ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Very little.
୨ । ଅତିକୃଶ—2. Very weak; minute.

ତନୁ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତନ୍ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର କରିବା+କରଣେ. ଉ କମ୍ବା
Tanu କର୍ତ୍ତୃ. ଉ, ଯାହା ଉତ୍ପତ୍ତିଠାରୁ ବିସ୍ତାର ଲାଭ କରେ)—
୧ । ଶରୀରର ଚର୍ମ—1 Skin of the body.
୨ । ଅଙ୍ଗ; ଶରୀର—2. Body; person.
୩ । ମୂର୍ତ୍ତି—3. Image; form.
ଦେ. ବି (ପ୍ରାଚୀନପଦ୍ୟ)—ତନୟ—Child; son.
ସେ ନାମ ମହିମା କହିଲେ ନ ସରେ
ଶୁଣ ରେ ବରଜ ତନୁ । ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ. ଅଣାକାର ସଂହିତା ।

(ତନୁ, ତନ୍ୱୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଅଳ୍ପ—1. Little.
୨ । ଛୋଟ—2. Small.
୩ । କୃଶ—3. Weak; slim; lean; thin.
୪ । କ୍ଷୀଣ—4. Feeble; slender.
୫ । କୋମଳ—6 Delicate.
୬ । ସୂକ୍ଷ୍ମ—5. Minute.
ଅଣିମାନ ମାନୁ କରେ ତନୁ ତନୁ ସକଳ କଳଙ୍କର ସୀମା ।
ଭଞ୍ଜ କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ତନୁଃ—ସଂ. ବି. (ତନ୍ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର କରିବା+ଅଧିକରଣେ. ଉସ୍)—
Tanuḥ ଶରୀର; ଦେହ—Body.

ତନୁକୂପ—ସଂ. ବି. (ତନୁ+କୂପ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍;)—ଲୋମକୂପ; ଲୋମ-
Tanu-kūpa ମୂଳ—Pores of the skin.

ତନୁଖା—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ତନ୍‌ଖା ୨ (ଦେଖ)
Tanukhā Tan-khā 2 (See)

ତନୁକ୍ଷୀର—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତନୁ+କ୍ଷୀର, ଯାହାର କ୍ଷୀର ଅଳ୍ପ)—
Tanu-kshīra ଆମ୍ବଡ଼ା—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Hogplum.

ତନୁଚ୍ଛଦ—ସଂ. ବି (ତନୁ=ଶରୀର+ଛଦ୍ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା+
Tanu-chchhada କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଚମଡ଼ା; ଦେହଚର୍ମ—1. Skin
୨ । କବଚ; ସାଞ୍ଜୁ—2. Armour; mail.
୩ । ଦେହାବରଣ—3. A cover for the body.
ହରିତ ପଲ୍ଲବେ ତନୁଚ୍ଛଦ କେବେ କରେ ରଚନା—ବିଶ୍ୱନାଥ. ଭଣ୍ଡ ।

ତନୁଚ୍ଛାୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତନୁ=ଅଳ୍ପ+ଛାୟା; ବହୁବ୍ରୀହି)—ଅଳ୍ପ
Tanu-chchhāya ଛାୟାବିଶିଷ୍ଟ—Having little shade.
(ତନୁଚ୍ଛାୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବି—୧ । ବବୁର ଗଛ—1. The Acacia,
୨ । କଣ୍ଟା କୁସୁମ ଗଛ—2. Arabica tree.

୧	ଇ	ଉ	ରୃ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଥ	ଉଥ	ନ
୨	ଈ	ଊ	ରୂ	ଲୁ	ୟେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଜ୍ଞ	ନ୍

୩ । ଜଳ ବବୁର ଗଛ (ଦେଖ)
3. Ja_la babura (See)

ତନୁଚ୍ଛାୟା—ସଂ. ବି. (ତନୁ+ଛାୟା; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) —ଶରୀରର ଛାୟା; ଦେହର ଛାଇ—The shadow of a body.
Tanuchchhāyā
ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ତନୁଚ୍ଛାୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ରୂପ—
Feminine form of Tanuchchhāya.

ତନୁଜ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତନୁ=ଶରୀର+ଜନ୍ ଧାତୁ=ଜନ୍ମିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅ; ଯେ ତନୁରୁ ଜନ୍ମେ)—ପୁଅ; ପୁତ୍ର—Son
Tanuja
(ତନୂଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ. ପୁଂ—ଶରୀରରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ—
Born of the body.

ତନୁତା—ସଂ. ବି. (ତନୁ=କୃଶ+ଭାବାର୍ଥେ; ତା)—
Tanutā
୧ । କୃଶତା—1. Thinness
ତନୁ ତାହାଙ୍କ ଅତି ତନୁତା ଭଜନ୍ତି—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଆଦି ।
୨ । ଅଳ୍ପତା; ଲଘୁତା—
2 Smallness; littleness
୩ । ଦୁର୍ବଳତା—3. Weakness.

ତନୁ ତ୍ୟାଗ—ସଂ. ବି. (ତନୁ+ତ୍ୟାଗ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମୃତ୍ୟୁ—Death.
Tanu tyāga

ତନୁତ୍ର—ସଂ. ବି. (ତନୁ=ଶରୀର+ତ୍ରୈ ଧାତୁ=ତ୍ରାଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା ଶରୀରକୁ ଆଘାତରୁ ତ୍ରାଣ ବା ରକ୍ଷା କରେ)—
Tanutra
୧ । ବର୍ମ; ସାଞ୍ଜୁ—1. Armour; mail.
୨ । ଶରୀରକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ବସ୍ତୁ—2. Skin protector.

ତନୁତ୍ରାଣ—ସଂ. ବି. (ତନୁ=ଶରୀର+ତ୍ରୈ ଧାତୁ=ତ୍ରାଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—ବର୍ମ; ସାଞ୍ଜୁ—Armour; mail
Tanutrāṇa

ତନୁଦାନ—ସଂ. ବି. (ତନୁ+ଦାନ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ଦେହ ଦାନ; ନିଜର ଦେହକୁ କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅର୍ପଣ—1. The gift or offering of one's body for certain purpose.
Tanudāna
୨ । (କର୍ମଧାରୟ) ଅଳ୍ପ ଦାନ—2 Small gift.
ବଦାନ୍ୟ ଯେ ଲୋକେ ହୋଇଥାଇ
ବୃଥା ତନୁଦାନ କି ନ ଦେଇ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୩ । (ସ୍ତ୍ରୀ ପକ୍ଷରେ) ପୁରୁଷକୁ ସମ୍ଭୋଗାର୍ଥ ଆପଣାର ଦେହକୁ ଅର୍ପଣ କରିବା—3. Letting one's (a female's) body to be enjoyed by a male.

ତନୁଧାମ—ଦେ. ବି. (ତନୁ+ଧାମ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ତନୁର ଆଭା—Gloss of the body.
Tanudhāma
କାରଣମାନଙ୍କ କାରଣ, ବ୍ରହ୍ମ ଯାହାର ତନୁଧାମ—
ପ୍ରାଚୀ. ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।

ତନୁ ପାତଳ—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ସଂ. ତନୁ=ଦେହ+ପତଳ)—କ୍ଷୀଣ-କଳେବରବିଶିଷ୍ଟ; କ୍ଷୀଣଦେହ—
Tanu pātaḷa
Delicate; thin-bodied.
ପାତଳା ପତଳା
(ତନୁପାତଳା—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ତନୁପାତଳୀ, ତନୁପାତେଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
ଗୋରୀଙ୍କ ହୋଇବ ଶଏ ଶାଠିଏ, କାଳୀଙ୍କ ଅମୂଲମୂଲ
ଦହିଁରେ ଯେ ଯେଉଁ ତନୁପାତେଳୀ ସରଗରୁ ଭୁଲ.
—ଚଗ ।

ତନୁବାର—ସଂ. ବି. (ତନୁ=ଶରୀର+ବୃ ଧାତୁ=ଆବରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା ଶରୀରକୁ ଆବରଣ କରେ)—ବର୍ମ; ସାଞ୍ଜୁ—Armour; mail.
Tanubāra

ତନୁଭିଣା—ଦେ. ବି—ଦେହ ବିଦାର୍ଣ୍ଣ ହେବା—
Tanubhiṇā
Piercing of the body.
ବଣିଚେ ଭଲ ଭୁଲ ତନୁଭିଣା ବା-ଭୁଲା ସେ କପଟୀ
ବୋଧଲକ୍ଷ୍ମୀ ସେ—ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତନୁଭୃତ୍—ସଂ. ବିଣ (ତନୁ=ଶରୀର+ଭୃ ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ଶରୀରଧାରୀ; ଦେହୀ—
Tanubhṛut
Having a body; embodied; corporeal.
ବି—ଜୀବ—Animal

ତନୁମଧ୍ୟା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତନୁ=କୃଶ+ମଧ୍ୟ=କଟୀ+ଆ· ବହୁବ୍ରୀହି)—କ୍ଷୀଣକଟିବିଶିଷ୍ଟା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
Tanumadhyā
Slender-waisted (woman).

ତନୁମୁନା ମୁଦ୍ରା—ଦେ. ବି—ମୁଦ୍ରାବିଶେଷ; ମୁଦ୍ରା (ଦେଖ)
Tanumunā mudrā
Mudrā (See)
ତନୁମୁନା ମୁଦ୍ରା ବରିତ ଶୁଣ—ପ୍ରାଚୀ. ପରବେଗୀତା ।

ତନୁରୁଚି—ସଂ. ବି. (ତନୁ+ରୁଚି; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଶରୀର କାନ୍ତି—
Tanuruchi
1. Gloss of the body.
୨ । ଶରୀରର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—2. Beauty of the body.

ତନୁରୁହ—ସଂ. ବି. (ତନୁ=ଶରୀର+ରୁହ ଧାତୁ=ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା ଶରୀରରୁ ଉଠେ)—
Tanuruha
୧ । ରୋମ ଲୋମ—
1. The hair of the body; fur; plumage.
ଆମ୍ଭ ଲଙ୍କାକୁ ଗଲେଁ ତନୁରୁହ ଫୁଲାଇ ହେଉଛନ୍ତି ଇ ମହାକୋପୀ—
ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ ।
୨ । ପକ୍ଷୀର ପର—2 The down of a bird.
୩ । ପୁତ୍ର କନ୍ୟା; ସନ୍ତାନ—3. Offspring.

ତନୁଳ—ସଂ. ବିଣ (ତନ୍ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର କରିବା+ଉଳ)—ବିସ୍ତୃତ—
Tanuḷa
Spreading; extensive.

ତନୂ—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ (ତନ୍ ଧାତୁ+କରଣ. ଊ)—ତନୁ (ଦେଖ)
Tanū
Tanu (See)

ତନୂକରଣ—ସଂ. ବି. (ତନୁ+ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବାର୍ଥେ ଚ୍ୱି+କରଣ)—ବଡ଼ ପଦାର୍ଥକୁ ଛୋଟ କରିବା; କ୍ଷୁଦ୍ରୀକରଣ—
Tanūkaraṇa
Attenuation; extenuation

ତନୂଜ—ସଂ ବି ଓ ବିଣ. ପୁଂ. (ତନୁ=ଶରୀର+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ତନୁଜ (ଦେଖ)—Tanuja (See)
Tanūja
(ତନୂଜା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ କୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ରଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଢ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼' ଦେଖିବେ

ତନୂଦ୍ଭବ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତନୂ+ଉତ୍+ଭୂ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ପୁତ୍ର—
Tanūdbhaba Son.
(ତନୂଦ୍ଭବା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ. ତ୍ରି°—ଦେହରୁ ଜାତ—
Born of the body.

ତନୂନ—ସଂ. ପ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତନୂ=ଶରୀର+ଊନ; ଯାହା ଦେହ
Tanūna ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ)—ବାୟୁ—The air.

ତନୂନପ—ସଂ. ବି. (ତନୁ=ଶରୀର+ଊନ=ଲଘୁତା+ପା ଧାତୁ=ପୁଷ୍ଟ
Tanūnapa କରିବା, ପାଳନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା ଖାଇଲେ ଶରୀର ପୁଷ୍ଟ ହୁଏ)—ଘୃତ; ଘିଅ—
Ghee; clarified butter.

ତନୂନପାତ୍—ସଂ. ବି. (ତନୂନପ=ଘୃତ+ଅଦ୍ ଧାତୁ=ଭକ୍ଷଣ କରିବା+
Tanūnapāt କ୍ୱିପ୍; ଯେ ମନ୍ତ୍ରପୂତ ଘୃତାହୁତି ଭକ୍ଷଣ କରେ)—ଅଗ୍ନି- Fire.

ତନୂରୁହ—ସଂ. ବି. (ତନୂ=ଶରୀର+ରୁହ୍ ଧାତୁ=ଉଦ୍ଗତ ହେବା+
Tanūruha କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା ଶରୀରରୁ ଉଠେ)—
ତନୁରୁହ (ଦେଖ)—Tanuruha (See)

ତନେଇ ଘନେଇ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି, ବିଣ ଓ କ୍ରି. ବିଣ—
Tanei ghanei (etc) ତନାଘନା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tanāghanā etc (See)

ତନ୍ତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତନ୍ତ୍ର ବା ତନ୍ତୁ)—
Tanta ୧ । ଲୁଗା ବୁଣିବା ଯନ୍ତ୍ର—1. A weaver's gear,
তাঁত a loom.
ताँत

ତଦଅନ୍ତେ ଦେଖିଲେ ବର୍ତ୍ତନ୍ତି ଯୁବତୀ
ବସିଣ କରି ତନ୍ତେ ଲୁଗା ବୁଣନ୍ତି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ଅଦ ।

[ଦ୍ର—ତନ୍ତର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଙ୍ଗମାନ; ଯଥା :—ବିଶ୍ୱକର୍ମୀ—ଲୁଗାକୁ ବୁଣୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଡାହାଣ ହାତ ପାଖରେ ଭୂମିରେ ପୋତା ଯାଇଥିବା ଗୋଟିଏ ଖୁଣ୍ଟ ବା, ଖିଲ, ଯହିଁରେ ନରାଜର ଡାହାଣ ପାଖରେ ଥିବା ଖିଲରେ ଗୁଡ଼ିଆ ଦଉଡ଼ି ବନ୍ଧାଯାଏ । ମାକୁ; ମାକୁ—ଯେଉଁ ନାବାକୃତି କାଷ୍ଠ ଖଣ୍ଡରେ ଭରଣୀ ସୂତାର କଣ୍ଡା ପଶି ଥାଏ ଓ ଯାହା ଟାଣୀ ସୂତାମାନଙ୍କ ଅନ୍ତରାଳ ଦେଇ ଆଡ଼ ବାଗରେ ମେଣ୍ଢୀଦ୍ୱାରା ଫିଙ୍ଗା ହେଉଥାଏ । କଣ୍ଡା—ଭରଣୀ ସୂତା ଗୁଡ଼ିଆ ହୋଇଥିବା ନଳୀ, ଯାହା ମାକୁ ମଧ୍ୟରେ ପଶି ଥାଏ । ପାନିଆ—ଯେଉଁ ସରୁ ବାଉଁଶକାଠିର ପାନିଆ ଉପରେ ଟାଣୀ ସୂତା ଯୋଡ଼ା ଯୋଡ଼ା ହୋଇ ପିନ୍ଧାଇ ଦିଆଯାଏ । ଦଣ୍ଡି—ପାନିଆର ସରୁ ଖଡ଼ିକାର ଲମ୍ବା ଫର୍ମୀ । ବ; ବଅ; ବଅପାଟି—ଯେଉଁ ସୂତ୍ରମୟ ପାଶଯୁକ୍ତ ପାନିଆ ଉପରେ ଟାଣୀ ସୂତା ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ଗଳି ଥାଏ; (ଏହାର ସଂଖ୍ୟା ଦୁଇଟି) । ବଅପଟା—ଯେଉଁ ପଟାରେ ବଅ ବନ୍ଧାଯାଏ । ବଅକାଠି—ଯେଉଁ କାଠି ଦୁଇ ଖଣ୍ଡରେ ବଅର ପାନିଆ ସୂତାମାନ ଟଣା ହୋଇ ବନ୍ଧାଯାଏ । ନାଚୁଣୀ, ନାଚୁଣୀ ପକ୍ଷୀ—ନଙ୍ଗଳ ଦଣ୍ଡି ଆକାରର କାଠି, ଯାହାର ଦୁଇ ପ୍ରାନ୍ତରୁ ବଅ ଓହଳା ଯାଇଥାଏ । ଛଟିକଣି; ଛଟକଣି—ଯେଉଁ କାଠଖଣ୍ଡ ବା ବେଣ୍ଟକୁ ହାତରେ ମୁଠାଇ ଧରି ଡାହାଣ ବା ବାଆଁ ଆଡ଼କୁ ମାରିଲେ ଦଉଡ଼ିଦ୍ୱାରା ମେଣ୍ଢୀ ଚାଳିତ ହୁଏ । ଟାଣୀସୂତା—ବୁଣା ଲୁଗାର ଲମ୍ବ ସୂତା । ଭରଣୀ ସୂତା—ଲୁଗାର ଆଡ଼ବାଗର ସୂତା । ତନ୍ତକାଠ, ନରାଜ, ନରାଜୁ, ନରେଜ—ଯେଉଁ ମୋଟ ଗୋଲ ଦଣ୍ଡରେ ବୁଣିବାର ଟାଣୀ ସୂତା ଗୁଡ଼ିଆ ହୋଇଥାଏ । ତାଷଣ ବା ମୁଠା—ଯେଉଁ ବ୍ରୁସ ବା ମାର୍ଜନୀ ଦ୍ୱାରା ତନ୍ତୀମାନେ ସୂତାକୁ ପରିଷ୍କାର କରନ୍ତି ବା ମାଜନ୍ତି । ଚୃପଣା, ଚିପିଣୀଦଣ୍ଡା, ଚୃପଣାକାଠି—ବଅକୁ ତଳକୁ ଉପରକୁ ଉଠାଇବା ପକାଇବା ପାଇଁ ନିମ୍ନସ୍ଥ ଯେଉଁ ଦଣ୍ଡ ଦୁଇଟିକୁ ଏକାଦିକ୍ରମେ ଗୋଡ଼ଦ୍ୱାରା ଚିପାଯାଏ । ଚିପିଣୀ ଦଉଡ଼ି—ଯେଉଁ ଦଉଡ଼ି ଚିପିଣୀଦଣ୍ଡା ଓ ବଅକୁ ସଂଯୁକ୍ତ କରିଥାଏ । ମଞ୍ଚ—ଯେଉଁ '×' ଆକାରର ବେତ ଦୁଇ ଖଣ୍ଡ ବୁଣା ଯାଉଥିବା ଲୁଗାର ଧଡ଼ିକୁ ଓସାରେଇ କରି ଟାଣି ଧରିଥାଏ । ନାଠୀ, ନଟେଇ—ଯେଉଁ କାଠିରେ ସୂତା ଗୁଡ଼ିଆ ହୋଇଥାଏ । ମେଣ୍ଢୀ—ମାକୁକୁ ଚଳାଇବାର ଦଉଡ଼ିଯୁକ୍ତ କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡ (ଯାହା ଛଟିକଣିଦ୍ୱାରା ଚାଳିତ ହୁଏ) । ଭୁଲକାଠ—ଯେଉଁ ଗୋଲ ଦଣ୍ଡରେ ଲୁଗାର ବୁଣା ହୋଇଥିବା ଅଂଶ ଗୁଡ଼ିଆ ହୁଏ । ପଞ୍ଝା—ସେଚଭଞ୍ଜି ବୁଣିବା ବେଳେ ଭରଣୀ ସୂତାକୁ ପୂର୍ବବୁଣା ସୂତା ସଙ୍ଗେ ବସାଇ ଦେବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଅଙ୍ଗୁଳିଯୁକ୍ତ କରତଳ ଆକୃତିର କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡ । ଲସ୍, ଲସ୍‌କାଠି—ଟାଣୀ ସୂତାର ଫାନ୍ଦ । ତ୍ରନ୍—ଟାଣି ଓ ଭରଣୀ ସୂତା ଗୁଡ଼ିଆ ହୋଇ ରହିବାର ପିମ୍ପା ପରି ଗୋଲାକାର ନଟେଇ । କୁଣ୍ଡା—ଅରଟ ମଝିରେ ଥିବା କାଠ ବା ପଥରର ହାଣ୍ଡି । ମାଲ—ଯେଉଁ ସୂତା ଅରଟର ଚକ ଗୁରି ପାଖେ ବୁଲି ଟାକୁଡ଼ିର ମଧ୍ୟ ଭାଗର ଶଗଡ଼ ଗୁରି ପାଖରେ ବୁଲି ଥାଏ (ଚକକୁ ଘୁରାଇଲେ ଏହା ଗତି କରିବା ଯୋଗୁଁ ଟାକୁଡ଼ି ଘୁରେ) । ଟାକୁଡ଼ି—ଯେଉଁ ମୁନିଆଁ ଦଣ୍ଡ ଅରଟ ଘୁରାଯିବାବେଳେ ଘୁରେ ଓ ଯହିଁ ସାହାଯ୍ୟରେ ସୂତା କଟାଯାଇ ତହିଁରେ ଗୁଡ଼ିଆ ହୋଇଥାଏ । ଅରଟ—ସୂତା କାଟିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଏକ ଦିଗରେ ଚକ ଓ ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ମୁନିଆ ଦଣ୍ଡ ଲାଗିଥିବା ଯନ୍ତ୍ର । ଖୁଣୀ—ଅରଟର ପଶିର ମୁଣ୍ଡରେ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଦଉଡ଼ା । ଅରଟର ପକ୍ଷୀ—ଅରଟର ଅର ।]

୨ । ଚମ ଦଉଡ଼ି—2. Leather string.

ଚର୍ମିକ-ତନ୍ତ-ବାଦ୍ୟ ଯେତେ
ସକଳ ବଣୀ ରନ୍ଧ୍ରଗତେ । ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୩ । ବୀଣା, ବେହେଲା ଆଦିର ଚମଡ଼ାର ତାର—
3. Catgut string.

ତନ୍ତ ଓଟରା ବଳଦ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ବଳଦ ମଠୁଆ ନୁହେଁ ଓ ଖୁବ୍
Tanta oṭarā baḻada ପରିଶ୍ରମ କରେ—A brisk bullock.

ତନ୍ତକଟା ଲୋକ—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ
Tanta kaṭā loka ବିଗାଡ଼ିଦିଏ—1. One who wantonly spoils any work; a wanton mischief-maker.

୧	ଇ	ଉ	ର୍‌,ଋ	ଟ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଂ	ଡ଼ଥ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୂ	ଲୃ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍ଦ

୨ । ବିଶ୍ୱାସଘାତକ ଲୋକ—2. Faithless person.

ତନ୍ତ ଗାଡ଼—ଦେ. ବି—ତନ୍ତ ଯନ୍ତ୍ର ତଳେ ଥିବା ଗର୍ତ୍ତ; ତନ୍ତରେ ଲୁଗା
Tanta gārḍa ବୁଣିବା ସମୟରେ ଯାହା ଭିତରକୁ ତନ୍ତି ଗୋଡ଼
তাঁতগর্ত, তাঁতগাড় ଲମ୍ବାଇ ବସେ—Loom-pit.
तांतका गढ़ा
(ତନ୍ତଗାତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତନ୍ତପଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି—ତନ୍ତରେ ବୁଣିବା କାର୍ଯ୍ୟ ବନ୍ଦ ହେବା—
Tanta parḍiā The stoppage of a weaver's task.

ତନ୍ତବୁଣା—ଦେ. ବି—ତନ୍ତରେ ବୁଣିବା କାର୍ଯ୍ୟ—
Tantabuṇā Weaving.
তাঁতবোনা ଦେ. ବିଣ—ତନ୍ତରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବା (ବସ୍ତ୍ର)—
(cloth) Woven with the loom; loom-woven (cloth).

ତନ୍ତର କଟା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ବି.—ଯେ ତନ୍ତରେ ଲୁଗା ବୁଣେ;
Tantara kaṭā ତନ୍ତି—Weaver.

ପଚରକଟା, ତନ୍ତରକଟା, ଘାଣିଓଡ଼ା, ଗଉଡ଼ୁଣୀ ମାଇ
ଏ ଗୁରୁଜାତଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱାସ ନାଇ । ସମ୍ବଲପୁର—ପ୍ରବଚନ ।

ତନ୍ତର ମାଧିଆ—ଦେ. ବିଣ.—ଋଅଠଅ; ଅସୁନ୍ଦରରୂପେ ବା ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ
Tantara mādhiā ରୂପେ ସମ୍ପାଦିତ (କାର୍ଯ୍ୟ)—(work)
তাড়াতাড়ি Badly done; half heartedly done;
बेपरवाह perfunctorily or imperfectly done.
୨ । ଯେଉଁ ଲୋକ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଅସମ୍ପନ୍ନଭାବରେ କରେ—
2. (person) Doing work half-heartedly.

ତନ୍ତରା—ଦେ. ବି.—ତେନ୍ତରା (ଦେଖ)
Tantarā Tentarā (See)

ତନ୍ତ୍ରଶାଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତନ୍ତ୍ରଶାଳା)—ଯେଉଁ ଘରେ ତନ୍ତ ବସାଯାଇ
Tantraśāla ଥାଏ—Weaver's work-shop.
তাঁতশালা

ତନ୍ତି—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ସଂ. ତନ୍ତ୍ରୀ; ତନ୍ତୁବାୟ)—୧ । ଯେଉଁ ଜାତିର
Tanti ଲୋକେ ଲୁଗା ବୁଣନ୍ତି—1. A man of the weaver
তাঁতি **जुलाहा, तांती** caste.
(ତନ୍ତିଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ତନ୍ତୁବାୟ—2. Weaver.

ତନ୍ତିଭଣ୍ଡ, ନଡ ବୁଣୁଥାଏ ମୋହର ଖଣ୍ଡ । ପ୍ରବଚନ ।

[ଦ୍ର—ତନ୍ତିମାନଙ୍କର ଶ୍ରେଣୀବିଭାଗ; ଯଥା—ବଙ୍ଗଳା, ରଙ୍ଗଣୀ, ଦୋଚଳ, ଗଉଡ଼ିଆ, ମାହୁଥା ଓ ସରାକ । ଏତଦ୍‌ଭିନ୍ନ ଯେଉଁ ନୀଚଜାତୀୟ ଲୋକେ ତନ୍ତକାମ କରି ତନ୍ତି ବୋଲାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ଶ୍ରେଣୀ, ଯଥା—ବୁଣା, ହଂସୀ ଓ ଡଅଁରା । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ମୃତିରେ ତନ୍ତି ଜାତିର ଉତ୍ପତ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବିବରଣ ଅଛି । ମଣିବନ୍ଧ ପୁରୁଷ ମଣିକାର ସ୍ତ୍ରୀ ଠାରୁ, ମତାନ୍ତରରେ ବୈଶ୍ୟ ପୁରୁଷ ଓ କ୍ଷତ୍ରିୟ ସ୍ତ୍ରୀଠାରୁ ତନ୍ତି ଜାତିର ଉତ୍ପତ୍ତି । (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) । ଆମ ଦେଶରେ ତନ୍ତି ଜାତି ସମସ୍ତଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ନିର୍ବୋଧ ବା ନିର୍ବୁଦ୍ଧିଆ ବୋଲି ଚିରପ୍ରସିଦ୍ଧ । ସେମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଗଳ୍ପ ଓ ପ୍ରବାଦ ଅଛି । ଏଥିପାଇଁ ନିର୍ବୁଦ୍ଧିଆ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ତନ୍ତି ବୋଲି ଗାଳି ଦିଆଯାଏ । ତନ୍ତିଙ୍କଠାରୁ ଜୁଲାହାମାନଙ୍କ ବୁଦ୍ଧି ଟିକିଏ ସରସ ଥିବାର ମଧ୍ୟ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଅଛି ।]

ଦେ. ବିଣ.—୧ । ନିର୍ବୋଧ; ଓଲୁ; ଓଲମା—1. Fool.
୨ । ମୂର୍ଖ—2. Illiterate

[ଦ୍ର—ତନ୍ତିମାନଙ୍କ ଓଲୁପଣିଆ ଯୋଗୁଁ ଏମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନାନା ପ୍ରବଚନ ଅଛି । ଯଥା—୧ । ତନ୍ତିସାଇରେ କଣ୍ଟାଶ ମହାବଳ । ୨ । ତନ୍ତିଏ ବାଣ୍ଟି କରି ବାଛି ଗୁଳିବା ନ୍ୟାୟ । ୩ । ଗୋଟାଏ ଗଛ ପାଇଁ ତନ୍ତିଏ ଧରାଧରି ହୋଇ ବୁଡ଼ିମରିବା ନ୍ୟାୟ ।]

ସଂ. ବି.—ଗାଈ; ଗୋରୁ—Cattle.

ତନ୍ତିଆ—ଦେ. ବିଣ.—ଅଠାଳିଆ—
Tantiā Gummy.
चिपचिपा

ତନ୍ତିଆ ଟୋପୀ—ଦେ. ବି.—ତାନ୍ତିଆ ଟୋପୀ (ଦେଖ)
Tantiā ṭopī Tāntiā ṭopī (See)
(ତନ୍ତିଆ ଭିଲ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତନ୍ତିଆଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । 'ତନ୍ତି'ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ରୂପ—
Tantiāṇī 1. Feminine form of 'Tanti'.
তাঁতিনী ୨ । ତନ୍ତିଜାତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ—
2. A female of the weaver caste.

ତନ୍ତିପାଳ—ସଂ. ବି. (ତନ୍ତି+ପାଳ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଗୋପାଳକ;
Tantipāḷa ଗଉଡ଼—1. Cowherd.
୨ । ବିରାଟ ରାଜ୍ୟରେ ଅଜ୍ଞାତବାସ ସମୟରେ ସହଦେବଙ୍କ ଗୃହୀତ ନାମ—2. The name assumed by the youngest Pāṇḍaba-brother in the court of king Birāṭa.

ତନ୍ତୁ—ସଂ. ବି. (ତନ୍ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତୁ)—
Tantu ୧ । ସୂତ୍ର; ସୂତା—1. Thread.
୨ । ତାର—2. Wire.
୩ । ସୁତୁଲି—3. String.
୪ । ମାକଡ଼ସାର ଜାଲ: ଲୂତାତନ୍ତୁ; ବୁଢ଼ିଆଣୀ ଜାଲ—
4. Spider's web; cobweb.
୫ । ଅପତ୍ୟ; ସନ୍ତାନ—5. Offspring.
୬ । ହାଙ୍ଗର; ଗ୍ରାହ—6. Shark.
୭ । ବଂଶପରମ୍ପରା—
7. Succession of descendants.
୮ । (+ଭାବ. ତୁ)—ବିସ୍ତାର—
8. Extension; extent.

ତନ୍ତୁକ—ସଂ. ବି. (ତନ୍ତୁ+କ)—ସର୍ଷପ; ସୋରିଷ—
Tantuka Mustard seed; rye.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ତନ୍ତୁକାଷ୍ଠ—ସଂ. ବି. (ତନ୍ତୁ+କାଷ୍ଠ; ମ. ପ. ଲୋ)—ତାଷଣି; ଯାହାଦ୍ୱାରା
Tantu kāshṭha ତନ୍ତୀମାନେ ସୂତାକୁ ପରିଷ୍କାର କରନ୍ତି ବା ମାଜନ୍ତି; ବ୍ରୁସ୍—Weaver'a brush.

ତନ୍ତୁକୀ—ସଂ. ବି. (ତନ୍ତୁକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଶିରା; ଧମନୀ—
Tantukī Vein; artery.

ତନ୍ତୁ କୀଟ—ସଂ. ବି. (ତନ୍ତୁ+କୀଟ)—୧ । ତସରପୋକ; ଗୋଟିପୋକ—
Tantu kīṭa 1. Silk worm.
୨ । ମାକଡ଼ସା—2 Spider.

ତନ୍ତୁକେ—ଦେ. ଅ. (ତନ୍ତୁ+ଏକାର୍ଥକ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରତ୍ୟୟ, କ=ତନ୍ତୁକ=
Tantuke ଏକ ତନ୍ତୁ)—ଏକ ସୁତା ପରିମାଣରେ—By the breadth of a thread.

ତନ୍ତୁକେ ରହିଅଛି ଏକା ବେଣୀ ମୋହୀ,
ତାହାକୁ ଅଗ୍ରେ କରିଅଛନ୍ତି ସେ ଏକା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦ ।

ତନ୍ତୁ ନାଗ—ସଂ. ବି.—୧ । ଗ୍ରାହ; କୁମ୍ଭୀର—1. Alligator.
Tantunāga ୨ । ସମୁଦ୍ରର ସାପ—2. Sea-serpent.

ତନ୍ତୁନାଭ—ସଂ. ବି.—(ତନ୍ତୁ+ନାଭି; ବହୁବ୍ରୀହି)—ଊର୍ଣ୍ଣନାଭ; ବୁଢ଼ିଆଣୀ,
Tantunābha ମାକଡ଼ସା—Spider.

ତନ୍ତୁ ନିର୍ଯାସ—ସଂ. ବି. (ତନ୍ତୁ+ନିର୍ଯାସ, ବହୁବ୍ରୀହି)—ତାଳଗଛ—
Tantu nirjāsa Palm tree.

ତନ୍ତୁପର୍ବ—ସଂ. ବି. (ତନ୍ତୁ=ସୂତ୍ରନିର୍ମିତ ଯଜ୍ଞୋପବୀତ+ପର୍ବନ)—
Tantuparba ଶ୍ରାବଣ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା; ଗହ୍ମାପୂର୍ଣ୍ଣିମା; ରାକ୍ଷୀ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା—The fullmoon day of the month of Śrābaṇa.
[ଦ୍ର—ଏଦିନ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ନୂଆ ପଇତା ପିନ୍ଧନ୍ତି; ରାଜାମାନେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପଇତା ଗ୍ରହଣ କରି ଅଭିଷିକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ଓ ସାଧାରଣ ଲୋକେ ରାକ୍ଷୀ ବାନ୍ଧନ୍ତି ।]

ତନ୍ତୁ ବାଦକ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତନ୍ତୁ+ବାଦକ)—
Tantu bādaka ବୀଣା, ସୀତାର ଆଦି ତାର ଥିବା ଯନ୍ତ୍ର ବଜାଇବା ବ୍ୟକ୍ତି—A musician who tunes the harp and other stringed instruments.

ତନ୍ତୁବାପ—ସଂ. ବି. (ତନ୍ତୁ+ବପ୍ ଧାତୁ=ବୁଣିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ
Tantubāpa ତନ୍ତୁରେ ବୁଣେ)—୧ । ତନ୍ତୀ—1. Weaver.
୨ । ବୁଢ଼ିଆଣୀ—2. Spider.

ତନ୍ତୁବାୟ—ସଂ. ବି. (ତନ୍ତୁ+ବେ ଧାତୁ=ବୁଣିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ, ଯେ
Tantubāya ତନ୍ତୁରେ ବୁଣେ)—ତନ୍ତୁବାପ (ଦେଖ) Tantubāpa (See)

ହିଧ ସୂକ୍ଷ୍ମାମ୍ବରସ୍ୱ, ବହୁରନ୍ତି କେତେ ତନ୍ତୁବାୟ—ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତନ୍ତୁ ବିଗ୍ରହ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତନ୍ତୁ+ବିଗ୍ରହ) କଦଳୀଗଛ (ହି.
Tantu bigraha ଶବ୍ଦସାଗର)—The plantain tree

ତନ୍ତୁଭ—ସଂ. ବି. (ତନ୍ତୁ+ଭା ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tantubha ୧ । ସର୍ଷପ; ସୋରିଷ—1. Mustard; rye.
୨ । ବାଛୁରୀ—2. Calf.

ତନ୍ତୁମତ୍—ସଂ. ବି—ଅଗ୍ନି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tantumat Fire.

ତନ୍ତୁର—ସଂ. ବି (ତନ୍ତୁ+ରା ଧାତୁ=ଗ୍ରହଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tantura ପଦ୍ମନାଡ଼; ମୃଣାଳ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—The stalk of lotus.
(ତନ୍ତୁଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତନ୍ତୁ ଶାଳା—ସଂ ବି (ତନ୍ତୁ+ଶାଳା; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଲୁଗା ବୁଣିବାର
Tantu śālā ଘର; ତନ୍ତଶାଳା—Weaver's work-shop.

ତନ୍ତୁ ସାର—ସଂ. ବି (ତନ୍ତୁ+ସାର, ବହୁବ୍ରୀହି; ଯେଉଁ ବୃକ୍ଷର ସାରାଂଶ
Tantu sāra ତନ୍ତୁମୟ)—ଗୁଆଗଛ—The betel-nut tree.
ସଂ. ବିଣ—ଅତି କୃଶ (ବ୍ୟକ୍ତି)—Quite lean; very emaciated (person).

ତନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି (ତନ୍ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.. ତ୍ର; ଯେଉଁ
Tantra ଶକ୍ତିଦ୍ୱାରା ଶିବ ଓ ଶକ୍ତିଙ୍କ ଉପାସନା ବିସ୍ତାର କରାଯାଇଅଛି)—୧ । ଶିବୋକ୍ତ ଶାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ଶିବ ଓ ଶକ୍ତିଙ୍କର ପୂଜା ବା ଉପାସନା ବିଷୟକ ଶାସ୍ତ୍ର—1 A class of Hindu scriptures composed and delivered by Śiba; a code of religious rites observed in the worship of Śiba and Durgā.
୨ । ତନ୍ତ—2. A loom
୩ । ସୂତ୍ର; ସୂତା—3. Thread
୪ । ମୀମାଂସା; ସିଦ୍ଧାନ୍ତ; ବେଦର ଶାଖାବିଶେଷ—4. A part of the Vedas.
୫ । ଔଷଧ—Medicine; drug.
୬ । କାରଣ; ହେତୁ; ମୂଳ—6. Cause; origin.
୭ । ଉପାୟ; କୌଶଳ—7. Means or instrument used for attaining an object; contrivance.
୮ । ପରିଚ୍ଛଦ; ବସ୍ତ୍ର; ଲୁଗା—8. Raiment; dress; vesture; clothing; clothes.
୯ । ଝାଡ଼ିବା ମନ୍ତ୍ର; ମନ୍ତ୍ରଯନ୍ତ୍ର; ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରତି ମାରଣ, ବଶୀକରଣ, ସ୍ତମ୍ଭନ, ମୋହନ, ଉଚ୍ଚାଟନାଦି ପ୍ରୟୋଗବିଧି—9. Incantations; spell; charm.
୧୦ । ରାଜ୍ୟଶାସନନୀତି; ଶାସନତନ୍ତ୍ର—10 Administration; mode of government.

[ଦ୍ର—ଶାସନତନ୍ତ୍ର ବହୁବିଧ; ଯଥା—(କ)—ସାଧାରଣ ତନ୍ତ୍ର ବା ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର—(a) Democracy; republic. (ଖ)—ସ୍ୱାଧୀନତନ୍ତ୍ର—(b) Self-government. (ଗ)—ଆମଲାତନ୍ତ୍ର—(c) Beaureocracy. (ଘ)—ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ ଲୋକଙ୍କଦ୍ୱାରା ରାଜ୍ୟ ଶାସନ—(d) Oligarchy. (ଙ)—ରାଜତନ୍ତ୍ର—(e) Monarchy.(ଚ)—ଯଥେଚ୍ଛାଚାର ରାଜତନ୍ତ୍ର—(f Despotism.

୧	ଚ	ତ	ର,ଋ	ଛ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଙ
୨	ଈ	ଊ	ଋୁ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ୱ

୧୧ । ରାଜସମଭିବ୍ୟାହାରୀ ଲୋକ; ସୈନ୍ୟ; ରାଜାନୁଚର—11. The retinue of a king; king's attendant.

୧୨ । ରାଜ୍ୟ—12. Kingdom.

୧୩ । ସମୂହ—13. Multitude; collection;

୧୪ । ଅଧୀନତା; ପରନିର୍ଭରତା-14. Subservience; dependence.

୧୫ । ବୀଣା ଆଦି ବାଦ୍ୟର ଚର୍ମନିର୍ମିତ ସୂକ୍ଷ୍ମ ସୂତ୍ର—15. String of musical instruments.

୧୬ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ; ମତ - 16. Aim; object; opinion.

୧୭ । ସମ୍ପ୍ରଦାୟ; ଦଳ—17. Sect.

୧୮ । କୁଳ—18. Family.

୧୯ । ପୂଜାବିଧି; କର୍ମକାଣ୍ଡ ପଦ୍ଧତି—19 Ritual.

୨୦ । ପରିଚ୍ଛେଦ—20. Chapter.

୨୧ । ପ୍ରବନ୍ଧ—21. Connected narrative.

୨୨ । ପ୍ରାଧାନ୍ୟ—22. Superiority.

୨୩ । ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ଚିନ୍ତା—23. Pondering over one's own kingdom.

୨୪ । ବିଧାନ; ବିଧି—24. System; regulations.

୨୫ । ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ନିୟମ—25. Underlying principle·

୨୬ । ସୈନ୍ୟ—26. Army.

୨୭ । ତନ୍ତି; ଯେ ଲୁଗା ବୁଣେ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—27. Weaver.

୨୮ । ବସ୍ତ୍ରବୟନସାମଗ୍ରୀ—28. Materials for weaving cloth.

୨୯ । ଆହ୍ଲାଦ; ଆନନ୍ଦ; ପ୍ରସନ୍ନତା—28. Joy; delight; pleasure

୩୦ । କୁଟୁମ୍ବ ଭରଣ ପୋଷଣାଦି କର୍ମ—Maintenance of one's family.

୩୧ । ନିଶ୍ଚିତ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—31. Decision.

୩୨ । ପ୍ରମାଣ—32. Evidence.

୩୩ । କାର୍ଯ୍ୟ; କର୍ମ—33. Act; deed; effect.

୩୪ । ରାଜକର୍ମଚାରିଗଣ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—34. Government officials; bureaucracy.

୩୫ । ଅଧିକାର—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—35. Authority; jurisdiction.

୩୬ । ପଦ; କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ସ୍ଥାନ; କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର—36. Post; field of action.

୩୭ । ଶ୍ରେଣୀ; ବର୍ଗ; କୋଟି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—37. Class; genus.

୩୮ । ଶପଥ—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—38. Oath.

[ଦ୍ର—ସର୍ବସୁଦ୍ଧା ୧୯୨ ଖଣ୍ଡ ତନ୍ତ୍ର ଶାସ୍ତ୍ର ଅଛି । ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ ୬୪ ଖଣ୍ଡ ବଙ୍ଗଦେଶରେ ସଂଗୃହୀତ ହୋଇଅଛି; ୬୪ଖଣ୍ଡ ନେପାଳ, ମିଥିଳା ଆଦି ଦେଶରେ ପ୍ରଚଳିତ ଏବଂ ୬୪ ଖଣ୍ଡ ଅନ୍ୟତ୍ର ପ୍ରଚଳିତ ।

ତନ୍ତ୍ର ଶାସ୍ତ୍ରରେ ସୃଷ୍ଟିତତ୍ତ୍ୱ, ଭୂତତତ୍ତ୍ୱ, ପୁରାଣାଖ୍ୟାନ, କୋଷ୍ଠୀ କଥନ, ବ୍ରତବର୍ଣ୍ଣନ, ଶୌଚାଶୌଚ ବିଚାର, ନରକ ବର୍ଣ୍ଣନ, ଓ ହରଚକ୍ର ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ବୈଦିକ ଯୁଗରେ ଏହା ନ ଥିଲା ଏବଂ ଏହା ପୌରାଣିକ ଯୁଗରେ (ଅନ୍ତତଃ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ୪ର୍ଥ ବା ୫ମ ଶତାବ୍ଦି ପରେ) ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇଥିଲା । ତନ୍ତ୍ର ନାମରେ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଅଲୌକିକ କ୍ରିୟା ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇଅଛି । ଏଥିରେ ଚିକିତ୍ସା, ଯୋଗସାଧନା, ବାୟୁସାଧନା, ଶରୀର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଚକ୍ର ନିରୂପଣ, ମାରଣ, ବଶୀକରଣ, ସ୍ତମ୍ଭନ, ମୋହନ, ଉଚ୍ଚାଟନ ଆଦି ପ୍ରୟୋଗ, ଶିବ ଓ ଦୁର୍ଗାଙ୍କୁ ପୂଜା କରିବାର ନାନାବିଧ କ୍ରିୟା ଓ ପଞ୍ଚ ମକାର, ବାମାଚାର, କାମଶାସ୍ତ୍ର, ଭୌତିକ ବିଦ୍ୟା, ଅଲୌକିକ କ୍ଷମତା ସାଧନ ଆଦି ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ଏମନ୍ତ କି, ତନ୍ତ୍ର ନାମରେ ବିବିଧ ଇନ୍ଦ୍ରିୟପରାୟଣ କର୍ମ ଓ ଅମେଧ୍ୟ ଭୋଜନ ମଧ୍ୟ କରାଯାଏ । ତାନ୍ତ୍ରିକମାନେ ଅଲୌକିକ କ୍ଷମତା ଓ ସିଦ୍ଧି ମଧ୍ୟ ଦେଖାଇ ଥାଆନ୍ତି ।

ତନ୍ତ୍ର ୩ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ—୧. ଆଗମ, ୨. ଯାମଳ ଓ ୩. ମୁଖ୍ୟତନ୍ତ୍ର । ଆଗମରେ ସୃଷ୍ଟି, ପ୍ରଳୟ, ଦେବପୂଜା ଓ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସାଧନ, ପୁରଶ୍ଚରଣ, ଷଟ୍‌କର୍ମ ସାଧନ ଓ ୪ ପ୍ରକାର ଧ୍ୟାନଯୋଗ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ଯାମଳରେ ସୃଷ୍ଟିତତ୍ତ୍ୱ, ଜ୍ୟୋତିଷ, ନିତ୍ୟକୃତ୍ୟ, କ୍ରମ, ସୂତ୍ର, ବର୍ଣ୍ଣଭେଦ ଓ ଯୁଗଧର୍ମ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ମୁଖ୍ୟ ତନ୍ତ୍ରରେ ସୃଷ୍ଟି, ଲୟ, ମନ୍ତ୍ରନିର୍ଣ୍ଣୟ, ଦେବତାମାନଙ୍କ ସଂସ୍ଥାନ, ଯନ୍ତ୍ର-ନିର୍ଣ୍ଣୟ, ତୀର୍ଥ, ଆଶ୍ରମ ଧର୍ମ, କଳ୍ପ, ଜ୍ୟୋତିଷସଂସ୍ଥାନ, ବ୍ରତକଥା, ଶୌଚ, ଅଶୌଚ, ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ଲକ୍ଷଣ, ରାଜଧର୍ମ, ଦାନଧର୍ମ, ଯୁଗଧର୍ମ, ବ୍ୟବହାର ଓ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ବିଷୟମାନ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ତନ୍ତ୍ରର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଏହି କି କଳିଯୁଗରେ ବୈଦିକମନ୍ତ୍ରଜପ, ତପସ୍ୟା ଓ ଯଜ୍ଞ ଆଦିର କିଛି ଫଳ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ କାର୍ଯ୍ୟର ସିଦ୍ଧିଲାଭ ପାଇଁ ତନ୍ତ୍ର-ଶାସ୍ତ୍ରବର୍ଣ୍ଣିତ ମନ୍ତ୍ର ଓ ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କରିବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ତନ୍ତ୍ରର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଗୁପ୍ତ ରଖାଯାଏ ଓ ଏହା ଶିକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଦୀକ୍ଷା ନେବାକୁ ପଡ଼େ । ଆଜିକାଲି ମାରଣ, ଉଚ୍ଚାଟନ, ବଶୀକରଣ ଆଦି ନାନାପ୍ରକାରର ସିଦ୍ଧିର ସାଧନ ପାଇଁ ତାନ୍ତ୍ରିକ ମନ୍ତ୍ର ଓ ଯନ୍ତ୍ର କରାଯିବାର ଦେଖାଯାଏ । ତନ୍ତ୍ର ବିଧିରେ ପ୍ରଧାନତଃ ଶାକ୍ତମାନେ ଉପାସନା କରନ୍ତି । ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଅଧିକାଂଶ ମନ୍ତ୍ର ଅର୍ଥହୀନ ଓ ଏକାକ୍ଷରୀ ଯଥା—କ୍ଲୀଂ, ହ୍ଲୀଂ, ଶ୍ରୀଂ, ଐଂ, ହ୍ରୀଂ, ଗ୍ରୀଂ, ଇଂ, ହୁଂ । ତାନ୍ତ୍ରିକମାନେ ସବୁ ଦେବତାଙ୍କୁ ପୂଜା କରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କ ପୂଜାବିଧି ବୈଦିକ ବିଧି ଠାରୁ ଭିନ୍ନ । ତାନ୍ତ୍ରିକମାନଙ୍କର ପୂଜା ଓ ବିଶେଷତଃ ଚକ୍ରପୂଜାରେ ମତ୍ସ୍ୟ, ମାଂସ, ମୈଥୁନ, ମଦ୍ୟ ଓ ମୁଦ୍ରା ନାମକ ପଞ୍ଚ ମକାରର ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ । କଥିତ ଅଛି ଯେ ତାନ୍ତ୍ରିକମାନେ ଡମ୍ବୁଣୀ,

ଯୋଗିଣୀ ଆଦି ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଉଲ୍ଲଙ୍ଗ କରି ପୂଜା କରନ୍ତି । ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ଦେଖାଦେଖି ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ତନ୍ତ୍ରର ପ୍ରଚାର ହେଲା ଓ ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କର ଅନେକ ତନ୍ତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ ଅଛି । ଏ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କର ପ୍ରଚାର ଚୀନ, ତିବ୍ବତ ଓ ନେପାଳରେ ଅଛି । ବାରାହୀ ତନ୍ତ୍ରରେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ ଜୈମିନି, କପିଳ, ନାରଦ, ଗର୍ଗ, ଭୃଗୁ, ଶୁକ୍ର, ବୃହସ୍ପତି ଆଦି ଋଷିମାନେ କେତେକ ଉପତନ୍ତ୍ର ରଚନା କରିଥିଲେ— ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ସଂ. ବଣ—୧ । ଶାସିତ—1. Administered.

୨ । ଅଧୀନ; ଆଶ୍ରିତ— 2. Subservient; subordinate; dependent.

ତନ୍ତ୍ରକ—ସଂ. ବି (ତନ୍ତ୍ର+କ)—ନୂଆ ଲୁଗା—
Tantraka — A new cloth.

ଦେ. ବି (ସଂ. ତନ୍ତ୍ରୀ)—ତାର ବାଦ୍ୟ; ଯଥା—ବେହେଲା, ବୀଣା, ସିତାର—Stringed musical instrument.

କାମଜ ଲୁବଣ ସହସ୍ର ଲକ୍ଷେ
ଚେଜକ ଲକ୍ଷକ ସହସ୍ର ବଂଶେ—ପ୍ରାଚୀ. ଭଦ୍ରସଂମନ୍ତ୍ରସ ।

ତନ୍ତ୍ର କାଷ୍ଠ—ସଂ. ବି (ତନ୍ତ୍ର+କାଷ୍ଠ; ମ. ପ. ଲୋ.)—୧ । ତନ୍ତୁକାଷ୍ଠ;
Tantra kāshṭha ଭାଷଣ; ମୁଠା—1. A fibrous stick for cleansing the warp; weaver's brush.

୨ । ତନ୍ତ—2. Weaver's loom.

ତନ୍ତ୍ରଣ—ସଂ. ବି—ଶାସନ ବା ପ୍ରବନ୍ଧ ଆଦି କରିବା କର୍ମ—
Tantraṇa — Administration; management.

ତନ୍ତ୍ରତା—ସଂ. ବି (ତନ୍ତ୍ର+ଭାବାର୍ଥେ, ତା)—୧ । ଅଧୀନତା—
Tantratā — 1. Subservience; dependence.

୨ । ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର—2. Intrigue.

୩ । ଉଦ୍ଭାବନା; କୌଶଳ—3. Contrivance.

୪ । ଘନିଷ୍ଠତା; ସମ୍ବନ୍ଧ; ସାନ୍ନିଧ— 4. Proximity; intimacy.

୫ । ଏକସଙ୍ଗେ ବହୁ କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରାରମ୍ଭକରଣ—5. The commencing of many actions at a time

୬ । ଏକ କର୍ମ ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଅନ୍ୟ କର୍ମକରଣ— 6 The doing of one thing instead of another.

୭ । ବହୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନାର୍ଥ ଗୋଟିଏ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—7 Doing of one act for attaining more than one object.

[ଦ୍ର—ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଏହି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ । ଯଥା—ପରତନ୍ତ୍ରତା; ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ।]

ତନ୍ତ୍ର ଧାରକ—ସଂ. ବି (ତନ୍ତ୍ର=କର୍ମକାଣ୍ଡ ପଦ୍ଧତି+ଧୃ ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା
Tantra dhāraka +କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କର୍ମକାଣ୍ଡର ପଦ୍ଧତି ଅନୁସାରେ କର୍ମ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମନ୍ତ୍ର ପାଠ କରାଏ, ଅର୍ଥାତ୍ କୌଣସି କର୍ମକାଣ୍ଡ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେବା ସମୟରେ ଯେଉଁ ପୁରୋହିତ ପୋଥି ଧରି କର୍ମକାଣ୍ଡୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ରପାଠରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥାଆନ୍ତି; କର୍ମକାଣ୍ଡର ପ୍ରଚାରକ—A priest who assists at a worship or rite by reciting mantras and procedure from the book of rituals.

ତନ୍ତ୍ରବାପ—ସଂ. ବି (ତନ୍ତ୍ର+ବପ୍ ଧାତୁ=ବୁଣିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tantrabāpa (ପ୍ରକୃତିବାଦ ମତରେ 'ତନ୍ତ୍ରବାପର' ଅର୍ଥ ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ଓ ପର ରାଜ୍ୟ ଚିନ୍ତା)—

୧ । ତନ୍ତୁବାୟ; ତନ୍ତି—1. Weaver.

୨ । ଲୁଣ୍ଠିଅଣୀ; ମାକଡ଼ସା—2. Spider.

ତନ୍ତ୍ରବାୟ—ସଂ. ବି (ତନ୍ତ୍ର+ବେ ଧାତୁ=ବୁଣିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tantrabāya ୧ । ତନ୍ତୁବାପ (ଦେଖ)—1. Tantubāpa (See).

୨ । ତନ୍ତି (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Tanta (See)

ତନ୍ତ୍ର ମନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି (ତନ୍ତ୍ର+ମନ୍ତ୍ର; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର—
Tantra mantra — The incantations mentioned in the 'Tantra śāstra'.

তন্ত্রমন্ত্র ଦେ. ବି (ସହଚର)—ମନ୍ତ୍ରଯନ୍ତ୍ର; ଗୁଣିବିଦ୍ୟା; ଗୁଣି-
तन्त्रमन्त्र ଗାରେଡ଼ି—A charm; the black art.

ତନ୍ତ୍ର ମନ୍ତ୍ର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବିପକ୍ଷରେ ମାରଣ,
Tantra mantra karibā ବଶୀକରଣ ଆଦି ତାନ୍ତ୍ରିକ ବିଧି
তন্ত্রমন্ত্র করা ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—To direct or apply
तन्त्रमन्त्र करना charms and black magic against a person.

ତନ୍ତ୍ର ଯନ୍ତ୍ର (ଇତ୍ୟାଦି) —ଦେ. ବି (ସହଚର)-ତନ୍ତ୍ରମନ୍ତ୍ର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tantra jantra (etc) — Tantra-mantra etc (See)
তন্ত্রযন্ত্র, तन्त्रयन्त्र

ତନ୍ତ୍ରଯାନ—ଦେ. ବି—ବୌଦ୍ଧଧର୍ମର ତାନ୍ତ୍ରିକ ଶାଖା ବିଶେଷ—
Tantra jāna — The branch of Buddhistic religion dealing with the Tantras.

ତନ୍ତ୍ର ଯୁକ୍ତି—ସଂ. ବି—ଯେଉଁ ଯୁକ୍ତିର ସାହାଯ୍ୟରେ କୌଣସି ବାକ୍ୟର ଅର୍ଥ
Tantra jukti ବୁଝାଯାଏ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—The reasoning with the help of which the meaning of a word or sentence is comprehended.

ତନ୍ତ୍ର ସଂସ୍ଥିତି—ସଂ. ବି—ରାଜ୍ୟର ଶାସନ ପ୍ରଣାଳୀ—
Tantra saṁsthiti — The mode of government; administration of a kingdom

ତନ୍ତ୍ର ସାଧନ (ନା)—ସଂ. ବି (ତନ୍ତ୍ର+ସାଧନ; ସମ୍ବନ୍ଧେ ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tantra sādhana (nā) ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ପଦ୍ଧତିକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ସିଦ୍ଧି-ଲାଭ କରିବା ନିମନ୍ତେ କରାଯିବା କ୍ରିୟାକଳାପ—The observance of rituals mentioned in the 'Tantras' with a view to attain success.

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଙ୍ଘ	ଘ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲ୍	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍

ତନ୍ତ୍ର ସାର—ସଂ. ବି (ତନ୍ତ୍ର+ସାର; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) – ତନ୍ତ୍ରଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କରୁ ସଂଗୃହୀତ ସାରାଂଶ ପୁସ୍ତକ—A digest or summary of the Tantras.
Tantra sāra

ତନ୍ତ୍ର ସ୍କନ୍ଦ—ସଂ. ବି—ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରର ଯେଉଁ ଅଙ୍ଗର ଗଣନା ଦ୍ୱାରା ଗ୍ରହ ଆଦିଙ୍କ ଗତି ନିରୂପିତ ହୁଏ; ଗଣିତ ଜ୍ୟୋତିଷ—Astronomy.
Tantra skanda

ତନ୍ତ୍ରହୋମ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ. ତନ୍ତ୍ର+ହୋମ)—ତନ୍ତ୍ରଶାସ୍ତ୍ରର ବିଧାନ ବା ମତ ଅନୁସାରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋମ—Oblations to fire according to Tantric rituals.
Tantra homa

ତନ୍ତ୍ରାବାପ—ସଂ ବି (ତନ୍ତ୍ର=ରାଜ୍ୟ+ଅବାପ=ଶତ୍ରୁରାଜ୍ୟ ଚିନ୍ତା; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ଓ ପରରାଜ୍ୟ ଚିନ୍ତନ—A consideration of matters connected with one's own kingdom as well as with other kingdoms; diplomacy.
Tantrābāpa

ତନ୍ତ୍ରି—ସଂ. ବି—୧ । ତନ୍ତ୍ରୀ (ଦେଖ) 1. Tantri (See)
Tantri
୨ । ତନ୍ଦ୍ରା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Nap.

ତନ୍ତ୍ରିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତନ୍ତ୍ର+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଗୁଳୁଚ ଲତା—A medicinal creeper.
Tantrikā

ତନ୍ତ୍ରିପାଳ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତନ୍ତ୍ରୀ+ପାଳ; ଉପପଦ ତତ୍)—ବିରାଟରାଜ୍ୟରେ ଛଦ୍ମବେଶଧାରୀ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କର ଅଜ୍ଞାତ ବାସ କାଳରେ ସହଦେବଙ୍କର ଧାରଣ କରିଥିବା ନାମ—The name assumed by Sahadeba during the stay of the Pāndabas at the court of the king Birāṭa in disguise.
Tantripāḷa
(ତନ୍ତ୍ରପାଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତନ୍ତ୍ରିପାଳକ—ସଂ. ବି (ତନ୍ତ୍ର=ସୈନ୍ୟ+ଇ+ପାଳକ; ଉପପଦ ତତ୍)—
Tantripāḷaka ୧ । ସୈନ୍ୟାଧ୍ୟକ୍ଷ—1. Commander of an army.
୨ । (ମହାଭାରତୋକ୍ତ) ରାଜା ଜୟଦ୍ରଥ—
2. (Mahābhārata) King Jayadratha.

ତନ୍ତ୍ରୀ—ସଂ. ବି (ତନ୍ତ୍ର+ସ୍ତ୍ରୀ.ଈ.)—୧ । ତନ୍ତ—1.Weaver's loom.
Tantrī ୨ । ବୀଣା—2. Harp; lute.
୩ । ବୀଣା ବେହେଲା ଆଦି ତାରଯୁକ୍ତ ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ର—3. Stringed musical instruments.
୪ । ବୀଣା ପ୍ରଭୃତିର ତାର—4. String of musical instruments.
୫ । ଗୁଳୁଚ ଲତା—5. A medicinal creeper.
୬ । ରଜ୍ଜୁ; ବାଟି; ସୁତୁଲି—6. A string of rope.
୭ । ସୂତା—7. A thread.
୮ । ଯୁବତୀ—8. A young woman.
୯ । ବୀଣା ଆଦିର ବାଦକ—9. A musician playing on stringed instruments
୧୦ । ତନ୍ତ୍ର ବିଦ୍ୟା ସାଧକ ବ୍ୟକ୍ତି—10. One who professes and practises the doctrines of Tantra ; a professor of Tantra.
୧୧ । ଶରୀରର ନାଡ଼ୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—11. Vein; blood-vessel; artery.
୧୨ । (ତନ୍ତ୍ର+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ଅନୁଷ୍ଠାନର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରଣ କରେ—12 A superintendent of any work.
୧୩ । ବାଦ୍ୟ ବାଦକ—13. Musician.
୧୪ । ଗାୟକ—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—14. Singer.
ବିଣ—ଦଳଭୁକ୍ତ; ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ନିବିଷ୍ଟ—Forming an assembly or sect; sectarian; belonging to a sect.

ତନ୍ଦରା—ପ୍ରାଦେ. ବି. (ଗଞ୍ଜାମ; ଗଡ଼ଜାତ) (ସଂ. ତ୍ୱରା)—
Tandarā ୧ । ଉଦ୍‌ବେଗ—1. Eagerness; anxiety.
୨ । ଉତ୍କଣ୍ଠା—2. Uneasiness.
୩ । ଅସ୍ଥିରତା—3. Restlessness.
୪ । ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ ଅବସ୍ଥା—4. Hurry; haste.
ବିଣ. (ସଂ. ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ)—୧ । ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ—1. Anxious.
୨ । ଅସ୍ଥିର—2. Restless.
୩ । ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ—3. In haste.

ତନ୍ଦରା କରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ; ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ କରାଇବା ବା ବେଗ ଦେବା; ତାଗିଦ କରାଇବା—To incite or press a person to push on with a work; to hurry up another person to do a work.
Tandarā karibā

ତନ୍ଦରା ପଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ; ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି.—୧ । କୌଣସି ବିଷୟରେ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହେବା—
Tandarā paṛibā
1. To show anxiety or uneasiness in any work.
୨ । କୌଣସି ବିଷୟରେ ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ ହେବା—
2. To be in haste; to be in hurry.

ତନ୍ଦୁର(ରୁ)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ତନୂର, ଉର୍ଦ୍ଦୁ. ତନ୍ଦୁର)—ପାଉଁରୁଟି ତିଆରି କରାଯିବା ଚୁଲ୍ଲୀ ବା ଭାଟି—An oven for baking loaf.
Tandur(ru)
তন্দূর তংদুর
[ଦ୍ର—ଏ ଚୁଲ୍ଲୀ ଉଗୁଡ଼ା ହେବା ହାଣ୍ଡି ଆକାରର ମାଟି ବା ଚୂନରେ ତିଆରି; ଏଥିରେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଦ୍ୱାର ଥାଏ । ଏଥିରେ କଣ୍ଟୁଯଣ କାଠ ବା ଅଙ୍ଗାର ଜାଳ ଏହାର କାନ୍ଥ ଖୁବ ତାତିଗଲ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍ଗିଆ ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗିଆ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ପରେ ଏହା ମଧ୍ୟରୁ ପାଉଁଶ ଆଦି କାଢ଼ି ଆଣି ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ପାଉଁରୁଟିର ଗୋଲାମାନ ରଖି ଦେଲେ ଭଲ ରୁଟି ଫୁଲି ଯାଏ ।]

ତନ୍ଦୁରସ୍ତ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା)—ନୀରୋଗ; ସୁସ୍ଥ—
Tandurast Healthy.
তন্দুরস্ত তংদুরস্ত

ତନ୍ଦୁରସ୍ତି—ବୈଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଫା)—ଆରୋଗ୍ୟ; ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ—
Tandurasti Health.
তন্দুরস্তী তংদুরস্তী

ତନ୍ଦୂଲୀୟକ—ସଂ. ବି.—ଲେଉଟିଆ ଶାଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
Tandūlīyaka Leutiā śāga (See)

ତନ୍ଦ୍ର୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଅଳସ ହେବା—
Tandra (root) To be idle.

ତନ୍ଦ୍ରା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତନ୍ଦ୍ର୍ ଧାତୁ=ଅଳସ ହେବା+ଭାବ. ଅ)—
Tandrā ୧ । ଅଳ୍ପ ନିଦ୍ରା; ଛାଇ ନିଦ—1. Slight sleep; nap.
୨ । ନିଦ୍ରାବେଶ; ନିଦ ମାଡ଼ିବା; ଢୁଲାଇବା—
2 Drowisness; sleepiness; dozing.
୩ । ଜଡ଼ତା; ଆଳସ୍ୟ—
3. Sloth; idleness; laziness.
୪ । ଅବସାଦ; ଅବସନ୍ନତା—
4. Lassitude; weariness, langour.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ, ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ ଓ ବି—
ତନ୍ଦର (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)—Tandarā (etc)(See)

ତନ୍ଦ୍ରାଭିଭୂତ—ସଂ. ବିଣ. (ତନ୍ଦ୍ରା+ଅଭିଭୂତ; ୩ୟା ତତ୍)—
Tandrābhibhūta ଢୁଳାଉଥିବା; ନିଦ୍ରାରେ ଆସକ୍ତ ହୋଇଥିବା—
Feeling drowsy; stupefied.

ତନ୍ଦ୍ରାଯୁକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ତନ୍ଦ୍ରା+ଯୁକ୍ତ; ୩ୟା ତତ୍)—
Tandrājukta ଢୁଳାଉଥିବା; ନିଦ୍ରାସକ୍ତ—
Feeling drowsy; stupefied.

ତନ୍ଦ୍ରାଳୁ—ସଂ. ବିଣ (ତନ୍ଦ୍ରା+ଶୀଳାର୍ଥେ, ଆଳୁ)—
Tandrālu ୧ । ନିଦ୍ରାଳୁ; ଢୁଲା—1. Drowsy; sleepy
୨ । ଅଳସ—2. Slothful; idle.
୩ । କ୍ଳାନ୍ତ; ଅବସନ୍ନ—3. Weary.

ତନ୍ଦ୍ରାସକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ତନ୍ଦ୍ରା+ଆସକ୍ତ; ୭ମୀ ତତ)—
Tandrāsakta ତନ୍ଦ୍ରାଭିଭୂତ (ଦେଖ)—Tandrābhibhūt (See)

ତନ୍ଦ୍ରି—ସଂ. ବି (ତନ୍ଦ୍ର୍ ଧାତୁ+ଭାବ ଇ)—୧ । ନିଦ୍ରାବେଶ—
Tandri 1. Sleepiness; drowsiness.
୨ । ଆଳସ୍ୟ—2. Slothfulness.
୩ । କ୍ଳାନ୍ତି—3. Weariness.
୪ । ମୂର୍ଚ୍ଛା—4. Fit of fainting.

ତନ୍ଦ୍ରିକ ସନ୍ନିପାତ—ଏକପ୍ରକାର ସାନ୍ନିପାତିକ ଜ୍ୱର—
Tandrika sannipāta A kind of fever.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ରୋଗୀ ତନ୍ଦ୍ରାସକ୍ତ ହୁଏ; ଜ୍ୱରର ତାପ ଖୁବ୍ ବେଗରେ ବେଶି ହୁଏ, ଖୁବ୍ ଶୋଷ ହୁଏ; ଜିଭ କଳା ଓ ଖରଖର ହୁଏ, ଜୋରରେ ନିଶ୍ୱାସ ବହେ, ଖୁବ ଝାଡ଼ା ହୁଏ; ଦେହ ଜଳେ; କାନ ଦରଜ ହୁଏ । ଏହାର ଅବଧି ୨୫ ଦିନ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତନ୍ଦ୍ରିକା—ସଂ. ବି. (ତନ୍ଦ୍ର୍ ଧାତୁ+ଇକ ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ତନ୍ଦ୍ରି (ଦେଖ)
Tandrikā Tandri (See)

ତନ୍ଦ୍ରିତ—ସଂ ବିଣ (ତନ୍ଦ୍ରା+ସଞ୍ଜାତ ଅର୍ଥରେ ଇତ)—୧ । ନିଦ୍ରାସକ୍ତ;
Tandrita ତନ୍ଦ୍ରାଳୁ; ତନ୍ଦ୍ରାଯୁକ୍ତ—1. Drowsy; slothful.
୨ । କ୍ଳାନ୍ତ—2. Exhausted.

ତନ୍ଦ୍ରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ତରତର ହେବା—
Tandribā To be in haste or hurry.

ତନ୍ଦ୍ରୀ—ସଂ. ବି. (ତନ୍ଦ୍ର୍ ଧାତୁ+ଇ+ ସ୍ତ୍ରୀ, ଈ)—
Tandrī ୧ । ତନ୍ଦ୍ରି (ଦେଖ)—1. Tandri (See)
୨ । ଭ୍ରୂକୁଟି—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) 2. Frowning.
୩ । ଭ୍ରୂ (ହି ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Eyebrow.

ତନ୍ନ ତନ୍ନ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ତନ୍ନ='ତତ୍, ନ' ଅର୍ଥାତ୍ ତାହା ନୁହେଁ, ଅନେକ କଥାକୁ ଦେଖି 'ଏ କଥା ନୁହେଁ', 'ଏ କଥା ନୁହେଁ' କହି କହି କୌଣସି ବିଷୟକୁ ପରୀକ୍ଷା କରିବା)—
Tanna tanna
তন্ন তন্ন
अवल्लसेआखीरतक, पूरा ୧ । ପୁଙ୍ଖାନୁପୁଙ୍ଖ; ବିଶଦଭାବରେ; ବିଶେଷ ଅନୁସନ୍ଧାନପୂର୍ବକ; ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମଭାବରେ ବିଚାର ପୂର୍ବକ—1. Most thoroughly; minutely, closely; in a sifting manner.
୨ । ଆଦ୍ୟୋପାନ୍ତ—2. From beginning to end.
(ଯଥା—ମୁଁ ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରକୁ ତନ୍ନ ତନ୍ନ କରି ଆଲୋଚନା କରିଅଛି ।)

ତନ୍ନାମ—ସଂ. ବି (ତତ୍+ନାମ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ତାହାଙ୍କର ନାମ—
Tannāma 1. His, her or its name.
୨ । (କର୍ମଧାରୟ) ସେହି ନାମ—2. That name.
[ଦ୍ର—ଏହିପରି ତନ୍ନାମଧେୟ, ତନ୍ନାମଗ୍ରହଣ ଓ ତନ୍ନାମକରଣ ଆଦି ଶବ୍ଦ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ।]

ତନ୍ନିବନ୍ଧନ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ସେହି କାରଣରୁ—
Tannibandhana 1. On that account; therefore.
তন্নিবন্ধন ୨ । ତଜ୍ଜନ୍ୟ—2. For that reason.
उसवास्ते
ସଂ. ବି (ତତ୍+ନିବନ୍ଧନ=କାରଣ, ହେତୁ; କର୍ମଧାରୟ)—
୧ । ସେହିକାରଣ—1. That cause.
୨ । ସେହି ବନ୍ଧନ—2. That bond.
ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ସେହିକାରଣଯୁକ୍ତ—
1. Having that cause.

୧	ଇ	ଊ	ୠ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଅ	ଉଅ	ଣ
୨	ଈ	ଉ	ଋ	ଌ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

୨ । ସେହି ବନ୍ଧନଯୁକ୍ତ—2. Having that bond.

ତନ୍ନିମନ୍ତେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ତନ୍ନିମିତ୍ତ)—ତନ୍ନିବନ୍ଧନ (ଦେଖ)
Tannimante Tannibandhana (See)
तज्जन्ये उसबाजे

ତନ୍ନିମିତ୍ତ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ (ତତ୍+ନିମିତ୍ତ; କର୍ମଧା)—ତନ୍ନିବନ୍ଧନ (ଦେଖ)
Tannimitta Tannibandhana (See).

ତନ୍ନିମିତ୍ତେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ ତନ୍ନିମିତ୍ତ)—ତନ୍ନିବନ୍ଧନ (ଦେଖ)
Tannimitte Tannibandhana (See)

ତନ୍ୱଙ୍ଗୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତନୁ=କୃଶ+ଅଙ୍ଗ=ଦେହ+
Tanwangi ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—କ୍ଷୀଣାଙ୍ଗୀ, କୃଶାଙ୍ଗୀ—
Of a slender and delicate build (female).

ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । କୃଶାଙ୍ଗୀ ସ୍ତ୍ରୀ—
1 A woman of delicate proportions

୨ । ଶାଲପର୍ଣ୍ଣୀ ବୃକ୍ଷ—
2. A kind of medicinal plant.

[ଦ୍ର—ଏହା ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ତନ୍ୱୀ—ସଂ ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତନୁ=କୃଶ+ସ୍ତ୍ରୀ ଈ)—ତନ୍ୱଙ୍ଗୀ (ଦେଖ)
Tanwī Tanwangi (See)

ସଂ. ବିଣ. (ତନୁ ଶବ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ)—କ୍ଷୀଣା; କୃଶା—Weak.

ସଂ. ବି—ସଂସ୍କୃତ ବୃତ୍ତବିଶେଷ—
Name of a Sanskrit metre.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ୨୪ ଅକ୍ଷର; ପଞ୍ଚମ, ଦ୍ୱାଦଶ ଓ ଚତୁର୍ବିଂଶ ଅକ୍ଷର ଉପରେ ଯତି ପଡ଼େ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]

ତନ୍ମଧ୍ୟ—ସଂ ବି. (ତତ୍+ମଧ୍ୟ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ତାହାର ମଧ୍ୟ—
Tanmadhya The midst of that.

[ଦ୍ର—ଏହାପରି ସପ୍ତମୀରେ ତନ୍ମଧ୍ୟେ, ତନ୍ମଧ୍ୟସ୍ଥ, ତନ୍ମଧ୍ୟସ୍ଥିତ ଶବ୍ଦମାନ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ।]

ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ—ଦେ. ଅ.—୧ । ତାହାର ମଧ୍ୟସ୍ଥଳରୁ—
Tanmadhyaru 1. From its interior.
(ତନ୍ମଧ୍ୟୁଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ—2. Out of them

ତନ୍ମଧ୍ୟରେ—ଦେ. ଅ—୧ । ତାହାର ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଦେଶରେ—
Tanmadhyare 1. Inside that.
तन्मध्ये ୨ । ସେହି ସମୟ ମଧ୍ୟରେ—
उसके बीचमे 2. Within that time.
(ତନ୍ମଧ୍ୟେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ—
3. Amongst them

ତନ୍ମନ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତନ୍ମନସ୍)—
Tanmana ଏକ ବିଷୟରେ ନିବଦ୍ଧଚିତ୍ତ; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ବିଷୟରେ ମନକୁ ନିଯୋଜିତ କରିଥାଏ; ଅନନ୍ୟମନା, ତନ୍ମୟ—Having concentrated one's attention to one particular object; in an absorbed state of mind; having that alone in mind.

ତନ୍ମନା—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍+ମନସ୍, ବହୁବ୍ରୀହି; ତାହାରେ ମନ ଯାହାର)-
Tanmanā ତନ୍ମନ (ଦେଖ)—Tanmana (See)

ତନ୍ମୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତତ୍+ସ୍ୱରୂପାର୍ଥେ, ମୟ)—
Tanmaya ୧ । ତନ୍ନିମଗ୍ନ; ତଦାତ୍ମ; ତନ୍ମନା—
(ତନ୍ମୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Wholly absorbed in that.
(ତନ୍ମୟତା—ବି) ୨ । ତଦ୍ଗତ—2. Become one with that.

ତନ୍ମୟ ଚିତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ତନ୍ମୟ+ଚିତ୍ତ; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Tanmaya chitta ତାହାରେ ନିବଦ୍ଧମନା—With the mind wholly absorbed in that; with the heart set on that.

ତନ୍ମୟାସକ୍ତି—ସଂ. ବି—ଭଗବାନଙ୍କଠାରେ ତନ୍ମୟ ହେବା—
Tanmayāsakti Being absorbed in God.

ତନ୍ମାତ୍ର—ସଂ. ବି. (ତତ୍+ମାତ୍ରା=ପଞ୍ଚଭୂତାନ୍ତର୍ଗତ ଭୂତ)—
Tanmātra ୧ । ସାଂଖ୍ୟ ଦର୍ଶନର ମତରେ ପଞ୍ଚଭୂତର ଆଦ୍ୟ ଅମିଶ୍ର ସୂକ୍ଷ୍ମ ରୂପ—1. The suitable rudiments of the five elements of matter according to Sāmkhya philosophy

[ଦ୍ର—ପଞ୍ଚଭୂତର (କ୍ଷିତି, ଅପ୍, ତେଜ, ମରୁତ୍ ଓ ବ୍ୟୋମର) ଗନ୍ଧ, ରସ, ରୂପ, ସ୍ପର୍ଶ ଓ ଶବ୍ଦ ତନ୍ମାତ୍ର ଅଟେ । ଏହି ପାଞ୍ଚ ଗୁଣକୁ ପଞ୍ଚ ତନ୍ମାତ୍ର ବୋଲାଯାଏ । ସାଂଖ୍ୟ ଦର୍ଶନ ମତରେ ଶବ୍ଦ ତନ୍ମାତ୍ରରୁ ବ୍ୟୋମର ଉତ୍ପତ୍ତି (ଅର୍ଥାତ୍ ଆକାଶର ଗୁଣ ଶବ୍ଦ); ଶବ୍ଦ ଓ ସ୍ପର୍ଶରୁ ମରୁତ୍‌ର ଉତ୍ପତ୍ତି; ଶବ୍ଦ, ସ୍ପର୍ଶ ଓ ରୂପରୁ ତେଜର ଉତ୍ପତ୍ତି; ଶବ୍ଦ, ସ୍ପର୍ଶ, ରୂପ, ରସ ଓ ଗନ୍ଧରୁ କ୍ଷିତିର ଉତ୍ପତ୍ତି, ଅର୍ଥାତ୍ ଉପରୋକ୍ତ ମହାଭୂତମାନଙ୍କରେ ତତ୍ତତ୍ ଗୁଣମାନ ଅଛି ।]

୨ । ସେହି ମାତ୍ର, ସେତିକି ମାତ୍ର—2. That much.

ସଂ. ବିଣ—୧ । ସେହି ମାତ୍ରକ; ସେହି ପରିମିତ—
1. That much of.

ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ. (ତତ୍=ସେହି+ମାତ୍ର=କେବଳ; ନିତ୍ୟସମାସ)—
କେବଳ ତାହାହିଁ; ସେତିକି ମାତ୍ର; ସେତିକିହିଁ—
That much; only that.

ତନ୍ୟତୁ—ସଂ. ବି. (ତନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଯତୁ)—
Tanyatu ୧ । ବାୟୁ; ପବନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. Wind; air.

୨ । ରାତ୍ରି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Night.

୩ । ଗର୍ଜନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Roaring.

୪ । ଏକ ପ୍ରକାର ପ୍ରାଚୀନ ବାଜା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4 A kind of ancient musical instrument.

ତପ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଦଗ୍ଧ କରିବା, ଉତ୍ତପ୍ତ କରିବା; ତତେଇବା—
Tap (root) 1. To heat; to burn; to warm.

୨ । ତପସ୍ୟା କରିବା—
2. To practise penance or austerities.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଏ ଯାବ ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କ୍ଷୀର' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ଷିର' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ତପ୍ଲା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ (ସଂ. ତପ୍ତ)—ତପ୍ତ; ତାତିଲା—
Tap-lā Hot.

ତପ—ସଂ. ବି. (ତପ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tapa ୧ । ତପନ; ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. The sun
୨ । ଆତପ; ରୌଦ୍ର—2. Sunshine
୩ । ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳ—3. The summer; the hot season.
ବସନ୍ତେ ତପ ପ୍ରଭା ହୋଇଲ, ବନବର୍ଗେ ଜୀବନରେ ଉହଳ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୪ । ଉତ୍ତାପ; ଗରମି—5 Heat; warmth.
ବିଣ—୧ । ତାପଦାୟକ—1. Radiating heat.
୨ । ଗରମ—2 Hot.
ଦେ. ବି.—ତପଃ (ଦେଖ)—Tapaḥ (See)

ତଃ ପଃ—ଦେ. ଅ ସାଙ୍କେତିକ (ସଂ. ତତ୍ ପଶ୍ଚିମ ଶବ୍ଦର ସାଙ୍କେତିକ)—
Ta: pa: ଭଉଁରିଆରେ ବ୍ୟବହୃତ କୌଣସି ଜମିର ପଶ୍ଚିମରେ ଥିବା ଜମିକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିବାର ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ— An abbreviation appended to the plot-number in a field-book to denote the position of the plot lying to the west of the previous plot of land.

ତପଃ—ସଂ. ବି. (ସଂ. ତପସ୍ ଶବ୍ଦ; ତପ୍ ଧାତୁ=ତପସ୍ୟା କରିବା+
Tapaḥ କରଣ ଅସ୍)—୧ । ତପସ୍ୟା; ଧର୍ମାଚରଣ; ମୁନିବ୍ରତ—
1. Religious austerities; penance.
[ଦ୍ର—ଚିତ୍ତଶୁଦ୍ଧି ଓ ବିଷୟ ନିବୃତ୍ତି ପାଇଁ ଶରୀରକୁ କଷ୍ଟ ଦେଇ ଯେଉଁ ଯମ, ନିୟମାଦି ପାଳନ କରାଯାଏ ତାକୁ ତପଃ ବୋଲାଯାଏ ।]
୨ । ବ୍ରାହ୍ମଣାଦିଙ୍କ ଧର୍ମ ବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ—2. Religious duty.
୩ । ଦେବତା ଆଦିଙ୍କ ଧ୍ୟାନ—3. Meditation.
୪ । ଅଦୃଷ୍ଟ—4. Fate; destiny.
୫ । (+ଭାବ. ଅସ୍) ଆଚରଣ—
5. Practice; conduct.
୬ । ଆଲୋଚନା—6. Discussion; dealing with a subject or matter
୭ । ସପ୍ତଭୁବନ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ; ତପୋଲୋକ—
7. One of the seven worlds mentioned in the Hindu scriptures.
୮ । ଶୀତଋତୁ—8. The winter.
୯ । ମାଘମାସ—9. The month of Māgha
୧୦ । ଶରୀର ବା ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗଣର ବଶୀକରଣ—
10. Self-control and self-denial.
୧୧ । ଅଗ୍ନି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—11. Fire.
୧୨ । ଫଳିତ-ଜ୍ୟୋତିଷରେ ଲଗ୍ନର ୯ମ ସ୍ଥାନ—
12. The ninth place from one's Lagna in astrology.

[ଦ୍ର—ପୁରାଣ ମତରେ ସତ୍ୟଯୁଗରେ ତପଃ, ତ୍ରେତାରେ ଜ୍ଞାନ, ଦ୍ୱାପରରେ ଯଜ୍ଞ ଓ କଳିରେ ଦାନ ବା ନାମକୀର୍ତ୍ତନ, ମନୁଷ୍ୟର ମୋକ୍ଷ ବା ପାରଲୌକିକ ମୁକ୍ତି ନିମିତ୍ତ ପ୍ରଶସ୍ତ ।

ଭଗବଦ୍‌ଗୀତାରେ ତପଃ ନିମ୍ନଲିଖିତରୂପେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଅଛି— ତପଃ ତ୍ରିବିଧ; ଶାରୀରକ, ଯଥା—ଶୌଚ, ବ୍ରତାନୁଷ୍ଠାନ ଓ ଉପବାସ; ଦେବତା ଓ ପୂଜ୍ୟବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପୂଜା; ସରଳତା; ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ଅହିଂସା ।

ମାନସିକ ଯଥା—ଧ୍ୟାନ; ମନର ପ୍ରସନ୍ନତା ମୌନ, ଆତ୍ମନିଗ୍ରହ ଓ ଭାବଶୁଦ୍ଧି । ବାଚନିକ ଯଥା—ବେଦ ଓ ସ୍ତୋତ୍ରପାଠ; ପ୍ରିୟହିତ ସତ୍ୟ ଓ ଅକ୍ଲେଶ ଦାୟକ ବାକ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରଣ ଓ ବେଦାଧ୍ୟୟନ । ଗୁଣତ୍ରୟ ଭେଦରେ ତପଃ ତ୍ରିବିଧ ଯଥା—ସାତ୍ତ୍ୱିକ ତପଃ ଯଥା— ଫଳାକାଂକ୍ଷା ରହିତ ତପସ୍ୟା; ରାଜସିକ ତପଃ=ଯଶଃ ମାନାଦି ନିମିତ୍ତ ଦମ୍ଭପୂର୍ବକ ଅନୁଷ୍ଠିତ ତପସ୍ୟା । ତାମସିକ ତପଃ=ପରର ପ୍ରାପ୍ତି ଅନିଷ୍ଟ ଘଟାଇବା ପାଇଁ ଆତ୍ମାକୁ ପୀଡ଼ା ଦେଇ ଯେଉଁ ତପସ୍ୟା ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ । ଅଗ୍ନି ଯେପରି ପାର୍ଥିବ ବସ୍ତୁମାନଙ୍କୁ ଦଗ୍ଧ କରେ ଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ତପସ୍ୟା ସେହିପରି ମନୁଷ୍ୟର ପାପାଦିକୁ ଦଗ୍ଧ କରେ ବୋଲି ଏହାର ନାମ 'ତପଃ' ।

ପ୍ରାଚୀନକାଳରେ ହିନ୍ଦୁ, ବୌଦ୍ଧ, ଇହୁଦୀ ଓ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ୍‌ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ବହୁ ଲୋକ ତପସ୍ୟା କରୁଥିଲେ । ତପୋନିରତ ଲୋକେ ଆପଣାର ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ବଶ ରଖିବା ଓ ପ୍ରଲୋଭନରୁ ଦୂରରେ ରହିବା ପାଇଁ ସଂସାର ତ୍ୟାଗ କରି ଜଙ୍ଗଲରେ କୁଡ଼ିଆ ତିଆରି କରି ରହୁଥିଲେ ଓ ବନ୍ୟ ଫଳ ମୂଳ ଓ ବାଳୁଙ୍ଗାଧାନର ଚାଉଳ ରାନ୍ଧି ଖାଉଥିଲେ, କେହି କେହି ମୌନବ୍ରତ ଅବଲମ୍ବନ କରୁଥିଲେ, ଶୀତୋଷ୍ଣ ସୁଖ ଦୁଃଖ ସହ୍ୟ କରୁଥିଲେ, ଉପବାସ କରୁଥିଲେ ଓ କୃଚ୍ଛ୍ରସାଧ ଓ କାୟକ୍ଲେଶକର ସାଧନମାନ କରୁଥିଲେ । ଏହି ସବୁ ଆଚରଣକୁ ତପଃ ବୋଲାଯାଏ । କେହି କେହି ଅଣିମାସିଦ୍ଧି ଓ ବର ପାଇବାପାଇଁ ମଧ୍ୟ ତପଃ କରୁଥିଲେ । ପାତଞ୍ଜଳ ଦର୍ଶନରେ ତପଃକୁ କ୍ରିୟାଯୋଗ ବୋଲି ଯାଇଅଛି ।]

ତପଃକର—ସଂ. ବିଣ. (ତପଃ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଯେ
Tapaḥ kara ତପସ୍ୟା କରେ; ତପସ୍ୱୀ—1 Practising religious austerities or penance; religious mortification.
୨ । ତପସ୍ୟା ମତ୍ସ୍ୟ (ଦେଖ)—
2. Tapasyā matsya (See)

ତପଃକୃଶ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ମ. ପ. ଲୋ; ତପଃ+କୃଶ)—ତପସ୍ୟାଦ୍ୱାରା
Tapaḥ kruśa ଚରଣ କରିବା ଯୋଗୁଁ ଯାହାର ଶରୀର ଶୀର୍ଣ୍ଣ
(ତପଃକୃଶା—ସ୍ତ୍ରୀ) ହୋଇଅଛି—Emaciated on account
(ତପଃକୃଶତା, ତପଃକାର୍ଶ୍ୟ—ବି) of practising penance.

ତପଃକ୍ଲେଶ—ସଂ. ବି. (ତପଃ+କ୍ଲେଶ, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ତପସ୍ୟାଜନିତ ଦୁଃଖ
Tapaḥ kleśa ବା ଶାରୀରିକ କଷ୍ଟ—Physical suffering
(ତପଃକ୍ଲିଷ୍ଟ—ବିଣ) caused by engagement in or the practice of religious austerities.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଏ	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ୠ	ନ୍ତ

[ଦ୍ର—ଏଥିରୁ ତପଃକ୍ଲେଶସହ, ତପଃକ୍ଲେଶସହିଷ୍ଣୁ ଆଦି ଶବ୍ଦ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ସନ୍ଧିଦ୍ୱାରା ତପଃ ଶବ୍ଦଯୁକ୍ତ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ଗୁଡ଼ିଏ ଶବ୍ଦ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ଯଥା —ତପୋବଳ; ତପୋନୁଷ୍ଠାନ ।]

ତପଃ ପରାୟଣ –ସଂ ବିଣ. ପୁଂ. (ତପଃ+ପର+ଅୟନ; ବହୁବ୍ରୀହି)— Tapaḥ parāyaṇa ତପସ୍ୟାରେ ରତ—Devoted to contemplation and austerities. (ତପଃପରାୟଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ତପଃପରାୟଣତା —ବି)

ତପଃ ପ୍ରଧାନ —ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତପଃ+ପ୍ରଧାନ; ବହୁବ୍ରୀହି)— Tapaḥ pradhāna ଯାହାର ତପସ୍ୟାହିଁ ପ୍ରଧାନ କାର୍ଯ୍ୟ— (ତପଃପ୍ରଧାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) Wholly devoted to austerities and spiritual contemplation.

ତପଃ ପ୍ରଭାବ—ସଂ. ବି. (ତପଃ+ପ୍ରଭାବ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ତପୋବଳ; Tapaḥ prabhāba ତପସ୍ୟା ଜନିତ ବଳ—The power derived from meditation; spiritual force.

ତପଃ ଶକ୍ତି—ସଂ. ବି. (ତପଃ+ଶକ୍ତି; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ତପଃ ପ୍ରଭାବ (ଦେଖ) Tapaḥ śakti Tapaḥ prabhāba (See)

ତପଃ ଶୀଳ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତପଃ+ଶୀଳ; ବହୁବ୍ରୀହି)— Tapaḥ śila ତପସ୍ୟାରେ ସର୍ବଦା ଅନୁରକ୍ତ— (ତପଃଶୀଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) Given to the performance of religious austerities. (ତପଃଶୀଳତା—ବି)

ତପଃ ସାଧନ—ସଂ. ବି. (ତପଃ+ସାଧନ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)— Tapaḥ sādhana ୧ । ତପସ୍ୟା କରିବା—1. Practice of religious austerities

୨ । ତପସ୍ୟାର ଉପକରଣ—2 The materials required for the performance of penance or sacrifice (e. g. ghee, fuel).

ତପଃ ସ୍ଥଳୀ—ସଂ. ବି. (ତପଃ+ସ୍ଥଳୀ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ତପସ୍ୟା Tapaḥ sthali କରିବାର ସ୍ଥାନ—1. The place where religious austerities are practised.

୨ । କାଶୀଧାମ; ବାରାଣସୀ—2 Benares.

[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ମହାଦେବ ବହୁଯୁଗ ତପସ୍ୟା କରିଥିବାରୁ ଏହା ତପଃସ୍ଥଳୀ ବୋଲି ବିଖ୍ୟାତ ।]

ତପଃସ୍ଥାନ—ସଂ. ବି. (ତପଃ+ସ୍ଥାନ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)— Tapaḥ sthāna ତପୋବନ; ତପସ୍ୟା କରିବାର ସ୍ଥାନ— The place for practicing austerities.

ତପଚାରୀ - ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତପଶ୍ଚାରୀ)—ଯେ ତପସ୍ୟା କରେ— Tapa chāri Engaged in practising austerities, तपचारी ବି - ତପସ୍ୱୀ—A sage; an ascetic. तपकरनेवाला

ତପ ଜପ—ଦେ. ବି (ଅନୁଚର ଶବ୍ଦ)—ତପ ଓ ଜପ; ତପସ୍ୟାଦି Tapa japa ଧର୍ମକର୍ମ—Religious rites and penances. जपतप जपतप

ତପତ୍—ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. (ସଂ. ତପ୍ତ)—ତପ୍ତ; ତାତିଲା— Tapat Hot.

ତପତ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ.—(ସଂ. ତପ୍ତ)—ଉତ୍ତପ୍ତ; ଗରମ; ତାତିଲା; Tapata ତତଲା—Hot; warm.

ତପତି - ଦେ. ବି. (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ତପ୍ତି)—୧ । ତାତି; ଉତ୍ତାପ; ତପ୍ତି; Tapati ତାପ—1. Heat; temperature.

ଶୀତ ତପତି ଜାଣିବାରେ
ଚର୍ମେ ବସିଲେ ଅଧିକାରେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଦୁଃଖ; କ୍ଲେଶ—
2. (figurative) Pain.

କାଶଇ କରହ ତପତି
ମାରଣରୁ ସେ ବାଳା ବକ୍ରଗତି । ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ତତଲ ଭାତ—3. Hot boiled rice.

ତପତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତପ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥରେ ଅତ୍+ଈ, ଈ)— Tapatī ୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟକନ୍ୟା; ଛାୟାଗର୍ଭସମ୍ଭୂତା ସାବର୍ଣ୍ଣୀଙ୍କ ଅନୁଜା; କୁରୁବଂଶୀୟ ସମ୍ବରଣ ରାଜାଙ୍କ ପତ୍ନୀ—1. Daughter of the Sun-god; name of a Rāṇi.

୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟପତ୍ନୀ ଛାୟାଦେବୀ—
2 One of the 2 wives of the Sun-god.

୩ । ତାପ୍ତୀ ନଦୀ—3. Name of a river in South India; the Tāpti river.

କେବେ ବନ ଅନ୍ତେ ପାଛେ ମିଳିଲେ ପ୍ରଦୋଷେ
ତପତୀ-ତଟିନୀ-ତୀରେ ଅର୍କ ଦେବ ସହ । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

ତପନ—ସଂ. ବି. (ତପ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତ୍ରି ଅନ)—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ— Tapana 1. The sun.

୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତମଣି—2. The sun-stone; a gem.

୩ । ନରକର ଭାଗବିଶେଷ—
3. A division of hell.

[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ଅଗ୍ନି ଜ୍ୱାଳାରେ ପାପୀମାନେ ଦଗ୍ଧ ହୁଅନ୍ତି ।]

୪ । ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳ—4. The summer.

୫ । ଅଗ୍ନିବିଶେଷ—5. Name of a sacrificial fire.

୬ । ଅର୍କ ବୃକ୍ଷ; ଅର୍କଗଛ—
6. The swallowwort Calotropis Gigantea.

୭ । ରଶ୍ମି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—7. Sun's rays.

୮ । ନାୟକ ବିୟୋଗରେ ନାୟିକାପ୍ରଦର୍ଶିତ ହାବଭାବ—
8. The expressions of grief of a lady on the death of her lover.

୯ । (+ଭାବ ଅନ)—ଉତ୍ତାପ; ତାପ—
9. Heat; warmth.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଥମ ୧ ଛକ୍କିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଛକ୍କିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଛକ୍କିର ଯୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଛକ୍କିର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଛକ୍କିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

୧୦ । ଦାହ; ଜ୍ୱଳନ—10. Burning

ସଂ. ବିଣ—୧ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) ଉତ୍ତାପଜନକ; ସନ୍ତାପକ—
1. Heating; warm; burning

ତପନ କର—ସଂ. ବି. (ତପନ+କର=କିରଣ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tapana kara ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ; ଖରା—The rays of the sun; sunshine.

ତପନ କିରଣ—ସଂ. ବି. (ତପନ+କିରଣ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଖରା—
Tapana kiraṇa The rays of the sun; sunshine.

ତପନଚ୍ଛଦ—ସଂ. ବି—ଅର୍କଫୁଲ—
Tapanachchhada The swallowwort; Calotropis Gigantia.

ତପନଜ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତପନ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tapanaja ତପନ ତନୟ (ଦେଖ)—
Tapana tanaya (See)

ତପନଜା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତପନ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Tapanajā ତପନ ତନୟ (ଦେଖ)
Tapana tanaya (See)

ତପନଜା ତଟକୁ ତୁ ତରୁଣୀମାନେ କେଉଁ କୁତୂହଳରୁ ଅଇଲୁ ହେଉ
କହ ବୋଲି ରହିଲ ରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳୋଶବ୍ରହ୍ମ, ତ-ଗୀତ ।

ତପନ ତନୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତପନ+ତନୟ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tapana tanaya ୧ । ତପନାତ୍ମଜ—The son of the Sun-god.

୨ । ଯମ—2 Jama; the God of death.

୩ । ଶନିଗ୍ରହ—3. The planet Saturn.

୪ । କର୍ଣ୍ଣରାଜା—4. The king Karṇṇa

[ଦ୍ର—କୁନ୍ତୀଙ୍କ କୁମାରୀ ଅବସ୍ଥାରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବଙ୍କ ଔରସରେ ଏ ରଜା କୁନ୍ତୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ କାନ ବାଟେ ଜନ୍ମିଥିଲେ ବୋଲି ପୁରାଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି ।]

୫ । ସୁଗ୍ରୀବ—5. A monkey-king.

ତପନ ତନୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତପନ+ତନୟା; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tapana tanayā ୧ । ତପନାତ୍ମଜା; ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ କନ୍ୟା—
1. The daughter of the Sun-god.

୨ । ଗୋଦାବରୀ ନଦୀ—
2. The river Godābarī in South India.

୩ । ଯମୁନା ନଦୀ—3. The river Jamunā passing through Muttra.

୪ । ଶମୀବୃକ୍ଷ; ଦେବତାଙ୍କ ଯଜ୍ଞୀୟ ଏକପ୍ରକାର ବୃକ୍ଷ—
4. Name of a tree from which fuel for Vedic sacrifices (homa) is gathered; Acacia Suma

୫ । ବ୍ରଜାଙ୍ଗନା; ଗୋପୀ—
5. The women-devotees of Śrīkṛushṇa.

ତପନ ତାପ—ସଂ. ବି. (ତପନ+ତାପ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tapana tāpa ୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ତେଜ—
1. The heat of the sun.

୨ । ଖରା—2. The rays of the sun.

[ଦ୍ର—ଏହିପରି ୩ୟା ତତ୍ପୁରୁଷରେ ତପନତପ୍ତ, ତପନତାପିତ, ତପନୋତ୍ତାପିତ ଆଦି ଶବ୍ଦ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ।]

ତପନ ମଣି—ସଂ. ବି. (ତପନ+ମଣି; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତମଣି—
Tapanamaṇi The sun-stone; aventurine feldrpan.

ତପନାଂଶୁ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତପନ+ଅଂଶୁ)—ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ;
Tapanāṁśu ଖରା—Sun's rays

ତପନାତ୍ମଜ—ସଂ. ବି ପୁଂ (ତପନ+ଆତ୍ମଜ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tapanātmaja ତପନ ତନୟ (ଦେଖ)
Tapana tanaya (See)

ତପନାତ୍ମଜା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତପନ+ଆତ୍ମଜା; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tapanātmajā ତପନ ତନୟା (ଦେଖ)
Tapana tanayā (See)

ତପନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତପନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଗୋଦାବରୀ ନଦୀ—
Tapanī The river Godābarī in South India.

ତପନୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ତପ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—ଉତ୍ତପ୍ତ କରିବାର
Tapanīya ଉପଯୁକ୍ତ—Fit to be heated; required to be heated.

ବି—୧ । ସୁବର୍ଣ୍ଣ; ସୁନା; (ଯାହାକୁ ଅଗ୍ନିଦ୍ୱାରା ଉତ୍ତପ୍ତ କରାଯାଏ)—1. Gold.

୨ । କନକ ଧୁତୁରା; କଳା ଦୁଦୁରା—2. The violet variety of Datura Fastuosa flower and plant.

ତପନୀୟକ—ସଂ. ବି. (ତପନୀୟ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ—
Tapanīyaka Gold.

ତପନେଷ୍ଟ—ସଂ. ବି. (ତପନ+ଇଷ୍ଟ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ତମ୍ବା; ତାମ୍ର—
Tapaneshṭa Copper.

ତପନୋପଲ—ସଂ. ବି. (ତପନ+ଉପଲ)—ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତମଣି—
Tapanopala The sun-stone.

ତପବନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ.—(ସଂ. ତପୋବନ୍ତ)—ତପୋବନ୍ତ (ଦେଖ)
Tapabanta Tapobanta (See).
तपवन्त
तपवन्त

ତପବନ୍ତ ଜନ ଏ ଋତୁରେ ଭୋଗ କରଇ ଦ୍ରବ୍ୟ ଅଶନ ହେ ।
ବିଶ୍ୱନାଥ, ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।

ତପରଖ—ଗ୍ରା. ବି. (ଆ. ତଦାରୁକ୍ ଶବ୍ଦର ଅପଭ୍ରଷ୍ଟ ବ୍ୟବହାର; ଭୁଲ
Taparakha ସଂ. ପରୀକ୍ଷା)—୧ । ପରୀକ୍ଷା; ତଦାରଖ—
तदारुख 1. Investigation; enquiry: examination.
तदारुक ୨ । ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରଣ; ତଦାରଖ—2, Supervision

ତପଲା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. (ସଂ. ତପ୍ତ)—ତତଲା; ତାତିଲା; ଉଷ୍ଣ—
Tapalā Warm.
(ଯଥା—ତପଲା ଭାତ)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଣ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଙ୍	ୠଥ	ଣ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଣ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍	ଇଥ	ଞ	ନ

ତପଶ୍ଚର—ସଂ. ବି. (ତପସ୍ + ଚର ଧାତୁ = ଆଚରଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tapaschara ତପସ୍ୟା କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—A person
(ତପଶ୍ଚରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) engaged in religious austerities.
ବିଣ ପୁଂ.—ତପସ୍ୟାକାରୀ—
Practising austerities.

ତପଶ୍ଚରଣ—ସଂ. ବି (ତପଃ + ଚରଣ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧। ତପସ୍ୟା
Tapascharana କରିବା; ତପଃ ସାଧନା; ତପସ୍ୟାର ଅନୁଷ୍ଠାନ—
ତପଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟା, ତପଶ୍ଚାରଣ } ଅନ୍ୟରୂପ 1. The practising of religious austerities; engagement in spiritual meditation.
୨। ତପସ୍ୟା, ମୁନିବୃତ୍ତି—
2. Asceticism; religious mortification

ତପଶ୍ଚାରୀ—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ. ପୁଂ (ତପସ୍ + ଚର୍ ଧାତୁ = ଆଚରଣ
Tapaschāri କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଣିନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
(ତପଶ୍ଚାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ତପଶ୍ଚର (ଦେଖ)—Tapaschara (See)

ତପସ—ସଂ. ବି (ତପ୍ ଧାତୁ + ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଅସ)—୧। ଚନ୍ଦ୍ର—
Tapasa 1 The moon
୨। ସୂର୍ଯ୍ୟ—2 The sun
୩। ପକ୍ଷୀ—3. Bird.

ତପସିଲ୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତଫ୍‌ସୀଲ୍) (କଚେରିଆ)—୧। ବିବରଣ—
Tapasil 1. Description.
তফসীল ୨। ବିସ୍ତାରିତ ବିବରଣ—2. Detailed statement.
तफ़शील
୩। ତାଲିକା; ଫେରିସ୍ତ; ଫର୍ଦ—3. Schedule; list.
୪। କୈଫିୟତ—4. Explanation; explanatory remarks.
୫। ଉଦ୍ଦେଶଣ; ବିଭାଜନ; ବଣ୍ଟନ—5. Distribution.
୬। ସୂଚୀ—6 Index.
୭। ଟୀକା; ନୋଟ୍—7. Note.
ଦେ. ବିଣ—ଯହିଁର ବିସ୍ତାରିତ ବିବରଣ ନିମ୍ନରେ ଦିଆଗଲା;
ତପସିଲ ଲିଖିତ—Of which the detail is appended or given below.

ତପସିଲ୍ ଆସାମୀ—ବୈଦେ. ବି (କଚେରିଆ) (ଫା. ତଫ୍‌ସୀଲ୍ ଆସାମୀ)—
Tapasil āsāmi ଯେଉଁ ଆସାମୀ ବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ନାମ
তপসিল আসামী ତାଲିକାରେ ଲେଖାଗଲା—The persons
तफसील आशामी whose names are given in the appended list.

ତପସିଲ୍ ଖୋଲିବା—ବୈଦେ. କ୍ରି (ଅ. ତଫ୍‌ସୀଲ୍ + ଅ. ଖୁଲ୍‌ନା)—
Tapasil kholibā କୌଣସି ବିଷୟର ବିସ୍ତାରିତ ବିବରଣ ଯୋଗ
তপসিল খুলা କରିବା ବା ପ୍ରକାଶ କରିବା—To add a
तफसील खुलना detailed statement or glossary to a matter.

ତପସିଲ୍ ମୁତାବକ୍—ବୈଦେ. ଅ (କଚେରିଆ) (ଫା. ତଫ୍‌ସୀଲ୍ +
Tapasil mutābak ଫା. ମୁତାବକ୍)—ତାଲିକା ବା ବିସ୍ତୃତ
তপসিলমুতাবেক ବିବରଣ ଅନୁସାରେ—As per list or
तफसील मुताबिक schedule.

ତପସିଲ ଲି(ଲେ)ଖିତ—ଦେ. ବିଣ (କଚେରିଆ) (ଫା. ତଫ୍‌ସୀଲ + ସଂ.
Tapasil li(le)khita ଲିଖିତ)—ତାଲିକା ବା ବିସ୍ତୃତ ବିବରଣରେ
তপসিল লিখিত ଲେଖା ହୋଇଥିବା—Given or entered
तफसीलमें लिखाहुआ in the schedule or list.

ତପସୀ ମାଛ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି (ସଂ. ତପସ୍ୱୀ ମତ୍ସ୍ୟ ଭୁଲ. ବି.
Tapasi māchha ତପସେ ମାଛ)—ଏକପ୍ରକାର ମାଛ; କୋଉସି
ମାଛ—A kind of fish; mango fish.

ତପସ୍ତକ୍ଷ—ସଂ. ବି (ତପସ୍ + ତକ୍ଷ ଧାତୁ = କ୍ଷୀଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ, ଯେ
Tapastaksha ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ତପସ୍ୟାରେ ବିଘ୍ନ ଜନ୍ମାନ୍ତି)—
ଇନ୍ଦ୍ର—God Indra.

ତପସ୍ତେଜଃ—ସଂ. ବି (ମ ପ. ଲୋ. ତପଃ + ତେଜସ୍)-ତପାନଳ (ଦେଖ)
Tapastejah Tapānala (See)

ତପସ୍ପତି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତପଃ + ପତି)—ବିଷ୍ଣୁ—
Tapaspati God Bishnu.

ତପସ୍ୱାନ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତପସ୍ + ବତ୍; ୧ମା. ୧ବ)-ତପସ୍ୱୀ—
Tapaswān Sage; anchorite.
(ତପସ୍ୱତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ତପସ୍ୟା କରୁଥିବା; ତପୋରତ—
Engaged in the practice of austerities.

ତପସ୍ୱିତା—ସଂ. ବି (ତପସ୍ୱିନ୍ + ଭାବାର୍ଥେ. ତା)—ତପସ୍ୱୀ ହେବାର
Tapaswitā ଅବସ୍ଥା—The state of being an anchorite.

ତପସ୍ୱିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତପସ୍ୱିନ୍ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ, ତପସ୍ୱୀର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)—
Tapaswini ୧। ତପସ୍ୟାକାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ, ତପଶ୍ଚାରିଣୀ—
1. A female ascetic.
୨। ଜଟାମାଂସୀ (ଦେଖ)—
2. Jatāmāmsi (See).
ଇନ୍ଦ୍ର ତପସ୍ୱିନୀ ଯେଣ ବହୁ କେଶ ଶୋଭା ହୋଇଥିଲା ଏଥିରେ।
ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ।
୩। ତପସ୍ୱୀର ସ୍ତ୍ରୀ; ଋଷିପତ୍ନୀ—3. Wife of a sage.
୪। ପତିବ୍ରତା ବା ସାଧ୍ୱୀ ସ୍ତ୍ରୀ—
4. A chaste and virtuous woman.
୫। କଟୁକା; କଟୁକା (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
5. Katukā (See)
୬। ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ସହମୃତା ନ ହୋଇ ସନ୍ତାନ ପାଳନ କରିବା ପାଇଁ ବଞ୍ଚି ରହେ ଓ କଷ୍ଟରେ ଜୀବନ ଯାପନ କରେ—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. A widow who does not immolate

ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ଅବଗତ ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ରୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ରୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଖା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍କା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଜ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ର' ଦେଖିବେ

herself on the funeral pyre of her husband but lives to tend her child and passes her days in austerities.

୭ । ବଡ଼ ଗୋରଖମୁଣ୍ଡୀ (ଦେଖ) (ହି ଶବ୍ଦସାଗର)— 7. A large species of Gorakhamuṇḍī (See).

ତପସ୍ୱିପତ୍ର— ସଂ. ବି— ଦମନକ ଗୁଳ୍ମ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tapaswi patra — Damanaka plant (See).

ତପସ୍ୱୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତପସ୍ + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ, ବିନ୍ ୧ମା. ୧ବ)—
Tapaswī (ତପସ୍ୱିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ସଂସାରବିରକ୍ତ ଅରଣ୍ୟାଶ୍ରମବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି— 1. A person who lives in a bower, being quite disgusted with the world.

୨ । ସଂଯତେନ୍ଦ୍ରିୟ ବ୍ୟକ୍ତି; ମୁନି; ତାପସ— 3 Ascetic; sage.

୩ । ତପସ୍ୟା ମତ୍ସ୍ୟ (ଦେଖ) Tapasyā matsya (See).

୪ । ଘୃତକୁମାରୀ (ଦେଖ)—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 4 Aloes.

ବିଣ—୧ । ଧାର୍ମିକ; ବ୍ରତଧାରୀ, ତପସ୍ୟାରତ, ଧର୍ମାର୍ଥ କ୍ଳେଶସହିଷ୍ଣୁ—1 Devoted to religious austerities or penances.

୨ । ଶାନ୍ତସ୍ୱଭାବ—2. Meek.

୩ । ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ—3. Faultless.

୪ । ଦୀନ—4. Poor; afflicted; miserable

୫ । ଦୟାର ଯୋଗ୍ୟ—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 5. Pitiable.

ତପସ୍ୱୀ ମତ୍ସ୍ୟ—ସଂ. ବି. କ୍ଳୀ— ତପସ୍ୟା ମତ୍ସ୍ୟ (ଦେଖ)
Tapaswī matsya — Tapasyā matsya (See)

ତପସ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ତପସ୍ + କରଣାର୍ଥେ. ଯ)—୧ । ତପସ୍ୟାରେ ରତ—
Tapasya — 1 Given to austerities; engaged in penances.

୨ । ତପୋନିଷ୍ଠ—2. Steadily engaged in austerities.

ସ. ବି (ତପସ + ଭାବେ. ଯ)—୧ । ତପସ୍ୟା— 1. Penance; religious austerities.

୨ । ଅର୍ଜ୍ଜୁନ—2. Arjuna.

[ଦ୍ର—ଅର୍ଜ୍ଜୁନଙ୍କ ନାମ ଫାଲ୍‌ଗୁନ ଥିବାରୁ ଫାଲ୍‌ଗୁନାର୍ଥବାଚକ ଏହି ଶବ୍ଦ ଅର୍ଜ୍ଜୁନଙ୍କର ଏକ ନାମ ।]

୩ । କୁନ୍ଦ ଫୁଲ—3. A white feeble-smelling flower; Jasminum Pubescens.

୪ । ଫାଲ୍‌ଗୁନ ମାସ— 4. The month of Fālguna.

୫ । ହରିବଂଶ ଅନୁସାରେ ତାମସମନୁଙ୍କର ୧୦ ପୁତ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ଏକ—5. One of the ten sons of Tāmasa Manu.

ତପସ୍ୟା —ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତପସ୍ + ଭାବେ. ଯ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଅଭୀଷ୍ଟ ଫଳ-ପ୍ରାପ୍ତି ନିମନ୍ତେ କଠୋର ବ୍ରତ ସାଧନା—
Tapasyā — 1. Asceticism.

୨ । ବ୍ରତଚର୍ଯ୍ୟା—2. Devotional engagement

୩ । କଠୋର ବ୍ରତାଚରଣ— 3. Practice of severe austerities.

୪ । ତପସ୍ୟା ମତ୍ସ୍ୟ (ଦେଖ) 4. Tapasyā matsya (See).

୫ । ଫାଲ୍‌ଗୁନ ମାସ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 5. The month of Fālguna.

ତପସ୍ୟାଚରଣ—ସଂ. ବି (ତପସ୍ୟା + ଆଚରଣ, ୬ଷ୍ଠୀ ବା ୨ୟା ତତ୍)—
Tapasyācharaṇa — ୧ । ଯୋଗ ସାଧନ— 1. Practising austerities.

୨ । ବ୍ରତାର୍ଥ କଠୋର ନିୟମ ପାଳନ— 2. Observance of hard and strict rules of penance.

ତପସ୍ୟା ଜନିତ—ସଂ. ବିଣ (ତପସ୍ୟା + ଜନିତ, ୫ମୀ ତତ୍)—
Tapasyā janita — ତପସ୍ୟାରୁ ଜାତ—Produced by or arising from religious devotion.

ତପସ୍ୟା ବିଘ୍ନ—ସଂ. ବି (ତପସ୍ୟା + ବିଘ୍ନ, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tapasyā bighna — ତପସ୍ୟା ଭଙ୍ଗ (ଦେଖ) Tapasyā bhaṅga (See).

ତପସ୍ୟା ଭଙ୍ଗ—ସଂ. ବି (ତପସ୍ୟା + ଭଙ୍ଗ, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି କରୁଥିବା ତପସ୍ୟା ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଜାତ ହେବା ବାଧା—
Tapasyā bhaṅga — Interruption of one's religious austerities.

ତପସ୍ୟା ମତ୍ସ୍ୟ—ସଂ. ବି—କଡ଼ି ମାଛ ପରି ୧୦।୧୨ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ, ଚେପଟା, ଈଷତ୍ ହଳଦିଆ, କଣ୍ଟକପଙ୍କ୍ତି ଲୁଣୀ ମାଛ ବିଶେଷ; ବୋଦସୀ ମାଛ ପରି ଏକପ୍ରକାର ମାଛ—
Tapasyā matsya
তপসে মাছ
तपसी मछली — The mangoe fish; a salt-water small fish; Polynemus Paradiscus.

[ଦ୍ର—ଏହା ୧ ଖୁଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼େ, ଅଣ୍ଡା ଦେବା ପାଇଁ ବୈଶାଖ ଓ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ମାସରେ ଏ ମାଛ ସମୁଦ୍ରରୁ ଗଙ୍ଗାକୁ ଉଠିଆସି ଗଙ୍ଗାରେ ମଧ୍ୟ ଧରାଯାଆନ୍ତି । ଏ ମାଛ ଖାଇବାକୁ ସୁସ୍ୱାଦୁ ।]

ତପା—ବୈଦେ. ବି (ଉର୍ଦ୍ଦୁ)—ଟପ୍ପା; ପ୍ରଗନା; ତାଲୁକ; ମୁସଲମାନ ରାଜତ୍ୱ ସମୟରେ କରାଯାଇଥିବା ଦେଶାଂଶର ବିଭାଗ—
Tapā — A Pergunnah or Sub-division, prevalent during the Mohomedan rule in India.

୧	ଈ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଐ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ଼	ଡ଼ଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ପ୍ତ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ନ

[ଦ୍ର—ଏହାର ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ । ତ । ଯଥା—। ତ । ଗୋପାଳପୁର=ତପେ ଗୋପାଳପୁର, ଅର୍ଥାତ୍ ଗୋପାଳପୁର ନାମକ ତପାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ।]

ତପା(ପେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ତପ୍ ଧାତୁ)—ତତାଇବା—To
Tapā(pe)ibā heat.
গরমকরা तपाना ତାପେ ତପାଇଲାତ, ନାମ ଜପାଇଲାତ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ-ବଦଗ୍ଧ ଭଞ୍ଜାମଣି ।

ତପାତ୍ୟୟ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି, ତପ=ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳ+ଅତ୍ୟୟ=ନାଶ)—
Tapātyaya ବର୍ଷାକାଳ—Rainy season.

ତପାନଳ—ସଂ ବି(ମ ପ.କ୍ଳୋ. ତପ+ଅନଳ)—ତପସ୍ୟାଜନିତ ତେଜଃ—
Tapānaḻa Splendour due to the practice of austerities.

ତପା ମାସ—ଦେ. ବି—ମାଘ ମାସ—The month of Māgha.
Tapā māsa ତପାଳିରେ ଯେଣ, ପ୍ରାପ୍ତ । ତପା ମାସରେ ବସାପ୍ତ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ—କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସୁନ୍ଦରୀ ।

ତପାଳି—ଦେ. ବି—୧ । କଠୋର ତପସ୍ୟା—1. Hard penance.
Tapāḻi ୨ । ବହୁ ତପସ୍ୟା—2 A good deal of penance.
ତପାଳିରେ ଯେଣ, ପ୍ରାପ୍ତ । ତପାମାସରେ ବସାପ୍ତ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ—କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ତପିତ—ସଂ. ବିଣ—ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ; ସଂସ୍କୃତ; ମାର୍ଜିତ (ସୁବର୍ଣ୍ଣ)
Tapita Refined; burnished (gold) M. W.

ତପିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି—ତପ ବା ତପସ୍ୟା କରିବା—
Tapibā To practise austerities.
তপা; तपना

ତପି ହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ନିଆଁ ପୋଇଁବା—
Tapi hebā To warm one's self before fire.

ତପୀ—ଦେ. ବି—ତପସ୍ୱୀ—Sage; ascetic.
Tapī
তপী तपी
ବିଣ.—ତପସ୍ୟାକାରୀ—Practising austerities

ତଃପୂଃ—ଦେ. ଅ. (ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ) (ସଂ. ତତ୍ ପୂର୍ବେ)—ଜରିପରେ
Ta:pu: କୌଣସି କ୍ଷେତ୍ର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ କ୍ଷେତ୍ରର ପୂର୍ବଦିଗରେ ଥିଲେ ଏହି ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ ଲେଖାଯାଏ—An abbreviation noted against a plot in the field-book to denote its position as being to the east of the previous plot.

ତପୁ ଡିଆଁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଅଧାଖଣ୍ଡିଆ ଭାବରେ
Tapu diāñ karibā କରିବା; କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ସମୟରେ ମଝିରୁ କେତେକ ଛାଡ଼ିଯାଇ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅଂଶ କରିଯିବା—To do some work (e g.writing,reading) by omitting portions in the middle; to do a thing by halves or hap-hazardly.

ତପୁ ସିଆଁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତପୁ ଡିଆଁ କରିବା (ଦେଖ)—
Tapu siāñ karibā Tapu ḍiāñ karibā (See).

ତପୁସ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଜଣେ ଉତ୍କଳବାସୀ ବଣିକଙ୍କ ନାମ, ଯେ କି
Tapusa ପରେ ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ (କୃପାସିନ୍ଧୁ-ଉତ୍କଳ ଇତିହାସ)—The name of a tradesman of Orissa, who during the later part of hislife became a disciple of the Buddha.

ତପୁସୀ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତପସ୍ୱୀ)—ଋଷି—Sage.
Tapusī ବୃଦ୍ଧ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସେ ତପୁସୀ
ସମୁଦ୍ରେ ଯାଉଥିଲା ଭସି । ଭୂପତି—ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ତପୂ—ସଂ. ବି (ତପ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଊ)—୧ । ଅଗ୍ନି—1. Fire.
Tapū ୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun.
୩ । ଶତ୍ରୁ—3. Enemy.
ଦେ. ଅ—ତପୁ (ଦେଖ)— Tapu (See)

ତପେ—ଦେ. ଅ. (କଚହରୀ)—
Tape ତପା ମଧ୍ୟରେ; ପ୍ରଗନ୍ନାର ଅନ୍ତର୍ଗତ—
In a Pergunnah or Subdivision.
(ଯଥା—ତପେ ଗୋପାଳପୁର । ଏଥିର ସାଙ୍କେତିକ । ତ ।)

ତପେଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି—ଛାଡ଼ି ଦେବା—
Tapeibā To let go.
ପ୍ରାଦେ. (ସଂ. ତପ ଧାତୁ) (କଳାହାଣ୍ଡି) ବି—ତତେଇବା—
To heat; to warm.

ତ ପୋଇ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ତଅ ପୋଇ (ଦେଖ)
Ta-poī Ta-a poī (See)

ତପୋଧନ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ତପଃ+ଧନ)—
Tapodhana ୧ । ଯୋଗୀ; ମୁନି; ଋଷି—
1. A sage; an ascetic.
୨ । (ରୂପକ କର୍ମଧାରୟ) ତପସ୍ୟା ରୂପ ଧନ—
2. Asceticism compared to riches.
୩ । ତପୋଲଭ୍ୟ ସ୍ୱର୍ଗାଦି—3. Heaven etc aimed at by an ascetic.
୪ । ମୁଣ୍ଡୀର ବୃକ୍ଷ (ପ୍ରକୃତିବାଦ) (ଦେଖ)—
4. The Muṇḍira tree. (See)
୫ । ଦମନକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)—
5. Damanaka plant. (See)
୬ । ଗୋରଖମୁଣ୍ଡୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
6. Gorakhamuṇḍī (See)
ସଂ. ବି—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଧାର୍ମିକ—Eminently pious.

ତପୋନିଧି—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତପଃ+ନିଧି)—
Taponidhi ୧ । ତପସ୍ୱୀ; ମୁନି; ଋଷି—2. An ascetic.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ' ଦେଖିବେ

୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଧାର୍ମିକ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. An eminently pious person.

ତପୋନିଷ୍ଠ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତପଃ + ନିଷ୍ଠା)—
Taponishṭha ତପସ୍ୟାନିରତ; ତପଃପରାୟଣ—
(ତପୋନିଷ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ) Steadily engaged in practising austerities.

ତପୋବଟ—ସଂ ବି—ବ୍ରହ୍ମାବର୍ତ୍ତ ଦେଶ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tapobaṭa Brahmābartta (See)

ତପୋବନ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତପଃ + ବନ)—୧ । ମୁନିଙ୍କ ଆଶ୍ରମ—
Tapobana 1. A hermit's grove; hermitage.
୨ । ତୀର୍ଥସ୍ଥାନ ବିଶେଷ—
2. Name of a place of pilgrimage.

[ଦ୍ର—ଏହା ହରିଦ୍ୱାରର ଉତ୍ତରରେ ହୃଷୀକେଶ ଓ ଲଛମନଝୋଲାର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀସ୍ଥାନରେ ଅବସ୍ଥିତ । କେହି କେହି କହନ୍ତି ଏହା ବୃନ୍ଦାବନ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଏବଂ ଏଠାରେ ଗୋପୀମାନେ କାତ୍ୟାୟନୀ ବ୍ରତ ଅନୁଷ୍ଠାନ କରିଥିଲେ ।]

ତପୋବନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ—ତପୋନିଷ୍ଠ (ଦେଖ)
Tapobanta Taponishṭha (See)
ତାହାଙ୍କ ମିତ୍ରାମନ୍ତ ଅର୍କିସ ତପୋବନ୍ତ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ଆଦି ।

ତପୋବଳ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍ ବା ମ. ପ. ଲୋ; ତପଃ + ବଳ)—
Tapobaḷa ତପସ୍ୟା ଜନିତ ପରାକ୍ରମ ବା କ୍ଷମତା—Power or potency acquired by the practice of austerities; potency of penances.

ତପୋବିଘ୍ନ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତପଃ+ବିଘ୍ନ)—ତପସ୍ୟାରେ ଘଟିବା
Tapobighna ବାଧା—Interruption of religious
(ତପୋଭଙ୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) contemplation.

ତପୋବୃଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେ ତପସ୍ୟାଦ୍ୱାରା ଶ୍ରେଷ୍ଠତ୍ୱଲାଭ କରିଅଛନ୍ତି—
Tapobṛuddha One who has achieved excellence through austerities.

ତପୋଭ୍ରଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ. (୫ମୀ ତତ୍; ତପଃ+ଭ୍ରଷ୍ଟ)—
Tapobhrashṭa ତପସ୍ୟାସାଧନରୁ ବିଚଳିତ; ଯୋଗଭ୍ରଷ୍ଟ—
(ତପୋଭ୍ରଷ୍ଟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Straying or fallen from the observance of austerities

ତପୋମୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତପଃ+ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟାର୍ଥରେ ମୟ)—
Tapomaya ତପଃ ପ୍ରଧାନ—Abounding in religious
(ତପୋମୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) austerities.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ପରମେଶ୍ୱର—1 God.
୨ । ମହାଦେବ—2. God Śiba.

ତପୋମାର୍ଗ—ସଂ. ବି (ରୂପକ କର୍ମଧା;ତପଃ+ମାର୍ଗ)—ତପସ୍ୟା ରୂପକ ପଥ;
Tapomārga ଯୋଗମାର୍ଗ—The way of penance.

ତପୋଲୋକ—ସଂ ବି. (ମ. ପ. ଲୋ. କର୍ମଧା; ତପଃ + ଲୋକ)—
Tapoloka ସପ୍ତଭୁବନ ମଧ୍ୟରୁ ତପଃ ନାମକ ଭୁବନ (ଜନଲୋକର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ଅବସ୍ଥିତ)—The region above the 'Janaloka'

[ଦ୍ର—ପୁରାଣ ମତରେ ଏହା ପୃଥିବୀଠାରୁ କୋଟିଯୋଜନ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ଅବସ୍ଥିତ ।
ବଙ୍ଗୀୟ ପଣ୍ଡିତ ଉମେଶଚନ୍ଦ୍ର ବିଦ୍ୟାରତ୍ନ ପ୍ରଣୀତ 'ମାନବେର ଜନ୍ମଭୂମି' ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥର ମତରେ ତପୋଲୋକ 'ହିରଣ୍ୟବର୍ଷ'ର ନାମାନ୍ତର ଏବଂ ରୁଷିଆ ଦେଶସ୍ଥ ସାଇବେରିଆର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅଟେ; ଉକ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥ ମତରେ ମହର୍ଲୋକ, ତପୋଲୋକ ଓ ବ୍ରହ୍ମଲୋକ ମିଶି 'ତ୍ରିଦିବ', ଅର୍ଥାତ୍ ବର୍ତ୍ତମାନ ସମଗ୍ର ସାଇବେରିଆ ପ୍ରଦେଶ ।]

ତପ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ତପ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଉତ୍ତାପଯୁକ୍ତ; ତାତିଲା;
Tapta ଉଷ୍ଣ; ଗରମ—1. Hot; heated; warm;
(ତପ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) scorched.
୨ । ଦୁଃଖଦ୍ୱାରା ଦଗ୍ଧ; କ୍ଳେଶପ୍ରାପ୍ତ—
2 Afflicted with pain or sorrow.
୩ । ଅନୁତାପ ଦଗ୍ଧ; ଅନୁତପ୍ତ—3. Remorseful; penitent.
୪ । ଗଳିତ—4. Molten.
୫ । କୁପିତ; ରୁଷ୍ଟ—5. Angered; enraged.
୬ । ଖିନ୍ନ, ଦୁଃଖିତ; ଶୋକାର୍ତ୍ତ—6. Sorrowing; afflicted with grief; distressed.
୭ । ଅଗ୍ନିରେ ପୋଡ଼ି ଦିଆ ହୋଇଥିବା—
7. Burnt in fire.
୮ । ପୁଟପାକ ଶୋଧିତ—8. Burnt inside a ball of clay.
୯ । ଆଚରିତ—9. Followed; practised.

[ଦ୍ର—ଏହାର ପୂର୍ବରେ ଉତ୍ ଓ ସମ୍ ଉପସର୍ଗ ଲାଗି ଉତ୍ତପ୍ତ ସନ୍ତପ୍ତ ଆଦି ଶବ୍ଦ ଗଠିତ ହୁଏ ।]

ତପ୍ତ କାଞ୍ଚନ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ତପ୍ତ+କାଞ୍ଚନ)—୧ । ଗଳିତ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ;
Tapta kāñchana ତରଳ ସୁନା—1. Molten gold.
୨ । ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଗରେ ବିଶୁଦ୍ଧ କାଞ୍ଚନ—
2. Refined gold.

ତପ୍ତ କୁଣ୍ଡ—ସଂ. ବି.—ଉଷ୍ଣପ୍ରସ୍ରବଣ; ଯେଉଁ ପ୍ରାକୃତିକ ଜଳଧାର ଗରମ
Tapta kuṇḍa ହୋଇ ଭୂଗର୍ଭରୁ ବାହାରୁ ଥାଏ—
Hotspring.

ତପ୍ତ କୁମ୍ଭ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ତପ୍ତ+କୁମ୍ଭ)—୧ । ଉତ୍ତପ୍ତ ମାଠିଆ—
Tapta kumbha 1. A heated jug.
୨ । ନରକ ବିଶେଷ; ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ୮୪ ନରକ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—2. Name of a hell.

୧	ଇ	ଜ୍ଞ	ୠ,ୠ	ଞ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଗ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍ର	ଊ୍ଥ	ଘ
୨	ଇ	ଉ	ରୁ	ଲୃ	ସ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ସ	ସ	ଗଂ୍ୟ	ଇଥ	ଷ୍ପ	ନ୍

ତପ୍ତ କୃଚ୍ଛ୍ର—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତପ୍ତ+କୃଚ୍ଛ୍ର)—ବ୍ରତ ବା ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ବିଶେଷ—A peculiar sort of religious penance or mortification.
Tapta kṛuchchhra

[ଦ୍ର—ଏ ବ୍ରତରେ ୩ ଦିନ ଲେଖାଏଁ ଉଷ୍ଣଦୁଗ୍ଧ, ଘୃତ ଓ ଜଳପାନ କରି ରହିବାକୁ ହୁଏ । ମତାନ୍ତରରେ ଏ ବ୍ରତ ୧୨ ଦିନ କରାଯାଏ ଓ ଏ ବ୍ରତରେ ପ୍ରଥମ ୩ ଦିନ ପ୍ରତିଦିନ ୩ପଲ ଗରମ ଦୁଧ, ୨ୟ ୩ଦିନ ନିତି ୧ପଲ ଗରମ ଘିଅ, ୩ୟ ୩ଦିନ ୬ପଲ ଲେଖାଏଁ ଗରମ ଜଳ ଓ ଶେଷ ୩ଦିନ ଗରମ ଦୁଧରୁ ଉଠୁଥିବା ବାଷ୍ପ ସେବନ କରିବାକୁ ହୁଏ । ଏ ବ୍ରତ କଲେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସବୁପ୍ରକାର ପାପରୁ ବିମୁକ୍ତ ହୁଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତପ୍ତ ତୈଳଦ୍ରୋଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ନରକବିଶେଷ—
Tapta taila droṇi — 1. One of the hells where boiling oil is poured over sinners or they are put into pots of hot oil.
୨ । ତାତିଲା ତେଲ ପରିଥିବା ପାତ୍ର—
2. A pot full of hot oil.

ତପ୍ତ ପାଷାଣ କୁଣ୍ଡ—ସଂ. ବି.—ନରକବିଶେଷ—
Tapta pāshāṇa kuṇḍa — One of the 84 hells
(ତପ୍ତପାଷାଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତପ୍ତପୋଷ—ବୈଦେ. ବି—ତକ୍ତପୋଷ (ଦେଖ)
Taptaposha — Taktaposha (See)

ତପ୍ତ ବାଲୁକ—ସଂ. ବି.(ବହୁବ୍ରୀହି; ତପ୍ତ+ବାଲୁକା)—
Tapta bāluka — ନରକବିଶେଷ—One of the 84 hells filled with hot sand for the punishment of sinners.

ତପ୍ତ ବୈତରଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ହିନ୍ଦୁ ପୁରାଣ ମତରେ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ପ୍ରେତ ରୂପେ ଯେଉଁ ତପ୍ତଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ନଦୀ ପାର ହେବାକୁ ପଡ଼େ—
Tapta baitaraṇi — A river seething with boiling water which the ghost of a deceased person is said to have to pass after death according to the Hindu Purāṇas.

ତପ୍ତ ମାଷକ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତପ୍ତ+ମାଷକ=ବିରି)—
Tapta māshaka — ମାଣ୍ଡୁ ବା ପରୀକ୍ଷାବିଶେଷ—
(ତପ୍ତମାଷ—ଅନ୍ୟରୂପ) A particular mode of trial to find out if an accused is guilty.

[ଦ୍ର—ଏ ପରୀକ୍ଷାରେ ଅପରାଧୀ ବା ସନ୍ଦେହୀ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ହାତରେ ତାତିଲା ବିରି ଧରିବାକୁ ଦେଇ ସେ ଦୋଷୀ ବା ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ପ୍ରମାଣ କରାଯାଉଥିଲା । ମତାନ୍ତରରେ ନିଆଁ ଉପରେ କରେଇରେ ଫୁଟୁଥିବା ଘିଅ ବା ତେଲରେ ଅଙ୍ଗୁଠି ବୁଡ଼ାଇଲେ ଯେବେ ସେ ବ୍ୟକ୍ତିର ହାତରେ ଫୋଟକା ହେଉ ନ ଥିଲା ତେବେ ସେ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହେଉଥିଲା । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତପ୍ତମୁଦ୍ରା—ସଂ. ବି—ଦ୍ୱାରକାରେ ଭକ୍ତମାନଙ୍କ ବାହୁ ଆଦିରେ ଦିଆ ଯାଉଥିବା ଶଙ୍ଖ ଚକ୍ରାଦି ଚିହ୍ନ; ଉତ୍ତପ୍ତ ଧାତୁମୟ ମୋହରର ଛାପ—Marks of conch and discus made on the arms of devotees with heated metal seals.
Tapta mudrā

ତପ୍ତ ରୂପକ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତପ୍ତ+ରୂପକ=ରୌପ୍ୟ)—
Tapta rūpaka — ବିଶୁଦ୍ଧ ରୌପ୍ୟ; ରୁପା—Pure silver.

ତପ୍ତ ଲୌହ—ସଂ. ବି—୧ । ମାଣ୍ଡୁ ବା ପରୀକ୍ଷାବିଶେଷ—
Taptalauha — 1 A mode of trial
୨ । ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତବିଶେଷ—
2 A kind of penance or expiation.

ତପ୍ତ ଶୂର୍ମିକୁଣ୍ଡ—ସଂ ବି. କ୍ଳୀ—ନରକବିଶେଷ—
Tapta śūrmmikuṇḍa — Name of a hell.
(ତପ୍ତ ଶୂର୍ମି—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଅଗମ୍ୟା ସ୍ତ୍ରୀ ସମ୍ଭୋଗକାରୀ ପୁରୁଷ ବା ଅଗମ୍ୟ ପୁରୁଷ ସମ୍ଭୋଗକାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ ପାତକର ନାଲି ହୋଇଥିବା ଲୁହା ଖୁମ୍ବକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବାକୁ ପଡ଼େ ବୋଲି ପୁରାଣରେ ଲେଖା ଅଛି ।]

ତପ୍ତ ସୁରାକୁଣ୍ଡ—ସଂ. ବି.—ନରକବିଶେଷ—
Tapta surā kuṇḍa — Name of a hell.

ତପ୍ତା ବୈତରଣୀ—ସଂ. ବି—ତପ୍ତ ବୈତରଣୀ (ଦେଖ)
Taptā baitaraṇi — Tapta baitaraṇi (See)
ଦେ. ବି—ଚରମ ଦରିଦ୍ରତା; ମନୁଷ୍ୟର ଅତି ନୀଚସ୍ଥ ଅବସ୍ଥା; ଅନାହାରରେ ରହିବା—A very destitute or starving condition of a person.

ତଫଉତ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଶ—ତଫାତ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Taphaut (etc) — Taphāt etc. (See)
(ତଫାଉତ୍, ତଫୋଉତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଫସିଲ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ.ବି ଓ ବିଶ.(ଆ) ତପସିଲ୍ ଇତ୍ୟାଦି(ଦେଖ)
Taphasil (etc) — Tapasil etc. (See)

ତଫାତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତଫାବତ)—
Taphāt — ୧ । ବ୍ୟବଧାନ; ଅନ୍ତର—1. Interval.
ତଫୋତ୍, ତଫଉତ୍, ତଫାଉତ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ଦୂରତ୍ୱ—2. Distance.
୩ । ପ୍ରଭେଦ—3. Difference; disparity.
तफात्, तफावत
ବିଶ—୧ । ଭିନ୍ନ—1. Separate.
୨ । ଦୂରସ୍ଥ—2. Distant.
୩ । ଅନ୍ତର ବା ବ୍ୟବଧାନରେ ଅବସ୍ଥିତ—
3. Situated at intervals.
ଅ—ଆଡ଼େଇ ଯାଅ; ଦୂର ହୁଅ—
(interjection) Be off! keep away! stay at a distance!

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦନ୍ତ୍ୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ବାଘ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧି' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

ତଫାତ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁକୁ ପୃଥକ୍ କରିବା ବା ଦୂରକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କରିବା; ଅଲଗା କରିବା—
Taphāt karibā
তফাত্ কৰা
तफावत करणे
To separate a thing; to cause a thing or a person to move away to a distance; to remove a thing or a person to a distance.

ତବ୍‌ଲା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଫାରସା—
Tab-lā
1 Pole-axe.
୨ । ତାବଲା (ଦେଖ)—2. Tābalā (See)

ତବ—ସଂ. ସର୍ବନାମ (ଯୁଷ୍ମଦ୍ ଶବ୍ଦର ୬ଷ୍ଠୀ ବିଭକ୍ତି ୧ ବଚନ)—
Taba
ତୁମ୍ଭର; ତୋର—Your; thy; thine.
[ଦ୍ର—ସ୍ନେହାସ୍ପଦ ବା ଭକ୍ତିଭାଜନ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ପ୍ରତି ପଦ୍ୟରେ 'ତୁମ୍ଭର' ଏହି ଶବ୍ଦ ପରିବର୍ତ୍ତରେ 'ତବ' ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଓଡ଼ିଆରେ ଏହାକୁ ଅବ୍ୟୟ ବୋଲି ଅନ୍ୱୟ କରାଯାଏ ।]

ତବକ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତବକହ୍=ପତ୍ର)—ଉପହାରରୂପେ ପ୍ରଦତ୍ତ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ବା ତାମ୍ବୂଳ ଉପରେ ଆବରଣରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ସୁନା ବା ରୂପାର ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ ପାତିଆ ବା ସୂତ୍ର—
Tabaka
Thin filaments of gold and silver used in overlaying presents of sweets or betels.
[ଦ୍ର—ଏହି ପାତିଆ ଏତେ ପାତଳ ଯେ ଏହାକୁ ହାତରେ ମଳି ଦେଲେ ବା ପାଣିରେ ଭିଜାଇଦେଲେ ଏହା ଚୂନା ହୋଇ ମିଳେଇଯାଏ । କୌଣସି ମିଠେଇ ବା ପାନଖିଲ ଉପରେ ଏହାକୁ ବସାଇ ଦେଲେ ତାହା ସୁନାରୂପାରେ ଛୁଆଣି ହେଲା ପରି ଦିଶେ, ଅଥଚ ଖାଇ ଦେଲେ ଉକ୍ତ ପାତିଆ ପାଟିକୁ ଜଣା ପଡ଼େ ନାହିଁ । ୧ ଭରି ଓଜନ ସୁନା ବା ରୂପାରେ ୧ ଇଞ୍ଚ ଲମ୍ବ ଓ ୫ ଇଞ୍ଚ ଚଉଡ଼ାର ୧୬୦ ପରସ୍ତ 'ତବକ' ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପାରେ ଏବଂ ଏହି ୧୬୦ ଖଣ୍ଡ ଯାକ ଏକକ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ରଖି ଦେଲେ ସମୁଦାୟର ସ୍ଥୂଳତା ଏକ ଇଞ୍ଚର ୧/୫ ଭାଗ ସୁଦ୍ଧା ହୁଏ ନାହିଁ । ୧ ଭରି ସୁନା ବା ରୂପାକୁ ୧୬୦ ଖଣ୍ଡ କରି କାଟି ୧୬୦ ପରସ୍ତ ମୃଗ ବା ଛାଗ ଚମଡ଼ାର ମୁଣା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପରସ୍ତରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଲେଖାଏଁ ପୂରାଇ ସେ ଚମଡ଼ା ଉପରେ ହାତୁଡ଼ିରେ ମାଡ଼ ଦେଲେ ଉକ୍ତ ସୁନାରୂପାର କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡମାନ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ 'ତବକ'ରେ ପରିଣତ ହୁଏ ।]
୨ । ଚଉଡ଼ା ଓ ପତଳା ପିତଳର ବା ଅନ୍ୟ ଧାତୁର ଥାଳ—
2. Big and thin plates of brass or other metal.
୩ । (ହିନ୍ଦୁ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଡାହାଣୀ ଲାଗିବା ଭଳି) ପରୀମାନଙ୍କ ବାଧାରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ମୁସଲ୍‌ମାନ୍ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ବୋଲିବା ନମାଜ୍—3. Portion of the Koran recited by Mahommedan females to save themselves from the attack of evil imps.
୪ । ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ଦେହରେ ଚକା ଚକା ଫୁଲା ଦାଗ ହେବା ଏକ ପ୍ରକାର ରୋଗ—4. A kind of disease attacking horses.
ଦେ. ବି. (ତୁଳ. ସଂ. ସ୍ତବକ)—୧ । ପ୍ରସ୍ଥ; ପରସ୍ତ—
1. Layer; stratum.
୨ । ଥାକ—2. Shelf.

ତବକା—ବୈଦେ. ବି.—(ଆ. ତବକହ୍=ପାତିଆ)—ଚିନିର ସିରାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଗୋଲାକାର ବୁନ୍ଦିଆ; ଟବକାବୁନ୍ଦିଆ—A kind of sweetmeat consisting of hollow globules of flour boiled in ghee and saturated with syrup.
Tabakā
(ତବକାବୁନ୍ଦିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି.—ତମାଖୁ (ଦେଖ)
Tamākhu (See)

ତବତ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତପ୍ତ)—ଉଷ୍ଣ; ତାତିଲା; ତତଲା—
Tabata
Hot; warm.
ଦେ. ବି.—ଗରମ ଭାତ; ତତଲା ଭାତ—
Fresh boiled rice.

ତବତ ଖଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ବାରବରଷିଆ (ଗଛ) (ଦେଖ)
Tabata khaṇḍā
Bāra barashiā (tree) (See)

ତବତା—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ତପ୍ତା)—ତାତିଲା; ଗରମ—
Tabatā
Hot; warm.

ତବତା ବଇତରଣୀ—ଦେ. ବି.—ତପ୍ତା ବୈତରଣୀ (ଦେଖ)
Tabatā baitaraṇī
Taptā baitaraṇī (See)

ତବତି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତପ୍ତତା)—୧ । ଉଷ୍ଣତା—
Tabati
1. Warmth.
୨ । ତାତି; ଗରମି—2. Heat.
୩ । ଜ୍ୱର ଆଦି ଯୋଗୁଁ ହେବା ଶରୀରର ଉତ୍ତାପ—
3. High temperature of the body during fever etc.

ତବତିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତପ୍ତ)—୧ । ଉତ୍ତାପଯୁକ୍ତ; ତାତିଲା—
Tabatiā
1. Hot; warm.
୨ । ଯେ ତବତ ଭାତ ଖାଏ—
2. One who eats boiled rice while still hot.
ଗୃହଲ ସେରକୁ ଛନ ତବତିଆ, ମଝିରେ ବସିଛି ଶିବପତିଆ । ଡଗ ।
[ଦ୍ର—ଏ ଦେଶରେ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଓ ବଡ଼ଲୋକଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟମାନେ ଦୁଇବେଳା ତବତ ଭାତ ନ ଖାଇ ଓଳିଏ ତବତ ଓ ଅନ୍ୟ ବେଳା ପଖାଳ ଖାଆନ୍ତି ।]
୩ । ଯେ ତବତ ଭାତ ଖାଇବାକୁ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ—
3. One ready to take fresh boiled rice.

୧	୯	ଡ଼	ଋ,ୠ	୫	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇ୍ୟ	ତ୍ଥ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ମ	ସ୍ମ	ର୍ଦ୍ଧ	ଲ୍ଥ	ଜ୍ଞ	ନ

ତବଦ—ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. (ସଂ. ସ୍ତବ୍ଧ)—ତବଦା (ଦେଖ)
Tabada — Tabadā (See)

ଶୁଣି କରି ସବୁଜନେ ତବଦ ହୋଇଲେ ।
— ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।

ତବଦା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ସ୍ତବ୍ଧ)—୧ । ସ୍ପନ୍ଦହୀନ; ନିଶ୍ଚଳ; ସ୍ତବ୍ଧ—
Tabadā — 1. Motionless; calm.
୨ । ବନ୍ଦ କରାଯାଇ ଥିବା; ସ୍ତମ୍ଭିତ—2. Stopped.
୩ । (କର୍ଣ୍ଣ) ବଧିରୀକୃତ, ତାବଦା—
3. Deafened; stiffened.
(ଯଥା—ଘଡ଼ଘଡ଼ି ଶବ୍ଦରେ ମୋ କାନ ତବଦା ହୋଇଗଲା ।]
୪ । ମୂର୍ଚ୍ଛିତ—4. Swooned; fainted.
୫ । (ଶରୀର ବା ଅଙ୍ଗବିଶେଷ) ବୋଧଶକ୍ତି ରହିତ—
5. Turned rigid; deadened.
୬ । ଅବଶୀକୃତ—6. Paralysed.

ତବଲ୍‌ଚୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ତୁଲ ଫା. ନାଗରଚୀ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି
Tabal-chī — ତବଲା ବାଦ୍ୟ ବଜାଏ—A musician who plays on the Tabalā

ତବଲକ୍—ବୈଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ଅ.)—ହରଦମ୍; ସର୍ବଦା—
Tabalak — Always; constantly.

ତବଲା—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତବଲହ୍=ଢୋଲ; ତୁଲ. ସଂ. ତଲମୃଦଙ୍ଗ)—
Tabalā — ୧ । ଡାହାଣହାତରେ ବଜାଯିବା ପଖୋଜପରି କିନ୍ତୁ
ତବଲା — ଏକମୁଖା ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟବିଶେଷ—1. A one-
तबला — faced drum played on with the fingers
(ତବଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) — of the right hand.

[ଦ୍ର—ପଖୋଜ ଓ ମୃଦଙ୍ଗର ଦୁଇ ପିଠିରେ ହାତମାରି ବଜାଯାଏ; କିନ୍ତୁ ଏହା ନ କରି ଦୁଇ ହାତରେ ଦୁଇଟି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ବଜାଇଲେ ବାଁଆ ପାଖର ବାଦ୍ୟକୁ 'ଡୁଗୀ, ଡୁଗ୍ଗି, ବା ବାଁୟା' ଏବଂ ଡାହାଣ ପାଖର ବାଦ୍ୟକୁ 'ତବଲ, ତବଲା, ବା ଡାହିଁା' ବୋଲାଯାଏ । 'ଡୁଗୀ ତବଲ' ଓ 'ବାଁୟା ତବଲା' ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରା ଏହି ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱୟ ବୁଝାଯାଏ । ଡୁଗୀ ମାଟିରେ ବା ଧାତୁରେ ଏବଂ ତବଲା କାଠରେ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ । ଏମାନଙ୍କର ଉପର ପାଖରେ ଚମଡ଼ା ଛାଉଣି ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ତଳପାଖଟି ବନ୍ଦ ଥାଏ ।]

ताबला; तवा — ୨ । (ତୁଲ. ସଂ. ତପ୍ ଧାତୁ=ଉତ୍ତାପ ଦେବା)—
तवा — ତେଲଭଜା ବା ପଲମ ଆଲୁମିନିଅମ ତିଆରି ପାତ୍ର; ତାଉଆ—
2. A shallow metal pot or frying pan; shallow cauldron.

ତବଲି—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—ସିତାରର ତୁମ୍ବୀର ମୁହଁରେ ଦିଆଯିବା
Tabali — ପତଳା କାଠପଟା—The thin plate of wood
तवलि, तबली — covering the bulb of a guitar.

ତବିଅତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତବୀଅତ୍)—୧ । ଶାରୀରିକ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ—
Tabiat — 1. Health.
तबिअत् — ୨ । ଦିଲ୍; ମେଜାଜ୍; ଚିତ୍ତ—
तबीअत — 2. Temperament; humour

ତବିଅତ୍ ଖରାପ ହେବା—ବୈଦେ. ବି.(ଅ. ତବୀଅତ୍+ଫା. ଖରାବ୍)—
Tabiat kharāpa hebā — ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ବିଗିଡ଼ିବା, ଅସୁସ୍ଥ ହେବା—
(ତବିଅତ୍ ବିଗିଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) Not feeling well; feeling sick.

ତବିଅତ୍ ଦାର୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଅ. ତବିଅତ୍+ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ ଦାର୍)—
Tabiat dār — ୧ । ଭାବୁକ—Thinker.
(ତବିଅତ୍ ଦାରୀ—ବି) ୨ । ରସିକ; ରସଜ୍ଞ—2. A person of wit and humour.
୩ । ସମଝଦାର୍—3. A person of intelligence.

ତବୀବ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—ବୈଦ୍ୟ; ଚିକିତ୍ସକ—
Tabib — Physician.

ତବ୍ୟ—ସଂ. ପ୍ରତ୍ୟୟ—ଧାତୁର ଉତ୍ତର ଭବିଷ୍ୟତ୍‌କାଳରେ ଯୋଗ୍ୟ, ଉଚିତ
Tabya — ବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅର୍ଥରେ ହେବା ପ୍ରତ୍ୟୟ ବିଶେଷ (ଯଥା—ଶ୍ରୋତବ୍ୟ=ଶୁଣିବାର ଯୋଗ୍ୟ)—An affix with which future passive participles are formed from verbal roots like the English affix 'able' as in 'readable'; meaning, fit to be, deserving to be or requring to be

ତମ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଖେଦ କରିବା—
Tam (root) — 1. To grieve; to lament.
୨ । କ୍ଲାନ୍ତ ହେବା; ଅବସନ୍ନ ହେବା—
2. To be exhausted or fatigued.
୩ । ମ୍ଳାନ ହେବା—3. To fade; to pine.
୪ । ପବନ ରୁଦ୍ଧ ହେବା; ଅଣନିଶ୍ୱାସି ହେବା—
4. To be choked; to be suffocated (Apte).
୫ । କ୍ଲିଷ୍ଟ ହେବା; (ଶାରୀରିକ ବା ମାନସିକ) କ୍ଲେଶ ପାଇବା—5. To be distressed (in body or mind) (Apte).
୬ । ଇଚ୍ଛା କରିବା—6. To wish; to desire (Apte).
୭ । ବନ୍ଦହେବା—7. To stop (Apte).
୮ । ଅଚଳ ହେବା—
8. To become immoveable (Apte).

ତମ—ସଂ. ବି. (ସଂ. ତମ୍ ଧାତୁ=ଖେଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tama — ୧ । ରାହୁ—1. The planet Rāhu; the Ascending Node (in Hindu astronomy).

ଧବଳ କରର କବଳ ତମ । — ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

[ଦ୍ର—ରାହୁର କାନ୍ତି ତମୋମୟ ବା ଅନ୍ଧକାରମୟ ହୋଇଥିବାରୁ ତାହାର ଏପରି ନାମ ହୋଇଅଛି ।]

୨ । (+କରଣ. ଅ) ଅନ୍ଧକାର—
2. Darkness; gloom.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଆଖି ନ ପାଇଲେ 'ଆକ୍ଷି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୩ । ଗୋଡ଼ର ଅଗ; ଅଗଗୋଡ଼— 3. The tip of the foot (Apte).

ଦେ. ବି. (ସଂ. ତମଃ)—କ୍ରୋଧ; ରାଗ—Anger.

ପୂନ ନ ପଢ଼ି ଗଲେ ତମ । ଉପେନ୍ଦ୍ର. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ଦେ. ବିଣ—୧ । କ୍ରୋଧୀ—1. Angry.

୨ । ମତ୍ତ—2. Maddened

କାମେ ତମ ହୋଇ ହିଂସା କରନ୍ତି—ପ୍ରାଚୀ ପରବେଶୀରୀ ।

ଗ୍ରା. ସର୍ବ—ତୁମ୍ଭ, ତୁମ୍ଭର—Your.

ସଂ. ପ୍ରତ୍ୟୟ—୧ । ଦୁଇ ବା ତତୋଽଧିକ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ଆଧିକ୍ୟ ବା ନ୍ୟୂନତା ଅର୍ଥରେ ବିଶେଷଣ ଶବ୍ଦରୁ ଉତ୍ତର ହେବା ପ୍ରତ୍ୟୟବିଶେଷ—1. A superlative suffix added to adjectives like 'est', as in 'biggest and largest'.

(ଯଥା—ବୃହତ୍ତମ; କ୍ଷୁଦ୍ରତମ ।)

୨ । ବହୁ ମଧ୍ୟରେ ଏକକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିବା ପାଇଁ କିମ୍, ତଦ୍ ଓ ଯଦ୍ ସର୍ବନାମ ପରେ ବ୍ୟବହୃତ ପ୍ରତ୍ୟୟ (ଏଥିରୁ ନିଷ୍ପନ୍ନ ପଦ କତମ, ତତମ, ଯତମ)— 2. A suffix to denote one of many.

ତମଃ—ସଂ. ବି. (ତମ୍ ଧାତୁ+କରଣ ଅସ୍; ତମସ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ)—
Tamaḥ ୧ । ଅନ୍ଧକାର; ଅନ୍ଧାର—1. Darkness.

୨ । ଭ୍ରମ; ଭ୍ରାନ୍ତି—2 Error.

୩ । ରାହୁଗ୍ରହ—3. The Ascending Node (in Hindu astronomy).

୪ । ତମୋଗୁଣ. ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରକୃତିର ୩ ଗୋଟି ଗୁଣ (ସତ୍ତ୍ୱ ରଜଃ ଓ ତମଃ) ମଧ୍ୟରୁ ଅଧମଗୁଣ; ମନୁଷ୍ୟର ପାଶବିକ ବୃତ୍ତି—4. The lowest human passions; animal passion.

[ଦ୍ର—କାମ, କ୍ରୋଧ, ଲୋଭ, ମୋହ, ମଦ ଓ ମାତ୍ସର୍ଯ୍ୟ ଏହି ଷଡ଼ରିପୁ ଏଥିରୁ ଜାତ ।]

୫ । ପାପ—5. Sin.

୬ । ଶୋକ—6 Sorrow, grief.

୭ । ନରକ—7. Hell.

୮ । ଛାୟା—8. Shadow; shade.

୯ । ତମାଳ ବୃକ୍ଷ—9. The Tamāla tree.

୧୦ । ବରାହ—10. Boar.

୧୧ । କାଳିମା—11. Blackness.

୧୨ । ମୋହ—12 Fascination; infatuation; delusion.

୧୩ । (ସାଂଖ୍ୟମତରେ) ଅବିଦ୍ୟା; ମାୟା— 13. (Sāṁkhya philosophy) Illusion.

୧୪ । ପାଦର ଅଗ୍ରଭାଗ— 14 Front part or tip of the foot.

୧୫ । କଳଙ୍କ—15 Stain.

୧୬ । ଅଜ୍ଞାନ—16. Ignorance.

ସଂ. ବିଣ (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅସ୍)—କ୍ଳାନ୍ତ—Fatigued.

ତମକ—ସଂ. ବି (ତମ୍ ଧାତୁ+କରଣ ଅକ; ଯାହା ଦ୍ୱାରା ରୋଗୀ କ୍ଳିଷ୍ଟ ହୁଏ)—ଏକପ୍ରକାର ଶ୍ୱାସରୋଗ; ଦମା କାସ—
Tamaka (ତମକ ଶ୍ୱାସ—ଅନ୍ୟରୂପ) A kind of asthma accompanied with fits of coughing and strained breathing.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ କାଶିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଭାରି ଶୋଷ ହୁଏ, ଦେହରୁ ଝିଲ୍ ଝାଳ ବହେ ଓ ଗଳା ଭିତର ଘଡ଼ଘଡ଼ ହୁଏ । ମେଘୁଆ ପାଗରେ ଏ ରୋଗର ଆକ୍ରମଣର ପ୍ରାବଲ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ—ହି ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଦେ. ବି—୧ । କ୍ରୋଧ; ରାଗ—1. Anger; rage.

तमक ୨ । ତେଜ; ତୀବ୍ରତା—2 Fury.

୩ । ଦପ୍‌ପା—3. Fit; gust; burst.

ତମ କବଳ—ଦେ (ପଦ୍ୟ) ବି (ସଂ. ତମ+କବଳ=ଗ୍ରାସ; ଯେ ଅନ୍ଧକାରକୁ ଗ୍ରାସ କରେ)—ଚନ୍ଦ୍ର—
Tama kabāla The moon.

ତମକବଳ ତମକୁ ଗୁହାରେ ପୂରାଇ—ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ତମଙ୍ଗକ—ସଂ. ବି—ମଞ୍ଚ; ବେଦୀ—
Tamaṅgaka A pulpit.

ତମତ—ସଂ. ବିଣ (ତମ୍ ଧାତୁ+ତ)—୧ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ତ) ତୃଷିତ—
Tamata 1. Thirsty.

୨ । ଲାଳାୟିତ—2. Longing for.

୩ । (+କର୍ମ. ତ)—ବାଞ୍ଛିତ— 3. Wished for, desired.

ତମ ତମ—ଦେ. ଅ (ସଂ. ତମଃ=କ୍ରୋଧ)—
Tama tama ୧ । (ରାଗରେ) ଜର୍ଜର ବା ଅଧୀର—
गरगर 1. Full of; brimming with (anger).

तमतम, तमतमाहट [ଦ୍ର—ସେ ରାଗରେ ତମତମ ହୋଇ ମୋ ଉପରକୁ ଡେଇଁକି ଆସିଲା ।]

୨ । କ୍ରୋଧାନ୍ଧ; ଅତିଶୟ କ୍ରୋଧଯୁକ୍ତ— 2. Over powered with anger; trembling with rage.

ଅର୍ଜୁନ ମୁଖୁଁ ଏହା ଶୁଣିବାକ୍ଷଣି ଭୀମ
ବଳ ଅଶେଷ କରୁଣ ହେଲେ ତମତମ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

ତମତମ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—କ୍ରୋଧାନ୍ଧ ହେବା—
Tamatama hebā To be blinded by rage.

রাগে গরগর করা तमतमाना

ତମତା—ସଂ. ବି (ତମ+ଭାବାର୍ଥେ ତା)—୧ । ଅନ୍ଧକାର; ଅନ୍ଧାର
Tamatā (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. Darkness.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଋୁ	ଌୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଅ	ଞ	ନ୍

୨ । ତମୋଭାବ—2 The state of being dark or delusive.

ତମ ପ୍ରଭ—ସଂ. ବି(ବହୁବ୍ରୀହି; ତମ+ପ୍ରଭା)—ଅନ୍ଧକାରମୟ ନରକବିଶେଷ
Tama prabha · Name of a hell full of darkness.

ତମମୟ—ସଂ. ବିଣ—ତମୋମୟ (ଦେଖ)
Tamamaya Tamomaya (See)

ବିଶେଷ୍ୟ ଯେତେ ସ୍ପଷ୍ଟ ସେ ହେଲେ ବିଗଦନ୍ତୀ ତମମୟରେ ଲୁପ୍ତ ହୋଇ ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତମର—ସଂ. ବି. (ତମ ଧାତୁ+ଅର)—ସୀସା; ସୀସକ—
Tamara Lead.

ଗ୍ରା. ସର୍ବନାମ—ତୁମ୍ଭର—Your; yours

ତମଲୁକ୍—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ତାମ୍ରଲିପ୍ତ)—ବଙ୍ଗପ୍ରଦେଶର ମେଦିନୀପୁର
Tamaluk ଜିଲ୍ଲାର ଗୋଟିଏ ସବଡିଭିଜନ୍ ଓ ସହର—
তমলুক Tamlook; name of a subdivision and a
तमस्रुक, तामलुक town in the district of Midinapur in Bengal.

[ଦ୍ର—ତମଲୁକ ସହର ରୂପନାରାୟଣ ନଦୀକୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ; ଏହା ଡାଏମଣ୍ଡ୍ ହାର୍ବର (ରୂପନାରାୟଣ ମୁହାଣ) ଠାରୁ ୧୫ ମାଇଲ ଦୂର । ଏଠାରେ ସବଡିଭିଜନ୍ ମହକୁମା, ଇଂରାଜୀ ହାଇସ୍କୁଲ୍, ମିଉନିସିପାଲିଟି, ମୁନସଫ୍ କୋର୍ଟ ଓ ଲୋକାଲ୍ ବୋର୍ଡ଼ ଆଦି ଅଛି । ଏଠାର ପୂର୍ବ ମାହିଷ୍ୟ (ଉତ୍କଳରୁ ଯାଇଥିବା ଧୀବର) ରାଜାଙ୍କର ବଂଶଧରମାନେ ରାଜ୍ୟ ହରାଇ ଅଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହାଙ୍କର 'ରାଜା' ଉପାଧି ରହିଅଛି । ଏହି ରାଜବଂଶର ବଂଶୋପାଧି 'ରାୟ' । ମହିଷାଦଲର ରାଜା ତମଲୁକକୁ କିଣି ନେଇଅଛନ୍ତି । ଏହା ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ୪ର୍ଥ ଶତାବ୍ଦୀ ଠାରୁ ୧୨ଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାରତର ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ବାଣିଜ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ର ଥିଲା । ଏହା ଗଙ୍ଗବଂଶରାଜାଙ୍କ ଅମଳରେ ଓଡ଼ିଶାର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଥିଲା । ଏବେ ଏଠାରେ ଓଡ଼ିଆପାଞ୍ଜି ଓ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଚଳୁଅଛି । (ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।)
ଏହା କଳିଙ୍ଗଦେଶକୁ ଲାଗି ସମୁଦ୍ରକୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟ ବୋଲି ମହାଭାରତରେ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ଏଠାର ଲୋକେ ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧରେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ପକ୍ଷ ଅବଲମ୍ବନ କରିଥିଲେ ।
ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]

ତମସ୍—ସଂ. ବି—ତମଃ (ଦେଖ)
Tamas Tamah (See)

ତମସ—ସଂ. ବି (ତମ୍ ଧାତୁ+କରଣ. ଅସ)—୧ । ଅନ୍ଧକାର—
Tamasa 1. Darkness; gloom.

ବିଧ୍ୱଂସିନ ତମସ କମଳେ, ବିକଶିନ ଉଦେ ହୋଇ ଅସେ ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ଅଜ୍ଞାନ—2. Ignorance.
୩ । ତମୋଗୁଣ—3. Lowest human passions; low animal passions.
୪ । ନଗର ବିଶେଷ—4 Name of a town.

[ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ, ଯଥା—ତମସାଚ୍ଛନ୍ନ, ତମସାକ୍ରାନ୍ତ, ତମସାନ୍ଧ, ତମସାବୃତ, ତମସାକୁଳ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ତମସା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତମସ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ନଦୀ ବିଶେଷ—
Tamasā Name of a river in N. India.

[ଦ୍ର—ଏହି ନଦୀ ଯମୁନାର ଉତ୍ପତ୍ତିସ୍ଥାନର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଗଡ଼ୱାଲ୍ ଦେଶରେ ପ୍ରବାହିତ । ଗୋଟିଏ ବ୍ୟାଧ କ୍ରୌଞ୍ଚଯୁଗଳ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିକୁ ମାରି ପକାଇବାର ଦେଖି ଏହି ନଦୀର ନିକଟସ୍ଥ ଅରଣ୍ୟରେ ବାଲ୍ମୀକି ମୁନିଙ୍କ ମୁଖରୁ ଛନ୍ଦୋବଦ୍ଧ ପ୍ରଥମ ଶ୍ଳୋକ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇଥିଲା; ଯଥା—
"ମା ନିଷାଦ ପ୍ରତିଷ୍ଠାଂତ୍ୱମଗମଃ ଶାଶ୍ୱତୀଃ ସମାଃ
ଯତ୍ କ୍ରୌଞ୍ଚ ମିଥୁନାଦେକ ମବଧୀଃ କାମମୋହିତଂ । "]

ତମସାଚ୍ଛନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍; ତମସ+ଆଚ୍ଛନ୍ନ)—୧ । ଅନ୍ଧକାର
Tamasāchchhanna ଦ୍ୱାରା ଆବୃତ; ଅନ୍ଧକାରମୟ—
(ତମସାବୃତ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Utterly dark; pervaded with darkness.
୨ । ଅଜ୍ଞାନାଚ୍ଛନ୍ନ—2. Pervaded with ignorance.

ତମସୁକ—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତମସ୍ସୁକ୍)—ଋଣଲେଖ, ଖାତକର
Tamasuka ମହାଜନକୁ ଲେଖିଦେବା ଋଣଗ୍ରହଣର ନିଦର୍ଶନପତ୍ର;
তমস্সুক ଋଣପତ୍ର; ଗୋଜା—Bond; handnote.
तमस्सुक [ଦ୍ର—ତମସୁକ ନାନାପ୍ରକାର; ଯଥା—ଯୋଜ୍ଜ ବା ସାଧା ତମସୁକ, ବନ୍ଧକୀ ତମସୁକ, ଯାଏବନ୍ଧକ ବା ରହଣବନ୍ଧକ ତମସୁକ, ଫଳବନ୍ଧକ ବା ଦଖଲବନ୍ଧକ ତମସୁକ, କଣ୍ଟ ବା କଟବନ୍ଧକ ତମସୁକ ଓ ଯାମିନ୍‌ନାମା ତମସୁକ ।]

ତମସ୍ତତି—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତମସ୍+ତତି=ବିସ୍ତାର; ରାଶି)
Tamastati ଘୋର ଅନ୍ଧକାର—Gloom; deep or profound darkness.

ତମସ୍ୱିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତମସ୍ୱିନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଅନ୍ଧାର ରାତି—
Tamaswinī 1. Dark night.
୨ । ରାତି—2. Night.
୩ । ହରିଦ୍ରା; ହଳଦୀ—3. Turmeric.
ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ତମସ୍ୱୀର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Tamaswī.

ତମସ୍ୱୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତମସ୍+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବିନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Tamaswī ଅନ୍ଧାରୁଆ; ତମୋମୟ; ଅନ୍ଧକାରମୟ—
(ତମସ୍ୱିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Dark; gloomy.

ତମା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତମ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ରାତି; ତମୀ—
Tamā 1. Night.
୨ । ତମାଳବୃକ୍ଷ—2. The Diospyrus Tomentosa tree.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅକ୍ଷୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅକ୍ଷୀ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ତମାଖୁ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତାମ୍ରକୂଟ; ଭୁଲ. ପର୍ତ୍ତୁ. ଟାବାକୋ)—
Tamākhu ୧ । ଦୋକତା; ଧୂଆଁପତ୍ର; ତମାଖୁ—1. Tobacco;
তামাক্, তামুক্, তমাকু Nicotiana; Nicotiana Tabacum.
तंबाकू, तमाखु (Kirtikar).
ଅ=ଟାନ୍‌ବକ୍
ଫା=ଟାନ୍‌ବାକୁ
ତେ=ଧୂମ୍ରପତ୍ରମ୍, ପୁଗାକୁ;
(ତମାକୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ତମାଖୁ ବଙ୍ଗନାଦ୍ଧ ବର୍ଗର ବର୍ଷାୟୁ ଶାକ ଗୁଳ୍ମ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଅସିଆ, ଆମେରିକା, ଇଉରୋପ, ଅଫ୍ରିକା ଆଦିରେ ଏହାର କୃଷି ହେଉଅଛି । ତମାଖୁ ଗଛ ୩ ଠାରୁ ୬ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ । ଏଥିର ପତ୍ର ୨।୩ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ ଓ ୧।୧୨ ଫୁଟ ଚଉଡ଼ା ହୁଏ । ଯେଉଁ ଜମିରେ କ୍ଷାର ଅଂଶ ବେଶି ଓ ନଈର ପଟୁ ଜମିରେ ଏ ଫସଲ ହୁଏ । ପ୍ରଥମେ ଏ ଗଛର ମଞ୍ଜି ବୁଣାଯାଏ । ଗଛମାନ ୫।୬ ଇଞ୍ଚ ଉଚ୍ଚ ହେଲେ ତଳି ମାନଙ୍କୁ ନେଇ ବହୁବାର ହଳ କରି ଯାଇଥିବା ଜମିରେ ୩ ଫୁଟ ଲେଖାଏଁ ଛଡ଼ାରେ ରୋଇବାକୁ ହୁଏ । ଏ ଫସଲପାଇଁ ଖୁବ୍ ପାଣି ଲୋଡ଼ା । ଯେଉଁ ଜମିରେ ଏ ଫସଲ ହୁଏ, ବରଷକ ଭିତରେ ସେ ଜମିରେ ଅନ୍ୟ ଫସଲ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । ଗଛରେ ଫୁଲ ହେବା ପୂର୍ବରୁ କଢ଼ ଓ କଅଁଳ ଅଗମାନ ଭାଙ୍ଗି ଦିଆଯାଏ ଓ ମୂଳପତ୍ର ମାନ ମଧ୍ୟ ଭାଙ୍ଗି ଦିଆଯାଏ । ଏ ଗଛରେ ଅନେକ ରୋଗ ହୁଏ ଓ ପୋକ ଲାଗନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ସାବଧାନ ରହିବାକୁ ହୁଏ । ଗଛର ପତ୍ରମାନ ଟିକିଏ ହଳଦିଆ ପଡ଼ି ଆସିଲେ ଓ ତା ଉପରେ ଧଳା ଧଳା ଟୋପା ଟୋପା ଦାଗ ଦେଖାଗଲେ ଏ ଗଛମାନ କାଟି ପତ୍ରମାନଙ୍କୁ କେତେଦିନ ଖରାରେ ଓ କେତେଦିନ ଛାଇରେ ଟାଙ୍ଗି କରି ଶୁଖାଇବାକୁ ହୁଏ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ପଞ୍ଚଦଶ ଶତାବ୍ଦି ପୂର୍ବେ ଏହା କେବଳ ଆମେରିକାର ଆଦିମ ନିବାସୀମାନେ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ । କଲମ୍ବସ ଖ୍ରୀ. ୧୪୯୨ରେ ଆମେରିକା ଆବିଷ୍କାର କରିବା ସମୟରେ ଏହା ଦେଖିଲେ ଓ ୧୫୩୬ ସାଲରେ ସ୍ପେନ ଦେଶ ବାସୀମାନେ ଏହାକୁ ଇଉରୋପକୁ ପ୍ରଥମେ ଆଣିଲେ । ପର୍ତ୍ତୁଗାଲ ଦେଶୀୟ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍ ପାଦ୍ରୀମାନେ ଷୋଡ଼ଶ ଶତାବ୍ଦିରେ ଏହା ଭାରତକୁ ଆଣିଲେ । ଏହି ପାଦ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଏହା ବ୍ୟବହାର କରିବା ଦେଖି ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟ ଗୋଲକୁଣ୍ଡା ବିଜାପୁରର ନବାବ ଏହା ବ୍ୟବହାର କରି ହୁକ୍କା ଓ ଚିଲମରେ ଏହାର ଧୂଆଁ ପିଇବା ମାର୍ଗ ଉଦ୍ଭାବନ କରି ଏହାକୁ ଦିଲ୍ଲୀ ନେଲେ ଓ ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ଆକବରଙ୍କୁ ଏହା ସେବନ କରିବାକୁ ମାର୍ଗ ମଡ଼ାଇଲେ । କିନ୍ତୁ ହକିମ୍‌ମାନେ କହିଲେ ଯେ ଏହା ସେବନ କଲେ ରୋଗ ଜନ୍ମିବ, ଏଥିଲାଗି ଆକବର ଏହା ସେବନ କଲେ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ବିଜାପୁରର ନବାବଙ୍କ ଦେଖାଦେଖି ଏହା କ୍ରମଶଃ ବଡ଼ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଓ ପରେ ଜନସାଧାରଣରେ ପ୍ରବେଶ ଲାଭ କଲା । ଇଉରୋପ ଓ ଆସିଆରେ ତମାଖୁର ପିକାରେ ଧୂଆଁ ଖାଇବା ଏପରି ଚଳିଲା ଯେ ଇଂଲଣ୍ଡ, ଫ୍ରାନ୍ସ ଓ ଭାରତରେ ରାଜାମାନେ ଆଇନଦ୍ୱାରା ତମାଖୁ ସେବନ ନିଷିଦ୍ଧ କଲେହେଁ ଏଥିର ବ୍ୟବହାର କ୍ରମଶଃ ବଢ଼ିଲା । ଡାକ୍ତର ଓ ଚିକିତ୍ସକମାନେ କହି ଆସୁଅଛନ୍ତି ଯେ ତମାଖୁରେ ବିଷ ଓ ନିଶା ଅଛି ଓ ଏହା ସେବନ କଲେ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟହାନି ଓ ବିଶେଷତଃ ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତିର ହାନି ହୁଏ । ତଥାପି ଏହାର ପ୍ରଚାର ଆବାଲବୃଦ୍ଧବନିତା ଓ ରାଜା ମହାରାଜାଙ୍କଠାରୁ କୁଟୀର ବାସୀ ଭିକ୍ଷୁକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସର୍ବତ୍ର ବଢ଼ୁଛି । ତମାଖୁ ପତ୍ରକୁ ବଳି ପିକା କରି, କିମ୍ବା ଟିକି ଟିକି କରି କାଟି ବା ମଳି ଚିଲମ ଓ ପାଇପ୍‌ରେ ଏବଂ ତମାଖୁ ପତ୍ରର ଗୁଣ୍ଡାରେ ଗୁଡ଼ ଓ ସୁବାସିତ ଦ୍ରବ୍ୟ ମିଶାଇ ଗୁଡ଼ାଖୁ ରୂପେ ହୁକ୍କାରେ ଲୋକେ ଏଥିର ଧୂଆଁ ପିଅନ୍ତି । ଏଥିର ଗୁଣ୍ଡାରେ ଧନିଆ ଓ ପାନ ମହୁରି ଆଦି ମିଶାଇ ପାନ ସଙ୍ଗେ ଗୁଣ୍ଡି ରୂପେ, ଏଥିର ଚୂନାରେ ମସଲା ମିଶାଇ ସୁରତିରୂପେ ଓ ଏ ପତ୍ରକୁ ଚୂନ ସଙ୍ଗେ ଦଳି ଚୂନପତ୍ରରୂପେ ଲୋକେ ପାଟିରେ ଜାକନ୍ତି । ଏହି ପତ୍ରକୁ ଚୂର କରି ଲୋକେ ନାସ କରି ଶୁଙ୍ଘନ୍ତି । ପୂର୍ବେ ଏ ଦେଶରେ ଏକ ପ୍ରକାର ଧୂଆଁପତ୍ର ବଣରେ ଜାତ ହେଉଥିଲା; କିନ୍ତୁ କେହି ତାର ବ୍ୟବହାର ଜାଣି ନ ଥିଲେ । ଚରକାଦି ଆୟୁର୍ବେଦ ଶାସ୍ତ୍ରରେ 'ଧୂମ୍ରପାନ'ର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି, ମାତ୍ର 'ତାମ୍ରକୂଟ' ଶବ୍ଦର ଉଲ୍ଲେଖ ନାହିଁ । ଅନେକ ପ୍ରକାରର ଧୂଆଁପତ୍ର ଦେଖାଯାଏ; ଯଥା—ଦେଶୀ, ଡାଲେଣ୍ଟିଆ, ମୋତିହାରି, ସଂଘିପୁରି, ବାଇଁଗଣୀ ଓ ବିଷ୍ଟୁପୁରି ବା ବଡ଼ପତ୍ର । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ତମାଖୁ ତୀକ୍ଷ୍ଣ, ଗରମ, କଡ଼ୁଆ, ବମନ କାରକ, ମତ୍ତତାଜନକ ଓ ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତିର ହାନିକାରକ । ଏଥିରେ ନିକୋଟୀନ ନାମକ ମାରାତ୍ମକ ବିଷ ଅଛି ।]

୨ । ଗୁଡ଼ାଖୁ—2. A smoking mixture made of tobacco powder kneaded with molasses.

ତମାଖୁ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ହୁକ୍କା ଦ୍ୱାରା ଗୁଡ଼ାଖୁର ଧୂଆଁ ପିଇବା
Tamākhu khāibā ବା ଟାଣିବା—1. To smoke tobacco-mixure with a hubble-bubble.
ତମାଖୁ ଟାଣିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ତମାଖୁ ପିଇବା }
তামাক্ খাওয়া, তামাক্ টানা
तमाखु पीना

୨ । ତମାଖୁ ପତ୍ରର ଗୁଣ୍ଡା ବା ଖଣ୍ଡମାନ ଚିଲମରେ ବା ନଳୀ ଭରି ସେଥିରେ ନିଆଁ ଲଗାଇ କିମ୍ବା ପିକା ବା ଚୁରୁଟ ଦ୍ୱାରା ତହିଁର ଧୂଆଁ ପିଇବା—2 To smoke tobacco leaves with cigarettes or pipes.

ତମାଖୁ ସଜା(ଜେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଧୂଆଁ ଖାଇବା ପାଇଁ ହୁକ୍କାର
Tamākhu sajā(je)ibā ଚିଲମରେ ଗୁଡ଼ାଖୁ ବା ଧୂଆଁ ପତ୍ର
(ତମାଖୁ ଚଢ଼ାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଖଣ୍ଡମାନ ରଖି ତହିଁରେ ଅଗ୍ନି
তামাক্ সাজান, তামাক্ চড়ান ସଂଯୋଜିତ କରି ପିଇବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା
तमाखु चढ़ाना କରିବା—To fit a hubble-bubble with smoking mixure and fire.

ତମାଦି—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତମାଦୀ) (କଚେରିଆ ଭାଷା)—
Tamādi ୧ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାଳ ଟପିଯିବା; ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟ
তামাদি ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହେବା—1. Limitation; expiry of the fixed time.
तमादि

୨ । କାଳାତିକ୍ରମ ଦୋଷ—2. Bar of limitation.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଈର୍ଷ୍ୟ	ଊଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍କ	ନ୍ତ

ବିଣ—ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଥିବା ଯୋଗୁଁ ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ ଆଦାୟ କରାଯାଇ ନ ପାରିବା (ପ୍ରାପ୍ୟ ବା ଦାବୀ)—(claim or due) Barred by limitation; time-expired; statute-barred.

(ଯଥା—ତମାଦି ତମସୁକ ।)

[ଦ୍ର—ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ମକଦ୍ଦମା ଦାଏର୍ କରିବା ପାଇଁ ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ ବିଭିନ୍ନ ସମୟ 'ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ' ହୋଇଅଛି । ନାଲିସର କାରଣ (cause of action) ର ଉଦ୍ଭବ ହେବାସମୟରୁ ସେହି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟମଧ୍ୟରେ ମକଦ୍ଦମା ଦାଏର୍ ନ ହେଲେ ମକଦ୍ଦମାରେ ତମାଦି ଦୋଷ ଘଟେ ଓ ବାଦୀର ଦାବୀ ପ୍ରକୃତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତାର ମକଦ୍ଦମା ଡିସ୍‌ମିସ୍ କରାଯାଏ ।]

ତମାଦି ଆଇନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତମାଦୀ + ଅଇନ୍) (କଚେରୀ
Tamādi āin ଭାଷା)—ଯେଉଁ ଆଇନ୍‌ରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର
তামাদি আইন ଦାବୀ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ପରେ ବାରିତ
तमादी कानुन ହେବା ବିଷୟକ ଉଲ୍ଲେଖ ଥାଏ—Law of Limitation; Limitation Act.

[ଦ୍ର—ବର୍ତ୍ତମାନ ଇଂରେଜ ଶାସିତ ଭାରତବର୍ଷରେ ୧୯୦୮ ସାଲର ଯେଉଁ ୯ ଆଇନ୍ ତମାଦି ଆଇନ୍ ନାମରେ ଚଳୁଅଛି ତହିଁରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ମକଦ୍ଦମା, ଅପିଲ୍, ଦରଖାସ୍ତ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦାବୀ କଚେରୀରେ ଉତ୍ଥାପିତ କରିବା ପାଇଁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କାଳ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି; ସେହି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାଳ ମଧ୍ୟରେ ମକଦ୍ଦମା ଦାଏର ନ କଲେ ବା ଦରଖାସ୍ତ ଆଦି ନ ଦେଲେ ପ୍ରାର୍ଥୀ କୌଣସି ପ୍ରତିକାର ପାଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।]

ତମାଦି ଦୋଷ—ଦେ. ବି (କଚେରୀ ଭାଷା)—ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ
Tamādi dosha ହେବା ପରେ ମକଦ୍ଦମା ବା ଦରଖାସ୍ତ ଦାଏର
তমাদিদোষ ହେବା ଯୋଗୁଁ ଘଟିବା ଦୋଷ, ଯହିଁ ଯୋଗୁଁ
तमादोदोष ପ୍ରାର୍ଥନାକାରୀଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥିତ ପ୍ରତିକାର ମିଳି ପାରେ ନାହିଁ—Bar of limitation in a suit or case.

ତମାଦି ଦୋଷରେ ବାରିତ—ଦେ. ବିଣ (କଚେରୀ ଭାଷା)—
Tamādi doshare bārita ୧ । ତମାଦି ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଦାଏର୍ କରାଯାଇ ନ ଥିବା ଯୋଗୁଁ ଉକ୍ତ ତ୍ରୁଟି ଯୋଗୁଁ ନାମଞ୍ଜୁର ହେବା ଯୋଗ୍ୟ (ଦାବୀ ବା ମକଦ୍ଦମା ବା ଦରଖାସ୍ତ ଆଦି)—1 (a claim or case or petition) Barred by time.

୨ । ତମାଦି ଆଇନରେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଅସୁଲ କରାଯାଇ ନ ଥିବାରୁ ଯେଉଁ ଦୋଷ ହେତୁ ଉକ୍ତ ତମସୁକ ବା ଋଣପତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧେ ଅଦାଲତରେ ମକଦ୍ଦମା କଲେ ମକଦ୍ଦମା ଡିସ୍‌ମିସ୍ ହୁଏ—2. (bond or handnote) Time-barred.

[ଦ୍ର—ହାଣ୍ଡନୋଟ୍ ବା ସାଧାରଣ ତମସୁକର ସମ୍ପାଦନ ତାରିଖଠାରୁ ୩ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ, କିମ୍ବା ଖାତକ କିଛି ଟଙ୍କା ସୁଝି ଦଲିଲରେ ଅସୁଲ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଲେଖି ଦସ୍ତଖତ୍ କରିଥିଲେ ଅସୁଲ ତାରିଖରୁ ୩ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଉକ୍ତ ଦଲିଲ ବାବଦ୍ ପ୍ରାପ୍ୟ ପାଇଁ ନାଲିସ ଦାଏର୍ ନ ହେଲେ ଉକ୍ତ ଦଲିଲ ତମାଦିଦୋଷରେ ବାରିତ ହୁଏ । ରେଜିଷ୍ଟ୍ରି ତମସୁକ, ବନ୍ଧକନାମା ତମସୁକ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ମିଆଦ ପୃଥକ୍; ଏହିପରି ଖଜଣା ନାଲିସ, ଡିକ୍ରିଜାରି ମକଦ୍ଦମା, ଖେସାରତ ମକଦ୍ଦମା, ସ୍ୱତ୍ୱରୁ ବେଦଖଲ ହେଲେ ଦଖଲ ପାଇବା ପାଇଁ ମକଦ୍ଦମା, ଅପିଲ ମକଦ୍ଦମା ଆଦି ପାଇଁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ଅଛି । ଉକ୍ତ ସମୟ ବିତିଗଲା ପରେ କୌଣସି ପ୍ରତିକାର ମିଳେ ନାହିଁ ।]

ତମାଦି ବାକି—ବୈଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—(ଆ. ତମାଦୀ + ବାକୀ)—
Tamādi bāki ଆଦାୟ ହୋଇ ନ ଥିବା ଯେଉଁ ପ୍ରାପ୍ୟ ଧନରେ
তমাদি বাকি ତମାଦି ଦୋଷ ଘଟି ଅଛି—Time-barred
तमादी बाकी arrear.

ତମାଦି ରକ୍ଷା—ଦେ. ବି. (କଚେରୀ ଭାଷା) ତମସୁକ ଆଦି ତମାଦି ହେବାର
Tamadi raksha ଆଇନ୍‌ରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ପୂର୍ବରୁ ଉକ୍ତ
তমাদিরক্ষা ତମସୁକ ବାବଦ୍ ପାଉଣା ମଧ୍ୟରୁ କିଛି ଟଙ୍କା ଆଦାୟ ଦେବା, କିମ୍ବା ଉକ୍ତ ପ୍ରାପ୍ୟ ଲିଖିତ ଭାବରେ ସ୍ୱୀକାର କରିବାଦ୍ୱାରା ତମାଦି ଦୋଷରୁ ଉକ୍ତ ଦଲିଲକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବା—The saving of limitation by part payment or acknowledgement of the dues on a bond.

ତମାଦି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—(କୌଣସି ଦଲିଲ ବା ବାକୀ) ତମାଦି ଦୋଷ
Tamādi hebā ଦୁଷ୍ଟ ହେବା—(a document or claim)
তমাদি হওয়া To be barred by limitation.
तमादी होना

ତମାମ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଆ. ତମାମ୍ = ପୂରା, ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ, ସାରା)—
Tamām ୧ । ପୂରା; ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—1. Entire; complete.
তমাম ୨ । ସମାପ୍ତ; ଖତମ—2. Completed; finished.
इतिमाम, तमाम ୩ । ସମୁଦାୟ—3. Whole.
୪ । ଶେଷ; ଅନ୍ତିମ—4. Final
୫ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ—5 Full; filled up.
୬ । ସମଷ୍ଟି କରାଯାଇ ଥିବା—6 Added together; totalled up.
୭ । ମୃତ—7 Dead.

ବୈଦେ.—ସର୍ବନାମ—ସବୁ; ସମୁଦାୟ (ବ୍ୟକ୍ତି, ବସ୍ତୁ, ସ୍ଥାନ, ସମୟ)—7. All; the whole (persons, things, places and time).

ବି.—୧ । ସମଷ୍ଟି—1. Total
୨ । ସମାପ୍ତି—2. Completion; finish.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂଁକି ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

ଅ.—୧ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ—
1. Fully; completely; entirely.

୨ (ଅମୁକ ସମୟ)ସାକ; ସାରା—
2. Throughout (such a period).

୩ । (ଅମୁକ) ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଅଞ୍ଚଳରେ—
3. All round (such a place).

ତମାମି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—୧ । ପୂର୍ଣ୍ଣତା—
Tamāmi 1. Fullness.

୨ । ସମାପ୍ତି—2 Completion

ତମାଳ—ସଂ. ବି (ତମ୍ ଧାତୁ=ମ୍ଳାନ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଳ)—
Tamāḻa ୧ । ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ; ତାପିଚ୍ଛବୃକ୍ଷ—1. A kind of tree; Diospyrus Tomentosa.

ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—କାଳସ୍କନ୍ଧ, ତନ୍ଦ୍ରକ, ଜୀବକଦ୍ରୁମ, ତାପିଚ୍ଛ, ଷ୍ଟୁର୍କିଜ ଓ ଶୀତସାରକ, ତାପିତ୍ଥ, ନୀଳସ୍କନ୍ଧ, ନୀଳଧ୍ୱଜ, ନୀଳତାଳ, ତାପିଞ୍ଜ, ତମ, ତମ୍ବା, କାଳତାଳ, ମହାବଳ

[ଦ୍ର—ଏହା କେନ୍ଦୁଗଛ ପରି । ଏହାର ବଲ୍କଲ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ; ପତ୍ର ଅଣ୍ଡାକାର ଓ କୋମଳ ଏବଂ ପତ୍ରର ଗୋଟିଏ ପିଠି ଚିକ୍କଣ । ପାକଳ କାଠର ମଞ୍ଜ ଅବଲୁସ୍ କାଠପରି ଗାଢ଼ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ, ମାତ୍ର ଏଥିରେ ଖଇର ରଙ୍ଗର ରେଖାମାନ ପଡ଼ିଥାଏ । ଏ କାଠ ଜଳିଲେ ଚଡ଼ଚଡ଼ ଶବ୍ଦ କରେ । ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ଜଙ୍ଗଲରେ ଏ ଗଛ ଜନ୍ମେ, ମାତ୍ର ଓଡ଼ିଶା ଜଙ୍ଗଲରେ ଏହା କ୍ୱଚିତ୍ ଦେଖାଯାଏ । ସାକ୍ଷୀଗୋପାଳ ମନ୍ଦିରର ବେଢ଼ା ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଗଛ ଅଛି । ତାକୁ ଲୋକେ ତମାଳ କହନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ତାହା ଉପରୋକ୍ତ ତମାଳ ନୁହେଁ । ସତ୍ୟବାଦୀ ଗୋପୀନାଥଙ୍କ ବେଢ଼ାର ଉତ୍ତର ପାଖରେ ଜଣେ ଭକ୍ତ ବୃନ୍ଦାବନରୁ ଆଣିଥିବା ତମାଳଗଛ ଲଗା ଯାଇଅଛି । ଏହାର ବକଳ କଳା ନୁହେଁ ଓ ବେଢ଼ା ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଗଛର ପତ୍ରପରି । ଏହାର ପତ୍ର ଆତ ଗଛର ପତ୍ରପରି, କିନ୍ତୁ ପତଳା; ଏ ଗଛରେ ଟିକି ଟିକି ଧଳା ଫୁଲ ଧରେ, କିନ୍ତୁ ଫଳ ଫଳିବାର ଦେଖା ଯାଏ ନାହିଁ । ଏ ଗଛ ସମ୍ଭବତଃ ଜମ୍ବୋକ୍ତ ୧ମ ଜାତିର ତମାଳ ଅଟେ । ତମାଳଗଛ ୨ ଜାତିର । ୧ ସାଧାରଣ ତମାଳ ଓ ୨ ଶ୍ୟାମ ତମାଳ । ଶ୍ୟାମ ତମାଳର ଫୁଲ ନାଲି ଓ ମଞ୍ଜ କଳା; ସାଧାରଣ ତମାଳର ଫୁଲ ଧଳା ଓ କାଠ ଫିକ୍କା; ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଶ୍ୟାମତମାଳ କଷାୟ ମଧୁରରସ, ବଳବୀର୍ଯ୍ୟବର୍ଦ୍ଧକ, ଗୁରୁ, ଶୀତଳ, ଶ୍ରମ ଓ ଦାହ, କଫ ଓ ପିତ୍ତନାଶକ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୨ । ଖଡ୍ଗ—2. Scimitar.

୩ । ଚନ୍ଦନର ଟିକା ବା ତିଳକ—3. A sectarian mark of sandal-paste on the forehead.

୪ । କୃଷ୍ଣ ଖଦିର—4. A sort of black catechu.

୫ । ବାଉଁଶର ଛାଲି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
5. The bark of bamboo.

୬ । ତେଜପତ୍ର—5. The Cassia cinnamon leaves.

୭ । ବରୁଣ ଗଛ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
7. Baruṇa tree (See)

୮ । ତିଳକ ବୃକ୍ଷ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
8. Tiḻaka tree (See)

୯ । ହିମାଳୟ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତରେ ଜନ୍ମିବା ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ—
9. Name of a gum-exuding tree.

[ଦ୍ର—ଏ ଗଛର ଗଣ୍ଡିରୁ ଏକପ୍ରକାର ଅଠା ବାହାରେ, ଛାଲିରୁ ହଳଦିଆ ରଙ୍ଗ ବାହାରେ । ଏହାର ଫଳ ଅମ୍ଳ । ଲୋକେ ଏହାକୁ ତରକାରୀ, ଔଷଧ ଓ ସିରକା କରନ୍ତି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତମାଳକ—ସଂ. ବି. (ତମାଳ+ସ୍ୱାର୍ଥ ବା ସାଦୃଶ୍ୟ ଅର୍ଥରେ କ)—
Tamāḻaka ୧ । ତମାଳ ଗଛ (ଦେଖ)
1. Tamāḻa tree (See)

୨ । ତେଜପତ୍ର—2. The Cassia cinnamon tree Laurus Cassia.

୩ । ସୁନିସୁନିଆ ଶାଗ—3. A pot-herb growing wild; Marsilia Quadrifolia.

୪ । ବାଉଁଶର ବହିରାବରଣ ବା ଚୋପା—
4 The bark of bamboo

ତମାଳ ପତ୍ର—ସଂ. ବି. କ୍ଲୀ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ; ତମାଳ+ପତ୍ର)—
Tamāḻa patra ୧ । ତମାଳଗଛର ପତ୍ର—
1. The leaf of the Tamāḻa tree.

୨ । ତମାଳଗଛ—2 The Tamāḻa tree.

୩ । ଚନ୍ଦନର ଟିକା ବା ତିଳକ—
3. Sandal-mark on the forehead.

ତମାଳ ବରଣିଆଁ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. (ସଂ. ତମାଳ+ବର୍ଣ୍ଣ)—
Tamāḻa baraṇiāṅ ତମାଳବର୍ଣ୍ଣ ବିଶିଷ୍ଟ; କୃଷ୍ଣନୀଳ—
Dark-blue.

ତମାଳ ବରଣିଆଁ ମଦନମୋହନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଆଦି ।

ତମାଳ ଶ୍ୟାମ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଉପମାନ କର୍ମଧାରୟ)—ତମାଳପରି କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ (ବ୍ୟକ୍ତି)—Of a dark colour like the Tamāḻa tree; of a bluish dark complexion.
Tamāḻa śyāma
ତମାଳଶ୍ୟାମା—ସ୍ତ୍ରୀ

ଦେ. ବି—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—Śrikṛushṇa.

ତୋ ଘେନି ତମାଳଶ୍ୟାମ ମୋ ମରଣ କଷିଲାରେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଳୋବିତମ୍ଭ ଛ. ଗୀତ ।

ତମାଳ ଶ୍ୟାମଳ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ତମାଳ ଶ୍ୟାମ (ଦେଖ)
Tamāḻa syāmaḻa Tamāḻa śyāma (See)
ତମାଳଶ୍ୟାମଳା—ସ୍ତ୍ରୀ

ତମାଳିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତମାଳ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥରେ ଇକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Tamāḻikā ୧ । ତମଲୁକ ଦେଶ; ତାମ୍ରଲିପ୍ତ—1. The country of Tamlook (a subdivision and town in Midnapur district).

୨ । ଭୁଇଁ ଅଁଳା—2. Philanthus Niruri (a herb.)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ତ୍ର	ଣ୍ଣ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଇଅ	ଢ଼	ଦ୍ର

୩ । ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା (ଦେଖ)—3. Mañjishṭhā (See)

ତମାଳନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତମାଳ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Tamālinī — ତମଲୁକ ବା ତାମ୍ରଲିପ୍ତ ଦେଶ—
Tamlook subdivision and town in Midnapur district.

ତମାଲି—ସଂ. ବି—୧ । ବରୁଣ (ଗଛ) (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
Tamāli — 1. Baruṇa (tree) (See)
୨ । ତାମ୍ରପର୍ଣ୍ଣୀ (ଲତା) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. A creeper.
[ଦ୍ର—ଏହା ତନ୍ତ୍ରକୂଟରେ ବହୁତ ଜନ୍ମେ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତମାସା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତମାସା=ମନୋରଞ୍ଜକ ଦୃଶ୍ୟ, ଯାତ୍ରା)—
Tamāsā — ୧ । ତାମସା; ଖେଳ; ଜନ ମନୋରଞ୍ଜକ ଦୃଶ୍ୟ—
তামাসা — 1. A diversion; games
तमाशा (ଯଥା—ମେଳା, ନାଟ, ଥିଏଟର, ଯାତ୍ରା, ଅତସବାଜୀ ।)
୨ । ଆମୋଦ; ଆନନ୍ଦୋତ୍ସବ—2. Merriment.
୩ । ପ୍ରଦର୍ଶନୀ; ଦୃଶ୍ୟ—
3. A show; a sight; exhibition.
୪ । ରହସ୍ୟ; ପରିହାସ; ଥଟ୍ଟା—
4. A joke; jest; fun.
[ଦ୍ର—ଏହା ଥଟ୍ଟା ଓ ନାଟ ଶବ୍ଦ ପରେ ଅନୁଚର ଶବ୍ଦରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]
୫ । ଅଦ୍ଭୁତ ବ୍ୟାପାର—5. Wonderful event.

ତମାସା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତାମସା କରିବା; ନାଟ ବା ଖେଳ
Tamāsā karibā — ଦେଖାଇବା—1. To set up a show.
তামাসা করা, তামাসা লাগান — ୨ । ଥଟ୍ଟା କରିବା—
तमाशा करना — 2. To make fun.
ତମାସା ଲଗା(ଗେ)ଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ — ୩ । ରହସ୍ୟ କରିବା—
ତମାସା କାଢ଼ିବା } — 3. To play tricks.

ତମାସା ବାଲା—ଦେ. ବି. ପୁଂ—୧ । ନର୍ତ୍ତକ
Tamāsā bālā — 1. Dancer.
তমাসাওলা तमासबीन — ୨ । ଐନ୍ଦ୍ରଜାଲିକ—2. Magician.
୩ । ବାଜୀଗର—3. One who performs feats; a show-man.

ତମି—ସଂ. ବି(ତମ୍ ଧାତୁ+ଅଧିକରଣ;ଇ. ଯହିଁରେ ସବୁ ବସ୍ତୁ ମ୍ଲାନ ହୁଏ)—
Tami — ତମୀ; ରାତ୍ରି—Night.
(ତମୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) — ଦେ. ବି—ରାଗ, କ୍ରୋଧ—Anger.

ତମି ନାଥ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତମି+ନାଥ)—ଚନ୍ଦ୍ର;—
Tami nātha — The moon.
(ତମୀନାଥ, ତମୀଶ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତମିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. (ସ ତମ୍)—
Tamibā — ୧ । କ୍ରୁଦ୍ଧ ହେବା; ରାଗାନ୍ଧ ହେବା—
তমা — 1. To be angry; to be enraged.

तमतमाना — ଶାଲ୍ୱର ସେ କରମ ଦେଖିଣ ତମିଲେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ତମିସ୍ର—ସଂ. ବି.ପୁଂ ଓ କ୍ଲୀ (ତମସ୍=ଅନ୍ଧକାର+ସ୍ୱାର୍ଥରେ ଓ ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ
Tamisra — ର. ନିପାତନ)—୧ । ଅନ୍ଧକାର—1. Darkness.
ବାମନ ଡେକେ ଅସ୍ତ ଗଲେ, ତମିସ୍ର ସେତକ୍ଷଣ ଗ୍ରାସିଲା କାଳେ ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୨ । କ୍ରୋଧ; କୋପ—2 Wrath; anger.
୩ । ଅଜ୍ଞାନ—3. Ignorance
୪ । ଅନ୍ଧକାରମୟ ନରକବିଶେଷ—
4. Name of a dark hell.
ସଂ. ବିଣ—ଅନ୍ଧାରୁଆ; ତମୋମୟ—Dark.

ତମିସ୍ର ପକ୍ଷ—ସଂ. ବି—କୃଷ୍ଣ ମାସର ଅନ୍ଧାର ପକ୍ଷ; କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ—
Tamisra paksha — The dark fortnight of a lunar month.

ତମିସ୍ରା—ସଂ ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତମିସ୍ର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Tamisrā — ୧ । ଗାଢ଼ ଅନ୍ଧକାର; ଘନାନ୍ଧକାର—
1 Deep darkness.
୨ । ଗାଢ଼ ଅନ୍ଧକାରମୟୀ ରାତ୍ରି; ତମୋମୟୀ ରଜନୀ—
2 Very dark night.

ତମୀ—ସଂ. ବି. (ତମ+ଯୁକ୍ତ ବା ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଈ)—
Tami — ୧ । ରାତ୍ରି—1. Night.
୨ । ହରିଦ୍ରା; ହଳଦୀ—2. Turmeric.
ଦେ· ବିଣ. (ସ. ତମସ୍ୱୀ)—୧ । କ୍ରୋଧୀ; ରାଗୀ—
1. Angry; wrathful.
ଇସ୍ତରେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ସୂଚୀ ଅଗ୍ରେ ଭୂମି
ଦେବାର ନ ହବ୍ର ସେ ଅଟନ୍ତି ତ ତମୀ । କୃଷ୍ଣସିଂହ· ମହାଭାରତ ଉଦ୍ୟୋଗ ।
୨ । (ବ୍ୟସନାଦିରେ) ଆସକ୍ତ; ରତ—2. Addicted to.
ଦ୍ରୌପଦୀ ବୋଇଲେ କି ବୋଲ ପ୍ରାଣନାଥ
କେଉଁ ରାଜା ଅଛ ଖେଳରେ ହୋଇ ତମୀ । କୃଷ୍ଣସିଂହ· ମହାଭାରତ. ସଭା

ତମୀଚର—ସଂ. ବି. (ତମୀ=ରାତ୍ରି+ଚର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tamichara — ନିଶାଚର; ରାକ୍ଷସ—Demon

ତମୀଜ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—୧ । ଭଲ ଓ ମନ୍ଦ ବାଛିବା ଶକ୍ତି—
Tamij — 1. Discrimination.
তমীজ — ୨ । ବୁଦ୍ଧି—2. Intelligence.
तमीज — ୩ । ଆଦବ କାଇଦା—3. Etiquette.
(ତମୀଜ୍‌ଦାର—ବିଣ)

ତମେ—ଗ୍ରା. ସର୍ବନାମ—ତୁମେ (ଦେଖ)
Tame — Tume (See)

ତମୋଗୁଣ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ ଲୋ; ତମଃ+ଗୁଣ)—
Tamoguṇa — ୧ । ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରକୃତିର ତିନୋଟି ଗୁଣ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧମ ଗୁଣ
1. The lowest human passion.
[ଦ୍ର—କାମ କ୍ରୋଧାଦି ଷଡ଼ରିପୁ ଏଥିରୁ ଜାତ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ [illegible] ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାନା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅପରୀତି ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ [illegible] ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପର [illegible] ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; [illegible], 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲଙ୍କୃତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କୃତ' ଦେଖିବେ

୨ । ସୃଷ୍ଟିର ଆଦିମ ପ୍ରକୃତିର ଏକତମ ଗୁଣ—
2. One of the 3 primeval qualities of matter.
[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ପ୍ରକୃତି ସତ୍ତ୍ୱ, ରଜଃ ଓ ତମଃ ଏହି ୩ ଗୁଣରେ ଗଠିତ । ସତ୍ତ୍ୱ ଗୁଣକୁ ଉଚ୍ଚ ବା ସୁଗୁଣ ବୋଲାଯାଏ । ଏହାଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟିର ଆରମ୍ଭ । ରଜଃ ମଧ୍ୟମ, ଏହା ଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟିର ପାଳନ; ତମଃ ଅଧମ ବା ମନ୍ଦ ଗୁଣ, ଏହାଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟିର ନାଶ ।]
୩ । ଅହଂକାର—3. Arrogance, pride
୪ । ସୃଷ୍ଟିର ପ୍ରଳୟକାରିଣୀ ଶକ୍ତି—4. The force which destroys the universe.

ତମୋଗୁଣିଆଁ—ଦେ. ବିଣ—ତମୋଗୁଣୀ (ଦେଖ)
Tamoguṇiāñ — Tamoguṇi (See)

ତମୋଗୁଣୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତମୋଗୁଣ+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ତମୋଗୁଣ-ପ୍ରଧାନ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Tamoguṇi
(a person) Having the lower animal passions predominant in the temperament.

ତମୋଘ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତମସ୍=ଅନ୍ଧକାର+ହନ୍ ଧାତୁ=ନାଶ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯେ ଅନ୍ଧକାର ନାଶ କରେ;
Tamoghna
(ତମୋଘ୍ନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ତମୋହା; ତମୋପହ; ତମୋହର; ତମୋନୁଦ—
Dispelling darkness.
ସଂ. ବି—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun.
୨ । ଚନ୍ଦ୍ର—2. The moon.
୩ । ଅଗ୍ନି—3. Fire.
୪ । ଦୀପଶିଖା—4 Flame of lamp-light.
୫ । ବିଷ୍ଣୁ; ପରମେଶ୍ୱର—5. God; Bishṇu.
୬ । ଶିବ; ମହାଦେବ—5 God Śiba.
୭ । ବୁଦ୍ଧଦେବ—7. The Buddha.
୮ । ଜ୍ଞାନ—8. True knowledge.

ତମୋଜ୍ୟୋତିଃ—ସଂ. ବି ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତମସ୍=ଅନ୍ଧକାର+ଜ୍ୟୋତିଷ୍=ଦୀପ୍ତି)—ଜୁଳୁଜୁଳିଆ ପୋକ; ଖଦ୍ୟୋତ—Fire-fly.
Tamojyotiḥ

ତମୋଦର୍ଶନ—ସଂ. ବି—ପିତ୍ତ ପ୍ରକୋପରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଜ୍ୱର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
Tamodarśana — Fever due to bile.

ତମୋନାଶ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତମଃ+ନାଶ)—
Tamonāśa — ଅନ୍ଧକାରର ନାଶ—The dispulsion of darkness.

ତମୋନାଶକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେ ଅନ୍ଧକାର ନାଶକରେ; ତମୋଘ୍ନ;
Tamonāśaka — ତମୋପହ—Dispelling darkness.

ତମୋନୁଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତମସ୍+ନୁଦ୍ ଧାତୁ=କ୍ଷେପଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ତମୋନାଶକ (ଦେଖ)
Tamonuda
(ତମୋନୁଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) Tamonāśaka (See)
ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଅଗ୍ନି—1. Fire.
୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun
୩ । ଚନ୍ଦ୍ର—3. The moon
୪ । ପ୍ରଦୀପ—4. Lamp.
୫ । ଆଲୋକ—5 Light.
୬ । ପୁତ୍ର—6. Son.
୭ । ଜ୍ଞାନ—7. Knowledge

ତମୋଽନ୍ତ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତମଃ+ଅନ୍ତ+ଯ)—ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରହଣରେ ଦଶ ପ୍ରକାର ଗ୍ରାସ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ (ଏଥିରେ ଚନ୍ଦ୍ର ବା (ତମୋବନ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସୂର୍ଯ୍ୟମଣ୍ଡଳରେ ଶେଷ ଭାଗରେ ଅନ୍ଧକାର ବେଶି ପରମାଣରେ ଦେଖାଯାଏ; ମଧ୍ୟଭାଗରେ ଅନ୍ଧକାର କମ୍ ପରମାଣରେ ଦେଖାଯାଏ । ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷମତରେ ଏପରି ଗ୍ରହଣ ହେଲେ ଫସଲର ହାନି ଓ ଚୌରୋପଦ୍ରବ ଘଟେ-ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tamontya
A kind of lunar and solar eclipse.

ତମୋଽନ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (୩ୟା ତତ୍; ତମଃ+ଅନ୍ଧ)—
Tamo-ndha — ୧ । ଅଜ୍ଞାନୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. Illiterate.
୨ । କ୍ରୋଧୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Wrathful.

ତମୋଽପହ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତମଃ+ଅପ+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tamopaha — ଅନ୍ଧକାର ଦୂରକାରୀ; ଅଜ୍ଞାନନାଶକ; ମୋହନାଶକ
(ତମୋପହା—ସ୍ତ୍ରୀ) Dispelling darkness.
ସଂ ବି. ପୁଂ—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. The sun.
୨ । ଚନ୍ଦ୍ର—2. The moon.
୩ । ଦୀପ—3. Lamp.
୪ । ଅଗ୍ନି—4. Fire

ତମୋଭିଦ୍—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତମସ୍+ଭିଦ୍ ଧାତୁ=ଭେଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ କ୍ୱିପ୍)—ଖଦ୍ୟୋତ; ଜୁଳୁଜୁଳିଆ ପୋକ—
Tamobhid — Firefly.
ବିଣ.—ଅନ୍ଧକାର ବିନାଶକ—Dispelling darkness.

ତମୋମଣି—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତମଃ+ମଣି; ରୂପକ)—୧ । ଖଦ୍ୟୋତ—
Tamomaṇi — 1. Firefly.
୨ । ଗୋମେଦ ମଣି; ପୀତବର୍ଣ୍ଣ ରତ୍ନ; ବୈଦୂର୍ଯ୍ୟ ମଣି—
2. The topaz or agate (a gem).

ତମୋମୟ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ. (ତମସ୍+ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟାର୍ଥେ. ମୟ)—
Tamomaya — ୧ । ତମସାଚ୍ଛନ୍ନ; ଅନ୍ଧକାରାବୃତ—1. Dark;
(ତମୋମୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) gloomy; involved in darkness.
୨ । ଅଜ୍ଞାନାଚ୍ଛନ୍ନ—2. Steeped in ignorance.
୩ । ଅହଂକାର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ—
3. Steeped in arrogance.
୪ । କ୍ରୋଧାବିଷ୍ଟ—4. Wrathful.
ସଂ. ବି. ପୁଂ.—ରାହୁ—The Ascending Node.

୧	ଈ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଐ	ସଂଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଙ	ଞ	ଣ,ଷ	ଣ	ଯ୍ୟ	ହ୍ୱ	ଲ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ସଂଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଙ୍ୟ	ଘ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

ତମୋହର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତମଃ+ଅରି)—ସୂର୍ଯ୍ୟ (ଵୃ. ଶବ୍ଦସାଗର)
Tamori — The sun.

ତମୋହର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତମସ୍+ହୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଅନ୍ଧକାର-
Tamohara ନାଶକ; ତମୋଘ୍ନ—Dispelling darkness.
(ତମୋହରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି.—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—1. The moon.
୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun.
୩ । ଦୀପ—3. Lamp
୪ । ଅଗ୍ନି—4 Fire.

ତମୋହା—ସଂ. ବିଣ. (ତମସ୍+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Tamohā ୧ । ତମୋଘ୍ନ; ତମୋନାଶକ—
1. Dispelling darkness.
୨ । ଅଜ୍ଞାନନାଶକ—2 Dispelling ignorance.
ସଂ. ବି.—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—1 The sun
୨ । ଚନ୍ଦ୍ର—2. The moon.
୩ । ଅଗ୍ନି—3. Fire
୪ । ଦୀପ—4. Lamp.
୫ । ଆଲୋକ—5 Light.

ତମ୍ପ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ତାମ୍ର; ଏ ସାପର ବର୍ଣ୍ଣ ତମ୍ବାପରି ଥିବାରୁ ଗୋଖର
Tampa ଜାତୀୟ ଏକପ୍ରକାର ବିଷଧର ସର୍ପ—
କେଉଁଟିୟା ସାପ, ଖରିସ୍ — A kind of copper-coloured.
*ଗେହୁଅନ — snake; cobra-de-capello.

ତମ୍ପପ୍ରାୟେ ଫଁ ଫଁ ସ୍ୱନେ ନିଶ୍ୱାସି ସଘନେ ଅସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ପରଜନେ ।
ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

[ଦ୍ର—ଗୋଖର ସାପର ଫଣାରେ ଦୁଇଟି କଠଉପରି ଚିହ୍ନ ଥାଏ, ମାତ୍ର ତମ୍ପର ଫଣାରେ ପଦ୍ମ ପରି ଗୋଲ ଚିହ୍ନ ଦେଖାଯାଏ । ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ଚେମଣାସାପ ଓ ନାଗସାପର ମିଶ୍ରଣରେ ତମ୍ପସାପର ଜନ୍ମ । ତେଣୁ ଏହାକୁ ଦୋମିଶା ସାପ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ନାଗ ବା ଗୋଖର ଏହାପରି ବିଷଧର ସତ୍ୟ, ମାତ୍ର ଗୋଖର ମହାଦେବଙ୍କ ଭୂଷଣ ବୋଲି ଲୋକରେ ପୂଜା ପାଏ ଏବଂ ତାକୁ ଆଘାତ ନ କଲେ ସେ କାହାରିକୁ ଆଘାତ କରେ ନାହିଁ ବୋଲି ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ; କିନ୍ତୁ ତମ୍ପକୁ ଲୋକେ କ୍ରୋଧୀ ଓ ଅବିଶ୍ୱାସୀ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି । ତମ୍ପ ଗୋଡ଼େଇ ଗୋଡ଼େଇ ଯାଇ ଲୋକଙ୍କୁ କାମୁଡ଼େ । ଏ ବଡ଼ କ୍ରୋଧୀ ଓ କ୍ରୂର । ଏ ସାପ କେଳାମାନଙ୍କର ପଦ୍ମତୋଳା ମାନେ ନାହିଁ । ତମ୍ପ ୫ ପ୍ରକାର; ଯଥା—କଳା, ତମ୍ବୁଲିଆ ବା ତମ୍ବାକାଠିଆ ବା ଇଟାଳିଆ, ଅରେଇକିଆରିଆ, ଗେଣ୍ଡାଗିଲା ବା କୋଲଥିଆ, ଓ ବାଉଁଶବଣିଆ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବିଣ.—ଓଦା; ଆର୍ଦ୍ର; ସନ୍ତସନ୍ତିଆ—Wet.

ତମ୍ପ ମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ୱଭାବତଃ କ୍ରୋଧୀ ବୋଲି
Tampa muhāṅ ମୁହଁରୁ ଜଣା ପଡ଼େ; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଖ
(ତମ୍ପମୁହାଁ; ତମ୍ପୀମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ) କ୍ରୋଧଜର୍ଜର ଦେଖାଯାଏ—
Of a wrathful countenance.

ତମ୍ପା—ସଂ. ବି. (ତମ୍ ଧାତୁ=ଇଚ୍ଛା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ପ+ସ୍ତ୍ରୀ ଆ)—
Tampā ଗାଈ; ଧେନୁ—The cow.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଯବାଦି ଚୂର୍ଣ୍ଣ ସଙ୍ଗେ ଗୁଡ଼ ମିଶାଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା ଏକପ୍ରକାର ଖାଦ୍ୟ—A food prepared by mixing molasses with barley-meal.

ତମ୍ପୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—(ସଂ. ତମ୍ପା)—ଗାଈ—
Tampi — Cow.
(ତର୍ମ୍ପୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତମ୍ପୁଆ—ଦେ. ବିଣ—ତମ୍ପପରି କ୍ରୋଧୀ—
Tampuā — Very angry.

ତମ୍ଫ—ଦେ. ବି—ତମ୍ପ (ଦେଖ)
Tampha — Tampa (See)

କିଏ ନ ଡରଇ ଉଗ୍ରଫଣ ତମ୍ଫକୁ । ରାଧାନାଥ—ଦରବାର ।

ତମ୍ବୁରୁ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ତମ୍ବୁର (ଦେଖ)
Tamburu — Tambura (See)

ତମ୍ବା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାମ୍ର; ପ୍ରା. ତାମ୍ବ)—ତାମ୍ର ନାମକ ଧାତୁ—
Tambā — Copper.

ସଂ. ନାମ—ତାମ୍ର, ତମ୍ରକ, ଶୁଲ୍ବ, ମ୍ଲେଚ୍ଛମୁଖ, ବରିଷ୍ଠ, ଉଦୁମ୍ବର, ଦ୍ୱିଷ୍ଟ, ଅମ୍ବକ, ତପନେଷ୍ଟ, ଅରବିନ୍ଦ, ରବିଲୌହ, ରବିପ୍ରିୟ, ରକ୍ତ, ନୈପାଳକ, ମୁନିପିତ୍ତଳ, ଅର୍କ, ଲୌହିତାୟସ
तॉबा, तामा
ताम्बा

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ରମତରେ ଏହା ଗୋଟିଏ ପବିତ୍ର ଧାତୁ; ଏଥିରେ ଦେବ-ସେବା ଓ ତର୍ପଣପାଇଁ ପାତ୍ରୀ, ପଞ୍ଚପାତ୍ରୀ, ଥାଳିଆ ଆଦି ତିଆରି ହୁଏ । ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ ଈଷତ୍ ରକ୍ତାଭ; ଏଥିରେ ପଇସା, ମୁଦ୍ରା ଓ ନାନାପ୍ରକାରର ପାତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ତମ୍ବାପାତ୍ରରେ ଖଟା ଜିନିଷ ରଖିଲେ ତାହା ଚୂକେଇ ଯାଏ ଅର୍ଥାତ୍ ବିସ୍ୱାଦ ଓ ବିଷାକ୍ତ ହୁଏ । ତାପ ଓ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ପ୍ରବାହର ସଂଗ୍ରହ ତମ୍ବାଦ୍ୱାରା ଅଧିକ ହୁଏ ବୋଲି ଉକ୍ତ ପ୍ରବାହ ପରିଚାଳନାର୍ଥ ତମ୍ବାତାର ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ତମ୍ବାରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅନୁପାତରେ ଟିଣ ବା ରଙ୍ଗ ମିଶାଇଲେ କଂସା ଓ ଦସ୍ତା ମିଶାଇଲେ ପିତଳ ହୁଏ । ଗିନି ବା ସଭରେନ୍‌ରେ (ବିଲାତି ମୋହରରେ) ସୁନା ସଙ୍ଗେ ତମ୍ବା ମିଶାଯାଏ । ଉତ୍କଳରେ ସିଂହଭୂମି ଓ କେନ୍ଦୁଝର ଗଡ଼ଜାତରେ ତମ୍ବାର ଖଣିଅଛି ।]

ଦେ. ବିଣ—ତାମ୍ରନିର୍ମିତ—Made of copper.

ତମ୍ବା କାଠିଆ—ଦେ. ବି—ଏକଜାତୀୟ ତମ୍ପସାପ (ତମ୍ପ ତଳେ ନୋଟ
Tambā kāṭhiā ଦେଖ)—A kind of copper-coloured cobra (see notes under 'Tampā').

ତମ୍ବାକୁ(ଖୁ)—ଦେ. ବି—ତମାଖୁ (ଦେଖ)
Tambāku (khu) — Tamākhu (See)
तंबाकु

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍ଖ' ନ ପାଇଲେ 'ଅକ୍ଷ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ

ତମ୍ବାଟିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତାମ୍ର)—୧ । ତାମ୍ରମିଶ୍ରିତ—
Tambāṭiā 1. Mixed with copper
তামাটিয়া ୨ । ତାମ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ବିଶିଷ୍ଟ; ଫିକା ନାଲିଆ—
तामड़ा 2. Copper-coloured; reddish brown.
(ତମ୍ବାଳିଆ - ଅନ୍ୟରୂପ)

ତମ୍ବା ତୁଳସୀ ଛୁଇଁବା—ଦେ. କ୍ରି—ତମ୍ବା ଓ ତୁଳସୀପତ୍ର ଛୁଇଁ ହଲପ
Tambā tulasī chhuiñbā ବା ଶପଥ କରିବା—
তামাতুলসী হাতে করা To swear by touching a piece of copper with Tulsi leaves.
[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ତମ୍ବା, ତୁଳସୀ, ଶାଳଗ୍ରାମ ବା ହରିବଂଶ ପୋଥି ଛୁଇଁ ନିୟମ ବା ହଲପ କରି ମିଛ କହିଲେ ହଲପ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ସର୍ବନାଶ ଘଟେ । ଏଣୁ ନ୍ୟାୟ-ନିଷାପରେ ଓ ଅଦାଲତରେ ମଧ୍ୟ ଲୋକେ ବିପକ୍ଷପକ୍ଷକୁ 'ଜବର ହଲପ' ମାଗନ୍ତି, ଅର୍ଥାତ୍ ବିପକ୍ଷ-ପକ୍ଷ 'ତମ୍ବାତୁଳସୀ', 'ତମ୍ବାତୁଳସୀ ଶାଳଗ୍ରାମ' ବା 'ତମ୍ବାତୁଳସୀ ହରିବଂଶପୋଥି' ଛୁଇଁ ହଲପ କରି ଯାହା କହିଯିବ ତାହାଦ୍ୱାରା ହଲପ ଦିଆଇବା ଲୋକ ବାଧ୍ୟ ହେବ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି ।]

ତମ୍ବାପଟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାମ୍ରପଟ୍ଟ)—୧ । ତମ୍ବାର ପତର ବା ପତ୍ର—
Tambā paṭā 1. Copper-plate.
তামার তকতী ୨ । ଦାନପତ୍ର ବା ସନନ୍ଦ ଫଳକ—
तँबेका तख्ता 2. Inscribed copper-plates embodying grants of land.
ତମ୍ବାପାଟିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ
ତମ୍ବାପାଢିଆ }
[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ରାଜାମାନେ ଭୂସମ୍ପତ୍ତି ଦାନ କଲା ବେଳେ ତମ୍ବାପଟାରେ ଅକ୍ଷର ଖୋଳାଇ ସନନ୍ଦ ବା ଦାନପତ୍ର ଦେଉଥିଲେ । କାଗଜ ବା ତାଳପତ୍ରରେ ଲେଖା ସନନ୍ଦ ଅଳ୍ପକାଳରେ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବାର ଆଶଙ୍କାରେ ଏହି ତମ୍ବାପଟାର ବ୍ୟବହାର ହେଉଥିଲା ।]

ତମ୍ବାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—ତମ୍ବାଟିଆ (ଦେଖ)
Tambāḷiā Tambāṭiā (See)

ତମ୍ବାଳୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚର୍ମକଷା)—କ୍ଷୁଦ୍ର ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Tambāḷu A kind of small wild tree; Ehretia
চামরকষা Taevis; Ehretia Pubescenes; Ehretia
चमरखा Acuminata (Haines).
[ଏହା ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଓ ଗଡ଼ଜାତମାନଙ୍କରେ ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ ଦେଖାଯାଏ । ଗଛର ଗୋଲେଇ ପ୍ରାୟ ୪ ଫୁଟ; କାଠ ଖଣ୍ଡ ଟାଣୁଆ ଓ ବହୁକାଳ ରହେ । ଏହାର ପତ୍ରକୁ ଚୋବାଇଲେ ଦାନ୍ତ ରଙ୍ଗ ପଡ଼ିଯାଏ ।]

ତମ୍ବି—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତମ୍ବୀହ୍; ତୁଳ· ସଂ. ତୁମ୍ ଧାତୁ=ପୀଡ଼ନ
Tabmi କରିବା ଓ ତମ୍ ଧାତୁ=ହିଂସା କରିବା)—
তম্বী ୧ । ତର୍ଜନ; ଭର୍ତ୍ସନା—1. Rebuke; reproof;
तँबीह admonition; censure.
୨ । ଜିଗର; ଜିଦ୍—2. Importunity
୩ । ତୋଡ଼; ଜୁଲମ—3. Oppression; brunt.
୪ । ଧମକାଣ; ଧମକ ଦେଖାଇବା—4. Threatening.
୫ । ଜିଗର କରି କୌଣସି ବିଷୟ ତଲବ କରିବା—
5 Pressing demand.
୬ । ରାଗ; କ୍ରୋଧ—6. Anger.
୭ । ତାଗିଦ୍; ପୂର୍ବରୁ ସାବଧାନ କରିବା—7. Warning.

ତମ୍ବି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଧମକାଇବା—1. To threaten.
Tambi karibā ୨ । ଜିଗର କରିବା—
তম্বীকরা 2 To importune.
तँबीह करना ୩ । ଜୁଲମ କରିବା—3. To oppress.
୪ । ତାଗିଦ୍ କରିବା; ପୂର୍ବରୁ ଦଣ୍ଡର ଭୟ ଦେଖାଇ ସାବଧାନ କରିଦେବା—4. To warn.

ତମ୍ବିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଗୋ; ଗାଈ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tambikā Cow.

ତମ୍ବିତଲବ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ସହଚର)—ଜିଗର କରି କୌଣସି
Tambi talaba ବସ୍ତୁ ତଲବ କରିବା—1. Importunate
(ତମ୍ବିତାଗିଦା—ଅନ୍ୟରୂପ) demands; pressing demands.
୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଧମକ ଦେଖାଇ ତାଠାରୁ କିଛି ନେବାକୁ କହିବା—2. Threatening demands; dunning threats and demands.
୩ । ଦଣ୍ଡର ଭୟ ପ୍ରଦର୍ଶନପୂର୍ବକ ତାଗିଦ୍—3. Warning.

ତମ୍ବିବାଜ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଆ.)—ଅତ୍ୟାଗ୍ରହୀ; ଜିଗରବାଜ୍—
Tambi bāj Threatening; oppressive;
তম্বিবাজ্ importunate.
तंबीहबाज

ତମ୍ବୁ—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ତମ୍ବୂ=ଯୋଗେଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର; ସଂ. ତନ୍ ଧାତୁ ହି.
Tambu ଶବ୍ଦସାଗର)—ଶିବିର; ପଟ୍ଟବାସ; ରାଉଟି; କନାଘର—
তাঁবু तंबू Tent.

ତମ୍ବୁକୁ ତୋଫାନ ଦେଖାଇବା—ଦେ.କ୍ରି—୧ । ଡର ମାରିବା—1. To
Tambuku tophāna dekhāibā inveigle (a person).
ତମ୍ବୁ ତୋଫାନ(ନ)କରି କହିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ତମ୍ବୁ ତୋଫାନ ଦେଖାଇବା }
୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଧମକ ଚମକ କରିବା ବା ଭୟ ଦେଖାଇବା—2. To threaten a person.

ତମ୍ବୁଚି—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ତମ୍ବୁରଚି)—ତମ୍ବୁରଚି; ଢୋଲିଆ; ଯେ
Tambuchi ତମ୍ବୁରୁବାଜା ବଜାଏ—Drummer.
তম্বুর্চি, तंबुरची

ତମ୍ବୁର(ରୁ)—ଦେ. ବି (ସଂ. ତୁମ୍ବୁରୁ=ସଙ୍ଗୀତବିଦ୍ୟାନିପୁଣ ଗନ୍ଧର୍ବ
Tambura (ru) ବିଶେଷ)—ତାନପୁରା; ତିନଗୋଟି ତାରଯୁକ୍ତ ବାଦ୍ୟ
তানপুরা ବିଶେଷ; ତିନତାରୀ—1. A three-stringed
तँबूरा musical instrument.

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ୠ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଂପ୍ର	ଙ୍ଗ	ଢ
୨	ଈ	ଉ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍କ	ନ୍

[ଦ୍ର—ଏହା କେବଳ ସଙ୍ଗୀତ ବୋଲିବାବେଳେ ସ୍ୱର ଦେବା ପାଇଁ ବଜାଯାଏ; ଏହାର ତୁଳେ ପାଖର ତୁଇ ତାର ପିତଳର ଓ ମଝି ତାର ଲୁହାର; କେତେକ ଯନ୍ତ୍ରରେ ମଝିରେ ଦୁଇଟି ଲୁହା ତାର ଥାଏ ।]

तंबूर ବୈଦେ. ବି (ଫା. ତମ୍ବୁରା)—ଛୋଟ ଢୋଲ; ଢୋଲକୀ—A small drum.

ତମ୍ବୁରା—ଦେ. ବି—କମାରଙ୍କ ସଣ୍ଡୁଆସୀ—A pair of pincers of tongs
Tamburā

ତମ୍ବୁରା ବୈଦେ. ବି (ଫା.)—୧ । ତମ୍ବୁର (ଦେଖ) 1. Tambura (See)
तंबूरा

୨ । ଏକପ୍ରକାର ତୋପ—2. A kind of cannon.

ତମ୍ବୋରା—ବୈଦେ ବି (ଫା.)—ତମ୍ବୁର (ଦେଖ) Tambura (See)
Tamborā

ତାଳ ମୃଦଙ୍ଗ ବେଣୁ ବୀଣା ପିନାକୀ ରବା ତମ୍ବୋର ସେ ସେନ—ପ୍ରାଚୀ ପ୍ରଭାତ ଶତିସେଣା ।

ତୟନ୍—ବୈଦେ ବି. ଓ ବିଣ. (ଆ.)—ତଇନ୍ (ଦେଖ) Tain (See)
Tayan

(ତୟୂନ, ତୟିନ୍, ତୟିନ, ତୟେନ୍, ତୟେନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୟନାତ୍—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ଆ.)—ତଇନାତ୍ (ଦେଖ) Taināt (See)
Tayanāt

(ତୟିନାତ୍, ତୟେନାତ, ତୟେନାତି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୟାର(ରି) (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ଆ. ତୈୟାର୍) ତିଆର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Tiāra etc. (See)
Tayāra (ri) (etc.)

ତୟାରି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ନଦୀମୁହାଣରୁ ଧରାଯିବା ଏକପ୍ରକାର ଲୁଣୀ ମାଛ—A kind of sea-fish caught at the mouths of rivers.
Tayāri

ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ଆ.)—ତୟାର (ଦେଖ) Tayāra (See)

ତର—ସଂ. ବି (ତୃ ଧାତୁ=ପାର ହେବା+ଭାବ. ଅ)—
Tara

୧ । ସନ୍ତରଣ—1. Swimming.

୨ । ଅତିକ୍ରମଣ; ପାରହେବା—2. Crossing.

୩ । ଗତି—3. Motion.

ଏବେ ଶୁଣ୍ହିବ ସେବେ କୁହୁତର—ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

୪ । (+ଅଧିକରଣ. ଅ) ପଥ—4. Path; road; way.

୫ । ଆଘାତ—5. Striking; stroke.

୬ । (+କରଣ. ଅ) ଘାଟ-ପାର ମାହାସୁଲ; ନଦୀ ଆଦି ପାର ହେବା ସକାଶେ ଘାଟବାଲାଙ୍କୁ ଦେବା ଶୁଳ୍କ—6. Toll paid for being taken across a ferry.

୭ । ନଦୀ ପାର କରବା ନୌକା—7. A ferry-boat.

୮ । ପାର ଉତାର କରିବା କର୍ମ—8. Ferrying across.

୯ । ଅଗ୍ନି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—9. Fire.

୧୦ । ବୃକ୍ଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—10. Tree.

ସଂ. ବିଣ. (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ପାରଗାମୀ—Having crossed a river or water.

ସଂ. ପ୍ରତ୍ୟୟ—୧ । ଦୁଇ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ଉତ୍କର୍ଷ ବା ଅପକର୍ଷସୂଚକ ପ୍ରତ୍ୟୟବିଶେଷ—1. Comparative suffix added to adjectives like 'er'as in 'smaller' and 'greater'.

[ଯଥା—ଗୁରୁତର; କ୍ଷୁଦ୍ରତର]

[ଦ୍ର—ଗୁଣବାଚକ ବିଶେଷଣ ପଦର ଉତ୍ତର ଏହି ପ୍ରତ୍ୟୟ ହୁଏ ।]

୨ । ଦୁଇ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରୁ ଏକକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିବାପାଇଁ କିମ୍, ତଦ୍ ଓ ଯଦ୍ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ପ୍ରତ୍ୟୟ—1 A suffix indicating one of the two.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ନିଷ୍ପନ୍ନ ପଦ କତର, ତତର, ଯତର—ଅପ୍ରେ]

ଦେ. ବି—୧ । ଛଳନା—1. Feigning; excuse; pretence.

[ଯଥା—ପିଲା ଶ୍ୱଶୁରଘରକୁ ନ ଯିବା ପାଇଁ ତର କାଢ଼ୁଛି ।]

୨ । ସୁଯୋଗ; ସୁବିଧା—2. Opportunity.

୩ । ବିଳମ୍ବ—3. Delay.

[ଯଥା—ଭାତ ଶୀଘ୍ର ଦେବା ଯାଏ ମୋର ତର ସହୁନାହିଁ ।]

୪ । ଅବକାଶ; ଫୁରୁସତ—4. Leisure.

ତୋତେ ନମିଷେ ନାହିଁ ତର—ପ୍ରାଚୀ. କର୍ଣ୍ଣ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—(ସ୍ୱଭର) ଚଞ୍ଚଳ; ଶୀଘ୍ର; ଦ୍ରୁତ—Swiftly; hurriedly.

ବୃଷଭସେନେ ବୃଷ ଭ୍ରଷଣେ ଅତ ତର—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ସର୍ବନାମ—ତୋର; ତୋହର—Your; yours.

ତରକ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି (ସଂ. ତର୍କ)—୧ । ବାଦାନୁବାଦ; ତର୍କ—1. Reasoning; argument.
Taraka

तरक ୨ । ଛଳ; କପଟ; ଧୂର୍ତ୍ତତା—2. Deceit; craftiness; fraud; knavery.
तरक

୩ । କୌଶଳ—3. Trick.

କର୍ଣ୍ଣ ତ ଯୁଦ୍ଧ ଭୁଅ ତରକ ଜାଣନ୍ତି
ପଳାଇଲେ ହେଲେ ବଞ୍ଚିଲେ ଶର ଅତ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ କର୍ଣ୍ଣ ।

ତରକଣା—ଦେ (ପଦ୍ୟ) ବି (ସଂ. ତର୍କଣା)—୧ । ତର୍କ—1. Reasoning.
Tarakanā

୨ । ଅନୁମାନ—2. Guess.

ତରକ ତାରକ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତର୍କ ଧାତୁ)—୧ । ବିଶେଷ ସାବଧାନତା; ହୁସିଆର—1. Vigilance.
Taraka tāraka

ताकतरक ୨ । ତାକତରକ; ପରସ୍ପର ଜଗାଜଗି—2. Watching each other.
चौकसी

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଉଚ୍ଚାରଣ ବେଳେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠକ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗଡ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗଡ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଆଁଖି ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ' ଦେଖିବେ।

(ଯଥା—ମାମଲତକାର ଦୁଇ ଜଣଯାକ ଯେଣ୍ଟା ତରକ-ତାଳକରେ ଅଛନ୍ତି ।)

ତରକ ତ୍ୟାଗୀ—ଦେ ବ—୧ । ଯେଉଁ ଯୋଗୀ ଅନ୍ୟଠାରୁ ଭିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରେ ନାହିଁ ଓ ଯାହା ପାଏ ତାହା କ୍ଷୁଧା-ଶାନ୍ତି ପାଇଁ ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ ଭୋଜନ କରେ—
Taraka tyāgi
1. An anchorite who does not take any gift but only eats any food given him when hungry.

ତରକତ୍ୟାଗୀ ବୋଲି ତାକୁ କହି
ଆବାଦ କାହିଁ କ୍ଷମା ନୁହଇ—ପ୍ରାଚୀ, ଦରେବର୍ଗୀତା ।

୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଜ୍ଞାନ ଅତି ସାମାନ୍ୟ ଥିବାରୁ ସେ ଧର୍ମ ବିଷୟରେ ତର୍କ କରେ ନାହିଁ—
2. A person whose knowledge is scanty and so who does not enter into arguments.

ତରକସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ତର୍କଶ୍)—ତୂଣୀର; ଶର ରଖିବାର ମୁଣା—
Tarakas
তরকশ तरकश
Quiver.

ତରକା ଦେ. ବିଣ—୧ । (ସଂ. ତର୍କିତ; ତ୍ରସ୍ତ)—ତରୁଡ଼ା; ଭୟାଳୁ; ଯେ ସାମାନ୍ୟ କାରଣରୁ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ପଳାଇଯାଏ; ଭୀରୁ—1. Timid; easily frightened; shy.
Tarakā
(ତର୍କା—ଅନ୍ୟରୂପ)
চমকে, ভীতু
चौकना

୨ । (ସଂ. ଚତୁର)—କୌଶଳୀ; ଚତୁର—
2. Shrewd; elusive; crafty; sly.

୩ । (ସଂ. ସତର୍କ)—ହୁସିଆର; ସାବଧାନ—
3. Cautious; vigilant.

୪ । (ସଂ ତରସ=ବେଗ)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ବେଗବାନ୍—
4. Very fleet.

ବାପ ବଙ୍କା, ପୁଅ ସଳଖା, ନାତି ହୋକାନ୍ତ ବଡ ତରକା ।
(ଧନୁ ଗୁଣ ଓ ଶର)—ପ୍ରହେଳିକା

ବୈଦେ. ବି (ଆ)—୧ । ତରକା ହିଂସା (ଦେଖ)
1. Tarakā himsā (See).

୨ । ପରୋକ୍ଷ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀଙ୍କୁ ମିଳିବା ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ସମ୍ପତ୍ତି—
2. Property left by a deceased which is inherited by his collateral heirs.

ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) ବି (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ତରକୀ)—କାପ; କାନର ବର୍ତ୍ତୁଳ ଅଲଂକାରବିଶେଷ; ତଡ଼ୁକା—
A kind of flat ornament for the ears.

ତରକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତରୁଡ଼ାଇବା—
Tarakā(ke)ibā
भड़काना
1. To frighten; to cause one to shy.

୨ । ପୂର୍ବରୁ ସାବଧାନ କରାଇ ଦେବା—
2. To warn beforehand.

ତର କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛଳନା କରିବା—
Tara kārdhibā
तरसाना
1. To give out an excuse.

୨ । ଲୋକଙ୍କୁ ବିଚଳିତ କରାଇବା ନିମନ୍ତେ ମିଥ୍ୟା ଭୟ ଦେଖାଇବା—2 To raise a false alarm.

୩ । ବଞ୍ଚିତ କରିବା ଅଭିପ୍ରାୟରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବୃଥା ଆଶା ଦେଖାଇବା—To tantalise.

୪ । ଭଣ୍ଡାଇବା—4. To inveigle.

ତରକା ତରକି—ଦେ. ବି (ସଂ. ତର୍କ)—ତର୍କା ତାରକ (ଦେଖ)
Tarakā taraki
Taraka tāraka (See)

ତରକା ପଣିଆଁ—ଦେ. ବି—୧ । ସାମାନ୍ୟ କଥାରେ ଭୟ ପାଇବା ସ୍ୱଭାବ—
Tarakā paṇiāñ
1. Timidity; shyness.

୨ । ଧୂର୍ତ୍ତତା—2. Shrewdness.

ତରକାରି—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ତର୍‌କାରୀ=କଞ୍ଚା ଶାଗ ପତ୍ର)—
Tarakāri
(ଉର୍ଦ୍ଦୁରେ ତରକାରୀର ଅର୍ଥ—ମାଂସ ତିଅଣ)
(ତକାରି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୧ । ତର୍କାରି; ବ୍ୟଞ୍ଜନ; ତିଅଣ; ପରିବା ତିଅଣ—
তরকারী
1. Vegetable curry.
तरकारी
୨ । ମାଛ ମାଂସର ତିଅଣ—
2. Fish or meat curry.

୩ । ବ୍ୟଞ୍ଜନାର୍ଥ ଗୃହୀତ ଫଳ ମୂଳାଦି; ପରିବା—
3. Kitchen-vegetables; esculent vegetables; greens.

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଡାଲି, ଭାତ, ତିଅଣ, ଭଜା ଆଦି ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଅନୁଚରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଏହାର ଫାରସୀ ଅର୍ଥ ପରିବାପତ୍ରରେ ରନ୍ଧା ତିଅଣ ଓ କଞ୍ଚା ପରିବା ଓ ଶାଗ ।]

ତରକା ହିଂସା—ବୈଦେ. ବି (ମୁସଲମାନଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତି ବିଭାଗ ଆଇନ)—
Tarakā himsā
(ଫା. ତରକୀ=ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ତ୍ୟକ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତିର ଅବଶିଷ୍ଟ ଅଂଶ + ହିସ୍ସା=ବଣ୍ଟନରେ ବିଭକ୍ତିତ ଅଂଶ)—କୋରାନ୍ ଅନୁସାରେ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀମାନେ ଅଂଶ ନେବା ପରେ ଅବଶିଷ୍ଟ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ବାଣ୍ଟିନେବା ହିଂସାଦାରଙ୍କ ହିଂସା—
(ତରକ୍କାହିଂସା—ଅନ୍ୟରୂପ)
তরকাহিসা
तरकोहिसा
Residuary share got by certain collateral relations of a deceased person.

ତରକବ୍—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ତର୍କୀବ୍)—୧ । ସଂଯୋଗ; ମେଳ—
Tarakib
1. Union.
তরকীব
२ । ରଚନା—2. Composition.
तरकीब
୩ । ରଚନାର ଢଙ୍ଗ; ରଚନାପ୍ରଣାଳୀ—
3. Style of composition.

୪ । ଉପାୟ—4. Means.

ତରକିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସଂ. ସତର୍କ) ପୂର୍ବରୁ ସାବଧାନ ହେବା—
Tarakibā
(ତର୍କିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
1. To be vigilant or cautious beforehand.

୧	[illegible]	ଊ	ଋ,ଝ	ଝ	ଏ	ବିସର୍ଗ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର		ଞ	ଜ	ଣ,ଷ	[illegible]	ଛ	ତ୍ଥ	[illegible]
୨	ଐ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଐ	ଯକାରାନ୍ତ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ	ଗ	ମ	[illegible]	ଚ	କ୍ଷ	[illegible]

କେ ବୋଇଲେ ଏ ଘୋର କର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ଭୟ୍ଯା,
ତରକ ପଳାଇଲା ସ୍ୱର୍ଗେ କବା ଗଣ୍ଯା । କୃଷ୍ଣସିଂହ-ମହାଭାରତ,ବନ ।

୨ । ବୁରୁଡ଼ିବା—2 To shy; to run away with alarm.

୩ । (ସଂ. ତର୍କ ଧାତୁ) ଜାଣିବା—3. To know.

ତରକ ନ ପାର ଯା ମନେ, କେ ତାହା କହିବ ବଚନେ—
ଜଗନ୍ନାଥ. ଦ୍ୱାଦଶ ।

୪ । ତର୍କଣା କରିବା; ଅନୁମାନ କରିବା—4. To guess.

ବୋମାନେ ସେ କଥା ତରକ ଜାଣିଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ତରକ୍ଷୁ—ସଂ. ବି (ତର=ପଥ+କ୍ଷି ଧାତୁ=କ୍ଷୟ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—
Tarakshu ଗଧିଆ; ହେଣ୍ଟାବାଘ; ବାଘେଣ୍ଟା—Wolf; hyena.

ତରଙ୍ଗ୍ ତରଙ୍ଗ୍—ଦେ ବିଣ (ସଂ. ତରଙ୍ଗ; ତରଙ୍ଗ ସଦୃଶ ଅସ୍ଥିର)—
Tarang tarang ଟଙ୍ଗ୍ ଟଙ୍ଗ୍; ଚଞ୍ଚଳ; ଚପଳ—Restless; fidgety disquieted.
चंग चंग
बेचैन (ଯଥା—ବଣ ଜନ୍ତୁକୁ ଆଣି ଘରେ ରଖିଲେ ସେ ପ୍ରଥମେ ବଡ଼ା କେତେ ତରଙ୍ଗ୍ ତରଙ୍ଗ୍ ହୁଏ ।)

ତରଙ୍ଗ—ସଂ. ବି (ତୃ ଧାତୁ=ପାର ହେବା; ଗମନ କରିବା+ଅଙ୍ଗ)—
Taranga ୧ । ଊର୍ମି; ଢେଉ; ଲହରୀ—1. Wave; ripple; billow.

୨ । ପ୍ରବଳ ଅଶ୍ରୁଧାରା—2. Profuse tear.

୩ । ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ; ଦେହର ଭଙ୍ଗୀ—3. Posture.

୪ । କମ୍ପ; କମ୍ପନ—4. Oscillation.

୫ । କଥାର ଭଙ୍ଗୀ—5. Wit, humorous word.

୬ । ଲୁଗାର କୁଞ୍ଚ—6. Ripples raised by folding a cloth artistically.

୭ । 'ସାଗର' ବା 'ସମୁଦ୍ର' ବା 'ତରଙ୍ଗିଣୀ' ଉପାଧିଯୁକ୍ତ ସଙ୍ଗୀତ ବା କାବ୍ୟାଦି ଗ୍ରନ୍ଥର ଖଣ୍ଡ ବା ଭାଗ—7. Section or volume of a book.

(ଯଥା—ଦାମୋଦର ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ 'ସଙ୍ଗୀତ ସାଗର'ର ୧ମ, ୨ୟ, ୩ୟ, ଓ ୪ର୍ଥ ଆଦି ତରଙ୍ଗ ।)

୮ । ସଙ୍ଗୀତରେ ସ୍ୱରର କମ୍ପନ; ସ୍ୱରଲହରୀ; ମୂର୍ଚ୍ଛନା—
8. Modulation of voice or tune in music.

୯ । ଉତ୍ସାହ ଓ ଆନନ୍ଦ ଆଦିର ବୃଦ୍ଧି—
9. Burst of delight.

୧୦ । ବସ୍ତ୍ର; ଲୁଗା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—10. Cloth.

୧୧ । ଘୋଡ଼ା ଆଦିଙ୍କ କୁଦା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—11. Gallop.

ଦେ. ବିଣ—ଚଞ୍ଚଳ—Restless, quick.

ଏକାନ୍ତ କାନ୍ତ-ଆଲିଙ୍ଗନ-ଭାବେ ମଗନ ହୋଇ,
ଥିବ ପାଶବନ୍ଧ କୁରଙ୍ଗୀପରି ତରଙ୍ଗ ନୋହି । ଭଞ୍ଜ. କୋଟୀବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ତରଙ୍ଗକ—ସଂ. ବି (ତରଙ୍ଗ+କ)—ତରଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Tarangaka Taranga (See)

ତରଙ୍ଗବତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତରଙ୍ଗ+ବତ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ନଦୀ—
Tarangabati River.

ତରଙ୍ଗା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଚଞ୍ଚଳସ୍ୱଭାବ—
Tarangā Of restless nature; fidgety.
(ତରଙ୍ଗିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ତରଙ୍ଗୀ, ତରଙ୍ଗେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତରଙ୍ଗାକୁଳିତ—ସଂ. ବିଣ. (୩ୟା ତତ୍; ତରଙ୍ଗ+ଆକୁଳିତ)—
Tarangākulita ୧ । ତରଙ୍ଗଯୁକ୍ତ; ତରଙ୍ଗିତ—
(ତରଙ୍ଗାକୁଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Wavy; billowy.

୨ । ତରଙ୍ଗ ଦ୍ୱାରା ଆନ୍ଦୋଳିତ—
Ruffled or agitated with waves.

ତରଙ୍ଗାୟମାନ—ସଂ. ବିଣ. (ତରଙ୍ଗ+ଆଚରଣ ଅର୍ଥରେ ଆୟ=
Tarangāyamāna ତରଙ୍ଗାୟ ନାମ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ମାନ)—
ତରଙ୍ଗାୟିତ (ଦେଖ)—Tarangāyita (See)

ତରଙ୍ଗାୟିତ—ସଂ. ବିଣ (ତରଙ୍ଗ+ଆଚରଣାର୍ଥରେ ଆୟ=ତରଙ୍ଗାୟ
Tarangāyita ନାମ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—ତରଙ୍ଗ ଉଠୁଥିବା; ଢେଉ ଉଠୁଥିବା; ଢେଉପରି ଚଞ୍ଚଳ ହେଉଥିବା; ତରଙ୍ଗଯୁକ୍ତ—Wavy; undulating.

ତରଙ୍ଗାଳି—ସଂ. ବି—ନଦୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tarangāli River.

ତରଙ୍ଗିଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତରଙ୍ଗ+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥରେ ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Taranginī ନଦୀ—River.

ତରଙ୍ଗିତ—ସଂ. ବିଣ. (ତରଙ୍ଗ+ଯୁକ୍ତାର୍ଥରେ. ଇତ)—
Tarangita ୧ । ତରଙ୍ଗଯୁକ୍ତ; ଢେଉପରି ଉଠୁଥିବା ଓ ପଡ଼ୁଥିବା—
1. Billowy; wavy; undulating.

୨ । ଭଙ୍ଗୀବିଶିଷ୍ଟ—2 Agitated; having postures of the body.

୩ । ଚଞ୍ଚଳ—3. Restless.

ତରଙ୍ଗୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତରଙ୍ଗ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Tarangī ୧ । ଲହରୀଯୁକ୍ତ—1. Wavy.

୨ । ମନମୌଜୀ; ବେପରୁଆ—
2. Wilful; happy-go-lucky.

ତରଚ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ତରଛ (ଦେଖ)
Taracha Tarachha (See)

ତରଛ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତ୍ରସ୍ତ; ତୁଳ. ପାଲି. ତରଛ)—
Tarachha ସନ୍ତ୍ରସ୍ତ; ହଠାତ୍ ଭୀତ; ଅତରଛ; ଭୟବିହ୍ୱଳ—
तबास Frightened; terrified
तरस, तरास
ତରଛ ହୋଇଣ ବେଗୀ ଗାଇଁବା ପଶୁରେ ।
ପ୍ରାଚୀ. ଶିବ ସ୍ୱରୋଦୟ ।

ଦେ. ବି—ହଠାତ୍ ଉପସ୍ଥିତ ଭୟ; ଛନିଆଁ;—
Sudden fright.

ତରଛରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବିଣ—ଅତରଛିଆ (ଖାଡ଼ା)—
Tarachhariā Terrific; frightful.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ଶବ୍ଦରେ ୨ ସ୍ଥଳେ ୧ ଓ ୧ ସ୍ଥଳେ ୨ ଲେଖନ୍ତି; ଏଣୁ ଏ ଅଭିଧାନରେ ଶବ୍ଦ ନ ମିଳିଲେ ଅନ୍ୟ ଅକ୍ଷର ଦ୍ୱାରା ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ବାଟ' ନ ମିଳିଲେ 'ବାଟ' ଖୋଜିବ; 'ଦୁଃଖ' ନ ମିଳିଲେ 'ଦୁଃଖ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଚ୍ଚିସା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଚ୍ଚି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ

ତରଛା—ଦେ. ବ ଓ ବଣ. (ଦ୍ର ଛ୍ନ)—ତରଛ (ଦେଖ)
Tarachhā   Tarachha (See)

ତରଛା(ଛେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ତ୍ରାସ)—
Tarachhā(chhe)iba ହଠାତ୍ ଭୟ ଜନ୍ମାଇବା; ଡରାଇବା—
तरसाना, तिरसाना, त्रसाना, To cause sudden fright

ତରଛିଆ—ଦେ. ବଣ. (ସ. ଏସ୍ତ; ଏସ୍ତର)—
Tarachhiā   ୧ । ହଠାତ୍ ଉପସ୍ଥିତ ଭୟ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟସ୍ତ—
তরাসিয়া   1. Frightened; terrified.
त्रसित, डरपाक   ୨ । ହଠାତ୍ ଭୀତି ଉତ୍ପାଦକ—
1. Frightening; terrific.
୩ । ଭୟଶୀଳ; ଭୀରୁ; ଭୟାଳୁ—3. Timid.

ତରଛିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ତ୍ରାସ)—
Tarachhibā   ଭୟ ହେବା; ହଠାତ୍ ଭୟ ପାଇବା—
To take sudden fright; to be frightened.

ତରଜନ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି—ତର୍ଜନ (ଦେଖ)
Tarajana   Tarjana (See)
তরজন   ଦେଲେ ବରଟକୁ ବହୁ ତରଜନ ।
तरजन   କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
(ତରଜନା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତରଜନ ଗରଜନ—ଗ୍ରା. ବି —(ସ. ତର୍ଜନ ଗର୍ଜନ)—
Tarajana garajana   ତର୍ଜନ ଗର୍ଜନ (ଦେଖ)
Tarjana garjana (See)

ତରଜମା—ବୈଦେ. ବି.—(ଅ. ତର୍‌ଜୁମା)—୧ । ଭାଷାନ୍ତରୀକରଣ;
Tarajamā   ଅନୁବାଦ—1. Translation.
তরজমা   ୨ । ଭାଷାନ୍ତରିତ ବା ଅନୂଦିତ ବିଷୟ—
तरजुमा   2. Translated matter.
(ତରଜୁମା, ତର୍ଜମା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତରଜା—ଦେ. (ସ. ତର୍ଜନା)—ତର୍ଜନା; ଗାଳିମନ୍ଦ—
Tarajā   1. Admonition.
तरजना ଦେ. ବଣ.—୧ । ଯେ ତର୍ଜନା କରେ; ତର୍ଜକ—
1. Admonising; one who rebukes; reproaching.
୨ । ଉତ୍ତେଜିତ; ତର୍ଜିତ —2. Excited.

ତରଜିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି (ସ. ତର୍ଜ ଧାତୁ)—୧ । ତର୍ଜିବା; ଧମକାଇ
Tarajibā   ଗାଳି ଦେବା—1. To threaten and
তরজা   abuse.
तरजना   ୨ । ଭୟ ଦେଖାଇବା—2. To threaten.
ନଥିଲା ଯାହାକୁ ଥରେ ପାଣି ଭ୍ରମଣ
ବାମିକି ତରଜେ ସେଥିରେ ଖାନ-ଭୂଣ— । ପ୍ରଧାନାଥ, ନବୀନଚନ୍ଦ୍ରିକା ।

ତରଜୁତ—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତରଜୁତ୍) (କଚରୀଅ)—୧ । ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—
Tarajut   1. Settlement; arrangement.
তবহুদ   ୨ । ଚର୍ଚ୍ଚା—
तरद्दुद   2. Discussion; treatment.
(ତରଜୁଦ—ଅନ୍ୟରୂପ)   ୩ । ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ—
3. Preservation; looking after.
୪ । ଚିନ୍ତା; କଳ୍ପନା—4 Contemptation; thought.

ତରଜୁତ୍ ଆବାଦ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଅ. ତଦ୍ଦୁଦ୍+ଅ. ଆବାଦ୍)
Tarajut ābād kariba (କଚରୀଅ) କୌଣସି ଜମିକୁ ରକ୍ଷଣା-
তরদ্দুদআবাদকরা   ବେକ୍ଷଣ କରିବା ଓ ଚାଷ କରିବା—To
तरद्दुद आबाद करना   preserve and cultivate a plot of land; to properly look after or take care of a property.

ତରଟା—ଦେ. ବି—ତରୁଟ (ଦେଖ)
Taratā   Tarāta (See)

ତରଡଙ୍ଗ(ଙ୍ଗା)—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ସ. ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ)—୧ । ତରତରିଆ;
Taradanga (ṅgā)   ଚପଳ—1. Hasty; fickleo.
(ତରଡଙ୍ଗିଆ, ତର୍ଡଙ୍ଗା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ତରଡଙ୍ଗୀ
ତରଡଙ୍ଗେଇ }—ସ୍ତ୍ରୀ ୨ । ଯେଉଁଲୋକ କୌଣସି ଗୁପ୍ତ କଥା ମନରେ ରଖି ନ ପାରେ; ଅଧୀର—
ତର୍ଡଙ୍ଗୀ   2. Impatient; prone to
ତର୍ଡଙ୍ଗେଇ   babble out secrets.
୩ । କ୍ଷୀଣ; କୃଶ—3. Emaciated; delicate.
୪ । ତରବରିଆ; ଭଣ୍ଡ—4. One who puts off another person on various excuses.

ତରଡ଼ା—ଦେ. ବି (ସ. ନାମ—ପାର୍ଶ୍ୱ ପଟୋଳିକା)—କଞ୍ଚି ଘର
Tarardā   ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ଲତା ଓ ତାହାର ଫଳ; ତୋରଡ଼ା—
তরুই, পরোল্, কুন্দুরীকী   A cucurbitaceous creeper
कुन्दुरि   and its fruit.
ଭେ—ଦୋଣ୍ଡକାସ୍ତ । [ଦ୍ର— ଏହା ସ୍ୱାଦଭେଦରେ ଦୁଇପ୍ରକାର; ଯଥା—ମଧୁର ତରଡ଼ା (Luffa Ægytiaca) ଓ ପିତାତରଡ଼ା (Luffa Amara) । ମଧୁର ତରଡ଼ା ଖାଦ୍ୟ; ମାତ୍ର ପିତାତରଡ଼ା ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ପାଚିଲା ଶୁଖିଲା ତରଡ଼ାର ଉପରର ଚୋପା ସଢ଼ିଗଲା ପରେ ଏହା ଭିତରୁ ଯେଉଁ କରଡ଼ା ଜାଲିଜାଲିଆ ଅଂଶ ବାହାରେ ତାହାଦ୍ୱାରା ଦେହ ଘଷିଲେ ଦେହରୁ ମଇଳା ଛାଡ଼ିଯାଏ ।]

ତରଣ—ସ. ବି (ତୃ ଧାତୁ=ପାରହେବା+ଭାବ. ଅନ)—
Tarana   ୧ । ପାରଗମନ; ପାରହେବା; ଅତିକ୍ରମଣ—
1. Act of crossing over; passing over.
୨ । ପ୍ଲବନ; ପହଁରିବା—2. Swimming.
୩ । ଦେଶାନ୍ତର ଗମନ—3. Going abroad.
୪ । (+କରଣ ଅନ) ଭେଳା—4. Raft.
୫ । ଡଙ୍ଗା—5 Boat.
୬ । ସ୍ୱର୍ଗ—6 Heaven.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଊ	ଌ	ଐ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	କ୍ଷ	ଇଁ	ଋଅ	ଯ
୨	ଈ	ଊ	ଋୃ	ଲୃ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଋଥ	ଡ଼	ନୃ

୭ । ନିସ୍ତାର; ଉଦ୍ଧାର—7. Deliverance.

ଦେ. ବି—୧ । ଜିଶ୍ତ; ଯାଉ—1 Gruel,

୨ । ପିଠା କରିବା ସକାଶେ ବଟା ଯାଇଥିବା ଚିଠଉ—
2 Dough; paste made from grains for making cakes.

ତରଣି—ସଂ. ବ (ତୃ ଧାତୁ+କରଣେ. ଅନି)—୧ । ନୌକା—.
Tarani 1. Boat.

୨ । ଭେଲା—2. Raft.

୩ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନି) ସୂର୍ଯ୍ୟ—3 The sun.

୪ । କିରଣ—4 Ray; beam of light.

୫ । ଘିକୁଆଁରି (ଗୁଳ୍ମ) (ଦେଖ)
5. Ghikuañri (plant) (See)

୬ । ସେବତୀ ଫୁଲ—6. Rosa Moschata (flower).

୭ । ତାମ୍ର—7. Copper.

୮ । ଅରକ ଗଛ—8. Calotropis Gigantia.

ସଂ. ବିଣ—୧ । ଶୀଘ୍ରଗାମୀ—1. Fleet

୨ । ଉଦ୍ଧାରକର୍ତ୍ତା—2. Delivering.

ଦେ. ବି—ପ୍ରାଚୀନ ଅର୍ଣ୍ଣବପୋତବିଶେଷ—
Name of a ship sailing on the sea in ancient times.
(ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।)

ତରଣିଜା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ତରଣି=ସୂର୍ଯ୍ୟ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଯମୁନା ନଦୀ—
Taraṇijā The river Jamunā.

ତରଣି ରତ୍ନ—ସଂ. ବ. କ୍ଳୀ—ପଦ୍ମରାଗମଣି—
Tarani ratna Ruby.

ତରଣିସୁତ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତରଣି=ସୂର୍ଯ୍ୟ+ସୁତ) —
Tarani suta ୧ । ଶନି—1. Planet Saturn.

ତରଣିକୁମାର } ଅନ୍ୟରୂପ
ତରଣିତନୟ }
୨ । ଯମ—2. Jama, the God of Death.

ତରଣିସୁତା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତରଣି+ସୁତା) ଯମୁନା ନଦୀ—
Tarani sutā The river Jamunā.

ତରଣୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ସଂ. ବ. (ତରଣି+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Tarani (etc) ୧ । ତରଣି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
1. Tarani etc. (See)

୨ । ସ୍ଥଳକମଳ (ଦେଖ)—2. Sthaḷa kamaḷa (See)

୩ । ଘୃତକୁମାରୀ (ଦେଖ)—3. Ghṛuta kumārī (See)

ତରଣ୍ଡ—ସଂ. ବ. (ତୃ ଧାତୁ+କରଣ. ଅଣ୍ଡ)—
Taraṇḍa ୧ । ନୌକା—1. Boat.

୨ । ଭେଲା—2. Raft.

୩ । ତେରେଣ୍ଡା; ମାଛ ଧରିବା ବନଶୀର ସୂତା ବା ଜାଲର ସୂତା ମଧ୍ୟରେ ଲାଗିଥିବା କାଠି ବା ସୋଲ (ଯାହା ମାଛ ଧରିବା ସମୟରେ ପାଣିରେ ଭାସେ)—
3. A float of a fishing line or net

୪ । ଦେଶବିଶେଷ—4. Name of a country.

୫ । ଡଙ୍ଗା ବୋହିବା ଦଣ୍ଡ; କାତ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
5. Long pole with which a boat is propelled.

ତରଣ୍ଡକ—ସଂ. ବ. (ତରଣ୍ଡ+ସ୍ୱାର୍ଥରେ. କ)—
Taraṇḍaka ୧ । ତେରେଣ୍ଡା—1. A float of a fishing line.

୨ । ତୀର୍ଥବିଶେଷ—
2. Name of a place of pilgrimage.

ତରତ୍ସମନ୍ଦୀୟ—ସଂ. ବି—ବେଦର ପାବମାନ ସୂକ୍ତର ଅନ୍ତର୍ଗତ
Tarat-samandiya ସୂକ୍ତ ବିଶେଷ—Name of a vedic hymn.

[ଦ୍ର—ଅପ୍ରତିଗ୍ରାହ୍ୟ ଧନ ଗ୍ରହଣ କଲେ ବା ନିଷିଦ୍ଧ ଅନ୍ନ ଭକ୍ଷଣ କଲେ ଏ ସୂକ୍ତ ଜପ କରି ଉକ୍ତ ଦୋଷରୁ ମୁକ୍ତ ହେବାକୁ ହୁଏ । ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର]

ତରତମ—ସଂ. ବିଣ. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ତର+ତମ)—
Taratama ୧ । ନ୍ୟୂନାଧିକ; କମ୍ ବେଶୀ—
(ତାରତମ୍ୟ—ବି) 1. More or less.

୨ । ଛୋଟ ବଡ଼—2. Large and small.

ସଂ. ବି—୧ । ସାନ ବଡ଼ ଭେଦ ଜ୍ଞାନ—
1. Knowledge of distinction; discrimination.

୨ । ଇତସ୍ତତଃ କରିବା—2. Hesitation.

୩ । ସଂଶୟ—3. Doubt.

ତରତର—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ, ତ୍ୱର)—୧ । ଅଧୀର—
Taratara 1. Impatient; agitated.
(ତରତରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଅସ୍ଥିର; ଚପଳ—
তরতর, তাড়াতাড়ি 2. Restless; fickle.
तुरतुरा, तुरतरिया ୩ । ଲଣ୍ଡଭଣ୍ଡ; ଉଦ୍ବିଗ୍ନ; ସମୟାଭାବରୁ ବ୍ୟସ୍ତ—
3. Busy for want of time; hasty.

୪ । ଯେ ସମ୍ୟକ୍ ବିବେଚନା ବା ଆଗ ପଛ ବିଚାର ନ କରି କାର୍ଯ୍ୟ କରେ—4. One who acts hastily without mature consideration.

୫ । ଯେ ଆଗ ପଛ ବିଚାର ନ କରି ଯାହା ମନକୁ ଆସେ ତାହା କହି ପକାଏ—5. One who speaks out without mature consideration.

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଅତି ଶୀଘ୍ର; ଚଞ୍ଚଳ; ସତ୍ୱର—
1. Hastily; in haste; hurriedly.

ବଳାଇ କମ୍ବୁବର ବାହୁଡ଼େ ତରତର ତରଳ ଚିତ୍ତେ ଜାଣି ।.
ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ କୋଷ ବୋଧରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ତହିଁ ବଦଳରେ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଚାନ୍ଦ' ନ ମିଳିଲେ 'ଚାନ୍ଦ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

୨ । ଅସ୍ଥିର ଭାବରେ —2. Restlessly.

ତରତବ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ.)—୧ । କ୍ରମ; କ୍ରମ; ଧାରା—
Taratib 1. Order; succession.
(ତର୍ତିବ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବସ୍ତୁମାନଙ୍କର ଯଥାସ୍ଥାନାବସ୍ଥିତି —
তরতীব 2. Ordered sequence of things
तरतीब ବିଣ—୧ । କ୍ରମିକ—1 Successive; serial.
୨ । ଧାରାବାହିକ—2. Consecutive.

ତରତବ୍ ନମ୍ବର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ.ତରତୀବ୍ + ଇଂ. ନମ୍ବର୍)—
Taratib nambar କ୍ରମ ଅନୁସାରେ କୌଣସି ବସ୍ତୁର କ୍ରମିକ
তরতিব নম্বর ସଂଖ୍ୟା—Serial number of
तरतीब नम्बर anything.

ତରଜୁଦ୍ (ଇତ୍ୟାଦି —ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—ତରଜୁଜ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ.
Taratud (etc) Tarajut etc (See)
(ତରଜୁଦ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତର ଦିଆ --ଦେ. ବିଣ—ଯେ ଭଣ୍ଡାଏ; ଭଣ୍ଡ—
Tara dia One who puts off another on various excuses.

ତରଦୀଦ୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ)—୧ । ରଦ୍ଦ କରିବା—
Taradid 1. Nullification.
তরদিদ ୨ । ଖଣ୍ଡନ—2. Refutation.
तरदीद ୩ । ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର—3. Reply; rejoinder.

ତର ଦେଖା(ଖେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ତର କାଢ଼ିବା (ଦେଖ)
Tara de(khākhe)ibā Tara kārdhibā (See)
(ତର ଦେବା; ତର ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତରନ୍ତ—ସ. ବି. ପୁଂ (ତୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ୍ତ)—
Taranta ୧ । ସମୁଦ୍ର—1. The river.
୨ । (+କରଣ. ଅନ୍ତ) ଭେଳା—2. Raft.
୩ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ୍ତ) ବେଙ୍ଗ—3. Frog.
୪ । ଫେରେଣ୍ଡା—4. A float for the fishing line.
୫ । ରାକ୍ଷସ—5. A demon; monster.

ତରନ୍ତୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୃ ଧାତୁ+କରଣ. ଅନ୍ତ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Taranti ତରଣୀ; ନୌକା – Boat.

ତରପ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ଅ)—ତରଫ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tarapa (etc) Tarapha etc (See)

ତରପଣ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସ. ତର୍ପଣ)—ତର୍ପଣ (ଦେଖ)
Tarapana Tarpana (See)
তর্পন, তরপন ସ୍ନାନ ତରପଣ ସେ ସେହିଠାରେ କଲେ ।
तरपन କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ଅନୁଶାସନ ।

ତରପଣ୍ୟ—ସ. ବି. [୬ଷ୍ଠୀ ତତ; ତର=ପାରଗମନ (ନଦୀର) +
Tara panya ପଣ୍ୟ+ଶୁଳ୍କ]—ନଈ ପାର ମାସୁଲ—Ferry-toll; payment made to the ferryman.

ତର ପଦୀ—ସ. ବିଣ (ତର=ତରଣଯୋଗ୍ୟ+ପଦ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍;
Tara padī ୧ମା. ୧ବ)—ସନ୍ତରଣପଟୁ ଲିପ୍ତପଦବିଶିଷ୍ଟ (ହଂସାଦି) —
Web-footed (swan etc.)
ସ ବି—ହଂସାଦି ଲିପ୍ତପଦବିଶିଷ୍ଟ ଜଳଚର ପକ୍ଷୀ—
Webfooted aquatic birds; Nattatores; (e g. swan).

ତରଫା—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଅ.)—ତରଫା (ଦେଖ)
Tarapā Taraphā (See)

ତରଫ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତରଫ୍)—୧ । ପକ୍ଷ—
Tarapha 1. Party.
(ତରପ, ତର୍ପ, ତର୍ଫ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଯଥା— ହାକିମ କାହା ତରଫକୁ ଟଳି ନାହାନ୍ତି ।]
তরফ ୨ । ଦିଗ—2. Direction.
तरफ (ଯଥା—ସୂର୍ଯ୍ୟ ପୂର୍ବ ତରଫରୁ ଉଇଁଲେଣି ।)
୩ । ସୀମା—3. Boundary
(ଯଥା—କଟକ ସହରର ଦକ୍ଷିଣ ତରଫରେ କାଠଯୋଡ଼ି ନଦୀ ।)
୪ । ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଅଞ୍ଚଳ—
4. Proximity; a tract of a country
(ଯଥା—କଲିକତା ତରଫରେ ଏବେ ଭାରି ବର୍ଷା ହୋଇଅଛି ।)
୫ । ପାଖ; ପାର୍ଶ୍ୱ; କଡ଼—5. Side.
(ଯଥା—ମୋ ବାଆଁ ତରଫ ଅଙ୍ଗ ବଥୁଛି ।)
ବୈ. ବିଣ.—ପକ୍ଷୀୟ; ପକ୍ଷରୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା—Working or appearing on behalf of; representing.
(ଯଥା—ସେ ଜମିଦାରଙ୍କ ତରଫ ଗୁମାସ୍ତା ।)
ବୈ. ଅବ୍ୟୟ—(କରିଥିବା ଭାଷା) ପକ୍ଷରୁ—
On behalf of.
(ଯଥା—ନରହରି ମିଶ୍ର, ମହାଫିଜ୍ 'ତରଫ' ନାବାଳଗ ।)
[ଦ୍ର—ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦର ସାଙ୍କେତିକ । ତ ।, ଯଥା— ଅମୁକ ମହାଫିଜ୍ । ତ । ଅମୁକ ନାବାଳଗ ।]

ତରଫଦାର୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା.)—୧ । ପକ୍ଷୀୟ; ପକ୍ଷାବଲମ୍ବୀ—
Taraphadār 1. Partisan; belonging to one party.
তরফদার तरफदार ୨ । ପକ୍ଷପାତୀ—2. Partial.
(ତରପଦାର୍ —ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । କୌଣସି ପକ୍ଷରୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା—
(ତରଫଦାର୍ —ବି) 3. Representing one of the parties.
୪ । ଏକ ପକ୍ଷର ଅଧିକାରୀ ବା ମାଲିକ—
4. The chief person of one party.
ବୈଦେ. ବି.—ମୁସଲମାନ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ଅମଳରେ ବଙ୍ଗଦେଶର ରାଜସ୍ୱ କର୍ମଚାରୀ ଓ ଜମିଦାରଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ଉପାଧିବିଶେଷ— A title in Bengal given under Mahomedan rule to a Zamindar or Revenue officer in charge of certain tracts of a district.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଦ	ଡ଼	ଢ଼	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଙ୍ଗ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅ୍ୟ	ଯ	ସ	ତ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍କ	ନ୍

ତରଫଦାର—ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା)—ଏକ ପକ୍ଷକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି
Taraphadāri କରିଥିବା (ଲୋକ); ପକ୍ଷପାତୀ; ଏକତରଫା—
तरफदारी Partial; exparte.
तरफ़दारी (ଯଥା—ଧର୍ମାଧିକରଣରେ ବସି ତରଫଦାରି କରିବା
(ତରଫଦାର—ଅନ୍ୟରୂପ) କରିବା ଘୋର ଅନ୍ୟାୟ ।)

ବୈଦେ. ବି.—୧ । ପକ୍ଷପାତିତା କରିବା; ପକ୍ଷପାତ; ପାତର ଅନ୍ତର—
1. Partiality.

୨ । ପକ୍ଷାବଲମ୍ବନ—2. Taking sides.

ତରଫ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । କୌଣସି ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷର ଅନୁକୂଳତା
Tarapha dharibā କରିବା—1. To take sides.
तरफ लेना (ଯଥା—ଆପଣ ପୁଅ ସକାଶେ ବସି ତରଫ ଧରି କଥା
तरफ़ लेना କଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ ।)

୨ । କୌଣସି ପକ୍ଷରେ ଭୁକ୍ତ ହେବା—
(ତରପ ଧରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. To be enrolled in a party.

ତରଫ ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—ତରଫ ଧରିବା (ଦେଖ)
Tarapha nebā Tarapha dharibā (See)
(ତରପ ନେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତରଫ ମାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ତରଫ ଧରିବା (ଦେଖ)
Tarapha mārdibā 1. Tarapha dharibā (See)
(ତରପ ମାଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କୌଣସି ପାଖକୁ ବା ଦିଗକୁ
ଘୁଞ୍ଚିବା ବା ଢଳିଯିବା—2. To move to one
side or direction.
(ଯଥା—କାନ୍ଥଟି ପୂର୍ବତରଫ ମାଡ଼ିଛି ।)

୩ । କୌଣସି ଦିଗକୁ ଢଳିବା—
3. To incline to one side.

ତରଫ ସାନି—ବୈଦେ. ବି. ଓ ବଣ. (ଅ.)—ତରଫଦାର (ଦେଖ)
Tarapha sāni Taraphadāri (See)
(ତରପସାନି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତରଫା—ବୈଦେ. ବଣ. (ଅ. ତରଫ୍+ଫା.ପ୍ରତ୍ୟୟ ଆ)—୧ । (ଅମୁକ)
Taraphā ପକ୍ଷୀୟ; ପକ୍ଷାବଲମ୍ବୀ—1. Espousing the
cause of; dealing with the side of.

୨ । (ଅମୁକ) ଦିଗବ୍ୟାପୀ—
2, Extending to a quarter or quarters.

[ଦ୍ର—ଏହା ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।
ଯଥା—ଏକତରଫା, ଦୋତରଫା; ଚଉତରଫା ।]

ତରବର—ଦେ. ବଣ.—ତରତର (ଦେଖ)
Tarabara Taratara (See)
(ତରଭର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଯାନ ଚଢ଼ିଗଲେ ହୋଇ ତରବର ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ବନ ।

ତରବାଁ—ଗ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) କ୍ରି.—ତଲବାଁ (ଦେଖ)
Tarabān Talabān (See)

ତରବାର—ସଂ. ବି. (ତର=ଅପାତ+ବୃ ଧାତୁ=ନିବୋଗ କରିବା
Tarabāra କର୍ତ୍ତୃ. ଅ—ଖଡ୍ଗ; ଖଣ୍ଡା; କୃପାଣ—
Sword; scimitar.

ତରବାରି—ସଂ. ବି. ତର+ବୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ—ତରବାର (ଦେଖ)
Tarabāri Tarabāra (See)

ତରବାଲ—ସଂ. ବି. (ତର+ବୃ ଧାତୁ+ଅ; 'ର' ସ୍ଥାନରେ 'ଲ'
Tarabāla ଆଗମ)—ତରବାର (ଦେଖ)
Tarabāra (See)

ତରବୁଜ—ଦେ ବି.—(ସଂ. ତରମୁଜ; ଭୁଲ. ଫା. ତର୍ବୁଜ୍)—
Tarabhuja କୁଷ୍ମାଣ୍ଡାଦିବର୍ଗର ଜଳବହୁଳ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଲତାଫଳବିଶେଷ;
तरबूज; तरमूज खରଭୁଜ; ଖରଭୁଜା—Water-melon;
तरबुज Citrullus Vulgaris; Cucurbita Citrullus
ତରଭୁଜ, ତରମୁଜ, ତରୁଭୁଜ, (Kirtikar).
ତରୁବୁଜ, ତରୁମୁଜ } ଅନ୍ୟରୂପ)

ତରଭୁଜ ଆମ୍ର ପନସ ନାନା ଖାଦ୍ୟ ସମ୍ଭାର
ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେର. କୀଚକବଧ ।

[ଦ୍ର—ଏଫଳର ଆକୃତି କେତେକାଂଶରେ ମନୁଷ୍ୟର ମୁଣ୍ଡପରି;
ପାଚିଲେ ମଧ୍ୟ ସବୁଜବର୍ଣ୍ଣ ଦେଖାଯାଏ; କାଳୁଆ ଓ ପଙ୍କ ମାଟିରେ
ଏ ଲତା ଖୁବ୍ ମାଡ଼େ ଓ ଫଳେ ।]

ତର ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କଥାଛଳରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଭଣ୍ଡିବା—
Tara māribā To inveigle a person.

ତରମିମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତରମୀମ୍) (କଚେରିଆ ଭାଷା)—
Taramim ୧ । ସଂଶୋଧନ - 1. Correction, rectifica-
तरमिम tion,
तरमीम ୨ । ପରିବର୍ତ୍ତନ—2. Modification.

୩ । ଆଂଶିକଭାବରେ ଦାବୀକୁ ଅଗ୍ରାହ୍ୟ କରିବା—
3. Rejection of a portion of a claim.

ବଣ—୧ । ସଂଶୋଧିତ —1. Corrected.

୨ । ପରିବର୍ତ୍ତିତ—2. Modified.

୩ । ଆଂଶିକ ଅଗ୍ରାହ୍ୟ ହୋଇଥିବା—
3. With a portion rejected; partially
rejected; rejected in part.

ତରମିମ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (କଚେରିଆ)—୧ । ଦାବିର ପରିମାଣ କମାଇ
Taramim karibā ଦେବା—1. To modify the claim.
तरमिम करना ୨ । ଦାବିର କେତେକ ଅଂଶ ନାକଚ୍ଛ ବା ଅଗ୍ରାହ୍ୟ
तरमीम करना କରିବା—2. To reject a part of the
claim.

ତରମିମ୍ ଡିଗ୍ରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତରମୀମ୍+ଇଂ. ଡିଗ୍ରୀ) (କଚେରିଆ
Taramim digri ଭାଷା)—ଦାବୀ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଥିବା ଦାବୀର
तरमिम डिक्री ପରିମାଣ ବା ପ୍ରକାରକୁ ସଂଶୋଧିତ ବା ପରିବର୍ତ୍ତିତ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଏଥିର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦେଇ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷରାର୍ଦ୍ଧ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ସେ ସ୍ଥାନରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପରେ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଚ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲଙ୍କୃତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳଙ୍କୃତ' ଦେଖିବେ

तरमीम डिगरी ତର ହାକମ ଯେଉଁ ଡିକ୍ରୀ ଦିଅନ୍ତି—Modified decree; decree passed by rejecting or modifying part of the claim.

ତରଳ—ସଂ. ବିଣ. (ତୃ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା, ବୋହିଯିବା+କର୍ତ୍ତୃ
Tarala ସଂଜ୍ଞାର୍ଥରେ. ଅଲ)—୧ । ପାଣିଆ; ଜଳପରି ପତଳା;
(ତରଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଜଳୀୟ; ଦ୍ରବ—1. Fluid; liquid; watery.
ତରଳତା } ବି ୨ । ବାଷ୍ପୀୟ—2 Gaseous.
ତାରଲ୍ୟ } ୩ । ଦ୍ରବୀଭୂତ; ବିଗଳିତ—3. Melted; molten.
୪ । କମ୍ପମାନ—4. Tremulous.
୫ । ଟଳଟଳ; ବିଚଳିତ ହେଉଥିବା; ଚଞ୍ଚଳ; ଚପଳ—
5 Unsteady; unstable, fickle; wavering; flickering.
୬ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ; ଦୀପ୍ତିଶୀଳ—6. Glittering; flashing.
୭ । କାମୁକ—7. Lustful.
୮ । ଦୋଳାୟମାନ— 8. Oscillating; waving.
୯ । ଫୋମ୍ପ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—9. Empty.
୧୦ । ବହି ଯାଉଥିବା—10. Flowing.
୧୧ । ତରଙ୍ଗଯୁକ୍ତ—11. Wavy.
ସଂ. ବି—୧ । ହାର—1. Necklace.
୨ । ହାରର ମଧ୍ୟମଣି—
2. The central gem of a necklace.

ହାର ହାର ହୋଇ ତରଳକୁ ଯେନ ସୁରସରିତ ଅନୁସରି ।
ଉପେ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସୁନ୍ଦରୀ ।

୩ । ହୀରା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Diamond.
୪ । ଲୁହା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. Iron.
ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବି—ଚଞ୍ଚଳ୍ୟ; ଚଞ୍ଚଳତା—
Unsteadiness; restlessness.

ବଢାଇ କମ୍ବୁର ବାହୁଙ୍କେ ତରତର ତରଳ ତରୁଁ ଜାଣି ସେ ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତରଳ ଜ୍ୟୋତି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତରଳ=ଦୀପ୍ତିଶୀଳ+ଜ୍ୟୋତିଃ)—
Tarala jyoti ମଣିମୁକ୍ତାଦିରେ ଝଟକୁ ଥିବା ତେଜ; ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କାନ୍ତି—
Shining lustre.

ତରଳ ନୟନ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତରଳ+ନୟନ)—
Tarala nayana ୧ । ଯେଉଁ ଆଖିର ଡୋଳା ଚଞ୍ଚଳ ଏଣେତେଣେ
(ତରଳ ଲୋଚନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବୁଲୁଥାଏ—1 Eyes with tremulous pupils.
୨ । ଏକ ବର୍ଣ୍ଣବୃତ୍ତ—2. Name of a Sanskrit metre.
ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର ଆଖି ଡୋଳା ଚଞ୍ଚଳ—
Having tremulous pupils; casting tremulous glances.

ତରଳ ନୟନା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତରଳ+ନୟନ+ସ୍ତ୍ରୀ.
Tarala nayanā ଆ)—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ଚକ୍ଷୁର ଡୋଳା ଚଞ୍ଚଳ
ତରଳନୟନା, } ଅନ୍ୟରୂପ ବୁଲୁଥିବାରୁ ତାହାର ଭଙ୍ଗୀ ଅତ୍ୟନ୍ତ
ତରଳଲୋଚନା } ମନୋହର ହୁଏ; ତରଳାକ୍ଷୀ;
ତଳାପାଙ୍ଗୀ—(a woman) With lustful or tremulous pupils; with wanton glances.

ତରଳ ପଦାର୍ଥ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତରଳ+ପଦାର୍ଥ)—ଜଳୀୟ ବା ଦ୍ରବ
Tarala padārtha ପଦାର୍ଥ--Liquid; fluid.
[ଦ୍ର—ପଦାର୍ଥବିଦ୍ୟା ଅନୁସାରେ ପଦାର୍ଥମାନ ୩ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ; ଯଥା—ଘନ, ତରଳ ଓ ବାୟବୀୟ ।]

ତରଳ ମତି—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତରଳ+ମତି)—
Tarala mati ଯାହାର ଚିତ୍ତ ଚଞ୍ଚଳ; ଚପଳ; ଲଘୁଚିତ୍ତ—
Fickle; weak-minded; of unsteady mind.

ତରଳ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତରଳିବା; ଦ୍ରବୀଭୂତ ହେବା—
Tarala hebā 1. To become liquid.
୨ । ପତଳା ଝାଡ଼ା ହେବା—
2. To pass liquid stools.
[ଦ୍ର—ପତଳା ଝାଡ଼ା ହେଲେ ପେଟ ତରଳ ହେଲା ବା ତରଳିଲା ବୋଲି ଲୋକେ କହି ଥାଆନ୍ତି; ମାତ୍ର ଫଳତଃ ପେଟ ତରଳ ନ ହୋଇ ପେଟରେ ଥିବା ମଳାଦି ତରଳଭାବ ଧାରଣ କରେ ।]

ତରଳା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ତରଡ଼ା (ଦେଖ)
Taralā Tarardā (See)
ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଗଞ୍ଜାମର ଗୋଟିଏ ଜମିଦାରୀ ରାଜ୍ୟର ନାମ—
Name of an estate in the district of Ganjam.
ସଂ. ବି—୧ । ମଦ୍ୟ—1 Wine.
୨ । ମହୁମାଛି—2. Bee.
ସଂ. ବିଣ (ତରଳ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ତରଳର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ; ଚଞ୍ଚଳା—
Feminine of Tarala.

ସ୍ତନାଙ୍କୁରେ ବ୍ୟସ୍ତେ ଦୋଳଇ ମୋତିମାଳା ତରଳା ।
ରାଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।

ତରଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତରଳ; ତରଳିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ-
Taralā(le)ibā ରୂପ)—୧ । ଦ୍ରବ କରିବା—
गलाना 1. To melt; to liquify; to cause a
पिघलाना solid matter to melt.
୨ । କୋମଳ କରାଇବା—2. To mollify; to soften.
୩ । ହୃଦୟରେ ଦୟା ଜାତ କରାଇବା—3. To elicit sympathy or pity from one's heart
୪ । ହୃଦୟକୁ ଅସ୍ଥିର ବା ଚଞ୍ଚଳ କରାଇବା—
4. To cause mental unrest; to afflict.

ତେରଛର ଗୃହଁ ଦେବାକୁ ତରଳାଇ ଦେଉଛ—କଳାକଳେବର ।

୫ । ଭାଙ୍ଗିବା; ନାଶ କରିବା; ଲଘୁ କରିବା—
5. To break; to ruin; to lessen.

୧	ଇ	ଈ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ସ ଜ	ଷ,ଶ	କ୍ଷ	ଇଶ୍ୱ	ଋଷ	ଞ
୨	ଈ	ଉ ଋ	ଌ	ଐ	ଅର୍ଦ୍ଧାଣ୍ଡବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ ଯ	ଷ	ତ୍ୟ	ଇଥ	ଓ	ଙ

ତରସ୍ୱାରାକୁ କେ ସି ଜିବ ଲାଇ ଦୃଷ୍ଟ ଅନା—
କବେ ଦୁଃ. ବଂଶ ବଳିତ୍ୱ. ଚ. ୮ଭ

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା, ପକାଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ]

ତରଳିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ତରଳିତ)—୧ । ପତଳା ଓ ଜଳୀୟ—
Tara̱liā 1 Thin and watery.
୨ । ଈଷତ୍ ତରଳ—2. Semi-liquid
[ଯଥା—କାଲି ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ତାଙ୍କର ଦୁଇଟା ତରଳିଆ ଝାଡ଼ା ହେଲା ।]
୩ । ଦ୍ରବୀଭୂତ; ତରଳିତ—3 Liquefied; melted.

ତରଳିକା—ସଂ. ବିଣ ସ୍ତ୍ରୀ (ତରଳ + ସ୍ୱାର୍ଥରେ କ + ସ୍ତ୍ରୀ.ଆ)—ଚଞ୍ଚଳା —
Tara̱likā Fickle; wavering.
ସଂ. ବି—୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ହାର—1 A kind of necklace
୨ । କାଦମ୍ବରୀ ଉପାଖ୍ୟାନର ଏକ ରମଣୀ—2. Name of a young lady in the story of Kādambarī.

ତରଳିତ—ସଂ. ବିଣ (ତରଳ + ଇ = ତରଳି, ନାମ ଧାତୁ + କର୍ମ.ତ)—
Tara̱lita ୧ । ଦ୍ରବୀଭୂତ; ବିଗଳିତ—1. Melted; molten.
୨ । କମ୍ପିତ; ଚଞ୍ଚଳିତ - 2. Tremulous, trembling.
୩ । ତରଙ୍ଗାୟିତ—3. Wavy.
୪ । ବିସ୍ତାରିତ; ବ୍ୟାପ୍ତ—4. Extended; expanded

ତରଳିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ତରଳ ଶବ୍ଦରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ନାମ ଧାତୁ)—
Tara̱libā ୧ । ଦ୍ରବୀଭୂତ ହେବା; ତରଳ ହେବା—
তরলা, গলা বিঘলনা 1. To be melted; to melt.
ଶିରପେଶ ଯାହା ବହୁ ବଳ ଅଙ୍ଗ
ତରଳେ ବରଫ ପ୍ରାୟ କାଳଚକ୍ରେ—ରାଧାନାଥ, ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।
୨ । (ହୃଦୟ) ଚଞ୍ଚଳ ବା ଅସ୍ଥିର ହେବା—2. (heart) To become restless.
ମୋହନପୁରରେ ଭଗବାନଙ୍କର ମନ ତରଳିଲେ କାହାକୁ—ରାଧାନାଥ, ଉଷା ।
୩ । (ହୃଦୟ) ଦୟାର୍ଦ୍ର ହେବା; ନରମ ବା କୋମଳ ହେବା—
3. (heart) To become soft or pitiful; to become mollified.
୪ । ବିଚଳିତ ହେବା—4. To waver.
[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ପଡ଼ିବା, ଯିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ତରଳୀକୃତ—ସଂ. ବିଣ (ତରଳ + ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବାର୍ଥରେ ଚ୍ୱି; ଈ + କୃତ)—
Tara̱likr̥ta କଠିନ ଅବସ୍ଥାରୁ ତରଳ ଅବସ୍ଥା ହୋଇଯାଇଥିବା—
Liquefied; molten.

ତରୱାର—ଦେ. ବି—ତରବାର (ଦେଖ)
Tarawāra Tarabāra (See)
তলবার ନାରଙ୍ଗ ଅଣ୍ଡା ଚମକ ଲଗାଣ
तलवार ଭାଲ ତରୱାର ବଣ୍ଟାଇ ପୁଣ—ଭୁଜଙ୍ଗ ମଧୁରଭଞ୍ଜ ।
(ତରୱାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତରସ୍—ସଂ. ବି (ତୃ ଧାତୁ + ଭାବେ ଅସ୍)—୧ । ବେଗ; ଗତି—
Taras 1 Velocity; speed
୨ । (+ କରଣେ. ଅସ୍) ବଳ—2. Strength.
୩ । ଲୋମ—3. The down of the body.
୪ । ଭେଳା—4. Raft.
୫ । (+ କର୍ମେ ଅ) ତୀର; ପ୍ରୋଥ; ତଟ—5. Shore; bank.
୬ । (+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବାନର (ତୁ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6 Monkey.
ସଂ. ବିଣ—୧ । ବେଗବାନ୍—1. Speedy; swift
୨ । ବଳଶାଳୀ—2. Strong.
କ୍ରି ବିଣ—ଶୀଘ୍ର—Sharp; quickly
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ତ୍ରସ୍ତ, ଭୀତ—Frightened.

ତରସ—ସଂ. ବି (ତରସ୍ = ବଳ + ସଂଜ୍ଞାର୍ଥରେ ଅ; ଯାହାଦ୍ୱାରା ବଳଲାଭ ହୁଏ)—ମାଂସ—Flesh; meat.
Tarasa
ସଂ. ବିଣ—ବେଗଯୁକ୍ତ—Fleet; swift.
ଦେ. ବି—୧ । ମାନସିକ ଶାନ୍ତି—1. Mental peace.
୨ । ମାନ; ସମ୍ଭ୍ରମ—2. Honour; respect.
୩ । ଆଶା; ପ୍ରାପ୍ତି-ଆଶା—3. Hankering after a thing; hope of acquisition.
ପୁରନ୍ଦରମଣି ଶ୍ୟାମେ ଅଛି ମୋ ତରସ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଭଗୋବିନ୍ଦ ଚ. ଗୀତ ।
୪ । (ସଂ ତ୍ରାସ) ଭୟ—Fear.
ଅନ୍ତର ସମ୍ପଦ ହରଷ ତରସ ସକଳ ପ୍ରଦ—ଭକ୍ତ ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
୫ । ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ—5. Restlessness.
ବହେ ସଦା ତରସ ସହିତ ଦାସ ହେବ—ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଶୀଘ୍ର; ଚଞ୍ଚଳ—Quickly.
ତୁମ୍ଭ ଦେବାରେ ତରସେ ଲୋକ ଗ୍ରାମଙ୍କ ପାରସ—ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମ ସୁଧାନିଧି ।

ତରସର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅବ୍ୟୟ—ଅତି କଷ୍ଟରେ—
Tarasar With a great difficulty.

ତର ସହିବା—ଦେ.ବି—୧ । ସମୟ ହେବା; ବେଳ ଅଣ୍ଟିବା; କାଳ ପାଇବା—1. There being sufficient time.
Tara sahibā
(ଯଥା—ଇସ୍କୁଲ ଅଧ ଟୋକାଙ୍କୁ ଦୁଟାଏ ଖାଇବା ପାଇଁ ତର ସହେ ନାହିଁ)
୨ । କିଛିକ୍ଷଣ ଅପେକ୍ଷା କରିବାର ସୁବିଧା ହେବା—
2. Affording to wait for some time.

ତରସ୍ତ—ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ବିଣ (ସଂ. ତ୍ରସ୍ତ)—୧ । ଭୀତ —
Tarasta 1. Frightened; alarmed.
ତରସ୍ତ ହୋଇଣ ଭ୍ରମରମାନେ ହେଲେ ଉତ୍ପାତ ମେଘବରେ ଘୂର୍ଣ୍ଣି—
ଉପେନ୍ଦ୍ର. ଲାବଣ୍ୟ ।
୨ । ଭୟବ୍ୟସ୍ତ; ବ୍ୟସ୍ତସମସ୍ତ—
2. Struck with fear.
୩ । ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ—3. Hurried.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗ'ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ—1. Hastily; hurriedly; helter-skelter.

ତର ସ୍ଥାନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତର+ସ୍ଥାନ)—୧ । ନଈ ପାରି
Tara sthāna ହେବାର ଘାଟ—1. Ferry-ghat; wharf.
୨ । ଯେଉଁଠାରେ ନଈ ପାରି ହେବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଓହ୍ଲାନ୍ତି—2. A landing place.

ତରସ୍ୱାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତରସ୍=ବେଗ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବତ୍; Taraswān ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ଦ୍ରୁତଗାମୀ; ବେଗବାନ୍—
(ତରସ୍ୱତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Fleet; swift
୨ । ବଳଶାଳୀ—2. Powerful; strong; mighty.

ତରସ୍ୱୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତରସ୍+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବିନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Taraswī ୧ । ତରସ୍ୱାନ୍ (ଦେଖ)—1. Taraswān (See)
(ତରସ୍ୱିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ—2. Sick; ailing.
ସଂ ବି—୧ । ବାୟୁ—1. Air.
୨ । ଗରୁଡ଼—2. The mythological bird-king who carries Bishṇu on his back.
୩ । ପତ୍ରବାହକ; ହରକରା—3. A courier.

ତରା—ଗ୍ରା. ବି—୧ । (ସଂ. ତାରା)—ତାରା; ନକ୍ଷତ୍ର—
Tarā 1. Star.
तराइ ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ରାତ୍ରି—2. Night.
(ଯଥା—ମୁଁ ତରାତରା ନ ମାନି ଏଠାରେ କାମ କରୁଛି ।)
୩ । (ସଂ. ତାରା) ଆଖିର ତାରା ବା ଡୋଳା; ଚକ୍ଷୁଗୋଲକ—
3. The pupil of the eye.
ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଚେଞ୍ଚିବା—Scraping off.
ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ତୀର)—ନଦୀତୀର; କୂଳ—
Bank; shore.
(ଯଥା—ନଈର ତରା=ନଦୀକୂଳ ।)

ତରା(ରେ)ଇ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତୃ ଧାତୁ=ପାର ହେବା; ଣିଜନ୍ତ. ତାରି
Tarā(re)i ଧାତୁ; ଯେଉଁମାନେ ନୌକାଦ୍ୱାରା ଲୋକଙ୍କୁ ପାରି କରନ୍ତି)—୧ । କେଉଟଙ୍କ ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—
তরাই 1. The family-title of some fishermen.
तराई, तिराइ ୨ । ନାଉରିଆ—2. Boatman.
୩ । (ସଂ ତଲ) ହିମାଳୟର ପାଦଦେଶରେ ଥିବା ଜଳାର୍ଦ୍ର ନିମ୍ନ ପ୍ରଦେଶ—3. Tarai; damp country at the foot of the Himalayas.
[ଦ୍ର—ଏହା ଜଙ୍ଗଲମୟ ଓ ଅସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ।]

ତରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି ('ତରିବା' କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—ମୁକ୍ତ
Tarā(re)ibā କରାଇବା; ଉଦ୍ଧାର କରାଇବା—To cause to be delivered or rescued.
ନ ସ୍ୱୟଂ ତରାଇବ କେ। ପିତା ଭ୍ରାତୃ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

ତରାଜ(ଜୁ)—ବୈଦେ. ବି (ପା; ତୁଳ. ସଂ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ନାରାଚୀ; ତେ.
Tarāja(ju) ତ୍ରାସୁ)—ନିକିତି; ତଉଲିବା କାଠି ଓ ପଲ୍ଲା; ତୁଳା-
তরাজু ଯନ୍ତ୍ର—A pair of scales; a balance.
तराजु ମିଁ ତରାଜୁରେ ସବୁ ତୁଳନ ହେଉଛି—ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣଗୀତା ।

ତରାଟ—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ତାରାବର୍ତ୍ତ) ଟଗର (ଦେଖ)—
Ṭarāta Ṭagara (See)
(ତରଟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ନାଇ ଫିଙ୍ଗି ଦେଇ ତୋଳ ତରାଟ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତା ।
তগর ୨ । (ସଂ. ତାରାଟ, ତାରାବର୍ତ୍ତନ ତୁଳ. ଇଂ. ଷ୍ଟେୟାର୍)—
टगर ଆଖିଡୋଳା ବୁଲାଇ ଚାହିଁବା; କଟାକ୍ଷପାତ;—
তাক 2. Ogling; a leer; a side-glance.
ताक ୩ । ଆଖିର ଡୋଳାକୁ ବିସ୍ତାର କରି ଚାହିଁବା; କଟମଟ ଚାହାଣି—3. Arch-look; a look with the pupils stretched; glaring look; stare.
୪ । ଶିବନେତ୍ର ହେବା; ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱନେତ୍ର ହେବା—
4. The state of the pupils being upturned.

ତରାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ତାରାଟ; ତୁଳ. ଇଂ. ଷ୍ଟେୟାର୍; ଏ ଶବ୍ଦ ଆଖି
Tarāṭibā ତରାଟିବା ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ)—୧ । ଆଖିର
কটমটকরে তাকান ଡୋଳାକୁ ବିସ୍ତାର କରି ଚାହିଁବା; କଟାକ୍ଷପାତ
ताकना, तरेरना କରିବା; କଟମଟ କରି ଚାହିଁବା—1. To stare; to glare at.
ଏହା କହି କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ତରାଟି ଅନାଇ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସଭା ।
୨ । ଆଖି ଖୋସିବା—2. To have the pupils of one's eyes turned towards the upper eyelids.
ଜୟଦ୍ରଥ ଅଖି ତରାଟିଲା ତରାଟି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୩ । ଭ୍ରୂକୁଟୀ କରିବା—3. To frown.

ତରାଟି ମରାଟି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ତରାଟିବା ଓ ମୁରାଟିବା କ୍ରିୟାର
Tarāṭi marāṭi ଅସମାପିକା ରୂପ; ସହଚର)—
(ତରାଟି ମୁରାଟି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୧ । କଟମଟ କରି ଚାହିଁ; କଟାକ୍ଷପାତ କରି—1. Staring; glaring at.
ବାପଟା ମୋ ଅଡ଼କୁ ତରାଟି ମରାଟି ଚାହିଁଲା—ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
୨ । ଭ୍ରୂକୁଟି କରି—2. Frowningly.

ତରାଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) ବି—ତରବାରି; ଖଣ୍ଡା—
Tarāṛi Sword.

ତରାତର—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ନଦୀ) ଦୁଇ କୂଳ ଉଚ୍ଛୁଳି ପଡ଼ୁଥିବା ପ୍ରକାରେ—
Tarātar (river) Overflowing the banks.
(ଯଥା—ନଈ ତରାତର ବଢ଼ିଛି ।)

ତରା ତାରିଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ତାରା ଓ ତାରିଣୀ)—
Tarā tāriṇī ତାରା ତାରିଣୀ (ଦେଖ)
(ତରା ତାରେଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Tārā tāriṇī (See).

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଅ	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋୁ	ଌୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ଡ଼

ତରନ୍ଧୁ—ସଂ. ବି (ତର=ପାରଗମନ+ଅନ୍ଧୁ=ଜଳ)=
Tarāndhu ନୌକାବିଶେଷ; ତଳ ସମତଳ ଥିବା ବଡ଼ ଡଙ୍ଗା—
Big flat-bottomed boat.

ତରାବଟ—ଦେ. ବି (ଫା. ତରୁ=ଆର୍ଦ୍ର, ଓଦା)—୧ । ଆର୍ଦ୍ରତା—
Tarābaṭ 1. Wetness.
तरावट ୨ । ଶୀତଳତା—2. Coolness.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯାହା ଦେହକୁ ଶୀତଳ କରେ—
Cooling the body.
୨ । ତେଲିଆ; ଚିକଣା; ସ୍ନିଗ୍ଧ (ଖାଦ୍ୟ)—
2 Oily (food).
୩ । କ୍ଲାନ୍ତିନାଶକ—3. Allaying fatigue.

ତରାବର—ଦେ. ବି (ସଂ. ତାରା ଓ ବର; ତାରକାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ)—
Tarābara ଚନ୍ଦ୍ର—The moon.
ତରାବର ଭରଣ ବଲ୍ଲବର ଚରଣ ନଖାଂଶୁ ସୁଚଣେ ଚିତ୍ତ ଭରଣ ହେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଂଶୋତ୍ସବ ସ ଗୀତ ।

ତରାବରା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ତ୍ୱରା)—ଚଞ୍ଚଳ; ତ୍ୱରିତ—
Tarābarā Hasty.
(ତୋରାବୋରା—ଅନ୍ୟରୂପ) କାଲି ଟେଲେ ଶିଖାଇବେ ପର
তাড়াতাড়ি ନଇଲେ ରେ କାହିଁପାଇଁ ଏତେ ତରାବରା ।
तड़ाक पड़ाक ଉତ୍କଳୀ. ବଟକ ବନ୍ଦନ ।
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଶୀଘ୍ର—Quickly.

ତରାଳୁ—ସଂ. ବି (ତୃ ଧାତୁ+କରଣେ. ଆଳୁ)—ବଡ଼ ନୌକା; ନାହା—
Tarālu Big flat-bottomed boat.

ତରାସ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ତ୍ରାସ)—୧ । କିରଣ—
Tarās 1. Ray.
୨ । ଖରା—2. Sun's rays.
୩ । ତାପ; ତାତି—3 Heat; warmth.

ତରାସ—ଦେ (ପଦ୍ୟ) ବି (ସଂ. ତ୍ରାସ) ୧ । ତ୍ରାସ; ଭୟ—
Tarāsa 1. Fright; fear.
তরাস ୨ । ଆଭା; ଆଲୋକ ଆଦିର ତେଜଃ—
तरास 2. The brilliance or lustre of a light.
ସ୍ମରିବେ ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ ତରାସେ ସୁନ୍ଦର—ଅଭିମନ୍ୟୁ. ରସପଞ୍ଚକ ।
୩ । ଆଡ଼ାଣୀ; ପଙ୍ଖା ଆକାରର ଛତ୍ରବିଶେଷ—
3. A fan-shaped umbrella held up on the side of idols and Rajas to protect them from the slanting rays of the sun.
ଧରିଛନ୍ତି ପୁଣ୍ଡରୀକ ଛତ୍ରଟିଏ ମୟୂର ପୁଚ୍ଛ ତରାସ
ମାଳତୀ କୁସୁମ ଚାମର ଚାମର ତାଳବୃନ୍ତ ଚଉପାଶ ।
ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।
[ଦ୍ର—ଏହା ରାଜା ଓ ଠାକୁରଙ୍କ ପାଖେ ଶୋଭା ଯାତ୍ରା ଅବସରେ ନିଆହୁଏ ।]

ବୈଦେ. ବି (ଫା. ତରାଶ୍=କର୍ତ୍ତନ)—
୧ । କଲମତରାସ; କଲମ କାଟିବା କ୍ଷୁର—
1. Pen-knife.
୨ । ତାସ୍ ଓ ଗଞ୍ଜିପା ଖେଳରେ ରଙ୍ଗ କଟା ହେବା ପରେ ତାସ୍‌ର ଯେଉଁ ଅଂଶ ତାସ ଧରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ହାତରେ ରହିଯାଏ—
2. The pack of cards which are left in the hand of the holder after a portion of it is taken up in a game of cards.

ତରାସିଆ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—୧ । ନାପିତ; ଭଣ୍ଡାରୀ—
Tarāsiā 1. Barber.
୨ । ଭଣ୍ଡାରୀଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ—
2. A title given to barbers
୩ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ରାଜା ବା ଠାକୁରଙ୍କ ପାଖରେ ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ତ୍ରାସ ବା ଆଡ଼ାଣୀ ଟେକି ଧରେ—3. The bearer of the 'Trāsa' (side-umbrella) accompanying a king or idol in a procession.

ତରାସିବା—ଦେ (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି (ସଂ. ତ୍ରାସ)—୧ । ତ୍ରାସିବା; ଭୀତ କରାଇବା—
Tarāsibā 1, To frighten; to alarm.
তরাসা ୨ । (ଫା. ତରାଶ୍=କର୍ତ୍ତନ) କ୍ଷୁରରେ କାଟିବା—
तरासना 2. To cut or scratch with a knife.
୩ । (ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟାଦି) ତେଜ ପ୍ରକାଶ କରିବା; କିରଣ ଦେବା—
3. (the sun and the moon etc) To shine; to give light.
ସେତେବେଳକୁ ଜହ୍ନ ତରାସିଲାଣି—ସହକାର କାର୍ତ୍ତିକ ମାର୍ଗଶୀର ୧୯୩୦ ।

ତରି—ସଂ. ବି (ତୃ ଧାତୁ=ପାରହେବା+କରଣେ. ଇ)—୧ । ନୌକା-
Tari 1. Boat.
୨ । ଭେଳା—2; A raft.
୩ । ଲୁଗା ଆଦି ରଖାଯିବା ପେଟରା ବା ପେଡ଼ି—
3. A box for keeping clothes
୪ । ବସ୍ତ୍ରାଞ୍ଚଳ; ଲୁଗାର ଦଶୀ—4. The loose ends of the warp threads hanging at the ends of of a piece of cloth.
୫ । ଅବସ୍ଥା; ଦଶା—5. Condition.
ଦେ. ବିଣ—ନଈକୂଳ ଜମି; ଚରଜମି; ପଠା; ଯେଉଁ ଜମିରେ ନଈ ପାଣି ମାଡ଼ି ଛାଡ଼ି ଯାଇ ଥାଏ ଓ ପଟୁ ପଡ଼ିଥାଏ—
Silted land in the river-bed.
ସଂ. ବିଣ. (ତୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତ୍ତୃ ଇ)—ପାରଗାମୀ—
Crossing over (a river).

ତରିଅଣ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତୃ ଧାତୁ)—
Tariāṇa ଉଦ୍ଧାରଣକାରୀ; ତାରକ; ଯେ ତାରେ; ଯେ ପାରି କରେ·
तरिया One who saves or carries another across.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ନିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ତାହା ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ଗାଢ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଢ଼’ ଖୋଜିବେ, ‘କ୍ଷେତ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଖେତ’ ଦେଖିବେ; ‘ବଧୂ’ ନ ପାଇଲେ ‘ବଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅର୍ଘ୍ୟ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅର୍ଘ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବଡ଼’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲ୍‌ବଡ଼’ ଦେଖିବେ ।

ଦେ. ବି— ତରିବା; ଉତ୍ତରଣ—Crossing over.

ତରିକ—ସଂ. ବି. (ତର+ଇକ)—
Tarika ୧ । କେଉଟ; ନାବିକ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର) ତରୁଇ—
1 Boatman; sailor; ferry-man.
୨ । ଘାଟ ମାସୁଲ ଅଦାୟ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
2. Collector of ferry-toll.
୩ । ଭେଳା—3. Raft.

ତରିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତର+ସ୍ୱାର୍ଥେ କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Tarikā ତରି (ଦେଖ)—Tari (See)
তরিকা ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତରୀକା)—୧ । ଢଙ୍ଗ, ପ୍ରକାର—
तरीका 1. Manner; mode.
୨ । ଚାଲିଚଳନ; ବ୍ୟବହାର—2. Conduct; behaviour
୩ । ଉପାୟ—3. Means.
୪ । (ଫା. ତରକା) ହିସ୍‌ସା; ଭାଗ; ଅଂଶ—4. Share.
୫ । ସମ୍ବନ୍ଧ; ସମ୍ପର୍କ—5. Connection; concern.
୬ । ସାହଚର୍ଯ୍ୟ; ଭାଗିଦାରୀ—6. Partnership.

ତରିଜା—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ତର୍ଜ୍ ଧାତୁ)—୧ । ତର୍ଜନ;
Tarijā ବଡ଼େଇ; ବାହାଦୁରି—1 Bragging; boasting.
କେଶବ ବୋଇଲେ ଅସ୍ମେ ରାଜା ଭଣଜା,
କହୁଅଛୁ ଅସ୍ମ ଆଗେ ଏଡ଼େ ତରିଜା । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।
୨ । କ୍ରୋଧ—2. Anger; wrath.
୩ । ପ୍ରଭାବ; ମହିମା—3. Power; might.
୪ । ଦ୍ୱେଷ—4. Envy.
୫ । ତେଜ—5. Glory.
୬ । ଗର୍ବ; ଅହଙ୍କାର—6. Pride; arrogance.

ତରିଣ୍ଡା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତରଣ୍ଡ)—୧ । ସମୁଦ୍ର ବା ନଦୀର ଗଭୀର ଜଳ
Tariṇḍā ଦେଶରେ ଲଙ୍ଗର ବା ଜାହାଜ ଆଦି ଥିବା ସ୍ଥାନ
বয়া ଚିହ୍ନା; ବୟା—1. Buoy.
तरिंडा ୨ । ତେରେଣ୍ଡା (ଦେଖ)
2. Tereṇḍā (See)

ତରିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତର+ଇତ)—ଅପର ପାରିକୁ ନୀତ—
Tarita Carried over or across.
(ତରିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତରି ତରକାରି—ଦେ ବି. (ଫା. ତର୍=କଞ୍ଚା+ତରକାରୀ)—
Tari tarakāri (ସମୂହବାଚକ)—କଞ୍ଚା ପରିବା—
তরি তরকারী Green kitchen-vegetables; greens.
तरी तरकारी

ତରିତା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତରିତ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—‘ତରିତ’ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Taritā Feminine of Tarita.
ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ତର୍ଜନୀ; ବଢ଼ିଅଙ୍ଗୁଠି—
1. Index finger.
୨ । ରସୁଣ—2. Garlic.
୩ । ଗଞ୍ଜେଇ; ଭାଙ୍ଗ—3. Cannabis Sativa; Ganja; Indian hemp.

ତରିତ୍ର—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତୃ ଧାତୁ+କରଣ. ତ୍ର; ଇ ଆଗମ)—
Taritra ୧ । ନୌକା—1. Boat.
(ତରିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଭେଳା—2. Raft.

ତରିବତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତର୍ବୀୟତ୍)—୧ । ତାଲିମ୍; ଶିକ୍ଷା—
Taribat 1. Education; training.
তরিবত ୨ । ତାଡ଼ନା—2 Chastisement.
तर्बियत ୩ । ଉପଦେଶ—3. Advicc; instruction.
୪ । ଭରଣପୋଷଣ; ପ୍ରତିପାଳନ—
4. Bringing up; support; maintenance.
୫ । ଚାଲିଚଳନ; ଆଚରଣ; ଚରିତ୍ର—
5. Conduct; character.
୬ । ଧାରା; ରୀତି—6. Rule; custom; practice.
୭ । ଭଦ୍ରତାନୁମୋଦିତ ବ୍ୟବହାର; ଅଦବ କାଇଦା—
Etiquette.
୮ । ସ୍ୱଭାବ; ପ୍ରକୃତି—8. Nature.
୯ । ଅଭ୍ୟାସ—9. Habit.

ତରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତୃ ଧାତୁ)—
Taribā ୧ । ନଦୀ ଆଦି ପାର ହେବା; ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା—
তরা 1 To get over; to cross over;
तरना to pass over.
୨ । ରକ୍ଷା ପାଇବା; ପରିତ୍ରାଣ ପାଇବା—
2. To be saved or redeemed.
୩ । (ବିପଦାଦିରୁ) ମୁକ୍ତି ପାଇବା; ଉଦ୍ଧାର ପାଇବା—
3 To escape from or overcome (a difficulty or danger).
ଦୁଃଖ ସମୁଦ୍ରରୁ ତରିଲେ ଲୋକ ଭଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ବନ ।

ତରୀ—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୃ ଧାତୁ+କରଣ. ଈ)—
Tarī ୧ । ତରି (ଦେଖ)—1. Tari (See)
୨ । ଗଦା (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—3 Mace.
୩ । ଧୂମ; ଧୂଆଁ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Smoke.
ଦେ. ବି—ପ୍ରାଚୀନ ଅର୍ଣ୍ଣବପୋତବିଶେଷ —
A kind of sea-going vessel or ship used in ancient times.
(ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।)

ତରୀ ଦନ୍ତ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତରୀ+ଦନ୍ତ)—କ୍ଷେପଣୀ; ଅରିତ୍ର—
Tarī danta Oar.
ତରୀଦନ୍ତେ ରଙ୍ଗେ କାଟନ୍ତି ତରଙ୍ଗ—ରାଧାନାଥ. ଚିଲିକା ।

ତରୀଷ—ସଂ. ବି. (ତୃ ଧାତୁ+ଈଷ)—୧ । ଶୁଖିଲା ଗୋବର;
Tarīsha (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର) —1. Dried cowdung.

୧	ଉ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଐ	ଔ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଚନ୍ଦ୍ର	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଃ

୨ । ନୌକା; ନାବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) —2. Boat.

୩ । ଭେଲା; ପାଣିରେ ଭାସିବା ତକ୍ତା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 3 Raft; floating plank.

୪ । ସମୁଦ୍ର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. Ocean.

୫ । ବ୍ୟବସାୟ (ହି ଶବ୍ଦସାଗର)— 5. Professon; trade.

୬ । ସ୍ୱର୍ଗ—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—6 Heaven.

ତରୁ—ସଂ. ବି (ତୃ ଧାତୁ=ପାରହେବା, ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା; +ଉ; ଝୁଲ. ଣି. ସ୍ତ୍ରୀ —ଗଛ ବୃକ୍ଷ—Tree.
Taru

ତରୁଆ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି – ମେଢ଼ା (ଦେଖ)—
Taruā Merdha (See)

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଡଙ୍ଗା; କାଠ ବା ବାଉଁଶର ମୋଟା ବେଙ୍ଗା—A cudgel of wood or bamboo.

ତରୁଆର—ଦେ. ବି (ସଂ. ତରବାର)—ଖଣ୍ଡା; କରବାଲ—
Taruāra Sword.

তরাল ଧୂର ତରୁଆର ଧାରିଲେ ଏହିରି ଉଠେ କୋନ୍ଥିଲେ ତାଙ୍କ—
বরোবিযা ଶଙ୍କରା. ସଙ୍ଗୀତ ।

ତରୁଆରି—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତରବାରି)—ଖଣ୍ଡା—
Taruāri Sword.

তরেয়াল ଅଙ୍ଗାରେ ଅଲେ ଯେ ବାନ୍ଧିଲେ ତରୁଅରି—
নরবারিযা ଜୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

ତରୁଆଳ(ଳି)—ଦେ ବି (ସଂ. ତରବାଳ)—ଖଣ୍ଡା—
Taruāḷa(ḷi) Sword.

তরোয়াল, तलवार

ତରୁ ଜୀବନ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତରୁ+ଜୀବନ)—ଗଛର ମୂଳ ବା ଚେର—Root of a tree.
Taru jībana

ତରୁଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉନ)—୧ । ନବଯୁବା—
Taruṇa 1. Youthful; juvenile.

ତରୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ ୨ । ନବ; ନବୀନ; ନୂତନ— 2. New.

ତରୁଣତା, ତରୁଣତ୍ୱ }—ବି. ୩ । ସଦ୍ୟଃ; ଟଟକା—3. Fresh.

୪ । ଅପରିପକ୍ୱ—4. Unripe; raw.

୫ । କୋମଳ—5. Soft; tender.

୬ । ନବଜାତ—6. Newly born.

ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ନବ ଯୁବକ—1. Youth; young man

୨ । ବୃକ୍ଷାଦିର କୋମଳାଗ୍ର—2. Tender shoot of a tree.

୩ । ସ୍ଥୂଳ ଜୀରକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 3. A large variety of cumin seed.

୪ । ଏରଣ୍ଡ; ଗବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. Custard.

୫ । ଏକପ୍ରକାର ମଲ୍ଲୀ ଫୁଲ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 5. A kind of jasmine.

ତରୁଣ ଜ୍ୱର—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ତରୁଣ ଜ୍ୱର)—
Taruṇa jwara ଜ୍ୱରର ନୂତନ ଅବସ୍ଥା—New fever.

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଜ୍ୱର ୭ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେହରୁ ଛାଡ଼ ନାହିଁ ତାକୁ ତରୁଣ ଜ୍ୱର କହନ୍ତି ।]

ତରୁଣତା—ସଂ. ବି. (ତରୁଣ+ଭାବାର୍ଥେ. ତା)—
Taruṇatā ୧ । ନବୀନତା—1. Newness; freshness.

(ତରୁଣତ୍ୱ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ନବ ଯୁବାବସ୍ଥା—2. Adolescenc.

ତରୁଣ ଦଧି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତରୁଣ+ଦଧି)—
Taruṇa dadhi ୧ । ସଦ୍ୟୋଜାତ ଦହି; ସଜ ଘୋଳ ଦହି— 1. Fresh butter-milk.

୨ । ପାଞ୍ଚ ଦିନ ହେଲା ବସା ଯାଇଥିବା ଦହି; ପାଞ୍ଚ ଦିନର ପୁରୁଣା ଦହି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 2. Curd 5 days old.

ତରୁଣ ପୀଡ଼ିକା—ସଂ. ବି—ମନଃଶିଳା—
Taruṇa piṭikā Red arsenic (Apte).

ତରୁଣ ବୟସ୍କ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତରୁଣ+ବୟଃ+କ)—
Taruṇa bayaska ନବଯୁବକ—
(ତରୁଣ ବୟସ୍କା—ସ୍ତ୍ରୀ) Adolescent.

ତରୁଣ ସୂର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତରୁଣ+ସୂର୍ଯ୍ୟ)—
Taruṇa sūrjya ୧ । ବାଳସୂର୍ଯ୍ୟ; ନବୋଦିତ ସୂର୍ଯ୍ୟ— 1. The newly risen sun.

୨ । ମଧ୍ୟାହ୍ନ ସୂର୍ଯ୍ୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 2. The midday-sun

ତରୁଣାସ୍ଥି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତରୁଣ+ଅସ୍ଥି) (ଜୀବବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—
Taruṇāsthi ଜୀବ ଦେହର ଉପାସ୍ଥି ବିଶେଷ; ନରମ ହାଡ଼— Cartilage; gristle.

ତରୁଣୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତରୁଣ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ତରୁଣର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Taruṇī Feminine of Taruṇa.

ନବୀନା; ନବଯୌବନା— Youthful; young (female).

ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ନବଯୁବତୀ ସ୍ତ୍ରୀ—1. Young woman.

[ଦ୍ର—ଭାବପ୍ରକାଶ ମତରେ ୧୬ ଠାରୁ ୩୨ ବର୍ଷ ବୟସ୍କା ନାରୀ ତରୁଣୀ ।]

୨ । ଘୃତକୁମାରୀ; ଘିକୁଆଁରୀ—2. The succulent aloe; the Succotrine aloe.

୩ । ଧଳା ସେବତୀ ଫୁଲ—3. Rosa Muscata.

୪ । ସ୍ଥୂଳ କୃଷ୍ଣ ଜୀରକ— 4. A kind of large black cumin seed.

୫ । ଦନ୍ତୀ ବୃକ୍ଷ—5. A medicinal plant; Baliospermum Axillare.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତରେ ଏପରି ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍ଗା ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ' ଦେଖିବେ ।

୬ । ମେଘ ରାଗର ରାଗିଣୀବିଶେଷ—
6. Name of a subsidiary tune.

ତରୁ ତଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତରୁ+ତଳ)—ବୃକ୍ଷର ତଳ—
Taru tala The ground under the branches of a tree.

ତରୁ ତୂଳିକା—ସଂ. ବି. (ତରୁ+ତୂଳିକା=ତୂଳ ବା ତୂଳାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଶଯ୍ୟା; ଯେଉଁ ପ୍ରାଣୀ ବୃକ୍ଷର ଶାଖାରେ ତୂଳା ପରି ଓହଳି ଥାଏ)—ବାଦୁଡ଼ି—The bat.
Taru tūlikā

ତରୁଧର—ଦେ. ବି—ମର୍କଟ; ମାଙ୍କଡ଼—
Tarudhara Monkey.
ବନଧରେ ଭୂଲ ତରୁଧର ବ୍ୟୂହ ପ୍ରକାଶ କରୁଛ ରବ ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତରୁ ନଖ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତରୁ+ନଖ)—ଗଛର କଣ୍ଟା—
Taru nakha Thorn.

ତରୁ ବଲ୍ଲୀ—ସଂ. ବି. (ମ୍‌ପ.ଲୋ; ତରୁ+ବଲ୍ଲୀ)—
Taru ballī ୧ । ଯେଉଁ ଲତା ଗଛକୁ ବେଢ଼ି ଉଠିଥାଏ—
1. Creeper entwining a tree.
୨ । ଜାଭୁକା ନାମ୍ନୀ ସୁଗନ୍ଧ ଲତା—
2. A kind of scented creeper
୩ । (ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵ) ଗଛ ଓ ଲତା—3. Tree and creeper.
୪ । ନିର୍ମୂଳୀ—4 A parasitic plant.

ତରୁ ବିଳାସିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତରୁ+ବିଳାସିନୀ; ଏହା ଗଛରେ ମାଡ଼ିବା ହେତୁ)—ନବମାଳିକା; ନାଅଲି ଲତା-
Taru bilāsinī A kind of creeper; Jasmanium Arborescens.

ତରୁଭୁକ୍—ସଂ. ବି. (ତରୁ+ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+କ୍ଵିପ୍=ତରୁଭୁଜ୍, ୧ମା. ୧ବ; ଯାହା ଗଛର ରସ ଖାଇ ବଞ୍ଚେ)—
Tarubhuk
ନିର୍ମୂଳୀ; ମଲ୍ଲଙ୍ଗ—Orchid; parasitic plant; mistletoe.

ତରୁଭୁଜ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତରମୁଜ; ପା. ତରବୁଜ୍)—
Tarubhuja ତରଭୁଜ (ଦେଖ)—Tarabhuja (See)
তর্মুজ তরবুঁজ
(ତରୁମୁଜ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତରୁ ଭୋଜୀ—ସଂ. ବି. (ତରୁ+ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା.୧ବ)—
Taru bhojī ତରୁଭୁକ୍ (ଦେଖ)—Tarubhuk (See)

ତରୁମାଳିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଭୂଇଁ ଅଁଳା—
Tarumālinī Philanthus Niruri (a herb).

ତରୁ ମୂଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତରୁ+ମୂଳ)—
Taru mūla ୧ । ତରୁତଳ; ଗଛର ତଳ—1. The ground under the branches of a tree.
୨ । ବୃକ୍ଷର ଚେର—2. Root of a tree.
୩ । ଗଛର ଗଣ୍ଡିର ଭୂମିନିକଟସ୍ଥ ଭାଗ—
3. Foot of a tree.

ତରୁ ମୃଗ—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍; ତରୁ+ମୃଗ)—
Taru mṛuga ଶାଖାମୃଗ; ମାଙ୍କଡ଼—Monkey.

ତରୁ ରାଗ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତରୁ+ରାଗ)—
Taru rāga ୧ । ଅଙ୍କୁର—1. The tender shoots of a tree.
୨ । ପୁଷ୍ପ—2. Flower.
୩ । ନବପଲ୍ଲବ; କିଶଳୟ—
3. The tender leaves of a tree.

ତରୁରାଜ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (୭ମୀ ତତ୍; ତରୁ+ରାଜନ୍)—
Tarurāja ୧ । ତାଳ ଗଛ - 1. Palm tree.
୨ । ନଡ଼ିଆ ଗଛ—2. Cocoanut tree.
୩ । ମହାତରୁ; ବଡ଼ ଗଛ—3. Big tree.
୪ । ବଟ ବୃକ୍ଷ; ବର ଗଛ—4. The Banian tree.
୫ । ଅଶ୍ଵତ୍ଥ ଗଛ—5 The Peepal tree.

ତରୁରୁହ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତରୁ+ରୁହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Taruruha ନିର୍ମୂଳୀ ଲତା—A parasitic creeper.
(ତରୁରୁହା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତରୁ ରୋହିଣୀ—ସଂ ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତରୁ+ରୁହ ଧାତୁ+ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Taru rohiṇī ତରୁରୁହ (ଦେଖ)
Taruruha (See).

ତରୁ ଶାୟୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତରୁ+ଶୀ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)-
Taru śāyī ୧ । ପକ୍ଷୀ—1. Bird.
(ତରୁଶାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ମର୍କଟ—2. Monkey.
ସଂ. ବିଣ—ଗଛରେ ଶୋଇଥିବା—
Sleeping on a tree.

ତରୁ ସାର—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତରୁ+ସାର)—କର୍ପୂର—
Taru sāra Camphor.

ତରୂଟ—ସଂ. ବି (ତରୁ+ଉଟ)—ପଦ୍ମ ମୂଳ—
Tarūṭa The tuberous root of the lotus flower.

ତରେଇ—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ବି—ପୋଖରୀ—
Tarei Pond; tank.
ପ୍ରାଦେ (ମେଦନୀପୁର) ବି (ଭୁଲ. ବ. ତରୁଇ) ଜହ୍ନି (ଦେଖ)
Jahni (See).
ଦେ ବି—ତରାଇ (ଦେଖ)—Tarāi (See.

ତର୍କ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ତର୍କ ବିତର୍କ କରିବା; ବାଦାନୁବାଦ କରିବା—
Tark (root) 1. To argue; to reason.
୨ । ଅନୁମାନ କରିବା—
2. To guess; to suppose.
୩ । ସ୍ଥିର କରିବା—3. To ascertain (Apte).
୪ । ଚିନ୍ତା କରିବା—4 To reflect.
୫ । କହିବା—5. To speak.

୧	୯	ଓ	ୠ,ଋ	ଷ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଘ
୨	ଐ	ଔ	ଋ	ଌ	ଘ୍ନେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍	୯

୬ । ଝକଝକ ହେବା; ଶୋଭା ପାଇବା—
6. To shine

୭ । ଭାବିବା କରିବା; ବିବେଚନା କରିବା—
7. To think of; to have in view; to consider.

୮ । କଳ୍ପନା କରିବା; ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରିବା—8. To intend.

ତର୍କ—ସଂ. ବି. (ତର୍କ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ଯୁକ୍ତି—
Tarka 1. Abstract reasoning.

୨ । ବାଦାନୁବାଦ—
2. Argument; discussion; debate.

୩ । ତଦନ୍ତ; ସନ୍ଧାନ—
3. Inquiry; investigation.

୪ । (+କରଣ. ଅ)-ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର—4. Logic.

୫ । ଅଲଙ୍କାର ଶାସ୍ତ୍ର—
5. The Science of Rhetoric.

୬ । କାରଣ; ହେତୁ—9. Cause.

୭ । ସମ୍ଭାବନା—7 Possibility; probability.

୮ । ସନ୍ଦେହ—8. Doubt.

୯ । ଅନୁମାନ; ଉତ୍ପ୍ରେକ୍ଷା—
9. Guess; inference; conjecture.

୧୦ । ଆକାଂକ୍ଷା; ଇଚ୍ଛା—10. Desire; wish

୧୧ । ପ୍ରସ୍ତାବ (ନ୍ୟାୟ)—11. Proposition (logic.)

୧୨ । (ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର) କୌଣସି ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଅସମ୍ଭବ ଥିବା ବିଷୟ ଯୁକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ପ୍ରମାଣିତ କରିବା—
12. (logic) Reduction to absurdity; Reductio ad absurdum (Apte).

୧୩ । ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ର—13. Philosophy; metaphysics; the system of doctrine founded on pure reasoning or free thinking (Apte).

୧୪ । (ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ରର ସଂଖ୍ୟା ୬ ଥିବାରୁ)—ଛଅ ସଂଖ୍ୟା—
14. The number six (Apte).

୧୫ । ବାକ୍ୟର ଶୂନ୍ୟ ସ୍ଥାନର ପୂରଣ—
15. Supplying an ellipsis (Apte).

୧୬ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ; କାରଣ—
16. Cause; motive (Apte).

ଦେ. ବି—୧ । ଛଳ; କପଟ—1. Deceit.

୨ । ସତର୍କତା—2. Vigilance.

ତର୍କକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତର୍କ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ) ଯେ ସନ୍ଧାନ କରେ;
Tarkaka ଅନୁସନ୍ଧିତ୍ସୁ—Inquiring; inquisitive.
(ତର୍କିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି—୧ । ଅନୁସନ୍ଧାନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
1. Inquirer.

୨ । ଯାଚକ; ଦରଖାସ୍ତକାରୀ—
2. Petitioner (Apte).

୩ । ପ୍ରାର୍ଥୀ ବ୍ୟକ୍ତି-3. Suitor (Apte).

୪ । ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର ବିଶାରଦ ବ୍ୟକ୍ତି—4. Logician (Apte).

ତର୍କ ଜାଲ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତର୍କ+ଜାଲ=ସମୂହ)—
Tarka jāla ୧ । ବହୁ ତର୍କ—1. A mesh of arguments.
(ତର୍କ ଜାଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କୂଟତର୍କ—
2 Round-about arguments; hair-splitting arguments.

ତର୍କଣ(ଣା)—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତର୍କ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ; +ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Tarkana (nā) ୧ । ଅନୁମାନ—1. Guess.
(ତର୍କଣୀୟ, ତର୍କ୍ୟ—ବିଣ) ୨ । ଯୁକ୍ତି—
2. Reasoning; speculation.

ତର୍କ ପଞ୍ଚାନନ—ସଂ. ବି.—ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ରରେ ବିଚକ୍ଷଣ ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା
Tarka pañchānana ଉପାଧିବିଶେଷ—A title given to Logician pandits.

ତର୍କ ବାଗୀଶ—ସଂ. ବି.—ତର୍କ ପଞ୍ଚାନନ (ଦେଖ)
Tarka bāgiśa Tarka pañchānana (See)

ତର୍କ ବିତର୍କ—ସଂ. ବି. (ସହତତ୍; ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ତର୍କ+ବିତର୍କ)—ବାଦାନୁବାଦ;
Tarka bitarka ବାଦପ୍ରତିବାଦ; ଉହାପୋହ; ଅନୁକୂଳ ଓ ପ୍ରତିକୂଳ ଆଲୋଚନା—The pros and cons of a matter; repeated discussions from all points of view.

ତର୍କ ବିଦ୍ୟା—ସଂ. ବି.—ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର; ସିଦ୍ଧାନ୍ତର ଖଣ୍ଡନମଣ୍ଡନ ପ୍ରଣାଳୀ ଓ
Tarka bidyā ନିୟମ ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟାରୁ ଶିକ୍ଷା କରାଯାଏ—
(ତର୍କଶାସ୍ତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ) The science of Logic or reasoning; logomachy.

ଦେ. ବି—କପଟ—Deceit.

ତର୍କଲାସ୍ୟ—ସଂ. ବି.—ଚକୁଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Tarkalāsya Chākundā (See)

ତର୍କ ମୁଦ୍ରା—ସଂ. ବି.—ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଅଙ୍ଗୁଳିରଚିତ ମୁଦ୍ରାବିଶେଷ—
Tarka mudrā A certain pose of the fingers mentioned in the 'Tantras'.

ତର୍କସ୍—ବୈଦେ. ବି.—(ଫା)—ତୂଣୀର; ଶରମୁଣା—
Tarkas Quiver for arrows.
তরকস तरकस

ତର୍କ ସନ୍ଧି—ସଂ. ବି.—କାବ୍ୟାଲଙ୍କାରବିଶେଷ—A figure of speech
Tarka sandhi in composition.

ଉଦାହରଣ ଯଥା—

ଭବ ନରନରେ କାମିନୀ ଚଉର ମନ
ଜୀବନ ସିନ୍ଧ ଅପୂର୍ବ କୃପା କଲେ ଧନ
ମୀନ ନୟନ କୁମୁଦ ହାସରେ କି ସବ
ବରହେ ବରଖି ଧାନ ଅଛ କି ନ ହେବ । ଅଭିମନ୍ୟୁ, ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

> ୨ ଅଂଶ ଲେଖକ ଅପର ଦୃଷ୍ଟିରେ ମଧ୍ୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ସ୍ଥାନରେ ତାହା ନ ମିଳିବ, ତେବେ ତାହାର ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ଅପରସ୍ଥ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଖାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'କାଇଁ' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଦ୍ଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲଂକାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

ତର୍କା—ଦେ. ବିଣ.—ତରକା (ଦେଖ)
Tarkā — Tarakā (See)

ତର୍କା(ର୍କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ତରକାଇବା (ଦେଖ)
Tarkā(rke)ibā — Tarakāibā (See)

ତର୍କାତର୍କି—ଦେ. ବି. (ସ. ତର୍କବିତର୍କ) ଦୋଇଜଣ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
Tarkā tarki — ବାଦାନୁବାଦ ବା ବିସମ୍ବାଦ; ତର୍କବିତର୍କ—Debate; discussion.

ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ.—ପରସ୍ପରର ଗତିବିଧି ଉପରେ ଜଗାଜଗି; ଛକାଛକି—Closely watching the movement of one against the other.

ତର୍କାଭାସ—ସ. ବି.—(ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତର୍କ+ଆଭାସ)—୧ । ଭ୍ରାନ୍ତ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ—
Tarkābhāsa — 1. Wrong inference; fallacy.
୨ । କୁଯୁକ୍ତି—2. Fallacious argument.

ତର୍କାରି—ଦେ. ବି.—ତରକାରି (ଦେଖ)
Tarkāri — Tarakāri (See)

ତର୍କାଲଙ୍କାର—ସ. ବି.—ତର୍କଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ—
Tarkālankāra — 1. A title given to Pandits proficient in Logic.

ତର୍କିଣ(ଳ)—ସ. ବି.—ଚକୁଣ୍ଡା (ଦେଖ) (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tarkiṇa (ḷa) — Chākuṇḍā (See)

ତର୍କିତ—ସ. ବିଣ. (ତର୍କ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Tarkita — ୧ । ଆଲୋଚିତ—1. Discussed; debated.
(ତର୍କିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବିଚାରିତ; ବିବେଚିତ—2. Considered.
୩ । ଅନୁମିତ—3. Inferred.
୪ । ଉତ୍ପ୍ରେକ୍ଷିତ—4. Guessed.
୫ । ସମ୍ଭାବିତ—5. Apprehended; possible.
୬ । ପ୍ରସ୍ତାବିତ—6. Proposed.
୭ । ଅନୁସନ୍ଧାନ କରାଯାଇ ଥିବା—7. Investigated.
୮ । ଯହିଁ ସମ୍ବନ୍ଧେ ସନ୍ଦେହ କରା ଯାଉଥାଏ—8. Doubted.

ସ. ବି.—(+ଭାବ. ତ)—ଅନୁମାନ—Conjecture.

ତର୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସ. ତର୍କ୍ ଧାତୁ)—ତରକିବା (ଦେଖ)
Tarkibā — Tarakibā (See)

ତର୍କା — ପର୍ଣ୍ଣ ବ ତଷଣରେ ତରକ ମୋ ନୟନ ଗ୍ରୀବ
तरकना — ତରକୁ ଏହେତ୍ତେ ଅବଧାନ କରା ହୁଏ ।
ବିଦଗ୍ଧଚି. ଉପେ.ସତକ୍ଷ. ଓ ଗୀତ ।

ତର୍କୀ—ସ. ବିଣ. ଓ ବି. ପୁଂ (ତର୍କ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)
Tarki — ୧ । ତର୍କକାରୀ; ଯେ ତର୍କ କରେ—
(ତର୍କିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Disputant; reasoner.
୨ । ତାର୍କିକ; ତର୍କଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ—2. Logician; versed in logic.

ତର୍କୁ—ସଂ. ବି. (କୃତ୍ ଧାତୁ=କାଟିବା+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥରେ କରଣେ· ଉ;
Tarku — ନିପାତନ)—ଟାକୁଡ଼ି—A spindle.

ତର୍କୁଟ(ଟୀ)—ସଂ. ବି. (କୃତ୍ ଧାତୁ+କରଣ ଉଟ+ଅ;+ଈ)—
Tarkuṭa (ṭī) — ୧ । ତର୍କୁ (ଦେଖ)—Tarku (See)
୨ । କଟାକଟି କରିବା (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—2. Scoring through.

ତର୍କୁପିଠ(ଠୀ)(ଣ୍ଡ)—ସଂ. ବି.—(ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତର୍କୁ+ପିଠ+ପିଠୀ;
Tarku pitha (thī)(ṇḍa) +ପିଣ୍ଡ=ଗୋଲାକାର ବସ୍ତୁ)—ଟାକୁଡ଼ି (ତର୍କୁପାଠୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ମଳରେ ଯେଉଁ ପିଣ୍ଡ ବା ଗୋଲ ପଦାର୍ଥ ଥାଏ; ଟାକୁଡ଼ିମୂଳର ବାଟୁଳି—The ball at the lower end of a spindle.

ତର୍କୁଲାସକ—ସଂ. ବି.—(ତର୍କୁ+ଲସ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍+କର୍ତ୍ତୃ· ଅକ)—
Tarku lāsaka — ତର୍କୁନିଘାସକ ଯନ୍ତ୍ର; ଚରଖା; ଅରଟ—Spinning wheel.

ତର୍କ୍ଷୁ—ସ. ବି—ତରକ୍ଷୁ (ଦେଖ)
Tarkshu — Tarakshu (See)

ତର୍କ୍ଷ୍ୟ—ସ. ବି—ଯବକ୍ଷାର—
Tarkshya — Nitre; saltpetre.

ତର୍ଜ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଗାଳି ଦେବା—1. To abuse; to scold.
Tarja (root) ୨ । ଧମକାଇବା—2. To threaten.
୩ । ଭୟ ଦେଖାଇବା—3. To terrify.
୪ । ଉପହାସ କରିବା—4. To mock; to deride.

ତର୍ଜନ(ନା)—ସ. ବି. (ତର୍ଜ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ;+ଆ)—
Tarjana(nā) ୧ । କ୍ରୋଧରେ ଗର୍ଜନ—1. Roaring in rage.
୨ । କ୍ରୋଧ ପ୍ରକାଶ—2. Expression of anger.
୩ । ତିରସ୍କାର; ଭର୍ତ୍ସନା—3. Rebuke; abuse.
୪ । ଭୟପ୍ରଦର୍ଶନ—4. Terrifying.
୫ । ଧମକାଣି—5. Threatening.
୬ । ଉପହସନ—6 Pointing at in redicule or contempt (Apte).
୭ । କ୍ରୋଧ—7. Anger (Apte)

ତର୍ଜନ ଗର୍ଜନ—ସ. ବି. (ସହଚର)—ତମ୍ବତର୍ଜ୍ଜ ହେବା—
Tarjana garjana — Chafing and roaring.

ସେ ଭୂମ୍ବର ଯୁଦ୍ଧର ପ୍ରଖଯୁଦ୍ଧ ନ ଦେଖ.ଇ ହାତ ଗୋଡ କରିଛ
ତର୍ଜନ ଗର୍ଜନ କରିବେ । ରାଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।

ତର୍ଜନୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତର୍ଜ୍ ଧାତୁ+କରଣ ଅନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ;
Tarjani — ଯାହାଦ୍ୱାରା ତର୍ଜନ କରାଯାଏ)—ବୁଢ଼ା ଆଙ୍ଗୁଠି—Index finger; forefinger.

ତର୍ଜନୀ ମୁଦ୍ରା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଅଙ୍ଗୁଳିରଚିତ ମୁଦ୍ରାବିଶେଷ—
Tarjani mudrā — A peculiar pose of the fingers used in Tantric worship.

୧	ଢ଼	ଙ	ଋ,ଌ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଞ	ଶ,ଷ	-	ଲ୍ୟ	ଥ୍ୟ	ଆ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଣ୍ୟ	ଯ	ସ	ତ୍ୟ	ଲଥ	ଓ	ଁ

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଥାଆନ୍ତାଙ୍କୁ ମଠା କର ତର୍ଜମା ଓ ମଧ୍ୟମାଙ୍କୁ ପ୍ରସାରିତ କରାଯାଏ—ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତର୍ଜମା—ବୈଦେ. ବି—ତରଜମା (ଦେଖ
Tarjamā Tarajamā (See)

ତର୍ଜିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତର୍ଜ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଭର୍ତ୍ସିତ—
Tarjita 1. Abused; reproached.
(ତର୍ଜିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଭୟପ୍ରଦର୍ଶିତ—
2 Threatened; menaced.
୩ । ତାଡ଼ିତ—3. Driven out.
୪ । ଅପମାନିତ—4. Disgraced (Apte).

ତର୍ଜିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତର୍ଜ ଧାତୁ)—୧ । ଭୟପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା; ଡରାଇବା; ଧମକାଇବା—1. To threaten.
Tarjibā
ତର୍ଜା ... ବାଡେଇ
तर्जना ... ।
୨ । ଗାଳିଦେବା—2. To scold.

ତର୍ଣ୍ଣ—ଧ. ବି. (ସଂ. ତୃ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଣ)—
Tarnna ୧ । ସଦ୍ୟୋଜାତ ବାଛୁରି; କଅଁଳା ବାଛୁରି—
(ତର୍ଣ୍ଣକ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. A newborn calf.

ତର୍ଣ୍ଣି—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତୃ ଧାତୁ,ପାରଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ନି)—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—
Tarnni 1. The sun.
୨ । (+କରଣ ନି) ଭେଳା—2. Raft.
୩ । ଡଙ୍ଗା—3. Boat.

ତର୍ତ୍ତରୀକ-ସଂ. ବି. (ତୃ ଧାତୁ=ପାର ହେବା+କରଣ ଈକ)—
Tarttarika ୧ । ନୌକା—1. Boat.
୨ । ଭେଳା—2. Raft.
ସଂ. ବିଣ. (+କର୍ତ୍ତୃ. ଈକ)—ପାରଗାମୀ; ଯେ ପାର ହୁଏ—
Crossing over (a river).

ତର୍ତିବ୍ (ଇତ୍ୟାଦି) - ବୈଦେ. ବିଣ—ତରତିବ୍ (ଦେଖ
Tartib (etc) Taratib (See)

ତର୍ଦ୍ଦ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ହିଂସା କରିବା; ଅଘାତ କରିବା—
Tarda (root) 1. To injure; to hurt.
୨ । ହତ୍ୟା କରିବା; ବଧ କରିବା-2. To kill (Apte).
୩ । କାଟି ଦେବା—3. To cut through (Apte).

ତର୍ଦ୍ଦୁ(ର୍ଦ୍ଦୂ)—ସଂ. ବି ସ୍ତ୍ରୀ. (ତର୍ଦ ଧାତୁ+କରଣ ଉ;+ଊ)—
Tarddu(rddū) ଦର୍ବୀ; ଡାଡୁ—A wooden ladle.

ତର୍ପଣ—ସଂ. ବି. କ୍ଲୀ. [ତୃପ୍ ଧାତୁ=ତୃପ୍ତ ହେବା; ଭେ ତର୍ପି ଧାତୁ+
Tarpana ଭାବ ଅନ]—୧ । ତୃପ୍ତି—1. Satiety.
୨ । [+କରଣ ଅନ] ଦେବତା, ଋଷି ଓ ପିତୃଲୋକଙ୍କ ତୃପ୍ତ୍ୟର୍ଥ ଜଳଦାନ—2. The rites of offering oblations of water to the manes of one's deceased ancestors, Deities and sages.
[ଦ୍ର—ମନ୍ତ୍ରପାଠ ପୂର୍ବକ କୁଶ, ତିଳ, ଜଳ, ଯବ ଓ ତଣ୍ଡୁଳ-ଅଦଦ୍ୱାରା ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେଇ ଦେବତା, ଋଷି ଓ ପିତୃଲୋକଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତର୍ପଣ କରାଯାଏ । ଆଶ୍ୱିନମାସର ପ୍ରଥମ ପନ୍ଦର ଦିନ ପିତୃପକ୍ଷ ବା ଅପରପକ୍ଷ ବୋଲି କଥିତ । ଏ ସମୟରେ ତର୍ପଣ କରିବାର ବିଧାନ ଅଛି । ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଦିବସରେ ମଧ୍ୟ ତର୍ପଣ କରାଯାଏ ।]
୩ । ପ୍ରୀଣନ; ତୃପ୍ତିସାଧନ—
3. Act of satisfying.
ସଂ. ବିଣ—ତୃପ୍ତି ଜନକ—Satisfying; pleasing.
[ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା—ଘ୍ରାଣତର୍ପଣ=ନାସାର ତୃପ୍ତିକର; କର୍ଣ୍ଣତର୍ପଣ=କର୍ଣ୍ଣର ତୃପ୍ତିଜନକ]

ତର୍ପିତ—ସଂ ବିଣ (ତୃପ ଧାତୁ ଣିଚ+କର୍ମ ତ)—ଯାହାଙ୍କୁ ତୃପ୍ତ କରା
Tarpita ଯାଇଅଛି; ସନ୍ତୋଷିତ; ତୃପ୍ତିପ୍ରାପ୍ତ—Satisfied; pleased.

ତର୍ପୀ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (ତୃପ ଧାତୁ ଣିଚ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Tarpi ଯେ ତର୍ପଣ କରେ—One who offers oblations
(ତର୍ପିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) of water to the manes.

ତର୍ବ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଗମନ କରିବା; ଗତି କରିବା—
Tarba (root) To go; to move.

ତର୍ବଟ—ସଂ. ବି (ତର୍ବ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଟ)—ବର୍ଷ—
Tarbata Year.

ତର୍ମ—ସଂ. ବି. କ୍ଲୀ (ତୃ ଧାତୁ=ପାରହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Tarma ଯୂପକାଷ୍ଠର ଅଗ୍ରଭାଗ—The top of the sacrificial post.

ତର୍ମିମ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବିଣ ଓ ବି—ତରମିମ୍ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Tarmim (etc) Taramim (etc) (See).

ତର୍ଷ - ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତୃଷ ଧାତୁ=ତୃଷାର୍ତ୍ତ ହେବା+ଭାବ. ଅ)—
Tarsha ୧ । ଅଭିଳାଷ—1. Desire.
୨ । ଶୋଷ; ତୃଷା; ତୃଷ୍ଣା—2. Thirst.
୩ । ଭେଳା—3. Raft.
୪ । ସମୁଦ୍ର—4. The sea.
୫ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—5. The sun.
୬ । ତୃଷ୍ଣା; ଅସନ୍ତୋଷ—
6. Hankering; covetuousness.

ତର୍ଷଣ—ସଂ. ବି. କ୍ଲୀ (ତୃଷ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ତର୍ଷି ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Tarshana ୧ । ପିପାସା; ତୃଷ୍ଣା—1. Thirst.
୨ । ଅଗ୍ରହ; ଇଚ୍ଛା—2 Desire; longing.

ତର୍ଷିତ—ସଂ. ବିଣ (ତୃଷ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ତର୍ଷି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Tarshita ୧ । ତୃଷିତ; ପିପାସିତ—1. Thirsty.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦେଇ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ବାଣ' ନ ମିଳିଲେ 'ବାଣ' ଦେଖିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲକ୍ତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲକ୍ତ' ଦେଖିବେ

୨ । ବାଞ୍ଛିତ—2. Greatly desired.

୩ । ଉତ୍କଣ୍ଠିତ—3. Eager for.

ତର୍ହି—ସ. ଅବ୍ୟୟ (ତଦ୍ + ହି; କାଳ ଅର୍ଥ)—୧ । ସେହିସମୟରେ; ତଦା—1. At that time.
Tarhi

୨ । ତେବେ—2. Then; in that case.

[ଦ୍ର—ଭାଷାରେ ଏଥିର ବ୍ୟବହାର ବିରଳ ।]

ତଲ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବା—1. To be established or fixed.
Tal (root)

୨ । ବିଶ୍ରାମ କରିବା—2. To rest.

୩ । ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା—3. To be full.

୪ । ସମାପ୍ତ ହେବା—4. To be completed.

୫ । ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା—
5. To found; to establish (Apte).

୬ । ବ୍ରତ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା—
6. To accomplish a vow. (Apte).

ତଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି ('ଳ' ସ୍ଥାନରେ 'ଲ୍' ଓ ଶେଷ ଅକ୍ଷରର ହଲନ୍ତ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ତଳ; ଅଧୋଦେଶ—Ground; bottom.
Tal
ବିଣ.—ନିମ୍ନ—Low.

ତଲ୍ ମୁହାଁ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଅଧୋମୁଖ—With head bowed down.
Tal muhāñ

ତଳ—ସ. ବି. (ତଲ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଅଧୋଭାଗ; ନିମ୍ନଦେଶ—1. Bottom; ground; floor; the underpart; base.
Tala

୨ । ସ୍ୱରୂପ—2. Likeness; identity; actual form.

୩ । ଗର୍ତ୍ତ—3. Hole.

୪ । ଉପରଭାଗ—4. Upper part; surface.

(ଯଥା—ଭୂତଳ, ଧରାତଳ, ସମତଳ ।)

୫ । ମଧ୍ୟଦେଶ—5. Middle part.

୬ । ଭୂପୃଷ୍ଠ; ଭୂଇଁ ଉପର—
6. Ground; face of the earth.

ଖେଳାଉଛ ପର ତଳ ତଳେ ପଡ଼ୁଥିବା ଉଠ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଲଶୋସରଜ୍ଞ ତ. ଗୀତ ।

୭ । ପୃଷ୍ଠଦେଶ; ପଛଅଡ଼—7. Back or hind part.

୮ । ଗଭୀରତା—8. Depth.

୯ । କାନନ; ବନ—9. Forest

୧୦ । (ଜ୍ୟାମିତି) ସମତଳ କ୍ଷେତ୍ର—
10. (geometry) A plane.

୧୧ । ଖଡ଼ଗମୁଷ୍ଟି; ଖଣ୍ଡାର ବେଣ୍ଟ—
11. Hilt or handle of a sword.

୧୨ । ଅବସ୍ଥିତିର ନିମ୍ନତା—
12. Lowness of position (Apte).

୧୩ । ଘରର ସ୍ତର; ମହଲା—
13. Storey of a house.

୧୪ । ପାଖ; ଉପକଣ୍ଠ; ନିକଟ—
14 Vicinity; neighbourhood; suburbs.

୧୫ । ଚପେଟ; ଗୁଡ଼ୁଡ଼ା—15. Slap.

୧୬ । ତାଳଗଛ—16. Palm tree; palmyra.

୧୭ । ଆଧାର—17. Receptacle

୧୮ । ସ୍ୱଭାବ—18. Nature.

୧୯ । ସପ୍ତପାତାଳ ମଧ୍ୟରୁ ୧ମ ପାତାଳ; (ପାତାଳ ଦେଖ)—
19. The 1st of the 7 nether worlds according to the Hindu Purāṇas (See Pātāḻa)

ତହିଁ ଅପସରମାନଙ୍କୁ କରି ଭେଟ,
ପୁଣି ତଳେ ପଞ୍ଚ ଲଭନ୍ତି ଦୁଃଖଭୋଗ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ଯୋଗ ।

୨୦ । ମର୍ତ୍ତ୍ୟଲୋକ—20. The earth.

୨୧ । ପାତାଳ ଲୋକ—21. The nether worlds, the lower regions.

୨୨ । ସହାୟ; ଭାର—22. Support; prop.

୨୩ । ଅତୀତ କାଳ—23 The past; days gone by.

୨୪ । କରତଳ; ନେଡ଼ୀ; ଲେଡ଼ୀ; ହାତର ତଳ—
24. The palm of the hand.

୨୫ । ଗୋଡ଼ର ତଳପା—
25 The sole of the foot.

୨୬ । ଗୋଧି ସାପ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—26. Iguana, Varanus Salvator.

୨୭ । ନଦୀ, ପୋଖରୀ, ସମୁଦ୍ର ଆଦି ଜଳାଶୟରେ ଥିବା ଜଳର ନିମ୍ନସ୍ଥ ଭୂମି—27. The land at the bottom of water in a tank, river or sea.

୨୮ । ଜ୍ୟାଘାତବାରଣ; ଧନୁର ଡୋରିର ଘର୍ଷଣରୁ ହାତକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ବାମ ବାହୁରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଚମଡ଼ାର ପଟି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—28. A strip of leather worn round the left arm to protect it from the friction of the bow-string.

୨୯ । ମୂଳଦେଶ; ମୂଳର ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ; ମଧ୍ୟାହ୍ନରେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ତଳେ ଯେତେଦୂର ଛାଇ ପଡ଼େ—(ଯଥା, ତରୁତଳ)—29. The area on which the shadow of a thing falls at noon; the part underneath.

୩୦ । ଶସ୍ତ୍ରାଦିର ମୁଠା; ବେଣ୍ଟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
30. The handle of a weapon etc.

୩୧ । ହାତର କବଜା; ହାତଗଣ୍ଠି (ହି.. ଶବ୍ଦସାଗର)—31. Wrist.

୩୨ । ମୃଗଣ୍ଡ (ହି.ଶବ୍ଦସାଗର)—32. Span of the palm.

ः	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଲ୍ପ	ନ୍ଥ	ଓ
॰	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଣ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନୃ

୩୩ । ମହାଦେବ; ଶିବ (ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)—33. The Deity Śiba.

୩୪ । ବାଆଁ ହାତ ଦ୍ୱାରା ବୀଣା ଅବ ବଜାଇବା—34. Pressing the strings of the lute with the left hand (Apte)

୩୫ । ତଲାଉ; ପୋଖରୀ—35. Pond (Apte).

୩୬ । ନରକର ଅଂଶବିଶେଷ—36. A division of hell (Apte)

୩୭ । କାରଣ; ଅବ; ପ୍ରାରମ୍ଭ—37. Cause; origin (Apte).

ଦେ. ବଣ—୧ । ନିମ୍ନସ୍ଥ; ତଳରେ ଥିବା—1. Situated below.

(ଯଥା—ସ୍ତର ତଳ ବାଡ଼ି ବାଠ ଯାକ ଭୂଇ ଲଗି ଗଲାଣି ।)

୨ । ପୂର୍ବକାଳୀନ—2. Past.

(ଯଥା—ଏହା ବର୍ଷକ ତଳ କଥା ହେବ ।)

୩ । ପରବର୍ତ୍ତୀ; ପରେ ଜନ୍ମିଥିବା—3. Subsequent; born subsequently.

(ଯଥା—ତାଙ୍କ ବଡ଼ ପୁଅର ତଳ ଶିଶୁଟି ନଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା ।)

୪ । ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ—4 Proximate.

(ଯଥା—ଏବେ ଗୋଡ଼ତଳ ଲୋକେ ମୁଣ୍ଡକୁ ଚଢ଼ିବାକୁ ବସିଲେଣି ।)

୫ । ନିମ୍ନାଂଶରେ ବସ୍ତି ଥିବା—5. Living in the bottom or lower regions.

ତଳେ ତଳେ ଗଲ ତଳ ଚଢ଼ଣା—ତଗ ।

୬ । ନଦୀର ମୁହାଣ ନିକଟସ୍ଥ ବା ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳସ୍ଥ ନିମ୍ନତଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ଅବସ୍ଥିତ—6. Situated on the lower levels through which a river flows; coastal (tract).

ଦେ. ବି—୧ । ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀକାଳ; ଅତୀତକାଳ—1. The past.

୨ । ନଦୀର ମୁହାଣ ନିକଟସ୍ଥ ଓ ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ନିମ୍ନତଳ ଭୂମି—2. Lands of low level towards the mouth of a river; low land; low coastal tracts.

ତଳ ଅଗଣା—ଦେ. ବି (ସଂ. ତଳ+ଅଙ୍ଗନ)—ଏକାଧିକ ପ୍ରାଙ୍ଗଣ ଥିବା ଗୃହପୃଷ୍ଠର ବାଡ଼ଆଡ଼ର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରାଙ୍ଗଣ—The back-side or posterior courtyard.
Tala aganā
(ଉପର ଅଗଣା—ବିପରୀତ)

ତଲଇ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି (ସଂ. ତଲକ; ତୁଳ. ହି. ତଲାଇ)—ପୋଖରୀ—Pond; tank.
Talai

ତଲଉ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତଲକ; ତୁଳ. ଉର୍ଦ୍ଦୁ=ତଲାବ)—ପୋଖରୀ—Tank; pond.
Talau
ତଲାଅ ତାଲାବ; ତଲାଓ

ତଳ ଉପର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ତଳ+ଉପରି)—ତଳେ ଥିବା ବସ୍ତୁକୁ ଉପରକୁ ଓ ଉପରେ ଥିବା ବସ୍ତୁକୁ ତଳକୁ ଆଣିବା; ଲେଉଟ ପାଲଟ କରିବା—To bring down things which are upside and vice versa; to stir up or jumble things.
Tala upara kaiba
ଊପର নীচকরা तले उपर करना

ତଲକ—ସଂ. ବି. କ୍ଲୀ (ତଲ=ଗର୍ତ୍ତ+କ)—ପୁଷ୍କରିଣୀ; ପୋଖରୀ—Tank; pond.
Talaka

ତଳକ—ସଂ. ବି.—ତୋଡ଼ି (ମାଛ) (ଦେଖ) (ହରେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—Tordi (fish) (See)
Talaka

ତଳକଣ୍ଟା ଉପରକଣ୍ଟା—ଦେ. ବି—ପୂର୍ବକାଳର ଗ୍ରାହଦଣ୍ଡବିଶେଷ—A mode of punishment inflicted on offenders in ancient times
Talakaṇṭā uparakaṇṭā
(ତଳକଣ୍ଟା ଉପରକଣ୍ଟା—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ଗୋଟିଏ ଖଣିଗାତ ଖୋଳି ତହିଁ ତଳେ କଣ୍ଟା ବିଛାଇ କଣ୍ଟା ଉପରେ ଅପରାଧୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଶୁଆଇ ତା ଉପରେ ପୁଣି କଣ୍ଟା ଲଦିଦେଇ ସେ ଗାତକୁ ମାଟିରେ ପୋତି ଦଣ୍ଡ ଦିଆଯାଉଥିଲା ।]

ତଳ କନ୍ଦା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—କରଣ୍ଡି ଆଳୁ—Karāndi ālu (See)
Tala kandā

ତଳ କର—ସଂ. ବି—ପୋଖରୀରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଦ୍ରବ୍ୟ (ଯଥା, ମାଛ, ସିଂଘଡ଼ା, ପଦ୍ମଫୁଲ) ମାନଙ୍କ ଯୋଗୁଁ ଜମିଦାର ଅସୁଲ କରିବା କର (ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)—Rent derived by a landlord from the produce of tanks.
Tala kara

ତଳ କରିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି.—୧ । ନୁଆଁଇବା; ଅବନତ କରିବା—1. To bend down.
Tala kariba

ତଳ କରୁ ମଥା, ଜାଣି ତପନତା-ସ୍ୱଭାବ ବୋଲୁ ମୋ ଭୋଳା—ବଳସୁନ୍ଦ. କଦଳୀ ।

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ତଳ ପକାଇବା—2. (figurative) To excel; to surpass

ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ପରି ଯ ବଦନ ମଣ୍ଡଳ
ଝଟକରେ ଦରପଣ-କାନ୍ତି କରେ ତଳ—
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ତଳଚକା—ଗ୍ରା. ଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବୋଇତି କଖାରୁ—Red gourd.
Talachakā

ତଳ ତଳାନ୍ତ—ଦେ. ବଣ—୧ । ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ; ଶୁଷ୍କପ୍ରାୟ—1. Completely exhausted or reduced; deprived of all belongings; ruined.
Tala talānta
তলাচোঁআ
तलपट

(ତଳ ତଳାନ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ମାମଲା ମକଦମାରେ ଶତଶତ ବଡ଼ ଲୋକ ତଳତଳାନ୍ତ ହେଉଅଛନ୍ତି ।)

୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ନିଃଶେଷିତ—2. Drained to the last drop.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦେଖନ୍ତି ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପର ପରସ୍ଥ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କଥ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଡ଼ ଦେଖିବେ

୩ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ କାଙ୍ଗାଳ—3. Penniless.

ତଳତଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ସର୍ବନିମ୍ନ—
Talatalia 1. Undermost; lowest.
তলানি ୨ । ନିମ୍ନ ବା ତଳରେ ଥିବା—
तलौंछ, तलछट 2. Lying at the bottom.
(ତଳତଳିଅ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ପାତ୍ରର ତଳେ ରହିଯାଇଥିବା—
3. Left at the bottom of a cup.
ଦେ. ବି—କୌଣସି ପାତ୍ରରୁ ତୈଳାଦି ତରଳ ପଦାର୍ଥ ନିଃଶେଷିତ ହୋଇଗଲେ ଶେଷରେ ପାତ୍ରତଳେ ଯେଉଁ ବହଳିଆ ପଦାର୍ଥ ରହିଯାଏ—Dregs of a cup when drained of its liquid contents.

ତଳତ୍ର—ସଂ. ବି. କ୍ଳୀ. (ତଳ=ହାତ+ତ୍ରୈ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Talatra ଧନୁର୍ଦ୍ଧାରୀର ଚର୍ମନିର୍ମିତ ଦସ୍ତାନା ବା ହସ୍ତାବରଣ—
(ତଳତ୍ରାଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) Leather gloves of an archer.

ତଳଡିଗିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ମୋଗଲବନ୍ଦୀର ଅଧିବାସୀ—
Tala digia Inhabitants of Mogalabandi.
[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାର କଟକ, ପୁରୀ ଓ ବାଲେଶ୍ୱର (ମୋଗଲବନ୍ଦୀ) ନିମ୍ନ ଭୂମିରେ ଥିବାରୁ ତାକୁ ତଳମାଳ ଓ ଗଡ଼ଜାତମାନ ଉଚ୍ଚ ଭୂମିରେ ଥିବାରୁ ତାକୁ ଉପରମାଳ ବୋଲାଯାଏ ।]

ତଳ ଧ୍ୱନି—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତଳ+ଧ୍ୱନି)—୧ । କରତାଳି—
Tala dhwani 1. Clapping of the palms.
୨ । ହାତଚାପୁଡ଼ା ବା ତାଳିର ଶବ୍ଦ—
2. Clapping sound.

ତଳପ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ତଳ୍ପ)—୧ । ବିଛଣା; ଶଯ୍ୟା—
Talapa 1. Bed.
তল্প ତଳପ ଦେଖ ଭଲେ ହୋଇଛି ଭଗ୍ନ-ଭକ୍ତ ସଙ୍ଗୀତ,
तल्प
୨ । ତଳ୍ପ (ଦେଖ)—2. Talpa (See).

ତଲପ—ବୈଦେ. ବି (ଅ)—ତଲବ (ଦେଖ)
Talapa Talaba (See).
(ତଲପି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଳପଡ଼ ଅମ୍ବ—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବି—ଯେଉଁ ଅମ୍ବ ଖୁଣ୍ଟଣୀରେ
Talaparda amba ତୋଳା ନ ହୋଇ ଗଛରୁ ଭୂମିରେ ପଡ଼େ—
Mango which drops down from the tree without being picked.

ତଳ ପ୍ରହାର—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତଳ=କରତଳ+ପ୍ରହାର)—
Tala prahāra ଚାପୁଡ଼ା; ଥାପ୍ପଡ଼—A slap or blow with the palm of the hand

ତଲବ—ସ. ତ—ଗାୟକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Talaba Singer.

ତଲବ—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତଲବ୍)—୧ । ହାକିମଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯିବାକୁ
Talaba ଡାକରା ବା ଆହ୍ୱାନ—1. Summons to attend
(ତଲବ—ଅନ୍ୟରୂପ) on a superior officer.
তলব ୨ । ଆହ୍ୱାନ; ଡାକରା—2. Call.
तलब ୩ । ମାସିକ ବେତନ—2. Monthly salary.
୨ । ପାଖକୁ ଡାକିବା—2. A call to come near.
୩ । ପ୍ରଜା ଓ ଦେଣଦାରମାନଙ୍କୁ ନିଜ ନିଜର ଦେୟ ଦେବା ପାଇଁ ଜମିଦାରଙ୍କର ଓ ମହାଜନଙ୍କର ଆହ୍ୱାନ—
3 Demand for payment of dues; asking for payment
୪ । ତଲାସ; ଖୋଜ—4 Search; enquiry.
୫ । (କେବଳ ଝାଡ଼ା, ପୋଖରୀ ଓ ପରିସ୍ରା ଶବ୍ଦ ପରେ ବସେ ଯଥା—ଝାଡ଼ା ତଲବ)— ମାଡ଼ିବା; ବେଗ ଦେଖାଇବା—
5 Tendency (to pass stools and urine): call (of nature).

ତଲବ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ହାଜର ହେବା
Talaba kariba ନିମନ୍ତେ ଡାକିବା—1. To call for a person to be produced before a superior.
তলব করা ୨ । ସମନ କରିବା—2. To summon.
तलब करना ୩ । ମଗାଇ ପଠାଇବା;—3. To send for.
୪ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଦାବି କରିବା—
4. To demand (a thing).

ତଲବକାର—ସ ବି—୧ । ସାମ ବେଦର ଏକ ଶାଖା—
Talabakāra 1; Name of a branch of the Sāma Beda.
୨ । ଏକ ଉପନିଷଦର ନାମ—
2. Name of an Upanishad.

ତଲବ ଗାର—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା=ତଲବ୍‌ଗାର)—
Talaba gār ଯେ ତଲବ କରିବାକୁ ଯାଏ—A person who
তলবগার goes to call or demand.
तलबगार

ତଲବ ତାଗଦା—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତଲବ୍ ଓ ତକାଜା କମ୍ବା ତାକୀଦ୍)
Talaba tāga(gi)dā (ସଦରର)—ବାରମ୍ବାର ତଲବ; ତମ୍ବି-
(ତଲବ ତାଗେଦା—ଅନ୍ୟରୂପ) ତାଟିଦା—Repeated
তলব তাগাদ demands.
तलब तगादा

ତଲବ ଦେବା(ହେବା)—ଦେ. କ୍ରି (ଅ. ତଲବ୍; ଏହା; କେବଳ ଝାଡ଼ା
Talaba debā (hebā) ଓ ପରିସ୍ରା ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ;
তলব দেওআ ଯଥା—ମୋତେ ଝାଡ଼ା ତଲବ ଦେଉଛି; ମୋତେ
तलब देना ପରିସ୍ରା ତଲବ ଦେଉଛି) ମାଡ଼ିବା; ବେଗ ଅନୁଭୂତ ହେବା-
A call by nature; tendency to ease oneself or pass stools or urine.

'	ଙ	ଞ	ଣ,ନ୍ନ	ଷ	ଂ	ହ୍ରସ୍ବ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ନ	ଶ,ଷ	ଈ	ଇର୍ଦ୍ଧ	ଦୀ	ଯ୍ଯ
୨	ଋ	ଌ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅନ୍ତଃସ୍ଥ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ର୍ଯ	ଇଥ	ଙ୍କ	୍

ତଳବା— ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) କ୍ରି. (ତୁଲ. ହି. ତଳ୍ନା=ଭୁଜିବା; ଓିଠ। ଅଳ୍ପ ଘିଅରେ ଭାଜିବା)—ବଘାରିବା—
Ta**l**abā — To fry vegetables with a little ghee or oil.

ତଳବାଁ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ସନ୍ତୁଳା; ହିନ୍ଦୋଳା—
Ta**l**abā̃ — A curry slightly fried with ghee or oil and then boiled with a little water added to it.

ତଳବାନା— ବୈଦେ ବି. ଫା. (ବିଚଳିଅ)—
Talabānā — କଚେରୀରେ ହାଜର ହେବା ପାଇଁ ପ୍ରତିବାଦୀଙ୍କୁ ବା ସାକ୍ଷୀଙ୍କୁ ତଲବ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଆବଶ୍ୟକ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଅର୍ଥ ବା ଫିସ୍—Talabana; process fees; fees required for calling for a person or a document.

[ଦ୍ର—ଏ ଫାରସୀ ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀରେ ଚଳୁଅଛି ।]

ତଳବାର—ସ. ବି—ଖଡ୍ଗ; ଖଣ୍ଡା—
Ta**l**abāra — Sword.

କାହିଁ ଚଳିବାର ତେଜିବା ଦି ଦିଶେ ।
ରଘୁନାଥ, ନନ୍ଦକିଶୋର ।

ତଳବାରି—ଦେ. ବି. (ସ. ତଳବାର)—ଖଣ୍ଡା; ଖଡ୍ଗ—
Ta**l**abāri — Sword.
তলওয়ার तलवार

ତଳବାରଣ—ସ. ବି—ତଳବାର (ଦେଖ)
Ta**l**abārana — Ta**l**abāra (See)

ତଲବି—ବୈଦେ. ବିଣ (ଆ. ତଲବ୍)—(କାରସିଅ) ତଲବ୍ କରାଯାଇଥିବା—Called for; sent for; summoned.
Talabi
তলবী तलबी

ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି—ତଲବ (ଦେଖ)—Talaba (See)

ତଳ ଭର—ଦେ. ବିଣ—୧ । ନିମ୍ନଗାମୀ; ନିମ୍ନ ସ୍ଥାନକୁ ଗଡ଼ିଯାଉଥିବା—
Ta**l**a bhara — 1. Tending to go down; tending to go below a given level.
୨ । ଭୂମିରେ ଭର ଦେଇଥିବା—2. Having the ground as one's support.

ତଳ ଭରା—ଦେ. ବି—ଭୂମିରେ ହାତ ଦ୍ୱାରା ଭର ବା ଠେସ ଦେବା—
Ta**l**a bharā — Holding the ground for support; taking one's support from the ground.

ତଳ ମଳ—ସ.ବି. (ମ. ପ. ଲୋ. ତଳରେ ଥିବା ମଳ)—ପାତ୍ର ବା ଭାଣ୍ଡ ତଳେ ବସିଯିବା ତେଲ ଅଦର କାଦି (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tala mala — Dreg or sediment of a liquid left at the bottom of a pot.

ତଳମାଳ—ଦେ.ବି—ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳସ୍ଥ ନିମ୍ନ ପ୍ରଦେଶ; ଅନୂପ ପ୍ରଦେଶ—
Ta**l**a mā**l**a — The lower provinces; sea-side low tracts of country.

तलहटी [ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାରେ ଗଡ଼ଜାତମାନଙ୍କୁ ଜାଙ୍ଗଲ ବା ଉପରମାଳ ଓ ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳସ୍ଥ ମୋଗଲବନ୍ଦୀକୁ ତଳମାଳ ଏବଂ ଏ ଦୁଇର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ସମତଳ ଅଂଶକୁ 'ମାଗଧ' ବୋଲାଯାଏ ।]

ତଳ ମାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—ତଳମାଳରେ ବାସ କରୁଥିବା; ମୋଗଲବନ୍ଦୀ ବାସୀ—Residing in the low tracts of country or the coastal district.
Ta**l**a mā**l**iā

ତଳମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋଛି ଥାଏ—
Ta**l**amuhā̃ — 1. Looking to the ground.
ତଳମୁହିଁ—ସ୍ତ୍ରୀ; ୨ । ଯାହାର ମୁହଁ ତଳପାଖେ ଥାଏ—
2. Having the mouth at the bottom.

ତଳ ମୂଲିଆ—ଦେ. ବି—ଘର ଛପର ଦେବା ସମୟରେ ଯେଉଁ ମୂଲିଆ
Ta**l**a mū**l**iā — ଘରର ତଳେ ଥାଇ ଘରରେ ଚଢ଼ି ଛପର କରୁଥିବା ମୂଲିଆଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରେ—
The labourer who stays below the thatch and helps the thatchers.

ତଳୟ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବି. (ସ. ତଲ୍ଲୟ)—
Talaya — ତହିଁରେ ଲୟ ବା ଧ୍ୟାନ—Concentration of one's attention on that (matter).

ଅନେକ ଏକ ରୂପରେ ଶେଷ
ଏହି ରୂପକୁ ତଲୟେ ଅଭ୍ୟାସ । ପ୍ରାଚୀ. ବିଶ୍ବନାଥ. ଭଷାଅଭିଳାଷ ।

ଗ୍ରା. ବି. (ସ ତଳ) ତାଳି—Clapping of hands.

ତଳ ଯୁଦ୍ଧ—ସ. ବି. (ତଳ+ଯୁଦ୍ଧ)—ମଲ୍ଲଯୁଦ୍ଧ; କୁସ୍ତି; ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱଯୁଦ୍ଧ—
Ta**l**a juddha — Athletic sports; wrestling match; scuffling.

ତଳସାରକ—ସ. ବି. (ତଳ ସୃ+ଧାତୁ ଣିଚ୍+କର୍ମ. ଅକ)—
Ta**l**asāraka — ୧ । ଘୋଟକର ବକ୍ଷସ୍ଥଳ ବନ୍ଧନ-ରଜ୍ଜୁ; ଘୋଡ଼ାର ଛାତିରେ ବନ୍ଧାଯିବା ଦଉଡ଼ି—1. Horse-belt.
୨ । ଘୋଟକର ଭୋଜନ ପାତ୍ର; ତୋବଡ଼ା—
2. Horse's mouth-bag.

ତଳ ସୁଆଁସିଆ—ଦେ. ବି—ତଳ ମୂଲିଆ (ଦେଖ)
Ta**l**a suā̃siā — Ta**l**a mūliā (See)

ତଳସ୍ଥ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତଳ+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Ta**l**astha — ନିମ୍ନ ଦେଶରେ ସ୍ଥିତ—Situated below or at the bottom.

ତଳ ସ୍ପର୍ଶ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତଳ+ସ୍ପର୍ଶ)—
Ta**l**a sparśa — ଜଳାଶୟର ତଳ ଦେଶକୁ ଛୁଇଁବା—
The act of touching the bottom of water; fathoming.

ସ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଜଳାଶୟର ତଳଭାଗକୁ ଛୁଇଁଥିବା—
Sinking down to the bottom of water.

ତଳହଟି—ଦେ.ବି. (ତୁଲ.ହି. ତଲ୍ହଟୀ=ପାହାଡ଼ର ନିମ୍ନଦେଶସ୍ଥ ଜମି)—
Ta**l**ahaṭi — ତଳ ମାଳ (ଦେଖ)—Ta**l**a mā**l**a (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ସେ ସ୍ଥାନରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'ଦୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଦୁତ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ତଳ ହୃଦୟ—ସଂ ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତଳ + ହୃଦୟ)—
Tala hrudaya — ଗୋଡ଼ ତଳପାର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଖୋଲ—
The instep or bridge of the sole of the leg.

ତଳା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତଳ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Talā
তলা
तला
ଜ୍ୟାଘାତବାରଣ; ଧନୁର୍ଦ୍ଧରମାନଙ୍କର ଧନୁର ଜ୍ୟାଘର୍ଷଣ ନିବାରଣ ନିମିତ୍ତ ବାମ ହସ୍ତର କହୁଣୀଠାରୁ ହାତଗଣ୍ଠି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବନ୍ଧାଯିବା ଚମଡ଼ାର ପଟି—A leathern glove worn by archers to ward off the friction of the bow-string and prevent it from hurting the hand.

ଦେ. ବି. (ସଂ. ତଳ)—୧ । ତଳଭାଗ; ନିମ୍ନସ୍ଥଳ—
1. The lowest part or depth.

তালী
थिगली
୨ । ଚିରା ଲୁଗାରେ ସିଲାଇ କରାଯିବା ବସ୍ତ୍ରଖଣ୍ଡ; ତାଳି—
1. Patch of cloth stitched to a rift in a cloth.

୩ । ଜୋତାର ତଳପାର ଚମଡ଼ା—
3. Sole-leather of shoes.

୪ । ମୃଦଙ୍ଗ, ପଖଉଜ ବା ଢୋଲ ଉପରେ ଛାଉଣି ହେବା ଚମଡ଼ା—4. The leather-cover for drums.

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ଯାଜପୁର) ବି—ଧାନର ତଳି—
Seedlings of paddy.

ତଲ୍ଲା—ଦେ. ବି—ଘିଅ ବା ତେଲରେ ଭଜା ହୋଇଥିବା ବା ଫୁଟା ହୋଇଥିବା ବୁଟ ଆଦି ଶସ୍ୟ (ଯଥା, ବୁଟତଲ୍ଲା)—
Talā
সাস্তোলা
तलाहुआ
Gram and pulses fried with ghee or oil.

ତଲ୍ଲଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତଲାଚୀ Apte)—
Talāi — ସରୁ ବୁଣା ବାଉଁଶ ପାତିଆର ଗୁଣ୍ଠି; ଗୁଣ୍ଠର; ତଲ୍ଲଉ—
তালাই, তলাই
चटाई (ତଲେଇ — ଅନ୍ୟରୂପ)
Screen or matting made of bamboo-laths.

ତଲ୍ଲଉ—ଦେ. ବି—ତଲ୍ଲଇ (ଦେଖ)
Talāu — Talau (See)

ତଲାକ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ମୁସଲମାନ୍ ସ୍ୱାମୀ ଦ୍ୱାରା ଅପଣା ସ୍ତ୍ରୀର ବିବାହବନ୍ଧନଚ୍ଛେଦନ; ସ୍ୱାମୀ ଦ୍ୱାରା ପରିତ୍ୟାଗ—
Talāk
তলাক
तलाक
Dissolution of the marriage-tie by the husband by the utterance of the word 'Talāk' (amongst the Mahomedans).

(ତଲ୍ଲାକ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ମୁସଲମାନ୍‌ଙ୍କ କୋରାନ ଅନୁସାରେ ସ୍ୱାମୀ ଅପଣା ସ୍ତ୍ରୀ ସହିତ ବିବାହ ବନ୍ଧନ ଛେଦନ କରିବାକୁ ବସିଲେ ସ୍ତ୍ରୀର ଆଗରେ ୩ ଥର 'ତଲାକ୍' (ମୁଁ ତତେ ତ୍ୟାଗ କଲି) ଏହି ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ଦେଲେ ବିବାହ ବନ୍ଧନ ଛିନ୍ନ ହେଲା । ତଲାକ୍ ଦେବା ସମୟରେ ସ୍ୱାମୀ ବିବାହକାଳୀନ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦେନ୍‌ମୋହର (ଯୌତୁକ ଧନ) ସ୍ତ୍ରୀ ହସ୍ତରେ ଦେବାକୁ ବାଧ୍ୟ । ସ୍ତ୍ରୀ ଏହି 'ତଲାକ୍' ପରେ ଗର୍ଭବତୀ ହୋଇଅଛି କି ନାହିଁ ଏହା ଜାଣିବା ନିମନ୍ତେ ସ୍ତ୍ରୀ କିଛି ସମୟ ଅପେକ୍ଷା କରି ସାରିବା ପରେ ଅନ୍ୟ ସ୍ୱାମୀ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରନ୍ତି । ୨ୟ ସ୍ୱାମୀ 'ତଲାକ୍' ନ ଦେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୧ମ ସ୍ୱାମୀ ଇଚ୍ଛା କଲେ ମଧ୍ୟ ଏହି ପରିତ୍ୟକ୍ତା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ପୁନରାୟ ବିବାହ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ ।

ମୁସଲମାନ୍ ଆଇନ ଅନୁସାରେ ସ୍ୱାମୀ ଥରେ ମାତ୍ର 'ତଲାକ୍' ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ସାରିବା ପରେ ବିବାହବନ୍ଧନ ଛିନ୍ନ ହୋଇଯାଏ ଓ ସ୍ୱାମୀ ଉକ୍ତ କଥା ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରି ପାରିବେ ନାହିଁ ।]

ତଲାକ୍‌ଦିଆ—ଦେ. ବିଣ ସ୍ତ୍ରୀ. (ମୁସଲମାନ୍‌ଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ)—
Talāk diā — ସ୍ୱାମୀଦ୍ୱାରା ତଲାକ୍ ବିଧିରେ ପରିତ୍ୟକ୍ତା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
তলাকদেওআ
तलाक दियाहुआ
(wife) Whose marital relationship has been dissolved by the husband.

ପଠାଣଘର ତଲାକ୍‌ଦିଆ ମାଇକିନିଆଙ୍କ ପରି ଟାନପ୍ରକୃତି
ଏବଂ ... ଚବଲା ବୁଢ଼ୀ ଗଢ଼ା ଥିଲା ।
ଫକୀରମୋହନ- ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ତଲାକ୍ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ମୁସଲମାନ୍‌ଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ)—
Talāk debā
তলাক দেওআ
तलाक देना
୧ । (ସ୍ୱାମୀ) ଅପଣା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା ନିମନ୍ତେ 'ତଲାକ୍' ଏହି ଶବ୍ଦ ୩ଥର ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ଶପଥ କରିବା—1. (the husband) To pronounce the formula 'Talāk' 3 times while dissolving the marriage-tie with the wife, according to the dictates of the Koran.

୨ । ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ତ୍ୟାଗ କରିବା; ବିବାହବନ୍ଧନ ଛେଦନ କରିବା—2. To dissolve one's marriage-tie with one's wife.

[ଦ୍ର—ମୁସଲମାନ୍ ଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ବିବାହବନ୍ଧନ ଛେଦନପ୍ରସ୍ତାବ ସ୍ତ୍ରୀ ଆଡ଼ୁ ହେଲେ ତାକୁ 'ଖୁଲା' ଓ ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଉଭୟଙ୍କ ରାଜିରେ ହେଲେ ତାକୁ 'ମୁବାରତ୍' ବୋଲାଯାଏ । ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଥରେ 'ତଲାକ୍' ଦେଲେ ୩ ମାସ ମଧ୍ୟରେ ପୁଣି ମିଳିତ ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରି ତାହା ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରି ପାରନ୍ତି; ମାତ୍ର ୩ ମାସ ଗତ ହୋଇଗଲେ ଆଉ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ୩ ମାସ ପରେ ସ୍ୱାମୀ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁନର୍ବାର ମିଳିତ ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ ତଲାକ୍‌ଦିଆ ସ୍ତ୍ରୀ ଅନ୍ୟ ଜଣକୁ ବିବାହ କରିବେ ଓ ୨ୟ ସ୍ୱାମୀ ତାହାଙ୍କୁ ତଲାକ୍ ଦେବେ ଏବଂ ତହିଁରେ ଉକ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀ ୧ମ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରିବେ । ସ୍ତ୍ରୀର ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ତଲାକ୍ ଦେଇ ପାରନ୍ତି ।]

ତଲାକ୍ ନାମା—ବୈଦେ. ବି. (ମୁସଲମାନ୍‌ଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ) (ଆ. ତଲାକ୍ + ଫା. ନାମେହ)—ମୁସଲମାନମାନଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସ୍ୱାମୀର ଦେବା ଛାଡ଼ପତ୍ର—Deed of divorce amongst the Mahomedans.
Talāk nāmā
তলাকনামা
तलाकनामा

୧	ଛ	ଡ଼	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଙ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଜ୍ଞ	ନ୍ତ

ତଳାଚୀ—ସଂ. ବି. (ତଳ+ଅଞ୍ଚ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର କରିବା+ଅଧିକରଣ
Ta͟lachī ଈ)—ଚଟେଇ; ତଲେଇ—Matting.

ତଳାତଳ—ସଂ. ବି. (ତଳ+ତଳ; ଅଧିକ୍ୟାର୍ଥରେ ଶବ୍ଦର ଦ୍ୱିତ୍ୱ;
Ta͟lāta͟la ନିପାତନ)—ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ସପ୍ତପାତାଳ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—One of the 7 nether worlds.

ପରମ ପଦରେ ନେଇ ଦାଣ୍ଡୁ ବସାଇ
ପୁଣି ନେଉଁ ଜାଣ ତଳାତଳକୁ ଟେକାଇ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋଲାଚମ୍ପୂ. ପ. ୨୯

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ରମତରେ ପାତାଳ ୭ ଭାଗ ବା ମଣ୍ଡଳରେ ବିଭକ୍ତ; ଯଥା—ତଳ, ଅତଳ, ବିତଳ, ସୁତଳ, ତଳାତଳ, ମହାତଳ ଓ ରସାତଳ ।]

ତଳାଭିଘାତ—ସଂ. ବି. କ୍ଲୀ. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତଳ+ଅଭିଘାତ)—
Ta͟lābhighāta କରତଳଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର; ଚପେଟାଘାତ; ଚପୁଡ଼ା—Slapping blow.

ତଲରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତଳାଚୀ)—୧ । ତଲେଇ; ବାଉଁଶପାତିଆରେ
Talāri ବୁଣାଯାଇ ଥିବା ଚଟି—1. Matting or screen of
তলাই bamboo-laths.
चटाई [ଦ୍ର—ଏହାଦ୍ୱାରା କୌଣସି ଅନାବୃତ ସ୍ଥାନକୁ ଆବୃତ କରାଯାଏ । ତଳକାରେ ନୌକାମାନଙ୍କୁ ପବନର ବେଗଦ୍ୱାରା ଚାଳିତ କରାଇବା ନିମନ୍ତେ ଏହା ପାଲରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]
୨ । ତାଳପତ୍ର ବା ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଏକପ୍ରକାର ଟୋପି; ଝାମ୍ପି—2. A hat for the head made of palm-leaves or laths of bamboo.

ବଉଁଶୀ ଶିଙ୍ଗା ଅଣ୍ଟା ପଛେ ଖୋସିଲେ
ପତର ତଲରିକି ମୁଣ୍ଡରେ ଲଦିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ତଲାସ—ବୈଦେ. ବି. (ତୁର୍କୀ. ତଲାସ୍=ଅନୁସନ୍ଧାନ, ଖୋଜିବା)—
Talāsa ୧ । ଅନୁସନ୍ଧାନ—1. Seeking after; enquiry.
তলাস, তাল্লাস ୨ । ଅନ୍ୱେଷଣ; ଖୋଜିବା—
तलाश 2. Searching; quest.
୩ । ଅପରାଧୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଦେହ ବା ଲୁଗାପଟା ଆଦିରେ କୌଣସି ନିଷିଦ୍ଧ ପଦାର୍ଥ ଲୁଚାଇ ଅଛି କି ନାହିଁ ତାହା ଜାଣିବା ସକାଶେ ଅପରାଧୀର ଲୁଗାପଟାଆଦି ଦରାଣ୍ଡିବା—
3. Search of a person's body or clothes.
୪ । ଅନୁପସ୍ଥିତ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ପଦାର୍ଥକୁ ଲୋଡ଼ିବା—
4. Enquiring after an absent person or thing.

ତନୁ ଜାଣେ କବ ତରଣି ତା ଲବ ତଲାସ ଦେ ଯାବୁ ନାହିଁ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ତଲାସ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତଲାସିବା (ଦେଖ)
Talāsa karibā Talāsibā (See)
তলাস করা तलाश करना
(ତଲାସ ନେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଲାସି—ବୈଦେ ବିଣ. (ତୁ. ତଲାସୀ) (କଚେରୀଆ)—
Talāsi ୧ । ତଲାସ କରାଯାଉ ଥିବା—
তল্লাসী 1. Searched for; wanted.
तलाशी ୨ । ତଲାସ ନିମନ୍ତେ ଆବଶ୍ୟକ—
2. Necessary or required for searching.
(ଯଥା—ତଲାସି ଫିସ୍ ।)
ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ତଲାସୀ)—ତଲାସ (ଦେଖ)
Talāsa (See).

ତଲାସି ନେବା—ଦେ.କ୍ରି.—(ଫା. ତଲାସୀ) (କଚେରୀଆ)—କୌଣସି ନଷ୍ଟ
Ta͟lāsi nebā ବା ଅପହୃତ ବସ୍ତୁକୁ ନିମନ୍ତେ କର୍ମଚାରୀମାନେ
তল্লাসি লওয়া ଖୋଜିବା ବେଳେ ତଦାରଖ କରିବା—To conduct
तलाशी लेना or supervise a search.

ତଲାସି ଫିସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ତୁ. ତଲାସୀ+ଇଂ. ଫିସ୍) (କଚେରୀଆ)—
Talāsi phis ମହାଫିସ୍‌ଖାନାରୁ କୌଣସି ସରକାରୀ କାଗଜ
তল্লাসী ফি ବାହାର କରିବା ପାଇଁ ସରକାରଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ
तलाशी फ़ीस ଧନ—Searching fee.

ତଲାସିଆ—ଦେ. ବି.—(ତୁ. ତଲାସ୍) (କଚେରୀଆ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି
Talāsiā ଚୋରି ମାଲ ଆଦି ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହ ବା ଘର
তলাসিয়া ତଲାସ କରେ—A person who makes a
तलाशनेवाला search for lost or stolen thing.

ତଲାସି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ତୁ. ତଲାସୀ) (କଚେରୀଆ)—୧ । ଚୋରିମାଲ
Talāsi debā ବା ହଜିଥିବା ଦ୍ରବ୍ୟ ପାଇଁ ଆପଣା ଘର ବା
তল্লাসী দেওয়া ଆପଣା ଦେହକୁ ଖୋଜିବା ନିମନ୍ତେ ଅନ୍ୟବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ
तलाशी देना (ଯଥା—ପୁଲିସ କର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ) ସୁବିଧା ଦେବା—
1. To submit one's house or person tosearch by another for a lost or stolen thing.
୨ । କୌଣସି ସନ୍ଦେହୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହ ବା ସ୍ଥାନ ଖୋଜିବାକୁ ଯିବା ପୁଲିସ କର୍ମଚାରୀ ନିଜର ଦେହ ବା ଲୁଗାପଟାରେ କିଛି ଜିନିସ ଲୁଚାଇ ନାହାନ୍ତି ଏହା ଉପସ୍ଥିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଦେଖାଇବାପାଇଁ ନିଜର ଦେହ ବା ଲୁଗାପଟା ଝାଡ଼ିହୁଡ଼ି ଦେବା—
2. (a police officer) To show to the persons present at a search that nothing is cencealed in his person or dress.

ତଲାସିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ତୁର୍କୀ. ତଲାସ୍)—୧ । ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା;
Talāsibā ଖୋଜିବା; ଧୁଣ୍ଡିବା—1. To search for; to
তল্লাসা hunt for.
तलाशना ୨ । ସନ୍ଧାନ ବା ଖବର ନେବା—
2. To enquire after.
୩ । ଅପରାଧୀ ବା ସନ୍ଦେହୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହ ଓ ଲୁଗାପଟା ଦରାଣ୍ଡିବା-
3. To make a search of the person and dress of a convict or suspect.

ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ଅଧ୍ୟୟନ ସୁଗମାର୍ଥେ ଦୀର୍ଘ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ନମ୍ବର ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନ ଯେକୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

ତଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତଳ ଧାତୁ)—୧ । ରୁଅ ହେବାର ଉପଯୁକ୍ତ ଗଛାନଳ; ଗୁଚ୍ଛ—1. Seedlings fit for transplantation.
Tali
चारा
पौँधा, अंकुरा
तला
तली

ଅନ୍ଧ ଲୋଚନ ମନ ଚରୁଅ ତଳିକ; ତଳି ବଦଳ ।
ବଳରାମଦାସ, ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପୁରାଣ ।

୨ । (ସଂ. ତଳ) ନିମ୍ନଦେଶ; ତଳଭାଗ; ଅଧୋଦେଶ—
2. The lower part.

୩ । ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ; ଉପକଣ୍ଠ—
3 Suberbs; vicinity.
(ଯଥା—ସହର ତଳି ।)

୪ । କୌଣସି ଗୃହର ବା ବସ୍ତୁର ଅବସ୍ଥିତି-ପ୍ରଦେଶ—
4. Site or position of a house or thing.

୫ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ନିମ୍ନତମ ଅଂଶ—
5. Bottom; the lowest part.

ସୁଅର ଖଣ୍ଡିଏ ସଜ ହେଲା ତାର ନ ଥାଇ ପଲ୍ଲକେ ତଳି
ପାଖୋଟି ବେଢ଼ିଲ ହୁଣ୍ଡି ହେଲଟି କୋଠରେ ବାନ୍ଧି ତଳି ।
ଭକ୍ତ କ. ଷୋଡ଼ଶ ବାହା ।

ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଅଧୋଭାଗରେ ଅବସ୍ଥିତ ବା ବ୍ୟବହୃତ—
1. Situated or used in the lower part.
(ଯଥା—ତଳିପେଟ; ତଳିକନା ।)

୩ । ପରେ ଜାତ ହେବା—
3. Younger; born after.

୪ । ଅଧସ୍ତନ—4. Subordinate; lower in grade.

ତଳିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତଳୀୟ)—୧ । ନିମ୍ନସ୍ଥ; ତଳେ ଅବସ୍ଥିତ—
Taliā
1 Situated below.
(ଯଥା—ଗଛତଳିଆ ବେଡ଼; ବାଗତଳିଆ ଛତା ବା ପୋଥି ।)

୨ । ତଳ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
2. Pertaining to the bottom.
(ଯଥା—ଗୁଇତଳିଆ ବ୍ୟବସାୟ ।)

୩ । ଉପକଣ୍ଠସ୍ଥ; ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ—
2. Neighbouring; suburban.
(ଯଥା—ନଦୀତଳିଆ ଭୂମି; ସହରତଳିଆ ଗ୍ରାମ ।)

୪ । ନିକଟରେ ବାସ କରୁଥିବା—
4. Living near or in the vicinity.
(ଯଥା—ସହରତଳିଆ ଲୋକ ।)

୫ । ଅଧସ୍ତନ; ଅଧୀନସ୍ଥ—5 Subordinate.
(ଯଥା—ସେ ଲୁମୁର ହାତତଳିଆ ଲୋକ ।)

୬ । ନୀଚତର—6. Lower than.
(ଯଥା—ହିନ୍ଦୁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ୟ ସବୁ ଜାତି ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ତଳିଆ ।)

୭ । ତଳେ ତଳେ ଯାଉଥିବା—7. Proceeding below; passing below.
(ଯଥା—ଗ୍ରାମତଳିଆ ବାଟ, ଛତାତଳିଆ ଗଳି ।)

୮ । ତଳଦେଶ ବା ଅଧୋଭାଗରେ ଥିବା—
8. Lying at the bottom; settled down at the bottom.
(ଯଥା—ଭୂମ ଭାଗରେ ହାଣ୍ଡି ତଳିଆ ଭାତ ପଡ଼ିଗଲା; ଘଡ଼ ତଳିଆ କାଞ୍ଜି ।)

୯ । ପାଖେ ପାଖେ ଯାଉଥିବା—
9. Proceeding or running along.
(ଯଥା—ବନ୍ଧତଳିଆ ବାଟ ।)

୧୦ । ପରେ ଜାତ ହୋଇଥିବା—
10. Born after; younger than.
(ଯଥା—ଏହି ଟି ତାଙ୍କର ତିନିଅତଳିଆ ପୁଅ ।)

ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—୧ । ଘାଣ୍ଟ ଛଅଣ—
1. Hotch-potch.

୨ । (ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ) ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀ; ଦାସୀ—
2. Concubine.

ତଳିଆ ପୁଅ—ଦେ ବି—ଦାସୀ ପୁତ୍ର—
Taliā pua Son of a concubine.

ତଳିଆ ଭାରିଯା—ଦେ. ବି—ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀ—
Taliā bhārijā Concubine.

ତଳିଆ ମହାନ୍ତି—ଦେ. ବି—ଗୋଲାମ ଜାତି; ମାହାନ୍ତିଙ୍କ ଗୋଲାମ—
Taliā māhānti The illegitimate sons of the Karanas of Orissa.

ତଳିଆରି—ଦେ. ବି—ତଳାରି (ଦେଖ)
Taliāri Talāri (See.

ତଳି କଟା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଗୋଳୁକଟା; ଅଣବିଶ୍ୱାସୀ; ଯେ ଉପରେ ଉପରେ ଅନ୍ୟର ଅନିଷ୍ଟ କରେ—
Tali kaṭā
1. Perfidious (person).

୨ । ତଳିକାଟ (ଦେଖ)
2 Talikāṭa (See).

-ଦେ. ବି—ତଳିକାଟ (ଦେଖ)
Talikāṭa (See).

ତଳି କଣ୍ଟା ଉପରି କଣ୍ଟା—ଦେ, ବି—ତଳ କଣ୍ଟା ଉପର କଣ୍ଟା (ଦେଖ)
Tali kaṇṭā opari kaṇṭā Tala kaṇṭā upara kaṇṭā (See).

ତଳି କନା—ଦେ. ବି—ଋତୁସ୍ରାବ ସମୟରେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ଚିହ୍ନିବା କୌପୀନ ଓ କନା ପୁଡ଼ା—
Tali kanā
Strips of rags or absorbent linen worn by women on the private parts during menses; women's under-clothing during menstrual flow; sanitary towels.

ତଳିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତଳ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Talikā
ତଳ ସାରକ (ଦେଖ)
Tala sāraka (See).

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ତାଳବ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଢ	।,ଃ	ଣ	ଧ୍ୟ	ଭ୍ୟ	ଲ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅଦ୍ଧାନୁନାସିକ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ	ଯ	ଳ	ଙ୍ଗ	ଥ୍ୟ	ଭ	ମ

ତଳି କାଟ—ଦେ. ବଣ (ସ. ତଳ+କର୍ତ୍ତିତ)—୧ । ତଳ ଭାଗ ବା ତଳ
Tali kāṭa ଅଂଶରୁ କଟା ଯାଇଥିବା; ମୂଳରେ ବା ମୂଳ ପାଖରେ କଟା ହୋଇଥିବା—1. Cut at the root or near the root.
(ଯଥା—ତଳିକାଟ ଧାନ ଗଛ ।)

୨ । ଉପର ସ୍ତରର ବସ୍ତୁ କଟା ହୋଇଯିବା ପରେ ନିମ୍ନ ସ୍ତରରୁ ଯେଉଁ ବସ୍ତୁ କଟା ହୋଇ ବାହାରେ—2. Appertaining to or cut from the lower layers.
(ଯଥା—ଏ ପୋଖରୀର ୧୦ ଫୁଟ ତଳର ତଳିକାଟ ମାଟି ଉପର ଗେଙ୍ଗୁଟିଆ ପଡ଼ିଛି ।)

ଦେ. ବି—ମୂଳ ପାଖରୁ କଟିବା—Cutting near the root.
(ଯଥା—କିଅରିରୁ ଧାନକୁ ପ୍ରଥମେ ତଳିକାଟ କରି କଟଡ଼ା ପକାଇ ପରେ ଅଗକାଟ କଲେ ଛିଣ ବାହାରିବ ।)

ତଳି ଗଡ଼ିଶା—ଦେ. ବି—ପଙ୍କୁଆ ଗଡ଼ିଶା, ଯେଉଁ ଗଡ଼ିଶା ମାଛ ପାଣି
Tali gaṛiśā ତଳେ ପଙ୍କରେ ଥାଏ—A kind of fish moving in the mud at the bottom of a tank or pond.

ତଳିତ—ସ. ବି (ତଳ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ.ତ)—ଭୃଷ୍ଟ ମାଂସ; ଭଜା ମାଂସ—
Talita Roast; roasted meat; fried meat.

ସ. ବଣ—ଭୃଷ୍ଟ; ଭଜା ହୋଇଥିବା; ସିଝିଲା ହୋଇଥିବା—Fried; roasted.

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଗ୍ରନ୍ଥପ୍ରକାଶରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି ।]

ତଳି ତଳାନ୍ତ—ଦେ. ବଣ—ତଳ ତଳାନ୍ତ (ଦେଖ)
Tali talānta Tala talānta (See)

ତଳି ତଳିଆ—ଦେ. ବି ଓ ବଣ—ତଳ ତଳିଆ (ଦେଖ)
Tali taliā Tala taliā (See)

ତଳି ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତଳାଇବା; ତଳଦେଶରେ ଲଗିଯିବା—
Tali dhariba 1. To sink to the bottom; to settle down at the bottom.
তলান
नीचेको बैठना (ଯଥା—ମାଛଯାକ ତଳି ଧରିବାରୁ ଜାଲରେ ପଡ଼ିଲେ ନାହିଁ ।)

୨ । ହାଣ୍ଡିରେ ସିଝା ଯାଉଥିବା ଭାତ, ଖିରି ବା ଭିଜୁଥିବା ଧାନ ଯଥେଷ୍ଟ ଜଳ ଅଭାବରୁ ବା ବାରଂବାର ଘଣ୍ଟାଘାଣ୍ଟି ନ ହେବାରୁ ପୋଡ଼ିଯାଇ ହାଣ୍ଡିର ତଳେ ଲଗିଯିବା—2. (any thing boiled on fire) To stick at the bottom of the cooking pot.

ତଳି ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମଞ୍ଜିକୁ ଗଛ ହେବା ପରେ ତାହାକୁ
Tali pakā(ke)iba ଉପାଡ଼ି ନେଇ ଅନ୍ୟତ୍ର ରୋପଣ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମଞ୍ଜି ବୁଣିବା—To sow seeds for the purpose of raising seedlings in order to transplant them in another field.

ତଳିପା—ଦେ. ବି (ସ. ତଳ ଓ ପାଦ)—ପାଦର ତଳ ଭାଗ—
Talipā Sole of the feet
পায়ের তলা ତା ତଳିପା ତଳେ ରଖି ଉନ୍ମତ୍ତ—
तलवा ଅଦ୍ଭୁତ. ଦେବଦୁର୍ଲ୍ଲଭମଣି ।

[ଦ୍ର—ତଳପାଦ ଅଗକୁ ପାପୁଲି, ପଛ ଭାଗକୁ ଗୋଇଠି ଓ ମଧ୍ୟ ଭାଗକୁ ଖୋଲ ବା ଚାଳୁକା ବୋଲାଯାଏ ।]

ତଳି ପେଟ—ଦେ. ବି—ନାଭି ତଳେ ଥିବା ପେଟର ଅଂଶ—
Tali peṭa Abdomen; lower part of the belly from the navel downwards.
(ତଳ ପେଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)
তলপেট, पेडू

ତଳି ପୋଛ—ଦେ. ବଣ—ନିଃଶେଷିତ; ଖାଲି—
Tali pochha Drained to the last.
ସୁଅମାନେ ଧାନ ଅମାର ତଳିପୋଛ ପ୍ରାପ୍ତ କରି ଦେଲେଣି—
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ତଳି ଭାଟୁଡ଼ି—ଦେ. ବି—ତଳପାଦ ଗୋଇଠିର ମୋଟା ଚମ ତଳରେ
Tali bhāṭuṛi ଉଠିବା କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ ବ୍ରଣବିଶେଷ—A painful boil inside the sole of the foot.

ତଳିମ—ସ. ବି. କ୍ଲୀ (ତଳ୍ ଧାତୁ+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥରେ ଇମ)—୧ । କୁଟ୍ଟିମ;
Talima ପକ୍କା ମେଝିଆ—1. Pavement; paved floor.
୨ । ଖଡ୍ଗ; ଖଣ୍ଡା—2. Sword; scimitar.
୩ । ଚାନ୍ଦୁଆ—3. Canopy.
୪ । ଶଯ୍ୟା—4 Bed.
୫ । ଛପର; ଚାଳ; ଛାତ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Thatch; roof

ତଳି ମଣ୍ଡ—ଦେ. ବି (ସ. ତଳ+ମଣ୍ଡ)—ତୋରାଣିରେ ଯେଉଁ ବହଳିଆ
Tali maṇḍa ଅଂଶ ପାତ୍ରର ତଳକୁ ବସିଥାଏ—The comparatively thick layer or portion of Torḍāni (boiled rice water) which is found at the bottom of a pot.

ତଳି ମଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ (କଟକ) ବି—ଅଳ୍ପ ଖାଦ୍ୟ—
Tali maṇḍā A small quantity of food.
ସେଥିରେ କଣ ତଳିମଣ୍ଡା ପଶିଯିବାରୁ ନିଶ୍ୱାସ କରମ ହୋଇଗଲେ—ସହକାର ।

ତଳି ମାଛ—ଦେ. ବି—ପଙ୍କୁଆମାଛ; ଯେଉଁ ମାଛମାନେ (ଯଥା—ଗଡ଼ିଶା,
Tali māchha ତୋଡ଼ି, କଉ, ମାଗୁର) ଜଳାଶୟର ନିମ୍ନଦେଶସ୍ଥ ପଙ୍କରେ ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ଚଳପ୍ରଚଳ ହୁଅନ୍ତି—Fishes moving in the mud below the water.

ତଳି ମାଟି—ଦେ. ବି (ସ. ତଳ ଓ ମୃତ୍ତିକା)—କ୍ଷେତ ଜମିର ତଳ ସ୍ତରର
Tali māṭi ମାଟି—The earth of the lower layers of a field.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟିରେ ୧ମ ଓ ୨ୟ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । 'ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଛାଡ଼ି କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ସ୍ଥାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ଅନୁକ୍ରମେ ବର୍ଣ୍ଣର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଛାଡ଼ି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଚାନ୍ଦ' ନ ମିଳିଲେ 'ଚାନ୍ଦ' ଦେଖିବେ, ବୃନ୍ତ ନ ମିଳିଲେ 'ବୃନ୍ତ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଦ୍ଧ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ ।

ତଳି ମୁଠା—ଦେ. ବି—ଦୁଇ ହାତର ପ୍ରସାରିତ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ ଓ ତର୍ଜ୍ଜନୀ ଦ୍ୱାରା
Tali muṭhā ସୀମାବଦ୍ଧ ଧାନତଳିର ଗୋଛା—A sheaf of paddy seedlings bound up so as to be contained between the encircling spans of the 2 palms.

ତଳି ମୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଜମିରେ ତଳି ପକା ଯାଏ—
Tali muṇḍā A plot of land where seedlings are raised
(ତଳି ମଣ୍ଡା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଳି ହାତ କରି ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ତଳ ବା ତଳି
Tali hāta kari dharibā ଭାଗକୁ ହାତରେ ଧରିବା; କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ତଳପଟୁ ଧରି ଟେକିବା—
(ତଳି ହାତ କରି ଧରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) To hold a thing up by putting one's hand at the bottom.
(ଯଥା—ଶିଶୁ ହାଣ୍ଡିକି ତଳିହାତ କରି ନ ଧରିଲେ ହାଣ୍ଡିଟି ପଡ଼ିଯିବ ।)

ତଳିୟାରି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବାରିକା; ଜଗୁଆଳ; ଚଉକିଦାର—
Taliyāri Watchman.

ତଳୁ—ଦେ. ଅ.—ଅବଧି; କୌଣସି ସମୟରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଏ
Talu ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—Since (some time past).

ବହୁଦିନ ତଳୁ ନ ପାଉ ମାଂସ
ଏଥାରେ କରୁଥିଲା ତାହାର ମନସ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ହରିବଂଶ. ଅର୍ଦ୍ଧ ।

ତଳୁଆ—ଦେ. ବିଣ.—(ସଂ. ତଳୀୟ)—ତଳିଆ (ଦେଖ)
Taluā Taliā (See)

ତଳୁଆର—ଦେ. ବି (ସଂ. ତଳବାର)—ତଲବାର (ଦେଖ)
Taluāra Talabāra (See)
(ତଲୁଆର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଳେ—ଦେ. ଅ (ସଂ. ତଳ)—୧ । ନିମ୍ନଦେଶରେ—1. In the
Tale lower parts; below.
তলায় তলে ୨ । ପୃଷ୍ଠଭାଗରେ—2. On the surface of.
(ତଳେ ତଳେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

(ଧ୍ରୁବଅ ଚନ୍ଦ୍ର) ପୂର୍ବ ତଳେ ତଳେ ଯାଏଁ,
କର୍ପୂର ମାଂସ ହିବେ ପାଇଲେ ଭୁଞ୍ଜିବାକୁ ଯାଏଁ—କାହାଣୀର କଥା ।
ତଳ ତଳେ ଜଳ ଝିଅ, ଖୋସ ଖୋସର ଗହନ ବନ,
ଘେର ବାହାରେ ବନ—ତଗ ।

୩ । ଗୁପ୍ତରେ ଗୁପ୍ତରେ; ଗୋପନରେ; ଗୁପ୍ତଭାବରେ—
3. Secretly; clandestinely.
[ଯଥା—ସେ ତଳେ ତଳେ ମୋ ଗୋଡ଼ କାଟୁଛି ।]

୪ । (କୌଣସି ଶ୍ରେଣୀ ବା ଦଳର) ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇ—
4. Being included in (any party).
(ଯଥା—ଓଡ଼ିଆମାନେ ପ୍ରଥମେ ଆସି ଖୋଉଧା ରାଜାଙ୍କ ପାଇକଙ୍କ ତଳେ ଯୁଦ୍ଧ କଲେ)

୫ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ; ପରେ—5 After.
ତାଙ୍କ ତଳେ ଜନମିଲେ କେକୟୀ ନନ୍ଦନ—ମଧୁସୂଦନ. ବାଳରାମାୟଣ ।

୬ । ଏଥିପୂର୍ବେ; ଆଗେ—5. Before this.
ତଳେ ତ ଭୂର୍ଭୁଙ୍କ ନିୟମ କହୁଥାଇଁ
ଏଣୁ କହିବାକୁ ହାଲ୍‌ଥ ହେଲୁ ମୁହିଁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ଅନୁଶାସନ ।

୭ । ନିମ୍ନତମ ପ୍ରଦେଶରେ—7. At the bottom; in the lowest regions.

୮ । ଗୁପ୍ତ ସ୍ଥାନରେ—8. In the most secret places; in places not exposed to public view

୯ । ପାଖେ ପାଖେ—9. Along; by the side of.

୧୦ । ରୂପେ; ପରି; ଗଣନାରେ; (ଅମୁକ) ରୂପ—
10. As; considered as.
ତୁମେ ମୂର୍ଖ ଅସଭ୍ୟ ତଳେ ଗଲ—ଫକୀର ମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୧୧ । ଭୂପୃଷ୍ଠରେ; ଭୂଇଁରେ—11. On the ground.
(ଯଥା—ଘୋଡ଼ସବାର ଘୋଡ଼ା ଉପରେ ଚଢ଼ିଛନ୍ତି, ସହିସ ତଳେ ଧାଇଁ ଚାଲୁଛି ।)

୧୨ । ଉପକଣ୍ଠରେ—12. In the outskirts of.
(ଯଥା—କଟକ ତଳେ ଗୁହାଳଥଗଞ୍ଜ ଅବସ୍ଥିତ)

ତଲେ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ତଲ୍ଲୟ)—ଲୟ; ଧ୍ୟାନ—
Tale Contemplation; attention.

ନାମର ତତ୍ତ୍ୱ ଅଛଇ ଅନନ୍ତ, ତଲେ କରି ଥାହେ ରମ—
ଭକ୍ତ ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ, ଭଜନ ।

ତଲେଇ—ପ୍ରାଦେ—୧ । (ଯାଜପୁର) ବି—ଲୟ; ନିଶା—
Talei 1. Attention.
(ଯଥା—କଥାକୁ ତଲେଇ ରଖିବା ।)

୨ । (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ବୁଣା ଆସନ—
2. A mattress woven with bamboo-laths.
[ଦ୍ର—ସମ୍ବଲପୁରରେ ବାଉଁଶପାତିଆରେ ବୁଣା ଆସନକୁ ତଲେଇ ଓ ପରଦା ବା ବାଡ଼ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ତଲେଇକୁ ଟାଟି ବୋଲାଯାଏ ।]

ଦେ. ବି—ତଲାଇ (ଦେଖ)—Talāi (See)

ତଳେଇ ଦେଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଗଭୀରରେ ପଶି ଅନୁସନ୍ଧାନ
Talei dekhibā କରିବା—1. (figurative) To dive deep
তলাইয়া দেখা into a matter; to dive deep under
(ତଳେଇ କରି ଦେଖିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) the surface.
(ଉପରେ ଉପରେ ଦେଖିବା—ବିପରୀତ) ୨ । ତଳଦେଶ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖିବା—2. To look into the bottom of a thing.
୩ । ତନ୍ନ ତନ୍ନ କରି ବିଚାର କରିବା—3. To consider a matter thoroughly or minutely.

ତଳେଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତଳ)—
Taleibā ୧ । ତଳକୁ ବୁଡ଼ିବା; ତଳ ଧରିବା—
তলান 1. To sink or settle down to the bottom.

୧	୯	ଙ	ର,ହ୍ର	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ମ	ଉଅ	ଘ
୨	ଐ	ଞ	ରୁ	ଲ୍	ଙ୍ଗ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

(ତଳାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ତଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା—
2 To dive deep into a matter.

ତଲେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗୁଣ୍ଡ ଅବ ଶସ୍ୟକୁ ଘିଅ ବା ତେଲରେ
Taleibā ସାମାନ୍ୟ ଭୁଜିବା; ଭୁଆଇବା—
ভাজা 1. To fry gram etc in ghee or oil
तलना ୨ । ଉଖୁଡ଼ା କରିବାପାଇଁ ଖଇକୁ ଗୁଡ଼ ପାଗରେ ମଖାଇ ଚଟୁ
ତଲ୍ଲେଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ ଦ୍ୱାରା ଘାଣ୍ଟିବା ବା ମୋଡ଼ିବା—2. To stir
ତଲିବା } fried paddy in syrup over fire.

ତଲେକ୍ଷଣ—ସ. ବ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତଳ+ଈକ୍ଷଣ; ଯାହାର ଦୃଷ୍ଟି
Talekshana ତଳଅଡ଼କୁ ଥାଏ) –ଶୂକର—Hog.

ତଲେ ଗଡ଼ିବା - ଦେ. କ୍ରି— ଭୂମି ଉପରେ ଲୋଟିବା—
Tale gardibā To roll on the ground.
তলায় গড়াগড়ি দেওয়া धरती पर लुढ़कना
(ତଳେ ଲୋଟିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଲେ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଅମୁକ)ରୂପେ ବିବେଚିତ ହେବା—
Tale jibā To pass for.
(ତଳେ ସୁମାର ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ଅମ ପନ୍ଥଅଙ୍କ ଅଖିରେ ଅମ ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନେ ମୂର୍ଖ ତଳେ ଗଲେଣି ।)

ତଲୋଦରୀ—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତଳ+ଉଦର; ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Talodari ୧ । ଭାର୍ଯ୍ୟା; ସ୍ତ୍ରୀ—1. Wife.
୨ । କୃଶୋଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀ—
2. Slender-bellied woman.

ତଲୋଦା—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ.(ବହୁବ୍ରୀହି; ତଳ+ଉଦ=ଜଳ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Talodā ନଦୀ; ନଈ—River.

ତଲ୍କ—ସ ବ. (ତଲ୍ ଧାତୁ+ସଞ୍ଜ୍ଞାର୍ଥରେ କ)—ବନ—
Talka Forest.

ତଲ୍ପ—ସ. ବ. (ତଲ ଧାତୁ+ସଞ୍ଜ୍ଞାର୍ଥରେ ପ; ଯହିଁରେ ବିଶ୍ରାମ କରି ଯାଏ)—
Talpa
୧ । ଶଯ୍ୟା; ବିଛଣା; ସେଜ—1. Bed.
୨ । ଅଟ୍ଟାଳିକା—2. An edifice.
୩ । ଗୃହ—3. House.
୪ । ଦାରା; ସ୍ତ୍ରୀ; ଭାର୍ଯ୍ୟା—3. Wife.
[ଦ୍ର—ଗୁରୁତଲ୍ପଗ, ଗୁରୁତଲ୍ପଗାମୀ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଗୁରୁଜନଙ୍କ ଶଯ୍ୟାରେ ଶୁଏ ଅର୍ଥାତ୍ ଗୁରୁପତ୍ନୀ ଅବ ମାନ୍ୟା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ସମ୍ଭୋଗ କରେ ।]
୫ । ଉପର ମହଲା ଘର; ଚନ୍ଦ୍ରଶାଳା—
5. Turret; a room in an upper storey.

ତଲ୍ପକ—ସ. ବ—୧ । (ତଲ୍ପ+ସ୍ୱାର୍ଥରେ. କ)—ଶଯ୍ୟା—
Talpaka 1. Bed.
୨ । (ତଲ୍ପ+କରିବା ଅର୍ଥରେ. କ) ଯେ ବିଛଣା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରେ; ସେଜ ଲେଖାଇ ଦେବା ଭୃତ୍ୟ—
2. A servant who prepares the bed for the master.

ତଲ୍ପ କୀଟ—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତଲ୍ପ+କୀଟ; ଭୁଲ. ହି. ଖଟ୍ମଲ୍)—
Talpa kita ଓଡ଼ଶ; ଛାରପୋକ—The bed-bug.

ତଲ୍ପଜ—ସ. ବ. ପୁଂ. (ତଲ୍ପ+ଜନ ଧାତୁ=କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)–(ହିନ୍ଦୁସ୍ମୃତି)
Talpaja କ୍ଷେତ୍ରଜ ସନ୍ତାନ—(Hindu law) Son born of ths wife of a person but begotten by a stranger.

ତଲ୍ପି—ଦେ. ବ. (ସ. ତଲ୍ପ=ଶଯ୍ୟା)—ବିଛଣା ପଡ଼ିବ ଗଣ୍ଠିଲି;
Talpi ବୋଝସବୁ—The luggage consisting of
তল্পী bedding; baggage
गठरी

ତଲ୍ପିଦାର୍—ଦେ. ବ—ତଲ୍ପିବାହକ ବୋଝିଆ; ଯେ ବିଛଣାପତ୍ର ବା
Talpi dār ଗଣ୍ଠିଲି ବୁହେ; ବୋଝବୁହା—A carrier of
তল্পীদার luggage; luggage-bearer; porter.
पल्लादार

ତଲ୍ଲ—ସ. ବ. (ତଲ=ଗର୍ତ୍ତହେବା+ଲା ଧାତୁ=ଗ୍ରହଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)— ୧ । ଗହ୍ୱର; ଗର୍ତ୍ତ— 1. A hole.
Talla
୨ । ପୋଖରୀ; ପୁଷ୍କରିଣୀ—2. Tank; pond.

ତଲ୍ଲହ—ସ. ବ—କୁକୁର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tallaha Dog.

ତଲ୍ଲାଟ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବ. (ଭୁଲ. ବ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି
Tallāta ଶବ୍ଦ)—ସାରା ଦୁନିଆଁ; ସାରା ସୃଷ୍ଟି—
The whole universe.

ତଲ୍ଲାସ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ—ତଲାସ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tallāsa (etc) Talāsa etc (See)

ତଲ୍ଲିକା—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତତ୍=ତାହା+ଲୀ ଧାତୁ=ଲୀନ ହେବା+
Tallikā କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+କ+ଆ)—
୧ । ଚିରା ଲୁଗାର ଛିଦ୍ର ଉପରେ ପଡ଼ିବା ତାଳ—1. Patch.
୨ । ଖିଲ କାଠି; କୁଞ୍ଚି; ତାଲାକାଠି—2. A key.
୩ । କୋଲପ—3. Padlock.

ତଲ୍ଲୀ—ସ.ବ ସ୍ତ୍ରୀ (ତତ୍+ଲସ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରୀତି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ.ଈ)-
Talli ୧ । ବରୁଣଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ—1. The wife of Baruna, the God of the sea.
୨ । ନୌକା—2. Boat.
୩ । ଯୁବତୀ—3. Young woman.
୪ । ଜୋତାର ତଳା—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. The sole of shoes.
୫ । ତାଣ୍ଡି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Dregs; sediment.

ତଷା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବ (ସ. କୃଷି)—ଚଷା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tashā (etc.) Chashā etc. (See)

ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ ଅପର ବର୍ଣ୍ଣ ସହିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ଗୃହୀତ ହୋଇ କରିଛି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ୧ ଚିହ୍ନିତଙ୍କରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନ ର ଅପଦ୍ୱତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇଁ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଟ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଣ୍ଟ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଚ୍ଚ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଚ୍ଚା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ

ତଷା(ଣ୍ଡି)ଟିଆ—ଗ୍ରା. ବଣ—ଚଷାଣ୍ଡିଆ (ଦେଖ)
Tashā(ṇdi)ṭia Chashāṇḍiā (See)

ତଷା(ଷେ)ଇବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି (ସଂ. କୃଷ ଧାତୁ)=ଚଷିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ;
Tashā(she)ibā ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଜମି ଚଷ ବା ହଳ କରାଇବା—
To cause to be ploughed up.

ତଷିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି (ସଂ. କୃଷ ଧାତୁ)—ଚଷିବା (ଦେଖ)
Tashibā Chashibā (See).

ତଷୁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ—(ସଂ. କୃଷ) ଚଷୁ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tashu (etc.) Chashu etc (See).

ତଷ୍ଟ—ସଂ.ବଣ (ତକ୍ଷ୍ ଧାତୁ=ଚାଞ୍ଛିବା+କର୍ମ.ତ)—୧ । ଚଞ୍ଛା ହୋଇଥିବା-
Tashṭa 1. Scraped.
୨ । ରନ୍ଦା ମରାଯାଇଥିବା—2. Scraped with the carpenter's plane; planed.
୩ । କୃଶୀଭୂତ—3. Emaciated; reduced.
୪ । କୁଟା ଯାଇଥିବା; କଟା ଯାଇଥିବା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. Pounded; bruised.
୫ । ପିଟା ହୋଇଥିବା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Beaten

ତଷ୍ଟା—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ୧ মা. ୧ବ)—
Tashṭā ୧ । (କାଠ ଚାଞ୍ଛି କରି ଯେ କାମ କରେ) ବଢ଼େଇ—
(ତଷ୍ଟ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Carpenter.
୨ । ବିଶ୍ୱକର୍ମା—2. The mythological heavenly architect according to the Hindus.
୩ । ଦ୍ୱାଦଶ ଆଦିତ୍ୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—
3. One of the 12 Ādityas or Sun-gods
୪ । ଚାଞ୍ଛିବା ବ୍ୟକ୍ତି—4. Scraper.

ତଷ୍ଟି—ସଂ. ଚ (ତସ୍ ଧାତୁ=ଉତ୍କ୍ଷେପଣ; ଦର୍ଶନ+ଭାବ. କ୍ତି)—
Tashṭi ୧ । ସାଗ୍ରହ ଦୃଷ୍ଟି—1. Wistful look.
୨ । ଅଗ୍ରହାତିଶଯ୍ୟ—2. Hankering; longing.
୩ । ଜେଦ୍‌ବାଜି; ଏକଜିଦ୍; ଦୃଢ଼ତା—3. Obstinacy; unyieldingness.

ଗ୍ରା. (ଇତର) ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ଟ୍ରଷ୍ଟୀ)—କୌଣସି ସାଧାରଣ ଟ୍ରଷ୍ଟ; ଟ୍ରଷ୍ଟୀ ହରଦର ଅନୁଷ୍ଠାନର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି; ମାର୍ଫତଦାର୍; ଟ୍ରଷ୍ଟୀ—Trustee.

ତଷ୍ଟି ନାମା—ଗ୍ରା. (ଇତର)ବୈଦେ.ବ(ଇଂ ଟ୍ରଷ୍ଟ+ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ ନାମା)-
Tshṭi nāmā ଟ୍ରଷ୍ଟଡିଡ୍; ସେବା ଅର୍ପଣ ସମର୍ପଣ-ପତ୍ର—
Trust-deed.

ତସ୍(ଧାତୁ)—ସଂ. ୧ । ଅଲଂକୃତ କରିବା—
Tas (root) 1. To adorn.
୨ । ଦର୍ଶନ କରିବା—2. To see.
୩ । ଉତ୍‌ପ୍ରେକ୍ଷଣ କରିବା; ସାଗ୍ରହ ଦୃଷ୍ଟି କରିବା—
3. To cast wistful or longing glance.
୪ । ଉତ୍‌କ୍ଷେପଣ କରିବା; ଉପରକୁ ଫୋପାଡ଼ିବା—
4. To throw up.
୫ । ଉଠାଇବା—5. To lift up.

ତସ୍‌ଦିକ୍(ଗ)—ବୈଦେ.ବ(ଆ. ତସ୍‌ଦୀକ୍) (କଚେରିଆ)—୧ । କୌଣସି
Tas-dik(g) ବିଷୟର ସତ୍ୟତା ସମ୍ବନ୍ଧେ ପ୍ରମାଣ ବା ସମର୍ଥନ—
1. Verification
तसदिग ୨ । କୌଣସି ବିଷୟର ସତ୍ୟତା ହାକିମଙ୍କ ଆଗରେ
तसद्दीग ପ୍ରମାଣସ୍ୱରୂପ ସ୍ୱୀକାର କରିବା; ଚିହ୍ନଟ—
2. Attestation; identification.
୩ । କୌଣସି ଦଲିଲ ପରୀକ୍ଷା କରି ସେଥିରେ କରାଯିବା ହାକିମଙ୍କର ଦସ୍ତଖତ—3. Countersignature of an authority on a document.
୪ । ସାକ୍ଷ୍ୟ; ଗୱାହି—4. Testimony.

ତସ୍‌ବି—ବୈଦେ. ବ (ଆ) (ମୁସଲମାନୀ ଭାଷା)—ଜପମାଳ—
Tas-bi Rosary.
तसवी तसबी

ତସ୍‌ବୀର୍—ବୈଦେ. ବ (ଆ) (ମୁସଲମାନୀ ଭାଷା)—୧ । ଛବି—
Tas-bir 1 A picture.
तसवीर ୨ । କାଗଜ ବା ପଟା ଉପରେ ଅଙ୍କିତ ରୂପ—
तसबीर 2. A painting; drawing.
୩ । ଫଟୋଗ୍ରାଫ୍ ଯନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ଉଠାଯିବା ପ୍ରତିରୂପ—
3. Photo.
ବୈଦେ. ବଣ—ଛବି ପରି ସୁନ୍ଦର—Picturesque; fine

ତସରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ (ଭୁଲ. ହି. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ)—
Tas-rā ଭୁଲିଆ ତନ୍ତୀଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ସୂତା ଗୁଡ଼େଇ ରଖିବାର ଫର୍ମ ବା ନଟେଇ—A reel or form around which yarn is wound.

ତସରୁପ(ଫ)—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ (ଆ. ତସର୍‌ରୁଫ୍)—
Tasrup(ph) ୧ । ତୋସରଫ୍—1. Misappropriation.
୨ । କ୍ଷତି—2. Loss.

ତସଲିମ୍—ବୈଦେ. ବ (ଆ) (ମୁସଲମାନୀ ଭାଷା)—ନମସ୍କାର; ବନ୍ଦନା;
Tas-lim ପ୍ରଣାମ—Obeisance; a bow of reverence.
तसलीम तसलीम

ତସକର—ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ବ (ସଂ. ତସ୍କର)—ତସ୍କର; ଚୋର; ଡକାୟତ—
Tasakara Thief; robber.

ତସମା—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଚଶ୍‌ମା)—ଚଶମା; ଚକ୍ଷୁ; ଚଶମା; ଚକ୍ଷୁ-
Tasamā Spectacles

ତସର୍‌ଫଟା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ତସର ଫାଟିବା ସମୟ;
Tasar-phaṭā ଅରୁଣୋଦୟର ପ୍ରାକ୍‌କାଳ; ବଡ଼ଭୋର—
Day-break.

୧	ଇ	ଡ	ର୍ୟ,ର୍‍	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଡ୍‌ଅ	ଷ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଔ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍କ	ନ୍

ତସର—ଦେ. ବି. (ସ. ତ୍ରସର)—୧ । ଟସର; ଏକପ୍ରକାର ଗୋଟୀ-
Tasara ପୋକର ଗୋଟୀରୁ ବାହାରିବା ରେଶମ ସୂତା—
তসর 1. A kind of coarse silk got from
टसर cocoons; Tussar.

[ଦ୍ର—ଛୋଟନାଗପୁର, ମୟୂରଭଞ୍ଜ, କେନ୍ଦୁଝର, ବାଲେଶ୍ୱର, ବୀରଭୂମ, ମେଦିନୀପୁର ଆଦି ଅଞ୍ଚଳରେ ବଣରେ ସାହାଜା, ବାହାଡ଼ା, କୁସୁମ, ପିଆଳ, ବରକୋଳି ଆଦି ଗଛର ପତ୍ର ଖାଇ ଏ ପୋକମାନେ ସେହି ଗଛରେ ବଢ଼ନ୍ତି । ରେଶମ ପୋକଙ୍କ ଭଳି ଏ ପୋକମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ବିଶେଷ ଯତ୍ନ ନେବା ହୁଏ ନାହିଁ, କେବଳ ଏମାନଙ୍କୁ ଚଢ଼େଇ ଓ ପିମ୍ପୁଡ଼ି ଖାଇ ନ ଯିବେ ଏଥିପାଇଁ ଦୃଷ୍ଟି ରଖିବାକୁ ହୁଏ । ଏ ପୋକମାନଙ୍କୁ ପାଳିବାବାଲା ଲୋକେ ଗୋଟୀରୁ ବାହାରିବା ପ୍ରଜାପତିଙ୍କୁ ଜଙ୍ଗଲରେ ଛାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି । ପ୍ରଜାପତି-ମାନେ ସେଠାରେ ଜୋଡ଼ି ଲାଗିବା ପରେ ମାଈ ପ୍ରଜାପତି ଗଛର ପତ୍ରରେ ସୋରିଷ ପରି ଡିମ୍ବମାନ ପାରନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାଈ ପ୍ରଜାପତି ୨।୨୩ ଦିନ ଯାକେ ୨୦୦।୨୫୦ ଡିମ୍ବ ଦିଅନ୍ତି ଓ ଡିମ୍ବ ଦେଲା-ପରେ ମରି ଯାଆନ୍ତି । ୧୦।୧୨ ଦିନ ବାଦ୍ ସେ ଡିମ୍ବରୁ ଦସିପୋକ (କୃମି) ଭଳି ଝିଙ୍କଟିକି ପୋକ ବାହାରନ୍ତି ଓ ସେହି ପୋକମାନେ ଉକ୍ତ ଗଛର ପତ୍ର ଖାଇ ବଢ଼ନ୍ତି । ୧୫ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ୪ଥର ତାଙ୍କ ଖୋଳ ବଦଳେ । ୧୫ଦିନ ବାଦ ପୋକମାନେ ୮।୧୦ ଅଙ୍ଗୁଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କର୍କୋମ ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ବଢ଼ନ୍ତି । ଏମାନେ ନାନାବର୍ଣ୍ଣର ହୁଅନ୍ତି; କେହି ମାଟିଆ, କେହି ପାଉଁଶିଆ, କେହି ନେଳି, କେହି ହଳଦିଆ ହୁଅନ୍ତି । ଏହି ବଡ଼ପୋକମାନେ ଆପଣା ପାଟିରୁ ଲାଳ ବାହାର କରି ସେହି ଲାଳରେ ଅଣ୍ଡାକାର ୫।୬ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ ଗୋଟୀ ତିଆରି କରନ୍ତି ଓ ସେ ଗୋଟୀ ଭିତରେ ନିଜେ ଅବରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ରହନ୍ତି । ପାଳିବାବାଲାମାନେ ସେହି ଗୋଟୀମାନ ସଂଗ୍ରହ କରି ଆଣନ୍ତି । ଗୋଟୀର ମୁହଁକୁ କାଟି ଦେଇ ଉକ୍ତ ପୋକ ପ୍ରଜାପତି ଆକାର ଧାରଣ କରି ଯେବେ ଉଡ଼ିଯିବେ, ତେବେ ସେ ଗୋଟୀର ସୂତାସବୁ ଛିନ୍ନ-ଭିନ୍ନ ହୋଇ ଅକାମିକା ହୋଇଯିବ । ଏଥିପାଇଁ ଗୋଟୀର ଭିତରେ ଥିବା ପୋକ ଗୋଟୀକୁ କାଟି ବାହାରିଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଗୋଟୀମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଖାରମିଶା ଗରମପାଣିରେ ପକାଇ ଦିଅନ୍ତି ଓ ଗରମପାଣିରେ ଭିତରର ପୋକ ମରିଯାଆନ୍ତି ଓ ଗୋଟୀମାନ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରହେ । ସେହି ଗୋଟୀମାନଙ୍କରୁ ତସର ସୂତା ବାହାରେ]

୨ । ମଠାଲୁଗା—2 Coarse silk stuff.

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ସଂସ୍କୃତ ଥିବାର ହି. ଶବ୍ଦସାଗରରେ ଲେଖାଅଛି ।]

ତସର ଗୋଟୀ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଗୋଟୀ ବା କୋଷରୁ ମଠାସୂତା ବା
Tasara goṭi ତସର ବାହାରେ; ଟସର ଗୋଟୀ ବା ଖୋଷା—
তসরের গুটী Tussar cocoons.
टसरका कोवा

ତସର ପୋକ—ଦେ. ବି—ଟସର ପୋକ; ଯେଉଁ ପୋକ ତସର ଗୋଟୀ
Tasara poka ବାନ୍ଧନ୍ତି; ଖୋଷା ପୋକ—Silk worm.
তসর পোকা **टसरका कीड़ा**

ତସଲା—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ତସ୍ତ+ଉର୍ଦ୍ଦୁ ଲା. ପ୍ରତ୍ୟୟ; ଉର୍ଦ୍ଦୁ. ତସ୍‌ଲା)—
Tasalā ୧ । ପିତଳରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଯେଉଁ ଗହିରିଆ ଥାଳିରେ ରୁଟି
তসলা **तसला** ପାଇଁ ମଇଦା ଦଳାଯାଏ—1. A deep brass
(ତସଲୀ—ଛୋଟ ତସଲା) plate for kneading flour.

୨ । ପିତଳର ଛୋଟ ହାଣ୍ଡି; ଚଉଡ଼ାମୁହାଁ ବଟ୍ଲୋଇ; ପିତଳର ହେଣ୍ଡି—2. A wide-mouthed brass cooking pot.

ତସିଦ୍—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ତସ୍‌ଦୀହ୍=କ୍ଲେଶ)—କଷ୍ଟ; ହଇରାଣ—
Tasid Harassment; difficulty; hardship.
তসদী **तसद्दीह**
(ତଦିଦା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତସ୍କର—ସ. ବି [ତତ୍=ସେହି, ଅର୍ଥାତ୍ ଅତି ନିନ୍ଦିତ କର୍ମ+କୃ ଧାତୁ+
Taskara କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ନିପାତନ; କିମ୍ବା ତସ୍ ଧାତୁ=ଉତ୍କ୍ଷେପ କରିବା+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ); ଅଥବା ତତ୍=ଉପକ୍ଷୟ, ବସ୍ତୁହାନି, ଚୋର+କୃ ଧାତୁ+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର. ବଙ୍ଗଳା ଅଭିଧାନ)]—୧ । ଚୋର; ଦସ୍ୟୁ; ଅପହାରକ—1. Thief; lifter (as in cattle-lifter) pilferer.

୨ । ପୁଦ୍ଦିନା ବା ପିଡ଼ଙ୍ଗ ଶାଗ—2. A kind of pot herb; Trigonella Corniculata.

୩ । ମଦନ ବୃକ୍ଷ; ମଏଣ (ଦେଖ)
3. Maeṇa (See)

୪ । ଚୋର ନାମକ ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ; ଗଣ୍ଠିଅନା—
4 A scented herb.

୫ । କର୍ଣ୍ଣ; କାନ—5. The ear.

ତସ୍କରତା—ସ. ବି (ତସ୍କର+ଭାବ. ତା)—ଚୌର୍ଯ୍ୟ—
Taskaratā Theft; stealing.

ତସ୍କରୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତସ୍କର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । କୋପନା ସ୍ତ୍ରୀ—
Taskarī 1. A shrew.

୨ । ଚୋରଣୀ—2. A woman who steals.

ତସ୍ତରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା) ରେକାବୀ; ଧାତୁର ପତଳା ଛୋଟ ଥାଳିଆ—
Tastari Thin metal plate.
তস্তরী **तश्तरी**

ତସ୍ଥିବାନ୍—ସ. ବିଣ [ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ବସ୍ (କ୍ୱସୁ)]—ସ୍ଥିତ; ଅବସ୍ଥିତ—
Tasthibān Placed; situated.

ତସ୍ଥୁ—ସ. ବିଣ. (ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଉ)—ସ୍ଥାବର; ଅଚଳନ୍ତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tasthu Immoveable.

ତସ୍ମି—ଦେ. ବି—ତସମଇ; କ୍ଷୀର; ଦୁଧ ଓ ଗୁଡ଼ ଆଦିରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ
Tasmi ପାୟସ—A gruel made of milk and rice,
পায়স **खीर** sweetened with sugar.
(ତସମଇ, ତସମେଇ, ତସ୍ମେଇ, ତସ୍ମେଁ, ତସ୍ମେଇ)

କାକରପିଠା, ପାଳୁଅ ତସ୍ମି କରି ଦେଇଥିବ—ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପ ସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଆରମ୍ଭ ହେଲେ ଏଥିର ପୃଷ୍ଠାରେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମଧ୍ୟ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ପାଠକମାନେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ କରି ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ନାଚ' ନ ମିଳିଲେ 'ନାଚ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଳକ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳ୍ପକ' ଦେଖିବେ

ତସ୍ୟ — ସଂ. ସର୍ବନାମ (ତତ୍ ଶବ୍ଦ, ପୁଂଲିଙ୍ଗ, ୬ଷ୍ଠୀ ୧ ବଚନ)—
Tasya ତାହାର; ତାହାଙ୍କର—His; her; its.
(ତସ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବି. ଵଣ—ତଦୀୟ; ତତ୍ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Pertaining to that.
[ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତର ଭାବରେ ଏହାର ବ୍ୟବହାର ହେଉଛି, ମାତ୍ର ଉତ୍ତରଆ ଭାଷା ଓ ବଙ୍ଗଳା ଅଂଚଳରେ ଏହି ଶବ୍ଦ ଏବଂ ଏହାର ସଂଯୁକ୍ତ ଅବସ୍ଥାରେ ପୁଂଲିଙ୍ଗରେ 'ତସ୍ୟର' ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗରେ 'ତସ୍ୟାର' ଶବ୍ଦର ବହୁଳ ପ୍ରୟୋଗ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ।]

ତହ — ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—୧ । କାଗଜ ବା ଲୁଗାର ଭାଙ୍ଗ ବା ଉଲଟ;
Taha ପୁଟ; ପରସ୍ତ; ସ୍ତର—1. Layer; fold; plait; braid.
ତୟ
तह ୨ । ଧପାଗିରି; ଛଳନାଦ୍ବାରା ସମୟ ନେବା; ଭଣ୍ଡାଇବା; ଠକିବା—2 Putting off on excuses; deception.

ତହଁର — ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—୧ । ଅରଖଲା; ଶଗଡ଼ର ବା ହଳର
Tahanra ଯୁଆଳି ମଧ୍ୟରେ ମାରିଥିବା ଲୁହାର ବା କାଠର ଖିଲ—
1. An iron or wooden pin put in the middle of the yoke of a cart or plough.
୨ । (ବାଲେଶ୍ବର) ଲୁଗାର ଧଡ଼ି—
2. Border of a cloth.

ତହ କରିବା — ଦେ. କ୍ରି—ଲୁଗାକୁ ଭାଙ୍ଗିବା—
Taha kariba To fold or plait a cloth.
তয়করা तह करना, तहाना

ତହକିକତ — ବୈଦେ. ବି. (କଚେରିଆ ଭାଷା) (ଅ. ତହକୀକ୍ ର ବହୁବଚନ ତହକୀକତ୍)—
Tahakikat
তহকীকত ୧ । ତଦନ୍ତ; ଅନୁସନ୍ଧାନ—
तहकीकत 1. Enquiry; investigation.
(ତହକିକ, ତହକୀକାତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଜିଜ୍ଞାସା—
2. Query; questioning

ତହ ଖରଚ — ଦେ. ବି. (ଫା. ତହ ଖରଚ)—
Taha kharacha ବୃଥା ଖରଚ; ଅପବ୍ୟୟ—
তহ খরচ Useless expenditure; waste of money.
तह खरच

ତହଖାନା — ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ମାଟି ତଳେ ହୋଇଥିବା ଘର—
Tahakhana An underground house; a cellar.
তহখানা [ଦ୍ର—ଗ୍ରୀଷ୍ମଦିନେ ଖରାବେଳେ ଲୋକେ ଥଣ୍ଡାରେ
तहखाना ରହିବା ପାଇଁ ଏ ଘରେ ବିଶ୍ରାମ କରନ୍ତି ।]

ତହ ଦେବା — ଦେ. କ୍ରି— ଧପାଗିରି କରାଇବା; ଭୁଲାଇବା; ଠକିବା;
Taha deba ଛଳନାଦ୍ବାରା ସମୟ ନେବା; ଭଣ୍ଡାଇବା—
দম দেওয়া To put off on excuses; to deceive.
दमदिलासा देना

ତହପେଚ — ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ପଗଡ଼ିର ତଳେ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଦିଆ.
Tahapecha ଯିବା ଲୁଗା ବା ପତଳା କନାର ଟୋପି—
তহপেচ Bit of cloth or thin cap put on the
तहपेच head below the turban.

ତହବିଲ — ବୈଦେ ବି. (ଅ)—୧ । ଗଚ୍ଛିତ ଧନ; ମହଜୁଦଥିବା ଧନ—
Tahabila 1. Cash; treasure.
তহবিল, তবিল, তফিল ୨ । ରେକଡ଼; ପାଣ୍ଠି; ପୁଞ୍ଜି—
तहविल 2. Fund.
୩ । ଖଜଣାଖାନା—3. Treasury.

ତହବିଲ ତୋଷରଫ୍ — ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତହବିଲ୍ ତସରୁଫ୍)—
Tahabila tosharaph ଅପଣା ହାତରେ (ଜିମାରେ) ନ୍ୟସ୍ତଥିବା
ତହବିଲ ତୁସରଫ ।
ତହବିଲ ତଶରୁଫ । ଅନ୍ୟରୂପ ଅପରର ଧନକୁ ଖାଇଯିବା ଅର୍ଥାତ୍ ଆତ୍ମସାତ୍ କରିବା—
তহবিল্ তোছরূপ Misappropriation; embezzlement.
तहबील तसरुफ

ତହବିଲଦାର — ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତହବିଲ୍+ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ ଦାର୍)—
Tahabiladar ଯାହା ଉପରେ ତହବିଲର ଭାର ନ୍ୟସ୍ତ ଥାଏ;
তবিলদার କୋଷାଧ୍ୟକ୍ଷ; ତହବିଲ ରକ୍ଷକ; ଖାଜାଞ୍ଚି—
तहबीलदार Cashier; treasurer; one entrusted with the custody of cash.

ତହବିଲଦାରି — ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—କୋଷାଧ୍ୟକ୍ଷତ୍ବ—
Tahabiladari Treasurership; the post of a cashier.
তবিলদারি तहबिलदारी

ତହମତ — ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତୋହମତ୍)—
Tahamat ୧ । ମିଥ୍ୟା ଅପବାଦ; ମିଥ୍ୟା ଦୋଷାରୋପ; ମିଥ୍ୟା
তোহমত କଳଙ୍କ—1. Defamation; false alle-
ताहमत gation; unfounded aspersion.
୨ । ମିଛ କଥା—2. Falsehood.
ବୈଦେ. କ୍ରି. ଵଣ—ବୃଥା; ମିଥ୍ୟାରେ—Falsely.
ବୈଦେ. ଵଣ—ମିଥ୍ୟା—False.

ତହମତି — ବୈଦେ. ଵଣ. (ଫା)—୧ । ମିଥ୍ୟା ଅଭିଯୋଗକାରୀ—
Tahamati 1. Making false accusation.
তোহমতি ୨ । କଳଙ୍କଯୁକ୍ତ—2. Scandallous.
ताहमती ୩ । ଅମୂଳକ କଳଙ୍କଯୁକ୍ତ—2. Containing un-
(ତହମତିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) founded aspersions.

ତହ ଭାଙ୍ଗିବା — ଦେ. କ୍ରି—ତହ କରିବା (ଦେଖ)
Taha bhangiba Taha kariba (See)

ତହ ମାରିବା — ଦେ. କ୍ରି—ତହ ଦେବା (ଦେଖ)
Taha mariba Taha deba (See)

ତହରି — ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତହରୀର୍)—ତହରିର (ଦେଖ)
Tahari Taharir (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ୍	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଝ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ଦ୍ଧ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଝ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଦ୍ଧ	ନ୍

ତହରି ତକରି—ବୈଦେ. ବି (ଅ)—ତହରିର୍ ତକରିର୍ (ଦେଖ)
Tahari takari Taharir takarir (See)

ତହରିର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତହରୀର୍) (କଚରିଆ)—
Taharir ଲେଖାଇ ଦିହନ୍ନା; ଲେଖକର ପାରିଶ୍ରମିକ—
तहरिर Copying fees; remuneration for
तहरीर the scribe.

ତହରିର୍ ତକରିର୍—ବୈଦେ. ବି. (କଚରିଆ) (ଅ. ତହରୀର୍=
Taharir takarir ଲେଖେଇ ଦିହନ୍ନା+ତକରୀର୍=ଉତ୍ସବ)—
तहरीर् तकरी ଧାର୍ଯ୍ୟ ଖଜଣା ଉପରେ ପୂର୍ବେ ଜମିଦାରମାନେ
तहरीर तकरीर ପ୍ରଜାଙ୍କଠାରୁ ତହସିଲଦାରର ବା ମୋହୋରରର
(ତହରର୍ ତକରର—ଅନ୍ୟରୂପ) ପାରିଶ୍ରମିକ ଓ କାଜର ଉତ୍ସବାଦିର
ଖରଚ ଅାଦି ପାଇଁ ନାନା ଅକାରରେ ଅଦାୟ କରୁଥିବା
ଧନ; ଆବ୍‌ୱାବ୍—2. Illegal exactions formerly realised by Zamindars from the rayats; abwab.

[ଦ୍ର—ବଙ୍ଗ ବିହାର ଓଡ଼ିଶାର ଜମିଦାରମାନେ ପୂର୍ବେ ତହସିଲ୍-କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ଲେଖାଇ ଦିହନ୍ନା ପାଇଁ ଓ କାଜର ପୂଜା ଆଦି ଉତ୍ସବାଦିର ଖରଚ ପାଇଁ ପ୍ରଜାଙ୍କଠାରୁ ଖଜଣା ଉପରେ ଅତିରିକ୍ତ ଅର୍ଥ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମରେ ଆଦାୟ କରୁଥିଲେ । ସେଥି ମଧ୍ୟରୁ ତହରିର୍ ଗୋଟିଏ ଓ ତକରିର୍ ଗୋଟିଏ । ଏହି ସବୁକୁ ଇଂରାଜ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ଆଇନ୍ ଦ୍ୱାରା ବନ୍ଦ କରି ଅଛନ୍ତି । ଯେଉଁ ଜମିଦାର ପ୍ରଜାଙ୍କଠାରୁ ଏପରି ଅତିରିକ୍ତ ଅର୍ଥ ନେବାର ପ୍ରମାଣିତ ହେବ ସେ ଦଣ୍ଡନୀୟ ହେବେ ବୋଲି ସରକାର ଆଇନ୍ କରିଅଛନ୍ତି ।]

ତହ ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ମିଛକଥା କହି ବିବ୍ରତ କରିବା—
Taha lagā(ge)ibā To puzzle (a person) by making false reports
(ଯଥା—କାଲି ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ନୁହେଁ, ଅଥଚ କାଲି ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ବୋଲି ସେ ଗୋଟାଏ ତହ ଲଗାଇ ଦେଲା ।)

ତହସିଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ; ଏହି ଆରବୀ ଶବ୍ଦ ଅସୁଲ୍ ବା ଓସୁଲ ମୂଳ
Tahasil ଶବ୍ଦର ବହୁ ବଚନ; ବହୁବାର ଅସୁଲ କରିବା ଏହି ଶବ୍ଦର
तहशील, तशिल ଅର୍ଥ,—୧ । ପ୍ରଜାମାନଙ୍କଠାରୁ ଖଜଣା ଅସୁଲ;
तहसील ରାଜକର ଆଦାୟ କରିବା—1. Realisation
(ତସିଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) or collection of rent or revenue from tenants.

୨ । ଜଣେ ତହସିଲଦାରଙ୍କ ଅଧୀନ ଇଲାକା—
2. Tahasil; jurisdiction under the charge of one Tahasildar.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଜିଲ୍ଲାର ରାଜସ୍ୱ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସବ୍‌ଡିଭିଜନ୍-Tahasil or revenue subdivision of a district.

[ଦ୍ର—ଏହି ଆରବୀ ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ଚଳିଲାଣି; ଏ ଶବ୍ଦ ଅସୁଲ ଶବ୍ଦ ପରେ ସହଚରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ତହସିଲ୍ ଅଲାଇ(ହି)ଦା—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତହସୀଲ+ଅଲାହିଦା=
Tahasil alāi(hi)dā ପୃଥକ)—୧ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଏକ ଶ୍ରେଣୀର
(ତହସିଲ ଅଲେହିଦା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଜମିଦାରୀ—1 Name of a class of Zamindary in Orissa.

୨ । ଏକ ଜମିଦାରୀ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅନ୍ୟ ଛୋଟ ଜମିଦାରୀ—2. A separate petty estate inside a large one.

[ଦ୍ର—ଏ ସମ୍ପତ୍ତିର ରାଜସ୍ୱ ପ୍ରଧାନ ଜମିଦାରୀର ରାଜସ୍ୱଠାରୁ ଅଲାହିଦା ବା ପୃଥକ୍‌ରୂପେ ସରକାରଙ୍କ ଠାରେ ଦାଖଲ ହେଉଥିବାରୁ ଏହି ନାମ ।]

ତହସିଲ କଚ(ଚେ)ରି—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତହସିଲ୍+ଫା. କଚହରୀ)
Tahasil kachi(che)ri ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟରେ ପ୍ରଜାଙ୍କଠାରୁ
तसील काचारी ଜମିଦାରଙ୍କ ତରଫରୁ ଖଜଣା ଆଦାୟ କରାଯାଏ ଓ
तहसील कचहरी ଯେଉଁଠାରେ ତହସିଲ୍‌ଦାର୍ ଅଫିସ୍ କରନ୍ତି—
(ତହସିଲ୍ ଅଫିସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) The village-office of a zamindar for rent collection.

ତହସିଲ୍ ଖରଚ୍ଚ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତହସିଲ+ଖରଚ୍ଚ)—ଖଜଣା
Tahasil kharachā ଆଦାୟର ବ୍ୟୟ ନିର୍ବାହ ପାଇଁ ପ୍ରଜାଙ୍କଠାରୁ
तसील खरचा ଯେଉଁ ଅତିରିକ୍ତ କର ଜମିଦାର ଅଦାୟ କରନ୍ତି—
तहसील खरचा Money realised from rayats to meet the collection-charges.

ତହସିଲ୍‌ଦାର—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତହସୀଲ୍+ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ ଦାର୍)—
Tahasil-dār ୧ । ପ୍ରଜାମାନଙ୍କଠାରୁ ଜମିଦାରଙ୍କ ଖଜଣା ଆଦାୟ
तसीलदार କରିବା କର୍ମଚାରୀ—1. Zamindar's moffasal
तहसीलदार Tahasiladar; rent-collector.

୨ । ଏକ ଶ୍ରେଣୀର ସରକାରୀ ରାଜସ୍ୱ-କର୍ମଚାରୀ; ସରକାରୀ ଖାସ୍‌ମହାଲର ରାଜସ୍ୱ ଅଦାୟର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ କର୍ମଚାରୀ—2. A class of Revenue Officers under Government in charge of revenue collection of a Government Estate.

[ଦ୍ର—କଟକଜିଲ୍ଲାର ଖାସମହାଲ ବାଙ୍କି ଓ ସଦର କଟକ ଏବଂ ପୁରୀଜିଲ୍ଲାର ଖୋରଧା ଖାସମହାଲର ପ୍ରଜାମାନଙ୍କଠାରୁ ରାଜସ୍ୱ ଆଦାୟ କରିବାର ସର୍ବୋଚ୍ଚ କର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ ତହସିଲ୍‌ଦାର୍ ବୋଲାଯାଏ; ଏ ଫାରସୀ ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀରେ ଚଳିଲାଣି ।]

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ବି.—ଜିଲ୍ଲାର ରାଜସ୍ୱସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସବ୍-ଡିଭିଜନ୍‌ର ରାଜସ୍ୱ ଆଦାୟର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ପ୍ରଧାନ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀ—The chief Revenue Officer of a Revenue-subdivision of a district.

ତହସିଲ୍‌ଦାରି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—ତହସିଲ୍‌ଦାରର କାର୍ଯ୍ୟ—
Tahasil-dari The post or work of a Tahasildar.
तसीलदारी **तहसीलदारी**

ପ୍ରାଚୀନ ଲେଖକ ଓ ପାଠକ ବହୁସ୍ଥଳରେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଜାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଯାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କ୍ଷୁଦ୍ର' ନ ମିଳିଲେ 'ଖୁଦ' ଦେଖିବେ; 'ବଟ୍' ନ ପାଇଲେ 'ବଟୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ତହସିଲ ପଞ୍ଚାଏତ୍—ଦେ. ବି.—(ଇଂରେଜ ସରକାରଙ୍କ ପ୍ରଭାବିତ
Tahasil pañchāet ନାମକରଣ)—ଗ୍ରାମ୍ୟ ପଞ୍ଚାଏତ୍‌ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ
(ତହସିଲ୍ ପଞ୍ଚାୟତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ଚୌକିଦାରୀ ଇଉନିୟନ୍‌ର ଚଉକିଦାର ଟିକସ ଅଦାୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ନିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି; ଯେଉଁ ପଞ୍ଚାଏତ୍ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କଠାରୁ ଚଉକିଦାରୀ ଟିକସ ଅଦାୟ କରନ୍ତି-
Collecting Panchayet; the panchayet or head-man entrusted with the duty of collecting Chowkidari tax from the inhabitants of a union; collecting member of the Chowkidari Union.

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଗ୍ରାମର ଚଉକିଆମାନେ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କଠାରୁ ମୁଖ୍ୟଭାବରେ ପାରିଶ୍ରମିକ ସ୍ୱରୂପ ଫଳାବଡ଼ାମାନ ପାଉଥିଲେ ଓ ଜାଗିର ଜମି ଭୋଗ କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ଚଉକିଦାର ଅଲନ୍ଦାବ୍ରି ଉକ୍ତ ପ୍ରଥା ଉଠାଇ ଦେଇ ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କଠାରୁ ଚୌକିଦାରୀ ଟାକ୍ସ ଅଦାୟ କରି ତହିଁରୁ ଚଉକିଦାରମାନଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ରୂପେ ମାସିକ ଦରମା ଦେବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କଲେ ଓ ଚଉକିଦାରମାନଙ୍କ ଜାଗିର ଜମି ଉପରେ କର ଧାର୍ଯ୍ୟ କଲେ । ଗୁଡ଼ିଏ ଗ୍ରାମକୁ ନେଇ ଗୋଟିଏ ଇଉନିଅନ୍ ବା ଗ୍ରାମପୁଞ୍ଜ ଗଠିତ ହୋଇଅଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଇଉନିଅନ୍‌ରେ ୫ ଜଣ ପଞ୍ଚାଏତ୍ ଥାଆନ୍ତି । ପଞ୍ଚାଏତ୍‌ମାନେ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ଉପରେ ଚଉକିଦାରୀ ଟିକସ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣକ ଉପରେ ଚଉକିଦାରୀ ଟିକସ ଅଦାୟର ଭାର ନ୍ୟସ୍ତ ଥାଏ । ତାଙ୍କୁ ତହସିଲ୍ ପଞ୍ଚାଏତ୍ ବୋଲାଯାଏ । ସେ ତହସିଲ ଖରଚ ପାଇଁ ସାମାନ୍ୟ କିଛି ପାରିଶ୍ରମିକ ପାଆନ୍ତି ।]

ତହିଁ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ଅ. (ସଂ. ତଥାହିଁ; ତତ୍ରହି; ତସ୍ମିନ୍; ତତ୍‌ସ୍ଥାନେ)—
Tahiñ ୧ । ତହିଁ; ସେହି ସ୍ଥାନରେ; ସେଠାରେ—
তথায় 1. There; in that place.
वहाँ, वहिँ ୨ । ସେ ବିଷୟରେ; ସେଥିରେ—
2. In that matter.
ମୁଁ କହିଲି, ତହିଁ କେଉଁ ଦୋଷ ? ରାଜା ଶୁଣି ହେଲେ ତୁଷ୍ଟ ମନ—
ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।
୩ । ଠାରେ—3. With; in.
ସକଳ ଶାସ୍ତ୍ର ଜ୍ଞାନ ତହିଁ, ବେଦ ପୁରାଣ ଯେତେ କହି—
ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।
୪ । ତନ୍ମଧ୍ୟରେ—4. In that.
୫ । (ଅମୁକ) ଠାରେ; ନିକଟରେ—
5. At; near; with.
ଚୈତନ୍ୟ ପଦ୍ଧତି ଯେ ଜାଣ, ତା ତହିଁ ଜାଣିଛି ମୋ ପଣ—
ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
୬ । (ଅମୁକ ସ୍ତ୍ରୀର) ଗର୍ଭରେ—6. In the womb.
ଦେବକୁଳ୍ୟାର ତହିଁ ଚାରି, ହୋଇଲେ ପ୍ରସ୍ତାବ କୁମରି—
ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।
୭ । ସର୍ବନାମ (ସଂ. ତତ୍)—ତାହା—That.

[ଦ୍ର—'ତହିଁ' ଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଆରେ ମୂଳ ସର୍ବନାମ ଶବ୍ଦ 'ତାହା'ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ସେଥି ସଙ୍ଗେ କ, କୁ, ରୁ, ଠାରୁ, ରେ ଆଦି ବିଭକ୍ତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟୟମାନ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ; ଯଥା—ତହିଁକ, ତହିଁକୁ, ତହିଁରୁ, ତହିଁଠାରୁ, ତହିଁରେ ।]

ତହିଁ ଉତ୍ତାରୁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ତତ୍‌ପରେ; ତାହା ପରେ—
Tahiñ uttāru After that; then.
তারপর **उसकेबाद्**
(ତହିଁ ଉତ୍ତରେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତହିଁକ(କୁ)—ଦେ. ଅ—୧ । ସେଥିକି; ସେଥିକୁ; ସେହି ବିଷୟକୁ—
Tahiñki(ku) 1. To that.
୨ । ତେଣିକି; ସେଠାକୁ; ସେସ୍ଥାନକୁ—2. There; to that place.
୩ । ସେ ବିଷୟରେ—3 In that matter.
ତହିଁକି ମୋହଠାରୁ ଶୁଣ ହେ ନୃପବର—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ସଭା ।
୪ । (କଥୋପକଥନରେ ବ୍ୟବହୃତ) କିନ୍ତୁ; ପରନ୍ତୁ—
4. But; but that; on the other hand.
(ଯଥା—ମୁଁ କାଲି ଏଠାକୁ ଆସିବାକୁ ବାହାରି ଥିଲି, ତହିଁକି କୁଣିଆଁ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଗଲାରୁ ରହିଗଲି ।)
୫ । ସେଥି ପାଇଁ; ତହିଁ ନିମନ୍ତେ—5. For that.
ବଗ ଲେ ବଗ ! ମାଛ ଖାଇବୁ ? ନାଁ, ତହିଁକି ଗୋସେଇଁ ଅଗ—ଢଗ ।

ତହିଁକି ଗୁହିଁ—ଦେ. ଅ—ତହିଁର ଅନୁରୂପ—Just befitting to
Tahiñki chāhiñ that; just appropriate to that; according to that.
ତୁମ୍ଭଠାରେ ଯେ ରୂପେ ବଳଇ ମୋ ପ୍ରୀତି
ତହିଁକି ଚାହିଁ କର ଆହେ ମୃକ ସ୍ଥିତି—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ବନ ।

ତହିଁ ତହିଁ—ଦେ. ଅ (ବହୁବଚନ)—ସେହି ସେହି ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ—
Tahiñ tahiñ In those places.

ତହିଁ ପରେ—ଦେ. ଅ.—ତତ୍‌ପରେ; ତାହା ପରେ—
Tahiñ pare After that; then
তারপর **उसकेबाद्**

ତହିଁ ପାଇଁ—ଦେ. ଅ—୧ । ସେଥିଯୋଗୁଁ; ସେହି କାରଣରୁ; ସେହି
Tahiñ pāiñ ହେତୁରୁ—1. For that reason; therefore.
তেই ୨ । ସେହି କର୍ମ ନିମନ୍ତେ—2. For that
उसवास्ते
(ତହିଁ ପାଇଁକି; ତହିଁ ପେଇଁକି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତହିଁ ପାଁରେ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ଅ—ତହିଁ ପାଇଁ (ଦେଖ)
Tahiñ pāñre Tahiñ pāiñ (See)
(ତହିଁ ପାଆଁରେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତହିଁର—ଦେ. ଅ—ତାହାର; ସେଥିର—
Tahiñra Of that.
তার **उसका**

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଗ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଅ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍

ତହିଁରୁ—ଦେ. ଅ—୧ । ସେଥିରୁ—
Tahiñru 1. From that.
তাথেকে; তাছে ୨ । ତାହା ଅପେକ୍ଷା—2. Than that.
उससे ୩ । ସେଠାରୁ—3. From there; thence.
୪ । ସେ ହେତୁରୁ—4. For that; owing to that.
୫ । ତା ପରେ—5. After that; since that.

ତହିଁରେ—ଦେ. ଅ—ସେଥିରେ; ଉକ୍ତବିଷୟରେ—
Tahiñre In that matter.
তাতে उसमे ୨ । ସେବିଷୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ—2. Regarding that matter.
୩ । ସେଥି ମଧ୍ୟରେ—3 Within that.

ତହୁଁ—ଦେ. ଅ—୧ । ସେଠାରୁ—
Tahuñ 1. From there; thence.
তা থেকে ୨ । ତହିଁରୁ; ସେଥିରୁ—2. From that.
उससे ୩ । ତାହା ଅପେକ୍ଷା – 3. Than that.

ତହୁଁ ବଳ ସୁଖ ନାହିଁ ଏ ଜଗତେ
ସୃଷ୍ଟିରେ ଯା ଭୁଞ୍ଜ ବନ୍ଧୁ ଏ ଭୂତେ । ରଥାନାଥ ।

୪ । (ଅମୁକ) ଅପେକ୍ଷା; ଠାରୁ—
4. Than (such a person).

ମୋ ତହୁଁ ତେଜା ସ୍ୱନ ଟାଣେଇଗା
ହ. ବୋ.ଲ ମନେ କନ୍ଧୁଛ । ତଗ

୫ । ତତ୍ପରେ—5. After that; then; afterwards.

ତହୁଁ କେତେ ଦିନ ଶେଷ
ବାଳା ପାଶେ ଦୂତ କଲ ବଶୀଭ ପ୍ରବେଶ । ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

୬ । (ଅମୁକ) ଠାରୁ ବା ନିକଟରୁ—6 From.

ଏ ମନ ମନ ତହୁଁ ଶୁଣି
ଧ୍ୟାନ ବୋଲିଲୁ ଭକ୍ତବାଣୀ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୭ । ଉକ୍ତ ବିଷୟରୁ ବା କାର୍ଯ୍ୟରୁ—
7. Resulting from that.

ତହୁଁ କ ବଷନଭବ ତର୍କିଲ ମୋ ଗୃହ ଶ୍ରୀବ
ଚକ୍ଷୁ ବନ୍ଧେ ଅବ ଧାନ ବନା ହୃଦୟରେ
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଜଗୋଧଚମ୍ପୂ ଚ. ଗୀତ ।

୮ । ବ୍ୟତୀତ; ଛଡ଼ା —8. Except.

ନରଦେ କରୁ ଘୋରେ ଧାଇ
ତୋ ତହୁଁ ନ ଜାଣନ୍ତି ଅନ । ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।

୯ । ସେହି କାରଣରୁ—9. From that cause; owing to that reason.

ତହୁଁଣ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ଅ—ତହୁଁ (ଦେଖ)
Tahuñna Tahuñ (See)

ତହୁଁ ତହୁଁ—ଦେ. ଅ (ବହୁ ବ୍ୟଞ୍ଜକ)—୧ । ତଦା ତଦା; ସେହି ସେହି
Tahuñ tahuñ ସମୟରେ—1. Then and then; at those times.
୨ । ସେହି ସେହି ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରୁ—
(ତଉଁ ତଉଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. From those places.
୩ । ସେହି ସେହି ମାନଙ୍କଠାରୁ—3. From those.
୪ । ସେହି ସେହି ସମୟରୁ—4. From those times.
୫ । ସେହି ସେହି କାରଣମାନଙ୍କରୁ—6 For those reasons.
୬ । ସେତିକ ସେତିକ; ସେତିକି ସେତିକି—
6. Up to that extent.

ପହୁଁ ଯହୁଁ କ୍ରିଡା, ତହୁଁ ତହୁଁ ବେଳୁ । ଭମଡ ।

ତା—ସଂ, ପ୍ରତ୍ୟୟ—୧ । ଭାବ ବା କର୍ମ ଅର୍ଥରେ ବିଶେଷ୍ୟ ଓ ବିଶେଷଣ
Tā ଶବ୍ଦରେ ଏହି ପ୍ରତ୍ୟୟ ଯୋଗ ହେଲେ ବିଶେଷ୍ୟ ପଦ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ—
1. A suffix corresponding to the English suffix 'ness' and th (as in the words hardness and strength) for forming abstract nouns.
(ଯଥା—ଗୁରୁତା; ଲଘୁତା; କଠିଷ୍ଠତା; ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟତା ଇତ୍ୟାଦି ।)
୨ । ସମୂହାର୍ଥେ ବିଶେଷ୍ୟ ପରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ—
2. A suffix joined to a noun to denote a collection or number.
(ଯଥା—ଜନତା ।)

ତା ଦେ. (ସର୍ବନାମ) କ୍ଲୀ. (୧ମା. ୧ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. ତତ୍)—
उस वह ୧ । ତାହା; ତାଇ; ସେହି—1. That.
(ତାଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସେହି କଥା, ବିଷୟ, ବସ୍ତୁ ବା ଗୁଣ—
2. That thing, matter, article or quality.

କହୁଣା ଅଛି ବୋଲି ଯା ଜେଇ ଜେ ତା ହୃଦୟରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଶୋ.ଧଚମ୍ପୂ ଚ ଗୀତ ।

ତାର ସର୍ବନାମ, ସ୍ତ୍ରୀ. ପୁଂ ଓ କ୍ଲୀ. (୬ଷ୍ଠୀ ୧ବ; ଅନାଦରାର୍ଥକ)—
उसका ତାର; ତାହାର—His; its; her; of it; of that.
(ତାଙ୍କ—ସମ୍ମାନାର୍ଥକ) [ଦ୍ର—ଏହି 'ତା'କୁ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବରେ ବ୍ୟବହାର କଲାବେଳେ କେହି କେହି ଲେଖକ ତା' (ଯଥା—ତା' ଘରକୁ) ଲେଖି ଥାଆନ୍ତି । ଏହାର ଅର୍ଥ 'ତାହାର ଘରକୁ' । ସୁତରାଂ ଏଠାରେ 'ତାହାର' ଦେହରୁ 'ହାର' ଉହ୍ୟ କରି କେବଳ ତା' ଦ୍ୱାରା ସେ ଭାବ ବ୍ୟକ୍ତ କରନ୍ତି ।]

ଗ୍ରା. ଅବ୍ୟୟ. (ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ବାକ୍ୟାଲଂକାର ପଦ ବ୍ୟବହୃତ)—
୧ ।(ଦେଖାଇ ଦେବା ଅର୍ଥରେ) ତ—
1. (In pointing out a thing) Lo! Behold!
(ଯଥା—ଦେଖ ତା କିଲୁଅଟା ବୃନ୍ଦାବନରେ ପକ୍ଷୀ ଗୁହିଁଛି ।)
୨ । (ନିଶ୍ଚୟାର୍ଥକ)ହ—2. (Indicating certainty) Too.
(ଯଥା—ତୁ ଯାହା କହୁଛୁ ମୁଁ ତ ସେଇଆ କହୁଛି, ତୁ କିଆଁ ଚିଡ଼ୁଛୁ ?)
୩ । (କଥାପ୍ରସଙ୍ଗ ବା ବାକ୍ୟାରମ୍ଭରେ) କିନ୍ତୁ; ତଥାପି, ତେବେ—3. But; still then; so then.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେତେବେଳେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାନ୍ଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାନ୍ଧ' ଖୋଜିବେ, କୃଷ୍ଣ ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ୍ଣ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଦ୍ଧ୍ୟ ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

(ଯଥା—ତା ବୋଲି ତୁଁ କହଣ ତୋ ସଙ୍ଗେ ସଂସାର ନ ଲଗି ଖଣ୍ଡ ଦେବ ?)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ପ୍ରତ୍ୟୟ—କ୍ରିୟାର ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂତରେ ଓଡ଼ିଆ 'ନ୍ତ' ସ୍ଥଳରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
An inflection used in the conditional tense of verbs

[ଯଥା—ମିଳ୍‌ତା=ମିଳନ୍ତା ।]

ଦେ. ବି—୧ । ନାଚ, ଗୀତ ଅବର ଅରମ୍ଭରେ ବୋଲୁଥିବା ଉଚ୍ଚାରିତ ବା ସ୍ୱର—1. The sound and letter uttered by a singer or dancer before beginning to sing or dance.

୨ । ମୃଦଙ୍ଗ ବଜାଇବାର ବୋଲଖିର ଆଦ୍ୟ ସ୍ୱର—
2. The 1st tune of the gamut or musical scale of a Mṛudaṅga.

[ଦ୍ର—ମୃଦଙ୍ଗ ବୋଲଖିର ୭ଟି ସ୍ୱର; ଯଥା— ତା, ଗ, ଧୋ, ଧେ, ଣ୍ଣ, ଝା, ନମ୍ ।]

(ତାଅ— ଅନ୍ୟରୂପ) (ସଂ. ତାପ)—୩ । ତାତି; ତାପ; ଉତ୍ତାପ —
ता 3. Heat.

ताव ୪ । କମାରର ଭାଟିଦ୍ୱାରା ନିଆଁକୁ ପବନ ଯୋଗାଇବା; ଫୁଙ୍କିବା—3. Blowing of the bellows.

୫ । ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର ଡିମ୍ବ ଉଷୁମାଇବା; ତା ଦେବା—
5. The warming of the eggs by birds to hatch them; brooding.

ता ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତଖତା; ତା)—କାଗଜର ଫର୍ଦ୍ଦ—
ताः Sheet of paper.

ଦେ. ସାଙ୍କେତିକ ଶବ୍ଦ (କଟକିଆ)—୧ । ତାରିଖ—
1. An abbreviation prefixed to the numerical mention of the date as in D/ 6-3-1935.

(ଯଥା—ତା ୬।୩।୧୯୩୫ ମସିହା ।)

୨ । ତାଲୁକ—2. An abbreviation for Tāluk.

(ଯଥା—। ତା । ରଘୁନାଥପୁର ।)

(ତାଃ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାଅ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ସର୍ବନାମ—ତା (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Tā-ā Tā (etc) (See)

ତାଅ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତାପ)— ୧ । ଭାଟିକୁ ତାଇବା —
Tā-ā karibā 1. To blow the bellows.

ताओयान् ୨ । ତରଳିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲୁହାକୁ ନିଆଁରେ ତତାଇବା—
तावना, दहकाना 2. To heat iron upto the melting point
(ତା ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥାରେ ଲୁହାକୁ ନିଆଁରୁ କାଢ଼ିଲାବେଳେ ତହିଁରୁ ଅଗ୍ନି ସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗ ବାହାରି ଯାଇ ଥାଏ ଓ ତାକୁ ହାତୁଡ଼ିରେ ବାଡ଼େଇଦେଲେ ତାହା ଦବିଯାଏ ତାକୁ ଲୁହାକୁ ତାଅ କରିବା ଅବସ୍ଥା ବୋଲିଯାଏ ।]

ତାଅଦାତ (ଦ୍)--ବୈଦେ.ବି.(ଅ. ତଅଦାଦ୍=ସଂଖ୍ୟା; ସୁମାର; ଗଣତି)-
Tā-ādāt(d) (କଚେରିଆ ଭାଷା)---୧ । ତାଦାଦ୍; ସଂଖ୍ୟା—

ତାଇଦାଦ୍; ତାଇଦାଦ୍ } 1. Number.
ତାଏଦାଦ; ତାଦାଦ୍; ତାଦାଦ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ମୂଲ୍ୟ—
ତାୟଦାଦ୍; ତାୟଦାଦ୍ } 2. Value.

तायदाद; तादाद ୩ । ମକଦ୍ଦମାରେ କରାଯାଇ ଥିବା ଦାବୀର ପରିମାଣ—
तादाद्; तायदाद् 3. Money-value of a claim.

୪ । ମକଦ୍ଦମା ସଂକ୍ରାନ୍ତ ଦାବୀର କଳ୍ପିତ ମୂଲ୍ୟ—
4. Value of the subject matter of a suit; valuation of a suit or claim.

(ଯଥା— ବର୍ତ୍ତମାନ କଟକର ମୁନସଫଙ୍କୁ ଟ ୧୦୦୦୦ଙ୍କା ତାଦାଦର ନମ୍ବରୀ ମକଦ୍ଦମାମାନ ବିଚାର କରିବାର କ୍ଷମତା, ହାଇକୋର୍ଟ ଦେଇ ଅଛନ୍ତି ।)

୫ । କବାଲା, ଦାନପତ୍ର, ଋଣପତ୍ର ଆଦି ଦଲିଲରେ ଲେଖା ଥିବା ସମ୍ପତ୍ତି ବା ଧନର ମୂଲ୍ୟ ବା ପରିମାଣ—
5. Money-value of the subject-matter of a document.

ତାଅ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ତାପ)—୧ । (ପକ୍ଷୀ) ଡିମ୍ବ ଉଷୁମାଇବା—
Tā-ā debā 1. (Birds) To brood over an egg;
তা দেওয়া to warm the egg before hatching it.
सेना

ताओयान; धौंकना ୨ । ଭାଟିକୁ ତାଇବା—2. To blow the bellows.

ତାଅ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଭାଟିକୁ ତାଇବା—
Tā-ā māribā 1. To blow the bellows.
(ତା ମାରିବା ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଦୁଇଖଣ୍ଡ ଲୁହାକୁ ତରଳ ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଯୋଡ଼ି କରି ଏକତ୍ର ପିଟିବା—
2. To join two pieces of iron while they are malleable.

ତାଅସ—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି (ଅ)—ତାସ୍ (ଦେଖ)
Tā-āsa Tās (See)

ତାଇ—ଗ୍ରା. ଅବ୍ୟ (ସଂ. ତତ୍+ହି)—୧ । ତାହାହିଁ; ସେହି କଥାହିଁ—
Taī 1. That too; that also; certainly that.
তাই, তাহাই ୨ । ତାହା ସୁଦ୍ଧା; ତାହା ମଧ୍ୟ—2. Even that.

वही ଦେ. ବି—(ସଂ. ତାପ)—୧ । ଛୋଟ ତାଉଆ; ରୁଟି
ताई ସେକିବାର ଚଟକା କରେଇ—1. A small-sized
तवा flat frying pan.

୨ । ମୋହର ଛାପ; ଛାପ—2. Seal.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୪ । ମାଟି ତେଲୁଣି—
4. An earthen pan.

୧	୯	ଜ	ଋ,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇ୍ୟ	ଉ୍ଥ	ଘ
୬	ଛ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଙ୍ଗେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଯ	ସ	ଗଁ	ଇଥ	ଡ଼	ଢ଼

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—୫ । ମହରଡ଼ା—5 A kind of flat and long bean.

ଦେ ଭଣ—୧ । ତୀକ୍ଷ୍ଣ; ଚଞ୍ଚଳଆ; ତେଜସ୍ୱୀନ୍—1. Sharp; fiery, mettled.

(ଯଥା—ଘୋଡ଼ାଟା ଖୁବ ତାଇ ହୋଇଛି ।)

୨ । ଜଳୁଥିବା—2 Burning; flaming; blazing.

(ଯଥା—ନିଆଁଟା ଖୁବ ତାଇ ହୋଇଛି ।)

୩ । ନିଆଁରେ ପାଚଟକର ନାଲି ହୋଇଥିବା (ଲୁହା ଆଦି)—3. Red hot (metal).

ଦେ. ଅ—ତାଇ ତାଇ (ଦେଖ)—3 Tāi tāi (See

ତାଇଁକି—କ୍ରି (ସର୍ବନାମ)—୧ । ତହିଁକି—1. To that.
Tāĩki
ତେଈ ୨ । ସେଠାକୁ—2. To that place.
उसमें ୩ । ସେ ବିଷୟରେ—3. In that matter.

ତାଇଜ୍ (ଦ୍) ନବିସ୍—ବୈଦେ. ବ (ଅ ତାଇଦ୍=ସାହାଯ୍ୟ; ଅନୁମୋଦନ +ଫା.ନବୀସ୍=ଲେଖକ; ଭୂଲ. ଇଂ ନୋଭିସ୍=ନବଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ)—୧ । କୌଣସି ଅଫିସ୍‌ରେ ସ୍ଥାୟୀ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଲେଖାପଢ଼ିରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ନିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି; ଅସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ବା ପରୀକ୍ଷା ସ୍ୱରୂପ ବା କାର୍ଯ୍ୟ ଶିଖିବା ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ଲେଖକ—1. Probationer clerk.
Tāij(d) nabis
(ତାଏଜ୍(ଦ୍)ନବିସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)
ତାଈଦନବିସ
ताइदनविस, ताईद्

୨ । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ; ଶିକ୍ଷାନବିସ୍—2. An apprentice learning work in an office; a novice.

ତାଇଜ୍ (ଦ୍) ନବିସୀ—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ତାଇଜ୍+ଫା. ନବିସ୍+ଫା ପ୍ରତ୍ୟୟ ଈ.)—ତାଇଜନବିସ୍‌ର କାର୍ଯ୍ୟ—The work of a probationer or apprentice.
Taij(d) nabisī
[ତାଏଜ୍(ଦ୍) ନବିସୀ—ଅନ୍ୟରୂପ]
ତାଇଜନବିସି
ताईदनबिस

ତାଇ(ଏ)ତ୍—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ତାଇଦ୍=ସାହାଯ୍ୟ; ପୁଷ୍ଟି)—
Tāi(e)t ୧ । ସେବାସେବା; ଶୁଶ୍ରୂଷା—1. Tending or looking after a sick man.
ତାଇଦ; ତାଏତ; ତାଇତ; ତାହୁତ; ତାହୁତ } ଅନ୍ୟରୂପ
ତାଈତ ୨ । ଶରୀର ବା ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ରଖିବା; ଶରୀରର ଯତ୍ନ ନେବା; ଶୁଦ୍ଧତା—2. Taking proper care of the body.
ताह

୩ । ଯତ୍ନ ନେବା—3. Caring; taking care.

ତାଇତ—ଦେ. ବ (ଫା. ତାୱୀଜ୍=ତେଜିଁଭିଆ)—ବାହୁର ଅଳଙ୍କାର ବିଶେଷ; ସୁନା ରୁପାର ବାଜୁ—An armlet or ornament for the arm.
Tāita
ତାବୀଜ
ताइत ଦେ. ସର୍ବନାମ (ସଂ. ତତ୍ ଭୁ)—୧ । ତାହାତ; ତାହାହିଁ—1. That also; that too.
ତାଇତ
बहबी ୨ । ତାହା ସୁଦ୍ଧା—2. That even.

ତାଇ ତାଇ—ଦେ. ଅ (ଶିଶୁରଞ୍ଜନ)—ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ତାଳି ମାରିବାକୁ ଶିଖାଇବା ସମ୍ପର୍କରେ ପ୍ରାପ୍ତବୟସ୍କମାନେ ଓ ଶିଶୁମାନେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି—The repetition of the word Tāli by elders and children while the latter are taught to clap their hands.
Tāi tāi

[ଦ୍ର—ଶିଶୁମାନେ ସ୍ୱଭାବତଃ 'ତାଳି' ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ନ ପାରି 'ତାଇ' ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବାରୁ ପ୍ରାପ୍ତବୟସ୍କମାନେ ମଧ ତାଙ୍କ ଅନୁକରଣରେ 'ତାଳ ତାଳ' ନ କହି 'ତାଇତାଇ' କହି ଥାଆନ୍ତି ।]

ତାଇଦାତ୍(ଦ୍)—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ତଅଦାଦ୍) (ଜଟଣିଆ)—ତାଆଦାତ୍ (ଦେଖ)—Tā-ādāt (See)
Tāidāt(d)

ତାଇନ୍(ନି)—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ଟାଇମ୍)—୧ । ସମୟ—1. Time.
Tāin(ni)
ଟାଇମ ୨ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ—2. Fixed time.
टैम ୩ । ନିୟମିତ ଅବସ୍ଥା—3. Regularity.
୪ । ନିୟମ; ବିଧି—4 Rule.

ତାଇ(ଏ)ଫା—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ତାୟଫା)—୧ । ନର୍ତ୍ତକୀଙ୍କ ଦଳ—1. A party of dancing girls.
Tāi(e)phā
ତାଯ଼ଫା × × ଘରରେ ଘୁରି ତାଇଫା କେମନ୍ତ ନାଚ—ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।
तायफा ୨ । ନର୍ତ୍ତକୀ—2. Dancing girl.
୩ । ବେଶ୍ୟା—3. Prostitute.

ତାଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ତପ୍ ଧାତୁରୁ)—୧ । ଉତ୍ତପ୍ତ କରିବା; ତତାଇବା—1. To heat.
Tāibā
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା—2 To excite.
ତାଓ୍ୱାନ ୩ । ଭାତି ଦ୍ୱାରା ନିଆଁକୁ ପବନ ଯୋଗାଇବା—3. To blow the bellows.
धौंकना

ବହୁତ ଯତ୍ନ ତାଇଛି କ କାମର ନେହ ଶର ଗଡ଼ା ବୋଲି ସେ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତାଇ ବି(ଭି)—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ସଂ. ତଦପି)—୧ । ତାହାହିଁ; ତାହାମଧ—1. That also; that too.
Tāi bi(bhi)
ତାଈବି ୨ । ତାହା ସୁଦ୍ଧା—2. Even that.
बहबि

ତାଇଲା ମାଇଲା—ଦେ. କି. ବଣ—(ଲୁହା ତାଇ ହୋଇଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଲୁହାକୁ କମାର ହାତୁଡ଼ିରେ ପିଟିଲେ ଲୁହା ଉପସ୍ଥିତ ଆକାରରେ ପରିଣତ ହୁଏ, ଏହି ଭାବରୁ)—
Tāilā māilā
ତାଇଲାକୁ ମାଇଲା } —ଅନ୍ୟରୂପ
ତାହୁଲାକୁ ମାହୁଲା }

୧ । ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ ଦେଖି ଉପଯୁକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପ୍ରକାରରେ; ଦେଶକାଳପାତ୍ରର ଉପଯୋଗୀ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପ୍ରକାରରେ—1. In a manner befitting the time or the condition; in an appropriate manner.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତରେ ଦେଖନ୍ତି ୧ ଟେକ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଟେକ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ବୋଧ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଟେକ ବିଶିଷ୍ଟ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ଟେକର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଟେକ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ କରି ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ବାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ବାଇଁ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଟ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଟ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ' ଦେଖିବେ।

୨ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ; ତରତରିଆ ଭାବରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପ୍ରକାରେ; ତାତ୍‌କାଳିକ ଭାବରେ— 2. In a hasty manner; hurriedly; in no time.

(ଯଥା—ଘରର ଏଷ୍ଟିମେଟ୍ ମଞ୍ଜୁର ହୋଇଗଲେ ମୁଁ ତାଇଲ ମାଇଲ କାମ ଲଗେଇ ଦେଇ କଷ୍ଟେ ଦୁଇ ମାସ ମଧ୍ୟରେ ଘରଟାକୁ ଠିଆ କରାଇ ଦେବି ।)

୩ । ତାଚ୍ଛଲ୍ୟଭାବରେ; ଅଯତ୍ନଭାବରେ— 3. Carelessly; in a slip-shod manner.

ତାଇଲି—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଟାଇଲ୍)—ଟାଇଲ୍; କୋଠାର ଛାତ ଅବଦରେ ବସାଇବା ପାଇଁ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ପତଳା, ଲମ୍ବ ଓ ଚଉଡ଼ା ଇଟା ବା ପଥର ଖଣ୍ଡ— Tile (of brick or stone).
Tāili
টাইল; টালি
नरिया, खपड़ा

ତାଇସା—ଦେ. ବି—ଟାହି; ଟାହିସା; ଠାପରା; ଥଟ୍ଟା— Joking; jesting; joke.
Tāisā

ତାଇସି—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ନଦୀ ମୁହାଣରୁ ଧରାପଡ଼ିବା ଏକପ୍ରକାର ଲୁଣି ମାଛ—A species of sea-fish caught at the mouths of rivers.
Tāisi

ତାଉ—ଦେ.ବିଣ (ସଂ. ତପ୍ତ)-୧ । ବିଶେଷଭାବରେ ଉତ୍ତପ୍ତ; ଖୁବ୍ ତାତିଲା- 1. Very hot.
Tāu
তাও
ताय
୨ । ନିଆଁରେ ତାତି ନାଲି ହୋଇଥିବା (ଧାତୁ)— 2 Red hot (metal).
୩ । ଅତି କ୍ରୁଦ୍ଧ—3. Enraged.
ବି (ସଂ. ତାପ)—୧ । ଅଗ୍ନିର ପ୍ରଖର ତେଜ; ଦହକ— 1. Blaze of fire (as of live-coals).
୨ । ତାପ; ଗରମି—2. Heat.
୩ । ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ରୋଧାବେଶ—3. Rage.
୪ । ଲୁହା ଓ ଅନ୍ୟ ଧାତୁର ନିଆଁରେ ପାଚିକରି ନାଲି ହେବା ଅବସ୍ଥା, ବା ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥାରେ ଲୁହାକୁ ବାଡ଼େଇକରି ଅଭିପ୍ରେତ ଆକାରରେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ କରି ଯାଇପାରେ— 4. Red-hot or malleable condition of iron or other metal.
ବୈଦେ. ବି (ପା. ତା=ସଂଖ୍ୟା)—କାଗଜର ଫର୍ଦ୍ଦ— Sheet of paper.

ତାଉଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତପ୍ତକ—ଭାବପ୍ରକାଶ)—ଚେପଟା ଲୁହା-କଡ଼େଇ, ଯହିଁରେ ରୁଟୀ ସେକାଯାଏ ଓ ଭଜାଭଜି ହୁଏ— Frying pan; a baking pan or plate.
Tāuā
(ତାଓଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
তাওয়া
तावा

ତାଉଁ ଦେଖା(ଖେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କ୍ରୋଧଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିବା; କ୍ରୋଧରେ ବା ଗର୍ବରେ ନିଶ ମୋଡ଼ିବା— To give vent to one's rage or pride.
Tāu dekhā(khe)ibā
গোঁফে তার দেওয়া
तावदेना; ताओखाना

ତାଉନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଆ)—ବାତ ଜର; ଗିଲ୍ଟି ଫୁଲିବା ସହିତ ହେବା ଏକପ୍ରକାର ଜର—Filaria; a kind of fever accompanied with the sweling of the glands and elephantiasis.
Tāun
ताउन

ତାଉସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଆ)—ମୟୂର— Peacock.
Tāus
তাউস
ताउस
[ଦ୍ର—ଆଗ୍ରାରେ ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ସାହାଜାହାନଙ୍କ ନିର୍ମିତ ମୟୂର ସିଂହାସନର ଉର୍ଦ୍ଦୁ ନାମ ତଖତ୍‌ତାଉସ୍ ବା ତଖତ୍‌ତାଉସୀ ।]

ତାଏଜ୍(ଦ୍) ନବିସ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି—ତାଇଜ୍ ନବିସ୍ ଇତ୍ୟାଦି Tāij nabis etc (See).
Tāej(d) nabis (etc)

ତାଏତ୍—ଦେ. ବି—ତାଇତ୍ (ଦେଖ) Tāit (See).
Tāet

ତାଏଦାତ୍(ଦ୍)—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ତଅଦାଦ)— ତାଦାତ୍ (ଦେଖ) Tādāt (See).
Tāedāt(d)

ତାଏଫା—ବୈଦେ. ବି—ତାଇଫା (ଦେଖ) Tāiphā (See).
Tāephā

ତାଂଚା ରାଂଚା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କଳିକଜିଆ ପାଇଁ ଉଦ୍ୟମ ବା ଭାବଭଙ୍ଗୀ— The movements and postures of a man apt to quarrel.
Tāmchā rāmchā

ତାକ୍—ଦେ. ବି (ସଂ. ତର୍କ ଧାତୁ)—୧ । ଏକ ଦୃଷ୍ଟି; ସ୍ଥିର ଦୃଷ୍ଟି; କୌଣସି ବସ୍ତୁ ପ୍ରତି ଅବଦ୍ଧ ଦୃଷ୍ଟି— 1. Stare; fixed look.
Tāk
তাক
ताक
(ଯଥା—ଭୁବନେଶ୍ୱରର ମନ୍ଦିରମାନଙ୍କ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ଦେଖି ମୋର ତାକ୍ ଲାଗିଗଲା ।)
୨ । ଦୃଷ୍ଟିର ଲକ୍ଷ୍ୟ—2. The aim of one's sight.
ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) ବି—ସମୟ ବା ସୁବିଧାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିବା; ତକାଇବା—Waiting for an opportunity.
(ତାକ; ତାକ୍‌ତା; ତାକତା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ଅ—ପଖୋଜ ବାଦ୍ୟର ବୋଲ—The tune or gamut of a 'Pakhoja' drum.

ତାକ୍‌ଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତାକୁଡ଼ି (ଦେଖ) Tākurdi (See)
Tāk-rdi

ତାକ୍ ତରକ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତର୍କ; ମୂଳ=ଇଂ ଟାକ୍‌ଟିକ୍)—
Tāk taraka
୧ । ଚକା ଚକି— 1. Watching each other.
তাকতরক, তুকতাক
चौकसी
୨ । ଚତୁରତା—2. Cleverness.
୩ । ହୁସିଆର; ସତର୍କତା—3. Being on one's guard; alertness.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଷ,ଶ	ଞ୍ଚ	ଋଷ୍ଣ	ଜ୍ଞ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଋଅ	ଙ୍ଗ	ନ୍

୪ । ଖଞ୍ଜଖାଞ୍ଜ; ସୁତର; କୌଶଳ—
4. Tactics; craft.

ଅରେ ଚଳୁଦଳ, ଟାକ ଟରକ ତୁ ଜାଣ, କେଉଁ ପଥ—
କବସୂର୍ଯ୍ୟ, ଋତୁ, କବଚନ୍ଦ୍ର ।

୫ । ବିଶେଷ ସାବଧାନତା ସହକାରେ ଅନ୍ୱେଷଣ —
Careful investigation or search.

ଟାକ୍ ଟରକା—ଦେ. ବଣ—୧ । କୌଶଳୀ—
Tāk tarakā 1. Crafty.
तुकताक ୨ । ଯେ ଖଞ୍ଜ କରି କାମ ହାସଲ କରେ —
चौकस 2. Tactician; tactful
ଟାକଟରକା, ଟାକ୍ଟରକିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ
୩ । ସୁଚତୁର—
3. Sagacious; clever.
୪ । ଯେ ସର୍ବଦା ସାବଧାନ ଥାଏ; ସତର୍କ; ହୁସିଆର —
4. Vigilant; cautious.

ଟାକ୍ ଟାକ୍ ଧୀନାଧୀନ୍—ଦେ. ଅ—ଟାଟାଥିନ୍ (ଦେଖ)
Tāk tāk dhinādhin Tātāthin (See)
(ଟାକ୍ ଥେଇ; ଟାକ୍ ଥେଇ; ଟାକ୍ଥିନାଥିନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟାକ୍(ଗ୍)ଦା—ଦେ. ବି. (ଅ. ତାକୀଦ୍)—୧ । କୌଣସି ପ୍ରାପ୍ୟକୁ
Tāk(g)-dā ଦୃଢ଼ତା ସହକାରେ ତଲବ କରିବା; ପୁନଃ ପୁନଃ ତଲବ-
तािकद 1. Urgent or pressing demands for any
ताकीद dues.
ଟାକଦା; ଟାକଦା; ଟାଗଦା; ଟାଗାଦା; ଟାଗିଦା } ଅନ୍ୟରୂପ
(ଯଥା—ମହାଜନ ଖାତକଙ୍କୁ ବାରମ୍ବାର ଟାକ୍ଦା କରୁଛି ।)
୨ । ଜଗର କରିବା—
2. Urging on.
୩ । ତମ୍ୱୀ; ଚାପ; ପାଉଣା ଆଦାୟ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ପୀଡ଼ନ ବା ଜଗର—3. Pressure to pay any due.
୪ । ସ୍ମାରକ ତଲବ—4. Reminding demand.
[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ 'ତମ୍ୱୀ' ଓ 'ତଲବ' ଶବ୍ଦ ପରେ ମଧ୍ୟ ଯୋଗ ହୁଏ; ଯଥା—ତମ୍ୱୀ ଟାକ୍ଦା, ତଲବ ଟାଗ୍ଦା—ପୁନଃ ପୁନଃ ତଲବ—Repeated pressing demands.]
୫ । ସାବଧାନ କରାଇବା; ସତର୍କୀ କରଣ—5. Warning.

ଟାକ୍ଡ୍ରିମ୍—ଦେ. ଅ—୧ । ପଖୋଜ ବାଦ୍ୟର ଉକ୍ତି; ମହାଦେବଙ୍କ
Tāk-drim ତାଣ୍ଡବ ନୃତ୍ୟର ସହିତର ବାଦ୍ୟ ବାଦନର ଉକ୍ତି—
1. A tune of musical drum.
ଟାକ୍ଡ୍ରିମ୍ଖିଟ୍, ଟାକଟ୍ ଟାକ୍, ଟାକଡ୍ରି, ଟାକଡ୍ରି; ଟାକଟ୍, ଟାକ୍ଥିନ୍; ଟାକ୍ଥିନ; ଟାକ୍ଥିନା, ଟାଗଡ୍; ଟାଖିଟ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ନୃତ୍ୟ ସମୟରେ ପାଦକ୍ଷେପର ଉକ୍ତି—
2. The vocal sound representing the steps made while dancing.

ଟାକ୍ ଲଗିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଅ. ତାକ୍—ଅଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ—ଯୋଗେଶ୍ୱର)—
Tāk lāgibā ୧ । ଏକଦୃଷ୍ଟି ବା ଅପଲକଦୃଷ୍ଟି ଅବସ୍ଥା ଘଟିବା—
ताक लागा 1. Looking with a fixed stare.
टकटकी लगना ୨ । ବିସ୍ମୟବିଷ୍ଫାରିତ ନେତ୍ରରେ ଚାହିଁବା —
2. Staring with wonder.
୩ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ ବୋଧ ହେବା—
3. Seeming wonderful.
୪ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ—4. Astonishment.

ଟାକ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତାକ୍—କାନ୍ଥଖୋଲ)—
Tāka ୧ । ଥାକ; କାନ୍ଥଖୋଲ—1. A niche in the wall; a
ताक; थाक shelf in the wall.
ताक ୨ । ପରସ୍ତ; ଭାଙ୍ଗ—2. Layer; fold.
୩ । ଆଲମାରିର ଥାକ ବା କୋଠରି—
3. Shelf of an almira.
थाक ଦେ. ବି. (ତୁଲ. ଇଂ. ଷ୍ଟାକ୍; ସଂ. ସ୍ତବକ)—ଗଣା ଯାଇ
टाल ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ରଖା ଯାଇଥିବା ମୁଦ୍ରାର ଗଦା—
A heap of coins put one over the other; a stack.

ଟାକତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତାକତ୍)—୧ । ଶକ୍ତି; କ୍ଷମତା; ବଳ—
Tākat 1. Power; strength.
ताकत ୨ । ଶାରୀରିକ ବଳ—2. Bodily strength.
ताकत

ଟାକତ ରୁଆ—ଦେ. ବି—ପାଣି ନ ଥିବା କାଦୁଅ ମାଟିରେ ଧାନ
Tākata ruā ରୋଇବା—Transplantation of paddy seedlings on waterless and muddy soil.

ବାଳ ବେଳଡ଼ା ଟାକତ ରୁଆ । ଯୋଡ଼ ନ ଯୋଡ଼ ହୋଇବ ଠିଆ—
କୃଷି. ପ୍ରବଚନ ।

ଟାକ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ମୁଦ୍ରା ଆଦିକୁ) ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଗୋଟିଏ
Tāka māribā ଗୋଟିଏ ଗଦା କରି ସଜାଇ ରଖିବା—
थाक मारा To arrange coins in several stacks;
ढेर लगाना to stack coins.

ଟାକର—ପ୍ରାଦେ. (କୋରାପୁଟ) ସର୍ବନାମ—ତାହାର; ତାଙ୍କର—
Tākara His.

ଟାକର ମନକର—ପ୍ରାଦେ. (କୋରାପୁଟ) ସର୍ବନାମ—ସେମାନଙ୍କର—
Tākara manakara Their; theirs.

ଟାକି - ଦେ. ବଣ—ଅଳ୍ପସ୍ୱରବିଶିଷ୍ଟ; ଅନୁଚ୍ଚସ୍ୱରବିଶିଷ୍ଟ—
Tāki Low-sounding.

ନାକି ସ୍ୱରରୁ ଟାକି ଗାଇଣା—ଚଣ ।

ଟାକିତ୍(ଦ୍)—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତାକିଦ୍)—
Tākit(d) ୧ । ତମ୍ୱି; ସଜୋର ଅନୁରୋଧ; ଟାଗିଦା; ଟାଗଦା; ତଲବ-
तािकद 1. Urging on; pressing request; demand.
ताकीद ୨ । ଦୃଢ଼ାଜ୍ଞା; କଡ଼ା ହୁକୁମ—
2. Strict order; injunction.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ହ୍ରସ୍ୱ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ଖାଣ୍ଟି ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଦେଇ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ, 'କୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

୩ । ସାବଧାନ କରାଇବା—3. Warning.
୪ । ସ୍ମାରକ ଉପାୟ—4. Reminder, memo.
୫ । ସ୍ମରଣ କରାଇବା—5. Reminding.
୬ । ଅନ୍ତିମ; ଅଙ୍କାଦ୍ୱାରା ସତର୍କୀକରଣ—
6. Cautioning order.

ବିଣ—୧ । ସ୍ମାରକ—
1. Serving as a reminder.
୨ । ଦୃଢ଼ (ଆଦେଶ)—2. Strict (order).

ଟାକିଦ୍(ଦ୍) କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆଦେଶଦ୍ୱାରା ସତର୍କ କରାଇ ଦେବା; ଅନ୍ତିମ କରିବା—
Tākit(d) karibā
তাকিদ করা 1. To issue an injunction; to warn.
तानीद् करना ୨ । ତଲବ କରିବା—2. To demand.

ଟାକିଦ୍(ଦ୍) ଚିଠି—ଦେ. ବି—୧ । ତଲବ ଚିଠି—
Tākit(d) chiṭhi 1. Letter of demand.
তাকিদ চিঠি ୨ । ଜରୁରୀ ଚିଠି—
ताकिद् चिठि 2. Urgent letter.
୩ । ଯେଉଁ ଚିଠି ଦ୍ୱାରା ସତର୍କ କରାଇ ଦିଆଯାଏ—
3. A letter of warning.

ଟାକି ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚାହିଁବା; ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିବା—To watch eagerly.
Tāki basibā
তাকিয়ে বসা **ताक रहना**
(ଟାକି ରହିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟାକିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତର୍କ୍ ଧାତୁ)—
Tākibā ୧ । ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁ ରହିବା; ଚାହିଁବା—
তাকান 1. To stare.
ताकना ୨ । ଅପେକ୍ଷା କରିବା—2. To wait.

ଟାକୁଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତର୍କୁଶ୍ରୀ)—
Tākurdi ୧ । ସୂତା କାଟିବାର ଲୁହା ବା କାଉଁଶର ଶଳାକା—
টেকো, তাকুড় —1. Spindle; Takli.
टिकुरी, तकला, तकली [ଦ୍ର—ଏହା ମୂଳରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଲ ଚକତି ବା ଖୋଲାଳ ବା ପିଣ୍ଡ (ତର୍କୁପିଣ୍ଡ ବା ତର୍କୁପୀଠ) ଥାଏ ଓ ଅଗରେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଆଙ୍କୁଡ଼ି (କାଣ୍ଡ) ଲାଗିଥାଏ ।]
୨ । ଅଖରେ ଲାଗିଥିବା ଲୌହ ଶଳାକା—
2. Spindle of a spinning wheel.
ବିଣ—ଗୋଟିଏ ଟାକୁଡ଼ିରେ ଗୁଡ଼ା ହେବା ପରିମିତ (ସୂତା)—
Spindle-ful (of thread).

ବରଷକେ କାଟେଁ ତନ ଟାକୁଡ଼ି ଲୋ, ଦିନକେ କାଇଁ ଶିଏ,
ସାଇ ପଡ଼ୁଶୁଣୀ ପଚାରୁଥାଏଁ'ରୁ କେ ଘର ଘରଣୀ ହବ ?
ଗ୍ରାମ୍ୟଜନଙ୍କ ଗୀତ ।

[ଦ୍ର—ଆମ ଦେଶରେ ତୁଳାରୁ ବା ଝୋଟରୁ ବା ଛଣପାଟରୁ ଟାକୁଡ଼ି ଦ୍ୱାରା ସୂତା କାଟିବା କାର୍ଯ୍ୟ ବହୁକାଳରୁ ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି । ଅର୍ଥାତ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳର ସୃଷ୍ଟି । ଗରିବ ପରିବାରର ମାଇପେ, ବିଶେଷତଃ ବିଧବା ବ୍ରାହ୍ମଣୀମାନେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁଳାରୁ ବଳ ବଳଣା କରି ବଳଣାରୁ ଟାକୁଡ଼ିରେ ପଇତା ସୂତା କାଟୁ ଅଛନ୍ତି ।

ଟାକୁଡ଼ିର ମୂଳରେ ଗୋଟିଏ ଚକ ଥାଏ ଓ ଟାକୁଡ଼ି ଶଳାକାକୁ ଜଙ୍ଘରେ ବଳ ଛାଡ଼ି ଦେଲେ ଏହା ଘୂରୁଥାଏ ଏବଂ ସୂତା ମନକୁ ବଳ ହୋଇ ଲମ୍ବିଥାଇ ହୋଇ ଥାଏ । ସୂତା ବଳ ହେଲା ବାଦ୍ ତାହାକୁ ଟାକୁଡ଼ିର ମୂଳରେ ଗୁଡ଼ାଇ ପୁଣି ନୂଆ ସୂତା କାଟିବାକୁ ହୁଏ ।]

ଟାକୁଡ଼ି କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତୁଳା ବା ଝୋଟ ଆଦିରୁ ଟାକୁଡ଼ି ଦ୍ୱାରା ସୂତା ବା ସୂତୁଲି ବଳ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—
Tākurdi kāṭibā
তাকুড়ে স্তা কাটা To spin thread by means of a
तकलीमें सूत कातना Takli.
[ଦ୍ର—ଫଳତଃ ଟାକୁଡ଼ିକୁ କାଟନ୍ତି ନାହିଁ, ଟାକୁଡ଼ି ଦ୍ୱାରା ସୂତା କାଟନ୍ତି ।
ଛୋଟ ଯନ୍ତ୍ର, ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାଦ୍ୱାରା ତୁଳାରୁ ସୂତା କଟାଯାଏ ତାକୁ 'ଟାକୁଡ଼ି' ଏବଂ ବଡ଼ ଟାକୁଡ଼ି, ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାଦ୍ୱାରା ଝୋଟ ଆଦିରୁ ସୂତୁଲି କଟାଯାଏ, ତାକୁ 'ଟାକୁଆ' କହନ୍ତି ।]

ଟାକେ—ଗ୍ରା. ଓ ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ସର୍ବନାମ—ତାକୁ; ତାହାକୁ—
Tāke To him.

ଯାକେ ଚଦ୍ୟା ଟାକେ ସାକେ
ଅପାଠ୍ୟ ଠେଇଁ କଣୀ ବାହ୍ନକେ ।
ବଙ୍ଗଳା ଢଙ୍ଗର ଅନୁକରଣରେ ଗୀତ ।

[ଦ୍ର—ସମ୍ବଲପୁରରେ ଦ୍ୱିତୀୟା ବିଭକ୍ତିର ଚିହ୍ନ 'କୁ' ଠାରେ 'କେ' ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ବଙ୍ଗଳାଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ବ୍ୟବହାର ।]

ଟାକେ ବଡ଼(ଡ଼ା)—ଦେ. ବିଣ. (ବଙ୍ଗଳା ଓ ଓଡ଼ିଆର ଅପୂର୍ବ ମିଶ୍ରଣ; ଦ୍ର. ଟାକେ=ତାହାକୁ+ଓଡ଼ିଆ. ବଡ଼)—
Tāke barḍa(rḍā)
ଟାକେ ବଢ଼ / ଟାକେ ବଳ / ଟାକେ ବଢ଼ିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ
ତାଙ୍କଠାରୁ ବଡ଼; ତହୁଁ ବଳ; ତହୁଁ ବଡ଼; ତାଠାରୁ ବଢ଼ିଆ—
Excelling one another; superior to the previous person; comparatively superior to one by one.
(ଯଥା—ଆଜିକାଲି ଆମ ଦେଶରେ ବନକୁବନ ଟାକେ ବଡ଼ ଟାକେ ବଡ଼ ମହାତ୍ମା ଓ ନେତା ମାନେ ବାହାରୁ ଅଛନ୍ତି ।)

ଟାଖିତ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଅ. ତାକୀଦ୍)—ସତର୍କୀକରଣ—
Tākhit Caution; warning.

ଟାଗଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତନୁକ)—
Tāg-rdi ୧ । ବାହୁରେ ପିନ୍ଧିବା ସୂତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ ଅଲଙ୍କାର—
তাগা 1. An ornament for the arm.
तागड़ी ୨ । ଅଣ୍ଟାରେ ବନ୍ଧାଯିବା ଘୁଂଗୁରଲଗା କଟିସୂତ୍ର—
2. A tinkling waist-chain.
ଟାଗଡ଼ / ଟାଗିଡ଼ି / ଟାଗେଡ଼ି } ଅନ୍ୟରୂପ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଙ	ଶ,ଷ	ଞ	ଇପୂ	ଉଅ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟଂ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ଙ୍ଗ

ତାଗ(ଗା)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତନ୍ତୁକ; ସଂ. ତାର୍କବ; ପ୍ରା. ତାଗ୍ଗ)—
Tāga(gā) ୧ । ଡୋର; ସରୁ ଦଉଡ଼ି; ଡୋରି—
1. String; thread.
তাগা
तागा, ताग
କେଉଁଠି ମାନେ ଦେହରୁ ତାଗ କାଢ଼ିବା ସକାଶେ ବ୍ରୀଡ଼ାଃ ବଢ଼ା ମେଲଇ ଦଉଛନ୍ତି × × × । ଫକୀରମୋହନ- ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
୨ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଦି ଧାତୁ ନିର୍ମିତ ବାହୁବଳୟ; ଅନନ୍ତ କଡ଼ା—
2. An armlet (ornament).
୩ । ଦେବତା ଆଦିଙ୍କ ନାମରେ ମାନସିକ କରି ରୁଗ୍ଣ ବା ସର୍ପଦଷ୍ଟ ଅଙ୍ଗାଦିରେ ବାନ୍ଧିବା ସୂତ୍ର—
3. String wound round the limbs of a sick or snake-bitten person by invoking the name of a Deity.

ତାଗଡ଼—ଦେ. ବି. (ଜାହାଜିଆଙ୍କ ଭାଷା)—
Tāgarda କୂଳରୁ ଜାହାଜ ଉପରକୁ ଓ ଜାହାଜରୁ କୂଳକୁ ଯିବା ପାଇଁ ପଟାରେ ତିଆରି ସିଡ଼ି—
তাগড়
तागड़
(Nautical) A ladder made of planks for going to and from a ship or boat.

ତାଗଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଦୁଅ; ଅଉଟା ହୋଇ ଘନୀଭୂତ
Tāgardā ଦୁଧ—Thickened milk.

ତାଗା—ବୈଦେ. ବି. (କଚେରିଆ ଭାଷା) (ସମ୍ଭବତଃ ବାଉଁଶ ଦଣ୍ଡରେ ତାଗା Tāgā ବା ସୂତା ବନ୍ଧା ଯାଉଥିବାରୁ ଏହି ବ୍ୟବହାର)—
তাগা ୧ । ଭୂମିରେ ପୋତା ଯିବା କ୍ଷୁଦ୍ର ବଂଶ ଦଣ୍ଡ—
तागा 1. A small pole fixed to the ground
୨ । ରାଜକର୍ମଚାରୀଙ୍କଦ୍ୱାରା ଜମି କ୍ରୋକ କରାଯିବା ବା ଇସ୍ତାହାର ଦିଆଯିବା ବା ଦଖଲ କରାଯିବା ସମୟରେ ଜମି ଉପରେ ପୋତା ଯିବା କ୍ଷୁଦ୍ର ପତାକା, ଯହିଁରେ କ୍ରୋକ ପରୱାନା ବା ଦଖଲନାମା ଟଙ୍ଗାଇ ଦିଆଯାଏ; ଝୁଣ୍ଡା—2. A small pole with a flag planted on a plot of land proclaimed to be sold or delivered possession of or attached under court's order.
୩ । (ସଂ. ତାର୍କିକ ପ୍ରା. ତାଗ୍ଗୋ; ସଂ. ତନ୍ତୁକ)—ସରୁସୂତା—
3. Thin thread.
टाँका ୪ । (ସଂ. ଟଙ୍କନ) ତାଗା ସିଲେଇ—4. Single stitch.
୫ । ସିଲାଇପାଇଁ ମୋଟ ସୂତା —
5. Thick thread for sewing.
୬ । (ବଣିଆଙ୍କ ଶବ୍ଦ) ବାହୁରେ ଲଗାଯିବା ସୁନାର ଅଳଙ୍କାର ବିଶେଷ — 6. A golden armlet.

ତାଗା ଗଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ.କ୍ରି.(ସଂ. ଟଙ୍କନ)—୧ । ତାଗା ଗଲେଇବା;
Tāgā galā(le)ibā ସରୁସୂତାରେ ଲୁଗାକୁ ଲମ୍ବାଳିଆରେ ସିଲେଇ
टाँका କରିବା—1. To sew with single stitch.
तागा पिरोना ୨ । ମୋଟ ସୂତାରେ ସିଲାଇ କରିବା—
2. To sew with thick thread.

ତାଗା ଗାଡ଼ି—ଦେ. ବି. (କଚେରିଆ ଭାଷା)—ରାଜ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଆଦେଶରେ
Tāgā gārdi କ୍ରୋକ ବା ନିଲାମ ହେବା ପାଇଁ ବିଜ୍ଞାପିତ ବା
তাগাগাড়ী ଦଖଲ ଦିଆଯିବା ଭୂମିରେ ତାଗା ପୋତିବା ପ୍ରକ୍ରିୟା—
तागागाढ़ी The proceedure of planting a flag on a plot of land which is attached or proclaimed to be sold or delivered possession of under court's order.

ତାଗା ଗାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (କଚେରିଆ) (ଅ. ତାଗା; ଓ. ଗାଡ଼ା)—
Tāgā gārdibā ନିଲାମ ବା କ୍ରୋକ ହେଉଥିବା ଭୂମିରେ ତାଗା
তাগাগাড়া ପୋତିବା; ଝୁଣ୍ଡା ମାରିବା—To plant a flag on the
तागा गाढ़ना land proclaimed to be sold or delivered possession of.

ତାଗି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତକ୍ଷ ଧାତୁ)—୧ । ସରୁ ନିହଣୀ; ବଢ଼େଇଙ୍କ ସରୁ
Tāgi ବଟାଲି—1. A slender chisel
তাগী ୨ । ବଢ଼େଇ ଓ କରତିଆମାନେ କାଠ ଉପରେ ମାପ କରି
निहानी, टाँकी ଦାଗ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ ସୂତା ବ୍ୟବହାର
তাগা କରନ୍ତି—2. A carpenter's or sawyer's lining
तागा or marking string.

ତାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ତାଗା ଗଲାଇବା—
Tāgibā 1. To sew with single stitch.
তাগা ୨ । ସରୁ ନିହଣଦ୍ୱାରା କାଠ ଆଦିରେ ରେଖା ବା ଦାଗ କରିବା-
तागयाना, तागना 2. To cut a line on a block of wood with the chisel.
୩ । ଚିରାଯିବା ବା କଟା ହେବାକୁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାଠ ଉପରେ ସରୁ ଦଉଡ଼ି ଦ୍ୱାରା ଦାଗ କରିବା—3. To mark a line on a block of wood with the marking string.

ତାଗିର(ରି)—ଦେ. ବି.—ବାଜ୍ୟାପ୍ତି; ନାମଞ୍ଜୁର—
Tāgir(ri) Nullifying; resuming.
[ଦ୍ର—ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତିରେ ଜାଗୀର ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଏ ଶବ୍ଦ କଥାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା—ତୁ ମୋ ଜାଗିର ତାଗିର କରି ପକାଇବୁ ପରା । ଅର୍ଥାତ୍ ତୁ ମୋ ଜାଗିର ଜମିକୁ ବାଜ୍ୟାପ୍ତି କରି ପକାଇବୁ ପରା ? ଅର୍ଥାତ୍ ତୁ ମୋର କିଛିମାତ୍ର ଅନିଷ୍ଟ କରି ପାରିବୁ ନାହିଁ ।]

ତାଙ୍କ—ଦେ. ସର୍ବନାମ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ମାନ୍ୟାର୍ଥକ; ତତ୍ ଶବ୍ଦର ୬ଷ୍ଠୀ
Tānka ବିଭକ୍ତି)—୧ । ତାହାଙ୍କର—
তাঁর, ওঁর, ওনার 1. His; her.
उनका ଡ଼ୁଲିଙ୍ଗ ତାଙ୍କର ସିଂହା ମୁହଁ ସକରନ୍ତି । ସୁଧାକର. ମହାଯାତ୍ରା ।
ତାଙ୍କର, ତାଙ୍କରି, } —ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ସେମାନଙ୍କର—
2. Their.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦେଖିବେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ନଞ୍ଚେ ଦେ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ସେ ଯଥାସ୍ଥାନରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ବର୍ଣ୍ଣର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ତାଙ୍କୁ—ଦେ. ସର୍ବନାମ ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ମାନ୍ୟାର୍ଥକ) (ତତ୍ ଶବ୍ଦର ୨ୟା
Tāṅku ବିଭକ୍ତି) —୧ । ତାହାଙ୍କୁ—1. Him; her.
ताँ केः; उँ के ୨ । ସେମାନଙ୍କୁ—2. Them.
उन्को

ତାଙ୍କୁଇ—ଦେ. ସର୍ବନାମ, ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ତାହାଙ୍କୁହିଁ ; ତାଙ୍କୁମାତ୍ର—
Tāṅkui 1. Him only; her alone.
उँ केहि ୨ । ସେମାନଙ୍କୁହିଁ କେବଳ—
उनकोहि 2. Them only; them.
୩ । କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ—
3. To that very person or persons.
(ଯଥା—ଅସତ୍ ଲୋକ ଯାହାଙ୍କର ଦାନା ପାଣିରେ ବଞ୍ଚେ ଅବଶେଷରେ ତାଙ୍କୁଇ ଦଗା ଦିଏ ।)
୪ । ତାହାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ—4. Him also; her too

ତାଙ୍କେ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ସର୍ବନାମ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ମାନ୍ୟାର୍ଥକ)—ସେ—
Tāṅke He; she.
[ଦ୍ର—ଅଙ୍କେ; ଯାଙ୍କେ=ଏ ।]

ତାଚ୍ଛ(ଚ୍ଛି)ଲ୍ୟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁଚ୍ଛ)—୧ । ତୁଚ୍ଛ କରିବା; ଅବଜ୍ଞା—
Tāchchha (chchhi)lya 1. Contempt
ताच्छल्य, ताच्छिल्य ୨ । ଅଶ୍ରଦ୍ଧା; ଅବହେଳା—2. Disregard.
୩ । ଉପେକ୍ଷା—3. Neglect.
ବିଣ—ଅଶ୍ରଦ୍ଧାଯୁକ୍ତ—Contemptuous.
[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ତୁଚ୍ଛଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଅନୁକରଣରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ତାଚ୍ଛଲ୍ୟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅବଜ୍ଞା କରିବା—
Tāchchhalya kariba 1. To deride; to hold in
ताच्छल्य करना contempt.
तुच्छ जानना ୨ । ତୁଚ୍ଛ କରିବା; ଉପେକ୍ଷା କରିବା—
2. To disregard; to slight; to trifle with; to neglect.

ତାଚ୍ଛୀଲ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତତ୍+ଶୀଳ+ଭାବାର୍ଥେ, ଯ)—
Tāchchhīlya ତଚ୍ଛୀଳତା; ତତ୍ସ୍ୱଭାବତା; ତତ୍ସାଦୃଶ୍ୟ—
Equivalent condition; the state of being of a similar nature; the condition of being equal.
[ଦ୍ର—ଏହି ଅର୍ଥରେ ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହାର ଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ ନାହିଁ । କେବଳ ବ୍ୟାକରଣରେ ତ ଓ ଶ ମିଶି 'ଚ୍ଛ' ହେବାର ସନ୍ଧିର ଉଦାହରଣରେ ତଚ୍ଛୀଳ ଲେଖାଥାଏ ।]

ତାଜ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତାଜ୍)—୧ । ଉଚ୍ଚ ପାର୍ଶ୍ୱଯୁକ୍ତ ମୁକୁଟ—
Tāja 1. A high crown.
ताज ୨ । ମୁକୁଟ; ଶିରୋଭୂଷଣ; ଟୋପି—2. Crown; cap.
ताज ଠିଆଁ ହୁଅନ୍ତେ ଧାଇଁ କଳ୍କିବର
ଝଲୁଅଛି ବରେ ମସ୍ତକରେ ତାଜ । କନ୍ଦର୍ପ. କଲ୍ଲୋଳତରଙ୍ଗ, ଧ. ୯ ।
୩ । ଗଞ୍ଜପାର ଏକରଙ୍ଗର ନାମ—
3. Name of a class of cards in Gañjapā.
୪ । ତାଜମହଲ (ଦେଖ)—4 Tājamahala (See)

ତାଜକ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ନାମ)—ତୁର୍କିସ୍ଥାନଠାରୁ କାବୁଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
Tājaka ବାସ କରୁଥିବା ଇରାନୀ ମୁସଲମାନ୍ ଜାତି—
A sect of Mahomedans found in Turkistan, Persia, Beluchistan and Afganistan.
[ଦ୍ର—ବୁଖାରାରେ ଏମାନଙ୍କୁ ସର୍ତ୍, ଅଫଗାନସ୍ଥାନରେ ଦେହାନ୍ ଓ ବେଲୁଚସ୍ଥାନରେ ଦେହବାର୍ ବୋଲାଯାଏ । ପାରସ୍ୟରେ ତାଜକ୍ ଶବ୍ଦ ସାଧାରଣ ଗ୍ରାମୀଣ ବା ଚାଷୀ ଲୋକ ପ୍ରତି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]
(ତାଜକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସଂ. ବି—ଯବନାଚାର୍ଯ୍ୟ କୃତ ସଂସ୍କୃତ ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—Title of an astrological treatise in Sanskrit by Jabanācharjya.
[ଦ୍ର—ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରଥମେ ଆରବୀ ଓ ଫାରସୀ ଭାଷାରେ ଲିଖିତ ହୋଇଥିଲା । ରାଜା ସମରସିଂହ ଓ ନୀଳକଣ୍ଠଆଦି ଏହାକୁ ସଂସ୍କୃତରେ ଅନୁବାଦ କଲେ । ଏଥିରେ ବାରରାଶିକୁ ଅନେକ ବିଭାଗ କରି ଫଳାଫଳ କଳ୍ପିତ କରିବାର ରୀତି ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରୁ ଗୁଡ଼ିଏ ଆରବୀ ଓ ଫାରସୀ ଭାଷାର ଶବ୍ଦ ସଂସ୍କୃତ ଜ୍ୟୋତିଷ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି ଯଥା—ଇକବାଲ ଯୋଗ, ଇଂଥିହା ଯୋଗ, ଇତ୍ଥଶାଲ ଯୋଗ, ଇଶରାକ୍ ଯୋଗ, ଗୈରକବୂଲ-ଯୋଗ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତାଜପୋଶୀ—ବୈଦେ ବି (ଫା)—ରାଜାଙ୍କର ରାଜ୍ୟାଭିଷେକ ବିଧି—
Tājaposī The installation ceremony of a king.
ताजपोशी ताजपाशी

ତାଜବ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବିଣ—ତାଜ୍ଜବ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tājab (etc) Tajjib etc (See)

ତାଜ ବିବି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ସାହାଜାହାନଙ୍କ
Tāja bibī ପ୍ରିୟତମା ବେଗମ୍ ମୁମତାଜମହଲଙ୍କର ନାମ—Name of the dearly beloved wife of the Moghal Emperor Sahajahan.
[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ସ୍ମୃତିରକ୍ଷାର୍ଥ ତାଜମହଲ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲା ।]

ତାଜ ମହଲ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ଆପଣାର ବେଗମ୍ 'ମୁମ୍‌ତାଜମହଲ'
Tāja mahala ବା ତାଜ ବିବୀଙ୍କ ସ୍ମୃତିରକ୍ଷାର୍ଥ ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ
(ତାଜ୍; ତାଜ୍‌ମହଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସାହାଜାହାନ କର୍ତ୍ତୃକ ଆଗ୍ରାରେ ଉକ୍ତ ବେଗମଙ୍କ କବର ଉପରେ ନିର୍ମିତ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ-ଶୋଭିତ ଶ୍ୱେତ ମର୍ମରପ୍ରସ୍ତରର ଅତି ମନୋହର ପ୍ରାସାଦ—The Taj; the Tajmahal at Agra; the picturesque mausoleum at Agra-

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍ଥ	ଉଥ	ଘ
୬	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଙ୍ଗ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଷ୍ଠ	ନ୍ତ

built by the Moghal Emperor Sahajehan in honour of his wife Tajbibi or Mumtajmahal.

[ଦ୍ର—ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ସାହାଜାହାନ୍ ତାଙ୍କ ବେଗମ୍ ତାଜ ବିବି ବା ମୁମ୍‌ତାଜମହଲଙ୍କୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରେମ କରୁଥିଲେ । କଥିତ ଅଛି ଯେ ସେ ଗର୍ଭିଣୀ ଅବସ୍ଥାରେ ଥରେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଲେ ଏବଂ ସମ୍ରାଟଙ୍କୁ କହିଲେ 'ମୁଁ ବେଶିଦିନ ବଞ୍ଚିବି ନାହିଁ, ମୋର ଏତିକି ଅନୁରୋଧ ଯେ ମୁଁ ମଲେ ତୁମେ ଆଉ ବିବାହ କରିବ ନାହିଁ, ମୋ ପୁଅକୁ ସିଂହାସନରେ ବସାଇବ ଓ ମୋ କବର ଉପରେ ଏପରି ପ୍ରାସାଦ ତିଆରି କରିବ ଯେ ଏହା ଭୂମଣ୍ଡଳରେ ନ ଥିବ' । ସତକୁ ସତ କିଛିଦିନ ବାଦ୍ ବେଗମ ପୁତ୍ର ଜନ୍ମ କରି ମଲେ । ତାଙ୍କ ଅନୁରୋଧ ଅନୁସାରେ ଯମୁନା ନଦୀକୂଳରେ ଆଗ୍ରାଠାରେ ତାଙ୍କ କବର ଉପରେ ସାହାଜାହାନ ଶ୍ୱେତମର୍ମର ପଥରରେ ଏ ତାଜମହଲକୁ ନିର୍ମାଣ କରାଇଲେ । ଏ ପ୍ରାସାଦର ସମୁଦାୟ ପଥର ଧଳା ଶ୍ୱେତମର୍ମର ଓ ତହିଁରେ ନାନା ରଙ୍ଗିନ୍ ବହୁମୂଲ୍ୟ ପଥରରେ ଗଛ, ଲତାଆଦିର ଖୋଦେଇ ଓ ଜଡ଼ାଉ କାମ ହୋଇଅଛି । ଏ ପ୍ରାସାଦ ତିଆରି କରିବାକୁ ଦେଶ ବିଦେଶର କୋଡ଼ିଏ ହଜାର କାରିଗର ୧୭ ବର୍ଷ (ଖ୍ରୀ ୧୬୩୧— ୧୬୪୮) ଲାଗିଥିଲେ ଓ ସେହି ସମୟର ମୁଦ୍ରାରେ ପ୍ରାୟ ୩ କୋଟି ସାଢ଼େ ସତରଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଖରଚ ହୋଇଥିଲା । ପ୍ରାଚ୍ୟ ଓ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଭୂଖଣ୍ଡର ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଲୋକେ ଏହାକୁ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଦେଖିବାକୁ ଆସନ୍ତି । ଏପରି ଅନୁପମ ଓ ସୁନ୍ଦର ପ୍ରାସାଦ ପୃଥିବୀରେ ଅନ୍ୟ କୁତ୍ରାପି ନାହିଁ ବୋଲି ସମସ୍ତେ ଏକମୁଖରେ ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି । ତାଜମହଲ ଗମ୍ବୁଜ ସହିତ ୨୨୦ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚ । ଏଥିର ତୋରଣଦ୍ୱାର ନାଲି ପଥରରେ ତିଆରି । ଏହା ଖ୍ରୀ. ସପ୍ତଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲେହେଁ ଗତ ୪ ଶତାବ୍ଦୀ ପରେ ମଧ୍ୟ ଅଜି ଏହା ନୂଆ ପରି ଦେଖା ଯାଉଅଛି-- ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତାଜା—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା; ମୂଳ ସଂ. ତେଜସ୍)—୧ । ସଜ; ଟଟକା; ସଦ୍ୟ—1. Fresh.
Tājā
তাজা ताजा

୨ । ଅଭିନବ—2. New.

୩ । ଜୀଅନ୍ତା;ଯାହା ଝାଉଁଳି ନାହିଁ—3. Not withered; verdant.

୪ । ଅଳ୍ପ ସମୟ ପୂର୍ବେ ଗଛରୁ ଛିଣ୍ଡା ଯାଇଥିବା (ଫୁଲ, ଫଳ ଆଦି)—4. Newly plucked.

୫ । ଅଳ୍ପ ସମୟ ପୂର୍ବେ ପ୍ରସ୍ତୁତ (ଖାଦ୍ୟାଦି)—5. Recently cooked (food).

୬ । କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମ; କର୍ମଠ—5. Active.

୭ । ତେଜସ୍ୱୀନ୍;ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତିବାନ—7. Spirited; lively.

୮ । ରୋଗମୁକ୍ତ; ସୁସ୍ଥ—8. Cured; restored to health.

୯ । ଗୁଙ୍ଗଲ; ସୁସ୍ଥ ଓ ସବଳ—9. Hale and hearty; refreshed; enlivened.

[ଦ୍ର—ଅଳ୍ପକ୍ଷଣ ପୂର୍ବେ ଦୁହାଁ ହୋଇଥିବା ଦୁଧ, ଅଳ୍ପକ୍ଷଣ ପୂର୍ବେ କୂଅ ଆଦିରୁ ଅଣାଯାଇ ଥିବା ପାଣି, ଅଳ୍ପକ୍ଷଣ ପୂର୍ବେ ଲହୁଣୀରୁ ମରାଯାଇ ଥିବା ଘିଅ, ଅଳ୍ପକ୍ଷଣ ପୂର୍ବେ ଲେଖା ଯାଇଥିବା ଲେଖା ପ୍ରଭୃତି ତାଜା ବିଶେଷଣ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯାହା ବାସୀ ହୋଇନାହିଁ, ଯାହାର ନୂତନତ୍ୱ ମଉଳି ନାହିଁ ତାକୁ ତାଜା ବୋଲାଯାଏ)

ତାଜି—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତାଜୀ=ଆରବ ଦେଶୀୟ) ୧ । ଆରବ ଦେଶୀୟ ତେଜସ୍ୱୀନ୍ ଟାଙ୍ଗଣ (ଘୋଡ଼ା)—
Tāji
তাজী, আরবী ताजी A breed of hardy Arab pony.

କେତେ ଚଢ଼ିଛି ତାଜି ବାଜି ଉପର
ରଙ୍ଗ ଅଙ୍ଗ । ଅଙ୍ଗକୁ ବଳେ ସୁନ୍ଦର । ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।

୨ । ଆରବ ଦେଶୀୟ ଶିକାରୀ କୁକୁର—2. The Arab hound.

୩ । ଆରବୀ ଭାଷା—3. The Arabi language.

ତାଜିଆ—ବୈଦେ. ବି (ଅ)—ମହରମ୍ ପର୍ବ ସମୟରେ ସିହା ମୁସଲମାନ୍ ମାନେ ବତା ଓ ବାଉଁଶ ପାତିଆର ଯେଉଁ ମେଢ଼ ଉପରେ କାଗଜ, ଜରି ଓ ପନ୍ନ ଆଦି ମଡ଼ାଇ ଶୋଭାଯାତ୍ରା କରନ୍ତି ଓ ଶେଷରେ ତାକୁ ନେଇ ନଈ ଆଦିରେ ବିସର୍ଜନ କରନ୍ତି—
Tājiā
A decorated framework representing the mausoleum over the tombs of Saints Hasan and Hossain which is carried by the Siha Mussalmans in procession during the Mohorram festival and consigned into water.

[ଦ୍ର—ମୁସଲମାନଙ୍କ ଧର୍ମ ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ହଜରତ୍ ମହମ୍ମଦଙ୍କ ଝିଅ ଓ ଅଳୀଙ୍କର ଦ୍ୱୟ ଇମାମ୍ ହାସନ୍ ଓ ହୋସେନ୍ ପ୍ରତିମାପୂଜକ ବିଧର୍ମୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଧର୍ମଯୁଦ୍ଧରେ ଆରବ ଦେଶର କରବଲା ନାମକ ସ୍ଥାନରେ ନିହତ ହୋଇଥିଲେ ଓ ସେହି ସ୍ଥାନରେ ସେମାନଙ୍କ କବର ଅଛି । ସେହି କବର ଉପରେ ନିର୍ମିତ ସମାଧିମନ୍ଦିରର ପ୍ରତିରୂପରେ ସିହା ମୁସଲମାନ୍‌ମାନେ ବାଉଁଶ ବତା ଓ ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ମେଢ଼ ତିଆରି କରି ତହିଁ ଉପରେ ନାନା ବର୍ଣ୍ଣର ଚିତ୍ର-ବିଚିତ୍ର କନା, କାଗଜ,ଜରି, ଅଭ୍ର ଓ ପନ୍ନ ମଡ଼ାଇ ତାକୁ ଖାଲେଇ କରି ମହରମ ପର୍ବ ସମୟରେ ଶୋଭାଯାତ୍ରା କରି ବାହାରନ୍ତି ଏବଂ ଶେଷରେ ଉକ୍ତ ମେଢ଼କୁ ନେଇ ନଈ ଆଦିରେ ବିସର୍ଜନ କରନ୍ତି । ଏ ପ୍ରଥା କେବଳ ଭାରତବର୍ଷର ସିହା ମୁସଲମାନ୍‌ଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଚଳେ । କଥିତ ଅଛି ଯେ ଭାରତ ଆକ୍ରମଣକାରୀ ତୈମୁର୍ ଲେଲେକ ଜାତିଙ୍କୁ ନାଶ କରି କରବଲା ତୀର୍ଥକୁ ଯାଇଥିଲେ, ସେଠାରୁ ଉକ୍ତ ତୀର୍ଥର କୌଣସି ସ୍ମାରକ ଚିହ୍ନ ଆଣିଥିଲେ; ଉକ୍ତ ବସ୍ତୁକୁ ସେ ପ୍ରତିବର୍ଷ ମହରମ ସମୟରେ ଶୋଭାଯାତ୍ରା ପୂର୍ବକ ବାହାର କରୁଥିଲେ ଓ ସେଥିରେ ତାଙ୍କ ସୈନ୍ୟମାନେ ଯୋଗ ଦେଉଥିଲେ । ସେହି କାଳରୁ ଭାରତବର୍ଷରେ ତାଜିଆ ବାହାର କରିବା ପ୍ରଥା ଚଳି ଆସୁଅଛି ।

ମଧ୍ୟ ଏମି ସ୍ଥଳରେ ଅମର ସ୍ୱାଦରେ ୧ ଉକ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାନ ଏବ ୨ ଉକ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାନ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଉକ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାନାଦିକୁ ... ନ ମିଳିଲେ ... ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଉକ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାନାଦିକୁ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— '...' ନ ମିଳିଲେ '...' ; '...' ନ ମିଳିଲେ '...' ଦେଖିବେ; '...' ନ ପାଇଲେ '...' ଦେଖିବେ; 'ଅଟୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ଧର୍ମଯୁଦ୍ଧରେ ନବୀଙ୍କ ଇମାମ୍ ହାସନ୍ ଓ ହୋସେନ୍‌ଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁରେ ଶୋକ ପ୍ରକାଶ କରିବା ଏ ତାଜିଅ ବାହାର କରିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ (ବ୍ର. ଯଦୁସାଗର)— ମହରମ୍ ତଳେ କୋ'ହି ଦେଖ ।]

ତାଜି(ଜୁ)ବ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଅ. ଅଜବ=ବିସ୍ମୟ)—୧ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ-
Tāji(ju)b ଜନକ; ବିସ୍ମୟକର; ଅଦ୍ଭୁତ—1. Wonderful; surprising.
ତାଜବ; ତାଜୁବ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ
ତାଜୁବ; ତାହୁବ }
ତାଜ୍ଜବ ୨ । ବିସ୍ମିତ; ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ—2. Surprised; astonished.
तअज्जुब ୩ । ଅଭାବନୀୟ; ଅଚିନ୍ତ୍ୟପୂର୍ବ—3. Unexpected.
ବି—ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ—Surprise; wonder.

ତାଜବ୍ ବ୍ୟାପାର—ଦେ. ବି—୧ । ଅଦ୍ଭୁତ ଘଟଣା—
Tājib byāpāra 1. Wonderful event
তাজ্জব ব্যাপার ୨ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ ବିଷୟ—
तअज्जुब घटना 2. A matter of wonder.

ତାଜବର ବିଷୟ—ଦେ. ବି—ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ କଥା—
Tājibara bishaya A matter of wonder or astonishment
তাজ্জবের বিষয়
तअज्जुबकी बात्

ତାଜିମ୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ) (ମୁସଲମାନୀଭାଷା)—ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ; ପୂଜ୍ୟ
Tājim ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସଲାମ କରିବା, ସେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ ଠିଆ
তাজিম ହେବା ଇତ୍ୟାଦି ସମ୍ମାନସୂଚକ କର୍ମମାନ—Expres-
ताज़ीम sion of respect to a superior or honourable person.

ତାଜୁରାତ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା) (କଚେରୀ ଭାଷା) (ଫା. ତଜ୍‌ଭିର
Tājurāt ବହୁ ବଚନ; ମୂଳ. ଅ. ଜଜରବା=ପ୍ରମାଣାର୍ଥ
তাজুরাত ପରୀକ୍ଷା, ଅନୁସନ୍ଧାନ)—୧ । ଆପତ୍ତି; ଓଜର—
ताज़ुरात 1. Objection.
୨ । ତାଜୁରାତ୍ ଦରଖାସ୍ତ—2. Objection petition.

ତାଜୁରାତ୍ ଦରଖାସ୍ତ—ବୈଦେ. ବି (ଫା) (କଚେରୀ ଭାଷା)—ହାକିମ
Tājurāt darakhāsta ବା ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟଙ୍କ ନିକଟରେ ପୁଲିସ-
তাজুরাত দরখাস্ত ରିପୋର୍ଟ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଦିଆଯିବା ଆପତ୍ତି ଦରଖାସ୍ତ—
ताज़ुरात दरख़ास्त Objection-petition filed before a magistrate against a police-report.

ତାଞ୍ଛିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚାଞ୍ଛିବା (ଦେଖ)
Tāñchhibā Chāñchhibā (See)

ତାଞ୍ଜୋର—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟରେ ଏକ ପ୍ରଧାନ ନଗର ଓ
Tāñjora ଜିଲ୍ଲା—An important district and city in South India.

[ଦ୍ର—ଏହା ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶର ଗୋଟିଏ ଜିଲ୍ଲା ଓ ଜିଲ୍ଲାର ରାଜଧାନୀ ଅଟେ । ଏହା ପୂର୍ବେ ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟ ଥିଲା । ୧୭୯୯ ମସିହାରେ ଏହା ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନାଧୀନ ହେଲା ଏବଂ ଏଥିର ରାଜା ପେନସନ୍ ପାଇଲେ । ଏହା ଚୋଳରାଜାଙ୍କ ରାଜଧାନୀ ଥିଲା । ପୂର୍ବେ ଏଠାରେ ତାଞ୍ଜନ୍ ନାମକ ଜଣେ ଦୈତ୍ୟ ବାସ କରି ପ୍ରାଣୀ-ବିନାଶ ଓ ନାନା ଉପଦ୍ରବ କରୁଥିଲା । ଶ୍ରୀ ବିଷ୍ଣୁ ଏହି ଦୈତ୍ୟକୁ ବିନାଶ କରିଥିଲେ । ଦୈତ୍ୟର ନାମାନୁସାରେ ସ୍ଥାନର ନାମ ତାଞ୍ଜନ୍ ବା ତାଞ୍ଜୋର ହୋଇଅଛି । ଏଠାରେ ଦେବେଶ୍ୱର ମହାଦେବଙ୍କର ଏକ ବୃହତ୍ ମନ୍ଦିର ଅଛି । ମଦନମୋହନ. ତୀର୍ଥଦର୍ଶନ ।]

ତାଟ—ଦେ. ବି—୧ । ବାଉଁଶ ବା ତାଳପତ୍ର ନିର୍ମିତ ଚଟକା ପ୍ରଶସ୍ତ
Tāṭa ଚୁଙ୍ଗୁଡ଼ି; ଡାଲି—1. A big wicker tray
ডালা woven with bamboo laths.
डलिया

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ପୂଜା ଓ ଉପହାର ସାମଗ୍ରୀ, ଖାଦ୍ୟସାମଗ୍ରୀ, ମଙ୍ଗଳାନିମନ୍ତ୍ରଣ ସାମଗ୍ରୀ ଏବଂ ଭୋଜନିମନ୍ତ୍ରଣ ସାମଗ୍ରୀ ଆଦି ସଜାଡ଼ି ହୋଇ ଯଥାସ୍ଥାନକୁ ପଠାଯାଏ ।]

୨ । କରଣଙ୍କ ବିବାହଦିନ ବରପକ୍ଷ କନ୍ୟା ନିମନ୍ତେ ବସ୍ତ୍ରାଲଙ୍କାରାଦି ଯେଉଁ ଡାଲିରେ ସଜାଡ଼ି କରି କନ୍ୟାଘରକୁ ପଠାନ୍ତି—
2. A tray containing the nuptial presents of the bridegroom's party to to the bride on the marriage-day.
୩ । ତାଟି; ତାଟ; ବାଉଁଶ ଓ ତାଳପତ୍ର ଆଦି ନିର୍ମିତ ବାଡ଼ା;
টাট ଚୁଟିଆ—3. A frail matting of bamboo
टाटर and palm leaves; a wicker screen.
ପ୍ରାଦେ (କେନ୍ଦୁଝର) ବି—ସରୁଡ଼ି—
Thickened milk.

ତାଟକ—ସଂ. ବି (ତଟ୍ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Tāṭaka ତାଡ଼ଙ୍କ; କାନ ଫୁଲ; କର୍ଣ୍ଣଭୂଷଣବିଶେଷ; କାପ; କାନ-
কানতড়কা ତଡ଼କା; କର୍ଣ୍ଣପୂର—A kind of ear-ring with
तटंक blades like those of the palm leaf.

ତାଟକା(ଙ୍କା)—ଦେ. ବି—୧ । ବିସ୍ମୟ—1. Wonder;
Tāṭakā(ṅkā) astonishment.
ତାଟଙ୍କ; ତାଠଙ୍ଗା;
ତାଟେକା; ତାଟେଙ୍କା; ତାଟେଙ୍ଗା; } ଅନ୍ୟରୂପ
ତାଡକା
ঘাবড়ানি ୨ । ଭୟବିହ୍ୱଳତା; ଛନକା; ତ୍ରାସ—2. Sudden fright.
अचंभा ୩ । ବିପଦ; ଆପଦ—5. Danger; risk.

ଅବଲୋକ ଏ ଅଦ୍ଭୁତ ଅଶ୍ରୁତ ଘଟଣା
ଗଣିଲେ ତାଟକା ସର୍ବେ ନୃପ ସଭଜନେ—ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି. ଚନ୍ଦ୍ରମାବତୀ ॥

ବିଣ (ସଂ. ସ୍ତବ୍ଧ; ଚକିତ)—୧ । ବିସ୍ମିତ, ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ, ଆଚମ୍ବିତ—1. Astonished.
ଯୁଦ୍ଧବାର୍ତ୍ତା ତା ଶୁଣି ହୋଇଲେ ତାଟକା
ଭାବିଲେ ମନ ମୋର ଦୁର୍ଯୋଧନ ଏକା—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ବନ ।

୧	ଟ	ଉ	ର,ଷ	ଝ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଞ	ଣ,ଷ	ନ	ଇୟ	ଉଅ	ଷ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅନ୍ତଃସ୍ଥବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅ୍ୟ	ଯ	ସ	ୟ	ଲ୍ଅ	ୠ	ଦ୍

আচম্বিত, ঘাবরা ୨ । ଶଙ୍କିତ; ଭୟବିହ୍ୱଳ; ତ୍ରସ୍ତ; ଅତର୍କିତ; ଘାବର—
अचंभित 2. Frightened; alarmed

ଭା ଟୁଣ ଛୁନ କଳି ହୋଇଲେ ଟାଟକା
ଜନ୍ମେ ପାଣିକୁ ଯାଇଁ ଦେଲ ଏକ—ବ୍ରଜ ଦି. ନନ୍ଦ ଭଞ୍ଜ. ବର

ସଂ. ବି—ତାଡ଼କା (ଦେଖ)—Tārdakā (See).

ଟାଟକା ଝାଳ—ଦେ. ବି—ହଠାତ୍ ଭୟତ୍ରସ୍ତ ବା ଶଙ୍କିତ ହେବା
Tāṭakā jhāḷa ଲୋକଦେହରୁ ବୋହିଯିବା ଝାଳ—
Profuse perspiration appearing on the body of a frightened person.

ଟାଟକା ଝାଳେ ଭିଜିଲେ ଦେହକୁ—ବ୍ରଜ ଦି. ମିହିରଚନ୍ଦ୍ର. ଟଙ୍କ

ଟାଟକା ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମନରେ ବିସ୍ମୟ ଜାତ ହେବା—
Tāṭakā lāgibā 1. Astonishment.
ঘাবরা লাগা ୨ । ଶଙ୍କିତ ହେବା; ଛନକା ପଶିବା—
अचंभा लगना 2. Being frightened; alarm.
(ଯଥା—ଆଖି ଆଗରେ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ଦଶାକୁ ଦେଖି ମୋତେ ଟାଟକା ଲାଗିଲା ।)

ଟାଟକିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ତଡ୍ ଧାତୁ=ତାଡ଼ନା କରିବା)—
Tāṭakikā ତାଡ଼କା (ଦେଖ)
(ଟାଟକୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Tārdakā (See).

ଟାଟଙ୍କ—ସଂ. ବି (ତଟ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରାପ୍ତି ପାଇବା + ବର୍ତ୍ତି ଅଙ୍କ)—
Tāṭaṅka ତାଟଙ୍କ (ଦେଖ)—Tāṭaṅka (See).

ଜଗୋସାଇ ନୃତ୍ୟ କଲ ଟାଟଙ୍କ ଦୋହଲିବା ଦେଖି ଭୁଲନ୍ତି ଅଛି ପୂର୍ବର ପୁରୁଷ ପଙ୍କ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ଟାଟଙ୍କା—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଟାଟକା (ଦେଖ)
Tāṭaṅkā Tāṭakā (See).

ଟାଟ ଚଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବିବାହ ବ୍ରତାଦି ଉପଲକ୍ଷରେ ଯୋଗ-
Tāṭa chaḷā(ḷe)ibā ଜାମାତାଙ୍କ ମଉଳାଙ୍କ ନମସ୍କାର ଆଦିର
(ଟାଟ ଚୁଲେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଉପଢୌକନ ପ୍ରେରଣ କରିବା—
To send the trays containing presents to the intended parties (e. g. bride's party, maternal uncle, son-in-law.)

ଟାଟରା—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବି—ବଡ଼ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାଛ—
Tāṭarā Big shrimps.

ଟାଟା କଳ—ଦେ. ବି—ଚଟ କଳ (ଦେଖ)
Tāṭā kaḷa Chaṭa kaḷa (See).

ଟାଟି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଆସ୍ତରଣ)—୧ । ଗୁଣ୍ଠିର; ବାଉଁଶ ପାତିଅରେ
Tāṭi ବୁଣା ପତଳା ତଟ୍ଟେଇ ବା ବାଡ଼—
टाट; टाटी 1. Frail matting or screen of
টাটী; টাটর bamboo laths or palm leaves.
ছই ୨ । ଶଗଡ଼ ଉପରେ ବନ୍ଧାଯିବା ଛପର—
छप्पर 2. A thatch or cover of a cart.

ଟାଟିଆ—ଦେ. ବି—(କ୍ଷୁଦ୍ରାର୍ଥେ) (ସଂ. ତପ୍ତ; ଭୁଲ. ପା. ତସ୍ତସ=
Tāṭiā ଥାଳଅ)— ଧାତୁ ନିର୍ମିତ ଛୋଟ ଟିଣା; କଟୋରି—
বাটী A metal basin; small sauce-boat
कटोरा metal cup.

କଲ ବାକିରେ ଟାଟିଆ ଆଣିବା ଶୀଘ୍ର—ଉଣ ।

ଟାଟି କଟା—ଦେ. ବିଣ—ଯେ ଟପ୍ପରଗାଡ଼ିର ପଛଆଡ଼ ଟାଟିକୁ ଅସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା କାଟି ଗାଡ଼ି ଭିତରେ ଥିବା ଜିନିଷ ଚୋରି କରେ—One who steals from a thatched cart by cutting through the screen put behind the cart.

ଟାଟି କଣ୍ଟା ଛଟା ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବିସୂଚିକା, ମହାମାରୀ,
Tāṭi kaṇṭā chhaṭā hebā ବସନ୍ତ ଇତ୍ୟାଦି ସଂକ୍ରାମକ ରୋଗର
(ଟାଟି କଣ୍ଟା ପଡ଼ିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଆକ୍ରମଣରେ କୌଣସି ପରିବାରର ସମସ୍ତ ଲୋକ ମରିଯିବାରୁ ସେ ଘର ଜନଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ପଡ଼ି ରହିବା—1. A family becoming extinct and the house becoming empty through cholera or such other depopulating visitation.
(ଯଥା—ଏ ବର୍ଷ ମଡ଼କରେ ଏକାବେଳକେ ତାର ଟାଟି କଣ୍ଟା ଛଟା ହୋଇଗଲା—ଅର୍ଥାତ୍ ତା ବଂଶର ସମସ୍ତେ ମରିଗଲେ ।)
୨ । ବିସୂଚିକା, ବସନ୍ତଆଦି ଯୋଗୁଁ ଗ୍ରାମର ଅନେକ ଲୋକ ମରିଯିବାରୁ ଓ ଅନ୍ୟମାନେ ଗ୍ରାମ ଛାଡ଼ି ପଳାଇ ଯିବାରୁ ଗ୍ରାମ ଜନଶୂନ୍ୟ ହେବା—2. The state of a village becoming empty (on account of the death of some and removal of other inhabitants to safer places on account of a devastating scourge.

ଟାଟି କବାଟ—ଦେ. ବି—୧ । ଗରିବ ଲୋକଙ୍କ ଗୃହରେ କବାଟରୂପେ
Tāṭi kabāṭa ବ୍ୟବହୃତ ଟାଟି—1. Screens of bamboo laths serving as doors to the houses of poor people who cannot afford the luxury of having costly wooden doors.
୨ । ଗ୍ରାମର ବଡ଼ଲୋକ ଓ ଗରିବ ଲୋକ ସମସ୍ତଙ୍କ ଘରର ଦୁଆରମାନ (ବଡ଼ଲୋକଙ୍କ କବାଟ ଓ ଗରିବଙ୍କ ଟାଟି)—
2 The doors of all the villagers, rich and poor.
(ଯଥା—ସେ ଗ୍ରାମରେ ଝାଡ଼ାବାନ୍ତି ପ୍ରବଳ ହେବାରୁ ସନ୍ଧ୍ୟା ପୂର୍ବରୁ ଟାଟି କବାଟ ସବୁ ପଡ଼ିଯାଉଛି ।)
୩ । ଏକପ୍ରକାର ଶାରୀରିକ ବ୍ୟାୟାମମୂଳକ ଖେଳ—
3. A kind of out-door game involving physical exercise.
[ଦ୍ର—କବାଟି ପରିରେ ଛଅ ଜଣ ଖେଳାଳୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏ ଖେଳ ଖେଳାଯାଏ । ଡୁ ଡୁ ଖେଳ ପରି ଏଥିରେ ଖେଳାଳିମାନେ ସମାନ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ପଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ପଦ ତହିଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ପଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲକ୍ତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌କ୍ତ' ଦେଖିବେ

ସଂଖ୍ୟାରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଥାଆନ୍ତି । ଖେଳପଡ଼ିଆରେ ଉଭୟ ପକ୍ଷଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ରେଖା ବା ଗାଡ଼ି କଟାଯାଇ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପକ୍ଷର ସୀମା (ପାହ୍ଲି) ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯାଏ । ତହିଁପରେ ଏକ ପକ୍ଷର ଦୁଇଜଣ ଗାଡ଼ିଠାରୁ ପ୍ରାୟ ୧୫।୨୦ ହାତ ଦୂରରେ ପରସ୍ପର ହାତ ଧରାଧରି ହୋଇ ଗୋଟିଏ ବାଡ଼ି ଦେବା ଭଳି ଠିଆ ହୁଅନ୍ତି ଓ ତାଙ୍କ ପଛରେ ସନ୍ଧି ଜାଗାରେ ଜଣେ ଖେଳାଳି ଠିଆ ହୁଏ । ତହୁଁ ଅପର ପକ୍ଷର ଜଣେ ଗାଡ଼ିମୁଣ୍ଡରୁ "ଡୁଡୁ" 'କବଡ଼ି କବଡ଼ି' ଇତ୍ୟାଦି ଧ୍ୱନି ଏକା ନିଶ୍ୱାସରେ ଅନବଚ୍ଛିନ୍ନ ରୂପେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ପଛରେ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ଖେଳାଳିକୁ ଛୁଇଁବା ପାଇଁ ବାଡ଼ି ଭଳି ଠିଆ ହୋଇଥିବା ଦୁଇ ଲୋକଙ୍କ ଚାରିପାଖରେ ଘାଉଁରି ଖାଇ ବୁଲେ ଓ ପଛଆଡ଼େ ଥିବା ଖେଳାଳି ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଧରା ନ ଦେବା ପାଇଁ ବାଡ଼ି ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ଖେଳାଳି ଦୁହିଁଙ୍କ ଚାରିପଟରେ ବାଆଁ ଖାଉଥାଇ ଦେଇ ବୁଲୁଥାଏ । ବିପକ୍ଷ ପକ୍ଷର ଖେଳାଳି ଯେବେ ଏକା ନିଶ୍ୱାସରେ ପଛପଟର ଖେଳାଳିକୁ ଛୁଇଁ ଦିଏ, ତାହାହେଲେ ଶେଷୋକ୍ତ ଖେଳାଳିଟି 'ମରେ' ଏବଂ ଆଉ ଜଣେ ତା ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରେ ଓ ପୁଣି ବିପକ୍ଷ ପକ୍ଷର ଆଉ ଜଣେ ଖେଳାଳି ଗାଡ଼ିକୁ ଟପି ଏକା ନିଶ୍ୱାସରେ ପଛବାଲାକୁ ଛୁଇଁବାକୁ ଯାଏ । ଏହିପରି ସେ ବାଡ଼ିର ସମସ୍ତେ ମରିଗଲେ ପୁନର୍ବାର ପାହ୍ଲି ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୁଏ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ବୋଝ ହୁଏ । ଏହିପରି ଅପର ପାହ୍ଲିର ଖେଳାଳି ଖେଳନ୍ତି । ପାହ୍ଲିକୁ ଟପି ଯାଇଥିବା ଆକ୍ରମଣକାରୀ ଖେଳାଳି ଏକାନିଶ୍ୱାସରେ ସ୍ୱନା ଧରି ଗୋଡ଼ାଇବା ବେଳେ ଯଦି କୌଣସି କ୍ରମେ ବିପକ୍ଷ ପାହ୍ଲିରେ ତାହାର ଧ୍ୱନି ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ଏହି ଅବସ୍ଥାରେ ବିପକ୍ଷ ଦଳର କେହି ତାକୁ ଛୁଇଁ ଦିଏ, ତେବେ ସେ 'ମଲା' ବୋଲି ଧରାଯାଏ ।]

ଟାଟି କବାଟ ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି. (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର) ସର୍ବସ୍ୱ ନଷ୍ଟ
Tāṭi kabāṭa uṭhibā ହେବା—Ruination of a person.

ଏଥର ତାର ଟାଟି କବାଟ ଉଠିଲା । କୁନ୍ତଳାକୁମାରୀ. ନଅଭୁଣ୍ଡୀ ।

ଟାଟି କବାଟ ପଡ଼ିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗ୍ରାମରେ ଓଲାଉଠା, ମହାମାରୀ,
Tāṭi kabāṭa parḍijibā ବସନ୍ତ ଆଦି କୌଣସି ମାରାତ୍ମକ
(ଟାଟି କବାଟ ପଡ଼ିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଭୟ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା ସମୟରେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳକୁ ଗ୍ରାମରେ ଲୋକେ ସେମାନଙ୍କ ଦାଣ୍ଡ ଦୁଆରମାନ ବନ୍ଦ କରି ଘର ଭିତରେ ରହିବା; ସନ୍ଧ୍ୟା ପରେ ଗ୍ରାମ ନିସ୍ତବ୍ଧ ହେବା—
(a phrase) The doors of all the villagers being closed after nightfall in times of terrible visitations (e.g. cholera, plague, small pox); the state of the whole vilage becoming still and silent after nightfall during times of great calamities; when villagers do not stir out and shut themselves inside their houses through fear.

(ଯଥା —ହଇଜା ଲାଗିବା ଦିନରୁ ବେଳ ନ ବୁଡ଼ୁଣୁ ସେ ଗାଁରେ ତ ଟାଟି କବାଟ ପଡ଼ି ଯାଉଛି ।)

ଟାଟି କିଳା—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ କିଳା ବା ଧଡ଼ାଦ୍ୱାରା ଘରର ଦୁଆର-
Tāṭi kiḻā ମୁହଁର ଟାଟିକୁ ଘରର ଭିତରଆଡ଼ୁ ବନ୍ଦ କରାଯାଏ—
ଟାଟିଡଡ଼ା, ଟାଟିଧଡ଼ା } ଅନ୍ୟରୂପ
1. A bar attached to a 'Tāṭi' for closing it by chaining it with the 'Tāṭi'; a pole which fastens the Tāṭi tight in a doorless house.

୨ । ଘରର ବା ବାଡ଼ର କବାଟ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ଟାଟିକୁ ବନ୍ଦ କରିବା—2. The act of fastening up the Tāṭi used as a door to a house or garden.

ଟାଟିକିଳା ମାଡ଼—ଦେ. ବି—୧ । ଟାଟିର କିଳକ ଦଣ୍ଡ ବା ଧଡ଼ାଦ୍ୱାରା
Tāṭikiḻā mārḍa ପ୍ରହାର—1. Cudgelling with the bar of a Tāṭi.

୨ । ଘରର ଟାଟିକୁ କିଳି ଦେଇ କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟକୁ ଘର ମଧ୍ୟରେ ପୂରାଇ ମାଡ଼ ମାରିବା—2. Beating a person inside a house by shutting the Tāṭi door (so that no outsider can interfere in the beating.)

ଏ ଘରେ ମୁଁ ରହିବି ନାହିଁ
ଖଣ୍ଡିଆ ପଥର ଟୋଇବ ନାହିଁ ।
ଟାଟିକିଳା ମାଡ ସହିବ ନାହିଁ । ଗୀତ ।

[ଦ୍ର—ଆମ ଦେଶର ଇତର ଲୋକମାନଙ୍କର ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ପ୍ରହାର କରିବା ଘଟଣାରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ପ୍ରଭୃକ୍ତିସୂଚକ ଏ ଗୀତ ବୋଲାଯାଏ । ଟାଟିକିଳା ମାଡ଼ର ଉଭୟ ଅର୍ଥ ସେ ସ୍ଥଳରେ ଖଟେ । ଟାଟିର କିଳାଦ୍ୱାରା ମାଡ଼ ଦିଆଯାଏ ଓ ଟାଟିକୁ ଘର ଭିତରଆଡ଼ୁ କିଳି ଦେଇ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ମାଡ଼ ଦିଆଯାଏ, ଯେପରିକି ମାଡ଼ ଖାଉଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ ମାଡ଼ ବିକଳରେ ଡାକ ପକାଇଲେ ଡାକ ଶୁଣି ବାହାରରୁ କେହି ଲୋକ ସେ ଘରଭିତରକୁ ଆସି ପାରିବେ ନାହିଁ ଓ ମାଡ଼ ଖାଉଥିବା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ରକ୍ଷା କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଦୁଇ ଅର୍ଥରେ ଟାଟିକିଳା ମାଡ଼ର ବିଷମ ପରିଣାମ ଆମ ଦେଶରେ ବାଉରି, କଣ୍ଡରା, ପାଣ, ହାଡ଼ି ଆଦିଙ୍କ ପରିବାରରେ ବିରଳ ନୁହେଁ ।]

ଟାଟି ଖଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । (ଟାଟି ଖଟିବାର ଣିଜନ୍ତ)—
Tāṭi khaṭā(ṭe)ibā ଅନ୍ୟ ଲୋକକୁ ଅତି ହେୟ ପାଇଖାନା
(ବାଡ଼ଟାଟି ଖଟାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ସଫା କରିବା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇବା—1. To engage or cause a person to cleanse one's latrine (i. e. to do the most menial work.)

୨ । ଟାଟିକୁ କିଳାଦ୍ୱାରା ବାନ୍ଧି ଘରକୁ ବନ୍ଦ କରିବା—2. To shut upthe Tāṭi door by fastening the bar.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇପ୍ସ	ଉଅ	ଌ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ପୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଣ.	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଥ	ଌ	ନ୍

ତାଟି ଖଟିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ମେହେନ୍ତରଶ୍ରେଣୀ) ପାଇଖାନା ସଫା କରିବା; Tāṭi khaṭibā ପାଇଖାନା କମାଇବା—To cleanse a [ତାଟ୍ଟ କମା(ମେ)ଇବା]—ଅନ୍ୟରୂପ) latrine.

ତାଟି ଖୁଣ୍ଟ—ଦେ. ବି.—୧ । ଘର ଦୁଆରମୁହଁରେ ଲାଗିଥିବା ତାଟିକୁ ବନ୍ଦ Tāṭi khunṭa କରିବା ସମୟରେ ତାହାକୁ ଘର ପଟରେ ଯୋଡ଼ା (ତାଟ୍ଟଖୁଣ୍ଟି—ଅନ୍ୟରୂପ) ହୋଇଥିବା ଯେଉଁ ଖୁଣ୍ଟରେ ଥିବା ଚିକ୍କିଣ ଦ୍ୱାର ଅଟକାଇ ରଖାଯାଏ—1. A peg for making the Tāṭi door of a house fast.

୨ । କବାଟ, ଇତ୍ୟାଦିକୁ ଯିବାର ମେଲା କାଠରେ ଲାଗିଥିବା ତାଟିକୁ ଟେକି ଧରିବାପାଇଁ ଏବଂ ତାଟିକୁ ବନ୍ଦ କରିବା ବେଳେ ଖିଲ ବା ବଉଦ୍ୱାର ତାଟିକୁ ଗୋଟିଏ ଖୁଣ୍ଟରେ ବାନ୍ଧି ରଖିବା ପାଇଁ ମେଲାବାଟର ଉଭୟ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଯେଉଁ ଦୁଇ ଗୋଟି ଖୁଣ୍ଟ ପୋତା ଯାଇଥାଏ—2. Two low posts fixed to the ground on both sides of an opening, one to sustain the Tāṭi door when open and the other to fasten it, when closed.

ତାଟି ଗାଡ଼ି—ଦେ. ବି.—ଛପର ଗାଡ଼ି; ଯେଉଁ ଗାଡ଼ିର ଉପର ଭାଗ ତାଟ୍ଟ Tāṭi gāṛi ଦ୍ୱାରା ଆଚ୍ଛାଦିତ ହୋଇଥାଏ—A cart with a छपरगाड़ि; छेकड़ागाड़ि thatched cover.
छपरगाड़
(ତାଟଗାଡ଼ି; ତାଟ୍ଟ ସଗଡ଼—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାଟି ଘର —ଦେ. ବି—ତାଟିରେ ନିର୍ମିତ ଅସ୍ଥାୟୀ ଘର; ଯେଉଁ ଘରର Tāṭi ghara ଘୁଲ ଓ କାନ୍ଥ ତାଟିରେ ହୋଇଥାଏ— टाटीघर A temporary shed built with Tāṭi or टट्टीघर *frail mattings.*

ତାଟି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ତାଟିକୁ ବନ୍ଦ କରି ଦ୍ୱାରରୁଦ୍ଧ କରିବା— Tāṭi debā To close an entrance by shutting the bamboo screen thereof; to fasten the Tāṭi used as a door.
ତାଟ୍ଟ ଲାଗିବା
ତାଟ୍ଟ ଅଟକାଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ତାଟ୍ଟ ପକାଇବା

ତାଟିଫିଟା—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବିଣ.—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) (ଯେଉଁ ଲୋକ ବ୍ୟଭିଚାରାର୍ଥ Tāṭiphiṭā ପରଘରର ତାଟ୍ଟ ଫିଟାଇ ପଶେ); ଯେଉଁ ପୁରୁଷ ବ୍ୟଭିଚାରରେ ଲିପ୍ତ ଥାଏ; ବ୍ୟଭିଚାରଲିପ୍ତ— Adulterous (male).

ତାଟୁଆ—ଦେ. ବି. ପୁଂ—୧ । ଯେଉଁ ଭୃତ୍ୟ ତାଟ ବା ଖୁଞ୍ଚାରେ Tāṭuā ସଜ୍ଜିତ ଉପଢୌକନ ବା ଜିନିଷ ବହନକରେ— (ତାଟୋଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. A servant who carries presents set in trays.

୨ । ରାଜା ବା ଦେବତାଙ୍କର ଯେଉଁ ସେବକ ଭୋଗ ଲାଗିବା ପାଇଁ ଅନଉଳ ବା ଶୀତଳ ସାମଗ୍ରୀମାନ (ଯଥା—ଛେନାଅ ଖଇ, ଚିଠା ଇତ୍ୟାଦି) ତାଟରେ ସଜାଇ ନେଇ ପୂଜକ ଜିମା ଦିଏ)—2. A servant whose duty is to make over the tray containing the sweets to the priest for being offered to a Deity.

ତାଟେଣି—ଦେ. ବି.—ତାଡ଼େଣି (ଦେଖ) Tāṭeṇi Tāṛḍeṇi (See)

ତା ଠାଉଁ—ଗ୍ରା. ସର୍ବନାମ.—(୫ମୀ ବିଭକ୍ତି; ଅନାଦରାର୍ଥ; ୧ବ.)— Tā ṭhauṅ ୧ । ତାହାଠାରୁ; ତାହା ନିକଟରୁ—1. From him; her or it; from that.
ତାଠାଉଁ, ତାଠାରୁ;
ତାଠୁ; ତାଠୋଉଁ, } —ଅନ୍ୟରୂପ
ତାଠୌଁ
୨ । ତାହା ଅପେକ୍ଷା— 2 Than him; than that.

[ଦ୍ର—ବିଭକ୍ତି ଭେଦରେ 'ତା' ଶବ୍ଦ ବିଭକ୍ତି ଚିହ୍ନଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଦ୍ୱିତୀୟା, ତୃତୀୟା ଇତ୍ୟାଦିରେ ଏହାର ନିମ୍ନଲିଖିତ ରୂପମାନ ହୁଏ ଯଥା—୨ୟା=ତାକୁ,ତାଠାକୁ; ତାଠିକୁ; ତାଠିକୁ। ୩ୟା=ତାହାଦ୍ୱାରା ତା ଦେଇ; ତା ଦେଇ; ତା ଦେଇ; ତା ଦେଇକି; ୬ଷ୍ଠୀ=ତାର ୭ମୀ=ତାଠି; ତାଠି; ତାଠେଁ; ତାଠେଇଁ; ତାଠାଇଁ । 'ତା'ର ଅନ୍ୟରୂପ 'ତାଙ୍କ' ଓ 'ତାହା' ସଙ୍ଗେ ଉପରେକ୍ତ ୨ୟା ୩ୟା, ୪ର୍ଥୀ, ୫ମୀ, ୬ଷ୍ଠୀ, ଓ ୭ମୀ ବିଭକ୍ତିର ଚିହ୍ନମାନ ମଧ୍ୟ ଲଗାଯାଏ ।]

ତାଡ଼ପା ପଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି—(କାନ) ଅତଡ଼ା ପଡ଼ିବା— Tāṛḍ-pā paṛḍibā (the ears) To be stunned

ତାଡ଼ବନ୍ଧ—ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଛୋଟ ବନ୍ଧ— Tāṛḍ-bandha Small embankment or ridge.

ତାଡ଼—ସଂ. ବି. (ତଡ଼୍ ଧାତୁ=ଦୁଃଖ ଦେବା; ଆଘାତ କରିବା+ଅ)— Tāṛḍa ୧ । (+ଭାବ. ଅ) ତାଡ଼ନ (ଦେଖ)
1 Tāṛḍana (See)
୨ । ଶବ୍ଦ; ଧ୍ୱନି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Sound.
୩ । ତଣାଦିର ମୁଷ୍ଟିପରିମେୟ ଗୁଚ୍ଛ; ବେଢା—
3. A handful of grass; a sheaf.
୪ । ବାହୁରେ ପିନ୍ଧା ଯିବା ବଳୟାକୃତି ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. Armlet.

[ଦ୍ର—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ଏହାକୁ ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦ ବୋଲି ଲେଖି ଅଛନ୍ତି । ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର ଏହାକୁ ସଂ: ତାଟଙ୍କର ଅପଭ୍ରଂଶ ବୋଲି କହନ୍ତି । ଆପ୍ଟେ ସଂସ୍କୃତ ତାଡ଼ ଶବ୍ଦର ଏ ଅର୍ଥ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି । (ବ. ତାଡ଼, ତାଡ଼ବାଲା; ହି. ତାଡ଼) । ମନିଅର୍ ଉଇଲିଅମ୍‌ସ ତାଡ଼ୀ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ ଲେଖି ଅଛନ୍ତି ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ବଡ଼ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଖାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଖାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଟ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଟ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଳକତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲକ୍ତ' ଦେଖିବେ

୫ । ପର୍ବତ—5 Mountain.

୬ । ହେନ୍ତାଳ (ଗଛ) (ଦେଖ) (କ୍ଲୀବଲିଙ୍ଗ)—
6. Hentāḷa (See)

୭ । ତମାଳ (ଗଛ) (ଦେଖ) (କ୍ଲୀବଲିଙ୍ଗ)—
7. Tamāḷa (See)

୮ । ଏକପ୍ରକାର ତାଳ ଗଛ (ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନବାଦ)—
8. A kind of palm tree.

ଦେ. ବି. (ସଂ. ତଡ଼ି ଧାତୁ)—୧ । ମଞ୍ଜି ଗଜା ହେଲା ପରେ ଯେଉଁ କ୍ଷୁଦ୍ର ବୃକ୍ଷମାନଙ୍କୁ ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ତାଡ଼ି ନେଇ ଅନ୍ୟତ୍ର ଲଗାଯାଏ; କଲମି କରି ଯାଇଥିବା କ୍ଷୁଦ୍ର ଗଛ; ବୃକ୍ଷ—1. Seedling for transplantation or graft.

ଚାରା
ପୌଧା

୨ । ଯେଉଁ ମାଟି ହାଣ୍ଡିରେ ବୃକ୍ଷ ଉଠିବା ପାଇଁ ମଞ୍ଜି ଲଗା ଯାଏ; ତେଲୁଣି; ପଲମ—
2. A shallow earthen pan in which seeds are sown for transplantation purpose.

୩ । କଉଡ଼ିଠାରୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ଓ ଅଟକାଠାରୁ ବଡ଼ ହାଣ୍ଡି; ତାଡ଼ିଯା—
3. A medium-sized earthen pot.

୪ । ଶଗଡ଼ ବା ହଳରେ ଲାଗିଥିବା ୨ଟି ବଳଦ ପରସ୍ପର ଟଣାଟଣି ବା ଠେଲାଠେଲି ହେବା ଅବସ୍ଥା—
4. The state of the two bullocks yoked to a cart or plough straining at the yoke against each other.

ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି. (ସଂ. ତାଳ) (ତୁଳ. ହି. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ)—ତାଳ—Palmyra tree.

ତାଡ଼ ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ରୋପଣାର୍ଥେ କୌଣସି ବୀଜରୁ
Tārḍa uṭhā(ṭhe)ibā ପୋଡ଼ି ସେଥିରୁ ବୃକ୍ଷ ଗଛ ଉଠାଇବା—
चारा उठान To succeed in rearing seedlings from seeds.
पौधा उगाना
(ତାଡ଼ ଉଠାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାଡ଼କ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତଡ଼ି ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ; ତାଡ଼ି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.
Tārḍaka ଅକ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ତାଡ଼ନ କରେ—
(ତାଡ଼କା—ସ୍ତ୍ରୀ) Punishing; rebuking.

ତାଡ଼କା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତାଡ଼ି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Tārḍakā ରାମାୟଣବର୍ଣ୍ଣିତ ଏକ ରାକ୍ଷସୀ, ଯାହାକୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଥମେ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କ ଯାଗଭୂମିରେ ବଧ କରିଥିଲେ—The name of a demoness described in the Rāmāyaṇa who was killed by Rāma in the sacrificial area of sage Biśwāmitra.
ତାଡ଼କାଯୁଷ, ତାଟକା, ତାଟକୀ, ତାଟକକା, ତାଡ଼କୀ } ଅନ୍ୟରୂପ

[ଦ୍ର—ଏ ସୁକେତୁ ନାମକ ଯକ୍ଷର କନ୍ୟା ଓ ସୁନ୍ଦର ପତ୍ନୀ । ସୁକେତୁ ତପସ୍ୟାଦ୍ୱାରା ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କଠାରୁ ବର ଲାଭ କରି ସେହି ବରର ଫଳରେ ଏ କନ୍ୟାକୁ ପାଇଥିଲା । ଏହାଠାରେ ସହସ୍ର ହସ୍ତୀଙ୍କ ବଳ ଥିଲା । ଅଗସ୍ତ୍ୟ ଋଷି କ୍ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ସୁନ୍ଦକୁ ମାରି ପକାଇବାରୁ ତାଡ଼କା ଅଗସ୍ତ୍ୟଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ଗୋଡ଼ାଇଲା । ଅଗସ୍ତ୍ୟଙ୍କ ଅଭିଶାପରେ ଏ ଓ ଏହାର ପୁତ୍ର ମାରୀଚ ରାକ୍ଷସତ୍ୱ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ । ସେହି ଦିନଠାରୁ ଏ ଦୁହେଁ ଅଗସ୍ତ୍ୟଙ୍କ ତପୋବନକୁ ନାଶ କରି ସେ ଅଞ୍ଚଳ ପ୍ରାଣୀଶୂନ୍ୟ କଲେ । ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ଏ ସମାଚାର ଦଶରଥଙ୍କୁ ଜଣାଇ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ସଙ୍ଗେ ଆଣି ତାଡ଼କାକୁ ବଧ କରାଇଲେ ଓ ତାଡ଼କା ରାକ୍ଷସତ୍ୱରୁ ମୁକ୍ତି ଲାଭ କଲା ।]

ତାଡ଼କା ଫଳ—ସଂ. ବି—ବଡ଼ ଅଳାଇଚ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tārḍakā phaḷa Cardamom.

ତାଡ଼କାୟନ—ସଂ. ବି—ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କ ଏକ ପୁତ୍ର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tārḍakāyana Name of a son of Biśwāmitra.

ତାଡ଼କାରି—ସଂ. ବି. (ତାଡ଼କା+ଅରି; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ରାମଚନ୍ଦ୍ର—
Tārḍakāri Rāmachandra.

ତାଡ଼କେୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତାଡ଼କା+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଏୟ)—ତାଡ଼କା
Tārḍakeya ରାକ୍ଷସୀର ପୁତ୍ର ମାରୀଚ—Māricha (a demon), the son of Tārḍakā.

ତାଡ଼କେଶ୍ୱର—ଦେ. ବି—ତାରକେଶ୍ୱର (ଦେଖ)
Tārḍakeśwara Tārakeśwara (See)
(ତାଡ଼କେଶର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାଡ଼ ଗଛ—ଦେ. ବି—୧ । ତାଡ଼ ପ୍ରକ୍ରିୟାଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପାଦିତ ଗଛ—
Tārḍa gachha 1. Trees raised from seedlings.

୨ । ଯେଉଁ ଗଛର ମଞ୍ଜିକୁ ତାଡ଼ ପକାଇ ନୂଆ ଗଛ ଜନ୍ମାନ୍ତି—
2 The trees, seeds from which produce well-grown and fruitful trees.

[ଦ୍ର—ଅତି ପାକଲ ବା ଟେଙ୍ଗା ସୁଫଳନ୍ତ ନଡ଼ିଆ ଓ ତାଳ ଆଦି ଗଛର ଫଳରୁ ତାଡ଼ ପାଇଁ ମଞ୍ଜି ରଖାଯାଏ । ମାତ୍ର ଗୁଆର ଅଳ୍ପ ବୟସ୍କ ବା କାଙ୍ଗର ଗଛର ଫଳରୁ ମଞ୍ଜି ରଖାଯାଏ ।]

ତାଡ଼ ଗୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି. (ତୁଳ. ହି. ତାଡ଼=ତାଳ+ଗୁଡ଼ି
Tārḍa guḍī =ମକ୍କା)—ତାଳ ସଜ (ଦେଖ)
Tāḷa saja (See)

ତାଡ଼ଘ—ସଂ. ବି—ବେତ ବା କୋରଡ଼ା ମାରିବା ବାଲା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tārḍagha A person whose duty is to administer whipping.

ତାଡ଼ ଘାତ—ସଂ. ବି—ହାତୁଡ଼ିରେ ପିଟି କରି କାମ କଲାବାଲା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—A person who works by hammering.
Tārḍa ghāta

ତାଡ଼ଙ୍କ—ସଂ. ବି. (ତଟି ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃବାଚ୍ୟେ, ଅଙ୍କ;
Tārḍaṅka ଯାହା ଶରୀରରେ ଦୀପ୍ତି ପାଏ)—୧ । ତାଟଙ୍କ; କର୍ଣ୍ଣ-

୧	ଢ଼	ଁ	ଙ,ଞ	ଃ	୍	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଣ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଲ୍ୟ	ଡ଼ଥ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଞ୍ୟ	ଯ	ୟ	ଙ୍ୟ	ଲ୍ଅ	ୠ	୯

कान तड़का ଭୂଷଣ; କାନତଡ଼କା—1. A kind of flat-shaped earring.
तरकी

୨ । ତାଡ଼; ବାହୁବଳୟ—2. Armlet.

ତାଡ଼ ଜମା(ମେ)ଇବା—ଦେ କ୍ରି.—କୌଣସି ମଞ୍ଜିକୁ ତାଡ଼ ବା
Tārda jamā(me)ibā ରୋପଣଯୋଗ୍ୟ ଗଛ ଉଠାଇବା
चारा जमान ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମଞ୍ଜିକୁ ମାଟିରେ ପୋତିବା—
पौँदा जमाना To sow seeds in the ground for the purpose of raising seedlings.

[ଦ୍ର—ନଡ଼ିଆ, ଗୁଆ ଆଦିର ମଞ୍ଜିକୁ ପ୍ରଥମେ ଭୂଇଁରେ ପୋତିଲେ ସେଥିରୁ ଗଛ ବାହାରେ । ଗଛମାନ ଟିକିଏ ବଡ଼ି ଗଲେ ତାହା ଅନ୍ୟତ୍ର ରୋପିତହୁଏ । ନଡ଼ିଆ, ଗୁଆ, ପୁନ୍ନାଗ ଆଦିର ଛୋଟ ଗଛକୁ 'ତାଡ଼' ଓ କୋବି ଆଦିର ଗଛକୁ ଚାରା କୁହାଯାଏ; ଧାନର ଏପରି ଗଛକୁ ଚଲୀ ବୋଲାଯାଏ ।]

ତାଡ଼ଣ—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. ତାଡ଼ନ)—୧ । ତାଡ଼ନ—
Tārdaṇa 1. Act of punishing or rebuking.

୨ । ସାବଳ; ଶସ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ଯାହାଦ୍ୱାରା ବୃକ୍ଷ ଆଦି ତଡ଼ାଯାଏ—
2. A crowbar.

୩ । ତାଡ଼ିବା—3. Act of uprooting.

ତାଡ଼ଣ ମାଡ଼ଣ—ଗ୍ରା. ବି.—(ସ. ତାଡ଼ନ ଓ ମର୍ଦ୍ଦନରୁ)—
Tārdaṇa mārdaṇa ୧ । କୁମ୍ଭାରମାନେ ପାତ୍ର ଗଢ଼ିବା ପାଇଁ ମାଟିକୁ ଦଳାଦଳି ବା ଚକଟା ଚକଟି କରିବା—
1. Kneading of clay for preparing pots.

୨ । ଗାଳି ଓ ମାଡ଼—2. Rebuking and thrashing

ତାଡ଼ନ—ସ. ବି. (ସ. ତଡ଼୍ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ, ତାଡ଼ି ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Tārdana ୧ । ଅଘାତ; ପ୍ରହାର—1. Striking; beating.

୨ । ଦଣ୍ଡ—2. Punishment.

୩ । ବେତ୍ରାଘାତ; କଶାଘାତ—3. Whipping.

୪ । ଶାସନ—4. Swaying; ruling over another.

୫ । ଗାଳିଦେବା; ଭର୍ତ୍ସନା; ତର୍ଜନ—
5. Rebuking; reproof.

୬ । ଦଣ୍ଡ ଦେବା—6. Punishing.

୭ । ଉତ୍ପୀଡ଼ନ—7. Oppression; persecution.

୮ । ତଡ଼ିଦେବା—8. Driving away.

୯ । ଭୟ ଦେଖାଇବା; ଧମକାଇବା, ଧମକାଇବା—
9. Threatening.

୧୦ । (ଗଣିତ) ଗୁଣନ—
10 (mathematics) Multiplication.

୧୧ । ମନ୍ତ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କୁ ଚନ୍ଦନରେ ଲେଖି ବାୟୁବୀଜ ପାଠ କରି ଉକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ଉପରେ ଜଳ ଛାଟିବା କର୍ମ (ତ୍ର. ପ୍ରକାଶାଗମ)
11. The act of spraying water over a mystic formula by reciting a certain formula after writing out the letters of the former with sandal paste.

ତାଡ଼ନା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ତାଡ଼ନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଭର୍ତ୍ସନା; ଗାଳି—
Tārdanā 1. Rebuke; reproof; reprimand.

୨ । ପ୍ରହାର—2. Striking; beating; chastisement.

୩ । ଉତ୍ପୀଡ଼ନ—3 Oppression.

୪ । ଶାସନ—4. Rule; sway; discipline.

୫ । ହାକୁଡ଼ା; ପେଲା; ତଡ଼ା; ଧକ୍କା—
5. Driving; push; urging forward.

୬ । ଭୟପ୍ରଦର୍ଶନ—6. Threat.

ତାଡ଼ନୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ତାଡ଼୍ ଧାତୁ+କରଣ ଅନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)+
Tārdanī ଚାବୁକ; ଛାଟ; କଶା; କୋରଡ଼ା—Whip.

ତାଡ଼ନୀୟ—ସ. ବିଣ.—ପୁଂ (ତାଡ଼ି ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—
Tārdanīya ୧ । ମାଡ଼ଖାଇବାର ଉପଯୁକ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
(ତାଡ଼ନୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Fit to be whipped or beaten.

ସ. ବି. ପୁଂ—ତାଡ଼ନୀୟକ (ଦେଖ)
Tārdanīyaka (See)

ତାଡ଼ନୀୟକ—ସ. ବି. ପୁଂ—ଚାବୁକଧାରୀ କର୍ମଚାରୀ ବା ଭୃତ୍ୟ; ବେତଧାରୀ
Tārdanīyaka ଭୃତ୍ୟ—A lictor; a servant who
(ତାଡ଼ନୀୟକା—ସ୍ତ୍ରୀ) carries the master's whip; a whipper.

ତାଡ଼ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । କୌଣସି ମଞ୍ଜିରୁ ଗଛ
Tārda pakā(ke)ibā ବାହାରି ଛୋଟ ଗଛ ହେଲେ ତାହା ରୋଇବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମଞ୍ଜି ପୋତିବା ବା ଲଗାଇବା—
1. To sow or bury seeds in the ground for the purpose of rearing seedlings.

୨ । ଶଗଡ଼ର ଏକ ପାଖର ବଳଦ ଅପର ପାଖକୁ ଠେଲି ଠେଲି ଚାଲିବା—2. (a bullock of a cart. To go on pushing to the opposite side)

ତାଡ଼ ପତ୍ର—ସ. ବି.—କର୍ଣ୍ଣାଳଙ୍କାରବିଶେଷ; ତଡ଼କା—An orna-
Tārda patra ment for the ear (looking like a
तड़का blade of palm-leaf)
ताड़पत्र ଦେ. ବି.—ତାଳ ଗଛର ପତ୍ର—
A blade of palm-leaf.

ତାଡ଼ପା—ଦେ. ବି. (ସ. ତଡ଼୍ ଧାତୁ=ଅଘାତ)—ତଡ଼କା; କାନଅତଡ଼ା;
Tārdapā ବଜ୍ରଧ୍ୱନି ଇତ୍ୟାଦି ଶୁଣିବାଦ୍ୱାରା କର୍ଣ୍ଣର ସ୍ତବ୍ଧ ହେବା
ताला धरा ଅବସ୍ଥା—Dinned or stunned condition of
स्तुब्ध the ears (by loud sounds).
(ତାଡ଼ପି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପରିବର୍ତ୍ତେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୃଷ ନ ମିଳିଲେ 'କୃଶ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଘ୍ୟ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ୍' ଦେଖିବେ ।

ତାଡ଼ ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତାଡ଼ି ବା ଚାରା ଜନ୍ମାଇବା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ
Tarda bandhiba ବୀଜ ସଂଗ୍ରହ କରିବା—To collect good seeds for raising seedlings.

ଡେଙ୍ଗା କଳମ ବାଙ୍ଗର ଗୁଚ୍ଛ
ଏହା ଠାରେ ଭଲ ବାନ୍ଧରେ ଭୁଞ୍ଜ । କୃଷି ପ୍ରବଚନ ।

[ଦ୍ର—ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ଗଛର ମଞ୍ଜିରୁ ଉଠୁଥିବା ହେବା କ୍ଷୁଦ୍ର ଗଛକୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମରେ ଡକାଯାଏ । ଯଥା—କୋବି, ମୂଳା ପ୍ରଭୃତି କୋମଳ ଶାକର ଚାରା । ଧାନ, ବାଇଗଣ, ମାଣ୍ଡିଆ, ଖଡ଼ା, ଲଙ୍କାମରିଚ, ସାରୁ, କଖାରୁ, ଟମାଟୋ ପ୍ରଭୃତି କ୍ଷୁଦ୍ର ଶ୍ରେଣୀର ଗୁଳ୍ମର ତଳ । ନଡ଼ିଆ, ଗୁଆ, ଆମ୍ବ, ପୁନ୍ନାଗ, ଲେମ୍ବୁ, କାଗଜି, ଚମ୍ପା, ନାଗେଶ୍ୱର, ବଉଳ, କୁରଅଳା ପ୍ରଭୃତି ବଡ଼ ବଡ଼ ବୃକ୍ଷର ତାଡ଼ ।]

ତାଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାଡ଼=ଗୋଛା)—୧ । କାଗଜ ଓ ପତ୍ରଆଦିର
Tarda ଗୋଛା; ବିଡ଼ା; ବଣ୍ଡିଲ—
ତାড়া 1 A bundle of paper or leaves.
गड्डा ୨ । ହାତର ବୁଢ଼ା ଆଙ୍ଗୁଠି ଓ ମଝିଆଙ୍ଗୁଠିର ମୁଠା ମଧ୍ୟରେ ଧରାଯାଇପାରିବା ଭଳି ତୃଣାଦିର ଗୋଛା—
2. A sheaf or handful of grass etc

ତାଡ଼ାତାଡ଼ି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ତ୍ୱରା; ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—
Tardatardi ତରବର; ଅତିଶୀଘ୍ର; ଅବିଳମ୍ବେ, ଶୀଘ୍ର ଶୀଘ୍ର—
তাড়াতাড়ি, তাড়াতুড়ি Hurriedly; helter-skelter; in
तड़ाक hot haste; hastily; in a confused hurry.

ତାଡ଼ି (ଧାତୁ)—ତଡ଼୍ ଧାତୁର ଣିଜନ୍ତ—
Tardi (root) Causative form of the root Tard.

ତାଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାଳଜ ବା ତାଳୀରସ)—ତାଳ, ନଡ଼ିଆ ଓ ଖଜୁରି
Tardi ଗଛର ବାସୀ ରସ; ମଦ୍ୟ; ତାଳଆଦି ଗଛର ମାଦକ ରସ—
তাড়ী Toddy; formented palm-juice; juice
ताड़ी from cocoanut, palamyra and date palm trees.

[ଦ୍ର—ସଜ ରସ ପିଇଲେ ନିଶା ହୁଏନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ତାହା ବାସୀ ହେଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ସେ ରସରେ ଖରା ଲାଗିଲେ ଖାଇ ନିଶା ହୁଏ । ଖଜୁରି ଗଛର ବେକ ପାଖକୁ ଗୁମ୍ଫି ତାହା ଚିରି ଦେଲେ ସେଥିରୁ ରସ ବାହାରେ; ନଡ଼ିଆ ଗଛର କଞ୍ଚା ଫଳକୋଷର ଅଗକୁ ଓ ତାଳ ଗଛର କଞ୍ଚା ଫଳକୋଷର ଓ ପୁଷ୍ପ କୋଷର ଅଗକୁ କାଟିଲେ ରସ ବାହାରେ । ଆମଦେଶରେ ଶିଆଳମାନେ ଓ ଚମାରମାନେ ଖଜୁରି ଗଛରୁ ତାଡ଼ୀ ବାହାର କରନ୍ତି । ବଙ୍ଗଦେଶରେ ତାଳଗଛରୁ ଏବଂ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଅଞ୍ଚଳରେ ନଡ଼ିଆ ଗଛରୁ ତାଡ଼ି ବାହାର କରାଯାଏ । ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଖଜୁରି ଓ ତାଳ ରସକୁ ରାନ୍ଧି ସେଥିରୁ ଗୁଡ଼ ତିଆରି କରନ୍ତି । ଖଜୁରିଗଛର ବେକକୁ ଗୁମ୍ଫି ତାକୁ ଚିରି ତହିଁରୁ କ୍ଷରିତ ହେବା ରସ ନଷ୍ଟହୋଇ ଜମା ହେବା ନିମନ୍ତେ ଗଛରେ ଯେଉଁ ମାଟିର ଘଡ଼ି ଝୁଲାଇ ଦିଆଯାଏ ତାହାକୁ 'ଭୂରା ବା ଓଁରା' ବୋଲାଯାଏ ଏବଂ ଭୂରାରେ ସଂଗୃହୀତ ତାଡ଼ୀକୁ ଏକତ୍ର ସଂଗ୍ରହ କରିବାର ମଧ୍ୟମଜଳିଆ ମାଠିଆକୁ 'ପାଚେଲୀ' ଓ ବଡ଼ ମାଠିଆକୁ 'ଅଧା' କହନ୍ତି । ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଅଞ୍ଚଳରେ ନଡ଼ିଆ ଓ ତାଳ ଗଛର ବେକ ଚଞ୍ଚା ହୋଇ ତାଡ଼ି ବାହାର କରାଯାଏ ନାହିଁ । ନଡ଼ିଆ ଓ ତାଳଗଛର ଯେଉଁ ଫଳକୋଷ ଓ ଅଣ୍ଡିରା ତାଳ ଗଛର ଯେଉଁ ପୁଷ୍ପକୋଷ ବାହାରୁଥାଏ ତାହାର ଅଗକୁ କାଟି ସେହିଠାରେ ଭୂରା ସଲଗ୍ନ କରି ଦେଲେ ସେଥିରୁ ରସ କିଗିଡ଼େ ।]

ତାଡ଼ିଅଲ୍—ଦେ. ବିଣ—ତାଡ଼ିଆଦି ନିଶାପାନରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ—
Tardiala Addicted to drinking toddy.
(ତାଡ଼ିଅଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ମଧ୍ୟ ଭଳିଆ ହାଣ୍ଡି—
Tardia 1 Medium-sized cooking pot.
୨ । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ଛେନା ଦହି ଅମାଲୁ ବା ପିଠାଭୋଗ; ଛେନା ତାଡ଼ିଆ—2. A sweetmeat offered to the Deity Jagannath at Puri.
୩ । ବଡ଼ ପଲମ—3. Big earthen pan.
ଦେ. ବିଣ—ତାଡ଼ିଅଲ୍ (ଦେଖ)—Tardial (See)
ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—୧ । ଗୋରୁ ମୋହିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଛୋଟ ମାଟି କୁଣ୍ଡ—1. Earthen crater for feeding cows.
୨ । କୁଣ୍ଡ (ସାଧାରଣ)—2. Earthen bowl.

ତାଡ଼ିକା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତାଡ଼ି ଧାତୁ+ଅକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ତାଡ଼କ
Tardika ଶବ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Tardaka (See).

ତାଡ଼ି କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ତାଡ଼ିରସ ବାହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଖଜୁରି
Tardi katiba ଗଛର ବେକକୁ କାଟିବା—To scrape the neck of a date-palm tree to get toddy; to tap the date-palm tree for extracting toddy.

[ଦ୍ର—ଆମ ଦେଶରେ ଶିଆଳ ଖଜୁରି ଗଛର କନ୍ଦା ନିକଟସ୍ଥ ଅଂଶକୁ ଗୁମ୍ଫି କରି ସେଥିରୁ ତାଡ଼ୀ ବାହାର କରନ୍ତି ଓ ତାହା କାଟି ସେଥିରେ ମାଟିର ଘଡ଼ି ଝୁଲାଇବାକୁ ଗଛ ବସାଇବା କହନ୍ତି । ତାଡ଼ି କାଟିବା ନିମନ୍ତେ ଉପକରଣ; ଯଥା—୧. ଦାଉଡ଼ି ୨. ଖୋପା ବା ଖେଦ । ୩. କଟୁରି ଘଷିବା କାଠ । ୪. କଟୁରି ଘଷିବା ଚୂନା ।]

ତାଡ଼ିଖଟି—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁଠାରେ ତାଡ଼ି ପିଇବା ପାଇଁ ଲୋକେ
Tardikhati ରୁଣ୍ଡ ହୁଅନ୍ତି; ତାଡ଼ି ଦୋକାନ—
তাড়িখানা 1. Toddy shop; tap-room.
ताड़ीखाना ୨ । ତାଡ଼ିର ଅଡ୍ଡା—2. Rendezvous for toddy-drinkers.
(ତାଡ଼ିଖଟି; ତାଡ଼ିଖାନା—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଉ	ଊ	ଋ,ଋ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଙ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ୍	ଢ଼ି	ଭ
୨	ଋ	ଊ	ଌ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଁ	ଇଅ	ୱ	ନ୍

ତାଡ଼ି ଖୋର—ଦେ. ବିଣ. (ଓ. ତାଡ଼ୀ + ଫା. ଖୋର = ଖାଦକ)—
Tārdi khor ୧ । ତାଡ଼ୀ ନିଶା ଖାଇବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ—
ତାଡ଼ିখোর 1. Habitual drinker of toddy; habitu-
ताड़ीखोर ated to drinking toddy.
୨ । ମଦୁଆ—2. Drunkard.
୩ । ମଦୁଆଙ୍କ ପରି ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତଚିତ୍ତ ଓ ପ୍ରଳାପୀ—
3. Fickle-minded and prattling like a drunkard.

ତାଡ଼ି ଗଛ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ପୁଷ୍ଟାଙ୍ଗ ବା ପୁରୁଣା ତାଳ, ଖଜୁରି ଓ
Tārdi gachha ନଡ଼ିଆ ଗଛରୁ ତାଡ଼ି କାମନ୍ତେ ରସ ବାହାରେ—
তাড়িগাছ Trees fit for being tapped for toddy.

ତାଡ଼ିତ—ସଂ. ବିଣ. (ତଡ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ତାଡ଼ି ଧାତୁ + କର୍ମ. କ୍ତ)—
Tārdita ୧ । ଦୂରୀକୃତ; ତଡ଼ା ହୋଇଥିବା—1. Repulsed; driven out; expelled; turned away.
୨ । ଠେଲା ବା ପେଲା ହୋଇଥିବା—
2. Pushed; propelled.
୩ । ଭର୍ତ୍ସିତ; ଭର୍ତ୍ସିତ—3. Rebuked; chidden.
୪ । ଦଣ୍ଡିତ—4. Punished; chastised; persecuted.
୫ । ପ୍ରହାରିତ—5. Struck; whipped.
୬ । ବିଦ୍ଧ—6. Pierced.
୭ । ଶାସିତ—7. Controlled.
୮ । ଯାହାକୁ ଧମକ ଦିଆଯାଇଥାଏ—8. Threatened.
୯ । ଆହତ—9. Beaten.
୧୦ । ମର୍ଦ୍ଦିତ—10. Pressed.
ଭୂତ ମର୍ଦ୍ଦନ ହୋଇଯାଏ ତାଡ଼ିତ—ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
୧୧ । ବହିଷ୍କୃତ—11. Driven away.
୧୨ । (ତଡ଼ିତ୍ + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ) (ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—
୧୩ । ତଡ଼ିତ୍ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; ବୈଦ୍ୟୁତିକ; ବିଦ୍ୟୁତ୍ଜନକ; ବିଦ୍ୟୁନ୍ମୟ—
13. Electric
ସଂ. ବି (ତଡ଼ିତ୍ + ଭାବାର୍ଥେ, ଅ; ତଡ଼ିତ୍ରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ (ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—ପଦାର୍ଥ ଦ୍ୱୟର ଘର୍ଷଣ ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପନ୍ନ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଶକ୍ତି; ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତି—Electricity; electric force.
[ଦ୍ର—ତଡ଼ିତ୍ ଓ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଏକ ପଦାର୍ଥ ବୋଲି ବୈଜ୍ଞାନିକ୍ ଫ୍ରାଙ୍କଲିନ୍ ପ୍ରମାଣିତ କରିଅଛନ୍ତି ।]

ତାଡ଼ିତ ପରିଚାଳକ—ସଂ. ବି (ତାଡ଼ିତ + ପରିଚାଳକ, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—
Tārdita parichālaka ଯେଉଁ ସକଳ ବସ୍ତୁଦ୍ୱାରା ତାଡ଼ିତ ଶକ୍ତି ଏକ ବସ୍ତୁରୁ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁକୁ ପରିଚାଳିତ ହୁଏ—
Conductor of electricity.
(ତାଡ଼ିତ ସଞ୍ଚାଳକ-ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାଡ଼ିତ ବାର୍ତ୍ତାବହ—ସଂ. ବି (ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—ଯେଉଁ
Tārdita bārttābaha ଯନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତି ସାହାଯ୍ୟରେ ଦୂରଦେଶରୁ ସମ୍ବାଦ ଆସିପାରେ ଓ ଦୂରଦେଶକୁ ସମ୍ବାଦ ଯାଇ ପାରେ—Electric Telegraph and Telephone.

ତାଡ଼ିତ ମାନ ଯନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି (ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—ଯେଉଁ
Tārdita māna jantra ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ତାଡ଼ିତ ଶକ୍ତିର ସଞ୍ଚାଳନ, ସ୍ଥିତି ଓ ଉପସ୍ଥିତି ପ୍ରଭୃତି ପରୀକ୍ଷା ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିର କରାଯାଏ; ଇଲେକ୍ଟ୍ରୋସ୍କୋପ୍—Electroscope.

ତାଡ଼ିତ ସଞ୍ଚାଳକ—ସଂ. ବିଣ (ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—
Tārdita sañchālaka ତାଡ଼ିତ ପରିଚାଳକ—Conductor of electricity.

ତାଡ଼ି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଉନ୍ମୂଳନ କରିବା—
Tārdi debā To uproot (a tree).
তাড়া ଝଡ଼େ ବୃକ୍ଷକୁ ତ ଦେଇଅଛ ତାଡ଼ି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।
उखाड़ना

ତାଡ଼ି ପତ୍ର—ଦେ. ବି (ସଂ. ତାଡ଼ି + ପତ୍ର; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ତାଳପତ୍ର—
Tārdi patra 1. Palm leaf.
୨ । ତାଳପତ୍ରାକୃତ ଖଡ୍ଗ ବିଶେଷ—
2. A palm-leaf-bladed sword.

ତାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ତଡ୍ ଧାତୁ = ଆଘାତ କରିବା; ଦୂରକରିଦେବା)
Tārdibā ୧ । ଗଛକୁ ଉପାଡ଼ିବା; ମୂଳୋତ୍ପାଟନ କରିବା—
তাড়া 1. To uproot (a tree).
उखाड़ना ୨ । ମାଟି ଖୋଳିବା—2. To dig out earth.
୩ । ଏକପାଖକୁ ଠେଲିବା ବା ପେଲିବା—
3. To push to one side.
୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥେ) ମାରିବା; ବାଡ଼େଇବା; (ହାତ ଅବା ଗୋଡ଼ରେ) ଆଘାତ କରିବା—4. To strike; to beat.
ଘୋର ବଳ ଏ ବ ଗୁଲେ, ଯାବନ୍ତ ଠେକ ବା ତହିଁ ବଳ କର ତାଡ଼ି—
ବଳଦେବ. ରାଘବରଥ ।
୫ । ଘୋତା ଜିନିଷକୁ ବଳପୂର୍ବକ ଉଠାଇବା—
5. To raise out or dig out buried things forcibly.
ଗର୍ଭି ଅତ ପ୍ରବଳେ ତାଡ଼ନ୍ତ ଶିଳା ଖଣ୍ଡେ—ମଧୁସୂଦନ. ଗଜସ୍ତୁତି ।
୬ । କଚାଡ଼ିବା—6. To throw down with forceo to dash down.
ବାଣ ପରେ ପର ଦିଅ ଏହା ପଲ ଶିରେ ଉପଲ ତାଡ଼ି ଉତ୍ତାର ସେ—
ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୭ । ତାଡ଼ନା କରିବା—7. To chastise.
ଉଚ୍ଛିରେ ବାଳକ ପଠନ୍ତ,
ଭୟେ ତାଡ଼ନ୍ତ ଗ୍ରହଚନ୍ଦ୍ରେ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ତାଡ଼ି ବାଲ—ଦେ. ବି. ସଂ—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ତାଡ଼ି ଗଛ କାଟି
Tārdi bālā ତାଡ଼ି ବାହାର କରେ—

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପଡ଼ ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ୟା'ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ

ତାଡ଼ିଆଳ; ତାଡ଼ିଉଆଳ } ଅନ୍ୟରୂପ 1. Toddy-tapper.
ତାଡ଼ିଆଲ

ତାଡ଼ୀଓୟାଲା ୨ । ଯେ ତାଡ଼ି ବିକ୍ରୟ କରେ—
ताड़ीवाला 2. Toddy-seller.

ତାଡ଼ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଶଗଡ଼ ବା ହଳର ଯୁଆଳରେ ଯୋଚା
Tārdi hebā ଯାଇଥିବା ବଳଦ ସିଧା ହୋଇ ନ ଚାଲି ପରସ୍ପର ପରସ୍ପରକୁ ଠେଲି ଠେଲି ଚାଲିବା—
1. (the two bullocks of cart or plough) To walk in the manner of propelling each other and not straight-forwardly.
(ଯଥା—ଏ ବଳଦ ହଳକ ଖାଲି ତାଡ଼ି ହେଉଛନ୍ତି ।)
୨ । (ତାଡ଼ିବାର କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ)—ଉତ୍ପାଟିତ ହେବା—
2. To be uprooted.
(ଯଥା—ବହୁ ପରିଶ୍ରମ କରି ସୁଦ୍ଧା ଏ ଗଛଟି ତାଡ଼ି ହେଲା ନାହିଁ ।)

ତାଡ଼ୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତାଳ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ଳ ସ୍ଥାନରେ 'ଡ଼' ଆଗମ)—
Tārdi ୧ । ତାଳ ଗଛ—1. Palmyra tree.
୨ । କର୍ଣ୍ଣର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ; ତାଟଙ୍କ—
2. A kind of earring.
୩ । ବାହୁବଳୟବିଶେଷ; ତାଡ଼—
3. A kind of armlet.

ତାଡ଼ୁଆ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ସେନାବ୍ୟୂହ—
Tārduā A peculiar battle-array.
ସେହି ସୈନ୍ୟରେ ଥିଲେ ତେତେକ ଶତ୍ରୁ ଅ
ଶତ୍ରୁବରେ ଗୋଟିଏ କଲେ ସେ ତାଡ଼ୁଅ—କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ.
[ଦ୍ର—ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ଅବୋଧ, ଏ ଅର୍ଥ ଅନୁମାନସିଦ୍ଧ ।]

ତାଡ଼େଣି—ଦେ. ବି—ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
Tārdeni Name of a weapon.
[ଦ୍ର—ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ମହାଭାରତରେ ବ୍ୟବହୃତ ଏହି ଶବ୍ଦର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ଅବୋଧ ।]

ତାଡ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ତଡ଼ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ ତାଡ଼ି ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—
Tādya ତାଡ଼ିତ ହେବା ଯୋଗ୍ୟ—
Fit to be driven away, threatened or beaten.

ତାଡ୍ୟମାନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତଡ଼ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ ତାଡ଼ି ଧାତୁ+
Tādyamāna କର୍ମ, ଶାନ; ଯ ଓ, ମ ର ଆଗମ)—
(ତାଡ୍ୟମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ବାଦ୍ୟମାନ; ଅହତ—
1. Being beaten (as a drum).
୨ । ପୀଡ୍ୟମାନ; ଯାହାକୁ ଦଣ୍ଡ ଦିଆ ଯାଉଅଛି—
2 Being chastised or beaten; undergoing beating.
୩ । ଉତ୍ପୀଡ୍ୟମାନ—3. Being oppressed or harassed.

୪ । ଯାହାକୁ ବାରଂବାର ପ୍ରହାର କରି ଯାଉଅଛି—
4. Being struck repeatedly.
ବି—ଏକପ୍ରକାର ଚର୍ମ ବାଦ୍ୟ; ଢକ୍କା; ଢୋଲ—
A kind of drum

ତାଣ୍ଡବ—ସଂ. ବି (ତଣ୍ଡୁ=ମୁନିବିଶେଷ+ଇଦମର୍ଥେ. ଅ; ତଣ୍ଡୁ ମୁନି
Tāṇdaba ନୃତ୍ୟପ୍ରଣାଳୀର ସ୍ରଷ୍ଟା)—୧ । ନୃତ୍ୟ; ନାଚ—
1. Dancing.
୨ । ଉଦ୍ଦଣ୍ଡ ବା ଉଦ୍ଧତ ନୃତ୍ୟ; ହସ୍ତପଦାଦିର ସଞ୍ଚାଳନ ସହିତ ପୁରୁଷର ନୃତ୍ୟ—2. A male's dancing accompanied with violent gesticulations.
[ଦ୍ର—ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ନୃତ୍ୟକୁ ଲାସ୍ୟ ବୋଲାଯାଏ ।]
୩ । ମହାଦେବଙ୍କର ଉଦ୍ଦଣ୍ଡ ନୃତ୍ୟ—3. Frantic and ecstatic dance of Mahādeba.
୪ । ତଣ୍ଡି; ତୃଣବିଶେଷ—
4. A kind of reed; Saccharum Procerum; the porcupine grass.
ଦେ. ବି—୧ । ଭୀଷଣ କଳହ—
1. Violent quarrel.
ତାଣ୍ଡବ ୨ । ଯେଉଁ କଳହରେ ପକ୍ଷମାନେ ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ କରନ୍ତି
तांडव 2. Quarrel accompanied with threatening postures of the bodies of the parties.

ତାଣ୍ଡବ ତାଳିକ—ସଂ. ବି (ତାଣ୍ଡବ+ତାଳ+ଇକ; ଯେ ଶିବଙ୍କ ତାଣ୍ଡବ
Tāṇdaba tālika ସମୟରେ ତାଳ ପକାଏ)—ନନ୍ଦୀ—
Nandi, the chief attendant of God Śiba.

ତାଣ୍ଡବ ପ୍ରିୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତାଣ୍ଡବ+ପ୍ରିୟ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ମହାଦେବ;
Tāṇdaba priya ଶିବ—God Śiba.
ବିଣ—ଉଦ୍ଦଣ୍ଡ ନୃତ୍ୟପ୍ରିୟ—
Fond of ecstatic dance.

ତାଣ୍ଡବିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ତାଣ୍ଡବରୁ ଓଡ଼ିଆ ନାମ ଧାତୁ)—
Tāṇdabibā ତାଣ୍ଡବ ବା ଉଦ୍ଦଣ୍ଡ ନୃତ୍ୟ କରିବା—
To dance in ecstasy.

ତାଣ୍ଡି—ସଂ. ବି. କ୍ଲୀ (ତଣ୍ଡୁ=ମୁନିବିଶେଷ+ଇ)—ନୃତ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ର—
Tāṇdi The art or science of dancing.
(ଯଥା—ତଣ୍ଡୁ ମୁନି ନୃତ୍ୟକଳାର ଉଦ୍ଭାବକ ଥିବାରୁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ।)
ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) ବି—୧ । ବଡ଼ ପ୍ରାନ୍ତର ବା ପଡ଼ିଆ—
1. A very large field; prairie.
(ଗଞ୍ଜାମ)—୨ । ଏକପ୍ରକାର ଗୁଡ଼—
2. A kind of molasses.

ତାଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବି—ଶଗଡ଼ର ଦୁଇ ଦଣ୍ଡାରେ ଯେଉଁ ବାଉଁଶଖଣ୍ଡମାନ
Tāṇdiā ବନ୍ଧା ହୋଇଥାଏ—Pieces of bamboo attached to the 2 beams of a cart.

୧	ଇ	ଊ	ରୃ,ତ୍ସ	ଛ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଦ୍ଧ	ଦ୍ଧଅ	ଘ
୬	ଈ	ଉ	ଋ	ଌ	ପୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଈ	ଙ୍ଗ

ତାଣ୍ଡି ଗୁଡ଼—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଏକପ୍ରକାର ଗୁଡ଼—
Tāṇḍi gurḍa A kind of molasses.

ତାଣ୍ଡୁ—ଦେଦେ. ବ (ଦେଲଗୁ)—ଡାବଲପୁଅ ଖେଳର ଛୋଟ ମୁଗୁର ଅ
Tāṇḍu ଗଠେ ବା ଗୁଅ—A small peg-like bit of
ডাংগ wood used in the Ḍābalapuā game.
डांग

ତାତ୍‌ଲା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ—ତାତିଲା; ଉଷ୍ଣ—
Tāt-lā Hot; warm.

ତାତ—ସଂ. ବି. ପୁଂ । ତାୟ୍ ଧାତୁ=ପାଳନକରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ; ଯ୍ ଲୋପ; ଯେ ସନ୍ତାନ ପାଳନ କରନ୍ତି)—
Tāta
୧ । ପିତା—1. Father.
୨ । ପବିତ୍ର ଧାର୍ମିକ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. Holy or pious man.
୩ । ସ୍ନେହପାତ୍ର—3. Object of affection.
୪ । ମାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି; ପୂଜ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
4. Revered person.
୫ । ପୁତ୍ର—5. Son.
୬ । ପିତୃବ୍ୟ—6. Paternal uncle.

ସ. ଅ—ସ୍ନେହସୂଚକ ସମ୍ବୋଧନ—
A term of endearment or affection.
[ଦ୍ର—ଏହା ପୁତ୍ର, ବନ୍ଧୁ ଓ ବିଶେଷତଃ ଅପଣାଠାରୁ ବୟସରେ ସାନ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।
[ତୁଳନା କର, ଓଡ଼ିଆରେ ଏହିପରି ସ୍ଥଳରେ ବାପୁ, ବାପ, ବାପା ସମ୍ବୋଧନ ।]
କେ ତାତ ବର୍ମ ପରେ କେବ
କର୍ମିଙ୍କି ଜାହ୍ନି ଅନ୍ୟ କେବ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

ଦେ. ବ—(ତପ ଧାତୁ=ସନ୍ତାପ ଦେବା; ତତାଇବା; ସ. ତାପ; ତୁଲ. ଅରବୀ, ତାବ୍=ଗରମୀ;—
ভাত ୧ । ତାପ; ଉତ୍ତାପ; ଦହନ; ଧାସ; ଝାଞ୍ଜି—
ताव 1. Heat; warmth; blaze.
୨ । କ୍ରୋଧ; ରାଗ—2. Anger.

ସ. ବଣ—ମାନ୍ୟ; ପୂଜ୍ୟ—
Honoured; revered.

ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବ (ତୁଲ. ହି. ତାତ=ତପ୍ତ) ଉତ୍ତପ୍ତ ଭାତ—
Hot or warm boiled rice.

ତା'ତ—ଦେ. ସର୍ବନାମ—ସେହି ହିଁ; ତାହାହିଁ—That too.
Tā'ta ଭୁରେବାଧନ ବୋଇଲେ ଶୁଣ ଅହେ ତାତ
তাইত आही ଏଥିରେ ଯେ କାରଣ କହୁଅଛୁ ତା'ତ । ବୃନ୍ଦାବନ-ମହାରାସ-ଗୀତ ।

ତା ତଇଁ(ହିଁ)କି—ଦେ. ସର୍ବନାମ—୧ । ତାଠାରୁ; ତାଠେଇଁକି—
Tā taiṅ(hiṅ)ki 1. From that, him or her.
(ତାଟେଁ କି, ୨ । ତା ଅପେକ୍ଷା; ତାଠୁ—
ତା ତେଇଁକି; ତା ତେହିଁକି—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Than that.
୩ । ତାହାଠାକୁ; ତାହା ନିକଟକୁ—3 To him, her or it.

ତା ତଉଁ(ହୁଁ)—ଦେ. ସର୍ବନାମ—୧ । ତାହାଠାରୁ—1. From
Tā tauṅ(huṅ) that; from him or her.
তাচ্ছে उससे ପ୍ରଭୁର ତାର ତହୁଁ ତାର
ତାଉତୁଁ ହୋଏ ମହତ୍ତରୁ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।
(ତା ତୌଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨—ତାହା ଅପେକ୍ଷା—2. Than that.

ତାତଗୁ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତାତ=ପିତା+ଗମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଡ; ଯେ
Tātagu ପିତାଙ୍କ ପରି ମାନ୍ୟ)—ଖୁଡ଼ୁତା; ଦଦେଇ; ଖୁଡ଼ିତାତ; ପିତୃବ୍ୟ—Younger paternal uncle.

ତାତ ତୁଲ୍ୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ତାତ+ତୁଲ୍ୟ)—ତାତଗୁ (ଦେଖ)—
Tāta tulya Tātagu (See)

ତାତନ—ସଂ. ବ—ଖଞ୍ଜନ ପକ୍ଷୀ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tātana Khañjana bird (See)

ତାତପର୍ଯ୍ୟ—ଗ୍ରା. ବ ଓ ବଣ—ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ (ଦେଖ)
Tātaparjya Tātparjya (See)
तातपर्य ବସନ୍ତ ତାତପର୍ଯ୍ୟରେ ସବୁ ଜଣାଇଲ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତାତଲ—ଦେ. ବ—(ସ. ତପ୍ତ)—ଟିଣ ଝାଳ-ବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କାଠର
Tātala ବେଣ୍ଟଲଗା ଲୁହାର ଛୋଟ କୁରାଢ଼ି ଆକୃତିର ଯନ୍ତ୍ର—
তাতাল तातल A tinman's soldering iron; an axe-lixe iron tool with a wooden handle which is heated and which, when touched to lead, melts it while soldering 2 pieces of tins.
[ଦ୍ର—ଏହାକୁ ନିଆଁରେ ଖୁବ୍ ତତାଇ କରି ଟିଣ ଯୋଡ଼ା ଦେବା ଜାଗାରେ ରଖାଯାଇ ଥିବା 'ସୀସା' ଉପରେ ଏହାକୁ ମାରିଲେ ଏଥିର ଉତ୍ତାପରେ ସୀସା ତରଳ ଯାଇ ଯୋଡ଼ ଜାଗାର ଛିଦ୍ର ବା ଫାଟରେ ପଶି ପଡ଼େ, ଓ ସେ ଯୋଡ଼ ଜାଗା ତରଳ ସୀସା ଦ୍ୱାରା ରୁଦ୍ଧ ହୋଇଯାଏ]

ସ. ବ—୧ । ପିତୃ ସ୍ଥାନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. A person in the position of the father to a person.
୨ । ରୋଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Disease.

ତାତଲା—ଦେ. ବଣ (ସ. ତପ୍ତ)—ତତଲା; ତାତିଲା; ଉତ୍ତପ୍ତ—
Tātalā Heated; hot; warm.
তাতলা तातला
(ତାତଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତା ତା—ଦେ. ଅ—ସଙ୍ଗୀତ, ବାଦ୍ୟ ଓ ନୃତ୍ୟ ଅଦର ଅନୁକରଣ;
Tā tā ଶିଶୁମାନେ ନାଚିବା ସମୟରେ ବୟସ୍କମାନେ ବୋଲିବା
তাতা ताता ଉକ୍ତି; ଅନ୍ୟଥା ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ଗୁଅଁ ପକାଇବା ପାଇଁ ମାଅମାନେ ଶିଶୁଙ୍କ ପିଠିରେ ଥାପୁଡ଼େଇବା ସମୟ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅତ୍ର ପୃଷ୍ଠାରେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ଆଦି ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'ଭୂଅଁ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭଅଁ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ବୋଲିବା ଢଙ୍ଗ; ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ତାଳ ମାର ଶିଖାଇବାର ଢଙ୍ଗ; ତାଇ ତାଇ—An utterance used in accompaniment of music, dance and singing and in lulling children to sleep.

(ଟାଟା – ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବି. (ନାମ)—ପାର୍ସୀମାନଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି—Tata; A family-title amongst the Parsees.

[ଦ୍ର—ସର୍ ଜାମସେଦ୍ ଜୀ ତାତା(ଟାଟା) ନାମକ ଜଣେ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ପାର୍ସୀ ସେଠ ସିଂହଭୂମ ଜିଲ୍ଲାର କାଳମାଟି ନାମକ ସ୍ଥାନରେ ପୃଥିବୀ-ବିଖ୍ୟାତ ଲୁହା କାରଖାନା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିଅଛନ୍ତି ଓ ଉକ୍ତ କାରଖାନାର ସ୍ୱତ୍ୱାଧିକାରୀ ଓ ପରିଚାଳକ ସଭର ନାମ ତାତା (ଟାଟା) କୋମ୍ପାନି ଓ ସେ ସ୍ଥାନର ନାମ ଜାମସେଦପୁର ବା ତାତା(ଟାଟା) ନଗର ହୋଇଅଛି ।]

ତାତା ଥିନ୍(ଥେଇ)—ଦେ. ଅ—୧ । ନାଚ ଓ ବାଦ୍ୟର ଭଙ୍ଗି; ନାଚ ଓ Tata thin(thei) ବାଦ୍ୟ କରିବାବେଳେ ମୁଖରେ ବୋଲାଯିବା ତାତାଥୈ, ତାଧେି, ତାଳମାନସୂଚକ ଧ୍ୱନି—1. The measures ତାଧେ uttered in connection with singing **तातयैं, तातोथेइ** and dancing.

> ଅପସରମାନେ ତା ଦେଖି ଟୀକ ଗାଇ
> ନୃତ୍ୟ ଆରମ୍ଭିଲେ ବୋଲିଣ ତାତାଥେଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ
> ଥ ଅକ୍ଷର ହୋଇଛି ତାତାଥିନା ଥେଇ
> ମୃଦଙ୍ଗ ବାଜନ୍ତି ଅଦ୍ୟ ସଂସାରକୁ ଘେଇ । ପ୍ରାଚୀ, ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଭୂପଣଗୀତା । ।

(ତାତାଥୈ; ତାତାଥେଇ; ତାତାଥିନ୍; ତାତାଥୈ; ତାତା ଥେଇ ଥେଇ; ତାତା ଥିନ୍‌ଥିନ୍; ତାତା ଥୈଥେ; ତାତାଥିନ୍; ତାତାଥିନା ତାତାଥିନ; ଥିନ; ଥିନାକ୍; ତାତା ଥିନ ଥିନ; ତାତା ତାଥିନ; ତାତା ତାଥିନତା; ତାତା ଥିନ୍ ଥିନ୍; ତାତା ଥିନ୍‌ଥିନା; ତାକ୍ ଥିନ୍‌ତା; ତାକ ଥିନତା; ତାତାଥିନା, ତାତାଥିନ; ତାତା ଥିନତା; ତାତାଥିନା ଥେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

୨ । ବାଦ୍ୟ ଓ ତାଣ୍ଡବ ନୃତ୍ୟର ତାଳେ ତାଳେ ଉଠୁଥିବା ପଦତଳ ଓ କରତଳର ଧ୍ୱନି—2. Measured claps or steps at every beat or time of a dance or music; beating of time to music or dance.

ତାତା ଥେଇ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ନାଚ କରିବା; ନାଚିବା—Tata thei kariba To dance.

ତାତାଥୈକରା ବିକେ ଧନ ମଦେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମତ୍ତ ହେଲେ,
तातायैकरना ମୁଣ୍ଡରେ ଲୁଗା ବାନ୍ଧି ତାତାଥେଇ କଲେ। କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ବନ ।

ତାତା ଥେଇ ଥେଇ ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବା Tata thei thei lagiba କୌଣସି ପରିବାରରେ ଉଗ୍ର କଳହ ଲାଗିବା — ତାଥେଇ **ततथेइ** Violent quarrelling between two persons, or in a family.

ତାତ ଥୈଥୈ ଲାଗିବା;
ତାଥୈଥୈ ଲାଗିବା;
ତା ଥେଇ ଥେଇ ଲାଗିବା
ତାଥୈ ଲାଗିବା;
ତାଥେଇ ଲାଗିବା
} ଅନ୍ୟରୂପ (ଯଥା—ତାଙ୍କ ଘରେ ଦିନଯାକ ତାତାଥୈଥୈ ଲାଗିଛି ।)

ତାତା ନଗର—ଦେ. ବି. (ନାମ)—କାଳମାଟି (ଦେଖ) Tata nagara Kalimati (See) (ଟାଟା ନଗର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାତା ନାଡ଼ି—ଗ୍ରା. ବି. (ଶିଶୁ ରଞ୍ଜନ) 'ତାତାନାଡ଼ୀ ବେଙ୍ଗ ଦେଲା ଘାଡ଼ି' Tata nardi ଏହା ବୋଲି ମାତାମାନେ ଶିଶୁମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଓ କାନମୂଳରେ ମାଲିସ କରନ୍ତି—Part of a rhyme used by the mothers while annointing oil over the head and ears of a child in order to coax him and to get through the oiling smoothly.

ତାତାର—ବୈଦେ. ବି. (ଫା) (ନାମ)—ମଧ୍ୟଏସିଆର ଦେଶବିଶେଷ; Tatar ତୁର୍କିସ୍ଥାନ—Tartary; Tartar; Turkistan. ତାତାର **तातार**

[ଦ୍ର—ଏଥିର ଦକ୍ଷିଣରେ ପାରସ୍ୟ, ଅଫଗାନିସ୍ଥାନ, କାଶ୍ମୀର ଓ ତିବତ ଓ ଚୀନ ଦେଶମାନ, ପଶ୍ଚିମରେ କାସ୍ପିଅନ୍ ସାଗର, ଉତ୍ତରରେ ଏସିଆଟିକ ରୁସିଆ ଓ ପୂର୍ବରେ ମାଙ୍ଗୋଲିଆ ଓ ଚୀନ । କେହି କେହି ମାଙ୍ଗୋଲିଆକୁ ତାତାରର ଅନ୍ତର୍ଗତ ବୋଲି କହନ୍ତି କେହି କେହି ମାଙ୍ଗୋଲିଆକୁ ବାଦ ଦିଅନ୍ତି । ବୋଖାରା, ସମରକନ୍ଦ, ୟାରକନ୍ଦ, ଖୋଟାନ, ଖୋକନ୍ଦ ଏ ଦେଶର ପ୍ରଧାନ ନଗରମାନ ।]

ତାତାରି—ବୈଦେ. ବିଣ—୧ । ତାତାର ଦେଶ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Tatari 1 Relating to Tartar.
ତାତାରୀ ୨ । ତାତାର ଦେଶବାସୀ—
तातारी 2 Residing in Tartar.
ବି—ତାତାରବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—An inhabitant of Tartary.

ତାତି—ଦେ. ବି. (ସଂ ତପ୍ତି)—୧ । ଗରମି; ଉତ୍ତାପ; ତାପ—Tati 1. Heat; warmth.
ତାତ୍ ୨ । ଜ୍ୱର ଜନିତ ଦେହର ଉତ୍ତାପ—
ताप 2. High temperature of body due to fever.
୩ । ଅଗ୍ନି ଅଦିର ତେଜ; ଧାସ; ଝାଞ୍ଜି—3. Glare; blaze.
୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କ୍ରୋଧ—4. Wrath, anger
ସ. ବି.—(ତାସ୍ଥ ଧାତୁ=ପାଳନ କରିବା+କର୍ମ. କ୍ତି)—ପୁତ୍ର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Son.

ତାତି ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତପ୍ତ)—୧ । ଉତ୍ତପ୍ତ ହେବା—Tati uthiba 1. To become warm or heated.
ତାତନ୍ ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅତ୍ୟନ୍ତ ରାଗିଯିବା—2. (figurative) **तप जाना** To become angry; to warm up.
(ତାତିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ଏ ସାମାନ୍ୟ କଥାକୁ ଭୁ...କେ ତାତି ଉଠୁଛ କିଆଁ ?)

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ଟ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଙ୍ଗ	ସ୍ତ,ଷ	ଙ୍କ	ଣ୍ଡ	ନ୍ଥ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଳ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଣ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ନ୍ଥ	ଶ	ଡ଼

ତାତି ପିଟିବା—ଦେ. ବ.—ଝାଞ୍ଜି ପିଟିବା; ହେଙ୍ଗୁଲା ବୋହିବା; ଅତ୍ୟନ୍ତ
Tāti piṭibā ଉତ୍ତପ୍ତ ପବନ ବହିବା—The blowing of very hot blasts.
ତାତି ବହିବା, ତାତି ବୋହିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
(ଯଥା—ବୈଶାଖ ମାସ ଦ୍ୱିପହରେ ପାହାଡ଼ତଳସ୍ଥ ଗାଆଁମାନଙ୍କରେ ଖୁବ ତାତି ପିଟେ ।)

ତାତିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ତପ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଉତ୍ତପ୍ତ ହେବା—
Tātibā 1. To become heated.
তাতন ବାସୁ ତାତ ହସ ଶୁଣି ଗ୍ରାହ ବଳ ଚେନନ୍ତ କାହାରେ
तपना ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ

୨ । ଜ୍ୱର ଯୋଗୁଁ (ଦେହ) ଉଷ୍ମ ହେବା—
2. (the bodily heat) To rise in temperature.
୩ । ପୋଡ଼ିଯିବା—3. To burn; to be burnt.
[ଦ୍ର—ଲୋକେ ଅଶୁଭସୂଚକ ବାକ୍ୟ 'ଘର ପୋଡ଼ିଗଲା' ନ କହି 'ଘର ତାତିଗଲା' କହନ୍ତି ।]
୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ରାଗିଯିବା—4. To be angry or ruffled; to flare up.
(ଯଥା—ସାମାନ୍ୟକଥାରେ ଏପରି ତାତିବାଟା ସୁନ୍ଦର ନୁହେଁ ।)

ତାତି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପୋଡ଼ିଯିବା; ଦଗ୍ଧହେବା—
Tāti jibā 1. To be burnt; to be scorched.
তাতা ୨ । (ପେଟ; ଅନ୍ତ) କ୍ଷୁଧାପୀଡ଼ିତ ହେବା—
तप जाना 2. To be troubled with hunger.
ପୂର୍ବେ ପୂଜା କ୍ଷୁଧାର୍ତ୍ତରେ ସେ ପୀଡ଼ିତ,
ହୋଇବା ସକାଶରୁ ତାତିଗଲା ଅନ୍ତ । ଲୁହସିଂହ, ମହାଭାରତ: ବନ ।

ତାତିଲ୍—ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବୈଦେ. ବି. (ଅ.)—୧ । ଛୁଟି; ଘଡ଼ା
Tātil ବା କାର୍ଯ୍ୟରୁ ମିଳିବା ଅବସର—
1. Vacation; holiday.
୨ । କାର୍ଯ୍ୟ ବନ୍ଦହେବା—
2. Stoppage or closing of work.

ତାତିଲ୍ କରିବା—ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବୈଦେ. କ୍ରି.—ଦପ୍ତରଆଦିର
Tātil karibā କାମ ବନ୍ଦ କରିବା—To close a court or office.
(ଯଥା—ହାକିମ ଦାଉନ ସନ୍ଧ୍ୟା ୭ଟା ବେଳେ କଚେରି ତାତିଲ୍ କରି କୋଠିକୁ ଗଲେ ।)

ତାତିଲା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତପ୍ତ)—ତାତିଲା; ତତଲା; ଉତ୍ତପ୍ତ; ଗରମ—
Tātilā Hot; warm.
তাতিল ଦୁର ଅଛି ତାତସହଳ୍ପ ପଦ କର,
तता, तातल ବହିଲେ ଏ ବଚନ ଉଚରେ ବଣର । ଲୁହସିଂହ, ମହାଭାରତ, ସଭା ।

ତାତୁଣିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତପ୍ତ)—୧ । ତପ୍ତ; ଉତ୍ତପ୍ତ—
Tātuṇiā 1. Heated; hot; warm.
তাতা ୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ହଠାତ୍ ରାଗି ଯାଏ—
ताता 2 Irritable; irascible; peevish.

ତାତେ ତାତେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସମୟବାଚକ ଦ୍ୱିରୁକ୍ତ ପ୍ରୟୋଗ) (ସଂ.
Tāte tāte ତପ୍ତ)—ଶୀତଳ ନ ହେଉଣୁ; ତାତି ଥାଉଁ ଥାଉଁ; ତାତିଲା ଥାଉଁ ଥାଉଁ—While hot; while still hot.
(ଯଥା—ଲୁହାକୁ ତାତେ ତାତେ ନ କାଟେଇଲେ ତାହା ଚିଙ୍କିଲେ କଟିବ ନାହିଁ ।)

ତାତ୍କାଳିକ—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍କାଳ + ଭବାର୍ଥେ. ଇକ)—ସେହି
Tātkālika ସମୟରେ ଘଟୁଥିବା; ତତ୍କାଳଭବ; ତତ୍କାଳୋଦ୍ଭବ; ସେହି ସମୟର; ସମସାମୟିକ—Happening at that time; contemporary.

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତତ୍ପର=ସଚେଷ୍ଟ + ଭାବାର୍ଥେ. ଯ)—
Tātparjya ୧ । ଅଭିପ୍ରାୟ; ମର୍ମ; ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ; ଆଶୟ; ଅର୍ଥ; ଭାବାର୍ଥ—1. Intention; purpose or meaning of a speaker; gist; scope; design.
୨ । ତତ୍ପରତା—2. Readiness.
୩ । ଚାତୁର୍ଯ୍ୟ ପରିଦୃଶ୍ୟ—
3. Beauty; grace; excellence.
(ଯଥା—ଲୁଚିର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ।)
ଦେ. ବିଣ—୧ । ରମଣୀୟ; ସୁନ୍ଦର—
1. Beautiful; graceful.
୨ । ଚାତୁର୍ଯ୍ୟ; ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—2. Excellent.
୩ । ଉପଯୁକ୍ତ—3. Fit; suitable.
୪ । ମନକୁ ରୁଚୁଥିବା; ମନୋମତ—
4. Gratifying; after one's heart or liking.
(ଯଥା—ଅତି ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଭୋଜନଟାଏ ମିଳିଲା ।)

ତାତ୍ତ୍ୱିକ—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍ତ୍ୱ + ଇକ)—୧ । ତତ୍ତ୍ୱସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Tātwika 1. Relating to Tattwa (See)
୨ । ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନଯୁକ୍ତ—
2, Furnished with knowledge.
୩ । ଯଥାର୍ଥ—3. Actual; true.

ତାତ୍ସ୍ଥ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତତ୍ସ୍ଥ + ଭାବାର୍ଥେ. ଯ)—
Tātsthya ୧ । ଏକ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁର ସ୍ଥିତି—
1. The state of one thing being contained in another.
୨ । ବ୍ୟଞ୍ଜନାମୂଳକ ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—
2. A figure in rhetoric in which the container indicates the thing contained.

ତା ଥଉଁ—ଗ୍ରା. ସର୍ବନାମ—ତାଠାରୁ; ତାଠଉଁ; ତାଠାରୁ—
Tā thaun From that; from him or her.
(ତାଅଥଁ; ତାଥଁ; ତାଥୁରୁ; ତାଥୋଉଁ;
ତାଥୌଁ; ତାହାଥଁ; ତାହାଥୋଉଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଧ୍ୟମ ଲେଖକ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାରେ ହେଉ ୧ ବେଳେ ଅକ୍ଷର ୨ ମଧ୍ୟ ବେ ୬ ଦେଖି ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ କାରଣ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଦେଖି କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାନ' ନ ପାଇଲେ 'ଗାନ୍' ଦେଖିବେ, 'ବ୍ରଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଦ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ତା ଥିରେ—ଗ୍ରା. ସର୍ବନାମ. (ସଂ. ତତ୍ର)—ତହିଁରେ; ତତ୍ର—
Tā thire — In that
(ତାଥେରେ; ତାହାଠେରେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାଥୈଥୈ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଜଗର କରି ଅସ୍ଥିର କରି ପକାଇବା—To worry a person with repeated requests to do a thing
Tāthaithai kariba
ଥୈଥୈ କରା
तायै करना

ତାଦବସ୍ଥ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତଦବସ୍ଥା=ସେହି ଅବସ୍ଥାଯୁକ୍ତ+ଭାବାର୍ଥେ. ଯ)—
Tādabasthya ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ ରହିବାର ଭାବ; ତଦ୍ରୂପତା—Sameness; the state of remaining in the same condition; the state of retaining the previous condition.

ତାଦର୍ଥ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତଦର୍ଥ=ତନ୍ନିମିତ୍ତ+ଭାବାର୍ଥେ. ଯ)—
Tādarthya ୧ । ତଦର୍ଥତା; ଏକାଧିକ ବସ୍ତୁର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଏକ ହୋଇ ଥିବା ଅବସ୍ଥା—1. Identity of object.
୨ । ଅଭେଦ, ତତ୍ସ୍ୱରୂପତା—
2. Sameness; identity.
୩ । (ତଦର୍ଥ=ସେହି ଅର୍ଥ+ଭାବାର୍ଥେ. ଯ)—ଦୁଇ ଶବ୍ଦ ବା ବାକ୍ୟର ଏକାର୍ଥ ବୁଝାଇବାର ଅବସ୍ଥା—
3. Similarity or identity of meaning of two words or sentences.

ତାଦାଦ(ଦ୍)—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତଅଦାଦ୍=ସଂଖ୍ୟା)-(କଚେରୀ)
Tādāt(d) ମକଦ୍ଦମାରେ ପ୍ରାର୍ଥିତ ଦାବୀର ପ୍ରକୃତ ବା କଳ୍ପିତ ମୂଲ୍ୟ—Valuation of a suit.
तायदाद
तादाद्

ତାଦାତ୍ମ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତଦାତ୍ମ=ଏକାତ୍ମ+ଭାବାର୍ଥେ. ଯ)—ଏକାତ୍ମତା;
Tādātmya ଏକାତ୍ମକତ୍ୱ; ତତ୍ସ୍ୱରୂପତା; ଅଭେଦ—
Identity; similarity.

ତାଦୃକ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ କ୍ଲୀ. (ତତ୍=ସେହି+ଦୃଶ୍ ଧାତୁ=ଦର୍ଶନ କରିବା+କର୍ମ. କ୍ୱିପ୍; ତତ୍ ସ୍ଥାନରେ ତା ଆଗମ; ତାଦୃଶ୍
Tādruk
ତଦୃକ୍ ... ଶବ୍ଦ, ୧ମା. ୧ବ. ଯାହା ସେହିପରି ଦେଖା
ଏତାଦୃକ୍ ... ଯାଏ)—ତଦ୍ରୂପ; ତଦ୍ବିଧ; ସେହିପରି—
(ତାଦୃଶୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Such; similar; identical; analogous

ତାଦୃକ୍ଷ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ କ୍ଲୀ (ତଦ୍+ଦୃଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ସ)—
Tādruksha ତଦ୍ରୂପ—Similar to that
(ତାଦୃକ୍ଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତାଦୃଶ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ କ୍ଲୀ. (ତଦ୍+ଦୃଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ, ଅ)—
Tādrusa ଏବମ୍ଭୂତ; ତଦ୍ବିଧ; ତାଦୃକ୍, ତାହାପରି; ସେହିପରି—
(ତାଦୃଶୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Such; suchlike; similar to that.
(ଈଦୃଶ; ଏତାଦୃଶ—ବିପରୀତ)

ତା ଦେଇ—ଗ୍ରା. ସର୍ବନାମ—ତାହାଦ୍ୱାରା—
Tā dei — By him, her or it.
ଓସ୍‌ଦ୍ୱାରା उसका हातसे
ତାଦେଇକି; ତାଦେଇକୁ; ତାଦେହିତେ; ତାଦେହୁଛି; ତାଦେହାତେ } ଅନ୍ୟରୂପ

ତାଧିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ନର୍ତ୍ତକ ବା ନର୍ତ୍ତକୀଙ୍କ ପଛରେ ବାଦ୍ୟ ବଜାଇବା ଲୋକ—
Tādhiā
तायया 1. A person walking behind a dancer and playing on a musical instrument.
୨ । ନର୍ତ୍ତକ ନର୍ତ୍ତକୀଙ୍କର ତାଳ ଅନୁସାରେ ନୃତ୍ୟ—
2. The rhythmic dancing of dancers.
ଦକ୍ଷିଣୀ ଚୌପଦୀ ଆଉ ଗୋଟ୍ଟପୋ ତାଧିଆ
ଶୁଣି ଶୁଣ କାନ ହୋଇ ଗଲଣି ବଧିଆ—ଫକୀରମୋହନ. ଉତ୍କଳଭ୍ରମଣ

ତାନ୍—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତନ୍ମୟ)—୧ । ଚୂର; ଭୋଳ—
Tān 1. Intoxicated.
(ଯଥା—ସେ ନିଶାରେ ତାନ୍ ହୋଇ ରହିଛି ।)
୨ । ବିହ୍ୱଳ; ଅଭିଭୂତ—2. Overwhelmed.
(ଯଥା—ସେ ରାଗରେ ତାନ୍ ହୋଇ ରହିଛି ।)

ତାନ୍‌ସେନ୍—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ଆକବରଙ୍କ ସମୟର ବିଖ୍ୟାତ ସଙ୍ଗୀତାଚାର୍ଯ୍ୟ—Name of a famous professor of music during the reign of the Moghal emperor Ākbar.
Tān-sen

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ଜନ୍ମ ଗୋୟାଲିୟର ରାଜ୍ୟରେ; ଏ ଜାତିରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଏବଂ ଏହାଙ୍କର ନାମ ତ୍ରିଲୋଚନ ଥିଲା । ଏ ଆକବର ବାଦସାହାଙ୍କ ଅମଳର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଗାୟକ ଥିଲେ । ସଙ୍ଗୀତଜ୍ଞ ପଣ୍ଡିତମାନେ କହନ୍ତି ଏପରି ଗାୟକ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାରତରେ ଜନ୍ମି ନାହାନ୍ତି । ଏ ରାଜା ମାନସିଂହଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସଙ୍ଗୀତ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପ୍ରଥମେ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରିଥିଲେ । ତତ୍ପରେ ବୃନ୍ଦାବନର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ହରିଦାସ ବାବାଜୀଙ୍କ ଶିଷ୍ୟତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରି କେତେ କାଳ ସଙ୍ଗୀତ ବିଦ୍ୟା ଶିଖିଲେ । କେହି କେହି କହନ୍ତି ଏ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ମୁସଲମାନ ସ୍ତ୍ରୋତ୍ର ହଜରତ୍ ମହମ୍ମଦ ଗାଉସଙ୍କ ନିକଟରେ ଓ ଧ୍ରୁପଦର ଅବିଷ୍କାରକ ବୃନ୍ଦାବନର ସାରଦା ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ନିକଟରେ ସଙ୍ଗୀତ ଶିକ୍ଷା କରିଥିଲେ । ଏ ପ୍ରଥମେ ଭାଟର ରାଜା ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବଘେଲାଙ୍କର, (ମତାନ୍ତରରେ ରେୱା ମହାରାଜଙ୍କ) ରାଜସଭାର ଜଣେକ ପାରିଷଦ ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ଖ୍ୟାତି କ୍ରମେ ଦେଶବ୍ୟାପୀ ହୋଇଥିଲା । ସମ୍ରାଟ ଆକବର ସିଂହାସନାରୂଢ଼ ହେବାର ୧୦ ବର୍ଷ ପରେ ଏହାଙ୍କ ଖ୍ୟାତି ଶୁଣି ଏହାଙ୍କୁ ଡକାଇଲେ ଓ ଏହାଙ୍କ ଗାନରେ ଏପରି ମୁଗ୍ଧ ହେଲେ ଯେ ଏହାଙ୍କୁ ଦୁଇ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ପୁରସ୍କାର ଦେଲେ ଏବଂ ନିଜ ରାଜ ସଭାରେ 'ନବରତ୍ନ' ମଧ୍ୟରେ ଏକତମ ରୂପେ ଏହାଙ୍କୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କଲେ । କେତେକ ଦିନ ପରେ ତାନ୍‌ସେନ୍ ଗୋଆଲିୟର ଯାଇ ସେଠାରେ ମହମ୍ମଦ୍ ଗୌସ୍ ନାମକ ଫକୀରଙ୍କଠାରୁ କଲ୍‌ମା ପଢ଼ି

୧	[illegible]	[illegible]	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

ମୁସଲମାନ ଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ ହେଲେ, ଓ ସେହି ଦିନଠାରୁ ଏହାଙ୍କର ନାମ ତାନ୍‌ସେନ୍ ହେଲା । ପୁଣି ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ ବାଦଶାହା ଅକବରଙ୍କ କନ୍ୟାଙ୍କ ଆଗରେ ତାନ୍‌ସେନ୍ ଗୀତ ଗାଉଥିବା ସମୟରେ ସେ ତେମାଙ୍କ ଉପରେ ମୁଗ୍ଧ ହେବା ଦେଖି ଅକବର ତାନ୍‌ସେନ୍‌ଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ନିଜ ଜେମାଙ୍କ ବିବାହ କରାଇଲେ । କଥିତ ଅଛି ଯେ ତାନ୍‌ସେନ୍ ଗାୟକ ବୃଜ ବାଉରା ସଙ୍ଗୀତ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱରେ ହୋଇଗଲେ ଓ ତାଙ୍କର କବର ଗୋୟାଲିୟରରେ ଅଛି । କବର ନିକଟରେ ଗୋଟିଏ ତେନ୍ତୁଳି ଗଛ ଅଛି । ପ୍ରତିବର୍ଷ ଭାରତର ଅନେକ ଗାୟକ ଏଠାରେ ସମବେତ ହୁଅନ୍ତି ଓ ଏ ତେନ୍ତୁଳି ଗଛର ପତ୍ର ଚୋବାନ୍ତି । ତାନ୍‌ସେନ୍‌ଙ୍କ ଚରିତ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ମିଳିଅଛି । ପୁଣି କେହି କେହି କହନ୍ତି ଯେ ମୁସଲମାନ ଐତିହାସିକ ଅବୁଲ୍ ଫାଜଲ ଏହାଙ୍କ ତାନ୍‌ସେନ ମିଶ୍ର ବୋଲି ଲେଖି ଅଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ସେ ମୁସଲମାନ ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରି ନ ଥିଲେ । ଅଦ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସିନ୍ଧିଆ ରାଜ-କୋଷରୁ ଅର୍ଥବ୍ୟୟ ହୋଇ ପୁଷ-ମାଘ ମାସରେ ତାଙ୍କ ଜନ୍ମସ୍ଥାନରେ ଗୋଟିଏ ମେଳା ଓ ଉତ୍ସବ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଉଅଛି । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତାନ—ସଂ. ବି. (ତନ୍ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାରିତ ହେବା+କର୍ମ ବାଚ୍ୟରେ, Tāna ଘଞ୍ଜର୍ଥେ ଅ (ଘଞ୍); ଯାହା ଗାୟକ କର୍ତ୍ତୃକ ବିସ୍ତାରିତ ହୁଏ; ତୁଳନାକର ଇଂ—ଟୋନ୍, ଟ୍ୟୁନ୍; ଗ୍ରୀକ୍ ଟୋନସ୍; ଲାଟିନ୍-ଟୋନସ୍; ଫ୍ରେଞ୍ଚ—ଟନ୍; ଜର୍ମାନୀ· ଟନ୍; ଡେନ୍‌ମାର୍କ-ଟୋନ୍; ଡଚ୍-ଟୁନ୍)—

୧ । ଗୀତର ସ୍ୱରବିସ୍ତାର; ସାଳାଙ୍କବିଶେଷ; ଅନୁଲୋମ ଗତିରେ ଗମନ; ମୂର୍ଚ୍ଛନାଦି ଦ୍ୱାରା ଗୀତର ସ୍ୱର ଓ ଶ୍ରୁତାଦିର ବିସ୍ତାର; ସ୍ୱରଗ୍ରାମ—1. The key note of music; the flourish of a song.

[ଦ୍ର—ସଙ୍ଗୀତ ଦାମୋଦର ଗ୍ରନ୍ଥର ମତରେ ସ୍ୱରମାନଙ୍କରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ତାନର ସଂଖ୍ୟା ୪୯ ଓ ଏଥିରୁ ୮୩୦୦ (ମତାନ୍ତରରେ ୫୦୪୦) କୂଟତାନ ବାହାରଅଛି । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୨ । ଗୀତର ରାଗ ବା ସ୍ୱର; ଗୀତରେ ସ୍ୱରସୀତିର ଆଳାପ; ଗତ୍- 2. Tune of a song; the strain of a song;

୩ । ଜ୍ଞାନବିଷୟ; ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ଅନୁଭୂତ ବିଷୟ— 3. An object of perception through the senses.

୪ । (+ଭାବ. ଅ) ବିସ୍ତାର—4. Expansion.

୫ । ଗାୟକର ସ୍ୱର— 5. The voice of a singer.

ଦେ. ବି—୧ । ଲକ୍ଷ୍ୟ; ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—1. Aim; object.

ମାରାନ୍ତୁ ଆଉରି ଏକ ତାନ ମନେ । ପ୍ରଥାଳାଥ. ନାନକେନ୍ଦୁଶ ।

୨ । କ୍ରୋଧାଦିର ଦଶା ବା ବେଗ; କ୍ରୋଧାଦିର ଆତିଶଯ୍ୟ; ଧମକ; ଝଡ଼; ଝାଙ୍କ—2. Paroxysm (of rage etc); fit (of passion); volley (of abuse); gust (of wind).

তান
तान

୩ । ଲୁଗା ବୁଣିବା ସକାଶେ ତନ୍ତୀମାନେ ଯେଉଁ ଟାଣୀ ଓ ଭରଣି ସୂତା ସଜାଡ଼ି ରଖନ୍ତି—3. The warp and woof thread kept ready before weaving.

তানা

তানা ୪ । ଲୁଗାର ଲମ୍ବ ବାଗର ସୂତା; ଟାଣି ସୂତା—
तानो 4. The warp of a cloth.

୫ । ବେଗ—5. Force; velocity.

(ଯଥା—ମେଲ୍‌ଗାଡ଼ି କେଡ଼େ ତାନରେ ଗଲୁଛି ।)

୬ । ଜୋର; ବଳ—6. Severity; force.

(ଯଥା—ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ଠେଙ୍ଗାଠାଏ କେଡ଼େ ତାନରେ ବାଜିଗଲା ।)

୭ । ସବାରିର ବା ପାଲିଙ୍କିର ବାଉଁଶ ସଙ୍ଗେ ସବାରିର କଳେବରକୁ ଅଣ୍ଟି ଧରିବା ନିମନ୍ତେ, ବ୍ୟବହୃତ ଲୁହାର ଛଡ଼ି ବା ଦଉଡ଼ି—7. Ropes or iron bars which keep the body of a palky or litter firmly attached to the poles.

୮ । ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ଡାକ—8. Halloo.

୯ । ପ୍ରବାହ; ଅବିରଳ ଧାର— 9 Continuous flow; current.

୧୦ । ଛିଡ଼ିବାକୁ ଥିବା; ଟାଣ— 10 Stretch; strain.

(ଯଥା—ସବୁ ବାହାର ମୁଁ ଏକାତାନରେ ଯାଇ କଟକରେ ପହଞ୍ଚିଗଲି ।)

୧୧ । କ୍ରୋଧମୟ ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱର—11. Angry voice; loud and angry tone.

ତାନକ—ଦେ. ବି.—ଏକଥର ମାତ୍ର; ଥରକ—
Tānaka Once only
(ଯଥା—ଏହି ତାନକ ଛୋଡ଼ି ଦାଣି ମୁଁ ଘରକୁ ଯିବି ।)

ତାନ କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—କ୍ରୋଧ ପ୍ରକାଶ କରିବା; କ୍ରୋଧର Tāna kārḍhibā ବାହ୍ୟ ଲକ୍ଷଣ (ଅର୍ଥାତ୍ ଉଗ୍ର ଓ କଠୋର तान तोड़ना ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱର ଦେଖାଇବା—

ତାନ ଦେଖା(ଖେ)ଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ To give vent to one's anger or rage.
ତାନ ବାହାରକରିବା

ତାନକେ—ଦେ. ଅ.—ଥରକେ—
Tānake At a time; at a stretch; in one strain.
(ତାନେକେ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ଏକା ତାନକେ ମୁଁ ଏ କଥାଟା ଛୋଡ଼ି ଦେଇଗଲି ।)

ତାନ ଛିଣ୍ଡା(ଣ୍ଡେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଝାଙ୍କ ଛିଣ୍ଡେଇବା; ଦଶା ବା Tāna chhiṇḍā(ṇḍe)ibā ଜୋର୍ ପୂର୍ବକ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ तान उड़ाना କରିବା, ଏକାବେଳାକେ କୌଣସି କାମ କରିବା— 1. To do any thing in one strain.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ୍ଣ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ରିଷ୍ଣ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୨ । ଗାଳିମନ୍ଦ କରିବା—2. To abuse; to scold.

ତାନ ଛିଣ୍ଡିବା—ଦେ. ବି.—ମାଡ଼, କାମ, ଗାଳି ଆଦି ଆରମ୍ଭ ହୋଇ
Tāna chhiṇḍibā ଏକା ଦମ୍ଭରେ ଶେଷ ହେବା; ଝୁଙ୍କ ଛିଣ୍ଡିବା—
The finish of one fit of speech, rebuke etc.

ତାନ ଟେକିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଗୀତର ସ୍ୱରକୁ କ୍ରମଶଃ ଉଚ୍ଚତର
Tāna ṭekibā କରିବା—1. To make the voice
তানতোলা louder and louder while singing a
तान भरना song.
୨ । ଝୁଙ୍କ ଚଢ଼ିବା—2. To be possessed with a fit or paroxysm of anger.
(ଯଥା—ଜରେ ! ତୋର କଅଣ ତାନ ଟେକିଛି କି ? ଆଜି ତୁ ଘରର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଖୋଧୁଛୁ ।)

ତାନ ତରଙ୍ଗ—ସଂ. ବି.—(ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତାନ + ତରଙ୍ଗ)—ସଙ୍ଗୀତ
Tāna taraṅga ଲହରି ସ୍ୱରଲହରୀ—A continuous wave or flourish of songs.

ତାନ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଗୀତ ବୋଲିଯିବା ଆଗରୁ ଉକ୍ତ
Tāna dharibā ଗୀତର ସ୍ୱର ବା ରାଗକୁ ଆବୃତ୍ତି କରିବା; ଗୀତ
তান ধরা ବୋଲିବା ପୂର୍ବରୁ 'ତାନା ନାନା' ଆଦି ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ
तान उठाना ସ୍ଥାନରେ ଯତିପାତ କରି ଉକ୍ତ ଗୀତର ସ୍ୱରକୁ ଆବୃତ୍ତି
କରିବା—1. To flourish a tune or recite the key-note before singing a song.
[ଯଥା—"ବନ୍ଦଇ ସାରଳା ମା ଗୋ ତୋର ଶ୍ରୀଚରଣେ"
ଏହି ଗୀତ ବୋଲିବା ପୂର୍ବରୁ ଗାୟକ
'ନାରେ ନାରେ ନାରେ ନାରେ ନାରେ ନାରେ ନାରେ'
ଆବୃତ୍ତି କରି ଉକ୍ତ ଗୀତର ତାନ ଧରନ୍ତି, ତାପରେ ଅସଲ
ଗୀତକୁ ବୋଲନ୍ତି ।]

ତାନପୁରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାନପୂରା)—ବୀଣା ଯନ୍ତ୍ର ବିଶେଷ—
Tānapurā A kind of harp.
তানপুরা ପଠାଣ ଘର ଚଉକିଦାର ମାଇକିନିଅଙ୍କ ପରି ତାନପୁରାଟା ଏକ
तानपूरा ପକ୍ଷରେ ବାଇକି ହାଣ୍ଡି ପରି ଡବଲ ଦୁଇଟା ଗଢ଼ା ଅଛି ।
(ତାନପୁର, ତମ୍ବୁରା, ତାମ୍ବୁରା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଫକୀର ମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ତାନପୂରା—ସଂ ବି.—(ତାନ+ପୂର ଧାତୁ=ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ
Tānapūrā +ଆ; ଯେଉଁ ଯନ୍ତ୍ରର ଧ୍ୱନିଦ୍ୱାରା ଗାୟକର ସ୍ୱର ପୂର୍ଣ୍ଣ
ହୁଏ)—ବୀଣାକୃତି ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ତମ୍ବୁରା;
ତାମ୍ବୁରା—A kind of harp.

ତାନବ—ସଂ. ବି. (ତନୁ=କୃଶ+ଭାବାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । କୃଶତା; କାର୍ଶ୍ୟ
Tānaba 1. Slenderness.
୨ । ତନୁତା; କ୍ଷୀଣତା—2. Weakness; thinness.
୩ । ଅଳ୍ପତା—3. Smallness; minuteness.

ତାନ ମାନ—ଦେ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ସହଚର ଶବ୍ଦ; ସଂ. ତାନ+ମାନ)—
Tāna māna ୧ । ଗୀତର ସ୍ୱର ବିସ୍ତାର ଓ ସ୍ୱର ପରିମାଣ; ଗୀତର
তান মান ସ୍ୱରର ଆଳାପ ଓ ତାଳ ପକାଇବା; ସ୍ୱର ଓ ତାଳ—
तानलय, तानमान 1. The tune and cadence of a song
କରତାଳ ଦେଇ ଗୀତ ଗାଇ ଥିଲେ ଘୋର ଉଚ୍ଚ ତାନ ମାନ ।
ନନ୍ଦକିଶୋର, ନିର୍ଝରିଣୀ ।
୨ । ରାଗଅନୁସାରେ ଗାୟକର ବୋଲିବା ଗୀତ ଓ ବାଦକର ତଦନୁସାରେ ଦେବା ତାଳ—2. The singing of a song to tune accompanied with the beating of time.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କ୍ରୋଧଜନିତ ସ୍ୱର ଓ ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ—
3 (figurative) Angry voice accompanied with postures; paroxysm of rage with postures.

ତାନମାନ ଉଠିବା—ଦେ. ବି.—କୌଣସି ଗୀତକୁ ଗାଇ ତାଳ ପକାଯିବା
Tānamāna uṭhibā The tolling of the song to the accompaniment of music.

ତାନମାନ କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତ ସ୍ୱର ସହିତ ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗି
Tānamāna kāṛhibā କରିବା—To make one's
तान उड़ाना angry voice tally with one's postures, or airs or gait.

ତାନାଘନା—ଦେ. ବି. ବିଶ. ଓ କ୍ରି. ବିଶ—ତନାଘନା (ଦେଖ)
Tānāghanā Tanāghanā (See).
(ତନାଘେନା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାନା ତାନା—ଦେ.ଅ.—ଗୀତ ବୋଲିବା ପୂର୍ବରୁ ସ୍ୱରାଳାପର ଆବୃତ୍ତି—
Tānā tānā Recitation of the keynote before the
তানা নানা singing of a song.
ताना रीरी
(ତାନା-ନା-ନା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାନି—ଦେ. ବିଶ.—୧ । ରାଗୀ; କ୍ରୋଧପ୍ରକୃତିକ; କ୍ରୋଧନ ସ୍ୱଭାବ—
Tāni 1. Wrathful; hot-tempered
तामसी ୨ । ଝୁଙ୍କି—2. Passionate.
(ତାନିଆଁ; ତାନୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାନିସା କାମ—ଦେ. ବି. (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ଖଣ୍ଡା ବା ତରବାରିଆଦି
Tānisā kāma ଉପରେ ଖୋଦାଇ କାମ ଦ୍ୱାରା ସୁନା ବା ରୁପାର
नकासी ଫୁଲ ଓ ପତ୍ରଆଦି ଅଙ୍କିତ କରିବା କର୍ମ—
पच्चीकारि Art of inlaying floral and other designs of gold and silver on the body of a sword.

ତାନୁ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର)—ତୋଡ଼ାଣି (ଦେଖ)
Tānu Torḍāṇi (See)

୧	ଋ	ଌ	ଋ,ୠ	ଟ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଞ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଉସ୍ତ	ଉଅ	ଘ
୨	ଋ	ଌ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଣ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

ତାନୁର—ସଂ. ବି. (ତନ୍ ଧାତୁ—ବିସ୍ତୃତ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ, ଉର)—
Tānura ୧ । ଜଳର ଘୂର୍ଣ୍ଣି; ପାଣି ଭଉଁରୀ; ଅବର୍ତ୍ତ—
(ତାନୂର—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Eddy; whirlpool.
୨ । ଘୂର୍ଣ୍ଣିବାୟୁ (ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Whirlwind.

ତାନେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଘୁଞ୍ଚାଏ; ହଣାଏ; ବଡ଼େ—
Tāne 1. Copiously; a crop or violent outpour of.
(ତାନେକେ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ସେ ମତେ ତାନେ ଗାଳି ଦେଇ
ଗଲ; ଆଜ ଅଳ୍ପ ତାନେ ବର୍ଷା ହୋଇଗଲା ।)
୨ । ଥରେ; ଏକଥର ମାତ୍ର—2 Once only.
(ଯଥା—ମୁଁ କଟକରେ ଏହା ତାନେ ଛେଳିର ବେକକୁ ହାଣି
ଛିଣ୍ଡାଇ ଦେଇପାରେଁ ।)

ତାନ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ତମ୍ ଧାତୁ=ମ୍ଳାନ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Tānta ୧ । କ୍ଳାନ୍ତ; ଶ୍ରାନ୍ତ—1. Tired; pulled down.
୨ । ମ୍ଳାନ—2. Faded.
୩ । ଦୁର୍ବଳୀକୃତ—3. Weakened; reduced.
୪ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ + ଅନ୍ତ)—ଯେଉଁ ଶବ୍ଦର ଅନ୍ତରେ 'ତ' ଅକ୍ଷର ଅଛି—4. (word) Ending with the letter ta.
(ଯଥା—ଗତ, ମୃତ, ପୂତ, ହାରିତ ।)

ତାନ୍ତବ—ସଂ. ବି. (ତନ୍ତୁ + ବିକାରାର୍ଥେ. ଅ)—
Tāntaba ସୂତାନିର୍ମିତ ବସ୍ତ୍ର; ସୂତା ଲୁଗା—
Cotton cloth.
ବିଣ—୧ । ସୂତ୍ର ନିର୍ମିତ—1 Made of thread.
୨ । ତନ୍ତୁ ବା ଏହି ଅଂଶ ବିଶିଷ୍ଟ—2. Fibrous.
୩ । ଯାହାକୁ (ଯେଉଁ ଧାତୁକୁ) ପିଟିକରି ବା ଟାଣି ସରୁ ତାର କରିଯାଇ ପାରେ—3. Ductile

ତାନ୍ତବତା—ସଂ. ବି. (ତାନ୍ତବ + ଭାବାର୍ଥେ. ତା)—ଧାତୁର ଯେଉଁ
Tāntabatā ଗୁଣ ଯୋଗୁଁ ତାହାକୁ ଟାଣିଲେ ବା ପିଟିଲେ
ସୂକ୍ଷ୍ମ ତାର ହୁଏ—Ductility.

ତାନ୍ତରା—ଦେ. ବି—ତେଲେଙ୍ଗା; ଶଗଡ଼ର ଅଖ ଉପରେ ବସିବା ନିମନ୍ତେ
Tāntarā ତଳପାଖେ ଗାତ କଟାଯାଇଥିବା ଯେଉଁ ଲମ୍ବା କାଠ ଦୁଇ
ଖଣ୍ଡ ଉପରେ ଶଗଡ଼ର ଦଣ୍ଡା ସଂଲଗ୍ନ ହୁଏ—
Long pieces of wood (with grooves to fit to the axle) which are set under the poles of a cart before they are fitted on the axle.

ତାନ୍ତିଆ ଟୋପୀ—ଦେ ବି. (ନାମ) (ଭୁ. ତାନ୍ତିଆ—ସରୁ; କଥିତ ଅଛି
Tāntiā topi ସେ ବେଶି ସରୁ ଦେଖିବାକୁ ଥିଲେ)—
तान्तिया तोपी ୧୮୫୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଭାରତର ସିପାହୀବିଦ୍ରୋହ
ସମୟରେ ବିଦ୍ରୋହୀଦଳର ଜଣେ ଅଧିନାୟକ—
(ତାନ୍ତିଆ ତୋପୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) The name of a leader of the rebellious forces during the Indian Sepoy mutiny of 1857 A. D.
[ଦ୍ର—ଏ ମହାରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ପ୍ରଥମେ ନାନାସାହେବଙ୍କ ଅଧୀନରେ କାମ କରୁଥିଲେ । ୧୮୫୭ ସାଲର ସିପାହୀବିଦ୍ରୋହ ସମୟରେ କାନପୁରରେ ଇଂରାଜମାନଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିବା ବିଷୟର ଏ ପ୍ରଧାନ ଉତ୍ତେଜକ ଥିଲେ । ଏ ବିଠୁରର ଯୁଦ୍ଧରେ ବିଦ୍ରୋହୀ ସେନାମାନଙ୍କର ଅଧିନାୟକ ଥାଇ ଇଂରାଜମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରାଜିତ ହେଲେ । ପରେ ଯାଇ ଝାନ୍ସୀର ରାଣୀ ଯୋଧବାଈଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଇଂରାଜଙ୍କ ବିପକ୍ଷରେ ଯୋଗ ଦେଲେ, କିନ୍ତୁ ସେଠାରେ ପରାଜିତ ହୋଇ ପୁଣି ୨୦ ହଜାର ସୈନ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କଲେ ଓ ପୁଣି ପରାସ୍ତ ହେଲେ । କିଛିଦିନ ପରେ ଏ ଗୋଆଲିଅର ଦୁର୍ଗ ହସ୍ତଗତ କରି ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ ପରାଜିତ ହୋଇ ମଧ୍ୟଭାରତ, ରାଜପୁତାନା ଓ ବୁନ୍ଦେଲଖଣ୍ଡରେ ଲୁଟି ବୁଲିଲେ । ପରେ ୧୮୫୯ ମସିହାରେ ଧରା ପଡ଼ି ବିଚାରରେ ରାଜବିଦ୍ରୋହ ଅପରାଧରେ ଅପରାଧୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡରେ ଦଣ୍ଡିତ ହେଲେ । ଏ ଚତୁର, ଦୂରଦର୍ଶୀ ଓ ବିଦ୍ରୋହୀମାନଙ୍କ ଦଳ ମଧ୍ୟରେ ଏକମାତ୍ର ଯୁଦ୍ଧନିପୁଣ ବ୍ୟକ୍ତି ଥିଲେ । ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର- ବଙ୍ଗଳା ଅଭିଧାନ । ଏହାଙ୍କୁ କେହି କେହି ତାନ୍ତିଆ ଭିଲ ବୋଲି କହନ୍ତି ଓ ଏ ଭିଲ ସର୍ଦ୍ଦାର ଥିବାର ମନେ କରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଏହା ଭ୍ରମ ।]

ତାନ୍ତ୍ରିକ—ସଂ. ବିଣ. (ତନ୍ତ୍ର + ସମ୍ବନ୍ଧ ବା ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଥେ ଇକ)—
Tāntrika ୧ । ତନ୍ତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to the Tantras.
୨ । କଳା ବା ବିଦ୍ୟା ବିଶେଷର ପାରିଭାଷିକ (ଶବ୍ଦ)—
2. Technical (words) (of a science or art).
୩ । ତନ୍ତ୍ର ଶାସ୍ତ୍ର ବେତ୍ତା—3. Well acqnainted with or versed in the Tantras.
୪ । ମାରଣ, ମୋହନ, ବଶୀକରଣାଦି ଅଭିଚାର ପ୍ରୟୋଗକାରୀ—4. Applying tantric incantations or charms against people.
୫ । ବିଶେଷଜ୍ଞ—5. Specialising in any branch of knowledge.
୬ । ତନ୍ତୁ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—
6. Fibrous; relating to fibres.
୭ । ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ବା ବିଶିଷ୍ଟ ମତ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
7. Sectarian.
୮ । ତନ୍ତ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—
8. Relating to the loom.
ବି—୧ । ତନ୍ତ୍ରମତାବଲମ୍ବୀ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Follower of the Tantras or an esoteric cult of the Hindus.
୨ । ସିଦ୍ଧାନ୍ତଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A scholar; a specialist.
୩ । କୌଣସି ସମ୍ପ୍ରଦାୟଭୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A sectarian; member of any sect.

ମାଧ୍ୟମିକ ଶ୍ଳେଷ ଅଟେ ବୃଷ୍ଟାରେ ହେବ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାନ ୧ବ ୨ ହେତ୍‌ ଅଛି ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ତାଠ' ନ ମିଳିଲେ 'ତାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଠ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

୪ । ଏକପ୍ରକାର ସନ୍ନିପାତ—
4. A kind of typhoid fever

ତାନ୍ତ୍ରିକ ପ୍ରୟୋଗ—ସଂ. ବି—ତନ୍ତ୍ରଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ କ୍ରିୟାକଳାପ (ଯଥା—
Tāntrika prayoga ମାରଣ, ବଶୀକରଣ, ସ୍ତମ୍ଭନ, ମୋହନ, ଦ୍ରାବଣ ଆଦି; ତନ୍ତ୍ର ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ)—
The application of the charms prescribed by the Tantras; esoteric appliances

ତାନ୍ତ୍ରିକ ବିଧି—ସଂ. ବି. (ତାନ୍ତ୍ରିକ + ବିଧି, କର୍ମଧା)—ତନ୍ତ୍ରଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ
Tāntrika bidhi ବିଧାନ (ତନ୍ତ୍ର ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ)
Rules prescribed by the Tantras.

ତାନ୍ତ୍ରିକ ସଂସ୍କାର—ସଂ. ବି. (ତାନ୍ତ୍ରିକ + ସଂସ୍କାର; କର୍ମଧା)—ତନ୍ତ୍ରଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ
Tāntrika samskāra ଦୀକ୍ଷାଦିର ବିଧାନ—Consecratory rules prescribed by the Tantras.

ତାପ୍ ତରକ—ଦେ. ବି—ତାକ୍ ତରକ (ଦେଖ)
Tāp taraka Tāk taraka (See)

ତାପ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି (ସଂ. ତପ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ତାପି ଧାତୁ,
Tāp-bā ତୁଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ତାପ୍‌ନା)—
(ନିଆଁ, ଖରା ଆଦି) ପୋଇଁବା—
To bask or warm one's, self before fire or in the sun.

ତାପ୍‌ମା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ନିଆଁ ବା ଖରା ପୋଇଁବା—
Tāp-mā To bask or warm oneself before fire or in the sun.

ତାପ—ସଂ. ବି. କ୍ଲୀ (ତପ୍ ଧାତୁ=ଗରମ ହେବା + ଭାବେ, ଅ)—
Tāpa ୧ । ଉତ୍ତାପ; ଆଁଚ—
1. Heat; warmth; blaze, glare.
[ଦ୍ର—ଜଡ଼ବିଜ୍ଞାନ ମତରେ ତାପ ଜଡ଼ପଦାର୍ଥର ଗୋଟିଏ ଶକ୍ତିର ବିକାଶ ମାତ୍ର । ଏହି ଶକ୍ତି ଜଡ଼ପଦାର୍ଥର ଅଣୁରେ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ଥାଏ । କଠିନ, ତରଳ ଓ ବାଷ୍ପୀୟ ସକଳ ପଦାର୍ଥର ଅଣୁ ଶକ୍ତିଯୁକ୍ତ ହେବାମାତ୍ରେ ଉକ୍ତ ଶକ୍ତି ବିକଶିତ ହୁଏ ।]
୨ । ଉଷ୍ଣତା—2. Temperature, warmth.
୩ । ଉଷ୍ଣୋତ୍ପାଦିକା ଶକ୍ତି—
3. The force which generates heat.

[ଦ୍ର—ସୂକ୍ଷ୍ମଭାବରେ ଉତ୍ତାପ ଓ ଉଷ୍ଣତା ଏକ ନୁହେ । ତାପ ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ଶରୀରରେ ଉଷ୍ଣତା ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ତାପ ବାହାରିଗଲେ ଉଷ୍ଣତା କମିଯାଏ । ବିଜ୍ଞାନ ମତରେ ସବୁ ପଦାର୍ଥରେ (ଏମନ୍ତ କି ବରଫରେ, ସୁଦ୍ଧା) ତାପ ଅଛି । ମନୁଷ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶେନ୍ଦ୍ରିୟ ଦ୍ୱାରା ପଦାର୍ଥର ଉଷ୍ଣତା ଅନୁଭବ କରେ । ସ୍ପର୍ଶେନ୍ଦ୍ରିୟ ଦ୍ୱାରା କଳ୍ପନା କରାଯାଇ ନ ପାରିବା ସୂକ୍ଷ୍ମ ତାପର ପରିମାଣକୁ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା ପାଇଁ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଯନ୍ତ୍ରମାନ ଆବିଷ୍କୃତ ହୋଇଅଛି ।]

୪ । ସନ୍ତାପ; କ୍ଳେଶ; ଯନ୍ତ୍ରଣା; ଦୁଃଖ—
4. Pain; distress; agony.
ଇନ୍ଦ୍ର ଦେବ ସବାଶରୁ ପାଇ ଅତି ତାପ,
ବୋଇଲେ ସବନୀତ କରୁ କେତେ ଦର୍ପ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୫ । ଅଶାନ୍ତି; ଗୋଳମାଳ—5. Turmoil; agitation; torment.
୬ । କ୍ରୋଧ; କୋପ—6. Anger.
୭ । ମାନସିକ ଦୁଃଖ; ଶୋକ—
7. Sorrow; grief; mortification.
ଭୂପଙ୍କୁ ଲୋପ କର ନଷଧ ଅଧିପ
ହୃଦୟଅନ୍ତରେ ମଣ୍ଡୁପାକ ବହୁ ତାପ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ବନ ।
୮ । ଜ୍ୱର—8. Fever.
୯ । ଅନୁତାପ—9. Mental agony, repentance; regret.
୧୦ । ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ, ଆଧିଦୈବିକ ଓ ଆଧିଭୌତିକ ଦୁଃଖ—
10. Pain due to mental, divine and material causes.
[ଦ୍ର—ଉପରୋକ୍ତ ୩ ପ୍ରକାରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ତାପକୁ ତ୍ରିତାପ ବା ତାପତ୍ରୟ କୁହାଯାଏ ।]

ତାପକ—ସଂ. ବିଣ (ତପ୍ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ ତାପି ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Tāpaka ୧ । ଯାହା ଉତ୍ତପ୍ତ କରେ; ତାପଜନକ—
(ତାପିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Heating; producing warmth.
୨ । ଦାହକ—2. Burning.
ବି—୧ । ଜ୍ୱର—1. Fever.
୨ । ରଜୋଗୁଣ—2. Material or gross quality of nature.

ତାପଜ—ସଂ. ବିଣ (ତାପ + ଜନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ତାପରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ—
Tāpaja Caused by heat.
(ତାପଜନ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାପଜନକ—ସଂ. ବିଣ (ତାପ + ଜନ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Tāpa janaka ୧ । ଉତ୍ତାପକାରୀ—1. Burning; heating.
୨ । ସନ୍ତାପଜନକ; ଯାହା ମନରେ ଦୁଃଖ ଜନ୍ମାଏ—
2. Causing grief.

ତାପଡ଼ ଲୋହାର—ଦେ. ବି—ସୁଆଁ ନଇ (ଦେଖ)
Tāparda lohāra Suāṅ nai (See).

ତାପଡ଼ା ଶୁଖୁଆ—ଦେ. ବି—ଚାମ୍ପଡ଼ା ଶୁଖୁଆ; ବଡ଼ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିର ଶୁଖୁଆ;
Tāpardā śukhuā Dried prawn.

ତାପତୀ—ସଂ. ବି—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟକନ୍ୟା ତାପୀ—
Tāpatī 1, Name of the daughter of the Sun-god.
୨ । ତାପ୍ତୀ ନଦୀ—2. The river, Tāptī.

ତାପତ୍ୟ—ସଂ. ବି (ତପତୀ + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଯ)—
Tāpatya ତପତୀଙ୍କ ବଂଶଧର ଅର୍ଜୁନ—
A name of Arjuna.

୧	ଋ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଚ	ଗ୍ଧ,ଷ	ଙ୍କ	ଲ୍ପ	ତ୍ଥ	ଘ
୨	ଋ	ଊ	ରୁ	ଳୁ	ଧ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଈ	ନ୍

[ଦ୍ର—କୁରୁବଂଶୀୟ ସମ୍ବରଣ ନାମକ ଜଣେ ରଜାଙ୍କ ପତ୍ନୀଙ୍କ ନାମ ତପତୀ ଥିଲା । ତପତୀ ସୂର୍ଯ୍ୟକନ୍ୟା ଥିଲେ । ସେହି ବଂଶରୁ ଅର୍ଜୁନ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବାରୁ ସମ୍ଭବତଃ ତାଙ୍କର ଏ ନାମ ହୋଇଅଛି । ପାଣ୍ଡବମାନେ କୁରୁ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରବଂଶୀୟ ।]

ତାପତ୍ରୟ—ସଂ. ବି (ତାପ + ତ୍ରୟ)—ତ୍ରିତାପ; ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ, ଆଧିଦୈବିକ ଓ ଆଧିଭୌତିକ ଦୁଃଖତ୍ରୟ; ସଂସାରରେ ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରତି ଘଟିବା ତ୍ରିବିଧ ଦୁଃଖ—
Tāpa traya
The three classes of human sufferings (viz, those caused by the soul, by the gods and by the elements) according to the Hindus

ତାପଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତାପ + ଦା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—
Tāpada
(ତାପଦା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । ଯାହା ତାପ ଦିଏ—1. Supplying heat.
୨ । ସନ୍ତାପଦାୟକ—2. Causing distress or yonag.

ତାପ ଦୁଃଖ—ସଂ ବି—ପାତଞ୍ଜଳ ଦର୍ଶନ ଅନୁସାରେ ଏକଶ୍ରେଣୀର ଦୁଃଖ—
Tāpa duḥkha
A class of troubles according Pātañjala philosophy.
[ଦ୍ର—ପାତଞ୍ଜଳ ଦର୍ଶନରେ ଦୁଃଖ ତିନିପ୍ରକାର ଥିବାର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି—ତାପ ଦୁଃଖ, ସଂସ୍କାର ଦୁଃଖ ଓ ପରିଣାମ ଦୁଃଖ ।]

ତାପନ—ସଂ. ବି (ତପ୍ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ ତାପି ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—
Tāpana
୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. The sun.
୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ—2. Sun's rays.
୩ । ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ ମଣି—
3. A kind of gem; sunstone.
୪ । କାମଦେବଙ୍କର ପଞ୍ଚବାଣ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ—
4. One of the five arrows of the God Cupid.
୫ । (+ ଭାବ. ଅନ) ତାପଜନନ; ତାପ ଜନ୍ମାଇବା—
5. The generation of heat.
୬ । କ୍ଳେଶ ଦେବା; ଉତ୍ପୀଡ଼ନ—
6. Tormenting; oppression.
୭ । ଅର୍କ ଗଛ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
7. Calotropis Gigantea (plant)
୮ । ଢୋଲ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—8 Drum.
୯ । ନରକ ବିଶେଷ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
9. One of the hells according to the Hindus.
୧୦ । ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଅଭିଚାର ବା ପ୍ରୟୋଗ ବିଶେଷ; ଯହିଁ ଫଳରେ ଶତ୍ରୁର ପୀଡ଼ା ଜନ୍ମେ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
10. A kind of application of charm resulting in the enemy being afflicted with disease.

ସଂ. ବିଣ—ତାପଜନକ—Heating; generating heat.
ଦେ. ବିଣ—ସନ୍ତାପିତ—Afflicted,
କନ୍ଦର୍ପ ବହିଲେ ମୋତେ କରନ୍ତି ତାପନ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଦେ. ବି—୧ । ଜୋର—1. Force
(ଯଥା—ଚଟକଣାଟା ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ଖୁବ ତାପନରେ ବାଜିଗଲା)
୨ । ବେଗ—2. Velocity.
(ଯଥା—ଘୋଡ଼ାଟା ଖୁବ ତାପନରେ ଦଉଡ଼ୁଛି)

ତାପନମ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ତାପ + ନମ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ)—
Tāpa namya
(ତାପ ନମ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥ (ଯଥା, ଧାତୁ) ତାପ ପାଇଲେ ନରମ ହୁଏ—Malleable by heat.

ତାପନୀୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତାପି ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନୀୟ)—
Tāpaniya
(ତାପନୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ତାପ୍ୟ; ତପ୍ତ କରିବାର ଉପଯୋଗୀ—
Fit to be heated.

ତାପମାନ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତାପ + ମାନ; ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—ଉତ୍ତାପର ପରିମାଣ ବା ମାପ—
Tāpa māna
Measure or degree of heat.

ତାପମାନ ଯନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—
Tāpamāna jantra
ଯେଉଁ ଯନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ବସ୍ତୁର ବା ଦେହର ଉତ୍ତାପର ପରିମାଣ ଜଣାଯାଏ; ଥର୍ମୋମିଟର—
Thermometer.

ତା ପର—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ଅ.—୧ । ତହିଁ ଉପରେ; ତା ଉପରେ—
Tā para
1. Upon him or that.
তার পরে
(ତା ପରେ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ତାରପର
ଉସକା ବାଦ
ଅକାଶରେ ଉଡ଼େ ତଃସେନ ସାଙ୍ଗେ ଦୁଷ୍ଟ ପକ୍ଷୀ ତାପର ସେ ।
ବକ୍ସିଜଗନ୍ନାଥ. କଟକ ସମାଯୁଣ ।
୨ । ତହିଁ ପରେ—2. After that; thereafter.

ତାପଶ୍ଚିତ—ସଂ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଯଜ୍ଞ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tāpaśchita
A kind of vedic sacrifice.

ତାପସ—ସଂ. ବି. (ତପସ୍ + ପ୍ରୟୋଜନାର୍ଥେ. ଅ)—
Tāpasa
(ତାପସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । ତପସ୍ୱୀ; ମୁନି; ଋଷି—
1. An ascetic; a sage.
୨ । ତେଜପତ୍ର—2. The fragrant leaf of Cassia Cinnamon.
୩ । ତମାଳ (ଦେଖ)—3. Tamāla (See)
ବିଣ—୧ । ତପସ୍ୟାକାରୀ—
1. Practising asceticism or penance.
୨ । ତପସ୍ୱୀଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating to ascetics.

ତାପସକ—ସଂ ବି. (ତାପସ + ଅଳ୍ପାର୍ଥେ. କ)—
Tāpasaka
ସାମାନ୍ୟ ବା ଛୋଟ ତପସ୍ୱୀ—A petty sage.

ତାପସଜ—ସଂ. ବି—ତେଜପତ୍ର (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tāpasaja
Cassia Cinnamon.

ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ବୃକ୍ଷାରେ ହ୍ରସ୍ୱ ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଅଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳେ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, ବୃଥ ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଘ୍ୟ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ' ଦେଖିବେ ।

ତାପସତରୁ—ସଂ. ବି. (ତାପସ+ତରୁ; ତପସ୍ୱୀମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ତରୁ; Tāpasa taru ଏ ତରୁର ଫଳରୁ ତେଲ ତେଲ ବାହାର କର (ତାପସ ଦ୍ରୁମ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଋଷିମାନେ ଦେହରେ ଲଗାଉଥିଲେ)— ଇଙ୍ଗୁଦୀ ବୃକ୍ଷ—Terminalia Catapha (tree).

ତାପସପ୍ରିୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତାପସ+ପ୍ରିୟ)— Tāpasa priya ୧ । ତପସ୍ୱୀମାନଙ୍କର ପ୍ରିୟ (ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତି)— 1. Loved by ascetics.

୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ତପସ୍ୱୀମାନେ ଯାହାର ପ୍ରିୟ; ଯେ ତପସ୍ୱୀମାନଙ୍କୁ ଖୁସି ପାଏ—2. Fond of ascestics.

ବି—୧ । ପିୟାଳ ଗଛ; ଚିଆଳ—Buchanania Latifolia (tree).

[ଦ୍ର—ଏହା ଅମ୍ରାଦି ବର୍ଗର ଅରଣ୍ୟ ତରୁବିଶେଷ; ଫଳ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ, ଛୋଟ ଓ ମନୁଷ୍ୟଭକ୍ଷ୍ୟ । ଟାକୁଆ ଘରରେ ଥିବା କୋଇଲି ବାଦାମ ଫଳର ଶସ ଭଳି ସୁସ୍ୱାଦୁ । ଏଥିରୁ ତେଲ ବାହାରେ]

୨ । ତାପସ ତରୁ (ଦେଖ) (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)— 2. Tāpasa taru (See).

ତାପସପ୍ରିୟା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ତାପସ+ପ୍ରିୟା)—ତପସ୍ୱୀମାନଙ୍କର ପ୍ରିୟା— Tāpasa priyā Loved by ascetics. (ତାପସେଷ୍ଟା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବି—୧ । ଦ୍ରାକ୍ଷାଲତା; ଅଙ୍ଗୁର ଲତା— Vine

୨ । ଦ୍ରାକ୍ଷା; ଅଙ୍ଗୁର ଫଳ—2. Grape.

ତାପସବୃତ୍ତି—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତାପସ+ବୃତ୍ତି, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ)—ତପସ୍ୟା; Tāpasa brutti ତପଶ୍ଚରଣ—Asceticism; austerities.

ତାପସୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ତାପସ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ତପସ୍ୟାକାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ— Tāpasi 1. A female ascetic.

୨ । ତପସ୍ୱି ପତ୍ନୀ—2. Wife of a sage.

ତାପସେକ୍ଷୁ—ସଂ. ବି—(ମ. ସ. ଲୋ; ତାପସ ପ୍ରିୟ ଇକ୍ଷୁ)—ଏକପ୍ରକାର Tapasekshu ଆଖୁ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—A kind of sugar-cane.

ତାପ ସ୍ୱେଦ—ସଂ. ବି—(ବୈଦ୍ୟକ; ମ. ପ ଲୋ; ତାପ ଜନିତ ସ୍ୱେଦ)— Tāpa sweda ୧ । ଗରମ ବାଲି, ଲୁଣ ବା ବସ୍ତ୍ରର ପୁଡ଼ା ବା ହାତ ଘଷି ସେକ ଦେହରୁ ଝାଳ ବୁହାଇବା କର୍ମ— 1. Dry fomentation.

୨ । ବାମ୍ଫଅଣ—2 Vapour-bath.

୩ । ଦେହ ସେକା ହେବା ଯୋଗୁଁ ଦେହରୁ ବହିବା ଝାଳ— 3. Perspiration due to dry fomenting.

ତାପସ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତାପସ+କାର୍ଯ୍ୟାର୍ଥେ ଯ)—ତପସ୍ୱୀର ଧର୍ମ; ତପସ୍ୟା— Tāpasya The duties of an ascetic; asceticism.

ତାପ ହର—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ. (ତାପ+ହୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ସନ୍ତାପ- Tāpa hara ହରଣକାରୀ—Alleviating distress; soothing; cooling. (ତାପହରା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତାପ ହରୀ—ସଂ. ବି. (ତାପ+ହୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଏକ Tāpa hari ପ୍ରକାର ଖେଚୁଡ଼ି (ଭାତପ୍ରକାର)—A kind of dish prepared of rice boiled with pulse.

[ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାକୁ ଧୂଆ ଚାଉଳ ସଙ୍ଗେ ହରଡ଼ର ବଡ଼ି ମିଶାଇ ସେଥିରେ ହଳଦୀ ଗୋଳାଇ ତାକୁ ଘିଅରେ ସନ୍ତୁଳି ପାଣିରେ ସିଝାଇବାକୁ ହୁଏ । ଚାଉଳ ସିଝି ଗଲେ ତାହାକୁ ହେଙ୍ଗୁ-ଦ୍ୱାରା ବସାଇବାକୁ ହୁଏ । ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର]

ତାପହର୍ତ୍ତା—ସଂ.ବିଣ. ପୁଂ (ତାପ+ହୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ, ୧ମା. ୧ବ)— Tāpa harttā ତାପହର—Alleviating distress; soothing; cooling. (ତାପ ହର୍ତ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତାପହାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ(ତାପ+ହୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)- Tāpa hāri ତାପହର—Alleviating distress; soothing; cooling. (ତାପ ହାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତାପି—ଦେ. ବି.—ଲମ୍ୱା ସରୁଆ କରଣୀ— Tāpi A long slender trowel.

ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ, ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ରାଜମିସ୍ତ୍ରୀ—Mason.

ତାପିଚ୍ଛ—ସଂ. ବି. (ତାପିନ୍=ସନ୍ତପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି+ଛଦ୍ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ Tāpichchha କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ତମାଳ (ଦେଖ) (ତାପିଞ୍ଛ, ତାପିଞ୍ଜ—ଅନ୍ୟରୂପ) Tamāḷa (See).

ତାପିଞ୍ଜ—ସଂ. ବି. (ତାପିନ୍=ସନ୍ତପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି+ଜ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)— Tāpiñja ୧ । ତମାଳବୃକ୍ଷ—1. The Tamāḷa tree.

୨ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମାକ୍ଷିକ (ଦେଖ)— 2. Swarṇṇa-mākshika (See).

ତାପିତ—ସଂ.ବି. (ତପ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ତାପି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ପୀଡ଼ିତ- Tāpita 1 Sick.

୨ । ତାପପ୍ରାପ୍ତ; ଯାହାକୁ ତତା ଯାଇଅଛି—2. Heated.

୩ । ଖେଦଯୁକ୍ତ; ଦୁଃଖିତ; ସନ୍ତାପିତ— 3. Afflicted; distressed.

୪ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ତ) କ୍ରୁଦ୍ଧ—4. Incensed.

୫ । ଅତ୍ୟାଚରିତ—5. Oppressed.

ତାପିନୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ତାପ+ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ, ଈ)—୧ । ତାପଯୁକ୍ତା— Tāpini 1. Heated. (ତାପୀ—ପୁଂ) ୨ । ସନ୍ତପ୍ତା—2. Afflicted.

୩ । ଦୁଃଖିନୀ—3 Sorrowful; miserable (woman)

୪ । ତାପ ଜନୟିତ୍ରୀ—4. Producing warmth; generating heat.

ସଂ. ବି.—ଗ୍ରନ୍ଥର ନାମ, ଉପନିଷଦ—Title of some devotional writings.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଚ୍ଛ	ଶ,ସ	ଜ୍ଞ	ଇପ୍ସ	ଙ୍ଗ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		କ୍ଷ	ଯ	ସ	ଦ୍ୟ	ଇଥ	ୠ	÷

ଦେ. ବ.—୧ । (ସ. ଗୋପାଳତାପିନୀ; ଶ୍ରୀମତ୍ତାପିନୀ ଶବ୍ଦର ସଂକ୍ଷେପ)—ବୈଷ୍ଣବ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—Abbreviation of the title of some devotional works

୨ । ବେଦାନ୍ତ—2. Bedānta philosophy.

ତାପିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସ. ତାପ ଧାତୁ ଜାତ, ତପି ଧାତୁ)—Tāpibā ୧ । (ଅଗ୍ନି) ଲଗାଇବା ବା ଜାଳିବା—1. To kindle (a fire).
ତାତାନ
ତାପନା (ଯଥା—ବାବାଜୀ ଧୁନି ତାପି ବସିଛନ୍ତି ।)

୨ । ଦଣ୍ଡିବା; ଦଣ୍ଡ ଦେବା—2. To punish.

୩ । ଉତ୍ତପ୍ତ କରାଇବା; ତତାଇବା—3. To heat.

୪ । ଦୁଃଖିତ ହେବା—4. To be sorry.

୫ । ଉଷୁମାଇବା—5. To warm.

୬ । ଦୁଃଖ ଦେବା—6. To affect; to press.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—୧ । ତାପ୍‌ବା (ଦେଖ)—1. Tāpbā (See).

ତାପୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତାପ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥେ, ଇନ୍; ତାପିନ୍ ଶବ୍ଦର ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ତାପଯୁକ୍ତ—1. Heated.
Tāpi
(ତାପିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ସନ୍ତପ୍ତ—2. Afflicted.

୩ । ଦୁଃଖୀ—3. Miserable

୪ । ତ୍ରିତାପୀ—4. Afflicted with all sorts of worldly troubles.

୫ । (ଜିନ୍ନନ୍ତ ତାପି ଧାତୁ+ଇନ. ୧ମା ୧ବ)—ଦୁଃଖଜନକ 5. Afflicting.

୬ । ଉତ୍ତାପଜନକ—6. Producing or generating.

ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ତାପ୍ତୀ ନଦୀ—The river Tāpti in the Deccan.

୨ । ଯମୁନା ନଦୀ—2. The river Jamuna.

୩ । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ କନ୍ୟା ଓ ସମ୍ବରଣଙ୍କ ପତ୍ନୀ—3. The daughter of the Sun-god and wife of king Sambarana.

ବ. ପୁଂ—ବୁଦ୍ଧ—The Buddha.

ତାପେନ୍ଦ୍ର—ସ. ବ ତାପ+ଇନ୍ଦ୍ର;୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସୂର୍ଯ୍ୟ (ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)—The sun
Tāpendra

ତାପେଶ୍ୱର—ସ. ବ—ତୀର୍ଥବିଶେଷ—Name of a shrine or a place of pilgrimage.
Tāpeswara

ତାପ୍ତା—ବୈଦେ. ବ. (ପା. ତଫତ; ଇଟାଲୀୟ-ଟାଫେଟା)—Tāptā ଟାଣୀ ରେଶମର ଓ ଉରଣୀ ଲୁଗାର ସୂତାରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବା ଲୁଗା; ବାଫ୍‌ତା; ଦୁପଟ୍ଟା ରେଶମି ଲୁଗା—A fabric made of silk and linen; Taffetta.
ତାଫତା
ତଫ୍‌ତା
ତାଫ୍‌ତା—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏ ପାରସୀ ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀରେ ଟାଫେଟା ଆକାର ଧାରଣ କରିଅଛି ।]

ତାପ୍ତୀ—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ନାମ—ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ନଦୀବିଶେଷ—Name of a river in the Deccan.
Tāpti
[ଦ୍ର—ଏହା ବିନ୍ଧ୍ୟାଚଳର ଦକ୍ଷିଣ ପାଖ ସାତପୁରା ପାହାଡ଼ରୁ ବାହାରି ପଶ୍ଚିମମୁଖ ହୋଇ ସୁରଟଠାରେ ଆରବ ସାଗରରେ ବାମ୍ବେ ଉପସାଗରରେ ପଡ଼ିଅଛି । ସ୍କନ୍ଦ ପୁରାଣ ତାପୀଖଣ୍ଡରେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ ବରୁଣ ଅଗସ୍ତ୍ୟ ମୁନିଙ୍କ ଶାପରେ ସମ୍ବରଣ ନାମରେ ସୋମବଂଶର ରାଜା ହେଲେ ଓ ବହୁ ତପସ୍ୟା କରି ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପରମ ରୂପବତୀ ଓ ପାପନାଶିନୀ କନ୍ୟା ତାପୀଙ୍କୁ ବିବାହ କଲେ । ତାପୀ ତାପତୀ ବା ତାପ୍ତୀ ନଦୀରୂପେ ଧରାତଳରେ ବହୁଅଛନ୍ତି । ଏ ନଦୀରେ ସ୍ନାନ କଲେ ଓ ବିଶେଷତଃ ଆଷାଢ଼ ମାସରେ ସ୍ନାନ କଲେ ସବୁ ପାତକ ନାଶ ହୁଏ । ଏହା କୂଳରେ ଗଙ୍ଗାତୀର୍ଥ, ଅକ୍ଷମାଳା ତୀର୍ଥ ଆଦି ଅନେକ ତୀର୍ଥ ଅଛି ଓ କୂଳଦେଶରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ୧୦୮ ମହାଲିଙ୍ଗ ଅଛନ୍ତି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର । ଏହାର ମୁହାଣ ପାଖେ ସୁରଟ ନଗର ଅବସ୍ଥିତ । ନାଗପୁରଠାରୁ ଯେଉଁ ରେଲ ଲାଇନ ବୋମ୍ବେ ଆଡ଼କୁ ଯାଇଅଛି ତାହା ତାପ୍ତୀ ନଦୀର ପ୍ରାୟ ସମାନ୍ତରଭାବରେ ଖଣ୍ଡୋଯା ଠାରୁ ଭୁସାବଲ ବାଟେ ସୁରଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇଅଛି ।]

ତାପ୍ୟ—ସ. ବିଣ. (ତପ୍ ଧାତୁ ଣିଚ ତାପି ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—Tāpya ତାପନୀୟ (ଦେଖ)—Tāpaniya (See)

ସ. ବ—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମାକ୍ଷିକ (ଦେଖ)—Swarṇṇamākshika (See)

ତାବ୍‌ଜି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ତାବିଜ (ଦେଖ)—Tāb-ji Tābija (See)

ତାବ୍‌ଦା—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ସ୍ତବ୍ଧ)—୧ । ସ୍ତବ୍ଧ; ବଧିରୀକୃତ (କର୍ଣ୍ଣ)—1 Stunned.
Tāb-dā
ତାଭା ୨ । ଗ୍ଲାନିଯୁକ୍ତବିରହିତ—2. Benumbed.
ସୁନ୍ନ ୩ । ଚଳଚ୍ଛକ୍ତିରହିତ—3. Paralysed.
[ତାବ୍‌ଦା(ଧା)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ତାବ୍‌ଦାର୍—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ତାବଅ+ପା. ପ୍ରତ୍ୟୟ.ଦାର୍) (ମୁସଲମାନୀ ଭାଷା)—୧ । ଦାସ—1. Slave.
Tāb-dār
ତାବେଦାର ୨ । ଅଧୀନ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A subordinate.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ୧ ଓ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ପଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'ଦଣ୍ଡ' ନ ମିଳିଲେ 'ଦଣ୍ଡ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

तावेदार, तावे ୩ । ଚାକର—3. Servant.
ତାବେଦାର } ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଣ—ଅଧୀନ—Subservient;
ତାବେଦାର୍ } subordinate; subject to.

ତାବେଦାରି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ତାବେଦାରି) (ମୁସଲମାନୀ ଭାଷା)—
Tab-dāri ୧ । ଅଧୀନତା—1. Subordination.
तावेदारि, तावेदारी ୨ । ଆନୁଗତ୍ୟ—
ତାବେଦାରି } ଅନ୍ୟରୂପ 2. Subserviency; subjection.
ତାବେଦାରୀ } ୩ । ଚାକିରି—3. Service.
୪ । ହୀନ ଚାକିରି—4. Menial service.

ତାବକ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ. (ଯୁଷ୍ମଦ୍+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ; ଯୁଷ୍ମଦ୍ ସ୍ଥାନରେ
Tābaka ତବକ ଆଦେଶ)—୧ । ତୁମ୍ଭର; ତୁମର—
(ତାବକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Thine; yours; belonging to you.
୨ । ଆପଣଙ୍କ ଅଧୀନ—2. Yours obediently.

ତାବକୀନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଯୁଷ୍ମଦ୍+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଈନ; ଯୁଷ୍ମଦ୍=
Tābakīna ତବକ)—ତାବକ (ଦେଖ)—Tābaka (See)
(ତାବକୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତାବଡ଼—ଦେ. ବି—ଶାସନ କରିବା—
Tābarḍa Ruling; controlling.

ତା ବଡ଼ା—ଗ୍ରା. ବିଣ—ତାହାଠୁଁ ବଡ଼; ତାଠାରୁ ଅଧିକ—Superior to
Tā barḍā that; above that; higher than that.
(ତାଁ ବଡ଼ା, ତାହାଁ ବଡ଼ା, ତାହାଁ ବଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାବଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶାସନ କରିବା—
Tābarḍibā To rule; to control.
(ତାବୁଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାବତ୍—ସଂ. ବିଣ. (ତଦ୍=ସେହି+ପରିମାଣାର୍ଥେ. ବତ୍)—
Tābat ୧ । ତତ୍‌ସଂଖ୍ୟକ; ତତ୍‌ପରିମିତ; ସେତେ; ସେତିକି—
1. So many; so much; that much of.
୨ । ତାବତୀୟ; ସେହି ସମସ୍ତ—
2. All that; all those.
ଅପର ତାବତ ମନାଇ ମଣ୍ଡଳୀ ସ୍ତାବକ ଲୋକ ପିଣ୍ଡାର—
ନନ୍ଦକିଶୋର, ଶମଶ୍ରୀ ।
ସର୍ବନାମ—ତାହା ସମସ୍ତ; ସେମାନେ ସବୁ—
All that; all of them.
ସଂ. ଅ—୧ । ସେହି ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—
1 Till that time; till then; so long.
୨ । ତତ୍‌କାଳେ; ସେହି କ୍ଷଣରେ—
2. At that time.
୩ । ସେତେଦୂର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—3. So far.
୪ । ସେହି ପରିମାଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—4. So much.
(ଯଥା—ସମ୍ଭବରେ ଏହି ଶବ୍ଦ ପରିଚ୍ଛେଦ, ଅବଧାରଣା ଓ ବାକ୍ୟାଳଙ୍କାର ସ୍ଥଳରେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।)

ତାବତ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. ବିଣ ଓ ସର୍ବ—ତାବତ୍ (ଦେଖ)
Tābata Tābat (See)
ତାବତ ଗୃହାଶ୍ରମେ ରହି
କେହୁଁ ସନ୍ନ୍ୟାସ କରିବଇଁ—ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

ତାବତୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ତାବତ୍+ଈୟ)—
Tābatīya ୧ । ସମସ୍ତ ବସ୍ତୁ ଓ ବ୍ୟକ୍ତି—
1 All things or persons).
୨ । ତାହା ସବୁ; ସେମାନେ ସମସ୍ତେ—
2 All that; all those.

ତାବତ୍କାଳ—ସଂ. ବି—ସେହି ସମୟ—
Tābatkāḷa That time.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ସେହି କାଳ ନିମନ୍ତେ—
1. For such time.
୨ । ସେତେ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—So long.

ତାବଦା(ଧା)—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସ୍ତବ୍ଧ)—ତାବ୍‌ଦା (ଦେଖ)
Tābadā(dhā) Tāb-dā (See)

ତାବନ୍ମାତ୍ର—ସଂ. ଅ—ସେତିକି—
Tābanmātra So much.

ତାବାନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା; ମୁସଲମାନୀ ଭାଷା)—
Tābān ୧ । ତଣ୍ଡ (ଦେଖ)—1. Taṇḍa (See)
तावान ୨ । କ୍ଷତି ପୂରଣ; ଖେସାରତ—
तावान 2. Compensation for damage or loss.

ତାବାଲ—ଦେ. ବି—୧ । ତବଲା—
Tābālā 1. The right hand piece of a pair of
(ତାବଲା—ଅନ୍ୟରୂପ) musical drums.
पतीला, पतीलि ୨ । ତବଲ; ପିତଳର ଛୋଟ କୁଣ୍ଡ—
2. A brass bowl.

ତାବିଜ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତଅୱିଜ୍)—
Tābija ୧ । ବାହୁଭୂଷଣବିଶେଷ; ବାଜୁ—
(ତାବିଜ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Armlet; an ornament worn
ताबिज on the arm.
ताबीज ୩ । କଣ୍ଠାଭରଣବିଶେଷ; ବେକରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଗୁରୁକୋଣିଆ ସୁନା ରୂପାର ଢେଉଁରିଆ—
2. An armlet worn on the neck.
୩ । ରକ୍ଷାକବଚ—3. Phylactery; charm.

ତାବିଷ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତବ୍ ଧାତୁ+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଇଷ)—
Tābisha ୧ । ସ୍ୱର୍ଗ—1. Heaven.
(ତାବୀଷ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ—2. Gold.
୩ । ସମୁଦ୍ର—3. Sea.

ତାବିଷୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର କନ୍ୟା—
Tābishī 1. The daughter of the moon (god).
(ତାବୀଷୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଙ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଣ	ଟ	ଶ,ଷ	ଞ	ଣ୍ଟ	ନ୍ଥ	ଞ
୨	ଋ	ଊ	ଋ	ଌ	ପୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଲଟ	●	ଡ଼

୨ । ଦେବକନ୍ୟା—
2. Daughter of a Deity.
୩ । ନଦୀ—3. River.
୪ । ଭୂମି; ପୃଥିବୀ—4 Earth; ground.

ତାବେ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତାବଅ; ମୁସଲମାନୀ ଭାଷା)—
Tābe ୧ । ଅଧୀନତା—1. Subordination;
(ତାବେ—ଅନ୍ୟରୂପ) subserviency; subjection.
ताबे ୨ । ଅଧିକାର—2 Sway.
तावे ବୈଦେ. ବଣ— ତାବେଦାର (ଦେଖ)
Tābedār (See)

ତାବେଦାର—ବୈଦେ. ବି ଓ ବଣ (ମୁସଲମାନୀଭାଷା)—ତାବ୍‌ଦାର (ଦେଖ)
Tābedār Tāb-dār (See)

ତାବେଦାରି—ବୈଦେ. ବି (ମୁସଲମାନୀଭାଷା)—ତାବ୍‌ଦାରି (ଦେଖ)
Tābedāri Tāb-dāri (See)

ତା'ବୋଲି—ଦେ. ଅ—ସେଥିଯୋଗୁଁ; ତେଣୁ—
Tā'boli Hence; owing to that.
তাবলে

ତା'ଭିତେ—ଦେ. ସବ—ତାହା ଦ୍ୱାରା; ତାହା ଦେଇ—
Ta'bhite By him.
ওরহাতে

ତାମ୍‌ଡ଼ା(ଡ଼ି)—ଦେ. ବି. (ସ. ତାମ୍ର)—
Tām-ṛdā(ṛdi) ତାମ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ ରତ୍ନବିଶେଷ—
তামড়ি Garnet (a gem).
तामड़ा

ତାମ—ସ. ବି. ପୁଂ. (ତମ୍ ଧାତୁ=ଗ୍ଲାନି ହେବା+ସଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଅ)—
Tāma ୧ । ଦୁଃଖ—1. Sorrow; distress.
୨ । ଦୋଷ—2. Fault; defect.
୩ । ପାପ—3. Sin.
୪ । ଇଚ୍ଛା—4 Wish.
୫ । ଭୟର ବିଷୟ—
5. An object of terror (Apte).
୬ । ଉଦ୍‌ବେଗ—6. Anxiety (Apte).
୭ । କ୍ଲାନ୍ତି; ଶ୍ରାନ୍ତି—
7. Exhaustion; fatigue (Apte).

ତାମଜାନ—ଦେ. ବି. (ସ. ତୁମ୍+ଯାନ; ଫର୍ସି. ତାମ୍‌ଜାନ୍)—
Tāmajāna ଏକ ପ୍ରକାର ଖୋଲା ପାଲିଙ୍କି; ଅଗରେ ଘରରେ
(ତାମ୍‌ଜାନ୍; ତାଞ୍ଜାନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ବାହକମାନଙ୍କ ବାଉଁଶ ଲଗିଥିବା
তাঞ্জম ଚଉକି; ମେହେନା—Sedan chair.
तामजाम, ताञ्जाम [ବ୍ର—ତାମଜାନରେ ଅରୋହଣକାରୀ ଚଉକିରେ
ତେ. ଅମ୍ବିଯାନ୍ ବସିଥାଏ ଏବଂ ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବାଇ ବସି ପାରେ, କିନ୍ତୁ ସବାରି ଅଦରେ ସେପରି ଖୋଲ ହୁଏ, ଏଥିରେ ତାହା ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । କୌଣସି କୌଣସି ତାମଜାନରେ ଅରୋହୀର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଛତ୍ରାକୃତି ଆବରଣ (ଟପ୍) ଥାଏ; କେତେ କେଉଁ ତାମଜାନର ମୁଣ୍ଡ ଉପର ଖୋଲା ଥାଏ ।]

ତାମର—ଦେ. ବି. (ତମ ଧାତୁ=ଇଚ୍ଛା କରିବା+ସଜ୍ଞାର୍ଥେ, କର୍ତ୍ତ. ଅର)—
Tāmara ୧ । ଜଳ—1. Water
୨ । ଘୃତ—2. Clarified butter; ghee.

ତାମରସ—ସ. ବି (ତାମର=ଜଳ+ସସ୍ ଧାତୁ=ବାସ କରିବା+
Tāmarasa କର୍ତ୍ତୃ ଅ; ଯାହା ଜଳରେ ଥାଏ)—
୧ । ପଦ୍ମ—1. Lotus.
୨ । ସାରସ ପକ୍ଷୀ—2 The crane.
୩ । ତାମ୍ର—3. Copper.
୪ । ସୁବର୍ଣ୍ଣ—4 Gold.
୫ । ଦ୍ୱାଦଶାକ୍ଷର ସଂସ୍କୃତ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—
5. A Sanskrit metre of 12 letters.
୬ । ଧୁସ୍ତୁର; ଧାତୁରା—6. The Datura Fustosa (tree & fruit).
୭ । ରକ୍ତ ପଦ୍ମ—7. The red lotus (Apte).
[ବ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ବେଦରେ ଅଛି, କିନ୍ତୁ ପଣ୍ଡିତମାନେ କହନ୍ତି ଯେ ଏହା ପିକ, ନେମ ଆଦି ଶବ୍ଦ ପରି ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଭାଷାରୁ ସଂସ୍କୃତକୁ ଆସିଅଛି । ବୃ. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତାମରସୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତାମରସ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Tāmarasī ୧ । ପଦ୍ମିନୀ; ପଦ୍ମ ସମୂହ—
1. Collection of lotuses.
୨ । ପଦ୍ମ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜଳାଶୟ—2. Lotus-pond (Apte).

ତାମଳକ(ଖ)—ଦେ. ବି. (ସ. ତମାଳକ)—
Tāmaḷaka (kha) ତମଲୁକ୍ (ନଗର ଓ ସବ୍‌ଡିଭିଜନ୍)—
তমলুক Tamlook (subdivision and town in
तमलूक the district of Midnapur).
[ବ୍ର—ତମଲୁକ ଭଳେ ନୋଟ ଦେଖ, ଏହା ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଚତୁର୍ଥ ଶତାବ୍ଦୀଠାରୁ ଦ୍ୱାଦଶ ଶତାବ୍ଦି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଙ୍ଗୋପସାଗରର ପ୍ରଧାନ ବନ୍ଦର ଓ ବାଣିଜ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ର ଥିଲା ।]

ତାମଲକୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—ଭୂମ୍ୟାମଲକୀ; ଭୁଇଁ ଅଁଳା—
Tāmaḷakī Philanthus Niruri.

ତାମଳି—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ସ. ତାମ୍ବୁଲୀ)—୧ । ପାନବିକାଳୀ; ଯେ ପାନ ବିକେ—
Tāmaḷi 1. A betel-dealer by profession.
তামলি ୨ । ଯେଉଁ ଶୂଦ୍ର ଜାତି ପାନ ବ୍ୟବସାୟ କରନ୍ତି—
तंबालि, तमोली 2. A caste of Śūdras whose profession is to sell betel-leaves.
(ତାମ୍ବୁଳି, ତାମ୍ବୁଳ, ତାମ୍ବିଳି, ତାମେଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ତାମଳିଅଣୀ, ତାମ୍ବିଳିଅଣୀ, ତାମ୍ବୁଳିଅଣୀ, ତାମେଳିଅଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ତାହା ବଦଳରେ ସେହି ସ୍ଥାନରେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଟ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଟ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କୋ'ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ତାମଲିପ୍ତ—ସଂ. ବି. (ତାମ=ଦୁଃଖ+ଲିପ୍ତ; ଯେଉଁ ଦେଶ ଦୁଃଖ-ଲିପ୍ତ)— Tāmalipta ତମଲୁକ; ତାମ୍ରଲିପ୍ତ ଅଞ୍ଚଳ ଓ ନଗର; ତମାଳିକା— The country and town of Tamlook

ତାମଲିପ୍ତୀ; } ଅନ୍ୟରୂପ
ତାମଳିପ୍ତୀ }

ତାମସ—ସଂ. ବଣ. (ତମସ୍+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ତାମସିକ; Tāmasa ତମୋଗୁଣରୁ ଉଦ୍ଭୂତ (ଯଥା; କାମ, କ୍ରୋଧ, ଲୋଭ, (ତାମସୀ—ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ) ମୋହ, ମଦ, ମାତ୍ସର୍ଯ୍ୟ)—1. Pertaining to or arising from the gross elements of nature.

୨ । ନିନ୍ଦିତ; ଗର୍ହିତ—2 Blameworthy; gross.

୩ । ପାପମୟ—3. Sinful.

୪ । ପ୍ରବଳ ତମୋଗୁଣଦ୍ୱାରା ଅନୁଷ୍ଠିତ —4. Done under the influence of evil passions

୫ । ଗାଢ଼ାନ୍ଧକାରାଚ୍ଛନ୍ନ; ଅନ୍ଧକାରମୟ— 5. Gloomy; very dark.

୬ । ଖଳ—6. Deceitful; dishonest; wicked; vicious

୭ । ତମୋଗୁଣ ପ୍ରଧାନ— 7. In which the gross elements of nature predominate.

୮ । ତମୋଗୁଣଯୁକ୍ତ— 8. Having the base elements of nature.

[ଦ୍ର—ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭଗବଦ୍‌ଗୀତାର ଗୁଣତ୍ରୟବିଭାଗଯୋଗ ନାମକ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଅଧ୍ୟାୟରେ ତମୋଗୁଣର ସ୍ୱରୂପ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧାତ୍ରୟବିଭାଗଯୋଗ ନାମକ ସପ୍ତଦଶ ଅଧ୍ୟାୟରେ ତାମସୀ ଶ୍ରଦ୍ଧା, ତାମସପ୍ରିୟ ଆହାର, ତାମସ ଯଜ୍ଞ, ତାମସ ତପ ଓ ତାମସ ଦାନର ପ୍ରକାର ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ସନ୍ନ୍ୟାସଯୋଗ ନାମକ ଅଷ୍ଟାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟରେ ତାମସ ତ୍ୟାଗ, ତାମସ ଜ୍ଞାନ, ତାମସ କର୍ମ, ତାମସ କର୍ତ୍ତା, ତାମସୀ ବୁଦ୍ଧି, ତାମସୀ ଧୃତି, ତାମସ ସୁଖର ପ୍ରକୃତି ବିଶଦଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ପଦ୍ମପୁରାଣରେ କେତେକ ଶାସ୍ତ୍ରକୁ ତାମସ ଶ୍ରେଣୀଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଅଛି; ଯଥା—କଣାଦଙ୍କ ବୈଶେଷିକ ଗୌତମଙ୍କ ନ୍ୟାୟ, କପିଳଙ୍କ ସାଂଖ୍ୟ, ଜୈମିନୀଙ୍କ ମୀମାଂସା ଦର୍ଶନ, ବୃହସ୍ପତିଙ୍କ ନାସ୍ତିକ ଦର୍ଶନ, ଶାକ୍ୟମୁନିଙ୍କ ବୌଦ୍ଧଶାସ୍ତ୍ର ଓ ଶଙ୍କରଙ୍କ ବେଦାନ୍ତ ଇତ୍ୟାଦି ଦର୍ଶନଙ୍କ ସମ୍ପର୍କୀୟ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କୁ ଓ ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ମତ୍ସ୍ୟ ଓ କୂର୍ମ, ଅଗ୍ନି, ଶିବ, ଓ ସ୍କନ୍ଦ ଏହି ଛଅଟି ପୁରାଣକୁ ମଧ୍ୟ ତାମସରୂପେ ଗଣନା କରାଯାଏ । ସାମୁଦ୍ର, ଶଙ୍ଖ, ଯମ, ଔଶନସ ଆଦି କେତେକ ସ୍ମୃତିକୁ ଓ ଜୈମିନି, କଣାଦ, ବୃହସ୍ପତି, ଜମଦଗ୍ନି ଓ ଶୁକ୍ରାଚାର୍ଯ୍ୟ ଆଦି କେତେକ ମୁନିଙ୍କୁ ତାମସ ବିଶେଷଣ ଦିଆଯାଇ ଅଛି । ଏହାପରି ପ୍ରକୃତିର ସତ୍ତ୍ୱ, ରଜଃ ଓ ତମଃ ଗୁଣତ୍ରୟ ସମନ୍ୱିତ ଅନେକ ବସ୍ତୁ ଓ ବ୍ୟାପାରମାନଙ୍କୁ ଯଥାକ୍ରମେ ସାତ୍ତ୍ୱିକ, ରାଜସ ଓ ତାମସ କୁହାଯାଏ । ନିଦ୍ରା, ଆଳସ୍ୟ, ପ୍ରମାଦ ଆଦିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ସୁଖକୁ ତାମସ ସୁଖ ଓ ପୈଶୁନ୍ୟ, ଅସତ୍ ପ୍ରତିଗ୍ରହ, ଜୀବହିଂସା, ଲୋଭ, ମୋହ, ଅହଙ୍କାର ଆଦିକୁ ତାମସ କର୍ମ ବୋଲାଯାଏ । ବିଷ୍ଣୁ ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣମୟ, ବ୍ରହ୍ମା ରଜୋଗୁଣମୟ ଓ ଶିବ ତମୋଗୁଣମୟ ବୋଲି ବିବେଚିତ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ବି.—୧ । ପେଚକ; ପେଚା—1 Owl.

୨ । ସର୍ପ; ସାପ – 2. Snake.

୩ । ଚତୁର୍ଥ ମନୁ—3. The 4th Manu; the great grand-son of Manu, the original progentor of mankind.

ଚତୁର୍ଥେ ପ୍ରିୟବ୍ରତ ସୁତ, ତାମସ ଉତ୍ତମର ଭ୍ରାତ ।
ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

୪ । ଖଳ ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 4. Wicked person.

୫ । ଅନ୍ଧକାର—5. Darkness.

ବୋଲଇ ସେହି ନିଶାଚର, ମାୟାମଣୀଷା ଯେନ ମହା ତାମସ ରେ ।
ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୬ । ଅଜ୍ଞାନ; ମୋହ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 6. Infatuation; delusion.

ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ବଶ କଲେ ନାଶ,
ଏରୂପେ ବର୍ତ୍ତିଲ ତାମସ । ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୭ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଦେହରେ ଦେଖାଯିବା ୩୩ ପ୍ରକାର କେତୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—7. Thirtythree kinds of spots or heavenly bodies observed inside the solar and luner orbs.

ତାମସ ଆହାର—ସଂ. ବି.—ଏକ ଯାମ ବା ପ୍ରହରକ ପୂର୍ବରୁ ରାନ୍ଧି Tāmasa āhāra ହୋଇଥିବା ବା ପ୍ରସ୍ତୁତ, ଗତରସ, ପୂତି-ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟୁଷିତ ବା ବାସୀ, ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ଓ ଅମେଧ୍ୟ ବସ୍ତୁର ଭୋଜନ (ଭଗବଦ୍‌ଗୀତା—୧୭-୧୦)— Eating of stale, sapless, evil-smelling and impure food or food prepared long ago or the leavings of other's tables or orts.

ତାମସକର୍ତ୍ତା—ବି. ପୁଂ (କର୍ମଧା; ତାମସ+କର୍ତ୍ତୃ. ୧ମା ବ)— Tāmasa karttā ଅନବହିତ, ବିବେକଶୂନ୍ୟ, ଉଦ୍ଧତ, ଶଠ, ପର ଉପରେ ଦାୟିତ୍ୱ ପକାଇ ନିଜେ ଦାୟିତ୍ୱରୁ ନିସ୍ତାର ପାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ, ଅଳସ, ବିଷାଦଯୁକ୍ତ ଓ ଦୀର୍ଘସୂତ୍ରୀ କର୍ମୀ (ଭଗବଦ୍‌ଗୀତା ୧୮।୨୮)— A doer of work who is careless, unconscientious, arrogant, deceitful, irresponsible, lazy, sad and procrastinating.

୧	ଈ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଐ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯୁ	ଋଅ	ଖ
୬	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟୃ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ନ୍

ତାମସ କର୍ମ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ତାମସ+କର୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଶୁଭାଶୁଭ ଫଳ, କ୍ଷୟ, ଶକ୍ତି, ହିଂସା, ପୌରୁଷ
Tāmasa karma
ଆଦି ବିଚାର କରି ନ ଯାଇ ମୋହଦ୍ୱାରା ଆରବ୍ଧ କରାଯିବା କର୍ମ (ଭଗବଦ୍ଗୀତା ୧୮-୨୫)—A work undertaken without mature deliberation and done under delusion.

ତାମସ କୀଳକ—ସଂ. ବି (ବିଜ୍ଞାନପରିଭାଷା)—ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳର
Tāmasa kīlaka
ଦେହରେ ବେଳେ ବେଳେ ଦେଖାଯିବା କଳା ଦାଗମାନ—Sun-spots; black spots on the surface of the sun and of the moon.

[ଦ୍ର—ଏମାନ ସଂଖ୍ୟାରେ ୩୩ । ସୂର୍ଯ୍ୟମଣ୍ଡଳରେ ଏମାନ ଦେଖାଗଲେ ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ ସଂସାରରେ ଅଶୁଭ ଘଟେ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳରେ ଦେଖାଗଲେ ଶୁଭ ଘଟେ । ଏମାନେ ରାହୁଙ୍କ ପୁତ୍ର ଥିବାର କଳ୍ପିତ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) ।]

ତାମସ ଗୁଣ—ସଂ. ବି—ତମୋଗୁଣ— (ତମଃ ଶବ୍ଦେ ନୋଟ୍ ଦେଖ)—
Tāmasa guṇa The gross attributes or elements in Nature (See notes under Tamaḥ).

ବିଷାଦ କ୍ରୋଧ ଲୋଭ ହିଂସା
ଯାତନା ଦମ୍ଭ ମିଥ୍ୟା ଭାଷା
କଳହ ଶୋକ ଭୟ ଭ୍ରମ
ନିଦ୍ରା ଅଳସ ଆଶା ଶ୍ରମ
ଏତେ ତାମସ ଗୁଣ ଜାଣି
ଏବେ ଶ୍ରୋ ଶୁଣ ଚକ୍ରପାଣି ।—ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

ତାମସଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବି.—(କର୍ମଧା; ତାମସ+ଜ୍ଞାନ)—ପ୍ରକୃତରେ ଈଶ୍ୱର
Tāmasa jñāna
ବିଦ୍ୟମାନ ଅଛନ୍ତି ଏହିପରି କାରଣରହିତ ଅଯୌକ୍ତିକ ତୁଚ୍ଛ ଜ୍ଞାନ (ଭଗବଦ୍ଗୀତା—୧୮-୨୨)—Knowledge or conviction not based upon reasoning or sense.

ତାମସ ତପଃ—ସଂ. ବି.—(କର୍ମଧା; ତାମସ+ତପଃ)—ପରର ଅନିଷ୍ଟ-
Tāmasa tapaḥ
ସାଧନ ପାଇଁ ଆପଣାକୁ କଷ୍ଟ ଦେଇ ବିବେକ ବିରୁଦ୍ଧ ଭାବରେ କରାଯିବା ତପସ୍ୟା (ଭଗବଦ୍ଗୀତା ୧୭।୧୯)—Penance or austerities practised against one's conscience for injuring another by undergoing personal privations.

ତାମସ ତ୍ୟାଗ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତାମସ+ତ୍ୟାଗ)—ମୋହବଶତଃ ଯଜ୍ଞ,
Tāmasa tyāga.
ଦାନ ଓ ତପସ୍ୟାଦି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମମାନଙ୍କ ତ୍ୟାଗ (ଭଗବଦ୍ଗୀତା ୧୮।୭)—Abandonment of one's charitable or religious duties on account of infatuation.

ତାମସ ଦାନ—ସଂ. ବି—(କର୍ମଧା; ତାମସ+ଦାନ)—ଦେଶକାଳ ବିଚାର
Tāmasa dāna
ନ କରି, ଅସତ୍କାର ଓ ଅବଜ୍ଞା ସହକାରେ ଅପାତ୍ରରେ କରାଯିବା ଦାନ (ଭଗବଦ୍ଗୀତା ୧୭।୨୨)—A gift made to an improper person at an improper time and place and without due respect.

ତାମସ ଧ୍ୟାନ—ସଂ. ବି—(ତାମସ+ଧ୍ୟାନ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବଟୁକ-
Tāmasa dhyāna
ଭୈରବଙ୍କ ରୂପର ଧ୍ୟାନ—The contemplation of the Deity Baṭukabhairaba.

ତାମସ ପୁରାଣ—ସଂ. ବି.—(ତାମସ+ପୁରାଣ)—ପୁରାଣମାନଙ୍କ ଶ୍ରେଣୀ-
Tāmasa purāṇa
ବିଶେଷ—Title of a group of Hindu Purāṇas classed as gross.

[ଦ୍ର—ମତ୍ସ୍ୟ, କୂର୍ମ, ଲିଙ୍ଗ, ଶିବ, ସ୍କନ୍ଦ, ଅଗ୍ନି ଏହି ୬ଟି ପୁରାଣକୁ ତାମସ ବୋଲାଯାଏ । ତାମସ ଶବ୍ଦେ ନୋଟ୍ ଦେଖ ।]

ତାମସ ମୁନି—ସଂ. ବି.—ତମୋଗୁଣ ବଶବର୍ତ୍ତୀ ମୁନିଗଣ—
Tāmasa muni Passionate sages; some of the sages who are said to have been swayed by passions.

[ଦ୍ର—କଣାଦ, ଗୌତମ, ଶକ୍ତି, ଉପମନ୍ୟୁ, ଜୈମିନି, ଦୁର୍ବାସା, ମୃକଣ୍ଡୁ, ବୃହସ୍ପତି, ଶୁକ୍ରାଚାର୍ଯ୍ୟ, ଜମଦଗ୍ନି ପ୍ରଭୃତି ମୁନିମାନଙ୍କୁ ତାମସ ଶ୍ରେଣୀରେ ଗଣନା କରାଯାଇଅଛି ।]

ତାମସ ଯଜ୍ଞ—ସଂ. ବି. (ତାମସ+ଯଜ୍ଞ)—ବିଧିହୀନ ଯଜ୍ଞ—
Tāmasa jajña A vedic sacrifice performed without due rites and solemnities.

[ଦ୍ର—ବିଧିହୀନ, ଅସୃଷ୍ଟାନ୍ନ ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ରାହ୍ମଣାଦିଙ୍କଦ୍ୱାରା ଅସମ୍ପନ୍ନ, ମନ୍ତ୍ରହୀନ, ଦକ୍ଷିଣାଦାନବର୍ଜ୍ଜିତ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧାବିରହିତ ଯଜ୍ଞକୁ ତାମସ ଯଜ୍ଞ ବୋଲାଯାଏ—ଭଗବଦ୍ଗୀତା· ୧୭।୧୩ ।]

ତାମସ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ—ସଂ. ବି (ତାମସ+ସନ୍ନ୍ୟାସୀ)—ଗାର୍ହସ୍ଥ୍ୟ ସୁଖା-
Tāmasa sannyāsī
ସ୍ୱାଦନରେ ନିରପେକ୍ଷ ଥାଇ ବନରେ କଠୋରତାପୂର୍ବକ ତପସ୍ୟା କରୁଥିବା ଅଥଚ ମୋକ୍ଷ ପାଇଁ ଲାଳାୟିତ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ—An ascetic who renounces the world and lives in the woods to practise austerities but hankers after salvation.

ତାମସ ସୁଖ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତାମସ+ସୁଖ)—ଯେଉଁ ସୁଖ ପ୍ରଥମରେ
Tāmasa sukha
ଓ ଶେଷରେ ଆତ୍ମାର ମୋହକାରୀ ଏବଂ ନିଦ୍ରା, ଆଳସ୍ୟ ଓ ପ୍ରମାଦରୁ ଜାତ (ଭଗବଦ୍ଗୀତା—୧୮।୩୯)—Pleasure which begins and ends with infatuation and is derived from sleep, laziness or blunder.

ତାମସ ସ୍ମୃତି—ସଂ. ବି (ତାମସ+ସ୍ମୃତି)—ସ୍ମୃତିଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କ ଶ୍ରେଣୀ-
Tāmasa smṛuti ବିଶେଷ—Title of a class of codes of Hindu Law.

[ଦ୍ର—ଗୋତମ, ବୃହସ୍ପତି, ସମ୍ବର୍ତ୍ତ, ଯମ, ଶଙ୍ଖ, ଉଶନସ ଆଦି କେତେକ ମୁନିଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ସ୍ମୃତି ବା ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କୁ ତାମସ କୁହାଯାଏ ।]

ତାମସା—ଦେଶଜ. ବିଣ (ଅ. ତମାସା)—୧ । କ୍ରୀଡ଼ା; ଖେଳ—
Tāmasā 1. Play; games; sports.

ତାମ୍ସା } ଅନ୍ୟ ରୂପ
ତାମାସା }
তামাসা
तमाशा

୨ । ବାଜିଗର; କୁହୁକ— 2. Magical show.
୩ । ଲୋକ ମନୋରଞ୍ଜନ ଦୃଶ୍ୟ— 3. A popular sight; a show.
୪ । ପ୍ରଦର୍ଶନୀ—4. Exhibition.
୫ । ଥଟ୍ଟା; ବିଦ୍ରୂପ; ପରିହାସ— 5. Joke; jest; fun.
୬ । ସୁଅଙ୍ଗ, ସଙ୍ଗ, ନାଟ ଆଦିରେ ଦେଖାଯାଉଥିବା ଉଦ୍ଭଟ ଲୋକ ଓ ଜୀବଙ୍କ ପ୍ରତିରୂପ—6. Masquerade.
୭ । ନାଚ, ଯାତ୍ରା ଆଦି ମେଳା— 7. Popular gatherings; dances.
୮ । ଆମୋଦ ପ୍ରମୋଦ—8. Amusements.
୯ । ମଜା; କୌତୁକ—9. Fun; diversion.

ଚୁଡ଼ା ଏ ବେ ନାଚ ଉପର ଦେଖିଲ ତାମସା ଥାଏଇ ନାହିଁ—
ବଇଦେହୀଶ. ଭଞ୍ଜ ବିଳାସ ।

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଥଟ୍ଟା ଶବ୍ଦ ପରେ ସହଚରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, (ଯଥା ଥଟ୍ଟା ତମାସା) । ତମାସା ଚଳେ ନୋହି ଦେଖ ।]

ତାମସିକ—ସଂ. ବିଣ (ତମସ୍+ଅର୍ଥାର୍ଥେ. ଇକ)—୧ । ତାମସ;
Tāmasika ତମୋଗୁଣାନ୍ୱିତ—1. Gross; connected with the grosser elements of human nature.
୨ । ଗର୍ହିତ; ନିନ୍ଦିତ—2. Blameworthy.
୩ । ଅନ୍ଧକାରଗ୍ରସ୍ତ—3. Darkened; gloomy.
୪ । ତମୋମୋହରୁ ଜାତ—4. Born of self-delusion.
୫ । ତମୋଗୁଣ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଣୋଦିତ—5. Arising from or dictated by the grosser human passions.

ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ତାମସିକ ଓ ଅ. ତମାସା ଏହି ଦୁଇ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଦ୍ୱୟ ଅବଲମ୍ବନରେ ବ୍ୟବହୃତ)—୧ । ଯାହା ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଖାଇବାକୁ ଅବଲମ୍ବିତ ହୁଏ ଓ ଯାହା ଆନ୍ତରିକ ନୁହେଁ (ଯଥା—ତାମସିକ ଭକ୍ତି)—1. Affected; pretended; not sincere.

୨ । ଲୋକପ୍ରିୟ ହେବା ପାଇଁ ଯାହା ଅବଲମ୍ବିତ ହୁଏ— 2. Done to gain popularity.

ତାମସୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ତାମସ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଘୋର ଅନ୍ଧକାରମୟୀ—
Tāmasī 1. Gloomy.
୨ । ତମୋଗୁଣାନ୍ୱିତା—2. Gross.

ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଘୋର ଅନ୍ଧକାରଚ୍ଛନ୍ନ ରାତ୍ରି—1. Gloomy night.
୨ । ରାତ୍ରି; ରଜନୀ—2. Night.
୩ । ଦୁର୍ଗା; କାଳୀ—3. Goddess Kālī; Durgā.
୪ । ଜଟାମାଂସୀ; ଜୁମାଲସୂର ଶାକବିଶେଷ— 4. Spikenard (a medicinal herb).
୫ । ମସୀ; କାଳି; ମସୀଜି—5. Ink.

ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ତମସା ନଦୀ—The river Tamasā.

ବନ ତାମସୀ ନଦୀକ କଳେ ପଶି, ସେ ଦଳ ଉକ୍ଷି ଉଦ୍ଧରେ—
ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତାମସୀ ଧୃତି—ସଂ. ବି—ଅବିବେକୀ ପୁରୁଷ ଯେଉଁ ଧୃତି ପ୍ରଭାବରୁ
Tāmasī dhṛuti ସ୍ୱପ୍ନ, ଭୟ, ଶୋକ, ବିଷାଦ ଓ ଗର୍ବ ତ୍ୟାଗ କରି ନ ପାରେ (ଭଗବଦ୍ଗୀତା ୧୮।୩୫)—
That gross firmness of mind for which a person cannot give up dream, fear, sorrow, sadness and pride.

ତାମସୀ ବୁଦ୍ଧି—ସଂ. ବି—ମନୁଷ୍ୟର ଯେଉଁ ବୁଦ୍ଧି ଅଜ୍ଞାନାନ୍ଧକାରରେ
Tāmasī buddhi ଆଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ଅଧର୍ମକୁ ଧର୍ମ ଓ ସମସ୍ତ ବିଷୟକୁ ବିପରୀତଭାବରେ ବୁଝେ (ଗୀତା ୧୮।୩୨)—Intelligence which is shrouded with ignorance and considers impiety as piety and understands every thing from an opposite point of view.

ତାମସୀ ଶ୍ରଦ୍ଧା—ସଂ. ବି—ଯେଉଁ ସ୍ୱଭାବଜା ଶ୍ରଦ୍ଧା ଯୋଗୁଁ ମନୁଷ୍ୟମାନେ
Tāmasī śraddhā ଭୂତପ୍ରେତସମୂହର ଆରାଧନା କରନ୍ତି— (ଭଗବଦ୍ଗୀତା ୧୭।୪)—
The innate belief in some men which leads them to worship ghosts and spectres.

ତାମିଲ୍(ଳ)—ଦେ. ବି (ସଂ. ଦ୍ରାବିଡ଼; ମାଗଧୀ ପ୍ରାକୃତ ବା ପାଲି, ଦାମିଳୋ ।
Tāmil(l) ତାମିଲ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାରେ ତ, ଥ, ଦ ର ଏକ ଉଚ୍ଚାରଣ
তামিল ଥିବାରୁ 'ଦାମିଳୋ' ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣରେ - ତାମିଲ୍
तामील ହୋଇଅଛି—ହିନ୍ଦି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

୧ । ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ଭାଷାବିଶେଷ; ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷାର ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ଶାଖା—1. Tamil; one of the Dravidian languages of South India.

୧	ଈ	ଊ	ଋ,ଝ	ଌ	ଏ	ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଡ	ଙ୍କ	ଏପ୍	ଢ୍ଗ	ଛ
୨	ଛ	ଭ	ଋ	ଲୃ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚଁ୍ୟ	ଲ୍ମ	ଢ଼	ଟ୍

୨ । ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ହିନ୍ଦୁ ଜାତିବିଶେଷ—
2. A Hindu caste of South India; the Tamil.

[ଦ୍ର—ତାମିଲ ଭାଷାରେ ଲିଖିତ ୨୦୦୦ ବର୍ଷ ପୂର୍ବର ଗ୍ରନ୍ଥ ମିଳିଅଛି । ଏ ଭାଷାରେ ବର୍ଗର ୧ମ, ୨ୟ, ୩ୟ ଓ ୪ର୍ଥ ବର୍ଣ୍ଣର ଉଚ୍ଚାରଣ ଏକ । ଏହା ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷାର ଏକ ଶାଖା । ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଶାରୀରକ ଭାଷ୍ୟରେ 'ଦ୍ରମିଳ' ଶବ୍ଦ ଅଛି ଓ ଚୀନ ପରିବ୍ରାଜକ ହୁଏନସାଂ ଏହାକୁ ଡମୋଲ୍ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିଅଛନ୍ତି । ତାମିଲ ବର୍ଣ୍ଣମାଲା ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଟେ । ବର୍ଗର ପଞ୍ଚମ ଅନୁନାସିକ ବର୍ଣ୍ଣ ଛଡ଼ା ବର୍ଗର ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କର ଉଚ୍ଚାରଣ ଏକ ଅଟେ । ତାମିଲଜାତି ଭାରତର ଗୋଟିଏ ଅତି ପୁରାତନ ଜାତି ଓ ଭାରତକୁ ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ଆସିବା ପୂର୍ବେ ଏମାନେ ଭାରତରେ ଗୋଟିଏ ସଭ୍ୟ ଜାତି ଥିଲେ ଓ ଆର୍ଯ୍ୟ ସଭ୍ୟତା ବିସ୍ତାର ସଙ୍ଗେ ଏମାନେ ଆର୍ଯ୍ୟ ସଭ୍ୟତାକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଗ୍ରହଣକଲେ ।]

ବୈଦେ. ବି— ଅ.)—ଆଜ୍ଞାର ପାଳନ—
Carrying out of an order.

ବୈଦେ. ବିଣ— ପାଳିତ (ଆଜ୍ଞା)—Carried out (order).

ତାମିସ୍ର—ସଂ. ବି (ତମିସ୍ରା=ରାତ୍ରି + ଅ)—୧ । ରାକ୍ଷସ; ନିଶାଚର;
Tāmisra ରାତ୍ରିଚର—1. Demon (who roams about in the night.)

୨ । ଅବିଦ୍ୟାବିଶେଷ; ଇନ୍ଦ୍ରିୟବିଳାସଭୋଗର ବ୍ୟାଘାତଜନିତ କ୍ରୋଧ—2. Wrath or anger arising from the interruption of sensual indulgence.

୩ । ପ୍ରବଞ୍ଚକର ଦଣ୍ଡଭୋଗାର୍ଥ ଅନ୍ଧକାରମୟ ନରକବିଶେଷ—
3. A gloomy division of the Hell for the punishment of deceitful persons.

୪ । କ୍ରୋଧ—4. Wrath; anger.

୫ । ଦ୍ୱେଷ—5 Envy.

ତାମ୍ପଡ଼ା—ଦେ. ବି—ବଡ଼ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ଶୁଖୁଆ—
Tāmparḍā Dried prawns.

ବିଣ—କୃଶ ଓ ଲମ୍ବା ଶରୀରବିଶିଷ୍ଟ; ଡେଙ୍ଗଡ଼ିଆ—
Slender and tall (person).

ତାମ୍ପଡ଼ା ଶୁଖୁଆ—ଦେ. ବି—ତାମ୍ପଡ଼ା (ଦେଖ)
Tāmparḍā śukhuā Tāmparḍā (See).

ତାମ୍ପଡ଼ି ଯିବା—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—ଲୁଞ୍ଚିତ ହେବା—
Tāmparḍi jibā To be wrinkled.

ତାମ୍ବଡ଼ା—ଗ୍ରା. ବିଣ—ତା ବଡ଼ା; ତାକୁ ବଳି—
Tāmbarḍā Superior to that, him or her; exceeding that.

ତାମ୍ବର—ଦେ. ବି (ସଂ. ତାମ୍ରକାର)—ତମ୍ବା ଧାତୁରେ କାମ କରିବା
Tāmbarā ଲୋକ—Copper-smith; brazier.
କଁସାରୀ ଏମନ୍ତେ ବହୁ ତାମ୍ବର, ବହାର ହୁଅନ୍ତେ ପାଖେ—
ଠଠେରା ,କସେରା ସମଦାସ. ଦାର୍ଢ୍ୟଭକ୍ତି ।

ତାମ୍ବଳ—ଗ୍ରା (ଇତର) ବି—ତାମ୍ବୂଳ (ଦେଖ)
Tāmbaḷa Tāmbuḷa (See)

ତାମ୍ବି—ପ୍ରାଦେ ବି. (ଗଞ୍ଜାମ ଓ ସମ୍ବଲପୁର; ସଂ. ତାମ୍ର; ସ୍ୱାଭବତଃ ଏ ପାତ୍ର
Tāmbi ପୂର୍ବେ ତାମ୍ର ନିର୍ମିତ ଥିବାରୁ ଏ ଶବ୍ଦର ଉତ୍ପତ୍ତି (ତାମି—ଅନ୍ୟରୂପ) ହୋଇଅଛି; ଭୁଲ. ହି. ତାଂବା=ତମ୍ବା ନିର୍ମିତ ପାତ୍ର)—୧ । ଟିଣ—1 Tin.

୨ । ତରଳ ପଦାର୍ଥ ଓ ଶସ୍ୟାଦି ମାପିବାପାଇଁ କାଠର ବା ଟିଣର ବଡ଼ ପାତ୍ର—2. A big wooden or metal measure for grains and liquids.

[ଦ—ଏହି ମାପିବା ପାତ୍ର ଅନେକ ପ୍ରକାର ଯଥା—
୧ । ଗୁଡ଼ ତାମ୍ବି=୧୦୫ ତୋଳା ଓଜନ (ଏଥିରେ ଗୁଡ଼ଆଦି ମପାଯାଏ) । ୨ । କଠା ତାମ୍ବି=୯୦ ତୋଳା ଓଜନ (ଚାଉଳ ଆଦି ଶସ୍ୟ ମାପିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ) । ୩ । ସେର ତାମ୍ବି =୮୦ ତୋଳା ଓଜନ (ଘିଅ ତେଲ ଆଦି ମପାଯାଏ) । ୪ । କରଦା ତାମ୍ବି = ୧୨୦ ତୋଳା ଓଜନ (ଧାନ କରଜ ଦେବା ନେବା ବେଳେ ବ୍ୟବହୃତ) ।]

ତାମ୍ବୁ—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତମ୍ବୁ)—ତମ୍ବୁ; ସାମିଆନା; ପଟ୍ଟବାସ; ଶିବିର;
Tāmbu କନାଘର—A tent, pavillion.
তাংবু, तंबु

ତାମ୍ବୁରା—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତାମ୍ବୁରା; ତମ୍ବା ତୁମ୍ବରୁ ଗନ୍ଧର୍ବ କର୍ତ୍ତୃକ
Tāmburā ଉଦ୍ଭାବିତ ହୋଇଥିବାରୁ ଏହି ନାମ)—ଗୋପୀଯନ୍ତ୍ର;
তাম্বুরা ତାନପୁରା—One-stringed guitar.
तंबूरा

ତାମ୍ବୂଳ—ସଂ. ବି (ତମ୍ ଧାତୁ=ମ୍ଳାନ ହେବା + ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ, ବୂଳ)—
Tāmbūḷa ୧ । ପାନ—1. Betel leaf; Piper Betel.

୨ । ପାନଖିଲ; ବିଡ଼ିଆ—2. A quid or packet of betel leaf enclosing pieces of nut, spices etc. (chewed after meals).

୩ । ଗୁଆ; ଗୁଅ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Betel nut.

ତାମ୍ବୂଳ କରଙ୍କ—ସଂ. ବି (ତାମ୍ବୂଳ + କରଙ୍କ=ନଡ଼ିଆର ସଢ଼େଇ)—
Tāmbūḷa karaṅka ପାନଡବା; ପାନବଟା—Betel-box.

ତାମ୍ବୂଳ ପତ୍ର—ସଂ. ବି (ତାମ୍ବୂଳ+ପତ୍ର)—୧ । (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍) ତାମ୍ବୂଳ
Tāmbūḷa patra ଲତାର ପତ୍ର; ପାନ—1. Betel leaf.

୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ତାମ୍ବୂଳ ପରି ପତ୍ର ଯାହାର) ଦେଶୀ ଆଳୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Yam.

ତାମ୍ବୂଳ ପେଟିକା—ସଂ. ବି. (ତାମ୍ବୂଳ+ପେଟିକା=ପେଡ଼ି)—
Tāmbūḷa peṭikā ୧ । ପାନ ବଟୁଆ—1. A ponch for carrying betel and other chewing requisites.

୨ । ପାନ ବଟା—2. Betel box.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆଗଲା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଅ' ଦେଖିବେ, 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗଳା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଢ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼' ଦେଖିବେ

୩ । ପାନ ପେଟେରା; ଯେଉଁ ପେଟେରାରେ ପାନ ଖାଇବାର ସରଞ୍ଜାମମାନ ଥାଏ—3. A basket having a lid for carrying betel-requisites.

ତାମ୍ବୂଳ ବାହକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ରଜା ଆଦିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯେଉଁ ଚାକର ପାନଖିଲି ଓ ପାନଡବା ଆଦି ଧରି ଥାଏ—A servant who carries the chewing betel-packets and betel-box with kings and rich men.
Tāmbūḷa bāhaka
(ତାମ୍ବୂଳ ବାହିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ତାମ୍ବୂଳଦ, ତାମ୍ବୂଳଧର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାମ୍ବୂଳ ବଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାମ୍ବୂଳ ବୀଟିକା)—ପାନଖିଲି—A rolled packet of betel leaf prepared for chewing.
Tāmbūḷa birḍiā

ତହିଁରେ ତାମ୍ବୂଳ ବଡ଼ିଆ ଖେଳାଇଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ସଭା ।

ତାମ୍ବୂଳ ବୀଟିକା—ସଂ. ବି.—(ତାମ୍ବୂଳ+ବୀଟିକା; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପାନଖିଲି—A prepared packet of betel leaf for chewing.
Tāmbūḷa biṭikā

ତାମ୍ବୂଳ ବୋଳ—ଦେ. ବି.—ପାନ ଖୋଇବା ଯୋଗୁ ଓଠରେ ଯେଉଁ ସିଠା ପରି ସ୍ତର ପଡ଼ି ଯାଏ—A thin crust or a thick dye appearing on the lips of persons habituated to chewing betel.
Tāmbūḷa boḷa

ତାମ୍ବୂଳ ରସ—ସଂ. ବି. (ତାମ୍ବୂଳ+ରସ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ପାନରସ—1. Juice of betel leaf.
Tāmbūḷa rasa
୨ । ପାନ ପିକ—2. The spittle ejected after chewing betel.

ତାମ୍ବୂଳ ରାଗ—ସଂ. ବି. (ତାମ୍ବୂଳ+ରାଗ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ପାନ ଖୋଇବାରୁ ଓଠରେ ହୋଇଥିବା ରକ୍ତିମା-- 1. The redness of the lips due to chewing betel.
Tāmbūḷa rāga
୨ । ପାନ ପିକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. The spittle ejected after chewing betel.
୩ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ମସୁର ଡାଲି—3. Lens Esculenta; a kind of pulse.

ତାମ୍ବୂଳାଧାର—ଦେ. ବି (ତାମ୍ବୂଳ+ଆଧାର; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tāmbūḷādhāra ୧ । ପାନ ବଟୁଆ—1. Betel pouch.
୨ । ପାନ ଡବା—2. Betel box.
୩ । ଯେଉଁ ଥାଳରେ ପାନଖିଲି ସଜା ହୋଇ ଗୃହକୁ ସମାଗତ ବନ୍ଧୁ ଆଦିଙ୍କ ଆଗରେ ରଖାଯାଏ—3. A plate of betel packets kept before guests.

ତାମ୍ବୂଳି—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ସଂ. ତାମ୍ବୂଳୀ)—ତାମ୍ବୂଳିକ (ଦେଖ)—Tāmbūḷika (See)
Tāmbūḷi
তাম্বলি तमोली
(ତାମ୍ବୂଳଥଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ତାମ୍ବୂଳଥ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାମ୍ବୂଳିକ—ସଂ ବି (ତାମ୍ବୂଳ+ଜୀବିକା ଅର୍ଥରେ ଇକ)—ତାମ୍ବୋଳି; ପାନରା-- Betel seller by profession.
Tāmbūḷika

ତାମ୍ବୂଳୀ—ସଂ. ବି (ତାମ୍ବୂଳ+ଜୀବିକାର୍ଥେ ଇନ୍ ୧ମା ୧.ବ)—
Tāmbūḷī ୧ । ତାମ୍ବୋଳୀ; ପାନରା—1. Betel seller.
୨ । (ତାମ୍ବୂଳ+ସ୍ତ୍ରୀ.ଈ) ପାନ ଲତା (ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—2 Betel plant (Apte).
୩ । ଯେଉଁ ଭୃତ୍ୟ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପାଇଁ ପାନ ଭାଙ୍ଗେ ଓ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ପାନଖିଲି ଯୋଗାଏ—3. A servant who prepares the betel packets for chewing and presents them to his master when wanted (Apte).

ତାମ୍ବୂଳିକ—ସଂ. ବି (ତାମ୍ବୂଳ+ଜୀବିକା ଅର୍ଥରେ ଇକ)—ତାମ୍ବୋଳୀ; ପାନରା—Betel-seller.
Tāmbūḷika

ତାମ୍ବୋଳ—ଦେ. ବି—ବାଳ ଡିମ୍ବିରି (ଦେଖ)—Bāḷa ḍimbiri (See) (Haines).
Tāmboḷa

ତାମ୍ର—ସଂ.ବି (ତମ୍ ଧାତୁ=ଦୁଃଖ ପାଇବା+କରଣ. ର)—୧ । ତମ୍ବା ଧାତୁ—1. Copper.
Tāmra
୨ । (ତାମ୍ର+ଅ)—ଦେହରେ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଦାଗ ଯୁକ୍ତ କୁଷ୍ଠରୋଗ-ବିଶେଷ—2. A kind of leprosy with red spots.
୩ । ତାମ୍ର ପରି ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ—3. A dark coppery red (Apte).
ବିଣ—ଅରୁଣବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—Dark red; copper-coloured.

ତାମ୍ରକ—ସଂ. ବି (ତାମ୍ର+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ତମ୍ବା—Copper.
Tāmraka

ତାମ୍ରକର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତାମ୍ର+କର୍ଣ୍ଣ+ସ୍ତ୍ରୀ ଈ)—ପଶ୍ଚିମ ଦିଗର ହସ୍ତିନୀ—The mythological she-elephant guarding the western point of the earth.
Tāmrakarṇṇī

ତାମ୍ରକାର—ସଂ. ବି (ତାମ୍ର+କୃ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଯେ ତମ୍ବାରେ ଜିନିଷ ଓ ବାସନ ତିଆରି କରେ; ତମ୍ବା କାରିଗର; ତାମ୍ବରା—1 Copper smith.
Tāmrakāra
(ତାମ୍ରକୂଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାମ୍ର କୀଟ—ସଂ. ବି—୧ । ସାଧବବୋହୂ ପୋକ; ଇନ୍ଦ୍ରଗୋପ; ପାଟପୋକ—1. The cochineal insect.
Tāmra kiṭa
(ତାମ୍ର କୃମି—ଅନ୍ୟରୂପ) କନକ ମଣ୍ଡରେ ରହିଲେ ସଧୀରେ ଶୋଭି ଯେସନ୍ତେ ତାମ୍ରକୀଟ
ଗୀତକୃଷ୍ଣ ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

୧	ଉ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଣ,ଶ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ୱ	ଭ୍ୟ	ଧ
୨	ଚ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ୱେ ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଦ୍ଧ	ନ୍

୨ । ସାରୁଡ଼ା ପୋକ—
The lady-bird insect (Apte).

ତାମ୍ର କୁ(କୂ)ଟ୍ଟକ—ସ. ବ (ତାମ୍ର+କୁଟ୍ଟକ, ଏହା ତମ୍ବାର ବର୍ଣ୍ଣ ଥିବାରୁ)
Tāmra ku(kū)ṭṭaka ଧୂଆଁପତ୍ର, ତମାଖୁ; ତମାଖୁ—
Tobacco.

ତାମ୍ର କୂଟ—ସ. ବ (ତାମ୍ର+କୂଟ)—ଧୂଆଁପତ୍ର—
Tāmra kūṭa Tobacco.

ତାମ୍ର ଗର୍ଭ—ସ. ବ (ତାମ୍ର ଅଟେ ଗର୍ଭ=ଉତ୍ପତ୍ତିସ୍ଥାନ ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)
Tāmra garbha ତୁତିଅ—Sulphate of copper; Blue vitriol.

ତାମ୍ରଚୂଡ଼—ସ. ବ. ପୁଂ. (ତାମ୍ର+ଚୂଡ଼ା, ତାମ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ ଚୂଡ଼ା=ଚୂଳ
Tāmrachūrḍa ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । କୁକ୍କୁଟ; କୁକୁଡ଼ା-
1. A cock (having a coppery coxcomb).
୨ । କୁକୁରଦ୍ରୁ; କୁକୁର ଛଇଅ ଗଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Pavetta Indica plant.

ତାମ୍ରତ୍ରପୁଜ—ସ. ବ—(ତାମ୍ର+ତ୍ରପୁ=ଟିଣ+ଜନ୍ ଧାତୁ+ଅ; ଯାହା
Tāmratrapuja ତମ୍ବା ଓ ଟିଣ ମିଶାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ)—
୧ । କଂସା; କାଂସ୍ୟ—1. Bell-metal.
୨ । ପିତଳ—2. Brass (Apte).

ତାମ୍ର ଦ୍ୱୀପ—ସ. ବ—ସିଂହଳ; ଲଙ୍କା ଦ୍ୱୀପ—
Tāmra dwīpa The island of Ceylon.

ତାମ୍ରଦ୍ରୁ—ସ. ବ—ରକ୍ତ ଚନ୍ଦନ—
Tāmradru The red Sandal wood (Apte).

ତାମ୍ର ଧାତୁ—ସ. ବ—୧ । ନାଲି ରଙ୍ଗ ଖଡ଼ି—
Tāmra dhātu 1. Red chalk.
୨ । ତାମ୍ର ନାମକ ଧାତୁ; ତମ୍ବା—2. Copper (metal).

ତାମ୍ର ପଟ୍ଟ—ସ. ବ. (ତାମ୍ର+ପଟ୍ଟ; ମ. ପ. ଲୋ=ତାମ୍ର ନିର୍ମିତ ପଟ୍ଟ)—
Tāmrapaṭṭa ତମ୍ବା ପାତିଅ; ତାମ୍ର ଫଳକ—
A copper plate.
[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ରାଜାମାନଙ୍କ ସନନ୍ଦ ତାମ୍ର ପଟ୍ଟରେ ଲେଖା ଯାଉଥିଲା; ବର୍ତ୍ତମାନ ନାନା ସ୍ଥାନରେ ଭୂଗର୍ଭରୁ ଅନେକ ତାମ୍ରପଟ୍ଟ ଲିଖିତ ପ୍ରାଚୀନ ଅନୁଶାସନମାନ ମିଳୁଛି ।]

ତାମ୍ର ପତ୍ର—ସ. ବ. (ତାମ୍ର+ପତ୍ର; ମ. ପ. ଲୋ)—
Tāmra patra ୧ । ତାମ୍ରପଟ୍ଟ (ଦେଖ)—
1. Tāmrapaṭṭa (See)
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ରକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ ପତ୍ର ଯୁକ୍ତ ଗଛ—
2. A tree with red leaves.
୩ । (ଉଦ୍ଭିଦ) ନୂଆ କଅଁଳିଆ ପତ୍ର—
3. New tender leaves of trees.

ତାମ୍ରପର୍ଣ୍ଣୀ—ସ. ବ—୧ । କର୍ଣ୍ଣାଟ ବା ମାଳବ ଦେଶସ୍ଥ ନଦୀବିଶେଷ—
Tāmraparṇṇī 1. Name of a river in S. E. India.
[ଦ୍ର—ଏହା ମଳୟ ଗିରିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ମାନ୍ଦ୍ରାଜର ଟିନେଭେଲି ଜିଲ୍ଲା ବାଟେ ଯାଇ ସମୁଦ୍ରରେ ପଡ଼ିଛି । ଏହା ପୂର୍ବେ ମୁକ୍ତା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଥିଲା । ଏହାର ଦୈର୍ଘ୍ୟ ୭୦ ମାଇଲ । ମହାଭାରତ, ମତ୍ସ୍ୟପୁରାଣ, ଅଶୋକଙ୍କ ଶିଳାଲିପି ଓ ଗ୍ରୀକ୍ ଲେଖକ ଟଲେମୀଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଏ ନଦୀର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]
୨ । ଘାଟ ଓ ବଡ଼ ପୋଖରୀ; ସରୋବର—2. Lake.
୩ । ପସାରୁଣୀ ଲତା—3. Pœderia Fœtida.
୪ । ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା—
4. Indian madder; Rubia Cordifolia.

ତାମ୍ର ପଲ୍ଲବ—ସ. ବ. (ତାମ୍ର+ପଲ୍ଲବ; ବହୁବ୍ରୀହି; ଏହାର କଅଁଳ
Tāmra pallaba ପତ୍ରମାନ ତାମ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ଥିବାରୁ)—ଅଶୋକ ଗଛ—
The Aśoka tree.

ତାମ୍ର ପାତ୍ର—ସ. ବ. (ତାମ୍ର+ପାତ୍ର; ମ. ପ. ଲୋ)—ତମ୍ବାନିର୍ମିତ ଆଧାର;
Tāmra pātra ତମ୍ବା ବାସନ—Copper vessel.
[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ମତରେ ତାମ୍ରପାତ୍ର ଦେବ ଓ ପିତୃକାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେବାର ଉପଯୁକ୍ତ ।]

ତାମ୍ରପାଦୀ—ସ. ବ—ହଂସପଦୀ; ଲାଲ ରଙ୍ଗର ଲଜ୍ଜାଳୁ ଲତା (ହି. ଶବ୍ଦ-
Tāmrapādī ସାଗର)—The red variety of Mimosa creeper.

ତାମ୍ର ପୁଷ୍ପ—ସ. ବ. (ତାମ୍ର+ପୁଷ୍ପ; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Tāmra pushpa ୧ । କୋବିଦାର; ରକ୍ତକାଞ୍ଚନ ଗଛ—
1. Bauhinia Variegata (tree)
୨ । ଭୂଇଁ ଚମ୍ପା (ଦେଖ)
2. Bhūiñ champā (See)
ସ. ବଣ—ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ପୁଷ୍ପ ବିଶିଷ୍ଟ—Red flowered.

ତାମ୍ର ପୁଷ୍ପିକା—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତାମ୍ର+ପୁଷ୍ପ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ରକ୍ତ-
Tāmra pushpikā ତ୍ରିବୃତ୍; ନାଲି ଦନ୍ତୁଡ଼ି ଲତା—
The red Turpethum creeper.

ତାମ୍ରପୁଷ୍ପୀ—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତାମ୍ର+ପୁଷ୍ପ+ଈପ୍)—
Tāmrapushpī ୧ । ପାଟେଲୀଗଛ—1. A tree; Stereospermum Suavéolens.
୨ । ଧାତକୀ (ଦେଖ)—2. Dhātakī (See).

ତାମ୍ରଫଳ—ସ. ବ—ଅକ୍ଷୋଟ ଗଛ—
Tāmraphaḻa Walnut tree.

ତାମ୍ର ଫଳକ—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତାମ୍ରଫଳକ)—ତାମ୍ର ପଟ୍ଟ (ଦେଖ)
Tāmra phaḻaka Tāmra paṭṭa (See)

ତାମ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ—ସ. ଵଣ. (ତାମ୍ର+ବର୍ଣ୍ଣ)—
Tāmra barṇṇa ୧ । ନାଲିଆ; ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. Red.
୨ । ତମ୍ବାଳିଆ ବର୍ଣ୍ଣର—2. Copper-coloured.

ସଂ.ବି—୧ । ମନୁଷ୍ୟର ଦେହର ଚମଡ଼ା ତଳେ ଥିବା ୪ର୍ଥ ଚର୍ମର ସ୍ତର (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. The thin layer of skin below the outer skin of the human body.
୨ । ସିଂହଳ ଦ୍ୱୀପ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Ceylon.
[ଦ୍ର—ଏ ଦ୍ୱୀପର ଏହି ନାମରୁ ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରୀକ୍‌ମାନେ ଏହାକୁ ଟାପ୍ରୋବେନ୍ (Taprobane) ନାମ ଦେଇଥିଲେ ।]

ତାମ୍ରବର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି. (ତାମ୍ର+ବର୍ଣ୍ଣ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)— ୧ । ସୁର୍ଗିଫୁଲର କଢ଼—1. The blossom of Sessamum (Apte).
Tāmrabarnni
(ତାମ୍ରବର୍ଣ୍ଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ମନ୍ଦାର ଫୁଲ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. China rose.

ତାମ୍ର ବଲ୍ଲୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା ଲତା; ମେହେନ୍ଦୀ ଗଛ—
Tāmra balli 1. Indian madder plant; Rubia Cordifolia.
୨ । ଚିତ୍ରକୂଟ ପ୍ରଦେଶରେ ଜନ୍ମିବା ଲତାବିଶେଷ—
2. A plant growing in the Chitrakūta tracts.

ତାମ୍ର ବୀଜ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତାମ୍ର+ବୀଜ)—କୋଲଥ (ଦ୍ର, ଶବ୍ଦସାଗର)—Chickpea.
Tāmra bija
(ତାମ୍ରବୃନ୍ତ, ତାମ୍ରବୃନ୍ତା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାମ୍ର ବୃକ୍ଷ—ସଂ. ବି. (ତାମ୍ର+ବୃକ୍ଷ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ରକ୍ତଚନ୍ଦନଗଛ—
Tāmra bruksha Red sandal wood tree, Pterocarpus Santaninus.

ତାମ୍ର ମୁଖ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତାମ୍ର+ମୁଖ)—ଯାହାର ମୁହଁ ତମ୍ବା ପରି ରଙ୍ଗର—Copper-faced.
Tāmra mukha
(ତାମ୍ରମୁଖୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି—ଇଉରୋପୀୟ ବା ଫିରଙ୍ଗି ବ୍ୟକ୍ତି—A European or Frank (Apte).

ତାମ୍ରମୂଳା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତାମ୍ର+ମୂଳ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Tāmramūlā ଲାଜକୁଳୀ ଲତା; ଲଜ୍ଜାଳୁ ଲତା—The Telegrapha creeper; Mimosa Sensitiva.

ତାମ୍ରଲିପ୍ତ—ସଂ. ବି—ତମଲୁକ୍ (ଦେଖ)
Tāmralipta Tamaluk (See)
(ତାମ୍ରଲିପ୍ତି—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଦ୍ର—ଏହା କଲିକତାର ୩୫ କୋଶ ଦକ୍ଷିଣ ପଶ୍ଚିମରେ ସମୁଦ୍ରକୂଳସ୍ଥିତ ଏକ ପ୍ରାଚୀନ ବାଣିଜ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ର—Tamlook)

ଗଙ୍ଗା ମୁଖେ ଶୋଭାଅଛି ତାମ୍ରଲିପ୍ତ ପୁର—ପ୍ରଧାନାଥ ମହାପାତ୍ର ।
[ଦ୍ର—ଏହା କଳିଙ୍ଗ ଦେଶକୁ ଲାଗି ସମୁଦ୍ର କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟ ବୋଲି ମହାଭାରତରେ ଲେଖା ଅଛି । ଏଥିର ଅଧିବାସୀମାନେ ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧରେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଯୁଦ୍ଧ କରିଥିଲେ । ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତାମ୍ରଶିଖୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତାମ୍ର+ଶିଖା+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥରେ. ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ)—କୁକ୍କୁଟ—Cock.
Tāmrasikhi

ତାମ୍ର ସାର—ସଂ. ବି. (ତାମ୍ର+ସାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—ରକ୍ତଚନ୍ଦନ—
Tāmra sāra Red sandal wood.

ତାମ୍ରସାରକ—ସଂ ବି. (ତାମ୍ର+ସାରକ)—୧ । ରକ୍ତଚନ୍ଦନ—
Tāmrasāraka 1. Red sandal wood.
(ତାମ୍ରସାରିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଏକପ୍ରକାର ଖଇର—
2. A kind of catechu.

ତାମ୍ରାକ୍ଷ—ସଂ. ବି. କ୍ଲୀ. (ତାମ୍ର+ଅକ୍ଷି; କର୍ମଧାରୟ)—
Tāmrāksha ୧ । ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଚକ୍ଷୁ—1. Red eye.
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) କୋକିଳ—2. The Indian cuckoo.
ସଂ. ବିଣ—ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଚକ୍ଷୁବିଶିଷ୍ଟ; ଲାଲ୍‌ଆଖିଆ-ଆଖିଆ—
Red-eyed.

ତାମ୍ରାଭ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତାମ୍ର+ଆଭ)—
Tāmrābha ତାମ୍ରବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—Copper-coloured.
ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ରକ୍ତ ଚନ୍ଦନ—
Red sandal wood.

ତାମ୍ରାର୍ଦ୍ଧ—ସଂ. ବି. କ୍ଲୀ—କଂସା; କାଂସ୍ୟ—
Tāmrārdha Bell metal.

ତାମ୍ରାଶ୍ମ—ସଂ. ବି. କ୍ଲୀ. (ତାମ୍ର+ଅଶ୍ମନ୍=ପ୍ରସ୍ତର)—ପଦ୍ମରାଗମଣି—
Tāmrāsma Spinel ruby (gem).

ତାମ୍ରିକ—ସଂ. ବିଣ. (ତାମ୍ର+ଇକ)—
Tāmrika ୧ । ତାମ୍ରନିର୍ମିତ—1. Made of copper.
୨ । ତାମ୍ରମିଶ୍ରିତ—2. Mixed with copper.
୩ । ତାମ୍ରବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—3. Copper-coloured.
ସଂ. ବି—ତାମ୍ରକୁଟ—Brazier; copper smith (Apte).

ତାମ୍ରିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତାମ୍ର+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Tāmrikā ୧ । ସୂକ୍ଷ୍ମ ଛିଦ୍ରମୟ ତାମ୍ରପାତ୍ର; ଯାହା ଜଳରେ ଭସାଇଲେ ଛିଦ୍ରଦ୍ୱାରା ଜଳ କ୍ରମଶଃ ପାତ୍ର ମଧ୍ୟକୁ ଉଠି ସମୟ ନିରୂପଣ କରେ; ଭାରତର ପ୍ରାଚୀନ ଘଟିକା ଯନ୍ତ୍ର—1. A copper-pot having a small hole at the bottom used in measuring time by placing it in a water-vessel.
୨ । ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତର ତାମ୍ରମୁଦ୍ରା (ଯାହା ର ଏକ ପଣ କଉଡ଼ି ସଙ୍ଗେ ସମାନ ଥିଲା)—2. An old Indian copper coin which equaled in value to 80 cowries.
୩ । ଗୁଞ୍ଜା; କାଇଞ୍ଚ—3. The red seeds produced from a creeper Abrus Precotorius.
୪ । ପଟହ; ଢକ୍କା; ଢୋଲ—4. Drum.

୧		ঃ	ର,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍	ରୁଅ	ଘ
୨	ଐ	ଊ	ଋ	ଳ	ଙ୍	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍

ତାମ୍ରିମା—ସ. ବି. (ତାମ୍ର+ଭାବାର୍ଥେ ଇମନ. ୧ମା· ୧ବ)—
Tāmrimā ତାମ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ; ରକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ—
Redness; the colour of copper (Apte).

ତାମ୍ରୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତାମ୍ର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ତାମ୍ରିକା (ଦେଖ)
Tāmrī Tāmrikā (See)

ତାମ୍ରେଶ୍ୱର—ସ. ବି—ତମ୍ବା ଭସ୍ମ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tāmreśwara Copper oxide.

ତାମ୍ରୋଷ୍ଠ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; ତାମ୍ର+ଓଷ୍ଠ)—ରକ୍ତାଭ ଓଷ୍ଠ—
Tāmroshṭha Red or cherry lip (Apte).
(ତାମ୍ରୌଷ୍ଠ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାୟ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ପାଳନ କରିବା—
Tāya (root) 1. To bring up; to maintain.
୨ । ବିସ୍ତାର କରିବା—2. To spread (Apte).
୩ । ରକ୍ଷା କରିବା—
3. To protect; to preserve (Apte).

ତାୟଦାତ୍(ଦ୍)—ବୈଦେ. ବି—ତାଦାତ୍ (ଦେଖ)
Tāyadāt(d) Tādāt (See)

ତାୟଫା—ବୈଦେ. ବି—ତାଇଫା (ଦେଖ)
Tāyaphā Tāiphā (See)

ତାୟାଁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମୃଦଙ୍ଗ ଓ ପଖୋଇଜର ଡାହାଣ
Tāyān̐ ପାଖର ମୁହଁ ଉପ ଓ ତହିଁରୁ ଜାତହୁଏ ଧ୍ୱନି; ଧ୍ୱନ୍ୟାଁ—
(ଧେୟାଁ—ବିପରୀତ) The right hand side of a two-faced drum and the sound produced from it.

ତାର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଶଗଡ଼ ଚକର ଚାରି ଅଡ଼େ
Tār ଗୁଡ଼ାଇଥିବା ଲୌହ ବଳୟ; ହାଲ—
1. Iron rim of a cart-wheel.
আলকাতরা ବୈଦେ. ବି· (ଇଂ. ଟାର୍; ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍—ଅଲକାତର୍;
ଆଲ ମୂଳ. ଆ. ଅଲ୍‌କ=ଆଲକତର୍‌ଅ)—
୨ । ଝୁଲ; ଅଲକାତରା—2. Tar; coal-tar.

ତାର—ସ. ବି. (ତୃ ଧାତୁ=ପାର ହେବା+ଅ)—
Tāra ୧ । (+ଭାବ. ଅ) ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ; ଉତ୍ତରଣ—
1. Crossing; landing (from a boat).
୨ । (+କରଣ. ଅ) ତନ୍ତୁ; ଧାତୁନିର୍ମିତ ସରୁ ସୂତ୍ର; ଧାତୁତନ୍ତୁ—
1. Wire; metal wire.

[ଦ୍ର—କେବଳ ସୀସା ଓ ସଙ୍ଗା (ଟିଣ) ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଧାତୁରେ ତାର ତିଆରି କରାଯାଏ । ପ୍ରଥମେ ଧାତୁକୁ ଅଗ୍ନିଉତ୍ତାପରେ ତାଳ ଲମ୍ବ କାଠି କରାଯାଏ । ଉକ୍ତ କାଠିର ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡକୁ ପିଟି ମୁନିଆ କରାଯାଏ । କାଠିର ସେହି ମୁନିଆ ମୁଣ୍ଡକୁ ଲୁହାରେ ତିଆରି ବଡ଼ ଓ ସାନ ବହୁଛିଦ୍ରବିଶିଷ୍ଟ ଜନ୍ତା ନାମକ ଯନ୍ତ୍ରର ଗୋଟିଏ କଣାରେ ଗଳାଇ ଦେଇ ଜନ୍ତାର ଅର ପିଠି ଅଡ଼େ ବାହାର ପଡ଼ିଥିବା କାଠିର ମୁନକୁ ସଣ୍ଢ଼ାଅସି ଦ୍ୱାରା ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ଟାଣିଲେ ଜନ୍ତାର ଉକ୍ତ ଛିଦ୍ରର ଆୟତନ ଅନୁସାରେ ତାର ବାହାରେ । ସେହି ତାରକୁ ଅଧିକ ସରୁ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ ମୋଟା ତାରର ଅଗକୁ ବାଡ଼େଇ ଅଧିକ ସରୁ କରି ଜନ୍ତାରେ ଥିବା ଅପେକ୍ଷାକୃତ ସାନ ଛିଦ୍ରରେ ଗଳାଇ ସଣ୍ଢ଼ାଅସିଦ୍ୱାରା ଜନ୍ତାର ଅର ପାଖରୁ ଟାଣିଲେ ସରୁ ତାର ହୁଏ । ଏହିପରି ଜନ୍ତାର କ୍ରମସୂକ୍ଷ୍ମ ଛିଦ୍ରମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ ତାର ତିଆରି ହୁଏ । ଜନ୍ତାର ଛିଦ୍ରରେ ତାରକୁ ପୁରାଇ ସଣ୍ଢ଼ାଅସିରେ ଟାଣିଲେ ତାର କରାଯାଉଥିବା କାଠି ତାତି ଯାଏ ଓ ତାତି ଗିବାରୁ ତାହା ନମନୀୟ ହୁଏ ।]

୩ । ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରର ତନ୍ତ୍ରୀ—3. String of a musical instrument.
୪ । (କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ରୌପ୍ୟ; ରୂପା—4. Silver.
୫ । ଓଁକାର ପ୍ରଣବ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଏକାକ୍ଷର ବୀଜ ମନ୍ତ୍ର—
5. The sacred syllable 'Om' or other monosyllabic mystic incantation.
୬ । ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱର—6. High tone; shrill sound.
୭ । ପ୍ରଣବ; ଓଁକାର—7. The mystic sound 'Om'
୮ । ମୁକ୍ତାର ବିଶୁଦ୍ଧି, ଲାବଣ୍ୟ, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ଉତ୍କୃଷ୍ଟତା—
8. Excellence of a pearl.
୯ । ମୁକ୍ତା—9. Pearl.
୧୦ । ହାରର ମଧ୍ୟମଣି—10. The central gem of a necklace.
୧୧ । ନକ୍ଷତ୍ର—11. Star.
ମୋ ପାଇଁ ଗଲ ଆହିଁ ତାର ଅମ୍ବରେ—ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
୧୨ । ରାମାୟଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସହାୟକ ବାନରସେନାପତିବିଶେଷ—12. Name of a commander of the monkey army mentioned in the Rāmāyaṇa.
[ଦ୍ର—ଏ ବୃହସ୍ପତିଙ୍କ ଅଂଶରେ ଜନ୍ମିଥିଲେ ଓ ବାଳୀଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ତାରାଙ୍କର ପିତା ଥିଲେ । ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର ।]
୧୩ । ହରିବଂଶ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଦାନବବିଶେଷ—13. A demon mentioned in the Haribamśa.
୧୪ । ଚକ୍ଷୁର ତାରା—14. The pupil of the eye.
ଲୋଚନଯୁଗ୍ମ ତାର ନଯୁକେ ଥିବ ।
ସମୀପ ଯାଏ ଯେବେ ନ ବସିବ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଦଗାବନ୍ଧୋଳ ।
୧୫ । (ସାଂଖ୍ୟଦର୍ଶନ) ଏକପ୍ରକାର ଗୌଣସିଦ୍ଧି; ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ବିଧିପୂର୍ବକ ବେଦାଧ୍ୟୟନଦ୍ୱାରା ପ୍ରାପ୍ତ ସିଦ୍ଧି (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—15. (Samkhya philosophy) Success acheived by a disciple on being initiated to the scriptures by the preceptor.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ବୃତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍ଖୀ ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ୍ଷୀ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୧୬ । ସଙ୍ଗୀତର ଉଚ୍ଚସ୍ୱରଯୁକ୍ତ ସପ୍ତକବିଶେଷ; ଟେଁ ଟେଁୟା ସ୍ୱର—16. High or shrill octave in music.

[ଦ୍ର—ଏଥିର ସ୍ୱର କଣ୍ଠରୁ ଉଠି କପାଳର ଅଭ୍ୟନ୍ତର ସ୍ଥାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୧୭ । ଶିବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—17. God Śiba.

୧୮ । ବିଷ୍ଣୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—18. Bishṇu.

୧୯ । ଅଠର ଅକ୍ଷରବିଶିଷ୍ଟ ଏକ ବର୍ଣ୍ଣବୃତ୍ତ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 19. A Sanskrit metre of 18 syllables.

୨୦ । ଆସ୍ୱାଦ (ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର)— 2) Savour; taste; relish.

୨୧ । କାର୍ତ୍ତିକେୟଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିହତ ତାରକାସୁରପିତା (ଶିବପୁରାଣ) 20. Name of the father of the Demon Tāraka.

୨୨ । ଅଖଣ୍ଡ କ୍ରମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 22. Regular seeqence.

୨୩ । ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ଯୋଗବିଶେଷ; ତାରକ ୨ (ଦେଖ) 23. Tāraka 2 (See)

ତାର୍ ଦେ. ବି.—୧ । ବଣାଇ ରାଜ୍ୟରେ କଥିତ ସାନ୍ତାଳ ଭାଷା— 1. A name for the Sāntāli language used in the Bonāi state of Orissa.

୨ । ଚିନି ଆଦିର ସିରାର ପାଗ ବା ଅବସ୍ଥା—2 A certain syrupy condition of boiled sugar.

(ଯଥା— ଦୋତାର, ତିନିତାର ଚିନିପାଗ ।)

[ଦ୍ର—ଚିନି, ଗୁଡ଼ ବା କଣ୍ଡକୁ ପାଣି ଦେଇ ନିଆଁ ଉପରେ ପାକ କଲେ ତାହା 'ସିରା' ବା 'ରସ'ରେ ପରିଣତ ହୁଏ । ଏହି ସିରାରେ ରସଗୋଲା, ଜିଲାପି, ଟେକାକୁଡ଼ିଆ, ଗୋଲାପଜାମୁ ଆଦି ପକାଇ ଦେଲେ ଉକ୍ତ ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସିରା ପଶିଯାଏ । ଚିନି ଆଦିକୁ ପାଗ କରି ଅର୍ଥାତ୍ ସିରାରେ ପରିଣତ କରି ତାହା ଗରମ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ସେଥିରେ ଲିଆ ପକାଇ ଘାଣ୍ଟିଲେ ତାହା ଉଖୁଡ଼ା ହୁଏ । ଏପରି ଉପ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ପାଇଁ ସିରା ପତଳା ବା ଘନ ହେବା ଦରକାର । ସିରା ଚୁଲି ଉପରେ ବସିଥିବାବେଳେ ତହିଁରେ ଚାଟୁ ପକାଇ ଚାଟୁକୁ ଟେକିଲେ ଚାଟୁର ଅଗରୁ ସିରାର ଧାର ବୋହି ପଡ଼େ । ସିରା ପତଳା ଥିଲେ ଏହି ଧାର ତିନି ବା ଦୁଇଟି ଦେଖାଯାଏ ଓ ଘନ ହେଲେ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଧାର ଚାଟୁ ଅଗରୁ ଖସେ । ଏହି ଧାରକୁ ତାର ବୋଲି ଯାଏ । ଚାଟୁ ଅଗରୁ ସିରାର ଯେତେଟି ଧାର ଖସିବାର ଦେଖାଯାଏ ସେ ସିରାକୁ ସେତେ ତାର ବା ସେତେ ତାରିଆ ସିରା ବୋଲିଯାଏ । ସିରା ପତଳା ହୋଇଥିଲେ ତାକୁ ଆହୁରି କିଛିକ୍ଷଣ ନିଆଁ ଉପରେ ବସାଇ ଦେଲେ ସେଥିରୁ ପାଣି ମରିଯାଇ ତାହା ଘନ ହୋଇ ଯାଏ ।]

୪ । ବିଦ୍ୟୁତ୍ ପ୍ରବାହ ବହନକାରୀ ତାର— 4. Telegraphic or electric wire.

[ଦ୍ର—ଧାତୁର ତାର ତଡ଼ିତ୍ ବା ବିଦ୍ୟୁତ୍ ପ୍ରବାହର ପରିଚାଳକ ଥିବାରୁ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତିକୁ ଏକସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ନେବାକୁ ହେଲେ ଧାତୁର ତାରଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ଶକ୍ତିକୁ ପ୍ରବାହିତ କରାଯାଏ । ସବୁ ଧାତୁ ମଧ୍ୟରେ ତମ୍ବାର ତାରହିଁ ବେଶି ତଡ଼ିତ୍ ପ୍ରବାହକ ଥିବାରୁ ତମ୍ବା ତାର ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ତଡ଼ିତ୍ ଉତ୍ପାଦନ କରି ସେହି ସ୍ଥାନରୁ ଯେତେଦୂର ତମ୍ବାତାର ଲଗାଯାଏ ତଡ଼ିତ୍ ପ୍ରବାହ ସେତେଦୂର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଏ । ଏହି ପ୍ରଣାଳୀଦ୍ୱାରା ବିଜୁଳିବତି, ବିଜୁଳିପଙ୍ଖା, ବିଜୁଳିଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ କଳମାନ ଚଳାଯାଏ ।]

୫ । ଟେଲିଗ୍ରାମ୍; ତାଡ଼ିତ୍ ବାର୍ତ୍ତା; ତାର ଖବର— 5. Telegram; telegraphic message.

[ଦ୍ର—ଦୂରଦେଶକୁ ସମ୍ବାଦ ତଡ଼ିତ୍ ସାହାଯ୍ୟରେ ପ୍ରେରଣ କରିବାପାଇଁ ତଡ଼ିତ୍‌ଶକ୍ତି ଓ ଚୁମ୍ବକ ଶକ୍ତିକୁ କାମରେ ଲଗାଯାଏ । ପ୍ରଥମେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଦ୍ୱାରା ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ତଡ଼ିତ୍‌ଶକ୍ତି ଉତ୍ପାଦନ କରି ସେହି ସ୍ଥାନରୁ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ପ୍ରବାହ ଯୋଡ଼ି ରଖିବାକୁ ହୁଏ । ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ପ୍ରବାହର ଦୁଇଟି ମୁଣ୍ଡ ଅଛି । ସେ ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଲାଗିଥିବା ତାର ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ତାରକୁ ପୃଥିବୀର ଗର୍ଭରେ ପୋତି ଦିଆଯାଏ ଓ ଅନ୍ୟ ମୁଣ୍ଡର ତାରକୁ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ ସଙ୍ଗେ ଲଗାଇ ଦିଆଯାଏ । ଉକ୍ତ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନରେ ସେ ତାର ଲାଗିଲେ ସେଠାରେ ସେ ତାରର ଅନ୍ୟ ମୁଣ୍ଡକୁ ନେଇ ଭୂଗର୍ଭରେ ପୋତି ଦିଆଯାଏ । ଭୂଗର୍ଭର ତଡ଼ିତ୍‌ପ୍ରବାହକ ଗୁଣ ଥିବାରୁ ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ଦୁଇ ସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟରେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ପ୍ରବାହର ଧାରା ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରହେ । ଅତଏବ ଦୁଇସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟରେ ଉପରେ ଲାଗିଥିବା ତାର ଏବଂ ତଳେ ଭୂଗର୍ଭରେ ଲାଗିଥିବା ତାର ଓ ଭୂଗର୍ଭ ବାଟେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ପ୍ରବାହ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବୃତ୍ତ ବା ଘେର (Circuit) ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ଓ ଏହି ବୃତ୍ତ ବାଟେ ବିଦ୍ୟୁତ୍-ପ୍ରବାହ ଅଖଣ୍ଡିତରୂପେ ବହେ । ଚୁମ୍ବକ (Magnet)ର ଗୋଟିଏ ଗୁଣ ଅଛି ଯେ, ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ପ୍ରବାହର ଘେର ମଧ୍ୟରେ ଚୁମ୍ବକକୁ ହଲାଇଲେ ଏହି ପ୍ରବାହରେ ଚାଲୁଥିବା ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତିର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟେ ଓ ପ୍ରବାହର ଦିଗ ମଧ୍ୟ ବଦଳେ । ପ୍ରବାହର ଦିଗ ପରିବର୍ତ୍ତନର ସୂଚନା କରିବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଲୁହାର ଛୁଞ୍ଚି କଳଦ୍ୱାରା ଲଗାଯାଇଥାଏ । ଏହି ଘେର ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ତାରକୁ କାଟିଦେଲେ ପ୍ରବାହ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ । କଟା ହୋଇଥିବା ତାରକୁ ପୁଣି ଯୋଡ଼ିଦେଲେ ପୁଣି ପ୍ରବାହ ଚାଲେ । ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ଯେବେ କଟା ହୋଇଥିବା ତାରର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡକୁ ଧରି ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ଲଗାଇ-ଦିଏ ତେବେ ପ୍ରବାହ ଚାଲେ ଓ ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡକୁ ଅଲଗା କରି ଦେଲେ ପ୍ରବାହ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ । ପ୍ରବାହ ଚାଲୁଥିଲେ ସେ ଘେର ପାଖେ ଥିବା ଚୁମ୍ବକ ତାର ଆଡ଼କୁ ଆକର୍ଷିତ ହୁଏ । ପ୍ରବାହ ବନ୍ଦ ହୋଇ-

୧	୮	ତ	ଟ,ଙ୍କ	ଃ	ଁ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	୮	ଶ,ଷ	୬	ଇଂ	ଏଂ	ଓ	
୨	ଏ	ଖ	ଘ	ଲ୍	ତ୍ରୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅଂ	ମ	ନ	ଂ୍ୟ	ଇଂ	ଔ	-		

ଗଲେ ଚୁମ୍ବକ ତାରକୁ ଛାଡ଼ିଯାଏ । ମନେକର ଏହି ପ୍ରକାରେ କଟକଠାରେ ଜଣେ ଲୋକ ତାରକୁ କାଟି ଦେଇ କଟ ହୋଇଥିବା ତାରର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡକୁ ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ଲଗାଇ ଦେଲା; ତାହାହେଲେ କଲିକତା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାରଦ୍ୱାରା ସଂଯୁକ୍ତ ଘୋଡ଼ ପାଖରେ ରଖାଯାଇ ଥିବା ଚୁମ୍ବକ ଖଣ୍ଡ ସେ ଘୋଡ଼ ଆଡ଼କୁ ଆକର୍ଷିତ ହେବ; କଟକରେ ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡକୁ ତାରକୁ ପରସ୍ପରଠାରୁ ଅଲଗା କରିଦେଲେ କଲିକତାରେ ଘୋଡ଼ ପାଖେ ରଖାଯାଇ ଥିବା ଚୁମ୍ବକ ଖଣ୍ଡ ଘୋଡ଼ରୁ ଅଲଗା ହୋଇଯିବ । କଟକରେ ଯେତେ ଥର ଏ ଦୁଇ ତାରର ମୁଣ୍ଡକୁ ଲଗାଉଥିବ ଓ ଛଡ଼ାଉଥିବ, କଲିକତାବାଲା ଦେଖୁଥିବ ଯେ ଚୁମ୍ବକ ଏ ଘୋଡ଼କୁ ସେତେଥର ଛୁଇଁ ଦେଉଥିବ ଓ ଛାଡ଼ିଯାଉଥିବ । ଚୁମ୍ବକ ଘୋଡ଼କୁ ଛୁଇଁଲାବେଳେ ଯେଉଁ ଠକ ଠକ ଶବ୍ଦ ହୁଏ ସେହି ଶବ୍ଦକୁ ବାରି ତାରଖବର ଜାଣି ଅର୍ଥ କରାଯାଏ । ପ୍ରବାହର ବେଗ ପରିବର୍ତ୍ତନ ବେଳେ ମଧ୍ୟ ଏକପ୍ରକାର ଶବ୍ଦ ହୁଏ । ଏହି ସବୁ ଆବାଜକୁ ଲକ୍ଷ କରି ଓ ପ୍ରବାହର ବେଗ ପରିବର୍ତ୍ତନର ସୂଚନାକାରୀ ଛୁଞ୍ଚକୁ ଲକ୍ଷ କରି କଟକବାଲା ତାରର ଦୁଇମୁଣ୍ଡକୁ କେତେଥର ଲଗାଇଲା ଓ ଛଡ଼ାଇଲା ତାହା କଲିକତାବାଲା ସେଇଠାରେ ବସି ଠଉରେଇ ନିଏ । ଛୁଞ୍ଚି ଡାହାଣ ଆଡ଼କୁ ବୁଲିଲେ ତାକୁ ବିନ୍ଦୁ (Dot) ଓ ବାଆଁ ଆଡ଼କୁ ବୁଲିଲେ ତାକୁ ରେଖା (Dash) କହନ୍ତି । ତାରଖବର ଦେବାବାଲାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପୂର୍ବରୁ ସଙ୍କେତ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ ଯେ ଛୁଞ୍ଚି ଗୋଟିଏ ବିନ୍ଦୁ ଉତ୍ପାଦନ କଲେ ଜାଣିବ 'ଏ' ଇଂରାଜୀ ଅକ୍ଷର, ଗୋଟିଏ ରେଖା ଉତ୍ପାଦନ କଲେ ଜାଣିବ ଇଂରାଜୀ 'ଟି' ଅକ୍ଷର ଏକସଙ୍ଗେ ତିନୋଟି ବିନ୍ଦୁ ଉତ୍ପାଦନ କଲେ ଜାଣିବ 'ଏସ୍' ଅକ୍ଷର ଦୁଇଟି ରେଖା ଉତ୍ପାଦନ କଲେ ଜାଣିବ (ଏମ୍) ଅକ୍ଷର ଇତ୍ୟାଦି । କଟକବାଲା ଉପରୋକ୍ତ ସଙ୍କେତ ଅନୁସାରେ ଯେଉଁ ଅକ୍ଷର ପାଇଁ କଟକରେ ତାରର ଦୁଇମୁଣ୍ଡକୁ ଯୋଡ଼ିବ ବା ଅଲଗା କରିବ, କଲିକତାବାଲା ସେହି ଅକ୍ଷରର ସଙ୍କେତ ସେଠାରେ ଦେଖି ପାରିବ । ଏହିପରି କଟକବାଲା ଉପରୋକ୍ତ ସଙ୍କେତଦ୍ୱାରା ଯେତୋଟି ଅକ୍ଷର କଟକରେ ଟିପି ଦିଏ, କଲିକତାବାଲା ସେତୋଟି ଅକ୍ଷରର ସଙ୍କେତ ସେ ଛୁଞ୍ଚିର ଗତିରୁ ବାରି ନେଇ ସେ ଅକ୍ଷରଗୁଡ଼ିକ ଯୋଡ଼ି ବାକ୍ୟମାନ କରି ଉକ୍ତ ବାକ୍ୟରୁ ପ୍ରେରିତ ବାର୍ତ୍ତାର ଭାବ ବୁଝି ପାରେ ଏହି ଭାବରେ ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍‌ଦ୍ୱାରା ଦୂରଦେଶକୁ ସମ୍ବାଦ ଯାଏ ।]

୬ । ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍‌ଦ୍ୱାରା ସମ୍ବାଦ ପ୍ରେରଣ ରୀତି; ତାରଡାକ—
6. Telegraph; the system of sending message by wire.

୭ । ଟେଲିଫୋନ୍— 7. Telephone.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ତାରୁ (ଦେଖ)—Tāru (See)

ସଂ. ବିଣ.—୧ । ଉତ୍ତମ—1. Good.

୨ । ଚକ୍ ଚକ୍ କରୁଥିବା; ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ; ଭାସ୍ୱର; ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟଶାଳୀ—
2. Bright; sparkling.

ମୋର ଲୁବଧ ଭାବ ହାର ହୁଏ ଅରେ ସୁଲୁଣକର । ରବସୁନ୍ଦ ସଙ୍ଗୀତ ।

୩ । ଉଚ୍ଚ (ସ୍ୱର)—3. High (tone)

୪ । ନିର୍ମଳ; ସ୍ୱଚ୍ଛ; ପରିଷ୍କୃତ—4. Clear.

୫ । ସ୍ଥୂଳ—5. Thick.

୬ । କେଁ କେଁଆ (ସ୍ୱର)—
6. Sharp and shrill (tone).

୭ । ବିସ୍ତୃତ—7. Extended; spreading.

ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତାର ସ୍ୱର=ଉଚ୍ଚସ୍ୱର; କ୍ରୁଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତିର ଉଚ୍ଚସ୍ୱରର ଲକ୍ଷଣାରୁ) କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତ—2. Angry; wrathful.

ଦେ. ସର୍ବନାମ. (ତଦ୍ ଶବ୍ଦ ୬ଷ୍ଠୀ ଅନାଦରାର୍ଥ)—ତାହାର—
तार, ওর His; her; its.
उसका ମୋ ପାଇଁ ତାର ଯାଇଁ ତାର ଅନ୍ତର । ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ, ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
(ତାଙ୍କର, ତାହାଙ୍କର—ଆଦରାର୍ଥକ)

ତାର ଅ.ଆଫିସ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାର + ଇଂ ଅଫିସ୍)—ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍
Tāra u. āphis ଅଫିସ୍; ଯେଉଁ ସରକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟରେ
(ତାର ଘର—ଅନ୍ୟରୂପ) ତାରଦ୍ୱାରା ଦୂର ଦୂର ସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟରେ
तार आफिस ସମ୍ବାଦର ଗ୍ରହଣ ଓ ପ୍ରେରଣ କରାଯାଏ—
तारघर Telegraph office.

ତାରକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍; ତାରି ଧାତୁ=ପାର କରିବା
Tāraka + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । କର୍ଣ୍ଣଧାର—
(ତାରକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. A pilot; helmsman.

୨ । ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଯୋଗବିଶେଷ—
2. A class of the 9 astrological conjunctions.

[ଦ୍ର—ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ତାରକ ବା ତାରା ୯ ଗୋଟି; ଯଥା—ଜନ୍ମ, ସମ୍ପତ୍, ବିପତ୍, କ୍ଷେମ, ପ୍ରତ୍ୟରି, ସାଧକ, ନିଧନ ବା (ବଧ) ମିତ୍ର, ପରମ ମିତ୍ର । ଏହି ୯ ଗୋଟି ଯୋଗ ମଧ୍ୟରୁ ଜନ୍ମ, ବିପତ୍, ପ୍ରତ୍ୟରି ଓ ନିଧନ ବା ବଧ ଏହି ୪ଟି ତାରା ଅଶୁଭ । ଏହା ଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଶୁଭ । ଶୁଭ ତାରକରେ ସମସ୍ତ ଶୁଭକାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଏ । ବିବାହ, ଶ୍ରାଦ୍ଧ, ଭୈଷଜ୍ୟ ଯାତ୍ରା ଏବଂ କ୍ଷୌରକର୍ମ ଛାଡ଼ି ଜନ୍ମତାରକରେ ସକଳ ଶୁଭ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇ ପାରେ । ଜନ୍ମ ନକ୍ଷତ୍ରଠାରୁ ୫ମ, ୧୪ଶ ଓ ୨୩ଶ ନକ୍ଷତ୍ରକୁ ଯଥାକ୍ରମେ ୧ମ, ୨ୟ ଓ ୩ୟ ପ୍ରତ୍ୟରି ତାରକ କହନ୍ତି । ପ୍ରଥମ ପ୍ରତ୍ୟରିରେ ଯାତ୍ରାଦି ଶୁଭ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧି, ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରତ୍ୟରିରେ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ଶୁଭ, ମାତ୍ର ତୃତୀୟ ପ୍ରତ୍ୟରିରେ ବିନାଶ ଓ ଅଶୁଭ ଘଟେ ।]

୩ । ଭେଳା—3. A raft.

୪ । ତାରକା; ନକ୍ଷତ୍ର—4. Star.

୫ । ଚକ୍ଷୁର ତାରା—
5. The pupil of the eye.

୬ । ତାରକାସୁର (ଦେଖ)
6. Tārakāsura (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

[ଦ୍ର—ଏହି ନାମର ଦୁଇ ଅସୁର ଥିଲେ ।]

୭ । ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—
7. Name of a Sanskrit metre

[ଦ୍ର—ଏହାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରଣରେ ୪ ସଗଣ ଓ ୧ ଗୁରୁ ବର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୮ । ବାନରବିଶେଷ—8. Name of a monkey.

୯ । ମୁକ୍ତା—2. Pearl.

୧୦ । ଆଖି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—10. The eye.

[୧୧ । ରାମ ତାରକ ନାମକ ଷଡ଼ାକ୍ଷର ମନ୍ତ୍ର ରାଂ ରାମାୟ ନମଃ ମତାନ୍ତରରେ ଓଁ ରାମାୟ ନମଃ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)]—
11. A formula of 6 letters recited by the devotees of Rāmachandra.

ବଧୂଂଙ୍କ ଦେଇ ତପ୍ତର ମାତର ଅବତ୍ୟ ଶିର
ସ୍ୱନାମ ତାରକ ସାର ଉଦତ ଦରେ—ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୧୨ । ଭଲ୍ଲାତକ; ଭାଲିଆ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
12 The marking nut.

୧୩ । ଯେ ଲୋକଙ୍କୁ ନଦୀ ଆଦି ପାରକରେ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)·
13. Ferryman.

୧୪ । ଭବ ସାଗରରୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି; ପରିତ୍ରାତା ବ୍ୟକ୍ତି—
14. Redeemer; Saviour.

ସଂ. ବିଣ—୧ । ରକ୍ଷାକାରୀ; ରକ୍ଷକ—1. Protecting; saving.

ତାରକ ସେ ମୁହିଁ ଉଚ୍ଚ ତାର—ଉପେ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

୨ । ପରିତ୍ରାଣକାରୀ—2. Redeeming.

ବିଶ୍ୱର କର କିହି ତ ରକ ଅନ ନାହିଁ
ତାରକର ବିଶ୍ମାନ । ଉଦେଲୁ ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୩ । ଯେ ପାରି କରାଏ—3. One who carries or ferries across.

ତାରକଜିତ୍—ସଂ. ବି (ତାରକ+ଜି ଧାତୁ+କ୍ୱିପ୍)—କାର୍ତ୍ତିକେୟ—
Tārakajit Kārttikeya.

ତାରକ ତୀର୍ଥ—ସଂ. ବି—(କର୍ମଧା; ଯେଉଁଠାରେ ପିଣ୍ଡଦାନ କଲେ ପିତୃଲୋକେ ତ୍ରାଣ ପାଆନ୍ତି) ଗୟାତୀର୍ଥ—The
Tāraka tīrtha
sacred place of the Hindus Gya.

ତାରକ ବ୍ରହ୍ମ—ସଂ. ବି. କ୍ଲୀ (ତାରକ+ବ୍ରହ୍ମନ୍, କର୍ମଧା)—
Tāraka brahma ୧ । ରାମତାରକ ମନ୍ତ୍ର (ଓଁ ରାମାୟ ନମଃ)—
1. The mystic formula for worshipping Rāma.

୨ । ଶିବତାରକ ମନ୍ତ୍ର (ଓଁ ନମଃ ଶିବାୟ)—2 The mystic incantation for worshipping Śiba.

ତାର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ବାଦ ପ୍ରେରଣ
Tāra kariba କରିବା—1. To wire; to send a telegraphic message.
তার করা
तारकरना

୨ । ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଧାତୁର କାଢ଼ି ତାର ଓଟାରିବା—
তার টানা 2 To draw out wires from a metal rod.
तारखींचना

ତାରକସ୍—ଦେ. ବି (ସଂ. ତାର+ପା. କଶ୍=ଓଟାରିବା ବ୍ୟକ୍ତି)—
Tārakas ୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ଧାତୁର କାଢ଼ିରୁ
তারকষ ତାର ତିଆରି କରେ—1. One who manufac-
तारकश् tures wire from metal rods.

୨ । ଯେଉଁ କାରିଗର ତାରକସି କାମରେ ଅଳଙ୍କାର ଆଦି କରେ—2. A person who manufactures wire-work; a wire-worker.

ତାରକସି—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ କାରିଗର ଧାତୁରୁ ତାର ତିଆରି
Tārakasi କରେ—1. A wire-drawyer.
তারকষি ୨ । ତାରକସିକାମ କରିବା କାରିଗର—
तारकशी 2. A worker in filigree.

୩ । ତାରକସି କାମ (ଦେଖ)—
3. Tārakasi kāma (See)

ତାରକସି କାମ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ତାର+ପା. କଶ୍=ଟାଣିବା +ସଂ.
Tārakasi kāma କର୍ମ)—ସୁନାରୂପାର ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ ତାର ଦ୍ୱାରା
তারকষি কাজ କରାଯିବା କାରିଗରୀ— Filigree work.
तारकशी

ତାରକହା—ସଂ. ବି (ତାରକ+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Tārakahā କାର୍ତ୍ତିକେୟ—Kārttikeya.
(ତାରକାରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାରକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତାରକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ନକ୍ଷତ୍ର—
Tārakā 1. Star.

୨ । ଲାଞ୍ଜ ତାରା—2. Comet.

୩ । ଚକ୍ଷୁର ତାରା; କନୀନିକା—
3. The pupil of the eye.

୪ । ତାଡ଼କାନାମ୍ନୀ ରାକ୍ଷସୀ—
4. The demoness Tārḍakā

୫ । ମୁକ୍ତା—5. Pearl.

ତରଳ ତାରକା ହାରମଣି ନାକ ନାଗସା ଟୀକା,
ସମକକ୍ଷ ତାର ହେଲେ ହେବେ ଶଚୀ ସ୍ୱର୍ଗ ଚନ୍ଦ୍ରିକା । ରାଧାନାଥ. ଉଷା ।

୬ । ଇନ୍ଦ୍ରବାରୁଣୀ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. Indrabāruṇī (See)

୭ । ବାନରରାଜ ବାଳୀର ସ୍ତ୍ରୀ; ତାରା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
7. Wife of the monkey-king Bāḷi.

୮ । ନାରାଚ ନାମକ ଛନ୍ଦ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
8. Name of a vedic metre.

ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର) ପୁସ୍ତକର ଅଂଶ ବିଶେଷ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷିତ ହେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତହିଁରେ ଦିଆ ଯାଉଥିବା ନକ୍ଷତ୍ର ଚିହ୍ନ—An asterisk.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଙ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଂ	ଉଂ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟଁ	ଞ	ଓ	ଦ୍ଧ	

[ଦ୍ର—ସେ ଚନ୍ଦ୍ରକ * ଏହିପରି ।]

ତାରକା ପତି—ସଂ. ବି (ତାରକା+ପତି; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଚନ୍ଦ୍ର—
Tāraka pati The moon.

ତାରକାମୟ—ସଂ. ବିଣ (ତାରକା+ବହୁଳାର୍ଥେ ମୟ)—ତାରକାରେ
Tārakāmaya ପୂର୍ଣ୍ଣ—Full of stars;starry.
(ତାରକାମୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ବା ରୂପକ; ତାରକା+ଅମୟ; ତାରକାସୁରର ବ୍ୟାଧିସ୍ୱରୂପ; ଏହାଙ୍କ ବୀର୍ଯ୍ୟରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ କାର୍ତ୍ତିକେୟ ତାରକାସୁରକୁ ବଧ କରିଥିବାରୁ)—ଶିବ; ମହାଦେବ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—Siba.

ତାରକାରି—ସଂ ବି (ତାରକ+ଅରି; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କାର୍ତ୍ତିକେୟ—
Tārakāri Kārttikeya.

ତାରକାଶୋଭୀ—ଦେ' ବିଣ ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ତାରକାଶୋଭନ୍ ଶବ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ
Tārakāśobhī ତାରକାଶୋଭନୀ)—ସୁନ୍ଦର ନୟନବିଶିଷ୍ଟା—
(a woman) Having charming eyes.

ତାରକାଶୋଭିଠାରୁ ହୋଇ ମେଳଣି ପେ ମାଳବ ଦେଶରେ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ତାରକାସୁର—ସଂ. ବି (ନାମ)—୧ । କାର୍ତ୍ତିକେୟ ଦ୍ୱାରା ନିହତ ଅସୁର-
Tārakāsura ବିଶେଷ—1. Name of a demon killed by Kārttikeya.
୨ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିହତ ଅସୁରବିଶେଷ—
2. Name of demon killed by Bishṇu.

[ଦ୍ର—୧ । ଶିବପୁରାଣ ମତରେ ତାରକାସୁର ତାର ନାମକ ଅସୁରର ପୁତ୍ର ଥିଲା । ସେ ଏକ ହଜାର ବର୍ଷ ତପସ୍ୟା କରି ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଠାରୁ ବର ପାଇଥିଲା ଯେ ତାଠାରୁ ସଂସାରରେ ଆଉ କେହି ବେଶି ବଳୁଆ ହେବେ ନାହିଁ ଓ ଶିବଙ୍କଠାରୁ ଜାତ ବ୍ୟକ୍ତି ଛଡ଼ା ତାହାକୁ ଆଉ କେହି ବଧ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ସେ ଅତି ଉପଦ୍ରବ କରିବାରୁ ଦେବତାମାନେ ପରାମର୍ଶ କରି କାମଦେବଙ୍କୁ ପଠାଇ ହିମାଳୟରେ ତପସ୍ୟାରତ ମହାଦେବଙ୍କୁ ପାର୍ବତୀଙ୍କଠାରେ ଆସକ୍ତ କରାଇଲେ । ପାର୍ବତୀଙ୍କୁ ମହାଦେବ ବିବାହ କଲେ । କିନ୍ତୁ ପାର୍ବତୀ ମହାଦେବଙ୍କ ତେଜଃ ଧାରଣ କରିବାକୁ ଅସମର୍ଥା ହେବାରୁ ଦେବତାମାନେ ବିଚାର କରି କପୋତବେଶଧାରୀ ଅଗ୍ନିଙ୍କୁ ପଠାଇଲେ ଓ ଅଗ୍ନି ମହାଦେବଙ୍କ ବୀର୍ଯ୍ୟ ଧାରଣ କଲେ; ସେହି ବୀର୍ଯ୍ୟରୁ କାର୍ତ୍ତିକେୟ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଲେ । ଦେବତାମାନେ ତାଙ୍କୁ ଦେବସୈନ୍ୟର ସେନାପତି କଲେ । ଘୋର ଯୁଦ୍ଧ ପରେ କାର୍ତ୍ତିକେୟଙ୍କ ଶରରେ ତାରକାସୁର ନିହତ ହେଲା—(ଦ୍ର. ଶବ୍ଦ-ସାଗର) । ମତାନ୍ତରରେ ସେ ବଜ୍ରାଙ୍ଗ ଅସୁର ଓ ବୀରାଙ୍ଗୀ ଅସୁରୀର ପୁତ୍ର ଥିଲା ଏବଂ କାର୍ତ୍ତିକେୟ ଜନ୍ମ ହେବାର ସପ୍ତମଦିନ ତାଙ୍କୁ ବଧ କଲେ—(ଆପ୍ତେ) । ୨ । ଗରୁଡ଼ପୁରାଣ ମତରେ ତାରକାସୁର ନାମରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ଅସୁର ଥିଲା । ସେ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ବହୁତ ଉପଦ୍ରୂତ କରିବାରୁ ବିଷ୍ଣୁ ନପୁଂସକ ରୂପ ଧାରଣକରି ଏହାକୁ ବଧ କଲେ । (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର ।)

ତାରକିତ—ସଂ. ବିଣ (ତାରକା+ସଞ୍ଜାତ ଅର୍ଥରେ, ଇତ)—ନକ୍ଷତ୍ରଖଚିତ.
Tārakita Starry; beptangled or adorned with stars.

ତାରକିଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତାରକ+ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ରାତ୍ରି—
Tārakinī Night.
(ତାରକଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ତାରକୀର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗରୂପ—
Feminine form of Tārakī

ତାରକୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତାରକା+ଇନ୍ ୧ମ. ୧ବ.)—ତାରକାଯୁକ୍ତ—
Tārakī Starry.
(ତାରକିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)

ତାରକେଶ୍ୱର—୧ ସଂ. ବି—ଶିବ; ମହାଦେବ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tārakeśwara Śiba.
୨ । କଲିକତାର ୩୬ ମାଇଲ ଉତ୍ତରରେ ଥିବା ବଙ୍ଗଦେଶର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଶିବବିଗ୍ରହ ଓ ତାଙ୍କ ନାମାନୁସାରେ ଏକ ଗ୍ରାମର ନାମ—2. Name of a famous shrine of Śiba and a village named after Him.

[ଦ୍ର—ଏ ଶିବ ମନ୍ଦିର ଜଣେ ମହନ୍ତଙ୍କ ମାରଫତ୍‌ଦ୍ୱାରରେ ପରିଚାଳିତ । ଏଠାକୁ ଅନେକ ସହସ୍ର ଯାତ୍ରୀ ଆସନ୍ତି ଓ ଏ ଦେବ ପୂଜା ପାଇଁ ଅନେକ ସମ୍ପତ୍ତି ଲାଗି ଅଛି । ହାବଡ଼ା ଠାରୁ ଇଷ୍ଟଇଣ୍ଡିଆନ୍ ରେଲର ଗୋଟିଏ ବ୍ରାଞ୍ଚ୍ ଲାଇନ୍ ଏଠାକୁ ଯାଇଛି ଓ ପ୍ରତିଦିନ ହାବଡ଼ାଠାରୁ ଏଠାକୁ ଓ ଏଠାରୁ ହାବଡ଼ାକୁ ୬।୭ ଥର ଗାଡ଼ି ଯିବା ଆସିବା କରେ ।]

୩ । ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ବହୁମୂତ୍ର ରୋଗନାଶକ ବଟିକାବିଶେଷ—
3. A kind of pill prepared as an antidote against diabetes.

[ଦ୍ର—ପାରଦ, ଗନ୍ଧକ, ଲୁହା, ବଙ୍ଗ, ଅଭ୍ର, ହରିତାଳ, ଯବକ୍ଷାର ଗୋକ୍ଷୁରବୀଜ, ହରିଡ଼ା ସମାନ ଭାଗରେ ନେଇ ଏମାନ ଘଷି ପାଣି-କଖାରୁକୁ କୋରି ତହିଁର ରସ, ପଞ୍ଚମୂଳ ସିଝା ପାଣି ଓ ଗୋକ୍ଷୁର ରସରେ ଏହାକୁ ଭାବନା ଦେଇ ଦୁଇ ରତି ଲେଖାଏଁ ଓଜନରେ ବଟିକା କରାଯାଏ, ଏହାକୁ ମହୁ ସଙ୍ଗେ ସେବନ କରାଯାଏ—ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତାରକ୍ଷ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ତାର୍କ୍ଷ୍ୟ)—ଗରୁଡ଼—
Tāraksha Garurda (the king of birds).
तार्क्ष
तारक्ष

ବଳୀର ବଳ ବଳି ତାରକ ଅନ ନାହିଁ ତାରକ୍ଷର ବସ୍ତ୍ର ଯେ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।

ତାର ଖବର—ଦେ. ବି—ବିଦ୍ୟୁତ୍ ସାହାଯ୍ୟରେ ତାରଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ
Tāra khabara ପ୍ରେରିତ ବାର୍ତ୍ତା ବା ସମ୍ବାଦ—
Telegraphic message.
तारखबर
तारखबर

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଆଜ ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ରୁତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ୨ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ କୌଣସି ଶବ୍ଦ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ଆଉ ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବହ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ବହ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅହୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅହ୍ଳା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ତାରଖୁଣ୍ଟ(ଣ୍ଟି)—ଦେ. ବି—ଟେଲିଗ୍ରାଫ ସମ୍ବାଦ ବାହକ ତାର ଯେଉଁ ଖୁଣ୍ଟ ଉପରେ ଲଗା ଯାଇଥାଏ—
Tarakhunta(nti) Telegraph-post.
তারখুঁটী
तारखुँटी
(ତାରଖମ୍ବ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାର ଗ୍ରାମ—ସ. ବି. (ସଙ୍ଗୀତ)—୧ । ଆଲ୍ଲ ସ୍ୱର; ଝଙ୍କୃତ୍ରସ୍ତ, ବା
Tāra grama ଟେଁ ଟେଁ ସ୍ୱର—1. Sharp or shrill note.
କଣ୍ଠରୁ ତାର ଗ୍ରାମରେ ଉଚ୍ଚି
ଲାଗେ ଗଗନେ ଗମନ କରନ୍ତି । ସନ୍ତକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।
୨ । ବେଦେଲ, ବାରୁମୋନିଅମ୍ ଅବର ଉଚ୍ଚ ସପ୍ତକ—
2. The shrill octave in music.

ତାର ଚନ୍ଦ୍ର ଶୁଦ୍ଧି—ସ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଓ ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତାର+ଚନ୍ଦ୍ର+ଶୁଦ୍ଧି)
Tara chandra śuddhi ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ରର ଗଣନାମତେ ମନୁଷ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଶୁଭ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ତାରକ ଘଟିବା ଅବସ୍ଥା—
Auspicious astrological combination of stars and the moon on any fixed day.

ତାର ଛିଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—ଧାରାବାହିକତାରେ ଉପ୍ତ ଘଟିବା; କ୍ରମଭଙ୍ଗ ହେବା—Interruption in the continuity of a series.
Tāra chhirdibā
ধারা তুটে যাওআ
तार टूटना

ତାର ଡାକ—ଦେ. ବି—ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ବାଦ ପ୍ରେରଣ—
Tāra dāka Sending message by telegraph.
তার ডাক तार डाक

ତାରଣ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ତୃ ଧାତୁ ଣିଚ; ତାର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—
Tārana ୧ । ତ୍ରାଣକାରୀ; ଉଦ୍ଧାରକାରୀ—
(ତାରଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Delivering; redeeming.
୨ । ରକ୍ଷାକାରୀ—2. Saving.
ବି. (+ଭାବ ଅନ)—୧ । ବିପଦାଦିରୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବା —
1. Deliverance; saving a person.
୨ । ଅନ୍ୟକୁ ପାର କରିବା—
2. Taking across; ferrying across.
୩ । ମୁକ୍ତି—3. Salvation.
୪ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—ଉଦ୍ଧାରକ ବ୍ୟକ୍ତି; ତ୍ରାଣକର୍ତ୍ତା ବ୍ୟକ୍ତି—
4. Deliverer; redeemer.
୫ । ରକ୍ଷାକର୍ତ୍ତା—5. Saviour.
୬ । ବିଷ୍ଣୁ—6. Bishnu.
୭ । (+କରଣ ଅନ) ଭେଲା—7. Raft.

ତାରଣ ମାରଣ—ସ. ବି. (ବିପରୀତାର୍ଥ ଶବ୍ଦ) (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—
Tārana mārana ଉଦ୍ଧାର କରିବା ଓ ମାରି ପକାଇବା—
Saving and killing.

ତାରଣି—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୃ ଧାତୁ ଣିଚ ତାର ଧାତୁ+କରଣ ଅନ)—
Tārani ନୌକା; ଡଙ୍ଗା—Boat.

ତାର ତଣ୍ଡୁଳ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; ତାର+ତଣ୍ଡୁଳ)—ଧଳାଜୁଆର ଶସ୍ୟ—
Tāra tandula A species of white maize.

ତାରତମ—ଦେ. ବି. (ସ. ତାରତମ୍ୟ)—ପ୍ରଭେଦ—
Tāratama Difference; distinction.
ବନବ ତମାଲ ତମ । ବାଲେ ନୋହେ ତାର ତମ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତାରତମ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ ତାରତମ୍ୟ)—ଦୁଇଜଣଙ୍କ ପ୍ରତି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବ୍ୟବହାର କରିବା—
Tāratama kariba
To treat differentially; to mete out defferential treatment.

ତାରତମେ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି ବିଣ—ନ୍ୟୂନାଧିକ ହୋଇ; ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରୂପେ; ପୃଥକ ରୂପେ—Differently.
Tāratame
ଯେଣ ଏ ପୁରୁଷଙ୍କ ଦେହେ
ସେ ହିଁ ତାରତମେ ରହେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ତାରତମ୍ୟ—ସ. ବି. (ତର+ତମ=ତରତମ=ନ୍ୟୂନାଧିକ+ଭାବାର୍ଥେ ଯ)—୧ । ନ୍ୟୂନାଧିକ୍ୟ; ଇତରବିଶେଷ—
Tāratamya
1. The state or condition of being more or less.
୨ । କ୍ରମୋଚ୍ଚ ବା କ୍ରମନିମ୍ନ କରିବା—
2. Gradation; proportion.
୩ । ପ୍ରଭେଦ—3. Difference; distinction.
୪ । ତୁଳନା—4. Comparision.
୫ । ଦୁଇ ବା ତତୋଽଧିକ ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟରେ କେହି ବଡ଼ କେହି ସାନ ହେବା ଭାବ—5. Comparative greatness or smallness amongst two or more things.
ତାର ତୋର ସୁଲୋଚନା ତାରତମ୍ୟ ବିବେଚନା ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋଗବକ୍ଷ. ଚ. ଗୀତ ।

ତାରତମ୍ୟ ବୋଧ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତାରତମ୍ୟ+ବୋଧ)—
Tāratamya bodha ଏକାଧିକ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ କିଏ ବଡ଼ ଓ କିଏ ସାନ ଏହି ବିବେଚନା—
ତାରତମ୍ୟ ବିବେଚନା, ତାରତମ୍ୟ ବିଚାର }—ଅନ୍ୟରୂପ
Consideration of the comparative greatness or smallness amongst two or more things.

ତାରତର—ଦେ. ବି.—୧ । ଶୋଭା—
Tāratara 1. Beauty.
୨ । ଦୀପ୍ତି—2. Splender; lustre.
ବହେ ମିଶନ୍ତ କାମ ସେ ସାର,
ବସ୍ତୁ କରେ ମନ ତାରତର । ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
ବିଣ. (ସ. ତାର)—୧ । ଦେଦୀପ୍ୟମାନ; ସୁନ୍ଦର—
1, Dazzling; beautiful.

୧	ଇ	ଡ଼	ର୍,ର୍ବ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍ବ	ଉଅ	ଘ
୨	ଋ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଙ	ନ୍

ବସ୍ତ୍ର ତାରତର ସାର ଜଗାନ,
ବକ୍ଷମ ଦ୍ରବରେ ବଦ୍ଧଗସ୍ଥଳ । ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ଅଧିକ—2. Much; excessive.
ଏହା ଶୁଣି ବେ ଗ୍ରସିବ ସଙ୍ଗେ ମନେ ଅଭିସନ୍ଧ
ବୋଲୁଛଲେ କ କଷ୍ଟ ତାରତର । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ସଂ. ବଣ. (ତାର+ତର)—୧ । ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଉଚ୍ଚ (ସ୍ୱର)—
1. Louder

୨ । ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—2. Brighter.

୩ । ଅପେକ୍ଷାକୃତ ସୁନ୍ଦର—3. More beautiful.

ତାରତରେ—ଦେ. ବି.—ବହୁ ତାରାମାନଙ୍କ ଯୋଗୁଁ—
Tāratare Owing to the presence of many stars.

ଅନନ୍ତ ଯୋଗ ଏ ପଥ, ହେବ ତାରତରେ ହତ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ତାର ତହୁଁ—ଦେ. ଅ—୧ । ତାହାଠାରୁ; ତାଠାରୁ—
Tāra tahuñ 1. From that.
তাচে ପ୍ରକୃତ ତାର ତହୁଁ କାହ
उससे ତା ତହୁଁ ହୋଏ ମହାରକ୍ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ

୨ । ତାହା ଅପେକ୍ଷା—2 Than that.

ତାରନ୍ତା—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ତାରା)—ଉଦ୍ଧାରକରୁଁ—
Tārantā Delivering.

ତାରପତ—ସଂ. ବି. (ତାର+ପତ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଚନ୍ଦ୍ର—
Tāra pati The moon.
ତାର ପତ ପ୍ରାସେ ମୁଖ ତାର । ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ତାରପର—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଗୁଣରେ ବା ରୂପରେ ଅଦ୍ୱିତୀୟ;
Tāra parā ଅତୁଳନୀୟ—1. Incomparable;
(ତାର୍ପର୍, ତାପର—ଅନ୍ୟରୂପ) matchless.
ওরকমারি ୨ । ଅତି ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—2. Excellent.
अनोखा (ଯଥା—ତାଇରେ ବଧାଣ ! ତାର ପର ହିଁଅଛୁ ଏ ଅଲକ୍ଷଣା ବର ଶକ୍ତିଲୁ !)
ଦେ. ଅ.—ତାହାପରି; ତତ୍ସଦୃଶ—Like him, her or that.

ତାର ପଲନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟାର୍ପାଲିନ୍)—
Tārapalin କେରପାଲ; ସ୍ଥଳ ବୋଲା ଯାଉଥିବା ଅଖା (ଯହିଁରେ
তারপলীন্ ପାଣି ଗଲେ ନାହିଁ)—Tarpaulin.
तिरपाल

ତାରପିଣ୍(ନ୍)—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟର୍ପେଣ୍ଟାଇନ୍)—
Tārapin(n) ଦେବଦାରୁ ଜାତୀୟ ସର୍ଜ ବା ସରଳ ବୃକ୍ଷରୁ
ତାରପିଣି; ତାରପିନ;
ତାରପିଣି; ତାରପିନ;
ତାରପିନ୍; ତାରପିନ୍ ତେଲ } ଅନ୍ୟରୂପ
ବାହାରୁଥିବା ନିର୍ଯ୍ୟାସରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ତୈଳ—The oil of turpentine.
তারপিন্ [ଦ୍ର—ଭୁଟାନ୍, କାଶ୍ମୀର ଓ ଅଫଗାନିସ୍ଥାନର ପାର୍ବତ୍ୟ
तारपीन, तारपीन ଅଞ୍ଚଳରେ ଜନ୍ମିବା ଏକ ପ୍ରକାର ବଡ଼ ଗଛ (ସଂ. ନାମ ସରଳ; ହି. ଚୀଡ଼; ବ. ଚଡ଼ିକା ସରଲ; ଇଂ Pine; ଲାଟିନ୍ Pinus Lengifolia) ର ଗଣ୍ଡିରେ ଭୂମି ଠାରୁ ୨ ହାତ ଉଚ୍ଚରେ କଣା କଲେ ସେଥିରୁ ଏକ ପ୍ରକାର ଅଠାଳିଆ ରସ ବାହାରେ; ସେ ରସକୁ ଗନ୍ଧବିରୋଜା (ସର୍ଜରସ) କହନ୍ତି । ଗନ୍ଧବିରୋଜାକୁ କଅଁ ରୂପରେ ଚୂଆଇଲେ ଯେଉଁ ତେଲ ବାହାରେ ତାହା ତାରପିନ୍ । ଏହା ମାଲିସ୍ କଲେ ଦେହର ଦରଜ କମିଯାଏ । ଏହା ଔଷଧରେ ଲଗେ ଓ ବାର୍ଣ୍ଣିସ୍‌ରେ ଓ ରଙ୍ଗରେ ମିଶାଯାଏ ।

ତାର ପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତାର ପୁଷ୍ପ)—କୁନ୍ଦ ଗଛ (ଦେଖ)—
Tāra pushpa (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—Kunda (plant) (See).

ତାରବର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ବା ୭ମୀ ତତ୍; ତାର+ବର)—ଚନ୍ଦ୍ର—
Tārabara The moon.
ଘନେ ସଜ ସାର ସାର ଉଦ୍ୟାନ ସାର ତାର-
ବରମୁଖ ଦେଇ ବାର ବାର । ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ତାର ବାଡ଼(ଡ଼ା)—ଦେ. ବି.—ତାର ଦ୍ୱାରା ହୋଇ ଥିବା ବାଡ଼—
Tārabārda(rdā) Wire-fencing.
তারের বেড়া तारकाँबेरा

ତାର ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ପୁନଃ ପୁନଃ ସୂଚନା ଦେବା;—
Tārabāndhibā 1. To repeatedly allude to.

୨ । ପ୍ରକାଶିତ କରିବା; ପ୍ରଚାରିତ କରିବା—
2. To disclose; to publish.

୩ । ଜଣାଇ ଦେବା—3. To inform.

ତାରମାଶ(ଶା)ସୁଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାର, ଫା. ମହସୁଲ୍)—ଦୂର
Tāramā-ā(hā)sul ଦେଶକୁ ତାରଖବର ବା ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍
ତାରମାସୁଲ; ତାରମାହାସୁଲ
ତାରଖରଚ; ତାରଖରଚ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ
ପଠାଇବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେୟ ବ୍ୟୟ—Fees for sending a telegraphic message.
তারমাশুল तार महसुल

ତାର ମାକ୍ଷିକ—ସଂ. ବି. (ସଂ. ତାର=ରୌପ୍ୟ+ମାକ୍ଷିକ=ମିଶ୍ରିତ)—
Tāra mākshika ରଜତ ତୁଲ୍ୟ ଉପଧାତୁବିଶେଷ; ରୌପ୍ୟ-
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ— ମାକ୍ଷିକ ନାମକ ଉପଧାତୁ—
ତାରକମଳ Iron phyrites; a mineral Ferri
রৌপ্য মাক্ষিক Sulphuratum.
रूपामक्खी, तारामुखी [ଦ୍ର—ତାର ମାକ୍ଷିକ ରୂପାର ଉପଧାତୁ;
ସୁ. ତେ. ରୂପାମାକ୍ଷୀ ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା କଟୁ,
ଅ. ମୁର୍କଶୀଶାଫିଦା ତିକ୍ତ ମଧୁର ରସ, ମଧୁର ବିପାକ,
ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ, ରସାୟନ ଓ ଚକ୍ଷୁର ହିତକର । ଏହା ବସ୍ତି ରୋଗ, କୁଷ୍ଠ, ପାଣ୍ଡୁ, ପ୍ରମେହ, ବିଷ, ଉଦର, ଅର୍ଶ, ଶୋଥ, କ୍ଷୟ, କଣ୍ଡୁ ଓ ତ୍ରିଦୋଷ ନାଶକ—ବେବେନ୍ଦ୍ର. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।]

ତାର ମାଷ୍ଟର—ଦେ. ବି. (ସ. ତାର. ଇଂ. ମାଷ୍ଟର୍)—
Tāra māshtara ତାର ଅଫିସର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ କର୍ମଚାରୀ—
(ତାରବାବୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) Telegraph signaller.
তার মাষ্টর [ଦ୍ର—ତୁଳନାକର ଡାକମାଷ୍ଟର. ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ।]
तारमास्टर

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ତାହା ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କ୍ରୂର' ନ ମିଳିଲେ 'କଥ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଂଖା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଖା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ତାରୟିତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ତାରି ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ତାରୟିତୃ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ)—ତାରକ (ଦେଖ)
Tārayitā
(ତାରୟିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Tāraka (See)

ତାରଳ—ସଂ. ବିଣ. (ତରଳ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—କାମୁକ; ଲମ୍ପଟ—
Tārala Lustful; libidinous; lascivious.

ତାରଳ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତରଳ + ଭାବାର୍ଥେ. ଯ)—
Tāralya ୧ । ତରଳତା—1. Fluidity; liquidity.
୨ । ଟଳଟଳ ଭାବ—2 Tottering condition.
୩ । ଜଳର ଚଳଚଳ ଭାବ—
3. Unsteadiness of a liquid.
୪ । ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତଚିତ୍ତତା—
4. Inconstancy; caprice; fickleness.
୫ । ଅସ୍ଥିରତା; ଚଞ୍ଚଳତ୍ୱ—5. Restlessness.
୬ । ପାତଳା ଅବସ୍ଥା—6. Thinness.

ତାରଶୁଦ୍ଧି—ସଂ. ବି—ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ୯ ଗୋଟି ତାର ନାମକ ଯୋଗ
Tārasuddhi ମଧ୍ୟରୁ ସମ୍ପଦ୍, କ୍ଷେମ, ସାଧକ, ମିତ୍ର ଓ ପରମ ମିତ୍ର ଯୋଗମାନ ଘଟିବା ଅବସ୍ଥା; ତାରକ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ—Auspicious astrological conjunction. See note under Tāraka

ତାରହାସୀ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତାରହାସିନୀ)—
Tārahāsi ମନୋହର ହାସ୍ୟଯୁକ୍ତା (ସ୍ତ୍ରୀ)—(a lady) Having a graceful smiling face.

ରଙ୍ଗ ହେ ବଙ୍କ ନ କର କର । ମନେ ପ୍ରିୟ ହୁରଷେ
ମିଁ, ମାନି ତାର ତାରହାସୀ ସେକ ବେ ଅପର ଘର ହେ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ତାରା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ତାରି ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ.ଆ)-
Tārā ୧ । ତାରକା; ନକ୍ଷତ୍ର—1. Star.
[ଦ୍ର—ନକ୍ଷତ୍ର ଅର୍ଥରେ ସଂ. ତାରା ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କର—ଇଂ. ଷ୍ଟାର (Star); ହି. ତାରା; ଫା. ସିତାରା; ଗ୍ରୀ. ଅଷ୍ଟ୍ର (Astar); ଲାଟିନ୍ ଷ୍ଟେଲ୍ଲା (Sterla, stella; astrum); ଡଚ୍ ଷ୍ଟର (Ster).]
୨ । ଆଖି ପ୍ରେଲକ; ଚକ୍ଷୁର ତାରକା—
2. The pupil of the eye.
୩ । ଦୁର୍ଗା—3. Goddess Durgā.
୪ । ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ୧୦ମୂର୍ତ୍ତିକା ଦଶ ମହାବିଦ୍ୟାରୁ ୨ୟା—
4. The second of the ten Mahābidyās or Female Deities worshipped according to the Tantras.
[ଦ୍ର—ତନ୍ତ୍ରରେ ଏ ନୀଳବର୍ଣ୍ଣା, ଲୋଲଜିହ୍ୱା, କରାଳବଦନା, ସର୍ପାବଦ୍ଧା, ଏକଜଟା, ଛିନ୍ନମୁଣ୍ଡା, ଲମ୍ବୋଦରୀ, ଚତୁର୍ଭୁଜା, ବ୍ୟାଘ୍ରଚର୍ମାମ୍ବରା ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଏହାଙ୍କର ହାତରେ ଯଥାକ୍ରମେ ନୀଳପଦ୍ମ, ଖଡ୍ଗ, କାତି ଓ ସମୁଣ୍ଡଖର୍ପର ଧରି ଶିବ (ଶବରୂପୀ) ଉପରେ ଅଧିରୋହଣ କରିଥିବାର ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛନ୍ତି—ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର ।]
୫ । ବାଳି ନାମକ ବାନରରାଜଙ୍କ ପତ୍ନୀ—
5. The wife of the monkey-king Bāli
[ଦ୍ର—ଏ ସୁଷେଣ ଓ ମତାନ୍ତରରେ ତାରା ନାମକ ବାନର-ସେନାପତିଙ୍କ କନ୍ୟା; ବାଳୀଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ସୁଗ୍ରୀବ ଏହାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ; ହିନ୍ଦୁମାନେ ସକାଳୁ ଉଠି ଯେଉଁ ପଞ୍ଚକନ୍ୟା (ଅହଲ୍ୟା ଦ୍ରୌପଦୀ, ତାରା, ଶଚୀ, ମନ୍ଦୋଦରୀ)ଙ୍କ ନାମ ସ୍ମରଣ କରନ୍ତି ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ ଏ ଜଣେ ।]
୬ । ବୃହସ୍ପତିଙ୍କ ପତ୍ନୀ—6. Wife of Bruhaspati.
[ଦ୍ର—ତାରା ବୃହସ୍ପତିଙ୍କ ପତ୍ନୀ ଥିଲେ । ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଏ ଗୁରୁପତ୍ନୀ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ର ଏହାଙ୍କ ଏହାଙ୍କୁ ବଳରେ ନେଇ ଆପଣା ନିକଟରେ ରଖିଲେ, ବୃହସ୍ପତି ମାଗିବାରୁ ଫେରାଇ ଦେଲେ ନାହିଁ । ଏଥିରେ ସୁରାସୁରଙ୍କର ବିବାଦ ଓ ଯୁଦ୍ଧ ହେଲା । ପରେ ବ୍ରହ୍ମା ମଧ୍ୟସ୍ଥତା କରି ତାରାଙ୍କୁ ଆଣି ବୃହସ୍ପତିଙ୍କୁ ଦେଲେ । ସେହି ସମୟରେ ତାରା ଗର୍ଭବତୀ ହୋଇଥିଲେ ଓ କିଛି ଦିନ ପରେ ଗୋଟିଏ ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ କଲେ ଓ ସେ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଔରସ ବୋଲି କହିଲେ । ଚନ୍ଦ୍ର ଉକ୍ତ ପୁତ୍ରକୁ ଗ୍ରହଣ କଲେ, ଉକ୍ତ ପୁତ୍ରର ନାମ ବୁଧ ଗ୍ରହ । ବୃହସ୍ପତିଙ୍କ ଅଭିଶାପରେ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ କଳାର କ୍ଷୟ ହେଲା ।]
୭ । ବୌଦ୍ଧ ଦେବୀବିଶେଷ—
7. A Buddhistic Goddess.
୮ । ବିଶୁଦ୍ଧ ମୁକ୍ତା—8. Fine pearl.
୯ । ସଙ୍ଗୀତର ଉଚ୍ଚ ସପ୍ତକବିଶେଷ—
9. The treble part of music.
[ଦ୍ର—ଏହା ଉଚ୍ଚ ସପ୍ତକ, ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ ମୂର୍ଦ୍ଧା ।]
୧୦ । (ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ) ମନୁଷ୍ୟର ଜାତକରେ ତାରା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଯୋଗବିଶେଷ; ତାରକ ୨ (ଦେଖ)—
Tāraka 2 (See)
୧୧ । ଭାଗ୍ୟ; କପାଳ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
11. Fortune; luck.
ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାରା) (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ହାରରେ ଲଗାଇବା ସୁନାର ଚକିତି—Starlike spangles set on necklaces.
ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି (ତୁଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଏହି ଶବ୍ଦ)—ତାଲା; କୋଲପ—Lock.

ତାରାକାନ୍ତ—ସଂ. ବି. (ତାରା+କାନ୍ତ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ତାରାନାଥ; ଚନ୍ଦ୍ର—
Tārākānta The moon.

ତାରାକ୍ଷ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—୧ । ତାରାକ୍ଷ ନାମଧାରୀ ବାନରବିଶେଷ—
Tārāksha 1. The name of a monkey in the war of Rāmāyana.
ବୀର ପୁଞ୍ଜ କାମ୍ବବ ତାରାକ୍ଷ-ପ୍ରମୁଖେ ପ୍ରାଣ । ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୧	ଳ	ଢ଼	ଋ,ଝ	ଌ	ଏ	ସଂଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଙ୍ଘ	ଞ୍ଚ	ଘ
୨	ଳ	ଢ଼	ଋ	ଌ	ଐ	ଏକାଧିକ ସଂଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍କ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଚ	ନ୍ନ

[ଦ୍ର—ରାମଚନ୍ଦ୍ର ରାବଣ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କରିବା ସମୟରେ ଏ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସୁଗ୍ରୀବଙ୍କ ଅଧୀନରେ ଜଣେ ସେନାପତି ଥିଲେ ।]

୨ । ତାରକାକ୍ଷ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Tārakākshya (See)

ତାରାଗୁଚ୍ଛକ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଷପରିଭାଷା)—ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ
Tārāguchchhaka ଛୋଟ ଛୋଟ ତାରକାର ମିଶ୍ରଣରେ ହୋଇଥିବା ପୁଞ୍ଜ—Nebula; a galaxy of stars.

ତାରାଗ୍ରହ—ଦେ. ବି—୧ । ଗ୍ରହ—1. Planet.
Tārāgraha ୨ । ମଙ୍ଗଳ, ବୁଧ, ଗୁରୁ, ଶୁକ୍ର ଓ ଶନି ଏହି ପାଞ୍ଚୋଟିଗ୍ରହ (ଯେଉଁ ଗ୍ରହମାନେ ତାରା ପରି ଦେଖା ଯାଆନ୍ତି)—2. The 5 planets Mars, Mercury, Jupiter; Venus and Saturn.

ତାରାଜନିତ—ସଂ. ବି. (୫ମୀ ତତ୍; ତାରା+ଜନିତ)—
Tārājanita ୧ । ତାରା ପୁତ୍ର ଅଙ୍ଗଦ—
1. Angada the son of Tārā.

ଚକୋରି ଜଳ ତୃଷିତ । ବଳେ ତାରାଜନିତ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ- ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ବୁଧଗ୍ରହ—2. The planet Mercury.

ତାରାଝଲକି—ଦେ. ବି—ତାରା ପରି ଶୋଭା ପାଉଥିବା ପୁଷ୍ପଗୁଚ୍ଛ—
Tārājhalaki Clusters of flowers shining like stars.

ଅପରାଜିତା ବକୁଳ—କୁନ୍ଦ ତାରାଝଲକି ଏ ମଧୁରବା ଗୋ ।
ପ୍ରାଚୀ. ଉତ୍ସବମଞ୍ଜରୀ ।

ତାରାତାରିଣୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଦେବୀବିଶେଷ—
Tārātārinī A goddess worshipped in Ganjam.
[ଦ୍ର—ଖଲ୍ଲିକୋଟର ତାରିଣୀ ନାମକ ପାହାଡ଼ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଦୁର୍ଗାମୂର୍ତ୍ତି । ଅତି ପୂର୍ବକାଳରେ ପୂର୍ବଖଣ୍ଡ ରାଜ୍ୟରେ ମାଣିକେଶ୍ୱର ନାମକ ଏକ ରାଜା ଥିଲେ । ପ୍ରତିଦିନ ଏକ ମାଳାକାର ତାହାଙ୍କୁ ପୁଷ୍ପମାଳା ପ୍ରଦାନ କରୁଥାଏ । ଦିନେ ଉକ୍ତ ମାଳାକାର ପ୍ରତ୍ୟୁଷରୁ ଋଷିକୁଲ୍ୟା ନଦୀକୁ ଯାଇ ସ୍ନାନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ନଦୀଜଳ ଅବଲୋଡ଼ନ କରିବା ସମୟରେ ତାରା ତାରିଣୀ ଦୁଇଗୋଟି ଦେବକନ୍ୟାରୂପେ ଜଳ ମଧ୍ୟରୁ ଉଠିଲେ । ମାଳାକାରର କେହି ସନ୍ତାନ ନ ଥିବାରୁ ସେ କନ୍ୟା ଦ୍ୱୟଙ୍କୁ ନେଇ ନିଜ ଗୃହରେ ପାଳନ କଲା । ଦିନେ କନ୍ୟା ଦ୍ୱୟଙ୍କ ରଚିତ ଅପୂର୍ବ ପୁଷ୍ପମାଳା ଦର୍ଶନ କରି ରାଜା ନିଜେ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ । ଏହା ଜାଣି କନ୍ୟାଦ୍ୱୟ ପଳାୟନ କଲେ । ରାଜା ସେମାନଙ୍କ ପଶ୍ଚାତ୍‌ରେ ଧରିବା ଇଚ୍ଛାରେ ସସୈନ୍ୟରେ ଧାବମାନ ହେବାରୁ କନ୍ୟାଦ୍ୱୟ ପର୍ବତ ଶିଖରରେ ଶିଳାର ଆକାର ଧାରଣ କଲେ । ସେହି ଦିନଠାରୁ ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଦେବୀଦ୍ୱୟ ଅବସ୍ଥାନ କରି ପୂଜିତ ହେଉଅଛନ୍ତି ବୋଲି ଜନଶ୍ରୁତି ଅଛି । ତାରିଣୀଚରଣ — ଋଷିକୁଲ୍ୟା ।]

ତାରାଧିପ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତାରା+ଅଧିପ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—
Tārādhipa 1 The moon.
ତାରାଧୀଶ, ତାରାଧିପତି, ତାରାନାଥ, ତାରାପତି }—ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ବାନରରାଜ ବାଳି—
2. The monkey-king Bāli.
୩ । ବାନରରାଜ ସୁଗ୍ରୀବ—
3. The monkey king Sugrība.
୪ । ବୃହସ୍ପତି—4 Planet Jupiter.
୫ । ଶିବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Śiba.

ତାରାପତନ—ସଂ. ବି (ତାରା+ପତନ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଉଲ୍କାପାତ—
Tārāpatana Falling of a meteor or shooting star.

ତାରାପଥ—ସଂ. ବି (ତାରା+ପଥ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଆକାଶ—
Tārāpatha 1. The sky; the firmament.
୨ । ନଭୋମଣ୍ଡଳ—2. Welkin.

ତ ତାରାପଥୁଁ ଦସେ ଅବନୀ ତଳ,
ପଜନ୍ମର ଦେଶ ବିଶେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ । ମଧୁସୂଦନ. ଅଯୋଧ୍ୟାପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ ।

ତାରାପୀଡ଼—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତାରା ଆପୀଡ଼=ଶିରୋଭୂଷଣ ଯାହାର ୬ଷ୍ଠୀ
Tārāpīrda ତତ୍)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—1. The moon.
୨ । ମତ୍ସ୍ୟପୁରାଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଯୋଧ୍ୟାର ନୃପତିବିଶେଷ—
2 Name of a king of ancient Oudh.

ତାରାପୁଞ୍ଜ—ସଂ. ବି (ତାରା+ପୁଞ୍ଜ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଏକସ୍ଥାନରେ ପରସ୍ପର
Tārāpuñja ନିକଟରେ ଥିବା ନକ୍ଷତ୍ର ସମୂହ—A group of
(ତାରାବଳି (ଳୀ)—ଅନ୍ୟରୂପ) stars; galaxy; stellar group; constellation.

ତାରାଭବ—ସଂ. ବି—୧ । ବୁଧ—
Tārābhaba 1. The planet Mercury.
୨ । ଅଙ୍ଗଦ—2. The son of monkey-king Bāḷi.

ବଦାଇ ସୁମିତ୍ରାସୁତ ତାରାଭବ ରାମମିତ୍ର ଅନ୍ତକେଯ୍ୟ କପିଗୋତ୍ର
ଯୁଦ୍ଧ ସମେଳେ—ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତାରାଭ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତାରା+ଆଭା)—ନାରଦ ମୁନି
Tārābhā (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—The sage Nārada.

ତାରାଭୂଷା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତାରା ଭୂଷା; ବହୁବ୍ରୀହି)—ରାତ୍ରି—
Tārābhūshā The night

ତାରାଭ୍ର—ସଂ. ବି (ତାର=ନିର୍ମଳ+ଅଭ୍ର=ମେଘ; ନିର୍ମଳ ମେଘ ପରି
Tārābhra ଶୁଭ୍ର)—କର୍ପୂର—Camphor.

ତାରାମଣ୍ଡଳ—ସଂ. ବି (ତାରା+ମଣ୍ଡଳ=୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ନକ୍ଷ
Tārāmaṇḍaḷa ନକ୍ଷତ୍ରଙ୍କ ମିଶ୍ରଣରେ ହୋଇଥିବା ଆକାଶ ମଣ୍ଡଳ—1. The zodiac; the stellar orb.
୨ । ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଦେବମନ୍ଦିର— 2. A very big temple.
୩ । ଏକପ୍ରକାର ବାଣ ବା ଆତସବାଜୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. A kind of fire-works.

ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ୧ଠାରୁ ୧ ଠାରୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଠାରୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଠାରୁ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଗାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ପଛକୁ ଉପରେ ୨ ବା ୧ ଠାରେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥା' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲକ୍ତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌କ୍ତ' ଦେଖିବେ

ତାରାମାଳା—ଦେ. ବି. (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ଜୁଡ଼ା ଉପରେ ବାନ୍ଧ ପିନ୍ଧାଯିବା
Tārāmāḷā ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—A kind of ornament worn on the chignon.

ତାରାମୃଗ—ସଂ. ବି. (ତାରା ଚିହ୍ନଯୁକ୍ତ ମୃଗ; ମ ଘ. ଲୋ)—
Tārāmṛuga ୧ । ମାୟାମୃଗ; ଯେଉଁ ମୃଗରୂପଧାରୀ ରାକ୍ଷସକୁ ଦେଖି ସୀତା ପ୍ରଲୋଭିତ ହୋଇଥିଲେ—1. A starred deer (which was really a demon in disguise) by which Sitā was beguiled.
୨ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ମୃଗଶିରା ନକ୍ଷତ୍ର—2. The 5th constellation of stars in Hindu Astronomy.

ତାରାୟଣ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତାରା+ଅୟନ=ମାର୍ଗ)—ଆକାଶ
Tārāyaṇa (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—The sky.

ତାରାସି—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବିଣ—ଶୁଭ୍ର—
Tārāsi White.

ଶଙ୍ଖମ ପାବନ୍ତ ଗୋଟା ବର୍ଣ୍ଣ ତାରାସି । ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମାନ୍ଦରୂପଗୀତା ।

ତାରାହାର—ଦେ. ବି. (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ) (ଭୁଲ. ଚନ୍ଦ୍ରହାର)—
Tārāhāra ଅଣ୍ଟାରେ ପିନ୍ଧିବା ସୁନା ବା ରୁପାର ଅଳଙ୍କାର—
তারাহার A kind of ornament or starred chain for the waist.

ତାରି—ଗ୍ରା. (ଉତ୍ତର) ବି—(ବାଙ୍ଗର କଣ୍ଡରା ଅବ ଓ ବିଶେଷତଃ
Tāri ସେମାନଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନେ 'ଳ' ସ୍ଥାନରେ 'ର' ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା ଦୋଷରେ ଉଚ୍ଚାରିତ ଶବ୍ଦ) ତାଳି—Clapping.

ଦେ. ବିଣ—୧ । (ଏକ ଦୁଇ ତିନି ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଶବ୍ଦ ପରେ ଯୁକ୍ତ) ଚାଟୁରେ ପାଗ କରାଯାଉଥିବା ଯେଉଁ ସିରାରୁ ଧାର ବହେ—1. (boiling syrup) From which lines drop down when lifted up from the pot by means of a ladle.
(ଯଥା—ଏକ ତାରି; ଦୋତାରି ଚିନି ପାଗ ।)

[ଦ୍ର—ଚିନି ବା କଦନର ପାଗ ହେଲା ବେଳେ କରେଇରୁ ଚାଟୁ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଥମେ ସିରାକୁ ଉଠାଇଲେ ତାହା ପତଳା ଥିବାରୁ ଚାଟୁରୁ ତିନି ଧାରରେ ଖସେ, ଅଳ୍ପ ଟିକିଏ ବହଳ ହେଲେ ୨ ଧାରରେ ଖସେ; ପୁଣି ବେଶି ବହଳ ହେଲେ ଏକ ମାତ୍ର ଧାରରେ ସିରା ଚାଟୁରୁ ଖସେ; ଏହିପରି ପାଗ ହୋଇଥିବା ସିରାକୁ ଯଥାକ୍ରମେ ତିନି ତାର ଦୋତାର ଓ ଏକତାର ସିରା ବୋଲାଯାଏ ।]

୨ । (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଶବ୍ଦ ପରେ ଯୁକ୍ତ) (ଏତେ) ତାରଯୁକ୍ତ—2. Having (so many) wires.
(ଯଥା—ଏକତାରି ବା ଦୋତାରି ସିଆଁ ।)

୩ । ଯେଉଁ ମସିଣା ବା ଲୁଗାରେ ଏକା ବୁଣାରେ ଏକ, ଦୁଇ ବା ଚାରିଟି ସୂତା ଲାଗିଥାଏ)—3. (mat or cloth) In which one, two or four warps are joined and woven at one spinning.
(ଯଥା—ଦୋତାରି ମସିଣା; ଚଉତାରି ଲୁଗା ।)

ତାରିଆ—ଗ୍ରା. (ଉତ୍ତର) ବି. (ଭୁଲ. ବାଡ଼ି ସ୍ଥଳରେ ବାର ଉଚ୍ଚାରଣ)—
Tāriā ତାଡ଼ିଆ (ଦେଖ)—Tārḍiā (See)

ତାରିକ୍ ତାରିଝେଣାମ୍ ତାରିତା ତାରିଝେଣାମ୍—ସଂ. ବି—
Tārik tārijheṇām tāritā tārijheṇām ନୃତ୍ୟର ଉକ୍ତି (ତାରିଖିଟି ତାରିଖିଟି ଧେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବା ଘାତ—
A measure or key word of songs uttered before singing the actual song.

ତାରିକ—ସଂ. ବି. (ତୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍+ଇକ)—ଘାଟ ପାର ମାସୁଲ—
Tārika Fees paid for being ferried over.

ତାରିକ(ଖ)—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତାରିଖ୍)—୧ । ମାସର ଦିନ—
Tārika (kha) 1. Date or day of the month.
তারিখ ୨ । (କଚେରୀ) ମକଦମା ଶୁଣାଣି ହେବା ପୂର୍ବରୁ
तारीख निର୍ଦ୍ଧାରିତ ଦିନ—2. Date fixed for the hearing of a case.

[ଦ୍ର—ଏହାର ସାଙ୍କେତିକ 'ତା' । ତାରିଖ ଲେଖିବାର ନିୟମ ଏହିକି ପ୍ରଥମେ ତାରିଖର ପୂରଣ ସଂଖ୍ୟା, ତତ୍ପରେ ମାସର ପୂରଣ ସଂଖ୍ୟା ଓ ଶେଷରେ ବର୍ଷର ପୂରଣ ସଂଖ୍ୟା ଲେଖାଯାଏ ଓ ସମସ୍ତଙ୍କ ପୂର୍ବରେ 'ତା' ଲେଖାଯାଏ; ଯଥା—୧୯୩୩ ସାଲ ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସ ପାଞ୍ଚ ତାରିଖ ଲେଖିବାକୁ ହେଲେ ତା ୫।୩।୧୯୩୩ ଲେଖାଯାଏ । ସାଧାରଣତଃ ଇଂରାଜି ମାସର ଦିବସକୁ ତାରିଖ ଓ ଓଡ଼ିଆ ଗଣନାର ମାସର ଦିବସକୁ ଦିନ ବୋଲାଯାଏ ।]

ତାରିକ ଗଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (କଚେରୀ)—୧ । ମକଦମାକୁ ଅନ୍ୟ
Tārika gaṛā(ṛe)ibā ତାରିଖକୁ ଶୁଣାଣି ପାଇଁ ରଖିବା—
তারিখ গড়ান To adjourn a case to some other
तारीख टलाना date for hearing.
[ତାରିକ ଘୁଞ୍ଚା(ଞ୍ଚେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାରିକ ଗଡ଼ିବା—ଦେ. ବି. (କଚେରୀ)—ମକଦମା ଶୁଣାଣି ନିମନ୍ତେ
Tārika gaṛibā ଅନ୍ୟ ତାରିଖ ଧାର୍ଯ୍ୟ ହେବା—
তারিখ ঘুঁচা Adjournment or postponement of a
तारिख टलाना case to some other date.

ତାରିକ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (କଚେରୀ) (ହାକିମ) ମକଦମା
Tārika pakā(ke)ibā ବିଚାର ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ତାରିଖ ସ୍ଥିର
তারিখ ফেলা କରିବା—(an authority or Court)
तारिख डालना To fix a date for hearing of a case.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଏ,ଷ	କ୍ଷ	ଏପ୍	ଉଂ	ଓ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଦ୍ୟ	ଅନ୍ତସ୍ଥବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ଷ	ଚଂ	ଲଅ	ଈ	ଦ୍

ତାରିଖ ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବ (ତେଲଗୁ)—ମକଦମା ଶୁଣାଣି ହେବା ପାଇଁ
Tārika pardibā ତାରିଖଟିଏ ସ୍ଥିର ହୋଇ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହେବା—
তারিখ পড়া A case being fixed for hearing;
तारिख पड़ना fixing of a certain date.
(ତାରିଖ ହେବା, ତାରିଖ ଧାର୍ଯ୍ୟହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାରିକା—ସ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତାରକ+ସ୍ତ୍ରୀ.ଆ)—୧ । ତ୍ରାଣକର୍ତ୍ତ୍ରୀ—
Tārikā 1. Protectress; deliverer (female).
(ତାରକ—ପୁଂ) ସ. ବ. (ତାଳ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଅ; ଲ ସ୍ଥାନରେ ର ଆଦେଶ)—୨ । ତାଳ ରସ; ତାଡ଼ି—2 Toddy.

ତାରିଣୀ—ସ. ବଣ.ସ୍ତ୍ରୀ.(ତୃ ଧାତୁ ଣିଚ=ତାର+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ.ଈ)—
Tāriṇi ୧ । ରକ୍ଷକର୍ତ୍ତ୍ରୀ—1 Protecting (female).
୨ । ତ୍ରାଣକର୍ତ୍ତ୍ରୀ—2. Delivering (female).
ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଦୁର୍ଗା—1. Goddess Durgā.
ସବୁ କାଳରେ ଯାହା ହୋଇଲି ସେ ନେତେ
ତାରୁ ସେ ତାରିଣୀ ନାମ ନେଇଅଛ ଜଗତେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଳଦେବ ଗ୍ରନ୍ଥ ।
୨ । ତାରଣକର୍ତ୍ତ୍ରୀ ସ୍ତ୍ରୀ—2. Deliverer (woman).
୩ । ରକ୍ଷାକର୍ତ୍ତ୍ରୀ ସ୍ତ୍ରୀ—3. Saviour (woman).
ଦେ. ବ—ଛତ୍ରପୁର ପାହାଡ଼ବିଶେଷ; ଯହିଁରେ ତାରା ତାରିଣୀ ଦେବୀ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ—Name of a hill in Ganjam where the Deity (Goddess) Tārā Tāriṇi is established.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ତାରିଣୀ ମଙ୍ଗଳବାର ଦିନ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନେ ହାତରେ ଯେଉଁ ଦୁବ-ସୂତା ବାନ୍ଧନ୍ତି—The amulet-string worn round the arm by females on the Tāriṇi tuesday.

ତାରିଣୀ ମଙ୍ଗଳବାର—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—
Tāriṇi maṅgaḷabāra ଗୁଣ୍ଡିଚାର ପରବର୍ତ୍ତୀ ମଙ୍ଗଳବାର—The tuesday following the Puri Ratha-jātrā or car festival.
[ଦ୍ର—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକେ ଉପବାସ କରି ତାରିଣୀ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କୁ ପୂଜା କରନ୍ତି ଏବଂ ହାତରେ ତାରିଣୀ ଦୁବ ସୂତା ବାନ୍ଧନ୍ତି ।]

ତାରିଫ୍(ଫ୍)—ଦେ. ବ. (ଆ. ତାରିଫ୍)—୧ । ପ୍ରଶଂସା—
Tārip ph) 1. Praise; applause.
ତାରିପି } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟତା—2. Excellence.
ତାରିଫ ବଣ—୧ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—1. Excellent.
তারিফ ୨ । ପ୍ରଶଂସିତ—2. Praise-worthy; praised; applauded.
तारीफ
କ୍ରି. ବଣ—ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ରୂପେ—Excellently.

ତାରିଫ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପ୍ରଶଂସା କରିବା—
Tāriph karibā 1. To speak highly of; to praise.
তারিফ করা ୨ । ଆତ୍ମ ପ୍ରଶଂସା କରିବା—
तारीफ करना 2. To praise one's self.

ତାରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ତୃ ଧାତୁ=ପାର ହେବା; ଣିଚ ତାର ଧାତୁ=
Tāribā ପାରି କରିବା)—୧ । ଉଦ୍ଧାର କରିବା—
(ମାରିବା—ଉପସ୍ୱର) 1. To deliver; to rescue.
তারা ଧର୍ମ ହିତ ଲୋକଙ୍କୁ ଏ ସଂସାରୁ ତାରେ
तारना ତାହୁଁ ତ ବଡ଼ ଦ୍ୱିଜ ନାହିଁ ଜଗତରେ ।
ବୃନ୍ଦାବତୀ, ମହାଭାରତ, ଦଣ ।
୨ । ପରିତ୍ରାଣ କରିବା; ରକ୍ଷା କରିବା—2. To save.
୩ । ପାରି କରିବା—
3. To take across; to ferry across.
୪ । ବନ୍ଧନାଦିରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା—
4. To release from bondage.
୫ । ସଂସାର ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା—5. To redeem.
୬ । ଘସି କରିବାପାଇଁ ଗୋବରକୁ ଚିଠା ପରି ଭୂମିରେ ବସାଇବା; ପାରିବା—6. To lay lumps of cow-dung on the ground for drying (to be used as fuel).
(ଯଥା—ଘସି ତାରିବା ।)
୭ । ବନ୍ଧିବା—7. To counteract.
ପ୍ରକୃତିର କଥା ପ୍ରାଣେ ଥାଏ
ତାହୁଁ ତାରିବ ଯଞ୍ଚ ମନେ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।
୮ । ବାହାର କରିବା; ଉଠାଇବା—8. To take out.
ତାରେଣ ହାଣ୍ଡି ସେ ଧରଣ କରେ । ପ୍ରାଚୀ, ଦରଜେ ଗୀତା ।
ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳ) କ୍ରି—ବଢ଼େଇ ବାଇସି ଦ୍ୱାରା ବା କରତ ଦ୍ୱାରା କାଠ ପାଖ ଛେଲିବା—
To scrape off slips of wood from the sides of a log with the adze or saw.

ତାରୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଟାର୍)—
Tāru ଅଲକାତରା; କୋଲ୍‌ଟାର୍—Coal tar.

ତାରୁଣ୍ୟ—ଦେ. ବ. କ୍ଲୀ. (ତରୁଣ=ଯୁବା+ସ୍ୱାର୍ଥ, ଯ)—
Tāruṇya ତରୁଣତା; ଯୌବନାବସ୍ଥା—Youth

ତାରେ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ସର୍ବ (ତଦ୍ ଶବ୍ଦର; ଅନାଦରାର୍ଥେ ୨ୟା ୧ବ)—
Tāre ତାହାକୁ—Him; to him or her.
তারে

ତାରେକ—ଗ୍ରା. ବଣ ଓ ବ. (ସ. ତାରକ)—ତାରକ (ଦେଖ)
Tāreka Tāraka (See)

ତାରେଣୀ—ଗ୍ରା. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସ. ତାରିଣୀ)—
Tāreṇi ୧ । ଦେବୀବିଶେଷ—
1. Name of a village-Goddess.
୨ । ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନେ ଉପବାସ କରି ବାହୁରେ ବା ବେକରେ ଯେଉଁ ଦୁବସୂତା ବାନ୍ଧନ୍ତି—A string tied round the arm or neck by females observing vows.
ଦେ. ବଣ—ତାରିଣୀ (ଦେଖ)—Tāriṇi (See)

ଯାଆନ୍ତି ସେମାନେ ୧୧ଟି ବୃଷ୍ଟରେ ୨ଟି ୧ ଚିହ୍ନ ଅକ୍ଷର ଓ ମାନ ୨ଟି ୨ ଚିହ୍ନ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୋଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ସ୍ଥାନରେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଡ଼' ଦେଖିବେ

ତାରେୟ—ସ. ବି. ପୁଂ. (ତାରା+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଏୟ)—
Tāreya ୧ । ବାଳୀର ପୁତ୍ର ଅଙ୍ଗଦ—1. Aṅgada, son of Bāḻi (through Tārā).
୨ । ବୁଧ—2. The planet Mercury.

ତାର୍କିକ—ସ. ବିଣ. (ତର୍କ+ଜ୍ଞାନାର୍ଥେ. ଇକ)—
Tārkika ୧ । ତର୍କଶାସ୍ତ୍ର ଜ୍ଞ. ନ୍ୟାୟବିଶାରଦ; ଦାର୍ଶନିକ—
1. Versed in logic or philosophy.
୨ । ତର୍କପ୍ରିୟ; ତର୍କପଟୁ – 2. Argumentative; Polemic; logical; sophistic.
୩ । ଅପିନ୍ ଅଧ୍ୟୟନକାରୀ—
3. Studying the law.

ତାର୍କ୍ଷ—ସ. ବି. (ତୃକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+ଅ)—୧ । କଶ୍ୟପ ମୁନି—
Tārksha 1. Sage Kaśyapa.
୨ । କଶ୍ୟପଙ୍କ ପୁତ୍ର ଗରୁଡ଼ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. A name of the king of birds, the son of Kaśyapa.

ତାର୍କ୍ଷଜ—ସ. ବି.—ରସାଞ୍ଜନ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tārkshaja Antimony.
(ତାର୍କ୍ଷ୍ୟଜ, ତାର୍କ୍ଷ୍ୟଶୈଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାର୍କ୍ଷୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ପାତାଳଗରୁଡ଼ୀ ଲତା—
Tārkshī A medicinal creeper; Cocculus Villosus.

ତାର୍କ୍ଷ୍ୟ—ସ. ବି (ତୃକ୍ଷ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ସଞ୍ଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଯ; କିମ୍ବା
Tārkshya ତର୍କ୍ଷ୍ୟ=କଶ୍ୟପମୁନି+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ; କିମ୍ବା ତୃକ୍ଷ ମୁନି+ଗୋତ୍ରାର୍ଥେ. ଯ)—୧ । ଘୋଡ଼ା—
1. A horse.
୨ । ଗରୁଡ଼—2. A name of Garuṛa the mythological bird which carries Bishṇu.
୩ । ସର୍ପ—3. Serpent.
୪ । ଅରୁଣ—4. The charioteer of the Sun-god.
୫ । ଅର୍ଜୁନ—5. Arjuna.
୬ । ରଥ—6. A car.
୭ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ—7. Gold.
୮ । ଶାଳ ଗଛ—8. The Śāḻa tree; Shorea Robusta.
୯ । ଅଶ୍ୱକର୍ଣ୍ଣ ଗଛ; ଏକଜାତୀୟ ଶାଳବୃକ୍ଷ—
9. Name of a kind of Śāḻa tree.
୧୦ । କୃଷ୍ଣ ଲୋହିତବର୍ଣ୍ଣ; ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ—
10. Dark red colour.
୧୧ । ରସାଞ୍ଜନ—11. Antimony.
୧୨ । ତୃକ୍ଷମୁନିଙ୍କ ଗୋତ୍ରଜ ବ୍ୟକ୍ତି (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
12. A person born in the family of sage Tṛuksha.
୧୩ । ମହାଦେବ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—13. Śiba-
୧୪ । ବାହନ—14. Conveyance.

ତାର୍କ୍ଷ୍ୟ ଧ୍ୱଜ—ସ. ବି. ପୁଂ (ତାର୍କ୍ଷ୍ୟ+ଧ୍ୱଜ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ଗରୁଡ଼ଧ୍ୱଜ;
Tārkshya dhwaja ବିଷ୍ଣୁ—Bishṇu.

ତାର୍କ୍ଷ୍ୟ ନାୟକ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତାର୍କ୍ଷ୍ୟ=ବାହନ+ନାୟକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ)
Tārkshya nāyaka ଗରୁଡ଼—Bishṇu's carrier bird

ତାର୍ତ୍ତୀୟିକ—ସ. ବିଣ. (ତୃତୀୟ+ସ୍ୱାର୍ଥେ, ଇକ)—ତୃତୀୟ—
Tārttīyika Third.

ତାର୍ଯ୍ୟ—ସ. ବିଣ. (ତୃ ଧାତୁ=ପାର ହେବା+କର୍ମବାଚ୍ୟେ. ଯ)—
Tārjya ତରଣୀୟ; ପାର ହେବାର ଉପଯୁକ୍ତ—Fit to be crossed; that which can be crossed.
ବି—ନଦୀଆଦି ପାର ହେବାର ଶୁଳ୍କ; ଘାଟମାସୁଲ—
Fees for crossing a ferry; ferry-toll.

ତାଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ବାମଣ୍ଡା, ଅଠମଲ୍ଲିକ) ବି—ନିରର୍ଥକ ବାକ୍ୟାଂଶ;
Tāl ତ; ଟ—A redundant particle added to words to give emphasis.
(ଯଥା—ଗାଢ଼ି ନଦେ ତାଲ୍ ପହଁଚେ=ଗାଡ଼ି ପହଞ୍ଚୁ ନାହିଁ ।)

ତାଲ—ସ. ବି. (ତଲ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବା; ଉନ୍ନତ ହେବା+କରଣ.
Tāḻa ଅ; ଯହିରେ ଗୀତବାଦ୍ୟ ଓ ନୃତ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୁଏ; ମତାନ୍ତରରେ ହରଙ୍କ ନୃତ୍ୟ, 'ତାଣ୍ଡବ'ର ଆଦ୍ୟ ଅକ୍ଷର 'ତା' ଓ ଗୌରୀଙ୍କ ନୃତ୍ୟ 'ଲାସ୍ୟ'ର ଆଦ୍ୟ 'ଲ' ଏହି ଅକ୍ଷରଦ୍ୱୟର ମିଶ୍ରଣରେ ଏ ଶବ୍ଦ ଗଠିତ)—୧ । ଗୀତ, ବାଦ୍ୟ ଓ ନୃତ୍ୟ ବିଷୟରେ କାଳକ୍ରିୟାର ପରିମାଣ ବିଶେଷ; ଗୀତବାଦ୍ୟର ବିଶ୍ରାମ ସ୍ଥଳ; ସଙ୍ଗୀତର ତାଲ-କ୍ରିୟାମାନ—1. Time or measure in music and dancing; beating of time to music.
[ଦ୍ର—ଗାନ ଓ ବାଦ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଯେଉଁଠାରେ ଜୋର୍ ପଡ଼େ ତାହାକୁ ତାଲ ବୋଲାଯାଏ । ସଂସ୍କୃତ ସଂଗୀତ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ତାଲ ୨ ପ୍ରକାର; ଯଥା—ମାର୍ଗ ଓ ଦେଶୀ । ଭରତ ମୁନିଙ୍କ ମତରେ ମାର୍ଗର ସଂଖ୍ୟା ୬୦ ଓ ଦେଶୀର ସଂଖ୍ୟା ୧୨୦ । ଗୀତ ବୋଲା ହେବାବେଳେ ତାଲ ଦେବାପାଇଁ ତାଳ, ଗିନି, ମୃଦଙ୍ଗ, ଢୋଲ, ମର୍ଦ୍ଦଳ, ତବଲାଆଦି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଗୀତବାଦ୍ୟ ଓ ନୃତ୍ୟର ନାମ ସଙ୍ଗୀତ; ସଙ୍ଗୀତରେ ଛନ୍ଦ ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ କାଳ ପରିମାଣର ପ୍ରୟୋଜନ, କାଳ ପରିମାଣ କରିବାପାଇଁ ତାଲର ପ୍ରୟୋଜନ । କରତାଳ ବା ଅନ୍ୟ କିଛି ସମୟ ବ୍ୟବଧାନରେ କରାଯିବା ଆଘାତଦ୍ୱାରା କାଳ ସ୍ଥାପିତ ହୁଏ; ଏହି ଆଘାତ କରିବାର ନାମ ତାଲ ଦେବା । ଗାନରେ ପଦ ଥାଏ । କାଳ ପରିମାଣ ବ୍ୟତୀତ ପଦ ହୁଏ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ପରିମିତ କାଳକୁ ଏକକ ରୂପେ ଧରାଯାଏ ତାହା ମାତ୍ରା । ମାତ୍ରାମାନଙ୍କ ସମଷ୍ଟି ପଦ, ଅଥବା ପଦର ଗୁରୁ ଲଘୁ ଉଚ୍ଚାରଣକାଳର ନାମ ମାତ୍ରା । ପୁନଃ ପୁନଃ ଏକ ନିୟମରେ

୧		ଙ	ର,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ତ୍ୟ	ନ୍ଥ	ଘ
୨	ତ	ଭ	ଋ	ଲ୍ଲ	ଫ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟ୍ୟ	ତ୍ଥ	ଈ	ନ

ଗୁରୁଲଘୁ ଉଚ୍ଚାରଣ ବିଶିଷ୍ଟ ପଦର ନାମ ଛନ୍ଦ । ଗାନର ଛନ୍ଦର ଯେଉଁ ପଦରେ ପ୍ରଯତ୍ନ ବା ବଳନ୍ୟାସ କରିବାକୁ ହୁଏ, ଆଘାତ ଦ୍ୱାରା ତାହା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ତାଳ ଦେବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ଅଧିକ ବଳ ସହିତ ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନର ନାମ ସମ; ତାଳର ଶେଷ ବା ଅବକାଶ ସ୍ଥାନର ନାମ ଫାଙ୍କ । ପ୍ରଚଳିତ ତାଳରେ ୪ ପଦ ଥାଏ । ଭିନ୍ନ ପଦରେ ତାଳ ବା ଆଘାତ ଦିଆଯାଏ, ଶେଷ ପଦରେ ଅନାଘାତ ବା ଫାଙ୍କ ଦିଆଯାଏ । ଦ୍ୱିତୀୟ ତାଳ—ସମ; ତାଳର ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଆଘାତ ଦେବାର ନିୟମ ଛନ୍ଦର ସେ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରଯତ୍ନ ନ ଥିଲେ ଅଡ଼ (ସ. ଅସ୍ଥିର); ଯେଉଁ ତାଳର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଦକୁ ୪ ସମାନ ଅଂଶରେ ବିଭାଗ କରାଯାଇ ପାରେ ତାହା ଚତୁର୍ମାତ୍ରିକ ତାଳ (ଯଥା—ତାଳ ଲି । ଯେଉଁ ତାଳର ପ୍ରତ୍ୟେକ-ପଦକୁ ୩ ସମାନ ଅଂଶରେ ଭାଗ କରାଯାଇ ପାରେ ତାହା ତ୍ରୈମାତ୍ରିକ ତାଳ (ଯଥା—ଏକତାଳ) । ଯେଉଁ ତାଳର ପଦରେ ମାତ୍ରା ସଂଖ୍ୟା ଅସମାନ ତାହା ବିଷମମାତ୍ରିକ (ଯଥା—ଯତ୍); ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଉଦ୍ଧୃତ କୃଷ୍ଣଧନ ବନ୍ଦ୍ୟୋପାଧ୍ୟାୟ ।]

୨ । ସ୍ୱନାମପ୍ରସିଦ୍ଧ ସ୍ତମ୍ଭବତ୍ ଦୀର୍ଘ ତରୁ ଓ ତାହାର ଫଳ ବିଶେଷ—2. The palmyra palm and its fruit; the fan-palm and its fruit; Talipot palm; Borassus Flabellifer.

তাল
ताड़, ताल
ସ. ନାମ, ତାଳଦ୍ରୁମ, ତୃଣରାଜ, ଧ୍ୱଜଦ୍ରୁମ, ଦୀର୍ଘସ୍କନ୍ଧ, ଦୀର୍ଘପତ୍ର, ଲେଖ୍ୟପତ୍ର, ମଦୋଦ୍ଧତ, ପତ୍ରୀ, ମଧୁରସ, ଗୁଚ୍ଛପତ୍ର, ମଦାଢ୍ୟ, ଦୀର୍ଘପାଦପ, ଆସବଦ୍ରୁ, ତରୁରାଜ, ଚିରାୟୁ,
ମ. ଓ ଗୁ. ତାଡ଼
ତା. ପନନ
ଫା. ତାଲ
ଆ. ତାର

[ବି—ଏହା ଗ୍ରୀଷ୍ମପ୍ରଧାନ ଦେଶର ଗଛ; ଭାରତବର୍ଷ, ଲଙ୍କା, ବ୍ରହ୍ମଦେଶ ସୁମାତ୍ରା, ଯାବା ଆଦି ଦ୍ୱୀପ, ପାରସ୍ୟ ଉପସାଗର ତଟବର୍ତ୍ତୀ ଦେଶରେ ଏ ଗଛ ବହୁତ ଦେଖାଯାଏ । ଏ ଗଛର ଅଗରେ ବାହୁଙ୍ଗା ଧରେ । ତାଳ ଗଛ ପ୍ରାୟ ୬୦ ହାତ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ; ମାତ୍ର ଏହାର ବ୍ୟାସ ୨ ଫୁଟରୁ ବେଶୀ ହୁଏ ନାହିଁ । ଚୈତ୍ର ମାସରେ ଫୁଲ ଓ ବୈଶାଖରେ ଫଳ ହୁଏ ଓ ଶ୍ରାବଣ ଭାଦ୍ରବକୁ ଫଳ ପାଚେ । ଛୋଟ କଞ୍ଚା ଫଳର ଖୋପାକୁ ଚେଇଁଲେ ତାହା ମଧ୍ୟରୁ କୋମଳ ଓ ସୁସ୍ୱାଦୁ ଶସ (ତାଳସଜ) ବାହାରେ । ପାଚିଲା ଫଳରୁ ଯେଉଁ ଘନ ରସ ବାହାରେ ତାହା ବଡ଼ ସୁସ୍ୱାଦୁ । ଲୋକେ ଏହି ରସକୁ ଚାଉଳ ଚୂନା ଆଦିରେ ମିଶାଇ ପିଠା କରି ଖାଆନ୍ତି । ଗଛର ପତ୍ର ଗୁଡ଼ିକ ଏକତ୍ର ଲିପ୍ତ ହୋଇ ଛତା ପରି ହୋଇଥାଏ । ଏହି ପତ୍ରକୁ ଚିରି ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ତହିଁରେ ଲେଖନ ସାହାଯ୍ୟରେ ଲେଖିବାର ରୀତି ଏ ଦେଶରେ ପ୍ରାଚୀନ କାଳରୁ ଚଳି ଆସୁଅଛି । ପୂର୍ବେ ତାଳପତ୍ରରେ ବହୁତ ଗ୍ରନ୍ଥ ଲେଖା ଯାଉଥିଲା । କାଗଜର ବ୍ୟବହାର ହେବାରୁ ତାଳପତ୍ରରେ ଲେଖାଲେଖି କମି ଯାଇଅଛି । ଏହି ପତ୍ରରେ ଝାମ୍ପି, ଛତା, ପଙ୍ଖା, ଟୋପି, ପଶିଆ, ପଟି ଆଦି ତିଆରି ହୁଏ ଓ ଘରଛପର ହୁଏ । ଏ ଦେଶର ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ତାଳପତ୍ର ଛତାର ବ୍ୟବହାର ଅଦ୍ୟାପି ରହିଅଛି । ତାଳବାହୁଙ୍ଗାର ମୂଳରୁ ଓ ପେଟରୁ ଖୁବ ଟେମଡ଼ା ଲଇ ବାହାରେ । ପାକଳଗଛର ଗଣ୍ଡିକୁ ଚିରି ଶେଣୀ ଓ ଭୂମ୍ବ କରାଯାଏ; ଏହା ଲୁହାକାଠ ପରି ମଜବୁତ୍ । ତାଳଗଛର ଗଣ୍ଡିକୁ ଚିରି କରି ନୂଲଡଙ୍ଗା, ନୋଥା ଓ ପାଣି ବୋହିବା ନଳା କରାଯାଏ । ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟ ଓ ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଏ ଗଛର ପୁଷ୍ପକୋଷର ଅଗ୍ରଭାଗକୁ କାଟି ସେଥିରୁ 'ତାଡ଼ୀ' ବାହାର କରାଯାଏ ଓ ଏ ରସରୁ ମଧ୍ୟ ଗୁଡ଼ ଓ ମିଶ୍ରୀ ଆଦି କରାଯାଏ । ଏ ଗଛ ଅଣ୍ଡିରା ଓ ମାଈ ଭେଦରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର । ମାଈଗଛ ଫଳ ଧରେ, ମାତ୍ର ଅଣ୍ଡିରା ଗଛରେ କେବଳ ଜଟା ହୁଏ । ଖଜୁରୀ, ନଡ଼ିଆ ଓ ଗୁଆଗଛ ଏହି ଶ୍ରେଣୀର । ପାଚିଲା ତାଳର ଚୋକୁଆ ବା ମଞ୍ଜିକୁ ଗଜା ବାହାରିଲାବେଳେ ତାକୁ ହାଣିଲେ ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ ଯେଉଁ ସୁମିଷ୍ଟ ଶସ ବାହାରେ ତାକୁ ତାଳଖୁଙ୍କ କହନ୍ତି । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ପକ୍ୱ ତାଳ ପିତ୍ତ, ରକ୍ତ ଓ କଫ ବର୍ଦ୍ଧକ, ଦୁଷ୍ପାଚ୍ୟ, ବହୁମୂତ୍ରଜନକ, ତନ୍ଦ୍ରାକାରକ, ଅଭିଷ୍ୟନ୍ଦୀ ଓ ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ । ତାଳସଜ କିଞ୍ଚିତ ମଦକାରକ, ଲଘୁ, କଫବର୍ଦ୍ଧକ, ବାତଘ୍ନ, ଦୈତ୍ୟନାଶକ, ସ୍ନିଗ୍ଧ, ମଧୁରରସ ଓ ସାରକ; ତାଳରସ ବା ତାଡ଼ୀ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମତ୍ତତାଜନକ ଓ ଏହା ବାସୀ ହେଲେ ଖଟ୍ଟା ହୁଏ ଓ ପିତ୍ତବର୍ଦ୍ଧକ ଏବଂ ବାତଦୃଷ୍ଟିନାଶକ ହୁଏ—ଦେବେନ୍ଦ୍ର, ନଗେନ୍ଦ୍ର ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ]

୩ । ହରିତାଳ—3. The yellow orpiment.

୪ । ଦୁଇ କରତଳର ପରସ୍ପର ଆଘାତଜନିତ ଶବ୍ଦ ବା ତାଳି; ବାହୁ, ଜଂଘ ଓ ପିଠିରେ କରତଳଦ୍ୱାରା ମାରିବା ଶବ୍ଦ; ପାଦକୁ ଭୂମିରେ ପକାଇବା ଦ୍ୱାରା କରାଯିବା ଶବ୍ଦ ଏବଂ ବୁଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଠି ଓ ମଝି ଅଙ୍ଗୁଠି ଦ୍ୱାରା କରାଯିବା ଶବ୍ଦ—4. The sound produced by clapping or beating the body with palms or by fingers or by foot-steps on the ground.

୫ । ଖଡ୍ଗ ମୁଷ୍ଟି; ଖଣ୍ଡାର ମୂଠ—5. The handle of a sword.

୬ । ହାତର ବୃଦ୍ଧାଙ୍ଗୁଳି ଓ ମଧ୍ୟମାଙ୍ଗୁଳିର ପ୍ରସାରର ପରିମାଣ—6. The short span measured by spreading the thumb and the middle finger of the hand.

୭ । ମନୁଷ୍ୟର ପାଦ ଠାରୁ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚତାର ପରିମାଣ; ଏକ ପୁରୁଷର ଉଚ୍ଚତା—7. A man's height or depth.

ମୂର୍ଖ ହୋଇବାରୁ ଯେ ଅରଣ୍ୟ ହୋଇ
ସାତତାଳ ଉଚ୍ଚେ ବଢ଼ନ୍ତି ଡେଙ୍ଗାଇ—ସାରଳା ମହାଭାରତ, ଶାନ୍ତି ।

୮ । ଦୁର୍ଗାଙ୍କ ସିଂହାସନ—8. The throne of the Goddess Durgā.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ପାଠକମାନେ ତହିଁର ବଦଳେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, କୃଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍କ ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ ।

୯ । ବେଗ—9. Velocity.

୧୦ । କରତଳ; ଲେଉ—10. Palm of the hand.

୧୧ । କଂସାରେ ତିଆରି ଝାଞ୍ଜ, ଗିନି ଓ କୁବୁଜି—11. Cymbals.

ସଜାଇ ବାଦ୍ୟ ଘଣ୍ଟ ଢୋଲ ତାଳ ଝଞ୍ଜ'ଳ ଯେ ତାନ୍ତେନ—
ସଙ୍ଗୀତନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।

୧୨ । ତାଳପତ୍ର—12. Palm leaf.

୧୩ । ଭୂତଯୋନିବିଶେଷ; ଶିବାନୁଚର—13. Name of certain spirits, the attendants of Śiba.

୧୪ । (ଶିଳ୍ପଶାସ୍ତ୍ର) କପୋଳଠାରୁ ଚିବୁକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ ମାପ—14. (architecture) A lineal measure from the skull to the extremity of the chin.

୧୫ । (ଶିଳ୍ପଶାସ୍ତ୍ର) ମଧ୍ୟମାଙ୍ଗୁଳିର ଅଗଠାରୁ କରତଳ ବା ମଣିବନ୍ଧର ଆରମ୍ଭ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୈର୍ଘ୍ୟ—15. (Architecture) The measure of the space between the tip of the middle finger and the wrist.

[ଦ୍ର—ଏହି ମାପରେ ପ୍ରତିମାମାନ ନିର୍ମିତ ହୁଅନ୍ତି । ଦେବମୂର୍ତ୍ତିର ଉଚ୍ଚତା—୯ ତାଳ, ବ୍ରହ୍ମମୂର୍ତ୍ତିର ଉଚ୍ଚତା—୧୦ ତାଳ, କୁବେର ଓ ନବଗ୍ରହମୂର୍ତ୍ତିର ଉଚ୍ଚତା—୭୨ ତାଳ, ମାନବମୂର୍ତ୍ତିର ଉଚ୍ଚତା—୮ ତାଳ । ଭୁବନେଶ୍ୱରର ଦେବମୂର୍ତ୍ତିମାନ ୨ ତାଳ ଉଚ୍ଚ ।]

୧୬ । ମଲ୍ଲମାନଙ୍କର ନିଜ ନିଜ ଜଙ୍ଘ ବା ବାହୁରେ ନିଜ କରତଳଦ୍ୱାରା ମାରିବା ଶବ୍ଦ; ବାହାସ୍ଫୋଟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—16. The sound produced by strongly patting the thighs or arms by a wrestler before wrestling.

୧୭ । ତାଳୀଶ ପତ୍ର (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
17. Tāḷiśa patra (See)

୧୮ । ଚଷମାରେ ଲାଗିଥିବା ପଥର ବା କାଚର ଏକଖଣ୍ଡ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—18. One of the bits of stone or glass set on a pair of spectacles.

୧୯ । ତାଲା; କୋଲପ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
19. Padlock.

୨୦ । ବେଲ; ବିଲ୍ୱଫଳ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
20. Marmalos fruit.

୨୧ । ନରକବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
21. Name of a hell.

୨୨ । ମହାଦେବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—22. Śiba.

ସଂ: ବିଣ—୧ । ବିସ୍ତୃତ—1. Extended.

୨ । ସଞ୍ଚିତ—2. Amassed.

୩ । ବୃହତ—3. Large; great

ଦେ. ବି—୧ । (ଘୋଡ଼ା, କୁକୁର ଆଦି) ପଶୁଙ୍କର ସଙ୍ଗମ—1. Cohabitation or crossing of beasts (e.g. dog, horse).

୨ । ଏକମେଳ ହେବା—2. Tallying.

୩ । ବିଧା—3. Fist-blow.

୪ । ପ୍ରତିଯୋଗିତା—4. Rivalry; emulation.

ତାଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତାଳ (ଦେଖ)
Tāla — Tāḷa (See)

ତାଳ ଅଁଶା—ଦେ. ବି (ସ. ତାଳ+ଅଂଶୁ)—ତାଳ ଗଛର ଗଣ୍ଡିର
Tāḷa aṁśā — ଆବରଣ ଅଂଶରେ ଥିବା ଘୋଟିଆ ଟାଣ ତନ୍ତୁ—
ତালের আংশ — The hard fibres of the bark and trunk of a palm tree.
ତାଳ ଅଂଶ } —ଅନ୍ୟରୂପ
ତାଳ ଅଂଶୁ }
তালচোঁচ ताड़कारेसा [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ତାଳଗଣ୍ଡିର ଅଂଶା ଘୋଟିଆ ବା ପାକଳ ହୋଇଥାଏ ତାହା ଭାରି ଟାଣୁଆ ଓ ଚିରସ୍ଥାୟୀ । ଲୋକେ ଏ ତାଳଗଣ୍ଡିକୁ ଫାଳ ଫାଳ କରି ଚାଳ ଘରର ଛେଣୀ ଓ ପଥରତଳେ ଅଡ଼ୁଧାରଣୀରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଦେଉଳମାନଙ୍କ ପାଟପଥର ତଳେ ତାଳର ଅଡ଼ୁଧାରଣୀ ଦିଆଯାଏ ଓ ଏମାନ ଶତ ଶତ ବର୍ଷ ସ୍ଥାୟୀ ।]

ତାଳ ଅନ୍ତି—ଦେ. ବି. (ସ. ତାଳ ଓ ଅନ୍ତ୍ର)—ତାଳଗଣ୍ଡିର ଗର୍ଭସ୍ଥ
Tāḷa anti — ନରମା ବା ଅପରିପକ୍ୱ ତନ୍ତୁ—The soft fibres
তালআঁতী — in the middle part of the trunk of a palm tree.

ତାଳଅନ୍ତି ଉତାର—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ପାକଳ ଓ ପୁରୁଣା ତାଳଗଛର
Tāḷa-anti utāra — ମଧ୍ୟସ୍ଥ ସମୁଦାୟ ତନ୍ତୁ ପାକଳ ହୋଇଥାଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ତାଳଗଛ ଚିରିଲେ ତାହା ମଧ୍ୟରେ ନରମା ଅଂଶୁ ବା ତନ୍ତୁ ନ ଥାଏ—Hard and dense fibred; well developed (palm-trunk); (old palm trees) all the fibres of which are hard.

ତାଳ ଉରା—ଦେ. ବି—ତାଳ ଗଛର ଗଣ୍ଡିରୁ ହେବା ଉରା—Beam of
Tāḷa urā — the palm tree for thatched houses.

ତାଳକ—ସ. ବି. କ୍ଲୀ· (ତାଳ+କ)—
Tāḷaka — ୧ । ଦ୍ୱାରରୋଧକ ଯନ୍ତ୍ର; ତାଲା; କୋଲପ—1. A lock.

୨ । କବାଟର କିଳଣୀ—2. Bolt of a door.

୩ । ହରିତାଳ—3. Yellow orpiment.

୪ । ସୁଗନ୍ଧ ମୃତ୍ତିକା—4. Scented earth.

ଦେ: ବି—ତାଳ ଫଳ—Palm fruit.

ତାଳକ ତାଳକ ଭୁଲ୍ୟା ଭଲେ, କଳସୂର୍ଯ୍ୟ ଭିତ୍ରର ତାଳ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଃ	ୀ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ		ଓ
୨	ଈ	ଊ	ଌ	ଲୃ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ର୍ଯ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ

ତାଲକ—ସଂ. ବ. କ୍ଲୀ—ତାଳକ (ଦେଖ)
Tālaka Ta̱laka (See)

ତାଲକ ଶବ୍ଦ ପ୍ରାୟ ସଂସ୍କୃତ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ।

ତାଲ କଣା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ତାଲ+କାଣ)—
Ta̱la kaṇā ୧। ଗୀତ ଆଦି ବୋଲିଯିବା ସମୟରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି
তালকানা ଲୟଯୁକ୍ତ ତାଳ ଅନୁସାରେ ତାଳ ପକାଇ ପାରେ
ताल्बेताल ନାହିଁ; ତାଲଜ୍ଞାନହୀନ—1. Having no adequate knowledge of musical measure.
୨। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମୂର୍ଖ—2. (figurative) Ignorant.
୩। ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଦେଶକାଳପାତ୍ର ଦେଖି କଥା କହି ନ ପାରେ ବା କାର୍ଯ୍ୟ କରି ନ ପାରେ—
3. One who cannot adapt himself to his surroundings.

ତାଲ କଣ୍ଟା—ଦେ. ବ—ତାଲ ଗଛର ବାହୁଙ୍ଗାର ଧାରରେ ଥିବା କଣ୍ଟା—
Ta̱la kaṇṭā Fine points of the serrated blade at the edge of a palm branch.

ତାଲ କନ୍ଦ—ସଂ. ବ. କ୍ଲୀ—ତାଲମୂଳୀ (ଦେଖ
Ta̱la kanda Ta̱lamūli (See)
ଦେ. ବ—ତାଲ ରସରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କନ୍ଦ—
Sugar made from palm juice.
[ଦ୍ର—ଏହିପରି ତାଲମଦ, ତାଲରସ, ତାଲଗୁଡ଼, ତାଲମିଶ୍ରି ଆଦି ଶବ୍ଦ ହୁଏ ।]

ତାଲ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୀତ ବାଦ୍ୟାଦିର ପରୀକ୍ଷା ସମୟରେ ଜଣେ
Ta̱la kariba̱ ତାଲାଭିଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ପାଇଁ
তাল ধরা ଆଦର୍ଶ ସ୍ୱରୂପ ତାଲ ପକାଇବା—
ताल देना (an expert) To lay down a specific measure as a model to be followed by several persons or parties at a contest in musical measure.

ତାଲ କଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଗାୟକର ଗୀତ ତାଲ ଅନୁସାରେ
Ta̱la kaliba̱ ଯାଉଅଛି କି ନାହିଁ ତାହା ଜାଣିବା ନିମନ୍ତେ
(ତାଲ କଷିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ତାଲ ପକାଇ ପରୀକ୍ଷା କରିବା—
তাল কষা To test if a person is singing to the
ताल जांचना measure by beating time.

ତାଲ କାନ୍ଧି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ତାଲ+ସ୍କନ୍ଧ)—
Ta̱la kāndhi ଗୁଚ୍ଛାଏ ତାଲ ଫଳର ଏକକ ଗୋଟିଏ ଡେମ୍ଫରେ
ତାଲକାନ୍ଧ } ଅନ୍ୟରୂପ ପରସ୍ପର ଲଗାଲଗି ହୋଇ ଫଳିଥିବା ଗୁଚ୍ଛ—
ତାଲପେଣ୍ଡା } A bunch of palm fruits
তালের কাঁধি attached to one stem.
तालका गुच्छा

ତାଲକାଭ—ସଂ. ଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତାଲକ=ହରିତାଲ+ଆଭା)—
Ta̱lakābha ହରିଦ୍ୱର୍ଣ୍ଣ; ହଳଦିଆ—Yellow.

ତାଲକୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତାଲ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Ta̱laki ତାଲ ରସ; ତାଲିର ତାଡ଼ୀ—
The juice of palm tree.

ତାଲ କେତୁ—ସଂ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତାଲ=ତାଳ ଚିହ୍ନିତ+କେତୁ=
Ta̱la ketu ପତାକା)—୧। ଭୀଷ୍ମ—1. Bhīshma.
୨। ବଲରାମ—2. A name of Balarāma

ତାଲକେଶ୍ୱର—ସଂ. ବ—ପୁଂ, ହରିତାଲ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ
Ta̱lakeśwara ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କୁଷ୍ଠ ଓ କଣ୍ଡୁ ଆଦି ଚର୍ମରୋଗର ଔଷଧବିଶେଷ— A medicinal preparation against leprosy and itches.

ତାଲ କୋରଣ୍ଟ—ଦେ. ବ—ତାଲ ବାହୁଙ୍ଗାର ଉପର ଅଂଶରୁ ଛେଲି
Ta̱la koraṭa ଯାଉଥିବା ଚକ୍‌ଚକିଆ ପାତିଆ—Glossy strips
ତାଲ ଲଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) scraped from the back or
तालका डंठलका रेशा ridge of the stock of a palm-branch.
[ଦ୍ର—ଏହା ଦ୍ୱାରା ଚଟ ବାଉଁଶିଆ ଟୋକେଇ ଆଦି ମରାମତ କରାଯାଏ ଏବଂ ବାଉଁଶମାନଙ୍କର ଗଣ୍ଠି ବନ୍ଧାଯାଏ ଏବଂ ଏହା ଲଇ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ତାଲ କ୍ଷୀର—ସଂ. ବ—ଖଜୁରି ବା ତାଲ ରସରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଚିନି (ହି.
Ta̱la kshīra ଶବ୍ଦସାଗର)—Sugar from the juice of date or palm.

ତାଲ ଖଣ୍ଡିଆ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାଦ୍ୟ ବଜାଇବା ବେଳେ ତାଲମାନ
Ta̱la khaṇḍia̱ kariba̱ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପକାଇ ନ ପାରିବା;
(ତାଲ ଖଣ୍ଡ କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ତାଲକୁ ବେତାଲ କରିବା—
তাল ভাংগা Not to complete a musical measure
ताल उखाड़ना but to interrupt it in the middle.

ତାଲ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତାଲ; ତୁଳ. ଇଂ. ଟାଲି=ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ମେଳ ହେବା)—
Ta̱la khāibā
তাল খাওয়া ୧। (ଘୋଡ଼ା, କୁକୁର ଆଦି) ଯୋଡ଼ି ପଡ଼ିବା;
जोड़ा खाना, तालमेल खाना (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ପଶୁ) ପରସ୍ପର ସହିତ ସଙ୍ଗମ କରିବା—1. To cross; to pair; to couple (said of beasts).
୨। (ଦୁଇଟି ବସ୍ତୁ) ପରସ୍ପର ସହିତ ମେଳ ଖାଇବା—
2. To tally; to fit with each other.
(ଯଥା—ଦୁଇ ଜଣ ସାକ୍ଷୀଙ୍କ କଥା ତାଲ ଖାଉ ନାହିଁ ।)

ତାଲ ଖୁଙ୍କୁ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ତାଲାଙ୍କୁର)—
Ta̱la khuṅku ଗଜା ହୋଇଥିବା ତାଲ ମଞ୍ଜିର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ସୁସ୍ୱାଦୁ
ତାଲଖୁଙ୍କ } ଅନ୍ୟରୂପ ଶସ—The soft sweet kernel
ତାଲଙ୍କୁ } found inside the sprouting
তালকুর, তালকোঁপর stone of a ripe palm-fruit.
तालकागुदा

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ୨ଚନ୍ଦ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ତାହା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଅକ୍ଷର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—ଗାଣ୍ଠି' ନ ମିଳିଲେ 'ଗଣ୍ଠି' ଦେଖିବେ, 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ'ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

ତାଳ ଖୁଞ୍ଚ—ଦେ. ବି.—୧ । ତାଳ ବଜାଇବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପରାସ୍ତ କରିବା Tāla khuñcha ନିମନ୍ତେ ବିଶେଷଜ୍ଞବ୍ୟକ୍ତିର ଗୀତରେ ତାଳମାନଙ୍କୁ କୌଶଳକ୍ରମେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା—1. Dexterous change made by an expert in a song so that a musician cannot follow the measures thereof.

୨ । ତାଳ ଖୁଞ୍ଚା (ଦେଖ)—2. Tāla khuñchā (See)

ତାଳ ଖୁଞ୍ଚା(ଞ୍ଚ)—ଦେ. ବି.—ତାଳଗଛର ଗଣ୍ଡିରୁ ବାହାରିଥିବା ଅଂଶର Tāla khuñchā (ñcha ତାଲେର চোঁচ (ତାଳଖୁଞ୍ଚ—ଅନ୍ୟରୂପ) କ୍ଷୁଦ୍ର ଲମ୍ବ ଓ ସରୁ ଖଣ୍ଡମାନ— Bits of hard pointed fibres of the palm-trunk.

ତାଳ ଖୋଡ୍(ଲ)ପା—ଦେ. ବି.—ତାଳବାହୁଙ୍ଗାର ଦ୍ୱିଫାଳ ହୋଇଥିବା Tāla khorda'la)pā ତାল ধাঁড়া ମୂଳ ଅଂଶ (ଯାହା ଗଛର ଗଣ୍ଡିକୁ ବେଢ଼ି ଥାଏ); ତାଳ ଫାଙ୍କୁଡ଼ା—The bifurcated part of the branch which entwines the trunk of a palm-tree.

ତାଳ ଖୋପା(ଷା)—ଦେ. ବି. (ସ. ତାଳ ଓ କୋଷ)—ତାଳଗଛରୁ Tāla khopā (shā) ବାହାରିବା ଫଳକୋଷ (ଯାହା ଫାଟିଯାଇ ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ ତାଳଫଳର ଚଉଁରି ବାହାରେ)— The pod from which ultimately the bunch of palm fruits come out.

[ଦ୍ର—ନଡ଼ିଆଗଛର ଏହି ଫଳକୋଷକୁ ସାଘ କହନ୍ତି ।]

ତାଳ ଖୋଳ—ଦେ. ବି. (ସଙ୍କର)—ଶ୍ରୀ ଚୈତନ୍ୟଦେବଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ Tāla khola ନାମସଙ୍କୀର୍ତ୍ତନରେ ବ୍ୟବହୃତ କରତାଳ ବା ଝାଞ୍ଜ খোল করতাল ଓ ମୃଦଙ୍ଗ; ଖୋଳ କରତାଳ; ଝାଞ୍ଜମାଦଳ— Cymbals and drums used in chanting Saṁkīrtana hymns.

ତାଳ ଖୋଳ ଟେକିଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଗୁରୁ) ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ନାମ- Tāla khola tekidebā ସଙ୍କୀର୍ତ୍ତନ-ମନ୍ତ୍ର ବା ଗୌରମନ୍ତ୍ରର ଦୀକ୍ଷା ଦେଇ ସାରି ସେମାନଙ୍କୁ କୀର୍ତ୍ତନ ଶିଖାଇବା ପୂର୍ବରୁ କରତାଳ ଖୋଳ ପୂଜା କରି ସେମାନଙ୍କ ହାତରେ ଉକ୍ତ ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରମାନ ସମର୍ପଣ କରିବା—(the teacher) To formally hand over the cymbals and drums to the disciples as a token of imparting the key to the chanting of hymns.

ତାଳଗଛିଆ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ତୁଳ. ଖଜୁରଗଛିଆ କରିବା)— Tāla-gachhiā karibā ତালগাছে তোলা ୧ । ଟେକାଟେକି କରିବା; ଖୋସାମଦ କରିବା; ଖୁଣ୍ଟୁ କରିବା—1. To flatter.

୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଖୁବ୍ ବଡ଼ ବା ମହତ୍ ବୋଲି ପ୍ରଚାର କରିବା—2. To represent a man to be higher than what he actually is; to raise a person to the skies.

ତାଳ ଗଣ୍ଠି—ଦେ. ବି.—ତାଳଲଇତାରେ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଗଣ୍ଠି— Tāla ganthi ତালের গাইঁঠ Knot made with thin strips scraped from the back of the stock or ridge of a palm branch.

ତାଳ ଗୋଟମା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି.—ଗଇଁଠା; ଖୁଦଲଡୁକାର Tāla gotamā ଗୋଲ ବାମ୍ଫସିଦ୍ଧ ପିଷ୍ଟକବିଶେଷ—A cake made of rice-flour boiled in steam.

ତାଳ ଗୋଟମା—ଦେ. ବି.—ଛୋଟ କଞ୍ଚା ତାଳଫଳ— Tāla gotamā ତালের মুচি Small undeveloped palm-fruit.

ତାଳ ଚଞ୍ଚୁ—ଦେ. ବି. (ସ. ତାଳଚଟକ)—ତାଳ ଚଟକ (ଦେଖ) Tāla chañchu ତালচটা (ତାଳଚଞ୍ଚୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) Tāla chaṭaka (See)

ତାଳ ଚଟକ—ସ. ବି.—ଶାଖାଶ୍ରୟୀବର୍ଗର ପାଂଶୁବର୍ଣ୍ଣ ପକ୍ଷୀବିଶେଷ— Tāla chaṭaka The swallow shrike.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ତାଳଗଛରେ ବୋଇତଲୋଧ ତଳମୁହାଁ ବସା ତୁଣି ରହନ୍ତି; ୭।୧୦ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ, ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ଏକବର୍ଣ୍ଣ, ଚଞ୍ଚୁ କ୍ରମଶଃ ସରୁ ଓ ଈଷତ୍ ବକ୍ର, ପୁଚ୍ଛ ହ୍ରସ୍ୱ, ପକ୍ଷ ବଡ଼; ଏମାନେ ଅଦ୍ଭୁତ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଡ଼ି ପାରନ୍ତି ଓ ଉଡ଼ୁ ଉଡ଼ୁ ପୋକ ଧରି ଖାଆନ୍ତି—ଯୋଗେଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର ।]

ତାଳଚେର—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଓଡ଼ିଶାର ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟବିଶେଷ— Tālachera Name of a state in Orissa.

[ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ଏହା ଗୋଟିଏ ଘଞ୍ଚ ଜଙ୍ଗଲପୂର୍ଣ୍ଣ ରାଜ୍ୟ ଥିଲା । ପ୍ରାୟ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଅଯୋଧ୍ୟା ରାଜବଂଶର ଜଣେ ରାଜପୁରୁଷ ଉତ୍କଳର ସ୍ୱାଧୀନ ଗଜପତି ରାଜାଙ୍କ ଆଶ୍ରୟରେ ଏଠାରେ ରାଜା ହେଲେ । ଉକ୍ତ ରାଜା ବହୁତ ତାଳଗଛ କାଟି ରାଜ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥିବାରୁ ଏହାର ଏପରି ନାମ ହେଲା (କୃପାସିନ୍ଧୁ ଇତିହାସ) । ଏହି ରାଜବଂଶର 'ବ୍ୟାଘ୍ର' ସନ୍ତକ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏଠାରେ କୋଇଲା ଖଣି ଆବିଷ୍କୃତ ହୋଇଅଛି ଓ ବି. ଏନ୍. ଆର୍ କମ୍ପାନୀ ଏଠାକୁ କଟକଠାରୁ ଗୋଟିଏ ଶାଖା ଲାଇନ୍ ଖୋଲିଅଛନ୍ତି ।]

ତାଳଜ—ସ. ବି.—(ତାଳ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ତାଳଗଛର ରସ; Tālaja ତାଡ଼ି—Toddy from palm tree.

[ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ମତ୍ତତାଜନକ ଓ ବାସି ହେଲେ ପିତ୍ତବର୍ଦ୍ଧକ ଓ ବାତବୃଦ୍ଧିକର ଶକ୍ତ ।]

ତାଳଜଂଘ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତାଳ+ଜଂଘା)—ତାଳଗଛପରି Tālajaṁgha ଜଂଘବିଶିଷ୍ଟ—Having well developed and muscular thighs like the trunk of a palm-tree.

ସ. ବି—୧ । ଯଦୁବଂଶୀୟ ରାଜାବିଶେଷ— 1. Name of a King of the Jadu dynasty.

୧	ଲ	ଷ	ଋ,ୠ	ଚ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଟ	ଶ,ଷ	ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଛ
୨	ଡ	ଢ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅ	ଘ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ୠ	ୱ

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ପୁତ୍ର ରାଜା ସଗରଙ୍କ ପିତା ଅସିତଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟଚ୍ୟୁତ କରାଇଥିଲେ ।]

୨ । ଦାନବବିଶେଷ—2. Name of a demon

୩ । ପ୍ରାଚୀନ ଦେଶବିଶେଷ (ଦ୍ର. ଗରସାଗର)—
3. Name of an ancient country.

ତାଳ ଜଂଘା - ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ରାକ୍ଷସୀବିଶେଷ—
Tāḷa jamghā Name of a demoness.

ତାଳ ଜଟ(ଟା)—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତାଳ+ଜଟ; ଜଟା)—
Tāḷa jaṭa ṭā) ଅନ୍ତିର ତାଳଗଛର ଜଟା ବା ପୁଂପୁଷ୍ପମଞ୍ଜରୀ; ତାଳଦଣ୍ଡ; ତାଳ ପ୍ରଲମ୍ବ—The long flower-stalks of male palm-trees.

ତାଳ ଝମିଟି—ଦେ. ବି—ତାଳ ବାହୁଙ୍ଗା ମୂଳର ଦ୍ୱିଫାଳ ଶାଖା ବା
Tāḷa jhimiṭi ଫାଉଡ଼ାରୁ ବାହାରିବା ତନ୍ତୁ ବା ସୂତ୍ର—
Fibre-threads from the bifurcated root of palm-branches

[ଦ୍ର—ଏ ତନ୍ତୁ ଦ୍ୱାରା ଚେମେଡ଼ା ଓ ରଜ୍ଜୁ ।]

ତାଳ ଠୁକିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅପର ବାହାମୂଳ ଓ ଜଂଘରେ ହସ୍ତଦ୍ୱାର ମାର
Tāḷa ṭhunkibā ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ମଲ୍ଲକୁ ମଲ୍ଲଯୁଦ୍ଧ ପାଇଁ ଆହ୍ୱାନ
তাল ঠোকা କରିବା—1. To challenge one's rival
ताल ठोंकना wrestler to a wrestling contest by patting on one's arms and thighs.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା କରିବା; ତାଳ ପକାଇବା—
2. (figurative) To emulate; to rival.

ତାଳ ତାଟି—ଦେ. ବି—ତାଳପତ୍ରଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ତାଟ—
Tāḷa tāṭi Partition or mat made with palm leaves.
তালপাতার টাটি
तालपत्ताकी टट्टी

ତାଳ ଥୋଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ବିଧା ମାରିବା—
Tāḷa thoibā (figurative) To deal fist-blows.
[ତାଳ ବସା(ସେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]
কীল মারা घूँसा मारना

ତାଳ ଦାଢ଼ି—ଦେ. ବି—ତାଳବାହୁଙ୍ଗାର ଦାଢ଼ୁଆ ଅଂଶରୁ କଣ୍ଟାରହ
Tāḷa dāṛhi ଚାଞ୍ଛି ନେଲାପରେ ଯେଉଁ କୋରଡ଼ ହୁଏ—
Fibres made from the edge of palm-branches after scraping off the thorns.

[ଦ୍ର—ଏ କୋରଡ଼ ତାଳ ବାହୁଙ୍ଗାର ପିଠିରୁ ବାହାରିବା କୋରଡ଼ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ଟାଣୁଆ ।]

ତାଳ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗୀତ ବା ନାଟର ସ୍ୱର ଅନୁସାରେ ହାତ
Tāḷa debā ବା ବାଦ୍ୟଦ୍ୱାରା ତାଳ ବଜାଇବା—
তাল ধরা 1. To beat time to a song or dance.
ताल देना

ଏ ଭିଟେ ହୋଇ ଢଟଣ ଭଗଳ
ତଳେକା, ତୋ ଦେଇ ତହିଁ ଦେଲେ ତାଳ । ଜଗନ୍ନାଥ ଚଳବା ।

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ତାଳ ପକାଇବା; ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରିବା—
2. (figurative) To emulate.

ତାଳ ଧ୍ୱଜ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତାଳ+ଧ୍ୱଜ; ଏମାନଙ୍କ
Tāḷa dhwaja ପତାକାରେ ତାଳଗଛ ଅଙ୍କିତ ଥିବାରୁ)—
୧ । ବଳରାମ—Baḷarāma; the elder brother of Srīkrushṇa.

୨ । ଭୀଷ୍ମ—2. A name of Bhīshma.

ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ବଳରାମଙ୍କ ରଥର ନାମ—
Name of the car of Baḷarāma.

ତାଳଧ୍ୱଜା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ନଗରବିଶେଷ—
Tāḷa-dhwajā 1. Name of a town.

୨ । ତାଳଗଛର ପତ୍ର—2. Palm-leaf.

ତାଳ ନବମୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଭାଦ୍ରମାସର ଶୁକ୍ଳ ନବମୀ—
Tāḷa nabamī The 9th day of the bright fortnight of the month of Bhādra.

[ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଦୌଷ୍ପପୂଜା କରନ୍ତି ।]

ତାଳ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗୀତ ବା ନାଟର ତାଳ
Tāḷa pakā(ke)ibā ଅନୁସାରେ ତାଳ ବା ବାଦ୍ୟ ବଜାଇବା—
তাল ধরা 1. To beat time to a song or dance.
ताल बजाना ୨ । ତାଳ ଠୁକିବା (ଦେଖ)
2. Tāḷa ṭhunkibā (See)

ତାଳ ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—୧ । ତାଳ ଭୂମିରେ ପଡ଼ିଲାବେଳେ ଯେପରି
Tāḷa paṛibā ଦୁମ୍‌ଦୁମ୍ ଶବ୍ଦ ହୁଏ ସେହିପରି ଶବ୍ଦ ସହିତ
তাল পড়া କୌଣସି ଲୋକ ଉପରେ ବିଧା ମାଡ଼ ବସିବା—
ताल गिरना 1. Dealing of heavy fist-blows on the back of a man (with sound like that produced when palm-fruits drop down on the ground).

୨ । ଗୀତ ବା ନାଟର ତାଳ ଅନୁସାରେ ତାଳ ବା ବାଦ୍ୟ ବାଜିବା—2. Beating of time to a song or dance.

୩ । ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରିବା—3. Emulating.

୪ । ଗଛରୁ ପାଚିଲା ତାଳ ତଳକୁ ଖସିବା—
4. The falling of ripe palm-fruits on the ground.

ଦୁଷ୍ଟ ଉଠିବାରୁ, ତାଳ ପଡ଼ିବାରୁ—ତର ।

ତାଳ ପତର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାଳ ପତ୍ର)—ତାଳପତ୍ର (ଦେଖ)
Tāḷa patara Tāḷa patra (See)
তালপাতা [ଦ୍ର—ତାଳଗଛର ଶାଖାର ବୃନ୍ତକୁ ବାହୁଙ୍ଗା
ताड़का पत्ता ବୋଲାଯାଏ । ବୃନ୍ତ ଅଗରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟଜନାକୃତି

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଯୁକ୍ତ ଅକ୍ଷର ଓ ନାମ ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୋଣ- ୧ ର୍ ସାମାସିକ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥାରମ୍ଭରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ଆଉ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'ଦ୍ୱନ୍ଦ' ନ ମିଳିଲେ 'ଦନ୍ଦ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ ।

ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ଲିପ୍ତ ପତ୍ରଗୁଚ୍ଛ ଥାଏ ତାହା ତାଳପତ୍ର ଅଟେ । ଗ୍ରୀଷ୍ମରେ ତାକୁ ତାଳ ବରଡ଼ା କହନ୍ତି ଓ ଶୁଷ୍କ ବ୍ୟଞ୍ଜନାକୃତି ପତ୍ରକୁ ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ ପଟିରେ ଚିରିଦେଲେ ତହିଁମଧ୍ୟରେ ଶଲାକା (ଶିଙ୍କା) ଥିବା ଦୁଇଫାଳଥିବା ଯେଉଁ ପତ୍ର ବାହାରେ ତାକୁ ତାଳପତ୍ର କହନ୍ତି ଓ ତହିଁ ଉପରେ ଲେଖନୀ ସାହାଯ୍ୟରେ ଲେଖାଯାଏ ।]

ତାଳ ପତ୍ର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତାଳ+ପତ୍ର)—
Tāḷa patra ୧ । ତାଳଗଛର ପତ୍ର—1. Palm leaf.
[ଦ୍ର—ଏଥି ଉପରେ ଲେଖନୀରେ ଲେଖାଯାଏ; ଏଥିରେ ଭୋଗେଇ ଅନ୍ଧ, ଆସନ ଓ ବିଞ୍ଚଣା ବୁଣାଯାଏ ଏବଂ ଛାତି ବନାଯାଏ ।]
୨ । କର୍ଣ୍ଣଭୂଷଣବିଶେଷ; ତାଡ଼ଙ୍କ—
2. An ornament for the ear.
୩ । ଖଡ୍ଗବିଶେଷ—3. A kind of sword.

ତାଳପତ୍ର ସିପାଇ(ହି)—ଦେ. ବି-(ତାଳପତ୍ରରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ସିପାହି ମୂର୍ତ୍ତି ଯେପରି
Tāḷapatra sipāi(hi) ପବନର ସାମାନ୍ୟ ଆଘାତରେ ଉଡ଼ିଯାଏ
তালপাতার সিপাই ସେହିପରି) ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଳ୍ପକେ ଦବି
(ତାଳପତ୍ର ସିପେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଯାଏ ବା ଡରି ଯାଏ; କ୍ଷୀଣ; ଦୁର୍ବଳ ଓ ଭୀରୁ ଲୋକ—A weak, lean and timid person.

ତାଳ ପତ୍ରିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ତାଳମୂଳୀ (ଦେଖ)
Tāḷa patrikā Tāḷamūḷī (See)

ତାଳ ପତ୍ରୀ—ସଂ. ବି—ମୂଷିକପର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)
Tāḷa patrī Mūshikaparṇṇī (See)

ତାଳ ପର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି—୧ । ମୁରା ନାମକ ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ—
Tāḷa parṇṇa 1. A kind of medicinal perfume.
୨ । ଗନ୍ଧ ପତ୍ର (ଦେଖ)
2. Gandha patra (See)

ତାଳ ପର୍ଣ୍ଣିକା—ସଂ. ବି—୧ । ମୁରା ନାମକ ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ; ମୁରାମାଂସୀ—
Tāḷa parṇṇikā 1. A herbarious scent.
୨ । ତାଳମୂଳୀ (ଦେଖ)
2. Tāḷamūḷī (See)
୩ । ସଉପ (ଦେଖ) (ଶ୍ରୀ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. Saupa (See)

ତାଳ ପାରୁ—ଦେ. ବି—ପାଚିଲା ତାଳକୁ ଚିପୁଡ଼ି ଦେଲେ ଠାକୁଥ ଉପରେ
Tāḷa pāru ଯେଉଁ ଚେରୁଆ ଅଂଶମାନ ରହିଯାଏ—The soft fibres left on the stone after pressing the juice from a ripe palm fruit.

ତାଳ ପିଞ୍ଛ—ଦେ. ବି—ତାଳ ଜଟ (ଦେଖ)
Tāḷa piñchhā Tāḷa jaṭa (See)

ତାଳ ପିଠା—ଦେ. ବି—ପାଚିଲା ତାଳର ଚୋବୁଅ ସଙ୍ଗେ ବଟା ଚାଉଳ
Tāḷa piṭhā ମିଶାଇ କରାଯିବା ପିଠା ବା ମିଷ୍ଟାନ୍ନବିଶେଷ—
তালপিঠা Cakes made with palm juice mixed with rice flour.

ତାଳ ପ୍ରଲମ୍ବ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତାଳ+ପ୍ରଲମ୍ବ=ଜଟା)—
Tāḷa praḷamba ତାଳଜଟ—The long flower stalks of a male palm tree.

ତାଳ ଫ(ଫୋ)ଟକା—ଦେ. ବି—ତାଳପତ୍ରଦ୍ୱାରା ଘୋଡ଼ା ଯାଇଥିବା ବାରୁଦ-
Tāḷa pha(pho)ṭakā ପୁଡ଼ା—Crackers or packets of
তাল পটকা gunpowder tightly packed
ताल पटाक in palm-leaves.
[ତାଳପୁଟୁକା(ବ)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ତାଳ ଫାଡ଼ୁଆ(ଣ୍ଡା)—ଦେ. ବି—ତାଳବାହୁଙ୍ଗାର ଦୁଇ ଫାଳଥିବା ମୂଳ ଅଂଶ-
Tāḷa phāurḍā(ṇḍā) The parted root of a palm
তাল ষাঁড়া branch; the bifurcated or forked part of a palm branch.

ତାଳ ଫୋପଡ଼(ଡ଼ା)—ଦେ. ବି—ତାଳଗଛର ବାହୁଙ୍ଗାରୁ ପତ୍ର ଓ ଫାଡ଼ୁଆ
Tāḷa phoparḍa (rḍā) କାଟି ଦେଲେ ଯେଉଁ ମଧ୍ୟଭାଗ ରହେ
তাল ডাঁটা (ଯହିଁରୁ କୋରଟ ବା ଲଇ ବାହାରେ)—
ताडका डंटल The middle part or bare ridge of a palm-branch.

ତାଳ ବଣ(ଣି)—ଦେ. ବି (ସଂ ତାଳବନ)—ତାଳ ବୃକ୍ଷବହୁଳବନ—
Tāḷa baṇa(ṇi) A grove of palm trees.
তালবন तालबन
(ତାଳବଣିଆଁ; ତାଳବଣିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାଳ ବଣା—ଦେ ବଣ—ତାଳ କଣା (ଦେଖ)
Tāḷa baṇā Tāḷa kaṇā (See)

ତାଳ ବନ—ସଂ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ପାଖେ ପାଖେ ବହୁ ତାଳ
Tāḷa bana ଗଛ ଥାଏ—1. A grove of palm trees.
୨ । (ନାମ) ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ଗିରି ଉତ୍ତରରେ ଯମୁନାକୂଳରେ ଥିବା ପ୍ରାଚୀନକାଳର ତାଳ ବୃକ୍ଷର ଏକ ବନ—
2. Name of an ancient grove of palm trees near Bṛundābana.
[ଦ୍ର—ଏହିଠାରେ ବଳରାମ ଧେନୁକାସୁରକୁ ବଧ କରିଥିଲେ ।]

ତାଳବର—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ତାଲେବର; ଅ. ତାଲ୍ଲା=ଭାଗ୍ୟ+ଫା.
Tālabara ବର୍ ପ୍ରତ୍ୟୟ)—୧ । ଭାଗ୍ୟବାନ୍—1. Lucky.
তালেবর ୨ । ମାନ୍ୟ—2. Honourable.
तालेबर ୩ । ସ୍ୱନାମଧନ୍ୟ—3. Illustrious.

ତାଳ ବରଡ଼ା—ଦେ. ବି—ତାଳଗଛର ଛତ୍ରାକୃତି ପତ୍ର—
Tāḷa bararḍā Fan-shaped palm-leaves.
তালপাতা

ତାଳ ବାୟା—ଦେ. ବି. [ତାଳ+(ଚଟୁ) ବାୟା]—ତାଳଗଛର ପତ୍ର
Tāḷa bāyā ଅଗରେ ବୋତଲ ପରି ତଳମୁହାଁ ବସା ବାନ୍ଧିବା ଚଟିଆ
তালবাবই ଅଙ୍ଗୁଳ ପାର୍ଶ୍ୱ ଘରଚଟିଆ ଅପେକ୍ଷା ଶାଖାଶ୍ରୟୀ ବର୍ଣ୍ଣର
बाया ପକ୍ଷୀ—The weaverbird; Ploceus Baya.

୧	ଲ	ଢ	ଋ,ହ୍	ଃ	ଏ	ଦୟନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଳ	ଶ,ସ	ବ	ଇୟ	ଜ୍ଞ
୨	ଣ	ଘ	ଝ	ଲୃ	ଦ୍ୟୈ	ଅନ୍ତଃସ୍ଥବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅ	ସ	ଷ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	ଡ଼

[ଦ୍ର—ଏହାର ତାଳୁ ଓ ଗଛର ବଳଦଅ, ଦେହ ଶଇସ୍ । ଏମାନେ ତାଳ, ନଡ଼ିଆ ଓ ଖଜୁରି ପତ୍ରରୁ ସରୁ ସୂତା ପରି ଅଂଶଗୁଡ଼ିକ ଥଣ୍ଡାବାସ୍ ତର ନେଇ ସେହିଥିରେ ଏପରି କୌଶଳରେ ବସାଇ ବୁଣି ତାଳଗଛ, ଖଜୁରିଗଛ ଓ ନଡ଼ିଆଗଛ ପତ୍ରର ଅଗରେ ଲମ୍ବମୁହାଁ ବୋତଲ ପରି ବସାକୁ ଝୁଲାଇ ଥାଆନ୍ତି ଯେ ଝଡ଼ ତୋଫାନରେ ମଧ୍ୟ ବସା ଛିଡ଼ି ପତ୍ରରୁ ଚ୍ୟୁତ ନ ହୋଇ ଦୋହୋଲୁ ଥାଏ ।]

ତାଳ ବାହୁଙ୍ଗା—ଦେ. ବି—ତାଳଗଛର ପତ୍ରଯୁକ୍ତ ଶାଖା—
Tāla bāhungā The stalk or branch of the palm leaf.
তালবাখড়া

ତାଳ ବୁ(ବୋ)ରେଇ—ଦେ. ବି—ତାଳବଣ; ତାଳଗଛର ତୋଟା—
Tāla bu(bo)rei A grove or tope of palm-trees
তালবন

ତାଳ ବୃନ୍ତ—ସ. ବି. (ତାଳ+ବୃନ୍ତ)—
Tāla brunta ୧ । ପତ୍ରହୀନ ତାଳବାହୁଙ୍ଗା—
1. The leafless stalk of palm tree.
୨ । ତାଳବାହୁଙ୍ଗାରେ ନିର୍ମିତ ବିଞ୍ଚଣା—
2 Fan made of the stalk of palm leaves.
୩ । ତାଳପତ୍ରରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବା ବିଞ୍ଚଣା—
3. Fan of palm leaves woven together.

ତାଳ ବୃନ୍ତକ—ସ. ବି. (ତାଳବୃନ୍ତ+କ)—ତାଳ ବୃନ୍ତ (ଦେଖ)
Tāla bruntaka Tāla brunta (See)

ତାଳ ବେଚନକ—ସ. ବି. (ତାଳ+ବଚ୍ ଧାତୁ+ଅନ+କ)—
Tāla bechanaka ନର୍ତ୍ତକ; ନାଚୁଆ—Dancer

ତାଳ ବେତାଳ—ସ. ବି. ପୁଂ (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ତାଳ+ବେତାଳ)—ମହାଦେବଙ୍କ
Tāla betāla ଅନୁଚର ତାଳ ଓ ବେତାଳ ନାମକ ଭୃତ୍ୟଦ୍ୱୟ—
Two aerial attendants of Siba.

ତାଳ(ଲ)ବ୍ୟ—ସ. ବିଣ (ତାଳୁ+ଭବାର୍ଥରେ. ଯ)—୧ । ତାଳୁ
Tāla(la)bya ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to the palate.
୨ । ତାଳୁସାହାଯ୍ୟରେ ଉଚ୍ଚାରିତ—
2. Pronounced from the palate; palatal.

ତାଳବ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ—ସ. ବି (ତାଳବ୍ୟ+ବର୍ଣ୍ଣ)—ଇ, ଈ, 'ଚ' ବର୍ଗ, ଯ
Tālabya barnna ଓ ଶ—The palatal letters of the alphabet.

ତାଳବ୍ୟ 'ଶ'—ସ. ବି—ତାଳୁରୁ ଉଚ୍ଚାରିତ 'ଶ' ଅକ୍ଷର—
Tālabya 'sa' The letter 'sa'.

ତାଳ ଭଙ୍ଗ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତାଳ+ଭଙ୍ଗ)—ବେତାଳ ହେବା;
Tāla bhanga ଗୀତ ବାଦ୍ୟର ତାଳ ନିୟମ ଅନୁଯାୟୀ ନ ପଡ଼ିବା—
Losing the measure of a music or song.

ତାଳ ଭଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—ତାଳ ଜଟ (ଦେଖ)
Tāla bhandi Tāla jata (See)
তালগাছের ভুঁড়া, বাকসাঁটা

ତାଳଭୃତ୍—ସ. ବି (ତାଳ+ଭୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ବଳରାମ—
Tālabhrut Balarāma.

ତାଳ ମ(ମା)ଖନା—ଦେ. ବି—କୋଇଲିଖିଆ (ଦେଖ)
Tāla ma(mā)khanā Koilikhiā (See)

ତାଳ ମଜ୍ଜା—ସ. ବି (ତାଳ+ମଜ୍ଜା)—ତାଳସଜ (ଦେଖ)
Tāla majjā Tālasaja (See)

ତାଳ ମଞ୍ଜି—ଦେ. ବି—୧ । ପାଚିଲା ତାଳଫଳ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଟାକୁଆ—
Tāla manji 1. Seed of a palm fruit.
তালের আঁটি ୨ । ପୁରୁଣା ତାଳଗଛର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଅତି କଠିନ କାଷ୍ଠାଂଶ—2. The hard long fibres inside the bark of a palm-trunk.

ତାଳ ମଢୁଆ—ଦେ. ବି— ତାଳପତ୍ରର ବାହାର ବା ଅଗ ପାଖର ଶିରା—
Tāla mardhuā The fibrous ridge of a palm leaf.

ତାଳ ମଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—ପାଚିଲା ତାଳର ଦୋରୁଅରେ ତିଆରି ମଣ୍ଡା
Tāla mandā ପିଠା—A kind of cake prepared from the juice of ripe palm-fruits.

ତାଳ ମର୍ଦ୍ଦଳ—ସ. ବି (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ତାଳ+ମର୍ଦ୍ଦଳ)—କରତାଳ ଓ ମୃଦଙ୍ଗ;
Tāla marddala ତାଳ ଓ ଗୋଲ—Cymbals and drums.

ତାଳ ମାନ—ସ. ବି (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ତାଳ+ମାନ)—ସଙ୍ଗୀତର ତାଳ ଓ ମାନ—
Tāla māna The measure and the stop in music.

ତାଳ ମିଶ୍ରି—ଦେ. ବି—ତାଳରସର ଗୁଡ଼ରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମିଶ୍ରି—
Tāla misri Crystallised palm-sugar.
তালমিছরী, तालमिसरी

ତାଳମୂଳିଆ କଣ୍ଟା—ଯେଉଁ ଲୁହା କଣ୍ଟା ତାଳଗଛ ପରି ତଳ ପାଖରୁ
Tālamūliā kantā ଅଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କ୍ରମଶଃ ସରୁ ହୋଇ ଗଢ଼ା ହୋଇଥାଏ—Stout nails gradually tapering like the trunk of a palm tree.

ତାଳ ମୂଳୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ତାଳର ଛୁଆଗଛ ପରି ଦେଖା ଯାଉଥିବା
Tāla mūli ଏକପ୍ରକାର ଛୋଟ ଗୁଳ୍ମ—
ସ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ତାଳମୂଳିକା, ତାଳପତ୍ରିକା, ହେମପୁଷ୍ପୀ, ସର୍ପଦନ୍ତିକା, ମୁଷଲୀ, ଭୂତାଳୀ ମୁଷଲୀକନ୍ଦ
A kind of medicinal plant resembling very young shoots of palm trees; Corculigo Orchiodes; Asparagus Sarmentosus.
তালমূলী
कालिमुसली, मुसलीमुसली
ତେ. ନେଲତାଡ଼, ନେଲତାଟୁ
ସ୍ତ୍ର.–ଓ ମ. କାଲିମୁସଲୀ
[ଦ୍ର—ଏହାର ଫୁଲ ହଳଦିଆ ଗନ୍ଧହୀନ ଓ ଷଡ଼୍ଦଳ; ଏହାର ମୂଳ ଔଷଧ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହି ଗଛ ପ୍ରତିବର୍ଷ ମରଯାଏ ଓ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଘ୍ୟ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଢ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼' ଦେଖିବେ।

ପୁଣି ଚେରରୁ ଗଜା ବାହାରେ। ଏହାର ମୂଳର କନ୍ଦ ଅଳ୍ପ ପର; ଏହାର ପତ୍ର ଓ ତାଳ ତାଳପତ୍ର ଓ ବାବୁଙ୍ଗାର ଅନୁରୂପ ପର। କୃଷ୍ଣ ଓ ଶୁକ୍ଳ ଭେଦରେ ଏହା ଦୁଇପ୍ରକାର। ଏହା ମଧୁରତିକ୍ତରସ, ଶୁକ୍ର-ବର୍ଦ୍ଧକ, ଉଷ୍ଣ ବୀର୍ଯ୍ୟ, ପୁଷ୍ଟିକାରକ, ଗୁରୁ, ରସାୟନ, ଓ ଅର୍ଶ ଏବଂ ବାୟୁନାଶକ।]

ତାଳ ମୂଷଳୀ—ଦେ. ବି (ସଂ.ମୂଷଳୀ)—ତାଳମୂଳୀ ଗୁଳ୍ମର ଚେର—
Tāla mūshaḷi The root of Tālamūḷi plant.
କାଳମୁଷଲୀ
କାଲୋମୁସଲୀ
[ଦ୍ର—ଏହି ଚେର ସହଜରେ ମରେ ନାହିଁ। ଗଛର ପତ୍ର ଓ ଶାଖା ଆଦି ପ୍ରତି ବର୍ଷ ମରଯାଏ; ମାତ୍ର ବୃଷ୍ଟି ଅନୁସାରେ ମଳକନ୍ଦରୁ ପୁଣି ଗଜା ବାହାରେ।]

ତାଳ ଯନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି (ତାଳ+ଯନ୍ତ୍ର)—ଶଲ୍ୟୋଦ୍ଧାରଣାର୍ଥ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
Tāla jantra A surgical instrument for extracting arrows or foreign articles from the body.

ତାଳ ରସ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତାଳ+ରସ)—ଅଣ୍ଡିର ତାଳ ଗଛର
Tāla rasa ଅପକ୍ୱ ଜଟାରୁ ବାହାରିବା ତାଡ଼ି—
The juice extracted from the flower-stalks of male palm trees; palm-toddy.

ତାଳଲକ୍ଷ୍ମା—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତାଳ+ଲକ୍ଷ୍ମନ୍)—ବଳରାମ—
Tāla lakshmā Baḷarāma.

ତାଳ ଶିମି(ମୂ)ଳୀ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତାଳମୂଳୀ; ମୂଷଳୀ)—
Tāla śimi(mū'li ତାଳ ମୂଷଳୀ (ଦେଖ)
Tāla mūshaḷi (See).
ଦେ. ବିଣ—୧। ଚିରଞ୍ଜୀବୀ—1. Long-lived.
୨। ଚିରସ୍ଥାୟୀ—2. Permanent.
[ଦ୍ର—ଲୋକେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବ୍ୟଙ୍ଗ କରି କହନ୍ତି, "ତୁ କଅଣ ତାଳଶିମୂଳୀ ହେବୁ ?"]

ତାଳଶିର ଖଡ଼ୁ—ଦେ. ବି (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ସୁନା ବା ରୁପାରେ ତିଆରି
Tāla śira khaḍu ହାତରେ ପିନ୍ଧିବା ଏକପ୍ରକାର ଖଡ଼ୁ—
A kind of bracelet.

ତାଳ ସଇ(ହି)—ଦେ. ବିଣ—ତାଳ ଅନୁସାରେ ଗୀତ ବା ବାଦ୍ୟ—
Tāla sai(hi) Sung or set according to the musical measure; (song or music) adjusted to measure; musical.
ତାଲସହି
ତାଲମେଲ
(ତାଳମେଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାଳ ସଜ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତାଳ ଓ ଶସ୍ୟ)—ଛୋଟ କଞ୍ଚା ତାଳ ଫଳ
Tāla saja ମଧ୍ୟରୁ ବାହାରିବା ସୁସ୍ୱାଦୁ କୋମଳ ପଦାର୍ଥ;
ତାଶଶାଁସ
ତାଳଚାଲ; ତାଳାସ୍ଥିମଜ୍ଜା—
ତାଲସାଁସ; ତାලକାଗୁଦା The tender and sweet kernel of young palm-fruits.

ପୁଣ୍ଡ ତାଳସଜ ପଣା ଗଜଡ଼ ବଦଳି।—ଗ୍ରାମ୍ୟ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ।

[ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା କଷ୍ଟିତ୍ ମଉତ୍ତାଜନକ, ଲଘୁ, କଫବର୍ଦ୍ଧକ, ଦୁଷ୍ପାଚ୍ୟ, ବହୁମୂତ୍ରଜନକ, ତନ୍ଦ୍ରାକାରକ, ଅଭିଷ୍ୟନ୍ଦୀ ଓ ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ।]

ତାଳସ୍ତନୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତାଳ+ସ୍ତନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Tālastani ତାଳ ଫଳ ପରି ସ୍ଥୂଳସ୍ତନଯୁକ୍ତା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
(woman) Having breasts big like palm fruits.

ତାଳ ସ୍ଥୂଳ ବଶୀକରଣ ତରତାଳ ସୁଘଟିତ ତାଳସ୍ତନୀ ରେ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ।

ତାଳ ହାଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—ହାଣ୍ଡି ପରି ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ ତାଳ ଗଛର ମୂଳ—
Tāla hāṇḍi The thick round block at the root of a palm tree.
[ଦ୍ର—ଏହାକୁ ଖୋଳି ହାଣ୍ଡି ଆକାର କରି ଏହା ଉପରେ ଚମଡ଼ା ଛୁଆଣି କଲେ ଏହା ମେଘା ବା ଧଂସା (ବି. ଧାମସା) ନାମକ ବାଦ୍ୟ ହୁଏ; ଏହାର ଧ୍ୱନି ଖୁବ୍ ଗମ୍ଭୀର ଓ ବହୁ ଦୂରକୁ ଶୁଣାଯାଏ।]

ତାଳା—ଦେ. ବି—୧। (ସଂ. ତାଳକ, ତଳକ)—କୋଲପ—
Tāḷā Lock; padlock.
[ଦ୍ର—କଳଣୀ, କମାଣୀ; ବନ୍ଦୀ ବା ଗିଳିଆ, ମେରୁ, ତାଲା, ଛୁଟକଣୀ ଓ କୁଞ୍ଚିକାଳା ତାଲାର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଂଶ ଅଟେ।]
ତାଲା
୨। (ସଂ. ତଳ) କୋଠାର ମହଲା—
ତାଲା, ତାଲୋ 2. Storey of a building.
ଦେ. ବିଣ—ଏତେ ତଳବିଶିଷ୍ଟ; (ଯଥା—ତିତାଲା କୋଠା)
(building) Having so many storeys; storied.

ତାଲା ଅଟକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କୋଲପକୁ ଗୁବ ନ
Tāḷā aṭakā(ke)ibā ପକାଇ ଗୁବ ପକାଇବା ପରି ଦେଖାଯିବା
[ତାଲାଠକା(କେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ଭଳି ଦ୍ୱାରରେ ଖଟାଇବା—
ତାଲା ଟିପା To put an unclosed padlock on the door in an apparently closed position.

ତାଲା କାଠି—ଦେ. ବି—କୋଲପ ଓ ଗୁବକାଠି—
Tāḷā kāṭhi Lock and key.
ତାଲାକାଠି ତାଲାକୁଞ୍ଜୀ
ତାଲାକଞ୍ଚି } ଅନ୍ୟରୂପ
ତାଲାକୁଞ୍ଚି

ତାଲା ଖୋଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୋଲପ ପଡ଼ିଥିବା ଘରର କୋଲପ
Tāḷā kholibā ଫିଟାଇବା—To unlock a locked door.
[ତାଲା ଫିଟା(ଟେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]
ତାଲା ଖୋଲା ତାଲାଖୁଲନା

ତାଳାଙ୍କ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତାଳ+ଅଙ୍କ—ଚିହ୍ନ)—
Tālaṅka ୧। ତାଳଧ୍ୱଜ, ବଳରାମ—1. Baḷarāma.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଙ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଲୃ	ଲୃ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ତ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ନ୍

୨ । ମହାଦେବ; ଶିବ—God Siba.

୩ । ତାଳପତ୍ରରେ ଲିଖିତ ପୁସ୍ତକ; ପୋଥି—
3. Palm leaf manuscript.

୪ । ଶାକବିଶେଷ—4. A kind of pot herb.

୫ । ତାଳଜଙ୍ଘ ପୁରୁଷ—
5. A man of developed thighs.

୬ । ଭୀଷ୍ମଦେବ—6. A name of Bhishma.

ତାଳାଙ୍କୁର—ସ. ବି—୧ । ମନଃଶିଳା (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tālānkura 1. Red arsenic.
୨ । ତାଳ ଖୁଙ୍କୁ (ଦେଖ)—2. Tāla khunku (See)

ତାଲା ଚାବି—ଦେ. ବି. (ସହଚର; ସ. ତାଳକ+ପାର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍. ଚ଼ାବେ)—
Tālā chābi ୧ । ତାଲା; କୋଲପ—1. Lock
ତାଲା চাবি ୨ । କୋଲପ ଓ ଚାବିର କଣ୍ଠ—
ताला कुंजी 2. Lock and key.

ତାଲା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘରର କବାଟରେ କୋଲପ ପକାଇବା; ଦ୍ୱାରରେ କୋଲପ ଠୁକି ଦ୍ୱାର ବନ୍ଦ କରିବା—
Tālā debā
তালা দেওয়া; তালা বন্ধ করা To padlock a door; to lock up a door.
ताला लगाना
ତାଲା ଠୁକିବା; ତାଲା ପକା(କେ)ଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ତାଲା ବନ୍ଦ କରିବା; ତାଲା ଲଗା(ଗେ)ଇବା }

ତାଳାନ୍ତ—ସ. ବି. (ତାଳ+ଅନ୍ତ)—
Tālānta ସଙ୍ଗୀତରେ ବଅସିବା ତାଳର ବିରାମ—
A rest in music.
ଦେ. ବି—ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଲାନ୍ତି—Exhaustion.
ଦେ. ବିଣ—ଅକାନ୍ତ; ଅତି କ୍ଲାନ୍ତ—
Overpowered; exhausted.

ତାଲା ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—୧ । ଦ୍ୱାରରେ କୋଲପ ବଅସିବା—
Tālā pardibā 1. Locking of a door.
(ତାଲା ଲାଗିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ରୋଗ ବା ବାତ ଯୋଗୁଁ ଦାନ୍ତର
তালাপড়া କବାଟ ପଡ଼ିଯିବା—2. Lock-jaw.
ताला लगना

ତାଲା ମୁଦ—ଦେ. ବି—କୌଣସି ଘରେ କୋଲପ ପଡ଼ି ତହିଁ ଉପରେ
Tālā muda ଲାକ୍ଷ ଅବବ ମୁଦ ବା ମୋହର ବଅସିବା—
Sealing of a door under lock.

ତାଲାସ୍ଥିମଜ୍ଜା—ସ. ବି—୧ । ତାଳ ସଜ; ତାଳ ତାଳ—
Tālāsthi majjā 1. The tender sweet kernel of young palm fruits.
୨ । ତାଳ ଖୁଙ୍କୁ (ଦେଖ) (ହରେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।)—
2. Tāla khunku (See).

ତାଳି—ଦେ. ବ. (ସ. ତାଳ)—
Tāli ୧ । ଦୁଇ କରତଳର ପରସ୍ପର ଆଘାତଜନିତ ଶବ୍ଦ—
তালি 1. Clapping of palms; clap.
ताली, थपड़ी
ଏକା ହାତରେ ତାଳି ବାଜେ କାହିଁ—ଭଗ ।

[ଦ୍ର—'ତାଳ'ର ଅପଭ୍ରଂଶ ଜାଣିବା କାରଣରୁ 'ତାଳ ଦେବା' ଭଳେ କୋଉଠି ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ।

କୌଣସି ବୟଃସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ମାତା ଶିଶୁକୁ ତାଳ ମାରିବାକୁ ଶିଖାଇବା ସମୟରେ ଆପଣାର କରତଳର ଆଘାତ ସଙ୍ଗେ 'ତାଳ ତାଳ ! ତାଳ ତାଳ ! ତାଳ ତାଳ ! ବନମାଳୀ,' 'ତାଳସର ! ତାଳକୁ ଚେଲୁଣୀ ସଙ୍ଗ କର,' 'ତାଳସର ! ତାଳସର ! ଧନ ଗୁଲିଯିବେ ଶାଶୁଘର' ଇତ୍ୟାଦି ବାକ୍ୟମାନ ବୋଲନ୍ତି ଓ ବେଳେ ବେଳେ ଶିଶୁଙ୍କ ଅସ୍ଫୁଟ ଉଚ୍ଚାରଣକୁ ଅନୁକରଣ କରି 'ତାଳ ତାଳ' ପରିବର୍ତ୍ତରେ 'ତାଇ ତାଇ' କହନ୍ତି ।]

୨ । ଚିରା ଲୁଗାର ଛିଦ୍ରରେ ପଡ଼ିବା ବସ୍ତ୍ରଖଣ୍ଡ—
তালি, 2. Patch of cloth put on a hole in a torne
थेगली garment or cloth.

ସାର ବସ୍ତ୍ରସାର ତାଳି, ତାଳି ପରେ ତାଳି, ପୁଣି ତାଳି ତା ଉପରେ—
ଶ୍ମଶାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

୩ । ଫଣା ବାସନରେ ପକାଯିବା ଧାତୁଖଣ୍ଡ—
3. A patch of metal tinkered to a hole in a metal pot.

ତାଳିକ—ସ. ବ (ତାଳ+ଇକ)—୧ । କରତାଳି—
Tālika 1. Clap.
୨ । କରତଳ—2. Palm of the hand.
୩ । ଚାପୁଡ଼ା—3. Slap.
୪ । ବନ୍ଧନ—4. Binding; imprisonment.
୫ । ମୋହର ମାରିବା ମୁଦ କରିବା—5. Sealing.

ତାଳିକା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତାଳ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । କରତାଳି—
Tālikā 1. Clap.
୨ । ଚାପୁଡ଼ା—2. Slap.
୩ । ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା—3. Indian madder.
୪ । ଫର୍ଦ୍ଦ; ତାଲିକା—4. List.
୫ । କାଗଜର ପୁଳିନ୍ଦା—5. A cover containing a bundle of papers.
୬ । ତାଳମୂଳୀ (ଦେଖ)—6. Tālmuli (See)
୭ । ତାଲା—7. Padlock.

ତାଲିକା—ଦେ. ବ (ସ. ତାଳିକା; ଭୁଲ. ଆ. ତଅଲ୍ଲିକା)—
Tālikā ଫର୍ଦ୍ଦ; ଲିଷ୍ଟ—Inventory; schedule;
তালিকা invoice; catalogue.
तालिका

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ତାହା ଏକ ପରେ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ କରି ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ତାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ତାଲ' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଟ୍' ନ ପାଇଲେ 'ବଳ୍' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ତାଳି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତାଳ)—୧ । ହାତତାଳି ଦେବା; ଦୁଇ
Tāḻi debā ହାତପାପୁଲିକୁ ଘାତ କରିବା; ଫଟ୍‌କାର କରିବା—
তালি দেওয়া 1. To clap one's palms.
तालिपीटना; तालीबजाना ତାଳ ଦେଉଛନ୍ତି, ଢ଼ୋ କନ୍ଧରେ ।
ରାମଚନ୍ଦ୍ର. ଚିତ୍ରକେଶୁ ।

[ଦ୍ର—ଠାକୁରଙ୍କୁ ନୈବେଦ୍ୟ ଦେବା ସମୟରେ, ଚଢ଼େଇ ଆଦିକୁ ଘଉଡ଼ାଇବାକୁ, ସଭାରେ କୌଣସି ବକ୍ତାଙ୍କ ବକ୍ତୃତାର ଅନ୍ତ୍ୟରେ ବା ଶେଷରେ କିମ୍ବା ବକ୍ତୃତାର କୌଣସି ଅଂଶ ଶ୍ରୋତାମାନଙ୍କ ହୃଦୟସ୍ପର୍ଶୀ ହେଲେ, ପ୍ରକାଶ୍ୟଭାବରେ ଲୋକଙ୍କୁ ନିନ୍ଦା ବା ଉପହାସ କରିବା ଉପଲକ୍ଷରେ, କଥା ନ କହି କୌଣସି ଦୂରସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ, ଗୀତବାଦ୍ୟାଦିର ତାଳ ସ୍ଥାପନ କରିବାରେ ଓ କବାଡ଼ରେ ନିଯୁକ୍ତ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ପକ୍ଷକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତାଳି ଦିଆଯାଏ ।]

୨ । ତାଳି ପକାଇବା (ଦେଖ)— 2. Tāḻi pakāibā (See)
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଯୋଗଦେବା— 3. (figurative) To join.
୪ । ଉପହାସ କରିବା— 4. To deride.

ତାଳି ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଜୀର୍ଣ୍ଣବସ୍ତ୍ର ବା ଧାତୁ ପାତ୍ରର ଛିଦ୍ରରେ
Tāḻi pakā(ke)ibā ନୂତନ ବସ୍ତ୍ର ବା ଧାତୁଖଣ୍ଡ ପକାଇବା;
তালি দেওয়া ତାଳି ଦେବା—To patch up a garment or
थेगलि देना a metal pot.

ତାଳି ବଜା(ଜେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.— ତାଳିଦେବା (୧) (ଦେଖ)
Tāḻi bajā(je)ibā Tāḻi debā (1) (See)
(ତାଳିମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
তালি দেওয়া ताली बजाना

ତାଳି ବାଇବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି.—ତାଳି ବଜାଇବା—
Tāḻi bāibā To clap the palms.
ଅନନ୍ତ ଯୁଗରେ ରାମ ସଙ୍ଗେ ତାଳି ବାଇ । ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଭକ୍ତି ଗୀତା ।

ତାଲିମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତାଲୀମ୍)—୧ । ଶିକ୍ଷା; ଅଭ୍ୟାସାର୍ଥ
Tālim ଉପଦେଶ—1. Training; coaching.
তালিম ୨ । ଶିକ୍ଷାଦାନ—2. Tuition; instruction;
तालीम teaching.
୩ । ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା—3. Primary instruction.
୪ । ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ ଅଭିନୟ ପୂର୍ବରୁ ନର୍ତ୍ତକମାନଙ୍କର ପାଇବା ଅଭିନୟର ଶିକ୍ଷା—4. Rehearsal.
ବିଣ—ଶିକ୍ଷିତ—Trained; disciplined.

ତାଲିମ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା ଦେବା; ମଣ୍ଡ କରିବା—
Tālim karibā 1. To train; to coach; to teach.
তালিম করা; তালিম দেওয়া ୨ । (ଉଚ୍ଚାରଣ) ସାକ୍ଷୀମାନଙ୍କୁ ଅଭିପ୍ସିତ
तालीम करना ସାକ୍ଷ୍ୟଦେବା ନିମନ୍ତେ ଆଗରୁ ଶିଖାଇବା—
2. To coach witnesses before trial.

ତାଲିମ୍ ତରିବତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତାଲୀମ୍=ଶିକ୍ଷା+ତରବତ୍=
Tālim taribat ଶିକ୍ଷା; ସଭ୍ୟତା)—ଶିକ୍ଷା—
Training; discipline.

ତାଳୀ—ସଂ. ବି. (ତାଳ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ତାଳଗଛ—
Tāḻi 1. The palmyra tree.
୨ । ଏକପ୍ରକାର ବଡ଼ ତାଳଗଛ—2. The Talipot palm; Corypha Umbraculifera.
[ଦ୍ର—ଏହି ଗଛ ତାଳ ଗଛ ଅପେକ୍ଷା ମୋଟ ଓ ଏହାର ପତ୍ର ଅପେକ୍ଷାକୃତ ବଡ଼ । ଏହାକୁ ଦେଖିଲେ ପ୍ରଥମେ ତାଳ ଗଛ ବୋଲି ଭ୍ରମ ହୁଏ । ଏହା ୪୦ ବର୍ଷରେ ଫୁଲ ଧରେ । ଫଳ ପାଚିଲେ ଗଛ ମରିଯାଏ । ଏହା ଦକ୍ଷିଣଭାରତର ଅରଣ୍ୟରେ ଜନ୍ମେ । ସଂସ୍କୃତରେ ଏହାର ଏକନାମ 'ତୃଣରାଜ ।']
୩ । ତାଡ଼ୀ—3. Toddy; fermented palm-juice.
୪ । ହିନ୍ତାଳ; ହେନ୍ତାଳ ଗଛ—4. Phoenix Paludosa.
ଘନ-ତାଳୀ- ବନାକୀର୍ଣ୍ଣ ଜଳଦୁର୍ଗବାସୀ । ରଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।
୫ । ତାଳବନ—5. Palm grove
୬ । ତାଲା—6. Padlock.
୭ । ଚାବିକାଠି—7. Key of a lock.
୮ । ତାଳମୂଳୀ (ଦେଖ)—8. Tāḻamūḻi (See)
୯ । ଭୂଇଁ ଅଁଳା; ବାଡ଼ି ଅଁଳା—
9. Phyllanthus Niruri (plant).
୧୦ । (ତାଳ+ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଗୀତ ବୋଲାଯିବା ଉପଲକ୍ଷରେ ବାଦ୍ୟସାହାଯ୍ୟରେ ତାଳଦିଏ—
10. One who beats measures in accompaniment of a song.
୧୧ । ଶିବ; ମହାଦେବ—11 Śiba.
୧୨ । ମୁନିବିଶେଷ—12. Name of a sage.
୧୩ । ହରଡ଼ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
13. A kind of pulse.
୧୪ । ତାମ୍ରବଲ୍ଲୀ ଲତା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
14 Tāmraballi creeper (See)
୧୫ । ବର୍ଣ୍ଣବୃତ୍ତବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
15. Name of a Sanskrit metre.
୧୬ । ଖିଲାଣର ମଝି ପଥର (ହି ଶବ୍ଦସାଗର)—
15. The central stone of an arch.
ଦେ. ବି—ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—A kind of drum.
ବାଜେ ମର୍ଦ୍ଦଳ ତାଳ ତାଳୀମାନ—ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତାଳୀଶ ପତ୍ର—ସଂ. ବି—ହିମାଳୟର ଦେବଦାରୁ ବର୍ଗର ତରୁବିଶେଷର
Tāḻiśa patra ପତ୍ର—The silver fir; Abies
তালীশপত্র Webbiana; Cinnamomum Tamala
तालिशपत्र, डालचिनि, किरकिरिआ, (Kirtikar).

୧ ଇ	ଈ	ଋ,ଝ	ଌ	ଏ	ଦୀର୍ଘନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଙ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଗ୍	ଜ୍ଞ	ଋ
୨ ଇ	ଈ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଢ଼	ଢ଼

କିଙ୍କା, ସିଲକସିଟ [ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ସ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଧାତ୍ରୀପତ୍ର, ମଧୁର, ଗରମ, କଫବାତନାଶକ ଏବଂ ଶୁକୋଦର, ତୃତ୍ପିକାପତ୍ର, ଶୂଲ, କ୍ଷୟବେଗ ଓ କାଶରେ ଉପ- ଭୂଲଶୀଚ୍ଛଦ, ଅର୍କବଳ, ଘଣ୍ଟାଶ୍ୟ, କାଟ । ହିମାଳୟ ପର୍ବତରେ ଏହା କରପତ୍ର, କରଚ୍ଛଦ, ନାଳ, ମିଳେ । ହିନ୍ଦୀରେ ଯାହାକୁ ତାଲୀଶପତ୍ର ନୀଲାମ୍ବର, ତାଲୀପତ୍ର,ତମାଳସ୍ଥ କହନ୍ତି, ଓଡ଼ିଆରେ ତାହା ତେଜପତ୍ର]

ତାଳୁ—ସ. ବି. (ତୃ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କରଣେ. ଉ; ଭୂକ. Tālu ତା. ତାଲେ; ତେ. ତାଲ; ଯାହାଦ୍ୱାରା ଶବ୍ଦ କରିବ ହୁଏ)—ପାଟି ମଧ୍ୟର ତାଳୁକା ବା ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱତମ ସ୍ଥାନ; ମୂର୍ଦ୍ଧା ଓ ଦନ୍ତର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ; ପାଟି ଉପରର ଛାତ—The palate or roof of the mouth.

ଦେ. ବି—୧ ମନୁଷ୍ୟମୁଣ୍ଡର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱତମ ଅଂଶ—
1. The corona or crown of the head.
୨ । ପର୍ବତର ଶିଖ—
2. Top (of a mountain).

ତାଳୁଆ—ଦେ. ବି—୧ । (ପାଟିର) ତାଳୁ—
Tāluā 1. Palate.
ତାଲୂ ୨ । ମୁଣ୍ଡର ତାଳୁ—2. Crown of the head.
୩ । ଗୋଡ଼ର ତାଳୁକା—
3. The arch of the sole of the foot.
ଦେ. ବିଣ—ଯେ ଠିକ୍‌ମତେ ଗୀତର ତାଳ ପକାଏ—One who correctly beats measures to a song.

ତାଳୁ ଉଠା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶିଶୁର ଜନ୍ମ ମାତ୍ରକେ ତାହାର Tālu uthā(the)ibā ପାଟିରେ ଅଙ୍ଗୁଠି ପୂରାଇ ତାଳୁକୁ ଉପର ତାଲୁଉଠାନା ଆଡ଼କୁ ଟେକି ଦେବା—To press up the palate of a just born baby to raise it towards the crown of its head.

ତାଲୁକ—ସ. ବି. (ତାଳୁ+ସ୍ୱାର୍ଥରେ. କ)—ତାଳୁ—
Tāluka Palate.

ତାଲୁକ(କା)—ବୈଦେ. ବି. (ଅ ତଅଲ୍ଲୁକ୍)—
Tāluka(kā) ୧ । ଭୂସମ୍ପତ୍ତି; ଜମିଦାରୀ ମାହାଲ—
ତାଲୁକ 1. Estate; zamindari.
ତାଲ୍ଲୁକ, ତାଲ୍ଲୁକା ୨ । ରାଜସ୍ୱ ଆଦାୟ ବା ଶାସନ ସୁବିଧା ନିମନ୍ତେ
ତଅଲ୍ଲୁକ କରାଯାଇଥିବା ଦେଶର ବିଭାଗ—
2. Fiscal sub-division.
[ଦ୍ର—ଏହାର ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ । ତା ।; ଯଥା—। ତା । ରଘୁନାଥପୁର=ତାଲୁକେ ରଘୁନାଥପୁର । ତାଲୁକ ବେଳେବେଳେ ପ୍ରଗଣାର ସମଷ୍ଟି ।]

ତାଲୁକ ଦାର—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତଅଲ୍ଲୁକ୍+ଫା. ଦାର୍)—ଜମିଦାର; Tāluka dāra ଭୂମ୍ୟଧିକାରୀ—Zamindar; owner of an ତାଲୁକଦାର ତାଲ୍ଲୁକଦାର estate; tenure holder.

ତାଲୁକଦାରି—ବୈଦେ.ବି. (ଅ.ଓ.ଫା)—ତାଲୁକଦାରର କର୍ମ ବା ବୃତ୍ତି-
Tālukadāri The function of a Talukdar.
ତାଲୁକଦାର ତାଲ୍ଲୁକଦାରୀ

ତାଲୁକ ବୋର୍ଡ଼(ଡ୍)—ବେଦେ. (ଅ. ତଅଲ୍ଲୁକ୍ +ଇଂ. ବୋର୍ଡ୍) ପ୍ରାଦେ. Tāluka borda(rd) (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ସ୍ୱାୟତ୍ତଶାସନ ପ୍ରଣାଳୀଦ୍ୱାରା (ତାଲୁକାବୋର୍ଡ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପରିଚାଳିତ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶର ଜିଲ୍ଲାର ସବ୍‌ଡିଭିଜନସ୍ଥ ବୋର୍ଡ; ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶସ୍ଥ ଲୋକାଲ ବୋର୍ଡ—Local Boards in subdivisions of Madras.

ତାଲୁକ ମଜ(ଜୁ)କୁରି—ଦେ. ବି—ମୁସଲମାନଙ୍କ ଅମଳରେ ରାଜସ୍ୱ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ Tāluka maja(ju) kuri ପ୍ରଗଣାର ବିଭାଗବିଶେଷ—Name of a fiscal division during the Mahomedan rule in India.
[ଦ୍ର—ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରଗଣା ରାଜସ୍ୱ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ନାମାନୁସାରେ ତାଲୁକ ଚୌଧୁରୀ, ତାଲୁକ ମଜକୁରି ବା ମକଦମୀ ମଜକୁରି ଇତ୍ୟାଦି * ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ଥିଲା—କୃପାସିନ୍ଧୁ. ଇତିହାସ ।]

ତାଲୁକ ମୁଲକ—ବୈଦେ. ବି. (ସବଚର) (ଅ. ତଅଲ୍ଲୁକ୍+ମୁଲ୍କ୍)—
Tāluka mulaka ମାହାଲ ମୁଲକ; ଜମିଦାରୀ; ନାନା ଶ୍ରେଣୀର ତାଲୁକ ମୁଲୁକ ଭୂସମ୍ପତ୍ତି—Estates of different classes.
ତାଲ୍ଲୁକ ମୁଲ୍ଲୁକ

ତାଲୁକା—ଦେ. ବି. (ସ. ତାଳୁ)—୧ । ପାଟିର ତାଳୁ—
Tālukā 1. Palate.
ତାଲୂ ୨ । ଗୋଡ଼ ତଳପାର ମଧ୍ୟଭାଗ—
2. The middle of the sole of the foot.
୩ । ଗୋଡ଼ତଳପା ବା ତାଳୁକାରେ ଉଠିବା ବ୍ରଣ—
3. A boil on the heel.
୪ । ମୁଣ୍ଡର ତାଳୁ—4 Crown of the head.

ତାଲୁକା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. ବି—ତାଲୁକ (ଦେଖ)
Tālukā Tāluka (See)

ତାଲୁକା ଅଫିସର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତଅଲ୍ଲୁକ୍ Tālukā aphisara +ଇଂ. ଅଫିସର୍)—ଜିଲ୍ଲା ସବଡିଭିଜନର ପ୍ରଧାନ ରାଜକର୍ମଚାରୀ—Subdivisional officer.

ତାଲୁକା ଫୁଟା—ଦେ. ବିଣ—ଭୂମିରେ ଥିବା ଯେଉଁ ବଡ଼ ବଡ଼ ପଥର Tālukā phutā ବା ମାଟିଢେଲାରେ ଲାଗିଲା ଲୋକର ଗୋଡ଼ର ତାଳୁକା ଫୁଟି ଯାଏ—Big clods or bats of stone or earth which hit the middle of the heel of the way-farer.

ଦେ. ଅ—ସବାରିବାହକ ପାଲ୍‌କିବାହକମାନଙ୍କର ଡାକବିଶେଷ—
A halloo of palky-bearers.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥାବୋଧରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

[ଦ୍ର—ସ୍ଥଳଭାଗରେ ଗୋଡ଼ର ତାଳୁକା ଫୁଟାଇବା ଭଳି ବଡ଼ ବଡ଼ ଚିହ୍ନ ଥିଲେ ସବାର କାନ୍ଧେଇ ଯାଉଥିବାବେଳେ ସଉଡ଼ାମାନେ ଏହି ଡାକ ଦଅନ୍ତି ।]

ତାଲୁଜିହ୍ୱ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତାଳୁ+ଜିହ୍ୱା; ଏହାର ଜିଭ ନ ଥିବାରୁ ଓ
Tālu-jihwa ତାଳୁ ଜିଭର କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳାଉ ଥିବାରୁ)—କୁମ୍ଭୀର—Alligator.

ତାଳୁ(ଲୂ)ର—ସଂ. ବି. (ତାଲ+ଈର; ଉର)—
Tālu lū)ra ଆବର୍ତ୍ତ; ଜଳ ଭଉଁରୀ—Eddy.

ତାଳେଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତାଳ)—ତାଳି ମାରିବା—
Tāleibā To clap the palms.
ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) କ୍ରି—୧ । ଫୁଲିବା—1. To swell.
୨ । ଦରଜ ହେବା—2. To become painful.

ତାଷ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କୃଷି)—କୃଷ—
Tāsh Cultivation.
(ଯଥା—ଅଚ୍ କରଛେ, ବୁଢ଼ା ବଲ୍‌ଦେ ଚଷ୍ କରଛେ ।)

ତାଷ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି—ଚାଷ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tāsha (etc) Chāsha etc. (See)

ତାଷଣୀ—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. ('ତଷା'ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)—
Tāshuṇi ୧ । ଚାଷୁଣୀ; କୃଷକ ପତ୍ନୀ—1. The wife of a
(ତଷା—ପୁଂ) farmer or husbandman.
୨ । ଚଷାଜାତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ—2. A woman of the Chashā sub-caste of Sudras.

ତାସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତାଶ୍=ପତଳା ଚଟକା ଥାଳିଆ)—
Tās ଖେଳିବାର ଚିତ୍ରିତ ମୋଟା କାଗଜ ଖଣ୍ଡମାନ—
तास Playing cards.
तास [ଦ୍ର—ତାସ୍ ମୂଳରେ ଚିତ୍ର ୪ ପ୍ରକାର ଥାଏ । ଯଥା—
୧. ଇସ୍ପାପାନ—କଳାପାନ ଚିହ୍ନ ଯୁକ୍ତ; ୨. ହରତନ—ନାଲିପାନ ଚିହ୍ନ ଯୁକ୍ତ; ୩ ଚିଡ଼ିତନ ବା ଚିଡ଼ିଆ—କଳା ବେଲ ପତ୍ର ଭଳି ତିପର୍ଣ୍ଣ ଚିହ୍ନ ଯୁକ୍ତ; ୪. ରୁହିତନ—ନାଲି ଚମ୍ପସ୍ ଚିହ୍ନ ଯୁକ୍ତ । ଏମାନଙ୍କୁ 'ରଙ୍ଗ' ବୋଲାଯାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ରଙ୍ଗରେ ୧୩ ଖଣ୍ଡ 'କାଗଜ'; ଯଥା—(ଏକ ବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ) ଟିକା, (ଦୁଇ ବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ) ଦୁଅ, (ତିନି ବୁଟା ଯୁକ୍ତ) ତିନା, (ଚାରି ବୁଟା ଯୁକ୍ତ) ଚଉକା, (ପାଞ୍ଚ ବୁଟା ଯୁକ୍ତ) ପଞ୍ଝା, (୬ ବୁଟା ଥିବା) ଛକ୍କା, (ସାତ ବୁଟା ଥିବା) ସତା, (ଆଠ ବୁଟା ଥିବା) ଅଠା, (ନଅ ବୁଟା ଥିବା) ନଅା ବା ନହଲା, (୧୦ ବିନ୍ଦୁ ଥିବା) ଦଶା ବା ଦହଲା, ଗୋଲାମ (ଚିତ୍ର), ବିବି (ଚିତ୍ର) ଓ ସାହେବ (ଚିତ୍ର) । ଏହି ୪ ରଙ୍ଗର କାଗଜ ସଂଖ୍ୟା ମୋଟରେ ୫୨ ଖଣ୍ଡ । ଏକ ବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ଟିକା କାଗଜ ସବୁ ତାସ୍ ଅପେକ୍ଷା ମୂଲ୍ୟରେ ବଡ଼; ଏହି ତାସ୍ ଖେଳ ପୂର୍ବେ ଆରବ, ମିସର ଓ ବାବିଲନ୍ ଦେଶରେ ଚଳୁଥିଲା । ଗଞ୍ଜପା ଖେଳ ମଧ୍ୟ ଏକ ପ୍ରକାର ତାସ୍ ଖେଳ ଓ ଏହା ବହୁ କାଳରୁ ଆରବ ଓ ପାରସ୍ୟରେ ଚଳୁଥିଲା । ତାସ୍ ଖେଳ ଚିହ୍ନଟ ନୋଟ ଦେଖ ।]

ତାସ୍ କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଖେଳାଳିର ହାତରେ ଥିବା ତାସ୍
Tās kāṭibā ମଧ୍ୟରୁ ଅନ୍ୟ ଖେଳାଳି ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ
तास काटा କେତେକ ଅଂଶ ଉଠାଇ ନେବା—
तास काटना To take up a portion out of a pack of playing cards.

ତାସ୍‌କି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗିନା; ତାଟିଆ—
Tās-ki A metal cup.

ତାସ୍ ଖେଳ(ଳା)—ଦେ. ବି—ତାସ୍ ସାହାଯ୍ୟରେ କରାଯିବା କ୍ରୀଡ଼ା—
Tās khela (lā) A game of cards;
तास खेला card—play.
तासका खेल [ଦ୍ର—୨ ଜଣ ତାସ୍ ଖେଳିବାର ନାମ ବିନ୍ତି; ଦୁଇ ଦୁଇ ଜଣ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷରେ ରହି, ଏପରି ଚାରି ଜଣ ତାସ୍ ଖେଳିଲେ ତାକୁ ଗ୍ରାବୁ ବୋଲାଯାଏ । ଶେଷୋକ୍ତ ଖେଳ ପ୍ରସିଦ୍ଧ; ଏ ଖେଳରେ ପ୍ରତି ରଙ୍ଗର 'ଦୁଆ'ଠାରୁ 'ଛକ୍କା' ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାସ୍ ବାଦ୍ ଦେଇ ବାକି ପ୍ରତି ରଙ୍ଗର ୮ ଖଣ୍ଡ ଲେଖାଏଁ ୩୨ ଖଣ୍ଡ ତାସ୍‌ରେ ଖେଳ ହୁଏ । ଏହି ୩୨ ଖଣ୍ଡ ତାସ୍‌କୁ ଫେଣ୍ଟି ବା ଗୋଳାଇ ତହିଁରୁ ଗୋଟିଏ ଅଂଶ ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ କାଟିଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ଉଠାଇ ନେଲେ ଉଠାଇବା ଲୋକର ହାତରେ ଥିବା ଅଂଶର ସର୍ବ ତଳେ ଯେଉଁ ରଙ୍ଗର କାଗଜ ଉଠେ ସେହି ରଙ୍ଗକୁ 'ରଙ୍ଗ' ବୋଲାଯାଏ । ଏହି 'ରଙ୍ଗ'ର ନାମ ତୁରୁପ୍ (ଇଂ. ଟ୍ରମ୍ପ୍, Trump) ଓ ଅନ୍ୟ ରଙ୍ଗର ତାସ୍‌କୁ 'ବଦରଙ୍ଗ' ବୋଲାଯାଏ । ଉକ୍ତ ୩୨ ଖଣ୍ଡ ତାସ୍ ୪ ଜଣ ଖେଳାଳିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକାଦିକ୍ରମେ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ସମାନ ସଂଖ୍ୟାରେ ବଣ୍ଟାଯାଏ । ଏହି ଗ୍ରାବୁ ଖେଳରେ ଟିକାର ମୂଲ୍ୟ ୧୧ (ଫୋଁଟା), ଦହଲାର ୧୦, ବଦରଙ୍ଗର ଗୋଲାମ ୧, ବିବିର ୨, ସାହେବର ୩ ଧରାଯାଏ; କିନ୍ତୁ 'ରଙ୍ଗ' କାଗଜର ନହଲାର ମୂଲ୍ୟ ୧୪ ଓ ଗୋଲାମର ମୂଲ୍ୟ ୨୦ ଧରାଯାଏ । ସବୁ ରଙ୍ଗର ସତା ଓ ଅଠା ଏବଂ ବଦରଙ୍ଗମାନଙ୍କର ନହଲାର କିଛି ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ । ଏହି ପ୍ରକାରେ ଗ୍ରାବୁ ଖେଳରେ 'ରଙ୍ଗ' କାଗଜର ନହଲା (୧୪), ଦହଲା (୧୦), ଗୋଲାମ (୨୦), ବିବି (୨), ସାହେବ (୩) ଓ ଟିକା (୧୧) ଏପରି ୬ ଖଣ୍ଡ କାଗଜରେ ୬୦ ଫୋଁଟା ଏବଂ ଅନ୍ୟ ୩ ଜାତିର ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବଦରଙ୍ଗର କାଗଜମାନଙ୍କର ୫ ଖଣ୍ଡ କାଗଜ, ଯଥା—ଦହଲା (୧୦), ଗୋଲାମ (୧), ବିବି (୨), ସାହେବ (୩) ଓ ଟିକା (୧୧); ଏପରି ୧୫ ଖଣ୍ଡ କାଗଜରେ ୨୭×୩ ବା ୮୧ ଫୋଁଟା ହୁଏ । ରଙ୍ଗ ଓ ବଦରଙ୍ଗ କାଗଜମାନଙ୍କର ୨୧ ଖଣ୍ଡ ତାସ୍‌ରେ ସର୍ବ ମୋଟ (୬୦+୮୧) ବା ୧୪୧ ଫୋଁଟା ହୁଏ ।

ଥରକେ ୪ ଜଣ ଖେଳାଳୀ ୪ ଖଣ୍ଡ କାଗଜ ପକାଇବାକୁ ଏକ 'ପିଠି' ଖେଳ ବୋଲାଯାଏ । ଉପରୋକ୍ତ ମୂଲ୍ୟ ପ୍ରମାଣେ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ମୂଲ୍ୟର କାଗଜ ଯେଉଁ ଖେଳାଳି ପକାଏ ସେ ଉକ୍ତ ପିଠିର ସମସ୍ତ କାଗଜକୁ ଜିତି ନେଇ ନିଏ । ଯେଉଁ ପକ୍ଷ ଶେଷ ପିଠିର କାଗଜ ଜିଣି ନିଏ ତାହାର 'ହାତର ପାଞ୍ଚ' ହୁଏ ଓ ସେ ସେହି 'ହାତର ପାଞ୍ଚ'

ଯୋଗୁଁ ପୌଣ୍ଠା ଗଣା ହେଲା ବେଳେ ୫ ପୌଣ୍ଠା ବେଶି ପୁରସ୍କାର ପାଏ । ସୁତରାଂ 'ହାତର ପାଞ୍ଚ'କୁ ମିଶାଇ ସମସ୍ତ ତାସ୍‌ର ମୂଲ୍ୟ ମୋଟରେ ୧୪୭ ଅର୍ଥାତ୍ ୭ କୋଡ଼ି ୭ ପୌଣ୍ଠା ।

ଯେଉଁ ପକ୍ଷର ଜିଣି ନେଇଥିବା ତାସ୍‌ମାନଙ୍କ ମୂଲ୍ୟର ସମଷ୍ଟି ୨ କୋଡ଼ି ୭ ପୌଣ୍ଠା ଅର୍ଥାତ୍ ୪୭ ପୌଣ୍ଠାରୁ କମ ହୁଏ ସେ ପକ୍ଷ ହାରେ ଓ ଜିତିବା ପକ୍ଷର ଜୟର ଚିହ୍ନର ନିଦର୍ଶନ ରୂପେ ଖଣ୍ଡେ ରଙ୍ଗ ତାସ୍ ହାରିବା ପକ୍ଷ ଉପରେ 'ବସେ' ।

ତାସ୍ ବଣ୍ଟା ହେବା ପରେ ଯେବେ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ଜଣେ ଖେଳାଳୀର ହାତରେ ଏକ ରଙ୍ଗର ସାହେବ ଓ ବିବି ପଡ଼ିଛି ତେବେ ତାହାର 'ଇସ୍ତୁକ୍' ହୁଏ । ଉକ୍ତ ଖେଳାଳୀ ଉକ୍ତ 'ଇସ୍ତୁକ୍' ଦୁଇ ପଟ ତାସ୍ ଖେଳ ସାରିଲେ ତାହାର 'ଇସ୍ତୁକ୍ ନାକାରୁ' ହେଲା ବୋଲି ବୁଝାଯାଏ ।

ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷର 'ଇସ୍ତୁକ୍' ହେଲେ ଅପର ପକ୍ଷ ଖେଳରେ ଅନ୍ତତଃ ୩ କୋଡ଼ି ବା ୬୦ ପୌଣ୍ଠା ମୂଲ୍ୟର କାଗଜ ଜିଣି ନ ପାରିଲେ ହାରି ଯାଏ । ଏକ ପକ୍ଷର ଜଣେ ଖେଳାଳିର ହାତରେ ଏକ ରଙ୍ଗର କ୍ରମିକ ସଂଖ୍ୟାବିଶିଷ୍ଟ ୩ ଖଣ୍ଡ ତାସ୍ ପଡ଼ିଗଲେ ସେ ପକ୍ଷର 'ବନ୍‌ଗୀ' ହୁଏ । ଏକ ପକ୍ଷର 'ବନ୍‌ଗୀ'ର ଉଚ୍ଚତମ ତାସ୍ ଅପେକ୍ଷା ଅପର ପକ୍ଷର 'ବନ୍‌ଗୀ'ର ଉଚ୍ଚତମ ତାସ୍‌ର ମୂଲ୍ୟ ବେଶି ହେଲେ ଉଚ୍ଚତର ବନଗୀଧାରୀଙ୍କୁ ଅପର ପକ୍ଷର ଖେଳ ଶେଷରେ ୪୭ ପୌଣ୍ଠା ପରିବର୍ତ୍ତେ ୬୭ ପୌଣ୍ଠା ଦେଖାଇବା ଦରକାର ହୁଏ । ନୋଚେତ୍ ସେ ପକ୍ଷ ହାରିବ।

ଏଥିରେ ୨୦ ସଂଖ୍ୟା ଅଧିକ ଦେଖାଇବାକୁ ପଡ଼ିବାରୁ ଏହାର ନାମ 'ବିନଟି' (ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍ ବିନ୍‌ଟି vinte=ବିଂଶତି) । ଏକ ରଙ୍ଗର ଚାରିଖଣ୍ଡ ତାସ କ୍ରମିକଭାବରେ ଜଣେ ଖେଳାଳୀର ହାତରେ ପଡ଼ିଲେ ଏହାକୁ 'ପର୍ତ୍ତୁଶ' ବୋଲାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ରଙ୍ଗ ଘରର ଟିକା, ସାହେବ, ମେମ୍, ଗୋଲାମ ଏହି ୪ ଖଣ୍ଡି ତାସ୍ ଜଣେ ଖେଳାଳୀ ପାଇଲେ ତାହାକୁ 'ଇସ୍ତୁକ୍ ପର୍ତ୍ତୁଶ' କହନ୍ତି । ଯେଉଁ ପକ୍ଷର 'ପର୍ତ୍ତୁଶ' ହୋଇଥାଏ ସେ ଖେଳ ଶେଷରେ ୫୦ ପୌଣ୍ଠା ମୂଲ୍ୟର ତାସ୍ ଜିଣି ଥିବାର ଦେଖାଇ ପାରିଲେ ଜୟୀ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ଇସ୍ତୁକ୍ ପର୍ତ୍ତୁଶ ହେଲେ ବିପକ୍ଷ ପକ୍ଷର ହାରି ଯିବାର ସମ୍ଭାବନାରେ ପ୍ରାୟ ଖେଳ ହୁଏ ନାହିଁ ଏବଂ ଖେଳ ନ ହୋଇ ସୁଦ୍ଧା ଇସ୍ତୁକ ପର୍ତ୍ତୁଶ ପାଇଥିବା ପକ୍ଷ ଜୟର ଚିହ୍ନରୂପେ ଅପର ପକ୍ଷର ଉପରେ ଖଣ୍ଡେ କାଗଜ ଧରେ । ଏକ ପକ୍ଷର ଜଣେ ଖେଳାଳୀ ହାତରେ 'ବିନ୍‌ଗୀ' ଓ ଅନ୍ୟପକ୍ଷର ଜଣକ ହାତରେ 'ଇସ୍ତୁକ୍' ଥିଲେ, ବିନ୍‌ଗୀ ପାଇବା ପକ୍ଷକୁ ୬୦ ପୌଣ୍ଠା ଓ ଇସ୍ତୁକ୍ ପାଇବା ପକ୍ଷକୁ ୮୭ ପୌଣ୍ଠା ଦେଖାଇବାକୁ ପଡ଼େ । ଯେବେ ଏକ ପକ୍ଷରେ ବିନ୍‌ଗୀ ଓ ଅପର ପକ୍ଷରେ 'ପଞ୍ଚାଶ' ଥାଏ ତେବେ 'ପଞ୍ଚାଶ' ବାଲା ୬୦ ପୌଣ୍ଠା ଦେଖାଇଲେ ଜିତେ । ଜଣେ ଖେଳାଳୀ ହାତରେ 'ଇସ୍ତୁକ୍' ଓ 'ପର୍ତ୍ତୁଶ' ପଡ଼ିଲେ ଖେଳ ନ ହୋଇ ସୁଦ୍ଧା ସେହି ପକ୍ଷ ଜିତେ । ଏହି ଯାକ ରଙ୍ଗର ସାହେବ, ଗୋଲାମ, ବିବି ଓ ଟିକା କ୍ରମ୍ଯା ଏକ ରଙ୍ଗର କ୍ରମିକ ପରବର୍ତ୍ତୀ ୫ ଖଣ୍ଡ କାଗଜ ଜଣକ ହାତକୁ ଆସିଲେ ତାହାର 'ଇସ୍ତୁକ୍ ହଜାରୁ' ବା 'ଶହ' ହୁଏ । 'ଶହ' ହେଲେ କ ଖେଳ କରି ସୁଦ୍ଧା ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ଜିତେ ।

ଯେବେ ଏକ ପକ୍ଷ ଉପର୍ଯୁପରି ୫ ଥର ଜୟୀ ହୁଏ ତେବେ ଅପର ପକ୍ଷ ଉପରେ ସେ ଖଣ୍ଡିଏ 'ପଞ୍ଜା' କାଗଜ ବସାଏ । ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷ ଖେଳସାରି ମୁଠାଏ ବା ପିଠିଏ ସୁଦ୍ଧା କାଗଜ ଜିଣି ନ ପାରିଲେ ତାହା ଉପରେ ଅପର ପକ୍ଷର 'ଛକ୍କା' ବସେ । ଯାହା ଉପରେ 'ପଞ୍ଜା' ବସି ଥାଏ ତାହା ଉପରେ ପୁଣି 'ଛକ୍କା' ବସିଲେ 'ବମ୍' ହୁଏ ।

ଏକ ପକ୍ଷର ଖେଳାଳୀ ହାତରେ 'ରଙ୍ଗ'ର କାଗଜ ନ ଥିଲେ ଯେବେ ଅପରପକ୍ଷ 'ରଙ୍ଗ' କାଗଜ ପକାଏ ତେବେ ପ୍ରଥମ ଖେଳାଳୀ ତା ପାଖରେ ଥିବା ବେରଙ୍ଗ' ବା 'ବଦ୍‌ରଙ୍ଗ'ର ଉଚ୍ଚତମ ସଂଖ୍ୟାର କାଗଜ ପକାଇଲେ ତାହାକୁ 'ପାଦ୍' ବୋଲାଯାଏ । ଖେଳାଳୀ ହାତରେ ଥିବା 'ବେରଙ୍ଗ'ର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ମୂଲ୍ୟର ତାସ୍‌କୁ 'ଫିରେଇ' (ଇଂ. ଫ୍ରୀ; free) ବୋଲାଯାଏ ।]

ତାସ୍ ଗୋଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ବିଭିନ୍ନ ରଙ୍ଗର ତାସ୍‌କୁ ଏକତ୍ର
Tās goḷā(ḷe)ibā ମିଶାଇବା ପାଇଁ ଲେଉଟ ପାଲଟ କରିବା—
তাস গোলান To shuffle a pack of cards.
तास फेंटना
(ତାସ୍ ଫେଣ୍ଟିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାସ୍ ପିଟିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ତାସ୍ କାଗଜରେ ଖେଳିବା—
Tās piṭibā To play at cards.
তাসপিটা तास पिटना

ତାସଙ୍ଗ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—କଂସାପାତ୍ର; କୁଣ୍ଡାକୃତି କଂସା—
Tāsaṅga A big bell-metal cup shaped like a bucket or crator.

ତାସଙ୍ଗି—ପ୍ରାଦେ.—(ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—୧ । ଗିନା; କଟୋରି—
Tāsaṅgi 1. Metal cup.
୨ । ସାନ ଥାଳି—2. Saucer; small plate.

ତାସଣ(ନ)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତସର=ସୂତ୍ରବେଷ୍ଟନ)—୧ । ଲୁଗା ବୁଣିବା
Tāsaṇa(na) ପୂର୍ବରୁ ଟାଣି ସୂତାକୁ ମଣ୍ଡ ଦେଇ ମାଜିବା—
তাসন 1. Brushing of the warp threads with gum or boiled rice-paste before weaving.

> ତାସଣ ଜାଗାରେ ଗୋବର ଗଦା ରହିବା ନିତାନ୍ତ ଅସଙ୍ଗତ ।
>
> ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୨ । ତନ୍ତୀବାୟୀମାନେ ଯେଉଁ ମାର୍ଜନୀଦ୍ୱାରା ସୂତାକୁ ମାଜନ୍ତି, କୁଞ୍ଚ—2. Weaver's brush

[ଦ୍ର—ଏହା 'କୁଞ୍ଚ' ଭଳିର ବା ବେଣାର ତେଲର କୋଛରେ ତିଆରି ହୁଏ ।]

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ବୃଷ୍ଟାରେ ଦେଇ ୧ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
> 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

ତାସା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତାସହ୍)—ପଲମ ଉପରେ ଚମଡ଼ା ଛୁଆଣି ହୋଇଥିବା ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟବିଶେଷ—A drum made by laying hide or leather over a shallow earthen pan.
Tāsā
তাসা
ताशा

ତାସ୍କର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତସ୍କର + ଭାବ. ଯ)—ତସ୍କରତା; ଚୌର୍ଯ୍ୟ—Stealing; robbery; theft.
Tāskarjya

ତାହା—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ସଂ. ତଦ୍)—୧ । (କ୍ଲୀ. ୧ମା. ୧ବ.) ସେହି; ତା—1. That.
Tāhā
তা
उस
[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ବସ୍ତୁ ବା ପଦାର୍ଥ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଆକାର, ସେ ।]
୨ । (ପୁଂ. ସ୍ତ୍ରୀ. ଓ କ୍ଲୀ. ୬ଷ୍ଠୀ ୧ବ.) ତାହାର; ତାର; ତା—2. His; her; its.
୩ । (ପୁଂ. ଓ କ୍ଲୀ. ୨ୟା ୧ବ.) ତାହାକୁ; ତାକୁ—3. Him; that; it.

> ନାଗପାଶ ବାଣେ ବାନ୍ଧନ୍ତ ତାହା, କବରେ ପଶିଲ ମନ ଉଛାହା ।
> ପ୍ରାଚୀ. ବୈଷ୍ଣବଦାସ. ଉଷାଅଭିଳାଷ ।

୪ । ସେହି—4. The same.
[ଦ୍ର—ତାହା ଶବ୍ଦର ୧ମା ତାହା, ୨ୟା ତାହାକୁ, ତାହାଠାକୁ, ୩ୟା ତାହାଦ୍ୱାରା, ତାହା ଦେଇ, ୫ମୀ ତାହାଠାରୁ, ତାହାଠଉଁ, ତାହାଠୁଁ, ୬ଷ୍ଠୀ ତାହାର, ୭ମୀ ତାହାଠି; ତାହାଠେଇଁ; ତାହାଠାରେ; ତାହା ଶବ୍ଦର ୧ମା ବିଭକ୍ତି କେବଳ ବସ୍ତୁ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଓ ବ୍ୟକ୍ତିପାଇଁ 'ସେ' ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ୨ୟା, ୩ୟା, ୫ମୀ, ୬ଷ୍ଠୀ ଓ ୭ମୀ ବିଭକ୍ତିର ରୂପମାନ ଅନାଦରାର୍ଥେ ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ତାହିଁ—ଦେ. ସର୍ବ. (ସଂ. ତଥା; ତତ୍ର; ହିନ୍ଦୀରୁ ଅନୁକୃତ; ଭୁଲ ଯାହିଁ; କାହିଁ)—ତହିଁ; ସେଠାରେ—There; at that place.
Tāhān̐
তাহাঁ
तहाँ

ତାହିଁ ତକ୍—ଦେ. ଅ. (ହିନ୍ଦୀରୁ ଅନୁକୃତ; ଭୁଲ ଓଡ଼ିଆରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ. ଯାହାଁତକ; କାହାଁତକ)—୧ । ସେତେଦୂର; ତାବତ୍—1. So far.
Tāhān̐ tak
তাহাঁতক
तहाँतक
୨ । ସେହି ସ୍ଥାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—2. Upto that place.
୩ । ସେହି କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—3. Till that time; so long

ତାହିଁ ତାହିଁ—ଦେ. ସର୍ବ. (ବହୁବଚନ)—
Tāhān̐ tāhān̐
তথায় তথায়
तहाँ तहाँ
୧ । ସେହି ସେହି ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ—1. At those places.
୨ । ସେହି ସେହି ସ୍ଥାନମାନଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—2. Upto those places.
୩ । ତାବତ୍; ତହିଁ ତହିଁ—3. So far; so much.

> ଯାହିଁ ଯାହିଁ ଲୁହା, ତାହିଁ ତାହିଁ ବେଲୁନ୍ । ଢଗ ।

ତାହାଠି—ଗ୍ରା. ସର୍ବନାମ. (ଅନାଦରାର୍ଥକ; ତଦ୍ ଶବ୍ଦ ୭ମୀ ବିଭକ୍ତି ୧ ବଚନ) —ତାହାଠାରେ; ତାହାଙ୍କ ନିକଟରେ—At him; with him.
Tāhā-ṭhin̐
তারঠে
उसने
(ତାହାଠେଇଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ତାଙ୍କଠିଁ—ଆଦରାର୍ଥକ)

ତାହାଠିକି(କୁ)—ଗ୍ରା. ସର୍ବ. (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—୧ । (୨ୟା ବିଭକ୍ତି) ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟକୁ—1. To that person.
Tāhā ṭhiki(ku)
তারঠে
उसने
୨ । (୫ମୀ ବିଭକ୍ତି) ତାହାଠାରୁ; ତାହା ଅପେକ୍ଷା—2. From him; than him.
(ତାହାଠାରୁ, ତାହାଠେଇଁକି—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଯଥା—ରାମ ଶ୍ୟାମ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏ ତାହାଠିକି ବଡ଼ ।)

ତାହାଠୁଁ—ଦେ. ସର୍ବ. (ସଂ. ତଦ୍; ୫ମୀ. ୧ବ; ଅନାଦରାର୍ଥକ)—
Tāhā-ṭhun̐
তারঠেঁ
उससे
୧ । ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ—1. From that person.
୨ । ତଦପେକ୍ଷା—2. Than that; than him.
(ତାହାଠଉଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାହାଁ ବୋଲି—ଦେ. ଅ—ତହିଁ; ସେହି ହେତୁରୁ; ସେଥିଯୋଗୁଁ—Hence; owing to that; therefore.
Tāhā boli
তাবলে
उसलिये

ତାହାର(ରି)—ଦେ. ସର୍ବ. (ସଂ. ତଦ୍; ୬ଷ୍ଠୀ. ୧ବ; ଅନାଦରାର୍ଥ)—ତାହାରହିଁ; ନିଶ୍ଚୟ ତାହାର (ଅନ୍ୟ କାହାର ନୁହେଁ)-Certainly his, her or its.
Tāhāra(ri)
তাহারি
उसकाहि
(ତାହାଙ୍କର—ଆଦରାର୍ଥକ)

ତାହାରେ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ସର୍ବ (ସଂ. ତଦ୍; ୭ମୀ. ୧ବ)—ତାହାଠାରେ; ତହିଁରେ—In that.
Tāhāre

> ଦେହରେ ସେହେ ଅସ୍ଥା ଥାଇ
> ଦେହ ତାହାରେ ନ ମିଶଇ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ତାହା ହେଲେ—ଦେ. ଅ—୧ । ତେବେ; ଉକ୍ତ ବିଷୟ ହେଲେ ବା ଘଟିଲେ—1. Then.
Tāhā hele
তাহলে
तब
୨ । ସେପରି ଘଟଣାରେ; ସେପରି ସ୍ଥଳରେ—2. In that case.

ତାହି—ଦେ. ସର୍ବ. (ସଂ. ତତ୍‌ହି; ତଥାହି)—ତାହା ମାତ୍ର; କେବଳ ତାହା-That only.
Tāhi
তাই
ओह, वहि

> କଳୋପୂଳ ଦୃଷ୍ଟିପାତେ ବୃଷ୍ଟି କରେ ତାହି
> ଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସୁନ୍ଦରୀ ।

(ତାହାଇ, ତାହାହିଁ, ତାହିଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତାପ)—ତାଇ (ଦେଖ)—Tāi (See)

ତାହିଁ—ଗ୍ରା. ଅ (ସଂ. ତତ୍ରହି)—ତହିଁ; ସେଠାରେ—There.
Tāhin̐
সেখানে
ଗ୍ରା. ସର୍ବ—ତାହି (ଦେଖ)—Tāhi (See)

> ନୂଆ ଉଡିକାରେ ଗୁଣ ନ ମୋ ସମ କାହିଁ ?
> ଭୂ ଅଚରୁ ଥାଇ ଗୁମାନ ବୋଲଯା ମୁଁ ଅରମ୍ଭ ଥାଏ ତାହିଁ ।
> କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୧	ଇ	ଈ	ଋ,ୠ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଅ	ଉଅ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ନ୍

ତାହିଁକ—ଗ୍ରା. ଅ—ତହିଁକ (ଦେଖ)
Tāhiñki Tahiñki (See)
(ତାହିଁକୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାହିଁ ତାହିଁ—ଗ୍ରା. ଅ—ତାହାଁ ତାହାଁ (ଦେଖ)
Tāhiñ tāhiñ Tāhāñ tāhāñ (See)

ତାହିତ—ଦେ. ବି. ଓ ସର୍ବ—ତାଇତ (ଦେଖ)
Tāhita Tāita (See)

ମଣ୍ଡଳେ ଲଗ୍ନିତ ପଲଙ୍କ ବାହୁଡେନ
ତାହିତ ଗୋଡ଼ିତ ସେ ମଧୁରଜୂଲ ଦେନ ଯେ । ଭଞ୍ଜ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।

ତାହିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତାଇବା (ଦେଖ)
Tāhibā Tāibā (See)

ତାହିଲା ମାଇ(ହି)ଲା—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ତାଇଲା ମାଇଲା (ଦେଖ)
Tāhilā māi(hi)lā Tāilā māilā (See)
[ତାହିଲାକୁ ମାଇ(ହି)ଲା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ତାହି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଭାତି ତାଇଲା ବେଳେ ଭାତି ଯେଉଁ
Tāhi hebā ପରି ଉଠେ ପଡ଼େ ସେହିପରି) (ଶ୍ୱାସ ରୋଗୀ)
ଶ୍ୱାସର ଦ୍ୱାରାରେ ଉଠିବା ପଡ଼ିବା ପ୍ରକାରେ କ୍ଲିଷ୍ଟ ହେବା—
1. To gasp violently (said of an asthmatic patient during a severe fit of asthma) compared to the rise and fall of the bellows when blown.
୨ । (ଶିଶୁ) ବହୁତ ଚଳାସୂଳୁ ହେବା—
2. (a child) To be very sportful and active.
(ଯଥା—ବର୍ଷକର ପିଲା ଅମ ଜଗବନ୍ଧୁ ଖୁବ୍ ତାହି ହଉଛି ।)

ତାହୁଁ—ଗ୍ରା. ଅ—ତହୁଁ (ଦେଖ)
Tāhuñ Tahuñ (See)

ତାହୁଁ ତାହୁଁ—ଗ୍ରା. ଅ—ତହୁଁ ତହୁଁ (ଦେଖ)
Tāhuñ tāhuñ Tahuñ tahuñ (See)

ତାହୁତ—ଦେ. ବି—ତାଇତ (ଦେଖ)
Tāhuta Tāita (See)

ତି—ଦେ. ବିଣ—ତିନି—
Ti Three.
তে (ଯଥା—ତିକଣା, ତିତାଳ, ତିକାଠିଆ ।)
ति [ଦ୍ର—ଏହା ସର୍ବଦା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଟି; ତ ଗ୍ରା. ଅ—(ବାକ୍ୟବିନ୍ୟାସରେ ନିଶ୍ଚୟାର୍ଥକ, ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ ଓ
तो ସମ୍ଭାବନାର୍ଥକ ବ୍ୟବହାର) ଟି; ତ—A particle or letter used at the end of a sentence for emphasis, question or guess.
(ଯଥା—ବାବୁ କୁଆଡ଼େ ଗଲେ ତି ?)

ତିଅ(ଉ)ଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତେମନ, ତୀମନ)—ବ୍ୟଞ୍ଜନ; ତରକାରୀ—
Tia(u)ṇa Curry.
তরকারী तरकारी, तिअन

[ଦ୍ର—ରନ୍ଧନର ପ୍ରକାରଭେଦରେ ଓ ପରିବା ଆଦି ଉପକରଣ ଭେଦରେ ମହୁର, ବେସର, ଅମ୍ବିଳ, ଖଟା, ପିତା, ସନ୍ତୁଳା, ଘଣ୍ଟ, ଦାଲମା ଆଦି ନାନାପ୍ରକାର ତିଅଣ କରାଯାଏ ।]

ତିଅଣ ଶାଗ—ଦେ. ବି (ସହଚର; ସଂ. ଶାକ)—୧ । ଭାତ ସଙ୍ଗେ ଖିଆ
Tiaṇa śāga ଯିବା ବ୍ୟଞ୍ଜନାଦି—1. Curry (generally).
তরকারী শাগ ୨ । ତିଅଣ ଓ ଶାଗଭଜା—
तरकारी भाजी 2. Curry and cooked pot-herbs.

ତିଅର—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ସଂ. ଧୀବର=ମତ୍ସ୍ୟଜୀବୀ)—୧ । ମାଛ ମାରିବା
Tiara ଜାତିବିଶେଷ—1. A caste of fishermen.
তিয়র [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଜାଲ ପକାଇ ମାଛ ମାରନ୍ତି ନାହିଁ;
तीवर ଜାଲ ପୋତିକି ଓ କାଠି ପୋତିକି ଆଦିରେ ମାଛ ମାରନ୍ତି ।
(ତିଅରୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଏମାନେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଏବଂ କେଉଟଙ୍କ ଠାରୁ ଜାତିରେ ଊଣା ।]
୨ । (ସମ୍ଭବତଃ ଏ ଶବ୍ଦ ତେଲୁଗୁ ଓ ଏ ନାମ ପୁରୀର କୋଲିଅମାନେ ଦେଇଥିବାର ବିଶ୍ୱାସ କରାଯାଏ—ଯୋଗେଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର) ଏକପ୍ରକାର ସାମୁଦ୍ରିକ ମାଛ; ବଣ୍ଟୁଳ ମାଛ—2. A kind of sea-fish; sting ray; Dasybatis Centurus; Narcine Timlei.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଦେହ ବୃତ୍ତାକାର ଓ ଚେପଟା ଏବଂ ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଲମ୍ବା; ଏହାର ଡେଣାପାଖ ଧରିଲେ ଧରିବା ଲୋକର ଦେହରେ ବୈଦ୍ୟୁତିକ ଆଘାତ ଲାଗେ । ଏ ମାଛ ପୁରୀରେ ମିଳେ ।]

ତିଆ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ତିଅପୁଡ଼ା ଖେଳର ୩, ୭, ୧୧ ଓ ୧୫
Tiā ସଂଖ୍ୟକ ଦାନ—A throw of cowries in which the numbers 3, 7, 11 or 15 come out in the indoor game of Tiāpurḍā.
ଦେ. ବି (ସଂ. ତ୍ରୟ)—ତିକା, ଯେଉଁ ତାସରେ ୩ଟି ବୁନ୍ଦା ଥାଏ—
তিয়ী A card with three points on it.
तिया ଦେ. ବି (ସଂ. ତ୍ର୍ୟହିକ)—ତୃତୀୟ ଦିନ ଆକ୍ରମଣ କରିବା (ଜ୍ୱର)—Tertian (fever).

ତିଆଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ତାପ)—ତାଇବା; ଭାତିଦ୍ୱାରା ନିଆଁକୁ ପବନ
Tiāibā ଯୋଗାଇବା—To blow with the bellows.
তাওয়ান, धौंकना

ତିଆଗ—ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ବି (ସଂ. ତ୍ୟାଗ)—ତ୍ୟାଗ (ଦେଖ)
Tiāga Tyāga (See)
ନଥି ତିଆଗୁଁ ଥିବ ଭୁଲୁକଲାସ—ସ୍ୱପ୍ନନାଥ. ମେଘଦୂତ ।

ତିଆ ଜର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ର୍ୟହିକ+ଜ୍ୱର)—ପ୍ରତି ତୃତୀୟ ଦିନ ଆକ୍ରମଣ
Tiā jara କରିବା ଜର—Tertian fever.

ତିଅଡ଼ି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସବାରି ବେହେରାଙ୍କ ଭାଷା)—୧ । ଦୁଇ ଜଣ
Tiārḍi māribā ବାହେଉଥିବା ସବାରିବାଉଁଶରେ ତୃତୀୟ
ତିଅଡ଼ି ପକା(କେ)ଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ ବେହେରା କାନ୍ଧ ଲଗାଇବା—
ତିଅଡ଼ିଆ ମାରିବା } 1. To get a third bearer to shoulder the pole of a Palki.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ସ୍ଥଳରେ ଦୂରତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ କୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ପାଠକମାନେ ଅନ୍ୟତ୍ର ବା ଅପର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'ଦୃଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଦୃଢ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅବ୍ୟକ୍ତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

୨ । ସବାରିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଖର ବାଉଁଶକୁ ତିନି ଜଣ ବେହେରା କାନ୍ଧେଇବା— 2. To have each pole of a palki shouldered by three bearers.

ତିଅଡ଼ୀ—ଦେ. ବି—୧ । (ସ. ତ୍ରିପାଠୀ) ବୈଦିକ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ବଂଶଗତ ଉପାଧିବିଶେଷ; ତ୍ରିପାଠୀ—1. Family-title of a class of Brahmans.
Tiārḍī
তিয়ারী
तिवारी, तिवाड़ी
(ତିଅଡ଼ିଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

୨ । (ସ. ତ୍ରିନି) ଏକପାଖର ସବାରି ବାଉଁଶକୁ ତିନିଜଣ ବେହେରା କାନ୍ଧେଇବା—2. The arrangement of three bearers carrying each pole of a palki.

୩ । ସଂ ୨ ର ବାଉଁଶକୁ କାନ୍ଧେଇଥିବା ତିନିଜଣ ବେହେରାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଯେଉଁ ବେହେରା ବାଉଁଶର ମୂଳ କାନ୍ଧେଇଥାଏ; ତିଅଡ଼ିଆ—3. The bearer who shoulders the pole of a palki nearest to the body.

୪ । ଟିଲକାଗଛ ବଳେଇଗଛ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ— 4 Caesalpina Digyva (Haines).

[ଦ୍ର—ଏଥିର ଛାଲକୁ ସିଝାଇ ସେହି ପାଣିରେ ଚମଡ଼ାକୁ ଭିଜାଇଲେ ଚମଡ଼ା ଟାଣୁଆ ଓ ସୁନ୍ଦର ହୁଏ ।]

ତିଅପୁଡ଼ା—ଗ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଏକପ୍ରକାର କଉଡ଼ି ଖେଳ; ଜୁଆଖେଳ—A kind of indoor game at hazards played by 4 players with cowrie-shells.
Tiāpurḍā

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ୪ ଗଣ୍ଡା କଉଡ଼ିରେ ୪ ଜଣ ଖେଳାଳି ଖେଳନ୍ତି । ୪ ଜଣଙ୍କର ୪ଟି ଦାନର ନାମ; ଯଥା—
ତିଅ—୧, ୫, ୯, ୧୩
ଦୁଆ—୨, ୬, ୧୦, ୧୪
ତିଆ—୩, ୭, ୧୧, ୧୫
ପୁଡ଼ା—୪, ୮, ୧୨, ୧୬ ।]

ତିଆର(ରି)—ବୈଦେ. ବିଣ (ଅ. ତୈୟାର; ତୁଳ. ସ. ତତ୍ପର)— ୧ । ପ୍ରସ୍ତୁତ; ନିର୍ମିତ—1. Built; made; prepared; constructed; composed.
Tiāra(ri)
তয়ের, তৈয়ার
तैयार

୨ । ସୁସଜ୍ଜିତ—2. Well equipped; fitted up.

୩ । ଉଦ୍ୟତ; ପ୍ରସ୍ତୁତ; ପ୍ରସ୍ତୁତ—3. Ready.

୪ । ବ୍ୟବହାରରେ ଲଗାଇବା ପାଇଁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଉପଯୁକ୍ତ— 4. Fit for immediate use.

୫ । ସମାପ୍ତ; ସମ୍ପନ୍ନ— 5. Finished; completed.

୬ । ବଢ଼ି ଯାଇଥିବା; ଉତ୍ତମରୂପେ ପରିପୁଷ୍ଟ— 6. Well developed.

୭ । ମଜବୁତ୍ ଓ ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ— 7. Stout and strong.

୮ । ସ୍ଥୂଳ—8. Plump; fat.

୯ । ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରି ଯାଇଥିବା—9. Arranged.

তয়েরী, তয়ারী ବି (ଅ. ତୈୟାରୀ)—୧ । ନିର୍ମାଣ; ରଚନା— 1. Construction; preparation; make.
तैयारी

୨ । ସଜ୍ଜୀକରଣ—2. Equipment.

୩ । ଉଦ୍ୟତତା—3. Readiness; the state of being prepared for something.

୪ । ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—4. Arrangement.

୫ । ସୁପରିପୁଷ୍ଟ ଅବସ୍ଥା; ପୁଷ୍ଟତା— 5 Development.

ତିଆର(ରି) କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପ୍ରସ୍ତୁତକରିବା; ନିର୍ମାଣକରିବା— 1 To build; to make; to manufacture; to prepare.
Tiāra(ri) karibā
(ତିଆରି କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
তয়ের করা
तैयार करना

୨ । ରଚନା କରିବା—2. To compose.

୩ । ସମ୍ପନ୍ନ କରିବା— 3. To finish; to complete.

୪ । ସଜ କରିବା; ସଜାଇବା— 4. To make ready; to equip.

ତିଆରଣ—ଦେ. ବି—୧ । ପ୍ରବୋଧ ବାକ୍ୟ— 1. Consoling words.
Tiāraṇa

୨ । ଉପଦେଶ—2. Advice.

डाँट ୩ । ଗାଳି—3. Reprimand; censure.

ମୁଁ ସାଧ ଜୋଡ଼ିଲେ ତିଆରଣରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ତିଆରି (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବିଣ. ଓ ବି (ଅ' ତୈୟାର)— ତିଆର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Tiāra etc (See).
Tiāri (etc)

ତିଆରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗାଳିଦେବା; ଆକଟ କରିବା— 1 To rebuke; to reprimand.
Tiāribā
डाँटना

କହିଁ ରହ ଅଛ ମନେ ନ ତିଆର—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

୨ । ମନ୍ଦ କଥାରୁ ନିବୃତ୍ତ କରିବା— 2. To dissuade a person from doing any bad act.

୩ । ବେଢ଼େଇ ଘିଟେଇ ଗାଳିଦେବା; ବ୍ୟଙ୍ଗ କରିବା— 3. To throw out innuendoes.

୪ । କୌଣସି ବିଷୟ ବୁଝାଇବା; ବଶିଷ୍ଟ ଉପଦେଶ ଦେବା— 4. To give special instructions or directions.

ଦୂତମାନଙ୍କୁ ଡକାଇବ,
ସବୁକୁ ଶେଷ କହିବ—ଉପେନ୍ଦ୍ର. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

୫ । ତିଆରି କରିବା; ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା— 5. To prepare; to build; to construct; to make.

୧	ଚ	ଡ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	କ୍ସ	ଇଯ଼	ଡ଼ଂ	ଢ଼
୨	ଛ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଘ	ସ	ଁ	ଇଅ	୭	ୠ

୨ । ଫରମାସି କରିବା—6. To order for.

ହଟଚଣ୍ଡା ପାଇ ଲୋଭରେ ନୈବେଦ୍ୟକୁଳ
ଉଲଟାଡ଼େ ଯରରେ ଅଣଣ୍ଡ ଜାଉଫଲ ଯେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ।

ତିଅସି—ଦେ. ବି (ସ. ତ୍ରୀହ; ତୃତୀୟ ଦିବସ)—କୌଣସି ଘଟଣାର ବା ଉତ୍ସବାଦିର ତୃତୀୟ ଦିବସ—The 3rd day after an event or festival.
Tiāsi
तेसरा दिन
तिबासो, तीसरा रोज

ତିଉଡ଼ି—ଦେ. ବି—୧ । (ସ. ତ୍ରିବୃତ୍; ତ୍ରିପୁଟା)—କଲମ୍ବୀ ଅଦ ବର୍ଗର ବୁଦାର ଲତାବିଶେଷ—1. A creeper the root of which is used in laxative medicines; Operculina Turpethum; Ipomoea Turpethum
Tiurdi
ସ. ନାମ—(କାଳତିଉଡ଼ିର) ତ୍ରିବୃତ୍, ମସୁରୀ, କୁଳବର୍ଣ୍ଣୀ, ଅମୃତା, କାଳନ୍ଦୀ, ତ୍ରିପୁଟା, ତାମ୍ରପୁଷ୍ପିକା, କାକନାସିକା
(ଧଳାତିଉଡ଼ି—ଶ୍ୱେତତ୍ରିବୃତ୍, ତ୍ରିଭଣ୍ଡୀ, ତ୍ରିବୃତା, ସର୍ବାନୁଭୂତି, ସରଳା, ନିଶୋତ୍ରା, ରେଚନୀ
(କଳାତିଉଡ଼ି)-ଶ୍ୟାମାତ୍ରିବୃତ୍, ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରା, ପାଳନ୍ଦୀ, ସୁଷେଣିକା, ମସୂରବିଦଳା, କାଳା, କୌଶିକା କାଳମେଷିକା
तिउड़ि, तेउँड़ि, तेओरि
निसात, निसोथ, तरबुद, तुकपतर, पितोहरि, पनिलर
(ତିତୁଡ଼ି—ଅନ୍ୟନାମ)
ମ ତିଗୁର, ନଶୋତ୍ତର
ତେ. ଅଲଟେଗଡ଼ା
ତା. ଶିବଦଇ
ଗୁ. ନସୋତର
ଫା. ନଶୋଥ୍
ଅ. ତରବୁଦ୍

[ବି—କାଳତିଉଡ଼ି ମଳସ୍ତମ୍ଭ,ଗ୍ରହଣୀ, କଫୋଦର, ଶୋଥ, ପାଣ୍ଡୁ,କ୍ରିମି, ପ୍ଲୀହା, ଜ୍ୱର, ପିତ୍ତଦୋଷ, କଫ, ବାତରକ୍ତ, ଛର୍ଦ୍ଦାବର୍ତ୍ତି ଓ ହୃଦ୍‌ରୋଗରେ ଉପକାରୀ—

ଧଳାତିଉଡ଼ି—ବିରେଚକ ଓ ବାୟୁ, ପିତ୍ତଜ୍ୱର, କଫ, ପିତ୍ତ, ଶୋଥ ଓ ଉଦର ରୋଗରେ ଉପକାରୀ—

କଳାତିଉଡ଼ି—ଅତ୍ର ବିରେଚକ ଓ ମୂର୍ଚ୍ଛା, ଦାହ, ମତ୍ତତା, ଭ୍ରାନ୍ତିନାଶକ ଓ କଣ୍ଠର ଉଦ୍ଧର୍ଷକାରକ—

ତିଉଡ଼ିର ପତ୍ର ବଡ଼ ବଡ଼; ଫୁଲ ବଡ଼, ଧଳା ଓ ପାଖପାଖୁଡ଼ିଆ; ଫଳ ଗୋଲକୋଣିଆ ଓ ଏହା ପାଚିଲେ ଯେଉଁର ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ି ଏହାର ଉପରଅଡ଼ି ଖୋଳପା ଖସି ଅସେ; ମଞ୍ଜି କଳା । ଏ ଲତାର ମୂଳ ରେଚକ । ଏହା ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହା ୩ ପ୍ରକାର; ଯଥା—ଶୁକ୍ଳ, କୃଷ୍ଣ ଓ ରକ୍ତ ।]

तिउड़ी ୨ । (ସ. ତ୍ରିପୁଟୀ)—ଖେସାରି (ଦେଖ)
तिवरो 2. Khesāri (See)

ତିଉଣ—ଦେ. ବି—ତିଅଣ (ଦେଖ)
Tiuṇa Tiaṇa (See)
(ତିଉଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) ତିଉଣ ତେଶିଣ ଏତୁ ବେଢ଼ନ କରନ୍ତି ।
ଗ୍ରାମ୍ୟ. କଳଗରିତ ।

ତିଉଣିଆଁ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—ପୁରୀ ବଡ଼ଦେଉଳରେ ମହାପ୍ରସାଦ ତିଅଣପାଇଁ ପରିବା କାଟିବା ଶୂଦ୍ରଜାତିବିଶେଷ—A Śūdra class of people who chop and prepare vegetables for being cooked into curry in the temple of Jagannath at Puri.
Tiuṇiāṅ
(ତିଅଣିଆଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ଅଭ୍ୟାସବଶତଃ ଏମାନେ ପରିବା କାଟିବାରେ ବଡ଼ ସିଦ୍ଧହସ୍ତ ।]

ତିଉନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତିଅଣ—
Tiun Curry.

ତିଓଡ଼ି—ଦେ. ବି—୧ । ଖେତ ବା ଜମିର ତୃତୀୟ ଥର ଚଷ—
Tiorḍa 1. The third ploughing of a field.
तेबारा ୨ । ଖେତକୁ ତିନିଥର ଚଷ କରିବା—
तिकार 2 Ploughing of a field 3 times.

ତିକ—ଦେ. ବି—ବାୟା ଚଢ଼େଇ—
Tika The weaver bird.
ଚଢ଼େଇ ତିକ ଅଳ ଅଳ ଯେ ବହୁଥିଲ । ଉଷ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତିକଚ୍ଛି—ଦେ ବି. (ସ. ତ୍ରିକଚ୍ଛ)—ତିନି ସ୍ଥାନରେ ଅଣ୍ଟାରେ ଖୋସାଯାଇ ପିନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଲୁଗା; ତେକଚ୍ଛ—Wearing cloth tucked up to the loin at 3 places.
Tikachhi
तेकोंचा

ତିକ(ଖ)ଡ଼ ବାଜ୍—ଦେ. ବଣ—ଏକଜିଦିଆ; ଜିଦଖୋର—
Tika,kha rda bāj Obstinate.

ତିକଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସ. ତ୍ରି ଓ କପର୍ଦ୍ଦକ)—ତିନିକଉଡ଼ା କଉଡ଼ି—
Tikarḍā 3 cowries or small shells.
ତିକଡ଼ା କାଉଡ଼ି ତବଡ଼ା ଲେମ୍ବୁ
ଏକ ଏକ କରାକ୍ ଶୁଦ୍ଧ ଶୁଦ୍ଧ ନାମ୍
ଫଳ ହର କୋଡ଼ିଏ କରଡ଼ି ହବ ବୋଲୁଏ । ମାଳସାଙ୍କ ପ୍ରଶ୍ନ ।

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଏ ଦେଶରେ କଉଡ଼ି ମୁଦ୍ରାରୂପେ ଚଳୁଥିଲା ।]

ତିକଡ଼ି—ଦେ. ବି.—ଅପତ୍ରିଆଣି ଶିଶୁର ଗୋଟିଏ ନାମ—One of the names given to a male child born after the death of its predecessor.
Tikarḍi
तिनकड़ि
(ତିକଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ଵଣ.—ଯେଉଁ ବସ୍ତୁର ମୂଲ୍ୟ ତିନିକଡ଼ା କଉଡ଼ି ମାତ୍ର; ମୂଲ୍ୟହୀନ—Of no value; worth 3 cowries.

ତିକଣ୍ଟା—ଦେ. ବି. (ସ. ତ୍ରିକଣ୍ଟ)—ଏକ ପ୍ରକାର ସିଜୁ; ତେଜଳଅସିଜୁ—Euphorbia Antiquorum.
Tikaṇṭā
(ତେକଣ୍ଟା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ସ. ନାମ—ବିଜଣ୍ଡ, ବଜ୍ରୀ,
तेकाँटा, तेशिरा मनसा
तिधारा थुहर

[ଦ୍ର—ଏହା ୧୦।୧୨ ହାତ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ । ଏହା ସିଜୁଗଛ ପରି ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ; ନାଗଫେଣିଆ ପରିପରି ଦେଖାଯାଏ । ଏହାର ପତ୍ର ଅତି ଛୋଟ ଓ ସଂଖ୍ୟାରେ ଅଳ୍ପ । ଏହାର ଡଣ୍ଡା ଏକାଠେଇଁ ୩ଟା ଲେଖାଏଁ ବାହାରି ଥାଏ ଓ ଶିର୍ଷ କଣ୍ଟା ।]

ତିକତ—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. ତିକ୍ତ)—ତିକ୍ତ (ଦେଖ)
Tikata Tikta (See)

ସାଧାରଣ ଲେଖକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ବୃତ୍ତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଠ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଣ୍ଠି' ଖୋଜିବେ, 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧ୍' ଦେଖିବେ, 'ଅଁଖୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଖା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

ତିକନା—ଦେ. ବି.—ତିନୋଟି ଶାଖାବିଶିଷ୍ଟ ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
Tikanā — A three-pronged weapon.
ଦେ. ବିଣ.—ତିନିଗୋଟି ଶାଖା ବା ଗୋଜବିଶିଷ୍ଟ—
Three-pronged; three-forked.

ତିକା—ଦେ. ବି. (ସଂ ତ୍ରିକ)-ଗଞ୍ଜପା ବା ତାସ୍‌ରେ ତିନିବିନ୍ଦୁବିଶିଷ୍ଟ ପତ୍ର--
Tikā — The playing card having 3 points on it.
তিৰী
तिक्का, तिया, तिजा, तिक्क्

ତିକାଠିଆ—ଦେ.ବି. (ସଂ. ତ୍ରିକାଷ୍ଠକ)—ଜିନିଷପତ୍ର ରଖିଦେବା ନିମନ୍ତେ
Tikāṭhiā — ୩ଖଣ୍ଡି କାଠି କାନ୍ଥର କୋଣରେ ଯୋଡା ଯାଇ ତିଆର ହୋଇଥିବା ଆଧାର—A wall-rack made with 3 pins or sticks driven into the corner of a wall.
তেকাটা
तिखुंटा

ତିକିଚ୍ଛା—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଚିକିତ୍ସା)—୧। ଚିକିତ୍ସା—
Tikichhā — 1. Medical treatment.
তিকিছা
୨। ରୋଗୀର ପରିଚର୍ଯ୍ୟା—
(ତିକିଚ୍ଛା—ଅନ୍ୟରୂପ) — 2. Tending after the sick.

ତିକିତ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. (ସଂ. ତିକ୍ତ)—ତିକ୍ତ (ଦେଖ)
Tikita — Tikta (See)
ଗ୍ରା. ବି.—ତିକ୍ତ (ଦେଖ)—Tikta (See)

ତିକୋଣିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତ୍ରିକୋଣୀ)—ତିନି କୋଣବିଶିଷ୍ଟ; ତ୍ରିଭୁଜାକାର— Triangular.
Tikoṇiān
তেকোণা
तिकोना, तिकोनिआ

ତିକ୍ତ—ଦେ ବିଣ.—(ତିଜ୍ ଧାତୁ=ତୀକ୍ଷ୍ଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ତ. ଯାହା କ୍ଷୁଧାକୁ ତୀକ୍ଷ୍ଣ କରେ)—୧। ପିତା—
Tikta — 1. Bitter (in taste).
୨। ସୁଗନ୍ଧ; ସୁବାସିତ—2. Fragrant.
ସଂ. ବି.—୧। ପିତାରସ; ଷଡ଼ରସ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—
1. Bitter taste; bitterness.
[ଦ୍ର,—ତିକ୍ତରସ ଷଡ଼ରସ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ। ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା ଛେଦକ, ରୁଚିକାରକ, ପାଚକ, ଶୋଧକ ଏବଂ ମୂତ୍ର, ମେଦ, ରକ୍ତ, ବସା ଆଦିର ଶୋଷକ। ଜ୍ୱର, କାଶ, କୁଣ୍ଡିଆ, କୁଷ୍ଠ, ମୂର୍ଚ୍ଛା, ଆଦିରେ ତିକ୍ତରସ ସେବନ ଉପକାରୀ; ନିମ୍ବ, ଚିରେଇତା, କଳରାପତ୍ର, କୁଟଜାଳନ୍ଦି, ଗୁଳୁଚି, ତିକ୍ତ ଅଟେ।]
ଦେ. ବି.—୧। କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମୃତ୍ୟୁର ପରଦିନ ତାହାର କୁଟୁମ୍ବମାନେ ଅଶନ୍ଦୁଲଦିଆ ଓ ଅଫୁଟା ତିଅଣ ଏବଂ ନିମ୍ବ ପିତା ସହିତ ଖାଇବା ଅନ୍ନାଦି—1. Cooked food consisting of rice and unseasoned curry (not mixed with oil, spices, turmeric or rye) mixed with neem-leaves, taken by the kinsmen of a deceased person on the next day of his death.
୨। ମୃତ୍ୟୁର ପର ଦିବସ—
2. The next day of a person's death.

ତିକ୍ତକ—ସଂ. ବି (ତିକ୍ତ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—୧। ନିମ୍ବ ଗଛ—
Tiktaka — 1. Neem tree.
୨। କଳା ଖଇର—2 Black catechu
୩। ଚିରାତ ତିକ୍ତ; ଚିରେଇତା—
3. Swertia Chiraita (plant).
୪। କୁଟଜ; ପିତାକୋରୁଆ (ଲତା)—
4. Wrightea Antedysenterica.
୫। ପଟୋଳ (ଦେଖ)—5. Paṭoḻa (See)
୬। ଇଙ୍ଗୁଦ (ଦେଖ)—6. Iṅgudi (See)

ତିକ୍ତକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତିକ୍ତକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ପିତା ଲାଉ—
Tiktakā — The bitter gourd.

ତିକ୍ତ କାଣ୍ଡ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତିକ୍ତ+କାଣ୍ଡ)—ଚିରାଇତା ଗୁଳ୍ମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
Tikta kāṇḍa — Swertia Chiraita (plant)

ତିକ୍ତଗନ୍ଧା—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତିକ୍ତ+ଗନ୍ଧ+ଆ)—ବରାହକ୍ରାନ୍ତା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
Tiktagandhā
(ତିକ୍ତଗନ୍ଧିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) — Barāhakrāntā (See)

ତିକ୍ତଗୁଞ୍ଜା—ସଂ. ବି—କରଞ୍ଜ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tiktaguñjā — Pongamia Glabra (tree)

ତିକ୍ତ ତଣ୍ଡୁଳା—ସଂ. ବି—ପିପ୍ପଳୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tikta taṇḍuḻā — Long pepper.

ତିକ୍ତତା—ସଂ. ବି (ତିକ୍ତ+ଭାବ. ତା)—୧। ପିତା ଗୁଣ—
Tiktatā — 1. Bitterness.
୨। ତିକ୍ତ ସ୍ୱାଦ—2. Bitter taste.

ତିକ୍ତତୁଣ୍ଡୀ(ମ୍ବୀ)—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତିକ୍ତ+ତୁଣ୍ଡ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ପିତାଲାଉ—
Tikta-tuṇḍī(mbī) — The bitter gourd.
ତିକ୍ତବୀଜା }
ତିକ୍ତାଖ୍ୟା } —ଅନ୍ୟରୂପ

ତିକ୍ତତ୍ୱ—ସଂ. ବି (ତିକ୍ତ+ଭାବ. ତ୍ୱ)—ତିକ୍ତତା (ଦେଖ)
Tiktatwa — Tiktatā (See).

ତିକ୍ତଦୁଗ୍ଧା—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତିକ୍ତ+ଦୁଗ୍ଧ+ଆ)—
Tikta-dugdhā — ୧। କ୍ଷୀରିଣୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
Kshīriṇī (See).
୨। ମେଣ୍ଢାଶିଙ୍ଘା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
Meṇḍhāśiṅghā (See).

ତିକ୍ତ ଧାତୁ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ତିକ୍ତ+ଧାତୁ)—ଶରୀରସ୍ଥ ପିତ୍ତ—
Tikta dhātu — The bile.

ତିକ୍ତ ପତ୍ର—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତିକ୍ତ+ପତ୍ର)—କାଙ୍କଡ଼ (ଦେଖ)—
Tikta patra — Kāṅkaṛa (See).

୧	ଁ	ଢ଼	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଂପ୍ର	ଡ଼ୀ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଣ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଈ	ନ୍

ତିକ୍ତପର୍ବା—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତିକ୍ତ+ପର୍ବନ୍) —୧ । ଦୂବ—
Tikta-parbā 1. The creeping Cynodon.
୨ । ଗୁଳୁଚ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)—
2. Guḷuchi (See)
୩ । ଯଷ୍ଟିମଧୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
3. Jashṭi madhu (See)
୪ । ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
4. Sūrjya-mukhī (See)

ତିକ୍ତପୁଷ୍ପା—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତିକ୍ତ+ପୁଷ୍ପ+ଆ)—
Tikta pushpā ଅକାନବିନ୍ଧି (ଦେଖ) Akānabindhi (See)

ତିକ୍ତ ଫଳ—ସଂ. ବି.—ରିଠା (ଦେଖ)
Tikta phaḷa Rithā (See)

ତିକ୍ତଫଳା—ସଂ. ବି.—୧ । କଣ୍ଟକାରୀ (ଦେଖ)
Tikta-phaḷā 1. Kanṭakārī (See)
୨ । ତରଭୁଜ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Water-melon.
୩ । ମୁଣ୍ଡି କାକୁଡ଼ି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. The small variety of cucumber.

ତିକ୍ତ ରସ—ସଂ. ବି.—(କର୍ମଧା; ତିକ୍ତ+ରସ)—ଛଅ ରସ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ-
Tikta rasa ରସ—Bitter taste.
ସଂ· ବିଣ.—(ବହୁବ୍ରୀହି) ପିତା—Bitter in taste.

ତିକ୍ତରାଜ –ଦେ. ବି.—ରୋହିତକ; ଲମ୍ବାଦଳର ଗଛବିଶେଷ—
Tiktarāja Amoora or Andersonia Rohitaka tree.

ସଂ. ନାମ—ରୋହିତକ, ରୋହୀତକ, ରୋହୀ, ଦାଡ଼ିମପୁଷ୍ପକ
ମ. ରକ୍ତରୋହିଡ଼ା
ତେ. ମୁଲ୍ଲୁମେଟ୍ଟୁଗଚେଟ୍ଟୁ
ହି. ରୋହାଣ
ରୋଡ଼ା ରୋହିଡ଼ା

[ବି—ଏ ଗଛର ଅଗ ଅନେକ ବେଶି ଶାଖା; କାଠ ଲମ୍ବଟା ଠାରୁ ଲମ୍ବ ଦାଳିଆ; ପତ୍ର କୋମଳ ଓ ଲୋମଶ; ପତ୍ର ଶାଖ ଯୋଡ଼ା; ଫୁଲ ସାନ ଓ ତ୍ରିଦଳ; ଫଳ ପାଚିଲେ ୩ ଫାଳ ହୋଇ ଫାଟି ଯାଏ; ଫଳ ଦେଖିବାକୁ ଡାଳିମ୍ବଫୁଲପରି। ଏହା ପ୍ଲୀହା ରୋଗରେ ଉପକାରୀ; ଏହା ରୁଚକାରକ ଓ ଚକ୍ଷୁପ୍ରସାଦକ।]

ତିକ୍ତରୀ—ଦେ. ବି—ତୁମଡ଼ୀ (ଦେଖ)—Tumarḍī (See)
Tiktarī

ତିକ୍ତ ଶାକ—ସଂ. ବି.—୧ । ବରୁଣ ଗଛ—1. A wild tree;
Tikta śāka Crataeva Religiosa.
୨ । ଖଦିର ଗଛ—2. The catechu tree.
୩ । ପିତା ଶାଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. Pitā śāga.

ତିକ୍ତ ସାର—ସଂ. ବି—୧ । ଏକଜାତୀୟ ଘାସ; ରୋହିଷତୃଣ—
Tikta sāra 1. Name of a kind of grass.
୨ । ଖଇର; ଖଦିର—2. Catechu.

ତିକ୍ତା—ସଂ. ବି. (ତିକ୍ତ+ଆ)—୧ । କଟୁକୀ (ଦେଖ)
Tiktā 1. Kaṭukī (See)
୨ । ଅକାନବିନ୍ଧି (ଦେଖ)
2. Akānabindhi (See)
୩ । ଯବତିକ୍ତା ଲତା (ଦେଖ)
3. Jabatiktā (See)
୪ । ତରଭୁଜ—4. Water melon.
୫ । ବିଲ ନାସ (ଦେଖ)—5. Bila nāsa (See)

ତିକ୍ତାଙ୍ଗା—ସଂ. ବି—ପାତାଳଗରୁଡ଼ି ଲତା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
Tiktāṅgā Pātāḷagarurḍi creeper (See)

ତିକ୍ତିକା – ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତିକ୍ତକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ପିତା ଲାଉ—
Tiktikā 1. The bitter gourd.
୨ । କାକମାଚୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
2 Kākamāchī (See)
୩ । କଟୁକୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
3 Kaṭukī (See)

ତିକ୍ତିରୀ – ସଂ. ବି—ମହୁରୀ ବାଜା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର); ତୁମଡ଼ୀ—
Tiktirī A kind of clarionet.

ତିଖ୍‌ରୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଶୀଖା; ପାୟସ—
Tikh·ri Gruel.

ତିଖ(କ୍ଷ —ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତୀକ୍ଷ୍ଣ)—ତୀକ୍ଷ୍ଣ (ଦେଖ)
Tikha (ksha) Tīksha (See)

ତିଖଡ଼—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବିଘ୍ନ)—୧ । ଗୋଳମାଳ—
Tikharḍa 1. Confusion.
ବାଗଡ଼ା ୨ । କଳି—2. Quarrel.
ବଖେଡ଼ା ୩ । ବିଘ୍ନ—3. Obstacle; hindrance.
ତିଖଡ଼ ବଖଡ଼, ତିଖଡ଼ ତିଖଡ଼, ତିଖଡ଼ ମିଖଡ଼ } ଅନ୍ୟରୂପ ୪ । ବିବାଦ—4. Dispute.

ତିଖଡ଼ ମିଖଡ଼—ଦେ. ବି—ତିଖଡ଼ (ଦେଖ)
Tikharḍa mikharḍa Tikharḍa (See)
ଦେ· ବିଣ –ବିଗିଡ଼ି ହୋଇଥିବା; ସ୍ୱସ୍ଥାନରୁ ଅପସରି ଥିବା—
Displaced from the original position.

ତିଖଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଗୋଳମାଳିଆ—
Tikarḍiā 1. Knotty; confused.
ବାଗଡ଼ିଆ ୨ । ଯେ ଗୋଳମାଳ ଲଗାଏ—
ବଖେଡ଼ା 2. Creating confusion
(ତିଖଡ଼େଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ଯେ ବିଘ୍ନ ଜାତ କରେ—
3. Creating obstacles.
୪ । କଳହପ୍ରିୟ—4. Quarrelsome.

ତିଖର—ଦେ. ବି—ନିଷ୍ପତ୍ତି; ମୀମାଂସା—
Tikhara Final decision.
ଦେ. ବିଣ—ନିଷ୍ପନ୍ନ—Finally decided.

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଲେଖା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ନମ୍ବର ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ କୋଷରେ ଯେବେ ଏ ସ୍ଥାନରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ଏହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯେ କ୍ରମେ ଚର୍ଚ୍ଚିର ଉଦ୍ଦେଶ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗଡ଼' ଖୋଜିବେ, 'ମଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ମଠ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଢ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

ଟିଖ(ଖି)ରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟିଖରିବା (ଦେଖ)
Tikha(khi)rdibā — Tikhardibā (See)
[ଟିଖ(ଖି)ଡ଼ିବା—ଶିଷ୍ଟରୂପ]

ଟିଖା—ଦେ. ବି—ଟିଖ (ଦେଖ)
Tikhā — Tikhā (See)

ଟିଖାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟିଖାରିବା (ଦେଖ)
Tikhārdibā — Tikhārdibā (See)

ଟିଖିରି—ପ୍ରାଦେ. (ଅଠମଲ୍ଲିକ; ସମ୍ବଲପୁର)—ଖାଇ; ପାୟସ—
Tikhiri — Gruel.

ଟିଖୁଣ୍ଟା—ଦେ. ବିଣ—ତିନକୋଣିଆ—
Tikhuntā — Triangular.
तीखूँटा तिखुँटा
(ତିକୁଣ୍ଟିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟିଗିରିଆ—ଦେ. (ନାମ)—ଓଡ଼ିଶାର ଗଡ଼ଜାତବିଶେଷ—Tigiria;
Tigiriā — one of the States of Orissa.
[ଦ୍ର—ପ୍ରଥମେ ତିନୋଟି ଗଡ଼ ମିଶି ଏ ରାଜ୍ୟ ହୋଇଥିବାରୁ ଏହାର ଏପରି ନାମ ହେଲା—କୃପାସିନ୍ଧୁ ଇତିହାସ ।]

ତିଗ୍ମ—ସଂ. ବି. (ତିଜ ଧାତୁ=ତୀକ୍ଷ୍ଣ କରିବା+କ୍ର. ମ)—
Tigma ୧ । ପ୍ରଖରତା; ତୀକ୍ଷ୍ଣତା—1. Sharpness.
୨ । ଉଷ୍ଣତା—2. Warmth; heat.
୩ । କଟୁତା; ତୀବ୍ରରସ—3. Pungency.
୪ । ବଜ୍ର—4. Thunder.
୫ । ପିପ୍ପଳି—5. Long pepper.
୬ । ମହାଭାରତୋକ୍ତ ପୁରୁବଂଶୀୟ ରାଜା—6. Name of a king of the Puru dynasty of ancient India.
ସଂ. ବିଣ—୧ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ମ)—ପ୍ରଖର; ତୀକ୍ଷ୍ଣ—
1. Sharp; acute.
୨ । ଉଷ୍ଣ—2. Hot.
(ତିଗ୍ମତା—ବି) ୩ । ଉଗ୍ର—3. Rude; arrogant.
୪ । କଟୁ, ରସ—4. Pungent; acrid.

ତିଗ୍ମକର—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ (କର୍ମଧା ଓ ବହୁବ୍ରୀହି; ତିଗ୍ମ+କର)—
Tigma kara ତିଗ୍ମାଂଶୁ (ଦେଖ)—Tigmāmsu (See)
(ତିଗ୍ମଦୀଧିତି, ତିଗ୍ମରଶ୍ମି, ତିଗ୍ମଦ୍ୟୁତି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିଗ୍ମତା—ସଂ ବି (ତିଗ୍ମ+ଭାବ. ତା)—୧ । ପ୍ରଖରତା—
Tigmatā — 1. Sharpness; accuteness.
୨ । ତୀବ୍ର ସ୍ୱାଦ—2. Pungency.
୩ । ଉଷ୍ଣତା—3. Warmth.

ତିଗ୍ମତେଜା—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତିଗ୍ମ+ତେଜଃ)—ପ୍ରଖର ତେଜୋ-
Tigmatejā — ବିଶିଷ୍ଟ—Resplendent; dazzling.

ତିଗ୍ମ ଯାତନା—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତିଗ୍ମ+ଯାତନା)—ଦାରୁଣ କ୍ଳେଶ—
Tigma jātanā Acute or violent pain; shooting pangs.

ତିଗ୍ମ ରଶ୍ମି—ସଂ. ବି. ଓ ବିଣ. (କର୍ମଧା ଓ ବହୁବ୍ରୀହି; ତିଗ୍ମ+ରଶ୍ମି)—
Tigma rasmi ତିଗ୍ମାଂଶୁ (ଦେଖ)—Tigmāmsu (See)

ତିଗ୍ମାଂଶୁ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତିଗ୍ମ+ଅଂଶୁ=କିରଣ)—ପ୍ରଖର କିରଣ—
Tigmāmsu — Sharp rays.
ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସୂର୍ଯ୍ୟ—The sun

ତିଘର—ଦେ. ବି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବାସ ନିମନ୍ତେ କରାଯାଇଥିବା
Tigharā ୩ ସାରି ବାସସ୍ଥାନ—Three suites of rooms built for the residence of a person.

ତିଘିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ଶିକାରକୁ ଗୋଡ଼ାଇବା—
Tighibā — To chase.

ତିଘେ(ଘା)ଇ—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ତ୍ରିବିବାହିତ)—ଯେଉଁ ପୁରୁଷ
Tighe ghā)i ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ, ଏପରି ୩ ଗୋଟି ସ୍ତ୍ରୀ
तीजबर; तेजबर ବିବାହ କରିଥାଏ; ତେବେଇ; ତିବେଇ—
तिजिया; तिब्याह (a male) Married a third time after the death of 2 successive wives.
(ତିବେଇ, ତିବେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିଛକ(କି)—ଦେ. ବି—ଯେଉଁଠାରେ ୩ ଗୋଟି ରାସ୍ତା ପରସ୍ପର ମିଳିତ
Tichhaka(ki) ହୋଇଥାଏ—A meeting place of3
तेहक roads; the crossing of 3 roads.
तिराहा (ତିକଣ, ତିକଣିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିଜ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ତୀକ୍ଷ୍ଣ କରିବା—
Tij (root) 1. To sharpen; to whet.
୨ । ସହ୍ୟ କରିବା—To bear; to endure.
୩ । ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା—
3. To excite; to incite (Apte).
୪ । ଚେଳିବା—4. To stir (Apte).

ତିଜ୍—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚିଜ; ପଦାର୍ଥ—
Tij — Thing; article.

ତିଜ—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଚୀଜ୍)—୧ । ଚିଜ; ବସ୍ତୁ; ପଦାର୍ଥ—
Tija — 1. Thing; article.
चीज ୨ । ଗହଣା; ଅଳଙ୍କାର—
चीज 2. Ornament.

ତିଜବ୍ରତ—ସଂ. ବି—ବାଲି ତୃତୀୟା (ଦେଖ)
Tijabrata — Bāli trutiyā (See)

ତିଜାରତ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ.)—
Tijārat ୧ । ବାଣିଜ୍ୟ; ବ୍ୟବସାୟ; କାରବାର; ବେପାର—
तिजारत 1. Trade.

୧	ଢ଼	ଡ଼	ଋ,ଝ୍ର	ଃ	ॅ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ସ	ଙ୍କ	ଞ୍ଚ	ଡ଼	ଯ଼
୨	ଡ଼	ଢ଼	ଋ	ଲୃ	ଙ୍ଗ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ	ଜ	ଷ	ଙ୍ଗ	ଞ୍ଜ	ଢ଼	ୟ

तिजारत २ । ଟଙ୍କାଲୁ ସୁଧରେ ଲଗାଇବା ବ୍ୟବସାୟ; ମହାଜନୀ—
2. Money-lending.

ତିଜରତି } ଅନ୍ୟରୂପ
ତେଜରତି }

ତିଜାରତି—ବିଦେ. ବଣ. (ଅ. ତିଜାରତ)—
Tijārati ୧ । ବାଣିଜ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
तिजारती 1. Pertaining to trade.
तिजारती २ । ମହାଜନୀ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
2. Pertaining to money-lending.

ବି. (ଅ)—୧ । ବାଣିଜ୍ୟ-ବସ୍ତୁ; ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ—
1. Merchandise.
ତିଜରତି } ଅନ୍ୟରୂପ
ତେଜରତି }
୨ । ବାଣିଜ୍ୟ ପେଶା—
2. The profession of trade.

ତିଜନ(ଳ)—ସ. ବି. (ତିଜ୍ ଧାତୁ+ଇନ୍; ଇଳ)—
Tijina (la) ୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—1. The moon (Apte).
୨ । ରାକ୍ଷସ—2. A demon (Apte).

ତିଠାଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ବ. ତିତିଭ--ଟିଟ୍ଟିଭ (ଦେଖ)
Tiṭhāi Tiṭṭibha (See)

ତିତଉ—ସ. ବି. (ତନ୍ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର କରିବା+ଉତଉ)—
Titau ୧ । ବାଉଁଶ ପାତିଅରେ ତିଆର ହୋଇଥିବା ଚାଲୁଣୀ—
1. A seive made of bamboo-laths.
୨ । ଛତା—2. Parasol (Apte).

ତିତଡ଼(ର) ବିତଡ଼(ର)—ଦେ. ବଣ. (ସ. କ୍ଷିପ୍ତବିକ୍ଷିପ୍ତ)—
Titarḍa(ra) bitarḍa(ra) ବିକ୍ଷିପ୍ତ; ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷିପ୍ତ—
तितर बितर Strewn about; scattered about.

ତିତାରା—ଦେ. ବି. (ସ. ତ୍ରି+ତାର)—
Titārā ତିନୋଟି ତାର ଥିବା ସିତାର ପରି ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
তেতারা Three-stringed guitar.
तितारा

ତିତାରି—ଦେ. ବଣ. (ସ. ତ୍ରି+ତାର)—
Titāri ଗୁଡ଼ ବା ଚିନିର ଯେଉଁ ପାଗ ଏପରି ପତଳା ହୋଇଥାଏ
তিনতার বন্দ ଯେ ତାକୁ ଡଙ୍କୁରେ ଉଠାଇଲେ ଡଙ୍କୁରୁ ୩ଟି ତାର ପରି ଖସିପଡ଼େ; ତିନିତାରକିଆ—
Thin boiling syrup (from which three strings drop down when lifted with a ladle).

ତିତାଲା—ଦେ. ବି. (ସ. ତ୍ରିତଳ)—
Titālā ୧ । ତେତାଲା; ତିନି ମହଲା; ତ୍ରିତଳ; ତିନିମହଲ—
তেতালা 1. Three storeys of building.
तिमंजिल २ । ତୃତୀୟ ମହଲା—2. The third storey.
ଦେ. ବଣ—ତ୍ରିତଳବିଶିଷ୍ଟ—
तिमंजिला Three-storied.

ତି ତି—ଦେ. ଅ—୧ । ଶିଶୁମାନଙ୍କ ଆଖିରେ କଜଳ ଦେଲା ବେଳେ
Ti ti ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ବୋଲିବା ପଦ—1. Word uttered by women while painting collyrium on the eye-lids of children.
୨ । ପୋଷା ପାରା ଓ ହଂସ ଆଦିଙ୍କୁ ପାଖକୁ ଡାକିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଧ୍ୱନି—2. The sound repeated while calling domesticated pigeons and swans to one's side.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ଅ—ଶଗଡ଼ରେ ଲଗିଥିବା ବଳଦଙ୍କୁ ଅଡ଼ାଇବାର ଶବ୍ଦ—A word used while driving cart-bullocks.

ତିତିକାରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବଣ—ଥାକିତି (ଦେଖ)
Titikāriā Thākiti (See)

ତିତିକ୍ଷ—ସ. ବଣ. (ତିଜ୍ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥେ ସନ୍+ଅ)—
Titiksha ତିତିକ୍ଷୁ (ଦେଖ) (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Titikshu (See)

ତିତିକ୍ଷା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତିଜ୍ ଧାତୁ=ସହିବା+ଇଚ୍ଛା ବା କ୍ଷମତା ଅର୍ଥରେ
Titikshā ସନ୍+ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ; ଦ୍ୱିତ୍ୱ)—
୧ । ସହିଷ୍ଣୁତା—1 Forbearance.
୨ । ଧୈର୍ଯ୍ୟ—2. Patience.
୩ । ଦୁଃଖସହିଷ୍ଣୁତା—3. Endurance; fortitude.
୪ । କ୍ଷମା ଗୁଣ; ଶାନ୍ତି—4. Forgiveness.

ତିତିକ୍ଷୁ—ସ. ବଣ. (ତିଜ୍ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—
Titikshu ୧ । ସହିଷ୍ଣୁ—1. Forbearing; enduring.
୨ । ଧୈର୍ଯ୍ୟଶୀଳ—2. Patient.
୩ । କ୍ଷମାଶୀଳ—3. Forgiving.

ତି ତି ତି—ଦେ. ଅ—୧ । ପୋଷା ପାରା ଓ ହଂସ ଆଦିଙ୍କୁ ଡାକିବାର ଶବ୍ଦ-
Ti ti ti 1. Sound uttered to call domestic pigeons.
୨ । ଶିଶୁଙ୍କ ଆଖିରେ କଜଳ ଦେବା ବେଳେ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନଙ୍କର ବୋଲିବା ଶବ୍ଦ—2. Sound uttered by females while painting the eyes of children with collyrium.

ତିତିଭ—ସ. ବି—୧ । ଇନ୍ଦ୍ରଗୋପ କୀଟ; ମଖମଲ ପୋକ; ସାଧବବୋହୂ ପୋକ—1. An insect with velvety red skin; cocculus.
Titibha
୨ । ଜୁଳୁଜୁଳିଆ ପୋକ—2. Fire-fly.

ତିତିର(ରି)—ଦେ. ବି. (ସ. ତିତ୍ତିର)—ତିତ୍ତିର (ଦେଖ)
Titira(ri) Tittira (See)

ଶବ୍ଦର ବର୍ଗୀକରଣ ଚାରିଟି । ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀ ।

[ତୁ—ଅଗ୍ରେ ଏହାକୁ ଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ବୋଲି ଲେଖି ଅଛନ୍ତି ।]

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ଡ ଢ ଡ଼ ଢ଼ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଅକ୍ଷର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ଅକ୍ଷର ୨ ବା ୧ ସହିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଡ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଡ଼' ଦେଖିବେ; 'ବଢ଼' ନ ପାଇଲେ 'ବଢ଼ି' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଖୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଢ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼' ଦେଖିବେ

ତିତିରି ଶାଗ—ଦେ. ବି—ଶାକବିଶେଷ—
Titiri śāga A name of pot herb.
[ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରଚୁରେ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ; ପତ୍ର ସରୁ ସରୁ ଏବଂ ଲୋକେ ଏହାକୁ ଶାଗ କରି ଖାଆନ୍ତି ।]

ତିତିଲ(ଳ)—ସଂ ବି—୧ । କଳସୀ; ଚଉଡ଼ାମୁହାଁ ଅଗଭୀର ମାଟିର ପାତ୍ର-
Titila(ḷa) 1. A wide-mouthed earthen jar.
[ଦ୍ର—ପଲମ ଠାରୁ ଗଭୀର ଓ ଚଉଡ଼ାମୁହାଁ ମାଟିର ପାତ୍ରକୁ ପଚୁଲ ବୋଲାଯାଏ; ପଚୁଲ ଶବ୍ଦଟି ତିତଲର ଅପଭ୍ରଂଶ ।]
୨ । ତୈତିଳକରଣ; ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ୭ (ମତାନ୍ତରରେ ୧୧) କରଣ ଶ୍ରେଣୀର ଯୋଗ ମଧ୍ୟରୁ ଯୋଗବିଶେଷ—
2. One of the seven (or eleven) astrological conjunctions of planets classed as Karaṇa.
[ଦ୍ର—ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ୧୧ କରଣ ଯଥା—ବବ, ବାଳବ, କୌଳବ, ତିତିଲ ବା ତୈତିଳ, ଗର, ବାଣିଜ୍ୟ, ବିଷ୍ଟି, ଶକୁନି, ଚତୁଷ୍ପଦ, କିଂସ୍ତୁଘ୍ନ ଓ ନାଗ; ମତାନ୍ତରରେ କରଣର ସଂଖ୍ୟା ୭ ଯଥା—ବବ, ବାଳବ, କୌଳବ, ତୈତିଳ, ଗର, ବାଣିଜ୍ୟ ଓ ବିଷ୍ଟି ।]

ତିତୀର୍ଷା—ସଂ. ବି. (ତୃ ଧାତୁ=ପାର ହେବା+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍+
Titīrshā ଭାବ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ପାର ହେବାର ଇଚ୍ଛା; ତରଣେଚ୍ଛା—Desire to cross over.

ତିତୀର୍ଷୁ—ସଂ. ବିଣ. (ତୃ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍+ଉ)—
Titīrshu ତରଣେଚ୍ଛୁକ; ପାରହେବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ—
Desirous of crossing.

ତିତେର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତିତିର (ଦେଖ)
Titer Tittira (See)

ତିତ୍ତିର—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତିତ୍ତି=ଶବ୍ଦାନୁକରଣ+ରା ଧାତୁ=ଦାନ
Tittira କରିବା+ଅ)—୧ । ବର୍ତ୍ତ୍ୟ ବର୍ଗର ପକ୍ଷିବିଶେଷ—
(ତିତ୍ତିରତି—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. The Frankoline partridge;
(ତିତ୍ତିରି; ତିତ୍ତିରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) the sandpiper.
ତିତିର [ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରାୟ ୧୬ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ; ତିନିପ୍ରକାର
तीतर ତିତିର ଦେଖାଯାନ୍ତି; ଯଥା—ଗୌର ତିତିର (Grey
ହ. ତୋବୁବୁକ୍ଷିଣ୍ଡ୍ Partridge; Francolinus Pondi-
କବୁତ୍ରଗୌର cerianus), ଏହାର ଦେହ ପାଉଁଶିଆ ଓ ଦେହସାର
ଫା. ତଚ୍ଚ ଧଳା ରେଖାଚିହ୍ନ ଥାଏ; ମାଂସ ସୁସ୍ୱାଦୁ; ଗ୍ରାମନିକଟସ୍ଥ
ଅ. ଲହ୍‌ମ୍‌ଲ ପାହାଡ଼ ଓ ବଣରେ ଏମାନେ ରହନ୍ତି । କୃଷ୍ଣତିତିର (Black partridge; Francolinus Vulgaris), ଏହାର ମୁଣ୍ଡର ଚଡ଼, ଗଳା, ଛାତି ଓ ପେଟ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ । ତୃତୀୟ ପ୍ରକାର ତିତିର (Arboricola Torquela)ର ମୁଣ୍ଡ ଧଳର ଓ ଛାତି ପାଉଁଶିଆ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ତିତିର ପକ୍ଷୀର ମାଂସ ବଳପ୍ରଦ, ମଳସଂଗ୍ରାହକ ଏବଂ ହିକ୍କା, ଶ୍ୱାସ, ତ୍ରିଦୋଷ, କାଶ ଓ ଜ୍ୱରନିବାରକ । କୃଷ୍ଣ-ତିତିର ଅପେକ୍ଷା ଗୌର ତିତିର ଅଧିକ ଉପକାରୀ । ତିତିର ଅଭାବରେ ବଟକ ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]
୨ । ଯଜୁର୍ବେଦୀୟ ତୈତ୍ତିରୀୟ ଶାଖାଧ୍ୟାୟୀ ମୁନିବିଶେଷ; ଯାସ୍କ ମୁନିଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ—2. Name of a sage versed in the Jajurbeda.
[ଦ୍ର—ଏ ତୈତ୍ତିରୀୟ ଉପନିଷଦ୍‌ର ପ୍ରଣେତା । ଭାଗବତରେ ଲେଖାଅଛି କି ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ ଯେତେବେଳେ ଯଜୁର୍ବେଦକୁ ମୁହଁରୁ ବାନ୍ତି କରି ପକାଇଲେ ସେତେବେଳେ ବୈଶମ୍ପାୟନଙ୍କ ଶିଷ୍ୟମାନେ ତିତ୍ତିର ପକ୍ଷୀ ରୂପ ଧାରଣ କରି ତାହା ଖୁଣ୍ଟି ନେଲେ—ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତିତ୍ତିରି—ସଂ. ବି. (ତିତ୍ତି=ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ+ରା ଧାତୁ=ଦେବା+
Tittiri କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—ତିତ୍ତିର (ଦେଖ)—Tittira (See)

ତିଥ—ସଂ. ବି. (ତିଜ୍ ଧାତୁ=ତୀକ୍ଷ୍ଣ କରିବା+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥ ଥ)—୧ । ଅଗ୍ନି—
Titha 1. Fire.
୨ । କାଳ—2 Time.
୩ । ପ୍ରାବୃଟ୍‌କାଳ; ବର୍ଷାକାଳ—3. Rainy season
୪ । କାମଦେବ—4. God Cupid.

ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାନୀ)—କର୍ମୂଲ; ପୁରୁଣା ଜିନିସ ବଦଳାଇ
बानी ନୂଆ ଜିନିସ ନେଲେ ମଜୁରିପାଇଁ ଗ୍ରାହକଙ୍କୁ ଯାହା
कसरा; कटौती ଅଧିକା ଧନ ନଗଦ ଦେବାକୁ ପଡ଼େ—
Payment made for the making charge of a new article in the course of an exchange transaction.

ଗ୍ରା. ବି—୧ । (ସଂ. ତିଥି)—ଚାନ୍ଦ୍ରଦିବସ; ତିଥି—
1. Lunar day.
ବି—୨ । (ସଂ. ତୀର୍ଥ)—ତୀର୍ଥ ସ୍ଥାନ—
2. Place of pilgrimage.
୩ । ତୀର୍ଥ ଯୋଗ—3. Propitious time for performing a pilgrimage.

ତିଥି—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତନ୍ ଧାତୁ=ବିସ୍ତୃତ ହେବା+ଥି; କିମ୍ବା ଅତ୍ ଧାତୁ
Tithi =ସତତ ଗମନ କରିବା+ଇଥି)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ରକଳାର ହ୍ରାସବୃଦ୍ଧିଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମାସର ୩୦ ଭାଗର ଏକଭାଗ; ଚାନ୍ଦ୍ରଦିବସ—1. Lunar day.
[ଦ୍ର—ଚନ୍ଦ୍ର ପୃଥିବୀର ଚାରି ପାଖେ ଥରେ ବୁଲି ଆସିଲେ ଗୋଟିଏ ତିଥି ହୁଏ । ଏହିପରି ୧୫ ଥର ବୁଲିଲେ ଏକପକ୍ଷ ହୁଏ । ଦୁଇ ପକ୍ଷରେ ଏକ ମାସ ହୁଏ; ପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ପରଦିନ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷର ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । କୃଷ୍ଣପକ୍ଷର ପ୍ରଥମ ତିଥି ପ୍ରତିପଦ, ତହୁଁରେ ଯଥାକ୍ରମେ ଦ୍ୱିତୀୟା, ତୃତୀୟା, ଚତୁର୍ଥୀ, ପଞ୍ଚମୀ, ଷଷ୍ଠୀ, ସପ୍ତମୀ, ଅଷ୍ଟମୀ, ନବମୀ, ଦଶମୀ, ଏକାଦଶୀ, ଦ୍ୱାଦଶୀ, ତ୍ରୟୋଦଶୀ, ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ଓ ଅମାବାସ୍ୟା ଏପରି ୧୫ ତିଥିରେ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ଅମାବାସ୍ୟା ଦିନ ଶେଷ ହୁଏ । ଅମାବାସ୍ୟାର ପରଦିନ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ—ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷର

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ଅନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଙ୍ଗ	ଣ୍ଣ,ଣ୍ଣ	ଞ୍ଚ	ଙ୍କ୍ଷ	ତ୍ର	ଜ୍ଞ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଜ୍ୟ	ଯ	ଷ	ଚ୍ୟ	କ୍ଷ	ଶ୍ର	ଃ

ପ୍ରଥମ ତିଥି ପ୍ରତିପଦ, ଚତୁରେ ଯଥାକ୍ରମେ ଦ୍ୱିତୀୟା, ତୃତୀୟା ଆଦି ୧୫ ତିଥିରେ ଶୁକ୍ଲପକ୍ଷ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ ଶେଷ ହୁଏ । ଚନ୍ଦ୍ର ପୃଥିବୀକୁ ଥରେ ବୁଲି ଆସିଲାବେଳକୁ ଏକଦିନ ବା ୬୦ ଘଡ଼ି ପୂରି ନ ଥାଏ; ଏଥିପାଇଁ ଏକଦିନରେ ଏକତିଥିରୁ ଅଧିକା କେତେ ସମୟ ପଡ଼େ ।

ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ରରେ ତିଥିମାନଙ୍କୁ ନାନା ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇ ଅଛି; ଯଥା—କୃଷ୍ଣ ତିଥି—କୃଷ୍ଣପକ୍ଷର ପ୍ରତିପଦଠାରୁ ଅମାବାସ୍ୟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତିଥି; ଶୁକ୍ଳାତିଥି—ଶୁକ୍ଳ ପ୍ରତିପଦଠାରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତିଥି; ନନ୍ଦାତିଥି—ପ୍ରତିପଦ, ଷଷ୍ଠୀ ଓ ଏକାଦଶୀ; ଭଦ୍ରାତିଥି—ଦ୍ୱିତୀୟା, ସପ୍ତମୀ ଓ ଦ୍ୱାଦଶୀ; ଜୟାତିଥି—ତୃତୀୟା, ଅଷ୍ଟମୀ ଓ ତ୍ରୟୋଦଶୀ; ରିକ୍ତାତିଥି—ଚତୁର୍ଥୀ, ନବମୀ ଓ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ; ପୂର୍ଣ୍ଣାତିଥି—ପଞ୍ଚମୀ, ଦଶମୀ, ଅମାବାସ୍ୟା ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା; ତ୍ର୍ୟହସ୍ପର୍ଶତିଥି—ଏକାଦିନରେ ତିନିଗୋଟି ତିଥି ପଡ଼ିଥିବା ଦିବସ ।]

୨ । ଏକ କଉଡ଼ା କଉଡ଼ିର ୧୫ ଭାଗରୁ ଏକଭାଗ—
2. $\frac{1}{15}$ of a cowrie or small shell-money.
(ଦ୍ର—ଏହା ହିସାବ କରିବାବେଳେ ଲୋଡ଼ା ହୁଏ ।)
୩ । ପନ୍ଦର ସଂଖ୍ୟା—3. The number 15.

ତିଥି କୃତ୍ୟ—ସଂ. ବି (୭ମୀ ତତ୍; ତିଥି+କୃତ୍ୟ)—୧ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ
Tithi krutya ତିଥିରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟକାର୍ଯ୍ୟ—The duties suitable for respective lunar days.

ତିଥି କ୍ଷୟ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, ତିଥି=ତିଥିର ଉପଲକ୍ଷିତ ଚନ୍ଦ୍ରକଳା+
Tithi kshaya କ୍ଷୟ)—ଅମାବାସ୍ୟା—
1. The day of the new-moon.
୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ପୂର୍ବରୁ ଶେଷ ବା ଆରମ୍ଭ ହେବା ତିଥି—
2. A lunar day beginning or ending before sun-rise.
୩ । ତ୍ର୍ୟହସ୍ପର୍ଶ ଦିବସ—3. The day on which 3 lunar days fall.

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଦିନ ୨ଟି ତିଥି କ୍ଷୟ ହୋଇ ୩ୟ ତିଥିର ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ତାକୁ ତ୍ର୍ୟହସ୍ପର୍ଶ ଦିବସ ବୋଲାଯାଏ । ଯେଉଁ ଦିନ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ବେଳକୁ ଗୋଟିଏ ତିଥିର କେତେକ ଅଂଶ ବାକି ଥାଏ, ତାହା ଭୋଗ ହୋଇ, ପରବର୍ତ୍ତି ତିଥି ଭୋଗ ହୁଏ, ତେବେ ପୁଣି ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ହୋଇ ନ ଥାଏ ଓ ୩ୟ ତିଥି ପଡ଼ିବା ପରେ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ହୁଏ ତାହାକୁ ତ୍ର୍ୟହସ୍ପର୍ଶ ତିଥି ବୋଲାଯାଏ ।]

ତିଥି ପତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତିଥି+ପତି)—ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ
Tithi pati ପ୍ରତ୍ୟେକ ତିଥିର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବତା—
(ତିଥୀଶ—ଅନ୍ୟରୂପ) The Deities presiding over the different lunar days.

[ଦ୍ର—ସେହି ସେହି ତିଥିରେ ସେହି ସେହି ଦେବତାମାନଙ୍କର ପୂଜା କରାଯାଏ ।]

ତିଥି ପତ୍ର(ତ୍ରୀ)—ସଂ. ବି.—(ମ. ପ. ଲୋ, ତିଥି+ପତ୍ର; ପତ୍ରୀ)-ପଞ୍ଚାଙ୍ଗ
Tithi patra(tri) ପଞ୍ଜିକା—Almanac.

ତିଥି ପ୍ରଣୀ—ସଂ. ବି.—ଚନ୍ଦ୍ର—
Tithi prani The moon.

ତିଥି ବୃଦ୍ଧି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତିଥି+ବୃଦ୍ଧି) (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ଦୁଇ
Tithi bruddhi ଦିବସବ୍ୟାପୀ ତିଥି—A lunar day occupying parts of 2 solar days.

ତିଥି ଯୋଗିନୀ—ସଂ. ବି.—ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ତିଥିରେ ଭିନ୍ନ
Tithi jogini ଭିନ୍ନ ଦିଗରେ ଥିବା ଯୋଗିନୀ ବା ଦୁର୍ଗା—
(astrology) The Goddess Durgā staying in different quarters of the globe on different lunar days.

[ଦ୍ର—ତିଥି ଅନୁସାରେ ଯୋଗିନୀର ସ୍ଥିତି—ପ୍ରତିପଦ୍ ଓ ନବମୀରେ ପୂର୍ବରେ, ତୃତୀୟା ଓ ଏକାଦଶୀରେ ଅଗ୍ନିକୋଣରେ, ପଞ୍ଚମୀ ଓ ତ୍ରୟୋଦଶୀରେ ଦକ୍ଷିଣରେ, ଚତୁର୍ଥୀ ଓ ଦ୍ୱାଦଶୀରେ ନୈଋତ କୋଣରେ, ଷଷ୍ଠୀ ଓ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀରେ ପଶ୍ଚିମରେ, ସପ୍ତମୀ ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ ବାୟୁକୋଣରେ, ଦ୍ୱିତୀୟା ଓ ଦଶମୀରେ ଉତ୍ତର ଦିଗରେ ଓ ଅଷ୍ଟମୀ ଓ ଅମାବାସ୍ୟାରେ ଈଶାନ କୋଣରେ । ଯୋଗିନୀ ଡାହାଣ ବା ସମ୍ମୁଖରେ ଥିଲେ ଯାତ୍ରା କରିବା ଅଶୁଭ; ଯୋଗିନୀ ଆପଣାର ବାମ ବା ପୃଷ୍ଠରେ ଥିବାବେଳେ ଯାତ୍ରାଆଦି ଶୁଭ ।]

ତିଥି ସନ୍ଧି—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଷ) (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତିଥି+ସନ୍ଧି)—ଦୁଇଟି
Tithi sandhi ତିଥିର ସନ୍ଧିକାଳ; ଏକ ତିଥିର ଶେଷ ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ ତିଥିର ଆରମ୍ଭକାଳ—Conjunction of 2 lunar days.

ତିଥ୍ୟମୃତ ଯୋଗ—ସଂ. ବି. (ମ ପ. ଲୋ; କର୍ମଧା; ତିଥିଘଟିତ ଅମୃତ-
Tithyamruta joga ଯୋଗ)—ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଶୁଭଯୋଗ-ବିଶେଷ—Name of an auspicious conjunction of Tithis on wee -days

[ଦ୍ର—ରବି ଓ ସୋମବାର ଦିନ ପୂର୍ଣ୍ଣାତିଥି (ପଞ୍ଚମୀ, ଦଶମୀ, ଅମାବାସ୍ୟା ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା), ମଙ୍ଗଳବାର ଦିନ ଭଦ୍ରାତିଥି (ଦ୍ୱିତୀୟା, ସପ୍ତମୀ ଓ ଦ୍ୱାଦଶୀ), ବୁଧ ଓ ଶନିବାରରେ ନନ୍ଦା ତିଥି (ପ୍ରତିପଦ, ଷଷ୍ଠୀ ଓ ଏକାଦଶୀ), ଗୁରୁବାରରେ ଜୟା ତିଥି, (ତୃତୀୟା, ଅଷ୍ଟମୀ ଓ ତ୍ରୟୋଦଶୀ) ଏବଂ ଶୁକ୍ରବାର ଦିନ ରିକ୍ତା (ଚତୁର୍ଥୀ, ନବମୀ ଓ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ) ପଡ଼ିଲେ ଏହି ଯୋଗ ଘଟେ ।]

ତିଥ୍ୟର୍ଦ୍ଧ—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତିଥି+ଅର୍ଦ୍ଧ)—(ଜ୍ୟୋତିଷ)କରଣ
Tithyarddha (astronomy) Half a lunar day.
[ଦ୍ର—ପ୍ରତି ତିଥିରେ ୨ଟି କରଣ ଭୋଗ ହୁଏ ।]

ତିଦସ୍ତା—ଦେ. ବି.—ତେରସ୍ତା; ଗତବର୍ଷର ପୂର୍ବ ବର୍ଷ—
Tidastā Year before last.
. তেরসাবর্ষ **तीसपरसाल**

ତିନରା(ରୀ)—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତ୍ରି+ଲହରୀ)—ତିନିସରିଆ (ହାର ଆଦି)—
Tinarā(ri) Three-stringed (necklace.).
তেনরী **तिलड़ा, तिलड़ी** (ତିନରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ସ୍ଥାନରେ ଦ୍ଵିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ନଥିଲେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଣ୍ଠି' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଣ୍ଠି' ଖୋଜିବେ; 'କ୍ଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ଷ' ଦେଖିବେ, 'ଦନ୍ତୁ' ନ ପାଇଲେ 'ଦନ୍ତୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ୍' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ

ତିନା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରିନ୍)—୧ । (ପଶା ଓ କଉଡ଼ି ଖେଳରେ)—
Tinā ତିନି ସଂଖ୍ୟକ ଦାନ—1. The throw of dice or cowrie resulting in 3 in the game of dice or cowries).

୨ । (ତାସ ଓ ଗଞ୍ଜପା ଖେଳରେ) ତିନିବିନ୍ଦୁ ଥିବା ତାସ୍—
2. A card having 3 points on it (in card-play).

ତିନା ଧିନା—ଦେ ବି—୧ । ନାଚ ଓ ବାଦ୍ୟସହ ଗୀତର ଭଙ୍ଗି—
Tinā dhinā 1. A measure of song accompanied with music and dance.
ତିନ ଧିନ, ତିନେଇ ଧିନେଇ } ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଘରେ କଳି ବା ଅନର୍ଥ ଲାଗିବା—2. (figurative) Quarrelling in a family.

ତିନି—ଦେ. ବି (ସଂ. ତ୍ରୀଣି; ପ୍ରା. ତିଣ୍ଣି)—୧ । ୩ ସଂଖ୍ୟା—
Tini 1 Number 3.
তিন तीन
୨ । କଉଡ଼ି ବା ପଶାଖେଳରେ ୩ ସଂଖ୍ୟକ ଦାନ—
2. The throw of cowries or dice representing 3 marks.

ଦେ. ବିଣ—୧ । ୩ ସଂଖ୍ୟକ—1. Numbering three.
୨ । '୩' ସଂଖ୍ୟାର ପୂରଣ; ତୃତୀୟ—2 Third.

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣଙ୍କର ବିଶ୍ଵାସ ଯେ '୩' ସଂଖ୍ୟା ଅମଙ୍ଗଳକର; ଏଣୁ ଲୋକେ କହନ୍ତି 'ତିନ ତିରକଟ (କରକଟ) ମରଣ ନିକଟ' । ବିଶେଷ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ତିନି ସଂଖ୍ୟକ ପଦାର୍ଥ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହି ସଂଖ୍ୟା ଜଣ୍ଟସୂଚକ ଅର୍ଥରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା—ବାରମ୍ବାର ତତେ ତିନିବାର ସାବଧାନ କଲି; ଏଣିକି ମୋର ଦୋଷ ନାହିଁ ।]

ତିନି ଅବସ୍ଥା—ଦେ ବି—୧ । ପଦାର୍ଥର ତିନିଗୋଟି ଅବସ୍ଥା; ଘନ, ତରଳ ଓ ବାଷ୍ପୀୟ ଅବସ୍ଥା—1. Three conditions of things, solid, liquid and vapour.
Tini abasthā

୨ । ମନୁଷ୍ୟର ତିନି ଅବସ୍ଥା—ବାଲ୍ୟ, ଯୌବନ ଓ ଜରା—
2. Three states of manhood; childhood, youth and old age.

ତିନି ଅଲଗା ଫଟେ ଖାଁ—ଦେ. ପ୍ରବଚନ—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରୁ ନିଜର ଦାୟିତ୍ଵ ବା ସମ୍ପର୍କ ଛଡ଼ାଇ ଦେଇ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—One who has severed all connection with or responsibility from some matter.
Tini alagā phate khān

ତିନି ଅଙ୍ଗୁଳିଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. ହଂସପଦୀ, ଗୋଧାପଦୀ)—
Tini ānguliā ୧ । ହଂସପଦୀ ଲତା; ପର୍ଣ୍ଣଶାକଲତାବିଶେଷ—
গোয়ালি পানা 1. Vitis Latifolia.

[ଦ୍ର—ଏହା ଘରର କାନ୍ଥ ବା ଗଛର ବକଲାରେ ଥିବା ଫାଟରେ ଚେରକୁ ଫୁଟାଇ ଉପରକୁ ମାଡ଼େ । ଏହାର ପତ୍ର ତ୍ରିପର୍ଣ୍ଣୀ ଓ ଶ୍ଲେଷ୍ମଘ୍ନ ।]

୨ । (ସଂ. ଗୋଧାପଦୀ; ପାଦ ବା ଚେର ଗୋଧା ବା ଗୋଧି ଗୋଡ଼ ପରି ଥିବାରୁ)—ଭିନ୍ନ ଜାତୀୟ ବଡ଼ ଲତା—
বড় গোয়ালী সাপ পর থাবারু
हंसपदी 2. The Maiden hair fern; Vitis Pedala; Adiantum Lamulatum.

[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ସପ୍ତପର୍ଣ୍ଣୀ ଓ ଶ୍ଲେଷ୍ମଘ୍ନ । ଏହାକୁ ହଂସପଦୀ ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।]

ତିନିକଣିଆଁ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ତ୍ରିକୋଣ)—ତ୍ରିଭୁଜାକାର—
Tini kaniān Triangular.
তেকোণা, तीकोना (ତିନିକୋଣିଆଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିନି କରକଟ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତ୍ରି)—ତିନି ସଂଖ୍ୟା—
Tini karakata The number three.
ତିନି କରକଟ ମରଣ ନିକଟ—ଡଗ ।
(ତିନି ତିରକଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିନିକାନିଆ—ଦେ. ବି—ତିକଣ୍ଟା (ଦେଖ)
Tini-kāniā Tikantā (See)

ତିନି କାଳ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତ୍ରିକାଳ)—୧ । ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନର ତିନି ଅବସ୍ଥା—ବାଲ୍ୟ, ଯୌବନ ଓ ଜରା—1. The three stages of man's life, viz. childhood, youth and old age.
Tini kāla
তিনিকাল तीनकाल

୨ । ତ୍ରିକାଳ; ଦିବସର ତିନି ସମୟ—ସକାଳ, ଦିପହର ଓ ସନ୍ଧ୍ୟା—2. Three times of the day, viz. morning, noon and evening.

୩ । ତ୍ରିକାଳ; ତିନି ସମୟ—ଭୂତ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ୍—
3. The three tenses—past, present and future.

୪ । ପୃଥିବୀର ପ୍ରଥମ ତିନିଯୁଗ—ସତ୍ୟ, ତ୍ରେତା ଓ ଦ୍ଵାପର—
4 The three ages of the world before the present (Kali) age.

୫ । ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ରର ବିଧାନ ଅନୁସାରେ ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନର ପ୍ରଥମ ତିନିଗୋଟି ଆଶ୍ରମ—ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ, ଗାର୍ହସ୍ଥ୍ୟ ଓ ବାନପ୍ରସ୍ଥ—
The first 3 stages which a Hindu is enjoined to pass before he finally takes to begging before death.

(ଯଥା—ମୋର ତ ତିନିକାଳ ଗଲାଣି; ଆଉ ଏ ଚତୁର୍ଥ କାଳକୁ ଧନ ଅରଜିବ ?)

୬ । ଦିବା, ରାତ୍ରି ଓ ସନ୍ଧ୍ୟା—
6. Day, night and the transition periods.

ତିନିକି ତିନିହେଁ—ଦେ. ସର୍ବ—ତିନିଜଣ ଯାକ; ତିନିହେଁ ଯାକ—
Tiniki tinihen All the three (persons).
(ତିନିକି ତିନିବି, ତିନିକୁ ତିନିହେଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)
তিন্‌কে তিন্, तीनों, तिन्हु

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଈ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଈଂ	ଊଅ	ଘ
୨	୬	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଋଅ	ଔ	୯

ତିନି କୁଳ—ଦେ. ବି—କୌଣସି ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀର ସମ୍ପର୍କୀୟ ୩ ଗୋଟି
Tini kula ବଂଶ—ପିତୃକୁଳ, ମାତାଙ୍କର ପିତୃକୁଳ ଓ ଶ୍ୱଶୁରକୁଳ-
ତିনকুল The three families with which a woman
तीनकुल has connection, viz. her father's family, her mother's father's family and her own · i. e. the family in which she is married).

(ଯଥା—ଦୃଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ ତିନି କୁଳରେ କଳଙ୍କ ଲଗାଏ ।)

ତିନିକେ—ଦେ. ଅ—ତିନିଗୁଣିତ ବା ତ୍ରିଗୁଣିତ ଏକ—
Tinike Three into one; three multiplied by one.
তিনেকে ତିନିକେ ତିନିପଣ—ଗଣିତ ।

ତିନି ଗୁଣ—ଦେ. ବି—୧ । ସତ୍ତ୍ୱ, ରଜଃ ଓ ତମଃ—
Tiniguna 1. The virtuous, worldly and sinful
তনগুন qualities of nature

୨ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ବା ପରିମାଣର ଗୁଣିତ ୩—
2. Three times as much.

୩ । ଉତ୍ତମ, ମଧ୍ୟମ ଓ ମନ୍ଦ ଗୁଣମାନ—
3. Good, medium and bad qualities.

ତିନି ଗୁଣା—ଦେ.ବି—ତିନି ଗୁଣ (୨) (ଦେଖ)
Tini-gunā Tini guna (2) (See).
তনগুনা ଦେ. ବିଣ—୧ । (ସ. ତ୍ରିଗୁଣ)—ତିନି ସରିଆ—
तीनगुना Three-stringed.

ସପ୍ତ ସ୍ୱର ତନ୍ତ୍ରୀ,
ସ୍ୱର ବାଦ୍ୟ ତିନିଗୁଣ—ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

୨ । ତ୍ରିଗୁଣିତ—2. Treble; thrice as much.

ତିନିଟା—ଦେ. ବିଣ (ଅନାଦରାର୍ଥ)—୩ ଗୋଟା; ତିନି ସଂଖ୍ୟକ—
Tinitā Three; numbering three.
তনটা, তনটে तिनठो

(ତିନିଟ, ତିନୁଟା, ତିନୋଟା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବି—୧ । ତିନି
তন্টে, তনটা ସଂଖ୍ୟା—1. Three in number.

୨ । ଘଣ୍ଟାରେ ୩ ବାଜିବା ବେଳ—
2. Three o'clock.

ତିନିଟି—ଦେ. ବି (ଆଦରାର୍ଥ)—ତିନି ସଂଖ୍ୟା—
Tiniti Three in number.

(ତିନିଟି, ତିନୁଟି, ତିନୋଟି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବିଣ—୩ ଗୋଟି;
তিনটি ତିନି ସଂଖ୍ୟକ—Three; numbering three.

ତିନି ତବତିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅବସ୍ଥା ସଚ୍ଛଳ ଥିବାରୁ
Tini tabatiā ସେ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ୩ ବେଳ ତତଲ ଭାତ ଖାଏ—
One who can afford to take fresh cooked rice 3 times a day; well-to-do.

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଗରିବ ଲୋକେ ନାନାପ୍ରକାର ଅସୁବିଧାରେ ଥିବାରୁ ତିନି ବେଳଯାକ ଗରମ ଭାତ ଖାଇବାର ସୁବିଧା ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ ।]

ଦେ. ବି—ତତଲ ଖାଇବା ବ୍ୟକ୍ତି—
A person who takes fresh boiled rice.

ଗରିବ ଘରର ତିନିତବତିଆ,
ମଇଁରେ ବସିଛି ନିସ୍ତବତିଆ—ଢଗ ।

ତିନି ତାରବନ୍ଧ—ଦେ. ବି—ଚିନିରସ ବା ଗୁଡ଼ର ଖୁବ୍ ପତଳା ପାଗ—
Tini tārabanda Thin condition of boiling
তিনতার syrup.
तिनतारबंद

ତିନିତାର } —ଅନ୍ୟରୂପ
ତିନିତାରି }

[ଦ୍ର—ଚିନି ବା ଗୁଡ଼ରେ ପାଣି ଦେଇ ତାକୁ ନିଆଁ ଉପରେ ବସାଇ ଅଉଟିଲେ ଶିରା ବା ରସ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଯେଉଁ ପତଳା ରସକୁ ଚଟୁରେ ଉପରକୁ ଟେକିଲେ ପ୍ରଥମେ ତିନିଧାର ହୋଇ ରସ ଝରେ ତାକୁ 'ତିନିତାରବନ୍ଧ' ଓ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ବହଳ ହେଲେ, ଯହିଁରୁ ଦୁଇଧାର ଝରେ ତାକୁ 'ଦୁଇତାରବନ୍ଧ' ବୋଲାଯାଏ । ରସ ଆହୁରି ବହଳ ହୋଇଗଲେ ତାକୁ ଚଟୁରେ ଟେକିଲେ ଯହିଁରୁ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଧାର ଖସି ପଡ଼େ, ତାକୁ 'ଏକତାରବନ୍ଧ' ପାଗ କୁହାଯାଏ ।]

ଦେ. ବିଣ—ତିତାରି (ଦେଖ)—Titāri (See).

ତିନି ତେ(ଥେ)ଣ୍ଟିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ୩ ଜଣ
Tini te(the)ntiā ଲୋକଙ୍କର ଅଧିକାର, ଦାୟିତ୍ୱ ବା ସ୍ୱତ୍ୱ
(ତିନିତେଣ୍ଟିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଥାଏ; ତିନିଜଣଙ୍କର ଇଯମାଲି (ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରଭାବେ ନୁହେ)—
(any work) Belonging to 3 joint owners or masters i. e. for which three (that is, many persons) are jointly interested and for which the responsibility does not attach to any one in particular.

ତିନିତେଣ୍ଟିଆ କାରୁବାର
ଖାଏ ଶିଆଳ ବେକ ମୋଡ଼—ଢଗ ।

[ଦ୍ର—'ତିନି' ଏଠାରେ 'ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଅର୍ଥରେ' ପ୍ରଯୁକ୍ତ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଜଣକର ପୂର୍ଣ୍ଣ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ନ ରହିଲେ ତହିଁରେ ବିଶୃଙ୍ଖଳା ଘଟିବା ସ୍ୱାଭାବିକ ।]

ତିନି ଧୂପ ପାଞ୍ଚ ଅବକାଶ—ଦେ. ବି—୧ । ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ଓ ଲିଙ୍ଗରାଜ
Tini dhūpa pāncha abakāsa ମହାପ୍ରଭୁ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେବତାଙ୍କଠାରେ ହେଉଥିବା ୩ ଧୂପ ଓ ୫ ଅବକାଶ—
1. The 3 major rituals and 5 minor rituals of worship performed before the Deities Jagannath at Puri, Lingaraj in Bhubaneswar and other places.

[ଦ୍ର—ପ୍ରଥମ ଅବକାଶ—ଦନ୍ତଧାବନ ଓ ସ୍ନାନ (ଏଥିରେ ପଞ୍ଚାମୃତ ଅର୍ପିତ ହେଉଥିବାରୁ ଏହା ଗୋଟିଏ 'ଭୋଗ' ମଧ୍ୟରେ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପଢ଼ ମୁଖରେ ବହୁତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ

ଘଣ୍ଟା । ଦ୍ୱିତୀୟ ଅବକାଶ—ବଲ୍ଲଭ-ଭୋଗ । ପ୍ରଥମ ଧୂପ—ସକାଳ ଧୂପ । ତୃତୀୟ ଅବକାଶ—ଭୋଗ ମଣ୍ଡପ । ଦ୍ୱିତୀୟ ଧୂପ—ଦ୍ୱିପହର ଧୂପ । ଚତୁର୍ଥ ଅବକାଶ—ଗୋଧନ ବାହୁଡ଼ା ବା ଚେରା ପିଠା । ତୃତୀୟ ଧୂପ—ସଞ୍ଜ ଧୂପ । ପଞ୍ଚମ ଅବକାଶ—ବଡ଼ ସିଂହାର ଭୋଗ । ତିନି ଧୂପରେ ଷୋଡ଼ଶୋପଚାରରେ ପୂଜା ହୁଏ; କିନ୍ତୁ ପାଞ୍ଚ ଅବକାଶରେ ପଞ୍ଚୋପଚାର ପୂଜାର ବିଧାନ ଅଛି । ଏ 'ଧୂପ' ଓ 'ଅବକାଶ' ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭୋଗ ସମୟରେ ଧୂପ ଦୀପାଦି ଦିଆ ଯିବାର ବିଧି ଅଛି, ମାତ୍ର ଅବକାଶ ବେଳେ ଧୂପଦୀପାଦି ପରିବର୍ତ୍ତେ ପୁଷ୍ପ-ସମର୍ପଣ କରାଯାଏ । ଧୂପ ବେଳେ ପୂଜାପଣ୍ଡା ଦେବତାଙ୍କ ପିଣ୍ଡି ବା ସିଂହାସନ ଉପରେ ବସି ପୂଜା କରେ, କିନ୍ତୁ ଅବକାଶ ବେଳେ ସିଂହାସନ ତଳେ ବସେ । ଏହିବାକ୍ୟର ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ଅର୍ଥପାଇଁ ଅବକାଶ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ ।]

୨ । ମନୁଷ୍ୟର ଶୌଚାଦି ନିତ୍ୟ କର୍ମ—
2. The daily habits of a person.

(ଯଥା—ତାର ତ ଏବେବେଳଯାଏ ତିନି ଧୂପ ପାଞ୍ଚ ଅବକାଶ ସରି ନାହିଁ !)

ତିନି ପଟ—ଦେ. ବି—୧ । ତିନିଥର; ତିନିଗୁଣ—
Tini pata 1. Three times.

(ତିପଟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ତିନି ପଟ ବା ଦିଗ; ଆଗ, ପଛ ଓ ପାର୍ଶ୍ୱ—2. Front, back and sides of a person.

तिनगुना · ଦେ. ବିଣ—ତିନି ଗୁଣ ପରିମିତ; ତ୍ରିଗୁଣିତ—
तिगुना Thrice as much as; treble.

ତିନି ପିଢ଼ି—ଦେ. ବି. (ସ. ତ୍ରି. ପୀଠ)—
Tini pirdhi ୧ । ଆପଣାର ଉପର ଓ ତଳର ୩ ପୁରୁଷ—
तिनपीढ़ि 1. Three generations above and
तीनपिढ़ी below a person.

୨ । ଆପଣାର ପିତା, ଆପେ ଓ ଆପଣାର ପୁତ୍ର ଏପରି ୩ ପୁରୁଷ—2. One's father; one's self and one's son.

(ତିନିପୁରୁଷ, ତିନିପୁସ୍ତାନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିନି ପୁର—ଦେ. ବି—୧ । (ତ୍ରିପୁର) ସ୍ୱର୍ଗ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଓ ପାତାଳ—
Tini pura 1. Heaven, earth and the
तिनपुर nether regions.
तीनपुर ୨ । ତିନି ପରସ୍ତ—2. Three layers or folds.

ଦେ. ବିଣ.—ତିନିପରସ୍ତିଆ—Having 3 layers or folds.

ତିନିପୁର ମଲ୍ଲୀ—ଦେ. ବି. (ସ ତ୍ରିପୁରମଲ୍ଲୀ)—ତିନିପ୍ରସ୍ତ ପାଖୁଡ଼ା ଥିବା
Tinipura malli ମଲ୍ଲିଫୁଲ; ତବଲ ମଲ୍ଲିଫୁଲ; ମୁଗରା ମଲ୍ଲୀ;
मोतियाबेला ତିପୁରା ମଲ୍ଲୀ—A kind of treble-petalled
मोगराबेला jasmine; double jasmine.

ତିନି ପୁରୁଷ—ଦେ. ବି.—୧ । (ବ୍ୟାକରଣ) ୧ମ ପୁରୁଷ, ୨ୟ ବା ମଧ୍ୟମ
Tini purusha ପୁରୁଷ ଓ ୩ୟ ପୁରୁଷ—1. The three
तिनिपुरुष persons in grammar.
तीनिपुरुष ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ପିତୃ, ପିତାମହ ଓ ପ୍ରପିତାମହ—
2. One's father, grand father and great grand father.

୩ । ତିନିପିଢ଼ି (ଦେଖ)—3. Tinipirdhi (See)

ତିନି ପ୍ରଭୁ—ଦେ. ବି.—୧ । (ହିନ୍ଦୁମତ) ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ ଓ ମହେଶ୍ୱର—
Tini prabhu 1. The Hindu Trinity.

(ତିନି ଦେବ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ୍ ମତ) ପରମ ପିତା ଈଶ୍ୱର, ପୁତ୍ର ଓ ଈଶ୍ୱରପୁତ୍ର ଯୀଶୁ—2. God the Father, the Son and the Holy Ghost.

ତିନି ପ୍ରାଣୀ—ଦେ. ବି.—ଏକ ପରିବାରସ୍ଥ ତିନିଜଣ ମାତ୍ର ବ୍ୟକ୍ତି ଯଥା—
Tini prāni ସ୍ୱାମୀ, ସ୍ତ୍ରୀ, ଓ ସନ୍ତାନ କିମ୍ବା ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ମାତା—
Three persons comprising a family e.g. one's self, wife and child or one's self, wife and mother.

ଶାଶୁ ମଲ ବୋଉ ବେଇଲା, ସେଇଁ ତିନି ପ୍ରାଣୀ କ ସେହି
ତିନି ପ୍ରାଣୀ ହେଲା । ଢଗ ।

ତିନି ବକତ—ଦେ. ବି. —(ସ. ତ୍ରୀଣି+ଆ. ୱକ୍ତ୍) ତିନି ବେଳ (ଦେଖ)
Tini bakata Tini bela (See).

ତିନିବଞ୍ଚ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଶକଟା ଖେଳର ଦାନବିଶେଷ
Tinibañcha (ଯେଉଁ ଦାନରେ ୩ ଗୋଟି 'ଏକ' ପଡ଼େ ଓ ଯାହାର ମୂଲ୍ୟ ୩)—A throw of dice in the game at Sakatā consisting of 3 'ones' or units.

ତିନି ବାଙ୍କ—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ତ୍ରିବକ୍ର)—୧ । ତିନିସ୍ଥାନରେ ବଙ୍କା;
Tini bānka ତ୍ରିଭଙ୍ଗିମ—1 Bent at 3 places.
तीनीबाँका ୨ । ବହୁସ୍ଥାନରେ ବଙ୍କା —
तीनबाँका 2. Bent or curved at many places.

ତିନି ବାଙ୍କେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ବଙ୍କାଭାବରେ; ଅନେକସ୍ଥାନରେ ବଙ୍କା—
Tini bānke ହୋଇ—In a curved manner.

ସୁଗନ୍ଧ ପେଡ଼ି ସେନ କାଖେ
ପଥେ ଚଳିଛ ତିନିବାଙ୍କେ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭଗବତ ।

ତିନି ବେଦ—ଦେ. ବି—ଋକ୍, ସାମ ଓ ଯଜୁ—
Tini beda The 3 Bedas.

ତିନି ବେଳ—ଦେ. ବି—୧ । ତିନି କାଳ (ଦେଖ)
Tini bela 1. Tini kāla (See)
तीनबेला (ଯଥା—ସେ ତିନିବେଳରେ ତିନିକଂସା ଖାଏ ।)
तीनबक्त ୨ । ତିନିଥର—2. Three times.

ତିନିମା ତିରୁପୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଗାଈରେ ପକାଇ ଖେଳିବା
Tinimā tirupu କଉଡ଼ି ବା ବାଣ୍ଟି ଖେଳର ତୃତୀୟ ଆଘାତ—
Name of the third stroke in a certain game of marble or cowries.

୧	ଙ	ଞ	ଋ,ୠ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍ଥ	ଉଅ
୨	ଙ	ଞ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ତ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଚ

ତିନି ଯୁଗ—ଦେ. ବି—ସତ୍ୟ, ତ୍ରେତା ଓ ଦ୍ୱାପର—
Tini juga — The 3 cycles or ages through which the world has already passed.

ତିନିଶ—ସ. ବି—ବନ୍ୟତରୁବିଶେଷ; ବାଟ୍ଟଣ ଗଛ—
Tinisa — A timber-wood tree; Ougenia Dalborgioides.
ସ. ନାମ· ତିନାଶକ, ଶକଟ, ଇଥିକ, ଅଶକ, ତିନଶ, ସ୍ୟନ୍ଦନ, ଶତାଙ୍ଗ, ଜଳଧର, ନେମୀ, ରଥଦ୍ରୁ, ବଞ୍ଜୁଳ, ମେଷୀ, ଅତିମୁକ୍ତକ, ଚକ୍ରବୃକ୍ଷ, ତନ୍ତୀ, ଭସ୍ମଗର୍ଭ
ଜାରුଜ
तिरिच्छ, सन्दन, तिनाश
ମ. ତିବସ
ଗୁ. ତନ୍ନୌ

[ବ୍ର—ଏହାର କାଠ ଭାରି କଠିନ ଓ ଯୋଡ଼ା ଇଟା ପରି ଫିକା ନାଲି ବର୍ଣ୍ଣ। ଏହି କାଠ ଦ୍ୱାରା ଶଗଡ଼ର ଚକ ଓ ଅଖ ଆଦି ହୁଏ। ଏଣୁ ଏହାର ସଂସ୍କୃତ ନାମାନ୍ତର—ସ୍ୟନ୍ଦନ, ନେମୀ ଓ ରଥଦ୍ରୁ। ଏହାର ଫୁଲ ଧଳା ଓ ଫେନ୍ଥା ଫେନ୍ଥା ହୁଏ; ଫଳ ଛୁଇଁ ପରି। ବସନ୍ତକାଳରେ ଗଛର ପତ୍ର ଝଡ଼ି ପଡ଼େ ଓ ନୂଆ ପତ୍ର ବାହାରେ। ବଣରେ ଏକତ୍ର ଅନେକ ଗଛ ଉଠେ ବୋଲି ଏହାର 'ତିନିଶ' ନାମ ହୋଇଅଛି। ଏହା ବିହାର, ଓଡ଼ିଶା ଓ ମଧ୍ୟଭାରତର ଜଙ୍ଗଲମାନଙ୍କରେ ଜନ୍ମେ। ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା କଫ, ପିତ୍ତ, ରକ୍ତଦୋଷ, କୁଷ୍ଠ, ପ୍ରମେହ, ଶ୍ୱିତ୍ର, ଦାହ, ବ୍ରଣ, ପାଣ୍ଡୁ ଓ କୃମିନାଶକ।]

ତିନିହେଁ—ଦେ. ସର୍ବ—ତିନିଜଣଯାକ—
Tinihen̄ — All the three.
तीनजनाई तिनों, तिहुँ
(ତିନିଏଁ, ତିନିହିଁ, ତିନିହେଁଯାକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିନି ହୋର—ଦେ. ବିଣ. (ମୂଳ. ଦୋହୋର)—ତ୍ରିଗୁଣ; ତିନି ସର ହୋଇ ଭଙ୍ଗା ହୋଇଥିବା—
Tini hori — Folded thrice; threefold.
तीगुना
तेहरा (ଯଥା—ଦଉଡ଼ିକୁ ତିନିହୋର କରି ଭାଙ୍ଗିଲେ ତାହା ଦୃଢ଼ ହୁଏ।)

ତିନ୍ତା—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ତିମ୍ ଧାତୁ=ଆର୍ଦ୍ର ହେବା)—ଆର୍ଦ୍ର; ଓଦା—
Tintā — Wet; moistened; damp.
भीजा
ଦେ. ବି—୧। ଆର୍ଦ୍ର ହେବା; ଓଦା ହେବା, ତିନ୍ତିବା—
तर, भीगा; भीगना — 1. The state of being wet or moistened.
୨। ଓଦା କରିବା—2. Moistening; wetting.

ତିନ୍ତା(ନ୍ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ତିନ୍ତିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—
Tintā(nte)ibā — ୧। ଓଦା କରିବା; ଭିଜାଇବା—
भीजाना; तीताना — 1 To wet; to moisten.
भिगाना, तिमाना — ୨। ବତୁରିବା—2. To damp.

ତିନ୍ତାତିନ୍ତି—ଦେ. ବି—୧। ଆର୍ଦ୍ର ହେବା—
Tintā-tinti — 1. The state of being moistened.
भीजाभीजी — ୨। ପରସ୍ପର ପରସ୍ପରକୁ ଓଦା କରିବା—
भिगाभिगि — 2. Mutually moistening each other.

ତିନ୍ତିଡ଼(ଡ଼ୀ)—ସ. ବି. (ତିମ୍ ଧାତୁ=ଆର୍ଦ୍ର ବା କ୍ଲେଦଯୁକ୍ତ ହେବା+ଅତ୍ୟର୍ଥରେ ଦ୍ୱିତ୍ୱ+ଡ଼+ଈ, ପକ୍ୱଫଳ କ୍ଲେଦଯୁକ୍ତ ଥିବାରୁ)—ତିନ୍ତୁଳି (ଦେଖ)
Tintiṟḏa(ṟḏi) — Tintuḻi (See)
ତିନ୍ତିଡ଼ିକା; ତିନ୍ତିଡ଼ୀ; ତିନ୍ତିଡ଼ୀକ } ଅନ୍ୟରୂପ

ତିନ୍ତିଡ଼କାମ୍ଳ—ସ. ବି. (ପାରିଭାଷିକ ଶବ୍ଦ)—ଚଖାମ୍ଳ; ଏକପ୍ରକାର ବୈଜ୍ଞାନିକ ଦ୍ରାବକ—Tartaric acid.
Tintiṟḏakāmḻa
[ତିନ୍ତିଡ଼ିକାମ୍ଳ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ତିନ୍ତିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ତିମ୍ ଧାତୁ=ଓଦା ହେବା; ମୂଳ. ସିକ୍ତ)—
Tintibā — ଓଦା ହେବା; ଭିଜିବା—To become wet; to be moistened.
तीता; भीजा
भीगना
[ତିନ୍ତା(ନ୍ତେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତ]

କର୍ମ ନ ପାରେ ଚୋରେ ଛୁଇଁ
କାଳେ ନ ତିନ୍ତେ ଯେଉଁ ଧନ—
ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ।

ତିନ୍ତି ବୁଡ଼ି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ତିନ୍ତିବା ଓ ବୁଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ; କ୍ରି ବିଣ. ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)—ବର୍ଷା ପାଣିରେ ଓଦା ହୋଇ ଓ ପାଣିରେ ପଶି, ଅର୍ଥାତ୍ ବାଟରେ ଆସିଲାବେଳେ ମେଘରୁ ପଡ଼ିବା ବର୍ଷା ପାଣିରେ ଓ ବାଟରେ ଥିବା ଜଳାଶୟାଦିର ପାଣି ଦ୍ୱାରା ଓଦା ହୋଇ ସୁଦ୍ଧା ତାହିଁର ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନ କରି (ଦଉଡ଼ିବା ବା ଆସିବା)—
Tinti buṟḏi — (to come or run to a place) Having been drenched with rain and water on the way.
(ଯଥା—ଆପଣ ଏଠାକୁ ଆସିଛନ୍ତି ଶୁଣି ଆପଣଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ଆମେ ୪ କୋଶ ବାଟ ତିନ୍ତିବୁଡ଼ି ଆସିଛୁଁ।)

ତିନ୍ତିଲୀ—ସ. ବି. (ତିମ୍ ଧାତୁ+ଅତ୍ୟନ୍ତାର୍ଥରେ ଦ୍ୱିତ୍ୱ+ଡ଼+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ଡ଼ ସ୍ଥାନରେ ଲ)—ତିନ୍ତୁଳି (ଦେଖ)
Tintiḻi — Tintuḻi (See)

ତିନ୍ତୁ କୋଳି—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର କୋଳି—
Tintu koḻi — A species of plum.

ତିନ୍ତୁଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସ. ତିନ୍ତିଡ଼ୀ)—ତିନ୍ତୁଳି (ଦେଖ)
Tinturḏi — Tintuḻi (See)

ହସିବାକୁ ଥାଇଁ ଅସତୀ ତିନ୍ତୁଡ଼ି ସୁରତରୁ ଶାଖୋଟକ—
ନନ୍ଦକିଶୋର. ଶର୍ମିଷ୍ଠା।

ତିନ୍ତୁଳି—ଦେ. ବି. (ସ. ତିନ୍ତିଲୀ)—୧। ତିନ୍ତିଡ଼ୀ ଗଛ ଓ ତାହାର ପକ୍ୱଫଳ—Tamarind tree and its ripe fruit; Tamarindus Indica.
Tintuḻi
ସ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଅମ୍ଳିକା, ଚିଞ୍ଚିକା, ଅମ୍ଳୀ, ଚୁକ୍ରା,

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ପାଠକମାନେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗଡ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ, କୃଥ ନ ମିଳିଲେ 'କୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍ଖି ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ୍' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଦନ୍ତଶଠା, ଅମ୍ଳା, ଚିଞ୍ଚିକା, ଚିଞ୍ଚା, ତିନ୍ତିଡ଼ୀ, କାଠତିନ୍ତିଡ଼ୀ
ତେଁତୁଲ
अम्लि; इम्लि
ତେ. ଚିନ୍ତାପାଣ୍ଡୁ, ଚିଞ୍ଚ
ତା. ପୁଳି
ମ. ଇମଲୀ, ଚିଞ୍ଚ
ଗୁ. ଆମ୍ଲି
ଆ. ତମର ହିନ୍ଦୀ
ଆସାମୀ. ତେଁତେଲୀ
(ତେନ୍ତୁଳି—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ଏହା କୃଷ୍ଣଚୂଡ଼ାଦି ବର୍ଗର ବୃକ୍ଷ । ଏହା ଭାରତବର୍ଷରେ ସର୍ବତ୍ର ଜନ୍ମେ; ବସନ୍ତକାଳରେ ନୂଆ ପତ୍ର ଧରେ, କିନ୍ତୁ ପୁରୁଣା ପତ୍ର ଏକାବେଳେ ଝଡ଼ି ପଡ଼େ ନାହିଁ । ଏହାର କାଠ ଖୁବ୍ ଶକ୍ତ । ଏଣୁ ଏ କାଠରେ ଅଙ୍ଗାର ତିଆରି କରାଯାଏ । ଏ କାଠ ମଧ୍ୟ ଉତ୍ତମ ଜଳେ । ଏହାର ପତ୍ର ଓ ଫୁଲ ମଧ୍ୟ ଖଟାଳିଆ । ଏହାର କଞ୍ଚା ଫଳକୁ କଅଁଳି ବୋଲାଯାଏ । କଞ୍ଚା ତିନ୍ତୁଳି ଅମ୍ଳ, ଗୁରୁ, ବାୟୁନାଶକ ଏବଂ ପିତ୍ତ, କଫ ଓ ରକ୍ତଦୁଷ୍ଟିକାରକ । ପାଚିଲା ତିନ୍ତୁଳି ଅଗ୍ନି-ଦୀପକ, ସାରକ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ କଫ ଓ ବାୟୁନାଶକ ।]

୨ । ପାଚିଲା ତିନ୍ତୁଳି ଫଳରୁ ଚୋପା ଛଡ଼ାଇ ମଞ୍ଜି ଓ ପାରୁକୁ ପୃଥକ କରିବା ପରେ ରହିଯିବା ସାର ପଦାର୍ଥ—
2. The pulpy substance inside the tamarind fruit after it is peeled off and the fibres removed.

ତିନ୍ତୁଳିଆ ବିଛା—ଦେ. ବି. (ସ୍ତ୍ରୀ. ନାମ ଶର୍ଜୁ)—ନାଲିରଙ୍ଗର ଏକ
Tintuliā bichhā ପ୍ରକାର ଶତପଦୀ ବିଷଧର କୀଟ—
तेँतुलीया बीछा; तेँतुले बीछा A centiped; Scolopenda
गोजर, कनखजूरा Singulata.
(ତେନ୍ତୁଳିଆ ବିଛା—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ ପାଚିଲା ତିନ୍ତୁଳି ପରି ଦେଖାଯାଏ । ଏହାର ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ରେ ୨ଟି ନାହୁଡ଼ ଥାଏ । ଏ ନାହୁଡ଼ ମାରିଦେଲେ ଭାରି ଯନ୍ତ୍ରଣା ହୁଏ । ଏ ପାଟିରେ କାମୁଡ଼େ, ମାତ୍ର ଏହାର ନାହୁଡ଼ର ଜ୍ୱାଳା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଯନ୍ତ୍ରଣାଦାୟକ । ଲୋକେ ଏହି ବିଛାର ନାହୁଡ଼ର ଆଘାତକୁ 'ବିଛା କାମୁଡ଼ିବା' ବା 'ବିଛା ମାରିବା' ବୋଲି କହି ଥାଆନ୍ତି । କଳା ବିଛା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓ ଦୁର୍ବିଷ । ବିଛା କଳା ଓ ନାଲି ଭେଦରେ ଦୁଇପ୍ରକାର ।]

ତିନ୍ତୁଳିଆ ବିଛା କାମୁଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—
Tintuliā bichhā kāmurdibā ତୀବ୍ର ଯାତନାଦାୟକ
(ମୁଣ୍ଡରେ ତିନ୍ତୁଳିଆ ବିଛା କାମୁଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଚିନ୍ତାରେ ବ୍ୟତି-ବ୍ୟସ୍ତ ହେବା; ଘୋର ଚିନ୍ତାରେ ଅଭିଭୂତ ହେବା—
Being overpowered with stinging or distressing thoughts.

ତିନ୍ତୁଳି ଖାଇଲା ପରି ମୁହଁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁଖରେ ବିରକ୍ତିଭାବ
Tintuli khāilā pari muhañ karibā ପ୍ରକାଶ କରିବା;
ମୁହଁ ବିରକ୍ତକଲେଇବା; ମୁହଁକୁ ବିରକ୍ତିଆ କରିବା—
To have a frowning face; to scowl.
[ଦ୍ର—ଖଟା ଖାଇଲେ ମୁହଁ ଲେଉଟିଛି ହୋଇଯାଏ । ବିରକ୍ତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ମୁହଁର ସେହି ଭଙ୍ଗୀ ହୁଏ । ଏଥିପାଇଁ ଲୋକର ମୁହଁରେ ବିରକ୍ତିଭାବ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲେ ବୋଲାଯାଏ, 'ଅମୁକ ତିନ୍ତୁଳି ବା ଖଟା ଖାଇଲା ପରି ମୁହଁ କରୁଛି ।']

ତିନ୍ତୁଳି ଛାଟ—ଦେ. ବି—୧ । ତେନ୍ତୁଳି ଡାଳରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଛାଟିଆ—
Tintuli chhāṭa 1. A rod of tamarind twig.

> ଅସିବୁ ସିରୁରେ କଲାମାଣିକ !
> ତୋହର ପାଇଁ କି କଡ ଗଞ୍ଜଣା, ପିଠିରେ ତିନ୍ତୁଳି ଛାଟ—ଛଗ ।

[ଦ୍ର—ତେନ୍ତୁଳି ଗଛର ଡାଳ ଭାରି ଟେମଡ଼ା ଥିବାରୁ ତହିଁରେ ପ୍ରହାର କଲେ ତାହା ସହଜରେ ଭାଙ୍ଗି ଯାଏ ନାହିଁ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଗଛର ଛାଟ ଅପେକ୍ଷା ତିନ୍ତୁଳି ଛାଟର ମାଡ଼ ବେଶି କାଟେ ।]

୨ । ତିନ୍ତୁଳି ଛାଟ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର—
2. Stripes with a tamarind twig.

ତିନ୍ତୁଳି ସଢ଼ା(ଢ଼ା)—ଦେ. ବି—କଅଁଳି ସଢ଼ା (ଦେଖ)
Tintuli sardā(rdhā) Kayāñ sardā (See)

ତିନ୍ଦା(ନ୍ଧା)କିଟା—ଦେ. ବି—ନାଚ ଓ ଅନକ୍ଷବାଦ୍ୟର ବୋଲୁଟି—
Tindā(ndhā)kiṭā The key-words used in dancing to the tunes of a drum.
ତିନ୍ଦାକିଟା, ତିନ୍ଦାକିଟୋ, ତିନ୍ଦାତା, ତିନ୍ଦା ତାଡିନ୍ଦା, ତିନ୍ଦା ତାଧିନ୍ଦା } ଅନ୍ୟରୂପ

ତିନ୍ଦୁ—ସଂ. ବି. (ତିମ୍ ଧାତୁ=ଓଦା ହେବା+ଉ; ଦ ଆଗମ)—
Tindu କେନ୍ଦୁ ଗଛ ଓ ଫଳ—
(ତିନ୍ଦୁକ—ଅନ୍ୟରୂପ) Diospyrus Embryopteris.

ତିନ୍ଦୁକ ତୀର୍ଥ—ସଂ. ବି—ମଥୁରା ନିକଟରେ ଥିବା ହିନ୍ଦୁ ତୀର୍ଥ ବିଶେଷ—
Tinduka tirtha A sacred place near Muttra (U. P.)

ତିପଟ—ଦେ. ବି—ତେପଟ; ତିନଗୁଣ—
Tipaṭa Three times as much.
तेपट ଦେ. ବିଣ—ତିନି ଗୁଣ ପରିମିତ—
तिगुना Thrice as much; treble.

ତିପାହିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରିପଦୀ)—
Tipāhiā ତିନି ଗୋଡ଼ିଆ ଷ୍ଟୁଲ—
तेपाया A tripod; a tepoy; a stool with three legs
तिपाइ
ତିପାଇ, ତିପାୟା, ତିପାହିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଦେ. ବିଣ—ତିନି ଗୋଡ଼ିଆ—
Three-legged.

ତିପିରି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବେପାର ବଣିଜରେ ଧନର କ୍ଷତି—
Tipiri Loss of money in trade.

ତିପୁର(ରି)—ଦେ ବି. (ସଂ. ତ୍ରିପୁର)—
Tipura(ri) ୧ । ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ବା ପିଷ୍ଟକ ବିଶେଷ—
1. A kind of sandwich cake.

୧	ଙ	ଡ଼	ଋ,ଋ	ଠ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ସ୍ମ	ଜ	ଗ,ଷ	କ୍ଷ	ଇପ୍ସ	କ୍ଷ୍ମ	ଘ
୨	ଢ଼	ଡ଼	ଋୂ	ଲୃ	ପ୍ତେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ବାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଙ୍ଗ	ଯ	ଯ	ଙ୍ଗ	ଇଥ	ଞ୍ଜ	ନ୍

[ଦ୍ର—ଏଥିଉତରେ ୩ ଉପାଦାନରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଦୂର ହୋଇଯାଇ ଥାଏ ।]

୨ । ତଗ୍ରଟ; ଟଗର (ଦେଖ)—2. Tagara (See)

[ଦ୍ର—ଏ ଫୁଲକୁ ଚପୁଡ଼ି ସେହି ରସକୁ କଲ୍କ ଟୋପାଏ ଲେଖାଏଁ ଅଖିରେ ପକାଇଲେ ୪୦ ଦିନରେ ସବୁ ପ୍ରକାର ଚକ୍ଷୁ ରୋଗ ଦୂର ହୁଏ । (ଏହା ପରୀକ୍ଷିତ)]

ଦେ. କି. ବିଣ.—(ହଳଦ, ଚଉ ଅଦକୁ) ୩ ଥର ବା ୩ ଥର (ବାଟିବା)—(to pestle turmeric etc.) Thrice or three times.

(ଯଥା—ହଳଦୀକୁ ତିଫୁର ବାଟିଲୁ ।)

ତିଫାଇତ୍(ତି)—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତଫାୟୁତ୍)—ଲାଭ—
Tiphāit(ti) Profit.
কিফায়ত किफायत
[ତିଫେଇତ(ତି), ତିଫାର୍ଡ୍, ତିଫାୟୁତ୍(ତି)—ଅନ୍ୟରୂପ ।]

ତିବିରି—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ତିବ୍ର)—
Tibiri ୧ । ଦୁଷ୍ଟ—1. Wicked.
(ତିବିରି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଚଞ୍ଚଳ; ଚପଳ—
2. Fickle; restless.

ତିବେ(ଭେ)ଇ—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ—ତିଘେଇ (ଦେଖ)
Tibe(bhe)i Tighei (See)

ତିବେଣୀ—ଦେ. ବି—କହୁଣିଆ (୨) (ଦେଖ)
Tibeṇī Kahuṇiā (2) (See)
[ତିରବେଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ତିମ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଆର୍ଦ୍ର ହେବା; ଓଦା ହେବା—
Tim (root) 1. To be wet.
୨ । ଓଦା କରିବା—
2. To damp; to moisten (Apte).
୩ । ନିଶ୍ଚଳ ହେବା—3. To become quiet or tranquil; to be calm (Apte).

ତିମି—ସ. ବି. ପୁଂ. (ତିମ୍ ଧାତୁ=ଆର୍ଦ୍ର ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—
Timi ୧ । ସମୁଦ୍ରବାସୀ ବୃହଦାକାର ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷ—
(ତିମୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Whale.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ସ୍ତନ୍ୟପାୟୀ ଜୀବ (mammal);ଆକାରରେ ୭୦ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ ହୁଅନ୍ତି । ଏମାନେ ୨ ପ୍ରକାର; ଯଥା—ଦନ୍ତଯୁକ୍ତ ଓ ଦନ୍ତହୀନ; ଶୀତପ୍ରଧାନ ଅଞ୍ଚଳର ସମୁଦ୍ରରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଜାହାଜମାନେ ଏମାନଙ୍କୁ ଜେଣ୍ଟାରେ ମାରି ଏମାନଙ୍କଠାରୁ ଚର୍ବି ବାହାର କରି ସେହି ଚର୍ବିରେ ମହମବତି ଓ ସାବୁନ ଆଦି ନାନା ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ହାଡ଼ରୁ ବୋତାମ, ବାଡ଼ି ଓ ମେମ୍‌ମାନଙ୍କ ଭୁର୍‌ଇଜରର ଅନ୍ତାକୃତି ଚୂଆ (ribs) ତିଆରି ହୁଏ ।]

୨ । ସମୁଦ୍ର (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—2. Ocean.
୩ । ରାତ୍ର୍ୟନ୍ଧତା; ଅନ୍ଧାରକଣା ରୋଗ—
3. Night-blindness; nyctalopia.

ତିମି କୋଷ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତିମି+କୋଷ)—ସମୁଦ୍ର—
Timi kosha The sea.

ତିମିଙ୍ଗିଳ—ସ. ବି.—(ତିମି+ଗିଲ୍ ଧାତୁ=ଗିଳିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Timingila ତିମିଠାରୁ ବୃହଦାକାର ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷ; (ଯେଉଁ ମାଛ ତିମି ମାଛକୁ ଗିଳି ପାରେ)—The sperm whale; the bigger whale (which can devour whales); Physter Macroaphalus.
୨ । ଦ୍ୱୀପବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Name of an island.
୩ । ଉକ୍ତ ଦ୍ୱୀପର ନିବାସୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Inhabitant of the above island.

ତିମିଙ୍ଗିଲଗିଳ—ସ. ବି. (ତିମିଙ୍ଗିଲ+ଗିଲ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Timingila-gila ତିମିଙ୍ଗିଳକୁ ଗିଳିବା ଭଳି ବଡ଼ ତିମିମାଛ—Largest whale which can devour the sperm whale.

ତିମିଙ୍ଗିଲାଶନ—ସ. ବି.—୧ । ଭୁବନ ସହିତରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଦକ୍ଷିଣର
Timingilāsana ଦେଶ ବିଭାଗବିଶେଷ—
1. Name of a tract of country in the south.
[ଦ୍ର—ଲଙ୍କାଦ୍ୱୀପ ଏହି ବିଭାଗର ଅନ୍ତର୍ଗତ । ଏଥିର ଅଧିବାସୀମାନେ ତିମିଙ୍ଗିଳ ମତ୍ସ୍ୟର ମାଂସ ଆହାର କରନ୍ତି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]
୨ । ଉକ୍ତ ଦେଶର ନିବାସୀ—2. The inhibants of the said tract of country.

ତିମିଜ—ସ. ବି. (ତିମି+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମୁକ୍ତାବିଶେଷ—
Timija A kind of pearl.

ତିମିତ—ସ. ବି. (ତିମ୍ ଧାତୁ=ନିଶ୍ଚଳ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ); ଭୂଇ.
Timita କ୍ରିମିତ)—୧ । ନିଶ୍ଚଳ; ନିଷ୍ପନ୍ଦ—1. Motionless.
୨ । ଓଦା—2. Damped; wet

ତିମି ଧ୍ୱଜ—ସ. ବି.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ତିମି+ଧ୍ୱଜା, ଏହାର ପତାକାରେ
Timi dhwaja ତିମିର ଚିତ୍ର ଅଙ୍କିତ ଥିବାରୁ)-ଶମ୍ବର ଦୈତ୍ୟ—
A name of the demon Śambara.
[ଦ୍ର—ଏହାକୁ ବଧ କରି ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କଠାରୁ ଦିବ୍ୟାସ୍ତ୍ର ଲାଭ କରିଥିଲେ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତିମିର—ସ. ବି. (ତିମ୍ ଧାତୁ=ନିଶ୍ଚଳ ହେବା+କରଣ. ଇର)—
Timira ୧ । ଅନ୍ଧକାର; ଅନ୍ଧାର—1. Darkness
୨ । ଚକ୍ଷୁରୋଗବିଶେଷ—2. An eye-disease.
[ଦ୍ର—ଏ ରୋଗରେ ଭୁକଲା ଯୋଗୁଁ ଗୁହିଁଲାବେଳେ ଧୂଁଆଁଧୂଆଁ ଅନ୍ଧାର ଦିଶେ ଓ ଅଖି ଆଗରେ କୁତୁକୁଲା ପୋକ ବା

ଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଏଠାରେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ପୁସ୍ତକରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ନାଦ' ନ ମିଳିଲେ 'ଣାଦ' ଖୋଜିବେ; 'ଙ୍କୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଦ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ୍' ଦେଖିବେ

ଜାଗ୍ରତ୍ଭାବ ଏବେ ତେଣେ ଉକ୍ତ ଗଳ୍ପଗ୍ରହ ଜଣା ଯାଏ । ସୁଶ୍ରୁତରେ ଏ ରୋଗର ଅନେକ ଭେଦ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ଯଥା—ଅଗ୍ନିକୁ ଜାଲଜାଲ ଅଗ୍ନି ଦେଖା ଯିବା; ରଙ୍ଗବେରଙ୍ଗ ଦେଖାଯିବା, ସ୍ୱପ୍ନରେ ଦେଖା ନ ଯିବା—ବୃ. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୩ । ଅନ୍ଧାରକଣା ରୋଗ—
3. Night-blindness; nyctalopia.

୪ । ଘୋର କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ—4 Deep-black colour.

ସଂ. ବିଣ.—୧ । ଅନ୍ଧକାରମୟ—1. Dark.

୨ । ଘୋର କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—2. Deep black.

ତମିରନୁଦ୍—ସଂ. ବିଣ. (ତିମିର+ନୁଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Timiranud ଅନ୍ଧକାରନାଶକ—Dispelling darkness.
ସଂ. ବି.—ସୂର୍ଯ୍ୟ—The sun.
(ତିମିରନୁଦ୍, ତିମିର ଘ୍ନ, ତିମିରହର, ତିମିରାରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତମିରାଚ୍ଛନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍ପୁ. ତତ୍.; ତିମିର+ଆଚ୍ଛନ୍ନ)—ଅନ୍ଧକାରାବୃତ
Timirāchchhanna Enveloped in darkness.
(ତିମିରାବୃତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତମିରି—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ତିମିର)—୧ । ଅନ୍ଧକାର—
Timiri 1. Darkness.
तिरमिरा
ଏମନ୍ତେ ରଜନୀ ହୋଇଲା,
ଘୋର ତମିରି ଘୋଟାଇଲା । ଜଗନ୍ନାଥ, ଗୁଣ୍ଡିଚା ।

୨ । 'ତିମିର' ନାମକ ଚକ୍ଷୁରୋଗ—
2. An eye-disease.

ତମିରିତ—ସଂ. ବିଣ. (ତିମିର+ସଞ୍ଜାତାର୍ଥେ ଇତ)—ଅନ୍ଧକାରମୟ;
Timirita ଅନ୍ଧାରୁଆ—Dark; full of darkness.
ବନ୍ଧୁ ପାରେ ବାସ୍ତୁ ପୂର୍ବ ତମିରିତ ସ୍ଥଳେ ।
ଉତ୍କଳମଣି, ରଷ୍ମୀକାବ୍ୟ ।

ତମିଶ—ସଂ. ବି. (ତିମ୍ ଧାତୁ—ଆର୍ଦ୍ର କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇଶ)—
Timisha ୧ । କାକୁଡ଼ି; ଫୁଟି (ବୃ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. Cucumber.
୨ । ପାଣିକଖାରୁ (ବୃ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. The white gourd.
୩ । ତରଭୁଜ—(ବୃ. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Water melon.

ତମୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ମାଈ ତିମି ମାଛ—
Timi 1. A she-whale.
୨ । ଦକ୍ଷଙ୍କ କନ୍ୟା, କଶ୍ୟପଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ତିମିଙ୍କ ଜନ୍ମ ମାତା—
2. A wife of sage Kaśyapa said to have given birth to whales.

ତମୁହାଣୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତି.+ମୁଖ)—୧ । ଯେଉଁଠାରେ ୩ ଗୋଟି
Timuhāni ନଦୀ ପଡ଼ି ଥାଆନ୍ତି ବା ଏକତ୍ର ମିଳିତ ହୋଇଥାଆନ୍ତି)—
ତେମୋହାନା 1. A confluence of 3 rivers.
तिमुहानी
୨ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ୩ ଗୋଟି ରାସ୍ତା ମିଳିତ ହୋଇ ଥାଏ—2. A meeting place of 3 roads.

ତିର୍‌କଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଜାହାଜିଆ ଶବ୍ଦ)—ଜାହାଜର ସାମନା ପାଲ—
Tirkat (nautical) Fore-sail.
तिरकट

ତିର୍‌କଟ୍ ଗାବି—ବୈଦେ. ବି. (ଜାହାଜିଆ ଶବ୍ଦ)—ମୁଣ୍ଡ ଉପରର ପାଲ-
Tir-kat gābi (nautical) Top-sail.
तिरकट गावी

ତିର୍‌କଟ୍ ଡୋଲ—ବୈଦେ. ବି. (ଜାହାଜିଆ ଶବ୍ଦ)—ଜାହାଜର ଆଗ
Tir kat dola ମାସ୍ତୁଲ—(nautical) Fore mast.
तिरकट डोल

ତିର୍‌କଟ୍ ତବର—ବୈଦେ. ବି. (ଜାହାଜିଆ ଶବ୍ଦ)—ଜାହାଜର
Tir kat-tabar ସର୍ବୋଚ୍ଚ ମାସ୍ତୁଲ ଉପରେ ଆଗପାଖରେ ଲଗାଯିବା-
तिरकट तवर ଚୌକୋଣିଆ ପାଲ—(nautical) The square sail flying on the top mast; the fore sky-sail.

ତିର୍‌କଟ୍ ସବର—ବୈଦେ. ବି. (ହି) (ଜାହାଜିଆ ଶବ୍ଦ)—
Tir-kat sabar ଜାହାଜର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ପାଲ—(nautical)
तिरकट सबर The highest sail; main sky-sail.

ତିର୍‌କଟ୍ ସବାଇ—ବୈଦେ. ବି. (ଜାହାଜିଆ ଶବ୍ଦ)—ମାସ୍ତୁଲବନ୍ଧା
Tir-kat sabāi ରସିରେ ବନ୍ଧାଯିବା ଆଗ ପାଲ—
तिरकटसबाइ The sail which is attached to the rope of the main mast; the flying jib.

ତିରଣ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ତୃଣ)—୧ । ତୃଣ; ଘାସ—
Tirana 1. Grass.
तिरिन ୨ । ଖାଦ୍ୟ—2. Food; meal.
ଆଜି ଏକାଦଶୀ, ଦାନ୍ତରେ ତିରଣ ଦେବ ନାହିଁ—
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ତିର(ସୋ)ଦଶୀ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ତ୍ରୟୋଦଶୀ)—ତ୍ରୟୋଦଶୀ ତିଥି—
Tira(ro)daśi The 13th day of the lunar
তিরোদশী तेरस fortnight.

ତିରନ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତିରଣ (ଦେଖ)
Tiran Tirana (See)

ତିରନ୍ ତଷୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସବଦଗ) (ସଂ. ତୃଣ ଓ ତୁଷ)—
Tiran tashu ଖାଦ୍ୟ ବା ଶସ୍ୟର କଣା—
Particle of food or grain.

ତିରଶ୍ଚୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତିରସ୍=ବକ୍ର+ଅଞ୍ଚ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+
Tiraśchi କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍=ତିର୍ଯ୍ୟଚ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ନିପାତନ)—
ସ୍ତ୍ରୀଜାତୀୟ ପଶୁପକ୍ଷୀ; ମାଈ ପଶୁପକ୍ଷୀ—
Female beasts and birds.
ସଂ. ବି—ତିର୍ଯ୍ୟକ୍‌ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Tirjyak.

ତିରଶ୍ଚୀନ—ସଂ. ବିଣ. (ତିର୍ଯ୍ୟକ୍+ସ୍ୱାର୍ଥାର୍ଥେ ଈନ; ତିର୍ଯ୍ୟକ୍ ସ୍ଥାନରେ
Tiraśchina ତିରଶ୍ଚ ଆଦେଶ)—୧ । ବଙ୍କା; ବକ୍ର; ତେର୍ଚ୍ଛା—
1. Awry; oblique.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଙ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଂ	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋୂ	ଌୂ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍ଥ

୨ । କୁଟିଳ; ବଙ୍କା ଟଙ୍କା—2. Crooked.
୩ । ଅଡ଼ିବାଗରେ ଥିବା—3. Set crosswise.

ତିରଶ୍ଚୀନଗତି—ସ. ବ. (କର୍ମଧା; ତିରଶ୍ଚୀନ+ଗତି)—
Tiraschina gati ମଲ୍ଲଯୁଦ୍ଧରେ ଏକ କୌଶଳପୂର୍ଣ୍ଣ ବକ୍ରଗତି—
A kind of crooked movement of a wrestler made to evade the attack of the adversary.

ତିରସ୍—ସ. ଅ. (ତୃ ଧାତୁ=ପାର ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅସ୍)—
Tiras ୧ । ବକ୍ର; ବଙ୍କା; ଟେଢ଼ା—
1. Curved; oblique.
୨ । କୁଟିଳ; ବଙ୍କାଟଙ୍କା—2. Crooked.
୩ । ଅପ୍ରକାଶ୍ୟ—3. Latent; not patent.
୪ । ଗୁପ୍ତ—4. Secret
୫ । ଅବଜ୍ଞା; ଅନାଦର—5. Disregard; derision.
୬ । ଏପାଖରୁ ସେପାଖକୁ—6 Across (Apte).
୭ । ଗୌଣଭାବରେ—7. Indirectly (Apte).
[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଆରେ ଏ ଶବ୍ଦର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାର ନାହିଁ; ଏଥିରୁ ନିଷ୍ପନ୍ନ ତିରସ୍କାର, ତିରୋଧାନ, ତିରଶ୍ଚୀନ ଆଦି ସମସ୍ତ ଶବ୍ଦ ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ତିରସ୍କର—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବ. (ସ. ତିରସ୍କାର)—ତିରସ୍କାର (ଦେଖ)
Tiraskara Tiraskāra (See)
ତରଙ୍ଗକ ବର ଶବଦ କରଇ ତିରସ୍କର କରଣର ।
ଲକ୍ଷ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ସ. ବଣ. (ତିରସ୍+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବଳ ପଡ଼ୁଥିବା—
Surpassing; excelling (Apte).

ତିରସ୍କରଣୀ—ସ. ବ ସ୍ତ୍ରୀ. (ତିରସ୍=ଅପ୍ରକାଶ୍ୟ+କୃ ଧାତୁ+କରଣ. ଅନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଯବନିକା; ପର୍ଦ୍ଦା; କନାଟ-
Tiraskaraṇi ବାଡ଼—1. A screen; curtain.
୨ । ଘୋଡ଼ଣୀ; ଘଣ୍ଟାଟୋପ—2. A cover; hood.
୩ । ଅଦର୍ଶନୀ ବିଦ୍ୟା; ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟାବଳରେ ଲୋକକୁ କେହି ଦେଖି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ—3. A magical spell by which a person becomes invisible to others.

ତିରସ୍କରିଣୀ—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତିରସ୍+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ.
Tiraskariṇi ଈ)—ତିରସ୍କରଣୀ (ଦେଖ)
Tiraskaraṇi (See)

ତିରସ୍କରୀ—ସ. ବି. (ତିରସ୍+କୃ ଧାତୁ+ଇନ୍; ସମା. ୧ବ)—
Tiraskari ପରଦା; ଅଚ୍ଛାଦକ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Screen; cover; hood.

ତିରସ୍କାର—ସ. ବି. (ତିରସ୍=ଅବଜ୍ଞା+କୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—
Tiraskāra ୧ । ଅବଜ୍ଞା; ଅନାଦର—
1. Derision; insult; disregard.
(ତିରସ୍କୃତି; ତିରସ୍କ୍ରିୟା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଗାଳି; ଭର୍ତ୍ସନା—
(ତିରସ୍କୃତ—ବିଣ) 2. Rebuke; reproach; abuse; scolding.
୩ । ନିନ୍ଦା—3. Blaming; defamation; censure.
୪ । ଅଚ୍ଛାଦନ; ଆବରଣ—4. Cover; hood.
୫ । କଞ୍ଚୁକ; କାଞ୍ଚୁଲା—5. A woman'sj acket.
୬ । ଘୃଣା—6. Contempt.
୭ । ଲୁଚିଯିବା; ଦେଖା ନ ପଡ଼ିବା; ଅନ୍ତର୍ଧାନ—
7 Concealment, disappearance (Apte).
୮ । ଅନାଦରପୂର୍ବକ ତ୍ୟାଗ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
8. Abandonment with contempt.

ତିରସ୍କାରଣୀ—ସ. ବ. (ତିରସ୍+କୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ.
Tiraskāriṇi ଈ)—ତିରସ୍କରଣୀ (ଦେଖ)
Tiraskaraṇi (See)

ତିରସ୍କାରିବା—ଦେ (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. (ସ. ତିରସ୍କାର)—
Tiraskāribā ୧ । ତିରସ୍କାର କରିବା; ଗାଳି ଦେବା—
तिरस्कारना 1. To rebuke; to reproach; to scold.
ଯେମା ସେବା-ଦାସୀ ମୋତେ ତିରସ୍କାରି କୁହେ ଟେଳ ସଙ୍ଗ ସଙ୍ଗ—
ଜଗନ୍ନାଥ. ଗୌ. ଧର୍ମଗୀ ।

୨ । ନିନ୍ଦା କରିବା—2. To blame.

ତିରସ୍କୃତ—ସ. ବଣ. (ତିରସ୍+କୃ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଭର୍ତ୍ସିତ—
Tiraskruta 1. Rebuked.
୨ । ନିନ୍ଦିତ—2. Censured; blamed.
୩ । ଅଚ୍ଛାଦିତ—3. Covered.
୪ । ଅବଜ୍ଞାତ—4. Insulted.
୫ । ଦୂଷିତ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—5. Contaminated.
୬ । ଅନାଦର ବା ଘୃଣାପୂର୍ବକ ତ୍ୟକ୍ତ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. Abandoned with contempt.

ତିରସ୍କ୍ରିୟା—ସ. ବ. (ତିରସ୍+କ୍ରିୟା)—ତିରସ୍କାର (ଦେଖ)
Tiraskriyā Tiraskāra (See)
(ତିରସ୍କୃତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିରସ୍ତା—ଦେ. ବ—ତିଦସ୍ତା (ଦେଖ)
Tirastā Tidastā (See)

ତିରା—ଦେ. ବ (ସ. ତ୍ରି)—ତିନ ଫୋଟା ବା କଣ୍ଟଯୁକ୍ତ ତାସ୍—
Tirā A card with three points.
तिरी, तिक्की

ତିରି—ଗ୍ରା. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ. ସ୍ତ୍ରୀ)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ—
Tiri 1. A female.
तिरी ମୋ ଘର ସ୍ତ୍ରୀକ ତିରି ନାସ—ଯଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।
तिया, तिय, तिरया ୨ । ଭାର୍ଯ୍ୟା; ସ୍ତ୍ରୀ—2. Wife.
୩ । ତିରା (ଦେଖ)—3. Tirā (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ହ୍ରସ୍ୱ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ଦୀର୍ଘ ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ସେ ସ୍ଥଳେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଦେ. ଅ—ଗୁଣିତକ ୩; ତିନି ସଂଖ୍ୟାରେ ଗୁଣା ହେଲେ— Multiplied by three.

(ଯଥା—ପାଞ୍ଚ ତିରି ପନ୍ଦରପଣ—ପଣ୍ଡିକିଆ ।)

ତିରିକଟ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତ୍ରି—ତିନି ସଂଖ୍ୟା—
Tirikaṭa — The number three.

ତିନି ତିରିକଟ ମରଣ ନିକଟ—ପ୍ରବଚନ ।

ତିରିଗୁ ପାଟୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. (ତେଲୁଗୁ) ବି—ଗାଳି—
Tirigu pāṭu — Abuse.

ତିରିଥ—ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ବି (ସଂ. ତୀର୍ଥ)—ତୀର୍ଥ; ପୁଣ୍ୟସ୍ଥାନ—
Tiritha — Place of pilgrimage.
তীর্থ, तीरथ

ତିରିପୁତ—ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ଭଣ (ସଂ. ତୃପ୍ତ)—ତୃପ୍ତ (ଦେଖ)
Tiriputa — Tṛupta (See)
তিরপিত, तिरपित
(ତିରୁପୁତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିରିପୁତି—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତୃପ୍ତି)—ତୃପ୍ତି (ଦେଖ)
Tiriputi — Tṛupti (See)
তিরপিতি, तिरपिती; तिपति
(ତିରୁପୁତି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିରିଫଳା—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତ୍ରିଫଳା)—ତ୍ରିଫଳା (ଦେଖ)
Tiriphaḷā — Triphaḷā (See)
তিরফলা, तिरफला

ତିରିବି(ବେ)ଣୀ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତ୍ରିବେଣୀ)—୧ । ତ୍ରିବେଣୀ (ଦେଖ)
Tiribi be)ṇī — 1. Tribeṇī (See)
তিরবেনী — ୨ । କହୁଣିଆଁ (ଦେଖ) — 2. Kahuṇiāṅ (See)
तिरबेनि
୩ । ଟିକାଠିଆ (ଦେଖ)—3. Tikāṭhiā (See)

ତିରିଭଙ୍ଗ—ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ଭଣ (ସଂ. ତ୍ରିଭଙ୍ଗ)—ତ୍ରିଭଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Tiribhaṅga — Tribhaṅga (See)

ଜଗତ ଭୋଳେ ଶ୍ୟାମ ଅଙ୍ଗ ତରଙ୍ଗ ରଙ୍ଗ,
ବେଢ କରେ ତିରିଭଙ୍ଗ କଦମ୍ବ ମୂଳେ । ସ୍ୱାମୀ, ରତ୍ନମଞ୍ଜୁଷ ।

ତିରିଭଙ୍ଗି—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତ୍ରିଭଙ୍ଗୀ)—ତ୍ରିଭଙ୍ଗୀ (ଦେଖ)—
Tiribhaṅgi — Tribhaṅgi (See)

ତିରିଲା—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ସ୍ତ୍ରୀ)—୧ । ତିରି; ସ୍ତ୍ରୀ; ମାଇକିନିଆ—
Tirilā — Female.
(ତିର୍ଲା—ଅନ୍ୟରୂପ) — ତିରିଲା ଝିଅ ହୋଇ ଯେବେ ଘର—
তিরী — ଘର ନ ହେଲା, ଏହି ତା ଜୀବନ ।
तिरिया — ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।
୨ । ଭାର୍ଯ୍ୟା—2. Wife
୩ । ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତି—3. Woman folk.

ତିରିଶ(ଶି)—ଦେ. ବି (ସଂ ତ୍ରିଂଶତ୍; ପ୍ରା. ତୀସା)—୧ । ଦଶ ସଂଖ୍ୟାର
Tirisa (śi) ତ୍ରିଗୁଣିତ ସଂଖ୍ୟା; ୩୦ ସଂଖ୍ୟା—1. Number 30.
ত্রিশ — ୨ । ୩୦ ସଂଖ୍ୟାର ପୂରକ—2. Thirtieth.
तीस

ତିରିଶା—ଦେ. ଭଣ—୧ । ତିରିଶ ସଂଖ୍ୟା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ–
Tirisā — 1. Relating to thirty; consisting of 30.
তিরিশা
तिशा — ୨ । ତିରିଶ ଦିନ ବିଶିଷ୍ଟ (ମାସ)—
2. (a month) Having 30 days.
(ଯଥା—ସେପ୍ଟେମ୍ବର, ଏପ୍ରେଲ୍, ଜୁନ୍ ଓ ନଭେମ୍ବର ମାସମାନ ତିରିଶା ଅଟନ୍ତି ।)

ତିରିଶା ଶହେ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତ୍ରିଂଶୋତ୍ତର ଶତ)—୧୩୦ ସଂଖ୍ୟା—
Tirisā śahe — The number 130.
ଦେ. ଭଣ—୧୩୦ ସଂଖ୍ୟକ—Numbering 130.

ତିରିଶୂଳ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତ୍ରିଶୂଳ)—ତ୍ରିଶୂଳ (ଦେଖ)
Tiriśūḷa — Triśūḷa (See)

ତିରିହୁତ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତୀରଭୁକ୍ତି)—ତ୍ରିହୁତ (ଦେଖ)
Tirihuta — Trihuta (See)
তিরিহুত, तिरहुत
(ତିରିହୁତିଆ—ଭଣ)

ତିରିଟ—ସଂ. ବି—ଲୋଧ୍ର; ଲୋଧ (ଗଛ) (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
Tiriṭa — Symplocos Racemosa (tree).

ତିରେ(ରୈ)—ଦେ. ଅ—ହାତୀର ମାହୁନ୍ତମାନେ ହାତୀକୁ ଶୋଇବା
Tire (rai) ବେଳେ ପାଣିରେ ବା ଅନ୍ୟ ସମୟରେ ଏକ କଡ଼
ମାଡ଼ି ଭୂମିରେ ଶୋଇବା ପାଇଁ ବୋଲିବା ଶବ୍ଦ—
तिरै — A word uttered by the keeper of an elephant commanding him to lie down on the sides.

ତିରୋଦଶୀ—ଗ୍ରା. ବି—ତ୍ରୟୋଦଶୀ (ଦେଖ)
Tirodaśi — Trayodeśi (See)

ତିରୋଟ—ଦେ. ବି—ଅର୍ଥାଭାବ; ଅଭାବ—
Tiroṭa — Pecuniary want.
(ଯଥା—ମୋର ବର୍ତ୍ତମାନ ପଇସାପତ୍ରର ଭାରି ତିରୋଟ ।)
तङ्गी — ଦେ. ଭଣ—୧ । ନଅଣ୍ଟ; ନଅଣ୍ଟିଆ—
1. Insufficient.
୨ । ମହର୍ଘ—2. Dear (in price).
୩ । ଅଭାବଯୁକ୍ତ (ଅବସ୍ଥା, ସମୟ, ବ୍ୟକ୍ତି)—3. Needy.

ତିରୋଟିଆ—ଦେ. ଭଣ—୧ । ତିରୋଟ (ଦେଖ)
Tiroṭiā — 1. Tiroṭa (See).
୨ । (ସଂ. ତୀରଭୁକ୍ତିରୁ ହି. ତ୍ରିହୁତ ଓ. ତିରହୁତ.)—
ପୂର୍ବ ଇଷ୍ଟାର ସେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଅନେକ ପୁରୁଷ

୧	ଲ	ଢ	ଣ୍ଟ,ଣ୍ଡ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଙ୍ଗ	ଞ୍ଜ	ଷ୍ଟ,ଷ୍ଠ	ଚ୍ଛ	ଙ୍କ୍ଷ	ଞ୍ଚ
୨	ଇ	ଐ	ଙ୍କୁ	ଙ୍ଗୁ	ତ୍ୟୁ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଯ	ସ	ତ୍ୟ	ଚ୍ଛ	ଔ	ଞ୍ଜ

ହେଲା ପୂର୍ବରୁ ଯାଇ ଦ୍ୱାରଭଙ୍ଗା (ତିର୍ହୁତ)ର ମହାରଜାଙ୍କ ଠାରୁ ଜମିବାଡ଼ି ପାଇ ସେଠାରେ ପରମ୍ପରାକ୍ରମେ ବାସ କରୁଅଛନ୍ତି—
2. (Brahmans of Puri) Who have for generations settled in Darbhanga on grants of land given by former Maharajas.

ତିରୋଟିଆ କାଳ—ଦେ. ବି—ଅଭାବ ବା ମନ୍ଦର୍ତ୍ତର ସମୟ—
Tirotia kāla — A time of want or dearth.

ତିରୋଧାନ—ସଂ. ବି (ତିରସ୍—ଅପ୍ରକାଶ୍ୟ+ଧା ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Tirodhāna — ୧। ଅଦର୍ଶନ—1. Disappearance.
୨। ଅନ୍ତର୍ଧାନ—
2. Vanishing.
୩। ଆଚ୍ଛାଦନ—3. Covering.
(ତିରୋହିତ—ବିଣ) ୪। ଲୁଚିବା—4. Concealment.
୫। (+କରଣ. ଅନ)—ଆଚ୍ଛାଦନ ବସ୍ତ୍ର—
4. Cloak.

ତିରୋଧାୟକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତିରସ୍=ଅଦୃଶ୍ୟ+ଧା ଧାତୁ ଣିଚ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧। ଯେ ଲୁଚାଇଦିଏ—
Tirodhāyaka
(ତିରୋଧାୟିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Causing to disappear; concealing; hiding
୨। ଯେ ଘୋଡ଼ାଇ ଦିଏ—2. Covering.

ତିରୋଭାବ—ସଂ. ବି (ତିରସ୍+ଭୂ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧। ଲୋପ—
Tirobhāba — 1. Discontinuance; abolition.
(ତିରୋଭୂତ—ବିଣ) ୨। ଅଦର୍ଶନ—2. Disappearance.
୩। ଲୁଚିଯିବା; ଅନ୍ତର୍ଧାନ—
3. Vanishing away; vanishment.
୪। ପ୍ରସ୍ଥାନ—4 Departure.
୫। ଗୋପନ—5. Concealment.

ତିରୋଭୂତ—ସଂ. ବିଣ (ତିରସ୍+ଭୂ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧। ପ୍ରସ୍ଥିତ—
Tirobhūta — 1, Departed.
୨। ଲୁପ୍ତ—2. Vanished.
୩। ଗୁପ୍ତ—3. Concealed.

ତିରୋହିତ—ସଂ. ବିଣ (ତିରସ୍+ଧା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧। ପ୍ରସ୍ଥିତ—
Tirohita — 1. Departed.
୨। ଲୁପ୍ତ—2. Vanished.
୩। (+କର୍ମ. ତ) ଗୁପ୍ତ; ଲୁକ୍କାୟିତ—3. Hidden.
୪। ଆଚ୍ଛାଦିତ—4. Covered over.

ତିର୍ଯ୍ୟକ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତିରସ୍=ବକ୍ର+ଅଞ୍ଚ୍ ଧାତୁ=ଯିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ନିପାତନ)—୧। ବକ୍ର; ବଙ୍କା; ତେରଛା; କୁଟିଳ—1. Crooked; awry; oblique.
Tirjyak

[ଦ୍ର—ବସ୍ତୁର ତିର୍ଯ୍ୟକ୍ ଅବସ୍ଥା ଦୁଇ ପ୍ରକାର; ଯାହା ଲମ୍ବଭାବରେ ନ ରହି ତେରଛା ହୋଇଥାଏ ଯଥା, / ଏବଂ ଯାହା ବଙ୍କାତିଙ୍କା ହୋଇଥାଏ ଯଥା 〰]
୨। ଧରାତଳ ସଙ୍ଗେ ସମାନ୍ତର—
2. Horizontal
୩। ବକ୍ରଗାମୀ—
3. Moving tortuously; going crookedly.
୪। ଗଡ଼ାଣିଆ ବା ଢ଼ଳାଣିଆ; କ୍ରମନିମ୍ନ ବା କ୍ରମୋଚ୍ଚ—
4. Sliding; sloping.
ସଂ. ବି—ପଶୁ ପକ୍ଷୀ—Birds and beasts; the inferior beings.

[ଦ୍ର—ମନୁଷ୍ୟ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଜୀବ, ଅର୍ଥାତ୍ ପଶୁ ପକ୍ଷୀ ଆଦିଙ୍କୁ ତିର୍ଯ୍ୟକ୍ ବୋଲାଯାଏ; କାରଣ ମନୁଷ୍ୟ ଠିଆ ହେଲାବେଳେ ମନୁଷ୍ୟର ଶରୀରର ବିସ୍ତାର ଧରାତଳ ସଙ୍ଗେ ସମକୋଣ ଉତ୍ପନ୍ନ କରେ ବା ମନୁଷ୍ୟ ଯଷ୍ଟିବତ୍ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୁଏ; କିନ୍ତୁ ପଶୁ ପକ୍ଷୀ ଆଦିଙ୍କ ଶରୀରର ବିସ୍ତାର ଭୂମିରୁ ତିର୍ଯ୍ୟକ୍, ଅର୍ଥାତ୍ ତେରଛା ବା ସମାନ୍ତର ହୁଏ; ମନୁଷ୍ୟର ଆହାର ପେଟକୁ ସିଧାଭାବରେ ଯାଏ, କିନ୍ତୁ ପଶୁ ପକ୍ଷୀ ଆଦିଙ୍କ ଆହାର ସେମାନଙ୍କ ପେଟକୁ ତେରଛା ହୋଇ ଯାଏ; ଏମାନଙ୍କ କଣ୍ଠନାଳୀ ତେରଛା ଭାବରେ ଅବସ୍ଥିତ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତିର୍ଯ୍ୟକ୍‌ଜାତି—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତିର୍ଯ୍ୟକ୍+ଜାତି)—ମାନବେତର ଜୀବ, ପଶୁ ପକ୍ଷୀ ଆଦି ପ୍ରାଣୀ—
Tirjyak-jāti — The inferior animals; birds and beasts etc.

ତିର୍ଯ୍ୟକ୍‌ଭେଦ—ସଂ. ବି—ଦୁଇଟି ଟିପ ଉପରେ ପୃଥିବୀର ସମାନ୍ତରଭାବରେ ସ୍ଥାପିତ ବସ୍ତୁର ମଝିରେ ଚାପ ପଡ଼ିଲେ ତାହା ଭାଙ୍ଗିଯିବା, (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tirjyak-bheda — Breaking in the middle of a thing laid parallel to the ground on two props.

ତିର୍ଯ୍ୟକ୍‌ସ୍ରୋତସ୍—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତିର୍ଯ୍ୟକ୍+ସ୍ରୋତସ୍)—
Tirjyak-srotas — ୧। ଯେଉଁ ବସ୍ତୁର ବିସ୍ତାର ତେରଛା—
Spread in a curved manner,
୨। ଯେଉଁ ଜୀବଙ୍କ ପେଟକୁ ଆହାର ତେରଛା ହୋଇକରି ଯାଏ; ମନୁଷ୍ୟେତର (ପ୍ରାଣୀ)—
2. (animals) Whose alimentary canal is oblique (viz, beasts and birds).

[ଦ୍ର—ପୁରାଣ ଅନୁସାରେ ଦ୍ୱିଖୁର, ଏକଖୁର, ପଞ୍ଚନଖ ପଶୁ, ଜଳଚର ଓ ଖେଚରମାନଙ୍କୁ ତିର୍ଯ୍ୟକ୍‌ସ୍ରୋତସ୍ ବୋଲାଯାଇଅଛି ।]

ତିର୍ଯ୍ୟକ୍‌ଯୋନି—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତିର୍ଯ୍ୟକ୍+ଯୋନି)—
Tirjyak-joni — ତିର୍ଯ୍ୟକ୍‌ଜାତି (ଦେଖ)
Tirjyak-jāti (See).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ଦନ୍ତ୍ୟ ୧ ତାଳବ୍ୟ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଅନ୍ତର୍ଗତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଅନ୍ତର୍ଗତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଟୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବଟୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ତିର୍ଯ୍ୟକ—ଦେ. ବିଣ । ସଂ. ତିର୍ଯ୍ୟକ୍ —ବକ୍ର; ତେରଛ—
Tirjyaka oblique.

ଉଦ୍ଧ୍ୱ ଅଧ ତର୍ଯ୍ୟକ ଲୋକଙ୍କର ନାଥ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

ଦେ. ବି—ପଶୁ ପକ୍ଷୀ ଆଦି ଜୀବ—
Birds and beasts.

ହେବ ତିର୍ଯ୍ୟକ ନର ଆଦି
ସର୍ବସ୍ୱରୂପ ବୃକ୍ଷ ପ୍ରସିଦ୍ଧି—ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।

ତିର୍ଯ୍ୟଗ୍‌ଗତି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତିର୍ଯ୍ୟକ୍+ଗତି)—
Tirjyag-gati ୧ । ବକ୍ରଗତି; ବଙ୍କା ବା ତେରଛ ଭାବରେ ଗମନ—
1. Oblique course.

୨ । କର୍ମବଶତଃ ପଶୁପକ୍ଷି ଯୋନିରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ—
2. Being born as a bird or beast (as a result of one's Karma or actions).

ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ବକ୍ର ବା ତେରଛଭାବରେ ଗମନ କରୁଥିବା—Moving obliquely.

ତିର୍ଯ୍ୟଗ୍‌ଗମନ—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ—ତିର୍ଯ୍ୟଗ୍‌ଗତି (ଦେଖ)
Tijyag-gamana Tirjyag-gati (See)

ତିର୍ଯ୍ୟଗ୍‌ଦିକ୍—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତିର୍ଯ୍ୟକ୍+ଦିଶ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Tirjyag-dik ଉତ୍ତରଦିଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—The North.

ତିର୍ଯ୍ୟଗ୍‌ଯାନ୍—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତିର୍ଯ୍ୟକ+ଯାନ=ଗତି; ଯାହାର
Tirjyag-jān ଗତି ତେରଛ)—କଙ୍କଡ଼ା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Crab.

ତିର୍ଯ୍ୟଗ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତିର୍ଯ୍ୟକ୍)—ବଙ୍କ; ତେରଛା—
Tirjyaga Crooked; awry.

କେ ସ୍ଥଳନ୍ତେ ସ୍ୱାମୀରେ ତର୍ଯ୍ୟଗ ହୋଇ
କର୍ଣ୍ଣ ମନରେ କ ପଡ଼ନ୍ତ ମଣାଇ । ଗୋବିନ୍ଦ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

ତିର୍ଯ୍ୟଙ୍—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ—ତିର୍ଯ୍ୟକ୍ (ଦେଖ)
Tirjyaṅ Tirjyak (See)
(ତିର୍ଯ୍ୟଞ୍ଚ; ତିର୍ଯ୍ୟଚ; ତିର୍ଯ୍ୟଞ୍ଚ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିର୍ଯ୍ୟଞ୍ଚ—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ—ତିର୍ଯ୍ୟକ୍ (ଦେଖ)
Tirjyañcha Tirjyak (See)
(ତିର୍ଯ୍ୟଞ୍ଚୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତିର୍ଲ—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ସ୍ତ୍ରୀ)—ତିରୁଲା (ଦେଖ)
Tirlā Tirulā (See)

ତିର୍ଲୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ—
Tirli Woman.

ତିର୍ଲୋକ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ତ୍ରିଲୋକ)—ତ୍ରିଲୋକ (ଦେଖ)
Tirloka Triloka (See)
তিরলোক ত্রিলোক

ତିଲ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ସ୍ନେହ ବା ତୈଳଯୁକ୍ତ ହେବା—
Til (root) To be oily; to abound in oil.

ତିଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ତିଳ (ଦେଖ)
Til Tila (See)

ତିଳ—ସଂ. ବି. (ତିଲ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ରାଶି; ଖସା; କୃଷିଜାତ
Tila ବର୍ଷଜୀବୀ ଗୁଳ୍ମ ଓ ତାହାର ଗୁଡ଼ିରୁ ବାହାରୁଥିବା ତୈଳପ୍ରଦ ବୀଜବିଶେଷ—1. Sesamum Indicum; Gingelly; Indian sesame.

ସଂ. ନାମ—ତିଳ, ପେତ୍ରୁ, ସ୍ନେହଗର୍ଭ, ପବିତ୍ର, ଜଟିଲ, ସ୍ନେହଫଳ, ତୈଳଫଳ, ହୋମଧାନ୍ୟ, ପିତୃତର୍ପଣ, ପାପଘ୍ନ, ପୂତଧାନ୍ୟ, ବନୋଦ୍ଭବ
ଗୁଓ. ମ. ତିଲ
ତେ. ନୋବୁଲୁ
ତା. ଏଲ୍ଲୁ / ବାଟେଲ୍ଲେନେର
କ୍ନା. ଏଳ୍ଳୁ / ବାରକତିଲ
ଫା. କୁଞ୍ଜଦ୍
ଆ. ସିମ୍‌ସିମ୍
তিল
तिल

[ଦ୍ର—ରାଶି ୩ ପ୍ରକାର, ଯଥା—କଳା, ଧଳା ଓ ନାଲି ରାଶି । କୃଷି ସମୟଭେଦରେ ଏହା ୨ ପ୍ରକାର—ମାଘୀ ରାଶି ଓ ଭୋଦେଇ ରାଶି ।

ରାଶି ବା ତିଳରୁ ବାହାରିବାରୁ ତୈଳ ନାମ ହୋଇଅଛି । ତିଳରୁ ବାହାରିବା ତୈଳ ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ସ୍ନେହ ପଦାର୍ଥ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଅଛି । ତିଳରେ ଗୁଡ଼ ବା ଚିନି ମିଶାଇ ଲଡ଼ୁ କରାଯାଏ ଓ ଖଜାଉପରେ ଏହା ବୁଣାଯାଏ । ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ତିଳ ପବିତ୍ର ଅଟେ । ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଓ ତର୍ପଣାଦିରେ ଏବଂ ଦାନରେ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା କଟୁତିକ୍ତ କଷାୟ ମଧୁର ରସ, ଗୁରୁ, କଟୁ ଓ ମଧୁର ବିପାକ, ସ୍ନିଗ୍ଧ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, କଫ ପିତ୍ତନାଶକ, ବମନକର, କେଶ୍ୟ, ଶୀତଳସ୍ପର୍ଶ, ଚର୍ମର ହିତକର, ସ୍ତନ୍ୟବର୍ଦ୍ଧକ, ବ୍ରଣର ହିତକର, ଦନ୍ତର ଦୃଢ଼ତା ସମ୍ପାଦକ, ଅଳ୍ପ ମୂତ୍ରକାରୀ, ମଳସଂଗ୍ରାହକ, ବାତଘ୍ନ, ଅଗ୍ନିକର ଓ ବୁଦ୍ଧିପ୍ରଦ । କୃଷ୍ଣ ତିଳ ଶୁକ୍ରକର । କୃଷ୍ଣ ତିଳ ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ଶୁକ୍ଳ ତିଳ ମଧ୍ୟମ, ଓ ରକ୍ତ ତିଳ ଅଳ୍ପ ଗୁଣଯୁକ୍ତ । ତିଳପୁଷ୍ପ ଧଳା ଓ ବନ୍ଧାଗ । କବିମାନେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ନାସିକାକୁ ତିଳଫୁଲ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରନ୍ତି; ତିଳତୈଳର ଗନ୍ଧ କଡ଼ା ନୁହେଁ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁମାନଙ୍କ ଗନ୍ଧ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଶକ୍ତି ଏ ତୈଳର ଥିବାରୁ ତିଳ ତୈଳଦ୍ୱାରା ଅନେକ ପ୍ରକାର ସୁବାସିତ ଓ ଫୁଲର ତେଲ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ । ମୁସଲମାନ୍‌ଙ୍କର ବିବାହ ପରେ ବର କନ୍ୟାଠାରୁ ବିଦାୟ ହେଲାବେଳେ କନ୍ୟା ହାତରେ ରଖା ଯାଇଥିବା ତିଳକୁ ବର ଖୁଣ୍ଟିଦିଏ; ଏଥିର ଅଭିପ୍ରାୟ ଏହିକି ବର କନ୍ୟାକୁ ସର୍ବଦା ମଧୁର ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖିବେ । ଉଦ୍ଭିଦତତ୍ତ୍ୱବିତ୍‌ମାନେ କହନ୍ତି ଯେ କେତେ ପ୍ରାଚୀନକାଳରୁ ତିଳ ଆଫ୍ରିକାରୁ ଭାରତକୁ ଆସିଅଛି । ଆଫ୍ରିକାରେ ୮।୧୦ ଜାତିର ତିଳ ଜଙ୍ଗଲି ହୋଇ ଗଛ ଜାତେ । ହିନ୍ଦୁମାନେ ଅନ୍ୟ ତୈଳବୀଜର ବ୍ୟବହାର ନ ଜାଣିବା ପୂର୍ବରୁ ତିଳ ବ୍ୟବହାରୁ ଆସିଛନ୍ତି । ଅଥର୍ବ ବେଦରେ ତିଳ ଓ ଧାନକୁ ରାଶି ଭକ୍ଷଣ କରିବା କଥା ଲେଖା ଅଛି । ବହୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ତିଳତୈଳ ପିଇଲେ ଗର୍ଭପାତ ହୁଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଚ୍ଛ	ଋଥ	ଷ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଞ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଥ	ଜ୍ଞ	ଢ଼

୨ । ଦେହରେ ଖସା ପରି କୃଷ୍ଣ ଦାଗ; କଳା ଜାଇ—
2. A mole on the body; a freckle; Naevus; mother's mark; stigmata; Note-infantum.

[ଦ୍ର—ସାମୁଦ୍ରିକ ମତରେ ଯେଉଁ ପୁରୁଷର ଡାହାଣ ଅଙ୍ଗରେ ଓ ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ବାମ ଅଙ୍ଗରେ ତିଳ ଥାଏ ସେ ସୁଖୀ, ଧନୀ, ଲୋକପ୍ରିୟ ଓ ଦେହ୍ଯ ନୁହେ; କପାଳରେ ତିଳଚିହ୍ନ ସୌଭାଗ୍ୟସୂଚକ ।]

୩ । କଣା ମାତ୍ର; ଅତ୍ୟଳ୍ପ; ଅତି ସାମାନ୍ୟ ପରିମାଣ—
3. A very small quantity; a little.

୪ । ଖସାପରିମିତ ସ୍ଥାନ—4. A very little space.

୫ । ସୂକ୍ଷ୍ମ କାଳାଂଶ—5. A moment

୬ । ଏକ କଉଡ଼ା କଉଡ଼ିର ୮୦ ଭାଗରୁ ଏକଭାଗ—
6. One eightieth part of a cowrie-money

୭ । ଆଖିର କଳା ଡୋଳାର ଭିତରେ କେନ୍ଦ୍ରରେ ଥିବା ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ଦର୍ପଣବତ୍ ବସ୍ତୁ, ଯହିଁରେ ଆଖି ସାମନାରେ ଥିବା ପଦାର୍ଥର କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରତିବିମ୍ବ ପଡ଼େ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
7. The crystalline bit inside the pupil of the eye.

ଦେ. ବି—ତିତିର; ହଂସଜାତୀୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଳଚର ପକ୍ଷୀବିଶେଷ—
A kind of aquatic bird; the teal.

ତିଳକ୍—ଦେ. ବି—ମରହଟ୍ଟା ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—
Tilak A family-title of the Marhatta Brahmans.
(ତିଳକ୍-ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ବାଳଗଙ୍ଗାଧର ତିଳକ୍ ।)

ତିଳ(ଲ)କ—ସ. ବି. (ତିଲ+ସଜ୍ଞାର୍ଥେ. କ)—
Tila(la)ka ୧ । ଲଲାଟରେ ଦିଆଯିବା ଚନ୍ଦନ ଆଦିର ଚିହ୍ନ; ଚିତା; ଟୋପା—1. Sectarian marks of sandal and other pastes painted on the forehead and other parts of the body of a Hindu.

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁମାନେ ସ୍ନାନ କରି ସାରି ପୂଜା କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଚନ୍ଦନ, ଗୋରୋଚନା, ତିଳକ ମାଟି ଆଦି ଯୋଗେ ତିଳକ ଦେଇଥାନ୍ତି । ଦେହରେ ବାର ସ୍ଥାନରେ ତିଳକ ଦେବାର ବିଧି ଅଛି, ଯଥା—ଲଲାଟ, ମସ୍ତକ, ଦୁଇ କାନ, କଣ୍ଠ, ଦୁଇ ବାହୁ, ବକ୍ଷ, ଦୁଇ ପାର୍ଶ୍ୱ, ପୃଷ୍ଠ ଓ ନାଭି ।

ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ବୈଷ୍ଣବମାନେ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱପୁଣ୍ଡ୍ର (ଭଗବଦ୍‌ଗୀତା ପରି ୨ଟି ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ରେଖା), ସନ୍ନ୍ୟାସୀ, ଶାକ୍ତ ଓ ଶୈବମାନେ ତ୍ରିପୁଣ୍ଡ୍ର (ତ୍ରିଶୂଳ ପରି ୩ଟି ଆଡ଼ରେଖା), ବୈଶ୍ୟଙ୍କର ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକାର ଏବଂ ଶୂଦ୍ରଙ୍କର ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର ଟୋପା ଚିତା ଦେବାର ବିଧି ଅଛି । ତିଳକ ଦେଖି ତିଳକଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ଜାତି ଓ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ସ୍ଥିର କରାଯାଇ ପାରେ ।]

୨ । ଦେହରେ ଥିବା ଖସା ପରି ଚିହ୍ନ—
2. A mole on the body.

୩ । ଗନ୍ଧ ତୁଳସୀ; ତୁଳସୀ ଗଛ—
3. Theosimum Basilicum.

୪ । ମୂତ୍ରାଶୟ—4. Kidney; the bladder.

୫ । ଖସା ଗଛ—
5. The sesamum plant.

୬ । ଦେହରେ ତିଳ ଚିହ୍ନ ଥିବା ଅଶ୍ୱବିଶେଷ—
6. A kind of horse with freckles on the body.

୭ । ଦୋଷ କରି କପାଳ ଆଦିରେ ଦେବାକୁ ବିମତରେ ବ୍ୟବହୃତ ଏକପ୍ରକାର ମାଟି; ତିଳକ ମାଟି—
7. A kind of coloured earth for making marks on the body.

୮ । ଲୋଧ୍ର (ବୃକ୍ଷ)—
8. Simplocus Racemosa tree.

୯ । (ରାଜ୍ୟାଭିଷେକ କାଳରେ ରାଜାଙ୍କ କପାଳରେ ତିଳକ ଦିଆ ଯାଉଥିବାରୁ) ରାଜ୍ୟାଭିଷେକ—
9. Installation ceremony of a king.

୧୦ । (କନ୍ୟା ପକ୍ଷର ଲୋକେ ବରର ମୁଣ୍ଡରେ ତିଳକ ଅଙ୍କିତ କରିଥିବାରୁ) କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ମହାପ୍ରସାଦ ବନ୍ଧନ—10. Ceremonial betrothal before marriage.

୧୧ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ କପାଳରେ ପିନ୍ଧିବାର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ; ମଥାମଣି ବା ଟୀକା—11. An ornament worn on the brow by females.

୧୨ । ଶିରୋମଣି ବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି—
12. Chief or best person.

୧୩ । ମରୁବକ; ମରୁଆ (ଦେଖ)
13. Maruā (See)

୧୪ । ପ୍ଲୀହା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—14. Spleen.

୧୫ । ସୌବର୍ଚ୍ଚଳ ଲବଣ—15. Name of a salt.

୧୬ । କୌଣସି ଗ୍ରନ୍ଥର ଅର୍ଥସୂଚକ ବ୍ୟାଖ୍ୟା; ଟୀକା—
16. Annotation of a work.

୧୭ । ପୁଲଙ୍ଗଜାତୀୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
17. Name of a tree.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ବସନ୍ତ କାଳରେ ଛତା ଆକାରର ଫୁଲ ଧରେ, ଶୋଭା ପାଇଁ ଲୋକେ ଏ ଗଛକୁ ବଗିଚାରେ ଲଗାନ୍ତି । ଏହାର କାଠ ଓ ଛାଲି ଔଷଧରେ ଲାଗେ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର । ରଘୁବଂଶ (୯।୪୧) ଓ ମହାଭାରତ (୩।୫) ରେ ଏ ଗଛର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ସ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ତିଲକ, କ୍ଷୁରକ, ଶ୍ରୀମାନ୍,

"ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ସ୍ୱରରେ ଏବଂ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଦେଖିବେ ଯେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ପଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଚାଉଁ' ନ ମିଳିଲେ 'ଚାଉଁ' ଦେଖିବେ; 'କୁଡ଼' ନ ମିଳିଲେ 'କଡ଼' ଦେଖିବେ, 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ସୁପୁଷ୍ପ, ଛିଦ୍ରପୁଷ୍ପକ । ଏହା କଫ, କୁଷ୍ଠ, କ୍ରିମି ଓ ବସ୍ତିଗତ, ମୂତ୍ରଗତ ଓ ବନ୍ଦ୍ରଗତ ରୋଗର ନାଶକ ।]

୧୮ । ସମକକ୍ଷ ରଚନା—
18. Alliteration (Apte).

୧୯ । ଗୀତର ଧ୍ରୁବକ ବା ଘୋଷା—
19. The burden of a song (Apte).

୨୦ । ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍—20. The lungs (Apte).

୨୧ । ଚର୍ମରେ ଫୁଲା ନଥାଇ କଳା ଦାଗ ପଡ଼ିବା ରୋଗବିଶେଷ—
21. A kind of disease; the appearance of black spots on the skin without any inflammation (Apte).

୨୨ । ମୁଞ୍ଜ ତୃଣର ଫୁଲ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
22. The bunch of flowers of the Munja grass.

ସ. ବିଣ – ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ପ୍ରଧାନ—Chief.
[ଦ୍ର—ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା—ରଘୁକୁଳତିଳକ ।]

ଦେ. ବି—୧ । (ସ ତିଳ) ରାଶି; ଶସ୍ୟ—
1. Sesamum.
ବୁଢ଼ୀଁ ଦେବେ ତିଳକ ତଳକ ସମ କରୁ ହେକ ତଉଁ—
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ମୁହୂର୍ତ୍ତି କାଳ—2. A moment.
ଏହି ଅବେ ତୁବ ଗୁଣିତିଳକ
ଚଳେ ତ ନ ଦେଖିବ ତୁଁତିଳକ—ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି

ତିଲ(ଳ)କ କାଟିବା – ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସ୍ନାନ ସାରି ଦେହରେ ତିଳକର
Tila(la)ka kāṭibā ଚିହ୍ନ ଅଙ୍କିତ କରିବା—1. To draw
तिलक लगाना marks on the body with coloured
ତିଳକ ଯୋଡ଼ିବା pastes.
ତିଳକ ଯୋଡ଼ିବା, ତିଲ(ଳ)କ ଲାଇବା, ତିଳକ ଲଗା(ଯୋ)ଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । (ଲକ୍ଷ. ଚିହ୍ନ କାଟିବା) (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ; ପ୍ରବଞ୍ଚନା କରିବା—
2. (fig.) To deceive; to cheat.
[ଦ୍ର—ଅସୁନ୍ଦର ତିଳକ କାଟିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଭଣ୍ଡତପସ୍ୱୀ ହୋଇ ଲୋକଙ୍କୁ ଠକିବା ଘଟଣା ବିରଳ ନ ଥିବାରୁ ତିଳକ କାଟିବା ଓ ଚିହ୍ନ କାଟିବାର ଏହି ଅର୍ଥ ହୋଇଅଛି ।]

ତିଲ(ଳ)କ କାମୋଦୀ—ସ. ବି—ସଙ୍ଗୀତର ମିଶ୍ର ରାଗିଣୀବିଶେଷ—
Tila(la)ka kāmodī Name of a mixed tune in Hindu music.
[ଦ୍ର—ଏହା ରାତିର ୨ୟ ପ୍ରହରରେ ଗେୟ । ଏହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ, କିନ୍ତୁ ଏଥିରେ ଏକ କୋମଳସ୍ୱର ଅଧିକ—ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର ।]

ତିଲ(ଳ)କଟ—ସ. ବି—ତିଳଚୂର୍ଣ୍ଣ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tila(la)kaṭa Powdered sesamum.
(ତିଳକଳ୍କ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିଲ(ଳ)କ ଧାରୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେ ତିଳକରେ ଚିହ୍ନ ଯୋଜ ଥାଏ-
Tila(la)ka dhārī One having marks of Tilaka on the body.
(ତିଳକଧାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତିଲ(ଳ)କ ପାଟି—ଦେ. ବି—କପାଳରେ ଅକର୍ଣ୍ଣବିସ୍ତୃତ ତିଳକ ରେଖା—
Tila(la)ka pāṭi Painting done on the forehead
তিলক পাটি from ear to ear.

ତିଲ(ଳ)କ ପେଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଆଧାର ବା ପାତ୍ରରେ ତିଳକ
Tila(la)ka peṛi କାଟିବାର ସରଞ୍ଜାମ ରଖାଯାଏ—
তিলক পেঁড়ী A pouch for keeping the materials
तिलक का पेड़ा for painting with Tilaka.
(ତିଳକ କୋଥଳୀ, ତିଳକମୁଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିଲ(ଳ)କ ମାଟି—ଦେ. ବି. (ସ. ତିଳକ ଓ ମୃତ୍ତିକା)—
Tila(la)ka māṭi ଯେଉଁ ଶ୍ୱେତ ହଳଦିଆ ମାଟିରୁ ଗୋଳି ତିଳକ
ତିଳକ ମାଟି, ତିଳକି ମାଟି } ଅନ୍ୟରୂପ
ଯୋଜା ଯାଏ—Coloured earth used in painting the forehead
তিলক মাটি etc.
[ଦ୍ର—ଗଙ୍ଗା ନଦୀର କୂଳ ଓ ବୃନ୍ଦାବନ, ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଆଦି ତୀର୍ଥସ୍ଥାନର ନାନା ବର୍ଣ୍ଣର ମାଟିକୁ ବଳ ତିଳକ କରିବା ନିମନ୍ତେ ରଖାଯାଏ ।]

ତିଲ(ଳ)କ ମାଟିଆ—ଦେ. ବି—ତିଳକ ଚିହ୍ନ ଯୋଜିଥିବା ନାମମାତ୍ର
Tila(la)ka māṭiā ବୈଷ୍ଣବଙ୍କର ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ବିଶେଷ—
(ତିଳକ ମାଟିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) A class of nominal Baishnabas found in towns and places of pilgrimage.
তিলক মাটিআ
[ଦ୍ର—ସହର ଓ ତୀର୍ଥ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶବ ଉଠାଇବାକୁ ଲୋକଙ୍କ କେହି ନ ଥିଲେ ଏମାନେ ଶବକୁ ନେଇ ସତ୍କାରାଦି କରନ୍ତି ।]

ତିଲ(ଳ)କ ସେବା—ଦେ. ଅ—ସ୍ନାନ କରି ସାରି ତିଳକ ଧାରଣ ଓ
Tila(la)ka sebā ଦେବତାଙ୍କର ପାଦୁକ ଆଦି ସେବା କରିବା
তিলক সেবা କାର୍ଯ୍ୟ—The act of painting the
तलक सेवा forehead with Tilaka and taking particles of Pādodaka of Deities after bath (in the case of the Hindus.)

ତିଲ(ଳ)କା—ସ. ବି. (ତିଳକ+ଅ)—
Tila(la)kā ୧ । କଣ୍ଠର ହାରବିଶେଷ—
1. A kind of necklace.
୨ । ଏକ ବର୍ଣ୍ଣବୃତ୍ତ—
2. Name of a Sanskrit metre.

ତିଳ କାଞ୍ଚନ—ସ. ବି. (ବହୁ; ତିଳ+କାଞ୍ଚନ)—
Tila kānchana ଶାସ୍ତ୍ରବିଧି ଅନୁସାରେ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଅନୁଷ୍ଠାନ-ଉପଲକ୍ଷେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତାର୍ଥ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଦାନ କରାଯିବା

୧	ଣ	ଝ	ଢ,ଢ଼	ଠ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଡ଼ଅ	ଘ
୨	ର	ଞ	ରୁ	ଲୃ	ଦ୍ୱୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ		ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଔ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଜ୍ଞ	ନ

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ତିଳ ଓ ଟଙ୍କା ଦାନ—A bit of gold and a quantity of sesamum seeds given away to Brahmins for expiation of sins during a Sraddha or other ceremony.

ତିଳକାଧାର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତିଳକ+ଆଧାର)—
Tiḻakādhāra ତିଳକ ପେଡ଼ି; ତିଳକ କାଟିବାର ଉପକରଣ ରଖିବାର ଫେଣ୍ଟଲି—A pouch for storing the materials required for painting Tiḻaka.

ତିଳକାଳକ—ସଂ. ବି. [ତିଳ (ତୁଲ୍ୟ+କାଳ=କୃଷ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣ+କ]—
Tiḻakāḻaka ୧ । ଦେହର ଜଣା ଚିହ୍ନ; କଳାଜାଇ—
1. A mole on the body.
୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହରେ ଜଣା ଚିହ୍ନ ଥାଏ—
2. A person having mole-marks on the body.
୩ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ତିଳକ ଅଛି ଅଳକରେ=ଚୂର୍ଣ୍ଣ କୁନ୍ତଳରେ ଯାହାର)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଳକାପାନ୍ତିରେ ଅର୍ଥାତ୍ କପାଳ ଉପରେ ଆକର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ରାନ୍ତ ତିଳକର ରେଖା କାଟି ଥାଏ —2. A person who paints the whole length of his forehead (from ear to ear) with Tiḻaka.
୪ । କପାଳରେ ଦିଆହୋଇଥିବା ତିଳକ ଦାଗ—
4. Painting done on the brow from ear to ear.
୫ । ସୁଶ୍ରୁତ ଅନୁସାରେ ଏକ ବ୍ୟାଧି, ଯହିଁରେ ପୁରୁଷର ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ପାଚି ଯାଏ ଓ ତହିଁ ଉପରେ କଳାକଳା ଦାଗମାନ ପଡ଼ି ଯାଏ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
5. A disease in which the male organ is suppurated and freckled with black spots.

ତିଳକାଶ୍ରୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତିଳକ+ଆଶ୍ରୟ)—
Tiḻakāśraya ୧ । ତିଳକାଧାର; ତିଳକ ପେଡ଼ି—
1. A pouch for Tiḻaka requisites.
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଲଲାଟ ଦେଶ—2. The brow or forehead (where Tiḻaka is painted).

ତିଳ କିଟ୍ଟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତିଳ+କିଟ୍ଟ=ପିଡ଼ିଆ)—
Tiḻa kiṭṭa ରାଶି ପିଡ଼ିଆ—The cakes of sesamum left after oil is pressed from it.

ତିଳକୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତିଳକ+ଅଛି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—
Tiḻakī ତିଳକଧାରୀ—Wearing marks of Tiḻaka
(ତିଳକିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) on the body.

ତିଳକୁଟ - ଦେ. ବି. (?)—
Tiḻakuṭa ଖସା ଲଡ଼ୁ; ରାଶି ଛେଚା ହୋଇ ଗୁଡ଼ରେ ପାଗ ହୋଇ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ପିଠେଇ—Sweetmeat composed of pounded sesamum mixed with sugar.

ତିଳକୁ ତାଳ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅତି ସାମାନ୍ୟ କଥାକୁ ବଡ଼ କରିବା;
Tiḻaku tāḻa karibā ସାମାନ୍ୟ ବିଷୟରେ ବିଶେଷ ଆନ୍ଦୋଳନ
তিলকে তাল করা ଉଠାଇବା—To make a mountain of a molehill; to magnify a small or insignificant matter.

ତିଳକେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ସାମାନ୍ୟରେ; ଟିକେ ମାତ୍ର—
Tiḻake In the least, a bit; slightly.
একতিল, তিলমাত্র ତୁମ୍ଭ ତିଳକେ କି ଲୋକେ କାହିଁ ସହ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଜବଚା ।

ତିଳ(ଲ)ଖ - ଦେ. ବି (ସଂ. ତିଳକ)—
Tiḻa la)kha ୧ । ତିଳକ ମାଟି—1. Coloured earth
তিলক used in painting the body.
तिलक ୨ । ତିଳକ ଚିହ୍ନ—2. Marks made on the body with Tiḻaka earth.
୩ । ସ୍ନାନ ପରେ ତିଳକ ଦେବା କ୍ରିୟା—
3. The operation of painting Tiḻaka on the body after bath.

ତିଳ(ଳା) ଖଜା—ଦେ. ବି.—ମିଷ୍ଟାନ୍ନବିଶେଷ—
Tiḻa(ḻā) khajā A kind of sweetmeat.
তিলেখাজা [ଦ୍ର—ଏହା ଉପରେ ତିଳମାଳ ଛିଞ୍ଚା ହୋଇଥାଏ ।
तिलंगनी, तिलवा ମକର ସଂକ୍ରାନ୍ତି ଉତ୍ସବରେ ଏହି ପ୍ରକାର ଖଜା ତିଆରି ହୋଇ ଗୁଡ଼ିଆ ଦୋକାନମାନଙ୍କରେ ବିକି ହୁଏ ।]

ତିଲଟ—ଦେ. ବି. (ଜାହାଜିଆ ଶବ୍ଦ)—ଲୁହାର ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକାର ଅର୍ଗଳ
Tilaṭa (ଯାହା ଉପରେ ଆହୁଲାର ମଧ୍ୟଭାଗ ରଖାଯାଇ ଆହୁଲା ଚାଳିତ ହୁଏ ।)—(nautical term) A crescent-shaped hook on which the oar turns while being plied.

ତିଳ ତଣ୍ଡୁଳ—ସଂ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ତିଳ+ତଣ୍ଡୁଳ)—୧ । ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ
Tiḻa taṇḍuḻa ଦାନ କରିଯିବା କିମ୍ବା ତର୍ପଣ ସମୟରେ
(ତିଳତଣ୍ଡୁଳକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବ୍ୟବହୃତ ରାଶିମିଶା ଚାଉଳ—
1. Rice mixed with grains of sesamum (given away to Brahmans or used while offering oblations to the manes).
୨ । ଗାଢ଼ାଲିଙ୍ଗନ—2. Close embrace.

ତିଳ ତଣ୍ଡୁଳିତ—ଦେ. ବିଣ. (ତିଳ+ତଣ୍ଡୁଳ+ଯୁକ୍ତାର୍ଥରେ ଇତ)—
Tiḻa taṇḍuḻita କଳା ଧଳା ରଙ୍ଗରେ ଚିତ୍ରବିଚିତ୍ର—
Chequered.
ତରୁତଳେ ଅନ୍ଧକାରେ ହୋଇଥିଲା
ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ତିଳତଣ୍ଡୁଳିତ । ରାଧାନାଥ. ଯଯାତି ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ଦନ୍ତ୍ୟ ‘ନ’ ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ ‘ଣ’ ଏବଂ ଡ଼ଲ୍ଲିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖି ନ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ‘ନ’ ବା ‘ଣ’ ଥିବା କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ତାହା ନ ପାଇ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ‘ଣ’ ବା ‘ନ’ ଥିବା ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ଗାଢ଼’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଢ’ ଖୋଜିବେ; ‘କୁଣ୍ଠ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୁନ୍ଥ’ ଦେଖିବେ; ‘ବନ୍ଧୁ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଙ୍ଗିଆ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଙ୍ଗା’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବଗ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲ୍‌ବଗ୍’ ଦେଖିବେ।

ତିଳ ତର୍ପଣ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟ ତତ୍; ତିଳ+ତର୍ପଣ)—ପିତୃଲୋକଙ୍କ
Tila tarpana ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଜଳର ଅଞ୍ଜଳିରେ ତିଳ ମିଶାଇ କରାଯିବା ତର୍ପଣ—Oblations offered to the manes with handfuls of water sprinkled with sesamum.

ତିଳ ତୈଳ—ସଂ. ବି. (ତିଳ+ତୈଳ ପ୍ରତ୍ୟୟ)—ରାଶିତେଲ—
Tila taila Sesamum oil.
[ଦ୍ର—ରାଶିତେଲ ଓ ରାଶିଜାତ ଅନ୍ୟ ସୁଗନ୍ଧ ପଦାର୍ଥରୁ ଗନ୍ଧ ଗ୍ରହଣ କରିବାର ଶକ୍ତି ଥିବାରୁ ରାଶିତେଲ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ସୁଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ (ଯଥା—ଫୁଲ, ମସଲା ଆଦି) ପକାଇଲେ ତାହା ଅକ୍ଳେଶରେ ଉକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟର ଗନ୍ଧ ଗ୍ରହଣ କରେ; କିମ୍ବା ସୁଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ରାଶିକୁ କେତେଦିନ ରଖି ସେହି ରାଶିକୁ ପେଡ଼ିଲେ ଯେଉଁ ତେଲ ବାହାରେ ତାହା ସୁବାସିତ ହୋଇଥାଏ । ଆୟୁର୍ବେଦ ମତରେ ଔଷଧ-ତୈଳମାନ ରାଶିତେଲଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ ।]

ତିଳ ଧେନୁ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ତିଳନିର୍ମିତ ଧେନୁ)—ତିଳରେ
Tila dhenu ଗାଈର ମୂର୍ତ୍ତି ତିଆରି କରାଯାଇ କରାଯିବା ଦାନ—A pious gift consisting of the image of cow done with sesamum seeds.

ତିଳ ପର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତିଳର ପର୍ଣ୍ଣପରି ପର୍ଣ୍ଣ ଯା । ପତ୍ର ଯାହାର)—
Tila parnna ୧ । ଚନ୍ଦନ ଗଛ—1. The sandal wood tree.
୨ । ଟାର୍ପିନ୍ ତେଲ—2. The oil of turpentine.
୩ । (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍) ରାଶିଗଛର ପତ୍ର—
3. The leaf of sesamum plant.

ତିଳ ପର୍ଣ୍ଣିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତିଳପର୍ଣ୍ଣ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ରକ୍ତଚନ୍ଦନଗଛ—
Tila parnnikā The red sandal-wood tree;
(ତିଳପର୍ଣ୍ଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Pterocarpus Santalinus.

ତିଳ ପିଚ୍ଛଟ—ସଂ. ବି.—ତିଳ ଗୁଣ୍ଡ କରି ତାକୁ ଗୁଡ଼ ବା ଚିନିରେ ପାଗ
Tila pichchata କରାଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପିଷ୍ଟକ—A cake made
(ତିଳପିଷ୍ଟ; ତିଳପିଷ୍ଟକ—ଅନ୍ୟରୂପ) of powdered sesamum seeds seasoned with sugar.
[ଗୁ—ଏହା ଗୁଳବର୍ଦ୍ଧକ, ଶୁକ୍ରଜନକ, ବାୟୁନାଶକ, କଫ ଓ ପିତ୍ତବର୍ଦ୍ଧକ, ଉଦରର ଉପଶମକାରକ, ଗୁରୁ, ସ୍ନିଗ୍ଧ ଓ ମୂତ୍ରାଧିକ୍ୟନାଶକ ।

ତିଳପୀଡ଼—ସଂ. ବି. (ତିଳ+ପୀଡ଼୍ ଧାତୁ=ପେଷିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—
Tila pirda ତେଲି—Oil-man.

ତିଳ ପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବି. (ତିଳ+ପୁଷ୍ପ)—୧ । ତିଳର ଫୁଲ—
Tila pushpa 1. The flower of sesamum.
୨ । ବ୍ୟାଘ୍ରନଖ; ନଖୀନାମକ ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ—
2. A scented herb; shell.

ତିଳ ପୁଷ୍ପକ—ସଂ. ବି. (ତିଳପୁଷ୍ପ+ସାଦୃଶ୍ୟାର୍ଥେ. କ)—
Tila pushpaka ୧ । ବାହାଡ଼ା (ଦେଖ)
Bahardā (See)

୨ । ନାକ (ସୁନ୍ଦର ନାକକୁ ତିଳ ଫୁଲ ସଙ୍ଗେ କବିମାନେ ଉପମା କରନ୍ତି)—2. Nose.

ତିଳ ଭେଦ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତିଳ+ଭେଦ)—ପୋସ୍ତକଦାନା—
Tila bheda Poppy seed.

ତିଳ ରସ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତିଳ+ରସ)—ରାଶିତେଲ—
Tila rasa Sesamum oil; gingelly oil.
[ଦ୍ର—ତିଳତୈଳ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ।]

ତିଲରା—ଦେ. ବି.—କଂସାରିଙ୍କ ଛେଣି (ଯାହାଦ୍ୱାରା ବାସନ ଉପରେ
Tilarā ବଙ୍କା ଗାରମାନ ଖୋଳାଯାଏ)—A kind of
ତିଲରା तोलरा brazier's drill.

ତିଳ ସୁବର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ତିଳ+ସୁବର୍ଣ୍ଣ)—ତିଳ କାଞ୍ଚନ (ଦେଖ)
Tila subarnna Tila kānchana (See)

ତିଳ ସ୍ନେହ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତିଳ+ସ୍ନେହ)—
Tila sneha ତିଳ ତୈଳ (ଦେଖ)
Tila taila (See)

ତିଳା—ଦେ ବି.—୧ । ବଢ଼େଇଙ୍କ ଭର୍ମର ଯନ୍ତ୍ରର କାଠଫୋଡ଼ିବା ଅଂଶ
Tilā ବା ଲୁହା—1. A bit or boring nail used by carpenters in boring wood; carpenter's bit.
୨ । ଶସ୍ୟବିଶେଷ; ଏକପ୍ରକାର ରାଶି—
2. A species of sesamum seed.
୩ । ସୁନାଗଢ଼ିଆ ପ୍ରଭୃତି ଅଳଙ୍କାରରେ ଲଗାଯାଇଥିବା ସୁନାର ଛୋଟ ଛୋଟ ଲମ୍ବ ଥିବା ଗୁଆ—3. Small elongated bits of metal put on ornaments.
ଗ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ତିଲ୍ଲ (ଦେଖ)—Tilā (See)

ତିଲ୍ଲା—ଦେ. ବି—ତିଳା (ଦେଖ)
Tillā Tilā (See)
ଗ୍ରା. ବି—ତିରି (ଦେଖ)—Tiri (See)

ତିଳାଞ୍ଜଳି—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ତିଳ+ଅଞ୍ଜଳି)—ମୃତବ୍ୟକ୍ତିର
Tilānjali ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅର୍ପିତ ତିଳମିଶ୍ରିତ ଅଞ୍ଜଳିପୂର୍ଣ୍ଣ ଜଳ—Handful of water in which sesamum seeds are thrown and which is offered to the manes.

ତିଳାନ୍ନ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ତିଳ ମିଶ୍ରିତ ଅନ୍ନ)—
Tilānna ତିଳମିଶ୍ରିତ ଖେଚୁଡ଼ି—Rice and sesamum seeds boiled together.

ତିଳାର୍ଦ୍ଧ—ସଂ. ବି· (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତିଳ+ଅର୍ଦ୍ଧ)—୧ । ସ୍ୱଳ୍ପକ୍ଷଣମାତ୍ର—
Tilārddha 1. A moment.
୨ । ଅତ୍ୟଳ୍ପ ପରିମିତ ସ୍ଥାନ—2. A little space.
୩ । ଅତିସୂକ୍ଷ୍ମାଂଶ—3. A very minute part.

୧	୧	ଡ	ଋ,ଢ଼	ଛ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ନ୍ୟ	ଉ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ଲୃ	ପେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଙ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଅ	ଙ	ନ

ତିଳାର୍ଦ୍ଧ ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ତିଳାର୍ଦ୍ଧନ୍)—ଅତି ସାମାନ୍ୟ ମାତ୍ର; ଜରାସା ଟିକିଏ ହେଲେ ମଧ୍ୟ; ଅର୍ଦ୍ଧେ—In the slightest manner; a bit; at all.

(ତିଳାର୍ଦ୍ଧେ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ସେ ଏହା କରିବ ବୋଲି ମୁଁ ତିଳାର୍ଦ୍ଧ ବିଶ୍ୱାସ କରି ନ ଥିଲି ।)

ତିଲି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—

Tili A tree.

(ତିଲେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏହା ଗଡ଼ଜାତର ଜଙ୍ଗଲମାନଙ୍କରେ ଦେଖାଯାଏ । ଏହାର ଫୁଲ ଧଳା ଓ ସୁଗନ୍ଧ ।]

ଦେ. ବି—ତିଲି (ଦେଖ) —Tili (See)

ତିଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୈଳିକ)—ବୈଶ୍ୟଜାତିବିଶେଷ—

Tili A Baisya caste.

ତିଳି [ଦ୍ର—ବଙ୍ଗଦେଶରୁ ଏ ଦେଶକୁ ଆସିଥିବା ତିଲିମାନେ

ତେଲୀ ବୈଶ୍ୟଜାତୀୟ । ଏମାନେ ଓଡ଼ିଆ ତେଲିଙ୍କଠାରୁ ପୃଥକ୍ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବିବାହ ଓ ଖାଆଣ ପିଅଣ ଆଦି କରନ୍ତି ନାହିଁ । କଟକ, ଭଦ୍ରକ, ସୋରୋ ଓ ଖୋରଧା ଅଞ୍ଚଳରେ ଏମାନେ ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ସ୍ଥାୟୀଭାବରେ ରହିଅଛନ୍ତି । ଏମାନେ ତେଲ ପେଡ଼ନ୍ତି ନାହିଁ, ମାତ୍ର ତେଲ ଓ ତୈଳବୀଜର ବ୍ୟବସାୟ କରନ୍ତି । ଏମାନେ ଦଶହରାକୁ ବଙ୍ଗଦେଶୀୟ ଲୋକମାନଙ୍କ ପରି ଦୁର୍ଗାପୂଜା କରନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାର ତେଲିସମାଜରେ ଲଞ୍ଚ ରଖିବା ମନା; ମାତ୍ର ତିଲିମାନେ ଲଞ୍ଚ ରଖନ୍ତି ।]

ତିଲିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତିଳ)—୧ । ତିଳଯୁକ୍ତ—

Tilia 1. Having sesamum seeds.

୨ । ତିଳଚିହ୍ନ ଯୁକ୍ତ—

2. Freckled; having mole marks on.

ତିଳିଆ ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ବା ଗଜା, ଯାହା ଉପରେ

ତିଳ'ଗଜା, ତିଲବା ରସି ଛିଞ୍ଚା ହୋଇଥାଏ—A kind of

ତିଳିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ sweetmeat overlaid with

ତିଳ(ଲି)ଆ ଗଜା } sesamum seeds.

ତିଲକା—ସଂ. ବି—ତିଳ ବା ଶସାପରି ଦାନାଥିବା କସ୍ତୁରୀ (ହରେକୃଷ୍ଣ

Tilikā ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।)—A kind of musk having grains like sesamum seeds.

ତିଲିତ୍ସ—ସଂ. ବି. (ତିଳିତ୍=ଗତି+ସୋ ଧାତୁ=ନାଶ କରିବା+

Tilitsa ଅ)—ବୋଡ଼ାସାପ; ଗୋଖର ସର୍ପ—

Viper (snake)

ତିଲୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତିଳ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—

Tili ତିଳବିକ୍ରେତା ଜାତିବିଶେଷ; ତେଲି—Name of a

(ତିଳିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) caste dealing with oil seeds.

ତିଳୁ(ଲୁ)ଆ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ତିଳିଆ (ଦେଖ)

Tilu(lu)ā Tiliā (See)

ତିଳୁ(ଲୁ)ଆ ସଂକ୍ରାନ୍ତି—ଦେ. ବି—ମକର ବା ମାଘସଂକ୍ରାନ୍ତି—

Tilu(lu)ā saṁkrānti The Saṁkrānti of the solar month of Makara (Māgha).

[ଦ୍ର—ଏହି ସଂକ୍ରାନ୍ତିରେ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ତିଳୁଆ ବା ତିଳମିଶ୍ରିତ ଗଜା ଓ ପିଠା ଭୋଗ କରାଯାଏ ।]

ତିଲେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଏକକ୍ଷଣ ସୁଦ୍ଧା—

Tile 1. Even a moment.

ତିଳମାତ୍ର; ତିଳେକ ୨ । ଟିକିଏ ମାତ୍ର (ସ୍ଥାନ, ସମୟ ବା ପରିମାଣ)—

ଜରାସା 2. Even a little; slightly (in

(ତିଳେକ, ତିଳେ ମାତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ) point of time, place or quantity).

ସେ ପ୍ରତୀକ୍ଷା ନକେ ତିଳେ ନ ବଢ଼ାଇ । ରାଧାନାଥ. ଦରବାର ।

ଦେ. ବିଣ—ଲେଶମାତ୍ର; ଅତିସାମାନ୍ୟ—

In the slightest degree.

ଏବେ ଅସିବାକୁ ତିଳେ ନାହିଁ ଅବସର । ରାଧାନାଥ. ବେଣୀସଂହାର ।

ତିଲେହେଁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ତିଲେ (ଦେଖ)

Tilehen̐ Tile (See)

ଭେଳେ ବରୁଳେ ବିଳାସର
ତିଲେହେଁ ନ ହସେ ଅନ୍ତର । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ତିଲେ ହେଲେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ତିଲେ (ଦେଖ)

Tile hele Tile (See)

ଇଥାପିତ ତିଳେ ହେଲେ ଭୋ ସ୍ନେହେ ନ ରହିବରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଳୋସାବନ୍ଧୁ ର. ଗୀତ ।

ତିଲୋତ୍ତମା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତିଳ+ଉତ୍ତମା=ସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀ)—

Tilottamā ପରମରୂପବତୀ ଅପ୍ସରାବିଶେଷ—

Name of a heavenly nymph.

[ଦ୍ର—ବିଧାତା ହିରଣ୍ୟକଶିପୁର ଦୁଇ ପୁତ୍ର ସୁନ୍ଦ ଓ ଉପସୁନ୍ଦ ନାମକ ଅସୁରଦ୍ୱୟଙ୍କ ବଧାର୍ଥ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ସମସ୍ତ ବସ୍ତୁରୁ ତିଳତିଳ ମାତ୍ର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରି ଏ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ନିର୍ମାଣ କରିଥିଲେ । ସୁନ୍ଦ ଉପସୁନ୍ଦ ଦୁଇ ଭାଇ ତପସ୍ୟାଦ୍ୱାରା ବର ପାଇଥିଲେ ଯେ ତାଙ୍କ ଅନ୍ୟ କେହି ମାରି ପାରିବ ନାହିଁ, ସେ ଦୁହେଁ ପରସ୍ପର ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କରି ମରିବେ । କିନ୍ତୁ ଦୁଇ ଭାଇଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଖୁବ୍ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ଥିବାରୁ ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିବାଦ ହେଉ ନ ଥିଲା । ସେ ଦୁହେଁ ବଳଦୃପ୍ତ ହେବାରୁ ଦେବତାମାନେ ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ ହୋଇ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କଠାରେ ପହଞ୍ଚିବାରୁ ବ୍ରହ୍ମା ତିଲୋତ୍ତମାଙ୍କୁ ସୃଷ୍ଟି କଲେ । ତିଲୋତ୍ତମା ଏ ଦୁଇ ଭାଇଙ୍କ ବାସସ୍ଥାନ ବିନ୍ଧ୍ୟାଚଳକୁ ଗଲା । ଏ ଦୁହେଁ ତାକୁ ଦେଖି ମୁଗ୍ଧ ହେଲେ ଓ ତାକୁ ପାଇବା ପାଇଁ ଦୁଇ ଭାଇ ବିବାଦ କଲେ ଓ ପରସ୍ପର ଯୁଦ୍ଧ କରି ମଲେ—ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତିଲୋଦକ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ. କର୍ମଧା; ତିଳ+ଉଦକ)—

Tilodaka ୧ । ତିଳାଞ୍ଜଳି (ଦେଖ)—

1. Tilāñjali (See)

ଏଥିରେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ... (boxed note in Oriya: 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଦେଖିବେ; 'ଦୃଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଦୃଢ଼' ଦେଖିବେ, 'ବନ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍କା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ)

୨ । ପିତୃ ତର୍ପଣରେ ବ୍ୟବହୃତ ତିଳମିଶ୍ରିତ ଜଳ— 2. Water mixed with sesamum seeds offered to the manes of one's ancestors.

ତିଲୌଦନ—ସଂ. ବି. (ମ. ସ. ଲେ. କର୍ମଧା; ତିଳ+ଓଦନ)— Tilaudana (ମିଶ୍ରରେ ରନ୍ଧାଯିବା) ତିଳ ମିଶ୍ରିତ ଅନ୍ନ— Boiled rice mixed with sesamum seeds.

ତିଲ୍ବ—ସଂ. ବି. (ତିଲ+ବ)—ଲୋଧ୍ର; ଯେଉଁ ବୃକ୍ଷର ଛାଲି ରଙ୍ଗ Tilwa ଗଛ—A tree; the bark of which is used in dying; Symplocus Recemosa.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଛେଲି ରଙ୍ଗକରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ତିଲ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତିଲ+ଯୋଗ୍ୟାର୍ଥରେ ଯ)—ତିଳବିଲ; ତିଳ ବୁଣିବା Tilya ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ କ୍ଷେତ—A field fit for raising sesamum crop.

ତିଶାଖା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତ୍ରିଶାଖ)—ତ୍ରିଶାଖ (ଦେଖ) Tisākhā Trisākha (See) ତେଶାখা तिशाखा (ତିଶାଖିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିଶିର—ପ୍ରା. ବି (ସଂ. ତ୍ରିଶିର)—ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିହତ ରାକ୍ଷସବିଶେଷ; Tisirā ତ୍ରିଶିର ରାକ୍ଷସ—Name of a demon killed by Rāmchandra.

ତିଶେଣିଆଁ—ଦେ ବିଣ—ତିନିଶେଣିଆଁ; ଯେଉଁ ଘରର ଚାଳରେ ତିନି Tiseniān ଗୋଟି ଶେଣୀ ବନ୍ଧା ଯାଇଥାଏ—(a house) Having a gabled roof with 3 side-beams or plates only.

ତିଷ୍ଠଦ୍‌ଗୁ—ସଂ. ବି—(ସ୍ଥା ଧାତୁରୁ ସଂ.ତିଷ୍ଠତ୍ =ସ୍ଥିତ ହେବା+ଗୋ; Tishṭhadgu ଯେଉଁ ସମୟରେ ଗାଈଗୋରୁ ବାହାରୁ ଚରି ଚରି ଗୁହାଳକୁ ଫେରି ଆସି ଥାଆନ୍ତି)-ଗୋଧୂଳି;ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳ— Dusk; evening.

ତିଷ୍ଠା—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ହିମାଳୟରୁ ବାହାରି ବଙ୍ଗଦେଶ ନିକଟରେ Tishṭhā ଗଙ୍ଗାରେ ମିଳିଥିବା ନଦୀବିଶେଷ; ତିସ୍ତା— A tributary of the Ganges; the Tistā.

ତିଷ୍ଠିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ସ୍ଥା ଧାତୁ)—୧ । ରହିବା—1. To stay. Tishṭhibā ୨ । ବାସ କରିବା—2. To live. ठहरना; टिकना ୩ । ବାଞ୍ଚିବା;ଜୀବନ ଧାରଣ କରିବା—3. To exist.

[ତିଷ୍ଠ(ତ୍ତେ)ବା—ଅଶିଷ୍ଟପ୍ରୟୋଗ]

ତିଷ୍ୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତୁଷ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍, ତୋଷିଧାତୁ=ତୁଷ୍ଟ Tishya କରାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ ଯ; ନିପାତନ)—୧ । ଅଷ୍ଟମ ନକ୍ଷତ୍ର; ପୁଷ୍ୟା ନକ୍ଷତ୍ର—1. The 8th of the 27 lunar mansions in Hindu astronomy.

୨ । ପୌଷ ମାସ—2. The lunar month of Pausha (December and January).

୩ । କଳିଯୁଗ—3. The Kali age.

ତିଷ୍ୟପୁଷ୍ପା—ସଂ. ବି.-ଆମଲକୀ; ଅଁଳା—Embellic myrobalan. Tishya-pushpā (ତିଷ୍ୟା ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିସନ—ପ୍ରାଦେ (ଲଉଆ) ଅ. (ସଂ. ତେମନ)— Tisan ସେହିପରି; ତାଦୃଶ—Like that; similar to that.

ତିସର—ଦେ. ବି (ସଂ. ତ୍ରିବାସର)—୧ । ତୃତୀୟ ଦିବସ— Tisarā (ତିସିର—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Third day. ତେসরা ୨ । ତୃତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି— तीसरा 2. A third person; outsider. ୩ । ତିସରି (ଦେଖ)—3. Tisari (See).

ଦେ. ବିଣ—୧ । ତୃତୀୟ—1. Third. (ଯଥା—ଦିନ ଅସି ତିସର ପହର ହେଲାଣି ।) ୨ । ତିସରି (ଦେଖ) —2. Tisari (See).

ତିସରି—ଦେ. ବି (ସଂ. ତ୍ରିସର)—ତିନିଗୋଟି ସୋରି ବା ସୂତ୍ର— Tisari (ତିସରା, ତିସରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) Three strings. তেনরি ଦେ. ବିଣ—ତିନିସରିଆ; ତିନିସରି; ତିନି ସୋରିଯୁକ୍ତ; ତ୍ରିଗୁଣିତ तिलड़ी (ହାର ଆଦି)—Three-stringed (necklace).

ତିସରେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତିନିସରି କରିବା; ତ୍ରିଗୁଣିତ କରିବା— Tisareibā 1. To treble a thread or string. তিনপাট করা ୨ । ତିନିଭାଙ୍ଗ କରିବା— तेहराना 2. To fold into three.

ତିସୀ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଅତସୀ)—ଅତସୀ (ଦେଖ) Tisi Atasi (See).

ତିସ୍ତା—ଦେ. ବି (ନାମ) (ସଂ. ତିଷ୍ଠା)—ତିଷ୍ଠା (ଦେଖ) Tistā Tishṭhā (See).

ତିହାଇ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତ୍ରିଘାତ)—(ସଙ୍ଗୀତ)ତାଳର ସମାପ୍ତି ବା ସମକୁ Tihāi ଅସିବାର ପୂର୍ବରେ ତିନିବାର ଅଘାତ; ତାଳର তেহাই ମାତ୍ରା ଅନୁସାରେ କରତାଳ ଦ୍ୱାରା ବା ମୃଦଙ୍ଗାଦିରେ ଅଘାତ ଦ୍ୱାରା ବିଭାଗ ଜ୍ଞାପନପୂର୍ବକ ଶେଷ ବିଭାଗ ସ୍ଥାନରେ କରତାଳ ନ ଦେବା— (music) The 3 final strokes given before the conclusion of a particular musical measure or beating to time.

ତିହାର—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) (ସଂ. ତିଥି+ବାର) ଦେ. ବି. (ତୁଳ ହି. Tihār ଏହି ଅର୍ଥରେ ତ୍ୟୋହାର)—ଉତ୍ସବ; ପର୍ବ— Festival.

ତିହାରି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ନିର୍ବନ୍ଧପ୍ରସାଦନିବନ୍ଧ ପରେ ଓ ବିବାହ Tihāri ପୂର୍ବରୁ ବର ଘରୁ କନ୍ୟା ଘରକୁ ଏବଂ କନ୍ୟା ଘରୁ ବର ଘରକୁ ପଠାଯିବା ଲୁଗା, ମିଷ୍ଟାନ୍ନାଦି ଉପଢୌକନ—Exchange of presents of clothes and sweetmeats between the bride's and the bridegroom's families after betrothal and before marriage.

୧	ଲି	ଢ଼	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଂ	ଈଂ	ଘ
୨	ଇ	ଭ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ୍ୟ	ଇଥ	ଜ୍ଞ	ନ

ତିହୁଡ଼ି—ଦେ. ବି (ସ. ତ୍ରିକୁଟି)—୧ । (ବାୟୁସାଧକମାନଙ୍କ ଭାଷା) ଶରୀରମଧ୍ୟସ୍ଥ ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ସ୍ଥାନବିଶେଷ (ଯେଉଁଠାରେ ଇଡ଼ା ପିଙ୍ଗଳା ଓ ସୁଷୁମ୍ନା ନାଡ଼ୀ ମିଳିତ ହୋଇଅଛନ୍ତି)—1. An imaginary centre in the human system where the 3 principal air-channels meet.
Tihurdi
(ତିହୁଡି—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ତିହୁଡ଼ି (ଦେଖ)—2. Tiurdi (See).

ତିହୋର—ଦେ. ବିଣ . (ସ. ତ୍ରିଗୁଣିତ)—୧ । ତ୍ରିଗୁଣିତ; ତିନି ଥରରେ ଭଙ୍ଗ ଯାଇଥିବା—1. Folded thrice.
Tihori
তেপাট, तिहरा
୨ । ତିନିସରିଆ—2. Three-stringed.

ତିହୋରେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତିନିଥରରେ ଭାଙ୍ଗିବା—1. To fold into three.
Tihoreibā
তেপাট করা
तिहराना
୨ । କୌଣସି କର୍ମ ତିନିଥର କରିବା—2. To do a work thrice.

ତିହ୍ନି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି. ଓ ବିଣ—ତିନି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Tini etc (See).
Tihni (etc)

ତୀକ୍ଷ—ଦେ. ବିଣ (ସ. ତୀକ୍ଷ୍ଣ)—୧ । ତୀକ୍ଷ୍ଣ—1. Sharp.
Tiksha
তিখ, তিক্ষ
तिक्ख, तिक्ष्ण
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ପାଇଁ କରୁଅଛେ ତୀକ୍ଷ ଦ୍ରୋଣ ପ୍ରାଣ,
ଯେବା କହ ଅଛେ ଏବେ ତୀକ୍ଷ ବାଣ—
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ଯୋଗ ।
୨ । ଖଣ୍ଡାଧାରିଆ; ଖଣ୍ଡା ଧାର ପରି ଉଚ୍ଚ; ଅତଳିଆ—2. Precipitous.
୩ । ଅତ୍ୟୁଚ୍ଚ—3. Very high.
୪ । ଗରମ—4. Hot; warm.
୫ । ଦ୍ରୁତ—5. Swift.
୬ । କଡ଼ା; କ୍ରୋଧ ଯୁକ୍ତ (ମିଜାଜ)—6. Hot; wrathful (temper).
୭ । ଚିଡ଼ିଚିଡ଼ିଆ—7. Irritable; surly.

ତୀକ୍ଷଣ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ—ତୀକ୍ଷ (ଦେଖ) Tiksha (See)
Tikshana
(ତୀକ୍ଷଣ-ଅନ୍ୟରୂପ)
ଏକୁଟିଣି ତୀକ୍ଷଣ କାଣ୍ଡରେ ତୋ ମୁଣ୍ଡ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
ଦେ. ବି—ତୀକ୍ଷ୍ଣତା—Sharpness.
ତୀକ୍ଷଣରେ କଷ୍ଟସ ତୀକ୍ଷଣ କରି
କପାଳ ସାର ସାରଙ୍ଗ ଚକ୍ଷୁ ଦହି—ଭକ୍ତ. ବୋଲହୃଷ୍ଟମସୁନ୍ଦର ।

ତୀକ୍ଷମୁନା—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ମୁନିଆଁ ଅସ୍ତ୍ର—A kind of sharp pointed weapon or dart
Tiksha-munā

ତୀକ୍ଷ୍ଣ—ସ. ବିଣ (ତିଜ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ କ୍ତ)—୧ । ଧାରୁଆ; ଶାଣିତ—1. Sharp; whetted.
Tikshna
(ତୀକ୍ଷ୍ଣତା, ତୀକ୍ଷ୍ଣତ୍ୱ—ବି)
୨ । ଝାଗା—2. Pungent.
୩ । ପ୍ରଖର; ତୀବ୍ର—3. Keen; acute.
୪ । ଚଞ୍ଚଳ; ଖର; ଅନଳସ—4. Active; quick.
୫ । ଉଷ୍ଣ—5. Warm; hot.
୬ । ରୁକ୍ଷ—6 Rude.
୭ । ବୁଦ୍ଧିମାନ—7. Intelligent.
୮ । ଆତ୍ମତ୍ୟାଗୀ—8. Self-denying.
୯ । ମୁନିଆଁ—9. Sharp-pointed.
୧୦ । କ୍ରୋଧୀ; ଚଡ଼ଚଡ଼ିଆ (ସ୍ୱଭାବ)—10. Irritable; irascible (nature).
୧୧ । କର୍ଣ୍ଣକଟୁ (ସ୍ୱର)—11. Harsh (sound).
୧୨ । ଉଗ୍ର; ପ୍ରଚଣ୍ଡ—12. Violent.
୧୩ । କଡ଼ା; କଡ଼ୁଆ—13. Acrid.
ସ. ବି—୧ । ଶସ୍ତ୍ର—1 Weapon.
୨ । ତୀକ୍ଷ୍ଣତା—2. Keenness.
୩ । ଉଷ୍ଣତା; ଗରମି—3. Warmth; heat.
୪ । ବିଷ—4. Poison.
୫ । ଇସ୍ପାତ; ଲୌହବିଶେଷ—5. Steel.
୬ । ଯୁଦ୍ଧ—6. Battle.
୭ । ମୃତ୍ୟୁ—7. Death.
୮ । ସୋରା; ଯବକ୍ଷାର—8. Saltpetre; nitre.
୯ । ସାମୁଦ୍ରିକ ଲବଣ; କରକଚ; ପଙ୍ଗାଲୁଣ—9. Sea-salt.
୧୦ । ବଚ—1. The sweet flag (a medicinal root).
୧୧ । କଟୁତା—11. Harshness; pungency.
୧୨ । ବଚ୍ଛନାଗ; ମହୁରା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—12. Aconite.
୧୩ । ମୁଷ୍କକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—13. A kind of tree.
୧୪ । ଚବ୍ୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—14 Piper Chaba,
୧୫ । ଯୋଗୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—15. An anchorite,
୧୬ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ମୂଳା, ଆର୍ଦ୍ରା, ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ଓ ଅଶ୍ଳେଷା ନକ୍ଷତ୍ର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—16. The 19th, 6th, 18th and 9th asterisms.
୧୭ । ପୂର୍ବ ଭାଦ୍ରପଦ, ଉତ୍ତର ଭାଦ୍ରପଦ, ଜ୍ୟେଷ୍ଠା, ଅଶ୍ୱିନୀ ଓ ରେବତୀ ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବୁଧ ଗ୍ରହର ଗତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—17. The passage of the planet Mercury through the 25th, 26th, 18th, 1st and 27th asterisms.

ତୀକ୍ଷ୍ଣ କଣ୍ଟକ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୀକ୍ଷ୍ଣ + କଣ୍ଟକ)—୧ । ଧାତୁରା ଗଛ; ଦୁଦୁରା—1. The Dhaturā plant.
Tikshna kantaka
୨ । ଇଙ୍ଗୁଦୀ ଗଛ (ଦେଖ)—2. Ingudi tree (See)
୩ । ବଂଶ; ବାଉଁଶ—3. Bamboo.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ କୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଜଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଯାଇ' ଖୋଜିବେ, କୃଷ ନ ମିଳିଲେ 'କୃଶ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଘ୍ୟ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

୪। (କର୍ମଧାରୟ) ଦାଢ଼ୁଆ କଣ୍ଟା— 4. Sharp pointed thorn.

ସଂ. ବିଣ—ତୀକ୍ଷ୍ଣ କଣ୍ଟକ ଯୁକ୍ତ—Thorny.

ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଗନ୍ଧ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୀକ୍ଷ୍ଣ+ଗନ୍ଧ)— Tikshna gandha ୧। ଶୋଭାଞ୍ଜନ ବା ସଜନା ଗଛ— (ତୀକ୍ଷ୍ଣଗନ୍ଧକ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Hyperanthera Morunga.

୨। ରକ୍ତ ତୁଳସୀ—2. The red variety of the Holy Basil plant.

ତୀକ୍ଷ୍ଣଗନ୍ଧା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୀକ୍ଷ୍ଣ+ଗନ୍ଧ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)— Tikshnagandhā ୧। ଶ୍ୱେତ ଅଳାଇଚ; ଗୁଜୁରାତି— 1. Small cardamom.

୨। ବଚ—2. A medicinal plant; Acorus Calamus.

ତୀକ୍ଷ୍ଣତଣ୍ଡୁଳା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ପିପ୍ପଳୀ— Tikshna-tandulā Long pepper.

ତୀକ୍ଷ୍ଣତା—ସଂ. ବି. (ତୀକ୍ଷ୍ଣ+ଭାବ. ତା)—୧। ଦାଢ଼ୁଥିବା ଅବସ୍ଥା; Tikshnatā ଧାରଯୁକ୍ତତା—1. Sharpness. (ତୀକ୍ଷ୍ଣତ୍ୱ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨। ପ୍ରାଖର୍ଯ୍ୟ; ଉଗ୍ରତା—2. Keenness.

୩। ରାଗୁଆ ସ୍ୱାଦ—3. Pungency.

ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦଂଷ୍ଟ୍ର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୀକ୍ଷ୍ଣ+ଦଂଷ୍ଟ୍ରା)— Tikshna damshtra ଦାଢ଼ୁଆ ଦାନ୍ତବିଶିଷ୍ଟ— Having sharp teeth.

ସଂ. ବି—ବାଘ—Tiger.

ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦନ୍ତ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତୀକ୍ଷ୍ଣ+ଦନ୍ତ)—ଦାଢ଼ୁଆ ଦାନ୍ତ— Tikshna danta Sharp tooth.

ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଦାଢ଼ୁଆଦାନ୍ତବିଶିଷ୍ଟ— Sharp-toothed.

ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଧାର—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୀକ୍ଷ୍ଣ+ଧାର)—ଦାଢ଼ୁଆ; ଶାଣିତ— Tikshna dhāra Sharp-edged.

ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—(ଅସ୍ତ୍ରାଦିର) ଦାଢ଼ୁଆ ବା ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଧାର— Sharp edge.

ତୀକ୍ଷ୍ଣ ପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୀକ୍ଷ୍ଣ+ପୁଷ୍ପ)—ଲବଙ୍ଗ— Tikshna pushpa Cloves.

ତୀକ୍ଷ୍ଣପୁଷ୍ପା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୀକ୍ଷ୍ଣ=ତୀବ୍ର+ପୁଷ୍ପ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)— Tikshna-pushpā କେତକୀ—The Ketaki plant; a kind of screwpine.

ତୀକ୍ଷ୍ଣ ରସ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୀକ୍ଷ୍ଣ+ରସ)—୧। ଯବକ୍ଷାର— Tikshna rasa 1. Saltpetre; nitre.

୨। ବିଷ—2. Poison.

ସଂ. ବିଣ—ତୀକ୍ଷ୍ଣସ୍ୱାଦଯୁକ୍ତ; ରାଗ—Pungent.

ତୀକ୍ଷ୍ଣ ସାର—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୀକ୍ଷ୍ଣ+ସାର)—ଲୁହା— Tikshnasāra Iron.

ତୀକ୍ଷ୍ଣା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧। ବଚ— Tikshnā 1. Acorus Calamus (a plant).

୨। ଶୋଭାଞ୍ଜନ ବା ଶଜନା ଗଛ—(ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ) 2. The Horse-radish.

୩। ବିଛୁଆତି (ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)— 3. The Stinging nettle.

ତୀକ୍ଷ୍ଣାୟସ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ତୀକ୍ଷ୍ଣ+ଅୟସ୍ =ଲୁହା)—ଇସ୍ପାତ— Tikshnāyasa Steel.

ତୀଖ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତୀକ୍ଷ୍ଣ)—ତୀକ୍ଷ (ଦେଖ) Tikha Tiksha (See) (ତୀକ୍ଷ୍ଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) କାହିଁକି ସେ ମନ ଅଗ୍ନି ଏତେ ତୀଖ ଗତ ଗୋବିନ୍ଦରେ ଗୀତ ପଦେ ଭେଦବ ତା କଥ—ଅଭିମନ୍ୟୁ-'ଗଡ ଓ ଗୀତ'

ତୀଖ ରି(ଖି)ଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ତୀକ୍ଷ୍ଣ)—୧। କ୍ରୋଧରେ ଡେଇଁ ଉଠିବା— Tikha(khi)rdibā 1. To spring up in anger or [ତୀଖ(ଖି)ରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ଖେପା तैखना vexation.

ତୀଖଡ଼େଇବା, ତୀଖାଡ଼ିବା, ତିଖରେଇବା, ତିଖାରିବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ

୨। ଉତ୍ତେଜିତ ହେବା— 2. To be excited.

୩। ସ୍ୱସ୍ଥାନରୁ ବାହାରିଯିବା; ସ୍ୱସ୍ଥାନଭ୍ରଷ୍ଟ ହେବା— 3. To move away from the original position; to be displaced.

୪। କୌଣସି ପକ୍ଷ ଛାଡ଼ି ଖସିଯିବା— 4. To leave a party.

ତୀଖା—ଦେ. ବି (ସଂ. ତୀକ୍ଷ୍ଣ)—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ହାତରେ ପିନ୍ଧିବା ସରୁଆ Tikhā ଓ ଦାଢ଼ୁଆ ବଳୟ; ଧାତୁ ବା କାଚର ପାତଳା ଧାର (ତୀଗା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଏକପ୍ରକାର ଖଡ଼ୁ—A very thin and sharp-edged bracelet of metal or glass used by females.

କେମାମଣି ମଣିବନ୍ଧରେ ଅଳ ଶଙ୍ଖରେ ତୀଖା— କଦସୁର୍ଯ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ର କଳା।

ତୀଖାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତୀକ୍ଷ୍ଣ)— Tikhārdibā ୧। ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା; ମତାଇବା— तिखड़ाना 1. To excite; to incite. तिखारना ୨। କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମନକୁ ବିଗାଡ଼ିବା— ତୀଖଡ଼େଇବା, ତୀଖଡ଼ା ତୀଖାଡ଼ି କରିବା, ତୀଖାରିବା } ଅନ୍ୟରୂପ 2. To spoil or poison the mind of a person.

୩। କୌଣସି ବିଷୟ ଦୃଢ଼ କରି ଜାଣିବା ପାଇଁ ବାରମ୍ବାର ପୁଛିବା—3. To inquire into a matter repeatedly.

୧	ଠ	ଉ	ଋ,ଋ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଛ	ନ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଂ	ତ୍ଥ	ଭ
୨	ଏ	ଭ	ରୁ	ନୃ	ଚ୍ୟୁ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଔ	ଯ	ଓ	ଚ୍ୟ	ଇଥ	ଓ	ନୃ

ତିବ୍ (ଧାତୁ)—ସ.—ସ୍ଥୂଳ ହେବା—
Tib (root) To become stout or thick.

ତୀବର—ସ. ବି. (ତୃ ଧାତୁ=ପାର ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ବର)—
Tibara ୧ । ମତ୍ସ୍ୟଜୀବୀ ଜାତିବିଶେଷ; ଧୀବର—
(ତୀବରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. A caste of fishermen.
୨ । (+କର୍ମ. ବର) ସମୁଦ୍ର—2. The sea.
୩ । ବ୍ୟାଧ—3. Hunter.

ତୀବ୍ର—ସ. ବି. (ତିବ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ର)—୨ । ଆଧିକ୍ୟ—
Tibra 1. Excess.
୨ । ତୀକ୍ଷ୍ଣତା—2. Sharpness.
୩ । ଉଗ୍ରତା; କଟୁତା—3. Pungency.
୪ । ଉଷ୍ଣତା—4. Warmth.
୫ । ଶିବ; ମହାଦେବ—5. Siba.
ସ. ବିଣ—୧ । ଉଗ୍ର; ତୀବ୍ର—1. Strong; violent.
୨ । ତୀକ୍ଷ୍ଣ—2. Sharp; cutting.
୩ । ଅତ୍ୟଧିକ—3. Excessive.
୪ । କଠୋର; ଦୁଃସହ—
4 Harsh; unbearable; bitter.
୫ । କଡ଼ା; କଟୁ; ଝାଗୁଆ—5. Pungent; acrid.
୬ । ଉଷ୍ଣ—6. Hot.

ତୀର୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଉଚ୍ଚତାରେ ପହଞ୍ଚିବା; ସୀମାରେ ପହଞ୍ଚିବା—
Tir (root) 1. To get at the boundary or height.
୨ । ସମାପ୍ତ ହେବା—2. To end

ତୀର—ସ. ବି. (ତୀର୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । କୂଳ— . Shore.
Tira ୨ । ନୈକଟ୍ୟ—2. Vicinity.
୩ । ଟିଣ; ଧାତୁବିଶେଷ—3. Tin (metal).
୪ । ସୀସା—4 Lead.
୫ । ପ୍ରାନ୍ତ; ଧାର—5 Edge; brim.
ଦେ. ବି. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ତୀର ଅନୁକରଣଶିଷ୍ଟ ଚିହ୍ନ
(ଯଥା— →)—Arrow-mark.
[ଦ୍ର—ନଦୀର ସ୍ରୋତର ବେଗ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଧ୍ୟେୟ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ପୁସ୍ତକାଦିରେ ଓ ନକ୍ସାରେ ଏପରି ଚିହ୍ନ ଦିଆ ଯାଇଥାଏ ।]

ତୀର ବିଦେ. ବି. (ଫା)—କାଣ୍ଡ; ଶର; ବାଣ—
तीर Arrow.
[ଦ୍ର—ପଞ୍ଚଦଶୀ ଆଦି କେତେକ ବେଦାନ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଏ ଶବ୍ଦର ଏହି ଅର୍ଥ ମିଳେ, କିନ୍ତୁ ଏହା ଫାରସୀ ଶବ୍ଦ—ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତୀର ଘର—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ମୂଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବି. Tira ghara ଏହି ଶବ୍ଦ)—ପ୍ରଥମ ରଜସ୍ୱଳା ବାଳିକା ପ୍ରଥମ ତିନ ଦିନ ଯେଉଁ ନିର୍ଜ୍ଜନ ଘରେ ରହେ—The lonely room to which a girl retires for 3 days after her first menses.

ତୀରନ୍ଦାଜ—ବିଦେ ବି. (ଫା)—ଶରନିକ୍ଷେପକ ସୈନ୍ୟ—
Tirandāja Archer.
तीरन्दाज ହେଲେ କମାଣ ଧରିଲେ ତୂଣୀର
तीरंदाज କେତେ ତୀରନ୍ଦାଜ ହୋଇଲ ବାହାର—ବ୍ରଜନାଥ, ସମରତରଙ୍ଗ ।

ତୀରବର୍ତ୍ତୀ—ସ. ବିଣ. (ତୀର+ବୃତ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା.୧ବ)—
Tirabartti ୧ । ନଦୀ ଆଦିର କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ—
1, tuated on the bank.
୨ । ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ—2. Adjacent.
(ତୀରବର୍ତ୍ତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ନଦୀ ଆଦିର କୂଳରେ ଉପସ୍ଥିତ—
3 Present on the shore.

ତୀର ବେଗ—ଦେ. ବି. (ଫା. ତୀର+ସ. ବେଗ)—ତୀରର ବେଗ
Tira bega ବା ଗତି ପରି ଦ୍ରୁତ ଗତି—Speed of an arrow; very high speed.

ତୀର ଭୁକ୍ତି—ସ. ବି. (ନାମ) (ଗଙ୍ଗା, ଗଣ୍ଡକୀ ଓ କୌଶିକୀ ନଦୀତ୍ରୟର
Tira bhukti କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ଦେଶ)—ତ୍ରିହୁତ (ଦେଖ)
Trihuta (See)

ତୀରସ୍ଥ—ସ. ବିଣ. (ତୀର+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tirastha ୧ । ତୀରବର୍ତ୍ତୀ (ଦେଖ)
1 Tirabartti (See)
(ତୀରସ୍ଥା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଆସନ୍ନମୃତ୍ୟୁ—2. Dying; about to die.

ତୀରଟ—ସ. ବି—ଲୋଧ (ଦେଖ)
Tirāta Lodha (See)

ତୀରୁ—ସ. ବି—୧ । ଶିବ; ମହାଦେବ—
Tiru 1. Siba.
୨ । ଶିବଙ୍କ ସ୍ତୁତି (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Prayer to god Siba.

ତୀର୍ଣ୍ଣ—ସ. ବିଣ (ତୃ ଧାତୁ=ପାର ହେବା+କର୍ମ୍ମ. ତ)—
Tirnna ୧ । ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ; ପାରଗତ—1. Having crossed or passed; having got over.
୨ । ଅତିକ୍ରାନ୍ତ—2 Overcome.
୩ । ଅଭିଷିକ୍ତ; ସ୍ନାତ—
3; Flooded; irrigated; wetted; bathed.

ତୀର୍ଣ୍ଣ ପଦା(ଦୀ)—ସ. ବି.ସ୍ତ୍ରୀ.(ତୀର୍ଣ୍ଣ+ପଦ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ; ଈ)—ତାଳମୂଳୀ—
Tirnna padā(di) A medicinal plant.

ତୀର୍ଥ—ସ. ବି. (ତୃ ଧାତୁ=ପାର ଗମନ କରିବା+କର୍ମ. ଥ)—
Tirtha ୧ । ପାପମୋଚନ କ୍ଷେତ୍ର; ପୁଣ୍ୟ ସ୍ଥାନ; ପାପରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ଲୋକେ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଆନ୍ତି—
1. Holy place; a place of pilgrimage.
(ଦ୍ର—ତଳେ ଟୀକା ୧ ଦେଖ)

୨ । ପୁଣ୍ୟଜଳ; ଋଷିସେବିତ ଜଳ; ପୁଣ୍ୟତୋୟା ନଦୀ-ତଡ଼ାଗ ଆଦି—2. Sacred bathing place; holy stream or reservoir.

୩ । ନଦୀ ଓ ଜଳାଶୟର ଅବତରଣ ସ୍ଥାନ ବା ସ୍ନାନଘାଟ—3. A place for landing or bathing; bathing ghat; ferry-ghat.

୪ । ଉତ୍ତମ ଓ ପୁଣ୍ୟ କର୍ମ; ଶ୍ରେଷ୍ଠ କର୍ମ; ଯେଉଁ କର୍ମମାନ କଲେ ମନୁଷ୍ୟ ଦୁଃଖସାଗରରୁ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ (ଯଥା— ବିଦ୍ୟାଭ୍ୟାସ, ସ୍ୱଧର୍ମ, ଈଶ୍ୱରୋପାସନା, ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନ, ସତ୍ୟାଶ୍ରୟ, ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଇତ୍ୟାଦି)—
4. Meritorious or pious acts.

୫ । (+ ଜରଣ, ଅ) ରାଜମନ୍ତ୍ରୀ; ଉପଦେଶକ—
5. A counsellor; king's adviser; minister.

୬ । ଆଗମ ଶାସ୍ତ୍ର—6. Holy books; the śāstras; the scriptures of the Hindus

୭ । (ଅଧିକରଣ. ଅ) ଉପାୟ—7. Means.

୮ । କ୍ଷେତ୍ର—8 A field.

୯ । ପାତ୍ର—9. A vessel.

୧୦ । ଗୁରୁ; ଶିକ୍ଷକ; ଉପାଧ୍ୟାୟ (ତଳେ ଟୀକା ୩ ଦେଖ)—
10. A preceptor.

୧୧ । ବିପ୍ର; ବ୍ରାହ୍ମଣ—11. A Brāhmaṇa.

୧୨ । ସ୍ତ୍ରୀ ରଜଃ—12. The menstrual flux.

୧୩ । ଯୋନି —13. The vulva; vagina.

୧୪ । ଯଜ୍ଞ — 14. Vedic sacrifice; oblations to fire

୧୫ । ଉତ୍ପତ୍ତିସ୍ଥାନ—15. Source; origin.

୧୬ । ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ର—16. Bedānta Philosophy.

୧୭ । ଅଗ୍ନି—17. Fire

୧୮ । ନିଦାନ — 18. Prime or remote cause.

୧୯ । ନିଦାନ ଶାସ୍ତ୍ର —
19. The science of the symtoms of diseases.

୨୦ । ବ୍ରାହ୍ମଣର ଦକ୍ଷିଣ କର୍ଣ୍ଣ (ଶବ୍ଦାର୍ଥବାଦ)—
20. The right ear of a Brāhmaṇa.

୨୧ । ଡାହାଣ ହାତର ପାପୁଲିର ବିଶିଷ୍ଟ ଅଂଶ (ଯଥା — ପିତୃତୀର୍ଥ, ବ୍ରହ୍ମତୀର୍ଥ, ପ୍ରାଜାପତ୍ୟତୀର୍ଥ, ଦୈବତୀର୍ଥ)
21. Particular parts of the right palm.
(ଦ୍ର—ତଳେ ଟୀକା ୨ ଦେଖ)

୨୨ । ଅବସର; ସୁଯୋଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
22. Opportunity.

୨୩ । ଚରଣାମୃତ; ପାଦୋଦକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
22. Water with which the feet of an idol or holy person is washed.

୨୪ । ପୁଣ୍ୟ କାଳ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
24. Holy time.

୨୫ । ଦଶନାମୀ ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ—
25. A title assumed by Daśanāmī Sannyāsis.
(ଯଥା—ଦଶନାମୀ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ ।)

୨୬ । ପାର କରା ବାଲା (ହି ଶବ୍ଦସାଗର) —
26. A person who ferries or takes another across a river.

୨୭ । ଈଶ୍ୱର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—27. God.

୨୮ । ମାତା ଓ ପିତା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—28. Parents.

୨୯ । ଅବତାର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) —29. Incarnation.

୩୦ । ଅତିଥି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
30. Honoured guest.

୩୧ । (ରାଷ୍ଟ୍ର ନୀତି) ରାଷ୍ଟ୍ରର ୧୮ଟି ସମ୍ପତ୍ତି—
31. (Hindu Political Science) The 18 items constituting the wealth of a kingdom

[ଦ୍ର—ଏ ୧୮ଟି ତୀର୍ଥ ଯଥା—୧. ମନ୍ତ୍ରୀ, ୨. ପୁରୋହିତ, ୩. ଯୁବରାଜ, ୪. ରାଜା, ୫. ଦ୍ୱାରପାଳ, ୬. ଅନ୍ତର୍ବେଶିକ ବା ଅନ୍ତଃପୁର ରକ୍ଷକ, ୭. କାରାଗାରାଧ୍ୟକ୍ଷ, ୮. ଦ୍ରବ୍ୟ ସଞ୍ଚୟକାରକ, ୯. କୃତ୍ୟାକୃତ୍ୟ ଅର୍ଥର ବିନିଯୋଜକ, ୧୦. ପ୍ରଦେଷ୍ଟା, ୧୧. ନଗରାଧ୍ୟକ୍ଷ, ୧୨. କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ମାଣକାରକ, ୧୩. ଧର୍ମାଧ୍ୟକ୍ଷ, ୧୪. ସଭ୍ୟାଧ୍ୟକ୍ଷ, ୧୫. ଦଣ୍ଡପାଳ, ୧୬. ଦୁର୍ଗପାଳ, ୧୭. ରାଷ୍ଟ୍ରାନ୍ତପାଳ ଓ ୧୮. ଅଟବୀପାଳ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

[ଦ୍ର—ଟୀକା (୧) ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ତୀର୍ଥ ୩ ଶ୍ରେଣୀର, ଯଥା—ଜଙ୍ଗମ ତୀର୍ଥ=ବ୍ରାହ୍ମଣ, ସାଧୁ, ଗୁରୁଜନ । ସ୍ଥାବର ତୀର୍ଥ—ଗଙ୍ଗା, ଗୋଦାବରୀ, କାଶୀ, ପ୍ରୟାଗ, ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଆଦି । ମାନସ ତୀର୍ଥ=ସତ୍ୟ, କ୍ଷମା, ଦୟା, ଇନ୍ଦ୍ରିୟସଂଯମ, ଦାନ, ଦମ, ସନ୍ତୋଷ, ସରଳତା, ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ, ପୁଣ୍ୟକର୍ମ, ଜ୍ଞାନ, ମନଃଶୁଦ୍ଧି, ପ୍ରିୟବାଦିତା ଓ ଧୃତି ।

ଟୀକା (୨) ଦେବ ଓ ପିତୃ କାର୍ଯ୍ୟାଦିରେ ଡାହାଣ ହାତର ନିମ୍ନଲିଖିତ ଅଂଶମାନ ତୀର୍ଥରୂପେ କଳ୍ପିତ ହୁଏ । ଅଙ୍ଗୁଳିମାନଙ୍କର ଅଗ୍ରଭାଗ—ଦୈବତୀର୍ଥ; କନିଷ୍ଠା ଓ ଅନାମିକାର ଅଗ୍ରଭାଗ—ପ୍ରାଜାପତ୍ୟ ବା କାୟତୀର୍ଥ, ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ ଓ ତର୍ଜନୀର ମଧ୍ୟଭାଗ—ପିତୃ ବା ପୈତୃ ତୀର୍ଥ; ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠର ମୂଳଭାଗ—ବ୍ରହ୍ମତୀର୍ଥ । ଦୈବତୀର୍ଥଦ୍ୱାରା ଦେବକାର୍ଯ୍ୟ, ପ୍ରାଜାପତ୍ୟତୀର୍ଥଦ୍ୱାରା ତର୍ପଣାଦି ପିତୃକାର୍ଯ୍ୟ, ପିତୃତୀର୍ଥ ଦ୍ୱାରା ପିଣ୍ଡ ଦାନ ଓ ବ୍ରହ୍ମତୀର୍ଥଦ୍ୱାରା ଆଚମନ କରାଯାଏ ।

ଟୀକା (୩) ବିଦ୍ୟାର କୌଣସି ଶାଖାରେ ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି ଲାଭ କରି ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିବା ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ନ୍ୟାୟତୀର୍ଥ, ବ୍ୟାକରଣ-ତୀର୍ଥ, ବେଦାନ୍ତତୀର୍ଥ, କାବ୍ୟତୀର୍ଥ ଆଦି ଉପାଧି ପ୍ରଦତ୍ତ ହୋଇ-ଥାଏ । ଏ ସ୍ଥଳରେ ତୀର୍ଥ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ବା ଅଧ୍ୟାପକ ।]

୧	୨	୩	୪	୫	୬	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	୩	୭	୮,୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩
୨	୬	୬	୬	୬	୬	ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	୪	୭	୮	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩

ତୀର୍ଥକ—ତ. ବ (ତୀର୍ଥ+କ,—୧ । ବ୍ରାହ୍ମଣ—
Tirthaka 1 A Brāhmaṇa.

୨ । ତୀର୍ଥକର (ଦେଖ)—2. Tirthakara (See)

୩ । ତୀର୍ଥକୁ ଯାତ୍ରା କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
3 A person about to start on pilgrimage.

ତୀର୍ଥକର—ସ. ବ. ତୀର୍ଥ=ଶାସ୍ତ୍ର+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—
Tirthakara ୧ । ଜୈନ ଶାସ୍ତ୍ରପ୍ରଣେତା—1. Author of
(ତୀର୍ଥଙ୍କର—ଅନ୍ୟରୂପ) Jaina religious books

୨ । ଜୈନ ବା ବୌଦ୍ଧମତ-ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ମୁନି; ଜୈନ ଧର୍ମଗୁରୁ—
2. A Buddhist or Jaina saint.

[ଦ୍ର—ତୀର୍ଥଙ୍କରମାନେ ଜୈନମାନଙ୍କର ଉପାସ୍ୟଦେବ । ଏମାନଙ୍କୁ ଜୈନମାନେ ଦେବତାମାନଙ୍କଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ମୁକ୍ତ ଦାତା ଓ ସର୍ବଦୋଷ ଶୂନ୍ୟ ବୋଲି ମାନନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଦିଗମ୍ବର (ନଗ୍ନ) ମୂର୍ତ୍ତି ସ୍ଥାପନ କରି ଜୈନମାନେ ପୂଜା କରନ୍ତି । କେବଳ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ତୀର୍ଥଙ୍କରଙ୍କର ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ସିଂହାସନର ଆକାର ଭିନ୍ନ ଅଟେ । ଗତ ଅବସର୍ପିଣୀ (ଜୈନ ଯୁଗ) ରେ ୨୪ ତୀର୍ଥଙ୍କର ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲେ । ଯଥା—୧. କେବଲଜ୍ଞାନୀ, ୨. ନିର୍ବାଣୀ, ୩. ସାଗର, ୪. ମହାଯଶ, ୫. ବିମଲନାଥ, ୬. ସର୍ବାନୁଭୂତି, ୭ ଶ୍ରୀଧର, ୮. ଦତ୍ତ, ୯. ଦାମୋଦର, ୧୦. ସୁତେଜ, ୧୧. ସ୍ୱାମୀ, ୧୨ ମୁନି ସୁବ୍ରତ, ୧୩. ସୁମତି, ୧୪. ଶିବଗତି, ୧୫. ଅସ୍ତାଗ, ୧୬. ନେମୀଶ୍ୱର, ୧୭. ଅନଲ, ୧୮. ଯଶୋଧର, ୧୯. କୃତାର୍ଥ, ୨୦. ଜିନେଶ୍ୱର, ୨୧. ଶୁଦ୍ଧମତି, ୨୨ ଶିବକର, ୨୩. ସ୍ୟନ୍ଦନ ଓ ୨୪ ସମ୍ପ୍ରତି ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସର୍ପିଣୀର ଆରମ୍ଭରୁ ଯେଉଁ ତୀର୍ଥଙ୍କର ମାନେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଅଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ନାମ, ଯଥା—୧. ଋଷଭ ଦେବ, ୨. ଅଜିତନାଥ, ୩. ସମ୍ଭବନାଥ, ୪ ଅଭିନନ୍ଦନ, ୫. ସୁମତିନାଥ, ୬. ପଦ୍ମପ୍ରଭ, ୭. ସୁପାର୍ଶ୍ୱନାଥ, ୮. ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରଭ, ୯. ପୁଷ୍ପଦନ୍ତନାଥ, ୧୦. ଶୀତଳନାଥ, ୧୧. ଶ୍ରେୟାଂସ ନାଥ, ୧୨. ବାସୁ ପୂଜ୍ୟ ସ୍ୱାମୀ, ୧୩. ବିମଲନାଥ, ୧୪. ଅନନ୍ତ ନାଥ, ୧୫. ଧର୍ମନାଥ, ୧୬. ଶାନ୍ତିନାଥ, ୧୭. କୁନ୍ଥୁନାଥ, ୧୮. ଅମରନାଥ, ୧୯. ମଲ୍ଲିନାଥ, ୨୦. ମୁନି ସୁବ୍ରତ, ୨୧ ନମିନାଥ, ୨୨. ନେମିନାଥ, ୨୩. ପାର୍ଶ୍ୱନାଥ ବା ପରେଶନାଥ ଓ ୨୪. ମହାବୀର ସ୍ୱାମୀ । ଏଥି ମଧ୍ୟରୁ ଋଷଭ, ବାସୁପୂଜ୍ୟ ଓ ନେମିନାଥଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତିମାନ ଯୋଗାସନରେ ବସିଥିବା ଆକାରରେ ନିର୍ମିତ, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଦଣ୍ଡାୟମାନ ମୂର୍ତ୍ତି । କଲିକତାରେ ଅପରୂ ସରକୁଲାର ରୋଡ୍‌ର ପୂର୍ବ ଦିଗରେ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ସୁଶୋଭିତ ଚିତ୍ତାକର୍ଷକ ମନ୍ଦିରରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ପରେଶନାଥ ଉପରୋକ୍ତ ତୀର୍ଥଙ୍କରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ୍ୟୋଂଶ ଅଟନ୍ତି । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]

୩ । ବିଷ୍ଣୁ—3. Bishnu.

ତୀର୍ଥ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି —ପୁଣ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ର ଦର୍ଶନ କରି ସେଠାରେ ବିଧିମତେ
Tirtha kariba ଦେବଦର୍ଶନାଦି ଅନୁଷ୍ଠାନ ସମ୍ପାଦନ କରିବା—
तीर्थ करना To visit a place of pilgrimage and
तीरथ करना perform due rites there.

ତୀର୍ଥ କାକ—ସ. ବ. (ତୀର୍ଥରେ କାକ ପରି)—
Tirtha kāka ୧ । ତୀର୍ଥ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ଥିବା କୁଆମାନଙ୍କ ପରି ଲୋଭୀ ବ୍ୟକ୍ତି; ଲୋଲୁପ ବ୍ୟକ୍ତି—
One who (like the crows frequenting places of pilgrimage) is extremely avaricious.

୨ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ତୀର୍ଥ ସ୍ଥାନରେ ଥିବା କାକ—
2. The crows frequenting holy places of pilgrimage.

ତୀର୍ଥକୃତ୍—ସ. ବ. (ତୀର୍ଥ=ଶାସ୍ତ୍ର+କୃତ୍=ଯେ କରେ)—
Tirthakrut ୧ । ତୀର୍ଥଙ୍କର (ଦେଖ)—
(ତୀର୍ଥଂକୃତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) Tirthakara (See)

୨ । ଶାସ୍ତ୍ରକାର—2. The author of religious works.

ତୀର୍ଥଙ୍କର—ସ. ବ.—(ତୀର୍ଥଂ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)-ତୀର୍ଥକର (ଦେଖ)
Tirthankara Tirthakara (See)

ତୀର୍ଥ ଦେବ—ସ. ବ.—ଶିବ; ମହାଦେବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
Tirtha deba Siba.

ତୀର୍ଥ ପତି—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୀର୍ଥ+ପତି)—ତୀର୍ଥ ରାଜ (ଦେଖ)
Tirtha pati Tirtha rāja (See)

ତୀର୍ଥ ପାଦ—ସ. ବ.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ତୀର୍ଥ+ପାଦ)-ବିଷ୍ଣୁ-(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)-
Tirtha pāda Bishṇu

ତୀର୍ଥପାଦୀୟ—ସ. ବ.—(ତୀର୍ଥପାଦ+ଈୟ)—ବୈଷ୍ଣବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)-
Tirthapādiya A devotee of Bishṇu.

ତୀର୍ଥବାକ—ସ. ବ. (ତୀର୍ଥ+ବଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—କେଶ; ବାଳ—
Tirthabāka The hair.

ତୀର୍ଥ ବାସ—ସ. ବ. (୭ମୀ ତତ୍; ତୀର୍ଥ+ବାସ)—ପୁଣ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ
Tirtha bāsa ଅବସ୍ଥାନ—Residence in a holy place.

[ଦ୍ର—ମୁକ୍ତି କାମନାରେ ଲୋକେ ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥାରେ ବା ଜୀବନର ଶେଷଭାଗରେ ତୀର୍ଥରେ ବାସ କରି ରହି ଥାଆନ୍ତି ।]

ତୀର୍ଥ ବାସୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ତୀର୍ଥ+ବାସୀ=ଯେ ବାସ କରେ)—
Tirtha bāsi ୧ । ଯେଉଁମାନେ ତୀର୍ଥରେ ବାସ କରନ୍ତି—
(ତୀର୍ଥବାସିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Inhabiting a sacred place.

୨ । ମୁକ୍ତି କାମନାରେ ଯେଉଁମାନେ ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥା ବା ଶେଷ ଜୀବନରେ କୌଣସି ତୀର୍ଥରେ ବାସ କରନ୍ତି—
2. Taking up residence at some sacred place to pass the last days of life.

ସ.ବ.—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ କୌଣସି ତୀର୍ଥରେ ବାସ କରନ୍ତି ଓ ଯାହାଙ୍କୁ ତୀର୍ଥରେ ଦାନାଦି କରିବା ପ୍ରଶସ୍ତ ଅଟେ—
1. Brahmans who are residents of a tirtha and to whom gifts are enjoined in the Hindu śāstras.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଓ ୨ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଅକ୍ଷରକୌଣସି ଶବ୍ଦ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ସ୍ଥଳରେ ୨ ବା ୧ ଅକ୍ଷର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ପଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଦ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଦ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । ପଣ୍ଡା—2. A priest who guides a pilgrim through the shrines of a particular holy place.

ତୀର୍ଥ ଭୂତ—ସଂ. ବି. (ତୀର୍ଥ+ଭୂତ)—ତୀର୍ଥରେ ପରିଣତ; ପବିତ୍ରିତ—
Tīrtha bhūta Sanctified.

ଦେଖି କୋ ଅଦ୍ଭୁତ,
ଦେହକୁ କଲ ତୀର୍ଥଭୂତ । ଜଗନ୍ନାଥ ସ୍ୱକରେ ।

ତୀର୍ଥ ମୃତ୍ୟୁ—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍, ତୀର୍ଥ+ମୃତ୍ୟୁ)—କୌଣସି ତୀର୍ଥ ବା
Tīrtha mṛutyu ପୁଣ୍ୟସ୍ଥାନରେ ମରଣ—Death at a holy place.

[ଦ୍ର—ତୀର୍ଥସ୍ଥାନରେ ମୃତ୍ୟୁ ହେଲେ ସ୍ୱର୍ଗଲାଭ ହୁଏ ବୋଲି ହିନ୍ଦୁଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ।]

ତୀର୍ଥମୃତ୍ୟୁ ଯୋଗ—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ଓ ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୀର୍ଥ+ମୃତ୍ୟୁ+
Tīrthamṛutyu joga ଯୋଗ)—ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ଯୋଗବିଶେଷ—A special conjunction of stars and planets in a person's horoscope which enables him to pass his last days at some sacred place.

[ଦ୍ର—ଜାତକରେ କେତେକ ବିଶିଷ୍ଟ ଗ୍ରହଙ୍କ ମିଳନରେ ଏ ଯୋଗ ଘଟେ । ଜାତକରେ ଯେବେ ନବମାଧିପତି ଗ୍ରହ ନବମକୁ ଦେଖୁଥିବେ, ଲଗ୍ନାଧିପ ଲଗ୍ନକୁ ଦେଖୁଥିବେ, ଅଷ୍ଟମାଧିପତି ଅଷ୍ଟମକୁ ଦେଖୁଥିବେ କିମ୍ବା ଲଗ୍ନର ଅଷ୍ଟମ ସ୍ଥାନରେ ବୃହସ୍ପତି ଥିବେ ତାହା ହେଲେ ଏ ଯୋଗ ହୁଏ । ଯାହାଙ୍କର ଜାତକରେ ଏ ଯୋଗ ଥାଏ କୌଣସି ସୁତୀର୍ଥରେ ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହୁଏ—ଜାତକଚନ୍ଦ୍ରିକା ।]

ତୀର୍ଥ ଯାତ୍ରା—ସଂ. ବି. (୪ର୍ଥୀ ତତ୍, ତୀର୍ଥ କରିବାପାଇଁ ଯାତ୍ରା)—
Tīrtha jātrā ୧ । ତୀର୍ଥକୁ ଗମନ—. Pilgrimage.

୨ । କୌଣସି ତୀର୍ଥକୁ ଯିବାପାଇଁ ଘରୁ ଅନୁକୂଳ କରି ବାହାରିବା—2. Starting on pilgrimage.

ତୀର୍ଥ ଯାତ୍ରୀ—ସଂ. ବି. (ତୀର୍ଥ+ଯାତ୍ରୀ)—ଯାତ୍ରୀ; ତୀର୍ଥକୁ ଯାଉଥିବା
Tīrtha jātrī ବ୍ୟକ୍ତି—A pilgrim.

ତୀର୍ଥ ରାଜ—ସଂ. ବି (୭ମୀ ତତ୍; ତୀର୍ଥ+ରାଜନ୍)—୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠତୀର୍ଥ—
Tīrtha rāja 1. Most sacred place.

(ତୀର୍ଥରାଜ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଗୟା—2. Gya.

୩ । କାଶୀ—3. Benares.

୪ । ପ୍ରୟାଗ—4. Allahabad

୫ । ପୁରୁଷୋତ୍ତମ; ପୁରୀ—5. Puri.

୬ । ସମୁଦ୍ର—6. The ocean.

ତୀର୍ଥ ରାଜୀ—ସଂ.ବି.ସ୍ତ୍ରୀ(ବହୁବ୍ରୀହି; ତୀର୍ଥ+ରାଜୀ=ଶ୍ରେଣୀ;ଏଠାରେ ଅନେକ
Tīrtha rājī ତୀର୍ଥ ଥିବାରୁ)—କାଶୀ; ବାରାଣସୀ—Benares.

ତୀର୍ଥ ସେବୀ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୀର୍ଥ+ସେବକ; ୧ମା. ୧ବ.)—
Tīrtha sebī ତୀର୍ଥବାସୀ—Residing in a holy place.

ସଂ. ବି.—ବକପକ୍ଷୀ; ବଗ—An aquatic bird; Ardea Nivea.

ତୀର୍ଥାଟନ—ସଂ. ବି. (ତୀର୍ଥ+ଅଟନ)—୧ । ତୀର୍ଥଦର୍ଶନ; କୌଣସି
Tīrthāṭana ତୀର୍ଥକୁ ଯିବା—2. Pilgrimage.

ତୀର୍ଥ ପର୍ଯ୍ୟଟନ, ତୀର୍ଥ ଭ୍ରମଣ } —ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ନାନା ତୀର୍ଥ ଦର୍ଶନ କରିବା ପାଇଁ ଭ୍ରମଣ—1. Peregrination or travelling about various sacred places.

ତୀର୍ଥିକ—ସଂ. ବି. (ତୀର୍ଥ+ଇକ)—୧ । ତୀର୍ଥକର (ଦେଖ)
Tīrthika 1. Tīrthakara (See)

୨ । କୌଣସି ତୀର୍ଥର ପଣ୍ଡା—2. A priest belonging to a particular centre of pilgrimage.

୩ । (ବୌଦ୍ଧମତରେ) ବୌଦ୍ଧଧର୍ମବିଦ୍ୱେଷୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ—3. (according to the Budhists) A Brāhmaṇa who is inimically disposed towards Buddhism.

ତୀର୍ଥୋଦକ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୀର୍ଥ+ଉଦକ)—ଗଙ୍ଗା ଆଦି
Tīrthodaka ତୀର୍ଥର ପବିତ୍ର ଜଳ—Water from sacred reservoirs.

[ଦ୍ର—ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରୁ ତୀର୍ଥଜଳ ଆଣିଯାଇ ଦେବତା ପ୍ରତିଷ୍ଠା, ଜଳାଶୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା, ଗୃହପ୍ରତିଷ୍ଠା, ରାଜାଙ୍କ ଅଭିଷେକ, ଯଜ୍ଞ, ହୋମ ଆଦି ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ତୀର୍ଥ୍ୟ—ସଂ. ବି.—(ତୀର୍ଥ+ଯ)—୧ । ରୁଦ୍ରବିଶେଷ—
Tīrthya 1. Name of one of the Rudra Deities.

୨ । ସହପାଠୀ; ଏକ ଗୁରୁଙ୍କ ନିକଟରେ ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା କରୁଥିବା ଛାତ୍ରଗଣ—The students reading under the same preceptor.

ତୁ—ସଂ. ଅ—ପାଦପୂରଣାର୍ଥ—A conjunction used in conclu-
Tu ding a sentence.

[ଦ୍ର—ଏହା ସଂସ୍କୃତରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଓଡ଼ିଆରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ନାହିଁ ।]

(ତୁଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ଅ.—କୁକୁରକୁ ପାଖକୁ ଡାକିବାର ଶବ୍ଦ—A shout to call a dog to one's side.

ତୁଇ
ତୁ ଦେ. ସର୍ବ. (ସଂ. ତ୍ୱଂ; ପ୍ରା. ତୁଂ)—(ଅମାନ୍ୟାର୍ଥ ୨ୟ ପୁରୁଷ ୧ବଚନ) 'ତୁମେ'ର ଅମାନ୍ୟାର୍ଥକ ରୂପ—Thou (contemptuously used).

[ଦ୍ର—ସ୍ନେହ ଓ ବାତ୍ସଲ୍ୟାର୍ଥରେ ମଧ୍ୟ 'ତୁ' ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ। ଅତି ଭକ୍ତିରେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ 'ତୁ' ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରାଯାଏ;—ଯଥା—ତୁ ନାଥ ପରମ ଦୟାଳୁ, ତୁଷ୍ଟ କରାଇ ସନ୍ତ ପାଳୁ ।]

ତୁଅ(ଆ)—ଦେ. ବି—ଥର; ବାର—Time.
Tua (ā) (ଯଥା—ଅଳ ଇଳ ତୁଅ କରଣ ହେଲାଣି ।)
ବାର बार

୧	ଋ	ଚ	ର,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଖ
୨	ଋ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଗ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ

ତୁଆଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ଥରକୁଥର କରିବା—
Tuaibā To do a work over and over; to repeatedly do a work.

ତୁଅଇ ତୁଆଇ—ଦେ. କ୍ରି ବିଣ—୧ । ଥରକୁ ଥର—
Tuāi tuāi 1. Repeatedly; again and again.
(ତୁଆକୁତୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ତୁଅଇ ତୁଅଇ ପୃଚ୍ଛ ଦେଉଥିଲେ
বাববার ତୁହା କ ହୋଇବ ସ୍ତ୍ରୀ ? ଚଗ ।
बार'बार
୨ । ଅବିଶ୍ରାନ୍ତଭାବରେ—2 Unremittingly.

ତୁଇ—ଗ୍ରା. ସର୍ବ. ('ତୁମ୍ଭେ'ର ଅନାଦରାର୍ଥକ ରୂପ)—୧ । ନିଶ୍ଚୟ ତୁ—
Tui তুহ तूहू 1. Certainly thou.
୨ । ତୁ—2. Thou.

ତୁଉଟା—ଦେ. ସର୍ବ. (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—ତୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ଲୋକ—
Tu-uṭā তুটা तुहँ Thou despicable person.

ତୁଣ୍ଡ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତୁଣ୍ଡ; ପାଟି—
Tuṅḍ Mouth.
ଖିଁକଡା ଦାନ୍ତ, ଚେନର ମୁଣ୍ଡ
ଖାଇଲେ ସଫଳ ହେବା ତୁଣ୍ଡ । ଚଗ ।

ତୁକ୍—ସଂ. ବି. (ତୁଜ୍ ଧାତୁ=ପାଳନ କରିବା+କର୍ମ. କ୍ୱିପ୍)—
Tuk ସନ୍ତାନ; ଅପତ୍ୟ—Offspring; child.

ତୁକାର—ଦେ. ବି—୧ । ଅଶିଷ୍ଟ ସମ୍ବୋଧନ; ଅମାନ୍ୟ ବଚନ—
Tukāra 1. Slang language; derisive or disrespectful words.
তুই তুকারী
तुकार ୨ । ଭର୍ତ୍ସନା—2. Rebuke.
ଦେ. ବିଣ—ଅବମାନନାସୂଚକ—
Disrespectful; slang.
(ଯଥା—ସେ କାହାର ତୁକାର ପଦ ସହିବ ନାହିଁ ।)

ତୁକାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅମାନ୍ୟ ବଚନ କହିବା; 'ତୁ, ତା, ରେ, ରି'
Tukāribā କରିବା—To rebuke with slang language.
তুই তুকারী করা
तुकारना ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସେ ବୋଇଲା ତୁକାର । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ସଭା ।

ତୁଖଡ଼୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ତକ୍ରୁଡ଼୍)—୧ । ବିବାଦ—
Tukhard 1. Dispute.
(ତୁଖୁଡ଼୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବିବାଦ ବିସମ୍ବାଦ; କଳିକଜିଆ—
তুখড়, তোখড় 2. Quarrel.
तगड़ा ବିଣ—୧ । ବଳିଷ୍ଠ—1. Strong; mighty.
୨ । ନିପୁଣ—2. Skilful.
୩ । କର୍ମଠ—3. Active.
୪ । ଚାଲାକ; ଚତୁର—4. Clever.

ତୁଗା—ସଂ. ବି—ବଂଶଲୋଚନା—
Tugā The manna of bamboo.
(ତୁଗାକ୍ଷୀରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୁଙ୍ଗ—ସଂ. ବିଣ. (ତୁନଜ୍ ଧାତୁ=ବଳିଷ୍ଠ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tuṅga ୧ । ଉଚ୍ଚ; ଉନ୍ନତ—1. High; elevated; lofty; prominent.
୨ । ଡେଙ୍ଗା—2. Tall.
୩ । ପ୍ରଧାନ; ଶ୍ରେଷ୍ଠ—3. Chief; superior.
୪ । ଉଗ୍ର; ପ୍ରଚଣ୍ଡ—4. Fierce; violent.
୫ । ମହାକାୟ—5. Stupendous.
୬ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—6. Excellent.
ସଂ. ବି—୧ । ପୁଷ୍ପର କଞ୍ଜଳ୍କ ବା କେଶର—
1. Filaments of a flower
୨ । ପୁନ୍ନାଗ; ନାଗକେଶର (ଦେଖ)
2. Mesua Ferra (tree and flower).
୩ । ପର୍ବତ—3. Mountain.
୪ । ମେଷାଦି ରାଶି—4. Name of the solar mansions or signs (Hindu astronomy).
୫ । ବୁଧଗ୍ରହ—5. The planet Mercury.
୬ । ଅତ୍ରିମୁନିଙ୍କ ପୁତ୍ର—
6. Name of the son of sage Atri.
୭ । ତାଳ, ନଡ଼ିଆ ଆଦି ଡେଙ୍ଗା ଗଛ—7. Cocoanut and similar tall trees; the palms.
୮ । ଶିବ (ହ୍ରୂ. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)—1. Śiba See)

ତୁଙ୍ଗକ—ସଂ. ବି. (ତୁଙ୍ଗ+କ)—ନାଗେଶ୍ୱର ଗଛ—
Tuṅgaka Mesua Ferra (tree)

ତୁଙ୍ଗତା—ସଂ. ବି. (ତୁଙ୍ଗ+ଭାବ. ତା.)—ଉଚ୍ଚତା—
Tuṅgatā Height; elevation; altitude.

ତୁଙ୍ଗନାଥ—ସଂ. ବି—ହିମାଳୟ ଉପରେ ଥିବା ଶିବଲିଙ୍ଗ ଓ ତୀର୍ଥସ୍ଥାନ-
Tuṅganātha Name of a Śiba Liṅga and holy place on the Himalayas.

ତୁଙ୍ଗଭଦ୍ର—ସଂ. ବି. (ତୁଙ୍ଗ+ଭଦ୍ର)—ମତ୍ତହସ୍ତୀ—
Tuṅga bhadra A maddened or excited male elephant; a restive elephant.

ତୁଙ୍ଗଭଦ୍ରା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଦକ୍ଷିଣଭାରତର କୃଷ୍ଣାନଦୀର ଶାଖାନଦୀ-
Tuṅga bhadrā ବିଶେଷ—Name of a river in Southern India.
(ତୁଙ୍ଗବେଣୀ—ଅନ୍ୟନାମ)
[ଦ୍ର—ପଶ୍ଚିମଘାଟ (ସହ୍ୟାଦ୍ରି) ପର୍ବତରୁ ତୁଙ୍ଗା ଓ ଭଦ୍ରାନାମକ ଦୁଇଟି ହ୍ରଦ, ନଦୀ ବାହାରି ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ହାଇଦ୍ରାବାଦ ରାଜ୍ୟର ଦକ୍ଷିଣସୀମା ଦେଇ କୃଷ୍ଣାନଦୀ ସଙ୍ଗେ ମିଳିତ ହେବା ପରେ ପୂର୍ବାଭିମୁଖରେ ବଙ୍ଗୋପସାଗରରେ ପଡ଼ିଅଛନ୍ତି । କୃଷ୍ଣାନଦୀର ପ୍ରଥମ ଅଂଶକୁ ତୁଙ୍ଗଭଦ୍ରା ବୋଲିଯାଏ ।]

ତୁଙ୍ଗ ଶେଖର—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୁଙ୍ଗ+ଶେଖର)—
Tuṅga śekhara ଅତି ଉଚ୍ଚ ପର୍ବତ Very high mountain.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ସ୍ଥଳରେ ୧ଠାରୁ ୧ ଉଚ୍ଚାରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଉଚ୍ଚାରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଉଚ୍ଚାରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉଚ୍ଚାରିତ ୨ ବା ୧ ଉଚ୍ଚାରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ତୁଙ୍ଗ ସାର—ଦେ. ବିଣ—ଅତ୍ୟୁଚ୍ଚ—
Tunga sāra — Very high.

ବଦରେ ବଢ଼ିଲେ ତୁଙ୍ଗସାର ହେଲେ ତୁରତ ବଢ଼ିଲ ଛଡ଼ା ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତୁଙ୍ଗା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତୁଙ୍ଗ+ଆ)—୧ । ବଂଶଲୋଚନା—
Tungā — 1. The manna of bamboo.
୨ । ଶମୀ ଗଛ (ଦେଖ)—2. Sāmī tree (See)
ଦେ. ବି—ତୁଙ୍ଗା; ଅରଣ୍ୟଜାତ ମୂଳବିଶେଷ—
A kind of edible bulbous root growing wild.
[ଦ୍ର—ପଥର ଅବ ଜାତର ଲୋକେ ଏହି ମୂଳ ସିଦ୍ଧ କରି ଖାଆନ୍ତି ।]

ତୁଙ୍ଗାଦ୍ରି—ସଂ. ବି. (ତୁଙ୍ଗ+ଅଦ୍ରି)—ଅତି ଉଚ୍ଚ ପର୍ବତ—
Tungādri — Very high mountain.

ତୁଙ୍ଗିମା—ସଂ. ବି. (ତୁଙ୍ଗ+ଭାବ. ଇମନ୍)—ଉଚ୍ଚତା; ଔନ୍ନତ୍ୟ—
Tungimā — Altitude; elevation; height.

ତୁଙ୍ଗୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତୁଙ୍ଗ+ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ)—
Tungī — ଉଚ୍ଚସ୍ଥାନରେ ସ୍ଥିତ—Situated on high.
ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନଗତ ଗ୍ରହ—
(astrology) A planet appearing at a high point.
ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୁଙ୍ଗ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ହଳଦୀ—
1. Turmeric.
୨ । ରାତ୍ରି—2. Night.
୩ । ଶତାବରୀ; ମହା ଶତାବରୀ—
3. A kind of juicy medicinal root; Asparagus root.
୪ । ବଣତୁଳସୀ (ହି. ଶବଜାଗର)—
4. Wild Basil plant.

ତୁଙ୍ଗୀପତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୁଙ୍ଗୀ=ରାତ୍ରି+ପତି)—ଚନ୍ଦ୍ର—
Tungī pati — The moon.

ତୁଙ୍ଗୀଶ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୁଙ୍ଗୀ=ରାତ୍ରି+ଈଶ)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—
Tungīśa — 1 The moon.
୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—The sun.
୩ । ଶିବ—3. Śiba.
୪ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—4. Śrikṛushṇa.

ତୁଚ୍ଛ—ସଂ. ବିଣ (ତୁଚ୍ଛ୍ ଧାତୁ=ଗଣନା କରିବା; ଓଜନ କରିବା+କର୍ମ. କ୍ତ, ଯାହାକୁ ଅକିଞ୍ଚିତ୍କର ରୂପେ ଗଣନା କରାଯାଏ)—
Tuchchha
୧ । ଅଳ୍ପ—1. Little.
୨ । ଅକିଞ୍ଚିତ୍କର; ସାମାନ୍ୟ—2. Insignificant.
୩ । ମୂଲ୍ୟହୀନ; ନଗଣ୍ୟ—3 Trifling; valueless.
୪ । ସାନ, କ୍ଷୁଦ୍ର—4. Small.
(ତୁଚ୍ଛତା—ବି) ୫ । ହୀନ; ହେୟ—5. Mean; contemptible.
୬ । ଅସାର—6. Worthless; unsubstantial.
୭ । ଶୂନ୍ୟ; ଖାଲି; ଫମ୍ପା—7. Empty;
୮ । ବର୍ଜିତ—8. Abandoned.
୯ । ନୀଚ—9. Low.
ସଂ. ବି—୧ । ତୁଷ; ଭୂଷି—1. Chaff.
୨ । ତୁତିଆ—2. Blue vitriol.
୩ । ନୀଳ ଗଛ—Indigo plant.

ତୁଚ୍ଛକ—ଦେ (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବିଣ—କାହାରିକୁ ନିନ୍ଦା କରୁଥିବା ବା
Tuchchaka — ବଳ ପଡ଼ୁଥିବା—Excelling.

କରିତୁଣ ପ୍ରଚୁରଚୁଳ ତୁଚ୍ଛକା—ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ
ସଂ. ବି—କଳା ଓ ଶାଗୁଆ ରଙ୍ଗର ମରକତ (ଏହା ଅତି ତୁଚ୍ଛଶ୍ମ ବୋଲି ଜଣେଇଛ)—Black and green emerald.

ତୁଚ୍ଛ ଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବି—ଘୃଣା; ଅବମାନନା—
Tuchchha jñāna — Contempt; disregard.

ତୁଚ୍ଛତା—ସଂ. ବି. (ତୁଚ୍ଛ+ଭାବ. ତା)—୧ । ନୀଚତା—
Tuchchhatā — 1. Meanness.
(ତୁଚ୍ଛତ୍ୱ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଅସାରତା—2. Worthlessness.
୩ । ଶୂନ୍ୟତା—3. Hollowness.

ତୁଚ୍ଛ ତାଚ୍ଛ(ଚ୍ଛି)ଲ୍ୟ—ଦେ. ବି —(ସଂ. ତୁଚ୍ଛ ଓ ତାଚ୍ଛଲ୍ୟ)—
Tuchchha tāchchha(chchhi)lya ୧ । ତୁଚ୍ଛଜ୍ଞାନ; ହେୟ
ତুচ্ছতাচ্ছল্য ଜ୍ଞାନ—1. Disregard.
୨ । ଅପମାନ; ଅବମାନ୍ୟ—2. Disgrace.
୩ । ଘୃଣା—3. Contempt.
୪ । ପରିହାସ—4. Derision; banter.

ତୁଚ୍ଛ ତାଚ୍ଛଲ୍ୟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଅବମାନନା କରିବା—
Tuchchha tāchchhalya karibā — 1. To treat with
তাচ্ছিল্য করা — derision; to despise.
তুচ্ছ মাননা ୨ । ଘୃଣା କରିବା—2. To hold in contempt.

ତୁଚ୍ଛଦ୍ରୁ—ସଂ ବି (ତୁଚ୍ଛ=ଅସାର+ଦ୍ରୁ=ବୃକ୍ଷ)—ଗବଗଛ; ଏରଣ୍ଡ ବୃକ୍ଷ—
Tuchchhadru — The castor-seed plant.

ତୁଚ୍ଛ ଧାନ୍ୟକ—ସଂ. ବି (ତୁଚ୍ଛ+ଧାନ୍ୟ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ଅଗାଡ଼ି—
Tuchchha dhānyaka. — Chaff.

ତୁଚ୍ଛା—ସଂ. ବି (ତୁଚ୍ଛ+ଆ)—୧ । ନୀଳ ଗଛ—
Tuchchhā — 1. Indigo plant.
୨ । ତୁତିଆ—2. Blue vitriol.
୩ । ଗୁଜୁରାତି; ଶ୍ୱେତ ଅଳେଇଚ—
3. Small white cardamom.
ଦେ. ବିଣ—ତୁଚ୍ଛ (ଦେଖ)—Tuchha (See)

ତୁଚ୍ଛାତିତୁଚ୍ଛ—ସଂ. ବିଣ (ତୁଚ୍ଛ+ଅତି ତୁଚ୍ଛ; ତୁଚ୍ଛଠାରୁ ମଧ୍ୟ ତୁଚ୍ଛତର)—
Tuchchhāti-tuchchha ୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ହେୟ—1. Very despicable; insignificant.

୧	ଙ	ଞ	ଋ,ୠ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ଼	ଡ଼ଅ	ଢ଼
୨	ଋ	ଊ	ରୁ	ଲ୍	ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ଢ଼

୨ । ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର—2 Very small; minute.

ତୁଚ୍ଛା ମାଠିଆ ମିଶ୍ର—ଦେ. ବି (ନାମ)—ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—
Tuchchhā māṭhiā misra A family-title of certain Brahmans of Puri district

[ଦ୍ର—ଉତ୍କଳର ଗଙ୍ଗବଂଶ ରାଜା ମଦନମହାଦେବ ଓ ତାହାଙ୍କ ରାଣୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦିନେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବଡ଼ ନା ବୌଦ୍ଧ ବଡ଼ ବୋଲି ତର୍କ ହେଲା । ରାଣୀ ବୌଦ୍ଧଙ୍କ ପକ୍ଷ ଏବଂ ରାଜା ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ପକ୍ଷ ସମର୍ଥନ କଲେ । ତେଣୁ ଏ ବିଷୟ ପରୀକ୍ଷା ହେବାକୁ ସ୍ଥିର ହେଲା । ଉଭୟ ପକ୍ଷର ଅଜ୍ଞାତରେ ଗୋଟିଏ ମାଠିଆରେ ସାପଟିଏ ଭର୍ତ୍ତି କରାଯାଇ ମାଠିଆର ମୁହଁ ବନ୍ଦ କରାଗଲା ଏବଂ ମାଠିଆରେ କଅଣ ଅଛି ବୋଲି ଉଭୟ ପକ୍ଷଙ୍କୁ ପଚରା ଗଲା । ବୌଦ୍ଧମାନେ କହିଲେ, "ସର୍ପ ଅଛି" ମାତ୍ର ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ କହିଲେ, "ଭସ୍ମ ଅଛି" । ମାଠିଆ ଖୋଲାଯିବାବେଳକୁ ଦେଖାଗଲା ଯେ ସତକୁ ସତ ଭସ୍ମ ଅଛି । ଏଥିରେ ବୌଦ୍ଧମାନେ ପରାସ୍ତ ହୋଇ ପଳାୟନ କଲେ । ଯେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ଋଦ୍ଧ୍ୟାବଳରେ ସର୍ପପୂର୍ଣ୍ଣ ମାଠିଆ ତୁଚ୍ଛା ମାଠିଆ ହେଲା ସେମାନେ ଏହି 'ତୁଚ୍ଛା ମାଠିଆ ମିଶ୍ର' ପଦ ପାଇଲେ । ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ. ଉତ୍କଳ ।]

ତୁଚ୍ଛୋଦରୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ତୁଚ୍ଛ+ଉଦର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—କୃଶୋଦରୀ;
Tuchchhodarī କ୍ଷୀଣ କଟିବିଶିଷ୍ଟା (ସ୍ତ୍ରୀ)—Thin or slender-waisted (woman).

ତୁଛ—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସ. ତୁଚ୍ଛ)—ତୁଚ୍ଛ (ଦେଖ)
Tuchha Tuchchha (See)

ତୁଛା—ଦେ. ବିଣ (ସ. ତୁଚ୍ଛ, ଗ୍ରା. ତୁଚ୍ଛ)—୧ । ତୁଚ୍ଛ (ଦେଖ)—
Tuchhā 1. Tuchchha (See)
ଖାଲି ତୁଛା ଶଙ୍ଖା ଧରି ନ ପଡ଼ି ଜଳ ମୋତେ—
ଖାଲି, छुछा, छूंछा କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୨ । ଶୂନ୍ୟ; ରିକ୍ତ; ଫମ୍ପା—2. Empty.
୩ । ଏକାକୀ—3. Alone.
୪ । ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ସଙ୍ଗରହିତ—
4. Not accompanied by any other thing.
୫ । ଅଳଙ୍କାରହୀନ—
5. Bare; devoid of ornaments.
(ଯଥା—କାହିଁକି ତୁଛା ହାତ ।)
୬ । ଅର୍ଥଶୂନ୍ୟ (ହାତ)—6. Penniless.
୭ । କର୍ମଶୂନ୍ୟ; ବେକାର—7. Without employment.
୮ । ଯାହାଠାରେ ବୋଝ ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଦାୟିତ୍ୱ ନାହିଁ—8. Unencumbered.
୯ । ଅନଧିକୃତ—9. Unoccupied.
ଯଥା—ତୁଛା ଘର; ତୁଛା ପଲଙ୍କ ।)
ଏହେ ତଳେ ଭର ଭର୍ତ୍ତା, ଯେଉଁ କନ୍ୟା ଧର୍ମ ଦେବେଶ ଗଲେଣି,
ପଲଙ୍କ ପଡ଼ିଛି ତୁଛା । ଇଚ ।

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ତୁଛା; ଖାଲି; ମାତ୍ର; କେବଳ—
1. Simply; only; solely; merely.
वृथा ତୁଛ ବସିଥିଲେ ହୋଇବ ସୁଖ କିସ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।
बेफायदा ୨ । ବୃଥାରେ—2. In vain.
ତୁଛ ଭୁମ୍ଭ ଭାଇମାନେ ଯେ କୋପ କଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

ତୁଛା(ଛେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅଜାଡ଼ିବା—
Tuchhā(chhe)ibā 1. To pour down.
ढाला ୨ । ପାତ୍ରାଦିକୁ ଶୂନ୍ୟ କରିବା—
ढालना 2 To empty a pot of its contents.
[ତୁଛା(ଛେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]
[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଆଣିବା, ଦେବା, ନେବା, ପକା(କେ)ଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ତୁଛାକୁ—ଦେ କ୍ରି. ବିଣ—ଅକାରଣରେ; ବୃଥା—
Tuchhāku वृथा खामख्वाह In vain.
ତୁଛାକୁ ଏତେ, ମୂର୍ଖ କାହିଁ ଗୋଡ଼ କମ୍ପୁଛ, କେତେ—ଇଚ ।
(ତୁଛାକୁ, ତୁଛଠାକୁ, ତୁଛରେ, ତୁଛଠାରେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୁଛାକୁ ତୁଛା—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ତୁଛାକୁ (ଦେଖ)
Tuchhāku tuchhā Tuchhāku (See).
(ତୁଛାକୁତୁଛା—ଅନ୍ୟରୂପ) ତୁଛକୁ ତୁଛ, ତୁଛ କାହିଁପାଣି ମନମୁଖ—ଇଚ ।

ତୁଛା ଭାତ—ଦେ. ବି—ଖାଲି ଭାତ; ଡାଲି ତରକାରୀ ଆଦି ନ ଥାଇ
Tuchhā bhāta ଖିଆଯିବା ଅନ୍ନ—Rice taken without any curry.
(ତୁଛା ଭାତ—ଅନ୍ୟରୂପ)
सूखा भात छुछा भात

ତୁଛା ମାଠିଆ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ମାଠିଆରେ ଜଳ ଆଦି ନାହିଁ—
Tuchhā māṭhiā Empty water-pitcher.

ତୁ ଛାର—ଦେ. ସର୍ବ—ତୋ ପରି ଘୃଣ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
Tu chhāra A despicable being like thee.
तोर मत छार लोक ତୁ ଛାର ଯେ ଅନ୍ତକୁ କଲୁ ଯେ ଦୂଷଣ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

ତୁଛା ହାତ—ଦେ. ବି—୧ । ଶୂନ୍ୟ ହସ୍ତ; ରିକ୍ତ ହସ୍ତ; ଯେଉଁ ହାତରେ
Tuchhā hāta କିଛି ଧରାଯାଇ ନାହିଁ—1. Empty hand.
खालि हात ଦିନେ ଯେ ବିଜ ଭିକ୍ଷା ପାଇଁ ଯାଇଥିଲେ
छुछा हात ନ ପାଇବାରୁ ତୁଛା ହାତରେ ଆସିଲେ ।
(ତୁଛା ହାତ—ଅନ୍ୟରୂପ) କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଶ୍ୱମେଧ ।
୨ । ବଳୟାଦିବର୍ଜିତ ହସ୍ତ—
2, A hand having no wristlet.
ଦେ. ବିଣ. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—କର୍ମହୀନ (ବ୍ୟକ୍ତି); ଯାହା ହାତରେ କିଛି କାମ ନାହିଁ—(figurative) (a person) without any employment; unemployed.
(ଯଥା—ଭଣ୍ଡାକୋଷ କାମ ସରିଗଲେ ମୁଁ ତୁଛା ହାତ ହୋଇ ବସିବି ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, ଅଙ୍ଗ୍ୟ ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଟୁଚ୍ଛେଇଁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ବୃଥା; ଅକାରଣରେ—
Tuchheiñ — In vain; for nothing.
ଟୁଚ୍ଛେଇଁ, ଟୁଚ୍ଛଇ, ଟୁଚ୍ଛେଇଁକି —ଅନ୍ୟରୂପ
वृथा नाहक
(ଯଥା— ଟୁଚ୍ଛେଇଁ ଅପଣା ଅପଣା ଭିତରେ କଳି କଲେ ।]

ଟୁଟ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—କଳହ କରିବା—
Tuṭ (root) — To quarrel.

ଟୁଟ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତ୍ରୁଟି)—୧ । ତ୍ରୁଟି; ଦୋଷ—
Tuṭa — 1. Deficiency; defect; flaw.
त्रुटि, टुटि
২ । କ୍ଷତି; ଲୋକସାନ—
টুট — 2. Loss; damage; injury.
୩ । ବ୍ୟବସାୟ ବାଣିଜ୍ୟରେ ଲୋକସାନ ବା କ୍ଷତି—
3. Loss in trade or business.
୪ । ନ୍ୟୂନତା; ହ୍ରାସ; ପ୍ରଥମ ପରିମାଣରୁ କମି ହେବା—
4. Shortage; wastage.
[ଦ୍ର—ଶସ୍ୟାଦିକୁ ଅମାର, ଖଣି, ଗାଳ ପ୍ରଭୃତିରେ ଥୋଇ କେତେକ ସମୟ ରଖି ପରେ ତାକୁ କହିଁରୁ କାଢ଼ି ମାପିଲେ ପୂର୍ବ ମାପ ଅପେକ୍ଷା ତାହା ମାପରେ କିଛି କମତି ହେବାର ଦେଖାଯାଏ; ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟାଦି ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ନେଲା ପରେ ତାହାର ଓଜନ କିଛି କମିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଏହିସବୁ କମତିକୁ ଅମାର ଟୁଟ, ଖଣି ଟୁଟ, ପ୍ରଚାଳ ଟୁଟ ବା ରାସ୍ତା ଟୁଟ ବୋଲାଯାଏ ।]
୫ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ତ୍ରୁଟି ବା ହେଳା—
5. Neglect of one's duties.

ଟୁଟା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ ତ୍ରୁଟିତ)—୧ । ଭଙ୍ଗା; ଭଗ୍ନ; ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଥିବା; ଖଣ୍ଡିତ—1. Broken; maimed.
Tuṭā
टूटा
୨ । ଛିଣ୍ଡା; କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ—
টুটা — 2. Damaged; torn; injured.
୩ । ଯେ ଟୁଟେ ବା ଭାଙ୍ଗେ—
3. One who breaks; breaking.
(ଯଥା—ଏହି ମୋହକରା ଟୁଟା ମନୁଷ୍ୟଟାଏ; ତୁମେ ତ ବଡ଼ ଟୁଟା ଲୋକ ।)
୪ । ଯେ ବା ଯାହା ଟୁଟିଯାଏ ବା ଭାଙ୍ଗିଯାଏ; ଅକ୍ଷତ—
4. One who is or that which is maimed or broken; hurt; wounded.
(ଯଥା—ସୈନ୍ୟମାନେ ଭଙ୍ଗାଟୁଟା ହୋଇ ପଳେଇ ଗଲେ ।)
[ଦ୍ର—(୩ ଓ ୪) ଏହି ଅର୍ଥରେ 'ଟୁଟା' ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସହିତ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]
ଦେ. ବି.—ଗାଳି ଦେବା; ଟୁଟିବା; ମୁହଁ ଟୁଟିବା—
Calling names; abusing.
ଦେ. ସର୍ବ—ତୁଇ ଟା (ଦେଖ)
Tu-uṭā (See).

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର; 'ଓ' ସ୍ଥାନରେ 'ଉ' ଉଚ୍ଚାରଣ) ବି—
(ଅମ୍ବ) ତୋଟା—(mango) Tope; orchard.

ଟୁଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତ୍ରୁଟ୍ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା; 'ଟୁଟିବା'ର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—
Tuṭā(ṭe)ibā
टूटान, तुटान
୧ । (ବିବାଦ) ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିବା—
টুটবানা, তুড়বানা — 1. To decide; to settle (a dispute).
(ଯଥା—ଜମିଦାର ମୋ ଅଡ଼ୁଆ ଟୁଟାଇଲେ ମୁଁ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ।)
୨ । ଭଙ୍ଗାଇବା—2. To cause to break up.
୩ । ହିସାବ ନିକାଶ କରିବା—
3. To settle an account.
୪ । ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରିବା—4 To cut.
(ଯଥା—ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମୁଁ ଆଜିଠାରୁ ବନ୍ଧୁତା ଟୁଟାଇଲି ।)
୫ । ଦେୟ ବା ଋଣ ପରିଶୋଧ କରିବା—
5. To liquidate or clear off one's debt.
ପ୍ରାଦେ. (ଲରିଆ) କ୍ରି—ଭାଙ୍ଗିବା—To break.
[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଟୁଟା ଟୁଟି—ଦେ. ବି—୧ । ଭଙ୍ଗାଭଙ୍ଗି; (ବହୁ ବସ୍ତୁ ବା ବହୁଥର) ଭାଙ୍ଗିଯିବା—1. Breaking (of many things or several times).
Tuṭā tuṭi
टूटाटूटि, तुटातुटि
୨ । ବିବାଦ ଆଦିର ନିଷ୍ପତ୍ତି—2. Final decision of disputes.
টুটাটুটি
୩ । ହିସାବର ମୀମାଂସା—
3. Settlement of accounts.
(ଯଥା—ଆଜି ମହାଜନ ସଙ୍ଗେ ଦଶ ବର୍ଷର ହିସାବ-ଟୁଟାଟୁଟି ହୋଇଗଲା ।)

ଟୁଟା ଫ(ଫୁ)ଟା—ଦେ. ବିଣ (ଏକାର୍ଥକ ପଦଦ୍ୱୟ; ସଂ. ତ୍ରୁଟିତ+ସ୍ଫୁଟିତ; ବହୁବଚନ ଦ୍ୟୋତକ)—ଭଗ୍ନ; ଓ ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ—Broken and punctured.
Tuṭā pha (phu)ṭā
टूटाफाटा টুটাফুটা
ଦେ. ବିଣ—ପରସ୍ପର ହୁଡ଼ାହୁଡ଼ି ହୋଇ ଗାଳି ଦିଆଦେଇ ହେଉଥିବା—Mutually calling names.

ଟୁଟି—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି—ଟୁଟ (ଦେଖ)
Tuṭi — Tuṭa (See)
त्रुटि
ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ତ୍ରୁଟି=ଅଣୁ, ପରମାଣୁ) ଅଳ୍ପ; ସାମାନ୍ୟ—
টুট — Little; insignificant.

ଟୁଟି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହେବା; ଲୋକସାନରେ ପଡ଼ିବା; ଟୁଟିରେ ପଡ଼ିବା—1. Sustaining loss or damage. (—ମୋତେ ଏ ବର୍ଷ ଭାରି ଟୁଟି ପଡ଼ିଛି ।)—
Tuṭi paṛibā
त्रुटि हओया
টুট পড়না
କ୍ରି—୧ । ଖସି ପଡ଼ିବା—1. To fall down.

୧	ଉ	ଭ	ର୍,ର୍	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଉଥ୍	ଉଥ	ଘ
୨	ଋ	ଭ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଉଥ	ଢ଼	ନ୍	

୨ । ଭାଙ୍ଗି ତଳେ ପଡ଼ିବା—2. To break down.

ଭୁଟିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ତ୍ରୁଟ୍ ଧାତୁ=ଭାଙ୍ଗିବା, ଛେଦନ କରିବା; ପ୍ରା. ଭୁଟ୍ଟ ଧାତୁ)—୧ । (ଅକର୍ମକ) ସମ୍ପନ୍ନ ବା ନିଷ୍ପନ୍ନ ହେବା— 1. To be accomplished or completed.

Tuṭibā
ଟୁଟା, ତୁଟା
ଟୁଟନା

୨ । (ଅକର୍ମକ) ନଷ୍ଟ ହେବା—2 To be damaged

[ଭୁଟା (ଟେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ] ତେବେ ହେଲେ ନାହିଁ ମହତ୍ତ୍ୱ-ସଂପତ୍ତି ଫିଟି ଭୁଟି ଲୋକ ଯାଇ—କବେନ୍ଦ୍ର. ସର୍ଗ ୨ ।

୩ । (ଅକର୍ମକ) ଭାଙ୍ଗିଯିବା—
3. To break; to burst.
ଟୁଟେ କରେ କଙ୍କଣ ଝଙ୍କାରେ—ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

୪ । (ଅକର୍ମକ) ଛିନ୍ନ ହେବା—
4. To be cut or rent asunder.
ମାତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ସଙ୍ଗେ ଟୁଟିଥିବ ସଂସାରର ସ୍ନେହ-ପାଶ—
ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।

୫ । (ଅକର୍ମକ) କମିଯିବା; ଊଣା ହେବା—
5. To diminish; to be lessened; to dwindle.
କହୁଁ ଦହ ବଇରେ ଚୋ ନ ଟୁଟୁ ଲିବେ—ଉପେନ୍ଦ୍ର. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୬ । (ଅକର୍ମକ) କ୍ଷୀଣ ହେବା—
6. To be emaciated.

୭ । (ଅକର୍ମକ) ପୃଥକ୍ ହେବା; ସମ୍ପର୍କଶୂନ୍ୟ ହେବା—
7. To be separated.

୮ । (ଅକର୍ମକ) (ବିବାଦ ବା ହିସାବ) ନିଷ୍ପତ୍ତି ହେବା—
8. To be settled or decided.
(ଯଥା—ତାଙ୍କର ଆମର ଅଡ଼ୁଆ ଅଛି ଭୁଟିଲା ।)

୯ । (ଅକର୍ମକ) ଅଦୃଶ୍ୟ ହେବା; ଦୂର ହେବା—
9. To disappear.
ସଙ୍କାବାସୀ ମନୁ ଟୁଟି ଭୟସଂସେ—ନନ୍ଦକିଶୋର, ସୀତାବନବାସ ।

୧୦ । (ଅକର୍ମକ) (ସ. ତୁଟ୍ ଧାତୁ=କଳହ କରିବା; ସ. କ୍ରୋଟକ=କ୍ରୋଧମୟ ବଚନ) ମୁହଁ ଲୁଚିବା; କୁବାକ୍ୟରେ ଗାଳି ଦେବା—10. To call names; to be disrespectful or impudent.
(ଯଥା—ତୁଥା କାହିଁକି ଏପରି ଭୁଟୁଛୁ ?)

୧୧ । (ଅକର୍ମକ) କଳି କରିବା—11. To quarrel.

୧୨ । (ଅକର୍ମକ) କ୍ଷୟ ପାଇବା; କ୍ଷୟିତ ହେବା—
12. To waste away.
ତୋତୁ ଛକି ଝିନା ହତ ମୋ ସାଇ ଯାଉଛି ଟୁଟି—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳୋପାଖ୍ୟା ପ୍ରଗୀତ ।

୧୩ । (ସକର୍ମକ) (ଉପଦେଶ; ଆଦେଶ) ଭାଙ୍ଗିବା; ରକ୍ଷା ନ କରିବା—13. To infringe.
ନରପତଙ୍କୁଁ ଅନୁରୋଧ ଟୁଟି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳତା ।

୧୪ । (ଅକର୍ମକ) (ଗଣ୍ଠି) ଫିଟିବା—
14. To be untied.
ଟୁଟିଲ ହେ ଗ୍ରନ୍ଥ-ଗ୍ରନ୍ଥିଟମ୍ବ—ମଧୁସୂଦନ, କବିତା ।

୧୫ । (ସକର୍ମକ) ଛାଡ଼ିବା; ତ୍ୟାଗ କରିବା—
15. To forsake.
ଦେଉଁ ସେହି ସବ ଜନ୍ମି ଧନ ଟୁଟ ମାୟା
ଟୁଟି ନ ପାରଇ ସଙ୍ଗେ ଅଙ୍କିଥିଲି କଳ୍ପୀ—ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

[ଦ୍ର—ଏ ଅକର୍ମକ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଯିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଭୁଟୁକା—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ତତ୍କାଳ; ସ. ତ୍ରୁଟି=ଶୁଦ୍ର ଅଂଶ)—
Tuṭukā ୧ । ସାମାନ୍ୟ—1. Ordinary; insignificant.
(ଭୁଟ୍‌କା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଆଶୁ ଫଳପ୍ରଦ—
2. Producing immediate effect.

ଟୋଟକା ଦେ. ବି—ଭୁଟୁକା ଭୁଟୁକି (ଦେଖ)
टोटका, टुटका, टोट्मा Tuṭukā tuṭuki (See)

ଭୁଟୁକା ଭୁଟୁକି—ଦେ. ବି. (ସ. ତତ୍କାଳ; ସ. ତ୍ରୁଟି)—
Tuṭukā tuṭuki ୧ । ଅନାୟାସଲଭ୍ୟ ଅଥଚ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଫଳପ୍ରଦ
ଟୋଟକା ଟୁଟକୀ ଜଡ଼ିବୁଟି ଔଷଧ—1. Ordinary herbs.
टोटका टुटकी producing immediate effect.
(ଭୁଟ୍‌କା ଭୁଟ୍‌କି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଫଳପ୍ରଦ ମନ୍ତ୍ରତନ୍ତ୍ର—
2. Incantations and charms producing immediate effect.

ଭୁଟା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ତୋଟା; ବଗିଚା—
Tuṭṭā Garden.

ଭୁଠ—ଦେ. ବି. (ସ. ତୀର୍ଥ)—୧ । ନଦୀ ପୁଷ୍କରିଣୀ ଆଦିରେ ସ୍ନାନ କରିବାର ସ୍ଥାନ; ଗାଧୁଆପାଧୁଆ କରିବାର ଘାଟ—
Tuṭha
ସାଟ 1. Bathing ghat.
घाट ୨ । ଜଳାଶୟର ଯେଉଁ ଘାଟରେ ୧୦ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୃତ
(ତୋଠ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବ୍ୟକ୍ତିର ଶ୍ରାଦ୍ଧାଦି କରାଯାଏ; ଦଶଭୁଠ—
2. A place on the bank of a river or pond where pindas or funeral offerings are cooked and offered to the ghost of the deceased during the 10 days of the funerals amongst the Hindus.

୩ । ମୃତାହର ଦଶମ ଦିନ ଭୁଠରେ କରାଯିବା କ୍ଷୌର, ସ୍ନାନ, ଓ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କର୍ମ—3. The funeral rites and shaving done on the bank of water on the 10th day of the funerals amongst the Hindus.

୪ । ଧୋବା ଲୁଗା କାଚବା ସ୍ଥାନ—
4. The place on the bank of water where washermen wash clothes.

୫ । ନଦୀପାର ଘାଟ—5. Landing place; ferry.

୬ । ନଦୀର ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଲୋକେ ଜଳରେ ପଶି ପାର ହୋଇ ଥାଆନ୍ତି; ଥଳ—6. A ford in a river; a place where a river can be forded.

ସାଧାରଣ ଲେଖ ଅପର ଦୃଷ୍ଟିରେ ଟେ ଠ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ... ଅତେବ ...

ଟୁଠ ପଥର—ଦେ. ବ—୧ । ଗାଧୁଆ ଟୁଠରେ ବା ଧୋବା ଟୁଠରେ
Tuṭha pathara ପଡ଼ିଥିବା ପଥର—1. A slab of stone
ঘাটের পাথর put at the bathing ghat.

[ଦ୍ର—ଗାଧୁଆ ଟୁଠରେ ପଡ଼ିଥିବା ପଥରରେ ଗାଧୋଇବା ଲୋକେ ଗୋଡ଼ ଘଷନ୍ତି ଏବଂ ଧୋବାର ଟୁଠପଥରରେ ଧୋବା ଲୁଗା କାଚେ ।]

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସମସ୍ତଙ୍କର ଗାଳି ମାଡ଼ ବା ଅତ୍ୟାଚାର ସହେ; ଅତ୍ୟନ୍ତ ସହିଷ୍ଣୁ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. (figurative) A very patient and forbearing person.

ତୁର୍ଡ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଭେଦ କରିବା—
Turḍ (root) 1. To pierce.
୨ । ଆଘାତ କରିବା—2 To strike; to hurt.

ତୁର୍ଡ୍କା—ଦେ. ବ—ଗୋରୁଙ୍କୁ ଧରିବା ଥଣ୍ଡା ରୋଗବିଶେଷ—
Turḍkā A disease of the cattle (due to cold).
(ତୁଡ଼୍କା—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏ ରୋଗରେ ଗୋରୁଙ୍କ ମୁହଁ ଫୁଲି ଯାଇ ପାଟିରୁ ଲାଳ ବହେ ।]

ତୁର୍ଡି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର ଓ ସିଂହଭୂମ) ବ—୧ । ଯନ୍ତ୍ରବାଣ—
Turḍi 1. A kind of fire-work.
୨ । ଜାତିଏ ମାଛ—2. A kind of fish.

ତୁର୍ଡୁକ(କ)—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ତୁରୁକ୍; ଇଂ. ଟର୍କ୍; ସ. ତୁରୁଷ୍କ ପ୍ରା. Turḍuk(ka) ତୁରୁକ)—୧ । ମୁସଲମାନ; ଯବନ—
তুরকী 1. A Mahomedan; Muslim.
तुरक; तुरकटा

[ତୁଡୁକ(କ)—ଅନ୍ୟରୂପ]

୨ । ତୁରସ୍କ ଦେଶୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A Turk.

ତୁଡ୍ଡ (ଧାତୁ)—ସ—ଅନାଦର କରିବା—
Tuḍḍa To treat with contempt.

ତୁଡ୍ଡକ—ସ. ଋଣ. ପୁଂ. (ତୁଡ୍ଡ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ଭର୍ତ୍ସନାକାରୀ;
Tuḍḍaka ତାଡ଼ନାକାରୀ—Chastising.
(ତୁଡ୍ଡିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତୁଡ୍ଡନ—ସ. ବ. (ତୁଡ୍ଡ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ଭର୍ତ୍ସନା; ତାଡ଼ନା—
Tuḍḍana Chastisement; rebuke.

ତୁଣ—ପ୍ରା. ବ. (ସ. ତେମନ)—୧ । ତିଅଣ (ଦେଖ)
Tuṇa 1. Tiaṇa (See)
୨ । ତୂଣ (ଦେଖ)—2. Tūṇa (See)

ତୁଣି—ସ. ବ—ତୁନ୍ ଗଛ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tuṇi The Toon tree.

ତୁଣ୍ଡ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ବଧ କରିବା—
Tuṇḍ (root) 1. To kill.
୨ । ପୀଡ଼ନ କରିବା—2. To press
୩ । ଭେଦ କରିବା— 3. To pierce.
୪ । ପେଷଣ କରିବା—4 To grind.

ତୁଣ୍ଡ—ସ. ବ. (ତୁଣ୍ଡ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତ୍ତୃ ଅ)—
Tuṇḍa ୧ । ପାଟି; ମୁହଁ—1. Mouth.
୨ । ଓଷ୍ଠାଧର—2. Lips.
(ତୁଣ୍ଡକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ଥଣ୍ଟ; ଚଞ୍ଚୁ—3. Beak.
୪ । ଶିବ; ମହାଦେବ—4. Śiba.
୫ । ଅସୁରବିଶେଷ—5. Name of a demon.
୬ । ଖଡ଼୍ଗର ଅଗ୍ର ଭାଗ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. The point of a sword.
୭ । ଥୋମଣି—Sout.
ଦେ. ବ—୧ । ପାଟିର ଶବ୍ଦ—1. Voice.
গলা ୨ । ଉଚ୍ଚସ୍ୱର—2. Loud voice.
गला ୩ । ଗଳାର ସ୍ୱର—3. Tone of one's voice.
୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କଥା; ବଚନ—
4. (figurative) Word; speech.

ତୁଣ୍ଡ ଅଇଁଠା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ନାମମାତ୍ର ଖାଇବା; ଖାଇ ବସିବା
Tuṇḍa aiṅṭhā karibā କିଛି ବହୁତ ନ ଖାଇବା—
মুখ এঁঠোকরা Not to eat any thing at the meal.
मुहँ जुठाना

ତୁଣ୍ଡ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଡ଼ ପାଟି କରିବା—
Tuṇḍa karibā To speak out; to talk loudly.
গলা করা जोरसे बोलना

ତୁଣ୍ଡକେରି—ସ. ବ. (ତୁଣ୍ଡକ=ମୁଖ+କୃ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+
Tuṇḍakerī ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ଏହାର ପାଚିଲା ଫଳ ଓଷ୍ଠ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରାଯାଉ ଥିବାରୁ)—
୧ । କଇଁଚକାକୁଡ଼ି (ଦେଖ)—
1. Kaiṅchi kākurḍi (See)
୨ । କପା (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—2 Cotton.

ତୁଣ୍ଡ ଖସିଯିବା—ଦେ. ବ—ଅସତର୍କରେ ହୋଇ ଅକଥ୍ୟ କଥା
Tuṇḍa khasi jibā କହିବା—Careless saying of things which had better left unsaid.

ତୁଣ୍ଡ ଘା—ଦେ. ବ—ଓଠ ଓ ଜିଭରେ ହେବା ବ୍ରଣ ରୋଗବିଶେଷ—
Tuṇḍa ghā A kind of disease in the mouth
(ତୁଣ୍ଡଘାଅ, ତୁଣ୍ଡଘା—ଅନ୍ୟରୂପ) (consisting of erup-
মুখের ঘা tions on the lips and the tongue); sores
मुहँ फटना in the mouth.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଏ	ଉଅ	ଊ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଣ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ଙ୍କ

ତୁଣ୍ଡ ପକା—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥ ତୁଣ୍ଡରେ ପକାଇବାକୁ ହୁଏ—
Tunda pakā 1. That which is put to the mouth; chewing gum.
खैनी

୨ । ଚୂନପତ୍ର; ପାଟିରେ ପକାଇବା ଧୂଆଁ ପତ୍ର—
2. Tobacco (which is chewed by some persons)

ତୁଣ୍ଡ ପୋଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସ. ଅଗ୍ନି କୁମାର)—
Tunda porḍā ନାରଙ୍ଗାଦି ବର୍ଗର ବନ୍ୟ କଣ୍ଟକା କ୍ଷୁପବିଶେଷ—
ଅନ୍ୟ. ସ. ନାମ—ତୁଣ୍ଡାସ୍ୟ A kind of throny shrub
ତୀକ୍ଷ୍ଣପତ୍ର, ତୁମ୍ବରଚକ, with pungent leaves;
କୁମାର ପତ୍ର Toddalia Aculeata·
(ତଣ୍ଡ ପୋଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ) [ବୃ—ଏହାର ପତ୍ର ତ୍ରିପର୍ଣ୍ଣ, ପତ୍ରର
अग्निकुमार ପିଠିରେ ମଧ୍ୟ କଣ୍ଟା ଥାଏ; ପତ୍ର କଟୁଗନ୍ଧବିଶିଷ୍ଟ
ଲେ. ଅଗ୍ନିବେଷ୍ଟ୍ରମ୍ ଏବଂ ତାହା ଚୋବାଇଲେ ତୁଣ୍ଡ ପୋଡ଼େ । ଏହାର
ଫୁଲ ଏକଲିଙ୍ଗ, ଫଳ ଗୋଲମରିଚ ଓ କ୍ଷୁଦ୍ର ।]

ତୁଣ୍ଡ ଫିଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କଥା କହିବା—
Tunda phitā(te)ibā 1 To speak out.
মুখ খোলা ୨ । ମାଗିବା—2. To ask for.
मुहँ फाड़कर कहना ଖାଇବୁଁ ବୋଲି ତୁଣ୍ଡ ଫିଟାଇଲେ ନାହିଁ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ ।

ତୁଣ୍ଡ ବଜା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ତୁଣ୍ଡ+ବାଦନ)—କଳହ—
Tunda bajā Quarrelling.

ତୁଣ୍ଡ ବାଇଦ—ଦେ. ବି. (ସ. ତୁଣ୍ଡ ବାଦ୍ୟ)—
Tunda bāida ୧ । ଜନରବ; ତୁଣ୍ଡ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଚରିତ କଥା;
ଜନଶ୍ରୁତି—1. A report transmitted from place to place by word of
(ତୁଣ୍ଡବାଜା—ଅନ୍ୟରୂପ) mouth; rumour.
ତମ-ବାଇଦ କୋଶେ, ତୁଣ୍ଡ ବାଇଦ ସହସ୍ର କୋଶ—ଚଉ ।
୨ । ତୁଣ୍ଡ ଦ୍ୱାରା କରାଯିବା ବମ୍ ବମ୍ ଶବ୍ଦ—
2. The sound of bom-bom made by the mouth.
୩ । କଳିକଜିଆ; ବାଦାନୁବାଦ; ବଚସା—
3. Wrangling quarrel.

ତୁଣ୍ଡ ବାଦ୍ୟ—ସ. ବି. (ତୁଣ୍ଡ+ବାଦ୍ୟ)—ତୁଣ୍ଡ ବାଇଦ (ଦେଖ)
Tunda bādya Tunda bāida (See)

ତୁଣ୍ଡ ମାରିବା—ଦେ କ୍ରି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟରେ ମୁହଁ ଲଗାଇବା
Tunda māribā ଖାଇବାକୁ ବସିବା ଲାଗି କିଛିମାତ୍ର ନ ଖାଇବା—
मुहँ मारना Not to eat at all.

ତୁଣ୍ଡ ମୁଣ୍ଡ ବାଜିବା—ଦେ. ବି—୧ । କୌଣସି ଲୋକର ପାଟି ଶୁଭିବା-
Tunda munda bājibā 1. A person's voice being
गला शोना याओया heard.
୨ । ଶୁଣାଯିବା ଭଳି ସ୍ୱର—2. An audible loud voice.
(ଯଥା—ତାଙ୍କ ଘରେ ପିଲାଙ୍କର ତୁଣ୍ଡ ମୁଣ୍ଡ ବାଜିବାକୁ ନାହିଁ ।)

ତୁଣ୍ଡରୁ ଛଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇ ନେବା—ଦେ. କ୍ରି.—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି
Tundaru chhardā(rde)i nebā କଥା କହିବା ପୂର୍ବରୁ
मुहसे बात छिनना; ଅନ୍ୟଜଣକ ସେହି କଥା (ଅନ୍ୟ ଜଣେ) କହି
मुहँसे बात उचकना ଦେବା—To speak out what
মুখথেকে কথা কেড়ে লওআ another was just going to speak.

ତୁଣ୍ଡରେ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(କୌଣସି କଥା) କହିବା—
Tundare dharibā To speak; to utter (anything).
মুখে ধরা ମିଥ୍ୟା କଥା ମୋ ଅଗେ ତୁଣ୍ଡରେ ନ ଧର ।
मुहँ पर लाना କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଆଦ ।
(ତୁଣ୍ଡରେ ଆଣିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୁଣ୍ଡରେ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଚୋବାଇବା ବା ଖାଇବା
Tundare pakā(ke)ibā ନିମନ୍ତେ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ପାଟିରେ ନିକ୍ଷେପ
মুখে ফেলা କରିବା—To put any thing into one's
मुहमे देना mouth for eating or chewing.

ତୁଣ୍ଡଲା—ଦେ. ବି.—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଠିଆ ହେଲେ ତଳୁ ତାହାର
Tundalā ତୁଣ୍ଡ ବା ପାଟି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମାପରେ ଯେଉଁ ଗଭୀରତା ହୁଏ;
এক গলা ପ୍ରାୟ ୫ ଫୁଟ ଗଭୀରତା—Depth of water
(ତୁଣ୍ଡୁଲା—ଅନ୍ୟରୂପ) measured from the bottom upto the mouth of a person standing in water; a depth of about 5 feet.
(ଯଥା—ସେ ପୋଖରୀରେ ପାଣି ତୁଣ୍ଡଲାଏ ।)
ଦେ. ବିଣ—ମନୁଷ୍ୟର ତୁଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗଭୀର—Lip-deep.

ତୁଣ୍ଡ ଲଗିବା—ଦେ. ବି.—ପାଟି ଖନା ହେବା; ଖନେଇ ଖନେଇ
Tunda lāgibā କଥା କହିବା—Stammering.
তোতলা হওয়া. तुतला होना

ତୁଣ୍ଡ ଲେଉଟିବା—ଦେ. ବି.—୧ । କୌଣସି ଶବ୍ଦ ବା ବାକ୍ୟାଂଶ
Tunda leutibā ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବା—
মুখে আসা 1. Being able to distinctly utter any word
୨ । କୌଣସି କଥା କହିବାପାଇଁ ସାହସ ହେବା ବା ପାଇବା-
2. Having enough courage to say something.

ତୁଣ୍ଡ(ଣ୍ଡୁ)ଲି—ଦେ. ବି.—ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
Tunda(ndu)li A kind of weapon.

ତୁଣ୍ଡ ଶୁଘି(ଭି)(ବି)ବା—ଦେ. ବି.—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର କଣ୍ଠସ୍ୱର ଅନ୍ୟର
Tunda sughi(bhi)(bi)bā ଶ୍ରବଣଗୋଚର ହେବା—
গলা শুনা যাওয়া One's voice being heard by or audible to another person.

ତୁଣ୍ଡ ଶୁଣା(ଣେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଆପଣାର କଣ୍ଠସ୍ୱର ଅନ୍ୟବ୍ୟକ୍ତି
Tunda sunā(ne)ibā ଶୁଣିପାରିବା ଭଳି କଥା କହିବା—
आवाज देओया 1. To talk loudly so that one's voice
मुहँ फाड़कर कहना will be audible to another.
(ଯଥା—ଅନ୍ୟଲୋକଙ୍କ ସ୍ୱଭାବରେ ବାଟ ଚାଲିଲା ବେଳେ ମଝିରେ ମଝିରେ ତୁଣ୍ଡ ଶୁଣାଉ ଥାଏ ।)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦେଖ ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଖି' ନ ପାଇଲେ 'ଅକ୍ଷି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଢ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ

ମୁଖ ফুটে চাওয়া ୨ । କୌଣସି ଲୋକର ଅଗରେ ଅପଣାର ମନୋଗତ ଭାବ ବା ପ୍ରାର୍ଥନା ଜଣାଇବା—
2. To express one's prayer or thoughts before another by word of mouth.
(ଯଥା—ତାହାକୁ ତୁଣ୍ଡ ଶୁଣାଇଲେ ଭାଗ୍ୟବର ଦୁଃଖ ମେଣ୍ଟିଯିବ ।)

ତୁଣ୍ଡ ସଙ୍ଖାଳି—ଦେ. ବଣ.—ବଚନସର୍ବସ୍ୱ; କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ପଟୁ—
Tuṇḍa saṅkhāḷi Expert in words; having
বচনসার nothing but hollow words; braggart

ତୁଣ୍ଡ ସମ୍ଭାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ବାକ୍‌ସଂଯମ କରିବା—
Tuṇḍa sambhāḷibā To control one's tongue.
মুখ সামলান मुहँ सँभालना

ତୁଣ୍ଡ ସେଇଁବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଇଚ୍ଛା କରି କଥା ନ କହି ଚୁପ୍‌ହୋଇ
Tuṇḍa seiṅbā ରହିବା—1. To keep studiously
मुहँ सीना মুখ সেলাইকরা silent.
(ତୁଣ୍ଡ ସିଲେଇ କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କଥା କହିବାକୁ ନ ଦେବା—2. Not to allow another to speak.

ତୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବି.—ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Tuṇḍā Umnitzera Racemosa (Haines).
[ବି—ଏହାର ବକଳା ଅତି ଦରକାର । ଏହା ମହାନଦୀର ମୁହାଣ ପାଖେ ଥିବା ଉପକୂଳର ଜଙ୍ଗଲରେ ଜନ୍ମେ ।]
(ତୁଣ୍ଡୀ, ତୁଣ୍ଡେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ, ଯଥା ଉଚ୍ଚତୁଣ୍ଡା; ଖୁଖୁଣ୍ଡା)—ତୁଣ୍ଡବିଶିଷ୍ଟ—
(a particle added to other words) Having voice or voiced (as. in loud-voiced.)

ତୁଣ୍ଡାଗ୍ର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୁଣ୍ଡ+ଅଗ୍ର)—ଜିହ୍ୱାର ଅଗ—
Tuṇḍāgra The tip of the tongue

ତୁଣ୍ଡାଟ—ଦେ.ବି.—ଯେଉଁ ପଟା ଘରର ଓଳପାଖର ଖୁଲର ନଡ଼ାକୁ Tuṇḍāṭa ଅଟକାଇ ରଖିବାପାଇଁ ଖୁଅମାନଙ୍କ ଅଗରେ ମରାଯାଏ (ତୁଣ୍ଡାଟ ପଟା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଥାଏ—A long and broad plate attached to and running along the lower end of rafters to hold back the straw of the thatch and prevent them from falling down.
ପିଣ୍ଡାରେ ଛାତ ତୁଣ୍ଡାଟ ହୁଗଇ
ନୃପତ ଖଣ୍ଡା ଖୋଳିଲେ । ଲୁଳା.ସା. ରାଧାକୃଷ୍ଣ ।

ତୁଣ୍ଡି—ସଂ. ବି. (ତୁଣ୍ଡ୍ ଧାତୁ+ଇ)—୧ । ବଦନ; ମୁହଁ—
Tuṇḍi 1. Face
୨ । ନାଭି—2 The navel.
୩ । ଚଞ୍ଚୁ;ଥଣ୍ଟ—3. Beak.
ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁଣ୍ଡ)—୧ । ଗୋରୁଅଣ୍ଡାଙ୍କ ମୁହଁ ଚାରିପାଖେ
মুখড় ବନ୍ଧାଯିବା ଫାଶବିଶେଷ—1. Curb; a noose or
মুমিকা strap put round the mouth of beasts to prevent them from biting; a muzzle.
ପଇଲି, ବଧିକ ଅଲ୍‌ପବେଶ ମୁଗ ।
ଦୁର୍ଲେ କଣ୍ଟ-ତୁଣ୍ଡି ଦେଇ । ଭଗ୍ନାଥ. ସଗାଡ ।
মুগুলী ୨ । ଘରର ଛଣଖାଇ; ଚଳାରେ ଗୁଡ଼ୁଆ ହୋଇ ଘରର ଓଳରେ ବନ୍ଧାଯିବା ଛଣବଡ଼ା—2. A plait of straw woven round a rod and attached to the edge of the eaves, over which the layers of straw are laid.
୩ । ତୁଣ୍ଡାଟ (ଦେଖ)—3. Tuṇḍāṭa (See)

ତୁଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ବଡ଼ପାଟିଆ; ଯାହାର କଣ୍ଠସ୍ୱର ବେଶି
Tuṇḍiā ଉଚ୍ଚ; ମୁଖର—1. Loud-voiced.
বাচাল ୨ । ଯେ ପାଟି କରି ଗୋଳମାଳ କରେ—
मुहँजोर 2. Noisy; brawling
(ତୁଣ୍ଡେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । କଳହୁଡ଼ା; କଳହପ୍ରିୟ—
3. Quarrelsome; querulous.
୪ । ବକୁଆ; ବାଚାଳ—4 Talkative; garrulous.
ଦେ. ବି—ତୁଣ୍ଡାଟ (ଦେଖ)—Tuṇḍāṭa (See)

ତୁଣ୍ଡିକା—ସଂ. ବି (ତୁଣ୍ଡ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । କଣ୍ଠ (ହ୍ଵ.ଶବ୍ଦସାଗର)-
Tuṇḍikā 1. Throat.
୨ । ଥଣ୍ଟ (ହ୍ଵ. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Beak.
୩ । କଇଁଚ କାକୁଡ଼ି (ଦେଖ)
3. Kaiñchi kākuṛi (See)

ତୁଣ୍ଡିକେଶୀ—ସଂ. ବି—କଇଁଚ କାକୁଡ଼ି (ଦେଖ)
Tuṇḍikeśi Kaiñchi kākuṛi (See)

ତୁଣ୍ଡି ପଟା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଟାଇଲ୍‌ର ଛାଉଣି ଘରେ ଦିଆଯାଇ
Tuṇḍi paṭā ଥିବା କାଠର ପାଣିପାଟିଆ; ଖପରଲି ଘରର ତୁଣ୍ଡାଟ ପଟା—A long plate attached to the lower end of the rafters of a tiled house.

ତୁଣ୍ଡି ବତା—ଦେ. ବି—ପାଣିପାଟିଆକୁ ଖୁଲଉପରକୁ ଟାଣି ରଖିବା
Tuṇḍi batā ବତା—The split bamboo which keeps the end-plate of the eaves in position.
ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଖୁଲଘରର ପାଣିପାଟିଆ; ତୁଣ୍ଡାଟ. (ଦେଖ)—Tuṇḍāṭa (See)

ତୁଣ୍ଡିଭ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ତୁଣ୍ଡି=ନାଭି+ପ୍ରଶସ୍ତାର୍ଥରେ. ଭ)—
Tuṇḍibha ୧ । ପେଟୁଆ; ସ୍ଥୂଳୋଦର; ଅନ୍ତ୍ରଲପେଟୁଆ—
(ତୁଣ୍ଡିଭା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Pot-bellied.
୨ । ଧୁମ୍ସା; ମୋଟାସୋଟା—2. Corpulent; fat.
୩ । ବୃହତ୍ ନାଭିଯୁକ୍ତ—3. Having a big navel.

ତୁଣ୍ଡିଳ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ତୁଣ୍ଡି+ପ୍ରଶସ୍ତାର୍ଥରେ. ଳ)—ତୁଣ୍ଡିଭ (ଦେଖ)
Tuṇḍila (ତୁଣ୍ଡିଳା ସ୍ତ୍ରୀ) Tuṇḍibha (See).

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ଌ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍ତ	ଣ	ଋ
୨	ଐ	ଔ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଯ	ଯ	ସ	ଡ଼	ଇଅ	ଙ	ଙ

ଟୁଣ୍ଡୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତୁଣ୍ଡ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ଥଣ୍ଟଯୁକ୍ତ—
Tundi 1. Having beak.
(ଟୁଣ୍ଡିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଥୋମଣ୍ଡିଯୁକ୍ତ—2 Snouted.

ଟୁଣ୍ଡୀ ଗୁଡପାକ—ସଂ. ବି (ଟୁଣ୍ଡୀ+ଗୁଦ+ପଚ୍ ଧାତୁ+ଅ)—ବାଳରୋଗ
Tundi gudapāka ବିଶେଷ—An infantile disease.
[ଦ୍ର— ଏଥିରେ ଶିଶୁର ନାଭିରେ ପୀଡ଼ା ହୁଏ ଓ ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାର
ପାଚିଯାଏ—ଗୃ. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଟୁଣ୍ଡୁରି—ଗ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—କୁନ୍ଦୁରି (ଦେଖ)
Tunduri Kunduri (See)

ଟୁଣ୍ଡୁରୁ—ଗ୍ରାଦେ. (ଜୟପୁର) ବି—କୁନ୍ଦୁରି (ଦେଖ)
Tunduru Kunduri (See)

ଟୁତ୍—ବୈଦେ. ନ. (ପା. ତୂତ୍; ତୁଳ. ସଂ. ତୁତ M. W).
Tut ଶୀତଦେଶୀୟ ବୃକ୍ଷଜାତ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
ତୁତ୍, ତୁଁତ The Mulberry plant; Morus Indica;
तुत, तुत्रि (ଟୁଁତ—ଅନ୍ୟରୂପ) Morus Alba.
[ଦ୍ର— ଏ ଗଛର ପତ୍ର ଶୀତଦେଶରେ ବଢ଼ିଲେ; ଏହା
ଦେଶୁଡ଼ି ପତ୍ର । ଏହି ପତ୍ର ରେଶମପୋକର ଖାଦ୍ୟ । ଏହି
ଗଛର କୋଳି ପାଚିଲେ ଖଟା ମିଠା ଲାଗେ । ଲୋକେ ଏହାକୁ
ଖାଆନ୍ତି । ଏ ଫଳ ଶୀତଦିନେ ଫଳେ । ଏ ଇଉରୋପର ଗଛ ଓ
ଅଧିକାଂଶ ଶୀତ ପ୍ରଧାନ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ଜନ୍ମେ ।]

ଟୁଟୁକାର—ଦେ. ବି—୧ । କୁକୁରକୁ ଡାକିବା 'ଟୁଟୁ' ଶବ୍ଦ—
Tut-kāra The sound used in calling dogs.
তুইতোকারী ୨ । ଟୁକାର (ଦେଖ)—2. Tukāra (See)
তোতা. तुतुकार (ଟୁଟୁକାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟୁଟୁକାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୁକୁରକୁ 'ଟୁ ଟୁ' କରି ଡାକିବା—
Tut-kāriba 1. To call a dog by making the
তুইতোকারী করা 'tu, tu' sound.
तुतुकार करना ୨ । ଟୁକାରିବା (ଦେଖ)
(ଟୁଟୁକାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Tukāriba (See)

ଟୁଟ୍ ପୋକ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ପୋକ ଟୁଟ୍ଗଛର ପତ୍ର ଖାଇ ବଞ୍ଚନ୍ତି;
Tut-poka ଗୋଟିପୋକ; ପାଟପୋକ—The silk-insect.
তুতপোকা तुतकीड़ा (ଟୁଁତ୍ପୋକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟୁଟା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅବଜ୍ଞାସୂଚକ
Tutā kariba ସମ୍ବୋଧନ କରିବା; ଅପମାନସୂଚକ କଥା
তুইতোকারী করা ବା ଟୁକାର ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—1. To use
तुतुकार करना slang terms (thou and thee) to a
ଟୁ ଟା ରେ ର କରିବା } ଅନ୍ୟରୂପ person; to use scornful
ଟୁ ଟା ବେ ବା କରିବା } address or foul words.
তোতোকার করা; তুইতোকারি করা ୨ । ଭର୍ତ୍ସନା କରିବା—
अरियाना, तुतूमैमै करना 2. To recriminate.

ଟୁଟି—ବୈଦେ. ବି. (ପା)—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ପକ୍ଷୀବିଶେଷ—
Tuti 1. The rose finch (bird); the canary
তুতী bird; Carpodacus Erythrinus; Serinus
तूती Canarius.
ଟୁଣ୍ଡି, ଟେଣ୍ଡି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଗାଇଲା, ଶୁଆ ଶାରୀମା, ଟୁଟି, ବେଣୀଶୁଆ ।
ଦମ୍ଭାକୁ ପୁଣି ମୁନିଆ । ଗଣ୍ଡାନାଥ. ସପତ ।
तूती [ଦ୍ର—ଏହା ଘାଷାଣ୍ଟୀ ବର୍ଗର ପକ୍ଷୀ;୭|୮ ଅଙ୍ଗୁଳ
ଲମ୍ବ । ଏହାର ମୁଣ୍ଡ, ଗଳା ଓ ଛାତି ଗୋଲାପୀ ରଙ୍ଗ; ପିଠି ଧୂସର
ଏବଂ ବସନ୍ତକାଳରେ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ । ଏହାର ଆଖି ଧଳା । ଏ
'ଟୁଟିଭିତି' ମଧୁର ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରେ । ଏଥିପାଇଁ ଲୋକେ
ଏହାକୁ ପୋଷନ୍ତି । ଏ ଭୂଟ୍‌କୋଳର ପ୍ରିୟ ଥିବାରୁ ଏହାର ଏପରି
ନାମକରଣ ହୋଇଅଛି ।]

୨ । ଏକପ୍ରକାର ଛୋଟ ଶୁଆ—
2. A small species of parrot.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଥଣ୍ଟ ହଳଦିଆ, ବେକ ବାଇଗଣୀ ଓ ପକ୍ଷ
ଏବଂ ପିଠି ଶାଗୁଆ ।]

ଟୁଟିଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତୁତ୍ଥ)—ତାମ୍ରଘଟିତ ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ ଉପରସବିଶେଷ;
Tutiā ମୟୂରଗିରିଆ—Blue vitriol; copper
তুতিয়া, তুঁতিয়া, তুঁতে sulphate.
तुतिया [ଦ୍ର—ଏହା ଦୁଇପ୍ରକାର—ମୟୂରତୁତ୍ଥ ଓ
ଡେ—ମୟୂରତୁଥ୍ୟମ୍ ଖର୍ପରିତୁତ୍ଥ ।]
(ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ତୁତ୍ଥ, ମୟୂରଗ୍ରୀବକ, ନୀଳାଞ୍ଜନ)

ଟୁଟି ଭିତି—ଦେ. ଅ—ଟୁଟି ପକ୍ଷୀର ଡାକ ବା ଶବ୍ଦ—
Tuti bhiti The sound made by the rose-finch.
(ଟୁଟୁଭିତି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟୁ ଟୁ—ଦେ. ଅ—କୁକୁରଙ୍କୁ ଡାକିବା ଶବ୍ଦ—
Tu tu The voice used in calling dogs.
তুতু तु

ଟୁଟୁରି—ଦେ. ବି (ସଂ. ତୁତୁମ୍)—ଶିଙ୍ଗା; ତୁରୀ—
Tuturi A trumpet; a horn for blowing.
তুতুরী तुरही, तुतुम

ଟୁତ୍ଥ—ସଂ. ବି (ତୁଦ୍ ଧାତୁ=ବ୍ୟଥିତ କରିବା ବା କଷ୍ଟଦେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଥ)
Tuttha ୧ । ଟୁଟିଆ—1. Blue vitriol; copper
sulphate.
୨ । ରସାଞ୍ଜନ—2. Antimony.
୩ । ଅଗ୍ନି—3. Fire.

ଟୁତ୍ଥକ—ସଂ. ବି (ତୁତ୍ଥ+ସ୍ୱାର୍ଥରେ କ)—ଟୁତ୍ଥ (ଦେଖ)
Tutthaka Tuttha (See).

ଟୁତା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତୁତ୍ଥ+ସ୍ତ୍ରୀ ଆ)—୧ । ଛୋଟ ଅଳେଇଚ—
Tutthā 1. Small cardamom.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ପାଠକମାନେ ଯଥାକ୍ରମେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଳବଳ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଲ' ଦେଖିବେ

୨ । ନୀଳ ଗୁଳ୍ମ—2. Indigo plant.

ତୁତ୍ଥାଞ୍ଜନ—ସଂ. ବି (ତୁତ୍ଥ+ଅଞ୍ଜନ)—୧ । ତୁତିଆ—
Tutthañjana 1. Blue vitriol.
୨ । ଆଖିରେ ଦେବାର କଜ୍ଜଳ—
2. Black powder or collyrium used as a pigment to paint the eyelids.

ତୁଚ୍ଛା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ତୁଚ୍ଛ)—ତୁଚ୍ଛ (ଦେଖ)—Tuchchha (See).
Tutsā
ଦେଖିଁ ଚିଭ ମୁଖ ତୁଚ୍ଛା ଗାହଇ
ଜମା ଲେଖି ଖଣ୍ଡିଦେବେ ହୁଣ୍ଡି—ଅଭିମନ୍ୟୁ ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ତୁଦ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ପୀଡ଼ା ଦେବା—
Tud (root) To cause pain; to oppress.

ତୁଦନ—ସଂ. ବି (ତୁଦ ଧାତୁ=ପୀଡ଼ା ଦେବା+ଭାବ ଅନ)—
Tudana ୧ । ପୀଡ଼ନ—1. Tormenting.
୨ । ପୀଡ଼ା; ବ୍ୟଥା—2 Aching.

ତୁ ଧଃ—ଦେ. ଅ—କୌଣସି ଜୀବକୁ ଆକ୍ରମଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ
Tu dhah କୁକୁରକୁ ଡାକି ଦେଖାଇ ଦେବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଉଚ୍ଚାରିତ
ଧଃ; ଧଃଧଃ ଡାକ—A halloo used in setting a dog to chase the prey.

ତୁନ୍—ଦେ. ବି (ସଂ. ତୁନ୍ନ: ତୁଣୀ)—ବନ୍ୟବୃକ୍ଷବିଶେଷ—A wild tree;
Tun the Toon tree; Cedrela Toona.
(ତୁନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏହା ଉତ୍ତର ଭାରତରେ ଜନ୍ମେ ।
तुन तुन्न, तुणी ଏହାରି ଉଚ୍ଚତା ୭୦ ହାତ ଓ ବେଢ଼ ୧୨
ସଂ. ନାମ—ତୁନ୍ନ, ତୁଣୀ, ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୁଏ; ପତ୍ର ନିମ୍ବ ପତ୍ର ପରି ।
ତୁନ୍ନକ, ଅପୀନ, ତୁଣିକ, ଶୀତକାଳରେ ଏ ପତ୍ର ଝଡ଼ିପଡ଼େ । ବସନ୍ତ
କଚ୍ଛପ, କୁଠେରକ, କାଳରେ ଏ ଗଛରେ ଫୁଲ ଫୁଟେ । ଏ
କାନ୍ତଲକ, ନନ୍ଦିବୃକ୍ଷ, ଫୁଲ ନିମ୍ବ ଫୁଲ ପରି ଧଳା ଓ ଉତ୍କଟ
ନନ୍ଦକ, ମହାନିମ୍ବ ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ । ଫୁଲରୁ ଏକପ୍ରକାର ବସନ୍ତ
ରଙ୍ଗ ବାହାର ହୁଏ । ଏ ଗଛର କାଠ ନାଲି ଓ ମଜଭୁତ । ଏ
କାଠରେ ଘୁଣ ବା ପୋକ ଲାଗନ୍ତି ନାହିଁ । ଏଥିରେ ମେଜ ଆଦି ଓ
ଘରର କାଠ ତିଆରି ହୁଏ; ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା କଟୁବିପାକ,
କଷାୟମଧୁରତିକ୍ତରସ, ଲଘୁ, ଧାରକ, ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ;
ଏହା କୁଷ୍ଠ, ରକ୍ତ ଓ ରକ୍ତପିତ୍ତନାଶକ । ଏହା ମାଳ୍ୟାଭଗିର ଏବଂ]
ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ତରକାରୀ—Curry.

ତୁନି—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ତୁଷ୍ଣୀଂ)—୧ । ନୀରବ; ନୀରବ; ଚୁପ୍—
Tuni 1. Silent.
चुप ...ହିଲ କାଠି ଦେଇ ରହ ହୋଇ ତୁନି ।
चूपका ଦୁର୍ଗାଙ୍କ. ନବ. ଜରଚ. ସଭା ।
୨ । ଲୁକ୍କାୟିତ; ଗୁପ୍ତ—2. Concealed.
୩ । ନିସ୍ତବ୍ଧ—3. Calm and quiet.
ଦେ. ବି—୧ । ନୀରବତା—Silence.
୨ । ନିସ୍ତବ୍ଧତା—2. Quiet.
चूपगी ୩ । କାନ୍ଦ ବା କଥା ବନ୍ଦ କରିବା—
(ତୁନ୍ନ—ଅନ୍ୟରୂପ) 3. Stopping of talking or crying.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ନୀରବରେ—1 Silently; quietly.
चूपकरे चूपसे ୨ । ଗୁପ୍ତଭାବରେ—2. Stealthily.

ତୁନି କ(କି)ରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ନୀରବରେ—
Tuni ka(ki)ri 1. Silently.
चूपकबे ୨ । ଗୁପ୍ତଭାବରେ—2. Stealthily.
चूपते

ତୁନି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ତୁଷ୍ଣୀଂ)—୧ । କଥା କହୁଥିବା ବା
Tuni kariba କାନ୍ଦୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେଇ ବା ଡରାଇ
चूप करा ତାହାର କଥା ବା କାନ୍ଦ ବନ୍ଦ କରାଇବା—1. To stop
चूप करना the crying or talking of a person.
୨ । ଅନ୍ୟର ମୁହଁ ବନ୍ଦ କରିବା; ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କଥା
କୁହାଇ ନ ଦେବା—2. To stop the mouth of a person; not to let a person speak.
[ତୁନିକରା(ରେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ତୁନିକା—ଗ୍ରା. ବିଣ. ଓ କ୍ରି. ବିଣ—ତୁନି (ଦେଖ)
Tunikā Tuni (See)
(ତୁନିକାର—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବିଣ—ଚୁପ୍ ସଇତାନ୍ (ଦେଖ)
Chūp saitān (See)

ତୁନି ତାନ୍(ନି)—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ. ଓ କ୍ରି. ବିଣ—ତୁନି (ଦେଖ)
Tuni tān (ni) Tuni (See)
चूपचाप ଘର ପକାଉ କି ସରିକି ଆଉ ସବୁ ସାଇ ତୁନିତାନ୍—
चूपचाप ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ତୁନିତାନି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତୁନି କରିବା (ଦେଖ)
Tunitāni kariba Tuni kariba (See)

ତୁନିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି (ସଂ. ତୁନ୍ନ=ଚିରା ଲୁଗା)—ଚିରା
Tuniba ଲୁଗା ଆଦିକୁ ସିଲାଇ କରିବା—To sew torn cloth etc.

ତୁନି ମୁନି—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ.—(ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥ)—ଚୁପ୍ ସଇତାନ୍ ଲୋକ;
Tunimuni ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବାହାରେ ମୁନି ପରି ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ରହି ସାଧୁ
चुपसयतान् ଓ ବାକ୍‌ସଂଯମୀ ବୋଲି ଜଣାଯାଏ, କିନ୍ତୁ ଭିତରେ
चूपसयतान ଭାରି ଦୁଷ୍ଟ ବା ଖଳ—(ironical) One who assumes a silent exterior but is inwardly vicious.

ତୁନି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ତୁଷ୍ଣୀଂଭାବ)—୧ । ଚୁପ୍ ହେବା; ନୀରବ
Tuni heba ହେବା—1. To be silent; to keep quiet.
चूप हुआ ୨ । କାନ୍ଦ ବା କଥା ବନ୍ଦ କରିବା—
चूपहोना 2. To stop crying or talking.

ତୁନ୍ଦ—ସଂ. ବି (ତୁଦ୍ ଧାତୁ=ପୀଡ଼ା ଦେବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ; ନ ଆଗମ)—
Tunda ଉଦର; ପେଟ—Belly; abdomen.
तुंद ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା)—ପ୍ରଚଣ୍ଡ; ଉଗ୍ର—Violent.

୧	୮	ଝ	ଋଋ	ଁ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଏୟ	ଓୀ	ଲ
୨	ଚ	ଭ	ଋ	ଂ	ୟ	ଅକାରଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ	ଏଅ	ୌ	ଳ

ତୁଣ୍ଡ—ସ.ବି (ତୁଦ୍. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଇ; ମ ଆଗମ)—୧। ଉଦର;ପେଟ—
Tundi 1. Belly.
୨। ନାଭି—2. Navel.
୩। ଗନ୍ଧର୍ବବିଶେଷ—3. Name of a Gandharba.

ତୁଣ୍ଡିକ(କୋଲ)—ସ. ବିଣ.ପୁଂ (ତୁଣ୍ଡି+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥରେ, ଇକ,ଇଭ, ଇଲ)
Tundika(bha la) ୧—ପେଟା;ସ୍ଥୂଳୋଦର;ଅତ୍ୟଲପେଟଥିବା—
(ତୁଣ୍ଡିକା(ଭୀ ଲା)-ସ୍ତ୍ରୀ) Pot-bellied; fat.

ତୁଣ୍ଡୀ—ସ. ବି (ତୁଣ୍ଡ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ନାଭି—Navel
Tundī

ତୁନ୍ଦୁର—ବୈଦେ (ଅ. ତନ୍ଦୁର)—ତନ୍ଦୁର (ଦେଖ)
Tundur Tandur (See)
ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି. ଗର୍ତ୍ତ—Pit; hole.

ତୁନ୍ନ—ସ. ବିଣ (ତୁଦ୍. ଧାତୁ=ପୀଡ଼ା ଦେବା+କର୍ମ.କ୍ତ)—
Tunna ୧। ବ୍ୟଥିତ—1. Tormented.
୨। ଚିରା; ଛିନ୍ନ—2. Torn.
୩। ସ୍ୟୂତ; ସିଲାଇ କରାଯାଇଥିବା—3. Sewn.
ସ. ବି.—୧। ଚିରା ଲୁଗା—1. Torn cloth.
୨। ଛିଣ୍ଡା କନା—2. Rag.
୩। ତୁନ୍ (ଦେଖ)—3. Tun (See).

ତୁନ୍ନବାୟ—ସ. ବି (ତୁନ୍ନ=ଛିନ୍ନ ବସ୍ତ୍ର+ବେଧାତୁ=ସିଲେଇ
Tunnabāya କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଦରଜି—A tailor.

ତୁପିବା—ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) କ୍ରି—(ମୂଳ. ହି. ତୋପ୍‌ନା=ଲୁଚାଇବା)
Tupibā ପୋତିବା—To bury.

ତୁଫଙ୍ଗ—ବୈଦେ. ବି (ଅ; ମୂଳ. ଅ. ତୁଫାନ୍=ଝଡ଼, ବାତ୍ୟା)—
Tuphang ବାୟୁ ଗୁଳିର ବନ୍ଧୁକ—Air-gun.
तुफङ्ग, तुफङ्ग

ତୁଫାନ ଇତ୍ୟାଦି—ବୈଦେ. ବି.—ତୋଫାନ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tuphāna (etc) Tophāna etc (See)

ତୁବର—ସ. ବି (ତୁ. ଧାତୁ=ପୀଡ଼ା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ବର)—
Tubara ୧। କଷାୟ ରସ—1. Astringent taste or flavour;
୨। ହରଡ଼ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. A kind of pulse; the pigeon-pea.
୩। ନଦୀ ଓ ସମୁଦ୍ର ତଟରେ ଜନ୍ମିବା ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—Name of a plant growing on the bank of rivers or the sea.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଫଳ କର୍ପୂର (କେନ୍ଦୁଲୀ) ପରି । ଏ ଫଳ ଖାଇଲେ ଗାଈ ଇତ୍ୟାଦି ପଶୁ ବେଶି ଦୁଧ ଦିଅନ୍ତି । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]
ବିଣ.—୧। କଷା—1. Astringent.
୨। (ପୁଂ) ମାଖୁନ୍ଦା; ଯେଉଁ ପୁରୁଷର ଦାଢ଼ି ବା ନିଶ ଉଠେ ନାହିଁ—2. (a person) In whom no beard or mustaches grow.

ତୁବରକ—ସ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ)—ଚାଉଳମୁଗୁରା (ଦେଖ) (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ
Tubaraka ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ)—Chāula mugurā (See).
(ଅନ୍ୟନାମ. କୁଷ୍ଠଘ୍ନ)

ତୁବରିକା—ସ. ବି. (ତୁବର+କ+ସ୍ତ୍ରୀ.ଆ)—୧। ଗୋପୀଚନ୍ଦନ
Tubarikā (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Gopi-chandana (See).
୨। ହରଡ଼ (ହି.ଶବ୍ଦସାଗର)—2. A kind of pulse.
Cajanus Indicus; the pigeon-pea.

ତୁବରୀ—ସ. ବି. (ତୁବର+ସ୍ତ୍ରୀ.ଈ — ୧। ବବୁରି;ତୁଳସୀ (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)
Tubarī 1. Ocimum Gratissimum.
୨। ସୌରାଷ୍ଟ୍ରୀ ମୃତ୍ତିକା (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—2. Coloured earth found in Gujerat.
୩। ରାଇ ସୋରିଷ (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—3. Rye; mustard.

ତୁବି—ସ. ବି. (ତୁ ଧାତୁ=ପୀଡ଼ା ଦେବା+କର୍ତ୍ତୃ ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ ବି)—
Tubi ୧। ତୁମ୍ବା; ପିତା ଲାଉ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1.Bitter gourd.
୨। ତୁମ୍ବା (ଦେଖ)—2. Tumbā (See).

ତୁମ୍‌ତଡ଼ାକ(କା)—ବୈଦେ. ବି: (ପା.) ଧୂମ ଧାମ; ଆଡ଼ମ୍ବର; ଆଡ଼ମ୍ବର
Tum-tardāk(kā) ସହିତ ଗୋଳମାଳ—Pomp and noise;
तुमतड़ाक; तुमतराक ado; grand show.

ତୁମ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ମୂଳ. ସ. ଯୁଷ୍ମଦ୍ ଶବ୍ଦର ୧ମା ୧ ବଚନ ତ୍ୱମ୍ ଓ
Tuma ୬ଷ୍ଠୀ ବିଭକ୍ତି ୧ ବଚନ ତବ;) ଅତି ପରିଚିତ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି
ପ୍ରଯୁକ୍ତ)—ତୁମ୍ଭର (ଦେଖ)
(ତୁମ୍ଭର-ଅନାଦରରୂପ) Tumbhara (See).

ତୁମଡ଼ୀ—ଦେ. ବି. (ସ. ତୁମ୍ବୀ =ଲାଉ; ତୁମ୍ବିକା)—୧। ପିତା ଲାଉର
Tumardi ତୁମ୍ବୀରେ ନିର୍ମିତ ବଂଶୀ ବିଶେଷ; ବଂଶୀ; ସ୍ୱରସ୍ୱୀ—
तुबड़ी; तुमड़ी 1. Bagpipe made of narrow-necked
तुमड़ी and big-billied bitter gourd.
[ଦ୍ର—ଏହାର ମଧ୍ୟାଂଶ ମୋଟ ଓ ଦୁଇପାଶ ସରୁ । ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ପ୍ରାଚୀନ ବୃତ୍ତିକାଳ ସମ୍ବ ଏହାଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହେଉଥିଲା । ସାପୁଆ କେଳାମାନେ ଏହା ବଜାଇ ସାପ ଖେଳାନ୍ତି । ଏହାର ଅଗରେ ସଛିଦ୍ର ଦୁଇଟି ନଳ ଲାଗିଥାଏ, ମଧ୍ୟାଂଶ ଗୋଟିଏ ପିତା ଲାଉର ଖୋଳପା, ଓ ମୂଳଅଂଶ ଗୋଟିଏ ନଳ; ସେଥିରୁ ନଳକୁ ଫୁଙ୍କାଯାଏ । ଦେଖି ଦେଖି ଏହାକୁ ନାକରେ ବଜାନ୍ତି । ପୃଥିବୀର ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତ ପ୍ରାଚୀନ ଜାତି ଏହିପରି ବଂଶୀ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦେଶରେ ଏହାର ନାମ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଯଥା—ଇଂଲଣ୍ଡରେ ବାଗପାଇପ୍ (Bagpipe);ସାଇବେରିଆରେ ତିତ୍ତି (Titti), ପାରସ୍ୟରେ ନିଅମ୍ବନା, ମିଶରଦେଶରେ ଜୁକ୍କାରା, ଇଟାଲୀରେ ଜାମ୍ପୋନା । ବାଇବଲରେ ଏହି ସବୁର ନାମ ସାମ୍ଫୋନିୟା ବୋଲି ଲିଖିତ ହୋଇଅଛି ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଥମ ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । 'ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଟାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଟାଇ' ଖୋଜିବେ, କୃଥ ନ ମିଳିଲେ 'କୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ, ଅର୍ଘ୍ୟ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଏକପ୍ରକାର ବିଷାକ୍ତ କୀଟ—
2. A kind of poisonous insect.
୩ । ତୁମ୍ବା; ଲାଉ ଖୋଳପରେ ନିର୍ମିତ ଥାଳ—3. A bowl made of the shell of the gourd.

ତୁମର(ରି)—ଦେ. ସର୍ବନାମ—ତୁମ୍ଭର (ଦେଖ)
Tumara (ri) Tumbhara (See)

ତୁମା— ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ତୁମ୍ବୀ)—୧ । ଲାଉ—
Tumā Bottle gourd.
୨ । ତୁମ୍ବା (ଦେଖ)—2. Tumbā (See)

ତୁମି— ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଶଗଡ଼ ଚକର ମଝି ଡାଣ୍ଡି, ତୁମ୍ବ—
Tumi The nave of a wheel.

ତୁମଡ଼ୀ—ଦେ. ବି—ତୁମଡ଼ୀ (ଦେଖ)
Tumurdi Tumardi (See)

ତୁମୁଳ— ସଂ. ବିଣ ଓ ବି (ତୁ ଧାତୁ=ବଧ କରିବା+ଅଧିକରଣ ଓ କର୍ମ. ମୁଳ)—ତୁମୂଳ (ଦେଖ)
Tumula Tumūla (See)

ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗେ ରୁଦ୍ର ତୁମୁଳ ନାଦେ ସମୁଦ୍ର ସମ୍ଭରେ ଅରଣ୍ୟେ ତୁମୁଳ—
ଉତ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତୁମୂଳ— ସଂ. ବିଣ (ତୁ ଧାତୁ=ବଧ କରିବା+କର୍ମ. ମୂଳ)—
Tumūla ୧ । କୋଳାହଳ ଗୋଳମାଳ ପୂର୍ଣ୍ଣ—1. Tumultuous.
୨ । ଅତ୍ୟଧିକ—2. Excessive.
୩ । ଭୟଙ୍କର; ଭୟାନକ—3. Dreadful; terrible.
୪ । ଉଦ୍ଦୃପ୍ତ; ଅତି ପ୍ରବଳ—4. Violent.
୫ । ଘୋର—5. Serious; grave.
ବି—(+ଅଧିକରଣ. ମୂଳ)—୧ । ମାରପିଟ—1. Brawl; affray
୨ । କଳହ—2. Quarrel.
୩ । ଗଣ୍ଡଗୋଳ—3. Uproar; tumult.
୪ । ଯୁଦ୍ଧ—4. Conflict; fighting.
୫ । ଯୁଦ୍ଧରେ ପରସ୍ପରବିରୋଧୀ ଦଳର ସୈନ୍ୟଙ୍କ ଗହଳ ଚହଳ—5. Bustle created by the movement of opposing soldiers in a fight
୬ । ବାହାଡ଼ା ଗଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. Beleric Myrobalan.

ତୁମେ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ଏକବଚନ ଓ ବହୁବଚନ; ସମ୍ଭ୍ରମ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରତି ବ୍ୟବହୃତ; ସଂ. ଯୁଷ୍ମଦ୍ ଶବ୍ଦର ପ୍ରଥମା ବିଭକ୍ତି ୧ ବଚନ ତ୍ୱଂ; ପ୍ରା. ତୁମ୍ହେ)—ତୁମ୍ଭେ (ଦେଖ)
Tume
ତୁମି
তুমি
তুম Tumbhe (See)
[ଏ ଶବ୍ଦର ଗ୍ରାମ୍ୟ ରୂପ ତମେ, ଡମେ, ତେମେ]

ତୁମେ ଗୁଡ଼ାକ—ଦେ.ସର୍ବନାମ (ଅନାଦରାର୍ଥକ ବହୁବଚନ)—ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ପରି ନଗଣ୍ୟ ଲୋକମାନେ,ନଗଣ୍ୟ ତୁମ୍ଭେମାନେ
Tume gurdāka
তুমরাসব, तुमलोगों You fellows.

ତୁମେ ମାନେ— ଦେ. ସର୍ବନାମ (ବହୁବଚନ)—ତୁମ୍ଭେମାନେ—
Tumemāne (ତୁମେ ସବୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) (plural) You.

ତୁମ୍ପୁଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସଙ୍କୁଚିତ)—୧ । ଶୁଷ୍କ—
Tumpurdā 1 Withered.
(ତୁଂପୁଡ଼ା— ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସଙ୍କୁଚିତ; ସେମେଟା—
2. Contracted; wrinkled; shrunk.

ତୁମ୍ବ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ବଧ କରିବା—1. To kill.
Tumb (root)
୨ । କଷ୍ଟ ଦେବା—2. To distress; to trouble.
୩ । ଆଘାତ କରିବା—3. To hurt.

ତୁମ୍ବ—ସଂ. ବି (ତୁମ୍ବ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—୧ । ଲାଉ; ଅଲାବୁ—
Tumba 1 White gourd; Lagenarea Vulgaris.
୨ । ପିତା ଲାଉ—2. Bottle gourd.
୩ । ବୀଣା—3 Harp.
୪ । ସିତାର ଆଦି ଯନ୍ତ୍ରର ଲାଉ—The bulb of a guitar or harp.
୫ । କମ୍ପୀ; କଇଁଚ କାକୁଡ଼ି (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—5. Kainchi kākurdi (See)
ଦେ. ବି—୧ । ଧାନ୍ୟାଦି ମାପିବାର ପାତ୍ର—1. A measure for corn.
୨ । ବଡ଼ ଗଛର ଗଣ୍ଡିକୁ ଗଡ଼ କରି ସେହି ଗଡ଼ରେ କମ୍ପା ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଘଡ଼ିରେ ଗୋଟିଏ ଗର୍ତ୍ତର ଛିଦ୍ର କରି ସେ ଛିଦ୍ରରେ ବାରୁଦ ଭର୍ତ୍ତି କରି କରାଯିବା ଘଡ଼ିବାଣ—
2. A kind of fire work.
୩ । ଶଗଡ଼ ଚକର ଡାଣ୍ଡି—
3. The hub of a wheel.

ତୁମ୍ବକ—ସଂ. ବି—ତୁମ୍ବ (ଦେଖ)
Tumbaka Tumba (See)

ତୁମ୍ବର—ସଂ. ବି—୧ । ତୁମ୍ବୁରୁ (ଦେଖ)
Tumbara 1. Tumburu (See)
୨ । ବାଦ୍ୟବିଶେଷ—
2. A kind of musical instrument (Apte).

ତୁମ୍ବରୁ—ସଂ. ବି—ତୁମ୍ବୁରୁ (ଦେଖ)
Tumbaru Tumburu (See)

ତୁମ୍ବା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁମ୍ବ; ତୁମ୍ବକ)—
Tumbā ୧ । ଶୁଖିଲା ଲାଉ ଖୋଳର ପାତ୍ର; ଲାଉ ଥାଳ—
তুবড়ী 1. A bowl made from a gourd; the
तुमड़ी, तुंबा hollow shell of a gourd.
୨ । ବୀଣାଦି ଯନ୍ତ୍ରର ଡାଣ୍ଡି ବା ପାତ୍ର—2. The gourd or bowl or bulb at the back of a guitar or other stringed instrument.

୧	ଙ	ଞ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ଅର୍ଦ୍ଧ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ସ	୬	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଡ଼ଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ନ

୩ । ବାୟାଁ; ଡୁଗି—
3. The left-hand-piece of a double-drum.

୪ । ଯୋଗୀ ଥାଳ—4. Begger's bowl.

୫ । ଲାଉ ତୁମ୍ବିର ମୁହଁରେ ନଳ ଖୁଞ୍ଚା ଯାଇ ତିଆରି କରାଯିବା ଫୁଙ୍କା ବାଜା—5. A kind of musical pipe made of bottle gourd; bagpipe.

୬ । ପିତା ଲାଉ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. Bitter gourd.

୭ । ନଦୀ ଓ ଜଳାଶୟ କୂଳରେ ମନକୁ ଉଠିବା ଏକପ୍ରକାର ଧାନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—7. A kind of paddy growing wild on the banks of tanks and rivers.

ତୁମ୍ବି—ସ. ବି—ତୁମ୍ବ (ଦେଖ)
Tumbi Tumba (See)

ତୁବଡ଼ୀ ଦେ. ବି—୧ । ଏକପ୍ରକାର ବାଣ; ବଡ଼ ଘଣ୍ଟି ବାଣ—
तुमड़ी 1. A firework having powder pushed inside a ball or hole made in the feled trunk of a big tree.

[ଦ୍ର—ଛୋଟ ମୁହଁ ଥିବା ମୋଟ ମାଟି ଘଡ଼ି ମଧ୍ୟରେ ବାରୁଦ ଚୂନ ତହିଁ ସଙ୍ଗେ ଲୁହାର ସରୁ ଗୁଣ୍ଡ ଭରତି କରାଯାଇ ଯେଉଁ ବାଣ ତିଆରି ହୁଏ ତାକୁ ତମ୍ପା ବା ଘଡ଼ିବାଣ ବା ତୁମ୍ବି ବୋଲି ଯାଏ । ଏ ଘଡ଼ିର ମୁହଁରେ ନିଆଁ ଲଗାଇଲେ ଲୁହା ଚୂନା ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଗରେ ଅଗ୍ନିମୟ ଚମ୍ପାଫୁଲ ଆକାରରେ ଫୁଟିଆସି ଘର ଉପରକୁ ଉଠେ । ଲାଉତୁମ୍ବା ଆକାରର ବଡ଼ ମାଟି ଘଡ଼ିରେ ବାରୁଦ ଓ ଲୁହା ଗୁଣ୍ଡ ଚୂନ ତିଆରି କରାଯିବା ବାଣକୁ ତୁମ୍ବି ବୋଲିଯାଏ । ବର, ଶିମୂଳ ଆଦି ଗଛର ଗଣ୍ଡିକୁ ଗଡ଼ କରି କାଟି ଆଣି ତାକୁ ଭୂମିରେ ପକାଇ ତାହା ମଝିରେ କିହାଣଦ୍ୱାରା ୧ ଫୁଟ ଗଭୀର ଗୋଲ ଗର୍ତ୍ତ କରାଯାଏ । ସେ ଗର୍ତ୍ତରେ ବାରୁଦ ଓ ଲୁହା ଗୁଣ୍ଡ ଖୁବ୍ ଖୁନ୍ଦା ଯାଏ ଓ ଖୁବ୍ ମାଡ଼ ଦେଇ ତା ମୁହଁରେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ କଣା ରଖା ଯାଏ । ସେହି ମେଲା ମୁହଁରେ ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଗ କଲେ ସେ ବାରୁଦ ଓ ଲୁହା ଗୁଣ୍ଡର ଅଗ୍ନିଷ୍ଫୁଲିଙ୍ଗ ୩୦।୪୦ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚକୁ ଉଠେ ଓ ଖୁବ୍ ଗର୍ଜନ ହୁଏ । ଏହି ବାଣକୁ ତୁମ୍ବ ବୋଲିଯାଏ । ଛୋଟ ତୁମ୍ବକୁ ତୁମ୍ବି ବୋଲିଯାଏ ।]

୨ । ଶସ୍ୟାଦି ମାପିବା ପାତ୍ରବିଶେଷ—
2. A measure for corn.

୩ । ତୁମ୍ବା (ଦେଖ)—3. Tumbā (See)
ତୁମ୍ବି ଖାଣେ ଲାଜ ଚର୍ମ କାନ୍ଧରେ—ପ୍ରାଚୀ. ପରଦେଶୀଚ ।

ତୁମ୍ବୀ—ସ. ବି. (ତୁମ୍ବ୍ ଧାତୁ + ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଇ)—ତୁମ୍ବ (ଦେଖ)
Tumbī Tumba (See)
(ତୁମ୍ବିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଏତେ କହୁଅଛି ତୁମ୍ବୀ (୧) ଅବଲମ୍ବ ସେ କାଳରେ
କରେ କରବ—ଉପେ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଦେ. ବି—ତୁମ୍ବି (ଦେଖ)—Tumbi (See)
ଦିବ ବରଷିଲ ବଳକୁ ହେଲ ତୁମ୍ବୀ ରୂପସ
ନ ବୁଝି ଶଲିଲ ସକଳ ଉପରେ ଯା ଭାସିଲା—ଉପେ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।

ତୁମ୍ବଡ଼ୀ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ବିଷାକ୍ତ କୀଟ—
Tumbardi A kind of poisonous insect.

ତୁମ୍ବୁକ—ସ. ବି—ଲାଉ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tumbuka Gourd.

ତୁମ୍ବୁର—ଦେ. ବି—ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟବିଶେଷ; ବଡ଼ଢୋଲ—
Tumbura A bigdrum.

ତୁମ୍ବୁରା—ସ. ବି. ପୁଂ. (ତୁମ୍ବ୍ ଧାତୁ + ଉର)—କୁକୁର—
Tumburā (ତୁମ୍ବୁରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Dog.

ତୁମ୍ବୁରୀ - ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୁମ୍ବୁର + ଈ)—୧ । ଧନିଆ—
Tumburī 1. Coriander.

୨ । କୁତି; ମାଈକୁକୁର—2 Bitch

ତୁମ୍ବୁରୁ—ସ. ବି. (ତୁମ୍ବ୍ ଧାତୁ + ଉରୁ)—୧ । ଗନ୍ଧର୍ବବିଶେଷ—
Tumburu 1. Name of a heavenly chorister
ତୁମ୍ବୁରୁ ତାହା ଦେଖି ସହି ନ ପାରିଲେ
ଏକଣ ତାମ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ଘୋଡ଼ା ଆଣାଇଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

[ଦ୍ର—ଏ ସଙ୍ଗୀତ ବିଦ୍ୟାରେ ବିଶେଷ ପାରଦର୍ଶୀ ଥିଲେ ଓ ତୁମ୍ବୁରୁ ବାଦ୍ୟ ଆବିଷ୍କାର କରିଥିଲେ । ଏ ଚୈତ୍ର ମାସରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ରଥରେ ଅବସ୍ଥାନ କରନ୍ତି । ଏ କୃଷ୍ଣଙ୍କର ଜଣେ ପ୍ରିୟ ପାର୍ଶ୍ୱଚର—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୨ । ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—2. Name of a tree.

तेजबल ୩ । ନାରଙ୍ଗାଦି ବର୍ଗର ଛୋଟ କଣ୍ଟକୀ ତରୁବିଶେଷ—
3. Xanthoxylum Alatum.

[ଦ୍ର—ଏହାର କାଠ ଧଳା । ପତ୍ର ଘନ, ପତ୍ରର ଡେଣ୍ଟାରେ ପକ୍ଷ ଅଛି । ଫୁଲ ହଳଦିଆ ଓ ଛୋଟ । ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. ବୃକ୍ଷ ପୃଥକ୍ । ଫଳ ପାଚିଲେ ଫାଟି ଯାଏ । ମଞ୍ଜି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ । ଏହା ନେପାଳୀ ଧନିଆଁ ନାମରେ ବଜାରରେ ବିକ୍ରି ହୁଏ । ଶୂଳଘ୍ନ ବୋଲି ଏହା ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ହିମାଳୟ ଓ ଖାସିଆ ପାହାଡ଼ରେ ଏ ଗଛ ଜନ୍ମେ । ଏହାର ଦେଖିବାକୁ ଧନିଆ ମଞ୍ଜି ପରି । ଏହା ଖାଇ କଟୁ (ରାଗୁଆ) ଓ ଏହାକୁ ପାଟିରେ ପକାଇଲେ ପାଟି ଝୁମୁଝୁମୁ ହୁଏ ଓ ପାଟିରୁ ଖୁବ୍ ଲାଳ ବହେ । ଦାନ୍ତ ଦରଜ ହେଲେ ଲୋକେ ଏହାକୁ ପାଟିରେ ଢାକନ୍ତି । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରମତରେ ଏହା ଗରମ, କଡ଼ୁଆ, ଅଗ୍ନିଦୀପକ ଏବଂ କଫ, ବାତ ଓ ଶୂଳ ଦୂର କରେ ।]

୪ । ଋଷି ବିଶେଷ—4. Name of a sage.

୫ । ଧନିଆଁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Coriander.

ଦେ. ବି—ବଡ଼ଢୋଲ ବାଜା—Big drum.

ତୁମ୍ଭ—ଦେ. ବି—୧ । ଶକଟାଦି ଚକ୍ରର ମଧ୍ୟସ୍ଥଳ; ଶଗଡ଼ ଚକର ବାଣ୍ଡି—
Tumbha 1. The centre or nave of a wheel; the hub of a wheel.
ତୁବଡ଼ୀ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ କୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗ୍ରାମ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗ୍ରାମ' ଖୋଜିବେ, 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ, 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ 'ଅଙ୍ଗ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ

तुमड़ी ୨ । କାଠର ବଡ଼ ଗଡ଼ ମଧ୍ୟରେ ଗଭୀର ଗର୍ତ୍ତ କରି ତହିଁ
(ତୁମ୍ଭ—ଅନ୍ୟରୂପ) ମଧ୍ୟରେ ବାରୁଦ ଖୁନ୍ଦି ତିଆରି କରାଯିବା ବାଣ
2. A firework made by pushing gunpowder into a deep hole dug in a log of wood.

[ଦ୍ର—ବର କିମ୍ବା ତେନ୍ତୁଳିର ଗଡ଼କାଠରେ ୩।୪ ଇଞ୍ଚ ବ୍ୟାସରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଲାକାର ଗାତ ଖୋଳାଯାଏ; ଆଉ ପାଖ ଫୁଟିବାକୁ ପ୍ରାୟ ୪ ଅଙ୍ଗୁଳ ବାକି ଥାଏ, ତଳ ପାଖର ବାକି ଅଂଶରେ ଲୁହା ଭଅଁର ଦ୍ୱାରା ବୁଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଳି ମୋଟରେ ଗୋଟିଏ କଣା କରାଯାଏ । ସେହି କଣାକୁ ଛୁଞ୍ଚି କନା ଦ୍ୱାରା ବା ତଳା ଦଉଡ଼ିର ଦଣ୍ଡା ଦ୍ୱାରା ବନ୍ଦ କରାଯାଏ । ପରେ ବଡ଼ ଗାତରେ ଅଙ୍ଗୁଳିକର ୩ ଭାଗରୁ ଭାଗେ ପରିମାଣରେ ମାଟି ପକାଇ ଗାଞ୍ଜିଦ୍ୱାରା (ଯେଉଁ କାଠ ଖଣ୍ଡର ମାପରେ ଗାତ ଖୋଳା ଯାଇ ଥାଏ ତାହା ଦ୍ୱାରା) ଖୁନ୍ଦି ପୁଣି ଭଅଁର ଦ୍ୱାରା ପୂର୍ବୋକ୍ତ କଣା ସହିତ ସମାନ କରି କଣା କରାଯାଏ । ସେ ଗାତରେ ବାରୁଦ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ଖୁନ୍ଦା ଯାଏ । ତା ଉପରେ ଗାତର ମୁହଁର ବ୍ୟାସ ପରିମାଣରେ ମାଟିର ପ୍ରସ୍ତ ଦିଆଯାଇ ବାଡ଼ିଆ ଯାଏ । ସେ ମାଟିକୁ ମାଟିକଲ ବୋଲାଯାଏ । ସେ ମାଟି-କଲ ଟାଣ ହୋଇ ବାଡ଼ିଆ ହେଲା ପରେ ଗଡ଼କୁ ଲେଉଟାଇ ଛିଦ୍ର ମୁହଁକୁ ବଣ୍ଡା କଢ଼ାଯାଏ ଓ ସେ କଣାରେ ସାମାନ୍ୟ ବାରୁଦ ଭର୍ତ୍ତି କରାଯାଇ ଛିଦ୍ର ମୁହଁରେ ନିଆଁ ଲଗାଯାଏ ।]

তুমার ସର୍ବନାମ— ତୁମ୍ଭର (ଦେଖ)
तुमारा Tumbhara See)

ତୁମ୍ଭ ତହିଁ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ) ସର୍ବନାମ—ତୁମ୍ଭଠାରେ (ଦେଖ)
Tumbha tahiñ In you (See)
তোমাতে तुमसे

ତୁମ୍ଭ ତହୁଁ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ) ସର୍ବନାମ—୧ । ତୁମ୍ଭଠାରୁ—
Tumbha tahuñ 1. From you.
(ତୁମ୍ଭଠୁଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ତୁମ୍ଭ ଅପେକ୍ଷା—2. Than you.
তোমা থেকে तुमसे

ତୁମ୍ଭନ୍ତ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରୟୋଗ) ସର୍ବନାମ. —ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ—
Tumbhanta To you.

ତୁମ୍ଭ ପାଟିଆ— ଦେ. ବି— ଶଗଡ଼ଚକ୍ରର ଗୁଳ ପାଖେ ଘଡ଼ାଯାଇଥିବା
Tumbha pātiā ଲୁହାର ବଳା—Iron ring put round the hub of a wheel.

ତୁମ୍ଭ ବାଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି—ତୁମ୍ଭରେ ବାରୁଦ ଖୁନ୍ଦା କର୍ମ—
Tumbha bāṛdiā Pushing or ramming of gunpowder into the hole of a log of wood.

ତୁମ୍ଭ ବାଡ଼େଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ତୁମ୍ଭରେ ବାରୁଦ ଖୁନ୍ଦିବା—
Tumbha bāṛdeibā To push or ram gunpowder into a log-hole.

ତୁମ୍ଭର—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ତୁମ୍ଭେ ଶବ୍ଦର ୬ଷ୍ଠୀ ବିଭକ୍ତି ଏକ ବଚନ)—
Tumbhara ଆପଣଙ୍କର—Your.
(ତୁମ୍ଭର—ଅନ୍ୟରୂପ) କେ ଆଉ ନିଷ୍ଠାମେ ଧନ ପ୍ରାଣ ମାୟା ତେଜି
তোমার, তোমারি ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ତୁମ୍ଭର ଲାଗି ଭଜିବ ଏ ଭବେ ।
तुम्हारा ରଘୁନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

ତୁମ୍ଭରେ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ସର୍ବନାମ—୧ । ତୁମ୍ଭଠାରେ—
Tumbhare 1 With you; in you.
তোমাতে ୨ । ତୁମ୍ଭ ନିକଟରେ —2. Near you.
तुमसे

ତୁମ୍ଭେ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ସଂ. ଯୁଷ୍ମଦ୍ ଶବ୍ଦ. ୧ମା. ୧ବ. ତ୍ୱଂ. ପ୍ରା. ତୁମ୍ହେ;
Tumbhe ଆଦରାର୍ଥେ ଓ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପରିଚିତ ସ୍ଥଳରେ) ୨ୟ
তুমি ପୁରୁଷ; ଏକ ବଚନ—You.
तुम [ଦ୍ର—ସଂ. ଯୁଷ୍ମଦ୍, ଓ. ତୁମ୍ଭେ ଶବ୍ଦର ରୂପ :—

	ଏକ ବଚନ	ବହୁବଚନ
୧ମା—	ତୁମ୍ଭେ	ତୁମ୍ଭେମାନେ
୨ୟା—	ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ	ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ
୩ୟା—	ତୁମ୍ଭ ଦ୍ୱାରା	ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା
୫ମୀ—	ତୁମ୍ଭଠାରୁ	ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କଠାରୁ
୬ଷ୍ଠୀ—	ତୁମ୍ଭ, ତୁମ୍ଭର	ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର
୭ମୀ—	ତୁମ୍ଭରେ, ତୁମ୍ଭଠାରେ	ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କଠାରେ,

ତୁମ୍ହର—ପ୍ରାଦେ. (ଭଞ୍ଜଭୂମି) ସର୍ବନାମ—ତୁମ୍ଭର—.
Tumhara Your; yours.

ତୁମ୍ହି—ପ୍ରାଦେ. (ଭଞ୍ଜଭୂମି) ସର୍ବନାମ—ତୁମ୍ଭେ—
Tumhi You.

ତୁୟ—ପ୍ରାଦେ. (ଭଞ୍ଜଭୂମି) ସର୍ବନାମ—ତୁ—
Tuya You.

ତୁର୍ ତୁର୍—ଦେ. ବିଣ—ତୁରୁ ତୁରୁ (ଦେଖ)
Tur tur Turu turu (See)

ତୁର୍ତୁରିଆ—ଦେ. ବିଣ—ତୁରୁତୁରିଆ (ଦେଖ)
Tur-turiā Turuturiā (See)

ତୁର୍‌ପା —ଦେ. ବି. (ସଂ. ତଳ+ଉପରି)—
Tur-pā ଛାଗା ଗଲା ସିଧା ସିଲାଇ—
তুরপা Straight single stitching.
तुरपन (ଦ୍ର—ଏହା କଣିଆ ସିଲେଇର ବିପରୀତ ।)

ତୁର୍‌ପିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ)—
Tur-pibā ଛାଗା ଗଲାଇ ସିଲାଇ କରିବା—
তুরপা To make long single stitches.
तुरपना

ତୁର—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ତ୍ୱର)—ଶୀଘ୍ର; ଚଞ୍ଚଳ—
Tura Quickly.
ବି. (ସଂ. ତୂର୍ଯ୍ୟ) ତୁରୀ; କାହାଳୀ— Trumpet.

୧	ଲ	ଊ	ଋ,ୠ	ଞ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇ	ଐ	ଣ
୨	ଌ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ଙ୍କ

ସ. ବି—ବେଗ—Speed; velocity.

ତୁରକ୍—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ. (ଫା. ତୁର୍କ୍; ତଲ. ସ. ତୁରୁଷ୍କ; ଇଂ. Turk)—ତୁର୍କ (ଦେଖ)—Turka (See)
Turak
তুরক ତୁରକମାନେ ଦୁଇ ତାହାଙ୍କୁ ସଙ୍କଟ ପକାଇଲେ ।
तुरक ପଦ୍ମନାଭ ପଟ୍ଟନାୟକ, ଉତ୍କଳଙ୍କୁ ।

ତୁରକ୍ ସବାର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ ଟ୍ରୁପର୍=ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ସୈନିକ)—
Turak sabār ୧ । ରାଜାଙ୍କର ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ଦେହରକ୍ଷୀ ସୈନିକ—
তুরক শওয়ার 1. A king's body-guard riding on a horse.
तुर्कसवार
(ତୁରକ୍ ସୱାର୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (ଫା. ତୁର୍କ୍=ତୁର୍କିସ୍ଥଦେଶୀୟ + ସବାର୍=ଘୋଟକାରୋହୀ)—ତୁର୍କିସ୍ଥଦେଶୀୟ ମୁସଲମାନ୍ ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ପଲଟଣ—2. A Mahomedan cavalry officer; a Turk trooper or horse-man.

ତୁରକୀ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ତୁର୍କୀ (ଦେଖ)
Turaki Turkī (See)

ତୁରଗ—ସଂ ବି. ପୁ. (ତୁର୍+ଗମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ନିପ.ତନ.)—
Turaga ୧ । ଘୋଟକ; ଅଶ୍ୱ; ଘୋଡ଼ା—1. Horse.
(ତୁରଗୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ମନ; ଚିତ୍ତ—2. The mind.
୩ । ସାତ ସଂଖ୍ୟା—3. The number seven.

ତୁରଗ ଦାନବ—ସ. ବି.—ଅଶ୍ୱାକୃତି ରାକ୍ଷସବିଶେଷ—
Turaga dānaba Name of a demon in the shape of a horse.
[ବି—କେଶୀନାମକ ଦାନବ କଂସର ଆଦେଶ ଅନୁସାରେ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ମାରି ପକାଇବାକୁ ଅଶ୍ୱରୂପ ଧାରଣ କରିଥିଲା, କିନ୍ତୁ କୃଷ୍ଣ ତାକୁ ବଧ କଲେ ।]

ତୁରଗବକ୍ତ୍ର—ସ.ବିଣ.(ବହୁବ୍ରୀହି; ତୁରଗ+ବକ୍ତ୍ର)—ତୁରଗାନନ(ଦେଖ)
Turaga baktra Turagānana (See)
ସ. ବି.—କିନ୍ନର (ଦେଖ)—Kinnara (See)
(ତୁରଗବଦନ, ତୁରଗାନନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୁରଗ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୁରଗ+ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ)—ସ୍ତ୍ରୀ
Turaga brahmacharjya ଅଭାବରୁ ମନୁଷ୍ୟ ବାଧ୍ୟହୋଇ ଯେଉଁ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଅବଲମ୍ବନ କରେ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Continence observed by a person for the sole reason that he gets no woman to satisfy his lust.

ତୁରଗ ଶାଳା—ସ. ବି.—ଘୋଡ଼ାଶାଳ; ଅସ୍ତାବଲ୍—
Turaga śālā Stable.

ତୁରଗ ସାଦୀ—ସ. ବି. (ତୁରଗ+ସଦ୍ ଧାତୁ+ଇନ୍; ୭ମୀ ୧ବ)—
Turaga sādi ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ସୈନ୍ୟ—Horse-man; cavalier.

ତୁରଗାନନ—ସ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଘୋଟକମୁଖ; ଘୋଡ଼ାମୁହାଁ;
Turagānana ଯାହାର ମୁହଁ ଘୋଡ଼ାପରି—Having a face like that of a horse.
ସ. ବି.—କିନ୍ନର (ଦେଖ)—Kinnara (See)

ତୁରଗାରି—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀତତ୍; ତୁରଗ+ଅରି—କଣିଅର (ଦେଖ)
Turagāri Kaniara (See)

ତୁରଗୀ—ସ. ବି. ପୁଂ—(ତୁରଗ+ଇନ୍; ୧ମା; ୧ବ.)—ଘୋଡ଼ସବାର;
Turagi ଅଶ୍ୱାରୋହୀ—A horseman; horse-rider; a cavalier.
ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । (ତୁରଗ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଘୋଟକୀ; ଘୋଡ଼ୀ; ମାଈଘୋଡ଼ା—1. A mare.
୨ । ଅଶ୍ୱଗନ୍ଧା (ଦେଖ)—2 Aśwagandhā (See)

ତୁରଙ୍ଗ (ଇତ୍ୟାଦି)—ସ. ବି. ପୁଂ—ତୁରଗ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Turaṅga (etc) Turaga etc (See)
ସ. ବିଣ.—ଶୀଘ୍ରଗାମୀ—Swift.
ବୈଦେ. ବି.—(ଇଂ ଟ୍ରଙ୍କ୍) ଟିଣର ବା ଲୁହାର ପେଟେରା—A tin or steel trunk.

ତୁରଙ୍ଗ ପ୍ରିୟ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୁରଙ୍ଗ+ପ୍ରିୟ)—ଯବ; ଯଅ ଧାନ
Turaṅga priya (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Barley.

ତୁରଙ୍ଗମ(ଇତ୍ୟାଦି)—ସ. ବି. ପୁଂ—ତୁରଗ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Turaṅgama (etc) Turaga etc (See)
ବିଣ. ପୁଂ—ବେଗଗାମୀ—Swift.

ତୁରଙ୍ଗୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. ଓ ପୁଂ—ତୁରଗୀ (ଦେଖ)
Turaṅgi Turagī (See)

ତୁରଞ୍ଜ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ତରଂଜ୍; ଅ. ତୁର୍ଜ୍)—୧ । ଟାଭା କାଗଜି
Turañja ଏକପ୍ରକାର ଫଳ—1. Lemon; Citrus;
ସ. ନାମ—ମାତୁଲଙ୍ଗ, Medica, var. Typica; citron;
ବୀଜପୂର Lunonum (Kirtikar).
ତେ. ନିମ୍ମପାଣ୍ଡୁ, ନାରଦାବା ୨ । ଭୁସ୍ତିର ପିଠିପାଖରେ, ଶାଲର
ତା. ନାରତ୍ତମ ପଜ୍ହାମ୍; କଣରେ ଅମ୍ବ ବା ପାନପତ୍ର ଆକାରର
ଏଲୁମିଚ ତମ୍ପାଜାମ୍ ଛିଟର ଛୁଞ୍ଚକାମ—2. A needle-
ଗୁ. ବଜୋରୁ, ତୁରଙ୍ଗ୍, work resembling a mango or
ମ. ମହାଲୁଙ୍ଗ୍ betel leaf worked on the back
টাবানেবু, ছোলঙ্গ of a coat or the corners of a
तुरंज, बिजौरा, नीबू shawl.

ତୁରନ୍ତ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—(ସ. ତୁରିତ; ତରସ୍=ବେଗ)—
Turanta ୧ । ଅତିଶୀଘ୍ର—1. Quickly.
(ତୁରଂତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବୋଇବେ ଏ ବୃଷ ତୁରନ୍ତ ମଣ୍ଡ ଇନ୍ଦ୍ରଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଆଂକା ଏହୁ
তাড়াতাড়ি, তুরন্ত ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ, ରସପଞ୍ଚକ ।
तुरंत, तुरत ୨ । ହଠାତ; ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍—2. Immediately; at once.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ପ୍ରଥମ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଚ୍ଚା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଚ୍ଚା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

ତୁରପା—ଦେ. ବି.—ତୁର୍‌ପା (ଦେଖ)
Turapā Tur-pā (See

ତୁରପିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ତୁର୍‌ପିବା (ଦେଖ)
Turapibā Tur-pibā (See)

ତୁରସ୍କ—ଦେ. ବି. (ନାମ) (ସଂ. ତୁରୁଷ୍କ)—୧। ଟର୍କୀଦେଶ; ଇଉରୋପ
Turashka ଅନ୍ତର୍ଗତ ମୁସଲମାନ ରାଜ୍ୟ ବା ତୁର୍କୀ—
1. Turkey.

୨। ଆସିଆଟିକ ତୁରସ୍କ —
2. Turkey in Asia or Asia minor.

୩। ତୁର୍କୀସ୍ଥାନ (ଦେଖ)—3. Turkistan (See)

[ଦ୍ର—ଆଗେ ଇଉରୋପୀୟ ତୁରସ୍କ ସୁଲ୍‌ତାନ୍‌ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଶାସିତ ହେଉଥିଲା। ଏହି ସୁଲ୍‌ତାନ୍ ପୃଥିବୀର ସମଗ୍ର ମୁସଲମାନ୍ ସମାଜର ଧର୍ମଗୁରୁ ବା ଖଲୀଫା ଥିଲେ। ଗତ ଜର୍ମାନ ସମର ପରେ ମୁସଲ୍‌ମାନ୍‌ମାନେ ସୁଲତାନଙ୍କୁ ସିଂହାସନଚ୍ୟୁତ କରି ବର୍ତ୍ତମାନ ଏ ରାଜ୍ୟରେ ସାଧାରଣତନ୍ତ୍ର ଶାସନ ପ୍ରଣାଳୀ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇଅଛନ୍ତି।]

ତୁରାଣୀ(ଣି)—ସ୍ତ୍ରୀ. ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ତୋଡ଼ାଣି (ଦେଖ)
Turāṇi(ṇi) Tordāṇi (See)

ତୁରାନ୍—ବୈଦେ.ବି.(ଫା) (ନାମ)—ପାରସ୍ୟର ଉତ୍ତରପୂର୍ବ ମଧ୍ୟଆସିଆର
Turān ଦେଶଖଣ୍ଡ—Turkistan; Turan.

[ଦ୍ର—ଏହା, ତୁର୍କୀ, ତାତାର, ଓ ମୋଗଲଆଦିଙ୍କ ଆଦିମ ବାସସ୍ଥାନ। ଏହାର ପୂର୍ବରେ ଚୀନ, ପଶ୍ଚିମରେ ଅଲଟାଇ ପର୍ବତ, ଦକ୍ଷିଣରେ ହିମାଳୟ ଓ ହିନ୍ଦୁକୁଶ ଓ ଉତ୍ତରରେ ରୁଷିଆ। ଏ ଦେଶବାସୀଙ୍କ ପ୍ରାଚୀନ ସଂସ୍କୃତ ନାମ ଶକ। ପ୍ରାଚୀନ ତୁରାନୀମାନେ ଅଗ୍ନି ଉପାସକ ଥିଲେ ଓ ପଶୁବଳି ଦେଉଥିଲେ। ଏମାନେ ପୂର୍ବେ ସମଗ୍ର ଇଉରୋପ, ଆସିଆ ଓ ଭାରତକୁ ଆକ୍ରମଣ କରୁଥିଲେ। ଚେଙ୍ଗୀସ୍ ଖାଁ, ତୈମୁର୍ ଓ ଉସ୍‌ମାନ୍ ପ୍ରଭୃତି ଏହି ଦେଶୀୟ ଥିଲେ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)।]

ତୁରାଣୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର, ମେଦିନୀପୁର) ବି—ତୋଡ଼ାଣୀ—
Turāṇi Cold rice gruel.

ବୈଦେ. ଗୁଣ. (ଫା)—ତୁରାନ ଦେଶବାସୀ—
Turanian.

ତୁରାଷାଟ୍—ସଂ. ବି. (ତୁରା—ବେଗ+ସହ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Turāsāt ଦେବରାଜ ଇନ୍ଦ୍ର—An epithet of Indra.
(ତୁରାଷାଟ୍, ତୁରାସାଡ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୁରି—ସଂ. ବି. (ତୁର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—୧। ତନ୍ତୁବାୟର ମାକୁ ବା
Turi କଣ୍ଡା—1. A shuttle (used in weaving).

୨। ଚିତ୍ରକରର ତୂଳି—2. Painter's brush.

୩। ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ବିଶେଷ—
A kind of musical instrument.

୪। ଯୁଦ୍ଧାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
4 A kind of military weapon.

ତୁରି ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୂର୍ଯ୍ୟ; ତୂର)—୧। ବିଗୁଲ୍; ଉଚ୍ଚଧ୍ୱନିଯୁକ୍ତ
तुरही ଧାତୁ ନିର୍ମିତ ଲମ୍ବା ଶିଙ୍ଗା ବିଶେଷ—
1. A bugle; a clarion; trumpet.

[ଦ୍ର—ସେଁ ସେଁ ବା ଭେଁଭେଁ ଧ୍ୱନିକାରୀ ଶିଙ୍ଗାକୁ ଭେରୀ ବା ପେଁପେଁକାଳୀ ବୋଲାଯାଏ।]

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବାଉଁଶ ପାତ୍ରଆରେ ଟୋକେଇ, ଭୋଗେଇ ଆଦି ବୁଣି ବିକି ଖାଇବା ନିର୍ବାହ କରିବା ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଜାତି ବିଶେଷ—A non-aryan caste living on preparing and selling baskets etc with split bamboo.

ତୁରିତ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ତ୍ୱରିତ)—୧। ସତ୍ୱର; ଚଞ୍ଚଳ;
Turita ଅତିଶୀଘ୍ର—1. Hastily; in haste; quickly;
तुरित speedily.
तुरत ତୁରିତେ ଧରି ସେହିମତ, କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଲଭିଲା ତୁରିତ।
(ତୁରିତେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ।

୨। ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍; ହଠାତ୍—
2. Suddenly; at once; immediately.

ତୁରିତେ ଉଠିଣାଗରିତ ବର୍ତ୍ତିଲ ଦମ୍ବତ୍ରନ୍ମ ଗଲ ଖସି।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ।

ତୁରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି—ତୁରି (ଦେଖ)
Turi Turi (See)

ଦେ. ବି—ତୁରି (ଦେଖ)—Turi (See)

ତୁରୀୟ—ସଂ. ଗୁଣ. (ଚତୁର୍—ଚତୁର୍ଥକଥା+ପୂରଣାର୍ଥ ଈୟ. ନିପାତନ)—
Turiya ୧। ଚତୁର୍ଥ—1 Fourth.

୨। (ତ୍ୱର+ଈୟ) ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ; ଶୀଘ୍ରଗତି—2. Swift.

୩। ପରିତ୍ରାଣକାରୀ (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—3 Redeeming.

ବି—୧। ସମାଧିର ଅବସ୍ଥା ବିଶେଷ (ଯେତେବେଳେ ସାଧକର ଆତ୍ମା ପରମାତ୍ମା ବା ପରଂବ୍ରହ୍ମରେ ସମ୍ମିଳିତ ହୁଏ)—
1. A stage attained in spiritual meditation when the Infinite is attained i. e. when 'God in Man becomes one with Man in God').

[ଦ୍ର—ବେଦାନ୍ତରେ ପ୍ରାଣୀର ୪ଟି ଅବସ୍ଥା ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ଯଥା—ଜାଗ୍ରତ, ସ୍ୱପ୍ନ, ସୁଷୁପ୍ତି ଓ ତୁରୀୟ। ତୁରୀୟ ଅବସ୍ଥାରେ ଭେଦଜ୍ଞାନ ଲୁପ୍ତ ହୁଏ ଓ ଆତ୍ମା ବ୍ରହ୍ମଚୈତନ୍ୟରେ ଲୀନ ହୁଏ।]

୨। ପରଂବ୍ରହ୍ମ—2. The Supreme Being.

୩। (ବେଦାନ୍ତ ଦର୍ଶନ)—ମାୟାର ଅଗୋଚର ୪ର୍ଥ ତତ୍ତ୍ୱ—
3. The 4th Essence beyond the worldly illusion (Hindu Philosophy).

୪। ବେଦ ଅନୁସାରେ ବାଣୀ ବା ବାକ୍ୟର ଏକଶ୍ରେଣୀ—
4. A class of utterance according to the Bedas.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ସ	୬	ଣ,ମ	ଙ	ଏ	ଞ	ଝ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ଢ଼

[ଦ୍ର—ବେଦରେ ବାଣୀ ବା ବାକ୍ୟକୁ ୪ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଅଛି, ଯଥା—୧ ପରା, ୨ ପଶ୍ୟନ୍ତୀ, ୩ ମଧ୍ୟମା, ୪ବୈଖରୀ ବା ତୁରୀୟ । ଯେଉଁ ନାଦାତ୍ମକ ବର୍ଣ୍ଣ ମୂଳାଧାରରୁ ଉଠିଛି ଓ ଯାହା ନିରୂପିତ ହୋଇ ନ ପାରେ ତାହା ପରା; ଯେଉଁ ନାଦକୁ କେବଳ ଯୋଗସାଧକମାନେ ଜାଣି ପାରନ୍ତି ତାହା ପଶ୍ୟନ୍ତୀ । ଯେତେବେଳେ ବାଣୀ ବୁଦ୍ଧିଗତ ହୋଇ କହିବାର ଇଚ୍ଛା ଉତ୍ପନ୍ନ କରେ ତେତେବେଳେ ତାହାର ନାମ ମଧ୍ୟମା । ଯେତେବେଳେ ବାଣୀ ମୁଖ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆସି ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ ତାହା ବୈଖରୀ ବା ତୁରୀୟ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତୁରୀୟ ଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତୁରୀୟ+ଜ୍ଞାନ)—ଯେଉଁ ଜ୍ଞାନର Turiya jnana ଫଳରେ ମନୁଷ୍ୟ ମୁକ୍ତିଲାଭ କରେ—Knowledge through which a person attains salvation or beattitude.

ତୁରୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି—ହିନ୍ଦୁ ଜାତିର ୪ର୍ଥ ବର୍ଣ୍ଣ; ଶୂଦ୍ର ଜାତି— Turiya barnna The 4th or lowest caste; the Sūdra caste

ତୁରୀୟ ବ୍ରହ୍ମ—ସଂ. ବି—ପରଂବ୍ରହ୍ମ— Turiya brahma The Supreme Soul.

ତୁରୀୟ ଯନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଗତି ଜାଣିବା ପାଇଁ Turiya jantra ବ୍ୟବହୃତ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—Quadrant; an (ତୁରୀ ଯନ୍ତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ) astronomical instrument.

ତୁରୁକ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ତୁର୍କ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Turuk (etc) Turk etc (See)

ତୁରୁକା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ଚିତାବାଘ— Turukā A small tiger; leopard.

ତୁରୁକି—ଦେ. ବି—ତୁରସ୍କଦେଶୀୟ ଟାଙ୍ଗଣ ଘୋଡ଼ା— Turuki Turkish pony.

> କେତୁ ତୁରୁକି ପିଠିରେ ବସି ଢାଲ ଖଣ୍ଡା ଧରିଛ ଜଣେ
> କର୍ଣ୍ଣରେ ନଗ ଦେଇଛ ଗୋଟି ଲମ୍ବିଛି ବାହି ଯେ—
> ତ୍ରିଲୋଚନ, ସମରତରଙ୍ଗ ।

ଦେ. ବିଣ—ତୁର୍କୀ (ଦେଖ)—Turki (See)

ତୁରୁଙ୍ଗ—ଦେ. ବି. (ତୁଳ. ଇଂ. ଟ୍ରଙ୍କ୍)—୧ । ଅପରାଧୀ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦଣ୍ଡ Turunga ଦେବା ନିମନ୍ତେ ତାହାର ଗୋଡ଼ ହାତକୁ କାଷ୍ଠ ମଧ୍ୟରୁ ତୁରୁମ୍; ତୁଡ଼ୁଙ୍ଗ ଛିଦ୍ରରେ ଠୁକି ବନ୍ଦ କରି ରଖିବାର ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ହଡ଼ି ହରକାଠ—1. A pair of stocks for punishing a man.

୨ । ବେଡ଼ି—2. Shackles.

ତୁରୁଙ୍ଗ ଠୁକିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅପରାଧୀ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ହରକାଠରେ ପକାଇ Turunga thukibā ତୋଲଗ ପକାଇବା—To put a man (ତୁରୁଙ୍ଗ ଠୁକିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) in the stocks.

ତୁରୁଜା—ପ୍ରାଦେ. (ଜୟପୁର) ବି—ଜମାଣି ବା ଜମାଖାଡ଼ ମାଛ— Turujā A kind of fresh-water fish.

ତୁରୁଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଭଇଁଷାକାକୁଡ଼ି— Turuḍā Cephalandra Indica; wild liquorice.

ତୁରୁତିଅ—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ତୃତୀୟର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ତୃତୀୟ— Turutia Third.

ତୁରୁତିଆ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ତୃତୀୟାର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ) ତୃତୀୟା ତିଥି— Turutiā The 3rd day of a lunar fortnight. তৃতিআ, तीज

ତୁରୁତୁରିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ,—୧ । ଚପଳ ସ୍ୱଭାବ— Turuturiā 1. Hasty.
(ତୁରୁତୁରୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅସ୍ଥିର—2. Restless.
ব্যস্ত বাগীশ तुर तुरा ୩ । ଅଧୀର—3. Impatient.

ତୁରୁତୁରୁ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ତ୍ୱରା)—ତରତରିଆ; ଚପଳ; ଅସ୍ଥିର— Turuturu Restless; hasty.

କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ତରତର ହୋଇ—1. Hastily.
୨ । ଅତି ଶୀଘ୍ର—2. Very quickly.
୩ । ଅଧୀର ଭାବରେ—3. Impatiently.

ତୁରୁପ(ଫ୍)—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଟ୍ରମ୍ପ୍; ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍, ତୁରୁଫୋ)— Turup(ph) ୧ । ଏକପ୍ରକାର ତାସ ଖେଳ; ରଙ୍ଗଖେଳ— তুরুপ 1. A kind of card play.
तुरुप [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଯେଉଁ ରଙ୍ଗରେ ତାସ୍ କଟା ହୋଇଥାଏ ସେହି ରଙ୍ଗର ଅଳ୍ପ ମୂଲ୍ୟର ତାସ ପକାଇ ଅନ୍ୟ ରଙ୍ଗର ଉଚ୍ଚ ମୂଲ୍ୟର ତାସମାନଙ୍କୁ ଜିତି ଏକାଠି ନେବାକୁ ହୁଏ । ଏହି ରଙ୍ଗର ତାସକୁ ତୁରୁପ୍ ବୋଲାଯାଏ ।]

୨ । କଟା ହୋଇଥିବା ରଙ୍ଗର ତାସ— 2. Trump card.

ତୁରୁପ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କଟା ହୋଇଥିବା ରଙ୍ଗର ତାସ ପକାଇ Turup karibā ଅଦରଙ୍ଗର ତାସମାନଙ୍କୁ ଜିତିବା—To ruff in card playing.

ତୁରୁପା—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ତୁରପା (ଦେଖ) Turupā Turapā (See)

ଦେ. ବି—ଗୋରୁଙ୍କର ମୁହଁ ଫାଟିଯିବା ରୋଗ—Mouth disease in cattle.

[ଦ୍ର—କୌଣସି କୌଣସି ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହି ରୋଗକୁ ଫାଟୁଆ ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।]

ତୁରୁପିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତୁରପିବା (ଦେଖ) Turupibā Turapibā (See)

ତୁରୁମ (ଇତ୍ୟାଦି)—ତୁରୁଙ୍ଗ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Turuma (etc) Turunga etc (See)

ତୁରୁଷା—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ତୃଷା)—ଶୋଷ— Turushā Thirst.

ତୁରୁଷ୍କ—ସଂ. ବି (ତୁର+ଅଧିକରଣ ଉସ୍; କ ଯୋଗ)—୧ । ତୁର୍କିସ୍ଥାନ Turushka ଦେଶ—1. Turkey.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତରେ ତ ଓ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅକ୍ଷି' ନ ପାଇଲେ 'ଅକ୍ଷୀ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

[ଦ୍ର—ରାମାୟଣ ଓ ବିଷ୍ଣୁପୁରାଣରେ ହିମାଳୟର ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମବାସୀ ତୁରସ୍କ ଜାତି ବୋଲି ସୂଚିତ ।]

୨ । ଅମୂଲ୍ୟ ଫିରୋଜ ମଣିବିଶେଷ— 2. Turquois, torquay (a bluish yellow gem).

୩ । ଲୋବାନ୍ (ଏହା ତୁରସ୍କ ଦେଶରୁ ଆସୁଥିବାରୁ)— 3. Olibanum.

୪ । ତୁର୍କୀ ଜାତି—4. Turk.

ତୁର୍କ୍—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ତୁର୍କୀ (ଦେଖ)
Turk — Turki (See)

ତୁର୍କସବାର୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ତୁରକ୍‌ସବାର୍ (ଦେଖ)
Turk-sabār — Turak-sabār (See)

ତୁର୍କୀ—ବୈଦେ. ବି (ଫା; ହି. ନାମ. ତୁରୁଷ୍କ)—୧ । ତୁରସ୍କଦେଶ—
Turki — 1. Turkey.
तुर्क, तुरक — ୨ । ତୁରସ୍କ ଦେଶବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A Turk.
तुरुक, तुरुक्क, तुरकी — ୩ । ତୁରସ୍କ ସେନା—3. A Turk soldier.

୪ । ତୁରସ୍କ ଦେଶୀୟ ଘୋଡ଼ା— 4. A Turkish or Arab pony.

୫ । ତୁରସ୍କ ଦେଶୀୟ ଭାଷା— 5. The Turkish language.

[ଦ୍ର—ଇଉରୋପ ମହାଦେଶରେ ଗୋଟିଏ ଦେଶର ନାମ ତୁରସ୍କ ବା ତୁର୍କୀ । ଏହା ପୂର୍ବେ ସୁଲ୍‌ତାନ୍ ଉପାଧିଧାରୀ ରାଜାଙ୍କ ଶାସନାଧୀନ ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର ହୋଇଅଛି । ଏ ଦେଶକୁ ହିନ୍ଦୀରେ ରୂମ୍ ବୋଲାଯାଏ । ଅସିଆ ମହାଦେଶରେ ଥିବା ତୁରସ୍କ (ଅସିଆଟିକ ତୁରସ୍କ, Turkey in Asia) ଆରବର ଉତ୍ତର ଓ ପାରସ୍ୟ ରାଜ୍ୟର ପଶ୍ଚିମ । ଏ ଦୁଇ ତୁରସ୍କ ଦେଶର ମଧ୍ୟରେ ମର୍ମରସାଗର ବ୍ୟବହିତ ।]

ବିଣ—୧ । ତୁରସ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Pertaining to Turkey.

୨ । ତୁରସ୍କ ଦେଶ ଜାତ—2. Turkish.

୩ । ତୁରସ୍କ ଦେଶବାସୀ—3. Residing in Turkey.

ତୁର୍କୀସ୍ଥାନ୍—ବୈଦେ. ବି. ଫା.(ନାମ)—ଅସିଆ ମହାଦେଶରେ ଥିବା ଦେଶବିଶେଷ—Turkistan.
Turkistān
(ତୁର୍କିସ୍ଥାନ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏ ଦେଶ ଅସିଆଟିକ ତୁରସ୍କ ଠାରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର; ଏହା ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ । ୧ । ରୁଷିଆ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଗତ ତୁର୍କୀସ୍ଥାନ (ପଶ୍ଚିମାଂଶ) ଓ ୨ । ଚୀନ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଗତ ତୁର୍କୀସ୍ଥାନ (ପୂର୍ବାଂଶ) ।]

ତୁର୍ତିଅ—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ତୃତୀୟର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ତୃତୀୟ (ଦେଖ)
Turtia — Trutiya (See)

ତୁର୍ତିଆ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତୃତୀୟାର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)— ତୃତୀୟା (ଦେଖ)
Turtiā — Trutiyā (See)

ତୁରୁ୍ତର(ରୁ)—ଦେ. ବିଣ ଓ କ୍ରି. ବିଣ—ତୁରୁତୁରୁ (ଦେଖ)
Turtur(ru) — Turuturu (See)

ତୁରୁ୍ତିଆ—ଦେ. ବିଣ—ତୁରୁତୁରିଆ (ଦେଖ)
Turturiā — Turuturiā (See)

ତୁର୍ବସୁ—ସଂ. ବି (ନାମ)—ଦେବଯାନୀଙ୍କ ଗର୍ଭଜାତ ଯଯାତିଙ୍କ ପୁତ୍ର—
Turbasu — Name of a son of king Jājāti.

[ଦ୍ର—ଏ ଅପଣା ପିତା ଯଯାତିଙ୍କ ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବାରୁ ଯଯାତିଙ୍କ ଶାପରେ ବହୁ ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରିଥିଲେ ।]

ତୁର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ଚତୁର୍=ଚାରି ସଂଖ୍ୟା+ଯ. ଚ୍ଛାଦଲୋପିଶ୍ଚ)—
Turjya — ଚତୁର୍ଥ; ତୁରୀୟ—Fourth.

ବିଣ—୧ । ତୁରୀୟ ଅବସ୍ଥା—1 The fourth or last stage attained in meditation.

୨ । ଚତୁର୍ଥ; ଚତୁର୍ଥ ଅଂଶ— 2. A quarter or 4th part.

ତୁର୍ଯ୍ୟା—ସଂ. ବି (ତୁର୍ଯ୍ୟ+ଆ)—ତୁରୀୟ ଜ୍ଞାନ (ଦେଖ)
Turjyā — Turiya Jnyāna (See).

ତୁଲ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ତୁଳନା କରିବା—
Tul (root) — 1. To compare.

୨ । ଓଜନ କରିବା—2. To weigh.

୩ । ସଦୃଶ ହେବା—3. To be equal.

ତୁଲ୍‌କଲାମ୍—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ତୂଲ୍‌କାଲାମ୍=ଦୀର୍ଘ ବାକ୍ୟବିନ୍ୟାସ)—
Tul-kalām — ତୁମୂଳ ଝଗଡ଼ା; ବିସମ୍ବାଦ—
ତୁଲକଲାମ୍, ତୁଲ୍‌କାଲାମ୍ ତୁଲ୍‌କାଲାମ୍—ଅନ୍ୟରୂପ — Brawl; noisy
तूलकालाम तुलकालाम — quarrel.

ତୁଲ୍‌ଙ୍ଗି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କଚ୍ଛ—
Tul-ngi — The end of the loin-cloth which is tucked backwards.

ତୁଲ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ତୋଳିବା—
Tul-bā — To pluck.

ତୁଳ—ସଂ. ବି (ତୁଲ୍ ଧାତୁ+ଅ)—୧ । ତରାଜୁଦଣ୍ଡି—
Tula — 1. Weighing yard or rod.

୨ । ପରିମାଣଦଣ୍ଡ; ସେର ତରାଜୁ— 2. A pair of scales; weighing instrument.

ଦେ. ବି (ସଂ. ତୁଳନ)—୧ । ଓଜନ—1 Weight.

୨ । ଓଜନ କରିବା—2. Weighment.

୩ । ତୁଳ; ତୁଳନା—3. Comparision.

ତୁ ତ ସୁନ୍ଦରୀ ତୁଳ ମୁଁ ଦେବେ କ ଚାହିଁ ଥିବ ଅବଗାହି ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୪ । କନ୍ୟା ମାସର ପରବର୍ତ୍ତୀ ସୌରମାନ ମାସ; ସୌରମାନ କାର୍ତ୍ତିକ ମାସ—4. Solar month of Kartika.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଚ	ଣ,ଷ	କ୍ଷ	ଘ୍ୟ	ଡ୍ଥ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚଁ	ଘଥ	ଊ	ନ୍

ତୁଳରେ ଦେଇଲେ ମୂଲରେ ଫଳେ—କୃଷିବଚନ ।

ବିଣ—୧ । ଉଚ୍ଚ—1. High.

୨ । ତୁଲ୍ୟ, ସମକକ୍ଷ—2 Equal in comparision.

(ସଗା—କୃଷଶବ୍ଦ) ୩ । କୋଡ଼ି, କାଙ୍କ ବା ଲୁହଡ଼ିର ବେଣ୍ଟ ଗଳବା କଣାରି ଉପରମୁହାଁ ହେବା ଅବସ୍ଥା—
3. (a spade) Of which the eye has been made in such a manner that the handle when thrust into it bulges up.

[ଦ୍ର—କଣାଟି ଉପରମୁହାଁ ହୋଇ ରହିବାରୁ ବେଣ୍ଟ ସିଧା ନ ରହି ଉପରମୁହାଁ ହୁଏ । ତେଣୁ ସେ ଯନ୍ତ୍ରରେ ହାଣିବାକୁ ବଡ଼ ଅସୁବିଧା ହୁଏ ।]

ଦେ.କ୍ରି (ତୁଳିବା କ୍ରିୟାର ଅନୁଜ୍ଞା ରୂପ)—୧ । ତୁଳନା କର—
1. (you) Compare.

୨ । ଓଜନ କର—2. (you) Weigh.

[ଦ୍ର—ଏ ଅଭିଧାନରେ କୌଣସି ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ଭାଷାର ଶବ୍ଦାଦି ତୁଳନା କରି ସେ ଦୁହିଁଙ୍କ ସାଦୃଶ୍ୟ ଲକ୍ଷ କରିବାକୁ ସୂଚନା ଦିଆଯାଇଥିବା ସ୍ଥଳରେ ଏହି 'ତୁଲ' ଶବ୍ଦ ଲେଖା ଯାଇଅଛି ।]

ତୁଲ—ଦେ, ବିଣ (ସ. ତୁଲ୍ୟ)—୧ । ସମକକ୍ଷ; ତୁଲ୍ୟ; ସମାନ—
Tula 1. Equal; similar.

ରୂପ ଶରୀରେ କାହିଁ ଘା ତୁଲେ ମର୍ଣ—ଯଦୁନାଥ ନୈଷଧ ।

ସମାନ ୨ । ସମତଳ—2. Level; of the same level.

ମୃତ୍ତିକା ପକାଇଣ ତୁଲ କଲେ
ଭୂଷ କରିବେ ସୁଖେ ଚଳେ—ବଳ୍ଲଭାଥ, ଭରତ ସମାଚୁଣ ।

କ୍ରି. ବିଣ—୧ । (ସ. ତୁଲ୍ୟ) ତୁଲ୍ୟ; ପରି; ପ୍ରକାରେ—
1. Like.

୨ । ସଦୃଶ—2. Similarly.

ବି—୧ । ତୁଳନା—1. Comparision..

୨ । ସମାନତା; ସାମ୍ୟ—
2. Equality; likeness; similarity.

୩ । ଗୃହୋପକରଣ—
3. Fittings; furnitures; utensils.

ତୁଲକ—ଦେ. ଅ—ତୁଲ୍ୟ; ସଦୃଶ—
Tulaka Like.

समान ଗୋଛ କାଳକ ମୋର ଜନକ ଦକ୍ଷ ତୁଲକ ନାହିଁ
बराबर ସେକ ତୁଲକେ ତାପ କାଳକେ ଘବେ ଅଳକେ ଇହି ।

ଉକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ତୁଲ କସଟ—ଦେ, ବି—ନିକତି ଦ୍ୱାରା ଓଜନ—
Tula kasata Weighment by a balance

ରଜା ମସ୍ତକ୍କୁ ବାହାଦୂରଙ୍କ ସଭା
ତୁଲ କସଟ ପ୍ରାପ୍ତେ ଅଛି ଶୋଭା—ବଳ୍ଲଭାଥ ସମରତରଙ୍ଗ ।

ତୁଲଣ—ଗ୍ରା. ବି—ତୁଲଣା (ଦେଖ)
Tulana Tulanā (See).

ତୁଳିଣ ଦେବାକୁ ତୁଲ୍ୟ ତୁଲଇ ନାହିଁ—ପ୍ରାଚୀ ରସବାରିଧି ।

ତୁଲଣା—ଗ୍ରା. ବି (ସ. ତୁଳନା)—
Tulanā ତୁଳନା (ଦେଖ)
(ତୁଲଣା—ଅନ୍ୟରୂପ) Tulanā (See).

ତୁମ୍ଭର ଅର୍ଥ ନାହିଁ କହି
ଏଣୁ ତୋ ତୁଲଣା ଏ କୋହି—ଉପେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରେମଚଣ୍ଡାମୃତ ।

ତୁଲନ—ସ. ବି (ତୁଲ୍ ଧାତୁ + ଭାବ ଅନ)—୧ । ଉପମାନ—
Tulana 1. Act of comparing.

୨ । ପରିମାଣ କରିବା—2 Measurement.

୩ । ସମାନ କରିବା—3. Equalising.

ଦେ. ବି—ଓଜନ କରିବା—Weighment.

ଧର୍ମ ଉପକ୍ରମେ ସବୁ ତୁଲନ ହେଉଛି—ପ୍ରାଚୀ କୃଷ୍ଣନଗୁଣଗୀତା ।

ତୁଳନା—ସ. ବି ସ୍ତ୍ରୀ (ତୁଲ୍ ଧାତୁ + ଭାବ ଅନ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Tulanā ୧ । ଉପମା—1. Comparision.

୨ । ସାଦୃଶ୍ୟ—2. Equality; similarity.

୩ । ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ—3. Instance; illustration.

୪ । ପରିମାଣ—4. Measure.

ତୁଳନା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଉପମା କରିବା—
Tulanā kariba 1. To compare.
तुलना करा ୨ । ସମକକ୍ଷ କରିବା—2 To liken.
तुलना करना

ତୁଲ ପାତ୍ର—ଦେ. ବି—ନିକତି—
Tula pātra Balance; scales.

ବସାଇ ବଚ୍ଛେଦ ତୁଲ ପାତ୍ରେ ତୁଲ ଦେଲ ସିକା ପ୍ରେମ ଧନରେ ।

ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତୁଲରେ—ଦେ. ଅ—ତୁଲେ; ସହିତ—
Tulare With.

सने ଶର୍ମିବ ବର୍ମିକ ଏ ଦୁହିଙ୍କ ତୁଲରେ, ପ୍ରୀତ କଲେ ଗ୍ରାମ ସାର କଉତୁକରେ ।
बराबर (ତୁଲେ, ତୁଲେ-ଅନ୍ୟରୂପ) କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ସଭା.

ତୁଲସା—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. ତୁଲସୀ)—ତୁଲସୀ (ଦେଖ)
Tulasā Tulasi (See)
(ତୁଳସା—ଅନ୍ୟରୂପ) ତୃତ୍ତ ଅଙ୍ଗ ଧରିଣ ସେ ଅଛନ୍ତି ତୁଲସା ।

ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଭକ୍ତି ଗୀତା ।

ତୁଲସା ରାଣୀ—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. ତୁଲସୀ ଓ ରାଜ୍ଞୀ)—
Tulasā rāṇi ତୁଲସୀ ଚଉରାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ତୁଲସୀ ଗଛ
(ତୁଳସା ରାଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ରୂପ ଦେବୀ ବା ଠାକୁରାଣୀ—
The holy Basil plant regarded as a Goddess.

ତୁଳସା ରାଣୀ ! ଜାଣି ନ ଜାଣି (ମୁଁ) ଦେଉଛି ପାଣି,
(ତୁ) ନଇଥ ଶାଣି : ... ... ଉଗ ।

ତୁଲସୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୁଲା—ସାଦୃଶ୍ୟ + ସୋ ଧାତୁ—ନାଶ କରିବା
Tulasi + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ପୃଥିବୀରେ ଯାହା ନିକଟରେ
ସ. ସୁରଭା, ଗ୍ରାମ୍ୟା, ପାବନୀ, ସମସ୍ତ ସାଦୃଶ୍ୟ ଲୋପ ପାଇଅଛି,

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାରେ ବ୍ୟବହୃତ ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂପ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂପ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ବିଷ୍ଣୁବଲ୍ଲଭା, ସୁରେଜ୍ୟା, ସୁରସା, ଜମ୍ବୁସ୍ତ୍ରୀ, ସୁରଦୁନ୍ଦୁଭି, ସୁରଭି, ବହୁପତ୍ରୀ, ମଞ୍ଜରୀ, ହରିପ୍ରିୟା, ଅପେତ ରାକ୍ଷସୀ, ଶ୍ୟାମା, ଗୌରୀ, ତ୍ରିଦଶମଞ୍ଜରୀ, ଭୂତଘ୍ନୀ, ଭୂତପତ୍ରୀ, ପର୍ଣ୍ଣାସ, ବୃନ୍ଦା, କଠିଞ୍ଜର, କୁଠେରକ, ବୈଷ୍ଣବୀ, ପୁଣ୍ୟା, ପବିତ୍ରା, ମାଧବୀ, ଅମୃତା, ପତ୍ରପୁଷ୍ପା, ସୁଗନ୍ଧା, ଗନ୍ଧହାରିଣୀ, ସୁରବଲ୍ଲୀ, ପ୍ରେତରାକ୍ଷସୀ, ସୁବହା, ଗ୍ରାମ୍ୟା, ସୁଲଭା, ବହୁମଞ୍ଜରୀ, ଦେବଦୁନ୍ଦୁଭି ।

ହି. ତୁଲସୀ

ବେ. କୃଷ୍ଣ, ଗଭେରଭେଣ୍ଟୁ, ଇସୁଲସି

ମ. ତୁଲସିଚେ ଝାଡ଼

ତୁଳସୀ

ତୁଳସୀ, ଦୁଲୁଞ୍ଚୁ

ଅର୍ଥାତ୍ ପୃଥିବୀରେ ଯାହା ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ତୁଳନା କରାଯାଇ ନ ପାରେ)—ପ୍ରସିଦ୍ଧ କ୍ଷୁପ; ତୁଳସୀଗଛ—

The Holy Basil plant; Ocymum Sanctum (Haines).

[ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ତୁଳସୀ ୫ ପ୍ରକାର ଯଥା—୧ । କୃଷ୍ଣତୁଳସୀ =କଳାତୁଳସୀ, ୨ । ଶ୍ୱେତ ତୁଳସୀ= ଧଳାତୁଳସୀ, ୩ । ବର୍ବରୀ ତୁଳସୀ= ଲଣ୍ଡାବଗୁଲ, ୪ । ଭଲ୍ଲଗନ୍ଧ ବା ବନଗନ୍ଧ ତୁଳସୀ, ବନତୁଳସୀ=ଦୁଲଗା । ୫ । କ୍ଷୁଦ୍ରପତ୍ର ତୁଳସୀ=ଗନ୍ଧତୁଳସୀ, ବଣ ତୁଳସୀ । ତୁଳସୀ ହିନ୍ଦୁ ଗୃହସ୍ଥର ଗୋଟିଏ ଅବଶ୍ୟରକ୍ଷଣୀୟ କ୍ଷୁପ; ଏହାର ପତ୍ର ଓ ମଞ୍ଜରୀ ଦ୍ୱାରା ବିଷ୍ଣୁପୂଜା ହୁଏ । ଆମଦେଶରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ହିନ୍ଦୁ ଗୃହସ୍ଥ ଆପଣାର ଖଳାରେ ଗୋଟିଏ ସ୍ତୂପ ବା ଚଉରା ନିର୍ମାଣ କରି ତାହା ଉପରେ ତୁଳସୀ ଗଛ ଗୋଟିଏ ଲଗାଇ ଥାଆନ୍ତି । ଏହି ଗଛର ଗଣ୍ଡିକୁ ହିନ୍ଦୁମାନେ ମାଳି କରନ୍ତି । ଏ ମାଳିକୁ ବୈଷ୍ଣବମାନେ ଜପନ୍ତି ଓ କଣ୍ଠରେ ଧାରଣ କରନ୍ତି । ଏହାର ଫୁଲ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଓ କଷାବର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ । । ଧଳା ଓ କଳା ପତ୍ର ଭେଦରେ ଗଛ ୨ ପ୍ରକାର । ବଣରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକପ୍ରକାର ଏହି ଜାତୀୟ ଗଛ ଅଛି, ଯଥା—ଗନ୍ଧତୁଳସୀ ବଣତୁଳସୀ, ଦୁଲଗା, ଲଣ୍ଡାବଗୁଲି, ଇତ୍ୟାଦି । ତୁଳସୀଗଛ ଓ କାଠକୁ ହିନ୍ଦୁମାନେ ଅତି ପବିତ୍ର ଜ୍ଞାନ କରନ୍ତି ଓ ଚନ୍ଦନକାଠ ଅଭାବରେ ଏହି କାଠକୁ ଚିତାନଳରେ ମିଶାଇ ଶବଦାହ କରନ୍ତି । ତୁଳସୀପତ୍ର, ତାମ୍ର ଓ ଶାଳଗ୍ରାମ ଧରି ଲୋକେ ହଲପ କରି ଥାଆନ୍ତି । କନ୍ୟା ପ୍ରଦାନ ପୂର୍ବରୁ କନ୍ୟାକର୍ତ୍ତା ବରକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ହାତକୁ ତୁଳସୀମାଳା ଟେକି ଦେଲେ ବିବାହର 'ନିର୍ବନ୍ଧ' ହୁଏ ।

ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଏ ପତ୍ର ଅତି ପ୍ରିୟ । ବିଷ୍ଣୁ ଓ ଶାଳଗ୍ରାମଙ୍କଠାରେ ଏ ପତ୍ର ଓ ମଞ୍ଜରୀ ଦିଆଯାଏ । ନୈବେଦ୍ୟ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଏ ପତ୍ର ପକାଇ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ଅର୍ପଣ କରାଯାଏ ।

ତୁଳସୀ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ପୂଜ୍ୟା, ତେଣୁ 'ତୁଳସୀ'ର ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ ଭଲ ଲୋକ ସୁଶୀଳ ବ୍ୟକ୍ତି । ଏହାର ଗନ୍ଧ ଅତି ମନୋହର, ତେଣୁ ଲୋକେ, ବାଳକ ବାଳିକାମାନଙ୍କୁ 'ତୁଳସୀ ଦୁଇ ପତ୍ରରୁ ବାସେ ଓ ବଢୁଥିବା ଦୁବ ପତ୍ରରୁ ଚିହ୍ନେଇ ହୁଏ' ବୋଲି ଉପମା ଦିଅନ୍ତି । ଏହାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଏହି ଯେ ଯେପରି ତୁଳସୀ ଗଛର ଅଙ୍କୁର ବାହାରିବା ମାତ୍ରକେ ସୁଗନ୍ଧ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ଓ ବଢୁଥିବା ଗଛ ପତ୍ର ଦେଖିବା ମାତ୍ରକେ ଦେହରେ ଲାଗିଲେ ଗଲୁ ହୁଏ, ସେହିପରି ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ବାଳକ ବାଳିକାମାନଙ୍କର ପ୍ରକୃତି ସେମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଜଣାପଡ଼େ ।

ଏହି ତୁଳସୀ ଗଛ ପ୍ରତି ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଏପରି ଭକ୍ତି ଯେ ତୁଳସୀ ଗଛ 'ମରିଗଲା' ବୋଲି ନ କହି "ନାରାୟଣ ପାଇଲେ' ବୋଲି କହନ୍ତି । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା କଫହାରକ ଓ ଏହାର ରସ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଔଷଧ ସଙ୍ଗେ ଅନୁପାନରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ତୁଳସୀର ପୌରାଣିକ ଉତ୍ପତ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧେ ପୁରାଣମାନଙ୍କରେ ବିଭିନ୍ନ ମତ ଦେଖାଯାଏ । ବ୍ରହ୍ମପୁରାଣ ଅନୁସାରେ ପ୍ରଥମେ ଏ ରାଧିକାଙ୍କର ସଖୀ ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ନାମ ବୃନ୍ଦାବତୀ ଥିଲା । ରାଧିକାଙ୍କ ଶାପରେ ଏ ଧର୍ମଧ୍ୱଜ ନାମକ ରାଜାଙ୍କର କନ୍ୟା ହୋଇ ମାଧବୀଙ୍କ ଗର୍ଭରେ ପୁନର୍ଜନ୍ମ ଲାଭ କରି ତୁଳସୀ ନାମରେ ଅଭିହିତା ହେଲେ । ପରେ ଏ ଶଙ୍ଖଚୂଡ଼ ନାମକ ଦୈତ୍ୟର ପତ୍ନୀ ହେଲେ । ଶଙ୍ଖଚୂଡ଼ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହତ ହେବାରୁ ଏ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସହମୃତା ହେଲେ; ପରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ବରରେ ଏହାଙ୍କର କେଶରୁ ତୁଳସୀ ଗଛର ଉତ୍ପତ୍ତି ହେଲା ।

ପଦ୍ମପୁରାଣ ମତରେ—ଜଳନ୍ଧର ନାମକ ଅସୁରର ବୃନ୍ଦା ନାମ୍ନୀ ପତ୍ନୀ ଥିଲେ । ଏ କାଳନେମୀ ଦୈତ୍ୟର କନ୍ୟା । ଜଳନ୍ଧର ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରି ସ୍ୱର୍ଗରେ ରାଜା ହେବାରୁ ଇନ୍ଦ୍ର ମହାଦେବଙ୍କ ଶରଣାପନ୍ନ ହେଲେ । ଏ ଦୈତ୍ୟ ପାର୍ବତୀଙ୍କ ପ୍ରତି କାମାସକ୍ତ ହୋଇ ପାର୍ବତୀ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ମହାଦେବଙ୍କୁ ଆଦେଶ କରିବାରୁ ମହାଦେବ ଏହା ଉପରେ କ୍ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଏହା ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କଲେ । କିନ୍ତୁ ବହୁ ଯୁଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହାକୁ ପରାସ୍ତ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । କାରଣ ଏହାର ପତ୍ନୀ ପତିପରାୟଣା ସତୀ ବୃନ୍ଦା ବିଷ୍ଣୁପୂଜା କରି ପତିର ମଙ୍ଗଳ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଥାଆନ୍ତି । ବିଷ୍ଣୁ ମାୟାରେ ଜଳନ୍ଧର ରୂପ ଧାରଣ କରି ବୃନ୍ଦା ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବାରୁ ବୃନ୍ଦାର ତପସ୍ୟା ଭଗ୍ନ ହେଲା ଓ ଜଳନ୍ଧର ହତ ହେଲା । ପରେ ବୃନ୍ଦା ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଏହି କୂଟ ଜାଣି ପାରି ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ଅଭିଶାପ ଦେବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେବାରୁ କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତା ସାଧ୍ୱୀଙ୍କୁ ଶାନ୍ତ କରିବା ନିମନ୍ତେ ବିଷ୍ଣୁ ତାଙ୍କୁ କହିଲେ ଯେ, ତୁମ୍ଭେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସହମୃତା ହୁଅ ଓ ତୁମ୍ଭ ଚିତାଭସ୍ମରୁ ତୁଳସୀ, ଧାତ୍ରୀ, ପଲାଶ ଓ ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଏହି ୪ଟି ବୃକ୍ଷ ଜନ୍ମି ଯୁଗେ ଯୁଗେ ପୂଜା ପାଇବେ ।]

ଦେ. ବି—୧ । (ଭାଗବତ) ତୁଳସୀ ଦେବୀ; ବୃନ୍ଦାବତୀ—

1 Name of a woman who was transformed into the Holy Tulasi plant.

୨ । ତୁଳସୀ ଗଛର ପତ୍ର—

2. The leaf of a Tulasi plant.

୩ । ତୁଳସୀ ନାମ୍ନୀ ସ୍ତ୍ରୀର ଡାକ ନାମ—

3. Name for calling Tulasi.

ତୁଳସୀକଣ୍ଠି—ଦେ. ବି—ତୁଳସୀ ମାଳି (ଦେଖ)
Tulasi kanthi — Tulasi mali (See)

ତୁଳସୀକ୍ଷେତ୍ର—ଦେ. ବି—କଟକ ଜିଲ୍ଲାର କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା—
Tulasi kshetra — A mythological name of Kendrapardā in the district of Cuttack.

୧	ଛ	ଷ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଣ,ଷ	ଙ	ଇଅ	୨
୨	ଛ	ଷ	ରୁ	ଲୁ	ଏ୍	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଌ	

ପତନ ତୁଳସୀରେନ ବହୁ ମତ
ବଳନଙ୍କ ସହିଁ ପ୍ରଭୁ ମିଳାଅ—ଉପେନ୍ଦ୍ର, ବୈଦେହୀଶ ।

[ଦ୍ର—ଜଳନ୍ଧରିରାଜୀ ଜଳନ୍ଧରଙ୍କୁ ବଧ କରି ଶାଳଗ୍ରାମ ତାହାର କନ୍ୟା ତୁଳସୀକୁ ବିବାହ କରିଥିବାର ସ୍ମୃତିଯୁକ୍ତ କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଅଛି । ଏଣୁ କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ାର ଅନ୍ୟତମ ନାମ ତୁଳସୀକ୍ଷେତ୍ର । ବଳଦେବ ଜୀଉ କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ାର ପ୍ରଧାନ ଦେବତା ।]

ତୁଳସୀ ଚଉଁରି—ଦେ. ବି—ତୁଳସୀ ଚଉରା ୧ (ଦେଖ)
Tulasi chaunri Tualsi chaurā 1 (See)

ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ବୃଦ୍ଧ କରି
ଆସିଲେ ତୁଳସୀ ଚଉଁରି—ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ତୁଳସୀ ଚଉରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁଳସୀ+ଚତୁଷ୍କ)—୧ । ଯେଉଁ
Tulasi chaurā ଚଉରା ବା ବେଦୀ ଉପରେ ତୁଳସୀ ଗଛ ଲଗା ଯାଇଥାଏ—1. A mound of earth or platform on which the Tulasi plant is planted.

[ଦ୍ର—ତୁଳସୀ ଗଛ ପ୍ରତ୍ୟେକ ହିନ୍ଦୁ ଗୃହସ୍ଥଙ୍କ ଘରେ ପୂଜା ପାଏ । ଏହାର ଚଉରାର ମୂଳ ଲିପାପୋଛା କରି ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ସିଅଳୀପ ବସାଯାଏ । କାର୍ତ୍ତିକ ମାସରେ ବିଧବାମାନେ ଏହା ମୂଳରେ ପଞ୍ଚବର୍ଣ୍ଣୀ ମୁରୁଜରେ ଚିତ୍ର ଅଙ୍କନ କରି କାର୍ତ୍ତିକପୂଜା ଓ ଦୀପଦାନ ଆଦି କରନ୍ତି । ପଣାସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦିନ ଏହା ଉପରେ ଛାମୁଣ୍ଡା କରି ବସୁନ୍ଧରା ଘଡ଼ି ଟାଙ୍ଗନ୍ତି; ଏହି ଘଡ଼ିର ତଳେଥିବା ଛିଦ୍ର ବାଟେ ଗଛ ଉପରେ ଜଳଧାରା ପଡ଼ୁଥାଏ ।]

୨ । ପୁରୀଜିଲ୍ଲାର ମାଳତୀପାଟପୁରରେ ଥିବା ପ୍ରସିଦ୍ଧ ତୁଳସୀଗଛର ଚଉରା ଓ ତନ୍ନାମକ ଗ୍ରାମ—
2. Name of a mound cnotaining the Tulasi plant and a village some 4 or 5 miles on the road to Puri.

ସୁଖ ସମ୍ପଦ୍ର ମଧ୍ୟ ହେବି
ତୁଳସୀ ଚଉରା ପ୍ରବେଶି—ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

[ଦ୍ର—ମାଳତୀପାଟପୁର ଗ୍ରାମଠାରେ ଜଗନ୍ନାଥ ସଡ଼କଉପରେ ଗୋଟିଏ ତୁଳସୀ ଚଉରା ଅଛି । ତାହାକୁ ଦର୍ଶନ କରିବା ପାଇଁ ଯାତ୍ରୀମାନେ ଜଗନ୍ନାଥ ଦର୍ଶନ ସାରି ଏଠାକୁ ଆସନ୍ତି । ପୁରୀକୁ ଦର୍ଶନାର୍ଥ ଆସୁଥିବା ଯାତ୍ରୀମାନେ ଏହିଠାରେ ପ୍ରଥମେ ଜଗନ୍ନାଥ ଦେଉଳର ଚୂଡ଼ା ଦର୍ଶନ କରନ୍ତି ।]

ତୁଳସୀ ଚଢ଼ା(ଢ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମନୋରଥ ସିଦ୍ଧି ନିମିତ୍ତ ଇଷ୍ଟ
Tulasi chardhā(rdhe)ibā ପ୍ରତିମା ବା ଶାଳଗ୍ରାମଙ୍କଠାରେ ତୁଳସୀ ଅର୍ପଣ କରିବା—
To put Tulasi leaves on a Deity.

ତୁଳସୀ ଚୂରା—ଗ୍ରା.ଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ତୁଳସୀ ଚଉରା (ଦେଖ)
Tulasi chūrā Tulasi chaurā (See)

ତୁଳସୀ ଜଟା—ଦେ. ବି—ତୁଳସୀ ଗଛର ପୁଷ୍ପସମନ୍ୱିତ ଲମ୍ବ ଗୁଚ୍ଛ—
Tulasi jatā The flower-bunch of the Holy Basil plant.
(ତୁଳସୀ ଜଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୁଳସୀ ଦାସ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ ଭାରତବାସୀ ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ
Tulasi dāsa ଭକ୍ତକବି ଓ କବି—A name of a Hindi poet and devotee of Rāmachandra.

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ହିନ୍ଦୀ ପଦ୍ୟରେ ରଚିତ ଶ୍ରୀରାମଚରିତମାନସ ଓ କବିତ୍ୱରାମାୟଣ ଭାରତପ୍ରସିଦ୍ଧ । ଏ ସରଯୂକୂଳବାସୀ ଦୁବେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଥିଲେ । ଏ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ୧୫୮୩ (ଅନ୍ୟ ମତରେ ୧୫୮୯)ରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । କେହି କେହି କହନ୍ତି ଯେ ଚିତ୍ରକୂଟ ନିକଟସ୍ଥ ରାଜାପୁର ଏହାଙ୍କ ଜନ୍ମସ୍ଥାନ ଓ ଏଠାରେ ଏହାଙ୍କ ହାତଲେଖା ରାମାୟଣ ଗ୍ରନ୍ଥ ଅଛି । କଥିତ ଅଛି ଯେ, ଏ ଯୁବାକାଳରେ ଅପଣାର ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପ୍ରତି ବିଶେଷ ଆସକ୍ତ ଥିଲେ । ଥରେ ସ୍ତ୍ରୀ ବାପଘରେ ଥିବା ସମୟରେ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦେଖା କରିବାକୁ ଏ ସେଠାକୁ ଗଲେ । ସ୍ତ୍ରୀ ତାଙ୍କୁ ଭର୍ତ୍ସନା କରି କହିଲେ, ତୁମେ ମୋଠାରେ ଯେପରି ଆସକ୍ତି ରଖିଅଛ ସେପରି ଆସକ୍ତି ରାମଙ୍କଠାରେ ରଖନ୍ତ, ତେବେ ମୁକ୍ତି ପାଇଯାଆନ୍ତ । ଏହା ଶୁଣି ତୁଳସୀ ଦାସ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କାଶୀ ଆସିଲେ ଓ ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ବ୍ରହ୍ମରାକ୍ଷସ ସଙ୍ଗେ ଭେଟ ହେବାରୁ ତାଙ୍କ ଅନୁଗ୍ରହରୁ ଏ ସ୍ୱପ୍ନଯୋଗରେ ହନୁମାନ୍ ଓ ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କର ଦର୍ଶନ ପାଇଲେ ଓ ସେହି ଦିନଠାରୁ ରାମଭକ୍ତ ହେଲେ ଏବଂ ସାଧନାଦ୍ୱାରା କବିତ୍ୱ ଲାଭ କଲେ ।

ଏ ଖ୍ରୀ: ୧୬୨୩ ରେ ଗଙ୍ଗାକୂଳସ୍ଥ କାଶୀରେ ଅସୀଘାଟରେ ଦେହ ତ୍ୟାଗ କଲେ । ଏହାଙ୍କ ରଚିତ ହିନ୍ଦୀ ଗ୍ରନ୍ଥମାନ ଯଥା—ରାମଚରିତମାନସ ବା ରାମାୟଣ, ଦୋହାବଳୀ, ଗୀତାବଳୀ, କବିତ୍ୱରାମାୟଣ, ବିନୟପତ୍ରିକା, ରାମାଜ୍ଞା, ଜାନକୀମଙ୍ଗଳ, ପାର୍ବତୀମଙ୍ଗଳ, ବୈରାଗ୍ୟସନ୍ଦୀପନୀ, କୃଷ୍ଣଗୀତାବଳୀ, ବରର୍ଣ୍ଣେ ରାମାୟଣ, ରାମଲଲାନହଛୁ, ହନୁମାନ ବାହକେ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତୁଳସୀ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ତୁଳସୀ ଚଢ଼ାଇବା (ଦେଖ)
Tulsi debā Tulasi chardhaibā (See)

ତୁଳସୀ ଦ୍ୱେଷା—ସଂ. ବି—ବନ ତୁଳସୀ; ବର୍ବରୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tulasi dweshā A wild variety of the Holy Basil plant.

ତୁଳସୀ ପତ୍ର ପାତ୍ର କରି ଟେକି ଦେବା—ଦେ କ୍ରି—କନ୍ୟାକୁ ଗୋଟିଏ
Tulasi patra pātra kari ṭeki debā ତୁଳସୀ ପତ୍ର ସହିତ ଜାମାତାଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଅର୍ପଣ କରି ଦେବା—
To hand over one's daughter to the bridgegroom elect along with a 'Tulasi' leaf (in the case of a poor father).

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଗରିବ କନ୍ୟାପିତା ଆପଣାର ଘରକୁ ଜୋଇଁଙ୍କୁ ଆଣି କନ୍ୟାକୁ ଆପଣା ଘରେ ସାଡ଼ମ୍ବର ବିବାହ ଦେଇ ନ ପାରନ୍ତି ସେ ଗୋଟିଏ ତୁଳସୀ ପତ୍ର ସହିତ ଆପଣା କନ୍ୟାକୁ ଜାମାତାଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଅର୍ପଣ କରି ଦିଅନ୍ତି । ଜାମାତା ଉକ୍ତ କନ୍ୟାକୁ ଆପଣା ଗୃହକୁ ନେଇ ସେଠାରେ ବିବାହ କର୍ମମାନ ସମ୍ପନ୍ନ କରନ୍ତି ।]

ଏ ଅଭିଧାନ ପ୍ରେସକପି ଅପର ଦ୍ୱାରରେ ୧ମ ଓ ୨ୟ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, ଅଁଖି ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ତୁଳସୀପତ୍ରିଆ କବି—ଦେ. ବି. (ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥ)—
Tuḻasī patriā kabi ରାଧାକୃଷ୍ଣ ଆଦିଙ୍କ ପ୍ରଣୟ ବର୍ଣ୍ଣନା ଛଳରେ ଯେଉଁ କବିମାନେ ଆଦିରସାତ୍ମକ କବିତା ରଚନା କରନ୍ତି—(ironical) Poets who write on love themes under the guise of describing the love intrigues between Rādhā and Kṛushṇa.

ତୁଳସୀ ବଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁଳସୀ ବନ)—
Tuḻasī baṇa ତୁଳସୀ ଗଛରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିବା ବଗିଚା—
A garden which is full of Holy Basil plants.

ତୁଳସୀ ବଣରେ ବାଘ—ଢଗ ।

[ଦ୍ର—ଏହି ଢଗର ପ୍ରକୃତ ଭାବାର୍ଥ ଏହି ଯେ, ପ୍ରକୃତ ବାଘ ମହାଦ୍ରୁମାନଙ୍କର ଘୋର ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟରେ ନିଜର ପରାକ୍ରମ ଦେଖାଏ । ତୁଳସୀ ପରି ସାମାନ୍ୟ ଗଛ ଥିବା ସ୍ଥାନରେ ବିରାଡ଼ି ଆପଣାକୁ ବାଘ ବୋଲି ବିଚାର କରି ସ୍ପର୍ଦ୍ଧା ଦେଖାଇବା ଭଳି ଶ୍ରେଷ୍ଠଲୋକ ବା ଅଶିକ୍ଷିତ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସାମାନ୍ୟ ଗୁଣ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣାର ଅଧିକାର ଦେଖାଇ ହୁଏ । ଅଳ୍ପ ପଢ଼ାପଢ଼ି କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ବିଦ୍ୱାନଙ୍କ ସମାଜରେ ଆପଣାର ଗର୍ବ ଦେଖାଇ ପାରେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ମୂର୍ଖମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟକୁ ଯାଇ ଆପଣାର ବଡ଼ାଇ ଦେଖାଇ ହେବା ସ୍ଥଳରେ ଏ ଢଗ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ହୁଏ । ଏହାର ସମାନାର୍ଥକ ପ୍ରବଚନ । ଯଥା— କଣ୍ଟା ସାହିରେ କଟାଶ ମହାବଳ ।]

ତୁଳସୀ ବନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ତୁଳସୀ ବଣ (ଦେଖ)
Tuḻasī bana 1. Tuḻasī baṇa (See)
୨ । ବୃନ୍ଦାବନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
2. Bṛundābana (See)

ତୁଳସୀ ବାସ—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ସରୁ ଶାରଦ ଧାନ—
Tuḻasī bāsa A kind of fine winter paddy.
तुलसी बास

ତୁଳସୀ ବିବାହ—ଦେ. ବି—କାର୍ତ୍ତିକ କୃଷ୍ଣ ଦ୍ୱାଦଶୀ ଦିନ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ସହିତ
Tuḻasī bibāha ବୃନ୍ଦାବତୀ ବା ତୁଳସୀ ଚଉରାରେ ଥିବା ତୁଳସୀ ଗଛର ବିବାହ ରୂପକ ଉତ୍ସବ—
The formal ceremony of marriage between Bishṇu and the Holy Basil plant on the 12th day of the dark fortnight of Kārttika.

ତୁଳସୀ ମଞ୍ଜରୀ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ପୁରୁଷ; ତୁଳସୀ+ମଞ୍ଜରୀ)—
Tuḻasī mañjarī ତୁଳସୀ ଗଛର କୋମଳ ପତ୍ର କଳିକା—
The tender shoots of the Tuḻasī plant.

ତୁଳସୀ ମାଳି—ଦେ. ବି (ସଂ. ତୁଳସୀ+ମଞ୍ଜରୀ)—ତୁଳସୀ ଗଛର କାଣ୍ଡରୁ
Tuḻasī māḻi ପ୍ରସ୍ତୁତ ବେକରେ ପିନ୍ଧିବା ଓ ଜପିବା ମାଳା—
[ତୁଳସୀ ମା(ଳ)ଳା—ଅନ୍ୟରୂପ] String of beads made
तुलसी माला from the stem of the Tuḻasī plant.
तुलसी माला

ତୁଳସୀ ଲାଗି—ଦେ. ବି.—(ବିଷ୍ଣୁ ବିଗ୍ରହଙ୍କର) ତୁଳସୀ ପତ୍ର ବା ମାଳ
Tuḻasī lāgi ଗ୍ରହଣ—The putting of Tuḻasī leaves on an image of Bishṇu.

ତୁଳା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୁଳ ଧାତୁ=ଓଜନ କରିବା+କରଣ. ଅ+
Tuḻā ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ତୁଳା ଯନ୍ତ୍ର; ତରାଜୁ; ନିକିତି—
1. A pair of scales.
୨ । ତୁଳା ଦଣ୍ଡ; ପରିମାଣ ଦଣ୍ଡ ବା ବଣାର କାଠି; ତଉଲିବା କଣ୍ଟା—2 A steel yard or wooden beam used for weighing.
୩ । ସୁନା ରୂପାର ଶହେ ପଲ ପରିମାଣ (ପ୍ରାୟ କଟକୀ ଗୁରୁ ସେର)—3. A standard weight of gold or silver.
୪ । ଓଜନ କରିବା—4. Weighing; weighment,
୫ । ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ୭ମ ରାଶି—
5, The sign of Libra in the zodiac,
୬ । ଆପଣା ଶରୀରର ଓଜନ ସଙ୍ଗେ ସମାନ ସୁନା ବା ରୂପା ଧାତୁ—6. One's own weight of gold or silver.
୭ । (+ଭାବ. ଅ) ସାମ୍ୟ—7. Equality.
୮ । ସାଦୃଶ୍ୟ; ତୁଳନା—8. Likeness; similarity.
୯ । (+କର୍ମ. ଅ) ଗୃହର ଉପରିସ୍ଥ ଶେଣି; ଚାଳଘରର ଯେଉଁ ଶେଣି ସବୁ ଉପରେ ଥାଏ—9. The timber or plate which occupies the highest position in the gabled roof of a thatched house.

ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୂଳ)—୧ । କପା ଓ ଶିମିଳି ଆଦିର
तूला, तूलो ଫଳକୋଷରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ତନ୍ତୁମୟ କୋମଳ ବସ୍ତୁ—
तुला, रुई 1. Picked cotton.
[ଦ୍ର—କପା ଗଛରୁ କପା ତୁଳା, ଶିମିଳି ଗଛରୁ ଶିମିଳି ତୁଳ ଓ ଅରଖ ଗଛରୁ ଅରଖ ତୂଳା ବାହାରେ ।]
୨ । (ସଂ. ତୁଲ ଧାତୁ) କଷିବା; ପରୀକ୍ଷା କରିବା—
2 Testing.
୩ । ତୁଳନା—3. Comparision.
ରତିକର ତୁଳା ତୋର, ରତି କରକରଦନା ଜାଣା ହେବ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ବିଣ. (ସଂ. ତୁଲ୍ୟ) ୧ । ସମାନ—1. Similar; like.
ପୁଷ୍ପଦଳ ଉତ୍ପଳ ସେ ତନୁ ତୁଳା—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୨ । ତୁଳା ପରି କୋମଳ—
2. As soft as picked cotton.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଡ଼,ଢ଼	ଙ୍ଖ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଞ୍ଚ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଙ	ନ୍

(ଯଥା—ମାଉଁସ ଦିଝି ତୁଳା ହୋଇ ଯାଇଛି ।)

ତୁଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ଓ ସ୍ଥାନରେ ଉ ଏବଂ ଳ ସ୍ଥାନରେ
Tulā ଲ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ତୋଳା (ଦେଖ)—Toḷā (See)

ତୁଲଇ—ଦେ. ବି—ତୁଳନା—Comparision.
Tulāi ତୁଳଣ ହେବାକୁ ତୁଳିବ ତୁଲଇ ନାହିଁ—ପ୍ରା. ଉପବାଦ୍ୟ ।
(ତୁଳାଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୁଳା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କି.—(ତୁଳିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ;
Tuḷā(le)ibā The causative form of 'Tuḷibā').
ତୁଲାନ ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଓଜନ କରାଇବା—
तुलवाना, तुलाना To cause to be weighed.

ତୁଳ(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କି (ତୁଳ· ଧା—ତୁଲେଇ=ଶେଷକରିବା)–
Tuḷā(le)ibā ୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସମାଧାନ କରିବା—
1. To accomplish a work; to bring a thing to its conclusion.
ପଛଲେ କଷ୍ଟକାର୍ଯ୍ୟ ହେବ ମୁଁ ତୁଲଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ ।
୨ । କୌଣସି ଅପଦ ବା ଘଟଣାକୁ ସମ୍ଭାଳିବା—
2. To cope with an emergency or difficulty.
୩ । ଦାୟିତ୍ୱ ବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନିର୍ବାହ କରିବା; ଚଳାଇ ନେବା—
3. To discharge a duty or onus or responsibility.
ଗାଈ ପାଳିଛ ଘରମାନେ ତୁଲନ୍ତ । କୃଷ୍ଣଦାସ, ଜଗନ୍ନାଥ ।
୪ । ସମାନ କରିବା—4. To equilise; to smooth.
୫ । ସମତଳବିଶିଷ୍ଟ କରିବା—
5. To level up; to smooth.
୬ । ଏକବସ୍ତୁ ଅନ୍ୟବସ୍ତୁ ସଙ୍ଗେ ସମାନ ହେବା ପରି କରିବା–
6. To cause a thing to tally with another thing.
୭ । ତୁଲ୍ୟ ହେବା—7. To be equal to.
ହେ ଭଲ କହିଲ ବର ଯାହିଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ସୁନାଭୂଜ ଅଇ ତୁଲଇ ।
ଉତ୍ଥ. କେ. ଚନ୍ଦ୍ରକାଶ୍ରୁଙ୍ଗାର ।
୮ । ତୁଳନା କରିବା—8 To compare.
ହୁଁ ହୁଁ ହୁଁ ହୁଁ ନା ନା ମନ ଧେଁ ଭଗାକୁ କେ ତୁଲଇବ ।
ଉତ୍ଥ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ତୁଲ୍‌ଏବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି.—ତୋଳାଇବା—
Tulāebā To cause to pluck.

ତୁଳା କାଠି—ଦେ. ବି.—୧ । ଯେଉଁ କାଠି ଅଗରେ ତୁଳା ଗୁଡ଼ା ଥ
Tuḷā kāṭhi ହୋଇ ଥାଏ—A small twig with cotton wound at the top.
(ତୁଳା କାଢ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ଏହାଦ୍ୱାରା କାନ ଅବା ଭୁଣ୍ଡାଇବାକୁ ହୁଏ, ଏ କାଠିକୁ ଅଗରରେ ବୁଡ଼ାଇ ହାତରେ ଓ ନାକ ଧାରରେ ଧର ଯାଏ ଓ ଏ କାଠି ଦିଅରେ ବୁଡ଼ାହୋଇ, ତହିଁରେ ନିଅାଁ ଲଗି ଦେବତାଙ୍କ ଆଗରେ ଅବଧି କରାଯାଏ ।]

୨ । ତରାଜାଠି ବା ଓଜନ କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ତରାଜୁ ପ୍ରଭୃତି—2 Weighing yard or beam.

ତୁଳା କୋଟି(ଟୀ)—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତୁଳା=କଳ୍ପି+କୁଟ ଧାତୁ=ପରିମାଣ
Tuḷā koṭi(ṭī) କରିବା+ଇ;+ଈ)—୧ । ନୂପୁର—
1. A twinkling anklet.
କଳା ତୁଳାକୋଟି ଝଙ୍କରେ ପାଦେ । ଉତ୍ଥ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୨ । ତୁଳାଦଣ୍ଡର ଅଗ୍ରଭାଗ ବା ମୁଣ୍ଡ—2. The end of the scale-yard or beam of a balance.
୩ । ପରିମାଣବିଶେଷ—3. A standard weight.
୪ । ଅର୍ବୁଦ ସଂଖ୍ୟା—4 One hundred millions.
ଦେ. ବି.—ଉପମା ସମୂହ—
A number of comparisions.

ତୁଳା ଦଣ୍ଡ—ସ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୁଳ+ଦଣ୍ଡ)—୧ । ଓଜନ କରିବାର
Tuḷā daṇḍa ଦଣ୍ଡ; ଧଡ଼ି; ଦଣ୍ଡୀ—1. The steel yard of a scale; the beam of a balance.
୨ । ତରାଜାଠି—2 The weighing yard.

ତୁଳା ଦାନ—ସ. ବି.—ତୁଳା ପୁରୁଷ (ଦେଖ)—
Tuḷā dāna Tuḷā purusha (See)

ତୁଳା ଧଟ—ସ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୁଳା+ଧଟ)—ତୁଳା ଦଣ୍ଡ (ଦେଖ)
Tuḷā dhaṭa Tuḷā daṇḍa (See)

ତୁଳାଧର—ସ. ବି. (ତୁଳା=ତୁଳାରାଶି+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tuḷādhara ସୂର୍ଯ୍ୟ—The sun.

ତୁଳାଧାର—ସ. ବିଣ. (ତୁଳା=ନିକିତି+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—
Tuḷādhāra ୧ । ବ୍ୟବସାୟୀରତ; ବ୍ୟବସାୟକାରୀ—
1. Trading; engaged in trade.
୨ । ଯାହା ତୁଳାଦଣ୍ଡରେ ଝୁଲି ଯାଇ ଥାଏ—2. Held suspended by the weighing beam.
ବି.—୧ । ବଣିକ; ବ୍ୟବସାୟୀ—
1. A tradesman; merchant.
୨ । (ତୁଳା+ଆଧାର) ନିକିତିର ପଲା—
2. The scales of a balance.
୩ । ତରାଜୁ ଦଣ୍ଡିରୁ ଓହଳିଥିବା ଡୋରି, ଯହିଁରେ ପଲା ଲାଗି ଥାଏ—(ବୃ. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. The strings of a balance.
୪ । ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ତୁଳାରାଶି—
4. The sign of Libra in the zodiac.
୫ । କିରଣ—5. Ray.

ତୁଳା ଧାରୀ—ସ. ବି.—(ତୁଳା+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍. ୧ମା ୧ବ)—
Tuḷā dhārī ଓଜନ କରୁଥିବା—Weigh-man.

ତୁଳା ପରୀକ୍ଷା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ନିକିତିଦ୍ୱାରା ଓଜନ କରାଯାଇ ପାପ ବା
Tuḷā parikshā ଅପରାଧ ପରୀକ୍ଷା କରାଯିବାର ବିଧି—An ordeal

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ସ୍ଥାନରେ ଦନ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ'ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଢ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଢ଼' ଦେଖିବେ

prescribed in the śāstras by which the accused had to be weighed in a balance.

[ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ଅଗ୍ନିପରୀକ୍ଷା ପରି ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଏହା ମଧ୍ୟ ଏକ ପ୍ରକାର ପରୀକ୍ଷା ଥିଲା । ଯଜ୍ଞକାଷ୍ଠରେ ଗୋଟିଏ ତରାଜୁ (ବଡ଼ ତରାଜୁ) ନିର୍ମାଣ କରି ସେଥିରେ ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ତଉଲା ଯାଉଥିଲା । ପୁଣି କିଛି ସମୟପରେ ଆଉଥରେ ତଉଲିଲେ ଯେବେ ତାହାର ଓଜନ ବେଶି ହେବାର ଦେଖା ଯାଉଥିଲା ତେବେ ସେ ଦୋଷୀ ଥିବାର ସାବ୍ୟସ୍ତ ହେଉଥିଲା ।—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) ।]

ତୁଳା ପାତ୍ର—ଦେ. ଧ.—ନିକିତି—
Tulā pātra — A pair of scales; balance.

ବଢ଼େଇକୁ ତୁଳାପାତ୍ର କଲ,
ତୋର ତୁଣ୍ଡକୁ ତୁଳିଲେ ସର । ପ୍ରାଚୀ. ଭଜନାବଳୀ ।

ତୁଳା ପୁରୁଷ— ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଆପଣା ଦେହର ସମାନ ଓଜନର ସୁନା ବା
Tulā purusha — ରୁପା ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଦାନ କରିବା କର୍ମ—A gift
(ତୁଳାପୁରୁଷ ଦାନ—ଅନ୍ୟରୂପ) of gold or silver weighing as much as one's own weight (prescribed in the śāstras).

ତୁଳା ବୀଜ—ସଂ.ବି. (ମ. ପ. କ୍ଲୀ; ତୁଳା=ଓଜନ+ବୀଜ; ଯେଉଁ ବୀଜ
Tulā bija ସାହାଯ୍ୟରେ ସୁନା ରୁପା ଆଦି ଓଜନ କରାଯାଏ)-କାଇଞ୍ଚ- A seed used by goldsmiths for weighing gold or other metals; the seed of Abrus Precatorius.

ତୁଳା ଭିଣା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଧୂନନ)—ତୁଳାକୁ ଧୁଣିବା ଜାତିବିଶେଷ—
Tulā bhiṇā — A caste which picks cotton into wool.
ଧୁନାରୀ; ଧୁନାରୁ ଧୁନିୟା, बेहना

ତୁଳା ଭିଣିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ତୁଳା+ସଂ. ଧୂ, ଧୂ. ଧାତୁ=କମ୍ପନର
Tulā bhiṇibā — ଧୂନୋତିର ଅପଭ୍ରଂଶ ଭିଣିବା ।—ତୁଳାକୁ
तुला धुना — ଧନୁ ଜାତୀୟ ଯନ୍ତ୍ରର ଗୁଣର ଆଘାତରେ ନରମ
तुला धुनना — କରିବା— To card cotton; to pick crude cotton into soft cotton wool.

ତୁଳା ମାନ—ସଂ. ବି—ତୁଳାଦଣ୍ଡଦ୍ୱାରା ଓଜନ ସ୍ଥିର କରିବା—
Tulā māna — Weighing by the scales

ତୁଳା ମେଘ—ଦେ. ବି—ତୁଳା ପରି ଦିଶୁଥିବା ମେଘ—
Tulā megha — The cirrus or fleecy cloud.

ତୁଳାମେଘ ପରି ଦିଶଇ ଧୂମ । ସ୍ୱଭାବକବି. ଖାରବେଳ ।

ତୁଳା ଯନ୍ତ୍ର— ସଂ. ବି—ନିକିତି—
Tulā jantra — The scales; balance.

ତୁଳା ଯଷ୍ଟି—ସଂ.ବି—ତୁଳା ଦଣ୍ଡ (ଦେଖ)
Tulā jashṭi — Tulā daṇḍa (See)

ତୁଳା ଯି(ହେ)ବା—ଦେ. କ୍ରି. (ତୁଳିବାର କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ)—
Tulā ji(he)bā — ୧ । ତୌଲହେବା; ଓଜନ କରାଯିବା—
तुला जाना — 1. To be weighed.

तुलना — ୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରାଯିବା—
2. To be compared with another thing.

ତୁଳାରାମ୍—ଦେ. ବିଣ—ଭୟରେ ହୃତ୍‌କମ୍ପ ଯୁକ୍ତ—
Tulārām — Having throbbing or palpitation of the heart due to sudden fear.

ତୁଳାଶ—ଦେ ବି (ସଂ. ତୁଳ+ଆଶା)—ତୁଳନା କରିବାର ଇଚ୍ଛା—
Tulāśa — A wish to compare.

ବଟଳକ ଶିବ ସେବା ତୁଳାଶା । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତୁଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୂଳ)—୧ । ତୁଳା—
Tuli — 1. Cotton.

୨ । ତୁଳାରେ ତିଆରି ଶଯ୍ୟା; ଶେଜ; ତୋଷକ; ଲେପ—
2. A quilt; a cushion stuffed with cotton wool.

ଜାନ ରତ୍ନଦୀପ, ଝାଣି ଚନ୍ଦ୍ରାତପ, ହଂସୂଳ ତୁଳିକ ପାଉ ।
ପ୍ରାଚୀନ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୩ । (ସଂ. ତୁଲ. ଧାତୁ=ଉପରକୁ ଉଠାଇବା)—ଚାଳଘରର ଶୀର୍ଷ ସ୍ଥାନ—3. The ridge of a triangular thatch or gabled roof.

ସଂ. ବି—୧ । ଚିତ୍ରକରର ବର୍ତ୍ତିକା—3. Painter's brush; painter's hair-pencil.

[ଦ୍ର—ଖଣ୍ଡେ କାଠିର ଅଗରେ ଗୋଛାଏ ଛୋଟ ବାଳ ବନ୍ଧାଯାଇ ତୁଳି ତିଆରି କରାଯାଏ ।]

୨ । ତନ୍ତୁବାୟର ତୁରୀ; ମାକୁ—
2. A shuttle used by the weaver.

ଦେ. ବିଣ—ତୁଳା ନିର୍ମିତ—Made of cotton.
(ଯଥା—ତୁଳି ସୁପାତି ।)

ତୁଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଚାଳଘରର ତୁଳି ବା ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଅଂଶ ବା ମଥାନ
Tuliā — ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Appertaining to the ridge or highest part of a triangular or gabled roof.

ତୁଳିଆ—ଦେ. ବି—ତୁଳିଆ ଖୁଣ୍ଟ—
Tuliā — The higher pillars of a thatched house.

ଉଦେ ଅସ୍ତ ମେରୁ ଯହିଁ ହୋଇଛି ତୁଳିଆ । ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡଭୂଗୋଳଗୀତା ।

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଛାତ—Roof.

ତୁଳିଆ ଖୁଣ୍ଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁଲ ଧାତୁ=ଉପରକୁ ଉଠାଇବା)—
Tuliā khunṭa — ନାହାଚାଳିଆ ବା ଚାରିଚାଳିଆ ଘରର
(ତୁଳିଆ ଖମ୍ବ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଖୁଣ୍ଟଦ୍ୱୟ (ଯାହା ଉପରେ ତୁଳିଆ
ପାରିଆ ଖୁଣ୍ଟ } ଢ଼ପରୀତ
ପାତିଆ ଖୁଣ୍ଟ }
ଶେଣୀ ରଖାଯାଏ ।)—The higher pillars of a gabled house; the higher pair of pillars supporting the highest ridge-plate.

ତୁଳିଆ ଶେଣୀ—ଦେ. ବି—ନାହାଚାଳିଆ ଘରର ଚାଳର ମଥାନ ବା
Tuliā śeṇi — ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଅଂଶ ତଳେ ଯେଉଁ ଶେଣୀ ଦିଆଯାଇ
(ପାରିଆ ଶେଣୀ—ବିପର୍ଯ୍ୟତ) ଥାଏ; ତ୍ରିଭୁଜାକାର ଚାଳର ଶୀର୍ଷ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଚ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଅ	ଉଅ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଏ୍	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ନ୍ନ

ଶେଣୀ—The central or ridge-plate running under the highest points of a gabled roof; ridge-piece.

ତୁଳକ—ସଂ. ପୁ. (ତୁଳ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ଲେଖନୀ; କଲମ—
Tulika Pen.

ତୁଳିକା—ସଂ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୁଲ୍ ଧାତୁ=ପରିମାଣ କରିବା+କରଣ. ଇ+କ+ଅ)—୧ । ତୁଳି (ଦେଖ)—1. Tuli
Tulikā
୨ । ଖଞ୍ଜନ ତୁଲ୍ୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ପକ୍ଷିବିଶେଷ—
2. A kind of small bird.

ତୁଳି କାଠ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁଳ)—ତନ୍ତୀମାନଙ୍କ ଲୁଗା ବୁଣିବା କାଠ; ଯହିଁରେ ଲୁଗାର ବୁଣା ଅଂଶ ଗୁଡ଼ିଥାଏ ଯାଏ—
Tuli kāṭha Weaver's roller; beam or back-beam of a hand-loom.

ତୁଳି କାଠି—ଦେ. ବି—ଚିତ୍ରକରର ବର୍ତ୍ତିକା—
Tuli kāṭhi Painter's brush.

ତୁଳିତ—ସଂ. ବିଣ. (ତୁଲ ଧାତୁ+କର୍ମ. କ୍ତ)—୧ । ପରିମିତ—
Tulita 1. Measured.
୨ । ଓଜନ କରାଯାଇ ଥିବା—2. Weighed.
୩ । ତୁଳନା କରାଯାଇ ଥିବା; ଉପମିତ—
3. Compared·
୪ । ଉପରକୁ ଉଠାଯାଇ ଥିବା; ଉତ୍କ୍ଷିପ୍ତ—
4. Lifted; raised.
୫ । ଚାଳିତ—5. Moved.

ତୁଳିନୀ—ସଂ. ବି—ଶାଳ୍ମଳୀ ବୃକ୍ଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tulini The silk-cotton tree.
(ତୁଳଫଳା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୁଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତୁଲ୍ ଧାତୁ)—ଓଜନ କରିବା—
Tulibā 1 To we gh.
ତୁଳା ପୁତ୍ରେ ଦେବ ଭୂଷି ଏକଠା ହୋଇଲେ
ତୁଳନା ତୁଳିବାକୁ ତୁଳାଦଣ୍ଡକ ଆଣିଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ଅର ।
୨ । ଉପମା କରିବା; ତୁଳନା କରିବା; କଳିବା—
2. To compare.
ତୁଡ ତବକର ଭା ଜେଇ ହୃଦର ତୁଇ ଗୋଭ ନେବେ ତୁଳବାକୁ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।
୩ । ସମାନ କରିବା—3. To equalise.
୪ । କଷିବା—4. To test.
ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର)—ତୋଳିବା—To pick.

ତୁଳି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦେଉଳର ମୁଣ୍ଡି ମାରିବା ପରି ଚାଳଘରର
Tuli māribā ମଥାନର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଅଂଶର ଛପରଣି କାର୍ଯ୍ୟ ସମାପନ କରିବା—To complete the thatching of the highest ridge of a gabled house.

ତୁଳି ସୁପାତି—ଦେ. ବି—ତୁଳା ନିର୍ମିତ ନରମ ଶେଯ—
Tuli supāti Soft quilt stuffed with cotton wool.

ତୁଳୀ—ସଂ. ବି—ତୁଳି (ଦେଖ)
Tuli Tuli (See)
ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ତୁଳି (ଦେଖ)—Tuli (See)

ତୁଳୁବ—ସଂ. ବି (ନାମ)—ସହ୍ୟାଦ୍ରି ଓ ସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ପ୍ରାଚୀନ
Tuluba ଭାରତର ଏକ ପ୍ରଦେଶ (ଆଧୁନିକ ଉତ୍ତର କାନାଡ଼ା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—The north Karnatac country of ancient India.

ତୁଳସୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ସ୍ତ୍ରୀ ବି (ସଂ. ତୁଳସୀ)—
. ulusi etc) ତୁଳସୀ ଇତ୍ୟାଦି ଦେଖ)—Tulasi etc. (See)

ତୁଲେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ତୁଲ୍ୟ)—୧ । (ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର) ସହିତରେ-
Tule 1. With.
ସଙ୍ଗେ ସନ୍ତୋଷେଲକ୍ଷ୍ମୀ କିନ୍ତୁ ପୁତ୍ରିବା ଯାଏ ।
ସାଥ କୃଷ୍ଣଗୃହେ ଚୋ ତୁଲେ ପର ଲଗେ ଲେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୨ । (ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁର) ସହିତରେ; ସଙ୍ଗେ—
2. With; together with.
ଘୋର କନ୍ଦମୂଳ, ସେର ଘୋର ଜାଙ୍ଗଳ, ଜହର ତୁଲେ ତାହା ପିଇଲୁରେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଗୋଷ୍ଠସଞ୍ଜୁ ଚ. ଗୀତ ।
୩ । ତୁଲ୍ୟ; ପ୍ରକାରେ; ପରି; ସମାନରେ—
3. Equally with; like.
ସୁକୁମାର ପଣେ ନବଘନ ତୁଲେ ଦେ ଅଙ୍ଗ ଅଙ୍ଗ—ପ୍ରାଚୀନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।

ତୁଲେଣ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ଅ—୧ । ସଙ୍ଗେ; ସହିତ—
Tulena 1. With.
୨ । ଠାରେ; ନିକଟରେ—2. At; near.
ସଖୀ ତେଜ ଅନ୍ତରେଣ ହୃଦକା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ତୁଲେଣ ସମ୍ଭାଳ—ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରିଧି ।

ତୁଲ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ତୁଲା=ସାଦୃଶ୍ୟ+ସମ୍ମିତାର୍ଥେ. ଯ)—୧ । ଅନୁରୂପ;
Tulya ସଦୃଶ—1. Similar; resembling.
୨ । ସମ; ସମାନ—2. Equal.

ତୁଲ୍ୟକୋଣିକ—ସଂ. ବିଣ (ଜ୍ୟାମିତିର ପାରିଭାଷିକ ଶବ୍ଦ; ତୁଲ୍ୟ+କୋଣ
Tulya koṇika +ଇକ)—ଯାହାର (ଯେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରର) ସମସ୍ତ କୋଣ ସମାନ—(geometry) Equiangular.

ତୁଲ୍ୟତା—ସଂ. ସ୍ତ୍ରୀ (ତୁଲ୍ୟ+ଭାବ. ତା)—ସାଦୃଶ୍ୟ; ସମାନତା—
Tulyatā Similarity; equality; similitude.
(ତୁଲ୍ୟତ୍ୱ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୁଲ୍ୟ ପାନ—ସଂ. ବି—ସ୍ୱଜାତୀୟ ଲୋକଙ୍କ ସହିତ ଏକସଙ୍ଗେ ବସି ପାନ
Tulya pāna ଭୋଜନାଦି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Dining in the company of one's castemen.

ତୁଲ୍ୟ ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟଙ୍ଗ—ସଂ. ବି—କାବ୍ୟାଲଙ୍କାରବିଶେଷ, ଯହିଁରେ
Tulya pradhāna byanga ବାଚ୍ୟାର୍ଥ ଓ ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥ ଏକ ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—A figure

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ସ୍ୱରିତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

in rhetoric in which the literary and implied meanings of a sentence are the same.

ତୁଲ୍ୟ ବୟସ୍କ—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ (ତୁଲ୍ୟ + ବୟସ୍ + କ)—ଏକବୟସୀ;
Tulya bayaska ସମବୟସ୍କ—Of the same age; coeval.
(ତୁଲ୍ୟବୟସ୍କା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତୁଲ୍ୟ ମୂଲ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୁଲ୍ୟ+ମୂଲ୍ୟ)—୧ । ଏକମୂଲ୍ୟ-
Tulya mūlya ବିଶିଷ୍ଟ; ସମାନ ଦରର—1. Of equal value; of the same price.
୨ । ସଦୃଶ—2. Similar.
୩ । ପ୍ରାୟ ସମାନ; ସମକକ୍ଷ—
3. Almost equal; nearly same.
୪ । ଯୋଗ୍ୟ; ଉପଯୁକ୍ତ—4. Fit.

ତୁଲ୍ୟ ଯୋଗିତା—ସଂ. ବି (ତୁଲ୍ୟଯୋଗିନ + ତା)—୧ । କାବ୍ୟାଲଙ୍କାର-
Tulya jogitā ବିଶେଷ (ଯେଉଁ ଅଲଙ୍କାରରେ ପ୍ରସ୍ତାବିତ ବା ଅପ୍ରସ୍ତାବିତ ବସ୍ତୁର କୌଣସି ଗୁଣ ବା ଧର୍ମ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁର ଧର୍ମ ବା ଗୁଣ ତୁଳନା ଦ୍ୱାରା ସମ୍ବନ୍ଧ ହୁଏ)—
1. A figure of rhetoric having reference to similitude of two things; simile.
୨ । ସାମ୍ୟ; ସମଗୁଣବିଶିଷ୍ଟତା—
2. Similitude; similarity.

ତୁଲ୍ୟଯୋଗୀ—ସଂ. ବିଣ (ତୁଲ୍ୟ + ଯୁଜ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା.୧ବ)
Tulyajogī ଯେ ସମାନ ସମ୍ବନ୍ଧ ରଖେ—Maintaining a similar or equal relationship.

ତୁଲ୍ୟ ରୂପ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୁଲ୍ୟ+ରୂପ)—ସମାନ ରୂପ ବା
Tulya rūpa ଆକାରବିଶିଷ୍ଟ—Similar in shape or form.
(ତୁଲ୍ୟରୂପତା—ବି)

ତୁଲ୍ୟ ଶୋଧନ—ସଂ.ବି (ପାରିଭାଷିକ ଶବ୍ଦ)—(ବୀଜଗଣିତ) ସମୀକରଣର
Tulya śodhana ସରଳତା ସମ୍ପାଦନ—(algebra) Simplification of equation; reduction of an algebrical equation by removing the like magnitudes on both sides.

ତୁଲ୍ୟାକୃତି—ସଂ. ବି (ତୁଲ୍ୟ+ଆକୃତି) (କର୍ମଧା)—ସମାନ ଆକାର—
Tulyākṛuti Similar shape.
ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସମାନ ଆକାର ବିଶିଷ୍ଟ—Of similar shape or form; similar in shape.

ତୁଲ୍ୟେ—ପ୍ରା. କ୍ରି. ବିଣ—(ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି) ସହିତରେ; ସଙ୍ଗେ—
Tulye With.

ନଳ ଭାରିଜା ସମ ସଙ୍ଗ, ତାହାଙ୍କ ତୁଲ୍ୟେ ପ୍ରୀତି କର ।
ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ତୁଷ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେବା—
Tush (root) 1. To be satisfied.
୨ । ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା—2 To satisfy (Apte).

ତୁଷ—ସଂ. ବି (ତୁଷ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ତଷୁ; ଚୋକଡ଼;
Tusha ଧାନ୍ୟାଦି ଶସ୍ୟର ଚୋପା; ଭୂଷି—1. Chaff; husk of grain.
୨ । ବିଭୀତକ ବା ବାହାଡ଼ାଗଛ—
2. The Beleric Myrobalan (tree).
୩ । ଡିମ୍ବର ଖୋଳପା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. The shell of an egg.

ତୁଷ ଗ୍ରହ—ସଂ. ବି (ତୁଷ=ତଷୁ+ଗ୍ରହ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଅଗ୍ନି—
Tusha graha Fire.

ତୁଷ ସାର—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୁଷ+ସାର)—ଅଗ୍ନି—
Tusha sāra The fire.

ତୁଷାନଳ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ. ତୁଷ ଦ୍ୱାରା ଦୀପ୍ତ ଅନଳ)—
Tushānaḷa ୧ । ତଷୁ ନିଆଁ A fire made of chaff.
(ତୁଷାଗ୍ନି—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଶୁଖିଲା ଘାସ କୁଟା ଓ ଘଷିର ନିଆଁକୁ ମଧ୍ୟ ତୁଷାନଳ ବୋଲାଯାଏ —ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]
୨ । ତଷୁ ନିଆଁ ଦ୍ୱାରା ଶରୀରଦାହରୂପ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତବିଶେଷ—
2. A kind of expiation for sin by being burnt to death.
[ଦ୍ର—କୁମାରିଲ ଭଟ୍ଟ ତୁଷାନଳ ଦ୍ୱାରା ଦଗ୍ଧ ହୋଇ ମରିଥିଲେ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତୁଷାମ୍ବୁ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ. ତୁଷ ମିଶ୍ରିତ ଅମ୍ବୁ)—ତଷୁ ସହିତ
Tushāmbu ଯବଧାନକୁ କୁଟି ତାହାକୁ ସଢ଼ାଇ ତିଆରି କରିବ
(ତୁଷୋତ୍ଥ, ତୁଷୋଦକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଏକପ୍ରକାର କାଞ୍ଜି—
A kind of fermented gruel made with barley grains pounded with chaff and put in water.
[ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା ଅଗ୍ନିଦୀପକ, ପାଚକ, ହୃଦୟଗ୍ରାହୀ ଓ ତୀକ୍ଷ୍ଣ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତୁଷାର—ସଂ. ବି (ତୁଷ. ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଆର)—୧ । ଜଳକଣା—
Tushāra 1. Minute particles of water.
୨ । ନୀହାର; କାକର—2. Hoar-frost; dew.
୩ । ବରଫ—3. Ice; snow.
୪ । ଶୀତ; ହିମ—4 Cold.
୫ । କୁହୁଡ଼ି—5. Mist; fog.
୬ । ଏକପ୍ରକାର କପୂର; ଚୀନା କପୂର—
6. A kind of camphor
୭ । ପ୍ରାଚୀନ ଦେଶବିଶେଷ—
7. Name of an ancien t country.
[ଦ୍ର—ଏହା ହିମାଳୟର ଉତ୍ତର । ଏହା ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଘୋଡ଼ା ପାଇଁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଥିଲା; ଏହି ଦେଶବାସୀ ଶକ ଜାତିର ଶାଖା ଅଟନ୍ତି । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୧	ଙ	ଓ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଳ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଅ	ଉଅ	ଢ଼
୨	ଣ	ଉ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅଂ	ଯ	ଷ	ଚଂ	ଇଅ	ଓ	ଙ

ବଣ—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୀତଳ—Very cold.

ତୁଷାର ଋତୁ—ଦେ. ବ—ଶୀତଋତୁ—
Tushāra ṛutu The winter season.

ତୁଷାର କଣ(ଣା)—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୁଷାର+କଣ, କଣା)—
Tushārakaṇa(ṇā) ୧ । ବରଫର କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡ—
1. Minute flakes of snow.
୨ । କାକରର କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ବିନ୍ଦୁ—
2. Minute drops of dew.

ତୁଷାର ଗିରି—ସ. ବ (ମ. ପ. ଲୋ. ତୁଷାରପୂର୍ଣ୍ଣ ଗିରି)—
Tushāra giri ହିମାଳୟ ପର୍ବତ—The Himalayan mountain
(ତୁଷାରପର୍ବତ, ତୁଷାରଶିଖର, ତୁଷାରାଦ୍ରି, ତୁଷାରଶୃଙ୍ଗୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୁଷାର ଗୌର—ସ. ବଣ—ବରଫ ପରି ଧଳା—
Tushāra gaura Snow-white.
ସ. ବ—କର୍ପୂର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Camphor.

ତୁଷାର ଧବଳ—ସ. ବଣ-୧ । (ତୁଷାରବତ୍ ଧବଳ; ଲୁପ୍ତକ କର୍ମଧା)—
Tushāra dhabaḷa ବରଫ ପରି ଧଳା—
1. White as snow; snow-white.
୨ । (୭ମୀ ତତ୍)—ଉପରେ ବରଫ ପଡ଼ିଥିବାରୁ ଧଳା—
2. Snow-covered and looking white.

ତୁଷାର ପାତ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀତତ୍;ତୁଷାର+ପାତ)—୧ । ବରଫ ପଡ଼ିବା—
Tushāra pāta 1. Snow-fall.
୨ । କାକର ପଡ଼ିବା—2. Fall of dew.

ତୁଷାର ମୂର୍ତ୍ତି—ସ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୁଷାର+ମୂର୍ତ୍ତି; ତୁଷାର ପରି ଶୀତଳ
Tushāra mūrtti ମୂର୍ତ୍ତି ଯାହାର)—ତୁଷାରାଂଶୁ (ଦେଖ)
Tushārāṁśu (See).

ତୁଷାର ରେଖା—ଦେ. ବ (ଭୌଗୋଳିକ ପରିଭାଷା)—ଯେଉଁ କଳ୍ପିତ
Tushāra rekhā ଉଚ୍ଚସୀମା ବା ରେଖା ଉପରେ ପଡ଼ିବା
ବରଫ ବର୍ଷକଯାକ ଅଦୌ ତରଳେ ନାହିଁ—
(geography) Snow-line.

ତୁଷାର ଶିଖର—ସ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୁଷାର+ଶିଖର)—
Tushāra śikhara ତୁଷାର ଗିରି (ଦେଖ)
(ତୁଷାର ଶୃଙ୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) Tushāra giri (See)
ସ. ବଣ—ଯେଉଁ ପର୍ବତର ଶୃଙ୍ଗ ତୁଷାରାବୃତ—
Snow-topped (mountain).

ତୁଷାର ସାର—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ. ତତ୍; ତୁଷାର+ସାର)—ଶୀତଳତା—
Tushāra sāra Coolness
ଚନ୍ଦ୍ରଜନକଙ୍କର ସାର, ତନୁକାନ୍ତି ତୁଷାର ସାର ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବରଥ ଚ. ଗୀତ ।

ତୁଷାରାଂଶୁ—ସ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୁଷାର+ଅଂଶୁ; ତୁଷାର ଅର୍ଥାତ୍
Tushārāṁśu ଶୀତଳ ଅଟେ ଅଂଶୁ ଯାହାର)—ହିମାଂଶୁ;
ତୁଷାର କର } ଚନ୍ଦ୍ରମା;ଚନ୍ଦ୍ର—The moon.
ତୁଷାର ରଶ୍ମି }—ଅନ୍ୟରୂପ

ତୁଷାରାଚ୍ଛନ୍ନ—ସ. ବଣ (୩ୟା ତତ୍; ତୁଷାର+ଆଚ୍ଛନ୍ନ)—ତୁଷାର
Tushārāchhanna (କୁହୁଡ଼ି ବା ବରଫ) ଦ୍ୱାରା ଆଚ୍ଛନ୍ନ)—
(ତୁଷାରାବୃତ-ଅନ୍ୟରୂପ) Covered with snow or fog;
foggy; snow-clad

ତୁଷାରାଦ୍ରି—ସ.ବ (ମ.ପ.ଲୋ; ତୁଷାର+ଅଦ୍ରି)—ତୁଷାର ଗିରି (ଦେଖ)
Tushārādri Tushāra giri (See)

ତୁଷିତ—ସ. ବ. (ତୁଷ୍ ଧାତୁ+ସଜ୍ଞାର୍ଥେ ଇତ)—୧ । ଗଣଦେବତା-
Tushita ବିଶେଷ—1 Name of a class of collective Dieties.
[ଦ୍ର—ଏ ଗଣଦେବତାମାନେ ସଂଖ୍ୟାରେ ୧୨ ଅଛନ୍ତି ଓ
ମନ୍ୱନ୍ତର ଅନୁସାରେ ଏମାନେ ଆପଣା ଆପଣା ଘରରେ ନାମ ବଦଳା-
ବଦଳି କରନ୍ତି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]—
୨ । ବିଷ୍ଣୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—A name of Bishṇu.
୩ । ବୌଦ୍ଧ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ସ୍ୱର୍ଗବିଶେଷ—3 Name of a
heaven of the Buddhists.

ତୁଷ୍ଟ—ସ. ବଣ (ତୁଷ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ଆହ୍ଲାଦିତ;ଆନନ୍ଦିତ—
Tushṭa 1. Gladdened.
(ତୁଷ୍ଟତା, ତୁଷ୍ଟି-ବିଶେଷ୍ୟ) ୨ । ତୃପ୍ତ—2. Gratified; pleased.
୩ । ସନ୍ତୁଷ୍ଟ—3. Satisfied; content.

ତୁଷ୍ଟି—ସ. ବ (ତୁଷ. ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—୧ । ସନ୍ତୋଷ—
Tushṭi 1 Contentment.
୨ । ତୃପ୍ତି—2 Gratification; satisfaction.
[ଦ୍ର—ସାଂଖ୍ୟ ମତରେ ତୁଷ୍ଟିକୁ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ୪ ପ୍ରକାର ଓ ବାହ୍ୟକ
୫ ପ୍ରକାର, ଏପରି ୯ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଅଛି, ହି.ଶ.ସା]
୩ । ଆନନ୍ଦ; ହର୍ଷ—3. Pleasure; gladness.
୪ । କଂସର ଆଠ ଭାଇ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. One of the 8 brothers of king Kaṁsa.
୫ । ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଷୋଡ଼ଶମାତୃକା ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମା—
5. The name of one of the 16 mother-Goddesses of the Tantras.

ତୁଷ୍ଟିଁଭାବ—ଗ୍ରା. ବ. (ସ. ତୁଷ୍ଣୀଂଭାବର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
Tushṭiñ bhāba ତୁଷ୍ଣୀଂ ଭାବ (ଦେଖ)—Tūshṇim-bhāba (See).

ତୁଷ୍ଟିଁଭୂତ—ଗ୍ରା. ବଣ (ସ. ତୁଷ୍ଣୀଂ ଭୂତର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
Tushṭiñ bhuta ତୁଷ୍ଣୀଂଭୂତ (ଦେଖ) Tūshṇimbhuta (See)

ତୁଷ୍ଟିମାନ୍—ସ. ବଣ (ତୁଷ୍ଟି+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ ମତ୍)—ସନ୍ତୋଷଯୁକ୍ତ—
Tushṭimān Contented.
ବ. (ଭାଗବତ) ଉଗ୍ରସେନର ପୁତ୍ର;କଂସର ଭାଇ (ଅନ୍ୟନାମ ତୁଷ୍ଟି)
A brother of King 'Kaṁsa'.

ତୁଷ୍ଟୁ—ସ. ବ—(ତୁଷ୍ ଧାତୁ=ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ତୁ)—
Tushṭu କର୍ଣ୍ଣସ୍ଥ ମଣି—A gem worn in the ear.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ଦେଖିଲେ 'ଗାଈ' ଦେଖିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ତୁସ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଶବ୍ଦ କରିବା—To make a sound.
Tus (root)

ତୁସ—ସଂ. ବି—ତୁଷ (ଦେଖ)—Tūsha (See)
Tusa

ତୁସ୍ତ—ସଂ. ବି (ତୁସ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଚୂନା; ଧୂଳି—
Tusta 1. Dust; powder
୨ । ସୂକ୍ଷ୍ମ ଅଣୁ—2. Minute particle.
୩ । ପୁଷ୍ପ ରଜଃ—3. The farina or pollen of a flower.
୪ । ସ୍ତ୍ରୀ ରଜଃ—4. The menstrual flux.

ତୁସ୍ତି—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ସ୍ତୁତିର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
Tusti ୧ । ସ୍ତୁତି; ସ୍ତବ—1. Prayer.
(ନଦୀ—ଉପତ୍ୟକା) ୨ । ପ୍ରଶଂସା—2 Praise.

ତୁହ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ପୀଡ଼ା ଦେବା—
Tuh (root) To give pain; to trouble

ତୁହା—ଦେ. ବି—ତୁଅ; ଥର; ବାର—
Tuhā Time; occasion.
बार ଅଉବେ ଯେବେ ଲୋକ, ନୋହିବ ହାତେକ, କହିବା କେତେ ତୁହା
दफा ତୁହାକୁ । ଗା । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ତୁହାଇ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ବାରମ୍ବାର—
Tuhāi Repeatedly.
बारबार ମାଗିଲି ପତି ଏଥ ସେ ତୁହାଇ ।
बारंबार କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅବ ।

ତୁହାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଦ୍ୱିବାର, ତ୍ରିବାର)—
Tuhāibā ୧ । ବାରମ୍ବାର କହିବା—1. To rapeat saying of thing.
दुहराना
୨ । ଥରକୁଥର କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା; ଲଦବେଇବା—
2. To do a thing repeatedly.

ତୁହାଇ ତୁହାଇ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ବାରମ୍ବାର; ଥରକୁ ଥର—
Tuhāi tuhāi Repeatedly; over and over.
बारंबार ତୁହାଇ ତୁହାଇ ପୃଃ ଦେଇ ଥିଲେ ତୁହା ନ ହୋଇବ ସୁନା—ଢଗ ।
बारंबार

ତୁହାକୁ ତୁହା—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ତୁହାଇ ତୁହାଇ (ଦେଖ)
Tuhāku tuhā Tuhāi tuhāi (See).
ତୁହାକୁ ତୁହା ବର୍ଷା ହେଉଛି । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
(ତୁହା ତୁହାକୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୁହି—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ସଂ. ତ୍ୱଂ. ପ୍ରା. ତୁହ)—
Tuhi (ଘୃଣା, ଅତି ପରିଚୟ ଓ ଅନାଦରାର୍ଥ) ତୁଇ—
तुई Thou (used is contempt, familiarity and
तू disregard).
ତ୍ରିପୁରହି । ପରମାତ କହି ତୁହି ଗୋ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳୋଲ୍ଲାସ ଚମ୍ପୂ. ପ ଗୀତ ।

ତୁହିନ—ସଂ. ବି (ତୁହ୍ ଧାତୁ=ପୀଡ଼ାଦେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ)—
Tuhina ୧ । ହିମ—1. Cold.
୨ । କୁହୁଡ଼ି—2. Mist; fog.
୩ । କାକର—3. Dew; hoarfrost.
୪ । ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ; ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା—4. Moonlight
ବିଣ—୧ । ଶୀତଳ; କାକର; ଥଣ୍ଡା—
1. Cold; cool.
୨ । ହେମ କାକର; ବରଫ ପରି ଥଣ୍ଡା—2. Ice-cold.
ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ବାକ୍ୟ (ଓ. ତୁ+ସଂ. ହୀନ) ତୁ ହୀନ ଅଟୁ—
Thou art mean.
ବଧାତା ତୁହିନ ବୋଲିଛି ଜାଣି
ବଦର୍ଥ କରୁ ତ ପଦ୍ମିନୀଶ୍ରେଣୀ—ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତୁହିନ କର—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୁହିନ+କର)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—
Tuhina kara 1 The moon.
(ତୁହିନଦୀଧିତି, ତୁହିନାଂଶୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କର୍ପୂର—
2. Camphor.

ତୁହିନ ଗିରି—ସଂ. ବି (ମ.ପ. ଲୋ. ତୁହିନାବୃତ ଗିରି)—ହିମାଳୟପର୍ବତ—
Tuhina giri The Himalayan mountain.
(ତୁହିନଶିଖରୀ, ତୁହିନାଦ୍ରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୂ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ହିଂସା କରିବା; ବଧ କରିବା—
Tū root) 1. To envy; to kill.
୨ । ବୃଦ୍ଧିପାଇବା—2. To increase.

ତୂଣ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା—
Tūṇ (root) Te be filled.

ତୂଣ—ସଂ. ବି (ତୂଣ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃବାଚ୍ୟ. ଅ; ଯାହା ବାଣରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ)-
Tūṇa ୧ । ଶରମୁଣା; ବାଣ ରଖିବାର ଥଳି ବା ଖୋଳ; ଶରଧି—
(ତୂଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. A quiver (for arrows);
୨ । ତୂଣକ (ଦେଖ)—Tūṇaka (See)
ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ତେମନ; ତୃଣାନ୍ନ)—ବ୍ୟଞ୍ଜନ; ତିଅଣ—Curry.

ତୂଣକ—ସଂ. ବି—ସଂସ୍କୃତର ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ; ଏଥିରେ ୧୫ ଗୋଟି
Tūṇa ka ଅକ୍ଷର ଥାଏ; ଏଥିର ଅଯୁଗ୍ମ ବର୍ଣ୍ଣମାନ ଗୁରୁ ଓ ଯୁଗ୍ମ ବର୍ଣ୍ଣମାନ ଲଘୁ—A measure of verse with 15 letters in which the odd letters are long and even letters short.
(ଯଥା—ରାମ ରାମ ରାମ ରାମ ରାମ ରାମ ରାମ ଦେ ।)

ତୂଣୀ—ସଂ. ବି. (ତୂଣ ଧାତୁ+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଈ)—୧ । ତୂଣ; ଶରମୁଣା—
Tūṇi 1. Quiver for arrows.
୨ । ନୀଳଗଛ—2, Indigo plant.
୩ । ମୂତ୍ରାଶୟରୁ ବ୍ୟଥା ଉଠିବା ବାତରୋଗବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. A kind of disease.
ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତୂଣ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ତୂଣଧାରୀ—
Bearing a quiver.

୧	ଇ	ଜ	ର୍ୟ,ର୍ଯ୍ୱ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଷ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ୱ	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୂ	ଲୃ	ପ୍ରୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଥ	ଢ଼	ନ୍

ତୂଣୀକ—ସଂ. ବି—ତୁନ୍ ଗଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
Tūṇika — The toon tree; Tun (See)

ତୂଣୀର—ସଂ. ବି. (ତୂଣ ଧାତୁ + କର୍ମ ଈର)—ତୂଣ (ଦେଖ)
Tūṇira — Tūṇa (See)

ତୁତକ—ସଂ. ବି—ତୁତିଆ—
Tūtaka — Blue vitriol; copper sulphate.

ତୁଦା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—୧ । ରାଶି; ଗଦା—
Tūdā — 1. Heap.
ତୁଦା ୨ । ସୀମାର ଚିହ୍ନ—2. Boundary-mark.
ତୁଦା ୩ । ତୀର, ବନ୍ଧୁକ ଅଭ୍ୟାସ ଲକ୍ଷ୍ୟଭେଦ ଶିକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମାଟି ଗଦା—
3. A mound of earth to which beginners aim arrows and bullets during target-practice.

ତୂବର—ସଂ. ବି. (ତୁ ଧାତୁ + ବର)—୧ । ଅଜାତଶୃଙ୍ଗ ଗୋରୁ—
Tūbara — 1 Cattle which has not yet grown horns.
(ତୁବରକ—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ଶୃଙ୍ଗହୀନ ବୃଷ—2. A hornless bull.
୩ । ମାଖୁନା ବା ଶ୍ମଶ୍ରୁହୀନ ଲୋକ—
3. A beardless man.
୪ । ନପୁଂସକ—4. An eunoch,
୫ । କଷାୟ ରସ—5. Astringent taste.
ବରତମାନରେ ଯାହା ସ୍ୱାଦନ କଲ୍ଲେ ଅଳ ତୂବର—
ଉଚ୍ଛ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
ବିଣ—୧ । କଷା —1. Of astringent taste.
୨ । ନପୁଂସକ—2. Neuter; unmanly.

ତୂବରିକା—ସଂ. ବି. (ତୂବର + ଇକ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଫିଟ୍‌କିରି; ଟାଙ୍ଗଣା—
Tūbarikā — Borax

ତୁବରୀ—ସଂ. ବି. (ତୂବର + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ସୌରାଷ୍ଟ୍ର ମୃତ୍ତିକା—
Tūbarī — Earth or yellow soil of Gujerat.

ତୂର୍ (ଧାତୁ)—ସ । ୧ । ଶୀଘ୍ର ଗମନ କରିବା—
Tūr (root) — 1. To move quickly or swiftly.
୨ । ହିଂସା କରିବା—
2. To injure; to kill; to envy.

ତୂର—ସଂ. ବି. (ତୂର୍ ଧାତୁ = ଶୀଘ୍ର ଗମନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—
Tūra ୧ । ତୂର୍ଯ୍ୟ; ଭେରୀ—1. A bugle; trumpet.
୨ । କାହାଳୀ; ପେଁକାଳୀ; ଫିଲ୍‌ଲ ନିଁଡ ମହୁରୀ—
2. Clarionet.
ଅଗରେ ବାଜନ୍ତି ଯେ ବାଜଇ ନାର ତୂର
ଚୋଖାଧି ବୋଲଇ ତୁମ୍ଭେ ଶୁଣ ସହକର—କୃଷ୍ଣଦାସ. ବଡଗରାମାୟଣ ।
୩ । (+ଭାବ. ଅ) ବେଗ—3. Speed (Apte).
୪ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ହରକରା; ଧାବୁଡ଼ିଆ—
4. Courier (Apte).
୫ । (+ଭାବ. ଅ) ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ ହେବା—
5. Hastening (Apte).

ତୂରି—ସଂ. ବି. (ତୂର୍ ଧାତୁ + ଇ)—୧ । ତୂର (ଦେଖ)
Tūri — 1. Tūra (See)
ଶଂଖନାଦରେ ବଡ ବଜାଇଲେ ଡୋଲ ଢକା
ନୃପଙ୍କ ଗହଳେ ଘନ ବଜାଇଲେ ତାଲ ଯେ—ଉଚ୍ଛ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।
୨ । ଧାତୁରା—2. Thorn apple (Apte)

ତୂର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ. (ତୂର୍ ଧାତୁ = ଶୀଘ୍ର ଗମନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Tūrṇṇa ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ ହେବା; ଦ୍ରୁତ—
Speedy; hasty; brisk; swift.
ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ତୂର୍ଣ୍ଣଂ; ତୂର୍ ଧାତୁ + ତ)—ଅବିଳମ୍ବେ; ଅତିଶୀଘ୍ର; ସତ୍ୱର; ତ୍ୱରିତ, ତୁରନ୍ତ—
Sharp; speedily; swiftly; hastily.
ପାଞ୍ଚେହ ସିଦ ଉଠି ଚ ହ୍ୱାକୁ ତୂର୍ଣ୍ଣରେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ତୂର୍ଣ୍ଣି—ସଂ. ବି. (ତୂର୍ ଧାତୁ + ଭାବ ନି)—୧ । ବେଗ—
Tūrṇṇi — 1. Speed; force; swiftness.
୨ । (+ କର୍ତ୍ତୃ. ନି) ମଳ; ବିଷ୍ଠା—2. Excrement.
୩ । ମନ—3. The mind.
୪ । (+ଭାବ. ନି) ତ୍ୱରା—4. Haste.
୫ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ନି) ଶ୍ଳୋକ—5. A stanza.

ତୂର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତୂର୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ; ବା ଚତୁର + ଯ)—
Tūrjya ୧ । ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
(ତୂର୍ଯ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. A musical instrument.
୨ । ଏକକ ବାଜିବା ବହୁ ବାଦ୍ୟ—
2. Many musical instrments struck simultaneously; a band of musical instruments.
୩ । (ଚତୁର + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଯ; ଚତୁର ସ୍ଥାନରେ ତୁର୍ ଆଦେଶ) ଚତୁର୍ଥାଂଶ—
3. A fourth part; a quarter.
୪ । ଯୋଗର ଚତୁର୍ଥ ଅବସ୍ଥା; ତୁରୀୟ ଅବସ୍ଥା—
4. The fourth step in jоga-practice.

ତୂର୍ଯ୍ୟଖଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—ଖଞ୍ଜଣୀ—
Tūrjya khaṇḍa — Tabor (Apte; M. W.).
(ତୂର୍ଯ୍ୟ ଖଣ୍ଡ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୂର୍ଯ୍ୟାଚାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୂର୍ଯ୍ୟ + ଆଚାର୍ଯ୍ୟ)—ବାଦ୍ୟଶିକ୍ଷକ; ଓସ୍ତାଦ୍—Music master; band-master.
Tūrjyāchārjya

ତୂର୍ଯ୍ୟାଜୀବ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୂର୍ଯ୍ୟ = ବାଦ୍ୟ + ଆଜୀବ = ଜୀବିକା ଯାହାର)—ବାଜାବାଲା; ବାଦ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟୀ—
Tūrjyājiba — A musician by profession.

ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ୨ ଚିହ୍ନ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଉ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଠ' ନ ମିଳିଲେ 'କଠ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗାଂ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ର' ଦେଖିବେ

ତୂଲ୍ (ଧାତୁ)– ସ.—୧ । ଓଜନ କରିବା—
Tūḻ (root) 1. To weigh
୨ । ତଡ଼ି ଦେବା—2. To drive out (Apte).
୩ । ପୂର୍ତ୍ତି କରିବା—3 To fill (Apte).
୪ । ମାପିବା—4. To measure.

ତୂଳ – ସ. ବି. (ତୂଲ୍ ଧାତୁ=ଓଜନ କରିବା+ଅ)– ୧ । ତୂଳା—
Tūḻa 1. Picked cotton.
୨ । ଶିମିଳିତୂଳା - 2. Simmul cotton; silk cotton
୩ । ଆକାଶ—3 The sky
୪ । ତେନ୍ତୁଳି ଗଛ—4 Tamarind tree.
୫ । ତୁଁତ ଗଛ—
5. The mulberry tree.
୬ । ଘାସର ବିଡ଼ା—
6. A tuft of grass (Apte).
୭ । ଧତୁରା—7. Thorn apple (Apte).
୮ । ବାୟୁ ମଣ୍ଡଳ – 8. Atmosphere; air (Apte).
୯ । ଫୁଲର କେଣ୍ଡା—
9. A panicle of flowers (Apte).

ତୂଳକ—ସ. ବି. (ତୂଳ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—କପା—
Tūḻaka Picked cotton.

ତୂଳ କାର୍ମ୍ମୁକ—ସ. ବି. (ତୂଳ+କାର୍ମ୍ମୁକ)—
Tūḻa kārmmuka ତୂଳା ଘଷିବାର ଧନୁକାକାର ଯନ୍ତ୍ର—
(ତୂଳଚାପ, ତୂଳଧନୁଃ—ଅନ୍ୟରୂପ) The cotton-carding bow.

ତୂଳ ନାଳ(ଳୀ)—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୂଳ+ନାଳ; ନାଳୀ)—
Tūḻa nāḻi(ḻī) ତୂଳାର ବଳଣା; ତୂଳା ବଳା ହୋଇ କରି
(ତୂଳ ନାଳିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଯାଇଥିବା ଲମ୍ବ ପିଣ୍ଡ—
A skein of cotton; twist cotton; a thick roll of cotton drawn out for spinning.

ତୂଳ ବୃକ୍ଷ—ସ. ବି—ଶିମିଳି ଗଛ—
Tūḻa bṛuksha The silk-cotton tree.

ତୂଳ ଶର୍କରା—ସ. ବି. (ତୂଳ=ତୂଳା+ଶର୍କରା=ଗୋଡ଼ି)—
Tūḻa śarkarā ତୂଳା ମଞ୍ଜି—Cotton seed.

ତୂଳ ସେଚନ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୂଳ=ତୂଳା+ସିଚ୍ ଧାତୁ=
Tūḻa sechana ସେଚନ କରିବା+ଭାବ, ଅନ)—
ତୂଳାରୁ ସୂତା କାଟିବା—Act of spinning.

ତୂଳା—ସ. ବି. (ତୂଲ ଧାତୁ+କର୍ମ ଅ+ଆ)—
Tūḻā ୧ । କପା ଗଛ—1 The cotton tree.
୨ । ଦୀପର ବତି; ବଳିତା—
2. The wick of a lamp (Apte).

ତୂଳା କୋଟି—ସ. ବି—ତୁଳା କୋଟି ୧ (ଦେଖ)
Tūḻā koṭi Tuḻā koṭi 1 (See)

ତୂଳି—ସ. ବି—ତୁଳି (ଦେଖ)
Tūḻi Tuḻi (See)
ଗୁନ୍ଥି ଫୁଲମାଳୀ ମାଳୀ ପ୍ରାପ୍ତେ ପାଇ ତୂଳି ତୂଳି ତୂଳିକେ ଚିତ୍ର ଲେଖିବ ଭଲ ଭଲ ।
ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ତୂଳିକ—ଦେ. ବି—ତୁଳିକ (ଦେଖ)
Tūḻika Tuḻika (See)
ଗୁନ୍ଥି ଫୁଲ ମାଳୀ ମାଳୀ ପ୍ରାପ୍ତେ ପାଇ ତୂଳିତୂଳି ତୂଳିକେ ଚିତ୍ର ଲେଖିବ ଭଲ ଭଲ ।
ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ତୂଳିକା—ସ. ବି (ତୂଳି+କ+ଆ)—୧ । ତୁଳି (ଦେଖ)
Tūḻikā 1. Tuḻi (See)
୨ । କାଠକୁ ଭଅଁର କରିବା ଯନ୍ତ୍ର—
2. A boring instrument (Apte).
୩ । ଧାତୁ ତରଳା ହୋଇ ଢଳା ହେବା ଛାଞ୍ଚ—
3. An ingot mould (Apte).
୪ । ଘାଆର ଗଭୀରତା ନିରୂପଣାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ କାଠି—
4. A probing rod (Apte).

ତୂଳିନୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୂଳ+ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଶିମିଳି ଗଛ—
Tūḻinī The silk cotton tree, Bombax
(ତୂଳଫଳା—ଅନ୍ୟରୂପ) Malabarica.

ତୂଳୀ—ସ. ବି. (ତୂଲ ଧାତୁ+ଈ)—
Tūḻī ୧ । ତୂଳା—1. Cotton.
୨ । ଦୀପର ବତି—
2. The wick of a lamp (Apte).
୩ । ତନ୍ତୀର ତାଣଣ—3. A weaver's fibrous stick or brush (Apte).
୪ । ଚିତ୍ରକରର ଚିତ୍ର-ଲେଖନୀ—
4. A painter's brush (Apte).
୫ । ନୀଳ ଗୁଳ୍ମ—5 The indigo plant (Apte).

ତୂଷ୍ (ଧାତୁ)—୧ । ତୃପ୍ତ ହେବା—
Tūsh (rot) 1. To be satisfied.
୨ । ତୃପ୍ତ କରିବା—2. To satisfy; to please.

ତୂଷ—ସ. ବି—ତୁଷ ୧ (ଦେଖ)
Tūsha Tusha 1 (See)
ଏ ସବୁ ମାଗଇ ସେମନ୍ତେ
ତୂଷ ମାଗିବା ଧାନବନ୍ତେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ତୂଷ୍ଣୀ—ଦେ. ଅ. (ସ. ତୂଷ୍ଣୀଂ)—ତୂଷ୍ଣୀଂ (ଦେଖ)
Tūshṇī Tūshṇīm (See)

ତୂଷ୍ଣୀଂ—ସ. ଅ. (ତୂଷ୍ ଧାତୁ+ନୀଂ)—୧ । ନୀରବରେ; ମୌନ ହୋଇ—
Tūshṇīm 1. Silently.
୨ । ଶୀଘ୍ର; ଝଟପଟ—2. Quickly (Apte).
୩ । ଗୋଳମାଳ ନ କରି—
3 Without noise (Apte).

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ୀ,ୂ	ଙ୍କ	ତ୍ୟ	ଦ୍ୟ	ଖ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଦୈ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ	ଯ	ଯ	ଙ୍ଗ	ତ୍ଥ	ଞ୍ଚ	ଙ୍ଖ

ତୂଷ୍ଣୀଂ ଭାବ—ସଂ. ବି—ମୌନାବସ୍ଥା; ନୀରବତା—
Tūshṇīmbhāba Silence; reticence.

ତୂଷ୍ଣୀଭାବ—ଦେ. ବି—ତୂଷ୍ଣୀଂ ଭାବ (ଦେଖ)
Tūshṇī bhāba Tūshṇīm bhāba (See)

ତୂଷ୍ଣୀଭୂତ—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ତୂଷ୍ଣୀମ୍ଭୂତ)—ତୂଷ୍ଣୀମ୍ଭୂତ (ଦେଖ)
Tūshṇībhūta Tūshṇīmbhūta (See)

ତୂଷ୍ଣୀମ୍ଭୂତ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ତୂଷ୍ଣୀଂ+ଭୂତ)—ନୀରବ; ମୌନୀ—
Tūshṇīmbhūta Silent; become silent or grave
(ତୂଷ୍ଣୀଂଭୂତ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ତୂଷ୍ଣୀମ୍ଭୂତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତୂଷ୍ଣୀଂଶୀଳ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ମୌନୀ—
Tūshṇīm śīla 1. Silent; taciturn.
(ତୂଷ୍ଣୀଂ ଶୀଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଗମ୍ଭୀର—2 Grave.

ତୂଷ୍ଣୀକ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ତୂଷ୍ଣୀଂ+ଇକ)—ମୌନୀ; ନୀରବ—
Tūshṇīka Silent; grave; taciturn.
(ତୂଷ୍ଣୀକା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ତୂଷ୍ଣୀଂମକ, ତୂଷ୍ଣୀଂଶିକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୂସ ଦେଶଜ. ବି. (ହିନ୍ଦୀଭାଷା—ତୋଶ୍)—୧ । ହିମାଳୟର ଅତି
Tūs ଶୀତଳ ପ୍ରଦେଶରେ ବିଚରଣ କରୁଥିବା ଏକଜାତୀୟ
तूस ଛେଳିର ସୂକ୍ଷ୍ମ ପତଳା ଲୋମ; ପଶମ—1. Fine wool
तूस obtained from a kind of goat found in the coldest regions of the Himalayas and the Altai mountains.

[ଦ୍ର—ତୂସ୍ ଉତ୍ପାଦନକାରୀ ଛେଳି ହିମାଳୟର ଉଚ୍ଚତମ ଓ ଶୀତଳତମ ପ୍ରଦେଶରେ କାଶ୍ମୀରଠାରୁ ଭାରତର ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ ଆଲଟାଇ ପର୍ବତପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଚରଣ କରନ୍ତି । ଏ ଛେଳିର ଚମଡ଼ା ଉପରେ ଖୁବ୍ ଘନ ଲୋମର ସ୍ତର ଥାଏ ଓ ଏହି ଲୋମର ମୂଳରେ ଖୁବ୍ ପତଳା ଓ ତୁଳାପରି ଯେଉଁ ନରମ ପଶମ ଥାଏ ତାହାକୁ ତୂସ୍ ବୋଲିଯାଏ । ଏହି ତୂସ୍ ପଶମର ବର୍ଣ୍ଣ ଫିକାକଳା ବା ସ୍ଲେଟ୍‌ର ରଙ୍ଗପରି । ଏହି ତୂସ୍‌ରେ ବୁଣା ଶାଲ ବହୁ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ । ଏହି ଛେଳିର ଚମର ଉପର ପାଖେ ଯେଉଁ ଲୋମ ଥାଏ ତାହା ତୂସ୍ ଅପେକ୍ଷା ଟାଣୁଆ ଓ ମୋଟ ଓ ସେହି ଲୋମରେ ସୂତା କଟାଯାଇ ପଟ୍ଟୁ ନାମକ ବସ୍ତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ; ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୨ । ତୂସ୍ ପଶମରେ ତିଆରି କମ୍ବଳ—2. Blanket made from the fine wool of the above goat.

ତୂସୀ—ଦେଶଜ. ବଣ.—(ହିନ୍ଦୀଭାଷା. ତୋଶ୍)—୧ । ସ୍ଲେଟର ରଙ୍ଗପରି
Tūsī ଫିକା କଳା—1. Slate-coloured.
तूसी ୨ । ତୂସ୍ ଲୋମ ନିର୍ମିତ—
तुसी 2. Made of the Tūs wool.
ଦେଶଜ. ବି.—ତୂସ୍ ଲୋମରେ ବୁଣା ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବହୁମୂଲ୍ୟ ଶାଲ—
Shawl made from the fine Tūs wool.

ତୂସ୍ତ—ସଂ. ବି. (ତୂସ୍ ଧାତୁ+ତ)—୧ । ଜଟା—
Tūsta 1. Matted hair (Apte).
୨ । ଧୂଳି—2. Dust (Apte).
୩ । ଅଣୁ; କଣିକା—3. Atom; minute particle.
୪ । ପାପ—4 Sin (Apte)
୫ । ଧନୁ; ଧନୁଃ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Bow.

ତୃକ୍ଷ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଗତି କରିବା; ଯିବା—
Tṛuksh (root) To go; to move.

ତୃକ୍ଷ—ସଂ. ବି.—(ତୃକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—କଶ୍ୟପ ଋଷି—
Tṛuksha The sage Kaśyapa.

ତୃଖ—ସଂ. ବି.—ଜାତିଫଳ; ଜାଇଫଳ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tṛukha Nutmeg (Apte).

ତୃଟିକ—ଦେ. ବି.—ଅଳ୍ପକ୍ଷଣ—
Tṛuṭika Very short time.
ତୁମ୍ଭକୁ ନ ଦେଖି ଅଛି, ତୃଟିକ ଯୁଗକେ ଆକାର । ପ୍ରାଚୀ. ପୂର୍ଣ୍ଣତମଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।

ତୃଣ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଭକ୍ଷଣ କରିବା—
Tṛuṇ (root) 1. To eat.
୨ । ଘାସ ଚରିବା—2. To graze (Apt)

ତୃଣ—ସଂ. ବି.—(ତୃଣ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ; ଯାହାକୁ ଗୋମେଷାଦି ଭକ୍ଷଣ
Tṛuṇa କରନ୍ତି; କମ୍ବା ତୃହ୍ ଧାତୁ=ଆଘାତ କରିବା+ଣ; ଯାହାକୁ ସମସ୍ତେ ଗୋଡ଼ଦ୍ୱାରା ମାଡ଼ି ଆଘାତ କରନ୍ତି; କମ୍ବା ତୃହ୍ ଧାତୁ=ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଣ; ଯାହା ବିନା ଯତ୍ନରେ ବଢ଼େ)
୧ । ଘାସ—1. Grass.

[ଦ୍ର—ତୃଣ କାଣ୍ଡରେ ମଞ୍ଜ ନଥାଏ, ଏହାର କାଣ୍ଡ ବା ଡାଙ୍ଗ ଫମ୍ପା ଏବଂ ଗଣ୍ଠିଆ; ଦୁଇଗଣ୍ଠି ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଅଂଶକୁ ପବ ବୋଲିଯାଏ, ଧାନ ଗଛ ଓ ବାଉଁଶଗଛ ମଧ୍ୟ ତୃଣ ଶ୍ରେଣୀର ।]

୨ । କୁଟା—2. Straw.
୩ । ଗନ୍ଧତୃଣ—3. Scented grass.
୪ । ବାଉଁଶ—4 Bamboo.
୫ । କାଣ୍ଡଶର, ନଳ. ବେଣା, କୁଶଆଦି—5. Reeds.
୬ । (ଲକ୍ଷ୍ୟାର୍ଥ) ଘାସପରି ନୀଚ, ନଗଣ୍ୟ ବା ତୁଚ୍ଛ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ—6. A thing or person beneath one's contempt or notice; a thing or person of no worth or substance.
ଗ୍ରା. ବି.—(ସଂ. ତୂଣୀର) କାଣ୍ଡମୁଣା; ତୂଣୀର—A quiver.
ଲକ୍ଷେ ବାଣ ତୃଣ କାଢ଼ି ଗୁଣେ ବସାଇଲେ,
ଦେହ ଉପରକୁ କୋପେ ନଟାଇ ମାରିଲେ । ଶାରଳା. ବିଲଙ୍କାରାମାୟଣ ।

ତୃଣ କରି ଗଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତୃଣ ଜ୍ଞାନ କରିବା (ଦେଖ)
Tṛuṇa kari gaṇibā Tṛuṇa jñāna karibā (See)
तृण ज्ञानकरना ଜଳ ହୋଇ ଏକଠାବେ ରହେ ମହାବଳୀ,
तुच्छ जानना ମହାବଳ ଅବଳକୁ ତୃଣ କରି ଗଣି । ରଘୁନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

ତୃଣ କୁଙ୍କୁମ—ସଂ. ବି.—୧ । ରୋହିଷତୃଣ; ସୁଗନ୍ଧ ଘାସ—
Tṛuṇa kunkuma (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
A kind of scented grass.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ଦ୍ୱନ୍ଦ ୧ ଚକ୍ଷୁରେ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ଷୁର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । 'ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ଷୁର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ଷୁର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଦ୍ଧ୍ୟ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ୍' ଦେଖିବେ ।

[ଦ୍ର—ଏହାର ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ ତୃଣାସ୍ର, ଗନ୍ଧତୃଣ, ଶୋଣିତ, ତୃଣପୁଷ୍ପ, ଗନ୍ଧାଢ୍ୟକ, ତୃଣୋତ୍ଥ, ତୃଣଗୌର ଓ ସ୍ନେହତ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା କଟୁରସ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ଗୁରୁ ଏବଂ କଫ, ବାୟୁ, ଶୋଥ, କଣ୍ଡୁ, ପାମା, କୁଷ୍ଠ ଓ ଅମଦୋଷ ନାଶକ—ବେଦେକ୍ତ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।]

୨ । ସୁଗନ୍ଧବିଶେଷ— 2. A variety of perfume (Apte).

ତୃଣ କୁଟୀର—ସଂ. ବି.—(ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୃଣ+କୁଟୀର)—ଘାସଘର; Truna kutira ଘାସଛୁଆଣି ଘର—A thatched hut; a hut of straw. (ତୃଣକୁଟୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୃଣ କୂଟ—ସଂ. ବି.—ଘାସ ବା କୁଟାର ଗଦା—Truna kūta A heap of grass or straw. (ତୃଣଦାଣ୍ଡ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୃଣ କେତୁ—ସଂ. ବି.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ତୃଣ+କେତୁ)—୧ । ବାଉଁଶ ଗଛ—Truna ketu 1. The Bamboo tree. (ତୃଣକେତୁକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ତାଳଗଛ— 2. The palmyra tree.

ତୃଣ ଗ୍ରାହୀ—ସଂ. ବି.—ନୀଳକାନ୍ତ ମଣି; ନୀଳା—Truna grāhī Sahphire.

ତୃଣଚର—ସଂ. ବିଣ. (ତୃଣ+ଚର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯେଉଁ ଜୀବ Trunachara ଘାସ ଆଦି ଚରନ୍ତି—(animals) Grazing on grass; graminivorous.

ସଂ. ବି.—ଗୋମେଦ ମଣି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—A kind of gem (Apte); topaz.

ତୃଣ ଜମ୍ଭ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ତୃଣ+ଜମ୍ଭ=ଖାଦ୍ୟ ଯାହାର)—Truna jambha ୧ । ତୃଣାଦ; ତୃଣଭକ୍ଷକ—Herbivorous.

୨ । ହରିଦ୍‌ବର୍ଣ୍ଣ ଦନ୍ତବିଶିଷ୍ଟ—Having green teeth.

ତୃଣ ଜଳାୟୁକା—ସଂ. ବି. (ତୃଣ+ଜଳ+ଓକସ୍)—୧ । ସମ୍ବାଳୁଅ—Truna jalāyukā 1. Caterpillar (Apte). (ତୃଣଜଳୁକା, ତୃଣଜଳୌକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଏକପ୍ରକାର ଜୋକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. A kind of leech.

[ଦ୍ର—ତୃଣଜଳୌକାନ୍ୟାୟ—ଯେଉଁ ପରି ସମ୍ବାଳୁଅ ଗୋଟି ତାର ଚଢ଼ିରେ ଅବଲମ୍ବ ହୋଇ ନିଜ ଶରୀରକୁ ତ୍ୟାଗ କରି ପ୍ରଜାପତି ରୂପଧାରଣ କରେ, ଜମ୍ବା ଜୋକ ଗୋଟିଏ ତୃଣରୁ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟ ତୃଣରେ ଯାଇ ଲାଗେ, ସେହିପରି ଆତ୍ମା ଏକ ଶରୀର ତ୍ୟାଗ କରି ଶରୀରାନ୍ତର ଧାରଣ କରିବା ସମ୍ପର୍କରେ ନୈୟାୟିକମାନେ ଏ ନ୍ୟାୟ ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତି ।]

ତୃଣ ଜୀବୀ—ସଂ. ବିଣ. (ତୃଣ+ଜୀବ୍ ଧାତୁ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—Truna-jibi ଯେ ଘାସ ଖାଇ ବଞ୍ଚେ; ତୃଣାଦ—Herbivorous; graminivorous; living on grass.

[ଦ୍ର—ଗୋରୁ, ମେଣ୍ଢା, ଘୋଡ଼ା, ଛେଳିଆଦି ତୃଣଖାଇ ବଞ୍ଚନ୍ତି ବୋଲି ଏମାନଙ୍କୁ ତୃଣଜୀବୀ ବୋଲାଯାଏ ।]

ତୃଣ ଜ୍ଞାନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଅବଜ୍ଞା କରିବା; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ Truna jnāna karibā ଘାସପରି ହେୟ ମନେ କରିବା; ତୁଚ୍ଛ-ଗୁଣଜ୍ଞାନକରା ଜ୍ଞାନ କରିବା—To disregard; to look down upon with contempt. तुच्छज्ञानना (ଯଥା—ସେ ମୋ କଥାକୁ ତୃଣଜ୍ଞାନ କଲା ।)

ତୃଣ ଜ୍ୟୋତିଃ—ସଂ. ବି.—ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ ଗୁଳ୍ମ—Truna jyotih The Staff tree

ତୃଣ ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ—ଦେ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ଔଷଧ ଗୁଳ୍ମ ବିଶେଷ—Truna jyotishmatī A kind of medicinal plant.

[ଦ୍ର—ଏହାର ମୂଳ ଦୁଗ୍ଧ ସହିତ ବାଟି ପାନ କଲେ ଏହା ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ ଉଷ୍ଣରୂପେ ପରିଣତ ହୁଏ ।]

ତୃଣତା—ସଂ. ବି. (ତୃଣ+ଭାବ. ତା)—୧ । ତୃଣତ୍ୱ (ଦେଖ) Trunatā 1. Trunatwa (See)

୨ । (ଯାହା ତୃଣପରି ନଇଁଯାଏ) ଧନୁ—2. A bow.

ତୃଣତ୍ୱ—ସଂ. ବି. (ତୃଣ+ଭାବ. ତ୍ୱ)—୧ । ତୃଣର ଅବସ୍ଥା—Trunatwa 1. The quality of a grass.

୨ । ଲଘୁତା—2. Lightness.

୩ । ହୀନତା; ଦୈନ୍ୟ—3. Humility; lowness.

[ଦ୍ର—ତୋଫାନ ବା ସ୍ରୋତ ବଡ଼ ବଡ଼ ଗଛମାନଙ୍କୁ ଉପାଡ଼ି ପକାଏ, କିନ୍ତୁ ତୃଣ ନଇଁ ପଡ଼ିବାରୁ ତାହାର ତୋଫାନରେ କିଛି ଅନିଷ୍ଟ ହୁଏ ନାହିଁ, ଏହି ଲକ୍ଷଣରୁ ଦୈନ୍ୟ ଅର୍ଥ ସୂଚିତ ହୋଇଅଛି ।]

ତୃଣ ଦ୍ରୁମ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ)—ତୃଣପରି ଶାଖାହୀନ ଦ୍ରୁମ (ବାଉଁଶ, Truna druma ନଡ଼ିଆ, ତାଳ, ଖଜୁରି, କେତକୀ, ଗୁଆଗଛ (ତୃଣବୃକ୍ଷ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଆଦି)—The trees resembling the grass (e. g bamboo, palm, cocoanut, screw pine etc).

ତୃଣ ଧାନ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୃଣ+ଧାନ୍ୟ)—Truna dhānya ୧ । ନୀବାର; ବାଲୁଙ୍ଗାଧାନ—1. Paddy growing wild.

୨ । କୋଦୁଅ, ଘୁଅଁ, ଚିନାଆଦି ଅଯତ୍ନ ବର୍ଦ୍ଧିତ ଶସ୍ୟ—2. Tares; grains growing wild.

୩ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଧାନ୍ୟ; କୁଧାନ୍ୟ—3. Inferior kinds of grains

[ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟକମତରେ ଏହା କଷାୟ ମଧୁର ରସ, କଟୁବିପାକ ଲଘୁ, ଲେଖନ ଗୁଣଯୁକ୍ତ, ରୁକ୍ଷ, କ୍ଲେଦନାଶକ, ବାୟୁବର୍ଦ୍ଧକ, ମଳରୋଧକ ଏବଂ ପିତ୍ତ, ରକ୍ତ ଓ କଫନାଶକ ।]

ତୃଣ ଧ୍ୱଜ—ସଂ. ବି.—ତୃଣକେତୁ (ଦେଖ) Truna dhwaja Truna ketu (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଦ୍ଯ	ତ୍ଥ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋୂ	ଌୂ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଥ	ଞ	ନ୍

ତୃଣନିମ୍ବ—ସଂ. ବି—ଚିରାଇତା (ଦେଖ)
Tṛuṇa nimba Chirāitā (See)

ତୃଣପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବି—୧ । ତୃଣ କୁଙ୍କୁମ (ଦେଖ)
Tṛuṇa pushpa 1. Tṛuṇa kuṅkuma (See)
୨ । ଗ୍ରନ୍ଥିପର୍ଣ୍ଣୀ (ଶ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
2. Granthi parṇṇī (See)

ତୃଣବତ୍—ସଂ. ଅ. (ତୃଣ+ସଦୃଶାର୍ଥେ ବତ୍)—ଘାସପରି; ତୃଣସଦୃଶ-
Tṛuṇa bat Like grass.
ବିଣ—୧ । ଅକିଞ୍ଚିତ୍କର; ନଗଣ୍ୟ; ଘାସପରି ହେୟ—
1. Beneath notice (as one looks down upon the grass).
୨ । ତୁଚ୍ଛ—2. Contemptible; worthless.
୩ । (ତୃଣ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବତ୍)—ତୃଣପୂର୍ଣ୍ଣ—
3. Grassy; full of grass.

ତୃଣ ବୃତ୍ତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୃଣ+ବୃତ୍ତି)—ତୃଣତ୍ୱ (ଦେଖ)
Tṛuṇa brutti Tṛuṇatwa (See)

ତୃଣ ଭୋଜୀ—ସଂ. ବିଣ. (ତୃଣ+ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; Tṛuṇa bhojī ୧ମା. ୧ବ)—ତୃଣ ଜୀବୀ (ଦେଖ)
Tṛuṇa jībī (See)

ତୃଣ ମଣି—ସଂ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ସବୁଜ ବର୍ଣ୍ଣ ମଣି—
Tṛuṇa maṇi A gem; amber.

ତୃଣ ମତ୍କୁଣ—ସଂ. ବି—ପ୍ରତିଭୂ; ଯାମିନ—
Tṛuṇa matkuṇa A bail or surety.
[ଦ୍ର—ସମ୍ଭବତଃ ଏ ଶବ୍ଦ ତୃଣମତ୍କୁଣ ଶବ୍ଦର ଭ୍ରାନ୍ତ ପାଠ ବୋଲି ଅଗ୍ରହଣୀୟ ଅପ୍ଟେ କହନ୍ତି ।]

ତୃଣମୟ—ସଂ. ବିଣ. (ତୃଣ+ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟାର୍ଥେ ମୟ)—
Tṛuṇamaya ୧ । ତୃଣରଚିତ; ତୃଣଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ—
1. Made of grass.
୨ । ଘାସପୂର୍ଣ୍ଣ; ତୃଣପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Full of grass.
୩ । ତୃଣ ବହୁଳ—3. Overgrown with grass.

ତୃଣରାଜ—ସଂ. ବି.—୧ । ତାଳଗଛ—
Tṛuṇarāja 1. The palm tree.
୨ । ନଡ଼ିଆଗଛ—2. Cocoanut tree.
୩ । ତୃଣଦ୍ରୁମ—3. Trees having some qualities of grass (e. g bamboo; palm etc).
୪ । ଆଖୁ—4. Sugarcane (Apte).
୫ । ଖଜୁରି (ଶ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Date palm.

ତୃଣ ଶଯ୍ୟା—ସଂ. ବି—୧ । ତୃଣରଚିତ ଆସନ; ଘାସ ବା କୁଟାରେ
Tṛuṇa śajyā ତିଆରି ହେବା ବିଛଣା—1. A bed of grass or straw.
୨ । ଚଟେଇ; ମସିଣା—2. A mat of reeds.

ତୃଣଶୀତ—ସଂ ବି—୧ । ସୁଗନ୍ଧ ତୃଣ—
Tṛuṇaśīta 1. A kind of scented grass.
୨ । ଜଳ ପିପ୍ପଳୀ (ଦେଖ)—2. Jaḷa pippaḷī (See)

ତୃଣ ଶୂନ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ଯେଉଁଠାରେ ଘାସ ନାହିଁ—
Tṛuṇa śūnya 1. Grassless.
(ତୃଣ ସ୍ଥାନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଟାଙ୍ଗି; ଟାଙ୍ଗି (ସ୍ଥାନ)—
2. Barren; hilly (ground)
ବି—୧ । ମଲ୍ଲୀଫୁଲ—1. The jasmine flower; Jasminum Zambac.
୨ । କେତକୀ ଫୁଲ—2. The screwpine flower; Pandanus Odoratissimus.

ତୃଣ ଷଟ୍ପଦ—ସଂ. ବି—ବିରୁଡ଼ି (ପ୍ରବୃଦ୍ଧିବାଦ)—
Tṛuṇa shatpada Wasp,

ତୃଣସ—ସଂ. ବିଣ. (ତୃଣ+ବାହୁଲ୍ୟାର୍ଥେ ସ; ତୁଳ. ଲୋମଶ)—
Tṛuṇasa ତୃଣ ମୟ (ଦେଖ)—Tṛuṇamaya (See)

ତୃଣସାରା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୃଣ+ସାର+ସ୍ତ୍ରୀ ଆ)—କଦଳୀଗଛ—
Tṛuṇasārā The plantain tree,

ତୃଣା—ସଂ. ବି—ତୃଣାବର୍ତ୍ତ (ଦେଖ)
Tṛuṇā Tṛuṇābartta (See)

ତୃଣାଗ୍ନି—ସଂ. ବି. (ମ. ଧ. ଲୋ; ତୃଣ+ଅଗ୍ନି)—୧ । ଘାସ କୁଟାଅଗ୍ନିର
Tṛuṇāgni ନିଆଁ—1; Fire kindled with grass or straw; hay-fire,
୨ । ଯେଉଁ ନିଆଁ ସହଜରେ ବା ଶୀଘ୍ର ଲିଭିଯାଏ—
2, Quickly extinguished fire.
୩ । ଅପରାଧୀ ବା ଦଣ୍ଡିତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହରେ ଘାସ, କୁଟା ଆଦି ଗୁଡ଼ାଇ ତହିଁରେ ନିଆଁ ଲଗାଇ ତାକୁ ପୋଡ଼ି ଦେବା ଦଣ୍ଡ—3. Burning of a criminal by entwining straw round his body and then setting it on fire (Apte).

ତୃଣାଙ୍କୁର—ଦେ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀତତ୍; ତୃଣ+ଅଙ୍କୁର)—ବାଲୁଙ୍ଗା ଧାନର
Tṛuṇāṅkura ଶୁଙ୍ଗ—The beard of wild paddy.
ବଣ୍ଟକ ଅଙ୍କ ଲୁଗ୍ଗର, ତୃଣାଙ୍କୁରେ ଭେଦ ହୋଇ
ଗଣ୍ଡକର ଦେହ ପରା ଏହୁ ସେ । ଉତ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତୃଣାଞ୍ଜନ—ସଂ. ବି. (ତୃଣ+ଅଞ୍ଜନ)—ଏଣ୍ଡୁଅ—
Tṛuṇāñjana Chameleon (Apte)

ତୃଣାଟବୀ—ସଂ. ବି.—(ମ. ଧ. ଲୋ; ତୃଣ+ଅଟବୀ) ଯେଉଁ ଜଙ୍ଗଲରେ
Tṛuṇāṭabī ଖୁବ୍ ଘାସ ବଢ଼ିଥାଏ—A forest or prairie abounding in grass.

ତୃଣାନ୍ନ—ସଂ. ବି. (ତୃଣ+ଅନ୍ନ)—ବାଲୁଙ୍ଗା ଧାନ—
Tṛuṇānna Rice growing wild (Apte).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ

ତୃଣାବର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବି.—(ନାମ)—୧ । କଂସର ଅନୁଚର ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ—
Truṇābartta 1. Name of a demon killed by Kṛushṇa

[ବି—ଏ କଂସର ଆଦେଶରେ ତୃଣ ଓ ଧୂଳିର ଘୂର୍ଣ୍ଣିବାୟୁର ରୂପ ଧାରଣ କରି କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଉଡ଼ାଇ ନେଇ ବଧ କରିବାକୁ ଆସିଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଶେଷରେ କୃଷ୍ଣଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିହତ ହୋଇଥିଲା ।]

ପୋତ୍ରୁ ସେ ତୃଣାବର୍ତ୍ତପଣ; ପୋତ୍ରୁ ପୂତନା ବକସୁର ।
ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୨ । ଘୂର୍ଣ୍ଣିବାୟୁ; ଖଣ୍ଡିଆବୁଢ଼ା—
2. A tornado; whirlwind

ତୃଣାବ୍ରତ—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. ତୃଣାବର୍ତ୍ତ)—ତୃଣାବର୍ତ୍ତ ୧ (ଦେଖ)
Truṇābrata Truṇā bartta 1 (See)

ତୃଣାମ୍ଳ—ସଂ. ବି. (ତୃଣ+ଅମ୍ଳ)—ଅମ୍ଳଲୋଣୀ; ଅମିଳିଛ ଶାଗ—
Truṇāmḷa Indian sorrel (pot herb).

ତୃଣାସନ—ସଂ. ବି.—(ମ. ପ. ଲୋ; ତୃଣ+ଆସନ)—୧ । ତୃଣ-ରଚିତ ଆସନ—1 A bed of straw or grass.
Truṇāsana

୨ । ଚଟେଇ; ସପ ମସିଣା; ମୁନ୍ଦୁରୀ; ପଟୁଡ଼ି; ହେଁସ—
2 A reed mat.

ତୃଣୀକୃତ—ସଂ. ବିଣ. (ତୃଣ+ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବେ. ଚ୍ୱି+କୃତ)—
Truṇīkṛuta ୧ । ଯାହାକୁ ତୃଣବତ୍ ଘୃଣା ଜ୍ଞାନ କରାଯାଇ ଥାଏ—
(ତୃଣୀକରଣ—ବି) 1. Treated with contempt.

୨ । ଯାହାକୁ ଅନ୍ୟ କେହି ଘୋଡ଼ାଇ ପକାଏ—
2. Eclipsed; obscured.

ତୃଣେନ୍ଦ୍ର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ବା ୭ମୀ ତତ୍; ତୃଣ+ଇନ୍ଦ୍ର)—
Truṇendra ତାଳଗଛ—Palmyra tree.

ତୃଣୋଲ୍କା—ସଂ. ବି.—ତୃଣଜାତ ଉଲ୍କା; ମ. ପ. ଲୋ.)—
Truṇolkā ୧ । ତୃଣାଗ୍ନିରୁ ସଂଭୂତ ଅଗ୍ନିକଣା—
1. Sparks from a hay-fire.

୨ । କୁଟାରେ ତିଆରି ହୁଲା; କାଠି ବଡ଼ଥ; କାଠି ଅଠା—
2. A firebrand or torch made of straw.

ତୃଣୌକଃ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ତୃଣ=ତୃଣ ନିର୍ମିତ+ଓକସ୍=ଗୃହ) କୁଡ଼ିଆଘର; ଛପର ଘର—
Truṇaukaḥ
(ତୃଣକୁଟୀର—ଅନ୍ୟରୂପ) A thatched hut; a hut of straw.

ତୃଣ୍ୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୃଣ+ସମୂହାର୍ଥେ ଯ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଘାସ ବା କୁଟା
Truṇyā ଗଦା—A heap of straw or hay; hay-stack

ତୃତିଆ—ଗ୍ରା. ବି. (ତୃତୀୟାର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ ଓ ଲେଖନ)—
Trutiā ତୃତୀୟା (ଦେଖ)—Trutiyā (See)

ତୃତୀୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ କ୍ଲୀ (ତ୍ରି+ପୂରଣାର୍ଥେ ତୀୟ)—
Trutiya ୧ । ଚତୁର୍ଥର ପୂର୍ବକ; ଦ୍ୱିତୀୟର ପରବର୍ତ୍ତୀ—1. Third.
(ତୃତୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ତ୍ରିଗୁଣିତ—3. Thrice the quantity of.

ତୃତୀୟ ହସରେଣୁ ଯେହୁ,
ତାହାକୁ ତ୍ରୁଟି ବୋଲି କହୁ—ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।

ଦେ. ବିଣ (ପଦ୍ୟ) ତିନି—Three.

ତୃତୀୟ ନିମେଷରେ କ୍ଷଣ
ପଞ୍ଚ କ୍ଷଣରେ କାଷ୍ଠା ପୁଣ—ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।

ତୃତୀୟକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତୃତୀୟ+ଭାବାର୍ଥେ. କ)—
Trutiyaka ତିନି ଦିନ ଅନ୍ତରରେ ଘଟୁଥିବା—Taking place every third day; tertian.

ବି—ପାଳି ଜ୍ୱର; ତିନି ଦିନରେ ଥରେ ହେଉଥିବା ଜ୍ୱର—
Tertian fever; intermittent fever.

ତୃତୀୟ ପନ୍ଥା—ସଂ. ବି—ଦୁଇ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପଥରୁ ଭିନ୍ନ ପଥ; ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର
Trutiya panthā ବାଟ—A third way; yet another way.

ତୃତୀୟ ପୁରୁଷ—ସଂ. ବି. (ବ୍ୟାକରଣ)—୧ । ଆମ୍ଭେ ଓ ତୁମ୍ଭେ ଛଡ଼ା
Trutiya purusha ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁବାଚକ ପଦ (ସେ, ତାହା)—1. Third person in grammsr (e. g. He, she, it).

୨ । ବାହାରର ଲୋକ; ନିଃସମ୍ପର୍କୀୟ ଲୋକ—
2. An outsider; disinterested person.

ତୃତୀୟ ପ୍ରକୃତି—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୃତୀୟା+ପ୍ରକୃତି)—
Trutiya prakruti କ୍ଲୀବ; ନପୁଂସକ—
(ତୃତୀୟ ପ୍ରକୃତିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) Neuter; impotent.

ତୃତୀୟ ଯୁଗ—ସଂ. ବି—ଦ୍ୱାପର ଯୁଗ—
Trutiya juga The tertiary age of the world according to the Hindus.

ତୃତୀୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତୃତୀୟ+ଆ)—୧ । ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ବା ଅମାବାସ୍ୟାର
Trutiyā ପରବର୍ତ୍ତୀ ତୃତୀୟ ତିଥି; ପକ୍ଷର ତୃତୀୟା ତିଥି—
1. The third day of the lunar fortnight.

[ବି—ମାସ ମଧ୍ୟରେ ଶୁକ୍ଳ ଓ କୃଷ୍ଣ ପକ୍ଷରେ ଦୁଇଟି ତୃତୀୟା ତିଥି ହୁଏ ।]

୨ । ତୃତୀୟା ବିଭକ୍ତି (ଦେଖ)
2. Trutiyā bibhakti (See)

୩ । ତୃତୀୟା ବିଭକ୍ତିର ପ୍ରତ୍ୟୟ—3. The termination of the instrumental case.

ତୃତୀୟାଂଶ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତୃତୀୟ+ଅଂଶ)—
Trutiyāmśa ଏକ ତୃତୀୟାଂଶ; କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ତିନି ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ—One third of any thing.

ତୃତୀୟାକୃତ—ସଂ. ବି—ତିନି ଓଡ଼ ଚଷା ଯାଇଥିବା (କ୍ଷେତ୍ର)—
Trutiyākruta Thrice ploughed field (Apte).

ତୃତୀୟା ତତ୍ପୁରୁଷ—ସଂ. (ବ୍ୟାକରଣ)—ଯେଉଁ ତତ୍ପୁରୁଷ
Trutiyā tat-purusha ସମାସରେ ୧ମ ଶବ୍ଦର ତୃତୀୟା ବିଭକ୍ତିର ଚିହ୍ନ ଲୋପ ହୋଇଥାଏ—(grammar) The ins-

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୖ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଲୃ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଝ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଔ	ଙ

trumental compound; a compound composed of words, the first component having the 3rd case termination which vanishes from the compound word.

ତୃତୀୟା ପ୍ରକୃତି—ସ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—କ୍ଲୀବ; ନପୁଂସକ—
Tṛutiyā prakṛuti Neuter; eunoch; genderless; sexless.

ସ. ବି.—୧ । (କର୍ମଧା) କ୍ଲୀବତ୍ୱ—1. Impotence.

୨ । କ୍ଲୀବ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. An eunoch; a hermaphrodite.

୩ । (ବ୍ୟାକରଣ) କ୍ଲୀବ ଲିଙ୍ଗ—
3. The neuter gender.

ତୃତୀୟା ବିଭକ୍ତି—ସ. (ବ୍ୟାକରଣ)—ଦ୍ୱାରା, କର୍ତ୍ତୃକ, ରେ ପ୍ରଭୃତି
Tṛutiyā bibhakti ଚିହ୍ନ ଯୁକ୍ତ କରଣକାରକର ବିଭକ୍ତି—
The third case of nouns; the instrumental case in grammar.

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ କରଣ କାରକରେ ତୃତୀୟା ବିଭକ୍ତି ହୁଏ; ତା ଛଡ଼ା ସଂସ୍କୃତର ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ବିଭିନ୍ନ ଅର୍ଥରେ ମଧ୍ୟ ତୃତୀୟା ବିଭକ୍ତି ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ତୃତୀୟାଶ୍ରମ—ସ. ବି—ବାନପ୍ରସ୍ଥାଶ୍ରମ (ଦେଖ)
Tṛutiyāsrama Bānaprasthāsrama (See)

ତୃଦ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଫଟାଇବା; ଚିରିବା—
Tṛud (root) 1. To cleave; to split.

୨ । ବଧ କରିବା; ବିନାଶ କରିବା—
2. To kill; to destroy.

୩ । ମୁକ୍ତ କରିବା—3. To set free.

୪ । ଆଦର ନ କରିବା—4. To disregard (Apte).

ତୃତୀୟୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ତୃତୀୟ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Tṛutiyi ୧ । ଏକ ତୃତୀୟାଂଶ ଧନ ପାଇବାର ଅଧିକାରୀ—
1. Entitled to a third portion of a property.

୨ । ତୃତୀୟ ସ୍ଥାନର ଅଧିକାରୀ—
2. Occupying the third rank (Apte.)

ତୃପ୍ (ଧାତୁ)—ସ.—୧ । ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେବା—
Tṛup (root) 1. To be satisfied.

୨ । ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା—2. To please; to gratify.

୩ । ଜ୍ୱଳି ଜଳାଇବା—
3. To kindle; to light up (Apte);

ତୃପତ୍—ସ. ବି (ତୃପ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅତ୍)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—
Tṛupat 1. The moon.

୨ । ଛତା—2. Umbrella.

ତୃପତ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ (ସ. ତୃପ୍ତ)—ତୃପ୍ତ (ଦେଖ)
Tṛupata Tṛupta (See)

(ତୃପୃତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ନିତି ଦେଖୁଥିଲେ ପ୍ରୀତି ବଢ଼ୁଥାଇ ତୃପତ
ତୃପତ ନୁହଇ ଚିତ୍ତ ଗୋ ମିତ—ବନମାଳୀ ସଙ୍ଗୀତ ।
ତୃପିତ ସ. ବି (ତୃପ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅତ)—ଚନ୍ଦ୍ର—The moon (Apte).

ତୃପତି – ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ବି (ସଂ. ତୃପ୍ତି)—ତୃପ୍ତି (ଦେଖ)
Tṛupati Tṛupti (See)

ବିଣ (ସ.ତୃପ୍ତ)-ତୃପ୍ତ—Satiated.

(ତୃପୃତି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅଚିନ୍ତ୍ୟ ଅର୍ଘ୍ୟଙ୍କୁ କରଇ ତୃପତି—
ତୃପତି କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।
ତୃପ୍ତି

ତୃପଲା—ସ. ବି—୧ । ଲତା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tṛupalā 1. Creeper.

୨ । ତ୍ରିଫଳା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)—
2. Triphalā (See)

ତୃପ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତୃପ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ସନ୍ତୁଷ୍ଟ;
Tṛupata ପରିତୁଷ୍ଟ—1. Satisfied; satiated; gratified; contented.
(ତୃପ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

୨ । ପ୍ରସନ୍ନ—2. Pleased; cheerful.

ତୃପ୍ତି—ସଂ. ବି (ତୃପ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—୧ । ସନ୍ତୋଷ; ପରିତୋଷ;
Tṛupti ଇଚ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବାରୁ ମନରେ ଜନ୍ମିବା ଆନନ୍ଦ—
1. Satisfaction; gratification; satiety; fulfilment of one's desire; contentment.

୨ । କ୍ଷୁଧାର ନିବୃତ୍ତି—3. Gratification of hunger; satiety.

୩ । ଆହ୍ଲାଦ—3. Gladness.

୪ । ତୃଷ୍ଣା ନିବୃତ୍ତି—4. Satiation of thirst.

୫ । ପ୍ରସନ୍ନତା—5. Pleasure; cheerfulness.

ତୃପ୍ର—ସଂ. ବି (ତୃପ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ର)—୧ । ପୁରୋଡ଼ାଶ—
Tṛupra 1. A sacrificial cake.

୨ । ଘୃତ; ଘିଅ—2. Ghee; clarified butter.

୩ । ଦୁଃଖ—3. Sorrow; suffering.

(ତୃପ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ତୃପ୍ତ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
Gratifying.

ତୃଷ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ତୃଷାର୍ତ୍ତ ହେବା—
Tṛush (root) 1. To be thirsty; to thirst.

୨ । ଲାଳାୟିତ ହେବା—
2. To hanker after; to wish eagerly.

୩ । ଇଚ୍ଛା କରିବା—3. To wish.

୪ । ଲୋଭ କରିବା—
4. To covet; to be greedy (Apte).

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାରେ ଦ୍ୱିତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ଚନ୍ଦ୍ର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଖାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଖାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଜୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଜଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ତୃଷା—ସଂ. ବି (ତୃଷ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ପିପାସା; ତୃଷ୍ଣା; ଶୋଷ—1 Thirst.
Tṛushā
୨ । ପ୍ରବଳ ଇଚ୍ଛା; ଆକାଂକ୍ଷା—2. Strong desire.
୩ । ଲୋଭ—3. Avarice; covetuousness.
୪ । ବଳୟର (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. A kind of bracelet.

ତୃଷା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶୋଷ କରିବା; ପିପାସୁ ହେବା; ଶୋଷେଇବା
Tṛushā karibā The feeling of thirst; being thirsty.
তিষ্কা পাওআ प्यास लगना

ତୃଷାତୁର—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ବା ୩ୟା ତତ୍; ତୃଷା+ଆତୁର)—
Tṛushātura ତୃଷାହେତୁ ଆତୁର; ତୃଷାର୍ତ୍ତ—Thirsty.
(ତୃଷାତୁରା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ତୃଷାତୁରତା—ବି)

ତୃଷା ଦେଖା(ଖେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ତୃଷା କରିବା (ଦେଖ)
Tṛushā dekhā(khe)ibā Tṛushā karibā (See).

ତୃଷାନ୍ୱିତ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ତୃତୀୟା ତତ୍; ତୃଷା ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୱିତ)—
Tṛushānwita ୧ । ତୃଷାର୍ତ୍ତ—1. Thirsty.
(ତୃଷାନ୍ୱିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଲୁବ୍ଧ—2. Covetuous; greedy of gain.
୩ । ଇଚ୍ଛୁକ; ଲାଳାୟିତ—
3. Desirous; hankering.

ତୃଷାବାନ୍—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ତୃଷା+ବତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଯାହାକୁ ଶୋଷ
Trushāban କରୁଥାଏ; ଶୋଷୀ—Thirsty.
(ତୃଷାବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତୃଷାଭୂ—ସଂ. ବି—ପେଟ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଜୀବ ପିଇଥିବା ପାଣି
Tṛushābhū ମୂତ୍ରାଶୟକୁ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଜମା ରହେ—
(ତୃଷା ସ୍ଥାନ—ଅନ୍ୟରୂପ) The bladder; that part of the belly where the water which an animal drinks, accumulates before passing into the kidney.

ତୃଷାର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (୩ୟା ତତ୍; ତୃଷା+ଆର୍ତ୍ତ)—
Tṛushārtta ଶୋଷ ଦ୍ୱାରା ଜର୍ଜରିତ; ପିପାସା ଦ୍ୱାରା କାତର—
(ତୃଷାର୍ତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Very thirsty; pained with thirst.

ତୃଷାର୍ତ୍ତି(ର୍ଥି)—ଗ୍ରା. ବଣ (ସଂ ତୃଷାର୍ତ୍ତ)—ତୃଷାର୍ତ୍ତ (ଦେଖ)
Tṛushārtti(rthi) Tṛushārtta (See).

ତୃଷାଳୁ—ସଂ. ବଣ (ତୃଷା+ଆଳୁ; ତୁଳ. ନଦ୍ରାଳୁ)—
Trushālu ତୃଷିତ; ପିପାସିତ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Thirsty.

ତୃଷିତ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ତୃଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—ତୃଷାନ୍ୱିତ (ଦେଖ)
Tṛushita Tṛushānwita (See).
(ତୃଷିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତୃଷ୍ଣା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୃଷ ଧାତୁ+ଭାବ. ଣ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Tṛushṇā ୧ । ଶୋଷ; ତୃଷା; ପିପାସା—1. Thirst.
୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରବଳ ଇଚ୍ଛା; ଲାଳସା—
2. Inordinate desire or longing after a thing.
୩ । ଲୋଭ—3. Covetousness; greed.
[ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ କେତେକ ଶବ୍ଦ ପରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା—ଧନତୃଷ୍ଣା; ବିଷୟତୃଷ୍ଣା; ମୃଗତୃଷ୍ଣା ଇତ୍ୟାଦି ।]

ତୃଷ୍ଣା କ୍ଷୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୃଷ୍ଣା+କ୍ଷୟ)—
Tṛushṇā kshaya ତୃଷ୍ଣା ନିବୃତ୍ତି (ଦେଖ)
Tṛushṇā nibṛutti (See)

ତୃଷ୍ଣା ଦୂର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପିପାସା ବା ତୃଷ୍ଣା ନିବୃତ୍ତି କରିବା—
Tṛushṇā dūra karibā To quench one's thirst.
তৃষ্ণা দূর করা प्यास दूर करना

ତୃଷ୍ଣା ନିବୃତ୍ତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୃଷ୍ଣା+ନିବୃତ୍ତି)—
Tṛushṇā nibṛutti ୧ । ପିପାସାର ଉପଶମ ବା ତୃପ୍ତି—
1 Satiety of thirst; quenching of thirst.
୨ । ବାସନା କ୍ଷୟ; ବୈରାଗ୍ୟ; ସାଂସାରିକ ବିଷୟ ପ୍ରତି ଆସକ୍ତିର ଅଭାବ—
3. Renunciation of worldly desires.
୩ । ତୃପ୍ତି—2. Contentment.
୪ । ମନର ଶାନ୍ତି—4. Tranquility of mind.

ତୃଷ୍ଣାନ୍ୱିତ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (୩ୟା ତତ୍; ତୃଷ୍ଣା+ଅନ୍ୱିତ)—ତୃଷିତ—
Tṛushṇānwita Thirsty.
(ତୃଷ୍ଣାନ୍ୱିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତୃଷ୍ଣାର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ.(୩ୟା ତତ୍; ତୃଷ୍ଣା+ଆର୍ତ୍ତ)—ତୃଷ୍ଣାନ୍ୱିତ (ଦେଖ)
Tṛushṇārtta Tṛushṇānwita (See)
(ତୃଷ୍ଣାର୍ତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତୃଷ୍ଣାଳୁ—ସଂ. ବଣ. (ତୃଷ୍ଣା+ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ ଆଳୁ; ତୁଳ. ଦୟାଳୁ)—
Tṛushṇālu ପିପାସାର୍ତ୍ତ—Thirsty.

ତୃଷ୍ୟ—ସଂ ବଣ. (ତୃଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ଲୋଭନୀୟ; ବାଞ୍ଛନୀୟ—
Tṛushya Desirable; sought after.
ବି—(ତୃଷ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଯ)—୧ । ଲୋଭ—
1. Avarice; greed.
୨ । ଶୋଷ—2. Thirst (Apte).

ତେ—ପ୍ରାଦେ. (ପ୍ରତ୍ୟୟ) (ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାର ବ୍ୟବହାରରୁ ବାଲେଶ୍ୱର
Te ମେଦିନୀପୁର ଆଦି ଅଞ୍ଚଳରେ ବ୍ୟବହୃତ, ଅସମାପିକା କ୍ରିୟା ସଙ୍ଗେ ଲାଗେ)—
তে
नेको ୧ । ନିମିତ୍ତ ବା ହେତୁ ଅର୍ଥକ ବିଭକ୍ତି—
1. An ending attached to the present participle of verbs to denote (for).

୧	ଅ	ତ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ଅନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଅ	ଉଅ	ଓ
୨	ଆ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	[illegible]	ଯ	ଷ	[illegible]	ଇଅ	ଓ	ଦ

କାହେ ଲୋକେ ଭାଇ [illegible]

[illegible] —ଜଗନ୍ନାଥ, ଭଗବତ ।

[ଦ୍ର—ଏହା ମଧ୍ୟ ବୈଷ୍ଣବ ଯୁଗର କବିତାରେ ଓ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଭାଗବତରେ ଦେଖାଯାଏ ।]

ତେଇଁ—ଗ୍ରା. ଅ—ତହିଁ (ଦେଖ)
Teiñ Tahiñ (See
(ତେହିଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତେଇଁକି—ଗ୍ରା. ଅ—ତହିଁକି (ଦେଖ)
Teiñki Tahiñki (See)
(ତେହିଁକି—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ତାଙ୍କୁ ଖୋଜିବାକୁ ମୁଁ ଗ୍ରାମରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲି, ତେଇଁକି ସେ ଗ୍ରାମରେ ନାହାନ୍ତି)

ତେଇଶ(ଶି)—ଦେ. (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ) (ସଂ. ତ୍ରୟୋବିଂଶ;
Teisa(si) ପ୍ରା. ତେବୀସ; ତେଇସ) ବି—୨୩ ସଂଖ୍ୟା—
তেইশ The number 23; twentythree.
तेइस
তেইশে ବିଣ—୧ । ୨୩ ସଂଖ୍ୟକ—1. Numbering twenty three.
तेइसवाँ
୨ । ତ୍ରୟୋବିଂଶ— 2. Twentythird.

ତେଇଶ ଦୁଇଶ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଦୁଇଶ ତେଇଶ—
Teisā duisa 223; Two hundred and twenty three.
(ତେଇଶ ଦୁଇଶହ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତେଇଶ ଶଏ(ହେ)—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଏକଶ ତେଇଶ—
Teisā sae(he) 123; One hundred and twenty three.

ତେଉଆରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରିବେଦୀ)—ପଶ୍ଚିମା ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଉପାଧି
Teuāri ବିଶେଷ—Tewari; a family title of up-
তেওয়ারী country Brāhmaṇa.
तिवारी [ଦ୍ର—ଏହା ଉତ୍କଳର ତ୍ରିପାଠୀ ବା ତିୱାରୀ ଉପାଧି ପରି ।]

ତେଉ(ହୁ)ଡ଼ି—ଦେ. ବି—ତିଉଡ଼ି (ଦେଖ)
Teu(hu)rdi Tiurdi (See)

ତେଏଷଠି—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ତେଷଠି (ଦେଖ)
Te-eshaṭhi Teshaṭhi (See)

ତେଓଡ଼—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତ୍ରୟୋଦଶ)—ତେଢ଼ା (ଦେଖ)
Teorda (rdā) Terdha (See)
तिकार, ताखा ବି—କ୍ଷେତର ତୃତୀୟ ଥର ଚଷ—
Third time of ploughing of a field.

ତେଁଟୁ—ଗ୍ରାଦେ. (ଲରଥ) ବି—ତଣ୍ଟି; ଗଳା—
Teñtu Throat.

ତେଁତର—ଗ୍ରାଦେ. (କନ୍ଧ)—ବି—ତେନ୍ତୁଳି—
Teñtara Tamarind.

ତେକଚ୍ଛି ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରିକଚ୍ଛ)—ତିକଚ୍ଛ; ଲୁଗାର ତିନୋଟି କାନ୍ଥ
Tekachchhi ଖୋସି ଲୁଗା ପିନ୍ଧିବାର ଢଙ୍ଗ—Wearing
তেকোঁচা of cloth with three of the corners
तिकछी tucked up

ତେକାଣ୍ଡ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରିକାଣ୍ଡ)—ତିନି ମୁନ ଥିବା ଅସ୍ତ୍ର; ତେଣ୍ଟା;
Tekāṇḍa ତ୍ରିଶୂଳ—A three pronged harpoon; trident.
তেফড়কা

ତେଘାଟି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରି ଓ ଘାଟ)—ତିନି ଘାଟ ଯୁକ୍ତ ପର୍ବତ ବା
Te-ghāṭi ଜଳାଶୟ ଥିବା ସ୍ଥାନ—A hill or place having
তেঘাটা three mountain passes.

ତେଣୁ ତୁଳାଇଲେ ତେଘାଟି ଥରନ୍ତେ
ଏଣେ ଅଣଠାଅ ବାଉ ବାଉ କଲେ—ଅଭିମନ୍ୟୁ, [illegible] ।

ବିଣ— ତିନିଘାଟଥିବା; ତିନି ଘାଟବିଶିଷ୍ଟ (ଜଳାଶୟ)—
(a tank) Having three wharves or bathing places.

ତେଙ୍ଗଡ଼ା—ଦେ. ବି (ସଂ. ତ୍ର୍ୟଙ୍ଗ=ଶିକା)—
Tengarḍā ୧ । ହାଣ୍ଡି ଆଦି ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ଦୁଇ କାନ୍ଥର
কোলঙ্গা; তেকাটা କଣରେ ଖଣ୍ଡିଏ କାଠି ମାରି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା
ताखा ଶିକୋଣାକାର ସ୍ଥାନ—1. A bracket
(ତେଙ୍ଗେଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ) made by driving a stick into the corner of 2 walls to put cooking pots on it.

୨ । ରନ୍ଧନଶାଳାରେ ହାଣ୍ଡି ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ମଲା କରି ଯାଇଥିବା ପିଣ୍ଡି—2. A platform with grooves made on it to put the round bottomed cooking pots on them.

୩ । ଝର ଝମ୍ପା (ଦେଖ)
3. Jhara jhampā (See) (Haines)

ତେଙ୍ଗୁଡ଼ିବା—ଦେ.କ୍ରି. (ସଂ. ତ୍ର୍ୟଙ୍ଗ)—ଥରେ ପାକରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ
Tenguṛdibā ଥିବା ପାତ୍ରପାତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଧୁଆଧୋଇ କରି ପୁଣି ପାକ
ତେଙ୍ଗଡ଼ିବା } ଅନ୍ୟରୂପ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ସେଗୁଡ଼ିକ
ତେଙ୍ଗଡ଼ା ତେଙ୍ଗୁଡ଼ି କରିବା ହାଣ୍ଡିଶାଳ ଘରର ତେଙ୍ଗଡ଼ାରେ
ତେଙ୍ଗେଡ଼ିବା ସଜ୍ଜିତ କରି ରଖିବା—To arrange the empty pots in the niches in order after washing them when they are emptied of their contents.

ତେଜ୍ ଆମ ଗରମୀ—ଦେ. ବି—କୋଠା ଗରମ ହେବା; ପେଟ ଭିତରେ
Tej āma garamī ଗରମ ହେବା ରୋଗ (ଯହିଁ ଯୋଗୁଁ କାଳ-ରକ୍ତ ଝାଡ଼ା ହୁଏ)—Heat in the abdomen resulting in dysentery.

ତେଜ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତେଜସ୍)—୧ । କାନ୍ତି; ଦୀପ୍ତି; ଶୋଭା—
Teja 1 Glamour; radiance
তেজ ବଦନରେ କ ତେଜ ବହୁତ ପସରଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ ।
तेज ୨ । ପରାକ୍ରମ; ପ୍ରତାପ—2. Might; prowess.
୩ । ରାଗ—3. Anger, wrath.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଏ ପୁସ୍ତକରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଓ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ପୁସ୍ତକରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ରେ ଦେଖିବେ, 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧ୍ୟ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୪ । ଉତ୍ତେଜନ— 4. Irritation; excitement.

ଇତ୍ୟାଦି ଅର୍ଥରେ [illegible] ତେଜ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।
ଭକ୍ତ, ତେଜସ୍ୱୀ ।

୫ । ଶକ୍ତି; ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତି; ସକ୍ରିୟତା—
5. Energy; spirit; activity.

୬ । ଦାଉ; ଜୋର—6. Force; brunt.

୭ । କଥା ଉପରେ ଦିଆଯିବା ଜୋର—
7. Stress; emphasis.

ତେଜ ବି. ବି. (ଫା. ତେଜ୍)—୧ । ତୀକ୍ଷ୍ଣ; ତୀବ୍ରତା—
ତେଜ 1. Sharpness; keenness; acuteness.
तेज, तेजो ୨ । ଅସହ୍ୟତା—2. Unbearableness.
୩ । ତେଜୀ (ଦେଖ)—3. Teji (See).
୪ । ଶୀଘ୍ରଗାମିତା; ବେଗ—
4. Swiftness of motion; velocity.

ତେ. ବିଣ. (ଫା. ତେଜ୍)—
୧ । ଦୁର୍ମୂଲ୍ୟ; ମହର୍ଘ; ମହଙ୍ଗା (ବସ୍ତୁ)—
1. Dear (in price); of high price.
(ଯଥା—ଏଥର ବଜାର ଭାଉ ତେଜ ହୋଇଅଛି ।)
୨ । ତୀକ୍ଷ୍ଣ; ଧାରୁଆ—2. Sharp-edged.
୩ । ଶୀଘ୍ରଗାମୀ; ବେଗବାନ୍—
3. Fleet of foot; swift.
୪ । କଡ଼ା; କଡ଼ୁଆ; ରାଗ—4. Pungent; acrid.
୫ । ଉଗ୍ର; ପ୍ରଚଣ୍ଡ—5. Acute; violent.

ତେ. ବିଣ—୧ । ବୁଦ୍ଧିଆ—1 Intelligent; of sharp intellect.
୨ । ଆଶୁ ଫଳପ୍ରଦ—2. Instantaneous in effect.
୩ । ଚପଳ; ଚଞ୍ଚଳ; ଅସ୍ଥିର—3. Restless; fickle-minded.
୪ । କଡ଼ା ମିଜାଜ—4. Of irritable temper.

ତେଜ ଶବ୍ଦର ଯୋଗ ରୂପ, ମାଉସୁଲର ଏକଲ ତଳ କ ଶବ୍ଦ—ଚଳ ।

ତେଜଃ—ସଂ. ବି. (ତେଜସ୍ ଶବ୍ଦ, ତିଜ୍ ଧାତୁ=ତୀକ୍ଷ୍ଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅସ୍)—୧ । ଉତ୍ତାପ—1. Heat.
Tejah
୨ । ଦୀପ୍ତି; ଜ୍ୟୋତି; ଆଭା; ଚମକ—2. Glamour; lustre; glow; glare; splendour; brilliance.
୩ । ଆଲୋକ—3. Light.
୪ । ଘୋଡ଼ାର ବେଗ—4. Velocity; swiftness; the speed of a horse.
୫ । ଦାଉ; ପ୍ରତାପ; ପ୍ରଭାବ—5. Spirit; ardour; energy; vigour.
୬ । ଜୋର; ବଳ; ଶକ୍ତି; ପରାକ୍ରମ
6. Might; force; strength; brunt; power.

୭ । ରେତଃ; ଶୁକ୍ର; ବୀର୍ଯ୍ୟ—
7. Semen; semen seed; semen virile.
୮ । ସତ୍ତ୍ୱ; ପୌରୁଷ; ପୁରୁଷପଣିଆ—
8. Virility; vitality.
୯ । ଘୃତ—9. Ghee.
୧୦ । ଦର୍ପ; ଅହଙ୍କାର; ଉଦ୍ଧତ ପଣ—
10. Haughtiness; arrogance.
୧୧ । ପିତ୍ତ—11. Bile.
୧୨ । ସୁବର୍ଣ୍ଣାଦି ଧାତୁ—12. Metal (e.g. gold, silver)
୧୩ । ବ୍ରହ୍ମ—13. Brahma or the prime Essence of the universe.
୧୪ । ମଗଜ; ମଜ୍ଜା—14. Brain; marrow.
୧୫ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ସାର ଭାଗ—15. Essence; pith; quintessence.
୧୬ । ସୁନା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—16. Gold.
୧୭ । ମଖନ; ଲହୁଣି; (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—17. Butter.
୧୮ । (ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ର) ସତ୍ତ୍ୱ ଗୁଣରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଲିଙ୍ଗଶରୀର —
18. (Hindu philosophy) The material body born of the Śatwa element of nature.
୧୯ । ପଞ୍ଚ ମହାଭୂତରୁ ଏକତମ; ଅଗ୍ନି—19. Fire, one of the 5 elements of nature according to the Hindu philosophy.

[ଦ୍ର—ଏଥିର ଗୁଣ-ଶବ୍ଦ, ସ୍ପର୍ଶ ଓ ରୂପ; ଏଥିରୁ ତାପ ଓ ଆଲୋକ ବାହାରେ ।]

୨୦ । ମନୁଷ୍ୟ ଦେହରେ ପ୍ରକାଶିତ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା ବା ଆଭା—
23. The bright appearance of the human. body (Apte).
୨୧ । ବୀରତା; ସାହସ—21. Courage; valour (Apte).
୨୨ । ବୀରତ୍ୱସୂଚକ ପ୍ରଭା—
22. Martial or heroic lustre (Apte).
୨୩ । ବୀରୋଚିତ ପ୍ରଭାବଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି—
23. One possessed of heroic lustre (Apte).
୨୪ । ଚରିତ୍ର ବଳ (ଯାହା ଅପମାନ ବା ମନ୍ଦ ବ୍ୟବହାର ସହ୍ୟ କରି ପାରେ ନାହିଁ)—24. The strength of character which does not brook insult or ill treatment (Apte).
୨୫ । ଗୌରବ; ମହତ୍ତ୍ୱ—
25. Majesty; dignity (Apte).
୨୬ । ଚକ୍ଷୁର ପ୍ରଭା ବା ନିର୍ମଳତା—
26. Clearness of the eyes (Apte).

୧	ଲ	ଜ	ଋ,ଌ ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଙ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଂ	ଉଂଅ	ଢ
୨	ଋ	ଭ	ରୁ ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ୍ର

୨୭ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ବସ୍ତୁ—
27. A shining or luminous body (Apte).

୨୮ । ପ୍ରଚଣ୍ଡତା; ଉଗ୍ରତା—28. Violence; fierceness; ferocity (Apte).

୨୯ । ଅଧୀରତା—29. Impatience (Apte).

୩୦ । ପ୍ରତୀକ୍ଷ୍ଣତା; ତୀକ୍ଷ୍ଣତା—
30. Smartness; acuteness; keenness.

୩୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ (ଗାଙ୍ଗୁଲି)—31 The sun.

ତେଜ କଲମ—ଦେ. ବି—ତେଜୀ କଲମ (ଦେଖ)
Teja kalama — Teji kalama (See)

ତେଜ କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ରାଗ ଦେଖାଇବା—
Teja kārdhiba — 1. To give vent to one's anger.
ତେଜ ବାହିର କରା
तेज निकालना, तमकना
[ତେଜ ଦେଖା (ଲେ ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)]
୨ । ପ୍ରଭାବ ଦେଖାଇବା—2. To show one's mettle or spirit or energy.
୩ । ଗର୍ବ ଦେଖାଇବା—3. To show haughtiness.
୪ । ବାହାଦୁରି କରିବା—4. To arrogate; to brag.

ତେଜ ଚକ୍ର—ଦେ ବି. (ସ. ତେଜଃ+ଚକ୍ର)—୧ । ତେଜସମୂହ; ତେଜୋରାଶି—1. A mass of lustre.
Teja chakra
୨ । ତେଜୋମୟ ଚକ୍ର—2. Luminous wheel.

ଶୋଭେ କେ କହେବ ପଟଳ
ବଦନରେ ତେଜଚକ୍ର ସମ୍ଭବ । ଉପ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତେଜଣା—ଦେ. ବି. (ସ. ତେଜନ)—୧ । ତୀକ୍ଷ୍ଣୀକରଣ; ପଜାଇବା—
Tejaṇā — 1. Act of whetting; sharpening.
୨ । ଜଳୁଥିବା ପ୍ରଦୀପର ବଳତାକୁ ତେଜିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଶଲାକା ବା କାଠି—2. A pick used to trim or push up the wick of a burning oil lamp; a trimmer.
୩ । ଦୀପକୁ ତେଜିବା—3. The trimming of the wick of a lamp; the act of pushing up the wick of a burning lamp.

ତେଜନ—ସ. ବି. (ତିଜ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ତୀକ୍ଷ୍ଣୀକରଣ—
Tejana — 1. Sharpening.
୨ । ଦୀପ୍ତିକରଣ—2. Illuminating.
୩ । (+କର୍ମ ଅନଟ୍)—ବାଉଁଶ—3. Bamboo.
୪ । ମୁଞ୍ଜତୃଣ; ମୁଞ୍ଜଘାସ; କାଣ୍ଡଶର—
4. The Muñja grass.
(ତେଜନକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୫ । ଶରତୃଣ—5 The sara reed.

ତେଜନୀ—ସ. ବି—୧ । ତେଜୋବତୀ (ଦେଖ)
Tejani — 1. Tejobatī (See)
୨ । ଚବ୍ୟ; ଗୁଳଚାଠ—2. Piper Chaba.

ସ. ବିଶ—ମୂର୍ଖ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Illiterate

ତେଜ ପତ୍ର—ସ. ବି. (ସ. ତ୍ୱକ୍‌ପତ୍ର)—ନାତିଦୀର୍ଘ ଚିରଶ୍ୟାମଳ ତରୁବିଶେଷର ସୁବାସିତ ପତ୍ର—The scented leaves of cassia cinnamon; Tolia Malabathy; Cinnamonium Obtusifolium (Kirtikar.)
Teja patra
ସଂ. ତ୍ୱଗ୍, ବରାଙ୍ଗ, ତ୍ରମେଷ୍ଟ, ବହୁଳ, ରୁଚ, ଉତ୍କଟ, ଚୈଳ, ସୁରଭିବଲ୍କଲ, ସୁଗନ୍ଧ, ଗନ୍ଧଜାତ, ମୁଖଶୋଧନ, ସିଂହଳ, ସୁରସ, କାମବଲ୍ଲଭ, ବନ୍ଧୁଗନ୍ଧ, ପତ୍ର, ପତ୍ରକ, ଚୈତ୍ର, ବନପ୍ରିୟ, ଲଟପର୍ଣ୍ଣ, ଗନ୍ଧବଲ୍କଲ, ବର, ଚୋଚ, ରାମବଲ୍ଲଭ, ତ୍ୱକ୍‌ପତ୍ର, ପାକରଞ୍ଜନ, ତମାଳପତ୍ର, ତ୍ୱକ୍
তেজপাতা; তেজপাত
तेजपत्ता, तेजपात
ମ ଓ ଗୁ. ତମାଳପତ୍ର
ତେ. ଆକୁପତ୍ରୀ
ଫା. ସାଦଜସ୍
ଆ. ସାଜାଜ୍
[ଦ୍ର—ଦାରୁଚିନି ବା ଡାଲଚିନି ଗଛକୁ ମଧ୍ୟ ସଂସ୍କୃତରେ ତ୍ୱକ୍‌ପତ୍ର ବା ତ୍ୱଚ ବୋଲାଯାଏ । ଡାଲଚିନି ଗଛର ପତ୍ର ମଧ୍ୟ ବାସନାଯୁକ୍ତ, କିନ୍ତୁ ତେଜପତ୍ର ଗଛ ଓ ଡାଲଚିନି ଗଛ ପୃଥକ୍ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା କାଶ, ଆମ, କଣ୍ଡୁ, ଅରୁଚି କୃମି, ପୀନସଆଦି ରୋଗ ପକ୍ଷରେ ଉପକାରୀ ଓ ଧାତୁବର୍ଦ୍ଧକ ଓ ବଳକାରକ । ଏହାର ମଞ୍ଜିରୁ ଗଛ ଉଠାଇ ଗଛ ୫ ବର୍ଷର ହେଲେ ଲୋକେ ନେଇ କଅଁଳରେ ପୋତନ୍ତି । ଏ ଗଛକୁ ଖରାରୁ ବଞ୍ଚାଇବା ପାଇଁ ଉପରେ ଛାମୁଣି କରାଯାଏ ଓ ୨ ବର୍ଷ ପରେ ଏଥିରୁ ପତ୍ର ଓ ସାନ ସାନ ଡାଳ ଛିଣ୍ଡାଇ ଶୁଖାଇ ଦିଆଯାଏ । ପ୍ରତିବର୍ଷ ଆଶ୍ୱିନଠାରୁ ମାର୍ଗଶିର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏଥିର ପତ୍ର ଛିଣ୍ଡାଯାଏ । ପ୍ରତି ଗଛରୁ ବର୍ଷକେ ୧୦।୧୫ ସେର ପତ୍ର ବାହାରେ । ଏ ଗଛ ପୂର୍ବ ହିମାଳୟ, ଖାସିଆ ପାହାଡ଼, ତ୍ରିପୁରାଆଦି ପୂର୍ବଭାରତୀୟ ଅଞ୍ଚଳର ନାତିଦୀର୍ଘ ଚିରହରିତ ବୃକ୍ଷ ଅଟେ । ଏ ପତ୍ର ଔଷଧରେ ଓ ତରକାରୀରେ ମସଲାରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ତେଜବତୀ—ଦେ. ବି—ତେଜୋବତୀ (ଦେଖ)
Tejabatī — Tejobatī (See)

ତେଜବନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତେଜୋବତ୍)—ତେଜୋବାନ୍ (ଦେଖ)
Tejabanta — Tejobān (See)
तेजवन्त
(ତେଜଧାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ସୁନ୍ଦର ସ୍ୱର ତେଜବନ୍ତ
ସକଳ ସୁବିଦ୍ୟା ପଣ୍ଡିତ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
[ଦ୍ର—ସଂ. ବତୁପ୍ ଓ ମତୁପ୍ ପ୍ରତ୍ୟୟ ନିଷ୍ପନ୍ନ ପଦମାନ ଯଥାକ୍ରମେ ଓଡ଼ିଆରେ ପୁଂ. ବନ୍ତ (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟାଦିରେ ବନ୍ତା) ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ବନ୍ତୀ ଏବଂ ପୁଂ. ମନ୍ତ, (ପ୍ରାଚୀନ—ମନ୍ତା) ଓ ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗରେ ମନ୍ତୀ ହୋଇ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ତେଜବର—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ଭୁଲ. ବି. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ)—ଯେ ତୃତୀୟ ଥର ବିବାହ କରିଅଛି—
Tejabara — A person who has married three times in succession.

ଏଥିରେ ଶବ୍ଦ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ୧ ଅଙ୍କ ଅକ୍ଷର ଓ ୨ ଅଙ୍କ ଅକ୍ଷର ଓ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ରକ୍ଷା କରାଯାଇଛି । ଅତଏବ ୧ ଓ ୨ ଅଙ୍କ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ... ଏହି ଶବ୍ଦ ତାଲିକାରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ... ଶବ୍ଦ ... ହେବ । ଯଥା—
'...' ନ ମିଳିଲେ '...' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ '...' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କୃତ' ଦେଖିବେ

ଶଙ୍କା ଥିବ କେହିଁ ହେଉଁ ବରର ବନ୍ଧୁର ହୋଇ ତରୁଣ ପଣ୍ଡିତ,
କହ ଅବେତ୍ ସେହି ନୋହିବ ଓ ତେଜବର ବନ୍ଧୁର ଥିଲା ।
ଫକୀରମୋହନ, ରାମାୟଣ ।

ତେଜମୟ—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ସଂ. ତେଜୋମୟ)—ତେଜୋମୟ (ଦେଖ)
Tejamaya — Tejomaya (See)

ତୁହି ନାଥର ତେଜମୟ
ପ୍ରକାଶ ... ଗ୍ରନ୍ଥ । ... ।

ତେଜ(ଜା)ରତ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତିଜାରତ୍)—ତିଜାରତ (ଦେଖ)
Teja(jā)rāt — Tijārata (See)

ତେଜ(ଜା)ରତି—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଅ. ତିଜାରତି)—
Teja(ja)rāti — ତିଜାରତି (ଦେଖ)
(ତେଜାରତି—ଅନ୍ୟରୂପ) Tijārati (See)

ତେଜ(ଜୁ)ରି—ବୈଦେ. ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ଇଂ. ଟ୍ରେଜରି)—
Teja(ju)ri — ଟ୍ରେଜରି (ଦେଖ)
[ତେଜର(ଜୁ)ରି—ଅନ୍ୟରୂପ] Trejari (See)

ତେଜରର—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟ୍ରେଜରର)—ଟ୍ରେଜରର (ଦେଖ)
Tejarara — Trejarara (See)

ତେଜଳ—ସଂ. ବି. (ତିଜ୍ ଧାତୁ + ସଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଅଲ)—୧ । କପିଞ୍ଜଳ ପକ୍ଷୀ; ଗୌରଚଟକ—1. Brown swallow.
Tejala
୨ । ଶୁଳକ ପକ୍ଷୀ—2. Coccyster bird.

ତେଜସ୍—ସଂ. ବି.—ତେଜଃ (ଦେଖ)
Tejas — Tejaḥ (See)

ତେଜସ୍କର—ସଂ. ବିଣ. (ତେଜସ୍ + କୃ. ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tejaskara — ୧ । ପ୍ରଭାବଶାଳୀ—1. Glorious.
(ତେଜସ୍କରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଦୀପ୍ତିଶାଳୀ—2. Glamorous
୩ । ଉଦ୍ଦୀପକ—3. Invigorating; exciting.
୪ । ବଳଦାୟକ—4. Strengthening; strength-giving.
୫ । ସଦ୍ୟଃ ତେଜୋବୃଦ୍ଧି କର—
5. Increasing vigour; energy-giving.

ତେଜସ୍ୱ—ସଂ. ବି. (ତେଜସ୍ + ବ)—ମହାଦେବ; ଶିବ (ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)
Tejaswa — Siba.

ତେଜସ୍ୱତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତେଜସ୍ୱାନ୍ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଗଜ; ଗଜ ପିପଳୀ; ଗଜପିପ୍ପଳୀ—A medicinal creeper.
Tejaswatī
ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ.—ତେଜସ୍ୱାନ୍‌ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Tejasbān (See)

ତେଜସ୍ୱାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତେଜସ୍ + ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ ବତ୍;)—
Tejaswān — ତେଜସ୍ୱତ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା ୧ବ.)—୧ । ଦୀପ୍ତିମାନ୍—
(ତେଜସ୍ୱତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Shining; brilliant.
୨ । ପ୍ରଭାବଶାଳୀ—2. Powerful.
୩ । ବଳବାନ୍—3. Vigorous.
୪ । ଶକ୍ତିଶାଳୀ—4. Energetic.

ତେଜସ୍ୱିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ତେଜସ୍ୱୀନ୍ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ମହାଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ ଲତା—1. A kind of phosphorescent herb.
Tejaswinī
୨ । ତେଜୋବିଶିଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ—2. A vigorous woman.
୩ । ତେଜୋବତୀ (ଦେଖ)
3. Tejobatī (See)
ସଂ. ବିଣ ସ୍ତ୍ରୀ—ତେଜସ୍ୱୀର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Tejaswī (See).

ତେଜସ୍ୱୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତେଜସ୍ + ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ. ବିନ୍; ତେଜସ୍ୱିନ୍
Tejaswī — ୧ମା, ୧ବ.)—୧ । ଦୀପ୍ତିଶାଳୀ; ତେଜୋବିଶିଷ୍ଟ—
(ତେଜସ୍ୱିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Lustrous; splendid.
(ତେଜସ୍ୱିତା—ବି) ୨ । ପ୍ରଭାକାନ୍ତ—2. Vigorous; splendid.
୩ । ବଳବାନ୍—3. Mighty; powerful; mettled.

ତେଜା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତେଜନ)—୧ । ଦୀପ ତେଜିବା—
Tejā — 1. Trimming the wick of a lamp.
ତେଜା ୨ । ଉତ୍ତେଜନ—
उसकावा — 2. Incitement.

ତେଜା(ଜେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ତେଜିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Tejā(je)ibā — 1. The causative form of 'Tejibā'.
ତେଜାନ ୨ । ତ୍ୟାଗ କରାଇବା—
उसकाना — To cause to quit.
ତେଜାନ ବଳସାର ପଥା ଅଳକା ତେଜାଉ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଶମଗାଳେ ।
तेजाना — ଭକ୍ତ: ବୈଦେଶିଶ ବିଳାସ ।

ତେଜାବ୍—ବୈଦେ. ବି. (ପା.)—ଏସିଡ୍; ଅମ୍ଳସାର—
Tejāb — Acid.
अम्लद्रावक — तेजाब

ତେଜାଲ—ବୈଦେ ବି.—(ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍—ତିଜେଲ୍ଲ—ମାଟିର ଷ୍ଟୋଭ
Tejāla — ଜାତି)—ମାଟିର ଛୋଟ ଚୁଲ୍ଲୀ—A portable earthen oven.
ତିଜାଲ
उठल्लू चुल्हा — ଦେ. ବିଣ.—ତେଜସ୍ୱୀ—
ତେଜାଲ — Energetic.
तेजी

ତେଜ (ଧାତୁ)—ସଂ.—(ତିଜ୍ ଧାତୁ + ଣିଚ୍)—୧ । ତୀକ୍ଷ୍ଣ କରାଇବା—
Teji (root) — 1. To sharpen.
୨ । ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା—2. To incite.

ତେଜ ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଭାରି ରାଗିଯିବା—
Teji uṭhibā — 1. To be very angry.
କହୁଁ କହୁଁ ଏ ଦୁଷ୍ଟଙ୍କର କୋପ ତେଜ ଉଠିଲା ।
ମଧୁସୂଦନ, ଉତ୍ତର ରାମଚରିତ ।
୨ । ଅପେକ୍ଷାକୃତ ତେଜସ୍ୱର ହେବା—
2. To be brighter to some extent.

ତେଜିତ—ସଂ. ବିଣ.—(ତିଜ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍ = ତେଜ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—
Tejita — ୧ । ଶାଣିତ—1. Sharpened.

୧	ଇ	ଜ	ଋ,ଋ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଂ	ଉଃ	ଯ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଙ୍ଘ	ଯ	ସ	ତ୍ୟ	ଇଥ	ୱ	ହ୍ନ

୨ । ମାର୍ଜିତ—2. Purified; trimmed.

୩ । ଉତ୍ତେଜିତ—2. Excited.

ତେଜିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତିଜ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଦୀପର ବଳିତାକୁ ଉସକାଇ ସତେଜ କରିବା; ତେଜିବା—
Tejibā
ଉସକାନ
उसकाना
1 To trim up the wick of an oil lamp; to trim up a lamp or candle.

୨ । ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା; ଉଦ୍ଦୀପନ କରିବା; ହିଡ଼ାଇବା—2. To excite.

୩ । ରାଗାଇବା—3 To make angry.

୪ । ଉଚ୍ଚ ଦର ହେବା; ଦୁର୍ମୂଲ୍ୟ ହେବା; ମୂଲ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି ହେବା—4. To rise in price.

(ଯଥା—ଅଜି କାଲି ବଜାରରେ ମରିଚ ମସଲା ଦର ଭାରି ତେଜିଛି ।)

୫ । ବିଶେଷ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ହେବା; ପ୍ରବଳତର ହେବା—5. To increase in vigour; to rise up

(ଯଥା—ଅଜି ତାର ଜବରଟା ଭାରି ତେଜିଛି ।)

ତେଜା
तजना, तयागना
୬ । (ସଂ. ତ୍ୟଜ୍ ଧାତୁ=ତ୍ୟାଗ କରିବା) ତ୍ୟାଗ କରିବା—6. To abandon; to give up.

ସାର୍ଘ ଭରତ ରାସ ନାଳ ତେଜିଲେ ଅଦ୍ଧା ମନରତ କରୁଥିଲ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ- ବଳଦେବରଥ- ଚ, ଗୀତ ।

୭ । ମାୟା ନ ରଖିବା; ମମତା ନ ରଖିବା—7. To have no concern or interest.

ତୁମ୍ଭପାଇଁ କ ମୁହିଁ ତେଜ ପଦ୍ମନାଭ,
ଶକ୍ତି ଅନୁରୁଦ୍ଧେ ବନ୍ଧୁ ସାଧୁକବୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ- ମହାଭାରତ ସ୍ୱର୍ଗ ।

ତେଜିଷ୍ଠ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ତେଜସ୍+ଅତ୍ୟର୍ଥେ ଇଷ୍ଠ)—ଅତିଶୟ ତେଜସ୍ୱୀ—Very luminous; very powerful.
Tejishṭha
(ତେଜିଷ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତେଜି—ଦେ. ବଣ. (ସ. ତେଜସ୍ୱୀ)—୧ । ତେଜଃଶାଳୀ; ତେଜସ୍ୱୀ—1. Splendid.
Teji
তেজিআন
तेजी
୨ । ଦୀପ୍ତିଶାଳୀ—2. Shining.

୩ । ପ୍ରଭାବଶାଳୀ—3. Powerful.

୪ । ତେଜୀୟାନ୍; ତେଜସ୍ୱର—4. Firm; fiery; spirited.

୫ । ବଳିଷ୍ଠ; ପରାକ୍ରମୀ—5. Mighty.

୬ । ରାଗୀ; କ୍ରୋଧୀ—6. Of fiery temper; wrathful.

ତେଜି—ବି. (ଫା.)—୧ । ତେଜି; ଚିତ୍ରା; ଚଢ଼ା ଭାଉ—1. Dearness in price; rise in price,

୨ । ଦାଢ଼, ତୀକ୍ଷ୍ଣତା—2. Sharpness.

୩ । ଶୀଘ୍ରଗାମିତ୍ୱ—3. Fleetness.

୪ । କଟୁଆସଣ—4. Pungency.

ତେଜି କଲମ—ଦେ. ବି.—୧ । ପରାକ୍ରମୀ ଲେଖା—
Teji kalama
তেজীকলম
तेजी कलम
1. Lusty writing; mighty pen; the power of writing very strongly.

୨ । ଚଞ୍ଚଳ ଲେଖା—2. A swift running hand; ready writing.

୩ । କଲମ ଜୋର; ଲିପିକୁଶଳତା—3 Penmanship; the quality of being an expert in the act of writing or composition.

ତେଜୀୟାଂସ—ଦେ ବି.—(ସଂ. ତେଜୀୟସ୍ ଶବ୍ଦର ୧ମା. ୧ବ. ତେଜୀୟାନ୍)
Tejiyāṁsa
ତେଜୀୟାନ (ଦେଖ)—Tejiyāna (See

ତ କର ନୁହିଲି ରେ ତୋର
ତେଜ ତେଜ ଅଟେ ତେଜ ଯାଂସ । ଯାଦୀ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନରେଜ୍ୟୋତିକୁ ।

ତେଜୀୟାନ—ସ. ବଣ. ପୁଂ. (ତେଜସ୍+ଅତ୍ୟର୍ଥେ; ଈୟସ୍; ୧ମା. ୧ବ.)
Tejiyāna
(ତେଜୀୟସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
ଅତି ତେଜସ୍ୱୀ—Very powerful; mettled.

ତେଜୋବତୀ—ସ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ତେଜୋବତ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ତେଜୋବାନ୍‌ର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—The feminine of 'Tejobān'.
Tejobatī

ସ. ତେଜବତୀ, ତେଜୋବତୀ, ତେଜସ୍ୱିନୀ, ତେଜନ୍ୟା, ମହୌଜସୀ, ଲଘୁବଲ୍କଳା, ପାରିଜାତା, ଶୀତା, ଛିନ୍ନା, ତେଜନୀ, ଅତିତେଜନୀ, ବହ୍ନିଲଗ୍ନି, ସୁତେଜସୀ
তেজবতী
पेजबल
ମ. ତେଜବଲ
ତେ. ଜ୍ଵଲଧସ୍ଥି

ବି—୧ । ହିମାଳୟର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହରଦ୍ୱାର ଆଦି ସ୍ଥାନରେ ଜନ୍ମିବା ବନ୍ୟ କଣ୍ଟକୀ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—1 A kind of thorny plant growing in Haradwar and other places near the Himalayas; the toothache tree.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଗୁଳ୍ମ ଲଙ୍କାମରିଚ ପରି ସ୍ୱାଦ । ପାହାଡ଼ିମାନେ ଏହାକୁ ମସଲା ପରି ଡାଲି ଇତ୍ୟାଦିରେ ମିଶାନ୍ତି । ଏହାର ତେଲ ଓ ମୂଳ ଖୁଆଇଲେ ଦାନ୍ତରୋଗ ଭଲ ହୁଏ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା ଦୀପକ, କଫ, ବାତ, ଶ୍ୱାସନାଶକ ଓ ଅର୍ଶରୋଗରେ ଉପକାରୀ ।]

ସ. ନାମ ମହାଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ, ତୀକ୍ଷ୍ଣା, ତେଜୋବତୀ, କନକପ୍ରଭା, ତେଜସ୍ୱିନୀ, ସୁବଲତା, ଅଗ୍ନିଫଳା, ମେଧାବିନୀ, ପୀତ
लताफटकी
मालकँगनी

୨ । ମହା ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ ଲତା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Cardiospermum Helicacabum

[ଦ୍ର—ଏହା ହିମାଳୟର ଝେଲମ ନଦୀଠାରୁ ଅସାମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓ ଲଙ୍କା, ବ୍ରହ୍ମଦେଶର ସମୁଦ୍ର ପତନରୁ ୪୦୦୦ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚତର ପାର୍ବତ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳରେ ଜନ୍ମେ । ଏହାର ପତ୍ର ଗୋଲ ଓ କୋଣବିଶିଷ୍ଟ । ଏ ଲତା ଗଛ ଉପରେ ମାଡ଼ି ଗଛଯାକ ଆଚ୍ଛାଦନ କରେ । ଚୈତ୍ରମାସରେ ଏ ଲତାର ଦେହଯାକ ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା ଫୁଲ ଧରେ ଓ ଫୁଲ ଝଡ଼ିଗଲେ ନେଳ ଫଳ ଧରେ । ଫଳ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁସ୍ତକରେ ହ୍ରସ୍ୱ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ନମ୍ବର ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଯେକୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ପାଚିଲେ ହଳଦିଆ ମଞ୍ଜର ପରି ଦେଖାଯାଏ । ଫଳ ଭିତରୁ କାଳି ଦାନା ବାହାରେ । ଏହି ମଞ୍ଜିରୁ ପେଲି ତେଲ ବାହାର କରନ୍ତି । ଏ ତେଲର ବର୍ଣ୍ଣ ନାରଙ୍ଗବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତରେ ଅଧିକ ହୁଏ । ଏ ତେଲ ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ଏ ତେଲର ସ୍ୱାଦ କଟୁଆ । ଏହା ଅଗ୍ନି, ମେଧା ଓ ବୁଦ୍ଧିବର୍ଦ୍ଧକ ଓ ବାତ, କଫ ଓ ବାତନାଶକ —ଵୃ. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତେଜୋବାନ୍— ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ତେଜସ୍ + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବତ୍)— Tejobān ୧ । ତେଜଃଶାଳୀ—1. Vigorous; energetic. (ତେଜୋବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବୀର୍ଯ୍ୟବାନ୍—2. Valorous.
୩ । ବଳୁଆ; ଶକ୍ତିଶାଳୀ—3. Strong; powerful.
୪ । କାନ୍ତିମାନ୍—4. Lustrous; dazzling

ତେଜୋମୟ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ତେଜସ୍ + ବହୁଳାର୍ଥେ. ମୟ)—ତେଜସ୍ୱୀ; Tejomaya ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ—Dazzling; luminous; (ତେଜୋମୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) glorious; vigorous.
[ଦ୍ର—ତେଜସ୍ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ନାନା ଶବ୍ଦ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ଯଥା—ତେଜୋମୂର୍ତ୍ତି; ତେଜୋରୂପ; ତେଜଃଶାଳୀ; ତେଜୋଯୁକ୍ତ; ତେଜଦୃପ୍ତ ।]

ତେଜୋମୟୀ—ସଂ. ବିଶ— (ସଂ. ତେଜୋମୟୀ) ତେଜୋମୟ (ଦେଖ) Tejomayī Tejomaya (See)
ରୂପ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୋଭା ପାଉ,
ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପ୍ରାୟ ତେଜୋମୟୀ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

ତେଜୋମୂର୍ତ୍ତି—ସଂ. ବିଶ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତେଜଃ + ମୂର୍ତ୍ତି)—ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ Tejomūrtti ରୂପବିଶିଷ୍ଟ—Having a luminous body; (ତେଜୋରୂପ—ଅନ୍ୟରୂପ) with body sorrounded by a halo of light.
ବି—୧ । ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ରୂପ—1. A shining body.
୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun.

ତେଜୋହ୍ୱା—ସଂ. ବି—୧ । ତେଜୋବତୀ (ଦେଖ)— Tejohwā 1. Tejobatī (See)
୨ । ଚବ୍ୟ—2. Piper chaba.

ତେଜ୍ୟପୁତ୍ର—ଦେ. ବି (ସଂ. ତ୍ୟାଜ୍ୟପୁତ୍ର=ଯେଉଁ ପୁତ୍ରକୁ ତ୍ୟାଗ କରିବା ଉଚିତ; ଯେଉଁ ପୁତ୍ରକୁ ପିତା ତ୍ୟାଗ କରନ୍ତି; ତ୍ୟକ୍ତ ପୁତ୍ର—A son disowned, or forshaken by the father.
Tejyaputra
ତେଜ୍ୟପୁତ୍ର
तज्यकपुत्र

ତେଜ୍ୟପୁତ୍ର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅପେ ବଞ୍ଚି ଥାଉ ଥାଉ ଦଲିଲ Tejyaputra karibā ସମ୍ପାଦନ ବା ପ୍ରଚାର ଦ୍ୱାରା ପୁଅକୁ ଅପଣାର ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ବଞ୍ଚିତ କରିବା— To disinherit one's son.
ତେଜ୍ୟପୁତ୍ର କରା

ତେଜ୍ୟା—ଦେ (ସଂ. ତ୍ୟଜ୍ ଧାତୁ) ତ୍ୟଜନ; ତ୍ୟାଗ— Tejyā Giving up; abandonment.

ଦେଖି ସାରଙ୍ଗାକ୍ଷି ପୂତବ କାଦମ୍ବିନୀ ବାଣୀକା,
ତୋଳିକଲା ସହ ବକଳା କରୁ ଲୋଚକ ତେଜ୍ୟା ।
ଉକ୍ତ- କୋଟୀବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ତେଡ଼ପୁଣି ଗାଈ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବିଛୁଆତି ଗାଈ (ଦେଖ) Terdapuni gāī Bichhuāti gāī (See)

ତେଡ଼ା (ଇତ୍ୟାଦି)—ତେଢ଼ା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Terdā etc Terdhā etc (See)

ତେଡ଼ି(ଢ଼ି)—ଦେ. ବି—ଟେରି (ଦେଖ) Terdi(rdhi) Ṭeri (See)

ତେଡ଼ିକି—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ତାବତ୍)—୧ । ସେହି ପରିମିତ— Terdiki 1. So much; such.
तत; ततबड़
तेतना
ଯେତିକି ଦର୍ପଣକୁ ତେଡ଼ିକି ପୂଜା,
ବାଲି ଗରଡ଼ାକୁ ଗୁଞ୍ଜଲଜ୍ଜା । ଛଗ ।
୨ । ସେହି ଆକାରବିଶିଷ୍ଟ; ତଦାକାର— 2. Of that magnitude.
୩ । ଅତ୍ୟନ୍ତ—3. Excessive; too much.
(ଯଥା—ତା ଘରେ ତେଡ଼ିକି ଅମାଡ଼ ହେବାରୁ ମୁଁ ତା ଘର ଛାଡ଼ି ପଳାଇ ଆସିଲି ।)
କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ସେହି ପରିମାଣରେ—1 So much; such.
୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ; ବିଶେଷ ଭାବରେ—2. Too much.
(ଯଥା—ତା ବେଗ ତେଡ଼ିକି ବଳାଇବାରୁ ତାକୁ ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ନେଇ ଆସିଲୁଁ ।)

ତେଡ଼େ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ତେଡ଼ିକି (ଦେଖ) Terde 1. Terdiki (See)
ବେଦବ୍ୟାସ ଗୋସାଇଁ ଶିଷ୍ୟ ଶୁକ ଯେନ,
ସବଶ୍ୟ ସେ ଯାଗରେ ହେଲେ ତେଡ଼େ ମୂଳ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ଆଦ ।
କ୍ରି. ବିଣ.—ତେଡ଼ିକି (ଦେଖ)—Terdiki (See)
ତୁ ତେଣେ ତେଡ଼େ ବଣ ଲୋକ
ନିଷ୍ଠାମେ ଯେତେ ଦୋଷ ହେଉ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।
୨ । ସେତେବଡ଼ ଗୁଣ ବା ଗରିମାବିଶିଷ୍ଟ— 2. Possessing so many qualities; so great a; such a great.

ତେଡ଼େକେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—ତେଡ଼ିକରେ— Terdeke In so much.
ସେତୁ ସେତେ ତେଡ଼େକେ ରଖିଲ । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ତେଡ଼େଭଳି—ଦେ. ଅ.—୧ । ତାଦୃଶ— Terde bhali 1. Such.
ततबड़
तेता बड़ा
୨ । ସେତେବଡ଼— 2. So great; such a great. (preson).
ମୃଗସ୍ୱାରେ ସେ ଭୂଲ ବନ୍ଧୁର ସଦଗ,
ତେଡ଼େ ଭଳି ନୃପ ପାଇଲେ ଅତି ଶାନ୍ତ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦ ।

ତେଢ଼ା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତିର୍ଯ୍ୟକ୍; ତିରସ୍)—୧ । ବକ୍ର, ବଙ୍କା କୁଟିଳ— Terdhā 1. Crooked; curved; awry; not straight.

୧	ଉ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର		ଯ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଋ	ଡ଼
୨	ଉ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଃ	ଯ	ଷ	ଗଂ	ଋ	ଡ଼	ନ୍

[ଦ୍ର—ଏହା ବଙ୍କା ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସହଚର ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଟେ଼ঢ়া, ତେଢ଼ା ୨ । ତେରଛ; ମାଡ଼ା ଠିଅ (ଖଡ଼ା) ବା ଶୁଆ (ଅଡ଼) ବାଗରେ ନ ଯାଇ କର୍ଣ୍ଣ ମାର୍ଗରେ ଯାଇଥାଏ—2. Oblique.
टेढ़ा
୩ । ରୁଢ଼; ରୁକ୍ଷ—2. Surly; irritable.
(ଯଥା—ଢେଢ଼ା ସିଭାଇ୍ ।)
୪ । ଟେସା; ଅସମ୍ମାନସୂଚକ; ଅବାଧ୍ୟତାପୂର୍ଣ୍ଣ—4. Insubordinate.
(ଯଥା—ଢେଢ଼ା କଥା କହିବା ଭୃତ୍ୟଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡେ ଗୃହରେ ରକ୍ଷିବ ନାହିଁ ।)
୫ । ଯେଉଁ ଭୃତ୍ୟ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ଜବାବ ଦିଏ; ଉତ୍ତରଦାୟକ (ଭୃତ୍ୟ)—5. Recalcitrant; refractory (servant).

ଢେଢ଼ା ଢେଢ଼ି—ଦେ. ବି—ପରସ୍ପରର କଥାକୁ ଅବଜ୍ଞା କରିବା; ଟେସା-ଟେସି; ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ ପ୍ରତି ରୁକ୍ଷ ବାକ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—Mutual disagreement or quarrel.
Terḍhā terḍhi
টেঢ়াটেঢ়ী
टेढ़ाटेढ़ो
(ଯଥା—ଯେଉଁ ଘରେ ସାଥିକ ସାଥିକାଣୀଙ୍କର ସବୁବେଳେ ଢେଢ଼ା ଢେଢ଼ି ଲାଗେ ସେ ଘରେ ନହିକର ଗୃହଲକ୍ଷ୍ମୀ ହୁଅନ୍ତି କହନ୍ତି ନ ସରେ ।)

ଢେଢ଼ା ମେଢ଼ା—ଦେ. ବିଣ. (ଅନର୍ଥକ ଦ୍ୱିରୁକ୍ତ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ବଙ୍କାଟଙ୍କା; ବହୁବାର ବଙ୍କେଇଥିବା—Crooked at several places.
Terḍhā merḍhā
টেঢ়ামেঢ়া
टेढ़ामेढ़ा

ଢେଢ଼ି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅମାନ୍ୟ କରିବା; ନ ମାନିବା; ତେଖାଇକରି କରିବା—1. To disobey, to disregard.
Terḍhi debā
ঠেসে দেওয়া
टेसना
୨ । ଘଉଡ଼ି ଦେବା; ତଡ଼ି ଦେବା—2. To drive away.

ଢେଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଭର୍ତ୍ସୟ)—
Terḍhibā ୧ । (ପ୍ରଭୁ ଓ ଗୁରୁଜନଙ୍କ କଥାକୁ) ଅବଜ୍ଞା କରିବା; ନ ମାନିବା—1. To disobey; to disregard (a superior's words.)
ঠেসা
ठसना
୨ । ଜବାବ ଦେବା; ପ୍ରଭୁ ବା ଗୁରୁଜନଙ୍କ କଥାରେ ଅବଜ୍ଞା-ସୂଚକ ଉତ୍ତର ଦେବା—2. To give insubordinate replies to a superior's command.
୩ । ମେଳ ନ ଖାଇବା—3. To disagree; to jar.
(ଯଥା—ଏ କବାଟଟା ଚଉକାଠକୁ ଢେଢ଼ୁଛି ।)
୪ । ଟେସିବା—4. To push.

ଢେଢ଼େଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଭରସ୍)—
Terḍheibā ୧ । ବଙ୍କା ହେବା—1. To be curved.
ତେଡ଼ানা ୨ । ତେରଛ ହେବା—2. To slant.
टेढा होना

ଢେଣ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ସଂ. ତତ୍ସ୍ଥାନ)—
Teṇa ୧ । ସେହି ଅଡ଼—1. That side
(ଏଣ—ବିପରୀତ) ୨ । ସେହି ଦିଗ—2. That quarter.
সেখানে, উদিগ, ওদিগ ୩ । ସେହି ଅଞ୍ଚଳ—3. That place, that part.
उधर
[ଯଥା—ଏହି ଶବ୍ଦର ୨ୟା ଢେଣିକି; ଢେଣିକୁ; ୫ମୀ-ଢେଣୁ; ୭ମୀ ବିଭକ୍ତି ଢେଣେ ।]
ବିଣ—ଢେଣର (ଦେଖ)—Teṇara (See)

ଢେଣର—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ସଂ. ୬ଷ୍ଠୀ ବିଭକ୍ତି)—
Teṇara ୧ । ସେହି ଅଡ଼ର—1. Of that place or side.
(ଏଣର—ବିପରୀତ)
সেখানকার, ওদিগের ୨ । ତତ୍ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Pertaining to that.
उधरका
(ଢେଣକା, ଢେଣକାର— ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢେଣିକା- ଦେ. ବିଣ—ଢେଣର (ଦେଖ)
Teṇikā Teṇara (See)
(ଢେଣିକାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢେଣିକି—ଦେ. ଅ—୧ । ସେହି ଦିଗକୁ—1. To that side.
Teṇiki ୨ । ସେହି ଅଡ଼କୁ—2. To that quarter.
(ଏଣିକି ବିପରୀତ) ତେମନ୍ତ ଭଲ ଲୋକର ଢେଣିକି ଥାଉ । ପ୍ରଧାନାଥ. ବଦେଦା ।
ওদিগে, উদিগে ୩ । ସେହି ସ୍ଥାନକୁ—3. To that place.
उधर
ଯାହା ଦେଖି ତା ସାଙ୍ଗ ଢେଣିକି
ବନ୍ଧ ବାନ୍ଧିଥାଏ ପାଣି ରହୁ ଏଣିକି । ଚଗ ।
୪ । ତତ୍ପରେ—4. After that

ଢେଣୁ—ଦେ. ଅ—୧ । ସେହିଅଡ଼ୁ; ସେହିଦିଗରୁ—1. From that
Teṇu ୨ । ବିପରୀତ ଦିଗରୁ—2. From opposite direction.
(ଢେଣୁଁ— ଅନ୍ୟରୂପ) (ଏଣୁ ପଠାଇଲି ଢେଣୁ ପଠାଣ—
କାଣ୍ଡିକି ବୋଇଲେ ପଢ଼ ବୁଝଣ—କାଣ୍ଡିଗୀତ)
উদিগথেকে ୩ । ଢେଣୁକରି (ଦେଖ)
उधरसे 3. Teṇukari (See)

ଢେଣୁକରି—ଦେ. ଅ—ସେହି ହେତୁରୁ; ସେହି କାରଣରୁ—
Teṇukari For that reason; therefore.
(ଏଣ କରି—ବିପରୀତ) ବାଳ୍ୟ ଅବସ୍ଥାରେ ମନ ନ ଗମିବା ପାଇଁ
তাই, তাইজন্যে; ଢେଣୁକରି ମୁଖରେ ଅନ୍ତର ରଖି ନାହିଁ ।
उसवास्ते ଶିଶୁଶଙ୍କର ଭାଷା ଅଭିଳାଷ ।

ଢେଣେ—ଦେ. ଅ—୧ । ସେହି ଅଡ଼େ—1 In that side.
Teṇe ୨ । ସେହି ବିଷୟରେ—2 In that matter.
(ଏଣେ—ବିପରୀତ) ଢେଣେ ସଂଶୟ ନାହିଁ ମୋର
উদিগে **उधर** ସକଳେ କୃଷ୍ଣ କଥା କର । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ୧ମ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ୨ମ ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ତାହା ଥିବା ସ୍ଥାନରେ ଅନ୍ୟ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, କୃଷ ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଘ୍ୟ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଳ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଳ' ଦେଖିବେ ।

୩ । ଅପର ପକ୍ଷରେ—3. On the contrary.

୪ । ସେହିଠାରେ; ସେହି ଅଞ୍ଚଳରେ—
4. In that quarter; there.

୫ । ବିପରୀତ ଦିଗରେ—5 In opposite direction.

ଏଣେ ବାଉଳି ଘେନେ ବଳେ
ଟାଣି ନେ ଯିବେ ଘେନି ଅଣେ । କବିତ ।

୬ । ପରନ୍ତୁ—6. Moreover; on the other hand.

ଟେଣ୍ଟଣ— ଦେ. ବଣ— କୃପଣ —Miserly
Tentana

ଟେଣ୍ଟରେଇବା—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) କ୍ରି— ଟେଣ୍ଟେଇ ହେବା;
Tentareibā କୌଣସି ବିଷୟ ନେଇ ବଦଦାର କରିବା—
To bother a person with tenaciousness; to importune.

ଟେଣ୍ଟା —ଦେ. ବି (ସ. କଣ୍ଟକ)—୧ । ବଡ଼ ମାଛକୁ ବିଦ୍ଧ କରିବା
Tentā ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ମୁନିଆଁ ଶସ୍ତ୍ର; ମୁନା—
बर्छा 1 A harpoon.
झगड़ा ୨ । କଷ୍ଟ, ଦୁଃଖ—2. Trouble.
दांगा ୩ । ଝଞ୍ଜାଳ; ଝମେଲା; ହେଙ୍ଗାମା; ଅଡୁଆ—
झंझट 3. Confusion; complication
୪ । ଆପଦ୍—4. Crisis; danger.
୫ । ଟେଣ୍ଟା ବାଡ଼ି (ଦେଖ)—
5. Tentābārdi (See).

ଚୈଁଟ ଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ସ. ଧୃଷ୍ଟ)—ଚେଣ୍ଟା (ଦେଖ)
ढीठ Chentā (See).

ଅଳପ ଟେଣ୍ଟା ମାରିବ ଟେଣ୍ଟା ମନୁଷ ବଳଇ ସଇ
ଯମ ବଳ ଯାଇ କ ଘଳ ହେବ ଜଡ ମରଣ ଲାଗି—ଭକ ।

ଟେଣ୍ଟାବାଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି— ଢୋବାମାନେ ୭।୨ ଇଞ୍ଚ
Tentābārdi ଲମ୍ବରେ ବଳଥିବା ଚଉ ଲଙ୍ଗାର ମୋଟ ଲକଡ଼ା
ଯାହା ଅଗରେ ଟେଣ୍ଟାବାଡ଼ିଖିଣ୍ଡ ଯେଉଁ ଲୁହା-
ଦଣ୍ଡରେ ଜଳେ—An iron fork over which balls of cloth saturated with oil are put and lighted.

ଟେଣ୍ଟୁ—ପ୍ରାଦେ (ଲହଁଆ)ବି—ତଣ୍ଟି; ଗଳା—
Tentu Throat.

ଟେଣ୍ଟୁଆ—ଦେ. ବି (ସ. ଟିଟ୍ଟିଭ)—ଟିଟ୍ଟିଭ (ଦେଖ)
Tentuā Tittibha (See).
ବଣ. ପୁଂ (ସ. ଧୃଷ୍ଟ; ଶଠ)—୧ । କଳହୁଡ଼ା—
1. Quarrelsome.
ढीठा ୨ । ଝଗଡ଼ାଳିଆ—2. Noisy; pertinacious
हठीला ୩ । ଏକଜିଦିଆ—3. Obstinate.
(ଟେଟେଇ(ଟୋ)ଈ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୪ । ଚେଣ୍ଟା (ଦେଖ)—
4. Chentā (See).

ଟେଣ୍ଟୁଆ ଛତୁ—ଦେ. ବି. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି (ତୁଳ. ଇଂ. ଟୋଡ଼୍
Tentuā chhatu ଷ୍ଟୁଲ୍)—ଖୁବ୍ ବଡ଼ ଓ ନାଡ଼ଯୁକ୍ତ ଛତୁ—
Big species of mushroom with long stems.

ଟେଟେଇ ଗୋଡ଼—ଦେ. ବି—ଟେଟେଇ ଗୋଡ଼ (ଦେଖ)
Tentei gorda Tentei gorda (See)

ଟେଣ୍ଟେଇ ଗୋଡ଼ୀ—ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଟେଣ୍ଟେଇ ଗୋଡ଼ୀ (ଦେଖ)
Tenteigordi Tentei gordi (See)
(ଟେଣ୍ଟେଇ ଗୋଡ଼ିଆ, ଟେଣ୍ଟେଇ ଗୋଡ଼ା—ପୁଂ)

ଟେଣ୍ଟେଈ—ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । କଳହୁଡ଼ୀ ସ୍ତ୍ରୀ—
Tentei 1. Vixen; virage.
(ଟେଣ୍ଟୋଈ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଏକଜିଦିଆ ସ୍ତ୍ରୀ—2. Obstinate
(ଟେଣ୍ଟା, ଟେଣ୍ଟୁଆ—ପୁଂ) (woman); pertinacious.
୩ । ଟେଣ୍ଟେଈ; କଳଙ୍କା—
3 Indecent; indecorous (woman) immodest.
୪ । ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ଗୋଡ଼ ନଳ ପରି ସରୁ ଓ ଲମ୍ବା; ନଳ-
ଗୋଡ଼ୀ (ସ୍ତ୍ରୀ)—4 A longlegged woman.
୫ । ଝଗଡ଼ାଳି (ସ୍ତ୍ରୀ)—
5, Noisy (woman), pugnacious.
୬ । ଧୃଷ୍ଟା—6. Impudent (woman).
୭ । କଳହୁଡ଼ୀ—7. Quareelsome (woman).
ବି—ଟିଟ୍ଟିଭ (ଦେଖ)—Tittibha (See)

ଟେଣ୍ଡବା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ଏଣ୍ଡୁଅ—
Tendabā Chameleon.

ଟେଣ୍ଡର—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ବନସି ଡୋରରେ ଲାଗିଥିବା
Tendarā ମୟୂର ପକ୍ଷ କାଠି ବା ଖୋଲ; ଟେଟେଣ୍ଡା—
The float of a fishing line.
[ବି—ଏହା ବୁଡ଼ିଗଲେ ମାଛ ଥୋପ ଧରିଅଛି ବୋଲି ବନସିଆକୁ ଜଣାଯାଏ ।]

ଟେଣ୍ଡା—ଦେ. ବି. (ସ. ତାର୍ଯ୍ୟକ୍ ଦଣ୍ଡ; ସ. ଢେଙ୍କ=ବଗୁଲିଆ କାଙ୍କ
Tendā ପକ୍ଷୀ)—ଗଭୀର ଜଳାଶୟ ବା କୂଅରୁ ଉପରକୁ ପାଣି
टेंअरा, लाठा हाँड़िकल ଉଠାଇବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଢିଙ୍କି ପରି
(बाङ्कुड़ारे) टेंङ्गा ପଡ଼ିବା ଉଠିବା ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—Water-
ढेंकली lifting crane; an appliance for raising buckets of water from deep places (on the lever principle) for irrigation purposes; (consisting of an earthen pot or bucket suspended to one end of a long bamboo pole which moves on a fulcrum).

ଟେଣ୍ଡା ବାଙ୍କି ବାଙ୍କି କେହି ଜଣା ପୁଣ
ଗାଡ଼ବେଳେ ଜଳେ ବଣ ମୂଷଣ—ଚାହାଣୀ ଭୃଷିକୁଲ୍ୟା ।

୧ ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଅ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଛ	ଣ,ତ	ଙ୍କ	ଇଅ	ତ୍ରଂ ଷ
୨ ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ୍ୟ ଇଅ	ଝ	ନୃ

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଦୁଇଗୋଟି ଖୁଣ୍ଟ ଉପରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଅଡ଼ ଧାରଣା ପଡ଼ି ଏହି ଅଡ଼ ଧାରଣା ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବ ବାଉଁଶର ମଧ୍ୟ ବନ୍ଧ ଏପରି ଖଞ୍ଜା ହୁଏ ଯେ ଲମ୍ବ ବାଉଁଶର ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡ ଉଠିଲେ ଆର ମୁଣ୍ଡଟି ପଡ଼ିଯାଏ । ସେହି ଲମ୍ବ ବାଉଁଶର ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡରେ ଗୁଣ୍ଡିଏ ମାଟି ବା ପଥର ଲଦା ହୋଇଥାଏ । ଅପର ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବ ଦଉଡ଼ି ବା ଲଟି ବନ୍ଧା ହୋଇଥାଏ । ସେହି ଲଟି ବା ଦଉଡ଼ିରେ ଗୋଟିଏ ହାଣ୍ଡି ଝୁଲୁଥାଏ । ଲଟିକୁ ଧରି ସେହି ହାଣ୍ଡିକୁ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଇ ଟେକିଲେ ଲମ୍ବ ବାଉଁଶର ଅପର ମୁଣ୍ଡରେ ଲଦା ହୋଇଥିବା ପଥର ବା ମାଟି ଭାର ଯୋଗୁଁ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ହାଣ୍ଡିକୁ ଟେକିବା ନିମନ୍ତେ ଅଳ୍ପ ଅଧିକ ପ୍ରୟୋଜନ ହୁଏ । ସେ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ହାଣ୍ଡିକୁ ଟେକି ତହିଁର ଜଳକୁ ଗୋଟିଏ ନଡ଼ିଆ ବା ତାଳ ଗଛର ପାଳ (ଲେଦା) ରେ ଢାଳି ଦେଲେ ସେହି ଲେଦାବାଟେ ପାଣି କ୍ଷେତକୁ ବୋହିଯାଏ ।

ଟେଣ୍ଡାର ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶମାନଙ୍କର ନାମ, ଯଥା—ଟେଣ୍ଡାଖୁଣ୍ଟ, ବାହାଲଖୁଣ୍ଟ, ମାଙ୍କୁଡ଼ୀ, ଅଡ଼ ଧାରଣା ବା ମାଡ଼, ବାହାଲ ବାଉଁଶ, ହାତ ବାଉଁଶ ବା ଲଟି, ଲେଦା ବା ନୋଦା, ହାଣ୍ଡି, ଭଡ଼ି ବା ମଞ୍ଚା ।]

ଟେଣ୍ଡା(ଣ୍ଡେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଟେଣ୍ଡିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ — Teṇḍā(ṇḍe)ibā 1. The causative form of Teṇḍibā.
୨ । ଟେଣ୍ଡାଦ୍ୱାରା ପାଣି ଉଠାଇ ଲେଦାରେ ଢାଳିବା;ଟେଣ୍ଡିବା-- 2. To pour down water on the receiving channel after lifting it by means of a crane-contrivance.
୩ । ତରଳ ପଦାର୍ଥ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ପାଟିରେ ବେଶି ପରିମାଣରେ ଢାଳିବା — 3 To pour down profusely any liquid into the mouth of another person.
(ଯଥା—ଛୁଆ ପିଲାକୁ ମା ଶଙ୍ଖରେ ଟେଣ୍ଡାଇ ଦେଲେ ।)

ଟେଣ୍ଡାଖୁଣ୍ଟା(ଣ୍ଟି)—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଚାରି ଗୋଟି ଖୁଣ୍ଟ ଉପରେ ବନ୍ଧା Teṇḍākhuṇṭa(ṇṭi) ହୋଇଥିବା ଭଡ଼ିରେ ମନୁଷ୍ୟ ଠିଆ (ଟେଣ୍ଡାଖମ୍ବ—ଅନ୍ୟରୂପ) ହୋଇ ଟେଣ୍ଡାକୁ ପରିଚାଳନ କରି ପାଣି ଉଠାଏ—The four pillars on the scaffolding of which stands the man who works the water-lifting crane.

ଟେଣ୍ଡା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗଭୀର ଜଳାଶୟରୁ ଉପରକୁ ପାଣି Teṇḍā māribā ଉଠାଇବା ନିମନ୍ତେ ଟେଣ୍ଡା ଯନ୍ତ୍ରର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଂଶମାନ ବସାଇବା— To set up a crane-contrivance for lifting water from deep places.

ଟେଣ୍ଡାଳ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଲୋକ ଟେଣ୍ଡାଦ୍ୱାରା ଜଳାଶୟରୁ ଜଳ Teṇḍāḷa ଉତ୍ତୋଳନ କରେ—A person who lifts up (ଟେଣ୍ଡାଳିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) water into a Teṇḍā.

ଜଳାଶୟରୁ ପାଣି ଟେଣ୍ଡାର ଟେଣ୍ଡାଳ—ହାରିବା ଦାସ, ପରଚେଗିତା ।

ଟେଣ୍ଡାଶାଳ—ଦେ. ବି—ଜଳାଶୟର ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଟେଣ୍ଡା ମରାଯାଏ-- Teṇḍāśāḷa The place on the bank of a reservoir of water where the Teṇḍā is set up.

ଟେଣ୍ଡିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଟେଣ୍ଡାଦ୍ୱାରା ପାଣି ଉଠାଇ ଢାଳିବା— Teṇḍibā 1. To irrigate or pour down water by means of a lifting crane.
ढुँढना

ଜଳାଶୟରୁ ପାଣି ଟେଣ୍ଡର ଟେଣ୍ଡାଳ—ହାରିବା ଦାସ, ପରଚେଗିତା ।

୨ । ତରଳ ପଦାର୍ଥକୁ ବେଶି ପରିମାଣରେ ଢକ୍ ଢକ୍ କରି ପିଇବା—2. To gulp down a big quantity of any liquid.
(ଯଥା—ମୁଁ ଭାତ ଖୋଷେଇ ଥିଲି, କଂସାଏ ତୋରାଣୀ ଟେଣ୍ଡି ଦେଲି ।)
୩ । ତରଳ ପଦାର୍ଥକୁ ନାକବାଟେ ଶୋଷିବା— 3. To suck any liquid through the nostrils

ଟେଟ୍‌କେ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—ଟେଟେକେ (ଦେଖ) Tetke Teteke (See)

ଟେଟ(ଟେ)କ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ (ସ. ତତ)—ସେତକ; ସେତିକ; Teta(te)ka ତନ୍ମାତ୍ର—That much; so much.
ততেক तेतना, तितना

ଟେଟମା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ତେତାମ୍ମା; ଅ. ତତିମ୍ମା—ଅବଶିଷ୍ଟ Tetamā ଅଂଶ)—୧ । ଅଡ଼ୁଆ; ଗୋଳମାଳ— 1. Confusion; complication.
তেতাম্মা
तितिंबा ୨ । କଳହ; ବିବାଦ—2. Quarrel; dispute.
(ଯଥା—ମହାଜନ ଖାତକ ସଙ୍ଗେ ଟେଟମା ଲଗାଇ ସୁଧ ବାବଦରେ ଅନେକ ଟଙ୍କା ନେଇଗଲା ।)
୩ । ଅବଶିଷ୍ଟ ରହି ଯାଇଥିବା ଅଂଶ— 3. Remnant; remains.
୪ । ପୁସ୍ତକର ପରିଶିଷ୍ଟ— 4. Appendix to a book; supplement.
ବିଣ—୧ । ଅବଶିଷ୍ଟ; ବଳିଥିବା—1. Remaining.
୨ । ବାଜେ; ଫୁଟଫର୍ମା—2. Miscellaneous.
୩ । ବୃଥା—3. Vain; fruitless; useless.
୪ । ସଂକ୍ଷିପ୍ତ; ଚୁମ୍ବକ—4. Concise.
(ଯଥା—ଜମିଦାର ଅଫିସରଙ୍କୁ ଟେଟମା କାଗଜ ଶୀଘ୍ର ଦାଖଲ ନ କଲେ ତହସିଲଦାରଙ୍କ ବରଖାସ୍ତ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ।)

ଟେଟାଳ—ଦେ. ବି. (ସ. ତିତଲ)—ତିତାଳ (ଦେଖ) Tetāḷā Titāḷā (See)

ଟେଟିକି—ଦେ. ଅ. କ୍ରି. ବିଣ. ଓ ସର୍ବନାମ. (ସ. ତତ୍; ଆବନ୍ତ)— Tetiki ୧ । ସେହି ପରିମାଣ; ତନ୍ମାତ୍ର; ସେତିକ— 1. That much.
তেতেক

ସାଧାରଣ ଲେଖକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ, 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

तितनी, तैतिक ୨ । ସେହି ପରିମିତ; ତେତେ; ସେତେ; ସେହି (ଏତିକ—ଉପସର୍ଗ) ପରିମାଣରେ—2. So much.

ଅବସରେ ପଶୁ ଯେ ଅଛନ୍ତି ତେତିକ
ଅଛନ୍ତି ପୁଣି ଲେଖି ନ ହୁଅଇ ତେତିକ । କୃଷ୍ଣ ଦା. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ଧ ।

ତେତପ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତିତିଭ; ଟିଟ୍ଟିଭ)—ତିତିଭ (ଦେଖ)
Tetipa Titibha (See)

ତେତିଶ (ଶି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରୟସ୍ତ୍ରିଂଶତ୍; ପ୍ରା. ତେତ୍ତୀସା)—
Tetisa(si) ୩୩ ସଂଖ୍ୟା—The number 33.
তেত্রিশ ଦେ. ବିଣ—୧ । ୩୩ ସଂଖ୍ୟକ—1. Numbering 33.
तैतीस ୨ । ୩୩ ସଂଖ୍ୟାର ପୂରକ—2. 33rd.
(ତେତିଁଶ, ତେତ୍ରିଶି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତେତୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—Name of a tree.
Teturdi [ଦ୍ର—ଏହି ଗଛର କାଠ ଖୁବ ଶକ୍ତ ଓ ଟେମଡ଼ି; ଏଥିରେ ପାନିଅ ଲଙ୍ଗର ହୁଏ ।]

ତେତେ—ଦେ. ସର୍ବନାମ ଓ ବିଣ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ତତ୍)—
Tete ସେତେ; ସେହି ପରିମାଣ; ସେହି ପରିମିତ—
(ତେତେକ—ଅନ୍ୟରୂପ) That much.
তত କାନକାମ-ଲାଗିଲା ସବର୍ଣ୍ଣ ପାଇଲା
तेता ଯେ ସୁନ ଦେଖିଲ ଅଛ ତେତେ ପ୍ରକ୍ଷେପିଲ । ଜଗବନ୍ଧୁ, ଗୀତା କଳକାସ ।

ତେତେକେ—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ତତଃ)—
Teteke ୧ । ସେତେବେଳେ; ସେହି ପରିମିତ ବସ୍ତୁରେ—
তততে 1. With that quantity or amount.
तेतामों ୨ । ତଦନନ୍ତର—2. After that; then.

ତେତେ ଗୁଡ଼ାଏ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—
Tete gurdāe ୧ । ସେହି ପରିମିତ—1. So much.
(ତେତେ ଗୁଡ଼ିଏ—ଅନାଦରାର୍ଥକ ରୂପ) ୨ । ସେହି ସଂଖ୍ୟକ—
ততগুলা, ততগুলি तेता 2. So many.

ତେତେନା ତେନାତେ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—
Tetenā tenāte ଗୀତଶୀର ସ୍ୱରବିଶେଷ—
A refrain in singing.

ଜଗଜ୍ଜନ ଅଙ୍ଗେ ଘନ ଘନ ରେ
ତେତେନା ତେନାତେ ତାନ ଜନାରେ । ଗ୍ରାମ. ରତ୍ନସମ୍ପୁଟ ।

ତେତେବେଳ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ସଂ. ତତ୍+ବେଳା)—
Tetebela ତେବେ; ସେହି ସମୟ—
তখন उसवक्त That time; then.

ତେତେବେଳକୁ—ଦେ. ଅ—୧ । ସେହି ସମୟକୁ—1. Then; upto
Tete belaku that time; by that time.
୨ । ତେତେବେଳ (ଦେଖ)—2. Tetebela (See)

ତେତେ ବେଳୁଁ—ଦେ. ଅ—ସେହି ସମୟରୁ—
Tete belun From that time; thenceforth.
তখন থেকে तबसे

ତେତେବେଳେ—ଦେ. ଅ—ସେହି ସମୟରେ—
Tetebele Then; at that time.
তখনি तब

ତେଦ(ର)ସ୍ତା—ଗ୍ରା. ଅ—ତିଦସ୍ତା (ଦେଖ)
Teda(ra)stā Tidastā (See)

ତେନା ତେନା—ଦେ. ଅ—ମର୍ଦ୍ଦଳର ଉଲ୍ଲାସବିଶେଷ—
Tenā tenā A refrain of drum-beating.

କୃତ ମଦଳ ହୋଇଲା ତାଡ଼ନ
ନାନା ଧ୍ୱନିରେ ତେନା ତେନା ସନ । ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ତେନେ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—ତେଣେ (ଦେଖ)
Tene Teṇe (See)

ତେନ୍ତ(ନ୍ତେ)ରା—ଦେ. ବି—୧ । ଅଖ ଉପରେ ଶଗଡ଼ ଦଣ୍ଡା ରଖାଯିବା
Tenta(nte)rā ପାଇଁ ଦଣ୍ଡା ତଳେ ଲଗାଯାଇଥିବା କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡ ଦ୍ୱୟ—1. Two pieces of grooved wood
तेंतरा set over the axle of a bullock cart to support the shafts or beams
সফেদ শিরীষ ୨ । (ସଂ ନାମ—ଭଣ୍ଡୀର; କପୀତନ)—
सफेद सिरिष ବଡ଼ ଓ ଡେଙ୍ଗା ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
2. Albizzia Procera (tree) (Haines).
[ଦ୍ର—ଏହାର ବକଲ ଈଷତ୍ ହରିତ୍ ଓ ଧଳା । ସମସ୍ତ ଅଞ୍ଚଳର ମାଟିରେ ଏ ଗଛ ବଢ଼େ । ଗୋଲେଇ ୭।୮ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୁଏ । ଏହାର କାଠ ସୁନ୍ଦର ଓ ଶକ୍ତ । ଏହା ଶଗଡ଼ରେ ଲାଗେ ।]
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ—ତରତରିଆ—
Hasty.

ତେନ୍ତରା ଖାବଲ—ଦେ. ବି—ତେନ୍ତରାର ଯେଉଁ ଘାଟ ଶଗଡ଼ର ଅନ୍ୟ Tentarā khābala ଉପରେ ଚୌରସ ହୋଇ ବସେ—
The groove in a 'Tentarā' which fits in with the beam of a cart.

ତେନ୍ତରା ମାଧିଆ—ଦେ. ବିଣ—ତନ୍ତରା ମାଧିଆ (ଦେଖ)
Tentarā mādhiā Tantarā mādhiā (See)

ତେନ୍ତାଳୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଗ୍ରାମଦେବତା ବା ଯୋଗିନୀବିଶେଷ—
Tentāli Name of a village Goddess.

ତେନ୍ତୁଳି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ତିନ୍ତୁଳି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tentuli (etc) Tintuli etc. (See)

ତେନ୍ତେଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତିନ୍ତୁଳି (ଦେଖ)
Tentel Tintuli (See)

ଚଗଲି ମାଛର ଝୋଲ, ତାର ସଙ୍ଗେ ମିଶିଲେ ଘୋଲ
ବୁଢ଼ି ପଡ଼ୁଥାଏସି ମୁହଁ ବଲ, ଘଷିଲେ ତେନ୍ତେଲ୍ କୋଲ—ଉଗ ।

ତେପଟ—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ. (ଅ)—ତିପଟ (ଦେଖ)
Tepata Tipata (See)

ତେପନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରିପଞ୍ଚାଶତ୍; ପ୍ରା. ତିପଣ୍ଣା)—
Tepana ୫୩ ସଂଖ୍ୟା; ପଚାଶରୁ ୩ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟକ—
তেপান Number 53.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	୫	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	କ୍ଷ	ନ୍ତ	ତ୍ଥ	ଘ
୨	ଏ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଗ	ଗ	ଟ୍ୟ	ତ୍ଥ	୭	୯

तिरपन ବଣ—୧ । ୫୩ ସଂଖ୍ୟକ—1. Numbering 53.
୨ । ୫୩ ସଂଖ୍ୟାର ପୂରକ—2. 53rd.

ତେପନାଶଏ(ହେ)—ଦେ. ବି ଓ ବଣ—୧୫୩—153.
Tepanāsae(he) [ଦ୍ର—ଏହିପରି ତେପନାଦୁଇଶ=୨୫୩ ।]

ତେପାସ୍ତ୍ରା—ଦେ. ବି. ଓ ବଣ.— ସ. ତ୍ରିପଥ)—ତିପାହିଆ (ଦେଖ)
Tepāyā Tipāhiā (See)
(ତେପାଇଆ; ତେପାହିଆ, ତେପାହ୍ୟା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତେପାନ୍ତର—ଦେ. ବି. (ସ. ତ୍ରିପ୍ରାନ୍ତର)—ଜନଶୂନ୍ୟ ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାନ୍ତର—
Tepāntara Widely extended lonely plain;
তিপান্তর prairie.

ତେବ୍ (ଧାତୁ)—ସ.—କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା—
Teb (root) To play; to disport.

ତେବକା—ଦେ. ବଣ.—ସେହି କାଳର; ସେହି ସମୟର—
Tebakā Of that time.
তবেকার तबका (ତେବକାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତେବଠଉଁ—ଦେ. ଅ.—ସେହି ସମୟରୁ—
Tebaṭhauṅ Since that time; from that time.
(ତେବେଠଉଁ; ତେବଠୁ; ତେଠେଉଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)
তবেথেকে तबसे

ତେବନ—ସ. ବି. (ତେବ୍ ଧାତୁ; କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା+ଅଧିକରଣ ବାଚ୍ୟରେ
Tebana ଅନ)—୧ । କ୍ରୀଡ଼ାକାନନ; କ୍ରୀଡ଼ୋଦ୍ୟାନ—
1. Pleasure garden. (M. W.)
୨ । (+ଭାବ. ଅନ) କ୍ରୀଡ଼ା; ବିହାର—
2. Sport. (M. W.)

ତେବାରି ଦେ. ବି.—ତେଉଆରି (ଦେଖ)
Tebāri Teuāri (See)

ତେବେ—ଦେ. ଅ. (ସ. ତାବତ୍; ତଦା; ପ୍ରା—ତାବ)—
Tebe ୧ । ସେହି ସମୟରେ—1 At that time.
তবে ୨ । ତଥା; ତାହାହେଲେ—
तब् 2. Then; in that case.
ବର୍ତ୍ତମାନ ବୋଇଲେ କରିବା ଇଚ୍ଛା ଯେବେ,
ନ କରୁଛ ତବ ବର ମୁଁ ଦେଲି ତେବେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦ ।
୩ । ତା ପରେ—3. After that; thereafter.

ତେବେକେ—ଦେ. ଅ.—ତେବେହେଲେ (ଦେଖ)
Tebeke Tebehele (See)
ତେବେକେ ସେମାନେ ଲଇଡ଼ ପକାଇଲେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦ ।

ତେବେହେଲେ—ଦେ. ଅ. (ସ. ତାବତ୍ଭି)—୧ । ତଥାପି—
Tebehele 1 Then.
(ତେବେଲ୍ଲ, ତେବେକ, ତେବେଭି, ତେବେୟିକା, ତେବେହେଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଅରଜୁନ ବୋଇବା ବଚନ ସହିଲ, ତେବେହେଲେ ସେ ଜୟଦ୍ରଥ ନ ରହିଲ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ; ମହାଭାରତ. ବନ ।

তবেই ୨ । ତାହାହେଲେ ମଧ୍ୟ—
तबति 2. Then even; then also.

ତେମତ(ତି)—ଦେ. ଅ. ବି. ବଣ. ଓ କ୍ରି. ବଣ.—ତେମନ୍ତ (ଦେଖ)
Temata (ti) Temanta (See)
(ତେମତିକା, ତେମତିକିଆ, ତେମତେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତେମଥା—ଦେ. ବି.—(ସ. ତ୍ରିମସ୍ତକ) ସଡ଼କର ଛକ; ତିଛକ—
Temathā The meeting place of roads.
তেমাথা तिराहा

ତେମନ—ସ. ବି. (ତିମ୍ ଧାତୁ=ଆର୍ଦ୍ର ହେବା+ଭାବ. ଅନ)—
Temana ୧ । ଓଦା କରିବା; ଆର୍ଦ୍ରକରଣ—1. Moistening.
୨ । (+କର୍ମ. ଅନ)—ତିଅଣ; ବ୍ୟଞ୍ଜନ—2. Curry.
୩ । ରନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଖାଦ୍ୟ—(ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. Cooked food.

ତେମନ୍ତ—ଦେ. ଅ. ବି. ବଣ ଓ କ୍ରି. ବଣ—ସେହିପରି; ସେହିପ୍ରକାରେ-
Temanta In that manner; such like.
(ତେମନ୍ତି; ତେମନ୍ତେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ତେମନ୍ତ ହେଲେ ତାକୁ ଦର୍ଶନ ପାଇଲେ ।
তেমত, তেমতি, তেমন, তেমনি तथा କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ବନ ।

ତେମନ୍ତାଇ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରୟୋଗ) ଅ.—ତେମନ୍ତ ହିଁ—
Temantāi In that manner too.
ସୁନ୍ଦରର ଭୁଜ ନ ଭୁଞ୍ଜିବ ତାହା, ଭାବର ମୋହେ ତରୁଣୀ ଯେ
ଏକଥା ତେମନ୍ତାଇ । ଉପେନ୍ଦ୍ର. ବଇଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତେମୁହାଣୀ—ଦେ. ବି.—ତିମୁହାଣୀ (ଦେଖ)
Temuhāṇi Timuhāṇi (See)
ତେମୁହାଣୀ ନାମେ ଏକ ସ୍ଥାନ ଏବେ ଜଗତ ଲୋକେ । ରାଧାନାଥ. ଲକ୍ଷ୍ମୀ ।

ତେୟାଅଶୀ—ଦେ. ବି. ଓ ବଣ.—(ସ. ତ୍ର୍ୟଶୀତି; ପ୍ରା.—
Teyāaśi ତିସ୍ସାସୀତି)—୮୩; ଅଶୀରୁ ୩ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା—
তিরাশি तिरासी 83; Eighty three.
(ତେୟାଶି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତେୟାନଇ(ବେ)—ଦେ.ବି. ଓ ବଣ—(ସ. ତ୍ରିନବତି; ପ୍ରା.ତିନବଇ)—
Teyānau (be) ୯୩ ସଂଖ୍ୟା; ନବେ ଅପେକ୍ଷା ୩ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା—
তিরানবই Ninety three.
तिरानबे
(ତେୟାନୋଇ, ତେୟାଁନଉ, ତେୟାଁନବେ, ତେୟାଁନୋଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତେୟାଳିଶ(ଶି)—ଦେ. ବି. ଓ ବଣ (ସ. ତ୍ରିଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍; ପ୍ରା—
Teyālisa (si) ତିଚତ୍ତାଲିସା)—୪୩ ସଂଖ୍ୟା—Number 43.
তেতাল্লিশ ୨ । ୪୩ର ପୂରକ—2. 43 rd
तैतालिस ବଣ.—୧ । ୪୩ ସଂଖ୍ୟକ—1. Numbering 43.

ତେୟାଳିଶାଶଏ(ହେ)—ଦେ. ବି. (ସ. ତ୍ରିଚତ୍ୱାରିଂଶୋତ୍ତର ଶତ)—
Teyālisāsae (he) ଏକଶହ ତେୟାଳିଶ ୧୪୩—
143; one hundred and forty three.

ତେରଜ (ଜୁ)ଡ଼ି(ରି)—ଗ୍ରା (ବିଦେଶୀ) ବି. (ଇଂ ଟ୍ରେଜରି)—
Teraja (ju) ṛdi (ri) ଟ୍ରେଜରି (ଦେଖ)—Trejari (See)

ଶାଖାରେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ଦୃଷ୍ଟରେ ନେତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅଛି ଓ ନ ନ ଏବ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଭାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଭାର' ଖୋଜିବେ, 'ଦୃଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଦୃଢ଼' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଖି' ନ ପାଇଲେ 'ଅକ୍ଷି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଢ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍ଢୁ' ଦେଖିବେ

ତେର —ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରୟୋଦଶ; ପ୍ରା—ତେରହ; ତେରସ୍)—
Tera ୧ । ୧୩ ସଂଖ୍ୟା—1. Number 13.
তের ୨ । ତେରବର୍ଷ ବୟସ—
तेरह 2. The age of thirteen years.
(ତେରର—ଅନ୍ୟରୂପ) ବାର ଯାଇ ତେର ଏଥର ବହରେ ନଇବ ଦଶିବ । ଛଂ
୩ । ତେର ସଂଖ୍ୟାଯୁକ୍ତ ସନ ବା ଅଙ୍କ—
3. A year having the figure of 13 in it.
ଭରଣ ଏହ ତେରକୁ, ନଅଚ ତେର ନେହି ନ ରହିବ ଏଉ ବର୍ଷକୁ ଚରିରକୁ ।
ଦିନଃ. ମନର ବଳ
ବିଣ.—୧ । ୧୩ ସଂଖ୍ୟକ—1. Numbering 13.
୨ । ତ୍ରୟୋଦଶ ସ୍ଥାନସ୍ଥ—2. Thirteenth.

ତେରଅଙ୍କ —ଦେ. ବି—୧ । ୧୩ ମୂର୍ତ୍ତି ବା ୧୩ ସଂଖ୍ୟା—
Teraaṅka 1. The number or figure 13.
୨ । ପୁରୁଣାକାଳ (ବର୍ତ୍ତମାନ ପୁରୀର) ରାଜାଙ୍କ ଶାସନକାଳରେ ଅଙ୍କ ଗଣନା ଅନୁସାରେ ଯେଉଁ ବର୍ଷ ୧୩ ଗଣାଯାଏ—1. A year of the regime of the kings of ancient Orissa (now of the Raja of Puri) which is computed according to a special calculation as thirteen
୩ । ୧୩ ସଂଖ୍ୟାଯୁକ୍ତ ସନ—3. A year containing the figure 13 in it.
(ଯଥା—ସୁ ୧୬୧୩ ସାଲ, ସନ ୧୯୧୩ ସାଲ ଇତ୍ୟାଦି ।)

ତେରଛ(ଛା) —ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତିରସ୍; ତିରଶ୍ଚୀନ; ପ୍ରା. ତେରଚ୍ଛ)—
Terachha(chhā) ୧ । ଯାହା ପୂର୍ଣ୍ଣ ଓଡ଼ା ବା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଓଡ଼ା ନୁହେଁ; ବାଙ୍କ; ବଙ୍କ; କୁଟିଳ—
তেরচা, তেড়চা 1. Crooked; awry; sidelong.
टेढ़ा, तिरछा, तिरच्छा ଷୁହାଣି ତାହାର ଅଛି ତେରଛ । ଦୃଷ୍ଟି ମହାବେଗ ହେ ।
୨ । କର୍ଣ୍ଣମାର୍ଗରେ ଅବସ୍ଥିତ; ଯାହା ଭୂପୃଷ୍ଠଉପରେ ଲମ୍ବଭାବରେ ବା ସମାନ୍ତରଭାବରେ ଅବସ୍ଥିତ ନୁହେଁ—
2. Slanting; situated diametrically.
ସ୍ତ୍ରୀଲି. (ଠିଆହେବା ଓ ବସିବା) ବସିବାପାଇଁ ବା ଠିଆ ହେବାପାଇଁ ଅସୁବିଧା ସ୍ଥାନ—A place which is inconvenient to stand or sit upon.
[ଦ୍ର—ଏହି ଅର୍ଥରେ ଓ ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗରେ ପ୍ରଚଳିତ ।]

ତେରଛ ଚାହାଁଣି —ଦେ. ବି—ବାଙ୍କ ଚାହାଣି—Sidelong glance;
Terachha chāhāṇi furtive glance.
বাঁকাচাহনি ଚେତ ଚେତ ଉଡି ଚାହାଁଣି ତେରଛ ବାଣେ ଖଣ୍ଡାଣ ଉଠାଇ ।
टेढ़ीचितवन ସ୍ତ୍ରୀଣି. ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ ।

ତେରଛା(ଛେ)ଇ —ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ବଙ୍କାକରି; ବଙ୍କାଭାବରେ—
Terachhā(chhe)i In a sidelong manner; crookedly
তেরছে ତେରଛେ ଚାହିଁବାରୁ ଭରାଳାର ତେରଛ ।
तिरछाकर ବଂଶୀ. ଗୋପୀଭାଷା

ତେରଛା(ଛେ)ଇବା —ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବଙ୍କା କରିବା—
Terachhā(chhe)ibā 1. To cause to be crooked.
বাঁকান ୨ । ବଙ୍କାଗତି କରିବା—2. To move crookedly.
तिरछाना ୩ । ବଙ୍କାହେବା—3. To be crooked.

ତେରଛି —ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ତେରଛାଇ (ଦେଖ)
Terachhi Terachhāi (See)

ତେରଛିବା —ଦେ. କ୍ରି—ତେରଛାଇବା (ଦେଖ)
Terachhibā Terachhāibā (See)

ତେରଜ(ଜି) —ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତେର୍‌ଜ୍=ବାଆଁରୁ ଡାହାଣକୁ ଧାଡ଼ିମୂଳଆ ଅଙ୍କମାନଙ୍କର ମିଶାଣ; ଯୋଗ; କଚରଥା)—
Teraja(ji)
তেরিজ ୧ । ଯୋଗ, ମିଶାଣ—1. Addition.
तेरज ୨ । ସଙ୍କଳନ—2. Compilation.
୩ । ବହୁ ସଂଖ୍ୟାର ଯୋଗଫଳ—
3 Sum total of many figures.
୪ । ବିବରଣ ପତ୍ର—4. Statement.
୫ । ଯେଉଁ ମହାଜନ ଓ ଜମିଦାର ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିରସ୍ତାର ହିସାବ କାଗଜରେ ଜମା ଓ ଖରଚଆଦିର ସଂଖ୍ୟା ବା ପରିମାଣ ଜମିକଭାବରେ ବାଆଁରୁ ଡାହାଣକୁ ଏବଂ ସ୍ତମ୍ଭାକାରରେ ଉପରୁ ତଳକୁ ଲେଖାଯାଇ ସ୍ତମ୍ଭାକାରରେ ଲିଖିତ ସଂଖ୍ୟାମାନଙ୍କର ଓ ରେଖାକାରରେ ଲିଖିତ ସଂଖ୍ୟାମାନଙ୍କର ସମଷ୍ଟି କରାଯାଇ ଥାଏ—
5. A zamindar's or merchant's account book showing the statements and totals of serial items under different heads in columns and lines.
୬ । କ୍ରମାନୁସାରେ ସ୍ତମ୍ଭାକାରରେ ଉପରୁ ତଳକୁ ଓ ରେଖାକାରରେ ବାଆଁରୁ ଡାହାଣକୁ ଲେଖା ହୋଇଥିବା ସଂଖ୍ୟାମାନଙ୍କର ସମଷ୍ଟି କରାଯାଇ ହିସାବ ମିଳାଯିବାର ପ୍ରଣାଳୀ—6 The system of double accounting by tolalling up the serial figures vertically and horizentally.
୭ । ଗୋସୁଆରା (ଦେଖ)—7. Gosuārā (See)

ତେରଜ(ଜି) ମିଳା(ଳେ)ଇବା —ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଜମାଖରଚଆଦି
Teraja(ji) milā(le)ibā ହିସାବରେ ବାଆଁଅରୁ ଡାହାଣକୁ
তেরিজ মেলান ଧାଡ଼ି ମୂଳଆ ହୋଇ ଲେଖାଥିବା
तेरज मिलाना ସଂଖ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ଯୋଗ କରି ଉକ୍ତ ଯୋଗଫଳମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଉପରୁ ତଳକୁ ସ୍ତମ୍ଭାକାରରେ ଲେଖା ହୋଇଥିବା ସଂଖ୍ୟାମାନଙ୍କ ଯୋଗଫଳମାନ ମେଳ ଖାଉଛି କି ନାହିଁ ଗଣନାଦ୍ୱାରା ଏହା ସ୍ଥିର କରିବା—To square up a statement by causing the totals of the figures of the different columns and lines tally with each other.

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇ ୟ	ଉ ଅ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ ଖ୍ୟଂ	ଯ	ସ	ଗଂ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନୃ	

[ଦ୍ର—ନିମ୍ନଲିଖିତ ଉଦାହରଣରେ ଟେଖାଡାଉରେ ଲିଖିତ ସଂଖ୍ୟାମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସ୍ତମ୍ଭାକାରରେ ଲିଖିତ ସଂଖ୍ୟାମାନଙ୍କର ସମଷ୍ଟି ମେଳ ଖାଇବାର ଦେଖା ଯାଉଅଛି । ଧାଡ଼ିବାଗରେ ଲେଖାଥିବା ସଂଖ୍ୟାମାନଙ୍କ ସମଷ୍ଟି ସଙ୍ଗେ ସ୍ତମ୍ଭାକାରରେ ଲେଖାଥିବା ସମଷ୍ଟି ମେଳ ଖାଉଅଛି । ଏହାକୁ ତେରଜ ମିଳାଇବା ବୋଲଯାଏ । ଯେବେ ଏ ସଂଖ୍ୟା ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସିଠାରେ ଗୋଟିଏ ସଂଖ୍ୟା ଭୁଲ ହୋଇ ଲେଖା ହୋଇଥାନ୍ତା ତେବେ ତେରଜ ମିଳନ୍ତା ନାହିଁ । କୌଣସି ହିସାବ ଠିକ ଅଛି କି ନାହିଁ ଏହା ଜାଣିବା ପାଇଁ ତେରଜ ମିଳାଇବା ଦରକାର; ଯେବେ ଦୁଇ ପ୍ରକାରେ କରଯାଇଥିବା ସମଷ୍ଟି ସମାନ ଥିବାର ଦେଖାଯିବ ତେବେ ହିସାବ ଠିକ ଅଛି; ଯେବେ ସମାନ ଥିବାର ଦେଖା ନ ଯିବ ତେବେ ଏ ହିସାବରେ ଭୁଲ ଅଛି ବୋଲି ଜାଣିବାକୁ ହେବ । ଏଠାରେ ହଥଯିବା ଷ୍ଟେଟମେଣ୍ଟରେ ଟେଖାଡାଉରେ ଲେଖା ଥିବା ସଂଖ୍ୟାମାନଙ୍କର ସମଷ୍ଟିଗୁଡ଼ିକ ଟୋଟାଲ କଲେ ୬୬ ହୁଅନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ସ୍ତମ୍ଭାକାରରେ ସମଷ୍ଟି କରଯାଇଥିବା ସଂଖ୍ୟାମାନଙ୍କ ଯୋଗଫଳ ୬୬ ନ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତା ତେବେ ତେରଜ ମିଳି ନ ଥାନ୍ତା]

୧+	୨+	୩+	୪+	୫=୧୫
୨+	୩+	୪+	୫+	୬=୨୦
୪+	୫+	୬+	୭+	୯=୩୧
୭+	୧୦+	୧୩+	୧୬+	୨୦=୬୬

ତେରଜ ହିସାବ—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତେରଜ୍ ହେସାବ)—ଧାଡ଼ି ମୁଣ୍ଡ Teraji hisāba ହୋଇ ଲେଖା ହୋଇଥିବା ଓ ସ୍ତମ୍ଭାକାରରେ (ତେରଜ ହିସାବ-ଅନ୍ୟରୂପ) ଲେଖା ହୋଇଥିବା ସଂଖ୍ୟାମାନ ମିଶା-ତେରିଜ हेसाब ଯାଇ ତେରଜ ମିଳା ଯାଇଥିବା ହିସାବ—**तेरज हिसाब** An account which has been squared up by the system of double accounting.

ତେରଡଙ୍ଗା—ଗ୍ରା. ବଣ—ତରଡଙ୍ଗା (ଦେଖ) Teradangā Taradangā (See)

ତେରଣ୍ଟା—ଦେ. ବି—ଦୁର୍ଭିକ୍ଷକାଳ; କାନ୍ତାର; ମହର୍ଘକାଳ—Terantā A time of scarcity and high prices

ତେରସ୍ତା—ଦେ. ବି (ସଂ ତ୍ରି+ବର୍ଷ)—ତିବର୍ଷା; ତରସ୍ତା; ଗତବର୍ଷର Terastā ପୂର୍ବବର୍ଷ; ଅଦ୍ୟଠାରୁ ଗତ ୩ୟ ବର୍ଷ—Year before तेसराबरस **त्योरस, तेरस** last.

ତେର ମେର—ବୈଦେ. ବି (ଫା ଓ ଉର୍ଦ୍ଦୁ) ତେରିମେରି (ଦେଖ) Teramera Terimeri (See)

ତେର ମେର ରଜ, କସ କରିବ ବାଗ । ଓଡ଼ିଆଦେଶରେ ବ୍ୟବହୃତ ଉର୍ଦ୍ଦୁ ପ୍ରବଚନ ।

ତେରି(ରେ)ଜ(ଜି)(ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି(ଅ)—ତେରଜ ଇତ୍ୟାଦି(ଦେଖ) Teri(re)ja(ji) (etc) Teraja etc (See)

ତେରିମେରି—ବୈଦେ. ବି (ଫାର୍ସୀ ଓ ଉର୍ଦ୍ଦୁ; ତେର=ତୋର; Teri meri ମେର=ମୋର)—୧ । କ୍ରୋଧପରବଶ ହୋଇଥିବା तेरिमेरी; **तुकार** ବ୍ୟକ୍ତିର ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ ଭାଷା ବ୍ୟବହାର—1. Use of Hindustanee terms in a fit of anger.

[ଦ୍ର—ସମ୍ଭବତଃ ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ ବା ଉର୍ଦ୍ଦୁ ଭାଷା ଭାରତର ମୁସଲମାନ ଓ ରାଜପୁତମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷା ଥିବାରୁ ଓ ସେମାନେ ଖାଇ ଜାତି ବୋଲି ଓଡ଼ିଶାରେ ପରିଚିତ ଥିବାରୁ ଓଡ଼ିଆମାନେ କ୍ରୁଦ୍ଧ ହେଲାବେଳେ ତାଙ୍କ ମୁହଁରୁ ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ ଭାଷା ବାହାରି ପଡ଼େ । ବଙ୍ଗ ଦେଶରେ ମଧ୍ୟ ଏହା ଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ଓ ବଙ୍ଗଳାରେ ମଧ୍ୟ ତେରିମେରିର ଏହି ଅର୍ଥ ଚଳେ]

୨ । କର୍କଶ ବାକ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ—2. The use of harsh word.

୩ । ଭୁ ଚା ରେ ସ୍ଵ ବା ତୁଚ୍ଛାର ଭାଷାର ପ୍ରୟୋଗ—3. Use of uncouth or derogatory language.

୪ । ତୋର ଓ ମୋର—4. Your and mine.

ତେରିମେରି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତୁଚ୍ଛାବାକ୍ୟରେ ଗାଳିଦେବା; ଗୋଲମାଳ Terimeri karibā ଲଗାଇବା—To abuse in filthy तेरिमेरिकरा **तुकारना** language; to call names.

ତେରିମେରି ବତା(ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତୁଚ୍ଛାବାକ୍ୟରେ ଗାଳିଦେବା—Terimeri batā(te)ibā 1. To abuse in filthy language.

୨ । ଅବଜ୍ଞାସୂଚକ ଉତ୍ତର ଦେବା—2. To give impertinent reply.

ତେରୁଆଳି—ଦେ. ବି(ବଣିଅଣଦି)—ଛୋଟ ଛୋଟ ଦାନାଯୁକ୍ତ ଛାଞ୍ଚବିଶେଷ—Teruāli A kind of mould used by goldsmiths.

ତେରେଣ୍ଡା—ଦେ. ବି (ସଂ ତରଣ୍ଡ)—ତରଣ୍ଡା, ତରଣ୍ଡୀ)—ବନଶି Terendā ସୂତାରେ ଲାଗିଥିବା ମୟୂର କାଠି ବା ସୋଲ—फातना, फतना A float of a fishing line. **तिरेन्दा, तरेन्दा**

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଜଳାଶୟରେ ବନଶି ପକାଇବାକୁ ହୁଏ ସେ ଜଳାଶୟର ଗଭୀରତାକୁ ଦୃଷ୍ଟି କରି ବନଶି ଚୋପର ଅଗରୁ କିଛି ଦୂର ଛଡ଼ା କରି ତେରଣ୍ଡା ବନ୍ଧାଯାଏ, ମାଛ ବନଶି ଥୋପ ଗିଳିଲେ ଏହି କାଠି ବୁଡ଼ିଯାଏ । ତେଣୁ ମାଛ ଥୋପ ଧରି ଅଛି ବୋଲି ଜାଣି ଲୋକେ ବନଶିକୁ ଉପରକୁ ଟାଣି ଆଣନ୍ତି ।]

ତେରେନା—ଦେ. ଅ—ସ୍ୱର ଓ ତାଳମାନ ସୂଚକ ବୋଲାଯିବା ନିରର୍ଥକ Terenā ଶବ୍ଦବିଶେଷ—Sounds or catch words तेनाना, तेरेना **तानारीरी** ; uttered before singing to music.

ତେଲ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତୈଳ; ପ୍ରା. ତେଲ)—୧ । ମାଲଫା; ତୈଳ; Tela ମଥାବନ୍ଧି—1. Oil.

ସାଧାରଣ ନୋଟ୍: [illegible]

ତେଲ — [illegible]

[ବି—ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତିଗତ ଅର୍ଥ ଅନୁସାରେ ତିଳ ବା ତିଳିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ସ୍ନେହପଦାର୍ଥ 'ତେଲ' ଅଟେ । କିନ୍ତୁ ସବୁ ପ୍ରକାରର ସ୍ନେହପଦାର୍ଥ ବା ଚର୍ବିକୁ ତୈଳ ବା ତେଲ ବୋଲାଯାଏ ।]

୨ । ଚର୍ବି—1. Fat

(ଯଥା—ମାଛ ତେଲ)

ତେଲ, तेल ୩ । ତୈଳବତ୍ ପଦାର୍ଥ—3. Oily or fatty substance.

୪ । ଆୟୁର୍ବେଦର ଉପଦେଶମତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ତୈଳ—4. Medicated oil.

୫ । ମହାନଦୀର ଶାଖା ନଦୀବିଶେଷ, ଏହା ଉପରେ ସୋନପୁର ରାଜଧାନୀ ଅବସ୍ଥିତ—Name of a branch of the Mahānadī river on which stands Sonepur.

[ବି—ଓଡ଼ିଆରେ ସ୍ନେହପଦାର୍ଥ ମାତ୍ରକେ ତେଲ ପରିବର୍ତ୍ତରେ 'ମାଲପା' ବୋଲି ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଓଡ଼ିଆରେ ସାଧାରଣ ତୈଳକୁ ତେଲ ଓ ଆୟୁର୍ବେଦ ମତରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ତୈଳକୁ 'ତୈଳ' ବୋଲାଯାଏ ।]

ତେଲ ଲୁ ଗୁଣୀ—ଦେ. ବି—ତେଲୁଣୀ (ଦେଖ)
Tela(lu)guṇi Teluṇi (See)

ତେଲକାପଡ଼ା—ଦେ. ବି (ସଂ. ତୈଳ ଓ କର୍ପଟ)—ରାଜା ଅଦବ୍ ଶବକୁ Telakāpaṛḍā କଞ୍ଚାକଣ ରଖିବାକୁ ହେଲେ ତାହା ସଢ଼ି (ତେଲକପଡ଼ା ଅନ୍ୟରୂପ) ନ ଯିବା ବା ଦୁର୍ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ନ ହେବା
তেলকাপড়া ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତାକୁ ତୈଳାକ୍ତ ଲୁଗାଦ୍ୱାରା ଗୁଡ଼ାଇବାର
तेलकपड़ा ପ୍ରକ୍ରିୟା—The process of preserving the dead body of Rajas and big people by winding pieces of cloth steeped in oil around it.

[ବି—ଇଂରେଜ ଅଧିକାର ପୂର୍ବେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଏ ପ୍ରଥା ଥିଲା; ରାଜାମାନଙ୍କ ଶବକୁ ତେଲ କାପଡ଼ା ଦେଇ ବହୁ ସମୟ ରଖାଯିବାର କଥା ଅଛି ।]

ତେଲ କାଠୁଆ—ଦେ. ବି—କାଠର ତିଆରି ବଡ଼ଠୋଲ ତେଲଗିନା—
Tela kaṭhuā A wooden cup for oil.
তেলকাঠুয়া, तेलौखी

ତେଲକାଣ୍ଟି—ଦେ. ବି (ସଂ. ତୈଳକାଣ୍ଡ)—ତୈଳକୁ ବହୁ ସମୟ ରଖି Telakāṇṭi ଦେଲେ ତୈଳଭଣ୍ଡର ତଳ ଭାଗରେ ଯେଉଁ ମଳ
তেলকাইট ଜମେ; ତୈଳମଳ—The sediments of
तेलकीमैल, तलछट oil deposited in a pot.

ତେଲକୋଚଟ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ତେଲ ଚକଟା (ଦେଖ)
Tela kochaṭa Tela chikiṭā (See)

ତେଲ କୋ(କୁ)ଡ଼—ଦେ. ବି—ବନ୍ୟବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Tela ko(ku)rḍa Randia Uliginosa (Haines).
पिरालो

ତେଲ କୋରୁହାଁ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଏକଜାତୀୟ ଜାଙ୍ଗଲିକ
Tela koruhā̃ ବନ୍ୟବୃକ୍ଷ—The torch tree, Ixora
রঙ্গন Parviflora (Haines).
कोटगन्धल [ବି—ଏଥିର କାଠରେ ଧଠା ଓ ଲୁଗାଡ଼ି (ତେଲକୁରଥ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବାବଣୀ ଅଧିକ ବେଶି ହୁଏ । ଏଥିର କାଠ ଶାଧୁଆ ଓ ଚିକ୍କଣ; ଏଥିର ଫୁଲ ଉଜ୍ଜଳବର୍ଣ୍ଣ, ତଭୁର୍ଦ୍ଦଳ ଓ ଛୋଟ୍ଟା ଛୋଟ୍ଟା ଓ ଫୁଲର ତେଜ୍ଞ ନଳାକାର ।]

ତେଲଗୁ—ଦେ. ବି ସଂ. ତ୍ରୈଲିଙ୍ଗ)—ତେଲଙ୍ଗା (ଦେଖ)
Telagu Telaṅgā (See)

ତେଲ ଲୁ ଗୁଣି—ଦେ ବି—ତେଲୁଣୀ , ଦେଖ)
Tela(lu)guṇi Teluṇi (See)

ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବନ୍ୟବୃକ୍ଷବିଶେଷ—Aegiceras Majus.

[ବି—ଏହା ୧୮ ଫୁଟରୁ ୨୦ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼େ ।]

ତେଲଘଟା—ଦେ. ବି—ତେଲ ବୋଲା ହେବା ଯୋଗୁଁ ମୁଣ୍ଡବାଳ,
Telaghaṭā ଦେହ ଓ ଲୁଗାରେ ଜମିଯିବା ମଇଳା ବା ଅଠା—
তেলচিকটা Gummy grease (on cloth etc) due to
तेलचिकट excessive application of oil.

ତେଲଘଡ଼ି—ଦେ ବି—ତେଲ ରଖିବା ପାଇଁ ଛୋଟ ଘଟ—
Telaghaṛḍi A small earthen pot for oil.
তেলেরকুপ ତେଲଘଡ଼ିର ଗେଲ, ପୁଅମୁଣ୍ଡକୁ ଦେଲଲ—ଡଗ ।
तेलहँडी

ତେଲଘଣା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଘଣା ବା ଶାଳରେ ତୈଳବୀଜ ପେଶା
Telaghaṇā ଯାଇ ତହିଁରୁ ତେଲ ବାହାରେ—Oil mill.
তেলঘানী, तेलकीकोल्हू

ତେଲଙ୍ଗା—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ସଂ. ତୈଲଙ୍ଗ; ତ୍ରିକଳିଙ୍ଗ)—
Telaṅgā ୧ । ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ଦେଶବିଶେଷ; ଅନ୍ଧ୍ର ଦେଶ;
ତେଲଙ୍ଗାଣା | (ସ୍ତ୍ରୀ) ଉତ୍କଳର ଦକ୍ଷିଣ କଳିଙ୍ଗ ଉପକୂଳସ୍ଥ ଦେଶ—
ତେଲଙ୍ଗିଆଣୀ | 1. The Telgu country; the
তেলগু, তেলঙ্গা Carnatic.
तेलंग, तैलंग, तिलंगा ୨ । ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତୀୟ ଜାତିବିଶେଷ—2. The Telgu people.

୩ । ତ୍ରୈଲିଙ୍ଗ ଜାତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—3 A Telgu

୪ । ତ୍ରୈଲିଙ୍ଗ ଭାଷା—4. The Telgu language.

ବିଣ.—ତୈଲିଙ୍ଗ ଦେଶୀୟ—Pertaining to the Telgu country, language or people

ତେଲଙ୍ଗା ମୁକୁନ୍ଦଦେବ—ଓଡ଼ିଶାର ରାଜାବିଶେଷ—
Telaṅgā mukundadeba Name of a king of Orissa.
[ବି—ମୁକୁନ୍ଦଦେବ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ ।]

ତେଲଙ୍ଗୀ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତୈଲିଙ୍ଗୀୟ)—ତୈଲଙ୍ଗଦେଶୀୟ;
Telaṅgi ତୈଲଙ୍ଗ ଦେଶରେ ବ୍ୟବହୃତ—Pertaining to the

୧	୍	ଡ	ଋ,ଋ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଏ	ଜ	ଷ,ଷ	ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଣ
ୀ	ଥ	ଭ	ରୁ	ଲୁ	ଦ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଆ	ଯ	ଷ	ତା	ଇଅ	ୟ	ନ

ତେଲଗୁ Telgu country; in vogue amongst the Telgus.
तिलङ्गी

(ତେଲଙ୍ଗଥ - ଅନ୍ୟରୂପ) ଯଥା—ତେଲଙ୍ଗୀ ଲୁଗା।

ତେଲଙ୍ଗୀ ବାଜା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୈଲଙ୍ଗ ଦେଶୀୟ ଓ ବାଦ୍ୟ)—୨ଟି ଢୋଲ Telangi bāja ୨ଟି ମହୁରୀ ଓ ଝାଞ୍ଜ ଏପରି ଅନୁଷ୍ଠାନ ୫

ତେଲଙ୍ଗୀ ବାଜେଦ, } ଅନ୍ୟରୂପ ପ୍ରକାର ଯନ୍ତ୍ର ସହିତ
ତେଲିଙ୍ଗୀ ବାଦ୍ୟ } ବାଦ୍ୟ—A concert performed by 5 instruments (viz. 2 drums; 2 trumpets and 1 pair of cymbals) originally introduced in Orissa from the Deccan.

[illegible]

[ବି—ତଦ୍ଭବ ଏ ବାଦ୍ୟ ତେଲଙ୍ଗ ଦେଶ (ଦେଶୀୟ) ପ୍ରଥମେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଚଳିବାରୁ ଏହି ନାମ; ଏଥିର ୨ଟି ମହୁରୀ ମଧ୍ୟରୁ ... ଅବସ୍ଥିତ ... ଓ ଅନ୍ୟ ... ଢୋଲ ... ଏ। ଢୋଲ ୨ଟି ... ଢୋଲ ମହୁରିରେ ବୋଲି ... ଢକାକୃତିର ... ଥାଏ। ... ଢୋଲକ ... କାଠି ଧରିଛ ... ଏ ବାଜି ଯାଇ ... ଲମ୍ବ କାଟିବାକୁ ... ଭୁମରୁ ... ଶବ୍ଦ କରୁଥାଏ। ଏକଢୋଲକ ତେଲଙ୍ଗୀବାଜାର ୨ଟି ଯନ୍ତ୍ର ... ଅଛେ।]

[illegible]

[illegible]

ତେଲଚଟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୈଲଚୌରିକା)—ଅସରପା ପୋକ—A cockroach.
Telachaṭā
তেলচাটা झींगुर

ତେଲଚିକିଟା(ଟା)—ଦେ. ବି—୧। ତୈଳ ଲାଗିବାଯୋଗୁଁ ବସ୍ତ୍ରାଦିର Telachikiṭa ṭā) ବର୍ଣ୍ଣର ମଳିନତା—1 Greasiness; discolouring due to a cloth being smeared with oil.
তেলচিকটা
तेलचिकट

(ତେଲଚିକଟା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨। ତୈଳଲେପ ଯୋଗୁଁ କୌଣସି ବସ୍ତୁରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଚିକ୍କଣତା—2. Oiliness, brightness due to application of oil over a thing; a state of being too much oiled.

ବିଣ—ତୈଳାକ୍ତ ହେବାରୁ ମଳିନତା ପ୍ରାପ୍ତ—Discoloured by the application of too much oil; greasy with oil; soiled with oil.

ତେଲ ଜରଜର—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତୈଳ ଜର୍ଜର)—ଦେହରୁ ବୋହି Tela jarajara ପଡ଼ିବା ଭଳି ତେଲ ବୋଲା ହୋଇଥିବା—

তেলকুচকুচে With oil literally oozing from the body.

ତେଲଜୁଡ଼(ଡୁ)ବୁଡ଼(ଡୁ) } ଅନ୍ୟରୂପ
ତେଲଜବଜବ

ତେଲ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ତେଲ ଲଗାଇବା (ଦେଖ) Tela deba 1. Tela lagāibā (See)
তেলদেওয়া ୨। ଲଣ୍ଠନ ବା ଘରରେ ଜଳାଇବା ତେଲ ଦେବା—2. To put oil into a lamp.
तेल देना

ତେଲପଥର—ଦେ. ବି. (ଦେଶୀୟ ଶବ୍ଦ)—ଛୁରୀ ଓ କ୍ଷୁର ଆଦିର ଶାଣ Telapathara ଶାଣ ଦେଇଥିବାକୁ ଧାର କରିବା ଲାଗି ବ୍ୟବହୃତ ହେବା ପଥରବିଶେଷ—Oil-stone

ତେଲ ପିଠା—ଦେ. ବି (ସଂ. ତୈଳ ଓ ପିଷ୍ଟକ)—ତେଲରେ ଛଣା Tela piṭhā ହୋଇଥିବା ପିଷ୍ଟକ—Cakes fried in oil.
তেলেপিঠে, तेलवाली रोटी

ତେଲପିପା(ମ୍ପା)—ଦେ. ବି (ସଂ. ତୈଳ+ପର୍ପରିକା—ପା)—Telapipā(mpā) କାଠ ବା ଚମଡ଼ାର ତେଲ ରଖିବା ବଡ଼ ପାତ୍ର—Oil can.
তেলপিপে
तेलपीपा

ତେଲ ପେଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘଣା ସାହାଯ୍ୟରେ ତୈଳବୀଜରୁ ତେଲ Tela perḍibā ବାହାର କରିବା—To press oil seeds in a mill in order to get oil; to squeeze out oil from oil seeds.
তেলপিশা
तेलपेरना

[ବି—ଏ ଶବ୍ଦ ଭଷାର ବିଶେଷତ୍ୱ, ତେଲୀ ତୈଳବୀଜ ପେଡ଼ି ତେଲ ବାହାର କରେ, କିନ୍ତୁ ତେଲକୁ ପେଡ଼େ ନାହିଁ।]

ତେଲବାଲିଆ ମାଟି—ଦେ. ବି—ବାଲିମିଶା ଉର୍ବରା ମାଟି (ଏହା Tela bāliā māṭi ଉର୍ବରା)—A kind of fertile soil (sandy land).

ତେଲ ବାହାର କରାଇବା—ଦେ କ୍ରି—୧। ତେଲ ବାହାର କରିବା Tela bāhāra karāibā କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—1. The causative form of 'Tela bāhāra karibā'.
তেল বের করান
तेल निकालाना

୨। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କଠିନ ପରିଶ୍ରମ କରାଇ ଥକାଇଦେବା—2. (figurative) To cause a person to be tired by excessive labour.

ତେଲ ବାହାର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ତେଲ ପେଡ଼ିବା (ଦେଖ) Tela bāhāra karibā 1. Tela perḍibā (See)
তেল বের করা ୨। କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କଠିନ ପରିଶ୍ରମ କରାଇବା—2. To cause a person to labour very hard.
तेल निकालना

ତେଲ ବାହାରି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତେଲ ବାହାରି ଯିବା; ବିଶେଷରୂପେ Tela bāhāri jibā ଅବଶ ହେବା—Being much hurt.
তেল বেরা ତେଲ ... ତେଲ ବାହାରି ଯିବ—...
तेल निकलना

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ଥିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନ ଯେକୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଠ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଣ୍ଠ' ଖୋଜିବେ, 'କୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଥ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

ତେଲ ବୋଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତେଲ ଲଗାଇବା (ଦେଖ)
Tela bolibā — Tela lagāibā (See)

ତେଲ ମର୍ଦ୍ଦନ—ଦେ. ବି—ତୈଳ ମର୍ଦ୍ଦନ (ଦେଖ)
Tela marddana — Taila marddana (See)
(ତେଲ ମରଦନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତେଲ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଶରୀର ଉପରେ ଉପରଠାଉରିଆ ଭାବରେ ତେଲ ଲଗାଇବା—
Tela māribā
1. To roughly anoint oil on one's body.
୨ । ଶୁଖିଲା ଜିନିଷ, ଗଛ ଆଦିକୁ ସିଝା କରି ତେଲ ବାହାର କରିବା—
2. To prepare oil by boiling oil-producing substances.

ତେଲ ମାଲିଶ—ଦେ. ବି—ଦେହରେ ତେଲକୁ ବାରମ୍ବାର ଘଷିବା—
Tela māliś — Rubbing or massaging the body with oil; shampooing with oil.
तेल मालिश, तेल मलना

ତେଲ ରାନ୍ଧିବା—ଦେ.କ୍ରି—ତୈଳପଦାର୍ଥକୁ ଅଗ୍ନିରେ ସିଝାଇ ଜଳୀୟାଂଶ ଶୁଖାଇ ଦେଇ ତେଲ ବାହାର କରିବା—
Tela rāndhibā
To prepare oil by boling oily substances and dehydrating them.

ତେଲରି—ଦେ. ବି—ତିନି ସରିଆ ହାର—
Telari — Three stringed necklace.
तेलरि तिलड़ी

ତେଲ ଲଗା—ଦେ. ବି—ତୈଳାଭ୍ୟଙ୍ଗ—
Tela lagā — Anointing the body with oil.
तेल लागान तेलवाह

ତେଲ ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅପଣାର ବା ଅନ୍ୟର ଦେହରେ ତେଲ ବୋଳିବା—To apply or anoint oil over the body.
Tela lagā(ge)ibā
तेल लागान, तेल लगाना

ତେଲ ଲଗାଇବ ଅବାଟାବା ଗାଧ ବହିବ ଅଗା
ଖୋର ପଢ଼ିବ ଓଡ଼ ହୋଇ ମାଛ ବହିବ ଜାଗା—
ଉପଦେଶାସ୍ତବ. ପ୍ରବଚନ ।

ତେଲ ଲୁଣ—ଦେ. ବି. (ଯୁଗଳ ଶବ୍ଦ)—ଶୁଖିଲା ଡାଲିକୁ ଖାଦ୍ୟ ରୂପରେ ପରିଣତ କରିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ତୁଳନାତ୍ମକ ଉପକରଣ—Salt and oil required to be mixed with raw articles before they are fit for meal.
Tela luṇa
तेल नुन
तेल नमक

ତେଲ ଲୁଣ ଖରଚ—ଦେ. ବି—ଶୁଖିଲା, ଡାଲି, ପରିବା ଛଡ଼ା ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ଦୈନିକ ଘର ଖରଚ—
Tela luṇa kharacha
Miscellaneous daily expenses for preparing food

ତେଲ ସରସର—ଦେ. ବଣ—ତେଲ ଜରଜର (ଦେଖ)
Tela sarasara — Tela jarajara (See)

ତେଲ ସାଉଁଳା—ଦେ. ବଣ—ଯେ ତେଲ ଲଗାଇ ମୁହଁକୁ ଓ କେଶକୁ ଚିକ୍କଣ କରିଥାଏ—One who smooths his (or her) hair and face with oil.
Tela sāuṁlā
तेल कुचकुचे, तेलहा
(ତେଲ ସାଉଁଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତେଲ ହଳଦୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୈଳ ଓ ହରିଦ୍ରା)—(ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ) ଦେହରେ ଲଗାଇବା ପାଇଁ ବଟା ହଳଦୀ ଓ ସେଥିରେ ମିଶା ଯିବା ତେଲ—Turmeric paste mixed with oil.
Tela haladī
तेल हलुद

ତେଲ ହଳଦୀ ପଟଣା—ଦେ. ବି—ରାଣୀ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ତେଲ ହଳଦୀ ଖରଚ ଚଳିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ଗ୍ରାମ ବା ଜମି—Grant of land given to a Rāṇī or Lady to meet the expenses of her toilette.
Tela haladī paṭaṇā

ତେଲା—ଦେ ବଣ—ତେଲିଆ (ଦେଖ)
Telā — Teliā (See)

ତେଲାଉଣୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ତେଲୁଣୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Telāuṇī (etc) — Teluṇī etc (See)

ସେମାନଙ୍କ ମାଂସ ଖାନ୍ତି ଯମଦୂତ ।
ମଲେ ସିଝ ତେଲାଉଣୀରେ କରି ଭଲା—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ

ତେଲାଣୀ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ତେଲୁଣୀ (ଦେଖ)
Telāṇī — Teluṇī (See)

ତେଲି—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ସଂ. ତୈଳିକ, ତୈଳୀ)—
Teli — ୧ । ତେଲ ପେଲିବା ଜାତି; ତୈଳକାର ଜାତି—
तिली — 1. A caste for pressing oil; oilman.
तेली — ତେଲି ଗୁଡ଼ିଆ—ବାର ମାସରେ ତେର ବୁଡ଼ିଆ—ଅନୁଭବ ବଚନ ।
ତେଲୁଣୀ } ସ୍ତ୍ରୀ — ୨ । ତୈଳ ବ୍ୟବସାୟୀ ଜାତି; ତେଲି (ଦେଖ)
ତେଲିଆଣୀ } — 2 A caste dealing in oil.

[ଦ୍ର—ତେଲିମାନେ ସାଧାରଣତଃ ଖୁବ୍ କୃପଣ ବୋଲି ଆମ ଦେଶରେ କଥିତ ଅଛି । ଏମାନେ ଦୋକାନ ଓ ମହାଜନ କରନ୍ତି । ସବୁବେଳେ କାରବାର କରୁଥିବାରୁ ଏମାନଙ୍କ ଦେହ ଓ ଲୁଗାପଟା ତେଲ ଯୋଗୁଁ ମଇଳା ହୋଇଥାଏ । ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ, ସାତ ଜଣ ତେଲି ତେଲ ପେଲିବା ନିମନ୍ତେ 'ଗବ' ବା କଡ଼ା କିଣି ଆଣୁଥିବା ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ଗବମଙ୍କି ପାଣିରେ ପଡ଼ି ଭାସିଗଲା । ସେହି ଗବଟିକୁ ଧରିବା ପାଇଁ ସାତଟି ଯାକ ତେଲି ଧସ୍ତସ୍ତି ହୋଇ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ି ମଲେ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ)—ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ଶୂଦ୍ରବିଶେଷ—
A caste of Śūdras in the district of Ganjam.

ତେଲିଆ—ଦେ. ବି—ତିଲୁଆ (ଦେଖ) Tiluā (See)
Teliā — ବଣ—୧ । ତୈଳାକ୍ତ—1. Oily; greasy.
तेला — ୨ । ତୈଳସ୍ୱାଦଯୁକ୍ତ—Having an oily taste.
तेलिया, तेलहा

୧	ଇ	ଈ	ଋ,ୠ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଉସ୍	ଡ଼ଥ	ଢ
୬	ଇ	ଈ	ଋ	ଲୃ	ଏ୍	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଉଅ	ଡ଼	ନ୍

୩ । ଯେ ଦେହରେ ତେଲ ଲଗାଇ ଥାଏ—
3. Steeped with or annointed with oil.
ତେଲିଆ ମୁଣ୍ଡରେ ତେଲ—ଦେଶ ।
୪ । ଚକ୍କଣିଆ—4. Smooth.
୫ । ଯହିଁରେ ତୈଳ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଅଛି—
5. Abounding in oil.

ତେଲିଆ କନ୍ଦ—ଦେ. ବି. (ସ. ତୈଳକନ୍ଦ)—ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟ
Teliā kanda ଲତାର ମୂଳ—A kind of wild root.
तैलिका कन्द [ଦ୍ର—ଏ ଲତା ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଉଠେ ସେ ସ୍ଥାନ ଚତୁପାର୍ଶ୍ୱ ତେଲିଆ ଦେଖାଯାଏ । ଏହା ବାତ, ଅପସ୍ମାର, ବିଷ, ଦେହ ଫୁଲା ଓ ଚର୍ମରୋଗରେ ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ଓ ପାରଦକୁ ଏହା ଗାଢ଼ କରିଦିଏ ।]

ତେଲିଆ ଖଜା——ଦେ. ବି—ତିଲୁଆ (ଦେଖ)
Teliā khajā Tiluā (See)

ତେଲିଆ ମାଟି—ଦେ. ବି. (ତୈଳାକ୍ତ+ମୃତ୍ତିକା)—
Teliā māṭi ଏକ ପ୍ରକାର ଉର୍ବର ମୃତ୍ତିକା—
তেলা মাটি A kind of fertile soil.
तेलहा मिट्टी [ଦ୍ର—ଏହା ଚକ୍କଣ ଦେଖାଯାଏ ।]

ତେଲିଆ ମୁଣ୍ଡ—ଦେ. ବି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଭାବଗ୍ରସ୍ତ ନୁହେଁ-
Teliā muṇḍa (figurative) A person above wants; a well-to-do person.
ତେଲିଆ ମୁଣ୍ଡରେ ତେଲ—ଦେଶ ।

ତେଲିଆ ସାରୁ—ଦେ. ବି— ଏକ ପ୍ରକାର ବେଶି ଲାଳଯୁକ୍ତ ଚକ୍କଣିଆ
Teliā sāru ସାରୁ—A kind of taro.
[ଦ୍ର—ଏ ସାରୁ ଖରା ଦିନେ ଓ ବର୍ଷା ଆରମ୍ଭରେ ଖୋଳାଯାଏ । ଏହାର ଗଛର ନାଡ଼ି ଓ ପତ୍ର କଳା ଥିବାରୁ ଏହା ତୈଳାକ୍ତ ଦେଖାଯାଏ । ଧଳା ସାରୁକୁ 'ଧଳଡ଼ା' ସାରୁ ବୋଲଯାଏ । ଯେଉଁ ସାରୁ ଶୀତ ଦିନେ ଖୋଳାଯାଏ ତାକୁ ମୁକ୍ତାକେଶ ବା ଶାରଦୀୟା ସାରୁ ବୋଲଯାଏ । ଖରା ଓ ବର୍ଷା ଦିନେ ଖୋଳାଯିବା ସାରୁକୁ ଚଅଳଆ ବା ତେଲିଆ ସାରୁ ବୋଲଯାଏ ।]

ତେଲି କୋଚଟ—ଦେ. ବିଣ—ତେଲିମାନଙ୍କ ଜାତିର ସ୍ୱଭାବସୁଲଭ ଗୁଣ
Teli kochaṭa (କୃପଣତା ଓ ମଇଳିଆ ପଣିଆ) ଯୁକ୍ତ—
(ତେଲି କୋଚଟିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) Greasy and close-fisted like the oilman (of our country).
ତେଲି କୋଚଟ କୋଚଟ ପାଇଁ କସାକୁ ଛାଡ଼—ଦେଶ ।

ତେଲି ଚକିଟା—ଦେ. ବିଣ—ତେଲି ଜାତିର ସ୍ୱଭାବସୁଲଭ ଗୁଣ
Teli chikiṭā (ମଇଳିଆ) ଯୁକ୍ତ—Greasy like an
(ତେଲି ଚକଟା, ତେଲି ଚକଟିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) oilman.

ତେଲି ଭାଗବତ—ଦେ. ବି—ବ୍ରାହ୍ମଣ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ରଚିତ ଓଡ଼ିଆ
Teli bhāgabata (ପ୍ରାକୃତ) ଭାଗବତକୁ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ (ଏ ସଂସ୍କୃତରେ ରଚିତ ହୋଇ ନ ଥିବାରୁ) ଘୃଣାରେ ଦେଇ ଥିବା ନାମ—A name given in derision by the contemporary Brahman Pandits of Orissa to the Oria metrical translation of Bhagabata by Jagannath Das

ତେଲି ଶାଳ—ଦେ. ବି. (ସ. ତୈଳୀ+ଶାଳା)—
Teli sāḷa ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ତେଲି ଘଣା ଦ୍ୱାରା ତେଲ ବାହାର
তিলি শাল କରେ—Oil factory; the place where
तैलिशाल oil is pressed.
ତେଲି ଘରେ ତେଲ ଭଲ ତାହିଁ ତାହିଁ ବାଜଇ । ଶିଶୁଶଙ୍କର ଦାସ ।

ତେଲି ସାପ—ପ୍ରାଦେ. ବି—(ସମ୍ବଲପୁର ଓ କିନ୍ଦିଭୂମ)
Teli sāpa ଦୋମୁଣ୍ଡିଆ (ଦେଖ)—Domuṇḍiā (See)

ତେଲୁଗୁ—ଦେ. ବି—ତେଲେଙ୍ଗା (ଦେଖ)
Telugu Teleṅgā (See)

ତେଲୁଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ତେଲିର ସ୍ତ୍ରୀ—
Teluṇi 1. A female of the oilman caste.
তেলিনী ୨ । ଘଲମ; ତେଲଭଜଣୀ—2. An earthen lid
तेलिन for covering pots; a frying pan.
তোলানিয়া [ଦ୍ର—ହାଣ୍ଡି ମୁହଁରେ ଘୋଡ଼ାଯିବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପାତ୍ରକୁ
ଢकनी ସରା, ମଧ୍ୟ ଭଳ ପାତ୍ରକୁ ତେଲୁଣୀ ଓ ବଡ଼ ପାତ୍ରକୁ ଘଲମ କୁହାଯାଏ ।]
୨ । ସିଧା ଶୃଙ୍ଗାକୃତି ବୃକ୍ଷ—
2. Aegeceras Mayus (Haines).

ତେଲୁଣୀ ପୋକ—ଦେ. ବି. (ସ. ତୈଳଗ)—
Teluṇi poka ଏକ ପ୍ରକାର ଶତପଦ ପୋକ—Millipede;
(ତେଲୁଣୁଣୀ ପୋକ—ଅନ୍ୟରୂପ) galley worm; myrapoda.
কাঁদরাই, কেন্ন [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ଦୁଇଟି ଜଣ ଥାଏ । ଏମାନଙ୍କର
तेलिन ଦେହର ମାଉର ଖୋଳପା ପରି ପଟ ପଟ ବାଡ଼ ଥାଏ । ଏମାନେ କାଳି, ବୋଲଇଆ ଓ ନାଲି ରଙ୍ଗରେ କଳା ଲମ୍ବା ଡୋରିଆ ପଡ଼ିଥିବା ଭଳି ଦେଖା ଯାଆନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଉପରେ ଆଘାତ ଲାଗିଲେ ଏମାନେ କୁଣ୍ଡଳାକୃତି ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଥରକେ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଛୁଆ ହୁଅନ୍ତି । ଏମାନେ ସାଧାରଣତଃ ଦଅସିକି ବାଠି ପରି ମୋଟ ଓ ଦୁଇ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ ହୁଅନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦେଶରେ ଏମାନେ ଅଧ ଇଞ୍ଚ ବ୍ୟାସବିଶିଷ୍ଟ ଓ ୧୨ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଦେହରେ ଏକ ପ୍ରକାର ବିଷାକ୍ତ ପଦାର୍ଥ ଅଛି । ପିଲାମାନେ ଭୁଲରେ ଏହି ପୋକକୁ ହାତରେ ସ୍ପର୍ଶ କଲେ ହାତ ନାଲି ହୋଇ ଘା ହୋଇଯାଏ । ଏମାନେ ସାଧାରଣତଃ ୪ ପ୍ରକାର । ୧—ଏକ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ନ୍ତି । ବ୍ୟାସ ଅଧ ଇଞ୍ଚ, ବର୍ଣ୍ଣ କଳା ଓ ନାଲିଆ ମିଶା । ୨—ନାଲି । ୩—କଳା । ୪—କଳା ଓ ନାଲି ଡୋରିଆ । ୫—ଗୁହରଙ୍ଗିଆ କଳା ଓ ନାଲିର ଦାଗ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାରେ ୧ ଅଙ୍କ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଅଙ୍କ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଅଙ୍କ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଅଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'କାଣ୍ଡ' ନ ମିଳିଲେ 'କାଣ୍ଡ' ଖୋଜିବେ, କୃଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଗ୍ଧ ନ ପାଇଲେ 'ଅନ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ତେଲୁଣୀ ବସା—ଦେ. ବି—ବିବାହର ଏକ ବା ଦୁଇ ଦିନ ପୂର୍ବରୁ
Teluṇi basā ଯେଉଁ ଦିନ ପିଠା ତିଆର ହେବା ପାଇଁ ସବୁ ପ୍ରଥମେ ତେଲୁଣୀ ମଙ୍ଗଳା ସାର ଚୁଲିରେ ବସାଯାଏ; ଶାନ୍ତି ମଙ୍ଗଳା—A ceremony (generally on the day previous to the marriage) in which the frying pan is formally set on the oven to fry cakes for the feast.

ତେଲେଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ସର (ଦେଖ)
Telei Sarā (See)

ତେଲେଙ୍ଗା—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ତେଲଙ୍ଗା (ଦେଖ)
Teleṅgā Telaṅgā (See)

ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଜଳଜାତ ତୃଣ, ତେରୁଣ୍ଡା ଘାସ । ଏହାକୁ କାଟି ଏଥିରେ ମେଞ୍ଚ ତିଆରି କରାଯାଏ; ସଲ୍ଲର—
A species of aquatic grass used in weaving mat.

ତେଲେନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତେଲୁଣୀ ୨ (ଦେଖ)
Telen Teluṇi 2 (See)

ତେଷଠି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ.—(ସଂ. ତ୍ରିଷଷ୍ଟି; ପ୍ରା. ତିସଟ୍ଠି)—
Teshaṭhi ୬୩ ସଂଖ୍ୟା—63
তেষঠি. तिरसठ ଷାଠିଏ ଅପେକ୍ଷା ୩ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା—Sixtythree.

ତେସନ(ନେ)—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ତତ୍‌ସମ; ତାଦୃଶ; ପ୍ରା. ତାଇସ)
Tesana(ne) ତୁଳ ଏସନ, କେସନ, ଯେସନ)—ସେହିପରି—
তেমন তেমনে, तैसा In that manner.
ବିଣ.—ସେହିପ୍ରକାରର—Of that kind.
(ତେସନେକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତେସା—ଦେଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ହି. ରୁ ଅନୁକୃତ)—
Tesā ସେହି ପ୍ରକାରେ—In that manner.
तैसा (ଯଥା—ଯେସାକୁ ତେସା ।)
ବିଣ.—ସେହି ପ୍ରକାରର—Of that kind.
ଜେସା ଘର ତେସା ଅଙ୍କୁର । ଘର ।
ବି.—ସେହି ପ୍ରକାର—That kind

ତେସ୍ତରି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ (ସଂ. ତ୍ରିସପ୍ତତି; ପ୍ରା. ତିସତ୍ତରି;
Testarī ତିହତ୍ତରି)—ସତୁରି ଅପେକ୍ଷା ତିନି ବେଶି—
তিয়াত্তর 73; Seventy three.
तिहत्तर ଧନୁରାଏ ଧରଣ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ପିଣ୍ଡ, ବାଣ୍ଟିବାକୁ ଦେଲେ ତେସ୍ତରି କାଣ୍ଡ ।
କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ: ଦ୍ରୋଣ ।

ତେହ(ହେ)ଲି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବିଣ.—ତୃତୀୟ— Third.
Teha(he)li ଏଥର ହେବ ତେହଲି ବରୁ । ଫକୀରମୋହନ, ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ତେହାତ—ଦେ. ବିଣ.—(ସଂ. ତ୍ରିହସ୍ତ)—ତିନିହାତ ପରିମିତ—
Tehāti Three cubits long
ବି.—୧ । ତିନିହାତ ପରିମାଣ—
1. Length of three cubits.

୨ । ମନୁଷ୍ୟର ତିନିପୁରୁଷ—
2. Three generations of a person.

ତେହାରା—ଦେ. ବିଣ.—(ତୁଳ. ଦୋହୋରା) ତିନିଗୁଣ—
Tehārā Thrice; three fold.
তিনগুনা तेहरा

ତେହିଁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ଅ.—ତହିଁ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tehin̄ (etc) Tahin̄ etc (See)

ତେହିଁରୁ—ଗ୍ରା. ଅ.—ତହିଁରୁ (ଦେଖ)
Tehin̄ru Tahin̄ru (See)

ତେହିଁରେ—ଗ୍ରା. ଅ.—ତହିଁରେ (ଦେଖ)
Tehin̄re Tahin̄re (See)

ତେହେଣ୍ଟା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ବଡ଼ ନୌକା—
Tehen̄ṭā A long big boat.

ତେହ୍ନେ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. ବିଣ. ଓ ଅ.—(ତୁଳ. ଯେହ୍ନେ; କେହ୍ନେ)
Tehne ସେହି ପ୍ରକାରେ—In that manner.
তেমন ମରଇ ପଡ଼, ଯେହ୍ନେ କଟ ସୁବର୍ଣ୍ଣ; ଜାରପୁରୁଷ ଆବୋର ବୋଲଇ ସତ,
तैसा ତେହ୍ନେ ତୋ ମତ— ବଳରାମଦାସ, ଦାଣ୍ଡିରାମାୟଣ

ତୈକ୍ତ—ସଂ. ବି. (ତିକ୍ତ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ତିକ୍ତତା—
Taikta 1. Bitterness in taste.
୨ । ତିକ୍ତସ୍ୱାଦ—2. Bitter taste.

ତୈକ୍ଷ୍ଣ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତୀକ୍ଷ୍ଣ+ଭାବ. ଯ)—୧ । ତୀକ୍ଷ୍ଣତା—
Taikshṇya 1. Sharpness.
୨ । କ୍ଷୁରଧାର—2. Sharp edge of a razor.
୩ । ଉଷ୍ଣତା—3. Warmth.

ତୈଜସ—ସଂ. ବିଣ. (ତେଜସ୍+ବିକାରାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ତେଜୋ-
Taijasa ବିକାର—1. A resultant of energy or light.
୨ । ଧାତୁମୟ; ଧାତୁନିର୍ମିତ—
2. Metallic; made of metal.
୩ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—3. Radiant; bright.
୪ । ରଜୋଗୁଣୋଦ୍ଭୂତ—4. Produced from the gross attributes of nature.
ବି.—୧ । ଧାତୁଦ୍ରବ୍ୟ—1. Metal articles.
୨ । ଘୃତ; ଘିଅ—2. Ghee.
୩ । ମହାଭାରତୋକ୍ତ ତୀର୍ଥବିଶେଷ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—
3. Name of a sacred place of the Hindus mentioned in the Mahābhārata.
୪ । ଧାତୁ, ମଣି ଆଦି ଚକଚକିଆ ବସ୍ତୁ—
4. Anything having a metallic lustre.
୫ । ପରାକ୍ରମ—5. Might.
୬ । ସୁମତିଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ରର ନାମ—
6. Name of a son of Sumati.

୧	ଇ	ଈ	ଋସ୍	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଣ,ଷ	ଙ୍କ	ଏସ୍	ଲ୍ଥ	ର
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ	ଯ	ମ	ଙ୍ଗ	ଲଥ	୬	୮

୭ । ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ଦଉଡ଼ି ପାରୁଥିବା ଘୋଡ଼ା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) 7. A very swift horse.

୮ । ଭଗବାନ୍ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—8. God.

୯ । ଯେଉଁ ଶାରୀରିକ ବଳ ଆହାରକୁ ରସ ଓ ରସକୁ ଧାତୁରେ ପରିଣତ କରେ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—9. That energy inside the system which changes the food into a liquid sap before it turns into blood.

୧୦ । (ହିନ୍ଦୁଦର୍ଶନ) ସ୍ଥୂଳ ସାଂସାରିକ ଗୁଣରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଅହଂକାର— 10. (Hindu philosophy) Egotism born of gross worldly attributes.

ତୈଜସପତ୍ର—ବି. ବି.—ତୈଜସ ପାତ୍ର (ଦେଖ)
Taijasapatra Taijasapātra. (See)

ତୈଜସପାତ୍ର—ସଂ. ବି.—ଧାତୁମୟ ପାତ୍ର; ବାସନ ବର୍ତ୍ତନ; ବାସନକୁସନ
Taijasapātra Metal vessels; household utensils.

ତୈଜସାବର୍ତ୍ତିନୀ—ସଂ. ବି. (ତୈଜସ୍+ଅବର୍ତ୍ତିନୀ)—ଧାତୁ ଆଉଟିବା ଛୋଇ—Crucible.
Taijasābarttini

ତୈଜସୀ—ସଂ. ବି.—ଗଜପିପଳୀ (ଦେଖ)
Taijasi Gajapippalī (See)

ତୈତିକ୍ଷ—ସଂ. ବିଣ (ତିତିକ୍ଷା+ଅ)—ତିତିକ୍ଷାଶୀଳ; ସହିଷ୍ଣୁ—
Taitiksha Enduring; forbearing.

ତୈତିର—ସଂ. ବି (ତିତିର+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—ତିତିର (ଦେଖ)
Taitira Tittiri (See)

ତୈତିଲ—ସଂ. ବି (ତିତିଲ+ଅ)—୧ । ଗଣ୍ଡାର; ଗଣ୍ଡାପଶୁ—
Taitila 1. Rhinoceros.

୨ । ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ବବ, ବାଳବ ପ୍ରଭୃତି କରଣ ମଧ୍ୟରୁ ଚତୁର୍ଥ କରଣ—2. The fourth of astrological combinations called 'Karana'.

୩ । ଦେବତା—3. Deity.

ତୈତ୍ତିର—ସଂ. ବି. (ତିତ୍ତିର+ଅ)—୧ । ତିତିର ପକ୍ଷି ସମୂହ—
Taittira 1. A flight of partridges.

୨ । ତିତ୍ତିରି (ଦେଖ)—2. Tittiri (See)

୩ । ଗଣ୍ଡାପଶୁ—3. Rhinoceros.

ତୈତ୍ତିରି—ସଂ. ବି—କୃଷ୍ଣ ଯଜୁର୍ବେଦ ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ଋଷି—
Taittiri Name of a sage.

ତୈତ୍ତିରୀୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତିତ୍ତିରି=ଜଣେ ଋଷି+ଈୟ)—
Taittiriya ୧ । ତିତ୍ତିରି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Pertaining to the sage 'Tittiri'.
(ତୈତ୍ତିରୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

୨ । ତିତ୍ତିରି ମୁନିଙ୍କ ରଚିତ ଯଜୁର୍ବେଦ ଶାଖାଧାୟୀ (ବ୍ରାହ୍ମଣ)—2. Studying the branch of the Jajurbeda composed by sage Tittiri.

ସଂ ବି—ତିତ୍ତିରି ନାମକ ଋଷିଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଯଜୁର୍ବେଦାନ୍ତର୍ଗତ ଶାଖାବିଶେଷ—1. A section of the Jajurbeda composed by sage Tittiri.

[ଦ୍ର—ଏହା ଯଜୁର୍ବେଦାନ୍ତର୍ଗତ ୮୨ ଶାଖା ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ । ଏହା ଅବେସ୍ ଅନୁକ୍ରମଣିକା ଓ ପାଣିନିଙ୍କ ଅନୁସାରେ ପ୍ରୋକ୍ତ । ପୁରାଣରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ, ଏକଦା ବୈଶମ୍ପାୟନ ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟା କରିଥିଲେ । ଏଥିର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ପାଇଁ ସେ ଆପଣା ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଯଜ୍ଞ କରିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ଆଦେଶ ଅନୁସାରେ ସବୁ ଶିଷ୍ୟମାନେ ଯଜ୍ଞ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲେ, କିନ୍ତୁ ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ନ ଥିବାର ଦେଖି ବୈଶମ୍ପାୟନ କୁପିତ ହୋଇ କହିଲେ ତୁମ୍ଭେ ଆମ୍ଭର ଶିଷ୍ୟତ୍ୱ ପରିତ୍ୟାଗ କର । ଏଥିରେ ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ଯାହା ଯାହା ଶିକ୍ଷା କରିଥିଲେ ତାହା ସବୁ ବାନ୍ତ କରି ପକାଇଲେ । ଏହା ଦେଖି ତାଙ୍କ ସହପାଠିମାନେ ତିତ୍ତିରି ପକ୍ଷୀରୂପ ଧାରଣ କରି ତାହା ଖୁଣ୍ଟି ନେଲେ । ଏହାହିଁ ତୈତ୍ତିରୀୟ ଶାଖା ହେଲା । ଏହି ଶାଖାର ଉପନିଷଦ ୩ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ । ପ୍ରଥମ ଭାଗର ନାମ ସଂହିତୋପନିଷଦ ବା ଶିକ୍ଷାବଲ୍ଲୀ; ଏଥିରେ ବ୍ୟାକରଣ ଓ ଅଦ୍ୱୈତବାଦର ଚର୍ଚ୍ଚା ହୋଇଅଛି, ୨ୟ ଭାଗ ଆନନ୍ଦବଲ୍ଲୀ ଓ ୩ୟ ଭାଗ ଭୃଗୁବଲ୍ଲୀ; ୨ୟ ଓ ୩ୟ ଭାଗକୁ ସମ୍ମିଳିତଭାବରେ ବାରୁଣୀ ଉପନିଷଦ କୁହାଯାଏ । ତୈତ୍ତିରୀୟ ଉପନିଷଦରେ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା, ଶ୍ରୁତି, ସ୍ମୃତି, ଇତିହାସ ବିଷୟର ଚର୍ଚ୍ଚା ହୋଇଅଛି । ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ ଏହି ଉପନିଷଦର ଗୋଟିଏ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଭାଷ୍ୟ କରିଅଛନ୍ତି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୨ । ଉପରୋକ୍ତ ଶାଖାର ଉପନିଷଦବିଶେଷର ନାମ—
2. A treatise of Upanishada on the above section of the Jajurbeda.

ତୈତ୍ତିରୀୟକ—ସଂ. ବିଣ—ଯଜୁର୍ବେଦାନ୍ତର୍ଗତ ତୈତ୍ତିରୀୟ ଶାଖାଧାୟୀ—
Taittiriyaka Reading the Taittariya chapter of the Jajurbeda.

ତୈତ୍ତିରୀୟାରଣ୍ୟକ—ସଂ. ବି. (ତୈତ୍ତିରୀୟ+ଆରଣ୍ୟକ)—
Taittiriyāranyaka ତୈତ୍ତିରୀୟ ଶାଖାର ଆରଣ୍ୟକ ଅଂଶ (ଏଥିରେ ବାନପ୍ରସ୍ଥ ଅବଲମ୍ବନ ପାଇଁ ଉପଦେଶ ଅଛି)—
Name of a part of the Taittiriya Sākha.

ତୈନ—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ. (ଅ)—ତଇନ୍ (ଦେଖ)
Tain Taip (See)

ତୈନାତ(ତି)—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ. (ଅ)—ତଇନାତ (ଦେଖ)
Taināt(ti) Taināta (See)

ତୈୟାର—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଅ)—ତିଆର (ଦେଖ)
Taiyāra Tiāra (See)

ତୈୟାରି—ବୈଦେ. ବି (ଅ)—ତିଆରି (ଦେଖ)
Taiyāri Tiāri (See)

> ସାଧାରଣ ସ୍ଥଳେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚଢ଼୍ହିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚଢ଼୍ହିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚଢ଼୍ହିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚଢ଼୍ହିତ ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚଢ଼୍ହିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଣ୍ଣୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଣ୍ଣ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ

ବଣ—ତିଅର (ଦେଖ)—Tiāra (See)

ତୈର—ସ. ବି—ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—
Taira Name of a bushy plant.
ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ—ତୈରଣୀ, (ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟକମତରେ ଏହାର ପତ୍ର ଭୂମାଳୀ, ସ୍ୱଗଳ ଉଷ୍ଣ ଓ ଗୁଣନାଶକ—ଶୁ. ଶବ୍ଦସାଗର ।)

ତୈର୍ଥ—ସ. ବି. (ତୀର୍ଥ+ଭବାର୍ଥେ ଅ)—ତୀର୍ଥକୃତ୍ୟକର୍ମ; ତୀର୍ଥରେ
Tairtha କରାଯିବା କର୍ମ—The pious acts and rituals enjoined in the Sastras to be performed at particular holy places.

ତୈର୍ଥିକ—ସ. ବି. (ତୀର୍ଥ=ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ର+ଭବାର୍ଥେ ଇକ)—
Tairthika ଦର୍ଶନ, ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ର ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ରପ୍ରଣେତା—
An author of a treatise on Hindu Philosophy; Philosopher.

ତୈଳ—ସ. ବି. (ତିଳ+ବିକାରାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ରାଶିତେଲ—
Taila 1. Sesamum oil.
୨ । ତେଲ, ମାଞ୍ଜଣା—2. Oil.
୩ । ଚିକ୍କଣ ବା ସ୍ନେହ ଦ୍ରବ ପଦାର୍ଥ—3. Oily liquid.
୪ । ଲୋବାନ୍—4. Benzoin (Apte).
୫ । ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ତୈଳ—
5. Mediciated oil.

ତୈଳକନ୍ଦ—ସ. ବି—ତେଲିଆ କନ୍ଦ (ଦେଖ)
Tailakanda Teliā kanda (See)

ତୈଳକଳ୍କ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୈଳ+କଳ୍କ)—ପିଡ଼ିଆ—
Tailakalka Oil cake.

ତୈଳକାର—ସ. ବି. (ତୈଳ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tailakāra ତେଲି—Oilman.
[ଦ୍ର—ବ୍ରହ୍ମବୈବର୍ତ୍ତପୁରାଣ ମତରେ ଏ ଜାତିର ଉତ୍ପତ୍ତି କୋଟକ ଜାତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ ଭୂମୀରଜାତୀୟ ପୁରୁଷଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ—ଶୁ. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତୈଳକିଟ୍ଟ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ତେଲର ଚାଣ୍ଡି—
Tailakitta 1. Sediment of oil deposited at the bottom of a pot.
ପିଡ଼ିଆ—2. Oil cake.

ତୈଲଙ୍ଗ—ସ. ବି. ନାମ—୧ । ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ପୂର୍ବ ଉପକୂଳସ୍ଥ ଅଞ୍ଚଳ—
Tailanga 1. The Telangana or Carnatic (Apte).
୨ । ତୈଲଙ୍ଗ ଦେଶବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. An inhabitant of the Telanga country.
[ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ ତୈଲଙ୍ଗ ଦେଶ ଶ୍ରୀଶୈଳଠାରୁ ଚୋଳ ଦେଶ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ଥିଲା । କେତେକଙ୍କ ମତରେ ଏ ଦେଶରେ କାଳେଶ୍ୱର, ଶ୍ରୀଶୈଳ ଓ ଭୀମେଶ୍ୱର ନାମକ ତିନ ପାହାଡ଼ରେ ଥିବା ୩ ଗୋଟି ଶିବଲିଙ୍ଗ (ତ୍ରିଲିଙ୍ଗ) ଥିବାରୁ ଏ ନାମ ହୋଇଅଛି । କେହି କେହି କହନ୍ତି ଏହା ତ୍ରିକଳିଙ୍ଗର ଅପଭ୍ରଂଶ । ଓଡ଼ିଶାର ଦକ୍ଷିଣରୁ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଙ୍ଗୋପସାଗର ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଭାରତ ଉପକୂଳ ତୈଲଙ୍ଗ ଦେଶ ଅଟେ ।]

ତୈଲଙ୍ଗୀ—ଦେ. ବଣ—ତେଲଙ୍ଗୀ (ଦେଖ)
Tailangi Telangi (See).
(ତୈଲଙ୍ଗୀୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୈଳଚୋ(ଚୌ)ରିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅସରପା—
Tailacho(chau)rikā Cockroach.

ତୈଳଦ୍ରୋଣୀ—ସଂ. ବି (ମ' ଧ. ଲୋ. ତୈଳପୂର୍ଣ୍ଣ ଦ୍ରୋଣୀ=କାଷ୍ଠପାତ୍ର)-
Tailadroni ୧ । ତେଲପୂର୍ଣ୍ଣ କାଠପିଞ୍ଜା—
1. Oil can; wooden cans full of oil.
୨ । ତୈଳପୂର୍ଣ୍ଣ ବଡ଼ ଲମ୍ବ ପାତ୍ର—
1. A tub filled with oil.
[ଦ୍ର—ଏ ପାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ମନୁଷ୍ୟ ଶୋଇ ପାରିବା ଭଳି ଏହା ଲମ୍ବ ହୋଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିଲା । ଏଥିରେ ତୈଳ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ମୃତଦେହକୁ ରଖା ଯାଉଥିଲା । ଶବକୁ ତୈଳଦ୍ରୋଣୀରେ ରଖିବାରୁ ତାହା ଶୀଘ୍ର ସଢ଼ୁ ନ ଥିଲା । ରାଜା ଦଶରଥଙ୍କ ଶବ ଭରତଙ୍କ ଆଗମନ ଅପେକ୍ଷାରେ ତୈଳଦ୍ରୋଣୀରେ ସଞ୍ଚିତ କରି ଯାଇଥିଲା ।]

ତୈଳପକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତୈଳ+ପା ଧାତୁ=ପିଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+କ)—ତୈଳଚୋରିକା (ଦେଖ)
Tailapaka Tailachorikā (See)

ତୈଳପକ୍ୱ—ସ. ବଣ (ତୃତୀୟା ତତ୍; ତୈଳ+ପକ୍ୱ)—ତେଲରେ
Tailapakwa ପାକ କରି ଯାଇଥିବା; ତେଲରେ ଭଜା ଯାଇଥିବା—
Fried in oil.

ତୈଳପର୍ଣ୍ଣିକ—ସ. ବି (ତୈଳପର୍ଣ୍ଣୀ=ଚନ୍ଦନକାଷ୍ଠ+କ)—
Tailaparnnika ହରିଚନ୍ଦନ; ଶ୍ୱେତଚନ୍ଦନ—White sandal wood.
(ତୈଳପର୍ଣ୍ଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୈଳପା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତୈଳ+ପା ଧାତୁ=ପିଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tailapā ତୈଳଚୋରିକା (ଦେଖ)—Tailachorikā (See)
(ତୈଳପାୟିକା, ତୈଳପାୟୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୈଳପିଷ୍ଟକ—ସ. ବି—ପିଡ଼ିଆ—
Tailapishtaka Oil cake.

ତୈଳବଲ୍ଲୀ—ସ. ବି—ଶତାବରୀ; ଶତମୂଳୀ—
Tailaballi Asparagus.

ତୈଳମର୍ଦ୍ଦନ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୈଳ+ମର୍ଦ୍ଦନ)—
Tailamarddana ୧ । ଦେହରେ ତେଲ ମାଲିସ୍ କରିବା; ତେଲ ମାଖିବା—1. Anointing or rubbing oil on the body.
ଦେ. ବି (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଖୋସାମତ ବା ସ୍ତୁତି କରିବା—(Figurative) Flattering a person.

୧	ଳ	ଭ	ର,ବ	ଝ	ଏ	ଦୀର୍ଘ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଏୖ	ଋ	ଓ
୬	ଳ	ଳ	ଋ	ଲୃ	ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଣ୍ୟ	ଯ	ସ	ଂୟ	ଋଥ	ଶ	ଡ଼

ତୈଳମାଳୀ—ସ. ବି—ତେଲର ବଳତା—
Tailamāli A wick saturated with oil.

ତୈଳଯନ୍ତ୍ର—ସ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ. ତୈଳନିଷ୍କାସକ ଯନ୍ତ୍ର)—ଘଣା—
Tailajantra Oil mill.

ତୈଳଶାଳା—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୈଳ+ଶାଳା)—ତେଲିଶାଳ—
Tailaśālā A house where oil mill is worked.
(ତୈଳଶାଳା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୈଳସାଧନ—ସ. ବି (ତୈଳ+ସିଧ୍ ଧାତୁ ଣିଚ=ସାଧ ଧାତୁ ନିଷ୍ପନ୍ନ
Tailasādhana କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—୧ । ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ-
ବିଶେଷ—1. Perfume for scented oils.
୨ । ଶୀତଳଚିନି; କବାବଚିନି—2. Cubebs.

ତୈଳସେକ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୈଳ+ସେକ)—ଦେହରେ ଗରମ
Tailaseka ତେଲ ମାଲିସ—Rubbing warm oil over the body.

ତୈଳ ସ୍ଫଟିକ—ସ. ବି—୧ । ଅମ୍ବର ନାମକ ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ; ଅମ୍ବର—
Taila sphaṭika Amber-gris.
[ଦ୍ର—ଏହା ଏକପ୍ରକାର ସମୁଦ୍ରଜାତ ସୁଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ । ଏହା ତିମି ମାଛର ଅନ୍ତ୍ରରୁ ବାହାରି ସମୁଦ୍ରରେ ଭାସି ଆସେ । ଆଉ ଏକ ପ୍ରକାର ଅମ୍ବର ଖଣିରୁ ମିଳେ ଏହାକୁ ଫସିଲ୍ଅମ୍ବର (fossil amber) ବୋଲିଯାଏ; କେହି କେହି କହନ୍ତି ଏହା ସମୁଦ୍ରଜାତ ଏକପ୍ରକାର ଝୁଣା, କଠିନ ଉଦ୍ଭିଦ ପଦାର୍ଥ ।]

ତୈଲା—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ତଇଲା (ଦେଖ)
Tailā Tailā (See)

ତୈଳାକ୍ତ—ଦେ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍; ତୈଳ+ଅକ୍ତ=ଲିପ୍ତ)—
Tailākta ୧ । ତେଲ ସରସର—1. Besmeared with oil.
୨ । ତେଲିଆ—2. Oily.

ତୈଳାକ୍ଷ୍ୟ—ସ. ବି—ଶିଳାରସ (ଦେଖ)
Tailākshya Śilārasa (See)

ତୈଳାଟ—ସ. ବି (ତୈଳ+ଅଟ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବିରୁଡ଼ି
Tailāṭa (ହି ଶବ୍ଦସାଗର)—Wasp.

ତୈଳାଧାର—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୈଳ+ଆଧାର)—ତେଲ ରଖିବା
Tailādhāra ପାତ୍ର—A receptacle for oil.

ତୈଳାଭ୍ୟଙ୍ଗ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୈଳ+ଅଭ୍ୟଙ୍ଗ=ମର୍ଦ୍ଦନ)—
Tailābhyaṅga ଦେହରେ ତେଲ ମାଲିସ କରିବା—
Anointing the body with oil.

ତୈଳିକ—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ତୈଳ+ବ୍ୟବସାୟାର୍ଥେ. ଇକ)—ତେଲି—
Tailika Oil man.
(ତୈଳିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ (+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଇକ) ତୈଳ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Relating to oil.

ତୈଳିକ ଯନ୍ତ୍ର—ସ. ବି (କର୍ମଧା; ତୈଳିକ+ଯନ୍ତ୍ର)—ତେଲଘଣା—
Tailika jantra Oil mill.

ତୈଳିନୀ—ସ. ବି—୧ । ତେଲୁଣୀ ପୋକ—
Tailini Galley worm; myrapod.
୨ । ବଳତା—2. Lamp wick.

ତୈଳୀ—ସ. ବି. ପୁଂ (ତୈଳ+କରିବା ଅର୍ଥରେ. ଇନ)—
Taili ତୈଳିକ (ଦେଖ)
(ତୈଳିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Tailika (See)

ତୈଷ—ସ. ବି (ତୈଷୀ ଅର୍ଥାତ୍ ପୁଷ୍ୟା ନକ୍ଷତ୍ରଯୁକ୍ତ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା+କାଳାର୍ଥେ. ଅ)
Taisha ପୁଷମାସ—The month Pusha

ତୋ—ଦେ ଅ—(ବାକ୍ୟର ପୂରଣାର୍ଥେ, ଦୂରବସ୍ତୁ ପ୍ରଦର୍ଶନାର୍ଥେ
To ବ୍ୟବହୃତ; ସ. ତୁ)—ତ; ତେବେ—Too.
तो (ଯଥା—ଦେଖ ତୋ ! ବଡ଼ ଦେଉଳର ନୀଳଚକ୍ର ବାନା
তো ଦେଖାଗଲାଣି ।)
ତୋର ସର୍ବନାମ (ସ. ତେ; ଅନାଦରାର୍ଥକ; ଓ ତୁ ଶବ୍ଦର ୬ଷ୍ଠୀ
तेरा ବିଭକ୍ତି ୧ବଚନ), ତୋର; ତୁମ୍ଭର—Thine.

ତୋକମାରି—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ତୁଖମଲଙ୍ଗା)—ଇଷବ୍ ଗୋଲ ଲଣ୍ଡାବଗୁଲ
Tokmāri ମଞ୍ଜି ପରି ଏକପ୍ରକାର ମଞ୍ଜି—The seed of tooly
तोकमारी hook; Lallemantia Roybana.
তোকমারী [ଦ୍ର—ଏ ଗୁଳ୍ମ ତୁର୍କସ୍ଥାନବର୍ଗରେ ବନ୍ୟ କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁପ; ଏଥିର ମଞ୍ଜିକୁ ଗରମ ପାଣିରେ ପକାଇଲେ ଲଣ୍ଡାବଗୁଲି ମଞ୍ଜି ପରି ତାହା ଫୁଲିଉଠେ । ଏହାକୁ ବଥ ଉପରେ ଦେଲେ ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ବଥ ଫାଟିଯାଏ ।]

ତୋକ—ସ. ବି. ପୁଂ (ତୁ ଧାତୁ=ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା+କ)—୧ । ଶିଶୁ;
Toka ଛୋଟ ପିଲା—1. Child; boy.
(ତୋକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । (ନାମ) ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଜଣେ ସଖା—
2. Name of a companion of Śrikrushṇa.

ତୋକେ—ଗ୍ରାଦେ (କଳାହାଣ୍ଡି) ସର୍ବନାମ (ତୁଳ. ବ. ତୋକେ)—
Toke ତୋତେ—To thee.

ତୋକ୍ମ—ସ. ବି—୧ । ଅଙ୍କୁର; ଗଜା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tokma 1. Sprout.
୨ । ଯବଧାନର ନୂଆ ଗଜା—2. Sprout of barley.
୩ । କଞ୍ଚା ଯବଧାନ—3. Unripe barley.
୪ । ହଳଦିଆ ବର୍ଣ୍ଣ—4. Yellow colour.
୫ । ମେଘ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Cloud.
୬ । କାନର ମଳ, କାନଗୁହ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. Ear wax.

ତୋଖଡ଼ ମୋଖଡ଼—ବୈଦେ. ବି (ଅ) (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—
Tokharda mokharda ଟିଖଡ଼ (ଦେଖ)
Tikharda (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ୧ ଓ ୨ ସଂଖ୍ୟକ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ସଂଖ୍ୟକ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପରବର୍ତ୍ତୀ ୨ ବା ୧ ସଂଖ୍ୟକ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗଉ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଯେ ଅନ୍ୟ ନଙ୍କ ବଂଶରେ ବା ଛେ ଜାତ ତୋଖମ ନିଶାଚରଣି—
ପଞ୍ଚାନନ ମୋହନ. ଚନ୍ଦ୍ରଶୂନ୍ଦ୍ର ।

ତୋଖମ୍—ବିଦେ. ବି (ଫା. ତୁଖ. ସ. ତୋକ୍=ଶିଶୁ)—
Tokham ଜନ୍ମ; କୁଳ—Birth; lineage.
তোখম ତୋଖମ୍, ଢାଲମ୍ ଖୋଦନ୍ ଅସଲ—ଫାରସି. ରେ ।
तोखम

ତୋଟ୍ରି—ଦେ. ବି—ଧାନ ଗଛର ରୋଗବିଶେଷ—
Totri A kind of pest attacking paddy plants.
ତୋଟ୍ଟରି } ଅନ୍ୟରୂପ
ତୋଟ୍ରର }
[ଦ୍ର—ଏ ରୋଗରେ ଧାନ ଫେଣ୍ଡା ବାହାରିବା ପୂର୍ବରୁ ଗଛ ଶୁଖି ଯାଏ ।]

ତୋଟକ—ଦେ. ବି (ସ. ତ୍ରୋଟକ)—ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରଣରେ ୧୨ ଗୋଟି
Totaka ଲେଖାଏଁ ଅକ୍ଷର ଥିବା ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—The name of a Sanskrit metre of 12 letters.

[ଦ୍ର—ଏହାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରଣର ଅକ୍ଷରକୁ ଚାରି ଅଂଶରେ ବିଭକ୍ତ କଲେ ପ୍ରତି ଅଂଶର ପ୍ରଥମ ଦୁଇ ଅକ୍ଷର ଲଘୁ ଓ ଶେଷ ଅକ୍ଷର ଗୁରୁ ହୁଏ । ଯଥା—

୧ । ଦ୍ବିଜରାଜମୁଖୀ ମୃଗରାଜକଟୀ
୨ । ଗଜରାଜବିରାଜିତମନ୍ଦଗତିଃ ।
୩ । ଯଦି ସା ରମଣୀ ହୃଦୟେ ରମତେ
୪ । କ୍ୱ ଜପଃ କ୍ୱ ତପଃ କ୍ୱ ସମାଧିବିଧିଃ ।

ଏହି ଛନ୍ଦରେ ଓଡ଼ିଆ ଓ ବଙ୍ଗଳାରେ ମଧ୍ୟ କବିତା ରଚିତ ହୋଇ ଅଛି । ଏ ଶବ୍ଦ ହି. ଶବ୍ଦସାଗରରେ ସଂସ୍କୃତ ଥିବାର ଲେଖାଅଛି]

ତୋଟକା (ଇତ୍ୟାଦି)—ତୁଟ୍‌କା (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Toṭakā etc Tuṭkā etc. (See)

ତୋଟା—ଦେ. ବି (ସ. ତୁଟ୍ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା; ତେ. ତୋଟା);
Toṭā ୧ । ଅଗ୍ରମ ଉପବନ—1. Pleasure garden.
टोटा, तोटा बाग ୨ । ଆମ୍ବ ବଗିଚା—2. Mango-tope.
୩ । ଫଳବୃକ୍ଷବହୁଳ ଉପବନ; ଫଳ ବଗିଚା; ବଗାଏତ—
3. A plantation of fruit garden; orchard.

ତୋଟାରେ ପଶୁ ଯେତେବେଳେ ଅବ ଯୋଗ
ମାଳଦ ଗୁଁ ଯାକୁ ବୋଲେ ତକାଉ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଅବ ।

୪ । (ଦୁବର କଂକଳାର) ଫୁଲ ବଗିଚା—4. A flower garden.

ଏମ କୃଷ୍ଣ ଦୂତେ ତୋଟାକୁ ଗଲେ ବଜ ପକାଇଲେ ମାଳକ ।
ଭକ୍ତଚରଣ ମଥୁରା. ମଙ୍ଗଳ ।

[ଦ୍ର—ଫଳ ବା ବଡ଼ ଗଛର ଉଦ୍ୟାନକୁ ତୋଟା ବା ବଗାଏତ ବୋଲାଯାଏ, ଯଥା—ଆମ୍ବ ତୋଟା, ବଉଳ ତୋଟା ଇତ୍ୟାଦି ଓ ଫୁଲ ବା ସାନ ସାନ ଗଛର ଉଦ୍ୟାନକୁ ବଗିଚା ବୋଲାଯାଏ । ଯଥା—ତୁଳସୀ ବଗିଚା, ମଲ୍ଲି ବଗିଚା ଇତ୍ୟାଦି । ତାଳ, ବାଉଁଶ ଆଦି ବୃକ୍ଷ ଓ ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷବହୁଳ ସ୍ଥାନକୁ ବଣ ବୋଲାଯାଏ । ଯଥା—ତାଳ ବଣ, ବାଉଁଶ ବଣ ଇତ୍ୟାଦି ।]

୫ । ଠୋଟା (ଦେଖ) Ṭoṭā (See)

ତୋଟା ଗୋପୀନାଥ—ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ) ବି—୧ । ପୁରୀ ନିକଟସ୍ଥ ବଡ଼
Toṭāgopīnātha ଆମ୍ବ ତୋଟାରେ ଥିବା ବିଷ୍ଣୁମୂର୍ତ୍ତି—
1. Name of an image of Bishnu in a mango tope in the suberb of the town of Puri
୨ । ସତ୍ୟବାଦୀ ବଉଳ ତୋଟାରେ ଥିବା ଗୋପାଳଜୀଉ ଠାକୁର—2. A name of the Idol Gopaljiu at Sakhigopal in the District of Puri.

ତୋଟାଳ—ଦେ. ବି—ତୋଟା ରଖୁଆଳ; ତୋଟା ଜଗୁଆଳ; ଉପବନ-
Toṭāḷa ରକ୍ଷକ ମାଳୀ—A person watching a garden; a servant in charge of a garden.

ତୋଟାଳିଆ—ଦେ. ବି—ତୋଟାଳ (ଦେଖ)
Toṭāḷiyā Toṭāḷa (See)
ଦେ. ବିଣ.—ଯେ ତୋଟାକୁ ଜଗିଥାଏ—Watching an orchard.

ଦ୍ରବ୍ୟ ଥାଉ ଯାର କାର୍ଯ୍ୟକୁ ନ ଅସଇ
ତୋଟାଳିଆ ମାନବ ପରି ଜାଣ ସେହି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ

ତୋଟି—ଦେ. ବି (ସ. ତ୍ରୋଟି; ତ୍ରୋଟୀ; (ଭୁଲ) ଇଂ ଥ୍ରୋଟ; ତ୍ରୁଟ୍
Toṭi ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା)—୧ । ଶଙ୍ଖୀ; ତଣ୍ଟି; ଗଳଦେଶର
টুটি, টুঁটি ସମ୍ମୁଖ ଭାଗ—1. Throat.
ਟੈਂਟੂ ୨ । ଗଳା; କଣ୍ଠନାଳ—2. Larynx.

ତୋଟିକି ଚମ୍ପିଲ ଭୂଷା । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋଗ ଚମ୍ପୂ, ତ. ଗୀତ ।

୩ । ଗଳାର ସ୍ୱର—3. Voice.
(ଯଥା—ଗୀତ ଗାଇ ଗାଇ ମୋ ତୋଟି ବସିଗଲା)

ତୋଟିକଟା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଗଳାକଟା; ତଣ୍ଟିକଟା; ଯେ ତୋଟି
Toṭikaṭā କାଟି ଦେଇ ମନୁଷ୍ୟକୁ ମାରେ—1. Cut-throat.
টুঁটিটেপা बटमार ପଡ଼ିଲେ ନ ଯିବୁ ତୋଟିକଟାକୁ । ଠଗ ।
୨ । ନରହନ୍ତା—2. A murderer.
୩ । ବିଶ୍ୱାସଘାତକ—3. A faithless person.
୪ । କୌଣସି ଲୋକର ତୋଟି କାଟି ତାଠାରୁ ଅପହୃତ (ଧନ)
4. Obtained by cutting a man's throat.
ବି.—ତୋଟିକୁ କାଟିବା—Cutting of the man's throat.

ତୋଟି କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମନୁଷ୍ୟର ତଣ୍ଟି କାଟି ମାରିବା;
Toṭi kāṭibā 1. To kill a person by cutting his throat.
গলা কাটা गलाकाटना
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସର୍ବନାଶ କରିବା—
2. (figurative) To ruin a person.

୯	ଇ	ଈ	ଋ, ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ଵର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଣ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଉଅ	ଢ
୬	ଈ	ଉ	ଋ	ଲୃ	ଏ୍	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ଷ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ୠ	ଢ଼

୩ । ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା ଅଚରଣ କରିବା—3. To do a faithless act; to act perfideously.

ଅମସ୍ତେ ଜାହୁ କେ ତୁଲ, ଏଥା ନିକଟ ୧୧ ର । ଅଜ୍ଞାତ । ଏକ ଅ...

ତୋଟିଗଡ(ଲ)ଗଡ(ଲ)ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶୀତରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଅଳ୍ପ Toṭigata(la)gata(la)hebā ଖାଇବାରୁ ଗଳା ଭିତର କୁଣ୍ଡାଇ ଗଳା ଖସଖସ କରା ହେବା—Aching in the throat. ଗଲା ଝୁନଝুনানা, ଗଲା କନକନানা

ତୋଟି ଚିପା—ଦେ. ବ—ନିଶ୍ୱାସ ବନ୍ଦ କରି ପ୍ରାଣନାଶାର୍ଥ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର Toṭi chipā ତୋଟିକୁ ଚିପିବା; ଗଳା ଚିପିବା—Strangling ଟୁଁଟିଟେପা, ଗଳାଟିପা a person by the throat. ଗଲা ঘোঁটা, ଢଣ—୧ । ଯେ ତୋଟିକୁ ଚିପି ମନୁଷ୍ୟକୁ ମାରେ—ଟେଁଟୁଆ ଦବାନା 1. Strangler.

ଗଳାଟେପা ୨ । ଯେଉଁ ଲୋକ ପରର ତଣ୍ଟି ଚିପି ତାହାର ଗଲାঘোঁটা ମୁହଁ ପାଖରୁ ଖାଦ୍ୟ ଛଡ଼ାଇ ଅଣେ—2. One who wrests away the food from another's mouth by strangling him.

୩ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ତଣ୍ଟି ଚିପି ଜବରଦସ୍ତି ଅଣା ଯାଇଥିବା (ଧନ)—3. Obtained by strangling.

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଯେଉଁ ଧନ ପରକୁ ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ କରି ହସ୍ତଗତ ହୋଇ ଥାଏ—4. (figurative) (money) Obtained by oppression or extortion.

(ଯଥା—ପ୍ରଜାଙ୍କ ତୋଟିଚିପା ଧନରେ ସେ ରଜା ବଡ଼ ଲୋକ ହୋଇଛନ୍ତି ।)

ତୋଟି ଚିପିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତୋଟିକୁ ଅଙ୍ଗୁଠି ଦ୍ୱାରା ବନ୍ଦ କରି Toṭi chipibā ନିଶ୍ୱାସ ବନ୍ଦ କରିବା—1. To suffocate or ଟୁଁଟିଟେପা strangle a person by holding his ଗଲାঘোঁটনা throat tightly; to throattle.

୨ । ନିଷ୍ଠୁର ଭାବରେ ବା ଗଳା କାଟି ମାରି ପକାଇବା—2. To strangle a person to death.

୩ । ଅନ୍ୟର ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ବଳପୂର୍ବକ ଅପହରଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ତାହାର ଗଳାକୁ ଚିପିବା—3. To suffocate a person with a view to wrest away his food from his mouth.

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଧନ ଆଦାୟ କରିବା ପାଇଁ ଜବରଦସ୍ତି ବା ଉତ୍ପୀଡ଼ନ କରିବା—4. (figurative) To oppress or extort money from a person.

ତୋଟି ଦରଜ—ଦେ. ବ. (ସ୍ତ. ତୋଟି+ଫା. ଦର୍ଦ)—ଗଳା ବା କଣ୍ଠ Toṭi daraja ନାଳୀ ଭିତରେ ବ୍ୟଥା ଓ ଦରଜର ଅନୁଭୂତି—ଗଳାରଦର୍ଦ Having pain in the larynx. ଗଲাফটনা

୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଯନ୍ତ୍ରଣା ଦେଇ ମାରି ପକେଇବା—(figurative) To kill a person by inflicting much pain.

୬ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ତାହାର ଖାଇବାରୁ ବଞ୍ଚିତ କରିବା—6. (figurative) To deprive a person of his livelihood.

୭ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସର୍ବନାଶ ଘଟାଇବା—7. (figurative) To bring ruin upon a person.

ଦେହରୂପରେ ଅବଜ୍ଞ ହେବେ ତୋଟି
କାଳକୁ ସଙ୍ଗେ ଯେନ ଚପିବ ତୋଟି —କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା, ପକେଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ତୋଟି ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ତଣ୍ଟିକୁ ଚିପି ତାକୁ Toṭi dharibā ଅବଶ ବା ଅକ୍ରାନ୍ତ କରିବା—ଟୁଁଟିଧରা 1. To overcome a person by holding ଗଲাপকড়না his throat tightly.

୨ । ନାଛୋଡ଼ବନ୍ଦା ହୋଇ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ସହିତ ଅଳ କରିବା; ହିଦ କରିବା; ଅତ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟସ୍ତ କରିବା—2. To pester a person by importunities; to ply a person with importunity.

ଦେ. ବ—ଗଳାଫୁଲା; କଣ୍ଠନାଳୀ ଓ କଣ୍ଠଦେଶର ଫୁଲା ଓ ଦରଜ ହେବା—Swelling and pain in the throat.

ତୋଟି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତୋଟି ବସିବା (ଦେଖ) Toṭi parḍibā Toṭi basibā (See) (ତୋଟି ପଡ଼ିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୋଟି ବସିବା—ଦେ. ବ—୧ । ତଣ୍ଟି ବସିବା; କଣ୍ଠ ଘାଇ କରିବା; Toṭi basibā ବା ଶରଦି ଅଦି ଯୋଗୁଁ ଗଳାର ସ୍ୱର କମିଯିବା; ଗଳାବসা କଣ୍ଠସ୍ୱର ମନ୍ଦ ହେବା—1. Hoarseness of ଗଲାବৈঠজানা one's voice (due to cold etc). (ଗଳା ବସିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଶରଦିଅଦି ଯୋଗୁଁ ମନୁଷ୍ୟର ସ୍ୱର ଅଚ୍ଛୋ ଶୁଣା ନ ଯିବା—2. Low or subdued voice due to cold or over straining of the larynx.

ତୋଟିରେ ଲଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ (ଯଥା ଶୁଖିଲା Toṭire lāgibā ରୁକ୍ଷ ବସ୍ତୁ, ମାଛକଣ୍ଟା) ତଳକୁ ନ ଖସି ଗଳାରେ ଗଲାম লাগা ଅଟକି ରହିବା—(a food) To stick in ଗଲା পকড়না, ଗଲামে বৈঠনা the throat.

ଦେ. ବ—କଣ୍ଠରେ ଶ୍ଲେଷ୍ମା ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଅଟକି ଯାଇ କଣ୍ଠ ଅବରୁଦ୍ଧ ହେବା—Sticking of phlegm or any other substance in the throat.

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ କେହି ଦୂରସ୍ଥ ବନ୍ଧୁ ତୁମକୁ ମନେ କରୁଥିଲେ ତୁମେ ଖାଉଥିବାବେଳେ ବା ପାଣି ପିଉଥିବାବେଳେ ତୁମର ତୋଟିରେ ଲାଗେ]

> ଧାତୁମାନଙ୍କ ଶେଷରେ ଅପର ହସ୍ତାକ୍ଷରେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ତାହାକୁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— '...' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଲୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ଲୁଥ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଦ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଦ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ।

ତୋଠ— ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁତ୍ଥ)—ତୁଠ—(ଦେଖ)
Totha — Tutha (See)

ତୋଠରେ ଦେଇ ସ୍ରାବ କର ତୋର ଦୁଅ । ତୁଠ । ପୁଷ୍ପକଦ୍ରୁଷ୍ଟର୍ମୋଧି ।

ତୋଠାଉଁ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—୧ । ତୋ ଠାରୁ; ତୋ ନିକଟରୁ—1. From thee.
Toṭhaun
ତୋଠାଉଁ, ତୋଠୁଁ }—ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ତୋ ଅପେକ୍ଷା—2. Than thee.
ତୋଥେକେ
୩ । ତୋଠୁ ବଳି—3. Excelling thee.
तिजसे

ତୋଠାଇଁ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—୧ । ତୋଠାରେ—1. In thee.
Toṭhain
ତୋଠି, ତୋଠେଇଁ }—ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ତୋ ନିକଟରେ—2. Near you or thee.
তোরঠাইঁ

ତୋଠାକୁ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—ତୋ ନିକଟକୁ—To thee.
Toṭhaku
তোরকাছে
(ତୋଠିକି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୋଠେଇଁକି—ଦେ. ସର୍ବନାମ—୧ । ତୋଠାକୁ—1. To thee.
Toṭheinki
ତୋଛେ ୨ । ତୋ ଅପେକ୍ଷା—2. Than thee.

ତୋଡ଼—ଦେ. ବି (ସଂ. ତୁଡ଼୍ ଧାତୁ=ଆଘାତ କରିବା; ସଂ. ତର୍ଣ୍ଣି= ବେଗ· ତୁଲ. ସଂ. ତରଙ୍ଗ (ଯୋଗେଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର)—
Torda
তোড়
तोड़
୧ । ଜଳସ୍ରୋତର ବଳପୂର୍ଣ୍ଣ ବେଗ ବା ପ୍ରଚଣ୍ଡତା—1. The violence or force of a stream or current of water.
୨ । ସ୍ରୋତର କ୍ଷିପ୍ରଗତି—2. Swiftness of a current.

ଉପର ପାଣି ତୋଡ଼ ଓଲ୍ଟିଛ ସମ୍ଭାଳ ହେଉ ନାହିଁ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

୩ । ବେଗ—3. Speed; rapidity.
୪ । ପ୍ରଚଣ୍ଡ; କ୍ରୋଧ; ବଳ—4. Strength; violence; force.
୫ । ରାଗ; କ୍ରୋଧ—5. Anger; wrath.
୬ । ରାଗର ହଠାତ୍ ଆବେଗ—6 A fit of anger or temper.
୭ । ଆକ୍ରମଣର ଉଗ୍ରତା—7. Strain or brunt of some attack.
୮ । ବିବାଦ—8. Dispute.
୯ । କଳହକଜିଆ—9. Wrangling; quarrel.
୧୦ । ପ୍ରଚଣ୍ଡତା—10. Violence; vehemence.

ତୋଡ଼କା—ଗ୍ରା. ବି—୧ । କୌଣସି ଖାଦ୍ୟ ବସ୍ତୁ ଗୋପନରେ ଖାଇବା—1. Eating a thing by stealth.
Tordaka
୨ । ଗୋଗ୍ରାସ; ଢକଢକ; ବେଶି ପରିମାଣରେ ଗଳାଧଃକରଣ କରିବା—2. Gulping; swallowing.

ମାଡ଼ି ଅଣ୍ଡିରି ଓଅଳ ତୋଡ଼କାଏ—ଉଗ ।

ଦେ. ବିଶ.ପ୍ର.—୧ । ଖାଦ୍ୟ ଚୋର; ଯେ ଚୋରି କରି ଖାଏ—1. One who eats a thing stealthly.
(ସେ ତୁଡ଼କୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ଯେ ବେଶି ପରିମାଣରେ ଢକଢକ କରି ଖାଏ—2. Habituated to gulping down food.

ହିଁ ଖାଣି ଜାନା ଦଣ୍ଡ ତୋଡ଼କା—ବ୍ୟଙ୍ଗ ବଚନ ।

ତୋଡ଼କିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୋପନରେ କରି ଖାଇବା—
Tordakiba — To eat a thing stealthly.

ତୋଡ଼କୁଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ତୋଡ଼କୀ; ଖାଇଚୋରଣୀ—
Tordakuni — A woman who eats things stealthly.

ତୋଡ଼ଙ୍ଗ୍—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟ୍ରଙ୍କ୍)—
Tordang — ଟ୍ରଙ୍କ୍; ଧାତୁନିର୍ମିତ ଲମ୍ବ ପେଟରା—A trunk made of steel or tin-plates.
(ତୋଡ଼ଂ—ଅନ୍ୟରୂପ)
তোড়ং
तुड़ंग

ତୋଡ଼ ଜୋଡ଼—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁଡ଼ ଧାତୁ ଓ ଯୁଜ ଧାତୁ)—
Torda jorda
তোড়জোড়
तोड़जोड़
୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଭାଙ୍ଗିବା ଓ ଯୋଡ଼ିବା—1. Breaking and repairing a thing.
୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ସମାଧାନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଯେ କୌଣସି ଉପାୟରେ ଉପକରଣ ବା ଧନର ସଂଗ୍ରହ; ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ବା ଉଦ୍‌ଯୋଗ ଦ୍ୱାରା ସକଳ କରିବା—2. Collecting the necessary materials by any means.

(ଯଥା—ମହାଜନ ଦେଖ। ମୁଁ ତୋଡ଼ଜୋଡ଼ କରି ଅଛି ପୁଣି ଦେଇ ।)

୩ । ସାଜସରଞ୍ଜାମ; ଉପକରଣ—3. Materials; fittings; outfit.
୪ । କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନର ଉପାୟ ଓ ଉପକରଣମାନ—4. Means and materials for a work.
୫ । ଚାପ; ଉଗ୍ରତା—5 Pressure; fit; brunt.

(ଯଥା—ତାଙ୍କ ଦୋଠା ଉଥର କାମ ଭାରି ତୋଡ଼ଜୋଡ଼ରେ ଚାଲିଛି ।)

୬ । ଦାଉପେଚ; ନାନା ଉପାୟ—6. Means fair or foul.

ତୋଡ଼ ତାଡ଼—ଦେ. ବି—୧ । ବାଦବିବାଦ; ବାଦବିସମ୍ବାଦ—
Torda tarda — 1. Dispute.
୨ । ବାକ୍ କଳହ—2. Noisy quarrel; wordly quarrel.

୧	ଇ	ଡ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଆ	ଉଆ	ଞ
୨	ଈ	ଢ଼	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଞ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ଂ

ତୋଡ଼ପ—ଦେ. ବ—ଭୂମି ରେ ବା ଶଗଡ଼ ଚକର ହାନ୍ଦିରେ ଲଗାଯିବା
Tordapa ଚାଉଥ ବା ବଳୟ—A flat ring put round the nave of a cart-wheel.

ତୋଡ଼ପା—ଦେ. ବ—୧ । ତରଳ ଖାଦ୍ୟକୁ ବାସୁଉବା—
Tordapā 1. Gulping of any liquid food.
୨ । ଥରେ ବାସୁଉବାରେ ଯେତେ ପରିମିତ ଦ୍ରବ୍ୟ ପାଟିକୁ ଯାଏ—
2. That much of a liquid food which can be taken in at one gulp.
କାଞ୍ଜି ବଲ ତୋଡ଼ପା ଏ, ମିଁ ଜେଞ୍ଜନ ଚୋକ କରି ଖାଲ ସେ
ଶୁଖିଲା ବାଛ ପ.୧ । ବରଦାର ଅଛନ୍ତି ।
୩ । ଗଉଡୁଣୀମାନେ ହାଣ୍ଡିରୁ ଦହି ବାହାର କରି ବିକି କରିବା ବେଳେ ମାପି ଦେବାର ବ୍ୟବହୃତ ଧଳୁ ବା ସହେଇ ପାତ୍ର—3. A cup used by cowherd females in measuring out churned curd to purchasers.

ତୋଡ଼ ମାଡ଼—ଦେ. ବ—୧ । କୋଡ଼ମାଡ଼; ପ୍ରହାର; ତୋଳମାଡ଼;
Torda mārda ଅତ୍ୟାଚାର; ଯୁଲମ—1. Oppression; sound beating.
୨ । ପ୍ରଚଣ୍ଡ ବେଗ—2. Violent force.

ତୋଡ଼ର—ଦେ. ବ—ଶୃଙ୍ଖଳବିଶିଷ୍ଟ ପାଦର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—
Tordara A kind of anklet consisting of chain.
तोड़ा

ତୋଡ଼ର ମଲ୍ଲ—ଦେ. ବ. (ନାମ)—ଟୋଡ଼ର ମଲ୍ଲ (ଦେଖ)
Tordara malla Tordara malla (See)

ତୋଡ଼ା—ବିଦେ. ବ. (ଫ. ତୁଣ =ଶର ମୁଣା)—
Tordā ୧ । ଥଳି; ଟଙ୍କା ଅଦର ମୁଣା; ଥଳୀ—
1. A purse or bag of money.
ପଡ଼ ତ ରହଲ ସୁନା ରୁପା ତୋଡ଼ା । ଗ୍ରଥାନାଥ. ଚଉହାର ।
[ଦ୍ର— ସାଧାରଣତଃ ପାଞ୍ଚ ଶହ, ହଜାରେ, ଦୁଇ ହଜାର ଟଙ୍କା ସମ୍ଭାଳିବା ଭଳି ତୋଡ଼ା ତିଆର ହୁଏ ।]
୨ । (ଆ. ତୁର୍ବହ=ଫୁଲର ଥୋପା)—
তোড়া ଫୁଲର ସଙ୍କେତ ଗୁଚ୍ଛ ବା ତେଣ୍ଡା—2. A cluster or
तोड़ा bunch of flowers; nosegay.
୩ । ବନ୍ଧୁକରେ ନିଆଁ ଲଗାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଦଉଡ଼ି ବା ଛୋଟ ଅଦର ଦଉଡ଼ା ବା ବତି; ସଳିତା—
3. A match or wick to ignite a matchlock gun.
ଦେ.ବ—୧ । (ସ. ତୁଡ଼୍ ଧାତୁ) ଭାଙ୍ଗିବା; ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରିବା—
1. Breaking to pieces; demolition.
୨ । ଗାଲକୁ ଚିମୁଟିବା; ଗାଲକୁ ତୋଡ଼ିବା—
2. Pinching of the cheek.
୩ । ରୁପା ତାର ଓ ଘୁଙ୍ଗୁରୁ ନିର୍ମିତ ଗୋଡ଼ର ଏକ ପ୍ରକାର ଗହଣା—3. A kind of anklet made of silver
तोड़ा wires and fitted with tinkling bells.

ତୋଡ଼ା ଅଜାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ବ୍ୟଙ୍ଗ)—ବହୁ ଧନ ଦେବା—
Tordā ajārdiba To loosen one's purse strings.
तोड़े उलटना

ତୋଡ଼ା ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ତୋଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Tordā rde)iba The causative form of Tordiba.
তোড়ান ୨ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ତୋଡ଼ିବା କର୍ମ କରାଇବା; ଭଙ୍ଗାଇବା—
तुड़ाना तुड़वाना; तोड़ाना 2. To cause to be broken or demolished.
୨ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଗାଲ ଚିମୁଟାଇବା—2. To cause one's cheeks to be pinched by another person.

ତୋଡ଼ାଣି—ଦେ. ବ. (ସ. ତୋୟ+ ଅନ୍ନ; ଅଥବା ସ. ତୁଡ଼୍=ତୁଷ+ Tordāni ଉଦାରଣୀ=ଉଦ୍ଧାରଣୀ: ଯାହାଦ୍ୱାରା ତୁଷା ଉଦ୍ଧାର
তোড়ানি, अमानि ହୁଏ)—ତୋରଣି; ପଖାଳ ଭାତରେ ମିଶିଥିବା
तुर्हि, माँड़ ପାଣି; ପଖାଳରୁ ଭାତ କାଢ଼ି ନେଲେ ଯେଉଁ ଜଳୀୟ ଅଂଶ ରହେ—Cold rice gruel; water left after taking out the rice from pakhāla (watered boiled rice.)
[ଦ୍ର—ରନ୍ଧା ଭାତ ଗରମ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ତହିଁରେ ପାଣି ମିଶାଇ ଦେଲେ ଗରମ ପଖାଳ ହୁଏ । ଅଳ୍ପ ରନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଭାତରେ ପାଣି ମିଶାଇଲେ ତାହା ସଜପଖାଳ ହୁଏ । ସଜପଖାଳ ଦିନକରୁ ବେଶୀ ରହିଲେ ତାହା ବାସିପଖାଳ ହୁଏ । ପଖାଳରୁ ଭାତତକ କାଢ଼ି ନେଲେ ଯେଉଁ ଅବଶିଷ୍ଟ ଜଳୀୟ ଅଂଶ ରହେ ତାକୁ ତୋଡ଼ାଣି କହନ୍ତି ।]

ତୋଡ଼ାଣିଆ—ଦେ. ବ.—ଏକପ୍ରକାର ଲତା ଭେଦ—
Tordānia A medicinal creeper.
[ଦ୍ର—ଏହାର ମୂଳ ଗୋରୁଙ୍କ ପାଇଁ ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଓ ମନୁଷ୍ୟ ଦେହରେ କାହାର ଥିବା କଥରେ ଏହି ମୂଳକୁ ବାଟି ଲେପ ଦେଲେ ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ କଥ ଫାଟି ଯାଏ ।]
ବଣ.—୧ । ତୋଡ଼ାଣି ମାତ୍ର ଖାଇ ଜୀବନ ଧାରଣ କରୁଥିବା; ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗରିବ—1. Very poor; subsisting on gruel water only.
୨ । ତୋଡ଼ାଣି ମିଶ୍ରିତ—
2. Mixed with gruel water.
୩ । ପରଘରେ ତୋଡ଼ାଣି ପିଇ ବଞ୍ଚିଥିବା; ପରାନ୍ନଭୋଜୀ—
3. Subsisting on another person's liberality.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ.—ତୋଡ଼ାଣିରେ ଖାଇବା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ—Fit for being taken with Tordāni.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅମ୍ଭ ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ସେ ସ୍ଥାନରେ ତାହା ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍କ୍ଷ' ନ ପାଇଲେ 'ଅକ୍ଷ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ' ଦେଖିବେ ।

(ଯଥା—ଅମ୍ଭକସି ତୋଡ଼ାଣିଆ ହେଉଛନ୍ତି ।)

ତୋଡ଼ାଦାର—ଦେ. ବି.—ଯେଉଁ ବାରୁଦରେ ନିଆଁ ଧରାଇବା ନିମନ୍ତେ ବଳିତା ବା ତୋଡ଼ାଦଉଡ଼ି ଦରକାର ହୁଏ—A matchlock gun.
Tordādāra
তোড়াদার
तोड़ादार; तोड़ेदार

ତୋଡ଼ାବନ୍ଦି—ବୈଦେ. ବି. (ଅ· ଭୂରୁବନ୍ଦ୍)—ଟଙ୍କାକୁ ତୋଡ଼ାରେ ଭର୍ତ୍ତି କରି ମୁଦିବା—Sealing a bag after filling it with money.
Tordābandi
তোড়াবন্দী
तोड़ाबन्द ବି.—ତୋଡ଼ାରେ ବନ୍ଦ କରାଯାଇଥିବା (ମୁଦ୍ରାଦି)—(money) Sealed in a bag.
(ତୋଡ଼ା ବନ୍ଦ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୋଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସ. ତୋଟ୍ଟ; ଖୋଣ୍ଟି; ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ ବକ୍ର ତୋଟ)
Tordi
୧ । ଏକପ୍ରକାର ଅଳ୍ପ କ୍ଷୁଦ୍ର ଦାନ୍ତଯୁକ୍ତ ମାଛ—1. A small fresh water fish resembling the garfish; the bill fish.
তোড়া, কাঙ্কলামাছ
कौआमछलि
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଲମ୍ବରେ ଏକ ଫୁଟଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଥଣ୍ଟ ଗୋଲିଆ, ଦେହ ନାଲିଆ । ପଙ୍କରେ ରହନ୍ତି; ଏମାନେ ଶୁଖିଲା ପଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଞ୍ଚି ରହିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଯେଉଁମାନଙ୍କ ଦେହରେ ଧଳା ଗାର ଥାଏ ସେମାନଙ୍କୁ ଗଣିଆତୋଡ଼ି ବୋଲାଯାଏ ।]

୨ । ରାଗିଣୀବିଶେଷ—2. Name of a musical tune; a metre in Oriya poetry.

ତୋଡ଼ିପେଟା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ପୁରୁଷ ଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ଗାଳି—A term of abuse applied to males.
Tordipetā

ତୋଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ତୁଟ୍ ଧାତୁ=ଭାଙ୍ଗିବା; ତୁଡ଼୍ ଧାତୁ ଭେଦନ)
Tordibā
୧ । ଭାଙ୍ଗିବା—1 To break.
ତୁଡ଼ା
तोड़ना
୨ । ଗାଲକୁ ଚିମୁଟିବା; ଗାଲକୁ ଅଙ୍ଗୁଠିରେ ଚିପିବା—2. To pinch the cheek with the fingers.
(ତୋଡ଼ିଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୋଡ଼ିମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ)—ଯେଉଁମାନଙ୍କ ମୁହଁ ଗୋଳିଆ; ଗୋଲାମୁହାଁ—(a term of abuse) Having pointed lips.
Tordimuhāñ
(ତୋଡ଼ିମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତୋଡ଼ିଶିମ୍ବ—ଦେ. ବି.—ତୋଡ଼ିମାଛ ପରି ସରୁ ଓ ଲମ୍ବା ଏକପ୍ରକାର ଶିମ୍ବ—A kind of lean bean.
Tordi simba

ତୋଢ଼ର—ଦେ. ବି.—ଏକ ପ୍ରକାର ପାଦଭୂଷଣ; ତୋଡ଼ର—A kind of anklet.
Tordhara
ସେ ବାମ୍ଭ । ତୋଢ଼ର ଶୋଭେ ବହୁ । ଭକ୍ତ. କୋଶୃତ୍ସାଣୀଶ୍ୱରସ ।

ତୋତଲ୍(ଲା)—ଦେ. ବିଣ.—(ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ; ସ. ତୁଟ୍ ଧାତୁ=ଭାଙ୍ଗିଯିବା)—ଖନା; ଯାହାର ପାଟି ଲାଗେ; ଯେ କଥା କହିଲା ବେଳେ ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କୁ ଏକାଧିକ ଥର ଉଚ୍ଚାରଣ କରେ—Stammering.
Totalā(lā)
তোতলা
तोतला

ତୋତଲ୍(ଲା)(ଲେ)(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସ. ତୁଟ୍ ଧାତୁ ଜାତ) କଥା କହିଲାବେଳେ ତୋ—ତୋ ହେବା ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଖନେଇବା; ଅକ୍ଷରମାନ ଏକାଧିକ ଥର ଉଚ୍ଚାରଣ କରି କଥା କହିବା—To stammer
Totalā (lā) (le)(le)ibā
তোতলান
तोतलाना; तुतलाना

ତୋତା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଶୁଆ; ଶୁକପକ୍ଷୀ—Parrot.
Totā

ତୋତାପୁରୀ—ଦେ.ବି (ନାମ)—ଶ୍ରୀରାମକୃଷ୍ଣ ପରମହଂସଙ୍କ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଗୁରୁ—The ascetic preceptor of Śrī Rāmakrushna Paramahamsa.
Totāpuri

ତୋତି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ତୁତି (ଦେଖ)—Tuti (See)
Toti

ତୋତେ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ଅମାନ୍ୟାର୍ଥକ)—'ତୁ'ର ୨ୟା ବିଭକ୍ତି ଏକବଚନ—To thee.
Tote
তোকে, तोजको
ତୋତେ ଖେଳନ୍ତେ ସେହି ବନ ପଡ଼ିବ—ଗ୍ରାମ୍ୟକଥା. ମେଘଦୂତ ।

ତୋତ୍ର—ସ. ବି. କ୍ଲୀ. (ତୁଦ୍ ଧାତୁ=ପୀଡ଼ା ଦେବା+କରଣ. ତ୍ର)—
Totra
୧ । ଗୋରୁଜଗା ପାଞ୍ଚଣ; ଛଟେଣୀ—1. A wand or stick for driving cattle; a cowherd's wand.
(ତୋତ୍ତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ହାତୀ ଅଙ୍କୁଶ; ଅଙ୍କୁଶ—2. An iron hook for driving elephants; elephant-goad.

ତୋତ୍ରବେତ୍ର—ସ. ବି. (ବେତ୍ର ପରି ସରୁ ତୋତ୍ର) (ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଧୃତ)—ଗୋରୁ ଜଗା ସରୁ ପାଞ୍ଚଣ—Name of a thin wand used by Śrīkrushna while he was tending kine at Brundābana.
Totrabetra

ତୋଦ—ସ. ବି. (ତୁଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ପୀଡ଼ା—1. Pain; pang; anguish.
Toda
୨ । ବ୍ୟଥା; ବଥାଇବା—2. Aching.

ତୋଦନ—ସ. ବି. (ତୁଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ପୀଡ଼ା ଦେବା—1. Giving pain.
Todana
୨ । ବେଦନା; ପୀଡ଼ା—2. Ailing; pain; pang; anguish.
୩ । (+କରଣ. ଅନ)—ଅଙ୍କୁଶ—3. An iron goad or hook for driving an elephant.
୪ । ମୁଖ—4 Face.
୫ । ଦଣ୍ଡ—5. A stick.

ତୋନାଲ୍ ମୋନାଲ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା)—୧ । ବିଶେଷ ଶୋଭାଯୁକ୍ତ—1. Refulgent.
Tonāl monāl
୨ । ଜାଜ୍ୱଲ୍ୟମାନ—2. Shining.
୩ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳରଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ—3. Having bright colour.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଂ	ଋଅ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ୠ	ଢ଼

ତୋନକ—ଦେ. ଅ. (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—ତୋ ପରି—
Toniki তোরমতন Like thee.
(ତୋପରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୋପ—ବୈଦେ. ବି. (ତୁର୍କୀ. ତୋପ୍)—୧ । କମାଣ—
Topa 1. Cannon; artillery.
୨ । କମାଣର ଶବ୍ଦ—2 Report of a cannon.

ତୋପ ଆଆବାଜ୍—ବୈଦେ. ବି. (ତୁର୍କୀ ତୋପ୍+ଫା. ଅୱାଜ୍)—
Topa a(ā bāj ତୋପ ଫୁଟିବାର ଶବ୍ଦ; ଗୁଡ଼ୁମ୍ ଗୁଡ଼ୁମ୍ ଶବ୍ଦ—
তোপের আবাজ The booming of a cannon.
तोपकी अवाज (ତୋପଅଉଆଜ୍, ତୋପଅବାଜ୍, ତୋପଅୱାଜ୍, —ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୋପ ଆବାଜ୍ କରିବା——ଦେ. କ୍ରି—ତୋପର ବାରୁଦରେ ଅଗ୍ନି-
Topa ābāj karibā ଲଗାଇ ଶବ୍ଦ କରାଇବା—
তোপ আবাজ করা To fire a cannon.
तोपकी आवाज करना (ତୋପ ଦାଗିବା; ତୋପ ଫାଏର କରିବା; ତୋପଫୁଟା(ଟେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୋପଖାନା—ବୈଦେ.ବି. (ତୁର୍କୀ. ତୋପ୍+ଫା. ଖାନା)—
Topakhānā ଯେଉଁଠାରେ ତୋପ ରଖାଯାଏ—
তোপখানা, तोपखाना A place for cannon; a battery.

ତୋପଚି—ବୈଦେ. ବି. (ତୁର୍କୀ ତୋପ୍+ଫା. ଚୀ)—
Topachi ଯେଉଁ ସୈନିକ ତୋପ ଫାଏର କରେ—
তোপচি Artillery man; a gunner.
तोपची

ତୋପଚିନି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଚୋବ୍‌ଚିନି)—ତୋବ୍ ଚିନି (ଦେଖ)
Topachini Tob chini (See)
তোপচীনী [ଦ୍ର—ଭାବ ପ୍ରକାଶରେ ଏହା ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦରୂପେ
तोपचीनी କଳ୍ପିତ । ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ ଦ୍ୱୀପାନ୍ତରବଚ୍ଚ ।]

ତୋପବାଜି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ବୋମା; ତୋପ ପରି ଶବ୍ଦ କରିବା
Topabāji ଏକପ୍ରକାର ବାଣ—A kind of firework;
তোপবাজী bomb.
तोपबाजी [ଦ୍ର—ଏହା ବମ୍ବାଠୁ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକତର ଧୂମ କରେ ।]

ତୋପିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରିୟା (ହି. ତୋପ୍‌ନା=ଲୁଚାଇବା)—
Topibā ପୋତିବା—To bury.

ତୋଫା—ବୈଦେ.ବିଣ. (ଅ. ତୋହ୍‌ଫା)—୧ । ଅପୂର୍ବ; ଅସାଧାରଣ—
Tophā 1. Extraordinary; uncommon; rare;
তোফা singular.
तोफा ୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—2. Excellent; admirable.
୩ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—3. Bright.
୪ । ସୁନ୍ଦର—4. Beautiful; charming.

ତୋଫାନ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତୁଫାନ୍)—୧ । ଝଞ୍ଜାବାୟୁ; ବାତ୍ୟା;
Tophāna ପ୍ରବଳ ଝଡ଼—1. Tempest; hurricane.
তুফান, तुफान ଉଚ୍ଚାରଣରେ ଗଡ଼ଜାତ ତୋଫାନ । ଯଥା—ବାତ୍ୟା. ତରବାର ।
୨ । ଝଡ଼ି ସହିତ ବର୍ଷା—2. Wind and rain.

ତୋଫାନ ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. ବି—ପ୍ରବଳ ଝଡ଼ର ଉଦ୍ୟମ—
Tophāna uthā(the)ibā The coming of tempest;
তুফানউঠা, तुफानउठाना the brewing of tempest.

ତୋଫାନିଆଁ—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ତୁଫାନୀ)—୧ । ବାଚାଳ—
Tophāniān 1. Talkative
তুফানী ୨ । ବାଗାଡ଼ମ୍ବର ପୂର୍ଣ୍ଣ—
तुफानी 2. Full of bombast; bombastic (person).
(ତୋଫାନୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ନିତାନ୍ତ ମିଛୁଆ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
তুফানী 3. Lying person.
तुफानी ୪ । ନିତାନ୍ତ ମିଛକଥାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ (ବାକ୍ୟ)—
4. Totally false.
(ଯଥା—ସେ ତୋଫାନିଆଁ କଥା ଏଡ଼ାଏ କରୁଛି ।)
୫ । ମିଥ୍ୟାବାଦୀ—5. Artful; roguish.
୬ । ପ୍ରଚଣ୍ଡ—6. Fierce; violent.

ତୋବ୍‌ଚିନି—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଚୋବ୍‌ଚିନୀ) ଏକପ୍ରକାର ବିଦେଶୀ ଚେର
Tobchini ବା ଗଣ୍ଠିଆ ମୂଳ—China root; smilax china;
ସଂ. ତୋପଚିନି, ଚୋବ୍‌ଚିନି, smilax Macrophylla
ଦ୍ୱୀପାନ୍ତରବଚ୍ଚ ଓ ତୋପଚିନି, [ଦ୍ର—ଏହା ଅଗ୍ନିଦୀପକ, ଧାତୁ
তোবচিনি ପୁଷ୍ଟିକର, ରସାୟନ ଓ ବଳବର୍ଦ୍ଧକ,
তোপচিনি, কালবচ, কুমারিকা ମଳମୂତ୍ରବିଶୋଧକ, ରକ୍ତଦୋଷ
तोपचिनि, चोब्‌चिनि ନାଶକ, ବାତ, ଆମବାତ, ଶୂଳ,
ତେ ପରଙ୍ଗିଚେକ୍କା ଅପସ୍ମାର ଓ ଫିରଙ୍ଗି ରୋଗରେ
ମ ଚୋପଚିନି ଉପକାରୀ । ଏହା ସେବନ କରିବା
ଗୁ. ଚୋପଚିନି ରୋଗୀର ଲବଣ ଖାଇବା ନିଷିଦ୍ଧ ।]
ଫା. ଏବନ୍, ଖସିଲ୍‌ସୁଲ୍ ଅଷ୍ଟସିନୀ
ଅ. ଏବନ୍

ତୋବଡ଼ା—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତୋବର୍)—୧ । ଘୁଷି, ଦୋଲଥ ଅବ
Tobardā ଦାନାଦର୍ଣ୍ଣ ଥଳି, ଯାହା ଘୋଡ଼ା ମୁହଁରେ ବାନ୍ଧି ମୁଣ୍ଡରୁ
তোবড়া ଲଟକାଇ ଦିଆଯାଏ—1. A horse mouth-bag;
तोबड़ा nose-bag.
୨ । ଡାକବାଲାର ଥଳି—2. A postman's bag.

ତୋବା(ବ୍ବା)—ବୈଦେ. ଅ (ଅ. ତୌବଃ; ଉର୍ଦ୍ଦୁ ମୁସଲମାନୀ ଭାଷା)
Tobā (bbā) (ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ଉଚ୍ଚାରିତ)—ହା ହରେ ! ହାୟ !
তোবা ଛି ଛି ! ରାମ୍ ରାମ୍ !—(an interjection of
तोबा ! regret or repentance) God forbid !
Alas

[ଦ୍ର—କୌଣସି ଅଶିଷ୍ଟ କଥା ଶୁଣିଲେ, ଦେଖିଲେ ବା ଭୁଲିଲେ ବା ନିଜର କୌଣସି ପାପ ବା ଅନ୍ୟାୟ ସ୍ମରଣ କଲେ ମୁସଲମାନ-

ସାଧାରଣ ଲେଖା ଅପେକ୍ଷା ବୃଷ୍ଟାରେ ୨ଟର ୧ ଚନ୍ଦ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ କିମ୍ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପରେ ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ରଥ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ମାନେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ବା ଖେଦସୂଚକ ବା ଅନୁତାପସୂଚକ ଏହି ଅବ୍ୟୟ ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି ।]

ତୋବା(ବ୍ବା)ତୋବା (ବ୍ବା)—ବୈଦେ. ଅ (ଅ) (ମୁସଲମାନୀ ଭାଷା)— Tobā(bbā)tobā(bbā); ତୋବା (ଦେଖ) Tobā (See) তোবা তোবা ଅନୁଭାପ ବା ଖେଦ ଜ୍ଞାପକ ଶବ୍ଦ "ତୋବା ତୋବା" তৌবা তৌবা କହି ବହି ଥାକିବାକୁ ସଜିଲେ । ଫକିରମୋହନ ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ତୋବା ତୋବା କରିବା—ଦେ. କି (ଅ. ତୌବତ୍) (ମୁସଲମାନୀ ଭାଷା) Tobā tobā karibā ଶବ୍ଦର ଅନୁତାପ ବା ଶୋକ ପ୍ରକାଶ তোবা তোবা করা କରିବା—To give vent to utter তাবাতিল্লা করো grief or repentance.

ତୋମତି—ଦେ. ଅ (ଅନାଦରାର୍ଥରେ)—ତୋପରି; ତୋପର— Tomati তোরমতন Like thee.

ତୋମର—ସଂ. ବି—(ତୁ=ହିଂସା କରିବା+ମ୍ବ. ଧାତୁ+କରଣ. ଅ; ବା; ତମ୍ ଧାତୁ=ଟ୍ରାକ୍ଷ କରିବା+ଅର)— Tomara ୧ । ବସ୍ତୁକ୍ଷେପ୍ୟ ଶସ୍ତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଲୌହାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ଟେଣ୍ଟା; ବର୍ଚ୍ଛା; ଭଲ୍ଲ— avellin; an iron crow; lance.

ତ୍ରୁଷ୍ଟ ଶବର ଦୋ ତୋମର ସଂସ
ପରଗ୍ନେ ଅର୍ଜୁନେ ଦେଖିଲେ ହର—କୃଷ୍ଣଦ୍ଵ, ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

[ଦ୍ର—ଏହା ଅଗ୍ନିଦେବଙ୍କ ଅସ୍ତ୍ର । ଏଥିରେ ତେଲ ଲାଗିଥାଏ ।]

୨ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ୮ମ ଠାରୁ ଦ୍ୱାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦିଲ୍ଲୀରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିବା କ୍ଷତ୍ରିୟ ରାଜବଂଶ—2. The name of a royal family of Kshatriyas who reigned over Delhi between the eighth and the twelfth century A. D.

ତୋମରଧର—ସଂ ବି (ତୋମର+ଧୃ. ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଅଗ୍ନି ଦେବତା—1. The God of fire. Tomaradhara

୨ । ଅଗ୍ନି—2. Fire.

ସଂ. ବିଣ—ତୋମରଧାରୀ; ଯେ ତୋମର ଅସ୍ତ୍ର ଧାରଣ କରିଥାଏ—Holding a javellin.

ତୋୟ—ସଂ. ବି (ତାୟୃ. ଧାତୁ=ପାଳନ କରିବା କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ତୁ. ଧାତୁ= Toya ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଯ)—୧ । ଜଳ—1. Water.

୨ । ପୂର୍ବାଷାଢ଼ା ନକ୍ଷତ୍ର—2. The 20th asterism in Hindu Astronomy.

ତୋୟ କର୍ମ—ସ.ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ତୋୟଦ୍ୱାରା କୃତ କର୍ମ) ତର୍ପଣ— Toyakarma Offering of water to the manes.

ତୋୟକାମ—ସଂ. ବିଣ (ଉପପଦତତ୍ପୁରୁଷ ସମାସ; ତୋୟ+କାମ)— Toyakāma ୧ । ଜଳାଭିଳାଷୀ—1. Wanting water.

୨ । ପିପାସୁ—2. Thirsty.

ବି—୧ । ଉଦ୍ଭିଦ—Plant.

୨ । ଜଳ ବେତସ; ବାଗାର—2. A kind of a aquatic ratan.

ତୋୟକୃଚ୍ଛ୍ର—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ; ତୋୟ=ପାନରୂପ+କୃଚ୍ଛ୍ର= Toyakṛuchhra ବ୍ରତ)—ଜଳମାତ୍ର ପାନ କରି ଜୀବନଧାରଣ ରୂପ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ବ୍ରତ—A penance consisting of living on a diet of water only.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଏକ ମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେବଳ ଜଳପାନ କରି ରହିବାକୁ ହୁଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]

ତୋୟଡିମ୍ବ—ସଂ ବି—କରକା; ଭୁଆପଥର—Hail-stone. Toyaḍimba

ତୋୟଦ—ସଂ. ବି—(ତୋୟ+ଦା. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)— Toyada ୧ । ମେଘ; ଜଳଦ—1. Cloud.

୨ । ମୁସ୍ତକ; ମୁଥା—2. Bulbuous root of grass.

୩ । ଘୃତ—3. Ghee.

ବିଣ—ଜଳଦାତା—Giving water.

ତୋୟଦାଗମ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୋୟଦ+ଆଗମ)—ଜଳଦାଗମ; Toyadāgama ବର୍ଷାକାଳ—The rainy season.

ତୋୟଧର—ସଂ.ବି (ତୋୟ+ଧୃ. ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)— Toyadhara ୧ । ଜଳଧର; ମେଘ—1. Cloud.

(ତୋୟଧାର-ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ମୁଥା—2. Bulbuous root of grass.

ତୋୟଧି—ସଂ. ବି (ତୋୟ+ଧା. ଧାତୁ+ ଅଧିକରଣେ. ଇ)—ଜଳଧି; Toyadhi ସମୁଦ୍ର—The ocean.

ତୋୟନିଧି—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୋୟ+ନିଧି)—ସମୁଦ୍ର— Toyanidhi The ocean.

ତୋୟନୀବୀ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୋୟ+ନୀବୀ; ସାଗର ବା ଜଳ ଯାହାକୁ Toyanībi ନୀବୀ ପରି ଘେରିଛି)—ପୃଥିବୀ—The earth.

ତୋୟ ପ୍ରସାଦନ—ସଂ.ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୋୟର ପ୍ରସାଦନ ବା ନିର୍ମଳତା Toya prasādana ହୁଏ ଯାହା ଦ୍ୱାରା)—ନିର୍ମଳୀଫଳ— The clearing nut.

ତୋୟବଲ୍ଲୀ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ; ତୋୟ+ବଲ୍ଲୀ)—କଲରାଲତା— Toyaballī The memordica charantia creeper.

(ତୋୟପର୍ଣ୍ଣୀ
ତୋୟବେଲ୍ଲ } —ଅନ୍ୟ ନାମ

ତୋୟବିମ୍ବ—ସଂ. ବି—ଜଳବିମ୍ବ; ଜଳବୁଦ୍‌ବୁଦ୍; ପାଣି ଫୋଟକା— Toyabimba A bubble of water.

ତୋୟସୂଚକ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୋୟ=ଜଳ+ସୂଚକ=ଜ୍ଞାପକ; Toyasūchaka ଯାହାର ରବ ଶୁଣିଲେ ଶୀଘ୍ର ବୃଷ୍ଟି ହେବ ବୋଲି ବୋଧ ହୁଏ)—୧ । ଭେକ; ବେଙ୍ଗ—1. Frog.

୨ । ଜ୍ୟୋତିଷରେ ବର୍ଷାକାରକ ଯୋଗବିଶେଷ — 2. Name of an astrological conjunction of stars which foretells a shower.

୧		ଡ	ଋ,ୠ	ଢ	ଏ	ଦୀର୍ଘ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର						
୨	ଙ	ଋ	ଲୁ	ଳ	ଦେ	ଅକାର ଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ						

ତୋୟାଧାର—ସଂ. ବି (ତୋୟ ଜଳ; ତୋୟ + ଅଧାର) ଜଳାଶୟ; ପୋଖରୀ—
Toyādhāra Tank; reservoir of water.

ତୋୟେଶ—ସଂ. ବି. (ତୋୟ ଜଳ; ତୋୟ + ଈଶ)—ବରୁଣ ଦେବ—
Toyeśa Neputune, the sea Deity.

ତୋର—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ସଂ. ଯୁଷ୍ମଦ୍ ଶବ୍ଦର ୬ଷ୍ଠୀ ବିଭକ୍ତି ଏକବଚନ 'ତବ' ଓ ୬ଷ୍ଠୀ ଏକବଚନ 'ତେ')—୧ (ଅନାଦରାର୍ଥ) ତୋ—1. Thine.
Tora
तोर
तेरा

(ତୋହର, ତୋହର, ତୋହର, ତୋହୋର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୋରଇ—ଦେ. ସର୍ବନାମ—ତୋହର; କେବଳ ତୋର—
Torai Certainly yours; yours only.
तोरि, तेराहिं (ତୋରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୋରଙ୍ଗ—ଗ୍ରା. ବି.ଦେ. ବି (ଇଂ. ଟ୍ରଙ୍କ)—ଟିଣ ପେଟରା—
Toraṅga Trunk.
तोरङ्ग, तुरंग

ତୋରଡ଼ା—ଦେ. ବି (ସ ଭୁକ୍ତିକର)—ତରଡ଼ା (ଦେଖ)
Torarḍā Tararḍā (See)

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—କୁଅମଳା—A kind of kitchen fruit; Sephalandra Indica. (Kirtikar).

ତୋରଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଶୁଖି ସେମଟି ଯିବା—
Torarḍibā 1. To wither.
तोवड़ान २ । ଚଦଡ଼ା ପଡ଼ି ସଙ୍କୁଚିତ ହୋଇଯିବା—
सिकुड़ना 2. To shrivel up; to wrinkle.

ତୋରଣ—ସଂ. ବି (ତୁର୍ ଧାତୁ = ବେଗରେ ଗମନ କରିବା + ଅଧିକରଣ ଅନ)—୧ । ବହିର୍ଦ୍ୱାର; ସିଂହଦ୍ୱାର—1 Lion's gate; gate-way.
Toraṇa

୨ । ସିଂହଦ୍ୱାରଯୁକ୍ତ ସ୍ତମ୍ଭଦ୍ୱୟ; ଫାଟକ; ଗେଟ୍—2. Gate; an arch supported by two pillars; arched portal.

୩ । ଦୁଆରବନ୍ଧ; ଚଉକାଠ—
3 Portal; door frame.

୪ । ବାରଣ୍ଡା—4 Veranda; portico, porch.

୫ । ଶୁନ୍ଦଳା; ମଣ୍ଡପ—5. An open building supported by four pillars and open on all sides.

୬ । ଉତ୍ସବାଦି ଉପଲକ୍ଷରେ ଦୁଇ ସ୍ତମ୍ଭ ବା ଦୁଆରବନ୍ଧ, ଫାଟକ ଓ ବନ୍ଧରେ ଟଙ୍ଗା ଯିବା ତୋରଣାକାରମାଳ—
6. Festoon.

ତୋରଣ ଦ୍ୱାର—ଦେ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ. ତୋରଣସଜ୍ଜିତ ଦ୍ୱାର)—
Toraṇa dwāra କାରୁକାର୍ଯ୍ୟଯୁକ୍ତ ବହିର୍ଦ୍ୱାର—An ornamental gate-way; a triumphal arch.

ତୋରଣ ସ୍ଫଟିକା—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୋରଣ + ସ୍ଫଟିକ + ଅ)—
Toraṇa sphaṭikā ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମୟଦାନବଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ସଭାମଣ୍ଡପର ଅନୁକରଣରେ ଈର୍ଷାରେ ରଚିତ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ସଭାମଣ୍ଡପ—The audience hall or royal court which Duriyodhana got built out of envy to rival the artistic pavillion built by Mayadanaba for the Pāṇḍabas.

ତୋରଣ-ହସନ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ) ବି—ତାରନିର୍ମିତ ଅଣ୍ଟାସୂତା—
Toraṇa-hasana A wire-woven waist-chain.
କଟି ଉପରେ ମନୋହର ରଶନା, ତୋରଣ-ହସନ ଜାଣି—ପ୍ରାଚୀ ସମିତିର ।

ତୋରଣା—ଦେ. ବି (ସଂ. ତୋରଣ)—୧ । ତୋରଣ (ଦେଖ)
Toraṇā 1. Toraṇa (See)
तोरन २ । ତୋଣା; ଦୁଇ ସ୍ତମ୍ଭ ମଧ୍ୟରେ ଝୁଲିଥିବା ଫୁଲ ବା
तोरन ପତ୍ରର ମାଳା—Festoon.
ସରଣୀରେ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱେ ଲମ୍ବି ହୋଇଛି ସପୁଷ୍ପ-ପର୍ଣ୍ଣ-ତୋରଣା—ରାଧାନାଥ, ପାର୍ବତୀ ।

ତୋରା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତ୍ୱରା)—
Torā ୧ । ତ୍ୱରିତ; ତ୍ୱରାଯୁକ୍ତ; ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ; ଚଞ୍ଚଳ—
(ତୋରାବ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Swift, in haste
ଧନୁ ଶିଖାଇଲ ବାଲ୍ଲୁ ତୋର ଶରୁ
ଯଜ୍ଞର ପୂର୍ବ ଯାଇବେ ବସି ଯେ ତୋରା । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ ।

୨ । ଶୋଭା; ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—2. Bright; dazzling; gay.
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ କେତକୀ ତୋରା, କଳଧ ଯେମନ୍ତ ତୋରା,
ସେହି ରୂପେ କରଇ ମନକୁ ଚୋରା । ଗୋପୀକୃଷ୍ଣ, ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

୩ । ସୁନ୍ଦର—3. Graceful; fine.
ତାହାଙ୍କୁ ମିତ୍ର ସ କରୁଅଛ ତୋରା । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଆଦ ।

୪ । ଅସ୍ଥିର; ଶୃଙ୍ଖଳାଯୁକ୍ତ; ବ୍ୟଗ୍ର—4. Restless; eager.
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ କେତକୀ ତୋରା, କଳଧ ଯେମନ୍ତ ତୋରା
ସେହି ରୂପେ କରଇ ଯେ ମନକୁ ତୋରା । ଗୋପୀକୃଷ୍ଣ, ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

କ୍ରି. ବଣ—ଚଞ୍ଚଳ; ଶୀଘ୍ର; ତୁରନ୍ତ—Swiftly; hastily.

ବି—ରାଗ; କ୍ରୋଧ; କ୍ରୋଧର ବେଗ—
A bit of anger; paroxysm of rage.
(ଯଥା—ସେ ମୋ ଉପରେ ତୋରା କାଢ଼ୁଛି ।)

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ)—ଏକ ପ୍ରକାର ଗଛ—Name of a tree.

ତୋରାଣି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି—ତୋରାଣି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Torāṇi (etc) Torḍāṇi etc (See)

ତୋରାବର—ଦେ. ବଣ ଓ କ୍ରି. ବଣ. (ସ. ତ୍ୱରାବାନ୍)—
Torābara ଶୀଘ୍ର; ଉଦ୍ବେଗ; ଚଞ୍ଚଳ; ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ—
तोरबान Hasty; hastily; in hot haste
(ତୋରା ତୋରା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୋରି—ଦେ. ସର୍ବନାମ—ତୋହୋର; ତୋହରହିଁ—
Tori Thine only.
(ତୋଅର, ତୋରେଇ, ତୋହର, ତୋହରି—ଅନ୍ୟରୂପ)
तोरइ तेराहि

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ବୁଝିବାକୁ ୧ମ ଓ ୨ୟ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ କୋଷରେ ଯେବେ ଏ କୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଦେଖିବେ, 'କ୍ରିୟ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ରିଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଦ୍ଧ୍ୟ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

ତୋରେ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ, ସର୍ବନାମ—୧ । ତୋ'ଠାରେ—
Tore 1. In thee.
তোরে
ମୁଁ ... ...
... ... ।
୨ । ତୋତେ—2. To thee.

ତୋରେଇ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) (ଭୁଲ. ହି. ଏହି ଅର୍ଥରେ)—ଜହ୍ନି—
Torei Luffa Acutangula.

ତୋଳ—ସ. ବ. (ତୁଳ ଧାତୁ=ଓଜନ ନିରୂପଣ କରିବା+କରଣେ ଅ;
Tola ଯଦ୍ୱାରା ସୁନା, ରୁପା, ମଣି ଅଦିର ଓଜନ ନିରୂପିତ ହୁଏ)—
ତୋଳା; ଭରି; ୧୦ (ବା ମତାନ୍ତରରେ ୧୨) ମସା; ୮୦ ରତି ଓଜନ; ଏକ ଟଙ୍କା ଓଜନ—A unit of weight; a weight of one silver rupee; a tola, 208 grains troy.

ତୋଳକ—ସ. ବଣ. ପୁଂ. (ତୁଳ୍ ଧାତୁ+ଅକ)—
Tolaka ଯେ ଓଜନ କରେ; ପରିମାପକ—
(ତୋଳିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Weighing.
ବି—୧ । ତୋଳ (ଦେଖ)—1. Tola (See)
୨ । ତରାଜୁ; ତରାଜୁ—2. A balance; scale.
୩ । ବଟଖରା—3. Standard weights
୪ । (ପୁଂ) ମାପିଆ—4 Weighman.

ତୋଳନ—ସ. ବ (ତୁଳ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Tolana ୧ । ତଉଲିବା —1 Weighment.
୨ । ଉଠାଇବା—2. Lifting.
୩ । ପ୍ରସଙ୍ଗ କରଣ; ଉତ୍ଥାପନ—3. The putting up of a matter for consideration; adducing; the raising of a question

ତୋଳ ପାଡ଼—ଦେ. ବି. (ସ. ତୁଳ୍ ଧାତୁ=ଉଠାଇବା; ପତ୍ ଧାତୁ
Tolpārdā ଣିଚ ପାଡ଼=ପକାଇବା; ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—
তোলপাড় ୧ । ପକାଧରା; ଲେଉଟପାଲଟ; ଆନ୍ଦୋଳନ;
হালাহালা ସଞ୍ଚାଳନ; ଆଲୋଡ଼ନ—1. Violent agitation; topsyturvfication; commotion.
୨ । ତୁମୁଳ ଝଗଡ଼ା; ହଟ୍ଟଗୋଳ—2. Violent brawl.
୩ । ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ; ଅତ୍ୟାଚାର—3. Oppression; disturbance
ବଣ.—୧ । ଆଲୋଡ଼ିତ; ସଞ୍ଚାଳିତ ହୋଇଥିବା—
1. Agitated.
୨ । ଲେଉଟପାଲଟ ହୋଇଥିବା—
2. Stirred up; disturbed.
୩ । ଉପଦ୍ରୁତ—3. Oppressed.

ତୋଳପାଡ଼ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଭୟାନକ ଆନ୍ଦୋଳନ କରିବା;
Tolapārdā kariba ଆଲୋଡ଼ନ କରିବା—
তোলপাড় করা 1. To agitate violently.
হলা হালা করো ୨ । ଲେଉଟପାଲଟ କରିବା—
2. To stir up briskly.

ତୋଳା—ସ. ବ. (ତୁଲ୍ ଧାତୁ=ଓଜନ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—
Tolā ଓଜନ—Weighing
ଦେ. ବି. (ସ. ତୁଲ୍ ଧାତୁ; ତୋଲ; ତୋଲକ)—୧ । ଏକଟଙ୍କା
তোলা ଓଜନ; ଏକ ଭରି; ଦଶମସା ପରିମାଣ—
तोला 1 A tola; weight of one rupee.
୨ । ଚୟନ; ଗଛରୁ ଫଳ ବା ଫୁଲ ସଂଗ୍ରହ କରିବା; ତୋଳିବା—
2. Plucking (of flowers and fruits.
୩ । ନଡ଼ିଆ ଆମ୍ବ ଆଦି ଗଛରୁ ଫଳ ଆଦି ତୋଳାଯିବାର ଥର—3. One plucking occasion of fruits etc from a tree or trees.
(ଯଥା—ଏ ବର୍ଷ ପୀତାମ୍ବରଙ୍କର ବଗିଚାରେ ନଡ଼ିଆଗଛରୁ ପହିଲି ତୋଳାରେ ଶୁଖିଲା ନଡ଼ିଆ ମିଳିଲା ନାହିଁ ।)
୪ । ଘର ଆଦି ତୋଳିବା ବା ଛିଆର କରିବା; ନିର୍ମାଣ—
4. Building; raising of a structure; structures.
(ଯଥା—ଶିବବାବୁ ସାଆନ୍ତଙ୍କ ଦେଉଳ ତୋଳା ନ୍ୟାୟ ।)
তোলা ୫ । (ଭୁଲ. ଇଂ. ଟୋଲ୍)—ହାଟ ତୋଳା; ହାଟରେ ପଣ୍ୟ-
हटमहसूल ବିକେତାଙ୍କ ଠାରୁ ହାଟର ସ୍ୱାମୀଙ୍କପକ୍ଷରୁ ଆଦାୟ କରାଯିବା ଶୁଳ୍କ—5. A toll in money or kind levied from the stall-keepers and vendors in a market; market toll.
[ଦ୍ର—ଏହା ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ଆକାରରେ କମା ଅର୍ଥାକାରରେ ନିଆଯାଏ ।]
୬ । (ସ. ଉତ୍+ତୋଳନ) ଉଠାଇବା; ଉତ୍ତୋଳନ—
6. To lift; raise; take up.
୭ । ଗୋଟାଇ ପକାଇବା—7. Picking up.
ବଣ.—୧ । ତୋଳକ; ଯେ ଓଜନ କରେ—1. Weighing
୨ । ଉତ୍ତୋଳିତ—2. Raised; lifted.
୩ । ନିର୍ମିତ—3. Constructed.
ଅଶ୍ରମ ତୋଳା ହୋଇଅଛି ଯେ ଅନେକ ।
କୃଷ୍ଣସିଂ ମ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ତୋଳା ଅବାଦ (ଦେଖ)
Tolā ābādi (See)

ତୋଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ସର୍ବନାମ—(ଅନାଦରାର୍ଥକ) ତୋତେ;
Tolā ତୁମ୍ଭକୁ—To you; to thee.

ତୋଳା ଅବାଦ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ନିର୍ମ୍ମାବାଦ; ନୂତନ ଗୁଷ
Tolā ābādi କରାଯିବା ପଡ଼ିଆ ଜମି—Newly reclaimed land.

୧	ଳ	ଡ	ଢ଼	ଙ	ଂ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଋ	ଣ
୨	ଳ	ଡ଼	ଢ଼	ଙ୍ଗ	ଂ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଯ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ୍ୟ	ଜ୍ଞ	ଋ	ନ

ତୋଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ତୋଳିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Tolā(le)ibā The causative form of Tolibā.

তোলন ୨ । (ଗୃହଆଦି) ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ନିର୍ମାଣ କରାଇବା—
खड़ा करना 2. To cause (houses) to be erected.
তুড়বানা ଲକ୍ଷର ଅଟ୍ଟାଳିକା ଯେତେ ସେ କରେ,
उठवाना ସେ କାଳେ କେ ତୋଳି ନାହିଁ ଜଳ, ଘର । —ଅନୁଗ୍ରହ ବାଲ୍ମୀକି ।

୨ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଗଛରୁ ଫଳ ଫୁଲ ଆଦି ତୋଳାଇବା—
2. To cause to be plucked.

୩ । ଭୂମିରେ ଶୁଖୁଥିବା ଲୁଗାଆଦିକୁ ଅନ୍ୟ ଲୋକଦ୍ୱାରା ଗୋଟାଇ ନେବା ବା ଉଠାଇ ନେବା—
3. To cause a cloth (which has been spread on the ground) to be taken up or picked up.

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପସଙ୍ଗେ ଅଣିବା, ଦେବା ନେବା, ପକାଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ତୋଳା କନ୍ୟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁଲ୍ ଧାତୁ=ଟେକି ଦେବା+କନ୍ୟା)—
Tolā kanyā ଅଭାବଗ୍ରସ୍ତ ପିତା ବିବାହବ୍ୟୟ ବହନ କରିବାକୁ ଅକ୍ଷମ ହୋଇ ଯେଉଁ କନ୍ୟାକୁ ବିବାହ ପୂର୍ବେ ବର ହସ୍ତରେ ତୁଳସୀପତ୍ର ସହିତ ସମର୍ପଣ କରେ ଏବଂ ବର ନିଜ ଗୃହରେ ଯେଉଁ କନ୍ୟାର ପାଣିଗ୍ରହଣ କରେ—
A maiden who is given away by her poor parents to the bridegroom elect who has the marriage ceremony performed at his house instead of the maiden's father.

[ଦ୍ର— ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ କନ୍ୟାପିତା ବରଙ୍କୁ ନିଜ ଘରକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ଅଳଙ୍କାରଭୂଷିତା କନ୍ୟାକୁ ବେଦୀ ଉପରେ ବରଙ୍କୁ ସମର୍ପଣ କରନ୍ତି ଓ ବିବାହର ସମସ୍ତ ବ୍ୟୟ ନିଜେ ବହନ କରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ଗରିବ କନ୍ୟାକର୍ତ୍ତାଙ୍କର ଏ ବ୍ୟୟାଦି ବହନ କରିବାର ଶକ୍ତି ନ ଥାଏ ସେ କେବଳ ତୁଳସୀପତ୍ର ସହିତ କନ୍ୟାକୁ ବର ଘରକୁ ନେଇ ସେଠାରେ ବିବାହ କର୍ମ ଓ ବିବାହ ଉତ୍ସବାଦି କରନ୍ତି; ବରଙ୍କ ହସ୍ତକୁ ଏହିରୂପେ ଉତ୍ତୋଳିତା କନ୍ୟାକୁ ତୋଳାକନ୍ୟା କୁହାଯାଏ ।]

ତୋଳା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ହାଟତୋଳା କରିବା; ହାଟରେ ପଣ୍ୟ
Tolā karibā ବିକ୍ରେତାମାନଙ୍କଠାରୁ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟାଂଶ
তোলাতোলা ବା ନଗଦ ଧନ ଶୁଳ୍କରୂପେ ଆଦାୟ କରିବା—
ତୋଳାନେବା } ଅନ୍ୟରୂପ To levy a toll from the
ତୋଳାତୋଳିବା } stall keepers and vendors in a market in money or kind.

ତୋଳି—ପ୍ରାଦେ. (ଅନୁ) ବି—ସରଳି (ଦେଖ)
Toli Saraḷi (See)

ତୋଳିଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତୋଳିବା (ଦେଖ)
Tolidebā 1. Tolibā (See)
তুলেদেওয়া ୨ । ପ୍ରତିଜ୍ଞା ସୂତ୍ରେ ଆବଦ୍ଧ ସ୍ୱରୂପ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ
सौंपदेना ଅନ୍ୟର ହାତକୁ ଟେକି ଦେବା—2. To hand over a thing to another as a promised gift.
ଦାନ୍ତ ତୋଳି ଦେଲେ ଶଙ୍ଖେ ଶଙ୍ଖେ ଉଚ୍ଚ ।
—ଉକ୍ତ- ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତୋଳି ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆଦର ଓ ଯତ୍ନ କରିବା—
Toli dharibā 1. To take proper care; to
তুলেধরা look after.
संभालना ତୋଳି ଧରିବାକୁ ତାଙ୍କୁ ଅଛିଟି ଥାଇଁ ତାଙ୍କ ପ୍ରିୟଜନ ଗଣ ।
—ଛାୟା- ଉଦ୍ଭମାଳୀ ।
୨ । ତୋଳିନେବା (ଦେଖ)—2. Tolinebā (See)
୩ । ତଳେପଡ଼ିଥିବା ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଟେକି ଧରିବା—
3, To hold up a thing or person fallen on the ground by lifting it or him up.

ତୋଳିନେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭୂମିରୁ ଉଠାଇ ନେବା—
Tolinebā To pick up,
তুলেনেওয়া ତୋଳି ନେଇ ଗଛ ଯାଉଥିବା ଫଳ ଫୁଲ ଇତ୍ୟାଦି ।
उठालेना —ରାଧାନାଥ- ଗ୍ରନ୍ଥ ।

ତୋଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତୁଲ୍ ଧାତୁ)—୧ । (ଗଛରୁ ପୁଷ୍ପାଦି) ଚୟନ
Tolibā କରିବା—1, To pluck (fruits and flowers).
[ତୋଳା(ଳେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତ] ତାର ଫଳ ଦେଇ ତୋଳି ରଖନ୍ତ—
তোলা —କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।
तोड़ना ୨ । ଗୃହ ଆଦି ନିର୍ମାଣ କରିବା—
2. To erect; build (a structure).
उठाना, खड़ा करना ବୋଇଲେ ତୋଳ ବସା ଏଠାରେ ମୋ ପାଇଁ—
—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ, ବନ ।
୩ । ତଳୁ ଗୋଟାଇବା—
3. To pick up from the ground.
बटोरना ୪ । ସଂଗ୍ରହ କରିବା—4. To gather; to collect.
उठाना ୫ । ଉତ୍ତୋଳନ କରିବା; ଉଠାଇବା, ତଳୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଟେକିବା—5. To raise up; to lift up.
ଉଦ୍ଧବବାଦେ ବନମାଳୀ, ପର୍ବତ ବାମ କରେ ତୋଳି—
—ଜଗନ୍ନାଥ- ଭାଗବତ ।
[ତୋଳାଯି(ଯ)ବା—କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ] ୬ । (ସ୍ୱରକୁ) ଉଚ୍ଚତର କରିବା—
6. To raise one's voice; to make one's voice louder.
ରଜା ଦେଖେ ମୁଁ ତୋଳୁଥିଲି ଯେବେ ସ୍ୱରରେ ଗୀତଲହରୀ—
—ରାଧାନାଥ- ପାର୍ବତୀ ।
୭ । (ଶଯ୍ୟାଦି) ଟେକିବା ବା ଗୋଟାଇବା; ଭୂମିରୁ ଉଠାଇବା—
7. To take up from the ground (e.g. a bed or mat).

ସାଧାରଣ ନେୟମ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ‒ଓର ୧ ଚିହ୍ନ ଅପର ଓ ମଳ ଏବ ୨ ଚିହ୍ନ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଯେ ସ୍ଥଳେ ଯେବେ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ପାଠକମାନେ ଚିହ୍ନର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ଗାଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଧ' ଦେଖିବେ; 'ଦୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଦୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ୍ତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

୮ । (ମଲ୍ଲଯୁଦ୍ଧ) ଭୂପଟକୁ ଟେକ ବା ହାତ ବା ମୁଣ୍ଡକୁ ସିଧା କରି ଉଠାଇବା—8. To raise up one's head or arm.

ଦର୍ପିତ ଶତ୍ରୁ ଟେକିବାକୁ, ତୋଳିଲେ ଶିର ଉନ୍ନତେ—
ପ୍ରଧାନ, ଦେବ ।

[ଦ୍ର—ଏହି କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଅଣିବା, ଦେବା, ନେବା, ଧରିବା, ରଖିବା ପକା(ଲେ)ଇବାର ସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ତୋଳହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଧଇଁ ବା ଅଣନିଶ୍ୱାସ ପବନ ଯୋଗେ
Tolihebā ମନୁଷ୍ୟ ପେଲି ହେବା ବା ଉଠିବା ପଡ଼ିବା—
1. To gasp violently.

୨ । (ତୋଳିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ)—ଉତ୍ତୋଳିତ ହେବା; ଟେକା ହେବା—2. To be raised.

ବହୁବାର ବର୍ଷର ତୋ ଅରେ ସେ, ଉଚେ ତେନ ନ ହୋ ନଥ—
ବସନ୍ତ, ଓଡ଼ିଆ ।

ତୋଷ—ସଂ. ବି (ତୁଷ୍. ଧାତୁ=ତୁଷ୍ଟ ହେବା+ଭାବ. ଅ)—
Tosha ୧ । ସନ୍ତୋଷ; ତୃପ୍ତି—1. Satisfaction; gratification.

୨ । ହର୍ଷ; ଆହ୍ଲାଦ; ଆନନ୍ଦ—2. Pleasure; joy; gladness.

୩ । ସୁଖ—3. Happiness.

୪ । (ତୋଷି ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ) ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରାଇବା; ସନ୍ତୋଷ ଉତ୍ପାଦନ; ତୋଷଣ—4. Act of gratifying (any one)

୫ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଏକ ସଖାଙ୍କ ନାମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
5. Name of a campanion of Srikrushna.

ଦେ. ବିଣ—ସନ୍ତୁଷ୍ଟ—Satisfied.

ଏହାଶୁଣି ରଘୁବର ତୋଷ ହେଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବନ ।

ତୋଷକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତୁଷ୍. ଧାତୁ ଣିଚ୍; ତୋଷି. ଧାତୁ+ଅକ)—
Toshaka ସୁଖଦ; ସନ୍ତୋଷପ୍ରଦ—Pleasing; that which
(ତୋଷିକା-ସ୍ତ୍ରୀ) gives pleasure or comfort; gratifying.

ବୈଦେ. ବି (ତୁର୍କୀ-ତୋଷକ୍=ଶଯ୍ୟା) ଭୁଲ. ସଂ. ତୋଷକ)—
তোষক ୧ । କପାତୁଳା ବା ନଡ଼ିଆକତା ପୂରି ଯାଇଥିବା ପତଳା
तोशक ଶେଯ; ଲେପଲେଇ—1. Quilt; thin cotton mattress; mattress stuffed with cotton or coir.

୨ । ଗଦି—2. Cushion.

ତୋଷାଖାନା—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ତୋଷାଖାନା;)—୧ । ଯେଉଁ ଘରେ
Toshākhānā ରଜା ଅବଦ୍ଧ ପୋଷାକପତ୍ର ଓ ଅଳଙ୍କାର ରହେ—
তোষাখানা तोषाखाना 1. Ward-robe of a Raja; a room where a Raja's dress and ornaments are kept.

(ତୋଷାଖାନା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଧନାଗାର; ଭଣ୍ଡାର—
2. A store room.

[ଦ୍ର—ପାର୍ସୀରେ ତୋଷା ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ବାଟରେ ଖାଇବା ପାଇଁ ଯାତ୍ରୀ ଆପଣା ସାଙ୍ଗରେ ଯେଉଁ ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ (victuals) ସାଙ୍ଗରେ ନେଇଥାଏ ।]

ତୋଷଣ—ସଂ. ବି. (ତୁଷ୍ ଧାତୁ=ତୁଷ୍ଟ ହେବା+ଭାବ. ଅନ)—
Toshana ୧ । ସନ୍ତୋଷ; ତୃପ୍ତି—
1. Satisfaction, pleasure.

୨ । ସନ୍ତୋଷ ଉତ୍ପାଦନ—2 Act of satisfying or pleasing.

୩ । (+କରଣ. ଅନ) ସନ୍ତୋଷ ସାଧନ ବସ୍ତୁ—Object of pleasure.

ବିଣ—୧ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) —ସନ୍ତୋଷ ଉତ୍ପାଦକ; ଆନନ୍ଦଦାୟକ—2 Pleasing; producing satisfaction.

୨ । ସନ୍ତୋଷଯୁକ୍ତ—2. Contented.

ତୋଷଦାନ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କାର୍ଟ୍ରିଜ୍‌ରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଉର୍ଦ୍ଦୁ କାର୍ତୁଜ+
Toshadān ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ ଦାନ୍=ଉର୍ଦ୍ଦୁ ତୋଷଦାନ; ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର
তোষদান ଫା. ତୋଷଦାନ୍—ପ୍ଲାଟନେଲ୍)—ଗୁଳି ବାରୁଦ ଆଦି
तोषदान ରଖିବାର ମୁଣି—
A cartridge and powder pouch.

ତୋଷଦାଣୀ—ଦେ. ବିଣ—ତୋଷକ (ଦେଖ)
Toshadāni Toshaka (See)

ବଷକଣ୍ଠ ତୋଷଦାଣୀ ବେନି ମଧ୍ୟରେ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ତୋଷଦାନ୍ (ଦେଖ)
Toshadān (See)

ତୋଷଭର—ଦେ. ବିଣ—ସନ୍ତୁଷ୍ଟ; ଆନନ୍ଦ—
Toshabhara Satisfied; pleased.

କହନ୍ତେ ସୁତ ରାଜା ସେ ହୋଇ ତୋଷଭର—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି

ତୋଷମନ—ଦେ. ବିଣ. (ତୋଷ+ମନସ୍; ତୁଷ୍ଟମନାଃ)— ସନ୍ତୁଷ୍ଟ—
Toshamana Satisfied; pleased.

ତାହା ଜାଣି ପାରି ହୋଇଲେ ତୋଷମନ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଆଦି

ତୋଷଳ—ଦେ ବି—୧ । ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳର ନଗର ଓ ରାଜ୍ୟବିଶେଷ—
Toshala 1. Name of a kingdom and town of ancient Orissa

[ଦ୍ର—ମହାନଦୀର ଉତ୍ତର ଭାଗରୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଉତ୍କଳର ସମସ୍ତ ଭୂଭାଗକୁ ଉତ୍ତର ତୋଷଳ ଏବଂ ଦକ୍ଷିଣ ଭାଗରୁ ବ୍ରହ୍ମପୁର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭୂଭାଗକୁ ଦକ୍ଷିଣ ତୋଷଳ ବୋଲି କୁହା ଯାଉଥିଲା । ଯାଜପୁର ତୋଷଳର ରାଜଧାନୀ ଥିଲା । ତୋଷଳରେ କର ବଂଶୀୟ ରାଜାମାନେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ । ଗ୍ରୀକ୍ ଐତିହାସିକ ଟୋଲେମିଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ବୈତରଣୀ କୂଳର ତୋଷଳ ନାମକ ଏକ ସୁନ୍ଦର ବନ୍ଦରର ଉଲ୍ଲେଖ ହୋଇଅଛି—ବୈଦିକ ଆଶା. ୨୫।୮।୨୯ ।]

ଅଧୁନାର ଖଣ୍ଡି କୋଟ, ଘୁମୁସର, ବାଣପୁର, ଖୋର୍ଦ୍ଧା, ନୟାଗଡ଼ ରଣପୁର, ପୁରୀ ସନ୍ନିହିତାଞ୍ଚଳର କେତେକ ଅଂଶ, କଟକ ଜିଲ୍ଲାର

୧	ଳ	ଋ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଂ	ଉଅ	ଋ
୨	ଧ	ଈ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ, ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ଜ୍ଞ

ବାଙ୍କି ଓ ଓଲ୍ଲସ ପ୍ରଗନା ନେଇ ଏହା ଗଠିତ —ନାଗ୍ନପୂର୍ଣ ନିମାଠିଙ୍କ ଉତ୍ତର କରବଂଶୀୟ ରାଜାମାନଙ୍କ ଚାମ୍ରଶାସନ ।]

୨ । ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳର ଯୋଦ୍ଧାଜାତିବିଶେଷ—2. Name of a warrior nation of ancient Utkal.

[ଦ୍ର—ହରିବଂଶ, ଅଥର୍ବବେଦ ଓ ଅନ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥାଦିରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ନାନ୍ୟ ଶବ୍ଦରେ ତୋଷଲ ଗୋଷ୍ଠୀର ଯୋଦ୍ଧାଜାତି ଥିବାର କଥିତ ଅଛି । ସମ୍ଭବତଃ ସେମାନେ ଉତ୍କଳୀୟ ଜାତି ହୋଇଥିବେ— ବୈଦିକକଥା. ୨୬।୮।୨୧ ।]

ସ. ତ—୧ । ମୁଷଳ; ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ (ଯାଜ୍ଞନେଦ୍. ପ୍ରଭୃତିବାଦ) — 1. A kind of lethal weapon; mace.

୨ । କଂସର ଏକ ଅସୁର ମଲ୍ଲ ଯାହାକୁ ଧନୁର୍ଯଜ୍ଞରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବଧ କରିଥିଲେ—2. Name of a wrestler-demon retained by Kamsa and killed by Srikrushna.

ତୋଷାମତ(ଦ)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖୁଶ୍ ଅମଦ୍; ଭୁଲ. ସ. ତୋଷ Toshāmata(da) + ଅମୋଦ)—୧ । ଖୋସାମତ; ତୋଷାମଦ; তোষামদ ଅନ୍ୟର ମନ ଜଗେଇବା; ମନରଖା; ଚାଟୁକ୍ତି— खुशामद् 1. Flattery.

ତୋଷାମୋଦ, ତୋଷାମୋଦ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଚାଟୁକ୍ତି; ପରର ମନଭୁଗା କଥା— 2 Flattering words

ତୋଷାମତି(ଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖୁଶ୍ଅମୋଦୀ)—ଚାଟୁବୃତ୍ତି— Toshāmati(di) Habitual flattering.

(ତୋଷାମୋଦି, ତୋଷାମୋଦି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୋଷାମତି(ଦି)ଆ—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଖୁଶ୍ଅମୋଦୀ)— Toshāmati(di)ā ୧ । ଚାଟୁକାର— তোষামুদে खुशामदी

ତୋଷାମୋଦିଆ, ତୋଷାମୋଦିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ 1. Flattering (person).

୨ । ଚାଟୁପ୍ରିୟ— 2. Fond of being flattered.

୩ । ଚାଟୁପୂର୍ଣ୍ଣ (ବାକ୍ୟ)—3. Flattering (words)

ବି—ଚାଟୁକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—A flatterer.

ତୋଷାଲି(ଳି)—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳର ରାଜଧାନୀବିଶେଷ- Toshāli(li) Name of the capital of ancient Utkal (Orissa) from the 4th B. C. to the 15th century A. D.

[ଦ୍ର—ଏହା ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ୪୦୦ରୁ ୧୫୦୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଖ୍ୟାତ ଥିଲା । ଏହା ଧଉଳି ପାହାଡ଼ ଓ ଖଣ୍ଡଗିରି ପାହାଡ଼ ଏବଂ ଭୁବନେଶ୍ୱରର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଥିଲା । ଏହା ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳର ସମୃଦ୍ଧିଶାଳୀ ରାଜଧାନୀ ଥିଲା । ଅଶୋକ କଳିଙ୍ଗ ଜୟ କରିବା ପରେ ତୋଷାଲିରେ ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପୁଅକୁ ଶାସନକର୍ତ୍ତା ନିଯୁକ୍ତ କରିଥିଲେ—(ପୁରୀ ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ଗେଜେଟିଅର୍ ଓ, ଲୁପାସିକ୍. ଉତ୍କଳ ଇତିହାସ) ।]

ତୋଷି (ନାମ ଧାତୁ)—(ତୁଷ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍)— Toshi (root) ସନ୍ତୋଷ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା — To please; to gratify.

ତୋଷିତ —ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତୁଷ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ତୋଷି ଧାତୁ+କର୍ମ ତ)- Toshita ସନ୍ତୋଷିତ; ହର୍ଷିତ—Satisfied; pleased; gratified.

ତୋଷିତା—ଦେ. ବିଣ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ)—ତୁଷ୍ଟ— Toshitā Pleased.

ବହୁରୂପା ଜନନୀ ଭାବ ଧାଡ଼ିରେ ସୀତା,
କଲାନିତ ଭୂତରେ ସେ ସମସ୍ତ ତୋଷିତା । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତୋଷିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ. କ୍ରି.—(ସ. ତୋଷି ଧାତୁ)—୧ । ସନ୍ତୁଷ୍ଟ Toshibā କରିବା— . To gratify to please.
तुषा ତୋ ଶ୍ରବଣ ତୋଷିବ ଉନ୍ମ ଣିତ୍ତିତ;
तुषना, तोषना ବାଣୀଙ୍କୁ ଗୀତରେ ମଧୁ ସଙ୍ଗୀତ । ଜଗନ୍ନାଥ ମେଘଦୂତ ।

୨ । (ସଂ. ତୁଷ୍ ଧାତୁ)—ତୁଷ୍ଟ ହେବା— 2. To be pleased or gratified.

ସେ ଯାହା ସୁଖେ ପଦ୍ମ ନେଲେ
ସର୍ବେ ତୋଷିଲେ ମଣ୍ଡଳେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ତୋଷୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ତୁଷ୍ ଧାତୁ=ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; Toshī ୧ମା. ୧ବ)—ତୁଷ୍ଟ; ସନ୍ତୁଷ୍ଟ; ଆନନ୍ଦିତ— (ତୋଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Pleased; delighted

ପୁଷ୍ପରେ କେଉଁ କଦମ କେ ହୋଇ ତୋଷୀ ।
ଏ ମହାସ୍ୱରଭକୁ କହୁଥିଲେ ବଶୀ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ଆଦି ।

୨ । (ତୁଷ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ତୋଷି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ) ଯେ ଅନ୍ୟକୁ ତୁଷ୍ଟ କରେ— 2. Satisfying; pleasing (person).

୩ । ସନ୍ତୋଷଜନକ; ସନ୍ତୋଷପ୍ରଦ— 3. Satisfactory (matter).

ତୋହ(ହୋ)—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ଆଦରାର୍ଥକ)—ତୋ— Toha(ho) Thine.
তোর ତୋହ ଅଗମ କାଳେ ଯାହା ଉପୁଜି
तोहरा, तेरा ତୋତେ ସେବକେ ସେହ କରନ୍ତି । ଜଗନ୍ନାଥ. ମେଘଦୂତ ।

ତୋହଠାରୁଁ—ଦେ. ସର୍ବନାମ—ତୋଠାରୁଁ (ଦେଖ) Tohathaun Tothaun (See)

(ତୋହଠୁଁ, ତୋହଠାରୁଁ, ତୋହ ଠାରୁଁ —ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୋହଠିଁ—ଦେ. ସର୍ବନାମ—ତୋଠାଇଁ (ଦେଖ) Tohathin Tothain (See)

(ତୋହଠେଇଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୋହମତ୍(ତି)—ବୈଦେ ବି. (ଆ. ତୋହମତ୍)— Tohamat (ti), ୧ । ମିଥ୍ୟା ଅଭିଯୋଗ—
তোহমত 1. False charge against a person.
तोहमत ୨ । ମିଥ୍ୟା ଅପବାଦ; ମିଥ୍ୟା କଳଙ୍କ — 2. False imputation or scandal.

'ଆ'ଏଣ ସେହେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତର ୧ ଚଲ୍କିତ ଅକ୍ଷର ୨ ମନା ଏବ ୨ ଚଲ୍କିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାଳା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରିଥାଉ । ଅତଏବ ୧ 'ଚା ୨ ଚଲ୍କିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚହ୍ନିର ଦପସ୍ଥିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଚାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍ଗ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଢ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼ ଦେଖିବେ

ବିଣ - ମିଥ୍ୟା ଅପବାଦଯୁକ୍ତ—False and defamatory; scandalous.

କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ବୃଥା—1. To no purpose; in vain.

(ଯଥା— ଚିନ୍ତା ପାଠପଢ଼ା ଛାଡ଼ି ଦନ ସ୍ୱଚ୍ଛ ତୋହୋମତ୍ ବୁଲୁଛ ।)

୨ । ସର୍ବଦା; ଦିବାନିଶି—

2. Day and night; incessantly.

ତୋହମତିଆ—ଦେଶଜ. ବିଣ—ବୃଥା—
Tohamatiā Vain; fruitless; useless.
(ତୋହମତି - ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ମୁଁ ତୋହମତିଆ କଥାଗୁଡ଼ାକ ଶୁଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁ ନାହିଁ ।)
तोहमती तोहमती

୨ । ମିଥ୍ୟା ଅଭିଯୋଗକାରୀ—

2. Making false charges against a person.

୩ । ମିଥ୍ୟା ଅପବାଦ ପ୍ରଚାରକ (ବ୍ୟକ୍ତି)—

3. Propagating malicious gossip.

୪ । ମିଥ୍ୟା ଅପବାଦଯୁକ୍ତ (ବିଷୟ, ବାକ୍ୟ)—

4. Scandalous.

ତୋହର—ଦେ. ସର୍ବନାମ—ତୋହ (ଦେଖ)
Tohara Toha (See)

ତୋହରେ—ଦେ. ସର୍ବନାମ—୧ । ତୋ ଦ୍ୱାରା—
Tohare 1. By thee.

୨ । ତୋଠାରେ—2. In thee.

ତୋହୋ (ଇତ୍ୟାଦି)—ତୋହ (ଦେଖ)
Toho (etc) Toha etc. (See)

ତୌକ୍ଷିକ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ଧନୁରାଶି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Taukshika (astronomy) The zodiacal sign of Sagittarius; Sagitta.

ତୌଜି (ଇତ୍ୟାଦି)—ତଉଜି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tauji (etc) Tauji etc. (See)
[ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତ ଦେଶଜ ଓ ବୈଦେଶିକମାନଙ୍କ ଅଧ୍ୟରେ 'ତୌ' ଅକ୍ଷର ଉଚ୍ଚାରଣ ପାଇଁ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ 'ତଉ' ଅଦ୍ୟ ଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା ଶବ୍ଦମାନ ଦେଖ ତୌର, ତୌଳ ।]

ତୌତାତିତ—ସଂ.ବି—୧ । ଜୈନମାନଙ୍କ ଶ୍ରେଣୀବିଶେଷ(ହି.ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tautātita 1 A sect of the Jainas.

୨ । କୁମାରିଲ ଭଟ୍ଟଙ୍କର ଏକ ନାମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

2. A name of the Hindu religious reformer Kumārila Bhatta.

ତୌତିକ—ସଂ. ବି—୧ । ମୁକ୍ତା—1. Pearl.
Tautika ୧ । ଶୁକ୍ତି; ଶାମୁକା—2. A mussel; cockle; oyster.

୩ । ମୁକ୍ତା ଉତ୍ପାଦକ ଶୁକ୍ତି—3. Pearl-oyster.

ତୌରେତ—ବୈଦେ. ବି. (ହେବ୍ରୁ ଭାଷା)—
Tauret ଇହୁଦୀମାନଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ—
तोरेत The scripture of the Jews.
[ଦ୍ର—ଏହା ମହାତ୍ମା ମୂଷା (Moses) ଙ୍କ ପରେ ପ୍ରକଟିତ । ଏଥିରେ ସୃଷ୍ଟି ଓ ଆଦାମଙ୍କ ଉତ୍ପତ୍ତି ବିଷୟ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତୌର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତୂର୍ଯ୍ୟ + ସମୂହାର୍ଥେ. ଅ) -
Taurjya ୧ । ତାଳ ଅନୁସାରେ ବାଦିତ ଖଞ୍ଜଣି ବା ମୃଦଙ୍ଗର ସ୍ୱର; ମୃଦଙ୍ଗାଦିର ଧ୍ୱନି—1. The sound of tabor set to measure; harmony.

୨ । ଢୋଲ ଓ ଖଞ୍ଜଣି ଆଦି ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟ—

2. Drums and tabors

ତୌର୍ଯ୍ୟତ୍ରିକ—ସଂ. ବି. (ତୌର୍ଯ୍ୟ + ତ୍ରି + କ)—
Taurjyatrika ୧ । ଗୀତ, ବାଦ୍ୟ ଓ ନୃତ୍ୟ ଏହି ତିନିଙ୍କର ଏକତ୍ର ମିଳନ; ଏକ ସଙ୍ଗେ ନାଚ, ଗାଇବା ଓ ବାଇବା—

1. Song, music and dancing; dancing accompanied by vocal and instrumental music; symphonic dance; dance to the accompaniment of music and song.

୨ । ଗାଇବା ବାଇବା—

2. Music (vocal and instrumental).
[ଦ୍ର:—ମନୁ ଏହାକୁ କାମଜ ବ୍ୟସନରୂପେ ଗଣନା କରି ଅଛନ୍ତି ଓ ଏହା ତ୍ୟାଜ୍ୟ ବୋଲି କହି ଅଛନ୍ତି । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]

ତୌଲ—ସଂ. ବି. (ତୁଲା + ଅ)—
Taula ୧ । ତରାଜୁ; ନିକିତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

1. Weighing instrument; balance.

୨ । (ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ର) ତୁଳା ରାଶି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

2. The Zodiacal sign Libra.

ତୌଳ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁଲ୍ ଧାତୁ)—
Taula (etc) ତଉଳ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Taula etc (See)

ତୌଳା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ତଉଳା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Taulā (etc) Taulā etc (See)

ତୌଳା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ତଉଳାଇବା (ଦେଖ)
Taulā(le)ibā Taulāibā (See)

ତୌଳିଆ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ତଉଲିଆ (ଦେଖ)
Tauliā Tauliā (See)

ତୌଲିକ—ସଂ. ବି. (ତୂଲା+ଇକ)—୧ । ଚିତ୍ରକର—
Taulika 1. Painter.

୨ । ଓଜନକାରକ—2. One who weights; weighman.

ଂ	ଃ	ଁ	ଋ,ୠ, ଌ, ୡ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଷ	ଣ,ଞ	ଙ	ଯ	ୟ	ଳ
'	...	...	...	...	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	...	...	...	...	...	...	...

ତୌଲିକିକ—ସଂ. ବି. (ତୁଲିକା+ଇକ)—ତୌଲିକ (ଦେଖ)
Taulikika   Taulika (See)

ତୌଲିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ତଉଲିବା (ଦେଖ)
Tauliba   Tauliba (See)

ତୌଷାର—ସଂ. ବି. (ତୁଷାର+ଇଦ ଅର୍ଥରେ ଅ)—
Taushāra   ୧। ତୁଷାର; କାକର—1. Frost.
୨। ବରଫ—2. Ice; snow.
୩। କାକର—3. Dew.
୪। ବରଫ ତରଳିଥିବା ପାଣି (ବି. ଦେଖ)—
4. Water collected by the thawing or melting of ice.
ସଂ. ବିଣ—ତୁଷାର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Relating to dew or ice.

ତ୍ୱ—ସଂ. ପ୍ରତ୍ୟୟ—ଭାବାର୍ଥ ଓ ଗୁଣବାଚକ ପ୍ରତ୍ୟୟ—A suffix
Twa   denoting the state or quality of something.
(ଯଥା—ନବତ୍ୱ; ଗୁରୁତ୍ୱ।)
[ତ୍ୱ—ଏହା ବିଶେଷ୍ୟ ବା ବିଶେଷଣ ପରେ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ ଭାବ ବା ଗୁଣବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟ ପଦ ଗଠିତ ହୁଏ ।]

ତ୍ୱକ୍—ସଂ ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତ୍ୱଚ୍ ଧାତୁ=ଆବରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Twak   ୧। ଛାଲ; ଦେହର ଚମ—1. Skin; hide.
୨। ବକଲ; ଗଛର ବକଲ—2. Bark of a tree.
୩। ସ୍ପର୍ଶେନ୍ଦ୍ରିୟ—3. The organ of touch.
[ତ୍ୱ—ଏ ପାଞ୍ଚ ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରିୟ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ; ଏହା ପ୍ରାଣୀର ଅସ୍ଥିମାଂସାଦି ସମନ୍ୱିତ ଦେହ ଉପରେ ବସ୍ତୁତ; ଏହାଦ୍ୱାରା ତାପ, ଶୈତ୍ୟ, କୋମଳତା, ଦୃଢ଼ତା, ମସୃଣତା, ରୁକ୍ଷତା ଅନୁଭୂତ ହୁଏ ।]
୪। ଫଳର ଚୋପା—4. The rind of a fruit; peel.
୫। ଡାଲଚିନି—5. Cinnamon.
୬। ତେଜପତ୍ର—6. The cassia cinnamon; the cassia leaves.
୭। ଛତାଉଁରୀ (ବହେଳିକ୍ଷ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
7. Asparagus Racemosus.

ତ୍ୱକ୍କ୍ଷୀର(ରୀ)—ସଂ. ବି. (ତ୍ୱକ୍+କ୍ଷୀର+ଅ; ଈ)—ବଂଶଲୋଚନା—
Twak-kshīrā(rī)   The manna of bamboo.

ତ୍ୱକ୍ଛଦ—ସଂ. ବି. (ତ୍ୱକ୍+ଛଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଶଶକନ୍ଦ (ଦେଖ)
Twak-chhada   Śaśakanda (See)

ତ୍ୱକ୍ଛେଦ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ୱକ୍+ଛେଦ)—
Twakchheda   ଯିହୁଦୀ ଓ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ସୁନ୍ନତ୍—
(ତ୍ୱକ୍ଛେଦନ—ଅନ୍ୟରୂପ) Circumcision amongst the Mahomedans and the Jews.

ତ୍ୱକ୍ପତ୍ର—ସଂ. କ୍ଲୀ—୧। ତେଜପତ୍ର—
Twakpatra   1. The cassia leaves.
୨। ଡାଲଚିନି—2. Cinnamon.

ତ୍ୱକ୍ପତ୍ରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତ୍ୱକ୍+ପତ୍ର+ଈ)—
Twakpatri   ୧। ହେଙ୍ଗୁପତ୍ରୀ, ଏକପ୍ରକାର ଗୁଳ୍ମ—
1. A medicinal plant; Mimosa Octandra.
୨। କଦଳୀଗଛ—2. Plantain tree.

ତ୍ୱକ୍ପୁଷ୍ପ—ସଂ. କ୍ଲୀ—୧। ରୋମାଞ୍ଚ—1. Horripilation.
Twakpushpa   ୨। ଶୁଖିଲା ଖୁଣ୍ଟିଆ—2. Dry scabs.
(ତ୍ୱକ୍ପୁଷ୍ପିକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତ୍ୱକ୍ସାର—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ୱକ୍+ସାର)—ଫମ୍ପା—
Twaksāra   Empty.
ବି—୧। ବାଉଁଶ ଗଛ—1 Bamboo.
୨। ଡାଲଚିନି—2. Cinnamon.
୩। କଉଡ଼ା ବା ଝୋଟ ଗଛ—3 Jute plant.

ତ୍ୱକ୍ସାରା—ସଂ. ବି. (ତ୍ୱକ୍ସାର+ଅ)—ବଂଶଲୋଚନା; ବାଉଁଶ ମଧ୍ୟରେ
Twaksārā   ଥିବା ଶ୍ୱେତବର୍ଣ୍ଣ ଔଷଧଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ—
Tabashir; a salicious deposit found inside the bamboo; the manna of bamboo.

ତ୍ୱକ୍ଷ (ଧାତୁ)—ସଂ—କାଠଖଣ୍ଡ ଚାଞ୍ଛିବା—
Twaksh (root)   To pare wood.

ତ୍ୱଗ୍ଦୋଷ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ୱକ୍+ଦୋଷ)—୧। ଚର୍ମରୋଗ—
Twagdosha   1. Skin disease.
(ତ୍ୱଗ୍ଦୋଷ—ଅନ୍ୟରୂପ)   ୨। କୁଷ୍ଠରୋଗ—2 Leprosy.

ତ୍ୱଗ୍ଦୋଷୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତ୍ୱଗ୍ଦୋଷ+ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ)—
Twagdoshi   କୁଷ୍ଠରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ; କୋଢ଼ିଆ—Leprous.
(ତ୍ୱଗ୍ଦୋଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)   ସଂ. ବି. ପୁଂ—କୁଷ୍ଠରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—
A leper.

ତ୍ୱଗ୍ସୁଗନ୍ଧା—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ୱକ୍+ସୁଗନ୍ଧ+ଆ)—
Twag-sugandhā   ୧। ଏଲବାଲ (ଦେଖ)
1. Elabāla (See)
୨। ଗୁଜରାତ; ଛୋଟ ଅଳାଇଚ—
2. The small white variety of cardamom.

ତ୍ୱଗଙ୍କୁର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ୱକ୍+ଅଙ୍କୁର)—ରୋମାଞ୍ଚ—
Twagankura   The bristling of the hairs of one's body; horripilation.

ତ୍ୱଗାକ୍ଷୀରୀ—ସଂ. ବି—ବଂଶଲୋଚନା (ଶ୍ରୁ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Twagākshiri   The manna of bamboo.

ତ୍ୱଗିନ୍ଦ୍ରିୟ—ସଂ. ବି. (ତ୍ୱକ୍; ତ୍ୱକ୍+ଇନ୍ଦ୍ରିୟ; କର୍ମ୍ମ ରୂପକ)—
Twagindriya   ୧। ସ୍ପର୍ଶେନ୍ଦ୍ରିୟ; ଯେଉଁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଦ୍ୱାରା ପ୍ରାଣୀ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁର ସ୍ପର୍ଶ ଅନୁଭବ କରେ—
1. The sense of touch.
୨। ଚର୍ମ୍ମ; ଚମଡ଼ା—2. Skin.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ସ୍ୱରର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଖି' ନ ପାଇଲେ 'ଅକ୍ଷି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ତ୍ୱଗ୍‌ଗନ୍ଧ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ୱକ୍+ଗନ୍ଧ; ଯାହାର ଛାଲି ସୁଗନ୍ଧ)—
Twaggandha ନାରଙ୍ଗ ଗଛ (ଦେଖ)—
Nārańga tree (See)

ତ୍ୱଚ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଆବରଣ କରିବା—
Twach (root) 1. To cover.

ତ୍ୱଚ୍—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ତ୍ୱକ୍ (ଦେଖ)
Twach 1. Twak (See)
୨ । ସାପକାତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. The slough of a snake.

ତ୍ୱଚ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ୱଚ୍)—ତ୍ୱକ୍ (ଦେଖ)
Twacha Twak (See)

ତୃଷ୍ଣରେ ତୁଷ୍ଟଙ୍କୁ ସହିବେ,
ତ୍ୱଚକୁ ସ୍ପର୍ଶରେ ସଂହରେ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

ତ୍ୱଚା—ସଂ. ବି.—ତ୍ୱକ୍ (ଦେଖ)
Twachā Twak (See)

ତ୍ୱଚିସାର—ସଂ. ବି. (ଅଲୁକ୍ ସମାସ; ତ୍ୱଚି=ତ୍ୱକ୍‌ରେ+ସାର) ବାଉଁଶ—
Twachi sāra Bamboo.

ତ୍ୱଚିସୁଗନ୍ଧା—ସଂ. ବି. (ଅଲୁକ୍ ସମାସ; ତ୍ୱଚି+ସୁଗନ୍ଧା)—କ୍ଷୁଦ୍ରଗୁଣ; ଛୋଟ
Twachi sugandhā ଅଳେଇଚ।—The small variety of cardamon.

ତ୍ୱତ୍—ସଂ. ବିଣ. (ଯୁଷ୍ମଦ୍ ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ସମାସରେ
Twat ଧାରଣ କରିବା ଆକାର)—ତୁମ୍ଭର—Yours; your.
[ଦ୍ର—ଯୁଷ୍ମଦ୍ ସମାସରେ ଏରୂପ ହୁଏ । ଯଥା— ତ୍ୱତ୍ ସମ; ତ୍ୱଦୀୟ; ତ୍ୱଦ୍‌ବିଧ ।]

ତ୍ୱତ୍ସମ—ସଂ. ବିଣ.—ତ୍ୱଦ୍‌ବିଧ (ଦେଖ)
Twatsama Twadbidha (See)
(ତ୍ୱତ୍ସମତା—ବି)
(ତ୍ୱତ୍ସଦୃଶ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତ୍ୱଦୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଯୁଷ୍ମଦ୍+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଈୟ)—ତୁମ୍ଭର; ଭବଦୀୟ—
Twadiya Thine; yours, your.
(ତ୍ୱଦୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତ୍ୱଦ୍‌ବିଧ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ୱତ୍+ବିଧ=ପ୍ରକାର)—ତୁମ୍ଭ ପରି—
Twadbidha Like you; similar to you.
(ତ୍ୱଦ୍‌ବିଧା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତ୍ୱର (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ବେଗରେ ଗମନ କରିବା—
Twar (root) 1. To go briskly; to hasten.
୨ । ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ ହେବା—
2. To be in haste; to make haste.

ତ୍ୱରମାଣ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ୱର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—ସତ୍ୱର; ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ
Twaramāṇa Quick; swift; hastening.
(ତ୍ୱରମାଣା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତ୍ୱରା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ତ୍ୱର ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ବେଗ
Twarā 1. Velocity; speed.
୨ । ଦ୍ରୁତତା—2. Swiftness; haste; hurry.
୩ । ଜରୁରି—3. Urgency.
୪ । ଶୀଘ୍ରତା—4 Quickness.
ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ.—(ସଂ. ତ୍ୱରାବାନ୍)—୧ । ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ—
1. In haste.

ଦମୟନ୍ତୀ ଶୁଣି ଅତି ତ୍ୱରା ହୋଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।

୨ । ଉତ୍କଣ୍ଠିତ—2. Anxious.

ଏହା ମୋର ଆଗେ କହ ତ ଯମ ଗସ୍ତେ,
ଶୁଣିବାକୁ ମୋ ମନ ଅତି ତ୍ୱରା ହୁଏ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି ।

୩ । ଆଗ୍ରହାନ୍ୱିତ—3. Eager.

କାହାର ସେ ପୁତ୍ର ବୋଲାଏ ଋଷିମଣି,
ଶୁଣିବାକୁ ତୋର ହୁଏ ମୋ କର୍ଣ୍ଣ ବେନି । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ଅନୁଶାସନ ।

ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ—ସଂ. ବିଣ. (ତୃତୀୟା ତତ୍; ତ୍ୱରା+ଅନ୍ୱିତ)—୧ । ସତ୍ୱର—
Twarānwita 1. Quick; hasty; hurried.
୨ । ଆଗ୍ରହାନ୍ୱିତ—2 Eager.

ତ୍ୱରିତ—ସଂ. ବି. (ତ୍ୱରା+ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ. ଇତ)—ସତ୍ୱର—
Twarita Swift; quick; hasty.
କ୍ରି. ବିଣ.—ଶୀଘ୍ର; ତ୍ୱରାସହକାରେ—
Swiftly; hastily.

ତ୍ୱରିତା—ସଂ. ବି.—ଦେବୀବିଶେଷ—
Twaritā Name of a Goddess.
[ଦ୍ର—ଯୁଦ୍ଧରେ ଜୟଲାଭ କରିବାପାଇଁ ଏ ଦେବୀଙ୍କର ପୂଜା କରିବ । ତନ୍ତ୍ରରେ ଉପଦେଶ ଦିଆଯାଇଅଛି । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତ୍ୱରିତାନନ୍ଦ ମୌଜ—ଦେ. ବି.—(ବ୍ୟଙ୍ଗ), ତୁରୀୟାନନ୍ଦ)—ଗଞ୍ଜେଇ ଖାଇ
Twaritānanda mauja ମୌଜ କରିବା—(ironical)
Smoking ganja in company and making merry

ଯୋଗେଶ୍ୱ ଘଟରେ ବସି ଅଧଘଣ୍ଟା ଯାଏ ତ୍ୱରିତାନନ୍ଦ ମୌଜ କରନ୍ତି ।
ଫକୀରମୋହନ ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ତ୍ୱରିତେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ତ୍ୱରିତଂ)—ତୁରନ୍ତ—
Twarite Swiftly; hastily; hurriedly.
ତୁରନ୍ତ, तुरंत

ତ୍ୱଲଗ—ସଂ. ବି—ପାଣିରେ ରହୁଥିବା ସର୍ପବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Twalaga The water snake.

ତ୍ୱଷ୍ଟା—ସଂ. ବି (ତ୍ୱକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ=ତ୍ୱଷ୍ଟୃ; ୧ମା. ୧ବ)—
Twashṭā ୧ । ବିଶ୍ୱକର୍ମା—1. The heavenly architect according to the Hindus.
[ଦ୍ର—ବିଷ୍ଣୁପୁରାଣ ମତରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ୭ ଜଣ ସାରଥି ମଧ୍ୟରୁ ଏ ଜଣେ ।]
୨ । ବଢ଼େଇ—2. Carpenter.

୧, ଇ	ଝ	ଞ	ଡ	ଦ	୬ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଓ	ଏ, ଏ	ଏ	ଅ
୨, ଈ	ଛ	ଞ	ଳ	ଙ୍ଗ	ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ	ଔ	ଐ	ଋ	ଦ୍ର

(ତ୍ୱଷ୍ଟ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—3 The Sun God.
୪ । ମହାଦେବ—4. God Siva.
୫ । ବୃତ୍ରାସୁରର ପିତା—5 Father of Brutra.
୬ । ଦ୍ୱାଦଶ ଆଦିତ୍ୟ ମଧ୍ୟରୁ ଏକାଦଶ (ଏ ଉନ୍ନତ ଅଧିଷ୍ଠାତା ଦେବ)—6. Name of the eleventh solar Deity.
୭ । ଚିତ୍ରା ନକ୍ଷତ୍ରର ଅଧିଷ୍ଠାତା ଦେବ—7. The Deity presiding over the 14th asterism.
୮ । ବୈଦିକ ଦେବତା ବିଶେଷ —
8. Name of a Vedic Deity.
[ତ୍ୱ—ଏ ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ଗର୍ଭସ୍ଥ ଗର୍ଭକୁ ଗଢ଼ନ୍ତି ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛନ୍ତି ।]
୯ । ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଜାତିବିଶେଷ; ସୂତ୍ରଧାର—
9. Name of a caste of mixed blood; carpenter.
ସ. ବିଣ—ଚଞ୍ଚଣକର୍ତ୍ତା; କାଠ ଚାଞ୍ଛୁଥିବା—Scraping wood.

ତ୍ୱଷ୍ଟି—ସ. ବି (ତ୍ୱକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+ତି) – ମନୁସଂହିତାରେ କଥିତ ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର
Twashti ଜାତିବିଶେଷ (ମ. ଦଶମ ଅ) Name of a mixed caste according to Manu

ତ୍ୱଷ୍ଟ୍ରା—ସ. ବି (ଜ୍ୟୋତିଷ—ଚିତ୍ରା ନକ୍ଷତ୍ର —
Twashtrā (astrology) The 14th asterism.

ତ୍ୱାଦୃକ୍—ସ. ବିଣ (ଯୁଷ୍ମଦ୍=ତ୍ୱଦ୍+ଦୃଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. କ୍ୱିପ୍)—ତ୍ୱଦ୍ୱିଧ;
Twadruk ତୁମ୍ଭ ପରି Like you; resembling thee.

ତ୍ୱାଦୃକ୍ଷ—ସ. ବିଣ—ତ୍ୱାଦୃକ୍ (ଦେଖ)
Twādruksha Twādruk (See)
(ତ୍ୱାଦୃକ୍ଷୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତ୍ୱାଦୃଶ—ସ. ବିଣ (ଯୁଷ୍ମଦ୍+ଦୃଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—ତ୍ୱାଦୃକ୍ (ଦେଖ)
Twādrusha Twādruk (See)
(ତ୍ୱାଦୃଶୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତ୍ୱାଷ୍ଟ୍ର—ସ. ବି (ତ୍ୱଷ୍ଟୃ+ଅ—୧ । (ବିଶ୍ୱକର୍ମାଙ୍କ ନିର୍ମିତ) ବଜ୍ର—
Twāshtra 1. Thunder bolt.
୨ । (ଏ ତ୍ୱଷ୍ଟାଙ୍କ ପୁତ୍ର ଥିବାରୁ) ବୃତ୍ରାସୁରର ଏକ ନାମ —
2. A name of Brutrāsura.
୩ । (ତ୍ୱଷ୍ଟାଙ୍କ ଅଧିଷ୍ଠିତ) ଚିତ୍ରା ନକ୍ଷତ୍ର—The 14th asterism according to the Hindu astrology.

ତ୍ୱାଷ୍ଟ୍ରୀ—ସ. ବି (ତ୍ୱଷ୍ଟୃ+ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ ଈ)—୧ । ବିଶ୍ୱକର୍ମାଙ୍କ କନ୍ୟା
Twashtri ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପତ୍ନୀ ଓ ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର ଦ୍ୱୟଙ୍କ ମାତା ସଂଜ୍ଞା ଦେବୀ—1. Name of one of the two wives of the Sun God.
୨ । ଅଶ୍ୱିନୀ ନକ୍ଷତ୍ର—2. The 1st asterism of the Hindu astrology.

ତ୍ୱିଟ୍—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତ୍ୱିଷ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତ୍ରି କ୍ୱିପ୍. ୧ମା. ୧ବ)—
Twit ୧ । ଶୋଭା 1 Beauty.
୨ । ଦୀପ୍ତି; ପ୍ରଭା—2 Brilliance.
୩ । ଅଭିଳାଷ— Light.
୪ । ବ୍ୟବସାୟ 4 Trade.
୫ । ବାକ୍—5 Speech.

ତ୍ୱିଷ ଧାତୁ—ସ ଦୀପ୍ତି ପାଇବା
Twish (root) To shine.

ତ୍ୱିଷ—ସ. ବି ସ୍ତ୍ରୀ—ତ୍ୱିଟ୍ (ଦେଖ)
Twish Twit See)

ତ୍ୱିଷା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତ୍ୱିଷ୍ ଧାତୁ+ ଭାବ ଅ+ଆ—୧ । ଦୀପ୍ତି—
Twishā 1. Brilliance; lustre.
୨ । ଶୋଭା—2. Beauty.

ତ୍ୱିଷାମ୍ପତି—ସ ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ ଓ ଅଲୁକ୍; ତ୍ୱିଷ୍=ଦୀପ୍ତିମାନଙ୍କ+
Twishāmpati ପତି=ସ୍ୱାମୀ)—ସୂର୍ଯ୍ୟ—The sun.
(ତ୍ୱିଷାମ୍ପତି, ତ୍ୱିଷାମୀଶ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତ୍ୱିଷି—ସ. ବି (ତ୍ୱିଷ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—କିରଣ; ତେଜଃ—
Twishi Ray; beam of light.

ତ୍ୟ—ସ. ବିଣ (ପ୍ରତ୍ୟୟ—ଅବ୍ୟୟରେ ଥିବା ବା ଜାତ ଅର୍ଥବୋଧକ
Tya ପ୍ରତ୍ୟୟବିଶେଷ—A suffix denoting situate in.
(ଯଥା—ଅତ୍ରତ୍ୟ; ତତ୍ରତ୍ୟ, ଇତ୍ୟାଦି ।)

ତ୍ୟକତ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ—ତ୍ୟକ୍ତ (ଦେଖ)
Tyakata Tyakta (See)
ତନକୁ ରସ ଅବା ଅନ୍ତର ହୋଇବେ,
ତେଜ ଅବା ପୁତକୁ ତ୍ୟକତ କରିବେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ଅର ।

ତ୍ୟକ୍ତ—ସ. ବିଣ (ତ୍ୟଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ବର୍ଜିତ; ଯାହାକୁ
Tyakta ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଯାଇଅଛନ୍ତି; ବିସୃଷ୍ଟ; ପରିତ୍ୟକ୍ତ—
(ତ୍ୟକ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Left; abandoned; deserted; given
(ତ୍ୟାଗ—ବି) up; forsaken; relinquished.
୨ । ସଂସାରବିରକ୍ତ; ବୈରାଗୀ; ସଂସାରତ୍ୟାଗୀ 2 One who has renounced the world; retired.
୩ । ଦତ୍ତ—3. Given; bestow.
୪ । ଉତ୍କ୍ଷିପ୍ତ; ଫୋପଡ଼ା ହୋଇଥିବା—
4 Strewn; thrown away.

ତ୍ୟକ୍ତ ଜୀବିତ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ୟକ୍ତ+ଜୀବିତ=ଜୀବନ)—
Tyakta jibita ମୃତ; ମୃତ—Dead; deceased.
(ତ୍ୟକ୍ତଜୀବିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତ୍ୟକ୍ତ ବିରକ୍ତ—ଦେ. ବିଣ (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ସ. ତ୍ୟକ୍ତ+ବିରକ୍ତ)—
Tyakta birakta ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିରକ୍ତ ଓ କ୍ଷୁବ୍ଧ; ବିଂବ୍ରତ-ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ—Perturbed; bewildered; bothered; pestered.

> ମାଆନ୍ତି । କେତେକ ଅଚଳ ମୁଦ୍ରଣରେ ୧ ଚିହ୍ନ ଓ ଅପର ଓ ... ୨ ଚିହ୍ନ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ... ପାଠକମାନେ ତତ୍ପର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇଁ' ନ ମିଳିଲେ '...' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ '...' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଁଖୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଖା' ଦେଖିବେ, 'ଅଳବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ତ୍ୟକ୍ତବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ତ୍ୟଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ ତବ୍ୟ)—ଯାହାକୁ ତ୍ୟାଗ
Tyaktabya କରିବା ଉଚିତ—Deserving to be abandoned
(ତ୍ୟକ୍ତବ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) or shunned.

ତ୍ୟକ୍ତଲଜ୍ଜ ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ୟକ୍ତ+ଲଜ୍ଜା)—ନିର୍ଲଜ୍ଜ—
Tyakta lajja Shameless
(ତ୍ୟକ୍ତଲଜ୍ଜା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତ୍ୟକ୍ତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତ୍ୟଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ୧ମା. ୧ବ)—
Tyaktā ତ୍ୟାଗକର୍ତ୍ତା—Abandoning; renouncing.
(ତ୍ୟକ୍ତ୍ରୀ ସ୍ତ୍ରୀ; ସଂ ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ତ୍ୟକ୍ତ+ଆ)—ତ୍ୟକ୍ତର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Tyakta.

ତ୍ୟଜ୍ (ଧାତୁ) ସଂ—ତ୍ୟାଗ କରିବା; ଛାଡ଼ିବା—
Tyaj (root) To give up.

ତ୍ୟଜନ—ସଂ. ବି (ତ୍ୟଜ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ତ୍ୟାଗ; ବର୍ଜନ—
Tyajana 1 Relinquishment; giving up;
(ତ୍ୟକ୍ତ; ତ୍ୟଜନୀୟ; ତ୍ୟାଜ୍ୟ—ବିଣ) abandonment.
୨ । ବୈରାଗ୍ୟ—2. Renunciation.
୩ । ଦାନ—3. Gift; act of giving; bestowing

ତ୍ୟଜନୀୟ—(ତ୍ୟଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—ତ୍ୟକ୍ତବ୍ୟ (ଦେଖ)
Tyajaniya Tyaktabya (See)

ତ୍ୟଜିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି—(ବିରଳ ବ୍ୟବହାର) ତ୍ୟାଗ କରିବା(ଦେଖ)
Tyajibā Tyāgakaribā (See)
ত্যজা, तजना

ତ୍ୟଜ୍ୟପୁତ୍ର—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତ୍ୟାଜ୍ୟପୁତ୍ରର ଅଶୁଦ୍ଧ ବ୍ୟବହାର)—
Tyajyaputra ତ୍ୟାଜ୍ୟପୁତ୍ର (ଦେଖ)
তেজ্যিপুত্র Tyājyaputra (See)

ତ୍ୟଜ୍ୟମାନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତ୍ୟଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନ)—ଯାହାକୁ
Tyajyamāna ତ୍ୟାଗ କରାଯାଉଅଛି—Which is being
(ତ୍ୟଜ୍ୟମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) forsaken or abandoned.

ତ୍ୟଜ୍ୟା—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତ୍ୟଜ୍ ଧାତୁ)—ତ୍ୟାଗ (ଦେଖ)
Tyajyā Tyaga (See)

ତ୍ୟାଗ—ସଂ. ବି. (ତ୍ୟଜ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ବର୍ଜନ; ପରିତ୍ୟାଗ;
Tyāga ବିସର୍ଜନ; କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଆପଣାଠାରୁ ଅଲଗା କରିବା
କର୍ମ—1. Abandonment; forsaking.
୨ । ବୈରାଗ୍ୟ; ସଂସାରର ମାୟାମମତା ଛୁଟାଇବା—
2 Renunciation of worldly ties.
[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କରେ ତ୍ୟାଗ ବା ବୈରାଗ୍ୟର ମାହାତ୍ମ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ତ୍ୟାଗୀ ଲୋକ ନିଷ୍କାମ ଓ ପରୋପକାରବ୍ରତ ହୋଇ ବିଷୟବାସନା ଓ ସୁଖଭୋଗ ସଙ୍ଗେ କିଛି ସମ୍ବନ୍ଧ ରଖେ ନାହିଁ । ଏପରି ତ୍ୟାଗୀ ବ୍ୟକ୍ତି ମୁକ୍ତିର ଅଧିକାରୀ ଅଟେ । ଭଗବଦ୍ଗୀତାର ଅଷ୍ଟାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟରେ ତ୍ୟାଗକୁ ସାତ୍ତ୍ୱିକ (୯ମ ଶ୍ଳୋକ) ରାଜସିକ (୮ମ ଶ୍ଳୋକ) ଓ ତାମସିକ (୭ମ ଶ୍ଳୋକ) ଏପରି ତିନି ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଅଛି । ତ୍ୟାଗ ସନ୍ନ୍ୟାସର ଏକ ଅବସ୍ଥା; କାମ୍ୟ କର୍ମର ପରିତ୍ୟାଗ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଅଟେ ଓ କର୍ମଫଳର ଆଶା ନ କରିବା ତ୍ୟାଗ ଅଟେ । ଗୀତାର ମତରେ ଯଜ୍ଞ, ଦାନ ଓ ତପଃ କର୍ମମାନ ତ୍ୟାଗ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ମନୁଷ୍ୟ କର୍ମକୁ ତ୍ୟାଗ କରି ପାରିବ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ କର୍ମଫଳକୁ ତ୍ୟାଗ କରି ପାରିବ; ମନୁସଂହିତା ମତରେ ସଂସାରରେ ପିତା, ମାତା, ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ସନ୍ତାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ତ୍ୟାଗ କରାଯାଇ ପାରେ— ହି ଶବ୍ଦସାଗର ।]
୩ । ଦାନ—3 Bestowal; gift.
୪ । ବଳିଦାନ—5 Sacrifice.
୫ । ନିକ୍ଷେପ—5. Throwing away.
୬ । ଛାଡ଼ିବା—6 Giving up.
୭ । ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯିବା—7. Desertion; quitting.
୮ । କୌଣସି ବସ୍ତୁରୁ ଆପଣା ସମ୍ପର୍କ କାଟିବା—
8. Cutting off one's connection with any thing.
୯ । କର୍ମଫଳର ତ୍ୟାଗ (ଭଗବଦ୍ଗୀତା)—9. Absence of hankering after the result of one's actions.
[ଦ୍ର - ତ୍ୟାଗ ଶବ୍ଦ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ପରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ କରେ । ଯଥା—ଆତ୍ମତ୍ୟାଗ, ସ୍ୱାର୍ଥତ୍ୟାଗ, ସଂସାରତ୍ୟାଗ, ବିଷୟତ୍ୟାଗ, ସର୍ବସ୍ୱତ୍ୟାଗ, ଦେହତ୍ୟାଗ ଗୃହତ୍ୟାଗ, ସଙ୍ଗତ୍ୟାଗ, କ୍ରୋଧତ୍ୟାଗ, ସ୍ତ୍ରୀତ୍ୟାଗ, ଅଭ୍ୟାସତ୍ୟାଗ, ଅସତ୍ୟତ୍ୟାଗ, ଇତ୍ୟାଦି ।]
ଦେ. ବି - ସ୍ୱାର୍ଥତ୍ୟାଗ—Self-denial; self-sacrifice.
ଦେ. ବିଣ—ତ୍ୟକ୍ତ—Deserted.
ଧର୍ମ କରନ୍ତେ ଏ ଭିନ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣ ସେ
ଯେଣୁ ତ୍ୟାଗବର୍ଣ୍ଣ ଧର୍ମମାନ ସେ । ବିଶ୍ୱନାଥ ବଡ଼ଜଗମୋହନ ।

ତ୍ୟାଗ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତ୍ୟଜ୍ ଧାତୁ)—ଛାଡ଼ିବା—
Tyāga karibā To give up; to leave; to abandon;
ত্যাগকরা तजना forsake,

ତ୍ୟାଗପତ୍ର—ସଂ. ବି (ସଂ. ପଦ, କିନ୍ତୁ ଦେଶଜରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)—
Tyāgapatra ୧ । ତଲାକନାମା; ଛାଡ଼ପତ୍ର; ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ତ୍ୟାଗ କଲେ ଯେଉଁ ଦଲିଲ ଲେଖି ଦିଏ—
1. Deed of divorce,
୨ । କୌଣସି ବିଷୟରୁ ସ୍ୱତ୍ୱ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା ନିମନ୍ତେ କବୁଲନାମା; ନାଦାବୀ ପତ୍ର—2, Deed of relinquishment.
୩ । ଇସ୍ତଫା—3. Resignation,

ତ୍ୟାଗଶୀଳ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ୟାଗ+ଶୀଳ)—
Tyāgasīla ୧ । ତ୍ୟାଗପ୍ରକୃତିକ; ଦାତା—1. Liberal,
(ତ୍ୟାଗଶୀଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ସ୍ୱାର୍ଥତ୍ୟାଗୀ—2. Self-denying;
(ତ୍ୟାଗଶୀଳତା—ବି) self-sacrificing,

୧	ଉ	ଊ	ଚ,ଞ୍ଚ	ଛ	ଏ	ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଆଦି	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଣ,ନ	ଙ୍କ	ନ୍ଦ	ନ୍ଥ	ଭ	
୨	୍	ଓ	ଋ	କୃ	ଦେ	ଏକାକ୍ଷର	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଗ	ଘ	ଙ୍ଘ	ନ୍ଧ	ଖ୍ର	ଫ	

ତ୍ୟାଗିଅ(ୟ)—ଦେ. ବିଣ. (ତ୍ୟାଗିଅ ଶବ୍ଦ; ସ. ତ୍ୟାଜ୍ୟ)
Tyāgia ya ତ୍ୟାଗ କରଯାଇ ଥିବା; ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା ତ୍ୟକ୍ତ; ত্যাগীয় ମୃତବ୍ୟକ୍ତି ଛାଡ଼ି ଯାଇଥିବା—Left; left by the deceased.
(ଯଥା—ମହନ୍ତଙ୍କ ତ୍ୟାଗିଅ ସମ୍ପତ୍ତିରେ ଚେଲା ମାନଙ୍କ ହେଲେ ।)

ତ୍ୟାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତ୍ୟଜ୍ ଧାତୁ)—ତ୍ୟଜିବା; ତ୍ୟାଗ କରିବା;
Tyāgibā ଛାଡ଼ିବା; ଚାଲିବା—To give up.
ত্যজা [illegible]
ত্যাগানো [illegible]
(ତ୍ୟାଗିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତ୍ୟାଗିଲା—ଦେ. ବିଣ.—ତ୍ୟକ୍ତ ହୋଇଥିବା; ତ୍ୟାଗ କରାଯାଇ ଥିବା—
Tyāgilā Abandoned.
[illegible]

ତ୍ୟାଗୀ—ସ. ବିଣ.—(ତ୍ୟାଗ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Tyāgī ୧ । ଯେ ତ୍ୟାଗ କରେ—1. Abandoning; for-
(ତ୍ୟାଗିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) saking; relinquishing; renouncing.
(ଯଥା—ତୀର୍ଥତ୍ୟାଗୀ; ଗୃହତ୍ୟାଗୀ; ସଂସାରତ୍ୟାଗୀ ଇତ୍ୟାଦି ।)
୨ । ଦାତା—2 Liberal.
୩ । ସ୍ୱାର୍ଥତ୍ୟାଗୀ—3. Self-sacrificing.
ବି.—ବୈରାଗୀ; ଯୋଗୀ—An ascetic; a recluse.

ତ୍ୟାଜ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବିଣ.—ବହିର୍ଗତ—
Tyāja Coming out.
ବଡ଼ାଇ ଦେଇ ସୁକ ସୁକ୍ଷ୍ମ କରି ସମାନ ନାସାବର୍ତ୍ତୁଳରୁ ତ୍ୟାଜ ସେ ।
ଉତ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତ୍ୟାଜ୍ୟ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—(ତ୍ୟଜ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—୧ । ବର୍ଜନୀୟ;
Tyājya ଯାହା ତ୍ୟାଗ କରିବା ଉପଯୁକ୍ତ—1. Fit to be
(ତ୍ୟାଜ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) forsaken or given up.
୨ । ତ୍ୟକ୍ତ—2. Forsaken; given up.
୩ । ପିତୃ ଧନରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେବାର ଉପଯୁକ୍ତ (ପୁତ୍ର)—
3. (a son) Deserving to be disinherited.

ତ୍ୟାଜ୍ୟପତ୍ର—ଦେ. ବି. (ସ. ତ୍ୟାଗପତ୍ର)—(କଚେରୀ ଭାଷା)—
Tyājyapatra ୧ । ଆପଣା ଅନନ୍ତେ ଆପଣାର ପୁତ୍ର ତ୍ୟକ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତିରେ ଅଧିକାରୀ ହେବ ନାହିଁ ବୋଲି ପିତା ଯେଉଁ ଦଲିଲ ଲେଖି ଦିଏ—1. A deed disinheriting one's son.
୨ । ତ୍ୟାଗପତ୍ର; ଛାଡ଼ପତ୍ର—2. A deed of divorce.

ତ୍ୟାଜ୍ୟପୁତ୍ର—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; ତ୍ୟାଜ୍ୟ+ପୁତ୍ର)—ଯେଉଁ ପୁଅକୁ
Tyājyaputra ପିତା ଆପଣା ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ବଞ୍ଚିତ କରନ୍ତି—
A son disowned or disinherited by the father.

ତ୍ୟାଜ୍ୟପୁତ୍ର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ବଞ୍ଚି ଥାଇ ଥାଇ ଦୁଷ୍ଟ ପୁତ୍ରକୁ ଆପଣା
Tyājyaputra karibā
ত্যজ্যপুত্র করা ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ବଞ୍ଚିତ କରିବା—To disinherit; to cut off (one's son) with a shilling.

ତ୍ର—ସ. (ପ୍ରତ୍ୟୟ)—ସ୍ଥାନ ଅଧିକରଣ ଅର୍ଥରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ; ଠାରେ—
Tra A suffix denoting in; at (a place)
(ଯଥା—ଯତ୍ର, ତତ୍ର, ଅତ୍ର ଅନ୍ୟତ୍ର ସର୍ବତ୍ର ।)

ତ୍ରଙ୍ଗ—ସ. ବି. ନାମ) ରାଜା ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ରାଜଧାନୀ (ସ୍ତ୍ରୀ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tranga The name of the capital of Rājā Harischandra.

ତ୍ରପ୍ (ଧାତୁ)—ସ.—ଲଜ୍ଜିତ ହେବା—
Trap (root) To be ashamed.

ତ୍ରପ—ସ. ବି ପୁଂ.—(ତ୍ରପ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—ଲଜ୍ଜା—
Trapa Shame.

ତ୍ରପମାଣ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତ୍ରପ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଶାନ)—ଯେ ଲଜ୍ଜା ପାଉ
Trapa māṇa
(ତ୍ରପମାଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅଛି—Feeling ashamed; bashful.

ତ୍ରପା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ତ୍ରପ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ ଆ)—୧ । ଲଜ୍ଜା-
Trapā ଶୀଳତା—1. Embarrassment; shyness; bashfulness; coyness.
୨ । ଲଜ୍ଜା; ଲାଜ—2. Shame.
୩ । ବିନୟ—3. Humility; modesty.
୪ । ଯଶଃ; କୀର୍ତ୍ତି—4. Reputation; fame; renown.
୫ । କୁଳ; ବଂଶ—5. Family; lineage.
୬ । କୁଳଟା—6. Adulteress,
୭ । ବେଶ୍ୟା—7. Prostitute; whore.

ତ୍ରପିତ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ତ୍ରପ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—ଲଜ୍ଜିତ—
Trapita Ashamed; abashed; embarrassed.
(ତ୍ରପିତା ସ୍ତ୍ରୀ)

ତ୍ରପିଷ୍ଠ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତ୍ରପା=ଲଜ୍ଜା+ଅତ୍ୟର୍ଥେ. ଇଷ୍ଠ)—
Trapishṭha ୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲଜ୍ଜାଶୀଳ—1. Very coy.
(ତ୍ରପିଷ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ) shy; coy; modest.
୨ । ଲାଜକୁଳା—2. Bashful.

ତ୍ରପୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତ୍ରପ୍ ଧାତୁ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Trapī ଲଜ୍ଜାଶୀଳ—Coy; modest.
(ତ୍ରପିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତ୍ରପୀୟାନ୍—ସ. ବି. ପୁଂ. (ତ୍ରପା+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଈୟସୁ; ୧ମା. ୧ବ)—
Trapīyān ଲାଜକୁଳା; ଲଜ୍ଜାଶୀଳ—Shy; coy; modest.
(ତ୍ରପୀୟସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତ୍ରପୁ—ସ. ବି. (ତ୍ରପ୍ ଧାତୁ+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—
Trapu ୧ । ସୀସା ଧାତୁ—1 Lead (metal).
୨ । ଦସ୍ତା—2. Zinc
୩ । ବଙ୍ଗ; ରଙ୍ଗା ବା ଟିନ—3. Tin (metal).

ସାଧାରଣ ଲେଖକେ ଅପର ବୃତ୍ତାରେ ୨ ଚିହ୍ନିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାନ ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ପଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ପଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରା ଦେଇ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ 'ଦୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଦୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଳ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳକ' ଦେଖିବେ ।

ତ୍ରପୁଳ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରପ୍ ଧାତୁ+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଉଲ)—ରଙ୍ଗ; ଟିଣ—
Trapula Tin (metal).

ତ୍ରପୁଷ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରପ୍ ଧାତୁ+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଉଷ)—
Trapusha ୧ । ଟିଣ (ଧାତୁ)—1. Tin metal).
୨ । କଷାକ ଫଳ; କାକୁଡ଼ି—2. Cucumber.
୩ । ଶିମିଳି ବୃକ୍ଷ—3. The silk cotton tree; Bombax; malaborika.

ତ୍ରପୁଷା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତ୍ରପୁଷ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—କାକୁଡ଼ି ଲତା—
Trapushā Cucumber creeper.

ତ୍ରପୁସୀ—ସଂ. ବି—୧ । କଣ୍ଟିଆଳି କାକୁଡ଼ି (ଦେଖ)
Trapusī 1. Kanṭiāḷi kākuṛdi (See)
୨ । ଇନ୍ଦ୍ରଯବ (ଦେଖ)—2. Indrajaba (See)

ତ୍ରପ୍ସା—ସଂ. ବି. (ତ୍ରପ୍ ଧାତୁ+ସା)—
Trapsā ଛାତି ବା କଣ୍ଠରେ ହୋଇଥିବା ଶ୍ଳେଷ୍ମା ବା କଫ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—Phlegm coagulated in the breast or throat.

ତ୍ରୟ—ସଂ. ବି. କ୍ଳୀ (ତ୍ରି+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଅୟ)—
Traya ୧ । ତିନି ସଂଖ୍ୟାର ସମାହାର—
(ତ୍ରୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Triplate; an aggregate of three.
୨ । ତିନି ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Three persons; trio.
୩ । ତିନି ସଂଖ୍ୟା—3. Number three.
୪ । ସ୍ୱର୍ଗ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟ, ପାତାଳ ଏହି ତିନି ଭୁବନ—
4. The earth, the heaven and the nether world.
୫ । ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ, ଶିବ ଏହି ତିନି ମୂର୍ତ୍ତି—
5. The Hindu Trinity; Traid.
୬ । ଋକ୍, ସାମ, ଯଜୁଃ ଏହି ତିନି ବେଦ—
6. The three Vedas.
୭ । ଗୃହିଣୀ—7. House-wife.
୮ । ଦୁର୍ଗା—8 Goddess Durgā.
ବିଣ—୧ । ତ୍ରିଗୁଣଯୁକ୍ତ; ତ୍ରିଗୁଣିତ—1. Triple.
୨ । ତ୍ରିସଂଖ୍ୟକ—2. Numbering three.
୩ । ତୃତୀୟ—3. Third.

ତ୍ରୟଃ ପଞ୍ଚାଶତ୍—ସଂ. ବି. ଓ ବିଣ—ପଚାଶରୁ ତିନି ଅଧିକ; ୫୩—
Trayaḥ pañchāśat 53; Fifty-three.

ତ୍ରୟମ୍ବକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ର୍ୟମ୍ବକ)—ତ୍ରିନେତ୍ର, ଶିବ; ମହାଦେବ—
Trayambaka God Śiba.

ତ୍ରୟ ଲୋଚନ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ତ୍ରିଲୋଚନ — ତ୍ରିଲୋଚନ (ଦେଖ)
Traya lochana Trilochana (See)

ଦେଖି ପ୍ରୀତ ହୃଦୟଲେ ତ୍ରୟଲୋଚନ, ନାଗର ଅର୍ଦ୍ଧ ଅଙ୍ଗରେ ବସାଇଛନ୍ତି
ଉଙ୍ଗରେ ପ୍ରୀତ ଯେଉଁ ସବୁ ଅଟେ ଚରାଚର ଲୋଚନ ।
ପ୍ରାଚୀନ ସଙ୍ଗୀତ ।

ତ୍ରୟସ୍ତ୍ରିଂଶ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରୟସ୍ତ୍ରିଂଶତ୍+ପୂରଣାର୍ଥେ. ଅ)—
Trayastriṁśa ୩୩ ସଂଖ୍ୟାର ପୂରଣ—Thirty-third.

ତ୍ରୟସ୍ତ୍ରିଂଶତ୍—ସଂ ବି ଓ ବିଣ (ତ୍ରୟ+ତ୍ରିଂଶତ୍)—
Trayastriṁśat ତିରିଶି ଅପେକ୍ଷା ତିନି ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା; ତେତିଶି । Thirty-three

ତ୍ରୟୀତନ(ନୁ)—ସଂ. ବି—ସୂର୍ଯ୍ୟ—The Sun.
Trayitana(nu) [ଦ୍ର ବେଦମାନେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରସୂତ ହୋଇଥିବାର ଶାସ୍ତ୍ରରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ।]

ତ୍ରୟୀ ଧର୍ମ—ସଂ. ବି. ଋକ୍, ସାମ; ଯଜୁର୍ବେଦବିହିତ କର୍ମକାଣ୍ଡ—
Trayī dharma The body of rites prescribed in the Vedas

ତ୍ରୟୀମୟ—ସଂ ବି. (ତ୍ରୟୀ+ମୟ)—
Trayīmaya ୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. The Sun.
୨ । ପରମେଶ୍ୱର—2. God.

ତ୍ରୟୀମୁଖ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରୟୀ+ମୁଖ)—
Trayīmukha (୩ ବେଦ ପାଠ କରିଥିବା) ବ୍ରାହ୍ମଣ—
A Brahmaṇa (versed in the three Vedas)

ତ୍ରୟୋଦଶ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; କର୍ମଧାରୟ ସମାସ; ତ୍ରି ଅଧିକ ଦଶନ୍)—୧ । ଦଶ ଅପେକ୍ଷା ତିନି ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା;
Trayodaśa ୧୩ ସଂଖ୍ୟକ—1. Thirteen.
୨ । ତେର ସଂଖ୍ୟକ—1. Numbering thirteen.
ସଂ. ବିଣ—୧୩ ସଂଖ୍ୟାର ପୂରଣ; ତେର ସ୍ଥାନୀୟ—
Thirteenth.

ତ୍ରୟୋଦଶୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତ୍ରୟୋଦଶ+ଈ)—
Trayodaśī ଚନ୍ଦ୍ରର ତ୍ରୟୋଦଶ କଳାର ହ୍ରାସ ବା ବୃଦ୍ଧିଜନିତ
त्रियोदशी ତିଥି; ଚନ୍ଦ୍ରପକ୍ଷର ତ୍ରୟୋଦଶ ଦିବସ—The 13th
तेरस् day of lunar fortnight.
[ଦ୍ର—ଏକ ମାସ ମଧ୍ୟରେ ଦୁଇ ଗୋଟି ତ୍ରୟୋଦଶୀ ତିଥି ପଡ଼େ ଯଥା—ଶୁକ୍ଳା ତ୍ରୟୋଦଶୀ ଓ କୃଷ୍ଣା ତ୍ରୟୋଦଶୀ ।]

ତ୍ରୟୋବିଂଶ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରୟୋବିଂଶତି+ପୂରଣାର୍ଥେ. ଅ)—
Trayobiṁśa ୨୩ ସଂଖ୍ୟାର ପୂରଣ—Twenty third.

ତ୍ରୟୋବିଂଶତି—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ. (ମ. ପ. ଲୋ; କର୍ମଧାରୟ; ତ୍ରି ଅଧିକ ବିଂଶତି)—କୋଡ଼ିଏରୁ ତିନି ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା—
Trayobiṁśati Twenty three.

ତ୍ରୟୋବିଂଶତି ତତ୍ତ୍ୱ—ସଂ.ବି. (ହିନ୍ଦୁ ଦର୍ଶନ)—ମହତ୍ ତତ୍ତ୍ୱ, ଅହଙ୍କାର ତତ୍ତ୍ୱ,
Trayobiṁśati tattwa ପଞ୍ଚ ତନ୍ମାତ୍ର, ପଞ୍ଚ ମହାଭୂତ ଏବଂ ଏକାଦଶ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ—The 23 elements of nature according to the Hindu philosophy.

ସେ କାଳ ଶକ୍ତି ରୂପ ଧରି
ତ୍ରୟୋବିଂଶତି ତତ୍ତ୍ୱେ ପୂରି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୧	ଈ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଣ,ଶ	କ୍ଷ	ଇସ୍ମ	ଋଂ	ଘ
୨	ଢ	ଭ	ଋ	ଳ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ଦ୍ଭ

ତ୍ରସ୍ (ଧାତୁ)—୧ । ଗମନ କରିବା—1. To go
Tras (root) ୨ । ଭୀତ ହେବା—2. To be frightened.

ତ୍ରସ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରସ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଗମନଶୀଳ—Moving.
Trasa ବି. (+ ଅଧିକରଣ. ଅ)—ବନ; ଜଙ୍ଗଲ—Forest; woods.

ତ୍ରସନ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରସ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—
Trasana ୧ । ଭୟ; ତ୍ରାସ—1. Fright; fear.
୨ । ଉଦ୍‌ବେଗ—2. Anxiety through fear.
୩ । ଆଶଙ୍କା—3. Apprehension.
ବିଣ—୧ । ତ୍ରାସଯୁକ୍ତ—1. Frightened.
୨ । ଆଶଙ୍କିତ—2. Apprehensive.

ତ୍ରସର—ସଂ. ବି. (ତ୍ରସ୍ ଧାତୁ + ଅର)—ତନ୍ତୁବାୟର ଭୁଷି; କଣ୍ଡା—
Trasara Weaver's shuttle.

ତ୍ରସରେଣୁ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରସ=ଗମନଶୀଳ + ରେଣୁ=କଣା)—
Trasarenu ୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଜଣେ ପତ୍ନୀ—
1. A wife of the Sun-god.
୨ । ୩୦ ଗୋଟି ପରମାଣୁର ସମଷ୍ଟି—
2. 30 molecules; a mote.
୩ । ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ କଣା—3. Very slender particle.
୪ । ଝରକା ଆଦିର ଛିଦ୍ର ବାଟେ ପଡ଼ୁଥିବା ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣର ରେଖାରେ ଯେଉଁ ଧୂଳି ଉଡ଼ିବାର ଦେଖାଯାଏ—
4. Mote in a sunbeam; minute particles of dust seen floating in a sunbeam passing through a fissure.
[ଦ୍ର—ମନୁଙ୍କ ମତରେ ୧ ତ୍ରସରେଣୁ=୩ ପରମାଣୁ; ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ୧ ତ୍ରସରେଣୁ=୩୦ ପରମାଣୁ—ଶ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତ୍ରସୁର—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତ୍ରସ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଉର)—
Trasura ୧ । ପେଚା; ପେଚକ—1. An owl.
୨ । ବିଲୁଆ; ଶୃଗାଳ—2. Jackal
୩ । ଭାଲୁ; ଭଲ୍ଲୁକ—3. A bear.
(ତ୍ରସୁରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ. ପୁଂ—ଭୀରୁ; ଡରୁଆ—Timid.

ତ୍ରସ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତ୍ରସ୍ ଧାତୁ + ଶୀଳାଦ୍ୟର୍ଥେ. କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Trasta ୧ । ଭୀତ—1. Terrified; afraid; frightened.
(ତ୍ରସ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଶଶବ୍ୟସ୍ତ; ତ୍ରାସଯୁକ୍ତ; ଚକିତ—
2. Affrighted; alarmed.
୩ । ଡରରେ; ଭୟକମ୍ପିତ; ଥରହର—
3. Trembling with fear.
୪ । ପୀଡ଼ିତ (ଶ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. Sickened.

ତ୍ରସ୍ତ ବ୍ୟସ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ତ୍ରସ୍ତ + ବ୍ୟସ୍ତ)—
Trasta byasta ବ୍ୟସ୍ତସମସ୍ତ; ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୀତ; ଅଥୟ; ଥରହର—
Very much afraid; alarmed.

ତ୍ରସ୍ତେ ବ୍ୟସ୍ତେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୀତ ହୋଇ; ଅଥୟ ହୋଇ—Being very much affrighted.
Traste byaste
ত্রস্তেব্যস্তে
ନଟେ ବସ୍ତ୍ରେ ଦୁଃଶୋଧନ ଅନ୍ୟ ଅଷ୍ଟ ମାରେ । ଯଥାନାଥ, ବେଣୀସଂହାର ।

ତ୍ରସ୍ନୁ—ସଂ ବିଣ. (ତ୍ରସ୍ ଧାତୁ + ଅତ୍ୟର୍ଥେ କର୍ତ୍ତୃ. ନୁ)—
Trasnu ୧ । ସ୍ୱଭାବତଃ ଭୟଯୁକ୍ତ; କାପୁରୁଷ—1. Coward.
୨ । ଭୟାଳୁ; ଅତିଭୀତ; କଷ୍ଟଦାୟକ—2. Timid.

ତ୍ର୍ୟହସ୍ପର୍ଶ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ର୍ୟହସ୍ପର୍ଶ)—ତ୍ର୍ୟହସ୍ପର୍ଶ (ଦେଖ)
Trahyasparsa Tryahasparsa (See)
তেরস্পর্শ

ତ୍ରାଟକ—ସଂ. ବି—ଯୋଗର ସହ ଦୃଷ୍ଟିକୁ ସ୍ଥିର କରିବା ସାଧନ—
Trataka The Joga exercise of concentrating the vision on a fixed point.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଅନନ୍ୟ ନୟନରେ ବହୁକ୍ଷଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିନ୍ଦୁ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ରଖିବାକୁ ଅଭ୍ୟାସ କରାଯାଏ ।]

ତ୍ରାଣ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରୈ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—୧ । ରକ୍ଷା—
Trana 1. Preservation; protection.
୨ । ମୁକ୍ତି; ମୋକ୍ଷ—2. Salvation; redemption.
୩ । ବିପଦରୁ ଉଦ୍ଧାର—3. Deliverance from danger.
୪ । ତ୍ରାୟମାଣା (ଦେଖ)—Trayamana (See)
ବିଣ.—(+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—୧ । ରକ୍ଷାକର୍ତ୍ତା; ରକ୍ଷକ; ତ୍ରାତା—
1. Rescuing; delivering; saving.
୨ । (+କର୍ମ.ତ) ରକ୍ଷିତ—
2. Saved; protected; rescued.

ତ୍ରାଣକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତ୍ରୈ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅକ)—ତ୍ରାତା (ଦେଖ)
Tranaka Trata (See)
(ତ୍ରାଣିକା—ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)

ତ୍ରାଣ କର୍ତ୍ତା—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଉଦ୍ଧାରକର୍ତ୍ତା; ରକ୍ଷକ—
Trana kartta Saviour; deliverour; protector.
(ତ୍ରାଣକର୍ତ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ—ତ୍ରାତା—Redeeming.

ତ୍ରାତ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରୈ ଧାତୁ + କର୍ମ ତ)—୧ । ରକ୍ଷିତ—
Trata 1. Preserved; saved.
୨ । ବିପଦରୁ ଉଦ୍ଧାର ହୋଇ ଥିବା—2. Saved; delivered or rescued from danger.

ତ୍ରାଣା—ସଂ. ବି. (ତ୍ରୈ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ + ଆ)—ତ୍ରାୟମାଣା (ଦେଖ)
Trana Trayamana (See)

ତ୍ରାତା—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ. (ତ୍ରୈ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତୃନ୍; ତ୍ରାତୃ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ରକ୍ଷାକର୍ତ୍ତା—1. Saving.
Trata
(ତ୍ରାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଉଦ୍ଧାରକର୍ତ୍ତା—2. Delivering.
(ତ୍ରାତାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦେଉ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ, କୃଷ ନ ମିଳିଲେ 'କୃଶ' ଦେଖିବେ; 'ବର୍ଷ' ନ ପାଇଲେ 'ବର୍ଷ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଦ୍ଧ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌', ଦେଖିବେ ।

ତ୍ରାପୁଷ—ସଂ. ବଣ. (ତ୍ରପୁସ୍ + ବିକାରାର୍ଥେ ଅ)—ଟିଣ ଧାତୁରେ ନିର୍ମିତ—
Trāpusha Made of tin; tinned.

ତ୍ରାୟନ୍ତୀ—ସଂ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ତ୍ରାୟମାଣା (ଦେଖ)
Trāyanti Trāyamāṇā (See)

ତ୍ରାୟମାଣ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ତ୍ରୈ. ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନ)—
Trāyamāṇa ୧ । ଯେ ଉଦ୍ଧାର ପାଇଅଛି; ଯାହାକୁ ତ୍ରାଣ କରାଯାଇଅଛି—1. Saved; protected; delivered.
(ତ୍ରାୟମାଣା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) ତ୍ରାଣକାରୀ—2. Delivering.
ସଂ. ବି—ତ୍ରାୟମାଣା (ଦେଖ)—Trāyamāṇā (See)

ତ୍ରାୟମାଣା—ସଂ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ପାବଚ୍ୟ ଔଷଧ ଲତାବିଶେଷ;
Trāyamāṇā ଉଦ୍ଭିଦବିଶେଷ ଲତା—A herbarious creeper; Thalictrum Faliolosum.
ସଂ. ବଳଭଦ୍ରା, ତ୍ରାୟନ୍ତୀ, ତ୍ରାଣ, ତ୍ରାୟମାଣ, ତ୍ରାଣା, ଗିରିଜା, ଗିରିସାନୁଜା, ଭୟନାଶିନୀ, ଅନୁଜା, ଦେବବାଳା, ରକ୍ଷିଣୀ, ବଳଭଦ୍ରା, ଅବଳା, ପାଳନୀ, ତ୍ରାୟମାଣିକା
[ଦ୍ର—ଏହା କଷାୟ ତିକ୍ତରସ । ଏହାର ସମୂଳ ପତ୍ରର କ୍ୱାଥ ବା ଚୂର୍ଣ୍ଣ କଫ, ପିତ୍ତ, କ୍ରିମି, ରକ୍ତଗୁଳ୍ମ, ଜ୍ୱର, ଅର୍ଶଃ, ପ୍ଲୀହା, ହୃଦ୍‌ରୋଗ, କାମଳ, ଶୋଥ, ଭ୍ରମ, ଶୂଳ ଓ ବିଷ ପ୍ରଶମକ ।]
ବলাভুমুর; বনভাদুলিয়া; ত্রায়মাণা
त्रायमान; त्रायमाणा
ମ. ତ୍ରାୟମାଣ ଗୁ. ତ୍ରାୟମାନ୍
ଫା. ଅଶ୍ବକ୍ ତେ. ତ୍ରାୟମାଣା

ତ୍ରାସ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରସ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ଭୀତି; ଭୟ; ଶଙ୍କା—
Trāsa 1. Fear; fright.
(ତ୍ରସ୍ତ—ବଣ) ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୟ; ଡରଭିତି—
2. Alarm; terror; dread.
୩ । ମଣିର କଳଙ୍କ ବା ଦୋଷ—3. Flaw in a gem.
୪ । ଉଦ୍‌ବେଗ—4. Vexation.
ଦେ. ବି—୧ । ତାପ; ଅଗ୍ନି ବା ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଦୀପ୍ତି—
তরাস 1 Heat of fire or sun's rays.
ବୃକ୍ଷମୂଳ ଜଳେ ବଢ଼ି ବାସ
ଯେତେବେଳେ ଦାବାଗ୍ନିରେ ଅଙ୍ଗେ ତ୍ରାସ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୨ । ତରାଜୁ—2. Scales; balance.
୩ । (ଶରୀର ତାପରୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ) ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକୃତି; ରାଜା ବା ଦେବତାଙ୍କ ପାଖରେ ଧରାଯିବା ଆଡ଼ଛତ୍ର—
3. A fan-shaped umbrella for protecting a king or idol, while in procession, from the side-rays of the sun.
ଛତ୍ରର ପତାକା ଝାଲର ତ୍ରାସ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଦରବାର ।
୪ । ଆଲୋକ ମଣ୍ଡଳ—4. A halo of light.

କଣ୍ଠେ କୌସ୍ତୁଭ ମଣି ତ୍ରାସେ । ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶକ ସେ ।
ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ତ୍ରାସକ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ତ୍ରସ୍. ଣିଚ୍ ତ୍ରାସି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Trāsaka ୧ । ଭୀତିକାରକ—1. Frightening.
(ତ୍ରାସିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ନିବାରକ—2. Preventing.

ତ୍ରାସନ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରାସି ଧାତୁ+ଭାବ ଅନ)—ଡରାଇବା—
Trāsana Frightening.
ସଂ. ବଣ. (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—ତ୍ରାସକ (ଦେଖ)
Trāsaka (see)

ତ୍ରାସ ବିକାଶ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରାସ+ବିକାଶ)—
Trāsa bikāsa ମନରେ ଭୟର ଉଦ୍ରେକ ବା ସଞ୍ଚାର—
The feeling or reigning of fear in mind.
ଚିହ୍ନାଏ ହେଲେ ସେ ହୃଦୟ ସଙ୍ଗେ ଜୋହିଲା ତ୍ରାସ ବିକାଶ ।
ନବଧ୍ୱଜ. କଣୋଉ ଚମ୍ପୂ. ଝ. ଗୀତ ।

ତ୍ରାସି (ଧାତୁ)—ସଂ. (ତ୍ରସ୍ ଧାତୁ+ଣିଚ୍)—ଭୀତ କରାଇବା—
Trāsi (root) To frighten; to terrify.

ତ୍ରାସିତ—ସଂ. ବଣ. (ତ୍ରସ୍ ଧାତୁ. ଣିଚ୍. ତ୍ରାସି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Trāsita ଯାହାକୁ ଭୟ ଦେଖାଯାଇଅଛି; ବିଭ୍ରମିତ—
Terrified, affrighted; alarmed.

ତ୍ରାସିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କି—୧ । (ସଂ. ତ୍ରସ୍ ଧାତୁ) ଭୟ କରିବା; ଡରିବା—
Trāsibā 1. To fear.
তরাসা ତ୍ରାସିଲେ ଦାନବନାଶ ବାସବ ଆପଣେ । ରଘୁନାଥ, ବେଣୀସଂହାର ।
त्रसन ୨ । (ସଂ. ତ୍ରାସି ଧାତୁ) ଭୟ ଦେଖାଇବା; ଡରିବା—
2. To threaten.
ତରୁଣ ଶରଣ ଲୋକଙ୍କୁ ତ୍ରାସିବା କଥା ଘ ଉଚିତ ନୋହି ।
ଉଞ୍ଜ, ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ତ୍ରାହି—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ତ୍ରୈ ଧାତୁ=ରକ୍ଷା କରିବା; ସଂ. ଅନୁଜ୍ଞାରେ ରୂପ;
Trāhi ଏହାର ଅର୍ଥ ଉଦ୍ଧାର କର; ତ୍ରାଣ କର)—ରକ୍ଷା କର—
ত্রাহি त्राहि (interjection) Oh ! save me; deliver me.
ବହୁଙ୍ଗମେ ବହୁଙ୍ଗମେ ତ୍ରାହି ସୀତା ମାଗେ । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
ଦେ. ବି—ରକ୍ଷଣ; ଉଦ୍ଧାର—Deliverance; protection.

ତ୍ରାହିକ ଜ୍ୱର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ର୍ୟାହିକ ଜ୍ୱର)—ତିନିଦିନ ଅନ୍ତରେ
Trahika jwara ଥରେ ହେବା ଜ୍ୱର—Tertian fever.
ত্রাহিক জ্বর

ତ୍ରାହି କରିବା—ଦେ. କି.—ଉଦ୍ଧାର କରିବା; ରକ୍ଷା କରିବା—
Trāhi kariba To protect; to save; to deliver.
ত্রাহি করা ଲକ୍ଷଣ ତ୍ରାହିକର ବୋଇଲୁ ଏ ବାଣୀ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
त्राहि करना

ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି—ଦେ. ଅ.—ତ୍ରାହି (ଦେଖ)
Trāhi trāhi Trāhi (See)
ত্রাহি ত্রাহি ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ଡାକେ ସରତ ଭଗ । ନନ୍ଦକିଶୋର. ନିର୍ଝରଣୀ ।
त्राहि त्राहि

ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ଡାକ ପାର(ଡ଼)ିବା—ଦେ. କି.—ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ଡାକିବା
Trāhi trāhi dāka pāri (ṛdi) bā (ଦେଖ)—
Trāhi trāhi dākibā (See)

୧	ଇ	ଈ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଷ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଷ୍ଟ	ଜୁଅ	ଛ
୨	ଇ	ଈ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଥ	ଡ଼	ଢ଼

ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ଡାକ ଯଉ ଅତିହ୍ରୋକ୍ତ,
କେ କାହିଁ ପଳାଇଲେ ଛାଡ଼ି ହୋଇ । ରଘୁନାଥ, ରେଖା ।

ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ଡାକ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ତୈ ଧାତୁ)—ଉପଦ୍ରବରୁ ଉଦ୍ଧାର
Trāhi trāhi dāka ପାଇବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବିପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିର ଡାକ
ত্রাহিত্রাহি রাব ବା ଆର୍ତ୍ତନାଦ—Cry for mercy; supplication for deliverance.
ତ୍ରାହିରବ
ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ରବ } ଅନ୍ୟରୂପ
ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ସ୍ୱର

ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ଡାକିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ମୋତେ ଉଦ୍ଧାର କର ବୋଲି
Trāhi trāhi dākibā ଆର୍ତ୍ତସ୍ୱର କରିବା—To supplicate for mercy or deliverance from a danger.
ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି କରିବା
ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ଡାକ ଛାଡ଼ିବା } —ଅନ୍ୟରୂପ
ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ଡାକ ପକାଇବା
ত্রাহি ত্রাহি ডাকা त्राहि त्राहि डाकना
ত্রাহি ত্রাহি করা त्राहि त्राहि करना

ତ୍ରି—ସଂ. ବି.—ତିନି ସଂଖ୍ୟା—The number three.
Tri ବିଣ.—ତିନି ସଂଖ୍ୟକ—Numbering three.
[ବି—ଏହି ଶବ୍ଦକୁ ସଂସ୍କୃତରେ 'ତ୍ରି', ଇଂରାଜୀରେ ଥ୍ରୀ (three), ଗ୍ରୀକ୍‌ରେ ଟ୍ରେଇସ Treis, ଲାଟିନରେ ଟ୍ରେସ (tres), ଫ୍ରେଞ୍ଚରେ ଟ୍ରି (Tri), ଗଥିକ୍‌ରେ ଥ୍ରାଇସ୍ (Thrais); ହିନ୍ଦି. ପାର୍ସୀ ଓ ବଙ୍ଗଳାରେ ତିନ୍ ଓ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ତିନି ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ସଂସ୍କୃତ ଉପପଦରୂପେ ପ୍ରୟୋଗ ହେଉଥିବା 'ତ୍ରି' ସ୍ଥାନରେ 'ତ,' ବଙ୍ଗଳାରେ 'তে' (ଯଥା—তেপেই), ଓଡ଼ିଆରେ 'ତି' (ଯଥା—ତିପଟ) ଓ ଲାଟିନରେ ଟ୍ରି-Tri ରୂପେ ପ୍ରୟୋଗ ହୁଏ । ଏହି ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ପୂର୍ବେ ଯୋଗ ହୋଇ ଅନେକ ପଦ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ଯଥା—ତ୍ରିଅଗ୍ନି—ଦକ୍ଷିଣ, ଗାର୍ହପତ୍ୟ ଓ ଆହବନୀୟ ନାମକ ବୈଦିକ ଅଗ୍ନିତ୍ରୟ । ତ୍ରିଗୁଣ—ସତ୍ତ୍ୱ, ରଜଃ ଓ ତମଃ ଗୁଣତ୍ରୟ । ତ୍ରିଲୋକ—ସ୍ୱର୍ଗ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଓ ପାତାଳ ଲୋକତ୍ରୟ । ତ୍ରିକାଳ—ଭୂତ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ୍ । ତ୍ରିସନ୍ଧ୍ୟା—ସକାଳ, ଦ୍ୱିପହର, ଓ ସନ୍ଧ୍ୟା । ତ୍ରିଋଣ—ଦେବଋଣ, ପିତୃଋଣ ଓ ଋଷିଋଣ । ତ୍ରିକର୍ମ—କାୟିକ, ବାଚିକ ଓ ମାନସିକ । ତ୍ରିମଦ—ବଂଶମଦ, ଧନମଦ ଓ ଅହଙ୍କାର୍ଯ୍ୟମଦ । ତ୍ରିଧାତୁ—ବାତ, ପିତ୍ତ ଓ କଫ । ତ୍ରିତାପ—ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ, ଆଧିଭୌତିକ ଓ ଆଧିଦୈବିକ । ତ୍ରିବେଦ—ଋକ୍, ସାମ ଓ ଯଜୁଃ । ତ୍ରିବର୍ଗ—ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ ଓ କାମ । ତ୍ରିଦେବ—ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ ଓ ଶିବ । ତ୍ରିଅବସ୍ଥା—ବାଲ୍ୟ, ଯୌବନ ଓ ଜରା ଅଥବା ଜନ୍ମ, ଜୀବନଧାରଣ, ଓ ମୃତ୍ୟୁ ଅଥବା ସୃଷ୍ଟି, ସ୍ଥିତି ଓ ପ୍ରଳୟ । ତ୍ରିଲିଙ୍ଗ—ସ୍ତ୍ରୀ, ପୁଂ ଓ ନପୁଂସକ ।]

ତ୍ରିଅ—ଗ୍ରା. ବି. ଓ ବିଣ (ସଂ. ତ୍ରି)—ତିନି—Three.
Tria
(ଯଥା—ତ୍ରିଅଲୋଚନ ।)

ତ୍ରିଅମ୍ବକ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ତ୍ର୍ୟମ୍ବକ; ତ୍ରିଯମ୍ବକ)—ମହାଦେବ—Siba.
Triambaka

[ବି—ଲୋକେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ବିରକ୍ତ ହୋଇ ଏ ଶବ୍ଦକୁ ବ୍ୟବହାର କରିଥାଆନ୍ତି । ଯଥା—ଗେଲବସରିଆ ପୁଅ ଆଜିକୁ ୧୦ ବରଷ ହେଲା ପାଠ ପଢ଼ି ପଢ଼ି ତିଅମ୍ବକଟା କଲାଣି । ଏହିପରି ମଧ୍ୟ ଲୋକମାନେ ଲୁଣ, ଲେଫଡ଼ା ଆଦି ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ହୁଏ ।]

ତ୍ରିଓଦଶୀ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ତ୍ରୟୋଦଶୀ)—ତ୍ରୟୋଦଶୀ (ଦେଖ)
Triodasī Trayodasī (See)
তিরোদশী तेरष

ତ୍ରିଂ—ଦେ.—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ବୀଣାର, ଏକତାରା, ଗୋପୀଯନ୍ତ୍ରର
Trim ତାର ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ—(onomatopoic) The twang
(ତ୍ରିଂ ତ୍ରିଂ—ଅନ୍ୟରୂପ) of the wires of the guitar and other stringed instruments.

ତ୍ରିଂଶ—ସଂ. ବିଣ.—(ତ୍ରିଂଶତ୍ + ପୂରଣାର୍ଥେ ଅ)—୧ । ତିରିଶି ସଂଖ୍ୟାର
Trimsa ପୂରକ—1. Thirtieth.
୨ । ତିରିଶ ସଂଖ୍ୟା ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ—
2. Joined with thirty (Apte).
୩ । ତିରିଶ ସଂଖ୍ୟକ—3. Consisting of thirty (Apte).
୪ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ରାଶିର ୧/୩୦ ଅଂଶ—
4. (astronomy) $\frac{1}{30}$ of a sign of the zodiac; a degree (Apte).

ତ୍ରିଂଶତ୍—ସଂ. ବି. ଓ ବିଣ. (ତ୍ରି + ଦଶନ୍)—ଦଶ ସଂଖ୍ୟାର ତିନି ଗୁଣ;
Trimsat ୩୦ ସଂଖ୍ୟା—Thirty.

ତ୍ରିଂଶତ୍କ—ସଂ. ବିଣ.—(ତ୍ରିଂଶତ୍ + କ)—ତ୍ରିଂଶ—
Trimsatka Thirti-eth

ତ୍ରିଂଶତ୍ପତ୍ର—ସଂ. ଉ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରିଂଶତ୍ + ପତ୍ର)—ଧଳା କଇଁ—
Trimsat-patra White water-lily.

ତ୍ରିଂଶତ୍ତମ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରିଂଶତ୍ + ତମ)—ତ୍ରିଂଶ—
Trimsattama Thirtieth.

ତ୍ରିଂଶାଂଶ—ସଂ. ବି.—(ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରିଂଶ + ଅଂଶ)—୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥର
Trimsāmsa ତିରିଶି ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ—1. One thirtieth of any thing.
୨ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ରାଶିର ୩୦ ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ—
2. One thirtieth of a sign of the zodiac.

ତ୍ରିକ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରି + କ)—୧ । ମେରୁଦଣ୍ଡର ନିମ୍ନ ପ୍ରଦେଶ—
Trika 1. The base of the spine.
୨ । କଟି—2. The loin.
୩ । ତିନି ସଂଖ୍ୟା—3. The number three.
୪ । ତିନି ପଦାର୍ଥର ସମଷ୍ଟି—
4. An aggregate of three.
୫ । ତିଛକି, ତିମୁହାଣୀ—
5. Meeting place of three roads.

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅଥବା ମୁଦ୍ରାକର ଦ୍ୱାରା ୧ ଚକ୍ଷ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବ ୨ ଚକ୍ଷ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ଷ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ଷ୍ରିତ ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ଷ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ଗାଡ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

୬ । ତ୍ରିଫଳା; ହରଡ଼ା, ବାହାଡ଼ା ଓ ଅଁଳା—
6. The aggregate of the three fruits-Myrablan, Embelic Myrablan and Belleric Myrablan.

୭ । ତ୍ରିକଟୁ; ଶୁଣ୍ଠି, ପିପ୍ପଳ ଓ ମରିଚ—7. The aggregate of the three pungent fruits:—dried ginger, long pepper and black pepper.

୮ । ତ୍ରିମଦ (ଦେଖ)—8. Trimada (See)

୯ । ଶତକଡ଼ା ତିନି ଟଙ୍କା (ସୁଧ, ଲାଭ)—
9. Rate of three per cent.

ତ୍ରିକଚ୍ଛ—ସ. ବିଣ—ତିନି କାନି ଖୋସି ଲୁଗା ପିନ୍ଧିଥିବା—Wearing
Trikachchha cloth tucked up at the three corners.
[ଦ୍ର—ଅମ୍ଭେମାନେ ସାଧାରଣତଃ ତିନି କାନି ଖୋସି ଲୁଗା ପିନ୍ଧୁ, ଅର୍ଥାତ୍ ପିନ୍ଧିବା ଲୁଗାର ବାମ ପାଖର ଦୁଇ କାନି ଅଣ୍ଟା ପଛଆଡ଼େ ଖୋସିଥାଉଁ ଓ ଡାହାଣ ପାଖର ଉପର କାନି ଲୁଗ ସଙ୍ଗେ ଲମ୍ବ ପାଖରେ ଖୋସୁଁ ଓ ତଳ କାନି ତଳକୁ ଲମ୍ବିଥାଏ । ଲୁଗା ବେଶି ଚଉଡ଼ା ହେଲେ ଲୁଗପାଖର ତଳ କାନିକୁ ମଧ୍ୟ ଦୋହରଡ଼ା କରି ନାଭି ପାଖରେ ଖୋସୁଁ, ଅର୍ଥାତ୍ ଚାରି କାନି ଖୋସୁଁ ।]

ତ୍ରିକଟୁ—ସ. ବି. (ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି=ତିନି ସଂଖ୍ୟକ; କଟୁ=ରାଗୁଆ ଫଳ)—
Trikatu (ବୈଦ୍ୟକ) ଶୁଣ୍ଠି, ପିପ୍ପଳ ଓ ଗୋଲମରିଚ ଏହି ତିନି-(ତ୍ରିକଟୁକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଗୋଟି ରାଗୁଆ ଫଳର ସମାହାର—The aggregate or mixture of three pungent drugs; e. g. dried ginger, long pepper and black pepper (used in medical prescriptions).

ତ୍ରିକଣ୍ଟ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି=ତିନି ସଂଖ୍ୟକ+କଣ୍ଟ=କଣ୍ଟା
Trikanta ଯାହାର)—୧ । ଗୋକ୍ଷୁର—
ହି. ଗୋଖୁର 1. A kind of horned berry used as medi-
ଗୋଖୁରା cine; Tribulus Terrestis.
ହି. ସେହୁଣ୍ଡ ୨ । ତିନଶିରା ସିଜୁ; କଣ୍ଟା ସିଜୁ—
ତେକାଁଟାଶିଜ 2. Euphorbia Tirucalli.
[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ମୂଳରେ ଗଛର ଦେହରେ ଏକସ୍ଥାନରେ ତିନୋଟି ଲେଖାଏଁ କଣ୍ଟା ଉଠି ଥାଏ ।]
ଟେଂରା মাছ ୩ । ଶିଙ୍ଗୀ ବା କଣ୍ଟିଆ ମାଛ—3. Maecronis
টেংরা মছলী Vittartus; Silurus Aacila (a small
(ତ୍ରିକଣ୍ଟକ—ଅନ୍ୟରୂପ) fresh water fish having three stinging horns).
[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ପାଲସି ତଳେ ୨ଟି ଓ ବେକ ଉପରେ ଗୋଟିଏ, ଏପରି ୩ଟି କଣ୍ଟା ଥାଏ ।]
୪ । ତ୍ରିଶୂଳ—4. Trident
୫ । ଜବାଶା (ଦେଖ)—5. Jabasha (See)

ତ୍ରିକତ୍ରୟ—ସ. ବି.(ବୈଦ୍ୟକ)—ତ୍ରିଫଳା (ହରଡ଼ା, ବାହାଡ଼ା ଓ ଅଁଳା),
Trika traya ତ୍ରିକଟୁ (ଶୁଣ୍ଠି, ପିପ୍ପଳ ଓ ମରିଚ) ଓ ତ୍ରିମଦ (ମୁଥା, ଚିତାମୂଳ ଓ ବାଇବିଡଙ୍ଗ)ର ସମାହାର—
An aggregate of three trios of drugs.

ତ୍ରିକନା—ଦେ. ବି. (ତ୍ରିକର୍ଣ୍ଣ)—ତିନି ମୁନିଆ ଅସ୍ତ୍ର—
Trikana A spear with 3 prongs; a three
তেশাখা तिशाखा pronged weapon.
ବିଣ—ତିନିଶାଖାବିଶିଷ୍ଟ—Three pronged.

ତ୍ରିକର୍ମା—ସ. ବିଣ—୧ । ଯଜନ, ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଦାନନିରତ (ବ୍ରାହ୍ମଣ)—
Trikarma 1. (a Brahman) Practising vedic sacrifice, Shedies and gif
୨ । ଯାଜନ, ଅଧ୍ୟାପନ ଓ ପ୍ରତିଗ୍ରହନିରତ (ବ୍ରାହ୍ମଣ)—
2 (a Brahman) Practising priest-hood, teaching and accepting gifts.
୩ । ତ୍ରିକର୍ମର ଅନୁଷ୍ଠାନକାରୀ—
3. Performing the threefold duties.
[ଦ୍ର—ବ୍ରାହ୍ମଣର ଅନୁଷ୍ଠେୟ ଷଟ୍‌କର୍ମ ମଧ୍ୟରୁ ସେ ଜୀବିକା-ନିର୍ବାହ ପାଇଁ ଯାଜନ, ଅଧ୍ୟାପନ ଓ ପ୍ରତିଗ୍ରହ କରିବେ ଏବଂ ଧର୍ମଲାଭ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଯଜନ, ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଦାନ କରିବେ ।]

ତ୍ରି କଳିଙ୍ଗ—ସ. ବି—ତିନୋଟି ଅଂଶଯୁକ୍ତ କଳିଙ୍ଗ ରାଜ୍ୟ (ଯଥା—ଉତ୍ତର
Tri kalinga କଳିଙ୍ଗ ବା ଉତ୍କଳ; ମଧ୍ୟ କଳିଙ୍ଗ ବା ମୁଣ୍ଡକଳିଙ୍ଗ ଓ ଦକ୍ଷିଣ କଳିଙ୍ଗ)—The ancient Kalinga kingdom consisting of 3 parts (north, middle and south).
[ଦ୍ର—କଳିଙ୍ଗ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ । ଉତ୍କଳ, କୋଙ୍ଗଦ ଓ କଳିଙ୍ଗ ଏହି ତିନୋଟି ରାଜ୍ୟ ପୃଥକ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଜନ୍ମର ବହୁ ଶତାବ୍ଦୀ ପୂର୍ବରୁ ରାଜନୀତିକ ସୂତ୍ରରେ ଏକତ୍ର ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ 'ତ୍ରିକଳିଙ୍ଗ' ନାମରେ ଅଭିହିତ ହେଉଥିଲେ—ବନମାଳୀ. ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ଇତିହାସ ।]

ତ୍ରିକା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତ୍ରିକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Trika ୧ । ତିକାଠିଆ; କାନ୍ଥରେ ମରାଯିବା ତିନିଖଣ୍ଡି କାଠିଯୁକ୍ତ
তেকাঠা ସ୍ଥାନ—1. A triangular bracket consisting of three pegs driven into the wall.
୨ । କୂଅର ପାଟ ଉପରେ ପକାଯିବା ତିନିକୋଣିଆ କାଠ; କୂପନେମି—2 A triangular frame of wood put at the mouth of a well.

ତ୍ରିକାଣ୍ଡ—ସ. ବି. (ନାମ)—୧ । (ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ତିନୋଟି କାଣ୍ଡ ଥିବାରୁ)
Tri kanda ଅମରକୋଷ ଅଭିଧାନ—1. A name of the Sanscrit dictionary named Amarakosha
୨ । (ତିନି କାଣ୍ଡ ଥିବାରୁ) ନିରୁକ୍ତ (ଦେଖ),
2. Nirukta (See)

୧	ଉ	ଊ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	ଜ୍ଞ	ଲୟ	ଶ୍ର	ଘ
୧	ଐ	ଭ	ଋ	ଌ	ଦ୍ୱୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଔ	ଚ	ଯ	ଂୟ	ଲଅ	ଞ	ନୃ

ତ୍ରିକାଣ୍ଡ କୋଷ—ସଂ. ବି—ଗୋଟିଏ ସଂସ୍କୃତ ଅଭିଧାନର ନାମ—Name
Trikānda kosha of a Sanscrit Lexicon by Raja
(ତ୍ରିକାଣ୍ଡ ଶେଷ—ଅନ୍ୟରୂପ) Purushottama Deb.
[ଦ୍ର—ଏହା ଖୁର୍ଦ୍ଦାର ରାଜା ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବ ଖ୍ରୀ. ୧୬୨୫-୧୮୦୫ ରଚନା କରିଥିଲେ । ଏହି ବର୍ତ୍ତମାନ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାକୋଷ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରାମାଣିକ ଗ୍ରନ୍ଥ ରୂପେ ଗଣ୍ୟ ।]

ତ୍ରିକାଳ—ସଂ. ବି (ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+କାଳ)—୧ । ତିନିକାଳ; ଭୂତ, Trikāla ଭବିଷ୍ୟତ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ; ଅତୀତ ଭବିଷ୍ୟତ ଭାବ—
1. The past, the present and the future.
୨ । (ବ୍ୟାକରଣ) କ୍ରିୟାର ଭୂତ, ଭବିଷ୍ୟତ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳ—2. (grammar) The three tenses of a verb.
୩ । ଦିନର ତିନି ବେଳ; ପ୍ରାତଃ, ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଓ ସାୟାହ୍ନ—
3. Morning, noon and evening of the day.

ତ୍ରିକାଳଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତ୍ରିକାଳ+ଜ୍ଞା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Trikālajña ଯେ ତିନିକାଳର ଘଟଣା ଜାଣିପାରେ—One who
(ତ୍ରିକାଳଜ୍ଞା—ସ୍ତ୍ରୀ) knows the events of the past,
(ତ୍ରିକାଳଜ୍ଞତା—ବି) the present and the future; omniscient.
(ତ୍ରିକାଳଜ୍ଞାତା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବି—୧ । ବୁଦ୍ଧଦେବ—
1. The Buddha.
୨ । ଶିବ; ମହାଦେବ—2. God Siba.
୩ । ଭୂତ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ ଘଟଣା ଜାଣିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
3. A seer; prophet.

ତ୍ରିକାଳଦର୍ଶିତା—ସଂ. ବି—ତ୍ରିକାଳଜ୍ଞତ୍ୱ
Trikāla darsitā The state of being a seer.

ତ୍ରିକାଳ ଦର୍ଶୀ—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ—ତ୍ରିକାଳଜ୍ଞ (ଦେଖ)
Trikāla darsi Trikālajña (See)
(ତ୍ରିକାଳଦର୍ଶିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ତ୍ରିକାଳଦର୍ଶନ, ତ୍ରିକାଳଦର୍ଶିତା ବି.)

ତ୍ରିକୁଟ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତ୍ରିକୂଟ)—୧ । ଯୋଗ ବା ତନ୍ତ୍ର ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ
Tri kuta ଶରୀର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ବ୍ରହ୍ମରନ୍ଧ୍ର; ତ୍ରିମୂଳ; ଭୂରୂ ମଧ୍ୟସ୍ଥ
ত্রিকুট ସ୍ଥାନ—1. The imaginary point in the
त्रिकुट human body on which attention is concentrated during the practice of 'Joga'. the point between the two eye-brows.
୨ । ମହା ବିଷମ ସମସ୍ୟା—2. A trilema; insoluble difficulty.

ତ୍ରିକୁଳ—ସଂ. ବି (ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+କୁଳ)—ତିନି କୁଳ; ମନୁଷ୍ୟର ସମ୍ପର୍କୀୟ
Tri kula ତିନି ବଂଶ; ପିତୃ କୁଳ, ମାତୃ କୁଳ ଓ ଶ୍ୱଶୁର କୁଳ—
The three families with which a person is connected, viz, that of one's father, of one's mother and of one's father-in-law.

ତ୍ରିକୂଟ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି=ତିନି, କୂଟ=ଶୃଙ୍ଗ/ଚୂଡ଼ା)—
Tri kūta ତିନି ଶୃଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ—Three-horned; three-peaked; having three peaks.
ବି—୧ । (ପୁରାଣ ମତେ) ଲବଣ ସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ ତିନିଗୋଟି ଶିଖରବିଶିଷ୍ଟ ପର୍ବତ (ଯାହା ଉପରେ ଲଙ୍କା ଅବସ୍ଥିତ)—1. Name of a mythological sea-girt mountain with three peaks on which Ceylon stands (Hindu mythology).
୨ । (ପୁରାଣ ମତେ) କ୍ଷୀର ସମୁଦ୍ରସ୍ଥ ପର୍ବତ, ଯହିଁରେ ସୁନା, ରୁପା ଓ ଲୌହର ତିନି ଶୃଙ୍ଗ ଅଛି ଓ ଯହିଁରେ ବୈକୁଣ୍ଠ ଅବସ୍ଥିତ—2. Name of a mythological mountain with three peaks (of gold, silver and iron respectively) in the mythical ocean of milk on which stands Bishnu's abode.
ପର୍ବତ ତ୍ରିକୂଟ ଯେ ନାମ, ସର୍ବ ନକ୍ଷତ୍ର ମୂଳ ଧାମ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୩ । ସାମୁଦ୍ରିକ ଲବଣ—3. Sea-salt
୪ । ଯୋଗ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଶରୀରାଭ୍ୟନ୍ତରସ୍ଥ ସ୍ଥାନ; ତ୍ରିକୁଟ—
4. Name of an imaginary point inside the body of man on which one has to concentrate his inner sight while practising 'Joga'.
ଇକାର ମକାର ଉକାର ତିନି, ତ୍ରିକୂଟ ତାହାକୁ ବୋଲି ଯାଉ ଜାଣି—
ପ୍ରାଚୀ. ପରଦେଶୀଗୀତା ।
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ତିନିଗୋଟି ଗ୍ରାମର କେନ୍ଦ୍ର ସ୍ଥଳ—
The centre of three villages.

ତ୍ରିକୋଣ—ସଂ. ବି (ତ୍ରି+କୋଣ)—୧ । (ଦ୍ୱିଗୁ) ତିନି କଣ; ତିନି
Tri kona କୋଣ—1. Three corners; three angles.
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ସ୍ତ୍ରୀଚିହ୍ନ; ଯୋନି—
2. The vulva; vagina.
୩ । (ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ) ଲଗ୍ନର ପଞ୍ଚମ ଓ ନବମ ସ୍ଥାନ—
3. (astrology) The 5th and 9th places or positions counted from the 'lagna' in a person's horoscope.
୪ । (ଗଣିତ) ତ୍ରିଭୁଜ—4. A triangle.
୫ । ତ୍ରିଭୁଜାକୃତି ସ୍ଥାନ ବା ବସ୍ତୁ—
5. A triangular place or thing
୬ । ଆସାମ ଦେଶସ୍ଥ କାମରୂପର ତୀର୍ଥବିଶେଷ—
6. Name of a place of pilgrimage in Kamarupa in Assam.
ବିଣ—ତିନିକଣିଆ; ତ୍ରିକୋଣବିଶିଷ୍ଟ; ତ୍ରିଭୁଜାକୃତି—
Triangular; trigonal.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ୧ ସଙ୍କେତ ଅକ୍ଷର ଓ ୨ ସଙ୍କେତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନ ଥିବା କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଶ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ' ଦେଖିବେ ।

ତ୍ରିକୋଣ ଭୂମି—ସଂ. ବି—(ଭୌଗୋଳିକ ପରିଭାଷା)—ନଦୀର ମୁହାଣରେ
Trikoṇa bhūmi କାଳକ୍ରମେ ପଙ୍କ ଜମାହୋଇ ସୃଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା
ବଦ୍ୱୀପ ତ୍ରିକୋଣ ଭୂମି; ଡେଲ୍ଟା—(geography) Delta.
त्रिकोण धरती (ତ୍ରିକୋଣମଣ୍ଡିତ ଭୂମି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତ୍ରିକୋଣମିତି—ସଂ. ବି (ଗଣିତ ପରିଭାଷା)—ରେଖା ଓ କୋଣ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ
Trikoṇamiti ଗଣିତ ଶାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ— Trigonomety.
[ପୂ—ପୂର୍ବେ ଏଶାସ୍ତ୍ରରେ ତ୍ରିଭୁଜର କୋଣ ମାପିବାର ନିୟମ ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଚତୁର୍ଭୁଜ ଓ ବହୁଭୁଜର କୋଣ ମାପିବା ବିଷୟ ମଧ୍ୟ ଏଥିରେ ଭୁକ୍ତ ଅଛି ।]

ତ୍ରିକୋଣାକାର—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ତ୍ରିକୋଣ+ଆକାର)—
Tri koṇākāra ତିନି କୋଣିଆ ଆକୃତି; ତ୍ରିଭୁଜ ପରି ଆକାର—
(ତ୍ରିକୋଣାକୃତି—ଅନ୍ୟରୂପ) Triangular shape.
ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ତିନିକୋଣିଆ; ତ୍ରିଭୁଜ ପରି ଆକାରଯୁକ୍ତ—
Three-cornered; triangular; triangle-shaped.

ତ୍ରି କ୍ଷାର—ସଂ. ବି (ଔଷଧଦ୍ରବ୍ୟ)—ଯବକ୍ଷାର, ସାଚିକ୍ଷାର ଓ ଟାଙ୍କଣା ଏହି
Tri kshāra ତିନି କ୍ଷାରର ସମାହାର (ହରେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
An aggregate of 3 salts used in medicine.

ତ୍ରି କ୍ଷୁର—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+କ୍ଷୁର) କୋଇଲେଖା (ଦେଖ)
Tri kshura Koilekhā (See).

ତ୍ରିଖ—ସଂ. ବି—୧ । ସୀସା—1. Lead.
Trikha ୨ । କାକୁଡ଼ି—2. Cucumber.
୩ । ଟିଣ (ଧାତୁ)—3. Tin (metal).

ତ୍ରିଗଙ୍ଗ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଗଙ୍ଗା; ୩ ଗୋଟି ଗଙ୍ଗାର ମିଳନ
Triganga ସ୍ଥାନ)—୧ । ମହାଭାରତୋକ୍ତ ତୀର୍ଥବିଶେଷ—
1. Name of a place of pilgrimage mentioned in the Mahābhārata.
୨ । ୩ ଗୋଟି ନଦୀର ସଙ୍ଗମସ୍ଥଳ—
2 A place where three rivers meet.
୩ । ପ୍ରୟାଗ; ତ୍ରିବେଣୀ (ଗଙ୍ଗା, ଯମୁନା ଓ ସରସ୍ୱତୀ ନଦୀମାନଙ୍କର ମିଳନ ସ୍ଥାନ)—3. A name of Allahabad.

ତ୍ରିଗଣ—ସଂ. ବି (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ଗଣ)—ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ ଓ କାମ ଏହି
Trigaṇa ତ୍ରିବର୍ଗ—The three main worldly pursuits (viz, duty, riches, and love or virtue, wealth and desire).

ତ୍ରିଗର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବି (ତ୍ରି=ତିନି+ଗର୍ତ୍ତ=ନିମ୍ନ ଭୂମି; ଗଙ୍ଗା, ବ୍ରହ୍ମପୁତ୍ର ଓ
Tri gartta ସିନ୍ଧୁ, ଏହି ତିନିଗୋଟି ଗର୍ତ୍ତ ଯେଉଁଠାରେ
(ତ୍ରିଗର୍ତ୍ତିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅଛି)—୧ । ତିବ୍ବତ ଦେଶ—1. Tibet (country).
୨ । ପଞ୍ଜାବ ପ୍ରଦେଶଅନ୍ତର୍ଗତ ଜିଲ୍ଲା; ଜଳନ୍ଧର—
2. The Jalandhar district in the Punjab Precidency.
୩ । ଗଣିତଶାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—3. Name of a branch of mathematices.
୪ । ତ୍ରିଗର୍ତ୍ତଦେଶବାସୀ ଲୋକ —4. A resident of the district of Jalandhar.

ଅଟଗ ଗଲେ ତ୍ରିଗର୍ତ୍ତ କଟକ ନବଲକ୍ଷ
ସେ ଦେଶର ଯେତେ ସେନ ଅଣିବାକୁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, କର୍ଣ୍ଣ ।

ତ୍ରିଗର୍ତ୍ତା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତ୍ରିଗର୍ତ୍ତ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଭୋଗାଭିଳାଷିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ;
Trigarttā କାମୁକା ସ୍ତ୍ରୀ—1. A lustful woman.
୨ । ଛିନାଳୀ; ପୁଂଶ୍ଚଳୀ—2. Adulteress.
୩ । ଘୁରୁଘୁରିକା; ନଟୁ—3. A spinning top,
୪ । ଘୁରୁଘୁରିଆ ପୋକ; ଗୁଣ୍ଡୁରି ପୋକ—4. A kind of insect which bores into the dust.

ତ୍ରିଗୁଣ—ସଂ. ବି—୧ । ଗୁଣତ୍ରୟ; ସତ୍ତ୍ୱ, ରଜଃ ଓ ତମ ଏହି ତିନି ଗୁଣ;
Triguna ସୁଖ, ଦୁଃଖ ଓ ମୋହ—1. The three inherent or fundamental qualities of Nature or the Universe (viz good, medium and bad or heavenly, worldly and hellish).
୨ । ତିନିଗୋଟି ତାର ବା ଖିଅ— 2. Three strings or strands.
୩ । ତିନିଗୁଣ; ତିନିଥର; ତିନିଥର; ତିନିଦଫା—
3. Three times.
ବିଣ—୧ । ତିନି ଗୁଣ୍ଠିଆ—1. Having three strands; trebled.
୨ । ତ୍ରିସୂତ୍ର; ତିନିଖିଅଯୁକ୍ତ—2. Three stringed; consisting of three cords or threads.
୩ । ତିନିଦୋର; ତିନିଗୁଣିଆ—
3. Threefold; folded thrice.
୪ । ଗୁଣତ୍ରୟଯୁକ୍ତ—4. Having the 3 inherent qualities of nature.
୫ । ତିନିଗୁଣା—5. Triple.
୬ । ତିନିଥର—6. Thrice.

ତ୍ରିଗୁଣନେତ୍ର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରିଗୁଣନେତ୍ର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Trigunanetra ଯାହାର ଚକ୍ଷୁରେ ଶୁକ୍ଳ, କୃଷ୍ଣ ଓ ରକ୍ତ ଏହି ୩ ବର୍ଣ୍ଣର ଆଭାସ ଥାଏ—With tricoloured eyes.
(ତ୍ରିଗୁଣନେତ୍ରୀ-ସ୍ତ୍ରୀ)

ତ୍ରିଗୁଣନେତ୍ରୀର ନେତ୍ର କାମକଳ୍ପ ପାଣୀ—ବିଶ୍ୱନାଥ, ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ ।

ତ୍ରିଗୁଣା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତ୍ରିଗୁଣ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଦୁର୍ଗା—
Trigunā 1. Goddess Durgā.
୨ । ମାୟା—2. Illusion.

୧	ଘ	ଡ	ର,ହ୍	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଘ	କ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ପୃ	ହ୍ୟ	ଋ
୨	ଈ	ଉ	ଋ	ଲୃ	ପ୍ତେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖଂ	ଯ	ସ	ଟଂ	ଇଥ	ଊ	ଦ୍

ତ୍ରିଗୁଣାତ୍ମକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ କ୍ଳୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରିଗୁଣ+ଆତ୍ମା+
Trigunātmaka କ)—୧ । (ସାଂଖ୍ୟମତ) ତ୍ରିଗୁଣଯୁକ୍ତ;
(ତ୍ରିଗୁଣାତ୍ମିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ତ୍ରିଗୁଣବିଶିଷ୍ଟ; ସତ୍ତ୍ୱ, ରଜଃ ଓ ତମଃ ଏହି
ତିନିଗୁଣବିଶିଷ୍ଟ—1. Consisting of or having the three primeval attributes, viz, Satwa, Rajaḥ and Tamaḥ.

୨ । ତିନିଗୁଣ—2 Thrice; triple.

୩ । ତିନି ଗୁଣ୍ଡ ଥିବା—
3. Three-stringed; three-stranded.

ସଂ. ବି—(ବେଦାନ୍ତ ଦର୍ଶନ) ଅଜ୍ଞାନ—
(Bedanta philosophy) Ignorance.

ତ୍ରିଗୁଣିତ—ସଂ. ବିଂ (ତ୍ରିଗୁଣ+ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ. ଇତ)—୧ । ତିନି
Trigunita ଗୁଣ୍ଡ ଥିବା—1. Three stringed; trebled; folded thrice.

୨ । ତିନି ଦ୍ୱାରା ଗୁଣା ହୋଇଥିବା;—
2. Multiplied by three.

୩ । (ଏକ ସଂଖ୍ୟା) ସେହି ସଂଖ୍ୟା ସଙ୍ଗେ ଆଉ ଦୁଇଥର ଗୁଣା ଯାଇ
ଥିବା—3. (a number) Multiplied twice by itself.

୪ । ତିନିଗୁଣ—4. Threefold.

ତ୍ରିଗୁଣୀ—ସ. ବି. (ତ୍ରିଗୁଣ+ଈ)—ବେଲଗଛ (ଏ ଗଛର ପତ୍ର ତିନି
Triguṇi ଶାଖାଯୁକ୍ତ ଥିବାରୁ)—The Bel tree.

ତ୍ରିଗୁଣୀକୃତ—ସ. ବିଣ. (ତ୍ରିଗୁଣ+ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବେ ଚ୍ୱି+କୃତ)—
Triguṇikṛuta ୧ । ତିନିଗୁଣ୍ଡଥିବା—1 Trebled.

୨ । ତିନିପରସ୍ତ ଭଙ୍ଗା ଯାଇ ଥିବା—
2. Made into three-folds.

ତ୍ରିଗୁଢ—ସ. ବି.—ସ୍ତ୍ରୀ ବେଶ ଧାରଣ କରିଥିବା ପୁରୁଷର ନୃତ୍ୟ—
Tri gūrdha Dance by a male attired in female dress.

ତ୍ରିଚକ୍ର—ସଂ. ବି.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଚକ୍ର)—୧ । ତିନିଚକିଆ
Trichakra ଗାଡ଼ି—1. Tricycle.
(ତ୍ରିଚକ୍ରଯାନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାରଦ୍ୱୟଙ୍କ ରଥ—
2. The three-wheeled car of the 'Aświnī kumāras.

ସଂ. ବିଣ.—ତିନିଚକିଆ—Three-wheeled.

ତ୍ରିଚକ୍ଷୁଃ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଚକ୍ଷୁସ୍)—ତିନି ଆଖିଆ—
Tri chakshuḥ Three-eyed.

ବି.—ମହାଦେବ—Śiba (the three-eyed God.)

ତ୍ରିଚତ୍ୱାରିଂଶ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରିଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍+ପୂରଣାର୍ଥେ. ଅ)—
Tri chatwārimśa ୪୩ ସଂଖ୍ୟାର ପୂରଣ—Forty-third.

ତ୍ରିଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍—ସଂ. ବି. ଓ ବିଣ.—(ତ୍ରି ଅଧିକ ଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍, ମ. ପ.
Trichatwārimśat ଲୋ. କର୍ମଧା;)—୧ । ତେୟାଳିଶି; ଚାଳିଶିରୁ
ତିନି ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା—1 Fortythree; 43.

୨ । ତେୟାଳିଶି ସଂଖ୍ୟକ—2 Numbering 43.

ତ୍ରିଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍ତମ—ସଂ. ବିଣ.—ତ୍ରିଚତ୍ୱାରିଂଶ (ଦେଖ)
Tri chatwārimśattama Tri chatwārimśa (See)

ତ୍ରିଚିନାପଲ୍ଲୀ—ଦେ. ବି.—କାବେରୀ ନଦୀ କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ
Tri chināpallī ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ନଗରବିଶେଷ—Name of a town in the Deccan situated on the bank of the Kaveri river; Trichy.

[ଦ୍ର—ଇଂରେଜମାନେ ସଂକ୍ଷେପରେ ଏହାକୁ 'ଟ୍ରିଚି' ବୋଲି କହନ୍ତି ଓ ଲେଖନ୍ତି । ଖ୍ରୀ. ୧୮୪୯ ସାଲ ପୂର୍ବରୁ ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ ବିଖ୍ୟାତ ପାର୍ବତ୍ୟ ଦୁର୍ଗ ଥିଲା । ପର୍ବତ ଉପରେ ଗଣେଶଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଅଛି । ପର୍ବତର କାନ୍ଥିରେ ମାତୃଭୂତେଶ୍ୱରଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଅଛି । ଏ ପର୍ବତ ସ୍ୱରପାଶର ଜନ୍ମଭୂମିରୁ ୨୦୦ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚ । ଏଠାରୁ ଶ୍ରୀରଙ୍ଗମ୍ ଓ ଶ୍ରୀରଙ୍ଗମ୍‌ର ଗୋପୁରମାନ ଦେଖାଯାଏ ଓ କାବେରୀ ନଦୀର ଦୁଇ ଶାଖା ମଧ୍ୟ ଦିଶେ । ଏହାର ପୂର୍ବ ନାମ ତ୍ରିଶିରାପଲ୍ଲୀ । ଏଠାରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ତ୍ରିଶିରା ରାକ୍ଷସକୁ ବଧ କରିଥିଲେ ।]

ତ୍ରିଜଗତ୍—ସ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ଜଗତ୍)—ସ୍ୱର୍ଗ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଓ
Tri jagat ପାତାଳ ଏହି ତିନିଲୋକ; ବିଶ୍ୱବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ; ତିନିଭୁବନ—
The universe; the created world consisting of the heaven, the earth and the nether world according to the Hindus.

ତ୍ରିଜଗତୀ—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ଜଗତ୍+ଈ)—ତ୍ରିଜଗତ୍
Trijagatī (ଦେଖ) Trijagat (See)

ତ୍ରିଜଟ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଜଟ)—ଯାହାମୁଣ୍ଡରେ ତିନିଟି
Tri jaṭa ଜଟ ଥାଏ—Having three plaits or braids
(ତ୍ରିଜଟା—ସ୍ତ୍ରୀ) of hair.
(ତ୍ରିଜଟୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସ. ବି—୧ । ମହାଦେବ—
1. God Śiba.

୨ । ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣର ନାମ—2 Name of a Brāhmaṇa.

[ଦ୍ର—ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବନଯାତ୍ରା ସମୟରେ ଏହାଙ୍କୁ ଅନେକ ଗ୍ରାମ ଦାନ କରିଥିଲେ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତ୍ରିଜଟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଜଟା)—୧ । ମହାଦେବ—
Trijaṭā 1 God Śiba.

୨ । (ଏହାର ପତ୍ର ତ୍ରିଶାଖା ଥିବାରୁ) ବେଲଗଛ—
2. The Bel tree.

ସ୍ତ୍ରୀ.—ରାବଣର ଲଙ୍କାସ୍ଥ ରାକ୍ଷସୀବିଶେଷ; ବିଭୀଷଣର କନ୍ୟା (ଏ ରାକ୍ଷସୀ ସୀତାଙ୍କର ପକ୍ଷପାତିନୀ ଥିଲା)—Name of a demoness, deputed by Rābaṇa to keep watch over Sītā, but who was always kind to her ward; the daughter of Bibhīshana.

କହେତ ରୂପକା ଭେଟ ତ୍ରିଜଟା ଉତ୍ତର ଯେ ।
ଉଷ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତ୍ରିଜାତକ—ସଂ. ବି.—(ବୈଦ୍ୟକ) ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ଜାତକ—
Trijātaka ଡାଲଚିନି (ମତାନ୍ତରରେ ଜାଇତ୍ରୀ), ଅଳେଇଚ ଓ ତେଜ- (ତ୍ରିଗନ୍ଧକ—ଅନ୍ୟନାମ) ପତ୍ରର ସମଷ୍ଟିରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ସୁଗନ୍ଧ ଔଷଧବିଶେଷ- A mixture of three spices prescribed by the Ayurbeda (viz. cinnamon or mace; cardamom and cassia leaves.)

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ନାଗେଶ୍ୱର ମିଶିଲେ ଚତୁର୍ଜାତକ ହୁଏ। ବୈଦ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ତ୍ରିଜାତକ ରେଚକ, ରୁକ୍ଷ, ତୀକ୍ଷ୍ଣ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ମୁଖର ଦୁର୍ଗନ୍ଧନାଶକ, ପିତ୍ତବର୍ଦ୍ଧକ, ଏ ବାୟୁଦୋଷ ଓ ବିଷନାଶକ ଅଟେ।]

ତ୍ରିଜୀବୀ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଚିରଂଜୀବୀ)—ଚିରଂଜୀବୀ—
Trijibi Long-lived.

ତ୍ରିଜୀବୀ ହେବାକୁ ବର ପାଇଥିଲ, ସୀତା ହରଣ କରାଇ କଲ ହେ, ରକ୍ଷ—
ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ।

ତ୍ରିଣା ରିଣା—ଦେ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ବାଦ୍ୟର ନାଦବିଶେଷ—
Triṇā riṇā A sound of musical instruments.

ଝେଞ୍ଜଲି ଝଙ୍କ ଝଙ୍କ ଝଞ୍ଜାଳି ଝଣେଁ,
ତ୍ରେଗୁଣା ତ୍ରିଣାରିଣ ଗୁଡ଼ିଚ ଗୁମ୍ଫେ। ଦ୍ରା. ଲୋକାମନ୍ତ୍ରସ।

ତ୍ରିତୟ—ସଂ. ବି (ତ୍ରି+ଅବୟବାର୍ଥେ ଓ ଅବୟବାର୍ଥେ, ତୟ)—
Tritaya ୧। ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ ଓ କାମ ଏହି ତିନିର ସମାହାର—
ତ୍ରିତୟା } ତ୍ରିତୟୀ } ସ୍ତ୍ରୀ 1. The aggregate of piety, riches and worldly desire.

୨। ତିନି ସଂଖ୍ୟା—2. Three.

ସଂ. ବିଣ—ତ୍ରିସଂଖ୍ୟାବିଶିଷ୍ଟ—Numbering three

ତ୍ରିତୟା—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତ୍ରେତା)—ତ୍ରେତାଯୁଗ—
Tritayā The second age of the world according to the Hindu.

ତ୍ରିତଳ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ତଳ)—ତିନି ମହାଲାଯୁକ୍ତ—
Tritaḷa Three-storied.

ବି—ତୃତୀୟ ମହଲା—Second storey.

ତ୍ରିତାପ—ସଂ. ବି (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ତାପ)— ସଂସାରରେ ମନୁଷ୍ୟ
Tri tāpa ଭୋଗ କରିବା ତ୍ରିବିଧ ଦୁଃଖ; ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ, ଆଧିଭୌତିକ, ଆଧିଦୈବିକ ଦୁଃଖ—The three classes of worldly troubles to which man is liable, viz, spiritual or mental, bodily and those inflicted by Divine a agency.

ତ୍ରିଦଣ୍ଡ—ସଂ. ବି (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ଦଣ୍ଡ)—୧। ସନ୍ନ୍ୟାସ ଆଶ୍ରମର
Tri daṇḍa ଚିହ୍ନ; ଏକତ୍ରୀକୃତ ତିନି ଖଣ୍ଡ ଯଷ୍ଟି; ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନେ ହାତରେ ବହନ କରିବା ଖଣ୍ଡିଏ ବଡ଼ ଯଷ୍ଟିର ଅଗ୍ର ଭାଗରେ ଆଉ ଦୁଇ ଖଣ୍ଡ ଛୋଟ କାଠି ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଦଣ୍ଡ—1. A staff with a cross attached at the top, carried by a class of ascetics; the sacred triple staff of an ascetic.

୨। ମନ, ବାକ୍ୟ ଓ କାର୍ଯ୍ୟର ନିଗ୍ରହ; ମନଃସଂଯମ, ବାକ୍ ସଂଯମ ଓ ଦେହସଂଯମ—2 Control over one's thoughts, words and actions; triple self control

୩। ସନ୍ନ୍ୟାସାଶ୍ରମ—3 The state of a Sannyāsī or ascetic.

୪। ମନୋଦଣ୍ଡ, ବାଗ୍‌ଦଣ୍ଡ ଓ କାୟଦଣ୍ଡ, ଏହି ତ୍ରିତୟ—
4. Three kinds of punishment viz on the mind, on one's utterances and one's body.

ତ୍ରିଦଣ୍ଡୀ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରିଦଣ୍ଡ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Tridaṇḍī ୧। ତ୍ରିଦଣ୍ଡବିଶିଷ୍ଟ—1. Consisting of three sticks.

୨। ତ୍ରିଯଷ୍ଟିବାହକ—2. Carrying three sticks.

୩। ତ୍ରିଦଣ୍ଡଧାରୀ—3. Carrying the triple staff,

ବି—୧। ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣାର କାୟମନୋବାକ୍ୟ (ମନ ବଚନ ଓ କର୍ମ ଏହି ତିନି) କୁ ସଂଯମ କରିଅଛି—
1. One who has succeeded in controlling his mind, body and action.

୨। ତ୍ରିଦଣ୍ଡଧାରୀ ପରିବ୍ରାଜକ ସନ୍ନ୍ୟାସୀବିଶେଷ—
2. A class of wandering ascetics carrying the triple staff.

୩। ଯଜ୍ଞୋପବୀତ (ଏଥିରେ ତିନି ସରରେ ତିନୋଟି ଲେଖାଏଁ ଗଣ୍ଠି ଥାଏ)—3. The sacred thread worn by the 3 higher castes amongst the Hindus.

ତ୍ରିଦଳ—ସଂ. ବିଣ—୧। ଯାହାର ତିନିଗୋଟି ପତ୍ର ଥାଏ—
Tridaḷa 1. Having three leaves.
(ତ୍ରିଦଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨। ଯେଉଁ ପତ୍ରର ତିନିଗୋଟି ଶାଖା ଥାଏ—
2. (leaf) Having three branches.

ସଂ. ବି—ବେଲ ଗଛ—The Bel tree.

ତ୍ରିଦଳା—ସଂ. ବି. (ତ୍ରିଦଳ+ଆ)—ଗୋଧାପଦୀ (ଦେଖ)
Tridaḷā Godhāpadī (See)

ତ୍ରିଦଶ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରି=ତାପତ୍ରୟ+ଦଶ୍ ଧାତୁ=ନାଶ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେଉଁମାନେ ଜୀବର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ, ଆଧିଭୌତିକ,
Tridaśa ଆଧିଦୈବିକ ତାପମାନ ବିନାଶ କରନ୍ତି)—ଦେବତା; ଅମର—The Gods; the Immortals.

ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରିଅଧିକ ବା ତ୍ରିଗୁଣିତ ଦଶ)—୩୩ ସଂଖ୍ୟା ବିଶିଷ୍ଟ (ଯଥା—ଆଦିତ୍ୟ ୧୨, ରୁଦ୍ର ୧୧, ବସୁ ୮, ଅଶ୍ୱିଦେବ ୨=୩୩ ଦେବ)—Numbering 33.

ଦେ. ଓ ବି. ବିଣ. (ସଂ. ତ୍ରୟୋଦଶ)—୧୩ ସଂଖ୍ୟା —
The number thirteen.

ି	ଇ	ଉ	ଋ,ଷ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ସ	କ୍ଷ	ଇସ୍ତ୍ର	ଭ୍ର	ଷ
୍	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଙ୍ଗ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍ଗ	ନ୍

ତ୍ରିଦଶ ଅଧ୍ୟ ସମ୍ଭୃତି
ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଭୁଣ ଜେ ଯାଜ । ତ୍ରାଚୀ, ମୂର୍ଦ୍ଧଜମତକ୍ରୋଚଦ୍ଧ ।

ତ୍ରିଦଶ ଗୁରୁ—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଦଶ+ଗୁରୁ)—ବୃହସ୍ପତି—
Tridaśa guru The spiritual preceptor of the Gods; Bruhaspati.
(ତ୍ରିଦଶାଚାର୍ଯ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତ୍ରିଦଶ ଗୋପ—ସ. ବ—ସାଧବ ଘର ବୋଦ୍ଧ ପୋକ; ଇନ୍ଦ୍ରଗୋପକୀଟ—
Tridaśa gopa The cocculus insect ;cochenial.

ତ୍ରିଦଶ ଦୀର୍ଘିକା—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଦଶ+ଦୀର୍ଘିକା)—
Tridaśa dīrghikā ମନ୍ଦାକିନୀ ବା ସ୍ୱର୍ଗ ଗଙ୍ଗା—The sacred Ganges said to flow in the Heaven.

ତ୍ରିଦଶ ପତି—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଦଶ+ପତି)—
Tridaśa pati ଦେବରାଜ; ଇନ୍ଦ୍ର—Indra, the king amongst the Gods.
ତ୍ରିଦଶାଧିପତି, ତ୍ରିଦଶାଧିପ, ତ୍ରିଦଶାଧିଷ } ଅନ୍ୟରୂପ

ତ୍ରିଦଶ ପୁଷ୍ପ—ସ. ବ—ଲବଙ୍ଗ—
Tridaśa pushpa Clove.

ତ୍ରିଦଶ ବଧୂ—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଦଶ+ବଧୂ)—ଦେବ ସ୍ତ୍ରୀ;
Tridaśa badhū ଅପ୍ସରା—The nymphs of the Gods; the heavenly maidens; the fairies of the Hindus.
(ତ୍ରିଦଶବନିତା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତ୍ରିଦଶ ମଞ୍ଜରୀ—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଦଶ+ମଞ୍ଜରୀ)—
Tridaśa mañjarī ତୁଳସୀ ଗଛ—The sacred Basil plant.

ତ୍ରିଦଶାଙ୍କୁଶ—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଦଶ+ଅଙ୍କୁଶ)—ବଜ୍ର—
Tridaśāṅkuśa Thunder bolt.

ତ୍ରିଦଶାୟନ—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଦଶ+ଅୟନ)—ବିଷ୍ଣୁ—
Tridaśāyana Bishṇu.

ତ୍ରିଦଶାୟୁଧ—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଦଶ+ଆୟୁଧ)—
Tridaśāyudha ୧ । ବଜ୍ର; ଅଶନି—1. Thunderbolt.
୨ । ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ—2 The rainbow.

ତ୍ରିଦଶାରି—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଦଶ+ଅରି)—
Tridaśāri ଅସୁର; ରାକ୍ଷସ; ଦାନବ; ଦୈତ୍ୟ—A demon; a titan

ତ୍ରିଦଶାଳୟ—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଦଶ+ଆଳୟ)—
Tridaśālaya ୧ । ସ୍ୱର୍ଗ; ଦେବଲୋକ—1. The heaven.
(ତ୍ରିଦଶାବାସ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସୁମେରୁ ପର୍ବତ—2. The Sumeru mountain.

ତ୍ରିଦଶାହାର—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଦଶ+ଆହାର)—
Tridaśāhāra ଅମୃତ; ସୁଧା—Nectar; ambrosia

ତ୍ରିଦଶେଶ୍ୱର—ସ. ବ. ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଦଶ+ଈଶ୍ୱର)—
Tridaśeśwara ୧ । ଇନ୍ଦ୍ର—1. Indra.
(ତ୍ରିଦଶେଶ୍ୱରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ମହାଦେବ—2. Siba.
୩ । ବିଷ୍ଣୁ—3. Bishṇu.

ତ୍ରିଦଶେଶ୍ୱରୀ—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଇନ୍ଦ୍ରାଣୀ; ଶଚୀ—
Tridaśeśwarī 1. The wife of Indra.
୨ । ଦୁର୍ଗା; ପାର୍ବତୀ—1. Pārbatī
୩ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ—3. Lakshmī

ତ୍ରିଦଶ୍ୟ—ଦେ. ବ. (ସ. ତ୍ରିଦଶାଳୟ)—ସ୍ୱର୍ଗ—
Tridaśya Heaven.
ଯେ ସବୁ ଭୂତେ ଦୟା ଚଉ
ଚଳିଲେ ତ୍ରିଦଶ୍ୟ ନଗର । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ତ୍ରିଦିବ—ସ. ବ. କ୍ଲୀ. (ତ୍ରି=ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ, ଶିବ+ଦିବ୍ ଧାତୁ=କ୍ରୀଡ଼ା;
Tridiba କରିବା+ଅଧିକରଣ. ଅ; ଯେଉଁଠାରେ ଦେବତାମାନେ ବିହାର କରନ୍ତି)—୧ । ସ୍ୱର୍ଗ—1. Heaven.
୨ । ଆକାଶ—2. The sky; welkin.
୩ । ସୁଖ—3 Happiness.

ତ୍ରିଦିବା—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତ୍ରିଦିବ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ନଦୀବିଶେଷ—
Tridibā Name of a river.

ତ୍ରିଦିବେଶ—ସ. ବ. ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଦିବ+ଈଶ)—ଦେବତା—
Tridibeśa A God; Deity.

ତ୍ରିଦୃକ୍—ସ. ବ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଦୃଶ୍=ଚକ୍ଷୁ)—ତ୍ରିଲୋଚନ;
Tridṛuk ଶିବ—The three eyed God, Siba.

ତ୍ରିଦେବ—ସ. ବ. (ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ଦେବ)—ବ୍ରହ୍ମା ବିଷ୍ଣୁ ଓ ଶିବ—
Trideba The Hindu Trinity.

ତ୍ରିଦୋଷ—ସ. ବ. (ଆୟୁର୍ବେଦ ମତେ) ବାତ, ପିତ୍ତ ଓ କଫଜନିତ
Tridosha ଶରୀରର ବିକାର ବା ପ୍ରକୋପ; ସନ୍ନି; ସନ୍ନିପାତ ବିକାର—Derangement of the three humours of the body (wind, bile and phlegm) according to Āyurbeda; collapse.

ତ୍ରିଦୋଷଘ୍ନ—ସ. ବଣ. (ତ୍ରିଦୋଷ+ହନ୍ ଧାତୁ=ନାଶ କରିବା+
Tridoshaghna କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯାହା ବାତ, ପିତ୍ତ ଓ କଫର ପ୍ରକୋପକୁ ନାଶ କରେ—(medicine) Which sets the three disordered humours right.

ତ୍ରିଦୋଷଜ—ସ. ବଣ. (ତ୍ରିଦୋଷ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tridoshaja ବାତ, ପିତ୍ତ ଓ କଫ ଦୋଷରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ (ରୋଗାଦି)—Due to the derangement of the three humours of the body.
ତ୍ରିଦୋଷଜନିତ, ତ୍ରିଦୋଷଜାତ } ଅନ୍ୟରୂପ
ସ. ବ—ସନ୍ନିପାତ—Collapse.

ତ୍ରିଧା—ସ. ଅ (ତ୍ରି+ପ୍ରକାରାର୍ଥେ ଧା)—୧ । ତିନି ପ୍ରକାରରେ—
Tridhā 1. In three ways; in three kinds.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୨ । ତିନିଗୁଣ—2. Threefold.

୩ । ତିନିଥର—3. Thrice.

୪ । ତିନି ଖଣ୍ଡରେ—4. In three pieces.

୫ । ତିନିଭାଗରେ—5. In three parts; into three.

୬ । ତିନିଅଡ଼େ—6. In three directions.

ବିଣ—୧ । ତିନି ପ୍ରକାରର—1. Of three kinds.

୨ । ତ୍ରିଗୁଣିତ—2. Threefold; trebled.

ତ୍ରିଧାତୁ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରି+ଧାତୁ; ସମାହାର)—୧ । ସୁନା, ରୁପା ଓ ତମ୍ବା- Tridhātu 1. Gold, silver and copper.

୨ । ଶରୀରସ୍ଥ କଫ, ବାତ ଓ ପିତ୍ତ—2. The 3 humours of the body; phlegm, wind and bile.

ତ୍ରିଧାମା—ସଂ. ଚ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଧାମନ୍=ବାସସ୍ଥାନ ଯାହାର; Tridhāmā ତ୍ରିଧାମନ୍; ୧ମା ୧ବ)—୧ । ବ୍ରହ୍ମା— 1. Brahma.

୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. Bishṇu.

୩ । ଶିବ—3. Śiba.

୪ । ଅଗ୍ନି—4. Fire.

୫ । ମୃତ୍ୟୁ—5. Death.

୬ । ସ୍ୱର୍ଗ—6. Heaven.

ସଂ. ବିଣ—ତ୍ରିସଂଖ୍ୟାନ୍ୱିତ—Numbering three.

ତ୍ରିଧାର—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ଧାର)— Tridhāra ତିନିଗୋଟି ଧାରର ସମାହାର—Three streams flowing or meeting together.

ବିଣ—୧ । ତିନି ଧାରବିଶିଷ୍ଟ— 1. Having three streams.

୨ । ତିନି ଧାରରେ ବୋହି ଯାଉଥିବା— 2. Flowing in three streams.

ତ୍ରିଧାରା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଦ୍ୱିଗୁ ଓ କର୍ମଧା; ତ୍ରି+ଧାରା)— Tridhārā ୧ । ତିନିଗୋଟି ଧାରା ବା ପାଣି ବହିବା ଧାର— 1. Three streams flowing together.

୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ତିନି ଧାରରେ ବହିଯାଉଥିବା ନଦୀ, ଗଙ୍ଗା— 2. The Ganges flolwing in three streams.

[ଦ୍ର—ପୁରାଣମତରେ ଗଙ୍ଗାର ପ୍ରଥମ ଧାରା ମନ୍ଦାକିନୀରୂପେ ସ୍ୱର୍ଗରେ, ଦ୍ୱିତୀୟ ଧାରା ଭାଗୀରଥୀରୂପେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ଓ ତୃତୀୟ ଧାରା ଭୋଗବତୀରୂପେ ପାତାଳରେ ବହୁ ଅଛି ।]

୩ । ଦେଉଳଅ ସିଜୁ— 3. A kind of cactus.

ତ୍ରିନବତି—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ. (ମ. ପ. ଲୋ; କର୍ମଧାରୟ ତ୍ରି ଅଧିକ Trinabati ନବତି)—ତେୟାନବେ; ୯୩—Ninety three.

ତ୍ରିନୟନ—ସଂ. ବ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ନୟନ)—୧ । ମହାଦେବ— Trinayana 1, The three-eyed God Śiba.

(ତ୍ରିନେତ୍ର, ତ୍ରିଲୋଚନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (କର୍ମଧାରୟ) ଲୋଚନ- (ତ୍ରିନୟନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ତ୍ରୟ—2, Three eyes.

ବିଣ. ପୁଂ—ତିନି ଚକ୍ଷୁବିଶିଷ୍ଟ; ତିନିଆଖିଆ— Three-eyed.

ତ୍ରିନୟନା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—କାଳୀ; ଦୁର୍ଗା; ବଗଳାମୁଖୀ— Trinayanā Goddess Kāḷi,

(ତ୍ରିନେତ୍ରା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଣ—ଲୋଚନତ୍ରୟଯୁକ୍ତା; ତ୍ରିଚକ୍ଷୁ- ର୍ବିଶିଷ୍ଟା—Three-eyed (female); having three eyes.

ତ୍ରିନାଥ—ସଂ. ବ. (ସମାହାର; ତ୍ରି+ନାଥ)—ତ୍ରିଦେବ (ଦେଖ) Trināthā Trideba (see)

ତ୍ରିନାଥ ମେଳା—ଦେ. ବି—ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ ଓ ମହେଶ୍ୱରଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ Trinātha meḷā ପୂଜା—A worship, for some time in vogue in Orissa, of the Hindu Trinity.

> ତ୍ରିନାଥ ମେଳା, ସୃଷ୍ଟିଚନ୍ଦ୍ର ପୂଜା, ଗ୍ରାମ ଦେବତୀ ମାନସା
> ବୁଢ଼ିଜଣଯାକ ତେର ତେର ଧର୍ମକାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ।
>
> ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

[ଦ୍ର—ଏହା କୌଣସି ଶାସ୍ତ୍ରାନୁମୋଦିତ ନୁହେ । ଏଥିରେ ପଇସାକର ପାନ, ପଇସାକର ତେଲ ଓ ପଇସାକର ଗଞ୍ଜେଇ ତିନି ଦେବତାଙ୍କ ନାମରେ ଉତ୍ସର୍ଗ କରାଯାଏ ଓ ଗୀତ ବୋଲାଯାଏ । ତେଲ ଦୀପରେ ଜଳେ, ପାନ ଓ ଗଞ୍ଜେଇକୁ ଉପସ୍ଥିତ ଭକ୍ତମାନେ ଖାଆନ୍ତି ।]

ତ୍ରିପକ୍ଷୀ—ଦେ. ବ (ସଂ. ତ୍ରିପକ୍ଷୀୟ)—ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୃତ୍ୟୁ ଦିବସଠାରୁ Tripakshī ୪୫ ଦିନ ପରେ କରାଯିବା ଶ୍ରାଦ୍ଧ—A Śrāddha performed on the forty-fifth day of one's death.

ତ୍ରିପଞ୍ଚାଶତ୍—ସଂ. ବ ଓ ବିଣ (ତ୍ରି ଅଧିକ ପଞ୍ଚାଶତ୍; ମ. ପ. ଲୋ.)— Tripañchāśat ତେପନ; ୫୩—Fifty-three.

ତ୍ରିପଟା—ଦେ. ବ (ସଂ. ତ୍ରିପୁଟା)—ତିନିତାଳବିଶିଷ୍ଟ ସଙ୍ଗୀତ— Tripaṭā A song having three stops.

ତ୍ରିପଣ୍ଡ—ସ. ବିଣ. (ତ୍ରି=ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ, କାମ+ପଣ୍ଡ=ବ୍ୟର୍ଥ; ଯେ ଧର୍ମ, Tripaṇḍa ଅର୍ଥ କାମକୁ ପଣ୍ଡ କରେ)—୧ । ଦୁରାତ୍ମା; ଦୁର୍ବୃତ୍ତ— 1. Wicked.

୨ । ଖଳ; ଶଠ; ପ୍ରତାରକ— 2. Cheating; fraudulent; deceitful.

ଦେ. ବି.—୧ । କଦାକାର—1. Ugly.

ବିଶେଷ ବିଣ.—୧ । ବିକଟରୂପେ; ଭୟାନକରୂପେ— 1. Frightfully.

୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ—2. Very.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଷ,ସ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ତ	ଉ୍ଥ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ଙ

ତ୍ରିପଣ୍ଡ କଳା—ଦେ. ବଣ.—ଘୋର କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ—
Tripaṇḍa kaḷā — Very black coloured.
(ତ୍ରିପଣ୍ଡ କାଳିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ମୁଣ୍ଡରୁ ନଖପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଣ୍ଡପର ତ୍ରିପଣ୍ଡ କଳା ।
(ତ୍ରିପଣ୍ଡ କାଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ତ୍ରିପତାକ—ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ପତାକା; ପତାକା ପରି ଚିହ୍ନ-
Tripatāka ତ୍ରୟବିଶିଷ୍ଟ)—ପତାକାତ୍ରୟବିଶିଷ୍ଟ —Having three flags.
(ତ୍ରିପତାକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବି.—୧ । ପତାକାବତ୍ ରେଖାତ୍ରୟ ଅଙ୍କିତ ଲଲାଟ—
1. A brow having three flag-like lines or folds.

୨ । ମଧ୍ୟମା ଓ ଅନାମିକା ଅଙ୍ଗୁଳି ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ତିନି ଅଙ୍ଗୁଳି ବିଶିଷ୍ଟ ହସ୍ତ—2. A palm of hand having three fingers only (i.e without the middle and the ring fingers).

ତ୍ରିପତି—ଦେ. ବି. (ନାମ)—(ସଂ. ତ୍ରି+ପତି)—୧ । ମାନ୍ଦ୍ରାଜ
Tripati ପ୍ରଦେଶର ଅରକଟ ଜିଲ୍ଲାର ଚନ୍ଦ୍ରଗିରି ତାଲୁକାର ପ୍ରଧାନ ନଗର; ତିରୁପତି—1. Name of a sub-division town and place of pilgrimage in Madras presidency; Tirupati.

[ଦ୍ର—ଏହା ଭାରତର ଗୋଟିଏ ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ତୀର୍ଥ । ଏସ୍ଥାନର ତିରୁମଲ ପର୍ବତ ଉପରେ ଦେବମନ୍ଦିର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ଏହି ପର୍ବତ ସପ୍ତଶୃଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ । ଛଅଗୋଟି ଶୃଙ୍ଗ ଅତିକ୍ରମ କରି ଗଲେ ଶେଷାଚଳ ନାମକ ସପ୍ତମ ଶୃଙ୍ଗରେ ଶ୍ରୀନିବାସ ଦେବଙ୍କର ମନ୍ଦିର ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୁଏ । ଏହାର ଅନ୍ୟ ନାମ ବେଙ୍କଟାଦ୍ରି । ଏ ଦେବବିଗ୍ରହ ଶ୍ରୀନିବାସଦେବ ବାଲାଜି ନାମରେ ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଅଭିହିତ ହୁଅନ୍ତି । ବାଲାଜି, ଶ୍ରୀ ଓ ଭୂ ଶକ୍ତିଦ୍ୱୟସମନ୍ୱିତ କୃଷ୍ଣପ୍ରସ୍ତରନିର୍ମିତ ଚତୁର୍ଭୁଜ ବିଷ୍ଣୁମୂର୍ତ୍ତି । ଏଠାରେ ସ୍ୱାମୀ ତୀର୍ଥ, ପାଣ୍ଡବ ତୀର୍ଥ ଓ କପିଳ ତୀର୍ଥମାନ ଅଛି । ଏଠାରେ ରାମାନୁଜ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । (ମଦନମୋହନ. ତୀର୍ଥଦର୍ଶନ) । ଏ ମନ୍ଦିରର ଖଜଣା ବୃତ୍ତିରୁ ବାର୍ଷିକ ୧୬ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଆଦାୟ ହୋଇ ଏହି ଦେବଙ୍କ ସେବାପୂଜାରେ ବ୍ୟୟିତ ହୁଏ ।

୨ । ଭଗବାନ; ବିଷ୍ଣୁ—2. Bishnu.

ତ୍ରିପତି ପାଦେ ମୋ ପ୍ରଣତି
ଯେଣେ ହୋଇବ ମୋର ଗତି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ତ୍ରିପତ୍ର—ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ପତ୍ର)—ତିନି ଗୋଟି ପତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ—
Tripatra Trefoil; having three leaves attached to a stalk.

ବି.—୧ । ବେଲପତ୍ରୀ—1. The Bel leaves (having three leaves together.

୨ । ବେଲଗଛ—2. The Bel tree.

୩ । କୁଶତ୍ରୟରେ ରଚିତ ଦୈବ ଓ ପୈତ୍ରକାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ମୋଡ଼ା—3. Three blades of kuśa grass coiled together.

ତ୍ରିପତ୍ରୀ—ଦେ. ବି.(ସଂ ତ୍ରି+ପତ୍ରୀ)—ତିନିଗୋଟି କାଣ୍ଡ—
Tripatrī — Three arrows.
କରେ ତେଜନା ପାଇଥିଲେ ପତନ ହୋଇ ତ୍ରିପତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ର ପୁନଃ ମାରି ସେ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତ୍ରିପଥ—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ପଥ)—୧ । ତିଛକି; ତିନି
Tripatha ଛକି ବାଟ—1. The meeting of three roads.

୨ । ସ୍ୱର୍ଗ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଓ ପାତାଳ—2. Heaven, earth and the nether regions.

୩ । ତିନିଗୋଟି ବାଟ—3. Three ways.

୪ । ଧର୍ମ ସାଧନର ତିନି ମାର୍ଗ (କର୍ମ, ଜ୍ଞାନ ଓ ଉପାସନା)—
4. The three ways for worshipping.

ତ୍ରିପଥଗା—ସଂ.ବି.ସ୍ତ୍ରୀ—(ତ୍ରିପଥ=ସ୍ୱର୍ଗ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟ, ପାତାଳ+ଗମ୍+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)
Tripathagā ଗଙ୍ଗା—The Ganges (flowing in the Heaven, the earth and the nether world).
(ତ୍ରିପଥଗାମିନୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ.—ତିନି ବାଟରେ ବୋହି ଯାଉଥିବା—
Flowing in three ways.

ତ୍ରିପଦ—ସଂ. ବଣ. (ତ୍ରି+ପଦ)—ଯାହାର ତିନୋଟି ଗୋଡ଼ ଥାଏ;
Tripada ତିନିଗୋଡ଼ିଆ—Three-legged.
(ତ୍ରିପଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି—୧ । ତିପାଇ; ତିନିଗୋଡ଼ିଆ ଷ୍ଟୁଲ ବା ଟେବଲ—1. Tripod.

୨ । ତ୍ରିଭୁଜ—2. Triangle.

ତ୍ରିପଦା—ସଂ. ବି. (ତ୍ରିପଦ+ଆ)—ଗାୟତ୍ରୀ (ଦେଖ)
Tripadā — Gāyatrī (See)

ତ୍ରିପଦିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ତ୍ରିପଦୀ (ଦେଖ)
Tripadikā — Tripadī (See)

ତ୍ରିପଦୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତ୍ରି+ପଦ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Tripadī ୧ । ତିପାଇ; ତିନିଗୋଡ଼ିଆ ଟେବଲ—1. Tripod.
(ତ୍ରିପଦିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—
2. Name of a metre; Trochæ.

[ଦ୍ର—ଏହି ଛନ୍ଦର ପ୍ରଥମାର୍ଦ୍ଧରେ ତିନି ଚରଣ ଥାଏ ଓ ତିନି ସ୍ଥାନରେ ଯତିପାତ ହୁଏ ।]

୩ । ହସ୍ତୀର ପଦବନ୍ଧନ ରଜ୍ଜୁ—3. The chain with which the legs of an elephant are tied.

୪ । ତିନିଗୋଡ଼ିଆ ଶଙ୍ଖାଧାର—
4. A tripod for putting conch on it.

୫ । ଗୋଧାପଦୀ ବା ହଂସପଦୀ ଗୁଳ୍ମ—
5. A kind of plant.

୬ । ତିନିଶ୍ଳୋକବିଶିଷ୍ଟ କବିତା—
6. A poem with tree stanzas.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ୪ଠାରୁ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂପ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁପ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୭ । ବଣିଆଙ୍କ ତ୍ରିପେଇ—7. A three-legged stool used by goldsmiths.

୮ । ଗାୟତ୍ରୀ (ଦେଖ)—8. Gāyatrī (See)

ତ୍ରିପର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି—ପଳାଶବୃକ୍ଷ—A kind of tree; (Butea
Triparṇṇa Frondosa).

ବିଣ—ତିନି ପତ୍ରଯୁକ୍ତ—Trifoliate.

ତ୍ରିପର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଶାଳପର୍ଣ୍ଣୀ ଶାକ—
Triparṇṇī 1. A medicinal potherb; Gangetic
(ତ୍ରିପର୍ଣ୍ଣିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) Hedysarum.

୨ । ପୃଶ୍ନିପର୍ଣ୍ଣୀ ଶାକ—
2. A medicinal potherb.

୩ । ବନକାର୍ପାସ—
3. A wild variety of cotton tree.

୪ । ଶାଳପର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)—
4. Śālaparṇṇī (See)

ତ୍ରିପାଠୀ—ସ୍ଥ. ବିଣ—ଯେ ତିନି ବେଦ ପାଠ କରିଅଛି—
Tripāṭhī Learned in the 3 Bedas.

ବି—ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ଉପାଧିବିଶେଷ; ତିୱାଡ଼ୀ; ତେବାରି—
A family-title of certain Brāhmaṇs.

ତ୍ରିପାଦ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତିନି ଗୋଟି ପାଦ ଯାହାର; ବାମନ
Tripāda ଅବତାରରେ ବିଷ୍ଣୁ ୩ ଗୋଟି ପାଦ ଧାରଣ କରିଥିବାରୁ)—

୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishṇu.

୨ । ଜ୍ୱର—2. Fever.

[ଦ୍ର—ଜ୍ୱରପୁରୁଷର ତିନି ଗୋଟି ଗୋଡ଼ ଥିବାର ପୁରାଣରେ ଲେଖା ଅଛି ।]

୩ । ତ୍ରେତାଯୁଗର ଧର୍ମସ୍ୱରୂପ ବୃଷ—3. A three-legged bull said to represent the piety observed duing the 2nd mythical age of the Hindus.

ବିଣ—ତିନି ପାଦପରିମିତ—
Measured by three foot-steps.

ତ୍ରିପିଟକ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରି+ପିଟକ=ବୌଦ୍ଧଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ)—ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ
Tripiṭaka ଗ୍ରନ୍ଥ—The Buddhist scripture.

[ଦ୍ର—ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ଉପଦେଶମାନ ତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ତାଙ୍କ ଭକ୍ତମାନେ ସଂଗ୍ରହ କରି ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଥିଲେ । ଏହା ୩ ଭାଗ (ପିଟକ)ରେ ବିଭକ୍ତ, ଯଥା—ସୂତ୍ରପିଟକ, ବିନୟପିଟକ ଓ ଅଭିଧର୍ମପିଟକ । ୧. ସୂତ୍ରପିଟକରେ ବୁଦ୍ଧ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଘଟଣାରେ ଦେଇଥିବା ସାନ ବଡ଼ ଉପଦେଶମାନ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି । ୨. ବିନୟପିଟକରେ ବୌଦ୍ଧ, ଭିକ୍ଷୁ ଓ ଶ୍ରାବକମାନଙ୍କ ଆଚାର ବିଷୟକ ନିୟମମାନ ରହିଅଛି । ୩. ଅଭିଧର୍ମପିଟକରେ ତତ୍ତ୍ୱ, ନୈତିକ ଧର୍ମ ଓ ନିର୍ବାଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ଏହି ଅଭିଧର୍ମପିଟକ ବୌଦ୍ଧ ଦର୍ଶନର ମୂଳଭୂମି । ବୌଦ୍ଧମାନେ ମହା ଯାନ, ମଧ୍ୟମ ଯାନ ଓ ହୀନ ଯାନ ଏହି ପରି ତିନିଗୋଟି ସଂପ୍ରଦାୟରେ ବିଭକ୍ତ । ମହାଯାନ ତ୍ରିପିଟକ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ଲିଖିତ ଓ ଏହା ନେପାଳ, ତିବ୍ବତ, ଚୀନ, ଆସାମ, ଭୂଟାନ, ରୁଷିଆ ଓ ଜାପାନରେ ଆଦୃତ । ହୀନଯାନ ତ୍ରିପିଟକ ପାଲି ଭାଷାରେ ଲିଖିତ ଓ ଏହା ବ୍ରହ୍ମଦେଶ, ଶ୍ୟାମ ଓ ଲଙ୍କାରେ ଦୃତ । ତ୍ରିପିଟକର ମଧ୍ୟମଯାନ ସଂସ୍କରଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ମିଳୁ ନାହିଁ ।

ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ନିର୍ବାଣ ପରେ ତାଙ୍କ ଶିଷ୍ୟମାନେ ତ୍ରିପିଟକକୁ ସଂଗ୍ରହ କରି ରାଜଗୃହ ନିକଟସ୍ଥ ଏକ ଗିରିଗୁହାରେ ରଖିଥିଲେ । ପରେ ଅଶୋକ ଗୋଟିଏ ବୌଦ୍ଧଭିକ୍ଷୁ ସମ୍ମିଳନୀ ଆହ୍ୱାନ କରି ତହିଁରେ ଆଲୋଚନା ପରେ ତ୍ରିପିଟକର ଗୋଟିଏ ବିଶୁଦ୍ଧ ସଂସ୍କରଣ ପାଲି ଭାଷାରେ ସମ୍ପାଦନ କଲେ । ଏହାହିଁ ହୀନଯାନମାନଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥ । ତ୍ରିପିଟକରେ ନାରାୟଣ, ଜନାର୍ଦ୍ଦନ, ଶିବ, ବ୍ରହ୍ମା, ବରୁଣ ଆଦି ଦେବତାମାନଙ୍କର ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତ୍ରିପିବ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରି+ପା ଧାତୁ+ଅ)—ଏକ ପ୍ରକାର ଲମ୍ବ କାନ
Tripiba ଥିବା ଅଣ୍ଡିରା ଛେଳି—
A kind of long-eared he-goat.

[ଦ୍ର—ଏ ପାଣି ପିଇଲାବେଳେ ଏହାର ଦୁଇ କାନ ପାଣିରେ ଲାଗେ । ମନୁଙ୍କ ମତରେ ଏପରି ଛେଳିର ମାଂସ ପିତୃକର୍ମ ପାଇଁ ବିଶେଷ ଉପଯୁକ୍ତ ।]

ତ୍ରିପିଷ୍ଟପ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରି+ପିଷ୍ଟପ+ଭୁବନ)—
Tripishṭapa ୧ । ତୃତୀୟ ଭୁବନ, ସ୍ୱର୍ଗ—1. Heaven.

୨ । ତ୍ରିଲୋକ; ତ୍ରିଭୁବନ—
2. The three worlds (heaven, earth and nether world).

୩ । ଆକାଶ—3. The sky.

ତ୍ରିପୁଟ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ପୁଟ=ଆଚ୍ଛାଦନ ଯାହାର)—
Tripuṭa ୧ । ମସୁର; ଖେସାରି—
1. A kind of pulse; Lathyrus Sativus.

୨ । ଶର; ତୀର—2. Arrow.

୩ । ତଟ; ତୀର—3. Shore.

୪ । ତାଲା; କୋଲପ—4. A padlock.

୫ । ଗୋକ୍ଷୁର (ଦେଖ)—
5. Gokshura (See).

୬ । ମଟର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—6. Pea.

ବିଣ—ତ୍ରିଗୁଣିତ—Threefold (M. W.).

ତ୍ରିପୁଟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତ୍ରିପୁଟ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ମଲ୍ଲୀଫୁଲ—
Tripuṭā 1. Jasmine flower; Arabian jasmine(M.W).

୨ । ବଡ଼ ଅଳେଇଚ—2. The large cardamom.

୩ । ଗୁଜୁରାଟ; ଛୋଟ ଅଳେଇଚ—
3. The small cardamom.

୧	-	ଓ	ର୍,ଋ	ଝ	ଏ	ତୃତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଢ଼	ଲ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଣ	ଯ	ମ	ଂ	ଥ	ଞ	ନ

୪ । ତନ୍ତ୍ର—4. The Tantras.

୫ । ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଅଷ୍ଟଭୁଜାଦାତ୍ରୀ ଦେବୀବିଶେଷ—
5. Name of a Goddess.

୬ । ସଙ୍ଗୀତର ମୂର୍ଚ୍ଛନାବିଶେଷ—
6. A name of a mode in music.

ତ୍ରିପୁଟୀ—ସଂ ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତ୍ରିପୁଟ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଏରଣ୍ଡ ଗଛ; ଗବ ଗଛ—1. The castor plant.
Triputi

୨ । ଖେସାରି—2. A kind of pulse.

୩ । ତିହୁଡ଼ି (ଦେଖ)—3. Tihurdi (See)

ତ୍ରିପୁଣ୍ଡ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବଣର ବଣ—ତ୍ରିପଣ୍ଡ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tripunda (etc) Tripanda etc (See)

ତ୍ରିପୁଣ୍ଡ୍ର—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି + ପୁଣ୍ଡ୍ର—ଅଙ୍କ; ଅଙ୍କ ପର
Tripundra ଲମ୍ବ ୩ ରେଖା)—ଭସ୍ମ ଚନ୍ଦନାଦିଦ୍ୱାରା କପାଳରେ
(ତ୍ରିପୁଣ୍ଡ୍ରକ—ଅନ୍ୟରୂପ) କଟାଯିବା ସମାନ୍ତର ୩ଟି ଗାର—
A triple sectarian mark on the forehead with ashes or paste consisting of three parallel horizontal lines or streaks.

[ଦ୍ର—ଏହି ଚିତାକୁ ଶୈବମାନେ ତିନିଗୋଟି ଅଡ଼ବାଗିଆ ଗାରରୂପେ କପାଳରେ ଧାରଣ କରନ୍ତି ।]

୨ । ବୈଶ୍ୟମାନେ କପାଳରେ କାଟିବା ଚିତା—
2. The sandal paste mark put on the brow by the Baisyas

(ଏଥିର ଶାସ୍ତ୍ରବଚନ—ଅର୍ଦ୍ଧ ପୁଣ୍ଡ୍ରଂ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ୟ କ୍ଷତ୍ରିୟସ୍ୟ ଦ୍ୱିପୁଣ୍ଡ୍ରକଂ ତ୍ରିପୁଣ୍ଡ୍ରକଂ ତୁ ବୈଶ୍ୟସ୍ୟ ବର୍ତ୍ତୁଳଂ ଶୂଦ୍ର ଜାତଷୁ ।)

ତ୍ରିପୁତ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ତୃପ୍ତି)—ତୃପ୍ତି; ସନ୍ତୋଷ—
Triputi Satisfaction; contentment; satiety,

ତ୍ରିପ୍ତି ବିଣ.(ସଂ. ତୃପ୍ତ)—ତୃପ୍ତ; ସନ୍ତୁଷ୍ଟ—
ত্রিপিতি Satisfied, contented.

ଶୁଣି କର ସ୍ନାନ କଲେ ଯେ, ଘନ ତ୍ରିପୁତ ହୋଇଲେ ଯେ ।

ତ୍ରିପୁର—ସଂ. ବି.—(ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି + ପୁର)—୧ । ମୟଦାନବ ନିର୍ମିତ
Tripura ସୁନା, ରୂପା ଓ ଲୁହାର ତିନିଗୋଟି ନଗର ବା ଦୁର୍ଗ—
1, Three fabulous cities or fortresses constructed by the Titan Mayadānaba,

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ତାରକାସୁରର ତିନି ପୁଅ ତାରକାକ୍ଷ, କମଳାକ୍ଷ ଓ ବିଦ୍ୟୁନ୍ମାଳୀ ବାସ କରୁଥିଲେ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପୁର ସ୍ୱର୍ଗରେ, ରୌପ୍ୟପୁର ଅନ୍ତରୀକ୍ଷରେ ଓ ଲୌହପୁର ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ଥିଲା । ଶିବ ଗୋଟିଏ ବାଣରେ ଏ ତିନିପୁରକୁ ପୋଡ଼ି ଏ ତିନି ଅସୁରଙ୍କୁ ମାରି ପକାଇଥିଲେ ।]

୨ । ତ୍ରିପୁରାସୁର; ତାରକାସୁରର ତିନି ପୁତ୍ର—
2. Name of three demons; sons of Tārakāsura,

୩ । ବାଣାସୁର (ଦେଖ)—3. Bānāsura (See).

୪ । ତାରକାସୁର (ଦେଖ)—4. Tārakāsura (See).

୫ । ସ୍ୱର୍ଗ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଓ ପାତାଳ—5 The Heaven, the earth and the nether worlds.

ତ୍ରିଗୁଣ, ତ୍ରିବେଦ, ତ୍ରିପୁର—ଅତିତ [illegible] । ରୂପକ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ତ୍ରିପୁରଘ୍ନ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ତ୍ରିପୁର + ହନ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ କ୍ୱିପ୍)—
Tripuraghana ମହାଦେବ—Siba.

(ତ୍ରିପୁରଦହନ, ତ୍ରିପୁର ମର୍ଦ୍ଦନ, ତ୍ରିପୁରାରି, ତ୍ରିପୁରାନ୍ତକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତ୍ରିପୁର ପର—ସ. ବି—ମହାଦେବ—
Tripura para Siba.

ତ୍ରିପୁରପର ଦମନ କର ନୂପୁର [illegible] ସଂଗ୍ରାମ [illegible] ।
ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ତ୍ରିପୁର ଭୈରବୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—କାଳିକା ପୁରାଣୋକ୍ତ ଦେବୀବିଶେଷ—
Tripura bhairabi An incarnation of Durgā mentioned in the Kālikā purāna.

ତ୍ରିପୁର ମଲ୍ଲୀ—ସ. ବି.—ତିନିପତ୍ରିଆ ମଲ୍ଲୀ; ମଲ୍ଲୀ—
Tripura malli Treble-pettalled jasmine.
(ତ୍ରିପୁର ମଲ୍ଲିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତ୍ରିପୁରା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଦେବୀବିଶେଷ—
Tripurā 1. Name of a Goddess.

ତନ ପୁରେଣ ଏକ ଦେହ,
ଦେଖ [illegible] ନାମ ହୋଇ । [illegible]. ପ୍ରେମଭକ୍ତି ଗୀତା ।

୨ । ଦୁର୍ଗା—2. Durgā

୩ । ଆସାମର କାମାଖ୍ୟା ଦେବୀଙ୍କର ଏକ ମୂର୍ତ୍ତି—
3. An image of the Goddess Kāmākhyā in Assam.

୪ । ପ୍ରାଚୀନ ଦେଶୀ ରାଜ୍ୟ; ଅଧୁନା ତ୍ରିପୁରା ଦେଶ; ଟିପାରା—
4. Tipperah (state, district and town in Bengal).

ଦେ. ବି—ତିନିପତ୍ରଯୁକ୍ତ ପାଖୁଡ଼ା ଥିବା (କଳା ଓ ଧଳା) ଧୁତୁରା ଫୁଲ—The treble petalled Dhatura flower.

ତ୍ରିପୁରାରି ଦାସ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଓଡ଼ିଆ କବି-
Tripurāri dāsa ବିଶେଷ—Name of an Oria poet of the eighteenth century A. D.

[ଦ୍ର—କେବଳଗୀତା, କଟପାସ୍ନା, ରାଧାକୃଷ୍ଣ କେଳିକଲ୍ଲୋଳ ଓ ରାମକୃଷ୍ଣ କେଳିକଲ୍ଲୋଳ ଏହି କବିଙ୍କ ରଚିତ ଗ୍ରନ୍ଥ । (ଭାରତୀ-ଉତ୍କଳ-ସାହିତ୍ୟ, ଇତିହାସ) । ଏ ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ମଧ୍ୟଭାଗର କବି ଅଟନ୍ତି । (ଜଗବନ୍ଧୁ ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ) ।]

ତ୍ରିପୁରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଟିପାରା ଜିଲ୍ଲା, ରାଜ୍ୟ ଓ ନଗର—
Tripuri Tipperah district, town and state (in Bengal).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ୮ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଁ୍ଯା'ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ ଦେଖିବେ

ତ୍ରିପୁଷ —ଦେ. ବି (ନାମ)—ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳର ଜଣେକ ବଣିକ୍—
Tripusha — Name of a merchant of ancient Utkal

[ଦ୍ର—ଏ ଭଲ୍ଲିକ ନାମରେ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ବଣିକ ସଙ୍ଗରେ ପାଞ୍ଚଶତ ଶକଟରେ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ନେଇ ମଗଧକୁ ଯାଉଥିଲେ । ବାଟରେ ଏ ଦୁହେଁ ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ଓ ବୁଦ୍ଧ ତପସ୍ୟା ସାଧନ ପରେ କ୍ଷୁଧାର୍ତ୍ତ ଥିବାରୁ ଭୋଜନ ତାଙ୍କୁ ମହୁ ଅନ୍ନ ଦେଲେ ଓ ଓ ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବୌଦ୍ଧଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ ହେଲେ । ଚୈତ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ବୁଦ୍ଧ ଏମାନଙ୍କୁ ନିଜର ନଖ ଓ କେଶ ଦେଇଥିଲେ । ଏ ଦୁହେଁ ଦେଶକୁ ଫେରିଆସି ଗ୍ରିଲ ଗର୍ତ୍ତି ନାମରେ ଗୋଟିଏ ଚୈତ୍ୟ ତିଆରି କରିଥିଲେ । ବନାଯୁକ୍ତ ମିଶ୍ର ସମ୍ପାଦିତ ୧୦।୧୦ ।].

ସଂ. ବି—୧ । କାକୁଡ଼ି —1. Cucumber.

୨ । ଗହମ—2 Wheat.

ତ୍ରିପୁଷ୍କର—ସଂ. ବି (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ପୁଷ୍କର)—୧ । ପୁଷ୍କର ତିଥି,
Tripushkara — ପୁଷ୍କର ନକ୍ଷତ୍ର ଓ ପୁଷ୍କର ବାରରେ ଘଟିବା ମୃତ୍ୟୁ-ଯୋଗବିଶେଷ—An inauspicious combination of certain days at the time of one's death.

[ଦ୍ର—ପୁଷ୍କର ତିଥି ଯଥା—୨ୟା, ୭ମୀ ଓ ଦ୍ୱାଦଶୀ । ପୁଷ୍କର ନକ୍ଷତ୍ର ଯଥା—ପୁନର୍ବସୁ, ଉତ୍ତରଷାଢ଼ା, କୃତ୍ତିକା, ଉତ୍ତରଫାଲ୍‌ଗୁନୀ, ପୂର୍ବାଫାଲ୍‌ଗୁନୀ ଓ ବିଶାଖା । ପୁଷ୍କର ବାର ଯଥା—ରବି, ଶନି ଓ ମଙ୍ଗଳ । ଯାହାର ମୃତ୍ୟୁ ସମୟରେ ଏହି ତିନିଗୋଟି ପୁଷ୍କର ଘଟେ ତାହାର ତ୍ରିପୁଷ୍କର ଦୋଷ ଘଟେ । ଏହି ଦୋଷ ଘଟିଲେ ମୃତବ୍ୟକ୍ତିର ବଂଶ ଓ ବାସ୍ତୁ ବିନଷ୍ଟ ହୁଏ; ଏହି ଯୋଗରେ ଜନ୍ମିବା ସନ୍ତାନର ତାରକ ଯୋଗ ବୋଲି ଜ୍ୟୋତିଷୀମାନେ କହନ୍ତି । ତ୍ରିପୁଷ୍କରରେ କୌଣସି ହାନି ଘଟିଲେ ସେହିପରି ହାନି ପରେ ଆଉ ଦୁଇ ଥର ଘଟିବ ଓ ଲାଭ ଘଟିଲେ ସେହିପରି ଲାଭ ଆଉ ଦୁଇ ଥର ଘଟିବ ବୋଲି ଜ୍ୟୋତିଷିକମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ।]

୨ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କକୃତ ତୀର୍ଥବିଶେଷ—
2. Name of a place of Hindu pilgrimage.

୩ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠା, ମଧ୍ୟମା ଓ କନିଷ୍ଠାକୁ ଟେକିଲେ କରତଳରେ ଯେଉଁ ଅଧାର ରଚିତ ହୁଏ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—
3. The cup-shaped palm formed by erecting the little finger, the middle finger and the thumb.

ତ୍ରିପୁସ—ସଂ. ବି—ଶୁଖା; ଟିଣ ଧାତୁ (ଭିଲେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
Tripusa — Tin (metal).

ତ୍ରିଫଳା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତ୍ରି+ଫଳ; ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ)—ହରିଡ଼ା,
Triphalā — ବାହାଡ଼ା ଓ ଅଁଳା ଏହି ତିନି ଫଳର ସଂଯୋଗ— (ତ୍ରିଫଳୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) A combination of myrobalan, belleric myrobalan and emblic myrobalan (prescribed in the Āyurbeda).

[ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ଚକ୍ଷୁର ହିତକର, ଅଗ୍ନି-ଦୀପକ, ରୁଚିକାରକ ଓ ସାରକ; ଏହା କଫ, ପିତ୍ତ, ମେହ, କୁଷ୍ଠ ଓ ବିଷମ ଜ୍ୱର ବିନାଶକ; ଏଥିର ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାକୁ ହେଲେ ୧ ଭାଗ ହରିଡ଼ା, ୨ ଭାଗ ବାହାଡ଼ା ଓ ୩ ଭାଗ ଅଁଳା ମିଶାଇବାକୁ ହୁଏ । ତ୍ରିଫଳାରେ ନାନାପ୍ରକାର କ୍ୱାଥ, ପାଚନ, ଘୃତ ଓ ତୈଳ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ।]

ତ୍ରିବର୍ଗ—ସଂ. ବି (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ବର୍ଗ)—୧ । ସଂସାରୀର
Tri barga — ତିନିଗୋଟି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ, ଯଥା—ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ ଓ କାମ—
1. The three pursuits or desires of a worldly man, viz. virtue, wealth, and desires.

୨ । ସୃଷ୍ଟି, ସ୍ଥିତି ଓ ଲୟ—
2. Creation, preservation and destruction.

୩ । ସତ୍ତ୍ୱ, ରଜଃ ଓ ତମଃ—3. The three primary qualities of Nature (good, medium and evil).

୪ । ତ୍ରିଫଳା—4. The three myrobalans.

୫ । ତ୍ରିକଟୁ—5. The three pungent drugs.

୬ । ଆୟ, ସ୍ଥିତି ଓ ବ୍ୟୟ—
6. Income, saving and expenditure.

ତ୍ରିବର୍ଗ ସାଧନ—ସଂ. ବି—ସଂସାରୀର ପ୍ରଧାନ ତିନିଗୋଟି ଆକାଙ୍କ୍ଷାର
Tribarga sādhana — ପୂରଣ—Consummation or fulfilment of the three main aims of a worldly man.

ବିଣ—ଯାହାଦ୍ୱାରା ତ୍ରିବର୍ଗ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ—Bringing about the fulfilment of the threefold aim of man.

ତ୍ରିବର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି—୧ । ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ ଓ ବୈଶ୍ୟ—
Tribarnna — 1. The three higher castes amongst the Hindus.

୨ । ବଣକପା—2 The wild variety of cotton.

ବି—ତିନିରଙ୍ଗଯୁକ୍ତ—Tricoloured.

ତ୍ରିବର୍ଷିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତ୍ରି+ବର୍ଷ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ତିନିବର୍ଷୀୟା
Tribarshikā — ମାଈ ବାଛୁରି ବା ଛଡ଼ା—A she-calf or heifer 3 years old.

ତ୍ରିବଳି—ସଂ. ବି (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ବଳି=ଶ୍ଳଥଚର୍ମ)—ଉଦର,
Tribali — କପାଳ ଓ କଣ୍ଠଦେଶ ପ୍ରଭୃତି ସ୍ଥାନରେ ମାଂସ ଓ ଚର୍ମର (ତ୍ରିବଳୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସଙ୍କୋଚ ଜନିତ ରେଖାତ୍ରୟ—The three folds or wrinkles of skin appearing in the belly, brow or neck of some persons.

ତ୍ରିବଳୀକ—ସଂ. ବି—୧ । ପାୟୁ; ମଳଦ୍ୱାର—
Tribalīka — 1. The anus.

୨ । ବାୟୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. The air.

୧	୨	ଖ	ଚ,ଛ	ଡ	ଢ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଟ	ଣ,ଶ	ଝ	ଇଂ	ଞ	ଢ
୨	ଧ	ଭ	ଘ	ଲ	ଫ	ଅଳ୍ପ ଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ଯ	ଙ୍ଘ	ଇଂ	ଔ	ଙ

ତ୍ରିବାର୍ଷିକ—ସ. ବ (ତ୍ରିବର୍ଷ+ଇକ)—୧। ତିନିବର୍ଷରେ ଥରେ
Tribārshika ଘଟୁଥିବା—1. Happening once in three years.

୨। ତିନିବର୍ଷ ସମୟର ସୀମା ପରେ ଘଟୁଥିବା—
2 Happening at the end of three years

ତ୍ରିବିକ୍ରମ—ସ. ବ (ତ୍ରି=ପାଦତ୍ରୟ ଦ୍ୱାରା+ବିକ୍ରମ=ଆକ୍ରମ, ଅଧିକାର
Tri bikrama ହୋଇଅଛି ଯାହାଙ୍କର, ଅର୍ଥାତ୍ ଯେ ବାମନ ଅବତାରରେ ତ୍ରିପଦଦ୍ୱାରା ତ୍ରିଲୋକକୁ ଆକ୍ରମଣ କରିଥିଲେ; କିମ୍ବା ତ୍ରିଲୋକ ମଧ୍ୟରେ ଯାହାଙ୍କର ବିକ୍ରମ ସାମର୍ଥ୍ୟମାନ ଅଛି)—୧। ବାମନରୂପୀ ବିଷ୍ଣୁ—
1. Bishṇu in the incarnation of Bāmana.

୨। ତ୍ରିଲୋକ ଆକ୍ରମଣ—
2. An attack on the 3 worlds.

ତ୍ରିବିକ୍ରମ ଭଞ୍ଜ—ଦେ.ବ (ନାମ—ଜଣେକ ଗଡ଼ଜାତର ରଜା ଓ ଓଡ଼ିଆ
Tribikrama bhañja କବି—Name of an Oria poet and Raja of a Hill-state

[ଦ୍ର—ଏ 'କନକଲତା' ନାମରେ ଏକ କାବ୍ୟ ଲେଖିଥିଲେ (ଭାରତୀ-ଉତ୍କଳ-ସାହିତ୍ୟ ଇତିହାସ।]

ତ୍ରିବିଂଶ—ଦେ. ବ ଓ ବଣ (ସ. ତ୍ରୟୋବିଂଶ)—ତେଇଶି; ୨୩—
Tribiṁsa 23; twenty-three.

ଚତୁର୍ଥ ସ୍କନ୍ଧେ ଭଗବତ,
ତ୍ରିବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ ରଚିତ। ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ।

ତ୍ରିବିଣୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବ—ତ୍ରିବେଣୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tribiṇī (etc) Tribeṇī etc (See)

ତ୍ରିବିଦ୍ୟା—ସ. ବ (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ବିଦ୍ୟା)-ତ୍ରିବେଦ (ଦେଖ)
Tribidyā Tribeda (See)

ତ୍ରିବିଧ—ସ. ବଣ. ପୁଂ ଓ କ୍ଲୀ (ତ୍ରି+ବିଧ=ପ୍ରକାର)—ତିନି
Tribidha ପ୍ରକାରର—Of three kinds.
(ତ୍ରିବିଧା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତ୍ରିବିଷ୍ଟପ—ସ. ବ.—ତ୍ରିପିଷ୍ଟପ (ଦେଖ)—Tripishṭapa (See)
Tribishṭapa

ତ୍ରିବୃତ୍—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ତ୍ରି+ବୃ ଧାତୁ=ବେଷ୍ଟନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ କ୍ୱିପ୍)
Tribṛut ୧। ତିହୁଡ଼ି (ଦେଖ)—
1. Tihuṛdi (See)

ତ୍ରିବୃତା
ତ୍ରିବୃତ୍ତି
ତ୍ରିବେଲା
ତ୍ରିବଣୀ } ଅନ୍ୟରୂପ

୨। ମସୁର ବା ଖେସାରି—
2. A kind of pulse; Lathyrus Sativus.

ତ୍ରିବୃତ୍‌ପର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ହିଙ୍ଗୁପତ୍ରିକା ଶାଗ; ହିଲମୋଚିକା ଶାକ—
Tribṛut-parṇī Name of a medicinal potherb; Hingsta Repens.

ତ୍ରିବୃତ—ସଂ. ବଣ—ବେଦବିହିତ ସଗୁଣ; ତ୍ରିଗୁଣାତ୍ମକ; ତ୍ରିଗୁଣମୟ—
Tribṛuta Consisting of the 3 qualities of Nature.

ତ୍ରିଦେବ ଅର୍ଚ୍ଚିତ ହୋଇ,
ସେ ଯେ ତ୍ରିବୃତ ଅକ୍ଷର। ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ।

ତ୍ରିବୃତ ବ୍ରହ୍ମ—ସଂ. ବ (ତ୍ରିବୃତ୍=ଅ, ଉ ଓ ମ+ବ୍ରହ୍ମ)—ଓଁକାର—
Tribṛuta brahma The mystic syllable 'Om'.

ଅକ୍ଷର ବହ୍ମ ଶୁଦ୍ଧ ମନେ,
ତ୍ରିବୃତ ବ୍ରହ୍ମ ସ୍ମରଣେ। ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ।

ତ୍ରିବୃତ୍—ସ. ବଣ. ପୁଂ ଓ କ୍ଲୀ (ତ୍ରି+ବୃତ୍=ଗୁଣିତ)—ତ୍ରିଗୁଣିତ—
Tribṛutta Threefold; multiplied by three.
(ତ୍ରିବୃତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତ୍ରିବୃତ୍ତ ଯମକ—ଦେ. ବି—ଗୀତର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦରେ ତିନି ସ୍ଥାନରେ
Tribṛutta jamaka ପଡ଼ୁଥିବା ଯମକ—Alliteration at three places in a line in poetic composition.

[illegible]
[illegible]
[illegible]

ତ୍ରିବେଣୀ—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ବେଣୀ=ପ୍ରବାହ ଯାହାର)—
Tribeṇī ୧। ଗଙ୍ଗା, ଯମୁନା ଓ ସରସ୍ୱତୀର ସଙ୍ଗମ ସ୍ଥଳ; ପ୍ରୟାଗ—
1 Allahabad, the junction of the three streams, the Ganges, the Jamunā and the Saraswatī.

[ଦ୍ର—ଏହି ତିନି ନଦୀ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରୟାଗରେ (ଏଲାହାବାଦରେ) ମିଳିତ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି ବୋଲି ଉକ୍ତ ସ୍ଥାନକୁ ଯୁକ୍ତ ବେଣୀ ଓ ବଙ୍ଗଦେଶ ହୁଗୁଳୀ ନିକଟରେ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି ବୋଲି ଉକ୍ତ ସ୍ଥାନକୁ ମୁକ୍ତବେଣୀ ବୋଲଯାଏ।]

୨। ମୁଣ୍ଡ ବାଳରେ ବନ୍ଧାଯାଇଥିବା ତିନି ଗୋଛ ବେଣୀ—
2. The hair of the head plaited into three braids.

୩। ହଠଯୋଗ ଅନୁସାରେ ଶରୀରାଭ୍ୟନ୍ତରରେ ଇଡ଼ା, ପିଙ୍ଗଳା ଓ ସୁଷୁମ୍ନା ନାଡ଼ୀ ତ୍ରୟର ସଙ୍ଗମ ସ୍ଥାନ—
3 The imaginary meeting place of the three principal air—channels inside the body.

ଦେ. ବ—୧। ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାରେ ପ୍ରାଚୀ ନଦୀର ଗୋଟିଏ ତୀର୍ଥସ୍ନାନଘାଟ—1. Name of a sacred bathing place in the old Prāchī river in the district of Puri.

[ଦ୍ର—ଏହା କାକଟପୁର ଥାନା ଅନ୍ତର୍ଗତ ବଳମାଳୀପୁର ନିକଟରେ ଅବସ୍ଥିତ। ଏଠାରେ ମାଘ ଅମାବାସ୍ୟା ଦିନ ଭୁଡ୍ଡ ପଡ଼େ ଓ ୭ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମେଳା ହୁଏ।]

୨। ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଗଙ୍ଗା ଓ ଭାଗୀରଥୀଙ୍କ ସଙ୍ଗମସ୍ଥଳ—
ତ୍ରିବେଣୀଘାଟ (ଦେଖ)—Name of a place in the Hooghli district of Bengal where two other rivers meet the Ganges.

[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ମାଘ ଅମାବାସ୍ୟା ଦିନ ସ୍ନାନଯୋଗ ପଡ଼େ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଆନ ପୁସ୍ତକରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାନ ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ସେହି ଶବ୍ଦ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଠ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଣ୍ଠ' ଦେଖିବେ, 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍କୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ତ୍ରିବେଣୀ ଅମାବାସ୍ୟା— ଦେ. ବି.—ମାଘ ଅମାବାସ୍ୟା । ଏ ଦିନ ପ୍ରୟାଗରେ
Tribeṇi amābāsyā ମକରସ୍ନାନ ଯୋଗ ଘଟେ—The new moon day of the month of Māgha.

ତ୍ରିବେଣୀ ଘାଟ—ଦେ. ବି.—ଭାଗୀରଥୀ ବା ଗଙ୍ଗା ନଦୀ କୂଳରେ
Tribeṇi ghāṭa ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ଘାଟ—Name of a place in the Hooghli district where three rivers meet.

[ଦ୍ର—ଇ. ଆଇ. ଆର୍. ରେଲ୍‌ୱେର ଯେଉଁ ଶାଖା ନବଦ୍ୱୀପକୁ ଯାଇଅଛି ତହିଁ ନିକଟରେ ହାଓଡ଼ାଠାରୁ ୩୦ ମାଇଲ ଦୂରରେ ହୁଗୁଲି ଜିଲ୍ଲାରେ ଭାଗୀରଥୀ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ଦୁଇଟି ନଦୀ ମିଳିତ ହୋଇଅଛି । ଓଡ଼ିଶାର ଶେଷ ସ୍ୱାଧୀନ ରାଜା ମୁକୁନ୍ଦଦେବ ଏହିଠାରେ ଗୋଟିଏ ଘାଟ ନିର୍ମାଣ କରାଇଥିଲେ । ଏହା ଗୋଟିଏ ତୀର୍ଥସ୍ଥାନ; ଯେଉଁମାନେ ଗଙ୍ଗାରେ ଅସ୍ଥି ଦେବାକୁ ଯାଆନ୍ତି ସେମାନେ ଏହିଠାରେ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରି ଅସ୍ଥି ନିକ୍ଷେପ କରନ୍ତି ଓ ଏଠାରେ ତ୍ରିବେଣୀ ଅମାବାସ୍ୟା ଦିନ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ମେଳା ହୁଏ ।]

ତ୍ରିବେଣୀ ସ୍ନାନ— ସ. ବି —ମାଘ ଅମାବାସ୍ୟାରେ ତ୍ରିବେଣୀରେ
Tribeṇi snāna (ପ୍ରୟାଗଆଦି ତୀର୍ଥରେ) ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ସ୍ନାନ—
Bathing in the junction of three rivers in Prayāga (Allāhābad) and other holy bathing places on the new moon of Māgha.

ତ୍ରିବେଦ —ସ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ବେଦ)—
Tri beda ତ୍ରୟୀ; ଋକ୍, ସାମ ଓ ଯଜୁଃ ଏହି ତିନି ବେଦ—
The three Bedas; Ṛuk, Sāma and Jajur.
[ଦ୍ର—ଅଥର୍ବବେଦ ପରେ ରଚିତ ହୋଇଥିଲା ।]

ତ୍ରିବେଦୀ—ସ. ବିଣ. (ତ୍ରିବେଦ+ଇନ ; ୧ମା. ୧ବ)—
Tribedī ତିନି ବେଦରେ ପାରଙ୍ଗମ —
Learned in the three Bedas.
ଦେ. ବି—ତିଆରୀ; ତେୱାରୀ ଉପାଧିଧାରୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ—
A Brāhmana holding the family-title of Tebāri or Tripāṭhi.

ତ୍ରିଭଙ୍ଗ— ସ. ବିଣ. (ତ୍ରି+ଭଙ୍ଗ)—ତିନିସ୍ଥାନରେ ବଙ୍କା—
Tri bhaṅga Crooked at three places.
(ତ୍ରିଭଙ୍ଗୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତ୍ରିଭଙ୍ଗି— ଦେ. ବିଣ (ସ. ତ୍ରିଭଙ୍ଗୀ)—ତ୍ରିଭଙ୍ଗିମ (ଦେଖ)
Tribhaṅgi Tribhaṅgima (See)

ପାଦରେ ପାଦ ଛନ୍ଦିଦେଇ,
ତ୍ରିଭଙ୍ଗିରଙ୍ଗେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ—ଭକ୍ତଚରଣ- ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ତ୍ରିଭଙ୍ଗିମ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ତ୍ରିଭଙ୍ଗୀ)— ଠିଆହେବାବେଳେ ଶରୀର ତିନି
Tribhaṅgima ଜାଗାରେ ବଙ୍କା ହୋଇଥିବା (ଅବସ୍ଥା ବା ଠାଣି)
(ତ୍ରିଭଙ୍ଗିମା—ଅନ୍ୟରୂପ) (A pose or posture of standing)
Having three bends in the body; bent at three places.

[ଦ୍ର—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବଂଶୀ ଧରି ପାଦାଗ୍ରରୁ ପାଦର ଆଣ୍ଠୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏକ ଭଙ୍ଗ, ଆଣ୍ଠୁରୁ କଟି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏକ ଭଙ୍ଗ ଓ କଟିର ଉପରକୁ ଏକ ଭଙ୍ଗ, ଏପରି ତିନି ଜାଗାରେ ବଙ୍କ ହୋଇ ଠିଆହେବା ଠାଣିକୁ ତ୍ରିଭଙ୍ଗିମ ଠାଣି ବୋଲାଯାଏ । ଏହି ଠାଣିରେ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ମୁରଲୀଧାରୀ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ସାଧକମାନେ ଧ୍ୟାନ କରନ୍ତି ।]

ତ୍ରିଭଙ୍ଗି ଯମକ—ଦେ. ବି—ତ୍ରିବୃତ୍ତ ଯମକ (ଦେଖ)
Tribhaṅgi jamaka Tribṛutta jamaka (See)

ତ୍ରିଭଙ୍ଗୀ—ସ.ବି. (ସଙ୍ଗୀତ)—୧ । ତାଳର ୬୦ ମୁଖ୍ୟ ଭେଦର ଏକତମ-
Tribhaṅgī 1. One of the 63 musical modes.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଏକ ଗୁରୁ, ଏକ ଲଘୁ ଓ ଏକ ପ୍ଲୁତ ମାତ୍ରା ଥାଏ ।]
୨ । ଶୁଦ୍ଧ ରାଗର ଏକତମ—
2. One of the pure tunes in music.
୩ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରଣରେ ୩୨ ମାତ୍ରା ଯୁକ୍ତ ଛନ୍ଦ—
3. Name of a metre of 32 syllables.
ସ. ବିଣ—ତ୍ରିଭଙ୍ଗିମ (ଦେଖ)—
Tribhaṅgima (See)

ତ୍ରିଭଜ୍ୟା—ସ. (ଜ୍ୟାମିତି)—ବ୍ୟାସାର୍ଦ୍ଧ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tribhajyā (geometry) Radius
(ତ୍ରିଜ୍ୟା, ତ୍ରିଭଜୀବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତ୍ରିଭାଗ—ସ. ବି—୧ । ତିନି ଅଂଶ—1. Three parts.
Tribhāga ୨ । ତିନି ଖଣ୍ଡ—2. Three pieces.
୩ । ତୃତୀୟ ଭାଗ—3. The third part.

ତ୍ରିଭାରି—ଦେ. ବି—ରାଜୋପକରଣବିଶେଷ—
Tribhāri Royal paraphernalia.

ତ୍ରିଭୁକ୍ତି—ସ. ବି (ନାମ)—ତ୍ରିହୁତ (ଦେଖ)
Tribhukti Trihuta (See)

ତ୍ରିଭୁଜ - ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଭୁଜ=ବାହୁ, ଯାହାର)—
Tribhuja (ଜ୍ୟାମିତି) ତିନି ଗୋଟି ସରଳ ରେଖା ଦ୍ୱାରା ଆବଦ୍ଧ କ୍ଷେତ୍ର—(geometry) Triangle.
[ଦ୍ର—ବାହୁ ଭେଦରେ ତ୍ରିଭୁଜ ୩ ପ୍ରକାର, ଯଥା—ସମବାହୁ, ସମଦ୍ୱିବାହୁ ଓ ବିଷମବାହୁ । କୋଣ ଭେଦରେ ମଧ୍ୟ ତ୍ରିଭୁଜ ୩ ପ୍ରକାର ଯଥା—ସମକୋଣୀ, ସ୍ଥୂଳକୋଣୀ ଓ ସୂକ୍ଷ୍ମକୋଣୀ ।]
ବିଣ—ତିନି ବାହୁବିଶିଷ୍ଟ—Having three arms.

ତ୍ରିଭୁଜାକାର—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; ତ୍ରିଭୁଜ+ଆକାର)—
Tribhujākāra ତ୍ରିଭୁଜର ଗଠନ—Form of a triangle.
(ତ୍ରିଭୁଜାକୃତି—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଣ.—(ବହୁବ୍ରୀହି) ତ୍ରିଭୁଜାକୃତିବିଶିଷ୍ଟ- Triangular in shape.

୧	ଙ	ଞ	ଐ,ଔ	ଓ	ଃ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଷ୍ଟ	ଉଅ	ଜ୍ଞ
୨	ଋ	ୠ	ଌ	ୡ	ଐ	ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଂଯ	ଇଥ	ଢ଼	ନ

ତ୍ରିଭୁବନ—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ଭୁବନ)—
Tribhubana ସ୍ୱର୍ଗ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟ, ପାତାଳ; ତ୍ରିଲୋକ—
The three worlds (heaven, earth and the nether world.

ତ୍ରିଭୁବନ ବିଜୟୀ— ସଂ· ବିଣ— ଯେ ତ୍ରିଭୁବନକୁ ଜୟ କରେ—
Tribhubana bijayī Conquerer of the three worlds.

ତ୍ରିଭୂମ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରି+ଭୂମି)—
Tribhūma ତିନି ମହଲା କୋଠା; ତ୍ରିତଳ ପ୍ରାସାଦ—
A three storied building.

ତ୍ରିମଣ୍ଡୀ—ଦେ ବି—ତ୍ରିମୁଣ୍ଡୀ (ଦେଖ)
Trimaṇḍī Trimuṇḍī (See)

ତ୍ରିମଦ—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ମଦ)—
Trimada ମୁଥା, ଧଳାଚିତା ମୂଳ ଓ ବାଇବିଡ଼ଙ୍ଗ—
The aggregate of three herbs (viz, root of grass, leadwort and a vermicide seed ;.

୨ । ବିଦ୍ୟା ମଦ, ଧନ ମଦ ଓ ଆଭିଜାତ୍ୟ ମଦ ଏହି ତ୍ରିବିଧ ମତ୍ତତା—2. The conciet arising from the possession of worldly prosperity, wealth and high lineage.

ତ୍ରିମଧୁ—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ମଧୁ)—
Trimadhu ୧ । ମହୁ, ଘିଅ ଓ ଚିନିର ସମାହାର—
1. A mixture of honey, ghee and sugar.
୨ । ଋଗ୍ବେଦର ଅଂଶବିଶେଷ—2. Name of a part of the Ṛugbeda.

ତ୍ରିମାତ୍ର—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରି+ମାତ୍ରା)—ତ୍ରିମାତ୍ରିକ (ଦେଖ)
Trimātra Trimātrika (See)

ତ୍ରିମାତ୍ର, ତ୍ରିଭିରେ କଥନ ଅଛି । ଭକ୍ତ. କୋଷ୍ଟୁଭାଷ୍ୟସୂତ୍ର ।

ତ୍ରିମାତ୍ରିକ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରି+ମାତ୍ରା+ଇକ)—
Trimātrika ୧ । ଯେଉଁ ଛନ୍ଦରେ ୩ଟି ମାତ୍ରା ଥାଏ—
1. (metre) Having three measures or strokes.
୨ । ପ୍ଳୁତ (ଉଚ୍ଚାରଣ); ୧, ୨ ଓ ୩ ଗଣିବାକୁ ଯେତେ ସମୟ ଲାଗେ ସେତିକି ସମୟରେ ଉଚ୍ଚାରିତ ଦୀର୍ଘ (ସ୍ୱର)-
2. Extra-long (sound of a vowel.)

ତ୍ରିମାର୍ଗ— ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ+ତ୍ରି+ମାର୍ଗ)—
Trimārga ସ୍ୱର୍ଗ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଓ ପାତାଳ—Heaven, earth and the nether regions

ତ୍ରିମାର୍ଗୀ—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ମାର୍ଗ+ଈ)—
Trimārgī ୧ । ତିନି ଛକିଆ ବାଟ—
1. A meeting place of three roads.
୨ । ତ୍ରିମାର୍ଗଗାମିନୀ; ଗଙ୍ଗା ନଦୀ—
2. The river Ganges.

ତ୍ରିମୁକୁଟ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରି=ତିନି+ମୁକୁଟ=ଶୃଙ୍ଗ)—
Trimukuṭa ତ୍ରିକୂଟ ପର୍ବତ—The mythological Trikūṭa mountain.

ତ୍ରିମୁଖ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ତିନି ଗୋଟି ମୁଖବିଶିଷ୍ଟ—
Trimukha Having three mouths or faces.
ବି—୧ । ଶାକ୍ୟ ମୁନି—1. A name of the Buddha.
୨ । ଗାୟତ୍ରୀ ଜପିବାର ୨୪ ମୁଦ୍ରା ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ମୁଦ୍ରା—
2 One of the 24 postures assumed while counting the Gāyatrī formula in the rosary.

ତ୍ରିମୁଣ୍ଡ – ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ତିନି ମୁଣ୍ଡବିଶିଷ୍ଟ—
Trimuṇḍa Three-headed.
ସଂ. ବି—୧ । ତ୍ରିଶିର ରାକ୍ଷସ—1. Name of a three-headed demon killed by Rāmachandra.
୨ । ଜ୍ୱର ପୁରୁଷ—2. The demon personifying the fever-disease.

ତ୍ରିମୁଣ୍ଡୀ—ଦେ. ବି (ସଂ· ତ୍ରିମୁଣ୍ଡ)—ତିନିଟା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଜଟ ପକାଇ ବାନ୍ଧିବା
Trimuṇḍī କେଶବିନ୍ୟାସ—A chignon made up of three stuffs of hair wound up separately; a three stuffed chignon.

ଶିରେ ତ୍ରିମୁଣ୍ଡୀ କି ଅବା ମଣ୍ଡି ଯୋଇଛି ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ—
ଭକ୍ତଚରଣ, ମଥୁରାମଙ୍ଗଳ ।

ତ୍ରିମୁଣ୍ଡୀ ଗଭା—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ତ୍ରିଶାଖାଯୁକ୍ତ ଫୁଲତୋଡ଼ା—
Trimuṇḍī gabhā Three-stuffed nosegay.

ତ୍ରିମୂର୍ତ୍ତି—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ମୂର୍ତ୍ତି)—୧ । ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ ଓ
Trimūrtti ଶିବ, ଏପରି ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ତ୍ରିରୂପାତ୍ମକ ପ୍ରକାଶ—
The Hindu Trinity or the threefold manifestation of the Hindu God-head (viz. Brahmā the Creator, Bishṇu the Preserver and Śiba the Destroyer); the Hindu Triad.
୨ । ବ୍ରହ୍ମଶକ୍ତିବିଶେଷ—2 Name of a Divine energy of the Brahmā.
ବିଣ—ତିନି ମୂର୍ତ୍ତିବିଶିଷ୍ଟ—Manifest in three forms; having three forms.

ତ୍ରିମେଦ—ସଂ. ବି (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ମେଦ)—ତ୍ରିମଦ (ଦେଖ)
Trimeda Trimada (See)

ତ୍ରିୟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରି)—ତିନି—
Triya Three.

ସେ ତ୍ରିୟ ତତ୍ତ୍ୱ ବୋଲାଇ । ଯଶୋବନ୍ତ, ପ୍ରେମଭକ୍ତି ଗୀତା ।

ତ୍ରିୟ ତତ୍ତ୍ୱ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରିତତ୍ତ୍ୱ)—୧ । (ଓଡ଼ିଶାର ତାନ୍ତ୍ରିକ ବା
Triya tattwa ଶକ୍ତିଭେଦ ସାଧକମାନଙ୍କ ସାଧନାର ଅଙ୍ଗବିଶେଷ)—ଶ୍ରୀଁ, ହ୍ରୀଁ, କ୍ଲୀଁ—1. The three

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ହସ୍ତରେ ଯେତେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାନ ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ରୂପରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ବାଘ' ନ ମିଳିଲେ 'ବାଘ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୃଙ୍ଗ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୃଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ ।

mystic particles uttered by the mystics of Orissa during their esoteric exercises.

[ଦ୍ର—ଏମାନ ଯଥାକ୍ରମେ ରମା ବା ଲକ୍ଷ୍ମୀବୀଜ, ପଦ୍ମ ବା ଦୁର୍ଗା (ମତାନ୍ତରରେ ବିଷ୍ଣୁ) ବୀଜ ଓ କାମବୀଜ ଅଟେ ।]

୨ । (ତାନ୍ତ୍ରିକ ସାଧନ) ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ ଓ ଶିବ— 2. (Tantric) The mystic reference for the Hindu Trinity.

ତ୍ରିବିନ୍ଦୁ ତନ୍ତ୍ରରେ ମନ ଦେଲେ
ତୀର୍ଥର ଫଳ ଲଭେ ହେଳେ । ପ୍ରାଚୀ. ନିର୍ଗୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ତ୍ରିୟମ୍ବକ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି=ତିନି+ଅମ୍ବକ=ଚକ୍ଷୁଃ)
Triyambaka ତ୍ର୍ୟମ୍ବକ; ମହାଦେବ; ଶିବ— The three-eyed God Śiba.

[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ସାଧାରଣତଃ 'ତ୍ର୍ୟମ୍ବକ' ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । କେବଳ ମାତ୍ର ଭକ୍ତ କାଳିଦାସ 'ତ୍ରିୟମ୍ବକ' ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରିଅଛନ୍ତି ।

ଏହି ଶବ୍ଦ ତ୍ରିଅମ୍ବକରୂପେ ଦେଶଜରୂପରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ତ୍ରିୟଲୋଚନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରିଲୋଚନ)—ତ୍ରିଲୋଚନ (ଦେଖ)
Triyalochana Trilochana (See)

ତ୍ରିଯାନ—ସଂ. ବି—ବୌଦ୍ଧଧର୍ମର ୩ ଭେଦ (ମହାଯାନ, ମଧ୍ୟମଯାନ ଓ
Trijana ହୀନଯାନ)—The three branches of the Buddhist faith.

ତ୍ରିଯାମା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଯାମ=ପ୍ରହର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Trijāmā ୧ । ରାତ୍ରି; ରଜନୀ—1 Night.

୨ । ଯମୁନା ନଦୀ—2. The Jamunā river.

୩ । ହଳଦୀ; ହରିଦ୍ରା—3. Turmeric.

[ଦ୍ର—ରାତ୍ରିର ପ୍ରଥମ ଅର୍ଦ୍ଧ ଦଣ୍ଡ ଓ ଶେଷ ଅର୍ଦ୍ଧଦଣ୍ଡ ଦିବସର ଅନ୍ତର୍ଗତ ବୋଲି ରାତ୍ରିକୁ ତ୍ରିଯାମା ବୋଲାଯାଏ ।]

୪ । କଳା ତିହୁଡ଼ି (ଦେଖ)
4 (the black) Tihurdi (See)

୫ । ନୀଳ ଗଛ—5. The indigo plant.

ତ୍ରିଯୁଗ—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ଯୁଗ)—
Trijuga ୧ । ତିନିଗୋଟି ଯୁଗ; ସତ୍ୟ, ତ୍ରେତା ଓ ଦ୍ୱାପର ଯୁଗ— 1. The three ages (Satya, Tretā and Dwāpara) of the world according to the Hindus.

୨ । ଋତୁତ୍ରୟ (ବସନ୍ତ, ବର୍ଷା ଓ ଶରତ୍)— 2 The three seasons of the year; (spring, rains and autum)

୩ । ବିଷ୍ଣୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. A name of Bishṇu.

ତ୍ରିଯୁଗୀ ନାରାୟଣ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଉତ୍ତର ଭାରତର ତୀର୍ଥବିଶେଷ—
Trijugi nārāyaṇa Name of a place of pilgrimage in Northern India.

[ଦ୍ର—ଏହା ରୁଦ୍ରପ୍ରୟାଗଠାରୁ ୩୨ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏଠାରେ ଅଷ୍ଟ ଧାତୁ ନିର୍ମିତ ଚତୁର୍ଭୁଜ ବିଷ୍ଣୁମୂର୍ତ୍ତି ତ୍ରିଯୁଗୀ ନାରାୟଣଙ୍କର ମନ୍ଦିର ଅବସ୍ଥିତ । ଏହି ମନ୍ଦିର ସମ୍ମୁଖରେ ଗୋଟିଏ ଅଗ୍ନିକୁଣ୍ଡ ସର୍ବଦା ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ରହିଅଛି ।

ଶ୍ରୀହରପାର୍ବତୀଙ୍କ ବିବାହ ସମୟରେ ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ହୋମକୁଣ୍ଡର ଅଗ୍ନି ତିନିଯୁଗ ହେଲା ଜାଗ୍ରତ ଅବସ୍ଥାରେ ରଖା ହୋଇଥିବାର ବିଶ୍ୱାସ କାଳକ୍ରମେ ଚଳି ଆସୁଅଛି । ଏଠାର ପଣ୍ଡାମାନେ କୁଣ୍ଡ ମଧ୍ୟରେ କାଷ୍ଠ ନିକ୍ଷେପ କରି ଅଗ୍ନିକୁ ସର୍ବଦା ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ଅବସ୍ଥାରେ ରଖି ଅଛନ୍ତି । ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଏହି ଅଗ୍ନିକୁଣ୍ଡରେ ହୋମ କରିବାର ବିଧାନ ଅଛି (ମଦନମୋହନ ତୀର୍ଥଦର୍ଶନ) ।]

ତ୍ରିଯୂହ—ସଂ. ବି—ଧଳା ରଙ୍ଗର ଘୋଡ଼ା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Trijūha A horse of white colour.

ତ୍ରିରାତ୍ର—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ରାତ୍ରି)—
Trirātra ୧ । ତିନିରାତ୍ରି ପରିମିତ କାଳ—
(ତ୍ରିରାତ୍ରି—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Time covered by three successive nights (i.e. three successive nights and two days between them).

[ଦ୍ର—ତୀର୍ଥ ଯାତ୍ରୀଙ୍କର ତୀର୍ଥରେ ତ୍ରିରାତ୍ର ଯାପନ କରିବାର ବିଧି ଅଛି ।]

୨ । ରାତ୍ରି ସହିତ ଦିବସତ୍ରୟ—2. Three days and nights following each other.

୩ । ତିନି ଦିନ ଉପବାସ କରିବା ବ୍ରତବିଶେଷ— 3. A vow consisting of fasting for 3 days consecutively.

୪ । ଗର୍ଗ-ତ୍ରିରାତ୍ର ନାମକ ଯାଗ— 4. Name of a Vedic sacrifice.

ତ୍ରିରାତ୍ରାଶୌଚ—ସଂ. ବି—ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷର ଜନ୍ମ ବା ମୃତ୍ୟୁରେ ଶାସ୍ତ୍ର
Trirātrā śaucha ବିଧାନ ଅନୁସାରେ ମନୁଷ୍ୟର ତିନି ରାତ୍ରି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଳିବା ଅଶୌଚ—Impurity extending over three nights observed by a person on the death or brith of specific relations (as enjoined by the Hindu Sāstras).

ତ୍ରିରେଖ—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ରେଖା)—୧ । ତିନି
Trirekha ରେଖାର ସମାହାର; ରେଖାତ୍ରୟ——1 An aggregate of three lines.

୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଶଙ୍ଖ—2. Conch.

ତ୍ରିରୋରି—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଥାନେଶ୍ୱରର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନବିଶେଷ;
Trirori ତିରୋରୀ—Name of a place near Thāne-
(ତିରୋରୀ; ତିରୌରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) śwar; Tirouri.

[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ମହମ୍ମଦ ଘୋରୀ ଓ ପୃଥ୍ୱୀରାଜଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଘୋର ଯୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲା । ସେହି ଯୁଦ୍ଧରେ ପୃଥ୍ୱୀରାଜ ପରାସ୍ତ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଚ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଲ୍ପ	ତ୍ଥ	ଘ
୧	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ପ୍ର	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ବ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ଥ	ଞ୍ଚ	ନ୍ଥ

ହୋଇ ମୁକ୍ତ ହେଲେ । ସେହି ଦିନରୁ ଆମେରିକା ସ୍ୱାଧୀନତା ଲୋପ ପାଇଲା ।]

ତ୍ରିଲିଙ୍ଗ - ସ. ବିଣ.—(ବ୍ୟାକରଣ) ସ୍ତ୍ରୀ. ପୁଂ ଓ ନପୁଂସକ ଲିଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ
Trilinga (ଶବ୍ଦ.—(grammar) Having three genders.

ବି.—୧ । ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ, ପୁଂଲିଙ୍ଗ ଓ ନପୁଂସକ ଲିଙ୍ଗ—
1. The three genders (masculine, feminine and neuter).

୨ । ତୈଲିଙ୍ଗ (ଦେଖ) – 2. Tailanga (See)

[ଦ୍ର—ତୈଲିଙ୍ଗ ବା ତେଲଙ୍ଗା ଶବ୍ଦର ଏହି ଶବ୍ଦ ମୂଳସ୍ୱରୂପ ଶବ୍ଦ ଥିବାର କେହି କେହି କହନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଏହା ଠିକ ନ ଥିବାର ଜଣା ଯାଏ ।]

ତ୍ରିଲୋକ—ସ. ବି. କ୍ଲୀ (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି + ଲୋକ)—ସ୍ୱର୍ଗ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଓ
Triloka ପାତାଳ ଏହି ତିନି ଭୁବନ; ତ୍ରିଭୁବନ—The three
(ତ୍ରିଲୋକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) worlds; the heaven, the earth and the nether world.

ତ୍ରିଲୋକନାଥ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଲୋକ + ନାଥ)—୧ । ବିଷ୍ଣୁ -
Triloka nātha 1. Bishnu (the Lord of the three
(ତ୍ରିଲୋକପତି—ଅନ୍ୟରୂପ) worlds.)

୨ । ମହାଦେବ; ଭୂତେଶ୍ୱର; ବିଶ୍ୱନାଥ—2. Śiba.

୩ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—3. The sun.

୪ । ତ୍ରିଲୋକର ଈଶ୍ୱର—
4. The Lord of the three worlds.

ତ୍ରିଲୋକୀ—ସ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ଲୋକ)—ତ୍ରିଭୁବନ—
Trilokī The three worlds.

ତ୍ରିଲୋକୀ ନାଥ—ସ.ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଲୋକୀ + ନାଥ)—
Trilokī nātha ୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1 Bishnu

୨ । ମହାଦେବ—2. Śiba.

ତ୍ରିଲୋକେଶ —ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଲୋକ + ଈଶ) —
Trilokeśa ତ୍ରିଲୋକନାଥ (ଦେଖ)—Trilokanātha (See)

ତ୍ରିଲୋକେଶ୍ୱର—ସ ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଲୋକ + ଈଶ୍ୱର)—
Trilokeśwara ତ୍ରିଲୋକନାଥ (ଦେଖ)—
Trilokanātha (See)

ତ୍ରିଲୋଚନ—ସ. ବି. ପୁ° (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି +ଲୋଚନ)—
Trilochana ୧ । ମହାଦେବ—1. Śiba (the three-eyed
(ତ୍ରିଲୋଚନା, ତ୍ରିଲୋଚନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) God).

୨ । କାଶୀସ୍ଥ ଶିବଲିଙ୍ଗବିଶେଷ—
2. Name of a Śiba-linga of Benares.

ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—
A name given to males.

ସ. ବିଣ. ପୁଂ.—ଲୋଚନତ୍ରୟଯୁକ୍ତ—Three-eyed.

ତ୍ରିଲୋଚନ ଗୁଣା – ଦେ. ବି.—(ବଣିଆ ଶବ୍ଦ) – ତିନି ଗୋଟି ବେଢ଼ ଥିବା
Trilochana guṇā ସୁନାରେ ତିଆରି ଗୁଣା—A kind of nose-flower made up of 3 circuits or circular strips

ତ୍ରିଲୋଚନ ଦ୍ୱିଜ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ କବିବିଶେଷ—
Trilochana dwija Name of an ancient Orissa poet.

[ଦ୍ର —ଏ ପଦ୍ମପୁରାଣାନ୍ତର୍ଗତ ପ୍ରାଚୀନମାହାତ୍ମ୍ୟର ଉତ୍କଳାନୁବାଦ କରି ଥିଲେ । ଏ ଭକ୍ତ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସଙ୍କ ପରବର୍ତ୍ତୀ ବା ସମସାମୟିକ ଲେଖକ ଅଟନ୍ତି । ଜଗତର ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।]

ତ୍ରିଲୋଚନା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତ୍ରିଲୋଚନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ) —ପାର୍ବତୀ; ଦୁର୍ଗା—
Trilochanā Durgā; Pārbatī.

(ତ୍ରିଲୋଚନୀ – ଅନ୍ୟରୂପ) ସ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ତ୍ରିଲୋଚନର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Trilochana.

ତ୍ରିଲୋ(ଲୌ)ହ — ସ. ବି.—(ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ଲୋହ; ଲୌହ)
Trilo(lau)ha ସୁନା, ରୁପା ଓ ତମ୍ବା—The three metals,
(ତ୍ରିଲୌହିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) gold, silver and copper.

ତ୍ରିଶ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ (ସ. ତ୍ରିଂଶ)—ତିରିଶି; ୩୦—
Triśa 30; Thirty.

ত্রিংশ तीस

ତ୍ରିଶକଟ ଗୁଣ୍ଡ—ଦେ. ବି.—ଯେଉଁ ଲମ୍ବ ଓ ବଡ଼ ତୋପକୁ ତିନୋଟି
Triśakaṭa gunda ଶଗଡ଼ ଲଗାଇ ବୋହି ନିଅନ୍ତି—
A big cannon carried on 3 carts put together.

ତୋପ କମାଣ ତ୍ରିଶକଟ ଗୁଣ୍ଡ, ଜବାଲ ଜମ୍ବୁର ନଳ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ।
ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।

ତ୍ରିଶକ୍ତି—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ତିନି ମୂର୍ତ୍ତି; କାଳୀ, ତାରା ଓ ତ୍ରିପୁରା—
Triśakti The three manifestations of Goddess Durgā (viz. Kāli, Tārā and Tripurā.

ତ୍ରିଶଙ୍କୁ—ସ. ବି. (ନାମ)—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀୟ ରାଜା ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପିତା
Triśanku ଓ ପୃଥୁରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ର—1. Name of a king of the solar dynasty of ancient India who was stationed in a void space intermediate between the heaven and the earth.

[ଦ୍ର—ଅଯୋଧ୍ୟା ଏହାଙ୍କର ରାଜଧାନୀ ଥିଲା । ଏ ସଶରୀର ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯିବାପାଇଁ ଯଜ୍ଞ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରି ଆପଣାର କୁଳଗୁରୁ ବଶିଷ୍ଠ ଓ ତାଙ୍କର ପୁତ୍ରମାନଙ୍କୁ କହିବାରୁ ସେମାନେ ଅସ୍ୱୀକାର କଲେ । ତତ୍ପରେ ଏ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କ ଶରଣାପନ୍ନ ହେବାରୁ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ସ୍ୱୀୟ ତପଃ ପ୍ରଭାବରେ ଏହାଙ୍କୁ ସଶରୀର ସ୍ୱର୍ଗକୁ ପଠାଇଲେ । ଏ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯିବାରୁ ଦେବତାମାନେ ଏହାଙ୍କୁ ବାଟ ଛାଡ଼ି ଦେଲେ ନାହିଁ । ଏଥିରେ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର କ୍ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଏହାଙ୍କ ପାଇଁ ପୁଣି ଗୋଟିଏ ସ୍ୱର୍ଗଲୋକ ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ବସିବାରୁ ଦେବତାମାନେ ଅଗତ୍ୟା ରାଜି ହୋଇ ଏ ଖସି ପଡ଼ୁଥିବା ଅର୍ଦ୍ଧପଥ ଅନ୍ତରୀକ୍ଷ ପଥରେ

ସାଧାରଣ ପାଠକଙ୍କ ଅବଗତି ନିମନ୍ତେ ଏଠାରେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ପଥମେ ଚିହ୍ନିତ ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଟ୍ଟ'କୁ ପାଇଲେ 'ବଟ୍ଟ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଦ୍ଧ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଏହାଙ୍କୁ ରହିବା ପାଇଁ ଅନୁମତି ଦେଲେ । ତଦବଧି ଏ ତିନିଗୋଟି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ନକ୍ଷତ୍ର ରୂପେ ନଭୋମଣ୍ଡଳର ଦକ୍ଷିଣରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଅଛନ୍ତି ।]

୨ । ବିଲୁଆ—2 A cat.

୩ । ଶଲଭ; ଝିଣ୍ଟିକା—3 A locust.

୪ । ଖୁଦକପକ୍ଷୀ—4. A kind of swallow.

୫ । ଖଦ୍ୟୋତ—5. A firefly.

୬ । ଦକ୍ଷିଣ ଆକାଶରେ ଧ୍ରୁବ ନକ୍ଷତ୍ରର ଉତ୍ତରରେ ଥିବା ଚାରି ପଦ୍ର କ୍ରସ ନକ୍ଷତ୍ରପୁଞ୍ଜ ମଧ୍ୟରୁ ଉପରର ତିନିଗୋଟି—
6. The three upper stars in the constellation of the Southern cross in the southern sky.

ତ୍ରିଶତ—ସ. ବି. ଓ ବିଣ. (ମ. ପ. ଲୋ; କର୍ମଧା; ତ୍ରିଗୁଣିତ ଶତ)—
Trisata ତିନିଶହ—Three hundred.

ତ୍ରିଶାଖ —ସ. ବିଣ. କ୍ଲୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଶାଖା)—
Trisākha ୧ । ତିନି ଶାଖା ବା ଡାଳବିଶିଷ୍ଟ—
(ତ୍ରିଶାଖା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Having three branches.

୨ । ତିନିମୁନିଆ—2. Three forked; three pronged.

ସ. ବି—ବେଲପତ୍ର—
The leaf of the Bel tree.

ତ୍ରିଶିଖ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଶିଖ)—୧ । ତ୍ରିଶୂଳ—
Trisikha 1. A trident.

୨ । କିରୀଟ—2. A crown.

୩ । ରାବଣର ପୁତ୍ରବିଶେଷ—
3. Name of a son of Rābaṇa.

୪ । ବେଲ ଗଛ—
4. The Bel tree; Aegle Marmelos.

(ତ୍ରିଶିଖା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ. ପୁଂ. ଓ କ୍ଲୀ—ତିନି ଶାଖାବିଶିଷ୍ଟ—
Three forked.

ତ୍ରିଶିର—ଦେ. ବି. (ସ. ତ୍ରିଶିରସ୍)—ତ୍ରିଶିରା ୩ (ଦେଖ)
Trisira Trisirā 3 (See)

ବଇଦେହୀଙ୍କ ତ୍ରିଶିର ଦୂଷଣ ମହୋଦର ଯେ ବାପୁଡ଼—
ଉପେନ୍ଦ୍ର ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତ୍ରିଶିରା—ସ. ବିଣ. (ତ୍ରିଶିରଃ ଶବ୍ଦ, ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଶିରସ୍, ୧ମା. ୧ବ)—ତିନିମୁଣ୍ଡିଆ—Three-headed.
Trisirā

ବି—୧ । କୁବେର—1. God Kubera.

୨ । ଜ୍ୱର ପୁରୁଷ—2. The demon presiding over fever; fever personified as a Deity.

[ଦ୍ର—ହରିବଂଶରେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ ବାଣାସୁରର ସହାୟତା କରିବା ପାଇଁ ମହାଦେବଙ୍କ ଦେହରୁ ଏହାଙ୍କୁ ଉତ୍ପନ୍ନ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ, ତିନିଗୋଡ଼, ୬ ହାତ ଓ ୯ ଆଖି ।]

୩ । (ରାମାୟଣୋକ୍ତ) ଖରର ସେନାପତି; ରାକ୍ଷସବିଶେଷ—
3. Name of a demon; a commander of the demon Khara.

[ଦ୍ର—ଏ ରାବଣର ଏକ ଭାଇ । ଏ ଖର ଦୂଷଣଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦଣ୍ଡକାରଣ୍ୟରେ ରହୁଥିଲା । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଏହାଙ୍କୁ ବଧ କଲେ ।]

୪ । ତ୍ୱଷ୍ଟା ପ୍ରଜାପତିଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର—
4. Name of a son of Twashṭā.

ତ୍ରିଶିରାପଲ୍ଲୀ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ତ୍ରିଚିନାପଲ୍ଲୀ (ଦେଖ)
Trisirāpalli Trichināpalli (See)

ଯା ଗଲେ ତ୍ରିଶିରାପଲ୍ଲୀ ଅଭିରାମ
କଥିଲେ ତ୍ରିଶିର ଚକ୍ଷେ ଯହିଁ ରାମ—ଚକ୍ରାମଣି. ମହୋଦଧି ।

ତ୍ରିଶୀର୍ଷକ—ସ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଶୀର୍ଷ+କ)—ତିନିମୁଣ୍ଡିଆ—
Trisirshaka Three-headed.

ବି—ତିନି ଫଳକଯୁକ୍ତ ଅସ୍ତ୍ର; ତ୍ରିଶୂଳ—
Trident; a three-pronged weapon.

ତ୍ରିଶୂଳ —ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଶୂଳ ଯାହାର)—
Trisūla ୧ । ତ୍ରିଫଳକଯୁକ୍ତ ମହାଦେବଙ୍କ ଅସ୍ତ୍ର—
1. The trident; the weapon of Siba.

୨ । ତିନି ଖେଣ୍ଡିଆ ମୂନା ଅସ୍ତ୍ର—
2. A pitchfork.

ତ୍ରିଶୂଳ ଧାରିଣୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଦୁର୍ଗା—
Trisūla dhāriṇī Goddess Durgā.
(ତ୍ରିଶୂଳଧାରୀ—ପୁଂ) ବିଣ—ତ୍ରିଶୂଳ ଧରିଥିବା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
(a female) Holding the trident.

ତ୍ରିଶୂଳଧାରୀ—ସ. ବି. ପୁଂ. (ତ୍ରିଶୂଳ+ଧୃ ଧାତୁ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Trisūladhārī ମହାଦେବ—Siba.
(ତ୍ରିଶୂଳଧାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ—ତ୍ରିଶୂଳ ଧରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
Holding the trident.

ତ୍ରିଶୂଳିନୀ—ସ. ବି. ଓ ବିଣ. (ତ୍ରିଶୂଳ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ତ୍ରିଶୂଳଧାରିଣୀ (ଦେଖ)
Trisūlini Trisūladhāriṇī (See)

ତ୍ରିଶୂଳୀ—ସ. ବି. ଓ ବିଣ. (ତ୍ରି+ଶୂଳ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ତ୍ରିଶୂଳଧାରୀ (ଦେଖ)
Trisūlī Trisūladhārī (See)

ତ୍ରିଶୂଳୀ ବାତ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଭୟଙ୍କର ବାତ ରୋଗ—
Trisūlī bāta A kind of fatal fit.

ତ୍ରିଶୃଙ୍ଗ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଶୃଙ୍ଗ)—୧ । ତ୍ରିକୂଟ ପର୍ବତ—
Trisṛunga 1. Name of a three headed mountain.

୨ । ତ୍ରିକୋଣ; ତ୍ରିଭୁଜ—2. Triangle.

ସ. ବିଣ—୧ । ତିନୋଟି ଶିଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ (ପଶୁ)—
1. Three horned (animal).

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ୱ	ଢ଼ୁଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଏ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ଃ

୨ । ତିନୋଟି ଶୃଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ (ପର୍ବତ)—
2. (mountain) Having three peaks.

ତ୍ରିଶୃଙ୍ଗୀ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରି + ଶୃଙ୍ଗ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Trisrungi ୧ । ରୋହିମାଛ —1 Name of a big fresh water fish (Rohita) Cyprinus Rohita.
୨ । ଶିଙ୍ଗିମାଛ —2. Sacco branchus fossillis.
୩ । ଶିବାନୁଚରବିଶେଷ—
3. Name of an attendant of Siba.

ତ୍ରିଷଷ୍ଟି—ସଂ. ବି. ଓ ବିଣ. (ସ. ପ. ସ୍ତ୍ରୀ; କର୍ମଧା; ତ୍ରି + ଷଷ୍ଟି)—
Trishashti ଷାଠିଏରୁ ତିନି ଅଧିକ; ତେଷଠି; ୬୩—
63; Sixty three.

ତ୍ରିଷଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରିଷଷ୍ଟି + ଅ)—ତେଷଠିର ପୂରଣ—
Trishashtha Sixty three

ତ୍ରିଷ୍ଟ—ସଂ. ବି—ତିନି ଚକିଆ ଗାଡ଼ି—
Trishta Tricycle

ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍—ସଂ. ବି—ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରଣରେ ୧୧ ଅକ୍ଷର ଥିବା ବୈଦିକ
Trishtup ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—A vedic metre having
(ତ୍ରିଷ୍ଟୁଭ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) eleven syllables in every foot
[ଦ୍ର—ସ୍ରଗ୍ଧରୀ, ଇନ୍ଦ୍ରବଜ୍ରା, ଉପେନ୍ଦ୍ରବଜ୍ରା, କାନ୍ତି, ବାଉଣୀ, ମାଳା, ଶାଳା, ହଂସୀ, ମାୟା, ଜାୟା, ବାଳା, ଆର୍ଦ୍ରା, ଭଦ୍ରା, ପ୍ରେମା, ରମା, ଋଦ୍ଧିବତା, ଦୋଧକ, ବୃଦ୍ଧି, ସିଦ୍ଧି, ବୁଦ୍ଧି ଏ ଛନ୍ଦର ପ୍ରଧାନ ଭେଦ ।]

ତ୍ରିସନ୍ଧି—ସଂ. ବି—ସଦାବିହାରୀ ଫୁଲ—Name of a flower;
Trisandhi Periwinkle.
ଏ ଫୁଲର ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—
ସାନ୍ଧ୍ୟକୁସୁମା, ସନ୍ଧିବଲ୍ଲୀ, ସଦାଫଳା, ତ୍ରିସନ୍ଧ୍ୟକୁସୁମା, କାଣ୍ଡା, ସୁକୁମାର ସନ୍ଧିଜା
[ଦ୍ର—ଏହା ଧଳା ଓ ଲୋହିତ ନାନା ପ୍ରକାର ରଙ୍ଗର ଦେଖା ଯାଏ ।]
ଦେ. ବି— ବିଷମ ସମସ୍ୟା—
(ତ୍ରିସନ୍ଧ୍ୟକୁସୁମ—ଅନ୍ୟରୂପ) Trelemma; a puzzle

ତ୍ରିସନ୍ଧ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ଦ୍ୱିଗୁ, ତ୍ରି+ସନ୍ଧ୍ୟା)—ସକାଳ, ଦ୍ୱିପହର ଓ
Trisandhya ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳ ଦିନର ଏହି ତିନିକାଳ—
Morning, noon and evening.

ତ୍ରିସନ୍ଧ୍ୟା—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧାରୟ; ତ୍ରି + ସନ୍ଧ୍ୟା = ମିଳନକାଳ)—
Trisandhyā ସକାଳ, ଦ୍ୱିପ୍ରହର ଓ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳ; ଦିବସର ତିନି ବେଳ; ତ୍ରିକାଳ—Dawn, noon and eve; the three diurnal junctions

ତ୍ରିସପ୍ତ—ସଂ. ବି. ଓ ବିଣ. (ତ୍ରି = ତ୍ରିଗୁଣିତ + ସପ୍ତ)—୨୧ ସଂଖ୍ୟା —
Trisapta Twenty one; 21

ତ୍ରିସପ୍ତତି—ସଂ. ବି. ଓ ବିଣ. (ତ୍ରି ଅଧିକ + ସପ୍ତତି = ସତୁରି)—
Trisaptati ସତୁରି ଅପେକ୍ଷା ତିନି ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା; ତେସ୍ତରି; ୭୩—
Seventy three; 73.

ତ୍ରିସବନ—ସଂ. ବି (ତ୍ରି + ସବନ = ସ୍ନାନ)—ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ତିନିଥର
Trisabana ସ୍ନାନ; ତ୍ରିସନ୍ଧ୍ୟାରେ ସ୍ନାନ—Bathing thrice during the day (viz in the morning, at noon and in the evening).

ତ୍ରିସମ—ସଂ. ବି (ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ)—ସମାନଭାବରେ ହରିଡ଼ା, ନାଗର
Trisama ମୁଥା (ମତାନ୍ତରରେ ଶୁଣ୍ଠି) ଓ ଗୁଡ଼ ମିଶ୍ରିତ ଔଷଧ—
A medicinal preparation consisting of three equal quantities of myrabolan, grass-root and molasses mixed together.

ତ୍ରିସର—ସଂ. ବି—୧ । ଖିରି ଓ ଗୁଜିଲରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଏକପ୍ରକାର ଭୋଜ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ—
Trisara 1. A dish composed of rice and sessamum seeds boiled together.
୨ । ଖେସାରୁ—2. Lathyrus Sativus.

ତ୍ରିସରି ମୁଦି—ଦେ. ବି—ହାତ ଅଙ୍ଗୁଠିରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଏକପ୍ରକାର
Trisari mudi ମୁଦି—(ଗୋଟିଏ ତାରକୁ ତିନିଥର ଘୁରାଇ ଏ ମୁଦି ତିଆରି ହୋଇଥାଏ)—A kind of finger ring for the hands.

ବାମ କରର ଅଙ୍ଗୁଳି,
ତ୍ରିସରି ମୁଦାରେ ଝଳି—ଉତ୍କ. ଲବଣ୍ୟବତୀ ।

ତ୍ରିସାମା—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତ୍ରିସାମନ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ)—(ବିଷ୍ଣୁସହସ୍ର
Trisāmā ନାମୋକ୍ତ) ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ନାମ—A name of Bishnu.
ସ୍ତ୍ରୀ—(ଭାଗବତ) ମହେନ୍ଦ୍ର ପର୍ବତରୁ ବାହାରିଥିବା ନଦୀବିଶେଷ—
Name of a river rising from the Mahendra mountain.

ତ୍ରିସାହସ୍ର—ସଂ. ବି (ତ୍ରି + ସାହସ୍ର)—ତିନିହଜାର ପରିମିତ—
Trisāhasra Numbering three thousand; consisting of three thousand.

ତ୍ରିସିତା—ସଂ. ବି (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି + ସିତା)—(ବୈଦ୍ୟକ) ଗୁଡ଼, ଚିନି ଓ ମିଶ୍ରିର ସମାହାର—(Ayurveda) A mix-
Trisitā ture of three kinds of sugar (i. e. molasses, refined sugar and sugar candy.)

ତ୍ରିସୀତ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ତ୍ରି + ସୀର୍ ଧାତୁ = ରେଖା କରିବା + କର୍ମ. ଯ)—
Trisitya ତିନି ଓଡ଼ ହଳ ହୋଇଥିବା; ତିନିଥର ଚଷା ଯାଇଥିବା; ତ୍ରିବାର କର୍ଷିତ—Thrice tilled or ploughed; thrice furrowed (land).

ତ୍ରିସୀମା—ଦେ. ବି—ସନ୍ନିଧି; ନିକଟ; ସମୀପ—
Trisimā Proximity; vicinity.
त्रिसीमा (ଯଥା—ସେ ବିଦ୍ୟାଳୟର ତ୍ରିସୀମା ମାଡ଼ି ନାହାନ୍ତି, ସେ
त्रिसामा ପଣ୍ଡିତ ବୋଲି ପୂଜା ପାଉଅଛନ୍ତି ।)

ପାଠକଗଣ ଯେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଙ୍କେତ ୧ ଅଙ୍କିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଅଙ୍କିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଅଙ୍କିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ଦେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ପାଠକମାନେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଅଙ୍କିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ରଷ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍କ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ତ୍ରିସୁଗନ୍ଧି—ସଂ. ବି (ସମାହାର ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ତ୍ରି+ସୁଗନ୍ଧ)—(ବୈଦ୍ୟକ)
Trisugandhi ଗୁଡ଼ତ୍ୱକ୍, ଅଳେଇଚ ଓ ତେଜପତ୍ରର ସମାହାର—(Ayurveda) A mixture of three scented articles (viz. cinnamon, cardamom and Cassia leaves.

ତ୍ରିସ୍କନ୍ଧ ଜ୍ୟୋତିଷ—ସଂ. ବି (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ତିନିଗୋଟି ଶାଖା (ଗଣିତ, Triskandha jyotisha ସଂହିତା ଓ ହୋରା) ବିଶିଷ୍ଟ ଜ୍ୟୋତିଷ ଗ୍ରନ୍ଥ—Hindu Astronomy consisting of three sections.

ତ୍ରିସ୍ପୃଶା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତ୍ରି+ସ୍ପୃଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Trisprusā ଯେଉଁ ଏକାଦଶୀରେ ଏକାଦଶୀର ସମୟ ହୋଇ
(ତ୍ରିସ୍ପର୍ଶା—ଅନ୍ୟରୂପ) ପରେ ଦ୍ୱାଦଶୀ ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଶେଷରେ ତ୍ରୟୋଦଶୀର ସଂଯୋଗ ହୁଏ—A day on which Ekādaśī, Dwādaśi and Trayodasi the 3 lunar days fall in the course of one solar day.
[ଦ୍ର—ଏହା ପୁଣ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରଶସ୍ତ ତିଥି ଅଟେ ।]

ତ୍ରିସ୍ରୋତାଃ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ସ୍ରୋତସ୍)—ତିନି
Trisrotāḥ ଧାରରେ ବୋହି ଯାଉଥିବା—Flowing in three currents
ବି—ତ୍ରିପଥଗା; ଗଙ୍ଗାନଦୀ; ଭାଗୀରଥୀ—The river Ganges (said to flow through three worlds).

ତ୍ରିହଲ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ—ତ୍ରିସୀତ୍ୟ (ଦେଖ)
Trihalya Trisītya (See)

ତ୍ରିହାୟଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତ୍ରି+ହାୟନ=ବର୍ଷ, ଯାହାର)—
Trihāyaṇa ୧ । ତିନି ବର୍ଷ ବୟସ୍କ (ବାଛୁରି)—1. (a calf)
(ତ୍ରିହାୟଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Aged three years.
୨ । ତିନି ବର୍ଷର—Of three years.

ତ୍ରିହାୟଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ହାୟନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Trihāyaṇi ୧ । ତିନି ବର୍ଷୀୟ ଗାଈ; ଭଡ଼ି—1. A heifer three years old.
୨ । (ପୁରାଣ ମତରେ ତିନିଯୁଗରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ; ଦ୍ରୌପଦୀ—2. Draupadi.
[ଦ୍ର—ଏ ସତ୍ୟ ଯୁଗରେ ବେଦବତୀ, ତ୍ରେତାରେ ଜାନକୀ, ଦ୍ୱାପରରେ ଦ୍ରୌପଦୀ ରୂପେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।]

ତ୍ରିହୁତ—ଦେ. ବି (ନାମ) ସଂ. ତୀରଭୁକ୍ତି)—ତିରହୁତ୍; ମିଥିଳା ଅନ୍ତର୍ଗତ
Trihuta ଦେଶ; ଆଧୁନିକ ବିହାରର ଦ୍ୱାରଭଙ୍ଗା ଓ ମଜଫରପୁର
ତ୍ରିହୁତ ଜିଲ୍ଲା—Tirhoot.
तिहुत [ଦ୍ର—ଏହାକୁ ଗଙ୍ଗା, ଗଣ୍ଡକୀ ଓ କୌଶିକୀ ଏହି ତିନି ଗୋଟି ନଦୀ ଘେରି ରହିଅଛି ।]

ତ୍ରୁଟ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଛିନ୍ନ ହେବା—
Truṭ (root) 1. To break into pieces.
୨ । କମିବା—2. To diminish; to dwindle.

ତ୍ରୁଟି—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତ୍ରୁଟ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଇ)—୧ । ଅଂଶ; ଖଣ୍ଡ; କ୍ଷୁଦ୍ର
Truṭi ଖଣ୍ଡ—1. A small bit; fragments.
(ତ୍ରୁଟୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କାର୍ତ୍ତିକେୟଙ୍କର ଏକମାତୃକା—2. One of the foster mothers of Kārttikeya.
୩ । କମତି; ନ୍ୟୂନତା; ଅଳ୍ପତା—
3. Defect; omission; deficit.
୪ । କ୍ଷତି; ଲୋକସାନ—4. Loss.
୫ । ଅଭାବ—5 Want.
୬ । ଅପଚୟ—6. Waste; deterioration.
୭ । ଅନିଷ୍ଟ, ହାନି—7. Loss; injury; mischief.
୮ । ଭୁଲ—8. Mistake.
୯ । ଦୋଷ; ଅପରାଧ—
9. Fault; crime; neglect of duty.
୧୦ । ଅଙ୍ଗୀକାର ଭଙ୍ଗ—10. Breach of promise.
୧୧ । ସ୍ଖଳନ—11. Act of slipping away; deviation from the path of rectitude.
୧୨ । କ୍ଷଣକାଳ; ଦୁଇ, (ମତାନ୍ତରରେ) ଚାରି ଓ (ମତାନ୍ତରରେ) ପାଞ୍ଚ କ୍ଷଣ ପରିମିତ କାଳ—12 A short space of time; a moment.
ତ୍ରୁଟି ହେଲେ ବରଷେ, ଏବେ ମୋର କି ଦୋଷେ
କଞ୍ଜଲାକ୍ଷୀ ତୋ ସ୍ନେହ ତୁଟିଲ ରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୧୩ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଳେଇଚ; ଗୁଜରାଟି—
13 Small cardamom.
୧୪ । ସଂଶୟ; ସନ୍ଦେହ—14. Doubt.

ତ୍ରୁଟିତ—ସଂ. ବିଣ (ତ୍ରୁଟ୍. ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । କଟା ଯାଇଥିବା—
Truṭita 1. Cut.
୨ । ଭଗ୍ନ; ଭଙ୍ଗା—2. Broken
୩ । ସ୍ଖଳିତ—3. Deviated.
୪ । ଆଘାତପ୍ରାପ୍ତ; ଆହତ—4. Hurt; injured.

ତ୍ରେତୟା—ଗ୍ରା. ବି—(ସଂ. ତ୍ରେତା)—ତ୍ରେତା ୧ (ଦେଖ)
Tretayā Tretā 1 (See).
ତ୍ରେତୟା ଯୁଗ ଶେଷ ଅନ୍ତେ
ଦ୍ୱାପର ଯୁଗ ଉପଗତେ—ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

ତ୍ରେତା—ସଂ. ବି (ତ୍ରୈ. ଧାତୁ=ରକ୍ଷା କରିବା+ଇତ=ପ୍ରାପ୍ତ+ଆ;
Tretā ଅଥବା ତ୍ରି+ଇତ+ଆ)—୧ । ସତ୍ୟ, ତ୍ରେତା, ଦ୍ୱାପର ଓ କଳି ଏହି ଚାରି ଯୁଗ ମଧ୍ୟରୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ଯୁଗ—1. The age of the world between the Satya and Dwāpara ages according to the Hindns.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇତ୍ୟ	ତ୍ଥ	ଯ୍ଯ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଯ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ୍ୟ	ଇଥ	ଞ	ନୃ

[ଦ୍ର—ଏହାର ବର୍ଷ ସଂଖ୍ୟା ୧୨୯୬୦୦୦ ବର୍ଷ । କାର୍ତ୍ତିକ ଶୁକ୍ଳ ନବମୀ ଦିନ ଏ ଯୁଗ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ଏ ଯୁଗରେ ପରଶୁରାମ ଓ ଶ୍ରୀରାମ ଅବତାର ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।]

୨ । ଦକ୍ଷିଣ, ଗାର୍ହପତ୍ୟ ଓ ଆହବନୀୟ ନାମକ ଅଗ୍ନିତ୍ରୟ—2. The three sacrificial fires.

୩ । ପଶାଖେଳରେ ତିନିଗୋଟି କାଠିରେ ତିନିଟି ମାତ୍ର ଚିହ୍ନ ଲେଖିଥିବା ଅବସ୍ଥା—3. A throw of the dice resulting in three dots turning up

୪ । କଉଡ଼ି ଖେଳରେ ତିନି କଟି କଉଡ଼ି ଚିତ ହୋଇ ପଡ଼ିବା ଦାଉ—4. A throw in a game at cowries in which three cowries fall with their ventral side upwards.

ତ୍ରେତାଗ୍ନି—ସଂ. ବି—ଦକ୍ଷିଣ, ଗାର୍ହପତ୍ୟ ଓ ଆହବନୀୟ ଏହି ତିନି-
Tretāgni ପ୍ରକାର ଅଗ୍ନି—Three kinds of sacrificial fires.

ତ୍ରେତାପୁରୀ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ହିମାଳୟର ପାଦଦେଶସ୍ଥ ତିବତର
Tretāpurī ଗୋଟିଏ ବୌଦ୍ଧତୀର୍ଥ—Name of a Buddhist sacred place at the foot of the Himalayas.

ତ୍ରେଧା—ସଂ. ଅ (ତ୍ରି+ଧା)—ତିଧା; ତିନି ଥର; ତିନି ପ୍ରକାରେ; ତିନି
Tredhā ଭାଗରେ—In three; thrice
(ତ୍ରୈଧା, ତ୍ରୈଧ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତ୍ରୈ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ରକ୍ଷା କରିବା—
Trai (root) To save.

ତ୍ରୈକାଳିକ—ସଂ. ବିଣ (ତ୍ରିକାଳ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଇକ)—୧ । ତ୍ରିକାଳ
Traikālika (ଭୂତ, ଭବିଷ୍ୟତ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ) ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Eternal; appertaining to all the time.

୨ । ସକାଳ, ସନ୍ଧ୍ୟା ଓ ଦ୍ୱିପ୍ରହରସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Done during the three periods of the day.

ତ୍ରୈଗୁଣିକ—ସଂ. ବିଣ (ତ୍ରିଗୁଣ+ଇକ)—୧ । ତିନିଗୁଣା—
Traiguṇika 1. Thrice as much.

୨ । ତିନିଗୁଣ ଗ୍ରହଣକାରୀ—2. Taking thrice as much.

୩ । ଯେଉଁ ମହାଜନ ମୂଳଧନର ତିନିଗୁଣ ସୁଧ ନିଏ—3. An exorbitant creditor taking thrice as much of the capital advanced.

ତ୍ରୈଗୁଣ୍ୟ—ସଂ. ବି (ତ୍ରିଗୁଣ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଯ)—୧ । ସତ୍ତ୍ୱ, ରଜଃ, ତମଃ
Traiguṇya ଏହି ତିନି ଗୁଣର ସମଷ୍ଟି—1. The aggregate of the three primordial attributes of nature

୨ । ଦଉଡ଼ି ତିନି ସର ଲଗା ହେବା ଅବସ୍ଥା—2. The state of having been twested or wrought with three strings.

୩ । ତିନିଗୁଣର ଭାବ—3, The state of containing the three attributes.

ବିଣ—ତ୍ରିଗୁଣସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to three fundamental attributes of nature.

[ଦ୍ର—ତ୍ରି ସଂଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କରେ, ସ୍ୱାର୍ଥରେ, ବ୍ୟାପ୍ତ୍ୟର୍ଥେ, ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ, ଦାନାର୍ଥେ, ଅ, ଯ ଆଦି ପ୍ରତ୍ୟୟ ହୋଇ 'ତ୍ରୈ' ଆଦ୍ୟାକ୍ଷର ଶବ୍ଦ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ, ଯଥା—ତ୍ରୈଧାତୁକ—ତିନିଧାତୁ ମିଶ୍ରିତ । ତ୍ରୈପୁର—ତ୍ରିପୁର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ । ତ୍ରୈପୁରୁଷ—ତ୍ରିପୁରୁଷ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ । ତ୍ରୈବର୍ଗ୍ୟ ଓ ତ୍ରୈବର୍ଗିକ—ତ୍ରିବର୍ଗ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ । ତ୍ରୈବର୍ଣ୍ଣିକ—ତ୍ରିବର୍ଣ୍ଣ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ । ତ୍ରୈବାର୍ଷିକ—ତ୍ରିବର୍ଷ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ । ତ୍ରୈମାସିକ—ତ୍ରିମାସ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ । ତ୍ରୈବିକ୍ରମ—ତ୍ରିବିକ୍ରମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ । ତ୍ରୈବିଧ—ତ୍ରିବିଧ ଭାବ । ତ୍ରୈଶଙ୍କବ—ତ୍ରିଶଙ୍କୁ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ତ୍ରୈପୁରୁଷ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରିପୁରୁଷ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—ତିନିପୁରୁଷ ବ୍ୟାପୀ—
Traipurusha Extending over three generations.

ତ୍ରୈବାର୍ଷିକ—ଦେ. ବିଣ. (ତ୍ରିବାର୍ଷିକର ଅଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରୟୋଗ)—
Traibārshika ତ୍ରିବାର୍ଷିକ (ଦେଖ) Tribārshika (See)

ତ୍ରୈବିଦ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରିବିଦ୍ୟା+ଜ୍ଞାନାର୍ଥେ. ଅ)—
Traibidya ତ୍ରିବେଦୀ; ତ୍ରିବେଦାଧ୍ୟାୟୀ—Learned in three Vedas.

ତ୍ରୈବିଧ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରିବିଧ+ଭାବ. ଯ)—୧ । ତିନିପ୍ରକାର—
Traibidhya 1. Three sorts;

୨ । ତ୍ରିବିଧତ୍ୱ—2. The state of being of three kinds.

ତ୍ରୈମାତୁର—ସଂ. ବି. (ତ୍ରି+ମାତୃ+ଉର)—(କୌଶଲ୍ୟା ଓ
Traimātura କୈକେୟୀଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଚରୁର ଫଳରେ ସୁମିତ୍ରାଙ୍କ ଗର୍ଭଜାତ ସନ୍ତାନ) ଲକ୍ଷ୍ମଣ—Lakshmaṇa (a brother of Rāma).

ତ୍ରୈମାସିକ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରିମାସ+ଇକ)—୧ । ତିନିମାସରେ ଘଟିବା—
Traimāsika 1. Quarterly.

୨ । ତିନିମାସ ଅନ୍ତରେ ପ୍ରକାଶିତ—2. Appearing once in three months published quarterly.

ତ୍ରୈରାଶିକ—ସଂ. ବି.—(ତ୍ରିରାଶି+ପରିମାଣାର୍ଥେ. କ)—(ଗଣିତ) ତିନି
Trairāśika ଗୋଟି ରାଶିର ପରସ୍ପର ଘଟିତ ଅଙ୍କପ୍ରଣାଳୀ--(Arithmetic) The rule of three.

[ଦ୍ର—ଏହାଦ୍ୱାରା ତିନିଗୋଟି ଦତ୍ତ ରାଶି ସାହାଯ୍ୟରେ ୪ର୍ଥ ଅଜ୍ଞାତ ରାଶି ଜଣା ପଡ଼େ ।

ଯଥା—ଜଣକୁ ୫ ୧୦୧ ଦିଅଗଲେ ୧୫ ଜଣଙ୍କୁ କେତେ ଦିଆ ଯିବ । ଏହାକୁ ତ୍ରୈରାଶିକ ପ୍ରଣାଳୀରେ କଲେ

୧ : ୧୫ : ୫ ୧୦ : ଅଜ୍ଞାତ;

ଏଥିର ସାଧନ; ଅଜ୍ଞାତ $\frac{୧୫ \times ୧୦}{୧}$ = ୧୫୦ = ୫ ୧୫୦ ।]

ବିଣ.—ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ତିନିଗୋଟି ରାଶି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Belonging to three signs of zodiac.

ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ—ସଂ. ବି.—(ତ୍ରିଲୋକ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଯ)—ତ୍ରିଲୋକ; ସ୍ୱର୍ଗ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟ
Trailokya ଓ ପାତାଳ—The three worlds together.

ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ ବିଜୟ—ସଂ. ବି.—୧ । ତ୍ରିଲୋକକୁ ଜିଣିବା—
Trailokya bijaya 1. Victory over three worlds.
ବିଣ.—ଯେ ତ୍ରିଲୋକକୁ ଜୟ କରିଅଛି—
Victorious over the three worlds.

ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ ବିଜୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—ଭାଙ୍ଗ; ସିଦ୍ଧି—A decoction
Trailokya bijayā or paste made of the leaves of Canabis Indica, inducing intoxication.

ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ ମୋହନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ତ୍ରିଲୋକର ବଶକାରୀ—
Trailokoya mohana One who enchants the three worlds.
(ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟମୋହନା, ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟମୋହିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁନ୍ଦର—
2. Very charming; beautiful.

ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟମୋହନୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ସଂ. ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟମୋହିନୀ)—
Trailokya mhoanī ଅତି ସୁନ୍ଦରୀ—Very beautiful (woman).
ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ ମୋହେନା, ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟମୋହୋନା } ଅନ୍ୟରୂପ

ତ୍ରୋଟକ—ସଂ. ବିଣ.—(ତ୍ରୁଟ୍ ଧାତୁ+କରଣ. ଅକ)—ଛେଦକ—
Troṭaka Cutting.
ବି—୧ । ଦୃଶ୍ୟ କାବ୍ୟ ବା ନାଟକବିଶେଷ—
1. A species of drama (M.W)
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ୫ ଠାରୁ ୯ ଗୋଟି ଅଙ୍କ ଥାଏ । ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଓ ମାନୁଷିକ ବିଷୟ ବ୍ୟାପାର ଏହାର ପ୍ରଧାନ ବର୍ଣ୍ଣନୀୟ ବିଷୟ । ଏଥିରେ ଶୃଙ୍ଗାର ପ୍ରଧାନ ରସ ।]
୨ । ବିଷଧର କୀଟବିଶେଷ—2. Name of venomous insect (M. W.)
୩ । କ୍ରୋଧମୟ ବାକ୍ୟ—3. Angry speech (M.W.)

ତ୍ରୋଟକୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତ୍ରୁଟ୍ ଧାତୁ+ଅକ+ଈ)—
Troṭakī ବୃତ୍ତିଗୀତବିଶେଷ—Name of a metre.

ତ୍ରୋଟି—ସଂ ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତ୍ରୁଟ୍ ଧାତୁ+ଭାବେ. ଇ; ତୁଳ. ଇଂ. ଥ୍ରୋଟ୍)—
Troṭi ୧ । ପକ୍ଷୀର ଥଣ୍ଟ; ଚଞ୍ଚୁ—1. Beak; bill.
ଚୈତନ୍ୟ ଖାଇ ବିହୁ ଦେହ ବଡ଼ାଇ ମୃତ ତ୍ରୋଟି ହେଉ ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୨ । ମାଛର ମୁହଁ—2. The mouth of a fish (M.W)
୩ । ଚୋଲ୍ଲା ମାଛ—
3. A kind of fresh water fish.
୪ । କଙ୍କ ପକ୍ଷୀ—4. The Kaṅka bird (M. W.)
୫ । କାଫଳ ବା କଟଫଳ ଗଛ—
5. A medicinal tree (Myric Nagi)

ତ୍ରୋଟିତ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରୁଟ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Trotita ଭଗ୍ନ; ଯାହା ତୁଟି ଯାଇଅଛି—Broken (M. W).

ତ୍ରୋଟୀ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରୁଟ୍ ଧାତୁ+ଅ+ଈ)—
Troṭī ୧ । ତଣ୍ଟି; ଚୋଟି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. Throat.
୨ । ଚଞ୍ଚୁ; ଥଣ୍ଟ—2. Beak of a bird.
[ଦ୍ର—ତ୍ରୋଟୀ ଶବ୍ଦର ଚୋଟି ବା ତଣ୍ଟି ଅର୍ଥ ଅପ୍ରେ, ମନିଅର ଉଇଲିଅମ୍‌ସ୍ ଓ ପ୍ରକୃତିବାଦରେ ନାହିଁ; ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ବଙ୍ଗଳା ଅଭିଧାନରେ ତ୍ରୋଟି ଓ ତ୍ରୋଟୀ ଶବ୍ଦର ଏକ ଅର୍ଥ ଅଛି, ନରକଣ୍ଠର ଚଞ୍ଚୁ ବତ୍ ଉନ୍ନତ ଅସ୍ଥି ବୋଲି ଲେଖା ଅଛି ।]

ତ୍ରୋଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୂଣ)—ଶରତୂଣୀ—
Troṇa A quiver.
ତୋଣ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ମିତ ଧନ ତ୍ରୋଣ
ଅଭେଦ କବଚ ଭୂଷଣ—ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

ତ୍ରୋଣା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୋରଣ)—ଦୁଇ ଖୁଣ୍ଟରେ ବନ୍ଧା ହେବା
Troṇā ମାଳା; ତୋରଣ—A garland hung on two posts; festoon.
তোরনা
तोरना ତ୍ରୋଣା ଲମ୍ବାଇ ଗୃହ ମଣ୍ଡେ
ଚନ୍ଦନ ଛେରା ଗଳିଦାଣ୍ଡେ—ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

ତ୍ରୋଟଳ - ସଂ. ବିଣ—ତୋଟଳା (ଦେଖ)
Trotaḷa Totalā (See)

ତ୍ରୋତ୍ର- ସଂ. ବି. (ତ୍ରୈ ଧାତୁ=ରକ୍ଷା କରିବା+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ ତ୍ର)—
Trotra ୧ । ପାଞ୍ଚଣ—1. A staff; a cowherd's or driver's staff.
୨ । ଚାବୁକ—2. Whip.
୩ । ରୋଗବିଶେଷ—3. A disease.

ତ୍ର୍ୟଂଶ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରି=ତୃତୀୟ+ଅଂଶ)—ତୃତୀୟ ଅଂଶ—
Tryaṁśa One third.

ତ୍ର୍ୟକ୍ଷ - ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଅକ୍ଷି)— ମହାଦେବ; ତ୍ରିଲୋଚନ—
Tryaksha God Śiba.
(ତ୍ର୍ୟକ୍ଷା —ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ - ଯାହାର ତିନି ଗୋଟି ଆଖି—
Three-eyed.

ତ୍ର୍ୟକ୍ଷର—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଅକ୍ଷର)—ତିନି ଅକ୍ଷରଯୁକ୍ତ—
Tryakshara Consisting of three letters.
ବି—୧ । ପ୍ରଣବ; ଓଁକାର (ଏହି ଅ, ଉ. ମ. ଏହି ୩ ଅକ୍ଷରର ସମଷ୍ଟି)—1. The mystic sound 'Om' uttered by the Hindus.

୧	ଇ	ଈ	ଋ,ୠ	ଙ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଳ୍ପ	ଢ଼୍ୟ	ଊ
୨	ଋ	ଉ	ଲୁ	ଲୃ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଣ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଲ୍ପ	ଔ	ନୃ

୨ । ତିନ ଅକ୍ଷରଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ—2. A trigraph.
୩ । ବିବାହର ଘଟକ—3. A marriage-broker.

ତ୍ର୍ୟକ୍ଷା—ସ. ତ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତ୍ର୍ୟକ୍ଷ+ଆ)—ଦୁର୍ଗା—
Tryakshā Durgā,

ତ୍ର୍ୟଙ୍ଗଟ—ସ. ବି. (ତ୍ରି+ଅଙ୍ଗ+ଟ)—୧ । ତିନକୋଣିଆ ବା ତିନି
Tryangaṭa ଦଉଡ଼ି ଲଗିଥିବା ଶିକାବିଶେଷ—
1. A hanging shelf.
୨ । ଠେଙ୍ଗୁଡ଼ା—2, A grooved bracket in the corner of a wall for putting unstable pots.
୩ । ଈଶ୍ୱର—3. The supreme Being.
୪ । ଚନ୍ଦ୍ରମା—4. The moon.

ତ୍ର୍ୟମ୍ବକ—ସ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଅମ୍ବକ=ଚକ୍ଷୁ)—
Tryambaka ତ୍ରିଲୋଚନ; ମହାଦେବ—Siba.

ତ୍ର୍ୟମ୍ବକା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତ୍ର୍ୟମ୍ବକ+ଆ —ଦୁର୍ଗା—
Tryambakā Durgā.

ତ୍ର୍ୟଶୀତି—ସ. ବି ଓ ବିଣ. (ତ୍ରି+ଅଶୀତି)—ଅଶି ଅପେକ୍ଷା ତିନି ଅଧିକ
Tryaśiti ସଂଖ୍ୟା; ତେୟାଅଶି; ୮୩—83; Eighty three.

ତ୍ର୍ୟଶୀତିତମ—ସ. ବିଣ—୮୩ ସଂଖ୍ୟାର ପୂରକ—
Tryaśititama Eighty third,

ତ୍ର୍ୟସ୍ର—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଅସ୍ର)—
Tryasra ୧ । ତିନଗୋଟି କୋଣ—1. Three angles.
୨ । ତ୍ରିଭୁଜ—2. Triangle.

ତ୍ର୍ୟହସ୍ପର୍ଶ—ସ. ବି. (ତ୍ରି+ଅହନ୍+ସ୍ପର୍ଶ)—ଏକ ସୌର ଦିନରେ
Tryahasparśa ତିନି ତିଥିର ଯୋଗ—A day occupied by
(ତ୍ର୍ୟହସ୍ପୃଶ—ଅନ୍ୟରୂପ) parts of three lunar days.

ତ୍ର୍ୟାହିକ—ସ. ବିଣ. (ତ୍ର୍ୟହନ୍+ଇକ)—ତିନି ଦିନରେ ଘଟିବା—
Tryāhika Tertian; occurring every third day.
तिजारी ଜ୍ୱ—ତିନି ଦିନେ ଘଟିବା ଜ୍ୱର—
Remittent fever occuring every third day; tertian fever.

ତ୍ସରୁ—ସ. ବି—୧ । ଖଡ୍ଗର ମୁଠା—1. The handle or hilt of
Tsaru a sword.
୨ । ଖଣ୍ଡାର ଖୋଲ—2. Scabbard.

ତ୍ହ—ଦେ. ବି. (କଚେରିଆ ଓ କରଣୀ ବ୍ୟବହାର; ସାଙ୍କେତିକ)—
T-ha ତହବିଲ ଓ ତହସିଲର ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ—
Abbreviation for 'Tahabil' or 'Tahasil'.

ତ୍ହଦାର—ଦେ. ବି. (କଚେରିଆ ଓ କରଣୀ ବ୍ୟବହାର)—
T-hadāra ତହସିଲଦାର (ଦେଖ)—Tahasildāra (See)

ତ୍ହବିଲ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି. (କଚେରିଆ ଓ କରଣୀ ବ୍ୟବହାର)—
T-habil (etc) ତହବିଲ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Tahabila (etc) (See)

ତ୍ହସିଲ (ଇତ୍ୟାଦି)—(କଚେରିଆ ଓ କରଣୀ ବ୍ୟବହାର)—
T-ahsil (etc) ତହସିଲ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Tahasila (etc) (See)

ଥ

ଥ—ସ—ସପ୍ତଦଶ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ; ତ ବର୍ଗର ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ । ଏଥିର
Tha ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ ଦନ୍ତ, ତେଣୁ ଏହା 'ଦନ୍ତ୍ୟ' ବର୍ଣ୍ଣ—
The 17th letter of the consonants corresponding to the sound of 'th' in path.

ବି. (ସ୍ଥା ଧାତୁ=ରହିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
୧ । ପର୍ବତ—1. Mountain,
୨ । (+ଭାବ. ଅ) ଭକ୍ଷଣ—2. Eating.
୩ । ଭୟତ୍ରାତା—3. Deliverer from fear.
୪ । ଭୟ ଚିହ୍ନ—4. Sign of fear.
୫ । ରକ୍ଷଣ—5. Protection.
୬ । (+କରଣ. ଅ) ଭୟ—6. Fear; terror.
୭ । ମଙ୍ଗଳ—7. Welfare.

ଗ୍ରାଦେ. (ପ୍ରସ୍ଥ) କ୍ରି. (ସ୍ଥା ଧାତୁ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ମଧ୍ୟମ
(ଥଅ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପୁରୁଷ ଅନୁଜ୍ଞା ବ)—(ତୁମ୍ଭେ) ଥାଅ—
(you) Do stay,

ଥଇଥାନ—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ସ୍ଥିର)—ଧୀରସ୍ଥିର—
Thaithān Calm and quiet.

ଥଇଲ—ଗ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବିଣ. (ସ. ସ୍ଥଳ)—ସମତଳ—
Thaila Levelled up; level-
(ଯଥା—ଅମେ ପାହାଡ଼ ଭାଙ୍ଗି ଥଇଲ କଲୁଁ ।)

ଥଉଳ—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ସ୍ଥୂଳ)—ସ୍ଥୂଳ; ମୋଟା—
Thaula Fat; thick.
थूल

ଥଏ—ଗ୍ରା. ବିଣ—ଥୟ (ଦେଖ)
Thae Thaya (See)
ପ୍ରଚଣ୍ଡମୂର୍ତ୍ତି କର ଥଏ, କୃପେ ପାଲୁ ବହି ଗ୍ରାସେ ।
ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମଚନ୍ଦ୍ରାମୃତ ।

କ୍ରି. ବିଣ—ଥୟ (ଦେଖ)—Thaya (See)

ସାଧାରଣ ଶ୍ରେଣୀର ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଚକ୍ରାଙ୍କିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରାଙ୍କିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ସ୍ୱରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରାଙ୍କିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରାଙ୍କିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ଲୁଖ' ନ ମିଳିଲେ 'ଲୁଖ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଥକ୍—ଦେ. ବଣ. (ସ୍ତ. ସ୍ତୁଚିତ)—ଥକା (ଦେଖ)
Thak — Thakā (See)

ଥକ କରି—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ. (ସ୍ତ. ସ୍ତୁମ୍ଭିତ)—
Thak kari — ୧ । ଥକା ମାରିଲା ପରି ହୋଇ— 1. Being dumbfounded.
ଥକ୍‌କନା(କ୍), ଥକ୍ କରି, ଥକ୍ ହୋଇ } ଅନ୍ୟରୂପ — ୨ । ହଠାତ୍; ଅକସ୍ମାତ୍ ଭାବେ— 2. Suddenly; accidentally.
ଥককরে ধককর

ଥକ୍ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ୍ତ. ସ୍ତମ୍ଭ ଧାତୁ; ପ୍ରା. ଥକ୍ଖ ଧାତୁ)—
Thak khāibā — ୧ । ଅବସନ୍ନ ହେବା—1. To be exhausted; to sink down.
থকা
ঠহরজানা, থকনা — ୨ । କହୁ କହୁ ହଠାତ୍ ଚୁପ ହେବା— 2. To stop suddenly while speaking.
୩ । ଗତିରହିତ ହେବା—3. To stop.
୪ । ନିର୍ବାକ୍ ହେବା; ଅବାକ୍ ହେବା—4. To become dumb through fear or exhaustion.
୫ । ନିବୃତ୍ତ ହେବା—5. To cease from any work.

ଥକତ୍—ଦେ. ବଣ. (ସ୍ତ. ସ୍ତୁମ୍ଭିତ)—୧ । ଅବସନ୍ନ; କ୍ଳାନ୍ତ; ଥକାମରା—
Thakat — 1. Tired; weary.
থকিত — (ଯଥା—ତାକୁ ଯାବତା କରି କରି ଥକତ୍ ହୋଇ ଗଲିଣି ।)
থকিত — ବି.—କ୍ଳାନ୍ତି; ଶ୍ରାନ୍ତି—Weariness.
থকা — (ଯଥା—ଏଣ୍ଡୁ ଏଣ୍ଡୁ ମଟର ଥକତ୍ ଲାଗିଲାଣି ।)
থকাবট

ଥକ(କା) ମକ(କା)—ଦେ. ବଣ.—୧ । ଅପ୍ରତିଭ—
Thaka(kā)maka(kā) — 1. Bewildered; confused.
থতমত — ୨ । ଶ୍ରାନ୍ତ, କ୍ଳାନ୍ତ; ଅବସନ୍ନ—
থকিত — 2. Tired.

ଥକା—ଦେ. ବଣ.—(ସ୍ତ. ସ୍ତୁମ୍ଭିତ; ପ୍ରା. ଥକ୍କିତ)—୧ । ସ୍ତମ୍ଭିତ;
Thakā — ଗତିରହିତ—1. Stopped; motionless.
(ଥକ୍କା—ଅନ୍ୟରୂପ) — ୨ । ଅବସନ୍ନ; ଶ୍ରାନ୍ତ; କ୍ଳାନ୍ତ—
থকিত — 2. Tired; pulled down; fatigued.
থকাহুআ থকামাঁদা — ୩ । ନିର୍ବାକ୍—3. Speechless; silent.
୪ । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼—
4. Dumbfounded; bewildered.
୫ । ମୁଗ୍ଧ—5. Enchanted.
୬ । ମୂଢ଼; ଅବୋଧ—6. Foolish.
(ଯଥା—ଥକା ମନ ସ୍ଥିର ଯିବା, ଉତାନସୂନ ଦେଖିବା-ଭଜନ ।)
୭ । ସ୍ତବ୍ଧ; ଭୀତ—7 Alarmed.
୮ । ବାକିଥିବା; କାଲିଠାରୁ ବାକି ରହିଥିବା (କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ)— 8. Pending; left unfinished from yesterday.
(ଯଥା—ଆଜ ଯେତେ ସ୍ୱାଦ ଦେବ୍ ସବୁକେ ସଉକୁ ପେଇ ଅଛିବ, କାଲିକ ଥକା ରହୁବ ନାହିଁ ।)

ଥକା — ଦେ. ବି.—୧ । ଅବସାଦ—
থকাবট — 1. Weariness; exhaustion.
୨ । ଦେଉଳର ଦହିନଉଡ଼ି ଓ ଚକ୍ରର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ— 2. The space or portion of a temple between the dahi-nauti and the discus at the top.

ଥକା(କେ)ଇ ଥକା(କେ)ଇ—ଦେ. ଅ.—୧ । ରହି ରହି; ଧୀରେ
Thakā(ke)i thakā(ke)i — ଧୀରେ; ଅଳ୍ପେ ଅଳ୍ପେ—
থেকেথেকে — 1. Slowly; by degrees.
रहरहके — ୨ । ମଝିରେ ମଝିରେ ବନ୍ଦ ହୋଇ—
2. At intervals.
(ଯଥା—ଆଜ ଦିନଯାକ ଥକେଇ ଥକେଇ ବରଷା ହଉଛି ।)

ଥକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସ୍ତ. ସ୍ତମ୍ଭିତ; ଥକିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ
Thakā(ke)ibā — ରୂପ)—୧ । ସ୍ତମ୍ଭିତ କରିବା—
থেকান, থাকান — 1. To stop.
থকানা — ନିଜ ନୟନେ ଥକାଇ ମାରନ୍ତି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ· ସଙ୍ଗୀତ ।
୨ । ସ୍ତମ୍ଭିତ କରିବା—2. To make dumb.
୩ । ଶ୍ରାନ୍ତ କରାଇବା—3. To tire.
୪ । କଥା କହୁ କହୁ ମଝିରେ ମଝିରେ ଚୁପ ହୋଇଯିବା— 4. To stop or halt during a talk.

ଥକାମରା—ଦେ. ବଣ. (ସ୍ତ. ସ୍ତମ୍ଭିତ; ସ୍ତମ୍ଭିତ)—୧ । ଅବସନ୍ନ—
Thakā marā — 1. Weary.
(ଥକ୍କାମରା—ଅନ୍ୟରୂପ) — ୨ । ଶ୍ରାନ୍ତ—
থকিত — 2. Fatigued; pulled down.
থকামাঁদা — ୩ । ଅବାକ୍—3. Dumbfoundered; dumbfounded.

ଥକା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଥକ୍ ଖାଇବା (ଦେଖ)
Thakā māribā — Thak khāibā (See)
(ଥକ୍କା ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥକାସି—ଗ୍ରା. ବଣ.—(ସ୍ତ. ସ୍ତମ୍ଭିତ)—ଶ୍ରାନ୍ତ; କ୍ଳାନ୍ତ—
Thakāsi — Tired; fatigued.
থকিত — ସାଥିରୁ ବଡ଼ ଥକାସି ହୋଇ ଗଲେଣି ।
থকাহুআ — ଲୁଚକାଳି ମାସ· କଥାଗୁଣ୍ଠି ।

ଥକି(ଗି)ତ—ଦେ. ବଣ. (ସ୍ତ. ସ୍ତମ୍ଭିତ; ପ୍ରା. ଥକ୍କିଅ)—୧ । କ୍ଳାନ୍ତ;
Thaki(gi)ta — ଅବସନ୍ନ—1. Tired; fagged; fatigued; worne.
(ଥଗିତ—ଅନ୍ୟରୂପ)
থকিত — ୨ । ଅବାକ୍; ସ୍ତମ୍ଭିତ; ସ୍ତବ୍ଧ—
থকিত, থগিত — 2. Dumbfounded; mute.
୩ । ସ୍ଥିର—3. Motionless.
ପବନ ହୋଇଣ ଥକିତ, ଅଚଳ ଚଳ ବସନ୍ତ ।
ଭୂପତି· ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୧	ଲ	ଉ	ଋ,ଝ	ଛ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଢ
୨	ଌ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଃ	ନ୍ଦ

ଥକିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସ୍ଥଗ୍ ଧାତୁ=ସ୍ଥିର ହେବା; ପ୍ରା. ଥଗ୍ ଧାତୁ;
Thakibā ଥକ୍ ଧାତୁ)—୧। ଅଶକ୍ତ ହେବା—
(ଥଚିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. To be unable.
थमका, थका ୨। ଅବାମସ୍ତ ହେବା; କ୍ଳାନ୍ତ ହେବା—
থকনা তকনা 2. To become tired or fatigued.

ଉଠେ ଶରୀରକୁ ଚେତ ହୁଏଁ ହେଉ ଥକଇଁ।
ପଦ୍ମନାଭଙ୍କ ଲୁମାଣ ଅଠରସ୍ତ।

୩। ସ୍ଥିର ହେବା—3. To become motionless.
୪। ମାନ୍ଦା ବା ଢିଲା ପଡ଼ିବା—4. To become slack.
୫। ସ୍ତମ୍ଭିତ ହେବା—5 To be dumbfounded.

ପଡ଼ଇ ସେବୁଟେ ଚକ୍ରଦ୍ଧ ଥକ। ରାଧାନାଥ, ଚଲିକା

ଥଙ୍ଗ ଥଙ୍ଗ—ଦେ. ବିଣ.—(ସ. ସ୍ତମ୍ଭିତ)—୧। କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ
Thaṅga thaṅga କରିବାକୁ ପଶ୍ଚାତ୍ପଦ—1. Hesitating
थङ् थङ् थतमत or scrupling to do a work.
থকামাঁদা ୨। କାର୍ଯ୍ୟ କରୁ କରୁ ମଝିରେ ସ୍ଥଗିତ ହେଉଥିବା—
(ଥଙ୍ଗେଇ ଥଙ୍ଗେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Pausing at intervals; halting (in the course of doing something.)

ନ ଚଳ ନ ପାର ହେଲେ ଥଙ୍ଗ ଥଙ୍ଗ। କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚନ୍ଦ୍ରକଳା।

୩। ସନ୍ଦିଗ୍ଧ—3. Suspicious; doubtful.
୪। ଅଟକି ଅଟକି କଥା କହୁଥିବା—
4. Speaking with pauses.

ବାଣୀକି ଥଙ୍ଗ ଥଙ୍ଗ କରି ସେ ଯୁବତୀ
କଲେ କାଳ ମୁଖକୁ ଚାହିଁ ଏ ଯୁକତି। କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ।

୫। ମଝିରେ ଅଟକି ଅଟକି କୁହାଯାଇ ଥିବା (କଥା)—
5. Spoken at intervals between utterances.

ଥଙ୍ଗଥଙ୍ଗ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ପାଶ୍ଚାତ୍-
Thaṅgathaṅga hebā ପଦ ହେବା—1. To scruple to
থতমত হওয়া; থতা do a work.
ঝিমঝকনা ୨। ମଝେ ମଝେ ସ୍ତମ୍ଭିତ ହେବା; ଥକିବା—
ଥଙ୍ଗେଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ 2. To pause; to halt
ଥଙ୍ଗେଇ ଥଙ୍ଗେଇ ହେବା } during a work or talk.

ଥଟବାଜ୍—ଦେ. ବିଣ—ଥଟିଲ (ଦେଖ)
Thaṭabāj Thaṭila (See)

ଥଟଲି—ଦେ. ବିଣ—୧। ଥଟିଲ (ଦେଖ)
Thaṭali 1. Thaṭila (See)
ঠাট্ঠাবাজ ୨। ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥକ (କଥା)—2 Ironical.
ठठोल

ଥଟା(ଟ୍ଟା)—ଦେ. ବି. (ସ. ଟଟ୍ଟସ୍ତ; ତୁଳ. ଭା. ଉଟ୍ଟୁ=ଗାଳିଦେବା;
Thaṭā(ṭṭā) ତୁଳ. ସଂ. ଅଟ୍ଟହାସ)—୧। ଉପହାସ; ବ୍ୟଙ୍ଗ—
ঠাট্টা 1. Irony; satire; innuendo; redicule.
ठट्ठा, ठठा ୨। ପରିହାସ—2. Joke; jest.
୩। କୌତୁକ ବାକ୍ୟ—3. Wit and humour; fun.
୪। ଟାପରା—4. Practical joke.
ବିଣ—ଥଟ୍ଟା ଖେଳିବାର ଉପଯୁକ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
(a person) Fit to be joked with.

ଥଟା(ଟ୍ଟା) କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ଟଟ୍ଟସ୍ତ)—୧। ପରିହାସ କରିବା—
Thaṭā(ṭṭā) karibā 1. To cut jokes; to jest.
ঠাট্টাকরা

କୁଚନ୍ଦନି କାଳ କରେ ସାକୁ ଥଟ୍ଟା। ରାଧାନାଥ, ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗ।

ठट्ठाकरना ୨। ବ୍ୟଙ୍ଗବିଦ୍ରୁପ କରିବା—2. To satirise.

ଥଟା(ଟ୍ଟା) ଖେଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟାପରା ଖେଳିବା—
Thaṭā(ṭṭā) khelibā To cut practical jokes.
ঠাট্টাখেলা ठट्ठाउड़ाना
[ଥଟାଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଥଟା ତ ତା)ମ(ମା)ସା—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ସ. ଟଟ୍ଟର+ସା.
Thaṭā ta(tā)ma(mā)sā ତମାସା)—ପରିହାସ; ବ୍ୟଙ୍ଗ ବିଦ୍ରୁପ
ঠাট্টাতামাসা; ঠাট্টাবাট্খরা Joking in words and actions;
ठट्ठातमासा satire and practical joke.

ଥଟା ପରିହାସ—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ସ. ଟଟ୍ଟର+ସ. ପରିହାସ)—
Thaṭā parihāsa ଥଟା ତାମସା (ଦେଖ)
Thaṭā tāmasā (See)

ଥଟା ମୁସ୍କୁଲି—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଥଟା ତାମସା (ଦେଖ)
Thaṭā muskuli Thaṭā tāmasā (See)
(ଥଟାମୁସୁକୁଲି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥଟା(ଟ୍ଟା)ରି—ଦେ. ବି. (ସ. ସ୍ଥାଲକର; କମା ଧ୍ୱନ୍ୟର୍ଥକ)—
Thaṭā(ṭṭā)ri ୧। କଂସାରି—1. Brazier; brass-
ঠাটারী founder.
ठठेरा ୨। ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପିତଳ ଓ କଂସାର ବାସନ ଓ
(ଥଟାରୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଗହଣାଆଦି ତିଆରି କରେ—2. One who manufactures bellmetal articles.

ଥଟାରି ଘର ପାଖ, (ଲାଗୁ) କୁଇ ଢମ ଢମ ଢକ—ଢଗ।

ଥଟା(ଟ୍ଟା)ବାଜ—ଦେ. ବିଣ—ଥଟିଲ; ପରିହାସପ୍ରିୟ—
Thaṭā(ṭṭā)bāj Fond of jest.
ঠাট্টাবাজ ठट्ठेबाज
(ଠଟ୍ଟାବାଜ—ବି)

ଥଟିଲ—ଦେ. ବିଣ—୧। ଥଟ୍ଟାପ୍ରିୟ—1. Witty; given to
Thaṭila jesting; fond of jests; jestive
ঠাট্টাবাজ ୨। ବ୍ୟଙ୍ଗପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Full of wit or satire.
ठट्ठिल

ଥଣ୍ଟ—ଦେ. ବି. [ସ. ତୋଣ୍ଡ, ତୁଣ୍ଡ (Beams)]—ପକ୍ଷୀର ଚଞ୍ଚୁ—
Thaṇṭa Beak of a bird.
ঠোঁঠ

ଥଣ୍ଟରେ ଟୁକ ଟୁକ କରିଣ ଖାଇଲେ।

ठोँट, ठोर କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ଅଦ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଥମ ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

ବିଣ—ଏକାଥରକେ ଥଣ୍ଟପଟରେ ଯେତେ ପରିମାଣ ପଦାର୍ଥ ସମ୍ଭେଇବ ସେତିକି ପରିମିତ—As much as can be contained within the beak of a bird.

(ଯଥା—ଧାନ ମୁନ୍‌ସିଙ୍କୁ ଭୁଅ ଥଣ୍ଟେ ଦେଲେ ସରିବ ନାହିଁ।)

ଥଣ୍ଟ ବୋହିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ଅନ୍ୟଲୋକଠାରୁ ଧନ ପ୍ରଭୃତି ନେବା—Taking of riches from a person.
Thanṭa bohibā

(ଯଥା—ତୁମ୍ଭର ଧନ ଦିହୁଲିତ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ହେଉ, ଆଉ ଆମ ଥଣ୍ଟ ସବୁବେଳେ ବୋହୁଥାଉ।)

ଥଣ୍ଟ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଫଳ ଆଦିକୁ ଚଞ୍ଚୁଦ୍ୱାରା ଅଘାତ କରିବା; ଠୁମ୍ବିବା—To peck at a thing with the beak.
Thanṭa māribā
ठोँटमारा
चोँच मारना

ଥଣ୍ଟିଆ—ଦେ. ବିଣ—ବଡ଼ ଥଣ୍ଟବିଶିଷ୍ଟ—Having a large beak.
Thanṭiā
चोँचवाला

ଥଣ୍ଟିଆ କୁମ୍ଭୀର—ଦେ. ଚ—ଲମ୍ବଥଣ୍ଟବିଶିଷ୍ଟ କୁମ୍ଭୀର—The gavial of the Ganges; (having a long pair of snouts and webfooted); Gavialis Gangeticus.
Thanṭiā kimbhīra
मगर

> କୁଅ ବୋହୁଛି, କଇଁ ଚାଖୋଇ ସିନୁ ନାହିଁଟି,
> ଥଣ୍ଟିଆ କୁମ୍ଭୀର କଟିବେଣି, ହାକୁଳ ପେଟ ପଟଛି। ଶିଶୁଗୀତ।

[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ଥଣ୍ଟ ବା ପାଟିର ଦୁଇପାଳି ଅଣ୍ଟାପରି ଦନ୍ତଯୁକ୍ତ ଓ ହାତେ ଦେଢ଼ ହାତ ଲମ୍ବ। ଏମାନେ ସାଧାରଣତଃ ମାଛ ଖାଇ ବଞ୍ଚନ୍ତି ଓ ଲମ୍ବରେ ୧୦।୧୫ ହାତଯାଏ ବଢ଼ନ୍ତି। ଏମାନେ ମନୁଷ୍ୟ ପଶୁଆଦିଙ୍କୁ ଆକ୍ରମଣ କରିବାର ଦେଖା ନାହିଁ।]

ଥଣ୍ଡ୍—ଦେ. ବିଣ (ସ. ସ୍ତବ୍ଧ; ପ୍ରା. ଠଦ୍ଧ)—୧। ଶୀତଳ; ଥଣ୍ଡା—1. Cold.
Thanḍ
ठंडा
ठंड
୨। ଶୀତଳ କରାଯାଇଥିବା—2. Cooled.
୩। ଶାନ୍ତ; ଶମିତ—3. Appeased.
ଦେ. ବି—ଶୀତଳତା—Coolness.

ଥଣ୍ଡା—ଦେ. ବିଣ (ସ. ସ୍ନିଗ୍ଧ କମ୍ପ ଶାନ୍ତ; ପ୍ରା. ଠଣ୍ଡ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Thanḍā
(ଗରମ—ବିପରୀତ)
ठंडा
ठंड, ठंडक
୧। ତାତିନଥିବା; ଶୀତଳ—1. Cold; cool.
୨। ସହ୍ୟ; ଦେହରେ ସହି ହେଲା ଭଳି—2. Agreeable.
୩। ନିବୃତ୍ତ; ଉପଶାନ୍ତ; ସନ୍ତୋଷିତ—3. Appeased; cooled; assuaged; satisfied.
୪। ସ୍ଥିର—4. Calm.
୫। ଶାନ୍ତିପ୍ରଦ; ଯାହା ଥଣ୍ଡା କରେ—5. Cooling; refreshing; soothing.
୬। ଶାନ୍ତପ୍ରକୃତିକ—6. Meek; mild.
୭। ଯାହା ଉଗ୍ର ନୁହେଁ—7. Gentle; not ferocious.
୮। ବିଶ୍ରାମ ଦ୍ୱାରା ଯାହାର କ୍ଳାନ୍ତି ଦୂର ହୋଇଥାଏ—8. Refreshed after rest; soothed.
୯। ଉଦାସୀନ—9. Indifferent.
୧୦। ଦମିତ—10. Checked.
୧୧। ସନ୍ତୁଷ୍ଟ; ତୃପ୍ତ—11. Satisfied.
୧୨। ସ୍ଥିର; ଶାନ୍ତିମୟ—12. Tranquil; calmed.
୧୩। ସ୍ତବ୍ଧ; ସ୍ତିମିତ—13. Stopped; quiet.
୧୪। ନିବୃତ୍ତକ୍ରୋଧ; ଯାହାର କ୍ରୋଧ ଉପଶାନ୍ତ ହୋଇଅଛି—14. One whose rage has abated.
୧୫। ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟ; ଜଡ଼—15. Motionless; inert.
୧୬। (ଯେଉଁ ବଜାର ବା ସମୟରେ) ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟମାନଙ୍କ ମୂଲ୍ୟ ପୂର୍ବାପେକ୍ଷା ସସ୍ତା ହୋଇଥାଏ; ମାନ୍ଦା—16. (a market or time) In which the price of commodities have gone down considerably.

(ଯଥା—ଆଜିକାଲି ଘିଅର ବଜାର ଥଣ୍ଡା ହୋଇଅଛି।)

ବି—୧। ହିମ—1. Coolness.
୨। ଶୈତ୍ୟ—2. Cold.
୩। ଶୀତ—Feeling of cold.
୪। ନିବୃତ୍ତି—4. Appeasement; satiety.
୫। ଧୀରତା—5. Mildness.
୬। ସରଦି—6. Catching cold.
୭। ଆରାମ; ଶାନ୍ତି—7. Comfort; refreshment.
୮। ବିଶ୍ରାମ—8. Rest.
୯। ବିରାମ—9. Cessation.
୧୦। ଧୀରତା—10 Slowness.

ଥଣ୍ଡା ଉପଚାର—ଦେ. ବି—ଥଣ୍ଡା ଚିକିତ୍ସା (ଦେଖ)
Thanḍā upachāra — Thanḍā chikitsā (See)

ଥଣ୍ଡାଏ ଥଣ୍ଡାଏ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସକାଳେ ଓ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ରାତି ଚାଲିବା—To travel during the cool hours of the day (morning, evening, and night).
Thanḍāe thanḍāe jibā
ठंडाए ठंडाए याओया
ठंडे ठंडे चलेजाना

[ଦ୍ର—ଏହି ସମୟରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ କିରଣର ତାପ ସହିବାକୁ ହୁଏ ନାହିଁ, ଏଥିପାଇଁ ଏ ସମୟକୁ ଶୀତଳ ବା ଥଣ୍ଡା ସମୟ ବୋଲାଯାଏ।]

ଥଣ୍ଡା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ଶୀତଳ କରିବା—1. To make cool; to lower the temperature of.
Thanḍā karibā
ठंडाकरा
ठंडा करना
୨। ଉପଶମ କରିବା; ଶାନ୍ତ କରିବା—2. To appease; to satiate.

୧	ଲ	ଓ	ଋ, ଝ	ହ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଷ, ସ	କ୍ଷ	ଉତ୍ପ
୨	ଐ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍	ଉତ୍	ଜ୍

୩ । ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବା—3. To comfort; to soothe.

ମନ୍ତ୍ରୀ ମୋଠେ ତୁ ଅଇଁ ତଳ୍ପ ... ଥଣ୍ଡା କରୁ ଦେଲେ—

ଫକୀରମୋହନ ସେ. ଓଡ଼ିଆ ରାମାୟଣ ।

୪ । ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ କରିବା—

4. To bring one to one's senses.

୫ । ଦମନ କରିବା—5. To check a person; to teach a lesson; to reduce a person to meekness.

ଏପରି କହିଲେ ସେମ, ... ଥଣ୍ଡା କରୁ ଦେଲେ ।

ଫକୀରମୋହନ ସେ. ଓଡ଼ିଆ ରାମାୟଣ ।

୬ । ଶୀତଳ ଉପଚାର ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—

6. To apply soothing remedies.

ଥଣ୍ଡା ଚିକିତ୍ସା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଔଷଧାଦି ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା ଶରୀରର
Thaṇḍā chikitsā ଉତ୍ତାପ କମିଯାଏ—Soothing treatment.
(ଥଣ୍ଡା ଚିକିଚ୍ଛା— ଅନ୍ୟରୂପ)
ঠাণ্ডা চিকচ্ছা ठंडि चिकित्सा

ଥଣ୍ଡା ଥଣ୍ଡା—ଦେ ବିଣ—ପ୍ରାତଃକାଳୀନ ବା ସାୟଂକାଳୀନ ଶୀତଳତା—
Thaṇḍā thaṇḍā The cool of the morning or evening.
ঠাণ্ডাঠাণ্ডা ठंडेठंडे

ଥଣ୍ଡା ପ୍ରକୃତି—ଦେ. ବି—ଶାନ୍ତ ପ୍ରକୃତି—
Thaṇḍā prakṛuti Meek or gentle nature.
(ଥଣ୍ଡା ମିଜାଜ୍, ଥଣ୍ଡା ମିଜାସ୍— ଅନ୍ୟରୂପ)
ঠাণ্ডা মেজাজ ठंडमिजाज

ଥଣ୍ଡା ମିଜାଜୀ } ଅନ୍ୟରୂପ ବିଣ—ଶାନ୍ତପ୍ରକୃତିକ—
ଥଣ୍ଡା ମିଜାଜି } Meek; gentle.
ঠাণ্ডামিজাজী ठण्डमिज़ाजी

ଥଣ୍ଡା ବିଜୁଳି—ଦେ. ବି. (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—
Thaṇḍā bijuḷi ବୈଦ୍ୟୁତିକ ବାଟେରି ବା ପ୍ରବାହଯୁକ୍ତ ତାରଦ୍ୱୟର
(ଗରମ ବିଜୁଳି—ବିପରୀତ) ମୁଣ୍ଡରେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ପ୍ରାନ୍ତ (negative)
ঠাণ্ডা বিজলী ନାମକ ବିଦ୍ୟମାନ ବୈଦ୍ୟୁତିକ ଶକ୍ତି—
ठण्डी बिजली Negative electricity.

ଥଣ୍ଡା ବେଳ—ଦେ. ବି—୧ । ଦିବସର ଯେଉଁ ସମୟରେ ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣର
Thaṇḍā beḷa ପ୍ରଖରତା ନ ଥାଏ (ସନ୍ଧ୍ୟା, ସକାଳ ଓ ରାତ୍ରି)—
ঠাংডা বেলা 1. Cool time of the day (viz. morning,
ठंडा वख्त evening and night); cool hours of the day.

୨ । ଦିବସର ଯେଉଁ ସମୟରେ ଶୀତ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ—

2. Time of the day when it is cold or when one may catch cold.

ଥଣ୍ଡା ଲାଗିବା—ଦେ. ବି—୧ । ଶୀତଳ ବୋଧ ହେବା—
Thaṇḍā lāgibā 1. Feeling of a cool sensation.
ঠাণ্ডা লাগা ୨ । ସର୍ଦ୍ଦି ଧରିବା—2 Catching of cold;
ठंडा मालुम होना being effected by chill.

୩ । ଦେହରେ ଶୀତଳ ବା ଥଣ୍ଡା ପବନ ଲାଗିବା—

3. Being affected by cold air or dew.

କ୍ରି—ହାତକୁ ବା ସ୍ପର୍ଶକୁ ଶୀତଳ ଲାଗିବା—

To appear cold to one's touch.

ଥଣ୍ଡାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଈଷତ୍ ଥଣ୍ଡା—
Thaṇḍāḷiā A bit cool.

ठंडासा ଦେ. ବି—ଚିଲିକାରେ ଦେଖାଯିବା ଏକ ପ୍ରକାର ପକ୍ଷୀ—
A species of bird found in the Chilkā lake.

ଥଣ୍ଡା ହେବା—ଦେ. କ୍ରି (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—୧ । କୌଣସି ଅସନ୍ତୋଷର
Thaṇḍā hebā କାରଣର ନିବୃତ୍ତି ପରେ ମନରେ ଶାନ୍ତି
ঠাংডা হওয়া ଉପଭୋଗ କରିବା—1. (figurative) To
ठण्डा होना be pacified after one's grievance is remedied.

(ଯଥା—ନବାବଙ୍କୁ ପଚାଶ ପଚାଶ ଟଙ୍କା ଜୋରିମାନା କରିବାରୁ ପ୍ରଜାମାନେ ଥଣ୍ଡା ହୋଇଗଲେ ।)

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କ୍ଷୁଧା ତୃଷ୍ଣାଦିର ନିବୃତ୍ତି ପରେ ଶାନ୍ତ ହେବା—
2 (figurative) To be satiated after satisfaction of hunger, thirst etc.

(ଯଥା—ସନ୍ଧ୍ୟା ବେଳକୁ ଯାଇ ଅନ୍ନ ମୁଠିଏ ପଡ଼ିବାରୁ ପେଟ ଥଣ୍ଡା ହେଲା ।)

୩ । ଶୀତଳ ହେବା—3. To become cold.

ଥଣ୍ଡିଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥଣ୍ଡିଲ)—
Thaṇḍila ହୋମ କରିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ବାଲିର ବେଦୀ—
An altar of sand raised for performing 'Homa' thereon.

ଥଥ୍ରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ତୋତଲା; ଖନା; ଯାହାର ପାଟି
Thath-rā ଲାଗେ—Stammering.
(ଥଥୋ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଥନ (ଦେଖ)
Than Thana (See)

ଥନ୍ ଥନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ ଓ ବି—ଥନ ଥନ (ଦେଖ)
Than than Thana thana (See)

ଥନ—ଦେ ବି. (ସଂ. ସ୍ତନ; ଭୂଲ. ପ୍ରା. ଥଣ)—
Thana ୧ । ଦୁଧ; କ୍ଷୀର—1. The female bosom or
माई breast.
थन, स्तन ୨ । ମାତୃସ୍ତନ—2. A mother's breast; the mamma.

୩ । ସ୍ତନ୍ୟ; ମାତୃ ସ୍ତନରେ ଥିବା ଦୁଧ—

3. Milk from the mother's breast.

ଜନ୍ମ ପୂର୍ବନାଥନ ପରେ ... । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଥନ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଶିଶୁ) ମାତୃ ସ୍ତନ୍ୟ ପାନ କରିବା—
Thana khāibā To suck the mother's breast
माई খাওয়া छाति पीना (said of a child).

ଯାହାଙ୍କ ଭେଦରେ ଅପର ବ୍ୟକ୍ତାରେ ହେଉ ୧ ବର୍ଣ୍ଣର ଅନ୍ତର ୨ ୧ ବର୍ଣ୍ଣର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ବର୍ଣ୍ଣର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ୧ ବର୍ଣ୍ଣକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ଦେଖିବେ ଯାହା ଯଥାକ୍ରମେ ଅନ୍ୟର ଉଚ୍ଚାରଣ ୨ ବା ୧ ବର୍ଣ୍ଣର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଢ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼' ଦେଖିବେ ।

ଥନ ଛାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶିଶୁ ସ୍ତନ୍ୟପାନ ତ୍ୟାଗ କରିବା—
Thana chhārḍibā To cease sucking the breast
माई छाड़ा (said of a child); to be weaned.
दूध छोड़ना

ଥନ ଥନ—ଦେ ବି (ସଂ. ଛନ୍ନ)—୧ । କାନ୍ଦିବାର ଦ୍ରୁତ ଅବସ୍ଥା—
Thana thana 1. Readiness to weep.
୨ । ଚକ୍ଷୁର ଲୋତକପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବସ୍ଥା—2. The state of the
डबडबाना eyes being filled with tears.

ଶ୍ରୀମନ୍ତଙ୍କ ବଚନ ଶୁଣି ପାଲଟିଲା
କୋଧରେ ନୟନକୁ କରି ଥନ ଥନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ- ମହାଭାରତ, ଦ୍ରୋଣ ।

ବିଣ—ଲୋତକପୂର୍ଣ୍ଣ (ଚକ୍ଷୁ)—Tearful; brimming (eyes).

ଗୋପୀ ଲୋଚନ ଥନ ଥନ
ନ ଜାଣି କାହିଁର କଥାନ । ଭୂପତି- ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ଥନ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶିଶୁକୁ ଅପଣାର ସ୍ତନ୍ୟପାନ କରାଇବା—
Thana debā To suckle a child at one's breast.
माईदेअवा छाती पिलाना

ଥନ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଥନ ଖାଇବା (ଦେଖ)
Thana dharibā Thana khāibā (See)

ଥନ ଭାଙ୍ଗି କ୍ଷୀରଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅପଣାର ସ୍ତନରୁ ଶିଶୁକୁ ସ୍ତନ୍ୟପାନ
Thana bhāṅgi kshīradebā କରାଇବା—To suckle a
छातीसेघाका दूधपिलाना child at one's breast.
(ଥନ ଭାଙ୍ଗିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) କୋଳରେ ଲେ ଅନନ୍ତଙ୍କୁ କ୍ଷୀରପାନ ଦେଲେ ।
କେଶବ କୋଇଲି ।

ଥନ ଯଉବନ—ଦେ. ବି. (ସଉଉର ଶବ୍ଦ; ସଂ. ସ୍ତନ ଓ ଯୌବନ)—
Thana jaubana ଯୁବତୀର କୁଚ ଭୂଷର ଶୋଭା—
The beauty of a youthful girl due to having swollen breasts.

ଅବେଲେ କାଳଅ । ନାହିଁ କରୁଥିଲୁ ସଂସାର୍ କାବକୁ ଦେଖି,
ଏବେରେ କାଳଅ । ଥିଲ୍ ମଲୁଅକୁ ଥନ ଯଉବନ ଦେଖି । ଉଗ ।

ଥନହରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ତନ୍ୟହର)—ସ୍ତନକୁ ଉଲୁଗଡ଼ିବା ରୋଗ—
Thanaharā An inflammatory affectation of the
थनैला breast; a disease of the mammary
ଥନବସ } ଅନ୍ୟରୂପ glands; mammitis; mammary
ଥନଳବ } abscess

ଥନ୍ତୁ(ନ୍ଥୁ)ରା(ଡ଼ା)—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବନ୍ଧୁର)—ମୁନ ବା ଧାର ଖରାପ
Thanta(ntha)rā(ṛā) ହୋଇ ଯାଇଥିବା (ଅସ୍ତ୍ର); ବଜଳ;
भोंता थोथरा ମୁଣ୍ଡା—Blunt; dull-edged.

ଥନ୍ତୁରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅସ୍ତ୍ରାଦିର ଧାରକୁ ଲେଇଡ଼ା କରିବା—
Thantarā(re)ibā To blunt the edge of a sharp
भेंडना instrument by beating or staving.
थोथराना
(ଥନ୍ତୁଡ଼ାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥନ୍ତ(ନ୍ଥ)ଲ(ଳ)—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଭୁନ୍ଦିଲ ବା ସ୍ଥୂଳ)—ପୃଥୁଳ; ସ୍ଥୂଳ—
Thanta(ntha la(ḷa) Fat; corpulent.
भुँड़िया [ଦ୍ର—ଏହା କେବଳ ପେଟର ବିଶେଷଣରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ
थलथल ହୁଏ ।]

ଥନ୍ତଲ ପେଟ—ଦେ. ବି—ସ୍ଥୂଳୋଦର—
Thantala peṭa Pot-belly; corpulence.
भुँड़ी थलथलपेट

ଥନ୍ତଲ ପେଟା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଥନ୍ତଲ ପେଟିଆ (ଦେଖ)
Thantala peṭā Thantala peṭiā (See)
भुँड़े थलथल पेटवाला (ଥନ୍ତଲପେଟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଥନ୍ତଲ ପେଟିଆ—ଦେ. ବିଣ—ସ୍ଥୂଳୋଦର ବିଶିଷ୍ଟ—
Thantala peṭiā Pot-bellied; corpulent.
(ଥନ୍ତଲ ପେଟେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଥନ୍ତଲ ପେଟିଆ 'ଥ' ବହୁ ନଇଚଥ 'ଧ' ।
ଅକ୍ଷର ପରିଚୟ ସମ୍ବନ୍ଧେ- ଶିଶୁଗୀତ ।

ଥପଡ଼(ଡ଼ା) (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚପେଟ)—
Thaparḍa(rḍā) (etc) ଥାପଡ଼ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
(ଥପ୍ପଡ଼—ଅନ୍ୟରୂପ) Thāparḍa etc (See)

ଥପଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଥାପଡ଼ାଇବା (ଦେଖ)
Thaparḍā(rḍe)ibā Thāparḍāibā (See)

ଥପ(ଫ) ଥପ(ଫ)—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ. (ସଂ. ସ୍ଥା ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ
Thapa(pha) thapa(pha) ସ୍ଥାପି ଧାତୁଜ)—ଟପ ଟପ; ତରଳ
टपटप; टपास टपास ବସ୍ତୁ ଠୋପା ଠୋପା ହୋଇ ପଡ଼ିବାର
टपटप ଶବ୍ଦ; ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ ହୋଇ ପଡ଼ିବା
(ଥପ—ଅନ୍ୟରୂପ ଶବ୍ଦାନୁକରଣ—Sound of liquids falling in drops.

କ୍ରି. ବିଣ—ଠୋପା ଠୋପା ହୋଇ; ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ ହୋଇ—
Drop by drop; in dribles.

ଦ୍ୱିଧା ହୋଇ ମୁଣ୍ଡ, ଭଗ୍ନ ଦାନ୍ତ ଯଥା
ପଡ଼ିଲ ମସ୍ତିଷ୍କ ଗଳେ ଥପ ଥପ ହୋଇ । ରାଧାନାଥ, ମହାଯାତ୍ରା ।

ଥପା(ପେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ସ୍ଥାପି ଧାତୁ)—୧ । ଥାପିବା; ସ୍ଥାପନ
Thapā(pe)ibā କରିବା—1. To set.
थपवाना ୨ । ଲାଗିଲା ପରି କରିବା; ଲଗାଇବା—
2. To cause a thing to stick.

ଥପା କାଣ୍ଡ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଶରବିଶେଷ (ଏ ଶରର ତିନୋଟି
Thapā kāṇḍ ଅଙ୍କୁଶା ପରି ମୁନ ଥାଏ)—A kind of
(ଥପା କାଣ୍ଡୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) arrow with three barbed points.

ଥପା ଜାଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଜାଲପୋଲୁଅ (ଦେଖ)
Thapā jāla Jāla poḷhua (See)

ଥପା ସୁଧ—ଦେ. ବି—ବରଷ ବରଷକୁ ଥିବା ଧାନ ଉପରେ ଆଦାୟ ହେଉଥିବା
Thapā suhda ସୁଧ—Simple interest on paddy lent.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଝ	ଛ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଉଅ	ଘ
୧	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ୟ	ଏଁ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍ତୁ

ଥବିର—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ସ୍ଥବିର)—୧ । ବୃଦ୍ଧ—
Thabira 1. Old; aged.
୨ । ସ୍ଥିର—2. Tranquil.
ସେହୁଠାରୁ ଭିଠ ବେନ ଚଢ଼ି ମହାବଳ
ସ୍ଥିର ହୋଇଣ୍ଡି ତିନିକିଲି ହୋଇ ଥବିର । ସାରଳା, ମହାଭାରତ ବନ

ଥମ୍ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ସ୍ତମ୍ଭ୍ ଧାତୁ)—
Tham khāibā ୧ । ହଠାତ୍ ସ୍ଥିର ହେବା; ହଠାତ୍ ଅଟକିଯିବା—
थमकाना 1. To come to a sudden standstill; to stop at once.
थमहना
୨ । ହତବୁଦ୍ଧି ହେବା – 2. To be taken aback.

ଥମକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଥମକିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Thamakā(ke)ibā 1. The causative form of Thamakibā.
थामाना
थम्हाना ୨ । ଥମାଇବା (ଦେଖ)—2. Thamāibā (See)

ଥମକିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଥମ୍ ଖାଇବା (ଦେଖ)
Thamakibā Tham khāibā (See)
(ଥମକିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥମ ଥମ—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ସ୍ତମ୍ଭିତ)—ମଠ ମଠ; ବିଳମ୍ବିତ—
Thama thama Dilatory; delaying.
थमथम ଯିବାଠାରୁ ଅଛିବା ବେଳଯାଏଁ ସେ ଖାଲି ଥମ ଥମ ହେଉଛି ।
थमथमकर ସହକାର ।

ଥମା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ତମ୍ଭ)—୧ । ବନ୍ଦ; ଥମିବା—
Thamā 1. Stopping; cessation.
थामा ୨ । ଅଟକିବା—
थम्ब 2. Halting.

ଥମା(ମେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ସ୍ତମ୍ଭ୍ ଧାତୁ; ସ୍ତମ୍ଭନ, ପ୍ରା. ଥଂଭନ)
Thamā(me)ibā ୧ । ଥମିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
थामाद 1. The causative form of 'Thamibā'.
थमाना ୨ । ବନ୍ଦ କରିବା—2. To stop; to cause to stop; to bring to a standstill.
୩ । ଶାନ୍ତ କରିବା—3. To appease; to quiet.
୪ । ଥଣ୍ଡା କରିବା 4. To cool down.
୫ । ଅଟକାଇବା—5. To detain; to restrain.

ଥମିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ସ୍ତମ୍ଭ୍ ଧାତୁ ସଂ. ସ୍ତମ୍ଭନ, ପ୍ରା. ଥଂଭନ)—
Thamibā ୧ । ବନ୍ଦ ହେବା—1. To cease; to stop.
କାହିଁ ଥମି ଗଲ ବର୍ଷେ । ମଧୁସୂଦନ, ଋତୁରଙ୍ଗ ।
थामा ୨ । ଥମ୍ ଖାଇବା—2. To come to a standstill; to be taken aback
थामना, थमना
୩ । କଥା ବନ୍ଦ କରିବା—3. To cease speaking; to desist from speaking.
୪ । ଗତି କରୁ କରୁ ଅଟକି ଯିବା—
4. To halt; to pause.

୫ । (ମେଘ, ଜୁଆର ଆଦି) କମିବା; ଉପଶାନ୍ତ ହେବା—
5. To slack (as the tide or rain).

ଥମ୍ବ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ସ୍ତମ୍ଭ; ପ୍ରା. ଥଂଭ)—ଖମ୍ବ; ଖୁଣ୍ଟ—
Thamba Post; pillar; column.
थाम ବିଣ.—ଅଚଳ—
थम्ह, थाम 2. Motionless.
ଥମ୍ବ ପ୍ରତିମା ପ୍ରାୟେକ ହେବ ବାମା ନ ପାରନ୍ତି କଥା କହି ।
ପ୍ରତାପ. ଶଶିସେଣା ।

ଥମ୍ବନ—ଗ୍ରା. ବି.—ସ୍ତମ୍ଭନ (ଦେଖ)
Thambana Stambhana (See)
थामा ଅଙ୍ଗେ ଥମ୍ବନ ମନ୍ତ୍ର କଲଇଁ ଯହିଁ,
थम्हना ଜାଣି ତରକ ପଳାଇଲେ ତହିଁ । ପ୍ରତାପ. ଶଶିସେଣା ।

ଥମ୍ବା—ଦେ. ବି.—ଥମା (ଦେଖ)
Thambā Thamā (See)

ଥମ୍ବା(ମ୍ବେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଥମାଇବା (ଦେଖ)
Thambā(mbe)ibā Thamāibā (See)

ଥମ୍ବିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ମନ୍ତ୍ରାଦିଦ୍ୱାରା ସ୍ତମ୍ଭନ କରିବା—
Thambibā 1. To charm or enchant a person.
थामा ଅଗ୍ନି ଜାଳନ୍ତେ ଥମ୍ବିଣ ସହେଣୀ
थामना ଅନେକ କାଳେ ନ ଚାଖଇ ପାଣି । ପ୍ରତାପ. ଶଶିସେଣା ।
୨ । ଥମିବା (ଦେଖ)—2, Thamibā (See)
ସୈନ୍ୟଙ୍କ ଭୁଲେ ରଣ ଗୋଳ ଆରମ୍ଭିଲେ,
ଭୟ ଜାତ ହେଲେ ତା ଦମ୍ଭରେ ଥମ୍ବିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତ. ।

ଥୟ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ସ୍ଥେୟ)—୧ । ସ୍ଥିର—
Thaya 1. Quite; still.
थ ୨ । ଚଞ୍ଚଳ—2. Calm; serene.
थाह ୩ । ନିଶ୍ଚିତ—3. Certain: fixed.
୪ । ସ୍ଥିରୀକୃତ—4. Settled; ascertained.
ଜମ୍ବୁ କର ଥୟ କୁଲେ ସିଂହ, ପ୍ରାୟ ଭୂତ ଭୂ ମର ନା ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୫ । ନିଶ୍ଚିନ୍ତ—5. Freed from anxiety.
୬ । ଶାନ୍ତ—6. Assuaged.
थइ ବି.—୧ । ସ୍ଥିରତା—1. Certainty; fixity.
ପଥ ହୋଇଲା ତୃଣମୟ
ବାଟର ନ ମିଳଇ ଥୟ । ଜଗନ୍ନାଥ—ଭାଗବତ ।
୨ । ଠିକଣା—2. Ascertainment; settlement.
ହସ୍ତରେ ଅଛ ମୋ ଉପାୟ ।
ଗଡ଼ିଲେ ନ ପାଉଛ ଥୟ । ଜଗନ୍ନାଥ—ଭାଗବତ ।
୩ । ନିଶ୍ଚଳତା—3. Standstill.
୪ । ଶାନ୍ତି; ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ଅବସ୍ଥା—4. Calmness; peace.
୫ । ନିଶ୍ଚିତ ସଂବାଦ—5. Correct information.
ଥବିର ଯବେ ମାୟାଗତ ଥୟ ନ ଜାଣେ ବେଦପଡ ।
କମଳଲୋଚନ, ଚଉତିଶା ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦ୍ୱାରା ନ-ଠ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠକମାନେ ତହିଁର ବଦଳେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଖଣ୍ଡ' ନ ମିଳିଲେ 'ଟାଣ' ଖୋଜିବେ, କୃଷ ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଦ୍ଧ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

୬ । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟତା; ବିସ୍ମୟରେ ଜଡ଼ବତ୍ ଅବସ୍ଥା—
6. The state of being taken aback.

୭ । ନିର୍ବାକ୍ ଅବସ୍ଥା—7. Silence.

ଥୟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ସ୍ଥିର କରିବା—
Thaya karibā 1. To settle.
थै पाओ्या थ करा ପାଇ ସେ ହୃଦାରେ ଥୟ
याहना ସେ ଥୟ କରିବ ତା ମନ । ଭୂପେ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୨ । ଠିକଣା କରିବା; ନିଶ୍ଚିତ ସଂବାଦ ବୁଝିବା—
2. To acertain.

୩ । ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିବା—3. To fix up.

ଥୟ ଥାୟ—ଦେ. ବିଣ.—(ଥୟ ସଙ୍ଗେ ଦ୍ୱିତ୍ୱାନୁକାରୀ ନିରର୍ଥକ ଥାୟ
Thaya thāya ଶବ୍ଦର ଯୋଗ)—ଥୟ (ଦେଖ)
Thaya (See)

ଥୟ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହେବା—
Thaya dharibā 1. To be certain
(ଥୟହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସ୍ଥିର ହୋଇ ରହିବା—
ठौंआ हओ्या 2. To be settled.
थिर रहना ୩ । ବିଶ୍ରାମ କରିବା—3. To rest; to take rest.

ଥୟ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଠିକଣା ପାଇବା—
Thaya pāibā 1. To fathom; to ascertain.
(ଥୟ ଲଗାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ନିଶ୍ଚିତ ସମ୍ବାଦ ପାଇବା—
थई पाओ्या 2. To get correct news.
थाह पाना

ଥୟେ—ଗ୍ରା. ବି ଓ ବିଣ—ଥୟ (ଦେଖ)
Thaye Thaya (See)
ଏମନ୍ତ ମୁରତ ଦେଖି ବହିବ କେ ଥୟେ । ଗ୍ରାମ୍ୟଗୀତ ।

କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ନିଶ୍ଚୟରେ—1. Certainly.
୨ । ସ୍ଥିରଭାବରେ—2. Calmly.

ଥର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅସ୍ଥିର)—୧ । କମ୍ପ—
Thara 1. Trembling; shiver; trepidation.
थर ବହନ୍ତ ସେ ଥର ଭୟେ ଭୁଜଯୁ ଧରାର ।
थर ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । (ସଂ. ସ୍ତର) ବାର—2. Times.
ଏତେଥର ମୋଉନରେ ... ଥରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଗୋପଭଙ୍ଗ ଗୀତ ।

ଥର(ରେ)କ—ଦେ. ଅ—ଏକବାର ମାତ୍ର—
Thara(re)ka Once only.
बारेक एकबार

ଥରକର—ଗ୍ରା. ଅ—ଥରେ; କଦେ—
Tharakara Once upon a time.
बारेक ଦେ. ବିଣ—ଏକବାରର (ଘଟଣା)—
एकबारका Appertaining to a time.

ଥରକୁଥର—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ପୁନଃ ପୁନଃ—
Tharaku thara 1. Again and again; from time to time.
ରବାବାର
बारंबर ୨ । ବହୁବାର ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି—
2. Several times; repeatedly; times without number.
ଥରକୁଥର ମହାମୋହ ପାଉଥିଲେ,
ତାହାଙ୍କ ସ୍ୱରୂପ ଏ ବଚନ କହିଲେ ।—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଆଦି

ଥରକେ—ଦେ. ଅ—୧ । ଏକବାରରେ—1. Once
Tharake ୨ । ପ୍ରତିଥର ବା ବାରକେ—
एकबारमे 2. Each time; every time.

ଥରଥର—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଅସ୍ଥିର କମ୍ପ ଧ୍ୱନିର=ରୂପ; ରୂପମାନେ
Tharathara କମ୍ପନକୁ ବୋଲି)—୧ । କମ୍ପିତ; କମ୍ପାନ୍ୱିତ—
थरथर 1. Shaking; shivering; trembling.
थरथर; थरथरी ସେ ହୁର ଉଦ୍ଧନ୍ତ ଅଙ୍କରେ ଭୁଜାପୁର ।
ଦେହରେ ରହି ସ୍ଥିତ କର ଥରଥର ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି ।

୨ । ଅଥରଯା; ଅସ୍ଥିର—2. Tottering.

୩ । ଭୟଭୀତ; ଭୟରେ ଅଧୀର—
3. Shaking through fear.

୪ । ଶୀତରେ ଥୁରୁ ଥୁରୁ ବା କମ୍ପମାନ—
4. Shivering through cold.

କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ବିଶେଷ କମ୍ପର ସହିତ; ଠକ୍ ଠକ୍ ହୋଇ
(କମ୍ପିବା)—1. With much trembling.
(ଯଥା—ପିଲାଏ ଅବଧାନଙ୍କୁ ଦେଖି ଥରଥର କମ୍ପୁଛନ୍ତି ।)
[ଦ୍ର—ଥରଥରଠାରୁ ଲଘୁତର . କମ୍ପକୁ 'ଥୁରୁ ଥୁରୁ'
ବୋଲାଯାଏ ।]

बारबार ୨ । ଥରକୁଥର (ଦେଖ)
बारंबार 2. Tharakuthara (See)

ଥରଥର କମ୍ପନ—ଦେ. ବିଣ—ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି କମ୍ପନ—
Tharathara kampana Shaking; shivering.
थरथरकाँपा ସ୍ୱେଦର ଦରଶନେ ଅଧରର କମ୍ପନେ ଥରିଲୁ ବେଗେ ହରିହର ।
थरथराहट ମଧୁସୂଦନ. ନଳୀପଥ ।

ଥରଥର କମ୍ପିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଭୟରେ)—ଠକ୍‌ଠକ୍ ହୋଇ କମ୍ପିବା
Tharathara kampibā To tremble violently (in fear).
थरथरकरिया काँपा थरथराना, थरथर करना

ଥରଥର କରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଥରକୁଥର (ଦେଖ)
Tharathar kari Tharakuthara (See)

ଥର ଥରକେ—ଦେ. ଅ—ଥରେ ଥରେ; କୌଣସି କୌଣସି ସମୟରେ—
Thara tharake At times.
बारबार ଥର ଥରକେ ମୋ ଅଙ୍ଗ, ଥରଥର ହୁଏ କାମ ଶର ବାଜେ ।
बारबाप : କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ଗୀତ ।

୧ ଢ଼	ଋ	ଋ,ଋ, ୠ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଈ	ଥ୍ୟ	ଋ
୨ ଢ଼ି	ଐ	ଲୃ	ଲୂ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଥ	ଞ୍ଚ	ଙ୍

ଥର ଥର ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଥର ଥର କମ୍ପିବା ଦେଖ
Thara thara hebā — Thara thara kampibā (See)
ଥର ଥର ହୁଏ ଏ ନାହିଁ ଦେହ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ରାମ. ୧୦

ଥରଥର—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଥରଥରିଆ (ଦେଖ)
Tharatharā — Tharathariā (See)
(ଥରଥରି—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବି—ଥରଥର କମ୍ପନ (ଦେଖ)
Tharathara kampana (See)

ଥରଥରାଥର—ଦେ. ବିଣ—ସର୍ବାଙ୍ଗବ୍ୟାପୀ କମ୍ପନଯୁକ୍ତ; ଯହିଁରେ
Tharatharāthara — ସର୍ବାଙ୍ଗ କମ୍ପିତ ହେଉଥାଏ—
(ଥରଥରାଥର—ଅନ୍ୟରୂପ) Shivering throughout the
थरथराथर — limbs; trepidating.
थरथराहट

ଥରଥରା ବାତ—(ସ. ଅସ୍ଥିରତା+ବାତ)—
Tharatharā bāta — ଏକ ପ୍ରକାର ବାତ ଯାହାର ଆକ୍ରମଣରେ
थरथरानि, थराबात — ରୋଗୀ ବାରମ୍ବାର କମ୍ପେ—
थरहरी वाइ — A fit accompanied by repeated tremours.

ଥରଥରି(ରୁ)ଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ସାମାନ୍ୟ ଭୟର କାରଣ
Tharathariruā — ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ଥରେ; ଥରୁଆ; ଭୟାଳୁ—
(ଥରଥରେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Given to trembling at slight
थरथरे — causes; timid.
थरथरानेवाला — ୨ । ଭୟରେ ଅସ୍ଥିର—2. Shaking through fear; trembling.
୩ । ଥରହରା; ଅସ୍ଥିରତା—3. Tottering.
ବି—କମ୍ପକମ୍ପା; ଏକ ପ୍ରକାର ବୁଢ଼ିଆଣୀ—
A kind of slender and long–legged insect (which is seen trembling) Pholcus Phalangioidos.

ଥରହର—ଦେ.ବିଣ. (ଥର ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକାରୀ ହର ଶବ୍ଦ ଯୋଗ)—
Tharahara — ଥରଥର (ଦେଖ)—Tharathara (See)
थरहर — ତାହା ଦେଖିଣ ଇନ୍ଦ୍ର ହୋଇ ଥରହର
थरथर — ମନେ କଲେ ମୋ ପ୍ରାଣ ନେବ ଏ ଅସୁର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ଶାନ୍ତି ।
[ଦ୍ର—ଥରଥର ଓ ଥରହର ଏକାର୍ଥବୋଧକ । ମାତ୍ର ଭୟର ଆଧିକ୍ୟ ବୁଝାଇଲେ ଥରହର ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ ।]

ଥରହର(ରି)କମ୍ପିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଥରଥର କମ୍ପିବା (ଦେଖ)
Tharahara(ri)kampibā — Tharathara kampibā (See)
थरहरिकाँपा — ଦମ୍ଭୋଳି ସେ କାଳେ କର ଘୋର ଧ୍ୱନି
थरहराना — ଥରହର ହୋଇ କମ୍ପିଲ ଅବନୀ । ରାଧାନାଥ. ଚିଲିକା ।

ଥରା—ଦେ. ବି—ଥରିବା; କମ୍ପ—
Tharā — Trembling; trepidation.
थरथरानि — ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଥରୁଥିବା—
थरथराहट — Trembling; shivering.

ଥରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଥରିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Tharā(re)ibā — 1. The causative form of
थरान — 'Tharibā.'
थराना, थरकाना, — ୨ । କମ୍ପାଇବା; କମ୍ପିତ କରାଇବା—
थरथरादेना — 2. To shake; to cause to tremble.
ପକାଇଲେ ଭୟେ ଥରାଇ ତାଙ୍କ ଗାତ୍ର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଥରା ବାତ—ଦେ. ବି—୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ବାତ ରୋଗ; ଯହିଁରେ ରୋଗୀ
Tharā bāta — ବାରମ୍ବାର କମ୍ପେ—1. A fit of severe
थराबात — shivering.
थरथरी वाइ — [ଦ୍ର—ଏହି ବାତ ହେଲେ ରୋଗୀର ଦେହ ସର୍ବଦା କମ୍ପୁଥାଏ ।]
୨ । ଭୟଜନିତ ମୁହୁର୍ମୁହୁଃ କମ୍ପନ—
2. Violent trepidation due to fear.

ଥରିତ—ଦେ. ବିଣ—ମୁହୁର୍ମୁହୁଃ କମ୍ପିତ—
Tharita — Trembling; quaking.
थरथर — ବାଡେଇ ପ୍ରାୟେ ବପୁ ଦର୍ଶନେ ଥରିତ ।
थरथर — ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଥରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ଅସ୍ଥିର; ଋଗ୍ବେଦ ଓ ବାଜସନେୟୀ ସଂହିତାରେ
Tharibā — ଥଥର୍ୟୁ=କମ୍ପୁଥିବା, ଓ ଅଥର୍ଯ୍ୟନ୍ତ=ଥରୁଛି ଅର୍ଥରେ
(ଥରାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବ୍ୟବହୃତ ହେବା ମନ୍ତ୍ର ଉଇଲ୍‌ସନ୍
थरा — ଲେଖି ଅଛନ୍ତି)—୧ । (ଭୟରେ) କମ୍ପିବା—
थराना, थरथराना — 1. To shiver; to tremble; to quake with fear.
ଏହା ଜାଣିଣ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନାଦି ଭୟରେ
ଥରହରି ହୋଇ ଥରିଲେ ନରନ୍ତରେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।
୨ । ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ହଲିବା—2. To shake repeatedly

ଥରୁଆ—ଦେ. ବି—୧ । ଭୟରେ ଥରିବାର ଅଭ୍ୟାସଯୁକ୍ତ; ଅତ୍ୟନ୍ତ
Tharuā — ଭୟାଳୁ—1. Very timid; tremulous.
थरथरे — ୨ । କମ୍ପିତ—2. Trembling.
थरथरा

ଥରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଏକ ସମୟରେ—
Thare — 1. Once upon a time.
एकबार — ୨ । ଏକବାର—2. Once.
एकबार — କହୁବ ଥରେ ପ୍ରାଣ ନାଥରେ ମରେ କବକବୀକା । ଗୋଲକ ଚନ୍ଦ୍ରରେଖା ।
୩ । ଏକ ଥର ମାତ୍ର—3 Once only.
ନରେଶି ଇଛାରୁ ଥରେ ଆହା । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋଶଚମ୍ପୂ, ୫ ଗୀତ ।
୪ । ଏକ ଥର ସୁଦ୍ଧା—4. Even once.

ଥରେକ(କେ)—ପ୍ରତ୍ୟେକ ବାରରେ—
Thareka(ke) — Every time; on each occasion.
फिबार हरदफा

ଥରେ ଥରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ବେଳେ ବେଳେ; କେବେ କେବେ—
Thare thare — 1. Some times; at times.

[illegible] ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ [illegible] ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ [illegible] ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ କିମ୍ବା ୨ ଅକ୍ଷର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ [illegible] ୨ ବା ୧ ଅକ୍ଷର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'[illegible]' ନ ମିଳିଲେ '[illegible]' ଖୋଜିବେ; '[illegible]' ନ ମିଳିଲେ '[illegible]' ଦେଖିବେ; '[illegible]' ନ ପାଇଲେ '[illegible]' ଦେଖିବେ, '[illegible]' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଢ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼' ଦେଖିବେ

କଥନ କଥନ [illegible]
କମି କମି [illegible]

୨ । ଥରକୁ ଥର; ବାରମ୍ବାର—
2. Time after time; repeatedly.

ଥର୍ମା(ର୍ମୋ)ମି(ମେ)ଟର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଥର୍ମୋମେଟର)—ଉଷ୍ଣତାମାନଯନ୍ତ୍ର; ତାପକ୍ରମସୂଚକ ଯନ୍ତ୍ର; ତାପମାନ ଯନ୍ତ୍ର)—Thermometer.
Tharmā(rmo)mi(me)ṭar
ଥର୍ମାମିଟର
ଥର୍ମାମିଟର

[ଦ୍ର—ଗୋଟିଏ କାଚର ଫମ୍ପା ଗୋଲାକମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବ ନଳ ଲାଗିଥାଏ । ଗୋଲାମଧ୍ୟରେ ପାରଦ ଭର୍ତ୍ତି କରାଯାଏ ଓ ନଳର କେତେକ ଅଂଶ ଖାଲିଥାଏ । ଖାଲିଥିବା ନଳର ଅଂଶକୁ ବାୟୁଶୂନ୍ୟ କରାଯାଏ । ଉକ୍ତ ଯନ୍ତ୍ରକୁ ମନୁଷ୍ୟ ଦେହରେ ବା ପାଣିରେ ବା ଅନ୍ୟବସ୍ତୁରେ ଲଗାଇଲେ ଦେହର ବା ପାଣିଆଦିର ଉଷ୍ଣତା ବା ଶୀତଳତା ଅନୁସାରେ ଗୋଲାମଧ୍ୟରେ ଥିବା ପାରଦର ଆକାର ବଢ଼େ ବା କମିଯାଏ । ବଢ଼ିଗଲେ ପାରଦ ନଳରେ କିଛି ଉଚ୍ଚତା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଠିଆସେ ଓ କମିଗଲେ ପାରଦ ନଳରେ କିଛିଦୂର ତଳକୁ ଖସିଆସେ । ଫୁଟନ୍ତା ପାଣିରେ ଉକ୍ତ ଯନ୍ତ୍ରକୁ ରଖିଲେ ନଳରେ ପାରା ଯେଉଁ ସୀମାପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଠେ ତାହାକୁ ୧୦୦ ଡିଗ୍ରୀ ଧରାଯାଇ କାଚନଳର ସେହି ସୀମାରେ ୧୦୦ ଚିହ୍ନ ଦିଆଯାଏ । ବରଫ ପାଣିରେ ରଖିଲେ ପାରା ଯେଉଁ ସୀମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଖସେ ତାକୁ ୦ (ଶୂନ) ଡିଗ୍ରୀ ବୋଲି ଚିହ୍ନିତ କରାଯାଏ । ଶୂନ-ଠାରୁ ୧୦୦ ଡିଗ୍ରୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ଥାନକୁ ୧୦୦ ସମାନ ଭାଗରେ ଚିହ୍ନିତ କରାଯାଏ; କୌଣସି ଗରମ କିମ୍ବା ଥଣ୍ଡା ପଦାର୍ଥରେ ଏ ଯନ୍ତ୍ରକୁ ଲଗାଇଲେ ପାରା ଯେଉଁ ରେଖାପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଠିବାର ବା ଖସିବାର ଦେଖାଯାଏ ଉକ୍ତ ବସ୍ତୁର ସେତେ ଡିଗ୍ରୀ ଉତ୍ତାପ ବୋଲି ଧରାଯାଏ ।]

ଥଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥଳ)—୧ । ନଦୀର ଅଳ୍ପଜଳ ଥିବା ସ୍ଥାନ; ନଦୀର ଯେଉଁଠାରେ ଲୋକେ ଚାଲିକରି ପାଣି ପାର ହୋଇ ପାରନ୍ତି—1. Ford in a river.
Thaḷa
ଥଳ
ଥଳ, ଥାହ ୨ । ଜଳର ତଳ—2 Ground at the bottom of water.

୩ । ସ୍ଥିତି—3. Position.

୪ । ସ୍ଥଳ; ଭୂଭାଗ; ଜଳଶୂନ୍ୟ ଭୂଭାଗ—4. Land.
ଥଳ ଦେଖି ଜଳ ମଧ୍ୟରେ ଦେଖି ପଡ଼ିଲେ ଜନେ । ପ୍ରତାପ ଶଶିରେଖା ।

୫ । ସ୍ଥାନ; ଜାଗା—5. Place.

୬ । ପାଣି ଭିତରେ ଠିଆ ହେବାର ସ୍ଥାନ—
6. A footing found in water.
କେ ତବ ଥଳ, ବନ୍ଧୁ ତବ ବଳ । ଭଜ ।

୭ । କ୍ଷେତ୍ର; ତୀର୍ଥ—7. Holy place.
ବଡ଼ଗୋଡ଼େଶ୍ୱର ଶିବ ଥଳ,
ଜବଳେ ଖୁସି ଜନମନ । ଉପେନ୍ଦ୍ର. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ଥୈ ବିଣ—ମନୁଷ୍ୟ ପାଣିରେ ପଶି ପାର ହୋଇଯିବା ଯୋଗ୍ୟ (ନଦ୍ୟାଦି) ଅଗଭୀର—Fordable (water); not deep.
ଥାହର; ଥାହ

ବନ୍ୟାର ସେଉ ବାନ୍ଧ ଅଚଳ,
ମୁଁ ପୁଣି ବନ୍ଧ ହୋଇବ ଥଳ,
ପାର ହୋଇବେ ସକଳ ବଳ,
କଷ୍ଟାର ଭଳ ହେ । କଣ୍ଠନାଥ. ବଜ୍ରନ୍ଦମାପଣ ।

ଥଳକମଳ—ଦେ. ବି—ସ୍ଥଳକମଳ (ଦେଖ)
Thaḷakamaḷa Sthaḷakamaḷa (See)
ଥଳପଦ୍ମ ଥଳକମଳ
(ଠଳପଦ୍ମ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥଳକୂଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥଳ ଓ କୂଳ)—୧ । ଗଭୀରତାର ପରିମାଣ ଓ ନଦ୍ୟାଦିର ଅପର ପାରର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—1. Ascertainment of the depth and the opposite shore of an expanse of water.
Thaḷakūḷa
ଥଈ
ଥାହ
ନ ପାଇ ତାର ଥଳକୂଳ, ଏଣୁପେ ସେ କାରୁଣ୍ୟ ଜଳ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୨ । ସ୍ଥିରତା; ନିଶ୍ଚୟତା—2. Certainty.
(ଯଥା—ତା କଥାରେ ମୁଁ କିଛି ଥଳକୂଳ ପାଉନାହିଁ ।)

ଥଳଚର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥଳଚର)—ସ୍ଥଳଭାଗରେ ଚଳପ୍ରଚଳ ହେଉଥିବା; ସ୍ଥଳଚର—Moving on land; living on dry land.
Thaḷachara
ଥଳଚର

ଥଳଥଳ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ ଶିଥିଳ; ଢିଲେ; କାଉଁଥା; ନରମା ଓ ମେଞ୍ଚା ମେଞ୍ଚା; ଦଲଦଲିଆ—1 Flabby; flaccid; soft and loose; soft and fleshy.
Thaḷathaḷa
ଥଳଥଳ ଥକଥକିଆ ଥଳଥଲେ
ଥଲଥଲ

୨ । ଥାଉଲା; ସ୍ଥୂଳକାୟ—
2. Fat; corpulent.

ଥଳଥଳ
ଥଳଥଳିଆ
ଥଳଥଳିଆ
ଥଳଥଳିଆ
ଥଳଥଳିକିଆ
(ଅନ୍ୟରୂପ)

୩ । ଉତ୍ତମରୂପେ କାଠୁଆ ହୋଇ ନ ଥିବା; ନରମା ଓ ଘନ—3. coagulated but not hardened; soft and thick; condensed.

ଥଳଥଳେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଥଳଥଳ ହେବା; ନରମା ମାଂସ ମେଞ୍ଚାପରି ହେବା—1. To be flaccid or flabby.
Thaḷathaḷeibā
ଥଳଥଳକରା ଥଳଥଳାନ
ଥଳଥଳାନା, ଥଳକନା ୨ । ଥାଉଲ ଥାଉଲ ହେବା; ଖୁବ ମୋଟ (ଥଳଥଳଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବା ସ୍ଥୂଳ ହେବା—
2. To be corpulent.

୩ । ଯୁଣ୍ଡା ଓ ଥଳଥଳ ପେଟୁଆ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ପେଟରୁ ପୃଷ୍ଠ ବା ଅଙ୍ଗରୁ ମାଂସ ଓହଳ ପଡ଼ିବା—3. To dangle loosely or laxly as the flabby folds of flesh of a corpulent man.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ନ	ଇସ୍ପ	ଉ୍ଅ	ଖ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଞ୍ୟ	ଯ	ସ	ଡ୍ୟ	ଇଥ	ଷ	ଙ

ଥଳପଥ—ଦେ. ବି—ସ୍ଥଳପଥ (ଦେଖ)
Thalapatha Sthalapatha (See)
थलमार्ग

ଥଳପଦ୍ମ (ଦ୍ମ)—ଦେ. ବି—ସ୍ଥଳକମଳ (ଦେଖ)
Thalapadmañ(dma) Sthalakamala (See)

ଥଳା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥାଲୀ)—୧। ଥାଳ; ଚଡ଼୍‌ଥ—
Thala 1. A plate; small tray; platter.
थाली ୨। (ଗୋରୁ) ଗଳକମ୍ବଳ—
लोर 2. Dewlap.
ବେକରେ ଥଳା ଅଛି ନ ଥାଉ କହିଁ ... ।
... ।

ଥଳା(ଲେ)ଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି. (ସଂ. ତଳ)—
Thala le)iba ସମତଳ କରିବା—To level up.

ଥଳାଥଳି—ଦେ. ବି—ସମତଳ କରିବା—
Thalathali Levelling up.

ଥଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥଳୀ)—୧। ସମତଳ ପଡ଼ିଆ ଭୂମି—
Thali 1. A level field.
समतल ୨। ସ୍ଥାନ—2. A place.
ଖଥଳୀ ନାମେ ପ୍ରାଚୀନର ସ୍ଥିତି ... ।
... ପ୍ରାଚୀନ ... ।
୩। ଥଳୀ (ଦେଖ)—3. Thalī (See)

ଥଳିଆ—ଦେ. ବି—ଥଳୀ (ଦେଖ)
Thalia Thalī (See)
ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବି—ଗୋରୁଙ୍କ ବେକରେ ଥିବା ଗଳକମ୍ବଳ—
A bull's or cow's dewlap.

ଥଳିଅଟୁ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—କୋଠା ଛାତପର ସମତୁଲ ହୋଇ
Thaliaṭu ଥିବା ଅଟୁ—Flat earthen roof below a thatch.

ଥଳୀ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସ୍ଥଳୀ; ସଂ. ସ୍ଥଳ=ଉଚ୍ଚ)—୧। ଟଙ୍କା ଆଦି
Thalī ରଖିବାର ମୁଣି; କଡ଼ୁଆ—1. A bag; a pouch.
थली, थलिया ୨। ଥଳ (ଦେଖ)
थैला, थैलो 2. Thali (See)

ଥଲେଇ ଦେବା—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—ସମତୁଲ କରିବା—
Thalei deba To level the earth.
(ଥଲେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ଏଠାରେ ମାଟି ଥଲେଇ ଦେ ।)

ଥା—ଦେ. ବି (ସଂ. ସ୍ଥା ଧାତୁ)—୧। ଠା; ସ୍ଥାନ—
Thā 1. Place.
था ୨। (ଜଡେଇଅ ସାଙ୍କେତିକ) ଥାନା (ଦେଖ)
थल 2. Thānā (See)
ବିଣ—ସ୍ଥିର; ନିଶ୍ଚିତ—Fixed; certain.
थाईं ଅ—(ଅନାଦରାର୍ଥକ)—୧। ଏଠାରେ ଅବସ୍ଥାନ କର—
1. (you) Stay.
थाक ୨। ଅପେକ୍ଷାକର—2. Wait.
୩। ବନ୍ଦକର—3 Stop
ठहरो କ୍ରି—(ମଧ୍ୟମ ପୁରୁଷ ଅନୁଜ୍ଞା ଅନାଦରାର୍ଥ ଭୁ)—୧। ସ୍ଥିର ହୁଅ; ଏଠାରେ ରହ—1. (you) Please stay here.
... ।
... ଥା ... —ଶିଶୁରଞ୍ଜନ. ପଦ ।
୨। (ଅନ୍ୟ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ) ଅମୁକ କ୍ରିୟା କର—2. (you) Please do (such an act).
(ଥାଅ—ଅନ୍ୟରୂପ) ... ।
(ଥାଅ—ଆଦରାର୍ଥକ ରୂପ) ... ।
(ଥାଅନ୍ତୁ, ଥାଉନ୍ତୁ—ମାନ୍ୟାର୍ଥକରୂପ) କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।
[ଦ୍ର—ସଂ. ସ୍ଥା ଧାତୁରୁ ଓଡ଼ିଆ 'ଥା' ରୂପ ହୋଇ ଥିବା, ଥିଲା, ଥାଇ, ଥାଏ, ଥା, ଥାଅ, ଥାଅ, ଥାନ୍ତି, ଥାଆନ୍ତି, ଥିଲେ, ଥାଉ, ଥାନ୍ତୁ, ଥାଅନ୍ତୁ, ଥାଉନ୍ତୁ, ଥାଅନ୍ତେ ଇତ୍ୟାଦି ରୂପ ହୁଏ । ଗଞ୍ଜାମରେ 'ଥାଉଛି' ଶବ୍ଦ 'ଅଛି' ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଥାଅ—ଦେ. କ୍ରି (ଥିବା କ୍ରିୟାର ମଧ୍ୟମ ପୁରୁଷ ଏକବଚନ ଆଦରାର୍ଥକ
Thā-a (ତୁମ୍ଭେ) ଓ ବହୁବଚନ (ତୁମ୍ଭେମାନେ) ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ)
ଥା (ଦେଖ)—Thā (See)

ଥାଆ—ଦେ. କ୍ରି—ଥା (ଦେଖ)
Thāa Thā (See)

ଥାଇ—ଦେ. କ୍ରି (ଥିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ)—ସ୍ଥିତ ହୋଇ;
Thāi ରହି—Staying
रहके (ଯଥା— ସେଠି ତୁ ଥାଇ କିଛି କରିପାରିବୁ ନାହିଁ ।)

ଥାଇରି—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସ୍ଥିର)—ଅବସ୍ଥିତ; ଦୃଢ଼; ନିଶ୍ଚିନ୍ତ; ନିଶ୍ଚଳ—
Thāiri Stayble; certain; quiet; settled; fixed.
स्थिर, थाई

ଥାଈ—ବିଣ (ସଂ. ସ୍ଥାୟୀ)—୧। ଚିରସ୍ଥାୟୀ—
Thāī 1. Permanent.
(ଥାଇଭ, ଥାଇତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨। ଚିର—2. Lasting.
ठौर ୩। ଥୟ; ସ୍ଥିର; ସୁଦୃଢ଼—
थाई 3. Permanently settled.
୪। ସଂସାରରେ ସରଳ ଅବସ୍ଥାରେ ଅବସ୍ଥିତ—
4. Comfortably settled in the world.
୫। ବିପଦରୁ ରକ୍ଷାପ୍ରାପ୍ତ—5. Saved from danger.
ବି—(ସଂ. ସ୍ଥିରତା)—ସ୍ଥିରତା—Certainty.

ଥାଉ—ଦେ. ଅ—୧। (କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ) ଏହିଠାରେ ବନ୍ଦ ହେଉ—
Thāu 1. Let us stop.
थाक ୨। ବନ୍ଦକର; ସ୍ଥଗିତ କର—2. Stop.
रहनेदो ୩। ଅପେକ୍ଷା କର—3. Wait.
କ୍ରି. (ଅସମାପିକା)—ଥାଇ (ଦେଖ)—Thāi (See)

ସାଧାରଣ ନିୟମ ଅଟଇ ସୃଷ୍ଟରେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ କ୍ରମରେ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ... ଯଥା— 'ଥାଉଁ' ନ ମିଳିଲେ 'ଥାଉ' ... 'ବଲ୍ଲ' ନ ପାଇଲେ 'ବଳ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ଥାଉଁ (ଉ)ଥାଉଁ (ଉ)—ଦେ. ଅ—ଥିବାସ୍ଥଳେ; ଥିବାସତ୍ତ୍ୱେ ଥିଲେମଧ୍ୟ—
Thāuñ(u)thāuñ(u). Inspite of; inspite of the presence of.
ଥାକତେ ଥାକତେ
रहते रहते

ଥାଏ—ଗ୍ରା. କ୍ରି—ଥାଇ ୪ (ଦେଖ)
Thāe Thāi 4 (See)

ଥାଏତ୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥିତି)—ସ୍ଥାୟିତ୍ୱ—
Thāet Permanence.
ଠୌର କ୍ରି—ଥାଇ (ଦେଖ)
थाहत Thāi (See)
ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ତୁମ୍ଭେ)—ଥାଅନ୍ତ—
(you) Might have stayed; might have.

ଥାଏତି—ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ମୁଁ, ସେ, ସେମାନେ)—ଥାଆନ୍ତି—
Thāeti (I, he, they) Might have been.

ଥାକ—ଦେ. ବି. ସଂ. ସ୍ତବକ; ସ୍ତମ୍ଭକ; ତୁଳ ଇଂ. ଷ୍ଟାକ୍=ସ୍ତୂପ; ଗଦା; ଷ୍ଟକ୍=ଭଣ୍ଡାର)—୧ । ସ୍ତର; ପରସ୍ତ; ସ୍ତର—
Thāka 1 Layer; fold; stratum.
थाक
थाक ୨ । ଧାରାବାହିକ; ଶ୍ରେଣୀ—2. Series.
୩ । ଧାଡ଼ି; ପଂକ୍ତି; ଶ୍ରେଣୀ—3. Line; row.
୪ । ଛୋଟ ଗଦା —4. Small heap; stack.
ତାକ ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତାକ)—
ताक ୧ । କାନ୍ଥଗୁହା; କାନ୍ଥ ଦେହରେ ଦ୍ରବ୍ୟାଦି ରଖିବାର ଠଣା—
1. A niche in the wall; a recess in a wall.
୨ । ଅଲମାରିର ଖୋପ ବା ତାକ—
2. A shelf of an almirah.
ବିଣ—ଛୋଟ—Small.

ଥାକ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସ୍ତରେ ସ୍ତରେ ସଜ୍ଜିତ କରିବା—
Thāka kariba 1. To arrange in layers.
(ଥାକ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଛୋଟ ଛୋଟ ଗଦାରେ ସଜ୍ଜିତ କରିବା—2. To arrange in small heaps or stacks.
थाक करना, थाक देना
थाक लगाना
୩ । ଶ୍ରେଣୀ ବିଭାଗ କରିବା—
3. To sort; to classify.
୪ । ଲୁଗା ଆଦିକୁ ସ୍ତର ସ୍ତର କରି ଭାଙ୍ଗିବା—
4. To fold.

ଥାକ ଥାକ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ସ୍ତରେ ସ୍ତରେ; ସ୍ତର ସ୍ତର କରି—
Thāka thāka 1. In layers; in folds; one over the other.
(ଥାକେ ଥାକେ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଥାକେ ଥାକେ ୩ । ଛୋଟ ଛୋଟ ଗଦାରେ—
थाक थाक 3. In small heaps.

ଥାକ ବନ୍ଦି—ଦେ. ବି—ସୁସଜ୍ଜିତ ବା ଶ୍ରେଣୀବଦ୍ଧ କରାଯିବା—
Thāka bandi Classification; arrangement in layers.
थाक बन्दि
थाकबंदा ସଂ. ବି—୧ । ଶ୍ରେଣୀବଦ୍ଧ—1. Classified.
୨ । ସୁସଜ୍ଜିତ—2. Well arranged.

ଥାକବସ୍ତ (ସ୍ତି)—ବୈଦେ. ବି. (ହି. ଥୋକବସ୍ତ; ଥାକ=ଗାଁର ସରହଦ୍)-
Thākabasta(sti) ୧ । ଜମିର ସୀମା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣସୂଚକ ମାପ ବା ଜରିପ୍—1. Cadastral survey.
थाकबस्त
थाकबस्त ୨ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରର ସୀମା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ—
2. Ascertainment or filing up of the boundaries of different plots.
୩ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରର ଶ୍ରେଣୀ ନିରୂପଣ—
3. Classification of different classes of lands.
୪ । ଜମିର ସୀମା ଆଦି ନିରୂପକ କାଗଜପତ୍ର—
4. Zamindari papers relating to cadastral survey.

ଥାକିତି ବଳଦ—ଗ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବାଆଁ ପାଖରେ ଯୋଚା ଯିବା ବଳଦ—The ox yoked in the left side of the plough.
Thākiti balada

ଥାକିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ରହିବା—
Thākiba 1. To stay.
थाका ୨ । ଥାକ ମାରିବା—2. To arrange in layers.
थाकना ୩ । ଏକାବେଳକେ ଥକି ଯିବା—
3. To lose the strength altogether.

ଥାକୁଲ୍ (ଲୁ)ଥାକୁଲ୍ (ଲୁ)—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସ୍ଥୂଳ)—୧ । ଥଲ୍ଥଲିଆ;
Thākul (lu)thākul(lu) ସ୍ଥୂଳକାୟ ଓ ଦେହରୁ ମାଂସଯୁକ୍ତ ଦେହ ପଡ଼ିଥିବା—1. Corpulent; stout.
ଥାକୁଲ ଥୁକୁଲ / ଥାକୁଲୁ ଥାକୁଲୁ / ଥାକୁଲୁ ଥୁକୁଲୁ } ଅନ୍ୟରୂପ
थाकुड़ थुकुड़
थलथल
୨ । ଥଲ ଥଲ; କୋମଳ ଓ କାକୁଥା—
2. Flabby; soft and thick.
୩ । ଲେସରୁ ପଡ଼ୁଥିବା—3. Soft and waxy.

ଥାକୁଲା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ସ୍ଥୂଳକାୟ)—ସ୍ଥୂଳକାୟ; ଚୋଧା—
Thākulā Corpulent; fat; very stout.
(ଥାକୁଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
भुड़िया, थलथल

୧	ଋ	ଌ	ଋ,ଋ	ଛ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଙ୍କ	ଣ,ଷ	ଙ୍କ	ଚ୍ଛ	ଜ୍ଞ	ଞ
୨	ଌ	ଋ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ୍ୟ	ଚ୍ଛ	ଜ୍ଞ	ନ୍

ଥାଟ—ଦେ. ବି. (ସ. ସ୍ଥିତି; ସ. ସ୍ଥାତୃ; ସ୍ଥାତା=ସ୍ଥିତିଶୀଳ; ଦଣ୍ଡାୟ-
Thāṭa ମାନ)—୧ । ସୈନ୍ୟଦଳ—1. Army
ଠାଟ ସା.ର୍ଦ୍ଦ ଦଳକ-ଟରେ ପ୍ରବେଶଲେ, ଭଲପଣେ ଥାଟ :
ठाट, थाट ପ୍ରଣାଳୀ. ପାବନ।

୨ । ପ୍ରତିମାର ମେଢ଼; ଛାଞ୍ଚ—2. A frame work for an image's frame.

୩ । ଠଣ୍ଡ; କଙ୍କାଳ—3 Skeleton.

୪ । ଘରର ବାଉଁଶନିର୍ମିତ ଅବରଣ—4 The frame work for a thatched roof.

୫ । ବାହ୍ୟ ଆଡ଼ମ୍ବର; ଢଙ୍ଗ—
5. Out-ward frame; out-ward show.

୭ । ସମୂହ—7. Collection.
ଅଗ୍ନିରୁ ଧୂମ ଘନ ହଣି ବେଢ଼ା ଥାଟ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଥାଟପଟାଳି—ଦେ. ବି.—ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ମିଳନ—
Thāṭapaṭāli A big crowd; a throng; multitude.
ठठ, ठठ्ठ, ठट
(ଥାଟ ପଟୁଆର(ରି)—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥାଟପଟାଳି ଭଙ୍ଗି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(କୌଣସି ଘଟନା ସ୍ଥଳରେ)
Thāṭapaṭāli bhāṅgi par̤ibā ଅନେକ ଲୋକ ଏଠାରୁ
ठट लगाना ମିଳିତ ହୋଇଯିବା—Many people to crowd at a place.

ଥାଟ ବଜାୟ ରଖିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଭିତରର ସାର ଲୋପ ହେଲେ ମଧ୍ୟ
Thāṭa bajāya rakhibā ବାହାରର ଢଙ୍ଗକୁ ବଜାୟ ରଖିବା—
ठाट बजाय रखा To keep the outward show.
ठट ठटना

ଥାଟର(ରା)ଜା—ଦେ. ବି.—କୌଣସି କୌଣସି ରାଜା ତାଙ୍କର କନିଷ୍ଠ
Thāṭara(rā)jā ଭାଇଙ୍କୁ ଦେବା ଉପାଧି—A title given by some Rajas to their younger brothers.

ଥାଣୁ—ଦେ. ବି. (ସ. ସ୍ଥାଣୁ)—୧ । ମହାଦେବ; ଶିବ—
Thāṇu 1. Śiba.
थान ୨ । ଥୁଣ୍ଟା ଗଛ; ଗଣ୍ଡିଗଛ—
2. A pollard; a stump of a tree

ଥାତି—ଦେ. ବି. (ସ. ସ୍ଥିତି)—୧ । ଜମା; ପୁଞ୍ଜି; ସଞ୍ଚିତ ଧନ; ଗଚ୍ଛିତ
Thāti ଧନ—1. Hoarded wealth.
फूजी थाती ଶେଷ ବସ୍ତୁକ ଥାତି ଭଣ୍ଡାର । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧ ଚିନ୍ତାମଣି ।

୨ । ନ୍ୟସ୍ତ ଧନ—2. Deposited wealth; money kept in trust with another.

୩ । ଧନ ସମ୍ପଦ; ବିଭବ—3, Wealth; riches.

ଥାତା(ଥା)ମାମା—ଦେ. ବି.—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଇତ-
Thātā(thā)māmā ସ୍ତତଃ ହେବା; ଦ୍ୱିଧା କରିବା—
थतमत, थामता थामता Wavering.

आगापिछा ୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ପଶ୍ଚାତ୍ପଦ ହେବା—
2. Shrinking from doing a work

୩ । କୌଣସି କଥା କହିବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ ହେବା—
3. Prevarication.

୪ । ସନ୍ଦିହାନ ହେବା—4. Hesitancy.

୫ । ସନ୍ଦେହ—5. Doubt.

ବି.—୧ । ସନ୍ଦିହାନ—1. Wavering.

୨ । କୁଣ୍ଠିତ—2. Prevaricating.

୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଇତସ୍ତତଃ କରୁଥିବା—
3. Hesitating.

୪ । ପଶ୍ଚାତ୍ପଦ—4. Shrinking.

ଥାନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—୧ । ସ୍ଥାନ—
Thān 1. Place; space.

୨ । ଆଧାର—2. Receptacle.

ଥାନ—ଦେ. ବି. (ସ. ସ୍ଥାନ; ପ୍ରା. ଥାନ)—୧ । ଜାଗା; ସ୍ଥଳ—
Thāna 1. Place; station.
थान ଥରେ ଥିରମତି, ଥାନ ବାଛ ନ ଲଗେ ତୋ ଚିତ୍ତ ।
थान, थानक କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କବିତାକଲ୍ଲୋଳ ।

୨ । ପାତ୍ର; ଆଧାର—2. Receptacle.

୩ । ରହିବାର ସ୍ଥାନ—3. Room; space; position.

୪ । ଖଣ୍ଡେ ଜମି—4. Plot of land.

୫ । ଲମ୍ବ ଲୁଗା—5. A long piece of cloth.

୬ । ଧଡ଼ି ନ ଥିବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦୈର୍ଘ୍ୟଯୁକ୍ତ ଲମ୍ବ ଲୁଗା—
6. A long piece of cloth without border; a whole length of cloth.

୭ । ଏକ ଖଣ୍ଡ—7. A piece.

(ଯଥା—ଅଳଙ୍କାର ୩ ଥାନ ମଧ୍ୟରେ ନାକରେ ଲମକାଠି ।

[ଦ୍ର—ଅଳଙ୍କାର, ବାସନ, ଲୁଗା, ଗେନ ମୋହର ଅବର ଖଣ୍ଡ ନ କହି ଥାନ ବୋଲାଯାଏ ।]

୮ । ଧାତୁର ବଡ଼ ପତର—8. A sheet of metal.

୯ । ଘୋଡ଼ା, ଗାଈ ଆଦି ପଶୁ ବନ୍ଧା ହୋଇ ରହିବା ସ୍ଥାନ—
9. Stall for a horse or cattle.

ଥାନକୁଡ଼ି(ଣି)—ଦେ. ଵି. (ସ. ମଣ୍ଡୂକପର୍ଣ୍ଣୀ)—ମଣ୍ଡୂକପର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)
Thānakur̤i(ṇi) Maṇḍūkaparṇṇī (See)

ଥାନଛଡ଼ା—ଦେ. ବି.—ସ୍ଥାନଭ୍ରଷ୍ଟ (ଦେଖ)
Thānachhar̤ā Thāna bhrasṭa (See)

ଥାନ(ନା)ପତି—ଦେ. ବି. (ସ. ଥାନପତି)—୧ । ମଠର ଅଧୀନ ଗ୍ରାମର
Thāna(nā)pati ଶାସକ କର୍ମଚାରୀବିଶେଷ—
थानादार 1, A village-official under an endowment.
थानापति, थानैत

୨ । ହାଟୁଆ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ମୁଖିଆ ବ୍ୟକ୍ତି—
2, A headman amongst the 'Hāṭuā' castes.

ସଂଯୁକ୍ତ ଅକ୍ଷର ସ୍ଥଳରେ ୧ ଅକ୍ଷର ଓ ୨ ଅକ୍ଷର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ସ୍ତରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଅକ୍ଷର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ସ୍ଥଳେ ଦେଖିବେ, ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ୨ୟ ବା ୧ମ ଅକ୍ଷର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'କାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'କଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୁଟ' ନ ମିଳିଲେ 'କଟ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଖି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍ବତ' ଦେଖିବେ

୩ । ଗ୍ରାମର ମୁଖିଆ ବ୍ୟକ୍ତି, ସ୍ଥାନାଧିପତି—
3. Headman of a village.

୪ । ଗ୍ରାମର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବତା; ଗ୍ରାମଦେବତା—
4. Presiding Deity of a village.

ଥାନଫଡ଼ା—ଦେ. ବି.—ଥାନରୁ ଫଡ଼ା ହୋଇଥିବା ବସ୍ତ୍ରଖଣ୍ଡ—
Thāna pharḍā A bit of cloth cut from a larger piece; a cut length of cloth.
ଥାନକାଟା
ଟୁକ୍ରା, ଫାଙ୍ଗାଜି

ଥାନଭ୍ରଷ୍ଟ—ଦେ. ବଣ.—(ସ. ସ୍ଥାନଭ୍ରଷ୍ଟ)—ସ୍ଥାନଭ୍ରଷ୍ଟ (ଦେଖ)
Thānabhrashṭa Sthānabhrashṭa (See
ଥାନଛାଡ଼ା

ଥାନ ମୁନ୍ଦୁରା—ଦେ. ବି. (ସ. ସ୍ଥାନ+ମୁଦ୍ରା)—କପାଳର ଦୁଇପାଖ; ଯେଉଁ ସ୍ଥାନ ମୁଣ୍ଡ ବଥାଇଲେ ଚିପିଁ ବା ଚାପେ)—The temples of the head.
Thāna mundurā
କାନମୁଖା
କୁମ୍ପଟୀ
ନିକେନ ମୁଣ୍ଡ ବଥାଇଲେ ଅଭ ନିକେନ ଥାନମୁନ୍ଦୁରା ଚାପେ ।
ପଶୁମୃତ, ୩୧୦—୨ ପୃଷ୍ଠା ।
ଥାନମୁଣ୍ଡା | —ଅନ୍ୟରୂପ
ଥାନମୁନ୍ଦା |

ଥାନା—ଦେ. ବି. (ସ. ସ୍ଥାନ)—୧ । ପ୍ରହରୀ ବା ଚୌକିଦାରମାନଙ୍କ ଅଡ୍ଡା—1. Out post
Thānā
ଥାନା ୨ । ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କର ଛାଉଣି—
थाना 2 A military post.
୩ । ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଞ୍ଚଳର ଶାନ୍ତିରକ୍ଷାର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ପୁଲିସ କର୍ମଚାରୀଙ୍କର ଅଫିସ; ପୁଲିସ୍ ଷ୍ଟେସନ୍—
Police station.
[ଦ୍ର—ଗୋଟିଏ ଥାନା ଅଧୀନରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଫାଣ୍ଡି ଥାଏ ।]

ଥାନା(ନେ)ଦାର—ଦେ. ବି. ଓ ଥାନା+ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ ଦାର୍)—ଥାନାର ପ୍ରଧାନ କର୍ମଚାରୀ—Station officer; officer incharge of a police station
Thānā(ne)dār
থানাদার
थानादार थानेदार

ଥାନାଦାରି—ଦେ. ବି.—ଥାନାଦାରର କର୍ମ ବା ପଦ—
Thānadāri The post of a station officer.
থানাদারী, **थानादारी**

ଥାନି—ଦେ. ବଣ (ସ. ସ୍ଥାନୀୟ)—୧ । ସ୍ଥାନୀୟ—
Thāni 1. Local; belonging to the locality
(ଘାହି—ବିପରୀତ) ୨ । ଚିରସ୍ଥାୟୀ—2. Permanent.
খোদকস্তা ୩ । ବାସିନ୍ଦା—3. Resident.
थानी ବି—୧ । ଗ୍ରାମବାସୀ ରଇତ—1. A cultivator of a village.
[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାର ଗତ ୧୮୪୨ ସାଲର ବନ୍ଦୋବସ୍ତରେ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଥିଲା । ପ୍ରଥମ—ଥାନି ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ପ୍ରଜାମାନେ କୌଣସି ମହଜାର ବାସିନ୍ଦା ଥାଇ ସେ ଗ୍ରାମର ଜମି ଚାଷ କରନ୍ତି । ଦ୍ୱିତୀୟ—ପାହି ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ରଇତଙ୍କର କୌଣସି ମହଜାରେ ଗୃହଜମି ଅଛି କିନ୍ତୁ ଘର ନାହିଁ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ବନ୍ଦୋବସ୍ତରେ ଏ ପ୍ରଭେଦ ଉଠି ଯାଇଅଛି । କେବଳ ନାମ ମାତ୍ର ରହିଅଛି ।]
୨ । ବାସିନ୍ଦା ରଇତର ଘରବାଡ଼ିରେ ଜାତ ହେବା ଦଖଲ ସ୍ୱତ୍ୱ—Occupancy right of a resident royat in his homestead holding.

ଥାନିଜମା—ଦେ. ବି—ଥାନି ରଇତଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କର—
Thānijamā Assessment on resident royats.

ଥାନି ଜମି—ଦେ. ବି—ଥାନି ରଇତମାନଙ୍କ ଅଧିକୃତ ଭୂମି—
Thāni jami Land held by resident royats of a village.

ଥାନିପଟ୍ଟା—ଦେ. ବି—କାଳପଟ୍ଟା; ଥାନି ରଇତଙ୍କୁ ମିଳିଥିବା ସ୍ଥାୟୀ ପଟ୍ଟା—Permanent lease granted to a resident royat
Thānipaṭṭā
(ଥାନିପଟା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥାନିପ୍ରଜା—ଦେ. ବି—ଗ୍ରାମବାସୀ ପ୍ରଜା ବା ଗୃହୀ—
Thānipraja A resident cultivator.
(ଥାନି ରଇତ, ଥାନି ରଏତ—ଅନ୍ୟରୂପ)
थानी रयत

ଥାନେ ଥାନେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ (ଦେଖ)
Thāne thāne Sthāne sthāne (See
জায়গায় জায়গায় ଥାନେ ଥାନେ ଭୂମିର ସେ ଗଭୀର ଅଂଶମାନ—
जगह जगह ପ୍ରାଚୀ. ଗୁରୁଭକ୍ତିଗୀତା ।

ଥାନେଶ୍ୱର—ଦେ. ବି (ନାମ,—ଦିଲ୍ଲୀ ନିକଟସ୍ଥ ପ୍ରଧାନ ଯୁଦ୍ଧ କ୍ଷେତ୍ର—
Thāneswara Name of a famous battle field near Delhi.
থানেশ্বর
थानेश्वर [ଦ୍ର—ଏଠାରେ ୧୧୯୧ ରେ ପୃଥ୍ୱୀରାଜ ଭାରତ ଆକ୍ରମଣକାରୀ ମୁସଲମାନ ମହମ୍ମଦ ଘୋରୀଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ତାର ପର ବର୍ଷ ମହମ୍ମଦ ଘୋରୀ ଏଠାରେ ପୃଥ୍ୱୀରାଜଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ ଓ ବନ୍ଦୀ କରି ହତ୍ୟା କଲେ ଓ ଦିଲ୍ଲୀ, କନଉଜ ଓ ବନାରସ ଅଧିକାର କଲେ; ଏ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରର ଅନ୍ୟ ନାମ ତିରୋରୀ ।]

ଥାପ୍ରି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ଭୁଲ. ହି. ଶବ୍ଦସାଗର=ଗୃପ୍ପଡ଼ା; ଥପଡ଼ୀ=ତାଳ)—୧ । କରତାଳି—1. Clap of the palms.
Thāpri
୨ । ଚାପୁଡ଼ା; ଚପେଟାଘାତ—2. Slap.

ଥାପ—ଦେ. ବି (ସ. ସ୍ଥାପନ)—ମୃଦଙ୍ଗ ତବଲା ଆଦିରେ ହାତର ପଞ୍ଝାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଘାତ—Stroke of the whole palm on drum.
Thāpa
থাপড় **थाप**

ଥାପଡ଼(ଡ଼ା)—ଦେ. ବି (ଧ୍ୱନ୍ୟାନୁକରଣ)—ଚାପୁଡ଼ା; ଚାପୁଡ଼ା—
Thāparḍa(rḍā) A slap; a smack.
(ଥାପଡ଼(ଡ଼ା)—ଅନ୍ୟରୂପ)
থাপড় **थप्पड़**

ଽ	ଁ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଷ୍ଟ	ଝ୍ଅ	ଛ
୨	ଧ	ଊ	ୠ	ୡ	୍ର	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଥ	ଖ	ନ୍ତ

ଥାପଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କି—ଠାପୁଡ଼ାଇବା (ଦେଖ)
Thāparḍā rḍe)ibā Thāpurḍāibā (See)

ଥାପନ(ନା)—ଦେ. ବ (ସଂ. ସ୍ଥାପନ)—୧ । ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ; ସ୍ଥାପନ କରିବା; Thāpana nā ବସାଇବା—1. Act of establishing or setting up.
थापन
थापन. थपन

୨ । ରଖିବା—2 Placing; putting.

ବଣ—୧ । ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିବା—1. Set up

थपा हुआ ୨ । ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ—2 Placed.

ଥାପନା ଲିଙ୍ଗ—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ଶିବଲିଙ୍ଗଙ୍କୁ କେହି ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି Thāpanā linga ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥାଏ—A 'Linga' image of Siba set up by somebody at a place.
ସ୍ୱୟମ୍ଭୂଲିଙ୍ଗ } ଅନ୍ୟଲିଙ୍ଗ
थापना लिंग

ଥାପର—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଥାପଡ଼; ଚାପୁଡ଼ା—
Thāpar A slap

ଥାପା—ଦେ. ବ (ସଂ. ସ୍ଥାପି ଧାତୁ—ବଣିଆଙ୍କର ଯେଉଁ ଛାଞ୍ଚରେ ଗଢ଼ଲ Thāpā ବସ୍ତୁ ଢଳାଯାଏ—A goldsmith's mould.
थापा ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ (ତୁଲ. ହି. ଝାପ, ଝାପୀ) ମାଛ ଧରିବା ଯନ୍ତ୍ର; ଚୋରୁଡ଼—A tum cated basket like contrivance for catching fish.

ଥାପି—ଦେ. ବ—୧ । କୁମ୍ଭାରଙ୍କର ପିଟଣା; ଯେଉଁ ପିଟଣାଦ୍ୱାରା କୁମ୍ଭାର-Thāpi ମାନେ କଞ୍ଚା ହାଣ୍ଡି ଆଦିକୁ ପିଟନ୍ତି; ଠୋକା; ପିଟଣା—
थापी 1. A flat piece of wood used by potters to pat the wet earthen pots

୨ । ପଥରଓଆଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଛାଣ—
2. A stone mason's chisel.

୩ । ଶାନ୍ତି—3. Calmness; peace.

ବଣ. (ସଂ. ସ୍ଥା ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ କର୍ମ୍ମ ସ୍ଥାପି ଧାତୁ)—୧ । ସ୍ଥିର—
1. Fixed.

୨ । ଶାନ୍ତ—2. Appeased; calm.

କି. ବଣ—୧ । ଧୀରେ—1. Quietly; slowly.

୨ । ଶାନ୍ତଭାବରେ—2. Calmly.

୩ । ସ୍ଥିର କରି—3 With certainty.

ଥାପିରେ କହୁ ଉଥାପିରେ ପ୍ରିୟସଖୀ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋଗାତମ୍ଭ. ଥ ଗୀତ ।

ଥାପିବା—ଦେ. କି (ସ୍ଥା ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ=ସ୍ଥାପି ଧାତୁ)—
Thāpibā ୧ । ସ୍ଥାପନ କରିବା—1. To place.
थापना ଏହା କହି ଚରଣକୁ ଥାପି ମାଗୀ ଥାଏ
ପାଣ୍ଡୁ ଲେଖ ଧର୍ମ ପଶି ଗଲେ ମନ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅବ ।

୨ । ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା—2. To set up.

ସ୍ଥାନ ଭିଆଇ ଦେବ ଅର୍ଥେ
ଶୁଣ ରୁ ଥାପିଲେ ଯେମନ୍ତେ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୩ । ବସାଇବା—3. To establish; to place.

୪ । ସ୍ଥିର କରିବା—4 To settle.

କନରେ ସ୍ୱେ ଥାପି ଶୀଘ୍ରକୁ ଚାଲିଲ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବେ ।

୫ । ସ୍ଥାପିତ କରିବା—5. To plant.

୬ । ଗୋବର, କାଦୁଅ ଆଦିର ଡଣ୍ଡାକୁ ହାତରେ ବା ଗୁଣ୍ଠରେ ଚେପା କରି କାନ୍ଥରେ ବା ଭୂମିରେ ବସାଇବା—
6. To set balls of cowdung or clay on the ground or wall by flattening them with the palm.

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ଢାପିବା (ଦେଖ)
Ḍhāpibā (See).

ଥାପୁଡ଼ା—ଦେ. ବ—ଥାପଡ଼ (ଦେଖ)
Thāpurḍā Thāparḍa (See).

ଥାପୁଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କି (ଧନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଧୀରେ ଧୀରେ Thāpurḍā(rḍe)ibā ଚାପୁଡ଼ା ମାରିବା—1. To slap or pat; to strike with the flat of the hand gently.
(ଥାପୁଡ଼ାଥାପୁଡ଼ି କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
थापड़ान
थपकाना ୨ । ହାତଦ୍ୱାରା ମାଟି ଆଦି ଲଗାଇବା—2. To stick mud on a wall with the hand.

୩ । ଅସ୍ଥାୟୀଭାବରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—3. To patch up a thing; to do patch work.

୪ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ କିଛିକାଳ ସକାଶେ ଅଟକାଇ ରଖିବା—4. To keep a matter in obeyance for the time being.

ଥାପୁଡ଼ୁଥୁପୁଡ଼ୁ କରିବା—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) କି—କାର୍ଯ୍ୟଟାକୁ ଯେ Thāpurḍuthupurḍu karibā କୌଣସିପ୍ରକାରେ ସମ୍ଭାଳିବା—To get on with a work any how.

ଥାବର (ଇତ୍ୟାଦି)—ସ୍ଥାବର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Thābara (etc) Sthābara etc (See)

ଥାବର ଜଙ୍ଗମ ପରଙ୍ଗ,
ଜାତ ସ୍ୱରୂପେ ଯେବେ ଜାବ—ଯଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତିଗୀତା ।

ଥାବରୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଦେବୀବିଶେଷ—
Thābari Name of a village Goddess

ଥାବା—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର ଓ ବାଲେଶ୍ୱର) ବି (ତୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ Thābā ବ. ଏହି ଶବ୍ଦ)—ବାଘ ଭାଲୁ ଆଦି ଜୀବଜନ୍ତୁଙ୍କର ନଖତଳ—The paw or claws of an animal.

ଥାବା ମାରିବା—ପ୍ରଦେ. କି (ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ମେଦିନୀପୁର)—ଜୀବଜନ୍ତୁ Thābā māribā ମାନେ ନଖତଳ ଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରିବା—
थाबामारा To strike with the paw.
पंजा मारना; थाप मारना

ଥାମିବା—ଦେ. କି (ସଂ. ସ୍ତମ୍ଭ ଧାତୁ; ସ୍ତମ୍ଭନ)—୧ । ସ୍ତମ୍ଭିତ ହେବା—
Thāmibā 1. To stop; to halt.
थामा

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ଯୁକ୍ତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ (ବା) ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଁକା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଥମନା ୨ । ଚୁପ ହେବା—2. To cease talking.

୩ । ଶାନ୍ତ ହେବା; ନିବୃତ୍ତ ହେବା—3. To forbear.

ଥାପ୍ନ—ଦେ. ବଣ (ସ. ସ୍ଥାୟୀ)—ଥାଇ (ଦେଖ)
Thāya Thāi (See).
(ଯଥା—ଅରଣକୁ ପ୍ରଭୁ ! ଥାପ୍ନ କରନ୍ତୁ ।)

ଥାରି—ଦେ. ବଣ (ସ. ସ୍ଥିର)—ସ୍ଥିର; ଶାନ୍ତ—
Thāri Calm.
ସବୁ ସୁଖ ସାର ଥା ହେବ ମୁଁ କେହି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଇଙ୍ଗିତ ।
ପ୍ରାଦେ (କଟକ) ବି—ଥାଳ—Plate.

ଥାରୁ—ଦେ. ବି—ନେପାଳ ଦେଶର ଜଙ୍ଗଲି ଜାତିବିଶେଷ—
Thāru Name of a Nepalese wild tribe.
थारी थारो

ଥାର୍ଡ଼(ର୍ଡ)—ବୈଦେ. ବଣ (ଇଂ)—ତୃତୀୟ—
Thārd(rd) Third.
थार्ड थारड

ଥାର୍ଡ଼ିୟର୍ କ୍ଲାସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—କଲେଜର ତୃତୀୟବାର୍ଷିକ ଶ୍ରେଣୀ—The third year class of a College.
Thārdiyar clās
থাড় ইঅর ক্লাস
थारड ईयर किलास

ଥାର୍ଡ଼(ର୍ଡ) କ୍ଲାସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—୧ । ବିଦ୍ୟାଳୟର ତୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ—1. Third class of a school.
Thārd(rd) class
থার্ডক্লাস
थारड किलास

୨ । ରେଲ ବା ଜାହାଜର ନିମ୍ନତମ ଶ୍ରେଣୀ—Third class of a railway or ship.

୩ । ନିମ୍ନ ଶ୍ରେଣୀ; ନିକୃଷ୍ଟ ଶ୍ରେଣୀ—Third class; lowest class.

ଥାଳ—ଦେ. ବି. (ସ. ସ୍ଥାଲୀ)—୧ । ଥାଳ—
Thāla 1. A metal plate or tray.
থাল
थाल

୨ । ଲାଉଖୋଲକଟିକି ଭିକ୍ଷାପାତ୍ର—2. A beggar's bowl made of pumpking.
তুমড়ী
तुम्बी

ନବନ ବଶାମ୍ବୁ ଭିକ୍ଷା ଅର୍ଥି ଏକ ଖାଲରେ ଦୋଉନ—
ଭକ୍ତ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଥାଳକୁଡ଼ି—ଦେ. ବି (ସ. ମଣ୍ଡୂକପର୍ଣ୍ଣୀ)—ମଣ୍ଡୂକପର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)
Thālakurdi Mandūkaparnnī (See)
(ଥାଳକୁଣ୍ଡି, ଥାଲୁକୁଣ୍ଡି, ଥାଲକୁଡ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥାଳି—ଦେ. ବି (ସ. ସ୍ଥାଲୀ—ବର୍ତ୍ତୁଳୀ; ପାକପାତ୍ର)—୧ । ଧାତୁର ତିଆରି ପାତ୍ର—1 Metal tray.
Thāli
(ଧାତବ—ଭୋଜ୍ୟପାତ୍ର)

୨ । ଥାଳ; ଭିକ୍ଷାପାତ୍ର—2. Begger's bowl.
थाली

थारी, थाली, थाली बोदना [ତୁ—ଥାଳ ମାରିଦେଲେ ଖୁଲି ଯିବ—ବାକ୍ୟ । ଯେଉଁ ଠାରେ ବହୁତ ଲୋକ ଖୁବ୍ ଗୁଡ଼ି ହୋଇ ଜମା ହୋଇଥାଆନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଏ ବାକ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ । ମନୁଷ୍ୟ ମୁଣ୍ଡମାନ ଏପରି ଘନସନ୍ନିବିଷ୍ଟ ହୋଇଅଛନ୍ତି ଯେ, ସେହି ମୁଣ୍ଡମାନଙ୍କ ଉପରେ ପଟେ ଥାଳ ଫିଙ୍ଗିଦେଲେ ଲୋକମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଉପରେ ତାହା ଖସି ଗଳିଯିବ ।]

ଥାଳିଆ—ଦେ. ବି—ଛୋଟ ଥାଳ; ରେକାବି—
Thālia A small plate; a salver a platter.
থালী
थालिया

ଥାଳି ଖେଚୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ) ବି—ଥାଳରେ ବଢ଼ାଯାଇ ଜଗନ୍ନାଥ ଜିଉଙ୍କ ଆଦି ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ସକାଳେ ଭୋଗ କରାଯିବା ଖେଚୁଡ଼ି—Rice boiled with pulse and offered to Idols in the morning.
Thāli khechārdi

ଥାଳିଧରା—ଦେ. ବି—ବ୍ରତବେଦୀରେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଭିକ୍ଷା କଲାବେଳେ ମାମୁ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ପଛଆଡ଼େ ଠିଆ ହୋଇ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଧରି ଥିବା ଭିକ୍ଷାଥାଳକୁ ଟେକି ଧରିବା—The act of the boy's maternal uncle holding up the plate held up by a Brāhmana boy during his sacred thread ceremony, by standing behind the boy.
Thālidharā
थालीधरना

ଥି—ଦେ (ପ୍ରତ୍ୟୟ)—(୭ମୀ ବିଭକ୍ତ୍ୟର୍ଥପ୍ରୟୋଗ) ଠାରେ—
Thi (a suffix denoting) At.
(ଥିଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ଏଥି, ଇଥି)
थाय मैं ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଭକ୍ତିଚିହ୍ନ—୧ । ରେ—1.In.
୨ । ରୁ—2. From.
(ଯଥା—ତାର ଆଏଁଖୁଥି ପିଚରି ବାହାରୁଛେ ।)

ଥିଏଟର୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—୧ । ନାଟକାଭିନୟ—
Thietar 1. Performance of play.
ଥିଏଟର୍
ଥେଟର୍ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ରଙ୍ଗାଳୟ; ନାଟ୍ୟଶାଳା—
থিয়েটার थियटर 2. Theatre.

ଥିଏଟରପାର୍ଟି—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ନାଟକାଭିନେତୃଦଳ—
Thietarpāti Theatrical party.
থিয়েটার পার্টি; थियटर पार्टी
ଥିଏଟର୍ ପାର୍ଟି
ଥେଟର୍ ପାର୍ଟି } ଅନ୍ୟରୂପ

ଥିଙ୍ଗ୍(ଙ୍ଗି)ଥିଙ୍ଗ୍(ଙ୍ଗି)—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ, ଅ—ଅଙ୍ଗୁଳି ବାଦ୍ୟଧ୍ୱନିବିଶେଷ—
Thing(ngi)thing(ngi) The sound of drums beaten with the fingers.
थिङ्ग थिङ्ग

ଥିତି—ଦେ. ବି (ସ. ସ୍ଥିତି)—ସ୍ଥିତି—Existance.
Thiti ସେ ମିଶି ଯାଆନ୍ତି ଥିତି—ସଣୋଦନ୍ତି ପ୍ରେମସିନ୍ଧୁ ଗୀତା ।
थिति

୧	ଇ	ଜ	ର୍‌,ର୍ଵ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଷ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ଯ	ଜ୍ଞ	ଖ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ଵାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଓ	ନ୍‌

ଥିନାକିଟା—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)ଅ—ସଙ୍ଗୀତବାଦ୍ୟର ନୃତ୍ୟର ଛନ୍ଦ—
Thinākiṭā A refrain of music accompanied with dancing.
ଥିନକିଟା
ଥିନକିଟ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଥିନନା

ଥିନେ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ଗ୍ରା. କ୍ରି—(ତୃତୀୟ ପୁରୁଷ ମାନ୍ୟାର୍ଥକ
Thine ଏକବଚନ ଓ ବହୁବଚନ ସହିତ ପ୍ରୟୋଗ) ଥିଲେ—
(he and they) Was; were.

ଥିପ(ପା)—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଟୋପା; ଚିହ୍ନ—A drop;
Thipa (pā) round mark.
(ଯଥା—ଏବା କହିବାରୁ ଦଶ ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ଥିପ ମଣ୍ଡ ଯାଉଥିଲା ।)

ଥିପେ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—ଟୋପାଏ; ଏକ ବିନ୍ଦୁ—
Thipe One drop only.

ଥିବ—ଦେ. ବି—ବ୍ରହ୍ମଦେଶର ପ୍ରାଚୀନ ରାଜାଙ୍କ ଉପାଧି—
Thiba Thebaw; the title of the old kings of Burma.
থিব थीब

ଥିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ସ୍ଥା ଧାତୁ)—୧ । ହେବା—
Thibā 1. To be; to exist.
থাকা ୨ । ଜୀବନରେ ରହିବା—
होना, रहना 2. To be alive.
ଥିବ କି ଯିବ ପ୍ରାଣ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଜଗମୋହନ ଗୀତ ।
୩ । ରହିବା—3. Remain.
ସେ ବଣାଂଶୁ ସ୍ନେହ୍ନରେ ଥାଉ ତନ୍ତ୍ରିତ—ଉପେ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।
ବିଣ—୧ । ଧନୀ—1. Rich; well-to-do.
(ଯଥା—ଥିବା ଘର, ଥିବା ଲୋକ ।)

ଥିର୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତୋରାଣି—
Thir Cold rice gruel.
ଦେ. ବିଣ—ଥିର (ଦେଖ)—Thira (See).
କ୍ରି. ବିଣ—ଥିର ଥିର (ଦେଖ)—Thira thira (See)

ଥିର୍‌ପଶିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଲଇଥ) ବି—ତୋରାଣି—
Thirpasiā Cold rice gruel.

ଥିର—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ସ୍ଥିର)—୧ । ସ୍ଥିର—
Thira 1. Fixed.
স্থির ମନ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଥିର ନୋହେ ଭୂତଳ ତଳ ମନ ।
थिर ପ୍ରଭାତ. ରସିକେଶ୍ୱରୀ ।
୨ । ଗତିହୀନ; ଅଚଞ୍ଚଳ—2. Motionless; calm.
୩ । ଧୀର—3. Slow; sedate; steadfast.
୪ । ଅବିଚଳିତ—4. Unperturbed.
ନୋଇଲ ହେବ ଏଥର ଥିର । ଉପେ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
୫ । ଅଚଞ୍ଚଳ—5. Not moving; not fickle.
୬ । ନିଶ୍ଚିତ—6. Certain.
୭ । ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ—7 Fixed; settled; ascertained.
୮ । ଗମ୍ଭୀର—8. Grave.
ବି—ସ୍ଥିରତା—Certainty.

ଥିର(ରି)ତୋରାଣି—ଦେ. ବି—ପଖାଳ ଭାତରୁ କଞ୍ଜିଘଣ ବସିଗଲେ
Thira(ri)tordāni ଭାତଯାକ ତଳକୁ ବସିଯାଇ ଯେଉଁ ପରିଷ୍କାର ତୋରାଣି ଉପରେ ଥାଏ—The purely watery portion of boiled rice water after the rice settles down at the bottom of the pot.

ଥିର(ରି)ଥିର(ରି)—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଚୁପ୍ ହୋଇ—
Thira(ri)thira(ri) 1. Silently.
ধীরেধীরে ୨ । ସ୍ଥିରଭାବରେ—2. Quietly.
धीरेधीरे ୩ । ଧୀରେ ଧୀରେ—3. Slowly.
୪ । ହାଲୁକା କରି—4. Lightly; gently.

ଥିରପାଣି—ଦେ. ବି—ସ୍ରୋତହୀନ ଜଳ—
Thirapāni Standing and stagnant water.
थिर पानी

ଥିରମତି(ନ)—ଦେ. ବ ଓ ବିଣ (ସଂ. ସ୍ଥିରମତି)—ସ୍ଥିରମତି (ଦେଖ)
Thiramati(na) Sthiramati (See)
ଅରେ ଥିରମତି, ଥାନ ବାଙ୍କ ନ ରଖେ ମୋ ଭୃତ୍ୟତ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଥିରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥିରା)—ପୃଥିବୀ—
Thirā The Earth.
थिरा ବିଣ—ଧୀର—Quiet.
କ୍ରି. ବିଣ—ଥିରଥିର (ଦେଖ)—Thira thira (See)

ଥିରି—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ସ୍ଥିର)—୧ । ସ୍ଥିର; ଧୀର—
Thiri 1. Quiet.
୨ । ମନ୍ଥର—2. Slow.
କ୍ରି. ବିଣ—ଥିରଥିର (ଦେଖ)—Thira thira (See).

ଥିରିକରି—ଗ୍ରା. କ୍ରି. ବିଣ—ଧୀରଭାବରେ—
Thirikari Slowly; gently.
धीरे धीरे

ଥିରିଥିରି—ଗ୍ରା. ବିଣ—ଧୀର; ଅଚଞ୍ଚଳ—
Thirithiri Slow; quiet.
ଗ୍ରା. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଧୀରସ୍ଥିରଭାବରେ—1. Gently.
୨ । ଧୀରେ ଧୀରେ—2. Slowly.

ଥିରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଥିରଥିର (ଦେଖ)
Thire Thirathira (See)
ବେନି ଚରଣ ଥିରେ(*)ଥୋଇ
କପାଳେ ବେନି କର ଦେଇ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଥିଲା—ଦେ. ବିଣ—ଥିବା ୧ (ଦେଖ)
Thilā Thibā 1 (See)
ସାଙ୍ଗ ଲୋକଙ୍କ କି ଥିଲା ତାଳବ । ପ୍ରଭାତ. ରସିକେଶ୍ୱରୀ ।

| ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଏହିପରି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତରେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଉଦାହରଣରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ଉପସ୍ଥିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ସାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଶାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ । |

ଦେ. କ୍ରି. [ଥିବା କ୍ରିୟାର ଅତୀତକାଳ ତୃତୀୟ ପୁରୁଷ ଅନାଦରାର୍ଥ (ସେ ଏକ ବଚନ] (ସେ ତାହା) ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିଲା; ଅବସ୍ଥିତ ହୋଇଥିଲା—(He, she, or it) Was; was staying; existed.
ଛିଲ
ଥା

ଥିଲକୁ—ଦେ. ଅ—ଥିବାକୁ—
Thilāku

ଅସ୍ତେ ଅସ୍ତେ ନୁ ଥିଲକୁ । ଗ୍ରାମ୍ୟ ଉକ୍ତି।

ଥିଲା ଘର—ଦେ. ବି. (ଯେଉଁ ଘର ବା ପରିବାରର ଧନ ଅଛି)—
Thilā ghara ଧନୀ ପରିବାର—Rich family; well-to-do family.
ଥିରଘର
(ଥିବାଘର—ଅନ୍ୟରୂପ) ଥିଲାଘର ପୁଅ ଇଚ୍ଛା । ଉକ୍ତି ।

ଥିଲାବାଲା—ଦେ. ବିଣ—ଥିବା ୧ (ଦେଖ)
Thilābālā Thibā (See)

ଦଲେଇ ଜୀ ମଧ୍ୟରେ ଥିଲାବାଲା ଲୋକ । ଫକୀରମୋହନ, ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଥିଲା ଲୋକ—ଦେ. ବି—ବଡ଼ଲୋକ—
Thilā loka Rich man.
ଧରଲୋକ

ଥୁ—ଦେ. (ପ୍ରତ୍ୟୟ) (ପଞ୍ଚମୀ ବିଭକ୍ତିବାଚକ ପ୍ରତ୍ୟୟ)—୧ । ଠାରୁ—
Thu 1, From.
ଛେ
୨ । ଅପେକ୍ଷା—2. Than.
ଥେ ଦେ. (ଛେପ ପକାଇବା ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—
(ଥୁଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୧ । (ଘୃଣାର୍ଥକ) ଛି ! ଧିକ୍ !—Fie !
ଥୂ
୨ । ଘୃଣା ପ୍ରକାଶପୂର୍ବକ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା ମନୁଷ୍ୟ ଉପରେ ଛେପ ପକାଇବା ବେଳେ ଉଚ୍ଚାରିତ ଶବ୍ଦ)—ମୁଁ ତୋତେ
ଥୂ
(ଥୂ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଘୃଣା କରୁଛି—2. I spit on thee.
ଥୁକ ବି. (ଛେପ ପକାଇବାବେଳେ ଜିଭ ଓ ଦାନ୍ତଦ୍ୱାରା ଉଚ୍ଚାରିତ ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଛେପ; ଥୁପ; ଲାଳ; ନିଷ୍ଠୀବନ; ପିକ—
ଥୂକ
Spittle; saliva

ଥୁଅ—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ସ୍ଥା ଧାତୁର ଣିଜନ୍ତ ସ୍ଥାପି ଧାତୁ, ଥୋଇବା ଉଦ୍ଭବ
Thua ଧାତୁର ଦ୍ୱିତୀୟ ପୁରୁଷ ଅନୁଜ୍ଞା)—
ଥୁଅ; ରାଖ ୧ । (ତୁମ୍ଭେ) ରଖ—(you) Do keep.
ରଖୋ

ଏଡ଼ାବ୍ ପ୍ରାଣ ମଧେ ଥୁଅ
ଘନ୍ତ୍ର ଲାଗାଇ କର ଭଅ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

୨ । ସ୍ଥାପନ କର—2. (you). Do place.

ଥୁଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥା ଧାତୁ)—ସ୍ଥାପନ—
Thuā Placing.
ଥୁଆ ବିଣ.—୧ । ସ୍ଥିତ—1. Placed; put.
ରଖା ୨ । ରକ୍ଷିତ—2. Kept; preserved.

ବହୁତ କାଳରୁ ଥୁଅ ଥିବ ଭଙ୍ଗ ସୁନା । ଲକ୍ଷ୍ମ ନୈବେଦ୍ୟଅବଳାସ ।

୩ । ସ୍ଥାପିତ—3. Set down.

ଥୁଆଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଥୋଇବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—
Thuāibā The causative form of Thoibā.
ଥାଖାନ ୨ । ରଖାଇବା; ସ୍ଥାପନ କରାଇବା—
ରଖବାନା To cause to place or se

ପୁଅଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ରୂପ ଗଢ଼ାଇ କାଷ୍ଠରେ,
ଥୁଆଇବ କସ୍ତୁରୀ ପ୍ରଜସରୀ ଭଲେ । ପ୍ରଧାନାଥ, ମହାଯାତ୍ରା ।

ଥୁଆଥୋଇ—ଦେ. ବି.—୧ । ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କ ଘରେ ବିଧବାବିବାହ ବା
Thuāthoi ଚୁଡ଼ାପିନ୍ଧା ପ୍ରଥା—1. The system of widow marriage amongst the Śūdras
ଚୁମାବନ
୨ । ବିଭିନ୍ନ ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କୁ ଯଥାସ୍ଥାନରେ ରଖିବା—
2 Keeping things in proper order.

ଥୁଆ ଯି(ହୋ)ବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଥୋଇବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ)
Thuāji(he)bā ରଖା ଯାଉଥିବା—To be placed.
ରାଖା ହওয়া ଥୁଆ ହୋଇଥିଲା ଦାଣ୍ଡରେ ସିଂହାସନ,
ରଖାୟାନା କଲୁଆ ହୋଇଛି କଲୁ ଭ ସଙ୍ଗ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।

ଥୁଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ରକ୍ଷିତା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
Thui Kept (woman).
ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—ଥୋଇଲା ମାଇପ; ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀ; ପୋଇଲୀ—
Concubine; mistress; kept woman.

ଥୁଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି.—(ଭୁଲ. ବ. ଥୁଇଓୟା)—ଥୋଇବା,
Thuibā ରଖିବା—To keep; to put; to place.

ଥୁଁତି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) ବି.—(ଭୁଲ ବ. ଏହି ଶବ୍ଦ ଏହି
Thuñti ଅର୍ଥରେ)—୧ । ଥୋଡ଼ି; ଓଠ—1. Chin.
୨ । ଥୋମଣି—2. Snout.

ଥୁକ୍—ଦେ. ଅ.—ଥୁ (ଦେଖ)
Thuk Thu (See)
ବି.—ଥୁକ—(ଦେଖ)—Thuka (See)

ଥୁକ—ଦେ ବି.—(ଥୁ=ଛେପ ପକାଇବା ଧ୍ୱନିରୁ)—୧ । ପଠିତ
Thuka ପୁସ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ ରଖିବା ଚିହ୍ନ—1. Book-mark.
ଥୁ ଥୁ ୨ । ପାଟିରୁ ଫିଙ୍ଗାଯିବା ଛେପ—
ଥୂକ 2. Spittle.

ଲୋକମାନେ ଥୁକ ପକାଇବାକୁ ସୁଧା ବେଳ ଦେଉ ନାହାନ୍ତି ।
ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଥୁକଦାନି—ଦେ. ବି.—ପିକଦାନୀ (ଦେଖ)
Thukadānī Pikadānī (See)
ଥୁକଦାନୀ

ଥୁକ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଛେପ ପକାଇବା (ଦେଖ)
Thuka pakā(ke)ibā Chhepa pakāibā (See)
ଥୁଥୁ ଫେଲା ଥୂକ ଫେକନା

ଥୁକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଥୁକିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—
Thukā(ke)ibā Causative form of Thukibā.
ଥୁଥୁ ଫେଲାନ ୧ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ ଛେପ
ଥୁକାନା ପକାଇବା କର୍ମ କରାଇବା—2. To cause others to spit upon a person.

୧	ଉ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଈ	ଊଅ	ଢ
୧	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ଦ

(ଯଥା—ଜଟିବାର ପାଣଙ୍କଦ୍ୱାର ବାହୁଅ ପ୍ରଜା ମୁହଁରେ ଥୁକାଇ କର ବାହୁଅ ପ୍ରଜାର ଜାଣି ନେଲେ।)

୨। ପାଟରେ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ଜନିଷକୁ କାଢ଼ି ପକାଇବା ପାଇଁ ବାଧ କରିବା—2. To cause a person to spit up anything he has got in his mouth.

(ଯଥା—ପିଲା ଷଡ଼ାଏ ମାଛ ପାଟରେ ଦୂରଇ ଥିବାର ଦେଖି ବାପା ପିଲାଙ୍କୁ ସେ ମାଛଷଡ଼ାକ ଥୁକାଇ ଦେଲେ।)

ଥୁକାର—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଥୁତ୍କାର —୧ । ଥୁ ଥୁ କରି ଛେପ
Thukāra ପକାଇବା—1. Spitting.
थुत्कार ୨। ଛେପ—2. Spittle.
थुकाइ

ଥୁକିଥାଇ—ଦେ. ଅ.—୧। ଥୁ (ଦେଖ)
Thukithāi 1. Thu (See)
ଥୁକଥା, ଥୁକ୍କିଥାଇ, ଥୋକିଥାଇ }—ଅନ୍ୟରୂପ ୨। ଖେଳାଳି ପିଲା ଖେଳମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ କିଛି କ୍ଷଣ ପାଇଁ ଖେଳ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲା ବେଳେ
थुतिथा ଖେଳକୁ କିଛିକ୍ଷଣ ସ୍ଥଗିତ ରଖିବା ପାଇଁ ଭୂମିରେ ଅଙ୍କିତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବା ଘାଟରେ ଛେପ ପକାଇବା ବେଳେ ବ୍ୟବହାର କରିବା ଶବ୍ଦ (ଏଥିର ଅର୍ଥ ମୁଁ ଫେରି ଅସିବା ଯାଏ ଖେଳ ବନ୍ଦ ରହୁ)—2. (An interjection used by a player who is obliged to leave the game for some little time and who spits at the pot and utters this word) Let the game be stopped till I come back.

ଥୁକିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ଛେପ ପକାଇବା—
Thukibā 1. To spit.
थूः करना ୨। ଘୃଣାରେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ବା ମନୁଷ୍ୟ ଉପରେ ଛେପ
थुकना ପକାଇବା—2. To spit on a thing or person with contempt.

ଥୁଣ୍ଟା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ସ୍ଥାଣୁ)—୧। ସ୍ଥାଣୁ—
Thunṭā 1. Lopped up (tree).
ठूँठा ୨। ଶାଖାହୀନ—2. Shorn of branches.
ठुँठा, ठुँठा ୩। (ଘୃଣାର୍ଥକ) ଅକର୍ମା ଓ ଅତି ବୃଦ୍ଧ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
3. Decrepit; worthless and old (man).
୪। ଅତି ବୃଦ୍ଧ—4. Very old.
୫। ମୁଣ୍ଡା; ମୁନ ଘୋର ହୋଇଯାଇଥିବା (ଅସ୍ତ୍ର, ଲେଖନ, କଲମ ଅାଦି) ଦନ୍ତୁରା—
5. Blunted (weapon; pen).

ଚାଲିବା ଚଳିଲା ସାଟୋଛ ପଚର ଲେଖନ ହୋଇଲା ଥୁଣ୍ଟା—
ଉକାସ, ସାନ୍ତ୍ୱ ବାହା।

୬। ଯାହାର ହାତ ବା ଗୋଡ଼ ବା ଅଙ୍ଗୁଠି ନ ଥାଏ—
6. Maimed.
୭। ଯାହା ଲାଞ୍ଜ କଟି ଯାଇଅଛି—7. Tailless

ठुँठ, ठुँड़, ठुँठा ବି—୧। ଲମ୍ବା କାଠି—1. A long stick.
୨। ଶାଖାହୀନ ବୃକ୍ଷର ଗଣ୍ଡି—
2. A branchless trunk.
୩। ଶାଖାହୀନ ବୃକ୍ଷ—3. A pollard.
୪। କଟା ହୋଇଥିବା ହରଡ଼ ଅାଦି ଗଛର ମୂଳର ଯେଉଁ କାଠ ଭୂମିରୁ ଉପରକୁ ଉଠିଥାଏ—
4. Stubble; protruding stick.

ଥୁଣ୍ଟିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ—ଥେଣ୍ଟା; ମୁଖର; ଉତ୍ତରଦାୟକ
Thunṭiā (ଭୃତ୍ୟ, ଶିଷ୍ୟ)—Recalcitrant; insubordinate (servant or pupil).

ଥୁତ୍—ସଂ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଛେପ; ନିଷ୍ଠୀବନ—
Thut Spittle.

ଥୁତ୍କାର—ସଂ. ବିଣ. (ଥୁତ୍+କୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—ଛେପ
Thut-kāra ପକାଇବା—Spitting.
ଦେ. ବି—୧। ଛେପ—1. Spittle.
୨। ଧିକ୍କାର—2. Contemptuous dispargement.

ଥୁତ୍(ତୁ)କାରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଧିକ୍କାର; ତିରସ୍କାର)—
Thut(tu)kāribā ୧। ଘୃଣାରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ ଛେପ
थुत्कार करना ପକାଇବା—1. To spit on a person.
थुका फजीहत करना ୨। ଧିକ୍କାର କରିବା—2 To cry down a person contemptuously.

ଥୁତ୍ରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. ପୁଂ. (ତୁଳ. ହି. ତୁତରା)—
Thutrā ଖନା; ତୋତଲା—Stammering.
(ଥୁଥ୍ରା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଥୁତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଥୁତି(ଥି)—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ତୋଟୀ) (ତୁଳ. ହି. ଥୁଥନ; ଥୁଥନୀ)—୧। ଚିବୁକ; ଓଠର ତଳଭାଗ—
Thuti(thi) 1. The chin.
୨। ଥୋଡ଼; ଦାଢ଼ି—2. Beard.
୩। ଥୋମଣି—3. Snout,

ଥୁତୁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଥୁତ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Thutu (etc) Thut etc (See

ଥୁଥା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଥୁତ୍)—୧। ଧିକ୍କାର—
Thuthā 1. Contemptuous expression.
थुत्कार (ଯଥା—ମୋ ଉପରେ ଏତେ ଥୁଥା କାହିଁକି ?)
थुड़ीथुड़ी, थुकाई ୨। ଅନବରତ ଛେପ ପକାଇବା—
(ଥୁଉଥାଥ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Repeated spitting.

ଥୁ ଥୁ—ଦେ. ଅ—ଧିକ୍କାର; ଛିଃ ଛିଃ—
Thu thu Fie !.
थुथु थूथू ଥୁ ଥୁ ଘୋ ରୂପକୁ ବସନ୍ତବୁଢ଼—ଗୋଲକ. ଇନ୍ଦୁରେଖା।

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅଥବା ମୁଦ୍ରାକରେ ୫ଠାଠ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ୬ ଠାଠ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କ ଚିହ୍ନର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଡ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ' ଖୋଜିବେ, 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଘ୍ୟ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଥୁପ—ଗ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଥୋପ (ଦେଖ)
Thupa — Thopa (See)

ଥୁପନା—ଗ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ମଥାବନ୍ଧି ଆଦିରେ ଲମ୍ବି ଝୁଲୁଥିବା ସୂତା ବା ରେଶମ ଗୁଚ୍ଛ—Tassols.
Thupanā

ପଶ୍ଚିମ ଦୁଆର ପାଖେ ... ଥୁପନା ...
— ...

ଥୁପା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଥୋପା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Thupā (etc) — Thopā etc (See)

ଥୁପି—ଦେ. ବି—ଥୋପା (ଦେଖ)
Thupi — Thopā (See)

ଥୁବୁଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଥୁବୁଡ଼ା (ଦେଖ)
Thubrdā — Thuburdā (See)
(ଥୁବୁଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଥୁବୁଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ସ୍ଥବିର)—୧ । ମୁଣ୍ଡା; ଧାର ନ ଥିବା; ଭୋଥଲ—1. Blunt.
Thuburdā
ଥବଡ଼ା, ଖୋବଡ଼ା
ଥୋଥା
୨ । ବରବୁଢ଼ା; ଅଧ ବୁଢ଼ା—2. An elderly person.
୩ । ବରବୁଢ଼ା ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେ ଅବିବାହିତ ରହେ—3. Old bachelor; a man who has long passed his marriageable age but still unmarried.
୪ । ନତ—4. Bent.
୫ । ନିର୍ଲଜ; ଥୋବଡ଼—5. Shameless

ଥୁବୁଡ଼ୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ବୟସ୍କା ଓ ଅବିବାହିତା (କନ୍ୟା)—(a girl) Who has long past the marriageable age; old yet unmarried (woman).
Thuburdi
ଥୁବଡ଼ୀ
ଥୋଥୀ

କରେ ଏକ ବୋଲ ନିଅଟାକୁ ଥୁବୁଡ଼ୀ କହ କରେ, ରହିବା ଯୋଗ୍ୟ
ଜାତାର କଳଠାରେ କଥା । ପଦ୍ମଲୋଚନ, ଗୁଣ୍ଡିଚା ।

ଥୁମ(ମୁ)ଣି—ଗ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଥୋମଣି (ଦେଖ)
Thuma(mu)ṇi — Thomaṇi (See)

ଥୁମି—ଗ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ପାଗ; ଫେଟା—
Thumi — Turban.

ଥୁର୍‌ଥୁର୍—ଦେ. ବି—ଥୁରୁଥୁରୁ (ଦେଖ)
Thur thur — Thuruthuru (See)

ଥୁରୁଥୁରୁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଥରଥର; କମ୍ପମାନ; ଯେ ଥରେ—1. Trembling; shaking; tremulous; crazy.
Thuruthuru
ଥୁରୁଥୁରେ
... ୨ । ଭୀରୁ—2. Timid.
... } ଅନ୍ୟରୂପ ୩ । ଅତି ବୁଢ଼ା ଓ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିବା—3. Shaky; decrepit.
(ଥୁରୁଥୁରୀ, ଥୁରୁଥୁରୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଥୁର୍(ରୁ)ଥୁର୍(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଥୁରୁଥୁରୁ କମ୍ପିବା—
Thur(ru)thurā(re)ibā — Shivering; trembling.
থুর্‌থুরান, थरथराना

ଥୁରୁଥୁରୁ—ଦେ. ବିଣ—ସାମାନ୍ୟ ଭାବରେ କମ୍ପିବା—
Thuruthuru — Shivering; shaking.
থুরথুর [ଦ୍ର—ଥର ଥର ଅପେକ୍ଷା ଲଘୁତର କମ୍ପକୁ ଥୁରୁଥୁରୁ ବୁଝାଯାଏ ।]

ଥୁରେ—ଗ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ସର୍ବନାମ—ଥୋଡ଼ାଏ; ଅଳ୍ପ; ସାମାନ୍ୟ—
Thure — A little; a few.
(ଥୁରୁଏ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥୁର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ଥୁର୍ବ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. କ୍ତ)—୧ । ବିନାଶିତ—
Thurtta — 1. Destroyed.
୨ । ହତ—2. Killed.

ଥୁର୍ବ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ବଧ କରିବା—
Thurb (root) — 1. To kill.
୨ । ବିନାଶ କରିବା—2. To destroy.

ଥୁଲିଂ ମଠ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ତିବ୍ବତର ହିମାଳୟର ସାନୁଦେଶରେ ଅବସ୍ଥିତ ଗୋଟିଏ ବୌଦ୍ଧ ମଠ—Name of a Buddhist monastery at the foot of the Himalayas in Tibet.
Thulim matha
থুলিং মঠ
थूलीं मठ
[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ପାଞ୍ଚଲକ୍ଷରୁ ଅଧିକ ପୁସ୍ତକ ଓ ୭।୮ ଲକ୍ଷ ଦେବ ଦେବୀ ମୂର୍ତ୍ତି ଅଛନ୍ତି ।]

ଥେଇଆ—ଦେ. ଅ ଓ ବି—ଥେଇ ଥେଇ (ଦେଖ)
Theiā — Thei thei (See)
(ଥେଇ, ଥେଇଆ, ଥେଇଆତା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥେଇକି ଥାକଡ଼—ଦେ. ଅ. ଓ ବି—ଥେଇ ଥେଇ (ଦେଖ)
Theiki thākardā — Thei thei (See)
(ଥେଇକି ଥାକଡ଼, ଥେଇକି ଥେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥେଇ ଥେଇ—ଦେ. ଅ.—ନାଚିବାର ବୋଲି—
Thei thei — A key of dancing.

ଥେଇଥେଇକା
ଥେଇ ଥେଇଆ
ଥେୟା ତା ଥେଇ
ଥେୟା ଥେୟା
} —ଅନ୍ୟରୂପ

ଥେଇ ଥେଇ ହୋଇ ଭଲ ତ ନାଚଇ
ବାଜା ଶୁଣି ହୋଇ ତୋଷ ସେ ।
— ବିଶ୍ୱନାଥ, ବଡ଼ଚମ୍ପୂ ।

থেই থেই বি.—୧ । ନୃତ୍ୟ—1. Dancing.
थिरक थिरक थेई थेई ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କଳି କରିବା—2. (figurative) Quarrelling.
(ଯଥା—ତାଙ୍କ ଘରେ ୩ ଦିନ ହେଲା ଥେଇ ଥେଇ ଲାଗିଛି ।)

ଥେଇ ଥେଇ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଅତିଷ୍ଠ କରିବା—
Thei thei karibā — 1. To pester a person.
থেই থেই করা ୨ । ଅସ୍ଥିର କରିବା—
थेई थेई करना — 2. To make a person restless.

୧ ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଣ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଃଅ	ୱ
୨ ଈ	ଊ	ଋ	ଲୁ	ସ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ	ଇଅ	ଓ	ନ୍

ଥେଇୟା—ଦେ. ବଣ—୧ । କ୍ଲାନ୍ତ—
Theiyā 1. Tired.
(ଥେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବିରକ୍ତ—2. Disgusting.
थे तो (ଯଥା—ମୁଁ ସେଠାକୁ ଦୌଡ଼ି ଦୌଡ଼ି ଥେଇୟା ହୋଇ
थैंहर ଗଲିଣି ।)
ଯାହା କହୁଥିଲ ହେଲୁ।
କାଠ ନାଡ କର ଥେଇୟା—ଭଟ ।
ଅ ଓ ବ—ଥେଇ ଥେଇ (ଦେଖ)—Thei thei (See)

ଥେଣ୍ଟ—ଦେ. ବି. (ସ. ଧୃଷ୍ଟ)—୧ । ଦୁଷ୍ଟ ଲୋକ—
Thenṭa 1. A wicked person.
ठेंट ୨ । ଚୋର—2. A thief.
ठेठ ୩ । ଲୁଟ; ଡକାଇତ—3. Robber.
ଏ ବାହାରେ ସେ ଥେଣ୍ଟ ଟଙ୍କ ହୋଇ ତୋଷ
କରନ୍ତି ସେ ଗ୍ରାମରେ ଧନ ବସ୍ତ୍ର ଲୁଟି । ବୃନ୍ଦାବନ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।
୪ । ଥଣ୍ଟ; ଚଞ୍ଚୁ—4. Beak.
ବଣ—୧ । ଫିଟ୍‌ଫାଟ୍—1. Foppish.
୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Complete; pure and simple.
(ଯଥା—ଥେଣ୍ଟ ବାବୁ ।)
୩ । ଅମିଶ୍ରିତ—3. Pure; unmixed.
(ଯଥା—ଥେଣ୍ଟ ଦୁଧ ।)
ବଣର ବଣ—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ; ନିତାନ୍ତ—1. Very; extremely.
୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ; ଢପରେ—2. Fully.
(ଯଥା—ଥେଣ୍ଟ ବଳାଇ ।)
୩ । ଅମିଶ୍ରିତରୂପେ—Purely.

ଥେଣ୍ଟ କାଲ—ଦେ. ବଣ—ସାମାନ୍ୟ କାଲ; ବଡ଼ କୋଳ—
Thenṭa kāla Slightly deaf; one who can hear words if uttered loudly.

ଥେଣ୍ଟା—ଦେ. ବି—୧ । ମୁଥ; ଗାଲରେ ମୁଷ୍ଟି ପ୍ରହାର—
Thenṭā 1. A box on the cheek, a fist blow
ठुनका on the ear or the side of the face.
୨ । ନ୍ତୁଣ୍ଟା; ଖେଣ୍ଟା—2. Protruding; stubble.
ବଣ—୧ । ଅବାଧ୍ୟ (ଲୋକ), ଅମାନିଆ; ଠେଁସା; ମନସ୍ତ—
ଥେଣ୍ଟିଆ 1. Insubordinate; disobedient.
ଥେଣ୍ଟ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଯେ ଗୁରୁଜନଙ୍କ ଆଦେଶକୁ ଅବଜ୍ଞା
ଥେଣ୍ଟିଆ କରେ; ଅବାଧ—2. One who
(ଥେଣ୍ଟୀ, ଥେଣ୍ଟେଇ, ଥେଣ୍ଟୋଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) disregards the
ठेंटा, ठेंठा orders of one's superiors; recalcitrant.
ढीठ ୩ । ଜିଦିଖୋର—3. Obstinate; selfwilled:
ଥେଣ୍ଟାପଣ } ବି stubborn (Beams).
ଥେଣ୍ଟପଣ

ଥେଣ୍ଟା ଥେଣ୍ଟି—ଦେ.ବ—୧ । ଠେସା ଠେସି; ଦୁଇ ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି (ବା
Thenṭā thenṭi ଚାକର) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ପରସ୍ପର
ठेंसाठेंसि ମଧ୍ୟରେ କଳି ଲଗାଇ ପରସ୍ପର ଉପରେ କାମ
ढूँढाढूँसी ପକାଇବା—1. Mutual shirking or shuffling of responsibility for doing any work; carping at each other.
[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଘରେ ଏକାଧିକ ଚାକର ଥାଆନ୍ତି ଓ ଚାକରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କାର୍ଯ୍ୟ ବିଭାଗ ନ ଥାଏ ସେମାନେ ଥେଣ୍ଟା ଥେଣ୍ଟି ହୋଇ ଅନେକ କାର୍ଯ୍ୟ ବାକି ପକାଇ ରଖନ୍ତି ।]
୨ । ଗୁରୁଜନ ବା ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଆଦେଶକୁ ଏକାଧିକ ଥର ଅବଜ୍ଞା କରିବା—2. Repeated recalcitrancy or insubordintion.
୩ । ଠେଲାଠେଲି (ଦେଖ)—3. Thelātheli (See)

ଥେଣ୍ଟିଆ—ଦେ. ବଣ—୧ । ବଡ଼ ଥଣ୍ଟବିଶିଷ୍ଟ; ଥଣ୍ଟିଆ—
Thenṭiā 1. Having a long beak; long-beaked.
ଥେଣ୍ଟେଇ
ଥେଣ୍ଟୋଇ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଥେଣ୍ଟା (ଦେଖ)
ଥେଣ୍ଟୁ 2. Thenṭā (See)

ଥେଣ୍ଟିଆ କିମ୍ଭିର—ଦେ. ବ—ଥଣ୍ଟିଆ କିମ୍ଭିର (ଦେଖ)
Tenṭiā kimbhira Thanṭiā kimbhira (See)

ଥେଣ୍ଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗୁରୁଜନ ବା ପ୍ରଭୁଙ୍କ କଥାକୁ ଅମାନ୍ୟ
Thenṭibā କରିବା—1. To disobey or disregard
ठेंठा the words of one's superiors.
बात कटाना, ୨ । ଗୁରୁଜନ ବା ପ୍ରଭୁଙ୍କ କଥାରେ ଜବାବ ଦେବା-
ढीठाना 2. To give curt replies to the words or questions of one's superiors.

ଥେଣ୍ଟି—ଦେ. ବି. (ସ . ଦ୍ରୋଣୀ)—
Thenṭi ୧ । ଯେଉଁ ଲମ୍ବ, ସରୁ ଓ ମୁନିଆ ଭୂଭାଗ (ଥଣ୍ଟପରି)
ठेंठी ଜଳ ମଧ୍ୟକୁ ପଶି ଯାଇ ଥାଏ—
1. A narrow pointed strip of land running into water.
୨ । ମୁଥ—2. A box on the side of the face.
ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଅମାନିଆ (ସ୍ତ୍ରୀ)—
ठेंटी 1. Insubordinate (woman).
୨ । କଳହପ୍ରିୟା (ସ୍ତ୍ରୀ)—2. Quarrelsome (woman).

ଥୋଥା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ—ତୋତଲା; ଯାହାର ପାଟି ଲାଗେ—
Thothā Stammering.
(ଥୋଥୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଥେଣ୍ଟରା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଥଣ୍ଟରା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Thentarā (etc) Thantarā etc. (See).

ଥେବଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବଣ—ଚେପ୍ଟା—
Thebarḍā Flat.

ସାଧାରଣ ଅଭିଧାନ ଅପେକ୍ଷା ଏ ପୁସ୍ତକରେ ୧ ଓ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଦେଖିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ଥେବଡା ମାଣ୍ଡିଲେ ମାଡ଼ି ମଣ୍ଡି କଟି ଥିବ ଭୂମି ।
ଫକୀରମୋହନ. ମର୍ମ ।

ଥେବବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଭୂଇଁରେ ଟିପ ଭରା ଦେବା—
Thebibā — 1. To support one's self by putting the thumb on the ground.
ठेंठना

ଭୂମିରେ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ ଥେବ
ଦେଇ ଚଳେ ସେ ବଳବନ୍ତ ସୁତ ଭାବ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

୨ । ଗୋଞ୍ଜିବା; ଭୁସିବା; କାହାର ଘଡ଼ରକୁ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଭେଦ କରିବା—2. To poke.

ଥୈଅ—ଦେ. ଅ ଓ କ୍ର—ଥେଇ ଥେଇ (ଦେଖ)
Thaiā — Thei thei (See)
(ଥୈ, ଥୈଥୈ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥୈଲି(ଲୀ)—ଦେ. ବି—ଥଳି ୧ (ଦେଖ)
Thaili(li) — Thali 1 (See)

ଥୋଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ସ୍ଥା ଧାତୁ ଣିଚ୍=ସ୍ଥାପି ଧାତୁ)—
Thoibā — ୧ । ବନ୍ଧା ପକାଇବା; ବନ୍ଧକ ଦେବା—
थुआ; थोवमा — 1. To pledge.
रखना — ୨ । ରଖିବା—2. To keep.

ଥୋଇ ହୃଦୟରେ ନ କର ବଚନ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଦାଣ୍ଡାଗବତ୍, ଅ.ଗୀତ ।

୩ । ସ୍ଥାପନ କରିବା—3. To place; to set; to put down.
୪ । ନ୍ୟାସ କରିବା—4. To deposit; to keep in trust.
୫ । ସଞ୍ଚୟ କରିବା—5. To store up.
୬ । ଉପୁଜାଇବା; ଜାତ କରାଇବା—6. To produce.

ବନ ହୁଦେ ଥୋଇ ଦଅନ୍ତି ଉପୁଯାବ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୭ । ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବା; ଜୁଆଇବା—
7. To bring up; to let live.

ଏ ବାଳକଙ୍କୁ ସ୍ୱାମୀ ଦ୍ରୋଣ
ଏଥାକୁ ଦର୍ଶଣେ ନ ଥୋଇ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ବିଣ—୧ । ରଖାଯାଇଥିବା—1. Kept.
୨ । ସଞ୍ଚିତ—2. Hoarded; stored.
୩ । ସଞ୍ଚୟକାରୀ; ଯେ ରଖିଥାଏ—
3. Keeper; one who has kept or stored.
(ଯଥା—ଧନ ଥୋଇବା ଲୋକ ମରିଯିବାରୁ ପୁଅମାନେ ତାହା ଉଡ଼ାଇ ଦେଲେ ।)

ଥୋଇଲା—ଦେ. ବିଣ—ଥୋଇବା (ଦେଖ)
Thoilā — Thoibā (See)

ଥୋଇବ (୨)ଧନ ଚୋର ଖାଇବେ । ମନବୋଧ ଚଉତିଶା ।

ଥୋଇଲୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ରକ୍ଷିତା—Kept.
Thoili — ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀ; ପୋଇଲୀ; ପୁରୁଷର ଅବିବାହିତା
रखनी; सुरैतिन रखेलीन — ସ୍ତ୍ରୀ—Concubine; kept woman.
(ଥୋଇଲୀ ମାଇପ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥୋଇଲୀ ଘଇତା—ଦେ. ବି—ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀର ଉପପତି—
Thoili ghaitā — Paramour of a concubine.
(ଥୋଇଲୀ ମାଇପ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଥୋଇଲୀ ପୁଅ—ଦେ. ବି—ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀ ଗର୍ଭଜାତ ସନ୍ତାନ—
Thoili pua — Son of a concubine; a bastard; an illegitimate son.
रखेलीनका बच्चा
(ଥୋଇଲୀଅଡ଼ର ପୁଅ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥୋକ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ସ୍ତୋକ=ସାମାନ୍ୟ; ପ୍ରା. ଥୋଅ)—
Thoka — ୧ । ଅଳ୍ପମାତ୍ର; ସାମାନ୍ୟ ପରିମିତ—
1 Little in quantity.
୨ । (ସଂ. ସ୍ତୋମକ; ପ୍ରା. ଥୋବଁକ) ଏକାଠିକୃତ; ଏକତ୍ର କରାଯାଇଥିବା—2. Gathered together.
୩ । (ସ୍ତୂପୀକୃତ) ସ୍ତୂପୀକୃତ; ଗଦାଗଦା କରାଯାଇଥିବା—
3. Made up into small heaps; heaped up.
थोक — ୪ । ସମଷ୍ଟୀକୃତ—4. Added up; totalled up.
थोक — ୫ । ଏକ କିସ୍ତିରେ ଦିଆଯିବା (ଧନ)—
5. Paid in one instalment.
୬ । ବହୁପରିମାଣରେ ବିକ୍ରି ବା ଖରିଦ କରାଯିବା (ପଣ୍ୟାଦି)—
6. Sold or purchased wholesale.
ବି—୧ । (ସଂ. ସ୍ତବକ) ଗୁଚ୍ଛ—1. Cluster.
୨ । (ସଂ. ସ୍ତୋମକ, ପ୍ରା. ଥୋବଁକ) ସମୂହ; ରାଶି—
2. Collection; lump.
୩ । ପୁସ୍ତକାଦିରେ ରଖାଯିବା ଚିହ୍ନ—3. A Book-mark.
୪ । (ସଂ. ସ୍ତୂପ) ଛୋଟ ଗଦା—4. Small heap.
(ଯଥା—ଟ ୧୦୦ କୁ ୪ ଥୋକ କରି ରଖ ।)
୫ । ଥର; ବାର; କିସ୍ତି—5. Instalment; time.
(ଯଥା—ମୋର ତୋ ଉପରେ ଡିଗ୍ରୀ ହୋଇଥିବା ଟଙ୍କା ତିନ ଥୋକରେ ଶୁଝିଦେଲେ ମୁଁ ସୁଧ ଦାବି କରିବି ନାହିଁ ।)
୬ । (ସଂ. ଥୁତ୍କାର) ଛେପ; ଥୁକ—6. Spittle.
୭ । ସମଷ୍ଟି; ଯୋଗଫଳ—7. Total.
୮ । ଟଙ୍କାଆଦି ଦେବାର ଥର; କିସ୍ତି—8. Instalment.
୯ । ଏକାଥରକେ ବହୁଦ୍ରବ୍ୟର ଖରିଦ ବିକ୍ରି—
9. Wholesale transaction of sale or purchase.
କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଏକାଠେଇଁ; ଏକା କିସ୍ତିକେ (ବହୁସଂଖ୍ୟା ବା ମୁଦ୍ରାଦେବା)—1. Once; by one instalment; in a lump sum.
୨ । ବହୁ ପରିମିତ ଦ୍ରବ୍ୟ ଏକାଥରକେ ବିକିବା ବା କିଣିବା ପ୍ରକାରେ—2. Wholesale.

ଥୋକ ଟଙ୍କା—ଦେ. ବି—୧ । ସମୁଦାୟ ଟଙ୍କା—
Thoka tankā — 1. Whole amount.

୧	ଇ	ଙ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇପ୍ସୁ	ଉଥ	ଊ
୨	ଈ	ଉ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଓ	ନ

থোকটাকা ୨ । ସମୁଦାୟ ନଗଦ ଟଙ୍କା—
थोकरुपैया 2. A lump sum in cash.

ଥୋକ ଥୋକ କରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଏକକିସ୍ତିରେ—
Thoka thoka kari 1. By one instalment.
তাকতাক করে ୨ । ଏକାଥରକେ—2 Once.
थोंकथोंक ୩ । ଗଦା ଗଦା କରି—3. In different heaps.
ଥୋକଥୋକ } ଅନ୍ୟରୂପ ୪ । ଥର ଥର କରି—
ଥୋକେଥୋକେ } 4. By instalments.
୫ । ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ କରି—5 In small quantities.
୬ । ଗୋଛା ଗୋଛା କରି—6 In sheafs.

ଥୋକଦାର—ଦେ. ବିଣ ଓ ବି—ଏକାଥରକେ ବହୁ ପରିମାଣରେ
Thokadāra ପଦାର୍ଥ କ୍ରୟ ବିକ୍ରୟ କରିବା ବାଲା ବେପାରୀ—
থোকদার Purchasing or selling wholesale; a
थोकदार wholesale trader.
(ଥୋକଦାରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥୋକବନ୍ଦି—ଦେ. ବି—୧ । କିସ୍ତିବନ୍ଦି; ପାଉଣା ଟଙ୍କା ଏକାଧିକ
Thokbandi ଥରରେ ଦାଖଲ କରିବାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—
থোকবন্দী 1. Arrangement to pay the dues
थोकबन्दी by instalments.
୨ । ଗଦା ଗଦା କରି ରଖିବା—
2. Arranging anything in heaps.
୩ । ଥାକବନ୍ଦି; ସୁସଜ୍ଜିତ ବା ଶ୍ରେଣୀବଦ୍ଧ କରି ରଖିବା—
3. Classification; arrangement in layers.
ବିଣ.—୧ । ଶ୍ରେଣୀବଦ୍ଧ—1. Classified.
୨ । ସୁସଜ୍ଜିତ—2. Arranged.
୩ । ଗଦା ଗଦା କରି ରଖାଯିବା—
2. Arranged in heaps.
୪ । କିସ୍ତିବନ୍ଦି କରି ଯାଉଥିବା—4. Arranged to be paid in instalments.

ଥୋକବସ୍ତ—ଦେ. ବି.—ଥାକବସ୍ତ (ଦେଖ)
Thoka basta Thākabasta (See)

ଥୋକବିକ୍ରି—ଦେ. ବି.—ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଏକ ଥରକେ ଜଣକୁ ବିକ୍ରୟ
Thoka bikri କରିବା—Wholesale disposal of any
থোকেবিক্রী commodity.
थोकबिक्रि

ଥୋକାଏ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ସ୍ତୋକ)—ଅଳ୍ପ ସଂଖ୍ୟକ—
Thokāe A few.
কতেক ସୁଖ କରି ଥୋକାଏ ଏଥିରୁ ସ୍ୱର୍ଗସ୍ଥ ।
कोईकाई; कितना; थोड़ा କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା
ସର୍ବନାମ.—କେହି କେହି; କେତେକ—Some.
ଯେତେ ବୃଦ୍ଧ ସ୍ୱର୍ଗସ୍ଥ ଅଛନ୍ତି ଏ ଲୋକେ,
ଏ ଯାଗ ବସ୍ତୁ ଅଭି କରିବେ ଯେ ଥୋକେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସଭା ।
একটুকু କ୍ରି. ବିଣ.—ଟିକିଏମାତ୍ର—
थोड़ा A little; slightly.
ଥୋକାଏ ତୋ ପ୍ରୀତି । କହସ୍ୱର୍ଗ ଇନ୍ଦ୍ରାକର ଚିନ୍ତ. ଅ. ଗୀତ ।

ଥୋକାଏକ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. ସର୍ବ ଓ କ୍ରି. ବିଣ—
Thokāeka ଥୋକାଏ (ଦେଖ)—Thokāe (See)

ଥୋକୁଲା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଥାକୁଲା (ଦେଖ)
Thokulā Thakulā (See)

ଥୋକେ—ଦେ. ସର୍ବ.—ଅଳ୍ପ କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତି—
Thoke Some; a few.
ଥୋକେ ସ୍ୱର୍ଗ ଛନ୍ଦ ତୂରେ ପଳା ଲଳେ,
ଥୋକେ ହେଲେ ପଦାକର । ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।
ଦେ. ବିଣ.— ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ—Few.
ବନ୍ଧୁ ତାଙ୍କର ଅଶ୍ୱାସ ଥୋକେ,
ଶ୍ରେଣିକ ତେଇ ସଙ୍ଗରେ । ରାଧାନାଥ, ପାର୍ବତୀ ।

ଥୋଡ଼—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରୋଟକ)—୧ । କଦଳୀ ଗଛର ମଞ୍ଜା; କଦଳୀ
Thorda ମଞ୍ଜ; କଦଳୀ ମଞ୍ଜା—1. The spathe or spike
থোড় of a plantain tree before it shoots out
थोर from the stem; the pith of a
(ଥୋଡ଼ୁଅ; ଥୋଡ଼—ଅନ୍ୟରୂପ) plantain.
[ଦ୍ର—ଅପକ୍ୱ କଦଳୀ ମଞ୍ଜକୁ ବଙ୍ଗଳାରେ ଗର୍ଭଥୋଡ଼ ବୋଲି ଯାଏ ।]
୨ । ପଦାକୁ ବାହାରିଥିବା ଧାନ ଆଦି ଶସ୍ୟର କେଣ୍ଡା—
2. Green ear of corn before it shoots out from the stem or culm.
୩ । ଦାଢ଼ୀ—3. Beard.
୪ । ଥୋଡ଼ପା—(ଦେଖ)—
4. Thordapā (See)

ଥୋଡ଼ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଧାନ ଗଛ କେଣ୍ଡା ବାହାରିବା ଭଳି
Thordadharibā ହେବା; ଶସ୍ୟ ଗୁଚ୍ଛ ମଧ୍ୟରୁ ବାହାରି ଶୋଭୁଥିବା
ଥୋଡ଼ ହେବା } —ଅନ୍ୟରୂପ ହେବା—To be ready
ଥୋଡ଼ୁଅ ହେବା } to shoot forth
from the stem (said of a paddy plant).

ଥୋଡ଼ପାହାର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଶୁଣ୍ଡ; ଭୂଲ. ପ୍ରେଞ୍ଚ. କ୍ରୋଣ୍ଡ; ଲାଟିନ
Thorda pāhāra ଟ୍ରଙ୍କସ; ଇଂ. ଟ୍ରଙ୍କ)—ହାତୀର ଶୁଣ୍ଡ—
ଥୋଡ଼ପା The trunk or proboscis
ଥୋଡ଼ପାଡ଼ of an elephant.
ଥୋଡ଼ପାହାଡ଼ } —ଅନ୍ୟରୂପ
ଥୋଡ଼ପାହାର
ଥୋଡ଼ ପାହୁଲ
শুণ্ড शुण्ड

ଥୋଡ଼ମଞ୍ଜ—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି.—ଶ୍ୱେତ ମଞ୍ଜ; ଗଛ ଭିତରୁ ଭଣ୍ଡା
Thorda mañja ବାହାରି ଥିବା, କିନ୍ତୁ କଦଳୀ ବାହାରି ନ ଥିବା
କଦଳୀ ପେଣ୍ଡା—The spathe of a plantain
tree which has just come out of the trunk

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତରେ ଦେଖନ୍ତୁ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରାମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଡ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃତ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃତ୍ୟ' ଦେଖିବେ, 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଢ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳବଢ଼' ଦେଖିବେ

ଥୋଡ଼ହସ୍ତ—ଦେ. ବି—ଥୋଡ଼ଆକାର; ହାତୀଶୁଣ୍ଢ—
Thordahasta — The trunk of an elephant.
ଶୁଣ୍ଡ — ଏ ତନ୍ତୁରେ ଏକ କୁହୁକ୍ ନିବ ଲଲେ,
ଶୁଣ୍ଡ — ଯେ ଥୋଡ଼ହସ୍ତ ଶୋଭାଦିଲି ପୁଷ୍ପ କଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି ।

ଥୋଡ଼ା—ଦେ. ବଣ (ସ. ସ୍ତୋକ; ପ୍ରା. ଥୋଅ; ହିନ୍ଦୀରୁ ଅନୁକୃତ)—
Thorda ୧ । ସାମାନ୍ୟ ପରିମିତ—1. A little
ଖୋଡ଼ା — ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ପଦ ନାହିଁ ଯେଉଁ ଭୁଅ ଥୋଡ଼ା ।
ଥୋଡ଼ା — ଜଗନ୍ନାଥ. ଦଶ୍ଚାରା ।
ଥୋଡ଼ାଏ, ଥୋଡ଼ା ଥୋଡ଼ା, ଥୋଡ଼ାଏ ଥୋଡ଼ାଏ, ଥୋଡ଼ାସା—ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ଅଳ୍ପ—2. Small; little.
୩ । ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ—3. A few.
୪ । କେତେକ—4. Some.
କ୍ରିୟାର ବିଣ. ଓ କ୍ରି. ବିଣ.—୧ । ସାମାନ୍ୟରେ; ଈଷତ୍—1. Slightly; a little.
ଯାହା ବାପ ଚଢ଼େ ଘୋଡ଼ା, ତା ପୁଅ ଚଢ଼େ ଥୋଡ଼ା । ପ୍ରଚ ।
୨ । ଅଳ୍ପ ମାତ୍ରାରେ—2. In small quantities.
୩ । ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ—3. Little by little.
୪ । ଅଳ୍ପ ସଂଖ୍ୟାରେ—4. In a small number.

ଥୋଡ଼ା ବହୁତ—ଦେ. ବଣ. (ସ. ସ୍ତୋକ+ବହୁ) (ହିନ୍ଦୀରୁ ଅନୁକୃତ)
Thorda bahuta ଅଳ୍ପ ହେଉ ବେଶି ହେଉ, କିଛି—
ଖୋଡ଼ାବହୁତ — Some, be it small or great.
ଥୋଡ଼ା ବହୁ

ଥୋଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସ. କୋଷ୍ଠୀ)—୧ । ଚୋଡ଼ି ମାଛ—
Thordi 1. A kind of tube-like fresh water fish.
(ଥୋଡ଼—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଠୋଁଟ ୨ । ତଳ ଓଠ; ଚିବୁକ—2. Chin; lower lip.
ଠୁଡ୍ଡୀ, ଦାଢ଼ୀ ୩ । ଦାଢ଼; ଦାଢ଼ି—3. Beard.
ଥୋଡ଼ିକ ମୋଡ଼ ଦେଇ ଅଙ୍ଗିରିଲେ ଶାବ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ।
୪ । ବଳଦଙ୍କ ପିଠିରେ ଶସ୍ୟ ଆଦି ଲଦିବା ବୁହାଇବାର ଅଖା [illegible]—4. Pack saddle used in carrying grains etc on the back of pack-bullocks.

ଥୋଡ଼ିଆ—ଦେ. ବଣ. [illegible] ପ୍ରକାର ଶୂଦ୍ର ଜାତି; ଯେଉଁମାନେ
Thordia ବଳଦଙ୍କ ପିଠିରେ ମାଲ ବୁହାଇ ବ୍ୟବସାୟ କରନ୍ତି—
(ଥୋଡ଼ଅ—ଅନ୍ୟରୂପ) A caste of Sūdra who trade
(ଥୋଡ଼ିଅଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) in commodities carried on pack-bullocks; pack-bullock-drivers.
ଲଦନା
ବିଣ—୧ । ବଳଦଙ୍କ ଉପରେ ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟାଦି ବୁହାଉଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—1. Carrying things on pack-bullocks.
୨ । ଯାହାର ଥୋଡ଼ି ଲମ୍ବ—2. Long chinned.
୩ । ଯାହାର ଦାଢ଼ି ଲମ୍ବ—2. Long beared.

ଥୋଡ଼ିଆ ହିସାବ—ଦେ. ବି—ସାଙ୍କେତିକ ଧାରାରେ କରାଯିବା ଗଣିତ
Thordia hisaba ବିଷୟକ ହିସାବ—Practice (arithmetic).
हिसाव तिजारत

ଥୋଡ଼ି ବଳଦ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ବଳଦମାନଙ୍କ ପିଠିରେ ଥୋଡ଼ି
Thordi balada ବୁହା ଯାଏ; ଥୋଡ଼ିବୁହା ବଳଦ—
(ଥୋଡ଼ିଆ ବଳଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) Pack-bullocks.
পালান বলদ ଲଦନା ବଇଲ

ଥୋଡ଼ୁଅ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—ଥୋଡ଼; ଧାନଗଛର ଗର୍ଭରେ ଥିବା
Thordua ଧାନ କେଣ୍ଡା—Ear of paddy while inside the stem.

ଥୋଡ଼େ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସ. ସ୍ତୋକ ତୁଳ. ହି. ଥୋଡ଼େଇ)—
Thorde ୧ । ସାମାନ୍ୟରେ—1. Slightly.
ଥୋଡ଼ାଇ ୨ । ସହଜରେ—2. Easily.
ଥାଡ଼ାହୋ (ଯଥା— ତୁ ମୋର ବଶେଷ କ୍ଷତିକସାନ କଲୁଣି, ମୁଁ ତତେ
ଥୋଡ଼ାଏ, ଥୋଡ଼େଇ } ଅନ୍ୟରୂପ ଥୋଡ଼େ ଛାଡ଼ୁଛି ?)
[ଦ୍ର—ପ୍ରଶ୍ନ, ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥ ଓ ନଞର୍ଥରେ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]
ବିଣର ବିଣ ଓ ବିଣ—ଥୋଡ଼ା (ଦେଖ)—Thorda (See)

ଥୋତଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବିଣ—ଯେ ଅଟକି ଅଟକି କରି କଥା କହେ—
Thotarda Stammering; halting at intervals during speech.

ଥୋତା—ଦେ. ବିଣ—ମୂଢ଼—Idiot.
Thota ଗୃହ ସୁଖେ ମୂଢଗଣେ ହୋଇଛନ୍ତି ଥୋତା ।
থোঁতা — ଗ୍ରାହୀ, ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣ ଗୀତା ।

ଥୋପ—ଦେ. ବି. (ସ. ସ୍ତବକ)—୧ । ବନସି ଜଲାରେ ଲଗାଯିବା
Thopa ମାଛଙ୍କ ଅଧାର—1. Bait for fish attached to an angling line.
চারা
चारा — ଡୋର ଲଗ୍ନ ଥୋପ ଯେସନ ଅନୁସରେ ଶଫରୀ ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଦଶ୍ଚାରା ।
থোবা ୨ । ଗଛ; ସ୍ତବକ; ଗୁଚ୍ଛ—
गुच्छा 2. A bunch of flowers.
ବନ୍ଧା କୁସୁମ ଥୋପ ଅଳି ଲୁଟନ୍ତରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପ୍ରଲୋଭନ ବସ୍ତୁ—3. (figurative) A bait; a tempting thing.
थुंपा ୪ । (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ) ବାହୁରେ ଝୁଲାଇ ପିନ୍ଧିବା ଏକପ୍ରକାର
झुंडी, लटकन ଅଳଙ୍କାର—4. A sort of tassellated ornament which hangs down when worn.
ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି. (ହି. ଝୁମ୍ପବନ)—ଦୁଇ ପାଖର ଅଗରେ ରେଶମର ରଙ୍ଗିନ ଫୁଲ ଲାଗିଥିବା ପାଟ ଫୁଲ (ଯାହାକୁ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଶିଶୁମାନେ ଜୁଡ଼ାରେ ପିନ୍ଧନ୍ତି)—
Tassellated tape used for tying chignons.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଈ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ୍ଯ	ଜ	ଣ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇପ୍ସ	ଉଅ	ଲ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଡ଼	ନ୍

ଥୋପ ଗିଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବନସି ଡଣ୍ଡା ଅଗରେ ଲଟି-ଥିବା ଥୋପକୁ ମାଛକୁ ଗିଳାଇବା—
Thopa gilā(le)ibā
ଚାବାଗେଲାନ 1. To succeed in getting the fish bite
बनसीसे बझाना the bait.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପ୍ରଲୋଭନରେ ପକାଇବାରେ ସମର୍ଥ ହେବା—2. (figurative) To succeed in making a person succomb to a temptation.

ଥୋପ ଗିଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ମାଛ) ବନସୀ କଣ୍ଟାରେ ଫୋଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଖାଦ୍ୟ ସହିତ ଥୋପକୁ ଖାଇବା—
Thopa gilibā
(ଥୋପ ଧରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. To catch or swallow the
ଚାରାଗିଲା bait (said of fishes); to have a bite
बनसीमें बझना at the bait.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ପ୍ରଲୋଭନ ଦ୍ୱାରା ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ଫନ୍ଦିରେ ପଡ଼ିଯିବା—2. (figurative) To succomb to a temptation or to a bait.

ଥୋପ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବନସି କଣ୍ଟାରେ ମତ୍ସ୍ୟାଦିର ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଫୋଡ଼ି ପାଣିରେ ପକାଇବା-
Thopa pakā(ke)ibā
ବଡଶୀଫେଲା 1. To throw a bait
बनसी फेंकना ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଆଗରେ ପ୍ରଲୋଭନ ବସ୍ତୁ ରଖିବା—2. (figurative) To put a tempting thing before a person with a view to ruin him.

ଥୋପା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ତବକ)—୧ । ସ୍ତବକ; ଗୁଚ୍ଛ—
Thopā 1. Bunch; cluster.
(ଥୋପି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଯେ ଘା ଥୋପା ଗଜ ମୁକ୍ତା ଗୁମ୍ଫିତ ଚୂଡରେ ।
ଥোপা, থোবা ଉପେନ୍ଦ୍ର. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
थोप ୨ । ପାଟପୁଲି ଅଗରେ ଝୁଲୁଥିବା ସୂତାର ଗୋଛା; ଫୁଲି; ଝୁମ୍ପା—2. A tuft of thread attached to a dressing tape; a tassel.
হাতুড়ী ୩ । ପଥର କାଟିବାର ଲୁହା ମୁଦ୍ଗର—
मोंगरी 3. Stone mason's iron hammer.
টোপা ୪ । (ସଂ. ସ୍ତୋକ) ଟୋପା; ଜଳାଦିର ବିନ୍ଦୁ—
टोप 4. Drop of a liquid.
ସ୍ନେହଟିକୁ ସ୍ନେହକରେବା ଥୋପା ଥୋପା ପଡେ । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।
থুপী ୫ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଣ୍ଡର ପଛରେ ମଝି ଅଙ୍ଗୁଠିଦ୍ୱାରା ଆଘାତ—
थोपा, थोपी, थापी 5. A stroke with the middle finger on the back of another's head.

ଥୋପା(ପେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମଝି ଅଙ୍ଗୁଠି ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଣ୍ଡର ପଛ ଅଡ଼େ ଆଘାତ କରିବା—
Thopā(pe)ibā
ଥୋପିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. To strike a person on the
থুপান থোপান back of his head with one's
थपथपाना middle finger.
୨ । ଟୋପା ଟୋପା ହୋଇ ପଡ଼ିବା—
2. To fall down by drops.

ଥୋପା ଥୋପା—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଗୁଚ୍ଛ ଗୁଚ୍ଛ ହୋଇ—
Thopā thopā 1. In clusters.
(ଥୋପି ଥୋପି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଟୋପା ଟୋପା ହୋଇ—
থোপাথোপা 2. In drops.
बुंदबुंद थक्काथक्का

ଥୋପା ଥୋପି—ଦେ. ବି—ପରସ୍ପର ମୁଣ୍ଡର ପଛ ଅଡ଼େ ଅଙ୍ଗୁଠି ଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରିବା—Striking each other
Thopā thopi
থুপাথুপী on the back of the head with the
थोपाथोपी middle fingers.

ଥୋପା ସଜ—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—
Thopā saja ପଥୁରିଆଙ୍କର ମୁଦ୍ଗର ଓ କହାଣ—
छेनीहथोरी A stone mason's hammer and chisel.

ଥୋପି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଟୋପା ଟୋପା ହୋଇ ପଡ଼ିବା—
Thopi pardibā 1. To fall in drops; to trickle.
୨ । ବୋହି ପଡ଼ିବା—2. To flow down.
ଥୋପି ପଡୁଅଛି କି ଦେଖେ ରକ୍ତିମା ସେ ଭଙ୍ଗ ଓଷ୍ଠ ଅଧରେ ।
ଗ୍ରଧାନାଥ. ଯଯାତି ।
थुक गीरना ୩ । ପାଟିରୁ ପାନ ପିକ ଆଦି ବୋହି ପଡ଼ିବା—
3. To flow down from the lips (said of spittle.)
ଥୋପି ପଡୁଥାଇ ରଙ୍ଗ ଅଧର । ଭକ୍ତ. ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା ।
୪ । ଗୁଚ୍ଛ ଗୁଚ୍ଛ ଫୁଲ ଫୁଟିଲା ପରି ମନୋହର ଦେଖାଯିବା—
4. To look beautiful like a cluster of blossoming flowers.
ଥୋପି ପଡ଼ୁଛି ସେ ରଙ୍ଗେ ରଙ୍ଗିଣୀ । ଗୋଲକ. ଭାନୁରେଖା ।

ଥୋବଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଥୁବୁଡ଼ା (ଦେଖ)
Thobardā Thuburdā (See)
(ଥୋବଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଥୋବଣି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି.—ଥୋମଣି (ଦେଖ)
Thobani Thomani (See)
ତେବେ ଆପଣ କି ଚେକ ଧରି ଗାଇ ଥୋବଣୀରେ ଘୁଞ୍ଚି ବସିବେ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଥୋବର୍—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିରକ୍ତ—
Thobarā 1. Very much pestered.
(ଥୋବରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । କ୍ଳାନ୍ତ—2. Tired; worne out;
থোবড়া worried.
थोथरा, थुथुर (ଯଥା—ମୁଁ କହି କହି ଥୋବର୍ ହୋଇ ଯାଉଛି, ତେବେ ସୁଦ୍ଧା ସେ ମୋ କଥା ଶୁଣୁନାହିଁ ।)
୩ । ନିର୍ଲଜ୍ଜ—3. Shameless.
୪ । ଅକର୍ମ—4. Blunt.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ଯୁକ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ନ ମା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ସ୍ଥାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ଆଉ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଡ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଥୋବଲ୍ଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳ) କ୍ରି—(ଥିବା କ୍ରିୟାର ଅତୀତକାଳ ଅନ୍ୟ ପୁରୁଷ ଏକବଚନ)—୧ । ରହିଲା—1. Remained.
Thobalā
୨ । ଥିଲା—2. Stayed; was

ଥୋମଣି—ଦେ. ବି—୧ । ପଶୁମାନଙ୍କର ମୁହଁ ଓ ନାକର ଅଗ, ଯାହା ବାହାରକୁ ବଢ଼ିଥାଏ—1. Projecting mouth and nose of animals.
Thomaṇi
ଥୋମଣା, ଥୋମୁଣା, ଥୋମୁଣି } ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ପଶୁମାନଙ୍କର ଓଷ୍ଠାଗ୍ର—2. Muzzle; snout of beasts.
ଥୋବନା
୩ । ଓଷ୍ଠଦ୍ୱୟ—3. The two lips.
थूथना, थुथनी, थोमनी
ବାନ୍ତ ଥୋମଣିରେ ଖୋଜ ଭୂମି ଖଣ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ବନ ।

ଥୋରପାର—ଦେ. ବି—ଥୋଡ଼ ପାହାର (ଦେଖ)
Thorapāra — Thorḍa pāhāra (See)
କହୁଥିବ, ମନ୍ଦ ବୋଲି ସଜବନ୍ଧାକୁଡ଼ ହାତେ ଥୋରପାର ଦେଇ ।
ସ୍ଥାନ ଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

ଥୋର ହସ୍ତ--ଦେ. ବି—୧ । ଥୋଡ଼ ପାହାର (ଦେଖ)
Thora hasta — 1. Thorḍa pāhāra (See)
ସୁବର୍ଣ୍ଣ-କୁମ୍ଭେ ସାର ଭର
ପାଇଲେ ଥୋର ହସ୍ତେ ଧର । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୨ । ମଣ୍ଡପର ମଥାନ ମଝିରୁ ତଳକୁ ଲମ୍ବିଥିବା କାଷ୍ଠ ଖଣ୍ଡ ବା ତଳସ୍ତମ୍ଭ—2. A long piece of wood hanging down from the centre of the roof of a thatched block house; a gargayle hanging 'down the roof of a thatched blockhouse.

ଥୋଡ଼ି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି—ଥୋଡ଼ି (ଦେଖ)
Thori (etc) — Thorḍi (See)

ଥୋଡ଼ିଆ—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି—ଥୋଡ଼ିଆ (ଦେଖ)
Thoriā — Thorḍiā (See)

ଥୋଳା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ଗୁଚ୍ଛ; ପେନ୍ଥା—
Thoḷā — Cluster.
(ଯଥା—ଆମ୍ବ ଥୋଳା ।)

ଥୋଲା—ଦେ. ବି—ଥୋଳା (ଦେଖ)
Tholā — Thoḷā (See)
थका

ଥୋଲା ଥୋଲା—ଦେ. ଅ—ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା—
Tholā tholā — In clusters.
थकाथका

ଥୋଲି—ଦେ. ବି—ଛୋଟ ପେନ୍ଥା—
Tholi — Small cluster; bunch.

ଥୋଲି ବାଇଗଣ—ଦେ. ବି—ପେଣ୍ଡି ବାଇଗଣ; ଏକ ପ୍ରକାର ଛୋଟ ବାଇଗଣ, ଯେଉଁ ବାଇଗଣ ଗଛରେ ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା ହୋଇ ଫଳେ—A kind of egg-fruit which grows in clusters.
Tholi bāigaṇa
थक्का बइगन, सतपुतिआ बैगन

ଥ୍ନା—ଦେ. ବି. (ଥାନାର ସାଙ୍କେତିକ)—ଥାନା—
Thnā — Abbreriation for Thānā.
(ଥାଃ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷ ୩ୟ ଖଣ୍ଡର ପରିଶିଷ୍ଟ ।

ଛଟା ଅକ୍ଷରର ନମୁନା ।

(ଛଟା ବା କରଣୀ ଅକ୍ଷର ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ)

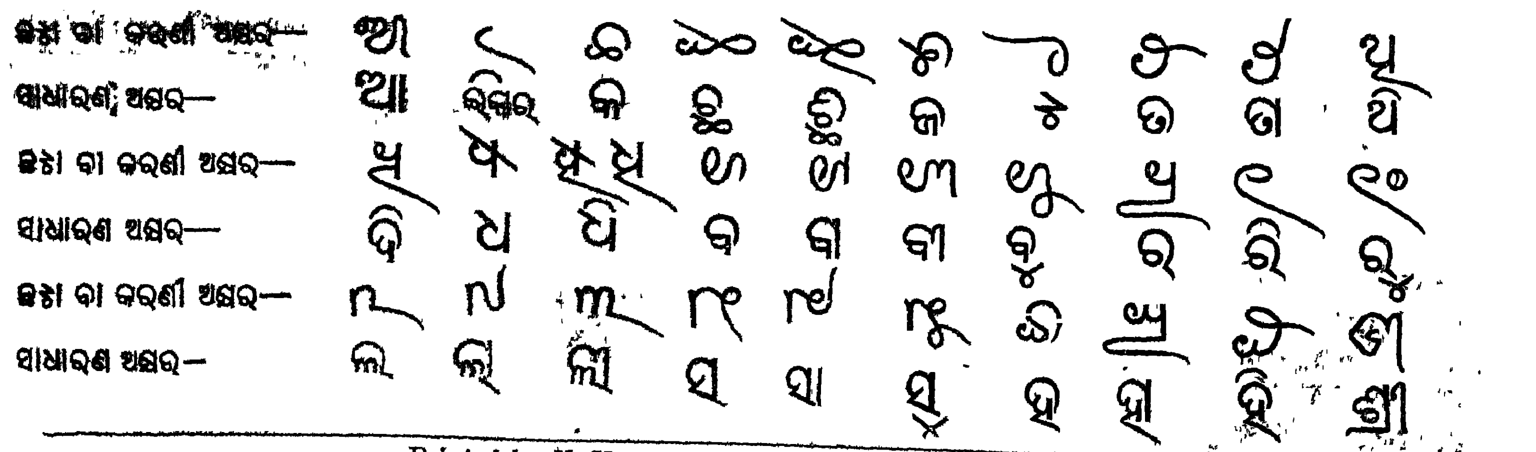

Printed by V. Kar, The Utakal Sahitya Press, Cuttack.